ANUL XXXI
1
(1 338)
Marți
5 ianuarie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Mesajul de Anul Nou

adresat întregului nostru popor, la posturile de radio și televiziune, de tovarășul

NICOLAE CEAUȘESCU

Dragi tovarăși și prieteni,

Cetățeni ai Republicii Socialiste România,

In anul 1987 poporul român a obținut, sub conducerea partidului nostru comunist, importante realizări în dezvoltarea economico-socială, a parcurs, în condiții internaționale grele, o nouă etapă pe drumul ridicării patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație. A avut loc o creștere importantă a producției industriale, agricole, în toate domeniile de activitate. Am realizat, de asemenea, un volum important de investiții. S-au dat în folosință noi capacități de producție și așezăminte social-culturale. S-au obținut realizări importante în știință, învățămînt, în activitatea culturală — factori importanți în progresul multilateral al patriei noastre.

Conferința Națională a partidului a analizat stadiul actual al dezvoltării societății socialiste românești și a elaborat un amplu și măreț program de muncă și luptă în vederea înfăptuirii neabătute a hotărîrilor Congresului al XIII-lea al partidului, a Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

De asemenea, în acest an, la 30 decembrie, am aniversat împlinirea a 40 de ani de la înlăturarea monarhiei și proclamarea Republicii, care a marcat lichidarea orînduirii burghezo-moșierești, a dominației imperialiste și trecerea la făurirea orînduirii socialiste în România.

Mărețele realizări obținute de poporul român în anii construcției socialiste — deci și în primii 2 ani din cel de-al 8-lea cincinal — demonstrează cu puterea faptelor, a realităților, justețea politicii partidului nostru comunist, care își îndeplinește cu cinste rolul de forță conducătoare a întregii națiuni pe calea edificării celei mai drepte societăți, a socialismului și comunismului.

Incheiem anul 1987 cu importante realizări, dar și cu o serie de neîmpliniri. Mai multe unități economico-sociale au rămas datoare față de acest an, avînd multe nerealizări.

Pe ansamblu, putem să privim cu satisfacție și mîndrie la tot ce am realizat, inclusiv la realizările din ultimii doi ani.

Pentru toate aceste remarcabile înfăptuiri, acum, cînd încheiem anul 1987 cu importante realizări, în numele conducerii de partid și de stat, al meu personal, adresez eroicei noastre clase muncitoare, minunatei țărănimi și intelectualități, întregului nostru popor de 23 de milioane, cele mai calde felicitări și urări de noi și tot mai mari împliniri în muncă și viață, în înaintarea patriei noastre spre culmile tot mai înalte de progres și civilizație, spre visul de aur al omenirii, spre comunism.

Dragi tovarăși,

Intrăm în noul an 1988 cu planuri și programe clare pentru activitatea viitorului an și a întregului plan cincinal 1986—1990 și, în perspectivă, pînă în anul 2000.

Conferința Națională a partidului, organismele democrației muncitorești-revoluționare și Marea Adunare Națională au aprobat planurile și programele de activitate pentru anul 1988, au stabilit măsurile necesare în vederea lichidării lipsurilor care s-au manifestat în acest an, îmbunătățirii activității în toate domeniile și trecerii cu hotărîre la înfăptuirea neabătută, încă din prima zi a noului an, a obiectivelor de dezvoltare economico-socială a patriei noastre.

Sînt bine cunoscute de toți oamenii muncii, de întregul popor obiectivele noului an. Acum, hotărîtor este să trecem cu fermitate la buna organizare a activității în toate sectoarele, să perfecționăm conducerea și să acționăm cu cea mai înaltă răspundere revoluționară, să întărim ordinea, disciplina, să facem astfel ca fiecare, la locul său de muncă, să facă totul pentru înfăptuirea neabătută a tuturor planurilor și programelor care asigură dezvoltarea generală a patriei, ridicarea nivelului de trai material și spiritual al întregii națiuni — țelul suprem al politicii partidului, esența societății socialiste multilateral dezvoltate.

Trebuie să punem pe primul plan realizarea în cele mai bune condiții a prevederilor planului privind energia electrică, dezvoltarea bazei de materii prime, încadrarea strictă în normele de consum energetice și materiale, recuperarea și refolosirea materialelor, subansamblelor și pieselor, să acționăm și mai ferm pentru reducerea consumurilor, a cheltuielilor materiale, pentru creșterea tot mai puternică a eficienței economice, a productivității muncii.

O atenție deosebită va trebui să se acorde înfăptuirii programelor de organizare și modernizare, de normare economico-financiară, de aplicare în toate domeniile a autoconducerii, autogestiunii și autofinanțării. Să acționăm cu și mai multă hotărîre în vederea îmbunătățirii activității cercetării științifice, învățămîntului, a aplicării în producție a noilor rezultate și cuceriri ale științei și tehnicii moderne, să ridicăm necontenit calitatea și nivelul tehnic ale producției.

Va trebui să acordăm o atenție deosebită dezvoltării relațiilor internaționale, cooperării și specializării în producție, realizării producției și a exportului.

Infăptuirea hotărîrilor Conferinței Naționale, a programelor și legilor adoptate de organismele democratice și de Marea Adunare Națională impune creșterea și mai puternică a rolului conducător al partidului în toate domeniile de activitate, intensificarea muncii politico-educative, de ridicare continuă a conștiinței revoluționare, de formare a omului nou, constructor conștient al noii orînduiri sociale.

Trebuie să perfecționăm și să asigurăm funcționarea în cele mai bune condiții a organismelor democrației noastre muncitorești-revoluționare, pornind totdeauna de la faptul că socialismul îl construim cu poporul și pentru popor, că numai pe baza celei mai largi democrații muncitorești-revoluționare se poate asigura făurirea cu succes a noii orînduiri, a socialismului și comunismului.

Dragi tovarăși și prieteni,

Cetățeni ai Republicii Socialiste România,

In anul 1987 au avut loc evenimente de importanță deosebită în viața internațională. A continuat cursa înarmărilor. S-au menținut și chiar s-au agravat o serie de conflicte. Au avut loc acțiuni de amestec brutal în treburile interne ale diferitelor state.

Situația economică mondială continuă să fie deosebit de gravă. S-a agravat situația țărilor în curs de dezvoltare ca urmare a politicii monopolurilor și capitalului financiar internațional de dominație și asuprire. Asistăm la dezvoltarea unor noi forme de dominație colonialistă, de asuprire a altor popoare.

In același timp, trebuie să subliniem că în anul pe care îl încheiem s-au intensificat acțiunile forțelor antiimperialiste, democratice, realiste, lupta popoarelor de pretutindeni pentru o politică nouă, democratică, pentru dezarmare, și în primul rînd pentru dezarmarea nucleară, pentru o pace trainică, pentru relații de deplină egalitate și respect între toate națiunile lumii.

Semnarea tratatului dintre Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii cu privire la lichidarea rachetelor nucleare cu rază medie și mai scurtă de acțiune constituie un eveniment istoric, un rezultat al politicii realiste, al luptei tuturor popoarelor. Apreciind acest acord ca un pas important, trebuie să spunem însă că în lume continuă să rămînă uriașe arsenale de arme nucleare, în stare să distrugă de mai multe ori întreaga omenire, însăși viața pe planeta noastră.

De aceea, problema fundamentală este aceea a intensificării luptei pentru noi acorduri în direcția reducerii armelor nucleare strategice, pentru oprirea experiențelor nucleare, pentru renunțarea la militarizarea Cosmosului, pentru eliminarea totală a armelor nucleare. Nu există și nu poate exista problemă mai importantă, în epoca armelor nucleare, decît lichidarea cu desăvîrșire a lor ! Mai mult ca oricînd, este necesar ca toate țările europene — pe teritoriul cărora se găsește o parte importantă a armelor nucleare — să acționeze cu toată fermitatea în vederea eliminării tuturor armelor nucleare de pe continentul european, pentru înlăturarea tuturor armelor nucleare din lume.

In același timp, trebuie să facem totul ca, în anul 1988, să se treacă la tratative în vederea reducerii armamentelor convenționale în Europa, pentru eliminarea armelor chimice și realizarea unui nou echilibru în raportul de forțe la un nivel cît mai redus al înarmărilor.

România este hotărîtă să acționeze cu toată hotărîrea pentru încheierea cu rezultate cît mai bune a Conferinței general-europene, pentru dezvoltarea relațiilor cu toate statele continentului nostru și realizarea unei Europe unite, a tuturor națiunilor, fără deosebire de orînduire socială.

Vom intensifica eforturile pentru dezvoltarea colaborării și prieteniei cu toate țările din Balcani, pentru realizarea în regiunea noastră a unei zone fără arme nucleare și chimice, fără baze militare și trupe străine, pentru o colaborare largă, economică, tehnico-științifică, culturală și în alte domenii.

România își va intensifica eforturile în vederea încetării conflictelor militare și soluționarea problemelor pe calea tratativelor, pentru organizarea unei conferințe internaționale în problemele Orientului Mijlociu.

Acum, de noul an, ne adresăm tuturor statelor și popoarelor lumii cu chemarea de a face totul pentru ca noul an să marcheze pași importanți pe calea dezarmării, a păcii, a soluționării conflictelor pe calea tratativelor, în realizarea unor relații noi, democratice, bazate pe principiile deplinei egalități în drepturi, ale respectului suveranității și independenței fiecărei națiuni, neamestecului în treburile interne, renunțării cu desăvîrșire la forță și la amenințarea cu folosirea forței.

Să acționăm cu toată hotărîrea pentru soluționarea problemelor grave ale situației economice și, în primul rînd, a situației țărilor în curs de dezvoltare, inclusiv a datoriilor țărilor în curs de dezvoltare ! Să deschidem calea spre o nouă ordine economică mondială !

Acum, cînd intrăm în noul an, Republica Socialistă România reafirmă cu putere hotărîrea sa de a dezvolta relațiile cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială, de a face totul pentru a contribui la înfăptuirea năzuințelor întregii omeniri, de dezarmare, de înlăturare a armelor nucleare, de pace, a năzuințelor tuturor națiunilor lumii de a trăi independente și în libertate.

Dragi tovarăși și prieteni,

Cetățeni ai Republicii Socialiste România,

La începutul anului 1988 să ne angajăm solemn că vom acționa cu toată răspunderea, în spirit revoluționar, în vederea înfăptuirii neabătute a planurilor și programelor de dezvoltare continuă a patriei noastre, că vom face astfel încît în anul în care intrăm să obținem cele mai bune rezultate din acest cincinal și să asigurăm înfăptuirea neabătută a obiectivelor strategice stabilite de Congresul al XIII-lea al partidului.

Fie ca noul an să aducă poporului român noi și noi realizări în înaintarea fermă a patriei noastre pe calea societății socialiste multilateral dezvoltate, spre înaltele piscuri ale civilizației comuniste !

Cu încrederea deplină în justețea politicii noastre interne și internaționale, în forța partidului și în capacitatea creatoare a întregii națiuni, la începutul noului an vă urez, dragi compatrioți, noi și tot mai mari realizări în toate domeniile, multe satisfacții în muncă și viață, împlinirea tuturor năzuințelor de mai bine, multă sănătate și fericire !

LA MULȚI ANI !

ANGAJARE, DĂRUIRE

Bun venit, 1988 ! An nou, cel de al treilea al etapei pe care o consemnăm de la cel de-al XIII-lea forum al partidului, an cu desăvîrșire complex și în mod programatic deosebit de important pentru înfăptuirea marilor obiective economice și sociale în configurația cărora stă însăși imaginea României ca țară socialistă cu dezvoltare medie, stă viitorul din perspectiva căruia ne creăm o nouă calitate a muncii și vieții, un nou relief al muncii și gîndirii creatoare. Sub semnul hotărîrilor Conferinței Naționale a partidului, a programaticului document care este cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la acest înalt forum al democrației muncitorești-revoluționare, sub semnul abnegației și dăruirii, al angajării ferme de a face totul pentru realizarea întocmai a sarcinilor și direcțiilor dezvoltării noastre multilaterale, a venit acest nou an, 1988, și el, prin prisma unei întregi experiențe economice și sociale de pînă acum, ca și prin prisma unei experiențe de natură morală, de etică a muncii și creației, a răspunderii, are o neîndoielnică susținere și un neîndoielnic spațiu de afirmare în gîndurile și eforturile oamenilor, ale întregii țări, în temeiul faptei și al realităților înseși, în politica partidului și statului, în orientările de principiu ale secretarului general al partidului.

O punte vie de legătură cu tot ce am realizat și gîndit pînă acum face acest an în cronica bilanțurilor noastre, o punte vie de legătură face el cu noile edificări materiale și spirituale care vor da un nou contur, o nouă ridicare în relief industriei, agriculturii, științei, culturii și artei, creației. Mesajul de Anul Nou rostit de secretarul general al partidului este o elocventă mărturie în acest sens și are cuprinderea însăși a faptei, mobilizează în spirit, angajează în acțiune, edifică în conștiințe. Un suflu nou, cel al realității în direcțiile ei transformatoare,

Luceafărul

Continuare în pag. a 3-a

O imagine-simbol din timpul tradiționalei sărbători a Plugușorului

EMBLEMĂ

Școala românească, știința românească, cultura română. Trei sintagme ce acoperă teritorii fundamentale ale construcției de conștiință. Adevăruri care definesc, prin forța lor, prin împlinirile lor de excepție, coordonate ale prezentului și viitorului României socialiste.

Un învățămînt modern, dispunînd de o bază materială pe măsura scopului său declarat — pregătirea multilaterală pentru muncă și viață a unor generații de tineri capabili să se înscrie cu toată competența, cu tot entuziasmul vîrstei lor, cu dăruire patriotică și un profund sentiment al responsabilității în frontul construcției patriei de mîine.

O știință racordată în permanență la direcțiile dezvoltării avînd un imens potențial de creație, competitivă la nivel mondial, îndeplinind un rol decisiv în efortul unitar al poporului român pentru înaintarea sa ireversibilă pe drumul civilizației și progresului.

O cultură care a asimilat marea lecție a tradiției, care și-a asumat un fond

Nicolae Dan Fruntelată

Continuare în pag. a 3-a

723.140 P 6

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

ANUL LITERAR 1987

Polivalenţa esenţială

În ciuda unor impresii prea repezi şi care nu depăşesc orizontul clipei, literatura anului abia încheiat este bogată, diversă şi depăşeşte în chip vizibil etapa de consolidare, de altminteri inevitabilă, arătînd un moment fast, evolutiv. Ceea ce avem, deocamdată, la îndemînă (căci anul editorial nu este, prin forţa împrejurărilor, totuna cu anul calendaristic) ne indică procese noi şi o examinare, oricît de abreviată în dimensiuni, confirmă această ipoteză cîştigată, mai întîi de toate, intuitiv.

Aşadar, poezia, avînd drept caracteristică de căpătîi **recapitulările**, în ideea operei reprezentative, întreprinse de liricii de-acum maturi. „Doina" de Cezar Ivănescu (în chip evident cea mai de seamă producţie poetică a momentului recent), „Catalogul corăbiilor" de Gheorghe Tomozei, „Cheia închisă" de Constanţa Buzea, „Cicatricele penumbrei", de Al. Căprariu, „Foamea de unu" de Şt. Augustin Doinaş sînt antologii, au, cum s-ar zice, reprezentativitate şi configurează o creaţie în datele ei de-acum definitive. De altminteri, **adăugări la o antologie ideală** ar trebui socotite „Viaţa viaţă" de Ion Horea şi „Viaţa mea e un roman" de Adrian Păunescu, „Turnir" de George Alboiu, „Anamnesis" de Pan Izverna, „Cartea sonetului" de Tudor George. Sînt documente ale unei lirici unde nu mai sînt de închipuit fluctuaţii valorice şi innoiri de stil, aflate, de aici înainte în faţa judecăţilor istoriei literare. Înnoirile există totuşi, în cazul unor poeţi precum Ion Iuga („Povara umbrei"), Marin Sorescu („Apă vie, apă moartă", dezvoltînd aceasta lirismul „Liliecilor"), după cum insolită e şi contribuţia poetică a lui Iulian Neacşu (din „Maria de zăpadă"). Acestea, ca şi altele, exemplifică o evoluţie în termen interior, clarificări sufleteşti şi o năzuinţă de a întregi o imagine estetică socotită a fi prea de tot reducţionistă.

Însă, la o parte de asemenea preschimbări, evoluţia formelor lirice este, în chip evident, **lentă şi densă**, contribuţia hotărîtoare venind de la poeţii promoţiei '70, cu, mai întîi, participarea **seriei discrete**, a cărei însemnătate în ordonarea unei noi geografii a valorilor se vede de-abia acum. Probabil că nu e o întîmplare împrejurarea că un număr de poeţi precum Sergiu Adam („Peisaj cu prinţesă"), Miron Cordun („Urmările"), Ion Beldeanu („Lecţii de melancolie"), Florin Muscalu („Vremea şi vîntul"), Dumitru Ţiganiuc („Ecranul de iarbă"), Dan Rotaru („A iubi, iubire"), Gheorghe Azap („Ultimul exemplu") Dumitru Pricop, Sabin Opreanu şi Ion Panait îşi revelează acum poezia cea mai valoroasă şi îşi întăresc, sub aspect valoric, poziţia în literatura de azi. Astfel de completări la o panoramă, unde este necesar a cuprinde tot ceea ce e **valoare românească**, sînt fericite şi merită o subliniere. Sublinieri trebuie făcute şi în privinţa participării altor poeţi, aparţinînd de aceeaşi promoţie şi a căror apariţie, în anii '70, se însoţeşte acum de o izbitoare maturizare estetică. „Anotimpuri" de Horia Bădescu, „Vocea interioară" de Adrian Popescu, „Sintagmele nopţii" de Radu Ulmeanu, „Luni dimineaţă" de Ioana Ieronim, „Cartea Clara" de George Ţărnea, „Balada vestitorului", de Dan Verona, „Corali", de Liliana Ursu, „Phantasticon", de Mariana Bojan, „Herb", de Ioana Diaconescu, „Lanul de grîu", de Florea Miu trebuie socotite expresii ale unei clipe mature de creaţie, anunţînd evoluţie sigură în ordinea valorii. Impunătoare şi prin dimensiuni, colecţia, cu aspect antologic, „Bună seara, iubito !" de Lucian Avramescu, deschide o discuţie asupra acestui lirism încă prea puţin comentat şi care e probabil că va aduce, mîine, conformaţii literare inedite. În fine, lirica tinerilor (deşi formula nu-i cea mai nimerită, de vreme ce debuturile sînt puţine şi cei care astăzi sînt socotiţi a fi „poeţi tineri" bat mai degrabă, intelectualiceşte şi stilistic, către promoţia '70). „Al doilea vis din pădurea de cedri" de Ştefan Ioanid (Unul dintre cele mai bine articulate volume ale acestui an). „Alb" de Laurenţiu Cîrstean, „Poezii" de Nichita Danilov, şi nu doar acestea, arată o reîntoarcere la originile lirismului, prevestită, mai înainte de acest episod, prin contribuţiile lui Teofil Răchiţeanu, Vasile Sav, Ion Pachia Tatomirescu, Ion Stanciu, Lazăr Lădariu, Dinu Adam, Ion Tudor Iovian. Momentul aparţine acestei direcţii lirice, însemnînd imn, lirism pur, spirit poetic cult, evoluţie în măsuri tradiţionale, distilate de intelect.

Clipe faste sînt, de asemenea, şi acelea pe care le trăieşte proza, **dimensiunea monumentală** fiind aceea care se impune într-un chip indiscutabil. Cele mai însemnate producţii aparţin unor cicluri proiectate pe intervale lungi şi în această categorie intră atît „Întoarcerea morţilor" de Paul Anghel (volumul al IX-lea din uriaşa frescă „Zăpezile de acum un veac") cît şi „Viltoarea" de Radu Theodoru (ca, de altminteri, şi cele două volume ale „Strămoşilor", strălucit exemplu de literatură-document), „ciclu" exemplifică, de asemenea, „Un anotimp pentru fiecare" de Constantin Cubleşan, „Faptele de arme ale unor civili..." (vol. II) de Corneliu Leu, „Om şi lege" de Gh. Schwartz, romane verificabile estetic în diferite proporţii. Ideea de ciclu, într-un sens totuşi destul de larg, e prezentă şi în „Scaunul singurătăţii", însă un ciclu al eposului exemplificînd o lume fără jertfă; dintr-un ciclu fac parte şi „Drumul gugulanilor" de Florin Bănescu (o elaboraţie subtilă, întemeiată pe memoria afectivă, pe un fel de epos orăşenesc legat de locurile nemodificate) şi „Muntele speranţei" de Petru Vintilă. O schiţă a unei fresce, de data aceasta privitoare la contemporaneitate, este şi în „Glorie" de Eugen Uricaru, (urmînd ipoteza din „Mierea" şi lărgind, mai încoace decît romanele pe temă istorică, investigaţia unui posibil „mister român").

Alături de asemenea elaboraţii, de valori, repet, diferite (însă esenţiale prin sforţarea de a recupera o istorie rescrisă acum pe latura simbolică şi fundamentală, adoptînd mereu procedări moderne şi punînd în lucru un principiu polivalent de creaţie) stau şi altele, de felul dezvoltărilor de tipologii autohtone, precum e cazul la mateinul Radu Albala („Făpturile paradisului"), la Teohar Mihadaş (un „dac", adică un român vechi, transportînd în epos istoria neclarificată). Istoria e, de altfel, substanţa ireductibilă a prozei româneşti de acum.

În sfîrşit, critica şi istoria literaturii, unde izbitor e **spiritul construcţiei monumentale**, concretizat în elaboraţii indiscutabil majore. Cu „Hermeneutica ideii de literatură" de Adrian Marino (una dintre cele mai solide cercetări din întreaga istorie a criticii româneşti) şi cu „Eminescu şi eminescianismul", de George Munteanu (o excepţională continuare a studiilor de eminescologie, începute în 1973 cu „Hyperion") sîntem în planul superlativelor, în domeniul contribuţiilor fundamentale. Ele comunică o recucerire a memoriei, o Reconquistă a doctrinei literare româneşti.

De altminteri, clipa fastă a literaturii române de azi stă sub această emblemă, a identităţii regăsite.

Artur Silvestri

Perpetua reevaluare

Aşadar: în ce producţii, recente, aflăm un spor de luciditate al culturii româneşti? Din acest unghi, putem risca, observînd un principiu al vaselor comunicante între autori, intenţii şi pretenţii de cercetare din cele mai deosebite. Nicolae Ciachir oferă — în **Istoria popoarelor din sud-estul Europei în epoca modernă** (Ed. ştiinţifică şi enciclopedică, 1987) — surprinzătoare analize a momentelor cheie — cu semnificaţiile lor — şi a particularităţilor incontestabile ce definesc acest colţ de lume, prea des numit „butoiul cu pulbere al Europei". De altfel, modelul est-european de intrare pe orbitele modernităţii — circumscris la noi **şi prin** prin cultura, critică — este vizat şi de Ilie Bădescu în studiul introductiv la **Evoluţia ideii de libertate** a lui Nicolae Iorga (Meridiane, 1987). Alte aspecte, în afara cărora discuţiile pe teme culturale nu au rădăcini, sînt prinse de Radu Vasile în **Economia mondială. Drumuri şi etape ale modernizării** (Albatros, 1987). Exemplul românesc este situat în context larg: reconstituire istorică şi comparativă a liniilor evolutive. Original şi polemic, Costin Murgescu scrie despre **Mersul ideilor economice la români** (Ed. ştiinţifică şi enciclopedică, 1987); deschiderile sînt surprinzătoare atît pentru specialiştii în doctrine economice, cît şi pentru cei care fac istoria culturii noastre naţionale. Cu **Noi teorii sociologice, vechi dileme ideologice** (Ed. Politică, 1987), Ion Ungureanu se situează în orientări de ultimă oră, astfel încît prin multe soluţii şi teme (evoluţionismul şi resurecţiile sale, de pildă) se angajează în dispute care au fost cruciale pentru civilizaţia românească. Deşi autorul se apleacă direct asupra ipostazelor occidentale actuale, intuieşte puncte nodale pentru o viitoare istorie a seriilor ideologice româneşti.

Avem, în sfîrşit, scris competent un capitol de istorie a unor mentalităţi româneşti implicat în **Mode şi veşminte din trecut** (Meridiane, 1987) de Al. Alexianu. **Civilizaţia românilor între medieval şi modern** (Meridiane, 1987) a lui Răzvan Theodorescu acoperă un alt capitol: orizontul imaginii între 1550—1800. Cel de-al doilea volum al lui Dan Horia Mazilu despre **proza oratorică în literatura română veche** (Minerva, 1987) restituie minuţios diversitatea experienţelor renascentiste şi ipostaze locale, motivate istoric, ale barocului. Cu **Sistemul politic al României moderne. Partidul conservator** (Ed. Politică, 1987), Ion Bulei atinge centri nervoşi ai istoriei şi culturii naţionale, astfel încît etichetări şi dogme interpretative de lungă tradiţie — verbală, publicistică şi parlamentară — sînt minate şi spulberate cu argumente istorico-teoretice. La fel, Vistrian Goia, cu **B.P. Hasdeu şi discipolii săi** (Minerva, 1987), tatonează vitalitatea unei alte serii culturale şi ideologice afirmate în a doua jumătate a secolului trecut şi cu serioase reeditări în secolul nostru, adică exact pentru o perioadă gîndită, încă, expeditiv în termenii criticismului maiorescian şi a junimii sale, sau, eventual, al polemicilor cu Gherea. În acest context, iniţiativa lui Ion Mihail Popescu de a aplica teoria sancţiunilor premiale unor **Personalităţi ale culturii româneşti** (Eminescu, 1987) **nu** poate fi înţeleasă **doar** ca axată pe ceea ce am putea numi motivul autoconcentrării etnoculturale, ci şi ca reconstituire — fără pre-judecăţi şi contextuale — a viziunii eminesciene asupra „civilizaţiei adevărate", a polemicilor dintre conservatori şi liberali cu privire la starea social-politică şi culturală a românilor în secolul XIX, şi la chestiunea sincronizării. Totodată, Lucian Blaga este scos din clişee, iar Petre Andrei salvat de la actuala nerecunoştinţă în ce priveşte teoria valorilor.

Lucrările citate şi multe alte asemenea sînt mărturii ale unor recente dislocări în straturile perceperii, priceperii şi reevaluării tezaurului de cultură naţională. Acest climat este propice impactului cultural — fertilizator de conştiinţe — al unor opere originale, precum **Recesivitatea ca structură a lumii**, II (Eminescu, 1987) a lui Mircea Florian, şi a altui constructor de sistem filosofic: Lucian Blaga căruia, în **Opere**, vol. 10 (Minerva, 1987) i se reeditează **Trilogia valorilor.** Se înmulţesc şi contribuţiile interpretative. Astfel, Ion Bălu scoate din amorţeală exegeza gîndirii blagiene (monografia **Lucian Blaga**, Albatros, **1986**), cantonată de mulţi ani — cu puţine excepţii, printre care lucrarea lui Ion Mihail Popescu — în încropeli la marginea textului, reverbalizări plate sau taxări pseudo-teoretice. Sigur, multe din ipotezele lui Ion Bălu, sau preluate de acesta, sînt firave şi forţate, dar curajul lor este de bun augur. În volumul colectiv **Lucian Blaga — cunoaştere şi creaţie** (Cartea Românească, 1987), se distinge prin ţinută intelectuală studiul lui Mircea Flonta. Autorul continuă un efort de cercetare prefigurat în altă culegere — **Cunoaştere şi acţiune. Profiluri de gînditori români** (Dacia, 1986) —, unde argumenta apropieri de necontestat între interpretarea blagiană a istoriei şi cunoaşterii ştiinţifice din unghiul matricii stilistice şi teoria lui Alexandre Koyré — precursorul noii istoriografii a ştiinţei.

Odată cu Scrieri alese, I (Minerva, 1987) şi **Creativitatea eminesciană** (Junimea, 1987), D. Caracostea este readus în circuitul cultural. În sfîrşit, cîteva contribuţii hermeneutice. Primul volum din opera postumă a lui Petre Caraman: **Studii de folclor** (Minerva, 1987), cu un studiu introductiv al lui Iordan Datcu. Dacă aici este vorba de o arheologie — istorică şi psiho-semantică a cîntecului nostru bătrînesc, în **Simboluri folclorice** (Facla, 1987), Ivan Evseev lecturează arhetipal lirica de dragoste şi ceremonialul de nuntă; textul este spumos, cu trimiteri **noi** spre poezia cultă. Grigore Smeu construieşte în prelungirea unei tradiţii româneşti — unde autonomia valorilor nu a eşuat în autonomisme — un consistent discurs despre **Independenţa valorilor în literatură** (Ed. Acad. R.S.R., 1987). În aceeaşi deschidere, Ion Ianoşi, preocupat în multe alte lucrări de **impurităţile esteticului şi ale esteticii**, forează raporturile dintre **Literatură şi filosofie** (Minerva, 1987) în aria culturii române. Deşi circumscrisă esteticii, cercetarea de faţă se situează în spaţii mai largi, de filosofia culturii şi umanismului.

Gestul monumental se reafirmă în **Hermeneutica ideii de literatură** (Dacia, 1987) a lui Adrian Marino.

Vasile Macoviciuc

Un moment al romanului istoric

Anul care s-a încheiat a fost un an al prozei. O enumerare a cîtorva dintre cele mai importante romane dovedeşte acest lucru — Paul Anghel, **Întoarcerea morţilor** (Editura **Cartea românească**), Fănuş Neagu, **Saunul singurătăţii** (Editura **Cartea românească**), Ion Arieşanu, **Lumina de la capătul nopţii** (Editura **Facla**), Radu Theodoru, **Viltoarea** (Editura **Eminescu**), Florin Bănescu, **Drumul gugulanilor. Strada** (Editura **Facla**), Corneliu Leu, **Faptele de arme ale unor civili în secolul războaielor mondiale** (Editura **Albatros**), Petru Vintilă, **Muntele speranţei** (Editura **Militară**), Eugen Uricaru, **Glorie** (Editura **Eminescu**), Ştefan Agopian, **Sara** (Editura **Eminescu**). Nu o discuţie asupra tuturor acestor romane se poate realiza într-un bilanţ, ci evidenţierea unor trăsături. Aceasta pentru că unele au reprezentat adevărate evenimente ale anului cum e cazul celei de a noua cărţi din **Zăpezile de acum un veac** de Paul Anghel sau romanului lui Fănuş Neagu. Despre acestea trebuie să se discute separat (revista **Luceafărul** a făcut acest lucru) pentru a reliefa întreaga lor bogăţie artistică, importanţa şi valoarea în contextul literaturii.

Au apărut în acest an relativ multe romane istorice. Nu înţeleg această tipologie a prozei în sens îngust, ci luînd în considerare toate cuceririle prozei moderne. Avînd în vedere şi altele care s-au publicat anterior se poate constata o aplecare consecventă a prozatorului contemporan spre romanul istoric, interesul manifestat faţă de document, dar şi faţă de refacerea prin ficţiune a perioadelor revolute. Acest interes vine în întîmpinarea unui orizont de aşteptare al lectorului, atras de romanul istoric. Într-o asociere sau metamorfoză a ficţiunii cu documentul s-a desfăşurat şi romanul istoric, în anul încheiat (neîncheiat, însă, editorial, deoarece vor mai apare cărţi din planurile editoriale ale anului 1987). Documentul poate fi folosit atît pentru a reface epoca, elementele de esenţă ale tabloului istoric evocat, dar poate fi implantat în text, într-o tehnică a colajului, ce nu mai este nouă. Ficţiunea rămîne în toate drepturile ei în romanul istoric contemporan, şi nu se poate concepe aprecierea acestuia în afara criteriului estetic. Literatura nu este o restituire factologică a unei perioade trecute, nici o prezentare prin modalităţile istoriei. Ea este o restituire (sau o refacere) artistică a acesteia, în funcţie de capacitatea de a prelucra estetic date şi de viziunea autorului. Dar, oare, literatura nu devine, prin timp, şi un document? Este, deci, neavenit să întrebăm de ce cutare personaj istoric apare altfel decît este cunoscut din datele istoriei, sau apare în chip diferit la diverşi scriitori. Pentru literatură este chiar normal să se întîmple astfel. Fundamentală rămîne această capacitate de a privi (şi simţi) literar epoca evocată. Deşi tendinţa minimalizării romanului istoric se manifestă în critica literară, realitatea literaturii dovedeşte viabilitatea acestuia. Urcarea în istorie înseamnă, de fapt, trecerea spre izvoare. În acelaşi timp un triumf, prin anularea unor prejudecăţi. Aceste dominante le-am întîlnit şi în romanele istorice apărute în 1987.

Iată, de pildă, **Viltoarea** (Cartea întîi, **Toamna**, Cartea a doua, **Iarna**) de Radu Theodoru apare după alte romane dintr-o scriere amplă — subintitulată **Biografie de război. Biografie de pace** — şi anume **Biografie de război** (1978), **Recunoaştere îndepărtată** (1981), **Preludiul** (1983). Acest al patrulea volum aduce acţiunea în primul deceniu postbelic, dar cu dese intrări în istoria mai îndepărtată care fixează, şi prin document, continuitatea şi permanenţa. Căpitanul aviator Radu Vornicu vine într-un sat din Banat, Prislop, unde are posibilitatea să vadă, să înregistreze, să compare, să mediteze şi să aprofundeze toate întîmplările şi evenimentele produse şi prinse de această „viltoare". Desigur sînt multe probleme în această perioadă şi cu multe se confruntă Radu Vornicu. Judecata pentru păşunea din Vîrfu Dobrii, care e a „obştii", decurge după legile şi cu argumentele colectivităţii. Este surprinsă în romanul lui Radu Theodoru o adevărată „viltoare socială", numind mişcarea aceasta de profunzime care, pînă la limpeziri, antrenează totul, schimbă destine, generează erori de conduită, produce chiar victime. Aici, în lumea satului, îşi regăseşte Radu Vornicu universul său. Într-o scrisoare către Valentina notează: „Caut calea şi numai viaţa de aici, mi-o poate arăta. Universul meu primordial e lumea satului. M-am întors la el ca să mă regăsesc. Asta este totul". Sînt intercalate în roman documente care atestă vechimea românilor într-un teritoriu al statornicie cum este Banatul. Aceeaşi problemă ar putea fi discutată şi referitor la **Muntele speranţei** (vol. II) de Petru Vintilă. După cum mărturiseşte prozatorul, într-un „post-scriptum", a dorit să dea „la lumină o cronică epică a naţiunii române de la sfîrşitul veacului al XVIII-lea pînă în zilele noastre". Cap de serie va trebui să fie romanul **Roata** (1984); aici se vor integra şi romanele (apărute) **Un soldat în căutarea patriei** (1978), **Prima oră a dimineţii** (1983), **A doua zi după război** (1985), precum alte două anunţate de prozator — **Compania Indiilor Româneşti şi Soarele ascuns.**

Romanul îşi desfăşoară acţiunea pe două planuri — unul care urmăreşte aproximativ linia acţiunilor militare din primul război mondial, al doilea care urmăreşte Capitala din timpul războiului şi mult viaţa lui Matheiu Carabella. De fapt „craii" — Matheiu Carabella, Ricu Sergescu, Vasile Grama, Sever Popescu — trăiesc diferit războiul. În acest roman apar ca personaje literare multe persoane identificabile istoric, unele cu numele real, altele cu numele schimbat. Matheiu Carabela este, evident, Mateiu Caragiale (dacă ar fi să ne referim doar la inevitabila întrebare pe care i-o pune Maiorescu, sau la prezentarea făcută de Rădulescu-Motru, pe cînd se aflau închişi la „Imperial" în timpul ocupaţiei germane a Bucureştiului). Într-o prezentare pe scurt a romanului mai e de remarcat Iancu Dragalina (vărul generalului Ion Dragalina), prototip pentru a exemplifica replica modernă a Odiseii, prin care atîţi ţărani ardeleni, bănăţeni, bucovineni au reeditat-o, parcurgînd mii de kilometri, pentru a ajunge pe teritoriu românesc, după ce au fugit din armata austro-ungară. Experienţa dobîndită de Petru Vintilă, prin **Romanul lui Eminescu**, în folosirea documentului îl ajută în construcţia epică din **Muntele speranţei.**

Romanul acesta al etniilor, cu vechime în istorie şi pe care, la rîndu-i, istoria se aşează este, cu precădere, de observat în **Drumul gugulanilor. Strada.** De altfel şi astăzi în Banat, şi cu atît mai mult înainte, gugulanii formează o populaţie aparte cu un acut simţ al orgoliului şi demnităţii. Şi al implicării în istorie. Romanul lui Florin Bănescu urmăreşte acest drum al gugulanilor în istorie şi romanul deja anunţat **(Hora)** aduce acţiunea pînă în timpul Marii Uniri. Unul şi acelaşi personaj, prezent şi în istorie, la cumpăna dintre ani, pe Nicolae Banu, trăieşte prin proiecţia visului în o stradă este prezent la evenimentele pe care din vis (imaginaţie) şi istorie le aduce în prezent, convertind, în acelaşi timp, prezentul la istorie. În imaginaţia sa totul trece din realitatea exterioară în realitatea literară (interioară). Prin acest fel de a prelucra materia; persoane istorice reale (Goldiş, Cicio-Pop, Suciu) devin personaje literare, iar fragmente din documente istorice cunoscute (elaborate în febrila pregătire şi realizare a Marii Uniri) se integrează în corpul literar al romanului. Este în acţiunea lui Nicolae Banu ceva din dorinţa unui scriitor (ziarist) din prezent de a trăi în timpul înălţătoarelor momente de patriotism din perioada Marii Uniri, ca şi a unui ziarist (de atunci) de a trăi în prezent, pentru a vedea şi a povesti ce a devenit **strada** (oraşul) care a cunoscut şi recunoscut pe cei care au lansat „Convocarea" sau „Apelul către popoarele lumii" şi au realizat memorabile acte istorice. Astfel **Drumul gugulanilor. Strada** este romanul unui trecut ce poate trece mereu în prezent şi romanul unui prezent devenit trecut prin consumarea faptei.

Aceste cărţi, care se constituie ca argument valoric dovedesc că 1987 exemplifică, poate, un moment al romanului istoric.

Alexandru Ruja

Discurs despre implicare şi solitudine

Obiectelor simbolic oratorice: tribuna, catedra, tronul — semne dominatoare ce implică spaţii de mare concentrare umană — li se opune, masa (de lucru) şi scaunul (singurătăţii), reprezentînd intimitatea, solitudinea, unicitatea creativă, exprimabile printr-o **retorică a tăcerii.** Era de aşteptat — privind retroactiv la cele două romane **Îngerul a strigat** şi **Frumoşii nebuni ai marilor oraşe** că Fănuş Neagu, după ficţiunea deambulărilor şi a ubicuităţii să ajungă şi la semnificaţia recluziunii cu toate referinţele închise; pentru că, după actualul roman, e de aşteptat o cotitură în universul operei sale.

Proză programatic anti-modernă — să nu uităm că Fănuş Neagu a scris şi o epopee, **Îngerul a strigat** —, pentru că atributele modernităţii (eficacitatea comunicării, telegrafierea epică, personajul auto-reflexiv) sînt cu metodă răsturnate, ultimul volum nu trebuie citit ca un roman cu cheie, ci ca o parabolă (cu mai multe chei) a creaţiei. **Scaunul singurătăţii** se poate echivala atît cu turnul de fildeş (al retractilităţii în faţa evenimentelor), cît şi cu turnul de veghe al cetăţii, pe care artistul, alternativ şi egal, le îmbrăţişează şi le neagă. De altfel, această ciclicitate vie constituie şi pulsaţia veritabilă a angajărilor creaţiei, polii între care pendulează, cu cea mai benefică traiectorie, arta.

Desigur, **Scaunul singurătăţii** nu este doar un roman liric nici un poem în proză — cum s-a încercat să se demonstreze prin decupaje aleatorii şi fragmentare —, ci **o demonstraţie de existenţă stilistică**, dincolo de teme şi genuri literare; un decameron de nuvelete, o construcţie şeherezadică, articulată după modelul oriental, sincopată, fasciculată cu începutul oriunde şi sfîrşitul convenţional. Se pot izola, desigur, teritorii epice distincte: aventura războiului prin Cezar Saltava şi Bozar Garofeanu, fabula celor cinci orbi, pseudo-reportajul reveliomului regalităţii, povestea Prinţului de rouă ş.a., după cum **Scaunul singurătăţii** se poate citi ca un roman politic al cooperativizării, ca fabulaţie mitologică sau ca o mărturie de credinţă pulverizată în reportajul memorialistic.

Dar permanentă rămîne **invarianta stilistică** fănuşiană, exprimarea exclusiv ca ornament, împodobirea artificială şi barochistă, vrejul geometric al metaforei, volutele spiralate şi intemperabile ale imagisticii. Personajele trăiesc sub un continuu regim de buimăceală, de tensiuni inhibitive, spaime, remuşcări, refulări, revendicări, culpabilizări şi dorinţe de răzbunare. Căci, spune un personaj: „Nenorocirile încep în momentul cînd obsesiile iau locul întîmplărilor sau chiar al istoriei". Atunci ar fi incorect să interpretăm „cuvintele şi lucrurile", materia plasmatică a romanului, ca fond evenimenţial şi istoric; ci numai ca referenţă de gradul doi, reflectată deja de conştiinţa personajelor.

Privind din interiorul operei lui Fănuş Neagu, **Scaunul singurătăţii** rămîne o sinteză (şi o comunicare) între **Îngerul a strigat** şi **Frumoşii nebuni ai marilor oraşe.** „Eroii" cei mai consistenţi ai noului roman, Cezar Saltava şi Leb Betleem, se resorb din substanţa „frumoşilor" nebuni. În schimb spaţiul referenţial nu mai este metropola devoratoare, ci teritoriul danubian, bărăgănean şi deltaic, la fel ca în **Îngerul a strigat.**

„Îngerul" umanizat şi „nebunul" moralizator stau acum pe aceeaşi tablă de şah a realităţii romaneşti. Personajele care au viaţa iluzorie a ficţiunilor nu pot fiinţa decît în decorul butaforic de reverie şi basm.

Ce se remarcă mai întîi în cărţile lui Fănuş Neagu ar fi focurile de artificii metaforice pînă la redundanţă, exprimarea indirectă a **personajelor-idee şi metaforă** care toate vorbesc la fel ca autorul; apoi, localizarea firavei narativităţi la Dunărea de Jos şi, mai la urmă, spiralarea prin (deasupra şi dedesubt de) parabolă a acţiunii. Scapă mai întotdeauna **scriitura dramaturgică**, prezentă în toate cărţile sale (mai puţin cele de la început); de unde se poate admite că arhetipul scrisului fănuşian rămîne partitura teatralizantă, scenariul pur dialogic.

Începînd prin a fi povestitor, continuînd prin a deveni romancier şi rămînînd tot timpul poet, scriitorul se neglijează în ipostaza de dramaturg — ilustrată mai puţin de piesele sale propriu-zise — sau nu se consideră pentru că nu a fost receptat eficient în această calitate. Intervenţia prin replică, convenţia dialogică par mai fireşti pentru receptarea avalanşei de metafore. Este drept că autorul îşi continuă opera ca personaj iar viaţa se va adăuga, fără dificultate, operei.

Efigial în toate exprimările, autorul se excogitează prin metaforă, uniformizînd toate personajele, ca un orator care, la tribună, (sau ca scriitorul pe scaunul singurătăţii) îşi joacă propria condiţie, pulverizîndu-se în toate personajele, sau ca un actor care joacă toate rolurile.

„De la Stendhal încoace — scria G. Călinescu în 1943 — romancierul se preocupă de eliminarea stilului" dar, iată că vine un scriitor preocupat şi posedat de stil, înainte de prospectarea romanescă a lumii. Iată, după spaţiul brăilean, o formă de descriere a timpului bucureştean (în sensul de mai sus al sintezei dintre **Îngerul... şi Frumoşii nebuni...**): „Vorbeau puţin, inundaţi de pierderea a nimic, zestrea toamnelor bucureştene, cînd lin moare Timpul, lăsînd forme de aur, vlăstare ale unui belşug în destrămare, melancolie, argint în zbatere peste botul plăpînd al turmelor de aramă, desene din frunză şi umbră, iluzia şi credinţa că, potrivit tuturor probelor, bufniţa fierbe singe sub cupolele palatelor, apoi femei din lună, din Vechiul Testament şi din grotele nimfelor, cărări galvanizate cu iarbă agonizînd, pariuri aminate, tiparul lumii întorcîndu-se la rosturile de lemn, plopii gravaţi cu însemnele dragostei, stejarii tulburi, platanii triumfali, castanii în elocvenţă alcoolică, salcîmii pîndiţi de pustiu, tufişele mocnind de miresme amare, orgasmul iederii şi legea, instituită în broboanele cărnii, în lipsa patetică de gînduri, în pasul moale, în sunetele filigranate, în esenţa lividă a dorului de moarte, că cel mai sigur lucru e neprevăzutul".

Numai în natură — chiar şi în cea bucureşteană —, prin experienţă magică şi practică ezoterică, prin canalele magice ale mitului, omul îşi poate descoperi esenţa; prin epifanii carnavaleşti se iluminează, intră în ritmurile cosmosului, îşi ritualizează existenţa. Natura lui Fănuş Neagu — atît de deosebită de cea a lui Sadoveanu (întotdeauna consonantă umanităţii) — prin structura antropomorfică, participă ca personaj independent, cu reacţii imprevizibile, insolite, cînd favorabile, cînd antagonice eroilor care, indiferent de condiţia lor (intelectuală sau ţărănească), rămîn emanaţia ei capricioasă şi aleatorie. Prezenţa stihială pe toate gamele a naturii estompează, cumva, uniformitatea tipologică a personajelor.

Nu se poate eluda că **Scaunul singurătăţii** — care poate deveni şi scaunul eternităţii — este **o carte grea.** Efortul lecturii — generat de excrescenţele metaforice, de construcţia bizară şi ritmul trenant — nu este singur relevant pentru valoarea creaţiei. Nici o carte mare nu se oferă cu facilitate receptării dar, în cazul de faţă, dificultăţile de percepere semnifică şi altceva. Se poate imagina situaţia în care cineva — poate autorul — vorbeşte mult ca să se ascundă sau artificiul matematic al ducerii la absurd.

În sprijinul susţinerii lirismului în roman, a arguţiei aparent rebarbative, a asociaţiilor bizare de sintagme — efecte ale unui proiect oratoric iniţial —, G. Călinescu cita pe Benedetto Croce dintr-o mărturisire: „jocurile de cuvinte seduc, materializarea ideilor în metafore continuate şi exagerate dă acestor idei corpolenţă şi tangibilitate".

Pe ecrane **Scaunul singurătăţii** ar arăta cam aşa: acţiunea filmată cu încetinitorul în timp ce coloana sonoră ar fi înregistrată cu volumul la turaţie vivace, pînă la limita comprehensibilităţii.

„Corporalitate" şi „tangibilitate", iată alte două distincţii ale prozei lui Fănuş Neagu în inconfortabilul **Scaun al singurătăţii**, o carte care prin saturaţia exprimării indirecte, prin spiritul de sinteză închide, cu siguranţă, un drum în bibliografia autorului, fără să desemneze şi făgaşul noilor direcţionări.

Dar relevanţa cărţii, în contextul operei de pînă acum, ne conduce la o afirmaţie deloc riscată: după Marin Preda şi Mircea Eliade, Fănuş Neagu devine cel mai controversat prozator român al contemporaneităţii.

Aureliu Goci

Ideal şi împliniri socialiste

În coloana de granit a faptelor care ne jalonează istoria ca tot atîtea trepte ale devenirii noastre, ziua de 30 Decembrie 1947 — proclamarea Republicii, eveniment memorabil de la care se împlinesc patru decenii — se înscrie ca o piatră de hotar ce a marcat hotărîtor amplul proces revoluţionar de edificare a noii orînduiri socialiste pe pămîntul României, ridicarea ţării pe noi culmi de progres şi civilizaţie.

Act de voinţă prin esenţă popular, transformarea României într-o republică a oamenilor muncii, într-un stat în care poporul devenea stăpîn pe destinele sale, a reprezentat o strălucită victorie a politicii Partidului Comunist Român, urmată şi aplicată cu consecvenţă îndeosebi după declanşarea Revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă din august 1944. **„Crearea Republicii** — subliniază tovarăşul Nicolae Ceauşescu — **constituie deci o încununare a luptei duse de-a lungul secolelor de poporul român, de forţele sale înaintate pentru eliberare naţională şi socială, pentru neatîrnare, progres social şi o viaţă mai bună. Făurirea Republicii a devenit posibilă în condiţiile sociale noi create după eliberarea ţării, ale profundelor schimbări democratice, revoluţionare care s-au produs în societatea românească şi ale acţiunilor de masă pentru răsturnarea claselor exploatatoare şi cucerirea puterii de către proletariat în alianţă cu ţărănimea".**

În istoria pămîntului românesc ideea de republică are rădăcini vechi şi statornice, patrioţii cei mai luminaţi năzuind către o formă de stat democratică, progresistă, care să asigure libertate şi dreptate socială pentru cei mulţi, neatîrnarea politică şi înflorirea economică a ţării, să înfăptuiască dreptul sacru al poporului de a fi stăpîn în patria sa strămoşească.

Ori de cîte ori ne apropiem de aniversarea Republicii nu putem să nu ne gîndim la voievozii români aleşi de regulă după tradiţii străbune, dintre cei consideraţi apţi să îndeplinească înaltele şi dificilele îndatoriri ale şefului de stat, la Gheorghe Doja, care, încă la 1514, după cum a evidenţiat Friederich Engels, „proclamă republica, desfiinţarea nobilimii şi suveranitatea poporului", la Ioan Budai Deleanu care considera republica o „dulce mamă", o „stăpînire unde precum norodul aşa şi cei aleşi din norod să aibă cuvînt şi sfat la trebile ţării de obşte" şi mai ales, la Nicolae Bălcescu, înflăcăratul teoretician revoluţionar şi neobositul propovăduitor al ideii republicane, democratice în anul de foc al revoluţiei de la 1848.

Idee şi deziderat, Republica va cuprinde treptat mase tot mai largi, atitudinea republicană, asociată celei antidinastice, manifestîndu-se cu vigoare în perioada următoare, odată cu instaurarea dinastiei străine a Hohenzollernilor, fiind ilustrată cu strălucire de personalităţi de frunte ale vieţii publice româneşti.

Preluînd tradiţiile revoluţionare şi patriotice, mişcarea muncitorească şi socialistă a conceput lupta pentru republică drept parte componentă a luptei generale pentru înlăturarea exploatării sociale şi asupririi naţionale, avansînd ideea nouă a instaurării republicii concomitent cu restructurarea relaţiilor sociale, a societăţii însăşi.

Eveniment cu profunde semnificaţii în viaţa naţiunii române, făurirea în mai 1921 a Partidului Comunist Român a marcat continuarea pe o treaptă superioară a bogatelor tradiţii ale mişcării democratice, muncitoreşti şi socialiste din ţara noastră. Ducînd mai departe flacăra nestinsă a Republicii, partidul comunist a considerat lupta pentru un stat republican democratic parte integrantă a luptei revoluţionare pentru cucerirea puterii politice şi construirea societăţii socialiste pe pămîntul României.

Încă în zorii revoluţiei declanşate prin marele act istoric de demnitate patriotică de la 23 August 1944, partidul comunist şi-a propus, între obiectivele sale fundamentale, transformarea structurală a statului pentru ca aceasta să servească intereselor maselor de oameni ai muncii. Fără a renunţa la poziţia sa consecvent republicană, partidul comunist a adoptat faţă de monarhie o tactică novatoare, izvorîtă din condiţiile concrete în care se desfăşura revoluţia, apreciind în mod realist că sarcina abolirii acesteia era inclusă în mod obiectiv în cea a înlăturării regimului burghez în ansamblul său. Urmărind cu consecvenţă această tactică, partidul comunist a orientat lupta forţelor democrate, a maselor largi populare, în principal, spre schimbarea conţinutului puterii politice, spre înnoiri în compoziţia social-politică a aparatului administrativ, spre prefaceri în însăşi forma de organizare a statului. Totodată, deşi ştia că monarhia va face totul pentru ca, atîta timp cît se va afla în fruntea statului, să apere şi să-şi consolideze propriile poziţii, să întărească regimul burghez, forţele revoluţionare au apreciat că există posibilitatea de a folosi prerogativele regale şi unele prevederi ale Constituţiei în direcţia realizării unor obiective de interes naţional şi chiar pentru înfăptuirea unor prefaceri necesare în viaţa politică, economică şi socială a României.

În condiţiile noului raport de forţe existent în România la sfîrşitul anului 1947 devenise tot mai evidentă contradicţia dintre forma de stat monarhică, şi conţinutul nou al puterii, exercitată în mod hotărîtor de clasa muncitoare, în alianţă cu ţărănimea şi celelalte categorii de oameni ai muncii. Raţiunile care determinaseră colaborarea forţelor democrate cu monarhia nu-şi mai făceau simţită necesitatea, se acumulaseră elemente care învederau poziţia ostilă a monarhiei faţă de transformările ce depăşeau cadrul burghez şi se înscriau în ordinea prefacerilor de esenţă socialistă.

Concomitent cu intensificarea popularizării largi a ideii de regim de democraţie populară, pentru pregătirea marelui act revoluţionar al instaurării Republicii, conducerea superioară a partidului comunist împreună cu unii membri ai guvernului au elaborat un plan de măsuri care avea la bază analiza concretă şi reală a raportului de forţe interne precum şi evoluţia situaţiei internaţionale. Pronunţîndu-se ferm pentru rezolvarea acestei probleme a revoluţiei fără război civil, partidul comunist s-a pregătit, totodată, pentru a face faţă oricărei situaţii şi, în primul rînd, recurgerii la violenţă din partea cercurilor conservatoare, mult slăbite dar dispunînd încă de posibilităţi de reacţie, precum şi a monarhului. Toate măsurile de precauţie şi vigilenţă s-au dovedit a fi oportune întrucît în discuţia sa cu primul ministru, dr. Petru Groza, şi cu secretarul general al C.C. al P.C.R., Gheorghe Gheorghiu-Dej, din 30 decembrie 1947, regele Mihai a încercat, pe cît posibil, să tergiverseze lucrurile şi, numai după ce s-a convins că era inutilă orice încercare de împotrivire, s-a hotărît să semneze actul de abdicare, înţelegînd că aceasta era voinţa poporului. În după-amiaza aceleiaşi zile, Adunarea Deputaţilor, întrunită în şedinţă specială, a primit actul de abdicare a regelui Mihai şi a adoptat legea privind proclamarea Republicii Populare Române.

Încununare a luptei duse de-a lungul secolelor de poporul român, abolirea monarhiei şi proclamarea Republicii a fost primită cu deplină aprobare şi satisfacţie de masele populare, manifestaţiile începute la 30 decembrie 1947 şi continuate, în întreaga ţară încă multe zile, constituind o mărturie incontestabilă a izolării totale a monarhiei, a faptului că abolirea ei corespundea năzuinţelor poporului, hotărîrii sale de a edifica o nouă orînduire socială. „În situaţia României — arăta la 4 ianuarie 1948 George Călinescu — o putere executivă emanată de la popor este instrumentul cel mai sigur, deoarece poporul cu instinctul său nu greşeşte niciodată... Republica vrea să zică respublica, lucru public, avem aşadar de acum încolo toţi o parte de responsabilitate în propăşirea ţării. Cuvîntul nostru de ordine este azi: Să fim alături de patrie, să slujim RES-PUBLICA !".

Vatră de străbuni, cămin drag tot mai înfloritor, Republica Socialistă România — stat întemeiat pe sistemul democraţiei muncitoreşti revoluţionare — îşi are temeiurile de forţă în fiii şi fiicele sale, milioane şi milioane de eroi ai muncii paşnice şi libere, apţi să înfăptuiască obiectivele stabilite de Congresul al XIII-lea şi Conferinţa Naţională a partidului, să edifice ţara pe noi culmi ale civilizaţiei şi culturii, ale dezvoltării sale independente.

dr. Ştefan Pâslaru

O VIAȚĂ ÎNCHINATĂ SOCIALISMULUI,
PREZENTULUI ȘI VIITORULUI PATRIEI

LARGĂ RECUNOAȘTERE ȘI APRECIERE PE TOATE MERIDIANELE

Imaginea înfloritoare a țării, cu impresionantele ei înfăptuiri din ultimii 23 de ani, care au conferit acestei perioade emblematica denumire de „Epoca Nicolae Ceaușescu", purtînd pecetea inconfundabilă a geniului creator, revoluționar, al conducătorului partidului și statului nostru, va rămîne pentru totdeauna legată și de prezența și activitatea multilaterală a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, exemplu strălucit de slujire neabătută a cauzei partidului, a intereselor supreme ale poporului român. Mult stimată și cinstită cu dragoste de toți fiii patriei, personalitatea proeminentă a tovarășei Elena Ceaușescu s-a impus tuturor conștiințelor. Fiică devotată a clasei muncitoare, remarcabil militant revoluționar, membru al conducerii superioare a partidului și statului, om de știință de renume mondial, tovarășa Elena Ceaușescu și-a adus o contribuție inestimabilă la lupta pentru libertatea, independența și suveranitatea României, pentru dezvoltarea economico-socială și construirea unui destin nou, comunist, întrunind aleasa prețuire și admirație nutrite de toți locuitorii acestor străvechi meleaguri românești, o largă recunoaștere internațională, fără precedent pentru o fiică a patriei.

Aniversarea zilei sale de naștere declanșează, de fiecare dată, un val fierbinte de urări și calde sentimente de mulțumire și recunoștință de pe tot cuprinsul țării.

Pildă de eroism și abnegație, tovarășa Elena Ceaușescu proiectează în planul valorilor umane contemporane o personalitate cu totul remarcabilă. Anii de activitate revoluționară depun o vibrantă și grăitoare mărturie despre un crez de o viață, în care se regăsesc afirmate și validate în practică idealurile și aspirațiile cele mai profunde și autentice ale poporului român, interesele vitale ale României socialiste.

Alături de cel mai iubit fiu al națiunii noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășa Elena Ceaușescu și-a adus o inestimabilă contribuție la elaborarea și transpunerea în viață a întregii politici interne și externe a partidului și statului nostru, slujind cu dăruire mărețele idealuri ale socialismului, patria română, prezentul și viitorul ei, cauza păcii și colaborării între toate popoarele lumii. Îndrumînd și conducînd direct domenii hotărîtoare pentru progresul și înflorirea multilaterală a țării, tovarășa Elena Ceaușescu a avut și are o contribuție însemnată la realizarea programelor prioritare de dezvoltare economico-socială a țării, la soluționarea unor probleme majore, de mare semnificație actuală și în perspectivă pentru economia națională, pentru cea mondială. Ca personalitate științifică, generos ilustrată de rezultatele de excepție obținute de-a lungul anilor în cercetarea fundamentală și ingineria chimică, ca eminent organizator al cercetării științifice și dezvoltării tehnologice naționale, dăruind prin nobila sa muncă de cercetare atîtea perspective de aplicare pașnică și constructivă a științei, tovarășa Elena Ceaușescu se bucură astăzi de o largă recunoaștere și apreciere pe toate meridianele. Înaltul prestigiu de care se bucură este confirmat de alegerea sa în prestigioase organizații științifice internaționale, conferirea de titluri științifice și acordarea unui număr impresionant de decorații din partea a numeroase state — expresii ale înaltei considerații față de contribuția sa remarcabilă la dezvoltarea științei contemporane, la întărirea colaborării dintre oamenii de știință din toată lumea, la nobila cauză a păcii și securității internaționale, a progresului omenirii.

Constituie un prilej de mîndrie patriotică faptul că, prin dialogul purtat cu numeroase delegații și personalități guvernamentale, parlamentare și științifice de diferite orientări politico-ideologice, în diferite țări ale lumii sau care au vizitat România, s-a putut constata stima cu care este înconjurată tovarășa Elena Ceaușescu și înalta considerație acordată concepției sale privind rolul și răspunderile popoarelor, parlamentelor, guvernelor, oamenilor politici și de știință în actualele împrejurări din viața internațională. „O personalitate atît de marcantă cum este doamna Elena Ceaușescu, profund implicată în viața politică și socială a țării sale, în mișcarea mondială pentru dezarmare și pace, se dovedește, în același timp, a fi un remarcabil om de știință — a spus dr. Ira Kapp, chimist, președinte al companiei «Felton International» din S.U.A. Aceasta reprezintă — declara el în continuare — o ilustrare excepțională a afirmării rolului femeii în lumea contemporană, un pilduitor exemplu din România, ce ar putea îndemna la reflecție pretutindeni".

Orientările de cea mai mare importanță pe care tovarășa Elena Ceaușescu le-a dat cu diferite prilejuri — Congresul Educației Politice și Culturii Socialiste, Congresul Științei și Învățămîntului, Plenara Consiliului Național al Științei și Învățămîntului — pentru direcționarea politică și profesională a întregii munci de cercetare și învățămînt, pusă în slujba deplinei afirmări a noii revoluții tehnico-științifice în societatea românească, găsesc largi ecouri internaționale. Iată ce scrie publicația „Fair Idea — Indian Journal of World Affairs" : „Prin Consiliul Național al Științei și Învățămîntului, condus de un savant de prestigiu mondial, cu înalte capacități științifice și organizatorice — academician doctor inginer Elena Ceaușescu — știința românească se concentrează asupra problemelor majore rezultate din planurile de dezvoltare a României, promovînd în principal sectoarele legate de progresul tehnico-științific și asigurînd dezvoltarea la parametri superiori a tuturor celorlalte ramuri".

O remarcabilă contribuție la sporirea prestigiului României în lume aduce activitatea eminentă a tovarășei Elena Ceaușescu în calitate de președinte al Comitetului Național Român „Oamenii de știință și pacea" — pentru a determina omenirea să folosească uriașa forță a științei și tehnicii, descoperirile și cuceririle lor în slujba exclusivă a progresului și civilizației, a construirii unei lumi mai bune și mai drepte, a păcii și colaborării între toate statele.

De o largă rezonanță peste hotare se bucură activitatea sa științifică ce se constituie într-o operă vastă, cuprinzînd o impresionantă bibliografie de volume apărute în edituri de prestigiu din numeroase țări ale lumii, lucrări publicate în reviste de specialitate sau comunicate la simpozioane și congrese naționale și internaționale. Ca o expresie elocventă a prestigiului de care se bucură pe plan internațional, tovarășa Elena Ceaușescu a fost aleasă membru al unui mare număr de foruri științifice și universitare de peste hotare. Cu un astfel de prilej — din atît de numeroase — prof. Raymond Daudel, președintele Academiei Europene de Stiințe, Arte și Litere, adresîndu-se tovarășei academician doctor inginer Elena Ceausescu, arăta : „Întrucît dumneavoastră simbolizați știința și tehnologia românească, Academia Europeană vă roagă să binevoiți a face parte din Comitetul său de Onoare, dorind în același timp să sublinieze strălucitele dumneavoastră merite și să aducă un omagiu tuturor oamenilor de știință și inginerilor români".

Cu prilejul acestei aniversări scumpe inimilor noastre, întregul nostru popor aduce un omagiu fierbinte tovarășei Elena Ceausescu, pentru contribuția sa deosebită la întărirea prestigiului României socialiste în lume, a solidarității popoarelor în lupta pentru dezarmare, colaborare și pace, exprimă calde urări de noi succese, fericire și viață lungă, alături de cel mai iubit și mai stimat fiu al poporului, conducătorul strălucit al națiunii — tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Doina Topor

ZI DE SĂRBĂTOARE – tablou de Vasile Pop Negreșteanu

„PORNIND DE LA FAPTUL CĂ SOCIALISMUL ȘI COMUNISMUL SE REALIZEAZĂ PE BAZA CELOR MAI NOI CUCERIRI ALE ȘTIINȚEI ȘI TEHNICII MODERNE, ALE CUNOAȘTERII UMANE ÎN GENERAL, TREBUIE SĂ NE PREOCUPĂM ÎN CONTINUARE, MULT MAI SUSȚINUT, DE DEZVOLTAREA ACTIVITĂȚII DE CERCETARE, DE SOLUȚIONAREA OPERATIVĂ ȘI EFICIENTĂ, CU AJUTORUL CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE, A DIVERSELOR PROBLEME PE CARE LE RIDICĂ PROMOVAREA PROGRESULUI TEHNIC ÎN ÎNTREAGA ECONOMIE, NOUA REVOLUȚIE TEHNICO-ȘTIINȚIFICĂ ȘI NOUA REVOLUȚIE AGRARĂ DIN ȚARA NOASTRĂ".

ELENA CEAUȘESCU

OMAGIU

Încă reverberează în suflete urările adresate la început de an conducătorului nostru, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și celei ce-i este alături în lupta revoluționară și, iată, ni se oferă din nou prilejul de a cinsti prin vorbele și faptele noastre un însemnat eveniment.

Animați de profunde sentimente ce cuprind în ele stimă, admirație și prețuire, venim să aducem prinos de recunoștință tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu pentru neobosita ei aplecare spre tainele științei, pentru înalta competență cu care îndrumă importantele domenii ale învățămîntului, culturii și artei, făcînd posibile exprimări din cele mai îndrăznețe, deschizînd drumuri spre înalte praguri de calitate și eficiență.

Și noi — oamenii de teatru — alături de toți locuitorii acestui drag pămînt românesc, ne unim gîndurile și inimile într-o caldă urare de ani mulți fericiți, plini de roade și deplină sănătate.

Silviu Stănculescu

LA ZI ANIVERSARĂ

În prima lună a anului, națiunea noastră omagiază ziua de naștere a tovarășei Elena Ceaușescu. Această zi dobîndește noi semnificații și ele sînt coincidente cu înfăptuirile poporului nostru în condițiile socialismului și ale etapelor pe care le parcurgem pe drumul comunismului.

Din multitudinea preocupărilor ce articulează opera constructivă a tovarășei Elena Ceaușescu, contribuțiile acestei eminente personalități, în domeniul științei, culturii și artei, sînt de primă mărime și ele au în vedere procesul de formare a omului nou, a omului contemporan.

Mobilizarea creației artistice în spiritul umanismului socialist, constanta preocupare pe linia îndrumării artelor legate de adevăr și popor, exigențele ce se pun astăzi în fața creatorilor de frumos însumează normele de afirmare și înflorire a culturii socialiste ; sînt rodul gîndirii înțelepte, al orientărilor tovarășei Elena Ceaușescu.

În această zi de aniversare — ilustră sărbătoare pentru oamenii de artă și cultură — aduc tovarășei Elena Ceaușescu omagiul meu de afecțiune, de recunoștință și prețuire, dorindu-i viață lungă, deplină sănătate, energie și putere de muncă, cu tradiționala și străbuna urare de „La mulți ani" !

Dina Cocea

Cu frunte de vise și gînduri stelare

Fiică a gliei cu suflet de soare,
Copiilor patriei ocrotitoare,
Călită în luptă, în greu-ncercării,
Mamă-ndrăgită de mamele țării,
Blîndă la vorbă, sfătuitoare,
Cu frunte de vise și gînduri stelare
Cu mare dorință de pace în lume
Republicii noastre făcîndu-i renume,
Fire gingașă ca floarea de măr,
Mult iubitoare de adevăr,
Femeia-savant cu chipul de vară
Ni-e lumină lîngă lumina
Cîrmaciului nostru de țară.

Constantin Atomii

Flori aniversare

Tovarășei ELENA CEAUȘESCU

Cu-nmiresmate aripi de iubire line,
Cum la o mamă bună spunem : „La mulți ani !"
Și flori aniversare, pe gînduri să anine
A stelelor urare sărbătorind prin ani.

Anca Mănciulescu

EMBLEMĂ

Urmare din pag. I

principal de valori, afirmîndu-și pe această bază valorile proprii, angajate în actualitatea construcției socialiste, exprimînd spiritul nou, patriotic, revoluționar al oamenilor care înalță aici, pe pămîntul istoriei și drepturilor noastre milenare „o Românie cum n-a fost niciodată". Literatura, plastica, muzica, tot ce înseamnă artă, tot ce înseamnă conștiință artistică, slujite de creatori aparținînd unor generații diferite dar uniți „în cuget și-n simțiri" de flacăra iubirii de țară, de apartenența la izvorul veșnic viu al spiritualității românești.

Școala românească, știința românească, cultura română. Împliniri în a căror alcătuire sub semnul duratei identificăm cu admirație și recunoștință contribuția de excepție a militantului comunist, a savantului de reputație internațională, tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu. Îndrumînd direct aceste domenii, asigurînd printr-o viziune mereu înnoitoare, revoluționară, racordarea lor la nou, la criteriile eficienței și valorii, tovarășa Elena Ceaușescu reprezintă, prin întreaga activitate, prin strălucitul exemplu personal, un înalt model de dăruire pentru binele țării, pentru viitorul său.

La această zi aniversară, înscrisă în calendarul de inimă al poporului român, alăturăm omagiul nostru aceluia al tuturor fiilor patriei, cu adînc respect pentru ctitoria spirituală ce devine una din marile embleme ale cronicii vii a României contemporane.

ÎNALT PRESTIGIU

Data de 7 ianuarie marchează în calendarul evenimentelor importante ale țării noastre ziua de naștere a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu. Membru al Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, prim viceprim-ministru al guvernului, președintele Consiliului Național al Științei și Învățămîntului, activitatea sa multilaterală se caracterizează prin exemplar spirit revoluționar și profundă dăruire patriotică, asigurînd cu consecvență traducerea în viață, în condiții optime, a liniei politice a partidului și statului nostru, de integrare a învățămîntului cu cercetarea științifică și cu producția, de mărire a aportului cercetării științifice la dezvoltarea economiei. La sfîrșitul acestui mileniu, în condițiile revoluției științifice și tehnice, opera de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate în patria noastră și de înaintare a României spre comunism are la bază un program armonios întocmit, rezultat din analiza riguroasă a premiselor acestei măreți activități sociale, în care cercetării științifice, dezvoltării tehnologice, îmbunătățirii și modernizării tehnice, ca și pregătirii cadrelor de specialiști în diferite domenii le revine un rol de prim ordin. În acest fel se evidențiază, o dată în plus, actualitatea deosebită și importanța particulară pe care o are activitatea Consiliului Național al Științei și Învățămîntului, condus cu deosebită competență și înalt spirit revoluționar de tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu.

Tematica cercetărilor sale științifice se încadrează într-unul din cele mai dinamice domenii ale chimiei, tehnologiei și ingineriei chimice contemporane, avînd ca obiect polimerii sintetici. În această direcție a urmărit obținerea de polimeri prin reacții de polimerizare stereospecifică și în emulsie ca și prin procese de policondensare. De asemenea a urmărit efectul catalitic al unor produși complecși, factor esențial în reglarea cineticii respectivelor reacții chimice, precum și procesele de obținere a unor polimeri modificați prin reacții de izomerizare, substituție și degradare. Etape importante în studiul compușilor sintetizați le-au constituit atît determinarea unor parametri structurali ai macromoleculelor obținute, mărimi capabile să caracterizeze respectivele substanțe cît și studiul relațiilor dintre structura moleculară și proprietățile fizico-chimice.

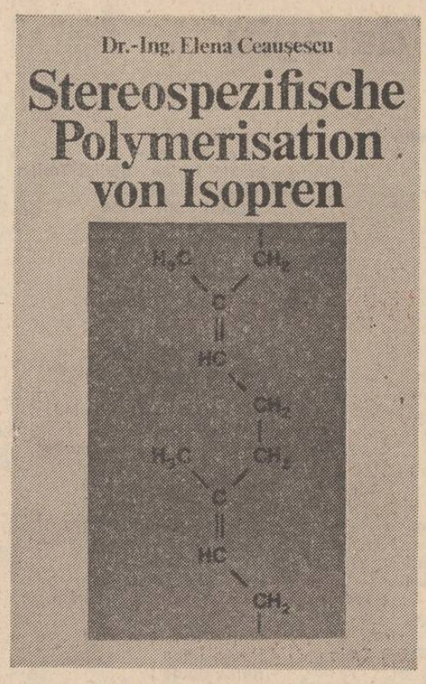

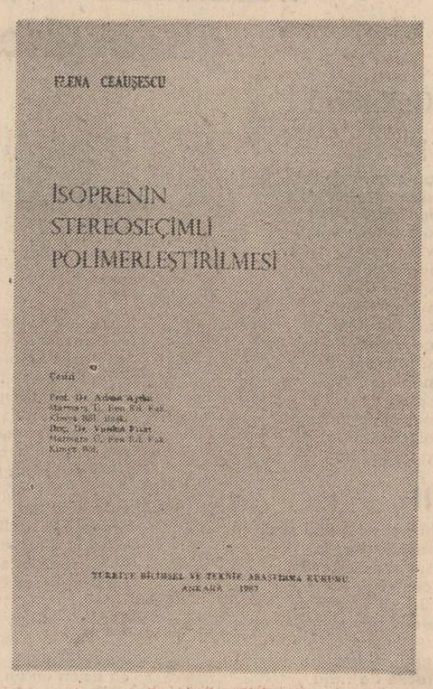

Numeroase lucrări au ca obiect studiul polimerizării stereospecifice a izoprenului, proces chimic care a permis sinteza cauciucului sintetic cis — 1,4 — poliizoprenic, cu proprietăți asemănătoare cauciucului natural și de aceea larg utilizat în industria de anvelope și articole tehnice. Printre temele cercetate în această direcție sînt atît cele fundamentale referitoare la cinetica și mecanismul proceselor de obținere a polimerilor, proprietățile fizico-chimice ale acestora, relații structură-proprietăți, cît și cele aplicative, respectiv optimizarea parametrilor de bază ai procesului tehnologic. În acest fel s-a ajuns la elaborarea tehnologiei de obținere industrială în țara noastră a cauciucului sintetic cis—1,4 — poliizoprenic.

Rezultatele acestor cercetări au văzut lumina tiparului atît în periodice științifice din țară și de peste hotare cît și în 4 volume, care au cunoscut și numeroase traduceri, avînd titlurile *Cercetări în domeniul sintezei și caracterizării compușilor macromoleculari, Polimerizarea stereospecifică a izoprenului, Noi cercetări în sinteza și caracterizarea compușilor macromoleculari* și *Cercetări în chimia și tehnologia polimerilor.* De asemenea este *în curs de apariție* un al cincilea volum, intitulat *Rășini de hidrocarburi*, în care sînt examinate pe larg 3 aspecte importante ale problemei, respectiv dezvoltarea producției și consumului de hidrocarburi (în care sînt abordate problemele : surse de materii prime, tipuri de rășini de hidrocarburi, evoluția producției și structura consumului), chimia sintezei rășinilor de hidrocarburi (în care sînt prezentate mecanismele de polimerizare ale hidrocarburilor) și chimia rășinilor de hidrocarburi modificate (prin procese de hidrogenare, oxidare, clorurare, epoxidare a polidienelor, maleinizare, modificare cu fenoli, cu rășini fenol-formaldehidice și prin alte procese chimice).

Deosebitele sale merite au condus la alegerea ca membru titular al Academiei Republicii Socialiste România, a numeroase alte academii, societăți științifice și instituții de învățămînt superior de peste hotare, precum și la acordarea unor importante distincții, ordine și medalii românești și străine.

În condițiile considerabilului progres științific și tehnic contemporan, pe care, din nefericire, îl realizează, la o cotă foarte ridicată, și tehnologia militară, inclusiv cea a armelor de distrugere în masă, oamenilor de știință le revine o deosebită responsabilitate socială și morală pentru a asigura viitorul omenirii prin utilizarea în scopuri umanitare a marilor realizări ale științei și tehnologiei, a marelui patrimoniu de cunoștințe pe care un îndelungat proces de cunoaștere l-a pus la dispoziția societății și care poate fi folosit atît în bine cît și în rău. Pentru a asigura științei rolul său firesc, creator, în societate, tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu a avut inițiativa, de înalt umanism, a organizării mișcării „Oamenii de știință și pacea", inițiativă care s-a bucurat de o largă audiență internațională.

Sărbătorind ziua de naștere a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, îi adresăm cu deosebită stimă, respectuoase urări de viață lungă, deplină sănătate, fericire îndelungată și rodnică activitate politică, științifică, obștească, noi și prestigioase realizări pe toate planurile multiplelor sale preocupări.

Prof .dr. docent Victor Em. Sahini

Angajare, dăruire

Urmare din pag. I

al eforturilor calitative noi străbate și se simte în dimensiunea acestui nou an care, încă din primele sale zile, cunoaște fapte de muncă revelatoare. Un nou an al străduințelor necontenite pentru progresul și civilizația țării, un nou an al păcii și colaborării în lume, al luptei pentru afirmarea dreptului sacru al popoarelor, la viață, la independență : 1988. Un an al împlinirilor și al speranțelor.

Devenită un tradițional prilej de exprimare a gîndurilor de stimă și prețuire pentru prodigioasa activitate desfășurată pe tărîm politic, economic și social, pe tărîm științific, sărbătorirea zilei de naștere a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu reprezintă totodată și un moment de o mai adîncă semnificație prin care vedem însuși rostul științei și culturii în lumea contemporană, în opera de afirmare a valorilor gîndirii, ale cunoașterii, în acel consens larg, pe care-l constituie însăși dezvoltarea necontenită a țării, aportul pe care cercetarea științifică și tehnică îl are în procesul construcției socialiste. Este aceasta dovada grăitoare a patriotismului muncii și creației, a abnegației, a spiritului revoluționar. Creșterea și formarea tinerelor generații într-un asemenea climat de neîncetată cunoaștere, de perfecționare a gîndirii, a vocației profesionale, legarea tot mai strînsă a învățămîntului cu producția, așezarea muncii pe criterii științifice și după orizonturi vaste ale progresului, ale noului în toate domeniile și sectoarele de activitate, reprezintă în epoca actuală și o programatică și indiscutabilă condiție a personalității creatoare, a eticii muncii și vieții în folosul poporului, al patriei. Gînduri de stimă și recunoștință se îndreaptă de aceea, de ziua aniversară, către tovarășa Elena Ceaușescu, exemplu înalt de activitate revoluționară și științifică, remarcabilă personalitate politică și savant de largă recunoaștere internațională.

S-a păsit în noul an cu hotărîrea fermă de a da substanță vie, concretă, programelor dezvoltării noastre pe mai departe, așa cum prevăd direcțiile stabilite de cel de-al XIII-lea Congres al partidului, de orientările cuprinse în Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu rostită la Conferința Națională a partidului, în Mesajul rostit cu prilejul Anului Nou. Faptele de muncă și creație sînt răspunsul exact, cel mai edificator pe care țara, întregul popor și-l exprimă ca pe o dimensiune a însuși spiritului revoluționar.

titus vîjeu

Arheologie

Anatema amurgului, încă din veacul
lui Solon, luminînd Helespontul ;
au văzut-o albinele, au văzut-o
păstorii noștri presimțind
scufundarea zeilor în uitare.
Fire de iarbă și frunze
luau locul altarelor împodobite
cu aur.
(Precizări arheologice de ultimă oră :
îmbrăcați în grîu, zeii
coborau în cîmpie
preschimbîndu-se în țărani.)

Insula verde

Dedesubt – insula fremătătoare
ca o femeie din Renaștere, lepădînd
mizeria Evului Mediu.
Peste trupul ei haina verde
a ierbii acvatice
pînă la gît. Chiar și lemnul
spînzurătorii îmi pare
un pieptăn uitat
în părul ei umbros,
visător.

Gloria

Voluptatea planctonului, convingerea lui
că veacul ce vine îi aparține,
decretat fiind de pe-acum
drept hrana savantă a viitorului.
Cuprins de alcoolul subtil
al gloriei pămîntene se lasă
cu plăcere mîncat
spre-a devora la rîndul lui cu dexteritatea
rechinului
anonimatul din care se trage.

Puterea unui epitaf

Nici un cîntec nu poate avea această putere
a epitafului, chiar
dacă vei cerceta
toată suflarea arhipelagului.
N-am să neg
avalanșa memoriei tale, candidat sigur
la titlul
de accesoriu nemuritor, numai că
acolo, pe promontoriu există
aceste cuvinte tulburătoare :
„...cînd mă voi întoarce
voi fi tot aici" –,
cuvintele sublocotenentului, al cărui
nume s-a șters,
așa încît inscripția poate fi atribuită
oricărei ființe nemuritoare.

Istoviți de iubire

Lumina fulgerului îți istovește
privirea. De unde atîta
aur, doar pentru tine ? Îți strig :
„intră în casă !" și deschid brusc
ușa cabanei.
Auzi ca prin vis, te îndrepți ca prin vis,
de parcă te pregătești să străbați
canalul Corint, brațele tale
îndepărtează curenții maritimi
pregătiți să te-nece.
Cu greutate găsești
intrarea. Se-aude și trăznetul,
ca un lanț care strînge
brațul fugarului. Furtuna
se duce, se risipește.
Ochii tăi, istoviți de iubire,
contemplă dezastrul cel pașnic.

Sudul

Dinspre Epidaur auzi
plînsul pe piatră
al coturnilor.
Apleci urechea
asupra tragosului
ca fluturii lacomi
de-asupra florii.
Emoția Sudului te impresoară
ca o cetate asediată de spaima
înaltă
a perfecțiunii.

Zeul cel tînăr

Studiul nostru intens
în Institutul Soarelui,
în Academiile Lunii
ne dă dreptul să mergem
prin rouă desculți, însoțiți
de discipoli,
să proclamăm cu erudiția noastră
Pămîntul drept stea inocentă.
Lăudat fie ! – se-aude un glas
de pe rugul simțirii. E zeul
cel tînăr, decapitat
de aura ce-o poartă deasupra-i.

Departe de zei

Cu toată adorația ta
pentru clasici
nu vei învăța niciodată să mori
în latină sau greacă,
opaițul pe care îl ții
în mîna ta dreaptă nu luminează
literele de iarbă
ale închipuirii pînă la zei,
rudimente ale lecturii, cînd așteptarea
îți binecuvîntează
palida erudiție, amintindu-ți
că toți ai tăi au murit
omenește
în limba în care s-au născut,
departe de zei.

gheorghe daragiu

Colinde

I

pe-o gură de rai
spre care plecai
lumină deplină
din ceruri senină
vin ca să vă spun
iarăși noroc bun
aici în Carpați
surori și frați
mă luai luai
pe-o gură de rai
și iată-am venit
pe timp fericit
să vă zic duios
vreme de folos
aici în Carpați
surori și frați

II

sus sus tot mai sus
răsărit și-apus
sus sus că trece
ceasul ce petrece
și-o să vină iară
dorul primăvară
s-adîncească-n glie
grîul ca făclie
făclie de viață
pe sub ploi ori ceață
ori pe soare lin
pe senin deplin
pe călduri ori ger
ler și ler și ler
sus sus sus mai sus
răsărit și-apus –

III

vulturuț pe stean
vulturuț pe stean
nu fi trist de an
dragul meu vultan
că uite chiar mîine
vin vreo patru zîne
cu ninsori bogate
ceasul să îl gate
să-l îmbrace-n nou
să iasă din ou
noul noul an
dragul meu vultan
vulturuț de stean
pe Carpați oștean !
pe Carpați oștean !

IV

bădiță Traian bădiță Traian
ca acum un an
ca din veșnicie
ler și iară ler –
bădiță Traian bădiță Traian
pe vale sub stean
bradu-i verde verde
nimeni nu ni-l pierde
din corinzi corinzi
ler și iară ler !

V

am venit să colindăm
pe suflet să presărăm
florile dalbe
să-nflorească bunul gînd
ca florile pe pămînt
florile dalbe florile dalbe
să-mbucure leru-i ler
turmele de grîu din cer
florile dalbe
peste an și peste veac
fie-ne cinstitul leac
florile dalbe –
am venit să colindăm
de grîu să ne-mbucurăm
într-o zi cu fericime
din veșnica românime
florile dalbe
florile dalbe !

DRUM ÎNTR-O TOAMNĂ

francisc păcurariu

Războiul a trecut peste meleagurile mele natale ca un uriaș tăvălug. Își croiseră drum prin satele noastre, după zdrobirea înverșunatei rezistențe de pe Mureș a armatelor germane și ungurești, forțe militare uriașe, lungi șiruri de tancuri, de tunuri și de katiușe, mulțimi dese de ostași prăvălindu-se ca un puhoi de nezăgăzuit spre nord-vest, în urmărirea ocupanților sub pașii cărora părea să ardă și glia, neîngăduindu-le să se oprească, să mai încerce o dată să-i înfrunte pe învingători.

Pămîntul acela sărac din Miazănoapte, de sub munții Rodnei și ai Călimanilor, fusese zguduit de un cutremur cum nu se mai pomenise din ceasul Genezei. Dar cutremurul acesta din adîncuri nu însemna pentru noi un ceas de izbeliște ci unul de mîntuire. Un jug foarte greu, sub apăsarea căruia simțisem că sîntem gata să ne prăbușim, fusese zdrobit și zăcea acum în colb ca o rămășiță vrednică de dispreț a unui timp de care nici nu mai merită să-ți mai amintești, și care ți se pare tot mai mult că nici nu a existat aievea.

Furtuna cea mare trecuse, dar ruinele mai fumegau cînd plutonierul Man, reîntors în satul meu, cel dintîi reprezentant al administrației românești pe care, pe temeiul acordului de armistițiu și al sîngelui vărsat de ostașii noștri, așteptam s-o vedem revenind dacă nu astăzi, mîine fără îndoială, fiind chemat la comandamentul din Cluj, m-a luat în căruța cu care a pornit la drum, ca să mă întorc în orașul din care am fost silit să plec cu șapte luni în urmă.

Nu trecuse decît o lună de cînd (bejeniți în adîncul codrilor ca pe vremea năvălirilor pentru a ne apăra de ocupanții care, turbînd de furie că sînt pretutindeni înfrînți și siliți să părăsească, umiliți, un pămînt pe care-l credeau supus pe vecie, își dovedeau vitejia năvălind în satele noastre pentru a pîrjoli și a ucide) am fost treziți într-o dimineață de glasul unuia dintre bătrînii rămași în sat ca să vegheze și să ne dea de știre ce se întîmplă, care striga de pe un deal spre cele patru zări : „Veniți acasă, oameni buni, c-au sosit ai noștri !".

Am rămas cîteva clipe înmărmuriți, nevenindu-ne să credem că zodia blestemată a apus. Apoi unul dintre noi a strigat ca trezit din vis: „Hai, măi, oameni, să ne întoarcem acasă ! Ce mai așteptați ?".

Da. Problema era extrem de simplă : „Hai, măi oameni, să ne întoarcem acasă. Gata ! Toate relele s-au terminat, toate încercările au luat sfîrșit. Mai rămîne doar cel mai simplu lucru din lume : să ne întoarcem acasă.

Abia mai tîrziu, în cursul călătoriei de care vorbesc și mai cu seamă după sosirea mea la Cluj am înțeles că lucrurile lumii sînt întotdeauna mai încurcate decît și le pot închipui niște bieți oameni bejeniți în cetatea cea mare a codrului. Drumul anevoios din acel noiembrie 1944 din satul meu pînă la Cluj nu a fost doar străbatere a unui spațiu destul de cunoscut pentru a-mi mai putea oferi vreo surpriză, ci și un fel de inițiere (a cărei complexitate stranie încă nu o simțeam pe vremea aceea, dar la care meditez adeseori acum, în anii amurgului, cu un zîmbet îngăduitor pentru naivitatea celui care am fost pe atunci), în noile realități ale Transilvaniei de Nord.

Fundalul acestei realități era zugrăvit de ruine. Erau distruse podurile, morile, teascurile de ulei, zăceau în ruină casele din vecinătatea lor, era fărîmată metru cu metru linia ferată îngustă care unea Tîrgu Mureșul cu importanta linie din valea Someșului, care, venind dinspre Brașov prin Miercurea Ciuc, Deda și Sărățel, și mergînd spre Cluj pentru a se împleti cu marile rețele feroviare ale întregii Românii, ne integra în singura pulsație de viață care ni se putea transmite și nouă pentru a ne ridica meleagurile din ruine, din umbra foametei. Și nimic nu fusese distrus în timpul luptelor, căci de la Mureș pînă undeva spre Dej, pe Someș, în acea parte a Ardealului trupele germane și horthyste au fugit cu atîta hărnicie încît nu s-au oprit nici pentru a trage măcar un glonte. Totul fusese distrus de cei ce fugeau cu lașitate, dar care mai aveau destulă putere pentru a face cît mai mult rău pe pămîntul pe care știau că-l pierd pentru totdeauna.

Armatele înfrînte și urmărite acum pentru a fi deplin nimicite știau că aruncînd în aer orice pod întîlnit în cale, distrugînd căile ferate, gările și instalațiile lor, morile și depozitele de grîne, uzinele electrice și joagărele, fabricuțele și tot ce mai puteau distruge în orașe și sate, nu vor încetini nici cu o clipă înaintarea armatelor care le urmăreau, căci văzuseră, în nenumărate ocazii similare, că acestea sînt capabile să-și croiască drum și prin mormanele de ruine și peste fluviile largi și adînci, necum peste niște pîrîiașe ardelene. Dar ele vroiau, în ura lor neputincioasă, să mai dea o lovitură, măcar încă una, populației din regiunea din care fugeau și care refuzase să le urmeze goana nebună spre dezastrul final.

Ajunși la poalele dealului Sărățelului, înainte de-a o lua pe drumul care duce spre gară, părăsind șoseaua, plutonierul opri căruța și se ridică uimit : „Uite, dom'le, zise el, podul e întreg!" Într-adevăr, podul care unea cele două maluri ale Șieului era întreg. „Dă-i înainte, îl îndemnă jandarmul pe vizitiu. Să vedem ce-i aici !". Ne-am oprit lîngă pod și am început să-l examinăm increduli. Îi știam pe nemți tot atît de exacți și de pedanți în acțiunile lor de distrugere, ca și în cercetările lor științifice, ori în construcția de ample sisteme filozofice (Tocmai ăsta-i păcatul lor, îmi spuneam atunci, cu mintea mea de copil, că nu fac distincția necesară între aceste treburi !). Pe cînd făceam presupuneri despre cele întîmplate, din curtea casei celei mai apropiate, zidite aproape de malul rîului, se ivi un bărbat mai în vîrstă. Purta o tunică militară și un chipiu de subofițer român. „Noroc, fraților, ne strigă el în timp ce suia malul spre șosea. Apoi, văzîndu-l pe plutonier, încetă să-mi mai acorde vreo atenție, și alergă gîfîind de efort, spre el. Ajungînd în apropierea lui, se opri nevenindu-i să-și creadă ochilor : „Păi ăsta-i Man, dom'le, strigă el plin de bucurie. Plutonierul major Man ! Șeful de post de la Teaca !". Man îl examină curios, și îl recunoscu și el : „Ei, bată-te să te bată, măi Teofane ! strigă el vesel. De unde ai apărut, măi ? Păi eu credeam c-ai pierit în război, măi !".

Se bucurară multă vreme, nevenindu-le să creadă că s-au întîlnit cînd se așteptau mai puțin. Apoi omul cu manta și chipiu de militar ne pofti în casă la el. „Trage, băiete, căruța în curte, bagă caii în grajd, dă-le fîn, că mai am destul, apoi hai la bucătărie, să bei și tu o pălincă... Apoi om vedea cum o mai fi !", îi spuse el vizitiului. Ne luă de braț, arătîndu-ne pe unde să coborîm dilma. Intrarăm prin bucătărie, unde o femeie foarte grasă ne privi fără bucurie, prefăcîndu-se însă mulțumită că ne vede cînd află că plutonierul major e un vechi camarad de-al bărbatului său. Ne poftiră în odaia din față, unde femeia se grăbi să facă focul, iar bărbatul veni cu sticla și paharele. „Ei, și-acum să bem, după cuviință", zise el bucuros, în timp ce turna în păhărele lichidul incolor. Apoi, scutură sticla și ne arătă mărgelele ce se adunau la suprafață : „Băutură curată, fraților, zise el, foarte tare, nu mișmaș negustoresc. Prună curată, de-aici, de la noi !". Am băut un timp grăind și glumind, mai tăind cîte o nouă bucățică de slănină. Apoi Man întrebă deodată : „Dar ia spune, frate Teofane, cum s-a făcut că podul ăsta de lîngă mata a scăpat ? Că după cum îi cunosc eu pe nemți, nu le scapă nici oul de sub cloșcă !". „Ehei, rîse bucuros Teofan. A scăpat el, pentru că dacă nu scăpa, praf se alegea și din căsuța mea. Pentru care am trudit și-am adunat o viață de om, punînd bănuț peste bănuț, renunțînd ba la un șpriț, ba la o fleică, ba la o țuică, de-mi și mersese vestea că-s zgîrcit de-mi mănînc de sub unghie ! Auzisem eu că pe unde se retrag nemții nu lasă-n urma lor piatră pe piatră, dar mi-am spus că nu-s chiar turbați să se ocupe de șosele de astea secundare, cum e a noastră, au ei destule obiective de ținut în evidență, nu-și pierd timpul cu nimicuri... Așa că acum vreo două luni, după ce am văzut bulucindu-se spre satul nostru puhoiul de evacuați, am ascuns noi ce-am putut ascunde, am îngropat în pămînt, bucatele, straiele, țoalele, damigenele, tot ce se poate îngropa, vorba aceea, ca pe vremea tătarilor. Și ne-am tras în mare taină în pădure. Uite, — ne arătă el din fereastră dealul din spatele gării, rotunjit parcă de mîna omului, și acoperit de-o pădure deasă perie — acolo, de unde puteam să observ și ce se întîmplă în jurul casei. Săpasem din timp adăpost cum scrie la carte, acoperit cu grinzi solide, camuflat cu un strat gros de pămînt, cu frunze uscate, cu crengi, ba am mutat acolo și cîteva tufișuri, că, de nu s-au prins, cine se miră că niște tufișuri sînt veștede spre sfîrșitul lui septembrie... Am lăsat doar o deschizătură pentru observație, de unde se vedea o parte din vale, gara și casa asta cu podul de lîngă ea. Eu îmi mai găseam cîte ceva de lucru, ba mă mai tolăneam pe prici (căci înjghebasem și un prici, ce crezi !) peste dulămurile mițoase grămădite acolo, și mai trăgeam un gît de rachie, mai fumam o țigară, mai trăgeam un pui de somn, dar nevastă-mea, ce să zic, curat ca o cloșcă ce ține veșnic deschis un ochi întors spre înălțime, să nu apară pe neașteptate uliul și să-i ia vreun pui, stătea la punctul de observație — căci așa-i spuneam, eu spiritul milităros nu l-am lăsat să se stingă în casă nici după ce m-am pensionat și m-am apucat de gospodărie, căci țăran m-am născut și țăran o să mor — și pîndea ce se petrece în lume... Și a observat că pe linia ferată e mare mișcare de nemți, au adus și niște drezine cu forme ciudate, cum nu mai văzusem, soseau mereu camioane și descărcau lăzi la gară, jurîmprejur sentinele, pază tare, măi, asta nu-i a bună, îmi zic eu... Și curînd au început să sară-n aer șinele, se frîngeau traversele, clădirile gării se preschimbară în ruine care vesteau cu fumul lor c-au sosit zilele prăpădului... Apoi mișcarea pe șosea a scăzut, au mai trecut cîteva tancuri grăbindu-se spre Bistrița, au trecut cîteva camioane cu soldați, pe urmă mai vedeai mișcîndu-se încoace și încolo cîteva grupuri de soldați în uniforme de camuflaj, și mi-am spus: ăștia-s SS-iștii din ariergardă, Teofane, acum să fii deștept, căci de nu, te ia dracu', praf și pulbere se alege din căsuța ta... Într-o dimineață am văzut oprindu-se lîngă podul ăsta un camion, soldații au descărcat lăzi grele, le-au montat ei sub pod, nu deslușeam de departe unde și cum, dar am văzut că desfășurau un fir lung spre capătul de dincolo al podului, și am înțeles că ceasul de cumpănă sosise... M-am tras cu mare fereală din adăpost, ordonîndu-i nevesti-mii să nu se miște orice ar vedea, și știam că la noi ordinele-s ordine, apoi m-am furișat prin tufișuri, prin șanț, prin porumbi, pînă lîngă casa mea, și după ce am pîndit un timp, încordat, și mi-am dat seama că nimeni nu-i în casă, m-am strecurat prin grădină, apoi prin albia rîului, udîndu-mă de parcă aș fi făcut baie (și nu era o zi caldă, ba sufla dinspre munte și un vînt rece, dar cine-și dă seama în clipe ca acelea că i-e frig). Am golit pe urmă o jumătate de sticlă de pălincă, m-am învelit în țoale, am dormit buștean acolo, în adăpost, și spre seară m-am trezit ud leoarcă de transpirație, dar scăpasem de guturai, iar pe șosea treceau șiruri lungi de tancuri rusești. Dar să nu-mi uit cuvîntul, am ieșit cu mare băgare de seamă pe celălalt mal, am găsit adăpost în niște tufișuri și am început să mă tîrăsc cu încetul, fără zgomot și fără să fiu observat, spre nemți. Erau numai doi și cu o motocicletă... Unul trăsese pînă la marginea șanțului o lădiță neagră cu mîner, știam și eu că e bateria de aprindere electrică a explozibilului, apoi își inspectă pistolul mitralieră, și îl așeză lîngă el, la îndemînă. Celălalt privea încordat șoseaua cu binoclul, apoi strigă ceva spre camaradul său, care-și potrivi cu grijă casca și se trase mai bine în șanț, în timp ce cel cu binoclul împinse motocicleta mai încolo, depărtîndu-se de pod pînă la vreo două sute de metri, aproape de încrucișarea unde șoseaua dinspre Cluj se desparte de cea spre Bistrița. „Ei, acu-i, acu, Teofane", mi-am spus, și nu zic ca nu m-a cuprins neliniștea, poate că un pic și frica, dar am strîns în mînă pistolul militar greu pe care-l cumpărasem pentru două sticle de rachiu și cam un kilogram de slană de la un soldat neamț, că și-ar fi vîndut pe băutură și tancurile de-ar fi găsit cumpărători, și-am început să mă tîrăsc încet-încet spre soldatul de lîngă declanșator. Nu mai eram decît la cîțiva metri de el cînd din curba din vîrful dealului apăru primul tanc și l-am văzut pe neamț tresărind și întinzînd mîna spre lădiță, dar în clipa aceea am și tras, am vîrît în el trei gloanțe, ca să fiu sigur că-i **kaputt**, apoi am făcut un salt ca în tinerețe și am pus mîna pe pistolul mitralieră de lîngă mort, începînd imediat să trag în cel cu motocicleta, căci știam că dacă se întoarce n-am făcut nimic... Desigur, nu l-am atins, căci era departe pentru automatul acela, erau pînă la el peste două sute de metri, dar omul s-a speriat, vedea că-i în primejdie, tancurile începuseră să coboare clina și veneau duduind cumplit, neamțul a ezitat o clipă, apoi s-a urcat foarte grăbit pe motocicletă și a pornit-o spre Bistrița. M-am tras între tufișurile din malul rîului, am auzit mitraliera primului tanc măturînd podul și căutîndu-l pe motociclistul care se pierduse într-un nor de praf, mă rugam să nu nimerească vreun glonț lăzile cu exploziv. Și-or fi dat seama și cei din tanc de situație, căci au încetat să tragă, apoi tancurile au trecut podul duduind și cîțiva infanteriști ori geniști cățărați pe carapacea lor mătăhăloasă au sărit pe șosea și au început să caute lăzile cu exploziv, unul a tăiat firul declanșatorului și mărturisesc că am răsuflat ușurat, altul făcea semne tancurilor să treacă fără grijă și repede: „Bistra ! Bistra !", țipa el din răsputeri, și mîna dreaptă i se mișca de parcă ar fi fost aripa unei mici mori de vînt, făcîndu-le parcă vînt tancurilor să se repeadă înainte, și, ce să spun, n-o să uit niciodată clipa aceea... Cum n-o să uit nici drumul pînă înapoi la adăpostul din pădure cînd, după ce aruncasem și pistolul mitralieră al neamțului și pistolul meu, tremuram ca trestia-n vînt ca nu cumva să mă înec taman acum, ca țiganul, la mal, cînd am scăpat... Nici nu știu cînd am ajuns la adăpost, nevastă-mea plîngea ca după mort, credea c-am dat ortul popii. Am golit de bucurie o sticlă și am dormit toată ziua și noaptea următoare, ca mort. După ce m-am trezit și mi-am limpezit ochii, am cercetat cu grijă valea. Pe șosea treceau acum șiruri lungi de camioane trăgînd tunuri grele, altele avînd pe platformă faimoasele lor aruncătoare de rachete, ce să zic, graba cu care alergau după nemți trebuia să le aducă mare fericire acelora... În sat începuseră să se miște oamenii, și văzîndu-i, i-am spus nevesti-mii: „Ei, femeie, încolonarea !" și am pornit-o spre casă... Și uite, așa a fost !".

Rachiul băut îl făcuse pe plutonierul Man să vadă lumea în culoarea mulțumirii depline și a optimismului : „Bine că s-a terminat ! De-acum, o mie de ani pace! Ai scăpat, gospodăria ți-e în ordine, mîine-poimîine se instalează întreaga administrație, reîncepe circulația normală pe căile ferate, pe șosele, războiul acesta purtat din fericire departe de noi va lua curînd sfîrșit, ce ne mai pasă ?". Teofan îl privi cu mirare : „Cum ai spus, frate Man ? «Se instalează întreaga administrație» ? Care administrație ?". „Care administrație ? Cum «care administrație»? Păi administrația noastră, românească, evident. Așa cum se prevede în acordul de armistițiu. Așa cum e drept și cinstit ! Păi ce, dacă mai durează provizoratul ăsta, și partea asta de țară

teatru

t

Gala spectacolelor de teatru pentru tineret — 1987

Satu Mare a găzduit **Gala spectacolelor de teatru pentru tineret** organizată de Comitetul Central al U.T.C. în colaborare cu Consiliul Culturii și Educației Socialiste. Teatrul Național din București, Teatrul de Nord din Satu Mare cu secțiile română și maghiară, Teatrul Giulești, Teatrul Lucia Sturdza Bulandra, Teatrul de Stat din Oradea (secția maghiară), Teatrul Mic, I.A.T.C.-ul din București, Teatrul Dramatic din Brașov și Teatrul C. I. Nottara, Ansamblul artistic al U.T.C. și amatorii din Rîmnicu Vîlcea și Tulcea au fost, pe rînd, oaspeții și totodată gazde pentru publicul sătmărean — un public deosebit de cald și receptiv, pregătit de o temeinică și îndelungată tradiție culturală. Reprezentații teatrale sînt în Satu Mare de aproape un secol, iar Filarmonica de aici are și ea o frumoasă tradiție, un public statornic și realizări de prestigiu. Tocmai acest climat de tradiție culturală a pus și mai bine în valoare deviza Galei — tinerețea —, în spectacole cu tineri și despre tineri, despre tinerețe, sub semnul **Teatrului** care se vrea mereu tînăr. Seară de seară, pe scena Teatrului de Nord și a clubului Unio s-au jucat piese de Platon Pardău, Dumitru Radu Popescu, Nicolae Mateescu, Eugenia Busuioceanu, Sütö András, Ed. Radzinsky, Cristian Munteanu, Dumitru Solomon, Ion Brad și Ion Luca Caragiale, de Iulian Margu, Mihail Sorbul și Tudor Popescu. A fost un prilej de trecere în revistă, de confruntare de opinii, de stiluri și interpretări actoricești, din care și teatrul și publicul au avut numai de cîștigat. Regizorii, cei mai mulți dintre ei tineri, aflați la primele lor spectacole puse în scenă, precum Ioan Cristian sau Gelu Colceag, sau cu un nume deja consacrat

precum Mircea Marin, au propus spectacole de facturi dintre cele mai diverse — de la experimentul teatral încercat de I.A.T.C., clasa prof. univ. Ion Cojar, în regia Adrianei Popovici, la montarea realistă sau la cea metaforică (Teatrul Dramatic din Brașov). În această diversitate de maniere și stiluri de interpretare, unitatea tematică a dat competiției un caracter deschis inițiativei artistice, regizorale și actoricești. Juriul, format din regizori, actori, critici, ziariști și reprezentanți ai organizatorilor, a acordat **Marele premiu al Galei** pentru cel mai bun spectacol, piesei **Regina balului** de Nicolae Mateescu, în regia lui Gelu Colceag. Premiul pentru regie a revenit lui Ioan Cristian pentru spectacolul „Piticul din grădina de vară" de Dumitru Radu Popescu. Premiile de interpretare feminină și masculină au fost acordate ex aequo actrițelor Marina Procopie (Maria în piesa „Piticul din grădina de vară") și Valeria Sitaru (Ioana din „Regina balului") și actorilor Claudiu Bleonț (Nicolae din „Ioneștii") și Constantin Cojocaru (Anghel din „Regina balului"). Un **Premiu de creație colectivă** a fost acordat I.A.T.C. pentru spectacolul „Drum spre adevăr" de Cristian Munteanu în care studenții bucureșteni au încercat un drum interesant spre adevărul scenic. În sfîrșit, acest mare actor care este Gheorghe Dinică a primit un premiu — omagiu pentru activitatea și personalitatea sa.

Confruntare de frumoasă ținută artistică, necesară întreținerii unui climat creator, Gala spectacolelor de teatru pentru tineret s-a încheiat cu meritate aplauze pentru participanți, organizatori și public totodată — un reușit act de prezență al Teatrului în viața culturală a țării.

Cronicar

film

f

Retrospectivă '87

Anul 1987 rămîne un an al confirmărilor în marea diversitate a activității cineaștilor noștri, dar și un an al multor datorii, în special în planul împlinirilor artistice, al valorilor perene atît de necesare și răbdător așteptate de generosul nostru public cinefil.

Și în acest an au fost confirmate opțiunile cineaștilor pentru textele literaturii clasice, moderne și contemporane, pe genericul numeroaselor pelicule figurînd drept sursă opere semnate de **Vasile Alecsandri, Ion Slavici, Al. Kirițescu, Radu Tudoran, Constantin Chiriță, Francisc Munteanu, Marin Preda, Fănuș Neagu.** În cadrul generos al filmului de actualitate s-au înregistrat, din păcate, puține realizări remarcabile, situațiile abordate, psihologia personajelor, tensiunea conflictelor, construcția cinematografică evoluînd mai degrabă sub semnul lipsei de inspirație, a unor tratări superficiale, a unor prea tentante soluții comode și lipsite de viabilitate estetică. O zonă tematică avînd certe valori în ultimii 3—4 ani a rămas, în 1987, vădit influențată de nevoi exterioare unui demers artistic de calitate, inspirat, inteligent articulat, pe măsura cotelor de pasiune și spirit revoluționar ce animă pe contemporanii noștri. Lecția **Liceenilor** și a **Declarației de dragoste** nu a mai fost continuată în ciuda unui binemeritat succes de public. În schimb, la capitolul confirmări se poate, firesc, înscrie ediția a X-a, jubiliară, a Galei filmului cu tematică pentru tineret de la Costinești. Aici s-au impus cu ușurință două creații majore : ecranizarea lui **Nicolae Mărgineanu** după proza lui **Slavici, Pădureanca**, adaptare ce reliefează pregnant psihologii, ce nuanțează poezia de tensiune a ambianței, devenind un posibil model de citire cinematografică a unui scriitor ce a mai inspirat un titlu de referință — **Moara cu noroc** și **Figuranții**, de **Malvina Urșianu**, o autentică deschidere a unghiului de analiză asupra trecutului recent, fragment de frescă socială cu personaje și situații-simbol, cu mare forță de transfigurare și generalizare, cu o fină intuiție analitică în zona atît de tensionată a confruntării destinului individual cu istoria.

Evenimentul cinematografic al anului pleacă tot de la dialogul cinematografului cu literatura, de astă dată cu cea semnată de **Marin Preda.** Filmul lui **Stere Gulea** inspirat de primul tom al **Moromeților** se înscrie în sfera acelor lecturi regizorale ce pot stîrni discuții, polemici, eseuri alimentînd teorii și speculații, păstrîndu-și între timp tinerețea spirituală lesne de recunoscut valorilor adevărate.

Condensarea remarcabilă a stărilor de spirit, excelența interpretării, realismul necruțător cu care este abordată vastitatea universului moromețian și, în același timp, conservarea unei stări specifice de poezie existențială, arhitectonica deschisă a subtextului fac din filmul lui **Gulea** opera reprezentativă a anului, căreia i se poate pronostica un semnificativ succes internațional în cazul unei inteligente difuzări.

Permanență a școlii cinematografice naționale o constituie și filmul politic de montaj ilustrat de **Gheorghe Vitanidis** cu **Zi de sărbătoare** și **Anghel Mora** cu **Imn pentru primăvara țării**, pelicule omagiale de amplă respirație, avînd evocator sintetizate imagini ale trecutului și prezentului devenirii societății noastre.

Printre datoriile încă neonorate de cineaști rămîn comediile, filmele de evocare istorică, filmul de dragoste, filmul muzical, genurile fiind timid exemplificate (cu o excepție de talia **Cuibul de viespi după Al. Kirițescu de Horea Popescu**) de încercări singulare, în limita unor intenții lăudabile, repede contrazise de rezultate.

La capitolul debuturi, un singur nume demn de reținut — **Cristina Nichituș-Mihăilescu** cu **Pădurea de fagi**, operă de evocare a unui moment dramatic derulat pe fundalul celui de-al doilea război mondial, cu surprinzătoare compoziții portretistice în schițarea unui profund și durabil sentiment de solidaritate umană.

Absența multor cineaști de valoare de pe genericele filmelor anului a scăzut considerabil media ansamblului. Să sperăm că anul ce vine, anul aniversării a 40 de ani de cinematografie socialistă și a 25 de ani de la înființarea ACIN-ului să fie un an cu un bilanț mai bogat, mai semnificativ pentru autenticul potențial de creație al cineaștilor români, un an cu valori perene pentru școala națională de film.

Călin Stănculescu

DE DEMULT

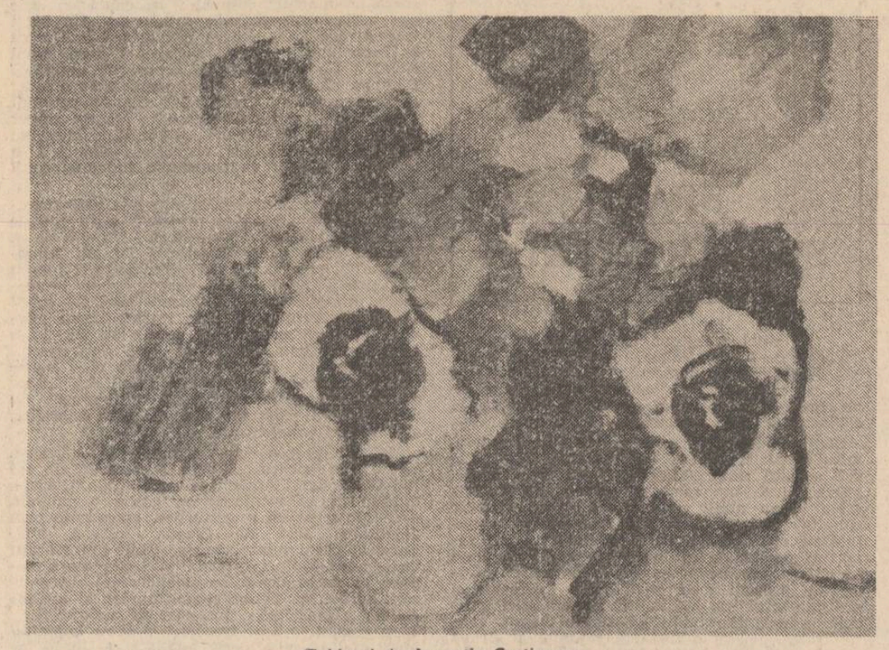

Tablouri de Augustin Costinescu

rămîne vraiște, în grija nimănui, cum este acum, or să înceapă foametea și epidemiile ! Păi nu vezi că oamenii n-au un chibrit, un chil de sare, o sticlă de gaz, un medicament ? Păi asta-i viață, dom-le ?". Teofan nu-i răspunse, ci îl privea cu o mirare profundă. Apoi, de parcă s-ar fi temut că prietenul său vorbește în dodii, sub efectul rachiului, întrebă : „Bine, frate Man, dar mata unde mergi acum ?". Plutonierul îl privi oarecum supărat : „Cum, unde merg ? E secret... Dar dacă vrei să știi, am fost chemat!". „Cînd ți s-a telefonat?". „Cînd mi s-a telefonat? Păi crezi că noi avem telefon și toată ziua țîrr încoace, țîrr încolo ? Noi ne primim ordinele din post în post, cînd se nimerește vreun curier, căci nu sîntem trupe operaționale, n-avem urgențe, nimic nu arde ! Frontul a trecut, probleme mari nu sînt, încetul cu încetul totul revine la normal, avem timp, ce zor-nevoie e de telefon ?". „Da, îl maimuțări Teofan cu ironie. «Probleme mari nu sînt, încetul cu încetul totul revine la normal». Auzi, dom'le, «totul revine la normal» ! Păi eu credeam că matale ai pornit-o spre casă, de unde-i fi venit la Teaca ! Dar văd că habar n-ai că ieri guvernului român i s-a cerut să-și retragă administrația din Transilvania de Nord !".

Plutonierul rămase ametit de această veste neașteptată. Rachiul băut se răzvrăti în el sub efectul zguduirii nervoase și omul se trezi de pe o clipă pe alta mort de beat. Nu mai înțelegea nimic, vroia să se ia de piept cu tot universul, declara solemn că el nu-și părăsește poziția și va lupta pînă la ultimul cartus împotriva celor ce-ar vrea să-l oblige să se retragă. Se agită un timp, apoi adormi, toropit, într-un colț de canapea. „Ce veți face acum ? mă întrebă Teofan. Pe Man o să-l las să doarmă, și cînd se va trezi sînt sigur că va dori să se întoarcă la postul său ca să aștepte noi ordine. Plecarea sa la Cluj nu mai are nici un rost. De altfel, pe cînd veți sosi acolo, sînt sigur că nu veți mai găsi nici un comandament al jandarmeriei române... Și mă îndoiesc mult că veți mai găsi vreo urmă de administrație românească..." A trebuit să fiu de acord că singura soluție posibilă pentru plutonierul Man era aceea de a se întoarce la postul său, unde este posibil să fi sosit noi ordine de la plecarea sa. Eu însă nu aveam nici un motiv să mă întorc. Vroiam să scap de lipsa de orizont a situației mele din satul de unde plecasem, vroiam să înțeleg ce se întîmplă cu noi, ce ne așteaptă, ce trebuie să facem, iar pentru aceasta nu puteam face altceva decît să-mi urmez drumul spre Cluj. Mă voi duce deci imediat la gară, unde s-ar putea să apară mai curînd sau mai tîrziu o posibilitate de a-mi urma drumul. Teofan îmi spulberă însă îndată speranțele. „Linia ferată nu este terminată. Așa cum stăteau lucrurile azi dimineață, pentru a reface întregul traseu pînă la Dej mai trebuiau eforturi stăruitoare de vreo zece zile. Acum, termenul este probabil mult mai îndepărtat. Vestea despre ordinul de a retrage administrația românească din Ardealul de Nord mi-a fost împărtășită cu vreun ceas înainte de sosirea dumneavoastră, de către un ofițer venit de la Bistrița pentru a pregăti plecarea soldaților care lucrează la linie. Ei vor pleca mîine, prin pasul Tihuța, cu camioanele. Vor primi noi ordine la Vatra Dornei. Aici vor rămîne, deci, numai muncitorii civili ai C.F.R.-ului, care nu alcătuiesc nici jumătate din efectiv... Singura posibilitate este să mergeți la Bistrița, de unde s-ar putea să găsiți un camion care pleacă spre Dej, spre Gherla ori chiar direct la Cluj... Desigur, camioane militare... Căci altele nu există !" „Chiar aici e buba, i-am spus eu. Am pornit cu domnul plutonier Man tocmai pentru că socoteam că un subofițer găsește mai ușor o astfel de posibilitate, adică e primit mai ușor într-un camion al armatei decît un civil ca mine... Fără el..." Am tăcut. descurajat. Teofan însă, fortificat de rachiurile băute, privea situația cu mai mult optimism. Pe urmă, se știe că privești cu mai mult optimism necazurile altora decît pe ale tale. Așa că spuse : „Ei, poate cunoașteți pe cineva la Bistrița, și vă poate ajuta..." L-am privit cu îndoială, dar nu vroiam să par mai pesimist decît eram. „Da, am zis, e posibil... Dar nu cunosc decît cîțiva bărbați care au rămas aici în timpul ocupației horthyste... Pe unii din ei..." Am înșirat cîteva nume, oameni de care mă apropiasem în ultimii patru ani. Printre ei l-am pomenit și pe popa Ion Pric. Fusese președintele cooperativelor românești din județul Bistrița-Năsăud, a îndeplinit ceva funcție importantă în administrația composesoratului grănițeresc, și condusese o gazetă la care colaborasem și eu cu cîteva articole destul de mediocre, dar care-i plăcuseră directorului. Am observat că-i făcea plăcere să-l vizitez, și de cîte ori plecam la Cluj sau mă întorceam acasă în vacanță făceam un mic ocol pe la Bistrița, unde mă atrăgeau și ochii unei fete frumoase și-l căutam și pe Popa Pric, care mă invita de fiecare dată la o gustare cu cîțiva prieteni, dintre care nu lipsea niciodată avocatul Ștefan Pop, veșnic învăluit în norii rău mirositori ai țigării sale de foi, și profesorul Titus Poienaru, care scria versuri sentimentale. Fostul plutonier Teofan păru foarte mulțumit cînd îi pomenii numele lui Pric. „Păi, ăsta-i omul de care aveți nevoie, domnule doctor, spuse el triumfător. Păi dacă nu vă descurcă dînsul, nu vă descurcă nimeni în lume... De cum au ajuns rușii în Bistrița au căutat un bărbat care să accepte răspunderile pentru oraș... Ce pentru oraș ! Pentru tot județul. Toată lumea consultată le-a vorbit de Ion Pric. L-au căutat și i-au transmis invitația de a veni la comandamentul sovietic, în fruntea căruia se afla un maior. Popa Pric și-a pus sutana și s-a înfățișat după rînduială. Majorul l-a măsurat lung pe bărbatul voinic, înalt de aproape doi metri, s-a uitat lung la straiele lui de popă, apoi l-a întrebat prin tălmaci : „Dumneata ești tovarășul Ion Pric ?" „Da, domnule maior, a răspuns cel întrebat, eu sînt preotul Ion Pric" ! Maiorul se enervă cu fiecare clipă mai mult, tot măsurînd pe matahala din fața lui, se uită prin hîrtiile de pe birou, apoi se prostăpi în fața popii. Era un om scund, cu un început de burtă și cu chelie, dar avea o privire ageră și cînd se supăra știa să privească tare urît. Acum era în mod evident supărat, căci privindu-l pe popa Pric de jos în sus, căci nu putea altfel, strigă mînios, desființînd diferența de înălțime : „Dumneata ești președinte la cooperativă ?" Tălmaciul rosti întrebarea pe românește, iar răspunsul nu trebui să-l mai tălmăcească, deoarece „da" este „da" și în românește și în rusește. Maiorul se mînie și mai rău : „Dumneata ești director la obștea pentru păduri ?" Pric înțelese că este vorba de compososorat, și răspunse din nou afirmativ. Și maiorul strigă din nou : „Dumneata ești director de gazetă ?". Popa Pric trebui să recunoască și acest adevăr. Și atunci maiorul explodă : „Dacă dumneata ești atîtea, din clipa aceasta ești și primar al Bistriței !" **Pirivociul** tălmăci și acest strigăt în românește, și popa răspunse cu toată liniștea sufletească : „Am înțeles, domnule maior !" Maiorul făcu doi pași înapoi, îl pofti pe noul primar să ia loc pe un scaun, se așeză și el, calmat, și deodată strigă din nou, înfuriat parcă iarăși de ceva : „Dacă ai înțeles, mîine să fie aici în piață douăzeci de atelaje ! Cai ! Transport de muniții pînă la Dej. De acolo este linie ferată, transportăm mai departe cu trenul !" Popa îl privi cu seninătate, cu un zîmbet bun de om naiv care nu-l poate înșela decît pe unul care nu-l cunoaște. Apoi spuse liniștit : „Apoi porunca asta, domnule maior, dați-o prefectului... Atelaje sînt în județ, dar nu există nici unul în oraș. Cum se zice, **zabrali nemeții** ! Așa că eu, ca primar al Bistriței, nu pot să vă fiu de folos cu nimic !" Tălmaciul spuse pe rusește vorbele popii, și maiorul sări în picioare, acum furios cu adevărat : „Cum ai spus ? Nu primarul aduce atelaje ? Cine ai spus că aduce atelaje ?" Popa Pric ascultă foarte calm traducerea și răspunse silabisind : „prefec-tul !" Maiorul păru că face un salt ca să ajungă lîngă el, și începu să strige : „Atunci să știi, și nu uita ! Dumneata ești primar ! Ai înțeles ?" „Da, domnule maior, am înțeles", răspunse popa nesfîrșit de calm. „Și să știi și nu uita, țipă din nou maiorul, că dumneata ești și prefect !" Popa ascultă calm traducerea, apoi dădu hotărît din cap : „Nu, asta nu se poate ! Nu poți fi în același timp primar și prefect. Este ilegal !" Pirivociul tălmăci cu fața nemișcată, fără să clipească. Dar maiorul fu gata să plesnească de ciudă, auzind răspunsul. „Cum ai spus ? Ilegal ? Dar războiul este legal ? Dar mii de morți în trei zile este legal ? Dar lipsa de muniții pe un sector de front este legal ?" Popa Pric îl ascultă cu deferență, dar nu spuse nimic. Maiorul păru deodată calmat și spuse încet, dar foarte ferm : „Înțelegi dumneata, tovarăș popă ? Acum nu ne jucăm cu legi și regulamente și uzanțe... Acum învingem sau învingă fasciștii. Acum trebuie făcut totul pentru victorie. Acum e nevoie de dumneata. De aceea, din clipa asta ești primar, ești prefect, și dacă mai trebuie să fii ceva, vino la mine și te numesc imediat ! Dar să meargă treaba, căci altfel te scot în piață și te împușc !" Tăcu cîteva clipe și apoi strigă iar, mînios : „Ai înțeles, tovarăș primar ? Ai înțeles ,tovarăș prefect ?" Popa Pric l-a privit numai o clipă, foarte serios, și apoi a zis : „Domnule maior, dacă trebuie făcut ceva pentru victoria împotriva celor ce ne-au ținut patru ani în robie, voi face tot ce poate face un om !... Dar pe mine să nu mă amenințați cu împușcarea... Căci pe mine m-au tot amenințat cu asta timp de patru ani !" Maiorul îl privea în tăcere. Iar popa Pric a adăugat : „Dar aceia erau fasciști, domnule maior... Erau fasciști !" Maiorul îl privi cîteva clipe gînditor și serios. Apoi îi întinse mîna : **„Dosvidania**, tovarăș primar și prefect... Douăzeci de atelaje ! Ne-am înțeles ?" Popa Pric strînse cu putere mîna întinsă. „Am înțeles, domnule maior !" Cînd să iasă, maiorul îi spuse cu un zîmbet atît de prietenesc, încît nici nu ți-ar fi venit să crezi că pe fața lui aspră poate să apară un astfel de zîmbet : „Și te mai rog ceva, tovarăș primar-prefect. Te rog, nu-ți ordon. Cînd mai vii la mine, fii bun și nu veni în uniformă de popă... Prefer hainele civile".

Îl cunoșteam bine pe popa Pric și am crezut fiecare cuvînt rostit de fostul plutonier Teofan despre pățania sa cu funcția de primar-prefect. Așa că am rîs amîndoi cu poftă, mîndri că, uite, așa sînt bărbații de pe la noi...

În biroul său de la prefectură popa Pric mă primi fără întîrziere, deși în antecameră așteptau destui oameni veniți cu cele mai diferite necazuri, și popa nu era omul care să treacă nepăsător pe lîngă necazul cuiva. M-a îmbrățișat cu căldură, și prima lui întrebare n-a fost, după datină, „cu ce prilej pe la noi ?", ci „sper că ai venit să te așezi la noi ! Trimit îndată pe cineva să-ți aleagă vreuna dintre vilișoarele părăsite. Și te pot numi imediat, după cum ți-o plăcea, subprimar sau subprefect. Ce-ți convine mai mult ? Că pe prietenul nostru Tinu l-am numit director al spitalului, iar pe Gavrilă inspector școlar (păcat că nu avem școli, dar le-om deschide noi și pe ele, adăugă el cu un zîmbet)." M-am prefăcut că sînt convins că glumește, și i-am spus ce necaz am. S-a uitat la mine cu părere de rău. „După a mea credință, rău faci, zise el. Nu ești tu de medic, cum nu-s eu de astronom. Uite, ție îți trebuie o slujbă ușoară în administrație, să ai timp să te ocupi de scris. Ambiția ta trebuie să fie scrisul !" Stătu cîteva clipe pe gînduri, apoi chipul i se lumină : „Știi la ce mă gîndesc ? Hai să scoatem iarăși gazeta ! Eu nu mai am timp de ea, te numesc pe tine director, și-i dăm drumul în două săptămîni !" Propunerea era atrăgătoare, să fii director de gazetă la Bistrița, așezat într-o vilișoară cochetă, cu doi brazi în față, cu grădină de pomi roditori și gard vopsit în verde, unde poate n-ar refuza să vie lîngă tine nici fata aceea cu ochi negri și cozi bogate răsucite într-un coc care părea o splendidă coroană de mătase, cu luciri de misterioase diamante negre, nu era o posibilitate de lepădat. M-am apropiat de fereastră, frămîntîndu-mă. Popa Pric nu glumea, asta o știam bine, puteam conta pe cuvîntul său. Dar situația era labilă, totul se putea schimba de pe o zi pe alta, iar eu nu eram pregătit să înfrunt, așa cum eram, încercări grele, obligațiile unei familii. Totuși... Priveam în piața din fața ferestrei, prin care abea de trecea cîte-un om, și am zărit pe neașteptate o pereche fericită. Veneau de undeva dinspre parc, fără să-și dea seama că-i bate ploaia. Un bărbat înalt, ținînd îmbrățișată pe după umăr o femeie aproape cît el de înaltă, care își petrecuse brațul stîng după mijlocul lui. În anii care trecuseră vechiul puritanism ardelean revenise printre noi. Nu se cuvenea nici măcar să te plimbi de braț cu o fată, necum s-o iei de după gît, ca pe Birgaie ! Da, cei doi erau, probabil, străini de meleagurile noastre, nu trecuseră prin școala aspră a ocupației din Ardealul de Nord, prin sărmanul și zadarnicul nostru efort de a ne impune o demnitate rigidă care nu se prea potrivea cu veselia și nepăsarea firii noastre adevărate, dar care evoca staifurile „martirilor" de altădată, cu care țineam neapărat să ne asemănăm. Perechea ajunsese mai aproape și femeia, care nu avea nimic pe cap, fiind parcă fericită că ploaia îi răscolește părul, își întoarse puțin capul, așa că am putut să-i văd, pe-o secundă, profilul. Era fata cu ochii negri și coc de regină. Nu mai avea coc, nu mai avea codițele acelea mătăsoase. Era coafată așa cum prescria, probabil, moda. Părea o necunoscută frumoasă și cu **sexappeal**. Popa Pric venise pe neobservate lîngă mine și privea și el pe geam. I-am simțit mîna grea și puternică lăsîndu-mi-se pe umăr. „Da, spuse el încet. Tocmai mă pregăteam să-ți spun... E un tînăr de aici, întors de cîteva săptămîni din refugiu. Vroia să vadă în ce stare se află casa părintească, dacă merită să se mai întoarcă aici, și a dat de ea... Ei, asta-i situația !", adăugă el cu o umbră de tristețe. M-am străduit să rîd, și rîsul meu să pară natural. „Asta-i situația, am repetat cuvintele popii. Așa trebuia să se întîmple... Un student să nu se lege de-o fată de măritat... E o prostie... Uite, eu mai am mulți ani pînă să-mi fac un rost... Căci am înțeles că ofertele tale erau simple glume".

Am plecat a doua zi dimineața cu un camion rusesc care transporta ceva la Cluj. În cabină erau doi soldați, șoferul și un bătrînel cu un pistol mitralieră, care-mi făcură loc între ei. Înainte de a mă urca, popa Pric îmi strecură un pachet. „Două sticle de pălincă... Una o beți pe drum, asta-i plata, alta le-o lași cînd sosiți la Cluj".

Drumul mi s-a părut foarte scurt, sau m-am scufundat atît de adînc în gîndurile mele pline de tristețe încît n-am observat trecerea timpului. Ceva se sfîrșise, și inimile tinere dor tare.

(din volumul în pregătire Sindbad Corăbierul)

ion oarcăsu

Gospodărești

I

Treci pragul și încă unul.
Arhipelagul tău se-ncheagă-n tăcere.
Aspră vestire e dimineața
cu zvonul ei de-nceput.

Primul sărut al lucrurilor care
nu dorm, insomniacele,
întîia ieșire prin lacrima ierbii
cu toate dobitoacele,

să prinzi schimbarea la față,
revărsarea luminii măreață,
zborul albinei, tăunul

năucit de somnul grajdului.
Aburul rece se lasă pe mînă
ca o pecete bătrînă.

Intrare dreaptă în săptămînă.

II

Ce-ar fi să credem pădurii care se frînge,
rîului molatec ori spumos ?
Materia-n vărsare se zbate și se plînge
în rătăciri de stele sau în văpăi, mai jos.

O lacrimă pe geana lumii, seara
și-un zîmbet răsăritul, semn clar de înviere.
Renaști și tu în lacrimi și durere,
dogoarea zilei topește ceara,

tiparele clipei se-nchid :
le-a umplut frunza în cădere,
copacul tăiat, vaerul lichid,

brumele, rugina din adînc, risipa
de stele, țipătul neauzit
al galaxiei ce piere...

III

Ieri pe zi-lumină.
O mie de uși se-nchid și se deschid.
Umbli prin grădină cu pas de jivină,
spațiul limitelor verzi, rai curgător, lichid.

Urma veche se pierde, o năpădesc
buruienile mari, viermii și bondarii
pămîntului umed, larii
proaspeți ai locului. Toți te vestesc

și te cheamă în raiul lor.
Vrajă melancolică neîntreruptă.
Te-nchini anotimpului cotropitor,

prosternare și luptă
cu stihia bună de-acasă.

Grădina-i veselă și tristă ca o mireasă.

Anotimp

Odată cu zăpada au venit insomniile,
otrava amintirii. Ce aud ?
Se mișcă stelele noastre mici, stihiile
către nord, către sud.

Ne caută antenele lumii. Unde
să ne-ascundem fața schimbătoare ?
Pe care unde
ne vom cobori nevăzuți în uitare ?

Vine ea și scăparea, îmi spui,
anotimpul drept
ca o cumpănă de fîntînă,
peste-o zi, peste-o noapte, peste-o săptămînă.

Intrați în umbră pînă la piept
medalii pe bustul zării iluminate
cuplu părăsit de toți și de toate...

Lumea cu ale sale

Lumea cu ale sale, cu toate
minunile rostite întreg,
luminile care te-aleg
nu te-aleg,

lacrimile ființei adunate
din stele și oameni, din zei,
oglinzi și nestemate,
comori din codrii merei,

parfumuri și naramze.
Lumea în toți și în toate
cu uimiri și fantasme,
întreagă, o lăcrimă sau pe jumătate —

dați-mi-o și mie ca-n basme
cu bune vestiri și marasme...

Acasă, toamna

Te pierzi prin atîtea unghere.
Casa-i nesfîrșită în așteptare.
Urcă soarele toamnei din ape,
freamăt rece de la izvoare.

Și vine dinspre amintiri golul,
adoarme boarea albă a lumii la căpătîi.
Vin uitările, încremenirile, vine nămolul.
Se-așternu umbrele pe clipa dintîi.

Ochiul singur, el ochiul mai ține minte
(ochiul-oglindă n-a uitat și nu va uita)
o cheie bătrînă
bobul de linte
ceașca albastră
prima cădere de stea
năvala zăpezilor peste morminte...

Anotimp (II)

Coboară lucrurile-n somn pe rînd,
auzi istovirea corolelor verzi
și tremuri alături de ele
(forme uscate, rebele).

În spate, muntele aplecat
fumegă albastru, blînd
ca un astru, delirînd
omenește.

Prin grădini cine mai păzește
intrarea ierbii în pămînt ?
Cine scutură floarea zăpezii,
polenul soarelui și al amiezii ?

Cine se-ndoaie
sub vînt și sub ploaie ?

Vine muntele spre tine delirînd...

Mi-am văzut apele

Apele care ne-au ajutat să fim,
apele vieții și ale morții.
Mi-am văzut apele,
cele depărtate și cele de-aproapele.

Limpezi apele mari, lac bătrîn
(mai rămîn aici, mai rămîn),
repezi apele mele
(cum să mă uit în ele ?)

Încep să număr pașii înapoi
spre ele, spre apele mele
în vîrtej,
pas bătrîn și uscat ca un vrej.

Se-așterne iarna în apele mele
cu umerii goi.

Măreția bradului

Acolo unde există păduri de conifere există bogăție, există sănătate, există tradiție. Și pentru că bradul este strălucitor și monumental, mitologia română l-a proiectat în Univers, ca arbore cosmic, ca semn al vieții, al munților, și al nașterilor, al fertilității. Intuindu-i rostul, rapsodul i-a conferit măreție de podoabă fără seamăn : „Pe vîrful pămîntului/ În bătaia vîntului/ Sub mătasea razelor/ Crește bradul brazilor.../ Pe cetină-i Soarele,/ Luna și cuibarele,/ Mii și mii de stele/ Între rămurele".

Sub crengile maiestuoase ale bradului, răspîndit pe versanții abrupți și pietroși ai Carpaților noștri, sălășluiesc necontenit oamenii. Încă din cele mai adînci straturi ale existenței lor, ei au fost legați de păduri, de dulceața cetinii. Aici își găseau adăpost, hrană îndestulată, lemn pentru vatră și permanență. Semenii noștri știau că sub cupola brădetului curge izvorul tăriei trupești și sufletești, într-un cuvînt, sănătatea, liniștea, belșugul și vigoarea neamului

Ca o cinstire a muncilor și a gîndurilor, dintotdeauna, românii și-au împodobit cu cetină aromitoare, în pragul Anului Nou, prîdvoarele caselor, stîlpii de la porți, coșurile cu merinde din care își cinstesc colindătorii, plugurile cînd ies la arat, cărțile caselor noi, avîntați spre azur. Și totuși, nimic nu este atît de solemn, de suav și mai dăruit ca o pădure de brazi, încărcată cu promoroacă. Ea îți dă sentimentul liniștii, al eternității, al înălțimilor cosmice și al curățeniei.

Sub cetina bradului, acolo unde misterul baladelor se deschide ascultătorilor, te îmbie mișcarea profundă a tot ce e viu, a tot ce e puternic, a tot ce e bogăție de preț și frumusețe. În vastele sale domenii de foc vegetal și lumină, arborele cosmic al românilor e o perfecțiune a ordinii din cicluri, o prezență a curgerii vîrstelor, un spațiu bogat al istoriei. Cînd bradul atinge oglinzile cerului sau împărățiile astrelor, tărîmul armoniei sună ca un imens clopot de aer, pentru starea cunoașterii și bucuriile dragostei.

Dumitran Frunză

plastică

p

Expresia formelor

Prezența operelor **Valentinei Boștină** în cea mai spațioasă dintre sălile de expoziție ale țării — Dalles — se justifică prin cel puțin două atribute fundamentale ale creației artistei. Mai întîi, monumentalitatea viziunii plastice și, implicit, a majorității lucrărilor expuse. În al doilea rînd, statura energică a construcțiilor spațiale imaginate de artistă, consecvența cu care urmărește de-a lungul întregii creații acest **distinguo** stilistic, solid și coerent articulat în toate resorturile lui — estetice, tehnice, arhitectonice. De remarcat, deopotrivă, și prolificitatea de excepție a creatorului, în acest caz o sculptoriță, deprins a nu face nici o concesie căilor de mijloc nici în alegerea materialelor, nici în elaborarea și dezvoltarea propriului program estetic.

Să amănuntim puțin aceste remarci. Aș porni de la evidențierea a ceea ce consider a fi sublimarea în formă finită a tuturor căutărilor expresive ce caracterizează creația Valentinei Boștină — **Torsul mare**, lucrare durată în piatră, de o măreție și un echilibru demne de modelele antichității elenistice. Observație ce nu anulează nicidecum modernitatea tratării plastice, ca și a viziunii de ansamblu asupra subiectului. O operă ce poate onora oricare colecție contemporană. În strînsă complementaritate cu această lucrare de căpătîi aș situa seria de desene, îndeosebi cele expuse în „sala bronzurilor" fiind o pledoarie pentru deplina stăpînire a instrumentelor de bază ale acestei arte. Sînt lesne de constatat aici siguranța liniei (și a tăieturii în material), simțul proporțiilor, exacta deslușire a formei în spațiu, libera mișcare a gestului modelator, în sinteze plastice expresive și bine individualizate.

Această bine însușită „lecție clasică" a conferit artistei capacitatea de a modula, cu rigoare și cu forță, forme de o densă plasticitate. Dincolo de arsenalul tehnic găsim inteligența artistului vizionar, stăpîn autoritar al orizontului de forme și sugestii plastice pe care le plămădește. În această privință, opțiunile Valentinei Boștină sînt constant concentrate asupra **omului.** O noțiune care din punct de vedere plastic înseamnă, desigur, **anatomie**, dar care prin prisma creatorului-filosof înseamnă **destin,** ființa supremă, tutelară a întregului univers ce ne cuprinde.

De altfel, una dintre lucrări poartă, credem, nu întîmplător, generic „Perechea de zei", figurînd două personaje, ce evocă, în plan compozițional, perechea ramesidă de la Abu-Simbel, și care semnifică, într-un gest epurat de orice aparență imundă, aspirația umană, solidaritatea energică și prolifică a cuplului în fața unicității glaciale. Este, după cum pare să ne lămurească o bună parte din lucrările expuse, fie în piatră, fie în bronz, unele de mari proporții (această expoziție este printre cele mai bogate și serioase organizate în ultimii ani de un artist contemporan, rodul unui suprem efort de autoreprezentare artistică în termenii cei mai reali și obiectivi cu putință), una dintre temele sau „simbolurile" cele mai frecvent cercetate de artistă. Ideea cuplului tutelar, interpretat ca imagine a forței și gingășiei, a unității și organicității armonice, a însuși **omenescului,** ca dimensiune fundamentală a ființei alese ce sîntem, acesta mi se pare a fi centrul de putere care a iradiat, în timp și spațiu, aproape întreaga creație sculpturală a artistei. Valentina Boștină nu ezită să urce acest simbol pînă în tărîile lui mitice (Pereche dantescă ; Zeița mică ; Femeia walpurgică ; Himera ; Răpirea Europei ; Sfinxul), adică acolo unde forma anatomică se dizolvă în interogație filosofică sau în viziune poematică. Boștină trece dincolo de tentația abstractizării la care îmbie, de regulă, tensiunea mitologizantă, dialogul îndelung cu Ideea ori cu Imaginarul. Artista este mult mai aproape de spasmul teluric al trăirii maternale, supremă consacrare a umanității învingătoare, gest de extracție divină al puterii creative (Tristan și Isolda ; Energie ; ciclul Maternitate etc.). În plan pur plastic, această predispoziție se traduce printr-o extraordinară descărcare de energii — tăietura este fermă, formele acutizat marcate de semnele puterii și ale senzualității fertile. Boștină amplifică în materia dură a pietrei ori a bronzului toată această potențare energetică a universului, care în halucinantul joc al existenței și al duratei capătă, uneori, chipul inspirat al unor eternități cioplite într-o clină de sinceră dăruire a omului în numele Omului.

Corneliu Antim

muzică

m

Muzică românească

În sala Studio a Filarmonicii bucureștene, un recital al tînărului violonist Ioan Marius Lăcraru, acompaniat la pian de Raluca Gander, recital înscris sub genericul „Panoramic XX" — programat în cadrul săptămînii creației originale organizate cu prilejul lucrărilor Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român — a alăturat pagini stilistice revelatorii, credem, pentru diversitatea de orientare și inspirație a componisticii românești.

Să începem cu **Sonata pentru vioară și pian** de Mihail Jora, lucrare de importanță în ceea ce privește restituirea unor interesante interpretări românești ale unor inovații în domeniul artei sunetelor. Lucrarea se sprijină pe o tehnică atonală care, fără a fi declarat și insistent dodecafonică, preia ceea ce este element de cantabilitate, posibil de valorificat în spiritul tematismului formei sonată. Cu alte cuvinte, o orientare care, la vremea respectivă (acum aproape patru decenii), „plutea în aer" este preluată și investită cu acea sui generis melodicitate despre care mulți muzicologi afirmă că ar constitui unul dintre atributele principale ale școlii noastre naționale, ale unei constructive „replici" românești la marile mișcări ale spiritului și ale ideilor în componistica secolului XX.

Sonata pentru vioară și pian de Dan Constantinescu poate fi plasată oarecum în descendența primei piese, mai ales în ceea ce privește preocuparea pentru forma muzicală. În afară de aceasta însă, acestei remarcabile pagini îi este specifică o explorare continuă a lumii sonorităților, e adevărat, fără a întrebuința toate mijloacele contemporaneității muzicale însă lărgind interesant cadrele impuse. Lucrarea face parte din acea grupare de compoziții bazîndu-se pe o austeritate marcată, însă, între ale cărei limite, creatorul obține tot ceea ce se poate obține printr-o excelentă știință componistică, prima asociere venindu-ne în minte aici fiind, de pildă, aceea cu strictă disciplină și cu remarcabilul meșteșug văzît de fugile de școală ale lui George Enescu (mă refer, de exemplu, la fuga la patru voci publicată în anexă la Tratatul de fugă al lui André Gédalge) și, mai departe,

la remarcabilele arhitecturi simfonice și potriviri coloristice ale simfonismului enescian.

Tot o preocupare pentru culoare, pentru incantatoriu de data aceasta — altă trăsătură fundamentală a componisticii noastre — marchează lucrarea pentru violă solo **„Holzwege"** de Iancu Dumitrescu. Este aici o dimensiune a incantatoriului reunită cu o anumită nostalgie pe care compozitorul o mărturisește a proveni din spiritul „spațiului mioritic" ; interpretul „sondează" orizontul armonicelor pe coarda **do,** provocate în cele mai diverse ipostaze, reliefurile fiind mari, arcuite, la fel structurîndu-se și arhitectura generală a piesei.

„Trei stări despre liniște" pentru vioară și pian de Liviu Dandara reunește, cred, atributele enunțate mai sus : coloristica diversă, controlată însă semiografic, este instrument al articulării unei arhitecturi bine edificate, deasupra căreia „planează" aceeași dimensiune a nostalgiei, ca să ne exprimăm succint despre o lucrare asupra căreia am mai insistat. Revenim însă, folosind cuvintele cele mai frumoase, asupra artei interpretative a celor doi tineri muzicieni, fervenți promotori ai muzicii zilelor noastre. Este acesta un aspect de prestigiu al unei efervescente școli interpretative, producînd, iată, nu numai instrumentiști dedicați studiului și redării marilor valori ale repertoriului clasic ci și adevărați profesioniști ai muzicii secolului XX, interpretînd-o cu măiestrie, înțelegînd-o pe de-a-ntregul, aplecîndu-se cu încredere asupra repertoriului contemporan românesc și asupra marilor valori ale tradiției noastre artistice.

Viorel Crețu

CRONICA LITERARĂ

PAVEL PEREȘ: «Pentru toate acestea»

Romanul lui Pavel Pereș „Pentru toate acestea“ poate fi considerat în egală măsură o proză de război și o monografie a satului muntenesc de la începutul secolului nostru. Nedorind să se limiteze doar la un „jurnal de front“ scriitorul radiografiază realitatea socială complexă a perioadei din preajma primului război mondial, redind cu un remarcabil simț al observației numeroase evenimente care vorbesc de la sine despre creșterea neliniștii în rîndul populației țării în acele ceasuri de restriște.

Ne aflăm în satul Măgura Bujorului unde țăranii, în ciuda veștilor alarmante despre pericolul izbucnirii unui război, își muncesc pămîntul după vechiul lor ritual, se ocupă de treburile gospodărești și stau la taifasuri îndelungate. Prozatorul surprinde atmosfera autentică a satului, micile întîmplări cotidiene adunîndu-se ca elementele unui mozaic într-un tablou viu al vieții țărănești cu ritmurile ei patriarhale. Narațiunea este concisă, de un realism morometian, ca de exemplu scena săpării unei fîntîni creionată cu multă expresivitate.

Din mulțimea personajelor cîteva capătă contururi mai pregnante : Gheorghe Dafinei, avarul Traian Buzemurgă, notarul Costea Hergulea și, alături de ei, învățătorul Andrei Poenaru, un tînăr cu vederi largi și cu preocupări în domeniul folcloristicii — de fapt întregul roman se axează pe destinul acestui personaj, pe metamorfozele conștiinței sale sub presiunea gravelor evenimente care îi marchează existența. Trăind în lumea tihnită din Măgura Bujorului și dedicîndu-se în timpul liber cercetărilor etnografice, Andrei Poenaru plutește o perioadă în romantismul viziunilor idealiste : „Ai devenit utopic, Andrei“ îi spune bunul său prieten Radu Carpade, ziarist la București, cel care îi aduce mereu știri din capitală despre agitația politică a țării. Izbucnise primul război mondial, România se afla încă în neutralitate, ne aflăm în perioada intenselor mișcări Unioniste cînd poporul spera să se înfăptuiască marele eveniment al unirii Transilvaniei cu țara. Există în roman cîteva episoade semnificative care zugrăvesc atmosfera vremii, iată cum e redată o adunare populară în Piața Universității : „Lumea a aprins făclii și se luminase piața ca ziua-n amiaza mare, o coroană de flori fu așezată la statuia eroului, din toate inimile, pentru că se cînta cu inima, a răsunat deodată «Deșteaptă-te române». Torțele se înmulțiseră și dacă mă socotesc bine nu era om fără să fi purtat în mînă o torță“. Pentru a da paginilor sale un autentic aer de epocă, autorul folosește documente de arhivă, apar personaje reale ale vremii : Coșbuc, Goga, Delavrancea, pe unii dintre ei îi vedem luînd parte la adunările Federației Unioniste și pledînd insistent pentru ieșirea României din neutralitate. Evenimentele se derulează rapid, romanul lui Pavel Pereș adună numeroase informații precise referitoare la situația politică și contactele diplomatice care au pregătit intrarea României în război, asistăm de pildă la discuțiile dintre membrii guvernului român — condus de I. C. Brătianu — și reprezentanții Austro-Ungariei la București, este în fine descris momentul hotărîtor al ieșirii României din neutralitate „soarele zburase de mult de amiază cînd vestea intrării României în război se răspîndi cu iuțeala luminii“. Părăsind viața agitată a capitalei povestirea ne introduce iarăși în atmosfera din Măgura Bujorului unde veștile înaintării trupelor austro-germane produc o neliniște din ce în ce mai mare în rîndul locuitorilor. Peste puțin timp satul este ocupat de armatele străine și populația e supusă la cele mai crude atrocități. Proza lui Pavel Pereș cîștigă acum în densitate epică, evenimentele se desfășoară rapid, privirea naratorului cade pe acele detalii care au o semnificație în plan psihologic, asistăm la creșterea revoltei țăranilor batjocoriți de trupele de ocupație. Sînt redate conflictele sîngeroase dintre săteni și armata austro-ungară, răzvrătirile sistematice ale țăranilor români, culminînd cu refuzul de a mai ieși la munca cîmpului. Hărțuindu-i pe ocupanți locuitorii din Măgura Bujorului dau peste cap toate încercările strategice de stabilizare a situației, trupele străine se află într-o continuă alertă. Cîteva secvențe ale narațiunii capătă valoare de simbol, remarcabilă este, prin acuratețea expresivă, scena dialogului dintre Andrei Poenaru și maiorul Schwalding în care argumentele tînărului învățător înfring replicile ofițerului german oferind o lecție de autentic patriotism. Capitolele următoare ale romanului redau „evadarea“ lui Andrei Poenaru din sat și trecerea dincolo de riul Putna, pe teritoriul liber al țării, unde se înrolează ca sublocotenent în armata română. Din acest moment proza devine la propriu un roman de război respectînd regulile genului. Scriitorul narează cu veridicitate episoade ale luptei ostașilor români la Mărășești și pe Siret, apar în prim plan noi personaje : căpitanul Vlad Soare, maiorul Dan Smîntînescu, sergentul Tase Damian ș. a. toți angrenați în lupta eroică a armatei noastre, înflăcărați de dorința victoriei. Pentru Andrei Poenaru, experiența frontului e prilejul cunoașterii unor situații dramatice, conștiința tînărului învățător călindu-se la școala bărbăției și a curajului.

Principala calitate a prozei lui Pavel Pereș este claritatea stilului și evitarea descriptivismului inutil. Chiar dacă unele dialoguri alunecă în schematism (datorită unor accente didactice) romanul, în totalitatea lui, convinge prin realismul faptelor povestite, prin veridicitatea personajelor. Ca și în celelalte proze ale sale, autorul excelează în creionarea elementelor de atmosferă, expresia devine nu rareori metaforică precum în această descriere a începutului de primăvară : „Zilele se desfătau în lumină, nopțile se legănau sub stele odată cu liniștea țiuitoare a destrămărilor. Pămîntul și apa se-mperecheaseră iscînd sevele proaspete. De undeva din negurile învesmîntate în amintire, susurau prefacerile naturii. Raze viscoase curgeau aidoma roiurilor de fluturi aurii. Totul se mișca“. Pavel Pereș îmbină lăudabil relatarea obiectivă cu lirismul scriiturii într-un roman care se citește cu un real interes.

Alexandru Horia

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

SPAȚII SENTIMENTALE

Critica a reținut, în legătură cu poezia lui Sergiu Adam, tonul confesiv, echilibrat și auster în tiparele unei viziuni morale asupra vieții, din care nu lipseste o anumită exultanță senzuală la contactul genuin cu natura.

Continuind, mai discret, aceste date creative, noua sa carte, **Peisaj cu prințesă*)**, este pusă sub semnul simplității. Un firesc programatic, afirmat încă din motto-ul extras din Seferis („Nu vreau nimic altceva decît să vorbesc simplu“) care însă, în final, ne apare ca naturalețe retorică. De altfel, poetul întreține raporturi tensionate cu logosul, excedat de viața secretă a cuvintelor ce-și arogă drepturi autarhice, precum acela de a învăța „armonia și contrapunctul“ de la „hulitul greier“, aici ipostază a insignifiantului. La Sergiu Adam, sensibilitatea devine o instanță reținută și firavă care nu reușește desprinderea de real, fie chiar și printr-un pact confortabil cu imediatul. Relațiile cu lumea se păstrează la nivelul transcrierii „stărilor poetice“ sub influența nostalgiei funciare înscrise în codul memoriei afective. Rezultă un impresionism al notației, cu evidente virtuți picturale, potențînd ecouri dintr-un alt timp în care clipa și durata coincid sub zodia statorniciei, harului și purității : „Clipă și durată în aceeași vibrație / A frunzei, a gîndului... / Adolescenta suavă din amintire / Contemplă călătoarele păsări, / Stelele bune îi fac semne / Din necunoscut“. Poetul duce cu sine mirajul altei vîrste și trăiește intens epifania acesteia : „Nu-mi spune că toate se-ntorc / În hăuri de trist țintirim — / E încă atît de curată / Mirarea din care venim“. Deși umbra sfîrșitului se insinuează tot mai frecvent, eul liric percepe încă melodia auroralâ, rememorează „dimineața simțurilor“ și caută un „tîlc mai adînc“ întîmplărilor cotidiene : „Un băiat trece strada / Cu chitara pe umăr, / Indiferent la zarva din preajmă, / Coboară spre malul riului / Unde dormitează arbori de umbră, / De fum, de răcoare. / Îl așteaptă acolo o fată? / Vor murmura împreună / Cîntece cu mult soare / Și păsări multicolore ? / Va sta singur și îngîndurat pe o bancă / Ascultînd curgerea apei ? / Se va întinde, cu chitara alături, / În iarba înaltă / Și va contempla îndelung cerul albastru ?“.

De la suavități și irizări stinse la rafinamentul baroc din „Peisaj cu prințesă“ („Nu știu de ce se întîmplă așa / Anne-Rose / Nu știu de ce castelul acela e în Bavaria / Tu știi Anne-Rose... ?“), printre draperii decolorate și lumini de acvariu, poemele lui Sergiu Adam traversează într-o stare de împăcată levitație spațiile sentimentale rarefiate prin hipertrofierea evocării și reveriei. Este și acesta un fel de a trece prin timp. Mă întreb însă dacă poetul are conștiința convenției. Pentru că, multe poezii („Ancore“, „Scenă de familie“, „Recviem“, „Albastrul vînt“ ș.a.) configurează nu atît nostalgiile născute din puritatea adorației, cît tabieturile melancoliei.

Mai interesante sînt compozițiile „Despre țărani“, în spiritul „Elegiilor politice“ ale lui Ion Gheorghe („Amăgirile verii“, „Și...“), unde, dincolo de convenționalism, găsim o anumită gravitate ritualică a gesturilor, sacralizate prin fidelitatea față de esență. Într-un imaginar al cărui miez este constituit din vibrații bucolice, morfologia sensibilității citadine transpare în descendență bacoviană, fără dramatizări inutile, ca factor complementar al melancoliei : „Igrasioasă înserare de noiembrie, / Rare mașini. / Rari trecători. / Rare lumini. / Mult mai obscure decît altădată. / Uitate lagune par străzile. / Semafoarele dorm și visează / Rare mașini. / Rari trecători...“.

Natură meditativă, înclinată spre bonomie și sentimentalism, Sergiu Adam susține cu orgoliul umilinței asumate nostalgia unui paradis pierdut parcă înainte de a fi fost întîlnit : „Undeva înfloresc senzuale magnolii, / Undeva...“.

Constantin M. Popa

*) **Sergiu Adam: „Peisaj cu prințesă“, Editura „Cartea Românească“, 1987.**

PROZĂ

DIMENSIUNI ALE COTIDIANULUI

Sensibil la toate sugestiile vieții, Eugen Teodoru le consemnează într-o viziune artistică originală — de la experimentul literar și eseu, pînă la povestirea de dimensiuni restrînse — în culegerea de „relocuri“, la capătul unui efort de autoexprimare, de clarificare a revelației lăuntrice. Surprinzînd sensuri, explorîndu-le semnificațiile, autorevelația înfăptuită în imperiul amorf al simțămîntului dezvăluie dimensiuni și forme empatice ale cotidianului. Timpul interior se insinuează spiritului vremii; în realitatea vie, dinamică, a atît de particularului spațiu danubian pe care îl sondează. Autorul intrapolează ginduri, trăiri de spirit emoționale, reprezentări, efemeride, concentrîndu-și atenția asupra caracterelor umane. Începutul unei zile la „ora cînd în capsula de metal a ceasului se produce legătura cu lumea din jur“ irupe tensionat din visele calme ale nopții **(Ora de fugă, Obligații).** Pulsația spontană a vieții sfîrșește prin a se subiectiviza, deplasîndu-și perspectiva spre solilocv și reflecție personală **(Uitare).** Indeterminarea calității afective conferă valoare experimentelor literare, intitulate de autor „brelocuri“. Imaginii fragmentate, reținută de retină, i se suprapune atmosfera sufletească implementată materiei : „Pentru asemenea dimineți e nevoie de cuvinte abstracte dincolo de care să simți puterea ideilor, dar cele mai multe din mințile noastre n-au forța să pătrundă această lumină care trece întocmai razelor, învăluind munții și lăsînd întuneric în văgăuni“ **(Breloc).** Scriitorul reține simplitatea și gingășia sentimentului efemer, plăcerea ideii devenind superioară adîncirii sau vigorii ei. Uneori sentimentul, lipsit de obiectul care-i dă un înțeles, se reduce la o stare psihică, izolată **(Seara).** Eseul se construiește pe sine, dintr-o disponibilitate intelectuală, impulsul său mergînd către sugestiv. Indeterminarea obiectelor și stărilor analizate, fenomen caracteristic genului scurt, facilitează permanent deplasări spre intuitiv și imagistic, alternativa reacție emoțională — imagine sensibilă — conținut abstract — fiind eseurilor lui E. Teodoru : **Vapoare-epitete, Flori de toamnă, Ușile,** acesta din urmă concentrîndu-se într-o adevărată semiotică a gestului. Metaforele au, fără îndoială, valoarea lor, dar numai subordonate ideii supuse unui unghi propriu de refracție.

Atunci cînd autorul apelează la scurte povestiri — **Fapt divers, Partida, Societate de binefaceri, Birjarul, Demisia, Rătăciri** — sondajul de profunzime, înțelegerea socio-psihologică, surprinderea articulațiilor complexe ale realității contribuie la analiza condițiilor și cauzelor declanșatoare ale stărilor latente interioare. Viața, efort continuu de afirmare și conservare, urmat mereu de deziluzii, devine o sursă de suferințe, o confruntare între voluntarismul individualist și fatalism. Orice încercare de smulgere din tiparul oferit de soartă, din clasa în care individul a fost menit prin naștere este o abatere de la regula inflexibilă, pentru că „Se zicea că meritul era alb și cusurul negru, firele acestei împletituri înlănțuiau ființa și o treceau prin lume, tăvălită în cenusa ratării și nu o spală nici o apă“ **(Breloc despre mahala).** Epicul devine adesea fortat, acut moralizator, coincidentele factice, finalul șablonat. Judecătorul Nedeco își va da demisia, refuzînd brusc să mai împartă „o dreptate iluzorie unor oameni care nu mai cred în ea fiindcă sînt constrînși să o primească întocmai ca pe o calamitate inexorabilă...“ **(Demisia).** Fondul autentic al fenomenului suferă o anumită deformare și interpretare personală pentru că pe autor nu-l interesează lumea concretă, ci el caută să dea un sens abstract acestei lumi reale.

Închegată din însemnări, instantanee, actualități cotidiene, impresii, cartea se fixează totuși într-un spațiu bine delimitat, cel danubian, cu lumea tipică, străzile și obiceiurile specifice, ceea ce oferă stabilitatea expresiei artistice.

Lucian Chișu

*) **Eugen Teodoru : „Brelocuri“, Editura „Albatros“, 1987.**

ANTOLOGII

PANORAMA UNEI SPECII LITERARE

Recenta antologie alcătuită de Dumitru Țiutiuca*) vine să consolideze ilustrativ anumite idei și convingeri dintr-o lucrare mai veche **(Eseul. Personalitatea unui gen, 1979).**

Înțeles azi ca gen literar distinct, **eseul** a suportat, de la Montaigne încoace, nu numai interesante avataruri (de profil spiritual și expresie), dar a întîmpinat și prejudecăți din cele mai obtuze și exclusiviste, chiar la noi ! Adevărata înflorire a acestui gen matur are loc în epoca interbelică, cînd, axiologic vorbind, este „sincronic celorlalte genuri (...) și chiar eseului european“ (V. Pârvan, M. Eliade, L. Blaga, E. Lovinescu, G. Călinescu, Al. Philippide, Perpessicius, P. Pandrea...). Sub genericul **Eseul — un gen modern,** D. Tiutiuca discută, în secțiuni aparte, accepțiile termenului, atitudinea față de eseu, „seducțiile“ acestuia, „farmecul personal“. Este preferată sintagma de **discurs eseistic,** căruia i se stabilesc, din punct de vedere compozițional, cam didactic, următoarele elemente de însumare „gestaltistă“ : titlul, pretextul eseistic, analogia, narațiunea/demersul, timpul și spațiul, întinderea, finalurile. D. Tiutiuca nu realizează propriu-zis o „antologie“, întrucît el nu urmărește aici „eseul eseiștilor“, cît „eseul ca gen“ literar distinct, bine reprezentat în literatura noastră. Ordinea sumarului, neflind una cronologică, vizează, așadar, o **ordo idearum,** în virtutea unor criterii tematice foarte productive (de vreme ce „problemele“ stilului, specificului național ori artei în general vor constitui materia unei „viitoare întreprinderi“). Sumarul, urmînd, deci, **criteriul tematic,** convoacă de mai multe ori aceleași nume de eseiști, dovadă că genericul capitolelor e de o accepție/toleranță excesivă : cum citim, „pasiunea adevărului“ despre banalitate, despre muncă, realizare, ideal, dragostea de moșie, dragoste și căsătorie.

Era de preferat o **istorie** ilustrativă a eseului românesc, dar eseistului, în ciuda unei fervori teoretice, îi lipsește, se pare, pasiunea analitică și, mai ales, acel tip de hermeneutică prin care ar identifica **figurile** personalismului eseistic, specificitatea inconfundabilă a genului, de la etapă la etapă și, desigur, de la autor la autor... preferințele merg, deocamdată, spre „teoretic“ și „speculativ“, lăsînd pe dinafară multe din înfățișările ipostaziate ale genului. Spre exemplu, **eseului critic** (care s-ar situa cam la egală distanță de teoria și critica literară, într-o fază a lui, desigur...) nu i se acordă nici o importanță. La secțiunea „Pasiunea adevărului“ un eseu ca **Despre progresul adevărului în judecarea lucrărilor literare** (1863), de Titu Maiorescu, ar fi fost foarte ilustrativ pentru tipul de **eseu cultural** (criticul junimist nefiind menționat nici în „protoistoria“ eseului). De asemenea, Eminescu este menționat cu **Archaeus** (1875), dar nu cu **Sărmanul Dionis,** bunăoară, unde speculativul capătă caracter eseistic (v. expoziționea și finalul), funcționînd ca ramă/încadrament al narațiunii (așa cum mai tîrziu se va vorbi de „eseul romanesc“ la Al. Ivasiuc, D.R. Popescu, A. Buzura...). Există, de asemenea, și alte repere în literatura veche și modernă, chiar în literatura de azi, pe care D. Tiutiuca este dator să le frecventeze și menționeze. Se cere, iarăși, o punere mai în valoare a eseului românesc contemporan, unde modalitățile de realizare artistică vorbesc despre o spectaculoasă **redimensionare** a genului (eseul filosofic, cultural, literar, estetic, sociologic, științific, eseul-divertisment, plastic, cinematografic....).

Mergînd pe ideea de istorie, de etapizări cronologice, D. Tiutiuca ar fi putut păstra, desigur, și criteriul tematic, într-o secțiune finală, ordonatoare (chiar un sumar/un **axamentum** tematic), unde o clarificare pe **teme** și **idei** ar fi avut darul de a evita revenirile unor nume de eseiști, aproape obsedante, în diferite capitole, și de a trimite exact la paragrafele respective, în corpusul lucrării.

Constituind o pasiune de durată, fermă, subiectul abordat de D. Tiutiuca (mai întîi teoretic, iar acum în etape tematice ilustrative) cere cu necesitate o **monografie** a genului, la întocmirea căreia reflecțiile de mai sus i-ar fi de un real folos autorului. Deocamdată, D. Tiutiuca face dovada unui spirit inteligent, pasionat cu entuziasm, de o moderație clasicistă, care, pentru a-și da întreaga măsură a competentelor, va trebui să iasă din „studiul introductiv“ și din „chapeau“-urile tematice în zarea largă a eseului monografic.

Z. Cârlugea

*) **Dumitru Tiutiuca : „Carte pentru minte, inimă și literatură“, O antologie a eseului românesc, Editura „Albatros“, 1987.**

CUVINTE

Pentru o ediție Ion Creangă (XII)

A umbla huciu-marginea — „ a umbla haimana, pe drumuri“ ; **huciu,** interjecție cu care se alungă păsările (aici, ca un fel de invitație la baterea drumurilor, spre marginea satului, departe, adică, de școală și de locul unde urmează să facă treabă). Pînă aici, comentariul lui Iorgu Iordan (vol. II, pag. 280).

Iată contextul Creangă : „...Și așa, de unde pînă atunci mă duceam cu drag la școală, am început a umbla huciu-marginea : o zi mă duceam, două nu...“, (vol. II, p. 152). Iată și explicația, fără discuție, corectă, dată în D. A., s.v. HUCIU : **„A umbla huciu-marginea** (hus-margina, Zanne, P. II, 780) = fără rost, hoinar, derbedeu, vagabond (Creangă, GL), cf. **frunza lelii, frunza frăsinelului“,** după care urmează, în dicționar, citatul nostru din Creangă. Prin urmare, după D.A. și după părerea generală, **huciu nu este interjecție cu care se alungă păsările,** ci subst. **huciu (huceag),** adică **cring.** Definiția din dicționar este formulată după și **după** studiul lui V. Bogrea asupra expresiilor introduse prin verbele **a umbla, a bate,** lucrare cunoscută, dată fiind personalitatea autorului (Vezi în **Pagini istorico-filologice,** Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1971, pp. 125—138).

Atît ar fi de ajuns, dar cum este o eroare patentă, săvîrșită de un specialist, este instructiv să vedem cum se poate pica într-o asemenea cursă filologică, pentru că autorul nu se opune, fără anume motivație, bunului simț al limbii.

Animalele necuvîntătoare (păsări, animale domestice) sau se cheamă, sau se alungă, și ne servim de un onomatopeu provenit, de regulă și pe cît se mai poate recunoaște de către specialiști, dintr-un nume dispărut al animalului respectiv (de ex. : **cuti, seau, bir, uti** etc., pentru **viței, ciine, oaie, rață** etc.), urmat de numele personal sau, în lipsă, de cel generic. Respectiv : **huci, găină !** (niciodată : **găino !**) sau **huci, Moțata** (și **Moțato !**), dacă găina cu pricina are un nume personal. Mai dau un exemplu, ales cu intenție, din Broșteni—Suceava, unde a învățat cîteva luni Creangă: **Hici, cucoș, că te-a însura tata și pe tine** (Zanne, IX, p. 594). Este un citat proverbial dintr-o anecdotă care începe cu : **Un gospodar avea un flăcău, Tanase de felul lui,** în care, **Tanase,** cum rezultă din text, înseamnă **năting.** Am citat fragmentul pentru lămurirea locuțiunii **a umbla teleleu Tănase.** Revin. Dacă gospodina vede printre găinile ei, cînd le hrănește, o găină necunoscută, nu are cum s-o atenționeze nici cu **huci(uș !), găină,** pentru că găina străină nu s-ar sesiza mai mult decît celelalte, pe care stăpîna nu vrea să le disturbe, și cu atît mai puțin pe numele personal, pe care nu-l cunoaște (gospodinele țin adevărate dialoguri-monolog cu păsările de curte, absolut convinse că înțeleg vorbirea omenească, dar nu pot vorbi. Vezi superstițiile), așa că nu-i mai rămîne decît să-i atragă atenția că este **străină.** Or, sub aspectul proprietății, toate păsările și animalele domestice se împart în **stăpînești și omenești,** acestea din urmă fiind **ale oamenilor, venite din lume.** Deci : **omenească !** Dacă găina refuză să plece la prima strigare, atunci este strigată în serie, de două ori, sacadat : **omenease(ă) ! Omenease(ă) !** iar urechea percepe, prin falsă analiză : **cómenease'** sau chiar **cómenea' ! !** Aceasta în Oltenia, pe lîngă Craiova. **Marginea** preopinentului ocupă locul lui **omenească** deformat și este tot un trisilab „dactilic“ : **cómeneas(că) / márginea.** Comentatorul înțelege însă, că este subst. **margine** articulat, nu locuțiunea **(a umbla** huci) **margine-a.** Și într-adevăr, dacă găina străină se decide să plece, atunci țîșnește bezmetică și fuge **în lături (marginea** comentatorului). Altfel nu-mi explic de ce din atîtea posibilități de a greși, s-a greșit tocmai cu **găina,** nu **păsările,** cum notează editorul, pentru că diferitele specii de păsări dispun de interjecții speciale.

Bogrea atrage atenția că **„huci-marginea** corespunde fr. **battre les buissons** (cf. **Faire l'école buissonnière)** și citează versuri populare, în care un flăcău, umblă după dragoste : „Măi, tu, Gheorghe, Făt-Frumos, ce-mi tot **bați** tu **laturile** / Laturile și **plaiurile,** / Plaiurile, **pravețile, / Și toate hotarele ?“.** Vezi și : **a umbla aiurea pe plaiurea,** frecvent întîlnită în balada de dragoste și haiducească. Cum însă Bogrea trece în revistă și alte expresii sinonime, cînd ajunge la **A umbla craina (Op. cit.,** p. 127), explicat de alții ca pornind de la **crai** „împărat“, atrage atenția că ar putea fi mai curînd în legătură cu **craina** „margine“, ceea ce se poate susține în parte și altfel : alături de **craina,** a existat și **crai** „margine“, și este posibil să fi existat și **a umbla crai-a,** format după **a umbla margine-a.** (Vezi mai sus : **A umbla aiure-a** pe **plaiure-a),** iar după retragerea din circulație a lui **crai** „margine“, locul rămas liber în expresie, de fapt expresia în ansamblu, să fi fost pusă în legătură cu **crai** „împărat“, așa cum ar putea-o dovedi **A umbla în craialicuri,** alături de **A umbla în crailicuri.** Mai vezi : **chefliu, berbant, desfrinat, libertin,** ca sinonime, dar și **om fără căpătîi, Ioan-Vintură-Țară,** pseudonimul lui **Creangă,** la finalul lui **Ionică cel prost,** dar mai ales manuscrisul autograf Creangă : **crancalicuri,** față de **craialicuri,** lecțiune adoptată în **Almanah literar și ilustrat,** respinsă pe bun drept de editori, dar care dovedește nu mai puțin că există **craialicuri,** alături de **crailicuri.** Cînd și-a ales acest pseudonim : **Vintură-Țară,** scriitorul se va fi gîndit la biografia personajului care nu pare un localnic, deși nu rezultă expres, ci e mai degrabă un nemernic, vagabond, copil străin care rătăcește din sat în sat ca argat pe la unul și pe la altul, purtat în voia vîntului. Vezi versul celebru : **Ciocoi pribeag adus de vînt** și chiar **aventurier, aventură** (prin fr. din lat. **adventurus).** Vreau să zic că Creangă nu-și trăgea el însuși numele de la **creanga de copac,** ci de la expresia **a umbla creanga,** cum, de fapt, se și potrivea, bunicul său după mamă numindu-se David **Creangă** și trăgîndu-se dintr-o familie de păstori care rătăciseră cu turmele pînă s-au stabilit în regiune. **Creangă** corespunde lui **nomad,** ca profesiune și, bineînțeles, lui **berbant, aventurier** (specializat în **aventuri sentimentale), crancalău,** cum zice în **Ionică cel prost,** care se ține de **crancalicuri** (la glosar : **crancalic = crailic, berbantlic).**

★

Așadar, într-o poveste obscenă, lui Creangă îi repugnă să-și dea numele propriu, dar o semnează cu un sinonim : **Vintură-Țară.** Așa cred eu că credea el, în posesia unui fler lingvistic fără egal, dar mai departe nu am indicii că ar fi mers, adică : **creanga** din locuțiunea : **A umbla creanga** nu are nimic de-a face cu **creanga de copac,** ci este o deraiere lexicală din subst. **cring,** în expresia dispărută azi, **A umbla cring-a,** pentru că **cring** este sinonim lui **huci,** din **A umbla huci-marginea.** Citez din D.A., s.v. CREANGĂ : „... (În expresia) **A umbla creanga** = a umbla hăbăuca, în zadar, razna, a umbla frunza frăsinelului...“ precum și : „Și 'ndată noi ne-am luat / Pe fața pămîntului / Și pe creanga ceriului“, citat la care autorii D.A. adnotează că este amestec cu **cring** „boltă cerească“. Sensul locuțiunii este foarte bine surprins de numitul dicționar, întrucît echipa era formată din savanți, dar le scapă legătura cu **cring** „pădure tînără, în forma de cerc, spre deosebire de codru, care era inițial o pădure întinsă mai mult sau mai puțin pătrată“. Oricum, nimeni nu contestă că **cring** provine din v. sl. **krog „cerc“.** De la acest **cring** „cerc“ s-a format probabil, la început, **A umbla cringa,** cu sensul **a rătăci dind ocol,** iar cînd **cring** a însemnat „pădure tînără crescută într-o curătură de formă rotundă, circulară, în care se duc fetele și femeile tinere să culeagă fragi, zmeură, alune etc.“ a apărut **A bate cringurile** „a umbla după aventuri amoroase“. Însă, **A umbla creanga** inițial înseamnă **A umbla fără rost dind ocol.** Vezi versurile populare arhicunoscute : **M-a făcut mama fecior, / Să dau țărilor ocol. (Vintură-Țară** al lui Creangă, cu sens restrîns). Profit de ocazie să atrag atenția folcloriștilor că versurile : **Craiu verde bătut pe masă, / Rămîi, gazdă, sănătoasă,** de la finalul unor colinde este o deraiere, după introducerea jocurilor de cărți, în loc de **Griu** verde bătut etc., pentru că pe lîngă boabele de griu care se puneau pe masa încărcată cu care erau așteptați colindătorii, se punea și griu verde semănat special, plantat în vase, în vederea sărbătorii, rămășița de pe vremea cînd Anul Nou se serba primăvara. Să mă scuze cei care știu, dar mai mulți nu știu, iar aici scriu pentru toată lumea. Și pentru că ne ocupăm de cuvinte neînțelese că specialiști, și sîntem la Creangă, amintesc că **cring** are un dublet **crug.** Acest **crug** se întîlnește și la Creangă, dar el n-a știut-o. În **Amintiri** citează o ghicitoare, pe care o recita el însuși : „...Ferice de gangur, că șede într-un virf de soc / Și se roagă rugului și se-nchină cucului...“ unde **rugului** provine, după mine, fără tăgadă, din **crugului** „bolta cerească“. Și mai adnotez, fie și numai ca să fac plăcere celor îndrăgostiți de antichități, că ghicitoarea cu pricina nu este neapărat mai nouă decît introducerea creștinismului în Dacia, ci după toate probabilitățile, cum se zice, contemporană cu religia cerului luminos, a strămoșilor autohtoni (gangurul nu cîntă pe ploaie, de exemplu). Ghicitoarea nu este discutată în notele I. Iordan, fără îndoială crezînd că e vorba de **rug.** Să se ia seama că **se roagă** corespunde trilului executat cu capul înălțat spre bolta cerului, ceea ce ar fi absurd, dacă ar fi vorba de rug, fie că este arbust, fie că este mur, planta tîritoare care produce mure, iar **se-nchină** are sens etimologic : **se înclină,** de unde **face plecăciune,** salută cucul, așezat și el pe alt copac, la distanță, ceea ce, de bună seamă, reprezintă un duet nițel cam disonant, dar și rima săracă e vinovată adesea. Toate ghicitorile cu deraierea menționată se întîlnesc grupate în nordul Moldovei, de unde le-au adus, purtîndu-și cu ei nu numai averea **(bucatele** „vitele“), ci și zestrea spirituală. Etc. Deraieri mai îndepărtate, pentru **crugului : robului,** care mai păstrează ceva sunete din **crugului** și **lupului,** care nu mai păstrează decît vocalele (și pădurea).

Florea Fugariu

REVISTA REVISTELOR

„Pagini bucovinene“ nr. 11/1987

● O notă care se evidențiază în publicistica literară românească de azi aparține „Paginilor bucovinene“ (supliment al revistei „Convorbiri literare“) editate de entuziastul grup de scriitori suceveni, între care o participare continuă au Marcel Mureșeanu, Mihail Iordache, George Damian, Ion Beldeanu, Ion Paranici, Victor Traian Rusu, Mircea Tinescu, Al. Toma. Cele dintîi numere au început să apară acum mai bine de cinci ani, substanțialul supliment avînd pînă acum peste 70 de „ediții“, care însumează, prin ele însele, o contribuție literară deloc neglijabilă. „Paginile bucovinene“ și-au constituit o formulă coerentă și care trădează îndelungă reflecție, susținînd creația propriu-zisă cu un remarcabil sector de critică și istorie literară unde contribuția lui Mihail Iordache (sobru comentator, de nuanță universitară) este decisivă. Sînt publicate, de asemenea, excelente contribuții de istoriografie literară, sub semnătura lui Ion Pinzaru (ajunse acum la episodul al cincizeci și șaptelea), alcătuind un proiectat (și necesar) „dicționar al scriitorilor bucovineni“, de felul acelora alcătuite, pentru alte zone ale țării, de Al. Oproescu (pentru Buzău) și M.N. Rusu (pentru Brașov). În „paginile bucovinene“ s-au afirmat nu puțini dintre cei pe care acest „viitor dicționar literar“ îi analizează acum ca individualități constituite și care adaugă la o tradiție bogată pecetea zilei de azi, autori tineri al căror viitor literar este sigur.

„Orizonturi arădene“

● Impunătoare este și imaginea grupului de scriitori arădeni, afirmați în anii de pe urmă și care, de o vreme, editează (ca supliment al revistei timișorene „Orizont“), o foarte serioasă „foaie pentru minte, inimă și literatură“ venită din vestul românesc, dintr-un mediu de cultură cu, de asemenea, bogate tradiții. Sînt aci reunite frumoasele însemnări de document retrăit ale lui Florin Bănescu (schițe pentru pagini trecute și viitoare din ciclul Gugulanilor), cronici literare ale lui Al. Ruja (critic aplicat al actualității literare), pagini din jurnalul de lectură al unui romancier cum este Gh. Schwartz, fragmente de proză aparținînd lui C. Marandiuc, poeme ale lui Ondrej Stefanko, ale lui Vasile Dan. De la aceștia și pînă la mai noii Gheorghe Mocuța (un promițător critic), Simion Cosma, Ligia Holuță (poeți) Dorel Sibii și Dumitru Toma (prozatori) nu este distanța literară dintre două generații, este apropierea dată de un spirit de coeziune intelectuală și de sentimentul unei solidarități de destin geografic. Căci nouă geografie a literaturii române contemporane aceasta a născut să descopere : existența valorilor, oriunde s-ar afla ele, de cele mai multe ori în spații geografice românești foarte diverse, care, încă o dată, confirmă puterea de a crea a unui popor, pentru care realitatea culturii începe de la noțiunea de patrie.

„Caiete botoșănene“ noiembrie/1987

● Din „Caietele botoșănene“, editate ca supliment al „Ateneului“ (revistă care a revelat, în mod organizat, și alte concentrări literare valoroase, după cum dovedește un recent grupaj, masiv, realizat împreună cu scriitorii din județul Harghita) s-au editat pînă acum 59 de numere, aproape fiecare dintre ele fiind o contribuție originală la afirmarea unei legături și aici prezente, între o tradiție culturală impunătoare și o actualitate care nu a rămas la o parte de aceste acumulări. De altfel, în aceste documente ale unei culturi românești fundamentale (căci Botoșanii rămîn locul de obîrșie al lui Eminescu, Iorga, George Enescu și Luchian) se încadrează continua preocupare a realizatorilor „Caietelor“ (Gheorghe Jauca, Dumitru Ignat, Lucia Olaru Nenati, Dumitru Țiganiuc, Emil Iordache, Emanoil Marcu, Florin Cântec) pentru revelarea ordonată a acestei tradiții, pentru memoria culturii, care este — cum se exprimă, memorabil, Al. Zub într-unul dintre numerele „Caietelor“ — „un simbol inalterabil“. Botoșanii nu sînt, totuși, numai locul acestor tradiții majore ; aci există o literatură nouă, pe deplin plauzibilă esteticește și unde figurează nu doar poeții Dumitru Țiganiuc, Maria Baciu, Victor Teisanu, Lucia Olaru Nenati, Gellu Dorian, Mihai Marciuc, George Luca ci și prozatorul Dorin Baciu, criticul literar Emil Iordache și încă mulți alți autori tineri, în prag de afirmare. Sub semnul eminescianității, literatura botoșăneană de azi confirmă o tradiție.

A. S.

5 IANUARIE 1988

POST RESTANT

Un început de an este totuși un început de an, deși el se repetă cu același fast de fiecare dată, cu aceeași bucurie. Și este firesc să fie așa, mai ales că începutul unui an înseamnă de fiecare dată un moment pentru a aduna și scădea din urmă, văzind cîte ai făcut, dar mai ales cîte mai ai de făcut. Pentru unii dintre noi începutul unui an mai înseamnă și a începe altceva ori de a sfîrși un lucru pentru care ți-ai risipit timpul din urmă. Bineînțeles că nu poate fi vorba aici de a-i descuraja pe cei care au așteptat un an de zile confirmarea unor speranțe care pînă la urmă s-au arătat a nu fi la înălțimea așteptărilor. În literatură, în artă în general, un an nu epuizează o operă, aceasta nu este perisabilă și, în afara dorinței (sau ambiției) firești de a o realiza cît mai repede, rămîne suficient timp pentru a spera în realizarea ei. Teama unor corespondenți de a nu fi cumva „depășiți" de moment este, de aceea, neintemeiată. Ca și încăpățînarea altora de a nu mai trimite multă vreme nimic, pînă cînd nu capătă un răspuns, și aceia destul de relativ. Răbdarea, perseverența, conștiința creației în sine se adaugă talentului, altfel un putem vorbi de creație, ci de o formă a vanității unora de a se vedea tipăriți cu orice preț, chiar dacă nu au mai scris, între timp, și altceva. Exercițiul scrisului rămîne la latitudinea fiecăruia și nu depinde de un răspuns, favorabil sau nu. Unii ne scriu că nu vor să fie neapărat scriitori. Și atunci ce vor să fie? Apariții mai mult sau mai puțin întîmplătoare în revistă, pentru mîngîierea orgoliului propriu. Pentru aceștia nu avem nici timp, nici spațiu tipografic, așa cum cei care fac sport întîmplător nu sînt trimiși, totuși, la olimpiade. Pentru toți cei însă care iubesc literatura, iubesc scrisul și lectura, rubrica de față este larg deschisă. Speranța noastră este că dintre ei se aleg scriitorii de mîine, care, la rîndul lor, le vor răspunde altora dacă sînt sau nu talentați. Cu același coeficient de subiectivism și cu aceeași emoție de a nu greși. Lor le dorim un an bun în creația literară, un an în care să-și vadă împlinite toate speranțele pe care și le-au pus în scrisul lor.

La mulți ani!

ZVETLANA T., București: Reproducem scrisoarea dv. pentru că, în afara umorului conținut, ușor răutăcios, are și observații deosebit de pertinente în ceea ce ne privește pe noi, oamenii: „Stimate domnule Zorba, Îmi permit să vă scriu pe adevăratul nume ce s-a ivit de sub pseudonimul pe care atita lume îl cunoaște (Iulian Neacșu) pentru a-mi exprima admirația față de talentul cu care transformați realitatea (depășind-o cu mult) și mai ales pentru minunatul personaj masculin plin de suavitate și candoare, veșnic neînțeles, victimă a femeilor mediocre, obtuze și pragmatice. Mi-l imaginez cu o carte în mînă (celelalte, iubitele de ele, stau, legate frumos pe rafturi), plutind deasupra mizeriei umane ce exaltă otrăvuri ucigătoare, dar care nu pot ajunge pînă la sferele transcendentale în care spiritul său levitează... ...Ați stăruit o vreme în rugămintea de a vi se trimite compuneri cu tema „Întîmplări ciudate din viața noastră", ba mai mult, pentru încurajare, ne-ați descris cîteva fapte neobișnuite din viața dumneavoastră particulară, și anume cum vine toamna și se îngălbenesc frunzele privindu-se, despre al cincilea anotimp al despărțirilor țărmurilor din „Marea cea mare", care se revarsă încet și apoi este atrasă în zone misterioase și tainice ale pămîntului, despre căderea spectaculoasă a papagalului odată cu „telefericul" pe care alături de „Micul Prinț" l-ați proiectat în stele, dar l-ați construit pe pămînt și alte spectacole ale naturii umane care populează mlaștinile, stelele și... alte și alte locuri pe unde bunul simț vă împinge în căutarea adevărului...

Eu cred că adevărul absolut are a patra dimensiune. Și asta scapă înțelegerii comune. Ea se receptionează prin organe speciale pe care doar unii oameni le posedă. Ei se apropie de zei, sînt asemenea îngerilor și se comportă ca niște diavoli.

Se apropie de zei doar prin spațiul comun prin care bîntuie — zona idealurilor — să zicem.

Sînt asemenea îngerilor după chip și după faptă: ei iubesc total și fără rezerve, dar ajung diavoli pentru că în căderea lor de foarte sus ei ard și se carbonizează.

Nu mor, dar pentru că nu seamănă, nu răsar oameni!

Contrastul e așa de mare încît nu sînt acceptați și le ies vorbe (cum că ar fi extratereștri).

Totuși, tot omul, în duminica lui, se impotonează cu un înlocuitor de „organ al absolutului", se aruncă pînă la stele, apoi, ajutat de o parașută, alunecă lin pe pămînt și țopăind ca un drac exclamă: „ce spectacol!" — Dar se dă victimă. Și ce bine îi șade!

E puțin mai negru, pentru că se oglindește în mlaștini (unde stelele se reflectă, dar nu cad niciodată) și-și spune cu milă: „ce slab de înger am fost, vai, ce slab! (uitasem să vă spun că acesta urmase calea inversă dinspre iad spre oarece înălțuri și deci nu era un înger decăzut, ci un diavol albit puțin).

Acesta este Post-Restantul!"

RALU VLAICULESCU, București: „Un răspuns negativ poate fi uneori fermecător! Mi-a făcut multă plăcere, dîndu-mi sentimentul încrederii în mine. Totuși nu mai scriu. Este un efort pe care nu simți atunci cînd îl faci, dar care te obosește. Este o «nebunie» fascinantă, dar istovitoare. A face simultan creație și activitate profesională, a fi la curent, în același timp, cu aspecte ale vieții literare și matematice, cel puțin pentru mine este mult prea obositor. Am scris pentru că mă copleșise o stare extraordinară, un fel de febră, pentru că simțeam imperios nevoia să mă exprim astfel. Dar nu pot transforma în obișnuință acest fenomen și nici nu doresc să intru în «competiție» cu persoane mult mai pregătite, mai înzestrate decît mine". Sincer, ne pare rău că renunțați, dar, cine știe, poate vă răzgîndiți. Începeți doar un nou an...

FANA LIAN, Tg. Jiu: Am dat versurile secției de poezie. De altfel, citind revista, ați putut constata reluarea rubricii „Poșta redacției".

ION MIHALACHE, Timișoara: Articolul dumneavoastră a ajuns la redacție prea tîrziu, după eveniment. Încercați să ne trimiteți reportaje.

DECEBAL ALEXANDRU SEUL, Suceava: Mulțumim pentru felicitări. Ceea ce ne-ați dorit, vă dorim și noi.

CONSTANTIN GHEORGHE-NAIDIN, Deva: Ne-ați convins. Așteptăm proză.

K. LARA, Craiova: Deși ne declarați că proza este doar a doua dumneavoastră preocupare (oricum înaintea criticii), părerea noastră este să n-o abandonați în favoarea poeziei. Cînd este scrisă bine ea este la fel de frumoasă. Iar de scris se poate și una și cealaltă, fără a renunța la vreuna. Cu o singură condiție: să o faceți bine. „Cînd mergem la Dana?" este o povestire cu final deschis (poate fi și imprevizibil), scrisă cu talent, cu emoție și sensibilitate. Deci numele complet, cîteva date bio-bibliografice și o fotografie. Numai să nu ne trimiteți poezie în loc de proză.

Iulian Neacșu

TÎNĂR ÎN AGORA

Solie pe Valea Bistriței

Sus au cîntat mîndri, ca într-un vis carpatin perpetuu, cocoșii sălbatici; de dimineață, de seară. Peisajul e suplu, adolescent, natura este aici o fereastră cu o unică amploare a liniilor transparențelor unificatoare, un miracol original al pămîntului.

La Bicaz vîntul mișcă fantomatica pînză a apelor. În munte doina se uită cu ochii omului în oglinzile viitorului. Undeva, Bistrița e la fel de învolburată și liniștită, o solie a brazilor de pe culmi. Copilul îmbrăcat în tradiționalul cojocel de miel, pe care l-am întîlnit la Poiana Teiului și mi-a arătat un caiet cu versuri, mi-a adus mult aminte de mine. În munții îndepărtați există, probabil, o iarnă oricînd gata să înceapă sau un anotimp.

La Piatra Neamț peisajul te cuprinde cu lumea lui din toate părțile, bogat și riguros, fiindcă din toate părțile piatra și cerul, pădurile, arhitectura nouă în plin și valoros mers, bunul gust al edililor desăvîrșesc Orașul. Străzile, amintind insistent de Tonitza, și pretutindeni o lume interesată de artă, de cuvînt, de frumos. În centru discreta clădire a Teatrului Tineretului te reîntoarce în punctul în care e bine să te întorci după orice excurs în cotidian.

Oriunde regăsim simplitatea cu largi deschideri a lui Hogaș, acea blîndețe și taină arhaic-modernă a rostirii cunoscutului scriitor.

În alt punct Săvineștiul, cu lumea științei elementelor lui Mendeleev, cu tradiția sa constituită, în alt punct Bicazul cu pulberea stelară a cimentului, cu amintirea șantierelor tineretului, cu amintirea căștilor confraților noștri mai vîrstnici.

Am fost oaspete al Săvineștiului, treburi gazetărești ducîndu-mă între uteciștii de acolo, cei care au trasat pentru oricine profilul autentic al tinereții prin splendoarea efortului. Oameni ai prezentului, oameni ai muncii, oameni tineri, oameni ai zilei de mîine neîntrerupte. I-am văzut pe toți acei tineri înălțîndu-se împreună cu așezarea unde locuiesc. I-am văzut în orașul care are răbdarea să se caute pe sine, în orașul care se află pe sine, secundă cu secundă.

Ioan Vieru

Desene de Mihaela Negru

REMEMORĂRI

Fantezii de ianuarie

1.

Îmi aduc aminte din ce în ce mai des și mai pregnant de iernile miraculoase ale copilăriei. Cu nostalgie și răsfăț dureros îmi amintesc, cu melanholie și regret. Îmi amintesc de clipa sublimă în care unchiul meu se hotăra să scoată sania din șopronul unde stătea uitată peste vară.

I se zicea **bodoancă** și tălpile ei groase ca niște enorme gîturi de vioară susțineau pe fildeșul patinat al lemnului lada încăpătoare mirosind a crengi de brad și a fîn.

Era vopsită în albastru deschis și în părțile laterale o mînă dibace pictase doi trandafiri roșii ca sîngele, flancați de doi îngerași durduliți și impudici.

Unchiul o scotea în curte și sub privirile strălucitoare ale pruncilor de pe ulița noastră începea să-i facă **toaleta** curățind-o cu o cîrpă înmuiată în gaz, centimetru cu centimetru, dîndu-i lumină și culoare.

Cînd reînvia de sub praful și uitarea verii, înhăma căluțul alb care fornăia neliniștit și nervos, umplea **bodoanca** de copii și o pornea în trap potolit spre întinderea necuprinsă a pustei.

Era atît de fascinant și unic acel zbor lin prin văzduhul limpede, încît și astăzi îmi sună în urechi rîsul clopoțeilor de la gîtul calului și văd aburii nărilor sale roze dansînd în dreptul geamurilor blocului în care locuiesc și mă întreb ce s-a întîmplat oare cu sania aceea miraculoasă păzită de îngerași impudici și trandafiri roșii ca purpura...

2.

Casele mici, ca niște jucării, văzute din goana trenului, risipite pe spinarea dealului curbîndu-se în linii dulci, fumegă solemn și discret, ca niște bătrîni pufăind din pipă care trăiesc din voluptatea amintirii.

3.

În finalul unei misive de iarnă trimisă de însinguratul Nifon o frază curată ca un colind laic: „...și nici ursul n-a mai ieșit din birlogul lui de sub Peșteră și nici corbii nu s-au mai arătat prin preajmă și nici vulpile nu se mai încumetă să despice nămeții. E liniște desăvîrșită și nimic nu tulbură **onoarea zăpezii...**"

3.

Versuri de iarnă dintr-un poem uitat: „Ninge blînd în Apuseni parcă-ar presăra făină / Un morar cu barbă albă răsucit din timp spre noi. / Săniile altor zile se aud sub sticla serii / Și ne-ntorc în amintirea tinereții înapoi. / Astăzi am să-nvăț cum plînge un cocoș de munte singur / Cînd zăpada îl prefiră și-l trimite în eter. / Să visăm! E ceasul sacru al însingurării noastre / Cînd se plimbă morții țării pe cărările din cer".

4.

În noaptea anului nou, un porumbel călător, sosit din cine știe ce îndepărtată călătorie, a năvălit pe geamul întredeschis al bucătăriei și a rămas cu aripile pleoștite pe tăblia mesei încărcată cu pahare. Răsufla iute prin ciocul întredeschis și pieptul său bombat scotea vagi sunete șuierătoare. Era murdar de păcură, întreg penetul său fragil și imaculat se pătase cu o materie viscoasă. Căzuse probabil undeva și cu ultimele puteri reușise să intre în oraș în căutarea stăpînului. Geamul deschis al bucătăriei i-a oferit un popas de refacere și a intrat fără nici o spaimă. Timp de două ore l-am urmărit cum își curăță pană cu pană forfecind-o în ciocul subțire, bînd cu mișcări delicate din vasul cu apă pus alături și ciugulind fărîmituri de piine. După ce și-a terminat degresarea penajului, redevenind alb și sidefiu, și după ce respirația i-a revenit la ritmul normal, a dat două, trei ture călcînd cu picioruțele roze printre pahare și alte ustensile de festin privindu-mă liniștit și fără nici o teamă. Apoi a încercat de cîteva ori mobilitatea aripilor, a zvicnit într-un zbor scurt spre pervaz scrutînd întunericul și a țîșnit pierzîndu-se ca o cometă de zăpadă spre ținta lui misterioasă, lăsîndu-mă trist și melancolic și duios. La mulți ani, porumbel al speranței! I-am strigat, privindu-l cum se înșurubează în apa nopții rece și primitoare.

Mircea Micu

POEȚI ȘI CENACLURI

marinela iacob

Pămîntul

Vezi, stelele și-au strîns pleoapele
a somn și iubire,
m-ai smuls cînd pămîntu-și scria cartea
de dragoste,
m-ai purtat printre gînduri și nopți
și m-ai vrăjit cu vorbele tale despre oameni,
aproape că am simțit răsuflarea pruncilor lor
pe brațele mele fără gînd de răscoală;
printre acești pămînteni suferinzi de pămînt
ca un gînd alb te însoțesc printre cuvinte
și amîndoi peste o aceeași umbră
purtăm singurătatea din noi.

Peron

Poate că te pierzi între lucruri
mai blîndă ca marea
cînd își cuprinde iubiții în zile de august
poate ai pășit peste lespedea de argint
a cetății de piatră a poetului
și vulturii ei din palma ta au sorbit apa vie,
tu știi și te lași păcălită de vorbele lumii:
aștepți trenul cu aripi de înger
– pînă la sosire mai discuți cu vecinul
de peron
despre curgerea timpului.

Greenwich

Partea cea mai frumoasă din tine
e partea materială a monedei pe muchie
înfrăgezindu-te printre suspine și irizări;
într-o zi pămîntul și-a schimbat direcția,
din toate aceste lucruri
ți-ai făcut o corabie
și nu mai știi încotro duce drumul soarelui,
minunea unor tăceri fără schimb;
cauți disperat meridianul de GREENWICH
dar nu mai știi ce-a zis pămîntul
cînd a pornit-o la drum.

Vis

Fruntea albă m-a purtat fără vină
printre lucruri și oameni;
ațipul se vestea la un capăt de scări,
credeam că voi scrie o carte despre mirări:
la fiecare capăt de scară
găseam cîte o pînză de păianjen
creșteau cireși pe lîngă blocul acesta imens
cu mirese la geamuri
și îmbulzeală de miri pe sub cireșii înfloriți
– așteptau să cadă seara peste umerii fetelor
obosite de lumina de peste zi.

elena ciobanu

Tatălui meu

Întoarce-te
Eu încă rătăcesc în palmele tale bătătorite
Uitate pe pămînt
Îndreaptă-ți fruntea ninsă – eu lunec
prin deșert –
Și caut lacrima luminii
Cînd totu-i prea devreme și totu-i prea tîrziu.
Întoarce-te în strigătul zăpezii ce umple
țărmul dintre
UNIVERS și CUVÎNT.

Trăiri

Toamna-și acoperă moartea cu iarba-n
rădăcini
Și florile se-nchină la tainica logodnă
Ucigătoare doruri din noi tot mai tresar
Și în extazul amurgului aprins
O taină ne mai poartă.
Reci țărmuri de mărgean ne-absorb
Urcind prin suflete ca-ntr-o nuntă de demult,
Nisipul de singe mai scrie un timp
Și-i fără de ură.

Mamei

Chipul tău mamă
Crescut într-o cupolă fără de timp.
Zîmbetul tău
Încremenit în iarbă încăputâ într-un cuvînt
Lutul din brațele mele îți zidește o statuie
Mai vino mamă
În pasărea ce plătește vama gîndului meu
Întrupează-te
În țipătul ochilor mei.

Și va veni un timp

Și va veni un timp
Cînd șoapta zăpezii între lut și stea va uita
Pașii mei rătăciți în cuvînt
Și cîntul meu pierdut într-un port
Și ploaia din cer ce arde-n întuneric
Și va veni un timp cînd voi uita
De visul albastru scăldat în ultima tăcere
Cînd singur nu voi mai fi.
Trupul meu va arde într-un țipăt de foc,
Te voi găsi
Și liniștiți vom curge
Într-o altă planetă.

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Conștiința omului este oglinda unei sinteze socializate, aflată într-o continuă devenire. Sinteza este cu atît mai bogată cu cît trecutul, prezentul și viitorul participă în complexitatea lor. Cînd trecutul lipsește, sinteza este infirmă. Datoria față de trecut este un lucru serios pentru că e datoria față de propria noastră existență.

II. Optimismul exacerbat și pesimismul extrem sînt atitudini posibile dar nu sînt justificate din perspectiva unei lucidități maxime. Prima conține iluzia între componentele ei, cea de a doua este revanșa unui egoism atroce retras în sfera senectuții permanent dezabuzate.

III. Omul trăiește în societate, iar societatea trăiește în natură. Între el și natură omul interpune societatea; societatea este unealta lui enormă. El acționează asupra realităților naturale și sociale prin unelte primitive sau sofisticate de o complexitate uluitoare. El există în terenul primejdiei cînd își consideră semenul drept o unealtă. Atunci el nu mai lucrează, ci unelțește. Kant a avertizat: omul nu trebuie să fie niciodată un mijloc, ci numai un scop. De cîte ori nu se întîmplă astfel, apare neomul ori supraomul, excrescențe jignitoare ale societății. Pentru că și neomul și supraomul ne jignesc în egală măsură.

IV. Multe din eurile istorice ne apar ca fiind vinovate. Amestecul lor în marile conflagrații mondiale este de neiertat. Sînt euri care au fost purtătoare ale răului existent în omenire la un moment dat. Literaturile storc la nesfîrșit aceste evenimente infernale pentru a salva binele tirît în ele și ieșit, pînă la urmă, învingător.

V. Proprietatea spirituală se bucură cînd este naționalizată pentru că acesta este scopul ei. Cît de mult suferă creatorii ale căror produse sînt naționalizate cu întîrziere, ori nu sînt socotite a fi vrednice pentru aceasta; pentru că orice artist vrea ca opera sa să fie, în ultimă instanță, un bun al națiunii.

VI. Despre elitism. Cei care se pricep cel mai bine în domeniul artei sînt specialiștii (creatori sau exegeți) care au murit. Noi facem eforturi să fim pe măsura lor și să cuprindem în timpul unei vieți și sensul vieții și sensul morții lor, într-un vector comun. Înfatuații, convinși că poartă aureole mai mari decît ei, sînt semănătorii de confuzii.

VII. Sentimentul este marea creație a societății, de aceea eul modern trebuie să-l includă permanent între dominantele sale. Cum literatura este educație a sentimentului, participarea ei la alcătuirea eului apare drept necesară.

George Alboiu

JAMES CLAVELL

SHOGUN

APROPIEREA VERII

XX

Chiar după ce se lăsase întunericul, Kiri cobora scările, cu mișcări nesigure, iritată, însoțită de două slujnice. Se îndreptă spre lectica cu perdelușe, care aștepta lîngă coliba din grădină. O pelerină imensă îi acoperea chimonoul de călătorie, făcînd-o să pară și mai voluminoasă, și o pălărie mare, cu boruri largi, îi era legată sub bărbie.

Doamna Sazuko, a cărei sarcină era foarte vizibilă, o aștepta liniștită în verandă, cu Mariko prin preajmă. Blackthorne stătea rezemat de perete, lîngă poarta fortificată. Purta un chimonou — uniformă maro — încins în talie, șosete-**tabi** și încălțări militare. În curtea exterioară, dincolo de poartă, o escortă de șaizeci de samurai puternic înarmați aștepta aliniată în șiruri ordonate, fiecare al treilea om purtînd o torță. În fruntea acestor soldați, Yabu discuta cu Buntaro — soțul lui Mariko — un bărbat scurt și îndesat, aproape fără gît. Amîndoi purtau platoșe, arcuri și tolbe pe umeri, iar Buntaro avea un coif de război, din oțel, cu un corn. Hamali și oameni-**kaga** așteptau liniștiți, așezați pe vine, într-o tăcere disciplinată, lîngă mulțimea de bagaje.

În briza ușoară se simțea apropierea verii, dar nimeni n-o observa, în afară de Blackthorne, dar pînă și el era conștient de tensiunea ce-i înconjura. Și mai era foarte conștient de faptul că era singurul neînarmat.

Kiri înaintă mișcîndu-se anevoie către verandă.

— Nu trebuie să stai în frig, Sazuko-san. Ai să răcești! Acum trebuie să te gîndești la copil. Nopțile astea de primăvară sînt totuși foarte umede.

— Nu mi-e frig, Kiri-san. E o noapte minunată și-mi face plăcere să stau afară.

— E totul în ordine?

— O, da. Totu-i perfect.

— Aș vrea să nu fi plecat. Da. Nu-mi place plecarea asta.

— N-ai de ce să-ți faci griji, îi spuse Mariko, dîndu-i noi asigurări și venind lîngă ele. Și ea purta o pălărie asemănătoare, cu boruri largi, dar a ei era deschisă la culoare, iar a lui Kiri închisă. O să te bucure întoarcerea la Yedo. Stăpînul nostru ne va urma peste cîteva zile.

— Cine știe ce-aduce ziua de mîine, Mariko-san?

— Ziua de mîine este în mîinile Domnului.

— Mîine va fi o zi minunată și, dacă nu este, nu este! spuse Sazuko. Cine-și face griji pentru ziua de mîine? Acum este bine. Tu ești frumoasă și toți o să vă ducem dorul, Kiri-san, și tie, Mariko-san. Privi spre poartă, atenția fiindu-i atrasă de strigătele minioase ale lui Buntaro către unul din samurai, care scăpase o torță.

Yabu, avînd funcție mai înaltă decît Buntaro, era comandantul grupului. O văzuse pe Kiri sosind și se-ntoarse de la poartă cu pas semeț. Buntaro venea în urma lui.

— O, seniorul Yabu — seniorul Buntaro, spuse Kiri cu o plecăciune agitată. Îmi pare rău că v-am făcut să așteptați. Seniorul Toranaga avea de gînd să coboare, dar, în cele din urmă, a hotărît că nu. A spus că trebuie să plecați acum. Vă rog, primiți scuzele mele.

— Nu trebuie cîtuși de puțin să vă scuzați. Yabu voia să părăsească castelul cît mai curînd cu putință, să părăsească Osaka și să fie înapoi la Izu. Tot nu-i venea să creadă că pleca cu capul pe umeri, cu barbarul, cu armele, cu totul. Trimisese mesaje urgente prin porumbei călători soției sale în Yedo, să se asigure că totul e pregătit la Mishima, capitala sa, și lui Omi, în satul Anjiro. Sînteți gata?

Lacrimile străluceau în ochii lui Kiri.

— Doar o clipă să-mi trag sufletul și apoi am să intru în lectică. O, aș vrea să nu fi trebuit să plec! Privi în jur căutîndu-l pe Blackthorne, zărindu-l, în cele din urmă, în umbrele nopții. Cine răspunde de Anjin-san pînă ajungem la navă?

Buntaro spuse morocănos:

— I-am ordonat să meargă lîngă lectica soției mele. Dacă ea nu-l poate ține în frîu, am s-o fac eu.

— Senior Yabu, poate că o conduci pe doamna Sazuko...

— **Atenție, gărzi!**

Strigătul de avertisment veni dinspre curtea exterioară. Buntaro și Yabu țîșniră prin poarta fortificată, toți ceilalți bărbați plecară val-vîrtej după ei și alții năvălira din fortificațiile interioare.

Ishido se apropia pe aleea dintre castel și ziduri, în fruntea a două sute de uniforme gri. Se opri în curtea exterioară, în fața porții și, deși nici un om — nici de o parte, nici de cealaltă — nu părea ostil, și nici unul nu-și avea mîna pe sabie, ori săgeata în arc, toți erau pregătiți.

Ishido făcu o plecăciune reverențioasă.

— E o seară minunată, senior Yabu.

— Da, într-adevăr.

Ishido înclină de formă capul spre Buntaro, care, cu tot atîta nepăsare îi răspunse cu minimul de politețe permis. Amîndoi fuseseră generalii favoriți ai lui **taiko**. Buntaro condusese unul din regimentele din Coreea pe vremea cînd Ishido fusese în comandamentul general. Fiecare îl acuzase pe celălalt de trădare. Numai intervenția personală și un ordin direct al lui **taiko** opriseră vărsarea de sînge și răzbunarea cruntă, ce-ar fi decimat cele două clanuri.

Ishido îi cercetă pe samurai! în uniforme maro. Apoi ochii lui îl descoperiră pe Blackthorne. Îi văzu salutînd cu jumătate de plecăciune și răspunse printr-o înclinare a capului. Din poartă se vedeau cele trei femei și cealaltă lectică. Ochii i se opriră iar asupra lui Yabu.

— Ai crede că plecați cu toții la bătălie, Yabu-san, numai escortă de ceremonie pentru doamna Kiritsubo nu sînteți.

— Hiro-matsu a poruncit așa, din pricina asasinului Amida...

Yabu se opri, dat fiind că Buntaro înainta cu pași grei și bătăios, și-și înfipse labele imense în mijlocul porții.

— Noi totdeauna sîntem gata de luptă. Cu sau fără armuri. Primim să ne batem unu' contra zece de-ai voștri și cincizeci de Mîncăi de Usturoi. Niciodată n-o să ne luăm picioarele la spinare, să fugim ca niște lași mucoși, lăsîndu-ne camarazii să fie nimiciți!

Zîmbetul lui Ishido era plin de dispreț, vocea șfichiuitoare.

— O? Poate c-o să aveți norocul cît de curînd — să țineți piept unor bărbați adevărați, nu Mîncăilor de Usturoi!

— Cît de curînd? De ce nu în seara asta? De ce nu aici?

Yabu înainta atent între ei. Și el fusese în Coreea, și știa că adevărul e de amîndouă părțile, și că nu puteai să ai încredere în nici unul, în Buntaro chiar mai puțin.

— Nu astă-seară, Buntaro-san, pentru că ne aflăm printre prieteni, spuse împăciuitor, dorind cu disperare să evite o încăierare, care i-ar fi închis pe toți în castel pentru totdeauna. Ne aflăm printre prieteni, Buntaro-san.

— Ce prieteni? Îmi cunosc prietenii — îmi cunosc și dușmanii! Buntaro se-ntoarse iar spre Ishido. Unde e bărbatul — bărbatul ăsta adevărat despre care vorbești, Ishido-san? A? Sau bărbății? Pune-l — sau pune-i pe toți să iasă din birlog și să se măsoare cu mine — Tuda Buntaro, senior de Sakura — dacă are vreunul curajul!

Toți erau pregătiți.

Ochii lui Ishido scoteau flăcări.

Yabu spuse:

— Acum nu e timpul, Buntaro-san. Prieteni sau duș...

— Prieteni? Unde? În mormanul ăsta de gunoi? Buntaro scuipă în țărînă.

Mîna unui soldat în gri zbură spre mînerul sabiei, zece uniforme maro îl urmară, cincizeci de uniforme gri, din spate, rupseră rîndurile și acum toți așteptau ca Ishido să-și scoată sabia și să dea semnalul de atac.

Atunci apăru dir. întunericul grădinii Hiromatsu, intrînd în curtea exterioară cu sabia lungă în mîini, pe jumătate scoasă din teacă.

— Uneori poți găsi prieteni în gunoi, fiule, spuse calm. Mîinile se descleștară de pe mînerele săbiilor. Samuraii de pe parapeții de peste drum — uniforme gri și uniforme maro — slăbiră arcurile în care deja fuseseră puse săgeți. Noi avem prieteni pretutindeni în castel. Pretutindeni în Osaka. Da. Stăpînul nostru Toranaga mereu ne spune asta. Stătea ca o stîncă în fața unicului său fiu, citindu-i setea de sînge în ochi. Cînd Ishido fusese văzut apropiîndu-se, Hiromatsu își mutase punctul de supraveghere la ușa interioară. Apoi, cînd prima primejdie trecuse, se mișcase cu pași de pisică în întuneric. Îl privea, de la înălțimea lui, pe Buntaro drept în ochi. Nu este așa, fiul meu?

Cu un efort enorm, Buntaro dădu din cap și se trase un pas înapoi. Dar încă bloca drumul către grădină.

Hiro-matsu își întoarse atenția spre Ishido.

— Nu te așteptam astă-seară, Ishido-san.

— Am venit să transmit omagiile mele doamnei Kiritsubo. Nu mi s-a comunicat decît cu cîteva clipe în urmă că pleacă cineva.

— Are dreptate, oare, fiul meu? Trebuie să ne facem griji că nu sîntem printre prieteni? Sîntem ostatici care trebuie să ceară favoruri?

— Nu. Dar eu și seniorul Toranaga am căzut de acord asupra protocolului pe timpul vizitei lui. Trebuie să se anunțe cu o zi mai înainte fiecare venire sau plecare a persoanelor de rang înalt, ca eu să pot s-aduc omagiile cuvenite.

— A fost o hotărîre neașteptată a seniorului Toranaga. El n-a socotit trimiterea uneia din doamnele lui înapoi la Yedo destul de importantă ca să te deranjeze, îi spuse Hiro-matsu. Da seniorul Toranaga nu face altceva decît să-și pregătească propria plecare.

— A fost hotărîtă deja?

— Da. În ziua cînd se termină întrunirea regenților. Ai să fii înștiințat la vremea cuvenită, conform protocolului.

— Bun. Bineînțeles, întîlnirea poate fi amînată din nou. Seniorul Kiyama este și mai bolnav.

— E amînată? Sau nu e?

— N-am spus decît c-ar putea fi. Nădăjduim să avem plăcerea de a-l avea pe seniorul Toranaga în mijlocul nostru, multă vreme de acum înainte, **neh?** O să vină mîine la vînătoare?

— I-am cerut să anuleze toate vînătorile pînă la întîlnire. Socotesc că pe aici nimic nu mai prezintă siguranță. Dacă mizerabilii de asasini pot să pătrundă cu atîta ușurință printre santinelele tale, cu cît mai ușoară ar fi trădarea în afara zidurilor?

În românește de Doina Cerăceanu

m a p a m o n d

gabriel garcía márques

AVIONUL CU FRUMOASA ADORMITĂ

era frumoasă, suavă, cu pielea catifelată, de culoarea piinii și ochii de migdale verzi și avea părul neted și negru și lung pînă la mijloc și un aer de antichitate orientală încît putea la fel de bine să fie din Bolivia sau din Filipine.

Era îmbrăcată cu gust : jachetă gen blană de ris, bluză de mătase cu flori foarte discrete, pantaloni de in natural și pantofi lunguieți de culoarea florii de bougainville.

„E cea mai frumoasă femeie pe care am văzut-o vreodată", m-am gîndit zărind-o în șirul celor care luau avionul spre New York, pe aeroportul Charles de Gaulle din Paris. I-am cedat rîndul și cînd am ajuns la locul indicat pe talonul de îmbarcare, am găsit-o instalîndu-se pe scaunul de alături. Cu respirația tăiată, am reușit să mă întreb pe care din noi doi îl păscuse ghinionul acestei teribile întîmplări.

S-a instalat de parcă ar fi avut de trăit acolo ani mulți, punînd fiecare lucru la locul lui, într-o perfectă ordine, pînă ce spațiul a rămas așa de bine aranjat, ca o casă ideală unde totul se află la îndemînă. Între timp, însoțitorul de bord ne-a oferit șampania de bun venit. Ea n-a vrut și a încercat să explice ceva într-o franceză stilcită. Însoțitorul i-a vorbit atunci în engleză, iar ea i-a mulțumit cu un suris îngeresc și i-a cerut un pahar cu apă, rugînd ca pe timpul zborului să nu fie trezită pentru nimic. Apoi, a deschis pe genunchi un geamantanaș pătrat, cu colțuri din bronz, precum cuferele de pe vremea bunicelor și a luat două pastile aurii, scoase dintr-o cutiuță în care mai avea multe de diferite culori. Făcea totul metodic, fără grabă, ca și cum nimic n-ar fi fost neprevăzut pentru ea, încă de la naștere.

La urmă, a așezat pernița lîngă ferestruică, s-a acoperit cu pătura pînă la mijloc, fără să-și scoată pantofii și s-a întins pe o parte, parcă ar fi fost un plod și a dormit, fără cea mai mică pauză, fără un suspin, fără să-și schimbe cîtuși de puțin poziția, pe timpul celor șapte ore groaznice, basca douăsprezece minute, cît a durat zborul pînă la New York.

Întotdeauna am crezut că nimic nu-i mai frumos în natură decît o femeie frumoasă. Așa că mi-a fost imposibil să scap, măcar pentru o clipă, de farmecul acelei creaturi fabuloase care dormea lîngă mine. Era un somn atît de liniștit, că la un moment dat m-am speriat dacă nu cumva pastilele pe care le luase nu erau pentru dormit, ci pentru murit. Am privit-o de multe ori, centimetru cu centimetru și singurul semn de viață pe care l-am putut percepe erau umbrele viselor care treceau peste fruntea ei, precum norii peste o apă. Avea la git un lanț atît de fin, încît era aproape invizibil pe pielea ei aurie, avea urechile perfecte, fără să fi fost găurite pentru cercei și avea un inel fără lucrătură pe mîna stîngă. Cum nu părea să aibă mai mult de douăzeci și doi de ani, m-am consolat la gîndul că n-ar fi o verighetă de soție, ci doar de la o logodnă trecătoare și fericită. Nu folosea nici un parfum ; pielea ei degaja o boare care nu putea fi alta decît mirosul firesc al frumuseții sale. „Tu prin vis, iar pe mare corăbiile", m-am gîndit la 20 000 de picioare deasupra Oceanului Atlantic, încercînd să-mi amintesc sonetul de neuitat al lui Gerardo Diego.

„Știind că dormi, sigură, nesovăind, făgaș al pierzaniei, linie pură, atît de aproape de brațele mele încătușate". Situația mea se asemăna într-atît cu cea din sonet, încît după o jumătate de oră îl refăcusem din memorie pînă la capăt: „Groaznica sclavie a insularului, stau nedormit, nebun, pe stînci, corăbiile pe mare, iar tu cu visul tău".

Totuși, după cinci ore de zbor privisem atît de mult frumoasa adormită și cu atîta jind fără noimă, încît deodată am înțeles că starea mea de har nu era cea din sonetul lui Gerardo Diego, ci dintr-o altă capodoperă a literaturii contemporane, **Casa cu frumoasele adormite**, a japonezului Yasunari Kawabata.

Am descoperit acest plăcut roman pe o cale lungă și deosebită, care oricum se încheie cu frumoasa adormită din avion. Cu cîțiva ani în urmă, la Paris, scriitorul Alain Jouffroy mi-a telefonat ca să-mi spună că vrea să mă prezinte unor scriitori japonezi aflați la el. Singurul lucru pe care-l știam despre literatura japoneză, pe lîngă tristele **haikai** de la bacalaureat, erau cîteva povestiri de Junichiro Tanizaki, care fuseseră traduse în spaniolă. În realitate, singurul lucru pe care-l știam fără tăgadă despre scriitorii japonezi era că, mai devreme sau mai tîrziu, pînă la urmă toți au să se sinucidă. Auzisem de Kawabata pentru prima oară cînd i s-a acordat Premiul Nobel în 1968 și atunci am încercat să citesc ceva scris de el, dar am adormit. Nu mult după aceea, și-a scos mațele cu o sabie rituală, la fel cum o făcuse în 1946 un alt romancier renumit, Osanu Dazai, după mai multe încercări nereușite. Cu doi ani înainte de Kawabata, și tot după cîteva încercări nereușite, romancierul Yukio Mishima, care poate este cel mai cunoscut în Occident, își făcuse harakiri, nu înainte de a ține un discurs patriotic în fața soldaților din garda imperială.

Așa că la telefonul lui Alain Jouffroy, primul lucru pe care mi l-am amintit a fost cultul morții la scriitorii japonezi. „Vin cu mare plăcere, i-am spus lui Alain, dar cu condiția să nu se sinucidă". Nu s-au sinucis, e adevărat, ba am petrecut o seară minunată, în care lucrul pe care l-am învățat cel mai bine a fost că nimeni nu era în mințile sale. Ei au fost de acord. „De aceea am vrut să te cunoaștem", mi-au spus. Pînă la urmă m-au convins că pentru cititorii japonezi, fără nici o îndoială, eu sînt un scriitor japonez.

Încercînd să înțeleg ce au vrut să-mi spună, a doua zi m-am dus la o librărie specializată din Paris și am cumpărat toate cărțile din autori disponibili : Shusako Endo, Kenzaburo Oe, Yasushi Inoue, Akutagwa Ryunosuke, Masuji Ibusi, Osanu Dazai, pe lîngă, firește, Kawabata și Mishima. Timp de aproape un an n-am citit altceva și acum sînt și eu convins : romanele japoneze au ceva comun cu ale mele. Ceva ce n-aș putea explica, ce nu am simțit niciînd în singura călătorie făcută în Japonia, dar care pentru mine este mai mult decît evident.

Totuși, singurul roman care mi-ar fi plăcut să-l scriu este **Casa cu frumoasele adormite**, al lui Kawabata, care povestește despre o casă de la marginea orașului Tokio, unde burghezi bătrîni plăteau sume enorme pentru a se bucura de forma cea mai rafinată a ultimului amor : petreceau noaptea uitîndu-se la fetele cele mai frumoase din oraș, întinse pe pat, goale și narcotizate. Nu aveau voie să le trezească, nici măcar să le atingă, cu toate că nici n-ar fi încercat, pentru că satisfacția cea mai pură a acelei petreceri senile era că puteau să viseze lîngă ele.

Am trăit această experiență lîngă frumoasa adormită, în avionul de New York, dar nu m-am bucurat. Ba, din contră, singurul lucru pe care-l doream în ultima oră de zbor era ca însoțitorul s-o trezească ca să pot să-mi recapăt libertatea și poate chiar tinerețea. Dar n-a fost așa. S-a trezit singură cînd nava aeriană era pe pămînt, s-a aranjat, s-a sculat fără să se uite la mine și a coborît prima din avion, pierzîndu-se pentru totdeauna în mulțime. Eu am zburat mai departe spre Mexic, culegînd primele nostalgii ale frumuseții sale, pe scaunul de alături, încălzit încă de visul ei, fără să-mi pot scoate din cap ceea ce-mi spuseseră despre cărțile mele scriitorii trăzniți de la Paris. Înainte de aterizare, cînd mi-au dat formularul pentru străini, l-am completat cu un sentiment de amărăciune. Profesia : scriitor japonez. Vîrsta : 92 de ani.

În românește de
Al. Calciu

Deschideri spre universal

există unele metafore comode care, totuși, par să mai spună ceva. De pildă : oamenii de cultură și artiștii au fost totdeauna un gen de seismografe pertinente pentru societatea înlăuntrul căreia s-au afirmat. Pot fi oamenii de cultură și artă **mai mult** decît sugerează analogia de mai sus? Și dacă da, fenomenul răspunde obligației asumate responsabil și în consens cu o politică statală ca atare, sau liberului lor arbitru, prin definiție flotant și pasager ? Un răspuns global s-ar vădi și ineficient și superficial. Chestiunile ridicate revin unei politici culturale căreia i se integrează sau nu creatorii. Parametrii ei recunoscuți : epoca circumscrisă exact, sistemul social-politic, blocul etnic-lingvistic. Fără aceste repere, orice catagrafiere a culturii și artelor devine, în cel mai fericit caz, un soi de hagiografie pretențioasă. Numai în raport cu asemenea parametri se poate discuta cu folos pentru angajarea socială a omului de cultură, despre prezentul și viitorul culturii, despre caratele ei geo-spirituale stricte sau universale.

Ca formă de organizare și îndrumare a activităților și relațiilor artistice, orice politică a culturii valorifică ideile și produsele din sfera valorilor spirituale în numele unor interese naționale apreciate drept majore. În această direcție, un stat sau altul elaborează deschis, implicit, politici proprii care, în general, au în comun o serie de elemente, precum planificarea și utilizarea rațională a resurselor (ca potențe creatoare de valori) ; întreținerea unor structuri statale stabile, apte să asigure organizarea, conducerea și controlul, axiologic întîi, ale activităților cultural-artistice ; organizarea instituțiilor aferente domeniului între limitele de mărime eficientă; valorificarea obiectivă a elementului uman creator, a „produselor" cultural-artistice ca atare și integrarea lor în strategia social-politică a țării. Orice politică a culturii impune o scară de valori și se bizuie pe valori naționale, inserabile, ori nu bursei internaționale a valorilor. Dacă se pot opera sau nu analogii între performanțele și standardele economice și valorile culturii e un alt subiect — fundamental rămîne principiul axiomatic conform căruia, în ultimă instanță, girul valorilor culturii e neîndoios determinat de profilul economic integrator. Pentru că nu toate sugestiile și principiile propuse într-o politică a culturii pot rivni la un statut al universalității.

Militînd pentru o nouă fundamentare a culturii, un M. Dufrenne, în eseul **Pentru om**, își politizează pregnant poziția observînd că „moartea omului este în primul rînd stingerea sensului" și atrage atenția că „țările subdezvoltate trebuie să depună eforturi ca pămîntul să fie în sfîrșit rotund". În final, Dufrenne se arată încrezător și anvizajează acel viitor cînd „omul are nevoie de timp pntru a deveni conștient de puterea și răspunderea lui, dar posedă încă de pe acum mijloacele necesare" pentru ca el „să se simtă la largul lui... pe un pămînt fertil și frumos".

Planificării economico-sociale generale, în unele țări, îi este organic subsumată planificarea direcțiilor dezvoltării și înfloririi culturale. Fără a intra în detalii privitor la vechea dilemă a autonomiei/heteronomiei artelor, e de observat că o societate organizată pe principiile adevăratului umanism nu poate, prin liderii ei de opinie, să escamoteze dimensiunea politică și educațională a culturii. Bugetul de timp liber — iată un indicator de actualitate aferent sferei în discuție — al oamenilor muncii are tendința creșterii și a modificării lui în sensul participării calitativ tot mai accentuate a tuturor la binefacerile culturii (Cf. între altele, **Media, politics & culture. A socialist view** și **Kultur und Freizeit**, de H. Hanke, unde statisticele evidențiază drept comportament prioritar, în timpul liber, cultivarea intelectual-artistică a diverselor categorii de muncitori, situație probantă pe întreg ansamblul țărilor unde viața cultural-artistică nu fluxează hazardat.

În România contemporană, — care aniversează, acum, 40 de ani de Republică, — deseori s-au reafirmat obiectivele politicii culturii ca vectori esențiali în politica globală de perfecționare neîntreruptă a democrației, în orizontul căreia sînt evidente libertățile largi de care se bucură toți cetățenii, cărora li se oferă posibilități neîngrădite de afirmare a personalității în sfera artelor, a vieții spirituale în genere pe temeiul garantării în fapt a libertății de opinie, de opțiune și de exprimare. Amplitudinea fără precedent a creativității românești actuale atestă că, stăpîn pe destinul lui, un popor care își construiește un destin nou înțelege să creeze și să participe și la o cultură și artă înnoitoare. O cultură și o artă despre și pentru el. Deschiderea internațională a creației românești contemporane prelungește și amplifică exponențial tradiția, ideatic și axiologic, universalistă dintotdeauna a operelor create între Carpați, Dunăre și Pont. Încă din zorii culturii scrise românești, personalitățile noastre de vîrf au creat pentru universalitate. Păstrarea, cultivarea și îmbogățirea limbii, adecvate specificului național, n-au obturat niciodată impactul cu alte culturi, cu Europa, cu mapamondul. Clasicii literaturii, ai artelor noastre, au fost, sînt și vor fi cunoscuți și apreciați drept clasici ai literaturii și artei universale. Desigur că modul cum astăzi, grație unei atente politici culturale, se produce valorificarea moștenirii literar-artistice, este incomparabil mai diversificat și mai operativ decît în oricare altă epocă precedentă. Și cînd afirm aceasta, nu mă gîndesc exclusiv la marii noștri înaintași, dar și la contemporani. E vizibil cu ochiul liber cît s-a făcut, cît se face într-o asemenea direcție. Numeroase traduceri, în ultimile decenii, poartă peste meridianele lumii mesajul de profundă omenie al scriitorilor, al oamenilor noștri de știință și cultură. Numeroase expoziții personale și colective atestă, pe toate meridianele lumii, suflul originalității și umanismului artelor plastice române. Numeroase premii internaționale — împreună cu participările prestigioase ale orchestrelor și ale soliștilor noștri — confirmă permanent înaltul nivel al școlii muzicale autohtone.

Amploarea unei asemenea deschideri cultural-artistice este și una a calității. Fiindcă e de la sine înțeles că nu sînt „exportabile" decît creațiile reprezentative, acelea care dau seamă în cel mai înalt grad despre sufletul, despre concepția de viață ale unui popor doritor de pace și dintotdeauna luptător pentru libertate și bunăstare. Viața, publicul însuși au validat acele creații care, indiferent de genul artistic specific și de marca lor stilistică, propun lumii întregi imagini luminoase, tonice, umaniste ale unui habitus social luminos, tonic, umanist. E mult adevăr în spusele lui Călinescu, atunci cînd glosa la finele **Istoriei** sale monumentale: „noi stăm pe o tradiție culturală neîntreruptă" și, de asemenea, cînd preciza că „toată problema la noi este de a formula personalitatea noastră și de a spori pe drumuri sigure creația de valori". Cu adevărat, azi, alături de atîtea și atîtea penetrații mondiale românești din sfera tehnicii, industriei sau sportului, sînt incontestabile și penetrațiile creației artistice valoroase, respectiv acelea care au știut să cuprindă specificul național în sfera axiologiei universale. Iar dacă „garanția originalității noastre fundamentale stă în factorul etnic", cum puncta axiomatic același Călinescu, atunci devine evident faptul că, niciodată ca în deceniile din urmă, cultura, artele române, prin realizările lor superlative, nu s-au înscris atît de firesc în universalitate. Nu știu dacă obstinata fascinație a lui M. Eliade (: „Eu cred în viitorul culturii românești mai mult decît în viitorul culturii europene") reprezintă sau nu doar o ipoteză temerară. Cert este că, actualmente, vocea culturii românești nu numai că nu distonează în corul culturii europene, dar se impune, chiar, și nu printr-un bizantin **fugatto** conjunctural. Iar dacă anumiți experți afiliați bursei internaționale a valorilor nu posedă încă un adecvat (și obiectiv !) instrument auditiv pentru vocea românească, e bine să nu alunecăm în mihniri intempestive ; în definitiv, nu-i dat oricărei culturi, fie aceasta și mondialistă, să-și conțină propria-i generoasă confirmare, cum s-au petrecut lucrurile în spațiul nostru cînd un Alecsandri scria, nu întîmplător, **Criticilor săi** : „De-i unul care cîntă mai bine decît mine, / Cu-atît mai bine țării și lui cu-atît mai bine"...

Mircea Constantinescu

Din POEZIA CUBANEZĂ

RAUL FERRER

Dragoste

Imi place să te salut
cu aceeași
mînă cu care te mîngîi să te trezesc.
Imi place să îți vorbesc
cu aceeași
gură cu care te dojenesc.
Imi place să te privesc
cu aceiași
ochi în care te oglindești mirată.
Și îmi mai place să ne plimbăm în doi,
cu aceleași
picioare cu care călătorim spre neființă !

A face poezie

Soția mea — cu lacrimile sale,
pămîntul — cu trandafirii săi,
patria — cu sîngele său,
noaptea — cu luminile sale...
Eu, cu toate acestea împreună !

NICOLÁS GUILLÉN

Setea

Burete de apă dulce,
Setea.
Speră un rîu să devoreze.
Absoarbe îndată o aversă.
Strangulează orice
cu o eșarfă colorată.
Atenție ! Feriți-vă gîtlejurile !

Luna

Mamifer metalic. Nocturn.

Chipul său
pare devorat de acnee.

Satelit și sonete.

GEORGINA HERRERA

Girón

Covadonga,
Buenaventura, Soplillar.
Locurile și numele lor
există printre noi, ca și cum înainte
nimic nu fusese parcă atins
mai mult decît această blîndă adiere
alintă ramurile arborilor.
De asemenea lespezile, ale căror inscripții
amintesc jertfele celor căzuți, săpate
cu litere adînci în deplină victorie,
și
rămășițele metalice
ale dușmanului care a semănat moartea.
Astfel se poate rezuma într-o pagină
prezentul,
istoria noastră contemporană.

RAÚL RIVERO

Poem cu fată

Cînd vei împlini anii mei
eu voi fi deja plecat
cînd voi deveni ram în arborele vieții
tu nu vei mai exista.
Te aștept în această fotografie
te aștept în această fotografie fără vîrstă.
Nu sosi însă prea tîrziu.
În barca promisă vom naviga
cu șanse egale spre fericire
sau naufragiu.

ROBERTO FRIOL

Ciocîrlici

Deschide-ți ochii prin mine
Dimineață

ADOLFO SUÁREZ RODRÍGUES

Mică baladă

Vei sosi împreună cu timpul dorit al ierbii,
cu ora în care viața își rostește chemarea.

Vei sosi și nu va avea cine să îmi refuze
privilegiul sacru de a te primi,
salutînd prezența ta în templul fericirii.

Vei sosi, în vreme ce te aștept însingurat
plămădindu-ți chipul cu mîini tremurătoare.

Cînd norii aleargă

Plutește soarele epavă în amurg.
Navele ignoră oceanul de rubin.
Docil, aerul acoperă iarba crudă.
Ziua este aceea în care timpul speră.

Cînd norii albi aleargă hai-hui
însoțind vîntul rebel, noaptea
devine tiptil o amenințare la pîndă.

MARIANO WILSON

Mic cîntec izvorît din trudă

Dulcea mea porumbiță
ai vegheat toată noaptea sperînd
în născocirea unei imagini pentru a construi
un vers.
Nu îl pot încă desăvîrși iubito.
Dimineața în zori abia întrezăresc
țelul propus în ajun.
Traversînd însă miezul zilei, voi întîlni
imaginea rîvnită
scăldată în sudoare.

În românește de
Petru Dan Lazăr

REVISTA STRĂINĂ

● **POETA LEDA MILEVA, ARTISTĂ A POPORULUI DIN BULGARIA,** scrie și traduce versuri pentru cei mici de peste patruzeci de ani. În această perioadă ea a scris zeci de volume dedicate celor mai tineri cetățeni din țara vecină și prietenă. Cîțiva ani ea a lucrat ca reprezentantă a R.P. Bulgaria la UNESCO.

— Cum probați efectul versurilor dv. asupra copiilor ? Mențineți un contact strîns cu copiii ? a întrebat-o un reporter.

— Da, merg foarte des în grădinițe și școli. Cu ocazia unei asemenea vizite, un băiat, care pînă atunci mă văzuse în fotografie doar, mi-a pus întrebarea : „Cum, dv. sînteți vie, tovarășe Mileva ?" Cu o altă ocazie, la care învățătoarea repetase cu copiii poeziile mele pe care le învățaseră, i-a întrebat pe copii dacă imaginea pe care și-au făcut-o despre mine corespunde cu... mine, o fetiță a răspuns : „Nu, eu am crezut că este mai frumoasă !" A fost atît de sinceră încît i-am luat răspunsul drept un compliment.

— Sînteți de părere că traducerea poeziei este ceva care poate fi învățat ?

— ...Eu am învățat mult din traducerile tatălui meu (Geo Milev, cunoscut poet bulgar, asasinat de fasciști în anul 1925 — n.n.), din Verhaeren și Verlaine și din poezia engleză și cea americană. Cel care traduce trebuie să stăpînească perfect limba maternă, dar să cunoască bine și limba din care traduce, pentru a înțelege, pentru a descifra diferitele detalii de formă și conținut. Intermediarul în traducere poate furniza doar informații de bază despre original, nicidecum informații complete. Din acest punct de vedere îmi place mult comparația poetului sovietic Nikolai Zabolotki, care spunea că a traduce prin intermediar este tot una cu a vrea să îți imaginezi gloria Romei antice după ruinele Coloseumului...

● **LA ÎNCEPUTUL LUNII NOIEMBRIE A ANULUI 1987,** în orașul elvețian Merlingen au avut loc festivitățile legate de decernarea Premiului „Cel mai bun din anul 1987". Ideea instituirii acestui premiu aparține lui Italo Carlo Sesti, directorul revistei italiene „Scena illustrata".

— Cum s-a născut ideea înființării unui asemenea premiu ? a fost el întrebat.

— Acest premiu se decernează anul acesta pentru a cincisprezecea oară. Patronul premiului este una dintre revistele italiene cele mai importante, „Scena illustrata", fondată în anul 1865. Mă aflu în fruntea acestei reviste de 27 ani. Am fost ani la rînd membru al unei comisii internaționale însărcinată cu acordarea unor premii. Cu această ocazie am avut nefericita experiență să constat că premiile se vînd sau sînt legate de mari interese financiare. Atunci mi-am spus că trebuie făcut ceva pentru înființarea unui premiu pentru care criteriul principal să fie valoarea morală a operei respective.

Premiul internațional „Cel mai bun din anul..." este acordat de un juriu internațional și răsplătește opere din cele mai diferite domenii de activitate : literatură eseistică, proză, poezie, ziaristică, fotografie artistică, știință, sănătate etc. Dintre laureații pe anul 1987 fac parte, între alții : poetul slovac Viliam Turčany, pentru traducerea în limba slovacă a „Divinei Comedii" a lui Dante, prozatoarea chiliană Isabella Allende, pentru ultimul său roman, „În casa spiritelor" și pentru întreaga sa creație, care a îmbogățit literatura sud-americană. Între laureați figurează și artistul plastic italian Giorgio Machetti, autorul unui monument care proslăvește umanismul și lupta binelui împotriva răului... Anul acesta au fost acordate 27 premii unor persoane particulare și instituții".

● **„LOLEK ȘI BOLEK ÎN VESTUL SĂLBATIC",** acesta este titlul ultimelor aventuri ale eroilor popularului serial polonez de televiziune. Studioul din Bielsku — Biale a pus astfel punct acestei producții care a încîntat milioane de spectatori de pe toate continentele. Copii care au văzut primele serii, acum 23 de ani, au acum, la rîndul lor, copii.

La fel ca în cazul multor altor seriale de mare popularitate pentru copii, și „Lolek și Bolek" a început cu pilule de cîte zece minute. Filmul, ca întreg, a fost îmbogățit cu idei noi, cu elemente noi. Subiectul principal rămîne desigur distracția, aventurile aproape periculoase pe care Lolek și Bolek le trăiesc în lupta cu banda lui Jim Pif-Paf. În afară de acestea, la succesul filmului au contribuit și cîntecele semnate de Andrzej Koczynski pe textele lui Jacek Cygum și ale Agneszkăi Osiecka, ambii foarte populari în Polonia.

Filmul despre Lolek și Bolek este încă atractiv, în pofida faptului că temele lui sînt... clasice. Nu numai popularitatea de care s-a bucurat în Polonia, dar și vînzarea foarte avantajoasă în străinătate, demonstrează că în ciuda concurenței pe piața filmelor pentru copii, spectatorii contemporani prețuiesc inventivitatea, fantezia, muzica și glumele bune. Nu în ultimul rînd, trebuie apreciat faptul că „Lolek și Bolek" nu își bazează popularitatea pe violență. Iată deci motive în plus ca noul serial polonez să fie vizionat cu plăcere nu numai de copii, dar și de părinții lor.

● **HEINZ KAHLAU,** născut în anul 1931, la Drewitz lîngă Potsdam, este unul dintre cei mai fecunzi și mai editați poeți din R.D. Germană. În anul 1951 a devenit elevul lui B. Brecht, a cărui influență se va resimți în întreaga lui creație.

Poezia lui este extrem de angajată social, poetul fiind preocupat în permanență de problemele politice sociale interne și ale vieții internaționale, dar este un observator fin și un purtător de cuvînt autorizat a tot ce se întîmplă în primul rînd în țara sa. Îl preocupă raporturile dintre oameni, atmosfera de înstrăinare a oamenilor în marile orașe, incapacitatea omului de la oraș de a (mai) înțelege natura și a trăi cu ea în armonie. Conflictele istorice sînt conflicte de conștiință, în acest raport își găsesc ele reflectarea în creația lui Heinz Kahlau.

Volumul „Scîndură zburătoare pentru îngeri", unul dintre cele mai reprezentative ale poetului, este o confruntare între ideal și realitate, constructorii noii orînduiri trebuind să se împace cu gîndul că „raiul" nu se construiește pe pămînt cît ai bate din palme, dar, cu toată poziția critică, Kahlau păstrează dorința și speranța după ideal, ideal pe care oamenii îl vor putea atinge doar prin eforturi susținute. Relațiile dintre oameni sînt create de oameni, ele sînt la fel de bune sau la fel de rele cum le creează ei.

Poezia lui Kahlau este întrucîtva didacticistă, el vrea să-i învețe pe oameni să trăiască social, să-i educe, să ajute la răspîndirea ideilor umaniste. Este, prin urmare, un mare succesor al marilor Lessing și B. Brecht.

● **POETUL SCOȚIAN DOUGLAS DUNA, NĂSCUT ÎN ANUL 1942,** face parte alături de englezul Tony Harrison și de irena Seamuse Heaney, din rîndul glasurilor celor mai distinse ale generației poeților generației de mijloc din insulele britanice. A debutat cu culegerea „Terry Street", în anul 1969, caracterizată ca „barbară și antipoetică", în care el face dovada experienței cotidiene și a anilor trăiți la periferia unui mare oraș industrial.

În cărțile care au urmat — „Barbarii" și „Parlamentul" — poezia lui devine deosebit de sugestivă, de vizualizată, pătrunsă de o ironie atotprezentă, de scepticism dar și de umor, tot mai mult ancorată la dimensiunile istorice ale actualității britanice. De la această linie face excepție culegerea „Elegie", volum apărut la sfîrșitul anului trecut, abundînd de elemente intimiste, ecou al trăirilor sale sufletești după moartea neașteptată, prematură a soției sale.

ACASĂ

Cred în anul care-ncepe

Orice început e un vis.
Orice început e o speranță.
Anul 1988 e, în clipele dintîi, un
basm exuberant.
Și ninge oniric.
Bulboane de fluturi albi.
Cascade limpezi spre rătăcirea
iluziei.

La început de an — și de glorie literară, fiindcă toate cărțile noastre vor fi scrise pentru nemurire — în Munții Carpați ninge decorativ, elaborat, straniu și cu multă vervă. În ultima zi a anului 1987 a nins fără autoritate, respectuos și prea puțin sever. A nins ca într-un destin ciudat, crini virtuali, profunzimi violacee, ignoranța veveriței, naivitatea prielnică urcușului spre Vîrful cu Dor. (Sărut mîna salcîmilor din marginea tuturor drumurilor Brăilei — cei apăsați de struguri de fum curgînd de la Moldova, cei înveliți în romanțe.)

Acum, în 1988, zăpezile cad ca o provocare în toate drumurile de bătut cu piciorul.

Orice început e un vis.

Sîntem în zi dintîi ianuarie și la Sinaia, în perla Carpaților, iarna și munții au mentalitate de adolescent.

Ninge.

În aer, dacă ridic ochii, simt că iau ființă scoici de sidef pline de un alt vuiet decît al mărilor.

Ninge.

Și miroase a scoarță de brad.

Prin coloana vertebrală a țării, adică prin Munții Carpați, curge un rîu de aur. Îl aud cu inima, îl stăpînesc cu vărguța de vrăjitor cu care tatăl meu ghicea locul pentru săpat fîntîni pe toate liniile Bărăganului.

Sub ninsoare, brazii sînt solemni și plini de vuiet. Numai stejarii iau atitudini declamatorii.

Am o ramură de liliac alb. V-o dăruiesc, însoțită de minunea de-a vă ști sănătoși.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

ANUL XXXI
2
(1 339)
Sîmbătă
9 ianuarie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PATRIA ÎN IANUARIE

Ca un ecou viu de conștiință, Mesajul de Anul Nou al secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, poartă în cuprinderea sa problematică întregul traiect al acestui an, cel de al treilea al cincinalului actual, și se constituie într-un larg orizont de apropiere a viitorului din perspectiva căruia, acum, așa cum se subliniază, totul este să trecem la fapte, la îndeplinirea întocmai a planurilor și programelor adoptate de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională a partidului. O pirghie de echilibru, dar la altitudini noi, superioare, se situează acest an în raport cu experiența de pînă acum a actualei etape și în raport cu experiența viitoare. Căci el face într-un fel jumătatea acestui traseu al sporirii factorilor intensivi ai dezvoltării economico-sociale, ai implimentării în toate domeniile și sectoarele de activitate a noului, a cuceririlor înaintate ale științei și tehnicii, pentru a ridica neîncetat randamentul muncii, al creației, forța de autodepășire după un ritm și o multitudine de cerințe în expresia cărora se relevă propriile noastre posibilități. Este vorba, în fond, de abordarea sistematică și concretă a viitorului, de pregătirea continuă a acestuia, dar, dintr-o perspectivă la fel de necesară și la fel de importantă, este vorba și de pregătirea noastră pentru acest viitor, este vorba de necontenita creștere și afirmare a spiritului revoluționar creator. **În noua etapă a revoluției,** subliniază secretarul general al partidului, **se cere, în toate domeniile de activitate, un și mai puternic spirit revoluționar, de luptă și abnegație, să se pună pe primul plan înfăptuirea neabătută a principiilor eticii și echității socialiste. Comuniștii, revoluționarii trebuie să pună mai presus de toate interesele generale ale societății, interesele întregii noastre națiuni !**

Este evident că, într-o asemenea vastă accepție a menirii luptei de care se leagă însuși destinul istoric al patriei și pe filiera căruia se disting vibrații și fapte adînci patriotice în toate marile momente ale existenței noastre naționale, un loc cu deosebire specific și de o reală forță de înrîurire îl ocupă cultura și arta, întreaga activitate de formare și afirmare în muncă, în viață, a trăsăturilor noi de conștiință. Apreciind că educația patriotică reprezintă o parte inseparabilă a dezvoltării construcției socialiste, a formării omului nou, secretarul general al partidului cere **să sădim în conștiința oamenilor muncii, a tineretului patriei noastre sentimentul mîndriei de a fi cetățeni ai României socialiste, de a fi participanți activi la realizarea celei mai drepte societăți din lume, de a fi permanent la datorie, de a servi, în orice împrejurări, poporul, patria, independența și suveranitatea României.**

Valorile de conștiință politică, morală și socială au un infinit teren de susținere în realitatea însăși, atotcuprinzătoare, dar ele se regăsesc totodată, intră în raza de acțiune a gîndirii și activității creatoare, sînt un inconfundabil și mereu viu orizont de aplicare a celor mai înaintate cuceriri ale cunoașterii umane. Știința și cultura dimensionează azi existența creatoare, spiritul patriotic, revoluționar. Acea lume a certitudinilor care izvorăsc pe baza convingerilor științifice, a căutărilor, a răspunsurilor care, în ordinea imediată a existenței, își găsesc și aplicabilitatea practică, servind interesele poporului, ale patriei, scopurile și mijloacele înfăptuirii planurilor și programelor dezvoltării noastre pe calea progresului și civilizației socialiste. Sînt, toate acestea, și mobiluri scumpe inimii și conștiinței românești în expresia cărora regăsim, în fiecare început de an, prilejul de a ne gîndi la înaltul exemplu pe care îl reprezintă activitatea tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, remarcabilă personalitate politică, deținînd funcții importante în partid și societate, și prestigios savant de largă recunoaștere internațională.

Sărbătorirea zilei de naștere prilejuiește gînduri și sentimente de stimă și prețuire care fac elogiul unei lupte și munci pline de abnegație. Învățămîntul, știința și cultura îi datorează mult, după cum în climatul însuși al creșterii, al formării pentru muncă și viață a tinerelor generații se regăsesc înaltele idei și concepții susținute de o exemplară activitate practică, prin care contribuția tovarășei Elena Ceaușescu se integrează la loc de cinste și în atenția întregii țări. Spre folosul poporului, al dezvoltării economico-sociale a patriei, în scopul și la dimensiunea mereu mai înaltă a înfăptuirii programelor și obiectivelor stabilite de forumurile partidului, ale democrației noastre socialiste, muncitorești-revoluționare.

Sînt largi și multiple recunoașterile internaționale, ele aparținînd de însăși cauza umanistă, generoasă a științei și culturii, de transformarea acestora într-o forță indisolubilă a păcii, a progresului și civilizației, a înțelegerii și cooperării între popoare. Patria își exprimă, de aceea, gînduri alese, sărbătorești, și îi urează „La mulți ani"!

Patria în ianuarie își cuprinde vaste și edificatoare orizonturile unui întreg an. În el este această condensare de fapte de muncă și viață, de gînduri înalte și sărbătorești care fac și mai distinctă și mai puternică angajarea de a face totul pentru a spori avuția materială și spirituală a poporului, îndeplinind întocmai toate marile cerințe ale înaintării noastre neabătute spre acel prag optim al progresului și civilizației care să ne confere în toate imaginea și atributele unei țări socialiste cu dezvoltare medie. Proiectele și programele duc spre anii nouăzeci dar și mai departe, spre începutul celui de al treilea mileniu.

Luceafărul

ANIVERSAREA ZILEI DE NAȘTERE A TOVARĂȘEI ELENA CEAUȘESCU

„Întregul nostru partid și popor dau o deosebită și unanimă apreciere activității dumneavoastră de militant de frunte al partidului și statului și eminent om de știință, contribuției determinante ce o aduceți — ca membru al Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, prim vicepprim-ministru al guvernului și președinte al Consiliului Național al Științei și Învățămîntului — la fundamentarea și punerea în aplicare a măreților planuri de dezvoltare economico-socială a țării, a importantelor programe de organizare și modernizare a producției, de creștere a productivității muncii și a eficienței economice, la realizarea obiectivelor noii revoluții tehnico-științifice și noii revoluții agrare, la înfăptuirea neabătută a Programului de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism."

„Ca președinte al Consiliului Național al Științei și Învățămîntului, ați contribuit în mod hotărîtor la organizarea și dezvoltarea pe baze noi a cercetării științifice și tehnologice, angajînd-o și implicînd-o tot mai activ în întreaga operă de creștere intensivă a economiei naționale și modernizare a forțelor de producție, de valorificare superioară a întregului potențial material și uman al țării, de sporire a calității și eficienței în toate domeniile de activitate. De asemenea, învățămîntul românesc, așezat de dumneavoastră pe baze moderne, științifice, asigură absolvenților o temeinică pregătire profesională și tehnică — corespunzătoare cerințelor și exigențelor tot mai mari pe care le ridică nivelul tehnic înalt al industriei noastre, noua revoluție tehnico-științifică și noua revoluție agrară. Școala românească asigură milioanelor de tineri ai țării un larg orizont de cultură, îi formează, în spiritul unei atitudini înaintate față de muncă și viață, față de îndatoririle sociale, ca adevărați constructori conștienți ai societății noi, socialiste, în patria noastră.

Înălțător exemplu de patriotism și angajare revoluționară, de neobosită activitate pentru înfăptuirea celor mai cutezătoare năzuințe ale poporului nostru, ale tuturor popoarelor, viața și activitatea dumneavoastră, mult stimată tovarășă Elena Ceaușescu, se bucură de o înaltă apreciere pe plan internațional datorită contribuției originale, prețioase pe care o aveți la afirmarea științei românești, la dezvoltarea cunoașterii universale, la deplina valorificare a virtuților științei și culturii în promovarea nobilelor idealuri ale păcii și înțelegerii între popoare. Sînt bine cunoscute și apreciate în țară și peste hotare lucrările dumneavoastră științifice, de remarcabilă valoare, în domeniul chimiei și tehnologiei polimerilor — rod al unei laborioase activități de cercetare, al unei înalte capacități personale de investigare și sinteză — care înlesnesc lumii întregi cunoașterea unor realizări originale, cu caracter prioritar, și fac să sporească prestigiul științei românești pe toate meridianele globului."

„În aceste momente de aleasă sărbătoare, exprimînd cele mai înălțătoare și nobile gînduri ale comuniștilor, ale întregului popor, vă aducem, mult stimată tovarășă Elena Ceaușescu, prinosul nostru de profundă admirație și considerație, de fierbinte recunoștință și înaltă prețuire și vă dorim, din adîncul inimilor noastre, viață îndelungată și fericită, mari și strălucite realizări în întreaga activitate, multă sănătate și putere de muncă pentru a contribui și pe mai departe — împreună cu cel mai iubit fiu al națiunii noastre, mult stimatul și iubitul nostru secretar general, tovarășul Nicolae Ceaușescu — la înaintarea patriei române, libere și demne, pe calea luminoasă a civilizației și progresului socialist, a bunăstării și fericirii."

(Din SCRISOAREA Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. adresată tovarășei Elena Ceaușescu)

Vitalitatea memoriei culturale

Diversitatea și dialogul culturilor salvează curcubeul de la monotonia cenușiului. Este imposibil să gîndești un concert în care sufletul ar fi cucerit de o singură notă muzicală ; sînt, aici, realități care, prin evidență, nu pot fi tăgăduite. Cum să anulezi spectrul luminii și ABC-ul muzicii? Istoria națională și chiar mersul culturii noastre pe orbitele modernizării ne obligă, parcă, să constatăm că asemenea optici — aberante în premise și dezastruoase prin urmări — au fost minuite, fățiș sau latent. Situațiile problematice — ce revin permanent și insistent în cultura noastră — au fost depășite prin accentuarea conștiinței de sine : luarea în posesie spirituală a identității etno-culturale, retragerea în formule sufletești care anulează vitregiile, astfel încît pe secvențele de istorie prielnică să izbucnească nestingherit un fond creator cu o pecete stilistică inconfundabilă și cu o vitalitate de nestăvilit. Iată motivele majore pentru care afirmația președintelui Nicolae Ceaușescu — conform căreia **independența** nu este doar o temă de reflecție și dezbatere teoretică, ci **este o problemă a vieții** nemijlocite — se dovedește un reper fertil de analiză politică a trecutului și prezentului nostru cultural.

Nu întîmplător o dominantă a culturii noastre este faptul că își pune și repune — în alți termeni, dar cu aceleași permanențe tensionate — chestiunea specificului, a identității, atît ca ideologie, cît și ca problemă a vieții de fie-

Vasile Macoviciuc

Continuare în pag. a 7-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Angajament și asumare

În istoria ultimelor patru decenii, perioadă de înflorire a Republicii sub impulsul noilor prefaceri ce au avut loc, datorate iradierilor ideilor comuniste ce au stat și stau la baza devenirii și existenței noastre, Conferința Națională a partidului din decembrie 1987 va rămîne ca unul dintre cele mai incandescente și luminoase momente.

Avînd proaspătă în memorie excepționala cuvîntare-raport a secretarului general al partidului, viguroasă, lucidă și curajoasă trecere în revistă a marilor realizări ale poporului dar și a unor neajunsuri și lipsuri din activitatea noastră, suntem decișI de a pune în aplicare tezele și ideile genial gîndite de către cel care, începînd de la Congresul al IX-lea al P.C.R., a dovedit că sub conducerea partidului se poate, în doar două decenii, construi o Românie modernă. Garanție pentru succesele viitoare ne stau titanicele realizări de azi.

Sarcinile ce revin literaturii nu sunt dintre cele mai ușoare. Pentru formarea și educarea unui om nou, care să corespundă exigențelor momentului actual, situațiilor și datelor noi create de construirea noii societăți, socialiste, este nevoie de opere literare de o mare valoare și putere de penetrație în conștiință, de personaje și tipuri care să nu forțeze ci să devină, liber consimțit, agreate și demne de urmat. Cititorul trebuie să se regăsească în ele firesc pentru că trebuie să ne inspirăm din viața care ne înconjoară, nu să construim teme abstracte și personaje „abisale" așa cum se întîmplă în unele „rebuturi" care mai văd, încă, lumina tiparului.

Cărți curajoase, teme abordate bărbătește, în chip comunist, idei la care nu îndrăzneam nici să gîndim fără a ne uita cu atenție în jur, și-au făcut loc în rafturile din față ale bibliotecii de literatură națională, arătînd că după Congresul al IX-lea democrația a intrat în conștiința și viața noastră normală, demonstrînd că poporul român are vocație pentru adevărata democrație.

A cincea Conferință Națională a partidului, ale cărei lucrări s-au încheiat recent, a trasat

Alexandru Dan Popescu

Continuare în pag. a 6-a

EMINESCIANA

Cunoașterea hyperionică

În postfața la recentul său op. **Eminescu și eminescianismul** (Ed. Minerva, 1987, col. **Universitas**), George Munteanu ne dezvăluie planul uriesesc al „ansamblului Hyperion", care, astăzi, ni se prezintă ca fiind cel mai ambițios de după marea exegeză călinesciană. În două decenii, criticul acesta, încă puțin prețuit, a elaborat șase volume dintre care doar primul **(Hyperion,** 1973) și ultimul (acesta de față) au văzut lumina tiparului, dintr-un scrupul poate excesiv, pe care numai autorii care cred în „lucrul bine făcut" îl au cu prisosință. Despre **Hyperion 1** scriam că este cea mai îndrăzneață biografie eminesciană de după aceea a lui Călinescu din 1932. Și **rămîne** încă pînă se va găsi temerarul care s-o depășească. Mircea Eliade o vedea, cu temei, superioară biografiei călinesciene. Ne-am exprimat credința că acest fapt coroborat cu împlinirea — în curs — a ediției tezaur, era și este în măsură să creeze terenul favorabil unei noi etape de exegeză eminescologică — la nivelul marilor achiziții ale cunoașterii contemporane. Recent, Edgar Papu, el însuși un pionier al eminescologiei moderne, mărturisea într-un interviu din SLAST că apropiata sărbătoare a centenarului morții poetului ar merita nu numai ducerea la bun sfîrșit a ediției-tezaur, ci și publicarea unei cărți extraordinare despre Eminescu. Nu știm dacă în 1989 se va ivi o asemenea carte, însă putem aprecia că **Eminescu și eminescianismul** este poate cea mai înaltă reușită a anului 1987 în materie de exegeză a unui mare scriitor român, care se-ntîmplă — în chipul cel mai fericit — să fie Eminescu. Cartea confirmă promisiunile ivite odată cu **Hyperion 1** și nu e o simplă reluare a capitolului despre poet din **Istoria literaturii române. Epoca marilor clasici** (1980). Relativ la acest lucru ne previne George Munteanu însuși : „aducînd completări masive (substitutul de **Introducere** cu cele «trei tipuri de lectură», aducerea «la zi» a știrilor despre viața lui Eminescu, un întreg capitol despre **Luceafărul** și alte fragmente diseminate peste tot), recompunînd totul pagină cu pagină, cartea aceasta este altceva decît succedaneul ei din 1980." (p. 287).

Nu știm acum în ce măsură i-au reușit toate aceste obiective comparativ cu invocatul capitol. „Aducerea la zi", bunăoară, a „știrilor" despre viața poetului rămîne, se pare, încă o problemă deschisă (mai ales în ce privește ultimii ani de viață, cum a încercat să dovedească, spre exemplu, Nicolae Georgescu). Firește, asupra acestor fapte trebuie meditat cu luciditate și cu probele pe masă. Dar altul e obiectivul central al cărții lui George Munteanu și acela trebuie să ne intereseze aici. De departe, se arată, în atare sens, superioritatea viziunii perfect întregite și motivate în volum comparativ cu capitolul din **Istorie...** Abreviat și despuiat, în unele privințe, de argutia necesară, capitolul nu a convins pe unii, creînd impresia unui entuziasm insuficient argumentat. Într-un sens, și noi ne-am exprimat neîncrederea, în eseul din 1984, relativ la intenția principală a criticului — aceea de a dovedi „coerența integrală" a operei eminesciene. De astă dată, poate și receptiv la obiecții și la ceea ce s-a mai înfăptuit, între timp, în eminescologie și în gîndirea critică, autorul a găsit

Theodor Codreanu

Continuare în pag. a 6-a

Romantismul permanent

Ori de cîte ori este în discuție lirica tînără, o formulare se ivește într-un chip aproape inevitabil, spre a caracteriza ceea ce se întreprinde, în perioada cea mai recentă, în acest domeniu de creație : această formulare este „modernitatea". Poezia românească tînără, se zice și nu fără temei, este „modernă", poeții acestia vehiculează un principiu poetic „modern" și producțiunile lor datorează „modernității" mult spre a nu zice chiar totul. Așadar, a fi „tînăr" este a fi „modern" și uneori chiar „post-modern" — iată o încheiere de tot logică și nu sînt motive a combate o concluzie obținută cu atît efort... geometric.

Însă precizări în direcția aceasta se pot face și, înainte de toate, este de clarificat accepțiunea care e dată noțiunii de „modernitate". „Modern" ar trebui să corespundă, din unghiul evoluției mentalităților, unei sensibilități a omului de azi și a crea „modern" ar însemna

A. Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

Vechea dramaturgie românească în context comparativ

Aleg ca pretext al reflecțiilor de față recenta apariție a **Teatrului românesc inedit din secolul al XIX-lea,** ediție îngrijită de Paul Cornea, Andrei Nestorescu și Petre Costinescu. În inteligenta și foarte nuanțata **Prefață** a celui dintîi numit, căruia i se datorește și alegerea textelor, ni se spune că majoritatea acestor texte sînt adaptări spontane, alcătuite adesea rapid de către unii actori ca Matei Millo sau frații Costachi și Iorgu Caragiali. Totuși, Paul Cornea distinge, pe bună dreptate, și două lucrări cu totul remarcabile. Una este comedia-pamflet politic **Voiaj din Podul Mogoșoaei pînă la Țigănia Vlădichii. Călătorie pe uscat și mare,** atribuită lui Ion Heliade Rădulescu, iar cealaltă comedia fragmentară de salon **Guraleiul,** atribuită lui Alecu Donici. Apariția, printre altele, a acestor două creații comediografice aduc confirmarea plenară a unor mai vechi reflecții personale provocate de tot ansamblul comediilor de mult știute ale acelei epoci. Într-un volum viitor, așa cum m-a asigurat Andrei Nestorescu, va reapare și una din cele mai vechi comedii ale noastre, **Serdarul din Orhei,** scrisă cu certitudine înainte de 1812, probabil de Nicolae Dimachi.

Rămîne, deci, indiscutabil faptul că dramaturgia noastră cu adevărat valabilă a debutat prin genul comic. Nu vom mai stărui asupra acestui truism, intrat de mult în simțul comun. Secolul trecut ne va confirma și mai tîrziu o asemenea întîietate în timp. Alecsandri își scrie mai întîi comediile și abia pe urmă, la o distanță apreciabilă, cele trei mari drame. La fel se întîmplă și cu marele Caragiale. Drama **Năpasta** apare cu mult după ce și-a scris celebrele comedii.

Edgar Papu

Continuare în pag. a 7-a

Biblioteca județeană
MUREȘ
SECȚIA MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

ION ROTARU: «O istorie a literaturii române»

I

Cel de al treilea volum al cărții „O istorie a literaturii române" de Ion Rotaru este, în optica autorului, istoria literaturii române de după război, adică a ultimelor patru decenii de creație literară în România. În comparație cu primele două volume ale aceleiași cărți, oprite la cel de al doilea război mondial, problemele de rezolvat au fost altele iar autorul ține să le sublinieze. Patruzeci de ani de literatură modernă echivalează, strict cronologic, cu perioada 1900—1940, dar în privința cantității perioada postbelică este, după autorul lucrării, fără echivalent. Ceea ce se evidențiază este numărul mare de volume pe care istoricul literar trebuie să le parcurgă, motiv pentru care autorul mărturisește o adevărată alergie la „multul" și „prea multul" producției unor scriitori contemporani, aparținînd mai ales ultimelor două decenii. Este amintită apoi și lipsa de lucrări pregătitoare, care să taie un drum, fie ele lucrări parțiale, fie lucrări de sinteză, de unde un efort incomparabil de selecție și sistematizare din partea temerarului care-și asumă rolul explorării de la zero. Imaginea rezultată este aceea a unui întreprinzător care ia totul, de unul singur, de la un cap la altul, fără puncte de sprijin satisfăcătoare, cheltuind o energie enormă.

Incontestabil că este mai lesne de scris istoria literaturii române pînă acolo unde a fost dusă de Densusianu, Cartojan, Iorga, Ibrăileanu, Lovinescu și Călinescu, decît cea a literaturii postbelice, unde antecedente de același nivel nu există. Dar faptul este în firea lucrurilor și ar fi fost mult mai profitabil, zicem, pentru istoria literară urmașă, dacă s-ar fi stabilit cauzele acestor absențe, tipul de dificultate specială pe care scrierea istoriei literare postbelice o ridică în fața constructorului. Tipul de libertate pe care și-l asumau înainte de război un Ovid Densusianu, Nicolae Iorga, G. Ibrăileanu, E. Lovinescu sau G. Călinescu este esențialmente diferit de tipul de libertate pe care și-l putea asuma un istoric literar în primele decenii postbelice ca și astăzi. Aceste delimitări cer o perspectivă istorică clară, or, „Cuvîntului lămuritor" așezat de autor în primele pagini ale cărții „O istorie a literaturii române" tocmai spiritul istoric îi lipsește, situație plină de consecințe pentru întreaga carte care se vrea prin titlu o istorie literară contemporană.

Dacă am încerca să ne reprezentăm, conform sugestiilor din această prefață și din restul cărții, modul autorului de a vedea literatura română postbelică, am ajunge la imaginea unei biblioteci cu patru rafturi suprapuse, pe care cercetătorul le străbate într-o ordine oarecare. Dar o istorie literară este mai mult decît o îngrămădire de cărți. În realitate nu cu o cantitate de texte se confruntă, în ultimă instanță, un istoric literar, ci cu mult mai mult decît atît. El se confruntă cu un bagaj de idei literare formulate, cu judecăți de valoare în circulație, cu ierarhii estetice constituite, cu configurații istorico-literare instalate. Lectura, lupta cu „cantitatea", rămîne doar primul nivel al muncii de elaborare, pentru că a parcurge toate cărțile unei biblioteci nu duce fatalmente la istorie literară, ci erudiție. Istoria literară, oricum am defini-o, cere descoperirea legăturilor organic constituite între opere, personalități, cercuri literare, reviste, curente de idei, adică identificarea unei arhitecturi secrete a mișcării literare, ascunsă pînă la apariția istoricului literar care o eliberează și o face evidentă. Din chiar mărturisile autorului, care se plînge că o parte din cărțile ce le avea de citit multe au rămas neconsultate, negăsindu-se în biblioteci publice, tragem încheierea că nici acest prim nivel al muncii n-a fost satisfăcut integral. Cele mai păgubite ies din această lacună etapele și numele noi ale literaturii de azi.

În ceea ce privește lucrările pregătitoare, lucrurile nu stau atît de dezolant pe cît lasă să se înțeleagă „O istorie a literaturii române", deoarece cel puțin în ceea ce privește primele două decenii de literatură postbelică există contribuții parțiale și de ansamblu, cuprinzînd atît judecăți de valoare, cît și schițe de istorie literară, care au făcut carieră și autoritate multă vreme. Delimitîndu-se programatic de viciul lor de metodă și perspectivă, lucrarea scrisă de Ion Rotaru ar fi subliniat caracterul de istorie literară nouă al cărții sale, ceea ce nu se petrece în fond, deoarece ea rămîne permeabilă la această moștenire caducă. Efectele dogmatismului asupra literaturii române postbelice sînt prezentate sporadic și anecdotic fără conștiința traumatismului trăit de organismul ei în anii cincizeci, după cum și fără urmărirea efectelor lui. „Multul" sau „prea multul" unora din scriitorii reprezentativi de după „momentul Labiș", este raportabil la acest traumatism, în chip reparatoriu și recuperatoriu, ca necesitate organică, fără a fi simplu exces, altfel zis grafomanie. „Momentului Labiș" delimitativ și înnoitor i se acordă un loc special în carte fără a se preciza ce i-a determinat apariția. De altfel, nici pentru ultimele două decenii lucrările pregătitoare nu lipsesc, dacă ne gîndim la lucrările lui Ion Pop, Eugen Simion, Petru Poantă, Emil Manu, ele fiind încorporate, de fapt, minimului schelet al cărții. Nu vedem de ce istoria literară trebuie să fie o operație plină de comoditate.

Grăitoare rămîne și absența capitolului dedicat criticii literare din „O istorie a literaturii române", aminat pentru un alt volum, cu atît mai mult cu cît actul critic a avut un impact decisiv asupra universului literelor românești de după război și chiar asupra unor mari cariere literare. În general, „O istorie...", III. se definește prin eliminarea din tabloul istoric a unor elemente indispensabile sau prin dispunerea altora acolo unde nu le e locul, de unde și aspectul de-a dreptul incoerent al curgerii la un moment dat. Din „O istorie..." lipsesc complet publicațiile culturale și literare care și-au avut rolul lor în configurarea literaturii române contemporane. Nici G. Călinescu, model invederat al lui Ion Rotaru în această tentativă, nu refuza criteriul limpezitor al revistelor ca jaloane istorice literare. Singura revistă pomenită în această „istorie" este revista studențească „Echinox", referință care nu face decît să amplifice lacuna și să sublinieze arbitrariul procedării. Alte reviste au contribuit, pînă la apariția revistei studențești clujene, la dinamica literaturii noastre și ar fi fost interesant de văzut cum se interferează sau se succed aceste contribuții ale **Vieții românești, Flăcării, Contemporanul, Gazetei literare, Tînărului scriitor, Stelei, Luceafărului, Tribunei, României literare**, care este mărimea și importanța lor. Ignorîndu-se rolul revistelor literare se ignoră practic viața de idei a literaturii noastre de după război, activată și tensionată în mai multe rînduri de factori ideatici pe care „O istorie literară" nu-i cuprinde. Poeți ca Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Gh. Tomozei, Cezar Baltag, Adrian Păunescu spre exemplu, asupra cărora Ion Rotaru insistă analitic în mod deosebit nu s-au format sub clopote de sticlă, ca produse de laborator, ci, dimpotrivă, în aerul tare al unei vieți literare vii cu instituții specifice (Academie, Uniune de creație, Școală de literatură, reviste literare, cenacluri, conferințe scriitoricești, etc). De ce, dacă este prezentat recentul „Cenaclu de luni", nu se înfățișează la locul cuvenit, adică mult înainte Cenaclul „Nicolae Labiș", condus de Eugen Barbu, cenaclu care și-a avut rostul său în susținerea exploziei lirice căreia cartea îi acordă un întreg capitol? De ce la fel nu e înfățișat „Cercul literar" sibian cu revista lui? Inconsecvențele de metodă cu efecte asupra întregii construcții diminuează încrederea în obiectivitatea cărții.

Gruparea scriitorilor pe capitole rămîne lucrul cel mai derutant și mai arbitrar din „O istorie a literaturii române", III. În primul capitol din „Dezvoltarea poeziei", intitulat „Debutanți înainte de război afirmați deplin în deceniile 5 și 6" fac parte atît scriitori născuți imediat după 1900 (Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, Radu Boureanu), dar și A. Toma (n. 1875) sau Cristian Sîrbu (născut înainte de 1900), deci, din cu totul altă generație, după cum și scriitori născuți după primul război mondial, ca Nina Cassian și Dan Deșliu. S-ar părea că are întîietate criteriul debutului, dar urmează și un capitol cu titulatură estetică: „Între tradiționalism și modernism", cuprinzînd mai ales „minori" în viziunea lui I. Rotaru, (Traian Chelariu, Dragoș Vrînceanu, Virgil Carianopol, I.Th. Ilea, N. Tătomir, pînă la Teohar Mihadaș), deși „tradiționaliști și moderniști" totodată sînt și anteriorii acestui capitol. Fără nici o justificare este subcapitolul separat, G.G. Ursu și Ion Larian Postolache. Ultimul subcapitol al primei părți se numește „Doi reprezentanți ai boemei de altădată: Dimitrie Stelaru și Constant Tonegaru", care sînt interesanți ca poeți de factură insurecțională, neconformistă și nu ca „boemi". Urmează a doua parte, „Generația mijlocie", „pierdută" dar recuperată cu Geo Dumitrescu, Radu Stanca, Șt. Aug. Doinaș, Leonid Dimov, A.E. Baconsky etc. După cum se vede nu este folosit cu consecvență nici criteriul generației, nici al debutului, nici al familiei de spirite, nici al optiunilor estetice. A. Toma, un neoclasicizant întîrziat, oficializant dogmatic în anii cincizeci, are cel mult puncte comune cu alți oficializanți în poezie, din încă două generații, dar lucrul nu se spune și nu se marchează în vreun fel. Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, Radu Boureanu, Cristian Sîrbu, Marcel Breslașu, Ștefan Tita, Cicerone Theodorescu, Constantin Nisipeanu, Virgil Teodorescu, Traian Chelariu, Dragoș Vrînceanu, Virgil Carianopol, I. Th. Ilea și dacă dorim și M. R. Paraschivescu, D. Corbea, Vlaicu Bîrna, fac parte din aceeași generație și din același flux literar, aparținînd unui context literar care-i explică și justifică, chiar dacă direcțiile pe care le reprezintă se diversifică. Dar presărați la întîmplare, așa cum face Ion Rotaru, ei nu mai dau seamă de corpul viu al literelor române din care fac parte. D. Corbea este aruncat. de pildă, în alt capitol decît Cristian Sîrbu, deși amîndoi fac parte dintre autohtonizanții ajunși la conștiința insurecției de clasă. Ei fac în același timp parte din marele șuvoi unde-l aflăm pe Mihai Beniuc, pe Dragoș Vrînceanu, pe Traian Chelariu, pe Ion Th. Ilea, pe Vlaicu Bîrna, pe Virgil Carianopol, adică „tradiționaliști și moderniști" numiți, exprimînd împreună una din tendințele cele mai energice și mai expresive ale literaturii române interbelice. Pe cînd Eugen Jebeleanu, Marcel Breslașu, Cicerone Theodorescu, M. R. Paraschivescu reprezintă o cu totul altă direcție și coloratură lirică. Facem aceste precizări deoarece o istorie literară parcurge nu numai cărți, cum face autorul din „O istorie...", ci și curente și direcții literare, (cum nu se face însă în carte), pentru a înfățișa urzeala intimă a unei epoci de creație, organicitatea ei. Dimitrie Stelaru și Constant Tonegaru sînt dincolo de eticheta „boemi", fără funcționalitate estetică, repere poetice semnificative în generația lor, care este cea „mijlocie" supranumită „pierdută" și nu aceea în care au fost plasați.

Generația „pierdută" și „recuperată" introduce o nouă realitate lirică în poezia românească și de această generație înnoitoare țin și Magda Isanos și Mihu Dragomir, ca și Nina Cassian și chiar Maria Banuș, ultima așezată după Jebeleanu și înaintea lui Radu Boureanu, adică în generația dinainte. Asemenea dispuneri nu țin seamă de fizionomia fenomenului literar istoric și complică inutil lucrurile. Vaga intenție de a caracteriza poezia epurată de lirism a epocii dogmatice pare a se distinge în unele prezentări și caracterizări de scriitori, dar autorului i-a lipsit curajul să alcătuiască franc un capitol, istoricește justificat de poeți „proletcultiști", care-și avea locul în această istorie literară, dacă istorie literară este. „Explozia lirică", cum se zice în carte, adică „Momentul Labiș", hotărîtor pentru soarta liricii postbelice, este actul delimitării de fenomenul care ucisese lirismul și ingustase matca creației, dogmatizînd militantismul. Faptul că o serie de poeți ca **Leonid Dimov, Tudor George, Teodor Pică, Marcel Gafton, Mircea Ivănescu, Ștefan Aug. Doinaș, Radu Stanca** intră atît de tîrziu în corul literelor române își are cauzele tot în supremația dogmatismului literar pe care „momentul Labiș" l-a erodat. Dar în „O istorie a literaturii române" nu există imaginea acelui maelstrom literar care a cuprins cultura și literatura română în anii cincizeci, datorită căruia carierele scriitoricești se fărîmițează, se fracționează, devin uneori submersibile, cu revitalizări surprinzătoare. Ce este de fapt „generația pierdută" și de ce a trebuit să fie sau să se „recupereze"? De ce literatura „momentului Labiș" are un fond polemic manifest? De ce membrii acestei generații literare produc galopant pînă la cincizeci de ani cît altîi-n două vieți? De ce apar paradoxalele influențe literare de la cei tineri către cei „bătrîni"? Iată întrebări cărora „O istorie a literaturii române" nu le răspunde.

M. Ungheanu

LUCIAN AVRAMESCU: «Bună seara, iubito»

am numărat, din curiozitate și, de ce să nu spun, cu o anume doză de iritare, poeziile din volumul cu aspect de roman-fluviu (448 p., dintre care 9 pagini de sumar) pe care l-a publicat anul trecut Lucian Avramescu sub titlul „Bună seara, iubito" (Editura Eminescu). Rezultatul, dacă număr bine (am un exemplar cu defect) este uluitor: treisutecincizecișiuna poezii! Într-un singur an. Ceea ce mi se pare o veritabilă performanță, de-a dreptul invidiabilă, pe care nu știu care poet contemporan (dinspre cei „vechi" nici o teamă: Blaga a scris, în total, vreo 500 de poezii, cît despre Eminescu, Bacovia, Barbu ce să mai vorbim...) o mai poate atinge (Adrian Păunescu, Tudor George?). Teribil orgoliu. Chiar dacă ar fi vorba (se deduce, căci de scris nu scrie nicăieri) de o antologie. Așa încît, modest din fire, mă grăbesc să adaug, că, deși supraponderală, cartea este vioaie, scrisă cu inteligență și talent și plăcută la lectură.

În fond, autorul ne propune un limbaj al sincerității, al cărui protagonist este un **ego** dilatat, livrat fără reticențe unei presupuse curiozități. Un fragment dintr-un **Portret contradictoriu** vorbește de la sine despre această umilință prefăcută, abia mascînd orgoliul nemăsurat: „nu-i cazul să vă faceți o părere foarte bună despre mine / poeziile mele sînt prea fruste / prea ca-n viață, / prea strănută fără batistă / uneori le miros călciîele — scuzați — ca muncitorilor / dintr-un vagon de clasa a treia. / alteori singerează ca o jugulară de vită / în abatorul acestui secol / care ne va înghiți, într-o zi, pe toți... / mă uit uneori la mine cu ochii altcuiva- / statură mijlocie (fără burtă păream mai înalt), mers de individ îngîmfat / (vorba unui amic cînd trece Avramescu / parcă ia în posesie strada) / toale nici retro, nici la modă / cît să marcheze o anume stare de / dezamăgire financiară / spunînd tam-nisam bună ziua copiilor, / imitînd în parcuri guguștiuci și lătrînd înversunat / la ciinii de apartament / (iubesc ciinii, dar nu-mi plac javrele cu fundițe. / pechinezii dați cu Rexona, / care mănîncă din farfuria unor doamne").

Prima parte a cărții, intitulată **Poetul ca o casă în flăcări** discută (în versuri, desigur, dar tonul este adesea colocvial, așa încît mi-am permis să folosesc un verb, altfel, inadecvat) condiția poetului contemporan, înțeleasă, în primul rînd, ca atitudine activă, refuzînd compromisul, căutînd adevărul, celebrînd libertatea. Sigur că acest unghi de vedere s-a mai văzut, dar Lucian Avramescu îl personalizează, nu doar autocontemplîndu-se, ci printr-un limbaj proaspăt, neafectat de clișee: „nu-s poetul care să-și treacă rîndurile în rezervă, / nu-mi place pretinsa explozie / — pocnetul de băsică plici — / al poeziei care-și trage zilnic / peste pulpele rahitice, perechea de blugi // nu-s poetul care să-și treacă / atît de ușor / rîndurile în rezervă; / nu-mi plac plimbările pe targă / și nici decorările la pensie / așa cum nu-mi plac cei care umblă înfumurați / cu mai multe coșuri de fabrică pe cap / etalîndu-le ca pe niște merite personale // nu-s poetul care să ordone soldaților săi / trecerea în rezervă." **(Praf de pușcă).**

În acest stil, pe jumătate grav, pe jumătate glumeț, în vers alb sau clasic, într-un limbaj care aliază asemeni celui studențesc neologismul, neaoșismul, argoul și jargonul, Lucian Avramescu reușește, în **Poetul ca o casă în flăcări**, o radiografie a civismului, văzut ca dimensiune esențială a atitudinii poetice, într-o lume complexă în care reperele amenință să se șteargă.

A doua parte a volumului, **Bună seara, iubito**, conține poeme de dragoste, într-o manieră sui generis. Lucian Avramescu exaltă naturaleța, o propune și o prezervează dimpreună cu candoarea indispensabilă. În poezia sa, iubirea nu este, nu mai poate să fie, un spațiu securizant, un refugiu în fața vicisitudinilor existenței ci, dimpotrivă, un „loc", în care conectarea la univers, chiar dacă resimțită ca un blestem, generează cele mai înalte tensiuni (poetice): „să mergem, iubito, prea multe / măscări ni se strigă din ceață / în parcul atomic al nopții / destui ne pîndesc și ne-nvață // nimic nu mai poartă prelate / la modă sînt verbele nude / prin trupul tău sincer de față / se vede, se umblă, se-aude // să mergem, iubito să mergem / același tablou se succede / prin șoaptele mele de taină / se-aude, se umblă, se vede / aleile noului secol / tranzistori plantează în junglă / prin iarba pe care te-așez / se vede, se-aude, se umblă // să mergem, iubito, dar unde / nu-i loc pentru noi pe planetă / șenilele veacului calcă / marcajele noastre de cretă" **(Planetă).**

Poetul (vreau să zic, eroul liric) suferă și se bucură în ochii lumii, voluptuos, clamoros și tempestuos, face din existența sa un spectacol cu morala conținută, căci și-l asumă și avertizează contextual. Și atunci cînd încearcă o definiție a celorlalți în ultima parte a cărții, intitulată **Ce sînt oamenii?**, unitatea de măsură exponențială este propria ființă, înălțările și coborîrile ei alcătuind o diagramă existențială pe care poetul o consideră emblematică. Stilul rămîne și acum dezinvolt, chiar cînd poetul „cochetează" cu tema morții căci Lucian Avramescu respinge, programatic, afectarea și prețiozitatea, proza inspirată și retorismul și atunci cînd riscul ar fi acela al frivolității. Imaginile dau impresia spontaneității, deși o privire atentă descoperă rigori compoziționale și rotunjimi în cele mai, aparent, improvizate asocieri. „Zilnic, țîșnește din mine un vers" declară poetul, producînd, se înțelege, o sinecdocă (pars pro toto). Dar această continuă emisie lirică nu este incontinență, ci beneficiază, dacă nu de nuanțări semantice, de o structură fermă. Esențială, pentru Lucian Avramescu, este eliberarea din discursul liric a unui mesaj transparent, a unui înțeles lesne de aproximat și eventual folositor deprinderii gramaticii existențiale. De aici, recursul la exprimarea „firească" însă cu mențiunea că avem a face cu o iluzie abil întreținută, vizînd micșorarea, în scop instructiv, a „écart"-ului între limbajul străzii și cel al poeziei. Iată acest demers într-un frumos poem cu ecouri din Nichita Stănescu („mai lasă-mă un anotimp; un an, un timp"), în care lexicul uzual inserțat în limbajul metaforic nu diminuează ci potențează sensul thanatic al versurilor: „lasă-mă numai puțin / preț de un cuvînt sau de o rază / sau de un val ce se izbește de mal / lasă-mă preț de o piatră / sau preț de un cerb / sau preț de un copac / lasă-mă frumoasa mea moarte, / cît aș spune M din numele tău / alintîndu-l în alte variante cum ar fi Maria, / numele iubitei mele care mă așteaptă / sau Mesopotamia / țara în care am vrut să călătoresc cîndva; / lasă-mă preț de o dragoste, / preț de un copil, / preț de o speranță / — ba nu, că speranțele-s lungi; / nu pot pleca descheiat la șireturile vieții / nebocit, neprimenit, nechefuit / neîmbrățișat, cu vin prost, de prietenii mei / mai lasă-mă preț de o rugăciune, / de un răsărit / de un bairam în care să sparg / o mie de cupe de șampanie / mai lasă-mă preț de o / întîlnire sub salcîmul dragostei / să pipăi cu degetele / sonata lunii / pe sînii dragei mele, te rog" **(Preț de un cuvînt).**

Uneori, dacă nu cumva de cele mai multe ori, nici chiar treisutecincizecișiuna de poezii nu alcătuiesc un volum de poezie. În cazul lui Lucian Avramescu, nu este cazul. Căci, cele 480 pagini ale cărții **Bună seara, iubito** ascund în ele o prețioasă carte de poezie pe care autorul ar fi putut s-o găsească și singur. Talentul să-l fi împiedicat? „Ei, aș! spunea poetul..." prin 1980.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

«NICIODATĂ TOAMNA...»

Că poezia lui Dan Rotaru a intrat într-o etapă de reflexivitate mai acută, cu irizări sapiențiale, ne-o dovedește și recenta manifestare editorială *), în care volutele tematice ale lirismului se fixează pe o trichotomie semantică de funcționalitate osmotică, adică imposibil de „decelat" la o eventuală analiză. De aici o usoară ambiguitate și o absorbție reciprocă de motive (v. **eros — poezie**). E un lirism calm, învăluitor în expresivitate, seducător cu tandrețe, dar mai ales memorabil sub forma reverberațiilor melodice, unde „enunțul" **programatic**, de artă poetică, confruntat — uneori într-o ambiguitate studiată — cu paradigma simbolică a **iubirii** (ca întemeiere ontologică a spiritului) intră în cadrele mai largi ale unui **presentiment autumnal de-a dreptul copleșitor.** Iubire (decantată în ritmuri calofile) înseamnă aici și poezie și dragoste, și experiență de viață și aducere-aminte, și presentiment dolorific și meditație sapiențială la cumpăna anotimpurilor...

E o vîrstă lirică înfuzată de melancolii autumnale, o vîrstă ce redescoperă serenitatea sentimentului liric și, într-un fel, siguranța plenitudinii: „Nu te pot inventa mai frumoasă, nicicînd, / decît ești, decupată din lume de-un vis (...) // Lasă-mă să te joc între timple ca pe-un / ideal ce se-ntîmplă doar odat' pe pămînt. / Simt cum steaua, ce-a fost un trofeu cîștigat / în războiul pierdut, putrezește în vînt." **(Mai frumoasă, nicicînd...).** Sau: „E toamnă-n jur și toamnă curge-n noi / ca într-o sală de trofee plină. / În stingerea ce ne-a cuprins pe noi, / tu ești lumina care mai alină." **(Sala de trofee).**

Risipit de o viață „într-un lan de cuvinte" și despovărîndu-se de acestea precum un copac magic, poetul simte că aparține cu necesitate unui „ținut de veghe" absorbant și deopotrivă întemeietor în regim spiritual. Poezia e „zbatere" care doare, „cheltuire" generoasă, „tîlc" cu mesaj inviolabil („E-un înțeles în toate, / dar cine-l poate ști?" — **Cutremurat, în carte).** Dăruirea („cheltuirea") liricului într-o Poezie e totală, întrucît, căutînd mereu echivalențe simbolice, el nu face decît să parcurgă întreaga paradigmă a verbului fundamental: „Și ce credeți voi că-i iubirea? — / întreabă / Domnul Profesor de Poezie. / Unul răspunde: / E toamna aceasta / sau octombrie trebuie / să fie... // Eu știu un răspuns / pe care-l așteaptă / Domnul Profesor de Poezie..." **(A iubi, iubire).** În altă parte apare „doctorul de iubire" **(Dialog),** în general o figurație expresivă de ecou orfic pe latura dolorifică: „Azi nu mă mai încape nici sufletul, așa / supus sînt nevăzutei, deplinei tulburări. / Lumina nu mai poate să treacă orizontul, / rămîne în ținutul de dincolo de zări. // Rămîne doar rostirea pe care-o port în gînd / ca pe o cenușă-a orei în care mi-a fost teamă. / La granițele iernii, copacii, an de an / cutremurîndu-și frunza, se pregătesc de vamă..." **(Vamă).** Peste tot un sentiment de tîrziu și însingurare, de reflecție autumnală, de experiență consumată, de combustie erotică din care a rămas doar cenușa amintirii („Uite, mă-apropii încet de final: / Vă cădea peste toate-o perdea de-amintire" — **Scrum).** E, în aceste poezii, cum se vede, și mult fior de elegie erotică, asumat și acesta de același atotprezent presentiment autumnal la „cumpăna" vieții **(Cere perfect, Ea, Anotimp, Umbră, Lumina).** Uneori versul e convențional, artificios construit, plat, prozaic, iar frazarea larg-dispusă în pagină, din unele poeme, amintind de volutele ritmice minulesciene, este amenințată de fadoarea unui sentimentalism nostalgic (v. **Burg sentimental).**

În general, așadar, un lirism de „bilanț" (a se vedea piesa cu acest nume), de rememorări ce nu menajează spiritul, o poezie de crepusculari-tăți tînguioase și de autumnalitate elegiacă. Virtuozitatea prozodică, ritmurile nostalgice și expresivitatea învăluitoare situează lirismul de aici între **calofilie** și **modernitate.**

Z. Cârlugea

*) **Dan Rotaru: „A iubi, iubire", Editura „Albatros", 1987.**

STUDII

CIVILIZAȚIE MUZICALĂ

**Remarcabilă cercetare de muzicologie*) și, deopotrivă, o imagine de istorie a civilizației românești, „Cîntecul la el acasă", de prof. Vasile Vărădean (Timișoara, 1987) aduce o formulă de studiu mai puțin obișnuită într-o disciplină unde examinările au îndeobște un pronunțat caracter tehnicist și sînt aproape impenetrabile pentru acela aflat în afara specialității stricte. Cercetătorul și-a propus să înfățișeze un extract de viață culturală românească prin intermediul istoriei muzicii bănățene și a înaintat, în direcția pe care o socotește cea mai nimerită, făcînd din viața muzicală o expresie a întregului cultural, o recapitulare a lui. Într-adevăr, pentru civilizațiile unde năzuința afirmării naționale e decisivă, imaginea întregului se răsfrînge în aspectele particulare (în folclor, în muzică și artele plastice și în literatură); cercetătorul nu a greșit în procedările lui.

Din punct de vedere al muzicii, Banatul e, după susținerea lui Nicolae Iorga, „o țară a cîntecului", o lume, adică, unde muzica se face în colectiv, accentuînd **comuninea vocilor** și exemplificînd un soi de solidaritate a etniculul pe care Vasile Vărădean o pune în seama unei tradiții cu rădăcini străvechi și o explică prin condițiile istorice, pînă la un punct vitrege, care reclamau coagulări. Studiul pornește, de altfel, de la ceea ce muzicologul denumește, cu o formulă prelungă însă precisă, „legătura, pe baza consubstanțialității organice, dintre tradiția milenară a culturii populare bănățene și actualitatea culturii naționale". „Tradiția" e înțeleasă în accepțiunea ei dublă și, pentru zone etnografice consolidate, organică, înfățișînd deopotrivă straturi cu apariție regională și structuri cu valoare națională. „Banatul — zice Vasile Vărădean și nu se înșeală — e o unitate geografică în contextul unei armonii organice cu toate ținuturile locuite de români". Aceasta nu e „bănățenism", este o formulă de civilizație românească localizată geografic și îmbogățită prin participarea forțelor particulare. Nu puține elemente au, din această perspectivă, valori sporite. Iată, de pildă, „cîntecul popular", a cărui valabilitate de structură „cultă" e, pentru secole întregi, fundamentală la români: el se întîlnește în Banat, în Transilvania și în alte regiuni cu stăpînire oficială străină și formează o expresie a identității naționale, e un răspuns pașnic la opresiuni. A fi „folcloric" însemna a fi „român". Apariția „cîntăreților naționali" și a „lăutarilor" (care nu exemplifică un tip de **cultură creolă**, precum în Principate) nu se explică altfel și nici „corurile" nu au alte origini. Sentimentul unei culturi vechi, configurate în măsuri de civilizație înaltă, se observă pretutindeni și esențială e, în contribuții de acest fel, evidența unei continuități în cadre geografice tradiționale, înțelese și cunoscute prin funcțiunea activă a factorului tradițional, și devenite, de la un punct încolo, direcție culturală.

Artur Silvestri

*) **Vasile Vărădean: „Cîntecul la el acasă", Timișoara, 1987.**

REEDITĂRI

O NOUĂ RESTITUIRE CULTURALĂ

În efortul de valorificare a moștenirii culturale românești din prima jumătate a secolului XX se înscrie inițiativa Editurii Meridiane de a reedita scrierile lui Al. Tzigara-Samurcaș, consacrate artei românești *). Lucrarea are în primul rînd meritul de a readuce în atenție o personalitate din bogata galerie de mari intelectuali ai unei perioade fertile și complexe, încă nu îndeajuns cunoscută generațiilor formate de la jumătatea secolului nostru încoace. Spirit european dintr-o generație de largă deschidere, elev, în Germania, al unor profesori ilustri, cu o formație completă și solidă și cu o concepție foarte modernă asupra rolului muzeului și asupra valorii artei românești, Al. Tzigara-Samurcaș începe prin a fi colaborator al „Convorbirilor literare", pentru ca în perioada 1924—1939, să fie directorul prestigioasei publicații, paralel cu directoratul său (1914—1946) la Fundația Universitară Carol I. A fost creatorul Muzeului artei românești și un pionier al muzeografiei noastre (volumul **Muzeografie românească**, 1936, sintetizează toate demersurile sale în acest sens).

La începutul veacului, Al. Tzigara-Samurcaș afirmă în lucrările sale, majoritatea cu caracter polemic, o concepție foarte modernă, în acord cu noua viziune asupra muzeului, ce se contura în Europa și în America, o concepție dinamică, total restructurată, care transforma depozitul prăfuit și vetust într-o instituție deschisă, în dialog cu publicul, cu rol formativ, cu organizarea specifică și formule de funcționare mobile.

În prefața acestui volum de **Scrieri despre arta românească**, îngrijitorul ediției, C. D. Zeletin observă că „întreaga lucrare a vieții" lui Al. Tzigara-Samurcaș „a stat sub semnul structurii deschise: muzeul, prelegerea universitară, conferința, organizarea de expoziții, polemica, excursia documentară".

Activitatea lui Tzigara-Samurcaș se leagă, pe de o parte, de apărarea și valorificarea artei populare autentice, de organizarea pe principii moderne a unui muzeu național, pe afirmarea originalității creației românești, pe dezvoltarea muzeelor și colecțiilor în Capitală și în provincie, pe de altă parte, de afirmarea în exterior a artei românești, el fiind organizatorul secțiilor de artă românească la mari expoziții europene: Berlin, 1909, Roma, 1911, München, 1913, Paris (Expoziția de artă românească veche și modernă, 1925), Bruxelles, 1935, Oslo, 1936, ș.a.

Scrierile selectate în volumul recent publicat, ediție îngrijită, studiu introductiv, cronologie, bibliografie și note de C. D. Zeletin, ilustrează principalele direcții ale activității acestui remarcabil animator al vieții artistice în domeniul muzeal. Secțiunea **Arta în România** cuprinde texte privitoare atît la arta țărănească, monumentele medievale de la Cozia, Comana, Snagov, Probota, cît și la pictura lui Grigorescu și la contribuțiile de arheolog ale lui Odobescu. A doua secțiune, **Muzeografie românească**, include texte, mai ales polemice, referitoare la crearea unui muzeu național, la rolul și structura acestuia, la concepția muzeografică modernă.

Anexa cuprinzînd o bibliografie selectivă a operei lui Al. Tzigara-Samurcaș, volume, studii, articole (organizate pe criteriul tematic și apoi cronologic) oferă o imagine elocventă asupra dimensiunilor operei aceluia care a creat muzeografia românească și a fost un valoros profesor de estetică și istoria artei, organizator, critic, personalitate cu vast orizont cultural, cu un stil puternic și cu idei urmărite cu energie și consecvență, reprezentativă pentru o anume vîrstă a civilizației românești, reintegrată acum în patrimoniul valorilor spirituale contemporane, printr-o excelentă ediție.

Gheorghe Buluță

*) **Al. Tzigara-Samurcaș: „Scrieri despre arta românească". Ediție îngrijită, studiu introductiv, cronologie, bibliografie și note de C.D. Zeletin, Editura „Meridiane", 1987.**

ROMÂNIA EPOCII NICOLAE CEAUȘESCU

PRIVELIȘTI SILVANE

Cînd ninge, pentru tot bucureșteanul, cu sufletul și locul nașterii sale dincolo de perimetrul orașului, ninge ca acasă, ninge ca-n copilărie, ninge fabulos și nostalgic, ninge atît de frumos încît nu poate să ningă ca-n București. Era o astfel de incredibilă ninsoare pe Calea Victoriei, într-un tîrziu de zi (sau început de zi ?) dintr-un tîrziu de studenție cînd, cu dorul cu care trebuie să fi murmurat Octavian Goga „La noi sînt codri verzi de brad / Și cîmpuri de mătasă", un prieten ardelean încerca să mă convingă că, pe lîngă ninsorile din satul său, asta-i o joacă de copii, un artificiu de platou de filmare : „să vezi, mă, cum sînt ninsorile la noi, no, numa' să vezi !" N-a nins în acea iarnă a anului 1972 cînd, presat de dorul de ducă al omului tînăr, ce crede că fuge de el însuși schimbînd mereu locul, am pornit către Nord și dinspre Maramureș, pe-un drum cu peripeții hibernale, ne-am coborît în gara Jiboului, avanpostul de la 30—40 km al reședinței de județ, Zalău. Mi-am zis atunci că dezamăgirile cele mai mari țin de nepăsarea naturii în fața dorințelor noastre, că ochiul meu critic și nemulțumit a iscodit numai micimea celei mai importante gări din județul Sălaj, numai aerul de tîrg al Jiboului („cine v-a dat voie să-l ridicați la rangul de oraș, mă ? !" m-am burzuluit eu către prieten). Nu mi-a plăcut nici că prea-măritul Adalin, (satul său) unde ninsorile se topeau frînte în parfumul iubirilor adolescentine, se chema mult mai prozaic Prodănești, și nici drumul în serpentine spre Zalău nu m-a încîntat peste măsură. Întîlnirea cu meleagurile silvane nu m-a încîntat și-o consideram iremediabil ratată. Autogara din Zalău — cu-o mulțime vălurind prin ceața naturală și fumul țevilor de eșapament — mi-a confirmat impresia. Poate aș fi rămas constant în aprecieri, cu vîrsta îndepărtîndu-mă farmecul noutății îndreptîndu-te spre deliciile aprofundării locurilor cunoscute, dacă aș fi putut să-mi aleg singur drumurile. Adevărata întîlnire cu meleagurile acestea nu avea să se producă decît la a doua sau a treia venire aici cînd, doi buni prieteni, Doru E. Goron și Laurențiu Butiri, s-au gîndit că Porolissum trebuie văzut dinspre origini. Am urcat împreună la cetatea romană cea mai nordică a Imperiului și una dintre cele mai puternice din acel moment (dovadă a puternicei forțe ce-o alcătuiau dacii liberi de dincolo de imperiu) cu un amfiteatru de 12 000 de locuri, cu apeducte și drumuri dalate în care se mai vedeau urmele carelor, am ascultat foșnetul pădurilor crescute poate peste atîtea alte semne ale vieții strămoșilor noștri și, la întoarcere, am privit cu alți ochi panorama Zalăului. Ceva-ceva se luminase în mine, în înțelegerea priveliștilor silvane. Un spațiu a cărei istorie trebuie cercetată cu mult mai multă atenție, un spațiu străjuit într-o margine a sa de cetatea Almașului, iar în cealaltă margine de cetatea romană Porolissum îți oferă la fiecare venire în județ alte și alte dimensiuni umane. Lecțiile de istorie nu fac altceva decît să-ți aprofundeze înțelegerea prezentului.

ZALĂU-NORD

Așa cum cetatea a dormitat ani, secole de-a rîndul sub straturile de pămînt, tot astfel Zalăul a amorțit ani întregi sub straturile marginalizării sale. Era parcă un oraș ce se năruia din interior, fără voință și viitor. La înființarea județului Sălaj se punea chiar problema ca Jiboul să devină reședință, condițiile naturale fiind ceva mai adecvate unei așezări de tip nou, modern. Condițiile economice erau asemănătoare, amîndouă localitățile fălindu-se cu industria locală în cooperative meșteșugărești ce valorificau materia primă locală și iscusința meșterilor. Jiboul avea ca argument faptul de a fi un important nod de cale ferată și o sursă de apă absolut necesară cerințelor viitorului. A fost să fie pînă la urmă Zalăul și ceea ce nu se regăsea nici prin darurile naturii, nici prin cele ale omului s-a împlinit practic într-un deceniu și jumătate. Într-un cuvînt s-a construit un nou oraș. Două fapte mi se par semnificative pentru creșterea orașului : la prima descindere în Zalău, am găsit gara chiar în oraș, la următoarea între gară și oraș un drum lung de cîțiva kilometri era frămîntat de acele mașini și utilaje ce marchează clar semnele unui șantier, de anul acesta, în mersul trenurilor a apărut un punct nou : Zalău-Nord. Era absolut necesară apariția unei gări de călători separate de gara de mărfuri, pentru că o imensă platformă industrială produce azi în numai 13 zile tot ceea ce se producea în anul 1968. Platforma industrială Zalău este una dintre cele 180 construite în întreaga țară în ultimele două decenii marcînd, ca și celelalte, trepidanta dezvoltare a întregii țări. Zalăul este azi de 60 de ori mai puternic ca acum douăzeci de ani, populația sa a crescut de 4 ori, demn de reținut fiind că din trei locuitori unul este de vîrstă tînără. Oamenii s-au întors și au rămas în Zalău, îndeosebi oamenii tineri, pentru că au în fața lor posibilitatea de a-și alege profesia din cele 250 de meserii noi care se practică azi în oraș.

Într-un oraș cu atîta populație tînără, cerințele sînt numeroase. Îndeosebi cele spirituale. Aș mai atrage atenția asupra nucleului de creatori de aici mai puțin cunoscuți chiar dacă revistele din apropiere fac un frumos gest oferindu-le din cînd în cînd pagini spre a se exprima, așa cum s-a întîmplat în noiembrie în „Tribuna" și „Transilvania". Cenaclul literar „Silvania" a împlinit un deceniu de activitate și din prezentarea făcută în „Tribuna" de Iuliu Suciu aflăm că unii dintre cei ce-au citit în ședințele cenaclului au debutat editorial — Viorel Varga, Ioan Mureșan, Florin Horvath, Viorel Mureșan —, iar alții au o activitate ce le dă dreptul să spere : Ioan Moldovan, Silvia Bodea, Emilia Poenaru-Moldovan, Adrian Velichi, Viorica Blaj, Eugen Teglaș, Ileana Petrean, Doru E. Goron și încă mulți alții.

Viața Zalăului s-a așezat pe alte tipare păstrînd însă mereu acea demnitate care i-a fost caracteristică și cu care a înfruntat altădată vicisitudini de tot felul. La prima mea întîlnire cu orașul am avut, brusc, o senzație de frig deși mercurul temometrelor nu coborîse alarmant spre cote neobișnuite. Era un oraș instabil, cu străzile desfundate, cu constructorii lui grăbiți și intoleranți. Acum, de fiecare dată, probabil și pentru că știu atîția oameni în Zalău, mi se pare că la Zalău este un timp frumos de primăvară.

MINERI ȘI COOPERATORI

O fostă colegă de facultate, întîlnită întîmplător, avea să-mi spună că soarta n-a fost prea blîndă cu ea, aruncînd-o într-o comună, undeva departe : taman la Sărmășag, la Sărmășagul din Sălaj. Peste ani, aveam s-o întîlnesc la... Sărmășag, directoarea adjunctă cu probleme educative la liceul din comună și nu mai părea chiar atît de ofensată de postul primit. Își rînduise viața aici cu acea temeinicie a unui dascăl îndrăgostit de meseria și de copiii pe care-i are în grijă. Sărmășagul este renumit, în special, ca localitate minieră, dar structura sa este aceea a unei așezări să-i zicem tipic transilvană, cu gospodării mari și bine tocmite, cu case așezate solid pe temeliile lor de piatră și ițite semeț în lume cu cel puțin un etaj. Se construiește așa cum se construiește oriunde familia este numeroasă și adună în același loc părinții și copiii. Au apărut, desigur, și blocuri ; în spatele lor sînt parcelate loturi de pămînt în care fiecare familie își așează legume și flori, au apărut și alte construcții ce conferă comunei însemne de bunăstare și civilizație, important este însă că dezvoltarea s-a realizat îmbinînd constant necesitățile și aspirațiile, profesiile oamenilor de aici. Am fost aici la ziua minerilor. Era o sărbătoare a întregii comunități. Așa cum se și cădea de altfel.

ROMÂNAȘI : GRIJILE UNUI PRIMAR TÎNĂR

Odată cu ultimele zile ale lui februarie, orice sat intră în agitație, în febra noului an agricol. Un nou ciclu natural se suprapune unui nou ciclu de muncă și treburile de rezolvat sînt numeroase. Venit în aceste zile ca primar — nou-nouț și tînăr — Vasile Crișan nu a avut prea mult timp de acomodare cu noua funcție. Oamenii te mai pot înțelege și te mai păsuiesc, dar treburile presează fără milă asupra ta. Nici situația nu era nemaipomenită în comună, așa că Vasile Crișan s-a așezat temeinic pe treabă. Inginerul Ioan Buda spunea despre oamenii din Românași : au un adevărat cult pentru muncă. L-au avut dintotdeauna și dacă rezultatele nu au fost mereu pe măsura hărniciei lor asta s-a datorat, în bună măsură, celor care au fost, în unele etape, în fruntea obștii. Un primar, într-o comună, e mai mult decît o autoritate, el trebuie să fie un exemplu. Oricît de bun specialist ar fi, dacă nu este atașat localității cu tot sufletul, dacă nu pricepe că 1 200 de gospodării înseamnă 1 200 de probleme pe care, pentru a le putea rezolva, trebuie să le cunoști nu face mare lucru. Tradiția își spune cuvîntul, mai ales în acele zone unde sfatul bătrînilor (cei mai gospodari oameni din sat) rezolva problemele obștii — de la litigii la data ieșirii la arat. Vasile Crișan e prea tînăr spre a-și aroga drepturile unui întreg sfat, dar a avut tactul, inteligența de a-i asculta pe oameri și a fi de partea lor ca și cum toată viața ar fi trăit aici, la Românași. În prag de iarnă, viața satului își domolește intensitatea. Dar grijile unui primar nu se domolesc niciodată. Bate la ușă un alt an și totul se ia de la capăt. Și tu, ca primar tînăr, trebuie să dovedești că primul tău an — cu rezultate bune — nu a fost o întîmplare.

★

Am notat aici numai cîteva din posibilele imagini ale meleagurilor sălăiene. Ar mai fi fost de spus despre ambițiile Jiboului de a nu ceda pasul în fața Zalăului, despre Cehu Silvaniei și ambițiile tinerei primărite Silvia Pernes, despre stațiunea Boghiș și despre activitatea doctorului Pușcaș din Șimleu dar și despre un alt medic mai puțin cunoscut însă la fel de temeinic în ceea ce face — Mic Valeriu din Ileanda, după cum am fi putut să ne oprim la numele altor localități pentru care, după cum zicea un bătrîn, a răsărit soarele. Priveliștile silvane sînt neasemuit de frumoase. Iar peisajele construite de oameni vor să țină pasul cu darul natural. Sălajul se redescoperă zi de zi pe sine fie că pătrunde în adîncurile istoriei fie că prospectează, prin vis, viitorul.

Constantin Stan

Teodor Bogoi : «Flori»

CUPRINDEREA VIITORULUI

La Rîmnicu Vîlcea am fost de nenumărate ori în ultimii ani. Așezat în partea central-sudică a țării, acest colț de Oltenie și de România a fost comparat cu o inimă de la care pornesc toate arterele. Locul geografic, cuprinzînd toate cele trei forme de relief, așezarea în imediata apropiere a Transilvaniei și faptul că aici s-a aflat un pod plutitor peste Olt, devenit fix sub Matei Basarab, a făcut ca „orașul domniei mele, Rîmnic" să fie un focar de cultură, un centru politic și administrativ-strategic, cu dezvoltate relații comerciale, înaintea și mai ales în timpul domniei lui Mircea cel Mare, cînd încep primele ctitorii : cea a vestitului domnitor de la Cozia, cea a Govorei, ctitorită de Radu cel Mare, unde va străluci școala de grămătici și de copiști a lui Mihail Moxa, autorul primei istorii universale în limba română, și unde același Matei Basarab va înființa tipografia din care va ieși cea dintîi carte de legi din cultura română, vestita Pravila de la Govora, ctitorind el însuși capodopera de arhitectură Arnota. Constantin Brîncoveanu, acest domnitor crucial, care-a influențat istoria Moldovei și Transilvaniei, pe cale diplomatică, încheind șirul voievozilor războinici și inaugurîndu-i pe cel al politicienilor abili și subtili, mult mai eficienți, a ctitorit mănăstirea Hurezi, cel mai frumos complex din toată România, după părerea lui Charles Diehl, ce i-a atras pe marii cărturari ai timpului, de la stolnicul C. Cantacuzino și istoricii Radu Popescu și Greceanu la Antim Ivireanu — nume prea bine cunoscute în cultura și literatura română și a refăcut acel leagăn al renașterii culturale românești, centrul de largă respirație monastică pentru întreg sud-estul Europei, așezămîntul fraților Craiovești al mănăstirii Bistrița, împrumutînd, astfel, numele său, nu numai unui stil, ci unei întregi epoci, atît de importantă pentru cultura și istoria României. Astfel încît, prin valoarea sa culturală, de centru politic și strategic-spiritual, prin tipărirea de cărți și prin răspîndirea ideilor celor mai dragi sufletului românesc din toate cele trei provincii, mai ales după mutarea centrului episcopal de Severin aici, Rîmnicu Vîlcea s-a impus, în pantheonul culturii românești, ca un puternic și frumos sanctuar, încît nimeni nu mai consideră exagerată asemănarea lui cu chiar inima României și nici metafora de gradul doi, de patrie a patriei, cum a fost denumită această regiune de Henri Focillon.

★

Una din cele mai noi ctitorii ale acestei epoci este Întreprinderea de echipament hidraulic Rm. Vîlcea. Înființată în 1981, ea producea inițial echipamente de ungere pentru necesarul economiei naționale ajungînd să realizeze în prezent cilindri hidraulici pentru aproape toate sectoarele economiei naționale, satisfăcînd și-o parte din cererile unor firme agricole și constructoare de mașini din țări ale C.A.E.R. Lucrînd pentru industria minieră, pentru cea siderurgică și petrochimică preponderent, întreprinderea are și un sector de cercetări, unde se adaptează noile procedee asimilate, ca și invențiile proprii, la necesitățile stringente, concrete, din țară, în vederea economisirii materiilor prime și a reducerii importurilor. Ea a produs, produce servocontrolori și servovalve, a asimilat acumulatori normohidraulici, care se importau, ajungînd chiar să instituie un embargou al importului acestor acumulatori scumpi, folosiți, mai ales, la instalațiile de tăiat cărbune în subteran. Pentru reprezentarea volumului de economii realizate pot spune că o servo-valvă costă 2 500 de dolari, un acumulator o mie și că întreprinderea produce 2 000 de acumulatori anual și un număr apreciabil de servo-valve și -controlori.

Întreprinderea de pielărie și încălțăminte „Vîlceana" își va aniversa, peste un an, centenarul. Acum exact 99 de ani, ea confiționa hamuri. Astăzi, cuprinde mai multe secții : tăbăcărie, vopsitorie, prelucrare, ambalare, expediție, producînd încălțăminte și îmbrăcăminte din piele, după tehnologii diverse, de la cele mai primitive — aparent — și pînă la ultimul răcnet al celulei fotoelectrice, în exclusivitate pentru export în țările cele mai avansate.

Dar, aceste două întreprinderi nu reprezintă nici a zecea parte din cele douăsprezece, cîte are-n prezent municipiul. Cele două combinate chimice vîlcene, născute la 3 ani după Congresul al IX-lea, realizează 68 la sută din producția de sodă calcinată a țării, 58 la sută din cea de sodă caustică, 75 la sută din cea de policlorură de vinil, și întreaga producție națională de tiocoli și policarbonați. Combinatul de prelucrare a lemnului, de aici, dă 15,4 la sută din producția de furnire și 24 la sută din cea de plăci aglomerate din lemn a țării. Ca să nu mai vorbim de celelalte unități, ale industriei constructoare de mașini, ale industriei ușoare și energetice.

Toate acestea constituie o bază materială puternică pentru dezvoltarea vieții social-culturale și spirituale. Dacă mai amintesc că în ultimul timp municipiul Rîmnicu Vîlcea și-a sporit zestrea edilitară de la doar 210 apartamente construite în 1965 la peste 32 000 și numărul populației de la 25 000 la aproape 100 000 de locuitori și că aici învață peste 26 000 de elevi, instruiți de peste 1 000 de profesori, am spus, consider, suficient despre amploarea dezvoltării orașului.

La Rîmnicu Vîlcea nu se poate vorbi de cartiere, cît de ansambluri de locuințe ca : Troian, 1 Mai, Ostroveni, Nord, 11 Iunie și de dotări ca : Sala sportivă, Casa de cultură a sindicatelor, Casa științei și tehnicii, Stadionul, Spitalul de obstetrică și ginecologie, noul pod peste Olt, cu cele două hidrocentrale, în aval și-n amonte, ca și de noua linie ferată ce va scurta drumul spre Capitală cu o sută de kilometri, ori de noua sală de cinema. Ceea ce au urmărit arhitecții aici a fost realizarea unui specific, în primul rînd prin folosirea regimului de înălțimi și lungimi a clădirilor, în concordanță cu terenul în pantă al așezării, cu scara ei și cu caracteristicile sale de oraș-grădină, realizat prin integrarea perfect organică a noii arhitecturi moderne unei tradiții vechi, seculare, astfel încît fațadele, tratate în alb, să respecte proporțiile și culorile tradiționale, iar varietatea balcoanelor să sublinieze legătura firească a interiorului cu exteriorul, în timp ce acoperișele din țiglă cărămizie ale noilor blocuri privesc cu respect pe cele în patru ape din arhitectura tradițională punînd totodată în valoare prispele și foișoarele al căror joc de umbre și lumini dă nota veselă și optimistă de mare trăinicie a orașului. Cu alte cuvinte, vîlcenii au știut să își speculeze terenul și să-și păstreze spațiile verzi, respectînd totodată monumentele de arhitectură. Aceasta, împreună cu știința de-a se orienta prioritar spre acele ramuri industriale ce valorifică materiile prime existente, ca sarea și lemnul, cărbunele, calcarul și țițeiul, constituie, cred, cele două caracteristici esențiale.

Toate aceste prefaceri economice puternice au dus la o dezvoltare fără egal a vieții social-culturale ,astfel încît aici ființează un cenaclu al artiștilor plastici și o Societate literară „Anton Pann", pe cale să devină cenaclu al Uniunii Scriitorilor, dar menționînd și faptul că pe Olt și pe Lotru au fost construite nu mai puțin de 30 de hidrocentrale, se poate afirma cu tărie că, privit în ansamblul orașelor țării, municipiul Rîmnicu Vîlcea se pretează în cel mai înalt grad la argumentarea ideii de redimensionare a viitorului, cît și la relevarea faptului că actuala **Epocă Ceaușescu** este determinantă pentru destinul și istoria nu doar a inimii României, patria-patriei, ci și a viitorului însuși poporului român și al întregii noastre Patrii.

Matei Gavril

BUSOLE ȘI CATARGE

Pînă atunci, prin 1966—1967, cînd am pus pentru prima oară piciorul în Bucovina, citisem o mulțime de cărți despre... mare. Într-o vreme, îmi făcusem chiar o corăbioară cu două catarge, cu pînze minuscule croite din hîrtie cerată, știindu-le perfect rostul, numele și așezarea : zburătorul trinchet, vela în cruce, gabierul mare, vela rîndunică ș.a.m.d. Cunoșteam componența unui echipaj, locul căpitanului pe dunetă, ce se vede din cabina hărților, durata cuarțurilor și o mulțime de lucruri, încît la vreun concurs pentru ocuparea unui post de mus, probabil că aș fi ieșit primul. Un singur lucru nu încăpea în mintea și în simțirea mea : emoția covîrșitoare din vocea marinarului de veghe, de pe catarg, la slobozirea răcnetului „Pămînt ! Pămînt !" Bucovinean asimilat și gazetar la Suceava, pe urmă la Botoșani și, din nou, într-o tot mai prosperă Suceavă, încă mai citeam uneori despre mare, dar patima îmi scăzuse, corăbioara s-a pierdut undeva. După alți zece ani, nici astăzi (și, bănuiesc, niciodată) asimilat bucureștean, mai citeam despre diferite călătorii pe mare, ridicîndu-mi sprîncenele cu aceeași nedumerire și neîncredere la auzul țipătului teatral al celor din vîrful catargelor, la vederea vreunui oarecare pămînt. Glume siropoase, îmi ziceam, vorbe de adormit copiii...

În noaptea de 6 spre 7 noiembrie 1987, porneam spre Suceava într-una din tot mai rarele documentări pe acel tărîm. Am fumat mult pe coridor, cu privirea pierdută în beznă, pe pînzele nopții, pînă cînd au început să apară, ca din ceață, contururile nordului vălurit. Un cuvînt îmi creștea în minte, îndu-mi tîrcoale și dispărînd sfios, mirîndu-mă foarte, întrucît nu mă știu lăcrimos. Ce vrea să zică ?, m-am întrebat în răsfrîngerea geamului, oamenii se pregăteau să coboare, înghesuindu-se pe coridor, am deschis fereastra și am inspirat adînc mirosul inconfundabil și demult cunoscut al combinatului de celuloză și hîrtie, și-n clipa aceea am înțeles emoția soră cu sminteala deplină a omului din vîrful catargului. Stană de piatră să fii, și tot îți vine, aici, să zbieri ca un apucat : „Pămînt ! Pămînt !", dar ca s-o și faci, ai nevoie de cel puțin un naufragiu pe ale vieții valuri și, se-nțelege, de un catarg...

★

Pe vremuri, cînd făceam împreună o grămadă de nebunii, dintre care cel mai mult ne plăcea să ne cățărăm, noaptea, pe acoperișe, mecanicul de locomotivă Octavian Lazăr, de la Depoul C.F.R. Suceava Nord, avea scrise (și tipărite în ziarul local) abia cîteva schițe și povestiri. Era un bun și corect reporter în turele libere, citea și scria ca de spaima morții, experiența lui Jack London nu lipsea din ecuația asta, iar articolele lui Oti Lazăr despre colegii lui ceferiști musteau de viață, pline de adevăr și sensibilitate. M-a întrebat într-o zi cum să-și intituleze volumul de schițe și povestiri „Întîi scrie-le !", l-am înțepat. „Sînt gata scrise", a spus pe tonul școlarului prins că a spart un geam. Am scos din buzunar un pumn de mărunțiș, el a făcut la fel, i-am numărat să vedem dacă ne ajunge de-o cafea la **Arcașul**. Și-atunci s-a întîmplat un fel de scamatorie, și s-a găsit și titlul pentru cartea lui de povestiri. Printre monede, am descoperit o busolă minusculă, de felul acelora ce se puteau vedea încastrate în curelușele bărbătești de ceas. Funcționa, și acul foarte sensibil se rotea agitat la cea mai mică mișcare. Cu cafelele-n față, pe neasemuita terasă a **Arcașului**, ne-am dat seama stupefiați că busola aceea arăta... Sudul ! Bineînțeles că, implicit, arăta și Nordul, ce vreau să spun e că acul indicator fusese montat greșit cu o sută optzeci de grade, vîrful negru fiind orientat spre Sud. Am rîs și mai rîdem și astăzi de busola aceea, care a avut și ea soarta corăbioarei pierdute, cartea lui Octavian Lazăr a apărut la „Junimea", în 1984, sub titlul **Expresul din zori**, iar povestirea **Busola care arată Sudul** se poate citi la pagina 27. Undeva, în subconștient, mi s-a fixat busola aceea absurdă, iar nenumăratele călătorii și documentări făcute de-a lungul anilor mi-au confirmat definitiv absurditatea : în sinea mea, busola aceea nu încăpea.

Alex. Rudeanu

Continuare în pag. a 6-a

A fi în patrie

Întotdeauna am gîndit patria
ca pe-un rod,
sau ca pe-o subtilă amforă,
sau ca pe-o fîntînă vie,
sau ca pe-o dimineață fără de sfîrșit,
exact ca pe-un rotund,
căci rotundul
este cea mai emoționantă perfecțiune
a imaginii despre un lucru
— luat nu ca o noțiune abstractă,
ci ca o realitate indestructibilă —
și, ad gloriam, despre Om ;

a fi în patrie
înseamnă
a fi în tine însuți,
cu pămînt de dor alinîndu-ți duhul
și duhul tău este tot ca un pămînt
zămislindu-te permanent
și definitiv
în veacurile tectonice
ale acestui spațiu natal ;

a fi în patrie
înseamnă
a fi tu însuți
și strămoș și fiu
și cel care vine surîzindu-ți
din propriul tău viitor
purtîndu-ți chipul
asemenea unei peceți de hrisov domnesc
și de întemeiere ;

a fi în patrie
înseamnă,
știi, această elementară bucurie
tăindu-ți respirația
și înălțîndu-te într-un zbor concentric,
ca o spirală,
deasupra acestui orizont fundamental
și sacru,
cu zei de grîu și de văzduh însorit,
îmbiindu-te cu șipote, cu șiștare
de timp împătimindu-te-ntru
primenirea de țară ;

a fi în patrie
înseamnă
acest Cuvînt de dragoste
dăruit, într-un ceas de privighetori,
femeii iubite
sub teii cu secretă mireazmă
de lună plină
și mai înseamnă, vezi,
unicul, inegalabilul, fantasticul
strigăt de triumf
al primului tău din tine născut
ca o luminoasă devenire a Lumii ;

a fi în patrie
înseamnă
aceste vîrste ale tale de bărbat ctitor,
viața ta întreagă
așezată asemenea unei drepte rădăcini
— pînă în ceasul suprem al trecerii
într-o altă Imagine —
în cercurile de marmoră și de aurore
ale munților,
dintotdeauna ai tăi,
în pridvoarele cu irizări de maci
ale cîmpiilor,
dintotdeauna ale tale,
în neliniștea odihnitoare,
vișlită albastru
de corăbiile anotimpurilor,
a Pontului,
dintotdeauna al tău ;

a fi în patrie
înseamnă
această Clipă înaltă a poetului
cînd, împăcat adînc cu sine însuși,
își scrie
poemul de credință și de iubire
așternînd
peste semnele inimii și ale Gîndului
istoria.

George Coandă

Țară

Îmbujorată de dragoste
Inima mea te cîntă,
Țară,
Oriunde m-aș afla
Pe-ntinsul tău plai,
Nemuritor plai de Mioriță,
Și oriunde mi-aș arunca privirea,
Luminoasă privirea mea,
Tot înspre piscurile tale aș cuteza,
Iubită țară,
Și pretutindeni
În cuprinsul tău,
Mă dăruiesc cu totul,
Cu ființa mea mă dăruiesc,
Iubindu-ți anii tăi,
Țară,
Slăvindu-ți mileniile care au trecut
Peste istoria ta
Și ni te-au lăsat nouă
Rotundă și bogată,
Cîntîndu-ți anii libertății depline,
Preabuna mea țară,
De cînd ești stăpînă
Pe toate comorile tale,
Cele mai de preț comori ale tale :
Oamenii și faptele lor
De titani.

Îmbujorată de dragoste
Inima mea te cîntă,
Țară,
Cu sentimentul profund
Al celei mai înalte iubiri,
În care se topește
Întreaga ta istorie
Condensată
În anii de muncă eroică,
Și nepieritoare epopee,
Aflați sub strălucirea
Celui mai demn
Și cutezător
Bărbat al tău,
Cel căruia
Îi sîntem datori
Lumina de pe chipul tău,
Întinerită
Și preafrumoasă a mea,
Țară.

Chemare

Priviți în ochii noștri,
Oameni de pretutindeni,
În ei se oglindesc sufletele noastre
Deschise către voi ca o poartă,
Luminate de razele soarelui cu care
Ne înveșmîntăm mereu visele înalte.

Priviți în ochii noștri,
Oameni de pretutindeni,
În lumina lor strălucește pacea
Cu care ne înnobilăm gîndurile senine,
Și cu care, la rîndul nostru,
Vă privim pe voi,
Chemîndu-vă să iubiți,
Nemărginit să iubiți,
Pacea privirilor noastre.

Priviți în ochii noștri,
Oameni de pretutindeni.
Odihniți-vă de tihna din ei,
Și întindeți mîinile voastre,
Oameni ai planetei,
Întindeți mîinile spre noi,
Să ne dăm mîini bune.

Și înlănțuirea mîinilor noastre,
Și dragostea privirilor noastre,
Să le așezăm la temelia păcii
În toate punctele cardinale
Ale pămîntului.

Viorel Cozma

petre bucșa

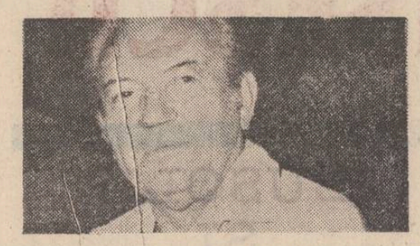

E toamnă-n munții mei

Virgine vînturi cearcă să clatine pădurea
cu frunza ei burată ca de un fel de fum
prelins din cerul miresmat ca murea.
Dar vînturile, bete, ațipesc pe drum.

Molatece, izvoarele, străluminind pe prund,
pogoară aici de undeva din slavă ;
fluturi suavi învolburind rotund
aureole-nscriu, mărunte, prin otavă...

E-o calmă toamnă-n munți și totuși mi se pare
c-aud plîngind un fluier prin codrii de aramă,
că roata Horii singerind pe zare
la veghe ne-ntreruptă mă-ndeamnă și mă cheamă...

Ca nisipul deșertului

Părul tău negru
ca un descîntec
rostit de-o vrăjitoare
de pe vremea lui Shakespeare...
Și ochii mei obosiți
întrezărind,
ca prin ceață,
pulberea luminoasă
a toamnelor transilvane...

Ca nisipul deșertului
noaptea se cerne firavă
peste toate
cîte puteau fi
și n-au fost...

Închide cartea
frumoasa mea Doamnă
și nu te mai întreba
spre ce țintă pornesc
visurile noastre șovăitoare...

Și ninge...

Vai cum mai ninge
cu liniște mare
peste iubirile noastre
din depărtare...
Și cum s-au mai șters sub zăpezi
și drumuri largi și înguste poteci
încît într-acolo
nu-i chip să mai treci...
Nici o evadare nu-i cu putință
spre țara aceea solară, de vise,
căci de masive troiene
porțile toate-s blocate, închise...
Pînă și gîndul, nici el
nu-i modru să mai poată răzbate
prin noianul acesta
de ninsori dezmățate...
Și ninge,... și ninge
cu liniște mare
peste iubirile noastre
din depărtare...

Timp dezmierdat

O, cîte măști, iubito, ai purtat
în timpul nostru tînăr
și-atît de dezmierdat !...
În zori
erai învăluită într-un fel de abur
înmiresmat pe care eu îl sorbeam
și nu puteam nicicum să mă satur.
Pe la amiază-mi păreai o preafrumoasă nălucă
ispitindu-mă cu doruri de ducă.
Iar după înserat, nu știu cum, deveneai
o îmbătătoare floare de rai...
O, pe atunci cînd sîngele meu
ți se-nchina mai adînc decît unui zeu
timpul, căruia noi îi eram măsură și ornic,
se făcea de cîte ori voiam,
prin nu știu ce vrajă, nespornic
și-ncremenea
(ca de spaimă un tiranic despot)
pînă la săvîrșirea
arderii noastre de tot...

O, din cîte măști, iubito, ai purtat
în timpul nostru tînăr
și-atît de dezmierdat
mai pune-ți măcar una
și-acum spre scăpătat !...

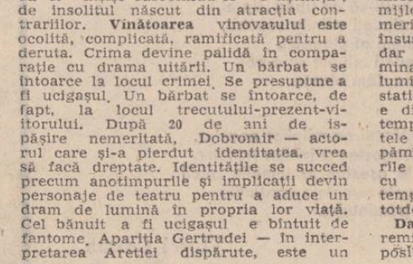

O mașină ca un glonț de argint

vasile neagoe

Pentru a așeza un cort pe o plajă nu trebuie să cauți locurile proaste pentru că sînt ocupate. Nu trebuie să cauți locurile bune pentru că și ele sînt ocupate. Ai puțină răbdare și o să găsești locul cel mai bun. Acesta este liber. Oamenii se feresc de el pentru că ei consideră că tot ce este foarte bun este și foarte periculos. Într-un fel, așa este și în viață. Cel mai bun cal, cea mai elastică sabie și cea mai frumoasă femeie sînt libere. Caută toate acestea și le ocupă și tu le vei umple de bucurie pentru că prin alegerea ta hotărîtă vei da un sens existenței lor. Îngrijește calul și aleargă-l, unge sabia cu ulei de măsline și pre dușmani păleș-te-i cu ea, iubește femeia și apără-i copiii. Iar pînă atunci caută întotdeauna ce este mai bun, nu dezonora superlativele cu spaima ta. Deocamdată caută cel mai bun loc unde să-ți așezi cortul. Eu l-am găsit. Ușor înălțat, peste pămîntul tare voi așterne nisip. Torentele mă vor ocoli, furtuna nu îmi va smulge cortul din ancorele bine înfipte. Deschidere către mare, iar marea este nesfîrșită și din ea răsare soarele. Pietre mari, bune pentru diverse folosințe, cum ar fi apărarea unui foc de seară. Fericit ca un cuc care și-a găsit cuibul străin potrivit, am pus jos rucsacul și m-am așezat cu o țigară în mînă. Deci, aici. Imediat în dreapta avea să fie locul focurilor.

Voi face ceea ce am făcut de fiecare dată : voi înota, mă voi scufunda, voi prinde cu mîna goală stavrizi, porci de mare și melci. Urechi încărcate cu apă, clătinare, greață. Știam ce mă așteaptă.

Vecinul meu din dreapta era un bătrîn pe care îl știam din vedere de mai mulți ani. În fața cortului avea înălțată un fel de pălărie uriașă din pînză. În vîrful pălăriei flutura un steag mic și gri. De fapt este o greșeală cînd spun despre niște prăpădite zvicniturî ale unei cîrpe decolorate că „flutura un steag". Mai degrabă, așa cum spunem despre cineva că a murit în vis, așa putem spune și despre cîrpa respectivă că putrezea în vis. Bătrînul sta sub această pălărie și sub acest steag din luna mai pînă în septembrie. Mereu la umbră și mereu cu fața spre mare. Deși nu se expunea la soare, era foarte bronzat. Uneori, cu un ochean de alamă, urmărea pescărușii îndepărtați, vapoarele, femeile sau, pur și simplu, apa.

După ce am dormit învelit în cearceaf, m-am apropiat de el. Crezînd că vine pe această plajă încă de pe vremea romanilor, m-am oprit cam la cinci metri și am strigat :

— Bună ziua, domnule ! Vă doresc multă sănătate și fericire !

Mă privi sever și mormăi un răspuns ca o alungare. În liniștea tăcerii sale eram un intrus. Nu mă voia.

— O să cam fim vecini, i-am spus legănîndu-mă de pe un picior pe altul.

— Ei, ce să-i faci, asta e, răspunse el cam în doi peri.

— Păi, cam așa ! i-am întors-o și am plecat.

Am intrat în mare. Încet. Am înotat pînă cînd mi-am auzit articulațiile umerilor pocnind. Nu erau valuri și aceasta spre norocul meu : am înghițit doar vreo jumătate de litru de apă.

După cîteva zile, totul era cît se poate de minunat. Soarele nu-mi mai putea face nici un rău, mușchii se obișnuiseră cu înotul.

Mai înspre nord, deasupra povîrnișului, erau cocoțate trei corturi ponosite.

Era aici o animație grozavă și o neorînduială pe măsură. Studenți în geologie. Îmi plăceau mult acești hoinari mereu înfometați. Seara le duceam captura de peste zi : pește, melci, crabi. „A venit Crucea Roșie Marină" spuneau. Aveau turbane din cearceafuri în jurul capetelor pletoase, țineau ghitare în brațe, agitau niște tigăi cu coadă și-mi întindeau un pahar cu vin roșu.

În a cincea seară am rămas lîngă ei pînă cînd soarele a început să întindă umbrele plopilor peste mîriște. Am fumat o țigară și am ascultat ritmul melopeic al valurilor punctat de un solo de ghitară. O fată care studia niște cărți de tarochi întinse pe un cearceaf, îmi spuse fără să mă privească :

— Domnule, dacă ați avea și o pălărie albă pe cap, mi-ați da impresia că sîntem în Scott Fitzgerald. Cîți ani aveți ?

I-am spus.

— Deci sînteți cu doi ani mai mare decît mine, spuse ea tot fără să mă privească. Bănuiam. Dar de ce nu pot să vă vorbesc decît numai cu dumneavoastră ? zise și mă fixă drept, cu ochii ei negri.

— Aș fi încîntat să mă tutuiască toată lumea. Eu sînt Cătălin și atît.

— Vă știm foarte bine. Pescuiți toată ziua, vă scufundați în mare, umblați cu mîinile printre pietre, dar seara vă îmbrăcați în alb și nimeni nu poate să vă tutuiască. Sînteți un om amabil. Dar de ce nu vă putem tutui ?

Fata aceasta era o fată frumoasă și dificilă. Avea un mod anume de a pune întrebările încît ele te puneau pe gînduri. Era genul de om care, atunci cînd te întreabă ce mai faci, te pune în situația de a nu-i putea răspunde cu ușurință.

— Domnișoară, i-am zis, cu toate că sînt tînăr eu de fapt sînt teribil de bătrîn. Excepționalul dumneavoastră spirit critic a simțit că am luptat în primul război mondial și că tot atunci am și murit. Să nu mai vorbim de faptul că zăpăcita de bunică-mea Eleonora mi-a supraviețuit și că v-ați dat seama că ea mă păzește, altfel îmi scoteau oasele și-l puneau pe altul în loc. Numai prin vrăjile ei mai pot fugi și eu la mare ca să prind melcul.

M-am ridicat și am plecat. Chiar așa : de ce mi se adresau cu toții atît de protocolar ?

Mă îndreptam către recepție. Pe drumul dinspre șosea venea un Oltcit roșu. Oltcit-ul ridica norișori de praf și chestia aceasta mi s-a părut cam impertinentă dar, din grijă față de hainele mele albe, am așteptat ca să treacă. Numai că a oprit în fața mea și de la volan a coborît un potir sfințit și plin de lumini pure.

Sub privirea mea uimită și-a rezolvat rapid o ne-hotărîre și tocmai voia să se lanseze către căsuța recepționerului cînd i-am zis :

— Iiiia... Vreți să campați aici ?

Se întoarse brusc și m-am văzut oglindit în ochelarii ei de soare.

— Dar de ce ? Nu este voie ?

Pot jura că studiase insolența ca mod de a fi și că ochelarii aceia negri și subțiri erau pentru ea soluția optimă.

— Voie ! Voie este, domnișoară ! am declamat eu. Asta ar mai trebui, să nu fie voie ! Sîntem într-un loc unde această întrebare nu se pune deloc... Numai simpla ei gîndire atinge o stare de libertate la care ținem foarte mult. Necazul este altul : vine seara. Iar în seara aceasta eu, care mă numesc Cătălin...

Am înclinat capul.

— Anca, spuse fata,

/ atunci, pe loc, un vînt de nebunie căzuse peste plajă. El se încolăcise, iscase un vîrtej amețitor iar în mijlocul acelui cataclism ne aflam noi. Era luni, în data de opt, alerta privirilor noastre ni s-a transmis în degete și, cu mușchii tremurînd, ne fixam ca două feline aflate în luptă /

— Deci, după cum spuneam, a venit seara. Iar eu nu am lemne pentru focul acestei nopți. Cred că... (am arătat cu bărbia înspre mașină), o să ne scoată din așa încurcătură. E foarte potrivită. Nou-nouță, nu ?

— Da, e nouă. Dar știi (aici am tresărît și am privit-o cu atenție : avea pielea feței trandafirie, așa cum o au oamenii sinceri și independenți)...

— ...dar știi, acum am sosit și trebuie să mă instalez.

Am dat din mînă ca și cum ar fi spus ceva neinteresant.

— Prietenul Alf a fugit la munte să privească steaua polară. Prietena Oana a plecat să-și întîlnească steaua polară tocmai în căsuțele de la Costinești. Deci au rămas două corturi. Unul pentru tine, unul pentru nimeni. Ba chiar mai este și al meu, eu dorm oricum afară. Deci sînt trei. O adevărată armonie. De ce al patrulea ? Hai după lemne.

Am trecut prin fața impasibilă a recepționerului, am ocolit mașina și am încercat să deschid portiera. Era încuiată. Venise singură pe drumul ei. Ea mi-o deschise pe dinăuntru. M-am așezat. Cu obrazul răzimat de volan, mă privea.

— Ascultă, cine te crezi ? zise.

Am întins bărbia în sus și am închis ochii. Apoi am luat tot felul de poze, mă rog, o întreagă schimonoseală. După care am bătut cu degetul în cerculețul galben cu semnul mirării care era lipit de parbriz.

— Aș pune pariu pe fantastica sumă de trei lei că ți-ai luat carnetul azi la prinz.

— Deșteptule, zise, făcu contactul și porni cu mare viteză în marche-arriere. Recepționerul ne privea fără expresie, pe deplin plictisit. Ea întoarse zmucind zdravăn mașina. Intrarăm pe șosea.

— La stînga, am zis.

— Mergem în Bulgaria ?

— Femeia tot femeie. Străinătățuri, cazinouri, coctailluri, strălucire. Nu cort, lemne și sac de dormit. Nu foc. Peste o sută de metri te rog să oprești, eu trag un pui de somn, am zis.

După cîteva secunde opri.

— Aici ?

Am deschis ochii.

— Aici.

Își scoase ochelarii. Sub fruntea înaltă și curbată avea ochii neînchipuit de mari. Un verde străbătut de filoanele subțiri ale aurului. Mă privea ca pe un papagal care urmează să se sinucidă. Brusc, mi s-a făcut frică.

— Tocmai îl visam pe tatăl meu care mă sfătuia să mă las de fumat. O să ajungi să nu mai poți să îți aduci un lemn pentru focul de care ai nevoie, îmi spunea. Uite că am și ajuns. Era gata să adorm dreptate. Am să urc în plopii aceștia ca să dobor niște crengi. O întreagă plictiseală. Te sfătuiesc să o iei cu mașina peste cîmp, să mergi pînă la malul mării și să aștepți pînă termin eu. O grămadă de împărați romani, perși, cumani și bizantini au privit colțul acela de lume. O să ai ce vedea.

Ceva nu era în regulă. În urmă cu două minute totul începuse cum începuse dar acum ceva nu era deloc în regulă.

— Ideal ar fi să urcăm amîndoi în copaci, zise și eram doi străini într-o mașină.

— Sau să mergem pe malul mării. Tot mai am cîteva lemne rămase de la focul de azinoapte.

— Alte idei mai ai ? zise și eram tot ca doi străini.

— Hai la frontieră să bem o apă minerală, am zis. Hai pînă la Dunăre, cunosc un nisetru bătrîn de două sute de ani, ne găzduiește el sub o apă liniștită.

Era obosită și reușisem să fiu plicticos. Opri-se motorul, mașina staționa oarecum părăsită între șirurile de plute olandeze. Trecură cîțiva bicicliști. I-am urmărît și dincolo de ei am descoperit echipa națională de dresaj călărie. Se antrena dincolo de liziera de salcîmi.

— Hai să vezi caii, i-am zis.

Stătea cu mîinile pe volan. La ce gîndea ? De unde apăruse ? De ce tocmai eu ?

— M'da. Îmi pare rău, Anca.

Am deschis portiera, am coborît. Îmi simțeam ochii roșii ca o globulă roșie din inima unei rîndunici rănite. Am pornit către cai. Era o demonstrație. Eram atent la zgomotul Oltcitului. Sportivii așteptați la rînd, apoi executau cîte un număr de dresaj. Am auzit accelerația motorului. Antrenorul explica unor tovarăși ce și cum cu numărul respectiv. Eram atent la mașină. Mi-am dat seama că întoarce, am rezistat ispitei de a mă întoarce, dar nu prea mult. M-am răsucit. Veni în trombă, opri, ea coborî, trînti portiera, ajunse lîngă mine,

/ un brad dintr-o pădure de brazi îngenunchează în fața ta și îți oferă un buchet de ghiocei. Ea mirosea ca un buchet de ghiocei oferit de către un brad /

zîmbi complice și cunoscut :

— Ce 'aci ?

V-am mai spus, avea pielea albă. Lisă. Și încă : părul de culoarea castanelor proaspăt dezghiocate ; tricou bogat, alb, cu inscripții japoneze, jeans-i albi, adidași albi ; ochi verzi, buze moi, mari, bine desenate, pe brațe multe brățări subțiri din metale și ceramică iar brățările ei erau un zornăit și un sclipici și o mirare, în deget un inel din nefrit verde

eu aveam 31 de ani.

În comentariul antrenorului erau cuprinse istoricul figurii executate de către cal și călăreț, tehnica de dresaj, greșelile, punctajele, marii campioni ai numărului. Am privit fascinați totul, iar cînd în final au făcut marea întoarcere pe un singur picior, am aplaudat. De undeva, dintr-un colț al memoriei o amintire : Lev Nikolaevici Tolstoi, după un calcul pe care el însuși l-a efectuat, a stat călare pe cal cam șapte ani din viață. În timp ce sportivii au trecut pe lîngă noi pe caii transpirați și fornăitori, au salutat-o pe Anca ridicîndu-și șepcile lor viu colorate. Sub asfințitul delicat seara de o frumusețe blîndă. Anca intrase în rol. Zîmbea. Atentă și obosită. Mișcarea oamenilor era din alte vremuri. O scenă ușor desuetă. Bărbații, adevărații bărbați, gîndeam. Mereu cei de altă dată ?

★

Cum se produce miracolul rămînerii lîngă tine a unei fete deosebit de frumoase ? A doua zi, cînd ea înota și eu pregăteam cafeaua pe o spirtieră așezată în nisip, îmi puneam această întrebare. / ... / O vedeam cum spintecă oglinda argintie a mării, așa cum este ea la șapte dimineața. Era o fată delicată, discretă și netemătoare... Trăiam un sentiment nou pentru mine : un fel de fericire deplină ușor amenințată de un ceva nedefinit, o stare de congestionare plăcută a spiritului și a corpului.

După ce înota se îndrepta spre cortul meu care devenise al nostru. Mersul ei era ferm, genunchii tăiau decis aerul. Înaintarea ei era o imperceptibilă ondulare strunită din glezne. Longilin și cabrat, întregul ei corp avea ceva din minunea unei corzi de ghitară bine acordată. Îi priveam minute în șir lobul urechii în care prindea cercei verzi... Ce înseamnă gracilitatea aceasta, forma iradiantă a liniei ? Ce înseamnă micul mister al umbrei din spatele acelei urechi ? De unde vine, cine a hotărît ca pielea gîtului ei să fie întinsă, aproape velină, de unde linia obraznică a claviculei, brațele subțiri ? De unde senzația de fragilitate asemeni unui desen pe apă ?

Cu precauții calme, începuse să se bronzeze. După un roșu despre care nu prea știi ce să spui, pielea ei virase încet în ceea ce urma să fie : un ciocolatiu care strălucește în misterioasa culoare a aramei înnobilate.

Se apropie ocolind corzile corturilor. Își învelește frigul într-un prosop albastru... La vederea cafelei zîmbește, iar zîmbetul ei este cît tot orizontul. O zi liniștită, o mare caldă, a cărei suprafață se încrețește cînd pescărușii zboară prea aproape. Lîngă noi, interiorul moale și galben al cortului se bucură. Lanterna lungă, vînătorească, doarme lîngă peria ei de păr. Merită să trăiești și să te zbați ani lungi din viață pentru a trăi o asemenea fericire. Merită.

Într-un fel, îmi continuam programul de mai înainte. Scufundări, pești, vizite la geologi. Mergeam împreună. „Ei, ești altul", a zis încă din prima seară fata cu pasientele. Mă tutuia, care va să zică. Apoi a stat îndelung de vorbă cu Anca. Am tras cu urechea. Multe rețete de preparare a cartofilor. Am zîmbit. Anca era frugală, prînzul ei se limita la un porumb fiert.

★

Venise de la munte prietenul meu Alf, arhitectul clădirilor subacvatice. El venea și sub brațele sale purta veselia ca pe niște pepeni pe care mi-i spărgea în față și din care ne înfruptam împreună. Risetele noastre, caninii albi.

Mergeam tustrei pe faleză pînă la Vama. Ochii ei străluceau în lumini verzi cînd Alf ne povestea despre așezări sub mare. „Alf" a zis ea, „poți face în așa fel încît să ne instalăm și noi cortul acolo ?" Alf a ridicat sprîncenele, a spus o glumă și ne-a inventat cortul nostru submarin. „E frumos, dar nu mi-ar place", a conchis Anca după ce l-a ascultat. M-a strîns de braț. Era ceva numai de noi știut în strîngerea aceea de braț.

★

În a patra zi a venit la mine Denis. Anca era în apă.

— Bătrîne, azi avem concursul. Hai în juriu.

— Ei, m-da ! M-ați și găsit. Ce nevoie mai aveți voi de mine cînd eu nu mai pot fi imparțial ! Vă trebuie oameni corecți, nu tipi din ăștia.

— Te ocupi de glezne. Note pînă la 214.

— Dar ce, Tudor ce face ?

— Tudor a plecat, telegramă, chestii, necazuri. Tu ești gleznarul.

— Și președinte ?

— George.

— Păi nu sînt prea multe glezne pe aici. Ți le spun de pe acum, voi stabiliți restul.

— Fă cum vrei. Peste un sfert de oră începem, spuse Denis și plecă.

— Nu sînt prea multe glezne pe aici, am strigat eu după el. Două sînt ale mele. Altele nici nu mai există. Măgarilor !

★

Surprinzător, bătrînul. Ceva din poza lui de ochi surd se schimbase. Într-o zi, în timp de veneam de la piață, am văzut-o pe Anca sub pălăria de pînză. Mă urmărea cu ocheanul. Anca lîngă un bărbat gri-arămiu care ședea pe scaun. După ce am ajuns la cort, am așteptat-o destul de mult pînă a revenit. Se simțise bine lîngă vecinul meu, proprietarul unei cîrpe muribunde pe post de steag. Un bărbat care contemplă lumea, chiar dacă este vîrstnic, poate fi un adversar redutabil, gîndeam. Nu-l iubeam chiar deloc pe bătrîn. În prima zi mă pusese într-o lumină stupidă. Acum îi vorbise mult ei, se folosise de arma cea mai de temut a bărbatului, de cuvînt. Simțeam în mine liniștea înșelătoare a buldogului. Și, astfel, pri-

teatru

t

GALA DRAMATURGIEI ROMÂNEȘTI ACTUALE

«Dalbul pribeag»

2. Cel mai apreciat spectacol al Galei timișorene are ca punct de pornire piesa lui D.R. Popescu. Bogată în sugestii teatrale, încărcată de învățăminte, **Dalbul pribeag (Vinerea verde)** este, în primul rînd, un justițiar reconstituind adevărul (în cazul uciderii actriței Aretia) pe baza pretextului utilizat, altădată, de **Hamlet : spectacolul. Spectacolul** celor întîmplate, cîndva, de demult, cu douăzeci de ani în urmă, nu putea fi întruchipat decît de actori. Piesa devine, din acest motiv, și un elogiu adus actorilor, nemuririi lor.

Regizorul Ioan Ieremia e cucerit de aura de mister pe care o poate degaja punerea în scenă a unui asemenea material ; de aura de stranietate, de impalpabil, care poate pluti în preajma oamenilor, făcîndu-i mai buni sau mai răi, mai luminoși sau mai tenebroși, aducîndu-i față-n față cu ei înșiși răscolindu-le conștiința ; de insolitul născut din atracția contrariilor. **Vînătoarea** vinovatului este ocolită, complicată, ramificată pentru a deruta. Crima devine palidă în comparație cu drama uitării. Un bărbat se întoarce la locul crimei. Se presupune a fi ucigașul. Un bărbat se întoarce, de fapt, la locul trecutului-prezent-viitorului. După 20 de ani de ispășire nemeritată, Dobromir — actorul care și-a pierdut identitatea, vrea să facă dreptate. Identitățile se succed precum anotimpurile și implicații devin personaje de teatru pentru a aduce un dram de lumină în propria lor viață. Cel bănuit a fi ucigașul e bîntuit de fantome. Aparițiia Gertrudei — în interpretarea Aretiei dispărute, este un simptom. Dar un simptom mimat — ne dăm seama în curînd — pentru a-l urmări pe Lucică sub lupă, pentru a-l face să reacționeze, să se trădeze. Prin același joc al dedublării, detriplării (ca în **Hamlet**) Dobromir și Aretia sînt reali și imaginari, sînt Hamlet și Gertrude, sînt nebunul și doctorița, sînt răstignitul și adoratoarea divină, sînt Actorul și Actrița, sînt bărbatul și femeia de aiurea... sînt ființe și semne vii desemnînd cele cîteva nivele de reprezentare (real, imaginar, apoteotic). Obsesiile sînt lucide și ucigașul nu e ucigaș, ci judecător, Locul crimei este locul judecății, al ispășirii, dar și al necontenitei purificări.

Acesta e locul-sanctuar, locul-templu, acesta e teatrul ca teatru al lumii Acest loc a devenit emblematic în spectacol datorită Emiliei Jivanov, scenografiei sale esențializate : imaginea micului templu alb care domină în mijlocul unei grădini paradisiace de meri ce înfloresc a doua oară, este însuși spațiul miraculos al tradiției, dar și al teatrului, este magia și lumina fosforescentă a artei, magia și lumina adevărului. Ceea ce pe scenă e static semnifică permanența, ceea ce e dinamic (pe verticală) semnifică temporalitatea, trecerea omului pe treptele invizibile ale rădăcinilor lui cu pămîntul (morții noștri hrănesc visările cu flori de măr, ale legăturilor lui cu neantul (aceeași lună ne face contemporani cu tot restul oamenilor din totdeauna).

Dalbul pribeag îi oferă lui Ioan Ieremia — regizor al registrului grav — posibilitatea constituirii unui spectacol **al semnelor.** Pe de o parte, un registru al diurnului, al firescului, în care actorii Larisa Stase Mureșan, Ion Haiduc și Traian Buzoianu sînt întruchipări ale realității, Pe de altă parte, un registru al imaginarului, în care cei trei interpreți — care duc pe umerii lor întreg spectacolul — sînt, rînd pe rînd, cinici, ceremonioși, intempestivi, instinctuali sau plutitori. Urcați pe coturni, ei sînt profeții timpurilor ce vin, coborîți printre oameni, ei sînt oamenii : vinovați și victime în același timp, purtînd pe umeri și în conștiințe greutatea tuturor uitărilor provocate ale lumii. Elogiul adus actorilor este exacerbat de text, dar și de simțul pateticului pe care-l dezvoltă o actriță ca Larisa Stase Mureșan (plăcîndu-i să tragedizeze...) Reconstituirea adevărului este tratată de regizor cu o pasiune evidentă pentru forța suspensului, dilatînd temporal amploarea fiecărui gest, a fiecărui detaliu. Spațiul real e îmbogățit de semnificațiile lumii abstracte prin semne vizuale de șoc (crucea și decupajul inform, așteptînd răstignirea, tablourile transparente ale lumii invizibile, pendula cu acele ce se învîrtesc vertiginos, „bătînd cuiva ceasul"). Spațiul evocării, al **teatrului,** e delimitat sonor prin intervenții muzicale coerente sau incoerente, iar vizual, prin jocuri de lumină, prin ridicarea și coborîrea „grădinii de meri", prin gesturile largi, teatrale, ale interpreților.

Spectacol ritual, gestual, ceremonios, **Dalbul pribeag** este o demonstrație de virtuozitate regizorală, o probă de cursă lungă pentru actorii care se pot desfășura, în ipostaze succesive, timp de trei ore.

Dacă festivalul timișorean a adus importante contribuții pe linia descoperirii, lansării și îmbogățirii artei spectacolului imposibilitatea recunoașterii unui nou moment autentic de dramaturgiei românești rămîne încă, o speranță.

Nicoleta Gherghel

radio-tv

rtv

Pe un rîu frumos...

Un film de varietăți avînd un suport ideatic nu numai plauzibil și fermecător, ci mai ales expresiv — o formă densă a asumării și reflectării realității — am putut vedea cu citva timp în urmă pe micile noastre ecrane. Deci **un film,** accentuez cuvîntul tocmai ca «mic omagiu adus acestei realizări care sare peste canoane și obișnuințe, încercînd să facă **altceva.**

Un film despre Dimbovița și noul ei chip, un film de montaj narativ ce corespunde, cum ar fi zis un critic pedant, „percepției noastre obișnuite prin fluctuații ale atenției".

Și atenția, spre ce anume se îndrepta ea ?

Spre marginile limpezi ale riului privit din prisma de cristal a asumării unei culturi. Și iată că am întîlnit în filmul **despre** Dimbovița, sau **cu** Dimbovița, cum vreți să-i spuneți, realizat de Smaranda Jelescu, repere ale istoriei culturii — Anton Pann (o cîntare de fior arhaic, cu Tudor Gheorghe), Dosoftei (un stih tulburător rostit de Silviu Stănculescu), Arghezi (șfichiuiri din „Cu bastonul prin București" în rostirea aceluiași actor), ori acea bijuterie „Bucureștiul e un munte orizontal" și „de ce a ara e muncă, de ce a gîndi gîndire e muncă, de ce a spera sperare e muncă, de ce a clădi clădire e muncă, de ce a zbura zburare e muncă" aparținîndu-i neuitatului și uimitorului Nichita Stănescu în expresia actoricească a lui Vistrian Roman.

Aceasta era textura literară a emisiunii și peste ea se suprapunea textura muzicală și apoi cea a imaginii care era și ea o sărbătoare. Și iată-i pe operatorii Viorel Sergovici, Radu Popescu și Constantin Țeavă într-o filmare de înalt profesionalism dovedind har în minuirea aparatului de filmat, cu „unghiuri" speciale, cadraje, unghiulații, travelinguri, nimic la întîmplare și mai ales culoare, culoare culoare — aurul roșcat al arțarilor la picioarele lui Mircea Baniciu, ziua albăstruie, ziua aurie, ziua luminoasă și mai ales semnul apei în acest **„Pe un riu frumos, pe un riu in jos",** semnul realității, semnul zilei de azi în capitala noastră.

Pînă și tipul de expresie muzicală, pînă și tipul de expresivitate plastică a mișcării vedetelor reunite pe malurile și pe podurile Dîmboviței, de altfel atît de telegenice, crea o diversitate nespus de bine și de înțelept gîndită (redactor Nicoleta Păun, montaj Mihaela Demetrescu). De la vivacitatea stenică a Mirelei Voiculescu și-a Angelei Similea la amploarea sugerată de glasul Aurei Urziceanu și patetismul tulburător, răscolitor al Didei Drăgan, de la mina relaxată și atît de modernă a lui Nicu Alifantis, la tensiunea existențială sugerată de tot ce cîntă Adrian Daminescu.

Iar legătura, ei bine, legătura dintre toate cele, de la balet vaporos pe esplanade verzi la zicere antonpannescă, de la cîntec tineresc cu Horalis ori Song la oameni, mulți oameni, bucureșteni grăbiți, zîmbitori, preocupați, octogenari și de vîrsta creșei, tineri îndrăgostiți, fete și băieți cu mape studențești tradiționale, bucureșteni cutreierînd librăria, galeria de pictură, strada, parcul, podul, — ei bine legătura o făcea cu dezinvoltură glasul iubirii (un cuplu, căci ce poate fi mai firesc și mai cuceritor și mai tonic pe lumea asta ?) adică Diana Ghiorghian și Gelu Nițu și glasul înțelepciunii (Silviu Stănculescu însoțindu-ne pe cursul Dîmboviței cu cartea în mîna dreaptă, cu trenchcoat-ul pe mîna stîngă, cu glas blînd și profesionalismul binecunoscut).

Cleopatra Lorințiu

vind-o cum se întinde la soare, m-am întrebat ce joc al întîmplării o adusese aici. Nu am întrebat-o, nu mi-a spus. Era un fel de pact tacit între noi să nu întrebăm, să nu ne spunem. Așa se poate trăi minunat. Nu voiam să știu ? Bănuiam ? Ce puteam să bănuiesc ? Orice ! Dar nu bănuiam orice. Simțeam, cu un anume grad de nedeterminare, că Anca venise dintr-o poveste tristă. Ea nu merită o poveste tristă, îmi ziceam în timp ce îi priveam pleoapele coborîte sub lumina soarelui. Nici eu nu trebuie să fiu o poveste tristă, îmi spuneam. Eu nu sînt o poveste tristă. O batistă între două suspine. Eu nu.

★

Aveam deci plăcerea scufundărilor. Cu ochelari și tub de respirat. Este atîta frumusețe sub pieptul mării, încît cine o vede odată va reveni mereu pentru a redescoperi uimitoarea lume subacvatică. Este ceva dus acolo pînă la limita suportabilului. Plămînii pleznesc de efort, întregul corp se bate cu lichidul care te împușcă înspre suprafață. Înoți disperat după o gură de aer. Probabil că toate aceste eforturi îți amplifică senzațiile. Așa ceva se numește snorkelling.

Cu trei zile înainte de plecarea mea, rămăsesem în apă cam vreo trei ore. Am ieșit clătinîndu-mă, cu oasele răcite. Căram într-o sacoșă din plasă de pescar vreo treizeci de melci din cei mari, al căror interior este sidefat în portocaliu. Acești melci, noi în Marea Neagră, nu au dușmani naturali aici și distrug stridiile. Stridiile fac nisip, așa că vedeți dumneavoastră.

Cînd m-am apropiat de cort, am fost surprins de absența Oltcit-ului. Am refuzat să fiu neliniștit. Am hotărît să fiu liniștit, orice s-ar fi întîmplat. A plecat să facă un tur cu mașina, mi-am zis. Poate că s-a dus pînă la piață, mi-am zis. Trebuie să fiu liniștit, mi-am zis.

Cortul era închis cu fermoarul. Am lăsat pe nisip plasa cu melci. Dacă stau să mă gîndesc, era cam prea multă liniște în aerul din fața cortului. Dar atunci nu am înțeles acest lucru. Sau, poate, cine știe ? Am tras fermoarul. În ordinea galbenă a interiorului se aflau numai lucrurile mele. Am căutat un semn și l-am găsit. Pe podeaua cortului scrisese cu carioca verde „Totul a fost sferic, iar în sfera aceasta doar un singur cuvînt : iubire". De ce „a fost" ? De ce ?

Rucsacul, prăbușit în el însuși, scîncea.

Plecase. Bineînțeles, plecase. Bineînțeles. Plecase.

Am ieșit, am privit împrejur. Am văzut iarba arsă a povîrnișului, prin nisipul murdar m-am apropiat de mare. Niciodată n-am să mai vin aici. Atingerea apei avea ceva din sărutul unui călău. Niciodată. Și marea mirosea a șarpe mort.

M-am întors la cort, m-am frecat cu prosopul, m-am îmbrăcat. Trebuia să plec. Nu puteam sta. Trebuia să fug. Să plec.

— Domnule Cătălin, m-am auzit strigat. Domnule Cătălin !

Era bătrînul. Venise în fața cortului meu. Bermude, păr alb, răsucit pe piept.

— Da, vă rog ?

Pentru o secundă am sperat ceva.

— A plecat ? mă întrebă bătrînul și atunci mi-am dat seama că sperasem zadarnic.

Fața mea bronzată va fi inexpresivă, mi-am zis.

— A plecat.

— Unde ?

— Nu știu. A plecat, pur și simplu a plecat.

Inexpresiv ca un sfinx, dar cu vocea gîtuită. Așa eram. Cu gîndurile duse pe posibilul ei drum. Gîndurile mele hîrtopăiau prin hîrtoapele Dobrogei. Golit de gînduri, eram ca o maimuță înundată de veninul cald al disperării.

— Știi să conduci ?

Am tresărit. Ce voia să spună ?

— Dacă îți dau mașina, o aduci înapoi ?

Vocea îi tremura. Îi era frică de mine ? M-am așezat pe nisip în cap și, în timp ce sîngele îmi inunda creierul, l-am întrebat :

— A plecat de mult timp ?

— De patruzeci și trei de minute. Cam peste zece poți deja să pornești. Am o mașină în sat.

Am pornit în mare grabă spre localitate. Aș fi plecat în urmărirea ei și pe bicicletă.

— Aveți dumneavoastră încrederea asta în mine ?

— Ei, sîntem bărbați, nu ?

Cald, fratern, solidar. Ca și cum lîngă mine s-ar fi aflat cel mai bun prieten.

— A luat-o spre Călărași, o să treacă Dunărea cu bacul. E bine să pornești chiar pe același drum, e mai necirculat.

— Sînteți sigur că nu a plecat prin Constanța ?

— M-a întrebat de drum. S-ar putea s-o ajungi pînă la bac. E începătoare ; conduce încet. Cunoști traseul ?

— L-am făcut de trei ori. Îl știu.

Am intrat în curtea unui țăran. Între două Dacii era parcat un Audi 100 gri-vînăt. Aceasta era mașina. Nu condusesem niciodată o Audi 100. Bătrînul o extrase cu mare grijă dintre celelalte, o aduse în stradă și coborî de la volan. Lăsă portiera deschisă. Ocoli apoi mașina și se așeză pe locul mortului.

— Înveți totul pînă la ieșirea din sat, îmi spuse. Pe urmă te descurci singur. Dă-i drumul.

Am urcat la volan și i-am dat drumul. Pînă să inspir odată, am văzut kilometrajul la 80. M-am speriat și am redus. Era un model turbo. N-am timp să vă explic ce înseamnă aceasta.

— Dă-i drumul, a mîrîit bătrînul. Dă-i drumul ! a răcnit el furios.

Am ieșit din sat cu o sută. Cred că ați priceput.

— Așa ! Așa !... Oprește.

Am oprit. „Succes" mi-a zis și a coborît.

— Domnule... Domnule...

— Ce este ?

— Dacă n-o găsesc ? Dacă nu poate veni înapoi ?

— Nu fii măgar, mi-a zis. Te întorci pe scut sau sub scut. Dă-i drumul !

I-am dat drumul. Oricum, eram în stare de orice. Mi-am amintit de respirația fierbinte a tatălui meu și am pornit în urmărirea unei fete care plîngea la volan. Așa mi-au spus cei de la pichetul de grăniceri. Că era singură, că plîngea. Și că nu se grăbea cine știe ce. N-o duce vîntul, îmi ziceam. Nu a luat-o vîntul. Singurul vînt care bate pe aici sînt eu, îmi ziceam. Ori la bal, ori la spital. Spitale nu prea sînt pe aici. Deci, la bal. Dacă-i bal, bal să fie ! Baal să fie !

Pe șosea trecea o mașină ca un glonț argintiu. Avea soarele în față, parbrizul strălucea, încît puteai spune : a trecut o mașină ca un glonț de argint și la volan nu se vedea nimeni.

Tablouri și desene de Teodor Bogoi (în paginile 4–6)

viorica bucur

Aer albastru

Sunau clopotele,
Clopotele norocului,
Clopotele fericirii...
Cu putere sunau clopotele !
Cineva sufla în ele aer curat,
Aer albastru.
Sclipăr de nestemate,
Aer albastru,
Auzit cu gînduri curate...

Să nu uit

Mi-ai deschis
Fereastra
Cu un porumbel,
Mi-ai împodobit casa
Cu ramuri de măslin,
Amirosind a dimineață,

Mi-ai deschis
Ochii
Cu un sărut
Și m-ai lăsat
Să mă îmbrac
În culoare marțială,
Înnoptată,
Ca să nu uit războiul
Niciodată !

Întoarce-te

Întoarce-te-n covorul fermecat,
Cînd brațele tale vor cere,
La sfatul de noapte, fugară,
Privire prelungă, amară.

Te-adună în palmele mele firești,
Pustiul de vorbe ale veghii dintîi,
Teama de ziua cu ochii deschiși.

Va fi de ajuns sărutul — chemare —
Să legene iar povestea de gînd,
Să-nghebe dorința pereche,
A doua răspîntie veche.

Dor

Mi-am ascuțit
glasul de bucium
pe-o muchie de cuțit
și trupul mi l-am înălțat
spre soare,
cu brațele orbite de mișcare.
Glasul mi l-am aruncat
peste munți,
în căutarea cărărilor trecute
și a fecioarelor — ciute.
Mi-au răspuns, în ecouri sonore,
viorile brazilor împrăștiate-n hore,
de doruri și cînt,
de coarde, pierdut în vînt...

ioan borșa

1918

Nu s-au pus simple pietre de hotar
Și nu ne-a fost adus pămînt în dar,
Cuprinsul Țării se dorea unit
Ca un întreg, rotund în infinit.

Venise vremea cînd românii toți,
Topiți de flăcări și striviți de roți,
Cu toate ale țării vechi ținuturi
Să se ridice iar de la-nceputuri,

Să curgă către Alba, din cîmpii
Din munții cu goruni de veșnicii,
Și din tumultul vremii să răsune
Unire vrem, sîntem o NAȚIUNE.

Columnă ne e țara de eroi
Cu toți acei care trăiesc prin noi,
Cu-al patriei pămînt și cer senin
Din Apuseni și pînă la Măcin.

Nu s-au pus simple pietre de hotar
Și nu ne-a fost adus nimic în dar,
Pămîntul Țării se dorea unit
Ca un întreg etern în infinit.

Marea

Mi-am înmuiat privirea într-un adînc de mare
Iar gîndurile mele s-au scurs tot mai afund
Plutind prin reverii albastrului rotund
Ca un ecou fantastic la propria-i chemare.

Deasupra mea o umbră a fetelor morgane
M-ademenea cu dansul ca vraja unui mit,
Iar apa în surdină cu valul amorțit
Cînta pe cînd adîncul se răsfrîngea-n gorgane.

O, lumea mea de doruri și lumea mea de vis
Deschide-te-nainte-mi și-mi dă a ta povață
Că-ți simt de mult pe-aproape rîvnitul paradis.

Trec valuri după valuri, speranță și uitare
Privirea mea-i nesomnul adîncului de ape
Și-n gîndurile mele s-a revărsat o mare.

Stare

Mereu îmi stăruie în minte
Acel ceva, ce vrea să fie,
Dar care tot mai întîrzie
În inocența-i de cuvinte.

O, Don Quijote, ce sarcastic
Surizi din umbra clipei mele
Și-n amăgirile-ți rebele
Prin ochiul meu străbați fantastic.

Iar eu rămîn sleit de sete
Să-i port visarea mea și vina
Asemeni unei negre pete

Din constelații diafane
Ce își absoarbe și lumina
Pe care-ar fi să o emane.

zaharia sângeorzan

Cuvintele

Și-n seara aceasta
Cuvintele tale vorbesc
De taina ce mai zace în povești
De-un dor
Ce nu știe
Să-ți fure
Graiul neștiutelor eresuri
Ce pun peceți
Orelor...

Poemul

Să-nfăptuiască poemul textul memoriei
Tu mi-ai spus-o aseară...
Nu-i fățărnicie ?

Să-nfăptuiască iubirea totul
Mi-ai rostit îngînduretă ideea...
N-ai ascultat de farisei ?

Să-nfăptuiască destinul poemul
Cu sintaxa oarbă de verbe
Melancolia de ascet...
Cine te-a întrebat ?

Textul

Poemul scris azi-noapte
Urs cu stele albastre
În părul electronic
Stă pe masă cu ochii deschiși —
idee rănită de paradis
Așteaptă să vină profeții
Să-l vadă-n manuscris
Cum se mai naște
O dată
Textul...

Fîntînă de dor

Grăiește fîntîna de dor
A inimii
Cuvinte nespuse ?

Nu mai privi
Oglinda :
E verbul a iubi

Ce nu poate muri
Pe ape ei
Pînă ce tu
Nu devii
Patimă și dor...

Vis de dragoste

O, mîna ta ridicată odată cu respirația dragostei
Mă recunoaște dintr-o pădure de vise
Anonim să rămîn pînă la pustiul
Ce începe deasupra genelor tale
Rău mihnite de gelozie

Vis de dragoste : cine te scrie,
Cine te știe ?
De nu ți-ai găsit nume
Numai în poezie ?

O, mîna ta vorbind cu o stea
Îmi spune că am să mor curînd
Anonim
Lîngă gura ta
Niciodată plîngînd
Doar murmurînd
E moartea
Din viața mea
Cugetînd
Iubind
Dragostea
Din inima ta...

Știu...

Nu bănuiesc, ci știu din Utopie
Ce față mai aștept
Să invie povestea
Nu din ochii tăi
Ci din dragostea ei

Aș putea să-ți scriu
Poeme întregi
Cu începutul
Evei
Cu niciodată...

alexandru ghitera

Arcușul și Vioara

Lui Ciprian Porumbescu

Arcușu-i visul de lumină
al neamului acesta blînd,
Vioara-i fruntea lui senină
ce nu s-a aplecat nicicînd
sub mînă rece și străină.

Arcușu-i lacrima fierbinte
durerilor sortită vamă,
Vioara-s plaiurile sfinte
purtate-n inimă și-n minte
de cînd rostim cuvîntul mamă.

Arcușă-i vîntul dinspre seară
prelins pe frunza de stejar,
Iar văile sînt o vioară
ce, sub al soarelui pojar,
se tînguie și se-nfioară.

Arcușu-mi lunecă prin vine
din creștet pînă la picioare ;
Eu sînt vioară lîngă tine
Vibrînd pentru al meu popor
și cînt la greu, și cînt la bine
Balada cea nemuritoare
Și Imnul către Tricolor.

Prieteni !

Mă-ndeamnă chemarea să plec de la mine,
De la mine la tóamnă e numai un pas,
Deși îmi mai curge fierbinte în vine
Fierbinte în vine mai țipă un glas.

Mi-e dor de albastru, mi-e dor de adînc,
De-adîncul din mare, de-adîncul ideii
Căci încă mai pot să mîngîi, să string
Să mîngîi, să string candoarea femeii.

M-aș duce aiurea, pe-o-ntinsă cîmpie
Pe-o-ntinsă cîmpie cum e pe la noi,
Dar nu vreau o clipă ca lumea să știe
Ca lumea să știe cînd vin înapoi.

Comorile toate pe care le-oi stringe
Le-oi stringe în minte, le-oi stringe la piept
Să nu se cunoască tributul de sînge
Tributul de sînge plătit de poet.

Iar cînd m-oi întoarce, într-una din zile,
Într-una din zile, dar foarte tîrziu,
Așez dinainte-mi cîteva file
Cîteva file, un magic pustiu.

Și poate vreodată, la anul ce vine
La anul ce vine, de fi-va un hram,
Vă spun două versuri aflate de mine
Aflate de mine pe cînd sîngeram...

Genetică

Să învățăm de la copaci
emulația spre lumină
și legătura vitală cu pămîntul natal,
creșterea puieților pe lîngă tulpină
și demnitatea exprimată mereu vertical.
Să învățăm de la copaci
că frunza, chiar filiformă
e o creație uimitoare, măreață,
o uzină complexă care transformă
lumina din soare în viață.
Să învățăm de la copaci
generozitatea dezinteresată
și grija pentru plăpînda cămașă fertilă,
mezalianța cu apa lăsată
din norul format cît codrul respiră.
Să învățăm de la copaci
ce este-n esență natura
și cît de aproape sîntem de ei
pe căile ce țin din abis legătura
între ultimul vierme și zei.

Convinși că e timpul, hotărîm că —
învățînd din greșeli mai vechi
și nevoi —
De-azi înainte, acela ce taie un pom
fără să pună alături doi
va fi pedepsit pentru moarte de om.

Toamnă

Cînd ceața doarme-n lapte sub scîntei
Iar pomii fac cu seva lor pictură,
Sărutul soarelui ce se ascunde
Pe șevaletul frunzei muribunde
Presară curcubeie-n ochii mei.

Vrăjit de-această blîndă feerie,
Rememorînd poeme și pasteluri,
O clipă cred că însumi sînt poet
Și-aștern policromii într-un caiet
Cu nonșalanța din copilărie.

Dar prins în ritmul unui joc imens,
Ce ține de la naștere la moarte,
Tot mai atent la cele ce se-ntîmplă,
Din mine scot argintul pe la tîmplă
Urmînd în felul meu al toamnei sens...

plastică

p

«Totul se plătește»

În urmă cu opt ani apărea pe ecrane un cuplu de personaje, repede îndrăgit de public, în deschiderea unei suite de filme ce s-au constituit într-o inedită frescă a lumii pașoptiste pe meleagurile muntene. Mărgelatu, cavalerul justițiar, și actrița aventurieră Agatha Slătineanu au ajuns la cel de-al șaselea episod inaugurat în 1980 de **Drumul oaselor**, păstrîndu-și tinerețea, verva și surprizele aproape nealterate de vicisitudinile dictate de cantitate.

Regizorul **Mircea Moldovan** atenuează situațiile rocambolești prezente în unele episoade anterioare **(Masca de argint, Colierul de turcoaze)** păstrînd în prim-planul acțiunii pe cei doi protagoniști care evoluează dezinvolt în țesătura de intrigi, comploturi, lovituri și contralovituri din epoca premergătoare revoluției de la 1848, așa cum este ea văzută de scriitorul **Eugen Barbu** și colaboratorul său **Nicolae Paul Mihail**. Eroilor li se alătură același bonom și trăznit Buză de Iepure **(Sobi Ceh)**, căruia, poate, numai economia replicilor face să strălucească mai bine în cascadele atît de apreciate de public și, mai modest, ca un interpret stăpîn pe meserie, capabil să ofere căldură și discreție unui rol intrat prin repetiție în capcanele convenției.

Mai puțin de „capă și spadă", mai mult de „glugă și otravă" — **Totul se plătește** distilează cu acuratețe valori ale trecutului, într-o dozare elaborată și atent echilibrată cu planul ficțiunii, în care permanențele genului, atributele sale ce-l recomandă unui sigur succes de public, rămîn egale, coerente, expresive.

Dacă în 1930, **Constantin Noica** era revoltat pe calitatea luptelor din filmul **Haiducii** (regizat de H. Igirosianu), condamnînd eclectismul stilurilor, în **Totul se plătește** avem de admirat aceeași dezinvoltură a tandemului Mărgelatu-Buză de Iepure, în conflict cu forțele adverse „căuzașilor", același suspans pregătit cu grijă încă din pre-generic, un ritm nu lipsit de fluctuații, dar în general susținut inteligent de umor și, de ce nu, uneori chiar de o nuanță tragică (vezi finalul Agathei, la urma urmei și el ipotetic, cum stă bine unui personaj de o asemenea factură.)

Tabloul colorat al epocii nu a solicitat prea mult fantezia regizorului, care s-a lăsat sedus și de inadvertențe ușor de eludat (un personaj fredonează o arie dintr-o operă compusă după trei ani de la evenimentele din 1848). Echilibrul secvențelor este mai mult defavorabil plein-air-ului, în care totuși operatorul **Ion Anton** filmează în unghiuri inspirate crime, ambuscade, urmăriri, tentative de asasinat etc. Exuberanța exterioarelor este subliniată și de compoziția plastică minuțios elaborată, în ciuda scăderilor determinate de o prea economică figurație. În interioare mișcarea personajelor este vizibil dirijată, nuanța parodică a teatralismului părînd mai degrabă o regretabilă neglijență decît o fermă voință de autor. Monotonia unor interioare, convenționalismul unui mobilier situat în afara timpurilor evocate duc la nedorite note artificiale.

Față de ultimul episod, **Colierul de turcoaze**, nume noi pe generic, **Emil Hossu, Mircea Albulescu, George Constantin** schițează cu o măsurată doză de auto-ironie, personaje ambigue și pitorești de la mijlocul veacului XIX, figuri care se reține și pot rămîne ipostaze de dezvoltat în posibile viitoare aventuri. Regretabilă absența lui **Traian Stănescu**, în rolul agăi Villara, un portret savuros al demnitarului prințului Bibescu. Dar mai mult decît personajele, și aici protagonist pînă la urmă rămîne stilul, în ciuda scăderilor impuse de solicitările cantitative ale seriei. Dialogurile savuroase, construirea spontană a situațiilor, adresa parodică, efectul de fundal, determinat în cazul personajelor episodice păstrează calitățile de necontestat ale unui scenariu realizat programatic pentru afirmarea accesibilității și caracterului popular ale unui gen cu vechi antecedente în istoria filmului românesc.

Călin Stănculescu

muzică

m

Anul muzical...

1987 se situează, credem, într-o continuitate firească a orientărilor care au caracterizat anii precedenți în ceea ce privește organizarea stagiunii muzicale, cît și în privința numelor de muzicieni care au apărut pe afiș. Chiar dacă nu putem înlătura caracterul de clasament al opiniilor noastre, nu se poate ignora faptul că părerea cronicarului muzical este marcată de subiectivitate în aceeași măsură în care opinia oricărui meloman va purta amprenta formației sale, a gusturilor, înclinațiilor etc.

În privința participării tinerilor muzicieni la viața muzicală a țării, aș înclina să amintesc, în primul rînd, debutul tînărului dirijor Cristian Neagu, cu prilejul Galei tinerilor dirijori de la Bușteni, apariție care pare a prefața o frumoasă carieră. Tot aici aș situa evoluția studentului Octavian Arion, pianist de mare talent, pe care l-am ascultat într-o gală organizată de A.T.M. și de Filarmonica din Tg. Mureș, în dificilul **Concert pentru pian și orchestră** de Ceaikovski.

Tînăra școală de compoziție românească a înregistrat notabile succese, după părerea mea, locul principal ocupîndu-l **Cvartetul de coarde nr. 3** de Adrian Iorgulescu, lucrare programată în primă audiție cu prilejul unui portret componistic organizat de Radioteleviziunea Română.

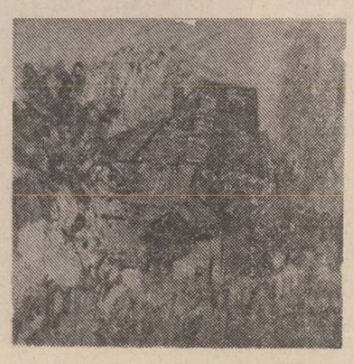

Cred că evenimentul componistic al anului trecut îl constituie prima audiție — audiție în concert, în studioul mare al RTV — a operei **Arșița** de Nicolae Brînduș, după **La țigănci** de Mircea Eliade. Am insistat asupra acestei creații la vremea respectivă ; adăugăm însă că întîlnim aici semnele unei sinteze stilistice a preocupărilor autorului și, poate mai mult decît atît, cristalizarea unui „Zeitgeist", caracterizat în primul rînd printr-o superioară convertire artistică a ceea ce unii numesc frecvent „eclectism", suportul acestor recristalizări reprezentîndu-l, cred, o anumită interesantă, contemporană, platformă de idei.

În domeniul scenei lirice și coregrafice, as aminti montările cu **opera „Nacucco"** de Giuseppe Verdi și punerea în scenă a **baletului „Cintec înalt"** de Irina Odăgescu-Țuțuianu, ambele la teatrul liric și coregrafic bucureștean, prima montare fiind semnată de Hero Lupescu, la a doua, coregrafia aparținînd Adinei Cezar. În ambele cazuri, avem de a face cu exprimări artistice care dovedesc o deplină maturitate de idei. Afirmăm aceasta deoarece respectivele premiere reprezintă, credem, momentele de vîrf ale carierei celor doi artiști.

Viorel Crețu

Anul literar 1987

Rebreanu — cronicar dramatic

Încep această cronică prin reproducerea unei dedicații — cred că nu fac o indiscreție — pe care autorul mi-a dat-o pe volumul „Tinărul Rebreanu" (Ed. Albatros, 1986) : „Lui Gheorghe Suciu, mai tinărul meu confrate, care, pe parcursul anilor, a înconjurat cu căldură mai toate cărțile mele, acest prim volum dintr-o carte închinată aceluiași Rebreanu, carte în care adevărul și zimbetul, de multe ori amar, sînt la ele acasă. Omagii. Niculae Gheran. 8 aprilie 1986".

Am reprodus această dedicație din mai multe motive. Cel dintîi este că după o lucrare de ani de zile (1968—1981 — anii premergători lucrării întîiului tom nu-i numărăm, — pentru că nu-i cunoaștem !), ne temeam că ediția Rebreanu va rămîne aici, la al XI-lea volum — opera de creație — realizată cu o osîrdie similară celei a lui Perpessicius în cazul lui Eminescu. Ne mai temeam că editorul Niculae Gheran, bazat pe sutele lui de mii de „fișe" și, deci, ca primul îndreptățit dintre contemporani să ducă la bun sfîrșit **Opera** lui Rebreanu se apucă de monografia scriitorului și lasă altora continuarea Ediției integrale. Pentru un spirit serios și tulburat de evidențierea adevărului, și numai a adevărului, acest gest nu ar fi fost de condamnat. În măreția templului e încorporată și munca, deasă și repetată, a cărămidarului sau a cioplitorului în granit și marmură după schiță, totuși, renumele rămîne Meșterului Manole, care e încrezător în sine că va putea face încă o „monastire" și mai frumoasă !

Dar Niculae Gheran, după ce ne-a oferit prin „Tînărul Rebreanu" un întîi volum din monografia planificată „în care adevărul și zimbetul, de multe ori amar, sînt la ele acasă" (s-a scris, totuși, puțin despre această carte — poate pentru că e prea gravă, corectă și tradițională ?) iată că ne îmbie cu al XII-lea volum al ediției — **cronici dramatice.** E, iarăși, un tom masiv, 785 de pagini, incluzînd și **Addenda** și **Notele și comentariile.** De data aceasta Niculae Gheran a colaborat la stabilirea textului cu Nedeea Burcă.

Prima cronică este din 24 ianuarie 1910 (în revista **Falanga literară și artistică**), iar ultima din 14 noiembrie 1914 (în cotidianul **Ziua**). Într-un al doilea volum editorul „își propune să adune" „toate articolele despre teatru și dramaturgie" de la cele menționate și sfîrșind cu unele pagini din **Almanahul teatrului românesc pe 1943.** Mai notează editorul : „la alcătuirea sumarului (a amîndurora volumelor n.n.) s-au avut în vedere colaborările din 24 periodice cu cronici dramatice, articole de gen, scurte prezentări ale unor spectacole, la care se mai adaugă alte opt publicații, unde am aflat noi opinii despre mișcarea teatrală românească, exprimate cu prilejul unor interviuri".

Într-un anumit fel, acest prim volum de teatrologie este o surpriză, poate chiar și pentru specialiști. Încă o dată se dovedește că, indiferent pe ce tărîm se aplica, Rebreanu își sufleca mînecile și lucra cu toată osîrdia. Ar fi de dorit un studiu în paralel a activităților de cronicari dramatici ale lui Eminescu și Rebreanu (care, de altfel, poate fi extins și la manifestările în acest domeniu ale altor mari scriitori români).

Este, totodată uimitor să constați cît de mult a muncit Liviu Rebreanu ! Iorga a lucrat, bineînțeles, și mai mult, dar el elabora fie scriptic, fie oral, în chip spontan, ca un fluviu măreț la cascade, pe cînd Rebreanu, aidoma lui Eminescu, elabora încet, prin repetiri, luptîndu-se cu ideea, fraza și cuvîntul. Încă de tînăr, autorul **Răscoalei** și-a însușit cîteva limbi străine (germana, maghiara, franceza, italiana), și-a perfecționat limba zgrumțuroasă de acasă prin deasa recitire a cărților lui Creangă și ale altora, a făcut sute, mii de proiecte de schițe, nuvele, romane, piese de teatru, scenarii de film (primul la noi !) ; a făcut apoi cronică teatrală, literală și publicistică diversă, lucrări administrative, a fost organizator de teatru începînd de la funcția de secretar literar pînă la aceea de director al Naționalului bucureștean. Pînă să ajungă, în 1920, la autorul consacrat definitiv prin romanul **Ion** s-a încercat și risipit, cu o îndirjire de căpcăun, asupra filei albe căutînd să ferece atît ideea cît și cuvîntul. Numai pe cînd se afla în școala militară a scris, după o mărturisire mai tîrzie, vreo 50 de piese de teatru. Ceva similar pînă la recunoașterea deplină ca romancier nu mai cunoaștem a fi făcut decît Balzac.

Materia acestui prim volum de teatrologie (al XII-lea din serie) ne relevă un cronicar pe cît posibil obiectiv, avînd în judecată atît **textul** cît și **spectacolul.** A militat pentru impunerea pieselor românești dar fără a neglija repertoriul clasic universal ; a combătut partiturile futile mimate după modele pariziene și a fost totdeauna atent, de multe ori critic, față de calitatea traducerilor. S-a războit cu directorii Teatrului Național din București (mai puțin cu Pompiliu Eliade) și chiar cu unii artiști (soții Buiandra, bunăoară) ; l-a criticat în postura de director pe Alexandru Davila, dar l-a lăudat pentru piesa **Vlaicu Vodă** ; l-a criticat și pe Ioan C. Bacalbașa în postura de director al Naționalului, cum l-a încurajat pe Brătescu-Voinești în scurtul lui directorat, recunoscînd după aceea că nici el n-a putut face prea mult pentru scena românească. I-a elogiat meritele lui Emil Gârleanu la Teatrul Național din Craiova (ca organizator și promotor de repertoriu serios), numai că să nu uităm că Rebreanu era atunci secretarul literar al aceleiași instituții, iar în cererea lui de demisie din post ne spune că mai toate lucrurile bune săvîrșite în capitala Băniei i-au aparținut... Actorii pe care i-a apreciat la începuturile lor au rămas. Deci a avut fler !

Rebreanu a analizat minuțios și cu propuneri concrete Legea teatrelor, l-a sprijinit pe Pompiliu Eliade ca director și l-a admonestat pe Alexandru Davila în acest sens ; a militat pentru statutul actorului, recunoașterea profesiunii acestuia cu toate drepturile și îndatoririle lui (în epocă se înființase Societatea Scriitorilor Români care statua drepturi pentru literați și al cărei președinte avea să devină peste ani, după ce a avut mai multe funcții în cadrul ei).

Ar mai fi și altele de înseriat în această cronică despre activitatea lui Liviu Rebreanu ca om de teatru, în speță de cronicar teatral, dar nu am vrut, aici, decît să atragem atenția că autorul, încă fără o recunoaștere clară pînă la data aceea (1914), a căutat să fie, pe cît posibil cmenește, un spirit obiectiv și și-a rostit cuvîntul încrezător într-o ordine artistică mai bună a teatrului românesc la început de secol.

Despre această activitate a lui Liviu Rebreanu pînă la zbucnirea lui prin romanul **Ion** înregistrăm un travaliu care implică și cauza domestică și pe aceea cu bătaie în absolut.

A făcut Rebreanu oarecare concesii ?

Da. A făcut. În perioada la care ne referim și care este cuprinsă în acest volum, Rebreanu a fost „logodit", închis la Văcărești, extrădat, căsătorit cu actrița Stefana (Fany Rebreanu) și a făcut... cronică dramatică. După părerea mea, ca cititor al textelor și în acord, cred, cu monografistul său, el a rămas pe cît posibil omenește în planul obiectivității, așa cum va fi mai tîrziu în magistrala sa operă romanescă. Ce a însemnat această perioadă și activitate de cronicar teatral ne-o mărturisește însuși scriitorul într-un interviu acordat mai tîrziu lui Tudor Mușatescu : „...Mă specializasem în «cronica dramatică» pentru că marea mea pasiune de teatru nu mă părăsise nici atunci, cum nu m-a părăsit nici pînă astăzi, și urmăream toate spectacolele de atunci cum urmăresc și pe cele de azi. De aceea scriam eu «cronica». Și apoi cronica dramatică de azi excesivă în a critica... însă pe vremea cînd am început s-o scriu eu la **Rampa** toți actorii erau geniali, toate piesele capodopere. Nu era obiceiul să se spună nimic rău despre ei și despre piesă în cronică. Eu însă am început să procedez altfel... Atunci erau în redacția **Rampei** M. Sorbul, Săulescu și cu mine. Secretar de redacție era, mi se pare, Matei Gheorghiu". Credem că autorul s-a caracterizat corect. Iar în același interviu mai adaugă : „Un singur regret am păstrat, totuși, din epoca aceasta a vieții mele literare. Acela că în șase ani de zile, de la 1909 la 1915, n-am putut să scriu decît zece nuvele (în realitate mai multe, nota N.G., adunate în volumul **Golanii,** apărut în 1916. Dacă viața mea ar fi fost mai ușurată, dacă colegii mei care aveau conducerea vieții literare de pe atunci ar fi avut mai multă încredere în mine ca scriitor, aș fi scris poate un roman ori două în tot acest timp. Abia cînd am putut ajunge să am o independență materială, m-am putut consacra complet scrisului. Și atunci mă gîndeam cu părere de rău la cei șase ani pierduți". De fapt — cîștigați pentru artă !

Așa stînd lucrurile, Niculae Gheran trebuie să-și ducă la capăt o dublă obligație : prima, de a desăvîrși **ediția** Rebreanu ; a doua, de a ne da monografia corectă și deplină a celui mai mare romancier român, chiar dacă trebuie să treacă, uneori, pe deasupra „zimbetului amar".

Rebreanu este un stîlp al literelor românești, iar cel care știe să-l evidențieze în lumina lui perenă binemeritată, și dînsul, elogiul peste timp.

Gheorghe Suciu

Imagini literare esențiale

Mai puțin avute în vedere în bilanțurile de sfîrșit de an, antologiile participă, însă, prin specificul lor, la dinamica vieții literare fiind cărți care circulă alături de celelalte scrieri beletristice. Totodată să nu uităm faptul că, oferind cititorilor texte selectate din literatura contemporană sau clasică, antologiile fac, așa cum spunea Ibrăileanu, „oficiul de îndrumare a lecturii" și prin asta îndeplinesc o anume funcție didactică. În ultimii ani, au apărut numeroase culegeri remarcabil alcătuite asupra cărora critica ar fi trebuit să se aplece cu mai multă atenție, subliniindu-le, atunci cînd e cazul, aspectele originale privind documentarea și criteriul selecției. Îmi vin de exemplu în memorie două titluri de antologii lirice remarcabile, apărute în anii precedenți, **„Ceres și Pan"** (o amplă culegere de poezie bucolică românească, însoțită de un substanțial studiu) și **„Excelsior"** (cuprinzînd lirica marilor aspirații) cărți care, dincolo de rolul lor instructiv, dăruiesc cititorilor momente de reală bucurie estetică și acest lucru îl putem spune în legătură cu multe antologii axate pe teme interesante și abordînd genuri literare diverse, de la poezie la proză scurtă, texte critice sau reportaj. Dar să vedem ce ne oferă anul 1987 în acest domeniu : **„Cîntec pentru zorii de zi"** este o antologie de poezie tinără, cuprinzînd producții lirice ale tinerilor lansați în ultima vreme de Editura „Albatros". La aceeași editură a apărut culegerea de proză și poezie **„Bărăgan, cîmpia soarelui"** ; autorul ei, profesorul brăilean Ion Munteanu, a adunat cu răbdare și pasiune texte ale scriitorilor noștri clasici și contemporani inspirate din realitatea „fierbinte" a Bărăganului. Dintre culegerile cu tematică istorică merită a fi amintită antologia **„Pagini de epopee"** apărută la Editura Militară în binecunoscuta colecție „Columna", este vorba de o selecție din publicistica referitoare la războiul de dezrobire și reintregire națională din 1916—1918. Ediția, îngrijită de Teodor Virgolici, prezintă un interes sporit prin faptul că pune pentru prima oară la dispoziția cititorilor articolele lui Octavian Goga publicate în ziarul „România" în anul 1917. După antologii întrucîtva asemănătoare prin valorificarea tezaurului literaturii noastre vechi au apărut la Editura „Minerva", și anume cea intitulată **„Basme cu animale și păsări"** (în colecția Meșterul Manole) cealaltă fiind o reeditare a culegerii de poezie populară **„Cu cît cînt, atîta sînt"** alcătuită de Ovidiu Papadima. La aceeași editură a văzut lumina tiparului antologia **„Poezia, izvor de frumusețe",** carte îngrijită de Florin Șindrilaru (dincolo de bunele intenții ale autorului, selecția este însă discutabilă). Și pentru că am amintit în rîndurile anterioare de o culegere de basme, nu putem trece cu vederea frumoasa inițiativă a Editurii „Ion Creangă" de a tipări antologia **„Basmele românilor"** într-o formulă grafică de excepție. Utilă și plăcută la lectură este culegerea de proză **„Făt Frumos și spicul de aur"** cuprinzînd povestiri ale scriitorilor contemporani, volum apărut la aceeași editură. Întorcîndu-ne la genul liric semnalăm o surpriză plăcută pe care ne-a făcut-o anul acesta Editura „Cartea Românească" prezentîndu-ne un florilegiu de poezie din R.S.S. Moldovenească sub titlul **„Constelația lirei".** De un succes deosebit la public se bucură reușita culegere de proze fantastice tipărită de revista brașoveană „Astra", realizatorii au făcut o selecție severă incluzînd piese cu adevărat reprezentative ale genului.

Am lăsat intenționat la sfîrșitul acestei enumerări (neexhaustive) una din aparițiile de excepție în domeniu și anume antologia eseului românesc, intitulată sugestiv **„Carte pentru minte, inimă și literatură",** cuprinzînd o amplă prefață (de fapt un studiu despre istoria eseului) comentarii și note biobibliografice de Dumitru Tiutiuca. Volumul, apărut la Editura „Albatros", are meritul de a demonstra nivelul european al eseului românesc, prilejuind cititorilor participarea la un adevărat „banchet spiritual" pe diverse teme, pagini din Cantemir, Negruzzi, Ibrăileanu, Eliade, Noica, Petre Pandrea, Călinescu, Edgar Papu ș.a. se adună într-un fermecător spectacol de inteligență și sensibilitate, oferindu-ne o carte care, așa cum spune și titlul, se adresează deopotrivă minții și inimii.

Alexandru Horia

Povești ardelenești

Apariția volumului de **Povești populare din Transilvania** *), de Ioan Micu Moldovan, ne ajută nu numai să înțelegem, mai bine, adevărata concepție despre limbă a latiniștilor, ci ne pune în fața unei realități care se sprijină, deopotrivă, pe aspectele vechi ale limbii noastre, pe caracterele ei regionale ardelenești ca și pe unele elemente latiniste.

Poveștile respective au fost adunate de elevii lui Moldovanuț, cum i se mai spunea învățătului profesor de la Blaj, și, prin urmare, poate fi pusă la îndoială, pînă la un punct, nu atît autenticitatea limbii lor, cît unitatea acesteia. Cea mai importantă subliniere pe care o putem face, din acest punct de vedere, este în legătură tocmai cu lipsa de unitate stilistică a textelor respective, cu limba diferită de la basm la basm. Nu este, însă, vorba de nici un fel de intenție de a acoperi realitatea. Poveștile respective n-au fost înregistrate nici pe benzi de magnetofon, nici pe discuri cerate, din simplul motiv că în vremea în care au fost culese ele, nu existau asemenea mijloace. De fapt, nici n-au fost culese, ci reproduse, din memorie, de cei care și le-au însușit de la alți povestitori, anteriori. Așa stînd lucrurile, putem afirma că avem atîtea stiluri cîți informatori ne-au furnizat aceste texte. Ele nu reprezintă o limbă autentic folclorică, ci una influențată de limba literară a epocii, de una cu sensibile particularități ardelenești. Dacă, prin ajutorul unor fonetisme, cuvinte sau forme populare, putem localiza, cu destulă ușurință, aceste texte în diverse zone din Transilvania, cele mai multe în jurul Blajului, nu-i mai puțin adevărat că, prin altele, ajungem la concluzia că peste limba folclorului propriu-zis s-au suprapus numeroase elemente neologice, sub ambele aspecte. Avem, pe de-o parte, cuvinte ca **ambii, compătimi, conchide, conturba, demn, descinde, edificare, elibera, eternizare, fidel, impune, imputa, indigna, invidia, pardona, periclita, precedent, recurge, relațiune, repausa, stupid, toast,** pe care informatorii le-au luat din limba curentă a intelectualilor sau din textele literare, prin intermediul școlii, iar, pe de altă parte, ne întîmpină numeroase latinisme, care au fost impuse elevilor din Blaj de către îndrumătorii lor direcți : **agru, astut, campană** (= clopot), **centenar** (= majă), **computa, debui** (= trebui), **demanda** (= porunci), **enara** (= povești), **fine, fini, lacera** (= rupe, sfîșia), **mandă** (= porunci), **mandat** (= poruncă), **morb, morbos, mur** (= zid), **padiment, pater, sacrament, serv, sigil, silva** (= pădure), **specia** (= privi), **sum** (= sunt), **vivat.**

Cu tot numărul mare de neologisme, din care am dat numai o parte în listele de mai sus, elementele de natură populară sînt sensibil mai numeroase ; ele ne demonstrează că puternica influență cultă n-a putut schimba, fundamental, caracterul folcloric al limbii textelor. Iată și în cazul acestora o listă parțială (cuvinte propriu-zise, dar și forme și fonetisme proprii vorbirii ardelenilor) : **aldui,** / **aleș** (= pîndă), **aleșui** (= pîndi), **bai, bandă,** (= fanfară), **batăr, berc** (= pădure mică și deasă pe malul unei ape), **beteag, biriș, boltă** (= prăvălie), **boreasă, cătană, ceacău, celezi** (pl.), **chindeu, cocie, cociș, dărab(ă), ferdelă, fiacăr, frăgar, froaie, glăjuță, haznă, hînteu, hîlbe, hoheri, hunsfut, iagăr** etc.

Numărul regionalismelor, ardelenești, de toate felurile, este mult mai mare, dar nu este locul să le înșirăm aici pe toate. Din cele deja citate, se vede ponderea lor asupra tuturor celorlalte elemente de vocabular.

Am spus că, sub raportul stilului, textele se deosebesc în funcție de subiectul informator. Este vorba, se înțelege, de deosebiri care se reduc, în general, la vocabular, nu la construcția propriu-zisă a basmelor, care este, peste tot, cea tradițională. Unele bucăți se disting prin marele număr de neologisme (împrumuturi din limbile romanice sau latinisme propriu-zise !) și nu conțin decît foarte puține elemente regionale. Altele, dimpotrivă, se caracterizează, în primul rînd, prin frecvența mare a elementelor regionale și nu conțin decît foarte puține neologisme. Pentru exemplificare, am putea cita, pentru prima categorie, **Cucul din dunga raiului** (pag. 61—64), iar pentru a doua, **Florea Înfloritu** (119—122).

În privința conținutului textelor, vom spune că cele mai multe au caracter mixt ; motivele din ele se confundă și „împrumuturile" dintr-o parte sau din alta sînt frecvente. Unele basme sînt prezentate doar fragmentar. Modificări au suferit și formulele (inițiale, mediale sau finale). Iată un exemplu edificator. În basmele cunoscute mie din perioada liceului, auzite de la bătrînul Ion Ianu, era frecventă formula, medială, în formă de dialog : **Cionț, copii !** La aceasta, noi răspundeam : **Leveș !** În poveștile lui Ioan Micu Moldovan, nu apare nicăieri, formula întreagă ; ea a fost redusă, doar, la primul cuvînt, **Cionț,** cum l-am notat de mai bine de zece ori. Într-un singur loc, și anume la pagina 137, în basmul intitulat **Cine-ți este mai credincios,** el apare în dialog, dar în altă formulă decît cea cunoscută mie : **Cionț !**

— Ascultăm !

Cîteva cuvinte au nevoie de un supliment de explicație întrucît sensul lor de bază este altul decît cel din poveștile noastre.

Celezi, de la paginile 6, 30, 31, 79, este unguresc, la origine, și însemnează **copii.** Cu acest sens circulă în graiurile ardelenești, cum l-am auzit eu însumi, pe la Năsăud : **Ce-ți mai fac cilezii ?** Uneori cuvîntul are înțeles de familie. În basmele lui Moldovan, sensul lui este mai ales de **servitori,** schimbare determinată, cu siguranță, de vîrsta celor în cauză.

Froaie, de la paginile 88, 89, 90, 177, 178, 179, a suferit și el o modificare de înțeles. El nu este sinonim cu **servitoare, guvernantă.** Aceste sensuri le-a primit datorită unor împrejurări speciale. Provenit din limba germană (die **Frau !),** prin intermediul sașilor, el este sinonim cu **boreasă** (127, 129, 152, 154, 158, 173, 178), alt ardelenism, rezultat din **boiereasă.** Amîndouă au sensul de **femeie fără grijă,** care are totul la dispoziție. În vorbirea din părțile Năsăudului cuvîntul apare, de obicei, în contextul : **Ce-i pasă, ei ; nu are necazurile noastre. Trăiește ca o froaie.**

Zapoade (de fapt, **zăpode !)** are înțelesul de loc așezat, împotriva contextului, care poate duce în eroare : „zapoadea cea mai tihărească în fundul pădurei..." (127). Sensul lui îmi este bine cunoscut dintr-o serie de toponime (aproximativ douăzeci !) din Nepos, județul Bistrița-Năsăud. Printre ele : **Zăpodea cea lungă ; Zăpodea cea largă ; Zăpodea cea scurtă ; Zăpodea stinii ; Zăpodea Cirligului ; Zăpodea Măgurencii** etc.

O mențiune specială merită verbul amiazăzi, al cărui înțeles este cel de **a lua masa de prînz ; a prînzi.**

Din limba veche, provine verbul **să blem,** adică să mergem, pe care îl întîlnim și într-o poezie de tinerețe a lui Coșbuc, unde ar putea să reprezinte o reflectare a situației din graiul de acasă al poetului, de pe Valea Sălăuței, unde mai persistă încă. Avem, apoi, substantivul **fur,** sinonim cu **hoț, lotru, tîlhar,** pe care le întîlnim, de asemenea, în poveștile lui Moldovan, uneori mai multe pe aceeași pagină (189 : **fur, hoț, tîlhar).** Din limba veche provin și **iușor,** pentru ușor, **plini,** pentru împlini, **vià** pentru a trăi. **Fur** și **vià** apar, în mod curent, în scrisul lui Sadoveanu și Arghezi, ca o reflectare a limbii din textele vechi, la primul, ori din cele bisericești, recente, la al doilea. Pe **vià** l-au impus latiniștii, prin Cipariu, mai ales, în scrisul cărturarilor ardeleni.

În poveștile lui Moldovan ne întîmpină mult mai des fonetismul **mumă,** decît **mamă,** care trebuie considerat mai degrabă regional decît arhaic, cum dovedește prezența lui în scrisul unor autori moderni, în frunte cu Lucian Blaga, care n-au manifestat înclinații speciale pentru limba veche. Dar pluralul, articulat, al acestui cuvînt, **muminile,** pare a fi arhaism.

Dintre particularitățile ardelenești, vom mai remarca doar pluralul **chindeauă, hînteauă, părauă,** care este răspîndit pretutindeni, în provinciile de peste munți, unde îl întîlnim la mai bine de o sută de substantive. În volumul nostru, singurele exemple sînt acestea, citate aici, cu observația că, alături de **hînteauă,** apare și **hînteie.**

Poveștile lui Ioan Micu Moldovan ridică numeroase probleme și răspund la multe semne de întrebare. Soții Ion și Maria Cuceu, editorii volumului, aduc servicii dintre cele mai importante nu numai folcloriștilor, ci și lingviștilor. Strădania lor merită toată lauda.

Gavril Istrate

*) **Ioan Micu Moldovan : „Povești populare din Transilvania culese de elevii școlilor din Blaj" (1863—1878), ediție îngrijită de Ion Cuceu și Maria Cuceu. Prefață de Ovidiu Birlea. Editura Minerva, București, 1987.**

Cunoașterea hyperionică

Urmare din pag. 1

forța suficientă, sub toate aspectele, de a-și impune **credibil** punctul de vedere. Încît, ca și în **Hyperion 1,** George Munteanu se ridică la ceea ce am numit **exemplaritatea** demersului critic, de la programul hermeneutic din Introducere pînă la zăbovirea finală asupra conceptului de **eminescianism,** care, iată, se vede încă o dată consacrat de unul dintre principalii exegeți contemporani ai poetului. Locul său era, într-adevăr, într-o carte **concluzivă,** cum e cea de față, ca încununare a demonstrației, sub girul unei metodologii moderne, care a știut să asimileze de la alții **cum** trebuie și **cît** trebuie pentru ca să se impună un **model** hermeneutic personal, totalizant, adunînd sub același arc voltaic, într-un organism viu, cele trei tipuri de lectură (textuală, contextuală, subtextuală), triadă dialectică ce nu întîmplător reapare și la nivelul celor trei invariante structurale : **sensibilul, reflexivul** și **imaginarul.** Și să mai precizăm că „metoda" pentru care a optat, în cele din urmă, George Munteanu implică ceea ce G. Ibrăileanu numea **supunere la obiect,** recte la opera investigată. Conceptele estetice cu care operează criticul aparțin, într-un fel, lui Eminescu însuși și, dacă ele au putut fi operante după un secol, e semnul extraordinar al **actualității poeticii** eminesciene, departe de orice „influențe" și anticipînd, în chip tulburător, o paradigmă estetică precum aceea a lui Dámaso Alonso. Între altele, deoarece afinitățile gîndirii eminesciene cu secolul XX sînt surprinzător de vii și de multiple (v. și Edgar Papu, Mihai Cimpoi etc.). Ideea din **Istorie...** că Eminescu este un Bacon al poeticii moderne se vede acum motivată cu acuratețe și măsură, fiindu-ne imposibil aici să rezumăm bogăția de probe invocate. Firește, se pot găsi și cîrtitori care să refuze ceea ce devine tot mai mult de domeniul evidențelor. Ne explicăm reușita lui George Munteanu prin revenirea repetată asupra textelor eminesciene, prin eliberarea de vechile poncife ale eminescologiei, prin coroborarea tuturor disponibilităților intelectuale atestate de poet, prin cultura echilibrată, sintetică, înălțată pînă la **ontologie** și prin vocația unei priviri critice integratoare de care puține personalități beneficiază într-un asemenea grad. În istorie, părea insuficientă demonstrația „coerenței integrale", în ciuda analizei stratigrafice, poate și fiindcă axa dialectică a viziunii eminesciene („antitezele sunt viața") nu difuza încă masiv în toate compartimentele și fibrele discursului critic, deși datele problemei fuseseră puse. Criticul se află acum la nivelul hermeneuticii **tot/parte** din gîndirea românească modernă a lui Mircea Eliade, Constantin Noica și Adrian Marino. Faptul îi permite să facă proba cunoscutei observații argheziene că, fiind „foarte român", Eminescu își dă măsura universalității. Cît de departe se află criticul de vechea aserțiune a eminescologiei că poetul este „un produs tardiv al romantismului german" etc. ! Setea de cunoaștere a lui Eminescu — oglindită de cultura-i multilaterală de anvergură universalistă — n-a făcut decît să slujească o viziune profund personală și românească, în același timp, al cărei fond ontologic este **dorul** „străjuit în partea lui dinspre vechime de seninătatea **Mioriței,** iar în partea dinspre contemporaneitate de seninătatea **Luceafărului** eminescian" (p. 272). Nicăieri tensiunea antitezelor nu se subtilizează mai fecund decît în viziunea **dorului nemărginit,** printr-un singular proces de cunoaștere atotcuprinzătoare, „hyperionică", implicînd corelarea celor trei trepte — sensibilul, reflexivul și imaginarul — ultima purtînd rosturile sintetizatoare ale **fantaziei** ca semn al genialității, după credința proprie poetului. În atare context, suprema expresie a gîndului eminescian o îmbracă **Luceafărul,** „cel mai greu penetrabil mit românesc modern" (254), în care scriitorul a **încifrat** sinteza potențialităților cunoașterii omenești, în zorile literaturii moderne. George Munteanu vede în **Luceafărul** un incomparabil **mit al cunoașterii,** superior tuturor încercărilor din literatura anterioară lui. Desigur, și alți comentatori au abordat chestiunea relativ la **Luceafărul,** dincolo de simpla alegorie a geniului spre care ne-a îndreptat pașii o însemnare celebră a poetului (însă fără **reducția** la care a apelat, în genere, critica !). Dar năzuința lui George Munteanu e de a scormoni mult mai adînc lucrurile, de a-și duce gîndul pînă la capăt. În acest scop, el încearcă o sintetizare a fundamentelor cunoașterii din antichitatea grecească și pînă azi. Modelul cosmologic geocentric venea din punctul de plecare narcisiac, antropocentric, al cunoașterii, al cărui caracter eidetic l-a exprimat, cu șase veacuri înainte Ptolemeu, Protaggras, cu axioma „omul este măsura tuturor lucrurilor". Esența se concentrează la poetul nostru în metafora **cercului strimt** sau în **micul eu.** Răsturnarea copernicană a geocentrismului a însemnat, totodată, și baza revoluționării gnoseologiei, menită să ducă la ruptura cu antropocentrismul tradițional, echivalare, la Eminescu, cu o expansiune a **cercului cunoașterii.** Această schimbare de paradigmă cerea răsturnarea însăși a **axiomei** lui Protagoras. Interesant e faptul că Im. Kant, destinat să aducă inevitabila cotitură și căruia i se recunoaște revoluționarea gnoseologiei, nu a mers pînă la capăt, fiindcă ținta lui a fost să demonstreze posibilitatea de existență a **științei exacte.** În acest mod, Kant nu s-a atins decît parțial de imaginea omului ca „măsură a tuturor lucrurilor". Conștiința devine creatoare a adevărului obiectiv (fenomenal) prin mijloace apriorice, nu îl oglindește în chip pasiv, cum credeau cei vechi. Kant recunoaște existența unui **lucru în sine,** dar conștiința n-are acces la el. Optimismul **conștiinței creatoare** a trecut și la Hegel, și la romantici, ducînd, într-un fel, pînă la ultimele consecințe, paradigma gnoseologică a lui Protagoras. Continuîndu-i, aparent, pe Kant, Schopenhauer și pe romanticii germani, Eminescu desăvîrșește, de fapt, pe calea totalizantă a **fantaziei,** revoluția modernă a cunoașterii, proclamînd polemic răsturnarea vechii paradigme : **fiecare lucru își are propria lui măsură.** E altceva decît sofisticatul **lucru în sine** kantian. George Munteanu insistă deosebit asupra acestei răsturnări atestată abundent de manuscrisele poetului. Ca și Engels, Eminescu e convins de **relativitatea** cunoștințelor umane, motiv de reflecție central abia în veacul nostru. Iată de ce închistarea într-un anume **sistem** de gîndire i se părea poetului specifică **cercului strimt. Desentimentalizarea** și **dezideologizarea** pentru care optează poetul, subliniate insistent de exeget, cu multe argumente, înseamnă un salt decisiv în raport cu știința și poetica romanticilor. Expresia ultimă și cea mai desăvîrșită a „paradoxului cunoașterii" criticul o descifrează în **Luceafărul,** paradox încifrat în polaritatea **cercului strimt,** pe de o parte (echivalentul axiomei lui Protagoras) și, pe de alta, **nemărginirea hyperionică,** simultan și punte de trecere între **parte** și **întreg,** particular și universal. Geniul poate deveni măsură a lumii tocmai dezicîndu-se de trufia că **omul este măsura tuturor lucrurilor.** Ca nimeni altul a pătruns Eminescu „paradoxul cunoașterii", piatră de încercare a gîndirii moderne : **„cunoașterea umană sporește în progresie aritmetică, pe cînd lucrurile ce le rămîn oamenilor de cunoscut sporesc în progresie geometrică"** (p. 249). „Drama geniului" este, de fapt, drama cunoașterii pe care Eminescu a știut s-o mascheze perfect în povestea de dragoste din **Luceafărul.**

În eminescologie, cartea de față este un eveniment.

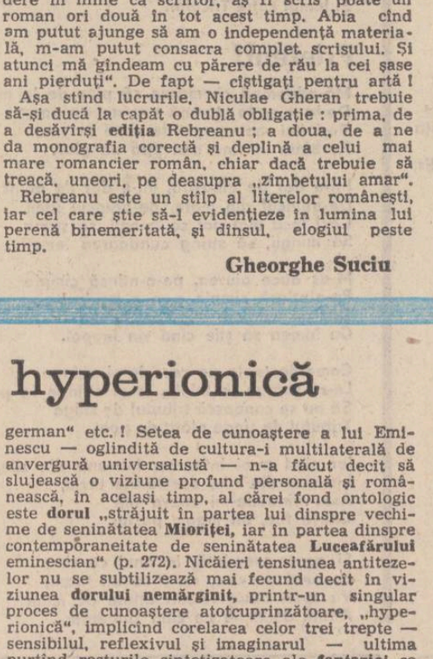

Busole și catarge

Urmare din pag. a 3-a

Acum, în noiembrie, acasă la vechiul prieten, Octavian Lazăr mi-a arătat copia următorului volum de proză, predat tot la „Junimea", era obosit și trebuia să intre în tură de noapte, mi-am amintit turele lui de noapte de prin 1966—67, cînd începuseră să producă marile combinate din Lunca Sucevei, și fluierele locomotivelor — dintre care una era precis condusă de el, de Oti Lazăr ! —, aducînd trenuri cu materie primă și plecînd spre toate zările țării cu produse finite, erau mai dese decît strigătele miilor de cocoși, în puterea nopții, în orașul vechi. L-am întrebat — cum mai merge treaba acum ? „Nu se compară, bătrîne ! Cu oricît ai înmulți, și tot nu se compară !"

L-am părăsit în înserarea timpurie de început de iarnă, afară fulguise, pe jos se topea, dar pe acoperișe se mai păstra pudra acelei ninsori, am zîmbit la amintirea ascensiunilor noastre nocturne, cu scopul de a vedea cum înaintează orașul spre dealurile mărginașe. (Blocul mecanicului-scriitor se află pe un asemenea fost deal mărginaș.) Am luat-o drept (cum credeam) spre **Arcașul,** dar am rătăcit drumul : eram într-un cartier necunoscut, printre locatari noi amestecați cu macarale, peisajul știut al acestor inceputuri, încă fără trotuare, dar cu covoare scoase la aerisit, încă lipsite de bănci, dar cu inevitabilii vecini ieșiți la taifas, pe treptele nefețuite ale blocurilor. „Sînteți suceveni ?, am întrebat. Undeva, pe-aici, nu e intersecția străzilor Mihai Eminescu — Veronica Micle ?" „Mai aveți de mers pînă acolo !" Și-am mai avut ceva de mers, într-adevăr, printre pietrele acelea noi de temelie nouă.

★

Ce parîme mă leagă totuși de acest fabulos tărîm ? m-am întrebat adesea. Cu douăzeci și doi de ani în urmă, aici se puneau temeliile marilor cetăți industriale de astăzi. Bucovineanul-constructor are în el ceva dintr-o la fel de străveche adîncime ca și a altor provincii românești ; dar mai este ceva, cumva ritualic, în felul în care bucovineanul, înainte de a construi, își pregătește uneltele și materialul. Bunăoară, el se spală pe mîini și pe obraz înainte de a dobori un copac. Ba chiar îi cere iertare copacului, foarte concret, îi cere iertare, ca și cum ar fi de-o seamă cu dînsul și din aceeași plămadă vie. Ca de la egal la egal se simt și se comportă acești oameni cu trupul Naturii, pe care necontenit au prefăcut-o, în tot mai frumoasă, și mai îmbelșugată, și mai impunătoare, ca să fie, dacă se poate, în rînd cu Țara. Acest profund și complex proces, la care am participat, numindu-l în articolele ziarului nostru „dezvoltarea armonioasă a tuturor zonelor țării ca rezultat al politicii clarvăzătoare a partidului", proces mai cu seamă amplificat în Epoca actuală, și-a pus pecetea pe bucovineni, dar și pe cronicarii acelui ținut fantastic, adîncindu-ne înțelegerea Istoriei și maturizîndu-ne.

Iar scrierea unei cărți ce altceva este dacă nu o altă fabuloasă construcție ? Nu știu de ce, și nici nu mi-am dat seama ce metaforă fac, intitulîndu-mi prima carte despre bucovineni — PIETRELE ACESTEI CASE. Oriunde m-aș fi dus după aceea, oriunde m-aș fi apucat de scris alte cărți, nu avea nici o însemnătate locul : povesteam în continuare, și încă mai povestesc, și voi povesti și de aici înainte, despre bucovinence și bucovineni.

În călătoria spre Nord, la începutul iernii, un crîmpei de Patrie mi-a dat deodată măsura întregului. Pe „pietrele acestei case", adică pe temeliile Țării, două decenii au statornicit atîtea, cîte n-a reușit o istorie milenară. Așa încît, din vîrful vreunui închipuit catarg, cine navighează spre noi pe oceanele lumii este în totul îndreptățit să creadă și să anunțe cu voce răsunătoare, că descoperă un nou continent : „Pămînt ! România !"

Angajament și asumare

Urmare din pag. 1

un nou curs în dezvoltarea noastră ulterioară, în decembrie trecut în care tînăra noastră Republică și-a aniversat patruzeci de ani, perioadă de timp în care și-a demonstrat deplina maturitate într-o ascensiune, nu lipsită de greutăți, continuă pe drumul ales, acela de construire a societății socialiste și de pregătire a căii spre comunism.

Ca orice tînăr scriitor și eu am încercat și voi continua să surprind în romanele mele cele mai importante momente care ne-au marcat viața nouă, celor de o vîrstă cu Republica. Dacă în „Și noi am purtat lodene", prezentam, în planuri paralele, momentul decisiv al devenirii noastre (revoluția de la 23 August) și etapele democrației în care se forma tînărul meu personaj, și dispăreau mentalități și concepții din gîndirea și comportamentul altora, în „Fiesta non stop", roman pregătit pentru tipar încă din 1982, am dorit să prezint același tînăr, dar, după cîțiva ani, în plină dezvoltare a societății noastre, într-un moment cînd privește lucid în urmă la propria sa formare și realizează că totul se datorează numai noilor condiții în care trăiește, condiții create ca o consecință firească a Congresului al IX-lea al P.C.R. și a suflului novator căpătat de partid și transmis poporului pentru care ființează.

Moment de aniversare dar și de angajamente și asumare a sarcinilor ce ne revin. La mulți ani, Patrie și tinerețe veșnică !

POȘTA REDACȚIEI

CORINA OZUN, Timișoara : Ne scrieți că aveți nevoie de o încurajare, dar ne temem că nu de la noi ar trebui să o așteptați. Ca să vă convingeți, citiți aici, reprodus integral, textul intitulat **De tine : „Îmi este sufletul atît de plin de tine / încît mi-e teamă uneori c-am să mă-năbuș / Și am să mor de tine / am să mor de tine / să mor de tine / de tine“.** V-am încurajat ?!

IOSIF BERARU, Cluj-Napoca : Am primit mai multe plicuri conținînd aceleași „gîndulețe“ (așa le-ați numit) cu miză joasă, și care n-au nici o legătură cu poezia. Iată un exemplu (dintre cele mai reușite) : **„Cam de pe la mijloc / amintirile încep / să se rujeze / unele se cred chiar frumoase“. (Vîrstă).** Încercați cu altceva.

MARIA DIN JIBOU : „Am ales numele acesta pentru că-mi place foarte mult, e cald și limpede. Și aproape că nu mai e un nume, ci un simbol al femininului“. Dacă veți ajunge să semnați cărți cu acest nume, va fi într-adevăr foarte frumos. S-ar putea totuși ca accentul pe care-l puneți pe „feminin“ să vă orienteze greșit ; gîndiți-vă că numele lui Homer, Dante, Goethe, Eminescu... sînt embleme ale poeziei și nu „simboluri“ ale... **masculinului !** În rest, compozițiile dv. conturează o fază de început a **spunerii de sine**, personale (confesiuni, rememorări) și par a indica o predispoziție mai curînd narativă decît poetică. Dv. **povestiți** ceva care vi se întîmplă ori vi s-a întîmplat ori vi s-ar putea întîmpla ; o porniți dintr-un punct oarecare și apoi **relatați** evenimentul (ex: **„Era departe, în munți / un sat / uitat de moarte / uitat de viață. / M-am rătăcit în el / printre bătrînii lui / ca o ciută sperioasă într-o ninsoare“** etc. sau **„Te iubesc / așa cum mi-aș iubi sufletul / înflorit într-o noapte de mai. / Plutești ca o lebădă / ca o umbră cuminte / pe apele limpezi ale gîndului meu / Mi-e așa de pustiu fără tine“** etc.). Or, poezia este un gen sincretic, în care valorile comune ale timpului și spațiului se dizolvă (și rezolvă) într-o altfel de semnificație.

NADINA ROMAN : „...prin muzica ploii / o piatră din stele / a sunat / imitîndu-ți / respirația udă“. Mai trimiteți (concentrînd discursul și reținînd doar nucleele de poezie ; în afara acestora, la dv. sînt doar notații fără valoare).

GEALEPU SIMONA, Zărnești : Nici un text citabil integral, dar iată cîteva fragmente : **„disperarea mea / începe ca o formă a materiei / plumbuită de impertinența / neînțelegerii jocului cu fluturii“ (Rest) ; „Îmi creșteau scoici pe mîini și pe piept / Din ochi începură să-mi cadă stele / Ce mută naștere se naște în mine“ (Castel de nisip)** sau **„adolescența mea e o nerecunoaștere / a trotuarelor asfaltate pe care se plimbă / tîrîindu-și picioarele pensionarii sufletelor uitate“ (Tortură)**, din care deducem atît vocația dv. cît și consistența mesajului pe care ați putea să-l transmiteți, dacă ați izbuti să decantați forma optimă a poemului.

O PERSOANĂ — care se amuză să ne trimită cîte un text în fiece plic (pînă acum am găsit 4), semnează **Irina, Emilia, Silvia și... Miss Univers.** Titluri :**Virtualitatea labirintică, Rană a sensului, Cărări stradale, Neființă labirintică.** Par scrise sub dicteu, amestec de banalitate și incoerență : **„Pas / al adormirii / de emailul / inimii / citat : n-aș putea să-ți traduc. / privirea nu-i o taină / un... altfel / rece / într-o chetă / vie — /pe maluri de azil / e gust“** etc. Dacă tot aveți nevoie de această... comunicare, n-ar fi mai bine să încercați să vă lămuriți (și să ne spuneți și nouă) ce doriți în fond ? !

RESLER ANNA KARINA, Codlea, (are 14 ani, elevă în clasa a IX-a) : Este foarte greu să ne dăm seama, din aceste două texte, care sînt posibilitățile dv. reale, cu atît mai mult cu cît **Noapte de melancolie** are aspectul unei traduceri confuze (nu se înțelege cine este **„iubita mea, ca fata unei sfinte“** și nici acel **„El de-odinioară“**). Mai încercați, mai trimiteți.

EUGENIA AMARANDEI, Sighișoara : Între ambiția dv. de a fi publicată și temeiul real al acestei ambiții, este aceeași diferență (și distanță) ca între poezia unei contopiri absolute — și această jalnică formulare: **„Mă simt toată respirînd / prin nara ta“.** Se vede că vă autoiluzionați atunci cînd scrieți **„știu că am început să gîndesc poezie acum mulți ani cînd am început să mă bucur de frumusețea păpădiei“.** Poate că n-o fi fost... suficient ?

MOLDOVAN DOINA, Turda : Cinci texte interesante ca viziune și tematică ; din păcate, compoziția lor este neglijentă, cu lungimi și explicitări nepermise, în formulări improprii, încît adesea ideea se pierde pe drum.

TERCHILĂ LUCREȚIA VIRGINIA, Timișoara : „Tatăl meu este profesor de română și m-a îndrumat în creație, pe care pun multă pasiune încă din clasa a VI-a“ (aflați pentru început că „pasiunea“ nu se „pune“ pe ceva, ci **în, înspre, întru** ceva). **„Poezia a crescut odată cu mine și-și ridică privirile în sus, spre Luceafăr. Știam că odată va trebui să se facă știută“** etc. Este bine că porniți la drum cu atîta încredere ; este rea, însă, lipsa aceasta de moderație și gîndul că drumul e deja terminat (calea spre Luceafăr a fost lungă și dificilă chiar și pentru Eminescu !). Pentru că ne-ați trimis două grupaje, unul expediat în prima parte a anului trecut, cînd erați în clasa a XI-a, iar al doilea prin noiembrie, le vom comenta pe rînd, cu convingerea că, în această fază, cînd aveți zeci de texte scrise, o atenție severă v-ar prinde mai bine decît laudele probabile ale celor din jur (materialul trimis nu mă convinge de înzestrarea dv. poetică). Impresia globală este de manufactură, în care sar în ochi bizarerii rareori întîlnite altundeva (un text se intitulează **„Doinind doinele lui Doinaș“,** poartă dedicația **„Dragei mele Beethoven“** (? ! !), iar ceea ce urmează este aberant și n-are o legătură inteligibilă cu titlul, nici cu dedicația ; ex : **„Aici țigările au culoarea unor ochi / albaștri, care mă priveau uneori / de la un geam, la altul / și insistau asupra hîrtiei mele colorate / ca asupra unei piese de pe tabla de șah. / Dar tu erai calul, care a sărit / și m-a luat în spatele său, / lăsîndu-mă / piesă părăsită pe tușă“** etc.) ; formulări cu intenție și efecte echivoce (ex. : **„O căpiță blondă cu cercei... / Genunchii mei / sunau a clopoței fermecați / sub rochița vaporoasă“**), ori de un gust mai mult decît îndoielnic **(„melcii se scurseră-ncet, liniștit / ca fire limpezi la vale“)**, urmate de alte snoabe bizarerii **(„Cad picături ca lacrimi de om / Peste-a lor carapace / Pic puc pac pic răsună în dom / Toccata care le place“)** ; exprimări rococo **(„Razele de soare au / Devenit / Permanente / Bucle“** în care subconștientul dv. a asociat „permanentul“ cu „buclele“, ceea ce, raportat la „razele de soare“, este de-a dreptul vulgar ; de altfel, în același stil de coafor, altundeva întîlnim : **„Coama / mi-o coafase / lumina cerească“** — dar nu așa, dintr-odată, ci numai după ce : **„Am alergat spre tine / ca o copită / (? !) / de herghelie sălbatică spre soare“** etc.) ; iubitului i se spune, o dată, **„Te-ai întrupat în / vorbele mele / cu simplitatea ta de particulă“,** iar altă dată **„Un orizont s-a întrupat / în chipul tău de tubiroză“** (?!) și **„Acum un orizont îmi pari / cu frunze lungi, cu buze coapte“** (? !). Din textele celui de-al doilea grupaj au dispărut bizareriile, abundă însă platitudinile **(„Plouă cu rouă. / Mi-am îngemănat palmele cu vîntul, / ochii mirositori de ploi albastre / cu ferestre în chip de fete“** — ultimele cuvinte conținînd, totuși (și din nou) ceva echivoc și bizar : sau **„Erai un galeș privitor / cu ochii nor, / umpluți de dor“** etc.). Un singur poem începe bine **(„Palidă față, cu gene întoarse / ca razele lunii / ți-era frig“** ; dar urmarea e nereușită. Un singur text notabil **(Peisaj mioritic)**, cu observația că titlul este nepotrivit (nu este nicidecum vorba despre un **„Peisaj“**), iar finalul (ultimele patru versuri, după **„Azi vă legăn eu, vînturi“ : „Printre sori și soare. / Ochii mei sînt mai negri, / Brațu-mi este mai tare // Sînt aici înflorit prin mioare“**) strică, prin convenționalism, efectul poemului, în loc să-l desăvîrșească ; prelucrați-l, poate îl publicăm. În rest nu-mi rămîne decît să vă urez succes (uneori este mai simplu de **făcut** de la capăt, decît de **des-făcut** de proastele obișnuințe).

Ronea Marieta (București), **Manole Alina** (Iași), **Livia Hreapcă** (Botoșani) : încercări neconcludente.

Fortuna Lorin (Timișoara) : versificări corecte și școlărești ; **Viorica Porițchi** (Chișineu-Criș), **Lipșa Gheorghe** (Galați), **Popa M., Deniss** (Jibou) — deocamdată NU ; **Gulian Olaru** (Iași), **Chinciu Marcel** (Brăila), **Georgeta Pamfil Manta** (Adjud) : NU.

Lector

Ispășire

Un desfriu de liniște afară
Parcă adevărul s-ar ascunde
Se retrag cuvintele în mituri
Cu aureolele rotunde

Cade chipul ca un măr prea copt
În fîntîna nopților cu lună
Cum rostim ce nu e de rostit
Cum rugina pe cuțit se-adună

Părul liniștit din fruntea 'naltă
Izvorăște lung și clandestin
Nu se scutură cu ochii arbori
Să golim paharele de vin

Este ora cruntelor beții
Da venit-a ora să dăm seamă
Trece-mi pe răboj o crimă dar
Ispășirea-i cea mai dulce vamă...

Frig cu păianjeni

Și parcă aripile s-au închis
Rămîn în aer zveltă-alunecare
Aveam în mînă zburătorul vis
Înconjurat de barfe grăitoare

Mă ridicam pe vîrfuri altădată
Și cu păianjeni mă lua un frig
S-o văd pe Ana cea sacrificată
Să aflu adevărul și să-l strig

Hei mîndră Ană zidurile-mi cad
Către nisipuri o scăpare nu e
Într-o pădure cu voi fi un brad
Cum întîmplarea te făcu statuie

Privind la Zeul Soare

Mai seamănă adînca tăcere cu o farsă
Odaia de covoare de scaune de var
Privind la Zeul Soare la fața lui întoarsă
Aducerii aminte plăti-vom vamă iar

Molipsitoare toamna în gînduri cum pătrunde
Să ți se pară poate că ești tărîm mănos
A căuta izvorul și a nu fi niciunde
Cu zboruri fără aripi să te rănești la os

Lumina să suspine în frunzele vorace
Și raze ca ostașii să cadă de cu zori
Frumos ca o mireasă țarina să se-mbrace
Și tandru numai gerul să-i mai aducă flori...

Rugăciune

Să fiu abisu-n care te arunci
Spre-a te-mbăta de contradicții rare
Și uns ca împărat numai atunci
Cînd din cuvinte îți răsare soare

Iar eu regina razelor dintîi
Pe răni să-ți leg iubirea cu blîndețe
Îngenunchindu-ți prunci la căpătîi
Te-aș vindeca încet de bătrînețe...

Laura Vacaru

REMEMORĂRI

Pictor de duminică

Are alura unui copil ieșit să se plimbe pe patinele cu rotile și din dosul ochelarilor cu ramă groasă de bagă scapă din cînd în cînd priviri avertizatoare. Legenda lui e încărcată ca o baterie de Opel record și în bonomia mea nesfîrșită îl alint amical : Milimetru Vintilă. Nu se supără autorul **Muntelui înflorit** și de șase luni încheiate, nesocotind postul sărbătorilor de iarnă cînd consumă doar biscuiți și ceai de rostopască, mă pîndește la intrarea restaurantului scriitorilor, mă prinde de ultimul nasture al paltonului și mă întreabă ridicîndu-se pe vîrfuri :

— Mă, Bricu Mircea, vii la expoziția mea ?

— Vin, zic eu, dar ai deschis-o ?

— N-am deschis-o încă dar să vii și să scrii și despre mine că ai scris despre toți mongolii lumii și tot n-ai devenit celebru.

El e celebru din mai multe motive. Întîi că la debutul primei cărți pe care scria cu majuscule **Petru Vintilă** (să fi fost în anul în care mă nășteam eu ?), s-a așezat în vitrina librăriei înconjurat de cărți purtînd o pancardă mobilizatoare agățată de gît : „sînt singurul poet din acest oraș de gușați !“, lucru care trebuie să-i fi măgulit foarte pe cititorii din orașul de pe Bega. Apoi că e singurul scriitor în viață care a avut prilejul stupefiant de a-și citi necrologul în gazetă scris de un critic indus în eroare de zvonurile colegiale. Și, în sfîrșit, dar nu și în ultimul rînd, că e prezent în dicționarul pictorilor naivi de pe mapamond. E ceva ! Eu nu sînt prezent nici în dicționarul doctorului docent Al. Piru care credea că sînt nepot de-al lui Dumitru Micu. Dacă mai punem la socoteală faptul că a îngurgitat fără să clipească un pahar întreg de ulei de floarea soarelui rafinat (nu vărsat !), prezentat de poetul Eugen Jebeleanu drept „Cotnar“ de dinainte de război, și n-a pățit absolut nimic, comentariile sînt de prisos.

Vine și ziua deschiderii expoziției, Petru Vintilă uită să mă anunțe, dar un amic din provincie îmi dă telefon din Gara de Nord dimineața la șapte și-mi spune că a văzut tabloul intitulat „Nunta de aur a lui Mircea Micu“, că a vrut să-l cumpere dar autorul a ripostat vehement motivînd că nu-l dă pe tot aurul din lume.

Într-o bună zi de joi, înarmat cu o sticlă de **Zarea** pe care scria insinuant „mèthode Champenoise fermentation naturelle dans les caves d'Etienne le Grand“ și fabricată la Panciu, descind în expoziția lui Petru Vintilă și după o privire circulară mă îndrept glonț spre tabloul dedicat mie, gata să-l vîr în geanta diplomat adusă special în acest scop.

E frumos și hazos tabloul. Mă reprezintă pe mine, bătrîn, crăcănat și cu ochelari, cu nelipsitul lanț al ceasului atîrnînd la buzunarul de sus stînd smirnă alături de o jună blondă care trebuie că e nevastă-mea, în fața unui grup de fotografi. Cred că pentru păstrarea echilibrului posedam (în tablou) și un baston. Cred, zic, fiindcă tabloul nu l-am revăzut niciodată deoarece pictorul n-a putut rezista insistențelor nu știu cărui diplomat străin care mă vroia musai prezent în pinacoteca personală. Drept pentru care nu desfac sticla cu subinscripții franțuzești și dau ochi critic prin expoziție însoțit de aproape de artist care declară mereu că el nu pictează decît duminica. Un an egal cincizeci și două de duminici, cincizeci și două de tablouri, nimic în plus, nimic în minus. Sfidînd orice regulă a săptămînii de lucru, în vreme ce restul lumii se odihnește, Petru Vintilă pictează duminica !

Vorbind serios, expoziția impresionează prin farmecul și umorul suculent pe care-l degajă. E naiv autorul romanului lui Eminescu, dar nici prea-prea. El care știe să deseneze la perfecție izbutește să-și **copilărească** linia firesc și fără ostentație. Închipuie ierni cu zăpadă și godaci sacrificați, zburători trecînd deasupra orașelor poluate, obiceiuri de iarnă, nunți fantasmagorice cu mirese șugubețe, orașe denumite Babel în care locuitorii stau și pozează ca la fotograf. Linia e simplă, culorile calde și vesele, ochiul artistului rîde din spatele pînzei.

— Îți place mă ? mă chestionează din dreapta Petru Vintilă. Uită-te la ăsta ! A venit o domnișoară de-aproape doi metri și după ce l-a privit o dimineață întreagă mi-a căzut în genunchi și-a zis „maestre, ori mi-l vinzi, ori mă iei de soție“. I l-am vîndut mă, că am complexe !

— Dar tabloul meu unde e ? ricanez eu.

— Lasă mă, Bricu Mircea, că-ți fac unul mărime naturală și aidoma. Te fac tînăr mă, și frumos și fără ochelari.

Tace și privește a nu știu cîta oară sticla pe care o țin sub braț.

— Ce-ai acolo ? O sticlă de ceva ?

— Ulei de floarea-soarelui, zic eu și pictorul face alergie lovit de amintiri trecute și dispare de lîngă mine.

Astfel că pot savura în liniște tablourile expuse care, majoritatea, poartă în dreapta eticheta „reținut“.

La plecare, apare mai palid dar afabil și mă întreabă :

— Ce zici mă, sînt pictor de duminică sau nu ?

Nu-și imaginează că am numărat tablourile pictate **toate într-un an !**

Mi-au ieșit șaizeci și șapte, minus unul furat de Fănuș Neagu pe motiv că ar fi indecent, minus cel cedat tinerei îndrăgostite. Deci, ar fi fost șaizeci și nouă. Asta îmi spune ceva. Înseamnă că Petru Vintilă a lucrat și în cîteva zile de vineri cînd probabil avea S.R.L.

La ieșire, păstrînd cu grijă sticla de șampanie sub braț scriu în condica de impresii următoarea frază pe care o și semnez : „Avem și noi naivii noștri !“.

Petru Vintilă profită de prilej, îmi sustrage sticla, se ridică pe vîrfuri să mă sărute și, în timp ce scrie pe eticheta șampaniei cuvîntul „reținut“, mă amenință în continuare : „lasă mă, că te fac frumos și în mărime naturală, și fără baston și, dacă vrei, și fără nevastă la braț...“

Mircea Micu

Vitalitatea memoriei culturale

Urmare din pag. 1

care zi. Traiectoriile pe care marile și/sau micile creații iradiază sensuri naționale, modelele efectiv-trăite ale culturii au fost mereu centri nervoși, adică vitali. Ființa noastră culturală s-a afirmat, maturizat și păstrat ca soluție românească între două extreme : pe de o parte, modelul culturii de expansiune — ce ridică o cultură anume la rangul de paradigmă unică și exemplară a universalității — și, pe de altă parte, modelul culturii imitative, predispuse la atenuarea originalității prin captarea întocmai a influențelor. Se poate recunoaște ușor în asemenea stări de fapt funcționarea în plan cultural a unor realități de ordin politic și economic : presiunile imperiilor asupra celor ocupați, protejați, sau doar atrași (și/sau obligați) pe orbite de influență ; raporturile metropolei cu periferia. Dacă unii văd în supraviețuirea românilor doar „un miracol“ acolo unde a fost doar tenacitate, trebuie spus că, lîngă factorul politic, soluțiile culturale și-au asumat rosturi adînci. Întrucît pericolul perpetuu vine dintr-o eventuală cădere în starea imitativă sau dintr-o închidere vegetativă, dialogul și originalitatea trebuie minuite pe liniile unui echilibru dinamic menținut și controlat prin spirit critic, însă doar între limitele în care nu este paralizant pentru creația propriu-zisă. Ca ferment în subterana inițiativelor creatoare sau în formule explicite — cînd pozițiile se delimitează și înfruntă fără cruțare —, această ipostază a conștiinței de sine își face mereu sesizabilă prezența propulsorie. Între polii exagerărilor fără perspectivă — pe de o parte, zburdălnicia modernizatoare, și, pe de alta, instalarea confortabilă într-o tradiție imuabilă, soluții care nu pot fi decît fixări afective și nimic mai mult —, ocolind atît criticismul dizolvant cît și patetismul imitativ sau închiderile sterilizante, identitatea noastră spirituală se recunoaște în cultivarea originalității naționale în afara oricărui naționalism. Universalitatea noastră nu a fost și nu poate fi decît de extracție locală. Ea nu poate fi nici dăruită, nici împrumutată. Acest fir călăuzitor, pornit cu siguranță de la acel paradox cultural al latinității daco-romanilor — reeditat și în formule de ev mediu —, capătă consistență cu ideea heliadescă a sincronizării valorice, cu critica formelor fără fond, cu fireasca întrebare hasdeiană : „pierit-au dacii ?“, cu momentul Iorga, și, mai nou, cu protocronismul lui E. Papu grefat pe ideea de pluralism cultural.

Fiind o cultură cu întindere mică, simptomul imediat a fost păstrarea fondului ireductibil de creație și creativitate sub presiunea multor forțe — unele clare, altele intuite sau chiar nebănuite — care, pe lîngă virtuți stimulative și catalizatoare, au germinat și traiectorii destructurante. Ca reflex al unei adaptări raționale — precizează T. Vianu — „a apărut în literatura noastră acea preocupare despre ceea ce sîntem, cugetarea asupra culturii românești și asupra țintelor ei. Toți gînditorii noștri de seamă și-au pus această problemă. Ceea ce este încă mai interesant este că **în ansamblul vieții noastre sociale a apărut un tip de intelectual al cărui corespondent nu-l găsim cu ușurință în alte culturi,** și anume **tipul omului de cultură** care nu cultivă numai o specialitate științifică anumită, ci care **reflectează la destinul global al culturii noastre și care se simte răspunzător de întreaga orientare a civilizației țării“.** Considerăm că acest fapt explică apariția și consolidarea antinomică — pînă mai ieri — a ideologiilor culturale, accentuarea progresivă a fiecărei poziții, fără ieșiri în spații limitrofe. O analiză atentă ne-ar convinge că, în mare parte, disputele au fost false dispute : diferă unghiurile de atac, accentele, consecințele psiho-sociale, dar se pornește de la axioma cultivării matricei românești a culturii naționale. Cu toate acestea, o constantă ale cărei efecte de durată se mai resimt ni se pare a fi reacția dură, dogmatic-etichetantă, față de acele direcții care puneau problema independenței noastre creatoare în termenii unei auto-centrări etno-socio-culturale. Suspectate mereu de îngustime și ca pledoarii pentru închidere și vegetare în umbra unei tradiții inactive, asemenea poziții, chiar dacă au meritul fertilizării conștiinței colective în momente-cheie de istorie națională, au suportat judecăți de valoare piezișe, emanate dinspre medii intelectuale ce cultivau o occidentalomanie de suprafață, din perspectiva căreia autohtonia apărea ca lipsită de orizont și vitalitate. Și, paradoxal, aceste aprecieri au prins ușor și supraviețuiesc pe aiurea. Însă, blocajele conjuncturale, atmosfera psihologică — susținută prin etichete și epitete — în jurul pilonilor culturii române **se** năruie sub **impactul cultural viu,** nemijlocit al editărilor masive din clasici și al unui tot mai acut interes — deopotrivă politic și cultural, pentru **revitalizarea memoriei noastre culturale.** Sîntem, dar, din nou noi înșine printre culturile lumii.

CONFABULE

* * *

Astăzi este ziua cea mai limpede
din viața mea
îndreptat cu capul aruncat
pe spate
privesc iar cerul pînă departe
și mi se pare minunat
să-l văd
la fel de albastru neschimbat
statornic acolo unde
îl văzusem și acum cîțiva ani
înainte de a mă supune
întîmplării.

Iulian Neacșu

Romantismul permanent

Urmare din pag. 1

a traduce estetic această compoziție emoțională unde există diferențieri istorice și, de asemenea, straturi de permanență. Nimic nu susține ipoteza unui om „modern“ cu totul preschimbat sufletește căci „modernitatea“ e o trăsătură și un accent, în definitiv secundar, și nu o calitate obținută prin operațiuni de laborator chimic. Chiar dacă admitem ideea „saltului“, evoluția nu se produce fără acumulări treptate, care acelea sînt decisive în cultură și dau coeziunea ei de fenomen organic. A fi „modern“ înseamnă a potrivi la ora sufletească a vremii un mecanism etern de ceasornic uman, pe care mișcările istorice nu îl preschimbă fundamental ci îl ajută să răspundă coerent în termenii unei determinări noi. Modernitatea nu e „ruptură“ ci rezultat și este continuitate desfășurată din epoci vechi și pînă azi, cu soluțiile estetice valabile încă active și nu sînt piedici esențiale în detectarea unor tipologii de creație, confirmate în literatura „modernă“ prin cronologie, care se practică azi.

O direcție dintre cele mai puternice ale poeziei tinere de acum este aceea care valorifică și, într-un anumit sens, reformulează dimensiunea romantică ; un **romantism permanent,** care a trecut din pura istoricitate într-o memorie activă a creației. Acest romantism se începe, la români, în gust pașoptist și capătă apoi pecetea eminescianității, spre a se metamorfoza prin Blaga și Voiculescu, Bacovia și Arghezi, către Al. A. Philippide și pînă la generația inaugurată în preajma anilor '60 de Nicolae Labiș și ajunsă acum la maturitatea deplină. Această desfășurare organică de fenomene literare și-a găsit formele cele mai potrivite și la poeții apăruți recent și această orientare neo-romantică este exemplificată și astăzi. Sînt aici formule de esență imnică și oraculară, ilustrate între alții de Dan Damaschin, Ion Stanciu și Teofil Răchițeanu, de Ștefan Ioanid și Grigore Georgiu, un lirism al purității expresiei nobile, integrînd gîndul și proiectîndu-l pe întinse pînze ale istoriei, unde înfățișările schimbătoare revin și fundamentează ceea ce, în umanitate, este permanentă și nu accident. O **poezie a permanențelor,** așadar, unde trebuie inclusă și componența poporană, spiritul folcloric, oralitatea tradusă în termen etnic a unei literaturi unde contribuția civilizației populare e decisivă. Cu Horia Bădescu și Paul Balahur, cu Dinu Adam și Profira Mihăilescu, cu Mariana Bojan, lirismul acestei mișcări sufletești cu identitatea sigură e reprezentat în chip strălucit și dacă, în direcția aceasta, există creații a căror însemnătate e în afara îndoielii (precum, în generația anterioară, acelea ale lui Ion Horea, Cezar Ivănescu și Cezar Baltag, Gh. Pituț și Ioan Alexandru, de asemenea) rămîne fapt sigur că apelul la izvoare constituie, azi, ca și ieri și probabil și mîine, un factor de coagulare.

Acest **romantism al originilor** detectabil și în poezia baladescă imnică și enigmatică a lui Dan Verona, în energetismul de forțe genuine al lui Ion Pachia Tatomirescu și Titus Vîjeu, se însoțește, de asemenea, cu o formulă mai abstractă, de lirism conceptual, arătînd, în mediu romantic și cu slobozire de afect, un preponderent simț al ființei gînditoare. E o stabilizare cu contribuție cerebrală de esență neo-romantică sigură, ilustrată și de Vasile Dan și Doina Uricariu, de George Țărnea.

Romantică e și înclinația către „witz“, către ironie, determinată, fără de îndoială, de principiul conceptual de creație, de preponderența pentru controlul rațional al sentimentelor. Acest ironism nu e disolutiv ci patetic, arătînd reținerea fondului afectiv și îndreptările către disciplină ale unui afect de esență ebulitivă. E un romantism al „witz“-ului desfășurat fără degradări ale sentimentului și în această sentimentalitate fundamentală stă valabilitatea creației în raport la fenomenele longevive.

Esențial în literatura românilor, acest romantism în desfășurare și situat în permanent, contribuie la o configurație sistematică a organismului literar, la acea diversitate necesară unde ceea ce e actual și tradițional se conjugă într-o structură cu evoluție organică. O „nouă geografie literară“ poate începe și de aici.

Vechea dramaturgie românească

Urmare din pag. 1

Privit în mod absolut, dar fără discernămînt, faptul pare absurd. Adverbul **nu** ar fi cu neputință să apară fără un prealabil **da.** Cum se poate nega lipsa unui **ceva ?** Acel ceva ar fi, în cazul de față, eroul tragic, singurul în măsură să ne producă o atitudine pozitivă. Numai existența sa poate să-și genereze propriul negativ în eroul sau, mai bine zis, anti-eroul comic.

Așa, cel puțin, ne învață marele model al modelelor care este dramaturgia greacă. Numai cînd tragedia coboară **și** ea de pe propriu-i piedestal, odată cu Euripide, apare și comedia lui Aristofan. De aci înainte dramaturgia grecească nu va evolua decît în sensul exclusiv al comicului. Să luăm și cazul deopotrivă de cunoscut al secolului clasic francez. Mai întîi apare Corneille cu ponderea profund tragică a marii sale creații (făcînd abstracție de încercările sale de comediograf din tinerețe), și numai concomitent, sau aproape concomitent, cu tragedia mai coborîtă pe pămînt a lui Racine izbucnește și marea comedie a lui Molière. În ambele aceste cazuri exemplare **da** îl precedă cu necesitate pe **nu.**

Totuși, o atare ordine, destinată să dea satisfacție logicii generale, are loc doar atunci cînd o cultură sau, mai precis, un moment clasic al ei, nu dă tribut nici unei alte culturi apropiate, din care ea să derive imediat. Or, tocmai această din urmă ipostază a existat la noi. Și nu numai la noi, ci și în cuprinsul altor precedente ilustre. Așa, de pildă, cultura latină a derivat imediat din apropiata cultură greacă tocmai atunci cînd în cuprinsul acesteia din urmă se perimase de mult marea creație tragică. Este, deci, firesc — așa cum s-a și întîmplat — ca dramaturgia Romei să debuteze prin comedie. Noi îi cunoaștem numai pe Plautus și Terentius. Dar unde sînt cele 40 de comedii ale lui Caecilius, care îi precedă ? Unde sînt așa zisele comedii **togate** ale unui Titirius sau ale unui Afranius ? Ele ar putea fi regăsite ca și ineditele românești recent publicate sau ca și acelea ce-și mai așteaptă încă lumina. Analogia apare perfectă cu destinul dramaturgiei românești inițiale, legate de cea franceză cu mult după Corneille și Racine.

Aceste modeste reflecții îmi sunt sugerate de cei ce-au editat **Teatrul românesc inedit din secolul al XIX-lea,** și cărora le exprim, pe această cale, toată gratitudinea.

JAMES CLAVELL

SHOGUN

ASEDIUL

XXI

Ishido se făcu că nu bagă de seamă insulta. Știa că asta și afronturile aveau să-i înfurie și mai mult pe oamenii săi, dar nu era încă momentul potrivit ca să declanșeze focul. Era bucuros că intervenise Hiro-matsu, pentru că el aproape că-și pierduse controlul. Gîndul la capul lui Buntaro în țărînă, cu dinții clănțănind, îl scosese din minți.

— După cum bine știi, tuturor comandanților de străji din noaptea aceea li s-a poruncit s-ajungă în Marele Necunoscut. Din păcate, cei din Amida își au legile lor. Dar, foarte curînd, au să fie șterși de pe fața pămîntului. Li se va cere regenților să se ocupe de ei o dată pentru totdeauna. Acum cred că aș putea să-mi prezint omagiile lui Kiritsubo-san.

Ishido înaintă. Garda personală de uniforme gri venea în urma lui. Toți se opriră cutremurați. Buntaro avea săgeata pusă în arc și, deși era îndreptată spre pămînt, arcul era încordat la limită.

— Uniformelor gri le e interzis să treacă prin această poartă. Așa s-a căzut de acord prin protocol !

— Sînt guvernatorul castelului Osaka și comandantul gărzii personale **a** moștenitorului ! Am dreptul să merg oriunde !

Din nou Hiro-matsu luă controlul asupra situației :

— Așa-i, dumneata ești comandantul gărzii personale a moștenitorului și ai, într-adevăr, dreptul să mergi oriunde. Dar numai cinci oameni te pot însoți prin poarta aceea. Nu așa ați căzut de acord, dumneata și stăpînul meu, pentru vremea șederii lui aici ?

— Cinci sau cincizeci, n-are nici o importanță ! Insulta asta e de ne...

— Insultă ? Fiul meu nu vrea să insulte pe nimeni. El execută ordinele aprobate de suveranul său și de dumneata. Cinci oameni. Cinci ! Cuvîntul era un ordin și Hiro-matsu se întoarse cu spatele spre Ishido și-și îndreptă privirile către fiu. Seniorul Ishido ne face o onoare dorind să transmită respectele sale doamnei Kiritsubo.

Sabia bătrînului era scoasă de două degete din teacă și nimeni nu era sigur dacă spre a-l ciopîrți pe Ishido, în caz că începea lupta, sau ca să-i zboare capul fiului său, dacă dădea drumul la săgeată. Toți știau că nu era nici o afecțiune între tată și fiu, numai un respect reciproc pentru violența celuilalt. Ei bine, fiule, ce-i spui comandantului gărzii personale a moștenitorului ?

Sudoarea șiroia pe fața lui Buntaro. După o clipă se dădu la o parte și slăbi încordarea arcului, dar săgeata rămase la locul ei.

Ishido îl văzuse de multe ori pe Buntaro la întreceri trimițînd săgeți la două sute de pași, șase săgeți lansate înainte ca prima să atingă ținta, toate la fel de precise. Ar fi ordonat fericit atacul acum și-ar fi terminat cu cei doi, tată și fiu, și cu toți ceilalți. Dar știa c-ar fi fost o faptă de tîmpit să înceapă cu ei și nu cu Toranaga și, în orice caz, poate că atunci cînd o să pornească adevăratul război, Hiro-matsu o să fie ispitit să-l părăsească pe Toranaga și să lupte alături de el. Doamna Ochiba spusese că va vorbi cu Pumn de Fier cînd va sosi ceasul. Ea se jurase că el n-o să-l părăsească niciodată pe moștenitor, că ea o să-l atragă pe Pumn de Fier de partea ei, îndepărtîndu-l pe Toranaga, poate chiar să-l facă să-și asasineze stăpînul și în acest fel să evite orice conflict. Cu ce-l are la mînă, ce știe ea despre el ? se întreba din nou Ishido. El poruncise ca doamna Ochiba să plece din Yedo, dacă e cu putință, înainte de adunarea regenților. Viața ei n-ar mai valora nici două parale după punerea lui Toranaga sub acuzare de înaltă trădare — lucru asupra căruia căzuseră de acord toți regenții. Punerea sub acuzare și **seppuku** imediat, cu forța dacă era nevoie. Dacă ea scapă, bine. Dacă nu, nu contează. Moștenitorul va guverna peste opt ani.

Intră pe poartă înaintînd cu pași mari prin grădină însoțit de Yabu și Hiro-matsu. Cinci străji veneau în urma lor. Se înclină politicos și-i făcu urările de bine lui Kiritsubo. Apoi, mulțumit că totul era cum trebuia să fie, se întoarse și plecă cu toți oamenii lui.

Hiro-matsu respiră ușurat și-și scărpină hemoroizii.

— Ai face bine să pleci acum, Yabu-san. Viermele ăla n-o să-ți mai facă nici un necaz.

— Da. Îndată.

Kiri își ștergea transpirația de pe frunte cu batista.

— E un **kami** rău ! Mi-e teamă pentru stăpînul nostru. Începură să-i curgă lacrimile. Nu vreau să plec !

— Nu i se va întîmpla nici un rău seniorului Toranaga, vă promit, doamnă, spuse Hiro-matsu. Trebuie să plecați. Acum !

Kiri încercă să-și înăbușe suspinele și-și coborî vălul gros prins de borul pălăriei mari.

— O, Yabu-sama, n-ai vrea s-o însoțești pe doamna Sazuko pînă în casă ? Te rog.

— Bineînțeles.

Doamna Sazuko se înclină și plecă în grabă, urmată de Yabu. Fata urcă în fugă scările. Cînd era aproape de ultima treaptă alunecă și căzu.

— Copilul ! țipă Kiri. E rănită ?

Toți ochii se îndreptară spre fata lungită jos. Mariko alergă la ea, dar Yabu ajunse primul. O ridică. Sazuko era mai mult speriată decît lovită.

— Totul e-n ordine, spune ea cu respirația întretăiată. Nu vă îngrijorați, nu mi s-a întîmplat nimic. A fost o prostie din partea mea.

Cînd fu într-adevăr sigur că totul e bine, Yabu se întoarse în curtea exterioară, pregătindu-se să plece imediat.

Mariko veni înapoi spre poartă, mai liniștită. Blackthorne privea nedumerit spre grădină.

— Ce este ? întrebă ea.

— Nimic, spuse el după o pauză. Ce-a strigat doamna Kiritsubo ?

— „Copilul ! E rănită ?“. Doamna Sazuko așteaptă un copil, îi explică ea. Nouă tuturor ne-a fost teamă că s-ar fi putut să i se întîmple ceva căzînd.

— Copilul lui Toranaga-sama ?

— Da, spuse Mariko privind înapoi spre lectică.

Kiri era acum înăuntru, perdelele transparente trase, vălul lăsat. Biata femeie, gîndi Mariko, știind că ea încerca doar să-și ascundă lacrimile. Și eu aș fi tot atît de înspăimîntată să-mi părăsesc stăpînul, dacă aș fi în locul ei.

Ochii i se îndreptară spre Sazuko, care mai făcu o dată cu mîna din capul scărilor, apoi intră înăuntru. Ușa de fier scoase un sunet prelung. Parcă ar trage a moarte, gîndi Mariko. O să-i mai vedem vreodată ?

— Ce-a vrut Ishido ? întrebă Blackthorne.

— El... nu știu cuvîntul exact. Cerceta... făcea un tur de inspecție, fără avertizare prealabilă.

În românește de
Doina Cerăceanu

DIN POEZIA INDIEI CONTEMPORANE

MARGARET CHATTERJEE

Copacii orașului

Arborii orașului ca și orășenii
își trăiesc din plin
libertatea din gesturi.

Am văzut nodurosul nim
luptîndu-se potrivnic
măreției sale ;
crengile lui uscîndu-se
acolo sus se hotărau
să rămînă sub cerul înalt

murmure ochilor mai curînd
antice silabe
norocos ocrotite
de cucernicie

numai copacului din margine de drum
i-au fost tăiate creangă după creangă
cu un bont fierăstrău —

musonul care-i va inspira noi brațe
îl vrea încă miracol

S. BALU RAO

Cain și Abel

Aceleași semințe
același pîntec
hrănesc singura lui mînă

alta care-i har minții sale
devine Abel
și numai împreună
ei
alcătuiesc Biblia

Ultimul vals

Galbena frunză
în vîntul toamnei
planează

Viața
este ultimul vals
pe pămînt

Duminică

Norocul apei
se scurge printre degete
pentru riul vremii
din pumnul adîncit în afară

fuge printre degete
înainte ca tu
să-ți umezești a treia oară gura

intră duminica
în duminica trecătoare
în risetele, țipetele lor,
dar am căzut
și a dispărut stadionul ;
numai picioarele lor așteptau
unul dintre ei a zis :
unde-i mingea ?
Al doilea a arătat către zid,
al treilea către păduri
și eu m-am luat după ei
încet, tiriș, către zid,
de la zid la păduri
dinspre păduri înapoi în oraș.
Pumnii le erau ca niște pumnale.
Urlau. Unde e mingea ? Unde e mingea ?
Eu m-am surprins trist, abătut
pierdut,
ei nu mă vedeau.

UMASHANKAR JOSHI

Ochi de întuneric

Cu toată strălucirea Soarele
nu poate să vadă
diafan lustrul Cerului.
Miezul nopții cu ochii săi de întuneric
este înțeles
de cel mai firav mugur
din codrii cosmici.

Un exil

Mă mir cum sufletul ăsta de nimic
a intrat prin contrabandă în viață.
Nu mă lepăd de umbra ființei
poreclită de om drept netrebnicie ;
din naștere pînă-n moarte mișună muritorii.
eu caut calea din moarte în naștere —
de aceea cutreier și-am cutreierat
continuu Exil pe acest pămînt.

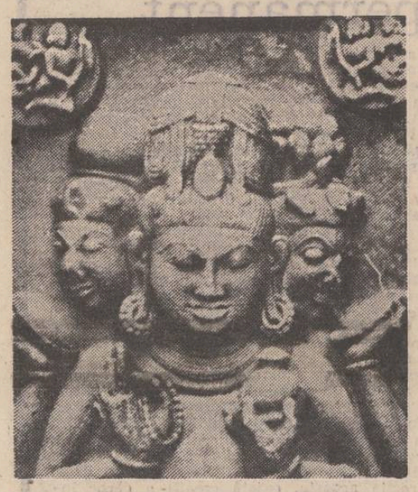

Există, desigur, riul, piriul, nicidecum oceanul.
dar trebuie să te scufunzi în adînc
pentru un strop de răcoare ;
în colivie sorbi dintr-un bol transparent.

Afară semințele sînt scuturate și rar de găsit
aici ciugulești dintr-o grămadă
afară te vinează ochiul prăștiei,
aici ciripitul este numai al tău...
Și totuși vrabia va cînta libertatea
în ciuda șanselor de a fi ucisă.

Printre coastele coliviei
se va strecura afară cît poate
fiecare nerv strecurîndu-și-l către libertate
pînă cînd se deschide colivia
ori se sparge ;
vrabia își pregătește hrana pentru aer liber.

ASHIS SANYAL

Toate ușile sunt deschise

Ușile toate sunt deschise
vine suferința, ca un împărat victorios vine
și ocupă tronul gol al sufletului meu.
Nu-ți opun nici o rezistență.
Sunt astăzi învinsul erou Ravan
înfrînt de șiretlicul amăgitoarei sorți.
Pretutindeni văd arzînd rugul funerar
patul de nuntă al Pramibei
dar numai ieri a fost atîta culoare
grădina verde în zori a fost împovărată cu flori.
Păsări galbene erau acolo
și tu numai a ta și a mea
zăcînd unul de altul atît de aproape.
Totu-i cărunt acum
fiecare lucru e gol
în după-amiaza obosită
nici o așteptare
nici o bucurie nicăieri.
Am lăsat ușile deschise.
Vine suferința,
ocupă în această beznă tronul sufletului meu.
Lovește puternic
și-n înfrîngerea mea, în neputința mea
lasă-mă să umplu întreaga lume
cu o lamentație tăcută.
Ah, suferință, imagine a tristeții
sfîșie-mă în bucăți,
nu mai rîvnesc vreo glorie cerească
în acest singuratic întuneric.

NIRUPANA KAUR

Visez

Visez mereu,
visez un mormînt căscîndu-se
într-un smarald cît pămîntul
un crater de anilină
în franjuri de ceață,
un galben abis
tremurător printre pini marini.

Apoi visez că m-am visat
Cleopatra
Fecioara Maria
Isadora Duncan
și Meeva
...toate întruchipîndu-mă.

Și visez o superbă lume pașnică
precum marea
sub platoșa zorilor.

GOPAL BHAUMIK

Întru lauda întunericului

Pe lumina zilei asemeni celorlalți
simt înțepătura cum o simți și tu
trist, cenușiu, la căderea nopții.

Coboară liniștea pe pămînt,
un ciudat presentiment mă face să cred
că-i renașterea mea.

Sînt atît de luminos lăuntric,
nu te îngrijora, iubește-mă dacă-ți place,
alungă-mă dacă nu-s psalmul tău.

Eu sorb nectarul întunericului
sărbătoare sufletului meu
iarăși mă simt renăscînd
singur, într-un cort necunoscut, singur.

Cu zorile se trezește lumea
și în viltoarea ei mă pierd ;
ca să revină dulcele vis
mai trebuie să aștept venirea nopții !

În românește de Ion Iuga

SARVESHWAR DAYAL SAXENA

Hrană pentru aer liber

De o mie de ori le înveți pe vrăbii
că lumea de dincolo de colivie
este un loc vast și fără milă
că nu vei fi în stare să găsești
nici măcar mirosul oaselor tale
în distrugătoarele-i vifore.

KEDARNATH SINGH

Copiii în parcul de joacă

Au venit în oraș
și m-au luat.
Încet mă risipeam
ca un teren de joacă.
Ei au văzut
și erau fericiți
pentru că voiau un stadion
ceea ce eu devenisem.
Mai aveau nevoie de o minge
ceea ce eu puteam deveni
pentru că m-au văzut
și picioarele lor
s-au dezlănțuit izbindu-mă.
Eu mă pregăteam să alerg

GRIGORE VIERU

R. S. S. MOLDOVENEASCĂ

O ceață caldă

Unde sînt frunzele
hrănite cu sîngele
dragostei noastre?
Unde e sîngele
hrănit cu verdele
frunzelor tinere?

Și apele unde sînt
limpezi de sufletul nostru?
Și sufletul unde e
limpezit de tremurul apei ?

Unde e pasărea
trezită în zori
de șoaptele dragostei noastre?
Unde e dragostea noastră
trezită în zori
de-al păsării cîntec?

O ceață caldă cu frunze
alunecă printre arbori
și eu de ea mă lipesc, iubito,
cum atunci, cum atunci —
de făptura ta somnoroasă.

Făptura mamei

Ușoară, maică ușoară,
C-ai putea să mergi călcînd
Pe semințele ce zboară
Între ceruri și pămînt!

În priviri c-un fel de teamă
Fericită totuși ești —
Iarba știe cum te cheamă,
Steaua știe ce gîndești.

În limba ta

În aceeași limbă
Toată lumea plînge,
În aceeași limbă
Rîde un pămînt,
Doar în limba ta
Durerea poți s-o mîngîi.
Iar bucuria
S-o preschimbi în cînt.

În limba ta
Ți-e dor de mama,
Și vinul e mai bun,
Și prinzul e mai prinz
Și doar în limba ta
Poți rîde singur
Și doar în limba ta
Te poți opri din plîns.

Iar cînd nu poți
Nici plînge și nici rîde,
Cînd nu poți mîngîia
Și nici cînta
Cu-al tău pămînt,
Cu cerul tău în față
Tu taci atuncea
Tot în limba ta.

Un secol grăbit

Prieteni, mirați-vă-n grabă
cît încă zăpada e albă

Plouă
Și umbrela mea
E-n alt troleibuz
Unul își uită umbrela.
Altul mănușile. Celălalt
Ușa deschisă. Celălalt
Crivățul deschis.
Unuia de la etajul de sus,
Îi curge uncropul pe cap.
Altuia necurățenia.
În magazinul de mărfuri,
O domnișoară își uită norocul
Învelit în hîrtie de staniol.
Un chirurg uită foarfecul
În abdomenul meu.
Niște constructori
Uită neterminat drumul.
Un vînzător
Uită să ne întoarcă restul.
Ecoul uită cum să răspundă
Spune : „hau-hau !“ în loc de „hei-hei !“
O minciună uită de unde vine
Și zice că vine din rai
Ghicitoarea uită răspunsul,
Nebunul ce-a întrebat.
Unul își uită bucățica în gură,
Altul gura în bucățică,
Cineva are carte
Și uită că are și parte.
Un poet uită a se naște,
Un călău uită să piară.
Plouă
Și umbrela mea
E-n alt troleibuz.
O inimă tînără uită să bată.
Un bocanc
Uită să-și mute pintenii
Din palma frunzei căzute.
Unul se culcă
Cu pieptul pustiu
Uitîndu-și cerul afară.
Altul apucă de paloș cu mîna.
De-al lui ascuțiș,
Uitînd că-i gol.
Unul uită începutul cîntecului.
Altul niște cuvinte. Altul
Mama își uită
Plouă umbrela mea
E-n alt troleibuz.
Unul își uită ochii pe altul.
Altul urechea sub ușă.
Unul uită unde se duce. Altul
De unde vine.
Gura uită de inimă,
Ideea — de cel care a născut-o.
Unul uită pe inima Hiroșimei
O bombă atomică.
Altul uită să iasă din peșteră,
Se uită o făgăduință.
Un jurămînt,
O convenție.
Niște flori
Uită să mai răsară.
Niște păsări să mai revină.
Niște izvoare uită să curgă.
Încotro, globule,
Atît de grăbit,
Încotro atît de distrat?!

Ai două inimi, mamă

Ai două inimi, mamă!
Cum mărul cel rodit
Mai multe mere are,
Cum stele-n cer mai multe-s,
Vieții noastre toate
Arzînd necontenit

Ai două inimi, mamă!
Cum noi am cîștiga,
Ah, două piini odată
Și ție pe-amîndouă,
O, mamă, ți le-am da —

Ai două inimi, mamă —
Se văd în ochii tăi
Ca spice mari și coapte
Ce sub un cer de arșiți
Se scutură uitate
Pe sfîntele lor văi.

Locuiesc

Locuiesc la marginea
Unei iubiri
La mijlocul ei
Trăiește credința mea.

Locuiesc la marginea
Unui cîntec.
La mijlocul lui
Trăiește speranța mea.

Locuiesc la marginea
Unei piini
La mijlocul ei —
Dragostea mea pentru voi.

GERARDO DIEGO

● Gerardo Diego este una din cele mai mari figuri ale literelor spaniole.

Membru de frunte al așa-numitei generații de la 27 — pleiadă de literați care și-a însușit o formulă emblematică sărbătorirea a 300 de ani de la moartea lui Gongora (1627) —, autor al unei opere vaste și complexe, el concentrează într-un anume sens aventura poeziei spaniole a acestui secol, poezie reprezentată printr-o profunzie de forme și stiluri ale avangardei moderne, dar în același timp ancorată solid în tradiție.

El a fost credincios pînă la moarte acestor două drumuri, modernism și clasicism.

Chiparosul din Silos

Măreț făurar de umbră și vis
cu lancea ta bolta străpungi.
Șuvoi ce te zvîrcolești și cu nebună
încăpățînare aproape de stele ajungi.
Catarg al singurătății,
fulgurare de credință, săgeată de speranță.
Astăzi a sosit la tine, țărmuri
ale fluviului Arlanza,
sufletul meu, rătăcind la întîmplare
și fără de stăpîn
Cînd te-am văzut singur, ferm, atrăgător,
cu măști de neliniști am fost cuprins
devenind și eu șuvoi m-am înălțat ca tine,
ca tine turn negru de anevoioase ascuțișuri,
exemplar al nebuniei verticale,
chiparos tăcut, aflat în adînca liniște
din Silos.

Trandafir

Ea era și nimeni nu știa.
Însă arborii îngenuncheau
la trecerea ei.
În ochi, ave-marii cuibărea
și-n părul ei vitralii se-mpleteau.
Ea era. Ea era.
În mîinile ei mi-am pierdut conștiința
ca o frunză moartă.
mîini ogivale ce dădeau
stelelor hrană.
Prin aer pluteau
cinturi fără sunet
Și pe covorul ei de pași
adormit am rămas.

Prezentare și traducere
Esdra Alhasid

REVISTA STRĂINĂ

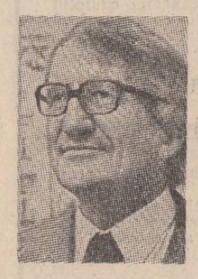

● **PROZATORUL CEH VLADIMIR PARAL ESTE ASTĂZI AUTORUL A TREISPREZECE** cărți, încercînd explicarea unui tip uman al anilor noștri, care trăiește în bunăstare, muncește, rezolvă probleme curente și concrete, dispune de putere, are clipe de răgaz, dar a cărui viață este amenințată tot mai mult de golicîune sufletească și morală. Dar nu numai amenințată.

Protagoniștii majorității romanelor lui Vladimir Paral și-au pierdut capacitatea de a se bucura de muncă, ei au devenit funcționari de succes cadre de conducere — de responsabilitate medie, de regulă — a căror trăsătură esențială o constituie indiferența. Ei nu mai depun eforturi spre a se autodepăși, copleșiți de stereotipuri, se complac în situații cenușii, cotidiene, și nu au alt vis decît acela de a-și menține scaunul pe care s-au cățărat.

Cîndva, la începutul activității lor, au fost animați de dragoste, de grija și teama în fața insucceselor și de bucuria succesului, de dorința de a realiza ceva deosebit. Bărbații și femeile lui Paral întîmplă ceva cu ei, își analizează din cînd în cînd sînt neliniștiți totuși, simt că s-a întîmplat, că se întîmplă ceva cu ei, își analizează din cînd în cînd starea în care se află, sînt cuprinși de dorința de a pune capăt vieții stereotipe, dacă s-ar putea de azi pe mîine, dar nu găsesc forța necesară pentru a realiza acest lucru, divizîndu-și forțele în întîmplări mărunte. Acest tip uman clachează, revine mereu la stereotip — în cazul că au reușit să se îndepărteze cît de cît de el — pentru că modul de viață cu care s-au obișnuit îi oferă un sentiment de liniște, de siguranță, de mulțumire.

Monotema predilectă a lui Paral este ilustrată magistral în romanele : „Furtuna particulară“, „Tînărul și balena albă“, „Bucurie pînă spre dimineață“ și „Miracolul general“.

● **DIN VOLUMUL „HEYDRICH — L'HOMME CLEF DU III-e REICH“, APĂRUT LA PARIS** în editura Laffont, sub semnătura cunoscutului publicist iugoslav Edouard Calic, reproducem fragmente din informarea nr. 03743 din 19 iulie 1933 a Poliției secrete din Bavaria, semnată de oberführerul Reinhard Heydrich, către guvernatorul Bavariei, referitoare la „Cazul Thomas Mann“ :

„Scriitorul Thomas Mann, născut la 6 iunie 1875 la Lübeck, cu ultimul domiciliu la München, actualmente în străinătate, este adversar al mișcării național socialiste și adept al ideologiei marxiste. A dovedit acest lucru în cuvîntările și scrierile sale... În anul 1927 a acceptat o invitație a Clubului literar polonez din Varșovia unde a fost cerută amnistie pentru participanții la revoluția din anii 1918—1919. După întoarcerea triumfală la München a celor doi piloți germani, Kohl și Hunefeld, care au traversat Oceanul, el a declarat că aceasta este o „acrobație naționalistă“ și că cei doi sînt „piloți timpiți“.

În anul 1931, Thomas Mann a fost ales membru al „Asociației luptătorilor împotriva antisemitismului“. Concepțiile lui simpatizatoare cu evreii au fost demonstrate în romanul „Muntele vrăjit“. În anul 1932, cu ocazia unui discurs adresat muncitorilor social-democrați, în mărea sală a Casei populare a mișcării social-democrate din Viena, Mann a declarat că este pentru prima dată cînd el, scriitor născut într-o familie burgheză,se adresează public muncitorilor social-democrați. Cu această ocazie a declarat : „Consider că această dată va marca întreaga mea viață. Cuvintele pe care le rostesc acum nu fac decît să recunoască simpatia mea față de socialism.“

Această primă recunoaștere a creinței marelui literat german în cauza social-democrației a fost primită de muncitorii vienezi cu aplauze călduroase. Atitudinea negermană, neprietenească față de mișcarea național socialistă orientarea spre marxism și atitudinea prietenească față de evrei motivează mandatul de arestare emis împotriva lui Thomas Mann, ordin care, din cauza lipsei lui din țară, nu poate fi pus în aplicare. Conform ordinului Ministerului de interne, întreaga lui avere găsită a fost confiscată.

● **STIRILE DESPRE LITERATURA INDONEZIANĂ AJUNG DESTUL DE RAR ÎN EUROPA** și aceasta doar cu diferite ocazii... Sutan Takdir Alisjahbana s-a născut în anul 1908 în localitatea Natale din sudul Sumatrei. După studii pedagogice la Bandung și Palembang, a devenit redactor șef al revistei „Punji Pustaka“, publicată de editura „Balai Pustaka“. Amintim cititorilor că este vorba despre una și aceeași editură indoneziană de prestigiu internațional unde, în anul 1969, a apărut o reprezentativă antologie de proză scurtă românească sub titlul „Kisah—Kisah dari Rumania“ („Povestiri din România“, **kisah** însemnînd în limba indoneziană povestire, pluralul în această limbă formîndu-se prin repetarea singularului — n.n.) De fapt, acest cuprinzător volum reprezenta traducerea în limba indoneziană a volumului „Nuvele din România“, apărut la Paris, în „Colecția de opere reprezentative a UNESCO“.

În anul 1933, Sutan Takdir Alisjahabana a absolvit cursurile facultății de drept din Jakarta după care, împreună cu Armijn Pane, Samusi Pane și Amir Hamzah, a fondat o nouă revistă literară, „Scriitorul nou“.

În literatura indoneziană el și-a cîștigat un loc de frunte prin publicarea romanelor „Urmărit de nenoroc“, „Luminarea care nu a ars niciodată“, dar mai ales prin romanul „Cu pînzele în bătaia vîntului“. În afară de aceasta a scris poezii și eseuri literare, poezii înmănunchiate în două volume, „Poezii vechi“ și „Poezii noi“.

În ultimele două decenii s-a orientat și spre activitatea științifică, dedicîndu-se studiului limbii și gramaticii limbii indoneziene.

● **ABDALWAHHAB AL BAJUTI, NĂSCUT LA BAGDAD** în anul 1926, face parte din rîndul celor mai mari poeți de limbă arabă ai acestui secol. Admirator declarat al lui Maiakovski, el este în același timp un căutător de noi forme și mijloace de exprăsie. Drumul lui în poezie poate fi caracterizat ca o trecere de la poezia arabă tradițională la poezia avangardistă a secolului al XX-lea. Volumul lui de debut „Îngeri și diavoli“ (1950) stă încă sub influența poeziei clasice, pentru ca, pentru cel de al doilea „Ulcioare sparte“ (1954), cu accente critice la adresa regimului de atunci din Irak, să fie exilat. La aceasta a contribuit și activitatea sa publicistică, el fiind co-fondator al revistei „Cultura nouă“, interzisă de autorități în anul 1954.

Anii exilului i-a trăit în Grecia, Liban și Egipt. În țară revenind după înlăturarea monarhiei, în anul 1958. În creația lui de după 1958 se manifestă influența unor curente avangardiste, între care suprarealismul, fără ca aceasta să însemne fugă de realitate, creația lui al Bajuti fiind o expresie a realităților irakiene, arabe și internaționale deopotrivă.

În anul 1963 a scris drama în versuri „Judecată la Nasbur“ în care se face purtătorul de cuvînt al revoltei marelui poet persan Omar Khayam (1048—1131) împotriva despotismului musulman. În alte creații ale sale, Nasbur, locul nașterii lui Omar Khayam, devine simbolul libertății spirituale a omului. Simbolurile lui al Bajuti al nasc din mitologia asiriană, arabă și irakiană, dar și din mistica islamică. Dintre cele mai importante volume de versuri ale sale amintim : „Versuri scrise în exil“, „Cine vine, cine nu vine ?“, „Inscripție pe lut“, „Poezii de dragoste pe cele șapte porți ale lumii“.

SPORT

Semne bune

Disciplinele sportive românești fac cu schimbul. Dacă într-o vreme afișul a fost ținut de rugby, apoi de handbal sau tenis, astăzi afișul este ținut de gimnastica românească feminină. Se vorbește cu respect și admirație de tinerele noastre gimnaste. Aurelia Dobre este cea care întrunește toate adeziunile, toate entuziasmele. Evoluția din Olanda a fost strălucitoare și impunătoare. Dar facem aici un elogiu și Danielei Silivaș, către care se îndreptau inițial speranțele noastre. Ca în atîtea alte împrejurări, cînd sportivul numărul 1 e „urmărit“, se întîmplă să apară surpriza. Iar surpriza a fost Aurelia Dobre. Împrejurarea ne aduce aminte de felul în care a cîștigat Nadia Comăneci sufragiile la Olimpiada canadiană. Ea a ieșit în față înaintea Teodorei Ungureanu, singura concurentă de care Nadiei îi era, în mod declarat și cinstit, frică. Dar de Teodora nu-i era frică numai Nadiei...

În Olanda nu s-a mai repetat înjustiția de atunci : Daniela Silivaș, o sportivă mare, o sportivă cunoscută, a rămas totuși pe podiumul premierilor. Ceea ce desigur ar fi meritat și Teodora Ungureanu. Dar atunci gimnastica românească „venea din urmă“, era în plină cursă a afirmării, fără precedente ! Orice palmares cere sacrificii.

Acum cînd Aurelia Dobre a cucerit pe toți iubitorii de gimnastică și pe toți specialiștii din lume, ne întoarcem gîndul către Daniela Silivaș, urîndu-i succese egale cu cele mai mari succese ale ei. Și încă un gînd : pentru Teodora Ungureanu, marea gimnastă care și-a încheiat cariera fără toate satisfacțiile meritate. Ca și Nadia Comăneci, Teodora a deschis un drum...

La antipozi alte fete din România demonstrează clasa înaltă a natației românești. Sînt și aici victorii importante, în fața unor concurente de elită și în momentul în care o înotătoare germană, creditată pînă acum din oficiu cu locul 1, iese pe locul 2 între două românce, care ocupă locul 1 și 3, avem de ce să fim mîndri de această școală de natație-fete apărută în România, care se bate de la egal la egal cu cele mai bune înotătoare din lume și, mai mult decît atît, cîștigă. Bravo, Tamarei Costache, Stelei Pura, Luminiței Dobrescu, Liviei Copariu.

Celelalte sporturi care altă dată ne înseninau mai aduc din cînd în cînd între noi raza speranței. Iată, de pildă, la handbal, Dinamo București, după ce a ieșit alături de Steaua între primele patru ale unui concurs tare, în R.D.G., cîștigă un altul în compania și în dauna faimoasei echipe din Zaporoje (U.R.S.S.). (Vă mai aduceți aminte finala de cupă handbalistică dintre Minaur și Zaporoje ?). Este, totuși, încă prea puțin.

Cît despre fotbal — așteptăm. Așteptăm meciurile Stelei din Cupa Campionilor, care le vor pune destule probleme. Glasgow Rangers nu este numai o echipă de temperament scoțian, mai ales că are și cîtiva internaționali britanici de alte origini în rîndurile ei. Proba va fi grea. Urmează să fie jucată așa cum se cuvine. Cît despre mondialele de fotbal pronosticurile în legătură cu Danemarca, Bulgaria, Grecia și România sînt în plină ebuliție. În ciuda unor atuuri, pe care nu le credem rezistente pînă la capăt, nu credem că echipa Danemarcei va cîștiga grupa. Mai curînd o echipă de la Dunăre sau de pe malul Mediteranei. Nu a aplicat fotbalul sudic, mediteraneean, prin formația Spaniei, o aspră lecție 11-lui danez ? Atît Bulgaria, cît și Grecia și România sînt pentru selecționata daneză ecuații cu multe necunoscute. Deci și aici un pronostic : victoria fotbalului sudic.

Interim

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

ANUL XXXI
3
(1 340)
Sîmbătă
16 ianuarie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

IANUARIE SĂRBĂTORESC

Se împlinesc în acest an șapte decenii de la marele act făuritor care a fost întregirea patriei, ideal și împlinire de nobilă și îndelungată luptă a poporului, moment de cea mai înaltă și mai edificatoare expresie a tot ce a putut însemna de-a lungul veacurilor istoria căutării și afirmării de sine a națiunii române. Iar de undeva, din bolțile adînci ale iubirii de neam și de țară, privește, cu sclipăt de raze, Luceafărul. Marea, suprema noastră identitate în spirit, marea, suprema conștiință de sine a limbii și culturii române. Eminescian și sărbătoresc începe fiecare ianuarie sărbătoresc, cuprinde gîndurile și sentimentele noastre care privesc istoria. Marea unire — care era o victorie de netăgăduit a luptei și o consacrare a vocației unității naționale — venea pe terenul celei dintîi uniri, act la fel de important și la fel de edificator pentru întreaga noastră devenire. Țările unui același grai erau unite de mult prin cultura lor vie și unificatoare iar geniul tutelar a cărui dată de naștere este tot un cosmic început de an pare un simbol al înseși ideii de unire. Pecetea lui este nepieritoare, prin el, prin inimitabila lui creație se aud și începuturile vii și adînci ale rostirii noastre ca patrie și popor, tot așa cum, peste cuprinsurile noastre de munți și izvoare, se aud și toate răsăriturile de lună și soare cite se vor fi împlinit și vor fi trecut de atunci, de la nașterea sa, pentru ca el să strălucească și mai intens și să cunoască iubirea fiecărei generații. Să se descopere tot mai vast și mai complex, într-o lumină care este aceea a permanentei moșteniri. Căci este un fapt de indiscutabilă istorie literară actuală : generațiile de azi sînt în posesia unui Eminescu de o covîrșitoare cuprindere, niciodată nu s-a făcut atît de mult pentru cultivarea spiritului eminescian și punerea în valoare a tuturor dimensiunilor creației sale. Este un fapt de indiscutabilă istorie literară și nu numai atît, căci în natura acestei adevărate opere de cunoaștere și valorificare a moștenirii eminesciene se cuprind și sensuri politice, morale și sociale mai adînci care nu sînt altele decît cele care privesc spiritul și consonanța, în plan cultural, ale unei întregi epoci.

Definim această epocă în termeni economici și sociali care țin de o evidentă și necontenită transformare a realității la scara progresului și civilizației, în toate domeniile de activitate. Dar configurația acestei epoci, prin marile ei ctitorii, poartă și pecetea unei vitalități culturale care, în dimensiunea sa istorică, probează ca niciodată altcîndva, unirea eforturilor creatoare ale întregului popor, situarea țării în spațiul tot mai larg al creativității, dobîndirea unui adevărat sentiment al redeșteptării și împlinirii naționale. Climatul propice manifestării și împlinirii aptitudinilor creatoare, climatul de amplă și neîntreruptă efervescență prin care se exprimă însăși ideea de muncă, vocația constructivă făuritoare de valori materiale și spirituale, climatul și vocația identificării sub raport cultural cu tot ce e mai înaintat în lumea cunoașterii, a creației, reprezintă acea coordonată de vîrf a epocii contemporane în temeiul și pe potriva căreia au crescut și cresc generațiile tinere, moștenitoare și continuatoare ale operei de edificare a noii societăți.

Însăși ideea de unire și unitate a cunoscut în acești ani o substanțială răsfrîngere de conștiință politică, patriotică, revoluționară, astfel încît în dinamica realității practice și a idealurilor în continuă apropiere și în continuă operă de împlinire se poate vorbi și de o ctitorie în om, în menirea și responsabilitatea sa, în destinul său. Este acest ianuarie sărbătoresc sub lumina căruia gîndul duce către semnificații și coincidențe istorice profunde. Sărbătorim ziua de naștere a celui care, născut în anul marii uniri și în vecinătatea zilei unirii, a dat, prin fapta muncii și vieții sale, a luptei și gîndirii închinate țării și poporului, o dimensiune nouă, de neconfundat, însești istoriei apartenenței noastre la cauza progresului și civilizației, a împlinirii celor mai scumpe idealuri și aspirații.

În acest ianuarie sărbătoresc, numele epocii pe care o trăim cunoaște astfel o rezonanță și mai adîncă. Se asociază acest nume cu însăși ideea de creație.

Luceafărul

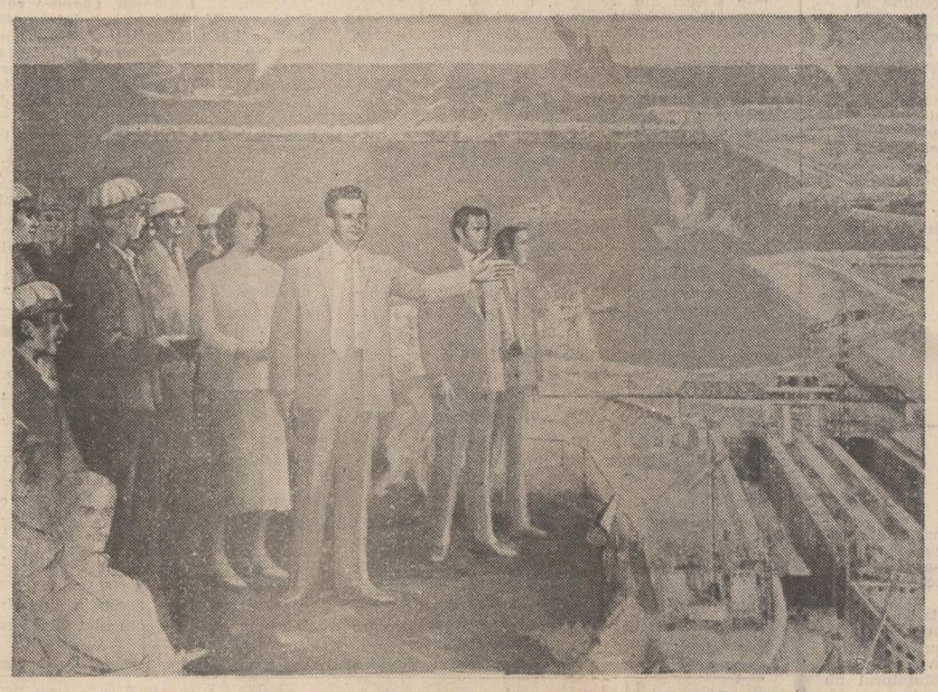

„Vizită de lucru la Canalul Dunăre-Marea Neagră" — tablou de Vasile Pop Negreștean

Antologia «Luceafărul»

Fiul cel mai iubit al patriei

Patria se sprijină pe umerii noștri
Patria este pămîntul strălucitor
Cetățile dacilor
Cetățile sufletului nostru.
Construim ziua de mîine
Precis trasată
Pe hărțile patriei.

În acest ianuarie plin de zăpadă
și grîu
Îl sărbătorim pe Fiul cel mai iubit
al Patriei
Cel care veghează asupra destinului
nostru de aur
Nici un munte nu are măreția
monumentului
Pe care l-am închinat
În sufletul nostru.

Mara Nicoară

O EPOCĂ A LITERATURII ROMÂNE

Adeseori este invocată, și pe drept cuvînt, excepționala înaintare a literaturii române din ultimul sfert de secol, exemplificînd o adevărată recucerire a unei demnități aparținătoare de o cultură în definitiv cu vechime și în mod continuu creatoare de valori. Procesul se arată a fi impunător și putem zice că, într-un sens, este istoric, deși astfel de fenomene de concentrație creatoare în intervale scurte de timp, năzuind la recuperarea unor etape, nu-s atît de rare în istoria literaturii române. Sentimentul rezultat de aci este acela al normalității de principiu a unui climat, ceea ce stimulează pe scriitor și îl predispune la încercări literare îndrăznețe, întărește cutezanța gîndului și eliberează sensibilitatea.

Zicem „normalitate" și, obișnuiți cu o stare de spirit nouă, nu avem întotdeauna perspectiva istorică necesară și nu ajungem a vedea proporțiile unei evoluții care, examinată în repeziciunea clipei, pare că nu se organizează în istoria recentă și ar avea aceste date de cînd lumea. Totuși, modificările sînt substanțiale și la o comparație cît de sumară cu vremuri nu de tot îndepărtate în timp ele se evidențiază mai bine. De altminteri, sufletul nostru însetat de proporții riguroase și de măsuri sigure întuiește adeseori, fără a exprima și cu gîndul, ceea ce este o năzuință perpetuă a scriitorului, adică libertatea adevărată de a crea.

Astfel, începînd din 1965 și pînă azi literatura română își recucerește poziția de **independență creatoare,** re-devine ceea ce trebuie să fie ea într-o lume a tuturor șanselor culturale, adică o literatură exprimînd poporul român. Acest fapt este esențial și, în definitiv, aparține fenomenelor naturale, anormală fiind, dimpotrivă, minimalizarea puterii de creație a unui popor, oricare ar fi el, și impunerea unor formule care nu-i aparțin. Importația de cultură e tot atît de primejdioasă pentru națiunile libere ca și represiunea economică, acestea definind, de altminteri, mentalități de colonialist.

Așadar, la 1965, literatura română începu a-și recăpăta identitatea, în vederea unei restituiri a **diversității necesare.** O literatură puternică se poate restaura în condițiuni de libertate interioară și de calm valoric lăsîndu-se, astfel, să se exprime toate formulele fundamentate estetic și valide axiologic, posibile la români. Selecția e, de aceea naturală, ideal fiind a putea ordona în timp formele exprimate care au, în aceste cadre, legitimitate și contribuie într-adevăr la îmbogățiri. Invocăm astăzi „diversitatea de stiluri", pe care o socotim a fi benefică (așa cum și este !) și poate că nu observăm întotdeauna ceea ce rezultă cu adevărat de aci. Însă tabloul este impresionant : pe aceste vaste pînze stau alături lirici ai notației, caligrafi și vizionari, baladiști și expresioniști, clasicizanți și experimentaliști, neo-romantici, prozatori ai categoriilor sociale, ai istoriei, reporteri ai clipei și ai „permanențelor", eseiști ai structurilor antropologice profunde și studioși care documentează metode noi, încă aflate în laborator, dramaturgi de tot felul. Epoca deține un stil, organizîndu-se de la sine în direcția specificului național (care e, fără îndoială, tendința cea mai coagulată valoric) însă adăugirile stilistice valoroase se produc. Nimic nu împiedică un scriitor a se exprima într-un chip propriu, ordonările de fenomene producîndu-se de-abia mai apoi, în cadre naturale și în termeni de legitimitate. Acum, mai mult decît altădată, e valorificat fondul ireductibil de valori unde stau deopotrivă dimensiunea folclorică și aceea cultă, cea de pe urmă întruchipată cu individualități capabile a crea „serii". Participarea tradiției la creație în felul unui sediment activ care iradiază este izbitoare, tradiția stabilind, mai mult decît atît, repere care nu-s canonice, sînt, ca să zicem așa, semnele de orientare ale unei literaturi. Aceasta e formula de evoluție, de la „cei vechi", prin adăugiri de creație cu organicitate, către „cei noi", mișcarea generațiilor literare confirmînd o astfel de ipoteză de omogenitate culturală. Apar, în chip neîntrerupt, tineri cu vocație impunătoare, generația matură astăzi și inaugurată de Nicolae Labiș în epoca precedentă fiind exemplară din punctul de vedere al consecințelor pe care o democrație adevărată a culturii le produce asupra creației. Literatura capătă, în acest fel, **proiect.**

Îmbogățirea aceasta se produce în margini definite de o tradiție, care este, deopotrivă, recucerită și putem zice că momentul literar e tutelat de această valorificare substanțială a ceea ce se cheamă de obicei „moștenire culturală". O perspectivă nouă, cu adevărat științifică, se configurează acum în materie de istorie a literaturii, edițiile de texte reclamînd, apoi, altfel de organizări ale perioadelor vechi de creație, mai apropiate de adevărul obiectiv documentat istoric. Aceasta nu-i „rescriere", este „recucerire". Esențială rămîne, însă, putința de a documenta astfel de interpretări și e în afara îndoielii că funcțiunea edițiilor ca dovezi de cultură se evidențiază abia acum. O sforțare de a înfățișa **o integrală a creației literare românești** definește acest spirit înnoitor, lucid, purtînd o ipoteză de cultură organicistă.

Sîntem contemporani cu o clipă istorică decisivă, cu o epocă de recucerire a memoriei și de concentrări în direcția unui viitor care nu-i acum „posibilitate" ci o certitudine întemeiată pe acumulări sigure și organizate. De altminteri, viitorul literaturii române e de aici înainte aproape contemporan cu noi.

Artur Silvestri

EMINESCIANA

Lumea conceptelor

de Edgar Papu

Eminescianismul : această noțiune ne este cum nu se poate mai familiară, dat fiind că ea circulă de îndelungată vreme în cultura noastră. Ar fi chiar interesant să i se întreprindă un istoric al ei, așa cum s-a realizat în privința centenarelor scrieri despre Eminescu însuși. De fapt, o asemenea idee a crescut și ea odată cu progresul continuu al eminescologiei în cultura noastră. În felul acesta i se poate urmări și treptata precizare a sensului ei, care se văzuse adesea înfundat în aproximații subiective.

Totuși, numai foarte recent i s-a descoperit și i s-a demonstrat cu acribie conținutul filosofic-existențial. Cel căruia i se datorește o asemenea cucerire — care va avea, desigur, un mare răsunet în cultura noastră — este profesorul George Munteanu. Discutarea ideii de **eminescianism** în sensul amintit se desfășoară în ultimul capitol din excepționala sa carte : **Eminescu și eminescianismul — Structuri fundamentale.** (Minerva, 1987).

Faptul că ne oprim numai la ultimul capitol nu înseamnă că masiva și densa contribuție de erudiție și gîndire, care îl precedă, ar fi inferioară punctului asupra căruia ne-am fixat, în cazul de față, atenția. Ea cere, însă, o dezbatere de mult mai mare anvergură, deoarece ne arată, prin noutatea și adîncimea conținutului de idei, că Eminescu nu ne va lăsa niciodată să odihnim pe trofeul cîștigat din truda investigării sale. Amintim, de pildă, numai magistralul capitol al **Structurilor fundamentale** sau pe cel următor — exemplu de rar întîlnită tensiune a minții — care cuprinde o nouă și revelatoare vedere asupra **Luceafărului,** așa cum reiese poemul dintr-o subtilă **lectură subtextuală** a sa. Repetăm că toate acestea, precum și altele din volum, reclamă cu mult mai mult decît o simplă cronică sau o privire rapidă.

Să revenim, însă, la ideea de eminescianism, fiindcă aceasta ne-a preocupat și pe noi de cîtva timp. Ce înseamnă această noțiune într-un sens cu totul opus înțelesului exterior și formal asupra literaturii ? Într-un asemenea sens eminescianismul se află privit de către George Munteanu „ca un foarte distinct **mod** (și „model") **de a fi"** (pag. 278). Autorul vede aci un aspect cert din **universalitatea** lui Eminescu, dat fiind că el atinge aci știința de a-și „desmărgini" eul într-un fel cum puțini scriitori ai lumii au izbutit (pag. 279). Și mai departe George Munteanu face această surprinzătoare observație : „S-ar zice că Eminescu țintea să devină «anonim» ca folcloru românesc îndeosebi în partea lui lirică, în doine, unde nu ceneva anume ci tot **o voce** ni se confesează, cu elevație, cu discreție rară pe tot întinsul «gamei» de stări existențiale." **(ibidem).** Dar mai presus de toată seria observațiilor care urmează — observații de investigator profund inspirat — ne apare ceea ce noi am numi concluzia în privința eminescianismului. Iată sub acest aspect cuvintele lui George Munteanu : „Prin asemenea virtuți opera lui Eminescu a devenit între români momentul plenitudinar al cunoașterii de sine ca popor intrat în orizontul istoriei moderne și al exigențelor acesteia". (pag. 279–280). Am recurs la citeva citate din gîndirea autorului fiindcă noi nu le-am exprima și comenta atît de frumos.

Parcă însuși Eminescu ar fi vorbit prin aceste cuvinte. Numai el ar fi putut să inspire în gîndirea cercetătorului său o asemenea elevație și, totodată, o asemenea exactitate despre el în legătură indisolubilă cu noi. Ideea de **eminescianism** va suferi poate în decursul timpului unele modificări. Dar baza ei va fi mereu întruchipată de **dezmărginirea** poetului, opusă la acea **voce** cu substrat existențial care ne va conferi neîncetat marele dar al cunoașterii de noi înșine.

„Porni Luceafărul, creșteau în cer a lui aripe"

IN PAGINA A 3-A :

● Articole de ● Alexandru Horia ● Vasile Macoviciuc ● Mihai Cimpoi ● Silvia Chițimia ● Cristian Livescu

Cenaclul „Luceafărul"

● Proză de Ion Florian Panduru ● Versuri de Sabin Opreanu

In paginile 4–5

EMINESCU

Poporul român, de-a lungul istoriei sale bimilenare, a avut parte ca și alte semințiii de oameni apăruți din mijlocul său ce i-au răscolit adîncurile ridicîndu-le la un înțeles înalt firesc pe care l-au urmat pentru o vreme pînă a venit altă întruchipare în același spirit întru călăuzire.

De la zămislirea sa ca popor, Românii s-au știut datori celor trei izvoare rădăcină tulpină încoronare care una sunt, ce alcătuiesc într-o unitate de nedistrus în egală măsură însăși ființa fiecăruia dintre noi, ființa poporului român, cum afirmă toți istoricii de seamă români anume daco-romanitatea. Așa suntem dintr-o răsuflare în origini pînă astăzi ca popor.

Această întemeiere a noastră este și garanția stabilității ca popor și pentru fiecare din acești piloni existențiali am plătit cu sînge și jertfe nenumărate dreptul la existență.

Suntem legați de munții și colinele, de fiece frunză verde a acestei Patrii pe care o viețuim cu dacul get, din noi de mai multe milenii din vremi imemoriale oameni ai pămîntului, prin romanul latin unit cu oasele și plasma

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 2-a

Istoria — fenomen unic

Eminescu a văzut istoria națională unitar în ambele sensuri, pe orizontală și pe verticală. Destinul românilor din toate provinciile el l-a văzut într-o strînsă unitate, ca destin unic al unuia și aceluiași neam condamnat de repetate sentințe nedrepte să trăiască despărțit, subjugat de puteri străine și haine. Moldova natală a iubit-o și i-a evocat gloria apusă, strălucitor în chipul marelui Ștefan. A fost inițiatorul și sufletul adunării de la Putna, reuniune politică a românilor de pretutindeni săvîrșită sub chiar coroana habsburgică dar pe pămînt românesc, replică, în semnificații, peste două decenii, a marii adunări revoluționare de pe Cîmpia Libertății de la Blaj și prefigurare a celei ce va încununa multiseculara vis al Unirii tuturor românilor pe Cîmpul lui Horea de la Alba Iulia. Țării Românești i-a închinat unul din piscurile poeziei sale, Scrisoarea a III-a *sintetizînd virtuțile românești în figura domnului muntean Mircea. Astăzi se cunoaște originea ardeleană în linie paternă a lui Eminescu. Il va fi influențat aceasta sau nu, cert e că* Ardealul *a constituit una din marile lui obsesii. „Să priveasc-Ardealul lumei e rușine / Că-a robit copiii-i pe sub mîni streine" scria el la 17 ani, evocînd pe Horea, pe care-l vedea ca pe o coroană a munților. Adolescent de-abia, tînăr apoi, construia proiecte de drame grandioase, asemenea celor grecești și celor shakespeariene, protagoniștii cărora erau Horea, Doja, Andrei Mureșianu. În romanul* Geniu pustiu *reînvia epopeea măreață și tragică a moților lui Avram Iancu. Toate acestea, pentru realizarea cărora era nevoie de o altă viață, mult mai lungă și mai scutită de frămîntări cotidiene, mai îngăduitoare cu creația, au rămas neîmplinite ca opere, dar au fost pe deplin și cu asupra de măsură trăite de această uriașă inimă în care se concentrau și clocoteau toate durerile nea-*

Miron Scorobete

Continuare în pag. a 2-a

ARGUMENTELE CĂRȚILOR NOASTRE

Editarea lui Nicolae Iorga

Editorul lui Nicolae Iorga are de înfruntat o triplă dificultate : istoriografică propriu-zisă, teoretică (includ aici și aspectul metodologic) și etică. Nici una dintre scrierile lui Iorga nu poate fi tratată în afara cadrului de filosofie a istoriei, de antropologie și sociologie istorică, de psihologie a popoarelor și a epocilor etc. Acesta era tipul de savant pe care îl creau epoca și mediul cultural german, în care școala lui Lamprecht, a lui W. Wundt, a lui K. Büchner etc., că să nu-i pomenim decît pe aceștia, puteau lucra spre o sinteză nouă, cum s-a și întîmplat cu opera lui N. Iorga.

Coborînd, din economie de spațiu, la problema editării lucrărilor cu un mai pronunțat caracter teoretic, cum a fost și aceea de care m-am ocupat eu, trebuie precizat, de la început, că nu trebuie uitat nici o clipă că opera și concepția lui Iorga sînt expresia unei sinteze spirituale europene, la care lucrașeră nu numai cele trei medii în care s-a format (al culturii române, al celei franceze și germane) dar și toate straturile culturii europene : Grecia, Roma, Bizanțul. Era firesc să se cristalizeze o

Ilie Bădescu

Continuare în pag. a 7-a

REPERE LITERARE 1987

Poezia de vocație

În apreciata serie „Poeți români contemporani" a Editurii Eminescu, a apărut ediția de autor a Constanței Buzea, sub titlul „Cheia închisă"*). De la început trebuie subliniat că volumul onorează seria respectivă, ilustrată pînă acum de nume prestigioase ale literaturii contemporane, oferind cititorilor imaginea caracteristică (după aproape 25 de ani de prezență constantă și admirată în lirica actuală) a Constanței Buzea.

Poetă de vocație, cu timbru unic, egală cu sine la cote estetice înalte, Constanța Buzea impresionează de data aceasta prin impecabila și severa selecție realizată. Cu o luciditate de care nu oricine este capabil, ea a lăsat la o parte tot ceea ce credea că ar fi sub o anume limită superioară atinsă în creația sa. Este fără îndoială aici un profund respect față de sine, față de iubitorii poeziei și, totodată, o analiză la rece a propriei opere. Pentru că într-adevăr Constanța Buzea are o operă poetică unitară, originală găsind — după noi — de la primele cărți, elementele ce o definesc, nuanțele specifice. Prin ediția de autor simțim și o încercare de a disloca anumite verdicte critice, mai ales acelea care vorbeau de așa-zisa monotonie a poeziei sale, a atmosferei create prin apelarea la un registru de imagini și sentimente folosit cu predilecție. Dacă a fost acest lucru sau nu în vederile Constanței Buzea nu știm dar, cu certitudine, spectacolul intelectual la care asistăm contrazice orice posibilă afirmație vizînd repetarea unor motive, stări sau mijloace de expresie. Departe de a fi o apă curgătoare limpede și liniștită, poezia Constanței Buzea are virtejuri neașteptate, cascade care alternează cu unduiri melodioase, adîncimi înșelătoare sub oglinzile de cristal. Există în ansamblul construit cu migală și inspirație o cheie, într-adevăr bine ascunsă, fără a înțelege prin aceasta ermetizarea, încifrarea liricii. Simplitatea discursului poetic este o evidență, ea ținînd de naturalețea autoarei, de refuzul contrafacerii, de lipsa complexului de modernism (cum s-a remarcat). Constanța Buzea ne apare nu atît ca avînd plăcerea suferinței, netinzînd spre purificare prin autoflagelări morale, cît mai ales ca un spirit însetat de pace, deși „mă blestemă cu aprinderi roșii coamele de lei". Convingerea despre sine („eu sînt o sălbatică singură") îi delimitează drumul și atitudinile existențiale : „m-am înfrînt / nu mai vreau nimic decît poate / să mă las în pace un timp". Acest murmur (din „Planta memoria" — 1985) sună nu doar ca o declarație de intenții, ci mai degrabă ca un verdict ce și-l aplică, pentru că viziunea sa globală asupra lumii și destinului uman este tragică. Poeta simte un „schimb delirant de semnale", reflex al vitalismului universal, al

Liviu Grăsoiu

Continuare în pag. a 7-a

Bibliot... Județeană
TIRGU-MUREȘ

EMINESCIANA

MOŞTENIREA POETULUI

● Ideea unei biblioteci Eminescu a preocupat pe mulţi. Există colecţionari pasionaţi, bibliofili specializaţi în a aduna toate ediţiile din scrierile lui Eminescu sau tot ceea ce s-a scris despre Eminescu. Citeva expoziţii prin ţară ale acestor colecţii au arătat vizitatorului modul în care a fost cultivat poetul prin litera tipărită mai ales după moartea lui. Colecţia „Eminesciana", scoasă de Editura Junimea, este şi ea o bibliotecă Eminescu. Editura Junimea şi coordonatorul colecţiei, Mihai Drăgan, au proiectat o colecţie de perspectivă în care să intre tot ce s-a scris despre Eminescu mai grăitor de-a lungul vremii. Colecţia „Eminesciana" a început deci sub bunele auspicii ale rememorării contribuţiei înaintaşilor. Ea şi-a deschis fruntariile şi pentru studii sau cărţi apărute peste hotare despre poetul român. Iar o a treia categorie o reprezintă cărţi scrise chiar astăzi şi apărute în premieră chiar între coperţile colecţiei. Generoasa idee s-a bucurat de atenţia cititorilor şi a specialiştilor. Colecţia „Eminesciana" a prins, şi cele mai multe apariţii ale ei se epuizează cu rapiditate. Meritul de a repune în circulaţie studii care n-au mai fost niciodată reeditate sau de a alcătui culegeri noi de studii eminesciene au adus reale servicii cunoaşterii lui Eminescu şi eminescologiei. Stringînd la un loc toate studiile şi articolele unei personalităţi literare ca N. Iorga, Mihail Dragomirescu, Gh. Bogdan-Duică despre Eminescu, colecţia „Eminesciana" a facilitat cunoaşterea bibliografiei eminesciene, profilînd mai clar contribuţiile unor eminescologi. Suma de titluri a acestei colecţii este prestigioasă şi vorbeşte despre importanţa pe care cultura noastră o acordă lui Eminescu. În preajma celei o sută de ani de la moartea poetului, apariţiile din colecţia „Eminesciana" se cuvin a fi racordate, ca ritm şi importanţă, la dimensiunea acestei comemorări. O analiză a colecţiei se cuvine să fie făcută. Nu este locul ei în aceste puţine rînduri, care vor să se oprească mai ales asupra însemnătăţii existenţei colecţiei şi a rolului pozitiv pe care ea l-a avut şi îl poate avea pentru cultivarea personalităţii şi operei marelui poet naţional. Titlul ei chiar obligă la exigenţă : colecţia închinată celui mai mare căutător de adevăr şi frumuseţe din literatura română se cuvine să fie şi a marilor adevăruri şi a marilor frumuseţi. Aşteptăm ca în întîmpinarea centenarului din 1989, colecţia „Eminesciana" să se înfăţişeze în hainele de gală potrivite marii comemorări.

Realizări şi perspective

A trecut mai bine de un deceniu şi jumătate de cînd o iniţiativă inspirată a Editurii Junimea a pus bazele unei colecţii de cărţi consacrate cunoaşterii şi difuzării tezaurului de creaţie a lui Eminescu, colecţie numită **Eminesciana**, un adevărat monument spiritual pentru cinstirea Poetului naţional. Cu ultimele cărţi apărute, colecţia aceasta numără acum 45 de volume, ritmul lor de apariţie fiind inegal, dar susţinut în acest an (cu patru cărţi noi apărute recent). Coordonatorul Colecţiei **Eminesciana**, Mihai Drăgan, a dovedit stăruinţă şi competenţă în selectarea şi definitivarea volumelor publicate.

Acum, o privire mai atentă asupra colecţiei ajută să distingem citeva tematici şi orientări instructive pentru varietatea şi amploarea problematicii eminesciene, continuu în atenţia literaţilor şi cercetătorilor români şi a unora, de reputaţie, în străinătate. Mai întîi, Colecţia a publicat pe lîngă **Poeziile** lui Eminescu, după textul academic stabilit de Perpessicius (care astăzi, după cercetări noi, de ani de zile, după rectificările propuse de **Dictionarul Eminescu**, în anexele sale, 1968, poate fi ameliorat în unele detalii de limbaj specific), apoi au apărut alte scrieri ale Poetului, adunate, coordonate, comentate documentar: **Scrieri pedagogice** (1977), **Economia naţională** (1983); ele lărgesc orizonturile înţelegerii complexei personalităţi a Poetului naţional despre care vorbesc studiile şi articolele, adunate în volumele semnate de istorici literari şi critici de înaltă autoritate : Ibrăileanu, Lovinescu, Vianu, Călinescu, Perpessicius, Bogdan-Duică, Mihail Dragomirescu, D. Caracostea, Nicolae Iorga, Pompiliu Constantinescu, Edgar Papu. Astfel o vastă arie de judecăţi estetice şi de analize ale conceptelor şi expresiei, potrivit viziunii şi subtilităţii fiecărui critic, la nivelul celor mai înalte exigenţe literare, i se înfăţişează cititorului acestor volume de „studii şi articole", opera Poetului fiind aşezată la locul cuvenit, pe treapta cea mai înaltă în ierarhia valorilor spiritualităţii româneşti. Unii dintre autorii citaţi apar cu două sau chiar cu trei volume în această Colecţie **Eminesciana** : Lovinescu (cele două romane despre viaţa Poetului ; **Mite şi Bălăuca**, într-un volum; apoi o culegere de articole, alt volum), Călinescu e prezent atît prin **Viaţa lui M. Eminescu** (de mai multe ori retipărită, şi acum din nou în librării), cît şi prin teza lui de doctorat, **Avatarii faraonului Tlă**, şi o culegere de „studii şi articole", deci trei volume. E păcat că nu a fost inclus şi Vianu cu **Poezia lui Eminescu**, volumul său din 1930, atît de discutat în epocă, dar de o valoare certă şi azi ; un volum cu acest titlu a publicat aici E. Papu (1979). Din numeroasele şi pline de învăţăminte comentarii literare, legate de fiecare poezie, scrise de editorul erudit care a fost Perpessicius, se poate oricînd alcătui un alt volum ; astfel aceste pagini subtile de comentarii rămîn, ca şi necunoscute, în ediţia sa academică din 1939—1943 (primele trei volume conţinînd poezia antumă şi variantele ei).

Tematica unor studii speciale se înscrie în istoria receptării operei Poetului, a valorificării mesajului ei umanist, filosofic şi estetic. Citãm contribuţiile de excepţie ale eruditilor străini, între : Alain Guillermou, **Geneza interioară a Poeziilor lui Eminescu**, teză de doctorat la Sorbona a şefului Catedrei de română de la Paris, teză pe care am propus-o în Colecţie şi am tradus-o, împreună cu G. Pârvan, pentru a fi la îndemîna cititorilor noştri, în 1977, — astăzi o lucrare de referinţă ; Amita Bhose, **Eminescu şi India** şi I. Kojevnikov, **M. Eminescu şi problema romantismului în literatura română** (1979), la care desigur se puteau adăuga, şi sperăm ca Editura s-o facă repede, Rosa Del Conte, **Eminescu sau despre absolut**, carte instructivă, apărută în Italia, la Modena, în 1962, precum şi L. Gáldi, **Stilul poetic al lui M. Eminescu** (Ed. Academiei noastre, 1964, redactată de autor în româneşte, dar demult epuizată). Să mai reţinem că au apărut în Colecţie : E. Todoran, **M. Eminescu, epopeea română**, Mihai Drăgan, **M. Eminescu, interpretări**, I şi II, George Popa, **Spaţiul poetic eminescian**, N. Ciobanu, **Eminescu, structurile fantasticului narativ**, Virgil Cuţitaru, **Metamorfozele lui Hyperion**, D. Vatamaniuc, **Publicistica lui Eminescu**. Aspectele limbajului, atît de complexe şi subtile, au fost studiate atît sub raportul evoluţiei lor, de-a lungul muncii de laborator, insistentă şi surprinzătoare prin soluţiile la care ajunge Poetul în rafinarea mijloacelor de expresie (**De la cuvînt la metaforă în variantele liricii eminesciene** a subsemnatului), cît şi formele specifice ale originalităţii limbajului poetic în creaţia antumă şi în postumele rămase în arhiva Poetului: D. Irimia, **Limbajul poetic eminescian** şi Gavril Istrate, **Studii eminesciene**. Felul în care Eminescu a fost tradus şi studiat în alte limbi se reflectă în volumele : **Eminescu în critica italiană**, **Eminescu în critica germană**, Ştefan Avădanei, **Eminescu şi literatura engleză** şi acum, recent, în cartea Elenei Loghinovski, **Eminescu în limba lui Puşkin** (1987). Pentru tradiţiile romanităţii noastre, instructiv este şi volumul **Eminescu şi clasicismul greco-latin**, cum şi traducerile din opera Poetului în latină, apărute în deceniul trecut sub îngrijirea şi cu larga contribuţie a unui latinist reputat, traducător iscusit şi poet original în latină, Traian Lăzărescu.

Aceste realizări remarcabile ale colecţiei **Eminesciana** dovedesc citã dreptate a avut Pompiliu Constantinescu în 1940 cînd a propus, într-un articol documentat din **Revista Fundaţiilor**, înfiinţarea unei Catedre Eminescu, de interes nu numai naţional, dar reprezentativă pentru spiritualitatea şi limba română, pe toate meridianele. Acum iată a apărut culegerea de studii eminesciene ale acestui critic remarcabil, purtînd titlul grăitor, ca un îndemn în actualitate : **O Catedră Eminescu.** Dar voi adăuga îndată că o astfel de Catedră Eminescu **a şi fost înfiinţată în luna mai 1971,** la Facultatea de filologie, mai tîrziu a încetat, totuşi, să funcţioneze. Acum, în preajma Centenarului morţii Poetului, se cuvine reluată problema ei şi restabilită existenţa Catedrei, ca o instituţie naţională reprezentativă, de maximă utilitate şi pe planul colaborărilor noastre internaţionale. Mihai Drăgan, coordonatorul Colecţiei şi prefaţatorul volumului semnat de Pompiliu Constantinescu, vorbeşte de mai multe ori, cu dreptate, şi în recentul său volum de studii, **Clasici şi moderni** (1987) despre necesitatea acestei Catedre şi, mai mult, de un Institut Eminescu, aşa cum sînt asemenea institute în alte ţări de veche tradiţie umanistă...

Dar, cu gîndul la apropiatul Centenar Eminescu, am sugera Colecţiei **Eminesciana** nu numai intensificarea ritmului de apariţie a unor noi volume, dar şi citeva titluri care s-ar cuveni incluse în lista bogată a acestei Colecţii unice : alături de volumul de studii bilingve (franco-romane) **Eminescu după Eminescu,** apărut după lucrările Simpozionului Eminescu de la Sorbona, 1975, organizat din iniţiativa aceluiaşi Alain Guillermou, citat mai sus, ar trebui publicate lucrările unor simpozioane similare cu tema Eminescu, desfăşurate în ultimii ani în S.U.A., R.F.G., Italia, în Franţa, precum şi contribuţiile cele mai valoroase, prezentate la simpozionul anual al studenţilor în filologie, care se ţine tocmai la Iaşi, de cîţiva ani încoace; ar fi o încurajare a tinerelor talente, preocupate de cunoaştere mai aprofundată a operei lui Eminescu. Există apoi unii specialişti în studiul acestei opere vaste care ar putea figura desigur în planul viitoarelor apariţii : C. Noica, C. Ciopraga, G.I. Tohăneanu, Zoe Dumitrescu-Buşulenga ş.a., cum şi culegeri adecvate profilului Colecţiei din studiile lui Vladimir Streinu, Şerban Cioculescu şi ale altor critici de azi.

Apropierea Centenarului Eminescu ne obligă la mai mult : ediţia naţională despre care sîntem asiguraţi că va fi realizată integral s-ar cuveni însoţită de o nouă ediţie critică a Poeziilor antume, avînd în vedere îndreptările sugerate de generaţia nouă de cercetători, pentru a avea un text la nivelul contemporan, al vol. VI—XVI, al Dicţionarului Eminescu.

Astfel, Momentul Eminescu va ilustra o sărbătoare a culturii naţionale şi un nesecat izvor de învăţăminte înalte pentru poporul întreg.

Gh. Bulgăr

Rigoarea metodei

Editura „Junimea" ni-l readuce în atenţie pe D. Caracostea cu o nouă colecţie din studiile sale de eminescologie : „Creativitatea eminesciană", ediţie îngrijită, studiu introductiv şi note de Ion Apetroaie. Aceeaşi editură retipărea, în 1980, „Arta cuvîntului la Eminescu" (ediţie de Nina Apetroaie, studiu introductiv de Ion Apetroaie) — iar în anul acesta, la editura Minerva, Mircea Anghelescu a început editarea unei serii de **Scrieri** D. Caracostea care, chiar dacă nu se doreşte o ediţie completă (şi editura bucureşteană ar trebui să-şi reformuleze din mers criteriile spre o cuprindere cît mai largă, reprezentativă, a operei omnia caracostiana), va resuscita, nu ne îndoim, în următorii ani atenţia pentru acest critic şi istoric literar unic în felul lui, de mare importanţă pentru înţelegerea fenomenului literar românesc înainte şi după primul război mondial, precum şi în epoca interbelică.

Ar fi, poate, momentul să ne întrebăm cum se explică „gustul" nostru actual pentru studiile lui D. Caracostea. Desigur, în primul rînd scrisul însuşi, ca expresie, rezistă, este viu şi incitant Apoi, metoda. D. Caracostea ar putea constitui, în amestecul actual de stiluri şi metode critice, un punct de reper, un recurs la rigoare. Deschiderile operate de el în domeniul stilisticii au reprezentat porţi către viitor, redescoperite de multe ori în urma închiderii nejustificate a lor. În momentul de faţă, însă, D. Caracostea nu este redescoperit numai pentru a puncta un început, din care o întreagă direcţie de cercetare istorico-literară se revendică: ideile lui merg, încă, în pas cu noul — ceea ce numim nou în domeniu — şi, uneori, chiar îl anticipează.

Actuala ediţie reia lucrarea criticului, „Creativitatea eminesciană", din 1943, căreia îi adaugă alte citeva studii din domeniu pentru ca tabloul unui D. Caracostea — eminescolog să fie cît de cît complet. Interesantă, este, desigur, rediscutarea conceptului de „creativitate" în accepţia criticului şi în accepţiile generale pe care le permite. Dialectica formă-conţinut a pasionat generaţii întregi de cercetători ai lui Eminescu şi ai literaturii în general. O discuţie mai largă a termenilor, însă, implică — în ceea ce-l priveşte pe D. Caracostea — lucrarea sa fundamentală, „Stilistica limbii române", pe care încă o evită editorii. În general i se reproşează lui D. Caracostea că sistemul său priveşte întregul operei, dar se aplică pe „fragmente" ale ei, că o analiză structurală, precum cea pe care o întreprinde s-ar putea valida numai trecînd printr-o operă întreagă. Ion Apetroaie a făcut această observaţie în 1980 şi o reia astăzi mai apăsat : „Criticul nostru nu este dispus să admită analiza fragmentului, cum o practica G. Călinescu, şi, înaintea lui, B. Croce, dar el însuşi nu poate evita metoda incriminată concentrîndu-se doar asupra cîtorva poeme eminesciene în analiza formală ce o întreprinde". Mai întîi, să recunoaştem că „poemul" nu este fragment de operă în aceeaşi măsură în care este fragmentul aşa cum survine în cercetările lui G. Călinescu. Nu poate fi acuzat D. Caracostea de folosire paradoxală a metodei atunci cînd se instalează într-un poem întreg, cum ar fi „Luceafărul", pentru că un poem întreg este fragment de operă numai în măsura în care opera este o sumă de poeme întregi (măsură relativă, ea însăşi). Ion Apetroaie revine, mai explicat: „Nu se putea, în nici un caz, dovedi unitatea componentelor operei lui Eminescu (...) fără a fi fost luată în seamă cvasi-totalitatea operei poetului, şi nu doar 4—5 poezii cum se făcea în **Arta cuvîntului la Eminescu**". De acord, numai că D. Caracostea pornea de la un fapt cert, dovedit şi acceptat ca atare de o tradiţie întreagă a eminescologiei : unitatea componentelor operei lui Eminescu se accepta ca loc comun, aşteptîndu-se doar editarea lor ca supremă dovadă.

Este, în principiu, un sîmbure de adevăr în obiecţiile lui Ion Apetroaie : o analiză structuralistă de tip D. Caracostea asupra întregii opere eminesciene, respectiv, asupra sumei întregurilor ei, pare greu posibilă. Caracostea însuşi a înţeles imensitatea muncii şi a volumului de tipăritură cînd a urcat direct, dintr-un domeniu cum este acesta al operei eminesciene, într-un domeniu mult mai vast, cum este cel al limbii române, întreg atotcuprinzător şi atoatecuprinzător cînd îl raportăm la creaţia literară. „Expresivitatea limbii române", lucrarea fundamentală a lui D. Caracostea, este în măsură a răspunde obiecţiilor privind metoda, de felul celor pe care le formulează Ion Apetroaie : aşteaptă doar glas nou să vorbească şi cred că cel mai „îndreptăţit" să i-l redea este chiar Ion Apetroaie...

Interesante, în ediţia de faţă, sînt cele două basme din R. Kunisch pe care le tradusese în 1924 D. Caracostea, arătînd că stau la baza poemului „Luceafărul". O simplă definire a stadiului în care se află cercetările la ora de faţă ne arată cît de avansat este criticul faţă de noi. Într-adevăr, de la el înainte nimeni (nici N. Iorga, nici A. Sacerdoţeanu — ca să nu mai vorbim de folcloriştii), n-a mai adus ceva nou în domeniu. Nu se ştie cine a fost R. Kunisch, călătorul german prin ţările române care a culeş atîtea date importante despre poporul nostru : enciclopediile franceze nu-i consemnează numele, bibliografiile germane — cîte am consultat — de asemenea, dicţionarele de folclorişti, studiile de istorie a folcloristicii (repetăm, cîte am consultat pînă acum) îl evită ori îl amintesc în treacăt luînd informaţii despre el din propria-i carte. De altfel, nimeni nu-şi mai pune asemenea probleme, subiectul considerîndu-se încheiat după ce l-a „bătut" atît de insistent D. Caracostea. Şi totuşi, lucruri interesante ies la iveală atunci cînd refacem bibliografia unei probleme clasate.

Mai întîi, ştim că primul care l-a numit pe R. Kunisch ca izvor pentru „Luceafărul" lui Eminescu a fost Mozes Gaster, în „Literatura populară română". În prefaţa la recenta reeditare a lucrării, Mircea Anghelescu stabileşte, cu maximă acribie, data apariţiei cărţii : februarie-martie 1883. Din neatenţie — ori pentru că nu l-a interesat — prefaţatorul nu observă, însă, că poemul „Luceafărul" de M. Eminescu a fost tipărit pentru prima oară în **Almanahul României June** de la Viena în... aprilie 1883, Mozes Gaster anunţă, aşadar, sursa „Luceafărului" înainte ca „Luceafărul" să fi apărut. Desigur, poemul eminescian fusese cunoscut înainte de tipărire (se citise în şedinţe publice la T. Maiorescu, apoi în alte case uneori fără ca Eminescu să fie de faţă, se vorbea despre el prin jurnale, etc.) — încît nu putem semnala faptul, anunţarea sursei unui poem înainte de apariţia lui publică, decît ca pe o curiozitate. În anii 1883—1885, însă, apărea la Bucureşti şi Leipzig (apoi la Bucureşti şi Viena) o revistă de lux în limba germană, **Der Bukarester Salon** — una dintre publicaţiile menite să înlesnească comunicarea culturală între România şi ţările Triplei alianţe ; printre cei care au contribuit băneşte la editarea ei se numără T. Maiorescu, Baronul von Mayr (ambasadorul Austro-Ungariei la Bucureşti), F. Lachmann („ingénieur" ; este agentul însărcinat cu urmărirea specială a lui M. Eminescu ; cel care a transmis către cancelaria imperiului rapoarte amănunţite privind activitatea poetului la societatea „Carpaţii"), etc. (lista este lungă ; şi Mozes Gaster figurează în ea). Revista se „eminescianizează" brusc începînd din vara şi toamna lui 1883, cînd poetul se afla în sanatoriul de lîngă Viena : regina însăşi publică traducerea unei poezii a lui. Aici traduce Mozes Gaster basmul lui Eminescu „Făt frumos din lacrimă" — şi, surpriză, tot aici vor apărea fragmente din cartea lui R. Kunisch „Bukarest und Stambul". Întrebarea este : trăia R. Kunisch în 1883 ; şi dacă nu, cine şi de ce îi republica cartea? Probabil, Mozes Gaster însuşi. Cînd ajunge, însă, la capitolul „Walachische Märchen" cartea lui R. Kunisch se opreşte doar asupra povestirii „Fata fără corp". Aşadar, alt „de ce" : de ce nu publică **Bukarester Salon** şi „Fata în grădina de aur", izvorul „Luceafărului" depistat de către Mozes Gaster ? „Luceafărul" însuşi tocmai se tradusese în limba germană, de ce i se ia cititorului plăcerea de a confirma cele spuse în „Literatura populară română" ? Nu ştim ; lansăm întrebarea cu dorinţa de a afla cel puţin un răspuns din partea folcloriştilor : cine a fost R. Kunisch ? Cum de un nume atît de mare ca al lui Eminescu a ajuns să fie legat de altele, obscure ?

Desigur, nici Ion Apetroaie nu-şi pune problema (vreo problemă măcar) existenţei acestui enigmatic călător. Un fapt relativ divers m-a făcut să insist asupra acestor lucruri. Era prin 1984, eram turist prin Făgăraş şi mă apucase ploaia pe traseul dintre Vîrful Moldoveanu şi cabana Simbetei ; se făcuse şi seară, aşa că am întins cortul acolo unde credeam, după hartă, că se află Fereastra mică a Simbetei. A doua zi, un cer senin — iar în jur un peisaj de basm: o vale largă în acoperişul lumii, cu stîncării grea aruncată din belşug, jos de tot cu un ochi de apă din care se scurgea un riu ţinut parcă în loc de un bloc de granit. Harta nu indica Fereastra mică a Simbetei, abia trecusem de Gălăşescu Mare. Prin iarbă, flori galbene de untişor. Valea se numeşte chiar ca în basmul lui R. Kunisch : **Valea Galbenă.** Aici şi-a închis împăratul fiica într-un castel... din care au mai rămas doar stîncile ! Instantaneu am făcut legăturile : la apus, spre versantul transilvan al Făgăraşilor, este localitatea Miercurea de Sus : la Sfînta Miercuri a mers Florin să ceară sfat cum se ajunge la fata din castelul de aur. Alte toponime : chiar Simbăta de Sus şi Simbăta de Jos spre care mergeam, locuri de legendă (aici şi-a pus Brâncoveanu mînăstirea). Prin apropiere, un drum vechi de transhumanţă — dar şi potecă destul de cunoscută de trecere peste Făgăraş : ciobanii mi-au spus că se numeşte Drumul roşiorilor (nu este consemnat în hărţi). Şi, pentru ca totul să fie ca în basm, dincolo de Vîrful Moldoveanu, spre răsărit, este oronimul Fereastra zmeilor (loc dificil pentru turişti ; acum are cabluri groase fixate în stîncă): în basm, Zmeul se uită la fată, la fereastra ei...

Basmul „Fata în grădina de aur", despre care nu ştiam mai nimic, îşi are toponimia aici, în Făgăraş, în apropierea Moldoveanului; este un basm toponimic, aş zice, care încifrează, adică, modul de ajungere dintr-un loc într-altul. Este posibil ca cercetări folclioristice amănunţite să-l redescopere pe teren. Sperăm că, multiplicat prin ediţia de faţă (pînă acum nu se cunoştea decît din broşura lui D. Caracostea din 1924, ea însăşi greu de găsit) — **el va trezi interesul, şi** una din enigmele din jurul „Luceafărului" lui Eminescu se va elucida, cel puţin în parte : se va dovedi cert că basmul este românesc şi nu vom mai fi siliţi să alergăm în grădini străine după el cu strîngerea de inimă că dacă se va cîrti cîndva (cîrtitori sînt destui peste tot) că Eminescu „a plagiat" ori a folosit un procedeu mai liber, cum a făcut pentru „Veneţia" (à propos, şi acest sonet eminescian este tradus în **Bukarester Salon)** — iată una dintre surprizele posibile ale acestei „ediţii — pe lîngă atît de importantele studii ale lui D. Caracostea care aduc în eminescologie rigoarea metodologică.

Nicolae Georgescu

O biografie de pionierat

Indiscutabil, meritul cel mai de seamă al Ed. Junimea, în valorificarea moştenirii culturale, este colecţia **Eminesciana**, care are şansa să se transforme într-o veritabilă bibliotecă Eminescu. Mai puţin revelatoare, prin lucrările inedite închinate vieţii şi operei poetului, colecţia continuă să-şi menţină punctul forte în materie de **restituiri** şi traduceri. E suficient să amintim că numai anul acesta au fost readuse la cunoştinţa publicului larg contribuţii ale lui D. Caracostea **(Creativitatea eminesciană)**, Gala Galaction **(Mihai Eminescu)**, Pompiliu Constantinescu **(O catedră Eminescu).**

Pentru public, ipostaza de „eminescolog" a lui Gala Galaction poate să pară o surpriză. Îngrijitorul ediţiei, Gheorghe Cunescu, a reţinut, în prima parte a volumului, biografia publicată de Gala Galaction în 1914, cu prilejul sărbătoririi unui sfert de veac de la moartea poetului şi, în partea a doua, încă opt texte, ocazionale, în majoritatea lor vizînd tot biografia, sub titlul **Zestre eminesciană.** Ideea de „surpriză" invocată vine din circulaţia restrînsă a biografiei datorate lui Gala Galaction, încă de la apariţie, dat fiind faptul că venea în momentul tulbure al primului război mondial. Nu mai e vorba însă de o „surpriză" ţinînd seamă de formaţia intelectuală a prozatorului care confirma, nu numai pentru poezie, celebra profeţie maioresciană din **Eminescu şi poeziile lui.** Galaction a rămas întreaga viaţă un fervent admirator al marelui poet.

Firească, această biografie **(M. Eminescu,** Institutul de editură „Flacăra", Bucureşti, 1914, 110 p.) este de multă vreme depăşită în mai toate compartimentele ei. Şi totuşi raţiunea reeditării se susţine nu numai sub raport strict de istorie a eminescologiei. Ceea ce impresionează de la bun început este o ardentă conştiinţă a **pioneratului.** La 25 de ani de la moartea poetului, Gala Galaction este un **catalizator** al spiritului eminescologic, care avea să dea roade din ce în ce mai evidente prin strălucita pleiadă de cercetători dintre cele două războaie mondiale. Talentul prozatorului şi-a pus amprenta şi pe aceste pagini ameninţate de uitare. În ciuda informaţiei lacunare, pe care o regretă la orice pas, în pofida unor erori explicabile, corectate de cercetările ulterioare, schiţa biografică a lui Gala Galaction dă emoţie la lectură. Nu lipsesc imaginile pregnante, memorabile chiar. Galaction vede, bunăoară, în contactul adolescentului cu trupa de teatru Fani Tardini un moment esenţial al revelaţiei întru poezie : „Fani Tardini şi soţii ei mai au însă meritul obscur şi extraordinar, al săpătorului din minele de diamant, care l-au smuls pe Eminescu din taina sufletului lui, şi l-au revelat poet pe el lui însuşi". (p. 50). Unele consideraţii, cum ar fi acelea despre elevul Eminescu sau despre cultura poetului, par a fi reluate, fără modificări esenţiale, de G. Călinescu. Ca şi Călinescu, mai tîrziu, Galaction îi temperează pe aceia înclinaţi să vadă în poet un **monstrum eruditionis** : „Eminescu a avut o cultură imensă şi variată, dar el nu a fost în nici o direcţiune ceea ce numim un savant". (p. 70). Cum se vede, tonul admirativ, imaginile evocatoare adesea plastice se asociază în chip fericit cu necesitatea selectării lucide a datelor furnizate de izvoare şi cu respectul adevărului. În cel puţin trei probleme majore ale eminescologiei atitudinea scriitorului s-a dovedit de bun augur şi de un real folos. Cea dintîi, la care el însuşi a pus umărul, a fost necesitatea elaborării unei biografii pe măsura geniului eminescian. Galaction e conştient de provizoratul propriei întreprinderi, cît şi al acelora, puţine, existente pînă la el (Teodor V. Ştefanelli, N. Zaharia etc.). El îşi exprima încrederea că se va ivi un Renan sau un Taine, criticul „de mare talent şi de vastă cultură literară şi critică", capabil „să dăruiască Pantheonului literaturii româneşti dureroasa frescă a vieţii lui Eminescu". Cel aşteptat avea să fie, desigur, G. Călinescu.

A doua chestiune urgentă şi fundamentală pentru destinul poetului în posteritate era, credea pe bună dreptate Gala Galaction, ediţia monumentală Eminescu. În 1926, scrie în **Adevărul literar şi artistic** : „Nu avem pînă astăzi o adevărată ediţie-monument a scrierilor lui..." **(Istoria vieţii şi operei lui Eminescu).** Vis pe cale de realizare, graţie lui Perpessicius şi continuatorilor săi !

În fine, cea de a treia chestiune, care nu mai putea fi neglijată şi nici aminată, era, după credinţa autorului **Roxanei,** responsabilitatea pentru casa copilăriei de la Ipoteşti. În faţa acuzaţiilor ce i s-au adus Mariei dr. Papadopol, Galaction îi dă dreptate lui Constantin Graur, care intervenise în dispută (în **Adevărul** din 3 august 1924) cu articolul **Casa lui Eminescu.** „Toţi sîntem de vină — zice şi Galaction —, dacă biata căsuţă în care a copilărit Eminescu este acum rasă de pe suprafaţa pămîntului, sau era să fie. Admiraţia noastră este foc de paie. Popoarele cu adevărat recunoscătoare nu au memoria scurtă cum o avem noi, şi nu dau în genunchi, înaintea eroilor naţionali, numai atunci cînd e ceas de gălăgie şi de scandal. Recunoştinţa este trainică şi tăcută". (p. 116).

Sînt citeva argumente, între altele, care fac din restituirea lui Gheorghe Cunescu (autor al unui **cuvînt înainte** la obiect, ca şi notele care însoţesc textele, altminteri) şi a editurii ieşene un act cultural necesar întru cinstirea poetului.

Theodor Codreanu

Eminescu

Urmare din pag. I

vitală a localnicului suntem de două milenii romanitatea răsăriteană ca limbă de cultură, constructori şi oameni ai echilibrului şi măsurii şi ordinii întru edificare şi nelenevire într-un firesc circuit şi adîncă stimulatoare simphatie comuniune cu ţările Europei şi neamurile ei într-o măsură mai mare sau mai mică toate în adînci legături fiinţale cu romanitatea cu latinii, iar corolarul sudura aluatul spirit ce a plăsmuit o făptură nouă, un popor inexistent în deplinătatea lui cu şanse de a face istoria aici în Europa, în contextul celorlalte popoare, acest foc edificator, însăşi inima şi sufletul evlaviei duratei noastre, aceasta este spiritualitatea noului eon întemeiată pe jertfa Logosului din iubire. Ca lumina ochilor au ştiut să păstreze, să apere, să dovedească prin fapta vieţii lor pînă la jertfa de sine toţi bărbaţii de seamă ai neamului nostru această întemeiere a noastră triadică de nedistrus dinspre lume. De la Basarab întemeietorul, de la Menumorut şi Glad la Alexandru cel Bun şi Ştefan cel Mare, de la jertfa lui Constantin Brîncoveanu şi cea a lui Horia, de la Tudor şi Bălcescu, apoi de la Kogălniceanu la Iorga sau Ioan Lupaş, istoricii toţi sunt cuprinşi în aceeaşi lucrare.

Eminescu este poetul dintîi în opera căruia sunt exprimate într-o sinteză organică aceste trei una însăşi fiinţa poporului român. Pregătindu-ne să-l sărbătorim la o sută de ani de la adormire, va cădea în datoria noastră de a-i arăta faţa deplină lucrătoare în conştiinţa poporului nostru care în tripla sa triadică întemeiere una fiind are o menire de valoare universală în spiritul logosului întrupat în istorie.

Istoria — fenomen unic

Urmare din pag. I

mului şi, după cum vedem, cu deosebire ale acelor fraţi aflaţi sub stăpîniri străine, mai vitregiţi, mai expuşi tuturor abuzurilor şi tuturor umilinţelor.

Ceea ce voiam să subliniem, reamintind aceste lucruri arhicunoscute, e faptul că Eminescu a văzut istoria românilor din toate ţinuturile ca pe un fenomen unic şi unitar, ca pe o amplă biografie a unui ins care e însuşi poporul român din absolut toate colţurile unde el vieţuia, sfîrtecat de hotare arbitrare şi desfiguratoare, menite să-i anihileze fiinţa însăşi.

Observaţia aceasta, azi părînd firească, fără nimic neobişnuit, trebuie înţeleasă pe de-a-ntregul. O dată pentru că, aşa cum spuneam, mai era încă mult pînă la înfăptuirea statului naţional unitar şi-ţi trebuia o uriaşă forţă de vizionar ca să constitui în imaginaţie un întreg din ceea ce era atunci atît de fărîmiţat; şi apoi, Eminescu era poet, nu istoric (şi noi ne referim aici la opera sa literară, nu la cea publicistică). Dacă unui istoric i se impune de la sine scriind, să zicem, istoria românilor să se ocupe de românii din toate provinciile, aria tematică a scriitorului, care e afectivă, nu ştiinţifică, nu presupune deloc o asemenea dimensiune. Un autor, ca Faulkner de pildă, poate primi premiul Nobel scriind exclusiv despre meleagurile natale. Un foarte mare prozator, Liviu Rebreanu, este autorul Răscoalei şi al Ciuleandrei, romane cu acţiunea plasată în Muntenia, ca şi al lui Ion şi Pădurii spînzuraţilor inspirate din mediul ardelenesc şi chiar din cercul familial al scriitorului. Faptul acesta, din punct de vedere estetic, nici nu-i sporeşte şi nici nu-i scade valoarea. Meritele strălucitului năsăudean n-ar fi fost nici mai mari, nici mai mici, dacă ar fi scris întreaga viaţă numai despre oamenii din Transilvania. Şi, de regulă, în literatură lucrurile aşa şi stau, fiecare autor fiind atras în primul rînd, adesea numai, de lumea familiară lui. Or, Eminescu este şi din acest punct de vedere o excepţie. El nu numai în articole, în studii politice şi economice, ci în poezie s-a simţit atras de întregul cuprins românesc. Nici un alt scriitor român, nici înainte şi nici după el, nu a aparţinut într-o atît de mare măsură, prin sentiment şi prin operă, tuturor românilor.

Mihai Eminescu făcea la un moment dat afirmaţia că spiţele domnitoare româneşti, atît Basarabii, cît şi Muşatinii şi Corvineştii, îşi au originea în Ţara Haţegului(fapt dovedit mai tîrziu de specialişti, de geograful I. Conea, de pildă), poetul vizînd prin aceasta unitatea românilor de pretutindeni. Era o frază ce ilustra cu strălucire întreaga sa viziune despre unitatea istorică a neamului nostru.

Aşa privite lucrurile, mărturisirea lui că tot românul, de pretutindenea, plînsu-i-s-a nu ne mai apare ca o metaforă ci ca o pregnantă realitate de care el era conştient cu toată fiinţa şi căreia trebuia să i se dăruiască pînă la jertfirea de sine.

Ilustraţie de Traian Brădean la „Sărmanul Dionis" de M. Eminescu

EMINESCIANA

„Porni Luceafărul, creşteau în cer a lui aripe“

Dogoarea versului

atunci cînd vorbea despre poezia lui Eminescu profesorul de limba română avea obiceiul să ne întrebe : „voi nu simţiţi dogoarea versului eminescian ?“. Aceste cuvinte îmi revin de multe ori în memorie confirmîndu-mi o stare de spirit pe care eu însumi o resimt azi de fiecare dată la lectura poeziei lui Eminescu. De fapt, „dogoarea“ lirismului său vine dintr-o trăire artistică mistuitoare şi explică fascinaţia continuă pe care o produce versul eminescian asupra atîtor generaţii de cititori, capacitatea uluitoare a acestei poezii de a-şi menţine mereu vie pulsaţia interioară, adresîndu-se „fără rest‘ sensibilităţii actuale, căci lirica sa nu s-a „muzeificat“ precum creaţiile multor poeţi romantici de la noi sau din alte culturi ; romantismul eminescian exprimă o dimensiune eternă a sufletului, un invariant. Eminescu este o prezenţă vie, magnetică, actuală, salvarea de la perisabilitatea inerentă, prospeţimea perpetuă a creaţiei sale ţin de domeniul miraculosului, marele nostru poet place şi astăzi în modul cel mai profund şi înfiorat cu putinţă. Încărcătura de gîndire, forţa vizionară, fără îndoială copleşitoare la Eminescu, ar fi putut să dea un univers liric faţă de care să simţim un respect rece precum în faţa unor construcţii spirituale uriaşe şi abstracte, poezia lui însă ne umple necontenit fiinţa cu vraja unui sentiment adînc, ea transmite o emoţie înviorătoare, misterioasă şi caldă.

Cum putem însă explica „dogoarea“ liricii eminesciene, lumina sa interioară persistentă ? Prin ce s-a salvat această poezie de la „îngheţul“ timpului, rămînînd mereu vie ca în basmul „tinereţii fără bătrîneţe“ ? Nu încape îndoială că Eminescu a acţionat taumaturgic asupra limbajului poetic dezvăluind duhul graiului românesc, lirica sa este fundamental **morfologică**, ea exprimă scufundarea în fiinţa caldă a Cuvîntului pînă la stratul muzicalităţii orfice, poetul căutînd mereu în adîncul verbelor inflexiuni magice străvechi, de altfel Lucian Blaga atrage atenţia asupra „determinantelor stilistice eminesciene“ : „În faţa operei lui Eminescu trebuie să ţinem, ca în faţa niciunui alt român, seama de «inconştient» şi de «personanţele» acestuia. De aici trebuie abordat fenomenul. În inconştientul lui Eminescu întrezărim prezenţa tuturor determinărilor stilistice pe care le-am descoperit în stratul duhului nostru popular, doar altfel dozate şi constelate, din pricina factorului personal“. Vraja inconfundabilă a poemelor eminesciene, căldura lor înviorătoare tocmai de aici vine, din respiraţia morfologică a expresiei (autorul însuşi declara că efortul lui e de „A turna în formă nouă limba veche şi-nţeleaptă“) lirismul său e un cîntec al cuvintelor ce se transformă în lire duioase la o simplă atingere. Iată cum materia gîndului se muzicalizează devenind fluid sonor : „Cînd privesc zilele de-aur a scriiturelor române, / Mă cufund ca într-o mare de visări dulci şi senine / Şi în jur parcă colindă dulci şi mîndre primăveri. / Sau văd nopţi ce-ntind deasupră-mi oceanele de stele. / Zile cu trei sori în frunte, verzi dumbrăvi cu filomele, / Cu izvoare-ale gîndirei şi cu riuri de cîntări“. Prin Eminescu poezia noastră cultă recuperează „riurile de cîntări“ ale limbii străvechi, substanţa ei orfică inviolabilă, lirica sa e un murmur, un foşnet neîntrerupt, un edificiu de armonii

Ilustraţie de Camil Ressu la „Luceafărul“ de M. Eminescu

sonore clădit pe sentimentul timpului şi-al veşniciei. Locuind în fiinţa limbii româneşti, poezia eminesciană e **intraductibilă**, autorul „Spaţiului mioritic“ are dreptate atunci cînd plasează creaţia poetului în orizontul „noologiei abisale“ : „Cînd Eminescu spune „dulce corn“ sugerează o lume de subterane melancolii şi o natură în care simţi, fără să fie amintită, prezenţa unor taine umbroase, care nu pot fi captate tematic“. Întreaga lirică stă sub semnul vrajei logosului, ea are virtuţi harismatice, semnificativ este faptul că, după numai trei poeme tipărite de Eminescu în „Convorbiri literare“, mentorul Junimii scria : „Poet, poet în toată puterea cuvîntului este dl. Mihai Eminescu, poeziile sale au farmecul limbajului (semnul celor aleşi).“ Numeroasele variante pe care ni le-a lăsat autorul dovedesc o muncă imensă de cizelare a limbii, de căutare a sufletului ei melodios ascuns în cuvinte. Aici vom face o paranteză spunînd că multele sale reveniri şi retuşuri stilistice nu urmăresc acea perfecţiune formală care (potrivit teoriei lui Pius Servien) anulează autenticitatea, la Eminescu fiecare nouă variantă adaugă — surprinzător — un plus de trăire lirismului, însufleţindu-l prin armonii şi vibraţie expresivă. În fond miraculoasa dăinuire a versului său, dincolo de curente şi mode literare, se poate converti într-o lecţie de poezie. Lirica modernă a evoluat în genere, o ştim asta cu toţii, pe direcţia imagismului, a discursivităţii şi a paradoxului mutîndu-şi centrul de greutate pe terenul sintaxei, al tehnicii combinatorii, abandonînd o vreme forţa magică a limbajului, substanţa caldă şi misterioasă a verbului plin de duh, acest fenomen a dus la „răcirea“ poeziei prin cerebralizare exagerată, lirica devenind o problemă de virtuozitate asociativă. Cu alte cuvinte, poezia modernă a optat pentru formula sintagmatică uitîndu-şi deseori tradiţia paradigmatică, esenţială naturii sale profunde. Lecţia lui Eminescu este în acest sens revelatoare, poezia sa vine din fiinţa străveche a graiului nostru, relevînd armonia unei limbi cu rădăcini mioritice, el a sublimat în vers sufletul unui „neam cîntăreţ“ asigurîndu-i perenitatea. Într-o vreme cînd stilul „bonjurist“ şi academismul steril tindeau să eclipseze substanţa noastră autohtonă, poetul a adus la lumină prin geniul său artistic energia latentă a unei spiritualităţi fundamental lirice, instituindu-se ca reper absolut în istoria poeziei româneşti.

Alexandru Horia

EMINESCU — desen de Corneliu Baba

„Roata“ dialecticii

de adevăratul chip al lui Eminescu, multifaţetal şi împresurat de superba lumină a adîncimii, te apropii progresiv, concentric, cuprinzînd — în timp ce urci pe spirala cunoaşterii lui — şi foarte multe din nesecata sferă a culturii lumii.

Mai întîi, descoperi poetul, insular, aşteptînd „cu ochi păgîni“ fantoma ei, desfăşurînd în faţa ta, cu o rară capacitate de fluzionare, un monoteatru al iubirii. Abia mai tîrziu, după ce pătrunzi alte faţete, după ce îl raportezi la Alţii, percepi Poetul, bănuieşti contururile — încă vagi — ale măreţiei Lui. Prin Eminescu, prin tema fundamentală a poeticii sale — recuperarea identităţii, redarea plinătăţii primordiale a Eului — am parcurs întreaga poezie modernă — de la Rimbaud la Valéry. Prin „specificul miros de pămînt proaspăt“ al sufletului eminescian ajungem — fără eforturi speciale — în intimitatea literaturii universale.

Nu-i neapărat să-i găsim autorului „Luceafărului“ priorităţi protocronice : bogăţia personalităţii sale lirice şi intelectuale îi este de ajuns. Oricum, îl regăsim în cultul vizualităţii acute al secolului al XX-lea sau, să zicem, în realismul magic latinoamerican.

Eminescu şi literatura universală se întîlnesc, datorită unei încorporări reciproce, se întretaie, se suprapun şi se integrează într-un unic contact al trăirilor dramatice, al setei de absolut.

Descoperi apoi, Gînditorul, pe coordonatele, atît de familiare „propriului său suflet“, ale filozofiei antice, germane, franceze. Este obsedat, ca şi toţi ceilalţi gînditori ai secolului său, de „himera totală“. „Adevărul este întregul“. Şi iată-l în plin sistematism modern. Fără a fi angajat unui sistem anume, creează sub semnul obsesiei sistematice generale a secolului al XIX-lea.

Tradiţia l-a înfeudat în mod aproape categoric lui Schopenhauer.

Din perspectiva mai liberă şi mai obiectivă a zilei de azi, îl putem citi, însă, mai cu seamă în lumina lui Kant şi Hegel, dar, vom observa numaidecît, un Kant şi un Hegel eminescianizaţi.

„Cine-i acel, ce-mi spune povestea vieţii pe de rost !“ Eul care, desprins de Narcisul ingenuu, SE CUNOAŞTE şi SE AUTOCUNOAŞTE cu ajutorul percepţiei, senzaţiei, al conştiinţei sceptice şi stoice, al conştiinţei de sine şi de alţii, al conceptului. Antihegelianul Eminescu, citit prin prisma „fenomenologiei spiritului“, şi a „Prelegerilor de filozofie a istoriei“, este — surprinzător — un hegelian. Eminescu şi Hegel ne fac să înţelegem mai bine „roata“ dialecticii.

Umbrele autoritare ale marilor filozofi nu împuţinează lumina adevăratului său chip care ne oferă mereu surpriza descoperirii unor noi dimensiuni intelectuale.

Mihai Cimpoi

Cultura critică

eminescu este dulcea povară spirituală a românilor. Mereu alte generaţii se nasc spre a-i citi urmele arse, ca stigmate ale marii valori, în memoria culturală. Şi, desigur, au Eminescul pe care îl trăiesc. Opera sa este un patrimoniu afectiv ; ca invenţie a unor noi coarde de sensibilitate şi registre ideatice, ea lucrează lăuntric chiar şi atunci cînd performanţele de înţelegere şi interpretare nu-i sînt pe măsură. Eminescu este, dar, o sansă sufletească şi o dulce povară a spiritului. În timp ce teritoriul creaţiei literare este stăpînit — contribuţia călinesciană fiind hotărîtoare în fixarea conturului estetic şi a tectonicii semantice, ca jaloane ale **oricăror** eforturi de adîncire, fie ele şi din unghiuri concurente —, **recuperarea fondului publicistic** înaintează, prin serii comprehensive închise, fragmentare.

Publicistica eminesciană a fost mereu anexată ca teren de dispută, intenţia de a-i dezvălui **textura** ideilor devenind secundară. Prea des, judecăţile de valoare au ignorat prima comprehensivă la text. Asemenea gesturi sfîrşesc în confuzii conjuncturale, clădesc blocaje şi atmosferă psihologică în faţa operei discutate, inoculînd conştiinţei culturale curente etichete şi epitete comode ce se substituie opiniei argumentate, îşi simulează sursa, opţiunile şi adîncimea. De altfel, Eminescu nu este, în această privinţă, un caz izolat. Multe figuri emblematice ale culturii noastre naţionale **au fost** primite pe fundalul unui **pseudo-hipercriticism** care indică **o hipo-receptivitate** adjectivizantă, astfel încît sînt legitimate în circuitul cultural nu atît prin ideile pe care le-au afirmat efectiv, ci mai ales prin imagini rigid-expeditive — asupra personalităţii globale sau a unei secvenţe din activitatea sa — care mai mult insinuează decît spun. Ne gîndim, de pildă, la Iorga, Mihail Dragomirescu, Pârvan, Blaga şi, în general, la toţi cei care au susţinut **intrarea în modernitate pe calea unei autocentrări etno-socio-culturale.**

Despicarea operei într-o parte de creaţie şi o alta aparţinătoare activităţilor de presă (făcute, eventual, în silă, doar pentru pîinea cea de toate zilele) a fost un filon promiţător ; proiectarea firii poetului în canoane uşor romantioase, mitul unui Eminescu abstras dintre ale vieţii, cu un simţ al realităţilor atenuat sau atrofiat de patima reveriei în singurătate — aşa cum însuşi subtextul elegiac al ediţiei maioresciene din 1883 pare a spune — propun un orizont de receptare nefavorabil (pînă la discreditare) publicisticii. Mai ales dacă se invocă şi o aşa-zisă obsesie a timpurilor voievodale, nostalgia (poetică, desigur !) după un ev mediu patriarhal stilizat de visare. În prelungire, lectura **literală** descoperea expansiune stilistico-poetică acolo unde este expresivitate ideatică. Pe de altă parte, ataşarea condeiului eminescian liniei conservatoare amplifică această imagine a gazetăriei ca ocupaţie secundară, de individ prieeput doar la izbucniri poetice. În egală măsură, nu au lipsit, însă, nici pro-eminescienii care au înlocuit efortul de inteligibilizare a publicisticii cu îmbrăţişări patetice. Multe alte „interpretări“ au întreţinut, pînă de curînd, confuzii de principiu în **valorificarea fondului ideatic al** publicisticii eminesciene.

Adevărul nu poate fi localizat decît la intersecţia unor lecturi textuale (nu literale !), contextuale şi a ceea ce poate descoperi o atenţie sporită în subtext (George Munteanu). **Fondul stilistic** — care a monopolizat interesul, stîrnind entuziasme, reţineri sau indignări — **actualizează un fond polemic** (atitudini, reacţii, opinii, critică de îndreptare socială şi morală, căutări şi îndrijiri cu reflexe politice mărturisite sau latente ş.a.) care, de fapt, este **exerciţiul public al unui fond ideatic** — acel nucleu, neexplicitat sistematic, de principii teoretice şi etaloane valorice. De la Iorga şi Călinescu, intuiţiile acestui strat nu au lipsit. Conceptualizarea lui este, însă, abia în curs. Este, încă, o dulce povară. Registrul polemicilor eminesciene este mai clar, după serioasele cercetări ale lui Mihai Gafiţa **(Faţa ascunsă a lunii)** şi Al. Oprea **(În căutarea lui Eminescu-gazetarul).** O mare promisiune în lucrare, deocamdată, este deschiderea lui George Munteanu **(Hiperyon. I ; Eminescu şi eminescianismul).** Masiva trecere **de la literă la spirit,** şi mai ales justa situare în epocă, explicitează sensurile polemice ale fondului stilistic, permiţînd în acelaşi timp scoaterea substanţei şi intenţiilor eminesciene de sub supravegherea tutelară a liniei junimiste. Se conturează tot mai clar certitudinea că prin şi de la Eminescu prinde viaţă o resurecţie a naţionalului, înlăuntrul seriei culturii critice, în ipostaze eficiente sub raport socio-cultural. De altfel, Ilie Bădescu **(Sincronism european şi cultură critică românească)** produce, în acest sens, o surprinzătoare şi convingătoare mutaţie de problematică : „Critica sociologică a lui Eminescu este prima care operează distincţia dintre capitalismul metropolitan şi cel din periferie, care îmbracă formă parazitar-prădalnică. Aşa cum reiese din polemica cu fraţii Nădejde, Eminescu este adeptul dezvoltării capitaliste, dar al unui capitalism de tip metropolitan, bazat pe o exploatare productivă şi nu a unui capitalism dependent, întemeiat pe o exploatare parazitară, neproductivă în planul structurilor economice locale. El desfăşoară critica seriei capitalismului românesc, întrucît acesta avea un caracter parazitar-prădalnic, împingînd societatea în periferia Europei civilizate. El socoteşte că tipul de organizare internă este răspunzător pentru împingerea societăţii în periferie“. Apărînd interesele şi sansele istorice ale clasei pozitive — cea a producătorilor **efectivi** de bunuri —, ceea ce îl aşează dincolo de liberali şi/sau conservatori, Eminescu pledează pentru autocentrare social-economică şi culturală, iar în numele acestui ideal de sănătate socială şi naţională respinge vehement suprastructuri parazitare ce cultivau tradiţia fanariotă. Critica — stufoasă, desigur, în desfăşurare, dar şi complexă ideatic — a mecanismelor economico-sociale şi psiho-morale alterate de tentaţii centrifugale iradiază un Eminescu-teoretician pe care — cu uimire, parcă — cercetarea actuală începe să-l descopere.

Vasile Macoviciuc

„Pe Eminescu, noi, poeţii tineri...“

nu este pentru prima dată cînd pătrunzînd în universul eminescian resimţi strania senzaţie că alte simţuri, decît cele concret fizice, au prezidat la naşterea viziunilor sale. O lume familiară şi suprafirească, reală şi fantastică, renaşte de fiecare dată la recitirea versurilor sau fragmentelor de proză. Un tărîm de abisuri oceanice sau depărtări înstelate îşi poartă mesajul sonor pînă în adîncurile de nepătruns ale inimii „Aur, aur... **sunetul creştea** nu în mintea, ci **în inima lui“ ; „Şi-n inima-i aude** un dulce glas de-argint“. Vizibilul şi ascunsul, iluzoriul efemer şi eternul se întîlnesc şi se luminează asemeni unor constelaţii uriaşe sub vraja privirii „duble“ a eroului din **Geniu Pustiu ;** „Cu aceste vorbe începui a-i povesti pe scurt tot ce văzusem cu ochii corpului şi cu aceia ai sufletului“. Firesc, sîntem tentaţi să ne întrebăm ce sistem de corespondenţe subtile leagă şi dezleagă „Ochii corpului“ de „aceia ai sufletului“. Neaşteptat poate, un element biografic sugerează un interesant punct de pornire. Iată ce-i scrie M. Eminescu lui Veronica în 1879, la moartea soţului ei : „Dumnezeu nu e în cer, nu-i pe pămînt ; **Dumnezeu e în inima noastră“.** Descoperim (e drept, într-o simplă scrisoare) un fel de metafizică a autoscopiei poetice decretînd inima ca topos al sacrului. Dar despre ce fel de „inimă“ ar fi vorba ? Ne putem lesne imagina că avem de-a face aici cu un simbol (traducînd o stare de a fi şi a percepe lumea) şi nicidecum cu organul în cauză. Cercetînd motivul găsim dealtfel multiple convergenţe între tradiţia mitologică şi imaginaţia poetică. În aproape toate scrierile Orientului (dacă ar fi să ne referim numai la acesta) simbolica inimii se referă în primul rînd la o realitate spirituală. În islamism, inima **(al qalb)** este organul intuiţiei **(al kashf)** şi punct de identificare **(wajd)** cu principiul ce-şi află locul în centrul său cel mai adînc şi ascuns, numit misterul **(as sirr).** Fiziologia arhaică a Indiei asimilează simbolul inimii cu un centru de energie subtilă **(anahata ciacra)** ce pune în corespondenţă micro şi macrocosmosul aşa cum se relatează în Brhadâranyaka Upanishad. (IV, I, 7) „inima este partea esenţială a tuturor fiinţelor căci toţi îşi află temeiul lor în inimă“. Hinduismul atribuie inimii, în calitate de centru al fiinţei, numele de „cetate a lui Brahma“ **(Brahma pura).** Această cetate (casă) divină este ascunsă în minusculul ventricol **(guhă)** al inimii **(hridaya).** Succesiunea de simboluri **inimă-casă-templu-cosmos** (într-o anumită măsură izomorfe între ele) oferă o viziune sintetică asupra emblemei inimii şi introduce o dimensiune în profunzime (micro şi macrocosmică) a fiinţei ce se regăseşte atît în simbolica tradiţională, cît şi într-o serie de elemente importante ale imaginariului eminescian. Iată, de pildă, aceleaşi sintagme **„Cămara cea din pieptu-mi“** sau **„a inimei cămări“,** traducînd nu numai simple comparaţii, ci mai cu seamă un registru de înalte intuiţii poetice. În drama de tinereţe **Mira** găsim imaginea unui anthropos cosmic ce poartă-n pieptul său o lume : „Deschide pieptu-mi rece... să vezi ! / Noptosul cimitiriu... / Purtînd în pieptu-i pacinic atîtea mii lumine“. Inima este aici un centru sacru : **„Altarul** de-o pală rază încins / E **inima** mea“. Desigur, este vorba de aceleaşi înlănţuiri simbolice în postuma **„Cînd te-am văzut Verena“** unde surprindem subtilul flux energetic ce străbate din lăcaşul gîndirii la cel al inimii : „Să nu pătrundă dulce zîmbirea ta din treacăt / Prin uşile gîndirei, **cămara tristei inimi“.** Înţeleasă astfel, ca centru şi **imago mundi** (casă, templu, palat), inima apare asociată într-un complex simbolic mai larg, cu alte embleme axiale (copac, fulger) asociere ce descrie în plan imaginar tensiunea efortului de centrare ontologică. Găsim în **Scrisoarea a III-a** trama acestui complicat proces de adîncire şi centrare interioară. Comunicarea şi contopirea celor două planuri simbolice, individual (inima) şi universal (copacul cosmic), se petrec într-o stare de fiintare specială, „cu ochiul deschis înlăuntru“, poate un alt fel de a spune poetic la ceea ce o dată Marsilio Ficino denumise ochi al inimii **— oculus cordis.** Să urmărim însă înlănţuirea (deloc întîmplătoare) a simbolurilor : „Dară **ochiu-nchis** afară, înlăuntru se deşteaptă (...) / Iar din **inima** lui simte un **copac** cum că răsare, / Care creşte într-o clipă (...) / Umbra lui cea uriaşă orizontul îl cuprinde / **Şi sub dînsul universul într-o umbră se întinde“.** Iată deci o succesiune de metafore cheie : **ochi** deschis înlăuntru **— inimă — copac** — univers ce deschid, prin somniaca, rotire înlăuntru a privirii, tainitele interiorităţii fiinţei. În fond asistăm la desfăşurarea unui proces de viziune suprasensibilă al cărui element esential este inima. Ne aflăm desigur la o răscruce de străvechi tradiţii — şi ar fi suficient să amintim **onos oftalmos**-ul Plotinian, sau mai poeticul „ochi al inimii“ **(ayn el qalb)** din învăţăturile sufi : la fel de întemeiată ar putea fi întrebarea în ce măsură a citit M. Eminescu Epistola lui Pavel către Efeseni (1.18) : „şi să vă lumineze ochii inimii, ca să pricepeţi“ receptînd simbolica universală a viziunii cu inima. Dar investigaţiile sursiere nu ne pot servi aici decît drept cadru. Cîtă vreme flacăra metaforei eminesciene stă mărturie nu pentru livresc, ci dimpotrivă, pentru trăirea în regimul unei neasemuite arderi interioare, a unui a fi **din şi în lăuntrul** inimii : „De vorbiţi mă fac că n-aud (...) E menirea-mi **adevărul / Numa-n inima-mi să-l caut“** — sentinţă străveche, ne reamintesc de secole Upanişadele (Chandogya Upanishad, Prapataka Khanda, Sruti 2) căci, numai prin cunoaşterea cu inima **(Hârda vidya)** se poate atinge şi asimila adevărul. Inima, spune tradiţia islamică, posedă **o himina,** adică o putere cognitivă şi creatoare. Această inimă **(qalb)** serveşte la viziune şi nimic nu poate egala în splendoare pe **Ru'yat al qalb** — viziune a inimii ce a dat naştere celor mai frumoase poeme ale lumii. Tocmai în acest misterios alef poetic se află în fond nesecata fîntînă a cunoaşterii şi desigur întortocheatele şi subtilele ei căi l-au făcut pe Eminescu să afirme „Da ! orice cugetare generoasă, orice descoperire mare **purcede de la inimă şi apelează la inimă“** (ms. 2 287, f. 11—11 v). Şi odată cu aceasta, ne aflăm în preajma unui alt înţeles simbolic — inima ca **topos al tainei,** perspectivă ce o apropie de binecunoscuta emblematică a peşterii şi cavernei, spaţii ale secretului şi iniţierii. Căci, cum altfel decît printr-un intangibil secret, poate fi denumit locul acela „royal“ sub incidenţa căruia se petrece mult discutatul **misterium tremendum** atît de bine intuit şi trăit de M. Eminescu atunci cînd îi mărturiseşte lui Veronica : „Dumnezeu nu e în cer, nu-i pe pămînt ; Dumnezeu e în **inima noastră“.** Şi nu tot aceeaşi misterioasă şi teribilă „prezenţă în inimă“ se face simţită atunci cînd poetul se întreabă : „Cine-a pus oaste **seminţe, ce-arunc ramure de raze,** / Într-a caosului cîmpuri, printre veacuri numeroase / **Ramuri ce purced cu toate dintr-o inimă de om ?“.** Iată sugerată originea arheilor în chiar miezul fiinţei, în fragila şi totuşi eterna inimă de om. Centru al luminii şi ochi suprasensibil, inima poate fi asimilată unui organ al „viziunii originare“ ce surprinde universul **în statu nascendi,** vis ce apare şi dispare ducînd cu sine fulgurile argintoase ale peisajelor şi chipurilor. Din acest adînc, desigur, şi-a extras imaginarul eminescian substanţa viziunilor sale scintilante, tremurinde, cutremurate de fiorul vederii cu inima. Privit cu „ochiul inimii“ totul pare susţinut de măreţia unui singur verb — a visa — ca o legănare mereu nedecisă între **a fi** şi **a nu fi** în lume. Şi cine să fie acea „Rază a visului“ altminteri decît **„lumina astrală“** ţinsînd etern din cutremurarea de vocabule ce au dat naştere universului. Urmînd firul acestor consideraţii, nu ne mai surprinde că în poetica eminesciană inima dovedeşte o sensibilitate particulară la lumină. În poema **Strigoii,** eroul simte cum „A zilei **raze roşii** în **inimă-mi pătrund“.** Aceeaşi imagine o găsim în **Andrei Mureşanu :** „A lunei adormite **pătrund razele rare / În temniţa din pieptu-mi“.**

Un reper important în reţeaua de lumini subtile pe care le reflectă metaforele eminesciene este fără îndoială prezenţa magnetică a iubirei. Iubirea astrală se petrece în planul existenţei suprasensibile. Imaginea iubitei fiind percepută cu **„inima“:** „Pe cît mai am **în pieptu-mi** un pic măcar de sînge / **În inimă** cît fibra din urmă va trăi. / Avare, ele-n sine **icoana ta vor stringe“ (Zadarnic şterge vremea).** „Ochiul inimii“ vede, dar se şi lasă pătruns de privirea încărcată de magnetism a iubirii. Însingurat, poetul adesea tînjeşte după această iluminare a miezului secret al fiinţei — „De-ai pătrunde c-o privire / Al meu sîn“ — loc adînc şi de nepătruns, — pe care numai privirea încărcată de iubire îl poate însufleţi cu adevărat; **„Dar ceea ce era mai adînc ascuns în sufletul meu, privirea ta l-a scos la lumina zilei“** scrie M. Eminescu lui Veronica (D. Murărasu, op. cit., p. 201); Experienţa erosului amplifică şi potenţează „Fîntîna lui **a fi“.** Căci a iubi (privind) şi a fi sînt de astă dată consubstanţiale; „Pînă nu te văzusem / Nici nu simţeam că sunt“. Să ne amintim, cu acest prilej, de viziunea lui Dante atunci cînd descrie apariţia bruscă a erosului ca fiind în legătură cu „cea mai secretă cameră a inimii“ (cf. Vita Nuova, II, 4). Nu oare acelaşi mesaj îl vehiculează şi mult banalizata imagine a inimii străpunsă de o săgeată ? Înţelesul simbolic ar fi acela că erosul se manifestă ca un soi de traumatism în chiar centrul cel mai profund al fiinţei („Trăieşte-mi dar — **c-adînc în piept te port !“** scrie M. Eminescu în poema „Iubitei“). Experienţa iubirii acţionează ca o „rănire ontologică“ din moment ce nu individul superficial şi finit este cel afectat, ci, dimpotrivă, fiinţa esenţială, eternă al cărei **imago** se află în spaţiul interior şi secret al inimii. Iată, poate, una din cele mai dificile căi către starea de graţie, iubirea înţeleasă ca har şi dar transformînd existenţa în iluminare. Iată, în acest sens, o variantă a invocaţiei din „Luceafărul“ (versul 47) în care cuvîntul **casă** este înlocuit (semnificativ, am spune noi acum) prin cuvîntul **inimă :** „Cobori în jos, luceafăr blînd, / Alunecînd pe-o rază, / Pătrunde-n inimă şi în gînd / Şi viaţa-mi luminează!“. (cf. Perpessicius, M. Eminescu, **Opere,** vol. II, p. 376).

Experienţa luminii „percepută cu inima“ devine o experienţă fundamentală — să nu uităm că inima este o poartă spirituală şi cosmică — de revelaţie poetică ce deschide accesul la multiple stări de revelaţie poetică. Căci de puritatea inimii depinde limpezimea privirii şi de limpezimea privirii atîrnă perceperea esenţelor aşa cum a simţit M. Eminescu atunci cînd scria : „Şi inima nu mai e în stare a te transpune în această stare“ cf. **Despre sentiment şi fantezie,** ms. 2 287, f. 11—11 v.). Tocmai de „transparenţa“ acestui organ al viziunilor şi auditiilor suprasensibile este legată în ultimă instanţă şansa spre universal a individului. Din moment ce nu conştiinţa discursivă, nu cerebralitatea hipertrofiată, ci profunzimea şi harul **cunoaşterii cu inima** aduc sau mai degrabă transmută fiinţa din contingent spre absolut : „Timpul a dispărut şi eternitatea cu faţa ei cea serioasă te priveşte din fiece lucru (...) Şi **inima** se cutremură încet de sus în jos, asemeni unei arfe eoliene, **ea este singura ce se mişcă în această lume eternă“** (cf. ms. 2 287, f. 11—11 v).

Iată, rămîne eternă, inima — dimensiune umană mereu de recucerit.

Silvia Chiţimia

Potenţialul muzical

d. Caracostea intuia bine în poemul eminescian **Ondina** originea unui motiv obsedant al poetului, avîndu-şi apogeul în **Luceafărul,** anume „iubirea dintre ceresc şi pămîntesc“. Concluzia ulterioară a exegetului, conform căreia în textul din 1866, rămas între manuscrise, „motivul nu s-a putut închega, pentru că mai întîi era prea mult joc literar şi prea puţină experienţă adîncă, apoi pentru că era cuprins într-o nebuloasă de sentimente, care se luptau între ele“ — nu poate fi împărtăşită, decît dacă vrem cu orice chip să subapreciem această compoziţie de adolescenţă (oare, într-adevăr, geniile au adolescenţă ?), refuzîndu-i anumite împliniri ce contează pentru istoria poeziei româneşti. Mai întîi, trebuie nuanţată formularea autorului **Creativităţii eminesciene,** în sensul că „iubirii dintre ceresc şi pămîntesc“ i se oferă mai multe soluţii de explorare, în spaţiul aceluiaşi poem, mai multe variante ficţionale care converg şi se articulează între ele. Încercînd să le reconstituim, vom găsi un nucleu primar — al „amorului fidel“ între junele cavaler şi Ondină ; apoi un nucleu primitiv sau arhetipal, al „căutării“ — ca experienţă sacră a erotismului — „albei vîrgine... gemene“, destinate regelui Lin, spre a da curs nostalgiei comuniunii originare ; în sfîrşit, investiţii fantasmatice derivate sau hierofanii ale creaţiei, în cupluri de tipul : barzi — dansatoare („fiinţe albe“), „tact“ (cîntec) — „umbre“ („năluci“), îngeri — stele. Centrificarea tuturor acestor nuclee reprezintă chiar aventura poematică din **Ondina** şi poate în acest efect de sedimentare (sau modularizare) mitologică, de fluctuaţie între imaginar şi vizionar, rezidă una din calităţile importante ale sale, între textele de referinţă romantice. Faptul acesta nu denotă un „joc literar“ pur şi simplu, cum credea D. Caracostea, în lipsa unei „experienţe adînci“, ci o putere de a da consistenţă hermeneutică traseului semnificativ al poemului, prin posibilitatea oglindirii imaginilor una în cealaltă, înaintea oricărei înglobări de sens.

Aşadar, Eminescu reuneşte în acest poem mai multe posibilităţi de iubire nefirească, de domeniul excepţiei. Lin-împărat, de pildă, îşi caută iubita după moarte, în postură de „zburător“, aleasa fiind soră a „cîntărilor“, de fapt „sufletul cîntărilor“, sălăşluind „pe munţi de negură, pe stînci de cremene“. La rîndul lor, barzii şi „bătele“ lor semnifică, la o atentă analiză textuală, împreunarea dintre cîntăreţii la serată şi „dantîndele fiinţe albe“, dar şi legătura între artist şi propria sa operă, simetrică — zborului îndrăgostit al îngerilor „din stele-n stele“. Iubirea între temerarul cavaler şi Ondina se înscrie pe această linie a relaţiei miraculoase, ieşite din comun, dar care pretinde seducătorului (sau căutătorului) renunţarea într-un fel sau altul la tipurile de dorinţă specific umane şi consumarea unei soluţii **atopice,** fără asemuire, de neîncius într-o referinţă obişnuită. Existînd asemenea precedente motorii, cum este pilda Linului, la care se adaugă strania compo-

Cristian Livescu

Continuare în pag. a 6-a

CENACLUL «LUCEAFĂRUL»

CRONICĂ (II)

Marți, 22 decembrie 1987, a avut loc, la Biblioteca tineretului din capitală, cea de-a doua ședință a cenaclului revistei „Luceafărul". Au citit din creațiile lor doi scriitori din județul Caraș Severin : Sabin Opreanu *(poezie) și* Ion Florian Panduru *(proză). S-a subliniat încă o dată că invitarea unor scriitori din provincie pentru a citi din opera lor și a se confrunta cu „centrul" face parte din inițiativa noii geografii literare lansată și susținută de revista noastră.*

Ședința a fost condusă de poetul Nicolae Dan Fruntelată, *redactorul-șef al revistei „Luceafărul", iar protagoniștii au fost de data aceasta prezentați publicului — nu pentru că n-ar fi fost cunoscuți, dar pentru ca gheața viitoarelor discuții să fie spartă de mai 'nainte...*

Criticul Valentin F. Mihăescu *a vorbit, ca atare, în cuvinte calde, prietenești, despre* Sabin Opreanu, *autor a patru volume de versuri pînă acum (care serbează 10 ani de la debutul editorial, un jubileu de luat în seamă), un poet al spațiului natal centrat în jurul riului Cerna, autor al unei poezii despre curgere și stare pe loc, obsesiv dominată de tema timpului, a oglindirii. Dintre ceilalți vorbitori, unii s-au referit la V.F. Mihăescu, alții și la poet.* Iulian Neacșu, *de pildă, declară textual că prezentarea este o simplă „fișă de serviciu". Despre poet, vorbitorul afirmă : „Pe Sabin Opreanu l-am citit din ce a scris în... cronicile lui V.F. Mihăescu". La insistențele asistenței, Iulian Neacșu se pronunță și despre poezie, care este făcută „prin aglutinare", uneori este muzicală, te fură... „Autorul — tot asupra autorului revine Iulian Neacșu ! — ar trebui să fie mai chirurgical, mai tăios cu el însuși", acesta ar fi un fel de „poezie-tufiș", în care vezi numai frunzele, nu și ramurile. Poetul* Ion Iuga *discută, în schimb, numai poezia făcînd o bine nimerită abstracție de prezentare, admiră tehnica poetică excelent stăpînită de către autor, citează fragmente de mare rezonanță, atrage atenția și asupra unor părți care mai trebuiesc lucrate. „Sînt fragmente care lucesc în acest poem care se numește Țărmul riului, care curg într-un flux dens — dar între ele este și spațiu nisipos." Dă vina nerealizării totale pe adjectivele prea multe și pe substantivele în dativ-genitiv care „prelungesc prea mult o tentă de gînd."*

Impresia că se află în fața unui poem nefinisat îi rămîne și lui Dan Laurențiu, *care consideră că un poet trebuie să se uite mereu înapoi la opera sa, precum Orfeu la Euridice. Dan Laurențiu laudă profesionalitatea lui Sabin Opreanu pe care-l consideră „un autor destul de inteligent ca să-și dea seama unde devine retoric, pe lîngă lucrurile strălucitoare și pregnante."* Nicolae Georgescu *stăruie a menționa că poetul nu epuizează resursele temei : curgerea heracliteană nu este tot ce poate oferi această temă ; poetul Sabin Opreanu caută o stare edenică, „rîul" său vine de undeva dintr-un paradis. Consideră că poetul este un fel de apărător al naturii virgine, scrie sub impresia frustă a unei realități în pericol de degradare, se revoltă în felul său împotriva „curgerii" timpului și a „reziduurilor" sale. Este o poezie concretă, în sensul unei încercări de a imita materie.* Matei Gavril, *în schimb, nu este de acord, amintind că poezia concretă este altceva, „chiar mai mult decît textualism". Pentru Matei Gavril, senzația lecturii a fost aceea „de pălmuire a cuvintelor". Îndoială îi creează poezia lui Sabin Opreanu și lui* Carmen Firan, *care consideră poemul citit interesant și captivant „pînă la un punct", apoi obositor. Poeta vede la „confratele" ei bănățean un „orgoliu artistic", o „infatuare" chiar. „E în permanență în căutare de gravitate ; de aici, o lipsă de naturalețe, un pericol al retorismului." Poeta conchide, totuși, nu fără patetism : „Îl admir în naturalețea lui."* Marius Stan *crede a fi ghicit că Sabin Opreanu a făcut acest poem în mod special pentru a-l citi în această ședință, de aici graba, oarecari inadvertențe — care, însă, toate la un loc, nu pot înăbuși un talent poetic autentic.*

Pe prozatorul Ion Florian Panduru *l-a prezentat criticul Nicolae Georgescu amintind pe scurt cele cinci volume (debut în 1973, cu teatru), toate scoase la editura „Facla", și încercînd o integrare a lui într-un nou val de prozatori, pe care-i numește prozatori ai dealului și-i pune sub semnul lui Nicolae Velea. Nici Dan Laurențiu, nici Iulian Neacșu nu sînt de acord cu asemenea clasificări, literatura este bună sau proastă, nu de alt fel (ca ecou îndepărtat la această discuție de preambul, Iulian Neacșu a lansat termenul său de „poezie-tufiș") ; Nicolae Georgescu insistă, totuși, arătînd că din punct de vedere sociologic satul de deal fiind cel mai rezistent, foarte viu astăzi, trebuie să acceptăm că literatura țărănească și-a schimbat centrul de greutate dinspre cîmpia lui Marin Preda spre deal. Auditoriul rămîne ferm pe poziții : nu există literatură țărănească sau orășenească, există numai literatură bună sau proastă. Discuția a continuat după cenaclu — și va continua, desigur, pentru că este interesantă. În rest, despre proza lui Ion Florian Panduru s-a vorbit mai puțin dar divergent. Au existat chiar opinii după care ar fi vorba de literatură fantastică, pentru că satul și țăranii sînt ceva de domeniul exoticului. Marius Stan vorbește, de pildă, de „această Veneție a lumii țărănești" pe care a simțit-o în proza lui Ion Florian Panduru, o proză care „reprezintă timpul trecut — deși nu e sigur că satul de altă dată era mult diferit față de cel de acum. El, acel sat, beneficiază de atuul dispariției, de aceea nu se poate verifica." Nicolae Georgescu atrage, în schimb, atenția că proza este puternic realistă, că exprimă modul îndîrjit de rezistență a satului românesc, că ritualurile pe care bătrînii lui Ion Florian Panduru le inventează pentru a readuce fertilitatea într-un pămînt sărăcit de locuitori, nu de vlagă, sînt de-a dreptul impresionante, iar realizarea artistică îl ridică pe autor în rîndul adevăraților scriitori rurali (ai vieții rurale) din literatura română. Carmen Firan crede că „la un moment dat" (iarăși momentul de ruptură) Ion Florian Panduru face ca țăranul să nu mai fie țăran ci o simplă imagine, o proiecție care continuă aratul. Majoritatea vorbitorilor au remarcat faptul simplu și concret că Ion Florian Panduru „scrie cu o mare bucurie" (Carmen Firan), că „plăcerea scrisului vine dintr-un izvor care nu seacă niciodată, dintr-o dotare autentică" (Dan Laurențiu). Ion Iuga subliniază simțul adînc al limbii, a expresiilor populare puse la locul potrivit. Proza „este un fel de înțelenire a satului". Provocat a se rosti din punct de vedere sociologic, Mircea Constantinescu analizează nu momentul aratului, ci pe cel al semănatului, și nu d.p.d.v. sociologic, ci așa-zicînd simbolologic: un ritual al vieții, specific tinereții, este înfăptuit de către bătrîni. Vorbitorul consideră că „un țăran autentic nu e interesat de simboluri, numai orășenii văd simboluri și acolo unde nu sînt." și are convingerea — neargumentată însă — că „autorul testează această receptare a simbolului." Se înțelege, sperăm, din acest rezumat că proza țărănească, chestiunea țărănească în general nu a fost prizată în seara aceasta ; este un subiect de discutat, și el s-a discutat îndelung, furtunos... după ședință.*

Concluziile ședinței au fost trase de Nicolae Dan Fruntelată *care remarcă faptul că poezia lui Sabin Opreanu și proza lui Ion Florian Panduru se întîlnesc pe mai multe coordonate, aceea a locului comun al autorilor, a viziunii oarecum unitare asupra lumii, curgerii timpului etc. În încheiere, după ce își exprimă satisfacția că a fost o ședință neașteptat de densă și de operativă totodată (au luat cuvîntul mulți cenacliști), poetul Nicolae Dan Fruntelată mulțumește gazdelor de la Biblioteca tineretului, pentru buna primire, și invitaților revistei Luceafărul pentru participarea la lucrările cenaclului.*

Cronicar

sabin opreanu

bătaie cotropindu-te din toate părțile deodată amintirile patriei dintotdeauna).

Pre limba ei

Am sperat mereu să fiu odată maestrul științei celeste. Să mă scald în puful de păpădie și dus de vînt să fiu împrăștiat înspre toate punctele cardinale. Altfel spus dacă Riul te poartă la vale să poți spune da mda e deosebit de plăcut pe riul ăsta la vale să faci pluta iar cei de pe mal să-și dea coate să rîdă scurt gifiit. Estimp să plouă mărunt cu portocale de ceață și miriitul lor mărunt fie în dunele nisipoase.

Am sperat să fiu măcar o dată maestrul științei celeste. Am sperat mereu să mă scald în Riu imprimîndu-mă în fosnitoarele valuri dornice de întoarcere la matcă. Mereu am încercat. Totdeauna am strigat bietule Riu stai doar o clipă în loc să m-aștern la poalele strășnicei tale zădărnicii. Cu lacrimi în ochi sălciile mi-au căzut în auz și stelele toate abia respirau în burțile păstrăvilor.

Am sperat să mă dedic științei celeste. Pasăre în praful stelar. Altfel spus dacă pre limba ei piere orișice tril nici un sunet nu e-n zadar.

Ca o inimă

N-am obosit nici o clipă pentru a scrie mereu :

iată Arborii
iată Muntele
iată Pădurea
iată Florile
iată Cîmpia
iată Riul

Deci iată arborii. Colorind orizontul cu sentimentul respirației mele. A sosit timpul cînd orice frunză poate fi interpretată drept o simfonie patetică invadată de zborul unor fluturi inventivi. Ca o inimă (cu fiecare bătaie cotropindu-te din toate părțile deodată amintirile patriei dintotdeauna).

Deci iată muntele. Izvoare îndepărtate erudite și naive pe aceeași legănare de val. Mozaic de imagini suspendate deasupra craterelor aurifere. Frumusețea din nou frumusețea iarăși asemenea meleagurilor transmise din moși-strămoși pe aceeași lungime de undă. Prezența acestor făpturi stîncoase în stare să susțină o mănăstire de natale dorinți. Nici o pietricică nu se înstrăinează de munții Carpați. Ca o inimă (cu fiecare bătaie cotropindu-te din toate părțile deodată amintirile patriei dintotdeauna).

Deci iată pădurea. Acum îmi amintesc această fraternitate împotriva singurătăților de tot felul. Așa am devenit generos simpiu și trist. Așa vorbesc pe tăcute și așa urlu. Împotriva grandilocvenței găunoase. Împotriva prudenței conformiste. Să aducem lumea pe care o dorim în mijlocul lumii pe care o iubim. Ca o inimă (cu fiecare bătaie cotropindu-te din toate părțile deodată amintirile patriei dintotdeauna).

Deci iată florile. Cele de cîmp (de pe valurile sufletului) și cele de munte (de pe urcușurile inimii). Aceeași vămuită distanță și același cîntec împresurîndu-te de pretutindeni. Cred că florile sunt încredințate unei victorii ce nu se lasă așteptată. Mă grăbesc să dezmint orice triumf împotriva prejudecăților. De-a fi miros. De-a pluti mai ales. Și va veni clipa cînd pentru sinceritate va trebui să te apleci în fața tuturor cu o floare în mîini. Ca o inimă (cu fiecare bătaie cotropindu-te din toate părțile deodată amintirile patriei dintotdeauna).

Deci iată cîmpia. Atît de mult m-am obișnuit să accept reverențele grînelor. Nu e niciodată prea tîrziu trăind pînă la capăt barierele care te înnobilează. Și sub risipa de glorie să asculți mustrările ciocîrliei. Aceste libere vremuri în anonimatul stărilor de conștiință. Cînd sub stelele foarte precise poți explora pînă departe rana privirii. Trebuie să fim liberi și toate aripile grîului sunt cu noi ! Ca o inimă (cu fiecare bătaie cotropindu-te din toate părțile deodată amintirile patriei dintotdeauna).

Deci iată riul. Totul e important pînă la urmă. Chiar și gustul lacrimilor care nu se mai termină. Nu e ușor să te împaci cu retorismul alunecării. Nu te mai poți mulțumi cu leșioase ficțiuni vălurite. Trebuie să termini cu pagina albă ! Trebuie să o umpli de ape ! ! ! Există o zi cînd puterea gîndului tău va fi măsurată cu lumina irosită de riuri. Să începem ziua de mîine cu necesitatea curgerii meree. Să spunem : de azi nu mai sunt confidentul spectatorul. Sunt chiar valul rostogolindu-se învolburat. Ca o inimă (cu fiecare bătaie cotropindu-te din toate părțile deodată amintirile patriei dintotdeauna).

După

ion florian panduru

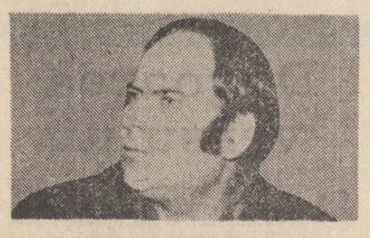

Mircu, Maria și Domnica mîncară sub nucul bătrîn, de astă dată tăcuți, mestecîndu-și fiecare gîndurile și speranțele. Numai cucuvaiele tipau flămînde prin pomi. După cină Mircu se duse să caute o vacă bună de lucru. Prima dată, se opri la Cucuvica, să-i spună că-i va ara și ei. Nu strigă la poartă, cunoștea toate rînduiala casei. Cucuvica ședea în tindă, lîngă capră.

— Ce-i, Mircule ?

— Nimic, ce să fie !

— Îți trebuie ceva ? Acu plecă și moșu.

— Care moș ? Ai vreun drăguț ?

Cucuvica încercă să rîdă.

— Moșu meu... M-a-ntrebat și el de arat. În fiecare primăvară vine și stă lîngă grajd. Nu știe dacă am căpătat plug.

Mircu zîmbi. Știa că minte, să-l impresioneze, mai mult ca sigur că auzise de la Maria de jugul cumpărat.

— Omul tău îi mai vrednic mort, decît viu ! Cît a fost pe pămînt, nu era atît de băgat la griji.

— S-o fi schimbat pe dincolo. Cînd te-apuci de arat ?

— Mîine, dacă-i vremea bună. Îți ar și ție.

— Vin și eu să te ajut.

Mircu o părăsi, nu avea vreme, se înserase și el trebuia să caute vacă învățată la jug, altfel moare pe brazdă, pămîntu-i plin de piatră, în alte locuri, argilos. Dacă nu plouă, se face cremene. Cît urca, se cuibăriseră în el bucuria și teama zilei de mîine, prima zi a aratului.

În munți nu-i mult pămînt, atît cît au putut defrișa și curăța ani întregi, o fișie de pămînt din care să poată trăi pînă la vremea cucului. Primăvara vine-odată cu mîncarea, aduce cu ea melcii și urzicile. Dragaveiul și tot felul de ierburi, pe care numai ei le cunosc. Odată, coborau toamna, în cîmpie, cu caii lor mărunți și iuți ca nălucile, pe care atîrnau desagi cu nuci și pere. Le schimbau pe porumb. Alții, mai avuți, ocoleau țara în căruțele cu coviltir și nu veneau decît iarna, cu făină albă, să facă pîine de sărbători. Cu toată sărăcia lui, niciunde pămîntul nu era privit cu atîta sfințenie ca aici, în munte. Încă de la Bunavestire, ocoleau locul lor mărunt și încercau lutul cu mîna. Grămădeau frunze putrede și aduceau cu traista gunoi de grajd în locurile unde nu puteau ajunge cu carul. Arau tîrziu, cînd priboienii se apucau de prășit, din cauza frigului, să nu le îngălbenească firele subțiri de porumb. Pămîntul, la vremea aratului, nu trebuia să fie prea umed, să se amestece brazdele, nici prea uscat, că nu ieșea sămînța. Cu cîțiva ani în urmă, aveau semnele lor, cunoșteau cu mult înainte dacă va fi belșug sau foamete. Moș Marian Gușcă cunoștea încă de la tăiatul porcilor dacă va fi anul bun sau rău, dacă bruma ori grindina se va răzbuna iar pe munte ori îi lăsa în pace. Privea bătrînul cu înțelegere adîncă splina și ficatul porcului. „Avem noroc și anul ăsta" sau „după prășit, va veni înghețul". Moșul s-a amestecat de mult cu iarba și cu frunza pădurii, tainele au rămas taine, nu le mai dezleagă nimeni, doar cîteva babe își mai dau cu presupusul.

Mircu urca trudit spre casa Păunei și a lui Săman. Știa că aveau vacă neagră și mărunță, adusă de peste munți, din Oltenia, mănîncă orice, nu-i vită cu pretenții. O vulpe rîioasă trecu pe lîngă opincile lui, mergea încet fără să-i pese de prezența bătrînului. O înjură în gînd, urmărind-o cu privirea. Înainte aveau laturi și capcane peste tot, mai ales pentru lupi. Rare erau iernile cînd nu auzeau urletul îndurerat al fiarelor, mai ales deasupra casei lui Săman, unde se întrețăiau cărările. Acum umblau în voie.

Păuna și Săman ședeau pe piatră în fața casei. Tăceau amîndoi, nu răspunseră nici la bună seara vecinului.

— Vi-s muți ? întrebă Mircu, așezîndu-se lîngă ei.

— Ne gîndeam.

— Astă-iarnă ce-ați făcut ?

Săman nu mai auzea de mult, ochii îi mai avea încă buni. Îi privi de sus pînă jos pe Mircu și invers, de parcă i-ar fi luat măsurătorile pentru costum.

— Ești mai mic, ori mi se pare mie ?

Mircu nu-i răspunse, tăcu și el privind îngîndurat grădina lor năpădită de arbuști. Tufe spinoase de salcîmi răsăriseră pe alocuri, lîngă gard nu te puteai apropia de ulmi și de spini.

— Păuno !

— Ha ?

— Decît să-l ții pe ăsta să se pălească la soare ca șarpele, mai bine l-ai trimite să curețe grădina. În doi ani intră pădurea peste voi, în odaie !

— Cum să-l pun cînd o zi e așa, o zi e altfel ?

— Cum altfel ?

— A început să se strice la minți. Tot o crezut că vine Gheorghe. Gheorghe... cum să-ți spun, Mircule, muierea lui nu-i de pe la noi...

— Am venit să vă-ntreb dacă-mi dați vaca voastră să putem ara. Nu-i cu viței ?

— De trei ani. Cine s-o mai ducă la taur ?

Mircu se sculă și intră în curte. Vaca mărunță și costelivă stătea legată de un dud. Păuna veni lîngă el.

— Ce zici ?

Mircu o studie îndelung. Înclină de cîteva ori capul, dezamăgit.

— Nu-i bună, moare-n jug. Parcă-i ciine.

— Nu poți să ari cu ea ?

— Cu asta, nu.

— Îți plătim dacă găsești alta. Să nu ne lași cu pămîntul sterp. Știi unde să te duci ? La Sinfereaga. Are trei ori patru vite mari. O avea vreo taină, altfel, spune și tu, că ești om cu minte. Îi tot virsta noastră.

— Eu de unde să știu ?

— Dacă nici tu nu știi, atunci cine să știe ? Că tu, cu Sinfereaga...

O înjură și începu iar să urce muntele. Lîngă Săman, în dunga codrului, mai stăruia încă, într-o rînă, căsuța mică, parcă de melc, a Cocoreanei. La ea nu avea rost să-și piardă timpul. O va lua la săpat în schimbul aratului, însă Cocoroane avea ochi de viezure, îi ieși înainte și începu să strige, cum îi era felul :

— Nici nu te-ai sculat din pat și te-mpinge iuda după muieri ! Crezi că nu știu unde te duci ? Duhnea puternic a țuică acră, din prune de toamnă.

— Ai cinat răchie, ori ești căpiată ?

— N-am băut nimic. Mircule, mi-s beteagă de nu mai știu de mine. Iau niște leacuri care au mirosul ăsta. Acuma, dacă ai venit, gust cu tine un pahar, să nu zici că ai trecut pe lîngă casa mea ca pe lîngă un fag uscat !

— N-am vreme. Mîine mă apuc de arat. Mă duc la Sinfereaga să-mi dea o vacă.

Cocoroane rise cu înțeles, arătîndu-și dintele galben.

— Te duci degeaba, mai bine-ai veni la mine.

— O vîndut vitele ?

— Îi altceva, și mai rău ! A avut nuntă.

Prin Mircu trecu un tremur... Mărul lui Adam se încleștă nemilos, oprindu-i și aerul. Nunta lor, a bătrînilor, era înfrățirea cu lutul. Cu ochii minții o vedea iar pe Sinfereaga, frumoasă și dreaptă ca firul de brad. Numai ea răsărise în mintea lui, mîndră ca floarea, în zilele și nopțile dintre viață și moarte. Și acum... Întoarse capul, să nu-l vadă Cocoroane.

— Cînd s-a-ntîmplat ?

— Tu nu știi ?

— Nu, de unde naiba să știu ?

Cocoroane rise urît. Mircu încercă să se întoarcă, picioarele, grele ca de plumb, se înțepeniseră în iarbă.

— În două săptămîni. O fost nuntă mică. Nici popă n-a avut la cununie.

Lui Mircu îi părea rău că mai trăiește. Nu mai avusese nimic cu ea de cînd fusese flăcău, dar era bucuros s-o știe acolo, să se bucure că există, ca soarele și ploaia.

— Atunci, mă duc acasă. Mulțam că mi-ai spus.

Cocoroane rise iar, cu risul ei prostesc.

— N-ai zis că te duci la Sinfereaga ? Poate te-așteaptă în poale noi. Cu ăla s-o luat așa, să nu-l fie urît. Nu cred că trăiește cu el ! Am întrebat-o chiar eu ! Ăla îi iertat, ca și tine, de muieri. Are peste șaptezeci de ani.

Mircu înmărmuri a doua oară. Cocoroane îl privea pieziș. Dezmeticit, spuse înciudat :

— Mă duc să văd de vacă și tu mă ții la povești !

— Du-te, că-l vezi și pe ăla !

Urcă încet culmea domoală. Aerul serii îi uscase sudorile reci de pe frunte. De undeva, dinspre Arjana, începuse să se arate cornul argintat al lunii. Soarele abia apusese și astrul nopții se grăbea să se ivească pe boltă. Dincolo de culme, o ceață ușoară tivea virfurile brazilor. Mircu se oprea des din cauza obselii. Tîrziu, cînd luna îngălbenise ca mămăliga dintîi, ajunse la casa Sinferegii. Se opri să-și tragă sufletul în fața porții înconjurate de un zid mare, de piatră.

— Sinfereago ! Își luase căciula din cap. Sinfereago !

Deschise poarta un bătrîn slab și mărunt, ca o ginganie.

— Pe cine cauți matale ?

— Pe nimeni, răspunse Mircu absent. Gîndurile zburară, apoi se întoarseră și căzură lîngă opincile străinului.

— Ai strigat numele soției mele.

Abia atunci, Mircu începu să-l privească cu interes. Purta hainele și vorba celor de dincolo de munte.

— Nu ești de prin părțile ăstea ?

— Nu. Acum o să fiu. Dacă mă ține dumneaei, rămîn aici, ce să fac.

— Unde-i Sinfereaga ?

— La izvor, adapă vacile. Hai matale înăuntru !

Intrară în curtea largă, cu adăpost pentru oi, cu grajd acoperit cu țiglă roșie. Străinul îi aduse un scaun.

— Cum de-ai ajuns aici, la Sinfereaga ? Cine te-a adus ?

Străinul zîmbi și începu să vorbească repede, după specificul celor de dincolo de Cerna.

— Eu am păzit oile Gorcovului zece ani. A fost mulțumit de mine. Acu le-a vîndut. Nu el, copiii. Eu unde să mă duc ? Sînt făcut din

teatru

«Săptămîna patimilor»

TEATRUL NAȚIONAL DIN IAȘI

3. Gala Dramaturgiei Românești din Timișoară s-a deschis cu spectacolul ieșean. O onoare, dar și o nesansă. Textul încărcat de sensuri al scriitorului Paul Anghel a impus, curînd, sălii, o luciditate incomodă. Scriitorul român — în divergență cu toți marii creatori ai portretului romantic al personalității istorice — nu se prosternează în fața noțiunii mitice de erou. Însușindu-și riscul unui pact cu diavolul, autorul se aliază bărbătește, cu simțul umorului, dar și al ironiei peste vremi, cu acela care reușește să producă indignare, dar să și cutremure, respectînd și înfrînînd, în același timp, ca pe un dat și o cheie a dăinuirii moldave, summa păcatelor omenești. Acest Ștefan al lui Paul Anghel nu este un păcătos, este, înainte de toate, un om, un om întreg, cu instabilități și ispite, cu temeri și îndoieli, pus la grea încercare de rigorile faptelor istoriei. Vălul convenționalismului retoric este smuls cu brutalitate. Un Ștefan trezit peste secole nu poate fi o fantoșă. El trebuie să fie conștient și de deșertăciunea tratatelor cu vecinii și de negurile alianței maritale. Și trebuie să fie convins, înainte de orice, că este singur.

Montarea lui Dan Stoica nu a emoționat, pe unii i-a descumpănit, pe alții i-a iritat, alții i-au făcut direct, reproșuri. Regizorul părea, sincer, nedumerit. Concepția lui asupra interpretării lui Ștefan mergea mînă în mînă cu viziunea nonconformistă a însuși autorului. Sergiu Tudose este acest Ștefan. Numai că prejudecățile se înving greu și marele public nu poate să accepte pe scenă imaginea unui Ștefan netunător. Mai trist este faptul că nici juriul nu a remarcat sau nu a vrut să recunoască public corespondența dintre personajul scris și cel întrupat de Sergiu Tudose. Ce se întîmplase, de fapt? Din cauza unei trupe inegale, din cauza unor deficiențe de dicție ale unora dintre actori, spectacolul avea momente de lîncezeală, făcînd să se piardă, pe alocuri, substanța ideilor rostite pe scenă. Un spectacol care trebuia să se bizuie în totalitate pe forța cuvîntului — folosind actorul pentru a-i pune în valoare sensurile — nu avea de ce să se mai sprijine pe ajutorul altor semne. Mai cu seamă cînd aceste semne, prin inclinația lor către naturalism (tunul și mimarea efortului de ridicare) contrazic însăși concepția regizorală a ieșirii din sfera plicticoaselor canoane ale montărilor tradiționale. Desfășurarea reprezentației pe fondul frust al peretelui zidirii sacrificiilor omenești (scenografia: Safta Șerbu), ar fi evidențiat sensul ascendent al durării prin renunțare, prin durere, prin înfrîngere temporară a unui domn, a unui neam. Costumul (actualizat) al lui Ștefan aparține unei concepții novatoare, îndrăznețe, în discordanță cu realizarea celorlalte costume (pitorești, pe linia respectării detaliilor și specificului epocii).

Chiar dacă spectacolul nu este împlinit în totalitate, cîteva momente de mare frumusețe rămîn datorită interpretării actoricești a lui Sergiu Tudose (modest, onest, actorul mi-a mărturisit, la sfîrșitul spectacolului, că, fără Dan Stoica, el ar fi dat viață unui alt Ștefan...). Alături de Iacoppo (Petre Ciubotaru) sau de Falconeri (Constantin Avădanei), alături de Mihail (Florin Mircea) sau de Arbore (Adrian Luca), de Euxinia (Doina Deleanu) sau de Maria (Cornelia Gheorghiu), de Isaia (Dan Werner) sau de Kesarion (Emil Coșeru), Ștefan are, prin Sergiu Tudose, simplitatea și căldura sincerității, are ironia și severitatea demnității, are umorul de bună calitate al celui care știe să piardă, are generozitatea și iuțeala de decizie ale celui stăpînit și de temperamentul vulcanic, are căderile și strălucirile celui ce poate să-și rămînă fidel sie însuși. Monologul lui Ștefan ca și scena înfățișării la scaunul dreptei judecăți sînt de mare forță dramatică. Jocul lui Sergiu Tudose este reținut sau tumultuos, dar niciodată visceral sau melodramatic. Un final al înfrîngerii apoteotice a devenit remarcabil prin expresia unei măreții actoricești, de mare rigoare emoțională. Să-i dăm micii lașități gazetărești un alibi: desfășurat în prima zi a Galei, spectacolul ieșean a fost uitat, iar în multitudinea tinerelor talente „omagiate", Sergiu Tudose nu și-a mai aflat locul. Depășise vîrsta începuturilor.

Nicoleta Gherghel

PRIVIREA LUI ORFEU

Pirandello, Pirandello...

Cît de nefericită, de torturată în tentativa eșecului cunoașterii absolute a fost conștiința (și viața, nu ?) creatoare a lui Pirandello, acest scriitor bîntuit nu de orgoliul de a face concurență stării civile, ci de a adăuga încă niște umbre, fantasme și himere la cele fără număr existente înaintea lui (sau, mai propriu, de a le da un nume nou, iluzie demiurgică fără nici o șansă de a identifica neidentificabilul, de a da formă informalului ontologic !), o aflăm și din ultima dorință zguduitoare dictată pe patul de moarte a celui care ne-a făcut să vedem, printre multe altele, cum pot să alerge, anxioase, cele **Șase personaje în căutarea unui autor** : „I. Să fie lăsată să treacă sub tăcere moartea mea... Nici anunțuri, nici ferpare. II. Mort, să nu fiu îmbrăcat. Învelit să fiu, gol, într-un lințoliu. Nici o floare pe pat și nici o luminare aprinsă. III. Dric de ultima clasă, dricul săracilor. Și nimeni să nu mă însoțească, nici rude, nici prieteni. Dricul, calul, vizitiul și atît. IV. Ardeți-mă. Iar trupul meu, odată ars, să fie lăsat să se risipească în cele patru vînturi : pentru că nimic, nici măcar cenușa, nu aș vrea să rămînă din mine. Dar dacă acestea nu se pot face, urna cu cenușa mea să fie dusă în Sicilia și să fie zidită într-o piatră aspră din cîmpia Agrigentului, unde m-am născut". Trebuie să spun, și mă grăbesc s-o fac cu mare bucurie, că surpriza mea nu a fost mică în fața a ceea ce a putut să scoată Cătălina Buzoianu, prin spectacolul de la Grădina Icoanei, dintr-un text atît de arid, de abstract, de puțin dramatic ca **Uriașii munților**, cu trupa ei de actori, dresată ca o orchestră de demoni (oare aceste făpturi ale nefericirii sensibilității, imaginației noastre nocturne ne pot fi dresate ?) ; el se înscrie în planul unei adevărate performanțe, este un eveniment artistic al stagiunii scenei bucureștene actuale. Pentru că textul lui Pirandello poate ridica obstacole greu de depășit chiar pentru o echipă excelentă de actori, condusă de cel mai reputat regizor : nu numai teatrul în teatru (sau teatrul total), pe care îl practică în mod predilect dramaturgul italian, cu cea mai aridă, sfîșiată conștiință a limitelor posibilităților umane de a-și depăși condiția de exilat într-o lume convențională, alienată, într-un imperiu al oglinzilor fără număr, contemplîndu-l, sfidîndu-l, transfigurîndu-l din toate punctele cerului și pămîntului pînă la dispariția și disoluția lui totală ca ființă în carne și oase, dar mai mult decît atît : redus în cele din urmă la un rol (sau, mai corect, la o pluralitate de roluri) pe care trebuie să-l joace, la condiția unui personaj, a unei măști pe care trebuie să o schimbe mereu în funcție nu de propria sa voință, ci de aceea a unui autor, a unui demiurg din afară, cu puteri discreționare asupra sa ca asupra unei fantoșe (și Pirandello utilizează din plin aceste procedee medievale ținînd de o viziune simbolică, magică asupra unei lumi cu puteri oculte), eroul își vede și sufletul, nu numai trupul reflectat în nenumărate cioburi de oglinzi, dispersate în tot universul : el își pierde identitatea, dar nu încetează să-și comenteze îndîrjit această teribilă dramă pe care, deși nu mai este a lui, și-o asumă cu o obstinație dusă pînă la exasperare. Performanța Cătălinei Buzoianu și a strălucitei sale echipe de actori, în frunte cu Pino Caramitru, care face unul din rolurile sale mari, precum și Mariana Buruiană, Marcel Iureș, Oana Pellea, Răzvan Vasilescu, Răzvan Ionescu, Sandu Mihai Gruia, Doru Ana, Valentin Uritescu, Luminița Gheorghiu, Constantin Drăgănescu, Ileana Predescu, Irina Petrescu, Manuela Ciucur, Ioana Pavelescu-Sion. Menționăm, de asemenea, decorurile funcționale ale lui Mihai Mădescu, și costumele Lianei Manțoc.

Dintr-un text dificil, eseistic, static, Cătălina Buzoianu și-echipa ei au creat un spectacol de un cuceritor, captivant dinamism, care ține trează atenția unui public avizat și entuziast.

Dan Laurențiu

război

flori. Am crescut la unul și la altul. Bătrîn sînt, nimeni nu mai are lipsă de mine. Înainte, umblau toți după mine să mă tocmească. M-a luat femeia asta. Stau cu ea. Îi cam rea, dar are suflet bun. Să nu mă vadă că stau. S-o fi gîndit că n-am pe nimeni. Să știi matale că-i aprigă ca dracul. Dar e femeie bună!

Poarta se deschise, împinsă de o vacă roșie, mare cît un taur. După ea intrară încă două bălțate, tot așa de frumoase. Mircu nu se mai sătura privindu-le. De mulți ani nu mai văzuse asemenea vite. Odată toți aveau, nu te puteai socoti om fără oi și fără vaci. Se omorau oamenii la răzor, pentru o brazdă de iarbă. Toată pădurea răsuna de fluiere și de cimpoaie. Tatăl Sinferegii era cunoscut pînă jos, în cîmpie, pentru vitele lui. Veneau oamenii la el, ca la minune.

Sinfereaga îl văzuse pe Mircu, dar nu se opri. Închise vitele și strigă din ușa grajdului:

— Gogule, prin părțile noastre cei care intră în casă se primesc altfel! De cîte ori să te învăț?

Gogu sări ca ars:

— N-am știut că-i de-al matale! Unde să mă duc?

— În pivniță! Caută în butoiul de lîngă zid, c-a venit cine trebuia să vină!

— Cin' să vină? întrebă prostește Gogu.

— De-te un' te-am minat, nu-ntreba!

Gogu dispăru ca o nălucă. Sinfereaga se apropie încet de Mircu. Cînd ajunse, se așeză lîngă el, pe o piatră cioplită.

— Dorul te-a adus la mine?

— Să-ți spun drept, ba!

Sinfereaga rise.

— Știi că m-am măritat?

— Am auzit. Te-ai făcut de ris, muiere bătrînă. N-are de cine să vorbească lumea!

— Grija mea!

— A ta, că doar nu-i a mea.

— Nu l-am luat de om, l-am luat de ortac. Un' să se ducă, dacă n-are pe nimeni? L-au gonit Gorcovii. I-au arătat poarta.

Gogu scoase capul din pivniță. Strigă cu voce veselă:

— Care butoi ai zis matale?

— Nu din cel care-ai băut! Caută-l lîngă perete, cum ți-am spus. Sinfereaga se întoarse spre Mircu. Puse mîna pe genunchiul bătrînului. Mi-a fost teamă că mori. Dacă te duceai și tu, vindeam tot și coboram la nepoată, în Priboi.

Mircu se înroșise.

— Te-ai prostit la cap, Sinfereago!

— Poate. Tu mai ești întreg?

— De la brîu în sus, da.

Gogu aduse sticla cu țuică. Băuse și el, altfel n-ar fi îndrăznit să se așeze. Sinfereaga îl trimise să mulgă vacile. După ce pleacă, rămaseră iar singuri, unul lîngă altul.

Luna se ridicase deasupra muntelui și începuse să aureaască potecile. Din depărtare, străluceau încremenite steiurile de calcar. Mina Sinferegii rămăsese uitată, ca o creangă verde, pe genunchiul obosit al bătrînului.

— N-a fost să fie, Mircule. Vezi că nici luna nu mai ajunge soarele. Și-s tot pe cer.

Mircu se ridică, tulburat.

— Eu n-am venit să vorbim prostii de oameni morți.

Sinfereaga îl cunoștea, știa că nu vorbește din inimă.

— Mircule!

Bătrînul ședea în picioare, lîngă opincile ei.

— Ni-s uscați, Sinfereago!

Femeia se ridică încet. Ochii ei de demult luciră tainic. Bătrînul îi simțea fără să-i vadă. Luna le prelungea umbrele pe zidurile curții. Mircu era bucuros că-i noapte, nu-și trăda sufletul.

— Numai cleanțu-i bătrîn, Mircule. Și drumul. Bea un strop de răchie, un' te grăbești?

Mircu bău cu fire, ca din lapte. Calmul și zădărnicia vieții puseră iar stăpînire pe el. Se rușină și alungă din suflet păsările reînviate pentru o clipă.

— Am venit să mă ajuți cu o vacă. Vreau să ar. Mîine aș băga plugul în brazdă.

Sinfereaga nu-i răspunse, se îndreptă spre grajd și, după cîteva minute, se întoarse cu vaca roșie de lanț.

— Ia-o, numai s-o ții bine! Are și lapte. Mai ai fin?

— Am.

Mircu încercă să-i mulțumească. Sinfereaga era în mijlocul curții, îl certa pe Gogu că întrecuse măsura la băutură. Mircu ieși încet, cu vita după el. Abia cînd ajunse acasă, rămase multă vreme singur, în tindă. Dimineața, cînd se sculă, le găsi pe cele două femei lîngă plug. Domnica îl întîmpină veselă:

— Dacă nu găseai vacă, eu eram!

Mircu rise fericit. Aduseră vacile și le prinseră la jug. Aplecară plugul să nu scornonească iarba și se îndreptară spre grădină. Încă nu răsărise soarele. Aerul rece de munte îi înviorase și abia așteptau să se apuce de lucru. În marginea grădinii, se opriră. Maria, cu ochii încețoșați, își făcu cruce. Mircu încercă pămîntul frămîntîndu-l în mîini. Domnica trecu înaintea vitelor.

— Le port eu, tată.

Deodată întoarseră capul. Mircu își auzise numele strigat.

De pe deal, coborau încet Păuna, Cocoroane și Cucuvica.

— Astea pe cine caută?

În urma lor, venea gîfîind Săman. Maria rise cu înțeles.

— O venit să vadă dacă putem ara, să nu ne rămînă pămînturile pustine. Știu că arăm și la ele.

Bătrînele se apropiară. Primele raze le luminau fețele zîmbitoare.

— V-ați apucat de arat? întrebă Cucuvica. Îi vremea. Ați stropit pămîntul?

Maria uitase datina. Nici apă sfințită nu avea. Și de arat nu se puteau apuca înainte de a binecuvînta locul cu apa bobotezii.

— N-am, dodă Cucuvico, de unde să am? Noroc în Cocoroane, scoase de sub haina groasă de dimie o sticlă. Își făcu cruce și intră în grădină. Începu să stropească pămîntul și pomii.

Domnica luă vacile de lanț. Mircu ridică plugul și prima brazdă moale se răsturnă ușor pe iarba încărcată de rouă. Femeile priveau buimace, ca în fața unei minuni.

— Păuno, ai vorbit cu el, ară și la noi?

Păuna tăcea, cu ochii pe pămîntul negru din urma plugului. Săman o trase la o parte pe nevastă-sa. Aceasta țipă la el. Bătrînul se retrase necăjit și se așeză în capul ogorului. Cucuvica se întoarce spre Maria:

— Parcă-l văd pe Lae-al meu, tot așa era și el. Încet, cu brazde mărunte, să ne fie ușor la săpat.

Săman nu mai răbdă, se ridică, intră în arătură și-i spuse ceva șoptit lui Mircu. Acesta întoarse plugul și-l puse pe Săman cu mîinile pe coarne.

— Ară și tu, dacă asta ți-i rugămintea!

Săman chirăi răgușit și îndemnă vitele. Vaca Sinfereagăi atît așteptase. O trase pe cealaltă după ei și începură să fugă. Domnica își pierduse un pantof. Săman zbura, cu mîinile pe plug. Brăzdarul mergea deasupra ierbii. Bătrînul se împiedică și căzu.

— Omu' tău îi cam prost, o fulgeră Cucuvica pe Păuna.

— Nu-i prost, vrea să fie și el de folos.

Mircu îl ridică pe Săman, apoi începu să are încet, cu brazdă îngustă. Săman mergea în urma lui, cuminte ca un cățel. Nu se opriră nici la prinz, pînă terminară grădina. Domnica desprinse vacile de la plug și plecă cu ele după grapă. Bătrînele se duseră să aducă sămînța. Săman și Mircu se odihneau pe lemnul plugului.

— Mircule!

— Ce-i?

— Pămîntul nostru, cînd îi arat, parcă are țoale noi!

Privea ogorul și rîdea ca un prunc.

— Așa are să fie și al meu! Tu mai ții minte boii mei? Îi chema... pe unul și pe celălalt... Tu nu mai știi cum îi chema pe cel din dreapta? Nimeni în Satbătrîn nu avea boi ca Săman. Arau singuri, nu trebuia să-i poarte nimeni. Atît spuneam: „Hai, cu tata!" Cînd se ivea mugurul, nu-i mai puteam ține în grajd. Se uitau la plug și la rotile și începeau să mugească. Mircule!

— Ce-i? Gîndurile lui Mircu plecaseră de lîngă plug, zburau alături de păsările primăverii.

— Mi-aduc aminte, parcă ieri a fost, nu știam că-i vremea aratului. Mă, ce-i cu boii mei? Fin le-am dat, urulală iară, îi țineam ca pe copii, de ce zbiară? Cînd colo, ce să vezi?! Se desprinseră din lanț. Ședeau lîngă plug și mă tot strigau să vin. Mircule!

— Ce-i?

Săman povestea în continuare întîmplări cu boii lui. Mircu îl lăsa în pace, știa că n-a avut boi niciodată. Tot a vrut să-și cumpere, din cauza nenorocului și a sărăciei n-a mai putut. Cînd a crescut Gheorghe, umpluse satul că pleacă la tîrg. A plecat Gheorghe și nu s-a mai întors.

Femeile se întoarseră cu sămînța de porumb, de fasole și dovleac. În urma lor, venea Domnica cu vacile prinse la grapă. Cînd ajunseră, Maria scoase din traistă o pîine de culoarea pămîntului și o felie de brînză. Cocoroane scuturâ sticla. Băură și mîncară în picioare, lîngă vaci.

— Ne apucăm de semănat!

Cocoroane luă traista și intră în arătură. Picioarele i se înfundară în pămîntul moale. Cucuvica se repezi la marginea ogorului.

— Ce faci, minuneo?

— Semăn, ce să fac?

— Tu?!

— Eu!

Cucuvica se întoarce nefiresc de repede spre Maria.

— Tu știi cine trebuie să arunce boabele? Cine-i mai curată dintre noi. Stricata asta spurcă sămînța și-n loc de cucuruz culegi tăciuni!

Țipă la Cocoroane: Ieși din arătură, păcătoaso!

Cocoroane nu se supără, ba mai mult, părea bucuroasă c-a scăpat de treabă.

— Doamne, Cucuvico, numai de prostii te-ai ținut toată viața! Ce are una cu alta?

Cucuvica îi smulse traista.

— Cel fără de păcat trebuie să semene! Mario, seamănă tu! Maria luă traista și rămase cu ea în mîini, nehotărîtă.

— Domnico, seamănă tu!

Cucuvica nu se învoi. Spuse din nou:

— Să nu te joci cu sămînța, Mario! Aici nu trebuie să ținem seama nici de copii. Puse traista în mîna lui Săman. Tu n-ai păcate, atît ai fost cam prost, dar asta nu-i vina ta! Săman, fericit, începu să arunce semințele. După semănat, Mircu îl urcă pe grapă și începu să grăpeze pămîntul. Bătrînele, în urma lor, fărîmițau cu sapele, bulgării scăpați. Terminară devreme, pînă seara însămînțară și grădina Cocoroanei. Mîine-zi se duseră la Păuna și, tot așa, o săptămînă. Mai greu le-a fost cu Lazăr Corneanu. N-a vrut să-i lase, „eu tot plec, zicea, trenu-i gata, aștept să-mi facă semn fata, n-are rost să vă chinuiți degeaba". A plecat la gară, cu minuscula garnitură meșterită de el sub braț. De cîteva ori bătrînii s-au oprit din lucru să-și șteargă lacrimile. În fiecare dimineață își lua rămas bun de la munteni, fericit că se duce la Ioana. Se întorcea noaptea sau mîine-zi, sfîrșit de oboseală, și de foame.

Cînd terminară cu aratul, Mircu o trimise pe Domnica cu vaca la Sinfereaga. Cei doi bătrîni se așezară sub nuc. Mircu vorbea mulțumit de pămînt și de ploaie, mai ales că dinspre Zglivăr se iscaseră niște nori cenușii.

(Fragment din romanul „Sub merii sălbatici")

Tablouri de Anghel Neagu

mihai păsculescu

Împreunare

Inima Dunării bate,
în vînt al frunzei tors,
gîndul pulsează
către cîntec întors.

Ninsoarea cuprinde
întunericul,
bate înaltă
o iarnă, o literă
obosesc laolaltă.

Pe ornice, zilele,
încleștate în cruce
pe cel mai lung drum
glasu-mi se duce.

Metamorfoză

Unde mi-s umbrele?
În freamătul pămîntului?
Mi-acuz destinul
că m-a vămuit destul.
Mi-a dat destul.
Încerc să-mi iau altul,
cu dulci fiori
pînă la lacrimi,
iubesc,
această zi
cînd voi avea un altul,
mai întortocheat
mai adevărat și
apropiat de sufletul omului
pe acela
care metamorfozat
într-un mulaj de nisip, ud,
se usucă și mi-l poartă
în galaxie, vîntul.

Umbre

Plutind pe Jiu,
de ieri
am două umbre
ce-și întind mîna.
Una este de gheață
alta de foc.
Își dau mîna;
Semn că ambele
au atins amurgul.

Tu aici?

Tu aici?
Ninsă pe lungile plete;
Din ce regat vii?
Din timpul de rînd...
Închis într-o clepsidră
Eu, legănat de vaiurile
Oltului
stilet argintat
în ceas de azur,
într-o teacă ruginită.
Un ecou pierdut în maluri
tăcut,
întors din depărtare.
să numere clipele
anotimpului sur,
scrise în poeme.
Aici,
schițe de fum
apropiate de epilogul
veacului ce-a-nceput să
tacă
plimbîndu-mă pe ultima
faleză
înverzită într-o trecere
gălăgioasă a cocorilor
spre Sud, luminată
de-o geamandură aflată
la hotarul dintre
real și ireal.

Primăvară

Sub streașina Oltului,
în toate punctele cardinale,
carii și miresme,
presimțiri vegetale.

Suflete albe

Sugrumate de stele,
pescărușii căzînd în apele
Dunării,
Ceea ce simți, ceea ce vezi,
monotonia aceasta, se pare,
e germenul unei livezi.

În ochi rouă

Înainte ceață,
În spate picîă,
În pumn ceață,
În ochi rouă
În părul lung
Și blond
Ploaie brună
În sufletul ei
Un ecou rătăcit
La un țărm
Ce încă nu s-a născut.

Adoarme minutul

Mi-am făurit un chip
din năvala cetii strînsă,
într-un pumn de nisip.

Ascultînd o geană de
scoică,
mi-am clădit zidul.
Dunăre, șuieră talazurile,
Adoarme iute minutul.

TRAIAN ANDRONESI

Pastel marin

Pe-aceeași lungime de undă
Amurgul transmite –
Difuzoarele soarelui anunță
Coagularea brizei.

Scoicile-și vernisează trecutul,
Nisipul miroase a taine,
Nopțile-s fete bătrîne
Cînd amintirile-și tatuează urmași.

Valurile se reazimă de masa tăcerii
Pescărușii își scriu biografia,
Senzații sărate îmi trec
În albumul cu amintiri.

Semn

În acest secol se-mplinesc
Două căderi de frunză de cînd
A trecut în neființă
Ultima ninsoare. Și-așa rînd pe rînd
Amanetăm speranța
În visele ce înfloresc.

În această noapte cumpăr
Sămînța proaspătă din orice speranță.
În urma mea mereu voi scoate
Cîntarul dimineților cel greu
Să-mpart mirosul florilor de crin.

ZAHARIE SIGMIREAN

Inscripție

Pe statuia lui mai scrie

„Pace" cu lumina
lămpii ajut soarele
să pot striga – lumină.
În inima lui mai scrie
„iubire" cu sapa arunc
pămînt într-o parte
să pot striga – toamnă.
În visul meu mai e
istoria cu memoria
amintirilor să pot
striga – strămoș, erou.
Pe statuia lui mai scrie
„Zeu" cu gura mea
să pot striga – eu.

Flori

În Univers sînt multe flori
un rod bogat ar fi acela,
rodul de roșu și galben.
În ochi am albastru...
Cerul e îngrădit din gene
eu caut straturi cu flori
Eu stau de veghe la nori...
grădinar la vise, la flori.

vasile andronache

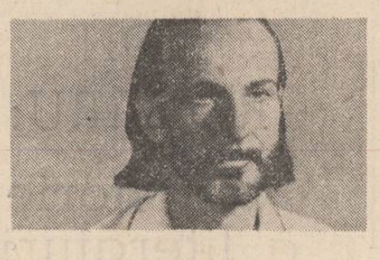

Cu-azurul slavei parcă-ngemănat

Subțire calcar virginal curat
Cu așezată boltă în lumină
Cu-azurul slavei parcă-ngemănat
De viitoare aripi îndepărtat de tină

Ce plin de somn și viață deopotrivă
O clipă condensînd o veșnicie
Îl duce mîna mea nepăsătoare în derivă
Și coaja lui în noapte e-o făclie

Și-n liniște urechea mea aude
Un palid ritm al vieții netrezite
Mișcînd molatec aripile ude
De astrul gălbenușului acoperite

Și-n jur albușul stringe clarul cer
Avînd în margini frigul mineral
Și în alcătuirea asta simplă cît mister
Un foc imens dormind sub calcar pal

Lăsați-mă să fiu cum sînt

Orice-ntîmplare-aduce brumă
Să ardă bulgăru-mi de humă
Rotit printr-un ocean de noapte
Prea plin de dor de grele șoapte

Și n-am nici clipă de murit
De aripi mari mereu suit
Din lumea visului din mine
Spre voi trimit numai lumine

Eu cunoscut-am dorul tot
Și fără dor să fiu nu pot
Îl duc cu mine ca pe-un foc
Și n-am nici liniște nici loc

Lăsați-mă să fiu cum sînt
Nemoarte-n trupu-mi de pămînt
Eu din iubire m-am ivit
Și sînt un zbucium nesfîrșit.

Întunecata țărinii ninsoare

Ce lebădă doamnă cu aripi de crin
Ți-a fost dat ca să-ți treacă grațios prin
destin
Ca o zăpadă pe pămînt răstignită
Forma ta stalactita imită

Conturul de raze galop nesfîrșit
Luminișuri înalte pentru iubit
E un luceafăr ce-nvață să meargă
Pe pămînt întuneric să spargă

Oricare celulă a noastră
E-o floare subțire albastră
Nu vreau tu noapte ca să ne-o stingi
Nici tu nenorocule să ne-o atingi

Vreau să-nflorească fără sfîrșit
Să nu i se dea timp de murit
Rece e clipa trecerii, doare
Întunecata țărinii ninsoare

S-o trezi și vîntul s-o sălta și valul

Pîrtii are lacul de safir pisat
Liniștea pe ape cînd i s-a lăsat
Șlefuind oglinda lăcrimînd carat
Doar de cîte-o frunză moartă-nfiorat

Și e greu de astre noaptea cînd se culcă
Toartele-i albastre malul le apucă
Cerul tot în unde intră dezbrăcat
De-l lovești cu glezna e cutremurat

Și rămîne numai barca unde stai
Rece ca statuia fără să mai dai
Din pierdute visle în cleștare moarte
Lăsînd unda leneș înspre larg s-o poarte

S-o trezi și vîntul s-o sălta și valul
Să lovească frunții osul nalt și palul
N-ai să-auzi chemarea dorului nebun
N-ai să vii aprinsă-n brațe să te-adun

O să secе gîndul o să moară visul
Dacă lași iubirii să îi vină stinsul
Ce-nnorări în tine oare se petrec
De nu vezi pe urme-ți singur cum alunec

plastică

Arta calmei contemplații

Anghel Neagu posedă toate însemnele unei înzestrări artistice deloc comune. Este și motivul pentru care pictura sa scapă clasificărilor facile, deși impresia primă și destul de stăruitoare pentru privitorul obișnuit rămîne aceea că artistul descinde din filoanele cele mai consistente ale tradiției picturale interbelice. Sigur, o expoziție Anghel Neagu, cel puțin în accepția în care ea ne-a fost prezentată nu de mult la „Simeza", impune un fel de liniște „așezată" a contemplării, o senzație de echilibru și sinceritate a discursului plastic, o căldură a comunicării emanată de calitatea remarcabilă a desenului în culoare, dar și de dezinvoltura cu care abordează marile capitole ale artei penelului — **natura statică** și **portretul**, îndeosebi. Interesant este amănuntul că, în ciuda deschiderilor sale tematice, restrînse la cîteva motive, pictura lui Anghel Neagu scapă tentațiilor didacticiste tocmai prin cordialitatea neîngrădită cu care intră în dialog cu obiectul artei sale. Nu de o prelucrare „à la maniere de..." este vorba aici, cu alte cuvinte, de asumarea prin filtru personal a unui model sau altul din anterioritate. Răspunsul cel mai probabil ar fi acela conform căruia natura artistică a lui Anghel Neagu se exprimă consonant cu o anumită tendință, manifestată și definită ca atare, din tradiția noastră picturală. O tensiune ontogenetică alimentează o asemenea exprimare și rezultanta ei nu este, în acest caz, un act mimetic, ci materializarea unei sensibilități artistice desprinsă de coordonatele ei temporale. În acest sens, platforma estetică a lui Anghel Neagu este foarte simplă și explicită: „restitui lumii o imagine a lumii însăși. Ceea ce îmi aparține nu-i decît culoarea". Iată o reducție sublimată a orizontului creator pe care se profilează, de acum tot mai distinctă, personalitatea acestui pictor aflat la stadiul maturității sale artistice.

În una din apariițile sale anterioare, remarcam siguranța pensulației în portret, capacitatea de a reda, în cîteva tușe de culoare, deplina expresivitate a unui chip, toate sugerînd o vădită ușurință în a desluși datele esențiale ale unui „caracter" și, mai ales, de a le așterne pe pînză. Remarcă pe care aș repeta-o și astăzi, dacă n-aș ști de acum ce trudă canonică depune artistul pînă la „a rezolva" un portret. Priviți, de pildă, portretul scriitorului Al. Protopopescu, versiune, credem, exemplară pentru performanța portretistică a pictorului. O tușă sigură, clară; nici o ezitare în aplicarea unei tente sau alta și, peste toate, expresivitatea plină de relief a figurii, atitudinii și gestului mîinii personajului ales, care compun o întreagă atmosferă, vibratilă și convingătoare, în spațiul tabloului. Toate acestea fiind fructul unor îndelungi studii de desen și culoare. Dealtfel, și de această dată, portretistica — concepută în registre mai ample, mai elaborate — constituie punctul forte al expoziției. Anghel Neagu distingîndu-se, în această privință, printre cei mai importanți portretiști ai momentului.

În „Portret de femeie" (șezînd), artistul compune minuțios un cadru de o densă atmosferă domestică și, în același timp, de o marcantă picturalitate. O „statică" de cea mai pură extracție domină registrul inferior al tabloului și acest detaliu complementar, atît de sensibil armonizat ansamblului compoziției, ne indică virtuozul din pînzele consacrate acestei tematici. Pentru că, de astă dată, picturalitatea lui Anghel Neagu s-a ilustrat strălucitor în cîteva lucrări de certă valoare, unele evocînd rafinamentul senzual din statica petraschistă, dar cu o paletă mai surdinizată, mai puțin „smălțuită". În fond, prin ceea ce ne demonstrează și în naturile sale statice, am înțeles că nu ne aflăm decît în fața unei alte ipostaze a portretistului de excepție ce este.

Corect, preocupat, deopotrivă, de redarea atmosferei și de unele probleme de compoziție și cadraj („Sub pod", „Cuptorul de la Calica" și alte cîteva), peisajul lui Anghel Neagu apare mai mult ca un exercițiu de stil, purtător de ecouri andreesciene uneori, impresioniste tîrzii alteori, dar la fel de limpede și comunicativ în culoare, ca și în celelalte genuri abordate. Teritoriu unde arta lui Anghel Neagu și-a dobîndit, dealtfel, deplina ei libertate și distincție timbrală.

Corneliu Antim

muzică

Recital de pian

Este interesant de insistat aici asupra primei apariții a tinerei pianiste Oana Velcovici în sala mare a Ateneului Român — suprema tribună de concert pentru orice instrumentist sau cîntăreț român — interpretînd pagini de Beethoven și Chopin de-a lungul unui recital care s-a bucurat de prezența unui numeros (și călduros în aprecieri) public. Interesant este acest fapt și deoarece, dincolo de o scurtă privire asupra calității interpretării, momentul la care facem referire are, cred, justificat caracter de „punct nodal" într-o devenire artistică importantă, susceptibilă însă de a fi amendată prin observații incontestabile și simple sugestii, de la caz la caz.

O apreciere generală însă, în primul rînd: față de concertul la care am asistat în primăvară, susținut de aceeași tînără interpretă în sala de artă feudală a Muzeului de Artă al R.S.R., actualul recital are unele scăderi și unele creșteri. În primul rînd, este de reținut acea impresie generală de fapt artistic bine pregătit: repertoriul (două sonate de Beethoven — celebra **„Sonată a lunii"** și **Sonata op. 106**; mai multe lucrări de Chopin printre care la loc de frunte se cuvine a fi menționată **Poloneza-fantezie**) a fost bine „stăpînit" și acest simplu lucru spune multe întrucît, pentru orice cunoscător, compararea unor titluri și a virstei interpretului este de la sine grăitoare; nu este însă acesta un motiv de a trece peste unele clipe de „pierdere" a instrumentistei în fața claviaturii dar le putem, pînă la un punct, înțelege luînd în considerare dificultatea — și cantitatea propriuzisă — a partiturilor. Față de recitalul din primăvară însă, înregistrăm aici unele scăderi, cred, de natură psihologică: spre deosebire de interesanta redare a **Sonatei in si minor** de Liszt, bine cumpănită și gradată, acum „guverna" o oarecare grabă, o ușor perceptibilă pripă în expunerea paginilor muzicale, caracteristică nepotrivită mai ales formelor de sonată și celebrelor rubato-uri chopiniene. Acesta este însă un fapt necaracteristic interpretei, parțial copleșită de importanța acestui recital. Punctele de creștere în comparație cu evoluția anterioară, din primăvară, le reprezintă, cred, datele unei anumite maturizări muzicale care fac din Oana Velcovici, pe de o parte, o pianistă care, în general, marchează progrese, pe de altă parte o interpretă predispusă mai degrabă să abordeze unele pagini clasice decît lucrări atît de caracteristice pentru romantismul muzical. Se vede deci, limpede, că, în mod absolut, înclinăm spre prima parte a recitalului — care a cuprins numai pagini beethoveniene. Așadar, privind în timp, credem că Oana Velcovici poate marca noi momente de ascensiune dacă i se va crea posibilitatea unor mai frecvente programări în concerte cu orchestra sau în recitaluri în țară, o anumită lipsă de experiență practică influențînd, iată, o manifestare de calitate.

În privința aprecierilor de natură generală, repetăm cele scrise în primăvară (am insistat asupra unui întreg complex de factori deoarece cronica muzicală nu înregistrează numai evenimentul ca atare, ci poate fi și un mijloc de înrîurire a unor destine artistice). Oana Velcovici este o interpretă încă în curs de (interesantă însă) maturizare; calitățile sale țin de cultura de specialitate, de calitățile tehnice, de frazarea „conștiincioasă" am spune, de putința de a construi identități muzicale dintr-un material extrem de bogat în posibilități, de anumite zone ale tușeului. Dinsa are și anumite scăderi, cred, și ele țin încă de o anumită necristalizare deplină a atitudinii față de pagina cu portative. Pe fondul unor calități deosebite, Oana Velcovici poate crește considerabil, ea avînd aproape toate datele de bază, astfel încît, în puțină vreme, să o putem aplauda ca pe o mare pianistă. Este aceasta, în definitiv, principala apreciere pozitivă pe care o putem face aici, dacă ținem cont de vîrsta (și experiența) acestei artiste.

Viorel Crețu

CRONICA LITERARĂ

ION ROTARU: «O istorie a literaturii române»

II

Istoria literară, orice istorie literară, presupune o construcție contrarie jocului de cuburi în care orice piesă poate fi detașată dintr-un loc și mutată fără dificultăți în altul, personalitățile, operele fiind unicate necomutabile. Este de neimaginat, spre exemplu, ca într-o istorie literară scrisă de N. Iorga să putem substitui un scriitor dintr-o generație altuia. În „O istorie a literaturii române", III procedeele jocului de cuburi sînt însă o metodă.

„Generația pierdută" și-a constituit fizionomia de generație mai tîrziu, prin cărțile tipărite, dar ea a fost recunoscută ca atare și în studii și încercări de istorie literară. Confruntarea acestei configurări constituite cu aceea din „O istorie a literaturii române", III este foarte instructivă. Nota definitorie a carierei literare pentru „generația pierdută" (formula lui Al. George) sau „generația războiului" (după Emil Manu) este debutul insurecțional, în presă sau în volum, în preajma sau în timpul celui de-al doilea război mondial, urmat pentru cei mai mulți dintre poeți de o lungă perioadă de tăcere (abolită după 1966), timp în care se manifestă în literă tipărită ceilalți ai aceleiași generații. Izbăviți de tăcere prin insurecția lirică Labiș, reprezentanții generației pierdute reintră în literatură, căutînd a recupera editorial perioada absenței într-un timp scurt. Majoritatea membrilor acestei generații fac parte din cercuri literare, intrate mai mult sau mai puțin în conștiința publică, ori țin de reviste literare, efemere sau durabile. „Kalende", „Albatros", Revista **Cercului literar**, „Steaua", „Tînărul scriitor", „Gazeta literară" sînt tot atîtea repere de presă pentru circumscrierea generației „pierdute". Sînt ai acestei generații: Dimitrie Stelaru, Constant Tonegaru, Magda Isanos, Mihu Dragomir, Dan Deșliu, Veronica Porumbacu, Victor Tulbure și mulți alții. Putem distinge un grup albatrosist, unul al cercului literar, altul al „singaporenilor" (fără nici o publicație, dar dezvăluiți de **Baladele singaporene** ale lui Tudor George ca un cenaclu de durată), după cum aici intră și poeții „Gazetei literare" (avînd practic la dispoziție întreaga presă), ca și poeții de pe lîngă „Almanahul literar" clujean sau „Steaua", conduse de Baconsky, unde a fost pregătit parțial „momentul Labiș", în răspăr cu poezia oficializantă.

Două sînt personalitățile poetice care în plină epocă de jugulare a lirismului au pregătit în mod conștient terenul „exploziei lirice" ulterioare, fie prin polemică directă sau poezie reorientată către alte modele, fie printr-o răbdătoare și persuasivă pedagogie literară: A.E. Baconsky, la revistele clujene la care a lucrat, și Mihu Dragomir („Tînărul scriitor" și „Luceafărul"). Înaintea „momentului Labiș" există un „moment A.E. Baconsky", adică o primă privire lucidă și critică asupra poeziei anilor cincizeci, o autocritică chiar, după cum și tentativa lansării altor modele lirice, a cultivării altor repere. N-a dus revista „Steaua" o adevărată bătălie în jurul impunerii versurilor lui Petre Stoica? Orice studiu despre poezia acestuia ar trebui să înceapă cu cuvintele: „A.E. Baconsky nu s-a înșelat — Petre Stoica este un poet autentic". Nu și-a permis A. E. Baconsky gestul „regicid", ocolit de critica literară, criticind confecția mecanică a poemelor lui Eugen Jebeleanu? A.E. Baconsky a fost confirmat și în acest caz, de vreme ce volumele definitive de versuri ale lui Eugen Jebeleanu au renunțat atît la **Bălcescu**, cît și la **În satul lui Sahia.** Nu s-a întors A.E. Baconsky (într-o epocă literară care-i punea pe „decadenți" la zid), către unul din poeții „putreziciunii"? Volumul **Colocviu critic** cuprinde unul din cele mai subtile studii de valorificare estetică a poeziei lui Bacovia, într-un moment în care asemenea gesturi echivalau cu apostazia. Tot autorul „Fluxului memoriei" a spus „nu" interpretărilor grosier-ireverențioase ale operei lui Eminescu. A.E. Baconsky rămîne scriitorul care a făcut „mea culpa" în modul cel mai deschis, reorientîndu-și demonstrativ creația către alte puncte cardinale. Mai ales tînăra generație, către care Ion Rotaru își adresează în mod expres cartea, are nevoie să știe aceste lucruri.

Gestului programatic și director al lui A.E. Baconsky, istoria literară are să-i adauge rivna benedictină și avizată a lui Mihu Dragomir, care prin rubrica **Dintre sute de catarge,** din revista „Luceafărul", a creat un extraordinar climat de ebuliție și emulație lirică, încurajînd, modelînd și lansînd talente, care fac astăzi fața literaturii române. Pe terenul pregătit de Mihu Dragomir s-a ridicat Cenaclul „Nicolae Labiș", componentă de seamă a „momentului Labiș". Creatorii de cotituri, de evenimente au dreptul primii la atenția istoricului literar.

Tehnica jocului de cuburi este vădită în ignorarea acestor relații de istorie literară. De A.E. Baconsky și momentul clujean țin atît Aurel Gurghianu, cît și V. Felea, dispuși însă în așa fel în carte încît această relație nu poate fi descoperită. Aurel Rău, și el în dependență literară de A. E. Baconsky, e compactat într-un capitol izolat cu Ion Brad și Ion Dodu Bălan, fără nici o motivație, deși locul lui nu e în această triadă. Petre Stoica, care a fost una din „mizele" lui A.E. Baconsky, este aruncat în altă încrengătură și altă generație. Inclasabilii, la prima vedere, Alexandru Andrițoiu, Ion Horea, Ion Brad sînt raportabili, în ultimă instanță, tot la „familia" clujeană de poeți din jurul „Almanahului literar" și al „Stelei". Dar astfel de legături care constituie un capitol de dezvoltare organică a poeziei românești, cu profil distinct, propunînd o „familie de spirite", nu apar în „O istorie a literaturii române", unde scriitorii devin cuburi deplasabile pe un eșichier indiferent. „Cercul literar" sibian care, scufundat pentru o vreme, reapare mai clar profilat decît în faza sa de început, exprimîndu-se prin Șt. Aug. Doinaș, mai ales, Eta Boeriu, și recuperatul Radu Stanca, este mai insistent tratat prin personalitățile propuse, deoarece membrii lui și-au fost singuri și critici și istorici literari.

Acolo unde grupările nu s-au definit singure și insistent din vreme, iar critica și istoria literară nu le-a omologat încă, „O istorie a literaturii române" nu face gesturi independente. Un alt grup care a ieșit la suprafață după o imersiune literară fecundă este cel amintit al „singaporenilor" (Tudor George, Teodor Pică, Marcel Gafton, Mircea Ivănescu, George Mărgărit), nota comună fiind livrescul, savanteria prozodică, virtuozitatea versificației. Dezvăluită mai tîrziu ca cerc literar (și într-o carte de „balade", formulă necanonică pentru un istoric literar), pleiada „singaporeană" nu este înregistrată ca pleiadă, iar membrii ei — priviți disparat, inconsistent și centrifugal, deși exprimă o atitudine comună față de literatură și poezie. Unul dintre ei (Mircea Ivănescu), este rătăcit în grupul de poeți de după Labiș cu care e în legătură doar prin debut. Albatrosiștii sînt reprezentați prin Geo Dumitrescu și Sergiu Filerot, deși locul proeminent al celui de-al doilea putea fi luat de alți poeți (Mihai Crama, Victor Torynopol, Gheorghe Chivu, Emil Manu). Aceleiași generații, să nu uităm, îi aparțin și Nina Cassian și Dan Deșliu și Veronica Porumbacu, plantați, tot ca într-un joc liber de cuburi, în generația anterioară. Plasamentul acesta lejer se face și cu Mihu Dragomir și cu D. Stelaru și cu C. Tonegaru. Este atît de importantă repartizarea scriitorilor pe generații, pe familii de spirite? Criteriul generației este afișat chiar de autor și cu atît mai mult s-ar cuveni păstrat, operație cu atît mai simplă dacă Ion Rotaru ar fi respectat pe autorii de la care se creditează (Al. Piru, spre exemplu) unde capriciile de organizare nu-și găsesc locul. Criteriul generației mai are, în acest caz, și avantajul că evidențiază modul în care față-n față cu aceleași solicitări poeții le răspund sau nu. Așezați în aceeași galerie, autorii s-ar fi luminat reciproc, unii pe alții, la capitolul conduitei și valorii literare. În această generație („pierdută" și din acest motiv), se află cîțiva dintre „protagoniștii" versificației vidate de lirism prin supunerea la rețetă, ea oferind materia cea mai instructivă pentru manifestările franc proletcultiste ale poeziei din România postbelică. Despărțindu-i, aruncîndu-i în capitole diferite, lipsindu-ne de configurația reală a momentului, „O istorie a literaturii române" ocultează și la capitolul „generației pierdute" fenomenul care a determinat riposta momentului Labiș și a exploziei lirice.

Chiar dacă împlinită mai tîrziu, în cadrul „exploziei lirice" postbelice declanșate de „fenomenul Labiș", generația mijlocie, zisă și „generația pierdută", ni se înfățișează cu atît mai mult ca generație prin voința de a-și duce pînă la capăt destinul literar, cele mai viguroase elemente ale ei deschizînd drumul „exploziei lirice" ale cărei direcții ulterioare cei mai mulți membri ai generației pierdute le vor relua.

Pierre de Boisdeffre (dacă autohtonii n-au autoritate) care a scris și el „O istorie vie a literaturii franceze de azi", adică o istorie literară postbelică, este foarte atent cu locul pe care-l ocupă scriitorii în tabloul său istoric. „O istorie a literaturii române" de Ion Rotaru împrumută doar titlul francez, dar nu și acuratețea modelului. O seamă de autori sînt pur și simplu absenți din carte, deși au marcat epoca literară (în bine sau rău) prin prezența lor, alții pomeniți fără a fi analizați deloc. La proză ni se vorbește, ca echivalent la „momentul Labiș" de un „moment 1955—1957", ilustrat de **Bietul Ioanide, Moromeții, Groapa.** Dacă ultimele două romane se bucură de atenția autorului la locul cuvenit, **Bietul Ioanide** lipsește din fresca istoriografică, cu toate că romanul călinescian a însemnat o dată importantă în mișcarea literelor postbelice. Aceeași este situația poeziei lui Arghezi, revenit după 1954 în rîndul scriitorilor activi, cu o sumă de cărți care nu pot fi extrase din desenul epocii fără consecințe asupra înțelegerii lui. În plus, Arghezi (ca și Călinescu, de altfel), constituie unul din „cazurile" revelatoare pentru îngustimile literare ale anilor literari cincizeci. A-i scoate din tablou înseamnă a-l văduvi de un sens esențial. Desigur, se poate argumenta că Arghezi a fost tratat într-un volum anterior, ca și Călinescu, dar răspunsul nu e satisfăcător mai ales cînd A. Toma, din aceeași generație cu Arghezi, va fi inserat în primul capitol de **Dezvoltare a poeziei.** Faptul că Arghezi reintră în viața literaturii române numai după moartea lui A. Toma, în 1954, are un tîlc de istorie literară, pe care vecinătatea celor doi colegi de generație, despărțiți abuziv de autor, l-ar fi semnalat lectorului. (Citat des, Al. Piru nu e urmat în fond deși **Panorama deceniului literar,** mai ales, și **Poezie românească contemporană** oferă judicioase împărțiri pe generații). Golurile nemotivate sînt însă mai multe și ridică întrebări asupra metodei și țelului.

Proza și articleria postbelică a lui Mihail Sadoveanu nu există nicăieri în „O istorie..." III, deși și ea, mai ales prin **Mitrea Cocor,** dar, la antipod, și prin **Nicoară Potcoavă,** a impulsionat proza postbelică. În plus, aceste scrieri nu-s tratate nici la capitolul Sadoveanu din precedentul volum. Cel puțin **Un om între oameni** de Camil Petrescu, pentru a nu mai vorbi de **Turnul de fildeș, Bălcescu, Caragiale și vremea lui** sînt opere care ilustrează major ori semnificativ literatura postbelică, dar nici ele nu-s de găsit în „O istorie...". Prozatorii din aceeași generație cu Camil Petrescu sînt însă risipiți prin diverse pagini ale cărții: I.M. Sadoveanu, I. Ludo, I. Pas, G. Călinescu. Nu simpla lacună vrem s-o reținem aici, ci consecințele ei asupra tabloului rezultat. Succesiunea **Otel și piine** (1951), **Nicoară Potcoavă** (1952), **Bietul Ioanide** și **Un om între oameni** (1953), **Domnul general guvernează** (1954), **Moromeții** și **Străinul** (1955) rămîne expresivă pentru dinamica literară a epocii, dar „O istorie a literaturii române" răpește cititorului posibilitatea contemplației și a propriilor concluzii amestecînd cuburile și vidînd cartea de personalități, informație și perspectivă.

De vreme ce „ochirea" asupra generației '80 începe cu Lia Mîclescu, se poate trage concluzia unei bunăvoințe a autorului față de poezia feminină, tratată totuși capricios: Mara Nicoară, poetă de talent, este înfățișată separat, în timp ce alte poete, consacrate înaintea acesteia, alcătuiesc un „contingent feminin" (eticheta e a autorului), care începe cu Ileana Mălăncioiu. Ion Mircea, Adrian Popescu, Dinu Flămînd, Horia Bădescu de multă vreme intrați în literatură, sînt prezentați rapid, contrariu cronologiei, după Traian T. Coșovei, Florin Iaru, Ion Stratan, Mircea Cărtărescu, Mariana Marin și alții, mai recenți. O lungă listă de scriitori (p. 514—515), reprodusă după Aurelian Titu Dumitrescu, pe care autorul declară că-i lasă pe seama viitorului ca manifestări insuficient cristalizate, conține la un examen oricît de superficial poeți tineri mai bine configurați decît alții care au reținut din motive neclare atenția autorului. Inegalitățile de tratament, mai ales în cazul celor tineri, marchează partea privitoare la poezie din „O istorie a literaturii române" (III).

Intră, deci în discuție, judecățile de valoare, filiațiile și afinitățile sau pur și simplu informația elementară. Cînd scrie cu aplomb următoarele: „GRETE TARTLER (n. 12 noiembrie 1948, la București, pseudonimul Margaretei Tăbăraș — nu știm încă ce relație poate fi între pseudonimul ales de poetă și **Tartlau,** denumirea germană a Prejmerului, eventual cu vechii scriitori sași Andreas, Johan, Marcus, Thomas, autori de jurnale și cronici, Rusticus Prasmarienssis", etc. purtători ai aceluiași nume — absolventă de Conservator)", autorul gesticulează erudit fastidios pentru că o Margareta Tăbăraș există numai în imaginația sa, adevăratul nume al poetei fiind chiar Tartler. Reținem că știe ceva despre Preimer și „Rusticus Prasmariensis", dar nu și despre poeta pe care ne-o prezintă.

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

STUDII

UNIVERS DESCHIS

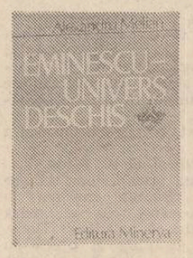

După un studiu de formulă monografică (**Traian Demetrescu,** 1983), în care operația de reevaluare/reformulare critică fructificase în cîteva concluzii interesante, Alexandru Melian revine mai în actualitatea efervescentă a eminescologiei cu o culegere de eseuri *), a căror varietate tematică nu exclude unitatea de structură, dimpotrivă conferă un orizont mai larg viziunii interpretative. Al. Melian identifică, dintru început, în creația eminesciană o „sete de nemărginit" în corelație cu „oroarea — convertită în suferință — a limitării". Acest miraj al nemarginilor, această transcendere a limitelor (care ar imprima operei statutul de **univers deschis**) exprimă, în definitiv, condiția geniului, ce, schopenhauerian vorbind, se autodepășește, ieșind din regimul efemerului (coercitiv, limitat) și intrînd în demiurgie și eternitate. „Somnul", „visul", „aducere-aminte", dar și „fantezia demiurgică", contemplația naturistă, erosul, în sfîrșit, împăcarea euthanasică exprimă, dincolo de valoarea lor motivică, tot atîtea registre ale deschiderilor spre ilimitare **(Nostalgia nemarginilor).** Eseul merge, de fapt, pe ideea lui Edgar Papu, care identifica în lirica eminesciană acea categorie **a departelui,** declarîndu-l pe autorul **Luceafărului** drept „cel mai mare poet **al depărtării** pe care l-a dat omenirea" **(Poezia lui Eminescu,** 1971). Al. Melian adîncește, desigur, ideea și, nuanțîndu-i semnificațiile, prin raportare la citeva personaje exponențiale, ipoteze eponime ale eului poetic (Mureșan, Miron, Dionis, Hyperion, Magul călător, Tlà) reușește un demers interpretativ de finețe, de contondentă comprehensivitate impresionistă.

Ideea universului eminescian ca spațiu/orizont deschis circulă, de fapt, în eseistica eminescologică actuală (și e de mirare cum nici Al. Melian, nici George Popa, bunăoară (în **Spațiul poetic eminescian,** 1982) nu citează nicăieri lucrarea lui Maurice Blanchot **(L'Espace littéraire,** Gallimard, 1955; trad. rom. 1980), de benefice sugestii interpretative). Aceasta, cită vreme a devenit aproape un loc comun citarea lui Albert Beguin (v. **Sufletul romantic și visul)** ori a romanticilor germani!

O demonstrație (călinesciană) mai strînsă, de limpezime catedratică, bine ilustrată, avem, însă, în amplul eseu **Sursele demiurgiei,** partea de rezistență a studiului, în care sînt analizate, pe rînd, și urmărite, atît în diacronia cît și în sincronia imaginarului eminescian, trei centre polarizante: **Somnul** (ca succedaneu, intermediar și realitate compensatorie), **Visul** (ca profeție, demiurgie, terapeutică, inițiere ori sanctificare a erosului — mijloc de transcendere numit neinspirat „visătorie", à propos de descîntotecata „visălogeală" soresciană!) și **Magia Amintirii** (în regim cosmologic, antropologic, istoric, filosofic ori existențial). Pe urmele lui C. Noica, criticul disertează asupra rolului civilizator/întemeietor al geniului **(Luceafărul)** și nu pe motivul schopenhauerian al abstragerii (v. catehismul **Glossei),** care de la Maiorescu încoace a făcut carieră în critica noastră. Noile evaluări critice (Al. Oprea, D. Vatamaniuc, Ilie Bădescu, M. Gafița, A. Riza, Mihai Ungheanu, Nicolae Georgescu...) ating și această idee, din perspectiva căreia o redimensionare spectaculoasă a geniului eminescian se dovedi întrutotul viabilă, cu uluitoare consecințe de înțelegere a omului, operei și epocii.

Redescoperirea marii gazetării eminesciene, în anii noștri, îi oferă criticului prilejul de a reflecta asupra „apostolatului gazetăresc" eminescian, întemeiat — zice el — pe cultul Adevărului, al Patriei și al Muncii. El distinge corect ideile fundamentale, concepția social-politică, economică ori culturală, înțelegîndu-l pe poetul național profund implicat în realitățile vremii sale, precum și în mișcarea de idei a epocii, previzionînd, nu de puține ori, sensul dezvoltării istorice. Deși ideile par cunoscute, Al. Melian are meritul de a le spune frumos, de a le supune unui demers analitic, de o cursivitate captivantă. Sînt paginile de cea mai proaspătă emoție spirituală, ce trădează o jubilație de inițiat în corpusul doctrinar eminescian. **(Temeiuri de adîncime ale publicisticii).**

Calitatea de preț a eseurilor o constituie un fel de acuratețe ideistică, marcată atît de expresia memorabilă cît și de dicția exersată a reformulărilor. Călinesciansmul formației spirituale e tranșant vizibil, autorul **Operei lui Mihai Eminescu** fiind autoritatea cea mai citată în cuprinsul lucrării.

În ciuda unui **index de nume** prea sumar (cu omisiuni chiar față de textul propriu-zis), a unor repetări de prisos (un citat novalisian de la pag. 23 este reprodus și recomentat la pag. 93) — dovadă că demersul critic acoperă o deschidere largă a conceptelor —, lucrarea lui Al. Melian propune, prin reformulări de finețe și dezvoltări de nuanță, o nouă viziune a eminescianismului, excelînd în dicțiunea ideilor și în expresivitatea lor caligrafică.

Z. Cârlugea

*) **Alexandru Melian: „Eminescu — univers deschis", Editura „Minerva", 1987.**

Potențialul muzical

Urmare din pag. 3

ziție a „seratei", a petrecerii nocturne — nimic altceva decît un fel de solemnă curtenire între subiectul în-cîntării și idealitatea pierdută a plăsmuirii sale —, înseamnă că și întîlnirea junelui peregrin cu iubita sa din regnul zeiesc al „feelor" devine plauzibilă.

Discursul amoros al oaspetelui la castel, al intrusului în vraja „dulcilor vise de-amor", este de aceea unul al exaltării și deprinderii cu unicatul, cu antireferențialul. Asupra acestui discurs al „minunii", al erosului care luptă cu efectul de natură, apelînd la un limbaj „nou", de particularizare a ceea ce nu se poate particulariza, merită să stăruim mai îndeaproape: „Ondină / Cu ochi de dulce lumină, / Cu bucle ce-nvăluie-n aur / Tezaur! // Idee, / Pierdută-ntr-o palidă fee / Din planul Genezei, ce-aleargă / Ne-ntreagă! // Să-nvii vii / Și stînca de care rid timpii / Și tot ce mai e-n nesimțire / În fire? // Vin' dară, / Căci ochiu-ți e viață și pară, / Și sufletu-ți, blîndă magie / Ce-nvie." Să observăm calitatea invocată, și de aceea ireală, non-explicativă, mînată de obsesia speranței și de îndoiala împlinirii ei, a acestui discurs al sedimentărilor virtuale, în care descrierea Ondinei evită particularizarea, risipa senzuală, în favoarea frumuseții intensificate, iluminate, absolute și eterne, suspendînd orice intimizare a dorinței. Ochii și buclele angelice sînt semnele vagi ale unei materialități evazive, care se dezvăluie prin a se ascunde: în fond, sumarele trăsături ale chipului nu fac decît să criptizeze „tezaurul" siluetei desăvîrșite. „Aurul" părului completează aici virtuțile luminozității, ale solarului, atrăgînd atenția nu numai asupra descendenței ilustre a străluciorei zîne, dar și a puterilor sale aurorale. În tradițiile vechi, „se spunea despre ceva că e «de aur» cînd înceta de a mai fi uman, tranzitoriu, cînd ieșea din «istorie» (...) «Aurul este realitatea» spune un vechi text indian **(Satapatha Brâhmana).** Concepția aceasta se regăsește pretutindeni în vechile culturi tradiționale." (v. Mircea Eliade, „Fragmentarium", Eseuri, București, Fd. Vremea, 1939, p. 97). Imaginea solară, cu derivatul metalului prețios, are darul să orbească, să pună în dificultate cuprinderea detaliilor, permițînd înregistrarea esențialului. Sinonimă Ideii, asimilată adevărurilor ultime, **Ondina este reală,** impersonală, și — deși contemporană Genezei — dăinuie „ne-ntreagă", nerealizată, dimensiune soteriologică amplă, continuînd-o pe aceea implicată în episodul din-împărat, unde era vorba tot de o decuplare producătoare de neliniște și căutare. Existența „în sine" cumulează puritate și exhaustiune, dar și nostalgie a curmării unei separații izolatoare, inaccesibile. Neputința de a **participa,** de a întruni o legătură cu ordinea sensibilului determină această calitate de a fi „ne-ntreagă", despărțită, cu un statut ontologic pasiv. Apariția „palidei fee" contează ca o minune ce răsplătește stăruința inițiatică și tînărul cavaler a traversat destule probe pentru dobîndirea stării de grație. Invocația sa e, de aceea, o scoatere din comun și o modalitate de contemplație a suprasensibilului, întemeind dialogul pe taina „apropierii" de absolut: întru manifestarea ei, Ideea va trebui să-și transfigureze inerția în obișnuit, să comită un gest similar Creației. O asemenea dovadă, capabilă să-i deslușească apartenența la primordii, o constituie aceea de a „învia" stînca și munții, de a oferi imaginea unei „deschideri" și, implicit, a erupției sacrului. Ar echivala cu un „răspuns" — semn al comunicației și consacrării, cu valență cosmogonică, transformînd amorful în materie regenerată, re-creată, prin repetarea simbolică a începutului lumii.

Avem de a face cu o feminitate ale cărei mesaje își refuză practica senzuală comună: ea poate intra în rezonanță cu dinamismul universal, dar suspendă această pulsație, concordantă renunțării la condiția trans-umană. Discursul îndrăgostitului eminescian se bizuie pe această ezitare a traversării unei cenzuri, a risipirii unui „secret" care își conservă privilegiul, suportat mereu mai pronunțat ca o reținere chinuitoare. „Ruptura" e presupusă a se solda cu o dublă consecință: pe de o parte, însufletește materia inertă, încremenită, o redă „firii", impregnației ființiale, dar și temporalității; pe de altă parte, întrerupe determinismul metafizic, antrenează „căderea", prin acceptarea unui contact între niveluri, atrăgînd **renunțarea** la Timpul Genezei, compensată **în** schimb de „întregire", de dobîndirea unei dimensiuni a cărei lipsă e suportată ca un handicap. În virtutea acestei fapte, „învierea" reliefurilor încremenite înseamnă eliberarea imensului potențial muzical acumulat, ca un miraj al profunzimilor claustrate.

CRONICA EDIȚIILOR

Superioritatea prozatorului

Cu ceva timp în urmă, Gabriel García Márquez răspundea, tranșant, unui reporter sceptic: „Niciodată de-a lungul milenarei existențe a literaturii, scriitorul nu a fost mai conștient de arta sa ca în zilele noastre". Este într-adevăr deconcertantă competența teoretică a marilor scriitori ai secolului nostru, lucru ce-mi amintește, adesea, de un faimos dialog platonic: „Poetul e o făptură ușoară, înaripată și sacră, în stare să creeze ceva doar după ce-l pătrunde harul divin și își iese din sine, părăsit de judecată" **(Ion,** 534 b). Astăzi, o atare luare de poziție poate părea un fel de demonstrație prin absurd; Platon însă, cu douăzeci și trei de secole în urmă, lua atitudine în disputa, pe acea vreme actuală, ce opunea filosofia poeziei. Deși această criză de creștere a conștiinței europene a fost demult depășită, ideile au viața lor proprie, și pînă în ziua de astăzi întîlnim, uneori, ceva din violența cu care filosofu! izgonea din ideala-i Cetate pe rapsozi. Sîntem victime ale unei iluzii retrospective, creată și alimentată de o sete de senzațional pe care o putem descoperi încă la Diogenes Laertios — iluzia unei „poezii pure", ruptă de „contingent", de realitate. Din nefericire, istoria recentă a demonstrat cu prisosință, printr-o mondială baie de sînge, că pînă și cele mai aprige nerozii ajung să fie crezute, dacă sînt repetate de suficiente ori: astfel, atitudinea anti-calofilă a filosofului ce apăra demnitatea proaspăt născutului criticism filosofic în fața dogmaticii cvasi-mistice a mitului a ajuns, prin repetată și imperturbabilă scoatere din context și trunchiere, justificare a „artei pentru artă". **Literatura însă, departe de a fi pură și eterată, „plăcere gratuită", este un instrument de o extremă eficacitate, capabil să întrupeze, prin cuvînt, o nouă lume, mai omenească.** Puterea literaturii de a schimba lumea prin revoluționarea conștiințelor individuale, la nivel de masă, a fost dealtfel sesizată de Platon într-o perspectivă neașteptat de modernă: „Îți dai seama că tocmai spectatorul acesta este ultima dintre verigile despre care spuneam eu că-și trag puterea una de la alta? [...] Iar veriga de mijloc ești tu, rapsodul și interpretul, pe cînd prima verigă este poetul însuși."

În măsura în care, în lumea imaginarului, interiorizarea de către cititorul în formare a ideii de literatură repetă, în linii mari desigur, treptele succesive parcurse de colectivitate înspre conștiința literară actuală, s-ar putea crede că istoria literară este cea mai potrivită cale de formare a cititorului. Din păcate, nu este așa: extrem de conservatoare în metodele sale, cel mai adesea istoria literară de astăzi nu-și merită pe deplin numele — căci istoria, știință a transformărilor, nu poate fi redusă la o juxtapunere de monografii. O metodologie arhivistică, incapabilă să sesizeze esența dinamică și procesuală a fenomenului literar va fi, evident, inaptă să reproducă la nivel individual acest dinamism. Din fericire însă, în actuala situație de explozivă expansiune a cuvîntului scris, experiența empirică a generațiilor succesive de cititori a dus la cristalizarea mai multor căi de „învățare" a literaturii — unele dintre ele intrate în tradiție și asumate instituțional de școală. Așa, de exemplu, în cultura franceză, prin consens unanim, opera lui Victor Hugo servește drept „introducere" la poezia actuală. Cu decenii în urmă, în prefața antologiei selective **Avez-vous lu Victor Hugo?,** Aragon explica esența acestei valori emblematice: „Dacă limba franceză modernă s-a născut în timpul lui Ludovic al XI-lea, poezia franceză modernă s-a iscat din virtejul romantic și, fără îndoială, ea are o mie de fețe, dar un singur bărbat o rezumă, contopind toate tradițiile și inovațiile: Victor Hugo."

Nu întîmplător cităm din prefața unei antologii selective: atîta timp cît istoria literară va fi mai curînd informativă decît formativă, defrișarea mai mult sau mai puțin empirică a unor asemenea căi de acces către literatură va fi esențială pentru formarea noilor generații de cititori, pentru supraviețuirea culturii naționale. Instrumentul acestui efort de educație într-o literatură este antologia selectivă dedicată unor personalități de prim ordin ce au marcat „punctele nodale" ale devenirii literare.

Aceasta este, dealtfel, concepția care stă la baza recentei antologii *) din proza lui Vasile Alecsandri, apărută în colecția „Patrimoniu" a Editurii Minerva, cu titlul **Dridri.** Prima justificare a antologiei este aceea de a risipi o confuzie: într-adevăr, mai dăinuie încă vechea iluzie a unui Alecsandri esențialmente poet. Puțini cititori de astăzi cunosc aparent surprinzătoarea afirmație a lui George Călinescu: „Poate cea mai durabilă parte a operei lui Alecsandri este aceea în proză". Și totuși, așa este — proza lui Vasile Alecsandri, personaj de prim plan al unui moment crucial de formare a literaturii române actuale, reprezintă o adevărată „cale regală" de înțelegere a mutațiilor succesive ce au dus la închegarea literaturii noastre și, în ultimă instanță, o excelentă introducere în universul complex al prozei literare românești actuale. Pentru exemplificare, să prezentăm succint coordonatele acestui destin creator — care sînt, totodată, și axele de constituire a volumului.

La 1840, cînd vedea lumina tiparului **Buchetiera de la Florența,** tradiția imediat anterioară a prozei noastre literare se limita la cîteva fragmente grandilocvente de Heliade și la dureroasele note de călătorie ale Golescului. Proza cu adevărat literară — ficțiunea, deci — nu exista încă; Vasile Alecsandri o întemeiază, prin chiar debutul său, punînd capăt unei epoci de paradoxuri în care cultura română, destul de bogată în traduceri și adaptări, nu dispunea de realizări ficționale originale. Ce-i drept, nici această operă de început nu-i prea originală: intriga este convențională și subiectul de un exotism sumar. Dar cum să nu-i iertăm artificiozitatea, cum să nu trecem peste convenționalismul Italiei de operetă ce-i servește de scenă, dacă ne gîndim că Negruzzi, cel mai de seamă dintre contemporanii săi, își limita setea de ficțiune la prelucrări după vechi cronici? Se ghicește cu ușurință geniul în îndrăzneala cu care acest tînăr de 19 ani folosește pentru prima oară limba română pentru a istorisi o poveste petrecută **nicicînd și nicăieri** — atunci cînd scriitorii de seamă ai momentului preferau să abordeze temele ficționale (fie chiar de origine folclorică!) în limba franceză (Asachi — **Doquie et Trajan, légende populaire;** Russo — **La pierre du tilleul, légende montagnarde).**

Dealtfel, Alecsandri însuși se arată a fi conștient de defectele scrierii sale — tema de împrumut și convenționalismul scenei. Patru ani mai tîrziu (1844) odată cu apariția povestirii „cu sertărașe" **O primblare la munți,** el reușește o descriere de călătorie alternată cu scurte fragmente ficționale care, deși este încă destul de rudimentară, este mult superioară hiperbolicului **Memorial de călătorie** al lui Alexandrescu (1842). Un an mai tîrziu, Alecsandri are onoarea de a consacra victoria definitivă a limbii române în proza literară: **Iașii la 1844** depășește, prin realism, schematismul debutului, fiind și prima descriere în care limba noastră concurează cu succes o compoziție similară în franceză — **Iassy et ses habitants en 1840** de Russo.

Odată cu **Jurnalul de călătorie în Africa** (1853) Alecsandri încheie elegant epoca începuturilor. Acțiunea — lineară dar bine legată — este corect integrată demersului descriptiv: pentru prima oară în literatura noastră apare un sistem complex de conotatori de mimesis — detalii vestimentare, de peisaj, fizionomii, obiceiuri, arhitecturi, mici „mostre" lingvistice concretizînd scena ficțiunii, ancorînd-o în real și amintindu-ne că bardul de la Mircești este contemporanul lui Balzac și Stendhal. Sîntem departe de sărăcia limbii de care era nevoit să se folosească Dinicu Golescu; și ce diferență între decorul tern și abstract al nuvelelor lui Asachi sau Negruzzi, și scenele animate, zgomotoase, pitorești pînă la baroc ce abundă în **Jurnalul...** lui Alecsandri!

Fără să fi fost niciodată cel mai de seamă prozator român, Alecsandri reușise, de-a lungul unei perioade de mari schimbări, să se mențină întotdeauna printre primi. De aceea, atunci cînd, după o seamă de ani dedicați versului, Alecsandri revine la proză (**Margărita,** 1870), el se simte — și pe bună dreptate — capabil să scrie un roman. Pentru început, cu prudența care-i este caracteristică, Alecsandri se mulțumește cu un episod de factură romanescă, avînd certe rădăcini autobiografice. Prin chiar această opțiune, el limitează posibilitățile ulterioare de dezvoltare a narațiunii; **Margărita** este, însă, o nuvelă bine scrisă, departe de puerilitățile unui Costache Boerescu, de stîngăciile lui Pelimon sau de senzaționalismul ieftin al lui N. T. Orășanu.

Ultima încercare în proză a lui Alecsadri este, totodată, și cea mai ambițioasă. Reluînd procedeul folosit la debut, romanul **Dridri** actualizează și autohtonizează un model literar de tip balzacian — nu numai prin mediul social descris, ci și prin detaliile scriiturii și printr-o arhitectonică ce apare poate mai limpede în această ediție reîntregită a textului. Totuși, Alecsandri nu reușește să ducă la bun sfîrșit proiectatul roman-foileton de factură balzaciană — și trebuie să observăm că nici Balzac nu reușise în acest gen literar, deși, după mărturia unui contemporan, „...era dispus să scrie foiletoane pentru toate ziarele capitalei deodată". După doar două episoade **(Revista contimporană** nr. 3—4, mai-iunie 1873) Alecsandri abandonează — gest în care trebuie să vedem în același timp luciditatea scriitorului ajuns la vîrsta bilanțurilor și acribia poetului care nu a lăsat posterității aproape nici o ciornă, avînd grijă să treacă pe curat, cu scrisul său citeț și rotund, puținul pe care l-a considerat demn de atenția urmașilor. De fapt, la acea dată se împlinea un deceniu de la apariția, în **Revista română,** a romanului **Ciocoii vechi și noi,** primă capodoperă a genului în literatura noastră — iar abandonul constituie, aici, totodată o recunoaștere și piatra de hotar a unei epoci.

Parcurgerea unei antologii selective a prozei lui Vasile Alecsandri permite trecerea în revistă a tuturor încercărilor și eșecurilor, căutărilor și împlinirilor prozatorilor români ai secolului trecut. Bardul de la Mircești a știut întotdeauna să se mențină în primele rînduri ale actualității literare — nerenunțînd, însă, la tact și măsură, și prefigurînd, astfel, acea dimensiune teoretică a conștiinței scriitorului de astăzi de care vorbeam mai sus. De aceea, parcurgerea critică a prozei sale ne oferă un tablou fidel și dinamic al nașterii acestui gen în literatura noastră modernă; sperăm ca selecția operată de antologie să-și fi atins scopul, punînd în valoarea **valoarea emblematică a operei în proză a lui Vasile Alecsandri.**

Tudor Păcuraru

*) **Vasile Alecsandri: „Dridri", Editura „Minerva", 1987.**

„PATRIOTISMUL LITERATURII ROMÂNE — TRADIȚIE ȘI ACTUALITATE"

● Sub auspiciile Comitetului pentru cultură și educație socialistă al municipiului București, Uniunea Scriitorilor din R.S. România și Muzeul Literaturii Române au organizat (luni 11 ian. a.c.) pentru colectivul de oameni ai muncii de pe platforma industrială „23 August" din Capitală, simpozionul: „Patriotismul literaturii române — tradiție și actualitate".

Au vorbit și au citit din creația proprie scriitorii: Nicolae Dragoș, Nicolae Dan Fruntelată, Ion Potopin, Dan Zamfirescu, Violeta Zamfirescu.

Simpozionul a fost condus de prof. univ. dr. docent Alexandru Balaci, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor.

În încheiere s-a prezentat un recital de poezie interpretat de actorii: Doina Ghițescu, Ruxandra Sireteanu și George Oancea.

POST RESTANT

IOAN CRISTINESCU, Vinerea, Alba : „Cele mai reușite poezii «să le numesc așa», zic eu, am observat că se nasc în sufletul meu atunci cînd trăiesc clipe ieșite din normalul activității zilnice, mai ales cînd mă găsesc în fața unei corespondențe (? !) dedicate unei prietene, oridecîte ori corespondez cu o fată poeziile-mi se nasc precum apa în izvor (,) cu cît scoți mai multă cu atît este mai bună. Vă rog să mă scuzați și să nu mi-o luați în nume de rău ceea ce v-aș ruga, aș dori să-mi oferiți prin «post restant» adresa unei fete care îndrăgește poezia (,) să corespondăm (,) zic eu e un favor pentru amîndoi (,) din moment ce putem să ne corectăm reciproc (,) iar ce e mai reușit să vă trimitem dumneavoastră spre selecție..." Ce să mai zicem ? La toate ne-am fi gîndit, dar la asta nu ! Cît despre poezii, le-am dat acolo unde trebuie, adică la „Poșta redacției".

GEORGE VOINESCU, Craiova : „Dacă aveți curajul să fiți obiectiv procedați astfel : publicați schița dacă este bună sau aruncați-o la gunoi dacă nu prezintă interes. După părerea mea și nu numai a mea (oameni competenți și capabili) schița este destul de bună și publicabilă..." Ia să vedem ce e cu „Obiectivul" : deci Liviu, student, merge pe stradă meditînd... „Adică să fie umilit de cineva pe care îl consideră inferior lui, cu alte cuvinte de o femeie ?... O ființă care pe cît de ciudat clădită (,) pe atît de utilă... Femeia are și ea o scuză (,) că echilibrul se poate realiza numai dacă ea este opusă bărbatului. Dar se uită de multe ori că femeia trebuie să fie în egală măsură opusă bărbatului și se ajunge ca ea să fie în opoziție mai accentuată decît se cuvine. În vreme ce bărbatul este așa și pe dincolo, femeia este așa și-așa și mai pe dincolo. Astfel mergînd din dezechilibru în dezechilibru se poate ajunge la situația boreală a «sfîrșitului lumii», fără ca Terra să branșeze prea tare din cauza Soarelui sau să aibă ghinionul să se **tamponeze** (s.a.) cu cine știe ce alt corp străin". Etc. etc., etc. Aveți prea mult umor (involuntar) și eu prea puțin curaj ca să vă public. Dar, ca să nu vă pierdem, mai trimiteți.

HOREA NAȘCU, Baia Mare : Trimiteți ceva nou, bineînțeles dacă ați mai scris. Așa, chiar și cu repetiție, nu veți reuși să ne păcăliți. Rămînem la părerea dintîi : nu.

IOANA BIRINECHE, Slănic Prahova : Aveți doar 17 ani și ați scris prima proză, „Întîlnirea". Pentru virstă e mult, pentru proză e puțin. Să așteptăm împreună alte „Întîlniri", mai vesele.

MARIN RADA, Slatina : „Sfinxul" nu ne-a spus nimic altceva decît că v-ați simțit foarte bine în excursie, la munte. Scrieți-ne și după ce vă duceți la mare.

LUCIAN MĂGUREANU, Pitești : „Stimate tovarășe critic, sînt la vîrsta cînd, pe plan biologic, am ajuns la punctul cînd se conștientizează (,) că începi să te întrebi ce-ai făcut ?..." Ați făcut destule, e adevărat, dar asta nu înseamnă că trebuie să faceți totul, inclusiv proză. Totuși, mai trimiteți, fără să uitați să dați titlu (cum ați făcut acum). Mai ales că e o diferență între stilul scrisorii și stilul scrierii, ca între mîna dreaptă și mîna stîngă.

MARIANA BODOLICĂ, Iași : Prozele d-voastră despre singurătatea unei femei tinere (care în nici un caz nu poate fi „burlac" !) sînt scrise cu sensibilitate, cu o bună cunoaștere a situației. Ceva încă le lipsește spre a fi publicate. Ceva „puțin". Așteptăm, eventual chiar aceleași texte revăzute.

IOAN LUCICI, Caransebeș : Copia povestirii, bătută cu panglică roșie, este aproape ilizibilă. Trimiteți originalul, o fotografie și... să vedem. Talentul nu se mai discută, mîza însă este, deocamdată, mai mică decît el.

THOMAS GLAHN, Ploiești : „Ordin de concentrare" este o schiță bizară, scrisă bine. Așteptăm confirmarea și cu alte texte ale dumneavoastră. Și cîteva date. Și o fotografie cît mai aproape de adevăr.

LANCIA 2 ? : De obicei nu admitem pseudonimele, pentru că încercarea de a scrie nu ni se pare o încercare rușinoasă. Dar atît pseudonimul ales de d-voastră, greșelile gramaticale, cît și situațiile aberante descrise ne-au hotărît să facem, în sens negativ, o excepție. Iată : „Mi-era scîrbă de bomba aia. Îmi venea s-o scuip. Și ce dacă o să-mi cadă în cap ? Chiar dacă nu face bum tot îmi dezorganizează fizicul..." Credem că v-a căzut în cap.

ALEXANDRU RIZEA, Iara, Cluj : „Prietenii" ne-au amintit de Lizuca marelui Sadoveanu, dar numai prin unele similitudini, ca să nu le spunem altfel, chiar dacă pe eroii d-voastră îi cheamă Ionică (Lizuca) și Agop (Patrocle). Mama vitregă, de, ca orice mamă vitregă, e mai rea decît hingherii. Nu scrieți însă rău. Încercați, dacă se poate, să scrieți, fără modele binecunoscute. Încercați să scrieți despre d-voastră.

COSTICĂ OLARU, Suceava : „Făt Frumos de cursă lungă" e o proză picarescă, avînd ca eroi șoferii de cursă lungă și autostopiștii, nu e rău scrisă, dar pare nesfîrșită. Or, asta nu e bine pentru că pînă la urmă plictisește. Așa că tăiați și trimiteți-ne abia după aceea. E dureros, dar și sănătos.

ADRIANA CRISTESCU, București : „Dorul" este, în sfîrșit, o proză cum ne așteptam, adică publicabilă. Deci, date, o fotografie și, eventual, o trecere pe la redacție.

ANISIA CIACHI, Galați : Vă răspundem cu întîrziere, acum, probabil, sînteți în anul III al Facultății de nave. Poate nici nu mai scrieți. Sau poate ați învățat să bateți la mașină. Oricum, povestirea pe care ne-ați trimis-o (cu un scris aproape ilizibil) ne îndreptățește să sperăm într-o revenire.

I. N.

Editarea lui Nicolae Iorga

Urmare din pag. 1

concepție de filosofia istoriei de mare originalitate în context european. Nu trebuie să ne abandonăm unei filistine timidități cînd e necesar să căutăm locul marelui savant în cultura Europei. „Inovațiile" teoretice și metodologice ale lui Iorga sînt expresia unei personalități deschizătoare de drumuri noi. Cum era și firesc, preocupările de filosofie și antropologie istorică ale lui Iorga se concentrează în jurul a trei chestiuni fundamentale : a) fenomenul dominației examinat sub aspectul modurilor sale de manifestare în istoria universală și a consecințelor pe care le revarsă asupra destinului popoarelor ; b) fenomenul cioc-nirilor, al marilor transformări, care l-a și dus spre problema revoluțiilor și a tipurilor acestora și c) fenomenul libertății. Concepția de filosofia istoriei și de antropologie istorică a lui Iorga nu poate fi înțeleasă dacă nu se tratează **unitar** critica pe care el o face deopotrivă revoluției **neorganice** și formațiunilor imperiale (oricare ar fi ele). A sublinia doar una dintre aceste critici ar însemna să practici o „jumătate de adevăr" pe care tot N. Iorga il califica drept un „adevăr ticălos". Poate că, între culturile europene, cea mai bine servită de adevărul integral și mai adînc deservită de adevărul pe jumătate este cultura română. Șansa și greutatea pentru o asemenea cultură se desprind deopotrivă din faptul că pare a fi aleasă pentru cultul adevărului întreg nu a acelor „adevăruri pe jumătate" cu care se spune că treci puntea, dar de fapt tot n-ajungi unde trebuie. Așadar, o ediție din orice scriere a lui Iorga presupune din partea editorului o prealabilă purificare ca aceea a vechilor cioplitori asupra cărora ne atrăgea atenția Brâncuși. O simplă îndeminare de tehnician (specialist) este cu totul neîndestulătore. Mai este necesară acea tărie morală de a merge pe firul ideii și al gîndului marelui nostru istoric pînă la capăt. Dacă folosești „foarfeca" ideologică în ediția operei sale efectul este de-a dreptul ciudat : nu-ți mai iese nimic. Tot ce clădești se năruie și nu poți da cititorului decît o îngrămădire de texte, un fel de materie primă factologică. De aici impresia care s-a creat în jurul marelui istoric și care a devenit aproape o prejudecată : cum că opera lui este pură factologie. În realitate adevărul se află exact la celălalt pol. Opera lui N. Iorga este mare, nu atît prin montblancul faptelor și al documentelor cît prin **arhitectura** ei, prin marile edificii fenomenologice prin care a reușit să ne facă martori ai unor epoci mari, ai unor mari personalități, ai unor neamuri etc. Iorga are „ochiul viu". El învie istoria pentru că o citește prin permanența unor **scenarii cosmice** care dau cheia evenimentelor trecute, dar și actuale, prin permanența unor instituții, (de la drumurile comerciale la parlamente, de la eponimii la habitaturi urbane etc. etc.), prin permanența unor **complexe geo-politice** și **culturale** cum ar fi **Romaniile populare** etc. Este greu să te decizi dacă examinările lui la chestiunea imperiilor să le incluzi în istorie, în filozofia istoriei sau în antropologie istorică. Cineva scria la cartea pe care am editat-o că ideea lui Iorga despre relația dintre „carcasele imperiale" și „societățile locale" trădează un „mizantropism excesiv". Cîtă ușurătate și neînțelegere vizavi de o asemenea mare idee iorghistă ! În fapt, Iorga pune în mișcarea gîndului nu un punct de vedere personal (cum face istoricul pozitivist), ci chiar mentalitatea societăților locale care au cunoscut **adevărul** despre fenomenul imperial. Acest **adevăr** devine **teorie** despre imperiu la Iorga. Ce spune această mentalitate urcată la rang de punct de vedere și de criteriu de judecare a fenomenului imperial în teoria lui Iorga ?

Aflăm că în concepțiile „popoarelor țărănești" imperiile sînt **a-calitative** (și deci nu au vocație edificatoare), au semnificația unor simple „cantități" împovărătoare, (motiv pentru care eu am și propus termenul de „carcasă" imperială pentru a denumi intuitiv ceea ce Iorga spune în ideea sa). Aceste „cantități" sînt așezate de către popoarele țărănești într-un fel de „proporții", sînt cum s-ar zice „cîntărite" și astfel aceste popoare hotărăsc spontan să le abandoneze pe „cele mai grele" în raport cu „cele mai ușoare" (mai puțin „împovărătoare") Aceasta este mentalitatea **abandonului istoric** al „carcaselor imperiale" proprie acestor „societăți locale", și această mentalitate devine criteriu de construcție teoretică la Iorga. Lipsite de reazem, aceste carcase (suprastructuri) se prăbușesc implacabil. Cum să califici drept „mizantropism excesiv" voința acestor popoare de a scăpa de „carcasele" împovărătoare ale imperiilor ? Ar însemna să nutrești gîndul eronat (pe care Iorga, ca mare cunoscător și înțelept al istoriei, nu-l împărtășise) că imperiile au un rol de civilizare și de universalizare. Este aici o întreagă discuție pentru care aș trimite la cunoscuta conferință a lui Eminescu referitoare la „influența austriacă...". Ca să nu trimit la teoria marxistă a suprastructurilor etc. etc. De altminteri, este destul de curios că altcineva m-a „criticat" pentru evidențierea criticii lui Iorga la adresa revoluțiilor neorganice între care istoricul o așeza, pentru caracterul ei tipic, în primul rînd pe cea franceză și nu numai pe aceasta. Iată-l pe Iorga critic al imperiului și al revoluției, ar spune cineva grăbit. În realitate, Iorga este creatorul unei sinteze teoretice noi în cultura română cu privire la fenomenul istoric al revoluțiilor. El nu respinge și nu eticheteză. El clasifică, așa cum face și în cazul revoluției, pe care o vede din același unghi de vedere, cel al popoarelor, și astfel distinge între „revoluțiile organice" și „revoluțiile neorganice" tocmai pentru a lumina istoria cu mintea popoarelor nu cu aceea a elitelor. Și în acest caz discuția ar fi mult mai complexă și, oricum, ar cere adînciri și lărgimi. După cum vedem, concepția lui N. Iorga înaintează flancată de două mari surprize epistemologice : una se referă la teoria fenomenului imperial, cealaltă la teoria fenomenului revoluționar. A nu fi „sensibil" la surprize e tot una cu a fi insensibil. Iată pentru ce cred că editorul lui Iorga are nevoie, pe lîngă o bună stăpînire tehnică și profesională a chestiunilor, și de o ținută morală deosebită, dar mai ales de mult suflet, de o compoziție sufletească în stare să vibreze la comanda adevărului întreg care-i încolonează pe toți editorii săi din trecut, prezent și viitor.

Claudia Șerban : „Flori"

Amintire de tandru

Și astăzi mai vin poeții tineri să-l caute pe Grigore Hagiu.

— Știți, iertați-mă, îl caut pe Grigore Hagiu.

Ce pot să le răspund ? Altceva decît că nici nu mai este ?

Nici mie nu-mi vine să cred că nici nu mai este. A fost prea blînd ? Dar ce înseamnă blînd cînd el nici nu mai este ?... A fost tandru ? A fost ?

Și nu numai cu cei pe care îi cunoștea ? Veneau la el poeții tineri din toate colțurile țării (și cîte colțuri sînt) și se întîlneau cu un mare poet care credea în fiecare dintre ei.

— Bătrîne, zicea, n-ai venit degeaba, ai versuri, lasă-le aici.

Nu promitea nimănui nimic, dar simpla întîlnire cu el era o sărbătoare.

— Bătrîne, zicea, a venit un poet.

De unde să vină poetul, de multe ori necăjit și supărat pe ceilalți poeți ?

— A venit poetul, zicea. Ascultă !

Deseori mi-a fost dat să ascult, recitate de el altfel de cît sîntem noi învățați, versurile altora :

— Fii atent, bătrîne !

Recita mai bine versurile care nu erau ale lui. Poeziile, recitate de el, păreau foarte bune, păreau, de ce să n-o zicem, chiar ale lui.

— Ascultă, zicea, ascultă un poet de care nu știe nimeni nimic. Ascultă !

Era bogat în poeți, și dealtfel se pierdea în timpul lor, zadarnic.

I-ar fi plăcut să fie el, să descopere el pe cel căruia i-ar fi făcut loc în locul lui.

De unde o asemenea generozitate ? De unde un astfel de poet pe care să nu-l intereseze decît alți poeți, poeții lui ?

— Fii atent, aici este un poet pe care și Nichita...

Amîndoi, unul și celălalt, nu vroiau altceva decît să lumineze. Era poetul care va fi în urma lor. Împreună și acum, așteaptă.

★

— Iubitule, nu fi rău, chiar și așa, acum, va veni unul mai bun decît noi.

Poezia lui n-aveam cum s-o înțelegem pe deplin.

Poezia lui va fi poezia noastră și încă pe atît. Cît o s-o înțelegem asta-i în firea lucrurilor. A lui Grigore, a lui Nichita.

Era cam mare, voinic și prea bun, și surîdea întotdeauna.

— Vă caută cineva, i se zicea.

— Cine mă caută ? Poetul ?

Îl mai caută și acum pe Grigore Hagiu poeții tineri. Nici nu știu, nici nu vor să creadă că el nu mai este.

— Îl caut pe Grigore Hagiu, zice un tînăr poet.

Și ce dacă îl cauți ? îmi vine să-i răspund. Nu mai este. Dar nici nu mai este ?

— Și cînd vine ? Aș vrea să-l văd. Aș vrea să vorbesc cu dînsul.

Grigore Hagiu ar fi avut cu trei ani mai mulți, dacă nu ar fi murit.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Voievodul stelar

Într-o noapte de ianuarie limpede și rece ca o sferă de cristal, am văzut coborînd lin spre crestele cele mai înalte ale Munților Carpați o stea strălucitoare și de neatins. Cobora cu maiestatea astrală a depărtării sale sclipind vederii mele. Nu știam dacă se născuse atunci sau era doar semnul desprinderii ancestrale traversînd cerul spre o țintă numai de ea știută.

Era trecut de miezul nopții și sub revărsarea lăptoasă a luminii lunare am văzut efigia lui Eminescu strălucind peste zăpezi, sculptată în granitul milenar al munților, cu fruntea boltită, nas puternic și bărbie domoală, ca o mască de voievod incremenită spre eternitate.

Steaua aceea nespus de limpede și nespus de strălucitoare s-a oprit din lunecarea ei maiestuoasă, rămînînd neclintită, însurubîndu-se ca un diamant în mijlocul unei coroane nevăzute.

Chipul frumos se nimbase acum de o lumină secretă și eternă și veghea înălțimile cu steaua unică a geniului său pulsînd deasupra-i.

Atunci am scris această litanie mică, acest murmur neînsemnat închipuind un dor adînc și o nesfîrșită adorație : „În Țara Moldovei, sus, / coborînd dinspre obcini spre plai, / trece în nopți cînd e lună / Voievodul Eminescu Mihai. / Se oprește la sfinte altare / și-n crame cu vin de un veac / privighetorile cînd îl văd se usucă / de atîta iubire și tac. / Și-un cîntec se face pămîntul / un cîntec și-un petec de rai / cînd trece în nopți înlunate / Voievodul Eminescu Mihai".

Numele Lui trebuie rostit în șoaptă, poeziile Lui cîntate în gînd, Steaua Lui pusă de strajă în brazii Carpaților, în toate nopțile lui Ianuarie să strălucească mirifică și de neatins pînă-n hotarul ultimului sat...

Geniul său este unic și irepetabil !

Mircea Micu

ionuț cîrjan

Timp uscat de frunze

Timp uscat de frunze
strivit între două șoapte barbare
mi te imaginez uneori părăsit între șine de tren
respirația ta mizgălită cu riduri /
revărsîndu-se printre
pietrele gloriei / carnea ta întunecată pălind indecent
Tu care de atîta vreme / crezi în regrete
tu / care de atîta vreme vrei să ne convingi
că plictiseala nu este decît un cuvînt trecător
— stai puțin, așteaptă puțin
s-ar putea la sfîrșit să înțelegi
ce înseamnă trecutul —
s-ar putea...

Astăzi / cînd melancolia
rămîne un joc / cînd jupuiți de sentimente
ne reîntoarcem într-un mediu obscur
cînd totul depinde de obicei de nimic...
Să te naști ca un filfiit de cuvinte dintr-o gură vulgară
să singerezi vinovat / să înțelegi viața ca pe un
copac obosit / prin care trece fiecare neînsemnată clipă
ca și cum iarba n-ar fi decît un cuvînt incolor
ca și cum cineva ar vrea să imite descurajat
un cutremur...
De acum / nici păsările // zburînd către anotimpuri trecute
nici strigătul lor împietrit în nisip,
Numai tu / timp uscat de frunze / preferînd tăcerea
oricărui alt risc, așteptîndu-ți destinul
sau contemplînd nepăsător un zgomot de cale ferată...
ca o iarnă învinețită de pași
ca un simptom dureros de nemișcare absurdă.

Îngeri dresați

În Grădina Zoologică a unui suris
cel mult poți să te plimbi printre îngeri dresați
deslușind un amestec acrișor de păreri
pierzînd și ultimul tren către ziua de mîine
cercelii iubitei ți-i poți imagina
drept o romanță biciuită de vreme
adormind într-o cofetărie naivă
...pe masa din hall cărți aranjate încet
ca niște sentimente prea grave vise trezite din realitatea
unui altfel de joc

Culcat pe pernele atitor triste
mă pot întoarce de pe partea cuvintelor noastre
pe partea cealaltă pictînd pe farfuriile de plastic ale viitorului
ceva ne-nțeles

Într-un timp greieri țiriind pe corzi speciale
împărțind obiecte noi, prețioase cînd pe Capitoliu există încă pene
de giscă
Dar în Grădina Zoologică
a unui suris / cel mult poți să te plimbi printre îngeri dresați
admirîndu-i un timp...
exact ca într-o poveste de dragoste
în care chiar de la început ai fost singur.

Poezia de vocație

Urmare din pag. 1

forțelor elementare, „visînd și vibrînd sub polen". Dar tot în volumul din 1966 („La ritmul naturii") apare presentimentul morții la scară cosmică, totul fiind într-o supremă dezagregare : „o vină ce trece din viață spre moarte / dînd morții un ceas de sublimă trăire / și vieții un ochi în repaos". Vînătoarea fără sfîrșit revine într-un fel sau altul de-a lungul vîrstelor poeziei Constanței Buzea. Salvarea sufletului suferind al celui subjugat artei s-ar face (pentru a cîta oară de-a lungul secolelor ?) prin poezie : „aluviuni de durere / ca piatra / sedimente versuri versuri" („Plumb" în volumul „Cînă bogată în viscol" — 1983). Dar și prin iubire. În acest registru poeta reușește o simfonie fantastică, ea executînd nu doar pe o coardă (cum bine se subliniază în substanțiala postfață semnată de Dan C. Mihăilescu) cîntecul fără sfîrșit al femeii supusă dragostei. S-ar putea spune chiar că erotica ar domina cantitativ tot ceea ce a scris Constanța Buzea. Numai că tema este atît de cuprinzătoare, iar demersul liric atît de complex, încît, în multe poeme, e greu de spus dacă avem de a face cu poezie de dragoste predilect elegiacă sau cu meditații filosofice vizînd trecerea timpului, bucuria de a trăi, suferința pricinuită de amare deziluzii, speranța în triumful purității sau desnădejdea ce face dintr-un cuplu doar două stafii. („Aurul purpura" în volumul „Limanul orei" — 1976). Prin iubire poeta descoperă și redescoperă la infinit ființa omenească în totalitatea ei sfîșietoare, trecînd de la chinurile iadului la mîngîierea niciodată îndestulătoare a paradisului visat.

Densă și totodată accesibilă diverselor posibilități de înțelegere, savant meșteșugită (iată doar un exemplu : „somn topind în somn trecînd / adormirea în ecou" — poezia „Cocor" din „Planta memoria" — 1985), discretă și explozivă la modul ideal, cîntec și descîntec de iubire înginat în toate tonalitățile cunoscute de limba română, poezia Constanței Buzea înlănțuie cu o vrajă „din care nu te mai trezești" chiar dacă „goana se termină aici" și au mai rămas „cuvintele ce nu s-au spus".

*) **Constanța Buzea : „Cheia închisă", Editura „Eminescu", 1987.**

JAMES CLAVELL

SHOGUN

FUGA DIN OSAKA

XXII

De ce ?

— El e comandantul castelului, spuse ea, nevoind să-i dezvăluie adevăratul motiv.

Yabu, în fruntea coloanei, dădea ordine cu o voce răsunătoare și porni. Mariko urcă în lectică, perdelele fiind trase doar în parte. Buntaro îi făcu semn lui Blackthorne să meargă alături. El îi dădu ascultare.

Așteptară să treacă lectica lui Kiri. Blackthorne se holba spre figura înfofolită, vizibilă pe jumătate, auzindu-i suspinele înăbușite. Cele două slujnice înspăimîntate, Asa și Sono, păseau alături. Apoi se mai uită în urmă pentru ultima oară. Hiro-matsu stătea singur lîngă coliba micuță, sprijinindu-se în sabie.

Cînd samuraii închiseră ușa fortificată, grădina dispăru din fața ochilor săi. Zăvorul mare, de lemn fu tras. Acum, în curtea exterioară nu mai erau străji. Toate erau pe ziduri.

— Ce se-ntîmplă ? întrebă Blackthorne.

— Poftim, Anjin-san ?

— Parcă ar fi sub asediu. Uniformele maro împotriva celor gri. Se-așteaptă iar necazuri ? Alte necazuri ?

— O, îmi pare rău. E firesc să se-nchidă ușile noaptea, spuse Mariko.

Cînd lectica ei se puse în mișcare, el începu să meargă alături. Buntaro și restul ariergărzii postîndu-se în spatele lui. Blackthorne privea lectica din față, mersul legănat al purtătorilor și figura dinăuntru văzută ca prin ceață, de după perdele. Era foarte neliniștit, deși încerca s-o ascundă. Cînd Kiritsubo țipase brusc, el se uitase la ea imediat. Toți ceilalți priveau spre fata lungită pe scări. Voise să privească și el tot într-acolo, dar o văzuse pe Kiritsubo zbughind-o brusc, cu o viteză suprinzătoare, înăuntru, în colibă. Pentru o clipă, crezuse că ochii îl înșelau, pentru că, în noapte, pelerina-i neagră, chimonoul negru, pălăria de culoare închisă și vălul așijderea o făceau aproape invizibilă. Urmărise figura dispărînd pentru un moment, apoi reapărînd, intrînd în lectică și lăsînd perdelele. Pentru o clipă, ochii li se întîlniseră. Era Toranaga.

Mica suită ce însoțea cele două lectici înainta încet prin labirintul castelului și punctele de control ce nu se mai sfîrșeau. De fiecare dată erau plecăciuni protocolare, documentele erau din nou examinate cu migală, un alt căpitan și o grupă de escortă în uniforme gri îi preluau și apoi erau lăsați să treacă. La fiecare punct de control Blackthorne urmărea cu teamă mereu crescîndă cum căpitanul gărzii venea foarte aproape cercetînd atent perdelele lăsate de la lectica lui Kiritsubo. De fiecare dată omul se înclina politicos spre chipul mai mult întrezărît, auzind suspinele înăbușite și apoi le făcea iar semn să plece.

Cine altcineva mai știe ? se întreba disperat Blackthorne. Slujnicele trebuie să știe — asta ar explica de ce sînt așa de înfricoșate. Hiro-matsu cu siguranță trebuie să fi știut și, categoric, doamna Sazuko, complicele. Mariko ? Nu cred. Yabu ? O avea Toranaga încredere în el ? Maniacul ăla fără git, Buntaro ? Pesemne că nu.

Categoric, asta e o încercare de fugă extrem de secretă. Dar de ce să-și riște Toranaga viața în afara castelului ? Nu e mai în siguranță înăuntru ? De ce se face în foarte mare taină ? De cine fuge ? De Ishido ? De asasini ? Sau de altcineva din castel ? Probabil că de toți, gîndi Blackthorne dorind să se afle în siguranță pe galeră, în largul mării. Dacă Toranaga e descoperit are să fie prăpăd, lupta va fi pe viață și pe moarte, și n-o să fie nimeni cruțat. Sînt neînarmat și chiar dacă aș avea o pereche de pistoale sau un tun cu ghiulele de douăzeci de livre și o sută de băieți unul și unul, soldații în gri ne-ar face zob. N-am unde să fug, nici unde să m-ascund. Oricum o dai, tot prost iese !

— Ai obosit, Anjin-san ? îl întrebă Mariko cu o politețe exagerată. Dacă vrei, eu pot să merg pe jos și Domnia ta în lectică.

— Mulțumesc, răspunse posac, simțind lipsa cizmelor, saboții în curele încă incomozi pentru el. Picioarele îmi sînt bune. Aș dori numai să fim în siguranță în largul mării, atît.

— Ești vreodată în siguranță pe mare ?

— Uneori, *senhora*. Nu prea des.

Blackthorne abia dacă o auzea. Pe bunul Dumnezeu, gîndea, sper să nu-l dau de gol pe Toranaga. Asta ar fi cumplit ! Ar fi fost mult mai bine dacă nu l-aș fi văzut. N-a fost decît un ghinion, unul din acele accidente care pot da peste cap un plan perfect gîndit și executat. Drăguța de ea, Kiritsubo, e o mare actriță și tînăra de asemeni. Numai pentru că n-am înțeles ce-a strigat ea, n-am căzut și eu în plasa cu șiretlicul. N-a fost decît un ghinion că l-am văzut clar pe Toranaga — cu perucă, machiat, cu chimonou și pelerină, leit Kiritsubo, dar totuși Toranaga.

La punctul următor de control, noul căpitan al uniformelor gri veni chiar mai aproape decît înainte, slujnicele cu lacrimile șiroind, făcînd plecăciuni și stîndu-i în cale fără să-ncerce măcar să pară că nu i-ar sta. Căpitanul se uită țintă la Blackthorne și veni spre el. După ce-l privi atent și neîncrezător, vorbi cu Mariko, care clătină din cap drept răspuns. Omul mormăi, se întoarse la Yabu, îi dădu înapoi hîrtiile și făcu semn procesiunii să plece.

— Ce-a spus ? întrebă Blackthorne.

— Se întreba de unde vii — unde e casa dumitale.

— Dar ai clătinat din cap. Cum a fost asta un răspuns ?

— O, iartă-mă, a spus — se întreba dacă strămoșii îndepărtați ai poporului dumitale au vreo legătură cu *kami* — spiritul — care locuiește în nord, la hotarele Chinei. Pînă nu demult noi am considerat China ca singurul loc civilizat de pe pămînt — în afară de Japonia, *neh* ? China e atît de mare încît pare lumea însăși, spuse ea și închise subiectul.

De fapt, căpitanul întrebase dacă ea credea că acest barbar se trage din Harimwakairi, *kami* care avea grijă de pisici, pentru că putea ca un dihor în călduri, așa cum se bănuia că ar mirosi acel *kami*.

Ea-i răspunsese că nu era de aceeași părere, rușinîndu-se în sinea ei de grosolănia căpitanului, pentru că Anjin-san nu mirosea ca Tsukku-san, sau Părintele Superior, sau barbarii obișnuiți. Acum el avea un miros plăcut, aproape imperceptibil.

Blackthorne știa că ea nu-i spunea adevărul. Aș vrea să le pot vorbi păsăreasca lor, gîndi, dar și mai mult aș vrea să plec din insula asta blestemată, să fiu iar la bordul lui *Erasmus*, cu echipajul pregătit, cu haleală, băutură, praf de pușcă și ghiulele din belșug, cu mărfurile vîndute și din nou în larg, către casă. Cînd o să fie asta ? Toranaga a spus curînd. Poate fi crezut ? Cum a dus corabia la Yedo ? Remorcată ? Au dus-o portughezii ? Mă întreb ce face Rodrigues. I s-a cangrenat piciorul ? Acum ar trebui să știe dacă o să trăiască cu două picioare sau cu unul — dacă amputarea n-o să-l omoare — sau dacă are să dea ortul popii. Doamne, apără-mă de răni și de toți doctorii din lume. Și de preoți.

Un alt punct de control. În ruptul capului Blackthorne nu putea pricepe cum izbuteau toți să rămînă atît de politicoși și liniștiți, totdeauna înclinîndu-se, înmînînd și înapoind actele, totdeauna zîmbind și nici o urmă de iritare sau altceva de ambele părți. Sînt atît de diferiți față de noi.

Privi fața lui Mariko, care era parțial ascunsă de văl și de bordurile pălăriei. Gîndi că e foarte drăguță și era bucuros că lămurise lucrurile cu ea în privința greșelii ei. Cel puțin n-o să mă mai piseze cu aiureala aia, își spuse. Pederești nenorociți, toți sînt niște ticăloși mînjiți de sînge !

În românește de Doina Cerăceanu

CUMPĂNĂ *Mitologie*

„Vedeam ca în vis pe-al meu înger de pază".

MIHAI EMINESCU

De fapt nu știu precis cum arată
îngerul meu păzitor.
Astă vară un puf de păpădie mi se așezase
pe umărul stîng —
sînt convins că era îngerul meu păzitor.
„Tu mergi cu mine la piață după cumpărături
și la întoarcere văd că nu cari nimic"
îi spun copilului vesel din dreapta mea —
„Eu sînt doar îngerul tău păzitor" îmi răspunde.
Și clipa aceasta trozнește ca un bici
în mîna dreaptă a colindătorului lunii decembrie
dar nu e clipa, e doar îngerul
acela biciuitor.
O scurtă din piele de înger și-ar face iubita
dacă mi-aș jupui aureola adormită
din întîmplare pe creștetul meu.
Pe fiecare frunză în grădina uitată
locuiește cîte un pui invincibil de înger ;
cînd vîntul clatină crengile, îi leagănă îngerii
tot mai grei, tot mai grei,
cu tălpile fericite apăsînd pe nervuri.
O să îmbătrînesc și n-o să știu cum arată
îngerul meu păzitor.
Poate că are un cioc ascuțit și vorace
și ciupește șoimește și din umărul meu se hrănește
se îngrașă cît marea lovită de pește
îngerul meu ocrotitor.
Dar scutură-ți umerii și zvîrle-l în văzduh
să se ducă învîrtindu-se
îngerul tău păzitor.
Lasă-l să stea,
ca un fir de praf lipit de roata căruții,
ca tălăngile cu sunete grele la gîtul ușoarelor turme,
ca un zîmbet uitat într-un cufăr din podul memoriei,
să stea ca un înger biruitor.

George Alboiu

16 IANUARIE 1988

m a p a m o n d

EMINESCIANA

O contribuție de eminescologie în Italia

„Significato della Madonna di Raffaello nella poesia di Eminescu" („La Goliardica Editrice", Roma, 1982), de Ioan Guția, urmează eminentei cercetări privind „Sentimentul timpului în poezia lui Eminescu" (Freiburg, 1957), care, oricît s-ar îndepărta cronologic de noi, nu „datează", cum se zice, și rămîne fundamentală. Acest triptic eminescologic trebuie, de altminteri, alăturat unor studii precum „Poezia lui Eminescu" (de Edgar Papu), „Hyperion" și „Eminescu și eminescianismul" (de George Munteanu) care aduc puncte de vedere noi și înaltă exegeza contemporană la un nivel foarte înalt. Sînt contribuții moderne, atît în metodă cît și în concluzii, năzuind să valorifice în mod critic încheierile evidențiate de predecesori și, în definitiv, exemplifică o înaintare organică și fără de stricătoare rupturi. Iată, de pildă, această analiză, foarte amănunțită și de înfățișare aparent comparatistică pe care o propune aci Ioan Guția, legată, pînă la un punct, de aceea dedicată „sentimentului timpului" însă diferită de ea căci obiectivul este, bineînțeles, altul. „Sentimentul timpului" era un eseu compus cu eleganță și într-o admirabilă limbă română, arătînd o putere uimitoare în a da o articulație logică unei demonstrații dificultoase și, deopotrivă, o intuiție a ideii de lirism, înaintînd pînă la noțiunea de „identificare". Rigoarea este izbitoare și aici, ca și, mai mult decît în „Sentimentul timpului", accentuarea unei metode de cercetare, foarte solidă și erudită, reclamînd disocieri numeroase, comparații, analogii căci „Significato della Madonna" e un studiu de morfologia culturii, examinînd, cum se zice îndeobște, o „temă". Aceste procedări nu sînt noi în eseistica românească, „Significato della Madonna..." însoțindu-se admirabil cu „Lamentoul Ariadnei" și „Mitul marelui vînător" de Andrei A. Lillin.

Exegeza se începe aci cu o analiză la „Venere și Madonă" fiind revelate unitățile stilistice de creație și „articulația triadică" (poate heiniană, presupune comentatorul, și cu origina

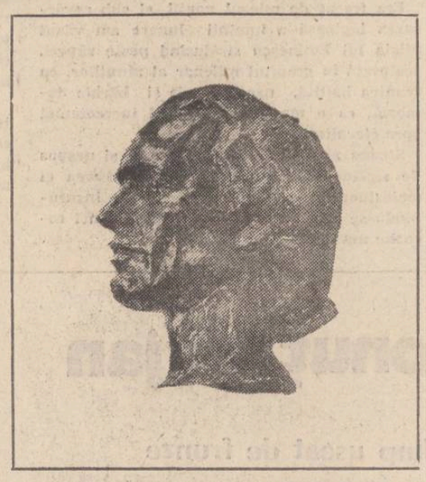

logia lui poartă „amprenta inconfundabilă a neoplatonismului" (p. 39) și pictorul declară, într-o epistolă, că se servește „de o anumită idee, care îmi vine în minte". De altfel, această coexistență de doctrine, unde păginismul greco-roman nu-i respins, e posibilă și Renașterea propune astfel de combinații, neîmpiedicate doctrinar. Epoca — notează Ioan Guția — promova idealul clasic (pg. 41) și se înțelege de ce Raffael e apt a reprezenta, cu emoție identică, „Triumful Galateii" și pe „Madonna".

Însă **clasicismul eclectic**, renascentist nu explică deocamdată formula intuită de Eminescu căci „modelul" evoluează. Pe Raffael, de pildă, Wackenroder îl vede (în „Viziunea lui Raffael") ca pe un „ascet", un „devot", ideologul făcînd — zice Ioan Guția — „din Renașterea italiană un nou Ev Mediu" (pg. 47). El propune „transformarea Galateii păgîne în Madonna" și introduce un **evoluționism doctrinar** aflat la depărtare și de rigorismul lui Hermias ori Tațian ca și de toleranța esteticii renascentiste ; arta e posibilă sub raport conținutist'c atîta vreme cît vehiculează o ideologie socotită a fi superioară. Acesta e, de bună seamă, **evoluționism mecanic și doctrinar** fără de însemnătate din perspectiva creației dacă aceasta nu-i capabilă a birui canonul și a impune o intuiție adevărată a lumii, adică liberă. Însă morfologia culturii nu face abstracție de aceste modificări de optică (la drept vorbind foarte semnificative) care pecetluiesc, uneori, nu doar epoci de cultură ci și serii întregi de fenomene. Iată, de pildă, ipoteza „schismatică" a lui Wackenroder tradusă de Herder în termeni de parabolă ; ea configurează o perspectivă a romantismului asupra Evului Mediu și, prin aceasta, a istoriei literaturii, considerată, în termen goethean, „universală".

Ioan Guția socotește aceste coagulări drept esențiale în ideea de a defini corect o temă și putem zice că are dreptate. Imaginea „rafaelită", ca să zicem așa, nu-i la Eminescu un efect literar intern, „predecesorii" lui accentuînd doar elementul neoplatonic (între ei, G. Creteanu, „un ecou foarte tîrziu de inspirație platonică") însă nu provine strict din „izvoare". „Eminescu — zice Ioan Guția — procedează în același mod cu Herder", reelaborînd ipoteza lui Wackenroder : această legătură nu-i atît de strictă, poetul părînd a combina influențe diverse. El „wackenroderizează" ideologic însă prin intermediul lui Tieck, Heine și Herder.

Odată ce originile unei imagini sînt stabilite, rămîne analiza propriu-zisă, arătînd finețe și putere de a penetra în straturi lirice unde sălășluiesc nu doar elemente de cultură ci, mai mult decît acestea, configurații emoționale, biografie, gîndire mitică. Metoda e, pretutindeni, complexă în sensul cel mai favorabil cu putință, deși contribuția stilisticii e, totuși, esențială. „Significato della Madonna..." aduce rigoare și proiect, un fel de a vedea arhitectonic exegeza și de a introduce opere în cicluri de civilizație, conservînd, din „Sentimentul timpului" intuiția critică, admirabilă și care nu dă greș. E o sinteză nu doar eminescologică, e o contribuție românească de filosofia culturii.

George Traian Roman

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Arghezi în armeană

Continuînd o preocupare care, prin vechime și consecvență, poate fi considerată o tradiție, și anume cea a tălmăcirilor din literatura română în limba armeană, de curînd, la Erevan, a apărut un volum selectiv din creația poetică a lui Tudor Arghezi. Înainte de a prezenta această nouă carte care se adaugă la șirul edițiilor Arghezi în limbi străine, ar fi, cred, binevenită o sumară trecere în revistă a celor mai importante transpuneri din operele scriitorilor români în armenește.

Dacă cele dintîi asemenea traduceri datează de la sfîrșitul veacului trecut, în secolul nostru primul scriitor editat cu volume de autor a fost Mihail Sadoveanu, din creația căruia, în deceniul al șaselea, s-au publicat, la Erevan, **Mitrea Cocor** și **Nada florilor.** Pe lîngă alte cărți ale unor prozatori români (cea mai recentă apariție este volumul de nuvele **Mara** de Slavici, în 1984) în decursul ultimilor ani au fost editate o antologie de proză românească contemporană (1961), una de proză scurtă română clasică și contemporană (1974) și o a treia, de **Nuvele românești contemporane** (1979). Să părăsim, însă, domeniul prozei, pentru a trece în cel al liricii. Desigur, poetul asupra căruia mai întîi și cu precădere s-a oprit atenția tălmăcitorilor armeni a fost Mihai Eminescu. După ce Aris Lazar a inclus cîteva creații ale geniului poeziei române în „Anuarul româno-armean" din 1914, profesorul H. Dj. Siruni s-a ocupat mai insistent de transpunerea acestuia în limba armeană, inițial prin traduceri răzlețe în reviste armenești din Paris și București, culminînd apoi cu un volum publicat în 1939 la București și care conținea, pe lîngă un studiu bio-bibliografic, circa 40 de poezii din opera lui Eminescu. În anii noștri, l-au mai tălmăcit pe Eminescu poeți din R.S.S. Armeană, în cadrul unor antologii de literatură universală. Unul dintre aceștia, Gurghen Borian, a alcătuit, în 1964, culegerea de poezie populară și cultă clasică și contemporană **Lira românească**, unde, în fruntea celor 31 de poeți contemporani, se află Tudor Arghezi. Din creația autorului **Cuvintelor potrivite** au fost selectate, atunci, nouă poezii. Dar pentru întîia oară versul arghezian primise veșmîntul limbii armene în publicația „Nor ghiank" din București, la începutul deceniului al șaptelea, grație traducătorului Aram Harutiunian. Și iată, acum, la sfîrșitul anului trecut, o reputată poetă din Armenia Sovietică și bună prietenă a literaturii române, Metaxe, a alcătuit primul volum de autor **Arghezi** în limba armeană.

De dimensiuni modeste, dar reprezentativă pentru opera poetului român, această „carte frumoasă" prinde, între coperțile ei, 109 poezii alese din toate ciclurile și volumele antume și postume. Dacă **Testament** nu putea absenta, după cum se pot regăsi și **Dacica, Arheologie, Morgenstimmung, Cîntec de adormit Mitzura, Oseminte pierdute, De ce-aș fi trist ? S-aștept?** și alte bijuterii din **Flori de mucigai, 1907, Cîntare omului, Frunze** etc., pe de altă parte selecția s-a oprit și la cîteva **Inscripții, Litanii** și **Bilete de papagal.** În felul acesta, este oferită cititorului de limbă armeană o imagine cuprinzătoare și convingătoare a originalității și plurivalenței talentului marelui poet român. Cît privește fidelitatea echivalării verbului și prozodiei argheziene, trebuie spus că, pe de o parte, poeta Metaxe a beneficiat de traducerile brute efectuate de un foarte bun cunoscător al limbii române, istoricul Suren Kolangian, originar din România, și care, de bunăseamă, i-a pus la dispoziție transliterări exacte ale originalului, iar pe de altă parte, poeta însăși, ca versificatoare, este posesoarea unui temperament viguros și, totodată, a unei sensibilități prin care, în mod neîndoielnic, a avut acces direct la universul poetic arghezian. De altfel, **Psalmul de taină**, cum este intitulat volumul apărut la Erevan, se deschide cu un **Cuvînt al traducătorului,** unde Metaxe, după ce oferă cîteva repere biografice și fixează locul poetului român în literatura mondială, citîndu-i pe Maria Teresa Leon și Rafael Alberti, care l-au numit „cel mai mare poet contemporan român și una dintre culmile literaturii universale", face, apoi, o scurtă, dar pertinentă analiză a instrumentului liric al lui Arghezi. „Cînd pătrunzi în templul poetului, de preaplinul îndestulării sufletești răsună tăcerea care-ți desteaptă visurile" — face o metaforă sugestivă autoarea ediției, pentru ca ceva mai departe să precizeze : „Tudor Arghezi este un creator de simboluri și alegorii. El este un maestru al gîndirii imagistice, posedînd o logică nutrită din profunzimi filozofice și un umanism ardent. Stăpînind, de asemenea, simțul cuvîntului, el consideră că trebuie conferită limbii populare puritatea luminii". Și poeta conchide, ca un argument al selecției pe care o semnează : „Oricît de fugitivă ar fi cunoștința cu creația lui Arghezi, totuși spiritul ți se umple de încredere în viață, în pămîntul patriei, în ființa iubită și în acea sfîntă lucrare cu care semeni bunătatea în sufletele oamenilor".

Sergiu Selian

Poet laureat al Angliei

Ted Hughes, distins acum cîțiva ani cu titlul de „Poet laureat al Angliei", vede lumina zilei în 1930, la cîteva mile de ținutul Brontë, scena „Răscrucii cu vînturi", părînd predestinat unei legături cu stihiile și energiile de tot felul care izbucnesc pe neașteptate.

Chiar dacă în anul al III-lea de colegiu el se transferă de la secția de Engleză la Arheologie și Antropologie, părînd că abandonează literatura, debutează în 1956 — mai ales datorită soției sale Sylvia Plath — cu volumul „The Hawk in the Rain" (Șoimul sub ploaie) la un concurs de poezie ținut la New York, unde cîștigă premiul I. Critica engleză îl primește la fel de favorabil, dîndu-și seama că Hughes aduce o notă proaspătă în poezia anilor 50—60, introducînd „culoare, splendoare, vigoare și muzică, vorbind despre dragoste, naștere, război, moarte, animale, babe-cloanțe și vampiri, martiriuri și sofisticate probleme intelectuale" (Sylvia Plath).

După volumul de început, Hughes publică în asalt, atît poezie pentru adulți cît și pentru copii. Iată cîteva din cele mai bune volume ale sale : „Lupercal", 1960, „Wodwo", 1967, „Din viața și cîntecele lui Kra" (From the Life and Songs of Crow"), 1970, volum cu care cititorul român este familiar, deoarece a apărut în anul 1977, în traducerea lui Vasile Nicolescu, la editura Univers, „Cîntecele anotimpurilor" („Season Songs"), 1971, „Gaudete", 1977, „Păsări de peșteră" („Cave Birds"), 1978, „Orașul mlaștinilor" („Moortown"), 1979, „Sub steaua nordului" („Under the North Star"), 1981, „Riul" („River"), 1983.

Aceste volume ne prezintă un ales al liricii contemporane a cărui operă se adecvează realității inoculate cu sămînța distrugerii și a renașterii — Hughes renunță la modelele emoționale, căutînd necunoscutul în cunoscut, și are puterea de a-și ignora personalitatea spre a și-o defini mai bine în alte coordonate, abandonînd perspectivele normale, punînd în paranteză tradiția ca să scoată la iveală un univers sub-atomic de fragmente și străfulgerări percepute cu o intensitate ucigătoare. Tocmai tensiunea dintre viziunea de contemplare, cu care sîntem obișnuiți, și o viziune răsturnată, de implicare, face substanța poeziei lui Hughes, „de o violență admirabilă și cu o imaginație verbală senzuală" (Edwin Muir).

Și oricare ar fi temele dezvoltate de poeziile sale, Hughes ne oferă întotdeauna momente de contact cu o lume unde viața nu e izolată de suvoaiele de energie care răvășesc universul non-uman, îndemnîndu-ne sufletul să exerseze el însuși noi deschideri, spre a nu fi copleșit, orbit, de ferestrele ce i se deschid.

C. P.

TED HUGHES

Șoimul sub ploaie

Eu mă scufund în clisa ce răpăie de ploaie,
imi smulg
Din gura humei călciiul tot unul după altul,
Și fiecare pas din lutul cu falca pin'la gleznă,
Obișnuit să caște un ticălos mormînt ; dar
șoimului

Fără trudă, din înalt îi veghează treaz,
neclintit ochiul.
Stăpînește din aripi toată suflarea într-un
calm nelumesc,
Plăsmuire statornică la malul riului vînt.
În timp ce vijelia smulge din viață mărăcinii,

Îmi scoate ochii, imi frînge răsuflarea,
și se izbește-n suflet,
Și ploaia — o secure — îmi ciopîrțește
țeasta, șoimul
Rămîne virful de diamant al voinței, farul
Nădejdii înecatului în mare : iar eu,

Înhățat fără milă, năuc, bucățica cea proaspătă
În gura pămîntului, mă sleiesc către punctul
de sprijin,
Singurul, violent, unde șoimul tronează, de
piatră.
Și lui poate că timpul i-a păstrat o întîlnire

Cu vremea în răspăr ; să pătimească azvîrlit
din aer,
Și prăbușit din semeția privirii, strivit de
comitatele greoaie,
Încătușat de orizont ; dumnezeiescu-i ochi
rotund
— Zdrobit — să-l vadă cum se-amestecă în
mlaștini.

Vulpea din gînd

Îmi închipui pădurea acum, tîrzie în noapte.
Simt că mai veghează cineva
În afară de ceas, de singurătatea lui,
De pagina goală și de mîna mea.

Nu stelele — chiar îmi lipsesc din geam ;
Altceva, mai aproape,
Deși mai adîncit în inima-ntunericului
Îmi intră în singurătate.

Rece, delicat ca zăpada proaspătă de pe drum,
Botul unei vulpi tremură frunza și ramura.
Ochii îi conduc pasul care acum
Și din nou, tot acum, înc-o dată acum,

Scrie meșteșugite urme pe zăpadă,
Între copaci ; șchioapătă viclean
O umbră lîngă o cioată, în scorburi, legată
De un trup care, spre liman,
Îndrăznește prin luminișuri ; un ochi
Deschizîndu-se larg, adînc ca și iarba,
Străiucit, venit de cine știe unde,
Și atent ca să-și mintuie treaba,

Pînă cînd, cu miros iute-nțepător de vulpe,
Intră în căușul capului, deschis.
Geamul tot fără stele ; pe ceas trec minute,
Pagina s-a scris.

Caii

Am urcat prin pădure la ceasul cînd zorii
sînt încă întuneric.
Aer tare ; liniștea stringe

Și frunze și păsări.
O lume de-ngheț. Am ieșit deasupra pădurii

Răsuflînd curioase statui în lumina ca fierul.
Întunericul s-a scurs înspre văi

Pînă la linia mlaștinii — rest înnegrit al
nopții albind —
Și-a-mpărțit cerul. Atunci am văzut caii :

Între noapte și zi, zece uriași
Megaliți. Respirau nemișcați,

Coamele bogate, în spate cîte o copită ridicată,
Neauziți.

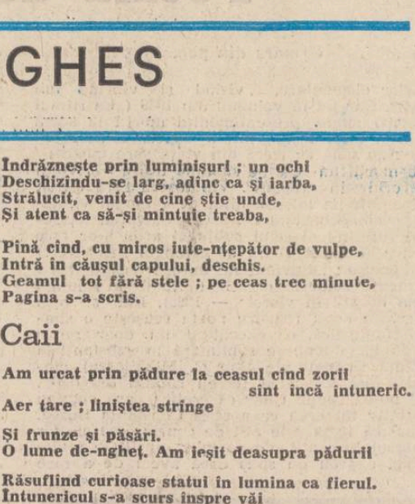

Claudia Șerban : „Flori"

Am trecut : n-a sforăit nici unul și nu și-au
întors capul.
Tăcute fragmente cenușii

Dintr-o lume cenușie, tăcută.

Am ascultat golit, pe malul mlaștinii.
Lacrima ploierului, subțire prin liniște.

Încet, s-au scris contururi noi în întuneric.
Apoi soarele
Galben, roșu, roșu a izbucnit

Pe tăcute, a sfîșiat norul mușcîndu-l de inimă
Și l-a alungat ; a spînzeat în cer, pînă la azurul

Tintat de planete —
M-am întors

Împleticit în febra unui vis,
Am coborît spre pădurea neagră

Și am ajuns la cai. Tot nemișcați,
Dar aburind și strălucind în riul de lumină.

Bogata coamă și copita ridicată
Le tremura un aer dezmorțit, cînd împrejur

Sticlea înghețul. Ei — tot neauziți,
Nici sforăit, nici tropot.

Răbdători ca depărtările, cu capul înălțat
Peste văi, în lumina roșie, crescîndă, a
primului soare —

În larma străzii, printre ani, printre fețe
ciudate,
Să mă mai pot regăsi într-o astfel de
singurătate,

Între riuri și nori roșii, să aud ploierii,
Să aud cum dăinuie depărtarea.

Septembrie

Tîrziu, privim întunericul desfăcîndu-se
Ora aceasta nu trece pe ceas.
Printre brațele prinse, sărutări repetîndu-se,
Nu se știe unde e timpul, unde-a rămas.

E mijlocul verii. Frunze mari tac pe sus.
Sub pleoapă stele-au mijit ;
La-ncheietura mîinii mătasea din mare a spus
Că timpul a fugit.

Iată-ne ; frunzele n-au trecut vara prin timp.
Nu-i nevoie să spună ceasul
Că păstrăm numai ce ne-amintim :
Clipe-nsoțindu-ne pasul —

Un credincios pe rege și regina lui
În mulțimea acum revoltată ;
Copacii, tăcuți, coroanele nimănui
Le-aruncă în apă.

În românește de
Cristina Pașcu

REVISTA STRĂINĂ

● **NICK JOAQUIN, PROZATOR, POET, DRAMATURG ȘI ESEIST FILIPINEZ** de prestigiu, s-a născut în anul 1918. Va împlini în curînd șaptezeci de ani. A început să publice în anul 1938, după terminarea studiilor la Hong Kong și după fondarea revistei progresiste „Philippines Free Press".

Joaquin este neliniștit de problemele legate de continuitatea și succesiunea generațiilor, de schimbările pe care timpul le aduce în cultură, în obiceiuri și moravuri. În lucrările sale trecutul face casă bună cu prezentul, trecut care în cazul filipinezilor începe în secolul al XVII-lea. Cea mai pregnantă în acest sens este povestirea lui Nick Joaquin „Femeia cu două păpuși", cu accente sociale și psihologice, a cărei acțiune a fost dezvoltată ulterior într-un roman omonim. Acest roman ocupă un loc aparte în literatura filipineză întrucît nici înainte de apariția lui, nici după aceea nu a apărut ceva cu care să poată fi comparat. Problematica romanului lui Joaquin — scriitor născut în Filipine, cu puternice influențe ale culturii spaniole, care scrie în limba engleză și militează împotriva americanizării culturii filipineze — nu constă doar în conflictul între culturi, tema fiind cea a coexistenței binelui și a răului, în om și în societate.

„Doña Jeronima", una dintre remarcabilele sale povestiri, este o ilustrare a procesului dificil în care s-a născut, la întîlnirea Asiei cu Europa, un nou mod de viață în insulele din Pacific, insule, care, în onoarea regelui Filip al II-lea al Spaniei, s-au numit și se numesc Filipine.

O recunoaștere a talentului lui Nick Joaquin o constituie și faptul că în anul 1976 a fost răsplătit cu titlul de artist național și că este deținătorul multor premii și titluri literare filipineze de prestigiu.

● **„MIZERABILII"**, romanul lui Victor Hugo, înfățișînd aspecte sociale și politice ale vremii, s-a bucurat de succes enorm încă de la prima sa ediție, cea din anul 1862. De atunci, romanul a atras luarea aminte a multor dramaturgi, scenariști, regizori. Poate că nu există confirmare mai bună a interesului manifestat față de această lucrare decît faptul că „Mizerabilii" a fost transpus pînă acum pentru ecran de nu mai puțin de 14 ori.

Începînd din 1985, cînd s-au împlinit o sută de ani de la moartea marelui scriitor francez, „Mizerabilii", cu Valjean, Cosette, Fantine, Gavroche etc. — au pornit din nou să facă ocolul lumii. De data aceasta ca eroi ai unui muzical. Noua producție este în bună măsură britanică, cu toate că a început să se nască la Paris ca pop-operă a compozitorului Claude-Michael Schonberg și a librețistului Allain Boublik. Prima versiune lirică a „Mizerabililor" a fost prezentată în anul 1980 la Paris, pe scena de la Palais des sports, unele pasaje muzicale devenind repede șlagăre, fiind imprimate pe disc.

Spectacolul parizian l-a sugerat regizorului englez Cameron McIntosh ideea prelucrării operei într-un muzical. Sub conducerea regizorului Trevor Nunno și John Caird, pe parcursul a patru ani, pop-opera „Mizerabilii" a ajuns un muzical remarcabil ! În versiunea engleză spectacolul durează de două ori mai mult decît în cea franceză. La succesul londonez al muzicalului a contribuit în bună măsură și alegerea interpreților : Calm Willkinson în rolul lui Jean Valjean, Terrence Mann — Javert, Judy Kühn — Cosette, Randy Graff — Fantine, David Bryant — Gavroche.

● **SERTAO** este unul dintre ținuturile uitate de lume ale Braziliei. Pămîntul este aici arid iar „sertanistas", locuitorii lui, cată deznădăjduiți spre cerul fără nori, care nu prevestește ploaie. Ei s-au consolat, la gîndul că drumul de la ei pînă la zeii care să le aducă ploaie este lung, dar speră că Don Sebastiano, regele vrăjitor din legendele lor, care îi va elibera de secetă și foamete, se va abate și pe la așezările lor.

În mijlocul acestor oameni, miniați pe zei că i-au așezat pe această bucată de pămînt inospitalier, regizorul german Werner Herzog realizează filmul „Cobra verde", pe care îl consideră a fi o „baladă a înstrăinării".

Pe o uliță din Caruara, pe o poliță, stă un bătrîn. Are sub braț o vioară veche. Este unul dintre cîntăreții ambulanți care bat drumurile braziliene. „Ascultați bala-la lui Manuel Francisco da Silva, cel mai sărac dintre săraci, cel care a ajuns haiduc sub numele de Cobra verde, apoi vice-rege și cel mai însingurat dintre însingurații lumii...", cîntă el.

Au trecut mulți ani de cînd da Silva era cel mai sărac. „Cobra verde" ajunge în Ghana, în Africa, unde devine comandantul fortăreței Elmina, a cărei rațiune de a fi o constituie vînzarea de sclavi africani pentru plantațiile de cafea din Brazilia. A vîndut zeci de mii de sclavi, însemnați cu fierul roșu cu propria mînă, și viseză să se întoarcă triumfal în Bahia. Află însă că în Brazilia nimeni nu-l mai așteaptă pe vînzătorul de suflete.

„Sînt fericit că pot realiza „Cobra verde", spunea Werner Herzog. Este un film care spune despre Africa lucruri pe care nu le-a mai spus nimeni, niciodată. Este Africa vrăjitorilor, Africa culturii tribale, Africa care vrea să rămînă Africa..."

ACASĂ

Fîntîni de sticlă

Miercuri 13 ianuarie. Cînd călătoresc cu avionul caut totdeauna locul 13 de care fug toți. Și la mesele rotunde tot peste locul 13 dau. Pentru că, oricît de rotundă ar fi masa, un capăt tot trebuie să aibă, marcat fie de prinț, fie de cîinele său favorit.

Acum sînt în Spitalul militar central. E ora dintre cîntători și revărsatul zorilor. După un somn bun — somnul măturâ cu mîna nu aerul, ci Timpul — ascult înfiorat plînger de vînt. Vîntul s-a iscat ca să rostească uitarea, dar nu izbutește. Acum, departe, în bălțile de cîmpie, de unde mă trag, încep să bolborosească zarurile în mîna bărbaților din casă : scoatem sau nu scoatem, lîngă slănina asta cu boia de ardei, și o moșoaică de vin ghiurghiuliu ? Nici o pricină minunată nu se petrece fără inel, inele de aur și tu logodnă de aramă — oameni sîntem ! — iar zarurile, numai în cazul că nu-s măsluite de muiere, cad pe dunga sufletului. Menite să dea binecuvîntarea și să cheme viforele. Pentru că dacă nu-ngheață bălțile în ianuarie, nepotrivirii irisi ai nopților coboară în inimile pescarilor enigme de nedezlegat.

Și cum să-nghețe cînd, aseară, am auzit trecînd pe deasupra Căii Plevnei cîrduri de rațe sălbatice ? ! Cîțiva soldați foarte tineri, în convalescență, ieșiți în curtea spitalului, le urmăreau uimiți. Uimire, nu presimțirea primăverii.

Femeie oacheșe, noaptea se petrece sub fereastra mea în costum oriental. Ar trebui să mă simt ca o idee de nuntă în pahar verde învelit cu petale roșii, galbene și mov peste care pulsează respirația fetei alese. Ceasul și locul nu mă lasă ; rămîn carte veche în legături argintate și-n care scrie că șuvoaiele de rațe trecînd sfruntat spre nordul continentului sînt pîndite, de jos, cu guri de vulpe, de bătrîna iarnă. Semne ? În cer, la o masă de jad, cu picioare de abanos, luna probează culcușuri de dormit în luna februarie. Va dormi în craniu de leu, în ochii sfinxului din Bucegi sau în pămînt de ghicitoare ? — as de treflă găurit de glonț, damă de pică așteptînd diligența...

S-au scuturat zorii, vîntul ară cu plug de lemn pe geam și colțul meu de lume se umple de vitralii prin care lunecă ușor corăbii de majolică, încărcate cu orz, cu velințe muntenești și cu uliți din vechiul București — case albastre sorbind ninsoarea răsucită la streșini, fațade luminate de-un felinar cu buza îngroșată de ger. Aseară au trecut cîrduri de rațe sălbatice spre nord (Crivățul s-o fi spart într-un cal păscînd pe sub mesteceni ?), pe sus, în vîrtejuri de țipăt pretimpuriu și zbor primejdios, hohotesc, poate, albe și roșii și cu nara ruptă de-atîta trufie, tufe de liliac. Dar la marginea pasajului de rațe sălbatice, mai jos de stîlpii drumului idilic, un șir de copaci negri, sprijiniți de gardul spitalului, așteaptă răbdători. Și eu și ei am mizat la ruleta iernii pe numărul 13. Gladiatori bătrîni, copacii știu că ianuarie, netemător de nimeni, a și început să clădească fîntîni de sticlă peste genunchii lor noduroși. La fel de bine știu și eu că acolo, departe, în bălțile de la Dunăre, zarurile au căzut pe luate și că pe toate mesele, la care sper că numai vremelnic am cedat locul, scînteiază vinul de buturugă.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zainescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

ANUL XXXI
4
(1 341)
Sîmbătă
23 ianuarie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ANIVERSAREA ZILEI DE NAȘTERE A TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU SĂRBĂTOARE A INIMII ȘI CONȘTIINȚEI ROMÂNEȘTI

FIERBINTE OMAGIU

Omagiul pe care poporul, partidul și țara il aduc fiului lor cel mai iubit făcind din evenimentul aniversar un prilej de a-și exprima gînduri și sentimente sărbătorești inalte, poartă pecetea recunoștinței și mîndriei pentru un destin eroic exemplar cuprins in toate de insăși istoria și devenirea noastră neincetată. O biografie de o uriașă pătrundere a simțului revoluționar, patriotic, și de o extraordinară capacitate de a simți pulsul și voința luptei pentru afirmarea și implinirea celor mai inaintate idealuri și aspirații ale națiunii, o biografie de un rar și prodigios simț al datoriei și dăruirii, al științei de a vedea și acționa in toate imprejurările pentru binele și fericirea poporului, a devenit, iată, simbol al edificării noastre socialiste, chip al permanentei noastre identități.

Momentul decisiv, hotăritor, a fost Congresul al IX-lea al partidului ; atunci s-a produs marea deschidere spre noi și spre lumea noastră de cuget, spre noi și spre lumea in care trăim. De atunci construcția socialistă a țării a cunoscut altitudini noi, creatoare, și abordări de principiu, teoretice și practice, in strînsă legătură cu cerințele și posibilitățile proprii, cu felul nostru de a fi și munci, dar și cu cerințele progresului și civilizației universale, cu tot ce e mai inaintat in gindirea, in cunoașterea și practica umană. Simbolic și intotdeauna de atunci, momentul inaugural pe care l-a reprezentat Congresul al IX-lea se leagă de numele și opera secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Sărbătorirea zilei de naștere primește astfel semnificații de natură politică, morală și socială care au o cuprindere mult mai vastă in timp, pentru că acestea inseamnă și toate marile ctitorii pe care le are țara ca zestre, azi, și toate marile transformări care s-au petrecut, și toate marile proiecte de viitor pe care le parcurgem și prin care ne ilustrăm intr-o permanentă actualitate.

Dinamica acestei actualități o formează Conferința Națională a partidului, Congresul al XIII-lea, programele și hotăririle stabilite pentru a concretiza creșteri noi, calitative, in toate domeniile de activitate. De implinirea acestora depinde nu numai viitorul apropiat ci, intr-o strinsă corelație cu prezentul se află și timpurile mai largi, viitoare. Sub semnul hotăririi de a face totul pentru ridicarea pe o treaptă nouă, superioară, a intregii noastre munci și vieți, in expresia acelei lupte care nu incetează niciodată și care, așa cum subliniază secretarul general al partidului, este esența insăși a spiritului revoluționar, a capacității de voință și acțiune comunistă, a mereu neobositei conștiințe patriotice, revoluționare, inaintăm spre inceputul unui nou mileniu, avind, intr-o amplă desfășurare de energii și forțe creatoare, obiective a căror implinire constituie imaginea de fond a României prezente și viitoare, modul propriei noastre existențe. Ființează in toate o operă de o necontenită limpezime de spirit, ființează gindurile, indemnurile și orientările celui prin care numim o epocă și prin care ne numim ideile și idealurile de libertate națională și socială, chipul insuși al independenței și suveranității. Această doctrină a edificării neintrerupte care are in sarcina sa deopotrivă omul și țara, poporul in indestructibila sa unitate. Ceea ce, intr-o realitate istorică de necontestat, și intr-o perspectivă ce se confirmă neincetat, inseamnă și umanismul nou, starea mereu vie a gindirii și practicii revoluționare, și cursul nou, tot mai amplu, al demersului constructiv. Pentru că intr-o inseparabilă legătură se află astfel și afirmarea ideilor și idealurilor păcii, edificarea unei lumi fără arme și fără războaie, edificarea pe planeta noastră a unei lumi mai bune și mai drepte.

De aceea, cu toată puterea gindului și a recunoștinței, in personalitatea proeminentă a conducătorului pe care il omagiem vedem pe eroul țării și eroul păcii intr-o veritabilă sintagmă care este aceea a noului umanism. Și omagiul se cuprinde astfel de urarea noastră, a tuturor : La Multi Ani ! Aniversarea zilei de naștere a tovarășului Nicolae Ceaușescu este sărbătoarea inimii și conștiinței românești.

Luceafărul

Visul de unire

Visul de unire străbate eminescian și se inalță ca o arcuire de pod in ianuarie. Acum, cind acel **Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie** pare o apoteotică deschidere de calendar. Căci ne-a fost dat ca multe din marile evenimente ale istoriei, și indeosebi cele legate de ideea de unire, să se petreacă in anotimpul cind peste munții noștri, cei ce sprijină cerul dar ne leagănă și inima, să inflorească, primenitoare, zăpezile. Două țări de același cuvint și de același singe și-au dat mina in ianuarie, parcă pecetluind nașterea Luceafărului gindirii și simțirii românești. De aceea, unirea are in ea ceva eminescian și fiecare an incepe tot astfel, deschizindu-se sub săgetarea de raze a celui care unifica prin opera sa toate literele limbii românești și ii revela intregul spirit. Unirea cealaltă care-i și mai aproape in timp, dar și mai indelungată și

A. I. Zăinescu

Continuare in pag. a 6-a

Opera tovarășului Nicolae Ceaușescu — contribuție esențială la dezvoltarea teoriei și practicii revoluționare

Nimic nu poate oglindi mai fidel energia și orizontul, capacitățile și forța interioară, profilul spiritual al unui popor decit priceperea și trăinicia cu care își plămădește un stil de viață propriu, incorporat in realizările sale, in economia, in politica, in arta și cultura sa, in raporturile sale cu alte popoare, in grija și seriozitatea cu care își pregătește viitorul, fără a-și uita o clipă trecutul și prezentul.

Din acest unghi de vedere, in comparație cu trecutul său bimilenar, nimic nu poate pune mai bine in valoare virtuțile poporului nostru și a forței lui conducătoare, partidul comunist, decit istoria noastră cea mai recentă. Acest segment de istorie contemporană revoluționară este o ilustrare vie a posibilităților istorice constructive pe care națiunea noastră și le-a fructificat prin infăptuirea revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă, revoluție deschizătoare de eră nouă.

Am fost martorii și participanții activi ai acestei epoci. Sub conducerea incercată a partidului, pe drumul revoluției, in toate domeniile vieții economice, politice, social-culturale și, in

Dumitru Ghișe

Continuare in pag. a 7-a

SĂRBĂTOARE

Un om deplin e in fruntea acestui dirz popor
sudoarea ne ajută să privim cu demnitate
pe eroi
el știe că numai libertatea poate ține tot
pămintul in brațe
și că brațele libertății sintem chiar noi

pentru lumina de azi și lumina de miine
trudește
ideile noastre alături de ideile sale lucrează
se bucură că fiecărei zile ii merge tot mai
bine
și că aici fiecare om e o lumină trează

destinul acestui neam il poartă ca pe o
făclie prin lume

realitatea curge năvalnic ca un riu
neincetat cioplim un mare viitor
și scriem istoria pe boabe de griu

in cuvintele sale mereu ard comori
in fiece dimineață veacul ne așteaptă ca
aerul afară
mereu ne este patria de adevăr luminată
ca o albină plutește cimpia către vară

acum zăpada se așterne incet și solemn
in gindurile noastre e iarăși sărbătoare
cu tot ce atingem il cinstim pe acest bărbat
imbrăcat in fapte strălucitoare

Rodian Drăgoi

Un om între oameni, o epocă de glorii și împliniri

Patria, pămintul părinților părinților noștri și al copiilor copiilor noștri, țara codrilor de brazi și-a cimpurilor mănoase, țara dorului și-a omeniei, a cunoscut, mai ales de la Congresul al IX-lea al partidului incoace, transformări și imbogățiri ale peisajului ei cit n-a cunoscut in secole și milenii, căci istoria cu dialectica ei atit de complexă așează citeodată pe umerii unor ani și ai unor decenii indatoriri decisive pentru destinul unui popor. Asemenea ani sint anii de cind se află la conducerea partidului și a statului tovarășul Nicolae Ceaușescu. Sint ani in care patria a inflorit ca in poveste, intr-un an cit in zece sau intr-o sută. Aceștia sint anii de răscruce in care, prin incordarea energiilor creatoare ale acestui popor harnic și talentat, printr-o eroică mobilizare la muncă, sub conducerea Partidului Comunist Român, se realizează uriașe salturi calitative in toate domeniile de activitate, in industrie, construcții, agricultură și silvicultură, in existența și conștiința poporului român, stăpîn la el acasă, făuritor al propriului său destin istoric intr-o patrie liberă, independentă și suverană. Sint ani din virsta eternă a patriei in care nimeni nu s-a mai sfiit să zică România și poporul român, limba română in loc de atit de inexpresivele și evazivele, in contextul respectiv, *țara noastră*, poporul *nostru*, limba *noastră*.

Sint ani in care, concomitent cu grija pentru creșterea nivelului de trai al poporului, s-a manifestat și un interes egal pentru ridicarea gradului său de instruire și educare, pentru lărgirea orizontului său de cunoaștere, pentru satisfacerea cerințelor sale firești de *Bine, Frumos, Cinste, Omenie* și *Adevăr*.

Sint ani în care au înflorit, fără precedent, învățămîntul, știința și cultura, cultura fiecărui om al muncii reflectindu-se in participarea sa la realizarea producției, la asigurarea calității ei, la viața social-politică, la apărarea țării, la crearea valorilor materiale și spirituale, demne de civilizația socialistă.

Ion Dodu Bălan

Continuare in pag. a 3-a

Făurar de legi și datini

Era la Țebea, intr-o toamnă. Era spre seară și soarele se făcea tot mai mult de aur. In jurul mormintului lui Avram Iancu stăteau tăcuți, veghind ca niște făclii vii, un grup de școlari. Nu erau triști, erau transfigurați ; emoția ce-i stăpinea se invecina cu fericirea. Priveau tunurile, cele două tunuri adevărate ce străjuiesc somnul eroului și lespedea de marmoră, unică in toți Apusenii, unde mormintele sint de pămint și crucile de lemn, lespedea pe care moții au dorit-o voievodală, pe măsura măreției celui ce continua să fie intru eternitate Craiul lor. Cădeau frunze veștede la Țebea, dar copiii nu erau triști, veneau foarte de departe, dar nu simțeau nici oboseala, erau doar transfigurați pentru că, asemenea moților, ei știau că eroul rămine viu intru eternitate. O singură clipă, mai innegurată decit umbrele serii ce coborau pe Crișul Alb, o undă de tristețe a filfiit pe fețele copiilor și li s-a sălășluit in inimi atunci cind bătrinul care le vorbea le-a arătat Gorunul aproape stins de alături. Pentru că Gorunul nu era un arbore oarecare, pierdut in anonimatul sihlelor, ci o ființă cu transantă individualitate : Gorunul lui Horea.

Dar iată că a a venit un bărbat și a sădit un gorun tinăr, in tulpina căruia, zi cu zi, primăvară cu primăvară, se intrupează vigoarea nepieritoare a bătrinului Gorun al lui Horea. Gest simbolic, nu unic insă. Pe acel bărbat l-am văzut adesea cu lopata in mînă, punind temelie unor mari și trainice edificii. L-am văzut prin holde de griu sfărmind spicul măscat in palme, cintărind, cu sensibilitatea pe care numai palma țăranului o mai are, din măsura aproape imponderabilă a citorva boabe de griu, bogăția nesfirșită a bărăganelor țării.

L-am văzut printre ape dezlănțuite, trasind cu gesturi decise diguri de apărare a vieții și căminelor amenințate de stihii.

L-am văzut pe acel bărbat minuind și alte unelte, mult mai subtile și mai greu de stăpinit. L-am văzut elaborind strategia și tactica vieții unei intregi națiuni, pe pămintul moștenit din strămoși, intre fruntariile firești, națiune ce nu dorește altceva decit să trăiască și să muncească in pace.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, secretarul general al Partidului Comunist Român, a afirmat, in nenumărate rinduri, și a subliniat foarte de curind că un popor fără istorie este ca un copil orfan care nu-și cunoaște părinții, că cea mai prețioasă avuție națională este trecutul nostru.

Am trecut prin mari incercări. Glia atit de pașnică a patriei a fost de atitea ori dată pirjolului, pămintul a fost zguduit de cutremure și cutremurat de copitele hoardelor năvălitoare, de șenile și obuze. Ne-au hăituit apele și focul. Dar nici un cataclism nu poate fi mai nimicitor decit acela care, nevăzut dar tenace, ar urmări să ne facă să ne pierdem propria identitate, legitimitatea noastră in spațiul geografic al planetei și in cartea istoriei.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu ne-a redat, intre atitea alte drepturi, pe acela de a rosti cu demnitate numele martirilor neamului, de a

Vasile Rebreanu

Continuare in pag. a 7-a

Restituirea de valori

Cine va scrie adevărata istorie a literaturii române postbelice va inregistra cu obligativitate aspectele ei evidente și definitorii, care sint in prima etapă, tensiunea dintre o literatură cu tradiție proprie bineconstituită și o formulă literară nouă și dislocantă, iar in cea de a doua o ecloziune literară cu atit mai spectaculoasă, cu cit anterior diversitatea de preocupări și stiluri dispăruse. Este vorba, cronologic vorbind, de primele două decenii de literatură postbelică despărțite de celelalte două prin Congresul al IX-lea. Diversitatea de stiluri și formule, ca și inexistentă multă vreme, devenea astfel o realitate a literaturii române, iar receptivitatea față de literaturile străine, practicată pină atunci unilateral, a căpătat un statut nou, deschizindu-se către orizonturi artistice de regulă ignorate. Faptul a echivalat cu o nouă existență a literaturii române, atit de puternică și de tumultuoasă, incit scriitorii mai vechi au imbrăcat haine noi, iar cei tineri au influențat pe cei virstnici.

Cheia stă desigur in capacitatea de regenerare a literaturii române, a manifestării forței ei de creație impotriva șabloanelor sufocante, dar și in noul cadru creat literaturii române, tinerilor ei scriitori din 1965 incoace. Fie și referindu-ne numai la revista „Luceafărul" și faptul ne apare cu evidență. Concentrind in jurul ei forțele literare de la „Tinărul scriitor" pe care l-a moștenit in multe privințe, „Luceafărul" anilor șaizeci a promovat cu insistență tineri și a impus nume noi. Dacă vom urmări primele volume de după 1964, mulți dintre au-

M. Ungheanu

Continuare in pag. a 4-a

URARE

Marii fii ai neamului nostru care s-au inveșmintat in aura de durată stelară a eroismului au fost dintotdeauna — și am convingerea nestrămutată că nici in viitorime nu va fi altfel — apărători și ziditori de țară, luptători pentru independență, libertate și pace. In istoria patriei marile momente și-au avut portdrapelul idealului cel mai inflăcărat și pur in acei bărbați care i-au dat cursul vijelios, adevărat și apărat cu nenumărate jertfe ; prin ei se susțin paginile de aur ale cronicii viețuirii nepieritoare, aici, in spațiul unde graiul românesc, grinarul nostru fără de sfîrșit, cu seninul cerului său pașnic, inalță-n poeme faptele cu valoarea simbolului suprem.

Ianuarie de acum își sună imnurile de măreție, așa ca in fiecare an la ceas de sărbătoare, dar parcă mai mult de data aceasta, și noi aprindem verbele zării comuniste cinstind viața de revoluționar și patriot a Omului care a decis fundamentala schimbare a destinului național, a Omului care ne-a redat valorile specifice culturii noastre luminind istoria pe de-a intregul. Prezent in centrul luptei de mai bine, președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cirmaciul temerar, ginditorul vizionar, Omul care intruchipează țara, clădește fără odihnă, temeinic, cu

Pavel Pereș

Continuare in pag. a 3-a

Bibli... ca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

LITERATURA UNEI EPOCI

„Orice popor, mai cu seamă un popor cum este poporul român care are o istorie destul de veche, nu poate să nu pornească în elaborarea căilor de dezvoltare de la trecutul său istoric, să nu țină seama de tradițiile sale care, în fond, sînt suma diferitelor concepții, a tot ceea ce popoarele au acumulat mai bun în trecutul lor de luptă și de dezvoltare spirituală. În acest sens, tradiția, bazarea pe tradiții, poate fi — și constituie — un factor indispensabil al progresului. Nimic nu se poate construi ignorînd trecutul !"

NICOLAE CEAUȘESCU

Așa cum a fost

Evoluția literaturii române arată legături ale creației cu istoria care sînt esențiale și nu pornesc din condiționări de o clipă, putînd zice fără a greși că istoria reprezintă fundamentul existenței noastre ca popor. Astfel de adeziuni nu apar odată cu romantismul ci sînt mai vechi, documentîndu-se în strictă contemporaneitate cu începuturile literaturii propriu-zise căci a fi scriitor înseamnă, la români, a fi deopotrivă istoric și constiință civică, om de agora, intelectual de atitudine. Istoriografia moldavă și valahă a secolului al XVII-lea nu proceda altfel și cînd romanticii (de la 1848, mai cu seamă) se vîră istoria românească era, hotărît, o prezență literară de neînlăturat. Astfel, se configurează un spirit creator complex și complet, însumînd atitudine, acțiune restauratoare, și, pe deasupra, o înaltă pedagogie în folos național unde literatura are funcțiuni pe care alte culturi le dezvoltă, poate, mai puțin. Cînd romanul modern se alcătui și își organiză formula specifică, era inevitabil a spune că o dimensiune fundamentală a lui trebuie să fie aceea „istorică".

Așadar „istorie" și „roman", evoluînd într-un spațiu intelectual comun, care face din romancier și un istoric și din istoriograf — un romancier înzestrat cu puterea de a restitui, dincolo de ipoteze, o viață românească „așa cum a fost". Esențială rămîne de-aceea **restituirea adevărului obiectiv istoriografic,** pe care epoca literară de după 1965 o evidențiază în chip impunător și la altitudini valorice pe care alte vremuri nu le cunoscuseră. Aceasta presupune nu doar o concentrare a forțelor creatoare propriu-zise ci, mai mult decît atît, un spirit nou al cercetării istoriografice de unde perspectivele noi decurg. La drept vorbind, cele două elemente se întrepătrund și nu o dată scriitorul păsește înaintea istoricului, propunînd, cu intuiția lui, soluții abia mai pe urmă confirmate de cercetare. Totuși, libertatea punctelor de vedere oneste și documentate e o consecință a ideologiei restaurării, a recuceririi unei imagini istoriografice neîngrădită de prejudecăți : spiritul înnoitor al culturii triumfă, înaintarea în profunzimi de epoci istorice românești este spectaculoasă.

Documentele editate acum, în colecții noi și urmînd principii cu adevărat științifice, sînt renere în acest vast proces însă ele nu explică totul. E redescoperită, deopotrivă, o întreagă istoriografie fundamentală care întregește viziunea modernă pe care astfel de sinteze literare pe temă istoriografică o desfășoară, nu o dată cu rezultate admirabile în ordinea valorii. În definitiv oricîte producțiuni de felul „romanului istoric" s-ar documenta (în epocile mai vechi ori de-a dreptul recente) putem zice că **adevăratul roman istoric românesc începe acum.** Acesta e un **„nou roman",** e o formulă modernă unde se coniugă tradiții autohtone de cultură și document redescoperit, intuiție și, mai cu seamă, o metodă și o perspectivă capabile a comunica adevărul obiectiv. Și, cu toate acestea, componenta propriu-zis literară nu-i în suferință ci dimpotrivă, acestea nu-s cărți de popularizare a istoriei ci romane în toată puterea cuvîntului, cîteva așezîndu-se valoric în rîndul celor mai însemnate contribuții europene de acest fel.

Întîiul semn indiscutabil pe care „noul roman" istoric românesc îl dă e „Principele" de Eugen Barbu, socotit de autor o ipoteză și un basm ; totuși, romanul e mai mult decît atît, e o monografie a unui mecanism istoric cu prelungi ecouri în existența românilor și chiar dacă romancierul localizează, din rațiuni de creație epică, el ajunge la prototip. Ideea ciclurilor istorice și a prototipurilor determinate de structuri fundamentale (pe care numai întrunirea rezultatelor venite din studii cu aspect multidisciplinar le explică) e profund modernă și hotărăște înfățișarea acestei proze unde noțiunea de „istorie" capătă anvergura faptului generic. De aici și pînă la uriașa sinteză care e ciclul Independenței, întruchipat de Paul Anghel în romanul-fluviu „Zăpezile de-acum un veac", legătura e directă, chiar dacă în aparență formula romanescă, diferită. Însă spre a căpăta limpezimea privirii și spre a contempla acest reper a fost nevoie de clarificări venite din domenii de cercetare adiacente, contribuind, prin valorificarea datelor însumate, la evidențierea unui **realism antropologic,** încercîndu-se a defini viața istorică a unui popor.

În fond, tabloul e vast și cuprinde nu doar aceste capodopere cu ecou hotărît impresionant ci și o întreagă literatură de clasă înaltă, valorificînd, în felurite înfățișări, momente ale unei istorii eroice și adeseori dramatice. Consecințele unei ideologii a diversității de formule se văd aci mai bine, poate, decît în alte genuri deși chiar dacă „multicoloră" prin metode de creație pînza desfășurată de romanul istoric păstrează, totuși, vie ideea de a reciștiga adevărul. Aici sînt analizabile romanul, profund modern, al Alicei Botez („Emisfera de dor", „Iarna Fimbul", „Dioptrele"), al lui Mircea Ciobanu („Istorii" I—V), încercarea lui Mihail Diaconescu de a documenta o fenomenologie a spiritualității românești (în „Călătoria spre zei", „Marele cintec", „Culorile singelui", „Speranța" etc.), contribuțiile lui Eugen Uricaru (din „Rug și flacără", „Memoria", „Asteptîndu-i pe învingători") ipoteza unui veac medieval românesc din „Corn de vînătoare" de Alexandru Ivasiuc, precum și romane aparținînd unor autori din toate generațiile de la Teohar Mihadaș și pînă la Bogdan Stihi (cu excepționala reconstituire a etnogenezei „Vetrele fumegă în amurg") și Ioan Dumitru Denciu. De aici și pînă la „literatura-document", ilustrată la valori înalte de Vartan Arachelian și Radu Theodoru (cu ciclul „Strămoșii", autor și al unei admirabile fresce de viață istorică românească modernă — „Biografie de război") este doar un pas și el a fost făcut. Istoria (pe care de n-am avea-o pretutindeni ca punct cardinal în creație — ne-am pierde însăși puterea de a ne regenera ca popor), este, desigur, memorie, însă deopotrivă substanță activă, exemplară și solutie de viață etică, o pedagogie cu valori sapiențiale și un argument spre a birui, cînd apar, clinele grele totuși trecătoare, ea este în cultura română, o stea polară.

Artur Silvestri

„Sîntem pentru o largă libertate de creație, dorim să avem o literatură și o artă diversificate din punctul de vedere al formei, al stilului, ne pronunțăm hotărît împotriva uniformizării și șablonismului, a rigidității și dogmatismului. Considerăm că a accepta șablonismul, uniformizarea, rigiditatea înseamnă a sărăci viața spirituală și culturală a poporului nostru. Este de înțeles că activitatea creatoare a unui popor, în toate domeniile, se poate desfășura cu succes numai în condițiile cînd omul se simte liber și stăpîn pe destinele sale."

NICOLAE CEAUȘESCU

Diversitatea de stiluri

Este simptomatic faptul că tot mai multe lucrări de sinteză apărute în ultima perioadă încearcă să surprindă „din mers" configurația actuală a literaturii, propunînd criterii de ordonare a numeroaselor tendințe care se manifestă azi în cîmpul literelor române, acest efort teoretic e reclamat de o diversitate stilistică și tematică fără precedent — fenomen viu, în plină desfășurare, reflectînd de fapt democrația culturii noastre. Analizînd producția ultimelor două decenii putem vorbi în egală măsură de o creștere extensivă și intensivă a literaturii deoarece paralel cu varietatea genurilor și îmbogățirea spectaculoasă a formulelor expresive asistăm la o sporire a autenticității actului literar, la defrișarea unor spații existențiale noi, a unor problematici umane neabordate pînă acum. Dezvoltîndu-se liber, nestînjenită de inhibiții și false complexe, iată că literatura noastră actuală cucerește (în special prin genul liric) prioritate valorică pe plan mondial, numeroasele distincții acordate poeților noștri, aprecierile elogioase, traducerile din literatura autohtonă apărute în întreaga lume sînt aspecte care vorbesc de la sine despre vitalitatea și performanțele scrisului românesc în momentul de față. Și pentru că am amintit genul liric trebuie spus că varietatea stilistică a poeziei noastre acoperă practic întreaga hartă a tendințelor expresive moderne evitînd însă extremismul în favoarea atitudinii reflexive ceea ce divulgă un fundament moral al creației. Evoluția liricii noastre actuale cuprinde, ca direcție principală, reformularea tradiției în planul esteticii moderne. Acest fenomen asigură continuitatea organică a literaturii autohtone prin racordarea specificului național la pulsul sensibilității actuale. În lirica de azi contemporaneizarea tradiției generează universuri poetice de o frapantă originalitate, în care structurile stilistice noi reînsuflețesc mitologiile arhaice și toposurile folclorice în forme revelatorii. Poeți ca Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Gheorghe Pituț, George Alboiu sau mai tinerii Horia Bădescu, Paul Balahur, Dan Damaschin ș.a. cultivă solemnitatea viziunilor fundamentale venite pe cale folclorică, ei reactualizează limbaje țărănești și alegorii străvechi într-un lirism al încantațiilor cosmice. Tradiționalismul în manieră pillatiană, tratînd natura cu bucuria flamandă a spiritului gospodăresc, o întîlnim de exemplu în poezia lui Ion Horea în timp ce mitologia cîmpiei formează substanța liricii lui Florea Miu, Marin Lupșanu etc., poeți ai ceremonialului agricol Prin Mircea Micu se recuperează ardelenismul cosbucian (cu savoarea anecdotei sătești) în timp ce poezia lui Cezar Baltag și Marin Sorescu valorifică expresivitatea folclorului oral, a paradoxurilor cu tîlc. Poezia spațiului rural capătă nu rareori accente ecologice, chiar dacă modalitățile expresive sînt diferite (Petre Stoica, A.I. Zăinescu). De un farmec aparte este lirismul născut din zestrea balcanică a limbii, amintind de productiile lui Ion Barbu sau Arghezi (pe această linie excelează Gheorghe Tomozei). Specifică multor poeți e colaborarea limbajului modern cu cel arhaic demonstrînd apetența pentru morfologia spirituală a graiului nostru, o experiență esențială o constituie lirica lui Cezar Ivănescu, poet care îmbină savant inflexiunile doinei cu elementele vocabularului actual într-o polifonie cu virtuți cathartice.

Preluînd ștafeta „luptei cu inerția" poezia angajată cultivă simbolismul năzuinței, mesajul militant al dragostei de țară în forme stilistice variate de la discursul exploziv al lui Adrian Păunescu la metafora celebrării în poezia lui Nicolae Dragoș, Nicolae Dan Fruntelată sau Dan Verona. Lirismul filozofic este reprezentat în momentul actual de universuri puternic individualizate, poezia de idei are prin Nichita Stănescu, Ștefan Aug. Doinaș, Daniel Turcea, Ion Mircea sau mai tinerii Ștefan Ioanid, Grigore Georgiu valori exponențiale atît în direcția viziunilor speculative cît și în maniera imnic-oraculară. Recurența orfismului e vizibilă cu „program" la Carolina Ilica și Dan Laurențiu în timp ce o altă categorie poetică stă sub semnul inspirației livrești, aici îi putem numi pe Vasile Nicolescu, Mircea Ciobanu, Mircea Ivănescu, Grete Tartler, Adrian Popescu ș.a. autori care decantează simboluri cultice cu rafinament și sensibilitate. Pe linia elaborărilor cerebrale se înscrie „ermetismul" unor Virgil Mazilescu, Marius Robescu, Doina Uricariu, Dinu Flămînd, Marta Petreu, Ion Mureșan etc., dar și scenariile suprarealiste ale lui Leonid Dimov cu care de altfel se poate începe seria barochismului liric actual demonstrîndu-se marile disponibilități ale limbajului nostru poetic. De o bună bucată de vreme se face simțită prezența, cu o intensitate din ce în ce mai mare, a poeziei de inspirație citadină, ea transfigurează universul orașului printr-o imagistică bogată în care elementele civilizației moderne participă la o feerie a cotidianului (Liliana Ursu, Mircea Florin Șandru) sau reactualizează bacovianismul în imagini expresioniste (Constantin Abăluță). Aminteam la începutul acestor rînduri că în general poezia noastră evită stridențele în favoarea atitudinii reflexive, indiferent de maniera stilistică ea năzuiește la echilibru și vibrație afectivă evoluînd sub steaua romantismului. Poate tocmai acest fapt explică frecventa revenire la formele prozodice tradiționale păstrătoare de structuri lirice, aici trebuie amintit sonetul (vizibil în creațiile multor poeți), maniera baladescă renascentistă (recuperată de Cezar Ivănescu și Tudor George), rondelul (repus în drepturi de Pan Izverna) și bineînțeles „Imnele" lui Ioan Alexandru.

O diversificare stilistică și tematică similară a cunoscut și proza ultimelor două decenii. Ne vom referi în primul rînd la roman, acesta avînd un rol dominant între speciile epicului. Romanul românesc actual are mai multe direcții de evoluție și chiar dacă performanțele sînt inegale varietatea formulelor confirmă vitalitatea literaturii noastre. O privire globală surprinde cîteva tendințe prioritare care acordă specificitate momentului actual. Pornind de la dihotomia tipologică proză de ficțiune — proză realistă observăm că romanul românesc a excelat și excelează în continuare pe direcția fabulosului arhaic, a construcțiilor mitice și parabolice. De la Eugen Barbu, Fănuș Neagu, Ștefan Bănulescu și și pînă la cărțile lui Eugen Uricaru, romanul de această factură a dovedit vocația prozatorilor noștri pentru ficțiunea arhaizantă în care elementele autohtone se combină într-o viziune originală, înscrisă organic în tradiția spiritualității noastre. La capitolul romanului istoric întîlnim varianta construcției obiective (în care viziunea literară colaborează cu documentul de arhivă) în creațiile unor Paul Anghel, Corneliu Leu, Mihail Diaconescu sau maniera fantasticului parabolic (Ștefan Agopian). Despre proza universului țărănesc se poate spune că ea apelează mai mult la investigarea realistă, să-i amintim pe Ion Lăncrănjan, Dinu Săraru și pe mai tînărul Aurel Maria Baros. Nu trebuie scăpată din vedere o direcție predominantă a prozei actuale și anume formula „realismului fantastic" și a „lumii ca spectacol" vizibilă în romanele lui D.R. Popescu sau George Bălăiță. Victorios în cîmpul ficțiunii, romanul — în general întreaga proză — își încearcă forțele și pe terenul concret al realității abordînd problematica omului actual. În primul rînd trebuie spus că interesul prozatorilor a glisat dinspre maniera psihologistă (dominantă în anii '60 și '70) spre problematica socială. Acest lucru nu înseamnă însă abandonarea totală a aspectului psihologic, dar așa cum se vede în romanele unor Constantin Țoiu, Augustin Buzura, Gheorghe Schwartz etc. atenția cade pe raportul dintre individual și social propunînd o viziune dialectică. Într-o enumerare cît de rapidă a tendințelor actuale nu poate fi trecută cu vederea diversitatea stilistică a prozei scurte (gen foarte practicat în momentul de față), prozele jurnal sau cele de tip eseistic precum și incercările experimentale ale autorilor tineri, formule care, privite în totalitate, configurează climatul unei indiscutabile democrații stilistice. Ceea ce trebuie subliniat însă este că această democratizare s-a datorat unui cadru socio-cultural propice în care s-a urmărit impulsionarea creației literare prin diverse modalități. În ultimele două decenii au avut loc confruntări de opinii, lupte de idei privind direcțiile de dezvoltare ale literaturii noastre contemporane, un rol deosebit avîndu-l în acest sens revistele literare în paginile cărora s-au pus în discuție probleme vizînd raportul dintre tradiție și modernitate, au avut loc dezbateri în legătură cu direcții ale prozei și poeziei actuale, s-a analizat aportul specific al generațiilor literare postbelice s.a.m.d. toate aceste inițiative teoretice dinamizînd și orientînd creația literară. Putem afirma că o activitate eficientă de promovare a valorilor a avut-o și o are revista „Luceafărul" care, de cîtiva ani, militează pentru o „nouă geografie literară" atrăgînd atenția asupra unor zone culturale ale țării mai puțin cunoscute. Pe de altă parte expansiunea tematică și stilistică a literaturii actuale trebuie ferită de a avea un aspect arbitrar. Atunci cînd se vorbește în genere despre diversificarea formulelor și îmbogățirea registrelor expresive e necesar să fie amintit orizontul românesc de simțire și gîndire, valorificîndu-se matricea stilistică a spiritualității noastre pentru înțelegerea drumului principal al creativității autohtone. Nu se poate concepe un mod „stihial" de înaintare a culturii, într-un avînt lipsit de orice criteriu selectiv (ajci putem aminti fenomenul modelor împrumutate, al experimentalismului gratuit, etc). Evoluînd organic literatura noastră are capacitatea și totodată obligația de a-și păstra ființa dar nu în sens conservatorist (asta ar anula orice înaintare) ci folosind principiul înțelept al „închiderii prin deschidere" — cum ar fi spus Noica adică îmbogățindu-se armonios cu acele elemente care nu-i alterează specificitatea deoarece numai în felul acesta se poate formula un mesaj original adresat lumii, numai așa vocea literaturii noastre va putea fi recunoscută în corul literaturii universale.

Alexandru Horia

„Am spus cîndva niște gînduri ale lui Leonardo da Vinci — dacă nu mă înșel, la prima întîlnire cu scriitorii —, după care nu trebuie să bei apă din ulcior atunci cînd poți să bei apă din izvor, că numai mergînd la izvor, unde apa e limpede și curată, poți, într-adevăr, să ai inspirația de a-ți servi poporul și patria. Ulcioarele de diferite concepții străine de literatură, cu o apă stătută — cum se spune —, au dus întotdeauna pe aceia care s-au adăpat din ele la decădere ; aceștia au încetat de a mai fi cu adevărat scriitori și artiști. Ca atare, avem nevoie de o literatură care să se inspire din izvorul viu, munca poporului nostru, din viața sa, să prezinte trecutul, prezentul și viitorul său".

NICOLAE CEAUȘESCU

Regăsirea de sine

Privită dinspre folclor, literatura cultă este o ajungere, un punct de sosire mai apropiat sau mai depărtat — nu competitional vorbind, dar potențial. Chiar cele mai rafinate opere ale ei conțin în ele oricît de îndepărtat, ecoul pornirii, elemente din marea literatură populară care, de fapt, se identifică cu limba însăși. Pentru că folclor nu înseamnă numai mituri ori forme, ci și forme de limbă, expresii de pildă.

Sigiliul limbii și culturii populare imprimat mai mult sau mai puțin discret în opera cultă este și un semn de luare în posesie, și o garanție că aceasta din urmă se va întoarce, într-o formă sau alta, spre izvorul din care se hrănește, va contribui în felul ei la continua modelare a conștiinței omului nou, la creșterea acestuia în acord cu mediul său natural — care se constituie și din relații sociale, de muncă, etc., dar și din limbă, tradiții, obiceiuri, istorie.

Atît proza noastră actuală cît și poezia păstrează strînse legături, prin cuvînt dar dincolo de cuvînt, prin spirit, cu substratul literaturii populare din care se dezvoltă. Generația Labiș nu poate fi deplin înțeleasă, ca generație cu program estetic, fără descifrarea legăturilor ei cu folclorul. A spune „Patria mea este limba română" (Nichita Stănescu) înseamnă a iubi adînc o realitate concretă, ce se întinde între cronicari și Eminescu, de la acest pisc al literaturii române și pînă astăzi, și care-și adaugă neîncetat spații creatoare noi cu fiecare creator de frumos în logos. A spune „Patria mea este limba română" înseamnă, apoi, a iubi larg limba română vorbită în tot spațiul românesc, a crea cu gînd din gîndul păstrătorilor ei, cu acea certitudine interioară că ești suflet în sufletul neamului. Cîtă iubire de neamul lor, de poporul simplu dar și de mari'e lui nume, la acești înflăcărați corifei ai primei mari generații creatoare post-belice ! Grigore Hagiu, pe care nedrept începem a-l uita astăzi, distilează verbul ajungînd pînă la puritatea lui interioară pe care o cîntă ceremonios, identificîndu-se în trăire cu el. Ioan Alexandru ajunge, pe calea regală a limbii populare, la marele tezaur de simțire și cuget din interiorul unei întregi istorii de unde vine spre noi curat ca un principiu al adevărului. Impozit ca frumosul însuși, Adrian Păunescu exaltă într-o creștere continuă, vegetală se poate spune, cuvintele unei limbi întregi făcînd pădure deasă, răcoroasă din semințe, țîșnind nu ca un izvor, dar ca o mare întreagă de sub rețeaua deasă a realității cotidiene, dînd fiecărei noțiuni, fiecărui punct de creștere, potență maximă, trăind în exuberanța formelor limbii române. Ion Gheorghe se încrîncenează, în numele limbii române, să pună ordine în dezordinea aparentă a lucrurilor, judecă aspru înainte de a se bucura, și se bucură în judecata sa asupra realului.

Dar nu a „epigoniza" în stil sau gînd eminescian cere această generație și valurile de după ea, ci înțelegere în spiritul ei. Cezar Baltag, Mircea Ivănescu, Marin Sorescu, Cezar Ivănescu, Tudor George — sînt cîteva puncte de reper ale poeziei românești contemporane prin care sentimentul limbii populare, al tradițiilor, al obiceiurilor, se exprimă plenar. Unul dintre motivele alegerii acestei căi de expresie este, cred, și dorința legitimă a literaturii române de a redescoperi și defini cît mai exact ceea ce se numește specificul național. Prin limbă ne cunoaștem cel mai bine ca popor, prin limbă ne înțelegem originea și destinul, obiceiurile chiar. Dorința întoarcerii spre sine însuși a acestui popor este una din trăsăturile esențiale ale epocii pe care o trăim ; autocunoașterea pentru a ne ști drumul mai departe, înaintarea în timp umăr la umăr cu timpul, dar cu brațele pline de prinosul istoriei noastre, cu gîndul țintă la o rodire viitoare și prezentă, continuă, din noi înșine. Marca identității culturale este cea mai grea încercare pe care istoria o cere, în curgerea ei continuă, de la fiecare popor ; poporul român a trecut această probă cu Eminescu, apoi cu Blaga, Sadoveanu, Călinescu, Arghezi — prin mari personalități, așadar, care fiecare în parte devin universali prin exprimarea cît mai adîncă a particularului. Redescoperirea lor este, întrucîtva, echivalentă cu redescoperirea folclorului ca punct de pornire în creație, și întrutotul echivalentă cu redescoperirea căii spre identitate națională.

Proza, pe de altă parte, mai ales romanul — dar și nuvela, și schița — devine tot mai angajată în defrișarea limbii române prin care ajunge la un rezultat asemănător.

Prin proză, căutarea identității noastre capătă noi dimensiuni pentru că pe această poartă centrală pătrunde în literatură istoria însăși, cu oamenii ei, cu realitatea în care sînt țesuti. Marin Preda, Eugen Barbu, Ștefan Bănulescu, Ion Lăncrănjan, Paul Anghel, Nicolae Velea, ori mai tinerii Florin Bănescu, Apostol Gurău, Ion Florian Panduru, Stelian Zamora, Alexei Rudeanu aduc în prima linie de atenție a prozei noastre omul social și istoric totodată cu miturile pe care le trăiește în sine însuși și pe care le exprimă, cu istoria pe care a trăit-o ori a făcut-o ori de care s-a lăsat făcut nu fără a avea conștiința lumii în care trăiește — cu viața lui de zi cu zi dar și cu idealurile lui, și cu relațiile în care este prins. Smulsă din blocul de granit al vieții, literatura se întoarce la viață ca lespede de marmură, o protejează, o înnobilează și o face să se bucure de proprii ei bucurii. Relația „de la lume adunate și-napoi la lume date", relația ce statuează modul de funcționare a creației anonime, patronează și funcționalitatea creației eponime, a acelei opere care își împrumută nume'e de la cel care îi dă drumul în lume.

N. Georgescu

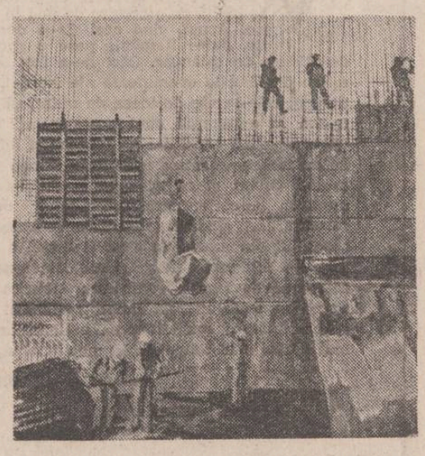

Ion Bițan : „Constructori"

Teodor Bogoi : „Tineri muncitori"

„Preocupîndu-ne de măreția prezentului să nu uităm nici gloria trecutului de luptă pentru libertate și neatîrnare a poporului nostru. Iată de ce este necesar să fie reflectată mai larg în literatură marea epopee istorică a luptelor purtate de poporul român, de-a lungul a secole și milenii, pentru apărarea ființei naționale și gliei strămoșești, a limbii și culturii, a libertății și independenței patriei. Prin aceasta literatura mobilizează și însuflețește și mai puternic masele celor ce muncesc în făurirea istoriei de astăzi a țării, în înălțarea minunatului edificiu al socialismului și comunismului pe pămîntul României.

Cultivarea patriotismului, a dragostei fierbinți față de țară și popor constituie una din îndatoririle cele mai nobile ale literaturii și artei. Patria — cu trecutul ei glorios, cu prezentul său socialist, cu viitorul său de aur, cum îl dorea Eminescu — este și rămîne veșnic o generoasă temă de inspirație pentru scriitori."

NICOLAE CEAUȘESCU

Omul nou — erou al literaturii contemporane

O privire retrospectivă asupra literaturii române din ultimele patru decenii relevă, în domeniul prozei, o evoluție nu lipsită de sinuozități. Se poate afirma că în acest timp relativ scurt asistăm la cea mai arzătoare și însetată căutare a realității pe care a cunoscut-o literatura română.

Totuși, în deceniul al șaptelea, un eveniment de importanță covîrșitoare, istoricul Congres al IX-lea al partidului, și-a pus puternic amprenta asupra evoluției generale a romanului românesc care cunoaște un reviriment fără precedent în planul creației spirituale și al dezbaterilor de idei. Acesta este, după opinia noastră, și momentul care conturează apariția unui personaj nou în proza noastră, eroul comunist, altfel spus, omul nou, cu întreaga, cu greaua sa de sensuri personalitate, conturat pînă la acea dată doar embrionar. Evoluția sa a născut o „tipologie" dintre cele mai complexe în romane ce string în preocupările lor deopotrivă legătura cu tradiția și diversitatea de stiluri. Este o literatură în care proza lui Zaharia Stancu devine, într-un fel, simptomatică pentru evoluția romanului românesc postbelic, în care Titus Popovici **(Străinul)** aduce prima oară în literatura deceniului VI. vibrația sincerității și ruperea cu frenezie de trecut, în care Marin Preda, clasicizat încă de la prima carte, ni-l oferă pe Niculae Moromete, devenit în volumul al II-lea al **Moromeților** un activist de partid dornic de a răspunde marilor întrebări ale existenței. Prima sa revoltă (și esențială) este cea față de răspunsurile consacrate, insuficiente pentru o lume în schimbare. Personajul care va lupta și în **Marele singuratic** împotriva inerțiilor din viață înlocuiește scepticismul tatălui său, Ilie Moromete, cu o idee constructivă, la fel cum face și Călin Surupăceanu (în **Intrusul),** un adevărat Meșterul Manole, însetat de dorința necunoscutului și dominat de vocația construcției.

După cuceririle estetice din „proza scurtă" a unei generații cuprinzînd pe Dumitru Radu Popescu, Nicolae Velea, Fănuș Neagu, Șt. Bănulescu, unde dimensiunea umană a eroului nou este transpusă ades din social în psihologic, fructificînd din plin idei noi ce pun în lumină mecanismul însuși al repercutării proceselor la nivelul intim al creației, trebuie semnalată contribuția esențială a lui Eugen Barbu la configurarea acestei tipologii. Alături de **Facerea lumii,** proză îndelung gîndită, cu personaje exemplare, Eugen Barbu face, în nuvelele sale, o adevărată monografie a mediului muncitoresc, ilustrată în romanul amintit, prin personaje, mai ales de Filipache, un simbol al puterii constructive, juste. Eugen Barbu aduce o viziune nouă asupra perspectivelor substanței umane, asupra relațiilor dintre părinți și copii în noua societate, o adevărată cronică a unei clase, în care Filipache, eroul de tip nou, surprinde exact viața și dinamica ideilor arătînd interes major față de viața și mișcarea contradictorie a unei societăți, de existența problematică a oamenilor, de frămîntările interne, de ordin gnoseologic, axiologic, etc. ale unui sistem de civilizație. Prin astfel de contribuții (nu trebuie ignorată nici marea voință de profunditate a personajelor din cărțile lui Al. Ivasiuc, mai ales în **Păsările)** literatura română își dezvăluie unitatea dialectică pe care coordonata căutării realității umane, pusă într-o imagine mai adecvată despre om, a devenit conceptul cu cea mai înaltă complexitate dinamică și preocupă toate categoriile noastre de prozatori. Dintre aceștia, Ion Lăncrănian cu romanele sale **Caloianul, Fiul secetei, Suferința urmașilor** este cel care-și antrenează personajele într-un spațiu al reconstrucției sociale și morale. Ideile lui Pozdare, Jeler, dar mai ales ale lui Ghetea, personajele sale, sînt ideile eseurilor lui Ion Lăncrănian, care a intervenit edificator, parcă pentru a fi sigur că nu rămîne nimic îndoielnic în clarificarea morală a ceea ce personajele fac. Accesul la istoria adevărată prilejuiește personajelor lui Ion Lăncrănjan o viață interioară densă, tensionată care le apropie de esența (și totodată de complexitatea fenomenelor) pe care și-o asumă ca pe o acceptare senină a greutăților, a sacrificiului pentru o idee : „Dar adevărul ăsta e (...) noi, cei de astăzi, ne frămîntăm și suferim pentru că cei de dinaintea noastră au fost așa cum au fost : mai buni și mai inimoși, mai dirji și mai voiosi ! Iar cei de după noi tot așa vor păți, fără voia lor. Vor lucra în fabricile acelea noi și își vor aduce aminte de noi și de frămîntările noastre — asta va fi suferința lor !" Pentru a-și construi viitorul, omenirea trebuie să fie totdeauna capabilă de a învăța din lecțiile trecutului și nu este posibilă, ne lasă să înțelegem aceste personaje, dezvoltarea multilaterală în toate domeniile de activitate fără perfectionarea stărilor de constiință.

Dintre romanele de actualitate apărute în anii din urmă nu not lipsi cărțile prozatorilor Dumitru Popescu **(Pumnul și palma),** Platon Pardău **(Ciudata mișcare a inimii în aprilie, Cu ochii dragostei),** Dinu Săraru **(Dragostea și revoluția)** care aduc în prim plan, prin personaiele centrale, activistul de partid ca erou exemplar, în fața căruia viața personală și problemele comunității devin un singur obiect de meditație. Fie că se numesc Al. Cernea, Mihai Petreanu sau Dumitru Dumitru, eroii sînt modele luate din rîndul oamenilor chemați să conducă destinul unor comunități și înfățișează prin ei legăturile literaturii noastre contemporane cu determinările istorice și cu momentul politic, reprezintă, puternic și hotărîtor, în eternitatea creației un tip de societate nouă, de om nou.

Lucian Chișu

OMAGIU CTITORULUI NOII ROMÂNII

Opera durabilă

Gîndim cu febrilitate revoluționară și scriem deplin convinși că, în paginile cele mai izbutite din cărțile noastre, cititorul, milioanele de iubitori ai literaturii vor întîlni idei generoase, flacăra emoției lirice, acele personaje complexe care să răspundă dorinței lor firești de frumos și necesității, tot atît de firești, de îmbogățire a universului de simțăminte.

Către noi, din ziua aceea cu ochii deschiși spre viitor, vine astăzi ecoul sporit al cuvintelor tovarășului Nicolae Ceaușescu, al acelor cuvinte rostite la Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, cînd ne îndemna, cu elan simbolic și patriotism pilduitor, să fructificăm, cu mijloace artistice dintre cele mai diverse, însă convingătoare, subiecte din trecutul aureolat de glorie al poporului, din milenara sa luptă pentru independență și suveranitate, din realitatea fascinantă a edificării societății socialiste, idealul suprem al întregii noastre națiuni. Îndemnul adresat cu peste două decenii în urmă oamenilor de artă și cultură, repetat apoi la răstimpuri cu aceeași fervoare, a rodit precum trunchiul arborelui tînăr cu seva ciocotitoare. Zeci, sute din cărțile apărute în ultimii ani vin să dovedească oricui potențialul artistic al scriitorilor contemporani care se situează în ilustra tradiție a înaintașilor, inaugurată de pleiada umanistă a cronicarilor, pînă la Eminescu, Creangă, Caragiale, Coșbuc, Goga, Rebreanu, Arghezi, Sadoveanu, Călinescu și atîția alții, intrați, cu străluciri perene, alături de **Miorița**, doinele și baladele populare, în patrimoniul național.

Putem vorbi, așadar, cu sărbătorească mîndrie, de o străveche particularitate armonică a spiritualității românești, care ne legitimează ființa națională pe toate meridianele lumii.

Integrînd cu supletea gîndului său atotcuprinzător faptul de cultură în dinamica evoluției istorice, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a referit memorabil și în strălucita cuvîntare rostită la cel de al III-lea Congres al Educației politice și culturii socialiste : „Literatura trebuie să realizeze opere care să redea, cît mai variat ca stil și formă, marile realizări obținute, să înfățișeze epopeea transformării revoluționare a patriei, să oglindească lupta revoluționarilor comuniști și democrați în anii ilegalității, lupta întregului nostru popor pentru edificarea societății — opere care să stea la baza educației patriotice, revoluționare a tineretului patriei noastre". Îndemnurile și aprecierile secretarului general al partidului privind misiunea nobilă a făurarilor de cultură amplifică în fiecare dintre noi sentimentul patriotic, credința de nestrămutat în destinul ascendent al țării, luminează cuvîntul și catalizează energiile creatoare ale scriitorilor din toate generațiile în aprofundarea specificului național al culturii noastre și emblematica ei statornicire în universalitate.

Liviu Călin

Cu gînduri alese

O dimineață a timpului zbuciumată de mari prefaceri, de renașterea energiilor umane ce afirmau dreptatea, adevărul celor mulți... Timp vestitor de măreție omenească. Timp greu. Ger și soare își concentrau miezul luminii, puterile naturii deschideau ochii pămîntului, și între undele colinelor țării, o nouă viață se năștea, fragilă părînd, ca toate viețile. Memoria documentelor și memoria acestei țări dezvăluie drumul din vis născut al unui puternic destin, purtător al stelei celor ce nu se lasă învinși, steaua poporului nostru. Dăruit de puterile firii acestui pămînt românesc, omul ales între fiii Țării, între fiii poporului din mijlocul căruia s-a născut, ales între fiii partidului care l-au remarcat, hărăzit a fost să lupte, să trudească, creator de epocă nouă prin faptele lui să fie. Nicolae Ceaușescu, vie memorie afectivă a istoriei pămîntene, poartă în sufletul lui mărețele aspirații ale obștei, cu inima vibrînd de greutatea luptelor trăite de țară, și scrie, cu propria-i viață, strălucitoare pagini de istorie revoluționară. Fragedele puteri de adolescent și-au arătat mugurii, floarea, fructele, încît peste 55 de ani odihnă nu au avut, lucrînd la împlinirea programelor partidului etapă cu etapă. Luciditatea, acțiunile hotărîte, primejdioase de atîtea ori, calda vibrație sufletească de poet vizionar al viselor, i-au dat temeritatea, puterea să înfăptuie, să impulsioneze oamenii, să urgenteze realizarea hotărîrilor de partid și de stat. O viață de continuă atitudine înnoitoare revoluționară. Cunoașterea țării și a oamenilor i-au sprijinit permanent puterile spirituale. Sîntem o națiune care în ciuda tuturor greutăților nu ne-am dezumanizat, nepăsători nu am devenit, cunoaștem și intransigența și omenia și răspundem tuturor marilor apeluri omenești de iluminare a vieții. Sîntem un popor european ce se împotrivește forței, refuză distrugerea vieții pe pămînt, refuză orice fanatism ce ar menține situații anacronice. România Socialistă a răspuns permanent și răspunde cu da speranțelor de pace și unitate ale omenirii. Tovarășul Nicolae Ceaușescu este mesagerul în lume al poporului nostru în mijlocul căruia și-a afirmat strălucita personalitate, în permanent colocviu cu țara. Privesc acest pămînt, al nostru de la marele început al vieții omului. Zăresc în el parcă cerul de sub rădăcinile stîlpilor luminii lumii. El ne susține cerul de sus al puterniciei noastre. Este pămîntul ce freamătă cum a fremătat întotdeauna, viu, treaz, roditor, ținînd piept la toate răspîntiile neliniștilor lumii. Și despre acest pămînt astăzi știm, toți, mai mult. Datorită îndemnurilor tovarășului Nicolae Ceaușescu zilnic ne afirmăm permanența. Civilizația românească se dovedește astăzi prin documente și mărturia tuturor lucrurilor că este o continuitate izvorîtă permanent din dinamica vieții, din osmoza marilor rezerve de inteligență, energie spirituală, vitejie, muncă pașnică, și dor de relații înfloritoare între civilizațiile tuturor timpurilor. Această operă colectivă ce ne alcătuiește firea a prins nou chip în opera conducătorului nostru. Toate marile lucrări, spre dăinuire așezate pe întreg spațiul României socialiste, sînt oglindite în profunzimea lucrurilor esențiale ale vieții. Tovarășul Nicolae Ceaușescu, declanșator de nebănuite energii creatoare, ne-a deschis fereastră spre adîncimea gîndirii, a cunoașterii, și o generoasă fereastră spre lume. Dacă astăzi știm cum să învingem rutina, dacă ne dăruim existența intereselor fundamentale ale țării cu fermitate, clarviziune, înțelegere, dacă toate științele exacte și literatura și istoria, dacă toate artele, poezia, muzica și pictura, întreaga cultură românească și-au cîștigat demnitatea, este datorită faptului că marea deschidere a viziunii asupra orizontului uman creator săvîrșită de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, și-a găsit în secretarul general al partidului o însuflețitoare energie. Tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost și este omniprezent pe toate tărîmurile muncii, dînd exemplul unei neistovite activități de luptător comunist. Grandiosul elan creator al întregului popor i-a urmat gîndirea și exemplul. Valorile civilizației contemporane au fost sădite în fiecare om al națiunii noastre, în privelștea fiecărui colț de pămînt al patriei, în continuă transformare. Astăzi comunicăm lumii experiența democrației noastre socialiste, comunicăm gîndirea și frumusețea artei românești, la mese internaționale politice și culturale, propunerile umanismului românesc sînt adoptate cu interes de către toți cei ce doresc o rezolvare a gravelor probleme cu care se confruntă astăzi omenirea.

Omagiem astăzi măreția Conducătorului României socialiste, scris în istoria țării și a lumii printre marii cîrmuitori de popoare. Nouă urare de viață, pace, gînduri bune și putere de muncă aducem Marelui Comunist pe care întreaga țară îl cinstește și prin muncă frumos săvîrșită îi dovedește patriotismul. Viață lungă urăm Cîrmuitorului neamului, laudă aducem Partidului care l-a crescut și zilnic scriem în cărțile devenirii noastre istoria oamenilor ce luminează acest pămînt românesc, de veacuri înfrățiți prin existența și munca lor. Îngăduiți-mi să rostesc, în numele tuturor, LA MULȚI ANI !

Violeta Zamfirescu

Nobila îndatorire

O dreaptă privire asupra literaturii noastre arată că patriotismul nu este, nu poate fi o temă printre altele, o preocupare sporadică în opera unui scriitor sau a unei generații. El reprezintă o perpetuă stare de spirit, un sublim ideal hrănind trunchiul viguros al creației din toate timpurile. Artiștii cuvîntului s-au simțit profund implicați în destinele patriei, împletindu-și gîndurile, faptele, năzuințele cu acelea ale națiunii căreia i-au aparținut și îi aparțin cu trup și suflet. Această implicare se mărturisește uneori într-un poem — și atunci Eminescu dialoghează superb cu țara lui de glorii și de dor. Alteori, pagini neatinse de curgerea vremii sînt fulgerate de gîndul înalt al lui Tudor Vladimirescu : „Patria înseamnă norodul, nu tagma jefuitorilor !" Și cîte nu s-ar putea spune despre vocația patriotică a literaturii contemporane, care învie chipuri și întîmplări semnificative dintr-un trecut pilduitor sau oglindește, în culorile rezistente ale adevărului vieții și al artei, munca eroică de prefacere socialistă a străvechiului pămînt românesc.

Această vocație perenă a fost încurajată, cu dreaptă stăruință, de faptele și cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu. Am desprins din însuflețitoarele sale îndemnuri, rostite cu atîtea prilejuri, pe cel adresat nouă de la tribuna Conferinței Naționale a Scriitorilor, la 1 iulie 1981 : „Cultivarea patriotismului, a dragostei fierbinți față de țară și popor constituie una din îndatoririle cele mai nobile ale literaturii și artei". Pătrunși de acest adevăr, credem cu tărie, împreună cu Sărbătoritul nostru din ianuarie, că numai scriind pentru astăzi și pentru aici putem spera să fim citiți mîine, pretutindeni.

Ion Hobana

Un om între oameni, o epocă de glorii și împliniri

Urmare din pag. I

Numeroase și renumite sînt ctitoriile durate pe trupul patriei în anii care s-au scurs de la Congresul al IX-lea al partidului. Sînt ctitorii de civilizație materială mai trainice decît bronzul evocat în lirica lui Horatius, ctitorii care atestă hărnicia, patriotismul, geniul creator al poporului român, menite să înfrunte dintele necruțător al vremii și să ducă chipul clipei trecătoare în eternitatea istoriei, căci în acești ani fiecare clipă a trecut și s-a făcut nepieritoare istorie.

Clipele, zilele și anii în care s-a construit Canalul dintre bătrînul Danubiu și Pontul Euxin, această magnifică „magistrală albastră" care va brăzda în veșnicii pămîntul străvechi al Dobrogei, legînd pe unde eminesciene „cetăți" ce duc spre „mișcătoarele singurătăți" ale mărilor și oceanelor, legînd popoarele și țările între ele, sînt clipe, zile și ani ce-au devenit strălucită istorie. Asemenea, zilele și anii care au creat *Transfăgărășanul, Metroul bucureștean*, care au durat din temelii fabrici și uzine, case de cultură, școli și Universități, Teatre Naționale la București, Tîrgu Mureș și Craiova, sate și orașe moderne și mai ales valoarea supremă a societății noastre : *Omul nou*.

Faptele — indiferent dacă este vorba de dezvoltarea creatoare a materialismului dialectic și istoric, de justa rezolvare a problemei naționale, de realizările din economie, de introducerea științei și tehnicii celei mai avansate în producție, de succesele obținute în literatură și artă, de dezvoltarea învățămîntului, de perfecționarea vieții statale și a legislației, de continua adîncire a democrației socialiste, de înfăptuirea unui nou tip revoluționar, de umanism, de împlinirea visurilor celor ce muncesc — ne îndreptățesc să numim această perioadă din istoria Patriei : *Epoca Nicolae Ceaușescu*, pentru că epoca poartă în fizionomia ei intimă însemnele puternicei personalități a secretarului general al partidului și președintele țării, ale eminentului nostru conducător care întruchipează cele mai de seamă atribute ale etnopsihologiei românești : geniul creator, omenia, demnitatea națională, patriotismul fierbinte, curajul neînfricat, neîntrecuta putere de muncă și dorința de a trăi în pace și colaborare cu toate popoarele lumii. La a 70-a aniversare, alături de întregul nostru popor, îi urăm din inimă *La mulți și fericiți ani* spre binele și fericirea poporului român, spre pacea lumii de azi !

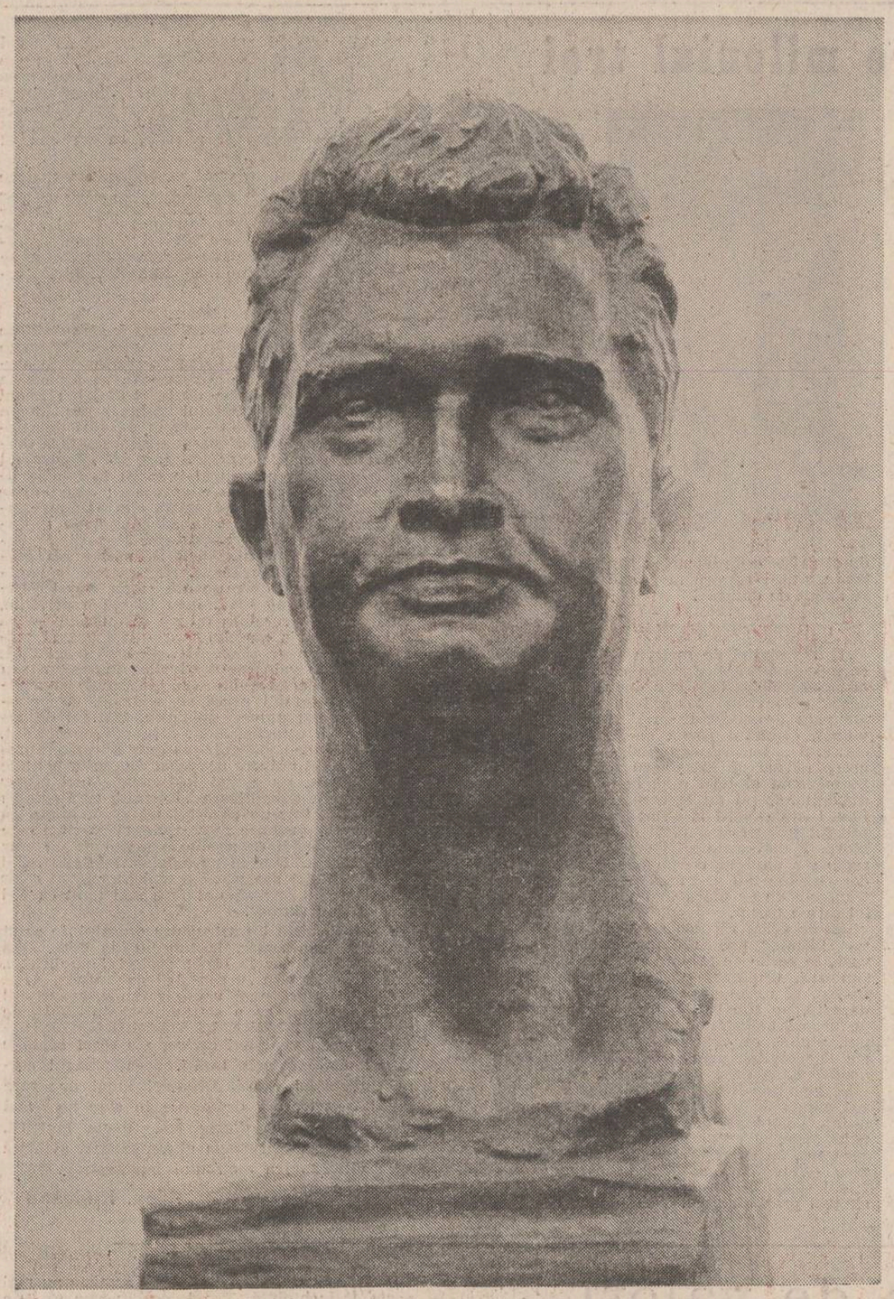

Sculptură de Ion Jalea

Îndemn și luciditate

Am învățat că timpul este cea mai mare bogăție de care dispunem. Folosit cum se cuvine, el poate duce la mari înfăptuiri. Ca scriitor, m-am obișnuit să observ mai puțin cum trece timpul (oricum, asta se simte de la un an la altul, chiar de la o zi la alta) — și mai mult, mai atent, ce lasă timpul în urmă, în noi și în jurul nostru, în societate. Meseria de reporter în vreme de pace (iar prin părțile noastre a fost și este pace, ne aflăm la datorie după 42 de ani de pace, menținută, ce-i drept, printr-un „echilibru al înarmărilor") — mi-a cerut să investighez cotidianul ; să îl cercetez pe omul de azi în cotidian, ferit de conflicte sîngeroase, de alarmante convulsii social-politice ; să descifrez cum determină el, omul, prefacerile, înnoirile, și cum se răsfrîng acestea în existența lui ; și ce îndemnuri îl influențează mai insistent. De mai bine de 22 de ani, societatea socialistă românească poartă amprenta gîndirii președintelui Nicolae Ceaușescu, a felului său de a acționa în prezent, dar și de a lega prezentul de trecut și de viitor, de a pune în valoare continuitatea de aspirații. Cel mai puternic, mai des repetat, mai convingător îndemn ce ni s-a făcut în anii aceștia a fost și este — de a munci, de a progresa prin muncă, de a dobîndi satisfacții prin muncă.

În cotidian, omul nostru se încadrează într-un proces al muncii și instruirii, ce îl pretinde un efort permanent. Cunoaște succese, suportă eșecuri, își stimulează ambițiile de redresare. Viața personală, pe care și-o orînduiește fiecare cum poate, cum crede de cuviință, este dependentă și de cea colectivă, de interesele generale. Trecînd în literatură, imaginea omului în cotidian se transformă, căci fiecare scriitor o recepteză în felul său. Nimic mai firesc. Totul e ca prin receptare imaginea să nu se deformeze pînă la trădarea originalului. Am fi în pierdere neglijînd o dimensiune a omului dintotdeauna, poate mai accentuată azi la noi : dimensiunea eroică. Este o obsesie a mea și rog a fi luată ca atare. Dar gîndul nu mă duce neapărat la omul prins în război, pe cîmpul de luptă. Eu îl am în vedere pe omul-înfăptuitor în cele mai diferite domenii, în construcții, în scris, în artă, în lucrarea pămîntului, la catedră, peste tot unde se depune o activitate. Oare străduindu-te la o invenție, la o carte, la o casă, căutînd răspuns la o întrebare chinuitoare — nu se-ntîmplă să ajungi în situații limită ?

De această dimensiune eroică țin și frămîntările individului în permanentul efort de a-și găsi locul și rostul în societate. Am mai scris : dacă nu am avut privilegiul de a vedea idei, eu am văzut oameni muncind. Am văzut și constructori pe schele, dar și pe cîțiva dintre marii noștri scriitori murind cîte puțin cu fiecare pagină nouă. Dimensiunea eroică se manifestă în cotidian și exclude idilicul, schemele, nu poți fi eroic decît în confruntare cu ceva perimat, inadecvat, neîmplinit în tine și în cei din jur. Cred că viața omului-înfăptuitor își are dramatismul ei de la vîrste fragede și pînă la moarte, chiar și în cele mai favorabile condiții social-politice. De cînd începi să gîndești, să-ți pui întrebări, să cauți răspunsuri. Dacă înfruntăm dramatismul în viață, de ce l-am evita în creație ?

Dimensiunea eroică a cotidianului o descoperă fiecare scriitor în zona sa de investigație, cu uneltele sale. Am manifestat interes pentru omul constructor. Chiar dacă nu mi-aș fi declarat implicarea în realitate, ieșind din casă, avînd multe drumuri de făcut prin orașul București, prin alte orașe, sate, n-aș putea să nu urmăresc ce se petrece și cum se petrece pe frontul muncii. În contextul dezvoltării tuturor zonelor țării și a sectoarelor de activitate, am urmărit și procesul de refacere și modernizare a Capitalei, incluzînd cartiere, artere noi, metroul, amenajarea Dîmboviței, centru civic, marile platforme industriale, așezămintele de interes obștesc. De mulți ani, se străduiesc în cotidian sute de mii de constructori. Această străduință a tuturor, într-un timp scurt, mi se pare de-a dreptul impresionantă.

Îmi zic : în simțire și gîndire, în felul lor de a fi, oamenii aceștia săritori, întreprinzători, trebuie să aibă ceva mai aparte, ar fi o tristețe să nu aflăm și să nu spunem ce soi de oameni sînt. Altfel, cum să-mi explic munca lor eroică, în condiții grele, adesea, cu neprevăzut, pretinzînd mereu soluții noi, adecvate, reușitele cu adevărat remarcabile ? Profesional, ei au făcut un mare salt, stăpînesc tehnica, au și pasiune pentru tehnică. Știu să prețuiască timpul. Altfel, cum arată ? Ce gîndesc și spre ce se-ndreaptă ? Au și ei slăbiciuni și minusuri ca oricare. Toate acestea se observă ușor și își găsesc locul în pagina de literatură. Cred însă că ignorarea de către scriitor a dimensiunii eroice, de înfăptuitor, în împrejurările date, în luptă cu timpul, ar fi nu numai o eroare omenească — ci și una artistică.

Impresia este că ei, constructorii, și toți cei ce muncesc cu brațele și cu mintea modifică doar peisaje urbanistice, industriale, învață pe alții meserii, îndeplinesc un program de activități. Privind mai cu atenție, constați modificări în peisajul uman, severe, poate definitive mutații în conștiința multor categorii, ce tind a redefini un fel de a fi al poporului nostru. Iar dacă așa stau lucrurile, dezvoltarea societății românești se cuvine a fi cercetată cu răspundere, înțeleasă și exprimată în tendințele ei, prin înfăptuirile ei. Îndemnul președintelui Nicolae Ceaușescu la muncă este dublat de un îndemn la luciditate : „Și noi ne aflăm printre aceia care am spus întotdeauna și spunem și acum că făurirea socialismului nu se realizează în condiții de paradă, că el se înfăptuiește în condiții grele, că trebuie transformată societatea."

Scriind, simt și pricep în rînd cu toți că sîntem generația unui cotidian eroic. Iar această dimensiune eroică generatoare de adînci prefaceri sociale și morale dă substanță literaturii de actualitate, indicînd o direcție fertilă.

Nicolae Țic

URARE

Urmare din pag. I

neamul său în inimă necontenit, iar ceea ce există mai minunat în casa patriei, conceptiei sale datorăm. Această devenire istorică de o grandoare neasemuită cu vreo altă perioadă a evoluției în timp și care a cuprins toate laturile vieții materiale și spirituale, o numim și va rămîne peste vreme, „Epoca Nicolae Ceaușescu" ; epocă de mari dimensiuni în definitivarea noilor structuri : totul sub imperativul valorii.

Crez. Demnitate comunistă. Muncă. Veghe. Respirăm cu secretarul general izbînzile, bucuriile, adevărul. Viața sa e o carte de învățătură și e curcubeul iubirii de patrie. Și e voința noastră.

Sărbătorind un Om, sărbătorim patria ; sărbătorim înfrățirea grîului sub tricolorul izvodirii noastre la o zi anume de ianuarie păstrîndu-ne datina străbună de a ne omagia bărbații viteji al căror destin se contopește cu destinul poporului său. Și-i fie viața în viitor de glorii, mereu spre izvorul de apă vie al eternului românesc, să urce la catargul ca o coloană infinită stindardul împlinirilor ca fiecare gînd al său să se făurească. „La mulți ani", pentru binele patriei !

Antologia «Luceafărul»

Partidul, Ceaușescu, România

Trăim aceste fericite zile
Înscrise-n viața-ntregului popor
Precum istoria înscrie-n file
Cu litere de aur mersul lor.

Sînt zilele ce-n inimă așteaptă
Și care mărturii prin timp rămîn
Căci ne conduce-o forță înțeleaptă
Partidul nostru Comunist Român.

Și-n fruntea lui cea limpede veghează
Un înțelept și ne-nfricat bărbat,
Inimă tînără și minte trează,
În care țara-ntreagă s-a-ntrupat.

E Omul — Ceaușescu Nicolae
Iubit ca steagul nostru tricolor.
Ca steagul roșu limpede văpaie
În zborul liber către viitor.

Conducător iubit, dorim să vii,
Chemat de țară și chemat de vreme
În fruntea scumpei noastre Românii
Ca soarele în fruntea unei steme.

Din anii grei legat de-acest popor,
Curat ca lacrima, ai fost făclia
Ce-a luminat și-adînc și-nălțător
Ca să-nflorească, nouă, România.

O țară, suverană, de renume
Prin muncă, omenie și-adevăr
Prin numele aceluia ce-n lume
Îi duce crezul peste mări și țări.

Întru mulți ani și multă sănătate,
O tinerețe veșnică-ți dorim
Cu datinile din străbuni lăsate
Azi, fiu iubit al țării, te cinstim.

Căci tuturor ne ești în veci mîndria
Și conștiință trează luminînd.
Partidul, Ceaușescu, România
E tot ce-avem mai scump pe-acest pămînt.

Al. Andrițoiu

Poporul — simplu numele-i rostește

De cînd e neamul românesc pe glie
Și mai departe încă, din străbuni,
El a știut în cinste să și-i ție
Eroii bravi, bărbații curajoși.

Și fost-a dat prin secoli, ca să fie
Aici, pe plai de doină, la Carpați,
Pe nesfîrșita dorului cîmpie
Să-și spună viața ne-nfricați bărbați.

Ca niște munți, prin veacuri, au trecut
Lăsînd statura vremilor pecete.
Durerea gliei crîncen i-a durut
Și libertatea țării le-a fost sete.

Ei s-au numit Cel Bun și Cel Viteaz
Și s-au numit Cel Mare și Cel Drept,
Cum îi păstrăm în suflete și azi
Scriși în adîncul inimii, la piept.

Iar între ei, cu literă săpată
În spațiul cel mai pur al noii vieți
E viața unui Om îngemănată
Cu gîndul țării liber și-ndrăzneț.

El și-a unit destinul cu Partidul
El cu poporul are legămînt,
Cu noul ev pe care, construindu-l,
Îi vede visul lumii luminînd.

Erou între eroi, un om ales
Istoriei să-i scrie noul mers
Adună țara de la munți la șes
Să-și poarte, liber, vrerea-n univers.

Om între oameni, brav bărbat al gliei,
Pentru Partid trăind, pentru popor
El e chezaș că drumul României
Urca-va demn și drept spre viitor.

Poporul simplu numele-i rostește
Din mari orașe-n cel mai mic cătun.
Azi, Ceaușescu, spus pe românește,
Înseamnă Cel Viteaz, Cel Drept, Cel Bun.

Și-n ceasul cînd ianuarie și-arată
Lumina de-mpliniri, aniversară,
Sărbătorînd un om vom spune : iată,
Sărbătorim un crez măreț și-o țară.

De cînd e neamul românesc pe glie
Și mai departe încă, din străbuni,
El a știut în cinste să și-i ție
Pe cei mai curajoși, mai drepți, mai buni.

Nicolae Dragoș

Ctitorul

Cu visuri îndrăznețe și-a scris copilăria
În cartea înțeleaptă a comunistei căi
Și din fintina țării și-a tras mereu tăria,
Ca să-i răsfrîngă dorul și soarta-n ochii săi.

Și dacă, prin obîrșii, el vine de departe —
Din prima rădăcină de sînge voinicesc —
Era sortit cu firea mereu să țină parte
Celor ce sînt ai țării și-n țară veșnicesc.

Călătorindu-și virsta prin sevele iubirii
El s-a clădit în lupte și-a devenit bărbat
Și-un neam întreg de inimi cu harul nemuririi
În pieptul său de ctitor s-au contopit și bat.

Născut să-ntruchipeze lumina libertății
Pe temelii străbune, aici, lîngă Carpați,
S-a logodit prin fapte spre binele cetății
Cu soarta legendară a bravilor bărbați.

La cîrma vieții noastre aflat cu neodihnă
Printr-un destin romantic de comunist și om
El știe să cuprindă și-ntreaga țării tihnă
Și rostul viu, de floare, al fiecărui pom.

El singur ni-e oglinda curată pentru visuri
Și-așa cum peste lume rotește un apel
Să nu se prăbușească pămîntul în abisuri
Înalță-n demnitate un românesc drapel.

Măsura noastră-n toate și dragoste supremă
Și arhitect al păcii deschizător de căi
El lumii-ntregi vorbește prin românească stemă
Și-o face prețuită, ca țară între țări.

Reașezînd în drepturi și cinstea și dreptatea
La mîndra ctitorie a României noi,
El, Omul — Ceaușescu, veghează libertatea,
Și definindu-i viața ne definim pe noi.

George Țărnea

CERTITUDINILE UNEI EPOCI —

Deschideri spre mileniul trei

După jumătate de oră de mers, acomodat cu atmosfera specifică și cu decorul stațiilor — fiecare cu personalitate distinctă —, ești atît de obișnuit cu ideea că în această lume subterană oamenii își fac drum pe diferite scări, încît, apropiindu-te de capătul călătoriei, mușchii picioarelor ți se pregătesc singuri parcă pentru reflexul de a urca treptele spre ieșire. Te și întrebi cîte or fi, cît de „adîncă" e ultima stație, cînd, deodată, lumina neonului din vagon se amestecă brusc cu lumina zilei, iar în locul pereților de beton ai tunelului ți se deschide în față... cîmpia nemărginită, un ogor imens de grîu răsărit ! Păstrînd proporțiile, probabil că aceasta este esența șocului prin care trec scafandrii la revenirea din adîncurile mării sau cosmonauții întorși la starea firească de pămînteni. Nu te așteptai să găsești, chiar așa, la vedere, la suprafață, stația **Depoului I.M.G.B.** — punct final al magistralei a doua a metroului bucureștean ! Cadranul ceasului electronic indică exact treizeci de minute de la plecarea din stația **Pipera** — incomparabil, și chiar incredibil, față de durata călătoriei cu mijloacele „clasice" de transport în comun, la suprafață, de la un capăt la celălalt al Capitalei. Fără îndoială, economia de timp e spectaculoasă, am vorbit amănunțit despre incalculabilele avantaje ale metroului, înțeles ca o autentică prelungire a vieții, într-un reportaj de pe vremea inaugurării magistralei întîi. De data aceasta, după două zile de drumuri pe ambele magistrale, mi se pare că întrevăd semnificația mai profundă a acestui organ, vital pentru dezvoltarea impetuoasă a orașului de deasupra rețelei subterane...

Într-un sens mai larg, aceste linii ferate de sub pămînt reprezintă ceea ce constructorii numesc, în limbajul lor „căi de acces". Între așanumitele lucrări de „organizare de șantier", căilor de acces li se acordă o importanță comparabilă poate doar cu responsabilitatea actului de asistență la nașterea unui prunc. Va trăi sau nu — aceasta e miza comună a medicului mamoș și a constructorului. Copilul și viitorul oraș modern — București —, „înfășat", deocamdată, de jos pînă sus, în desișul unor păduri de schele, se nasc pentru a ne duce mai departe menirea. Ca niște părinți sentimentali, ridicăm citeodată numai un colț de învelitoare de pe trupul pruncului minunat care crește sub ochii noștri — „într-o zi, cît alții într-un an". Și ce vedem ? Bulevarde largi, piețe spațioase, pasaje-unicat, șosele de centură, centre comerciale, constelații de cartiere (adevărate microașezări urbane), toate gravitînd în jurul acelei inimi care va fi centrul politico-administrativ al Capitalei țării. Din acest punct de vedere privind lucrările, metroul este gîndit, organizat și realizat ca o esențială componentă a infrastructurii viitorului nostru București. Odată așezat temeinic acest sistem de comunicație și transport, cu nervurile sale încă în execuție, știm că avem de fapt realizat fundamentul lucrărilor de suprastructură, frontul sigur și larg deschis pentru toate etapele ulterioare pe verticală. Îmi amintesc cum, pe diferite șantiere, la terminarea „căilor de acces", vedeam oamenii frecîndu-și palmele de bucurie : simțeau, cu adevărat simțeau că-i furnică în palme nerăbdarea de a se apuca de muncă !

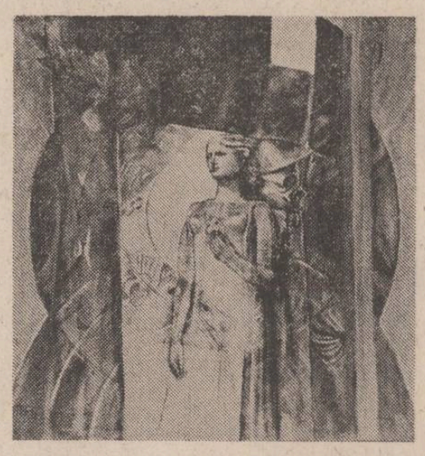

★

„Gura" stației de metrou **Gara de Nord**, de curînd dată în exploatare ca finiș convergent al magistralelor întîi și a doua se deschide încă de sub copertina intrării la casele de bilete ale gării feroviare. Practic, rapid, comod și civilizat, călătorul pornit de la Baia Mare spre cartierul bucureștean Balta Albă, bunăoară, n-are nevoie de galoși sau de umbrelă. Dintr-un capăt al țării pînă la o margine actuală a Capitalei, el nu face nici un pas sub cerul liber ! Am coborît la Cringași, de unde se vede barajul uriașei acumulări de apă de la Lacul Morii. E dimineața zilei de 12 ianuarie 1988, la radio s-a anunțat vreme blîndă, cu zero grade, dar degetele nu se mișcă ușor pe creion cînd transcriu de pe placa inaugurală din vara anului care a trecut.

Respir aerul răcoros și curat, lacul este încă un „plămîn" pentru oxigenarea orașului. Astă vară, în serile de căldură caniculară, cînd adăstam aici, urmăream firul limpede, albastruverzui, al riului zăgăzuit în albia nouă, pînă departe, pe sub bolțile elegante ale salbei de poduri cu balustrade forjate, fără să-mi închipui, atunci, că voi intersecta, pe dedesubt, firul Dîmboviței, printre călătorii unui tren pe magistrala a doua a metroului. Îmi frec degetele, gîndindu-mă la oamenii pe care i-am văzut muncind aici în ianuarie trecut : minuiau utilaje complexe, dar și lopeți, și cazmale, și tîrnăcoape, și rîngi de oțel — la minus cincisprezece, ba chiar mai multe grade Celsius sub zero —, pe cînd autobuzele patinau pe polei, frigul strașnic pătrundea și în mașină, și nu te simțeai prea bine, ca spectator, în spatele parbrizului, privind muncitorii muncind în gerul sticlos de afară. Ce înseamnă un biet creion între degete, îmi spun, pe lîngă o rangă grea de care ți se „lipește" palma ?! Din asemenea mii și mii de scene, instantanee pe retina reporterului, s-a închegat efortul uriaș, întrupat în ceea ce vedem și folosim, ca un bun al nostru, al tuturor...

Ca și metroul, această grandioasă amenajare hidrotehnică a fost pusă în operă, cum se exprimă constructorii, la inițiativa și sub îndrumarea directă a secretarului general al partidului, făcînd parte din același plan de ansamblu, vizionar și științific elaborat, după care se modernizează continuu capitala României socialiste.

★

Aceste rînduri nu intenționează să substituie un „ghid" al metroului bucureștean. Trebuie totuși spus că, de la **Cringași**, trecînd prin stațiile **Semănătoarea** și **Grozăvești**, se ajunge la răspîntia de la **Eroilor**, de unde poți lua trenul către capătul cartierului Militari sau înspre **Piața Unirii**, devenită — prin pasajul de subtraversare — stația cea mai importantă a magistralei a doua : coborînd spre sud, pe traseul de mult cunoscut, ajungi în final în fața lanului de grîu despre care vorbeam ; suind către nord, toate opririle reprezintă cîte o tulburătoare surpriză (escalatoarele și balcoanele suprapetajate de la **Universitate**, jocul spațiilor armonioase de la **Piața Victoriei**, atmosfera destinsă de la **Aviatorilor...**). Revărsarea de lumină și de tonuri deschise din stația **Aurel Vlaicu** e atît de sugestivă, încît îți ridici privirile, căutînd bolta cerului. Îmi zic că metroul — ca o lume nouă a marelui oraș — își merită cartea, cineva o va scrie, dar, pînă să o citească, pînă să știe valoarea eforturilor depuse pentru înfăptuirea acestei bijuterii de artă monumentală, bucureștenii parcă se schimbă, de pe acum, în acest univers subteran. Cîștigul de urbanitate în comportament este atît de evident, încît el însuși, cîștigul, produce mirarea noastră : în acest univers guvernat de multă politețe și curățenie, nu a mai fost nevoie nici măcar de tăblițele dăscălitoare „Păstrați curățenia !". De curînd, într-un reportaj televizat, aflam că pe o insulă oarecare se amendează cu cinci sute de dolari gestul de a arunca pe trotuar un muc de țigară ; călătorind pe magistralele metroului nostru, îți dai seama că prețuirea muncii celor ce au asudat sub pămînt face mai mult ca toți dolarii din lume...

Călătoria prin infrastructura orașului, în acest ianuarie aniversar, la început de 1988, mă obligă să-mi duc la capăt proiectul publicistic, aflat încă în faza „organizării de șantier". Aflat și el în pragul unei vîrste rotunde, reporterul se simte dator cu o sinteză a maturității de gazetar : „ROMÂNIA ÎN PRAGUL MILENIULUI III" se va numi cartea, ale cărei capitole le ordonează Istoria însăși, de-a lungul etapelor actualei Epoci. Drumuri lungi duc spre această carte, dar drumurile în sine nu mai sînt piedici, ba dimpotrivă, devin invitații, cum te convinge rețeaua ultramodernă, avîntată spre viitorime, a metroului bucureștean.

Alex. Rudeanu

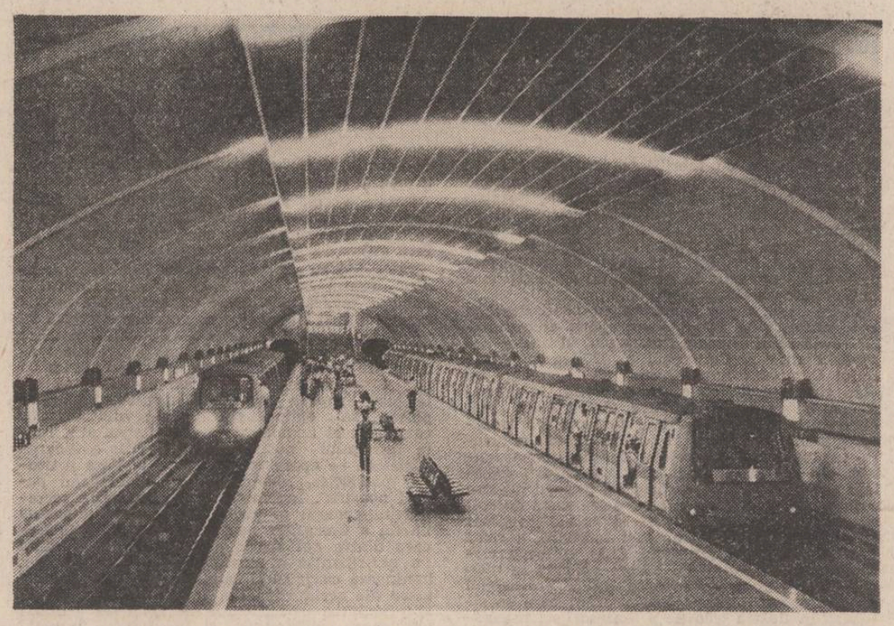

București — Cetate comunistă

București, a gloriei Cetate
și-a mîndriei noastre românești
peste tine veacurile toate
au trecut dar tu nu-mbătrînești.

...Căci în tine-a fost ca să se nască,
biruind năpraznice furtuni,
comunista vrere, românească,
a întregii noastre națiuni.

Ieri — cu tricolorul pe brasarde
te-avîntai luptînd vijelios.
Azi — așterni măreț bulevarde
Socialismului victorios.

Zi de zi ți-e fața tot mai nouă
pe-a ta vatră-n care, legendar,
drumul ni l-a-nscris Congresul Nouă
cu azur, cu aur și cu jar.

Nu-s pe lume stavili și nu-s pante
să ne-ntoarcă de pe drumul bun.
Stropii de sudoare diamante
și coroana trudei noastre pun.

București, sub veșnicile astre,
Salba luminoaselor zidiri
oglindește-n Dîmbovițe-albastre
slava marii tale împliniri.

Fiindcă tot ce-am năzuit, există !
Tot ce încă năzuim — va fi
Iară tu, cetate comunistă,
București, mereu vei străluci

Și în Cartea Vremii vei rămîne
cu Eroul care-ți duce-n mîini
facla Revoluției Române,
steagul comuniștilor români.

Soarele pe bolțile-ți curate,
răsărind din tine, București,
Va-ncălzi în veacurile toate
inimile noastre românești!

Victor Tulbure

Flori din românești livezi...

„La mulți ani", cu crini și cetini, ghiocei
de sub zăpezi,
La mulți ani, cu zbor de inimi, flori
din românești livezi
Ziditorului de pace, ctitor de țară
și înțelepciune,
Arhitect al făuririi unei vieți mai drepte
și mai bune.

„La mulți ani", cu grîu de vară și cu
brațe de mineri,
Cu cravatele scăldate-n soare de
gingașii pionieri,
Din albastrul salopetei și a dimineții rouă,
Un prinos de dragoste aducem ziditorului
de țară nouă.

„La mulți ani", spun cărturarii și din
slova tipărită
Îi urează dăinuire de coloană infinită.
„La mulți ani", din munți și de la mare,
de pe pajiște și deal,
De la Țara Românească, din Moldova
și Ardeal.

„La mulți ani", din Mioriță și din
strămoșescul dor,
Celui ce-a făcut Imn țării și mai
mîndru-al ei tricolor,
Neamul nostru de milenii, aninat
de munți, se adună
„La mulți ani", din nai și bucium
și colinde să îi spună.

Și cu cetini de la munte și cu
albastrul mării,
Noi venim cu toți laolaltă, din rotundul
miez al țării,
Cu urarea strămoșească, de la daci,
de la romani,
Ceaușescu să trăiască !
Ceaușescu la mulți ani !

Radu Vaida

Rotundă, inima țării

Mă bucură iarna prin căderea ninsorii,
În zborul ei curat și-n lumina curată
Ca două flăcări mari a sărbătorii
De inimă ce se arată

Mă bucură toate cît timp se-ntretaie
Cu munți, cu iarbă, dealuri și piraie
Arcuite-n genunchi, pînă-n șaua zării,
În zborul lăuntric în care s-au pus
Să deseneze, rotundă, inima țării
Fluturată de aripi, mai sus ;

Mă bucură prezența mea dreaptă
Printre lucrurile crescute cu mine
Ca o linie verticală,-nțeleaptă,
Într-un pămînt hărăzit să lumine !

Dan Florian

Al nostru

Este al nostru
Cum aripa este a zborului,
Al nostru,
Cum seva e-a frunzei și florilor,
Al nostru,
Cum corabia este a apelor...
Ceaușescu este al nostru
Cum inima este
Cetatea șingelui
Ce-i ritmează înalt
Flacăra vie.

Victor Rusu

Restituirea de valori

Urmare din pag. 1

torii lor trecuți prin paginile „Luceafărului", merg pe urmele acestei schimbări la față a literaturii române.

Cum să vă spun de Ioan Alexandru, **Vis planetar** de Cezar Baltag, **Persoana întîi plural** de Ana Blandiana, **Singur printre poeți** de Marin Sorescu, **O viziune a sentimentelor** de Nichita Stănescu, **Călătoria** de George Bălăiță, **Cantonul părăsit** de Fănuș Neagu, **Viața deocamdată** de Ioan Alexandru, **Ultrasentimente** de Adrian Păunescu, **Poeme** de Marin Sorescu, **Dreptul la timp** de Nichita Stănescu, **Sufereau împreună** de Ion Băieșu, **Somnul pămîntului** de D.R. Popescu, **Călăul cel bun** de Vasile Rebreanu, **Infernul discutabil** de Ioan Alexandru, **La ritmul naturii** de Constanța Buzea, **Imnuri pentru nesomnul cuvintelor** de Mircea Ciobanu, **Mieii primi** de Adrian Păunescu, **Poarta cetății** de Gheorghe Pituț, **Singurătate în doi** de Ioanid Romanescu, **Zoosophia** de Ion Gheorghe, **Sfera ginditoare** de Grigore Hagiu, **Poziția aștrilor** de Dan Laurențiu sînt tot atîtea titluri emblematice pentru starea de spirit a literaturii care se scrie de la 1965 încoace. O seamă întreagă de debuturi întîrziate, de reveniri după lungi perioade de tăcere se produc după 1965, cînd reapar, de pildă, Ion Vinea, Vasile Voiculescu sau își tipăresc primele lor cărți poeți ca Șt. Aug. Doinaș, Leonid Dimov și alții. Scriitori din mai multe generații se întîlnesc într-un șuvoi comun, dens și de bun augur pentru literele autohtone. Încep să apară și studiile și monografiile imposibile de imaginat pînă acum : **Panait Istrati** de Alexandru Oprea, **Viața lui Alexandru Macedonski** de Adrian Marino, **Eminescu și Schopenhauer** de Liviu Rusu, **Modernitatea clasicului I.L. Caragiale** de B. Elvin, **Panorama deceniului literar românesc** de Al. Piru, **Evoluția și formele genului liric** de Edgar Papu și cîte altele.

Evenimente de seamă, echivalente cu apariția operelor originale, devin multe reeditări, opere intrate în circuitul cultural după o lungă perioadă de așteptare. Ultimele două decenii vor rămîne marcate de seria de **Opere** de Ion Slavici, **Opere** — Liviu Rebreanu, dar mai ales prin seria de **Opere** Mihai Eminescu în volumele căreia sub o îngrijire științifică modernă este dezvăluită la adevăratele-i dimensiuni contribuția publicistică și concepția politică a poetului Mihai Eminescu. Un eveniment rămîne și reeditarea scrierilor lui Vasile Pârvan, arheolog de faimă europeană, care a influențat o întreagă generație prin cursurile sale. Nu mai puțin însemnată rămîne reapariția **Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent** de G. Călinescu, într-o ediție revăzută de autor, operă controversată și monumentală fără de care fața literaturii române nu mai poate fi închipuită. Timid încă, începe să fie propus cititorului nostru Nicolae Iorga a cărui operă uriașă și genială cere un șantier de lucru pe măsură. Libertatea de opinie existentă în această perioadă a dus uneori și duce încă la contestarea marilor valori, dar mersul lor ascendent nu poate fi oprit. Afirmarea și restituirea de valori este semnul unei noi epoci culturale, deschisă de Congresul al IX-lea. Iar însemnătatea ei ne-o dă chiar una din cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu, unde-l vom afla pe G. Călinescu citat în chip exemplar. Adevărul literaturii române iese și astfel la suprafață.

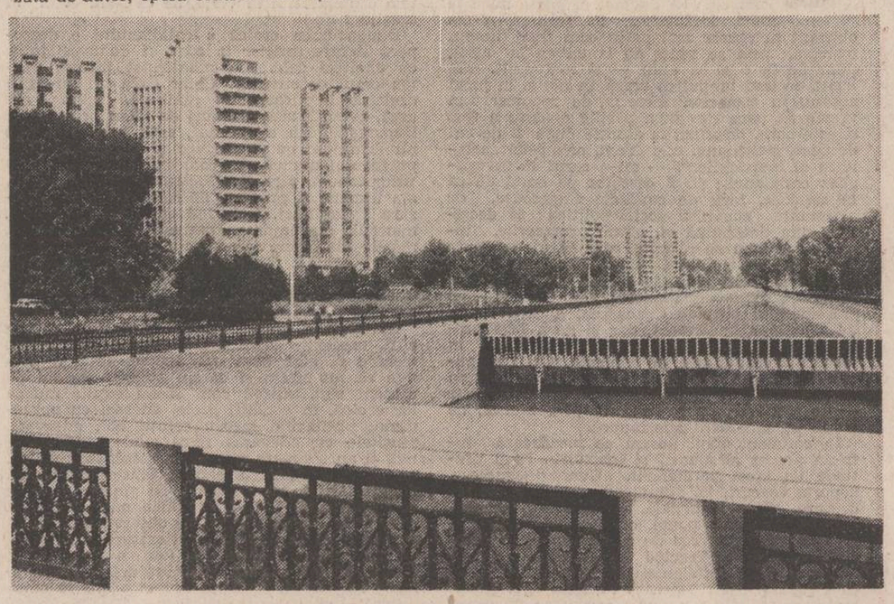

teatru

Mărturii pentru viitor

„Viitorul teatrului, cred eu, se află în ciocnirea de idei, în confruntarea destinelor omenești, în tensiunea pe care o proiectează în conștiințe imensul proces de trecere din domeniul necesității în domeniul libertății", aprecia autorul piesei **Puterea și adevărul**. Coordonatele între care situa **viitorul** artei teatrale au fost și sînt continuu **prezente**. Fiindcă absența confruntărilor de idei și destine desființează dimensiunea dramatică, esența spectacolului de teatru, încît publicul se simte frustat iar textul ar coincide cu un monolog auster și plat. Neîndoios că există grade de intensitate a ciocnirilor de idei și a confruntărilor destinelor umane, amplitudinea acestora măsurînd distanțele dintre tragedii, drame, tragicomedii, comedii, farse, feerii etc. Și teatrul românesc contemporan, după o perioadă imediat postbelică destul de conformistă, cînd vechea tradiție se părea a fi ruptă iremediabil, a reînnodat firele dublului contact pretins de spectacolul scenic : cu realitatea socialistorică dinamică și cuceritoare și cu masele de public cărora li se adresează spectacolele. La urma urmelor, așa-numita primă la public e consecința așa-numitei prize de conștiință, aceasta din urmă fiind esențialmente un racord la realitate, la autentic, la veritabila problematică umană de strictă actualitate și, în același timp, perenă.

În ultimele două decenii, dramaturgia și-a recîștigat un statut durabil, temeiul acestuia stînd în luarea în posesie — prin mijlocirea unor formule și stiluri variate — a realității sociale. Compensativ, publicul răsplătește permanent, prin masive prezențe, ampla mișcare teatrală românească. Și asta, înainte de orice, fiindcă publicul receptează, pe scenă, propriile-i probleme, simțăminte, dileme. Indiferent de natura imediată a spectacolului, spectatorul pactizează cu sau polemizează cu unii sau alții dintre eroii de pe scenă. Firește, nu spun o noutate. Să nu se uite însă că au existat și acei ani dogmatici cînd o asemenea adeziune nu era depistabilă decît într-o proporție neînsemnată, cînd ilustrativismul și tezismul piueselor complotau decisiv la demolarea statuii artistice a dramaturgiei înseși. Se eludau, în fond, trăsăturile ce instituie sine qua non-ul teatrului, lămuritor expuse cîndva de un dramaturg contemporan, adresîndu-se concomitent mai multor receptori, teatrul este, prin forma sa de comunicare, o artă de esență socială și democratică. De aici și nevoia permanentă de a-și crea un consens cu publicul. **Asta presupune a fi el însuși un reflex al gîndurilor, întrebărilor, dilemelor omenirii.** Ocazie cu care, poate, dramaturgul român replica sloganului sartrian : „teatrul nu se preocupă de realitate, el se preocupă de adevăr". Antinomia mi se pare falsă, întrucît teatrul se preocupă de adevărul dintr-o realitate socială sau alta, adevărul absolut fiind de domeniul filosofiei nu al dramaturgiei.

Piesele de teatru românești actuale și-au cîștigat spectatorii pe care îi merită. Ei sînt și primii comentatori, criticii chiar, ai spectacolelor. Dar ei sînt și virtuali Duma, Stoian, Olariu **(Puterea și adevărul)**, Ion, Marcu, Silvia **(Acești ingeri triști)**, Diogene, Aristip **(Diogene cinicul)**, Melania, Marcu **(Într-o singură seară)**, Irina **(Matca)** Ioniță, Dumitraș, Manolescu, Braharu **(Opinia publică)**, Marcel, Alina, Mira, Teofil **(Camera de alături)**, Mircea cel Mare **(Io, Mircea voievod)** Arbore, Mihail, Ștefan **(Săptămîna patimilor)**, Andrei Dumșa **(Patima fără sfîrșit)**, Melania **(Mobilă și durere)**, Dobromir, Aretia **(Dalbul pribeag)**, Bărbatul, Femeia **(Regina Lear)**. Așa cum ei, spectatorii, se regăsesc portretizați autentic — adevărate esantioane ale unei epoci efervescente, — în atitea și atitea alte lucrări dramatice contemporane : **Ionestii, Audiență la consul, Nu ne naștem toți la aceeași virstă, Nu sînt turnul Eiffel, Mirilala, Regina balului** etc. Fiindcă teatrul românesc, astăzi, prin amplitudinea dezbaterilor etice, prin amploarea fără precedent a adevărurilor rostite și, nu în ultimă instanță, prin diversitatea stilurilor, cucerește și acaparează, îndrumă și invită la meditație.

Mircea Constantinescu

film

Timp eroic pe plaiuri de legendă

Entuziasmului și emoției cu care întregul nostru popor își sărbătorește conducătorul, cititorii și arhitectul inspirat al României contemporane, secretarul general al partidului și președintele țării, tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU**, i se alătură firesc, cu creații semnificative, și cineaștii.

Documentar politic vibrant, realizat cu inspirație și talent de doi autentici **oameni de cultură** — cineastul **Virgil Calotescu** și poetul **Nicolae Dragoș** — filmul **Timp eroic, pe plaiuri de legendă** se constituie într-un înflăcărat și emoționant omagiu adus neostenitului patriot, militantului revoluționar, strălucitului conducător al unei măreațe opere de înălțare a patriei pe noi culmi de progres și civilizație.

Structurată pe ideile-forță ale legendelor dedicate muntelui, apelor țării, pămîntului, muncii, pasiunii pentru carte pelicula își completează ansamblul armonios cu imaginile simbol ale transformării Capitalei într-un oraș modern, emblematic pentru aspirațiile civilizației socialiste. Desprinse din cronica vie a anilor ce au urmat istoricului Congres al IX-lea al Partidului Comunist Român, ani numiți cu prețuire și unanimă mîndrie de toate conștiințele națiunii **„Epoca Nicolae Ceaușescu"**, imaginile filmului reconstituie într-o metaforică simetrie răspunsul prezentului adus legendelor trecutului, simbolurile eroismului cotidian față cu frumusețile perene ale naturii aflate într-o permanentă metamorfoză.

Tîlcurilor legendelor de odinioară ale muntelui li se adaugă într-un inspirat montaj epopeea Transfăgărășanului, simbol al puterii omului nou, al științei și voinței de a făuri monumentale opere ce vor dăinui pentru generațiile viitoare.

De la solemna curgere a Dunării la farmecul tainic al Deltei, legenda apelor este prefigurată în contemporaneitate prin victoria oamenilor, care le-au dăruit noi dimensiuni, un nou curs și un sens al prezentului prin construcțiile intrate în legendele zilei de astăzi : Argeș și Olt, Porțile de Fier 1 și 2, Lotru și Canalul Dunăre-Marea Neagră, șantierele navale și podurile îndrăznețe de la Fetești-Cernavodă.

Istorice imagini din cartea de onoare a muncii pentru țară sînt surprinse și în faptele eroice dedicate păstrării pămîntului, a roadelor lui, realizării unei vaste rețele de irigații, mecanizării agriculturii, jaloane majore ale Noii Revoluții Agrare, sub emblema căreia noile performanțe situează țara la nivelul unor recorduri fără precedent.

Explozia de viață fremătătoare prezentă în dinamica suită de imagini dedicate biografiilor platformelor industriale surprind semnătura cutezătorului și inspiratului arhitect al nobilei construcții socialiste, adevărul opțiunilor și legitimitatea optimismului dezvoltării intensive și modernizării coloanei vertebrale a valorilor economice ale țării. Un generos panoramic asupra industriei românești sugerează în minute cinematografice impresionantele dimensiuni ale unei opere constructive, nu numai puternice, moderne, complexe, ci și dimensiunile umane circumscrise înaltelor performanțe tehnice, ale prestigiului internațional al competențelor românești.

Imagini cu forță de simbol sînt imprimate pe pelicula ce înregistrează prezența la deschiderea fiecărui an de învățămînt a tovarășului **NICOLAE CEAUȘESCU**, a tovarășei **ELENA CEAUȘESCU**. Argumentele noului timp al creației și construcției se numesc școala și știința românească, susținute nu atît de cifre aride, mai puțin elocvente, ci de convingătoarele siluete ale școlilor și amfiteatrelor, ale realităților unui timp în care un sfert din populația țării beneficiază de condițiile optime acordate studiului, autentică izbîndă a umanismului socialist.

Secvențe de arhivă alternează cu imaginile chipului citadin al prezentului. Documentele arhitectonice ale metamorfozelor edilitare, traduse în sugestive unghiuri, în spectaculoase ritmuri de volume sugerează și aici dinamica extraordinară a noilor realități.

Firesc aici își află locul și secvențele dedicate Festivalului muncii și creației libere „Cîntarea României", patriotică inițiativă a secretarului general al partidului, care păstrează, îmbogățește și perpetuează prestigioase tradiții culturale românești.

Alături de legendele timpului socialist în care prețuirea omului este un necontestat adevăr și o fericită permanență, autorii filmului evidențiază cu sobrietate și rigoare principalele momente ale unei exemplare biografii comuniste, autentic model pentru întreaga națiune, biografia secretarului general al partidului, încercatul și înțeleptul conducător de partid și popor, cunoscut și apreciat pentru identificarea plenară cu năzuințele oamenilor muncii, cu năzuințele de pace și prietenie. Sentimentele de mîndrie și recunoștință încununează vibrantul omagiu adus de cineaști, care au așezat inspirat în pagina filmică legendele nepieritoare ale prezentului socialist, roadele perene ale **„Epocii Nicolae Ceaușescu"**.

Acest valoros documentar politic, realizat sub egida Casei de film nr. 5 (director Dumitru Fernoagă) în Centrul de producție cinematografică București și Studioul **„Alexandru Sahia"**, a fost semnat de **Virgil Calotescu** (regie, scenariu) și, **Nicolae Dragoș** (scenariu, comentariu).

Călin Stănculescu

EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU

O carte trăită

Ca fiu al Bărăganului, de la poalele codrului Vlăsiei, nu puteam să nu remarc o carte care are drept punct de pornire a acțiunii sale locuri și oameni cunoscuți mie, din Alexeni, Manasia, Bărcănești și alte sate. Ca și din acea parte a Bucureștiului spre care au pornit, la școli și la meserii, tineri de prin aceste locuri, unii dintre ei ajunși acum la vîrsta senectuții dar și în culmea experienței politice și de viață. Unul dintre aceștia e un vechi militant al partidului comuniștilor, Andrei Neagu, autorul cărții de evocări „Din Bărăgan la Coloana Infinitului". A fost de-a dreptul fascinant pentru mine să urmăresc în această carte copilăria părinților mei, situațiile evocate de Andrei Neagu fiind similare cu cele din satul meu, de la aceleași poale ale Vlăsiei.

Cartea, care în primele capitole își revarsă valurile evocărilor, întocmai ca lalomița în primăveri, se învolbură odată cu pătrunderea personajului evocator în lumea Bucureștiului și îndeosebi în clocotul luptelor de clasă din anii '30—'40, în tumultul declanșării celui de al doilea război mondial, împotriva căruia făcuseră zid comuniștii în fruntea tuturor patrioților români, urmînd cursul vieții social-politice interbelice și din perioada antifascistă, cartea n-avea cum să nu se întîlnească cu marile drumuri ale bărbatului și patriotului revoluționar care este tovarășul Nicolae Ceaușescu. Dar, să vedem cum evocă Andrei Neagu întîlnirea cu marea personalitate revoluționară care domină secolul nostru. Meandrele povestirii hălăduind prin satele din Bărăgan sau prin cartierele bucureștene, se adună dintr-odată la întîlnirea tînărului muncitor cu fabrica și cu Uniunea Tineretului Comunist. Momentul ivit, simplu și organic ca un fenomen natural, poartă pecetea cunoștinței cu tovarășul Nicolae Ceaușescu și e astfel prezentat într-una din paginile cărții :

„Am început anul (1936 — nota noastră), prin organizarea de acțiuni ale U.T.C.. Tot la începutul acestui an a fost arestat un grup de 23 tineri uteciști în frunte cu secretarul regional Prahova al U.T.C.. Vestea m-a afectat deosebit de mult, pentru că eram atașat de tînărul Nicolae Ceaușescu încă de cînd l-am cunoscut, în 1933, și apoi din 1934. Îl cunoscusem la ședințele de partid și U.T.C., la două din acțiunile de difuzare a manifestelor și crearea organizațiilor de U.T.C. din întreprinderi ale Capitalei".

Între timp, tînărul comunist Nicolae Ceaușescu își demonstrase din plin calitățile de organizator al luptei antifasciste, de promotor al ideilor revoluționare nu numai în Capitală, ci și în județele Argeș, Prahova, Dîmbovița, Mehedinți. Primise funcția de mare importanță de instructor pentru Oltenia al U.T.C..

După arestarea din 15 ianuarie 1936, cînd tînărul revoluționar Nicolae Ceaușescu a apărut la Brașov în fața consiliului de război al corpului V armată, presa vremii (și, îndeosebi, ziarele democrate), a tras încă un semnal de alarmă, pe care Andrei Neagu, în cartea pe care o comentăm îl apreciază astfel :

„Un semnal de alarmă al conștiinței naționale în care conștiința politică a tînărului comunist Nicolae Ceaușescu se detașa firesc și mobilizator. Eram cu toții mîndri de el și, în ciuda faptului că ne fusese de-a dreptul răpit pentru o vreme, dîrzenia noastră a crescut. Masele populare trebuiau înarmate politic și ideologic, prin toate mijloacele de care dispuneam".

Nu lipsesc din această cronică a vieții social-politice paginile impătimite de natură, fiorul nopților cu lună în Bărăgan sau prin pădurile Olteniei pe unde evadează în vara lui 1944. Nici gîlgîirea de floare a liliacului, primăvara.

Dar meritul principal al cărții rămîne acela de a ne fi redat o întreagă succesiune cinematografică a luptei revoluționare a tovarășului Nicolae Ceaușescu. O face după pozițiile martorului ocular apropiat și tocmai de aceea e și atît de impresionant.

Ca dovadă a aspirației spre unitate a forțelor democratice printre deținuții lagărului de la Tg. Jiu, alături de comuniști încercați, se numărau și oameni de cultură ca Tudor Arghezi, Zaharia Stancu, Victor Eftimiu. Ne tulburâ un fapt de cultură ce-l evocă pe Eminescu la 50 de ani de la moarte : „Pentru comemorarea a 50 de ani de la moartea lui Mihai Eminescu (acțiune pregătită de Organizația P.C.R. Sector I în luna iunie în pădurea Pustnicul), am alcătuit un frumos program artistic, cuprinzînd o conferință despre viața și opera poetului și recitări („Împărat și proletar", „Scrisoarea III" și altele). La această grandioasă manifestare din pădurea Pustnicul, participarea tineretului a fost preponderentă. Cu acel prilej, mulți și-au exprimat hotărîrea de a intra în rîndurile U.T.C.. Iată încă un mod comunist de a zdrobi orînduirea cea crudă și nedreaptă !"

Începînd cu pagina 174 pînă la pagina finală 232, cartea e dominată de figura și spiritul revoluționar ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, cît și ale tovarășei Elena Petrescu (Ceaușescu).

Se succed momente remarcabile ca manifestațiile antirăzboinice și antifasciste de la 1 Mai 1939, mare victorie a P.C.R., a spiritului clarvăzător și energic al tovarășului Nicolae Ceaușescu. Sînt evocate apoi cursurile de la Ploiești, în cadrul cărora se afirmă personalitatea, gîndirea tovarășului Nicolae Ceaușescu. Urmează „Academia" Doftanei, cînd clarviziunea sa politică și ideologică sînt în plină maturitate.

„Aflîndu-se în fruntea Comisiei de refacere a organizației din București, a U.T.C., tînărul militant al partidului comunist, Nicolae Ceaușescu, avea să se deplaseze în fabrici și întreprinderi, să fie prezent la diferite ședințe de analiză a activității desfășurate de comisiile U.T.C. organizate pe sectoare. Practică revoluționară continuată în mod glorios în zilele de azi. Rămîne de neuitat o serbare cimpenească organizată de cercurile existente pe lîngă breslele din industriile textile, pielărie și încălțăminte pe stadionul Ministerului Muncii din Parcul Veseliei, sub îndrumarea unei comisii formate din Nicolae Ceaușescu, Elena Petrescu (Ceaușescu), Eftimie Iliescu și alții".

În ce o privește pe tovarășa Elena Ceaușescu, Andrei Neagu o caracterizează astfel în anii aceia :

„Elena Petrescu vibra de o puternică iubire de țară. A reușit să atragă multe fete și băieți în organizația revoluționară de tineret al cărei principal organizator și conducător devenise Nicolae Ceaușescu".

Sînt multe momentele pe care le evocă autorul, unele întîmplîndu-se în sate și avînd în centrul lor oameni din Bărăgan.

„Întîlnirile conspirative s-au restrîns după declanșarea războiului antisovietic. În cursul anului 1941 — după cum ne încredințează Andrei Neagu ca martor ocular — se aflau în închisori și lagăre fruntași ai partidului comunist".

Momentul cel mai înalt al evocării îl reprezintă cei patru ani în lagărul de la Tg. Jiu, lîngă Coloana Infinitului a lui Brâncuși.

Aici îl reîntîlnește în august 1943 pe tovarășul Nicolae Ceaușescu și tot aici are prilejul să constate ce mare rol a jucat militanta curajoasă și tenace a Partidului Comunist, tovarășa Elena Petrescu (Ceaușescu) în informarea tovarășului Nicolae Ceaușescu și a organizației P.C.R. din lagăr, în transmiterea unor importante instrucțiuni și materiale conspirative de partid. „Documentele acelor ani, precum și materialele memorialistice ale militanților comuniști și antifasciști evocă — după cum precizează Andrei Neagu — prezența sa repetată la porțile lagărului de la Tg. Jiu legătura permanentă pe care a menținut-o cu tovarășul Nicolae Ceaușescu, cu alte cadre de bază ale partidului din lagăr".

Sînt destinate istoriei mărturiile lui Andrei Neagu în legătură cu contribuția tovarășului Nicolae Ceaușescu la pregătirea revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă.

„Comunistul Nicolae Ceaușescu — ne încredințează Andrei Neagu — acest drag și iubit tovarăș, credincios partidului și țării, mi se părea ca o adevărată întruchipare a înțelepciunii poporului și Partidului Comunist Român. Legătura cu el îmi întărea convingerea în lupta noastră, mă fortifica".

Și iată cît de vizionar se încheie această carte atît de adevărată, apărută în 1987 în Editura Militară :

„Prin tradiție, poporul nostru, fiind străin de cotropiri și asasinate, n-a predat hitleriștilor pe fiii patriei, indiferent de naționalitate, spre a fi exterminați ; de aceea, în lagărul de lîngă Coloana Infinitului s-a ridicat pe noi trepte lupta pentru pace, independență și suveranitate, promovată în lagărul de atunci, de cel mai iubit fiu al poporului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, Constructorul României socialiste. De cîte ori văd Coloana Infinitului, de atîtea ori tresar ca la prima ei vedere, ca în ziua cînd am părăsit-o, evadînd ; ea este coloana vertebrală a geniului uman și a neamului nostru spre comunism".

Niculae Stoian

Oda de sinestătătoare

Statornici am fost și vom fi totdeauna
istoria noastră e martorul prim
că suntem aici cu tot visul și mina
la modul etern și la modul intim

legitimă-i mina ce suie-n catarge
la cumpăna timpului viu tricolorul
legitim e gîndul ce-n gînduri mai large
adună și șoimii și-adună izvorul

sunt faptele mari ale zilei lumină
lumină sunt miinile noastre și dorul
de-a face din țară o țară mai plină
de toată puterea luminii — poporul

poporul român a doinit și doinește
adevărul e-ntîi el există și crește
din toate puterile dreaptă și clară
în miinile noastre-i iubirea de țară

unică inviolabilă și elementară
iar cel ce ne-a redat istoria-ne toată
și calea cea mai vie spre culme legendară
este triumful țării de dragoste curată.

Ion Nicolescu

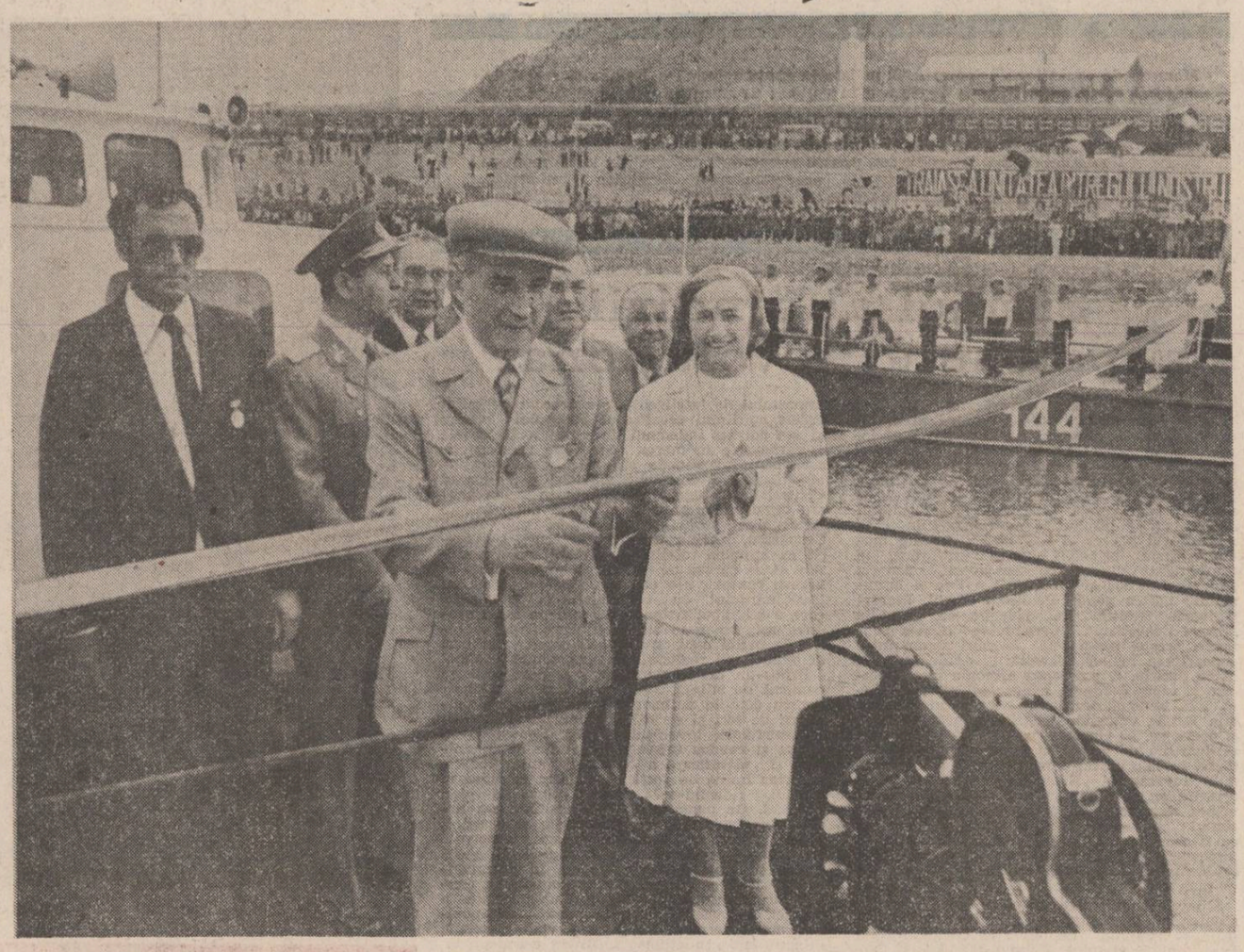

Urare

Cu ochii larg deschiși spre viitor privesc,
spre comunism cu-ncredere deplină
și-s fericit că dat mi-e să trăiesc
în Era Ceaușescu, în Epoca-lumină

Sînt fericit că mi-e încredințat
destinul celui care-i pururi făclie vie,
veghind destinul țării, El Marele Bărbat
Erou al păcii, ctitor de nouă Românie.

Mărire lui și patriei mărire !
urarea strămoșească răsune în cetate
Ani mulți să ne trăiască în tihnă și iubire,
Ani mulți și multă sănătate !

Viorel Varga

Iluminați de gîndul său cutezător

Cînd spunem Ceaușescu, spunem pace
Iluminați de gîndul său cutezător
Și de voința sa de fier, tenace,
În slujba acestui carpatin popor.

Stindard al biruinței noastre
E chipul său de veghe neclintit
Lumină, soare-n zări albastre
Și rodul muncii, veșnic însutit.

Cînd spunem Ceaușescu, se deschide-o zare,
Ne clocotește bucuria în adînc de ființă
Și munca noastră-și află încununare
De vis, de îndirjiri, de biruință.

Un soare nou aprins să strălucească
Trezind la viață oameni, munți, cîmpia
Partidului, conducătorului, mulți ani trăiască !
Mulți ani, trăiască România !

Constantin Manolescu

Buchet pentru eroul țării

Adun în suflet toți macii
arzînd în purpura acestei glii,
Cu flori, cu porumbei și stele
înalț un cîntec
pentru eroul scumpei Românii.

Îi închin buchet de-azur
în freamătul clarelor izvoare,
prin pasul drept și zarea din priviri
încing această zi
c-o rază de la soare.

Marilena Moldovan

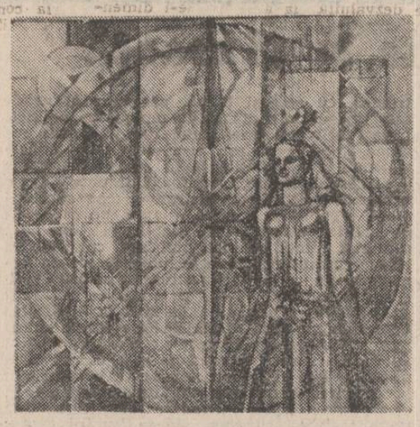

Amiază de cer

cuvintele lui sînt
de bărbăție —
de omenie
vine din adînc de istorie
iată felul eroului
amiază de cer însorit
și-i ianuarie
ninsoare cade sărbătorește
aripi de omăt
pe tricolorul păcii românesc...

Ion Machidon

Deschizătorului de drumuri noi

Privește, fiule, în jur,
poete,-n jurul tău privește
cum tot mai drept și tot mai pur
se-nalță dincolo de creste
spre astrele nemuritoare
un Brad al vieții și-al iubirii.
Și ramurile lui în soare
descoperă limbajul Firii
întru ideea de-adevăr,
de libertate și de pace,
și precum floarea cea de măr
și noi spre tine ne-om desface
iubită patrie, iubită
pînă la jertfă, cu esența
de dragoste nestăvilită,
nețărmurindu-ți existența.
Și dîndu-i Lui, Conducătorul
cutezător, vizionar,
de drumuri noi deschizătorul,
copilăria ta de har
neîntinat, iubite fiu,
și frumusețea ta de gînd,
poete, cîntecul tău viu
unduitor peste pămînt.

Ion Popescu

Omagiu

Din vrerea noastră, nimeni nu ne-abate
Din inimile noastre durăm pod
Gînd de bine și de libertate
Sub semn de nemurire și de rod.

Fiecare clipă naște perpetuu viitorul
Pe jarul din inimi ne-ntemeiem Cetate
Cînd sub timple se aude zborul
Din stele vii, în pleoape adunate...

Sîntem prin Ceaușescu, demni, cutezători
Ne este pacea al vieții drept suprem
Veghem mari edificii și aprindem sori
Prin Ceaușescu noi înșine sîntem.

E sărbătoarea Lui a țării sărbătoare
Dorindu-i din inimă ani luminoși și buni
Îl întîmpinăm cu pîine și cu sare
După obiceiul ce vine din străbuni...

Geo Călugăru

plastică

Proba de conștiință

Traversînd evenimentele politice de mare importanță și într-o tensiune a participării fără precedent, țara întreagă respiră în aerul grav al împlinirilor ei fundamentale, repere inconfundabile ale destinului ei revoluționar, socialist în făurire. Caracterizată de efervescență și luciditate, conștiința constructorului de azi al societății noastre socialiste își capătă pe zi ce trece expresia artistică cea mai elocventă și mai bogată în nuanțe. Dedicată celor două majore evenimente care au marcat finalul de an 1987 — Conferința Națională a partidului și cea de-a 40-a aniversare a Republicii — expoziția de artă plastică care a fost organizată, în sălile Dalles-ului ilustrează exemplar tocmai acest fapt : o revoluționare a conștiinței artistice prin asumarea tot mai temeinică a crezurilor revoluției socialiste, ce animă ființa poporului român în acești ani. Expoziția „Sub flamuri de partid, Republicii columne de lumină", s-a constituit drept materializarea cea mai expresivă a participării active a artelor române la împlinirea idealurilor revoluționare de făurire a unui nou destin al patriei străbune și, deopotrivă, de construire a unei noi personalități umane, conștiente și active, aptă să pună în operă gîndirea cutezătoare, vizionară cuprinsă în programul partidului, în orientările secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Așadar, asistăm și de această dată, dar parcă mai coerent și mai omogen exprimată, la o desfășurare secvențială de imagini și simboluri plastice oglindind, din unghiuri de vedere foarte diverse, realitatea dinamică și spectaculoasă a României contemporane. Un chip reliefat cu pregnanță în datele lui capitale, inspirate de titanismul împlinirilor materiale ale construcției noii noastre societăți, dar și în spiritul lui tutelat de prezența acelui suflu înnoitor, generator de energii nețărmurite, a celui ce și-a pus pecetea pe un întreg traseu de vreme din existența acestui popor, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Se constituie, în acest fel, și arta plastică într-un fel de martor activ, de conștiință mereu trează, cuprinsă în pulsul constructiv al țării ; un act matur al artiștilor noștri și o formă elevată de militantism revoluționar menit să modeleze, prin mijloace specifice, conștiința contemporanilor. Nu întîmplător, lucrările prezentate în expoziție, de la pictură la tapiserie, emană o aură monumentală, centrală, de regulă pe prezența omului. Indiciu al unui destin activ și conștient, puternic implicat în istorie și în societate, dar și o dimensiune, distinct conturată, a deschiderilor constant umaniste ale artelor plastice contemporane. Astfel se revendică operele de amplă respirație compozițională ale lui Dan Hatmanu, Eug. Palade, Vasile Celmare, Ion Bițan, C. Blendea, V. Mihăescu, El. Greculesi, V. Pop Negreșteanu, Dan Rotaru, Paul Vasilescu, M. Kruch, C. Lucaci, C. Popovici, V. Boștină și multe altele. O salutară idee apreciem că este alăturarea în expoziție a unor lucrări compoziționale aparținînd unor maeștri ai penelului și daltei, ca Ressu, Ciucurencu, Catargi, Baba, Vlasiu, Izsak Martin și alții. Omagiu adus „prin mijlocirea instrumentelor artei superior minuite", muncii și făuritorilor de ev și țară nouă, omagiu adus creației umane, în general, suprema consacrare a puterii omului de a înnobila natura cu semnele sale civilizatoare.

Expoziția, în ansamblul ei, se distinge prin valoarea lucrărilor prezentate, prin monumentalismul ei intrinsec, și, nu mai puțin, prin impresionantul cor de voci artistice, ce au ținut să participe la sărbătoreasca adunare a artelor închinată partidului — călăuză și Republicii patrie eternă.

Corneliu Antim

muzică

Lucrări programatice

Muzica românească a anilor noștri cunoaște o importantă diversificare tematică, o înflorire fără precedent a efortului creator, fenomen în cuprinsul căruia mișcarea de idei, izvorîtă din realități de ieri și de azi ale istoriei și devenirii Patriei, este factor determinant. Totodată, în comparație cu lucrări scrise mai demult, față de care există certe filiații, lucrările prezentului îmbracă forme noi, posibil de pus în corespondență cu preocupările majore ale artistului-cetățean, ale compozitorului participînd, cu mijloacele specifice artei sunetelor, la viața cetății, la înfăptuirea nobilelor sarcini trasate artiștilor, tuturor oamenilor muncii, de către Partidul Comunist Român, de către secretarul general al Partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Astfel, istoria ocupă un loc de prim ordin în această remarcabilă panoramă de curente, stiluri, orientări ideatice. **Lucrarea simfonică „Clopotele Alba-Iuliei"** de Nicolae Beloiu, de pildă, reprezintă o evocare de pe poziția simfonistului de marcă, a unui moment memorabil din istoria neamului. Nu avem aici de a face cu un programatism facil, „la primă vedere" ; distanțîndu-se de mijloace amendate de istoria culturii, Nicolae Beloiu se adresează ascultătorilor construind o vastă arhitectonică sonoră, unde întîlnim puncte culminante și pregătiri de interesantă factură, contraste, opoziții dar și treceri realizîndu-se pe considerabile suprafețe muzicale. Dimensiunea patriotică a lucrării răzbate într-un moment ulterior ; cu alte cuvinte, impresia, la audiție, cu totul copleșitoare, este ferment de catalizare a unor intense simțăminte de mîndrie pentru istoria poporului român, noblețea acestora mergînd „mînă în mînă" cu finețea cu care compozitorul își estompează ideile patriotice subiacente pentru a le lăsa apoi să iasă la lumină cu și mai multă forță, cu și mai mare eficiență.

În aceeași mare grupare — însă observînd diferențe stilistice considerabile — putem integra și lucrarea vocal-simfonică a lui Mircea Chiriac, **„Terra Daciae"**. Și aici, istoria Patriei este ferment generator. Spre deosebire de partitura precedentă, scrisă cu o anumită vigoare, Mircea Chiriac etalează aici un lirism structural, susceptibil de a produce ascultătorului o impresie de „mîndră seninătate". Este exprimat aici sentimentul pe care îl are un ctitor de țară care își contemplă ctitoriile, izbînzile sale. Impresia de seninătate prevalează față de aceea a frămîntării, cea a datoriei împlinite trece înaintea celei a luptei în curs încă, pentru împlinirea unui ideal. Este aceasta o atitudine îndreptățită ? Cu siguranță, da ; orice cunoscător al istoriei neamului, orice român va subscrie acestor rînduri — și, în principal, „rîndurilor" muzicii lui Mircea Chiriac — privind lunga galerie de eroi ai neamului, de luptători pentru dreptate națională și socială, admirînd șirul izbînzilor noastre de-a lungul veacurilor, culminînd neîndoios în gloria epocii de astăzi, epoca Nicolae Ceaușescu.

Pacea este un subiect predilect de inspirație pentru compozitorii români. Creația simfonică a tinerei compozitoare Maia Ciobanu, intitulată **„Pămîntul trebuie să trăiască"**, dovedește unele asemănări cu piesa lui Nicolae Beloiu. Și aici, impresia politică se naște plenar în urma audierii întregii lucrări. Și aici, travaliul tematic este mijloc principal în ceea ce privește așezarea suportului ideatic. Și aici, finețea orchestrației concură la întregirea unei imagini de stringentă actualitate pentru planeta noastră. Notăm însă unele asemănări, de etos, cu partitura lui Mircea Chiriac : privirea, încărcată de idei, este lirică, mersul rațiunii îmbrăcînd, cred, „haina demonstrației" ; sînt, în partitură, momente în care compozitoarea ne „descrie" parcă apocalipsul nuclear în fața căruia unica alternativă rațională nu poate fi decît Pacea, înțeleasă așadar nu ca indiferentă alternativă, ci ca unică soluție pentru viitorul acestui atît de frămîntat secol.

Viorel Crețu

SENTIMENTUL ISTORIEI

Moment de excepțională importanță în istoria contemporană a României socialiste, alegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în calitate de membru titular al Academiei R. S. România și de președinte de onoare al acestui înalt forum, a prilejuit (în Adunarea generală a Academiei, din 10 iulie 1985) o nouă și esențială dovadă a admirației pe care întregul nostru popor o poartă marelui om politic, arhitectului de geniu al României de azi. Reproducem, pentru prima dată integral, în acest moment de sărbătoare, cuvintele de omagiu ale academicienilor Cristofor Simionescu, Ștefan Pascu și Alexandru Balaci, documente ale conștiinței civice contemporane.

Simbol al gîndirii și patosului revoluționar

De numele tovarășului Nicolae Ceaușescu, devenit simbol al gîndirii și patosului revoluționar, este indisolubil legată o operă ale cărei proporții depășesc în dimensiuni și densitate pe a celor mai virtuoși înaintași. Se împlinesc două decenii de cînd, în fruntea partidului și statului, prin voința națiunii, conducătorul nostru iubit a inspirat și materializat în fapte vii întregul proces al edificării României moderne, după principii riguros științifice, în conformitate cu ceea ce este specific, propriu firii, aspirațiilor și înzestrării native a minunatului nostru popor. Pe drept cuvînt, această perioadă istorică, de excepție, se numește „Epoca Ceaușescu". Caracteristic pentru substanța acestei epoci este acordul deplin între cunoașterea legilor dezvoltării sociale și actele de decizie. O asemenea armonie dintre gîndire și faptă definește adevăratul om de știință. Iată temeiul decisiv în baza căruia Academia R.S.R., omagiind astăzi conducătorul țării și opera sa, se cinstește pe ea însăși. Nu există domeniu de activitate în care ideile cutezătoare, înțelepciunea, perspicacitatea și dinamismul tovarășului Nicolae Ceaușescu să nu fi orientat și în ultimă instanță generat mersul nostru ascendent, nu există deschidere în orizontul cunoașterii pe care să n-o fi luminat cu flacăra gîndirii sale. Deopotrivă, cu aceeași intensitate și forță creatoare, el a îmbrățișat problematica complexă a edificării socialiste pe plan material și spiritual.

Științele chimice, ca de altfel toate ramurile științei, au beneficiat din plin de directivele, grija și sprijinul nelimitat al conducătorului partidului și statului. Chimia românească, ale cărei cuceriri sînt cunoscute și apreciate pe toate meridianele globului, devenită pirghie de bază a industrializării, se recomandă atît prin concepție și originalitate, cît și prin contribuția mereu sporită la promovarea politicii de angajare în tehnica de vîrf a tuturor regiunilor țării.

Sub cupola acestei înalte instituții, s-au exprimat, în decursul vremii, dezideratele și opțiuni privitoare la punerea în valoare a bogățiilor solului și subsolului țării și s-a militat pentru avîntul științei și tehnologiei chimice. Făcîndu-și proprie această cauză, tovarășul Nicolae Ceaușescu a descătușat întregul potențial material și uman și a conferit chimiei atributul de componentă activă a procesului dezvoltării sociale. Strategia progresului chimiei românești, a științei și tehnicii a fost definită de secretarul nostru general la Congresul al IX-lea al P.C.R., cînd s-a combătut teza importului de inteligență, s-a acordat nelimitat credit spiritului creator al poporului român și s-a adresat îndemnul de a uni toate forțele și mijloacele în marea operă de construcție socialistă. Investigația științifică, fundamentată și aplicată, a fost concentrată în Institutul Central de Chimie, devenit unitate-etalon pentru organizarea științei în patria noastră. Sub conducerea tovarășei acad. dr. ing. Elena Ceaușescu, într-un timp foarte scurt, s-a reușit ca aproape totalitatea investițiilor din chimie să se bazeze pe inteligență românească. În același context, s-a elaborat modelul integrării învățămîntului cu cercetarea și producția, care a schimbat fizionomia școlii de toate gradele, asigurîndu-se simultan pregătirea cadrelor de înaltă calificare și alimentarea științei și tehnicii cu realizări de netăgăduită valoare.

Printr-un dialog permanent și nemijlocit cu oamenii de știință, dovedind mare respect pentru cetățile culturii naționale, pentru făuritorii de ieri și de azi ai bunurilor materiale și spirituale, tovarășul Nicolae Ceaușescu a inițiat și condus întreaga activitate de organizare și planificare a cercetării științifice, a surprins liniile de forță care decid calitatea și nivelul, ridicînd-o la cotele atinse pe plan mondial. Cu perseverență și luciditate s-a urmărit sinergetismul dintre teorie și practică, dintre gîndire și acțiune. Această concepție de vizionar, reflectată în monumentala operă scrisă, în emoționante cuvîntări, în documente de partid și de stat, atestă contribuția conducătorului nostru pe teritoriul unei științe a științei. Pătrunzînd în intimitatea fenomenelor care guvernează natura și viața socială, diferențiind funcțiile pozitive umaniste de cele negative, distructive, ale științei, tovarășul Nicolae Ceaușescu militează hotărît pentru o știință care servește, fără rezerve, tuturor popoarelor lumii.

Admirația noastră, a celor din vechea capitală a Moldovei, pentru marele gînditor al epocii contemporane — secretarul general al partidului și președintele Republicii — își are izvorul în zidirile care au condus la tabloul său inedit de mare cetate universitară și industrială a țării. Veți întîlni aici una din cele mai inspirate platforme de învățămînt — cercetare — producție, ctitorită în ultimele două decenii, la inițiativa și cu sprijinul generos al tovarășului Nicolae Ceaușescu. Îi datorăm nemărginită recunoștință și pentru faptul de a fi cinstit memoria înaintașilor conferind Iașului și atributul de oraș al chimiei....

acad. Cristofor Simionescu

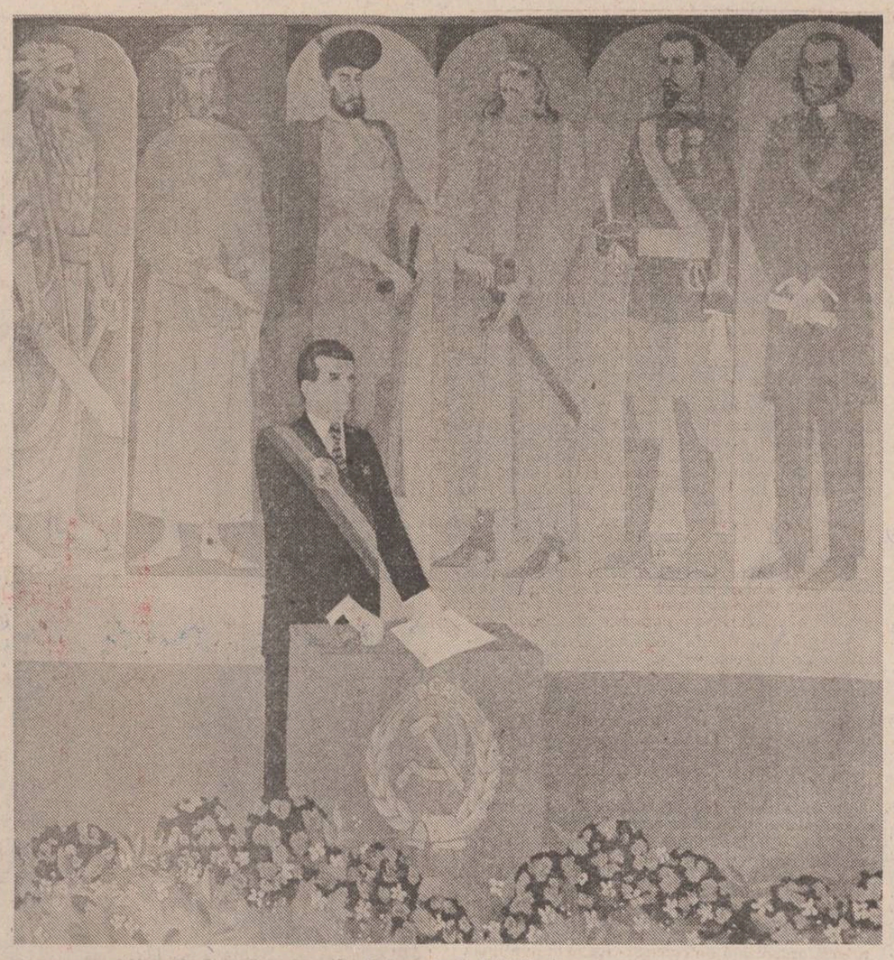

Tablou de C. Piliuță

Opera monumentală

Vă rog să îngăduiți unui slujitor, de multă vreme, al școlii și al cărții să primească și să susțină, cu o justificată mîndrie și deplin sens de adeziune, propunerea de alegere a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, în funcția de Președinte de onoare al celui mai înalt for cultural al țării, Academia Română.

Omagiem, cu intensă recunoștință, opera monumentală pe care a ridicat-o, cu nestrămutată convingere și profund umanism, conducătorul de douăzeci de ani al destinelor luminoase ale poporului român, mult stimatul și iubitul tovarăș Nicolae Ceaușescu.

Axa cardinală a acestei vaste opere este concepția despre umanismul revoluționar în toate zonele activității umane. Sub impulsul și stimulul permanent al unei asemenea orientări, întreaga energie a poporului român a fost dinamizată pentru modelarea omului nou, apt să edifice reala cetate a Soarelui a contemporaneității, statul armonic al civilizației superioare, al culturii integrale, în care freamătă întreaga efervescență creatoare a unei națiuni libere, în făurirea înaltului său destin umanist. Sub acest semn solar al concepției umanist revoluționare a Președintelui Țării, poporul de la Carpați și Dunăre își trasează drumurile ferme ale viitorului, pe baza uriașei sale experiențe istorice, angajat într-un gigantic proces de desăvîrșire a construcției socialiste, trăind și dînd viață celor mai înaintate idealuri de libertate, de echitate și justiție socială.

Creatorii culturii contemporane a României, intelectualii, artiștii culorilor și ai expresiei verbului au studiat în profunzime și și-au însușit importantele opere ale Președintelui Țării, care limpezesc viziunea comunistă despre om și societate, definesc liniile de forță ale conștiinței, ale eticii și esteticii social-revoluționare. Datorită orientărilor cuprinse în magistralele studii și cuvîntări, în cultura contemporană românească există un climat favorabil tuturor căutărilor și elanurilor creatoare. În concepția secretarului general al partidului cultura își determină finalitatea prin cucerirea științifică a realității, în cucerirea filozofică a adevărului și cucerirea artistică a frumuseții. În spiritul acestei concepții, oamenii de cultură ai României contemporane au fost chemați de Conducătorul Țării să-și pună întreaga energie, forța morală, ardoarea de a înțelege, de a crea, în responsabilul post de slujitori ai umanismului, ai frumuseții și cunoașterii, în slujba adevărului și a colectivității umane. Finalitatea culturii este determinată de esența ei socială și etică și îi sînt îndepărtate și străine ideile de fractură și de opoziție între variatele forme ale activității umane. Pe aceste baze atît de caracteristice ale orientării paginilor de știința sociologiei, istoriei, literaturii ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, tot atîtea documente programatice și structurale analize materialist-dialectice, creatorii culturii românești ridică schelele luminoasei lor opere, în care se însumează trăirea într-o zonă a libertății și a eticii, a frumuseții și adevărului, întreaga, complexa modernitate a orînduirii umanismului revoluționar românesc.

Creatorii culturii sînt conștienți de această primordială șansă de a fi contemporani cu o operă de creație uriașă, la edificarea căreia sînt însumate toate energiile unui popor hotărît și unitar...

Reprezentanții culturii contemporane a României, însușîndu-și în profunzime luminoasele îndrumări ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, concepția și fermitatea revoluționară care îi determină orice faptă, orice scriere și cuvintare, îi urează din inimă desăvîrșirea operei monumentale pe care a ridicat-o de-a lungul anilor care determină Epoca Ceaușescu.

acad. Alexandru Balaci

Sinteză de gîndire și fapte românești

Douăzeci de veri au trecut de cînd poporul român, în unanimitatea sa, își îndreptase privirile minții și ale inimii spre capitala țării, unde se petrecea unul dintre cele mai de seamă evenimente din istoria contemporană a României : Congresul al IX-lea al partidului. Muncitori, țărani și intelectuali urmăreau cu mare emoție dezbaterile din zilele de 19—24 iulie, conștienți că marele forum al comuniștilor români dezbate și hotărăște viitorul luminos al României, dezvoltarea multilaterală a societății românești, avînd drept puternice coloane de susținere, dreptatea și libertatea, independența și unitatea țării, fericirea și demnitatea poporului. Iar cînd, în unanimitate deplină, Forum-ul comuniștilor, în acord deplin cu voința întregului popor român, l-a învestit pe neînfricatul revoluționar Nicolae Ceaușescu cu suprema funcție de secretar general al partidului, țara întreagă a jubilat, știind că și-a încredințat destinele celui mai vrednic și cutezător, celui mai iubit și mai stimat conducător, personalitate de mare prestigiu a contemporaneității.

Istoria poporului român este bogată în personalități, în mari personalități, care în vremea respectivă au întruchipat cele mai înalte aspirații și idealuri ale maselor populare, ale mulțimilor truditoare și creatoare : dreptate și libertate, socială și națională, echitatea, independența și unitatea poporului și a țării. Acestea s-au bucurat de cinstirea sinceră și curată a contemporanilor și deopotrivă a urmașilor. Aceștia sînt făuritorii acelei punți trainice ce leagă trecutul de prezent și prezentul de viitor.

Năzuințele și dorințele, aspirațiile și idealurile poporului român și-au găsit acum două decenii întruchiparea fericită în tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președintele țării, președintele de onoare a prestigioasei instituții de cultură și știință, Academia Republicii Socialiste România. De aceea, poporul l-a învestit cu cele mai înalte și de mare răspundere demnități, l-a cinstit, îl cinstește și-l va cinsti, l-a urmat, îl urmează și-l va urma cu neabătută încredere. Deoarece poporul muncitor a simțit și a intuit că tînărul, adolescentul și bărbatul la vîrsta deplinei maturități s-a identificat pînă la contopire cu idealurile și lupta sa neabătută pentru o viață omenească, străduindu-se, fără clipă de răgaz, pentru fericirea țării, pentru edificarea unei societăți întemeiate pe dreptate și echitate.

Istoria și istoricii mai sînt datori recunoștință și gratitudine secretarului general, președintelui României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru contribuțiile sale creatoare, pentru analizele sale pătrunzătoare fără de care nu pot fi înțelese în mod just fenomenele istorice, complexitatea acestora și legitatea lor ; pentru obiectivitatea cu care analizează și înfățișează trecutul istoric al poporului român, prezentul acestuia și al întregii lumi contemporane, îndemnînd la deplină obiectivitate și maximă responsabiltiate științifică pe istorici, politologi, sociologi. Și niciodată nu uită, mult stimatul secretar general al partidului, însemnătatea repunerii istoriei militante în drepturile ce i se cuvin ca „învățătoare a vieții", ca îndrumătoare în activitatea practică, rolul ei de incontestabilă însemnătate în educația patriotică și internaționalistă. Și totdeauna în concordanță deplină cu realitățile din trecut și de astăzi, pentru a sluji adevărul, pentru a reflecta realitatea în chip veridic, cu umbrele și luminile sale, cu coborîșuri și suișuri, cu înfrîngeri și izbînzi. Deoarece „istoria trebuie să prezinte întregul proces al luptei revoluționare în complexitatea sa, numai astfel istoria poate fi oglinda conștiinței de sine a poporului". Aplicînd-le personal, cu consecvență, secretarul general al partidului recomandă aceste principii și istoricilor de profesie, aducîndu-le aminte și îndemnîndu-i să nu uite obiectivitatea în înfățișarea istoriei, ci să „înfățișeze faptele așa cum s-au petrecut ele, corespunzător adevărului vieții" și nu după dorințele subiective ale oamenilor, după nevoile politice de moment, după criterii de conjunctură. Istoria își onorează caracterul și rolul numai în măsura în care răspunde comandamentelor unei societăți în avînt impetuos spre viitor. Demonstrînd, în același timp, „că un popor hotărît să-și apere glia, libertatea și neatîrnarea, decis a nu precupeți nimic pentru a-și afirma drepturile inalienabile, pentru a-și cuceri un drept sub soare, nu poate fi înfrînt și îngenuncheat de nimeni și de nimic, niciodată".

Este sinteză gîndirii și faptei pe care mult stimatul secretar general al partidului a nutrit-o și a dovedit-o în cei peste 50 de ani de luptă revoluționară consecventă spre înaintarea țării și fericirea poporului român, pentru înaintarea lumii și fericirea omenirii întregi. Idealurî pentru care președintele țării s-a dăruit, se dăruiește și se va dărui fără preget, s-a sacrificat, se sacrifică și se va sacrifica fără precupețire. Iar Academia Română, lăcaș care și-a înscris în statute, odată cu începuturile sale, cultivarea limbii române și a istoriei poporului român, va avea în mult stimatul ei președinte de onoare un neprețuit îndrumător și sfătuitor, pentru înaintarea gîndirii creatoare și a științei binefăcătoare în slujba societății românești socialiste de astăzi, comuniste de mîine. De aceea, această zi de mare sărbătoare a culturii și științei românești va fi înscrisă cu litere de aur în Cartea de onoare a instituției academice, ce-și va cinsti, în anul viitor, 120 de ani de existență prestigioasă.

acad. Ștefan Pascu

Ctitor de istorie românească

Aparține dintotdeauna spiritualității poporului român voința nestrămutată pentru dreptate și libertate, pentru unitate și independență națională, grija permanentă pentru ființa și soarta pămîntului strămoșesc pe care l-a apărat de-a lungul veacurilor, a năzuit să-l facă să propășească și să-l păstreze de sine stătător.

Această virtute a istoriei românești se împlinește în cel mai înalt grad cunoscut de existența noastră națională prin acțiunea Partidului Comunist Român, a militantului revoluționar și patriot, ctitor de istorie dreaptă și demnă — tovarășul Nicolae Ceaușescu —, în care glasul acestui pămînt se întruchipează în mod suprem. Crescut la înțelepciunea, vrerea și tăria neamului, împlinindu-și destinul de viață în rîndul dintîi al luptei revoluționare, tovarășul Nicolae Ceaușescu simbolizează cele mai nobile trăsături ale poporului român, exprimate la altitudinile evului nou al patriei, mîndria noastră de a fi pe deplin liberi și stăpîni în propriul edificiu național și de a ne făuri noi înșine viitorul luminos. Cu strălucita sa viziune asupra cursului vremurilor, semnificînd dezvoltarea creatoare a tezaurului materialismului dialectic, tovarășul Nicolae Ceaușescu a restituit poporului român glorioasa sa istorie, adăugîndu-i strălucirea și valențele epocii contemporane a societății noastre socialiste, a definit conceptul de istorie unică și unitară a poporului român, căci în această dintîi carte a nației se regăsesc și își află temeiurile înțelegerii prezentului și ale prefigurării viitorului. Istoria noastră, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu la plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie 1982 trebuie „să redea corespunzător fiecare etapă de dezvoltare economică-socială, fiecare perioadă istorică și luptele sociale, activitatea politică, să caracterizeze, în lumina adevărului bazat pe fapte și documente, atît rolul claselor sociale, al poporului, cît și al diferiților conducători ai statului și personalității politice, științifice, culturale".

Înrădăcinată adînc în mase și devenită o forță materială, conștiința unității, libertății și dreptății a străbătut veacurile așezîndu-se ca trainic pivot de susținere a edificiului național.

„În cele mai grele timpuri, arată secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, înaintașii nu și-au părăsit pămîntul unde s-au născut, ci înfrățindu-se cu el, cu munții și cîmpiile, cu riurile și codrii falnici, au rămas neclintiți pe aceste meleaguri, apărîndu-și ființa, dreptul la existență liberă".

De peste două milenii, pe frontispiciul istoriei noastre strălucește adevărul întreg și demn că am fost și ne-am exprimat prin vremuri ca popor compact și unitar, am dat individualitate istorică acestui pămînt, am făcut din vețuirea neîntreruptă în vatra străbună un proces unic de creație și ascendență, înfruntînd potrivnicia împilatorilor interni și a celor din afară. Cunoașterea originii poporului român, a statorniciei și unității de viață, de luptă și creație pe pămîntul strămoșesc, a continuității și ascendenței operei înfăptuite de înaintașii noștri își primește, prin gîndirea istorică a tovarășului Nicolae Ceaușescu, rolul ei cu adevărat cardinal, fundamental. Abordarea științifică a istoriei patriei impune necesitatea de a se înfățișa într-o manieră unitară dezvoltarea vieții economice a poporului, care, în pofida oricăror diferențe datorate condițiilor istorice specifice în care au evoluat țările românești, a avut în general, un caracter unitar, a constituit un element esențial în rezistența românilor împotriva cotropitorilor și, nu o dată, economia înfloritoare a reprezentat garanția „răscumpărării păcii", asigurării independenței politice a țărilor române. Trecutul poporului nostru probează grăitor că fiecare act pe calea dezvoltării economice, fiecare bătălie a libertății s-au constituit în autentice fundamente pentru evoluții sociale pe noi trepte, pentru deschiderea către noi orizonturi.

În trăsăturile sale fundamentale poporul român s-a manifestat și se manifestă unitar, energic și statornic, iubitor de libertate și de frumos, cu aceeași limbă, păstrător al vechii sale tradiții în viață și de organizare politică. Legați prin interese sociale și naționale comune, fundamentale, românii de pe ambele versante ale Carpaților s-au regăsit mereu pe aceleași coordonate, pe fundalul unor vechi contururi politice-administrative, pe similitudinea organizării politice interne, pe concepția de politică externă, au stabilit și dezvoltat continuu relații politice, militare, culturale în lupta pentru neatîrnare și progres social. Reprezintă un uriaș cîștig științific pentru istoriografia noastră ideea, cu multiple resorturi lămuritoare, subliniată de tovarășul Nicolae Ceaușescu potrivit căreia țările române nu au putut fi supuse prin forță, ci și-au păstrat autonomia statală, dreptul de a se cîrmui după propriile legi și întocmiri ceea ce a contribuit la întărirea conștiinței unității naționale și desfășurarea luptei în vederea făuririi statului unitar deplin suveran. „Ideea unirii țărilor românești, idealurile formării unui stat puternic pe meleagurile Daciei — relevă tovarășul Nicolae Ceaușescu — nu au putut fi ucise niciodată, pentru că ele sînt adînc implintate în inseși șingele, în conștiința și spiritul întregului nostru popor".

Viziunea unitară despre istoria patriei presupune, în același timp, ca o cerință de prim ordin, reflectarea adecvată a rolului hotărîtor al maselor largi populare, al diferitelor clase sociale, ale forțelor revoluționare, progresiste, democratice, înaintate ale poporului în ascensiunea societății românești pe trepte tot mai înalte ale progresului și civilizației, căci — preciza tovarășul Nicolae Ceaușescu — „întreaga istorie a poporului român se înfățișează ca istoria unor necontenite lupte de clasă, a bătăliilor purtate de masele populare pentru libertate și dreptate socială, pentru apărarea ființei naționale și neatîrnare, pentru progres și civilizație". Aceasta pune în lumină strînsa interdependență și unitate dialectică dintre luptele pentru libertate și independență națională și cele pentru dreptate socială, cît și dintre luptele revoluționare interne și cele din alte țări, colaborarea și solidaritatea între poporul român și alte popoare pentru independență, progres social și pace.

Concepția despre istoria unică și unitară a poporului român, despre rădăcinile istorice ale partidului comunist și rolul său în istoria poporului nostru a fost îmbogățită cu noi și importante teze de către tovarășul Nicolae Ceaușescu care sublinia că „prin întreaga sa activitate, partidul nostru a demonstrat și demonstrează că nu a avut și nu are decît un singur țel suprem — măreția poporului și a întregii națiuni, bunăstarea și fericirea oamenilor muncii, apărarea independenței și suveranității țării, victoria socialismului și comunismului în România".

Trăgîndu-și seva din istoria multimilenară a poporului român, continuator legitim al mișcării revoluționare și socialiste din România, exponent al clasei muncitoare, al celor mai înaintate forțe politice, Partidul Comunist Român s-a afirmat de la început ca parte organică, unitară și esențială a vieții social-politice, a întregii istorii moderne și contemporane a țării. În noua imagine în care este proiectat trecutul poporului și partidului, marile probleme ale istoriei noastre, începînd cu originea poporului român și sfîrșind cu epopeea făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, sînt definite și apreciate într-o viziune unitară : „Trebuie să înțelegem — preciza tovarășul Nicolae Ceaușescu — că partidul nostru nu este în afara națiunii și poporului, că națiunea noastră are o singură istorie, că partidul nostru s-a născut în luptele sociale, în cadrul istoriei poporului ; istoria sa este istoria națiunii noastre și, deci, istoria națiunii este singura istorie care trebuie să oglindească întreaga dezvoltare a poporului nostru."

Întreaga operă teoretică și practică a tovarășului Nicolae Ceaușescu dă expresie imperativului de a situa cercetarea și promovarea istoriei la nivelul măreției faptelor și adevărurilor trecutului nostru de glorie, de a milita cu toată energia și forța împotriva curentelor reacționare, a tendințelor de falsificare și denaturare a adevărului obiectiv al realității vieții, de a nu tolera stagnarea, rutina, dogmatismul, de a renunța la ceea ce se dovedește perimat, pentru a face loc noului autentic, izvorît din cercetări aprofundate și din interpretări științific întemeiate. Spiritul creator propriu secretarului general al partidului a impulsionat și impulsionează permanent noi căutări și în domeniul istoriei în îmbogățirea istoriografiei naționale cu noi și valoroase colecții de documente consacrate unor mari evenimente din istoria poporului român, al luptei sale pentru libertate, unitate și independență națională pentru progres social și civilizație pe pămîntul românesc. Se impune în mod deosebit opera tovarășului Nicolae Ceaușescu cuprinsă în volumele „România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate", „Contribuția P.C.R., a tovarășului Nicolae Ceaușescu la dezvoltarea teoriei și practicii revoluției și construcției socialiste" ; Culegere de texte, Istoria poporului român. Drept mărturie avem colecțiile : Mihai Viteazul în conștiința europeană (5 volume), Izvoarele răscoalei lui Horea (7 volume), Revoluția română la 1848 (5 volume), Românii la 1859 (2 volume), Marea răscoală a țăranilor din 1907 (5 volume), 1918 la români (6 volume), 23 August 1944 (4 volume). O seamă de monografii, lucrări colective, studii și sinteze apărute în editurile Academiei, Dacia, Facla, Junimea, Politică, Științifică și Enciclopedică, la alte instituții editoriale, abordează, într-o manieră unitară, procese istorice de mare complexitate și profunzime din trecutul glorios al poporului român, din cele mai vechi timpuri și pînă în zilele noastre, evidențiind multitudinea factorilor ce conferă caracter unitar poporului, națiunii socialiste române și care vin din interiorul aceleiași istorii eroice și zbuciumate a noastre.

Pentru epoca modernă și contemporană a României au apărut lucrări care reliefează semnificația marilor evenimente revoluționare din veacul trecut, ale afirmării națiunii române în granițele sale etnice și istorice, ale luptei pentru consolidarea statului român reîntregit, împotriva primejdiei fasciste, pentru apărarea integrității teritoriale a patriei, pentru victoria revoluției și construcției socialiste în România. Pași înainte s-au făcut în ceea ce privește redarea mai nuanțată și cît mai realistă a istoricului partidelor politice și a rolului acestora în societatea românească — partidul clasei muncitoare, organizarea politică a țărănimii, partidele liberal și conservator, ale altor forțe social-poljtice ; s-a scris și s-a reliefat rolul Partidului Comunist Român ca centru vital al națiunii, epoca de glorie deschisă de Congresul al IX-lea al P.C.R., definită cu legitimă mîndrie — Epoca Nicolae Ceaușescu.

Valoroase lucrări de sinteză, precum : „Istoria militară a poporului român" (4 volume), „Condițiile istorice ale apariției și dezvoltării clasei muncitoare din România", „România în anii primului război mondial" (2 volume), „România după Marea Unire" (2 volume), „Comitetul Național Antifascist Român" ș.a. contribuie la îmbogățirea patrimoniului spiritualității românești, la o cunoaștere mai în profunzime, de sine a poporului nostru. Conștiința unității, libertății și dreptății sociale a străbătut veacurile, așezîndu-se ca trainic pivot de susținere a edificiului național. Valențele unității și conștiinței unității poporului român se exprimă și se află într-o legătură indisolubilă, alcătuiesc un tot indestructibil, prezumîndu-se firesc și fortificîndu-se unele pe altele în devenirea veacurilor. Avem, prin toate acestea, o sinteză a modului de a fi a poporului român, care ne pune în adevărata lumină, dîndu-ne largi temeiuri ale continuității și unității istorice, semnificînd astăzi ascensiunea noastră pe făgașul socialist și comunist. Desfășurîndu-și larg aripile, știința noastră istorică își amplifică eforturile, își dimensionează rîndurile pentru a se înălța la nivelul orizonturilor pe care secretarul general al partidului ne învață să le abordăm în slujba aspirațiilor măreție ale poporului român.

dr. Ion Iacoș

Visul de unire

Urmare din pag. 1

mai eroică prin tot ce a putut ține treaz și teafăr în matca rostirii iubirii noastre de neam și de țară, Unirea cea Mare, cum i s-a spus, venea pe terenul celei dintîi și făcea rotundă împlinirea unui amplu destin. Două uniri în timp care mai cunoscuseră una, pe aceea a Mihai Viteazului. Aceasta consacra de fapt și izvorul permanenței și tulburătoarei noastre deveniri, aceasta fusese și legea și încredințarea. Dar cronologiile nu fac decît să ateste și mai mult ceea ce sufletul simte. Acest vis de unire este o cosmică bătaie de inimă a timpului nostru românesc. Un șir de coincidențe ne fac însă și mai atenți la istorie, la evenimentele ca și la sărbătorile ei. Cel ce ne vorbește astăzi despre unitatea indestructibilă a poporului român și despre acel suprem legămînt **cu poporul, pentru popor** și despre unirea eforturilor întregii națiuni pentru împlinirea celor mai înaintate și mai scumpe idealuri și aspirații, sărbătoritul acestui timp și al acestei patrii, secretarul general al partidului, președintele Republicii, s-a născut în ianuarie, în vecinătatea Zilei Unirii și în anul Marii Uniri. Ctitor al unei noi Românii și edificator de nouă conștiință patriotică, revoluționară, în acel consens larg și deplin cu ideile de unire și unitate națională, marele bărbat de la cîrma destinului nostru suprem este și ctitorul acestei vieți în unire, făcînd din visul istoric — întotdeauna și nou și străvechi — arcul de boltă sub care ne întregim în lumea tuturor generațiilor. Începem eminescian și sărbătoresc fiecare an iar fila de calendar pare o rostire a însuși acelui **Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie.** Și în realitatea de netăgăduit vedem dorința ridicată tot mai sus, pentru că tot mai sus au fost, sînt și vor fi înălțate toate marile ctitorii ale acestei epoci. Astfel încît la jubiliara sărbătoare a conducătorului partidului și țării, omagiul întreg primește și necontenita lumină a operei pe deplin simțite și trăite, aceea care a avut și are în inima ei visul de unire și poartă pecetea inconfundabilă a unei stăruitoare și prodigioase împliniri. Căci i s-a adăugat, în chipul cel mai înalt, ideea de unitate ca și realitatea extraordinară pe care o susține și pe care se întemeiază aceasta.

Opera tovarăşului Nicolae Ceauşescu — contribuţie esenţială la dezvoltarea teoriei şi practicii revoluţionare

Urmare din pag. 1

primul ca şi în ultimul rînd, umane, au avut loc prefaceri uriaşe, transformări adînci şi înnoitoare, purtătoare ale dezvoltării şi progresului. Intr-o perioadă scurtă, poporul nostru a parcurs mai multe etape istorice — de la societatea burghezo-moşierească la societatea socialistă multilateral dezvoltată.

Drumul străbătut n-a fost nici simplu nici uşor. A fost nevoie de mari eforturi, de muncă şi luptă neprecupeţită, de dăruire şi abnegaţie revoluţionară, de un cîrmaci sigur şi neînfricat care să conducă cu mînă sigură vasta bătălie de edificare a unei noi societăţi, societatea socialistă — forma cea mai înaltă de organizare raţională şi umană a vieţii noastre sociale.

În acest proces istoric complex şi contradictoriu, cu dialectica lui imanentă, nu lipsită de contradicţii, Congresul al IX-lea al partidului, ale cărui lucrări s-au desfăşurat acum mai bine de două decenii şi cînd în fruntea partidului a fost ales tovarăşul Nicolae Ceauşescu, a reprezentat un moment de răscruce.

★

De peste două decenii, paşii uriaşi făcuţi de România pe drumul edificării societăţii socialiste multilateral dezvoltate, întreaga noastră evoluţie politică, economică şi social-culturală, internă şi externă, sînt organic şi pentru totdeauna legate de activitatea secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, de numele aceluia care, din adolescenţă, şi-a consacrat propria-i viaţă slujirii intereselor clasei muncitoare, poporului din rîndurile căruia s-a născut, binelui şi propăşirii patriei. Tot ceea ce s-a construit în economie, ritmurile dezvoltării industriale şi agrare, introducerea progresului tehnic şi ştiinţific, dezvoltarea învăţămîntului şi a culturii, perfecţionarea neîntreruptă a democraţiei, ca şi edificarea unui nou umanism, dobîndirea de către România a unui nou şi binemeritat prestigiu pe plan internaţional, într-un cuvînt, tot ceea ce conferă o nouă calitate vieţii noastre sociale poartă amprenta gîndirii şi acţiunii secretarului general al partidului, constituie mărturia prezenţei sale nemijlocite în viitoarea evenimentelor şi a muncii creatoare. Puternica sa personalitate, forţa gîndirii sale cutezătoare, mereu iscoditoare şi care surprinde ceea ce e nou şi înaintat, gata în permanenţă să lupte cu tot ceea ce este vechi şi învechit, cu tot ceea ce reprezintă inerţie, mentalitate obscură sau retrogradă, cramponare de dogme şi idei osificate, au imprimat întregii activităţi din ţara noastră un nou ritm, conferind atît teoriei cît şi acţiunii practice — prin strînsa şi indisolubila lor conexiune — o nouă vitalitate. Prin întreaga sa operă teoretică, prin întreaga sa activitate de conducere ştiinţifică a societăţii româneşti, tovarăşul Nicolae Ceauşescu oferă un strălucit exemplu de îmbinare armonioasă şi eficientă a ideii cu fapta, a gîndului cu acţiunea, demonstrînd, fără putinţă de tăgadă, că ideile adevărate, izvorîte din practică, acţionează ca o adevărată lumină ; cuprinzînd şi însufleţind masele, ele însele devin o veritabilă forţă de propulsare socială şi umană.

Însumînd pînă în acest moment 30 de volume, intitulate semnificativ **România pe drumul construirii societăţii socialiste multilateral dezvoltate** (volumul 30 aflîndu-se sub tipar), monumentala şi cuprinzătoarea operă a tovarăşului Nicolae Ceauşescu reprezintă o oglindă fidelă a vastei activităţi teoretice şi practice interne şi internaţionale, desfăşurate de secretarul general al partidului, o generalizare a experienţei revoluţionare româneşti în construirea societăţii socialiste, o contribuţie de preţ la îmbogăţirea teoriei şi practicii revoluţionare în general.

Aplicînd cu strălucită pricepere principiile generale ale filozofiei materialist-dialectice şi istorice la condiţiile concrete, specifice ale ţării noastre, aşa după cum rezultă din întregul conţinut al acestei impresionante opere, secretarul general al partidului a avut un rol decisiv în configurarea politicii realist-ştiinţifice a partidului, în orientarea şi stabilirea direcţiilor principale ale dezvoltării întregii noastre vieţi sociale, în elaborarea Programului construirii societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi a înaintării României spre comunism.

Din structura complexă a acestei impunătoare opere transpare, ca o linie directoare a demersului teoretic, efortul consecvent şi permanent de tratare creatoare a întregii problematici cu care se confruntă partidul nostru în activitatea de conducere a uriaşei construcţii revoluţionare pe care o reprezintă socialismul. Combătînd cu insistenţă tratarea marxismului ca o dogmă, ca o teorie osificată şi închistată, tovarăşul Nicolae Ceauşescu ne oferă — prin întreaga sa operă — mărturia unei atitudini creatoare de repunere a reflexiei economice, ideologice şi filozofice, a dialecticii generalului şi particularului în drepturile ei fireşti şi legitime. Chemînd cu fiecare prilej la cercetarea cu cutezanţă a vieţii, pornind de la cercetarea particularului pentru a regăsi în el ce este general, secretarul general al partidului nostru a redat filozofiei marxiste din ţara noastră, încă de la Congresul al IX-lea al partidului, forţa ei creatoare, caracterul ei viu, capacitatea de a fi metodă flexibilă şi pătrunzătoare în real. „Marii teoreticieni ai proletariatului — Marx, Engels, Lenin — au manifestat o atitudine deosebit de fermă şi combativă împotriva oricăror încercări de prezentare a teoriei revoluţionare ca o dogmă dată odată pentru totdeauna, ridiculizînd pe toţi cei ce făceau asemenea încercări. Ei — spunea tovarăşul Nicolae Ceauşescu — au considerat întotdeauna teoria revoluţionară ca o călăuză în acţiune, ca un instrument de luptă, cerînd îmbogăţirea şi dezvoltarea ei în raport cu schimbările neîntrerupte ale vieţii, ale practicii luptei sociale. Cu atît mai mult astăzi — în epoca celei mai profunde revoluţii tehnico-ştiinţifice, cînd cunoaşterea umană a căpătat dimensiuni fără precedent, cînd ştiinţele aduc noi şi noi date cu privire la materialitatea lumii, la dezvoltarea dialectică a societăţii — se impune un efort constant pentru înnoirea continuă a concepţiei revoluţionare a proletariatului. Aceasta este o necesitate imperioasă a luptei pentru transformarea progresistă a societăţii."

★

Întreaga activitate teoretică şi practică desfăşurată de partidul nostru — şi cele 30 de volume o atestă din plin — este o ilustrare vie a acestui efort constant de înnoire continuă — pe baza cercetării vieţii, a realităţii istorico-sociale din ţara noastră, a progresului realizat de ştiinţă în cercetarea acestei realităţi — a concepţiei noastre revoluţionare despre lume şi societate. Problemele construcţiei economice, ale definirii societăţii socialiste multilateral dezvoltate, ale democraţiei muncitoreşti, revoluţionare, ale autoconducerii şi autogestiunii, ale partidului ca centru vital al naţiunii, ale funcţiilor statului în etapa actuală, ale raporturilor dintre partid — stat — organizaţii obşteşti, ale dezvoltării naţiunii socialiste, problemele contradicţiilor în socialism, ale dezvoltării personalităţii umane şi ale umanismului revoluţionar, analiza procesului revoluţionar mondial, ale păcii şi securităţii în lume, ale colaborării internaţionale şi progresului popoarelor au primit în opera secretarului general al partidului nostru soluţionări teoretice şi practice adecvate din perspectiva evoluţiei cunoaşterii ştiinţifice contemporane în ansamblul ei şi ţinînd cont, în permanenţă, de condiţiile istorice specifice cu care se confruntă societatea românească.

Din combaterea tendinţelor simplificatoare de fetişizare a tezei rămînerii totale în urmă a conştiinţei sociale faţă de existenţa socială, au rezultat cîteva consecinţe cu o semnificaţie teoretică şi practică deosebită pentru înţelegerea faptului că socialismul, în urma cuceririi puterii politice, a abolirii proprietăţii private şi a exploatării : a) nu se construieşte în mod automat, de la sine ; b) nu se identifică şi nu se reduce doar la dezvoltarea economică a societăţii (deşi această dezvoltare este fundamentală) ; c) în această construcţie, oamenii (subiectul istoric) au un rol activ, de esenţială importanţă, istoria fiind, în ultimă instanţă, rezultatul activităţii oamenilor.

De pe o asemenea bază teoretică pot fi înţelese mai exact şi mai profund şi alte probleme de importanţă vitală, cum ar fi, de exemplu, **rolul partidului ca forţă organizatoare şi conducătoare a întregii vieţi sociale**, legătura organică, indisolubil existentă între socialism şi democraţie, locul şi rolul ştiinţei, învăţămîntului şi culturii în viaţa socială socialistă ş.a. Dintr-o astfel de perspectivă dialectică, multidirecţională asupra ţesăturii inextricabile dintre factorii obiectivi şi subiectivi, din a căror acţiune conjugată ia naştere însăşi istoria noastră socialistă, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a definit conceptul de societate socialistă multilateral dezvoltată. În această viziune dialectică, **societatea socialistă multilateral dezvoltată** este privită ca un întreg sistem, coerent, ale cărui componente se află într-o strînsă condiţionare, depind unele de altele şi se condiţionează unele pe altele. Acest concept presupune totalitatea organică a componentelor economice, politice, ideologice, organizatorice, cultural-educative, umaniste, legate toate între ele într-un proces unic şi unitar. Nici una dintre aceste laturi nu poate fi ignorată sau subestimată fără a se aduce daune reale în construcţia noii societăţi. Elaborînd acest concept tocmai pentru a înlătura orice unilateralitate, orice reprezentare simplistă, unidimensională asupra socialismului, ca o societate preocupată numai, sau mai cu seamă, de dezvoltarea bazei materiale, partidul nostru a formulat, de fapt, cu claritate obiectivul său strategic fundamental. Pentru realizarea acestuia este necesară o activitate concomitentă, multidirecţională, care să aibă în vedere toate laturile vieţii sociale (baza materială, perfecţionarea şi adîncirea continuă a democraţiei, a sistemului politic — şi în acest cadru precizarea tot mai limpede a rolului partidului şi statului —, rolul crescînd al învăţămîntului, al ştiinţei şi culturii, importanţa activităţii ideologice, politice şi educative etc.).

Fiind în permanenţă preocupat de astfel de probleme, partidul nostru a adus o contribuţie creatoare cu privire la propriul său rol în viaţa socială în etapa actuală, la funcţiile şi sarcinile statului socialist, la dezvoltarea şi perfecţionarea continuă a democraţiei socialiste

Pentru a-şi putea îndeplini misiunea sa istorică, partidul, ca orice organism social, trebuie să-şi perfecţioneze în permanenţă propria-i activitate, mergînd în pas cu marile transformări sociale, revoluţionare. Astăzi, cînd în România partidul comunist numără peste 3,7 milioane de membri, în condiţiile democraţiei participative, tot mai largi a oamenilor muncii la elaborarea şi transpunerea în viaţă a politicii partidului, cînd procesul de integrare organică a partidului în societate este tot mai evident, este cel puţin anacronic ca partidul să mai fie privit doar ca „avangardă a clasei muncitoare". Dacă acest rol, explicabil şi necesar într-o anumită perioadă, era satisfăcător pentru înţelegerea funcţiilor pe care trebuia să le îndeplinească partidul, el a devenit îngust şi semănător de confuzii în condiţiile în care — prin lichidarea claselor exploatatoare, prin realizarea unităţii tuturor oamenilor muncii, a muncitorilor, ţăranilor şi intelectualilor, fără deosebire de naţionalitate — partidul a devenit expresia năzuinţelor şi intereselor fundamentale ale întregului popor. Dintr-o avangardă, el s-a transformat într-un adevărat **centru vital** al intereselor şi năzuinţelor întregii noastre naţiuni ; partidul conduce nu în numele, ci împreună cu clasa muncitoare, cu toţi oamenii muncii, fără deosebire de naţionalitate, cu întregul popor. De aceea el îşi poate menţine şi întări încrederea poporului numai în măsura în care răspunde năzuinţelor clasei muncitoare, ale întregii naţiuni, în măsura în care acţionează ca un organism democratic unitar în crearea cadrului larg, democratic, de participare a maselor la conducerea societăţii. „Îndeplinind rolul de centru vital al întregii naţiuni, partidul — arăta tovarăşul Nicolae Ceauşescu la consfătuirea de lucru de la Mangalia din august 1983 — trebuie să asigure funcţionarea armonioasă a tuturor sectoarelor de activitate. De la partid trebuie să radieze lumina şi căldura care să dinamizeze întreaga societate românească. Dacă într-un sector, cît de mic, cît de îndepărtat, se produce o defecţiune, aceasta se răsfrînge asupra întregului organism social."

În acelaşi perimetru al creativităţii se înscriu şi preocupările partidului nostru, ale secretarului său general pentru **adîncirea şi perfecţionarea continuă a democraţiei socialiste.** Concluzia partidului nostru, extrasă dintr-o îndelungată experienţă, este lipsită de orice echivoc : socialismul şi democraţia sînt de nedespărţit, socialismului revenindu-i misiunea istorică de a înfăptui cea mai înaltă formă de democraţie, participarea maselor la conducerea societăţii. În vederea punerii în valoare a acestui principiu, în România a fost construit un întreg sistem organizatoric, original, care să permită în tot mai mare măsură participarea oamenilor muncii la dezbaterea, elaborarea şi luarea deciziilor politice. Instituţionalizarea principiului conducerii colective ca şi a activităţii unor forumuri şi organisme la scară naţională (Congresul consiliilor populare, Camera legislativă a consiliilor populare, Congresul educaţiei politice şi al culturii socialiste, Congresul agriculturii şi Consiliul Naţional al Agriculturii, Congresul consiliilor oamenilor muncii şi Consiliul Naţional al Oamenilor Muncii) a creat un cadru organizatoric original — atît la nivelul unităţilor economico-sociale, al oraşelor şi comunelor, cît şi la nivel naţional —, care asigură participarea nemijlocită a tuturor categoriilor de oameni ai muncii, fără deosebire de naţionalitate, la conducerea economiei, a vieţii sociale, a întregii societăţi, la realizarea unui permanent şi amplu dialog între partid şi popor, la împletirea tot mai strînsă între caracterul statal şi cel obştesc, la accentuarea procesului de socializare a puterii politice. În ultimii ani, democraţia socialistă din România a făcut noi paşi spre perfecţionarea sa, prin înfăptuirea autoconducerii şi coparticiparea oamenilor muncii la activitatea de gestiune a întreprinderilor. Iată motivele pentru care partidul nostru consideră că noţiunea de „dictatură a proletariatului" a devenit perimată. Statul democraţiei muncitoreşti nu se identifică cu „dictatura proletariatului". În concepţia partidului nostru, astăzi în România — stat al democraţiei muncitoreşti, revoluţionare — conceptul de dictatură a proletariatului nu are nici o acoperire ; el nu mai corespunde realităţilor social-istorice actuale din ţara noastră. În primul rînd, în România — ca de altfel şi în celelalte ţări socialiste — nu mai există proletariat. În al doilea rînd, clasa muncitoare nu şi-a propus să exercite şi nu exercită puterea în mod dictatorial, ci în modul cel mai democratic. Orînduirea noastră socială asigură tuturor claselor şi categoriilor sociale, tuturor cetăţenilor, fără deosebire de naţionalitate, participarea în deplină egalitate şi libertate la viaţa politică, la conducerea tuturor sectoarelor de activitate. Pe de altă parte, evenimentele regretabile au compromis termenul de dictatură, sensul acestuia devenind sinonim cu lichidarea drepturilor democratice ale oamenilor muncii, cu oprimarea şi asuprirea socială şi naţională. Iată suficiente motive pentru care utilizarea în continuare a acestui concept ar fi, neîndoielnic, semănătoare de confuzie.

În ambitul ideologiei marxiste a existat tendinţa de a absolutiza în chip dogmatic şi unilateralizat teza exprimată în „Manifestul Partidului Comunist", după care istoria societăţii omeneşti este istoria luptelor de clasă, neglijîndu-se sau chiar eludîndu-se rolul factorului naţional şi naţional-statal în dezvoltarea istorică. În acelaşi mod, în teoria şi practica Cominternului s-a absolutizat teza potrivit căreia „proletarii n-au patrie", motivîndu-se adesea, prin aceasta, desconsiderarea intereselor naţionale reale în elaborarea politicii partidelor comuniste. Or, o analiză atentă a fenomenelor este în măsură să releve unitatea dialectică existentă între social şi naţional, faptul că, în realitate, socialul există şi se manifestă în şi prin naţional. Istoria este mărturie că lupta de clasă şi — în formele corespunzătoare fiecărei etape — lupta împotriva exploatării sociale şi a asupririi naţionale au constituit forţa motrice a transformărilor revoluţionare, a progresului omenirii. Şi în condiţiile apariţiei naţiunilor socialiste aceste legităţi continuă să acţioneze, iar orice tendinţă de subapreciere a factorului naţional acţionează negativ şi lezează atît interesele unei naţiuni sau ale alteia cît şi mişcarea comunistă internaţională în ansamblul ei. În acelaşi sens, viaţa demonstrează că în lumea de azi, alături de contradicţia clasică dintre socialism şi capitalism, la scară mondială se manifestă cu o intensitate mereu crescîndă, ocupînd uneori chiar primul loc al arenei istorice, conflictul dintre ţările dezvoltate şi cele rămase în urmă, dintre ţările bogate şi ţările sărace. Se confirmă principiul lui Marx că lupta de clasă dintre bogaţi şi săraci rămîne firul roşu al istoriei, cu deosebirea că în noile condiţii ea nu se opreşte la graniţele naţionale, ci se extinde la perimetrul planetar, exprimîndu-se şi în raporturile dintre mari grupe de naţiuni.

Date fiind condiţiile concret-istorice atît de particulare ale fiecărei naţiuni, gradele diferite de dezvoltare economică, tradiţii culturale, obiceiuri şi moravuri etc., partidul nostru consideră că edificarea societăţii socialiste, căile înfăptuirii revoluţiei sînt proprii fiecărei ţări. Ca atare, partidul nostru nu este adeptul „modelului unic", după cum consideră că a vorbi despre „socialismul real" înseamnă implicit a face discriminări între diferitele opţiuni pentru socialism, între diferitele strategii, negîndu-se validitatea unora prin raportarea lor la un „model" prestabilit. Exclusivismului partizan al formulelor de acest gen, partidul nostru îi opune o viziune deschisă, comprehensivă asupra posibilităţilor diverse de edificare în prezent şi viitor a noii societăţi. „Dacă am folosi formularea «socialism real» pentru ţara noastră — arăta tovarăşul Nicolae Ceauşescu — s-ar putea întîmpla ca unii tovarăşi să tragă concluzia că absolutizăm forma noastră de construcţie socialistă, o considerăm ca singura valabilă şi negăm, într-o formulă sau alta, realismul altor căi şi forme de construcţie socialistă". Fiecare partid comunist cunoaşte în modul cel mai profund situaţia din propria sa ţară şi este cel mai în măsură să-şi formuleze linia sa politică de luptă, programul său de activitate.

Una din problemele corolar, care ocupă un constant loc central în activitatea teoretică şi practică a secretarului general al partidului este, indiscutabil, aceea a omului şi umanismului. „Socialismul — arăta tovarăşul Nicolae Ceauşescu, secretarul general al partidului — este opera maselor populare, a oamenilor muncii, a poporului, el se construieşte cu poporul şi pentru popor. Socialismul este opera conştientă a clasei muncitoare, a maselor populare, a poporului, care îşi făureşte în mod conştient, în conformitate cu cerinţele dezvoltării sociale, propria istorie, propriul viitor." Cu alte cuvinte, oamenii sînt cei ce înfăptuiesc istoria, ca şi revoluţia ; cu ei şi prin ei se înfăptuieşte progresul social, se ameliorează neîntrerupt condiţiile vieţii, ale existenţei sociale şi individuale. Transformînd realitatea propriei lor vieţi, făurindu-şi un nou destin, oamenii se transformă pe ei înşişi. Astfel, istoria este cîmpul activităţii umane, iar activităţile umane sînt liniile de forţă din care se construieşte, la rîndul ei, cîmpul istoriei.

★

Acestea sînt raţiunile profunde care fac ca printre obiectivele fundamentale ale strategiei revoluţionare a partidului nostru, un loc de frunte să îl ocupe afirmarea omului nou, a omului epocii socialiste şi comuniste. Fiecare societate s-a manifestat în istorie printr-un anume ideal uman, prin tipuri umane corespunzătoare într-o măsură mai mare sau mai mică unui asemenea ideal. Astfel, tipul cavalerului creat de Evul Mediu european, cel al omului multilateral, zămislit în creuzetul frămîntărilor Renaşterii, cel al întreprinzătorului din epoca modernă, şi-au găsit expresia în monumente de cultură ale diverselor epoci din istoria popoarelor, au concentrat atenţia unor comunităţi umane, s-au impus ca idealuri de gîndire, de acţiune, de comportare. Problema unui model uman, a transformărilor în structura şi fizionomia omului nu este aşadar o „invenţie" socialistă, utopică, aşa cum încearcă să o acrediteze numeroşi ideologi burghezi contemporani. O astfel de problemă se pune însă cu atît mai mult în condiţiile revoluţiei socialiste, ale procesului de înfăptuire a socialismului şi comunismului, avînd în vedere transformările radicale pe care un asemenea proces le determină în modul de existenţă, de muncă, de viaţă. Aceste transformări nu constituie doar o necesitate istorică în sensul abstract al cuvîntului ci o problemă a practicii concrete, revoluţionare. Pe măsură ce cadrele obiective economico-sociale ale noii orînduiri sînt create, experienţa istorică arată că soluţionarea problemelor, mersul evenimentelor, valorificarea potenţelor considerabile de care dispune socialismul, depind într-o măsură din ce în ce mai mare de oameni, de sistemul de valori care-i călăuzeşte, de competenţa şi priceperea lor, de capacitatea lor de a înţelege, orienta şi canaliza acţiunea legilor sociale. De aceea, în concepţia partidului nostru, a secretarului său general, superioritatea socialismului se exprimă nu numai printr-un grad înalt de eficienţă economică ci totodată şi — în strînsă legătură cu aceasta — printr-un nou tip de umanitate, respectiv prin afirmarea unui nou sistem de valori, a noi standarde şi stimulente de comportare, a noi idealuri de acţiune socială.

Acest proces multiform care presupune o continuă inserţie a gîndirii şi acţiunii individuale în viaţa socială, o integrare tot mai deplină a oamenilor în istorie, o permanentă întrepătrundere dialectică dintre obiectiv-subiectiv, dintre spontan-conştient sau, mai general spus, dintre necesitate şi libertate ridică în faţa activităţii ideologice şi politice-educative desfăşurate de partid sarcini de mare complexitate şi profunzime, o înţelegere clară şi deplină a întregului cerc problematic pe care îl presupune raportul dintre om, istorie, societate şi natură.

Combătînd înţelegerea mecanicistă, unilaterală, de tip fatalist, a raportului dintre existenţă-conştiinţă, potrivit căreia conştiinţa umană rămîne în mod inevitabil în urma dezvoltării existenţei, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a arătat încă la Plenara C.C. al P.C.R. din 3—5 noiembrie 1971, că „adeseori deficienţele existente în activitatea noastră ideologică, politică şi cultural-educativă, fenomenele negative care apar în viaţa socială, în comportamentul unor oameni, se încearcă a fi justificate prin teza despre rămînerea în urmă a conştiinţei faţă de dezvoltarea vieţii materiale. A accepta o asemenea justificare pentru lipsurile noastre înseamnă a încuraja o atitudine pasivă, defetistă, cu profunde repercusiuni negative asupra dezvoltări societăţii. Noi, comuniştii, studiem legile sociale obiective nu pentru a adopta o poziţie fatalistă faţă de acestea, ci, dimpotrivă, pentru ca, înţelegînd sensul lor, să putem acţiona în interesul progresului social. Fără a nega cîtuşi de puţin rolul esenţial al forţelor de producţie, în dezvoltarea societăţii, noi pornim de la teza, de asemenea marxistă, că la rîndul ei conştiinţa poate exercita o puternică înrîurire asupra mersului înainte al societăţii, că ideile înaintate, cucerind masele, devin o uriaşă forţă materială a progresului".

Din această poziţie de principiu rezultă importanţa uriaşă a muncii ideologice şi politico-educative în formarea omului nou. Căci, aşa cum arată în permanenţă secretarul general al partidului, această muncă este o sarcină permanentă a întregului partid, de dezvoltarea cu succes a acesteia depinzînd însuşi viitorul comunist al patriei noastre.

Încercînd să definim cîteva din trăsăturile ce caracterizează concepţia partidului nostru despre lume şi viaţă, aşa cum este ea cristalizată în opera tovarăşului Nicolae Ceauşescu, am încercat să schiţăm, de fapt, cîteva din aspectele mult mai vaste şi mai complexe ale contribuţiei pe care secretarul general al partidului o aduce în chip esenţial la dezvoltarea teoriei şi practicii revoluţionare din ţara noastră. La aniversarea a 70 de ani de viaţă şi mai bine de o jumătate de secol de activitate revoluţionară, această schiţă se doreşte a fi un cald şi vibrant omagiu...

Făurar de legi şi datini

Urmare din pag. 1

păşi cu emoţie şi respect spre locurile sacre ale patriei, la Ţebea, sau la Putna, la Mărăşti sau la Moisei. Ne-a redat dreptul la cîntecele care au îmbărbătat pe cei care au căzut şi au învins la Plevna şi la Griviţa, la Mărăşeşti şi la Oituz, la Oarba de Mureş şi la Carei, ca noi să trăim, să fim uniţi, să fim liberi, după cum ne-a redat dreptul la cîntecele în care este cuprinsă însăşi fiinţa noastră : **Pe-al nostru steag e scris unire, Tricolorul.**

De cîte ori lumina triumfală a **Tricolorului** se înalţă deasupra frunţilor noastre şi de cîte ori în sufletele noastre răsună acordurile triumfale ale acestui cîntec ridicat de preşedintele României la rangul suprem de **Imn naţional**, ne amintim cu înalt respect că, prin voinţa acestui mare bărbat, Nicolae Ceauşescu, ne-a fost restituită, pe deplin, cea mai de preţ avuţie : demnitatea de om.

Învăţat cu greutăţile, învăţat să le învingă, poporul nostru, toţi fiii patriei uniţi sub acelaşi cer văd în secretarul general al partidului un exemplu luminos, un conducător pe care-l înconjoară cu dragoste şi stimă.

Însăşi luna de naştere a preşedintelui Ţării noastre este simbolică. Luna ianuarie are, pentru poporul român, semnificaţia înnoirii, împlinirii şi altitudinii spirituale. E Anul Nou, dar e şi 24 ianuarie, înfăptuirea visului multisecular al unirii, dar e şi 15 ianuarie, ivirea Luceafărului tutelar al poeziei româneşti. Şi iată că, la 26 ianuarie, în anul Unirii celei mari şi definitive şi în preajma zilei Unirii din 1859, poporul român şi l-a născut pe Nicolae Ceauşescu, cel ce avea să-i consfinţească dreptul şi la unire, şi la lumina niciodată pieritoare a Luceafărului.

Îngemănate în cuget şi simţiri, aceste mari sărbători simbolizează însăşi identitatea dintre aspiraţiile cele mai adînci şi mai înalte, cele mai fierbinţi şi mai perene ale poporului nostru cu gîndul şi fapta cutezătoare şi străbătătoare în timp ale fiului său, ale conducătorului său, tovarăşul Nicolae Ceauşescu.

Istoria stă mărturie că marile sale epoci au fost ilustrate de personalităţi de excepţie, al căror destin s-a contopit pînă la identificare cu devenirea umanităţii însăşi. Scrutînd propria noastră istorie, încă de la temelia ei, ne răsare monumental chipul părintelui nostru Burebista, cel care, asemenea lui Decebal de mai tîrziu, avea tăria să se confrunte de la egal la egal cu cea mai puternică forţă a întregii antichităţi, Imperiul roman. Atunci cînd un alt mare pericol ameninţa însăşi existenţa naţională, cînd întregul continent dezbinat se găsea în faţa puhoiului otoman, pămîntul românesc, care avea nenorocul de a constitui chiar digul ce trebuia să reziste fantasticei presiuni ce, odată revărsată, nu s-ar mai fi oprit pînă la ţărmul Atlanticului, pămîntul acesta românesc, cu acelaşi firesc cu care îşi creşte brazii şi păltinaşii, a ştiut să-şi nască, să-şi crească, să-şi umple de virtuţi proprii fii ce aveau să-i fie salvatori, pe Mircea, pe Ştefan, pe Mihai. În alt moment decisiv, acela al descătuşării revoluţionare de la 1848, neamul românesc şi i-a născut şi nemurit pe Bălcescu, Kogălniceanu, Iancu.

Toate aceste mărețe figuri, slujindu-şi patria, au îmbogăţit, prin propriile fapte, tezaurul comun al omenirii. Sînt cunoscute apelurile patetice ale lui Ştefan către principii occidentali, pentru înfăptuirea unei unităţi a Europei. Victoriile cîştigate de Mihai, ca şi înfăptuirea de către el a marelui şi eternului nostru vis de unitate naţională i-au uimit şi i-au umplut de admiraţie pe cronicarii timpului, iar chipul său, în mijlocul celebrităţilor vremii, stă şi azi la loc de cinste în muzeele europene. Despre Horea se scrie pînă în cele mai îndepărtate colţuri ale lumii. Ca şi despre Unirea de la 1859, ca şi despre cucerirea independenţei la 1877.

E bine să ne reamintim toate acestea nu numai dintr-o justificată mîndrie naţională, nu numai din respectul ce-l datorăm înaintaşilor, ci pentru a desluşi cu toată claritatea un adevăr ce se impune să fie subliniat : iubindu-şi cu patimă pămîntul natal, marii bărbaţi ai acestui popor au militat întotdeauna pentru buna înţelegere, în primul rînd cu popoarele vecine, dar şi cu cele mai îndepărtate, cu toate popoarele lumii.

Pentru acest sfîrşit de secol şi de mileniu încărcat de contradicţii, subminat de ambiţii anacronice, ostenit de sporirea nemăsurată a arsenalelor militare, în anul marii sale uniri, poporul român şi-a născut bărbatul în care întruchipează toată zestrea nepreţuită a iluştrilor înaintaşi. În persoana primului preşedinte al României socialiste, poporul român şi-a ridicat în lumină ca rod al aspiraţiilor de vecii întregi setea sa de libertate, de independenţă, de dreptate, de unitate, de egalitate desăvîrşită între toţi fiii săi, fără deosebire de naţionalitate.

În persoana secretarului general al partidului nostru, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, poporul român îşi vede întruchipată dorinţa de progres în toate domeniile, precum şi chezăşia că toate marile sale perspective de dezvoltare armonioasă şi multilaterală vor fi împlinite. În persoana comunistului de omenie, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, România îşi vede întruchipată dorinţa ei de convieţuire paşnică şi constructivă cu toate ţările planetei numite Pămînt. Iniţiativele tovarăşului Nicolae Ceauşescu, vizînd statornicirea unui climat de pace în lume, de stăvilire şi reducere a înarmărilor de orice fel, şi în primul rînd a celor nucleare, au un patetic şi puternic ecou internaţional, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, fiind recunoscut pretutindeni ca un adevărat şi mare strateg al acelei epoci, visate din străvechime, care să aducă omenirii starea de pace, de bună înţelegere, de comuniune înfrăţită în aceleaşi idealuri.

Ctitor de ţară nouă, făuritor al unei economii moderne şi al unei spiritualităţi înfloritoare, conducător încercat şi înţelept, gînditor care a îmbogăţit patrimoniul teoriei revoluţionare cu opere de inestimabilă valoare, răspîndite şi preţuite pe toate meridianele globului, bărbat politic de anvergură mondială, militant de seamă pentru împlinirea idealurilor de libertate, independenţă şi suveranitate naţională, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, ca un înflăcărat patriot şi internaţionalist, are contribuţia hotărîtoare la ridicarea propriei ţări pe noi culmi de civilizaţie, aducîndu-i prin prodigioasa sa activitate un prestigiu internaţional de nevisat în alte epoci. Cunoscînd ca nimeni altul năzuinţele şi interesele naţiunii noastre şi militînd neobosit pentru împlinirea aspiraţiilor ei, secretarul general al partidului ne îndeamnă mereu şi mereu să luptăm şi să muncim împreună cu poporul pentru popor, dîndu-ne în acest sens, prin întreaga sa activitate, un strălucit exemplu.

Alăturîndu-se făuritorilor de bunuri materiale, scriitorii, împreună cu toţi creatorii de frumos ai patriei noastre, nu-i pot aduce un omagiu mai de preţ decît realizînd ceea ce Domnia Sa i-a îndemnat : să meargă la izvoare, la apa vie a tradiţiei marii noastre literaturi şi să creeze opere pe măsura acestui măreţ prezent în care poporul român cunoaşte împlinirea celor mai durabile visuri ale sale.

Adăugîndu-se cu strălucire marilor noştri revoluţionari, luminaţilor gînditori întru libertatea, unitatea şi independenţa patriei sale, militanţilor de renume pentru triumful cauzei socialismului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu este unul din marii făuritori de istorie, unul din marii oameni politici ai omenirii. În această iarnă voievodală, omagiul nostru se identifică firesc cu punerea în lumină a acestor adevăruri ce dau demnitate nu doar unui om, ci şi unui popor, voinţei lui de a-l urma neabătut şi în puternică unitate pe cel ce-i este luminos simbol şi pilduitor exemplu.

Întregul popor român vede în strălucita epocă pe care o străbate împlinirea dorurilor sale multiseculare. Visul său de unitate şi de libertate.

Ninsorile din Carpaţi, din Bărăgan şi de la Pontul Euxin, ninsorile de peste Transfăgărăşan, de peste atîtea noi cetăţi industriale, de pe Argeş în sus, de la Putna şi Călugăreni, de la Alba împlinirilor noastre aduc şi ele, după datina din bătrîni, semnul de bun augur, de spor, de belşug în grîne şi în gîndire, de încredere nouă şi statornică în viitorul pe care clipă de clipă îl vedem născîndu-se.

Şi tot după datina străbună întregul popor de la Carpaţi şi Pont, de la Danubiu şi Alba, de pe întregul cuprins românesc, îi urează conducătorului iubit cu acele cuvinte ce în limpezimea lor cuprind toate bătăile inimii : LA MULŢI ANI !

REMEMORĂRI

Nemuritoare noapte de ianuarie

1.

Referindu-se la actul Unirii, Eminescu afirmă cu intuiţia sa unică : „Purtat de o mişcare de-a dreptul entuziastă, Cuza Vodă a devenit el însuşi principalul purtător al politicii neatîrnării...".

Vorbind despre reformele şi înnoirile iniţiate sub supravegherea şi din iniţiativa tînărului Domn, menite să dea un statut independent tînărului regat, poetul scrie în continuare : „În faptă Jurisdicţiunea consulară şi-a pierdut terenul sub domnia lui, secularizarea averilor închinate s-a operat, (...) s-au înfiinţat o armată relativ numeroasă şi completă, (...) încît întregului aparat al unei depline suveranităţi interne şi externe nu-i lipsea decît numele propriu, ce părea a lipsi din dicţionarul Apusului european".

Şi acest nume propriu, **România** adică, avea să se înscrie cu litere de neşters şi pentru totdeauna în „dicţionarul Apusului european" în memorabilul an 1877.

2.

În acea noapte de **24 ianuarie**, cea mai strălucitoare noapte a anului 1859, Steaua Sirius s-a apropiat mai mult de pămînt şi naţia românească a putut s-o admire multă vreme proptită cu colţurile razelor sale de piscurile înalte ale Carpaţilor.

3.

Doi ani mai tîrziu, tot iarna, la 11/13 decembrie 1861, Vodă Cuza concepea Proclamaţia Unirii depline, proclamaţie frumoasă ca un poem.

Iat-o în desfăşurarea ideilor sale înălţătoare :

„Români ;

Unirea este îndeplinită ! Naţionalitatea Română este întemeiată ! Acest fapt măreţ, dorit de generaţiile trecute, aclamat de corpurile legiuitoare, chemat cu căldură de noi, s-a recunoscut de Înalta Poartă, de Puterile garante şi s-a înscris în datinile Naţiunilor. Dumnezeul părinţilor noştri a fost cu ţara, a fost cu noi. El a întărit silinţele noastre prin înţelepciunea poporului şi a condus Naţiunea către un falnic viitor.

În zilele de 5 şi 24 ianuarie aţi depus a voastră încredere în Alesul naţiei, aţi întrunit speranţele într-un singur Domn. Alesul vostru vă dă astăzi o singură ROMÂNIE.

Vă iubiţi Patria, veţi şti a o întări.

Să trăiască ROMÂNIA !"

Nemuritoare şi strălucitoare şi unică va rămîne acea noapte de Ianuarie în istoria poporului român.

Mircea Micu

CONFABULE

✲ ✲ ✲

Al cincilea anotimp
este atunci cînd înfloresc migdalii
sub zăpadă
cînd apa unui singur rîu
începe să curgă spre izvoare
cînd în cer
ziua stelele luminează
cînd tu pluteşti
atît de albastră şi subţire
între pămînt şi pămînt.

Iulian Neacşu

SPORT

Un boboc de fată...

...care face cît o pajişte de bujori sălbateci, narcise şi mărgăritare şi care vorbeşte fluent jargonul Grantului, mi-a spus, la apus de Gara de Nord : voi ăştia scrobiţii nu mai ştiţi să furaţi un meci pentru Rapid ? ! Ne ducem în B, ni se sparg duminicile. Fetiţă mai strălucitoare decît ciupercile fosforescente, am îngăimat eu, fiindcă un izvor care izvora din aer ca dintr-un mal de calcar îmi inundase inima, hoţia se pedepseşte cu tain de pîine şi apă şi instrucţie la cataramă printre barăci suprapopulate. Floare bougainville (de la numele unui general francez, portughez după mamă), am continuat, ştim că se truchează trei meciuri din cinci, o ştie şi cel din urmă tacîmar de la bodega Insecta luminoasă (Dinicu Golescu colţ cu Ştefan Furtună), dar noi n-avem înalţi aprinzători ai stingerii, încercăm să luăm cu japca puncte şi ni se-nmoaie mîna. Jur pe apă dulce-ntunecată, pe înnorări cu putere de miazănoapte şi pe fulgere vesele c-am aruncat într-o zi un cîrlig în balta învîrtelilor, dar morunul pe care l-am agăţat mi-a cerut în schimbul icrelor peştişori de aur. De unde să-i iau ? Pe stîlpii noştri atîrnă numai lăutari şi paracliseri, fum de tren şi guguştiuci cu picioarele trecute prin gură de pisică. Pînă astăzi (miercuri, 20 ianuarie), cînd se încheie perioada de transferări, Rapidul la cedat pe portarul Manu Sportului studenţesc, în schimbul mijlocaşului Bozeşan. S-a întors de la Craiova şi mijlocaşul Rada — se pare că însoţit de atacantul central Bicu. Echipa Victoria ne-a pus şi ea trei nume la dispoziţie : Vlad, Nica, Pal. Ca să ni-l ia pe Goanţă în sezonul viitor. Nu cred c-am făcut o afacere mănoasă, fiindcă Vlad, de ani de zile, de cînd Fodor i-a zdrobit piciorul, evoluează cu două clase sub valoarea lui (frica i-a pătruns prea adînc în şira spinării), Nica n-a jucat un meci în ultimele două sezoane, iar Pal... ei, bine, Pal, să mă ierte cei apropiaţi lui, rudele şi prietenii, e un jucător de care echipele se scutură fără păreri de rău. Exaltare, mesteceni şi zăpezi întîlneşti în acest ianuarie numai în pridvoarele caselor făloase. De exemplu la Dinamo, care l-a schimbat pe Damaschin, cel ce călca numa-n lacrima zilelor de post, pe Vaişcovici de la Victoria. Cine poate înnoptează-n basme, în mireasmă de răşină şi-n iscusinţa culorilor afişate de merele domneşti. Lîngă Cămătaru va evolua, la Dinamo, din primăvară şi Coraş, venit de la Sportul studenţesc. Avînd în vedere că Universitatea Craiova are trei oameni plecaţi să-şi satisfacă stagiul militar, şi pe deasupra i-a eliminat din lot pe Vancea (imposibil de disciplinat) şi pe Weisenbacher (sonoritatea vinurilor din Oltenia), campionatul va prezenta în continuare tot numai două echipe capabile să despice furtuna. Şi atunci, prea frumoasă domnişoară, mai frumoasă ca o pajişte de bujori sălbateci, narcise şi mărgăritare, află de la mine pe această cale că restul de şaisprezece echipe, peste care au secat bătăile din toaca miracolelor, nu constituie un contracurent capabil să zgîlţîie îngîmfarea celor ce cîştigă mereu. Mediocritatea celor şaisprezece echipe de umplutură mă umple de-o amărăciune barocă. Mai ales că pe-afară nici gînd să se pornească ninsoarea.

Fănuş Neagu

ARHITECT AL PĂCII MONDIALE

Pentru prezentul şi viitorul planetei

Spunem, desigur, un adevăr axiomatic afirmînd că lumea acestui sfîrşit de secol şi de mileniu este de o complexitate fără precedent şi în perpetuă, structurală prefacere. În această lume complexă, complicată, zbuciumată, cu evoluţii rapide şi de substanţă, mereu modelată şi remodelată, consecvenţa, principialitatea, clarviziunea se dovedesc virtuţi politice şi morale de maximă valoare. O asemenea politică externă de remarcabilă consecvenţă, principialitate şi clarviziune, promovează, de peste două decenii, România socialistă. Suflul înnoitor pe care Congresul al IX-lea al partidului l-a instaurat în toate sectoarele realităţii româneşti s-a afirmat viguros şi benefic şi în activitatea desfăşurată de ţara noastră pe tărîmul vieţii şi relaţiilor internaţionale. Este meritul istoric al făuritorului şi promotorului strălucit al acestei politici, preşedintele Nicolae Ceauşescu, de a fi conferit României un prestigiu şi o autoritate fără egal în conştiinţa lumii. Prestigiu şi autoritate care s-au clădit zi de zi, în aceste peste două decenii, prin idei clarvăzătoare, prin iniţiative valoroase, prin acţiuni realiste, care cuprind în aria lor toate marile probleme ce stau astăzi în faţa omenirii.

În decurs de două decenii, răstimp istoriceşte scurt, lumea a înregistrat mari schimbări de ordin politic, economic, tehnico-ştiinţific, social, naţional, de fapt sub toate aspectele. Schimbări în bine, dar şi schimbări în rău. Confruntarea dintre forţele înaintate ale epocii, reunite sub semnul idealurilor de pace, colaborare, progres, independenţă naţională şi forţele reacţionare, exponente ale vechii şi anacronicii politici de esenţă imperialistă şi neocolonialistă, bazată pe forţă şi dictat, pe dominaţie şi exploatare, a cunoscut nu o dată momente de mare încercare, momente dramatice, dar mai ales s-a desfăşurat ca o luptă continuă, de zi cu zi, într-o diversitate de forme, compunînd un peisaj politic planetar cu lumini şi umbre, de mare complexitate. În această confruntare care structurează liniile de forţă ale devenirii contemporane, România, preşedintele Nicolae Ceauşescu s-au aflat statornic de partea — şi în rîndurile cele mai active — ale forţelor ce duc lumea înainte.

România, preşedintele Nicolae Ceauşescu au militat consecvent pentru pace. Pacea, văzută nu ca o simplă stare de absenţă a războiului, ci ca o realitate statornică, la scară planetară — pentru că în lumea de azi pacea nu poate fi decît indivizibilă — oferind climatul necesar pentru progresul nestingherit al fiecărei naţiuni coroborate cu o amplă şi general-avantajată colaborare internaţională. Pacea prin dezarmare, căci în condiţiile existenţei armelor nucleare, în atmosfera de încordare şi suspiciune dintre atîtea state, înfăptuirea dezarmării se impune ca o condiţie obligatorie pentru asigurarea unui prezent şi unui viitor paşnic şi sigur pentru naţiunile, pentru civilizaţia umană în ansamblu.

În viziunea de largă cuprindere a preşedintelui Nicolae Ceauşescu, pacea, pacea prin dezarmare, deţine locul de prioritate a priorităţilor. De salvgardarea şi asigurarea păcii, de înfăptuirea dezarmării depinde în ultimă instanţă soluţionarea tuturor celorlalte mari probleme cărora omenirea trebuie să le găsească soluţii. După cum soluţionarea fiecăreia din aceste mari probleme ar contribui la statornicirea unei păci drepte şi durabile la scară globală. Din rîndul acestor mari probleme se disting subdezvoltarea cu toate implicaţiile ei, între care, cea mai acută, problema datoriilor externe ale ţărilor în curs de dezvoltare şi care ar putea avea efectele unei adevărate „bombe sociale cu efect întîrziat" ; focarele de încordare şi conflict, de confruntare armată, care sîngerează mari întinderi ale planetei şi care, complicîndu-se şi agravîndu-se, ar putea depăşi cadrele unor războaie locale pentru a atinge proporţii îngrijorătoare, inclusiv cele ale unui cataclism nuclear ototdistrugător ; nesocotirea principiilor relaţiilor dintre state şi amestecul brutal sau disimulat, perfid, în treburile interne ale statelor.

În abordarea marilor probleme ale lumii şi în eforturile urmărind soluţionarea lor, România, preşedintele Nicolae Ceauşescu au invederat întotdeauna o judecată politică dreaptă, un mod realist de a privi lucrurile, soluţii constructive, consonante cu interesele şi năzuinţele popoarelor. Sînt nenumărate situaţiile în care ţara noastră şi preşedintele ei au venit în faţa lumii cu idei, propuneri şi acţiuni avînd valoare de pionierat. Să ne amintim de iniţiativele clarvăzătoare şi curajoase ale României în cea de-a doua jumătate a anilor '60 în cîmpul relaţiilor general-europene, cînd ţara noastră a contribuit prin acţiuni politice validate ulterior pe deplin de viaţă la îngustarea prăpastiei care s-a creat în perioada postbelică între cele două părţi ale continentului, netezind prin demersurile întreprinse calea spre dialogul general-european, în favoarea căruia dealtfel cel dintîi apel a fost lansat în capitala României. Să ne amintim de eforturile tenace desfăşurate de ţara noastră pentru trecerea, în sfîrşit, de la vorbe la acţiune în cadrul negocierilor de dezarmare, pentru asigurarea participării reale a tuturor statelor la aceste negocieri purtate asupra unui subiect care interesează vital întreaga omenire. Să ne amintim de luările de poziţie principiale, curajoase, ale ţării noastre, ale preşedintelui Republicii, de fiecare dată cînd principiile relaţiilor dintre state, suveranitatea şi independenţa lor naţională, dreptul la existenţă liberă şi suverană al unui popor, au fost nesocotite sau încălcate. Să ne amintim de demersurile laborioase, constructive, întreprinse de ţara noastră, de preşedintele Republicii, pentru soluţionarea pe căi numai şi numai paşnice, prin mijloace politice, a conflictelor din diverse părţi ale lumii.

De peste două decenii, România, conducătorul partidului şi statului nostru propun şi afirmă în lumea de azi un nou mod de a gîndi şi a acţiona, în baza principiilor dreptului şi relaţiilor internaţionale, în conformitate cu interesele fiecărei ţări şi ale întregii omeniri. Nu există problemă internaţională de interes general asupra căreia să nu fie un punct de vedere românesc ; şi el este întotdeauna realist, constructiv, profund umanist. Nu există mare cauză a umanităţii — pacea, securitatea, dezarmarea, colaborarea egală, progresul economic şi social al tuturor — care să nu fie investită cu caracterul de obiectiv major al politicii externe româneşti.

România este prezentă oriunde se gîndeşte sau se întreprinde ceva, în sfera relaţiilor internaţionale, pentru binele şi în folosul omenirii. Concepţia preşedintelui Nicolae Ceauşescu stă la baza tuturor demersurilor întreprinse de ţara noastră pe plan mondial în favoarea păcii şi progresului general.

Sînt, acestea, coloane de rezistenţă ale înaltului prestigiu internaţional ce defineşte astăzi locul şi rolul României în lumea contemporană. Înaltul prestigiu al ţării este înaltul prestigiu al preşedintelui Nicolae Ceauşescu, personalitate politică proeminentă ale cărei concepţie şi acţiune stau la temelia întregii noastre politici externe. România socialistă nu este o mare putere în viaţa internaţională, dar desfăşoară o mare politică în viaţa internaţională. Numărîndu-se printre ţările mici şi mijlocii ale lumii, printre ţările în curs de dezvoltare, România socialistă s-a distins, în toţi aceşti ani, printr-o activitate internaţională deosebit de activă, multiformă, mereu consecventă principiilor dreptului şi relaţiilor internaţionale, mereu consecventă adevărului, mereu în conformitate cu interesele fundamentale ale poporului român, mereu credincioasă marilor cauze ale omenirii.

Este un adevăr simplu, fundamental — cum simple sînt adevărurile fundamentale —, un adevăr evident pentru orice om de bună credinţă de pretutindeni, că România este azi o prezenţă mai activă ca oricînd în viaţa lumii. Acest loc de cinste al României în concertul naţiunilor se datorează conducătorului partidului şi al ţării care, printr-o activitate prodigioasă, pe care o desfăşoară cu o inepuizabilă energie şi un nestrămutat crez patriotic, revoluţionar şi umanist, a făcut ca demersul românesc în viaţa internaţională să dobîndească atributele largii recunoaşteri şi preţuiri.

Viaţa a confirmat de fiecare dată întru totul justeţea punctelor de vedere şi a acţiunilor României în viaţa internaţională. Numele ţării, numele conducătorului ei sînt de aceea pretutindeni rostite cu stimă, cu respect, cu înaltă preţuire. Lumii de azi, România i se înfăţişează ca o Ţară a Muncii şi a Păcii, în fruntea căreia de peste 22 de ani se află preşedintele Nicolae Ceauşescu, Erou al României, Erou al Păcii, conducătorul politic care gîndeşte şi promovează o politică bună şi dreaptă pentru o lume bună şi dreaptă.

Corneliu Vlad

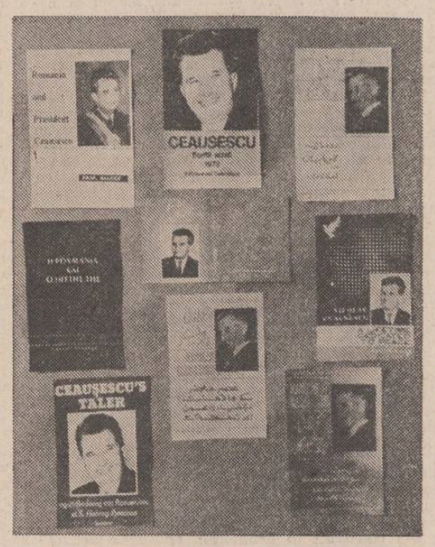

Glasul păcii şi al recunoştinţei

Epoca în care trăim, şi pe care noi toţi o numim, cu legitimă mîndrie patriotică, „Epoca Nicolae Ceauşescu", va rămîne pe veci înscrisă cu litere de aur în istoria poporului nostru şi pentru faptul că, pe lîngă grandioasele înfăptuiri revoluţionare, România dă un exemplu strălucit lumii întregi în privinţa modului în care un popor liber, pe deplin stăpîn pe soarta sa, se raliază cu puterea unei unice voinţe, într-o unitate de nezdruncinat, conducerii superioare a partidului nostru, mult iubitului nostru conducător, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, în luptă ardentă dusă pentru salvgardarea păcii mondiale şi eliberarea omenirii de sub spectrul ameninţător al înarmărilor.

Apelurile de pace ale preşedintelui Republicii exprimă milenara dorinţă de pace a poporului nostru, care a dorit întotdeauna să trăiască în pace şi libertate, situîndu-se şi azi în primele rînduri ale mişcării mondiale pentru liniştea şi fericirea tuturor oamenilor din lumea largă. Referendumul din noiembrie 1986 a demonstrat încă o dată, cu aleasă pregnanţă, că poporul nostru urmează neabătut politica internă şi externă a partidului şi statului nostru, asumîndu-şi cu întreaga conştiinţă iniţiativele şi chemările de pace ale mult iubitului său conducător, tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Pentru această activitate, depusă în sprijinul menţinerii păcii şi urgentării dezarmării nucleare, cel mai iubit fiu al poporului român, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, este recunoscut pretutindeni ca un vajnic erou al păcii mondiale.

Ca pentru toţi fiii patriei, şi pentru noi, muncitorii condeiului, tot ceea ce a făcut şi face tovarăşul Nicolae Ceauşescu pentru prezentul nostru liniştit şi salvgardarea spiritului uman reprezintă un înflăcărat exemplu de viaţă şi luptă. Cuvîntările şi expunerile tovarăşului Nicolae Ceauşescu atrag de fiecare dată atenţia că nu avem voie să facem rabat în lupta dusă pentru pace, că această luptă nu poate avea momente de răgaz, fiindcă cerul planetei noastre continuă să fie învăluit de norii negri, ameninţători ai unei posibile conflagraţii nucleare.

Nori ameninţători, pe care conducătorul nostru mult iubit n-ar dori să-i ştie deasupra cerului albastru al patriei noastre şi al Europei. Pentru acest curaj pilduitor, mulţumirile noastre se îndreaptă şi acum, cu deplină recunoştinţă şi dragoste, la această sărbătoare intimă de ianuarie a poporului nostru, către marele erou al păcii mondiale, conducătorul poporului nostru, tovarăşul Nicolae Ceauşescu.

E un adevăr cunoscut că marii noştri scriitori de demult au dedicat adevărate imnuri vocaţiei de pace a poporului român, că pe bolta liricii româneşti astrele care au strălucit cel mai plenar au fost cele ale păcii şi dorinţei de neatîrnare.

Scriitorii de azi ai României socialiste sînt animaţi şi ei de idealurile de pace şi libertate, exprimate înalt, convingător de către tovarăşul Nicolae Ceauşescu. O serie de excepţionale cărţi, poezii sau piese de teatru demonstrează faptul că breasla noastră, a scriitorilor, a reacţionat în mod creator la apelurile de pace ale tovarăşului Nicolae Ceauşescu, oferindu-le cititorilor creaţii care reflectă dorinţa unanimă de pace a poporului nostru. Opere care ilustrează faptul că poporul nostru nu i-a uitat pe cei căzuţi pe cîmpul de bătaie. Poporul nostru nu a uitat milioanele de morţi şi de răniţi din timpul celui de al doilea război mondial. Neuitînd nimic din ororile războiului, poporul nostru înţelege ce înseamnă milioanele de oameni subnutriţi din lumea întreagă, comparativ cu faptul că din costul unei singure rachete intercontinentale cu rază medie de acţiune pot fi nutriţi anual 5 milioane de copii. Poporul nostru înţelege la justa lui valoare pericolul unui război atomic, ştiind că arsenalele nucleare actuale au o putere de un milion de ori mai mare decît puterea bombei atomice aruncate asupra Hiroşimei, ceea ce, altfel spus, înseamnă că fiecărui om al planetei îi revin trei tone de material nuclear.

Acesta este motivul pentru care, constituindu-se într-o cameră de rezonanţă a dorinţei de pace a poporului român, literatura noastră amplifică cu o uriaşă putere revoluţionară memorabilele apeluri de pace ale tovarăşului Nicolae Ceauşescu. Iată motivul pentru care purtăm în inimi, ca un stindard revoluţionar, apelurile de pace ale ţării noastre, ale tovarăşului Nicolae Ceauşescu.

Situîndu-ne şi noi, ca fideli cetăţeni români, ca scriitori, ca simpli copii ai acestei patrii comune, ca literaţi care ne exprimăm în limba lui Petöffi, pentru spiritul Congresului al IX-lea, pentru spiritul Congresului al XIII-lea ale partidului, pentru spiritul „Epocii Ceauşescu", nu facem decît să jurăm pe fericirea noastră individuală şi colectivă, pe împlinirea socială a fiecăruia dintre noi, pe adevăratul cămin al libertăţii, independenţei, frăţiei şi egalităţii în drepturi, pe patria noastră dragă, dulcea Românie a lui Eminescu, pe Republica noastră socialistă unică.

Omagiul suprem pe care acum, cu întreaga recunoştinţă a conştiinţei noastre, îl putem formula la ziua de naştere a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, mult iubitul nostru conducător, sună astfel :

De cînd tovarăşul Nicolae Ceauşescu se află în fruntea partidului şi a ţării, din momentul în care întreaga activitate social-politică a patriei a fost transfigurată de strălucitorul spirit al Congresului al IX-lea, am învăţat cu adevărat să iubim, să cinstim şi să slujim cu devotament România Socialistă. Pentru că şi ea ne iubeşte şi ne poartă de grijă. Pentru ea muncim, pentru că viaţa şi fericirea ei coincid cu viaţa şi fericirea noastră, a tuturor. Iată de ce şi noi, scriitorii maghiari din România, asemenea întregului nostru popor, nu pregetăm să aducem cu mîndrie omagiu glorioasei noastre perioade, „Epocii Nicolae Ceauşescu", acum şi întotdeauna.

Timpul, destinul, libertatea, născute odată cu Congresul al IX-lea, ne-au pus în leagăn credinţa în patrie, în partidul nostru revoluţionar, Partidul Comunist Român. Fidelitatea noastră e veşnică, asemenea dragostei şi recunoştinţei ce ne leagă, pînă la ultima bătaie a inimii, de marele nostru conducător, tovarăşul Nicolae Ceauşescu.

Hajdu Győző

Poeţii lumii cîntă România

Lui Nicolae Ceauşescu, preşedintele păcii

România, care cu vocea ta
de puternici eroi ce au căzut ştiind
să rămînă în picioare !
Veşnică cinstire
Burebista şi Decebal !

De la est la vest !
România, conştiinţă vie a Europei
pacea e pace, un cuvînt latin.
Aici, la noi, mulţi se înşală,
tovarăşe preşedinte,
chiar oamenii cumsecade.
Spune-le tu, Nicolae Ceauşescu,
socialismul
nu anulează viaţa, socialismul
este istorie, e viaţă socialismul,
nu anulează viaţa, socialismul
dispută, luptă, învinge
în pace şi nu în moarte
socialismul nu creşte
la Hiroşima.
Nicolae Ceauşescu, dă-mi mîna
pescarului din Tulcea,
a metalurgistului din Cluj,
a ciobanului din Maramureş,
dă-mi mîna curată a douăzeci de milioane
de români !

Fă-mă să aud vocea
fluviului tău la fel
ca-n ziua aceea pe care
n-o voi uita, la Timişoara :
„Vom munci şi vom lupta !"

Nicolae Ceauşescu, tu care vii
din adîncul istoriei
ca un frate de sînge,
să-i chemăm pe toţi ceilalţi
sub drapelul onoarei,
să pregătim pacea în pace :
„Vom munci şi vom lupta !"
Nicolae Ceauşescu, preşedinte al păcii !

Giuseppe Gaizzone
Italia

Sus, dinspre culmea cu brazi...

Sus, — dinspre culmea cu brazi,
jos — înspre Dunărea lină,
viaţa îşi freamătă azi
vieţile toate-n lumină.
Uşile-n lături s-au dat
Sar din ţîţîne obloane.
Aerul vieţii, curat
intră acum în saloane.
O !, şi în ceasu-mplinit,
zorii-şi revarsă prin geamuri
boarea din Vîntul stîrnit
de-ale poporului flamuri.
Bezna trecutului greu

Tablou de Elena Greculesi

azi îngropînd-o sub lespezi,
zdrenţele neamului tău
tu, Românie, le lepezi.
Nu ca de-un neam de păstori
lumea de tine cuvîntă
cînd în lumină de zori
marea-ţi zidire se-avîntă,
cînd, înfrîngînd nedreptăţi,
vii sub a sevei cunună,
lumii întregi să te-arăţi :
dreaptă, frumoasă şi bună !

Pablo Neruda
Chile

Amurg pe Lacul Roşu

O, ceas al frumuseţii vrăjitoare
şi-al umbrelor căzute pe poteci
prin liniştea acestor ţărmuri reci
de unde în adîncurile clare

nisipul arde-n licăriri mărunte
şi-n roşu-mbracă faţa unui lac
în care oglindiţi copacii tac
cu purpura-amurgului pe frunte !

În văi, răsună cîntece voioase
şi eu le-ngîn cu neştiut cuvînt,
căci nimănui străin aici nu-i sînt

ci fericit păşesc pe-acest pămînt
în ospeţia fiecărei case
şi-n drumeţia fiecărui cînt.

Fuad El-Keşin
Liban

Poem românesc

Sînt ţări
unde prietenia e ca pîinea
sau portocala ce-o împarţi în două
ca sîngele să nu mai înroşească
izvoarele şi nici a ierbii rouă !

Sînt ţări
în care poezia nu e
un şir de vorbe strîmbe şi incerte —
ca un cocoş ce-i fugărit de pietre
sau nişte ploi ce cad înzmeurate
o clipă peste-adîncul din genune, —
ci însuşi adevărul ce-l poţi spune
că pentru el respiri şi libertate !

Sînt ţări
prin care ne vom duce paşii
de-a lungul unor fluvii vechi şi clare,
pe ţărmuri verzi umbrite de noi arbori
iar noi vom fi, sub cer de sărbătoare,
la nunta păcii şi a verii
martori !

Jean-Claude Renard
Franţa

Reculegere la Putna

Împovăraţi de lupte ca soldaţii,
şi stînd să-nfrunte-al vremilor noian,
rămîn de strajă-n vatra lor Carpaţii
neclătinaţi de nici un uragan.

Nu vîntul lasă-aici în legănare
pădurile pe-ai munţilor grumazi,
ci trece duhul lui Ştefan cel Mare
cu freamăt viu prin codrii verzi de brazi.

Pe cai focoşi, cu spade şi baltaguri,
eu văd eroii cum răsar din mit —
dar Ştefan doarme-n sfintele-i meleaguri
de veacuri şi de flori acoperit.

Li Qiao
China

Cavalerul trac

Pe dobrogenele coclauri
îşi zămislì făptura-n veac
ucigătorul de balauri
cu spada, Cavalerul Trac !

Erou cînd fierul şi-l avîntă
izbind în demonul buimac,
de-a zeilor poruncă sfîntă
ascultă Cavalerul Trac !

Noi nu-i ştim numele dar lege
ni-i biruinţa lui în veac
pe ţărmul Negrei Mări cînd trece
în tropot Cavalerul Trac !

Herbert Günther
R.F.G.

România cu stele pe frunte

Nu mai ştiu nici de cînd, nici de unde —
dar cu-al inimii mele tumult
cu simţirile mele profunde,
te iubesc, Românie, de mult.

Străluceşti ca o stea veghetoare
pe-al corabiei mele catarg
cînd cu pînze umflate pe mare
vîntul bun mă îmbie în larg.

Cu poverile spicelor grele
mi te-arăţi, cu-nfloritele-ţi îi
şi-n cîmpia poemelor mele
răsădeşti, împlineşti armonii.

Îţi reverşi şi mireasma de munte
pe cărările dorului meu,
Românie, cu stele pe frunte,
glorioasă şi dulce mereu.

Iannis Manikas
Grecia

Arcul de triumf

O, gînduri care-mi duc, străluminoase,
departe, Arcul de triumf în timp !
Sînt ale vieţii degete pioase
ce-adună flori înmiresmate-n cîmp !
Sînt mîini care slujesc şi dau lumina,
slăvind-o chiar cînd norul trufaş
în ceruri scuturîndu-şi pelerina,
mărunţă ploaie cerne pe oraş !

Şi umeri sînt ce fac să se-ntrevadă,
în legănarea lor, nedespărţiţi,
cum fără grai, cu paşi uşori pe stradă
se duc îndrăgostiţii-nlănţuiţi !
Acum, prin arbori pleacă să colinde
şi Primăvara, păsări căutînd.
Şi către orice creangă se întinde
şi crengi boltite către ea se-ntind !

Lucila Velazquez
Venezuela

Mesteacănul de pe Olt

Lîngă Oltul cu ape-n tumult
a fost dat să-mi răsară-nainte,
ca-ntr-un vis minunat, de demult,
un mesteacăn în albe veşminte.

Şi-l aud cum foşneşte mereu —
şi va fi amintirea-i duioasă
să foşnească şi-n sufletul meu
într-un grai ce-l cunosc de acasă.

Şi privesc de pe asprele stînci
oglindirile lui tremurate
în talazele apei adînci
luminînd adîncimile toate.

Nina Koroliova
U.R.S.S.

În româneşte de Raluca Tulbure
şi Victor Tulbure

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zöinescu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca judeţeană
MUREŞ
TÎRGU-MUREŞ

ANUL XXXI
5
(1 342)
Sîmbătă
30 ianuarie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

EROULUI ÎNTEMEIETOR DE ȚARĂ NOUĂ OMAGIUL UNUI POPOR UNIT, LIBER ȘI DEMN

Adunarea solemnă omagială consacrată celei de-a 70-a aniversări a zilei de naștere și sărbătoririi a peste 55 de ani de activitate revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu

CUVÎNTAREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

Dragi tovarăși,

Sînt profund emoționat de marea adunare solemnă, de toate manifestările organizate în vederea aniversării zilei mele de naștere și îndeosebi a peste 55 de ani de activitate revoluționară în mișcarea muncitorească, în rîndurile Uniunii Tineretului Comunist și ale gloriosului nostru partid comunist. **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — La mulți ani !").**

De aceea mi-e greu, mi-e tare greu să găsesc cele mai alese cuvinte pentru a exprima tot ce aș vrea să spun în aceste momente deosebite pentru mine. **(Aplauze prelungite).** În aceste împrejurări sărbătorești, gîndurile mele se îndreaptă, în primul rînd, către marele nostru partid, forța politică conducătoare a întregii națiuni, care își îndeplinește cu cinste misiunea sa istorică, către minunata noastră clasă muncitoare și toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, către țărănime, intelectualitate, către întregul nostru popor, cărora le mulțumesc din toată inima pentru manifestările de dragoste și încredere și le adresez, totodată, cele mai bune urări de noi și noi realizări, de împliniri în muncă și viață, în dezvoltarea continuă a patriei noastre și ridicarea ei pe noi culmi de progres și civilizație. **(Aplauze și urale prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — România, stima noastră și mîndria !", „Ceaușescu și poporul !").**

Mulțumesc în mod călduros Comitetului Central al partidului, Consiliului de Stat, guvernului, Marii Adunări Naționale și Frontului Democrației și Unității Socialiste pentru felicitările, urările și aprecierile la adresa activității mele, cuprinse în mesajul ce mi-a fost adresat.

Toate aceste aprecieri le consider o reafirmare a justeței liniei generale a partidului, elaborată în mod colectiv de organele conducătoare ale partidului și statului, de întregul nostru partid, precum și a justeței activității practice a tuturor oamenilor muncii, de făurire a socialismului și edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate, de înaintare neabătută a României spre visul de aur al omenirii, spre comunism ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — La mulți ani !", „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !").**

De asemenea, mulțumesc călduros pentru titlul de „Erou al Republicii Socialiste România" și pentru înaltele distincții ce mi-au fost acordate, pe care le consider ca o apreciere a activității mele în slujba partidului și poporului, a cauzei socialismului și păcii, o cinstire a partidului în care am desfășurat întreaga mea activitate. **(Aplauze și urale puternice, prelungite).**

Aceleași calde mulțumiri adresez tuturor comitetelor județene și organizațiilor de partid pentru mesajele ce mi-au fost adresate. Totodată, adresez cele mai vii mulțumiri tuturor organizațiilor de masă și obștești, organelor de stat, organelor democrației muncitorești-revoluționare pentru mesajele de felicitare și urările ce mi-au fost adresate cu acest prilej. **(Aplauze puternice).**

În mod deosebit doresc să adresez cele mai vii mulțumiri pionierilor și șoimilor patriei, tineretului patriei noastre, pentru cuvintele calde ce mi le-au adresat, care mi-au reamintit într-un fel de perioada de mai bine de 55 de ani cînd mi-am început activitatea mea ca revoluționar.

Astăzi, copiii patriei noastre au asigurat tot ce e necesar pentru învățătură, pentru viață, pentru un viitor liber, luminos ; pot să gîndească spre visul de aur — comunismul, să-și propună și să realizeze cele mai măreți visuri. Merită ca pentru viitorul națiunii noastre, pentru viitorul copiilor patriei noastre, pentru viitorul tuturor națiunilor și copiilor de pretutindeni să facem totul pentru o lume mai bună, a păcii și colaborării ! **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu — La mulți ani !").**

Toate aceste manifestări, aprecieri și felicitări ce mi-au fost adresate cu prilejul aniversării îndelungatei activități revoluționare le consider ca o expresie a faptului că, în cei peste 55 de ani de activitate revoluționară, de comunist, am îndeplinit întotdeauna misiunile încredințate de partid, de popor, am servit în toate împrejurările cauza socialismului, a comunismului, interesele generale ale națiunii noastre, cauza independenței și suveranității României, a păcii și colaborării internaționale. **(Aplauze și ovații prelungite. Se scandează cu putere „Ceaușescu — La mulți ani !").**

Dragi tovarăși,

La aniversarea a 70 de ani de viață, mai cu seamă a peste 55 de ani de activitate revoluționară, gîndurile mele se duc cu multe decenii în urmă. De aceea, consider necesar să mă refer, chiar și foarte pe scurt, la unele evenimente importante din istoria patriei și a partidului nostru. Este bine cunoscută lupta îndelungată a poporului nostru, a forțelor celor mai progresiste, a mișcării muncitorești-revoluționare pentru formarea națiunii române, a limbii și culturii române, a statului național unitar. În întreagă această activitate, poporul a reprezentat întotdeauna o adevărată forță motrice care a asigurat dezvoltarea națiunii și a patriei noastre, înaintarea ei pe calea progresului. Poporul este deci adevăratul făuritor al istoriei, al patriei noastre ! Lui trebuie să-i aducem toate mulțumirile și cinstirea ! **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !", „Ceaușescu — La mulți ani !").**

Vreau să fiu bine înțeles. Nu neg rolul activiștilor, al personalităților din istoria patriei, al forțelor înaintate, dar toți aceștia nu ar fi putut realiza nimic fără sprijinul poporului, fără unitatea întregii noastre națiuni și hotărîrea ei fermă de a-și făuri un viitor liber, independent. **(Aplauze puternice).**

Înfăptuirea statului național unitar în 1918 a deschis o nouă perspectivă dezvoltării forțelor de producție, dezvoltării generale a țării noastre.

Continuare în pag. a 3-a

MESAJUL OMAGIAL DE FELICITARE adresat tovarășului Nicolae Ceaușescu

de Comitetul Central al Partidului Comunist Român, Consiliul de Stat, Guvernul Republicii Socialiste România, Marea Adunare Națională și Frontul Democrației și Unității Socialiste

Mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu,

Cu prilejul celei de-a 70-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere și al împlinirii a peste 55 de ani de eroică activitate revoluționară, dorim să vă adresăm, din adîncul inimilor noastre, în deplină unitate de gînd și simțire cu întregul partid și popor, cele mai calde felicitări și urări de sănătate și fericire, de ani mulți și rodnici de viață, plini de mari satisfacții și realizări, nesecată putere de muncă, pentru a ne conduce mereu, prin vremi viitoare, cu aceeași clarviziune și cutezanță revoluționară, spre noi și măreți victorii, spre împlinirea destinului socialist și comunist al scumpei noastre patrii.

În această zi aniversară — zi de luminoasă și vibrantă sărbătoare națională — însoțim urările noastre fierbinți cu cele mai alese sentimente de dragoste, stimă și profundă recunoștință pe care, asemenea tuturor fiilor țării, le nutrim față de dumneavoastră, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu — Erou între eroii neamului, patriot înflăcărat și revoluționar consecvent, strălucit gînditor și om politic de largă recunoaștere mondială, ce întruchipați cu strălucire înaltele virtuți ale poporului român, idealurile sale de echitate și dreptate, de progres și prosperitate, de libertate socială și independență națională, conducătorul genial al mersului nostru neabătut înainte, spre împlinirea visului de aur al omenirii — comunismul.

Omagiindu-vă astăzi, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, națiunea română își omagiază tot ce are mai valoros în istoria sa, voința seculară de a-și apăra și afirma ființa națională, de a lupta neobosit pentru binele și fericirea țării. Prin înalta cinstire adusă personalității dumneavoastră, poporul întreg cinstește gloriosul nostru partid comunist, patria socialistă, ale cărei idealuri de independență și progres le întruchipați cu atîta strălucire.

Constituie un mare și profund adevăr — pe care istoria națională l-a consemnat în paginile ei nepieritoare — faptul că, din cei mai tineri ani ai vieții, dumneavoastră ați ales, cu fermitate și curaj, calea luptei pentru cauza celor mulți, pentru suveranitatea și independența țării, pentru transformarea revoluționară a societății românești și făurirea unei orînduiri noi bazate pe deplină egalitate și echitate socială, pe dreptul sacru al poporului de a-și făuri liber propriul destin socialist și comunist.

Legat trup și suflet de glia străbună, demn continuator al marilor înaintași, ferm și neînfricat militant comunist, înzestrat cu o rară capacitate de a întui și înțelege imperativele vremii, v-ați afirmat, încă de la începutul activității dumneavoastră revoluționare, prin dîrzenia, curajul și demnitatea cu care ați înfruntat, în anii grei ai ilegalității, prigoana și teroarea regimului burghezo-moșieresc, rigorile odioaselor sale lagăre și închisori. Zdrobitoarele rechizitorii pe care le-ați rostit împotriva acuzatorilor, a exploatatorilor și asupritorilor, acțiunile hotărîte pe care le-ați desfășurat împotriva fascismului și războiului sînt și vor rămîne întotdeauna pentru noi, ca și pentru generațiile viitoare, mărturii de cea mai înflăcărată și pilduitoare cutezanță comunistă. În toate marile momente revoluționare, în pregătirea, organizarea și asigurarea victoriei revoluției de eliberare socială și națională de la 23 August 1944, în ieșirea României din războiul nedrept dezlănțuit de Germania hitleristă și în participarea sa, cu toate forțele, la marile bătălii pentru zdrobirea deplină și definitivă a fascismului, în întregul proces de adînci schimbări revoluționare din acea perioadă v-ați afirmat cu strălucire înaltele dumneavoastră calități de militant comunist de partid și revoluționar, care a știut să pună, în orice împrejurare, mai presus de orice interesele țării, ale poporului, ale independenței, suveranității și libertății patriei.

După victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, uriașa dumneavoastră activitate revoluționară s-a ilustrat, într-o deplină continuitate istorică, în luptele purtate de masele muncitoare, conduse de partid, pentru înfrîngerea forțelor reacționare și cucerirea puterii politice și economice, în întreaga operă de refacere și reconstrucție a economiei naționale, de democratizare a țării, de organizare a societății românești pe baze socialiste.

Abnegația și devotamentul pentru idealurile socialismului, gîndirea clarvăzătoare și nesecata putere de muncă — trăsături definitorii care s-au afirmat încă de la începutul activității dumneavoastră revoluționare —, vasta experiență de militant de frunte al partidului acumulată în decursul multor ani au cunoscut o deplină încununare în perioada inaugurată de Congresul al IX-lea cînd, prin voința unanimă a întregului popor, istoricul forum al comuniștilor v-a ales în funcția supremă de secretar general al partidului. Această unanimă opțiune națională, urmată de alegerea dumneavoastră ca primul președinte al României pun cu putere în lumină dragostea nețărmurită pe care întreaga națiune o nutrește față de dumneavoastră, încrederea nemărginită a poporului în capaci-

Continuare în pag. a 2-a

ÎNALTĂ CINSTIRE

a fost, este și rămîne în firea poporului român această fericită datină de a-și sărbători în cinste și prețuire eroii care-l întruchipează și de la a căror luptă și muncă își modelează în timp propriile-i virtuți. Sărbătorirea zilei de naștere, a tovarășului Nicolae Ceaușescu și a peste 55 de ani de activitate eroică, revoluționară, consacră astfel un înalt exemplu de devotament, acel fapt devenit istoric de acum prin care gîndurile și sentimentele unei întregi țări fac arcul de boltă în care se văd înscrise cu litere de aur toate marile năzuințe și toate marile împliniri în configurația cărora se rostește un nume scump, o identitate supremă. O exemplară și mereu înriuritoare conștiință patriotică, revoluționară, apare și se călește în miezul de foc al istoriei pentru ca, în lumina orizonturilor ei, să se vadă și mai adînci rădăcinile iubirii de neam și de patrie și să cunoască, acestea, în timp, neîncetate și viguroase creșteri. Pentru că o biografie atît de vastă și de exponențială în toate datele ei ne-a cuprins sub semnul celor mai adînci și mai înnoitoare prefaceri, astfel încît astăzi, iată, la un strălucit moment aniversar, ne putem privi întregul drum parcurs, traiectul întreg al devenirii și edificării noastre în toate planurile vieții materiale și spirituale. Congresul al IX-lea al partidului este evenimentul devenit simbolic și inaugural prin care starea prezentului și viitorului țării a devenit în mod cert activă, avînd în centrul său de gravitație un impuls întotdeauna nou și primenitor. Timpul tuturor faptelor noastre de atunci se măsoară și de atunci se cunosc cele mai mari ridicări de relief economic și social din cîte au fost să fie, și cele mai mari ctitorii, cele mai mari împliniri din cîte s-au putut vedea pe pămîntul patriei. Dar și în inima și în conștiința oamenilor, și în ființa lor aflată într-un prodigios proces de emancipare politică, morală și socială, într-o permanentă și laborioasă edificare de sine. Astfel temeliile unei epoci au primit și primesc consacrarea ideilor și idealurilor de libertate națională și socială, ale independenței și suveranității. Astfel, această epocă, cea mai rodnică din întreaga istorie, a primit și primește numele celui ce, ales la cîrma destinelor naționale, ne conduce cu o abnegație fără egal către realizarea marii opere de construcție socialistă și comunistă a patriei.

Luceafărul

Continuare în pag. a 4-a

Biblioteca județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

MESAJUL OMAGIAL DE FELICITARE adresat tovarășului Nicolae Ceaușescu

de Comitetul Central al Partidului Comunist Român, Consiliul de Stat, Guvernul Republicii Socialiste România, Marea Adunare Națională și Frontul Democrației și Unității Socialiste

Urmare din pag. 1

tatea marelui său fiu de a-i călăuzi, prin ani și decenii, drumul de măreț impliniri spre comunismul atotbiruitor.

Ne facem o datorie de conștiință din a sublinia, și cu acest prilej aniversar că puternica dumneavoastră personalitate, gîndirea prospectivă și acțiunea revoluționară, suflul înnoitor pe care l-ați imprimat, după Congresul al IX-lea, vieții economico-sociale din patria noastră și-au pus din plin amprenta asupra cursului dinamic, profund novator al întregii opere de edificare a socialismului în patria noastră. Promotor curajos al noului, al deschiderilor originale, teoretice și practice, aplicînd în mod creator adevărurile generale ale socialismului științific, ale materialismului dialectic și istoric la realitățile concrete ale țării noastre, ați regîndit, cu înaltă rigoare științifică și într-o cuprinzătoare viziune revoluționară, întreaga strategie de edificare a noii orînduiri, ați înlăturat idei și teze preconcepute, neconforme cu realitățile românești, și ați pus în valoare capacitatea partidului de a stabili obiectivele de acțiune corespunzătoare fiecărei etape istorice, potențialului creator al poporului. Pe această bază au fost elaborate programe realiste și profund mobilizatoare de dezvoltare economico-socială a patriei, care au asigurat ritmuri înalte de creștere a forței economice, făurirea unei puternice și moderne baze tehnico-materiale, racordarea întregului teritoriu al patriei la pulsul unei vieți economice dinamice, continua înflorire a științei, învățămîntului și culturii, ca factori de cea mai mare însemnătate în asigurarea progresului multilateral al întregii țări. Întregul nostru partid și popor apreciază rolul dumneavoastră hotărîtor în perfecționarea organizării și conducerii tuturor domeniilor vieții economice și sociale, în crearea unui larg și cuprinzător sistem democratic, unic în felul său, a unei autentice democrații muncitorești-revoluționare, care asigură înfăptuirea concretă în viață a principiului fundamental — de făurire a socialismului cu poporul și pentru popor.

Situîndu-vă cu strălucire, prin întreaga dumneavoastră activitate, în rîndul celor mai de seamă fii și patrioți ai țării, între marii eroi ai neamului nostru care au așezat, cu dragoste și abnegație, faptele lor de muncă și vitejie la temelia propășirii țării, ați inaugurat, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, în istoria patriei o perioadă bogată de înfăptuiri fără egal în multimilenara existență a poporului român. Reprezentînd o etapă distinctă a revoluției și construcției socialiste în țara noastră, cei aproape 23 de ani care au trecut de la Congresul al IX-lea alcătuiesc strălucita „Epocă Nicolae Ceaușescu", timp excepțional de dens în înfăptuiri revoluționare, în cursul căruia România a cunoscut cea mai puternică dezvoltare economică și socială.

Comuniștii, întregul popor vă datorează dumneavoastră, tovarășe secretar general, o concepție de largă cuprindere privind locul și rolul partidului în societate, ca nucleu și centru vital al națiunii, în jurul căruia gravitează întreaga societate, care și-a îndeplinit și își îndeplinește cu cinste misiunea istorică de forță politică conducătoare a întregului popor pe calea nouă a socialismului și comunismului.

Cu magistrala capacitate de analiză și sinteză ce vă este atît de proprie, acționînd pentru unirea tuturor energiilor creatoare ale poporului, ați formulat teza de mare actualitate și însemnătate, profund științifică și novatoare, privind continuitatea procesului revoluționar, ridicarea pe trepte calitativ superioare a spiritului revoluționar al tuturor organelor și organizațiilor de partid, al tuturor comuniștilor. Rodnica și neobosita dumneavoastră activitate teoretică și practică, consacrată întăririi continue a rolului conducător al partidului în viață și în societate, constituie pentru noi un strălucit exemplu mobilizator în promovarea permanentă cu fermitate, în activitatea de zi cu zi, a spiritului revoluționar în muncă, în cultivarea responsabilității comuniste, a disciplinei de partid, în promovarea criticii și autocriticii, astfel încît să asigurăm îndeplinirea în cele mai bune condiții a sarcinilor ce ne-au fost încredințate, de a servi, prin întreaga noastră activitate, poporul, cauza socialismului, a independenței și suveranității României.

Sîntem cu toții mîndri de faptul că astăzi Partidul Comunist Român, condus cu înțelepciune și clarviziune de dumneavoastră, se prezintă ca un partid puternic, viguros, un partid tînăr, înconjurat de stima și prețuirea întregii națiuni, urmat cu neabătută încredere de toți oamenii muncii, un partid care și-a îndeplinit și își îndeplinește cu cinste, prin întreaga sa activitate, misiunea istorică asumată față de popor — de a-l conduce neabătut spre culmile tot mai luminoase ale socialismului și comunismului.

Mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu,

Partidul și statul nostru dau cea mai înaltă apreciere rolului de însemnătate excepțională pe care îl aveți în orientarea energiilor și capacității de creație ale întregului popor, a resurselor materiale și umane ale patriei în direcția creșterii puternice a forțelor de producție, a dezvoltării intensive a industriei, agriculturii, a tuturor ramurilor economiei naționale, a perfecționării continue a relațiilor sociale — factori hotărîtori ai progresului multilateral al României, ai înaintării sale neabătute pe calea socialismului și comunismului. Prin laborioasa dumneavoastră activitate v-ați afirmat ca un neobosit cercetător al fenomenelor și proceselor social-economice, ca un inspirat inițiator de soluții practice esențiale pentru dezvoltarea economică și socială a țării, pentru construcția noii orînduiri în patria noastră. Vasta și prodigioasa dumneavoastră operă teoretică, aparținînd unui gînditor de mare profunzime și anvergură, bun cunoscător al tezaurului experienței revoluționare, larg deschis noului și înnoirii, a dus la afirmarea unei viziuni superioare privind ansamblul procesului de edificare a societății socialiste, a înarmat partidul nostru cu orientări limpezi, de largă perspectivă, cu soluții valoroase privind dinamica procesului revoluționar. Pe această bază ați fundamentat cutezătoare strategii de dezvoltare economico-socială în deplină concordanță cu nesecatele energii și posibilități creatoare ale națiunii, cu marile resurse materiale ale țării și cu imperativele și cerințele obiective ale fiecărui moment istoric. În alegerea drumului spre progres al României, dumneavoastră v-ați afirmat strălucita capacitate de a înțelege cerințele și sarcinile fiecărei etape, proiectînd și afirmînd magistral direcțiile, căile și mijloacele înaintării ferme a României de la stadiul de țară în curs de dezvoltare la cel de țară socialistă cu dezvoltare economică medie și, în perspectivă, în lumina prevederilor înscrise în Programul partidului, la stadiul de țară avansată din toate punctele de vedere în care să se manifeste plenar principiile de muncă și viață comuniste.

De mare valoare principială și practică s-a dovedit viziunea dumneavoastră cuprinzătoare, originală, profund revoluționară asupra transformărilor calitative din economia națională, dezvoltării și modernizării forțelor de producție, amplasării lor rațională, armonioase pe întreg teritoriul patriei, creării unei puternice baze tehnico-materiale — factori determinanți ai asigurării progresului susținut al întregii țări. Pe baza indicațiilor și orientărilor dumneavoastră au fost elaborate cutezătoare programe de organizare și modernizare a industriei, de dezvoltare intensivă a acesteia, bazate pe introducerea tehnologiilor moderne, pe ritmuri de producție tot mai dinamice, pe ridicarea continuă a productivității muncii, creșterea calității produselor și a eficienței economice în toate domeniile. Pe temeiul concepției dumneavoastră, procesul industrializării în țara noastră este orientat astăzi cu fermitate spre dezvoltarea ramurilor și subramurilor de înaltă tehnicitate, care asigură valorificarea cu eficiență maximă a materiilor prime, resurselor energetice, a muncii sociale, o competitivitate mereu sporită a produselor românești pe piețele externe.

Cunoscător profund al realităților agrare din țara noastră, ați reconsiderat în mod creator locul agriculturii în dezvoltarea generală a societății, punînd puternic în evidență rolul important pe care aceasta îl deține în complexul economic național. Vă revine dumneavoastră, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, marele merit de a fi elaborat conceptul noii revoluții agrare, vast program de acțiune în baza căruia s-a trecut cu fermitate la transpunerea consecventă în viață a programului național de transformare a naturii, a satului românesc, a însuși modului de a munci, trăi și a gîndi al întregii țărănimi. Îndrumată și orientată pe calea obținerii unor producții agricole tot mai mari, de neconceput în trecut, agricultura noastră socialistă se afirmă astăzi cu putere — împreună cu industria — ca factor hotărîtor în dezvoltarea continuă a patriei, în ridicarea bunăstării poporului.

Este meritul incontestabil al dumneavoastră, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, de a fi fundamentat realist, de a fi demonstrat convingător necesitatea obiectivă pentru țara noastră a unei rate înalte a acumulării, ca o opțiune politică și socială majoră, de durată, de mare responsabilitate pentru destinul patriei și al întregii națiuni. Viața, realitățile au confirmat, pe deplin, justețea acestei opțiuni.

Prețuim în mod unanim gîndirea dumneavoastră clarvăzătoare care cuprinde, într-o largă perspectivă, ansamblul realităților noastre economice și sociale, pune în lumină cu pregnanță rolul determinant al proprietății socialiste asupra mijloacelor de producție, concept fundamental, hotărîtor pentru antrenarea și participarea largă, conștientă a maselor de oameni ai muncii — în calitatea lor de proprietari, producători și beneficiari a tot ceea ce se realizează pe pămîntul țării — la întreaga operă de creștere a forței economice și sociale a patriei, de făurire a noii societăți, de ridicare generală a nivelului de trai, material și spiritual, al poporului.

Strălucit strateg al dezvoltării științei și învățămîntului românesc, ați elaborat și aplicat în viață, în strînsă legătură cu cerințele obiective de progres ale societății noastre, ideea de însemnătate capitală potrivit căreia dezvoltarea și modernizarea forțelor de producție, în condițiile desfășurării unei ample și complexe revoluții tehnico-științifice pe plan mondial, nu sînt posibile fără încorporarea celor mai noi și avansate cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane în general. Pornind de la această cerință obiectivă, încă din primii ani de după Congresul al IX-lea ați pus bazele unei strategii realiste privind creșterea potențialului național de cercetare și ați acționat, în modul cel mai consecvent, pentru așezarea științei românești pe baze moderne, pentru transformarea ei într-o puternică forță materială de producție. Vă revine, de asemenea, dumneavoastră, rolul hotărîtor în elaborarea conceptului revoluționar care a dus la legarea tot mai puternică a învățămîntului cu producția și cercetarea, la integrarea organică a școlii în viața economico-socială a țării, la crearea unor premise puternice pentru formarea și educarea tinerelor generații în spiritul dragostei față de muncă, față de țară, partid și popor, al patriotismului și răspunderii revoluționare pentru interesele generale ale patriei noastre, ale socialismului și păcii în lume. Dorim să subliniem cu profundă satisfacție, și cu acest prilej aniversar, că dezvoltarea puternică, din ultimele două decenii, a cercetării naționale și învățămîntului, implicarea largă și aportul hotărîtor al acestora în soluționarea unor probleme prioritare, fundamentale ale dezvoltării economice și sociale a țării, prestigiul tot mai mare de care se bucură astăzi în lume știința și școala românească sînt în mod indiscutabil legate de activitatea dumneavoastră, a tovarășei Elena Ceaușescu, eminent om politic și savant de renume mondială, căreia îi exprimăm, și la această mare sărbătoare, întreaga noastră gratitudine și prețuire pentru contribuția de mare însemnătate pe care o aduce la transpunerea în viață a politicii partidului și statului, la asigurarea progresului general al societății.

Apreciem în cel mai înalt grad preocuparea dumneavoastră deosebită, mult stimate tovarășe secretar general, în direcția perfecționării permanente a relațiilor de producție și sociale, concepția științifică, originală cu privire la creșterea tot mai puternică a rolului statului în etapa actuală, la perfecționarea funcțiilor sale în organizarea și conducerea întregii societăți pe baza planului național unic de dezvoltare economico-socială.

Întregul partid și popor dau o înaltă apreciere activității deosebite pe care o consacrați dezvoltării însușirilor noi ale națiunii noastre socialiste, întăririi unității întregului popor în jurul partidului — ca unul din factorii decisivi ai victoriei socialismului și comunismului în România. Se bucură, în același timp, de unanimă recunoaștere modul just, profund creator, în care a fost asigurată dezvoltarea armonioasă, echilibrată a tuturor localităților și județelor patriei și crearea, pe această bază, a condițiilor de deplină și reală egalitate pentru toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, de întărire a frației, solidarității și colaborării între toți fiii patriei.

Promotor al unei concepții de cea mai mare însemnătate teoretică și practică, potrivit căreia socialismul și democrația sînt de nedespărțit, dumneavoastră, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, ați inițiat și condus amplul și complexul proces de făurire în țara noastră a unui cadru larg, unic în felul său, al democrației muncitorești-revoluționare. Sistemul democrației noastre muncitorești-revoluționare, perfecționat continuu în decursul ultimilor 20 de ani, asigură cadrul de acțiune eficientă și de participare largă a clasei muncitoare, a țărănimii și intelectualității, a întregului popor la elaborarea, adoptarea și înfăptuirea hotărîrilor, la conducerea tuturor sectoarelor de activitate, a întregii societăți.

Este meritul dumneavoastră deosebit de a fi stabilit, pe baza unei analize aprofundate a legilor obiective și a cunoașterii nemijlocite a realităților românești, forme superioare de organizare și conducere științifică a tuturor sectoarelor de activitate, a societății în ansamblu, de a fi conferit planului național unic un profund caracter dinamic, întărindu-i rolul de principal instrument în mobilizarea și orientarea eforturilor întregului popor în direcțiile hotărîtoare pentru asigurarea progresului susținut al întregii societăți, pentru ridicarea nivelului de trai al poporului. Pornind de la analiza problemelor complexe ale organizării și conducerii activității economice și sociale, ale practicii construcției noii orînduiri în țara noastră, ați promovat, fundamentat și elaborat principiile, profund novatoare, ale autoconducerii și autogestiunii economico-financiare, noul mecanism economico-financiar, care asigură gospodărirea cu înaltă eficiență a mijloacelor materiale și financiare ale societății, întărirea răspunderii și participării oamenilor muncii la sporirea avuției socialiste, la creșterea forței economice și sociale a patriei.

Constituie pentru noi un fericit prilej de a sublinia cu satisfacție, și în această zi aniversară, preocuparea dumneavoastră permanentă pentru afirmarea deplină a omului în societatea noastră, pentru dezvoltarea conștiinței sale socialiste și înarmarea lui cu o concepție înaintată, materialist-dialectică despre viață și societate. Apreciem, în acest cadru, marea importanță pe care o acordați activității ideologice, politico-educative de formare a omului nou, înaintat al societății noastre, de cultivare trainică în rîndurile întregului popor a noilor sentimente ale patriotismului, dragostei și răspunderii față de țară și partid, de promovare fermă în viața socială și în relațiile dintre oameni a principiilor eticii și echității socialiste.

Caracterul profund umanist al concepției dumneavoastră este evidențiat cu o deosebită forță de faptul că întotdeauna ați pornit de la adevărul că scopul suprem al întregii politici a Partidului Comunist Român, însăși esența societății socialiste multilateral dezvoltate o constituie omul, satisfacerea în cel mai înalt grad a cerințelor sale materiale și spirituale.

Vă asigurăm, mult stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, că întregul nostru popor este ferm hotărît să înfăptuiască neabătut politica partidului, să acționeze cu toate forțele, strîns unit în jurul dumneavoastră, pentru a transpune în mod exemplar în practică orientările și indicațiile dumneavoastră privind dezvoltarea economică și socială a țării, realizarea unei noi calități a muncii și vieții întregii națiuni.

Mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu,

Geniala dumneavoastră contribuție la stabilirea și înfăptuirea întregii strategii a dezvoltării patriei, a politicii interne a partidului și statului nostru se împletește în mod organic cu politica desfășurată de Partidul Comunist Român, de România socialistă în sfera vieții internaționale pentru înfăptuirea idealurilor de pace și colaborare ale poporului român, ale tuturor națiunilor.

Sub impulsul hotărîtor al gîndirii și acțiunii dumneavoastră, România și-a extins neîntrerupt relațiile cu toate statele, și-a sporit continuu participarea activă la viața internațională, la eforturile pentru soluționarea constructivă a marilor și complexelor probleme ale lumii contemporane. În tot ceea ce a făcut și face România pe arena internațională se regăsesc trăsăturile definitorii ale modului dumneavoastră de gîndire și de acțiune: cutezanța și caracterul novator al ideilor și concepțiilor promovate, profundul umanism și marea răspundere pentru destinele întregii umanități.

Este unanim apreciată ampla activitate pe care o desfășurați pe plan internațional, în scopul împlinirii aspirațiilor popoarelor de a trăi în pace, securitate și colaborare. Vă revine, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, marele merit de a fi formulat teza de excepțională însemnătate potrivit căreia problema fundamentală a epocii noastre o constituie oprirea cursei înarmărilor, trecerea la dezarmare, și în primul rînd la dezarmarea nucleară, apărarea dreptului fundamental al popoarelor, al oamenilor — la viață, la pace, la existență liberă și demnă.

Propunerile, inițiativele și demersurile dumneavoastră pentru înfăptuirea dezarmării și înlăturarea primejdiei nucleare, pentru încetarea experiențelor nucleare, oprirea militarizării Cosmosului, precum și pentru reducerea substanțială a armelor clasice și realizarea unui echilibru militar la un nivel cît mai redus al înarmărilor s-au bucurat și se bucură de un puternic ecou internațional, sînt apreciate și însușite tot mai larg de opinia publică mondială. Sînt, de asemenea, larg apreciate inițiativele și eforturile României pentru întărirea securității și colaborării pe continentul european, pentru edificarea unei Europe unite, fără arme și fără războaie, a unei Europe a păcii, înțelegerii și conlucrării pașnice între națiuni.

Pătrunsă de profund umanism este concepția dumneavoastră privind soluționarea pe cale pașnică, prin tratative, a tuturor problemelor litigioase dintre state, lichidarea subdezvoltării și instaurarea noii ordini economice mondiale, făurirea unei lumi mai bune și mai drepte, în care fiecare popor, fiecare națiune să se poată dezvolta liber, potrivit voinței și aspirațiilor proprii, fără nici un amestec din afară.

Din bogăția de idei ce caracterizează opera și activitatea dumneavoastră, o însemnătate deosebită prezintă întărirea solidarității și unității de luptă a popoarelor, a forțelor înaintate de pretutindeni pentru înfăptuirea țelurilor supreme de pace și progres ale omenirii. În spiritul acestei concepții, partidul nostru acționează cu fermitate pentru întărirea continuă a colaborării și solidarității între partidele comuniste și muncitorești, socialiste și social-democrate, mișcările de eliberare națională, partidele democratice din noile state independente, alte grupări și forțe politice, democratice și antirăzboinice — unirea acestora constituind un comandament major al zilelor noastre.

Pornind de la teza fundamentală potrivit căreia îndeplinirea cu succes a misiunii istorice a partidelor comuniste și muncitorești trebuie să se bazeze pe respectarea independenței fiecărui partid, a dreptului său inalienabil de a-și elabora de sine stătător propria linie politică, corespunzător condițiilor concrete din țara sa, v-ați pronunțat și acționați cu consecvență pentru dezvoltarea raporturilor dintre partidele comuniste și muncitorești, pentru o unitate de tip nou, ca o cerință de prim ordin pentru succesul luptei comune pentru instaurarea trainică în întreaga lume a unui climat de înțelegere și colaborare, de securitate și pace. Toate acestea v-au impus în conștiința lumii contemporane ca o personalitate de frunte a mișcării comuniste și muncitorești internaționale, ca un ferm și neobosit promotor al păcii, înțelegerii și colaborării între națiuni.

Mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu,

Partidul, întregul popor sărbătoresc astăzi în persoana dumneavoastră pe eroul și revoluționarul temerar care de peste o jumătate de veac și-a închinat viața, întreaga energie servirii cu credință a poporului român, a intereselor sale supreme, edificării noii orînduiri pe pămîntul patriei.

Pentru tot ceea ce ați făcut și faceți spre binele și fericirea întregii națiuni, spre măreția patriei noastre libere și suverane, spre gloria și strălucirea partidului comunist, întregul popor nutrește față de dumneavoastră, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, cele mai calde sentimente de stimă, dragoste, prețuire și recunoștință, exprimîndu-și dorința fierbinte de a vă ști mereu în fruntea partidului și a statului — aceasta fiind cea mai sigură garanție a înfăptuirii marilor noastre idealuri și năzuințe de progres și bunăstare, de ridicare a României pe culmile cele mai înalte ale civilizației socialiste și comuniste. Omagiul nostru vibrant, omagiul întregului partid și popor îl constituie, în aceste înălțătoare momente, legămîntul de a urma neabătut îndemnurile și orientările dumneavoastră — simbol și conducătorul revoluției noastre socialiste — de a munci cu abnegație și dăruire pentru înfăptuirea politicii interne și externe a partidului și țării, pentru necontenita înflorire și propășire a scumpei noastre patrii, Republica Socialistă România.

Însuflețiți de ideile, tezele și orientările cutezătoare, profund științifice, cuprinse în magistralul Raport pe care dumneavoastră l-ați prezentat în fața Conferinței Naționale, vom acționa, cu înaltă angajare comunistă, în spirit revoluționar, pentru îndeplinirea exemplară a marilor răspunderi ce ne-au fost încredințate de partid, a importantelor planuri și programe de dezvoltare continuă a patriei noastre. Vom face totul pentru ca în acest an să se obțină cele mai bune rezultate din actualul cincinal, asigurînd, astfel, transpunerea neabătută în viață a istoricelor hotăriri stabilite de Congresul al XIII-lea al partidului, înaintarea fermă a patriei noastre pe calea societății socialiste multilateral dezvoltate, spre piscurile luminoase ale civilizației comuniste.

În acest moment sărbătoresc, dînd glas celor mai alese gînduri și simțăminte ale comuniștilor, ale tuturor oamenilor muncii din patria noastră, vă adresăm, încă o dată, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, cele mai calde urări de sănătate și viață îndelungată, spre binele și fericirea poporului român, spre gloria și înălțarea României socialiste.

Vă dorim, cu toții, tinerețe veșnică, pentru a acționa mereu, în fruntea partidului și statului, cu nesecate energii creatoare, spre desăvîrșirea măreței opere istorice pe care o înfăptuiți cu atîta strălucire, împreună cu poporul și pentru poporul care v-a ales să-i călăuziți destinele spre comunism.

Să trăiți ani mulți și fericiți, tovarășe Nicolae Ceaușescu, împreună cu stimata tovarășă Elena Ceaușescu, cu toți cei ce vă sînt dragi și apropiați. Din toată inima, vă adresăm, în această zi aniversară, un călduros „La mulți ani!".

**COMITETUL CENTRAL
AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN,
CONSILIUL DE STAT,
GUVERNUL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA,
MAREA ADUNARE NAȚIONALĂ,
FRONTUL DEMOCRAȚIEI ȘI UNITĂȚII SOCIALISTE**

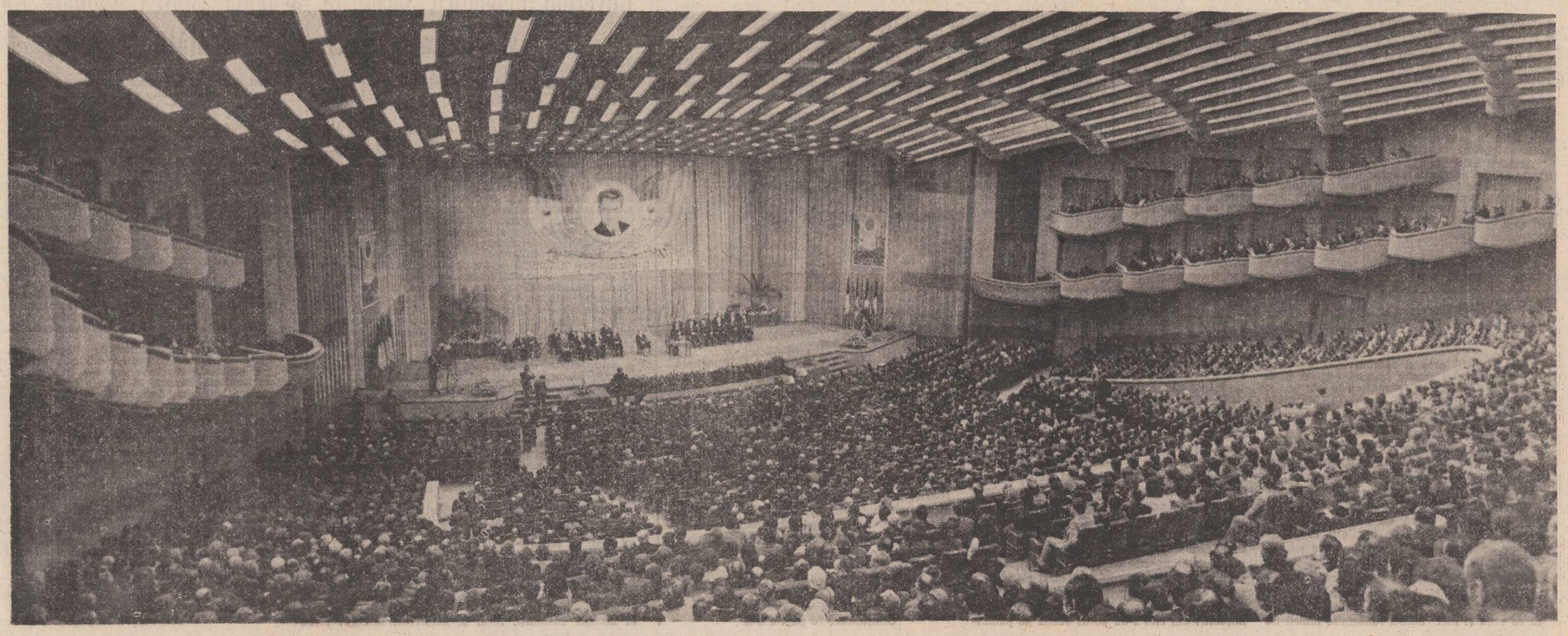

CUVÎNTAREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

Urmare din pag. 1

Trebuie să spunem însă deschis că aşteptările clasei muncitoare, ale ţărănimii, intelectualităţii, practic ale întregului popor, nu s-au putut realiza datorită politicii claselor exploatatoare burghezo-moşiereşti, a puternicei dominaţii imperialiste asupra României.

Astfel, la sfirşitul celui de-al treilea deceniu şi începutul celui de-al patrulea, situaţia în România devenea tot mai grea. Asuprirea moşierilor şi capitaliştilor era agravată şi mai mult de dominaţia monopolurilor imperialiste străine, care deţineau mai mult de 50 la sută din economia naţională.

În aceste împrejurări, lupta maselor populare împotriva asupririi şi dominaţiei străine a cunoscut o amploare deosebită. Mişcarea muncitorească, îndeosebi Partidul Comunist Român, creat la începutul deceniului al III-lea, avea un rol tot mai important în organizarea şi conducerea luptelor de clasă împotriva asupririi sociale şi naţionale, împotriva dominaţiei străine.

Este necesar de subliniat faptul că înrăutăţirea situaţiei din România era strins legată de marea criză economică mondială, care a cuprins întreaga omenire şi a avut urmări deosebit de grave şi în ţara noastră.

În aceste împrejurări, am intrat în mişcarea muncitorească revoluţionară, apoi în rindurile Partidului Comunist Român.

Am venit în Bucureşti în 1929, iar în 1930 am intrat în mişcarea sindicală a tineretului, în Uniunea Tineretului Comunist şi, în 1933, am devenit membru al Partidului Comunist Român. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Aceştia au fost ani de puternice lupte de clasă, dar şi de intensificare a activităţii, a luptei împotriva fascismului şi a pericolului de război. Pe plan internaţional, erau anii ascensiunii fascismului, ai instaurării dictaturii naziste în Germania. În România, agentura hitleristă — Garda de Fier — îşi intensifica acţiunile teroriste împotriva forţelor muncitoreşti, democratice, inclusiv a unor oameni politici mai democraţi din rindurile burgheziei. I-a revenit Partidului Comunist Român răspunderea, dar şi cinstea de a se ridica cu toată fermitatea în apărarea intereselor maselor populare, ale întregii naţiuni, în lupta împotriva fascismului, a pericolului de război. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Puternicele greve muncitoreşti din 1932 şi 1933, între care marile greve din Ploieşti şi grevele ceferiştilor din Bucureşti — februarie 1933 — au demonstrat cu putere capacitatea organizatorică a Partidului Comunist, au arătat că forţa cea mai consecventă de luptă împotriva fascismului şi pentru democraţie o reprezintă clasa muncitoare, în alianţă cu ţărănimea, cu intelectualitatea progresistă, unitatea tuturor forţelor muncitoreşti şi democratice.

Merită de subliniat importanţa politică a grevelor din februarie 1933, care au fost primele mişcări de masă din Europa după venirea la putere a hitlerismului în Germania. Ele au demonstrat că numai clasa muncitoare şi forţele antifasciste, acţionînd în strînsă unitate, pot să bareze calea fascismului, pot să asigure dezvoltarea democratică a societăţii, să împiedice războiul şi să asigure pacea în lume. **(Aplauze şi urale puternice).**

În aceste împrejurări, partidul mi-a încredinţat munci de răspundere în conducerea tineretului antifascist şi în cadrul Comitetului Naţional Antifascist, apoi în conducerea unor organizaţii de tineret din unele regiuni ale ţării.

Astfel, ca mulţi activişti ai partidului, am devenit revoluţionar de profesie, consacrîndu-mi întreaga activitate luptei revoluţionare pentru eliberarea socială şi naţională, pentru apărarea independenţei patriei, pentru cauza partidului, a poporului, a socialismului şi comunismului. **(Aplauze şi urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceauşescu — P.C.R. !", „Ceauşescu şi poporul !").**

Au fost ani de luptă grea, de arestări, de teroare şi prigoană sălbatică. Atunci comuniştii se aflau în primele rinduri ale celor care au făcut totul şi şi-au dat chiar şi viaţa pentru apărarea intereselor maselor populare, pentru apărarea democraţiei, a independenţei ţării, pentru asigurarea păcii.

Au urmat ani grei de închisoare, din care aproape doi ani şi jumătate la Doftana. În închisoare, comuniştii au dat dovadă de fermitate, de dirzenie, ţinînd în continuare sus steagul luptei revoluţionare, şi au transformat Doftana, ca şi alte închisori, în adevărate universităţi revoluţionare, de educaţie şi formare revoluţionară, patriotică a comuniştilor, a antifasciştilor. **(Aplauze puternice, prelungite).**

În ţară se dezvolta puternic Frontul Popular, unitatea clasei muncitoare, a forţelor democratice şi patriotice.

În acelaşi timp, situaţia mondială devenea tot mai grea. Germania hitleristă a trecut la ocuparea Austriei, apoi a Cehoslovaciei, acţionînd cu toate forţele în direcţia unui nou război mondial.

În aceste împrejurări, în România avea loc o puternică luptă între două tendinţe diametral opuse — între forţele realiste, în rindul cărora mişcarea muncitorească, partidul comunist ocupau un loc important, şi forţele reacţionare, fasciste, care acţionau pentru a arunca România în război, alături de Germania nazistă.

Trebuie să menţionăm faptul că în primăvara anului 1939, odată cu ocuparea Cehoslovaciei, în România a fost decretată mobilizarea generală. A urmat marea demonstraţie de la 1 Mai 1939, care a reprezentat prima manifestare de asemenea amploare din Europa, după ocuparea Cehoslovaciei, în care poporul român s-a ridicat cu hotărire împotriva fascismului, a războiului, pentru apărarea independenţei şi integrităţii României. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Lipsa de unitate deplină în rîndurile forţelor muncitoreşti, democratice din ţara noastră, dar şi evoluţia situaţiei mondiale, compromisurile şi capitularea rînd pe rînd în faţa Germaniei hitleriste au împins întreaga omenire — deci şi România — spre război, spre catastrofă.

Instaurarea dictaturii militaro-fasciste în ţara noastră a reprezentat nu numai un regim de teroare sălbatică împotriva forţelor democratice, progresiste, a întregului popor, dar şi trădarea intereselor vitale naţionale, ale întregii naţiuni.

Pe plan internaţional au avut loc noi evenimente grave. A fost ocupată Polonia. Germania hitleristă a impus României Dictatul de la Viena, prin care o parte din teritoriul ţării a fost ocupat de Ungaria horthystă. România a fost aruncată astfel în războiul antinaţional, împotriva Uniunii Sovietice, alături de Germania hitleristă.

În această situaţie deosebit de gravă pentru însăşi existenţa patriei noastre, Partidul Comunist Român a fost singura forţă consecventă care s-a ridicat împotriva Dictatului de la Viena, pentru apărarea integrităţii şi suveranităţii României, care a luptat cu hotărire împotriva dictaturii militaro-fasciste, împotriva războiului antisovietic.

Se poate vorbi mult — şi se poate scrie şi mai mult — despre evenimentele din acea perioadă. Dar viaţa, adevăratul judecător, a demonstrat cu putere că nici o înţelegere realizată cu Germania hitleristă nu a servit păcii şi independenţei popoarelor, ci, dimpotrivă, toate acestea au constituit în realitate un puternic sprijin în pregătirea războiului, care a costat atît de mult omenirea, şi în primul rînd Uniunea Sovietică.

Împreună cu mulţi activişti ai partidului nostru am fost participant activ la multe din aceste evenimente şi mai cu seamă la lupta fermă a partidului, a forţelor revoluţionare împotriva războiului, pentru apărarea intereselor supreme ale ţării noastre, a integrităţii şi independenţei României. **(Aplauze şi urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceauşescu — P.C.R. !", „Ceauşescu — România !").**

Dragi tovarăşi,

În toată perioada războiului, Partidul Comunist Român a **acţionat** cu întreaga hotărire pentru realizarea unităţii clasei muncitoare, a tuturor forţelor progresiste, antifasciste, pentru realizarea puternicului front antifascist şi antirăzboinic.

După cum este bine cunoscut, victoria revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă a deschis o nouă eră în istoria României. Partidul nostru s-a angajat cu toate forţele în organizarea luptei pentru eliberarea deplină a ţării şi participarea activă, alături de armatele sovietice, la războiul împotriva cotropitorilor străini, împotriva fascismului pînă la victoria finală. **(Aplauze puternice, prelungite).**

În acelaşi timp, partidul şi-a concentrat forţele pentru organizarea sa, a Uniunii Tineretului Comunist, a sindicatelor şi a altor organizaţii obşteşti, pentru trecerea la înfăptuirea unor profunde transformări democratice în ţară.

Totodată, încă în timpul războiului împotriva fascismu-

lui s-a trecut, din iniţiativa Partidului Comunist Român, la înfăptuirea reformei agrare, iar la 6 Martie 1945 s-a instaurat primul guvern democratic, care a asigurat dezvoltarea pe o cale nouă a ţării noastre, realizarea unor importante reforme sociale şi naţionale care au deschis calea trecerii la înfăptuirea revoluţiei socialiste.

La Conferinţa Naţională a partidului din decembrie anul trecut am făcut un larg bilanţ asupra schimbărilor petrecute în România, al stadiului actual în care se găseşte astăzi patria noastră. De aceea nu doresc să mă refer din nou la toate acestea.

Merită însă de subliniat că, într-o perioadă scurtă, în România s-au produs asemenea transformări revoluţionare care reprezintă mai multe etape istorice de dezvoltare, de la orînduirea burghezo-moşierească la societatea socialistă multilateral dezvoltată pe care o edificăm cu succes în România. Au fost ani grei de luptă şi muncă, dar am ieşit victorioşi ! **(Aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceauşescu şi poporul !").**

În această perioadă, ţara noastră s-a transformat dintr-o ţară agrară, cu o industrie slabă, într-un puternic stat industrial-agrar, cu o industrie puternică, organizată pe baza celor mai noi cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii, cu o agricultură socialistă în plină dezvoltare.

S-au dezvoltat puternic ştiinţa, învăţămîntul, cultura, s-a asigurat ridicarea continuă a nivelului de trai material şi spiritual al poporului — ţelul suprem al politicii partidului, esenţa societăţii socialiste multilateral dezvoltate pe care o edificăm cu succes în România. **(Aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceauşescu, România — stima noastră şi mindria !").**

Merită de subliniat, în mod deosebit, marile realizări înfăptuite după Congresul al IX-lea al partidului, care a deschis calea afirmării forţelor creatoare ale clasei muncitoare, ţărănimii, intelectualităţii, ale întregului nostru popor. Am pornit de la necesitatea înţelegerii şi aplicării creatoare a legităţilor şi adevărurilor generale, universal valabile, la condiţiile şi realităţile din ţara noastră, de la necesitatea că trebuie să renunţăm la dogme, la şabloane, că nu există şi nu poate exista un model pentru edificarea societăţii socialiste, ca, de altfel, a oricărei alte societăţi, că trebuie să studiem realităţile româneşti în stabilirea celor mai bune căi pentru asigurarea dezvoltării generale a ţării. Dar, în acelaşi timp, am avut întotdeauna şi vom avea permanent în vedere experienţa practică, generală a construcţiei socialiste, a dezvoltării societăţii omeneşti în general.

Oricine poate privi oraşele şi satele patriei noastre, înfăţişarea generală a României. Am aplicat în dezvoltarea generală a patriei principiul repartizării forţelor de producţie pe întreg teritoriul ţării. Astfel, în toate judeţele s-au realizat şi s-au dezvoltat, după Congresul al IX-lea, peste 180 de noi platforme industriale, mii şi mii de întreprinderi industriale şi din alte domenii. Practic, în toate judeţele patriei noastre — aşa cum s-a subliniat la Conferinţa Naţională a partidului — s-a realizat o dezvoltare armonioasă a industriei, agriculturii, a celorlalte sectoare de activitate, ceea ce asigură adevărata egalitate în drepturi, condiţii de muncă şi viaţă egale pentru toţi cetăţenii patriei noastre, perspectiva înfloririi României, a unei vieţi tot mai fericite, a înfăptuirii reale a autoconducerii în toate domeniile. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Am dezvoltat larg sistemul democraţiei muncitoreşti-revoluţionare. Am pornit şi pornim de la faptul că socialismul îl construim cu poporul şi pentru popor, că dezvoltarea democraţiei muncitoreşti-revoluţionare, participarea activă a întregului popor la făurirea conştientă a propriului său viitor constituie factorul decisiv al făuririi socialismului şi comunismului.

Aşa cum am apreciat, în deplină unanimitate, la Conferinţa Naţională a partidului, România se găseşte astăzi într-un stadiu nou de dezvoltare. Pe baza hotărîrilor Congresului al XIII-lea, a Programului partidului, trebuie să acţionăm pentru înfăptuirea neabătută a obiectivelor privind trecerea României în stadiul de ţară socialistă mediu dezvoltată, de ridicare a ei pe noi culmi de progres şi civilizaţie. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Toate măreţele realizări din anii construcţiei socialiste sînt rodul activităţii minunatei noastre clase muncitoare, a ţărănimii, intelectualităţii, a muncii unite a întregului popor, care înfăptuieşte neabătut politica partidului, ce corespunde pe deplin intereselor vitale de bunăstare, de fericire a întregii naţiuni ! **(Aplauze şi urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceauşescu — P.C.R. !", „Ceauşescu şi poporul !", „Ceauşescu — La mulţi ani !").**

În anii de început ai construcţiei socialiste au fost mulţi, în străinătate, care se îndoiau de capacitatea poporului nostru de a lichida într-un termen scurt înapoierea, dar, din păcate, au fost chiar şi în rindurile noastre unii care priveau cu o anumită neîncredere în capacitatea creatoare a poporului nostru. Viaţa a dezmințit pe toţi şi a demonstrat că acest popor, care de două milenii şi jumătate a trăit şi apărat aceste meleaguri, a făurit, într-un timp record, o ţară înaintată, modernă, demonstrînd forţa sa creatoare, ceea ce constituie garanţia viitorului luminos al patriei noastre ! **(Aplauze şi urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceauşescu şi poporul !").**

Iată de ce privim cu îndreptăţită mîndrie la tot ce am realizat sub conducerea partidului în construcţia socialistă şi dezvoltarea patriei noastre ! Ştim că acestea le datorăm, aşa cum am menţionat, întregului nostru popor, dar trebuie să declar, ca o datorie de conştiinţă, că toate acestea le-am putut înfăptui datorită existenţei gloriosului nostru partid comunist, care, de la înfiinţarea sa, în momentele hotărîtoare, şi-a îndeplinit cu cinste misiunea istorică de organizare a activităţii şi luptei pentru revoluţia socialistă, pentru dezvoltarea economico-socială, pentru întărirea continuă a forţei materiale a patriei, a independenţei şi suveranităţii României. **(Aplauze şi urale puternice ; se scandează îndelung „Ceauşescu — La mulţi ani !").**

Ca unul din vechii activişti, cu o îndelungată activitate în partidul nostru, pot să declar fără nici o reţinere că partidul nostru a îndreptăţit pe deplin încrederea poporului, că a acţionat şi a făcut totul pentru înlăturarea asupririi şi pentru dezvoltarea liberă şi independentă a patriei noastre. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Fără nici o îndoială că, în toată această activitate îndelungată, au fost şi lipsuri, s-au făcut şi unele greşeli, dar ele se datoresc nu concepţiei revoluţionare a partidului, nu principiilor ştiinţifice ale luptei revoluţionare, ci lipsurilor, minusurilor unor activişti, unor cadre ale partidului. Dar, bazîndu-se tocmai pe concepţia materialist-dialectică, pe principiile socialismului ştiinţific, partidul nostru a reuşit să îndrepte la timp şi să înlăture unele lipsuri, unele greşeli, să asigure mersul ferm înainte al patriei noastre pe calea socialismului şi comunismului. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Poate că unii pot spune că nu este cel mai potrivit moment, dar consider că este de datoria mea să aduc un omagiu tuturor activiştilor şi militanţilor partidului nostru, care, într-o formă sau alta, într-o perioadă sau alta, şi-au adus o contribuţie mai mare sau mai mică, pe măsura capacităţilor, la dezvoltarea generală a patriei noastre. **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Dragi tovarăşi,

Privim cu mîndrie la tot ceea ce am realizat. Pornind de la stadiul în care se găseşte România astăzi, trebuie să privim cu încredere viitorul şi să ne angajăm de a acţiona cu întreaga răspundere, în spirit revoluţionar, pentru înfăptuirea neabătută a obiectivelor de dezvoltare economico-socială a patriei noastre. Să asigurăm poporului român un viitor demn, liber, o viaţă îmbelşugată, să acţionăm pentru organizarea pe bază celor mai noi cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii a întregii activităţi economico-sociale !

Vorbind de noua gîndire în dezvoltarea omenirii, trebuie să pornim de la principiile revoluţionare ale socialismului ştiinţific, dar şi de la necesitatea de a aşeza la baza întregii activităţi cele mai noi cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii, ale cunoaşterii umane în general.

Avem programe minunate, o perspectivă sigură pentru înfăptuirea tuturor acestora, dar doresc, şi în acest moment, să menţionez că ne aflăm într-o asemenea etapă a dezvoltării societăţii omeneşti cînd, pentru a asigura progresul naţiunii noastre, al întregii omeniri, se cere un spirit nou, revoluţionar. În acelaşi timp, se cer o atitudine nouă şi o înţelegere nouă a rolului ştiinţei şi tehnicii în asigurarea progresului general al societăţii omeneşti. Se poate afirma, fără teama de a greşi, că viitorul naţiunii noastre, al omenirii este legat de dezvoltarea continuă a ştiinţei, a învăţămîntului, de o gîndire nouă, revoluţionară în toate domeniile ! **(Aplauze şi urale puternice ; se scandează îndelung „Ceauşescu — P.C.R. !", „Ceauşescu — La mulţi ani !").**

Pentru înfăptuirea în cele mai bune condiţii a perspectivelor măreţe de dezvoltare a patriei noastre, este necesar să întărim tot mai puternic partidul, rolul său conducător în toate domeniile, unitatea şi forţa sa revoluţionară invincibilă de acţiune, să intensificăm permanent activitatea politico-educativă de formare a omului nou, constructor conştient al socialismului şi comunismului. Să nu uităm nici un moment că forţa invincibilă a partidului constă în nivelul politic şi ideologic, în concepţia sa ştiinţifică, revoluţionară, în unitatea sa de nezdruncinat, dar şi în strînsa legătură a partidului cu poporul. Putem fi siguri că atîta timp cît partidul nostru, activiştii de partid, comuniştii vor fi strîns legaţi de popor, vom fi de neînvins ! Numai astfel partidul îşi va putea îndeplini cu cinste misiunea istorică de a conduce în continuare întreaga naţiune spre o lume mai dreaptă şi mai bună, spre visul de aur — spre comunism ! **(Aplauze şi urale puternice, îndelungate ; se scandează îndelung : „Ceauşescu — România !", „Ceauşescu şi poporul !").**

Dragi tovarăşi,

Aşa cum am menţionat, lupta împotriva fascismului, a războiului, lupta pentru pace a constituit dintotdeauna una din trăsăturile principale ale activităţii internaţionale a partidului nostru. Întărirea solidarităţii şi colaborării cu mişcarea comunistă şi muncitorească, cu forţele antifasciste, progresiste şi revoluţionare de pretutindeni a reprezentat, în toate împrejurările, o caracteristică a activităţii comuniştilor români.

Iată de ce consider necesar să afirm şi acum, în aceste împrejurări, hotărîrea Partidului Comunist Român de a întări necontenit colaborarea şi relaţiile cu toate partidele comuniste şi muncitoreşti, cu partidele socialiste, social-democrate, cu alte mişcări şi partide democratice, în lupta pentru progres, pentru dezarmare şi pace.

Vom întări neabătut relaţiile cu ţările socialiste, cu ţările în curs de dezvoltare, precum şi cu ţările capitaliste dezvoltate în spiritul politicii de coexistenţă paşnică. Pornim de la faptul că în actualele împrejurări nu există decît o singură cale care să asigure dezvoltarea independentă şi liberă, progresul fiecărei naţiuni, şi această cale este dezarmarea şi pacea ! **(Urale şi aplauze puternice).**

Noua gîndire trebuie să pornească de la renunţarea cu desăvîrşire la politica de înarmare, de asuprire a altor naţiuni şi popoare, de la neamestecul în treburile interne.

Aşa cum am menţionat la Conferinţa Naţională a partidului, România este hotărîtă să facă totul pentru a contribui la dezarmare, şi în primul rînd la dezarmarea nucleară, pentru asigurarea păcii, a dreptului suprem al popoarelor la libertate şi independenţă, la existenţă, la viaţă, la pace ! **(Aplauze şi urale puternice ; se scandează îndelung „Ceauşescu — pace !", „Dezarmare — pace !").**

Semnarea Acordului dintre Uniunea Sovietică şi Statele Unite ale Americii cu privire la rachetele nucleare cu rază medie şi mai scurtă de acţiune reprezintă un eveniment istoric, dar el nu constituie decît un prim pas pe calea înlăturării uriaşelor stocuri de arme nucleare în stare să distrugă de mai multe ori întreaga omenire.

Iată de ce este necesar să intensificăm eforturile pentru realizarea de noi acorduri în direcţia reducerii cu 50 la sută a armelor nucleare strategice, pentru oprirea experienţelor nucleare, pentru renunţarea la militarizarea Cosmosului, pentru trecerea la reducerea armelor convenţionale în Europa şi în întreaga lume. Mai mult ca oricînd este necesar ca toate statele şi popoarele din Europa, din întreaga lume să-şi unească forţele în această activitate.

Trebuie să acţionăm pentru soluţionarea tuturor problemelor pe calea tratativelor, pentru renunţarea cu desăvîrşire la forţă şi la ameninţarea cu forţa.

Situaţia economică mondială este deosebit de gravă. Prevederile pentru anul viitor sînt sumbre. În mod deosebit ţările în curs de dezvoltare se găsesc într-o situaţie de nesuportat.

Iată de ce este necesar să se acţioneze cu toată hotărîrea pentru o soluţie globală a problemelor subdezvoltării, şi în primul rînd a problemei datoriei externe a ţărilor în curs de dezvoltare, pentru organizarea, în cadrul Organizaţiei Naţiunilor Unite, a unei conferinţe internaţionale în aceste probleme. Trebuie să se asigure participarea tuturor statelor, fără deosebire de orînduire socială, la soluţionarea problemelor internaţionale complexe. Se impune să crească şi mai mult rolul Organizaţiei Naţiunilor Unite şi al altor organisme în viaţa internaţională !

Situaţia internaţională gravă şi complexă impune ca o necesitate unirea tuturor forţelor pentru oprirea cursului periculos al evenimentelor spre război, spre catastrofa nucleară, spre înrăutăţirea situaţiei economice a ţărilor în curs de dezvoltare.

Să acţionăm pentru realizarea unor noi relaţii economice şi politice, de prietenie şi colaborare între toate popoarele, asigurînd dezvoltarea economico-socială liberă a fiecărei naţiuni ! Numai aşa se va asigura viitorul omenirii, se va impune dezarmarea, se va asigura pacea ! Numai aşa se vor afirma o nouă gîndire şi un nou mod de acţiune în soluţionarea problemelor complexe internaţionale, care să asigure un viitor liber, independent, de bunăstare şi fericire tuturor naţiunilor lumii ! **(Aplauze şi urale puternice, prelungite ; se scandează cu însufleţire „Ceauşescu — P.C.R. !", „Ceauşescu şi poporul !").**

Dragi tovarăşi,

Încă o dată, de la tribuna Marii Adunări Solemne, doresc să exprim cele mai calde mulţumiri Comitetului Central al partidului, tuturor organelor şi organizaţiilor de partid, organelor de stat, organizaţiilor de masă şi obşteşti, organelor democraţiei muncitoreşti pentru felicitările, urările şi aprecierile ce mi-au fost adresate.

Toate aceste manifestări la adresa activităţii mele le consider, totodată, adresate partidului, în rîndul căruia mi-am desfăşurat şi-mi desfăşor întreaga activitate revoluţionară, în slujba poporului, a socialismului şi comunismului. **(Aplauze şi urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceauşescu — P.C.R. !", „Ceauşescu — La mulţi ani !").**

Totodată, de la această înaltă tribună, vă adresez vouă, tuturor participantilor la adunare, Comitetului Central, organelor şi organizaţiilor de partid, organelor de stat, organizaţiilor de masă şi obşteşti, organelor democraţiei muncitoreşti-revoluţionare, urările cele mai bune de succes în întreaga activitate, de multă sănătate, de satisfacţie şi fericire ! **(Aplauze puternice, prelungite ; se scandează cu însufleţire „Ceauşescu şi poporul !", „Ceauşescu, România — stima noastră şi mindria !").**

Încă o dată, privind retrospectiv la întreaga mea activitate revoluţionară de peste 55 de ani, trebuie să declar că au fost ani nu uşori, ani grei de muncă şi luptă, dar şi de multe satisfacţii. Împreună cu mulţi tovarăşi din generaţia luptei ilegale şi a revoluţiei, a construcţiei socialiste, am avut fericirea de a participa activ la realizarea măreţelor programe de făurire a socialismului în România, de ridicare a bunăstării materiale şi spirituale a întregii naţiuni. Nu există şi nu poate exista pentru un revoluţionar o satisfacţie mai mare decît aceea de a fi participant activ la realizarea năzuinţelor poporului de bunăstare, de libertate, de fericire ! **(Aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceauşescu şi poporul !").**

Acum, la aniversarea zilei mele de naştere şi a peste 55 de ani de activitate revoluţionară, doresc să declar din nou că dacă, prin abstract, ar trebui să reiau activitatea de la început, aş face-o ca şi atunci, fără nici o reţinere, cu încrederea deplină în cauza luptei revoluţionare a partidului, fiind convins că numai şi numai pe calea luptei revoluţionare, în rîndurile Partidului Comunist, se pot lichida asuprirea, inegalităţile sociale şi naţionale, se poate asigura triumful celei mai drepte societăţi din lume — a socialismului şi comunismului — se poate asigura pacea ! **(Aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceauşescu, România — stima noastră şi mindria !", „Ceauşescu şi poporul !", „Ceauşescu — La mulţi ani !").**

În aceste momente solemne, asigur Comitetul Central, partidul, întregul nostru popor că, şi în viitor, voi face totul pentru realizarea Programului partidului de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi de înaintare spre comunism, că nu voi precupeţi nici un efort pentru a asigura dezvoltarea tot mai puternică a forţelor de producţie, a patriei noastre socialiste, ridicarea continuă a bunăstării materiale şi spirituale a întregii naţiuni, întărirea forţei materiale şi spirituale a ţării, a independenţei şi suveranităţii României ! **(Aplauze şi urale prelungite : se scandează îndelung „Ceauşescu şi poporul !", „Ceauşescu — P.C.R. !").**

Mă adresez tuturor tovarăşilor de muncă şi luptă, Comitetului Central, tuturor organelor de partid şi de stat, ale democraţiei muncitoreşti-revoluţionare, întregului nostru popor cu chemarea de a acţiona într-o deplină unitate, de a face totul pentru realizarea măreţelor obiective de dezvoltare a patriei noastre şi de ridicare a ei pe noi culmi de progres şi civilizaţie, asigurînd întregii naţiuni o viaţă demnă, liberă, un viitor luminos ! **(Aplauze şi urale puternice ; se scandează îndelung „Ceauşescu — P.C.R. !", „Ceauşescu şi poporul !").**

Doresc să asigur, şi în aceste momente solemne, pe toţi prietenii noştri de peste hotare, toate statele şi popoarele lumii că vor avea întotdeauna în poporul român un participant activ în lupta pentru o lume mai dreaptă şi mai bună, pentru dezarmare, pentru pace şi colaborare între toate naţiunile lumii ! **(Aplauze şi urale prelungite ; se scandează îndelung „Ceauşescu — pace !", „Ceauşescu — România, pacea şi prietenia !").**

Încă o dată, vă adresez tuturor — partidului, poporului — cele mai vii mulţumiri şi totodată urarea de noi şi noi succese în întreaga activitate în slujba partidului, a poporului ! **(Aplauze şi urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceauşescu şi poporul !").**

Vă doresc tuturor, întregii noastre naţiuni împlinirea tuturor năzuinţelor de mai bine, multă sănătate şi fericire ! **(Aplauze şi urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceauşescu — P.C.R. !", „Ceauşescu şi poporul !", „Ceauşescu — pace !", „Ceauşescu — România, stima noastră şi mindria !", „Ceauşescu, La mulţi ani !". Toţi cei prezenţi în sală se ridică în picioare şi, într-o atmosferă de mare însufleţire şi puternică unitate în jurul partidului, al secretarului său general, aclamă şi ovaţionează îndelung pentru cel mai iubit fiu al ţării, conducătorul partidului şi statului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu).**

30 IANUARIE 1988

HOTĂRÎRE-DECRET

a Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român şi Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România

privind conferirea Titlului de Onoare Suprem „EROU AL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA", Ordinului „Victoria Socialismului" şi Medaliei Jubiliare tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU, secretar general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România

Pentru îndelungata şi eroica activitate revoluţionară, patriotismul înflăcărat, dîrzenia, demnitatea şi curajul în lupta pentru apărarea intereselor clasei muncitoare, a libertăţii, independenţei şi suveranităţii patriei, pentru dreptate socială şi naţională, bunăstarea şi progresul poporului român,

Pentru rolul hotărîtor în elaborarea strategiei generale de dezvoltare economico-socială a patriei, pentru contribuţia determinantă la creşterea şi modernizarea forţelor de producţie, a industriei, agriculturii, a tuturor ramurilor economiei naţionale, la afirmarea tot mai puternică a revoluţiei tehnico-ştiinţifice şi a noii revoluţii agrare, la sporirea rolului ştiinţei, învăţămîntului şi culturii, la ridicarea continuă a nivelului material şi spiritual al întregului popor, la făurirea societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintarea spre comunism,

Pentru rodnica şi intensa activitate consacrată întăririi rolului conducător al Partidului Comunist Român, centru vital al naţiunii în întreaga operă de construcţie socialistă din patria noastră, perfecţionării neîntrerupte a funcţiilor statului, dezvoltării democraţiei muncitoreşti, revoluţionare şi creării unui cadru larg democratic, care asigură participarea nemijlocită a oamenilor muncii la conducerea tuturor domeniilor vieţii economice şi sociale, a întregii societăţi,

Pentru contribuţia determinantă adusă la dezvoltarea gîndirii şi practicii revoluţionare în ţara noastră, la fundamentarea şi stabilirea direcţiilor, obiectivelor şi orientărilor privind dezvoltarea în perspectivă a societăţii româneşti, la îmbogăţirea cu noi teze, concepte şi idei originale, de o inestimabilă valoare, a patrimoniului socialismului ştiinţific, a cunoaşterii universale,

Pentru strălucita şi neobosita activitate desfăşurată pe plan internaţional, pentru valoroasele iniţiative şi acţiunile deosebite consacrate apărării păcii, înfăptuirii dezarmării nucleare şi convenţionale, soluţionării, pe calea tratativelor, a problemelor complexe ale lumii contemporane, lichidării subdezvoltării şi instaurării noii ordini economice mondiale,

Pentru contribuţia esenţială adusă la întărirea prieteniei şi colaborării României cu ţările socialiste, cu ţările în curs de dezvoltare, cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială, pentru aportul hotărîtor la fundamentarea şi orientarea întregii politici externe a partidului şi statului, la creşterea continuă a prestigiului României în lume,

Exprimînd sentimentele de nemărginită dragoste şi aleasă stimă, de înaltă consideraţie, pentru întreaga activitate pusă în slujba intereselor supreme ale naţiunii, ale progresului şi prosperităţii patriei,

În semn de profund omagiu, înaltă cinstire şi recunoştinţă ale întregului partid şi popor,

Cu prilejul celei de-a 70-a aniversări a zilei de naştere şi a peste 55 de ani de neîntreruptă şi eroică activitate revoluţionară, patriotică,

Comitetul Politic Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român şi Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România

HOTĂRĂSC ŞI DECRETEAZĂ:

ARTICOL UNIC: — SE CONFERĂ TITLUL DE ONOARE SUPREM „EROU AL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA", ORDINUL „VICTORIA SOCIALISMULUI" şi MEDALIA JUBILIARĂ TOVARĂŞULUI NICOLAE CEAUŞESCU, SECRETAR GENERAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN, PREŞEDINTELE REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA.

Semnează membrii Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român şi membrii Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România

Înaltă cinstire

Urmare din pag. 1

Epoca Nicolae Ceauşescu, epoca marilor noastre ziditori, epoca marilor noastre programe şi înfăptuiri reprezintă treapta unei uriaşe şi necontenite ascendenţe în cîmpul valorilor materiale şi spirituale făurite cu poporul şi pentru popor. S-a subliniat aceasta cu deosebită mîndrie şi satisfacţie, cu deosebită şi profundă recunoştinţă, cu deosebită şi înflăcărată dragoste, cu deosebită stimă. Omagiul adus cu prilejul zilei aniversare a marelui Erou al naţiunii noastre este omagiul de inimă şi conştiinţă al tuturor generaţiilor. Se cuprinde în el şi acea necontenită şi fermă hotărire de a face totul pentru a urma calea indemnurilor şi orientărilor secretarului general al partidului, se cuprinde în el şi acea înaltă şi nobilă profesiune de credinţă în faţa prezentului şi viitorului ţării, aceea prin care, cuget şi faptă, hotărire şi gînd, mai departe, se vor dedica binelui şi fericirii poporului, slujirii neabătute a intereselor fundamentale ale naţiunii. Pe tot cuprinsul ţării au avut loc manifestări omagiale, sărbătoreşti, şi în toate acestea este vădită unitatea indestructibilă a poporului în jurul partidului, a secretarului său general, este vădită angajarea fermă, revoluţionară de a da acestei unităţi o acoperire în fapte şi mai mari, exemplare, pentru împlinirea neabătută a programelor stabilite de Congresul al XIII-lea şi realizarea marilor obiective economice şi sociale care ne situează într-o nouă perspectivă şi face trecerea, sub semnul unei noi calităţi a muncii şi vieţii, spre mileniul trei.

La Bucureşti a avut loc adunarea solemnă omagială consacrată celei de a 70-a aniversări a zilei de naştere şi sărbătoririi a peste 55 de ani de activitate revoluţionară a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, s-a transmis Mesajul omagial de felicitare adresat de Comitetul Central al Partidului Comunist Român, Consiliul de Stat, Guvernul Republicii Socialiste România, Marea Adunare Naţională şi Frontul Democraţiei şi Unităţii Socialiste. Printr-o hotărire-decret tovarăşului Nicolae Ceauşescu i-a fost conferit Titlul de Onoare Suprem „Erou al Republicii Socialiste România", Ordinul „Victoria Socialismului" şi Medalia Jubiliară. **Situîndu-vă cu strălucire, prin întreaga dumneavoastră activitate, în rîndul celor mai de seamă fii şi patrioţi ai ţării, între marii eroi ai neamului nostru care au aşezat, cu dragoste şi abnegaţie, faptele lor de muncă şi vitejie la temelia propăşirii ţării** — se spune în Mesajul omagial de felicitare — **aţi inaugurat, mult stimate şi iubite tovarăşe Nicolae Ceauşescu, în istoria patriei o perioadă bogată de înfăptuiri fără egal în multimilenara existenţă a poporului român.**

Sînt cuprinse aici gînduri şi sentimente ale întregii ţări. Sînt rostite astfel adevăruri care fac din cartea de istorie a ţării şi din extraordinarele ei realităţi de astăzi o înflăcărată şi demnă mărturie pentru viitor. În personalitatea de excepţie a conducătorului partidului şi ţării sînt întruchipate cele mai alese virtuţi ale neamului, voinţa şi nădejdile de mereu mai bine ale ţării, hotărîrea şi abnegaţia de a face totul pentru continua înflorire economică şi socială a patriei. Sărbătorind şi omagiind lupta, munca şi viaţa celui ales să ne conducă, poporul şi patria şi-au sărbătorit înaltul şi cutezătorul lor destin. **Nu există şi nu poate exista pentru un revoluţionar** — spunea tovarăşul Nicolae Ceauşescu în cuvîntarea rostită la adunarea solemnă omagială — **o satisfacţie mai mare decît aceea de a fi participant activ la realizarea năzuinţelor poporului de bunăstare, de libertate, de fericire!** Este aceasta şi chemarea adresată partidului şi ţării, este îndemnul viu şi călăuzitor care, asemenea unui suprem legămînt, străbate inima şi conştiinţa tuturor generaţiilor, făcînd din cugetul şi faptul de muncă revoluţionar un mod al existenţei înseşi, o dovadă a existenţei depline, plenare.

Vibrantul omagiu adus conducătorului partidului şi ţării este totodată şi înalta angajare de a-l urma în tot ce gîndeşte şi întreprinde, avînd în strălucita sa operă teoretică şi practică felul însuşi de a aborda prezentul şi viitorul, cauza indestructibilă a unor tot mai mari şi prodigioase împliniri. Într-o lume a păcii şi înţelegerii la a cărei edificare contribuie cu o strălucită şi neîncetată dăruire.

„LAURI PE STEMĂ"

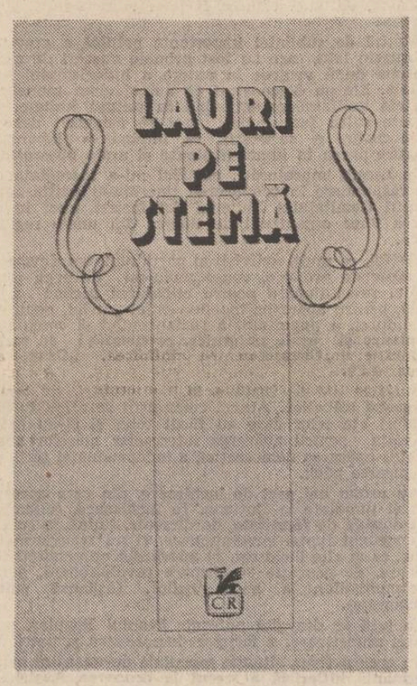

Sînt aniversările adevărate, şi adînci, emoţii poetice în faţa rosturilor noastre omeneşti. În aceste zile de ianuarie, cînd continuăm a ne gospodări în propria casă istoria şi ziua de mîine, aniversăm naşterea Preşedintelui Ţării. Simbolică aşezare lîngă „Hora Unirii", căci, de fapt, sărbătorim o viaţă pilduitor dăruită istoriei contemporane şi eforturilor noastre de a o umaniza. Evenimentul este marcat şi de volumul omagial **Lauri pe stemă**, apărut, sub egida Uniunii Scriitorilor, la Editura Cartea Românească. Forţe scriitoriceşti ce aparţin diferitelor generaţii captează, cu variate formule stilistice şi intensităţi afective, entuziasmul colectiv, în texte expresive — fie că este vorba de poeme sau de fragmente de proză, eseuri, itinerarii reportericeşti, mărturisiri, reconstituiri biografice sau autobiografice. Creatorii îşi desfăşoară notele individualizante — de factură ideatică şi stilistică — înăuntrul unei orchestraţii patetice. Timbrul personal capătă o altă relevanţă în spaţiul acestui suflu aniversar ocazionat, dar nu şi ocazional, astfel încît se aspiră la restituirea unor dimensiuni definitorii ale conştiinţei noastre istorice: preocuparea de împlinire individuală şi colectivă prin muncă liberă şi competentă, sub semnul egalităţii, independenţei şi păcii, a iubirii de ţară şi de Limba Română. Aceasta explică de ce Neculai Chirică, de pildă, simte nevoia recursului la tonul şi ritmurile interioare ale poeziei eminesciene: „Ce-ţi doresc eu, Ţie, Om de omenie, / Ţie, fiu al ţării şi-al ei om dintîi? / Să ne stai, spre slava celor ce-or să vie, / conştiinţei noastre pururi să rămîi. / Să ne fie, lumii, pildă tricolorul, / glasul Tău de pace să sune domnesc. / „La mulţi ani!" — din mine vorbele-şi iau zborul... / ... Azi şi totdeauna asta ţi-o doresc!" (**Ce-ţi doresc eu Ţie**, p. 90). Destinul Preşedintelui se confundă cu destinele contemporane ale ţării. De aceea, multe versuri sînt întîmpinări sufleteşti şi poetice în faţa universului de simboluri clădit de şi în spiritualitatea acestor locuri de mii de ani pînă la noile descătuşări şi limpeziri pe care le trăim. Ca în acest frumos şi sfios **Imn** (p. 203—204) semnat de Gheorghe Istrate: „Mărire ţie, Patrie curată, / rezerva mea de timp şi de cuvînt; / deasupra ta lumina n-are pată, / pămîntul tău renaşte din pămînt. / / Tu, care ştii greşiţii să ţi-i spulberi, / tu, care ştii dreptatea s-o-nmulţeşti, / învaţă-mă cum să-mi înalţ prin pulberi / lăstarii cutezanţei omeneşti. / / Tu iartă-mi şi visarea şi suspinul, / şi plugul de iubire cînd te ar, / şi limpezeşte-mi pleoapa şi destinul, / şi ocroteşte jertfa mea de har. / / Nevrednic — dar fiinţă de pămînt / replămădind cenuşa ta vitează, / mă nasc mereu din primul tău cuvînt / precum lumina lumii dintr-o rază. / / Învaţă-mă-n tăcerea ta să simt, / întoarce-mă-n izvoarele de lapte — / tu, început de lume şi de timp, / mărire ţie, cartea mea de fapte!". Asemenea discrete şi delicate invocări în faţa patriei — „cartea mea de fapte", cum o mărgineşte poetul — luminează profilul altor poeme în care ţara — acest suflet mare şi monolitic, greu, curat şi adînc — îşi cinsteşte eroul. Ca în reconstitutivul **Poem de ianuarie** (p. 301—310), al lui Ion Potopin: „Şi astfel printre comunişti se-arată / în ctitoria lui de vis şi dor / de el ni-i pacea vieţii apărată / şi viaţa păcii-n tregului popor! / / Pe masa lui de lucru este întreaga ţară / sub ochii lui noi ţeluri se disting / şi sub superba stelelor brăţară / noi vetre se aprind şi nu se sting". Căci, spune George Tărnea (**Braţul purtător de sceptru**, p. 364—365), „Braţul purtător de sceptru niciodată nu se frînge / Sub povara cîrmuirii prefăcută-n jurămînt / Ci se-naltă pînă-n stele, chiar şi-atunci cînd ochiul plînge / Să aducă ţării sale veşnicirea pe pămînt. // Braţul purtător de sceptru nu-n folosul său lucrează / Ci-n folosul mult mai mare şi mai plin de înţeles / Din fiinţa românească strînsă-n nemurirea trează / Şi-ntr-o stemă peste care de români a fost ales". Tocmai faptele şi iniţiativele Preşedintelui nostru sînt LAURI PE STEMĂ, întrucît prin grandoare şi sensuri depăşesc efemerul, întrind deja în istorie. De aceea, în faţa acestora mai ales se opresc înmănuncherile literare ale volumului la care ne referim. Astfel, Geo Bogza aşează o **Inscripţie** poetică **„La temelia epocalelor construcţii de pe malul mării, iniţiate de preşedintele CEAUŞESCU, ctitor de noi şi grandioase porturi..."** (p. 45 şi urm.): „Putere am să stăpînesc jungla de fiare lichide. / Înceteze urletul lor şi haotica tălăzuire, / Va domni aici legea frunţii şi a braţului meu". Drept care, în reuşite pagini de proză incantatorie, Florin Bănescu (p. 47—50) zice răspicat: „Noi, românii, ne-am trăit în mod demn istoria. Şi lupta noastră cea mai de seamă a fost munca. Tara aceasta are poporul pe care şi-l merită. Poporul acesta străvechi şi-a dobîndit conducătorul pe care şi-l merita". În prelungire, Traian T. Coşovei vede în şantierul Canalului dobrogean nu numai „un nou model de inginerie sau de arhitectură", ci şi „un nou model uman", care pune **Temelii pentru o piramidă de apă** (p. 105—107). Daniel Drăgan constată metamorfoza riurilor intrate în legendă: „A trebuit, iată! să bată un alt hotar al timpului pentru ca Dunărea să confirme valsurile ei celebre, iar Dîmboviţa să treacă albastră şi pură". (p. 119—120). Ion Şerban Drîncea reconstituie momentele cheie în care Dunărea şi-a aprins **Lumina dintre ape** (p. 121—127). Nicolae Calomfirescu este impresionat de impactul omenesc al giganticei construcţii: „Emblema judeţului Mehedinţi, în alcătuirea ei de odinioară, purta între semnele ei distinctive o albină, sugerînd una dintre preocupările istorice ale oamenilor locului. De la cea mai recentă împărţire administrativă a teritoriului, emblema judeţului, fiind îmbogăţită, poartă între elementele ei stilizate corpul barajului de la «Porţile de Fier I», semn al contribuţiei de seamă ce o aduce la economia Mehedinţiului, la fondul energetic al ţării". (**Două embleme**, p. 77—79). Florin Mugur: „La 24 octombrie 1987, în prezenţa tovarăşului Nicolae Ceauşescu şi a tovarăşei Elena Ceauşescu, a fost dată în exploatare linia de metrou cuprinsă între Piaţa Unirii şi platforma industrială Pipera. Felicitărilor pe care, la încheierea vizitei, tovarăşul Nicolae Ceauşescu le-a adresat proiectanţilor şi constructorilor, nu li se poate răspunde decît cu calde felicitări adresate principalului iniţiator, proiectant şi constructor al metroului, secretarul general al Partidului Comunist Român" (**Civilizaţie**, p. 261 şi urm.). Pretutindeni, este prins ritmul înalt al muncii în uzine, pe ogoare şi în cultură, precum şi meritul decisiv al Preşedintelui în propulsarea creatoare a întregii naţiuni. Omagiul lui Şerban Cioculescu este unul de **Recunoştinţă şi meditaţie** (p. 91—93) pentru legile care apără pădurea — această matrice stilistică a românilor: „Gîndul ne duce că, aşa cum fiecare fiu al poporului este ca o frunză vie în codrul cel des, în al cărui miez, cum a spus Lucian Blaga, îşi săvîrşeşte misterele pasărea măiastră, tot astfel toate ramurile înfrăţite ale pădurilor noastre, din şes, din deal şi de la munte, fac o imensă şi inexpugnabilă boltă de frunze, întru slăvirea apărătorului lor din zilele noastre!".

Al. Raicu reconstituie momentele istorice, nu doar biografice, cînd tovarăşul Nicolae Ceauşescu **Avea numai nouăsprezece ani** (p. 313—316). Multe eseuri analizează marile deschideri creatoare care îşi au ca punct de pornire cel de-al IX-lea Congres al partidului (Dumitru Radu Popescu, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Ion Brad, Nicolae Dan Fruntelată, George Ivaşcu, Ion Lăncrănjan, Viorel Ştirbu, Mircea Vaida, Vasile Băran, Alex. Ştefănescu ş.a.). Dumitru Ghise semnează un consistent studiu referitor la **Opera tovarăşului Nicolae Ceauşescu — contribuţie esenţială la dezvoltarea teoriei şi practicii revoluţionare** (p. 171—183). În sfîrşit, prin amploare şi varietate, volumul omagial **Lauri pe stemă** reuşeşte un mesaj de urare cu profunde implicări afective. Încă o dovadă că, aşa cum spune Ion Iuga, **„Fiii cei buni ai pămîntului sînt şi rămîn luminile neamului". (Cu faţa la istorie**, p. 205—207).

Vasile Macoviciuc

„CINSTIND UN OM, SĂRBĂTORIM O ŢARĂ"

În acest ianuarie — poartă de an pe inelul căreia sărbătorile noastre, ale românilor, se adună în nestemate — obştea scriitoricească a ţării şi-a unit rîndurile în cîteva volume de cald omagiu pentru conducătorul iubit. Aş zice, un dar din darul ţării pentru făuritorul noilor ei destine, gîndindu-mă că scriitorii, creatorii în frumos, sînt ei înşişi un dar pe care neamul lor, limba lor, istoria lor îl fac continuu timpului, un dar cu care toate acestea, neamul, limba, istoria se împodobesc pentru a sta mereu curate, mereu primenite în miezul şi forma lor, în faţa timpului: un dar, iată, dinspre ţară pentru acela care se identifică prin iubire, gînd şi faptă cu ţara însăşi. Voinţa legitimă a unui popor l-a ales pe tovarăşul Nicolae Ceauşescu în frunte; cu aceeaşi legitimă voinţă punem ziua de naştere la locul cel mai de preţ printre sărbătorile noastre de peste an. Scriitorii, cu simţul lor adînc pentru ce a fost, ce este şi ce trebuie să fie poporul din care cresc, au înţeles de la bun început să-şi lipească timpla de gîndul acesta măreţ, să lucreze în sufletul maselor largi pentru ridicarea unui monument.

Volumul pe care ni-l pune pe masă, cu eleganţa-i recunoscută, Editura Eminescu, se numeşte **CINSTIND UN OM, SĂRBĂTORIM O ŢARĂ. Omagiu celui mai iubit fiu al patriei**, şi este editat de către Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste. Este o amplă antologie a scrisului românesc din ultimii 22 de ani, ce confirmă întru totul acest gînd neîntrerupt de a însoţi faptele omului celui mai iubit cu frumuseţile cele mai de preţ ale cuvîntului. Regăsim, între aceste pagini, însemnările lui Tudor Arghezi din 1965 pe marginea Congresului al IX-lea al P.C.R., bucuria nemuritorului meşteşugar de cuvinte în faţa numelui ţării. România, restituit cu acel **â** ce înseamnă veriga de legătură a neamului nostru latin cu inima latinităţii, şi îndemnul său de neuitat privind steagul ţării printre celelalte steaguri din faţa clădirii O.N.U. de la Geneva: „Stindardul sus, cît mai sus şi cît mai adînc în sus!".

Şi, desigur, de la această convocare a gîndurilor frumoase întru slăvirea ţării şi a conducătorului ei, nu puteau să lipsească numele lui Zaharia Stancu, Demostene Botez, Mihai Beniuc, Cella Delavrancea, Geo Bogza, Virgil Carianopol, Alexandru Philippide, Alexandru Rosetti, Vladimir Streinu, Virgil Teodorescu, Serban Cioculescu, Ştefan Bănulescu, Eugen Jebeleanu, D. Almaş ş.a. — adică acea largă constelaţie de nume care atunci, la Congresul IX al P.C.R., au înţeles cu înţelegerea unei experienţe de viaţă şi de creaţie lungi şi grele că zările care se deschid istoriei patriei noastre la cuvîntul şi voinţa tovarăşului Nicolae Ceauşescu trebuie salutate ca adevărate zări de adînc senin, de linişte şi propăşire, de creaţie. Cu deosebită grijă şi atenţie, implicînd muncă, răbdare, dorinţa de a face o selecţie cît mai reprezentativă, editorii volumului au ţinut ca la acest moment sărbătoresc să se unească la un loc toate virstele literaturii române. „Cuvintele sînt cărămizile noastre sau bucăţile noastre de marmură cu care

zidim castelele fastuoase ale operelor noastre" — spunea, oarecum emblematic, Zaharia Stancu (p. 465—466). „Lupta noastră cu cuvintele, cu virgulele şi cu punctele, este aprigă." — Cu atît mai valoros, mai adevărat — pentru că această luptă este şi una către adevăr — devine gîndul prins în centura formelor.

Urmează celelalte valuri şi generaţii, între care generaţia Labiş, aceea care a asimilat cel mai rapid experienţe de viaţă şi de stil şi le-a retopit în program estetic coerent, străluceşte în adevărata ei plenitudine.

Dar nu generaţii, valuri etc. se configurează neapărat în acest volum care adună, între coperţile lui, un număr de 180 de semnături prestigioase. Fiecare scriitor în parte, şi toţi la un loc, se regăsesc într-un ţel comun, acela de a-şi manifesta o adeziune, o credinţă interioară. Cu modalităţi de expresie diferite, purtînd marca inconfundabilă a fiecărui nume, se construieşte o imagine unitară, pregnantă, despre patria noastră, despre conducătorul ei. O împletire armonioasă, un echilibru bine gîndit între poezie, proză, eseu, reportaj şi studiu face ca volumul **CINSTIND UN OM, SĂRBĂTORIM O ŢARĂ** să fie larg reprezentativ pentru literatura română contemporană şi, în acelaşi timp, să definească din diverse unghiuri o temă majoră a acesteia, tema conducătorului de destine umane şi istorice. Pendulînd pe canalele acestei teme, poeţii readuc în actualitate figurile emblematice ale poporului român şi demonstrează că totdeauna poporul român a avut reprezentanţi pe care i-a respectat şi i-a iubit: „Patria, poporul, istoria! / Pentru ele rămîne de-a pururea gloria, / pentru ele-au stat marii bărbaţi / în fier îmbrăcaţi, în moarte-mbrăcaţi. / Pentru ele, din ele, cînd ceasul e greu / rădăcina rodeşte-n adîncuri mereu / marii bărbaţi / în griji îmbrăcaţi, în vis îmbrăcaţi... / Patria, poporul, istoria! / Pentru ele L-a chemat dintr-o casă de ţară memoria / acestui pămînt încercat, / pentru ele uşa Lui e deschisă oricînd, / ele sînt casa Lui, viaţa Lui, gloria: / patria, poporul, istoria" (Horia Bădescu).

Românii nu-şi pot explica miracolele, nu cred că ceva poate veni din senin, caută totdeauna rădăcini, vor înţelegerea organică a faptelor. Pentru ei, este lucru evident, certificat cu experienţa lor milenară, că apariţia omului potrivit la timpul potrivit, a omului excepţional, vine din alte apariţii asemănătoare în neamul şi în istoria lor. De aici, în parte, tema conducătorului de neam şi ţară — temă cu rădăcini adînci în literatura română, şi care, dezvoltîndu-se, implică dezvoltarea istoriei, convocarea ei ca document viu. Mircea cel Mare, Ştefan cel Mare, Mihai Viteazul, Matei Basarab — fiecare în parte contribuie cu personalitatea lui imprimată în timpul lui istoric la constituirea unui portret al conducătorului aşa cum îl simt românii. Şi, dacă tipul conducătorului român este oarecum unitar, oricum bine definit, este, desigur, şi pentru că de atîtea secole el, ca persoană reală, istorică, s-a confruntat mereu cu realităţi asemănătoare, statornicia oamenilor şi a locurilor a determinat şi o statornicie a sorţii. A pătrunde în această realitate, a înţelege aceste coordonate ale firii acestui leagăn european — iată harul marilor nostri oameni de stat care şi-au preluat unii de la alţii, spre gloria lor şi a neamului lor şi al nostru, făclia spre clara luminare atît a trecutului cît şi a viitorului. Literatura — şi această antologie este o dovadă între multe altele — intuieşte şi dezvoltă legăturile organice în timp, şi prin aceasta exprimă în cel mai înalt grad adevărul. Un adevăr pe care-l simţi pulsînd curat în scrierile unor Ion Gheorghe, Alexandru Andritoiu, Cezar Baltag, Al. Căprariu, Radu Cărneci, Leonid Dimov, Nicolae Dragoş, Anghel Dumbrăveanu, Nicolae Dan Fruntelată, Petre Ghelmez, Grigore Hagiu, Ion Horea, Vasile Nicolescu, Adrian Păunescu, Gheorghe Pituţ, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Gheorghe Tomozei, George Tărnea, Dragoş Vrînceanu, A. I. Zăinescu — să amintesc doar cîteva dintre numele acestei antologii. Prinos de bucurie fierbinte adus din partea obştii scriitoriceşti tovarăşului Nicolae Ceauşescu, cel care prin fapta şi gîndul său ne readuce în memorie faptele şi gîndurile marilor conducători ai acestei ţări a noastre, ne reînvie şi ne îndeamnă să retrăim istoria noastră însăşi, ne dă dreptul şi datoria, în acelaşi timp, de a ne numi şi a ne simţi români, neam de voievozi.

N. Georgescu

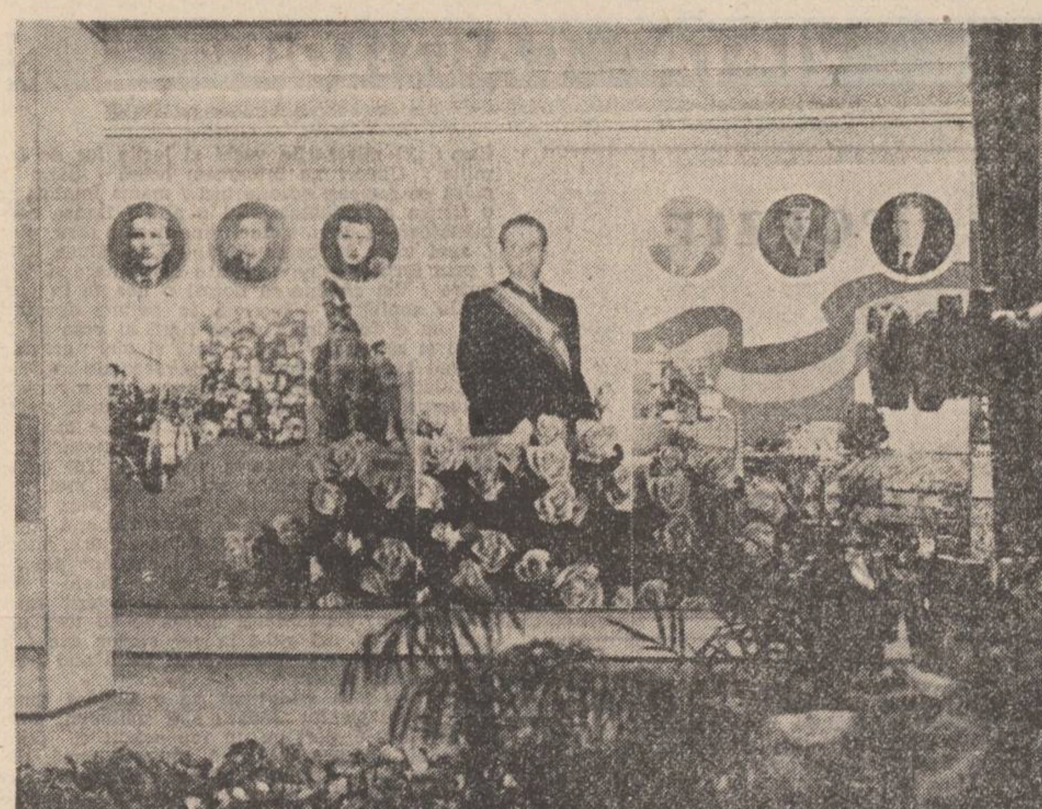

Un vast şi luminos portret al patriei

În suita de manifestări omagiale prilejuite de acest ianuarie aniversar, cind intreaga suflare românească cuprinsă intre fruntariile patriei noastre socialiste a sărbătorit, după datina străbună, ziua de naştere şi cei peste 55 de ani de neobosită activitate revoluţionară şi patriotică a preşedintelui ţării, cel mai iubit fiu al acestui popor, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, la loc de cinste se inscrie şi expoziţia naţională omagială deschisă in sălile Muzeului de artă al Republicii. Onorată de inalta prezenţă a secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, a tovarăşei academician doctor inginer Elena Ceauşescu ca şi a celorlalţi tovarăşi din conducerea partidului şi statului nostru, expoziţia se constituie nu numai intr-un emoţionant şi grăitor semn de recunoştinţă faţă de personalitatea excepţională a celui sărbătorit, ci şi ca un portret sui-generis al ţării in istorica şi revoluţionara ei devenire pe drumul edificării socialiste şi comuniste. Valoarea cu totul distinctivă a acestei expoziţii omagiale constă in alierea sugestivă a două filoane documentare, expresiv ilustrate de-a lungul intregului parcurs expoziţional. Este vorba, in primul rind, de marcarea convingătoare, prin argumente documentare esenţiale, a afirmării şi a participării nemijlocite a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, incă din fragedă tinereţe, la marile bătălii de clasă, revoluţionare, inchinate apărării intereselor vitale ale maselor populare, luptei impotriva fascismului, a războiului şi a inrobirii imperialiste a ţării. Pilduitor este marcată, in acest traseu de vibrantă evocare documentar-istorică a trecutului revoluţionar şi patriotic al tovarăşului Nicolae Ceauşescu, şi secvenţa contribuţiei sale deosebite la pregătirea şi infăptuirea Revoluţiei de eliberare socială şi naţională antifascistă şi antiimperialistă din August 1944.

Biografia revoluţionară, de militant neobosit pentru cauza propăşirii naţiunii române in concertul civilizaţiei universale, pentru implinirea şi consolidarea cuceririlor dobindite, cu preţul atitor lupte şi sacrificii, continuă, prin intermediul unor inscrisuri şi imagini concludente intr-o dinamică şi densă simbioză a vocaţiei politice şi revoluţionare de excepţie a celui omagiat cu noul destin istoric al ţării.

Este, după cum lesne se poate inţelege, perioada inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului, eveniment ce consacra, prin voinţa unanimă a celor ce muncesc, confluenţa a două biografii exemplare — aceea a unui popor de oameni dăruiţi şi cutezători cu cea a personalităţii de excepţie plămădită din substanţa cea mai scumpă a acestui neam : iubirea de libertate, de dreptate, de adevăr, de muncă, de patrie. Din acest moment, destinul Eroului se confundă indestructibil cu cel al poporului şi al ţării.

Se disting, in tot acest segment al expoziţiei, contribuţiile de extremă importanţă, profund originale, ale gindirii politice a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, cuprinderea sistematică de amploare universală, riguros ştiinţifică şi consecvent revoluţionară, deschisă tuturor tendinţelor innoitoare, progresiste, afirmate in lume, a activităţii sale in fruntea ţării, domenii capitale ale vieţii noastre politice, economice, sociale, spirituale. Personalitatea deosebit de complexă, de covirşitoare probitate revoluţionară şi patriotică afirmată practic in toate sferele de activitate umană, a preşedintelui ţării este reliefată prin această portretizare a insuşi chipului ţării, a realităţilor ei fundamentale, a adevărului fiinţei ei materiale şi spirituale. Expoziţia se constituie, pe acest plan, intr-una dintre cel mai directe şi mai obiectivate demonstraţii despre actualitatea românească. Un spaţiu de existenţă dinamic, fertil, creator, semnificativ pentru aceste timpuri eroice şi pentru acest popor eroic aflat in plin efort de conturare, la scara istoriei contemporane, a propriului său drum şi destin socialist.

Un important compartiment al expoziţiei omagiale inmănunchează contribuţia artelor române la imbogăţirea panteonului de valori — mărturii, transfigurate, se inţelege, prin mijloacele specifice artei, ce eternizează in culoare, bronz, marmură sau in mari compoziţii adevărurile şi simbolurile acestei epoci de strălucite infăptuiri, monumentală prin ea insăşi şi prin titanismul muncii şi al angajării umane. Cum este şi firesc, creaţia plastică a acestor ani a concentrat in figura secretarului general al partidului atributele de efigie ale Eroului vizionar şi generator de nestăvilite energii creatoare ale intregii noastre naţiuni. Se implineşte, astfel, printr-un concertat şi inspirat demers estetic, vocaţia documentar-istorică şi educativă a artei noastre socialiste. Ca o incununare exemplară a intregului parcurs expoziţional, emanaţie strălucită a inseşi demonstraţiilor istoriei, pe care poporul nostru a trăit-o in tot acest interval de vreme — prin experienţa revoluţionară de luptă şi activitate, a celui mai iubit fiu al naţiunii — ultimele standuri ale expoziţiei se ilustrează prin opera teoretică — filozofică, economică, politică, sociologică, istorică a secretarului general al partidului. Sinteză atotcuprinzătoare ce a ajuns chiar in aceste sărbătoreşti zile, la tomul al 30-lea, pilduitoare călăuză teoretică şi practică pentru opera de construcţie socialistă multilateral dezvoltată ce se desfăşoară pe pămintul României contemporane, această operă acoperă toate sferele de activitate umană, ilustrează cu pregnanţă forţa şi originalitatea gindirii politice a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, vasta sa experienţă şi maturitatea revoluţionară, ardenţa patriotică a fiinţei sale.

Expoziţia naţională omagială organizată la Muzeul de arte al Republicii se constituie, prin substanţa şi convingătoarea ei ilustraţie documentară, intr-o vibrantă şi patetică lecţie de istorie şi conştiinţă revoluţionară. Modul pilduitor pentru generaţiile prezente şi viitoare de constructori ai noii noastre societăţi socialiste de felul cum un inalt crez revoluţionar şi patriotic dobindeşte prin vreme, prin strădanii indelungi şi neabătute ale unui popor de oameni muncitori, plămada unică a realităţilor ce le trăim : vastul şi luminosul portret al României contemporane.

Corneliu Antim

Acum în Epoca de aur

Trecuţi in Cartea Neamului, in Firea
lui tandră şi eroică ne sint
vitejii şi-nţelepţii, nemurirea
trăindu-şi, luminind acest pămint.

Cu patria, neţărmuriţi, acum,
in epoca de aur, ne-am ales
un singur ideal, un singur drum —
spre comunism. Al nouălea Congres

ne-a dăruit Conducătorul, ţara
l-a insoţit mereu, increzătoare.
Cum reinvie toate, primăvara,
aşa-l urmăm pe-al Libertăţii Soare.

Aşa-l purtăm in noi, precum cimpia
işi duce valul macilor inalt,
spre ţara infinită — România,
spre inima Intiiului Bărbat,

spre-amiaza devenirilor fierbinte,
ce-i timpul insuşi, in tipare noi.
Aşa-l iubim pe-al ţării Preşedinte
şi Fiul ei, erou intre eroi.

Ion Popescu

Contopirea

Cum e copacul secular
puternic pururi
prin contopirea sevelor,
tot astfel rămine semeaţă
puternică prin decenii
o prea vitează frunte : Cirmaciul,
prin marea dăruire
prin contopirea cu patria sa.

Cristin Petre

Aici, lîngă inima patriei

Aici, lingă inima patriei,
toate visele,
toate faptele,
toate-mplinirile noastre
se string in unicu-i puls,
noi umăr la umăr
le ducem alături,
le simţim lingă
propriile noastre inimi,
ne fericim şi ne prea-fericim cu ele,
lumina lor ne străbate
asemeni amiezilor inalte de vară,
credinţa in ele înseamnă-adevăr,
durată şi pace inseamnă...
Dacă vom deschide largi ferestrele,
păsări vor veni
să ni se aşeze in palme,
cerul ne va aşeza in suflet dimineţi,
fericite privirile ni se vor roti
peste insoritele lanuri,
peste apele limpezi
peste miraculoase grădini —
cum numai in ochii copiilor sint,
peste cetăţile
neingenunchiate de ani
in care strămoşii
cu vitejie au stat la fruntarii —
cetăţi ale singelui nostru
le putem spune,
ele stau alături de alte cetăţi
innoite mereu cu gigantice turnuri
şi schele, ţişnite din
puterile visului,
din cuminţenia şi, deopotrivă,
dorinţa noastră de-nalt...
Aici, lingă inima patriei,
noi umăr la umăr alături
trecind pe sub arcuirea blindă
de zile şi nopţi,
simţim o pulsaţie unică
şi-ndrăznim să o-nscriem in vise
şi-ndrăznim să o trecem in fapte
şi avem de pe-acum
viziunea fericirii viitoare.

Eugeniu Nistor

Din suflet

Stejar din Ianuar' etern
ne-ai inălţat pe treapta aurie,
Ani mulţi poporul iţi urează
din suflet cu frumoasa Românie !

Marilena Moldovan

Identitatea României

Un cuvint tinde să dobindească tot mai mult valoare de simbol al timpului nostru : cuvintul **identitate.** Setea de **identitate,** voinţa de conştientizare, de afirmare şi de păstrare a identităţii in faţa unor factori ce caută anularea ei poate fi caracterizată in momentul de faţă drept trăsătură dominantă, tendinţă dominantă a mişcărilor adinci in urma cărora se configurează, istoric şi spiritual, un anumit segment din existenţa in timp a speciei umane. Este vorba deopotrivă de identitatea individuală şi de cea colectivă. De identitatea **insului** singular, ameninţată de un proces universal de entropie, fenomen intrat deja in tematica literaturii şi meditaţiei filozofice, şi este vorba in egală măsură de identitatea **colectivă.** De la aceea a **grupurilor,** la a **naţiunilor** şi grupurilor de naţiuni care-şi simt o solidaritate de destin afirmată de-a lungul secolelor. Şi este vorba in gradul suprem, de identitatea fiinţei umane ca atare, ameninţată ca niciodată in istoria speciei de un proces de aneantizare care in formele mai puţin perceptibile duce la anularea umanului in favoarea robotului, iar in formele inspăimintător-apocaliptice se numeşte cursa spre prăpastia holocaustului universal şi al autodistrugerii planetei intregi.

Pentru fiecare „provocare" — considera cunoscutul istoric englez Toynbee — umanitatea a găsit mijloacele de a răspunde, şi in ceasul de faţă provocarea capitală cu care sintem confruntaţi, ca indivizi sau naţiuni, şi in ultima instanţă ca fiinţe umane, este aceea a frustrării de identitate, a dizolvării identităţii individuale şi colective sub acţiunea unor forţe destructive de mare subtilitate, sau de brutală şi arogantă pretenţie la supremaţie. Răspunsul forţelor de viaţă ale speciei, indivizilor şi naţiunilor este, ca atare, tocmai dorinţa de conştientizare, de afirmare şi apărare a identităţii. Este cit se poate de semnificativ faptul că cel mai mare istoric francez al acestei jumătăţi de secol şi unul dintre maeştrii istoriografiei mondiale, Fernand Braudel, şi-a incheiat monumentala-i operă cu o carte intitulată **L'identité de la France.** Cine ar fi putut crede că una dintre naţiunile cele mai strălucit realizate, ca destin istoric şi spiritual, din cite cunoaşte istoria, să resimtă, prin cel mai strălucit şi mai influent istoric al ei de azi, nevoia de a-şi redefini **identitatea,** de a se căuta pe sine in adincurile şi permanenţele ei ? Şi că maestrul ştiinţei istorice franceze ajuns la o virstă venerabilă şi la capătul unor preocupări ce imbrăţişau vaste zone geografice şi epoci istorice, va considera necesar un testament lăsat naţiunii sale sub titlul **Identitatea Franţei ?** Popoarele, naţiunile lumii, ca şi oamenii ca oameni sint insă azi străbătuţi de o „undă istorică" — spre a folosi un termen din gindirea lui Vasile Pârvan — numită **sete de identitate** şi voinţă de a se apăra şi afirma, de a o face principiu al unei prezenţe rodnice in ansamblul umanităţii.

Această dominantă a timpului nostru, care incepe să concureze tot mai victorios cealaltă dominantă, a tendinţelor de dizolvare a naţiunilor şi indivizilor, şi chiar a umanului insuşi, devine pe zi ce trece lumina revelatoare pentru sensul major al istoriei naţionale româneşti. Ea creează premizele pentru un răspuns mai adecvat la intrebarea „Care este locul şi rolul românilor in istoria universală". Constantin Noica obişnuia să traducă filozofic celebrul titlu al sintezei lui Nicolae Iorga **Locul românilor in istoria universală,** prin intrebarea „care este noima românescului" ?

„Noima românescului" este o căutare permanentă a culturii noastre moderne, cultură ce debutează cu meditaţia unor Miron Costin, Stolnicul Constantin Cantacuzino şi Dimitrie Cantemir, spre a culmina pentru prima oară in Eminescu şi a doua oară in Blaga. Dar niciodată ca in a doua jumătate a veacului ce-l trăim nu s-a impus mai imperativ, mai dramatic uneori, necesitatea căutării acestei noime, tocmai pentru a consolida temeliile şi contraforturile identităţii noastre, supusă unor incercări decisive. Şi niciodată această acţiune a poporului nostru nu s-a incărcat de atitea implicaţii in universal.

Putem afirma, fără a greşi şi fără a exagera cu nimic, convingerea că noi trăim momentul celei mai intense şi mai rodnice prezenţe a „românescului" in istoria speciei umane, momentul cind geniul specific al poporului nostru, cind valorile lui proprii, cind tot ce se poate numi „identitatea României" — ca să reiau şi să aplic lecţia unui maestru atit de la modă, ca Braudel — devin elemente ce intră in plămada unui ceas al umanităţii intregi, aşa cum s-a intimplat acum o jumătate de mileniu cu poporul italian in timpul Renaşterii. Cind accentul universalităţii se pune tot mai apăsat pe acest punct de pe harta lumii, numit România. Tocmai pentru că poporul român şi-a făcut din apărarea identităţii şi din afirmarea ei de o manieră care să nu jignească şi să nu impieteze asupra identităţii nimănui, ci dimpotrivă, să contribuie şi la apărarea şi afirmarea identităţii altora, ameninţaţi de aceleaşi forţe contrare, şi-a făcut zic din această păstrare şi rodire a identităţii axa insăşi a istoriei sale multimilenare.

Multora li s-a infăţişat ca un miracol faptul că poporul român a apărut, la capătul unui potop de un mileniu de năvăliri, cu neştearsa şi inalterabila sa pecete latină pe certificatul de identitate istorică. Şi că românii sint unicul popor moştenitor al lumii antice civilizate, care au păstrat şi perpetuat numele de **roman.** Dar miracolul se cheamă **voinţa de a fi şi a rămine latini** şi de a fi prin aceasta noi inşine. „Acei care ne-au transmis limba latină, din tată in fiu, in aceste părţi dunărene — scrie academicianul Alexandru Rosetti in monumentala **Istorie a limbii române** — au avut intotdeauna conştiinţa că vorbesc aceeaşi limbă (latina), spre deosebire de acei care vorbeau alte limbi. Se poate deci vorbi, in acest caz, de **voinţa** vorbitorilor de a intrebuinţa o anumită limbă, şi nu alta".

Această voinţă, de a vorbi şi in istorie şi in politică limba noastră, şi nu alta, a dobindit o ipostază nouă atunci cind, in secolul al XIV-lea, românii şi-au creat o puternică şi indelebilă viaţă de stat. Din nou fenomenul a dobindit aură de miracol. Fiindcă sintem singurul popor de prin aceste locuri ce s-a dovedit in stare să-şi apere şi să-şi păstreze neintrerupt identitatea politică certificată la Posada de Basarab Intemeietorul, in vreme ce toate statele şi marile regate şi imperii pe care intemeierea ţărilor noastre le-a găsit in plină afirmare, au dispărut de pe harta continentului pentru mai multă sau mai puţină vreme. Noi ne-am păstrat, luptind spre toate azimuturile. Ne-am păstrat cu sabia, cu sabia duhului, adică geniul dăinuirii, şi ne-am păstrat, cind a fost nevoie şi prin sacrificiul material, numit cinstit, turceşte, tribut. Aceste jertfe materiale s-au transformat uneori intr-o monstruoasă extorcare economică, fără nume, de către alţi năvălitori, pretinşi civilizaţi, cum au fost oştile kaiserului in 1916—1918, care au jefuit in doi ani cit Imperiul Otoman in patru secole.

Cu jertfă de singe, cu jertfă materială, cu tăria voinţei de a fi şi a rămine ei inşişi, românii şi-au păstrat insă — singurii din Europa Sud-Estică şi Centrală — viaţa lor politică inconfundabilă, identitatea lor pe harta istorică a Europei.

In secolul trecut, cind românii şi-au afirmat dorinţa de a fi un popor unit intr-un stat, ştergind hotare istorice trase peste trupul aceluiaşi neam, imperiile ce-şi impărţiseră stăpinirea continentului s-au ridicat stavilă in calea acestei voinţe de identitate politică modernă a românilor, in „secolul naţiunilor". Curţile imperiale au decretat pe români adversarii lor de moarte, iar visul lor **utopie.** Dar iată, acele curţi sint acum numai amintire, acele imperii s-au spulberat in neant. In vreme ce visul românesc a devenit realitate. Este al treilea „miracol" din cronica eternităţii româneşti.

Noi trăim, astăzi, pe al patrulea. Şi fără indoială pe cel care a adus neamul românesc şi geniul românesc in prim-planul istoriei universale. Renaşterea poporului român după tragedia din anul 1940, cind visul implinit in 1918 părea că s-a năruit in citeva nopţi şi zile de coşmar ; renaşterea României după colapsul programat pe un petec de hirtie, in care s-au tirguit cinic popoare in procente de influenţă, este fără indoială in istoria contemporană unul dintre capitolele cele mai dătătoare de optimism celor ce cred in dreptul şi putinţa popoarelor de a-şi rămine credincioase propriei identităţi.

Dar pentru ca această izbindă asupra celor mai teribile incercări de aneantizare a „noimei românescului", din cite cunoscuse istoria naţională, să devină mai mult decit supravieţuire şi renaştere, să devină România de astăzi, iar prezenţa acestei „noime a românescului" să se afirme in temeliile unei lumi noi ce se edifică prin speranţa şi lupta tuturor popoarelor dornice să fie libere şi stăpine pe soarta lor, pentru ca ceasul poporului român să marcheze zenitul ascensiunii lui prin secole, a trebuit să apară acel om căruia ii datorăm cel mai bogat timp românesc din istorie. A trebuit să se tragă, in neuitata vară a lui 1965, hotarul Congresului al IX-lea, eveniment tot atit de insemnat pentru demarcarea etapelor destinului istoric al poporului român ca şi victoriile de la Posada ori Rovine, ca şi Unirea din 24 ianuarie 1859 sau Marea Unire din 1918.

In cea mai complexă, in cea mai ameninţată, in cea mai grea dintre lumile ce au existat, poporul român, corabia neamului şi statului românesc navighează astăzi avind la cirmă pe cel mai mare dintre cirmacii săi din toate timpurile. Pe cel căruia i-a fost dat să lege destinul neamului său de destinele planetei ; pe cel care a reuşit să facă din lumea de valori cărora românii ii datorează dăinuirea şi eternitatea istoriei, insuşi codul moral al neamurilor dornice să existe cu propria lor identitate.

Astăzi, setea de identitate şi voinţă de identitate şi libertate a tuturor popoarelor lumii a dobindit un nume simbolic. Este numele poporului român. Este numele conducătorului său, preşedintele Nicolae Ceauşescu. Sărbătoarea noastră este, tocmai de aceea, o sărbătoare a tuturor celor ce vor să fie ei inşişi. Este sărbătoarea voinţei universale de **identitate.**

Dan Zamfirescu

UN FAR AL INIMILOR NOASTRE

Cum cobori dealul, pe drumul in serpentine, primul lucru pe care il zăreşti este panglica de argint a fluviului, răsărind in zare ca o chemare. Apoi deodată, miraculos şi proaspăt, iţi iese in cale oraşul, nou şi impunător, primul de la intrarea Dunării in ţară. Aici, unde in urmă cu puţin peste un sfert de veac nu era decit un fel de tirg periferic, sau mai bine zis un sat din care plecau oamenii in căutare de lucru, se ridică mindru spre soare, oglindindu-se in apele fluviului, un oraş cu 20 de mii de locuitori şi o producţie industrială de două miliarde lei. Primul oraş de pe Dunăre, de cind apele sale prind să dezmierde pămintul drag al ţării, Moldova Nouă, ca un salut prietenesc adresat fluviului, lumii intregi, de România socialistă.

Şi de fiecare dată cind mă apropii de acest oraş ca o stemă pe fruntariile patriei, retrăiesc cu intensă emoţie o zi care mă face şi mai mult să-l iubesc.

*

Era in 10 iulie 1975... Cu incordare, nelinişte şi nerăbdare se ascultau „cotele apelor Dunării". Devenise atunci, in acele zile de cumpănă, una din cele mai aşteptate emisiuni ale posturilor noastre de radio. „Baziaş, atiţia centimetri. Creşte atiţia centimetri"... Şi fiecare centimetru, fiecare undă involburată ascundeau parcă o ameninţare. Nu mai veneau pe fluviu cintece unduitoare, legănate, in limbile sufletului.

Din cind in cind, privirea se izbea dureros de trunchiul vreunui copac purtat pe neguroasele unde ale viiturii. Intrebai de unii oameni şi ţi se răspundea scurt : „la dig". Tinărul oraş se pregătea cu infrigurare de apărare. Pentru aceea, cei de care intrebai se aflau, pur şi simplu, firesc şi necesar, „la dig". Pentru aceea eu, tinăr reporter, impreună cu alţi confraţi, mă găseam acolo unde oamenii se pregăteau să reziste.

Un cuvint prinse atunci să treacă din om in om : „Ceauşescu". Numele unui Om. „Aţi auzit, vine tovarăşul Ceauşescu ?". „Da, de la Arad vine direct la noi". Aşteptau. Dar nu oricum. Munca la dig deveni mai intensă. Iar numele unui Om, al Conducătorului, venea să le redea increderea intreagă, neştirbită de indoieli, nestrămutata incredere in izbindă.

*

Moldova Nouă. Capitala de azi a cuprului românesc. Locul unei intimplări fericite, esenţiale, pentru tinărul reporter. Un oraş vital, bărbătesc şi mindru, ridicat ca un vlăstar viguros pe solul fertil al timpului pe care-l trăim, al istoriei pe care o făurim. O imagine-simbol, de care mereu mi se face dor.

In drum spre mina „Florimunda", sau „Florimindra", cum ii zic localnicii, mai frumos, mai bogat in semnificaţii şi parcă mai potrivit, intreb de Ion Mărcuţ Tămaş, secretarul Comitetului orăşenesc de partid Moldova Nouă.

— E la molibden, tovarăşul primar — vine prompt răspunsul, intr-un fel aşteptat, lesne de intuit. Pentru că noua instalaţie de molibden, premieră naţională absolută, concepţie şi creaţie românească, intrată in probe mecanice chiar in timpul desfăşurării Conferinţei Naţionale a partidului, polarizează, in acest inceput de an, firesc, necesar, interesul maxim al muncii de partid concrete, in teren, intre oamenii muncii, unde prind viaţă ideile partidului, sarcinile şi orientările trasate de tovarăşul Nicolae Ceauşescu la marele forum comunist al ţării.

*

...Ora 12 şi 50 de minute. Pe gazonul inverzit, ca un triumf al veşnicei primăveri a firii şi a sufletului, aterizează elicopterul şi din el coboară tovarăşul Nicolae Ceauşescu. N-am să uit niciodată expresia de simplitate, de firesc, felul apropiat in care intreba şi asculta. Ţinuta de campanie, vocea abia şoptită. Pe faţă erau intipărite oboseala şi o hotărire de neclintit. De atunci, din acel moment, tinărul reporter care era'n a inceput să simtă, să trăiască intens un adevăr şi o mindrie : L-am cunoscut pe Preşedinte in haine de lucru. Intr-un moment de cumpănă, venise in mijlocul oamenilor, să-i sfătuiască şi imbărbăteze, ca de atitea ori, in atitea locuri din România. „La dig" se muncea cu insufleţire, cu şi mai multă incredere. In acelaşi timp, tovarăşul Nicolae Ceauşescu purta un dialog de mare simplitate şi pătrundere despre situaţia reală, despre ce era de făcut, cu primul secretar al judeţului, cu secretarul Comitetului orăşenesc de partid, cu factori de răspundere. Dialogul, cunoaşterea realităţii la faţa locului, analiza pătrunzătoare şi soluţiile cele mai bune, ideile de mare concreteţe şi originalitate caracterizează stilul său de lucru. Situaţia excepţională — lupta impotriva viiturii — nu l-a oprit să se gindească şi la un obiectiv industrial din judeţ : „Cum merge la Oţelul Roşu ?", a intrebat. Da, cum merge o importantă lucrare de investiţii, la o modernă platformă siderurgică ? Secretarul general al partidului, Preşedintele Nicolae Ceauşescu, nu inceta nici un moment să se gindească la viitor.

*

La „Florimunda" il intilnesc pe Ion Hanganu, brigadierul numărul unu al Intreprinderii miniere Moldova Nouă. Un om potrivit ca statură, spontan din fire, deschis şi inteligent, care, evident, a ciştigat cel de-al treilea titlu consecutiv de fruntaş şi cu mintea, nu numai cu braţele.

— Da, am reuşit şi in acest an să scot la lumină, cu brigada pe care o conduc, peste nouă mii de tone minereu peste plan. Vedeţi, eu am fost delegat la Congresul al XIII-lea al partidului, atunci cind s-au stabilit obiectivele pe care Conferinţa Naţională a partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu ne cheamă să le infăptuim cu şi mai multă hotărire. Pot să asigur şi să mă angajez că şi pe mai departe ne vom onora obligaţiile şi titlul de brigadă fruntaşă. In abatajul nostru, acum, este o temperatură mare, 30 de grade. Dar faptele noastre de muncă vor fi şi mai fierbinţi. După cum fierbinţi sint urările de viaţă lungă şi sănătate, pe care le adresăm tovarăşului Nicolae Ceauşescu, Minerul de Onoare al ţării, cu ocazia sărbătoririi zilei de naştere şi a indelungatei sale activităţi revoluţionare.

— Dar despre oraş, despre viaţa şi familia dumneavoastră, ce ne puteţi spune ?

— Că toate sint in România, azi, după cum ni-e munca. Am venit aici la 19 ani, m-am căsătorit, am doi copii. Stau intr-un bloc nou, intr-un apartament cu patru camere. Poate treceţi pe la mine deseară, să vedem programul TV, la televizorul color. Aştept acum să-mi vină maşina. Altfel treceam eu să vă iau.

*

Elena Greculesi : „Flori"

Şi după ce s-a incredinţat că măsurile luate şi preconizate pentru viitor vor da roade, că totul va fi bine, aşteptat cu alte importante treburi pentru partid şi ţară, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a plecat spre Capitală. Nu inainte de a ne stringe mina celor prezenţi. Intr-un mod simplu, atit de omenesc, stringerea sa tovărăşească de mină te emoţiona şi te imbărbăta. Şi reporterul, care nu va uita niciodată că i-a strins mina insuşi tovarăşul Nicolae Ceauşescu, abia a putut să şoptească emoţionat : „Să trăiţi, tovarăşe Preşedinte !". Digul a rezistat. La Moldova Nouă, ca pretutindeni in ţară, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a fost şi a rămas un adevărat far al inimilor noastre, al intregului popor.

*

Impreună cu inginerul Călin Dumitru, directorul uzinei de preparare nr. 1, ne reintoarcem la molibden. La acea premieră naţională ce poate depune o convingătoare mărturie despre capacitatea românească de creaţie, in aceşti ani ai Epocii Nicolae Ceauşescu, despre ritmurile devenirii multilaterale a unui oraş, primul de la intrarea Dunării in ţară.

— A fost nevoie de multă muncă, migală şi competenţă — ne spune inginerul Călin Dumitru. Cind eu am venit la Moldova Nouă, in urmă cu 19 ani, mi-a plăcut locul, dar nu bănuiam ce dezvoltare va cunoaşte. Nu se deschisese mina „Florimunda", nu se prepara minereul, nu existau : drumul betonat, spitalul, blocul turn, cinematograful, poşta, liceul industrial. Cine credea atunci că vom exploata cindva, anual, 9 milioane de tone banatite, acele roci sărace in minereu de cupru, pe care oamenii de aici, cu utilaje româneşti, le-au făcut să aducă bogăţie? Au trecut de atunci nici două decenii. Ne-am maturizat şi noi şi oraşul. Aşa se explică faptul că tineretul se incadrează mai bine, că am trecut la premiere industriale de anvergură şi am ajuns cel mai mare producător de cupru din ţară.

Privim un moment cum se lucrează la noul centru civic. Alături se pregăteşte terenul pentru un nou parc al viitoarei primăveri. Florin Săsărman este de numai trei ani la Moldova Nouă. Lucrează ca şef de schimb la uzina de preparare nr. 1, acolo unde a intrat in probe noua instalaţie de molibden. Pe fetiţa lui o cheamă Dona, după un frumos cintec. Pentru că atunci cind nu este om al tehnicii, Florin Săsărman, originar din părţile lui Coşbuc şi Rebreanu, scrie proză scurtă, obţine premii literare şi cintă la chitară. Vede in asta o necesitate, o regenerare şi o imbogăţire sufletească. Oamenii acestui tinăr oraş de la margine de ţară, dar in miez de temerară istorie contemporană, au nevoie de frumosul care innobilează viaţa, aşa cum ei innobilează minereul.

*

Privesc din nou fişia de argint a Dunării. Simt răsuflarea caldă a oraşului-simbol, de care mereu mi se face dor, retrăind acele clipe de neuitat din vara anului 1975. Iar reporterul, care a avut bucuria de a-l intilni pe Preşedinte in haine de lucru, repetă azi, la fel de emoţionat ca atunci : „Să ne trăiţi la mulţi ani, tovarăşe Nicolae Ceauşescu !".

Nicolae Sârbu

UN OM, o epocă, o ţară

UN OM pentru eterna istorie de glorii :
aşa il ştim cu toţii — purtind in larguri ţara
dintre Carpaţi şi Mare pe umeri de victorii ;
cu viers măiastru urcă-n Ianuarie vioara
acestui timp feeric, acestui timp-emblemă
de-alcătuire nouă şi de rostire dreaptă
cu sonde şi luceferi, cu brazi inalţi in stemă
cu munte lingă munte iviţi precum o treaptă
spre avintate piscuri de rară diademă

O EPOCĂ de aur cuprinsă-i intre toate
cu amplele-i volute şi-ntinse magistrale ;
se-aude în rotundu-i o inimă cum bate
asemeni limbii sacre deschisă de vocale,
„unde şezum" de veacuri şi unde ni-i izvorul.
Arc de oţel, eroic, e insăşi virsta noastră
spre care ram se-apleacă şi se aprinde dorul
şi mingiie mătasea roş-galbenă-albastră
o frunte ce scrutează mai falnic viitorul

O ŢARĂ cum nu-i alta il ştie ca pe fiu
şi il primeşte-n casă cu tot ce e de preţ ;
e dragostea de-o viaţă cu care insumi scriu
şi se arată-n zorii de purpură, măreţ —
e tihna vetrei, scumpă, plătită de vultani.
Să inflorească-n vreme, in cintec iar şi iară
ridic şi eu pocalul intru frumoşii-i ani :
CINSTIND UN OM, O EPOCĂ, O ŢARĂ
LUI CEAUŞESCU SLAVĂ, IUBIŢI
CONTEMPORANI !

Sub a patriei veşnică stea

Din inimi, urare : in cintec şi grai,
in măreţia limbii române,
in istoria scrisă pe macii din mai
şi pe sacrele imnuri, pe omături şi grine

Fie-vă viaţa, fie-vă ţara
ca bradul in munte — tot falnic şi drept,
din Olt in Suceava, pe Iza şi Mara
mereu lumineze cuvint inţelept

Un crez comunist, pe deplin temerar
asemeni corola-şi desface
pentru noi revoluţii, pentru oameni-Icari
pentru muncă, libertate şi pace

Fie-vă lupta, fie-vă vrerea
curcubeu peste vreme oricită de grea,
Danubiul-izvorul şi Carpaţii-puterea
sub a patriei veşnică stea

In unirea de azi, Partid şi Popor
o Epocă-naltă inscriu suveran ;
ca-n datini străbune, incărcate de dor
rostim intr-un glas : CEAUŞESCU,
MULŢI ANI !

Virgil Dumitrescu

EMINESCIANA

Corespondenţe

Între Eminescu şi cel mai mare istoric al miturilor, Mircea Eliade, există numeroase corespondenţe, puncte de contact. Pentru Mircea Eliade, Eminescu este **modelul** absolut, capabil a exprima o întreagă spiritualitate naţională. Eminescu a exprimat integral **românescul,** inscriindu-l în universalitate. Şi acesta pare să fie intiiul îndemn, care l-a determinat pe Mircea Eliade să se raporteze, în permanenţă, la creatorul **Luceafărului.** Numeroasele referinţe şi trimiteri ale lui Mircea Eliade la opera celui mai de seamă poet român, din eseuri, cit şi din literatura propriu-zisă, ne stau drept dovadă. În altă ordine de idei, ce-l apropie pe Mircea Eliade de Eminescu este romantismul funciar al poetului. Şi aceasta pentru că Mircea Eliade este el însuşi o structură fundamental romantică. Chiar temele cercetărilor sale ştiinţifice, lăsînd la o parte opera literară, ne îndreaptă, din capul locului, spre o atare supoziţie. Eliade a fost fascinat de mituri, studiului cărora li s-a şi consacrat, toată viaţa, cîştigînd o binemeritată reputaţie mondială. Iar romanticii au fost cei mai mari valorificatori şi creatori de mituri. Nostalgia originilor, mitul eternei reintoarceri, mitul androginic al reintegrării, cercetate temeinic şi minuţios de Mircea Eliade, în lucrări de specialitate, precum : **La Nostalgie des origines, Le Mythe de l'éternel retour, Mitul Reintegrării,** poate cele mai comprehensive din bibliografia universală a temelor respective, figurează printre descoperirile şi „redescoperirile" cele mai importante ale romantismului. Nu este exclus ca Eliade să fi văzut, ca şi alţi cercetători, de altfel, în romantism, cel mai fecund curent de gîndire şi artistic, care stă la baza spiritualităţii moderne. Preocuparea pentru „fenomenele originare", acel permanent recurs **ad originem,** pe care îl întreprinde, neîncetat şi obsesiv, Mircea Eliade, în scrierile sale, atestă o mai mult decît evidentă circumscriere a gînditorului şi scriitorului nostru în aria de influenţă a romantismului. Rădăcinile romantismului trebuie căutate în India, în extraordinara eflorescenţă spirituală şi în proliferarea, nemaiîntîlnită, de curente de gîndire şi filozofice, care a caracterizat această străveche civilizaţie. Naturismul, panteismul, neglijarea dignităţii personalităţii umane în raport cu cosmosul, cu natura, îşi găsesc corespondent în explozia de forme vegetale şi minerale, reprezentată în arta plastică indiană. Şi G. Călinescu opinează, în studiul **Clasicism, romantism, baroc,** prefaţă la **Impresii asupra literaturii spaniole,** pentru o astfel de ipoteză : „Gîndirea buddhistă concordă cu această viziune a insignifianţei omului într-o lume obscură, fără logică. Putem spune că în acest asiatism plastic stă embrionul brutal al romantismului". Influenţa filozofiei indiene asupra operei lui Eminescu este considerabilă. Se poate spune, fără teama de a greşi, că, după Schopenhauer, budismul a exercitat cea mai puternică influenţă asupra gîndirii eminesciene. Izvoare ale gîndirii indiene pot fi detectate, peste tot, în opera sa. Întreprindere care s-a şi făcut, în nenumărate rînduri, de către exegeţii operei eminesciene. Un interes deosebit i-a acordat marele nostru poet civilizaţiei egiptene. India a reprezentat, însă, pentru Eminescu, o pasiune şi mai mare, decît aceea arătată pentru Egiptul antic. Eminescu a intuit o similitudine spirituală, şi nu numai atît, chiar o relaţie între civilizaţia geto-dacică şi cea indiană, pe linia unui fond comun, indoeuropean. Eminescu a fost familiarizat cu cultura şi civilizaţia indiană în timpul studiilor la Viena şi, mai ales, la Berlin, unde va fi audiat cursuri de limbă şi literatură sanscrită, printre care acela al lui A. Weber. A tradus o parte din gramatica sanscrită a lui Franz Bopp şi, după toate probabilităţile, era în posesia unui vocabular însemnat de limbă sanscrită. Dar, despre legăturile spirituale ale lui Eminescu cu India, cercetătoarea indiană Amita Bhose a scris o întreagă carte, interesantă şi binevenită în exegeza eminesciană **(Eminescu şi India).** Din acelaşi îmbold secret va fi plecat şi tînărul Mircea Eliade să studieze, ca bursier, la faţa locului, la Universitatea din Calcutta (între anii 1928—1930), cultura şi civilizaţia indiană. Aici şi-a pregătit şi teza de doctorat despre tehnicile Yoga. Călătoria lui Mircea Eliade în India poate semnifica chiar o călătorie pe urmele... lui Eminescu. Pentru că între Eminescu şi Mircea Eliade se poate stabili o continuitate, de ordin programatic. Activitatea ştiinţifică a lui Mircea Eliade este mult mai cunoscută în lume decît opera sa literară. Această datorită faptului că marele savant român şi-a redactat studiile sale, de istorie a miturilor, în limbi de circulaţie universală, în timp ce literatura a fost scrisă, aproape în exclusivitate, în limba maternă, autorul pornind, probabil, de la ideea, justificată, de altfel, că literatura este legată mai mult de sufletul secret al limbii şi de subtilităţile acesteia. Limba română este limba în care a gîndit şi „a visat" Mircea Eliade, ca să-i parafrazăm declaraţia dintr-un mai vechi interviu **(Scriu în limba română, limbă în care visez).** Aşa stau lucrurile, din păcate, în privinţa notorietăţii scriitorului şi difuziunii operei sale literare pe plan universal. Dar, după părerea noastră, opera literară a lui Mircea Eliade, şi, în special, proza fantastică, pe care o considerăm net superioară prozei sale realiste, este nu mai puţin prodigioasă. Mircea Eliade este unul dintre cei mai valoroşi autori contemporani de proză fantastică din lume. Proza sa fantastică se configurează într-un moment important, în evoluţia genului. Desigur că literatura lui Mircea Eliade trebuie, inevitabil, raportată la opera lui ştiinţifică. Savantul şi scriitorul coexistă, indestructibil, în aceeaşi fiinţă. Dacă trimiterile la istoricul miturilor sînt mai mult decît necesare, literatura nu trebuie judecată, exclusiv, prin prisma operei ştiinţifice, pentru că, în acest caz, s-ar pierde însăşi specificitatea literaturii, ca atare. Este vorba de activităţi diferite, dar complementare. Literatura lui Mircea Eliade nu este doar o simplă ilustrare a tezelor istoricului miturilor. Asupra acestui lucru vrea să ne avertizeze însuşi autorul, în **Cuvîntul înainte,** de la volumul de povestiri **În curte la Dionis,** acordîndu-i o libertate, de regim estetic, literaturii: „Ceea ce nu înseamnă, evident, că prozele fantastice pe care le scriu sînt inspirate de cercetările mele de istorie comparată a religiilor, nici că n-ar putea fi înţelese decît de cititorii familiari cu asemenea studii. Nu-mi aduc aminte să fi folosit vreodată documentele mitologice sau semnificaţia lor simbolică scriind literatură. De fapt, descopeream subiectul romanului sau al nuvelei pe măsură ce scriam. Universurile paralele pe care le dezvăluia povestirea erau rodul imaginaţiei creatoare, nu al erudiţiei, nici al hermeneuticii, pe care o stăpînea istoricul religiilor comparate". În acelaşi **Cuvînt înainte,** Mircea Eliade ţine să se diferenţieze de alţi autori de literatură fantastică din lume, de romantismul german, de Edgar Allan Poe sau de Borges. La originea fantasticului lui Mircea Eliade stă, însă, fantasticul eminescian, filozofic, metafizic, doctrinar, pe care autorul **Domnişoarei Christina** şi al **Şarpelui** îl continuă, îl duce mai departe şi-l dezvoltă, într-o ecuaţie personală. Jocul cu timpul şi spaţiul din **Sărmanul Dionis** şi **Avatarii faraonului Tlà** se constituie într-un posibil punct de plecare. Fantasticul lui Mircea Eliade este un fantastic filozofic, în cele din urmă, şi nu mitologic, cum apare la prima vedere, pentru că mitul este depăşit în direcţia filozofiei. Ceea ce-l interesează pe Mircea Eliade sînt semnificaţiile filozofice ale miturilor. Şi aceasta pentru că mai mult decît un istoric al miturilor cum ne-am obişnuit să-l numim (istoricitatea este, desigur, un prim aspect, deloc neglijabil), Mircea Eliade este un filozof al miturilor. Traiectoria prozei fantastice a lui Mircea Eliade este de la **mit** la **filozofie.** Mircea Eliade porneşte, întotdeauna, de la mit şi ajunge la filozofie. Dar Mircea Eliade nu rămîne, niciodată, în formula fantasticului eminescian. Concepţia sa despre fantastic este determinată de concepţia sa mitică, prin care creează universuri paralele cotidianului, relevîndu-se o altă dimensiune a timpului şi spaţiului, după cum ne mărturiseşte, în acelaşi **Cuvînt înainte.** Ceea ce aduce Mircea Eliade, în plus, faţă de fantasticul eminescian, este **dialectica sacrului şi profanului,** ideea centrală a sistemului său de gîndire şi reprezentare mitico-filozofică. Fără dialectica sacrului şi profanului, căreia Mircea Eliade i-a consacrat o întreagă lucrare, **Le sacré et le profane,** nu putem înţelege exact, aşa cum trebuie, specificul fantasticului eliadesc. Pentru Mircea Eliade, sacrul reprezintă esenţialitatea, valoarea supremă, puterea absolută, iar profanul este echivalent cu efemerul, tranzitoriul, derizoriul, aparenţa, caducitatea, superficia fenomenelor. Sacrul este camuflat în profan, după Mircea Eliade. Revelaţia sacrului nu o putem avea oricînd şi oriunde, iar omul nu se poate menţine, mult timp, în ordinea sacrului. Sacrul trece în profan şi profanul în sacru. Sacralizarea este urmată de desacralizare, şi invers. Deci, opoziţia sacru-profan nu este o opoziţie ireductibilă, categorică, ireconciliabilă, ci una relativă şi dialectică. Miracolul şi misterul sînt prezente în cotidian, sînt dimensiuni ale existenţei, la Mircea Eliade. Omul trăieşte într-un univers plin de semne şi intră, uneori, fără să-şi dea seama, într-un spaţiu sacru, opus şi diferit de cel profan. De asemenea, timpul sacru se opune celui profan, are o altă durată, valoare şi semnificaţie. Timpul sacru este timpul mitic, „atemporal", spre deosebire de timpul profan, istoric, care se scurge, necontenit, fiind, prin definiţie, trecător. Timpul sacru este un timp liturgic. În această experienţă şi dimensiune a timpului şi spaţiului, „redescoperită" de Mircea Eliade, prin frecventarea şi familiarizarea cu istoria miturilor, constă, de fapt, originalitatea fantasticului eliadesc.

Ovidiu Ghidirmic

Simpozion Eminescu

● Vineri, 15 ianuarie 1988, a avut loc la Slobozia simpozionul „Mihai Eminescu — permanenţă a spiritualităţii româneşti", organizat de Biblioteca judeţeană Ialomiţa în colaborare cu Centrul de librării Ialomiţa şi Comitetul judeţean Ialomiţa al U.T.C., pentru sărbătorirea zilei de naştere a lui M. Eminescu. În sala Casei de cultură a ştiinţei şi tehnicii pentru tineret, în faţa unui public numeros — elevi, profesori, oameni ai muncii, iubitori ai lui Eminescu — au conferenţiat despre opera şi personalitatea poetului : Ion Roşu, din partea Bibliotecii Centrale de Stat Bucureşti, Gheorghe Ceauşescu, din partea Institutului „G. Călinescu", Nicolae Georgescu, din partea revistei „Luceafărul", Victor Vişinescu, din partea Bibliotecii Academiei R.S.R. România, Ştefan Andronache, din partea Bibliotecii municipale Tecuci. În încheiere, Ştefan Andronache a prezentat o interesantă diaporamă sub titlul generic „Reverii eminesciene", iar actriţa Viorica Dobre-Timonu de la teatrul „Nottara" a recitat din poeziile lui M. Eminescu.

În aceeaşi zi a avut loc, la Şcoala Generală Nr. 2 din Slobozia, un frumos spectacol omagial susţinut de elevii claselor V—VIII, încheiat cu un original concurs de recitări : 29 de elevi au recitat cîte o poezie din creaţia eminesciană şi cîte o poezie proprie. La concurs, organizat de prof. Elena Militaru şi prof. Aurel Sefciuc, au asistat şi au fost consultaţi de către juriu criticul Nicolae Georgescu şi scriitorul Şerban Codrin. Numărul mare de premii şi menţiuni acordate elevilor atestă, încă o dată, o viaţă culturală bogată în municipiul Slobozia, atenţia deosebită cu care profesorii de limba română cultivă în rîndul elevilor dragostea de frumos, de tradiţia marii noastre literaturi, dar şi dorinţa creaţiei proprii.

„Lupta întregului popor": nr. 4/1987

● Ultimul număr pe 1987 al trimestrialului „Lupta întregului popor" (nr. 4/1987) revistă de istoria militară a cărei apariţie este, de la o ediţie la alta, îmbogăţită cu noi contribuţii de istoriografie românească, se deschide cu o cercetare, semnată de Ion Coman, şi dedicată „Operei tovarăşului Nicolae Ceauşescu privind două dintre împlinirile istorice ale poporului român : Marea Unire din 1918 şi proclamarea Republicii de la 30 Decembrie 1947". Studiul, redactat sobru şi precis, organizat în mod exemplar, subliniază importanţa pe care concepţia secretarului general al Partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, o are în deschiderea unui front istoriografic nou, caracterizat de necesitatea scrierii istoriei româneşti „aşa cum a fost" ; concepţie adînc revoluţionară, aparţinînd unui strateg genial care modelează însăşi ştiinţa istoriei româneşti.

De altfel, îmbogăţirea documentară şi analitică, metodologică, sintezele istoriografice pe care cultura românească le cunoaşte din 1965 pînă astăzi, se leagă în chip indestructibil de contribuţia teoretică, epocală, pe care a dat-o această operă de inestimabilă valoare. Spiritul ei, revoluţionar, este prezent în toate cercetările pe care, şi în acest număr, le cuprinde revista „Lupta întregului popor". Sînt publicate astfel studii privitoare la „Rădăcinile şi premisele istorice ale Marii Uniri a românilor de la 1918" (sub semnătura dr. Ilie Ceauşescu), sînt evidenţiate de către dr. Ion Ardeleanu „mărturii străine privind evoluţia milenară a poporului român în vatra strămoşească", sînt de asemenea, stabilite contactele „poporului şi statului dac cu marile civilizaţii ale anticităţii" (într-o cercetare a dr. Dumitru Berciu). Importanţa factorului stabil, sedentar, daco-getic în etnogeneza românilor este subliniată o dată mai mult de cîteva exceleente contribuţii dedicate „formării poporului român", unde sînt studiate nu doar fenomenele obiective, pe care istoria le documentează cu prisosinţă, ci şi geneza imaginilor falsificate, derivînd din concepţii retrograde, imperialiste, puse în circulaţie de unii istorici străini. Astfel, „organizarea politico-istorică a poporului român în secolele III-IX" (de Sergiu Iosipescu), „stabilirea unor populaţii străine pe teritoriul românesc şi integrarea acestora în viaţa social-economică a poporului român" (de dr. Camil Mureşan) ori „istoriografia ungară despre cronicarul Anonymus : de la recunoaştere la renegare" (de dr. Liviu Borcea), ca şi alte studii aparţinînd Dorinei N. Rusu, lui Mihail E. Ionescu, lui Ladislau Gyemant, dr. Gh. Tudor şi Florin Constantiniu sînt adevărate sinteze, care aduc drept argumente de necontestat cele mai noi rezultate ale cercetării întreprinse cu metode moderne, interdisciplinare.

Revista cuprinde încă numeroase alte studii, dedicate ideii de unitate a românilor, momentelor care au condus la făurirea statului naţional unitar român, proclamării Republicii, alcătuind o panoramă impresionantă a istoriografiei noastre de azi, ale cărei merite în clarificarea, odată pentru totdeauna, a existenţei istorice a românilor sînt excepţionale.

Catagraf

Cenaclul «Luceafărul»

● Miercuri 27 ianuarie a.c. a avut loc, la sediul Bibliotecii Tineretului din Capitală, cea de-a treia şedinţă a cenaclului revistei „Luceafărul" în cadrul căreia au fost invitaţi să citească din creaţia lor Adriana Sitaru (poezie) şi Mircea Cavadia (proză), membri ai cenaclului „Panait Istrati" al Uniunii Scriitorilor, din Brăila. Prezentările au fost făcute de preşedintele de onoare al cenaclului brăilean, scriitorul Fănuş Neagu. Discuţiile, conduse de către criticul Mihai Ungheanu, redactor şef adjunct al revistei, au înscris printre participanţi pe Iulian Neacşu, V.F. Mihăescu, Al. Horia, A.I. Zăinescu, (secretar responsabil de redacţie al revistei „Luceafărul"), N. Georgescu, Lucian Chişu (secretarul cenaclului „Panait Istrati" din Brăila). Printre invitaţi — de data aceasta s-au aflat şi scriitorul Ion Florian Panduru de la Herculane, care a citit în şedinţa precedentă a cenaclului (dovada unei adeziuni ferme) şi criticul Theodor Codreanu de la Huşi, pentru prima dată în cenaclul nostru.

Vom reveni într-un număr următor.

Concursul naţional de proză scurtă «Marin Preda»

● Comitetul judeţean de cultură şi educaţie socialistă Teleorman, în colaborare cu Uniunea Scriitorilor din R.S.R. şi o serie de reviste literare şi de cultură, organizează în zilele de 13 şi 14 mai 1988 ediţia a IV-a a Concursului naţional de proză scurtă „MARIN PREDA", integrat Festivalului naţional „Cîntarea României".

La concurs pot participa membri ai cercurilor şi cenaclurilor literare, precum şi creatori care nu sînt membri ai Uniunii Scriitorilor din R.S.R., nu au publicat volume de proză şi nu au primit premiul Uniunii Scriitorilor din R.S.R. la ediţiile anterioare.

Fiecare participant poate prezenta în concurs un număr de 1—3 proze scurte care să nu depăşească în total 15 pagini. Lucrările dactilografiate la 2 rînduri în 7 exemplare, vor purta un motto şi vor fi expediate în plic închis, pînă la data de 31 martie 1988, pe adresa : Centrul judeţean de îndrumare a creaţiei populare şi a mişcării artistice de masă Teleorman, 0700 Alexandria, str. C. Dobrogeanu-Gherea 47, judeţul Teleorman, cu menţiunea „pentru concurs". În acelaşi plic, un alt plic închis, cu acelaşi motto, va conţine : numele şi prenumele autorului, ocupaţia, adresa exactă, numărul de telefon, denumirea cercului sau cenaclului literar din care face parte, date privitoare la debut, revistele la care a colaborat, premiile obţinute la alte concursuri etc.

Manifestările prilejuite de cea de-a IV-a ediţie a Concursului naţional de proză scurtă „Marin Preda" se vor desfăşura în zilele de 13 şi 14 mai 1988, în oraşele Alexandria, Turnu Măgurele, Roşiori de Vede, Zimnicea, Videle şi în comuna natală a scriitorului, Siliştea Nouă, cu participarea reprezentanţilor organizatorilor, instituţiilor şi revistelor colaboratoare, precum şi a creatorilor premiaţi în cadrul concursului.

REVISTA REVISTELOR

„Viaţa nouă". Supliment literar-artistic

Suplimentul lunar „literar-artistic" al ziarului gălăţean **Viaţa nouă,** ajuns la a XXV-a ediţie, prezintă, în forme din ce în ce mai fluente, mişcarea literară de la cotul Dunării, organizîndu-se publicistic în jurul unor teme unde regăsim, cu plăcere, ideea „noii geografii literare". Totul conduce la impresia unei reviste în toată puterea cuvîntului, ilustrînd toate domeniile creaţiei ca şi secţiunile, necesare, de comentariu literar curent şi de istorie literară. Cronicari literari sînt aici Cristian Florin Popescu, Nicolae Colceriu şi Tudor Muşat (autori de înzestrări diferite, însă capabili de evoluţie, mai ales cel dintîi) ; istoria literaturii preocupă pe Paul Păltănea şi D.D. Şoitu. Acestea nu sînt contribuţii întîmplătoare ci arată un program de a valorifica literatura regională prin dimensiunile ei deopotrivă contemporane şi tradiţionale. De altminteri, creaţia propriu-zisă nu lipseşte, întîlnindu-se aici nume cunoscute precum acelea ale lui Ion Trandafir, Sterian Vicol, Paul Sin-Petru (în poezie) precum şi contribuţii publicistice semnate de Ion Chiric, Corneliu Antoniu, Tudorel Oancea etc. Condus de prozatorul Apostol Gurău, acest „Supliment" poate deveni ceea ce literatura gălăţeană merită să aibă, adică o revistă omogenă, fără inutile complexe.

„Semenicul", noiembrie 1987

● Sînt mai bine de cincisprezece ani de cînd un grup de entuziaşti scriitori reşiţeni editează (anual ori bianual) un caiet literar conţinînd o imagine adusă la zi a literaturii „de pe Semenic". Tipăritura este elegantă şi constituie o fidelă foaie de temperatură estetică şi morală, imaginea înfăţişată de ea avînd diversitate şi reprezentînd nu puţine valori. De altminteri, Reşiţa este acum sediul unei importante grupări literare, încă puţin comentată ca întreg, exprimată prin individualităţi. Şi ediţia din 1987 a **Semenicului** adaugă argumente, în direcţia valorii, la această configurare vernaculară. **Semenicul** e, înainte de toate, o grupare de poeţi, remarcîndu-se şi acum lirismul practicat de Octavian Doclin, Olga Neagu, Gheorghe Zincescu, Ion Chichere, Ioan George Şeitan, C. Brînduşoiu, Ioana Cioancăş, Marina Toia. Acestea sînt voci afirmate, tinere sub raportul vîrstei, însă hotărît reprezentative pentru literatura Semenicului. Proza, avînd în Nicolae Sîrbu (un reporter „frenetic"), Gheorghe Zincescu, Mihai Marcu Deleanu şi Gheorghe Jurma autori cu evidentă experienţă literară, e bine reprezentată şi ea, ca şi critica şi istoria literară, unde nume precum acelea ale lui M.M. Deleanu şi Gh. Jurma nu mai reclamă prezentări suplimentare. La drept vorbind, **polivalenţa** caracterizează pe membrii acestei grupări literare ; scriu deopotrivă poezie şi proză, eseu, valorifică literatura locului de unde provin, îi revelează tradiţiile etnografice şi culte. Nu puţini arată vocaţie în mai multe genuri, fără a se fixa doar la unul din ele, ceea ce nu-i semn de frivolitate ci rezultatul unei vocaţii adevărate. Sînt, în **Semenicul** din 1987 şi nume noi, lipsind totuşi acela al lui Dinu Olăraşu, un poet care ar fi meritat să aibă o altfel de evoluţie, remarcabilă fiind creaţia semnată de Constantin Rupa (poezie) şi Radu Ciontea (în eseu). Să adăugăm la acestea ideea, pe care publicaţia o comunică, de a organiza un concurs literar, intitulat „Tata Oancea", spre a „valorifica şi stimula creaţia şi interpretarea de poezie în grai". Aceasta e încă o dovadă de conştiinţă literară a rădăcinilor, admirabilă în ziua de azi. În totul, **Semenicul** ilustrează o acţiune culturală în afară de comun, întemeiată pe opţiuni sigure.

„Vîlcea literară", decembrie 1987

Şi la Rîmnicu Vîlcea societatea literară „Anton Pann", condusă de Doru Moţoc şi Horia Nestorescu-Bălcescu, a izbutit să concentreze forţe literare nu fără semnificaţie şi să editeze o „foaie" (cu periodicitate încă incertă) ajunsă acum la a şasea ediţie. **Vîlcea-literară,** căci despre aceasta e vorba, se înfăţişează ca o revistă adevărată încercînd să prezinte viaţa literaturii vîlcene în toate secţiunile ei posibile (de la poezie şi pînă la eseu, reportaj şi chiar dramaturgie). Este indiscutabil că meritul acestor iniţiative este al lui Doru Moţoc, poet de valoare şi dramaturg apt de izbînzi noi şi majore, animatorul acestui grup literar pe care trebuie să-l situăm într-o „nouă geografie literară", mai adevărată. Aşadar „Vîlcea literară". Poezia alăturînd nume afirmate, precum George Ţărnea, Felix Sima şi George Voica, de acelea ale unor tineri de invederat talent (Ilarion Păunoiu, Petre Tănăsoaica) e reprezentată bine ca, de altfel, şi dramaturgia (un fragment dintr-o piesă a tînărului Iulian Margu arătînd semne de talent). Citeva contribuţii de istorie literară, aparţinînd lui E. Rîmniceanu şi Ion Glăveanu (valorificînd literatura şi biografia lui Gib Mihăescu) precum şi o „cronică literară" semnată de Ion Predescu, completează un sumar bogat, unde partea de publicistică, ilustrată între alţii de Costea Marinoiu, Horia Nestorescu-Bălcescu, Ioan Soare, e preponderentă. **Vîlcea literară** mai cuprinde şi două texte semnate de Dinu Săraru şi D.R. Popescu (cel dintîi fiind o stenogramă care poate ar fi trebuit revăzută de autor), impresia globală fiind pe deplin pozitivă.

A. S.

VIAŢA CĂRŢILOR

POEZIE

MOMENTUL ACUMULĂRII

Nu o atitudine poetică nouă întîlnim în acest volum al lui Ovidiu Genaru*), ci o accentuare, o mai exactă fixare a celei vechi, întîlnită, mai ales, în volumul **Patimile după Bacovia** (1972). Aici îşi conturase Ovidiu Genaru un univers şi o atitudine, iar dintr-un drum bătătorit, sleit şi considerat închis, fără resurse, a făcut unul nou, descoperindu-i alte semnificaţii poetice. Provincia primeşte prin Ovidiu Genaru noi dimensiuni poetice. Poate acest lucru al reluării vrea să-l expună poetul prin titlul simplu al volumului în discuţie. **Am mai vorbit despre asta** marchează motivele repetate, dar cu atît mai dificile, pentru că reluarea lor poate conduce la monotonie sau la imposibilitatea prelucrării în alt fel. Exceptînd secţiunea **Nord Sud Est Vest,** ce cuprinde poezii inspirate din călătorii în străinătate, celelalte — **Înfăţişare fluidă, Splendoarea unui minut cu tine, Cer înnourat ţigări umede, Acasă** — evocă lumea unui teritoriu cunoscut, apropiat. Din lecţia bacoviană, Ovidiu Genaru a învăţat mult — exprimarea concisă, metafora simplă dar fulgerătoare, aparenta liniarităte a discursului liric şi versul liber de determinări intertextuale.

Un peisaj domestic pare dominat de plictis prin reluarea gesturilor marcate de automatism : „O mirosurile vechi şi lecţia lor de familie / Uneori ne întoarcem acasă / Stăm la masă pe aceleaşi scaune tari / mama împleteşte o flanea asemănătoare cu o altă / flanea asemănătoare / tata spune vine iarna care vine / apoi cîntă la banjou Mona Lisa Mona Lisa / prin sertare mina ta simte înstrăinare şi tînguire / Vei rămîne să dormi o noapte în corturile copilăriei / lacrimă în pelinci apretate / şi nu e de ajuns / acasă fiind ai vrea să te scoli şi să pleci / încă o dată şi mai acasă..." Numai că poetul doreşte eliberarea de modele, singularizarea printr-o atitudine de inversare a lucrurilor. O conturare insolită a unei poziţii mai puţin obişnuite : „Eu am soarele meu cu totul şi cu totul privat şi netransmisibil / Miercurea mea e vinerea voastră / Tot ce se poate pot singur / Eu am martorii mei mituiţi / Eu mă invit singur la cina mea / Eu port decoraţii conferite de generalul din mine / Seara mea cade în jurul după-amiezii altora / Mie însumi îmi sînt ostil indiferent plauzibil / Trandafirii mei au venele tăiate / Eu sînt / Victoria mea asupra înfrîngerii mele victorioase / La aceleaşi marasme eu trag alte concluzii / şi mă ridic la cer singur cuc / la chemarea aceea pe care numai eu o aud / Nu mă urmează nimeni."

Dacă nu sînt variaţiuni pe o singură temă, poeziile lui Ovidiu Genaru sînt solilocvii, mărturisiri spuse sieşi pe un ton scăzut şi familiar. Sub o expresie simplă, uneori anostă, tremură adesea pasiuni puternice **(O plimbare cu barca, Muntele. După-amiaza nopţii, Dincolo, Ultima fisă, În larg, Podul, Noaptea fără nici un scop),** sau o poziţie frîntă de îndoială. Resimţit, sentimentul trecerii generează poezie într-un vocabular poetic, aparent, sărac, în fond caracteristic poetului : „De unde mi-am luat bătrineţea nu ştiu / ca şi voi n-am avut nevoie de ea / pe dinăuntru mă cuprinde o ciudată Siberie / şi mantaua e ferfeniţă / Dragostea nu-i mai mult decît ce-ai trăit / Ce va fi e cătuşa de aur a şi mai puţinului / Ce-ai spus nu-i de ajuns dar este / chiar totul." **Am mai vorbit despre asta** cuprinde o asemenea poezie de notaţie directă, uşor impresionistă, într-un limbaj plan, fără extravaganţe stilistice, dar dens în imagini. La vîrsta maturităţii, poetul este sigur pe vers, şi-a creat un stil după care poate fi recunoscut, lucru ce nu este deloc puţin pentru marca de valoare a unei poezii.

Alexandru Ruja

*) **Ovidiu Genaru : „Am mai vorbit despre asta", Editura „Junimea", 1987.**

CRITICĂ

MIRAJUL TEORIEI

Deşi se numeşte **Pragmatica teatrului***), titlu venit din ispita de a completa un capitol din evoluţia cîmpului epistemologic actual şi de a înlătura agresivitatea „imperialismului" lingvistic, care, după părerea autoarei „reduseşe teatrul la text, textul teatral la cel narativ aplicîndu-i-se modele actanţiale întemeiate pe structura propoziţiei" (p. 11), cartea Mariei Vodă Căpuşan ajunge, înainte de a se fi încheiat, la concluzia că „E temerar să propui un model atotştiutor de abordare pragmatică a teatrului. Mai degrabă se pot fixa cîteva repere, oferi sugestii..." (p. 132).

Bibliografia vastă pe care o propune autoarea, siguranţa cu care stăpîneşte conceptele la nivelul teoretic abordat lasă să se înţeleagă că nici nivelul cercetărilor actuale şi nici alte obstacole n-au rămas în calea justificării prin conţinut a unui astfel de titlu. Şi totuşi...

Este adevărat că între textul narativ şi cel dramatic există o delimitare de principiu, dar tot atît de adevărat este că ele presupun şi asemănări fundamentale, acelea pe care este nevoit să le recunoască cercetătorul atunci cînd, în ciuda aparenţelor, este chemat să justifice simbioza piesei lui Eschil cu romanul lui Kafka într-un spectacol ca **Josef K. fu Prometeu** realizat în Italia de Guido de Monticelli şi Grupul de la Rocca (p. 146). Pragmatica, după statutul instituit de Ch. Morris, ar fi trebuit să opereze în prealabil deosebirea esenţială între cele trei genuri literare, conform celor trei etape din existenţa semnului : emitere, contact şi receptare. Liricul se caracterizează astfel prin confesiune, lectură, empatie ; epicul prin narţiune, lectură, imaginaţie ; dramaticul prin spectacol, asistenţă, intuiţie. S-ar fi observat astfel că distincţia dintre narţiune şi spectacol nu este numai aceea de la nivelul textului (spectacolul presupune o pluralitate de texte, avînd la bază sisteme de semne diferite), ci şi la nivelele contactului şi receptării. În acest cadru, între textul narţiunii şi cel literar al teatrului asemănarea nu este exclusă, aşa încît intersecţia nu este accidentală : şi epicul foloseşte dialogul, şi dramaticul foloseşte narţiunea. Distincţia netă a textelor este inutilă. Deficienţa n-ar veni decît din faptul că semiotica a găsit şi pentru unul şi pentru celălalt acelaşi model de tip actanţial. De altfel, aşa cum se cuvenea recunoscut, modelul actanţial este departe de a fi singurul cu care operează naratologia.

M.V. Căpuşan invocă limitele structuralismului şi contestă virtuţile metodei analitice (ale „perspectivei pe bucăţi", p. 124), deşi sferele acelor noţiuni nu se suprapun, structuralismul neputînd fi redus la una dintre metodele sale. Structura de adîncime la care se ajunge astfel, ca şi modelele propuse sînt, după părerea autoarei, ca entităţi invariante, incapabile să dea seama de coordonata esenţială a fiecărei opere în parte (originalitatea), de individualitatea concretă, mai ales a teatrului, care, ca spectacol, se oferă şi vizualului şi auditivului : „Naratologia de tip greimasian privilegia astfel actantul în defavoarea actorului, în accepţia sa naratologică. Primul, non-antropomorfizant, cu o existenţă pur teoretică, aparţine nivelului de profunzime al operei spre care se îndreaptă de fapt interesul cercetării. Şi cum modelarea a ispitit şi teoria teatrului, mult s-a scris despre aceşti actanţi ca forţe ale acţiunii, «neglijînd» suprafaţa căreia îi aparţin «actorii» individualizaţi în personaje" (p. 110—111). Greimas, cel puţin, nu poate da seama în faţa acestei obiecţii deoarece, prin profunda sa formaţie lingvistică, a cunoscut metoda generativ-transformaţională ce i-a permis să cerceteze regulile după care structura de adîncime se converteşte în structura de suprafaţă şi să surprindă actanţii, chiar şi pentru narţiune, în realizările lor concrete, ca actori, ca roluri, ca modalităţi de interpretare. Spre exemplificare poate fi luat studiul **La Structure des actants du récit. Essai d'approche générative** (în **Word,** vol. 23, London, 1967, p. 221—238), în care, după descrierea modelului actanţial, cercetarea urmăreşte probleme ca „Les personnages", „Les acteurs et les rôles", „Les rôles et leur interprétation" etc.

Nu este precizată metoda prin care autoarea doreşte să lasă de sub tirania imperialismului lingvistic, dar această ieşire pare totuşi în detrimentul cercetării : dorind să expliciteze din perspectiva spectacularului conceptele de **coerenţă** şi **coeziune,** M.V. Căpuşan nu observă că ambele sînt şi trăsături ale componentelor lingvistice ale textului, rezultate din suprapuneri de coduri (coerenţa din suprapunerea codului semantic cu cel logic, coeziunea din suprapunerea cod semantic-cod sintactic).

Conştientizînd rezultatul disputei dintre constructorii de modele şi deconstructivişti şi improvizînd un scepticism particular bazat pe credinţa că există atitea semiotici cîţi semioticieni există, M.V. Căpuşan realizează o detaşare convenabilă prin care îşi impune metoda confortului teoretic nesubordonat, nelipsită de virtuţi şi împliniri („În căutarea autorilor", „Interteatralitate"). Prin aceasta abordează aspectele tangenţiale ale problemelor parcă după itinerarul ocazionalismului informaţional (mitul Camil Petrescu, U. Eco etc.), fără să intre într-un angajament decisiv, subordonator.

Închizînd cartea **Pragmatica teatrului,** cititorul rămîne, involuntar, în aşteptare.

Ştefan Găitănaru

*) **Maria Vodă Căpuşan : „Pragmatica teatrului", Colecţia Masca, Editura „Eminescu", 1987.**

CUMPĂNA

Aşchii

I. România a cîştigat Independenţa de stat prin poporul român şi prin reprezentanţii lui, la 1877, iar poezia şi-a cîştigat deplina independenţă spirituală prin creaţia eminesciană. Această analogie sugerează imensa importanţă a operei lui Eminescu.

II. Eu cred că dialectica suferea în vremea ciclopilor — lumea era privită de ei numai printr-un singur ochi.

III. Poezia naivă îşi are locul ei, aşa cum există şi o pictură naivă, veşnică şi rupestră.

IV. E drept că, pentru insul creator de bunuri spirituale, momentul cînd există şi în **viaţă** şi în **cultură** este greu de trecut. El îşi poate închipui că e alcătuit din două persoane ; dacă-şi mai face rost şi de a treia, se crede o dogmă.

V. Expresia poetică trăieşte simultan „in actu" şi „in virtu". Această calitate o deosebeşte de orice altă expresie care trăieşte „in actu" chiar dacă exprimă şi „in virtu".

VI. Cu iubire înţeleg toate celelalte lucruri, mai adînc decît pe ea însăşi. Cînd îmi va lipsi (căci va veni timpul), nu voi concentra asupra ei şi numai dacă o voi readuce în mine pe această cale, voi putea zice că o cunosc.

VII. Istoria gîndirii evidente şi istoria gîndirii subtile sînt istorii ale aceleiaşi istorii.

George Alboiu

REMEMORĂRI

Cîntec de iarnă

Mamei

Peste zăpezi de pustă treci
Precum un paj uitat de regi.

Şi mai trimiţi, din cînd în cînd,
Spre Marele oraş un rînd.

Te bat zăpezi din patru părţi,
Mi-e numele uitat pe cărţi.

Eşti ca un miel neputincios
Prin seara viscolind frumos.

De te-ai opri, aş fi murit
Ca renul de zăpezi orbit.

Mircea Micu

ianuarie '88

CONFABULE

* * *

Cum s-ar fi întîmplat
în cea mai blîndă dintre ierni
să fim numai noi doi
înflorind pe neaşteptate
pe creanga unei magnolii
singuratece
din acelaşi parc de altădată
în care rabdă mestecenii zăpada
iar lacul se rostogoleşte
între sălcii
ca un ochi de argint.

Iulian Neacşu

Valorificarea moștenirii literare

Memoria literaturii

Recucerirea memoriei literaturii, evidentă în anii care urmează lui 1965, se începe (ca într-o mișcare a unui arc sufletesc îndelung încordat) din toate părțile, contribuția impresionantă cantitativ fiind aceea a edițiilor noi aparținînd clasicilor, reluate acum în forme organizate și cu adevărat științifice. La drept vorbind, imaginea rezultată acum, la mai bine de două decenii de la acea clipă de regăsire a lucidității, este impunătoare și putem zice că, oricîte corecții ar fi posibile, izbînzile se arată a fi majore. O întreagă literatură românească se înfățișează, în forma ei naturală, ochiului limpezit de prejudecăți, conținînd toate valorile posibile și care fac evoluția creației să se ordoneze în marginile constituite tradițional și verificate. Creația de acum se confirmă prin capodoperele de ieri.

Și, totuși, o literatură cu adevărat importantă și conștientă de locul ei pe pămînt trăiește, înainte de toate, prin sinteze și atunci cînd acestea apar, (după legi care par a fi ale inefabilului, deși pregătirile sînt laborioase și angajează toate argumentele potențiale), sentimentul de legitimitate crește; **sintezele justifică și afirmă creativitatea unui popor, ele formează cerul moral sub care o existență istorică organică se desfășoară.** De altminteri, acest spirit al sintezei este hotărîtor într-o cultură obligată a se defini periodic spre a-și conserva datele esențiale; a întreține în stare activă năzuința către sintetic și definitiv, către definitoriu este dezideratul cel mai de seamă al unei acțiuni literare organizate. Însă sinteza de azi depinde și completează biruința de ieri, dezvoltînd ceea ce este de dezvoltat și trăgînd din încercările anterioare edificiul de acum căci o cultură nu se construiește pe goluri. Astfel, a cunoaște azi cercetările de ieri e în ordinea evoluției, înaintarea pretinzînd repere sigure, certitudini și necesitatea de a continua cu strictețe ceea ce este realitate a valorii. Puterea gîndului și pătrunderea lui se confirmă astfel în raport cu geografia fundamentală a valorii.

Și, în definitiv, ce ar fi putut să fie, dacă nu o schiță lipsită de viitor, o literatură unde memoria sintezelor s-a pierdut? A poseda, alcătuit cu tenacitatea unui benedictin, documentul cultural și de civilizație al **substratului,** așa cum s-a exprimat în **„Getica"** lui Vasile Pârvan și chiar ipoteza lui, aflată la frontiera cu o mitologie cultă, de **Kalevală carpatică,** surprinsă de Nicolae Densusianu în **„Dacia preistorică"**; a cunoaște o hartă proporțională nu doar de valori, ci și de virtualități creatoare, restituind spațiului originar românesc aptitudinea esențială de a crea și comunicînd, prin **„Istoria literaturii române de la origini și pînă în prezent"** a lui G. Călinescu, ceea ce face, sub raport antropologic, specificul național al românilor; a privi, de la înălțimea fenomenelor universale de civilizație, **„Istoria poporului românesc** și a stabili, încă o dată, **„Locul românilor în istoria universală"** așa cum l-a întrevăzut, cu intuiție genială, Nicolae Iorga; a întemeia, prin Hasdeu, studiul filologiei și al **istoriei românești** deopotrivă, în **„Etymologicum Magnum Romaniae";** a redescoperi, odată cu Lucian Blaga, **„Spațiul mioritic"** și laolaltă cu G. Ibrăileanu — **„Spiritul critic în cultura românească";** a descifra, ca într-un bloc de marmură unde stau toate formele posibile, formula cercetării istoriografice românești așa cum se prevedea în **„Descriptio Moldaviae"** și în **„Incrementa atque decrementa",** aparținînd lui Dimitrie Cantemir — aceasta este a fi regăsi cu adevărat. Sînt monumente care legitimează o cultură și afirmă vitalitatea unei civilizații, conținînd răspunsul fundamental către univers pe care îl dă, în cuprinderea unor epoci, un popor.

Astăzi, aceste monumente sînt, spiritualiceste, contemporane cu noi, și de-aci se poate porni o recucerire a unei istorii pe care putem să o scriem, în fine, „așa cum a fost", o istorie a unui popor demn și apt de creație și tot atît de profund ca și altele. Sinteza universalizează o cultură, o legitimează valoric, îi justifică existența și de-aceea, putem zice că avînd, de douăzeci și trei de ani, conștiința puterilor proprii și reciștigînd acest spirit fundamental al sintezei, am regăsit o dimensiune universală.

Artur Silvestri

H.H. Catargi : „Oțelar"

Spiritul înnoitor, istoric al Congresului al IX-lea al P.C.R. a însemnat, pentru conștiința literaturii, o redescoperire, esențială, a tradiției majore a românilor, a evoluției culturale specifice și a locului pe care literatura noastră îl are între literaturile lumii. Această deschidere teoretică s-a însoțit de o acțiune conjugată și tenace, cu rezultate dintre cele mai bune în domeniul editorial, astfel încît putem spune acum, la peste două decenii de la acel moment de regăsire de sine a unei culturi, că avem pregătit cadrul fundamental pentru izbînzi majore, al căror temei este întotdeauna conștiința apartenenței la un popor, la o cultură. Iată de ce o recapitulare a vastului proces de restituire desfășurat de conștiința literară românească în anii de după 1965 este, deopotrivă, și o propunere pentru viitor; literatura, ca fenomen care exprimă specificitatea unei națiuni, de la aceste date cadre fundamentale trebuie să pornească.

Marius Bunescu : „Șantier"

Reînnoirea opticii

Între tendințele identificabile în climatul cultural contemporan românesc, una dintre cele mai importante pare a fi revirimentul demersurilor istoriografice, fenomen care se manifestă în viața editorială atît în domeniul istoriografiei propriu-zise, cît și în istoriografia literară și de artă. Spiritul de emulație în privința cercetării documentelor, în privința redescoperirii și reintegrării în orizontul intelectual contemporan a valorilor ignorate sau uitate, în privința restituirii unor texte și a reinterpretării lor dintr-o perspectivă modernă a produs în ultimul deceniu un mare număr de lucrări noi, de ediții critice valoroase de antologii, care modifică sub ochii noștri prejudecăți culturale și modalități de înțelegere care păreau foarte bine stabilite.

Este cunoscut efortul istoriografiei contemporane de a acoperi toate aspectele generale și speciale ale istoriei românești de la începuturi pînă în prezent. Fenomenul este identic pentru cercetările de istorie a artei, prin monografii și sinteze consacrate artei românești, cum au fost, spre exemplu, „Bizant, Balcani, Occident la începuturile culturii medievale românești" de Răzvan Theodorescu sau cele două volume „Arta românească" (veche și modernă) de Vasile Drăgut și Vasile Florea.

În domeniul istoriei ideilor și formelor culturii scrise cercetători din toate generațiile au făcut să apară numeroase cărți de reală ținută științifică, aducînd noi informații și descoperiri. Pe de o parte, această redescoperire a dimensiunilor culturii române implică reeditarea sau prima editare postumă a unor lucrări fundamentale pe care împrejurări neprielnice le scoseseră din orizontul intelectual al generațiilor postbelice. Astfel, editurile „Eminescu" și „Dacia" au inițiat importante restituiri de acest fel: prima prin „Biblioteca de filosofie a culturii românești" în care, din 1980 încoace s-au publicat texte din operele lui Gheorghe I. Brătianu, C. Antoniade, Petru Comarnescu, C. Rădulescu-Motru, I.C. Filitti, Victor Papacostea, Radu Rosetti, P.P. Negulescu; cea de a doua mai ales prin seria „Restituiri" în care au apărut selecții din scrierile istorice ale lui Alexandru Lapedatu, volumul „Oratori și elocință românească", discursurile lui Timotei Cipariu, „Cercetări literare" de Aron Densușianu, „Studii" de N.I. Apostolescu și numeroase volume de istorie și istorie a culturii în afara seriilor ca de exemplu „Civilizație medievală și modernă românească", „Crestomație de literatură română veche" și multe altele.

Pe de o parte asistăm deci la o restituire editorială, științifică a unor scrieri din patrimoniul spiritual, în formule noi, ce se adaugă seriilor de ediții publicate sistematic de edițurile „Minerva" (B.P. Hasdeu, „Istoria critică a românilor", N. Iorga, „Istoria literaturii române. Introducere sintetică") și Academiei (ediția critică Eminescu, cea a scrierilor lui M. Kogălniceanu și recent primul volum din opera lui Timotei Cipariu), toate comentate la timpul lor. Printre aparițiile de acest fel se numără și ediția N. Iorga, „Studii asupra evului mediu românesc" la Editura Științifică și Enciclopedică, și „Getica" lui Vasile Pârvan sau „Dacia preistorică" de Nicolae Densușianu la Editura Meridiane.

Pe de altă parte are loc o restituire critică și istorică, prin demersuri sintetice, descriptive, analitice, care au produs numeroase lucrări remarcabile. O contribuție importantă în acest domeniu revine universitarilor. Astfel, Al. Piru, în lucrările sale „Istoria literaturii române (I. Perioada veche, II. Epoca premodernă)" și „Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent", G. Ivașcu cu „Istoria literaturii române", G. Mihăilă cu „Contribuții la istoria culturii și literaturii române veche" și „Cultură și literatură română veche în context european", I.C. Chițimia cu „Probleme de bază ale literaturii române vechi", Dan Simonescu în „Contribuții", Dim. Păcurariu cu „Clasicism și tendințe clasice în literatura română", Al. Hanță cu „Idei și forme literare pînă la Titu Maiorescu", Paul Cornea cu „Originile romantismului românesc", Dan Horia Mazilu cu „Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea" și „Literatura română în epoca Renașterii" ilustrează orientarea intelectualilor de la catedre către cercetarea globală a fenomenelor de mare complexitate, a interferențelor și semnificațiilor profunde ale faptelor de istorie culturală.

Complementară față de demersul universitarilor este contribuția cercetătorilor care redescoperă fizionomia epocilor trecute și le descifrează dintr-o nouă perspectivă semnificațiile. Virgil Cândea în cartea sa „Rațiunea dominantă", cărțile lui Alexandru Dutu („Umaniștii români și cultura europeană", „Sinteză și originalitate în cultura română", „Cultura română în civilizația europeană modernă"), lucrările lui Dan Zamfirescu, între care mai ales „Contribuții la istoria literaturii române vechi", volumul lui Ion Gheție și Alexandru Mareș „Originile scrisului în limba română" precum și „Barocul literar românesc" de Ion Istrate sînt, indiferent de divergențele de opinii, demersuri care se completează unele pe celelalte în a oferi o nouă înțelegere a dimensiunilor și specificului spiritualității românești.

În aceeași direcție se înscrie publicarea cataloagelor de manuscrise din fondurile bibliotecilor și arhivelor românești și străine, datorate unor cercetători ca Gabriel Strempel, Florian Dudaș, Elena Lința, Radu Constantinescu („Catalogul manuscriselor românești", „Cazania lui Varlaam în Transilvania", „Catalogul manuscriselor slavo-române", „Texte românești în arhive străine"). Se aduc astfel la lumină importante fonduri de texte a căror cercetare întregește reprezentarea științifică despre patrimoniul românesc („Documente și însemnări românești din sec. al XVI-lea", „Texte românești din secolul al XVI-lea"). În legătură cu acest efort se desfășoară și realizarea unor valoroase lucrări consacrate civilizației cărții, datorate profesorului Dan Simonescu și altor specialiști ca Zsigmond Jako, Ion Gheție, Al. Mareș, Ludovic Demeny, Octavian Schiau, Cornelia Papacostea-Danielopolu, Lidia Demeny, care au publicat în ultimul deceniu cărți de referință în acest domeniu.

Un aspect nu mai puțin important al efortului de restituire a fenomenelor culturii românești este editarea volumelor de memorialistică atît la Editura „Minerva" (recent „Pe drumuri depărtate" ediție din însemnările de drum ale lui N. Iorga), cît și în colecția „Mărturii" a Edițurii „Eminescu", dacă n-ar fi să amintim decît volumele „Nu din partea aceea" de Onisifor Ghibu, „Cu glasul timpului" de I. Valjan, „Veac nou, veac vechi" de Gr. V. Maniu.

Valoroasă în acest sens este mai ales seria „Documente literare inedite" de la „Minerva", care a publicat în ultima vreme, între altele, volumul „Teatru românesc inedit din secolul al XIX-lea".

Documentele culturale, edițiile de memorii, corespondență, edițiile critice și antologiile au fost prezente în viața culturală românească în fiecare an, unele avînd valoare de adevărate evenimente, prin grija unor editori conștienți de rolul actului de restituire și a cercetătorilor care și-au consacrat activitatea fenomenelor mai puțin cunoscute sau mai puțin înțelese ale mentalității, formelor și tipologiilor culturii românе. Se formează astfel o școală a editării științifice și a istoriografiei literare.

Lucrările apărute în ultimul deceniu și programele științifice de cercetare, precum și marile fonduri de arhivă și bibliotecă încă necercetate demonstrează că în domeniul restituirii culturale nu se poate ajunge niciodată la un moment în care aceasta să poată fi considerată ca încheiată. Asemenea lucrări, ce presupun mari dificultăți, un imens volum de muncă, o desăvîrșită competență și eforturi îndelungate, arată că fiecare etapă deschide noi perspective și posibilități de înțelegere asupra valorilor patrimoniului culturii române.

Gheorghe Buluță

„Serii" și „Colecții". Cronicile

De aproape un secol și jumătate, valorificarea tezaurului analistic al poporului român constituie o direcție insemnată în cadrul eforturilor desfășurate de istoriografia noastră pentru a asigura cercetării trecutului o bază documentară bogată și solidă. Pionieri și în acest domeniu, Nicolae Bălcescu și Mihail Kogălniceanu au pus bazele editării cronicilor românești, cel dintîi prin tipărirea unor cronici muntene în „Magazin istoric pentru Dacia" (1845—1847) iar cel de-al doilea prin colecția sa de cronici moldovenești, apărută în 1845—1852 și reeditată în 1872. Ulterior, în aceeași direcție au acționat, cu rezultate absolut remarcabile, Ioan Bogdan — care a descoperit și editat întreaga analistică moldavă dinainte de Grigore Ureche — și Constantin Giurescu, ale cărui studii și ediții (în primul rînd cea a cronicii lui Ureche) au rămas modele clasice. În perioada interbelică, acestor eforturi li s-a alăturat P. P. Panaitescu, specialist de primă mînă al cronisticii românești din veacul XVII. Firește, cercul editorilor din cronici privind istoria poporului român nu s-a limitat la aceste nume de întîie mărime.

Deși o „Comisie istorică a României" își propusese, ca unul din scopuri, tocmai editarea izvoarelor narative, acel **Corpus Chronicarum Romaniae** — a cărui necesitate o proclama I. Bogdan în 1905, — nu a putut fi realizat. Abia în 1953 s-a inițiat, în cadrul Institutului de Istorie al Academiei (ulterior, Institutul de Istorie „N. Iorga") un plan pentru coordonarea eforturilor în vederea întocmirii edițiilor critice de cronică; s-au pus, astfel, bazele colecției **Cronicile medievale ale României,** prelucrată de Editura Academiei inaugurată în 1959 cu **Cronicile slavo-române din sec. XV—XVI,** publicate de Ioan Bogdan; realizat de P. P. Panaitescu, el a constituit volumul II al colecției. Alături de cele mai vechi cronici ale Moldovei medievale (Letopisețul Anonim, letopisețele de la Putna), volumul mai cuprindea și scrierile cronicarilor din veacul XVI — Macarie, Eftimie și Azarie — incluzînd, în plus față de vechea ediție Bogdan și cronica moldo-germană (din vremea lui Ștefan cel Mare) și celebrele „Învățături" ale lui Neagoe Basarab.

S-au editat, în anii următori, mai multe volume de cronici: **„Istoria Țării Românești",** 1290—1690, **„Letopisețul Cantacuzinesc"** (ed. critică de C. Grecescu și D. Simonescu, 1960); **Istoriile domnilor Țării Românești** de Radu Popescu vornicul (ed. C. Grecescu, 1963); **Cronica Ghiculeștilor. Istoria Moldovei între anii 1695 și 1754** (ed. Nestor Camariano și Adriana Camariano-Cioran, 1965). Acestea au format volumele III, IV și V ale amintitei colecții.

Cadrul oferit de inițierea acestei colecții nu a fost de natură să concentreze eforturile în munca de editare a cronicilor noastre; astfel, marii cronicari moldoveni nu au fost (de la început, se pare) incluși în colecție: letopisețul lui Grigore Ureche a fost editat de P. P. Panaitescu în 1955 (reeditarea din 1958 a rămas pînă azi de bază), scrierile lui Miron Costin au fost editate tot de P. P. Panaitescu în 1958 (ediția din 1965 rămînînd de bază) iar opera lui Ion Neculce a fost tipărită de Iorgu Iordan în 1955 și 1959. Toate acestea au apărut în fosta Editură de stat pentru literatură și artă (ESPLA).

În chiar anul cînd a debutat colecția „Cronicile medievale ale României" (1959) Editura științifică a tipărit **Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 pînă la martie 1717. Cronica anonimă** (ed. C. Grecescu) iar doi ani mai tîrziu, la ESPLA, au apărut **Cronicarii munteni** în două volume (ed. M. Gregorian).

Colecția a continuat cu **Cronici și povestiri românești versificate** (ed. D. Simonescu, 1967) Nicolae Stoica de Hațeg — **Cronica Banatului** (privind veacurile XVIII—XIX ed. D. Mioc, 1969, reeditată recent), Radu Logofătul Greceanu, **Istoria domniei lui Constantin Basarab Brîncoveanu voievod** (1688—1714) (ed. Aurora Ilieș, 1970); **Cronica anonimă a Moldovei 1661—1729** (pseudo-Amiras), (ed. D. Simonescu, 1975). În fine, în 1987 au apărut **Hronograful** lui Dionisie Eclesiarhul și cronica lui Gheorghe Brancovici. (Edițiile citate formează volumele VI—XI ale colecției).

Și în această etapă s-au realizat ediții de cronici în afara colecției care ar fi trebuit să le găzduiască: astfel, letopisețul lui Nicolae Costin a apărut la Iași în 1976 (ed. Const. A. Stoide și I. Lăzărescu); **Cronica lui Ion Neculce copiată de Ioasaf Luca. Manuscrisul „Mihail"** s-a tipărit pe cheltuiala editorilor (Zamfira Mihail și Paul Mihail) la Editura „Litera" iar îndelung așteptata ediție critică, pregătită de Gabriel Strempel, a apărut în 1982 la Editura „Minerva". În fine, anul trecut, tot „Minerva" ne-a dat cele două cronici moldovene din secolul XVIII — a lui Enache Kogălniceanu și a lui Ioan Canta — în ediția critică pregătită de Aurora Ilieș și Ioana Zmeu.

Aceste ediții de cronici, neincluse în colecția **Cronicile medievale ale României,** au fost găzduite în alte serii („Clasicii români" — „Scriitori români", „Ediții critice") ori au apărut în afara oricărei serii. În chip ciudat, se reflectă în această situație absența unui plan inițial bine chibzuit, care să nu omită nimic din ceea ce e important în domeniul cronicilor românești și să realizeze, în același timp, colecția completă a cronicilor, oglindind în ea și evoluția scrisului cronicăresc, de la analele veacului XV la marile cronici ale veacurilor XVII—XVIII. Astfel, cu toată grija și competența specialiștilor, programul de editări și reeditări de cronici pare că s-a realizat oarecum la întîmplare, în funcție de alte, diverse, criterii. Aceasta impune reluarea proiectului de acum 35 de ani. Trebuie avut în vedere, pe de o parte, faptul că din bogatul tezaur cronistic transilvănean colecția citată nu a dat decît o singură ediție — Georg Kraus, **Cronica Transilvaniei, 1608—1665** (ed. Gh. Duzinchevici și E. Reus — Mîrza 1965) iar pe de altă parte faptul că pentru cronicile moldovene și muntene au apărut elemente noi; astfel, pentru Grigore Ureche avem azi cel mai vechi manuscris al cronicii, păstrat la **Casa Dosoftei** din Iași, iar pentru perioada anterioară — variante noi ale cronicilor româno-slave precum și cronica în limba polonă, descoperită (dar încă nepublicată!) de C. Rezachevici („Revista de istorie" 35, 1982 nr. 5—6). Descoperirea unor versiuni ale letopisețului cantacuzinesc — manuscrisul 13 de la Neamțu, editat în 1961 de Ilie I. Georgescu „Mitropolia Olteniei" 13, 1961, nr. 7—9 și versiunea arabă a lui Macarie Zaim, editată în 1971 de Virgil Cândrea („Studii", 23, 1970 nr. 4.) — a dus, cum a arătat Dan Zamfirescu, la redeschiderea discuției privind aceastăcronică și etapele care au premers-o; de la d-sa așteptăm, de altfel, nu numai adîncirea „perioadei precantacuzinești" a istoriografiei muntene, dar și ediții ale unor cronici pe care le-a cercetat și de care este cel mai indicat să se ocupe.

Alături de edițiile cronicilor românești, trebuie să se afle, integral sau sub formă de excerpte, cronicile străine care cuprind material pentru istoria românilor. Acestei necesități i-a răspuns, de pildă, seria **Scriptores byzantini,** din care în intervalul 1958—1985 au apărut nouă volume: seria și-a datorat continuitatea muncii de înaltă competență a doi savanți, V. Grecu și H. Mihăescu, în cadrul ei editîndu-se scrieri bizantine cu informații fundamentale pentru istoria noastră, precum: Ducas — **Istoria turco-bizantină, 1341—1462** (1958); Laonic Chalcocondil, **Expuneri istorice, Creșterea puterii turcești. Căderea împărăției bizantine** (1958); Critobul din Imbros, **Din domnia lui Mahomed al II-lea. Anii 1451—1467** (1963); Georgios Sphrantzes, **Memorii, 1401—1477. Cronica 1258—1481** (1966) — toate editate de V. Grecu (H. Mihăescu s-a ocupat de scrieri mai vechi, precum cele ale lui Procopius din Caesarea, Mauricius, Teofilact Simocatta).

Acelеași arii de izvoare bizantine se alătură volumele III și IV ale colecției **Izvoarele istoriei României (Fontes Historiae Daco-Romanae** la Editura Academiei cuprinzînd excerpte din scriitori bizantini ai veacurilor XI—XIV (Ed. Al. Elian și N. Ș. Tanașoca, 1975) și respectiv, alte excerpte din scriitori și un număr de acte bizantine, datînd din veacurile IX—XV (ed. H. Mihăescu, R. Lăzărescu, N. Ș. Tanașoca, T. Teoteoi, 1982). Cu acestea, spațiul bizantin este suficient de bine acoperit.

O situație oarecum asemănătoare prezintă editarea izvoarelor narative otomane; în cadrul colecției **Izvoare orientale privind istoria României** (tot la Editura Academiei), trei volume constituie seria de **Cronici turcești privind Țările Române. Extrase;** primul volum acoperă perioada cuprinsă între secolul XV și mijlocul secolului XVII (ed. M. Guboglu și M. A. Mehmet, 1966) al doilea volum adună fragmente din cronici datînd din intervalul secolul XVII — începutul secolului XVIII (ed. M. Guboglu, 1974) iar al treilea corespunde istoriografiei otomane de la sfîrșitul secolului XVI pînă la începutul secolului XIX (ed. M. A. Mehmet, 1980). La acestea, se adaugă masiva Crestomație turcă, alcătuită de prof. M. Guboglu, cuprinzînd (cum arată și subtitlul) **Izvoare narative privind istoria Europei orientale și centrale pentru perioada 1263—1683** (1977, multigrafiat de Universitatea din București).

La prima vedere, tezaurul cronistic otoman pare să fi fost explorat și pus la dispoziția istoriografiei românești într-o măsură suficientă; în realitate, însă, numărul cronicilor care alcătuiesc respectivul tezaur e mult mai mare, cum a arătat de curînd profesorul Guboglu într-un studiu pe marginea ediției turcești a celebrei cărți a lui F. Babinger despre cronicarii otomani și operele lor. Iar surprizele sînt de așteptat întotdeauna: cazul recent al cronicii otomane care conține datarea corectă a luptei de la Rovine, în mai 1395, manuscris identificat și pus în lumină de Valeriu Veliman — e, cu deosebire, elocvent. Continuarea investigațiilor și a editării surselor narative — în paralel cu cele diplomatice — otomane trebuie să rămînă o direcție prioritară a istoriografiei noastre.

Nu mai puțin trebuie să ne preocupe valorificarea informațiilor din cronicile altor popoare, învecinate sau cu care românii au avut de-a lungul istoriei legături strînse; în acest domeniu, nu se poate cita, din păcate, nici o realizare de prestigiul celor evocate pînă aici, deși vechile cronici rusești, sîrbești, ungare și polone pot oferi material bogat pentru cîteva volume. Desigur, ce cuprind acele cronici folositor pentru istoria românească se știe, în linii mari; dar mai vechile excerpții ocazionale (tematice, uneori) nu pot înlocui editarea științifică a pasajelor care ne privesc; preluate din cele mai noi și mai bune ediții ale cronicilor respective, traduse de specialiști, încadrate, adnotate și comentate cum se cuvine, ele ne vor da măsura exactă a chipului în care ne-am oglindit în istoriografia veche a altor popoare.

Aș adăuga aici și cronica redactată în veacurile XVI—XVII de trei generații de cărturari armeni din Camenița și cuprinzînd informații excepționale: fragmentele editate în traducere românească cu bogate note și comentarii, de Andrei Pippidi („Studii", 26, 1973, nr. 1) stau mărturie. Informații de cel mai înalt interes se pot afla și în spații mai îndepărtate, cum e cel italian ori cel german. Cîte știri privitoare la română se află, de pildă, în celebrele **Diarii** ale lui Mario Sanudo nu știe, practic, nimeni. Investigarea metodică a anilor (ca și a arhivelor) ordinelor care au avut legături cu țara noastră (franciscan, dominican, teuton) n-ar trebui nici ea ocolită. În acest context se cuvine să menționăm că de la începput colecția **Fontes Historiae Daco-Romanae** a fost prevăzută să cuprindă cîteva serii de izvoare (bizantine, rusești, sud-slave, apusene, orientale).

După cum se vede, sumara încercare de bilanț conduce inevitabil și la schițarea unui program de lucru pentru viitor. Eforturi considerabile, ale unor specialiști și ale unor instituții, s-au materializat în realizări de seamă în domeniul valorificării tezaurului de cronici referitoare la trecutul poporului român. O coordonare mai strînsă a acestor eforturi și încadrarea lor într-un proiect mai bine chibzuit ne-ar fi asigurat, pînă azi, editarea integrală și în condiții optime a cronicilor. O generație a făcut ceea ce a putut; revine generației de azi să continue, să întregească această operă.

Ștefan S. Gorovei

Semnificația folcloristicii

În ultimul sfert de veac, etnologia și folcloristica au cunoscut o dezvoltare remarcabilă, astfel încît acestea au dobîndit azi un rol proeminent între științele umaniste prin orientarea spre problemele fundamentale ale spiritualității românești, prin tendința de afirmare a unei gîndiri teoretice originale, prin folosirea metodelor adecvate domeniilor, toate subsumate unui vast program, bine definit, de la valorificarea moștenirii culturale pînă la realizarea studiilor de sinteză și la edificarea unor lucrări de interes național.

Starea deosebită în care se află aceste discipline astăzi e favorizată de factorii cu rol precumpănitor în cercetarea de ansamblu: studiul actual al folclorului și al culturii populare oferă încă un cîmp larg de investigare a fenomenelor vii, cercetarea se face în institute de specialitate, în primul rînd Institutul de cercetări etnologice și dialectologice, Institutul de istorie și teorie literară „G. Călinescu", Muzeul Satului și de artă populară, Muzeul etnografic al Transilvaniei, Centrul de lingvistică, istorie literară și folclor din Cluj ca și cel din Iași ș.a. În aceste institute și muzee își desfășoară activitatea cercetători de marcă, iar aceste centre de creație științifică editează reviste în care sînt prezentate rezultatele cercetărilor, unele de tip interdisciplinar, care apoi să constituie capitole din sintezele integratoare (Revista de etnografie și folclor, Revista de istorie și teorie literară, Anuarul Arhivei de folclor din Cluj, Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei, Caietele Arhivei de folclor a Moldovei și Bucovinei, Ethnologica ș.a.).

Ca urmare a interesului crescînd față de cultura populară românească în cadrul Academiei Republicii Socialiste România s-a reînființat Comisia de folclor (președinte prof. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, membru corespondent al Academiei), care și-a propus un interesant plan de lucru privind aspectele majore ale cercetării și valorificării folclorului românesc. Ca o constantă a cercetării actuale din etnologie și folcloristică e sondarea culturii populare din interiorul ei, tinzîndu-se spre o abordare complexă în corelare cu disciplinele de graniță. Categoriile folclorice și compartimentele științelor etnologice au fost supuse examenului critic, relevîndu-se întregul sistem intern de relații care contribuie la determinarea funcțiilor și semnificațiilor socio-culturale, urmărite atît în plan diacronic cît și în cel sincronic.

Dintre obiceiurile cu funcție augurală și apotropaică calendaristice, un loc de seamă, atît ca datină cît și ca obiect de artă, îl reprezintă colindul, categorie folclorică bine definită și prezentată în cercetări monografice de reală valoare și largă deschidere comparatistă: P. Caraman, **Colindatul la români, slavi și la alte popoare, 1983,** Octavian Buhociu, **Folclorul de iarnă, ziorile și poezia păstorească,** 1979, Tr. Herseni, **Forme străvechi de cultură poporană românească,** 1977, Monica Brătulescu, **Colinda românească,** 1981. Balada populară, deși a fost studiată de antecesori iluștri (N. Iorga, D. Caracostea, Ov. Densusianu) s-a bucurat și, în contemporaneitate, de o atenție deosebită, înregistrîndu-se cîteva sinteze care au deschis cercetării noi perspective prin demersul comparatist care nu s-a cantonat la spațiul sud-est european, ci s-a trecut și la diseminarea motivelor din Europa de vest, ca și asupra discursului narativ al subiectelor existente în cîntecul epic românesc: Gh. Vrabie, **Balada populară română,** 1966; A. Fochi, **Cîntecul epic tradițional al românilor,** 1985; Ștefan Cîrstean, **Balada în folclorul Moldovei de nord,** 1984. De asemenea, au fost realizate monografii de o deosebită ținută științifică, asupra capodoperelor literaturii noastre orale: A. Fochi, **Miorița,** 1964, care ne oferă 930 de variante ale motivului mioritic din întreg spațiul românesc, dar și 24 de variante externe; I. Taloș, **Meșterul Manole,** 1973, care își întemeiază cercetarea atît pe materialele folclorice cunoscute cît și pe variante inedite.

Hermeneutica liricii populare e realizată în două lucrări de înalt prestigiu științific: T. Papahagi, **Poezia lirică populară,** 1967 și Ov. Papadima, **Literatura populară română,** 1968, care adaugă demersului și alte sinteze despre categorii folclorice definite ca obiecte de artă (ghicitoarea, descîntecul, legenda) autorul vizînd elaborarea unui tratat de folclor românesc. Lectura prozei folclorice și îndeosebi a basmului fantastic cu structura artistică tradițională, cu decelarea actanților, a stratului fabulos și a stratului etnografic e realizată din perspectiva modernității în sinteze de largă audiență: G. Călinescu, **Estetica basmului,** 1965; Ov. Birlea, **Antologia de proză populară epică,** 1966, Gh. Vrabie, **Structura poetică a basmului** și, îndeosebi lucrarea de referință a lui N. Roșianu, **Stereotipia basmului,** 1973.

Dacă pînă în anii '60 s-au observat unele reticențe în abordarea retoricii folclorului literar, în mare măsură îndreptățite datorită aspectelor dificile pe care le ridică în primul rînd problemele legate de contextul etnografic în care funcționează variantele, după această dată înregistrăm cîteva lucrări de o deosebită valoare: Gh. Vrabie, **Retorica folclorului,** 1978; P. Ursache, **Poetică folclorică,** 1976; Ov. Birlea, **Poetică folclorică,** 1979, A. Fochi, **Estetica oralității,** 1980; ca și lucrarea lui N. Constantinescu **Lectura textului folcloric,** 1986, care propune, pe urmele lui P. Bogatirev și R. Jakobson, interpretarea folclorului „ca o formă particulară (specifică) a creației". O atenție aparte merită lucrarea acad. Ion Coteanu, **Stilistica funcțională a limbii române,** I, 1973, unde un capitol de o mare frumusețe ideatică e consacrat limbajului popular.

În strînsă legătură cu retorica folclorului sînt preocupările pentru definirea esteticii folclorului și a artei populare ilustrate în lucrări interesante, erudite: P. Ursache, **Prolegomene la o estetică a folclorului,** 1980 și T. Bănățeanu, **Prolegomene la o teorie a esteticii artei populare,** 1985, care au atras în mod deosebit atenția nu numai a specialiștilor, ci și unui public mai larg. Aceste sinteze au ca trăsătură comună o anume independență a autorilor față de mode și modele, bazîndu-și demersul pe o cunoaștere temeinică a culturii noastre populare, neocolindu-se exegezele datorate antecesorilor și fiind în consonanță cu studii similare elaborate de cercetători străini sau propun noi direcții de investigare, printr-o perspectivă teoretică menită să intereseze și pe străini. Se cuvine, de asemenea, să menționăm contribuția de seamă a edițiilor noastre și în special a Edițurii Minerva, care prin cei doi editori care au dovedin competență și stăruință, Ioan Șerb și Iordan Datcu, au valorificat moștenirea folcloristică românească prin ediții ale colecțiilor reprezentative de literatură orală națională, precum și a folcloriștilor importanți din trecut (B.P. Hasdeu, M. Gaster, L. Săineanu, D. Caracostea, Ov. Densușianu, I. Muslea, I. Diaconu, D. Șandru ș.a.), ca și prin seria de culegeri de folclor inedit din provinciile istorice românești, serie inaugurată în 1962 și care a ajuns la cel de-al XXIII-lea volum.

Octav Păun

m a p a m o n d

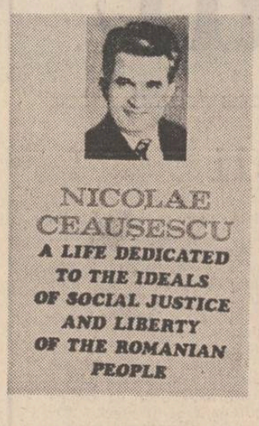

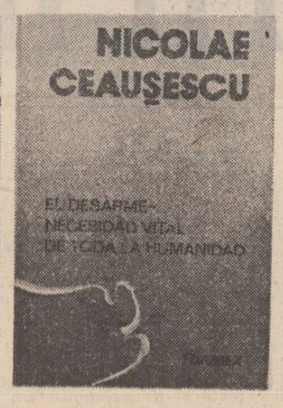

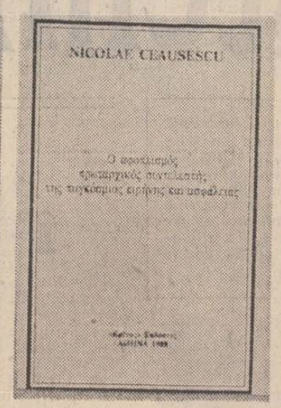

UN ÎNALT ŞI BINEMERITAT PRESTIGIU PLANETAR

În acest ianuarie sărbătoresc, cînd întreaga noastră naţiune şi-a omagiat conducătorul cu prilejul aniversării zilei de naştere şi a peste 55 de ani de eroică activitate revoluţionară pentru triumful nobilelor idealuri de dreptate, independenţă şi pace, personalitatea de înalt prestigiu internaţional a preşedintelui Nicolae Ceauşescu a polarizat din nou, în mod deosebit, interesul şi atenţia opiniei publice de pe toate meridianele. Bogata suită de manifestări organizate în mari centre politice şi cultural-ştiinţifice dintr-un impresionant număr de ţări, apariţiile editoriale, festivităţile ce au însoţit lansarea unor importante lucrări privind contribuţiile tovarăşului Nicolae Ceauşescu la înflorirea multilaterală a patriei socialiste, la afirmarea liberă şi demnă a României în lumea contemporană, la soluţionarea marilor probleme ce frămîntă acest sfîrşit de veac şi de mileniu s-au constituit în noi şi elocvente mărturii ale stimei şi preţuirii de care se bucură pretutindeni conducătorul încercat şi clarvăzător al partidului şi statului nostru. Tot aşa cum procesele novatoare din viaţa ţării, succesele repurtate în toate sferele de activitate, în parcurgerea rapidă a unor importante etape istorice din devenirea socialistă şi comunistă a patriei sînt inseparabile de numele tovarăşului Nicolae Ceauşescu, ctitorul celei mai măreţe epoci din existenţa multimilenară a ţării, nu se poate vorbi astăzi de elementele definitorii, de marile întrebări şi răspunsuri ce dau conţinut actualei etape de dezvoltare a omenirii, fără a se evoca, avînd la îndemînă argumentele de netăgăduit ale realităţii, contribuţiile de inestimabilă valoare teoretică şi practică ale preşedintelui Nicolae Ceauşescu în direcţia asigurării unui viitor paşnic şi prosper pentru toate popoarele, clădirii unei lumi armonioase şi echilibrate, la adăpost de violenţe, nedreptăţi şi privaţiuni. Sînt toate aceste succinte consideraţii veritabile puncte de reper ale numeroaselor luări de poziţie şi declaraţii referitoare la personalitatea prestigioasă a preşedintelui României, făcute şi în aceste zile, de reprezentanţi ai vieţii politice, sociale şi culturale din numeroase ţări, cu prilejul apariţiei sau al lansării unor lucrări legate de gîndirea şi acţiunea profund novatoare ale conducătorului partidului şi statului nostru. Atena, Cairo, Beijing, Washington, Brasilia, Ciudad de Mexico, Roma, Ankara, Tel Aviv, New Delhi, Londra, Tokio, sînt tot atîtea centre reprezentative unde, în această perioadă cu profunde semnificaţii pentru întreaga noastră naţiune, au văzut lumina tiparului şi au fost primite cu deosebit interes lucrări dedicate făuritorului de ţară nouă, eroului păcii planetare, personalităţii proeminente a tovarăşului Nicolae Ceauşescu. Avînd titluri sugestive („Nicolae Ceauşescu. Dezarmarea, factor primordial al păcii şi securităţii internaţionale" — Grecia ; „Nicolae Ceauşescu. O politică externă independentă, de pace şi cooperare" — S.U.A. ; „Nicolae Ceauşescu. România, socialism, colaborare, pace" — Italia ; „Concepţia preşedintelui Nicolae Ceauşescu privind corelaţia dintre problemele dezarmării şi dezvoltării" — Brazilia ; „Preşedintele Ceauşescu, erou al păcii" — Turcia ; „Nicolae Ceauşescu. Dezarmarea — necesitate vitală a întregii omeniri" — Mexic ; „Nicolae Ceauşescu — preşedintele României. Contribuţia sa la soluţionarea tuturor conflictelor pe calea negocierilor" — Egipt ; „Omagiu preşedintelui Republicii Socialiste România, Nicolae Ceauşescu" — Israel ; „Nicolae Ceauşescu — o viaţă dedicată idealurilor de dreptate socială şi libertate ale poporului român" şi „Nicolae Ceauşescu. Pacea şi dezarmarea — imperative fundamentale ale epocii contemporane" — India ; „Ceauşescu — Opere alese" — China ; „Nicolae Ceauşescu, om de stat şi luptător pentru destindere, dezarmare şi pace" — Marea Britanie ; „Iniţiative de pace ale României, ale preşedintelui Nicolae Ceauşescu" — Japonia) lucrările recent apărute luminează multiplele faţete ale unei personalităţi dinamice ale cărei operă şi activitate politică sînt dedicate promovării consecvente a intereselor şi aspiraţiilor supreme ale poporului său, ale tuturor popoarelor, înfăptuirii idealurilor umaniste de pace, înţelegere şi o largă conlucrare între naţiuni.

Preşedintele Nicolae Ceauşescu — releva în prefaţa volumului apărut în Italia Nilde Iotti, preşedintele Camerei Deputaţilor a Parlamentului de la Roma — „consideră necesar să se acţioneze pentru făurirea unei Europe unite, prospere şi paşnice, bazată pe respectarea sistemelor social-politice ale fiecărei ţări, a unei Europe a păcii şi colaborării, fără arme şi războaie, care să dirijeze eforturile spre realizarea progresului, a prosperităţii". La rîndul său, la festivitatea organizată la Beijing cu ocazia apariţiei volumului V din ciclul „Ceauşescu. Opere alese", Wahg Renzhi, şeful secţiei de propagandă a C.C. al P.C. Chinez, sublinia satisfacţia deosebită legată de această nouă apariţie, relevînd că poporul şi comuniştii chinezi acordă o înaltă preţuire operei multilaterale a secretarului general al Partidului Comunist Român şi urmăresc cu viu interes editarea acesteia în China, dată fiind deosebita sa valoare teoretică şi practică în construirea socialismului. În cadrul festivităţii ce a avut loc la Londra, Gaziul Khan, directorul şi redactorul şef al editurii „Unified Printers and Publishers Ltd." evidenţia : „Noi ne-am inspirat în mod deosebit din tezele şi analizele unuia dintre cei mai destoinici şi influenţi oameni de stat ai timpului nostru, preşedintele Nicolae Ceauşescu, personalitate respectată în întreaga lume nu numai pentru puterea sa de muncă şi pentru creativitatea sa ca om de stat, ci, în acelaşi timp, şi datorită modului înţelept în care a contribuit la creşterea prestigiului ţării sale pe plan mondial." La Tokio, prof. univ. Takeshi Shimmura, apreciind în mod deosebit apariţia în Japonia a lucrării consacrate gîndirii preşedintelui Nicolae Ceauşescu privind pacea şi dezarmarea, spunea : „Fac aceasta în calitate de intelectual japonez, pentru mesajul său înalt umanist. Fac acest lucru pentru chemarea pe care cartea o adresează lumii în vederea lichidării mijloacelor de purtare a războiului şi, înainte de toate, a armelor nucleare." La New Delhi, primarul capitalei indiene sublinia că, prin activitatea neobosită a preşedintelui său, România este bine cunoscută astăzi în lume datorită iniţiativelor şi atitudinii sale ferme în problemele dezarmării, în primul rînd ale dezarmării nucleare. La Tel Aviv, în prefaţa lucrării apărute în semn de omagiu adresat preşedintelui Nicolae Ceauşescu, Yitzhak Korn scria : „Această ţară care poartă numele de România traversează acum o nouă epocă istorică. O epocă inaugurată acum mai bine de două decenii, în vara anului 1965, de lucrările Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român, o epocă de mari realizări, legate profund de numele preşedintelui ţării, Nicolae Ceauşescu." Iar la Ciudad de Mexico, Raul Duran Cardenas, preşedintele Clubului de presă „Primera Plana", redactor şef al ziarului „Novedades", arăta : „Originalitatea, clarviziunea şi profundul realism cu care şeful statului român analizează în această lucrare întreaga problematică a dezarmării sînt caracteristici ale întregii opere politice a preşedintelui României, Nicolae Ceauşescu. Activitatea sa neobosită pentru făurirea unei lumi a păcii şi colaborării este bine cunoscută pe plan internaţional".

Aurel Perva

SUB STEAGUL MARE AL PĂCII

Cînd vorbim despre pacea lumii, pentru pacea lumii, sub flamurile păcii lumii, noi românii avem sentimentul că ne împlinim şi o datorie patriotică. Acest sentiment vine din rădăcinile îndepărtate ale istoriei poporului nostru, dar şi din faptul că bărbatul ilustru care se află la cîrma ţării românilor, preşedintele Nicolae Ceauşescu, a înscris şi înscrie printre cele mai sacre îndatoriri ale contemporanităţii credinţa că pacea poate fi salvgardată.

Nu este prilej de întîlnire cu oamenii lucrători cu braţele sau intelectuali, cultivatori ai pămîntului sau trăitori în oraşe, oaspeţi de peste hotare veniţi la Bucureşti sau solie românească la nivelul cel mai înalt în mijlocul altor popoare, ca prin glasul conducătorului partidului şi statului nostru sufletul românesc să nu se regăsească, sub steagul mare al păcii, în lucrarea cea mai imperioasă pentru destinul planetei, cu un accent, chip şi timbru distincte.

Propuneri pentru dezarmare, pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru cooperare. Cum nu poţi să te impaci cu nici un fel de dezastre, vezi în aceste apeluri repetate la raţiune un sens nobil care e raţiunea de a fi a geniului uman. Înrudit cu aşezarea temeliilor primelor case şi temple între Carpaţi şi Dunăre, cu sădirea primilor arbori fructiferi, cu topirea şi separarea primelor metale.

Cum nu poţi să te impaci cu nici un fel de dezastre... Cu oameni omorînd oameni în enclave de întuneric ale omeniei : în fabricile de tristă memorie ale morţii, naziste, în pădurile coloniale unde încă, de sub foile de cort ale unei vegetaţii prodigioase, n-au fost scoase toate palatele sau altarele străvechimii, de care vorbesc aurii mituri, în răsturnările ciclonice, de pe mări şi tărmuri, de armate, pentru distrugeri „la sol", „în aer" a ceea ce priveşte vetrele, păsările, turnurile, rezolvările sociale ; cu bomba de plastic „uitată" într-un avion de pasageri pentru ca insi nevinovaţi, necunoscuţi, nebeligeranţi, de toate vîrstele sau cetăţeniile, să-şi sfîrşească brusc viaţa ca nişte efemeride ; cu privarea oricăror populaţii sau popoare de dreptul de a trăi conform cu voinţa lor pe pămîntul unde li s-au născut cîntecele sau de a avea o patrie ; cu experienţe atomice subterane — unde o vocaţie a grotelor cochetează cu un final a tot ce este deasupra, iarbă, fructe, linii de înaltă tensiune, poduri, vietăţi, arbori, nori şi seninuri — sau în locuri deşertice, unde aceiaşi stropi de oxigen şi hidrogen, aceleaşi ploi ale luminii spală şi primesc faţa rotundului ; cu plasarea pe orbite circumterestre a unor sateliţi războinici, plute şi hublouri ale neantului, de unde de fapt ar trebui să ne facă prin nopţi semne prieteneşti, ca zbateri de gene dragi, numai trepte şi scări spre castelele pline de poveşti ce se vor auzite ale stelelor : cu un nou val de ger, strigoi al iernii duse, care prin deplasarea capricioasă a cutărui front atmosferic polar ameninţă, „în regiuni de nord-vest", cu lapoviţă, cu grindină, cu ninsoare, credibilitatea, candoarea, debordarea feerică, în floare, roz, alb, galben, mov, portocaliu, roşu, a tuturor pomilor ţării ieşiţi ca la un maial, prin toate grădinile, pe toate potecile, clinele şi colinele, sub un murmur de nunţi.

În regiuni de nord-vest... Unde izvorăsc sau curg Someşuri, Bistriţe, Mureşuri, Crişuri, prosperind-zgomotind prin păduri, ogoare, braniştі, oraşe, croşetînd lacuri pentru hidrocentrale, înconjurate, traversate de Ţări ale Codrului, Lăpuşului, Oaşului, Năsăudului, Moţilor, Zarandului, Maramureşului, unde scot sunet nume de ieri şi de azi, Porolissum, Potaisa, Napoca, Appulum, Gilău, Sibiu, Prislop, Dâbîca, Poiana Horii, Pietre de Craivii, ale Fîntînelelor, ale vreunui Pintea, ale vreunui Crai, piscuri, pasuri, unde inima ştie un post de observaţie : Cluj. Sau un loc de amintiri, întîlniri şi deveniri. De amintiri, care sînt numeroasele-i muzee ; adăpostind vîrfurile de lance şi risniţele neoliticului, ceramică şi grîu şi bronzuri dintr-un interval Burebista-Decebal, semne ale formării poporului român, ale continuităţii şi convieţuirii cu alţi făuritori de bunuri materiale şi spirituale; podoabe ale portului, casei şi îndeletnicirilor etnografice; opere de artă plastică, datorate unor autori ardeleni şi din toate provinciile şi epocile, pictură, grafică, sculptură. De întîlniri, între cei care petrec şi cei care preiau ştafete de gînd în institute de învăţămînt şi de cercetare, dar şi între cărţi rare din avutul umanităţii, numeroase şi frumoase în sanctuarul bibliotecilor. Universitară, a Academiei, sau, dacă ne gîndim la nestemata verde care-i Grădina Botanică, o rezervaţie naturală de poezie dar şi de ştiinţă, între toate specimenele florei care preamăresc şi definesc Pămîntul şi exaltă mai iscusit decît harfele poeţilor rezervele inepuizabile de sublim şi divin. Şi deveniri... O vastă angajare industrială preocupată, ca şi în celelalte judeţe, să-şi potrivească produsele, sortimental şi calitativ, cu cerinţele sociale şi ale unei competitivităţi mondiale ; un ritm al construcţiilor edilitare neslăbit, intensificat, înaintînd dinspre verticalele cartierelor noi spre fundaţiile vechii Cetăţi, unde are a îmbina armonic funcţionalitatea modernă şi o mai mare preocupare de artistic particularizat, de învecinarea cu volutele stilurilor arhitectonice anterioare, din linii şi culori ; un proces, în sfîrşit, de prefaceri şi mutaţii în planul conştiinţelor, nici el exclusiv al zonei, în raportări la dezideratele unei societăţi care se construieşte pe sine şi caută să-şi corecteze mereu imaginea între ideal şi real, ca parte integrantă şi distinctă a unei legităţi cu sigilii de străvechime.

Nu poţi să te impaci cu nici un fel de dezastre... Cînd o rachetă, sub semnul bun al lărgirii ariei cunoaşterii, minuţios pregătită pentru start, supravegheată de mii de ochi de arguşi electronici, de la pupitre în tulburătoare pilpîiri, de mii de inteligenţe şi convertiri tehnice ale raţiunii umane, memorii matematice şi operaţii vizînd viteze cosmice, dotată cu tot ce face posibilă viaţa umană în exteriorul spaţiului terestru şi ascultarea, pipăirea, scormonirea, citirea astrelor numai presupuse, echipată generos cu oameni, bărbaţi şi femei, arătată în direct în orice casă, pentru că nimic nu pare a nu fi fost supus unui prealabil, liniştitor control, cînd un asemenea mesager de progres e posibil să se desfacă dintr-odată contrar oricărei aşteptări într-un nor de foc, oraş din poveste pedepsit sau terifiant spectacol sadic pentru locuitori din infern — ce garanţii, de cine date, să asigure că dispozitive aparent perfect stăpînite nu s-ar putea abate de la regulă, într-o secundă, într-o foarte mică secundă funestă, la fel ?

Apelurile frecvente româneşti pentru pace, exprimate în foruri democratice largi, inspirate de preşedintele ţării noastre, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, în conformitate cu o îndătinată simţire şi concepţie nedesmînţite prin istorie, pentru acţiuni practice, realiste, menite să diminueze cît mai mult pericolul unei de sine obşteşti nimiciri, sînt „foi de-argintărie," cum ar spune Tudor Arghezi, împărţite darnic, ce cad şi în „sufletul" literaturii. Faptul că România este coautoarea Rezoluţiei care a dus la investirea anului 1986, de către O.N.U., cu menirea de a contribui la reducerea armelor clasice şi moderne şi a cheltuielilor incalculabile pe care le presupun, la eradicarea focarelor conflictuale existente şi la extinderea zonelor denuclearizate pînă la suprafaţa întregului glob, faptul că România s-a pronunţat atît de mult pentru retragerea rachetelor cu rază medie de acţiune din Europa reafirmă opţiunea pentru un sens ziditor care este şi al cuvîntului din „tinda noii lumi", de la „fruntarii ale nelimitatului şi necunoscutului". Sintagme din poezia românească şi din poezia universală îşi dau mîna pentru o solidaritate în spirit, împletirea lor ca inele de iarbă putînd continua la infinit. În ciuda tuturor contrastelor, tuturor dezastrelor care avertizează — ploi cu gheaţă sau ploi cu cenuşă — o solidaritate în fapte încă este posibilă, o asumare lucidă, spun repetatele apeluri româneşti, cele care au de purtat rod, dar şi magnoliile şi nuferii care stau la taifas cu îndrăgostiţii şi cu lacurile, spun tinerii şi bătrînii, spun ţările sărace şi naţiunile înfloritoare, spune însăşi clima tuturor meridianelor şi paralelelor, spun munţii încrederii.

O spunem prin cuvintele noastre simple, de părinţi şi copii, de producători materiali şi spirituali, prin năzuinţi şi prin cărţi. Dar mai răspicat e încredinţată lumii prin cuvintele conducătorului şi statului nostru, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, ilustrul bărbat politic român, angajat sub acest mare steag.

Aurel Rău

REVISTA STRĂINĂ

● **DORIŢI UN CÉZANNE,** un Renoir, un Degas, un Modigliani ? Nimic mai simplu: La Paris pe strada Faubourg Saint-Honoré, alături de butici luxoase, a fost deschisă recent o galerie de artă care produce şi vinde... falsuri. Proprietarul galeriei este Daniel Delamare, fost negustor de textile.

Delamare a alcătuit un grup din 20 artişti plastici care se îndeletnicesc cu copierea lucrărilor impresioniştilor şi cubiştilor, fauviştilor şi ale altor modernişti. Lucrările realizate de cei 20 nu se deosebesc cu nimic de cele originale şi nimic nu ar trăda faptul că preţurile sînt mult mai mici. De pildă, un Toulouse-Lautrec executat de ei se poate cumpăra cu 25 000 de franci în timp ce originalul s-a vîndut cu cîteva zeci de milioane franci. „Fotbalistul" lui Rousseau costa 18 000 franci în timp ce originalul este apreciat la o jumătate milion franci, pentru „Tahitience" de Gauguin nu este nevoie să plătească 12 milioane franci, la Delamare el se vinde cu numai 27 000 franci.

Cumpărătorului i se aduce la cunoştinţă că este vorba despre o copie, lucru confirmat şi de inscripţia de pe tablou care confirmă că este vorba despre „o copie autentică". Delamare are specialişti, cei care pictează Kandinski nu se amestecă în pictura lui Gauguin etc.

Fiecare amator de artă ştie deci ce cumpără. Nu se admit reduceri sau măriri de dimensiuni. „Copiile mele sînt unicat, spune Delamare, şi cumpărarea lor reprezintă o inteligentă investire de capital..."

● **LA MOSCOVA** au apărut primele două discuri din seria „La concertele lui Vladimir Visoţki". Cele 17 discuri ale antologiei vor cuprinde aproape toate apariţiile semnificative pe scenă ale lui Visoţki pe parcursul a unui deceniu şi jumătate.

Editorii antologiei, actorul Vsevolod Abdulov şi scenaristul Igor Sevţov, realizează înregistrările pe baza unor materiale din surse diverse : înprimări oficiale şi înregistrări făcute de admiratori ai artei lui Vladimir Visoţki. Primele 250 cîntece pe care le va conţine antologia, au fost înregistrate în anul 1967.

● **ŞI ÎNCĂ O ŞTIRE** referitoare la Vladimir Visoţki. Cunoscuta actriţă franceză de teatru şi film Marina Vlady a publicat la Paris volumul „Vladimir sau zborul întrerupt" în care înfăţişează momentele importante ale cîsniciei ei cu popularul actor şi cîntăreţ sovietic, pe fundalul relaţiilor sovieto-franceze din perioada 1971—1980.

Amintim că Vladimir Visoţki a încetat din viaţă în vara anului 1980, în ziua deschiderii Jocurilor Olimpice, găzduite de Uniunea Sovietică.

● **JEAN LOUIS TRINTIGNANT,** cunoscut actor şi regizor francez de film şi teatru a revenit pe scena unui teatru după o întrerupere de 28 de ani. El şi-a făcut o intrare triumfală, alături de Nicole Gracia în piesa lui Gibson, „Doi pe un balansoar", montată pe scena lui „Théâtre de la Madeleine".

● **ÎN ULTIMA PERIOADĂ,** tot mai multe stele ale ecranului îşi aduc aminte că au... amintiri, şi scriu. Katherine Hepburn a publicat recent o carte plină de farmec şi umor despre perioada în care a lucrat, sub conducerea marelui regizor John Huston la turnarea filmului „Regina africană".

O altă mare actriţă de demult, Olivia de Havilland, care locuieşte de mai mulţi ani într-un hotel parizian, scrie în prezent o carte în care va descrie amintirile ei din timpul filmărilor la „Pe aripile vîntului". Cartea urmează să apară pe piaţă în anul 1989 cînd se vor împlini 50 de ani de la naşterea unuia dintre cele mai mari filme din istoria cinematografiei.

● **AU TRECUT 185 DE ANI** de la naşterea (în 1803) a lui Alexandre Dumas, unul dintre cei mai mari scriitori ai literaturii franceze şi universale, dar el continuă să fie una din prezenţele cele mai căutate de fiecare nouă generaţie de cititori. Publicarea tuturor scrierilor lui ar însuma circa 500 de volume, după calculele unor specialişti în materie. A scris drame, comedii, romane, însemnări de călătorie, memorii.

Dar Dumas nu lucra singur, el dispunea de un adevărat atelier liberar, în genul celui care în ultimele două decenii l-au făcut celebru şi milionar pe scriitorul american Arthur Hailey, autorul romanelor „Roţile", „Aeroportul", „Medicamentul". În acest atelier s-a născut şi ideea uneia dintre cele mai cunoscute şi răspîndite dintre lucrările lui Dumas „Cei trei muşchetari". Ideea romanului a pornit de la fostul profesor de istorie August Maquet, „lucrător" în atelierul maestrului, care a cunoscut nu numai cartea de aventuri a lui Pierre de la Porte, valetul Annei de Austria dar şi „Memoriile domnului d'Artagnan", o biografie fictivă a unui nobil gascon, al cărui autor a fost Courtilez de Sandras. Lucrările acestuia din urmă erau inspirate din realităţile şi întîmplările de la curte şi din familiile aristocratice, fapt care l-a adus două condamnări la Bastilia.

Maquet a structurat edificiul romanului pe care apoi l-a... consolidat şi definitivat „constructorul de catedrale", Dumas.

„Cei trei muşchetari" a apărut în anul 1836 în foileton în jurnalul parizian „Siècle" şi a devenit repede foarte cunoscut. Prima ediţie a romanului apărută în anul 1844 a cunoscut un adevărat triumf. În cei 144 de ani care au urmat, romanul a fost tradus în aproape toate limbile pămîntului, a fost dramatizat, transpus pentru marele şi micul ecran.

● **SĂPTĂMÎNALUL AMERICAN** „New Yorker" a publicat într-unul din numerele sale de la sfîrşitul anului trecut o ştire prin care îşi informa cititorii că, în perioada 1930—1950, 50 de scriitori americani au fost urmăriţi de F.B.I. întrucît cărţile lor aveau un caracter subversiv.

Ernest Hemingway era considerat de F.B.I. drept alcoolic şi comunist ; Sinclair Lewis şi Pearl Buck au fost suspectaţi pentru că sprijineau lupta pentru drepturi cetăţeneşti ale populaţiei de culoare ; Truman Capote era vizat pentru că era „agent al revoluţiei cubaneze". Printre suspecţi au mai figurat William Faulkner, John dos Passos, Thornton Wilder, Tennesse Williams, Thomas Wolf, Nelson Algren şi alţii.

„New Yorker" a obţinut datele respective din arhivele F.B.I. înformîndu-şi cititorii că, de fapt, urmărirea scriitorilor continuă.

● **„BĂRBAŢII** au falsificat istoria literaturii engleze", afirmă Dale Spender, scriitoare feministă australiană, care trăieşte la Londra. Această frază figurează în volumul ei, „Mamele romanului", apărut în capitala britanică anul trecut. Teza ei este următoarea : la originea romanului, în secolul al XVIII-lea se află femeile.

Spender a găsit influenţe ale prozelor scrise de femei în lucrările lui Defoe, Swift, Byron şi alţii.

De ce au fost scriitoarele uitate aproape fără excepţie ? se întreabă — şi întreabă — Dale Spender. Ea este de părere că vinovate de această situaţie sînt canoanele literare din secolul al XVIII-lea, fondate aproape în exclusivitate de bărbaţi, canoane care dau întîietate operelor bărbaţilor.

● **DUPĂ REPARAŢII** care au durat 15 luni, „Théâtre des Champs Elysées" şi-a deschis din nou porţile. Acest teatru este legat de numele multora dintre marile personalităţi ale culturii universale. Aici şi-a început cariera baletul lui Daglev, compozitorii Debussy şi Fauré şi-au dirijat aici, în premieră absolută, lucrările.

Decorurile şi costumele pentru acest teatru au fost realizate, între alţii, de Picasso, Picabia, Léger.

Noua scenă de la „Théâtre des Champs Elysées", a fost inaugurată, ca şi în 1913, anul fondării teatrului, cu opera „Benvenutto Cellini" de Hector Berlioz.

Ritmuri solare

Alexandre Amprimoz devine cetăţean al Winnipegului abia în 1974 (este născut la Roma la 14 august 1948 şi urmează studii la Aix Marsseille, Windsor, Toronto, Ottawa şi Western Ontario) şi — creaţia lui poetică — este o fericită întîlnire a lumii metaforice mediteraneene cu cea a soarelui zăpezii, o scriitură înclinată spre meditaţie într-o expresie de acută sensibilitate ; este un colorist sudic peste un limbaj precis şi un stil degajat de „naked poetry" reportericesc, în care sînt intarsiate motive nostalgice, o tristeţe solară generată de anii copilăriei. Profesor de literatură franceză şi canadiană la Universitatea din Manitoba, poet bilingv, licenţiat în matematici şi ştiinţe, cu doctorat în franceză şi în filosofie, cunoscător, în plus, al limbilor italiană şi spaniolă, Alexandre Amprimoz este o pledoarie pentru ceea ce trebuie să fie scriitorul acestui sfîrşit de mileniu : sinteză între culturi şi pod de lumină între oameni. **„Cînt solar"**, volum antologic apărut recent din tiparniţele noastre, însumînd poeme din **„Chant solaire", Selected Poems** (Selecţie de poeme), **„10/11 poeme", „Ice Sculptures"** (Sculpturi în gheaţă), **„Fragments of Dreams"** (Fragmente de visuri), **„Conseils aux sinucidés"**, (Sfaturi pentru sinucigaşi) ne pune în faţa unei „poezii sfîşiate", cum îşi subintitulează autorul primul său volum, poetul în faţa vieţii printre **„chipuri care şterg cu buretele lumina / aducînd iarna"**, unde **„parfumul tău / a rămas agăţat de telefon / fir al Ariadnei / în aceste birouri pline de negură"**, printre **„mere acre cu riduri fardate"** în care poetul **„îşi înfige dinţii / în simburii oboselilor voastre"**.

Şapte cînturi se constituie într-o profundă meditaţie asupra civilizaţiei Egiptului faraonic cu incizii şi trimiteri în imediata contemporaneitate. Este **Cîntul şolar** în care **„războiul e un medic ameţit de băutură/ şi suprafaţa pămîntului o grădină de cicatrice"** şi **„Ploaia este o tobă care face / să danseze rădăcinile / sumbre flori ale mormîntului meu"**, iar **„Strip-teaseuza venită din nord de Miami / avea mersul graţios al caravelelor / din vechime şi visam şi eu să devin val / ca să-mi sparg sufletul / de pielea ei sub valurile ţesute din secrete albe şi roze"**, un imn vital, chtonic înălţat vieţii de zi cu zi, omului transparent în lumina zilei, iubitei al cărei păr **„şerpuieşte / în marea neagră a oglinzii"**, poetului-eretic pentru care **„numai omul sculptat de orele de latină / Poate scrie poeme cu pămînt şi oase dureroase"**, poeţilor **„care vindem pe nimica toată"** şi **„imblînzim maimuţe de porţelan / cu ajutorul vînturilor putrede"**.

Adesea în poezia lui apare tehnica memoriei involuntare, conotări muzicale de Ezra Pound ori elemente ale poeziei sud-italiene, organizîndu-se într-o construcţie lirică de profundă originalitate peste care, ca o notă permanentă, pluteşte imperiul copilăriei **„în zăpada atingerilor / unde degetele copilului / inventează gazele / muzica îşi pălmuieşte tăcerea"**. Condiţia poetului este o mare arie de simboluri pentru că **„muzica metaforelor / ne invadează mintea"** şi **„fără simboluri / am fi noi inşine viriţi în colivii /** (superb spus) **şi oare numele nostru nu e şi el o invazie / dar închisorile au nevoie de ziduri înalte / nu de garduri conice de gheaţă / care se topesc primăvara"**. Poetul este cel care sondează cu cele mai ciudate instrumente realul **„eu / care-ţi crăp foamea / izbînda cu labele ciocîrliei / cînd oglinda / şi criticii ating gîtul cald / al teroarei exagerării"**, locuri unde femeile îşi leapădă pruncii pentru că n-au cu ce să-i hrănească, locuri unde **„un conte-şi devoră copiii / un rege plăpînd şi blond / moare la benevento / şi nu departe de tine / ies din spital / femei golite"**, unde bogaţii politicieni aplaudă mirosul cărnii alterate care pluteşte în aerul oraşului, unde **„plăpîndă respirarea fiinţilor"** este chiar graiul poetului, aici unde **„vioara era făcută din piele de elefant / iar pe punte / florile îşi şterg nasul fără ruşine // clapele pianului abia de sînt atinse / iar mirosul cărnii stricate care putrezeşte în aer / îi determină pe bogătaşi să aplaude / e atît de întuneric încît a trebuit să bag soarele în buzunar..."** prin locuri unde picioarele poetului **„singerează de atîtea numere"** şi **„buzele"** i s-au **„umflat de atîtea litere"** unde-i singur, **„fericit ca singurătatea"**.

Motivele copilăriei, ale creşterii sale prin geografia lumii (se întrevăd uşoare tangenţe cu poezia lui Valéry Larbaud) mereu regăsind vocea mamei în memorie, sînt prezente în inima poetului Alexandre Amprimoz **„sub forma memoriei simple şi pure"** rătăcind prin **„civilizaţia de gheaţă care piere sub povara pietrei"**, alcătuind din cuvinte superbe **Sfaturi pentru sinucigaşi : „han / cu o publicitate discretă / muzică distantă / nimic de rontăit / şi-ndureratul meu copac / ar trebui sădit / într-o piele zbîrcită / într-o pădure / care abia începe a se înnegri / pentru a nu muri // ca să te miri în scalda zăpezilor /.../ pentru a nu muri"** — rost permanent al poeziei.

Prin selecţie, printr-o impecabilă traducere şi găsirea unor echivalenţe în limba română pe măsură, cartea de poeme **Cînt solar**, datorată regretatului Virgil Teodorescu şi a excelentei traducătoare din poezia canadiană, Petronela Negoşanu, ne îmbogăţeşte cîmpul poetic şi se constituie într-o reuşită editorială din colecţia **Orfeu**, cu atît mai mult cu cît Alexandre Amprimoz este sincer interesat de fenomenul poeziei româneşti contemporane.

Ion Iuga

*) **Alexandre Amprimoz : „Cînt solar", Editura „Univers", 1987, 106 pag.**

SPORT Corespondenţă

Ion Brătică (Tg. Mureş). Mă întreabă dacă sînt prieten cu poetul Gheorghe Tomozei şi, dacă sînt, cum înghit eu ca Tomozei să scrie că A.S.A. va retrograda ?! Pe Tomozei, care-mi vine rudă pînă la umăr, aş putea să-l înghit şi nemestecat, mai cu seamă că miroase tot timpul a mere de Muscel şi a smeură de pe muntele Păpuşa, dar pentru că am trăit ciţiva ani frumoşi la Cîmpulung, unde el şi-a cumpărat două odăi, pictate parcă de Petraşcu sau H. Catargi, şi pe deasupra am şi lucrat şi am fost daţi afară, împreună, de la nu ştiu cîte reviste, îl iert, sau amîn îmbucătura. Plecat din Tîrgovişte, Tom a vrut să-i pună nervii la încercare lui Cornel Dinu, născut în acelaşi oraş. Şi pe urmă, superstiţios pînă în măduva oaselor, el crede că echipele care se vor duce de-a dura nu trebuie numite, fiindcă le dai o şansă pe scara norocului. După mine, două din cele trei echipe care vor lua calea spre mărăcini, mlaştini şi ciulini gurguieţi, sînt scrise cu var pe cer : C.S.M. Suceava şi Petrolul Ploieşti. Pentru locul trei se înghesuie la strungă încă vreo patru formaţii bune de muls pe toate maidanele. Dintre ele, cea mai periclitată mi se pare a fi Universitatea Cluj-Napoca pe capul căreia apasă de pe acum ghilotina, dacă ne gîndim că portarul Iaşko, accidentat, nu va juca întregul sezon şi că două din meciurile pe care le are de susţinut pe teren propriu o vor pune faţă în faţă cu Steaua şi Dinamo. Iar leii cînd găsesc iezi, ştim ce se întîmplă. De Rapid n-am pomenit nimic — cred în declaraţiile solemne ale lui Dumitru, şi de patru ori mai mult în lemnul de esenţă rară, cumpărat de la o familie de ebenişti, în care eu şi prietenii mei batem cu degetul îndoit (ni s-a jupuit pielea, ni se văd oasele) ori de cîte ori cineva îndreaptă spre Giuleşti ochi de uliu, gheară de vultur.

C. Davidescu (Vaslui) vrea să ştie dacă-mi e milă sau nu de echipele care retrogradează. O să-i răspund mai pe ocolite. La începutul lui ianuarie, aflîndu-mă în Spitalul militar, într-o dimineaţă am văzut pe fereastră un şofer, în civil — căciulă de astrahan, imitaţie, scurtă albastră, pantaloni maro şi pantofi negri pe care-i spăla cu mîna într-o margine de băltoacă. Vrînd să verific părerea ce mi-o formasem despre el, am deschis geamul şi l-am chemat mai aproape.

— Eşti de la oraş ? l-am întrebat.

— Nu, să trăiţi, sînt **provenit.**

Întrebarea pe care mi-o pui, stimate C. Davidescu (să trăieşti şi mulţi !) vine de la un **provenit** în ţara fotbalului. Mila are oasele sărate şi dacă-i lingi rănile, mai ales la vîrsta mea, îţi creşte tensiunea. De altminteri, cei năcăliţi de neputinţă singuri se tăvălesc prin cîmbru înainte de-a îmbrăca rotisorul.

S. Dumitrescu, dintr-a opta, fiindcă mai figurează un S. Dumitrescu într-a şasea (Turnu-Severin) e convins că fac tot ce se poate (şi mai ales ce nu se poate) ca să vîr în A pe F.C. Progresul Brăila. Cînd îmi petreceam nopţile de vară pe gîrlă sau dădeam la undiţă, înţrat pînă la brîu în baltă (frate-miu azvîrlea cu bombe fumigene ca să mă apere de ţînţari), unii oameni, furioşi că prindeam cîte un crap mai mare decît aceia pe care-i scoteau copiii lor, vorbeau că arunc în bulboane bolovani de trotil. Adevărul că nu vorbeau în dodii — îmi aducea trotil un văr de la Turnu-Severin. Deci, fiind amîndoi de la Dunăre, îi propun lui S. Dumitrescu să nu dăm nici-un cap de funie în mîna duşmanilor. Mai bine să le afumăm geamul cu luminarea ca să nu ne vadă cînd trecem pe strada lor cu buzunarele pline de mierle.

Fănuş Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

Biblioteca judeţeană MUREŞ TIRGU-MUREŞ

ANUL XXXI
6
(1 343)
Sîmbătă
6 februarie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SPIRITUL EPOCII

În ambianța și sub impresia manifestărilor omagiale, dedicate aniversării zilei de naștere și sărbătoririi a peste 55 de ani de activitate revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu, țara își consacră multitudinea eforturilor și străduințelor sale pentru îndeplinirea marilor obiective și programe adoptate de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului. S-a păsit în acest an hotărîtor al cincinalului avînd imaginea cît se poate de clară a stadiului în care ne situăm prin întreaga noastră construcție materială și spirituală precum și a perspectivei menite să contureze orizonturile largi ale anilor nouăzeci precum și pe acelea ale sfîrșitului de mileniu. Conferința Națională a partidului, evenimentul central al actualei etape, s-a pronunțat asupra unei vaste problematici economice și sociale, avînd ca principal accent impulsionarea îndeplinirii întocmai a liniilor directoare ale dezvoltării, perfecționarea și dinamizarea întregii munci care să consacre noi creșteri, noi acumulări în patrimoniul valorilor materiale și spirituale, astfel încît, în perspectivă imediată, România să se înscrie în rîndul țărilor socialiste mediu dezvoltate, sub semnul unei noi calități a vieții, a gîndirii și creației. Sub semnul propriilor noastre cerințe și posibilități, al acelei atît de vaste și prodigioase experiențe constructive care se remarcă deopotrivă în om și societate, în relieful uman, moral-politic și social al actualității care, în extraordinara sa dinamică, are un punct viu de reper — Congresul al IX-lea al partidului — și poartă pecetea de personalitate a unei epoci întru totul legată de numele, de lupta și viața conducătorului partidului și țării, **Epoca Nicolae Ceaușescu.**

Manifestările omagiale, sărbătorești, care au avut loc în acest răstimp de început de an și care au temeiul gîndurilor și sentimentelor noastre fundamentale, au avut menirea să releve încă o dată și cu cea mai mare putere de semnificație, însuși acest rost al trainicei și inseparabilei legături care există între toate generațiile patriei și prin care, într-un moment aniversar de amplă audiență și emulație națională, se exprimă însuși sufletul poporului, se aude bătînd însăși inima sa. Pentru că există această temeinică și însuflețitoare mîndrie, există acest temeinic și însuflețitor sentiment prin care munca și gîndirea în folosul țării au avut și au în această epocă o consacrare dintre cele mai adînci și mai rodnice, de ființa oamenilor și ființa țării fiind legate inseși ideile de libertate și independență, de unire și unitate, de dăruire și abnegație patriotică, revoluționară. Contemporani cu mari cititorii și participanți activi la înălțarea lor, iată dimensiunea de fapt a unei ridicări de conștiință care s-a petrecut la nivelul întregii țări și în lumina căreia știm deja atîtea despre viitorul nostru. Mesajele omagiale de felicitare adresate secretarului general al partidului spun de fapt totul despre acest timp și despre eroul care, în spațiul geografic și istoric al țării, l-a întemeiat cu mari și inconfundabile prefaceri economice și sociale, cu mari și inconfundabile prefaceri umane.

Sub președinția secretarului general al partidului a avut loc ședința Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. în care a fost examinat și aprobat Comunicatul cu privire la îndeplinirea Planului național unic de dezvoltare economico-socială pe anul 1987, an care, așa cum s-a apreciat, a continuat linia ascendentă a înfloririi patriei **în cea mai bogată perioadă de înfăptuiri din istoria multimilenară a poporului român, jalonată de prefaceri radicale în economie, în structurile sociale, în gîndirea și modul de existență ale oamenilor, perioadă care s-a impus în conștiința poporului nostru ca epoca de aur a României socialiste — Epoca Nicolae Ceaușescu.** Datele valorice ale comunicatului atestă creșteri economice și sociale care plasează cel de al doilea an al cincinalului într-o optimă poziție pentru îndeplinirea obiectivelor anului în curs, astfel încît, în climatul de muncă și angajare ce caracterizează această perioadă, să se așeze o bază temeinică realizării tuturor prevederilor care dau o configurație nouă, și mai profundă, mersului nostru înainte. Din această perspectivă se cer eforturi de maximă competență, implicarea tot mai activă a științei, a învățămîntului și nu mai puțin a culturii, a tuturor factorilor de conștiință activă, revoluționară. Prin prisma realității imediate ca și a rezultatelor care se cer în toate domeniile de activitate, așa cum deseori subliniază secretarul general al partidului, avîntul economic și social al patriei se hotărăște prin fapte, în fiecare zi, la fiecare loc de muncă. Rezultatele pe prima lună a anului încurajează un asemenea sentiment și demonstrează existența tuturor condițiilor pentru a transforma cel de al treilea an al celui de al optulea cincinal într-o platformă sigură a îndeplinirii tuturor obiectivelor și programelor adoptate de cel de al XIII-lea Congres și Conferința Națională ale partidului. Într-o asemenea optică și sub o asemenea largă semnificație s-au deschis în Capitală lucrările Plenarei Consiliului Național al Oamenilor Muncii avînd ca ordine de zi Raportul cu privire la prevederile Planului național unic de dezvoltare economico-socială, Raportul cu privire la activitatea consiliilor oamenilor muncii și Hotărîrea-Chemare a Consiliului Oamenilor Muncii.

Desfășurată sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu, plenara reprezintă un moment caracteristic pentru întregul ansamblu de activități la nivel național, în acea semnificație generală a funcționării sistemului democrației muncitorești-revoluționare, a dezbaterii cu poporul, pentru popor, a tuturor problemelor care privesc munca și viața patriei, sarcinile și cerințele înaintării pe mai departe pe calea progresului și civilizației.

Luceafărul

Constantin Nițescu : „Omagiu"

ISTORIA CONCRETĂ

— Însemnări de la Expoziția Națională Omagială —

Aplecați cu multă curiozitate asupra imensei machete ce domină marea sală cu coloane a Muzeului de Artă al Republicii Socialiste România, mii și mii de copii se perindă, în aceste zile, ca într-un pelerinaj sărbătoresc de iarnă, pe străzile și aleile, bulevardele și răspîntiile, parcurile și terenurile sportive, cheiurile modernizate străjuind Dîmbovița, podurile și piețele, prin impunătoarele edificii ale Bucureștiului de azi și de mîine, în atmosfera deopotrivă festivă și plină de semnificații istorice a acestei săli. Ochii le strălucesc de încîntare și de bucurie cînd își recunosc, pe machetă, cartierul în miniatură, magistrala sau chiar blocul în care locuiesc, arătîndu-l celorlalți cu o exuberanță și o mîndrie specifice virstei, de parcă ei înșiși le-ar fi construit, acolo unde se află, în mărimea lor naturală ! „Uite, ăsta e blocul meu !" sau „Asta-i școala noastră !" sau „Aici e stația mea de metrou !" sau „Aici nu e gata, mai este încă șantier !" i-am auzit comentînd, apreciind sau încercînd să identifice nenumărate puncte de interes, înghesuindu-se cu o anumită fereală, atenți să nu răstoarne vreun ghiveci cu flori, să nu deranjeze aranjamentele din plante decorative în lumina aceea riguros și artistic dozată, irupînd parcă din miile de exponate.

Copii și flori — acestea sînt elementele emoționale dominante în atmosfera generală de optimism și încredere, dragoste și recunoștință pe care o respiră șirurile nesfîrșite de vizitatori ai Expoziției naționale omagiale consacrată aniversării zilei de naștere și celor peste 55 de ani de activitate revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu.

După ce trec prin sala introductivă în expoziție, copiii întîlnesc, în plină lumină, chipul radios, plin de căldură părintească, al tovarășului Nicolae Ceaușescu, fotografiat în cerdacul casei strămoșești din Scorniceștii de obîrșie, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, între ale cărei majore preocupări învățămîntul și știința, educația socialistă și viitorul copiilor țării ocupă un capitol de seamă.

Există un schimb emoțional, permanent și

Alex. Rudeanu

Continuare în pag. a 3-a

IDEI ÎN MERS

Barocul originar

Retipărirea cărții lui Edgar Papu despre „Barocul ca tip de existență", în volumul „Despre stiluri" (Editura Eminescu 1987), unde figurează împreună cu alte cercetări majore dedicate de savant problematicii enunțate în titlu, dă posibilitatea unei situări mai exacte a importanței acestor studii, apărute pe parcursul ultimilor cincisprezece ani. Ele configurează o perspectivă unitară, de sinteză, asupra posibilităților stilistice a unor tipologii de nuanță ontologică ; de asemenea, indică o evoluție a reflecției românești în această atît de puțin cercetată problemă. O prezentare a concepției despre baroc a lui Edgar Papu, în comparație cu alte idei românești asupra acestui stil, este pilduitoare și demonstrează maturizarea punctului de vedere românesc asupra problemei, trecerea de la etapa superlativă ori impresionistă la cea aplicativă și analitică.

Primele și cele mai ascultate opinii despre baroc sînt cuprinse în asertiunile lui G. Călinescu, din „prolegomenele" la „Impresii asupra literaturii spaniole", intitulate, după o pseudo-structurare hegeliană, în triadă, „Clasicism, romantism, baroc". Barocul reprezintă, la G. Călinescu, o formă de artificialitate a creației, o epocă de tip crepuscular, o literatură „decadentă" în sens estetic ; opiniile lui Croce se răsfrîng cu bogăția de formule în descrierea călinesciană a barocului. În conformitate cu concepția lui despre stiluri, G. Călinescu susține că aceste trei constante tipologice (și barocul, deci) nu se găsesc „în stare genuină", puritatea lor fiind utopică, dar că ele se complinesc în aspirația individului. Sîntem clasici la amiază, romantici la miezul nopții iar dacă mai avem gustul improvizației, al ornamentării excesive a discursului putem, pe drept cuvînt, să ne considerăm baroci. Reacțiile baroce românești, dacă sînt posibile, sînt numai pasagere.

Față de concluziile călinesciene, punctul de vedere al lui Adrian Marino reprezintă formulări mai elastice, prima oară exprimate într-un eseu publicat în 1969 în antologia „Clasicism, romantism, baroc", împreună cu alte cercetări românești pe probleme de tipologie. Dezvoltat în „Dicționarul de idei literare", vol. I, el constituie o deschidere majoră a perspectivei, fără a nega total schema lui G. Călinescu.

După ce formulează unele ipoteze etimologice, Adrian Marino face o scurtă istorie a receptării noțiunii de baroc, distingîndu-l rînd pe rînd de „urît", de „grotesc", de „manierism", dar și de „clasicism" și de „romantism", pe linia ideilor avansate de G. Călinescu. În treacăt fie spus, acesta este amendat pentru ideea de „baroc — formulă intermediară" oscilînd între clasicism și romantism. Meritul incontestabil al lui Adrian Marino este de a fi trasat liniile directoare ale unui baroc românesc literar, avînd ca principali „protagoniști" pe Dosoftei (autorul unei „versiuni libere a prologului traducerii «Erofiliei»") Petru Maior, poeții Văcărești, Macedonski, Bolintineanu, Arghezi, Mateiu Caragiale, G. Călinescu (declarat ca atare mai intîi de Vladimir Streinu, apoi de Marino însuși), Leonid Dimov ș.a. Ca momente intermediare sînt reținute „romanele medievale" de tipul

Alexandru Pintescu

Continuare în pag. a 7-a

CĂRȚILE ANULUI 1987

Romanul povestitorului

Din poveste se întrupează istoria, se rupe din ea ca ideea din creier, ca gîndul din trăire, ca osul din carne. În istorie se înfiripă psihologiile, în povești trăiesc eroii. Romanul ne prezintă indivizi, povestea eroi. Istoria nu se poate scurge în poveste, nu face casă cu ea, se naște din negația ei. Pentru a se restabili echilibrul spiritului, neîmpăcat cu negația, se ivește romanul. Acesta preia funcțiile povestiarului.

Eroii lui Fănuș Neagu se încăpățînează să rămînă în povestariu, refuză să iasă din el. Și astfel se naște povestea în roman, o specie de scriere beletristică aparte, care poate să apară numai în culturile mediale, în mediile care refuză să se rupă de trecut, ies din el cu el cu tot.

Lumea lui Fănuș Neagu este somată de istorie să iasă din povestariu. Și cum refuzul ei nu-i pe placul timpului și al istoriei această lume se mută în roman cu poveștile ei cu tot. Astfel s-a născut „Scaunul singurătății". Cînd istoria ia chipul terorii ea desparte oamenii, îi dezbină, cultivă frica, îl pecetluiește pe fiecare în **scaunul singurătății.**

Povestariul îi adună din nou, transfigurează „scaunul singurătății" în **loc al vorbirii** și al mărturisirii, al regăsirii liniștite a binelui risipit în scurgerea fără hotar a istoriei. Pe tărîmul istoric al oarbei deveniri Lazăr Mantora are un flux psihologic nestrunit, ordonat de vectorul fricii și al mizeriei umane. Pe tărîmul poveștii, el apare, cu adevărul său convertit în simbol și cu numele schimbat. Este Leb Betleem, nume eponim, care-l înalță la impersonalitatea eponimă a arhetipului, în pacea acestuia, pe care-o poate aduce doar povestariul. Povestea lui Leb Betleem devine tot mai incoerentă pe măsură ce istoria își accentuează **teroarea.** Chiar procedeele construcției artistice

Ilie Bădescu

Continuare în pag. a 6-a

TEMEIUL SENTIMENTELOR

Forțe scriitoricești din spațiul spiritual al băniei se alătură atmosferei de adînc patetism național ce a caracterizat aniversarea Președintelui țării. Astfel, volumul **UN CTITOR DE ISTORIE, O EPOCĂ DE AUR. OMAGIU CONDUCĂTORULUI IUBIT,** apărut la Scrisul Românesc, este o măsură a talentelor individuale și a unui entuziasm colectiv în fața a două teme istorice cu putere de simbol : **Eroul** și **Ctitorul.** În jurul acestor nuclee de meditație artistică gravitează toate producțiile înmănunchiate în volumul de față : versuri, eseuri și reportaje sărbătorești. Sintetic, dedicația este prinsă de Ilie Purcaru : „La marele omagiu pe care țara îl închină conducătorului de ziua lui, Oltenia — unul din ținuturile cele mai ocolite, cîndva, de drumurile civilizației, azi cetate a noului, cetate a muncii, a culturii și științei, cu toate ferestrele larg deschise spre viitor — se alătură cu dragostea și recunoștința întregii ei ființe, urindu-i ani mulți, în sănătate și în putere, spre gloria României nemuritoare și a acestui nemuritor popor". (p. 18). Este și un prilej de aducere aminte : „Să nu uităm că-n tot ce-i astăzi / Nu e ceva ce ni s-a dat, / Ci pentru tot, Partidul, Țara / Și-atîți eroi au sîngerat // Să ne-amintim că-ntorși la viață / Pe-acest pămînt neodihnit / S-au tras cu trudă multe drumuri, / O țară nouă s-a clădit. / / Să spunem celor ce urmează / Că mersul nu a fost ușor / C-au fost și doruri dar și zbateri / Pe-acest de aur viitor" (Virgil Carianopol — **Cîntec de țară nouă,** p. 38). Tocmai de aceea, destinul Președintelui are aură de legendă : „Născut să-ntruchipeze lumina libertății / Pe temelii străbune, aici lîngă Carpați / S-a logodit prin fapte, spre binele cetății, / Cu soarta legendară a bravilor bărbați" (George Țărnea — **Ctitorul,** p. 19). Ceea ce presupune, desigur, meditații lîngă **însemnele** istorice ale țării : „Drapel, eveniment sonor / Și respirația mea vie, / Răsare din cuvîntul dor / A ta iubire de moșie. / / Biruitor în vijelie / Și pavăză a tuturor / Drapelul, cînt de ciocîrlie / Și falduri ce nu știu de nor / / Mereu în jurul tău feciori / Tot vin că tu le ești mîndria / Cu munții fruntea ți-o măsori / Și răsuflarea cu vecia / / Tu ce unești în trei culori / Silabele din România" (Marin Sorescu — **Cîntec pentru tricolor,** p. 44). Asemenea excursuri afective în simbolurile perpetue ale orizontului românesc de existență relevă, cu puterea evidenței, adevăratele dimensiuni ale angajării ce definesc **Omul profund :** „La originea iubirii de patrie / Stă actul iubirii de patrie // Fiindcă nu poți aspira o viață întreagă / Asemenea Lui / Să rămîi atît de profund conectat / La destinul patriei tale / Fără să n-o iubești cu nespusă ardoare... / / La originea iubirii de popor / Stă actul iubirii de popor / / Fiindcă nu poți nutri o viață întreagă / Privilegiul să fii / Asemenea Lui / Atît de intim legat de viitorul poporului tău / Fără să nu-l simți cu nespusă iubire / Atît de aproape de tine / Atît de în tine / Atît de al tău..." (George Popescu — p. 142). În fața **acestei** libertăți de a fi patriot — măsurată cu faptele și creația —

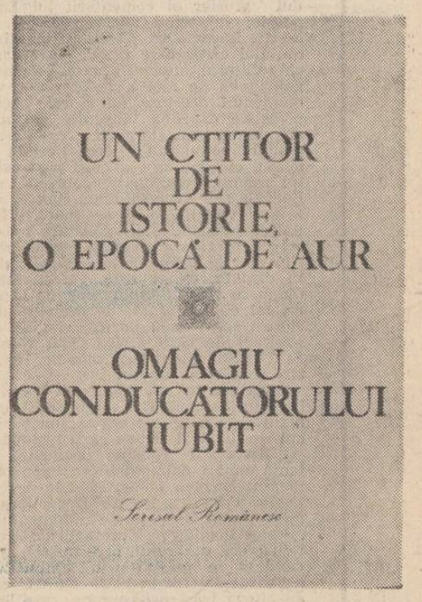

starea lirică își alege ritmuri aparte, căci, ne spune Ioana Dinulescu, „Mi se face poemul riu șoptitor, / matcă de lapte și matcă de miere, / cimpia încălzește la piept semințele, / lumina joacă-n văzduhuri transparentele-i sfere" **(Lumină de ianuarie,** p. 146).

Acest bilanț afectiv, prilejuit de aniversarea Președintelui Nicolae Ceaușescu, este puternic întreținut de numeroase texte menite să surprindă pilonii ce susțin prezența actuală a României în fața lumii. Astfel, Ilie Purcaru trece în revistă marile ctitorii (precum Canalul Dunăre — Marea Neagră, Transfăgărășanul, Metroul, modernele combinate ale siderurgiei, ale chimiei, cărbunelui și energeticii ș.a.) legate de numele Președintelui, insistînd pe metamorfozele postbelice ale uzinei „Electroputere" pînă astăzi, cînd sînt adunate locomotive, tractoare, automobile și avioane pe o singură platformă (p. 9—18). Asemenea inițiative de virf reține și reflecția lui Nicolae Băbălău (p. 33—37) ; Romulus Cojocaru (p. 39—43) — preocupat de istoria actuală a municipiului Drobeta-Turnu Severin ; Constantin Mateescu (p. 48—55) — cu al său itinerar istoric asupra zonei Rîmnicu

Vasile Macoviciuc

Continuare în pag. a 6-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Locuind în iarnă

Cînd scriu aceste rînduri, ninge împăcat în satul meu din Bucovina, un cuib de lumină răsărind în fulgerarea albului flori de gheață pe ecranul memoriei. Sunt dimineți orbite de ninsori nebune. Fulgii curg, căutîndu-se; avalanșa fluturilor besmetici, zburătăciți, ne scufundă în liniște, gustînd tihna pulsului rural, acolo unde — sub marmora zăpezii — crește în carnea pămîntului pîinea viitoare.

În catedrala iernii, ascultînd colindul ninsorii, ne reîntoarcem în copilărie. Zăpada, probabil, e chiar copilăria noastră. Setea noastră de candoare, neostoită, ninsoarea bună, prăvălindu-se în căldarea satului, ne provoacă amintirile, mai cu seamă acum cînd zăpezile întîrzie, cînd iernile despuiate rîvnesc blana albului ca o mereu necesară lecție de puritate. Copilul din noi — nu spun o noutate — locuiește în iarnă ; exilată în trecut, ea atinge, astfel, desăvîrșirea. Parcă altfel ningea cînd ne slobozeam de pe dealurile săniușului. Atunci, protejați de zăpezile pure, întrebările nu ne dureau; aș zice că nici nu existau. Viscolea cu vise. În sclipătul golului — cascada tăcerilor, albul fastuos, omăturile foșnitoare năruind liniști, pacea ceremonioasă înstăpînită, împărțeau fericirea fără hotare. Dar nici o iarnă (și trebuie să mărturisesc, trecut-au anii...) nu poate fi asemuită cu cele din Bucovina copilăriei mele. Doar o iarnă în Bucovina, acolo unde mai veghează casa părinților mei, este o iarnă veritabilă. Întotdeauna, ținutul Sucevei mi s-a părut un început de lume. Toate erau și au rămas ingăduitoare, blînde și liniștitoare aici, în sinul unei naturi curate, semănînd o pace odihnitoare, aducînd-ne mai aproape de noi înșine. Nicăieri altundeva nu mă încearcă această senzație de tărîm unic, îndestulîndu-mi sufletul; sau dorința de a bea aerul dulce, cu miros de finețe și cetină, ca într-atît de știutele locuri bucovinene. Aici te găsești aproape de cerul captiv în limpedele zilei cînd lumina gîlgîie, rotită lacom peste împărății vegetale, în izul pădurilor trezite. Aici, de pe spinarea uriașelor valuri de munți cuprinzi în geana dimineții bogăția lumii.

Adrian Dinu Rachieru

Continuare în pag. a 6-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Dimensiunea lirică

Personalitatea lui Valeriu Veliman este exprimată deopotrivă de activitatea de cercetător, de traducător din literatura turcă și de poet. Ca medievist, el este apreciat drept un turcolog strălucit, pentru calitățile sale de paleograf și de traducător al documentelor otomane redactate în secolul al XVIII-lea, impunînd un original mod de editare (v. cronica Cristinei Feneșan la volumul **Relațiile româno-otomane (1711—1821). Documente turcești,** Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, 1984, 795 pag. — în **Revista arhivelor,** nr. 2/1985, pp. 234—236). Tot în prestigioasa revistă citată (v. nr. 4/1986), Valeriu Veliman editează, pentru prima dată integral, cel mai important izvor otoman despre Mircea cel Mare, care e fragmentul din cronica lui Ibn Kemal, apreciat de cercetători ca fiind „cea mai importantă contribuție pe care un turcolog a adus-o vreodată cauzei prieteniei dintre popoarele român și turc" (Manole Neagoe — **Un moment de istorie românească,** în „Luceafărul", nr. 27/87). Nu de mult, a apărut opul masiv **Marele Mircea Voievod** în Editura Academiei R.S.R., în coordonarea conf. univ. dr. Mircea Mușat, unde tînărul savant figurează iarăși cu un studiu compact privind **Domnia lui Mircea cel Mare în viziunea istoriografiei otomane (sec. XV—XVII),** prilej strălucit de a edita izvoarele otomane despre domnia și personalitatea lui Mircea cel Mare, însoțindu-le de traducerea românească. Rigoarea paleografică, acribia științifică, setea de inedit îl recomandă pe Valeriu Veliman, pe acest teren, „drept turcologul de competență și dimensiuni cantemiriene, aflat în plină forță creatoare..."

La fel de impătimit e Valeriu Veliman și după opera scriitorilor turci contemporani, traducînd admirabil opere din toate genurile literare (indeosebi din Yaşar Kemal, Samin Kocagöz, Bülent Ecevit ș.a.), acoperind în această direcție, cu vădite disponibilități și competențe, un teren ce se așteaptă din plin valorificat.

Ca poet, Valeriu Veliman s-a bucurat încă de la debut de prestigioase aprecieri (Geo Dumitrescu, Cezar Ivănescu). Debutul editorial și-l face însă într-un **Caiet** colectiv al Editurii Albatros, cu versuri ce atrăgeau atenția prin densitate imagistică și printr-un fel de luciditate care strunește versul, disciplinîndu-l în minime enunțuri. Familiarizat cu tehnica haiku-ului ori cu dexteritatea stilistică a „catrenelor" persane (în general cu poezia orientală a ideogramei și a „guașei") V. Veliman reușește deseori, prin densitate și transparență expresivă **(Cu ochii larg deschiși,** Ed. Albatros, 1983), să cristalografieze un lirism elevat. Cultura, însă, are, în cazul acesta, o funcțiune secundă, dar și una de verificare axiologică. Poetul se simte împresurat de cuvinte ca o „oglindă umplută / de adîncul altei oglinzi" **(Miezul nopții în ochii zilei)** și e încercat de o năzuință a lucidității extreme ce-i potențează condiția dramatică. Aceste tensiuni contradictorii sînt, de cele mai multe ori, exprimate într-un stil aproape baroc : „valurile au ris / pe buzele înecaților", „la gura sobei /

Z. Cârlugea

Continuare în pag. a 6-a

●În acest număr : ● Cronica literară de M. Ungheanu ● „Viața și vocația de constructor" de Radu Aldulescu ● Proză de Gabriel Iuga ● Poeme de ● George Țărnea ● Corneliu Zeana ● Alecsandru Văduva ● Vasile Preda ● Geo Călugăru ● Acasă de Fănuș Neagu

Biblioteca Județeană
MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

ION ROTARU: «O istorie a literaturii române»

III

Orice istorie, deci și o istorie literară, presupune evenimentele, personalitățile care le exprimă, tensiunile antitetice care polarizează atitudini și mobilizează la acțiune. Cînd A. E. Baconsky, pentru a ne limita doar la **Dezvoltarea poeziei** așa cum ne propun secțiunile din **O istorie a literaturii române** de Ion Rotaru, respinge modul grosier al comentării lui Eminescu și a poeziei lui, cînd același refuză condamnarea lui G. Bacovia ca poet decadent împotriva curentului critic care osîndea o asemenea poezie, cînd viitorul autor al **Fluxului memoriei** denunță goliciunea de idei a reportajelor versificate în momentul acestora de glorie, aceste inițiative polemice exprimă tensiunea definitorie a unui moment literar. De partea cealaltă se aflau exegeții reductivi sau ireverențioși în ton cu Eminescu, comentatorii dispuși să treacă la capitolul rebuturi decadente, „putrefacte", poeți ca Bacovia sau Arghezi, după cum și autorii reportajelor versificate și susținătorii lor în teorie. Astfel de manifestări polemice fac evident faptul că literatura română postbelică are o istorie, deci și evenimente și personalități și mize în dispută, ea nu este, va să zică, un simplu dulap cu cărți. Simplu spus, de o parte s-a voit un fel de literatură, de cealaltă alta. Din tensiunea celor două poziții, vizibilă chiar în anii covîrșiți de cărți scrise după rețete, se toarce firul istoriei literaturii române. Rămîne să-l găsim în cărțile care încearcă s-o consemneze.

Dacă n-a reținut momentul ieșirii de pe scena literaturii române a majorității scriitorilor români care o ilustraseră strălucit pînă în primii ani de după al doilea război mondial, **O istorie a literaturii române** schițează totuși existența unui eveniment literar prin capitolul „Momentul Nicolae Labiș, Pleiada deceniilor 7 și 8, explozia lirică". Pentru **Dezvoltarea prozei**, simetric, i-ar corespunde „Momentul 1955—1957", „Bietul Ioanide", „Moromeții", „Groapa". În pofida erorii autorului, care insistă asupra lui 1955 ca dată de apariție a „Bietului Ioanide", care a apărut de fapt în 1953, cele trei cărți de proză au citeva trăsături comune, care le dau dreptul de a marca împreună un moment. Dar cartea tocmai acest aer comun al cărților în cauză nu-l descoperă și nici nu ne spune de ce anii 55—57 sînt un hotar și ce despart ei. Situația este identică cu cea de la **Dezvoltarea poeziei**, unde „explozia lirică" presupune antitetic o „implozie lirică", nedefinită însă nicăieri ca atare. Dimpotrivă, predecesorii „exploziei lirice" sînt tratați cu mai multă atenție și lărgime de spațiu decît reprezentanții „exploziei lirice". Disproporția este, desigur, rezultatul lipsei de istoricitate a cărții, a dezinteresului pentru dialectica dezvoltării literaturii postbelice. Nedefinindu-se termenii care se confruntă sau înfruntă, relieful de idei și valori literare își pierde unul din criteriile prime.

Importanți după Labiș sînt, la Ion Rotaru, Gheorghe Tomozei, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ion Gheorghe, Cezar Baltag, Constanța Buzea, Ana Blandiana, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Petre Stoica, Romulus Vulpescu, Horia Zilieru, Petre Ghelmez, Anghel Dumbrăveanu, Grigore Hagiu, Florin Mugur, Florența Albu, N. Dragoș, Mircea Ivănescu, Gh. Pituț, Ioanid Romanescu, Dan Laurențiu. I-ar urma o a doua generație în cadrul aceluiași mare val liric în frunte cu Cezar Ivănescu, Dumitru M. Ion, George Alboiu, Mara Nicoară, V. Mazilescu, I. Nicolescu, Ileana Mălăncioiu, Grete Tartler, Daniela Crăsnaru, Florica Mitroi, Ioana Diaconescu, Paul Tutungiu, Adi Cusin, Dan Mutașcu, Marius Robescu, N. Prelipceanu, Dan Verona, Mircea Florin Șandru, cu o preferință finală : Mircea Dinescu, alături fiind Corneliu Vadim Tudor. Este, de fapt, vorba de ceea ce s-a numit uneori „generația Labiș", uneori „generația Nichita Stănescu", noțiune absentă din capitolul „Momentul Labiș", deși îi urmează un altul intitulat „A doua generație"... Veniți din cercuri formative diferite (N. Labiș, Gh. Tomozei, Ion Gheorghe vin din școala de literatură, iar Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Marin Sorescu de pe băncile facultății de filologie etc.) toți acești poeți au o aspirație comună, care le dă dreptul de a fi o generație literară. Izbitor la toți poeții de vîrf ai acestei generații este că apar și se impun fără tutori, fără mentori, fiecare dintre ei fiindu-și propriul mentor. E o „generație fără dascăli", care la literatura română pe cont propriu. Proprie tuturor acestor poeți este restituirea unui orizont literar părăsit, fiecare străduindu-se să „reinventeze" poezia și literatura română pe liniile ei de forță impuse în perioada interbelică și mai înainte. Astfel este „Cartea de recitire" a lui Nichita Stănescu, astfel este „Zoosophia" lui Ion Gheorghe, astfel volumele lui Gh. Tomozei cu o studiată caligrafie lingvistică scoasă din cartea veche, astfel „Poeme" de Marin Sorescu etc. Scriitorii acestei generații cantonează ostentativ, emblematic, în universuri literare anterioare, exemplul dintîi dîndu-l Labiș cu ciclul sadovenian, pentru ca la cei mai mulți comilitoni ai acestei generații să devină vizibilă o coordonată eminesciană, uneori mărturisită prin predilecția sau admirația față de „Odă în metru antic". Abundența „exploziei lirice", — majoritatea membrilor acestei generații sînt prolifici, — își are o explicație și în nevoia de a acoperi „implozia" anterioară. Reversul acestei trepidante activități literare este și stingerea mai înainte de vreme a unor reprezentați ai generației. Insurgentă și polemică în chip implicit, generația Labiș, are, datorită înconfortului pe care l-a creat și-l creează în continuare, dezavantajul de a fi privită ca intrusă și inclasabilă. Sigur este că în urma acestei manifestări de vitalitate literară s-a produs intrarea sau reintrarea în literatură a celor care au tăcut, din diferite motive, în perioada anilor cincizeci.

Ce are comun Nicolae Labiș cu poeții care l-au urmat, ce a rezistat la ei din moștenirea lui, **O istorie a literaturii române** nu ne spune și în acest capitol ca și în altele fiind vorba de o succesiune de fișe independente și deloc de intuirea fluxului comun al literaturii de generație. Există o relație subtilă între Nicolae Labiș și Nichita Stănescu, după cum și cu Ion Gheorghe sau cu Adrian Păunescu, cu Gheorghe Tomozei și cu Ioan Alexandru cu Grigore Hagiu și Marin Sorescu, care toți concep literatura pe care o scriu ca pe o misiune, definită altfel de la poet la poet. Iar numărul celor care concep poezia lor ca pe o misiune în sensul în care o gîndea Nicolae Labiș și primii labișieni nu se oprește la ei. Dar și în cadrul acestui moment, al acestei pleiade și explozii, autorul apelează la jocul de cuburi, care pulverizează imaginea organică a momentului literar. (Modelul jocului de cuburi în istoria literară este contagios, așa încît l-am văzut recent pe poetul Adrian Păunescu folosindu-l în creionarea unui episod de istorie literară recentă, din care schiță reiese — prin același joc al cuburilor — că, deși contestat vehement și public pentru ideile sale, un scriitor poate fi ușor aliniat altuia elogiat vehement și public pentru ideile sale de aceeași sursă. Dialectica fenomenului literar viu este și aici confuzionată printr-o uniformizare idilizantă.) Fixați în rama generației Labiș, atît Petre Stoica, cît și Mircea Ivănescu țin de alte filiații literare. Grigore Hagiu face parte din prima formație, cea mai fidelă, a labișienilor, locul lui firesc fiind lîngă Nichita Stănescu, după cum cel al lui Gheorghe Pituț s-ar fi cuvenit să fie lîngă Ioan Alexandru, iar al Ilenei Mălăncioiu în descendența cel puțin parțială a lui Ion Gheorghe. Autorul cărții desparte artificial pe Ioanid Romanescu și Dan Laurențiu de Cezar Ivănescu și Mircea Ciobanu, deși aceștia pot fi acceptați foarte bine împreună. Inexplicabilă este și prezența lui Petre Ghelmez printre labișienii de vîrf, deși nu s-a ilustrat ca atare prin poezia lui. Dar n-ar fi singura situare nemotivată din **O istorie a literaturii române.** Din capitolul care începe cu Nicolae Labiș, lipsea caracterizarea de generație, aspectul unitar al acțiunii acestor poeți, sufletul, cu alte cuvinte, ale acțiunii lor literare.

Dacă vom apela la criteriul numărului de pagini acordat fiecărui poet în parte în această încercare de istorie literară, vom obține următoarea așezare : „mai întîi Adrian Păunescu cu 26 de pagini, apoi Nichita Stănescu, circa 24 pagini, urmat de Marin Sorescu, 17 pagini și Mihai Beniuc, cu 16 pagini, vin apoi la rînd : Șt. Aug. Doinaș cu 15 pagini, Nicolae Labiș cu 14 pagini, Radu Stanca cu 13 pagini, Miron Radu Paraschivescu, Geo Dumitrescu, Ioan Alexandru, cu 11 pagini fiecare, Eugen Jebeleanu, Radu Boureanu, Romulus Vulpescu, cu cîte 10 pagini. Sub zece pagini au: Ion Gheorghe (9), Maria Banuș (8), Cezar Baltag, Ana Blandiana, Gh. Tomozei (7) etc. Oricît ar fi de mecanic, procedeul rămîne grăitor, pentru că ne oferă scara de valori literare a autorului cărții. Dar aici apar și semnele de întrebare. De ce poeții exploziei lirice sînt așezați ca tratament sub poeți ai fenomenului pe care manifestarea lor îl contestă („implozia lirică") ? Este într-adevăr Gh. Tomozei atît de departe de Radu Boureanu pe cît o arată treptele despărțitoare fixate de cartea lui Ion Rotaru ? Locul oferit lui Miron Radu Paraschivescu nu este un gest de favoare inexplicabil în plan strict valoric, față de mulți alți poeți mai tineri ? Care sînt evenimentele literare pe care le provoacă sau la care participă Miron Radu Paraschivescu ? Care sînt operele lui literare care-l plasează atît de sus în optica lui Ion Rotaru ? Capitolul dedicat autorului **Cîntecelor țigănești** nu ne răspunde la aceste întrebări. Cu toate acestea M.R.P. se bucură de 11 pagini în carte, pe cînd un creator de eveniment literar (în dublul sens al ideilor și valorilor literare) cum a fost A. E. Baconsky, este expediat în jumătatea acestui număr de pagini. După război producția literară a lui Miron Radu Paraschivescu este neinteresantă valoric. Jumătate din spațiul pe care i-l acordă, autorul cărții îl ocupă cu analiza **Cîntecelor țigănești,** care nu fac practic parte din literatura postbelică. Labilitatea criteriilor duce la situări de valori cel puțin derutante.

În linii mari **O istorie a literaturii române** reproduce o ierarhie de valori fixată acum circa două decenii în urmă, scriitorii mai tineri negăsindu-și locul în ea. Configurația istorico-literară a cărții, atîta cîtă are, este o rezultantă a presiunii pe care au exercitat-o asupra autorului opiniile constituite, generalizate și diversele forme de succes literar. Lui Eugen Barbu, la a cărui „Istorie polemică" Ion Rotaru ține totuși să se raporteze, i se reproșează independența față de opinia constituită, generalizată. Asta face ca Miron Radu Paraschivescu, și ca el și alți membri ai generației lui, să ocupe în carte un loc disproporționat față de valoarea altor poeți din aceeași carte. Funcționează aici judecata de valoare moștenită din perioada dogmatică. Bucurîndu-se de o opinie bine constituită, imousă, de succes, deci, „Cercul literar" se bucură și de un tratament extins în **O istorie....** pe care nu-l are din păcate nici cercul scriitoricesc de la **Almanahul literar** și **Steaua**, clujenele, după cum nici cercul literar al singaporenilor. În primul caz se urmărește o linie de „succes" literar, în cel de al doilea și al treilea caz, unde faptul de istorie literară n-a fost omologat, n-a avut altfel zis „succes", istoricul literar nu reactionează reparator. Alte cazuri : poeți ca Grigore Hagiu sau Cezar Baltag, dezinteresați de orice formă de succes literar, sînt tratați ingrat în carte, deși rolul și valoarea lor împuneau o altă abordare. Nu mai e de mirare, din acest punct de vedere, de ce Adrian Păunescu este considerat de Ion Rotaru, cu citate bine alese, drept cel mai mare poet român de după război, atît timp cît succesul acestuia este în afara oricărei discuții. Poezia epatantă și poetii „glorioși" sînt la preț în **O istorie a literaturii române.** Tot succesul, vilva făcută de „cenaclul de luni", ca și presiunea „opiniei universitare", la care Ion Rotaru ține, explică atenția acordată acestui cenaclu universitar, singurul prezent în **O istorie...** Eugen Barbu nemaifiind la modă, cenaclul „Nicolae Labiș" condus de el nu este nici măcar pomenit în carte. Chiar acolo unde există un consens asupra valorii, dar în răspăr cu moda, autorul se ține de ultima. Deși-l afirmă explicit pe Ion Gheorghe între cei mari ai „momentului Labiș", prezentarea poeziei acestuia este făcută din unghiuri minimalizante, fără intuiția întregului. Aceeași este partial situația lui Ioan Alexandru și, surprinzătoare pentru că poetul se încadrează predilecțiilor autorului cărții, Tudor George.

Este greu de distins în acest adevărat „cuotor al lui Nastratin" de judecăți literare o judecată proprie emanată exclusiv de la autorul cărții. Dar o opțiune există totuși : între A. E. Baconsky și Miron Radu Paraschivescu, Ion Rotaru — ne-o arată cartea — îl preferă pe cel de al doilea.

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

PRIMEJDIA FACILITĂȚII

În acest nou volum*) semnat de Gheorghe Azap totul stă sub semnul **repetării,** de aici inegalitatea valorică a lirismului. Lîngă poezii exemplare, tensionate de drama existenței singulare, stau versificații care, dacă nu ar fi ușor puse pe seama unui amator cu oarecare experiență în versificație. Se repetă, deci, în **Ultimul exemplar** întregul arsenal de motive lirice întîlnite în volumele anterioare. Poetul este un însingurat și de aici existența sa duală — uneori de acceptare, alteori de revoltă împotriva acestei stări, încercînd o eliberare din acest spațiu prin catharsisul poetic. Singurătatea fiind la Azap o stare existențială și o stare poetică, interesează nivelul și intensitatea transfigurării ei lirice. Și acestea sînt sub cota celor din volumele de dinainte. „Singurătatea, iată, și mută-i și prosperă, / Golgiților-du-mi nervii și-al noptilor frunziș. / Nereușind vreodată să-i pun o barieră, / Mi-a subminat fervoarea, lovindu-mă pieziș. // Iar de-am crezut, prin vremuri, că totul e-ntr-o doară, / Nebănuind-o pusă pe cel mai crîncen rapt, / Ea, înmulțindu-și arma, căreia-i zicem : gheară, / Mi-a scormonit sălașul și m-a surprins inapt. // Singurătatea-i CRUDĂ ! Chiar de-l adaug pe FOARTE : / Și totuși n-am ansamblu de slove s-o demasc, / Și-mi pare veșnicia, altfel numită : moarte, / Prin care-mi deapăn forța, căreia-i zicem : vreasc. // Zadarnic mă înghesui în stările gregare, / Înfulecînd prin tîrguri un kil de basamac, / N-am sfinte hicleșuguri să-i știu scăpa de gheare / Și hăt la pîrlea-n praznic să-i dau de-a berbeleac."

Între un **prolog** și un **epilog** poetul închide în acest volum o poezie eterogenă. Alături de tema solitudinii, reapare erosul — fără frecvența și forța din celelalte volume —, apoi o seamă de poezii ce se conturează în explicații și justificări lirice. („Prin uz monotematic șablonizez iubirea : / Așa mi-a spus odată confratele estet. / Dar la această temă, cum alta-i nicăirea, / Eu nici că știu al'ceva decît să mă repet.") Cînd trece dincolo de aceste însemnări lirice, poezia lui Gheorghe Azap primește prospețimea versului spontan, dar inspirat, în care cuvintele curg într-o fonie ce a făcut specificul creației sale de la început. Poezia erotică este minată în subtext de ironie, ferind-o de regimul desuetudinii.

Dar volumul prefigurează și o altă linie a liricii lui Gheorghe Azap, cu contururile mai estompate de trecerea vremii, fără superbia eternului înrădăgostit. „Îmbătrînește plînsul. Mi-ar trebui toiag : / Să-l reazim și pe-acesta în sincer lemn uscat. / Cuvi-ne-se, probabil, de tot să mă retrag / Din sfera aerobă spre hăul din substrat. // Respins de ikebana sistemului solar, / Nici plînsul nu mai are un jilav conținut ; / Doar scrumul său arhaic, mărturisește clar / Că tocmai despre stele n-am drept să mai discut. // Îmbătrînește frigul pe care încă-l port / Între acizi nucleici și-n abătuți nuclei. / Mi-s fibrele constrînse să nu mai facă sport ; / Chiar și-un catren (acesta) abia îl mai închei. // Și nici o superbie nu-i chip să mi-o repet ; / Să bat cărarea-ntoarsă, nici o idee nu-i / Fiindcă numai forța celui mai dur magnet / Mă trage de centură către genunea lui." La Azap un număr mare de cuvinte din lexicul regional își face loc în poezie. Caută și gustă plăcerea rimei rare, cu unele cuvinte din sfere semantice îndepărtate. Unele expresii sînt folosite cu dublu sens — pentru valoarea lor sonoră în vers și pentru sensul figurat. Gheorghe Azap versifică ușor și la riscurile facilității poetul ar putea să fie mai atent.

Alexandru Ruja

*) **Gheorghe Azap : „Ultimul exemplar", Editura „Cartea Românească", 1987.**

STUDII

«MARAMUREȘUL ETNOGRAFIC»

Cunoscător privilegiat al Maramureșului, de origine maramureșean, distins etnograf și cercetător al ținutului din nord-vestul românesc, el însuși păstrător al creațiilor acestuia și organizator de acțiuni culturale recunoscute în direcția de mai sus, Mihai Dăncuș ne oferă o lucrare de referință în domeniu*). Cu atît mai mult cu cît în activitatea sa de conducere și îndrumare a Muzeului etnografic din Sighet, (atît de original prin concepția ce stă la baza acestuia), autorul și-a dat seama de imensa bogăție a creației materiale și spirituale maramureșene, și cu atît mai mult în munca pe care a întreprins-o întîlnim fericita conlucrare dintre cercetătorul de vocație și stăruitoarea lui aplecare din ființă către o înțelegere dinlăuntru a fenomenului etnografic. Era firesc să se procedeze în acest mod, deoarece Maramureșul reprezintă o vatră etnică originară, care focalizează diversitatea unor forme specifice de viață, cu note caracteristice, definitorii, evidente în vestigii de o neîndoielnică vechime, atestînd cu adevărat dăinuirea și continuitatea. Către aceste dimensiuni ale creației maramureșene s-a aplecat Mihai Dăncuș, fie că e vorba de ținutul geografic și istoric al zonei, atît de distinct în aria pămîntului și istoriei românești, de șirul ocupațiilor tradiționale care aici își au obîrșia lor, de meșteșugurile și gospodăria țărănească, întemeiate pe practici milenare, sau de portul popular maramureșean, de o frumusețe fără egal, ca să încheie acest synopsis cu manifestările unei culturi trăite, atît de statornic așezată în obiceiuri ce adeveresc frumosul fără virstă al vieții.

Înțelegem astfel că lucrarea lui Mihai Dăncuș ne deschide o perspectivă de ansamblu, atotcuprinzătoare, despre ceea ce a fost, este și poate fi variabila etnică a Maramureșului prin masiva concentrare de elemente specifice acestui ținut, probînd dăinuirea și rezistența lui istorică și culturală, dincolo de obișnuit. Asupra acestor aspecte insistă autorul acestei valoroase lucrări, ca o lucrare, aș spune, de referință, dezvăluind caracteristicile zonei etnografice Maramureș, în contextul unei continui racordări a problemelor la cursul istoriei culturii. Din acest punct de vedere, Mihai Dăncuș are tot dreptul să afirme că „zona etnografică Maramureș este o străveche vatră românească, cu istoria dăltuită în lemn și în piatră, în suflet și în verb". Îndemnul afirmației ne duce mai departe spre o redescoperire contemporană a lumii maramureșene, mai corect spus, a unei creații autentice, prin care s-au perpetuat motivele de durată ale culturii românești în genere.

Oprindu-se, de pildă, la locuința țărănească, specifică Maramureșului, Mihai Dăncuș o pune pe aceasta sub semnul unei „civilizații a lemnului", evidentă, prin tradiție, nu numai la sate, ci și în mediul urban, iar dacă acest tip de locuință, arată autorul, „a rezistat pînă în zilele noastre și s-a dovedit viabil se poate concluziona că pînă să se ajungă la acest «model» au trebuit cel puțin 4—5 secole". Este pusă în lumină o bogată terminologie a casei, inscripțiile de pe meștergrindă, atestînd un înalt grad al măiestriei lucrului în lemn, dar și al vechimii organizării familiilor satului maramureșean. Într-o formă monumentală, cu totul deosebită, apare această „civilizație a lemnului" în bisericile de lemn ale Maramureșului, asupra cărora își îndreaptă atenția autorul, arătînd importanța lor într-un context istoric dat și în perspectiva documentelor de cultură care s-au păstrat aici.

Să mai adăugăm că lucrarea beneficiază de o bogată ilustrație, caracteristică zonei etnografice a Maramureșului, adusă pînă în contemporaneitate. Oricum, cartea lui Mihai Dăncuș se înscrie ca o contribuție fundamentală, prin originalitate și interpretare, în seria de lucrări publicate de editură pînă în prezent.

Vasile Vetișanu

*) **Mihai Dăncuș : „Zona etnografică Maramureș", Editura „Sport-Turism", București, 1986.**

CRITICĂ

ÎNCERCĂRI ÎN «ARHEOLOGIA CULTURII»

În dezvoltarea fiecărei științe apar momente de discontinuitate și de suprapuneri venind din limitele temporare ale cunoașterii, așa încît, într-un tablou aproape demoralizant, anumite energii creatoare par să se fi consumat zadarnic. Contribuția Mariei Carpov*) ținînd de **arheologia culturii,** urmărește să preîntîmpine, pentru domeniul considerat încă nou al semioticii, o astfel de situație și să stabilească dimensiunile originalității, dejucînd pretenția unor teorii de a-și revendica modernitatea și actualitatea în spațiul unor adevăruri dezbătute cu mult timp înainte.

Incursiunea în istoria poeticii reliefează tentativele științelor de a instaura un model dedus de lingvistică perfect adecvat la analiza textului literar. Ea începe cu descrierea contribuției aduse de cele trei lucrări monumentale ale secolului al XVII-lea francez : „Discurs despre metodă" (Descartes) ; „Gramatica de la Port Royal" (Arnault — Lancelot) și „Logica" (Arnault — Nicole). Dintr-o astfel de perspectivă sînt analizate diferitele teorii ale simbolului, cu distincțiile tradiționale : semn-simbol, conotație (idei accesorii) — denotație, semnificație — sens, grad zero al scrieturii — limbaj figurat etc.. Trebuie subliniat totuși că, deși poartă subtitlul **Coordonate analitice,** deși anunță în citeva rînduri un sistem de referință original, cu funcție integratoare, studiile Mariei Carpov evită tușa esențială a problematicii propuse, constituindu-se ca un jurnal de lectură : absența perspectivei de ansamblu generează interpretări unilaterale, barate de numeroase spații de incertitudine. Căutînd să stabilească, cu ajutorul operelor convocate la lectură, mecanismul intim al genezei textului („Considerațiile mele — constatări, sugestii și foarte multe interogații — se situează în cadrul **genezei textului**") autoarea nu pune semnul întrebării, din perspectiva lingvisticii actuale, nici modul în care s-a stabilit statutul limbajului figurat, considerat indispensabil poeziei.

Din poetica sentimentală a lui Du Bos este specificat scopul poeziei ca vizînd realizarea „acelui limbaj adecvat visat de poeți, asemenea celui originar, limbaj al zeilor, al regilor, caracterizat de — iluzoria — motivație maximă".

Între timp, G. Frege, neamintit în **Captarea sensurilor,** lansase în semantica logică principiul contextualizării înțelesului. Plecînd de la acesta se pare, Du Marsais face distincția, nuanțată ulterior de Benveniste și de școala pragheză, între sensul static și cel dinamic al cuvintelor, între sensul de dicționar și cel din contextul unei fraze. Saussure a demonstrat că semnul este arbitrar în raport cu denotatul real, dar că, în sistemul tuturor semnelor unei limbi, el capătă valoarea tuturor relațiilor pe care le stabilește, dobîndind astfel o motivație internă. Acesta este, probabil, prin anticipație, raționamentul după care Du Marsais ajunge la concluzia că motivația internă a semnului este concretizată la nivelul relațiilor actualizate în frază : prin urmare, sensul oricărei fraze este motivat și deci figurat. De aici constatarea rămasă celebră că „nu se află nimic mai obișnuit și mai răspîndit decît figurile în limbajul oamenilor... În Hală, într-o zi de tîrg, se fac mai multe figuri decît se fac zile de-a rîndul prin adunările academice". Du Marsais n-a explicat însă de ce se pierde motivația frazelor din textele academice și, mai ales, — ceea ce ar fi fost esențial — de ce poezia însăși se putea dispensa de limbajul figurilor. Maria Carpov nu selectează din acest punct de vedere problematica și, în reliefarea acelei tentative de realizare a unui text lingvistic perfect care să dea seama de analiza textului literar, nu propune dezvoltările semanticii transformaționale. În schimb, avînd în vedere, probabil, rezultatele mai moderne din fizică despre antimaterie, elaborează o teorie originală a textului **neseris : „Menționez, în sfîrșit, că obiectul meu** — sursă de reflecțiune — este **blanc-golul** tipografic, socotit ca atare în comparație cu

Ștefan Găitănaru

*) **Maria Carpov : „Captarea sensurilor", Editura „Eminescu", 1987.**

Continuare în pag. a 7-a

NOTE ● ATITUDINI

Un anacronism

● În nr. 11/1987 al revistei **Amfiteatru,** Vasile Popovici semnează un articol intitulat **Fețele medaliei** care se referă la cartea lui Edgar Papu **Despre stiluri** (1986). Criticul face parte dintre aceia care mai cred că între **universul naturii** și **cel al culturii** există o prăpastie de netrecut, că — în consecință — între **ontologia generală** și **ontologiile particulare** sau **regionale** orice punte de legătură e definitiv compromisă. Este adevărat că mentalitatea aceasta a fost multă vreme maladia principală a spiritului european, care a culminat cu nefericita opoziție, de iz teologic, dintre **materie** și **spirit (natură** și **cultură** etc.). Pe bună dreptate, J. Needham vorbea de un **spirit schizoid** european, pe care însă marile spirite au știut întotdeauna să-l depășească. Unul poet ca Nichita Stănescu pomenita disjuncție îi aparea, termenul e cam dur, „o barbarie de tip inferior didactic". **(Respirări,** 1982, p. 301). Evident, nici Nichita Stănescu și nici Edgar Papu n-ar putea gîndi că **natura** și **cultura** sînt unul și același lucru. E vorba, firește, de structuri ontice diferite, antinomice — în multe privințe —, dar și complementare, în același timp. Însă, așa cum precizează G. Lukács în **Ontologia existenței sociale,** rădăcinile ontice ale orizontului culturii și civilizației vin din **natură.** Ignorarea acestui adevăr elementar se plătește scump, cu eșecul izolării într-o extremă sau alta (recte **estetism** sau **sociologism vulgar,** cînd e vorba de artă). O victimă este și Vasile Popovici, care, în chip simptomatic, proiectează propriile nedumeriri și fragilități de viziune în lucrările lui Edgar Papu. Principala obiecție pe care i-o face V. P. lui Edgar Papu este că, în mod eronat, acesta ar căuta rădăcinile fenomenelor spirituale în natură. I se pare o pură aberație să corelezi **viziunea romantică,** bunăoară, cu **existența vegetală.** Marile îndrăzneli ale gîndirii vin tocmai din **conexiuni** surprinzătoare, pe care mințile obișnuite n-au cum să le vadă. Poate că Edgar Papu ne-a deschis un nou orizont pe tărîmul științelor spiritului intuind similitudinile tulburătoare dintre stilurile fundamentale și „profunzimile lumii materiale", ca să-l invocăm pe un alt mare gînditor contemporan, Mihai Drăgănescu. Este adevărat că Edgar Papu nu și-a propus ca obiectiv să dezlege misterul „intermediarului" dintre natură și cultură și de aceea polemistului i s-a părut că teoreticianul derivă **direct** stilurile din cele trei regnuri ale naturii. O inteligență cutezătoare nu s-ar fi grăbit să respingă ceea ce pare șocant (vorba poetului : „Rele-or zice că sunt toate cîte nu vor înțelege..."), ci ar fi făcut un pas mai departe decît înaintașul său. Evident, nu poate fi vorba de vreo obligație !

Uitarea rădăcinilor noastre firești vedem bine la ce poate să ducă în lumea de azi. Edgar Papu e un savant de largă respirație umanistă și cărțile sale poate că trebuie citite și ca un mesaj testamentar adresat celor ce vin. Nu Edgar Papu este acela destinat să piardă și nu-mi imaginez că s-a simțit umilit de limbajul mustind de suficiență și trufie al unui literat care, gîndind pe urmele altora, se vede în postura penibilă de a descifra în gîndurile savantului „rătăciri protocroniste". O astfel de **etichetare** pe ton închizitorial aduce aminte de anecdota povestită odată de Mihai Ralea. Două studente de la fizică purtau o discuție în contradictoriu. Nemaiavînd replică, la un moment dat, una dintre ele a pus capăt astfel controversei : — „Așa îmi trebuie mie, dacă stau de vorbă cu o tuberculoasă !"

E un mod de a suspenda orice modalitate de dialog pe care totuși l-ai acceptat îngăduindu-ți să scrii despre o carte. Și atunci se recurge la cea mai lesnicioasă dintre soluții : etichetarea. Care, e drept, poate să facă impresie asupra celor neavizați — de unde și un oarecare „succes" al acestui chip de a face critică, dar din care în pagubă iese totdeauna adevărul. Această polemică a etichetării („rătăciri protocroniste" etc.) izvorăște direct din închiderea ontologică de care vorbeam. Or, nu de un dialog al surzilor avem noi nevoie astăzi. Cultura românească e un întreg a cărui înțelegere cere un minim efort de obiectivitate. Mai ales cînd e vorba de critică.

Theodor Codreanu

Întîlnirile Luceafărului

SATU MARE : În zilele de 29 și 30 I a.c. revista „Luceafărul" a organizat o deplasare redacțională pentru întîlniri cu cititori și membri ai cenaclurilor din județ.

Au avut loc întîlniri la Liceul agro-industrial din **Livada** (unde elevele clasei a XI-a au prezentat un spectacol folcloric, laureat în Festivalul național „Cîntarea României"), la Casa de cultură din **Negrești-Oaș,** (unde gazde au fost membrii Cenaclului „Flacăra Oașului"), la Casa de cultură din Satu Mare, (la una din ședințele cenaclului „Afirmarea"), la liceul „Mihai Eminescu" din Satu Mare, (unde elevele școlii au prezentat un spectacol pe versuri de Grigore Vieru).

O temă asupra căreia s-a revenit în discuții a fost aceea a vieții de cenaclu și a raporturilor cenaclurilor cu revistele și editurile.

Au participat la aceste manifestări Ion Bala, Costel Berinde, Vasile Berinde, Ion Bolos, Gh. Glodeanu, Ioan Haiduc, Emil Matei, Vasi'e Mic, Ioan Nistor, Dumitru Păcuraru, Al. Pintescu, Viorel Rogoz, Ilie Sălceanu, Ovidiu Suciu, Vasile Tarța, Radu Ulmeanu, Ion Vădeu, Ioan Vintilă, Gh. Vulturescu, ca și Ion Iuga și Mihai Ungheanu din partea revistei „Luceafărul".

BRAȘOV : Cenaclul cenaclurilor — o formulă originală prin care se reunesc cenaclurile și cercurile literare din județul Brașov — și-a desfășurat, luna trecută, lucrările avînd ca generic „Omagiul de inimă și conștiință" adus conducătorului partidului și țării, eroicei și îndelungatei sale activități revoluționare. Vîrsta multora dintre aceste cenacluri numără exact anii care au trecut de la Congresul al IX-lea al partidului, fapt semnificativ pentru mișcarea culturală românească, pentru amploarea și vitalitatea fenomenului cultural-artistic actual. Membrii cenaclurilor au citit din creațiile lor iar simpozionul care a avut loc în continuarea lecturilor a relevat preocupări de o certă ținută și valoare artistică. Asupra acestora vom reveni într-unul din numerele următoare cînd vom publica selecții din lucrările susținute, precum și cele mai reprezentative creații — proză și poezie.

Din partea revistei noastre, la Cenaclul cenaclurilor a participat A.I. Zăinescu.

Desen de Mihaela Negru

L2 6 FEBRUARIE 1988

VIAȚA
ȘI VOCAȚIA DE CONSTRUCTOR

Presupunînd că ar exista cineva care n-a văzut și n-a trecut niciodată fie și numai pe lîngă efervescența vitală a unui șantier, e foarte probabil ca acesta să poată afla totul despre constructori doar din manifestările culturii contemporane. Dintr-o colecție de gazete literare de pildă, din vizionarea producțiilor caselor noastre de filme și a nenumărate scenarii T.V., dar și vizitînd galerii de artă plastică ori frecventînd cenacluri literare. Scopul cunoașterii (constructorilor, a vieții și muncii lor) odată atins, va începe de la sine să se confunde, să se metamorfozeze cu drumul parcurs pînă la el, realizîndu-se astfel un cîștig îndoit : descoperirea unei realități prin intermediul artei și deopotrivă ivirea artisticului, perceperea lui în prezentul cel mai apropiat, înconjurător, permanent, și care ne interesează.

Am petrecut cîțiva ani buni pe șantierele de locuințe ale capitalei (ca zidar și zugrav, și continuînd desigur a-mi extinde policalificarea...), și ca unul ce lucrez pe șantierul din centrul Capitalei de la turnarea primelor fundații, îmi propusesem într-o vreme să spun despre constructori totul și încă ceva în plus.

Poate că mai mult întîmplarea, drumurile labirintice ale destinului și așa mai departe, m-au dus în urmă cu patru ani în incinta Antreprizei de Construcții nr. 4. Există nenumărate cazuri de întîmplări, nu-i așa ?, ce-au declanșat descoperirea unor vocații. Campioane de patinaj sau natație de exemplu, ce au ajuns să practice aceste sporturi în urma recomandării medicului către părinți, pentru fortificarea organismului și creșterea poftei de mîncare. Sau persoane ce nu și-au putut descoperi talentul poliglot decît în urma unui accident, silite să petreacă mai multe luni la pat, timp umplut cu învățarea limbilor străine... Aș curma aici apropierile și comparațiile, la înlănțuirea de întîmplări ce duc la împlinirea unui destin, rostul acestuia, de eveniment unic, irepetabil și fără nimic întîmplător în el. Fiindcă mi-ar fi greu să compar vocația de constructor cu vreun talent sportiv, artistic ori de altă natură. Și asta din mai multe motive ce nu se cer numaidecît amintite în totalitate, printre care și acela că în general existența celui ce muncește cu brațele, a făuritorului nemijlocit de bunuri materiale, include o gamă întinsă de aptitudini și talente, care prin meseria practicată sînt permanent ignorate și deopotrivă puse în valoare. În copilărie am trăit o vreme în preajma unui croitor, meseriaș de excepție, care lucra absolut orice și cam în ritmul unei secții de fabrică de confecții de mărime medie. Și astăzi mi-l amintesc pe acel om avînd o voce tenoră cum nu multe am auzit mai apoi ; deși fusese îndemnat de cîțiva cunoscători să persevereze în această direcție, el cu bună știință își ignora talentul interpretativ : foarte rar se îndupleca să cînte în prezența cuiva și o făcea de obicei în timpul lucrului, ceea ce fără îndoială că-i susținea randamentul ieșit din comun.

Pentru un arhitect însă, ar mai fi de înțeles să-l pasioneze pictura în timpul liber, după zece și uneori douăsprezece ore zilnice de activitate profesională... Pereții biroului șefului Antreprizei de Construcții nr. 4 erau înțesați de acuarele și schițe în cărbune. Arhitect așadar, și conducător al unui front de lucru în inima Capitalei, precum și pictor, laureat al Festivalului „Cîntarea României". Un chip tînăr, o privire cercetătoare, concentrată și totuși limpede mă măsura din dosul biroului, evaluîndu-mă parcă, dintr-odată din toate punctele de vedere, neslăbindu-mă o clipă în timp ce răspundea la telefon cu indicații precise. Nu era pentru prima oară cînd auzeam de schele tubulare, piaturi, transporturi de tronsoane pentru piaturi, panouri, grinzi, parapeți, cușaci, dar de acum încolo voi fi avut de-a face cu acestea în modul cel mai direct.

— Da, punctă arhitectul într-un moment de răgaz dintre două apeluri ale telefonului. Avem nevoie la schele de niște băieți zdraveni.

Nu-i anevoie de găsit băieți zdraveni în acest oraș, aveam să cumpănesc mai tîrziu. Totuși era nevoie de schelari, o nevoie acută după cît îmi dădeam seama mai mult decît de zidari, zugravi, dulgheri... Probabil o meserie care îndeosebi din aleși își alege. Deși nu știam mai nimic despre această meserie. Cît de curînd aveam să aflu cîte ceva, treptat aveam să aflu mai multe, și, ca o noutate în ceea ce mă privește, voi fi avut, revelația aș zice, că sînt mai puțin zdravăn decît arăt.

— Și încă ceva, mai spuse arhitectul. Și pe un ton confidențial, călduros : ai cumva rău de înălțime ?

— Nu... Adică nu știu. N-am prea avut de-a face cu așa ceva.

Bineînțeles, voi fi aflat-o și pe asta. Și că rău de înălțime e impropriu spus, spus așa pe jumătate dintr-un reflex verbal și pe jumătate deliberat, pentru a ocoli un simțămînt atît de intim prin omenescul său. E frica pur și simplu cea care. Frica de a nu cădea în gol. Dependența fizică și psihică de forța gravitației. Ea trebuie învinsă. Desigur, ei i se opune curajul. Aveam să constat că-i vorba despre un curaj atît de specific, încît ajunsesem a mă strădui zadarnic să-i găsesc alt nume. E cu totul altul decît curajul îndrăgostitului de a se mărturisi iubitei, sau curajul minerului coborînd în măruntaiele pămîntului, sau curajul boxerului în fața adversarului. Recurgem la nuanțe și la înlănțuiri mai lungi sau mai scurte de cuvinte atunci cînd un cuvînt nu poate cuprinde vastitatea unui sentiment sau realități simple, și poate rămînem cu regretul, dar și cu bucuria sentimentelor și realităților ce nu se lasă niciodată pe deplin dezvăluite, trăind dincolo de cuvînt, frază, sintagmă, ceea ce un scriitor ar fi mai în măsură să explice. Însă fiindcă aici era vorba despre constructori : munca lor e dură, aspră, bărbătească și așa mai departe. Ea se desfășoară cu predilecție sub cerul liber, la discreția intemperiilor de tot felul. Constructorii sînt niște oameni tari, după cum se spune, și cu tărie de caracter după cum se subînțelege, se și spune uneori, dar să ne ferim de șabloane...

Sînt niște oameni supuși omenescului poate mai mult decît alții, tocmai pentru că atîtea slăbiciuni firești li se supun lor, sînt învinse, înnobilînd, punînd în lumină calități ce par simple și anonime la prima vedere, și care privite din afară, tot așa pot părea după oricît de prelungite străduințe ale organului vederii. S-ar recomanda așadar, pe cît posibil, implicarea nemijlocită.

Ce-am simțit prima dată, avînd pămîntul ferm sub picioare și uitîndu-mă la un om care lucra la nu mai mult de cincisprezece metri înălțime ? El făcea un pas de un metru, dintr-o țeavă de un țol în alta, și încă doi pași, pentru a înnădi două țevi, și încă două, și încă, printr-o piesă simplă, numită nod, cu patru prezoane și patru piulițe pe care le strîngea la cheie. El punea un panou de doi metri lungime și lat de patruzeci de centimetri pe scheletul eșafodajului ce și-l construia deasupra capului. La intervale calculate probabil după felul cum se balansa schela sub greutatea lui, el găurea zidul cu spițul și ciocanul, căutînd un fir de armătură de care ancora schela cu o sîrmă de fier-beton de șase strînsă prin răsucire : el se sprijinea cu virful unui picior într-o țeavă de un țol și cu virful celuilalt picior într-o cărămidă ieșită un centimetru din rostul ei ; el se zguduia de bătăile ciocanului, avînd ambele mîini ocupate și împlintat într-un pas de circa un metru și jumătate deasupra a cincisprezece metri de cer, șaptesprezece, douăzeci, treizeci și cinci... El înălța rețeaua rară ce îmbrăca zidul încă neintrat în prima fază de finisare. El era primul, el crea front de lucru pentru zidari, zugravi, fierari betoniști, dulgheri, instalatori.

Ce am simțit atunci ?... Despre alpiniști, parașutiști, cascadori aflăm atîtea, din filme, fotoreportaje, cărți, încît foarte lesne ești tentat a crede că cel mai bine jocul se vede de pe margine (marginea terenului evident). Și-n plus, prea scurt a fost răgazul de a-mi asuma retorismul întrebării de mai sus. Ni se părea că el face o muncă de rutină, ceea ce în parte era adevărat, în măsura în care orice muncă și orice activitate umană se intersectează cu astfel de etape. Mi se părea o meserie la-ndemîna oricui, deși destule meserii făcusem pînă atunci și despre nici una n-aș fi putut spune așa ceva, nici portar sau paznic de pildă... dar asta, stringi patru piulițe, aranjezi un panou, cu mîna, cu piciorul, cum îți vine mai comod. Apoi, gesturile lui mi se păreau prea lente, șovăitoare... Cînd am urcat lîngă el să-l ajut dîndu-i la mînă cele trebuincioase lucrului, mi-am descoperit gesturi infinit mai lente, înnămolindu-se în golurile de cer după care bîjbîiau mîinile și picioarele, orbite de o dimensiune nebănuită a spațiului. Frica, curajul zbătîndu-se, agonizînd, la cincisprezece metri, șaptesprezece... El îmi vorbea fără ca eu să înțeleg ce spune. Înțelegerea și toate cele cinci simțuri își reveneau anevoie dintr-un soi de paralizie. El îmi vorbea : acum doi ani pe vremea asta s-a operat de hernie de disc. S-a hotărît greu să intre la cuțit, și cînd n-a mai avut încotro, dar acum e ca nou : chirurgii dau viață omului, dom'le, nici n-aș fi crezut ca eu să mai fiu om bun de muncă... Povestea filmul de aseară de la televizor, i-a plăcut, dar mai puțin sfîrșitul, parcă te lasă așa, nu știu cum să spun... Da, sînt unele filme care... Se sfîrșesc, vreau să spun că te lasă pe tine să-ți închipui sfîrșitul, e un procedeu interesant, și astfel încercam și eu să particip la conversație. El sărea direct la niște canari, într-o colivie ce-o ținea pe balcon, cumpărase totul duminica trecută. Și așa frumos ce cîntă ! Le imita fluieratul aproape fidel. Zici că ești în pădure la mine în balcon. Nu prea sînt canari în pădure, încercai. N-are importanță, se adună și vrăbii și rîndunici cînd le pun mîncare... El avea părul și mustața sure, avea în jur de cincizeci de ani, era zvelt și avea în mișcări delicatețe și-o precizie felină. Am un balcon mare, pot să joc fotbal cu nepoții în el. Am trei, unu de la fată și doi de la băiat. Trei băieți, de cinci, șase, și ăla mic de doi ani care numai cu mine doarme, nu mă culc pînă nu vine tatăl acasă, de nu mai pot să mai întîrzii și eu la o bere...

Piciorul, fii atent unde pui piciorul. Nu știu dacă am gemut sau am oftat sau am strigat, sau toate deodată. El întoarse chipul cu pomeți mușcați de arșiți și geruri, tăbăcit de intemperii. Zîmbea, și n-aș avea cum să uit vreodată zîmbetul acela. Mai va fi trecut o vreme pînă ce eu voi fi fost sigur că știu totul și încă ceva în plus despre constructori, însă nu voi fi niciodată sigur că pot spune totul.

Se construiește, construim — e una dintre cele dintîi și poate cea mai minunată realitate contemporană. De la o zi la alta chipul capitalei se schimbă, prefigurînd durabilitate și o estetică arhitecturală născînd o veșnică tinerețe. Pentru cel care trece azi pe porțiunea finisată a Bulevardului Victoria Socialismului, amplasarea noilor construcții în spațiul cu iz nostalgic din inima bucureșteanului, plin de încărcătura sentimentală a bătrînului oraș, această magnifică idee pe cale de a se realiza, devansează timpul nostru cotidian proiectîndu-ne ființa undeva dincolo de cumpăna mileniului trei, materializîndu-ne mîndria de locuitori și constructori ai unei metropole europene.

Radu Aldulescu

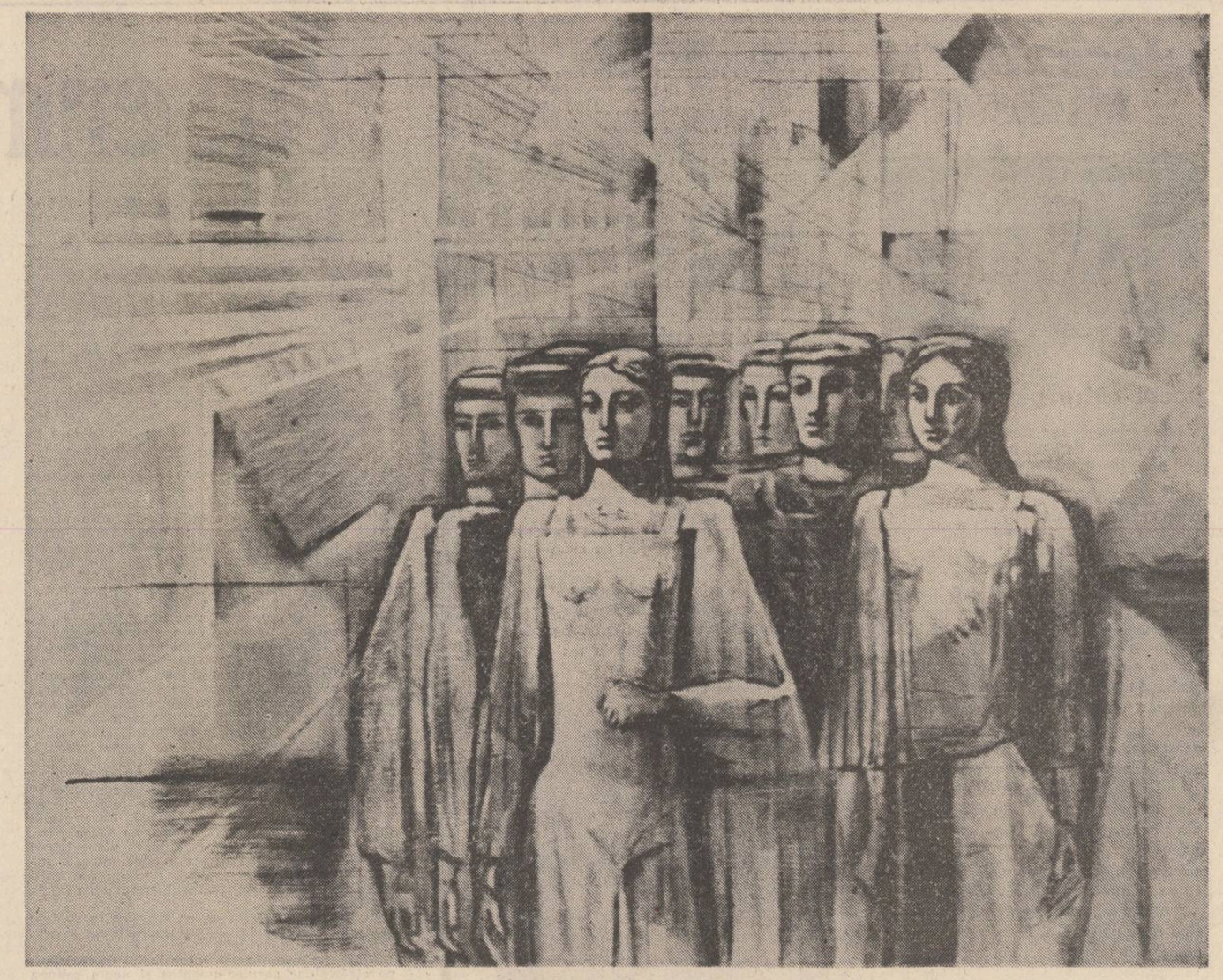

Geta Mermeze : „Constructori"

„MAGISTRALELE LUMINII"

Alături de redescoperirea României, prin ceea ce are acest spațiu ireductibil sub raportul civilizației și îi asigură continuitatea, scriitorul român năzuiește a comunica și o realitate contemporană cu el, aflată în schimbare și adăugind imaginilor de ieri, fundamentale, o pînză multicoloră a lumii românești de acum, înfăptuind **o sinteză în permanent** ; „noul" de astăzi e „tradiția" de mîine, această înșiruire de momente, exprimînd o românitate perenă, legitimează o civilizație și existența istorică a unui popor. „Cîndva, acest pămînt se numea Dacia Felix... Ce țară din lume n-ar fi fost fericită cu atîtea daruri și haruri, ivite sub lucrarea naturii și sub lucrarea multimilenară a omului ?" — așa se deschide (printr-o precuvîntare aparținînd, parcă, prin anonimitatea ei, unui spirit popular care aparține zilei de azi) un voluminos tom, de aproape 800 de pagini, intitulat „Magistralele luminii" (Ed. Eminescu, 1988), un document al istoriei românești contemporane, o cronică, de aspect colectiv, în imediat. „Dar România noastră, România socialistă, România revoluției din August, România Congresului al IX-lea al partidului, a vrut pentru sine mai mult" — așa continuă cronicarul predoslovia lui. „S-a aplecat cu infinită atenție asupra ei însăși, contemplîndu-și chipul în oglinda marilor aspirații de viitor. Și a hotărît că acest chip poate răspunde mai viu nădejdilor ce din veac scînteiază pe el. S-a inaugurat astfel era construcției unei noi geografii economice și — subsumată acestei construcții — era reconstrucției geografiei fizice. Consecințele acestui gigantic efort se cunosc". Și, într-adevăr, zicem și noi, ca și cronicarul timpurilor de azi : „un drum în Bărăgan sau în jos, în Dobrogea, un drum în Transilvania, în Bucovina, în Oltenia sau în Banat, în Maramureș sau în Moldova, toate aceste drumuri de miazăzi și de miazănoapte, de apus și de răsărit, ne vor arăta chipul nou al patriei. România Epocii Nicolae Ceaușescu devine o nouă Dacie Felix".

Emoția reporterului care străbate țara e într-adevăr profundă, sentimentul unei **geografii a grandiosului,** edificate de om, reiese de pretutindeni. Această lume a Carpaților și a Dunării de Jos, a Cîmpiei Române și a tuturor formelor, familiare, de relief se continuă, prin sforțarea unui popor liber și demn, într-o nouă geografie, **o geografie a oamenilor,** care va rămîne tot atît de multă vreme cît și marile edificii ale epocilor trecute și care, deopotrivă cu acestea, confirmă puterea de creație a unei colectivități trăind în unitate cu spațiul ei tradițional.

Geografia nouă e, mai întîi de toate și la o repede ochire, un peisaj nou și uriețesc dar, mai mult decît atît, se arată a fi o nouă formulă sufletească a acestor autohtoni cu existență neîntreruptă, de mai multe mii de ani, în această lume o civilizație a universalului, o intuiție a grandiosului ca soluție de existență istorică, o lume monumentală, un „nou clasicism". Această **clasicitate cotidiană** nu mai populează lumea cu monumente pe care sufletul doar le contemplă de la depărtare și cu respect, ea însemnează o clasicitate a vieții, clipa istorică de afirmație deplină a creativității unui popor.

„Magistralele luminii" este un repertoriu complet și o catagrafie impresionantă, o recapitulare a unei istorii contemporane definită de **homo faber.** Această imagine rezultată din impresionante fragmente începe a se constitui la București, în această „metropolă", sugerînd, cum zice Dinu Săraru, „o facere a lumii". Bucureștii sînt, într-adevăr, „locul natal al metroului", (Cornel Marandiuc), „O capitală pentru prezent, o Metropolă pentru viitor" (Florentin Popescu), viața de acum a orașului începînd printr-o „călătorie pe sub temeliile Cetății lui Bucur" (Ilie Tănăsache). Astfel de panorame de viață citadină, modernă, civilizată stau alături de acelea care descriu pe „Lotreni" (Valentin Hossu-Longin) și „generațiile Porților de Fier" (Pavel Perfil), „luceferii energeticii românești" (Mihai Caranfil), „Stelele din adîncuri" (Marin Negoiță), „orașe și văi" situate pe „Planeta Cărbunelui", ori acolo unde prin moderne alchimii, se naște lumina, o lumină a unei noi Geneze. E, în totul, un „anotimp al oamenilor", ridicînd o întreagă geografie a românilor la dimensiunea unei vieți demne și libere, desfășurînd, din „Dobrogea de aur" (înfățișată de Corneliu Leu) pînă în Dăbulenii sudului oltean (a căror monografie o face Ilie Purcaru) și de pe Someșul încărcat de istorie și peste Transfăgărășan, pînă în Cîmpia Română și în Moldova — această nouă „Românie pitorească" și, mai mult decît atît, fundamentală.

„Cadrul cel mare al noii geografii românești este acum în plină închegare" — scrie, într-un inspirat reportaj, Ilie Purcaru. „Realizarea lui reprezintă o victorie epocală — epocală fiindcă e produsul unei epoci, marcînd strălucit o epocă. E, poate, cea mai însemnată victorie a unui popor care, modificînd natura, se modifică pe sine". Iată un document de conștiință, definitoriu pentru scriitorul român de azi, care, descoperind România vremurilor noi, se descoperă pe sine și se așează în cadrele esențiale ale permanențelor.

George Traian Roman

Ceahlăul

Fruntea sa mereu senină
e izvor de vis și stele.
El privește-n zări statornic,
totdeauna neclintit.
Fulgerul nu-l inspăimîntă,
spulberă furtuni rebele,
fiindcă e în orice clipă
de-un popor de munți iubit.

El nu s-a ivit pe lume
dintr-o pură întîmplare.
A fost pisc, întîi, pe-o mare,
de val tulbure lovit.
Dar smulgîndu-se din ape
dornic de azur și soare,
spre înalt a tras tot plaiul
care-i astăzi înflorit.

N-a făcut și nici nu face
altor piscuri temenele.
El cu soarele vieții
pentru veci s-a înfrățit.
Este veșnic temerarul
fiecărei clipe grele,
iară liniștii și păcii —
Munte ca străjer vestit.

Constantin Atomii

În pragul Turzii

În nopți de toamnă inima-mi stă trează
În pragul Turzii și un gînd amar
Prin veacuri grele somnul îi veghează
Viteazului Mihai — cel legendar —

Istoria ce-a-nscris Călugărenii
Prin lupta unui milenar popor
Pe fiecare filă-n cartea vremii
A revărsat credința-n viitor.

Tribut plătit-am dragostei de glie
În răni și sfîrtecări ce ne-au durut
Dar inima pulsînd în veșnicie
S-a re-ntregit mereu precum un scut.

Chemare

Din vechi izvoare de hotare
Un riu nestăvilit străbate,
Tumult de oameni și de care
Spre Alba Iulia-n Cetate.

Sunați din trîmbițe de-alamă
Semnalul deșteptării sfinte
Ce ne-a unit și azi ne cheamă
La Alba, cum chema-nainte !

Deschideți porțile cetății
Să intre sutele de mii,
Făuritorii Libertății
Cei ai frumoasei Românii !

Cad funigeii de lumină
Peste unitele ținuturi.
Dreptatea ce-am luptat să vină
Va dăinui prin grai de scuturi.

Tăria țării încercate
E glia codrului de-aramă
Cu-adînci izvoare nesecate :
Obîrșia daco-romană.

Pe-altar de jertfe milenare
Trec generații -nnobilate
De-aceleași flamuri triumfale
Spre Alba Iulia-n Cetate.

Constanța Bădicel

Gravitatea Blajului

Furtună de blîndă lumină
Simbure mereu viabil
Al credinței noastre
În limba română ;
Te asemuiesc
Cu pîntecele cel roditor
Al mumei
Cu infinita lui gravitație
Ce ne adună viii
Ne adună morții
Din eclipsa vremelnicelor spații.
Ce altă emblemă pentru sacra-ți sorginte

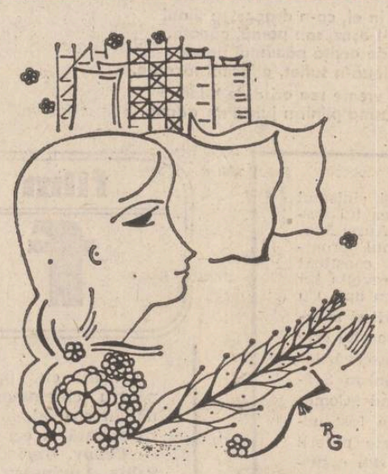

Desen de Raluca Grigorcea

Decît albele păsări
Ce-ți cîntăresc diminețile
Roua ce urcă prin vinele țărinii
În respirația cea mai curată a cetății...

Cetatea Transilvaniei

Văd o lacrimă cristalizată
Pe foaia de cort
Care te apără prin memorie
De cumplita secundă
Prin care ai trecut desculță ;
Privește oamenii tăi
Dublați de stele
Nu dau înapoi în fața lentilei
Prin care Cetatea se vede
În smaltul unei embleme de pace.
Privește făclia dintotdeauna cum arde
Deasupra mumelor trecute în eternitate
Mai înainte ca fiii lor să se nască...
Transilvania, biruitoarea mea luptă
Și nesfîrșitul fulger al singelui
Netemător pulsînd în veșnicii.

Templul Unirii

Un vrej de aur
Neatins de brume ;
Dar n-am intrat în el
Din alte zări !
Noi mierlele albastre
Neîncăpătoare-n raniți
Noi arborii cu frunza trasă
În săbii de oțel.
Pămînt ca un fruct din jarul credinței
Îți sunt steag,
Îți sunt scut
În decembrie cînd la Alba Iulia
Apa-vie din mortar de stele
În pașnice zidiri se alege.

Melania Cuc

Patria

Cu Patria în gînd de rid ori pling
seninul cer al inimii mă doare,
să-i fie Ei lumină pe pămînt,
să-i fie buza arsă de ninsoare...

Cu Patria în glas de cînt ori tac
cutez iubirea blondă, necercetat fior ;
îi beau setos din ochii-i pelinul fulgerat :
de dorul Ei sfiirea mi-i aripă în zbor...

Cu Patria în minte, cu Patria în vis
mă simt bogatul mire cînd inima culege
mireasma tinerită a florii de cais :
rănirea Ei mi-i boală, credința-n Ea
mi-i lege...

De-aceea port în suflet dorința de-a-i fi
mire ;
nemuritor în zodii sub românești cuvinte ;
nimic nu veșnicește al Patriei contur
ca dragostea de Ea. Luați toți aminte !

Theodor Răpan

Istoria concretă

Urmare din pag. 1

multilateral, între Președintele țării și tinerele vlăstare ale României de mîine, așa cum l-am deslușit, încă o dată, din chiar primele fraze rostite de tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea de la recenta Adunare solemnă omagială : „În mod deosebit doresc să adresez cele mai vii mulțumiri pionierilor și șoimilor patriei, tineretului patriei noastre, pentru cuvintele calde ce mi le-au adresat, care mi-au reamintit într-un fel de perioada de mai bine de 55 de ani cînd mi-am început activitatea mea ca revoluționar. Astăzi, copiii patriei noastre au asigurat tot ce e necesar pentru învățătură, pentru viață, pentru un viitor liber, luminos ; pot să gîndească spre visul de aur — comunismul, să-și propună și să realizeze cele mai măreț visuri".

Cu întreaga lor ființă deschisă spre cunoaștere, spre învățătură — cu expresia inefabilă și conștiința că participă la o vizită istorică nerepetabilă —, micii vizitatori se apropie de documentele, facsimilele și fotografiile expuse, citind cu atenție paginile biografiei de excepție ce se proiectează, atît de sugestiv și pilduitor, de la o secțiune la alta a expoziției. Am mai văzut copii vizitînd, „cu școala", muzee și expoziții. Niciodată însă și nicăieri n-am citit pe chipurile lor atîta pasionată curiozitate, atîta seriozitate și gravitate în receptarea și înțelegerea Istoriei. Noțiunile bine cunoscute din lecții, din cuvintele profesorilor și educatorilor, căpătau aici pentru ei concretețea unei iluminări miraculoase. Numai o demonstrație precisă și sublimată este capabilă să fixeze adevărurile mari ale vieții, și copiii din sălile muzeului participau la o asemenea lecție pilduitoare. Vedeau cum s-a făurit și se făurește Istoria, cine le-a dăruit copilăria fericită pe care o au, cu atît mai de preț, cu cît aveau acum și dovezile palpabile ale sacrificiilor, ale luptei revoluționare cu abnegație dusă chiar pentru ei.

I-am văzut coborînd veseli și zgomotoși din autobuze, avînd pe chipuri acea expresie lipsită de griji a copilăriei, înainte de a intra în muzeu. Și i-am privit la ieșire : pășeau pe trepte încă în ritmul în care, cu atîta răbdare, vizitaseră sălile, serioși și vorbind reținut, cu privirile întoarse meditativ înăuntru, vizibil maturizați.

Macheta miniaturizată din sala împunătoare cu coloane îi primea, în toate detaliile ei, la scara unu pe unu.

alecsandru vãduva

poem către părinți

și tot te-ndemni către părinți
purtînd parfum de lapte-n dinți
și-n gene zine zmei și prinți

de nu te-ar alunga fierbinți
pereții casei neclintiți
tot ai mai trece printre zimți
ca să te culci lîngă părinți

poem aproape lipsă

acest poem nici n-aș fi vrut să-l scriu
s-a năruit în mine un pustiu
de n-aș avea părinți nici n-aș mai fi
zîmbetul tatii lacrima de mumă
pe străzi mă născocesc contur de brumă

aceste versuri nici nu le-aș mai scrie
sînt doar schițat pe-un petec de hîrtie
desen nătîng și năclăit în vînturi
numai iubirea dulce de la frați
mă poartă peste pașii degerați

acest poem de fapt nici nu e scris
ca o sămînță doarme într-un vis
al pruncului aromitor ce-l legăn
cînd ne-om trezi n-oi mai simți cum arc
adînc prin umeri vîntul de la țară

poem popas

un somn posac mustește din genunchi
copacii și-au supt crengile în trunchi
iar oasele prin carne se preling
se-ncurcă curbubeie printre gene
și-n singe se topesc bulgări de lene

ascund la subțioară furnicare
dar uite sună toaca de plecare
și soarele mă țintuie-n țărînă
pare că e în coborîrea-i joasă
un pîntec de femeie pofticioasă

mai stau puțin doar pînă număr peștii
coșmare printre degetele trestii
nu trebuie să tulbur lunecarea
mai stau doar pînă fluturii s-or zbate
în ouăle sub unghii adunate

poem dus sub brume

ci mă strecor tușind sub brumă groasă
lepăd și haină și cămașă roasă
ciorapii cam rariți pe la călcîi
mă-ntind în lung în lat și simt prin piele
cum soarbe trupul seve dulci și grele

m-aș furișa spre rădăcini sticloase
cu glasuri de cristal stîrnite-n oase
de coada adormitei salamandre
și chiar mai jos spre caldul strat de sare
să bănui șold de val și gust de mare

dar iată că rămîn aici sub brume
din soare mai strivind sub pleoape zgrume
și ce plăcut va fi cînd mă vor paște
mînji căprioare dinți subtili de ren
și citeodată deraiat vreun tren

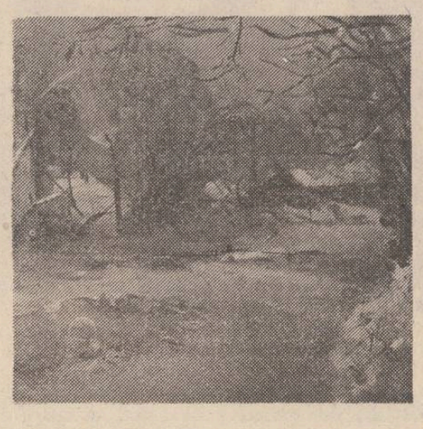

vasile preda

Cîntece de neasemuire

Primul (cîntec)

Cu ce să te asemui dacă nu
cu o casă, unde-i zîmbetul
mamei din lume cea mai
frumoasă. Iată, la fereastra
ta — mușcata vieții mele. Ai
înflorit-o, o rotești după
soare ; din căldura ta
îi cresc frunzele și
petale îmbătătoare. Freamătul
sevei — sîngele meu ; vine
din izvoarele tale
mereu. Îmi dai un vis
minunat să-l visez. Tu ești
mare de vise și eu
senin navighez.

Al doilea (cîntec)

Cu ce să te asemui dacă nu
cu pîinea cea albă care
mă oglindește-n miezul ei, care
îndestulează cu frumusețe, care
dă ochiului limpezit
fastuoase ospețe. Te aud
cum îmi spui pe nume în
spicul de grîu, în foșnetul
ierbii, în tresărirea argintului
despletit în rîu. Tu împarți
tuturora iubire, din albastre,
înalte potire. Numai
cîntecul te poate atinge,
numai în lumină raza ta
se poate prelinge.

Al treilea (cîntec)

Cu ce să te asemui dacă nu
cu gîndul strămoșului meu
bun. Al aceluia care eram
înainte de a fi. Cînd muream
cu sărutul tău pe frunte
în bătălii. Cînd trudeam
la plugul ce ara dealul
istoriei, cînd clădeam
trepte pentru pașii de bronz
ai memoriei. Ființa ta nu
a fost, ci este, va fi. Cu
puteri ne ungi brațele și
cu rază de zi. Inima-mi bate
cîte o dată pentru fiecare
fiu al tău. Și bătaia ei umblă
din piepturi în piepturi
mereu.

Al patrulea (cîntec)

Cu ce să te asemui dacă nu
cu dorul care face din mine
pasăre, floare, cu ochiul lunii
rotund, zămislind căprioare ; cu
gîndul care devine
realitate, care intră în lucruri
și le dă viață, care transformă
secunda într-o eternă
dimineață. Dorul nostru
te-a făcut necuprinsă. De
aurul faptelor noastre ești,
Patrie, ninsă.

Al cincilea (cîntec)

Cu ce să te asemui neasemuito,
maică a toate cele ce sînt
și vor fi, sărbătoare la care
slujește viața mea cu străbuni
și copii. Nimic mai presus,
înaintea ta, nimic fără tine. Tu
ești cea care ne pune pe frunte
destine. Și ești ziua aceasta
frumoasă, ești soarele, ești
tot ceea ce se poate spune, tot
ceea ce se poate cînta. Pentru
lumina ta pregătim
fapta adîncă și grea. Tu ești
a noastră și sîntem ai tăi. Nimic,
nicidecum, niciodată nu ne
va tulbura. Neasemuito, și iartă
pentru vocea măruntă, a mea !

Un crin alb pentru tine

gabriel iuga

Își lăsă capul pe spătarul scaunului și închise ochii. Rigler îi spusese să aștepte la mașină că-i aduce el foaia de parcurs și, nu de alta, dar trebuie să-l caute iar cine știe pe unde : la mecanici, unde joacă table, de bat zarurile pînă se timpesc și visează noaptea numai șase-șase, sau la ușa cantinei, la palavre cu Anița, că toți, care cum prind o clipă liberă, se dau în vînt să-i toarne proastei gogoși, de-a ajuns aia să-i crească statul prin creșe doi copii din flori.

— Riscurile meseriei, șefule, i-a rîs în nas Iordan. Nu transportăm noi flori toată ziua ?

Rigler a dat din mînă supărat și a plecat spre birouri, bolborosind ceva numai pentru el. „Și ce-ar vrea ? se enervă Iordan. Să mă țin toată ziua de coada lui ? Un an, doi și iese la pensie, iar io să tot trag de volanul ăsta..."

Pleca spre Arad, nu chiar acolo, dar în zonă ; își umpluse dubița cu pachete de flori, așezase lădițele cu răsaduri, trebuia să le lase prin magazine, în orașele prin care trecea ; apoi înapoi, poate doar o noapte dormită în vreun hotel prăpădit de a doua ; o zi liberă după aceea, pierdută prin curte, ba cu una ba cu alta, adică mai bate un cui în scîndura hîrîită de la cotețul porcului, mai îndreaptă pălimarul gardului, că și pe ăsta trebuie să-l schimbe, a putrezit de tot, dar, oricum, mai mult prin grădină, în spatele casei ; pe urmă iar la drum, că și acum se miră cum de nu merge mașina singură, ca un cal ce nu mai are nevoie de hăț și bici, de cît a bătătorit drumurile astea.

Stătea cu ochii închiși și l-ar fi furat somnul, dacă n-ar fi simțit un miros străin întepîndu-i nările. Mîji numai un ochi și zîmbi. Crinul alb, **crinul madonei,** cum îi spusese inginerul că se numește, alb și puternic parfumat, stătea lipit de parbriz, culcat cu grijă pe bordul mașinii, lîngă pix și foaia de parcurs. Cînd văzu foaia de parcurs deschise și celălalt ochi și se ridică brusc în capul oaselor. Cînd apăruse acolo ? Rizînd, Rigler îi făcu semn cu mîna, ocoli mașina prin față și se îndepărtă. Pe urmă îl uită, pentru că acum se certa cu Gore care, ca de fiecare dată cînd trebuia să plece într-o cursă mai lungă, își dădea mașina moartă, inventînd tot felul de pretexte : că nu are bujii ca lumea, că l-a lăsat motorul, sau îi face figuri instalația electrică.

Îndesă mai bine sacoșa cu mîncare în spatele spătarului, să nu-l încomodeze, debraie și ieși din curte în viteza întîi.

Nu mai ninsese, zăpada era la fel de murdară pe străzi, dar geruise noaptea și acum sclipea mat pe lîngă garduri și în arborii ce flancau bordura. Era încă dimineață, oamenii se grăbeau spre treburile lor, orașul vuia monoton, abia trezit din somn. La primul stop opri și-i făcu semn fetii să treacă. Manevră geamul și, cînd ajunse în dreptul lui, o întrebă cu toată seriozitatea :

— Nu știți, domnișoară, mai plouă în California ?

Fata se opri nedumerită, își aranjă fularul și o porni indignată spre celălalt trotuar. Iordan rise, rabată fereastra, și o luă spre centru. Trecu de Piața mare, făcu sensul giratoriu și intră în autostrada spre Arad. De acum începea un drum monoton și, dintr-un reflex căpătat din atît de desele curse săptămînale, apăsă butonul aparatului de radio. Nimic, doar niște hîrîituri înfundate. Îl închise.

Apăsă brusc frîna și răsuci volanul spre dreapta. Cînd mașina se opri își puse mîinile în cap și trase tare de căciulă în jos.

— Uite-l și pe ăsta, doamne ! În ianuarie pe bicicletă ! Lume scrîntită, mai spuse pornind motorul. Bă, nea Caisă, strigă la el, cînd îl depășea, ia-o pe patine, neică, nu pe biciclu !

După doi kilometri uită de bătrîn și începu să fluiere.

★

Doamna Maria își strînse cojocul mai tare pe ea, îl apucase de revere și acum bătea cizmele una de alta, jucînd în loc.

— Frig, Iordane, frig pe la noi !

Iordan transpirase cărînd în magazin răsadurile cu flori, așa că nu-i răspunse. Mai aduse încă șase lădițe, le așeză lîngă celelalte, și își trase sufletul.

— Douăzeci și patru, și cu astea, treizeci. Plus cinșpe pachete de crini și opt de frezii. Să n-avem vorbe ca data trecută.

— Fix douăștrei, șopti doamna Maria, înmuind virful creionului chimic pe buze. Tu cîți ani ai, Iordane ?

— Păi, lungi el vorba, în timp ce-și îndesa căciula pe cap, cam tot atît, cît să am ?

— Ești tînăr, oftă madam Maria, de aceea nu simți frigul. Știi ce ? Să le spui să-mi trimită și garoafe, mai zise ea, întinzîndu-i bonul semnat. Se vînd bine acum.

Tînărul dădu din cap că a auzit, împături hîrtia și o băgă în buzunarul de la piept.

— Că sînt prost să-ți dau ție garoafele, bodogăni el pornind motorul.

Ieși în șosea și o porni spre Lugoj. Mijea un soare rece, sticlos ; zăpada se mai înmuiase și Iordan apăsă cu putere pe accelerator. După un timp făcu dreapta și începu să urce o pantă. Cînd se sfîrși urcușul, o luă pe un drum de țară denivelat și cobori printre casele unui sat, ocoli un buștean căzut chiar în mijlocul unei bălți, ieși în plin cîmp pe un traseu la fel, plin de hîrtoape, cu gropi pline de zăpadă bălțind acum murdară sub tăișul lucitor al soarelui de iarnă. Prin parbrizul stropit cu noroi văzu o mogîldeață apropiindu-se din față și, abia cînd distanța dintre ei se mai micșoră, descoperi în ființa aceea încotoșmănată într-un cojoc mai mare decît ea, un cojoc bărbătesc, o fată. Iordan fluieră încet, printre dinți, admirativ ; se mișcă pe scaun nervos, nu știa ce să facă, dacă trebuie să-i spuie cîteva cuvinte : ce mai faci, frumoaso ?, sau : mă mai iubești ca-n prima zi ? Dar nu mai avu timp să se hotărască, pentru că roata din față, cea din dreapta, zdroncăni într-o groapă și un jet puternic de apă murdară țîșni pe hainele fetii, stropind-o pînă sus. Mașina mai parcurse cîțiva metri și înțepeni. Tînărul deschise în grabă portiera, uitase de toate vorbele lui, și sări în clisa din marginea drumului.

— Vă rog să mă iertați ! se bîlbîi Iordan.

Fata rămăsese stană în locul unde o ajunsese șuvoiul acela, fără să poată înțelege, pe moment, ce i se întîmplase. El mai făcu un pas și-i atinse cu un deget fața udă, apoi își trecu grăbit palma peste fruntea ei, voia să-i îndepărteze pistruii de noroi, dar mizga se întinse și mai mult, și el își coborî mîna învins.

— N-am vrut, șopti Iordan.

Fata îl privea mirată, pe urmă întreaga față i se destinse și izbucni în rîs, amuzată poate de clipa lui de panică, sau numai scăpată din prima uimire, și acum totul i s-o fi părînd nemaipomenit de vesel. Rise și tînărul și se repezi spre portiera lăsată deschisă, sări înăuntru, numai jumătate întrat în cabină, și luă floarea albă de pe bord. Cînd se întoarse cu ea, fata tocmai își ștergea fața cu broboada de pe cap, și Iordan abia atunci văzu cît era de frumoasă — sau așa i s-a părut lui atunci — că n-a mai fost în stare să facă nici un pas. A rămas cu floarea în mînă, întinsă spre ea, cu vorbele nerostite și zîmbetul, acum o simplă strîmbătură a buzelor spre colțul gurii.

Fata a rîs iar, de data asta rîsul a sunat altfel, își va spune Iordan mai tîrziu, amintindu-și întîmplarea, parcă victorios, un rîs de femeie conștientă de frumusețea ei, obișnuită cu uimirea celorlalți față de atîta perfecțiune — i-a luat floarea din mînă, i-a făcut un semn de despărțire cu broboada, adică a vînturat-o deasupra capului, și a plecat.

Cînd n-a mai văzut-o, dispăruse după prima cotitură a drumului, dincolo de liziera ce pornea din marginea șoselei, tînărul s-a răsucit în loc și a pornit greoi spre mașină.

★

— Și ce dacă ? i-a zis Gore, cînd i-a povestit întîmplarea. Pur și simplu te-ai țicnit ! Ce dacă ai văzut o fată care își ștergea noroiul cu broboada ? Putea să-l șteargă și cu Arcul de triumf și tot nu mă lua cu leșinuri.

Cu Gore nu se putea sta de vorbă cînd urma să plece într-o cursă ceva mai lungă, atunci devenea nervos și trebuia să-i spui un lucru de două ori ca să-l priceapă.

— Ascultă-mă pe mine, Iordane, îl mai auzi pe acesta, urcat acum la volanul camionului, nu te mai gîndi la fetele astea cu broboade, că te perpelești noaptea în pat, de faci cearceaful funie, și mergi pe urmă toată ziua năuc pe stradă !

Asta a fost simbătă. A doua zi, Iordan s-a sculat mai devreme, și-a pregătit pachetul cu mîncare, maică-sa încă mai dormea, și a plecat repede spre sere. Nici paznicul nu era acolo, cine știe pe unde bîntuia, și atunci și-a amintit că a făcut drumul degeaba, că era zi de duminică, și nu avea ce căuta la serviciu, uitase ordinea zilelor, năucit cu totul de gîndurile astea ale lui legate de fata întîlnită în satul din munte. S-a grăbit să plece, îi era teamă să nu-l zărească cineva și să-și audă vorbe, să rîdă lumea de el cum o făcea Gore, cînd aflase toată povestea.

„Auzi și la Gore, își spunea, mergînd repede spre capătul străzii, spre stația de tramvai, că-i este indiferent cu ce se șterge un om pe față, fie chiar cu Arcul de triumf. Nebun, nu alta !"

Maică-sa avea treabă prin curte, era tocmai spre fundul grădinii, așa că s-a strecurat repede pe lîngă Negru, care-i sărise în față fără să-l latre, și a intrat direct în casă. Pe urmă toată ziua a lucrat la gardul de lîngă nuc, se lăsase într-o parte, gata să se prăvale, de cînd descărcase lemnele anul trecut.

— De ce nu mănînci ? îl întrebă mirată maică-sa, cînd îl văzu stînd în fața farfuriei cu ochii duși spre fereastră. Nu ți-i fi foame, ai ?

Iordan întinse furculița, în care avea o

geo călugăru

Eroilor poeme de iubire

Au dus cu ei, acolo, adînc, în rădăcini
Setea de omenie, de înalt, de împlinire
Se rotunjesc în fructe riuri de lumini
Cînd rostim eroilor poeme de iubire.

Ei sînt aici și pretutindeni sînt
Sub rădăcini de țară, de viață izvodire
Și-i vatra noastră, nemuritor pămînt
Și ei se-nfiripează-n poeme de iubire.

Cînd rostim eroilor poeme de iubire
Ca mierea curge lumina în gutui
Se-nstăpînește pacea peste fire
Și nicăieri ca-n România nu-i...

Poem de iubire grîului

Cred în el, ca-n dragostea dintîi
Și mi-l așez, sub pernă, căpătîi.
Cînd de arșiță pămîntul doare
Îmi plouă-n suflet, aducînd răcoare.

De e vreme rea ori de e bună
Mireasma pîinii-n juru-i ne adună.

Dulce este lumina-i, și miroase
A eternitate albindu-se pe oase.

Riuri la rădăcină-s de sudoare
Să-l simt, în palmă, cum dogoare
Și spicul greu, cum aurul și-l sună
De crește bucuria pînă-n lună.

Reverie

S-alunec parcă pe un drum de țară
Și luna, mare cît o pîine-n țest
Lumina blînd pe noapte o-nfășoară
Să fiu cu mine însumi și să uit de rest

Prin ierbi foșnind să se audă greieri
De parcă timpul l-ar toca-ntre dinți
Și-n gînd eu viața s-o cutreier
Pînă unde doare dorul de părinți...

Să le vin deodată-n casă fără veste
Fără să știu că noaptea m-au visat
Și o să văd pe un perete cum că este
Chipul copilului ce l-am uitat.

Și o să rupă mama-n mîini o pîine
Cum numai ea în lume știe să o facă
Și m-o privi-ntristat bătrînu ciine
Din blana lui, de moale promoroacă.

Aici e locul meu adînc, adevărat
Vegheat de ochii-ncercănați de mamă
Și al iubirii ce viață blînd mi-a dat
Și am venit să trec aici a vremii vamă.

Cuvinte de dragoste

Cuvintele mele au culoarea iubirii
A suferinței, a luminii, a vieții
De aceea, iubito, la ceasul trezirii
Adună-le din rouă-n faptul dimineții ;

Lasă-le ca să-ți respire lîngă pleoapă
Umerii să-ți încălzească blînd
Ca-n ochii tăi, lumina să înceapă
Lumea din nou a zămisli și cînd

Toate fi-vor simple, ca la început
Să mă desprind de undeva, să vin
Să ne rătăcim, iubindu-ne-n sărut
De parc-am bea al disperării vin.

teatru

„Evul mediu întîmplător"

TEATRUL NAȚIONAL — TÎRGU MUREȘ

O dramaturgie a parabolei, a distilării la esență a faptului de viață, cu reverberații adînci în conștiința individului, în conștiința colectivă a epocii, este **Evul mediu întîmplător** de Romulus Guga, în interpretarea Teatrului din Tîrgu Mureș.

Kemeny Arpad optează pentru semnificația semnului frust. Un doctor tern, al spațiului închis, terifiat de lipsa oricărei perspective, de opacitatea zidurilor înalte, acoperite de picturi în trompe d'oeil, dînd iluzia deschiderii către viață, către lumină. Încinta e dominată de fragmentul unei statui uriașe : cizmele de pe soclu, însemn al puterii dominatoare, ilustrează, sintetic, un dicton al Caporalului Ioachim : „soldatul e superiorul vostru". Caii în libertate, ai lumii de dincolo, privesc peste zidurile cernite. „Paradisul" Gloriei este o cușcă sub reflector, de unde gîndurile și sentimentele celor ce îndrăznesc să mai spere sînt captate sonor, ascultate, pentru a fi controlate, anihilate. Organizația ordinei impuse, a supunerii fără replică ucid încrederea omului în om, ucid omul, ucid speranța. Cel care va încerca să evadeze, încălcînd normele de funcționare perfectă ale organizației, va accede la sacrificiul suprem (de la umilință la moarte) cu credința găsirii sensului vieții, cu credința distrugerii păienjenișului terorii. Teatru în teatru, dramaturgia lui Guga impune luciditatea interpretării. Honterius, realizat de Cornel Popescu, trece prin toate nuanțele umilinței, prin durere și neputință, prin speranță și îngenunchiere totală, prin mîndria împăcării cu sine, prin tunetul revoltei definitive. Dar trece cu prea multă patimă. Legile firescului sînt mai dure în registrul grav, dramatic. Femeia resemnată a Marinelei Popescu este viguroasă, dură ca viața și neclintită ca eternitatea. Pentru **Fata care învață,** Enikö Szilàgyi aduce fermitatea feminității în toate drepturile ei. Ea poate face jocul celor puternici, dar tot ea le poate nărui „comedia", răzgîndindu-se să mai „facă" pe moarta. Reprezentanții puterii, Caporalul Ioachim (Ion Fiscuteanu) și Sergentul (Dan Glasu) au ticurile brutalității și perfidiei reprimatorilor. Pe cît e primul de gîngăvit, pe atît e al doilea de pervertit. Instrumentele puterii sînt definite prin chiar apelativele lor, cu încărcătură arhetipală. Judecătorul „rechiziționat" al lui Vlad Rădescu are genunchii moi și cinismul de ceară, cu toată înfățișarea lui statuară, glacială. Preotul lui Aurel Ștefănescu este lunecos, Străinul (cronicar) al lui Dan Ciobanu e conștient de propria-i neputință, iar revolta lui e o furtună într-un pahar cu apă. Cu toții, rînd pe rînd, sînt actorii și spectatorii propriilor drame. Caporalul este maestrul de ceremonii al înscenărilor pe care le savurează cu cinism Sergentul venit în „vizită". Cînd „Comedia" **s-a terminat și omul** a fost urcat în streang, instrumentele puterii își arată adevăratul chip : sub costumele „de scenă" se descoperă uniformele militare. Centrul de recreere umană a închis totul sub auspiciile teroarei. Străinul în alb (în spatele gratiilor) va prelua încrederea și speranța Omului sacrificat. Tînărul soldat (Eduard Marinescu) rămas în afara încintei va îndrăzni să anuleze cu creta anunțul mincinos al fațadei. Un început de ruptură, o fisură în angrenajul Organizației și speranța Omului în Om poate renaște... Un final, urmînd unui alt final (moartea Omului), revigorează, fortifică starea de spirit a spectatorului, aduce un omagiu înaltului umanism, autentic, adevărat, avertizînd asupra pericolului degradării condiției umane. Scuzînd lungimile reprezentației din Tîrgu Mureș, **Evul mediu întîmplător** este un spectacol necesar.

Nicoleta Gherghel

film

Realizare și intenții

Cineast cu opere de referință pentru cinematografia contemporană, în special, în zona atît de controversată a ecranizărilor (începînd cu **Cehov,** trecînd prin **Călinescu, Sahia, Lovinescu, Macovescu),** dar și semnatarul unor filme deconcertante prin lipsa lor de adevăr artistic, deși purtau firul unor remarcabile condeie — **Fulga, Everac — Iulian Mihu** ne oferă prin recentul său **Anotimp al iubirii** o peliculă inspirată de actualitate (scenariul : **Mihai Istrătescu** în colaborare cu regizorul).

Biografia celor două personaje principale ale **Anotimpului iubirii,** directoarea **Irina Sterian (Cristina Deleanu)** și inginerul **Andrei Panduru (Gheorghe Visu),** face parte din universul cu probleme mari și mici ale unei importante uzine.

Colectivul acesteia este confruntat la rîndul său cu probleme tehnice (mai puțin susținute dramaturgic în ciuda utilizării unui jargon menit să impresioneze), cu probleme umane legate de adaptarea competenței la funcția deținută, de loialitatea față de locul de muncă, de arivismul construit pe relații superficiale, de idealurile tinerilor etc.

Patina, și respectiv, consecințele melodramei se fac resimțite în aspectele comportamentului eroinei interpretate de **Cristina Deleanu,** personaj complex cu incidente în planul unui realism fantastic bine stăpînit de cineast, din păcate, doar în cîteva secvențe revelatoare.

Datele superficiale, uneori, ale conflictului dramatic subînțeles, între poli opuși fără exploatarea nuanțelor, conferă schemei narative o uscăciune atenuată doar de virtuozitatea cineastului, manifestă în schițarea elementelor de atmosferă, în conturarea extravaganțelor unei familii, în sublinierea angoaselor existențiale trăite de personajul **Cristinei Deleanu.**

Credibilitatea situațiilor este salvată, în extremis, de efortul definitoriu pentru forța interpretării de către principalii protagoniști **Cristina Deleanu** și **Gheorghe Visu,** care polizează asperitățile elementelor nefirești prezente în premisele scenariului (așa cum a ajuns pe ecran) conferind căldură și adevăr personajelor interpretate.

Știința dirijării actorului este remarcabilă și în privința rolurilor secundare în care **Ileana Predescu, Alexandru Racoviceanu, Jean Lorin Florescu** creionează portrete călinesciene, miniaturi memorabile față de zona ușor de uitat a unui prezent încărcat de locuri comune, ilustrate fără har, chiar de actori de clasă ca **Mircea Albulescu** sau **George Motoi.**

Atributele actualității cu problemele ei fierbinți nu salvează un scenariu, cu atît mai puțin un film care nu este dirijat de la bun început la sfîrșit cu credința în viabilitatea sensului său. Confuzia, inegalitatea stilistică, ambiguitatea poziției autorului față de principalele personaje anulează în mare măsură toate intențiile bune ale unui mare cineast. De aceea îl așteptăm pe **Iulian Mihu** la o nouă întîlnire pe marile ecrane cu un film cel puțin egal reușitelor sale din **Felix și Otilia, Poveste sentimentală** sau **Procesul alb.**

Călin Stănculescu

fărîmă de mămăligă fierbinte, prin ouăle cu brînză, mestecă în silă, să nu mai zică maică-sa ceva, apoi uită și, după ce înghiți îmbucătura, își pierdu iar privirea, prin fereastră, spre crengile uscate ale cireșului.

★

În noaptea aceea a visat că gonea cu dubița lui, și cum, de sub roata din față, a țîșnit un șuvoi imens de noroi cu zăpadă, o cascadă întreagă, după care șuvoiul s-a transformat în apă limpede și, deodată, a auzit îndepărtat, în locul în care apăruse deja un lac mare, strigătul de ajutor al cuiva. El știa cine este, așa că a sărit din mașină și s-a aruncat în apele reci fără să se mai dezbrace, înaintînd spre fata care se îneca. Și, bineînțeles, a reușit să o salveze : a luat-o în brațe și-a adus-o la mal, unde, amîndoi istoviți, s-au prăvălit în iarba, acum verde, sub razele dogoritoare ale unui soare de vară...

Dimineața, cînd se îmbrăca să plece la serviciu, încă somnoros, obosit de toate întîmplările pe care le visase, se întreba dacă măcar reușise să o sărute, atunci, în somn, cînd stăteau amîndoi întinși în iarba malului de apă. Nu, își aminti el, nici măcar atunci n-a îndrăznit, i-a fost frică dintr-odată că, făcînd gestul, totul se va spulbera și el se va trezi singur, cum, de fapt, se și întîmplase ; cum se întîmpla de atîtea nopți, că numai gîndul și dorința lui o mai puteau face să apară, în felul acesta, lîngă el.

Și dacă trebuia să-și amintească ceva cu precizie, cu mereu mai mare precizie, era alunița din colțul buzelor, chiar dacă ochii și fața întreagă, după atîta timp de cînd n-a mai văzut-o începeau să capete contururi tot mai diluate. Alunița aceea exista și era sigur că nu se înșeală.

★

— Aluniță ?! explodă, fals uluit, Gore, lăsîndu-se să cadă alături de el, pe treapta de ciment de la intrarea în cantină. Ești un om terminat, Iordane, definitiv terminat ! Mă băiatule, dacă nevastă-mea nu avea și ea o aluniță acolo, crezi că aș fi fost acum tatăl a cinci copii ? Tu crezi că Anița, proasta asta de la bucătărie, ar fi făcut doi copii, din flori, dar oricum copii, dacă n-ar fi avut și ea o aluniță pe undeva ? Așa că, fiule, caută-ți alunița ta și mai lasă-mă în pace, că iar îmi face pocinogul delcoul !

Venise primăvara, mai erau încă diminețile reci, dar venise pînă la urmă : pe ramurile pomilor începură să mijească timid mugurii, colțul ierbii înnegrise zăpada strînsă pe lîngă garduri, iar în unele locuri pămîntul se uscase deja bine.

Iordan se ruga tot mai stăruitor de Rigler să-i dea o cursă spre Arad, dar șeful de garaj dădea din umeri, spunea că nu are, iar atunci cînd s-a ivit prima ocazie i-a dat-o tot lui Gore care, după ce și-a înjurat de mamă delcoul, motorul și toată mașina, s-a urcat la volan și dus a fost, fără să-i pese de milogeala lui.

— Lasă, a ris Gore, aluniște găsești și pe aici, nu trebuie să le cauți prin Arad sau Lugoj. Ce mă, s-a enervat Gore, vrei să primești aluniște din pachet, din străinătate ? Ale noastre nu mai sînt bune ?

Iordan a rămas prostit în praful drumului, se uita după camionul lui Gore, care trecuse de poartă și o lua acum spre șoseaua de centură a orașului. „Prost să fie ăla care mai spune ceva, vreo vorbă măcar, că fiecare nu știe decît de ale lui și-și bate joc de tine cînd îți descarci sufletul..."

— Mănîncă, maică, mănîncă ! o auzea pe maică-sa.

Dar el nu avea nici un chef să mănînce. Împingea farfuria din fața lui și se ridica în picioare, părăsind încăperea. A crezut că va uita odată cu trecerea timpului și, poate, așa s-ar fi întîmplat dacă n-ar fi trebuit să transporte mereu crini, **„crinii doamnei,** mari, albi și parfumați", cum îi spunea mereu inginerul de la sere, zîmbind subțire, cu subînțeles, pe sub mustața groasă, înspicată.

Asta a fost iarna și o parte din primăvară. Pe urmă descărca mereu alte flori, după cum le venea rîndul, dar el tot își amintea de întîmplarea aceea...

„Am să stau așa, cu gîndul la broboada înfloră a fetii, o să treacă vremea și am să îmbătrînesc, pe urmă o să vină pensia și, mai încolo, moartea, și io tot cu gîndul și cu ofu el în suflet voi fi. O să mor pe dracu", se înveseli Iordan brusc, „N-o să mor deloc", declanșă el ștergătoarele de parbriz.

Și totuși o mai căutase prin locurile din munți, pe unde o văzuse prima dată. Rigler i-a dat iar traseul vechi, s-a îndurat de el, a ridicat din umeri că, adică, e nebun de cere curse așa de lungi, și i-a pus foaia de parcurs în mînă.

Descărca pachetele mari cu flori, madam Maria ofta din nou, stringîndu-și haina pe ea și spunînd că este frig, i se semnau bonurile și, abia ieșit din magazin, accelera spre drumul de întors, cu ocolul acela lung prin văile din jur. Bătea pe la porți și cerea cîte o cană cu apă, dar n-a întîlnit-o niciodată, tot alte femei, bătrîne sau mai tinere, dar oricum nu era ea, îi întindeau ulcica, paharul sau chiar donița ca să bea.

„N-o să mor, își zicea acum, că nu mai am io chef să mor, asta-i !"

Trecu podul peste Cerna și începu urcușul, depășì primele serpentine asfaltate și intră printre arborii aburiți de negura rece de toamnă, pe drumul de care plin de hîrtoape. Ploua mărunt, ploaie lungă, se înserase devreme și el se grăbea să treacă dincolo de culmea dealului spre șoseaua mare ce-l ducea spre casă. Atunci a zărit-o. Venea tot din față, avea aceeași broboadă pe cap, nu mai purta cojocul larg, bărbătesc, ca în iarna trecută, doar o pelerină din plastic îi acoperea umerii și el, ca și prima dată, a întrat cu cauciucul din față într-o groapă și iar a țîșnit un șuvoi de apă spre dreapta. Fata se afla ceva mai departe, așa că nu s-a întîmplat nimic, dar Iordan a oprit motorul și s-a dat jos. Cînd ea s-a oprit, i-a întins floarea.

— Este **crinul doamnei,** a zîmbit Iordan. Data trecută am uitat să-ți spun cum se numește...

Fata a început să rîdă. Rîdea cu capul dat pe spate, ploaia îi uda fața, se bucura de căderea aceea liberă din cer, și tînărul și-a dat seama că nu era cea căutată, că, în afara broboadei și a aluniței din colțul gurii, nu seamănă cu ea, dar uită repede gîndul acesta și, oftînd ușurat, începu să rîdă și el.

(fragmente de roman)

Tablouri de Viorel Nimigeanu (pag. 4–5)

corneliu zeana

Limbă de cîntec, patria mea

Ce suflet de poet
Și cît de tare
'ndrăgit-au oamenii aceste locuri
De care și-au legat copilăria
Și visurile, nunta și destinul,
Numindu-le Malu cu Flori
Movila Miresii sau Virful cu Dor,
Prisaca Dornei, Átia, Caména,
Piriul Rece, Salva, Zeletinul,
Apádia, Zegovia, Cotmeana,
Vălenii, Valea Cringului, Cașinul ;
Au nume limpezi, apele sfințite,
E plins de codru Lumea cea Pierdută,
Spre stele, munții năzuiesc prin piscuri
Precum se-naltă Omul, bunăoară,
În ochii lor, de slăvi cel mai aproape.

Oraș de provincie

M-au fascinat dintotdeauna casele,
Cărți de povești, de poezie, romane,
Destine, romane, destine...
Cîte împliniri și neîmpliniri,
Cîte visuri
Citesc pe tocitele praguri ;
Cum strigă ferestrele,
Fațadele,
Ce taine cumplite poate mărturisi
Un stîlp, sau tocul ușii,
Porțile, care semănă cu izvoarele,
Temelia cu rădăcinile...
Plecat-au atîția
Desprinzîndu-se
Asemeni rîndunelelor, păsări libere
Spre care ne-ntoarcem cu sufletul toamna
Păsări ale cerului, dar
Atît de legate prin dorurile lor
Încît au credința revenirii
Chiar cînd sfîrșesc în depărtări.
Casele,
Răboj,
Timpuri.

Napoca

Pasul meu cadențat și august răzbătea
prin milenii
Și-acum iată, din nou, dinspre sud,
traversează Napoca
Și din nou din pupila deschisă
țîșnește-ntrebarea
Dezlegată nicicînd, cum se-ntîmplă
cu orice minune :
Oare cum de pot fi, de-s aievea, atît
de frumoase
Pămîntencele cópii ce astăzi îmi trec
dinainte ?

Pavaj de rîu

Noapte,
Nopți,
Nopțile,
Noaptea,
Spre străzile pavate cu pietre mă îndrept –
Albii de rîu...

Curg molcom, învălmășindu-se,
Amintiri trăite, amintiri visate,
Amar-dureros-dulce cu-atît mai mult
regretul...
Peste pietrele șlefuite de vremuri,
Pașii,
Metronom cronofag.

Rostiri și rosturi

(Exercițiu de rezonanță nedeslușită)

Se pregătea să treacă.
Întoarse totuși capul și-i răspunse :
Adevărul, ce altceva, adevărul.
Ah, puținătatea timpului !
Tînărul nu mai întrebă ce este adevărul
Ci doar,
Arată-mi calea.
Zîmbi bătrînul și privi
Înc' o dată-napoi,
Îndelungat, apoi
Privi parcă prin noi,
Prin ceți parcă, sau prin ploi,
Prin ceilalți, prin voi...
Ei, viața, dragul meu... viața...

george țărnea

*

* *

Copiilor de toate virstele,
ca o invitație la călătorie
prin copilăria celui care va rămîne
și primul și ultimul nostru
Nichita Stănescu.

Nini la sosire

E mare vilvă la Ploiești
Că s-a ivit, cum spun vecinii,
Un înger care-și spune Nini
Și-i sol al semnelor cerești.

De prima oară n-au crezut
Apropiații lui șarada
Pe care o scornise strada,
Dar s-au crucit cînd l-au văzut.

Era mai blond decît mai blînd
Și mai castan decît ca Stanii
Știuți de cei bătrîni cu anii
Prin partea locului umblînd.

Era mai drag decît mai gard,
Mai cineva ca Avicena
Și mai în rol decît pe scena
Unui zadar numit hazard.

Deci bunii săi părinți, atei,
I-au pus cornițe la scufiță
Și-ntr-o rochiță de fetiță
Îl poartă-n lume pe sub tei.

Ce drac de înger deghizat
Se dovedește-a fi venitul
O simte chiar și infinitul
Scos peste noapte la mezat.

Degeaba-l cred copil normal
Și-i dau să bea cafea cu lapte,
El știe tot atîtea fapte
Cît riul Styx, din mal în mal.

La fel de inutil să-i spui
Că nu se vînd minuni cu chita –
Nichita crede în Nichita
Și nici nu-i Nini unde-l pui.

Mult mai tîrziu se va vedea
Ce noduri i se coc în minte,
Dar pîn-atunci, peste cuvinte
Să tragem iute o perdea.

Lectică dialectică (I)

Patru-l duc,
Patru-l aduc
Într-o lectică de nuc
Pe grozavul de haiduc –
Cu scumpeturi pe surtuc,
Doar la suflet cam caduc –
Pentru bragă și sugiuc,
Joc, la Hanul lui Manuc
Unde șade singur cuc
Pîn-ajunge zăbăuc
Tot scoțînd de sub papuc
Oase reci de miel calmuc
Perpelit la foc uituc.

Zi de zi același truc –
Din ce parte să-l apuc
Și să-l bage la balamuc
Pe grozavul de haiduc
Care-a spart dintr-un ciubuc
Timpla unui sfînt de stuc,
Dacă-n lectica de nuc
Patru-l duc,
Patru-l aduc.

Lectică dialectică (V)

Clasa vidă,
Cam lividă
Ține beznele-n firidă –
Nici tu frunză, nici omidă,
Nici măcar un fir de praf
Rătăcit de vreun zaraf
După nu știu ce perdaf.

Peste tot îi dă ocol
Golul care naște gol,
Cum doar unui han mongol
Care și-a pierdut la pol
Lectica de protocol
Și îngheață cătinel –
Clasă vidă cu inel –
Sprinzurind ca un vițel
Fără pic de viață-n el
După voia lui Ninel –
Măcelarul mititel
Alungat dintr-un hotel
Cu neantu-n testemel,
Ca un fel de testament
Pentru primul element
Fiul vidului latent,
Nelucid și neatent,
Dar zidit pe firmament
Într-un cerc adiacent.

Lectică dialectică (X)

Lectica pentru copii
Are timple cinepii
Și-un bondar desprins să spună
„Bună seara, noapte bună ! –
Te conduc pînă la lună.
Urcă-te la mine-n spate
Și visează ce se poate
Că ce nu, degeaba vrei

Să tot pui și să tot iei
Pîn-ajungi la anii mei,
Pe de-a-ntregul nu-i și nu-i
Și rămîi cu pofta-n cui !"

Lectica pentru părinți
Are tălpile fierbinți –
Plină ochi cu vise-n van
Din podea pînă-n tavan –
Și mai are, și mai are
Multe semne de-ntrebare,
Cum le simte fiecare
Înainte de plecare.

Lectică dialectică (XVI)

Cînd se uită-n paradis
Ochiul cerului deschis,
Aș zbura – ușor de zis –
Dar prin care vers ucis
Pot afla descris precis
Paradisul propriu-zis,
Cel cu ziduri de abis
Și accesul interzis
Păminteanului proscris
Pentru vina de-a fi scris
Lectici care zboară-n vis.

Lectică dialectică (XXVII)

Cine cară cer în spate,
Unde pune tălpi și coate
Și de unde ia îndemnul
Să desfacă-n scînduri lemnul
Și din ele-apoi să-ncheie
Lectica pentru idee,
Dacă nici nu are cuie,
Iar vreo caldă-n preajmă nu e
Să-l ajute la căratul
Și de-a lungul și de-a latul
A întregului nesațiu,
Fără timp și fără spațiu ?

Lectică dialectică (XXXV)

Marți, și miercuri, joi și vineri –
Prea ieșim din timp de tineri.
Simbăta, dumineca,
Orele s-or ineca
Și-o să cadă milul lor
Sub oceanul incolor
Pînă-n altă zi de luni

Cînd nimicul din genuni
Va-nvăța din nou să crească –
După nunta ingerească –
Fără altă-mpotrivire
Decît punctul din privire
Care spune tuturora
În ce loc apune ora
Și-n ce lectică se-ascunde
Vînătorul de secunde.
Luni de-o fi, ori marți, ori vineri –
Tot ieșim din timp prea tineri.

Lectică dialectică (XLVI)

Din iubire în iubire
Trece firea de la fire
Și pe rînd ajung cocorii
Din văzduh sub roata morii.

Stă morarul sus pe trepte
Plictisit să tot aștepte
Dînd în bobi pînă se miră
Că e viu și mai respiră.

Apa trece, timpul trece
Pînă-ajunge carnea rece
Ca o piatră mult prea seacă
Să mai aibă ce să-i treacă.

Și, atunci, pe sub făină
Vine lectica străină
De la care nu-i scăpare
După vama de-ntrupare.

Viața lumii, – uite-o, nu e ! –
Suie-n cer să bată cuie
Și pe dîra ei coboară
Alt morar cu altă moară.

plastică

Seducția luminii

Viorel Nimigeanu este tipul de creator care nu cunoaște disimularea. Intrarea lui în templul artei s-a făptuit cu prețul unor purgatorii mistuitoare. Bîntuit de întrebări fundamentale, tînărul ucenic se angajase pe drumul descoperirii propriei identități, experiență nesingulară, firește, dar chinuitoare, de vreme ce pictorul avea să recunoască, mai tîrziu, că nu a ajuns încă la a ști cum se cuvine ce și cum trebuie făcut, cît mai cu osebire, cum și ce **nu** trebuie făcut ! Nu întîmplător „virstele meisteriene" au fost voit prelungite, labirinturile academiilor de artă îndîrjindu-l, în cele din urmă, și aducîndu-l la convingerea că un autentic destin artistic își secretă oricum identitatea indiferent de prestanța maeștrilor îndrumători, arta însăși, în tot ceea ce are ea mai adevărat, rămînînd marele pedagog. Și Viorel Nimigeanu și-a apropiat un asemenea crez prin parcurgerea unui traseu inițiatic anevoios, saturat aproape de dureroase dileme metafizice. Fire laborioasă, temperament ardent, pentru care pînă și contemplarea este o ipostază dinamică în existența creatorului, tînărul artist și-a construit cu tenacitate propriile răspunsuri. În plan plastic, o bogată serie expoziționlă, care, departe de a fi o risipire în tentative de atelier, a ilustrat o notabilă consecvență stilistică și o tot mai expresivă asumare a valorilor picturii tradiționale, în sensul unor afinități manifestate consonant cu propria structură artistică. Treptat, Viorel Nimigeanu și-a conturat, prin acumulări succesive de experiență, dar și prin contactul susținut cu emanațiile unei distinse și plurivalente spiritualități (între care profesorul-pictor Vasile Grigore) o platformă estetică sui-generis. Nu originalitatea ei l-a preocupat, cît limpezimea dicteurilor și a criteriilor ei sistematice. Rezultatul unei atari limpeziri îl constituie pînzele sale. În orizontul picturii noastre contemporane Nimigeanu pare să-și fi aflat, cel puțin prin cercetările sale asupra peisajului și a luminii nordului transilvan, vocea distinctă. Pictorul stăpînește o paletă în care coexistă, deopotrivă, tonalitățile tari, senzuale, ale culorilor de pămînt, în nota bunei tradiții expresioniste băimărene, și fulgurațiile vaporoase, diafane, ale impresiei luminoase dominată de verdele infinit nuanțat, oranj, griuri moi, umbră și tonuri opaline, calme de alburi. Dealtfel, în recenta sa apariție la Galeriile Municipiului, mai mult de două treimi din uleiurile expuse sînt consacrate peisajului. Și, destule dintre acestea ilustrează strălucit măiestria pictorului, rafinamentul său în construirea spațiului, în simplitatea sensibilă și riguroasă, totodată, a desenului, dar, mai presus de acestea, în delicatele sale armonii cromatice. Nimigeanu „intră" în peisaj cu un ochi total deschis valorațiilor luminii, pe care le sondează în varii anotimpuri și momente ale zilei. Peisajul său evocă un teritoriu întreg de experiențe anterioare și, în această privință, „lecția maeștrilor" ne apare perfect distilată. Ba, mai mult, deplin personalizată, pentru că filtrul cultural al artistului a retopit în matrice proprie toată aceastâ zestre, viziunea ce ne-o propune el astăzi aparținîndu-i întrutotul, vădindu-și, în același timp, tensiunea și vibrația specific contemporane.

Mai puțin seducătoare, la o privire generală, staticele sale, ca și o parte a portretisticii. Aici, sigur, intervin alte probleme ; laboratorul artistic se concentrează asupra formelor și a compoziției, a proporțiilor și expresivității detaliului anatomic. Regăsim rigoarea desenului, știința construcției cromatice, dar fără să depășească stadiul elaborațiilor didactice. Uneori, cu o tentă vag prețioasă („Spațiu și mister în atelier" ; „Ego și materie" !), introduce citate magritiene sau alte simboluri surrealiste, discutabile și parcă deloc pe potriva temperamentului său artistic. În portret se cuvin remarcate, însă, două elemente : capacitatea artistului de a reda cu mijloace foarte simple expresia unui personaj (excepțional, de-a dreptul maiestuos, acel „Portret al mamei", în creion), concentrarea aproape exclusivă pe lumina radiată de chip, epurînd subiectul de gesturi. Restul e culoare și jocurile pictorului sînt, pe acest plan, în cîteva privințe, foarte reușite.

Corneliu Antim

muzică

„Cînt curat, cînt de iubire"

Concertul omagial și gala laureaților concursului „Cînt curat, cînt de iubire", organizate de Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor și Radioteleviziunea Română, au alăturat lucrări dintre cele mai reprezentative pentru muzica noastră de astăzi, oferind un fericit prilej unor condeie de renume să aducă cel mai de preț omagiu secretarului general al partidului, președintelui Republicii Socialiste România, t o v a r ă ș u l u i Nicolae Ceaușescu, cu ocazia împlinirii a 70 de ani de viață și a peste 55 de ani de eroică activitate revoluționară. Nu numai de o reuniune a unor forțe creatoare de primă mărime este vorba aici ; parcurgînd lista interpreților, a formațiilor care au susținut paginile unor partituri laureate, ne-am putut convinge că participări cum sînt cele ale corului Filarmonicii „George Enescu", corului și corului de copii ale Radioteleviziunii, corului Operei Române, corului „Madrigal", corului Ansamblului artistic „Doina" al armatei oferă unei asemenea prestigioase manifestări muzicale șansa unicității. Ea dăruiește de asemenea artiștilor care alcătuiesc aceste colective artistice — și nu putem omite aici acompaniamentul susținut de orchestra simfonică a Radioteleviziunii — o generoasă ocazie de a-și mărturisi atașamentul față de mărețele idealuri ale epocii de glorie pe care o trăim, Epoca Nicolae Ceaușescu.

În privința lucrărilor, trebuie să subliniem faptul că, fără excepție, acestea au la bază texte de excepție care exprimă în cuvinte alese omagiul poeților adus celui mai iubit fiu al României socialiste. Astfel, armoniile maiestuoase, limpezi ale cîntecului **Urarea întregului popor** de Mircea Bădulescu, pe versuri de Ion Țirlea, se regăsesc, de pildă, transpuse specific în acordurile melodiei. Compoziția **Orașul cu chip de lumină,** muzica Paul Urmuzescu, versuri Viorel Cozma sau corul **Trăiască Președintele României** de Vasile V. Vasilache, pe versuri de Eugen Rotaru, au în comun o anumită respirație amplă, ferment pentru o linie melodică bogat ornamentată, unde versul și muzica își găsesc o excelentă potrivire. Aceleași afirmații le putem face și pe marginea lucrărilor **Omagiu tovarășei Elena Ceaușescu** de Camelia Dăscălescu, versuri Mircea Florin Șandru, **Tineretul României** de Dan Bălan, versuri Mircea Block, **De ziua lui, oștirea cîntă** de Mircea Bădulescu, versuri Ion Țirlea, lucrări unde, cred, melosului i se adaugă o anumită nuanță ritmică, creînd impresia de „avîntat", de tineresc, specifică unor cîntece în care inspirația melodică este îndeaproape secondată de fluxul ritmic. Două pagini corale de frumoasă sensibilitate semnează Marin Constantin, pe versurile poetului Viorel Cozma — **Cîntă țara în sărbătoare** și **Slavă marelui bărbat,** lucrări în care elementul folcloric, subtil stilizat, își găsește o excelentă aplicare, prin unele rafinate armonii modale, prin întorsăturile melodice ale liniilor principale. **Din inima poporului, urare,** muzica Temistocle Popa, versurile Nicolae Dragoș, este, după părerea mea, cea mai reușită lucrare a concursului ; întîlnim aici melodica fină, avîntată totodată, cu care ne-a obișnuit acest prolific compozitor, întîlnim un ritm bine ales, o interesantă distribuție a vocilor, totul fiind însoțit de o orchestrație inspirată, alcătuind o lucrare de complexitate unde fiecare element constitutiv își găsește cel mai potrivit loc. Nu putem încheia această scurtă menționare a unor lucrări de calitate (și de viitor în repertoriile ansamblurilor noastre) fără a menționa partiturile **Eroul se află printre noi** de Viorel Cliniciu, versuri de Viorel Cozma și **La ceas de mare sărbătoare,** muzica Sergiu Eremia, pe versurile aceluiași poet, lucrări în care acordurile melodiilor se împletesc strîns cu armoniile versurilor, ambele avînd la bază — ca, de altfel, întregul buchet de lucrări al concursului — sursa neistovită de creatoare inspirație, care este biografia de luptă revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Viorel Crețu

ANUL 1987 ÎN EDITURI

Paradigma publicului specific

editura „Albatros", cu o specializare mai strictă, cu profil non-tematic — spre deosebire de alte edituri — se definește prin asumarea calendaristică a unei virste, se dedică exclusiv Tineretului. Deci nu cărțile tipărite în registrul ofertei aleatorii a autorilor, ci volumele socotite ca probabilități de interes pentru o categorie socială și biologică.

Deci editura „Albatros" nu se definește prin **scriitura** cărților pe care le-ar putea serializa, ci prin **lectura** care îi este propusă în registrul opțional al unei categorii de virstă ; deci, planul editorial ar putea cuprinde prin larga deschidere orice, de la abecedar la enciclopedie, cu un accent mai mare pe **inițiere** și nu pe **aprofundare**, pe **popularizare** și nu pe **specializare**.

Astfel cartea social-politică, cartea cu finalitate educațională directă, adresată tinerilor se concentrează în citeva dintre colecțiile reputate ale editurii Albatros precum : **Memoria pămîntului românesc, Colocviile adolescenței, Dialog cu tinerii.** (Și la această secțiune am numi o carte aniversară cu larg ecou : **Istorie și revoluție** de I. Popescu-Puțuri.)

Cînd este vorba de cartea științifică, editura colaborează cu institutele de specialitate, cînd este vorba de ficțiunea beletristică oferta vine de la autori. În prelungirea programei școlare s-au tipărit două lucrări care dincolo de informația specializată oferă o lectură accesibilă și agreabilă : **Șocul matematicii** de Solomon Marcus și **Bios** de Tudor Opriș. Pentru tineri, tînărul ziarist și sociolog Traian Gânju propune **Arta de a trăi** iar profesorul George Șovu un roman de succes, **Dimineața iubirii.**

În ceea ce privește literatura (și editura „Albatros", ca și „Ion Creangă", se adresează exclusiv adolescenței, preadolescenței), știind că tineretul se interesează de orice, vor fi publicate tot felul de cărți — minus tratate de știință și albume de artă — de la poezie și carte școlară la texte clasice și exegeze (în colecțiile **Lyceum, Sinteze, Texte comentate, Contemporanul nostru**), de la romane istorice sau de actualitate, pînă la interpretări critice în spirit modern și literatură science-fiction.

În colecția **Cutezătorii,** profilată pe romanul documentar și de inspirație istorică, au apărut două volume din ciclul **Strămoșii** de Radu Theodoru. Alături de un scriitor atît de cunoscut, în aceeași colecție, a debutat un tînăr muncitor din Zalău, Florin Horvath, cu **O lacrimă pentru Maria Sa,** evocind perioada lui Mihai Viteazul. Roman de actualitate și în același timp roman istoric, **Faptele de arme ale unor civili în sec. XX** de Corneliu Leu (în 2 volume) au avut un pregnant succes de public.

Editura „Albatros" a publicat în 1987 și romane de actualitate dintre care s-ar putea numi — evident enumerarea este incompletă — **Vameșul ploilor** de Pan Solcan și **Misiune de investigare** de Ecaterina Țarălungă. Mai trebuie numit volumul de proză **Funigei peste Alpi** al cunoscutului dramaturg Paul Everac.

Ce-i poate fi mai propriu tineretului decît cartea visurilor lucide, de ficțiune științifică și anticipație futurologică ? (În acest sens trebuie spus că editura „Albatros" a primit o diplomă internațională pentru literatură S.F.), Victor Kernbach cu **Vacanțele secrete** sau C. T. Popescu cu **Planetarium** au avut un succes de librărie hotărîtor pentru a justifica perseverența editurii în publicarea literaturii de acest gen.

Textele comentate au devenit un instrument de lucru în aprofundarea limbii și literaturii române în liceu, ca atare editura a încredințat în 1987 citeva din operele contemporane intrate de curînd în programa analitică ca **Păsările** de Al. Ivasiuc sau **Elegiile** lui Nichita Stănescu unor tineri critici literari (Ștefania Plopeanu, Ion Bogdan Lefter) pentru analize ce armonizează didacticismul și în același timp interpretarea personală, cărți ce pot deveni referințe sigure în devenirile exegezei unor importanți scriitori. Dumitru Tiutiuca a alcătuit panorama unei specii literare : **Carte pentru minte, inimă și literatură. O antologie a eseului românesc,** universitarul D. Păcurariu a semnat un volum de **Arce stilistice** iar medicul Virgil Sorin propune ipoteze psihologice despre **Personalitate și succes.**

Sigur că editura care tipărește de mai bine de două decenii colecția **Cele mai frumoase poezii** (care a trecut de numărul 200) nu putea să nu acorde un nou spațiu tipografic creației lirice, publicînd atît tineri debutanți, cît scriitori intrați de mult în conștiința publicului. Sînt prezenți cu antologii poeți precum : Nichita Stănescu, Marin Sorescu (în limba maghiară), Adrian Păunescu, Corneliu Vadim Tudor, Petre Stoica. Din volumele inedite, unele reprezentative pentru un anume moment al carierei lirice a autorilor, am putea cita : **Vlăsia mea** de Mihai Beniuc, **A iubi, iubire** de Dan Rotaru, **Cotidiene** de Gheorghe Grigurcu, **Despre fragilitatea vieții** de Marin Mincu, **Fotografia unei iubiri** de Titus Vijeu, **Heliante** de Maria Urbanovici, **Fastele oglinzilor** de Dan Mutașcu, **Călătorie într-o sămînță** de Nicolae Sinești, acoperind un larg evantai de modalități lirice.

Despre volumul său, poetul Petre Ghelmez mărturisește : **„Coborîrea în cuvînt** nu-i altceva decît coborirea într-o fîntînă de suflet omenesc la care săpai, iată fără să știu cînd, douăzeci de ani. Aș fi bucuros, desigur, dacă măcar un vers din această fîntînă s-ar dovedi a fi un strop de apă vie". Mărturia acestui autor poate fi generalizată și la editura care l-a publicat, alături de alți stropi de apă vie din izvorul veșnic viu al culturii.

E greu de decis un best-seller între cele peste 100 de volume tipărite, în marea diversitate de genuri abordate de această casă de editură care își asumă condiția specifică prin publicul specific.

Dar editura „Albatros" are și o tradiție foarte puțin cunoscută. La Biblioteca Academiei se mai pot consulta cărțile apărute acum 50 de ani, la editura „Albatros" în **seria de bronz** („ce cuprinde romane cu subiect exotic, carte de vînătoare, întîmplări din toate colțurile lumii"), **seria albastră** care „avea deschiderea întîmplărilor extraordinare, a aventurilor eroice, a luptei binelui împotriva răului" și **seria de aur** ce conținea „romane din mărgăritarele lumii".

Cărți, cum se vede, adresate tinerilor de atunci, bunicii de azi.

Aureliu Goci

Matei Gavril, Nicolae Velea, Gheorghe Suciu în redacția revistei „Luceafărul", cu ani în urmă

Nicolae Velea
Omul și opera

Ceea ce urmează nu vrea să fie și nici nu este o opinie de critic literar. Așa cum fraza de dinaintea acesteia nu constituie o marjă de siguranță în fața posibilelor suspiciuni. Cel ce semnează aceste rînduri vrea numai, după puteri, să fie sincer, eliberat, adică, de grile de lectură, de convenții stilistice, de condiționări amical necesare, de prejudecata noutății obligatorii. Încerc, așadar, să scriu despre Nicolae Velea, acum, la un an de cînd omul a plecat dintre noi, singur, foarte singur, însingurat parcă mai mult decît stă în legea firii.

Omul era special, greu de descifrat, chiar dacă aparențele dădeau iluzia unei lesnicioase etichetări. Cred că era un „sucit", asemeni multora dintre personajele sale. Dar nu cu program, ci structural. Și nu neapărat cu ceilalți, ci în primul rînd cu el însuși, ca o continuă verificare și neîncredere. De aceea, probabil, și scria atît de greu. Sau — cine știe ? — invers. L-am întrebat odată — plănuiam un interviu și în mintea mea asta era un soi de preambul — de ce nu mai scrie, cînd tot ce a scris probează un talent ieșit din comun și cînd alții, care nu au nici pe departe ceea ce are el... Talent, zice ? (ca și cum s-ar fi adresat altcuiva, de față, dar pe care eu nu puteam să-l văd). Gresalele tinereții, mi-a răspuns și a schimbat imediat vorba. Modestie ? Cochetărie ? Nu cred. Mai curînd un acut sentiment al vinovăției față de sine, o profundă și iremediabilă criză de creație născută din autosuspiciune și agravată cu luciditate. La Nicolae Velea, această luciditate se manifesta prin umor. Cine l-a cunoscut în ultimii ani ai vieții știe că omul își păstra umorul chiar și în momentele de mare confuzie. Dar nu ca o formă de relativizare, ci, paradoxal, ca tip de autoflagelare, de „certare" în oglindă. Că s-ar putea să fie așa o arată aceeași ultimă perioadă a vieții sale. Cînd Nicolae Velea a încercat în fel și chip, cu o obstinație ale cărei resorturi rămîn insondabile, să distrugă imaginea sa de scriitor, să despartă omul de operă. Și a reușit atît de bine încît unii — confrați desigur — susțineau că personajul cel mai reușit al lui Nicolae Velea este... Nicolae Velea. Iar alții — tot confrați — credeau că dispariția omului n-ar fi în defavoarea operei. Dimpotrivă.

Omul a plecat... Mourir c'est partir un peu... Anii trec ca apa... Ar mai fi scris Nicolae Velea, dacă... ? Întrebare aparent naivă, care ascunde însă în ea, dincolo de posibilul meliorism, o anumită insatisfacție, iscată, cred, de prejudecata cantității. Insatisfacție, de altfel, perfect nejustificată ! Căci Nicolae Velea nu a scris nici mult, nici puțin. A scris destul, destul pentru a rămîne un reper inconfundabil în literatura română contemporană. O pagină scrisă de el se recunoaște și se distinge dintr-o mie, pentru că subtilitatea stilistică, finețea observației psihologice, precizia compoziției, și, nu în ultimul rînd, deosebitul simț lingvistic sînt daruri care nu stau la îndemîna oricui. Ex ungue leonem ! Nicolae Velea este un scriitor rafinat, în felul în care Ion Creangă este un scriitor rafinat. La ei, la acești puțini aleși, totul pare simplu, nesfîrșit de simplu, natural de simplu, încît devine, cum ar spune Călinescu, inanalizabil. Ce să spui, de pildă, în afara faptului că este o ipostaziere a sufletului infantil la granița cu adolescența (sînt posibile și variante, în funcție de talentul comentatorului) despre **Poarta** lui Nicolae Velea ? Sau despre festivul lingvistic din **Vorbă-n colțuri și rotundă ?** Sau despre acel mignon han al Ancuței, care este **La groapa de fumat ?** Căci totul se află în **acele** cuvinte și nu în altele. Restul este exclamație.

Se întîmplă însă că, după moartea autorilor, opera unora dintre cei mai importanți scriitori intră într-un neașteptat și nedrept con de umbră. Nu este vorba doar de o desincronizare față de dominantele orizontului așteptării, ci și de o pasageră „orbire" a criticii, care face ca uneori să treacă o generație și mai bine pînă cînd opera este propusă din nou atenției publicului, cercetată și făcută să trăiască altfel, în noile conjuncturi. În cazul lui Nicolae Velea acest risc este mai mare, atît datorită prelungitei sale crize de creație, care l-a scos din atenția criticii, cît și supralicitării conjuncturale a unor valori încă nesedimentate, dar tratate în registru encomiastic. O ediție critică Nicolae Velea, într-un tiraj, cum să-i spun, corespunzător, și — de ce nu ? — un studiu monografic ar înlătura acest risc potențial și ar oferi cititorilor posibilitatea să constate — poate încă o dată — că se află în fața unui scriitor excepțional.

Valentin F. Mihăescu

Temeiul sentimentelor

Urmare din pag. 1

Vîlcea, din paleolitic pînă la magistralele luminii de pe Lotru și Olt ; Nicolae Fulga (p. 57—62) — care arată sensurile unor cifre din agricultura, industria, construcțiile și cultura județului Olt ; Dan Lupescu (p. 64—68) — atent să audă **„ora exactă" a arhitecturii românești** în centrul Craiovei ; Lucian Zatti (p. 70—77) — cu **Tulnice din amfiteatrele bețșugului cîmpenesc ;** Ion Șerban Drincea (p. 79—84) — prezent la Porțile de Fier II, de cînd liniștea Ostrovului Mare a fost tulburată de specialiști, mașini, beton, schițe și măsurători pînă s-a pus constelația luminii ; Miron Dobroiu, Constantin Pădureanu, Romea Popescu, Mircea Pospai (pe Motru și la Rovinari), Mihaela Dumitrescu (la Scornicești), Irimia Gotu, Iancu Tănăsescu, Adrian Fulga (la Calafat) ș.a. Florian Copcea măsoară **Dimensiunile tinereții** în file din cronica șantierelor de pe Dunăre (p. 170—178) ; vorbind cu oamenii, află cite ceva despre „valoarea muncii" și că „tinerețea nu este o haină de sărbătoare". Nu lipsesc și celelalte temperaturi umane : **Condiția femeii în România de azi** (Mariana Tomescu-Vilceanu, p. 180—186), învățămîntul oltenesc (Nicolae Andrei, p. 195—201), **Realismul literaturii noastre actuale** (Ovidiu Ghidirmic, p. 209—212), reperele teatrului istoric (Romulus Diaconescu, p. 217—220 ; Alexandra Firescu, p. 242—250), noua geografie a liricii acestor meleaguri (Constantin M. Popa, p. 221—224) etc.

Este greu de rezumat gama de tonuri, stiluri și teme pe care se mișcă volumul omagial apărut la Scrisul românesc. Cu toate acestea, este ușor de sesizat efortul îndreptat spre surprinderea consistentă a temeiurilor acestei sărbători naționale. Efortul este răsplătit generos, căci, astăzi, „Ce simplu ni se pare tuturor / să fim români și comuniști și drepți, / să nu facem import de înțelepți / și să jurăm sub faldul tricolor" (Gheorghe Smeoreanu — **Unirea noastră simplă și fierbinte,** p. 150—151). Faptele contemporane — care stau la bază destinului românesc în lume — sînt cele care motivează această simplitate a libertății angajate. De aceea spune poetul Felix Sima : „azi blînd mă-aplec spre floarea / ce-o duce-n brațe mărul /spre-a da un rost în lume / livezilor spre ses / cînd mai de preț ne este / ca oricînd Adevărul / în fața lui cu piine / și sare am să ies / / din țară urcă seva-n / pădurea de schele / ce a crescut pe locul / pădurilor mai vechi / din țară se ridică / parfumul pur și fraged / cînd își aduc cireșii / cercelii la urechi" (**Ctitorie,** p. 202—203).

Romanul povestitorului

Urmare din pag. 1

se amestecă, semn că istoria a năvălit în povestariu dezorganizîndu-l, sfîșiind pacea arhetipului. „Și de-acum înainte voi fi incoerent căci de-acum încolo încep să capitulez", îi previne Leb pe ascultătorii lui.

Istoria voise să facă din el un element al răului, folosit de agenții noului aparat. Povestariul îi va izbăvi. Leb Betleem se întoarce la Brăila, reîntîlnește locuri și oameni, le povestește și le istorisește în stil de povestariu, dar și în concentrate narative de roman, chinul și frămîntările lui, din care se compune măsura terorii acelui moment istoric în care au fost strivite sufletе și au fost uciși cai, au fost scălîmbate gîndirile omenești cu securea fricii și a minciunii. În acest intermediu se înfruntă povestirile cu romanul și se naște scrierea aceasta a lui Fănuș Neagu, deopotrivă roman și povestire.

Și, mai presus de ele, parabolă a unei istorii anumite din care se ivește **Scaunul singurătății,** în care va fi țintuit fiecare, pecetluit cu pecetea singurătății pe care o așează peste noi pierderea oricărei comunicări și căderea din povestariu. Această „cădere în istorie" („la chute dans le temps", zice E. Cioran) este cea mai mare primejdie pe care-o poate aduce sfîrșitul povestirii și al povestariului, ruperea comunicării și a unității omenești.

Se spune că atunci cînd întîmplările îmbătrînesc se transformă în povești. Este greu să spui dacă există mai mult decît un personaj în noul roman al lui Fănuș Neagu.

Personajul acesta însă se manifestă într-o nestrunită politropie de roluri și de vorbitori. Este **Povestitorul** însuși în expresia sa esențială, într-o polimorfie inepuizabilă. Romanul lui Fănuș Neagu pare a fi consacrat condiției cosmice a Povestitorului, din toate vremurile și de pretutindeni. Acesta prinde uneori conturul nesigur al unui **rol** care se rostește fără a ieși din cronotopul vorbei, topindu-se pe neașteptate în altă vorbire și aceasta în alta, la nesfîrșit.

Povestariul este indiferent la statutul, ba chiar la sexul povestitorului. Cezar Saltava îi spune fetei plăpînde în rochie albastră, de îndată ce o simte cuprinsă de aroma povestariului : „Odată, de mult, am fost și eu fată".

Toți stau sub starea de beție. Dintre toate bețiile cea mai grea și mai cuprinzătoare este beția povestariului, a stării de vorbire. Toropeala limbii și suculența cuvintului îi invadează cînd pe rînd, cînd pe toți deodată, pînă cînd nimic și nimeni nu se mai zărește distinct din materia vorbirii.

Vorbesc oamenii, se manifestă lucrurile prin vorbe suculente, florale, colorate, grele, aromitoare, calde și reci, fierbinți, eratice, putrefacte, dospite etc.

Pentru prima dată în literatura română „beția de cuvinte" devine virtute stilistică greu egalabilă. Cuvîntul nu mai parazitează sensuri căci a căpătat o materialitate polimorf-perversă ieșind parcă dintr-un miraculos libidou al limbajului.

Totul pare a fi așezat în orizontul omului senzualist, captat de materie erotizată a cuvîntului sub semnul căruia întreaga fire se electrizează : cele două femei acaparate de pofte cosmice perverse își freacă sfîrcurile sînilor de chipul lui Christos „în mijlocul cupolei sub patru straturi de tencuială". Doina își „poleiește sfîrcurile cu bronzul lui Isus de la Riuri", o „pușlama din San Francisco minca Sandvișuri cu îngeri", „frica linge puii mizeriei", „un nor lua chip de biserică", adevărul lui Leb Betleem e „clocit", „în cer fierbeau samovarul și se clătinau **desene lascive",** la „asfințitul unui smoc de frunze". Cuvîntul amestecă negurile, prăvălește tărîmurile unul asupra celuilalt, amestecă lumina și culoarea, noaptea cu apa din care iese smoala Dunării. Totul stă sub neastîmpărul germinal al cuvîntului. Povestariul s-a instalat în inima lunii și a Universului. Și abia de aici încolo începe istoria, tot ca o povestire. „Se vede că cei ce stau în scanul singurătății sînt cu totul de nepotolit". De vreme ce lumea și structura ei este o povestire tot pe atît istoria își va primi înțelesurile din esența **povestariului.** Romanul lui Fănuș Neagu este primul roman al dialecticii dintre istorie și povestire, este izvorît din confruntarea și tensiunea dintre Istorie și Povestariu, cum era și firesc, pregnanță are istoria, povestea este recesivă, dar mai puternică decît istoria pe care-o îmbracă și o dizolvă în materia cuvîntului. Primul strat al lumii este povestea, ipostază a vieții este povestirea. Burlescul se amestecă necerîtat de vreo regulă cu tragicul, absurdul se împletește cu dramaticul, comicul primește culori violente, lumea ascultă de o singură lege : libertatea de a se povesti pe sine. Peste lumea aceasta, în orizontul ei povestit, năvălește Istoria. De aici începînd se naște tensiunea dintre poveste și roman, dintre timpul cosmic și timpul istoric, dintre mit și proiect, dintre limbaj și ideologie.

Pe muchea de val a unei atari tensiuni navighează cartea lui Fănuș Neagu. Ea pare izvorîtă din proba libertății vorbei și a povestirii într-o crîncenă luptă cu legile carteziene ale cuvîntului, vrînd să dovedească parcă, încă o dată, că nimic nu e mai liber pe lume decît Povestariul și povestea.

Istoria lumii și povestea vorbii s-au iscodit prin vremuri la Brăila, îndrăznind să dea contur unei înfruntări ca și acum, cu acest roman al lui Fănuș Neagu.

Povestariul readuce lumea în ordinea cosmică și odată se va scrie în mod special despre arta lui Fănuș Neagu de a construi personajele din elemente cosmice primordiale. Gestul acesta nu este îngăduit decît Povestariului. În roman el cade în ridicol și este de tot neconcludent.

În Povestariu însă personajul nu e alcătuit din psihologie, din gînduri și complexe stări afective, ci din materii de cuvinte rupte direct din polimorfa rotire a materiei universale. Portretul prinde contur direct în materia cadrului ca în icoanele pe sticlă străvechi, ieșite și ele din același univers care desparte Apusul de Bizanț pentru a le regăsi o mai adîncă unitate pentru sine.

O bătrînă are „înfățișarea de scrumbie.... Chiar mirosea a sare, capul i se ține în două zgîrcîuri, privirea foarte pătrunzătoare și inteligentă, căutînd solzii de șarpe din sufletul ălui de-l avea în față", labele erau „ca doi pești culcați pe burtă față în față căutîndu-se cu capetele, cu cozile retezate și cu deșerturile scobite de orice urmă de viață". Acesta însă este chipul din Povestariu sub care ne apare Muma Pădurii. Vorbele au corporalitate, ascultă de modulații materiale de o nesfîrșită varietate. Personajele povestariului se întrupează direct din elementele cosmice. Totul ascultă de o lege aparte, care nu este nici a naturii, nici a istoriei, legea povestirii. Care este regimul acestei legi în cîmpul de implacabilă năvală a istoriei, pare a se întreba autorul. Ce se întîmplă cu cel ce stă „pe scaunul singurătății?" Fiecare a fost înzestrat cu darul vorbirii, este rupt întrucîtva din „povestea vorbii".

Toți sînt datori să apere povestariul căci acesta este esența lumii și omului. Cînd istoria ar curma cîmpul de manifestare a Povestariului ar fi semn că omul însuși și-a pierdut esența, a căzut din cosmos și cu el odată a tras Universul în haos.

Eroii lui Fănuș Neagu coboară din Povestariu direct în istorie, își memorează pacea arhetipului prin evocarea trecutului devenit poveste și cad, rînd pe rînd, răpuși de Valul istoriei. Salcia Vifor îi propune un „tîrg" lui Cezar Saltava, în care s-ar fi exprimat o cumpănire între istorie și povestariu : „...de o parte Cezar Saltava, puterea zilei pentru care eu și consilierii mei putem scrie oricînd pe asfalt, ținînd pensula în dinți : jos rechinii americani, dar lăsați-ne Brăila Veche și strada Regală".

Cezar Saltava refuză acestei lumi dreptul la trecutul ei, o dorește alungată din povestariu. Blestemul lui Salcia Vifor nu întîrzie : „Cezar Saltava, vrei decorații, mai ai două de pe front, dar într-o zi vei plînge, îți vei mușca mîinile pentru ce faci azi. Te blestem s-ajungi cît mai repede ziua aia". În romanul lui Fănuș Neagu se înfruntă istoria și povestariul, gestul dictat de mitul politic și de trufia puterii, cu cel chemat de pacea arhetipului și de frumusețea de poveste a trecutului, rînduiala locului se înfruntă cu voința de orînduială abstractă.

Fănuș Neagu are forța plăsmuitoare de a citi în clipa prefacerilor înfruntări cosmice. Fabuloasa lume cosmică a Balcaniei este supusă unei ample dizlocări. Lumea aceasta pare a fi pusă în cumpănă cu trufia puterii și cu graba utopiilor. Cifra descumpănirilor ne-o citește el, Povestitorul, cel ce, mai presus de toți și de toate, **vede** și se știe condamnat să rostească marea poveste a istoriei ținuit pe **Scaunul singurătății.**

Dimensiunea lirică

Urmare din pag. 1

se adună / cuvinte înfrigurate", „inima mea întunecată de o oarbă / încredere în soare", făcîndu-se simțit încă de acum un sentiment al extincției și zădărniciei, ca în „palinodia" **Ziua și noaptea...** Nu aceasta este, însă, direcția în care va merge poezia, mai pregnant fiind un umanitarism manifest, remontînd spiritul prin îndemnuri entuziaste : **Putința de-a învinge, Rugăminte.** De fapt, întreg ciclul **Oameni buni** exprimă o poetică de implicare umanitară, de apel civic : „Poeziile mele nu vă cer / decît să vă înțelegeți / înțelegîndu-vă / le veți înțelege". E aici o reflecție supravegheată, angajîndu-l pe poet și implicîndu-i pe semeni. Iată cîteva titluri de poeme, destul de semnificative în ideea umanitară : **În întîmpinarea poeziei venind dinspre oameni, Strig celor ce stau cu spatele la cer, Va fi nevoie poate să-mi strămut inima, Mesager din întuneric...** Într-un anumit sens, se simte aici pecetea lui Labiș și a lui Ioan Alexandru din „Cum să vă spun".

Cîteva piese trimit, astfel, la vîrsta candorii, la paradisul pierdut, generînd unele reverberații nostalgice, insinuînd un veritabil fior al mirării, cu rost existențial **(Copilul nostru, Cerul, Stîlpul casei...).** Chiar metafora **ochilor** „larg deschiși" sugerează însăși ideea de conștientizare, de asumare a destinului, de descoperire treptată și întemeiere a spiritului prin imaginație și perseverență : „Cu ochii larg deschiși / ești o corabie vîslită / de gînduri în care (mai) crezi / în timp ce înaintezi printre / flăcări speriate // Și dai dreptate mereu / ochilor care îți cer / să înaintezi dincolo / de ceea ce îți închipui că vezi" **(Cu ochii larg deschiși).** E o virstă fertilă a întrebărilor, cărora le cresc, pe rînd, „aripi", „gheare", încărcîndu-se mai apoi de „tăria" tuturor înțelesurilor **(Cîntec).** Toate aceste rememorări, metaforice în substanță, întrețin în surdină o idee etică ori difuzează cu discreție un sens moral. Poetul rămîne, în esență, un umanitarist.

Al doilea ciclu, **Pămîntul Patriei,** dezvoltă o poezie plină de fior autentic, schițînd imaginea unui spațiu contopit cu ființa poetului și cu aspirațiile sale umanitare. Un fior de legendă străveche și de cronică imemorială („vîntul a purtat din om / în om strigarea voievodului"), de „rădăcini" și de „adevăr" străvechi, de „mosteniri" legitime și de amintiri opresante ale războiului — iată cîteva imagini ale ciclului în care ideea de **omenie** românească sună uneori ca o sentență lirică, silabisită cursiv în vocabule vii : „Celui ce-și / zvîrle / omenia / ca / pe / o / haină / demodată / pămîntul / patriei / îi / fuge / de / sub / picioare". Poetul își onorează tema și nu la modul discursiv, de enunț manifest, ci în cheia unei transfigurări esențiale : „tu, patrie, ascultă-mă — / toate zilele vin călare pe cai albi / și numai acelea în care e să / se-ntîmple o poezie / descalecă și rămîn". **(Tu, patrie, ascultă-mă).**

Toată această concentrare stilistică, pînă la schiță ori „ideogramă" spirituală, nu dă nicăieri impresia de efort ostentativ ; ea izvorăște dintr-o economie structural-lucidă de rostire poetică, atît de rară, ce-i drept, la unii dintre poeții tineri. Valeriu Veliman gîndește idei mari în puține cuvinte, spațiile mici nu-l incomodează deloc, dimpotrivă, îi condensează enunțul și ideile pînă la densitatea și transparența cristalului. Deocamdată poezia lui Valeriu Veliman face dovada unei virtuozități stilistice, a unui înteligent talent. Suficient pentru a-i confirma disponibilitățile lirice. **Cu ochii larg deschiși** e unul din acele volume de debut — trecut aproape neobservat ! — ce ne îndreptățesc încă de pe acum să reținem numele unui poet.

Locuind în iarnă

Urmare din pag. 1

La poalele Obcinelor ne lovim de tăcere și de piscuri girboave, abia zărite, crenelînd depărtările, aprinzînd voluptatea ochiului solemn, orbit de albul suveran. Se desenează poteci cenușite rătăcind prin doiniri de codri, drumeaguri cocoșate prelingîndu-se înspre un petec de cer și case măiestrite, cățărate pe văi de seninis, cu mirosuri de soare, ascultînd tăcerea sufletului arzînd ca o speranță albă. Sub același cer zugrăvit izvorăsc dimineți cu zîmbetul curat al pruncilor și se desface viața versuind, ca o fîntînă adîncă.

Impresionanți sînt însă cu adevărat oamenii muntelui, acei bărbați ce muncesc greu în inima pădurilor ; chiar la rădăcina vieții, așadar, trăind în tot ceea ce fac ca oameni ai muntelui, monumentali, simpli și iubitori. Sau femeile lor, înginînd un fir de cîntec, ele care-l născuseră cîndva, atunci cînd bărbații, ospețindu-se, își trec plosca cu vigoarea și curăția lor aspră. Atunci și întotdeauna, cînd uităm să ne bucurăm ar trebui să privim neapărat acești oameni muncind luminoși și aceste miraculoase ținuturi, un rai de fîn peste care anotimpurile adună triștețí nedeslușite sau fericiri pustiitoare, primenindu-ne, peste care răbdarea timpului află straturi adînci de istorie împrospătînd combustia ființei. E liniștitor, e tonifiant să ascultăm un clopot oftînd în liniștea Putnei, să cercetăm țărănește încremenirea albă adăpostind somnul seminței, pregătind explozia verde a primăverilor ce vor să vină, fluturîndu-și eșarfele speranței în catargele arborilor roși de ceață.

Căutînd adăpostul tăcerilor, descopăr deci un sat neatins de frigul uitării. În sărbătoarea iernii desmierdată cu vinuri, fatalitatea zăpezii ne reînvață puritatea.

Condiție și aspirație

Satul lui Nicolae Velea, o configurație de microuniversuri rustice cu o coloratură particulară, este semnificativ în planul nuanțării psihologice și al imaginării unor spectacole umane cu o prețioasă încărcătură simbolică și parabolică. S-ar putea vorbi de o anume „coerență" estetică, de o viziune unificatoare supralicitînd recurențele, personajul comun, stilul invariabil, tenta ironică, gustul pentru bizarerie, etc., dar ar fi o excesivă formalitate să cauți în proza lui Velea un univers armonizat, să-l rotunjești prin invocarea tematismului, problematismului, a universaliilor social-politice, schițele și nuvelele sale avînd reliefuri psihologice atît de pregnante încît invocarea determinațiilor exterioare ar putea părea superfluă. Întîmplările, comportamentul, stările personajelor, au, firește, o motivare socială dar turnurile spectaculoase ce „agață" firul povestirii, ricoșeurile, faptele ce țîșnesc din umbra unor lucruri mărunte, dintr-un plan imediat, vizează interioritatea umană. Centrată spre sine, lumea țărănească a lui Nicolae Velea este supusă unei analize discrete, personajele sale suferind de regulă mutații sufletești, prin impact, contaminare ori disimulare. Țăranii lui Velea își plămădesc măști și se comportă pe măsura lor. Devin suciți, bizari, teribili ori melancolici. Uneori, insinuarea măștii generează realități dramatice ca **În treacăt,** de pildă. Duminică, șofer de elită la o cooperativă, cu privilegiul de a conduce carul alegoric de sărbători, e un personaj disimulat, suferind, așa cum observa Eugen Simion, de „un complex al rafinamentului". Duminică „străinută cu demnitate", vorbește în dodii, acuzînd o sensibilitate drastic-vămuitoare față de cuvinte atunci cînd simte că nu-i slujesc intenția expresivă. Părîndu-i-se, dintr-o dată că „prea trăise iute", se lansează într-un joc al răsfățului în care, asemenea copilului ocrotit, îi este peste măsură să creadă în eficacitatea unor forțe potrivnice. Încercînd să uzurpe monotonia, imprimînd reliefiilor dintre el și Adina un curs neașteptat, incitant, îi spune fetei că-i însurat, fals pe care Adina îl recepționează fatal, convinsă de inextricabila sa autenticitate. Accidentul fetei nu dizolvă starea de incredibilitate față de o realitate negată arbitrar, continuînd să trăiască într-un plan extrareal, în imediata vecinătate a oniricului. Pătrunzînd cu camionul în Dunăre în care se revarsă laptele din bidoanele transportate, Duminică se lasă nepăsător înghițit de ape, convins că nu există rîuri de lapte în care să te poți îneca. Înfumurarea lui Păun din **Toader și cinci sute** apare brusc, într-o dimineață, ca o metamorfoză kafkiană, și țăranul simte nevoia să și-o afișeze public, nemulțumit de asistența lucrurilor neînsufletite. Pornește incognito peste țarini, sfîntînd cu vorbe de clacă, proteguitoare și stimulative, muncile cîmpului, în stilul telegrafiat al lui Havaet din **Cartea Milionarului :** „Spic cu spic, patriei, snop, bine, chiar foarte bine". Vorba ascuțită a unei mulieri focoase îl readuce pe fudul la starea lui obișnuită. În **Odihnă** graficul sinusoidal al mutațiilor sufletești pe traiectul descoperirii de sine este redat cu o rară aplicație a nuanțării. Dănilă îl invită pe vecinul său la o țuică pregătind cu circumspecție o ciudată confesiune a cărei comunicare și-o asigură prin profilaxia simulării unor posibile reacții de protest din partea preopinentului. În pauzele de muncă, Dănilă, după o îndelungată amorțeală reflexivă, are din nou revelația sinelui, ce-i fusese în copilărie sancționată de tatăl său, prin intruziune brutală în lumea sa intimă. Stigmatizat, repudiind starea reflexivă ca instanță periculoasă, Dănilă încearcă, orideciteori e ispitit de daimonul contemplației, să-și anihileze gîndurile, adîncindu-se în muncă, încrîncenat, pînă la epuizare. Reprimarea impulsurilor meditative și sentimentul singurătății amplifică nevoia omului de a se defula prin confesare, marcînd și o inevitabilă recrudescență a crizei de conștiință. Imaginea, aparent ilară, vizează un interesant aspect al autocunoașterii prin revelație : debarasîndu-se de bocanci și mișcîndu-și degetele picioarelor, descoperă că de la talpă în sus, începe el, Dănilă. În **Ochelari de împrumut** autorul imaginează o însolită parabolă a foamei, pornind de la seceta din '46. Pe fondul rigorilor naturii, în timp ce meiul și secara se adunau bob cu bob și îngurgitarea se făcea cu o crispată contabilizare a firimiturilor de pîine, mințile încinse de foame aprind ruguri de zvonuri, închipuind reactualizarea unor mituri biblice, apocalipsuri discriminante, precum Potopul, din care doar puritatea copiilor neatinși de patima băuturii va fi salvată. Intrînd în posesia unor ochelari de soare cu lentile verzi, Gogu al lui Fabrică, împreună cu o șleahtă de copii care-și trec de la unul la altul ochelarii, zburdă fericiți pe pămîntul arid, printre ierburi uscate, plini de senzația unui Eden fertil, cu pămînt jilav, umbre și vegetație proaspătă, privind prin lentilele halucinogene soarele care, din astru despotic, pîrjolitor, devine acum un lacheu umil. O excepțională viziune cinematografică reflectă schița **Drumul** al cărei protagonist e Ielea Anica, cu ani tăinuiți în buletinul expirat, persecutată de o dureroasă nevoie de a supune lumea imediată unei gîndiri sistemice, de a-i dezlega enigmele și interpreta motivațiile. Evident, cunoașterea e primitivă, mustind de naivități dar, în același timp, asociată unui agnosticism prudent. Mișcarea lucrurilor, elementele de noutate o împiedică să aibă păreri stabile asupra lor, misterul becului electric o tulbură dar, pe măsură ce pătrunde în taina lucrurilor, resimte bucuria de a descoperi o fascinantă lume a împăcării cu viața. Nicolae Velea, asemenea lui V. Șukșin, este scriitorul care printr-un stil degajat, frugal, scoate efecte remarcabile de subtilități și viziune. N. Velea este un maestru al vocabulei bine plasate, pe care o ciocănea îndelungat asemenea meșterului scripcar, cumpănindu-i rezonanța, sonoritățile ascunse, înainte de a o învesti cu funcțiile predilecte, dinamice, de **duel spiritual,** de îngenunchere a interlocutorului, de **contentație,** trădînd deliciul taifasului **(La groapa de fumat)** ori **ironice,** realizate uneori, prin luarea în răspăr a sensurilor paremiologice. Contactul critic cu opera sa ar putea fi **o întîlnire tîrzie** pentru simplul fapt că lucrurilor esențiale li s-au spus pe nume, șansa descoperirii unor noi filoane de semnificații echivalînd cu vanitoasa iluzie de a trece drept noi înțelesuri vechi sub noutatea alcătuirilor de vorbe dar, cu toate astea, a vorbi, orideciteori se ivește prilejul, despre opera, despre magicul univers al sufletului țărănesc zugrăvit de Nicolae Velea, mi se pare a fi un lucru inevitabil.

Dorin Măran

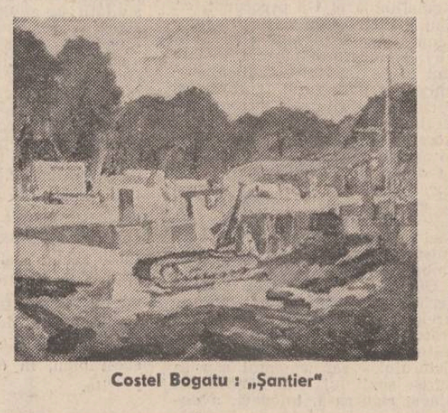

Costel Bogatu : „Șantier"

POȘTA REDACȚIEI

BANCU C. ADRIAN, Timișoara : Aproape toate paginile trimise sînt reprezentative ca mesaj. Riscul de care vorbiți există și el, unele texte fiind neutre din punct de vedere poetic, dar titluri ca : **Incertitudinile lui Heisenberg, Luneta lui Galilei, Harakiri, Pași** ne fac să așteptăm cu interes următoarea dv. corespondență. Încercăm să le publicăm cu convingerea că sînteți în preajma realizării unei formule poetice personale ; formația dv. matematico-fizică, preocupările pentru literatura de anticipație precum și vîrsta foarte tînără (23 ani) sînt tot atîtea argumente ale speranței.

GEORGE MILITARU, Prahova : Frumoasă și de bun simț scrisoarea dv., care recomandă un fin interlocutor. Din păcate, puținele texte trimise (și ele delicate, luminoase) nu sînt suficiente pentru a ne face o idee despre anvergura (și autonomia) dv. poetică. Mai trimiteți.

MARIUS PRECUPEȚU, Sălcuța-Titu (17 ani, clasa a XII-a) : Sensibilitate și inclinație către viața interioară ; o naivitate în sensul bun al cuvîntului, conducînd spre șlefuirea sentimentului. Poeziile nu sînt încă publicabile, dar au toate șansele să devină dacă veți diversifica aria de inspirație/meditație (se întîmplă și altceva în lume decît să cadă ploaia ori ninsoarea), și dacă nevoia de poezie se va dovedi atît de puternică încît să-i dați ce este mai bun în dv., ca trudă și aspirații. Premise credem că sînt.

MIHAI ANDREI, București (21 ani) : Ce vă face să credeți că acest **Autoportret („Sînt o picătură / de apă, / care se evaporă / cînd apare soarele")** este poezie ? Din păcate, toate cele douăzeci de texte trimise (în al doilea plic) sînt asemănătoare, au adică aceeași alcătuire pur enunțativă și aceeași lipsă de încărcătură poetică. Poate cu două excepții : **Cub**, mai pregnantă, este însă o pastișă la **Lecția despre cub** a lui Nichita Stănescu ; **Oul** conține, în opacitatea lui, o anume forță de sugestie **(„Cînd am spart / un ou am găsit / în el o piatră. / Uitîndu-mă / la ea / am descoperit / universul")**. Este încă puțin și neconvingător.

ȘUHAN DANIEL, Constanța : Nu știm cu cine ați vorbit la telefon și cui i-ați mărturisit că, „deocamdată" creația dv. cuprinde... 1 100 poezii. Am fi crezut că sînteți un adolescent naiv și sentimental, căruia îi este mai ușor să încredințeze hîrtiei declarațiile destinate unei ipotetice iubite : **„Frumoasa mea, de dincolo de Lună / Privește stelele sub un sfios sărut"** etc. **(Așteptare)** sau **„Te aștept sub salcîmul scîlpind de smarald. / Hai, vino în noaptea zgîrcită și udă / Cînd îngerii nopții mai vor să te-audă / Cu pașii de teamă, de noapte, de cald — (?!)" (Vis)** ș.a. Impresia generală este de curgere a formei (goale) îmbătată de propriu-i ritm, — dar și de mimetism, cădere facilă sub ritmuri străine. Dincolo de fluiditatea spunerii obsesiile sînt sărace, se remarcă o formă paradoxală dè zgîrcenie, care vă face să dați cîte puțin pentru a umple cît mai mult (un fel de impresionant maldăr de sandviciuri unse meschin). Diluarea expresiei verbale produce efecte în consecință, cu alte cuvinte rezultatul s-ar putea numi „producție de serie". De nu veți da Cezarului ce este al Cezarului, degeaba aveți „talent" : nici iubirea, nici poezia nu admit fumătăți — ori bucățele — de măsură **(„Te iubesc cu o parte din inima mea", Vis)**, mai ales că, uneori, nici măsura întreaga nu ajunge.

IFTIMIE IOAN, Bacău : „În cazul cînd doriți, posed și alte genuri de poezie satisfăcînd toate preferințele". Chiar... „toate" ? (Bizar mod de a raporta poezia la o „clientelă", cum se întîmplă prin unele magazine de „bună servire"). Deocamdată v-am sfătui să începeți cu ortografierea corectă a titlului (unicul text trimis se numește **„La mulți ani, frumoasă Românie")**.

CÎRJAN ȘTEFAN, Buzău : Păcat de bunele intenții și declarații (ex : **„Voi înrobiții propriului pintec / Dați alarma la fereastră / Voi înrobiți propriilor voastre inimi / Plimbate de văzduhul sălbatec / Voi neștiutorii de carte așteptați / propriul vostru așteptat / ?! / Să gîndiți pe scrisul albastru"**, în **Ridicînd deasupra)**, dacă textele abundă în agramatisme și ilogisme (alte exemple : **„Voi toți iubiți copii plămădiți de curcubeu / Vai ce transport ! / Fără cai negri / Ale (?) ușilor triste / De așteptare"**, în **Dezrobirea lumii**, sau **„Tristețea străpunsă ideile străpunse / Trădate de asasinii coarnelor"** (?!!), în **N-am trădat timpul)**, încît cele cîteva fragmente poetice par cu totul întîmplătoare **(„Amestecături de frunze / castori cu ochi răniți / asemenea somnului"**, în **S-au rănit ielele vîntului)**. Colac peste toate, ciclul se intitulează : **Ultimul transport de nopții (?!) pentru mileniu (?!) trei.** Nu, nu sîntem deloc de acord cu transferul, în celălalt mileniu, al analfabetismului.

DANIELA OATU, Vaslui : „Pentru mine poezia este însăși viața" ; ar putea fi foarte bine, dacă n-ați adăuga atît de impetuos : **„o simt, oriunde merg, la suflet ca pe o inimă"** (?!). Astfel de improprietăți se regăsesc și în versurile dv : **(„Polen pe suflet port timidă / Ca pe-un capriciu că mai sînt")**, altminteri destul de armonioase și fluente (notabile : **Insomnie** și **Fintîna mea)**. V-aș reproșa monotonia, chiar manierismul versificației, precum și ideația cam simplistă. În stadiul în care vă aflați, ați putea îndrăzni mai complex și mai departe (cu ce șanse — vă rămîne dv. să ne-o arătați).

CODRUȚA UDINE, Sighișoara : Vreți să știți **„dacă mi se deschid perspective de valorificare și exploatare"** a **„ținutului" poeziei...** Nu vi se pare că formulați problema în termeni cam prea mecaniciști și pragmatici ? Înțeleg că pentru dv. **„E foarte important să știu"**, dar însăși această încredere în cineva ori ceva care v-ar putea măsura precis „perspectivele" poetice sugerează că perspectivele dv. sînt mai curînd **pozitive** decît poetice. Textele întăresc această impresie : **„O iubire cristalizată / e un electron / abătut de la mișcarea browniană"**, sau **„În viața sufletului tău, un Meșter Manole / clădește, clădește, clădește / și cu toate că nu reușește / sufletul meu mereu împietrește"** — q.e.d.

CELLA DIANI, Călărași : De ce să vă temeți ? Sarcina noastră este atît de serioasă încît nu ne putem permite să răspundem „cu ironie" decît (eventual) celor care, neavînd habar de poezie, își permit să se joace ei înșiși cu (și de-a) poezia ; în rest, inclusiv pentru impostorii agresivi și agramați, care confundă poezia cu o marfă de rînd, vom proceda (ca și pînă acum) prin **demonstrație și analiză.** În cazul dv., dacă prin „ceva talent" înțelegeți ușurința exprimării în versuri a unui univers personal, ei bine, „ceva talent" aveți. Dar, cum singură știți și o spuneți, doar atît nu ajunge. Mai trebuie, într-adevăr, **„multă, multă muncă"** atît pentru edificarea lăuntrică a personalității cît și pentru înțelegerea felului cum se constituie universul specific al poeziei, aflarea și adecvarea unui limbaj personal, decantarea unui mesaj pe care să fiți chemată să-l transmiteți.

Lector

Incertitudinile lui Heisenberg

Un copil. Joc de cuburi.
Imaginație și reflexe. Instinct, dar și dezrobire.

Nu știm unde și cînd,
Totul se comprimă într-o mișcare
fără cauză și scop.
Gestul se condensează în răceala pereților
de sticlă sub care
copilul se joacă.
În rest, întunericul palpabil.

Cineva, orb, pipăie pereții
pe dinafară.
Cu naivitatea și credința ciinelui.

Luneta lui Galilei

Privită prin lentile
ce deformează realitatea
lumea se află
între Dragoste și Ură,
puterea lui Jupiter se află mai aproape
de noi decît minunile lui Saturn.
Mercur ne poartă visul luminii
iar Neptun, dorul marelui ocean.
Numai Luna ne oferă presimțiri,
mereu cu fețe ascunse, feminină.

Harakiri

Cred că era înainte de sfîrșitul lumii...
(sau poate eram mort
dar nu voiam s-o știu)
Stăteam în umbra tunului,
ascultam șoaptele zeilor.

Nu are importanță ce spuneau,
cuvintele sînt grele
și nu am voie să le repet, de fapt.

Într-un tîrziu m-au observat
și m-au trimis să aflu dacă mai este
cineva
viu
pe cîmpul de luptă.
Așa a fost... M-am rătăcit printre ruine
iar la apusul Soarelui, pe zei
i-am descoperit, în sfîrșit,
dar era prea tîrziu ;
între timp își făcuseră harakiri.

Pași

Poporul din stele
rătăcește în deșert, rătăcind,
metamorfozîndu-se în țărînă,
crescîndu-și fiii
care descoperă, mai tîrziu, uneltele
atîrnînd pe ei și neștiind
să le folosească.

Adrian C. Bancu

Barocul originar

Urmare din pag. 1

„Erotocritului" lui Cornaros ori „Istoria lui Altidalis și a Zelindei" a lui V. Voiture în prelucrări baroce. Un alt moment de seamă, receptat ca atare și de exegeții care l-au urmat, este piesa apocrifă „Occisio Gregorii".

Considerațiile lui Adrian Marino, apărute în formă definitivă în „Dicționar" (1973) au fost continuate creator de Dan Horia Mazilu (în 1976) privind barocul în literatura română din secolul al XVII-lea, de amplă monografie dedicată de Edgar Papu „barocului ca tip de existență" (din 1977), ca și de lucrarea monografică „Barocul literar românesc" (din 1982) semnată de Ion Istrate. Un capitol aparte s-ar cuveni dedicat și „Manualului de istoria artei" al lui G. Oprescu (volumul dedicat barocului a apărut în 1965). Acestea ar fi momentele esențiale ale receptării barocului românesc, ultima dintre ele fiind dedicată precumpănitor artelor plastice. Contribuțiile notabile ale lui Al. Ciorănescu privind barocul în relație cu drama sînt subsumate spațiului mediteranean, preponderent hispanic, motiv pentru care nu ne vor capta atenția.

Demersul profesorului Papu este însă și mai incitant. În sinteza acestuia se urmăresc „indiciile baroce" încă în perioada daco-romană. Românii au intrat în „conivență" cu dacii în „faza barocă" a existenței lor, subliniază autorul, acest „moment dacic" dînd o coloratură aparte „înlăuntrul declinului" roman. Atari **indicii baroce** sînt configurate de „vocația gigantismului", respectiv de ideea „muntelui-cetate", subliniată și de Pârvan. Nu mai puțin a influențat medicina geto-tracă marile civilizații antice. În același sens, se arată că Hipocrat însuși fusese elevul lui Herodicos din Selimbria, iar poemele „getice" ale lui Ovidiu au sensibilizat lumea romană pentru un **baroc geto-dac.** Un alt punct nodal în emergența barocului românesc este consecutiv formării primelor formațiuni statale românești, a voievodatelor și cnezatelor. „Staticul" și „hieraticul" Bizanț nu exclude, ci presupune arta ceremonialului fastuos, a „spectacolului", analizată de Edgar Papu și la voievozii români, urmași ai mentalității bizantine.

Pe lîngă aceste „accese" baroce, Edgar Papu constată o „trăire defensivă barocă" la un popor „cu înclinații naturale clasice", toate manifestate într-o „matrice de provenientă bizantină". Barocul e considerat mai mult ca un **temei de creație în sincronie europeană pe arii de cultură laterale.** Neagoe Basarab, semnificativ, este contemporan cu Manuel cel Mare sau Cel Norocos, inițiatorul **stilului manuelin** care, după unii, a prefigurat barocul. Chiar dacă s-ar emite rezerve față de ideea barocului românesc al lui Neagoe Basarab ca fiind proto-cronic barocului european (rezerve provenite din inerții de gîndire), elementele baroce sînt evidente. Muntenia devenind „centrul unei idei de **reconquista** a întregii Peninsule Balcanice" (s.a.). Argumentele există : mănăstirea din Curtea de Argeș „potențează sensul oblicității" în sensul acelui „frenetic exces baroc al arătării" (E. Papu) după cum o face și arta orfevrăriei exterioare a mănăstirilor din Moldova care subliniază „căutarea barocă a efectului". Barocul e, astfel, analizat ca un aspect al civilizației unui popor, cu reflexe în literatură, literatura devenind, din această perspectivă, un rezultat nu o cauză, o motivație internă.

Importanța acestei deschideri poate să fie sesizată mai exact prin comparația punctelor de vedere enunțate de Edgar Papu în 1977 cu cercetările ulterioare despre baroc, în speță dedicate demonstrării unui baroc românesc. Influența metodei este copleșitoare.

Ideile avansate de E. Papu în ce privește „Învățăturile"... și caracterul lor de resignare și măreție tragică vor fi dezvoltate atît de Dan Horia Mazilu, în cercetarea sa dedicată barocului românesc în secolul al XVII-lea, cît și de monografia lui Ion Istrate, sub forma temei „fortuna labilis". Primul se oprește rînd pe rînd, la „Divanul" lui Cantemir, la „Istoria ieroglifică" a aceluiași, ca și la „cronicile și povestirile rimate". Ideea avansată de D. H. Mazilu este aceea că barocul a preluat unele din funcțiile Renașterii în spațiul românesc, de unde și expresia — încetățenită deja — de „umanism baroc". Ion Istrate, în schimb, după ce fixează drept trăsături definitorii ale barocului categoriile de „neregulat", „bizar", „inegal" și analizează barocul ca fenomen de stil considerîndu-l ca „eon fundamental" (delimitîndu-l, ca atare, de manierism), restrînge aria investigației sale considerînd ca prefigurare a barocului „lumea cărților populare".

Atît studiul structurilor „culte" ale barocului românesc cît și cel privitor la aspectul „popular" detaliază intuiții ale lui Edgar Papu, sînt fețe ale unui „mod de existență". Sinteza reeditată acum reprezintă, în cronologia marilor studii românești comparatiste, **placa turnantă, momentul unor modificări decisive ale viziunii.** Studiu despre o tipologie de creație, „Barocul ca tip de existență" poate fi considerat și o meditație asupra literaturii române.

CUMPĂNA

La tăiat lemne

Tras de un tractor șontorog,
oprește joagărul cu dinții de oțel
în fața casei noastre.
Și doi bărbați cu fețe-ntunecate
(sînt unchii mei care au murit)
deschid porțile mari și se apropie
de-un colț mai pitit al grădinii
unde sînt stivuite veacurile noastre.
Doi oameni vii nu pot să ducă unu-n brațe
dar veacurile sînt ușoare pentru unchii mei
le cară ca în joacă și le apleacă peste joagăr,
doar fețele le sînt întunecate.
Acum joagărul urlă și tușește,
îi curge rumegușul printre dinți —
a dat peste un veac mai gros și plin de noduri
și îl retează-n zile și nopți, de-o parte și de alta.
Eu mă apleac tăcut,
iau zilele și nopțile în brațe și le duc în tindă
și le aștern
la gura sobei.

George Alboiu

Încercări în „arheologia culturii"

Urmare din pag. a 2-a

negrul-plinul tipografic : într-o opțiune epistemologic indispensabilă, îl propun ca semn, mai precis ca figură" ; „direcția atenției noastre este **ne-scrisul** socotit a fi ceea ce este doar datorită scrisului : el este **diferență,** iar aceasta este creatoare de **valoare** (sens saussurian)". Acest lucru ar fi de înțeles în perspectiva unei prozodii a vizualității, dar autoarea exclude „grafismul plastic (de tip caligrame, poezie concretă, **poesia visiva)**" propunînd valoarea acestei iconicități și în cazul prozei. În același sens trebuie considerate bizare disciplinele de frontieră (semiostilistica, semiolingvistica) pe care Maria Carpov le validează, probabil, dintr-o delimitare insuficientă a termenilor : despre ce **semio-** este vorba ? De semiologie (știința metalimbajelor, ca teorie generală a comunicării) sau de semiotică (știința limbajelor) ? Și atunci ce sens are **semiolingvistica** din moment ce lingvistica este, de fapt, semiotica limbajului verbal ?

Dar, la rigoare, trebuie recunoscut că obiectivul central al cărții Mariei Carpov este o invitație la luciditate, la deliberare în cunoștință de cauză, la o reconsiderare fructuoasă a rezultatelor cercetării (elogiul poeticii medievale a lui P. Zumthor), la o consemnare a lor într-o eventuală istorie sistematică.

CONFABULE

* * *

A nins
zăpada s-a întins pe pămînt
moale și scînteietoare
ca trupul său
acoperind cuvintele
atunci cînd eram singuri
în fața unei ferestre larg deschise
prin care se vedea riul albastru
înainte de a se prăbuși în mare
de-asupra pescărușii se chemau
— ce romantic — ne-am spus
așa ceva nu se poate uita
dar acum îmi lipesc fruntea de inima ta
și aud cum îngheață.

Iulian Neacșu

debut

mihai mitrache

Rugă

— ultimului măr înflorit —

Îngenunchez în taina ta, stăpîne !
Și ruga-mi te dezmiardă
Pînă-n zori
Nu-ți pierde visele la noapte
Femeia mea
Să le găsească-n flori.
Așteaptă-ne la prînzul vieții
Ascunde-ne sub genele de stea,
Încremenește-n două trupuri
Timpul ce-l naște moartea ta.

Joc

Vino la noapte, la mure,
Casa mea vrea iar să te fure,
O să ne scăldăm în zori,
Doar în rouă de flori
Și în zbor de cocori.

Costel Bogatu : „Peisaj"

Pentru micul dejun,
Am pregătit un prun
L-am spălat în ultima ploaie
În poiana făcută copaie.

La prînz o să ne iubim,
Altceva nu avem putere să fim.

Pentru masa de seară,
M-am rugat de o pară.

La sfîrșit,
Peste lume am să aștern tăcere.
Și-am să-ți dau două mere
Cu gust de sînge și de durere.

Peisaj

Am văzut un om,
Frate cu-n pom
Desenîndu-se singur,
Ca un astru stingher
Acolo, unde pămîntul
Se frînge de cer.

Strigă o fîntînă
Chemare de stînă
Ziua spuzește-n noapte
Și-ncărunțesc grînele coapte.

Peste toate,
Stăpînă pînă departe
Cîmpia inimilor sparte.

Salcîmii

A-nnebunit pădurea
De albul în desfriu
A-nnebunit pămîntul
Și lacrima din griu.

JAMES CLAVELL
SHOGUN

FUGA DIN OSAKA

XXIII

După ce-i acceptase scuzele în dimineața asta, el începuse s-o întrebe despre Yedo, despre obiceiurile japoneze, despre Ishido și despre castel. Se ferise de tot ce-avea tangență cu legăturile trupești. Ea-i răspunsese cu de-amănuntul, dar ocolise orice explicații politice și răspunsurile ei erau bogate în informații, dar inofensive. Curînd ea și slujnicele plecaseră ca să facă pregătirile de drum, iar el rămăsese singur cu străjile-samurai.

Avînd tot timpul pe cineva în preajmă, se simțea iritat. Mereu e cineva pe lîngă mine, gîndi. Sînt prea mulți. Sînt ca furnicile. Mi-ar plăcea să mai schimb cu tihna unei uși de stejar zăvorîte, ivărul de partea mea, nu a lor. Abia aștept s-ajung din nou pe navă, afară, la aer, în largul mării, fie chiar și putineiul ăla de galeră cu burtă de scroafă.

Acum, în timp ce străbăteau castelul Osaka, își dădu seama c-o să-l aibă pe Toranaga în propriul său element, pe mare, unde el era rege. O să avem timp destul să stăm de vorbă, Mariko o să tălmăcească și eu o să am totul aranjat. Încuviințările pentru negoț, corabia, argintul nostru dat înapoi și plata, dacă dorește să negocieze pentru muschete și praful de pușcă. Am să aranjez să mă întorc anul viitor cu o încărcătură întreagă de mătase. E cumplit ce s-a întîmplat cu călugărul Domingo, dar am să dau informațiilor lui o bună întrebuințare. O **să mi-l iau pe *Erasmus*** și-o să navighez pe riul Pearl în sus, spre Canton și-o să sparg blocada portugheză și chineză. Dați-mi nava înapoi și sînt un om bogat ! Mai bogat decît Drake ! Cînd am să ajung acasă, am să vorbesc cu toți lupii de mare, din Plymouth pînă-n Zuider Zee și-o să preluăm negoțul cu toată Asia. Dacă Drake i-a pirlit barba lui Filip eu o să-l las fără c...e. Fără mătase, Macao moare, fără Macao, Malacca moare, apoi Goa ! Putem să rulăm Imperiul Portughez ca pe un covor.

— Doriți negoțul cu India, Majestatea voastră ? Cu Africa ? Cu Asia ? Cu Japoniile ? Iată cum îl puteți avea în cinci ani de zile !

— Ridică-te, Sir John !

Da, în sfîrșit, titlul de cavaler era aproape. Și poate chiar mai mult. Căpitanii și navigatorii au ajuns amirali, cavaleri, lorzi, chiar și conți. Singura cale pentru un englez, un englez obișnuit, spre siguranță, spre o poziție cu adevărat solidă în regat era prin bunăvoința reginei, fie binecuvîntată. Și calea spre bunăvoința ei era să-i aduci bogății, s-o ajuți să plătească războiul împotriva împuților de Spanii și a ticălosului ăluia de Papă.

Trei ani o să-mi aducă trei călătorii, jubila Blackthorne. O, eu cunosc vînturile musonice și marile furtuni, dar *Erasmus* o să navigheze cu vînt strîns și-o să transportăm cantități mai mici. Stai puțin — de ce să nu faci un lucru cum trebuie și să lași baltă cantitățile mici ? De ce nu iei Corabia Neagră din acest an ? Atunci o să ai totul !

— Cum ?

Ușor — dacă n-are escortă, o putem lua pe nepusă masă. Dar n-am destui oameni. Stai, sînt în Nagasaki ! Nu sînt acolo toți portughezii ? N-a spus Domingo că este aproape un port portughez ? Rodriguez a spus același lucru ? Nu sînt totdeauna marinari pe nave care au fost nevoiți sau forțați să se îmbarce, totdeauna cineva gata s-o șteargă de pe corabie pentru un profit personal rapid, indiferent de căpitan, indiferent de pavilion ? Cu *Erasmus* și cu argintul pe care-l avem aș putea angaja un echipaj. Știu c-aș putea. Nu-mi trebuie trei ani. Doi vor fi de-ajuns. Încă doi ani cu nava mea și cu un echipaj, apoi acasă. Voi fi bogat și vestit. Și, în cele din urmă, eu și marea ne vom despărți. Pentru totdeauna.

Toranaga e cheia. Cum o să-l manevrez ?

Trecură pe lîngă alt punct de control și dădură colțul. În față era ultimul grilaj cu țepi și ultima poartă a castelului iar, dincolo de ea, ultimul pod mobil și ultimul șanț cu apă. La celălalt capăt era ultimul punct de pază. Mulțimea de torțe transforma noaptea într-o zi stacojie.

Atunci apăru din întuneric Ishido.

Uniformele maro îl văzură aproape în aceeași clipă. Fură cuprinși de înversunare. Buntaro aproape că zbură pe lîngă Blackthorne ca să ajungă mai aproape de capul coloanei.

— Ticălosul ăla caută pricină, spune Blackthorne.

— *Senhor* ? îmi pare rău, *senhor*, ce-ați spus ?

— Doar... am spus că soțul dumitale pare... Ishido pare că-l înfurie foarte rău și foarte iute pe soțul dumitale.

Ea nu răspunse.

Yabu se opri. Îi înmînă nepăsător documentele de liberă trecere căpitanului porții și se îndreptă spre Ishido.

— Nu mă așteptam să te văd din nou. Străjile Domniei tale își fac foarte bine datoria.

— Mulțumesc.

Ishido îl urmărea pe Buntaro și lectica închisă din spatele lui.

— O dată ar trebui să fie destul ca să ne verifice documentele, spuse Buntaro, armele-i zornăind amenințător. De două ori cel mult. Ce sîntem noi — o cohortă de război ? E insultător.

— Nu e-n intenție nici o insultă, Buntaro-san. Din pricina asasinului am ordonat o pază mai puternică.

Ochii lui Ishido se opriră scurt asupra lui Blackthorne și se întrebă încă o dată dacă să-l lase să plece sau să-l oprească așa cum voiau Onoshi și Kiyama. Apoi privi din nou spre Buntaro. Mortăciune, gîndi. Curînd capul o să-ți stea într-o țeapă. Cum poate o frumusețe ca Mariko să stea măritată cu un maimuțoi ca tine ?

Noul căpitan verifica meticulos pe fiecare, asigurîndu-se că se potriveau cu lista.

— Totul e-n ordine, Yabu-sama, spuse cînd se întoarse spre capul coloanei. Zapisul nu vă mai face trebuință. Îl păstrăm aici.

— Bine. Yabu se întoarse spre Ishido. Ne vom vedea în curînd.

Ishido scoase un sul de pergament din mînecă.

— Voiam s-o rog pe doamna Kiritsubo dac-ar putea să-l ducă la Yedo. Pentru nepoata mea. Nu prea cred c-am să merg la Yedo o bucată de vreme.

— Bineînțeles, Yabu întinse mîna să-l ia.

— Nu te deranja, Yabu-san. Am s-o rog eu. Ishido se îndreptă spre lectică.

Slujnicele se grăbiră să-i lase în cale. Asa întinse mîna.

— Pot să iau eu mesajul, Alteță ? Stăpîna...

— Nu.

Spre surpriza lui Ishido și a celorlalți din preajmă, slujnicele nu se mișcară din drumul lui.

— Dar stăpî...

— La o parte ! mîrîi Buntaro.

Slujnicele se traseră înapoi cu o umilință jalnică, înspăimîntate.

Ishido se înclină în fața perdelelor lăsate.

— Kiritsubo-san, mă întreb dacă ai să fii atît de bună și să duci acest mesaj din partea mea la Yedo ? Pentru nepoata mea.

Urmă o ușoară șovăire între suspine și chipul de după perdele înclină din cap o încuviințare.

— Mulțumesc. Ishido întinse sulul subțire de pergament la un deget de perdele.

Suspinele încetară. Blackthorne își dădu seama că Toranaga era prins în cursă. Politețea cerea ca Toranaga să ia sulul și mîna îl va da de gol.

Toți așteptau să apară mîna.

— Kiritsubo-san ?

Încă nici o mișcare. Apoi Ishido rapid făcu un pas înainte, trase perdelele la o parte și, în aceeași clipă, Blackthorne slobozi un răcnet și începu să danseze încoace și-ncolo, ca un apucat. Ishido și ceilalți se răsuciră spre el cu gurile căscate de uimire.

Pentru o clipă, Toranaga fu în plină vedere în spatele lui Ishido. Blackthorne gîndi că Toranaga ar putea trece drept Kiritsubo la douăzeci de pași, dar aici, la cinci, era imposibil, chiar dacă vălul îi acoperea fața. Și în secunda fără de sfîrșit pînă ce Toranaga trase perdelele la loc, Blackthorne știu că Yabu îl recunoscuse, Mariko cu siguranță, Buntaro probabil și tot ce se poate și cîțiva din samurai. Dădu buzna înainte, înșfăcă sulul de pergament, îl viri prin crăpătura dintre perdele și se întoarse bolborosind :

— În țara mea se spune c-aduce mare nenorocire dacă un prinț înmînează el însuși un mesaj ca orice țicălos de rînd... ghinion...

Totul se întîmplase atît de neașteptat și de repede că sabia lui Ishido n-apucă să fie afară pînă ce Blackthorne nu se înclina și nu sălta în fața lui ca un drac ieșit din minți, apoi Ishido își veni în fire și-și trimise sabia, într-o lovitură nimicitoare, spre gîtul lui. Ochii disperați ai lui Blackthorne o găsiră pe Mariko :

— Pentru Dumnezeu, ajutor — ghinion — *ghinion !*

Ea dădu drumul unui strigăt. Sabia se opri la un fir de păr de gîtul lui. Mariko îi explică ce spusese Blackthorne. Ishido își lăsă sabia în jos, ascultă o clipă, apoi se revărsă asupra ei cu un potop de vorbe furioase, strigînd cu o vehemență crescîndă și-l lovi pe Blackthorne peste față cu dosul palmei.

Blackthorne își ieși din minți. Își strînse pumnii mari și se aruncă asupra lui Ishido.

Dacă Yabu n-ar fi fost destul de rapid ca să prindă brațul cu sabia al lui Ishido, capul lui Blackthorne s-ar fi rostogolit în țărînă. Buntaro, o fracțiune de secundă mai tîrziu, îl înșfăcă pe Blackthorne, care deja își pusese mîinile în jurul gîtului lui Ishido. Patru samurai în maro abia dacă reușiră să-l desprindă de pe Ishido, apoi Buntaro îi trase o lovitură puternică peste drevele gîtului lăsîndu-l năuc. Uniformele gri săriră în apărarea stăpînului lor, dar uniformele maro îi înconjurară pe Blackthorne și cele două lectici și, pentru moment, stăteau în așteptare, Mariko și slujnicele, cu bună știință, văitîndu-se și strigînd în gura mare spre a spori haosul și deruta.

Yabu începu să-l domolească pe Ishido, Mariko, cu lacrimile șiroind, îi repeta iar și iar, într-o semiisterie forțată, că nebunul de barbar era convins că încercase să-l salveze pe Ishido, marele comandant — pe care el îl credea prinț — de un *kami* rău.

— Și la ei e cea mai mare insultă să le atingi fața, la fel ca la noi, și asta l-a scos din minți, pe moment. E un barbar fără judecată, dar, în țara lui, e un *daimyo* și el a încercat doar să vă ajute, stăpîne !

Ishido vorbi furios și-i trase un picior lui Blackthorne, care începea să-și revină. Blackthorne înregistra tumultul liniștit. Ochii i se limpezeau. Uniformele gri îi încercuiau, douăzeci contra unul, săbiile trase, dar pînă acum nimeni nu era mort și toți așteptau disciplinați.

Blackthorne văzu că toate privirile erau ațintite asupra lui. Dar acum știa că are aliați. Ishido se răsuci iar spre el și veni mai aproape, urlînd. Simți cum uniformele maro îl țineau mai strîns și știa că lovitura va urma, dar, de data asta, în loc să încerce să scape din strînsoarea lor, cum se așteptau și ei, se prăbuși la pămînt, apoi imediat reveni la verticală, se desprinse rizînd ca un apucat și începu un îndrăcit dans marinăresc. Călugărul Domingo îi spusese că toată lumea în Japonia crede că nebunia e provocată numai de un *kami* și, ca atare, oamenii nebuni, la fel ca toți copiii mici și oamenii foarte bătrîni, nu sînt răspunzători de faptele lor și uneori se bucură de privilegii speciale. Așa că dănțuia cu frenezie, cîntînd în același timp pentru Mariko :

— Ajutor... pentru Dumnezeu, am nevoie de ajutor.. nu pot s-o țin așa multă vreme... ajutor... Se comportă cu disperare ca un nebun, știind că era singurul lucru care-i putea salva.

— E nebun — e posedat, strigă Mariko înțelegînd imediat jocul lui Blackthorne.

— Da, spuse Yabu încercînd să-și revină din șocul făcut la vederea lui Toranaga, neștiind totuși dacă Anjin-san juca teatru sau înnebunise de-a binelea.

Mariko nu mai înțelegea nimic. Nu știa ce să facă. Anjin-san l-a salvat pe seniorul Toranaga, dar cum de-a știut ? Se tot întreba fără rost.

În românește de
Doina Cerăceanu

m a p a m o n d

CÎNTECUL BUNICILOR

de VICENTE BATISTA

Locuiam cu bunicii, în vechea casă pe care aceştia o construiseră. Casa era înaltă şi spaţioasă, avînd o somptuoasă poartă de fier la intrare iar în fund o grădină cu smochini, camelii şi lămîi. Avea două curţi interioare, două băi şi o bucătărie mare, care dădea spre una din curţi şi spre grădină. Şi şapte camere, una lîngă alta. Dormitorul bunicilor ne impresiona cel mai mult, poate din pricina patului seniorial din bronz, acoperit pudic cu o cuvertură brodată, poate pentru că pe acest pat fuseseră concepuţi mama, mătuşile şi unchii mei. Nu se mai păstra nici o urmă din vremea aceea : salteaua desenase formele celor două corpuri, una pentru bunicul şi alta pentru bunica. Între ele era o distanţă de mai mult de treizeci de centimetri. Dacă vreodată dormiseră îmbrăţişaţi ar fi fost greu să-ţi dai seama. Nici în casă bunicii nu erau prea darnici în cuvinte drăgăstoase sau mîngîieri. Ne obişnuiseră cu asta. Ne învăţaseră că trebuie să existe respect într-un cuplu şi că perechea se consolidează pe o bună gospodărie ce include gătitul, spălatul, călcatul. Restul ţinea de domeniul fanteziei şi, precum filmele din acea perioadă, totul se cufunda în întuneric.

Duminica scandalului a început obişnuit, ca toate celelalte duminici. Ne-au trezit cînd mirosul dejun era gata, ne-au întrebat dacă ne spălaserăm pe dinţi şi la noua fără un sfert ne aflam într-una din curţile interioare, îmbrăcaţi şi plictisiţi dar gata de plecare pentru a nu întîrzia la slujba de la ora nouă. Bunicul încetase să mai creadă în preoţi, „dar nu şi-n Dumnezeu", ne asigura el şi bunica era de aceeaşi părere. Au rămas acasă, şi mult timp după aceea ne-am gîndit că ceea ce s-a întîmplat în duminica aceea puseseră la cale chiar în acea zi în timpul cît a ţinut slujba religioasă. Îmi aduc aminte că predica părintelui Samperio a fost mai lungă ca de obicei, că tata şi mama au stat mai puţin de vorbă cu prietenii lor şi că ne-am întors după ora zece, ca de obicei. A mai rămas destul timp ca mama să-şi schimbe rochia cu un halat de casă, tata să-şi aşeze frumos costumul în dulap pînă la următoarea slujbă iar noi să ne schimbăm la rîndul nostru. La unsprezece şi jumătate eram pregătiţi să primim restul familiei.

Au început să sosească la douăsprezece şi zece, oră la care soseau întotdeauna şi în aceeaşi ordine. După sărutări, discuţii şi risete, femeile au pregătit masa : au tăiat bucăţi de salam şi brînză, au pus pe masă platouri cu măsline verzi şi negre, au aşezat în ordine sifoanele şi sticlele de Amaro Pagliotti, Fernet şi Cinzano. Fiecare bărbat şi-a pregătit băutura după plac, ca-n fiecare duminică iar noi ne-am apropiat timizi să obţinem privilegiul de a bea un pahar cu sifon cu o bucăţică de lămîie, pe care să-l sorbim încet imaginîndu-ne că bem Amaro Pagliotti sau Cinzano, întrucît Fernetul ştiam că :e amar cu salam, brînză şi măsline. Bunica ne-a spus că mîncarea va fi imediat gata şi acest „imediat" urma, ca de obicei, după 15 minute din momentul cînd eram anunţaţi. Fiecare şi-a ocupat locul care-i era rezervat : bunicul la un capăt al mesei şi bunica la celălalt. Copiii cei mai mari erau aşezaţi lîngă bunicul, în ordine după vîrstă şi căsătorie şi, în fine, urmam noi, la stînga şi la dreapta bunicii.

Ne-am făcut rugăciunea şi am început să mîncăm. Au urmat observaţiile pentru felul cum mîncam noi copiii şi cuvintele de laudă pentru savoarea mîncărurilor pregătite de mama la bucătărie. Nimic nu se schimbase cu trecerea timpului. Mă gîndeam că mai tîrziu vom merge să ne jucăm în curte, că apoi se va servi o gustare, după care ne vom mai juca puţin aşteptînd deja să vină clipa despărţirii şi nu ne vom mai vedea pînă duminica viitoare. Dar n-a fost aşa : pe la jumătatea mesei s-a auzit vocea clară a bunicului. S-a adresat bunicii. Spuse :

— Îţi aduci aminte de Raquel ?

Şi de-aici a început scandalul.

Bunica a întrebat care Raquel şi bunicul i-a răspuns că aceea care era prietena ta, în Mar del Plata, în vara aceea cînd s-a inaugurat noul bulevard. Trebuie să-ţi aminteşti. Bunica a spus că nu, că nu-şi amintea şi bunicul fu foarte surprins că o uitase pe Raquel de care fusese atît de apropiată în vara aceea. Trebuie să-ţi aduci aminte. Bunica mai neagă o dată dar bunicul insistă. Cuvintele treceau de la un capăt la altul al mesei şi nimănui nu-i trecea prin cap să le oprească, n-aveau încă nimic periculos în ele. Dar bunica neagă pentru a treia oară şi atunci bunicul spuse :

— Dulci şi moi erau buzele sale, miere şi lapte ascundea gura ei.

Şi atunci bunica spuse că da, că acum îşi amintea. Făcu un gest complice, de elogiu. Gestul îl făcu pe bunic să surîdă şi în mină îi apăru o pipă. Începu s-o umple, liniştit, fărîmiţînd cu multă grijă tutunul. Îi interziseră să fumeze cu mult înainte de naşterea noastră şi pînă-n duminica aceea pipele sale constituiseră doar o plăcută amintire din tinereţea bunicului.

Fiecare îşi avea propria istorie, dar erau toate invariabil condamnate să decoreze un rigid suport de pipe : să atîrne acolo pentru totdeauna. În duminica aceea, bunicul o alesese pe cea neagră, la care ţinea cel mai mult şi care-i reda plăcerea de a trăi. O duse la buze, aprinse un chibrit şi lăsă fumul să-l învăluie uşor. Spuse :

— Sinii îi crescuseră frumos iar gura ei avea o aromă care mă înnebunea.

Se citi groaza pe feţele celor mari. Simţeam că mă pufneşte rîsul, mă împiedică însă privirea severă a mamei. Am coborît privirea, ca atunci cînd mă admonesta părintele Samperio. Cuvintele bunicii m-au făcut din nou să ridic capul.

— Îţi aduci aminte de Rubén ? — spuse ea şi întrebarea aceasta, inocentă, avu de îndată valoare apocaliptică.

Aşa cum bănuiam, bunicul spuse că nu, nu-şi amintea. Bunica se arătă surprinsă şi insistă ca el să-şi amintească, era, în perioada Unirii civile, mai degrabă un aventurier decît un luptător. Cum de uitase discuţiile lor care se prelungeau pînă tîrziu, mult după căderea nopţii ? Bunicul neagă pentru a treia oară. Şi atunci bunica zise :

— Avea tenul alb şi era blond, îl remarcai dintr-o mie.

— Da, desigur, îşi aminti brusc bunicul ridicînd paharul cu vin.

Şi atunci bunica, cea care întotdeauna ne vorbise despre cît de dăunător este alcoolul pentru organism, cea dintotdeauna devotată apei de Villa-Vicencio, fără sifon, bunica care bea numai orjad îşi umplu paharul cu vin şi-l apropie să-i simtă parfumul, să-l guste şi, dînd din cap cu un gest complice, bău tot conţinutul dintr-o înghiţitură.

— Te îmbăta sărutul lui asemeni vinului bun, spuse ea.

Eram ca într-un vis nebun. Îi priveam pe bunici, fără a putea însă să ne împotrivim gesturilor şi cuvintelor lor. Numai într-un vis putea bunicul să-şi povestească iubirile. Să vorbească despre Noemí, de buzele lui Noemí, care erau cărnoase şi dulci ca mierea, sau despre Ana, de parfumurile pe care aceasta le folosea, cele mai fine din cîte existau, sau despre Esther, cu ţinuta ei deosebită şi cu pieptul ei frumos. Numai într-un vis ar fi putut vorbi bunica despre iubirile ei. Să vorbească despre Saúl, cu părul său creţ şi negru ca pana corbului, sau despre Daniel, cu picioarele lui, asemeni unor coloane de marmură, sau despre Benjamín, impunător ca un adevărat luptător. Doar într-un vis ciudat ar fi putut vorbi ei despre Ruth şi Ezequiel, despre Sara şi Ismael, despre Elisabeth şi David, pentru că multe fuseseră iubirile lor, şi, totuşi, nu era vis : făceau schimb de amanţi şi de iubiri ca doi copii jucăuşi care-şi schimbă între ei jucăriile. Şi-i vedeai fericiţi.

— Ridică-te, frumoasa mea, spuse bunicul. Vremea cîntecului a sosit.

S-au ridicat în picioare şi au părăsit camera, călcînd uşor cu paşi egali. Precum căprioarele, aveam să mă gîndesc cîţiva ani mai tîrziu. S-au întîlnit în mijlocul curţii.

— Au înflorit pomii — spuse bunica, strîngînd cu putere mîinile bunicului. Vino, iubitule, în grădina ta să-ţi culegi dulcele rod.

Îşi puse capul pe umărul lui şi-l lăsă s-o ia de talie. Se îndreptară spre dormitor. Şi-n clipa aceea parcă ne-am deşteptat dintr-un vis : ne-a revenit graiul.

— Ce lucruri frumoase şi-au spus bunicii ! — se minună vărul cel mai mic.

— Taci din gură — îl apostrofă unchiul cel mai în vîrstă.

Şi, pe rînd, fără să se pripească, fiecare dintre cei mari luă cuvîntul, justificîndu-şi stupoarea. Vorbiră despre nebunie senilă, fură de părere că nu trebuiau băgaţi în seamă, diagnosticară ateroscleroză, dărură vina pe vîrstă sau pe vin. Aşa cum, cu o clipă mai înainte bunicii făcuseră schimb de iubiri, acum ei făceau schimb de fraze ; dar spre deosebire de bunici, ei nu păreau fericiţi. I-am lăsat pe părinţi, pe mătuşile şi pe unchii noştri să vorbească în continuare şi ne-am îndreptat spre încăperea unde toţi aceştia fuseseră concepuţi.

Bunicii stăteau întinşi pe vechiul pat din bronz. Erau îmbătaţi de fericire, pe chip aveau frumuseţea lunii şi strălucirea soarelui. Ea îşi pieptăna roua din păr. Buzele lui, precum irisii se îmbinau într-un suris cald. Se îmbrăţişaseră cu putere, înduioşaţi şi veseli. Ghiceam parfumul de chiparoasă, de şofran şi de scorţişoară din băutura plină de aromă. Am înţeles atunci că regăsiseră bucuria de a trăi şi că petrecerea luase sfîrşit.

În românește de Luminița Voina-Răuț

UN POET - O LUME

Justas Marţinchiavicius

● Justas Marţinchiavicius (n. 1936) este unul din cei mai importanţi poeţi ai generaţiei 60 din Lituania sovietică. Poezia sa cuprinde toate compartimentele existenţei poporului de la Marea Baltică, nelipsind nici implicaţiile mitologiei naţionale într-o gradaţie semnificativă. A obţinut numeroase premii literare, iar volume selective din opera sa au apărut în majoritatea republicilor unionale din U.R.S.S., cît şi în alte limbi europene.

Noi

Aceştia sîntem noi.
Aici am fost găsiţi noi.
Împreună cu noi pămîntul,
Aici se preface în deal.

Pe deal e cîmp de secară,
Iar noi împreună cu spicele
Se pare că răsărim,
Din pieptul marelui soare.

Sînt cuiburi de păsări aici,
Sînt case de oameni aici,
Unde pe pragul înalt
Stă graiul nostru bătrîn ?

Uite cum fug înspre noi,
Cum cad copiii pe rînd.
Ei văd doar buze crăpate,
Iar sîngele care sîntem noi.

Ultimele minuni

Cînd a înflorit ultima oară
în sufletul meu secara,
prepeliţa viersuia de zor,
vestind secerişuri ?

Cînd ultima oară în mine
plîngea un copil în hohot,
cu lacrimile lui, la vale,
curgeau cîmpiile toate ?

Şi cînd în podul palmelor mele,
pămîntul se preface în pîine
şi masa se face inima lumii,
cîntecul meu să nu zboare ?

Aceste minuni de demult,
sînt ultimele pentru mine,
tata mi le-a sădit în pruncie,
pe cînd se grăbea, odată.

Proorocul

Pelerin al unui singur gînd,
Om făcut dintr-un cuvînt anume.
Îl oprim şi-l întrebăm pe rînd :
Unde sînt buzele tale,
Unde este inima ta,
Unde luminează ochii tăi ?
Caraghiosul !
Arată cu degetul spre noi.

Moartea în sat

Picla de toamnă ascunde
Şi de pămînt iar desparte,
Ochi nevăzuţi,
Dinţi nerostiţi.

Plînge secara în noapte,
Ea le ştie pe toate,
Ce-i rău şi ce-i bine,
Le trece uşor pe răboj.

Şi-n miezul nopţii, deodată,
Din valul de cenuşă,
Sare un suflet-scînteie,
Speriat de-atîta întuneric.

Prezentare şi traduceri de Stelian Gruia

REVISTA STRĂINĂ

Laurence Olivier şi Vivien Leigh în 1956

● **DIN „CONFESSIONS OF AN ACTOR"** de Laurence Olivier, apărută la Londra : „În ziua de 6 iulie 1967 la orele opt dimineaţa m-a sunat Jack Merivale pentru a-mi spune că Vivien (Leigh — n.n.) a murit în timpul nopţii. Jack m-a aşteptat, m-a condus în dormitor unde m-a lăsat în singurătatea omului cu care am împărţit o bună parte din viaţă. Am rămas în liniştе lîngă ea rugînd-o să mă ierte. La mijlocul anilor '30 ea s-a remarcat în chip de artistă de comedie pentru ca în anul 1949 să-i surprindă pe toţi cu latura gravă a artei ei, atunci cînd a jucat rolul lui Blanche din piesa lui Williams „Un tramvai numit dorinţă". Pentru acest rol, în film ea a obţinut cel de-al doilea Premiu Oscar, primul fiindu-i conferit pentru rolul Scarlet din „Pe aripile vîntului". Ca artistă de film ea a obţinut rezultate de răsunet în filmele „Ultima dragoste a lordului Nelson" şi „Podul Waterloo". Marile ei succes londonez le-a putut repeta de fiecare dată la New York, unde a început şi istoria bolii ei cumplite.

Dar numai la cîtva timp după divorţul nostru în anii '60 (Laurence Oliver şi Vivien Leigh au divorţat la 2 decembrie 1960 — n.n.) ea şi-a cucerit independenţa totală, atunci cînd nu a mai trebuit să stea în umbra cuiva mai popular decît ea... Cu toate că prietenii şi colegii ei au trăit vremuri grele alături de ea în două dintre filmele realizate la Hollywood şi pe scenele a două teatre americane, Vivien a cunoscut succese dintre cele mai demne de consemnat.

N-am reuşit niciodată să cred în asigurările date de toţi psihiatrii că nu eu sînt cauza îmbolnăvirii de nervi a lui Vivien. Singur acest sentiment este de natură să-l facă pe om să înnebunească..."

● **UN INTERESANT ROMAN** cu titlul „Doctor Twardowski" a publicat Jerzy Broszkiewicz, unul dintre scriitori polonezi cei mai prolifici. El a publicat în toate genurile literare, numai poezia fiindu-i străină. Este absolvent al Academiei de muzică fiind, la început, pianist şi critic muzical. Între altele este autorul a două romane biografice despre Chopin. Punctul forte al creaţiei lui îl constituie proza, cel mai mare succes obţinîndu-l cu romanul „Aşteptare".

„Doctor Twardowski" reprezintă o actualizare liberă, o parafrază pe tema maestrului Twardowski, contemporanul polonez al lui Faust, după unele date, foşti colegi de studiu. Cele două personaje se deosebesc însă fundamental. În timp ce Faust cumpără tinereţe în schimbul sufletului, doctorul Twardowski are o putere nelimitată graţie căreia îi poate domina pe toţi cei aflaţi în preajma lui. Nu este lipsit de importanţă faptul că unele episoade din povestea doctorului Twardowski i-au inspirat nu numai pe marii scriitori polonezi între care Adam Mickiewicz şi Leopold Staff, dar şi pe unii scriitori străini între care cehul Jaroslav Vrechlicky.

● **— DOMNULE REDL,** puteţi alege arma cu care..., spuse ofiţerul care tocmai intrase în camera de la Hotelul Klomser din Viena unde se afla colonelul Alfred Redl, ofiţer de stat major în corpul 8 de armată şi fost şef al spionajului şi contraspionajului austriac.

— Vă rog, un revolver..., a sunat răspunsul.

La scurt timp după aceea colonelul era mort. Sinucidere.

Întîmplarea este binecunoscută, ea a slujit ca sursă de inspiraţie multor scriitori şi ziarişti. Demne de atenţie sînt prelucrarea lui Ego Erwin Kisch iar mai tîrziu a cunoscutului dramaturg englez John Osborne. Colonelul Redl a apărut şi pe ecran, prima dată în anul 1925, încă în epoca filmului mut. Ultima realizare cinematografică pe această temă aparţine regizorului maghiar Istvan Szabo. Interpretul colonelului Redl este Klaus Maria Brandauer.

— Nu vreau ca filmul nostru să fie un documentar, ci o peliculă despre contemporaneitate. Nu tot ce arătăm noi în film s-a întîmplat în realitate, noi am fost preocupaţi mai mult de ceea ce s-ar fi putut întîmpla, a declarat regizorul.

Redl, cel al scenaristului Peter Dobai şi al regizorului Istvan Szabo se deosebeşte radical de Redl din realitate. La Szabo este totul complex, nuanţat. Cu multă grijă Szabo înfăţişează educaţia în spiritul cultului pentru împărat, de fapt o educaţie care l-a dus la sinucidere. Tînărul căpitan Redl a urcat rapid treptele succesului datorită ştiinţei de a tăcea, acesta fiind un element esenţial pentru cineva care vrea să facă carieră în serviciul secret. Cel mai mare duşman al acestui tip de oameni sînt însă ei înşişi, de fapt lumea lor interioară.

Tema filmului nu o constituie crima de înaltă trădare ci mecanismul trădării. Nu este vorba deci de descrierea minuţioasă a unui caz celebru ci de a zugrăvi o carieră într-un stat totalitar, dominat de cultul Înălţimii Sale Împăratul.

Creaţia lui Brandauer este remarcabilă. Ca în „Mefisto", ca în „Amintire despre Africa" el se confundă cu personajul de parcă ar fi însuşi colonelul Redl, dovedind că este un actor foarte stăpîn pe mijloacele şi posibilităţile sale.

Juri Voronov

IURI VORONOV, născut în 1929, la Leningrad, a trăit experienţa tragică şi eroică a blocadei oraşului de pe Neva. Multe din zilele de atunci au trecut din amintire în vers, împlinind profilul unui poet popular, cultivînd o poezie a simplităţii şi emoţiei cutremurătoare, cum o atestă volumele „Puterea vieţii", „Prelungul ecou", „Memorii", „Blocada".

Mălinul

Prin binoclu, ne priveşte duşmanul.
Lui, printre case,
Tot i se năzare
Că vede steag alb fluturînd.
Albul aprins — de unde să ştie, sărmanul ? —
Că e doar mălinul în floare.

În curînd, liliacu-nflorit
Inunda-va cu spumă de mare
Grădina, cerdacul.
Sirene şi nici
Al obuzului şuier cumplit
Nu pot să ucidă, n-au cum, liliacul.

Şi nu vor putea stăvili
Primăvara, minunea de vis
Şi culoare.
Iar oamenii
Vor zîmbi, luminaţi
De mălin, de păsări, de soare.

*

* *

Morţii, viilor,
Nu le reproşează
Dacă rîd,
Cîntă sau se distrează.

Ei nu condamnă
Bucuriile omeneşti
Şi nici sărbătorile
Iubirii fireşti.

Dacă ei ar fi
Printre vii, şi nu ceaţă,
Prin sînge le-ar curge
Aceeaşi viaţă.

Totuşi uneori
Coroanele noastre îi pling,
Iar ei
Pumnii şi-i string.

Parcul de lîngă oraş

Cîndva au fost aici stejari
Şi plopi cu crengi blajine
Mai sînt ciuperci, cu boruri mari,
Şi zmeură şi mine.

În loc de flori sînt mine-n parc
Şi ghimpi de sîrmă, mii şi mii,
Să facă faţă la atac
Duşmanii de-or veni...

Nu-i mult pînă la parc să mergi
Iar bunii gardieni
Ne lasă s-adunăm ciuperci
Din micile poieni.

Ca interdicţia-ncălcată
O taină totuşi să rămînă,
Ne sfătuiesc cu voce-nceată :
Să nu dăm greş călcînd vreo mină.

La poştă

Ferestrele-s un strat murdar de gheaţă
Şi peste tot, privirea de-ţi ridici,
Doar vrafuri de scrisori împrăştiate :
Spre cei de-acolo neexpediate
Şi nesortate pentru cei de-aici.

Celor ce, din decembrie, le ţin
Reproşuri să le facem
N-ar fi nici drept, nici bine.
Reproşul chiar şi mut
Nu-i de dorit... În fine,
Cu data lunii martie
Le ştampilăm, tăcut.

Ştim că-n aceste plicuri,
Cu scris citeţ sau plin de stîngăcii,
Sînt veşti ce poţi spre oameni să le porţi :
Unele, de la cei vii spre morţi
Iar altele
De la cei morţi spre vii.

Iar mîine, pe etaje,
Pe rînd, din casă-n casă
Vom trece,-ntreaga zi...
Surd, gîndul ne apasă
Şi cît am vrea a şti
Care scrisori vin
De la cei vii spre vii.

În românește de Nicolae Dragoș și Laurențiu Duță
(din volumul „Aducerea aminte sau uitarea ?", în curs de apariţie la Editura „Univers").

● **COTIDIANUL FRANCEZ „LIBÉRATION"** este cunoscut pentru anchetele pe care le realizează în fiecare an. Ancheta organizată în anul 1987 a avut o singură întrebare : „De ce faceţi filme ?" care a fost adresată unui număr de o mie de regizori. S-au primit şapte sute de răspunsuri.

Rezultatul anchetei a fost publicat într-o broşură, care a fost difuzată cu ocazia ediţiei din anul trecut a Festivalului de la Cannes. Iată cîteva răspunsuri : „Cred că aţi pus o întrebare prostească" (Robert Altman), „Filmez pentru a fugi de întrebarea «de ce fac film»" (Jean-Luc Godard). „Filmez pentru a-mi plăti datoriile pe care le-am făcut turnînd unele filme în timp ce trebuia să fac alte filme" (Francis Ford Coppola), „De ce nu ?" (John Huston). „Pentru opinia publică". Acest din urmă răspuns a fost dat de Alain Delon...

● **NOILE FORMATE DE CĂRŢI** i-au oferit cu un timp în urmă lui Michel Butor prilejul de a se întreba : „Aceste cărţi sînt destinate muzeelor sau bibliotecilor ?"

La această întrebare a încercat să dea răspuns o recentă expoziţie de carte organizată la Biblioteca Universităţii din oraşul francez Namur. Exponatele au fost împrumutate de la Musée Royal de Mariemont şi cuprindeau lucrări din colecţia Raoul Warcques. Au fost expuse cărţi din diferite secole, predominînd cele din perioada războiului de secesiune şi de la începutul epocii moderne. Una dintre colecţii cuprindea vechi tipărituri ale maeştrilor Charles de Sambianz şi Jacques Weckësser din Bruxelles.

În catalogul expoziţiei stă scris că acesta încearcă să creeze o punte între cei pe care îi interesează lumea şi viaţa cărţilor, dar care se află pe părţile opuse ale baricadei. Pe una din părţi se găsesc iubitorii de carte modernă, de cealaltă, bibliofilii, tendinţe care se ignoră reciproc.

Catalogul expoziţiei „D'un livre a l'autre" are 226 pagini iar cuvîntul introductiv este semnat de Pierre-Jean Foulon şi Guy Donnay.

● **GURILE RELE** afirmă că în Italia nu apare aproape nici o lucrare care să nu fie distinsă cu un premiu. Se vorbeşte despre o inflaţie în lumea premiilor literare al căror număr se ridică în această ţară la 1 200, cuprinse între Premio Academia d'Aria şi Premiul Zeus.

Din această cauză s-a simţit nevoia editării unui ghid al premiilor literare, care a apărut sub titlul „Premiopoli", Ghidul cuprinde : numele premiului, adresa sediului, componenţa juriilor. În Italia există doar cinci premii cu adevărat de prestigiu : „Campiello", „Strega", „Viareggio", „Bancarella" şi „Bagutta".

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Revista japoneză ilustrată Seikyo Shimbun publică o pagină (a 5-a) cu o fotografie mare legată de întîlnirea şi convorbirea avută la Tokio de către poetul Ioan Alexandru cu preşedintele Soka Gakkai International, Daisaku Ikeda.

De asemeni, ziarul Seikyo, într-un număr în cinci milioane de exemplare de dumunică, publică pe toată pagina întîi, format mare, convorbirea poetului român avută în preziua întoarcerii în ţară, cu marele poet japonez Oobayaşi Sigheru şi cu jurnalistul din departamentul presei societăţii, Nakamoto Hirosi.

Acelaşi ziar în alt număr redă din conferinţa lui Ioan Alexandru ţinută la universitate, cu o fotografie, şi tabla cu formule filologice în limbi vechi.

Revista de ştiri Soka Gakkai publică de asemeni o pagină cu fotografie legată de vizita poetului român în Japonia şi întîlnirile ce le-a avut.

ACASĂ

Urme de aur

a apărut — pentru sufletul meu în literă scumpă, albastru de peruzea — cartea bunului, prietenului Ciprian Zaharia, „Iosif I Muşat" cuprinzînd „noi mărturii privind viaţa culturală şi spirituală a Moldovei în secolele XIV şi XV". Nu pot amîna bucuria de-a o saluta cel dintîi, ca unul care m-am luptat să leg pod între gîndurile de aur ce-o străbat şi inima cititorului. Istoria noastră nu a fost niciodată, din păcate, un pridvor deschis, ca acela de la Bistriţa în care, acum, cad merele apăsate de ninsoare ca o superbă jertfă roşie. În această carte, scrisă cu mînă de ziditor, valuri de lumină bogată sînt răscolite şi aduse din trecutul nostru, adesea aruncat în umbră şi minimalizat, din ignoranţă, lene sau teamă (stupidul complex de inferioritate pe care fanarioţii ni l-au inculcat), din reaua credinţă şi duşmănia celor ce-au vrut să ne şteargă urmele, izvoarele, vechimea şi măreţia de neam cu o nestrămutată voinţă de a fi întreg, demn, răspunzător de drumurile sale, de vatră strămoşească, de soarta sa în lume. Cartea lui Ciprian Zaharia adăposteşte între coperţile ei, cu argumente de o sonoritate de neconfundat, „ideea legăturilor noastre cu marea civilizaţie a Bizanţului, ai cărei beneficiari, succesori şi continuatori ne-au simţit secole în şir, nu fără legătură — ba dimpotrivă, cu conştiinţa puternică şi desigur, mult mai veche de urmaşi ai romanităţii orientale, singurii ce şi-au păstrat numele etnic de romani". Evenimentele asupra cărora întîrzie autorul, spre înţelegerea lor deplină şi lămuritoare, nu sînt niciodată judecate în sine şi cu patimă, ci aşezate în raport definitoriu cu lumea sud-estului european, în momentul tragic cînd Bizanţul era asediat de otomani, ameninţat cu pierzania. Depărtîndu-se de cei ce acordau bătăliei de la Rovine un rol de importanţă locală şi adoptînd o viziune largă, complexă, într-un sistem de determinări dialectice a evenimentelor, Ciprian Zaharia dă o altă imagine asupra acestei teribile înfruntări a timpului. Astfel aflăm că victoria de la Rovine, din 17 mai 1395, obţinută de Mircea cel Mare şi aceea a lui Timur Lenk din iulie 1402, aveau să prelungească viaţa Imperiului bizantin cu încă o jumătate de secol. Redimensionînd bătălia de la Rovine, întărînd şi dezvoltînd cu noi date ceea ce intuise şi afirmase Hasdeu, la vremea sa, Ciprian Zaharia a recuperat în „Iosif I Muşat" un glorios capitol de istorie românească, peste care a plutit, datorită interpretărilor agresiv interesate (uneori), rutiniere (cel mai adesea), cantonate cu obstinaţie în clişee şi reprezentări eronate, din care unii nici azi n-au ieşit, un nor de confuzii ce stă la baza unor scăderi păgubitoare din istoria noastră.

Ciprian Zaharia, cu al său „Iosif I Muşat" (pentru mine şi o mare reuşită literară) dovedeşte că, pentru a găsi temeiuri neclintite existenţei noastre în dreaptă lumină, măreţiei pe care am durat-o la întîlniri cu lumi şi civilizaţii, sîntem datori să ne întoarcem mereu, sever îndrăgostiţi de adevăr, mai ales de partea lui singerindă, acolo, departe în timp, la începuturile fiinţei. Cunoşteam pînă acum doar un Bizanţ după Bizanţ, descoperit şi impus pe plan universal de geniul lui Iorga. Marele savant ne vrăjise cel dintîi cu imaginea „Supravieţuirii bizantine în Ţările Române" (titlul celebrei sale comunicări făcute la Londra în 1913), dar pe care n-a mai apucat s-o aprofundeze şi desăvîrşească în Istoriologia umană, aşa cum îşi propusese. Dacă gloanţele legionarilor nu l-ar fi răpus în mod bestial, cu siguranţă, am fi avut astăzi o fastuoasă întregire a „Bizanţului după Bizanţ", istoria lunecării în pămînt românesc a înaltei spiritualităţi din Imperiul roman de răsărit. Sigiliul Romei — de la Rîm ne tragem — dăruit nouă de Grigore Ureche, se impodobeşte, acum, prin cartea lui Ciprian Zaharia, cu nestematele unei alte moşteniri solare.

Act al cunoaşterii noastre istorice, „Iosif I Muşat" se instituie într-o lucrare unde ne regăsim identitatea spirituală, conştiinţa de sine, integralitatea componentelor ce ne definesc prin timp.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

Biblioteca judeţeană MUREŞ

ANUL XXXI
7
(1 344)
Sîmbătă
13 februarie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ANGAJARE ȘI DĂRUIRE

Printre multiplele argumente care fac și mai clară imaginea acestui celui de al treilea an al cincinalului și, mai ales, a felului cum trebuie să se desfășoare el la scara marilor obiective economice și sociale, cuvîntarea pe care secretarul general al partidului a rostit-o la recenta Plenară a Consiliului Național al Oamenilor Muncii subliniază pe acelea ale angajării la un nivel înalt de competență profesională, ale eforturilor calitativ superioare în toate domeniile de activitate. Așa după cum se știe, la Conferința Națională a partidului, în organisme ale democrației noastre muncitorești-revoluționare și la Sesiunea Marii Adunări Naționale au fost analizate pe larg rezultatele din primii doi ani ai cincinalului și au fost stabilite măsurile pentru înfăptuirea în cele mai bune condiții ale planului pe 1988 și pe întregul cincinal. Recenta Plenară a Consiliului Național al Oamenilor Muncii completează seria acestor dezbateri și conferă date și perspective în măsură să impulsioneze întregul proces economic și social prin care, așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, în anul acesta este necesar să se obțină cea mai mare producție din cei trei ani ai actualului cincinal. Se reconfirmă prin aceasta un sens ascendent amplu, imaginea și poziția acestui an în dinamica tuturor creșterilor noastre economice și sociale fiind cît se poate de exacte și semnificative. Dintr-un asemenea unghi este abordată realitatea și printr-o asemenea optică și la un asemenea nivel de cerințe și răspunderi se înscriu eforturile menite să dea o substanțială dimensiune muncii și gîndirii creatoare. Factori calitativi noi sînt implicați în întreagă această operă constructivă și ei, la rîndul lor, trebuie să își îmbunătățească și să-și dezvolte neîncetat contribuția pe care sînt chemați să o dea, într-o hotărîtoare mobilizare de mijloace și energii.

Realizarea planurilor și programelor adoptate, spunea secretarul general al partidului, **impune creșterea și mai puternică a rolului cercetării științifice și a învățămîntului în toate domeniile. Noua revoluție tehnico-științifică și noua revoluție agrară constituie factori hotărîtori pentru înfăptuirea programelor de dezvoltare economico-socială. Nu se poate concepe înfăptuirea socialismului și comunismului fără a așeza la baza întregii activități cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii în toate domeniile, ale cunoașterii umane în general ! Ne aflăm într-un asemenea stadiu de dezvoltare cînd știința și tehnica devin factori hotărîtori pentru progresul general al omenirii, cu atît mai mult pentru construcția cu succes a socialismului și comunismului !** Un întreg sistem de pregătire a cadrelor, a forței de muncă și creație urmează să-și dezvolte în aceste condiții structuri noi de eficiență și să consacre preocupări și contribuții care să răspundă atît cerințelor actuale cît și acelora de perspectivă. Este acesta și unul din modurile de a fi ale tinerei generații, este și unul din criteriile de cea mai mare importanță după care se disting și se întăresc trăsături noi de conștiință patriotică revoluționară. În realitatea ei vie, complexă și dinamică, patria urmează un drum în permanență ascendent iar acesta este o atestare a muncii și gîndirii tuturor generațiilor, este și calea de conștiință prin care se adună și cresc marile orizonturi ale împlinirii personalității umane.

Viața a demonstrat și demonstrează pe deplin justețea unei asemenea ample viziuni și aduce de fiecare dată argumente de fond pentru înțelegerea unei experiențe constructive ce poartă în desfășurarea ei un desăvîrșit simț al istoriei și o desăvîrșită capacitate de asumare a acesteia. Se împlinesc anul acesta două decenii de la reorganizarea teritorial-administrativă a țării. **Să privim harta economico-socială a patriei noastre, noile orașe, comune, noile platforme industriale ! S-a vorbit aici de dezvoltarea unor județe, de cite 10 ori față de perioada anterioară și sînt altele cu o creștere a industriei și mai mare** — spunea, la recenta plenară, secretarul general al partidului. **S-a vorbit de construcții de locuințe, de realizarea unei dezvoltări echilibrate a județelor și o producție pe locuitor — care reprezintă un factor important pentru asigurarea dezvoltării armonioase a tuturor zonelor, pentru ridicarea bunăstării materiale și spirituale a poporului.** Iată, așadar, o realitate de ordin material și spiritual în care prezentul și viitorul se conjugă la modul unei politici active, de amplă cuprindere economică și socială, astfel încît, în temeiul celor douăzeci de ani, stadiul la care am ajuns se caracterizează prin probleme și solicitări noi, dintre cele mai complexe, într-o viziune care atinge deopotrivă pragul experienței trăite ca și pe al aceleia viitoare. Actualul cincinal este răstimpul unei noi calități a muncii și vieții, al edificării noastre pe coordonatele unei țări socialiste mediu dezvoltate. Pentru ca perspectiva să dobîndească temelii și mai adînci, și mai trainice.

Luceafărul

Ion Popescu Negreni : „Flori" (Din Expoziția Națională Omagială)

OMAGIUL ARTELOR ROMÂNE

Contribuția artelor plastice la **Expoziția națională omagială** deschisă la Muzeul de artă al Republicii este dintre cele mai vădite. Nu întîmplător, accesul în marea sală, care găzduiește principalul fond documentar-ilustrativ evocator, se face printr-un atrium consacrat integral operelor artistice, al căror subiect este dominat de figura marelui bărbat al țării, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Ne vom ocupa, în cele ce urmează, de această prezență vibrantă și inspirată a artiștilor plastici într-un ansamblu expozițional ce excelează prin concentrarea și coerența evocării, prin elocvența ilustrărilor de natură istorică, biografică, economică, politică, socială, culturală, ca și prin echilibrul îmbinărilor existente între secțiunile, să le zicem, memorialistice, și cele omagiale. Pentru că, trebuie să precizăm din capul locului, pe întreg parcursul expoziției se regăsesc asemenea sensibile intarsii artistice, fie că ele aparțin sculptorilor, ceramiștilor sau pictorilor monumentaliști. Tot spațiul amenajat este punctat de sugestive repere artistice, care contribuie la îmbogățirea semnificativă a întelesurilor ce emană din această **lecție sui-generis de istorie vie și activism revoluționar.** O grandioasă operă politică, aparținînd unei personalități caracterizată de un larg cuprinzător spirit revoluționar, vizionar și laborios deopotrivă, este ilustrată de impozanta frescă ilustrată a devenirii socialiste a României contemporane, mai cu seamă în răstimpul ultimilor ani intrați în conștiința națiunii drept „Epoca Nicolae Ceaușescu". Introducerea, în suita de argumente materiale ale ideilor care structurează Expoziția omagială, a unor machete — de obiective economice, de instalații, de nave, de orașe sau zone civice, de obiective culturale sau balneare și altele — deține prin ele însele o dimensiune spiritual-artistică pregnantă. Așa încît prezența în vecinătate a simbolului sculptural în bronz, oțel sau marmură sau a volumelor spațiale din porțelan prețios, ori a panourilor tapisate nu pare decît amplificarea în plan sulimbărilor artistice a unui conținut creativ dens și monumental preexistent. Realitatea construcției socialiste a țării, așa cum ne este ea zugrăvită în expresiv-sinteticul parcurs al Expoziției naționale omagiale, oferă toate argumentele acestei propensiuni spre gestul eroic și monumental pe care îl resimte omul civilizației socialiste contemporane. În acest sens, ofranda artistică nu face decît să eternizeze în material peren impulsul conștiinței sociale, a **conștiinței timpului și a faptei,** spre asemenea gest grandilocvent.

Locul lor în expoziție se justifică deplin într-un astfel de context de înțelegere. O consonanță a sensurilor străbate, în același timp, și lucrarea brațelor și lucrarea spiritului, toate aceste străduințe subsumîndu-se aceluiași destin unificator și generator al unor fluxuri creatoare constructive neîncetate — gîndirea și acțiunea secretarului general al partidului.

Așa se cuvin deslușite lucrările cu marcantă alură monumentală concepute de Constantin Lucaci — un complex spațial-cinetic excepțional sintetizat plastic într-o metaforă sui-generis a „spiritului veacului" — sau de Gabriela Adoc, ca și alegoria în bronz a „Metalur-

Corneliu Antim

Continuare în pag. a 3-a

Studenții

În anul 1962 cînd, împreună cu Ioan Alexandru și cu Gheorghe Pituț, intram la Facultatea de filologie din cadrul universității din Cluj-Napoca, aveam, firește, emoții. Am reușit, toți trei, la examenul de admitere și am terminat facultatea, la București, unde ne-am transferat pe rînd, la intervale de cîte un an unul de altul. Alexandru era un poet cunoscut, debutase, chiar, editorial, pare-mise, iar Pituț începuse să publice în revista „Luceafărul", fapt ce constituia, desigur, un mare avans față de mine, proaspăt debutant în revista „Tribuna".

Cenaclul revistei „Tribuna" și al Facultății de filologie avea loc în fiecare miercuri seara, la ora 20, într-o sală mare de la etajul al 2-lea al Casei de cultură a studenților din Piața Păcii nr. 1. Era condus fie de Mircea Zaciu, D. R. Popescu, Vasile Rebreanu, pe rînd, sau chiar împreună, fie de alți redactori sau cadre universitare și îmi amintesc cu plăcere și nostalgie de acele unice seri de cenaclu care se prelungeau pînă spre miezul nopții. Din rîndurile celor ce-am frecventat cenaclul, au răsărit multe nume de rezonanță astăzi în literatura română, căci, precedați de promoția Ion Pop, Radu Mareș, A. D. Munteanu, am fost urmați de cea a echinoxiștilor, nume generic sub care s-au făcut cunoscute promoțiile următoare: cea a lui Adrian Popescu, Ion Mircea, Dinu Flămînd, Horia Bădescu, Marian Papahagi și atîția alții, ale căror semnături au fost puse pe cărți de valoare.

În timpul studenției noastre s-a petrecut un eveniment de seamă în chiar însăși istoria poporului român și anume venirea în fruntea partidului și statului a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Anul 1965 a marcat o profundă cotitură în istoria patriei datorită acestui eveniment. Omul venit atunci în fruntea partidului și a națiunii a desfășurat o activitate plenară, adînc benefică, reprimenind întreaga viață a țării. Concepția sa profund revoluționară și-a pus amprenta și asupra învățămîntului, legînd indestructibil teoria de practică, făcînd din școală în general și din universitate în special un principiu al acestei organice legături. Căci învățămîntul superior actual este o emanație a politicii partidului, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, constituind o constantă deschidere a orizonturilor culturii și artei, ale științei spre țelurile majore ale societății, spre scopul suprem al acesteia: construirea unei patrii puternice, a unei Românii comuniste.

Matei Gavril

20 DE ANI DE LA REORGANIZAREA TERITORIAL-ADMINISTRATIVĂ A ȚĂRII

ARMONIOASA DEZVOLTARE A PATRIEI

● „Suceava sau despre păstrarea identității" ● „Acceleratorul de evenimente" ● — reportaje de ● Constantin Stan și ● Pavel Perfil

În pagina a 3-a

Omul de catedră

Problema raporturilor între simțul critic și literatură, cu precădere între vocația de a identifica puterile de creație din unghi estetic sau cu prioritate critică exprimă o dilemă a tuturor celor care ne întrebăm ce facultate spirituală domină la Tudor Vianu.

Mai potrivit ar fi să spunem **facultate de realizare,** pentru că dintre posibilitățile dovedite inițial poetul și nu criticul își proclamă ambițiile. În alți termeni **artistul** este cel ce se vede primul în lupta lăuntrică pentru afirmare.

Dar pretențiile față de sine sînt altele. Mișcările laterale ne îngăduie să aflăm că Vianu are în Germania, la studii, revelația formei lui interne. Este mai puțin o energie creatoare și mai mult una intelectuală. Citiți cronicile literare publicate începînd din decembrie 1925 în **Gîndirea** și veți constata că Vianu crede în dinamica și motivarea culturii românești de a fi o prezență nobilă în lume. Astfel artistul comentează cu **armele criticului** formele de expresie ale talentatului. El descifrează și legitimează un paradox : un intelectual emană dincolo de artist dar acesta este limitat de limbajul celui dintîi. Încît, ca să nu se desființeze reciproc, artistul cedează și intelectualul construiește aplicat unde elanul poetic iradia difuz și vă cuceri trecător.

Un teren de întretăiere între două formule, între două limbaje, decide dispoziția de viitor a lui Tudor Vianu și îi îndreaptă temperamentul, ca și comportamentul, spre un singur culoar vizibil : cercetare-predare sub care se unesc spații dispuse în adînc, ocolite de citiva monografiști, sesizate de altii. În labirintul lor nevăzut, acolo Vianu n-a avut sorți de împlinire desi esecul lui final nu tine de ratare.

Climatul, văzut de departe, instituționalizează, cu un provizorat ce durează destul, separarea omului de catedră de cel dedat glasului intim. Maiorescu, Ibrăileanu, G. Călinescu asimilează o experiență publică fără de care autoritatea lor ar suferi. Gherea (cu mențiunea că îl completează activitatea social-politică), evident Lovinescu și Zarifopol, minus ultimul an de viață al acestuia, cînd e numit redactor-șef la **Revista Fundațiilor,** se instalează în scrisul propriu ca să străbată liberi de „servituți" o situație fundamentală.

Ce loc ocupă, între ei, Tudor Vianu ? Unul apropiat de prima grupă, cu delictul că își reprimă „la vedere" instinctul literar, ca să îl comunice pe cel, mai arid, mai obiectiv, mai circular, al **mostenitorului.**

Între **creator** și **mostenitor** intelectual creionul nu ezită să noteze că eroul culturii creează, el îl precede pe mostenitor. Acesta selectează dintre valorile și evenimentele creației. Creatorul termină opera, mostenitorul o rivnește. Îi regăsim pe ambii într-o dispută de scurtă durată, în relații de apetență și apoi de dialog, de îndată ce complexitatea climatului intelectual și artistic le reclamă inserția utilă. Didactică pentru unul, așa-zicînd pedagogică și formativă, expresivă și prospectivă pentru altul, nu fără farmec, deși mai spectacular vulnerabilă.

Mostenitorul dobîndește aripi cînd scapă din carcanul acestei vulnerabilități deopotrivă administrativă dar și, prin îngustare, spiritualiceste cabotină. Boema macedonskiană, frivolitatea de saltimbanc a studentului Ion Barbu în universitățile germane, îi cer lui Vianu să se ia în serios.

Școala prestabilește terenul pe care se manifestă slujitorii ei. Adepții acesteia intră în alianțe, sînt introduși în serii, polarizează atitudini. Solidaritatea intelectuală riscă procese de intenții, gruparea sub flamura învățămîntului protejează și distanțează. Cu această rațiune Serban Cioculescu profesează ani de zile ca profesor de liceu, idem Pompiliu Constantinescu, Octav Suluțiu, Al. Piru. Prezența ideală la academie pare să-i fie sortită lui Lovinescu, din nefericire ca un semn negativ, căci încercările criticului se soldează cu un esec total.

Între cele două soluții de viață și de regim moral Vianu alege **scoala,** alege un sistem de lecturi optimist, documentat, validat de riguroase cerințe educative. Va fi, din cînd în cînd, dezbărat de limitări el însuși, cel din adînc, omul labirintic, ce se caută și se consacră multiplicității de sensuri. În rest va fi și va rămîne cel ce descinde dintr-o optiune critică, un ancorat în motivații filozofice, un mediator care transformă un demers tehnic într-o continuare

Henri Zalis

Continuare în pag. a 2-a

Valori științifice

Lucrarea profesorului Costin Murgescu, **Mersul ideilor economice la români** (Editura Științifică și Enciclopedică, 1987) îmbrățișează un domeniu extrem de vast al gîndirii, cunoașterii, vieții sociale și acțiunii umane. Ea se impune atît cititorului avizat, dar și celui care dorește să se instruiască, cît de puțin, în acest domeniu prin : **informația** edită și mai ales inedită, pe care o înmagazinează și o pune, cu generozitate, la dispoziția tinerelor generații de cititori ; **tipurile** de activități desfășurate, cu ingeniozitate, de negustorii, comercianții, bancherii, finanțiștii, meseriașii, industriașii și chiar unii cărturari români, pe care le înfățișează cu destul de multe detalii ; **teoriile** economice pe care le aduce în discuție, le analizează și comentează, cu o strălucită competență teoretică și profesionalitate ; **conexiunile** și **raporturile** pe care le dezvăluie, în firescul lor, între diferitele ramuri ale economiei naționale de-a lungul dezvoltării istorice : **interdependențele** generate, în diferite epoci, de dezvoltarea generală, dar și particulară, a socialului românesc între național și universal ; **analiza** în context internațional a contribuției adusă de mari personalități românești dezvoltării gîndirii și științei economice mondiale.

Sub aspectul **documentației și al erudiției,** al **construcției** ideilor, al **valorii** științifice-teoretice și culturale, ca **importanță** spirituală națională, ca **instrument** de lucru pentru orice om de știință și cultură, cartea lui Costin Murgescu, **Mersul ideilor economice la români,** se compară și poate fi justificat citată alături de **Istoria românilor** a lui Nicolae Iorga sau **Istoria românilor din Dacia Traiană** a lui A.D. Xenopol, alături de **Răscoala lui Horea** sau **Supplex Libellus Valachorum** ale lui David Prodan, alături de **Istoria limbii române** a lui Alexandru Rosetti sau **Istoria literaturii române** a lui George Călinescu. Apropierea nu este hazardată. Ceea ce au realizat savanții sus citați — în planul domeniilor lor — a făurit, cu aceeași strălucită competență, Costin Murgescu în arhitectura gîndirii, a ideilor și teoriilor, a științelor economice românești. Ca și cei cu care l-am asemuit, evident în domeniile lor, și Costin Murgescu se ocupă, în **Mersul ideilor economice la români,** de epoci, de curente de gîndire și teorii economice, de întemeietori de stabilimente negustorești și comerciale, de instituții financiar-bancare, de cei care au creat și dezvoltat învățămîntul economic în România, de case de editură, de reviste și lucrări de specialitate, care reprezintă adevărate monumente în planul spiritualității naționale și chiar universale.

Mircea Mâciu

Continuare în pag. a 7-a

POETUL

un poet este petala unei nații
lăcrimar de imne și orații

plinge-ntre cărți și mingiie cu barba
și cerul înstelat și apele și iarba

la nevoie se zidește-n locul Anei
este lumina și nemărginirea mamei

mai e atît de pur încît prezice
că fericirea unei țări e așezată-n spice

poetul este deci petala unei nații
colb de pe cazanii risipit în spații.

Constantin Preda

CONTEMPORANII NOȘTRI

Neo-clasicismul poetic

Om de Valahie deluroasă, prin origini, Radu Cârneci (n. 14 febr. 1928, Pardosi-Buzău) nu-i, prin creație, un reprezentant al lumii de Subcarpați, opera, impunătoare prin cantitate și omogenă, exemplificînd o psihologie de cultural și un eu livresc și de adopțiune. Însă un sentiment al rotondității nu se poate nega.

Poetul începe a se exprima tîrziu și, de aceea, se arată deodată matur, putîndu-se zice că, de la „Orga de iarbă" (1966) și pînă la „Pasărea de cenușă" (1986), nu-s diferențe estetice considerabile, ci doar adăogiri la un tipar sufletesc și întregire de operă. Totuși, acumulările, oricît de lente, sfîrșesc prin a evidenția o evoluție și un fir subtil se poate trage chiar și de acolo unde, la prea repezi ochiri, legăturile stricte nu se văd de îndată. Hotărîtoare e imaginea reieșită din vizionări întreprinse de la altitudine și îmbrățișînd, cum se zice, întreaga bibliografie.

Cu „Orga de iarbă" (1966), cu „Iarba verde, acasă" (1968), lirica pare a invoca puteri telurice și un strat htonic însă versificația e clară și, sub raport prozodic, fără cusur, arătînd un clasicist cu exercițiu îndelung și care nu iubește dezlănțuirile naturiste, socotite a fi primitive. Oricît s-ar fi înfățișat aici o lume de păduri și de taine cu obîrșie imemorială, impresia de dionisism nu apare altfel decît prin intermediar livresc. Poetul clasicizează și, de altminteri, cînd adaugă la acestea alte contribuții („Oracol deschis", din 1971, „Cîntînd dintr-un arbore", din 1971, „Noblețe de stirpe", din 1976) stilizările se impun în proporție covîrșitoare. Chiar și ideea de etnic este comunicată într-un chip arheologic, deși poetul presimte o rădăcină enigmatică și aude răsunînd într-însul ecouri de străvechime. „Țările" acelea suprapuse, și rezemîndu-se pe „tara din adînc", cu sate, păduri și oameni înrădăcinați într-o lume poate că arhaică își puteau găsi aci formula de rapsodie și un suflet îngăduitor și cu pricepere. Aceasta a făcut, la români, folklorul și **anonimul popular** e poetul care a înălțat la epos o substanță sufletească ireductibilă, fundamentală ori de cîte ori literatura românilor a născut către o regenerare. Însă poezia aceasta nu-i „folklorică", ea este livrească și reclamă un deficit aparent de tradiție considerat, acesta, a fi nemulțumitor. E adevărat că noi nu avem clasicism în felul elin, o lirică de formulă ebraică și nici o Renaștere în gust petrarchist însă prezentăm, în locul acestora, „Miorița" și „Meșterul Manole", o lungă istorie de balade și o civilizație orînduită după legi orale și în cadre țărănești. Oratia de nuntă e al nostru epitalam și doina ajunge la rigori sonetistice, fiind o specie a geometriei definite de **fenomenul horal.**

Poetul însă adoptă epitalamul și sonetul, reformulează „Cîntarea cîntărilor", desfășoară în felul unui poem dramatic „Banchetul", arătîndu-se un mediteranean cu o biografie superficială în Carpați. El viețuiește într-o **ipoteză de antichitate,** europeană prin stratul meridional și voind a propune în limba românească connubiul regelui Solomon cu Sulamita, tropo-

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 2-a

ATITUDINI

Un vis al înaintașilor

În ultimii douăzeci de ani au văzut lumina tiparului, în ediții critice judicios întocmite, mai multe texte ale istoriografiei și literaturii românești medievale decît s-a publicat într-un întreg secol de activitate în domeniu, începînd cu 1845, anul în care Mihail Kogălniceanu începea să dea la iveală **Letopisețile Țării Moldovii,** iar sub îngrijirea lui Nicolae Bălcescu și a lui August Treboniu Laurian a apărut primul volum din **Magazin istoric pentru Dacia,** și sfîrșind cu 1944, anul cînd P.P. Panaitescu realiza cea dintîi ediție științifică a **Letopisețului Țării Moldovei de la Aron Vodă încoace** de Miron Costin. Afirmația noastră se poate verifica ușor, „cu cărțile pe masă", unde vom găsi pe Grigore Ureche și Miron Costin, pe Neagoe Basarab, Cantemir și Șincai, pe Dosoftei și Neculce, **Cronica domniei lui Mihai Viteazul** și cea mai mare parte din opera Școlii Ardelene, **Codicele Voronețean** și însemnările lui Constantin Brâncoveanu, pe Nicolae Milescu și pe Naum Râmniceanu, pe Varlaam, Antim Ivireanu, Radu Tempea, Ioan Zoba din Vînt și mulți, mulți alții, astăzi nemaiexistînd, practic, nici un nume de seamă al vechii culturi românești care să nu poată figura sau să nu figureze efectiv pe coperta unei cărți.

Dovedind o deplină și amănunțită cunoaștere a situației, conștient de faptul că în acest domeniu s-a făcut totuși puțin în raport cu cerințele create, istoricul Ștefan S. Gorovei se întreba și întreba nu de mult, **Unde ni sînt cronicarii ?** (Luceafărul din 26 decembrie 1987 ; vezi și articolul **„Serii"** și **„Colecții". Cronicile,** în **Luceafărul** din 30 ianuarie 1988), atrăgînd atenția asupra stadiului în care se află acum colecția **Cronicile medievale ale României,** care la mai bine de un sfert de veac de la inaugurare (1959), și la aproape patru decenii de la constituirea comisiei (unei și se spune comitet) menite a-i stabili cadrele și conținutul (1953), nu a ajuns încă să cuprindă **nici una** din marile creații ale istoriografiei noastre medievale. Volumele apărute deja sînt mai degrabă rodul unor preocupări întîmplătoare, al inițiativelor mai mult sau mai puțin individuale și nu, cum ar fi fost firesc, al unui plan judicios întocmit și aplicat prin unirea și coordonarea eforturilor tuturor specialiștilor în domeniu.

Alexandru V. Diță

Continuare în pag. a 2-a

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

ION ROTARU: «O istorie a literaturii române»

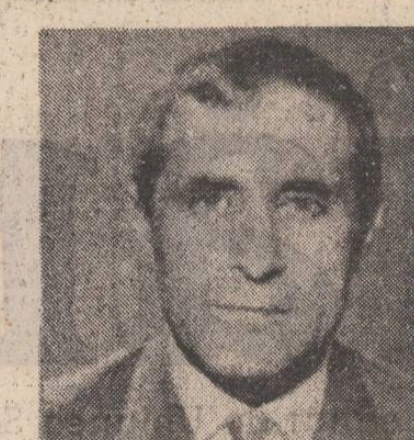

IV

Principiul scrierii istoriei „așa cum a fost" este valabil și pentru istoria literaturii. A scrie istoria unei discipline „așa cum a fost" înseamnă a-i urmări dezvoltarea organică, succesiunea de evenimente în interdependența lor caracteristică. **O istorie a literaturii române, III, 1944—1984,** care devine pentru noi și prilejul discutării unei istorii literare postbelice „sui generis", împarte materia pe felii : poezie, proză, teatru, renunțind la critică, urmărindu-le separat, fără a ține seamă de intercondiționările fenomenului literar în ansamblul său.

„Dezvoltarea prozei" în subcapitolul „Debutanți înainte de război afirmați deplin în deceniile 5 și 6" începe cu Zaharia Stancu, ceea ce înseamnă preluarea unui loc comun. Zaharia Stancu a fost glorificat ca prozator după război, datorită romanului **Desculț (1948)**, mult mai caracteristici ca prozatori fiind pentru acest început postbelic Eusebiu Camilar, Radu Tudoran, Ion Călugăru. În plus, fără a-i atribui lui Eusebiu Camilar rolul de șef de școală, trebuie să spunem, de pildă, că viziunea aspră, crudă, paroxistică, asupra lumii rurale pe care o vom regăsi în **Desculț** este introdusă în proza românească de Eusebiu Camilar. Faptul că cealaltă parte a operei lui Eusebiu Camilar nu mai confirmă această viziune ține de motivele pentru care Marin Preda după **Intilnirea din pămînturi** și **Ana Roșculeț** scrie **Desfășurarea.** De altfel, nici Zaharia Stancu, care a încercat să fie fidel acestei viziuni, n-a reușit să se mențină în cadrele și tensiunea specifică a modelului antiidilizant.

„Dezvoltarea prozei", dacă ținem s-o luăm separat, și Ion Rotaru a procedat astfel, exprimă în forme și evenimente proeminente evoluția literaturii române, care este sincronă și omogenă cu cea a poeziei și a celorlalte genuri și specii literare postbelice. În desfășurarea propusă de „O istorie..." avem patru etape: „Debutanți înainte de război...", „Momentul 1955—1957", „Prozatorii celui de al doilea val" și „Cîțiva dintre ultimii sosiți". Nici în cazul dezvoltării prozei, nu ni se explică cui se opune ca mentalitate literară „Momentul 1955—1957", căruia îi corespundea la poezie „Momentul Labiș" și „explozia lirică". Pînă în 1955, istoria noastră literară nu este, desigur, un dulap de cărți ai căror autori sînt orînduiți așa cum ne arată primul capitol al „Dezvoltării prozei". Există aici un promontoriu literar pe care au rămas cărți pline de prospețime ale unor autori care nu le-au mai egalat niciodată în scrisul lor, pentru ca după el să vină un spațiu care n-a îngăduit decît o vegetație literară uniformizată de foarfeca grădinarului. Acest peisaj literar uniformizat, care și-a avut succesele sale și epoca lui, lipsește în general din prezentarea încercată de autorul cărții „O istorie...", atît pentru poezie, cît și pentru proză și celelalte producții literare de după război, realizînd o istorie literară așa cum nu a fost.

Istoria literară examinează principial jocul liber al personalității creatoare, dar cu atît mai mult este interesantă pentru istoria literară experiența unei uniformizări de proporții, a unei tentative de a-i cuprinde pe toți scriitorii într-un șuvoi comun, o tematică limitată și cîteva formule obligatorii, care presupun problema adaptării stilurilor și personalităților și inevitabil, tensiunile pe care libera mișcare artistică le declanșează la întîlnirea cu modelul restrictiv. De la marea libertate a temelor, gesticulației, aspirației și stilurilor, vizibilă între 1944—1950, se ajunge la absența varietății stilistice, pe scurt la uniformizarea literară. Uniformizarea este valabilă atît pentru poezie, cît și pentru proză. Realismul devine unica metodă de lucru a scriitorului, impus atît poeziei (cu efecte alterante), cît și prozei. Reportajul, ca expresie a legăturii cu viața, este valabil atît pentru poet, cît și pentru prozator, multe poeme nefiind decît reportaje în versuri, iar prozele de ficțiune preluînd factura reportajului. Se prefera romanul frescă, de mari proporții, regula întinzîndu-se și asupra poeziei, unde apar poeme de mari dimensiuni, urmînd tiparul construcțiilor epice mari.

Apartenența la literatura română se conferea în funcție de acceptarea acestor forme și specii literare caracteristice momentului, iar succesul, în funcție de virtuozitatea însușirii lor. Neintegrîndu-se acestor șabloane, nuvelele lui Vasile Voiculescu, deși scrise în anii cincizeci și citite într-un select cenaclu literar în fața lui G. Călinescu, T. Vianu, Vladimir Streinu, n-au putut să vadă lumina tiparului decît atunci cînd uniforma literară postbelică și-a dat duhul. Alți scriitori, expatriați, dar scriind în limba română (Mircea Eliade) și-au reluat și ei locul în literatura română, ca și Vasile Voiculescu. Cum pot intra toate acestea într-o istorie literară ?

Prin logica organizării materiei. Scriind **panorama deceniului literar românesc, 1940—1950, Al.** Piru n-a făcut doar o operație mecanică de decupaj istorico-literar ci, completind istoria literară călinesciană prin înfățișarea acestui „limb" literar, a avut intuiția unei încheieri de ciclu. Urmează deceniul uniformizării literare, 1950—1960, care propune în ultimul rînd personalități, cît o literatură limitată ca teme și modalități, puțin variată stilistic, în care problema criticului și istoricului literar este de a prezenta modelul uniformizant și, reciproca, felul în care personalitatea artistică se lasă ori nu absorbită de model, se distanțează sau îl refuză. Pentru că este evident, la simplul examen, că nu toți scriitorii care tipăresc în 1950—1960 sînt uniformi și vasali schemelor critice impuse.

Insurecția prozei o premerge pe cea a poeziei, avînd într-un creator cu bosă teoretică, G. Călinescu, și într-un roman excepțional, **Bietul Ioanide,** punctul său prim de sprijin. Esența acestui gest creator stă în edificarea „literaturii noi" teoretizate a unei creații tot nouă, dar hrănită de „vechea" literatură română. Prin **Bietul Ioanide,** supus unui tir critic concentric, G. Călinescu a afirmat dreptul literaturii române la organicitate, negînd implicit surogatele literare ale vremii. G. Călinescu nu este doar un capitol de istorie literară de dinainte de război unde a fost plasat de autor, ci și unul foarte important postbelic, dar peste care „O istorie..", ocolind dialectica fenomenului literar a trecut. Forța exemplară a romanului **Bietul Ioanide** vine tocmai din ignorarea șabloanelor literare de epocă, cartea fiind prin această postură o masivă negație a literaturii șablonarde. Tot proza, prin **Cronica de familie, Moromeții,** 1955, și **Groapa** 1957, este cea care produce o resurecție de proporții, introducînd alte criterii de apreciere a literaturii. Literatura română își propune astfel prin G. Călinescu, Petru Dumitriu, Marin Preda, Eugen Barbu, A.E. Baconsky, Nicolae Labiș propriile sale criterii asupra creației literare. În restaurația literară, care începe chiar în cuprinsul anilor cincizeci prin cîteva opere de vîrf, rolul prozatorilor și al prozei a fost incontestabil masiv, efectele emancipării lor transmițîndu-se și poeziei. Dar prin această delimitare de orizontul literar uniformizator nu se făcea decît o reîndreptățire a uneia din liniile fundamentale ale literaturii române, romanul postbelic împlinind o mai veche tradiție.

Dezvoltarea prozei mai cunoaște și alte evenimente, care nu au nici cea mai vagă indicație în **O istorie a literaturii române, III.** Procesul de modernizare al prozei românești începe de aici înainte el avîndu-și deschizătorii de drum și reprezentanți conștienți de necesitatea înnoirii fără a lepăda propria tradiție literară, abia recucerită. Misiunea generației războiului, așazisa „generație pierdută", misiune transmisă și celor mai buni reprezentanți ai generației Labiș, care nu cuprinde numai poeți, a fost aceea a intrării în actualitatea literară cu zestrea artistică proprie literaturii române, căutînd joncțiunile posibile cu fenomenul literar de peste hotare. Cu acest mesaj iese literatura română din deceniul anilor cincizeci, intrînd într-un nou ciclu literar.

Ar fi interesant de analizat contribuția diferitelor generații la afirmarea organicității literaturii române în anii cincizeci, temă esențială pentru istoricul literar, absente din „O istorie...", cu atît mai mult cu cît contribuția lor rămîne inegală : ea este produsă de G. Călinescu, din a doua generație ca vîrstă, și, sărind peste o întreagă generație, apoi de Petru Dumitriu, Marin Preda, A.E. Baconsky, Eugen Barbu, și preludiv, de heraldul generației care avea să vină : Nicolae Labiș. Precizarea este utilă și pentru a elimina, cel puțin parțial, jelanicul termen de „generație pierdută" din discuție : o generație literară care modifică relieful și destinele literaturii nu poate fi „pierdută", pierduți, dar regăsiți, fiind numai acei reprezentanți ai ei care, neparticipînd la bătălia pentru organicitatea literaturii române, i-au regăsit mai tîrziu cadența. În „Dezvoltarea prozei", așa cum o desfășoară Ion Rotaru, nu se disting nici etapele prozei, nici scriitorii ei reper, în fiecare etapă, cu atît mai puțin faza modernizării ei, păcat pe care l-am identificat și în felul cum este înfățișată „Dezvoltarea poeziei".

Atît pentru proză, cît și pentru poezie au ființat după război idei și programe structurante, care și-au făcut loc în scrierile cele mai caracterizante ale vremii. Dar viața ideilor literare nu este nicăieri scoasă la suprafață de „O istorie...", fapt plin de repercusiuni asupra structurării și arhitecturii cărții. Critica literară uniformizantă și-a desfășurat ideologia și programul în chip fastuos, cu reveniri, insistențe, repetiții. De un duel programatic, deschis nu se poate vorbi în acești ani, dar nici de absența completă a opozițiilor de idei literare cu vector constructiv. Programelor literare uniformizante, (numite insuficient „proletcultiste" sau „dogmatice), le-au fost opuse altele în mod inculcat, prin opere care le-au contrazis. Nu o dată însă apar, deloc întîmplător, idei programatice opuse celor uniformizante, sub semnătura lui G. Călinescu, A.E. Baconsky, Petru Dumitriu, Eugen Barbu, Marin Preda, Mihnea Gheorghiu, Mihu Dragomir, înainte de 1960, și cu atît mai mult după aceea. Imposibilitatea elaborării și afișării independente a unui program literar precis conturat de către purtătorii înnoirii literare are pînă astăzi efecte puternice, ele răsfrîngîndu-se și asupra cărții scrise de Ion Rotaru. Rezultă din această retrospectivă, intitulată imprudent, dar binevenit, „istorie literară", imaginea unei capacități de creație acefală, incapabilă de a se programa sau de a se apăra, ulterior, teoretic. Între critica și istoria literară a vremii și între creatori se angajează însă un dialog indirect, răspunsul acestora fiind opera și crearea de evenimente literare prin opere majore neconforme șablonului, dar uneori și direct. Impactul unui mare număr de literați cu o critică literară constituită într-un factor frigid sau chiar advers la actul de creație liber a dus la soluția scriitorului care-și creează singur propriul sistem de repere. Ion Rotaru se oprește asupra **Istoriei polemice** a lui Eugen Barbu și **Cărții de recitire** a lui Nichita Stănescu, dar fără a le descifra rădăcina, după cum în alte cazuri, unde asemenea opinii n-au ajuns la constituirea în volum, nici nu sînt înregistrate. Spiritul unei întregi generații nu poate fi însă surprins și înțeles fără a situa în planul laboratorului de idei unele cărți privite curent ca niște curiozități.

Revenind la prozatori, ceea ce știau ei de la critica contemporană lor, dar uneori cu conduită fratricidă, era că prozatorul trebuie să fie realist, să treacă obligatoriu prin reportaj, exercițiul de reporter să-l pregătească pentru proză, care în prima treaptă trebuie să fie schița, firesc apoi nuvela. Atît schița, cît și nuvela, nu erau în viziunea criticii vremii decît pregătirea pentru roman, iar romanul trebuia să fie, desigur, realist și roman frescă. O altă dogmă critică, venită după deceniul cinci, era că proza trebuie să evolueze de la rural la urban, etc. Cu alte cuvinte, proza, ca și poezia, și-a avut viața ei, delimitabilă estetic. O pleiadă întreagă de prozatori postbelici provin din scriitorii cu „școala reportajului", iar unul din centrele de grupare și radiere a fost **Scînteia tineretului.** Teodor Mazilu, Ion Băieșu, Nicolae Țic, Radu Cosașu, Fănuș Neagu au trecut pe la această „școală a reportajului" de ziar, după cum tot la ea trebuie raportați prozatori ca C. Țoiu, Ștefan Bănulescu, Paul Anghel, D. R. Popescu, Vasile Rebreanu, alții rămînînd pentru totdeauna reporteri : Traian Coșovei, Vasile Nicorovici, Ioan Grigorescu. Fie că aveau vocație de reporteri, fie că nu, acești scriitori au trecut prin școala reportajului, de care unii s-au desprins ca de o etapă fără legătură cu creația lor, alții profitînd de pe urma acestei experiențe în chip vizibil și declarat. Perioada reportajului, a prozei reporterești, a emancipării de reportaj și a trecerii la literatura de ficțiune constituie tot atîtea etape literare consemnabile de istoria literară, ele fiind evident ignorate de „O istorie a literaturii române", unde „Dezvoltarea prozei" este mult mai confuză în articulațiile ei decît aceea propusă la poezie. Acest grup de reporteri, ulterior prozatori, elaborează puncte de vedere proprii asupra reportajului și literaturii, de aici plecînd în formularea lui Radu Cosașu teoria „adevărului integral" ca o condiție a prozei. Încă o dovadă că literatul timpului nu era acefal. Tribulațiile ulterioare și actuale ale prozei românești își au explicațiile în această etapă uniformizantă a literaturii române, dar nu lipsită de tensiuni, convulsii, conflicte de idei. Actuala varietate stilistică a prozei românești a stat sub larga pălărie a prozei realiste și reporterești, din care prin rebeliune spirituală, prin emancipare au apărut mai tîrziu personalitățile distincte și puternice ale prozei de azi. Unele mai poartă încă sigiliul gazetăriei, altele au făcut totul, pînă la exces, ca să nu-l mai facă vizibil. Dar experiența a fost și o istorie literară postbelică are nevoie de un capitol privind școala reportajului și a efectelor ei. După cum teoria adevărului integral rămîne valabilă și pentru istoria literară, care nu poate opera cu adevăruri înjumătățite.

M. Ungheanu

Privilegiul poetului

Un secol pare măsură ideală pentru cîntărirea valorii și perenității unei creații spirituale. De la plecarea lui Eminescu se vor împlini în 1989 — în foarte scurtă vreme, deci — 100 de ani. Centenarul ne va permite să stabilim rotund ce pătrundere în straturile eterne ale ființei umane, ale societății și ale naturii a înfăptuit Eminescu.

Fiind geniul conștiinței de sine al poporului român, marea familie a popoarelor este interesată să cuprindă, pe Eminescu apropiindu-și, culorile cu care neamul românesc participă la construcția și frumusețea curcubeului universal.

Dacă cernem cu rigoare problemele care preocupă omenirea la acest capăt de secol și de mileniu, vom rămîne pe masă cu patru/cinci esențiale. Și asupra cărora a întîrziat și ochiul treaz al românului. Cărora dintre acestea li se potrivește și astăzi leacul Eminescu ?

Pe plan estetic : nodurile gordiene : tradițional-modern, național-universal.

Pe plan social ; carul cu două osii — interesul general — interesul personal.

Pe plan economic; caii progresului — agricultura sau industria.

Pe plan internațional ; masca dominatorilor acoperind concretul națiune cu voalul umanitate.

Raporturile dintre popoare ; cîntecul sirenei : independență și progres pentru unii, mari/tari — dominație și sărăcie pentru cei mulți, mici, slabi ; semnul rațiunii : egalitate pentru toți și progres în armonie.

Raporturile dintre natură și om ; cele două capete ale corzii pe care o putem întinde : cîte din dorințele și — adesea — capriciile noastre le putem ține în spate fără a ni se rupe craca de sub picioare...

Dînsul, Eminescu le-a judecat acum peste un secol și soluțiile sale sînt vii, lucrează eficient. Evoluțiile adunate an cu an în suta aceasta confirmă intuițiile și certitudinile sale. Exegeții au dovedit-o și orice nouă forare în cîmpurile eminesciene scoate la lumina secolului aceleași eșantioane limpezi, bine conturate, de adevăr, dreptate și înțelepciune.

Privilegiul Geniului Bun.

Este datoria culturii române la acest ceas al istoriei să deschidă porți largi spre cunoașterea și înțelegerea de către străinătate a operei lui Eminescu.

Firește : publicarea operelor complete trebuie dusă la bună încheiere. Pentru străinătate, însă, mai întîi este necesar să întocmim un volum-etalon din versurile poetului național. *Acele 50 ori 100 de cîntări care formează miezul de foc al creației poetice eminesciene trebuie adunate distinct într-un mănunchi de forță și astfel vom pregăti lansarea Poetului — acum și mereu — spre toate punctele cardinale.*

Avem, mai departe, obligația de a publica în volume congruente considerațiile lui Eminescu în probleme ce atunci erau înțelese de o mînă de oameni, iar astăzi au actualitate stringentă în lume și preocupă toate popoarele, cu deosebire cele din țările în curs de dezvoltare. (Fenomenul dominației naționale și sociale — vechi de cînd lumea — atinsese la noi acum o sută de ani o acuitate ce punea în joc însăși perpetuarea ființei naționale a poporului român. Era firesc ca Eminescu — se știe : avea preocupări multiple dincolo de creația literară — să analizeze temeinic realitățile și să aducă soluții.) Pace și libertate; Stat Național și încercările de propagare a statului supranațional : Noi raporturi politice între state egale și independente. Dezvoltare-subdezvoltare ; factorul endogen (efort propriu) și exogen (ajutoare, împrumuturi, dominația marelui capital financiar) ; interesul general al colaborării egale și al dezvoltării în armonie : o nouă ordine economică în lume. Valori tradiționale și progres ; mobilizarea energiilor tuturor popoarelor, o nouă ordine în domeniul informării și culturii. Și astfel vom pregăti lansarea Cugetătorului — acum și mereu — spre toate punctele cardinale.

Noi să facem aceasta. Ce vor pofti a lua ceilalți de pe masa încărcată și bine-orînduită a lui Eminescu este vrerea și dreptul lor. Calul bun se vinde de-acasă. Știm încă o vorbă : fă binele și aruncă-l pe apă. Parafrazîndu-l pe Eminescu — „oricare bun cetățean are datoria de a se ocupa de viitorul patriei sale" — spunem că românii, avînd șansa de-al fi dat **lumii** *pe bunul cetățean Eminescu, sînt chemați să se ocupe — prin opera sa — de viitorul Planetei.*

În haină de lucru se prezintă Eminescu la marea sărbătoare a centenarului său. Căci el crede în ce spune, are geniul descoperirii și stăpînirii adevărului, intuiția perenului din om, societate, lume și natură, îl însoțește dreptatea, respectul pentru om, familie, națiune, omenire.

Privilegiul Geniului Bun.

Liviu Petrina

1/2 ianuarie 1988.

Un vis al înaintașilor

Urmare din pag. 1

Fiind întru totul de acord cu cele constatate și afirmate de cercetătorul ieșean, considerăm, și dorim să fie privite ca atare, cele două articole ale sale ca punctul de început al unei dezbateri interdisciplinare — este știut, spre exemplu, că lingviștilor și filologilor nu le sînt folositoare edițiile întocmite de istorici, încît o punere de acord ar fi benefică — privind situația în care se află publicarea vechilor izvoare românești — narative și documentare —, dar și a celor străine cu referire la români.

În cele ce urmează ne vom opri și noi asupra colecției de interes național a **Cronicilor medievale ale României,** deoarece stadiul în care ea se găsește ne apare, la o privire atentă, ca fiind de o gravitate acută ; căci mai bine de 95% din ceea ce era inventariat în **Repertoriul manuscriselor de cronici interne privind istoria României** (peste 400 de titluri, pentru a rămîne la momentul de referință al începutului, îmbogățit însă ulterior) nu a văzut încă lumina tiparului în cadrul corpusului. Desigur, includem aici și cronicile transilvănene — indiferent de limba în care au fost scrise : română, germană, maghiară sau latină — față de care, din motive greu de precizat, membrii comisiei au adoptat un punct de vedere cu totul special : „Pe lîngă seria sa principală, constituită din edițiile critice ale operelor originale, scrise în țările române, în cursul evului mediu, colecția **Cronicile medievale ale României** va avea și două serii anexe, una cuprinzînd cronici săsești și maghiare din Transilvania în traducere românească, iar alta, de asemenea în traducere, fragmente din cronici străine privind trecutul țărilor noastre **(Repertoriul manuscriselor de cronici interne, sec. XV—XVIII. Privind istoria României,** București, 1963, p. 6 ; lucrare valoroasă, întocmită de A. Ilieș și I. Crăciun, al cărui **Cuvînt înainte,** din care cităm, **nu** aparține autorilor). Iată deci „argumentele" ce au făcut, probabil, ca pînă acum nici Radu Tempea, nici Petru Bod, pentru a nu mai vorbi de Samuil Micu și Ioan Budai Deleanu (toți incluși în **Repertoriu),** să nu fie editați în colecție, iar **Hronica Românilor** de Gheorghe Șincai sau **Încercare de istorie românească** de Johann Filstich, deși editate în acești ani, să nu-și găsească locul în corpus, mai ales că, paradoxal, aparatul științific al celei dintîi, și editarea integrală a celei din urmă au fost asigurate de cercetători care la acea dată erau încadrați la **Institutul de istorie Nicolae Iorga,** instituție ale cărei însărcinări în această privință sînt bine cunoscute și de mult asumate : „Inițiativa alcătuirii acestei monumentale colecții, care va cuprinde **toate cronicile țării** (sublinierea noastră — A.V.D.), aparține Institutului de istorie al Academiei, azi Institutul de istorie N. Iorga din București în care s-a și realizat majoritatea volumelor apărute" **(Enciclopedia istoriografiei românești,** București, 1978, p. 400).

Precizarea, datînd deci din 1978, vine din partea unuia dintre membrii fondatori ai „comitetului", adică a celor care la începutul anilor '60 afirmau că „apariția noilor ediții critice se va desfășura într-un ritm tot mai susținut și **nu peste multă vreme cercetătorii vor avea la dispoziție corpul complet al cronicilor noastre medievale"** — sublinierea noastră — A.V.D. **(Repertoriul,** p. 5—6). Cît de susținut a fost acest ritm și în ce constă materializarea acelui nici 5% realizat pînă astăzi din proiectul anunțat ne apare cu evidență la o simplă enumerare în ordinea aparițiilor a volumelor publicate :

— 1959 : **Cronicile slavo-române din sec. XV—XVI publicate de Ioan Bogdan** (ed. P.P. Panaitescu)

— 1960 : **Istoria Țării Românești (1290—1690). Letopisețul Cantacuzinesc** (ed. C. Grecescu și D. Simonescu)

— 1963 : Radu Popescu, **Istoria domniilor Țării Românești** (ed. C. Grecescu)

— 1965 : **Cronica Ghiculeștilor. Istoria Moldovei între anii 1695—1794** (ed. Nestor Camariano și Ariadna Camariano)

— 1965 : Georg Kraus, **Cronica Transilvaniei, 1608—1665** (ed. G. Duzinchievici și E. Reus-Mirza) — **N.B.** ca **Supliment nr. 1** al seriei (este singura cronică transilvăneană apărută în colecție)

— 1967 : **Cronici și povestiri românești versificate, sec. XVII—XVIII** (ed. D. Simonescu)

— 1969 : Nicolae Stoica de Hațeg, **Cronica Banatului** (ed. D. Mioc)

— 1970 : Radu Greceanu, **Istoria domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu, 1688—1714** (ed. A. Ilieș)

— 1975 : **Cronica anonimă a Moldovei, 1661—1729,** Pseudo Amiras (ed. D. Simonescu)

— 1987 : Dionisie Eclezíarhul, **Hronograf, 1764—1815** (ed. Dumitru Bălașa și Nicolae Stoicescu)

— 1987 : Gheorghe Brancovici, **Cronica românească** (ed. Damaschin Mioc și Marieta Adam-Chiper)

Prin urmare, doar 11 apariții în 29 de ani (1 ianuarie 1959 — 31 decembrie 1987) și un ritm invers decît cel anunțat : nu „tot mai susținut", ci **aproape stagnat după anul 1970.** Căci dacă între 1959 și 1970 (inclusiv) — 12 ani — au apărut 8 tomuri, ceea ce înseamnă un ritm de apariții de două volume la 3 ani, între 1971 și 1987 (inclusiv) — 17 ani — **au** apărut numai 3 tomuri, adică un volum la aproape 6 ani (cu observația că în decurs de 16 ani — 1971—1986 — nu a văzut lumina tiparului decît **un singur volum,** cel editat de Dan Simonescu). Constatăm deci existența a două etape : **1959—1970,** cînd eforturile de îndeplinire a planului sînt evidente, și **perioada de după 1970** (anul plecării din directoratul Institutului de istorie N. Iorga a academicianului Andrei Oțetea), cînd edificarea corpusului național de cronici este dacă nu abandonată, oricum **lăsată total la voia întîmplării.**

Este de mirare cum într-o atare situație membrii comisiei (comitetului) au putut să mai promită — în repetate rînduri și ignorînd complet realitatea — că „în cel mai scurt timp" întregul corpus va sta la îndemîna celor interesați, cînd era evident că în ritmul în care înainta colecția perspectiva devenise cel puțin **multiseculară,** ca să nu spunem milenară. Căci a edita 400 de cronici — de fapt numărul este mai mare — cu o viteză medie de un volum la 31,6 luni, oricît s-ar încerca estomparea adevărului, este clar că ultimul tom tot n-ar putea apărea mai devreme de scurgerea celor 1 054 de ani, adică **în anul 3 013** (dacă am fi luat ca bază de calcul ritmul de editare al fiecărei etape fixate mai sus, rezultatul ar fi fost de 600 de ani în primul caz și de 2 400 de ani în cel de-al doilea).

Dar înțelegerea exactă a situației mai comportă și precizări de o altă natură, anume cine sînt oamenii care au trudit ca atît cît s-a făcut să fie făcut. Mărturisim că nu ne-ar fi venit ideea abordării acestui aspect dacă Ștefan S. Gorovei n-ar fi pomenit despre aportul în această privință al generațiilor. Or, înseși numele editorilor de pînă acum ai **Cronicilor medievale ale României** vorbesc de la sine : Constantin Grecescu, Dan Simonescu, Gheorghe Duzinchievici, Aurora Ilieș, P.P. Panaitescu (care, am văzut, **îngrijește,** cu unele completări, lucrarea lui Ioan Bogdan apărută la sfîrșitul secolului al XIX-lea), Nestor și Ariadna Camariano, toți făcînd parte din „generația" născută în intervalul 1900—1918. Semnătura lor se află pe 8 din cele 11 tomuri ale seriei, deci pe 72% din totalul aparițiilor, celelalte 3 titluri (28% din apariții) fiind îngrijite de cercetători născuți ulterior și afirmați după 1948, anul reorganizării activității științifice în cadrul Academiei.

Am adăugat rîndurile de față celor semnate de Ștefan S. Gorovei — la care, repetăm, subscriem — avînd conștiința clară să se impun o analiză judicioasă și măsuri ferme pentru îndreptarea acestei stări de lucruri la baza căreia se află, indiscutabil, nu cauze obiective — realizările remarcabile obținute în afara colecției o dovedesc —, ci subiective. Este datoria noastră, a istoricilor și filologilor de astăzi, de a găsi cele mai adecvate mijloace pentru ca istoriografia și cultura română să ajungă a vedea împlinit unul din marile vise ale înaintașilor : CORPUS CHRONICARUM ROMANIAE.

COMPENDIUM

■ **ARCE STILISTICE (sau despre stiluri și dinamica lor)** se numește cartea tînărului arhitect Dan Păcurariu, care ne propune un alt mod de a înțelege fenomenul barocului. Autorul cărții caută o cheie comună pentru mai multe arte, pentru literatură, arhitectură, muzică, dincolo de aparențele care le separă. În fond, ceea ce se încearcă cu pătrundere și capacitate sintetică este urmărirea dezvoltării artistice prin evoluția unui aspect stilistic caracteristic, „arcul", în modificările căruia se reflectă schimbări de mentalitate și de posibilități de expresie. Ca orice scurtă prezentare și cea de față văduvește substanța cărții, așa că dăm cuvîntul autorului : „Conceptul nou de «arc stilistic» introdus de noi nu este doar o inovație de natură terminologică (deși de multe ori o terminologie confuză și ambiguă poate genera erori importante în însuși fondul problemei studiate). Este vorba aici de surprinderea unui fenomen important în cadrul istoriei artelor, acela de pendulare — în anume condiții — între polii opuși, simplitate și staticitate, respectiv complexitate și dinamicitate, și aceasta nu în cadrul unui stil, așa cum se procedează de obicei, ci în cadrul unui **grup de stiluri, pe care l-am numit arc".** Cititorul poate urmări mai departe singur demonstrația concentrată a lui Dan Păcurariu, în tentativa de a face artele să vorbească prin limbajul „arcelor stilistice". **(Arce stilistice de Dan Păcurariu,** Editura Albatros, 1987).

■ **SUB TITLUL „ITINERARII"** (Ed. Eminescu, 1987), Modest Morariu, poet și prozator de energie sublimată intelectual, **ne oferă** o suită de incursiuni în universul literar și artistic al lui Andre Malraux, Julien Green, Lautréamont, Okakura Kakuzo, Watteau, Toulouse Lautrec, Gheorghe I. Anghel, eseuri pline de informație și de interpretare subtilă. Partea **a doua a Itinerariilor** este consacrată itinerariului interior al scriitorului, fiind de fapt un jurnal, o oglindă în care se răsfrîng lecturile, ecoul lor, oamenii întîlniți, dialogurile. **Avocatul diavolului,** din care au mai apărut fragmente prin publicații periodice, ne oferă privilegiul de a fi cîtva timp în intimitatea unui scriitor autentic, cu atît mai autentic cu cît **nu e** deloc clamoros.

■ **A APĂRUT** ca supliment al revistei „Manuscriptum", sub egida Muzeului literaturii române, **Romanul adolescentului miop** de Mircea Eliade, cu text stabilit de Adrian Bota și postfață de Mircea Handoca. Romanul este scris înainte de vîrsta de 19 ani, pe linia autenticistă a prozei din **Șantier,** a fost tipărit fragmentar în reviste de Mircea Eliade, pentru ca astăzi, scos din arhiva scriitorului aflătoare în România, să ajungă la cititor, după cum o dorise și o repetase în mai multe rînduri autorul. **Romanul adolescentului miop** este un jurnal deghizat, cu personaje reale, ușor de identificat de cunoscătorii biografiei scriitorului. Dar interesante sînt optica și tensiunea intelectuală ale cărții. **De aceea alături de Amintirile** lui Mircea Eliade, de **Mémoires — de L'epreuve du labyrinthe,** cărți de confesiune, **Romanul adolescentului miop** oferă o sursă importantă de informații despre Mircea Eliade.

■ **SUB TITLUL BĂRĂGAN, CÎMPIA SOARELUI,** Ed. Albatros, 1987, tipărește o antologie de Ion Munteanu a literaturii închinate acestei părți a țării. Cartea este interesantă atît pentru dezvăluirea peisajului natural și uman al locului, cît și pentru valoarea literaturii pe care ne-o propune. Este interesant să vedem că un teritoriu al țării necercetat de scriitori o vreme și aproape enigmatic iese la iveală, încă fragmentar, prin acțiunea scriitoricească. Cei mai interesanți scriitori sînt, ne-o arată antologia, cei ai locurilor, care au reușit să sesizeze și să surprindă specificitatea, unicitatea spațiului și a umanității de aici. Nu este vorba numai despre o imagine a locului în literatură, ci și de încercarea de a fixa mai ales după ultimul război mondial o mitologie a locurilor. Sacadată, datorită fragmentărilor, lacunară uneori pentru că mai sînt și alte texte ce puteau fi găzduite aici, antologia este un prilej de meditație pentru cei care consideră că există medii improprii inspirației literare. Bărăganul nu numai că interesează literatura, dar a început să dea scriitori.

■ **MIHU DRAGOMIR, Sărbătorile poetului (Ed. Minerva, 1987)** este o ediție îngrijită de Chira Dragomir, care alcătuiește și un foarte util îndreptar cronologic al poetului, cu o prefață de Mircea **Scarlat.** Antologia este binevenită pentru a restitui o parte din contribuția literară a cunoscutului poet și animator literar, căruia i se cuvin o altă consacrare și alt tratament literar, decît cele obișnuite. Deși cu un titlu prea puțin expresiv, **Sărbătorile poetului,** a cărui selecție de poezie nu **e în afara discuției,** poate fi punctul de plecare al unei reevaluări.

■ **O PROZĂ FLUENTĂ,** inteligentă, densă ne oferă Smaranda Jelescu în debutul ei romanesc, **Impact.** Cunoscută pînă acum ca autoare de versuri, autoarea surprinde prin stăpînirea mijloacelor și printr-o construcție sigură. **Impact** face parte din categoria surprizelor plăcute și a promisiunilor.

■ **DRUMURI ÎN CÎMPIE** (Scrisul românesc, 1987), este titlul unei cărți de debut în proză, semnată de Nicolae Fulga, prozator de prin părțile Teleormanului. Spiritul observației, robustețea realismului, asprimea scriiturii ni-l recomandă pe Nicolae **Fulga drept urmașul unor prozatori ca Liviu Rebreanu** sau Zaharia Stancu. Cele opt narațiuni ale cărții inspirate de lumea rurală, lumea satului românesc de astăzi, sînt atrase de noile tensiuni ale acestei lumi pentru care orașul este o realitate tangibilă și în același timp invadantă. Antiidilismul prozelor din **Drumuri în cîmpie** promit un prozator de vocație, capabil de a recepta viața societății în toate straturile existenței ei, fără fetișuri tematice și de viziune. Rămîne ca Nicolae Fulga să confirme în viitoarele cărți aceste frumoase promisiuni.

■ **UN AUXILIAR** prețios al unei viitoare biografii Lucian Blaga, capitol atît de lacunar al istoriografiei noastre literare, **a alcătuit** I. Oprișan în cartea **LUCIAN BLAGA, printre contemporani, Dialoguri adnotate,** Ed. Minerva, 1987. Cartea cuprinde 22 dialoguri, între istoricul literar și prietenii poetului, dintre care unele înregistrate pe bandă de magnetofon și revăzute în dactilogramă, altele fiind răspunsuri date în scris la un chestionar propus de I. Oprișan. Pe această cale personalitatea lui Lucian Blaga este luminată din tot atîtea unghiuri cîți martori oferă cartea, aceste chestionări biografice procurînd o informație nouă sau aducînd precizări la cea veche. Cunoscut și experimentat istoric literar și editor de texte, cu o activitate cuprinsă în numeroase volume, I. Oprișan nu a făcut doar o simplă înregistrare și alăturare de texte, ci a procedat și la adnotarea lor, ceea ce înseamnă că fiecare interviu este însoțit de numeroase precizări documentare, indispensabile, unele din ele avînd caracter de contribuție științifică de mare utilitate. Pe această cale, temelia unei biografii Lucian Blaga este pusă cel puțin pentru anii maturității, dacă nu și pentru perioadele prime ale vieții scriitorului Lucian Blaga. **Dar Dialoguri adnotate** nu e doar o carte de consult, simplu instrument de lucru, ci și o carte de lectură cu interesul său nedezmințit.

Neo-clasicismul poetic

Urmare din pag. 1

tul centaurilor și platonicianul „Symposion". În fine, memoria lui Orfeu. Proiectul e ambițios și se traduce esteticește nu o dată impecabil căci vocația aceasta de „tălmaci" nu se poate pune la îndoială. Însă Antichitatea văzută de poet nu-i, la drept vorbind, originală și izvoarele liricii lui Radu Cârneci apar, chiar dacă limpezi, prin mijlocitori. El nu valorifică prin traducere pe Sapho și Pindar, pe Horațiu, pe cîntărețul sacru al evreilor David și nu dezvoltă un singur strat de mitologie antică ; sufletul se pătrunde iremediabil de cultură și cultivă o utopie de spirit mediteranean. Dionisiacul nu-i aci genuin, este ideea de „dionisiac", oricît s-ar invoca exuberanța vegetației și frenezia și chiar dacă poetul voiește a îmbrățișa, liric, pămîntul „feminin", Magna Mater, „țărînă". **Htonicul** coexistă cu **solarul,** care, acesta, e apollinic și de negăsit laolaltă cu festivitățile orgiastice. Poetul adoptă teme livrești, el „reformulează" și întreprinde, cu virtuozitate, transpoziții în mediu valah.

Clasicitatea lui, așadar, e păgînă și „recentă", ea aparține Renașterii, fiind, în gust de „dolce stil nuovo", eclectică și punînd în amestecuri compatibile reminiscențe ebraice și ateniene, de nu cumva și orfice, însă fără nici un fel de ezoterism. Poetul petrarchizează, în partea cea mai durabilă a creației, în chip eminent și putem zice că el este **un petrarchist de speță tîrzie,** și un neo-clasicist somptuos și manierist, de felul liricii galante de „dix-huitième". Sonetul e acum formula predilectă, izbitoare încă devreme, din „Grădina în formă de vis" (1970), și chiar dacă efectele se văd mai bine în perioade mai tîrzii (cu „Sonete", cu „Pasărea de cenușă") senzația de omogenitate se păstrează. De altminteri, geometria operei este impresionantă și nimic nu ne împiedică a observa că poetul (care începea a descrie, la 1968, „Umbra femeii" cu un fragment din „Cîntarea cîntărilor", prelucrată apoi, în 1973, într-un fel memorabil), nu vădește mișcări întîmplătoare și calculează totul în chip desăvîrșit.

Aceasta este o experiență neo-clasicistă și poate cu tradiție secretă căci un spirit elin era posibil a fi pătruns, încă din epoci timpurii, în Pontul Sting. Și totuși, în ideea de a da poeziei române un adaos, propunînd o Renaștere de „canzoniere" pe care aceasta nu o putea avea la proporțiile originale, Radu Cârneci (acest admirabil liric de sonuri pure) are precursori, căci și Costache Conachi petrarchiza investmîntat în caftan și cu giubea.

Omul de catedră

Urmare din pag. 1

a operei. Se lămurește că l-am privit pe Tudor Vianu drept un moștenitor deoarece el moștenește un depozit de semne. Cărturarul transformă acest ansamblu, prin mecanismul interior al interpretării, într-un patrimoniu. Puțini au înțeles ca Vianu că moștenitorului care este în cea mai înaltă accepție nu-i revine să supravegheze inofensiva zestre, nici să o expună în vitrină. Lui i-ar fi fatal acest rol banal. Șansa lui a fost să pericliteze mereu confortul universitar cu experiența modestiei și disciplinei bine cunoscute, experiență deformată de dascăli de duzină, de belferi, însă înnobilată de geniul celor ce nu separă școala de celălalt indicator de direcție, harul creator.

Relațiile de existență vor puncta oscilația lui Vianu între școală și creație, vor provoca miracolul vianesc (cercetare pe tot parcursul) cu efecte asupra viziunii însumate într-un sens ultim : definirea plenitudinii artistice ca totalitate a detaliilor. Detalii concrescente pe orizontala existenței și diseminate sub cerul culturii. Am putea mereu găsi în scrisul eruditului dezvoltări dintr-un amănunt spre altul. Critica țintește **ansamblul,** solicită articulațiile lui, convergența valorică. Există în stabilirea reputației lui Vianu o complementaritate, un cifru integral de exprimare. Acolo unde pare că deținem punctele unui program găsim un scrupul de exactitate, iar, dincolo, unde am definit niște sarcini didactice, ne îndepărtăm de psihologic celui care îi trăiește postulatele în voia vocației eului profund. Eterogene structural, ele indică în creuzetul personalității vianești o concentrare și o esențializare. Momentul lor prim este pretenția de a judeca frumosul. De a edifica și caracteriza notele specifice (altfel ca într-un seminar), de a le explica, deci consacra mobilitatea prin determinarea sensului general.

Un frumos spectacol critic datorat propriei munci epistemologice, de clasare, convertire și anticipare a impresiilor de lectură. Prin aceasta critica lui va fi fost orgolios universitară, nu însă și văduvită de vibrație, fermă cultură ideologică, exactitate, profesionalitate matură. Extrem de rare sentințe arbitrare au întunecat un travaliu cristalizat piesă cu piesă. În matricea lui normativul și programaticul sînt categorii modelatoare în dispută cu improvizația, degradarea, obscurantismul. Tudor Vianu rămîne marele spirit prin care lumea ideilor intră în echilibru cu fidelitatea față de sine.

ARMONIOASA DEZVOLTARE A PATRIEI

Acceleratorul de evenimente

La scara istoriei românești, două decenii înseamnă extrem de puțin; o clipită într-o eternitate. În urmă cu douăzeci de ani s-a instituit o nouă heraldică pentru toate județele țării. După noua împărțire administrativă această heraldică prelua acele semne specifice fiecărei unități teritoriale, în dezvoltarea sa economico-socială. Dar iată că în răstimp de o „clipită" la scara istoriei stemele a numeroase județe se cer actualizate, căci ele reprezintă doar în parte profilul geografic și uman al acestor județe.

Am în față stema județului Tulcea. În partea de jos, doi pești își împreunează rosturile spre colțul triunghiului. Între sturioni, o floare de nufăr, pe un fond vălurit — semn al întinselor ape. În stînga sus — poarta, turnurile și meterezele unei cetăți. Ea rostește vechile Aegyssus, Novidunum sau Heracleea, dar tot atît de bine semnul cetății ne transpune în peisajul noilor orașe, mult mărite în prezent: Tulcea, Măcin, Sulina sau Isaccea. În dreapta sus e semnul minerilor (Altîn Tepe, Mahmudia sau Cerna) și spicul de grîu, dovada unei provincii unde nu mai „bate vînt și crește piatră", ci simbolul unui colț de țară unde lucrarea pămîntului e din ce în ce mai spornică.

Firește, stema unui județ nu poate cuprinde toate semnele unei realități aflate într-o mișcare din ce în ce mai rapidă. Ea are rostul de a ne arăta îndeletniciri de vîrf și notele specifice ale geografiei locului. Dar iată că într-un răstimp de numai două decenii, mișcarea rapidă de modernizare a născut îndeletniciri noi, din care unele au ajuns dominante. În același răstimp, peisajul natural și cel umanizat, orașele și satele s-au schimbat. Lucrul e de observat în toate colțurile țării, dar mai cu seamă în județele care pînă nu demult erau rămase în urmă din punct de vedere economic: Bistrița-Năsăud, Sălaj, Botoșani, Vaslui, Ialomița, Teleorman, Olt, Vrancea, Giurgiu, Gorj și, firește Tulcea. Echilibrarea stadiilor de dezvoltare a județelor și dezvoltarea proporțională în profil teritorial a forțelor și mijloacelor de producție definesc în bună măsură strategia globală de dezvoltare economico-socială a întregii țări din ultimele două decenii. Iar o asemenea strategie, comparată cu cele de dinainte, este cu adevărat revoluționară. În esență și în consecințele ei.

Să revenim la Tulcea. Cîteva comparații ne pot da măsura transformărilor: populația orașelor s-a dublat, numărul muncitorilor s-a triplat, ca și cel al medicilor și al liceelor. Toate acestea în decurs de două decenii. Au apărut pe harta județului un mare combinat de feroaliaje (primul din țară), întreprinderea de alumină (pe primul loc în țară, ca volum al producției), un mare șantier naval și de utilaj tehnologic, fabrici de tricotaje și confecții, cîteva întreprinderi ale industriei alimentare, cariere de exploatare a unor roci și minereuri, centrale electrice de termoficare, secția de prefabricate din beton, Portul liber Sulina, școli, un spital cu șapte sute de paturi, un aeroport modern, cîteva porturi fluvio-maritime, o modernă bază a flotei de pescuit oceanic. Și multe, multe altele. A început valorificarea complexă a Deltei Dunării și a sistemului Razim, cu precauțiunile necesare, dictate de legile ecologiei. O sumedenie de profesii noi au apărut în acest răstimp; Tulcea absorbind un număr apreciabil de brațe de muncă din alte județe. Am stat de multe ori de vorbă cu marinari născuți în Vrancea sau Maramureș, cu metalurgiști veniți din Oradea sau Galați, cu profesori, medici, electroniști născuți în București, Banat sau Bucovina. Județ slab populat, Tulcea are nevoie, mai ales în noile sale îndeletniciri, de tot mai mulți oameni, capabili să pună umărul la schimbarea locurilor și la instaurarea unui nou tip de civilizație. Ei sînt acceleratorul evenimentelor din acest colț de țară. Ei și tulcenii „get-beget", care au deprins repede noile profesii, fără a le uita pe cele străvechi.

LA CAPĂT DE ȚARĂ, ÎN MIJLOCUL EI

Smîrcuri jilave se răsuceau sub un soare nemilos, dobrogean. Din loc în loc, mormane de pămînt uscat și ghebe calcaroase se întindeau pe Dealul Taberei, cum i se mai spunea părții aceleia de apus a Tulcei. În vale, o respectabilă mlaștină nu se ilustra prin nimic altceva decît prin miriade de țînțari, tăuni și, uneori, lăcuste. Nu știu dacă știința geografiei a înregistrat tot atît de repede schimbarea acestor locuri precum ea s-a și petrecut. Știu însă, reții în memorie că această schimbare s-a făcut incredibil de rapid. Sute de basculante și tot soiul de utilaje s-au adunat într-un singur anotimp. Pămîntul a fost scormonit, tranșat, sortat, apoi a început ridicarea unor clădiri, turnuri și coșuri nemaiîntîlnite în acel ținut. La începutul anilor '70 Slatina primea alumină de la Tulcea. Tot pe Dealul Taberei a început construcția combinatului metalurgic. Sute de tulceni au plecat la Galați, Hunedoara sau Reșița să învețe cum se face o șarjă, cum se lucrează o maselotă, cum se obține metalul pur. S-au întors însoțiți de alte sute de tineri, din alte colțuri de țară — metalurgiști, electroniști, economiști, constructori. Jumătate din muncitorii combinatului nu au băut pînă atunci apă din Dunăre. Acum se cred fii ai orașului, cu descendenți tulceni get-beget. Cîteva profesii noi a născut acest combinat, unic în țară. Și cîteva invenții de valoare s-au „copt" aici, brevetate azi și căutate de mulți străini, specialiști de frunte în domeniu.

La doi ani după ce primele feroaliaje au început să plece spre combinatele de oțeluri speciale din țară și de pe alte meleaguri a început și asanarea mlaștinilor din coasta Dunării. Pămîntul ras de pe deal, pămînt pietros, rostind contorsionate și sterile geologii, a început să

Vasile Grigore: „Flori"
(Din Expoziția Națională Omagială)

fie cărat în vale. A fost întinsă o uriașă platformă, cu cîțiva metri mai ridicată decît cea mai ridicată viitură pe care a tirit-o vreodată Dunărea încoace. Alte sute de femei și bărbați și-au întemeiat un nou rost. Tulceni și tulceni prin adopțiune. Au învățat să repare nave maritime, apoi să le și construiască. Și, deși evenimentele s-au succedat într-un ritm amețitor, lucrurile făptuite și firea oamenilor nu și-au ieșit din matcă. Mai mult, în doar cîțiva ani s-a instaurat chiar o tradiție în domeniu. Pare o exagerare o asemenea credință? Faptele confirmă că întregul proces a fost cît se poate de firesc. Fiii pescarilor din Crișan, Jurilofca sau C.A. Rosetti construiesc minitraulere, repun în funcțiune cargouri și mineraliere, sau trimit spre alte zone ale țării echipamente industriale de înaltă tehnicitate. O mai adîncă schimbare decît cea a peisajului geografic s-a petrecut în cugetul și simțirea acestor oameni, tineri în marea lor majoritate. Și nu puțini dintre ei, de o vîrstă cu aceste două decenii de profunde schimbări. Una dintre ele, poate cea mai însemnată, este aceea de apropiere a marginilor și de contopire a lor în centrul fierbinte al țării. Racordarea „periferiei" geografice la un puls unic, încandescent. Această unicitate, în diversitate, se răsfrînge cel mai pregnant în **sentimentul construcției.** Șantierul nu e o însumare mecanică a membrilor lui. Aici fiecare om poartă în sine un șantier, o sumă de căutări și, în același timp, o invincibilă nevoie de așezare, de conturare a unei personalități, care nu se confundă cu celelalte. Aici marginea atinge centrul. E un paradox care explică atitudini și gesturi în slujba colectivității. Expansiunea dezvoltării a destrămat sentimentul periferiei și complexul celui rămas în urmă, cîndva prizonier al unei margini, fie ea și exotică. Dacă la orașe noțiunea de mahala începe să dispară, la scara țării preceptele provinciei își schimbă repede conținutul. Asemenea transformări nasc o nouă morală, atitudini noi față de locul în care te-ai așezat, față de semenii din jur.

SATUL, DINCOLO DE DINCOACE

Se știe că în nordul Dobrogei se obțineau printre cele mai slabe producții de cereale. Pămîntul sărac și secetele, lipsa de unelte și îngrășăminte erau adeseori invocate. Și nu e nevoie de enumerări stufoase pentru a verifica acest adevăr. Venind mai încoace, în răstimpul acestor două decenii descoperim că secetele pot fi preîntîmpinate, mult atenuate, pămîntul poate fi ameliorat, că există mai multe îngrășăminte și mai multe mașini. În 1968, anul de înființare a județului, s-au obținut 2 137 kilograme cereale boabe la hectar. În 1987 producțiile au fost de două ori mai mari. Dar între timp a fost pus la punct marele sistem de irigații Razim. Și alte sisteme mai mici, în vestul, nordul și estul județului. Practic, suprafața irigată azi e de 20 de ori mai mare decît cea de acum două decenii. Sute de milioane de lei s-au investit în protejarea și fertilizarea solurilor, în achiziționarea de noi mașini și îngrășăminte, în mari construcții agrozootehnice. Mii de hectare de pămînt au fost recuperate din grindurile Deltei și din cîteva mari incinte îndiguite. Județul a devenit un mare producător de produse agricole. În același timp el deține întîietatea și în producția de pește, prin bazinele naturale protejate și prin noile creșcătorii dirijate.

Toate acestea dau șanse satului. Și ne aflăm departe de o formulă demagogică atunci cînd spunem că orașele cresc iar satul se consolidează. Implantul civilizației urbane în vatra satului este evident. Satul își schimbă înfățișarea și o bună parte din spiritul său, dar atîta timp cît va dăinui lucrarea pămîntului el tot sat va fi. Chiar dacă țăranului i se mai alătură constructorul de case cu mai multe caturi, depanatorul de televizoare și frigidere sau minerul, acolo unde sub lanul de porumb s-au descoperit roci utile. Pescarul nu va dispare atîta timp cît luciul de apă trebuie folosit în cît mai multe feluri. Chiar dacă și lui i se alătură mecanicul ridicător de diguri și ecluze, inginerul stuficultor sau agronomul așezat pe spațiul dintre bălți, satul pescăresc nu intră silit în muzeu. Rămîne o colectivitate vie, care capătă virtuți noi, fără a le pierde pe cele vechi. Se schimbă modul de lucru și pretențiile fiecăruia față de confortul casei, de hrană, îmbrăcăminte sau programele de la radio, dar lotcile nu pot fi puse pe foc, iar talienele făcute gard pentru crescătoriile de rațe. Deceniile pe care le evocăm aici au declanșat concentrarea satului la răspîntie de drumuri și cu posibilități economice apreciabile. Aceleași decenii au născut și ideea de a dezafecta în timp acele sate și cătune așezate la mare distanță de căile de comunicații, acele sate care nu mai pot fi modernizate și unde vîrsta medie a populației a urcat cu 15—20 de ani peste cea a orașelor sau a centrelor de comună aflate în consolidare.

Satul, dincolo de dincoace, satul, creionat în aceste decenii și proiectat pentru mileniul următor, e mai complex, prin numărul caselor și profesiilor, prin numărul copiilor și îndeletnicirilor, prin dialogul pe care e capabil să-l susțină cu lumea vecină și cu cea îndepărtată.

AZI ȘI MÎINE, DELTA

Delta a devenit o imensă fermă zootehnică. Pășunile ei naturale, suculente, întinse pe mai bine de 50 000 ha hrănesc sute de mii de ovine, bovine, porcine. De la o vreme încoace producțiile de lucernă pe care le furnizează Delta sînt de-a dreptul excepționale. Pe nisipurile din grinduri au fost plantate soiuri mai productive de viță de vie, mai bune decît vechile „1001", „Fata popii", sau „Frăguța". Cu acces imediat la sursa de apă, Delta tinde să devină și un mare bazin legumicol. În cîteva localități de aici se preconizează construirea unor secții de preindustrializare și industrializare a legumelor și fructelor. Din toamna lui 1968 a început amenajarea unor întinse plantații silvice. Astăzi foșnesc frumoase păduri la Rusca, Păpădia, Carasuhat și Murghiol. Ele se alătură celor două întinse rezervații ocrotite de lege: Letea și Caraorman. De altfel, întreaga Deltă „maritimă" este o întinsă rezervație, unde intervențiile omului sînt și vor rămîne nesemnificative pentru echilibrul natural. Marile amenajări complexe se fac în Delta „fluvială", unde majoritatea suprafețelor au specific de stepă.

Au trecut doar două decenii de cînd s-au pus bazele unor proiecte ambițioase de dezvoltare în plan teritorial a tuturor colțurilor țării. Partea Dobrogei de Nord a fost dintotdeauna unul din colțurile cele mai vitregite. În douăzeci de ani doar s-a produs o schimbare greu de imaginat. Fluxul tot mai repede al timpului a născut profesii noi, a schimbat orașe și sate, a clădit temeinic o nouă civilizație. Cu ea și prin ea se pregătesc tulcenii să intre în noul secol.

Pavel Perfil

20 DE ANI DE LA REORGANIZAREA TERITORIAL-ADMINISTRATIVĂ A ȚĂRII

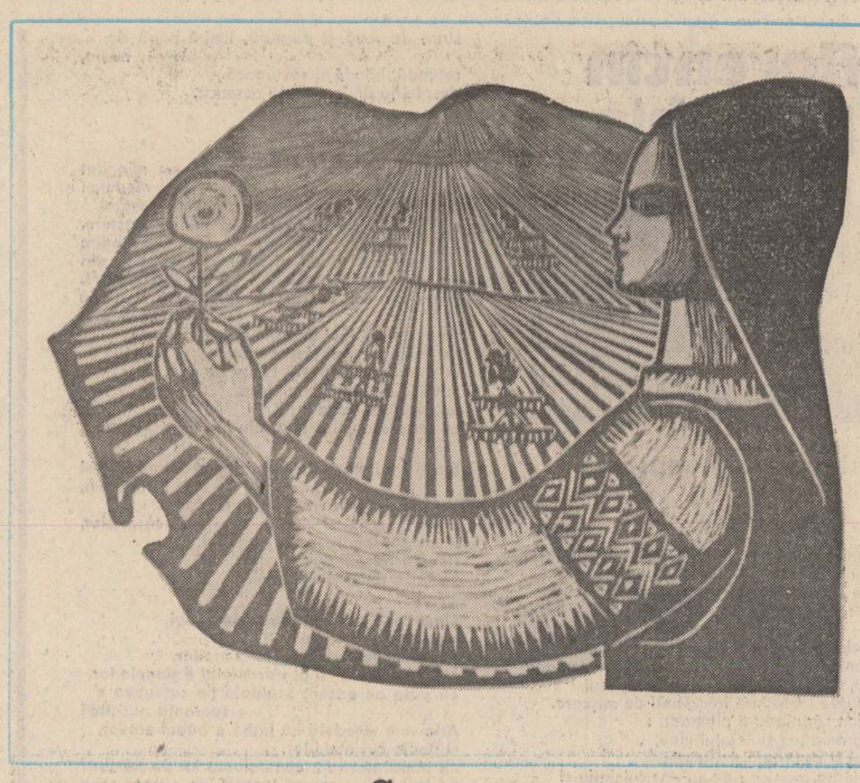

Suceava
sau despre păstrarea identității

Uneori simți cum cuvîntul nu poate acoperi tot ceea ce ai vrea să spui. Acest sentiment îl ai, cel mai adesea, în fața frumuseții. Ținutul Sucevei este atît de darnic în frumuseți încît mă cuprinde sfiala în fața cuvintelor cu care ar trebui să le numesc. În puține locuri din țară am avut acest acut sentiment, așa încît mi-e teamă că propozițiile mele nu vor putea îmbrățișa cum se cuvine realitatea ce mi-a fost supusă înțelegerii. Ar trebui să mă întorc în timpuri fabuloase și să desprind din înfățișarea, înțelepciunea și cuvintele lui Vasile Diaconiță din Baia (care „stă perete în perete cu 90 de ani") istoria rezistenței prin omenie. Ar mai trebui să „citesc" istoria muzeului orășenesc de istorie din Siret ca pe o dramatică poveste a istoriei noastre mai mari. După cum, drept ar fi, ar mai trebui ca poposind la cetatea de scaun a Sucevei — și privind orașul ce se întinde în față și cetatea industrială ce se lasă în stînga — să-mi scriu singur povestea racordării noastre totale la vremurile unei civilizații care construia odihnindu-se între două hărțuieli armate. Este de-ajuns să rostești trei nume de-o asemenea rezonanță — Baia, Siret, Suceava — pentru a te cuprinde frageda teamă a neputinței de a fi în scris pe măsura lor. Și teama aceasta îți este pe deplin justificată pentru că istoria nu a rămas hrisov, zid de cetate, obiect de muzeu sau numai amintire. Istoria aceasta **funcționează**, există azi și dai cu ochii de ea și în scoarțele sau păretarele din casele țărănești și în aparatul de radio Lord 39 B din casa lui Labiș de la Mălini și în ceramica neagră (de origine geto-dacică) de la Marginea și în cuvintele pe care le poți auzi la Putna („Nu poți fi mare fără a fi drept") și în tenacitatea cu care țăranii din Udești își apără valorile născute pe meleagurile lor (de la Eusebiu Camilar pînă la Mircea Motrici și Liviu Popescu) și în dirzenia minerilor și în robotirea de cînd nu a mijit nici prima geană a dimineții pînă noaptea tîrziu a crescătorilor de animale și în grija cu care oamenii își așează lîngă suflet ceea ce au împlinit peste zi la locurile de muncă. La Suceava, în această întreagă Țară de Sus a Moldovei, istoria își pierde caracterul acut diacronic și-și desfășoară ghemul timpului în fața ochilor tăi mirați. A vorbi la Suceava despre glorioasele vremuri ale lui Ștefan, a evoca peregrinările lui Sadoveanu prin Fălticeni sau ale lui Labiș la Mălini, descifra pe ceramica lui Colibaba secvențe din „Amintirile" lui Creangă înseamnă a te racorda timpului prezent. Or, pentru ca toate acestea să existe așa cum există și sînt ele ținute ca obiecte de mare preț trebuie ca oamenii să aibă timp de ele, să aibă timp de a se întoarna către cele ale sufletului, conștienți că din istorie vin și istorie făuresc.

OAMENI ȘI PASIUNI

Fără a cădea în nu știu ce determinări socio-econmice vom fi de acord în a observa că acolo unde dezvoltarea industrială, economică și-a spus cuvîntul, oamenii se simt mai răspunzători față de tot ceea ce a fost pînă la ei și față de tot ceea ce va fi de la ei încolo. Frumusețile ținuturilor sucevene, așa cum spuneam, nu sînt obiect de nostalgie (sau tristă melanholie pe nu știu ce ruinuri) ci prezențe acute în viața oamenilor Credem că acest fapt se întîmplă și pentru că prezentul a avut ambiția de a nu se lăsa mai prejos decît alte glorioase vremuri. Așa cum am numit cele trei capitale — ce sună în conștiința noastră asemenea clopotelor de la Putna — tot astfel putem numi mai multe capitale ale civilizației și progresului. Un fapt care ne atrage atenția și care impune: numărul mare de orașe din județul Suceava (Vatra Dornei, Fălticeni, Rădăuți, Siret, Cîmpulung Moldovenesc etc.). Orașul nu înseamnă numai un confort în plus (să zicem pentru mai multe mii de locuitori). Orașul înseamnă, în primul rînd, o anume putere economică. Să observăm pe hartă cum se dispun aceste localități și vom avea imaginea unui județ ce n-a „capitalizat" totul, ci a distribuit pe zone și regiuni nu numai meserii ci și șanse. De fapt, cînd în urmă cu 20 de ani se pornea la drum în actuala împărțire politico-administrativă se avusese în vedere nu numai o justă repartizare a forțelor de producție pe întreg teritoriul țării ci și armonioasă dezvoltare a tuturor localităților patriei, a tuturor așezărilor din interiorul aceluiași județ. Pentru că am vorbit de Siret, evocîndu-l ca pe una din așezările ce vin în prezent cu o istorie multiseculară, să-l luăm acum ca exemplu și pentru această nouă față a istoriei. Părea că pentru această localitate soarele a răsărit doar odată. Și că va trăi din amintirile vremurilor de odinioară. Marginalizat, ieșit de pe orbita prefacerilor economice, Siretul se adîncea spre origini — spre acel tîrg din vechime, dar cu o nuanță ceva mai joasă acum. Chiar și argumentele sale istorice se deplasau încetul cu încetul spre muzeele Sucevei, căci și localitățile pot fi deposedate de amintiri. După 1968, prin acțiunea eficientă a prezentului începe și acțiunea recuperatoare a istoriei sale vechi. În 1969 ia ființă aici, la Siret, Secția de întreprinderii de scule și subansamble automate Rădăuți, din 1972, funcționează secția întreprinderii de tricotaje „Zimbrul" Suceava, iar din 1982, este dată în folosință cea mai mare întreprindere din oraș: fabrica de covoare plușate. Sigur, întrebarea care se pune este cum poate apariția (dezvoltarea) industriei să readucă în prim plan istoria. Răspunsul comportă mai multe nuanțe. Mai întîi, că viața economică se constituie ca ferment al vieții întregii localități, ea presupunînd un ansamblu de alte activități adjuvante de la cele simple (construcții de locuințe), pînă la cele mai complexe (reașezarea oamenilor pe locul nașterii lor). Mai apoi, că viața economică impune un anume stadiu de civilizație și de conștientizare a prezentului (și, de aici, conștiința originilor, a rădăcinilor). Vom lua ca un alt exemplu, credem semnificativ pentru țăria istoriei pe aceste superbe ținuturi moldave, noua arhitectură a Sucevei. Ion Andriu, șeful oficiului de arhitectură și sistematizare al Consiliului municipal Suceava, ne spunea că după 1965 s-au construit peste 25 000 de apartamente și că în domeniul urbanistic, orașul avînd o tradiție deja, au fost destule probleme în rezolvarea sistemului tradi-

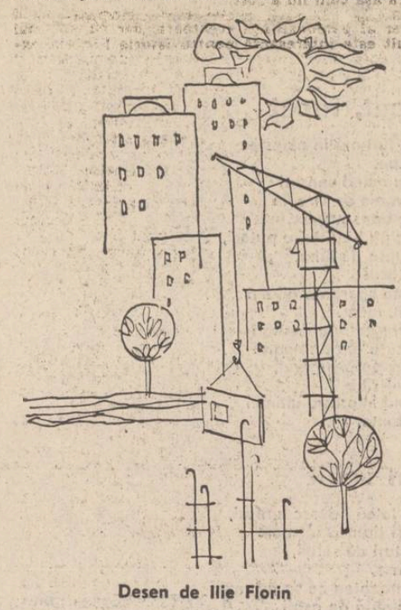

Desen de Ilie Florin

ție-noutate. Pentru soluționare s-a apelat la elemente tradiționale ale arhitecturii țărănești bucovinene (indeosebi prin folosirea lemnului) și astfel ceea ce începuse parcă să dispară și în vetrele cu rezistență ceva mai mare la înnoire a fost revitalizat. Or, aceste apartamente au fost imperios cerute de dezvoltarea economică a municipiului. Dialectica trecut-prezent este, după cum se poate observa din cele două exemple, extrem de delicată și relația nu poate și nici nu trebuie a fi înțeleasă mecanicist.

Constantin Stan

CICERONE THEODORESCU

Culorile

Un scrum gigantic gîtuie rebel
Și mătură culorile-n viltoare,
Aleargă-nnebunite, fără țel,
Pădurile, creneluri arzătoare.

Duc riurile cheaguri de măcel
Și vîntul vine-n purpură, călare:
Incendiile, sîngele, la fel
Îngăduie o singură culoare.

Această mare roșie s-o conteste,
Gem valuri impietrite, — albastre creste.
Gem insule de jnepeni, viscol verde.

N-au unde mingiierea s-o mai cheme.
Nu știe nimeni pentru cîtă vreme,
Culorile pămîntul și le pierde.

Cerbul de jertfă

Prinos cucernic inima i-aduce,
Supremă mulțumire-nchin lui Joe
Că — scut amenințărilor năluce —
Ne vindecă de griji cereasca-i voie.

El n-a lăsat imperiul la răscruce.
Și nu ne-a dat pierzării. Lîngă noi e.
Pe bolți se-nalță fumu-n vălătuce.
Pe sacre-njunghieri, parfum de-aloe.

Vestale albe, stelele îngaimă
Silabe de iertare și de spaimă
Pe sîngele ce picură-n cenușe:

Și el, înjunghiat, pămîntul dacic
Își stinse-acuma urletul toracic —
Un cerb de jertfă. Spînzură-n țepușe.

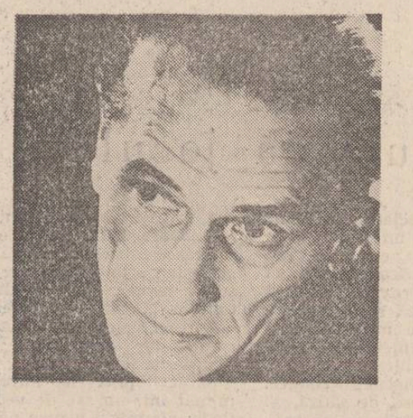

inedit

Capul lui Decebal

Livide lave disprețuitoare,
Genuni de zgură, peșteri de polei,
Rămași deschiși cu moartea-n încleștare
Doi ochi imenși se uită-n ochii mei.

Mă scutur. O nălucă mi se pare:
Dușmanul meu! Iertat să fiu de zei,
Și Cezar cunoscu o-nfiorare
Cînd i se-aduse capul lui Pompei.

Scînteie-nțelenită în amnar!

Îi vom cinsti curajul solitar
Și cînd, pe Styx, i-om întîlni fantoma —

Purtînd în plete fluvii răsculate
Și arcul negru-al munților în spate,
Vulcan frenetic, spaimă pentru Roma.

Unda

(A zecea poveste a arcașului)

— Cetiniță neagră
Vîntului pribeagă,
Creangă de pădure
Luna mea secure,
Piatra mea altar
Frunza mea pojar,
Mugure plăpînd,
Cum să vă ascund?

— Într-un tîlc de undă
Nime s-o pătrundă,
Undă-n riu de țară
Nime n-o-mpresoară,
Undă pe-o văioagă
Aburind oglindă
Nime n-o cuprindă,
Pavăză-argintie
Nime să n-o știe.

Danubiul

La poarta călătorului meleag
Al prundurilor singure, pe unde
Apuse oști de umbre se retrag
Și-n văile lui Hades se pătrunde,

El nopți și nevăzuturi dă-n vileag
Iar ritmicele vuiete afunde
Sculptînd legănătoru-i sacrofag,
Scot alte reliefuri, alte unde...

Ce semne spune șopotul fluid,
Ce lumi și ce destine se decid
Ca într-un depărtat areopag?

Doar el le știe gusturi și suflare,
Profiluri și sentințe viitoare,
Ciudatul sculptor, meșterul moșneag.

Din volumul
„DE BELLO DACICO"

Omagiul artelor române

Urmare din pag. I

gistului" — Omagiul gălățenilor, ori voluta de oțel inoxidabil construită în spațiu ca o energică afirmare a ascensiunii ideii și aspirației de progres și armonie a existenței.

Sigur, frumoase sînt în expoziție, așa cum sînt ele „paginate" în acest album evocator și omagial, lucrările alegorice, în bronz și marmură, ale Iuliei Oniță și Ioanei Kassaragian.

Dar, în expoziție, dincolo de tendințele spre alegorie și simbol monumental-expresiv, sînt sesizabile lucrările — portrete și compoziții de mai mici sau mari dimensiuni — concepute în factură clasică, multe mergînd pînă la a evoca virstele de pionierat ale portretisticii românești din școala lui Chladek și Aman. Notabile sînt compozițiile lui V. Pop-Negrițeanu, tînărul pictor demonstrînd o bună știință a construcției, un simț cromatic cu reverberări de paletă dionisiacă și o bună știință a portretizării. Exuberantă și încărcată de emoția restituirii plastice a unor cunoscute scene din viața și activitatea celui omagiat, este și compoziția cu Const. Nițescu. Dar, foarte interesante sînt lucrările aparținînd artiștilor decoratori, între care se disting tapiseriile Corneliei Ionescu-Drăgan și ale lui Vintilă Mihăiescu și altele, în care arta portretului se îmbină cu o subtilă capacitate de concentrare în simbol plastic a unor date ale realului pînă la acuratețea reprezentării de tip heraldic. Firește, cunoscutul bust al lui Ion Jalea, ce tutelează olimpian întregul parcurs al expoziției (prin inspirata sa plasare în perspectiva arcuită a portalului de acces în expoziție), dublat de un mai puțin cunoscut relief al sculptorului, ce-și așteaptă întruchiparea monumentală, dau autoritatea cuvenită prezenței artiștilor în această omagială expoziție găzduită azi de Muzeul republican de artă.

În ceea ce privește ceramica monumentală expusă, impresionează îndeosebi cele trei vase de porțelan de mari dimensiuni, care, preluînd matricele formale ale străvechii ceramici antice romane, helenistice și extrem orientale, împlinesc simbolic, prin decorația exterioară, semnificația consacrării omagiale. Mai ales, cel ce ilustrează sintetic, ca într-o columnă miniaturală, spirala devenirii noastre prin vreme.

Ca o coroală de sensibilă dăruire și închinare par a fi, prin simplitatea gestului de aplecare umană spre adevăr și frumos, florile lui Traian Brădean, Popescu-Negreni, Vasile Grigore, Elena Greculesi și ale altora. Așa, grupate cum sînt pe simezele expoziției, în preludiul sălilor consacrate operei teoretice a secretarului general al partidului și al ecoului ei internațional, se vor a fi semnul, sincer și vibrant transpus în culoare, al recunoștinței pe care artele române îl poartă eminentei personalități a președintelui Nicolae Ceaușescu, marele ctitor al României moderne.

florentin palaghia

Cîntece de dragoste

I

În genunchi, Patrie, iți inchin cintul eternităţii,
iţi binecuvintez fintînile, iarba, florile,
apele intru pomenire.
Ascult cu urechea sunetul tău, clipele iubirii născindu-se,
materia foşnind şi zvicnind de viaţă.
Armonie intru totul cu trupu-ţi ascult neclintit
glasul tău Patrie, implinirea-ţi, culesul;
drumurile interioare fremătind de mişcare.
Şi spun sărutindu-ţi plămada :
eşti gramatica sufletului meu,
zborul şi siguranţa existenţei,
eşti iubita mea ce ride cu dor culcindu-şi
pe braţul meu armonia sărutului,
eşti pretutindeni cintecul interior al invingătorului !
Fie-ţi bulgărele meu de viaţă bucurie şi izbindă
sălăşluind pururi ofrandă genunii !
Şi niciodată nu voi trăda păsările şi cerul,
lutul mirosind a piine şi sare,
trupul şi frăgezimea pămintului !
Voi fierbe vinul proaspăt precum singele
stropind cu el bucatele, in sărbători vrednice de laudă.
Îmbrăca-voi straie de datină
ca să păşesc inaintea tuturor spre elogiul tău
cintind colinde bogate şi cintece de bucurie.
Nimeni nu-mi va umbri calea, nimeni nu mă va opri
din această proslăvire a neamului.

II

Astfel fulgul făpturii tale
plutind in memoria semnelor de iubire
s-a sprijinit de singele meu.
A inflorit precum macul tinărul chip al femeii !.
O primăvară sălbatică in explozii solare ne-a invelit
cu mireasma vieţii ispititoare.
Astfel s-a născut pămînteana fiinţă a urmaşilor,
o veste cu cintece precum neasemuita viaţă,
fireşte intr-o taină infăşurată carnea,
mirare, alint, cintec de dragoste,
stare de rouă şi purpură, limbă plină de miere,
rotundă, blindă şi savuroasă,
despletită dintr-o trudă cosmică.

III

Clopote anunţind Marea Unire au mingiiat văzduhul
cu ecouri de sferă. Timpul prefăcut in metal
s-a rotunjit de speranţă. Era fior de naştere, intregire
a ţărmurilor, triumf al neamului dezrobit din uitare.
Clipa de dor venise să-mplinească o limbă comună.
Departe, tot mai departe aflară-nvăţaţii
ce neam de eroi sint românii.
În spirală s-aprinseră ceruri de vise,
femeile pogoriră in cintece,
imbrăţişară soldaţii,
cu forţă-n copii prefăcindu-i.

Era timpul marii Reintregiri, era timpul liberei impliniri,
literele alergau vrednice in căutarea cuvintelor,
descoperisem mirarea elogiului,
floarea adevărului,
pe buze rodul pămintului.

Oare roua luminii preaslăvind griul
ne va bucura chipul,
afla-vom că roua e lacrima eroilor,
că roşul florilor şi al orizontului e singele lor,
că pata de orizont scăldată de curcubee e speranţa noastră?
Afla-vom vreodată că iarba e trupul eroilor,
şi florile cuvintele lor,
că trupul nostru e continuarea lor pe pămint?
Să inchinăm această lacrimă de orizont celui ce-aşteaptă o floare
un gind curat de folos izbăvirii,
o nemuritoare odihnă eroilor
stăpinind peste noi.

IV

Iată, in amintirea acestui mistuitor dor,
pămintul şi-a ingropat semenii. Trebuie acolo să intilnim
sufletele eroilor, să le inchinăm ofrande,
cu puterea gindului nostru să le implinim porunca.
Acolo impletiţi cu apele şi lava atitor chipuri
să ne naştem pentru a nu ştiu cita oară
mai puternici şi mai roditori.
Şi poposind pe lumină din marele osuar al timpului
să ne amintim că sintem eroii urmaşilor noştri
pentru puritatea şi slăvirea pe mai departe
a acestui neam de eroi.

Fără de darurile iubirii noastre
n-ar exista pămintul. Iar sorii acestui cosmic heam
s-ar dezmembra intr-un imens vid.
Doar sufletul nostru naşte limba şi cerul,
doar el, materie in zbatere, naşte de pretutindeni rodul
bogat al mănosului Pămănt,
el inţelept fără de moarte,
dor din dor implinit

elisabeta băbeanu

Încet, încet

Şi-o furtună in amestec
incepe,
destrămind sensuri
convoaie de virgule
spre apus păşesc.
Calc pe bătătorite poteci,
ascunse de lună,
farmecul
ultima speranţă adună
Încet, incet,
incarc greaua desagă
născută din turbioane
ce tremură-n gerul,
ce tot vine
lăsind impresia ultimei
speranţe.

Am venit

Din lotcă privesc apusul,
Ce-şi aruncă ultimele
Frinturi de suliţe,
Invinse,
De noaptea ce se aşterne,
Luminată de aştrii
Ce cad,
Încet, incet,
Pe roua
Speranţelor născute
În intunecarea,
Din care
Parcă ieri,
Am venit.

Speranţe

Ascultă...
Pescăruşi in văzduh
Apropiere de speranţe
În sunete pure
Ieşind din mireasma
Ce pluteşte
În aerul plin de aripi
Ce bat la unison
Împletind talazurile
În azurul mării
Ce-şi lasă umbra
Pe cătunul
Sufletului meu.

Citesc

Aprind o torţă
Să citesc
În picăturile de ploaie
Ce-mi sting rugul
Cenuşa
Mi-o stringe vintul.

Te aud...

Departe,
cit mai departe
în fragmente
de infinit
ţi-aud vocea
ce pluteşte
în zborul
unei
toamne tirzii...

fănuş neagu

ARBORI

Cărau pepeni din cimp, cu căruţa, pină la capul podului de peste Buzău, unde venea să-i incarce un camion din Brăila şi să-i ducă la vinzare in Transilvania. Şoferul, fiind plătit la tonă/kilometru numai pe şosea asfaltată, refuza să intre şi pe drumurile de pămint. Era in zori. Convoiul, alcătuit din cinci căruţe, se mişca incet pe mirişte, de-a lungul bostanei, oprindu-se in dreptul movilelor de pepeni culeşi pe rouă. La fiecare căruţă lucrau doi oameni ; unul apuca pepenii din grămadă şi-i azvirlea prin aer, aparent fără efort şi descriind un arc suplu, altul li prindea, tipărind un şir de mişcări la fel de ordonate, şi-i rinduia in coşul căruţii.

La a treia căruţă munceau Vasile Dumitrescu şi Gheorghică Şerban. Lungit pe doi snopi de ovăz scuturaţi, Traian, băiatul lui Vasile Dumitrescu, cu trupul inviorat de somn, sta tolănit ca intr-un nor de vrajă, aşteptind clipa cind taică-su şi nea Gheorghică vor face zob un pepene, din neatenţie, ca să le strige : aveţi grijă, domnule, cum degajaţi terenul ! Cei doi, insă, nu greşau. Traian ingustă ochii şi se intrebă cu ce seamănă munca lor? „Păi, îşi zise, nea Gheorghică, slab şi uscat cum e, tot inalţă ulcioare de fum şi tata-i descumpănit că nu-s pline cu vin. Cine cunoaşte la pepeni buni, atunci cind ii spintecă cu briceagul, se bucură ca şi cum ar deschide o ladă de zestre". Simţi cum vintul subţire, ridicat mai adineauri de pe Bălta Albă, căzuse la pămint. Dispărind, vintul rostea uitarea : „hai, scoateţi-vă din minte ploaia de aznoapte, căci a fost scurtă, ia, acolo, o răpăială de-un sfert de ceas, foarte bună pentru somn"... Cu burta plină de basme şi mohorul atirnind de ape proaspete, cimpia se lumina galben in preajma lanurilor de floarea-soarelui.

— Traiane, il strigă taică-su, hai, sus în căruţă, c-o luăm din loc. Sau n-ai chef să mergi ? Dacă vrei să mai dormi, te luăm la al doilea transport.

— Sint gata, răspunse băiatul, căscind şi o luă agale spre căruţă.

Cind urca in coşul ei, deasupra pepenilor, Vasile Dumitrescu ii zise, puţin dispreţuitor :

— Te mişti de parc-ai avea oase-n burtă. De ce naiba tirăşti picioarele goale pe mirişte, şi-ţi ţii teneşii atirnaţi pe umăr? Eu, cind eram soldat la Buzău, flotila 3 informaţii, pădurea de frasin, dădeam trenului avans, la ieşirea din gară, o sută de metri şi pină-n trei sute de metri-l pindeam din urmă.

Traian zimbi, neincrezător : „asta numai un lup ar putea s-o facă sau un cerb".

Vasile Dumitrescu, gras şi impulsiv, dar, în fond om cumsecade, işi născocea, uneori, merite alături cu firea şi infăţişarea lui. Traian călcase miriştea cu picioarele goale anume ca să se intepe la tălpi in cotoarele de pălămidă sau de stuf rămase după coasa orzului şi să se înfurie. „Dacă-mi dă singele-n talpă, il snopesc in bătăi pe Savu Ionescu... Ieri s-a plimbat cu Oprina pe baltă, in luntre ; la noapte ii inec luntrea la mijlocul apelor", hotări el, privind spre căruţa din fruntea convoiului, condusă de tatăl fetei. Traian ii scrisese Oprinei: „Inviază fluturii de seară, în rochii spaniole, un vis nespus de drag, vino sub nucul lui moş Neacşu". Îi trimisese biletul prin om sigur, o aşteptase, şi cind colo, Oprina plecase pe baltă cu Savu Ionescu. „O să te pun la casne, Savule! Intrăm sub podul de peste Buzău, unde-i umbra deasă şi răcoare, acolo o să vorbim noi doi... Sint om civilizat, o să zici, nu mă bat... Nici eu n-aş avea voie să sar la bătaie, trebuie să fiu împotriva bătăii, fireşte, dar citeodată, n-ai incotro, eşti obligat să faci tărăboi şi să stilceşti cu pumnul o mutră nesuferită, să spargi şi să turteşti un nas obraznic. Mai cu seamă cind un fals prieten ii scrie Oprinei nerozii de soiul : „cind te văd, mă simt ca un balcon ingropat in acoperiş insorit, cind eşti departe, un păcat adolescentin imi tremură in fundul sufletului". Unul din noi o să dea de dracu !

— Frumos mai miroase pelinul, dimineaţa, zise nea Gheorghică. Sari jos, Traiane, rupe două smocuri şi pune-le la urechea cailor.

— Mie, uneori, cind rup iarbă, se destăinui Vasile Dumitrescu, imi pare rău că nu sint cal. Cit de fraged sună iarba plină de rouă cind o rupi. Zău c-ar merita, aşa, un ceas, in nopţile de vară, să fim cai.

„Eu aş vrea să fiu ciine", mestecă Traian, neauzit. Ochii i se opriră pe cei doi copii cocoţaţi pe grămada de pepeni din căruţa din faţă. Aveau in jur de şase ani şi purtau amindoi bluze cu smocuri de cireşe imprimate.

— Fraţilor, rise Traian, aţi mincat frunzele şi-aţi păstrat cireşele ?

Cei doi se infundară sub păturile cailor, unde ţineau ascunsă o căciulă plină cu prune. Cel din stinga işi adunase picioarele la piept, cel din dreapta, mai leneş, le lăsase dezvelite — adia o boare de zine, copilul mişca din degete fericit — şi Traian incepu, in joacă, să scrie c-o crenguţă de pelin pe tălpile pătrunse de seva ierburilor din cimpie numele duşmanului său.

— Dacă mă gidili pin-adorm, zise copilul, înălţind un pic capul, la prinz ţi-aduc un sin de pere văratice.

— Vino, moş Ene şi sărută gene, rosti Traian, făcind rotocoale pe tălpile copilului cu crenguţa de pelin... Cum te cheamă ?

— Jenel Jarca...

— Genele lui Jenel Jarca, pe care l-am prins, in vacanţa de iarnă, răsucind ţigări groase din foi intregi de tutun, cu care să momească gistele, neştind că ele nu fumează, şi să le smulgă cite-o pană, pentru Savu Ionescu, iar, la rindul lui, Savu să treacă prin stuful bălţii, speriind graurii şi speriind apoi şi vrăbiile de sub streaşina unei case cu obloane mereu inchise, să i le dăruiască Oprinei şi ea să intingă una in cerneală şi să scrie, de-a curmezişul biletului pe care i l-am trimis, imnul infringerii mele, tot de Savu gindit, nici o indoială : „Simt că desfrunzirea sentimentelor noastre seamănă cu desfolierea pădurilor. Sint tristă, azi, la despărţire".

Vor fi şi zile mai vesele, iţi promit eu, Jenele Jarca.

★

Ieşind de pe mirişte, căruţele se inşirară pe drumul din linia viilor. Aici, vintul nu se ingropa de tot in pămint. Păduceii, socul, boziile de pe margini, corzile de viţă pe care strugurii, păstrind încă pe boabe picuri de ploaie, se clătineau uşor, legind temeiuri de suspiciune in lumea insectelor. Din sens opus se apropia o droşcă trasă de-un cal roib. În coşul de nuiele impletite, căruia i-ar fi stat bine plin cu fructe, il zăriră pe tinărul invăţător Paraschiv Logofătu. Se ducea să vineze, pe malul bălţii, soboli şi bizami. Arma, ruptă în două şi virită în husă kaki, o ţinea pe genunchi, la butoniera tunicii verzi, descheiate, infipsese un mac de grădină, roşu, infoiat, cu fulgerări albe. Încălecă malul cu cele două roţi din dreapta, salută, ridicind mina stingă, in care nuiaua pentru piscat calul se prelungea ca o antenă radio, descusu gura intr-un zimbet superior (sint cel ce-şi moaie mina in sfera patimilor şi-şi linge deştele cu bucurie) şi desăvirşi trecerea aceea patetică, silind, cind fu in dreptul lui Traian, roibul să se ridice trufaş in două picioare.

— Ai de gind să te-mpuşti astăzi ? il intrebă Traian, rinjind, fiindcă şi invăţătorul ii dădea tircoale Oprinei. Curaj, ciine de pripas! ii juli el mindria. Apoi, căindu-şi soarta : „I-o fi promis blăni de vulpe şi ea, proasta, ii cintă romanţe". Pe urmă ii ieşiră din minte şi droşca şi invăţătorul. Sub salcimii lui David Necula, tătarul Yaya, angajat la herghelia I.A.S. Făgădaru, bătea toba, in ritm sălbatic, pentru ca minjii să pornească in vadurile Buzăului, la adăpat. Timpanele tobei bubuiau asurzitor. În clipa următoare, dinspre luncile care se pierd către Siret şi Moldova, răspunseră, cintat, două trimbiţe. Sunetele urcau viguros, ca nişte pui de uliu, la fel de minioase şi de vinete. Lui Traian ii plăcea mai mult cintecul pe care-l inginau trompetele, seara. Amindoi văcarii fuseseră gornişti in armată şi se topeau pe ei bucăţi de carne cind sunau stingerea. Dimineaţa, tătarul Yaya, care amesteca in ceai bulgăraşi de seu de oaie, ii trimitea in ruină, mindru, plin de fantasmele şi volubilitatea unor legi asfinţite, care ii incingeau inima, incapabil insă să le mistuie inţelesul. Dimineaţa, rostea plin de dispreţ la adresa trompetelor : „s-a-ntilnit terchea-berchea cu treanca-fleanca ! plăminii unui om, ştiu bine doctorii treaba asta, dacă-i intinzi bine, pot acoperi un pogon de pămint ; din plăminii ăstora n-ajungi să faci măcar o invelitoare pentru tobă."

— Mare puşlama, păginul de tătar ! zise nea Gheorghică. Îi biruie pe-ai noştri. Meşter de capcane şi laţuri, necredinciosul. (Muindu-se) Auzi, Vasile, am văzut, intr-o toamnă, o fată de tătar culegind struguri, pe dealurile Dobrogei. O fac din ochi şi-acum şi niciodată n-am să pot s-o uit. Îţi fura minţile de frumoasă ce era. O priveam năuc şi ea ridea, ridea intruna. Dinţi de zăpadă, şi nişte ochi ! Nu, n-am mai văzut la nici o femeie ochi ca ăia in care să te-neci şi să-ţi pară bine că mori. Cind sint vesel, vreau să rid ca ea. Nu pot. Pentru că-s bleg şi n-am indrăznit s-o ating cu mina. Mi-a fost frică. Sintem proşti, cind o fată ride nepotolit ni se pare că-şi bate joc, că ne umileşte. Acum, cine să mai ridă pentru noi, să ne furnice sufletul ? ! I-am dus cofa cu struguri pină la butoaiele in care-i zdrobeau să facă must. De o sută de ori. Eram militar şi, dac-ar fi vrut ea, dezertam. Află, cumnate Vasile, că pe umărul drept simt şi-acum apăsindu-mă fundul cofiţei ăleia. La umărul ăsta n-am să fac niciodată reumatism. Umărul meu drept e umăr tătărăsc. Ce-om fi avut noi, Vasile, cu tătarii, in vechime ?

— Ei cu noi ! Invers curge povestea.

— Măi, ce ochi negri !... Ce sprincene bogate ! Şi purta, dacă vrei să mă crezi, broboadă de borangic.

— Nea Gheorghică, indrăzni Traian, ştii ce-am auzit eu ?

— Ia uite-l, trage cu urechea la oamenii in virstă ! Ce-ai auzit ?

— Am auzit că, la tătari, cea mai bună mincare e buza de minz tocată şi tăvălită prin usturoi sălbatic.

— Ai gustat tu din mincarea aia ?

— Nu.

— Atunci de ce vorbeşti fără socoteală ? !

Simulind c-ar vrea să-l pedepsească, Vasile Dumitrescu trosni din bici peste capul lui Traian.

Băiatul tresări, speriat. Dar se stăpini, silindu-se să pară nepăsător. Arătă spre un viţel din cimpul de mohor şi zise :

— Mama lui, ce sănătos mănincă !

Între timp, in chiliile cerului logica nopţii se rupsese, făcind loc unui răsărit de soare neverosimil. Urmărind succesiunea lentă a culorilor — portocaliu, liliachiu, roşu insingerat — Traian Dumitrescu simţi că e chemat să ia in primire, ca proprietate personală, şi răsăritul soarelui şi generozitatea zilei de vară, pe care să nu le cedeze pină la apariţia stelelor. „Deschideţi porţile de lemn, ii venea să strige. Care porţi ? Şi cine să iasă pe ele ?" Deocamdată, Dumnezeu care, asemeni unui profesor de geografie, ţinuse strinsă sul în mină harta zilei, dădea drumul hărţii să se desfăşoare şi să acopere tabla neagră — a clasei, a lumii — şi luna nu mai fu stăpină nicăieri pe ea, ci numai in tipsiile, in petalele lanurilor de floarea-soarelui ; o mie de indicii rotunjeau cuvintul bucurie : nu cuvintul, nu, nu, poleiul unei minuni aşezindu-se in caliciul florilor ; minunea se petrecea producind odihnă limpede in ierburi şi din ierburi, pe buzele oamenilor : „apucaţi paharul cel mare şi sorbiţi lung şi păstraţi inapoia frunţii toată intinderea verii". Sonoritatea limpede a faraoancelor sunind la roţile căruţelor, curgea

Tablouri de Andrei Constantin

maria podari

Cursuri

Destul pentru astăzi
Frumoasele mele gesturi
Altădată
Vă lipeaţi urechea de arbori
Pină nu-mi mai vedeam
Capul de frunze
Ascultindu-mi porunca...

Devenire

Aşa cum marea a aşteptat să se-adune...
Şi s-a ales...
Aşa femeia işi acordase atit de bine
tremurul frunzelor...
Că se putea recomanda... pomi !...

Casa pe roate

Desenau copiii o casă
Pe roate de floarea-soarelui
Pe strada mea
Şi eu tocmai veneam
Să-i urc treptele.
Bun venit
Maria jocului nostru
Îmi strigau
În timp ce desenau pomi
I-ar trebui un soare !
Şi-atunci venea un băieţel...
...Să-mi pună o mină pe obraz
După care
Desenară un drum lung
Şi la capătul lui
Un om de zăpadă...

Anunţ

Într-o impăcare de sine
A incetat din viaţă
După o grea suferinţă
Iubirea noastră
...Tirziu paşii mei
Devin clopote... indepărtindu-se...

teatru

t

«Uriaşii munţilor»

— TEATRUL „BULANDRA" —

Conflictul dintre ceea ce este şi ceea ce pare a fi, dintre viaţa in continuă mişcare şi forma neschimbătoare, care o fixează, caracterizează tragismul teatrului pirandellian. Personalitatea umană nu-şi poate păstra unitatea, instabilitatea eului luind cele mai diferite şi contradictorii ipostaze. Nimic nu e sigur, nimic nu e prea clar delimitat, pentru că actele „năpăstuiţilor" vilei, ca şi ale actorilor „naufragiaţi", rataţi, sint rezultatul unui relativism psihologic, al unui scepticism care ucide fiinţa, indepărtind-o de sine. Posibilele, presupusele dedublări vin din zbaterea dintre visul de neatins şi luciditatea neimplinirii, din starea pe care Pirandello a definit-o cu un cuvint drept „umorismul" său.

Într-un spaţiu inchis, intre ziduri invizibile, la graniţa dintre vis şi realitate, dintre viaţă şi moarte, nebuna Sgricia (Ileana Predescu), piticul Quaqueo (Luminiţa Gheorghiu), Ducio Doccia (Constantin Drăgănescu), Magdalena cea mută (Ioana Pavelescu-Sion), Ilse zisă şi Contesa (Mariana Buruiană), Contele (Marcel Iureş), Diamante (Oana Pellea), actorul de compoziţie, Cromo (Răzvan Vasilescu) Spizzi, junele prim (Răzvan Ionescu), Battaglia — actorul care joacă roluri de femeie (Sandu Mihai Gruia) sint bintuiţi de cele mai stranii forme de nebunie şi se sting psihic sau fizic din neputinţa comunicării, din imposibilitatea atingerii miezului real al lucrurilor. O piesă nihilistă, un spectacol şi mai nihilist. Personaje apatice, lipsite de viaţă, năluciri ale inconştientului, cutremurate de zvicniri de luciditate, potenţate, ici-colo, de frinturi de revoltă inutilă, poartă la vedere o lume de simboluri ce ţin de intreaga istorie a semnelor vizuale şi sonore, de la inceputurile teatrului şi pină azi. Manechine vii, purtătoare de măşti orientale (cu surîs impietrit), marionete vii mimind mişcările sacadate ale jucăriilor mecanice, pantomimă excesivă, grimări la vedere, costumări la vedere, scena iluziei şi cadrul larg, concentric, al realităţii, apariţii aeriene cu maşini zburătoare, Mozart şi percuţie pe scenă (să fie ca-n „Hamlet"), imaginea la scară redusă a unui teatru de marionete (debutul părţii a doua), prin care doi păpuşari işi conduc orbeşte păpuşile — se constituie intr-o abundenţă de mijloace care dublează sau triplează citirea semnificaţiilor anulindu-le sublinierea sau făcindu-le confuze, ininteligibile. Stilul elucubraţiilor se confundă, in ultima vreme, cu manifestarea talentului ; rivna pentru formule complicate, cu cheia succesului...

Priviri in oglindă (oglinzi deformante), sugestia teatrului in teatru şi incălcarea graniţelor convenţiei in cercuri concentrice, dedublări multiplicate la infinit şi arătate cu degetul pe toate căile, trecerea **năpăstuiţilor** in planul real, la egalitate cu spectatorul sau intrarea lui Cotrone din sală sint trimiteri care contrazic imaginea de debut a reprezentaţiei, cind inţeleptul Milordino (neincăpător pentru Irina Petrescu şi glasul ei) mimează conturul zidurilor invizibile ale unei carcere imaginare. Trecerile de la iluzia teatrului, a poeziei, la viaţă, de la viaţă la moarte, intoarcerile din moarte sau premoniţia morţii oferă actorilor scurte momente de desfăşurare (decupate de Cătălina Buzoianu in modalitate cinematografică). Dacă toţi ceilalţi actori se incadrează unui joc colectiv, de grup, jocul lui Ion Caramitru (Cotrone) şi al Marianei Buruiană (Ilse) se detaşează prin multiplele faţetări ale rolurilor scrise de Pirandello. Caramitru este Vrăjitorul care ţese iluzii, dar este şi clovnul care denunţă pericolul iluziei. Ca şi in Hamlet, el este actorul care-şi domină personajul supus dedublărilor, se amuză de necesitatea cathartică a dedublării mimind-o cu detaşare, cu răceală, cu o discretă ironie. Mariana Buruiană tragedizează, teatralizează in spiritul jocului tradiţional al breslei pe care o reprezintă personajul său sau devine gravă, sarcastică, dureros de lucidă (cind işi conştientizează personajul). O voce plăcută, limpede, atunci cind nu e strigată.

Aglomerarea efectelor oboseşte, pentru spectatorul de rind, simţul percepţiei, copleşindu-l. Rezultatul final nu ţine de domeniul transfigurării artistice ci de acela al speculaţiilor. Mersul pe loc al actorilor-ingeri (final), este mimarea stagnării, a luptei zadarnice a invinşilor, scopul innobilator al artei tinde aici să lase senzaţia deprimării absolute.

Nicoleta Gherghel

Bucuria jocului

Un fermecător spectacol cu **Noaptea incurcăturilor,** un Goldsmith spumos şi antrenant, este semnat, la Teatrul de Stat Arad, de Ştefan Iordănescu. Traducerea lui Andrei Bantaş oferă o limbă savuros colorată pentru farsele şi imbroglio-urile piesei, pentru, bineînţeles, qui pro quo-urile şi travestiurile unui text ce, dincolo de năstruşnicii comice, are un iz carnavalesc, de satiră şi apostazie (Samuel Johnson şi contemporanii săi pregăteau înmormîntarea clasicismului, venea revoluţia franceză).

Personajele sînt doi nobili, englezi fireşte, cu moravuri rigide rostite in retorica mijlocului de veac optsprezece. În umbra lor tiranică, două perechi de îndrăgostiţi şi un june emancipat iubitor de alcool ţes păienjenişul unor comploturi florale. Mai apar şi un circiumar intrigant şi o cucoană cam afanisită şi cam lacomă, uzurpatoare de moşteniri. După cum se vede, o cunoscută tipologie de commedia.

Încurcăturile de tot felul au loc în decorul excepţional conceput de Doru Păcurar. „Conacul" domnului Hardcastle nu e decît o colibă scăpătată, un bordei mai degrabă, înconjurat de cîteva aparenţe de fostă splendoare. Între altele, o baltă cît o cadă de baie intitulată pompos „heleşteu", folosită de regizor, ca sursă de gag, pînă la ultima posibilitate. „Grădina englezească" e şi ea prezentă, cu un plăcut efect decorativ iar undele apei pe fundal dau efecte feerice.

Sărăcit pînă la mizerie, înveşmîntat într-un sac de vechituri peticite, vîrstnicul gentry păstrează cu sfinţenie ultima certitudine a celor ruinaţi : respectabilitatea. Vasile Grădinaru este un interpret inspirat al acestui personaj naiv şi ridicol, în permanentă frămîntare, care strigă, se căinează, îşi frînge mîinile şi se dă de ceasul morţii să apere cinstea familiei, greu încercată de un val libertin.

Ştefan Iordănescu desluşeşte în replicile perechilor de îndrăgostiţi şi un ecou senzual, pe care îl amplifică. Aşa că asistăm, de subliniat, numai şi numai în spiritul replicii, la o nelinişte a simţurilor interzise şi refulate (idee comică cu rigoare urmărită şi demonstrată) în plină pudibonderie. Comedia de moravuri are şi o fantă prin care Ştefan Iordănescu lasă să se vadă un tablou romantic : Bojdeuca are împrejurimi mlăştinoase cu adevărat înspăimîntătoare, locuite de jigănii, în care oamenii se rătăcesc, la un pas de poarta casei, şi simt pe obraz aripa unui duh.

Înţelesul contestatar al acestei vesele, reconfortante farse capătă forţă şi claritate în final. Tinerii au scăpat de sub tutela inhibitorie a părinţilor lor, o generaţie anacronică, totalitară. Fiul cel beţiv, dintr-odată înalt şi drept — Doru Iosif — strigă, cutremurat de bucurie, „Sînt liber", deschizîndu-şi larg braţele asupra lumii întregi.

Şi astfel se termină acest spectacol bine închegat şi îngrijit, în care un şuvoi de poante inteligente şi hazoase se nasc, firesc, din cuvintele şi situaţiile poznaşe ale eroilor. Aş remarca jocul elegant al Emiliei Jurca în preţioasa de provincie doamnă Hardcastle, pe Gabriela Cuc, frumoasă cu simplitate în fecioara Katy, pe Dan Covrig pentru compoziţia atrăgătoare a timidului-îndrăzneţului, în funcţie de caz, Henry Marlow. Virgil Muller e Hastings, un tînăr foarte grăbit să se însoare cu Mona Tina, alias nepoata Constanţa, iar Alex. Fierăscu, circiumarul, îşi bea singur marfa. Solemn precum statuia comandorului, Teodor Vuscan ne arată un sir Marlow ţeapăn, completînd o galerie caricaturală de epocă desenată cu simpatie şi bucurie a jocului.

Radu Anton Roman

DE PELIN

ca un riu spre toate zările ; sforăitul cailor ; o tuse ; strănutul unei vulpi și norii ca trupul unor vulpi jupuite de Paraschiv Logofătu ; un strigăt în grădinile de zarzavat : desfundați canalele, mă ; vîntul... baba Leanca — nebuna, trecînd prin pogoanele de grîu de sămînță, cu părul alb despletit și cu o luminare aprinsă din care lăsa să curgă lacrimi de ceară pe florile de negară și păstăile de măzăriche (dar nu putea fi adevărat, sau putea ?). Răsăritul, evoluînd deodată cu epilogul său pe mări depărtate — înălțare și moarte, pieire și izbîndă — se risipea încet. Direle de întuneric luau foc albastru. Din turnuri de val, rostogolindu-se de dincolo de închipuirea vie, de dincolo de orizont, care în cîmpia Brăilei e doar un pretext de exaltare, urcau mereu alte pinze-n răspîndiri albastre. „Luat în parte, se gîndi Traian Dumitrescu, nici un lucru nu are prea multă însemnătate, în faptul dimineții, însă toate la un loc alcătuiesc prietenia lungilor zile de vară". Sfîșiat ca de arșiță de izvoarele cerului orbitor de albastru, Traian își zise că imensitatea albastră, prin care te-așteptai să s-arate o corabie („una care cumpără pepeni") nu poate fi altceva decît **Dumnezeu în stare topită.** În cazul c-ar exista o asemenea apă pe Pămînt, lumea ar intra în ea și ar trece pe dedesubt, de la un mal la altul, ținînd ochii deschiși. De bună seamă, peștii din ea știu să ghicească în palmă, algele respiră fluturi de seară în rochii spaniole...

— Ptruuu ! Opriți. Ho, talane, lăstar de cutră, lasă-mă să-ți scot căpițeaua.

— Măi, cîte muște pe rana din greabănul lui, săracul ! Unge-i rana cu niște creolină. Sau cu păcură.

Convoiul oprise la fîntîna lui Ilie Țigănuș să adape caii. Oamenii aprinseseră țigări. Din Roșioru, tatăl Oprinei, scund, negricios, cu umerii lați, fața rotundă, lacomă de petreceri, aduse de la căruța lui și puse la bătaie un căuș de vișine. În curtea lui vișinii scînteiau de rod pînă toamna tîrziu. Traian luă cu pumnul și, sprijinîndu-se de scoarța căruții lor, spărgea fructele acrișoare în cerul gurii. În fața stinii din marginea izlazului, de la care venea miros de tizic ars, bălegar și brînză adunată în scoarță de brad („ăștia au neamuri în munții Românicului"), niște copii îngropaseră doi ciini în nisip și-i întăritau, întinzînd spre boturile lor negre și trăgîndu-l numaidecît înapoi, un iepure prins pe răzoare. O fetiță călare pe-un berbec, cu palmele încleștate pe coarnele lui ca pe ghidonul bicicletei, încerca, țipind gîlgîit, să trezească din amorțeală un măgăruș fumegînd nevinovăție posomorită, încremenire nepăsătoare, indiferență strîmbă. „Degeaba te zbați, îi zise-n gînd Traian, orice măgar e nătîngul domn din apa morților ieși, vasalul bîtei, postulatul îndurării și frate geamăn cu Savu Ionescu."

Deodată îl pătrunse glasul adînc al lui Din Roșioru.

— Nu, fraților, eu cunosc mai bine decît voi ce-i Delta Dunării, zicea tatăl Oprinei. Tu, Gheorghică Șerban, spui că la poligonul de tragere de la Capul Midia soldații împușcau delfini. Soldatul prăpădește tot ce-atinge, asta-i meseria lui blestemată. Doar el din frica noastră, a civililor, trăiește. Pe frica noastră se bizuie meseria lui.

— Îi împușcau din greșeală. Apoi îi îngropau adînc în nisip, să nu se-mpută plaja. Dar noaptea-i dezgropau unii și le smulgeau dinții din falcă, niște ăia mici ascuțiți, să facă din ei coliere pentru mueri. Am văzut pe-acolo și grămezi de scoici cît gorganele.

— N-ai văzut nimic dacă n-ai văzut sutien cu perle. Din Roșioru refuza, disprețuitor, informațiile scheletice ale lui Gheorghică Șerban. Trebuie să te duci pe lacul Sinoe, unde se strecoară el în mare, la Periboina, ca să vezi, nu grămezi, ci munți de scoici. Acolo vin să moară, nu se știe de ce, scoicile de neam japonez. Uriașe. Lucesc în soare ca niște cetăți de oase. Eu cunosc Delta bine. Din golful Golovița, de la Jurilovca și pînă-n lacul Musura, dincolo de Sulina. Am un văr, într-un sat, pe un grind. Dacă-i furi cuiva luntrea, acolo, e moarte de om. Vărul meu a pierdut o singură dată o luntre, adică o mahună. Cine credeți că i-a luat-o ? Un roi de țîntari. În mahună era o doamnă de la București, făcea baie în apă limpede, scoasă de pe fundul Dunării cu găleata. Vezi, ea nu știa să-noate. Țîntarii au împins-o pînă la un ostrov pierdut între trestii și i-au supt tot sîngele, un ospăț pe cinste. Acum două săptămîni am fost la văr-meu, și-a măritat fata. La masă, carne de căprioară, fugărită de lupi. De unde ? îl întreb. Păi, zice, o căprioară fugărită de lupi a sărit în mahuna mea, ca să se salveze, dar și-a rupt toate oasele. A fost o nuntă ca-n povești. Asemenea nuntă am să trîntesc eu în sat la noi, cînd mi-oi mărita fata.

— Nu-i prea devreme să te gîndești la nuntă ? Fata...

— Ehe, fata a trecut într-a douăspea. Într-un an, adică la toamna ailaltă, gata, o mărit. Dac-o țîi prea mult în casă, fata rupe malul. Știți ce obicei frumos au în satul ăla de pe grînd ? În ziua nunții o suie pe mireasă într-o lectică, adică într-un pat cu baldachin și opt flăcăi poartă lectica prin sat pe umeri. Pe lectică, un cocoș cu aripile desfăcute, semn că tinerețea fetei a trecut...

★

Cînd porniră din nou la drum, Traian se instală în căruță, cu picioarele atîrnînd peste fundătoare. În timp ce soarele, îndeminatec și cu experiență, urca dogorînd pe cer, în sufletul băiatului se prelingea o tristețe lăcrimată, între hotarele căreia însă durerea nu-și lăsa spinii într-un ucenicie. Cu umerii parcă dintr-odată mai înguști, cu părul negru, tuns scurt și ametit cu pieptenele să crească în virtejuri, Traian înghițea otrava predestinată inconsistenței vîrstei de șaisprezece-șaptesprezece ani. „Dac-aș fi avut acum nouăspe sau doui de ani, fiindcă știu, sînt ursit să iubesc doar o singură dată în viață, iar la toamna ailaltă încă nu voi fi împlinit optspe și voi fi numai într-a douspea !"... Nu isprăvi. Într-un cring de plopi, lîngă dunele de nisip înaintînd dinspre baltă în cîmpie, zări, lunecînd, siluetа unei fete. Purtînd o rochie roșie, cu guler galben răsfrînt, ea se furișă, ca o umbră întremîndu-se din trecerea fulgurantă a unui nor prin fața soarelui, în desișul de mlaj, care-o și înghiți, lăsînd să pluteaască, ici și colo, peste coama valurilor de nuiele o filfîire portocalie. „Oprina !", își zise Traian, însă fata dispăruse, lăsîndu-i pe retină doar o dungă de galben clorotic, galbenul crinului de policioară, rupt și uitat sub o lampă aprinsă.

La prima casă din sat — geamlîc legat cu plumb, scară exterioară de lemn vopsit albastru ducînd în pridvor — Tudora Lupașcu, sora lui Vasile, le ieși în față, pe buza șanțului în care ploaia așternuse polog de mere și caise din pomii ce mărgineau curtea și, fringîndu-și mîinile, dădu drumul unui potop de cuvinte, care-i săreau de pe buzele mult prea subțiri pentru fața lătăreață, ca boabele de porumb pe o plită prea încinsă :

— Frate Vasile și cumnate Gheorghică, opriți nitel căruța și intrați în curte să vedeți ce nici prin cap nu v-a trăsnit de cînd sînteți pe fața pămîntului !

„Bunicul", tresări, înfiorat, băiatul. Și alunecă din căruță, cu mișcări fluide.

Bătrînul Marin Dumitrescu, în cămașă albă de bumbac, cu pantaloni de in și pălărie de pai de orez, ședea pe un colț al ulucului de călcat strugurii rezemat de peretele bucătăriei de vară și prefira între degetele noduroase un șir de mătănii de chihlimbar. Cu bărbia în piept, pielea feții căzută și molestită, asculta, căsnindu-se să se înfurie și neizbutind, cum Tudora îi pira fiului Vasile și ginerelui Gheorghică, opriți la piciorul scării albastre, că, pentru a treia oară în vara asta („a doua", numără, drept, în gîndul lui bătrînul) și-a cheltuit pensia de cantonier ca să-i cumpere babei Codina ca-ra-me-lee, bom-boa-neee, lan-ter-nă, țuică în-dul-ci-tă, șter-ga-re de moar-tee....

— Iar acum vrea să se mute la ea. L-am prins cînd își stringea lucrurile.

Tudora intră în bucătărie și se întoarse cu două geamantane din pai de orez, de o seamă cu pălăria bătrînului.

— Te poticnești, tată, improviză Vasile Dumitrescu o dojană.

— Spune-i soră-tii să tacă, îmi sparge urechile.

— Te poticnești rău de tot.

— Nu acum, în tinerețe m-am poticnit. O iubeam pe Codina și m-am însurat cu Smaranda, Codina n-avea pămînt.

— Ți s-au dogit creierii, se răsti Tudora Lupașcu.

— Tudora, se ruga nea Gheorghică, stai nițel...

— Cînd m-am întors din primul război mondial, zise bătrînul, se jucau aici, în poarta casei, vreo cinspe copii. Nu intra, zice Smaranda, uită-te la ăștia și arată-l pe-al tău, care s-a născut după ce-ai plecat pe front. Mă uit roată și zic : fata asta, și-o scot din cerc pe Tudora. Poate c-ar fi trebuit să arăt cu degetul pe altcineva.

— Tată, reluă Vasile Dumitrescu, dacă nu vii iar la mintea proaspătă...

— Te punem în lanțuri, completă femeia.

— Doamne, gemu bătrînul, ce ostenit sînt ! Ce ostenit... ce ostenit...

— Traiane, zise Gheorghică Șerban, adu-i doi pepeni. Ia-i mai de pe fundul căruții, să fie reci. (Și continuă, înapoindu-se în drum cu Vasile Dumitrescu). Ce repede l-ai înfrînt. Nu ți se pare ciudat ?

— Dragostea, răspunse Vasile Dumitrescu, e o taină mare numai la tinerețe...

Rămas în curtea Tudorei Lupașcu, Traian se simți dintr-odată răpus de căldura zilei, epuizată de înțelesuri. Puse pepenii, cîte unul, fără gînduri compensatorii — pace, bucurie, îngăduință — (mai apoi se mîră el însuși de ce procedase astfel!?) pe geamantanele de pai de orez și urcă pe scară, oprindu-se în dreptul mezaninului. În petecul de vie din jurul casei, mișcată de boarea subțire a dimineții, o elice-și izbea paletele de lemn de o tablă afîrnată pe o grindă, deasupra ei, și izgonea graurii.

— Cine seamănă zgomote, vara, are vin cît îi trebuie, iarna.

Bunicul urcase lîngă Traian. Se luară de mînă și se așezară pe aceeași treaptă. Ziua de iulie, ca zvîcnire prelungă a eternității, trăia răspîndită în miresme, toate suprapuse în plan orizontal : caprifoiul tămîios, mohorul amar, iarba neagră cu duh de arșiță, rotunjoara cu arome de lămîie, iasomia adîncind simțurile cu irealitatea desăvîrșită, cu gesticulația fluturilor albi, roșii, liliachii, toți în rochii spaniole. Cei doi ședeau tăcuți, cu spatele la lume, cu privirea visătoare pierdută-n spații imense — singurele tipsii din toate lanurile de floarea-soarelui acoperind cîmpia Brăilei, cu fruntea înălțată nu spre discul luminos din mijlocul bolții, ci întoarse spre locul unde el avea să asfințească, spre depărtări vlăguite de disperări și suferință. Pentru că, iată ce gîndi Traian Dumitrescu : „noi amîndoi, sîntem, în toată cîmpia asta de necuprins, două ființe neprotejate de timp la clipa potrivită ; sîntem doi arbori de pelin, scuturați, doi arbori pitici și amari, dar are rost ? nu, n-are nici-un rost ; nici-un rost ; pelinul doarme, pelinul tînăr, pelinul, pelinul peste zare..."

george dumitru

În noaptea asta...

mamei mele, Maria

Să treci să te mai văd,
Să mai vorbim de casă,
O simt că nu mai poate
a-mbătrînit și ea,
Să treci să te mai văd
cînd grijile te lasă,
Poate în toamna asta
să treci, de vei putea.

Eu mă mai țin cu munca
prin curte, prin livadă,
M-apucă miezul nopții
și mă trezesc în zori,
În noaptea asta, bruma
se-nvrednici să cadă,
Pe Dunăre trec neguri
și vor veni ninsori.

Să-mi dai de știre, maică,
vreau să aprind cuptorul
Să fie cald în casă
și să miroase-a măr,
Din pragul ușii, teama
că nu mi-ajunge dorul
Mi-o lăcrima vederea,
în semn de adevăr.

De-oi mai avea putere,
vom merge pe la neamuri,
Să le cunoști copiii
și-om da și luncii roată,
Vom stringe împreună
coroana mea de ramuri
Și de n-oi fi, copile,
să nu plîngi niciodată.

Dacia Felix

Sub fulgere, pădurea,
spre Dunăre se-apleacă
Și-n golurile sterpe,
se mai aprinde-un foc,
De parcă chinul nopții
spre ziuă, o să treacă
Din urmele de dropii,
în flori de busuioc.

I-atîta măreție
și neodihnă-n toate,
Se-aude pasul mamei
și trosnetul de bici !
Luntrașul, firul apei,
să-l treacă, nu mai poate,
Și-nfiorat de doruri,
mi se opri aici.

Desprindere

Se-ntîmplă cu noi
o desprindere gravă
Și jertfa rămîne
maternă-n Olimp,
Ca urmele dălții,
din punți de-arhitravă,
Să treacă-n deriva,
dragonului timp.

Ritualuri pentru Cîmpie, toamna

1.

Veniți, să privim Cîmpia Română
În toamnă, cînd urcă lumina în meri,
Cînd chipul femeii coboară-n fîntînă
Și trece amiaza prin curți de oieri.
Acum se pornesc și caii de lapte
Cu glezna subțire, din ierburi și vînt,
Acum, de iubire pleoapele coapte,
Sărută icoana acestui pămînt.

2.

Doamnă Toamnă, dintre maluri,
Cumperi urme de balauri,
Roase-n părți, la mijloc trase
Ca șindrila de pe case
Și le numeri și le-ncui
În rotunduri de gutui,
Pe sub streașini să lumine
Urdinișul la albine.

Doar cînd te văd...

Doar cînd te văd mai cred în vis
mai cred în steaua mea polară,
în ochiul cerbului învins
în răzvrătiri de primăvară.
Mai cred cînd treci, că vin cocori
păstrînd sub aripi înserarea,
mai cred, cînd îți trimit scrisori,
că tu ești cerul meu și marea.

Mit, cu meșteri anonimi

Sînt triști bătrînii și pe frunți
li se deschide-o rană,
ca dunga scindurii din punți,
sub tălpile deAnă.

L-au întrebat mai toți, pe rînd,
de unde au puterea
țărînii să-i vorbească blînd,
cînd le-ngropa muierea.

Și, fără știre, ce porunci
le-nviorară pasul,
sorbind ca ploile din lunci
lumina și necazul.

În casa lor, să-i știm trecînd
spre nemuriri de-o clipă,
ca nașterile unui gînd,
sub goluri de aripă.

adina popescu

Timpul

a venit timpul să fiu Regina cu ochii
păpădiei,
a venit timpul să fim singuri,
tu cu ingerii tăi sidefii,
eu cu straie de nesomn.
nu mai aud crengile verii cum robesc
pămîntul cu muzici ?
nu mai am leacuri divine să-ți limpezesc
trupul și glasul ?
glasul tău care mă doare,
mîna ta care mă poartă pînă tîrziu în
Țara de Mătase...

Uite

uite
vara se-nalță mai pură-n azur,
lovindu-ne cu fructe albastre,
vei fi zvelt, melodios, ca un plop aburos
răsfrînt în ochii păsărilor...
vezi obiectele ?
le-ai privit și acum zac sparte
prea pline de sunete,
palmele tale izvoare mă-nfloresc într-o
floare divină,
sînt iubita fîntînilor tale,
nici o întîmplare nu mai are loc
din afară, taci,
taci și ascultă : crește iarba-n statui...

Copilăria mea

copilăria mea legată de sălcii, nu gîrbovite
tîrîndu-și pletele-n ape ci ridicîndu-se
trunchiuri puternice, mlădii pînă mai sus
către nori unde privirea mea de copil nu le
putea găsi. cînd bătea vîntul fringîndu-și
trupurile de prințese scînteiau surd prin ochi
norilor crengi subțiri se deslipeau de trunchi
ca niște aripi... le luam și le adăposteam în
pămînt în credința că nu vor muri... și astfel
primăvară de primăvară pe malul apei
izbucneau alte trunchiuri, zidurile mele vii în
calea tăcerilor.

Ne vom schimba măștile

ne vom schimba măștile de îndată
caii să aștepte-n pădure.
noi nu vom lua parte la jaf,
numai urmele noastre,
vom trage pădurea de-a lungul și de-a latul
clipa nu ne va ajunge din urmă,
clipa e clipă noi sîntem doar timpul...

Trebuia

trebuia să încremenesc în tine, să strălucesc
în ochii tăi ca o floare
în ultima ei zbatere,
somnul meu e departe la răscrucea
dintre noapte și zi,
ca o vară ce n-o poți trăi
decît culegînd-o în șoaptă,
sînt departe, stea înfrigurată

neculai chirica

Partea noastră de cale

Vom avea, peste timp, amintiri colosale
despre ziua de azi, despre noi, despre
toate —
anii vor cerne peste tîmple petale
și o pasăre albă ne va duce departe.

Dar vor fi, vor rămîne adevăruri înscrise
de mîinile noastre, de minte, de dor —
vor rămîne pași trainici sub povara de vise
pe care-o purtăm spre-un mereu viitor.

Va fi patria plină de urmele noastre,
de visul pe care nu-l trăim în zădar
sub geana acestor întinderi albastre
pline de-a neamului sevă și har.

Va fi patria ce-a fost și ce este : o stîncă
atît de înaltă cît cuprinde o țară !
În pulberea ei ca un neam de adîncă
și urmele noastre vor fi urme de pară.

...Vor porni după noi alți tineri la drum,
vor avea alți bătrîni amintiri colosale.
Dar va fi, va rămîne urma noastră de-acum,
păstrîndu-ne-n timp partea noastră de cale.

Crez

Eu cred în dreptatea cu glas de colind,
în crugul pămîntului meu, în țărînă,
în stîlpii de neam din vecie veghind
hotarul doinit de limba română.

Eu cred că stă țara și dreaptă și grea
pe rosturi străvechi zămislite din sine.
Aud în adîncu-i de stea — logostea
și vremea trecută și vremea ce vine.

Eu cred că mi-s ochii ferestre spre cer
prin care rămîn închinat primăverii.
Ascult cum mă măsură timpul sever,
dar gîndu-nflorește ca merii, ca perii.

Eu cred că și-aceste poeme rămîn,
că-n miezul lor sună și suie țăria
Partidului meu — Comunist și Român —
pămîntului neamului meu — România.

film

«Extemporal la dirigenție»

De la problemele adolescenților la cele puse în fața maturilor nu este decît un pas, pe care recentul film semnat de **Nicolae Corjos** (regia) și **George Șovu** (scenariul) îl face firesc, fără intenții fals moralizatoare, fără didacticisme inutile. Noul film, realizat sub egida Casei de film nr. 4 — **Extemporal la dirigenție**, continuă personajele din **Poveste de dragoste** și **Liceenii**, cu necesarele schimbări impuse de situațiile noi surprinse în universul școlii la începutul unui nou an școlar. Examenul de treaptă este privit la timpul trecut, bacalaureatul și opțiunea pentru un drum în viață sînt obiective ale viitorului, iar prezentul se afirmă prin momente și reacții ale vîrstei adolescentine, relevate cu naturalețe într-o suită de secvențe ce sugerează complexitatea raporturilor dintre părinți și copii, dintre elevi și profesori, dintre părinți și cadre didactice, dintre colegi (de cancelarie sau de clasă). Evident, aici apar și copii-problemă și copiii cu probleme, dar acestea majore sau de mai mică importanță îi privesc în egală măsură și pe părinți, fie ei cadre didactice (cum este cazul lui Socrate) sau nu.

Polarizînd atitudini diferite față de elevi, Isoscel și Socrate, îndrăgiți (de public) profesori de matematică și filosofie, nu sînt ireductibili, ci se completează, fiecare degajînd și datorită forței de seducție a interpreților (**Tamara Buciuceanu-Botez** și **Ion Caramitru**) căldura și substanța unor partituri mai generoase față de precedentele pelicule.

Cu toate dificultățile particularizării unei colectivități umane, cum ar fi clasa în care învață Doru și Anca, protagoniștii unei camaraderii cu zile senine și înnourări trecătoare, aceasta are personalitate prin sublinierile făcute cu măsură în evidențierea relațiilor cu cadrele didactice, prin apariția în prim-plan a unui aspect sau altul din bogata viață de licean. Nu mai puțin pătrunzătoare este aici și privirea aruncată cancelariei, unde deși în ciuda numărului prea economic de protagoniști, dialogul, confruntarea de idei nu sînt lipsite de adevărul vieții, de credibilitatea artistică.

Chiar dacă toate sugestiile nu sînt explorate la dimensiunea posibilelor adînciri firești, mai legată în argumentarea dramatică rămîne problema lui Socrate-părinte și profesor, care dincolo de extemporalul la dirigenție trebuie să reușească și la extemporalul de viață impus de atitudinea fiicei sale, Anca.

Fără a fi moralist cu orice preț, scenariul lui **George Șovu** propune rezolvări normale în spiritul psihologiilor personajelor, în sugestii care par a aștepta posibile continuări, la urmărmei normale în fața unui atît de unanim succes de public, care a întrunit, de altfel, și o deplină aprobare a criticii de specialitate.

Succese și eșecuri, în prietenie sau la matematică, în sport ca și în viață, aspirații și dezamăgiri, conflicte mai mari sau mai mici, comploturi și aliante, între vîrste diferite totul gravitînd în universul familiar al școlii, care formează și educă personalități, care nu poartă aura infailibilității, ci forța autenticității.

Explicația succesului constă, în ultimă instanță, în știința cu care autorii s-au apropiat de problemele adolescenței, fără a le înfrumuseța pînă la limitele convenției, deși tentații vizibile există, iar unele rezolvări rămîn artificiale, deși în sine frumoase.

La reușita acestui al treilea titlu din serie au mai contribuit operatorul **Alexandru Groza**, cu frumoase portrete, dar și cu prea multe lumini așezate defectuos, autorii ambianței plastice, **Lidia Luludis** și **Ion Nedelcu**, compozitorul **Florin Bogardo** și, nu în ultimul rînd, interpreții **Tamara Buciuceanu-Botez, Ion Caramitru, Cristina Deleanu, Dana Lupescu, Mădălina Pop, Dan Zamfirescu, Adrian Păduraru, Teodora Mareș, Carmen Enea, Florin Chiriac, Ștefan Bănică-junior, Oana Sîrbu** și **Mihai Constantin.**

Călin Stănculescu

muzică

Concert simfonic

Stagiunea simfonică a orchestrei Radiodifuziunii a programat recent o lucrare de interes, destul de rar cîntată în ultima vreme : **Variațiuni pentru pian și orchestră** de Tudor Ciortea. Este o lucrare de îngemănare stilistică, în care compozitorul preia inovațiile de limbaj ale timpului cînd a fost scrisă — în speță, serialismul dodecafonic, cunoscînd însă o întreagă gamă de prefaceri, libertăți, integrări ale esteticii celorlalte curente componistice, anterioare sau contemporane — asociindu-i moștenirea noastră specifică, cea a creației, a inovațiilor marelui George Enescu. Rezultatul este viabil, eticheta extinzîndu-se și asupra a numeroase alte lucrări care pleacă de la aceleași principii. Mai mult decît atît, este potrivită asocierea între genul variațional și procedeele componistice la care am făcut referire mai sus ? Desigur, însă nu ne întemeiem acest răspuns doar pe faptul că, prin excelență, limbajul atonal este un limbaj atematic ; plecînd de la imensa noastră moștenire folclorică, drumul creației muzicale românești culte pare a fi, din ce în ce mai pregnant, cel al genului variațional (înțeles la modul larg, estetic). Bineînțeles anumite arcuiri, corespondențe, simetrii etc. nu se exclud de la sine ; ele își cacapătă însă sens „dincolo" de „Grund"-ul lucrării, de acea lucrătură de filgran în care Tudor Ciortea a excelat.

Tînărul pianist Remus Manoleanu a oferit o interpretare exactă, sobră,

în spiritul partiturii, acordul său cu dirijorul Petre Sbîrcea contribuind considerabil la reușita interpretării. În a doua partitură a serii, **Concertul nr. 2 pentru pian și orchestră de** Beethoven, Remus Manoleanu ne-a oferit o versiune bine ancorată stilistic (sau, mai degrabă, în ceea ce, consensual, este recunoscut ca fiind maniera optimă de a cînta creațiile beethoveniene de început de carieră creatoare). Fermitate, precizie, exactitate ritmică, un timbru clar, „cărnos", o frazare logică, sensibilă și coerentă — acestea sînt atributele unei interpretări de calitate, oferite de un tînăr muzician cu reale deschideri intelectuale (care nu anulează, ca în multe alte cazuri, sensibilitatea artistică).

Ultima lucrare a serii — celebra **Simfonie in re minor** de César Franck — oferă oricărui dirijor prilejul de a-și demonstra cultura (și măiestria) muzicală. Partitura este de o deosebită complexitate, situîndu-se la antipodul spiritului care guvernează, de pildă, piesa semnată de Tudor Ciortea. Aici, totul este subtilă simetrie, intens travaliu tematic, corespondențe de planuri, motive, figuri etc., echilibru și proporții, pe scurt, totul este, în această capodoperă a clasicismului tîrziu, arhitectură. Acestea sînt premizele de la care a plecat și dirijorul Petre Sbîrcea, care a reușit o interpretare sensibilă, nuanțată a acestui punct culminant al genului simfonic.

Viorel Crețu

CENACLUL «LUCEAFĂRUL»

CRONICA (III)

Miercuri, 27 ianuarie 1988, a avut loc la *Biblioteca tineretului din Capitală cea de-a treia şedinţă a cenaclului revistei* Luceafărul, *condusă de* Mihai Ungheanu, *şi avându-l ca invitat de onoare pe scriitorul* Fănuş Neagu, *preşedinte de onoare — similia similibus curantur — al cenaclului „Panait Istrati" din Brăila al Uniunii Scriitorilor. Au citit* Adriana Sitaru *(poezie) şi* Mircea Cavadia *(proză). „Criticii" cenaclului prezenţi în număr suficient spre a face faţă „asultului" brăilean, au căzut în cele din urmă de acord că în faţa lor se află talente autentice. Până la acest acord de principiu, însă, s-au semnalat unele „disensiuni", să le zicem, nu lipsite de importanţă.*

Ca de obicei, Iulian Neacşu *a deschis discuţia muşcător, ţinînd să observe că niciodată criticii nu vorbesc primii, vinind definiţia de la antevorbitor.*

Intervenind, Valentin F. Mihăescu *îl roagă pe „criticul"* Iulian Neacşu *să se refere la ce s-a citit.* Iulian Neacşu *a vorbit în continuare de situaţia poeţilor : unii au carte, alţii nu — dar mulţi poeţi „cu carte" sînt mai slabi decît cei fără.* (Adriana Sitaru *n-a debutat încă !*). Valentin F. Mihăescu : *„Nu cu carte, ci chiar cu cărţi !" — replică la care* Nicolae Georgescu *intervine : „poeţi cu carte şi poeţi fără carte (inculţi)" ?. Desigur, zimbetele asistenţei sînt strunite de* Mihai Ungheanu, *care nu acceptă digresiunile.*

Revenind la Adriana Sitaru, Iulian Neacşu *spune : „Poetul de talent se naşte ; dincolo de cultura pe care şi-o face, acest poet cîntă, este un liric aproape inconştient.* Adriana Sitaru *este, şi ea, astfel : nici nu-şi dă seama de asocierile de cuvinte pe care le face ; se nasc, parcă, în afara ei. Există, însă, şi riscul păsării care cîntă fără să ştie cum cîntă : riscul de a cînta prea mult".*

Reluînd această idee, Valentin F. Mihăescu *insistă : „Ne aflăm în faţa unui talent deosebit, este exact şi adevărat ceea ce a spus* Iulian Neacşu. *„Criticul remarcă, în continuare, coloritul imaginii poetice la* Adriana Sitaru, *pasiunea zicerii, îşi găseşte „emblema" poeziei citite în metafora „pot alerga şi într-o carceră". aici sînt şi plusurile şi minusurile acestei poezii, o dialectică între „se poate — nu se poate".*

Intervine Fănuş Neagu, *cu versul ce urmează în poem : „şi să strig : M-ai găsit, Prometeu", sugerind puterea de jertfă a unei astfel de poezii între a fi şi a nu fi.*

Valentin F. Mihăescu *este, totuşi, dacă nu pentru „comprimarea emisiei lirice", cel puţin pentru o autocenzurare a poetei în sensul construcţiei. „Poezia nu este /numai/ străfulgerare, fulguraţie de imagini, ci şi o construcţie a unui sens (mesaj) comunicîndu-se pe sine şi comunicînd ceva şi dincolo de aceasta".*

Alexandru Horia *vorbeşte despre zona de unde vine poeta, de lîngă bălţile Dunării, zonă care a dat mereu mari talente, amintindu-i pe* Panait Istrati *şi, desigur, pe* Fănuş Neagu. Alexandru Horia *insistă vorbind de „fantasticul brăilean", de „Dunărea aluvionară care creează parcă de la sine poezie". Îi reproşează, totuşi, poetei unii termeni ce distonează cu universul vizat (ce caută „fotbal", „metrou" în acest univers al purităţii ?).*

Aurel I. Zăinescu *continuă discuţia criticii remarcînd talentul deosebit al* Adrianei Sitaru, *care o recomandă de mult timp pe poetă atenţiei editurilor. Bucuros, desigur, de cenaclul al cărui preşedinte de onoare este,* Fănuş Neagu *intervine : „La Brăila avem vreo citeva (5—6 asupra cifrei se discută discret în sală) poete de acelaşi răsărit ca şi* Adriana Sitaru". A.I Zăinescu *este de acord că la Brăila se mai pot afla şi alţi poeţi.*

Nicolae Georgescu *în intervenţia sa discută despre fond şi formă vrînd să explice că forma se impune de la sine materiei poetice, fără nevoie de „şcoli") şi sfaturi, şi remarcînd ritmurile poeziei citite, coloritul ei care sînt, de fapt, principii formale. Consideră apariţia poetei aici ca un eveniment.*

Lucian Chişu *este de acord cu distincţia caracostiană operată, dar o consideră „extremă" în cazul* Adrianei Sitaru. *„Multă vreme la Brăila ne întrebam dacă nu cumva* Adriana Sitaru *este locuită şi de poetă" ; astăzi, poeta a ajuns stăpînă pe viziunile ei, ea practică „o poezie oraculară ce se desfăşoară într-o stare oraculară".* Lucian Chişu *remarcă simţul deosebit al limbii.*

Constantin Menagache *are o scurtă intervenţie din care se poate deduce că este pentru acceptarea sau respingerea totală a acestei poezii, fără amendamente.*

Mihai Ungheanu, *subliniază unanimitatea de păreri privind talentul poetei, ca şi existenţa unor rezerve şi recomandări.* „Adriana Sitaru *seamănă din foarte multe puncte de vedere cu* Mircea Dinescu, *şi ar trebui să înveţe din experienţa bună a acestuia".*

Despre Mircea Cavadia, *care a citit nuvela „Revizie de fond", discuţiile au fost destul de unitare, remarcîndu-se în majoritatea intervenţiilor profesionalitatea, trecerea foarte abilă de la registrul fantastic la cel real* (Ion Florian Panduru), *ori analiza fină a situaţiilor. După ce* Iulian Neacşu *a încercat descifrarea misterului arătînd că este vorba de un obicei al lipovenilor de a face astfel victime (vezi procedeul în proza alăturată),* Valentin F. Mihăescu, *în replică, explică pe larg că nu interesează astfel de glosări ştiute doar de iniţiaţi.* Valentin F. Mihăescu *oferă, în continuare, o analiză a nuvelei dintre cele mai interesante, arătînd că „intrusul" funcţionar este refuzat de către mediul în care pătrunş, pedepsit chiar de obştea sătească ale cărei reguli le încalcă.*

Lui Radu Anton Roman, *care ar fi dorit ca proza să insiste asupra realităţii sociale şi să aibă mai multă culoare, îi răspunde* Lucian Chişu *care arată că în alte proze, publicate deja,* Mircea Cavadia *face chiar exces de culoare.*

Proza lui Mircea Cavadia *a fost receptată preponderent în registru fantastic, subliniindu-se — ca merite incontestabile ale prozatorului — modul în care conduce „mitul", discreţia cu care abstrage personajele din real proiectîndu-le într-o lume justiţiabilă.*

După cenaclu (de ce ?), Ilie Bădescu *a oferit o cu totul altă interpretare a acestei proze, arătînd că funcţionarul este o simplă unealtă un resort fără personalitate, că „moartea" lui se produce la simplul contact cu instituţia satului care nu-l recunoaşte şi nu-l acceptă, că, deci, este vorba de o incompatibilitate între părţi, tragică în esenţa ei, pe care* Mircea Cavadia *a ştiut s-o redea cu mare abilitate.*

Talentul prozatorului este evidenţiat şi de către Mihai Ungheanu, *care consideră, însă, că pentru susţinerea marilor sale calităţi* Mircea Cavadia *trebuie să vină cu un meşteşug la aceeaşi înălţime.*

În încheiere, scriitorul Fănuş Neagu, *plecînd de la afirmaţia lui* Mihai Ungheanu *că cenaclul revistei* Luceafărul *şi-a început activitatea, acum 30 de ani, cu proza sa „Ningea pe Bărăgan", vorbeşte pe larg despre generaţia din care face parte şi despre tinerele talente de astăzi.*

Revista Luceafărul *face foarte mult pentru tineri că-i încurajează şi „le dă aripi de zbor", spune* Fănuş Neagu, *într-un moment cînd asemenea generozităţi sînt mai rare. Ar trebui ca revista să se oprească asupra unui număr limitat de poeţi şi prozatori tineri şi să-i susţină frecvent pînă cînd se vor impune.*

Mihai Ungheanu *aminteşte asistenţei că în această vară se vor împlini 30 de ani de la înfiinţarea revistei* Luceafărul. *„Rostul acestui cenaclu este atît de a-i susţine pe tinerii creatori dar şi de a relua o tradiţie veche a revistei."*

Cronicar

adriana sitaru

Limba română

Pe malul pădurilor
Brazii bătrîni se închină
în limba română
Pe malul Tîrgoviştei
turnul Chindiei
se scaldă-n fîntînă
Umbrele lui au sintaxă de aur
Ne bintuie sufletele
pe aripa prispei
şi pe aripa dorului
umbrele lui au glasuri de taină
ele sînt ceasurile noastre de mină
Şi hergheliile somptuoase ale izvorului
Pe malul pădurilor
Brazii bătrîni se sprijină
De umerii mei transparenţi şi subţiri
Şi sînt atît de bătrîni şi de obosiţi
Încît imi dau mie covata
În care se plămădesc în limba română
Iubiri.

Jur

Jur pe toate hergheliile
Închipuite şi neînchipuite
Ale poeziilor mele,
Că pot alerga
şi într-o carceră de la Consiergerie
strigînd : sînt gata
să plec oriunde cu voi,
bezmetice iele !
Jur pe toate poeziile
Şi pe toate balerinele
Care ştiu să aducă ninsoarea
Tocmai de la Cercul Polar,
Că pot fi cea mai albă mireasă
Dacă m-ai lăsa să-ţi şoptesc
în limba ielelor
o poezie măcar !
Jur pe toate hergheliile
Coborîte din lună
Odată cu sufletul meu,
Că pot alerga
şi într-o carceră
şi să strig : M-ai găsit, Prometeu !

Fluture orange

Fluture orange, ca un meteor,
Tras cu creta palid peste insomnii
Te aştept să-mi scuturi fluviul în picior
Şi pe lotca frunţii iarăşi să invii...

Eu să rid besmetic ca un fapt cu vin,
Tu să-mi cînţi pe sinii sufletori de miere,
Şi-amîndoi, în doaga clipei de pelin,
Să dansăm turceşte pe-un altar
de mere.

Fluture orange, ca un trib mascat
Izvorînd din spaima orgilor încaşe
Te-am visat muşcîndu-mi ochii c-un lătrat
Te-am visat în glezne de ţărănci pălmaşe

Te-am visat nuntindu-ţi gura în amurg
Cu o crisalidă prinsă-n insectar,
Aurindu-i voalul cu sclipiri de burg
Rotunjindu-i trupul precum un butnar

Fluture orange, ca un meteor,
Tras cu creta palid peste insomnii,
Te aştept să-mi scuturi fluviul în picior
Şi pe lotca frunţii iarăşi să invii.

Panta rhei, iubitule

Panta rhei, iubitule,
Chiar şi ochii tăi !
Din negri devin albaştri
După ce pe masa de lemn
Au coborît să cineze
Trei aştri...

Astrul Pierrot joacă pantomimă
În paharul de lut
Străveziu
Şi rizi, botezîndu-i
Pe ceilalţi doi
Philemon şi Eliu !

Panta rhei, iubitule
Toţi trei te-au trădat,
Uitînd că-ţi sînt fraţi... !
Ba, într-o zi, s-au dus fără tine
Să bea din Izvorul Calului
De sub munţii Carpaţi !

Panta rhei, iubitule,
Chiar eu, la cina de ieri
M-am mascat cu un nas bizantin
Şi-ai crezut că sînt clown
Cînd ţi-am mirosit plînsul
Cu urme de tainic pelin.

Cătelul cu Unghia Galbenă

Cînd m-am aplecat peste pămînt,
Să prind putere ca Anteu,
Cătelul pămîntului şi-a înfipt
Unghia Galbenă în gîtul meu.
„Lasă-mă," i-am spus,
„Ţi-oi da oase, oase de dihor înecaţi
în păcat,
Draci cu plăminii ciuguliţi
De femei înecate în Lacul Sărat !
Poetul nu e bun de mîncare
El are un gust sălciu, de fiinţă uraniană,
Alles Vergängliche ist nur ein Gleichnis"
Spune trist, citindu-l pe Goethe cu iuţeală...
„Lasă-mă, nu mă mînca,
De ce eşti rău ?
Unde s-a mai pomenit ca
Un Cătel cu Unghia Galbenă
Să mănînce simboluri vremelnice ?"

Regina nopţii

Regina nopţii toarnă în pahare
Ulei de pin şi umbre chinezeşti,
Să-i spui în clipa asta, c-o iubeşti
Şi că nicicînd nu va avea scăpare

Te-a luminat cu gustul poeziei,
Cu patima desculţelor regine.
Din maldărul de palide ruine
Ea urcă-ncet în clopotul magiei

Şi peste toate, eu plutesc în noapte
Cu gleznele subţiri şi înflorite
În care au dormit intîpărite
Podgorii respirînd un dor de moarte.

Pentru o zi

Îţi înotau în părul blond
Turme de reni îndrăgostiţi
Ca nişte nori în care marea
Intra să guste peşti opriţi
Erai frumoasă ca o umbră
Ce-mi lăcrima în orice trup
Ardeai ca zodia iubirii,
Ca pojghiţa din bot de lup
Pentru o zi ai fost a mea...
Dansai un vals ca o cădere...
Cum plînge luna, te-nvirteai
În pas îndoliat cu sfere
Şi te-ai oprit în faţa mea
Urcînd terasele cîntînd !
Parcă erai copac cu rodii
Solfegiind seminţe-n gînd !
Şi mi-ai zîmbit c-un ciob de stea
Lipit pe gura ta enormă
M-ai invitat la dans în apa
În care caii nu au formă
Şi am dansat ca-ntr-un blestem
În care vinul se îmbată
Pînă ce noaptea a murit
Pe sînul meu rotund de fată.

Păcate de vînt

Dantura ta de peşte orb
Rupînd pieziş năluci de sfînt,
Cum mă-nfioară în adîncuri
Cu păginismele-i de vînt

Mireasma ta de-afuzali
Fierbînd în ode deochiate
Se zbate-n baltă, ca o luntre
Cu şolduri largi, neîntîmplate

Şi mă îmbeţi şi mă-nspăimînţi
Cînd lemnul meu de trist machon
Îl arzi în mierea din tingire
Şi-i pui untură de bizon

Nesăbuinţelor sonore
Zburînd din gura ta flămîndă
Nu le pui şa, nu le pui gratii
Şi simţi cum ziua se scufundă

Şi simţi cum vine Doamna Noapte
Mai costelivă ca oricînd
Dîndu-ţi pedeapsa cuvenită
Pentru păcatele de vînt.

REVIZIA DE FOND

mircea cavadia

Îşi frecă palmele de pantaloni încercînd să scape de senzaţia aceea de umezeală. Cămaşa i se lipise de piept, iar gulerul, adunat sub haină, şi-l simţea năclăit, murdar, rău mirositor.

Roti ochii în jur. Era singur. Drumul, departe, se ghicea după praful gros, albicios, sclipind ca un şarpe, ce se pierdea răsucit spre marginile cîmpiei.

Stătea în mijlocul satului, cu servieta grea, plină de hîrtii, trăgîndu-i umărul. Inspector principal, venise să facă revizia de fond. Unitatea, din cîte ştia, nu mai fusese verificată de mult pentru că se afla departe de oraş, pe un drum de pămînt ce lega două şosele puţin circulate şi nu se înghesuise nimeni.

Izolarea în care trăiau puţinii locuitori era ruptă de un autobuz rablagit ce făcea un traseu dus-întors, dimineaţa şi seara. De izolarea aceasta se bucurase domnul Vasiliad Ghelase şi-şi propuse să lungească revizia cît s-o putea. Avea să vină dimineaţa şi va pleca seara, nu cu mina goală, era doar inspector în control.

Se dăduse tare din prima zi, încercîndu-i să facă să priceapă că el e şeful şi că n-o să le meargă, dar rămase puţin descumpănit de frumuseţea contabilei şefe. Se mirase apoi cum de accepta ea să trăiască în cotlonul acela. Femeia era înaltă, cu un păr lung, negru ce i se revărsa pe umeri ca o ploaie şi avea ochii albaştri, insinuoşi. Nu prea luase în seamă ameninţările inspectorului principal şi zimbise tot timpul...

Autobuzul trebuia să fi sosit de mult. De fapt, de cînd ieşise nu văzuse pe nimeni. Răscrucea aceea de uliţi, centrul satului, părea un loc părăsit. Strînse nedumerit servieta la piept. Chiar nici o persoană nu mai pleca la oraş cu autobuzul ? Ar fi trebuit să fie lume, zarvă. Şi-atunci? Unde erau ? Parcă trecuse maşina şi-i luase pe toţi. Pe toţi sătenii ! — îi trecu prin cap — au plecat, au fugit cu toţii !... Ce prostie !, se scutură. Cum să treacă ? Pe unde să treacă ? Biroul în care lucrase avea fereastra la stradă, era imposibil să nu-l fi văzut. Imposibil ! Va apărea, cu siguranţă, o întîrziere oarecare sau vreo pană...

Senzaţia aceea apăsătoare nu-l slăbi însă şi işi aminti că, la birou fiind, se trezise dintr-o dată singur. Da, se luase cu treaba şi se trezise singur cuc în toată clădirea aceea. Nu dăduse nici o importanţă. Orele de program se sfîrşeau, de ce să-şi mai piardă timpul cu domnul inspector ?

În preajma prînzului contabila şefă îi şopti că a aranjat să ia masa în sat, la un ţăran, undeva aproape, cîteva case mai încolo. Şi de unde stătea el se vedea clar. Casa cu gard vopsit în albastru şi doi plopi tineri, zvelţi.

Invitaţia picase bine, dar domnul Vasiliad Ghelase fusese dezamăgit. Ţăranul care îi găzduise, bătrîn, cu faţa numai zbîrcituri şi ochii apoşi, nu păru prea bucuros de oaspeţi, iar mîncarea, destul de modestă. Nişte carne sleită şi grasă, puţină, şi o piine acrită ce-i stătu în git. Ca să se răzbune, făcu o glumă stupidă. Nu cumva carnea aia era de la porcul contractat, dar care între timp „a murit" ? însă ţăranul n-o luase ca atare şi-l privise lung, cu ochii mijiţi, neprietenoşi. „Ce căutaţi, dumneavoastră la noi, domnule inspector ? Ce căutaţi ?" „Păi, spuse repede, să vedem cum ştiţi voi să furaţi", şi rise, dînd apoi peste cap paharul cu ţuică.

Totuşi, prezenţa agreabilă a contabilei şefe mai atenuă din starea de nervi ce i-o crea ţăranul. Femeia se alintase, făcuse aprecieri măgulitoare la adresa lui, ba chiar oftase de cîteva ori şi-l impunse cu ochii ei umezi, trecîndu-şi provocator limba peste buzele roşii.

Ridică privirea şi rămase cu ea lipită de gărduţul unităţii. Maşina contabilei şefe nu mai era. Cînd plecase ? Aflase că acolo o ţine şi n-o scoate decît în concediu. Acum însă dispăruse şi locul unde fusese parcată era gol. Gol de parcă acolo nu fusese niciodată nimic şi el avusese halucinaţii.

Işi aprinse o ţigară şi constată nervos că fusese abandonat. Avusese convingerea că femeia îl luase în grija ei. Cum să plece înainte de a se asigura că el şi-a rezolvat problema plecării ? La naiba ! Doar nu era copil să-l ducă alţii de mînă !

Liniştea din jur devenea însă tot mai grea şi mai nemişcată şi parcă doar el respira în locul acela. Noaptea se lăsase, uniformizase culorile, iar el singur, singur...

Se scutură brusc de senzaţia aceea fără sens şi sări de pe banca staţiei în picioare. Cum să fie singur ? Se afla în mijlocul unui sat care toată ziua se mişcase şi trăise. Nu avea decît să bată la o poartă, chiar aceea de la casa unde mîncase, deşi n-avea nici un chef de mutra bătrînului. Se răsuci pe călcîie şi se apropie de gardul albastru. Culoarea nu i se mai distingea, dar cerul senin, străveziu, lăsa să se profileze cei doi plopi.

Bătu repezit în poartă. Nu se întîmplă nimic, nu se auzea nici măcar un lătrat de cîine. Doar bătăile lui în lemnul porţii, sunind sec, uscat. Cum să nu fie auzit ? Se ascundeau de el ? De ce ? De ce ?... Strigă apoi cît putu simţind că se sufocă de nervi şi de disperare : „Hei !..." Şi strigătul lui era al unui om înspăimîntat.

Cînd îşi pierdu orice speranţă, o siluetă se desprinse de un colţ al casei de parcă aşteptase pînă atunci ascunsă acolo. Întîi crezu că visează. Că silueta aceea e rodul imaginaţiei sale excitate, dar pe măsură ce umbra se apropia îl recunoscu pe ţăran. El era, nu mai încăpea nici o îndoială. Respiră lung, uşurat.

— Bună seara, bade, uite, am scăpat autobuzul.

Omul îl privi cu ochii lui morţi, de peşte, parcă nerecunoscîndu-l.

— Mă ştii, bade, insistă cu glas tremurat, mă ştii, doar am mîncat astăzi la dumneata şi am pierdut autobuzul.

— N-aţi fost la mine, domnule, deschise pînă la urmă ţăranul gura, n-aţi fost la mine... Iar el crezu că se goleşte de tot pe dinăuntru.

Tablouri de Günther Gasser

— Cum ?... Azi... contabila şefă...

— Nu. N-aţi fost şi nu vă ştiu.

— Şi-am mîncat piine cu friptură şi-am băut ţuică !...

Ţăranul îi întoarse însă spatele şi pieri lăsîndu-l acolo buimac, stringînd înnebunit ulucile gardului în mîini.

— Şi-am băut ţuică, omule... asta am băut, ţuică, omule !

Continuă să strige şi să dea cu picioarele în gard pînă simţi că e gata să se prăbuşească. „Doamne, ce-i asta ?" Mintea nu-l mai ajuta la nimic, era gata s-o ia razna. Cum adică ? Autobuz nu este, la ţăranul ăsta nu fusese..., dar la el fusese, lua-l-ar dracu ! Îl recunoscuse... şi gardul, plopii !... Dar poate autobuzul nu venise dintr-un motiv oarecare, iar oamenii din-tr-un sat atît de izolat, odată cu întunericul serii devin suspicioşi faţă de orice străin.

Reuşi astfel să-şi mai treacă puţin spaimele şi să-şi pună întrebarea unde va dormi. Se făcuse tirziu, îi era frig. Da, va dormi pe una din mesele biroului unde lucrase. N-o să fie prea comod, dar o noapte va trece ea, iar a doua zi nu se va mai lăsa surprins.

O porni repede spre clădirea sediului. Fără să vrea privi în spate ca şi cum ar fi vrut să se asigure că nu-l urmăreşte nimeni. Nu era însă decît întunericul şi liniştea, o liniştea care îl făcea să-i ţiuie urechile.

Înfipse mina în clanţa uşii de la intrare şi apăsă. Mai apăsă o dată scuturînd-o cu violenţă. Uşa rămase închisă. Era încuiată. Fruntea i se umplu de broboane. La asta nu se aşteptase ! Cînd părăsise clădirea o făcuse prin uşa aceea, ba o şi lăsase deschisă, aşa cum stătuse ziua întreagă. O luă de-alungul pereţilor căutînd o fereastră prin care să se strecoare înăuntru. Dar toate erau la fel de bine închise şi protejate cu gratii. Ieşi în stradă gîrbovit, cu ochii fugindu-i speriaţi în toate părţile, mai bătrîn cu o sută de ani.

O porni pe o uliţă, fără nici o ţintă, doar să nu stea locului. Era întuneric beznă. Călca anapoda, pe un teren străin, denivelat şi mersul lui era săltăreţ, poticnit, ca al unui copil care atunci învaţă să meargă. Obosi repede, se opri să-şi tragă răsuflarea. Geanta devenise dintr-o dată grea chinuindu-l, o povară în plus.

Săltă capul şi ochii lui obosiţi de atîtea sforţări făcute pentru a distinge pe unde merge, fură izbiţi dureros de cîteva sclipiri de lumină ce se strecurau printre crengile copacilor. Se îndreptă spre ele. Dar lumina aceea, ca o speranţă, părea inaccesibilă. Nu ştia pe unde să ajungă la ea, se tot izbea de garduri, orbit şi dezorientat. Stilpul, cu becul lui tot părea a fi pe altă uliţă, după alte case la care era imposibil de ajuns. I se părea, de fapt, că sînt trei sau patru asemenea stilpi ce-l ţin pe el încercuit ca o pradă. Mări pasul gîfîind, cu ochii holbaţi şi hainele în dezordine. Se împiedicase şi căzuse de cîteva ori, goana lui nu mai avea nimic raţional, se învirtea practic în acelaşi loc. Simţi că nu mai poate. Istovit, înfricoşat, cu inima în git, se lăsă să alunece la pămînt, cu spinarea lînsă de un gard de lemn de care se lipise ca de o ultimă salvare. De acolo, de jos, nu mai vedea luminile acelea blestemate care îl torturaseră, se afla iarăşi în întunericul gros şi liniştea aceea întreagă.

Domnul Vasiliad Ghelase, da, se afla la capătul puterilor. Începu să plîngă hohotind lung. Plîngea înecîndu-se, plîngea de mila propriei persoane. O milă fără sfîrşit. Plîngea deznădăjduit.

Atunci auzi un glas limpede ce-l făcu să se arunce năuc în picioare :

— Ai ajuns, intră.

Ce fusese asta ? Nebunia lui începea să se manifeste prin astfel de iluzii ?

Se suci în loc şi văzu cu surprindere geamurile casei în dreptul căreia picase sfîrşit, uşor luminate. Cum de nu le observase ? Acolo trebuia să fie cineva. Şi va plăti dacă va fi nevoie. Intră în curte şi apoi în casă grăbit, fă ră să-şi mai pună nici o întrebare. Rămase însă în prag blocat. Camera largă avea pe mijloc o masă joasă, încărcată cu tacimuri şi pahare ce scînteiau multicolor şi făceau în bătaia luminărilor aprinse umbre lunecoase.

Două fotolii trase aproape completau mobilierul şi doar unul era ocupat. Contabila şefă, cu picioarele ei lungi, împletite, îl privea zîmbind.

Domnul Vasiliad Ghelase, inspector principal venit să facă revizia de fond, încremeni acolo în prag, nemaiştiind ce să facă. Se albise la faţă, respiraţia i se tăiase, părea picat de pe altă lume. Femeia făcu un gest larg, fluturîndu-şi braţul gol cu pielea albă şi netedă şi-l îmbie să se aşeze.

Făcu doi paşi cu genunchii moi şi se prăbuşi în fotoliu. Îşi trase apoi jenat picioarele spre el. Erau murdare de pămînt. Ar fi vrut să întrebe, să spună ceva logic, să se lămurească în vreun fel, dar i se făcu semn să tacă şi să ia lucrurile aşa cum erau. Apoi ea ridică paharul şi-l pofti să procedeze la fel. Ciocniră, sorbiră. Domnul Vasiliad Ghelase înghiţi lichidul tare şi parfumat ca în transă, fără să se poată împotrivi. Nici n-ar fi dorit. Fotoliul îl îmbrăţişa cald...

În clipa aceea intrară neauzite două fete purtînd platouri încărcate cu bunătăţi de care nu-şi putuse imagina că le-ar putea găsi în acele locuri uitate de Dumnezeu.

Fantastic, mormăi, simţind imediat o foame năpraznică. Fetele dispărură şi rămaseră iarăşi singuri, faţă în faţă. Domnul inspector îşi înghiţi saliva şi rămase nemişcat. Era de-acum prea mult. Ce va urma ? Pentru el fuseseră toate ? Şi-atunci ?...

— Serveşte-te, domnule inspector. Tot ce-mi doresc acum mai mult pe lume, îşi undui glasul apăsînd pe ultimele cuvinte contabila şefă, este ca dumneata să te simţi cu adevărat bine.

Mulţumi incapabil încă să se poarte la înălţimea acelei nopţi nebănuite şi se rezumă să mănînce şi să bea repede, înecîndu-se şi tuşind. Încet, încet, domnul Vasiliad Ghelase se simţi însă tot mai în largul său. Fetele, prompte şi iuţi, dar fără o expresie anume pe chip, frumuseţi impersonale ce-l intrigară puţin, dar pe care nu le mai luă în seamă, se iveau mereu la timpul potrivit, luînd farfurii şi aducînd altele, ca într-un dans ameţitor. Curînd nici nu le mai sesiză prezenţa. Făceau parte din decor, nu deranjau în nici un fel intimitatea aceea.

Contabila şefă, ca o stăpînă absolută, strălucea de departe, era tot mai plăcută şi mai ademenitoare, ştia ce subiecte să atingă şi cum să-l atragă în discuţii cu mai multe înţelesuri. Iar inspectorul, încălzit şi sătul, aprins de alcool, cu ochii lunecoşi îşi uitase de mult necazurile. Mîinile lui atingeau în treacăt pe cele ale femeii şi ea nu se ferea. Totul părea o promisiune abilă pe care el o întreţinea rizind zgomotos, mulţumit, felicitîndu-se că alesese unitatea aceea...

Masa fu apoi golită şi se mai aduseră două luminări a căror lumină se alătură celorlalte. Se pregătea ceva, ceva plăcut cu siguranţă, gîndi domnul Vasiliad Ghelase, tot mai curios, urmărind cu bunăvoinţă mişcările fetelor.

Acestea desprinseră de pe un perete două scînduri lungi, late, negeluite şi montară una din ele pe lat, pe două suporturi, la mică distanţă de dusumea. Terminară, se retraseră şi rămaseră nemişcate.

O întrebă din ochi pe contabila şefă ce putea să însemne şi ea se ridică atunci, se apropie şi i se aşeză în braţe. O simţi moale, lipită toată de el, îmbătătoare.

— Un joc, domnule inspector, un joc. O să-ţi placă, hai, apoi îl sărută lung pe gură şi îl trase uşor spre scîndura fixată. Îi făcu semn să se întindă pe ea apăsîndu-i umărul cu palma şi el se supuse. Un joc, sigur, aşa-s femeile, de ce nu ? Îl sărutase... de-acum...

Fetele apucară cea de-a doua scîndură şi o aşezară deasupra, peste corpul domnului inspector şi se lăsară în genunchi de-o parte şi de alta, ţinînd în mîini cîte două ciocănele de lemn. Din tavan se scutură imediat peste ei toţi o muzică lină ca o ninsoare caldă.

Aşteptau un semnal şi acesta nu întîrzie să vină. Contabila şefă îşi trase zîmbetul, tăie repezit cu un deget aerul şi fetele prinseră a ciocăni uşor scîndura de deasupra.

Ce timpenie, gîndi domnul Vasiliad Ghelase, dar în aceeaşi clipă simţi corpul întreg prins într-o vibraţie prelungă. Ritmul ciocănelelor se înteţi, scîndurile şi trupul său cîntau parcă împreună, unindu-se cu melodia ce cobora din tavan.

Totul dură cîteva minute bune, timp în care contabila şefă privise absentă jocul acela ciudat, plictisită, tot mai apatică. Se ridică apoi şi părăsi încăperea. Luminările abia mai pilpîiau, dar dimineaţa era aproape, întunericul începuse să se destrame. Fetele opriră şi ele toaca şi se făcură nevăzute. Muzica încetă brusc, iar în încăpere se făcu dintr-odată frig.

Domnul Vasiliad Ghelase dădu scîndura la o parte şi se ridică buimăcit în picioare. Se simţea bine, ca după un masaj prelungit. Dar unde erau ? Alături, masa goală, ceară scursă, servieta lui plină cu acte. Se suci în loc, ieşi în curte, strigă. Nu-i răspunse nimeni. Începuse să se lumineze, casa în care petrecuse noaptea avea lăcăte pe celelalte uşi, părea pustie, părăsită.

Atunci auzi motorul autobuzului şi nu mai stătu pe gînduri. Înşfăcă geanta şi o luă la fugă. Ajunse la timp în staţie, autobuzul se pregătea de plecare. Lume, zgomot. Se urcă, îşi găsi un loc. Şi pînă acasă nu se putu gîndi decît la noaptea aceea. Dar nu reuşi să înţeleagă nimic.

A doua zi, domnul inspector principal Vasiliad Ghelase nu se mai întoarse la unitate. De altfel, n-avea să se mai întoarcă niciodată.

POST RESTANT

DORIN N., Buzău. „...era una dintre acele femei despre care se spune că sînt copii pînă cînd mor. Nu atît pentru cum arăta — la urma urmei cîte femei, indiferent de vîrstă, nu vor să arate ca niște copii — ci pentru cum se purta. Ea știa numai că i se cuvine numai ce este bun și că poate face orice fără să dea socoteală nimănui. Copilăria asta a ei avea însă țel, și anume acela de a trece prin viață numai în brațele cuiva — nu ale cuiva anume — dar în brațe. Brațele trebuiau să fie destul de mari ca s-o cuprindă bine și destul de puternice ca s-o poarte de-asupra tuturor vicisitudinilor. De aceea viața ei nu fusese un șir de salturi din brațele unuia în brațele altuia, «copilul» refuzînd cu încăpățînare și răzgîială să meargă pe jos, chiar și atunci cînd i se cerea stăruitor acest lucru. Iar dacă la început plăcea, pînă la urmă plictisea, obosea, fiind îndeobște știut că de la o femeie se cere și altceva decît să vorbească peltic". Iată o portretizare bună a unui anumit gen de femeie, ceea ce ne face să vă așteptăm și cu ceva „en gros".

ALEXANDRU NICOLAE, Ploiești. Ați semnat Thomas Glahn, vreți să semnați Alexandru Nicollo... De ce nu găsiți un pseudonim în esperanto?

VICTOR GEORGE DUMITRESCU, București. Povestirea d-voastră are o anecdotică de cafenea : „Mitică, rezistentul" nu face altceva decît să-i înjure în românește pe ocupanții nemți cînd aceștia se îmbată cu el la restaurant. Pînă cînd unul dintre ei pricepe și i se înfundă. Este prea puțin și chiar derizoriu.

ALANDIN, București. Mai bine ați fi semnat „Alandala" după cum arată fragmentul din romanul „Cavalerii nufărului sîngeriu". Din ce am citit se vede că ați văzut multe filme cu aventuri.

TITI T. CÎLNIC, Reșița. Scrieți cu dexteritate și, fără îndoială, sînteți inventiv. Merită, pentru încurajare, să reproducem din „Steaua de lîngă inimă".

„— Închide ochii ! Așa !... Acum deschide-i ! Bravo, știam că ai să poți ! Spune-mi ce vezi.

— Întuneric, doctore. Întuneric absolut.

— Soră, se întoarse medicul către femeia rezemată de tocul ușii, fii drăguță, te rog, și fă cel mai nobil gest din viața dumitale !

— Care anume, domnule doctor ?

— Ieși afară !

Apoi se adresă, amabil, pacientului :

— Acum poți să mărturisești totul. Am rămas doar noi. De ce ai făcut-o ?

— De frică.

— De ce ?

— De frică. Eu locuiesc lîngă Ateneu. Și în fiecare seară, deasupra acestuia răsărea o stea. Era atît de aproape, încît practic părea înfiptă în paratrăsnetul de pe acoperiș.

— Și de ce-ți era teamă de ea ?

— Sincer, nu știu. Dar cum o zăream deasupra, luminoasă și rece, mi se părea că era gata-gata să se repeadă asupra mea. Atunci priveam imediat prin preajmă să mă conving dacă aveam ceva la îndemînă, cu care să mă apăr în caz că m-ar fi atacat. Dacă nu descopeream nimic, mă cuprindea disperarea.

— Bine, bine ! făcu doctorul aprinzînd o țigară.

Lăsă îngîndurat flacăra brichetei să mai pîlpîie preț de cîteva secunde, apoi reluă :

— Multora li se întîmplă cazuri la fel de ciudate ca al dumitale și, totuși, au găsit o soluție de rezolvare.

— Am încercat și eu, doctore, mai multe variante. Am schimbat locuința de nu mai țin minte cîte ori. Afurisita m-a urmărit pretutindeni. Mi-am vopsit geamurile în negru, însă cînd stăteam în casă și știam că mă pîndea de acolo, de sus, deschideam din cînd în cînd fereastra să văd dacă nu cumva se apropia tiptil de locuința mea. O dată, mai demult, a făcut-o. A ciocănit încet în geam. Nu i-am răspuns. Amuțisem de spaimă.

— Și ce spun vecinii ? Dar prietenii ?

— Nimic. Mă sfătuiesc doar să merg undeva, să mă odihnesc. O stațiune, de pildă.

— Ați mers ?

— Unde să mă duc, cînd blestemul ăla era dispus să mă urmeze și în gură de șarpe ?

— Undeva, unde cerul este acoperit de nori în majoritatea timpului.

— Glumiți, rîse forțat pacientul. Steaua mea străpunge orice nor.

— Ehe ! oftă medicul strivind filtrul țigării în scrumiera de pe birou. Se ridică de pe scaun și începu să se plimbe cu pași mici și apăsați prin cabinet.

— Credeam că oamenii care au o stea a lor sînt cei mai fericiți din lume ! Am citit într-o revistă că în nu știu ce țară oricine poate da numele său unei stele în schimbul unei anumite sume de bani.

— Așa o fi, doctore, că dumneata ai vreme să citești. Dar pariez că stelele alea sînt atît de mici, încît trebuie să te holbezi un ceas pînă să te dumirești pe care ai cumpărat-o. În definitiv, eu n-aș fi făcut o asemenea prostie. Seara, cînd știam că trebuie să apară, ieșeam din casă și azvîrleam înspre cer cu pietre ca s-o gonesc. De ziua soacră-mii nevastă-mea era plecată. Atunci am băut cîteva pahare ca să capăt ceva curaj și m-am cocoțat pe paratrăsnetul de pe Ateneu. Ea răsărise deja. Am încercat să o spintec cu cuțitul. N-am reușit. Și nu am mai reușit nici să cobor. Dimineața m-au dat jos pompierii. Vezi, deci, doctore, că altă soluție nu aveam de ales. Trebuia să orbesc ! Înțelegi ?

— Da, murmură medicul, neconvins încă. Dar măcar ai scăpat de ea ?

— Nu tocmai. O simt mereu pe aproape, îi bănuiesc poziția... Esențialul e că am uitat cum arăta. Nu mai citesc în lumina ei amenințarea permanentă, absurdul... O simt doar. O simt atît de aproape... La fel de aproape cum simt și steaua din inima celui cu care vorbesc. Acum, cînd mîngîi o floare, îmi dau seama că mîngîi steaua pe care înainte de a orbi voiam s-o alung. Între stele și flori există o legătură ce nu poate fi ruptă. Floare, rouă, cer, stele... Seara, în drum spre casă, medicul se abătu pe la Ateneu. Nu-i luă în seamă pe bătrînii care fumau liniștiți, așezați pe cîte o bancă. Privea în sus, în vîrful paratrăsnetului. Acolo nu era nici o stea.

Se așeză pe o bancă liberă, să mai aștepte. Probabil că acum, cînd nu mai avea cine să o supravegheze, steaua își permitea să întîrzie. Nu, n-o s-o mustre.

Și, într-un tîrziu, apăru.

— Așadar, tu... ! exclamă în șoaptă.

Plecă. Rupse o floare din părculețul din fața blocului. O mirosi. Îi mîngîie apoi petalele.

Înainte de a intra, aruncă o privire peste umăr. Inima-i porni să bată cu repeziciune. Urcă scările în goană.

Fără să aprindă lumina, se apropie pe vîrfurile picioarelor de fereastră. Dădu încet colțul perdelei într-o parte..."

Iulian Neacșu

POȘTA REDACȚIEI

NICOLAE ZĂRNESCU, Slatina : Două cicluri de versuri intitulate i (1), i (2), i (4), i (6) și i (1), i (3), i (4). Încep cu punct și termină cu punct i punct. Artificii ? Artificii. Versurile sînt în general libere, frînte în scară, urmărind punctarea probabil a unor accente de tensiune. Sensul titlurilor ar putea fi chiar acesta : punctul pe i. Sînt și versuri clasice, a căror așezare în pagină încearcă să le încurce formula ; aici, caracterul artificios este mai vizibil, mai lipsit de motivație lăuntrică. Ce poate ieși dintr-o asemenea tentativă, care e departe de a fi insolită, dar are meritul de a sublinia **voința** de singularizare (în actul creației) a autorului ? Încă nu știm, artificiul ar trebui contracarat (și motivat) printr-un **sens** pe măsură. Dacă e să vină, el va veni. Cităm, ca promițător, ultimul text : **„vremelnică pîlpîire răscolind / șubredele odăi vegheate de sim- / țuri / bumerang / al gîndului rein- / tors în chip de săgeată otrăvi- / tă / nu mă poate înstrăina de tine / nici o proaspătă renaștere / căci / tu sălășluiești în orice cuvînt / perisabil și îți neconteneşti / rotita-ți trecere / sprinter al / trecutului / invalid al prezentu- / lui. i."**, i (3). Citit în mod cursiv, acest text păstrează un caracter de poeticitate ; grafia specială nu face decît să accentueze voința de **individualizare,** ceea ce nu e sigur că slujește neapărat, și în orice condiții, poeziei. Dar decizia o veți lua dv. înșivă, punct i punct.

P.S. (1) — Sîntem siguri că știți ce efecte speciale pot rezulta dintr-o frîngere (arbitrară sau intenționată) a versului : ca, de ex., în **„catapul-"** (la cap de rînd), urmat de **„tau"** (la început), în contextul **„umerii goi" — sîni lucioși"**, i (2).

P.S. (2) — După redactarea acestui text am mai găsit un plic cu i-uri. Dacă va fi ceva important, vom publica.

VASILE ADONI, Tg.-Mureș : Teribilă va fi fiind responsabilitatea care apasă pe umerii noștri dacă dv., numind acel „pămînt roditor în pustie" care ar fi „poemul, adevăratul poem, ale cărui cuvinte reverberează în noi ca un sopot de ape prin catedrale de peșteră". — confesîndu-vă că : „În încercările mele de a scrie am căutat să găsesc albia care duce înspre EL", — ne cereți **nouă** să „confirmăm sau să infirmăm" dacă ați „ajuns la țărmurile LUI" și dacă „sînt zadarnice sau nu căutările mele". Este mult prea mult. Nu sîntem pe post de **confesor :** facem — într-un mod mai special, e drept — doar oficiul de **Poșta redacției** și nu avem căderea să ne pronunțăm asupra căutărilor dv. **absolute,** nici să ne substituim conștiinței dv. adînci. La urma-urmei, am putea să ne întrebăm, împreună, dacă aceste căi — Poezia și Absolutul — sînt asimilabile ; răspunsul nu-l vom putea da într-o corespondență care vizează strict încercările dv. literare. Ajungînd la ele : sînt cîteva texte de intenție sapiențială (înțelepciune rezultată din experiența proprie, căreia îi atribuiți o valabilitate generală) : ex. : **„Primăvară cît ești / nu pricepi înflorirea / Vara vieții o arzi / pînă-ncepi să te stingi / Apoi toamnă de-ajungi / nu-nțelegi desfrunzirea / Nori de gînduri te-albesc / e tîrziu și te ningi".** Ce v-am putea răspunde ?... Există, în istoria consemnată a spiritului uman, **înțelepți** care nu numai că **nu** au fost poeți, dar au abhorat poezia ; și există, pe de altă parte, **mari** poeți „nebuni". Relația poezie / înțelepciune nu este una directă, am spune dimpotrivă : în primul caz, accentul cade pe **facere, alcătuire, modul** de a transmite, (sensuri care, în ultimă instanță, se pot dovedi reductibile) ; în al doilea, — pe efectul didactic, **înțeles,** al acestei transmisiuni. Întorcîndu-ne la scrisoare, pe dv. vă interesează în primul rînd **EL, țărmurile, rezultatul** drumului. E drept că nu păreți lipsit de **intenția efectului,** odată ce ne cereți părerea ; dar, dacă e să fim onești, **efectul** nu se realizează pe niciunul din cele două planuri. Vinovată este, poate, însăși confuzia lor.

CIOBANU SERGIU OVIDIU, Izvoare — Neamț : Un caz dramatic. **„Tov redactor a revistei Luceafărul Vă rog sămi perniteți cîteva ninunte pentru a citi această scrisoare. Totul a început în toamna anului trecut cînd am pus nina pentru prima oară pe Volumul de Poezi a narelui nostru luceafăr Mi hai Eminescu. Dar nam ajuns bine la junătatea volumului că am in ce put o nouă viață Re ci tindul de nai nulte ori na cuprins un dor ne bun de a scrie și eu. Și am în ce put să scriu și eu, la baz a poezilor mele stind cli pele petrecute și trăite de nine de zi cu zii și în felul acesta am ajuns să scriu chiar 3—4 poezii pe noa-pte. Vă rog din suflet dacă găsiți căs bune poezile scrise de nine săni dați un răspuns să vă nai trimit cîteva dacă găsiți căs bune pot scri chiar un volum de poezi în-trun tin p destul de scurt".**

În mod normal, o astfel de scrisoare (unica de acest gen, recunoaștem, pe care am primit-o) s-ar lipsi de comentarii. Ne-am gîndit, citind-o, la **„Flori pentru Algernon"** (sau, cu titlul filmului, **„Adio, Charlie"**), aici nu handicapul mental fiind în discuție, ci o crasă (stupefiantă și inexplicabilă) lipsă de instrucție elementară. Ce vîrstă aveți ? Cum de n-ați învățat pînă acum să scrieți (să notați cuvintele) în limba română ? Judecînd după cele două „poezi" care urmează, sînteți tînăr : **„O nu nai chinui dulce regină / A unei nopți blînde de vară / ce mri'deai în viața mea / Și stăteam singur afară / Astăzi trec pe lîngă tine / Astăzi nici nu te nai văd / Cai scurmat cinva în nine / Acum vreau ca să te rod" (Despărțire).** Cine v-o fi îndemnat să vă adresați unei reviste literare (**„Luceafărul"** a fost ales, probabil, din pricina **„Luceafărului"** lui Eminescu), — și, de ce ? Bine a făcut, pentru că sînteți (păreți) un ins cu reflexe (de gîndire și afecte) normale ; dar se va dovedi că a ris de dv. dacă nu veți face eforturi să învățați să scrieți și să citiți (corect) în limba română, încît să vă descoperiți adevărata măsură. Pînă atunci, rămîne oricum miraculos faptul că citirea a jumătate din volumul (de acum o sută de ani) al lui Eminescu, — v-a schimbat viața.

POLICI ȘTEFAN, Brăila : „Stimate Lector Aștept la rîndul meu, pana dumneavoastră critică". N-o așteptați, în orice caz puneți mai întîi semnele de punctuație (acolo unde trebuie), meditați, mai apoi, la ambiguitatea cuvintelor (pană/pană), corectați dactilograma („valurile unei amnezii / ne-au plutut / pînă aici), după care, abia, ați putea trece și la descripții (singura notabilă este **„Lui Van Gogh")**. Mai trimiteți.

DORU VĂLEAN, București : „versurile de mai jos le-am scris sub impulsul nevoilor primare (? !), nu am pus nici o intenție (? !) : ...sufăr de o profundă incapacitate de a mă exprima cursiv, de a judeca cursiv și logic". Probabil că nici nu vă dați seama cît de grave sînt afirmațiile dv. ; sperăm însă că ele nu sînt adevărate, altfel nu ne-am putea explica faptul că ați ajuns student la politehnică. Nu de o „profundă incapacitate" credem că este vorba, ci de lipsa de cultură pe care o resimțiți ca pe o infirmitate : doriți să vă **exprimați** (ori, altfel spus, umanul din dv. dorește să se exprime) dar vă lipsesc instrumentele, de unde senzația handicapului psihic. Este limpede că nu sînteți deprins să **gîndiți** și că nu aveți proprietatea cuvintelor ; fapt îndeajuns de grav pentru cineva intrat în etapa studiilor superioare — dar nu iremediabil. Citiți, studiați, meditați asupra literaturii ; frecventați cenaclurile, întîlniți-vă și confruntați-vă cu alți tineri, schimbați impresii. Vă veți lămuri că textele dv. sînt haotice, amalgamînd tot soiul de bizarerii, ecourile unor lecturi din Ion Barbu, N. Stănescu și alții, dar și formulări interesante sub raport poetic : **„Aud cum lucrul / ornicu-și comprimă", „Sub ațele lichide, trudnic și gros se-aștern / Cărbunii uzi ai umbrei", „Fermoarul cosmic prin ocean să-l car, / Să curg din regii nopții...", „De aur fin e flască, putrezită vara".** Este de datoria dv. să vă cultivați talentul pe care asemenea reușite (încă puține) îl presupun.

ION ZARĂ, Constanța : „mă izbesc de un zid / alunec îndărăt / pe topogan // în clenfănitul rechinilor / ca niște / aplauze // pescărușii / îmi ciugulesc inima / din palma / închisă" (Crochiuri, II). Mai trimiteți.

GEORGE POPESCU, Pucioasa : „Și încă o vorbă de înaltă prețuire pentru modul prompt și dezinteresat în care răspundeți atunci cînd imaginea frumosului vă arde privirea — odată cu cele mai sincere mulțumiri". Deși ați adresat aceste rînduri lui Iulian Neacșu, vă mulțumim și noi. Cf. dorinței dv., am dat deoparte cele două poezii manuscrise ; pe celelalte, dactilografiate, încă nu le-am primit.

MARICA BORDEIANU, Cîmpulung : Două poeme al căror sens global nu se închegă, o tulbure senzație că dincolo de cuvinte aveți ceva de spus, cîteva sintagme peste care nu putem trece : **„și rămîi / cu hotar strălucind / în prelungă și vie tulburare", „Va triumfa în arenă / ceasul mare al gării / peste toată această încornorată / sete de timp".** Mai trimiteți.

SANDU NICOLLO, Ploiești : Mulțumesc pentru urări (la fel !). Nu sîntem nici A.I.Z., nici V.F.M. ; important este că tonul meu v-a stimulat la „dialog" (evident că este posibil !). În ce privește haiku-ul, sîntem și nu sîntem de acord ; mai corect ar fi să vorbim, precum Nichita, de un „spirit de haiku", specie de lirism concentrat pe care o admite orice limbă ; pe cîtă vreme haiku-ul originar, speciala și adînca filosofie pe care o presupune și **declanșează,** precum și proporția alchimică a vocabulelor, acestea s-ar putea să fie posibile doar în limba-matrice. Din cele 21 de încercări o rețin doar pe ultima : **„O, de-aș fi putut rămîne / în acel haiku : / viața mea de copil".**

IONIȚĂ CARMEN, Buzău : Ce-o fi vrînd să însemne **„nu vreau întunerici haoteci să peștesc" (Întoarcere) ? ! !** — text dactilografiat !

MARIA din Jibou : V-am mai spus : prea multă „povestire", explicitare, confesiune, — scrisori dispuse sub formă de versuri. Și cîte o stîngăcie ce s-ar vrea „profunzime" : **„Nu recunosc cerbilor / noțiunea de cerb" (? ! !)** în **Numele cerbilor,** cu o imagine frumoasă, totuși, în finalul aceluiași text : **„...Copacul / în care răsună păsări / ce-ar putea fi, de fapt, / ochii foștilor cerbi"** ; dar sintaxa rămîne la fel de prozaică.

Lector

Testamentul poetic

O carte care exprimă emblematic o carieră poetică în multe privințe exemplară, ca aceea a lui Al. Căprariu (carieră de scriitor încheiată, vai, acum în mod dramatic și negreșit prea timpuriu) este volumul antologic **Cicatricele penumbrei,** (Cartea Românească, 1987). Din stirpea poeților gînditori, Al. Căprariu problematizează genuin și subtil, trecînd însă, complementar, și în registrul fantastului ori al baladescului. Lirismul său reflexiv, apoftegmatic nu se naște dintr-odată, diferențiindu-se treptat de magma bogată și torsionată a sufletului deschis spre lume. Evoluția lirismului, de la bucolicul și idilicul, nefactice, al debutului la sarcasmul vag existențialist din final corespunde decantării, maturizării înseși a poetului, în pas cu traiectoria liricii românești de după 1964.

În primul volum — **Orizonturi,** 1964 — ne întîmpină un discurs exploziv, exuberant, cu întoarceri de gesturi tinerești, apte să îmbrace personal teme ale momentului, unele permanente, precum războiul, pacea, solidaritatea, dragostea.

Aceeași celebrare a vieții și a naturii, în versuri mustind de sevă și dionisianism, în **Cercurile dragostei, 1966.** Viața e o continuă iubire („Nimic nu-i în zadar — și dragi mi-s toate"), deoarece — motivează poetul — în „fiecare clipă / În nou miracol viața ne-nlănțuie, sublimă, — / Mi-e inima prea plină și-o dărui în risipă, / Căci eu trăiesc sub fermecata climă / A dragostei. Nimic nu-i în zadar, / Și niciodată ceasul nu-mi va bate / Secundele inert și mult prea rar / Să nu iubesc, să nu trăiesc în toate." **(Fermecata climă).** De pe acum știe să creeze atmosferă poetică, prin selectarea detaliului, prin expresia laconică, viguroasă, anticipînd violențele imagistice de mai tîrziu : „Pe masă, în față, paharul gol. / Pasărea inimii-n piept — ca-ntr-o cușcă. / Tu — undeva la celălalt pol. / Aici, amintirea — viperă care mă mușcă" **(Unde ?).** Desenuri suave, chinezerii rafinate uneori, ca în **Anotimpul viei,** alternează cu poeme de largă respirație, meșteșugit conduse, a căror tematică este erosul. Limpiditatea nu ucide poezia : „Prea frumoasă făptură de rouă și cer, / viscolește în inima mea și e ger, / că-n zadar te-am iubit, draga mea, în zadar — / ceasul dragostei noastre grăiește prea rar." **(Lava defunctă)**

Cu **Mica autobiografie,** 1975, apare în poezia sa fiorul morții, accentele de tristețe, dar nu resemnată. Poezia e înțeleasă încă de pe acum ca spațiu al împăcării, al unei ordini schimbate („unde plîng stele în loc de lacrimi, / unde căprioarele fugăresc tigri"), fiind chiar sens al vieții și forță taumaturgică : „Cîntarea e vieții sens și pază". Al. Căprariu prinde ritmul și tonalitatea baladei („La ceas preaturbure, spre seară, / Cînd zarul zilei nu-i oprit" — sună barbian), devastat, cum recunoaște, de vraja cuvintelor, de prospețimea lor. Blagian, poetul respinge „simplitatea" civilizației tehniciste ucigătoare a misterului și conferă copilăriei autenticitate chtonică, larg receptivă a omenescului **(Mica autobiografie).**

Dimensiunea alegorică, mai frecventă în volumele ulterioare, apariția, deocamdată accidentală, a scepticismului, conștiința apropierii sfîrșitului sînt aspectele noi ale volumului **Marea autobiografie,** 1979. Elegiacul, „un romantic înrăit", își asumă posibilul eșec, dar adună „pe ascuns stele-n van risipite" și proclamă necesitatea adevărurilor simple : „Deci să ne-ntoarcem iarăși spre începuturi sfinte, / Cînd apa de uscaturi abia se despărțise / Și să rostim doar vorbe prin care nu se minte, / Și să umblăm prin lume împătimiți de vise" **(O, adevăruri simple).** Mărturie, în același sens, ar sta excelenta **Floarea-soarelui,** alegorie a destinului omului în omenire, o înțelegere, iarăși în versuri barbiene, a devenirii : „Logodna ce-a durat o vară, / Acum uitare-i și povară. / Doar în sămînța cea măruntă / Rod viitor gătește nuntă."

În volumul din 1981, **Ochii de pretutindeni,** filozofarea devine evidentă, parabola presupunînd valorificarea, epurată, a unei experiențe. Totul se tempereazã, lăsînd locul constatărilor impersonale. Putem vorbi de un interesant lirism al senectuții și singurătății, ce schimbă perspectiva : „De la o vreme, văd ființa lucrurilor. / E o boală care vine cu vîrsta". sau : „Nimic nu-i mai de preț / decît o singurătate / populată cu furtuni defuncte". Ca o noutate sînt și profesiunile de credință. De mare efect poetic e **Casa mea,** asemănătoare cu argheziana **De-a v-ați ascuns...,** din care reproducem ultimele două strofe : „Casa e simplă, dar mult primitoare. / Oricine-i acolo binevenit, / Dacă se-mbată de-azururi și soare — / Și dacă privește spre lume uimit. // Cum spun, casa mea nu-i prea departe / Și-i simplă, și-i zveltă ca o femeie — / Puteți s-o găsiți, la trei pași după moarte, / Cum mergi înainte spre Calea Lactee."

O anumită clasicizare apare și în volumul **Ierbarul cu amintiri,** 1984, expresie a bilanțului sever. Registrul poetic și acum se păstrează divers : de la enunțarea simplă **(Manifest),** la confesivul fanat **(Cicatrice veche),** de la baladescul visătoresc **(Reportaj la Café „Deux Magots"),** la parafrazări cu percutante incidențe în ordinea filozofiei practice **(Confesiunea unui laic fericit),** de la notațiile ironic gospodărești **(Spleen)** la autoscopia din **Ierbarul amintirii, I—IX.**

Percepem în multe poezii un **acum** cu funcție contrastivă față de trecut. Să dau un singur exemplu edificator : „Chiar soarele mi-a devenit povară, / iar plopii-mi spun cuvinte sibiline". De reținut și atitudinea mioritică în fața morții („nisipul vieții-mi curge lin din palmă") sau demnă : „Mor. Dar ca stejarul — în picioare."

Ion Dună

REMEMORĂRI

Clovnii

Așa se numește spectacolul regizat, scris și interpretat (în parte) de actorul Mihai Mălaimare, pe care l-am văzut în fază de rodaj la sala Atelier a Naționalului bucureștean.

Scena este un manej de circ cu mantinele de plastic, decorul lipsește cu desăvîrșire, o muzică veselă, muzica de circ, pregătește și antrenează spectatorii care-și caută înfrigurați locurile curioși și nerăbdători. În timp ce reflectoarele intersectează spațiul circular, apar într-o veselă cavalcadă cei opt clovni care vor fi, timp de două ore, interpreți comici sau tragici ai unui spectacol inedit și original.

Fiecare clovn se deosebește de celălalt prin tipologie și vestimentație, fiecare interpret devine rînd pe rînd acrobat, dansator, cîntăreț sau... patinator pe rotile. Publicul de diverse vîrste (de la copii la bunici) se antrenează involuntar în ritmul alert, reacțiile sînt spontane, numerele de circ (stilizate evident) se succed cu rapiditate, muzica e mereu prezentă și secondată, din tavan... ninge cu confeti, plutește un dulce aer de veselie melancolizantă. Cei mari se întorc la vîrsta cînd stăteau sub vraja circului, cei mici se simt și reacționează ca la circ, se rîde mult, se rîde sănătos și destins, rîsul e mai puternic decît amenințarea unui bizar personaj care vine și amenință din cînd în cînd dintr-un punct al scenei cu un tun de carton.

★

După fiecare amenințare simbolică, clovnii devin mai veseli, mai inventivi, nimic nu poate stăvili veselia și rîsul, pînă și tunul de carton mînuit de omul în negru explodează pînă la urmă în chip de floare.

Regizorul și imaginatorul spectacolului, excelentul actor care este Mihai Mălaimare, a știut să exploateze la maximum calitățile și resursele interpreților. Trebuie remarcat aportul deosebit al Andei Călugăreanu, dezinvoltă, inventivă și spontană, recunoscută de majoritatea publicului în ciuda măștii și a costumației, care împreună cu Mălaimare fac un cuplu redutabil și cuceritor.

Fantezie deosebită, grație și agilitate dovedește studenta Claudiana Cărămidă integrîndu-se firesc în jocul unor profesioniști ai scenei cum sînt Mircea Constantinescu, Adrian Titieni, Al. Georgescu. Alături de ea, alți doi studenți, George Petcu și Mihai Bisericanu, se mișcă cu dezinvoltură menținînd același ritm alert și susținut într-un spectacol de mare uzură fizică.

O mențiune deosebită pentru Mihai Panait, profesorul de step, un adevărat virtuoz al genului.

★

Nu putem încheia aceste însemnări fără a sublinia încă o dată ideea deosebit de originală a lui Mălaimare care a imaginat o asemenea demonstrație actoricească închegînd un spectacol de succes, un spectacol de turneu, cuceritor și plin de amuzament. Îi prevestim lungi și binemeritate aplauze.

Fiindcă, vorba unui ținc din rîndul întîi : „Mamă, nenea se rîde la mine și mă rîd și eu la el !"

Mircea Micu

EVOCARE
CICERONE THEODORESCU

● Muzeul Literaturii Române organizează în cadrul Rotondei 13 din această lună o evocare Cicerone Theodorescu, prilejuită de împlinirea a 80 de ani de la nașterea scriitorului.

Participă : acad. Șerban Cioculescu, acad. Alexandru Balaci, Vlaicu Bârna, Radu Boureanu și Ion Horea.

Vor fi audiate, de pe bandă magnetică, versuri în lectura autorului omagiat. Cunoscuți actori bucureșteni vor recita poeme din volumul „De Bello Dacico", în curs de apariție la Editura „Cartea Românească".

Cvintetul „Concordia", condus de Miltiade Nemoiu, va prezenta un moment muzical.

Întîlnirile „Luceafărul"

● Teleorman. Fidelă programului ei literar și năzuind să evidențieze permanent „noua geografie a literaturii române", revista „Luceafărul" a desfășurat, în zilele de 1 și 2 februarie 1988, mai multe întîlniri în cenacluri din județul Teleorman, unde mișcarea literară înregistrează în acest moment un salt calitativ impresionant. La întîlniri au luat parte, reprezentînd „Luceafărul", criticii literari Artur Silvestri și Nicolae Georgescu, redactori ai revistei, și prozatorul Alexandru Dan Popescu. Grupul de scriitori a fost însoțit, din partea organelor locale de partid și de stat, de Florin Buga, șef sector la comitetul județean al P.C.R., Stan V. Cristea din partea Comitetului județean de cultură și de scriitorii Gheorghe Filip și Florea Burtan, de la ziarul „Teleormanul". Întîlnirile au început, într-un cadru sărbătoresc, prilejuit de deschiderea „Lunii cărții la sate", la Drăgănești-Vlașca, la desfășurarea dezbaterilor contribuind, pe lîngă oaspeți și scriitorii localnici George Cucu și Alexandru T. Drăgănescu (autori de volume de poezii și proză scurtă).

Apoi, la Roșiorii de Vede, reprezentanții „Luceafărului" au participat la un remarcabil schimb de experiență cu puternicul cenaclu „Gala Galaction" din localitate, condus de poetul și prozatorul Anghel Gâdea. La discuții au participat, de asemenea, și scriitorii Alexandru Popescu-Tair, Nicolae Lupu, Eugen Delcescu (nume prestigioase, aparținînd unor generații literare diferite), Paul Amet ca și poeții și prozatorii localnici Domnița Neaga, Octavian Grigore, Florin Săvoiu, Romulus Sălăgean, Eugenia Dumitru, Iulian Bitoleanu, C. Basarabescu, Cristina Tobă. Dialogul, ca și literatura pusă în discuție, au reliefat existența unei adevărate emulații literare, a unei deschideri reale către creație în cele mai diverse zone ale țării, confirmînd valabilitatea ideii literare a unei „geografii". În sfîrșit, a treia întîlnire s-a desfășurat la cunoscuta Întreprindere de Rulmenți Alexandria, unde reprezentanții „Luceafărului" au participat la un dialog cu oameni ai muncii, elevi și cadre didactice din orașul Alexandria și au luat parte la dezbateri în cadrul cenaclului „Zaharia Stancu" (condus de prof. Teodora Stanciu). La întîlnire, unde și-au dat concursul scriitorii teleormăneni Gh. Filip, Florea Burtan, Valentin Dobrescu, Fernande Chira, Haralambie Bică Ionescu, au citit din creațiile lor, extrem de promițătoare, și tinerii poeți Dragomir Dică, Marian Raicu, Tudor Mateescu, Doina Zărnoianu, Nicoleta Milea.

Dezbaterile de aici, ca și în celelalte cenacluri, au avut în vedere direcțiile majore ale literaturii române, realitatea creației contemporane românești și au constituit adevărate evenimente într-un mediu cultural unde înființarea unui cenaclu al Uniunii Scriitorilor se arată drept inevitabilă. Reprezentanții revistei „Luceafărul" au fost primiți în legătură cu aceste probleme de tovarășa Veronica Cornea, secretar cu propaganda al Comitetului județean P.C.R. Teleorman.

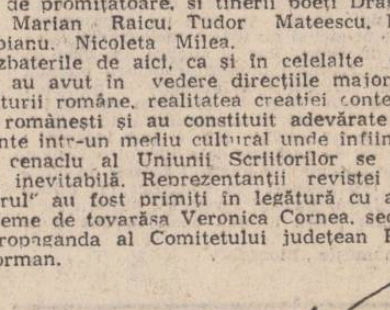

Valori științifice

Urmare din pag. 1

Mersul ideilor economice — este abordat și analizat în cele două planuri — **istoric și logic.** Astfel, cititorul poate urmări, pînă în cele mai mici detalii : **procesul de constituire a istoriei gîndirii economice naționale, drumul demersului negustoresc în procesul de formare a economiei capitaliste românești ; prezența comercială și financiară a negustorilor români pînă în centrul Europei,** la Viena și Leipzig, înainte de tratatul de la Adrianopol, 1829 ; **ctitoriile culturale** ale multor negustori care au slujit operei de renaștere națională ; **momentul de vîrf al demersului negustoresc,** revoluția de la 1848 din Țările Române. „Acești negustori au fost", așa cum concluzionează autorul, „pionierii intrării României în Europa și în epoca modernă, ctitori anonimi de societate nouă și de cultură nouă".

Un loc aparte, cu totul deosebit, de fapt partea a III-a a cărții, îl ocupă după cum va vedea cititorul, **drumul ideii industriale.** Ea este surprinsă și înfățișată de autor în procesul **nașterii și afirmării** sale, al **dezbaterilor** și **luptelor** politice și ideologice care s-au dat între reprezentanții protecționismului vamal și adepții liberului schimb ; al **tensiunilor** și **pasiunilor** umane care s-au consumat ; în **dialogurile** și **confruntările** de idei care au avut loc ; în **triumful** pe care l-a repurtat, prin **efortul** oamenilor de știință de specialitate, prin **înțelegerea** și **hotărîrea** oamenilor politici ai vremii, prin **sprijinul** acordat de cei mai diverși

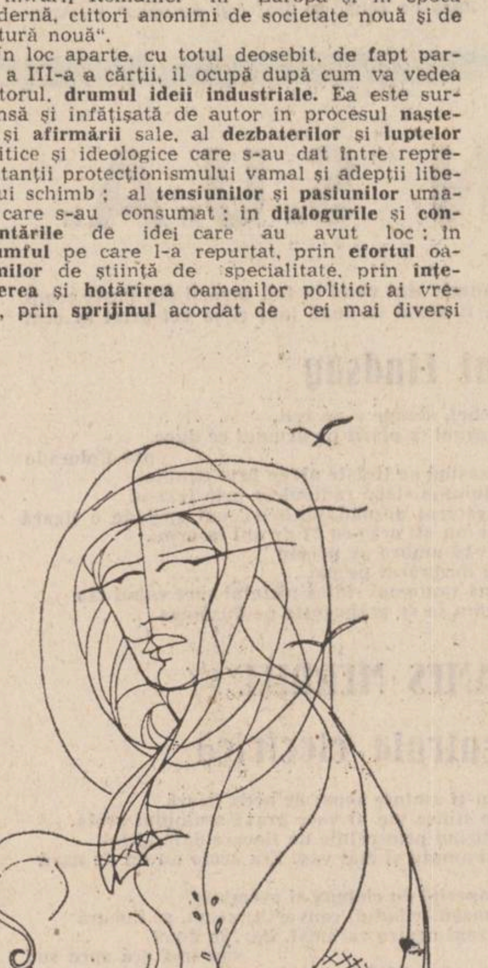

oameni de cultură, personalități proeminente ale vieții noastre spirituale.

Întreaga viață socială era, așa cum se desprinde din studiul atent al cărții, dominată de **gîndirea** industrială, de **binefăcătorul** suflu al manufacturii, de **necesitatea** dezvoltării unei industrii naționale, de ideea **creării** și **protejării** industriei în țară, de ideea **organizării** și **susținerii** unui învățămînt agrotehnic și industrial. **Interesele** economice vitale ale României moderne, **intercondiționarea** dintre independența politică și cea economică, **apărarea** pieții interne în fața penetrației capitalului străin în economia națională, **accelerarea** dezvoltării forțelor de producție, **efortul** pentru a crea și dezvolta o piață economică națională unitară — toate acestea pivotau în jurul ideii de **națiune** și **industrie națională.** Ele deveniseră, înainte de înfăptuirea marelui act al unirii din 1918, centrul focalizator al întregii conștiințe naționale, al luptei tuturor grupărilor și elementelor progresiste pentru desăvîrșirea unității naționale și asigurarea independenței economice și politice.

Teza brătienilor, „prin noi înșine", devenită acțiune practică politică și economică, a permis, într-adevăr, dezvoltarea României „pe toate căile".

Politica protecționismului vamal, expusă și susținută fie cu mijloace teoretice modeste meșteșugărești, fie de la tribuna parlamentului, sau prin funcții administrative, „a fost ridicată" de Mihail Manoilescu — așa cum ne spune, și demonstrează, Costin Murgescu, în capitolul de încheiere al primului volum — „la rangul unei teorii". **Circulația** și **audiența ei** „internațională de care se bucură", de peste o jumătate de veac, „sînt rezultatul capacității autorului de a generaliza pe plan teoretic experiența românească, aspecte esențiale ale unor probleme care se pun într-un mod oarecum similar tuturor țărilor angajate în secolul nostru pe drumul dezvoltării industriale și obligate să înfrunte pe piața mondială pozițiile deținute de puterile capitaliste industrializate încă dintr-o altă epocă".

Volumul al II-lea din **Mersul ideilor economice la români,** prevăzut să apară în 1988, autorul îl consacră gîndirii economice și ideilor în problema agrară și problema țărănească, mersului gîndirii economice românești în domeniul relațiilor internaționale ; demersului clasei muncitoare în mersul ei ascendent, în lupta pentru dezvoltarea unei economii (bazată pe industrie și agricultură, construcții și transporturi) unitare.

În această perspectivă, observăm că avem de-a face cu o **adevărată ISTORIE** a creației, culturii și civilizației economice românești. Însemnătatea ei trece dincolo de demersul științific-teoretic al profesorului Costin Murgescu de a cuprinde ideile și activitățile conomice, programele elaborate și instituțiile create pentru dezvoltarea industriei naționale, a unei agriculturi bazate pe mecanizare, a transportului și telecomunicațiilor, a comerțului. Avem în vedere **locul** pe care o asemenea carte este chemată să-l ocupe, cu deplin temei, în istoria noastră națională, **însemnătatea** politică-socială în planul argumentelor privind **unitatea** națională, **legitimitatea** poporului român în spațiul carpato-pontic-danubian. Deși aflate sub influența celor trei imperii vecine, Muntenia, Transilvania și Moldova au ființat economic, comercial, financiar ca o singură **națiune,** ca un singur stat.

Drumurile negustorești și comerciale între București, Brașov, Sibiu, Iași, Craiova, Constanța, Galați, Brăila, Tulcea, Făgăraș, Alba Iulia, Cluj, Oradea Mare, Orșova, Timișoara **se constituie și ființează** ca o rețea națională a întregii economii românești. Orașele respective, răscruci de drumuri comerciale, presărate, după cum se vede, uniform în toate zonele, s-au transformat în adevărate centre de referință în politica de relații economice dintre Țara Românească, Transilvania și Moldova. Între ele, Brașovul, subliniază profesorul Costin Murgescu, a reprezentat „piața comună" a celor trei principate, iar Scheii Brașovului punctul de „iradiere a conștiinței naționale".

Mersul ideilor economice la români are nu numai o mare valoare științifică, ci și o deosebită însemnătate politică pentru cultura și civilizația românească. Ea se înscrie, cu tot atîta succes, și în literatura de specialitate universală. Prin ea, oamenii de știință din Europa beneficiază de abordarea, analiza și elucidarea unor momente importante din istoria relațiilor economice, și pe fundalul lor și a relațiilor politice, dintre principalele țări : Turcia, Austria, Rusia, Anglia, Franța, Belgia, Olanda, Polonia. Pentru ele, Principatele Române au reprezentat placa turnantă, colectivitatea umană care le-a permis, dar și facilitat stabilirea și dezvoltarea raporturilor lor economice, sociale, politice și chiar științifice. Chiar Fr. J. Sultzer, „unul dintre creatorii teoriei cu privire la emigrarea românilor dinspre sudul Dunării, era atît de preocupat, după cum menționează Costin Murgescu, de concurența pe care o făcea tîrgul din Leipzig politicii de penetrație austriacă în sud-estul continentului încît — pentru a evita transformarea Austriei într-un simplu teritoriu de tranzit și a deschide debușee produselor sale — a devenit („Geschichte des Transalpinischen Daciens", Wien, 1781) promotor al înființării unui consulat al Austriei în Principate".

În final, mulțumim profesorului Costin Murgescu pentru cartea, așteptată și dorită, pe care ne-a pus-o, cu generozitate, la dispoziție. Ea reprezintă o adevărată **restitutio in integrum** a **ROLULUI** și **LOCULUI** **ideilor economice la români** in dezvoltarea creației, culturii și civilizației naționale.

Sperăm ca interesul cititorilor să-i răsplătească anii de trudă asiduă pentru realizarea ei, precum și grija de a ne-o prezenta într-o formă literară plăcută, atrăgătoare.

mapamond

FONDUL DE AUR AL POEZIEI

Cu un titlu prea general, dar cu un subtitlu lămuritor*), intră în literatura noastră o carte de poezie care nu este numai o „sărbătoare a sufletului", cum scrie, în „Elogiul" care o prefațează, Ioan Alexandru (căruia i se datorează, alături de Arcadie Donos, Mircea Tomuș, D.R. Popescu, realizarea acestei antologii), ci un eveniment în amplul și adînc nuanțatul înțeles al cuvîntului. Am avut impresia, citind-o, că aș fi dormit o vreme, destulă vreme pentru ca, la trezire, peisajul poetic și ierarhiile valorice să fie sensibil modificate, hotarele cîmpului liric — miraculos lărgite, cît să cuprindă zeci de nume de poeți adevărați, de care eu nu aș fi avut cunoștință pînă atunci : mulți dintre ei trasînd destine exemplare și producînd capodopere.

Am numărat, în sumar, 65 de poeți antologați cu texte semnificative ; numărul lor real este probabil mult mai mare, mai aproape, poate, de cifra pe care o indică **Iosif Balțan** (1923—1975) în următorul poem fără titlu : **„Patru sute de privighetori / (Nu mă credeți ? Numărați-le singuri !) / Patru sute de privighetori / Proslăveau dragostea prin cringuri. // — Cît de colorat le este cîntul, / Cît de nuanțat și cît de viu —, / M-am gîndit, privindu-le veșmîntul. / Străi de lucru, sobru, cenușiu".**

Sînt reprezentați, în ordine alfabetică, poeți aparținînd tuturor generațiilor (se pot delimita, din punct de vedere cronologic, — și oarecum arbitrar, desigur, — aproximativ patru serii de scriitori) : 1. **virstnicii (Emilian Bucov,** 1909—1984 ; **Andrei Lupan,** n. 1912 ; **Nicolae Costenco,** n. 1913 ; **Teodor Nencev,** 1913—1941 ; **Bogdan Istru,** n. 1914 ; **George Meniuc,** 1918—1987 ; **Anatol Gujel,** n. 1922 ; **Petrea Danenco,** 1923—1975 ; **Petru Zadnipru,** 1927—1976 ș.a.) ; 2. **generația de mijloc (Pavel Boțu,** 1933—1987 ; **Gheorghe Vodă,** n. 1934 ; **Iosif Bolduma,** n. 1934 ; **Arhip Cibotaru,** n. 1935 ; **Aureliu Busuioc,** n. 1937 ; **Anatol Codru,** n. 1937 ; **Mihail Ion Cibotaru,** n. 1937 ; **Ion Vatamanu,** n. 1937 ; **Nicolae Esinencu,** n. 1940 ; **Anatol Ciocanu,** n. 1940 ; ș.a.), dintre care se detașează, în această antologie, **Victor Teleucă,** n. 1933, **Liviu Damian** (1935—1986), **Grigore Vieru,** n. 1935 (căruia numeroși poeți îi dedică poezii, transformîndu-l într-un fel de simbol reînnoit al lui Eminescu), **Emil Loteanu,** n. 1936 și **Dumitru Matcovschi,** n. 1939 ; 3. **tinerii (Vasile Romanciuc,** n. 1948 ; **Andrei Țurcanu,** n. 1948 ; **Leonida Lari,** n. 1948 ; **Iulian Filip,** n. 1949 ; **Ion Hadîrcă,** n. 1949 ; **Leo Botnaru,** n. 1950 ; **Leonard Tuchilatu,** 1951—1975 ; **Arcadie Suceveanu,** n. 1952 ; **Ludmila Sobețki,** n. 1952 ; **Nina Josu,** n. 1953 ; **Ilie Doru,** n. 1954 ; **Nicolae Popa,** n. 1958 ; **Valeriu Matei,** n. 1959 ; ș.a.) ; 4. **foarte tinerii (Emil Galaicu-Păun,** n. 1962 și **Dorin Cîrchelan,** n. 1966). Această amplă (deși foarte incompletă) înșiruire de nume îmi aduce aminte de poemul-cronică, poemul-memento al lui Liviu Damian, **Nume de familie : „Nume de familie, pe toate / Vă repet atunci cînd mi-e dor / De-acel sat unde sub ochii mamei / Am văzut lumina stelelor. / / Hăbășescu, Barboi, Țurcanu. / Lungu, Vraciu Puha și Moscalu. / Dumbrăveanu, Ursu, Verhoveți. / Talpă, Botoșanu și Nenescu. // Baciu, Cozma, Schiopu, Răileanu. / Dediu, Stoica, Bold și cu Enache. / Ungureanu, Cotos și Bologa. / Și Movilă, Și Bujor. Și alții... // Nume de familie, dovadă / A vechimii noastre de aici. / Diplome de stirpe țărănească. / E o cinste, frate, să le zici. // ... //Nume de familie, dinastii. / Nestemate străjuind un grai. / O mai mare, pură bogăție / Plaiule, pe lume tu nu ai...".** Li se adaugă numele lui Eminescu (un poem al lui Nicolae Dabija are următorul epigraf : **„Poetul X. mi-a mărturisit că nu l-a visat niciodată pe Eminescu..."** ; surprinzătoare cum este această „mărturisire" întărește impresia că Eminescu este obsesia vie, geniul tutelar al poeților moldoveni), Arghezi, Enescu și Brâncuși, ale lui Miron Costin și Cantemir și, pentru toate generațiile, al lui Ovidiu, odată cu exprimarea permanenței sentimentului latinității (**„Aud trecînd pe șesul mat latinii"** — Aureliu Busuioc, **Rustică** ; ș.a.).

Un dramatic efort de conservare ori de recuperare a memoriei dictează frecvența în poeme a toponimicelor : **„Stă ceața peste Răut, peste sat ; / Văzduhul e memorie slăbită / ... // Aș întreba, dar am venit tîrziu, / N-au mai rămas din cei ce mi-ar răspunde : /. Pe cît de clar veacul de azi îl știu, / Veac trecut pe-atît de-adînc se-ascunde. // Negură, memorie slăbită, / Îți mulțămesc că prin ce-ai mai păstrat / În atita vreme ostenită / Este și numele acestui sat" (Negurenii de demult,** Leo Botnaru), toponimul apărînd, cu o mai mare intensitate simbolică, și într-un poem al lui Liviu Damian : **„Răutule, cît mai ai izvoare / Răutule, riul meu ciudat / Tu mai poți avea un loc sub soare. / Răutule, riu cutremurat. / Te-am cîntat și nu te-am apărat. / Răutule, riu cutremurat..." (Răutule, riu cu apă dulce),** sau **„Aici, în satul natal / Doar cred în vraja minunilor — / Aici, la Nistru, pe mal, / Aici, la vatra strămbunilor"** (Vasile Galaicu, **Există-un loc...),** sau **„Și vei tace lung cu mine / Cu văz tulbur și durut, / Casă văduvă și tristă / De pe margine de Prut"** (Grigore Vieru, **Casa mea)** ; ș.a.

Semnificativă, după parcurgerea sutelor de poeme ale acestei cărți, apare continuitatea, mai bine spus unitatea profundă și specială (la nivelul temelor fundamentale, al stilului poetic, al **spiritului** limbii) ce caracterizează poeții între care este uneori o diferență de virstă de mai bine de jumătate de secol. Pentru a preveni instituirea, în acest moment, a unei impresii greșite, să precizăm că nu de vreun „tradiționalism" depășit este vorba aici. Evidentă este, dimpotrivă, **modernitatea** esențială a limbii (nu spunem : a formulelor) tuturor, mai frapantă, chiar, în cazul poeților virstnici ; supunerea individualului (care-și păstrează totuși libertatea specifică) la **arhetip.** Este cel mai amplu și mai percutant spectacol al **purității** limbii pe care l-am întîlnit de la Eminescu încoace : cu conservarea purității fondului

Gunther Gasser : „Peisaj"

principal al vocabularului, a echilibrului conceptual (inclusiv neologistic) și a armoniei structurii lirice, pe tipare preponderent clasice, dar reușind, prin procedee specifice (intruziunea oralității, a formulelor de basm, prelurarea și stimularea unor procedee de tip folcloric etc.) o mare mobilitate și capacitate de cuprindere a formelor.

Unitatea cărții s-ar putea revendica, aparent, și de la materialul-sursă, majoritatea poemelor fiind selectate din cîteva antologii **), dintre care două tematice. O tensiune ascunsă, uneori o surdă liniște străbat însă chiar poemele care par a se rezolva în armonii ludice. „Mama, Graiul" înseamnă în cele din urmă chiar Patria, locul originar al **ființei.** Ca în acest poem de o splendidă simplitate al lui Dumitru Matcovschi : **„Palma ta ne-a mîngîiat, / Vorba ta ne-a legănat, / Am crescut cu alți copii de-o samă. / Lîngă pomul cel rotat, / Lîngă spicul cel bogat, / Lîngă pragul casei noastre, mamă. // Am fost buni, și răi am fost, / Tu ne-ai căutat un rost, / Cu povețe plinse în năframă. / Tu ne-ai învățat un grai, / Tu ne-ai dăruit un plai, / Și-am plecat cu el în lume, mamă. // Patru zări am colindat, / Le-am trecut în lung și-n lat, / Drumurile și acum ne cheamă. / Tu ne-ai așteptat mereu, / Am venit cînd ne-a fost greu, / Te-am găsit încărunțită, mamă. // Ploile sînt azi de dor, / Arșițele de ogor, / Nopțile sînt clopote de-aramă. / Toamnele te-au vestejit, / iernile te-au troienit, / Ca pe-o floare din grădină, mamă" (Mama).** Spaima de marea amnezie ontologică („de zilele trăite ca-n orbire / fără de sens, de grai / și de ecou" — Anatol Ciocanu, **Din foamea trupului),** de pierderea în mutenie **(„Dintre dureri / mai crincenă / e cea fără de grai. // Își pune zăvoare de scrișnet și tace...".** — Andrei Lupan, **Refractii)** declanșează o valorizare și o meditație asupra cuvîntului de o rară semnificație azi, cînd, pe fundalul crizelor de tot felul ce afectează condiția omului, aceea a limbajului natural — care rămîne marca cea mai specific umană — pare a fi cea mai gravă. Internaționalizarea cîtorva limbi și instrumentalizarea limbajului, aservirea și manipularea lui în vederea exercitării unor funcții pragmatice ori tehnic-ezoterice, prejudiciază însăși globalitatea și coeziunea ființei umane. Apelul cîtorva filosofi umaniști (Heidegger, Noica...) ori poeți la recuperarea sensului logosului și a plenitudinii originare a cuvîntul întîlnește aici, în această antologie, voința de conservare în integritate a limbii unei întregi literaturi. Meditația acestor poeți este lirică și intrinsecă poemului, nu metapoetică și exterioară. Se caută centrul, nucleul profund al limbajului, nexusul între lumea interioară și cosmicitate, într-o zonă care e simțită ca fiind a participării **cu inima** ; și nu a unei priviri impersonale (depersonalizate), excentrice, detașate. Concepția aceasta nu este instrumentală, ci organică ; și nu este vorba despre orice limbă, ci despre o unică limbă, limba maternă, care intră — cu „puterile tainice", cu „nimbul pămîntului", cu țara, cu omul, cu vîii și morții lui, cu astrii, — de fiece dată într-o conjuncție **unică.** Importantă precizarea Leonidei Lari : **„...Fără limba strămbună / Vei fi cel mai sărac. // Căci și dor, și iubire, / Și durere, și greu, / Le vei trece prin minte, / Nu prin sufletul tău" (Limba)** sau aceea a lui Dumitru Matcovschi : **„Limbă preasfîntă, mereu ne-nfrîntă, / Simplu vorbită de zei — / Iară și iară senin mă-nfloară / Dulce melodica ei. //...// Limbă de pace, de suflet ce tace / Neinfricat și imens — / Crește pămîntul și umple cuvîntul / Cu adevăr și cu sens" (Limba maternă),** ori această inscripție a lui Nicolae Popa, dedicată lui Liviu Damian : **„În limba strămoșească înseamnă un cuvînt / Ce-nseamnă-n trupul țării o palmă de pămînt. / Cuvintele, de veacuri, țin locului țărine / Cum griul, apa, sarea, încheagă sfînta piine. / Aud pămîntul nostru cum intră în cuvinte / Cu soare și cu lacrimi, cu munți și cu morminte. / Fiind un trup și-un suflet, un singe și-o suflare, / Țara imi este limbă, limba imi este țară" (Patria, Cuvîntul).** Este firesc ca, într-o asemenea condiționare, poetul să aibă conștiința nu a unei opțiuni personale de tip „liber arbitru", ci pe aceea a unei investituri ; iar poezia să fie nu o practică ori un exercițiu, chiar superior, ci un sacerdoțiu, în numele căruia poeții moldoveni au reușit cîteva dintre capodoperele poeziei patriotice, de la „Limba noastră" a lui Al. Matveevici încoace.

Există, în această antologie, numeroase grupaje care ne conving de puternica și originala personalitate a autorilor lor. Am subliniat mai pe la început cîteva nume aparținînd „generației de mijloc". Dintre cei tineri credem că se remarcă mai ales : **Arcadie Suceveanu** (n. 1952), poet meditativ, subtil artist al cuvîntului, autorul extraordinarului poem „Nunta graiului" ; atît de tînăr dispărutul **Leonard Tuchilatu** (1951—1975), poet concentrat și vizionar ; hermetic-simbolicul **Andrei Țurcanu** (n. 1948) ; **Dumitru Matei** (n. 1959), și el un inițiat în tainele limbajului ; **Leonida Lari** (n. 1948), poetă complexă și matură, de o remarcabilă decizie a tonului ; sau **Leo Botnaru** (n. 1950), care frapează prin modernitatea formulei și a atitudinii față de teme mai vechi (iată, de ex., acest **Peisaj,** care poate fi analizat el însuși ca o „artă poetică" : **„Purpuriu e tractorul / trecînd peste cîmp / ca un enorm mac sunător / ce pare să afineze solul / din jurul propriei sale tulpini. // Hei, hei ! Cum e, trac-to-ris-te, / Cînd toată ziua vezi ciocîrlia, / dar n-o auzi ?",** sau : **„E olmazul. Taie / gheața asta subțire / și pune-o / în locul sticlei / la ferestre. / Cînd vor începe a ți se topi geamurile, / tu primul vei afla / de sosirea primăverii" (Veste).**

Sînt multe alte lucruri importante care nu au putut fi spuse în această sumară prezentare. Un lucru însă este sigur : **Antologia** poeților moldoveni se adaugă fondului de aur al poeziei.

Gabriela Negreanu

*) **„Constelația lirei. Antologia poeților din R.S.S. Moldovenească", cu un cuvînt înainte de Ioan Alexandru, Editura „Cartea Românească", 1987**

) **„Antologia poeziei moldovenești", Editura „Cartea Moldovenească", 1974 ; „Patria, Poetul, Balada", Editura „Literatura artistică", 1981 ; Antologia „Mama, Graiul", Editura „Literatura artistică", 1981

RAINER MARIA RILKE

Poeme franceze

LIVEZI

Primăvara

I

O melodie a sevelor
prin instrumentele culorilor
se aude —
însoțește cîntecul
vocii noastre prea scurte.

Numai prin cîteva măsuri
noi putem urma
multiplele figuri
din nesfîrșita gamă
a-mbelșugatei naturi.

Cînd noi vom amuți
alții or să răsară...
Dar cum să facem acum
pentru a simți
mai marea inimă,
complementară ?

II

Toate fac gestul
bucuriei ce va să vină ;
pămîntul și tot restul
ne-or fermeca în lumină.

Suntem bine plasați
spre a vedea, înțelege ;
Vom fi și apărați
cînd ce-i destul va întrece.

Dar excelentul loc
e pentru noi un pic prea în
față ;
mai în interior — ce noroc —
ce tulburător pentru viață !

III

Urcîndu-și sevele în capilare,
bătrînii-i vor simți curînd
dogoarea,
anul prea aspru care n-or să-l
urce,
și care-n ei vor pregăti
plecarea.

Al lor trup (atacat de-acest
elan
al firii crude care pare oarbă,
la faptul că arterele mai beau
dar nu suportă forța
care-mbată)

refuză mult prea brusca
aventură ;
încearcă adaptare, dar
neîncrezător,
găsește un alt joc mult mai
ușor —
pămîntului acceptă-împăcat să
se supună.

Eros

I

O, tu centru al jocului
unde se pierde ce se cîștigă ;
celebru ca și Carol Magnificul
rege, împărat și zeu,
deopotrivă.

Ești, de asemenea, un milog
indoielnic
în jalnică postură,
dar tocmai multiplia-ți figură
te face puternic.

Toate acestea ar fi spre mai
bine ;
dar tu ești, în noi (răul sublim)
ca mijlocul de întunecime
dintr-un șal brodat de cașmir.

II

Acolo, sub vița de vie, prin
frunze
fața lui se lasă ghicită :
frunte greoaie de copil sălbatec
și antica sa gură răsucită...

Sub ochii lui ciorchinele se
umple
și pare obosit de-atîta plin,
un scurt moment chiar se
atinge spaima
acestei fericite veri de chin.

Surisu-i crud ce tare mai
infuză
în toate fructele, din mindrul
său decor,
în jurul său plutește
vicleniile-i
ce dulce-l leagănă și îl adorm.

III

Aceasta-i seva care ucide
bătrînii, și pe cei ce ezită,
cînd pe străzi se întinde
dogoarea ei insolită.

Toți care nu mai simt
cum aripile cresc
încep să facă zborul,
dar spre pămînt — invers.

Otrava dulce-i cheamă
în virf, supremă pistă,
și mingiierea-i răstoarnă
pe cei ce mai rezistă.

IV

Nu justiția ține balanța precisă
Ești tu, o, zeu cu gelozia ta
indiviză
cel care cîntărește ale noastre
greșeli,
cel care din două inimi pe
care le ucide și le zdrobește
face una mai mare decît
natura
inimă ce ar vrea să crească
intruna...

Tu, indiferentul, superbul,
umilești gura și exalți verbul
spre un cer ignorant...
Tu care mutilezi ființele
adăugîndu-le
absenței ultime, din care s-au
și fragmentat.

În românește de
Dumitru D. Ifrim

REVISTA STRĂINĂ

● **SE PARE CĂ** marele succes al romanului lui Umberto Eco „Numele trandafirului" nu a rămas fără urmări în literatura universală. Exemplul cel mai concludent în această privință îl constituie faptul că în cadrul concursului de proză organizat de editura „Planeta" din Barcelona, acțiunea tuturor lucrărilor primite de juriu se petrece în trecut, de regulă în Evul Mediu și la începutul mileniului nostru. De pildă romanul lui Fernando Feran Goce povestește — prin gura unui călugăr — o întîmplare tragică de iubire din secolul al XV-lea ; de asemenea, acțiunea romanului lui Manuel Mejico Lainez se petrece în secolul al XVI-lea, la Vatican. Premiul a fost cîștigat de un debutant, Juan Eslava, autorul unui roman care narează întîmplări petrecute în Africa în perioada colonizării. Dar valul acesta de interes enorm față de Evul Mediu este pregnant manifestat și în literatura americană și în serialele de desene animate. În ce privește serialele situația pare a avea o explicație în afara influenței cărții lui Umberto Eco : după ce au făcut sumedenie de filme de animație despre prezent, dar mai ales despre viitor, realizatorii americani ai genului au făcut cîteva escapade în... epoca de piatră unde i-au descoperit pe Fred și Barney. Privită din acest punct de vedere escala lor medievală ar părea logică. De fapt, modul de rezolvare a conflictelor în Evul Mediu este mult mai simplu : cînd nu se găsește soluția cea mai bună se apelează rapid la un miracol...

● **„LORCA, MOARTEA POETULUI"** este titlul unui serial de televiziune pe care l-a realizat marele regizor spaniol Juan Antonio Bardem. Turnările au durat peste șapte ani, iar serialul, compus din șase episoade, cuprinde întreaga viață a lui Lorca. Rolul marelui poet spaniol ucis de falanga fascistă spaniolă este interpretat de actorul englez de teatru Nikolas Grace. În film apar o serie de personalități ale culturii spaniole și europene din anii '30.

Bardem a realizat noul său film cu un respect total față de adevăr. „Lorca este exemplul cel mai concludent a ceea ce trebuie să fie un artist : un om legat de țara sa, de timpul său, autentic în umanitatea sa și angajat complet în problemele contemporane lui", a declarat Juan Antonio Bardem.

● **O ANCHETĂ INTERNAȚIONALĂ** în rîndul unui mare număr de critici de film a fost organizată de săptămînalul varșovian „Kultura". Ea a inclus două întrebări : 1) care eveniment din lumea filmului anului 1987 a produs cea mai puternică impresie asupra dv. și 2) care film polonez vi s-a părut a fi cel mai bun ?

La prima întrebare majoritatea participanților la anchetă au menționat filmele sovietice „Căința", „Joc periculos" și „Scrisori de la un mort" drept evenimentul cel mai demn de luat în seamă al vieții cinematografice mondiale 1987. Desigur, răspunsurile au fost diferite. De pildă, regizoarea norvegiană Elsa Marcusse a consemnat pozitiv o lege apărută în țara sa potrivit căreia o parte din banii încasați din prezentarea filmelor pe ecrane vor fi folosiți pentru finanțarea activității cinematografelor comunale ; Peter Cargin de la Institutul britanic al filmului a remarcat faptul că în Anglia a crescut interesul pentru filmul prezentat în cinematografe și că a crescut mult numărul filmelor retro prezentate în întreaga țară. Pe de altă parte, un critic tunisian a răspuns că în anul care a trecut nu ar fi de menționat nici un eveniment cinematografic major în afara faptului că în țara sa ultimul film turnat datează din 1986 ; criticul elvețian Walt R. Vian a remarcat că după o perioadă în care filmul documentar a cunoscut o dezvoltare deosebită a urmat o perioadă de stagnare atît a filmului documentar cît și a celui artistic.

La întrebarea a doua, majoritatea celor care au participat la anchetă au indicat filmele „Eroul anului" și „Mama regilor" drept cele mai bune filme poloneze ale anului 1987.

● **ÎN UNIUNEA SOVIETICĂ** se fac ultimele pregătiri pentru primul tur de manivelă la filmul „Doctor Jivago", după romanul lui Boris Pasternak. Filmul va fi turnat sub bagheta regizorului Serghei Soloviov care acum lucrează la definitivarea scenariului.

● **ȘASE EPISOADE** va avea serialul pe care îl vor realiza în coproducție societățile naționale de televiziune din Spania și Panama. Autorul scenariului este Gabriel Garcia Marquez. Este vorba despre întîmplări independente care se petrec în șase țări diferite : Mexic, Venezuela, Brazilia, Columbia, Spania și Cuba. Interesant este faptul că fiecare serie va fi realizată de un regizor din țara în care se desfășoară acțiunea.

Bob Woodward

● **SOCIETĂȚILE MGM ȘI CBC** sînt dispuse să ofere orice sumă pentru a obține dreptul de transpunere pe ecran a ultimei cărți a reporterului Bob Woodward de la „The Washington Post". Este vorba despre volumul „Veil : The secret wars of CIA 1981—1987" (Cortina : Războaiele secrete ale CIA 1981—1987) pe care Bob Woodward, una și aceeași persoană cu ziaristul distins cu Premiul Pulitzer pentru publicarea materialelor care au dus la epilogul cunoscut al afacerii „Watergate" l-a realizat pe baza convorbirilor cu William Casey, fost șef al CIA, decedat în luna mai 1987.

Menționăm că succesul cărții este pur și simplu fantastic ; pe parcursul a numai două luni au apărut trei ediții !

POEZIE DIN S.U.A.

RON PADGETT

Cu brațul rupt

Din punctul A vîntul bate spre punctul B
Care se află aici, unde prundișul e doar
un munte.
Dacă într-adevăr cerul și pămîntul se află acolo
De ce-și mișcă acel om brațele
Spre cuvîntul „fulger" înscris pe nori
Ce îl impresoară și îi maschează picioarele ?

Dacă spui cuvintelor pe nume în New York City
Nimic nu se va întîmpla în New York City ;
Dar afară, în spaima mitică și plictisitoare
din vest
O fată frumoasă pe nume Sibyl va da buzna
Prin fereastra deschisă cu sufletul la gură
Și se va instala așteptînd un pahar imaginar,
plin cu ceva.
Numai că acum nu o mai cheamă Sibyl —
ci Herman,
Tinjind spre punctul B.

Expediază această însemnare eroului nostru
deindată.

ALLEN GINSBERG

Mesaj

De cînd ne-am schimbat
dansat țesut lucrat
plîns împreună
mă trezesc dimineața
cu un vis în ochi
numai că tu ești plecată în NY
reamintindu-ți de mine Bun
te iubesc te iubesc
& frații tăi sînt nebuni
le accept bețiile
De prea mult timp sînt singur
de prea mult timp am stat în pat
fără să pot atinge pe nimeni pe genunchi,
bărbat
sau femeie nu-mi pasă cine, vreau
iubirea pentru care m-am născut te vreau
cu mine acum
Transatlantice revărsîndu-se pe ocean
Lucrătura fină de oțel a zgîrie-norilor
neterminați
Capătul dirijabilului vuind peste Lakehurst
Șase femei dansînd laolaltă pe o scenă roșie
pustie
Se schimbă în lumină și învolburează
Cîmpuri de seară. În curînd întîiul
oraș se luminează,
Se însuflețește. Se întemeiază. Înverzește.
Un adevăr menit să dea uitării
Delirul orbitor încă rostit.

ANNE SEXTON

Asemenea ei

Am apărut, vrăjitoare posedată,
bintuind aerul negru, mai curajoasă noaptea ;
visînd răul, m-am prins
de casele modeste, una după alta :
creatură singuratică, douăsprezece degete,
ieșită din minți.
O femeie ca aceea nu-i femeie, desigur.
Eram asemenea ei.

Am descoperit grotele calde din pădure,
pline cu tigăi, sculpturi, polițe,
dulapuri, mătăsuri, bunuri fără număr ;
am pregătit cina pentru viermi și spiriduși :
scîncind, punînd lucrurile la locul lor.
O femeie ca aceea este neînțeleasă.
Eram asemenea ei.

Am călătorit în căruța ta, vizitiule,
mi-am agitat brațele goale spre satele lăsate
în urmă,
învățînd ultimele căi strălucitoare,
supraviețuitoare
acolo unde flăcările tale îmi mai mușcă pulpa
și coastele îmi trosnesc acolo unde roțile tale
se învîrt.
Unei femei ca aceea nu-i e rușine să moară.
Eram asemenea ei.

În românește de Diana Ioniță
și Traian T. Coșovei

Frunzele sînt verzi în toți copacii din Paris acum
Voi fi acasă în două luni și te voi privi în ochi

Lui Lindsay

Vachel, stelele s-au ivit,
amurgul a pierit pe drumul ce duce
spre Colorado
o mașină se tîrăște alene prin cîmpie
în lumina slabă radioul își urlă jazz-ul
vînzătorul deznădăjduit își mai aprinde o țigară
Într-un alt oraș cu 27 de ani în urmă
iți văd umbra pe perete
stai dezbrăcat pe pat
mina fantomei ridică pistolul spre capul tău
umbra ta se prăbușește pe dușumea

JAMES MERRILL

Centrala electrică

Adu-ți aminte acum de acea fisură
Din stînca vie. O voce gravă a umplut grota,
Delirînd prin celule de fiecare dată altfel
Mai amplu și mai vag. Era acolo un fel de navă

Acoperită cu cioburi și oseminte,
Urmașii tribului, convertiți acum, se bucură
În zeul nostru rațional. Dar, în două
sau trei ore spre sud
Necunoscut lor, sunetul vocii altcuiva

● **INTÎMPLAREA** pare a fi simplă : La Leningrad sosește un străin pentru a realiza cîțiva metri de peliculă despre viața marelui oraș nordic. Cel puțin așa credea și tînărul reporter în momentul cînd a luat loc în avionul care urma să-l ducă la Leningrad. Cele cîteva zile devin luni. Dar de vină nu este numai fata de care se îndrăgostește. Izbucnește războiul, iar în orașul de pe Neva războiul înseamnă altceva, aici tînărul cineast va deveni, în calitate de corespondent de război, martor al unei tragedii colective, al groazei, dar și al eroismului. Nouă sute de zile de viață și moarte, nouă sute de zile de blocadă, de rezistență eroică a populației civile, epopee care nu are asemănare în istorie...

Astfel vede regizorul italian Sergio Leone blocada Leningradului. El s-a preocupat cincisprezece ani de prelucrarea acestei teme pentru a nemuri pe peliculă chipul suferinței și al rezistenței umane. Și tot atît i-a trebuit pentru a strînge cei peste 100 milioane dolari necesari realizării acestui film pe care presa italiană îl numește „colosal campione della istoria del cinema". „Cadrul istoric al poveștii de dragoste dintre un cineast american și o fată din Rusia îi oferă rezistența pe care oamenii Leningradului au opus-o timp de nouă sute de zile încercuirii hitleriste, spunea Leone. Nu sînt eu cel în măsură să exprim un punct de vedere în legătură cu evenimentele istorice, ce vorbesc prin limbajul filmului care... nu este un documentar despre zilele blocadei și nu este o melodramă plină de spaime și de curaj. Pur și simplu am vrut să povestesc — cu ajutorul poveștilor pentru oameni mari, care îmi sînt atît de aproape — povestea unei iubiri pierdute. Pierdută așa cum numai iubirea poate fi pierdută și anatemizată în infern. Iar în Leningradul anului 1942 a fost infernul : limbile flăcărilor se unduiau de-a lungul zidurilor, clădirile se prăbușeau sub imensul seceriș de bombe, pămîntul era zguduit în continuu iar piinea era grea ca piatra. Newski Prospekt, pavat cu cadavre, nu-l mai putea lumina decît lumina nopților albe..."

Filmul se numește „Blocada".

SPORT AMESTECATE

● Această iarnă, mai puțin epigonică decît aceea de anul trecut, plină de nervuri florale, stîrnește discuții aprige în multe familii. Mocăită iarnă, spun copiii, altădată, pe vremea asta, ne crăpau urechile de ger, la sănius, iar acum... Din punctul de vedere al adolescenților îndrăgostiți de pîrtiile de schi e o iarnă ratată feminin, moral, intelectual și sportiv. Un puștan de pe strada mea (niciodată, spune Axel Munthe în **Cartea de la San Michele,** nu poți ști ce-i în stare să facă un maimuțoi ori un puștan) o injură zilnic, în franceză, c-un inconfundabil accent parizian ; păcat că nu prea are și cuvinte în jurul accentului. Oamenii mai în virstă, cei care aprindem chibritele cu bricheta (auziți ce îngin eu aici tovarăși directori ai fabricilor de resort din București, Brăila, precum și din alte orașe producătoare de gămălii fără fosfor și scăpărici fără catran ? !),ne bucurăm din tot sufletul că februarie nu mai e nici pe departe ceea ce era altădată. În acest februarie mărinimos se cuprinde solia nestricată a unei primăveri de care-mi e sete. Vreau să văd caișii înfloriți și să strig : adjudecat ! Acest februarie, pe care-l salut instalat în cupeul ce mă poartă pe străzi în pasul domol al cailor, blind, nestăpin pe arbori (i-au scăpat din mîini cleștele, nicovala, ciocanul și cleștarul de închegat apele) mă unge la inimă. Cît privește discuțiile dintre noi și copii ele nu fac altceva decît să repete povestea : noii săraci, noii bogați. Cine sînt cei înțelepți ? Învingătorii, indiscutabil.

● O selecționată divizionară de fotbal a învins, în Israel, echipa țării gazdă și a făcut meci nul cu națională Poloniei. Două rezultate lăudabile, dacă socotim că în formația noastră n-au apărut internaționalii de la Steaua, care se pregătesc intens pentru confruntarea cu scoțienii. Cei mai buni oameni ai selecționatei au fost Coraș, Bölöni și Sabău (A.S.A. Tg. Mureș). Despre cel din urmă, antrenorul Cornel Dinu imi povestește de mult că e un jucător de mare calibru — tehnică desăvîrșită, sobrietate, viață sportivă exemplară, dăruire totală în joc, supus intereselor echipei. Mă bucur din tot sufletul pentru el și notez cu satisfacție faptul că, într-o convorbire cu un redactor al ziarului „Sportul", Emeric Jenei îl tratează cu aceeași dragoste și respect.

● Duminică, la televizor, un crimpei de basm — apariția campionilor europeni la patinaj artistic, Praga 1988. Katarina Witte (R.D.G.), nervură de aur roșu, visul hieratic al fetelor ce zboară mereu spre primul bal, să cucerească nestematele iubirii — și în același timp și gîndul adumbrit de vraja unei chemări nestăpînite, și drumul petrecindu-se parcă numai pe sub brazi gătiți de Crăciun, eternitatea tinereții, gîlgîitul clipelor unice dintr-un an menite să se schimbe-n mari deschideri de floare. În rînd cu ea, Aleksandr Fadeev și cuplurile Ekaterina Gordeeva — Serghei Grinko și Natalia Bestenjanova — Andrei Bikin (toți din U.R.S.S.) ne-au mutat sufletul, risipindu-l peste comori, în taina poveștilor depărtate de trupul lumii, acolo unde foșnesc mări verzi în genuni de griu, se leagănă despletiri albastre peste castele filfiindu-și mătasea așteptării. Departe în noi, unde începe binele, unde cîntă, cuprinsă de amețeli întemeiate pe lumi în succesiune prielnică durerii din nimic, o vioară. Televiziunea ar trebui să repete acele poeme scrise cu lumina singelui din care iau naștere nopțile cînd parcă tot pămîntul se reface din simboluri invulnerabile.

● A trecut în neființă, la Cluj, poetul Alexandru Căprariu. De cînd am auzit această veste cernită nu-mi doresc altceva decît, sculîndu-mă, dimineața, să-mi umplu buzunarele cu dinții dușmanilor rupți în gardul generației mele, atît de bătută de nenoroc și să scriu cu ei pe hîrca morții : de ce ! ? Sandu a iubit viața și a cîntat-o la modul sublim, iubind viața, el era îndrăgostit, ca puțini pe lume, de sport și de oamenii care-l slujesc. Vreme de două decenii le-a închinat, săptămînal, un imn sau o lacrimă. Acum, cînd de pe pana lui, pe care și-o ascuțea cu așchii de azur, curg doar picături de Timp, rup din suflet bucuria pe care mi-o prilejuiau întîlnirile cu el și o așternă în pagină sub forma cuvîntului prietenie — singurul, zicea, pe care merită clădite întrecerile tinereții. Îmi place să cred că vin tîrziu cu propunerea ca Editura Dacia să-i adune între două coperți zecile, sutele de articole închinate sportului, măreției și nobilelor sale idealuri.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

ANUL XXXI
8
(1 345)
Simbătă
20 februarie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CÎNTAREA ROMÂNIEI

devine tot mai pregnant și cu o putere de semnificație tot mai largă faptul că, alături de marile ctitorii economice și sociale ale epocii noastre, literatura și arta au dobindit, in multe privințe, acel curs nou al efervescenței creatoare fără de care fenomenul cultural nu ar putea fi ințeles in ansamblul și direcțiile sale de fond. Există această ctitorie de spirit — **Cintarea României** care reunește in structurile și amplitudinea sa o varietate de formule și modalități care fac viabilă insăși ideea de manifestare a talentului, a vocației. Prin prisma acestui festival național se văd ingemănate insăși munca și creația, această neintreruptă simbioză a elanurilor și dăruirii creatoare din sfera tuturor domeniilor de activitate. Chipul țării văzut printr-o asemenea optică apare in evidența tuturor transformărilor și implinirilor sale revoluționare. Iar ceea ce conturează și mai exact această realitate și-i conferă trăsături și calități noi este insuși acest adevăr vizibil pretutindeni acolo unde anii epocii pe care o trăim s-au materializat in uriașe construcții, in mari platforme ale progresului și civilizației, in opere economice și sociale durabile și de o vastă cuprindere. Adică pretutindeni, in toate zonele țării. Orașe și sate trăiesc nu doar pe verticala muncii, a preocupărilor de a da o substanțială și hotăritoare implinire programelor și obiectivelor stabilite de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului, ci și pe verticala gindirii creatoare, a manifestării prin cultură și artă. La o nouă și prodigioasă geografie economică s-a adăugat și se adaugă neincetat o nouă și prodigioasă geografie culturală. Este și aceasta o trăsătură dintre cele mai caracteristice ale marelui Festival Național **Cintarea României**, prin care, de la un capăt la altul al țării, au putut și pot fi văzute manifestări dintre cele mai valoroase. O parte dintre acestea iau calea scrisului, sint rezultatul activității cercurilor și cenaclurilor literare, al diferitelor concursuri de creație inițiate in fiecare județ. Semnificația trece din plan literar in plan politic și in aceeași măsură in plan moral și social. După cum toate aceste planuri reunesc un spectru de idei vii, majore, care-și au sorgintea in insuși Programul partidului, in opera tovarășului Nicolae Ceaușescu, in indicațiile și orientările cu privire la construcția materială și spirituală a țării. O realitate de ordin istoric traversează idei și concepte care alcătuiesc tezaurul activității creatoare și propun o vastă experiență a gindirii politice, revoluționare.

Se implinesc două decenii de la reorganizarea administrativă a teritoriului țării, act politic și social care deschidea calea infăptuirii hotăririlor istorice ale evenimentului crucial care a fost Congresul al IX-lea al partidului. Imaginea de astăzi a țării are in acel act coloanele vii de sprijin ale unei permanente edificări. De la politica investițiilor realizată sistematic și intr-o dispunere proporțională, avind ca scop și efect totodată insăși adincirea democratizării relațiilor, a creării, in fiecare zonă, a nenumărate locuri de muncă, și pină la ansamblul dezvoltării științei, invățămintului și culturii, pină la această nouă geografie culturală care este astăzi țara ridicată la nivelul propriilor sale cerințe și posibilități. Iată un traiect istoric și de proporții pe filiera căruia cele două decenii ni se relevă azi in toată amplitudinea lor materială și in toată densitatea lor de spirit. Ele fac arcul de boltă al epocii care incepuse și duc spre punctul de gravitație al viitorului. Dar ele au și o semnificație in plus, de ordinul democrației, al eticii și echității in

Luceafărul

Continuare in pag. a 2-a

ATHENEUL ROMÂN

Atheneul Român, in timpul celor 100 de ani de existență, a insemnat un simbol luminos al muzicii, intr-o țară in care strămoșii noștri daci au creat nepieritorul mit al lui Orfeu, mit al ingemănării cintecului plin de poezie cu cuvintul care cintă... Inainte de **Marea Unire**, in acest lăcaș al Euterpei, compozitorii, scriitorii și plasticienii noștri au luptat prin intermediul armelor lor impotriva nedreptăților sociale și naționale, vestind profetic tulburătorul eveniment istoric de la Alba Iulia, cind toți românii s-au unit intr-un stat puternic, reconstruindu-se in sunetele lirei străvechea Dacie. Tot in Atheneul Român, cei mai dotați fii ai literelor și ai artelor au luptat alături de cei mulți — cei oropsiți de soartă, din pricina unei orinduiri sociale crude și nedrepte — impotriva dictaturii regale și a dictaturii fasciste, contribuind substanțial la pregătirea grandiosului eveniment istoric de la 23 August 1944. In anii României zilelor noastre, datorită noilor condiții oferite de Partidul Comunist Român, atit muzicienii, literații, cit și plasticienii au obținut un nou statut social, incadrindu-se in uniunile de creație și punindu-și talentul in slujba „României vremilor inalte". La Atheneul Român au avut loc concertele desfășurate la un inalt grad de măiestrie, sub conducerea celui nemurit de popor, acel „uomo unico, uomo universale, uomo singolare" care a fost și rămine **George Enescu**. Aici au fost tălmăcite cu o nobilă dăruire capodoperele marilor epoci creatoare și pentru prima dată in istoria țării noastre s-a pus problema organizării unor concerte de muzică românească și nu mult după aceea a fost infiinţat prestigiosul premiu național de compoziție — **premiul George Enescu.** Generația mea, generația lui Nicolae Labiș și a lui Nichita Stănescu, l-a urmărit cu sufletul la gură pe **George Georgescu**; dacă bardul de la Liveni, creatorul monumentalei opere **Oedip**, in care se reliefează sensul sublim al asertiunii — **fericit cel curat la suflet cu el este pacea** — a fost un muzician apolinic, de un clasicism structural — ca să-l cităm pe Tudor Vianu — George Georgescu a reprezentat pe artistul dionisiac prin excelență, iar numele lui s-a legat **aere perennius** de mersul spre lumină a Filarmonicii din capitala țării. **Ionel Perlea** a fost dirijorul olimpian, cel care pe de o parte ni se infățișa plin de temperament precum George Georgescu, pe de altă parte evidenția un lirism fremătător, ca un ecou de doină, intr-un codru aromitor de septembrie... Nu putem să-l uităm nici pe austerul **Theodor Rogalski** sau pe modestul și interiorizatul **Alfred Alessandrescu**, munca lor fiind continuată creator de **Mircea Basarab, Mihai Brediceanu, Mircea Cristescu, D. D. Botez, Vasile Pântea,** precum și de soliști de primă mărime — i-am numit pe **Silvia Șerbescu, Ion Voicu, Valentin Gheorghiu, Ștefan Gheorghiu, Emilia Petrescu, Martha Kessler, Dan Grigore, Octavian Aurelian Popa,**

Doru Popovici

Continuare in pag. a 2-a

20 DE ANI DE LA REORGANIZAREA TERITORIAL-ADMINISTRATIVĂ A ȚĂRII

SENTIMENTUL CREAȚIEI

„anul acesta se implinesc 20 de ani de la reorganizarea teritorial-administrativă a țării, de la desființarea raioanelor și regiunilor, de la simplificarea organizării teritorial-administrative și organizarea județelor ca unități de bază in conducerea activității teritoriale. Viața a demonstrat pe deplin justețea acestor măsuri ! Tocmai pe această bază am putut să asigurăm amplasarea mai rațională a forțelor de producție pe intregul teritoriu, dezvoltarea armonioasă a tuturor zonelor țării, crearea celor mai bune condiții de dezvoltare economico-socială și de asigurare a deplinei egalități in drepturi pentru toți cetățenii patriei noastre".

Aceste cuvinte, rostite de la tribuna plenarei Consiliului Național al Oamenilor Muncii de către secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, își găsesc cea mai deplină indreptățire atunci cind se confruntă cu viața insăși, la fața locului, cu cele mai noi și mai concrete realități. Citatul acesta, ca de altfel intreaga cuvintare rostită de președintele României socialiste la acest inalt forum democratic de conducere a activității economico-sociale din țara noastră, își află deplina justificare in măsurile care au fost luate și in faptele săvirșite in ultimii 20 de ani, ca și in transformările sociale de mare anvergură și fără precedent, in toate domeniile vieții, cit și in mutațiile produse in conștiințe. Că reorganizarea teritorial-administrativă a fost făcută pe baze științifice o dovedește intreaga dezvoltare a patriei, stadiul ei actual de progres și civilizatie și ritmul rapid, neintrerupt și neabătut, in care se inaintează spre o societate puternic dezvoltată, echilibrată.

In concepția secretarului general al partidului, dezvoltarea echilibrată a tuturor zonelor țării constituie unul din principalele obiective politico-economice și sociale avind drept țel precis ridicarea bunăstării material-spirituale a membrilor intregii societăți.

★

Ca in intreaga țară, și in județul Mureș anii socialismului au realizat o impetuoasă dezvoltare economică, socială și culturală, intr-un cadru larg democratic, social și național, caracterizat printr-o participare activă a tuturor oamenilor muncii. Astfel incit dreptul la afir-

Matei Gavril

Continuare in pag. a 3-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Generația viitorului

In larga sferă de preocupări consecvente ale partidului nostru pentru ridicarea țării pe noi culmi de dezvoltare și ca o rezultantă a democrației noi, muncitorești-revoluționare, s-a inscris și recent incheiata Conferință a XV-a a Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din Romania ale carei lucrări au scos in evidența cu pregnanță unitatea și adeziunea tinerei generații in jurul partidului, la politica desfășurata de partid sub atenta și eminenta conducere a secretarului sau general, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Tinăra generație de astăzi, expresie a școlii romanești, este rodul transformărilor petrecute in țara noastră incepind cu Congresul al IX-lea al P.C.R. care a adus un suflu novator și in invățămintul de toate gradele, pregătind cadrele cu o temeinică instruire teoretică, armonios imbinată cu cea practică, impletind cercetarea cu producția pentru a forma specialiști de o inaltă valoare, necesari programului de construire a societății socialiste.

Actuala generație de studenți, participanți direct interesați de lucrările recent incheiatului Forum al tinerimii intelectuale, are sarcina și menirea de a influența, prin activitatea și preocupările ei, intreaga tinără generație a țării, fiind indemnată de a face totul pentru a-și perfecționa permanent stilul de muncă și invățătură, obligație ce se naște firesc față de grija părintească a partidului pentru ea, condițiile de invățătură și viață ale studenților aflindu-se pe un plan superior, in prezent față de multe țări cu pretenții și tradiții.

Doctrina integrării invățămintului cu practica lansată de Congresul al IX-lea al P.C.R., de gindirea continuu novatoare a genialului conducător al partidului și statului nostru a creat și pregătește in continuare specialiști care să fie încă de pe băncile școlii familiarizați cu munca din laboratoare, platforme industriale, unități agricole sau școli și instituții social-culturale, cercetarea științifică fiind aplicată cu succes in practica productivă. Pină la această adevărată revoluție a invățămintului romănesc tinărul absolvent era deținătorul unor date și idei in sine, rupte de realitatea practică, micile ateliere din cadrul institutelor neputind să-l pregătească pentru adevărata viață de uzină sau șantier, integrarea in producție necesitind, după absolvire, perioade destul de lungi de acomodare cu mediul și locul de muncă.

La ora actuală, pregătirea și practica tinerilor studenți se face la cel mai avansat nivel mondial, căci nu trebuie să uităm că tinăra

Alexandru Dan Popescu

Continuare in pag. a 7-a

EMINESCIANA

Vocea arhivelor

Eminescologia a creat citeva categorii distincte de cercetători, ea insăși fiind o formă de specializare in cimpul criticii și istoriei literare autohtone și universale. S-a intimplat ca in alte sfere ale științelor, unde se creează mereu noi subdiviziuni tinzind să capete autonomie, la rindu-le. Știința intru Eminescu a creat editori, documentariști, biografi, sursologi, exegeți ai operei de diverse orientări, bibliografi, traducători etc. Critici mari precum G. Călinescu au incercat să facă de toate, dat fiind vocația sa pentru o **critică totală.** Dar nu e mai puțin adevărat că unele personalități foarte inzestrate și-au dat măsura intr-un „compartiment" al emines-

Theodor Codreanu

Continuare in pag. a 7-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Alți „poeți ai cîmpiei"

Intre „poeții cimpiei", a căror expresie organizată e, deocamdată, aceea „ialomițeană" (numărind pe Marin Lupșanu, Marius Stănilă, Marin Constantin și încă alții) trebuie puși și cițiva lirici ai Teleormanului ; tradiția, care aci există și are, in Zaharia Stancu, pe reprezentantul proeminent, impulsionează acest lirism și ii dă un reper, spre a nu zice chiar soluția estetică. Totuși, nu de epigoni este vorba aci, imitația fără imaginație fiind repudiată, după toate datele, de cei mai mulți dintre acești sudici care fac poezie ; comună este, insă, o substanță sufletească inerentă pe care o determină spațiul de civilizație, geografia adică, in ceea ce are aceasta fundamental.

Propriu lirismului sudic, „valah", e inainte de toate un spirit solar, de esență clasicistă, cultivind proporțiile armoniei și muzicalitatea ; apoi, un fel de vitalism, temperat citeodată de stilizări cind nu-i de-a dreptul slobod. Stilizare insemnează simbol, embleme, parabole, inălțind la abstract elementarul și un număr de obiecte care aparțin acestei lumi rurale și de inclinație telurică. Griul, carele, boabe, ierburile mari — acestea sint mai mult decit semne ale unei realități comunicate in ceea ce are aceasta imediat și trebuie văzut aci o inlănțuire de „realii", incifrind o lume mai durabilă și sustrasă perisabilității. Nu puțini dintre liricii teleormăneni exemplifică, fără de indoială, această tipologie, detectabilă deopotrivă la Nicolae Lupu și Florea Miu, la Anghel Gădea și Florea Burtan, chiar dacă diferențieri există, căci avem de-a face cu poeți a căror individualitate e consolidată.

In această categorie, și accentuind pe latura vitalistă, este și Ștefan Marinescu, de la Videle din Vlașca, autor deocamdată al unui singur volum „Sala oglinzilor" (din 1984), care e in totul promițător, oricite stingăcii s-ar observa la o privire excesiv de exigentă. Poetul invocă griul „inverzit" și compune in măsuri largi, de muzică lentă, care nu e a cintecului indrăcit, de taraf. El adoptă un fel de armonie clasicistă, in sens de „școală" : „Cindva am stat de vorbă un gind inverzit / cu merii, toți in pirgă, am stat, atunci, la sfat / iar luna cea din brazde de cer, lin, urcă peste sat / cuvinte se topesc, aievea, intr-un mit". Insă vitalitatea pătrunde și aci, printre oricit de nituite imbinări ale versului : „Călăreții cei falnici chiuiau peste sate / in tropot pe maluri, treceau spre altare / cu fecioare cu arcuri pe șei, incordate / cu vin și cu daruri pe brațele goale". Totul arată aci mișcări vitaliste insă creația se ține deoparte de aceste indemnări, putind zice, totuși, că poetul își cultivă temperanța și respectă proporțiile, așa cum și-a propus. Insă, nu o dată, acest instinct al simetriei e de tot excesiv și nu se insoțește de participări substanțiale, exercitindu-se in gol precum aci, deși originile sint in lirica lui Zaharia Stancu : „Satul doarme adinc / intre margini de dor / Somnul de lut / Somnul tăcut / Somnul". Și temele păstrează un aer de ocazional atunci cind ar trebui să se organizeze in legături puternice, formind un mecanism de simboluri. Poetul are la indemină o materie etno-

George Traian Roman

Continuare in pag. a 7-a

Antologia «Luceafărul»

George Călinescu

Anotimp

Din nou e primăvară albă, dar
Nu prinzi de veste pentru că hoțește
Revine echinocțiul, trebuește
Să-ntorci atent savantul calendar.

Se indoiesc copacii de zăpadă
Și parcă n-a sosit nici o coloare,
Nu-s altceva decit cireși in floare
Incărunțiți pe-o zi intr-o livadă.

Sau flori se lasă timpurii departe
Pe cimp c-o lene supranaturală
Ca dintr-o scuturare siderală
Și sint de fapt numai ninsori de Marte.

Așa in mine virstele cu cotu-și
Dau, anotimpul vine și mă lasă,
Tinăr mă simt și totuși ani m-apasă
Mă simt bătrin insă sunt tinăr totuși.

REPERE LITERARE '87

Ipostazele surîsului tragic

Intregul arsenal dramaturgic (temele și emblemele cu care Ion Băieșu s-a impus in conștiința publicului pină acum) este reluat, cu o insistență prea reliefată ca să nu ne pună pe ginduri, și in această ultimă culegere pe care autorul și-o subintitulează polemic **teatru comic** *). Spun polemic pentru că, practic, Ion Băieșu are și de data aceasta infățișările lui Proteu : textele, cinci la număr, sint de fapt drame autentice **(Regina Lear)**, tragicomedii in sensul modern al cuvintului **(Poarta cetății)**, satire necruțătoare, fie ambalate in țesătura unei farse cinice **(Maestrul)**, fie insăilate pe canavaua unui fel de roman, desigur antidonquijotesc, cu trapă didactică in ultimele pagini **(Autorul e in sală, Vinovatul)**.

Să reținem totodată că din recolta sa de piese scrise in ultima vreme — publicate și jucate icicolo, dar neadunate incă intr-un volum — scriitorul a operat o anume selecție, renunțind la partituri totuși onorabile cum ar fi **Gărgărița** sau **Sursa.** Prin sumarul la care s-a oprit, autorul ne-a „desenat" o pentagramă, exprimind, ca figura geometrică insăși, unirea celor ce nu pot fi egale.

Dar temeiul selecției pare să se sprijine pe un alt argument : Băieșu își **reia** — termenul poate nu este bine ales — intr-o altă virstă (care poate să insemne sau nu și o mai proaspătă dospire a caracterelor) unele din personajele cu care s-a impus in urmă cu două decenii. Fenomenul nu se explică printr-o absență a muzelor : el face parte din codul estetic al dramaturgului, actul ca atare e săvirșit cu bună știință, legat de realitatea legică : modificarea climatului social, ca urmare și a consumării timpului, noua problematică a noii modalități

Paul Tutungiu

Continuare in pag. a 6-a

● **In acest număr : ● Vetre ale istoriei contemporane ● Intilnirile „Luceafărului" in județul Dolj ● Poeme de Niculae Stoian ● Dan Rotaru ● Luca Onul ● Leonida Teodorescu ● Rememorări de Mircea Micu ● Sport de Fănuș Neagu**

CONTEMPORANII NOȘTRI

Unitatea în diversitate

Contribuția teoretică a lui Modest Morariu, adăugată prozei din **„Intoarcerea lui Ulise"** și liricii din **„Nașterea melancoliei"**, nu-i, cu toate acestea, secundară putind spune că, mai inainte de toate, opera este aci aceea a unui doctrinar și a unui eseist pe care scriitorul il ascultă. De altminteri, bibliografia intărește această observație, cu aspect superficial de paradox, și o repede privire asupra cercetărilor tipărite de autor arată preponderența cărturarului, care participă și la creație intr-un chip natural. Despărțirile acestea, dintre creație și erudiție, sint, de obicei, numai aparente și făcute din necesități de ordin metodologic și descriptiv, fiind, aici mai mult decit in alte situații, cu desăvirșire nesemnificative căci opera lui Modest Morariu, substanțială și, la drept vorbind, impunătoare prin profunzime, se vădește a fi expresia unei excepționale omogenități. Poetul de gind nobil și cu instinct aproape cavaleresc, al străvechimii și prozatorul instruit, modern cu temperanță și numai intr-atit incit modernitatea se explice o viziune antropologică, se conjugă in mod fericit cu eseistul, creația insăși avind, de la un punct incolo, o trăsătură eseistică, voit fragmentară, și este esențial a zice că „nostalgia" insăși, care este aci sentimentul ireductibil, e o **substanță sufletească** a eseului, comunicind năzuința ființei parțiale către o intregire, de altfel iluzorie.

Așadar, opera se urmează in raport de o doctrină, scriitorul definindu-se in cadrele unei idei estetice despre lume, orinduită, aceasta, mai inainte decit creația propriu-zisă și, chiar dacă exprimată și prin creație, independentă față de ea. Scriitorul invocă un fond mitologic elen și, deopotrivă, un substrat autohton care poate fi celtic insă atit de adinc documentat prin vechime incit ne apare constitutiv romănesc, definind o **romănitate a Nordului.** El cultivă rațiunea, totuși, și prin aceasta e om modern cu sufletul controlat de o tradiție incă activă și posibil a fi dezvoltată de participări noi și nicidecum consumată cu totul de o evoluție altminteri multimilenară. Aceasta e forma de manifestare a unui european.

„Europenitatea" e, in ultimă analiză, obiectiv

Artur Silvestri

Continuare in pag. a 7-a

Biblioteca Județeană
MUREȘ
TIRGU MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

VASILE ANDRU: «Progresia Diana»

Stilistic, noul roman **Progresia Diana** al lui Vasile Andru (Editura Albatros, 1987) este anticipat de volumul de povestiri **O zi spre sfîrșitul secolului**, (Editura Cartea Românească, 1983) care marchează o schimbare evidentă în modul de a scrie al prozatorului. Pînă la această carte, pentru Vasile Andru literatura însemna (schematizez, desigur) analiză și derulare evenimențială cursivă, conținute într-o construcție riguroasă, obsedată de aspirația reflectării întregului. Acestei structuri formale îi pot fi subsumate, cu puțină bunăvoință, **Iutlanda posibilă**, 1970, **Mireasa vine cu seara**, 1973, **Arheologia dorințelor**, 1977, **Noaptea împăratului**, 1979, chiar dacă, de bună seamă, scenariile și temele (domină, totuși, între acestea, **nevoia de comunicare**) sînt diferite. Odată cu **O zi spre sfîrșitul secolului** lucrurile se schimbă, și anume radical. Aspirația către povestirea „rotundă" și construcția elaborată încetează să mai fie țelurile prozei lui Vasile Andru. Primează, acum, fragmentarismul, stilul sincopat, abrupt, autoreferențialitatea. Aceste modificări în plan stilistic nu sînt exterioare (moda textualismului, de-o pildă) ci corespund unui alt fel de a gîndi proza (literatura, în general), reflex, probabil, al unei alte viziuni asupra existenței. În fond, este vorba de voința de renunțare la convenția „story-ului", de apropierea literarului de ritmurile și fizionomia cunoașterii proprii sfîrșitului de secol. Că este așa, cel puțin în intenție, o dovedesc o serie de propozițiuni cu caracter teoretic din **Progresia Diana**. Iată unele dintre acestea, semnificative, cred, pentru demersul prozatorului : „genul fragmentar poate proveni din îngreunare, din inteligență, din fuga de sistem. Domnii și plictisiții practică genul fragmentar. Și cei care iubesc viața practică genul fragmentar. Lumea are articulări mobile. Lumea este din bucățele și bucăți. Și niște parcele de energie solidificată, rînduite suplu de un gong ceresc, o toacă sau un logos. Desigur, universul poate fi povestit cursiv, la gura sobei, pentru nepoți, așa fac bunicii. Dar universul povestit nu este universul adevărat. Numai fragmentul salvează ceva din întregul care explodează mereu". **Progresia Diana** argumentează că autorul ei (al cărții) nu este nici „domn" (carevasăzică elitist) nici „plictisit" (saturat de cunoaștere sau, dimpotrivă, înapt pentru aceasta), ci un inteligent iubitor al vieții practice (dar nu numai...).

Stilistic și conținutistic, **Progresia Diana** va fi, deci, o expresie a fragmentarismului, un soi de **Satyricon** (amestec de lume, de teme, de stimulente — ne învață autorul, și rău face că nu o face decît rareori — cu etimologia în **satura** și **satyra**) în variantă autohtonă. Propozițiile scurte, cu asociații imprevizibile, traducînd simultaneitatea percepțiilor, schimbarea rapidă și fără avertisment a zonei aflate în atenția naratorului (personajul se numește Vasile Andrucovici și, apoi, Andru) șochează obișnuințele cititorului tradițional de romane și de romane tradiționale, îl deconcertează, îl intrigă, îl fac interesat, îl conving, îl captivează, dacă are răbdarea să calce, pînă la sfîrșit, pe urmele „pașilor" (capitolele cărții sînt suprainti tulate „pași" și sînt numerotate de la I la XI) prozatorului. Și ar avea toate motivele să o facă, fiindcă, dincolo de posibilul interes față de forma expresiei, **Progresia Diana** reține atenția printr-o palpitantă și pasionantă poveste (totuși poveste, chiar dacă nu în înțeles tradițional) de dragoste. Întîlnirea cu Diana, ființă independentă, specială, cu puteri, s-ar zice, paranormale, imprevizibilă și cuceritoare structură artistică, incomodă, bănuitoare, posesivă, iubitoare, înseamnă pentru personajul-narator o modificare radicală a modului de a înțelege lumea. Propriile-i căutări și intuițiile pe care le are în descifrarea sensului existenței capătă caracter sistemic în compania Dianei. Cele două ființe alcătuiesc mai mult decît un cuplu. Un întreg androgynic ! Toate observațiile lui Vasile Andru (personajul) asupra lumii (din călătoriile în străinătate și în țară, din discuțiile purtate în mediu profesional — este redactor — din experiențele, unele limită, pe care le parcurge, din lecturile extrem de variate etc.) dobîndesc sens adînc doar prin raportare la Diana („Potrivita mea" — îi spune potrivit și tandru Andru). Cei XI „pași" ai „progresiei" sînt tot atîtea trepte, din exterior spre interior, către cunoașterea în profunzime, prin iubire și eros, a structurilor universului. O cunoaștere dobîndită în cele din urmă prin cercetarea propriei ființe, în care se află re-unite (vorbeam de androgyn) cele două principii fundamentale (după unii) ale lumii. De aceea, Vasile Andru are dreptate să declare, la un moment dat, anticipînd sensul derulării narațiunii : „proza mea este adesea un documentar despre mine. Aș vrea să știu dacă omul este doar o stație a materiei, o haltă a energiei, un releu trecător prin care materia își dă de veste despre sine. Își trimite mesaje atît de nuanțate, încît e nevoie de fiecare din cei cinci miliarde de planetari ; e nevoie de toată partitura spetei, de la sălbatici și pușcăriași și regi pînă la hristoșii neprimiți. Ei toți sînt clapele unei orgi formidabile, orga cu cinci miliarde de clape, cifruri sufletești prin care materia află despre ea însăși că există. Așadar, acesta este un documentar despre materie, despre noi".

„Povestea" cuplului din **Progresia Diana** este un excepțional roman de dragoste, în care eroticul și filosoficul armonizează, contrazicînd „opinia" lui Camil Petrescu din **Ultima noapte de dragoste...** Vasile Andru (autorul, de această dată) a vrut însă mai mult decît atît. Și cred că a greșit. Nu, desigur, pentru că a vrut ceea ce a vrut, ci pentru că a procedat cum a procedat. Iată : Diana nu este doar pictorița ultrasensibilă și ultrainteligentă, „potrivita" lui Andru, ci și Dhyăna (sau dhyăna) numită astfel din cînd în cînd, fără ca autorul să dea măcar minime detalii. Pentru a înțelege despre ce este vorba, pentru a descifra, deci, simbolul, cititorul ar trebui să știe că, **dhyăna** (meditație) precedată de **dhărana** (concentrare) și urmată de **samadhi** (să spunem, cunoaștere extatică, pentru a simplifica), sînt cele trei părți **(anga)** numite „subtile" dintre cele opt ale practicii yoga, expuse în **Patajañla-Yoga**. Deci, ar vrea să transmită autorul, Diana (Dhyăna) este treapta meditației de dinaintea extazului, după care urmează eliberarea. Și nu văd de ce cititorul de romane (bunul nostru cititor de romane) ar trebui să știe cu necesitate asemenea chestiuni pentru a putea beneficia de toate semnificațiile unui roman ? ! Așa cum numele unor alte personaje ca Prătyahara (eliberarea activității senzoriale de sub dominația obiectelor exterioare) Pascu, Rodica Dharana, Ghiță Kundalini (de la „kundali", zeitate în formă de șarpe, care locuiește în corpul tuturor creaturilor), Visarion Vișnu (ceva mai ușor de recunoscut) etc., în absența cunoașterii semnificațiilor în disciplina Yoga, fiziologiile tantrice și **Upanișade** nu sînt decît bizarerii inoportune, și chiar involuntar hilare, care îl îndepărtează pe cititor de textul (subtextul) romanului. Și este păcat, căci, și în acest plan (inițiatic ?) al cărții există fragmente sapiențiale memorabile, la care autorul, dintr-un prea mare și nemotivat orgoliu, împiedică accesul cititorului. Acestuia îi rămîne însă excepționalul „roman de dragoste" și frumusețea frustă, viguroasă a stilului.

Suficiente motive pentru a recomanda publicului această carte incitantă, care sfidează comoditățile de lectură, provoacă gîndirea imaginativă și reclamă, în întregul ei, un cititor cu experiență, dar fără prejudecăți.

Valentin F. Mihăescu

În fața istoriei

Romanele lui Gheorghe Schwartz apelează nu rareori la mijloacele parabolei și la modalități psihanalitice prin care autorul sondează trăirile abisale ale personajelor divulgînd tensiunea dintre cenzura rațională și energiile subconștientului, tensiune dureroasă și cel mai adesea „culpabilizatoare" în plan existențial. Eroii cărților sale trăiesc situații limită, unii dintre ei devenind peste noapte din simpli „martori" participanți activi la viața socială (Vezi doctorul Poolo din „Martorul") alții se retrag înfrînți în imperiul propriilor iluzii, cad pradă stărilor dereiste, autorul analizînd fenomenul „marginalizării" unor destine umane fără să evite nici senzaționalul de tip „polițist", multe din proze bazîndu-se pe cazuistici judiciare.

Romanul „Om și lege" își plasează acțiunea în perioada „obsedantului deceniu" și aduce în prim plan suferința morală a unor inadaptați, scriitorul analizează scindarea dramatică a conștiințelor nevoite să supraviețuiască în lumea irealității, a fantasmelor. De fapt cheia parabolei o aflăm în motto-ul cărții, e vorba de un citat din E. R. Doods : „Omul împărtășește cu cîteva mamifere superioare straniul privilegiu de a locui simultan în două lumi. El trăiește zilnic, alternativ, două tipuri distincte de existență : vis și viziune reală — fiecare din ele cu logică și limite proprii". Se poate ușor observa că dihotomia vis — realitate guvernează compoziția întregului roman, distribuind materia epică pe două paliere distincte, motiv pentru care proza lui Gheorghe Schwartz lasă la lectură impresia unei anume rigidități scolastice, structura romanului trădează o intenție demonstrativă care ar fi putut fi estompată dacă autorul miza mai mult pe sugestie. Dar să urmărim povestirea :

În lumea heteroclită din Lugojul anilor '50 avocatul Ladislau Pietraru, om singuratic și cu aprehensiuni față de agitația politică a vremii, trăiește o viață scindată între obligațiile de serviciu, la tribunalul orașului, și orele de solitudine cînd, retras în micul său apartament, se lasă purtat de închipuiri și călătorește cu fantezia pe tărîmuri himerice. Rămas singur după moartea soției sale, Pietraru se simte tot mai mult sufocat de cenușiul existenței provinciale, pe lîngă firea sa introvertită el suferă și de o boală cronică ce îi anchilozează progresiv coloana vertebrală obsesia infirmității urmărindu-l mereu. Personajul e veșnic chinuit de angoase, el știe că se apropie vremea în care „nu va mai putea umbla și va avea capul atît de aplecat încît n-o să mai vadă deloc pe stradă pe lîngă cine se va tiri". Aspectul fizic al lui Pietraru exprimă însă în plan simbolic o maladie morală de profunzime, căci avocatul („strîmbul" cum îl numesc colegii săi de barou) este un om neadaptat, el își tîrăște de azi pe mîine existența lipsită de perspective, singurele sale satisfacții fiind momentele din zi cînd, baricadîndu-se (la propriu) în cămăruța sa secretă își provoacă tot soiul de viziuni fantastice. Claustroman, el preferă să stea ore întregi în carapacea casei sale căptușite cu cărți, închipuindu-și călătorii în timp, identificîndu-se pînă la delir cu personajele dintr-o gravură medievală agățată pe pereți sau cu amintiri livrești : „Timpul, acest element în care Pietraru și așa n-a avut niciodată prea mare încredere, dispăruse aproape cu totul din raționamentele sale. Dar acest lucru a avut și o altă consecință. Cultura sa livrescă îl plimba prin istorie fără ca lui să i se pară ciudate itinerariile pe care le străbătea, acceptînd amintirile transcendentale ca pe propriile amintiri ale vieții sale și făcînd aprecieri asupra modului în care s-a purtat cu sute de ani în urmă".

Narațiunea surprinde situația dramatică a perioadei istorice de la începutul anilor '50 cînd legile noi le înlocuiau cu brutalitate pe cele vechi, personalitatea romanului constă nu atît în alegerea temei (există de acum o bibliografie bogată la acest capitol) cît în analiza minuțioasă a alienării, în radiografierea unor conștiințe traumatizate sub presiunea factorilor social-politici. Pietraru este un refulat care nu poate și nici nu mai vrea să înțeleagă realitatea, el se izolează în lumea sa onirică populată cu himere și citate livrești, în visele sale apare obsedant un personaj feminin (soția ? femeia ideală ? nu ne putem da seama) întrucît va asemănător cu el este avocatul Suciu, intelectual refugiat în teorii ezoterice, cu el are Pietraru lungi dialoguri în orele de seară cînd, închiși în „cămărița secretă" citesc pe furiș cărțile interzise din bibliotecă ascunse în spatele „operelor lui Stalin". Același destin de sacrificiu îl are și Alexandrescu — om care-și pierde treptat echilibrul psihic și atinge faza acută a unui delir cauzat de mania persecuției, fiind obligat să-și schimbe mereu identitatea pentru a scăpa de urmăritori, el este de fapt o victimă a caruselului legislativ, lipsit de posibilități intelectuale acesta nu se poate exila în utopii și cade pradă nebuniei. Un alt personaj insolit este bătrînul Fitacek zis „Bufnița" pentru obiceiul său de-a cutreiera noaptea străzile de unul singur în căutarea unui partener de discuție.

Îmi permit să deschid o paranteză pentru a atrage atenția că proza abundentă referitoare la situația anilor '50, așa numita proză „obsedentistă", este reprezentată aproape în exclusivitate de maniera parabolică în care mesajul este incifrat prin trimiteri livrești sau procedee psihanalitice, ne lipsesc însă romanele de idei care să abordeze frontal problematica ideologică a epocii punînd să se confrunte conștiințe nu neapărat maladive, irecuperabile social. Există — trebuie s-o recunoaștem — o anume predispoziție pentru „exotismul" patologic, pentru tipologiile morbide care (chiar dacă au valoare simbolică) exprimă fenomene secundare în plan caracterial. E o viziune care de-acum s-a conven ționalizat și reclamă o depășire prin noi soluții romanești deoarece raportul dintre „om și lege" nu e doar o problemă de psihopatologie. Dar să ne întoarcem la proza lui Gheorghe Schwartz. Dincolo de unele exagerări psihanalitice, romanul este scris cu indiscutabil profesionalism denotînd o bună stăpînire a tehnicilor narative ; personal optez pentru secvențele descrierilor realiste în care autorul configurează atmosfera apăsătoare, kafkiană, a Lugojului postbelic. Este, deci, o perioadă istorică de tranziție în care legile noi nu s-au cristalizat și se pot descurca doar cei ca Lazăr („fostul sforar, actualul sforar") în timp ce scrupuloși de genul lui Pietraru clachează și se retrag în labirintul iluziilor devenind niște înfrînți pe plan moral.

Roman cu teză, „Om și lege" exprimă drama inadaptării aducînd în discuție problema majoră a raportului dintre individ și determinismul social. O anume previzibilitate precum și scăderile de tensiune resimțite pe alocuri diminuează valoarea unei proze (care ar fi putut fi) de excepție.

Alexandru Horia

Cîntarea României

Urmare din pag. I

materie de progres și civilizație, de dezvoltare. Pentru că înființarea județelor a avut ca efect și implementarea în toate zonele a științei muncii și organizării, a răspunderii și angajării. Această permanentă și laborioasă școală a democrației care este viața a cunoscut un sens ascendent și ca urmare au putut fi înființate mai tîrziu organisme și instituții în răspunderea și conlucrarea cărora stau însuși prezentul și viitorul. Toți cetățenii patriei, indiferent de naționalitate, au putut și pot participa la crearea bunurilor materiale și spirituale, beneficiind din plin de valorile progresului și civilizației socialiste. **„Orice poate privi orașele și satele patriei noastre, înfățișarea generală a României**, sublinia secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. **Am aplicat în dezvoltarea generală a patriei principiul repartizării forțelor de producție pe întreg teritoriul țării. Astfel, în toate județele s-au realizat și s-au dezvoltat, după Congresul al IX-lea, peste 180 de noi platforme industriale, mii și mii de întreprinderi industriale și din alte domenii. Practic, în toate județele patrei noastre — așa cum s-a subliniat la Conferința Națională a partidului — s-a realizat o dezvoltare armonioasă a industriei, agriculturii, a celorlalte sectoare de activitate, ceea ce asigură adevărata egalitate în drepturi, condiții de muncă și viață egale pentru toți cetățenii patriei noastre, perspectiva înfloririi României, a unei vieți tot mai fericite".**

Această perspectivă a înfloririi României a cunoscut și cunoaște susțineri în timp care ele însele vin și consacră, la rîndul lor, cauze și obiective mereu mai înalte. Programele actualei etape fac parte dintre acestea și converg spre acel ansamblu de realizări ale anilor nouăzeci și, mai departe, ale sfîrșitului de mileniu, sub semnul cărora eforturile și strădaniile de azi dobîndesc o substanțială împlinire. Cauza acestui viitor stă în dinamica și spiritul epocii de azi.

ATHENEUL ROMÂN

Urmare din pag. 1

Marin Cazacu etc. Statisticile ne demonstrează că mai ales în anii României socialiste au fost tălmăcite la un înalt grad de măiestrie cele mai valoroase creații ale generației enesciene, post enesciene, precum și ale generațiilor medii și tinere, formate în acest „ev aprins" ; iar în acest fel, Ateneul Român a devenit casa spirituală a compozitorului român, creatorul unei arte sonore în care folclorul nostru a fost valorificat din plin, generîndu-se acea eufonie doinită, acea eufonie baladescă, dar și acea eufonie a vitalității, de o luminozitate torențială — ca să folosim cuvintele marelui Nichita Stănescu. În ultimele două decenii au fost înfățișate melomanilor noștri un impresionant număr de compoziții originale, măiestrit concepute, ancorate în spiritualitatea noastră, avînd o corelație subtilă între tradiție și inovație, între național și universal și, mai cu seamă, între etic și estetic. Sute de cronici, apărute în centre cu o străveche tradiție culturală, au accentuat faptul potrivit căruia poporul român este un popor „teribil de muzical", iar despre școala noastră de compoziție s-a vorbit nu o dată ca de o școală a inovației înțelepte sau, cum spunea, foarte sugestiv, o personalitate proeminentă a muzicii italiene, „muzica românească are toate calitățile avangărzii vest europene, minus defectele ei !" Preluarea de pe noi poziții a unei tradiții a cinteculul românesc, inovațiile pe deplin convingătoare, sintezele originale obținute ne-au dus cu gîndurile la echilibratul nostru relief, la sensurile mirifice ale eseului blagian, atît de muzical intitulat „spațiu mioritic", dar mai ales la semnificația profundă, în virtutea căreia **muzică și pace**, — în orice context am folosi aceste cuvinte, — constituie un pleonasm, deoarece muzica presupune îmbinarea dintre bine, adevăr și frumos sub cerul bunei învoiri între toate popoarele lumii. Atheneul Român a tradus în fapte esența lumii orfice, iar muzicienii cu har care s-au manifestat s-au înscris, dincolo de spațiu și de timp, în simfonia armoniei mondiale, socotind că prin muzică se poate face o multilaterală educație patriotică. Iată de ce Atheneul Român simbolizează înfrățirea tuturor făpturilor globului prin cîntec.

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

ROMANTISM ȘI ORGOLIU

De o sensibilitate romantică ipostazată liric diferit, chiar în cadrul aceluiași volum, dar menținînd un teatralism al expresiei, în descendență A. Pann, Emil Botta ori Cezar Ivănescu, tinguitor și pitoresc folcloric, hieratic ori cerebral se arată a fi Miron Cordun în cele sase cărți de poezie publicate, toate, la Cartea Românească. Debutînd în 1974 cu volumul **Curtea Veche**, poetul se impune cu un scenariu ostentativ, aliaj de vetust și modern, etalînd cu dezinvoltură cantabilă o suferință (iar în volumele următoare diverse complexe), devenită astfel decorativă, într-o atmosferă de cintec de inimă albastră (observația este valabilă pentru întreaga producție poetică).

Formula este oarecum hibridă : o personală convocare a lui Nichita Stănescu și Cezar Baltag, — ca să nu mai amintesc de Barbu și Arghezi, mai tîrziu Bacovia — la care se adaugă mitologia populară, totul altoit pe un limbaj al boemei, de aici impresia, nu mereu întemeiată, de rafinament și profunzime. Versul are culoare și ritm, halou al misterioasei deschideri, o muzicalitate apropiată descintecului popular : „Doamna călărea un cal de nord, / doamna de nord /, în văzduhuri surpate —/ și noi deschideam-închideam aiurînd / niște grele porți de cetate" **(Nord)** sau : „Cît de greu mi-e cu tine, o, tu, / făptură de rod blestemat ! / Am fost eu o dată ca niciodată, / cal alb, cal verde / am fost eu o dată / într-o poveste pe-nnegurat". **(Vîntul de sud).** Pe Laurențiu Ulici îl impresiona unitatea „de constiință poetică într-un volum de debut", criticul văzînd în Miron Cordun un „poet adevărat, reflexiv într-un mod personal, chinuit de îndoieli, de o emotivitate stranie" — ceea ce astăzi ni se pare exagerat. Sigur, poezia are nerv, creează la receptare o melancolie confortabilă, o vagă reverie mateină, precum și o reprezentare interesantă a spectacolului propriei dureri. Citite în regim propice, lăsîndu-te contaminat de muzica înfășurătoare, evanescentă, poți aprecia motivele poetice personale și recurente, consecvența atitudinii, execuția tehnică — jocul de cuvinte, aliterațiile, reluările de sintagme ori versuri ating uneori virtuozitatea : „Vine o femeie, plînge / pe un corn de inorog : / ruptă sînt de fiara voastră / rob nebun, și zac de fiară / și nu știu cui să mă rog. / / Și pe fiară ea se-nclină / ca p-un corn de inorog." **(Robii rupți)** sau : „Dar noi ne-am dus pe riu în grija ta / și-n toate ale sortii date tie. / povestile zăceau la guri de rău / și ne tira centauru-n robie". **(Și plînsem).**

Curios, în recentul volum, **Urmările** *), Miron Cordun nemaifiind exuberant, căci scontează o maturizare prin intermediul unui lirism mai așezat, cerebral, va deveni mai banal, cu toate sforțările limbajului reflexiv ceremonial. Formula oraculară, pompoasă nu era tensiunea așteptată: „Iată pe cer se întîmplă minune / de scriere. Glorie ție, creier de zeu, / glorie ție / mare vestire / de mare visare / a capului meu..." **(Steaua venind).** Confesiunea are acum accente, în intenție, mai directe, dar ceva o abate în abstract artificial și nesemnificativ. Cînd își aminteste de ipostaza sa trubadurescă, de cîntăreț jelanic (melos oltenesc), poetul redevine natural, ispititor, ca în **Într-o vineri, ori în Dintre cite vestigii se rup**, unde fanfaronada nu indispune.

Poet onorabil în frustețea-i complexă, bănuiesc că dispune de resurse native ce vor fi fecundate de o cultură literară și critică pe măsura înzestrării sale.

Ion Dună

*) **Miron Cordun : „Urmările", Editura „Cartea Românească", 1987.**

CRITICĂ

RECUPERAREA UNEI EPOCI LITERARE

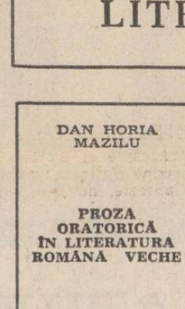

Oratoria intră în conștiința publicului cititor românesc ca gen literar și teoretizat ca atare destul de tîrziu, abia în 1902, odată cu pamfletul lui Titu Maiorescu „Oratori, retori și limbuți". Și cum, din nefericire, se mai întîmplă, proza oratorică veche nu intră decît sporadic în discuție (chiar dacă în domeniu dispunem de lucrări chiar numeroase) iar în antologii de texte oratorice, Neagoe, Țamblac, Varlaam, Antim Ivireanul sînt omiși sau tratați cu destulă incredibilă și nelertătoare superficialitate. Doar Gh. Adamescu, în **Elocvența română**, include, pentru epoca veche, discursul lui Luca Cirje, al lui Mihai Viteazul înaintea luptei de la Călugăreni și o predică a lui Antim Ivireanul.

Sarcina reabilitării totale a oratoriei vechi românești revine lui Dan Horia Mazilu*). Autor de lucrări consacrate epocii așa-zise „vechi" **(Udriște Năsturel**, 1974, **Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea**, 1976, **Cronicarii munteni**, 1978, **Varlaam și Ioasaf**, 1981, **Literatura română în epoca Renașterii**, 1984) Dan Horia Mazilu pune pe masa de lucru a cercetătorilor, și nu numai a lor, prima parte (preliminarii și Epoca Prerenașterii) din **Proza oratorică în literatura română veche** (1987).

Cercetător avizat al literaturii noastre vechi, Dan Horia Mazilu purcede metodic în rezolvarea problemelor ce privesc „dreptul de cetate" al prozei oratorice culte românești : definiție, sfera de cuprindere a genului, indicarea granițelor ce despart textele oratorice de alte categorii de scrieri, cauzele și circumstanțele culturale ale apariției și influenței prozei oratorice, sincronizarea cu mișcările literare similare din estul și sud-estul european, aspectele teoretice ale retoricii literare.

Pentru ca oratoria română să-și atingă apogeul începînd cu cea din timpul Unirii și a luptei pentru independență națională, era necesar ca ea să fi parcurs un drum presărat, după cum ne demonstrează autorul, cu remarcabile izbînzi. De altfel Dan Horia Mazilu urmărește conturarea unor imagini care să demonstreze existența genului oratoric în literatura română, alături de literatura cronicarilor, constituit ca sistem în jumătatea a doua a secolului al XVII-lea, sistem ce subsumează varii specii ale **oratoriei de ceremonial** (Gheorgachi, Ianache Văcărescu), **discursuri politice și diplomatice** (Scrisoarea lui Ștefan cel Mare către principii creștini, apoi Despot Vodă, Ioan Țamblac, Udriște Năsturel, Radu Popescu, discursul lui Luca Cirje rostit în seimul Poloniei), **oratii funebre** (Neagoe Basarab cu ale sale **Învățături**, diacul Toader din Bistrița), **panegerice** (Azarie, autorul **Letopisețului Cantacuzinesc**), **discursuri protocolare** (Miron Costin, Ștefan Văcărescu), **parenetice** (Neagoe Basarab, Matei al Mirelor, Nicolae Mavrocordat, Antim Ivireanul, Azarie Tzigala, N. Costin). Dintr-un alt punct de vedere, oratoria „Sacră" domină sub raport cantitativ, în schimb cea laică se caracterizează prin varietate și diversitate.

Ce alte aspecte pertinente mai subliniază autorul ? În primul rînd oratoria reprezintă, în subsidiar, nivelul de civilitate spirituală, necesitățile de instrucție ale unei societăți ce-și caută catalizatorii. Apoi, tendința de autohtonizare, de naționalizare a oratoriei „sacre" odată cu didahiile lui Antim Ivireanul, de participare la „ampla mișcare de secularizare a vechii literaturi românești" este o realitate elocventă în spațiul literaturii noastre. Și apoi destinația și relația dintre oratoria cultă și cea orală, constatîndu-se, pe baza materialului studiat, interferențe și înriuriri reciproce.

Proza oratorică în literatura română veche este o cercetare de incontestabilă valoare, o contribuție reală și necesară la dezvăluirea unor aspecte mai puțin edite ale literaturii române din perioada Prerenașterii și Renașterii.

Tudor Nedelcea

*) **Dan Horia Mazilu : „Proza oratorică în literatura română veche", vol I—II, Editura „Minerva", 1987.**

ESEU

PLEDOARIA PENTRU UN NOU CONCEPT

Recent apărută la Editura Albatros, cartea tînărului arhitect Dan Păcurariu *) propune un nou concept ,acela de **arc stilistic**, elaborat pe baza observării unor paralelisme ce se manifestă în evoluția diferitelor grupuri de stiluri. Perspectiva cuprinzătoare pe care autorul o deschide asupra istoriei artelor îi relevă apariția unui fenomen care apare „în anumite etape de dezvoltare istorică și în anumite regiuni geografice, fenomen care constă în îmbogățirea treptată a unui sistem de forme de-a lungul cîtorva stiluri propriu-zise". Noutatea studiului privitor la arcele stilistice rezidă în primul rînd în faptul că propune un concept pornind nu de la un singur stil, ci de la demersul comparativ-integrator asupra unui grup de stiluri numit arc. Fenomenul specific prin care se parvine la identificarea arcului stilistic este „pendularea în anumite condiții, între polii opuși, simplitate și statisticitate, respectiv complexitate și dinamicitate în cadrul unui grup de stiluri". Analizînd acest fenomen din punctul de vedere al psihosociologiei artei, Dan Păcurariu distinge arce stilistice complete, incomplete și difuze, pe care le studiază sprijinindu-se pe variate exemplificări.

Arcul stilistic dezvoltă, în concepția autorului, aceeași categorie de forme, în cadrul unui proces evolutiv în genere lent, cu acumulări cantitative, în special în sfera ornamentalului, opera devenind din ce în ce mai opulentă, pînă la exces. În această fază se produce o „prăbușire" sub povara propriei ornamentații, moment de trecere la un nou arc, al cărui început este marcat fie „prin schimbarea completă a întregului sistem de forme, fie doar prin reluarea unor limbaje de bază, în opere simple, clare și statice (cazul trecerii de la rococo la neoclasicism)". Urmărind evoluția arcelor stilistice în timp, autorul studiului remarcă faptul că arcele au, pe măsură ce se apropie de epoca noastră, o viață tot mai scurtă, cu treceri din ce în ce mai bruște, cu reacții cu caracter de manifest. El observă că „în fazele de început și de încheiere arcele stilistice prezintă o relativă estompare a stilului individual, cu tendința de alunecare într-un anumit manierism".

Exemplificările sînt dintre cele mai diverse și atestă un larg orizont cultural, un spirit metodic dar deloc pedant, asociativ, înzestrat cu simțul nuanței, o remarcabilă capacitate de conexare a fenomenelor.

Autorul evită limbajul excesiv tehnicizat, dar și limbajul prețios (și prezumțios) și își dezvoltă argumentația într-o manieră cursivă, atrăgătoare, fără a coborî nivelul intelectual al demersului. Prima parte a cărții este un studiu și nu un eseu, întrucît expunerea este riguros organizată (Clasificări și delimitări, Arce stilistice incomplete, Arcul stilistic medieval, Arcul stilistic renascentist, Arcul stilistic difuz). A doua secțiune a volumului conține studii de mai mică întindere, într-un fel sau altul legate de conceptul care face obiectul primei părți (Aspecte ale unei arte ce nu prezintă o dezvoltare de tip arc : arta bizantină", „Motive arhitecturale în pictură". „Spațiul arhitectural scenografic în perspectivă istorică : sculptura și pictura în arhitectură"). Toate aceste studii atestă o surprinzătoare maturitate, deși este vorba despre o carte de debut, și o pregătire intelectuală ce depășește considerabil exigențele profesiunii de arhitect a autorului. Această permite asocieri și delimitări revelatoare, relevă dinamica și specificitatea unor fenomene foarte complexe pentru sesizarea cărora este nevoie de erudiție solidă și de subtilitate.

Foarte bune sînt și cele două studii care încheie volumul „Arhitectură și tehnologie. Aspecte ale dinamicii arhitecturii contemporane" și „Aspecte ale dinamicii arhitecturii din România în secolele XIX și XX". Scrisă cu inteligență și seriozitate, produs al unei formații intelectuale multilaterale și complete, cartea de debut a lui Dan Păcurariu anunță un excelent cercetător din tînăra generație în domeniul istoriei artelor.

Gheorghe Buluță

*) **Dan Păcurariu : „Arce stilistice", Editura „Albatros". 1987**

VETRE ALE ISTORIEI CONTEMPORANE

Oţel de Tîrgovişte

„Nu există oţelar blazat. Cuptorul alege şi arde ce e vechi şi inutil în meserie. Păstrează tot ce este viu şi devenire. «Entuziasm cu foc nestins» este meseria de oţelar. Fiecare şarjă rezumă tot ce ştii despre oţel şi cu fiecare trăieşti emoţiile debutului. A rezuma greşit înseamnă a răta compoziţia chimică, marca de oţel. Este ca şi cum ţi-ai propune să ajungi la Tîrgovişte şi nimereşti la Cimpulung Muscel. Ce poţi să zici despre un aşa călător? Oţelarul este un călător care îşi cunoaşte ţinta, dar îşi deschide prin creaţie accesul către ea". Şi dacă tot atinge rădăcina meseriei, scoate de acolo convingerea că oţelăria te constringe la o expediţie neîntreruptă de explorare în necunoscut, în căutare de puritate. În felul în care un horticultor caută gradul de alb intens al trandafirului. Aşa îmi explica şi rostul staţiei de vidare. Este cea dintîi din România. Pasul înainte în siderurgie. După oxidare parţială, lichidul se trece din cuptor în recipientul de vid unde se face aliere de fineţe. În recipientul de vid lucrezi ca în seră. Tu controlezi şi solul şi cerul. Dar prin chimie. Primele şarje, cele de tatonare, au fost elaborate la sfîrşitul anului trecut. Acum se rezumă. Şi se pregăteşte debutul primelor şarje de oţel pur din nou an. Aşa că semnează un bon, are un schimb de păreri cu maistrul **Ion Blaga** şi topitorul şef **Gheorghe Burcea,** îi roagă să ia legătura cu pregătirea, iar pe mine mă anunţă că va trece pe la laborator, apoi pe la forjă şi laminorul degrosisor. Vrea să ştie tot despre ce-a fost. Mă ofer s-o însoţesc.

Intrăm, zgribuliţi, în răcoarea dimineţii. Stelele întîrziate se ascund, pîlpîind firav, către marginea cerului. Îi plac aceste clipe de zor ale dimineţii cînd se adună însufleţirea şi se conturează „temele" zilei. Se spune despre „oţelul de Damasc" că devenea elastic şi vibra ca o coardă de vioară pentru că se călea în sînge de om. Crede că „minunea" se explică prin călire în... sudoare de om. Cuptorarii de atunci dibuiseră un coktail de aliaje la care adaptaseră recipientul şi tehnologia de aliere. Oţelarii sfîrşitului de secol XX trebuie să obţină mai întîi puritatea. Şi calea este a decarburării sub vid. Ce se face acum la Tîrgovişte. Vatra unei oţelării, zice, se aseamănă cu o mîriştе. Îţi dă sentimentul nemărginirii. Şi al rodului. Parcă pămîntul se odihneşte după fiecare şarjă. Îmi desluşeşte de la distanţă, din „muzica" secţiei, partitura fiecărui cuptor în parte: doi şi patru sînt în ... topire. La unu, oxidare; la trei, evacuare. Vom vedea ce va fi cu staţia de vidare cînd ne întoarcem de la laborator. Pentru că nimic nu i se pare mai important acum decît să „zbîrnîie" şi vidarea. Înaintăm pe aleea centrală, axul rutier al combinatului, către laminorul degrosisor. Răspunde scurt unor colegi întîlniţi în cale, întreabă, fixează termene, cere, ceartă, promite şi totul iute, din mers, într-un cuvînt-două. De ce ţine atît de mult la buletinul cu analiza chimică? Nu i se pare un gest de rutină? Ezită o clipă. Are şi rutina rolul ei, ca postament, ca distanţă pentru elan. În plus, ar dori să se sfătuiască şi cu chimiştii. Şi apoi, în oţelărie nu începi bine altceva fără un sfîrşit reuşit. Viaţă în incinta oţelului. Şi cînd mai are timp pentru familie, pentru viaţa de acasă? Are. Cine nu ştie celebra frază cu care îşi începe Tolstoi romanul: „Toate familiile fericite se seamănă între ele". Ar mai avea de adăugat că asemănările ţin de firesc, cum ar fi aerul comun prin firea lucrurilor. Altfel, fiecare familie ajunge la fericire pe cont propriu. Soţul, copiii, casa nu pot fi despărţiţi de viaţa ei de oţelar. Şi de Tîrgovişte de care, mărturiseşte, are „legări pe viaţă". Vestita cetate de scaun a Ţării Româneşti a fost mutată, în cîţiva ani, din punctul în care incremenise, cîteva secole mai în faţă. Pînă în ziua de azi. Sub ochii ei, bloc cu bloc. Au mai rămas parcul, turnul Chindiei şi curtea voievodală, castanii de pe strada Gării, catedrala, valea Ialomiţei, însă să fiu atent, să simt cît de bine vine acest „aer de romanţă" în decor nou. Tîrgovişte ştie să poarte pînă în inima noastră tot ce a fost istorie românească: **vis, energie, faptă, poezie.** O cetate pe care o iei în stăpînire proprie prin iubire. Nu ştie cum se va alătura oţelul la noul destin al cetăţii, dar cumva se va face. Un indiciu are. Tot ce se leagă sau se ridică dinspre Tîrgovişte este atins de măreţie. Iar măreţie există pe vatra oţelăriei. Aşa simte. Trage aer în piept şi merge hotărîtă către laborator. De patru ani este şefă de secţie la O.E. unu. O secţie unică în ţară. Unică şi mai cum? Voiam o mai bună identificare. Primesc o situare în ...efort. Fiecare gram de oţel de la „unu" înseamnă aur curat. Iar printre căutătorii de aur, o femeie — **inginera Ioana Cristea.** O femeie oţelar!? Cred că răspunde unor mirări şi nedumeriri mai vechi. Sînt mai multe, zice. Nu-i musai să faci antrenamente pentru dezvoltarea musculaturii ca să devii oţelar. Nu atletism. Din cîte ştie, şi ştie bine, la poarta combinatului nu-i nici un cîntar în funcţie de care să fi repartizat la un loc de muncă sau altul: tu la oţelăria unu, tu la doi, tu la forjă iar tu, cam firavă, nu prea atîrni la cîntar, treci la filatură, la becuri sau cine ştie unde că sînt tot felul de îndeletniciri noi în Tîrgovişte. „Or fi, eu sînt oţelar!" Îi simt „în priză" ideile. O îndîrjire de lungă durată. Nu povesteşte cum sporesc tonele de oţel, şi ele, şi tonajul, dar acum cîmpul de competiţie în producţia de oţel din lume este calitatea. Le-o spusese tovarăşul **NICOLAE CEAUŞESCU,** secretarul general al partidului, cu acea putere de a aduna într-o idee şi urgenţa zilei şi istoria, devenirea. Staţia de vidare, acest pas nou înainte în siderurgie este tocmai urmarea pe viu a acelei chemări la cutezanţă pe care secretarul general al partidului o adresase în timpul întîlnirii de lucru de anul trecut cu oţelarii dîmboviţeni.

Ajungem la laborator. Inginera Cristea citeşte buletinul primelor şarje de oţel de înaltă puritate. Nu sînt căderi şi vîrfuri între una şi cealaltă. Cuceriri, procent cu procent. Puritatea care se cucereşte, ca albul adînc al trandafirului. Este convinsă că oţelul va mai da un termen de comparaţie în limbajul expresiv cotidian. Puritatea. Pur ca oţelul. Elaborările de pînă acum îi dau speranţe. Zilele trecute a venit electronistul **Marin Slăvoiu** cu o idee care dă mai multă garanţie în aliere. Între topire şi evacuare se află clipa de har, dar la staţia de vid totul e nou. Căptuşeala de la oală de încărcare, de exemplu, are o compoziţie „septică". Trebuie menţinută. În plus, nici un bun făcut de mînă de om nu-i în aşa de mare măsură rodul lucrului în echipă ca oţelul. Şi totul, sub arc electric şi sub timp. Nu poţi relua procesul de elaborare, ca pe o frază rămasă pe hîrtie, la dispoziţia autorului, în căutare de stil şi sunet pur.

Revenim la secţie. Urcăm scările la dispecerat, cabina aceea din sticlă şi rame din oţel cocoţată chiar deasupra uşii de intrare, de unde ai... nemărginirea în faţa ochilor. La cuptorul trei se începuse încărcarea. La unu, evacuarea. Staţia de vid primea lichidul cu reflexe arămii, imperfect, impur, care va deveni aur. Eu vedeam şi auzeam arcul electric bujnd în vatra cuptorului, invazia de scîntei, uruitul acela înfundat, zăgăzuit de carcasa căptuşită, totul de-a vălmăşia, fără să înţeleg ce spun indicatoarele roşii şi negre de la tabloul „celulei nervoase". Inginera auzea şi vedea cu siguranţă... elaborarea. Alierea. Fraza care îşi caută sunetul pur. Credeam că în staţia de vidare se obţin cîteva procente de puritate. Enormă eroare! Puritatea creşte de peste două sute de ori! Pentru inginera Cristea şi pentru oţelarii de la „unu" vatra cuptorului nu este prilejul norocos de a privi viaţa din perspectiva oţelului, ci de a transforma oţelul în unealtă a istoriei căutîndu-i resursele în calitate. Un izvor de oţel pur trecut în venele tinere ale economiei naţionale.

Stelian Dorobanţu

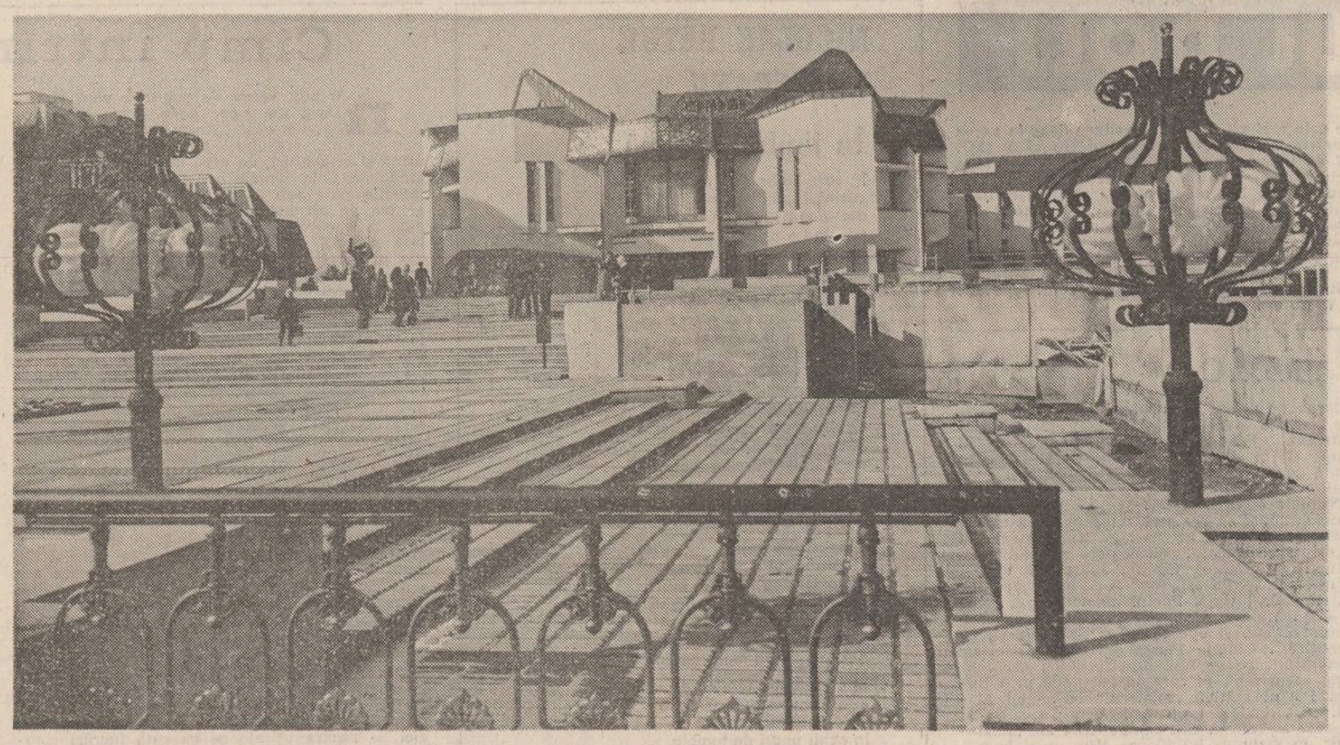

Silueta modernă a Teatrului de stat din Tîrgu-Mureş

În drum spre casă

...Uzina de autoturisme „Dacia", de la Colibaşi, începe a se desluşi mai întîi ca un zid lung, albastru, brodind o culme de deal spre dreapta, pe şoseaua Piteşti—Cîmpulung, apoi ca o aglomerare de clădiri coborînd coasta blîndă a dealului şi stringîndu-se la poalele lui într-un pătrat strîns ce prelungeşte în culori mai închise pătratul albastru de deasupra. Un oraş nou, Mioveni, oraşul uzinei în aceeaşi măsură în care uzina este a oraşului... Dar oraşul nu este numai al ei, nici ea nu este numai a lui. Cînd, după ce treci de Podul Belului, chiar pe lîngă vechiul castru roman de pe Riul Doamnei, începi a deosebi oraşul de uzină ca două pătrate distincte, cînd apoi începi a măsura, din şosea, zidul cel lung trecînd chiar prin dreptul lui — drumurile se despart: firul principal urmează valea Riului Tîrgului spre Cîmpulung, iar în stînga se abate pe Riul Doamnei o altă şosea, spre Domneşti. Urci pe aceasta din urmă mai întîi o pantă abruptă în capătul căreia o curbă strîmtă îţi mai aduce o dată în faţa ochilor acelaşi peisaj, cu figurile parcă schimbate: oraşul apare mai larg, zidul uzinei mai înalt şi mai lung mai depărtat, întrat parcă, în geologia locului ca un deal albastru, crescut pe unul verde.

Cobori acest ultim prag al văii Riului Doamnei şi te pierzi în răcoarea ei, cu sentimentul că te-ai separat de uzină. Ici-colo, însă, în faţa caselor vezi maşini parcate, nu fără o mîndrie puţin exagerată, toate noi, strălucind de curăţenie. Pe unde bănuieşti că ar fi centrul satului prin care treci, cîte două-trei maşini mici stau aliniate dincolo de şosea, după o geometrie anume, deloc întîmplătoare: faţă în faţă, ori întorcîndu-şi spatele, ori una alături de alta, ori una după alta. Pentru cine este din partea locului nu e secret: maşinile prelungesc, în geometria lor, dialogul dintre vecini, dintre oamenii caselor. Aşa cum şedeau ei înşişi, pe vremuri, „la scaun", în faţa curţilor lor, aşa cum treceau unii pe lîngă alţii mîndri, tanţoşi, salutîndu-se cu prietenie ori cu invidie — tot astfel maşinile au pasiunea comunicării. Aici oamenii scot la drum ce au mai frumos şi mai de preţ. Cînd mă supăr pe ei, citeodată, că nu i-am văzut demult ori că nu m-au mai văzut de mult, îi cert în gînd zicîndu-le: „Aştia sînt agaţirşii mei", ştiind că nu aici i-a pus Herodot pe agaţîrşi, dar că ei aveau acea pasiune ciudată de a-şi pune pe veşminte toate podoabele strălucitoare care, la alţii, şedeau ascunse în sipete de preţ... Iată, mai întîi, gardurile din beton şi din fier forjat, mereu vopsite proaspăt; lor le-a rămas în sînge obiceiul văruitului: în fiecare primăvară curăţă vopseaua veche şi dau alta proaspătă. Predomină acelaşi albastru din scrobeala de altădată, pe care l-am lăsat la gura văii pe zidul coborît parcă din cer. Apoi, faţadele caselor, mereu noi şi ele, cu nelipsitele garoafe la piciorul scărilor, cu boltele de viţă de vie — element de curînd introdus în peisaj. Acum 10—15 ani nu vedeai viţă de vie pe la noi, astăzi împodobeşte în largi tunele verzi, înalte cît să încapă pe sub ele căruţa încărcată cu fîn, drumul curţii de la poartă pînă în spatele casei...

„Drumul curţii", iată o expresie ce ţi se impune văzîndu-le. Cuvîntul românesc **curte** vine de la latinescul **cohors, -tis,** unitate de luptă a vechii legiuni romane. Un careu, aşadar (unităţile romane campau în careu) străbătut de cele două drumuri interioare ce ordonau spaţiul pe direcţia nord-sud şi est-vest. Castrul de la Podul Belului este, şi el, pătrat. Forma şi denumirea au străbătut secolele umplîndu-se de înţelesuri noi, însă. Şi nu numai acestea, de vreme ce orătăniile curţii, acelea către care

20 DE ANI DE LA REORGANIZAREA TERITORIAL-ADMINISTRATIVĂ A ŢĂRII

duce acum drumul boltit de viţa de vie, se numesc **lighioane,** cuvînt ce aminteşte de **legiuni**le romane înseşi. Nu putem să nu surprindem aici o lungă şi adîncă ironie a istoriei, de vreme ce neînfricaţii soldaţi romani ajung a fi comparaţi cu... lighioanele de curte. Dar la Plaut, oare, Miles Gloriosus nu este împinteneat şi înzorzonat ca un cocoş?...

Şi totuşi, a fi spus „drumul curţii" era un nonsens acum 15—20 de ani, cînd curtea fiecărui gospodar era numai o bătătură. Există, în această zonă geografică, un sentiment adînc, ascuns şi dat pe faţă în acelaşi timp, al drumului, al străbaterii spaţiului, al plecării, al fugii de acasă, dar şi al întoarcerii. Într-un anumit sens, nici nu-mi puteam închipui că Uzina de autoturisme „Dacia" ar fi putut fi construită altundeva. Din această zonă subcarpatică au plecat mereu, generaţie după generaţie, bărbaţi zdraveni spre centrul ţării, l-au găsit, s-au instalat în el, l-au regenerat, l-au reîmprospătat din timp în timp cu sîngele şi cu mintea lor. Pentru că aici, între dealuri şi riuri, istoria cea veche, istoria ca sentiment al continuităţii trăieşte vie în totul, în oameni şi locuri. Este ca un izvor născător care trebuie să-şi reverse apele de dedesubt asupra cîmpiei, s-o primenească din timp în timp. Uzina de autoturisme Colibaşi este o ctitorie a timpului nostru, una dintre cele mai importante ctitorii ale Epocii Nicolae Ceauşescu. Un pătrat albastru imens, alături de castrul roman de la Podul Belului, desfăşurînd din sine drumuri ce lasă, fiecare în parte, pe stînga şi pe dreapta, curţi pătrate, curate, cu garduri de beton şi fier forjat vopsite în albastru, cu maşini noi aliniate în faţa porţilor. Toate satele acestea, între care se numără şi al meu, sînt satele uzinei în aceeaşi măsură în care şi uzina este a lor. O măsură relativă, desigur, pentru că în raporturi asemănătoare se află uzina cu noul oraş Mioveni, cu Piteştii, cu satele de dincolo de Piteşti.

A nu se spune, însă, că acum oamenii nu mai pleacă; uzina nu este un baraj de stocare a energiilor locale, ea selectează numai, în funcţie de voinţa şi dorinţa fiecăruia. Este, mai degrabă, un loc de filtrare, un punct de triere a energiilor. Cine are în el ţinta Bucureştilor, ori a Timişoarei, ori a Braşovului — tot acolo ajunge pînă la urmă. Pentru că pe aici, pe la noi, oamenii se nasc cu visuri ciudate în ei: unii vor să ajungă medici, şi ajung; alţii, ingineri, alţii, profesori, alţii şefi de gară. O copilărie uneori destul de lungă îi hrăneşte în aceste ginduri şi, cînd dau cu ochii de zidul albastru de la gura văii, unii se opresc la el, alţii nu: merg mai departe, spre alte cetăţi. Drumul fiecăruia în parte porneşte de aici, din drumul curţii, şi merge pe vasele capilare ale drumurilor ţării încotro vrea, ori încotro se alege fiecare; drumul de întoarcere este, însă, pentru toţi acelaşi: înapoi la Piteşti, apoi la gura văii, pe lîngă uzina măreaţă ce încoronează dealul din dreapta, apoi peste pragul văii — şi fiecare în pătratul lui natal. Şi, oriunde se duc, oamenii acestei văi poartă cu ei în suflet cea mai sigură marcă a identităţii: mîndria lor de a fi descendenţi din locurile acestea. Uneori par îngîmfaţi — pentru cine nu-i cunoaşte; de cele mai multe ori, mai ales cînd sînt departe, vorbesc despre valea riului lor (nu despre satul lor; acest rîu este tutelar, integrator) ca despre un tărîm al minunilor. Este aceeaşi mîndrie din strămoşi care-i pune să-şi poarte în văzul lumii podoabele, să-şi înfrumuseţeze continuu casele şi curţile, maşinile şi căruţele, să-şi îngrijească vitele şi lighioanele... aceeaşi mîndrie care a dictat în limba română îmblînzirea pînă la ridicol a legionarului roman, transformarea vulturilor de pe steaguri în lighioane de curte. O mîndrie ascunsă, pe care abia o descifrezi astăzi citind în cuvinte şi pe sub cuvinte — dar şi una pe faţă, vizibilă în această armonie a frumosului ce străbate toată salba de sate de pe Riul Doamnei, şi care mai ales în anii din urmă îşi găseşte expresia potrivită. Epoca Nicolae Ceauşescu a însemnat, pentru aceşti oameni, ca pentru întreaga ţară, un moment de maximă potenţare a energiilor creatoare, de creştere a mîndriei de sine în jurul firului roşu al măsurii sinelui, de dezvoltare şi progres uman.

N. Georgescu

SENTIMENTUL CREAŢIEI

Urmare din pag. 1

marea plenară a personalităţii umane a devenit un principiu de drept inalienabil. În judeţul de pe Mureş şi Tîrnave, oamenii muncii — români, maghiari, germani şi de alte naţionalităţi — îşi făuresc, ca unul singur, prezentul şi viitorul, într-o unitate exprimată în realizările fără asemănare, concretizate în marile platforme industriale şi în unităţile de prim rang ale specializării agriculturii, în oraşele şi satele reclădite din temelii sau modernizate, în măreţele edificii ale ştiinţei, culturii, învăţămîntului şi artei, care, purtînd, toate acestea, semnătura marelui anonim, poporul, au asigurat ridicarea lui pe culmile de azi ale civilizaţiei. Este suficient să menţionăm că, pentru realizarea obiectivelor planului cincinal 1986—1990, judeţului Mureş îi sînt prevăzute fonduri de investiţii în valoare de 19,7 miliarde lei, din care 8,5 miliarde lei în construcţii-montaj şi că pe harta judeţului vor apare noi obiective industriale ca: Întreprinderea de medicamente Tg. Mureş, instalaţiile de freoni şi sulfură de sodiu la Combinatul chimic Tîrnăveni, staţiile de comprimare a gazelor naturale de la Deleni şi Sărmăşel, Fabrica de produse lactate din Sighişoara şi o serie de noi obiective agrozootehnice şi social-culturale, precum şi un număr de peste 13 500 apartamente de locuit, pentru a ilustra cu cifre elocvente şi grăitoare cele afirmate mai sus.

★

Judeţ de o impresionantă varietate a formelor de relief, situat în partea central-nord-estică a pitoreştilor plaiuri ale cetăţii de munţi a Transilvaniei, Tîrgu-Mureşul cu împrejurimile sale poate fi comparat cu un covor fermecat, viu şi multicolor, brodat cu migală de chiar mîna măiastră a naturii şi-ntreţinut, cu-aceeaşi măiestrie, cu hărnicie şi cu pricepere, de mîna cea savantă, raţională, a omului. Municipiul, cu o populaţie de peste 130 000 de locuitori, într-o componenţă naţională diversă, dar majoritar românească, situat în culoarul larg al Mureşului, la confluenţa Cîmpiei Transilvaniei cu podişul Tîrnavelor şi cu munţii Călimani şi Gurghiu, se bucură de toate avantajele pe care le oferă orice îmbinare armonioasă. El are un profil funcţional complex, fiind atît un centru industrial de seamă, ca şi o importantă bază de comunicaţie şi turistică şi o însemnată cetate culturală, artistică, literară, universitară, politică, administrativă şi demografică. Faptul că mureşenii sînt oameni gospodari se vede de cum pui piciorul în reşedinţa judeţului lor. Luni, 8 februarie, anul curent, cînd am ajuns în centrul oraşului Tîrgu-Mureş, la ora 7, acesta strălucea de curăţenie sub adierea unui blînd, aproape prematur început de primăvară. Orgă al trandafirilor, al monumentelor de arhitectură şi artă, al tinereţii debordînd de viaţă — acesta a fost sentimentul cu care am ajuns; astfel că mă gîndeam să îmi intitulez reportajul: un elogiu al vieţii. Căci, ajunsesem, parcă, într-o oază de linişte şi curăţenie. Un sentiment pe care mi-l dădea tocmai organicitatea oraşului, structura sa compactă, cu străzi aliniate într-un front continuu, de ritm neîntrerupt, chiar dacă diversificat într-o variată gamă de stiluri: gotic, baroc, bizantin şi modern şi accentuat insistent de cromatismul cînd uniform, de nuanţă gălbuie, deschis, cînd de-o ornamentaţie multicoloră (Palatul culturii, ornat cu basoreliefuri, mozaicuri şi ţigle divers colorate, Palatul administrativ şi sediile Comitetului judeţean P.C.R. şi al Consiliului popular judeţean, avînd aceeaşi caracteristică, specific locală, dominant distinctivă şi fascinant particularizatoare) ori de o eleganţă sobră geometrică (Teatrul de stat, Palatul telefoanelor, hotelul Grand) a edificiilor. Şi toate acestea subliniate extrem de pregnant de prezenţa activă, tonic matinală, a unor oameni civilizaţi, tineri mulţi şi copii, elevi, şoimi ai patriei, studenţi, muncitori, ingineri, intelectuali, oameni maturi, şi viitori oameni mari, pe care autobuzele aliniate la stopuri sau în staţii îi transportau la ora dimineţii spre sau de la locurile de muncă şi activitate, la şcoală, grădiniţă sau universitate, la Combinatul chimic sau la una din secţiile întreprinderii „Electromureş" amplasate în diferitele puncte ale oraşului ori spre platforma industrială situată în partea sudică a acestuia. Aş fi denumit sentimentul acesta de viaţă izbucnită pe neaşteptate, după o noapte de călătorie cu trenul, sentimentul de Tîrgu-Mureş.

★

Întreprinderea „Electromureş" se situează pe unul dintre primele locuri în economia judeţului, avînd o producţie sensibil egală, ca valoare, cu cea a Combinatului chimic.

Fabrica de conductori electrici izolaţi şi de echipament auto, din cadrul acestei întreprinderi, şi-a dublat în ultimul timp producţia, ajungînd să asimileze multe produse noi, complexe, şi să realizeze tehnologii de vîrf, electromecanice şi electronice, chiar computerizate. Dintre produsele mai nou asimilate, importante şi interesante mi s-au părut maşinile de copiat după licenţă „Xerox", care au ajuns la cea de a treia generaţie, cu program microcomputerizat şi tipurile noi de convectori electrici, „Briza", ori cele de conductori cu un consum redus de cupru, destinate, în marea lor majoritate, exportului, într-o paletă bogată de ţări din Africa şi Asia, precum şi în Anglia, S.U.A., R. F. Germania şi altele din Europa, după expresia inginerului proiectant N. Fodor, din cadrul atelierului de proiectare, compartimentul asimilări, omologări, standarduri, ce m-a condus prin toate secţiile fabricii, de la expoziţia de produse şi pînă la vestita popicărie, realizată în fabrică, a treia ca mărime din ţară, unde au loc concursuri internaţionale.

De la inginerul Aurel Ştirb, director adjunct al fabricii, am aflat şi alte amănunte astfel încît am reuşit să îmi fac o imagine semnificativă asupra întregului proces de producţie, ajungînd la convingerea că faima acestei firme tîrgumureşene, reputată în ţară şi în străinătate, e binemeritată. Nu voi insista însă asupra amănuntelor tehnice şi a cifrelor, cît asupra semnificaţiilor pe care toate acestea le degajă şi mai ales asupra ideii efortului uman care stă la baza oricărei realizări. Căci, la realizarea noilor produse, cu parametri de performanţă şi la nivelul celor mai înalte cerinţe ale tehnicii de vîrf mondiale, de o certă şi mare valoare şi calitate, competitive nu doar pe piaţa internă, cît pe cea internaţională, în nu mai puţin de 28 de ţări ale lumii, au vegheat nopţi şi zile în şir, aplecaţi pe planşete, pe colile de calc, cu creioane şi rigle de calcul în mînă, ori cu capul în palme, peste filele cărţilor tehnice nou apărute, inventatori de frunte ai întreprinderii, inginerii Ioan Oltean, Ion Toader, Györbirö Alexandru, Csorvasi Iosif, Iuhasz Valentin, Teodor Sideriaş, Ioan Raţiu şi Matei Radovici, ca şi atîţia alţii, fie români, maghiari, germani, ori de alte naţionalităţi, demonstrînd, magistral şi magnific, justeţea înalt principială, profund ştiinţifică a concepţiei secretarului general al partidului după care a fost condusă activitatea teritorial-administrativă şi rezolvată problema naţională din ţara noastră, în aşa fel încît această cea mai perfectă organizare pe care o cunoaşte materia, şi care este Omul, cu O, să îşi poată afirma în mod plenar personalitatea, luptînd cu sine şi pentru sine şi construindu-se pe el, într-o permanentă nevoie organică de autoperfecţionare şi-ntr-o sete continuă de eternizare. Pentru că, după cum spunea un prieten al meu, filozof, omul modern, acest nod de contradicţii uluitoare, numai în procesul creaţiei are sentimentul perfecţiunii. Iar setea lui de perfecţionare tinde asimptotic spre absolut. Şi ce poate să fie mai frumos şi mai palpitant decît drumul destinului. Destinul fiecăruia în destinul mare al Patriei.

nicolae stoian

Numai potecile-au rămas

Chiar de-mi petrecui copilăria doar,
Matca şi izvorul meu tot satul sînt,
Oricît am să-mi caut astăzi în zadar,
Urmele dintîi pe-acel pămînt.

Numai potecile-au rămas,
Hăläduind fără popas.

Drumurile mari, răstavuri străbătînd,
Şi cu mine, veşnic după oi,
Se păstrează unduind în gînd,
Înghiţite-n pulberi şi noroi.

Numai potecile-au rămas,
Hăläduind fără popas.

Nici pădurea, printre rădăcini,
Nu-şi mai poartă vreun vechi drumeag,
Năpădită-i de urzici şi de ciulini,
Nu mai e-n poiană lacul drag.

Numai potecile-au rămas,
Hăläduind fără popas.

Poteci, poteci, pe cîte v-am bătut,
Cuvine-vi-se cel mai scump prinos,
Că dacă azi în lume-s cunoscut,
Potecile la drumul larg m-au scos.

Potecile de-aceea şi rămîn
Dacă le bate pasul de român.

Cunună

Ca bună-ziua numele-mi răsună
Înmănunchind prietenii-n cunună,
Ca florile în soare după ploaie.

Şi-n semn că ziua noastră-i foarte bună,
Tot vin, şuvoaie după lungi şuvoaie
Ca într-o matcă-a unui riu, vioaie,
Şuvoaiele mereu se tot adună.

De-ncep de-odată-a clocoti, bulboană,
E ca o prevestire de furtună,
Dar care din adînc nu scoate zoaie,

Dezlănţuire-i din adînc, avană,
Un semn că ziua noastră-i foarte bună
Se luminează-n zare — vîlvătaie!

Vatră eseninistă

Okă-n Konstantinovo face-un cot
Und' se adună vitele-n amiază,
Cînd mestecă şi rumegă din bot,
De parcă versurile îi rememorează.

Şi ciurda-ntunecă, buluc, viroaga,
De-mi este greu cu ochii să răzbat,
Ca s-o mai pot zări pe slăbănoaga
Ce va fi dusă-n seară la tăiat...

Toloaca

Drept în faţa curţii lui, toloaca,
Nu un drum cu glod şi cu urzici,
Mai cu poftă dar să pască vaca
De se-abate-n vizită pe-aici.

Şi se-abate, tot arzînd de dorul
Celui care i-a fost bun ciurdar,
Tot grijind otava şi mohorul,
Ca pe trufanda, un grădinar.

Entuziasm

Entuziasmul, poate, o sechelă,
Pe cînd, Gavroche, ţineam pe baricadă,
Ori erupeam la mitinguri în stradă
Şi bărbăteşte mă-nălţam pe schelă.

Călcam cu paşii vajnici, de baladă,
Fiindu-mi patosul ca o nacelă
Iar inima — o flamură fidelă,
Fald după fald, boltindu-se-n arcadă.

Încît entuziast pentru-a rămîne,
Legatu-m-am de Arca lui Ulisse
Să nu mă piardă-n apriga genune

Sirenele ca năzăriri din vise,
Din toată zarea nălucindu-mi-se?
De-aceea-mi port sechela — o minune.

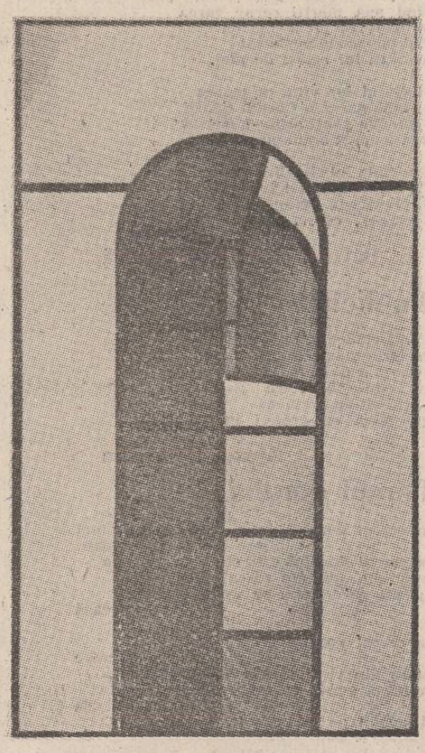

Gheorghe Maftei: „Poartă"

ÎNTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI»

în JUDEȚUL DOLJ

● Viața culturală a Doljului este dintre cele mai vii. Ea nu se reduce doar la aceea a Craiovei, iar cea literară nu ține doar de revista Ramuri. **De la reînființarea ei în 1965, revista** Ramuri **a făcut mult pentru amatorii de literatură ai Doljului. Astăzi revista a devenit neîncăpătoare pentru aspirațiile marelui număr de autori de versuri, de proză, de reportaj. În întîlnirile noastre cu membrii cenaclurilor din județ, în mai multe localități, am reținut spiritul de emulație, nivelul ridicat al producției literare. Cenaclul din Bechet merită un cuvînt în plus pentru merituoasa lui activitate, pentru membrii lui care nu sînt doar simpli aspiranți literari, pentru animatorul lui. Tot la Bechet este surprinzătoare și reconfortantă atît viața noii literaturi, scrise de tineri, cît și supraviețuirea energică a vechilor balade care-și mai găsesc și azi cîntăreți și ascultători pe decindea Dunării, ca și altădată. Încercăm să oferim cititorilor noștri cîteva din producțiile literare ale tinerilor scriitori dolțeni, cu încredere în literatura și evoluția lor.**

Profiluri lirice

Pentru a oferi o imagine concludentă a liricii actuale, din spațiul cultural al Olteniei, ne vom opri asupra a trei poeți craioveni, care ni se par structuri tipologice înrudite, în ciuda unor deosebiri tehnice și tematice inerente. Există, desigur, o varietate de formule lirice, în acest spațiu cultural, dar poeții pe care i-am ales ilustrează, poate cel mai bine, tipul de poezie care se scrie, în această parte a țării, la ora de față.

Tradiționalismul lui Ilarie Hinoveanu este, în general, de factură clasică, avînd la bază o retorică, o cantabilitate accentuată a versurilor, neeliberîndu-se de tiparele și constringerile prozodice. Volumul său de debut **Cîntec tînăr** (1960) nu renunță, cu totul, la unele clișee lirice ale momentului. **Cocorul din unghi** (1967) este un volum superior, sub raport artistic, în care, pe lîngă o artă poetică originală, exprimată chiar de sintagma cuprinsă în titlu, Ilarie Hinoveanu își manifestă solidaritatea cu peisajul oltenesc, marcat de melancolia autumnală, în poeme de o grațioasă pastelistică. În **Vînt de vis** (1977), intruziunea visului în cotidian formează axul în jurul căruia gravitează majoritatea poemelor, fie că aparțin liricii intimiste sau cetățenești. **Călăreț stingher** (1984) este volumul cel mai reprezentativ, de pînă astăzi al lui Ilarie Hinoveanu, care atestă o maturitate deplină a expresiei și care atinge cota maximă a lirismului său. În ansamblu, Ilarie Hinoveanu ne apare ca un poet al șesului oltenesc, al nostalgiei pe care o provoacă spațiul plan infinit, un elegiac de o frenezie vitalistă, așa cum ne confirmă și cele mai rezistente piese ale volumului **Călăreț stingher.** Ni se relevă, în aceste piese, o direcție fertilă de poezie, în care-l putem include, printre alții, pentru a ne păstra în cadrul aceleiași arii geografice, și pe Virgil Carianopol, poet cu care Ilarie Hinoveanu are certe afinități și cu care se înrudește temperamental, un univers liric deasupra căruia străluce ște steaua lui Serghei Esenin. De altfel, eseninismul este nota comună, dominantă, a acestor poeți care vin de la șes. Poetul trăiește acut drama „dezrădăcinării", care îi smulge accente nostalgice sfîșietoare. Tehnica expresionistă produce metafore violente, șocante : „Din circa nopții fulgerâ cocoșii / Întinderea tăcerilor din zori, / Pe bătătură cai cu coame roșii / Stau strînși în hamuri și în opritori. / Ar mai porni prin porțile de lemne / Spre nesfîrșita zărilor cimpie, / Dar nu mai e stăpînul să-i îndemne / și nici stăpîna zborul să-l îmbie. / Apuc în mînă frîiele și strig, / Par caii glasul să îl recunoască, / Dar nu pornesc că e atîta frig / și biciul are limbile de iască." **(Acasă).** Evocarea și meditația ancorează, dintr-odată, în metafizic și poemul cîștigă în profunzime. Motivul calului și al călărețului revine, frecvent, în poezia lui Ilarie Hinoveanu. Este un motiv central, un laitmotiv, în concordanță cu „spațiul matrice", generator de poezie, găsindu-și încununarea în simbolul „Călărețului stingher", în care putem descifra chiar condiția poetului, care aleargă spre o țintă văzută numai de el însuși, spre a pătrunde în cetatea poeziei, care se îndepărtează mereu, ca o altă Meka, prin jocul înșelător al mirajului, al iluziei optice. Cealaltă direcție a poeziei lui Ilarie Hinoveanu o formează poemele alegorice, construite pe alegorie și simbol. Mai toate aceste poeme, muzicale, conținînd efecte eufonice, de un nedezmințit tipar parnasian, tratează o unică temă : condiția poetului și a poeziei. Între elegie și alegorie evoluează poetul și în cel mai recent volum al său **Constelații de lut** (1987), în care se observă același proces de maturizare și interiorizare a lirismului. În **Blahnița,** poetul își declară apartenența la „spațiul-matrice" din care descinde. Acest spațiu originar este „cronotopul" lumii lui Ilarie Hinoveanu. Poemele alegorice se circumscriu aceleiași tematici din **Călăreț stingher.** Motivul corăbiilor, navigînd spre o țintă ideală, numai de poet cunoscută, este ilustrat în succintul poem alegoric **Corăbii eșuate.** Din aceeași suită de poeme alegorice despre condiția poetului și a poeziei se desprinde **Poetul,** o adevărată profesiune de credință. Ilarie Hinoveanu este un temperament dionisiac, care pendulează între extaz și prăbușiri interioare. Extazul consemnează o ieșire din sine, voința de dezamăgire, un sentiment al nelimitatului și al jubilației, al euforiei și al bucuriei tonifiante, o beatitudine fără nume. Poetul își trăiește organic reveriile. Această trăire („Erlebnis") este, întotdeauna, în poezie o garanție de autenticitate și salvează de la contrafacere și artificialitate, acestea din urmă fiind caracteristice poeților artizani. De aceea, în momentele sale de inspirație și de trăire intensă, Ilarie Hinoveanu este capabil să ne ofere unele poeme antologice.

Florea Miu este un neotradiționalist modern, care renunță la retorică, la peisagistică și descriptivism. Primele două volume : **Jocuri în piatră** (1972) și **Rotire în gînd** (1974) nu sînt scutite de o anumită exultanță juvenilă și de o tonalitate ludică, inerente vîrstei poetice. De abia cu **Numele oglinzii** (1978), volum net superior primelor două, se remarcă un proces de maturizare, în poezia lui Florea Miu. **Numele oglinzii** reprezintă certificatul de naștere al unui poet, profund și original. Cimpia apare, la Florea Miu, ca un „spațiu originar" și ca un „topos mitic", în același timp. Poetul abandonează, treptat, elementele exterioare, specifice tradiționalismului clasic, și operează cu „simboluri", cu „hieroglife". Cîmpia însăși devine o astfel de „hieroglifă", ce se lasă descifrată cu greu, un spațiu securizant, în care se pătrunde prin inițiere. Poetul cultivă „misterul" la modul blagian. **Cripticul și fanicul,** o parte ascunsă și una care se relevă, sînt componente ale „misterului", în viziunea lui Florea Miu, ca și la autorul **Poemelor luminii,** unul din posibilele sale modele lirice. Poemele capătă, de altfel, o tonalitate exorcizantă, de vrajă sau descintec, ce atestă în Florea Miu un poet orfic, în adevăratul sens al cuvîntului. Orfismul nu trebuie confundat cu ermetismul. Primul presupune o inițiere prin simboluri și stă la originile inseși ale poeziei, pe cînd cel de-al doilea reclamă o incifrare deliberată a expresiei. **Lanul de grîu** (1987) se înscrie pe o curbă ascendentă a evoluției lirice și ne relevă o dimensiune de profunzime a poeziei lui Florea Miu. „Lanul de grîu" este tot un simbol poetic, ca și „Cîmpia", iar volumul nu conține nimic descriptiv și pastelistic. Acea „Maică a grîului" des invocată de poet, nu este decît un tipar primordial, ca și goetheenele „nume". Poetul se arată preocupat de abisul interior și, în ciuda aparentului calm de suprafață, ne dezvăluie adîncimi nebănuite și neliniști dionisiace : „Teribil adăpost mai e și ființa ; / de dimineață pînă seara tot umblu / Și nu-i dau de capăt. / Cînd mă retrag în el, mă doare ; / în prag, de stau e prea mult soare, / Nicăieri nu mă simt atît de orb / ca în propria-mi liniște". **(Sentiment).** Ca formulă lirică, Florea Miu se situează între George Alboiu și Mircea Ciobanu.

De la **Lumina patriei** (1977) pînă la **Labirintul amiezii** (1983), poezia lui Dan Lupescu cunoaște un salt calitativ substanțial, o eliberare de clișee și o decantare esențială a expresiei poetice. Structural, poetul este un neoromantic și un postsimbolist, preocupat de valorificarea și reinterpretarea vechilor mituri, dintr-o perspectivă modernă. Mitul prometeic, mitul dedaic al labirintului și mitul argonautic își găsesc, în interpretarea lui Dan Lupescu, expresii artistice întru-totul corespunzătoare. Mitul labirintului rezumă însăși condiția omului contemporan. Poetul caută ieșirea din labirintul interior al căutărilor proprii care se soldează cu deschiderea spre agora și cu participarea la treburile cetății. Neoromantic este Dan Lupescu prin **nostalgia purității originare,** care formează nota cea mai înaltă a poeziei sale. Îndepărtarea de natură, trăirea într-un univers supertehnicizat, sub „cupola de material plastic a lumii cufundate în aer condiționat și poluare", îl obsedează, permanent, pe poet. Fără să ajungă la țipătul existențial al expresioniștilor, poetul exprimă conștiința angoasată a omului modern: „cu timpul nu vom mai ști ce-nseamnă o frunză / căzîndu-ne pe umăr — stea călătoare, / cu timpul / nu vom mai ști ce-nseamnă o pasăre, / un cînt — / fie al mugurilor urcînd spre fruct / ori al cocoșilor sporind a nopții înfiorare, / cu timpul, / nu vom mai ști ce-nseamnă roua, / răcoarea apei de izvor, / zborul — vom crede bolta o tablă neagră / pe care cîtiva copii au desenat, din greșeală, / monede de aur, strălucitoare." **(Prometeu, devorat de propria-i lumină).** Există în **Labirintul amiezii** o întreagă simbolistică a luminii. Ca în vechile cosmogonii, lumina se opune întunericului. Lumina capătă valoare de simbol și poetul îi surprinde, pe rînd, toate ipostazele, de la prospețimea virginală a răsăritului, la lumina orbitoare a amiezii și pînă la farmecul crepuscular al amurgului. CrepusculariSmul este exprimat printr-o admirabilă metaforă, lampedusiană, de un fast și un rafinament aproape alexandrin, relevînd agonia luminii, cu purpura ei bolnavă, și totodată augustă : „ghepardul amurgului" (care poate fi un sugestiv titlu de volum !). Am prezentat trei poeți, trei moduri poetice, distincte și semnificative, pentru ceea ce înseamnă poezia, în acest spațiu cultural și geografic.

Ovidiu Ghidirmie

cenacluri doljene

Cad paparude peste sat

Cînd apa morții cerne zarea
Și clorofile gem în noi
Cad paparude peste sat
În bozii lor setoși de ploi.

Și cîntul lor vine ca marea
Și tună parcă-n Cornul Caprii
Femei cu gînți pitite-n poartă
Dau trupuri crude pradă apei.

Cu truda lui strivită-n palmă
Țăranul după ploi suspină
Și plouă laic peste sat
Speranța, care-l mai alină.

Sever Constantin Răduică

Publicitate

Îmi vîndec tălpile
de sărutul asfaltului,
vecinul a deschis casetofonul
eu citesc în ziare
...schimb apartament
una casă cu greieri în grădină...

Alexandru Drilea

Cercul dorului

în cercul dorului de ai intrat nu se mai
iese nu se mai poate
în cercul dorului ești clipa de lacrimă
ești linia albă din afara mulțimii
spunea prin lume cu vorbe lăudate
o mireasă
în cercul dorului mireasa venea
să mă ardă cu îndurare
eram din visul ei mă dăruiam...
mireasa venea să-mi treacă pe frunte
adîncul cu liniștea
descîntat pe la toate frumusețile

Nicolae Ionescu

Patria mea

Patria mea e patria de azi,
Patria de ieri și patria de mîine,
Tot ce am în suflet : miros de brazi,
Tot ce-i mai frumos și mai sfînt în mine.

Patria : cîmpii și munți,
Ape lunecînd prin văi,
Mame și copii cuminți,
Traiul fericit în timpuri noi.

Patria mea : satul natal,
Casa în care-am copilărit,
Dunărea cu primu-i val,
Marea în albastru infinit.

Camelia Mirșu

E ora cînd...

E ora cînd cetatea își începe
tăcutul cîntec al cuvintelor
și cînd port sub pași
toate gîndurile ei de o zi.

Cu o floare în mînă
trece poetul
pe străzile înflorite de vise
deschizînd toate porțile dragostei

Cu un vers în inimă
trece poetul
prin gîndurile nerostite
dăruind prima geană a infinitului.

Cu o lacrimă-n suflet
trece poetul
cîntîndu-ne toate dorurile
neîmplinite.

E ora cînd cetatea își începe
tăcutul cîntec al cuvintelor
și cînd port sub pași
toate gîndurile ei de mîine.

Mirela Oclei

NICOLAE PETRE VRÎNCEANU

În limba română

În care limbă mai adînc
cuvîntul „dor" se înfioară
din inimă spre umăr sting,
născînd o aripă-n afară
pe ceruri nalte să rămînă,
decît în limba mea română ?

În care limbă mai frumos
se-naltă luna din vîlcele
și doina mai armonios
curge-n izvoare printre stele,
pe care plaiuri mai ales
ritmul baladei povestește
de-o mioriță sus pe șes,
de dragoste, cum se zidește
în curgerea din ierbi stăpînă,
decît în limba mea română ?

În care limbă mai înalt
e cerul peste bărăgane
și e pămîntul bun și cald
acoperit de ierni și toamne,
aroma piinii e mai bună
din grîul nou pe care masă
și ne șoptește muma humă
în singe, că sîntem acasă
sub zarea blîndă și străbună,
decît în limba mea română ?

În care limbă mai curat
cuvîntul dragoste scînteie
ca diamantul adunat
în ochii negri de femeie
și-n care limbă mai senin
e chipul mamei în pridvor
s-aștepte cînd copiii vin
din depărtări la cuibul lor,
unde pe lume mai fierbinte
în inimă-i cuvîntul țară
și cu silabele lui sfinte
tot sufletul și-l înfioară
vibrînd în clopote de stină,
decît în limba mea română ?

În candelabrele

Pură izvorîre din umbră,
lumina, sunetul ei, cîntă
în harfa soarelui.
O aud în respirația ierbii
și-n pecețile frunzelor,
în albastrul de flacără
sub praguri de zare.
Mă-nfășoară armoniile-i blînd
cu legarea de pămînt
prin rădăcină,
cu parfumuri prelungi înălțate
de ierbi sub iureșul coasei
pînă în duhul slăvit al cuvintelor
arzînd în candelabrele amintirii.

Camforul ei de poveste!

Se zice că olteanul, cînd vine în armată, întreabă unde e cancelaria (pentru obținerea gradelor), ardeleanul întreabă de cuhnie și moldoveanul de soldă.

Dar Sorescu a venit la cătănie cu gradele deja puse pe umăr, cusute direct pe ilic. Mă refer la gradele oniriei, la însemnele sale lirice, la aripile visătoriei, probabil dăruite de vreun heruvim, pe vremea cînd păștea oile pe valea Bulzeștiului.

Vladimir Streinu a scris că Mallarmé i-a cutremurat lui Arghezi sintaxa.

Ce ne facem însă cu Sorescu care cutremură cititorilor axa. Axa luminii, axa existenței, axa destinului. Căci Sorescu scrie poezie cu iubovul cu care rivnești la fructul oprit al altuia. E în el un înger care pufăie continuu și scoate la iveală rotocoale mari de fluturi. Sorescu nu face altceva decît să se legene-n șezlong și să-și lase mîna în voia sorții. Trăiește pe picior mare, are izvorul cu apă vie-n perete.

Ambrozia, pentru el, e apă sălcie, vinul bisericesc e o sudalmă. Are fir direct cu : pasărea kiwi, pasărea paradisului și turturica diamant.

E un oțelist, un pamfletar sadea și, deși are prieteni celebri, seamănă cu un spahiu care a dat iama la schit. E deja plin de glorie, realizat aproape în toate răzoarele literaturii, pictează numai cu mîna stîngă și probabil face și sport : sare coarda sau sparge lemne iarna la vreo ingerință. Păi, nu ?

Marin Sorescu copiază teribil viața. El la Bulzeștiul în spinare, îl cară peste ocean (expunîndu-l), se întoarce în Montparnassul Europei, apoi, în drum spre București, trage semnalul de alarmă și coboară la Craiova.

Ca prin minune apare un anunț în ziarul local (mina lui Dan Lupescu, sigur) și toată lumea se stringe în sala de oglinzi a Muzeului de Artă, pentru una din frumoasele ședințe ale cenaclului „Ramuri". Trecem peste momentul muzical, în care Claudiu Moldovan prezintă cîteva frumoase filarmoniste, peste faptul că Gabriel Chifu stă cu o carte de **Doinaș** pe genunchi, peste faptul că George Nițâ casă, peste zîmbetul prietenos al lui George Popescu către șeful său direct, Romulus Diaconescu...

Apoi Marin Sorescu pleacă, nu înainte de a reînnoi abonamentele echipei de fotbal „U" la revista „Ramuri", și viața reintră în monotonia ei de zi cu zi. Îl zărim, cine știe cînd, la televizor, îl auzim la radio, ca să aflăm din presă că și-a angajat doi paji vestiți : Virgil Ogășanu și Ion Caramitru, să-i schimbe apa la flori prin iatacuri, în timp ce noi, firtații mai mici, păzim via de grauri.

Aș fi un superstițios dacă aș încerca să explic succesul goliardului oltean. Cum-necum, boroboațele sale frumoase au fost declarate, dacă nu imnuri, cel puțin jocuri de societate. Cine știe, mîine-poimîine, descoperim că sînt chiar geniale.

Însă Sorescu, cu toate acestea, preferă cadrilului **galaonul** (pe care l-a jucat în copilărie). Pentru el academia cea mai înaltă este **satul.** Aici, ca niciunde altundeva, pilpîie viața. De aceea Sorescu este considerat un for, un traiector de opinie, un mereu ubicuu. Sorescu este primul scriitor român contemporan care vorbește „europenește". Bulzeștiul este deja o capitală a poeziei.

Poezia lui Sorescu (căci aici am vrut să ajung) este o vlăstărie frumoasă în care dorm cuiburi de cuci. Chiar Sorescu, cît e el de celebru, e un singur-cuc, un solitar de profesie. Dar în poezia sa găsești refugiul, viășia, zîmbetul, luna (în toată strălucirea ei). Mă refer la luna mai, cea dătătoare de viață și prevestitoare, cu suișuri și coborîșuri, cînd floarea de tei e regină, dar și cînd tractoriștii dau cu căciula de pămînt să spargă norii.

Poezia, în general, reprezintă spiritul, rubinul reprezintă materia. Poezia înnobilează, iar rubinul te face nobil.

Iată cum obține Sorescu rubinele din sufletul cititorului (redau mai jos o mărturisire a lui Paul Claudel despre Rimbaud ; vezi **Poezia și publicul** de Vladimir Streinu) : .....Eu l-am crezut pe cuvînt. Și, cînd el mi-a spus că în fundul unui lac vede o moschee, l-am crezut și numai așa am ajuns să mi se deschidă frumusețea poeziei lui".

Acesta este raportul dintre cititor și poet. Marin Sorescu devine rudă apropiată fiecărui om ce-i răsfoiește cărțile.

Constantin Preda

Cîmp intrînd sub oraș

Nu poți scăpa de privirile unui cîmp... Dacă un copac adăpostește o pasăre, cîmpia este leagănul cel mai durabil al... orașului. Plină de prea multe urme și orizonturi, de prea neclintită așezare în gîndurile și în faptele noastre, de ierburi învălătucite pînă sub asfaltul cetăților industriei, cîmpia ne așteaptă în prag și ne poartă pașii pînă la întoarcere. Ritmul vieții moderne nu ne lasă răgazul de a o privi cu atenție, de a-i lua pulsul și de a o feri astfel de rugina trecerii. Ba, mai mult, sentimentul cîmpiei, al spațiilor deschise și al orizontalității, pare a fi uneori semnul unui anacronism, ca și cum «modernitatea» ar exclude această trăire, de altfel foarte întîlnită și firească azi precum întotdeauna.

Străbătînd adesea cîmpiile Doljului, întretăiate de drumuri, revărsate pînă în inima Urbei, m-am întrebat de unde vine puterea regenerării fără măsură, a vegetației din ce în ce mai bogate, a sevei înalte și a rodirii continue, neobosite, a pămîntului ! Răspunsul, spre surprinderea mea, nu a venit de unde mă așteptam, adică numai de **acolo,** din cîmpia adîncă și nemăsurată de gînduri, ci tocmai de lîngă mine, dintr-o **stradă** tot cu nume cîmpenesc... O stradă care, pornind din inima Craiovei, duce spre o mare platformă industrială — platforma de Est —, unde se află, printre altele, (despre care s-a scris și se scrie din plin), o întreprindere mai puțin „comentată" : Stația de Utilaj Greu pentru Transport și Construcții, cu profil de bază reparații capitale ale utilajelor terasiere și de construcții.

Ce legătură este între această întreprindere și întrebările mele ?! Întreprinderea despre care vorbesc prestează lucrări în domeniul îmbunătățirilor funciare cu utilaje speciale. Mai precis, aici se repară utilaje ce execută lucrări complexe în agricultură, în special pentru irigații. Iar unele dintre acestea, precum buldozerul S 1 800, nu se repară decît aici, la Craiova, în condiții optime, după cum ne spune inginerul Valentin Voicu, secretarul organizației de bază nr. 1 reparații, un tînăr și foarte capabil inginer, dăruit muncii sale. El și alții asemenea, ca Gheorghe Neacșu, șeful echipei de reparat autoscrepere, Ion Voilă, șeful echipei de reparat motoare tip Raba, Ion Neguleț, șeful echipei convertizoare și transmisii, veghează, dintre motoare și pîrghii, ca inima Cîmpiei să bată în trupul neatins de răni al întinderii din afara Orașului.

Răsfrîntă în gîndul și eforturile lor, cîmpia trăiește mîngîiată de mîinile unor adevărați făurari, care nu se opresc la simpla executare a operațiilor tehnologice cunoscute, ci caută soluții noi, adesea neașteptate, ce țin de o activitate novatoare, pentru ca fața gliei să rămînă mănoasă. Utilajele reparate aici modelează și terasează pămîntul, fac desecări ori aduc apa, prin uriașe artere de metal și beton, acolo unde este necesar, de-a lungul și de-a latul țării, în Olt, Dolj, Mehedinți, Gorj sau mai departe. Odată cu ele, vin spre noi și pleacă dinspre noi cîmpiile, lăsîndu-ne, drept certitudine, zările spre care ochiul însetat de lumină și aer s-a ridicat mereu scrutător. Astfel înțeleg afirmația inginerului Valentin Voicu : „reparăm cîmpii !". Iar cîmpiile, înnoite și prin activitatea celor de la S.U.G.T.C. Craiova, sînt tot mai frumoase...

...Dar frumoasă este cîmpia și „la ea acasă" ! La Malu Mare, să zicem, într-una din comunele Doljului de azi ! Unde există un liceu agroindustrial bine dotat, cu deosebite rezultate pe linie profesională și cu preocupări multiple atît din partea cadrelor didactice, cît și a elevilor. Și unde sentimentul cîmpiei capătă (a căpătat deja) contururi precise. O mărturisește faptul că la concursul pe meserii (zootehnist, mecanizator și veterinar) liceul s-a situat totdeauna pe locul I. Sau faptul că de ani de zile elevii, pregătiți în laboratorul de biologie condus de prof. Constanța Vanghele, obțin locuri fruntașe la concursuri și olimpiade. Și nu întîmplător elevii îngrijesc de „Laboratorul viu", o adevărată fermă zootehnică de a cărei organizare răspund tehniciana Jana Păun, absolventă a acestui liceu, și medicul veterinar Teodor Preda.

Și pentru că aceste realități ale Cîmpiei își vor expresia în cuvînt, funcționează în liceu un cerc de literatură, „Elena Farago", unde elevii sînt îndrumați de profesorii Veronica Nistor și Dumitru Duță, realizatori, pînă acum, ai unor dezbateri, simpozioane, întîlniri cu scriitorii memorabile. I-am ascultat, de altfel, pe unii dintre elevii care frecventează cercul și am reținut, ca semn al bunei impresii, numele lor : Doina Brezoi, Camelia Fliță, Relu Popescu — clasa a XII-a, Mihaela Duță și Florentina Sorescu — clasa a XI-a, Carmen Pietroianu — clasa a X-a. În mărturisirile lor de astăzi arde un simbure de lumină în care se vor regăsi, peste ani, ca oameni ai locului, cu încrederea și împlinirile firești.

Florea Miu

CONSTANTIN PREDA

Vară la Sadova

vacanță petrecută la cîmpie
un staul o cergă și-un petic de vie

c-un asin vom urca pe dealuri la schit
acolo e raiul e fructul oprit

acolo la miezuri de noapte drumeți
fac focuri vrăjite s-alunge mistreți

iar ciobanii sub cojoace
se cred în uși de conace

acolo juca-vom șeptic cu bouarul
din frunze de viță valetul șeptarul

adio tristețe și patru pereți
adio voi focuri și neam de poeți

în jgheaburi ascunse o sticlă la rece
o să ne astupe gurile zevzece

de prin ziare-n liniștea vitală
s-aflăm ce-i vechi în lume ce-i nou în Capitală

uitată sub șofru și-acum mai fumegă pipa
în vin e căderea în noi e risipa

Balalaică

neatins — adolescenți
vinars — te
ce — alintă :
guri — bătrîne !
de

MIRELA CIOABĂ

Cum urcă

Recunosc dragostea la etajul șapte
al turnului babel suferind
ea ține la subțioară
căldura dintr-un soare fosil
răcoarea propriei umbre
se strecoară în cearșafuri la pîndă
lunecă steaua-n frunziș
se dezmiardă
mirosul iubirii ne urcă-n tărie
cum urcă moartea cavalerii în arme

Fantasma ta, iubite

Subțiri clavicule ! mi-e dor
de arcul în care se otrăvea încet săgeata
de rănile oferite luptei
de vînători, de ciini mi-e foarte dor
un plinset animal
s-a zăvorît în mine
sticloase unghii scrijelesc
subțiri clavicule ! spînzurători
în care atîrnă fantasma ta iubite.

ILIE ANTONIE

În palmele lor

Vom încerca
să coborîm prin cuvinte
pînă la temelia
acestui pămînt
sub care
veșnicesc străbunii
în palmele lor
(ca o cîmpie)
germinează
boabele de grîu
respirînd lumina soarelui.
Înveșmîntați
cu această frumusețe
destinul ne îndeamnă
să rostim încrezători
numele patriei.

MIHAELA COLIN

Muzica mea

Muzica mea trestie-viscol
printre obiecte de lut
un sentiment timid
trădează mișcarea

celule risipite pentru tot felul de emoții
nu pot strivi amurgul din palme
Retrasă pe un mal de obiecte pierdute

caut zadarul trădat
muzica mea trestie-viscol
îmi pierd identitatea prin veac
repet anii cu trupul meu
mărunțit de frunze

pădurea își crește copacii

muzica mă frînge de mijloc
pentru un zîmbet perfid

Vară mai rămîi

În rochia subțire
m-ascund pe furiș
miroase a iarbă uscată
un vis mă adie
și adorm în vară îmbrăcată
mi-e deodată așa de răcoare
mă trezește un anotimp
de amiază-n cărare

Am aruncat rochia de vară
uitasem acolo un parfum feminin
m-a cuprins așa de repede frigul
aș fi vrut să mai stea vara puțin

Dar repede repede
vreau să termin această poveste
deschid o ușă care vorbește peltic
mai este mai este
dar nu mai e vară
plouă și tună
nu vreau în toamnă să mai rămîn
în frig și furtună

ION BUDĂRESCU

Zbor

Pasăre măiastră,
Zbor în infinit
Gîndurile noastre
Ce nutresc adînc
Poartă-le cu tine,
Du-le mai departe
Înspre zări albastre,
Înspre zări senine
Pasăre măiastră
Zbor nemărginit.

Se făceau trei îngeri
Pe-o gură de rai
Cu făclii de torțe
Și cu păr bălai
Coborînd la vale,
Ei s-au înfrățit
În sărut de jale
C-un meșter pietrar
Pasăre măiastră,
Zbor imaginar.

Calafat — amprentele istoriei

Pe cîmpurile brăzdate de drumul către fluviu Toamna se plimbă calmă, cu chipul Zeiței Belșugului, în timp ce în oraș, la Calafat, un soare curtenitor îi adusese ca dar aureola așezată discret pe fruntea teilor.

Oamenii orașului n-au avut însă vreme s-o observe, sînt mult prea ocupați cu rînduirea vieții lor după reguli noi, în care anotimpurile nu mai au vechea importanță ca unități de măsură a vremii. În fabrici, în școli, pe șantiere, pe cîmp, în noile magazine tineri și virstnici își văd cu febrilitate de treburile pe care știu că le au de făcut, cu siguranța oamenilor stăpîni pe propriile rosturi. Reporterului îi rămîne timp să descopere ori să redescopere singur unele dintre simbolurile pe care se așează statornic istoria mai veche sau mai nouă a așezării.

Istoria începe de departe, foarte de departe, purtînd în sine simplitatea trudei cu care îndepărtați strămoși au zămislit „cultura Basarabi" sau izul de legendă al unei vechi îndeletniciri, aceea a „călăfătuirii" corăbiilor cu care negustori genovezi și bizantini își cărau mărfurile pe fluviu. Un reper în timp, întîiul care poate avea valoarea unui autentic act de naștere, este documentul dat de Dan al II-lea, la 5 august 1424, prin care este atestată „vama de la Calafat", dar tot un act de naștere poate fi socotit și hrisovul din septembrie 1855, prin care domnitorul Barbu Știrbei declară „cu desăvîrșire emancipat noul oraș Calafat, ce se întocmește în locul satului Calafat, avînd a se bucura de toate drepturile ce au și celelalte orașe slobode ale Principatului". Alt eveniment avea să aducă însă, curînd, orașul în atenția țării și a continentului, în vara anului 1877.

Mă opresc din nou lîngă monumentul dăltuit de curînd în piatră, dintr-o pornire lăuntrică ale cărei resorturi nu le-am căutat niciodată. Mi se pare că aici se concentrează, simbolic, toată istoria luptelor pentru neatîrnare duse de un neam greu încercat de însăși această istorie și îmi dau seama de valoarea perpetuă

Mircea Pospai

Continuare în pag. a 6-a

dan rotaru

Apropierea iernii

De-acum rodește frica iar în iarbă.
Trag sănîile iernii împrăștiații reni.
Cuvintele frumoase ni se preling pe barbă.
Copacilor le cresc și spre răsărit licheni.

E o rostogolire fără temei și lege.
Din crisalide fluturi abstracți prin aer ies.
Ne face semne bruma, dar nimeni
nu-nțelege.
Spunîndu-l, gura face cuvîntul ne-nțeles.

Un tren

Aștept. Vin trenurile lumii,
trenuri cu dragoste, mereu,
cu-ntîrzieri necunoscute,
obișnuite-n cefereu.

Un tren hrănindu-se cu brumă,
mergînd pe-o linie de gînd,
un tren ce-oprește între stații
și dorul ți-l alină blînd.

Un tren căruia-i dai tu nume
aștept și mîine va veni.
În el va fi mai multă lume,
dar pentru mine va opri.

Izvor închis

A înflorit copacul cu uitare,
în care-atunci mi-am aruncat un vis,
și fumegă pe un tărîm de zare
ca un izvor definitiv închis.

O nerăbdare tandră mă-nconjoară,
parcă mi-ar bate un destin în geam.
Copacul lunecă ușor în floare
și fructele-i în mine ca pe-un ram.

Joc de dragoste

Întemeiez pe lacrimă imperiul
în care ținem, ca-ntr-un insectar,
de-o vreme zilele decapitate
sau cîte-un fluture încendiar.

Ne mărginim de-o parte cu-ndoiala,
cu frica de cealaltă, zi de zi.
Și, reciproc, celulă cu celulă,
începem jocul de-a ne locui.

Cart la cuvînt

Hotarul tîmplei nins e de lumină,
cu el geroase ierni se mărginesc,
cînd îndrăzneala capătă rugină
și-n pieptu-ni anotimpuri izbucnesc.

Calm, meșteresc un sanwich de mișcare
și-n părți egale urmelor i-împart.
În antecamera-i dogoritoare.
Cuvîntului îi sînt mereu de cart.

Stare

De treci de pleoape, trebuie să dai vamă
că te contemplu cum n-ai fost vreodată.
În ochii mei contururi se destramă
și suferința li-este distilată.

Mult mai ușor azi sufletul ne scapă
în îndoială ca într-o viltoare.
Și parcă brațele îți sînt de apă –
mă-neacă unda lor amețitoare.

Te-aștept cu o-nmiită, rară sete
în spațiul cald din focul de pe gură,
căci fără tine numai un perete
al casei sufletul mi-l mai îndură.

Antidot

Am început să-i semăn serpentinei,
total, se poate spune, o imit,
și devorat mă las de acea stare
de-a fi cu datoria vieții chit.

Tăișul pixului nu se desprinde
de inima acestei coli deloc,
chiar dacă le-ar surprinde împreună-n
suprema lor iubire și un foc.

Rezist, nici nu știu cum, la un asediu –
poemele m-aruncă peste bord.
De nu vii, muntele, la-o oră-anume,
precis va face un atac de cord.

vasile datcu

Călătoria

La noapte vom pleca spre Bilbao. Acum bem ultimul pahar de bere la Gatsby în timp ce urmărim cu îngrijorare ceea ce se petrece pe mări. Furtuni extraordinare au distrus instalații în portul Rotterdam, au rupt balize, mai multe nave au eșuat între stînci pe coasta de est a Angliei. Furtuna se deplasează către capul Finistere traversînd golful Biscaya. Noi deasemenea vom traversa golful ăsta. Dar aici, la Gatsby, e liniște, o viață patriarhală ce își are izvorul în toate lucrurile prezente transferă motivele de nervozitate în stări letargice, o somnolență perversă cheamă năluci incomode, poate nu-i dracul chiar așa de negru, tonomatul îngînă melodii sentimentale vechi, povești cu fete pirjolite de iubire, dar nouă nu ne mai arde de nimic, vrem acasă, ascunși în mirosul iubitelor noastre ce nu se aseamănă cu nimic pe lume, gîndurile lor ne cheamă, glasuri amplificate de dorul nebun se prelungesc într-un cordivin în care vom rămîne captivi pentru totdeauna, dar casa e departe, distanța nemiloasă singură inima închipuie scrisori de dragoste sublime ce le îmbracă în veșminte fierbinți pentru a ne proteja de frigul de afară.

Scrisori ce ne vor arunca nopțile în brațe întorși în somnul cu miros de levănțică.

★

Nopțile străbătute în spatele furtunii traversînd Biscaya au aparținut în întregime Spaniei, obsesia oricărui muritor ce nu vrea să lase pămîntul să triumfe asupra-i înainte de a vedea cu ochii proprii iluzia. Căci Spania este, mai mult decît oricare altă țară de pe glob, himeră ce adună în ea întreg orgoliul momentelor de nobilă neîmplinire trăite de-a lungul și de-a latul existenței.

Spania mi-a intrat în vise demult, cînd elev prin clasele primare, m-am apucat să citesc o carte foarte veche dată de popa din sat ce se chema „Nodul zburător sau misterele curții din Madrid". Cartea era ilustrată și avea o limbă aproape imposibilă. Cu toate astea, peste zestrea proprie de imagini ale nopților mele de copil, s-au adăugat altele ce n-aveau să dispară niciodată, altele ce închipuiau o țară fabuloasă cu oameni arși de pasiuni extraordinare, chipuri livide din care doar ochii căzuți în orbite aduceau un semn că viața continua să pulseze îndărătul măștii de oase și piele gălbuie, o geografie condusă de un soare nemilos și ucigaș către forme de peisaj lunar unde viața e un accident de-abia tolerat și în orice caz un act de mare curaj, femei clocotind de iubiri nemărturisite, obsedate de vise singuratice, cu singura icoană, cea a iubitului, suprapusă peste gratiile groase prin care un cer neîndurător trimitea rar

Elena Ion : „Vas cu flori"

cîte o rămășiță de nor alb în chilia îngustă a castelului, o nevoie orgolioasă de a supune realul la perceptele imaginarului.

Tîrziu aveau să coboare spre mine Cervantes, El Greco, Goya, Calderon, Lorca, dar aceștia n-au reușit să risipească misterul născut atunci și nici să adauge mistere noi, ci au săpat mai adînc arderile deja începute, dificultăți suplimentare au apărut pe orizontul precar al întîlnirii mele, văzduhul s-a populat cu fantome tot mai greu de manevrat, bucăți de peisaj visat s-au alcătuit într-un puzzle căruia i-am pierdut cheia.

Sigur, nu aveam să văd Spania, ci doar un oraș al Țării Bascilor, marile provincii din interior vor rămîne tot acolo în vis, ținuturi ce nu vor cobori la nivelul posibilităților mele poate niciodată, cu toate astea chiar și cît mi se oferă acum reprezintă un dar neasemuit de mare. Fanteziei îi e suficientă o piatră, o crăpătură a pămîntului, o tufă uscată pentru a construi lumea de la care se revendică, pentru a înnoda toată țesătura ce ține în ordine și dă sens unui univers aflat demult în tine și care acum se cere doar confruntat cu elemente capabile să-i dea consistență. Va fi o experiență fragmentară, incompletă, poate nelipsită de semnificații adînci, știu asta, dar omul este născut într-o clipă mediocră a universului și de aceea absolutul îi e refuzat din start, nu poate duce o experiență la capătul ultim, nimic din ceea ce face nu poate prinde globalitatea, ursitoarele au prezis greșit orbite astrilor favorabili, în afară de trăire totul e fragmentat și noi nu facem decît să adunăm fragmente și să construim fragmente și mai mari, pînă cînd ni se pare că am obosit. Ca reflex al neputinței de a întreprinde ceva definitiv omul inventează literatura. Literatura, cred, este darul cel mai de preț al clipei de mai înainte.

★

Orașul ziua este de un geometrism derutant. Cu foarte rare excepții toate străzile sînt paralele și perpendiculare, avînd clădiri cu aproximativ același regim de înălțime, astfel ești dintr-odată prins între sute de străzi în genul bulevardului Magheru. Este aproape o imposibilitate să reconstitui un drum oarecum la întîmplare. Labirinturile care-și trag misterul dintr-o rationalitate perversă rămîn desigur cele mai reușite. Toate străzile sînt la fel de circulate, cu tot atîta lume, cu tot atîtea magazine, șiruri epuizante de mașini, lucru ce mărește derută. Singura stradă oarecum diferită rămîne Avenida de Moyala, o splendidă arteră care, lucru ieșit cu totul din comun pentru urbanistica de aici, are chiar și cîțiva copaci pe margine.

Îi găsesc oarecari scuze în chiar data actului modernizării.

Întreg orașul nou fiind construit pe la jumătatea secolului trecut, nu putea căpăta decît o expresie geometric barocă, susținută de clădiri importante, puternice și cu ornamentație eclectică, greoaie. Palatul Diputacion Nacional, spre exemplu, e atît de ciudat ornamentat, încît pare un fragment de peșteră unde stalactite curioase încurcă direcțiile firești ale materiei, propunînd spiritului un joc greoi și derutant de forme în alcătuire. Se vede aici o neliniște întîlnită și la turlele catedralelor, ce-l anunță pe tulburătorul Gaudi cu ale sale cosmare pietrificate, expresia poate cea mai tipică a zbuciumului unui popor atît de solicitat de istorie.

Oricum, sînt multe fațade bizare în orașul ăsta, aflat la mare distanță de echilibrul, sobrietatea și oarecum uscăciunea fațadelor nordice. Aici se încearcă o curioasă rezolvare a tendinței de a spune mai mult și totodată de a ascunde mai mult. Rezultatul nu mărturisește pînă la urmă decît încurcătura la care conduce tendința asta, aproape tragedia ei. Căci fațadele, de o fățarnică organicitate, sînt expresia cea mai vie a unui orgoliu nedepășit în intenție o durere profundă deschide vălătucii contorsionați și perfizi ai motivelor florale, făcînd să curgă din gestul curb al zidului obsesii nemiloase și dense, sufletul nu se lasă păcălit de cele cîteva arabescuri ale pietrei, e un furt efemer, drama nu-i transferată zidului decît atît cît ține actul manufacturilor propriu-zis. Bilbao se vrea un oraș orgolios, uniform orgolios, ceea ce în mare îi reușește. La impresia asta mai participă și un aer vag cosmopolit venit de pretutindeni, din birourile marilor bănci, din magazine, de la nenumăratele manifestări culturale internaționale, o oarecare alură engleză a străzii. Și ca argumentației să nu-i lipsească nimic, Bilbao deține și cea mai faimoasă catedrală a timpurilor mediocre. El Corte Ingles — un imens supermagazin unde omul vine și-și dă obolul, unde-și construiește ziua de mîine sau viața de dincolo, unde încep toate satisfacțiile materiale cu putință, de la niturile de aluminiu la ghicitul în palmă, tot ceea ce omul a produs și nu știe exact de ce se află aici pentru ca omul să vină și să i se închine, să-și lase zilele, lunile sau anii de sudoare într-o păcăleală aproape continuă, uite obiectul, nu e obiectul, joacă serioasă de oameni mari, îngrijorători de mari și îngrijorători de oameni. Fațada magazinului dinspre Gran via De Lopez de Haro este simptomatică: un zid imens, drept, fără nici o deschidere, opac, gol, dur, pe care joacă întruna bucăți de staniol ce trimit străzii o lumină mincinoasă, un reflex al lumii mereu neclar, indecis, o imagine capcană ce poate însemna orice, chiar și teribila cacialma evidențiată în dimensiunea unică impusă de instituția aceasta, dar tot atît de bine poate semnifica sclipiciul atrăgător al unui amărît de licurici de care te lași atras ca de cine știe ce revelație.

(fragmente de roman)

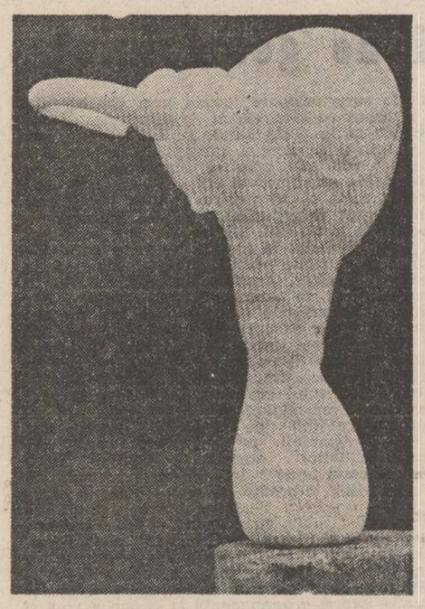

Ovidiu Bubă : „Picătura"

luca onul

Cantilenă

In memoriam NICHITA STĂNESCU

Să fii pe-o targă de zăpezi
Cărat la un spital de fluturi,
Și lingă-un crin să-ngenunchezi
Ca lingă-un lăcrimar de ciuturi,
Și lingă-un crin să-ngenunchezi
Ca lingă-un lăcrimar de ciuturi.

Să fii pe-o targă de lucernă
Cărat la un spital de-albine,
Garoafe arborate-n bernă
S-anunțe-un doliu de stamine,
Garoafe arborate-n bernă
S-anunțe-un doliu de stamine.

Să fii pe-o targă de pămînt
Cărat la un spital de ciute,
Să uit că-n Dumneavoastră-i sfînt
Un frig ce sîngele-mi asmute,
Să uit că-n Dumneavoastră-i sfînt
Un frig ce sîngele-mi asmute.

Pendul

Robit de-a sîngelui aripe
Renegi un trup fără-ncetare
Pe care-l porți în oarbe clipe
Și-l naști ferit de mutilare.

Închizi mereu și redeschizi
Cu mult nesaț și nepăsare
Oceanul aștrilor lichizi –
Sfînt crug al lumilor primare.

Prin pulberi roșii pînă unde
E totul zbor sau aminare
Cînd păsări albe cad în unde
Spre munți de perle orbitoare.

De pretutindeni sau niciunde
O sete grea, șovăitoare,
De ne-nțelesuri se pătrunde
Precum un cer prelins în mare...

Cînd trupul tău îl simt oriunde
PENDUL în veșnică mișcare l...

Artă poetică I

Mă ține pinza de păianjen,
Și Roua-n galaxia ei,
Dar nu mă ține Piramida
În care dorm și am idei.

Visez că florile au gheare,
Și macii verii-s în căutși,
Cînd ochii mi-s o-ncinerare
De rugul altor ochi răpuși.

Visez un Foc ce stinge apa,
Și-o apă ce aprinde-un Foc,
Cînd amăgită-mi e pleoapa
De vidul care îl invoc.

Visez mari ierbi otrăvitoare
La tîmple înflorindu-mi des,
Cînd mă scufund fără-ncetare
În verdele de sînge-ales.

Mă ține raza de lumină
Pe care pînă-n vis cobor,
Dar nu mă ține, vai, știu, VERBUL
De care toți Poeții mor l...

Cenușă și verdeață

Trupu-mi miroase-n margine de val,
Se descărnează soarele la față ;
Respir prin lama unui cast pumnal
Aeru-ncins din orice dimineață.

De-acum e timpu-atît de neegal,
Spin lingă spin pe fruntea-mi se răsfață ;
Brîndușele-s în propriul meu spital
Convulsii de cenușă și verdeață.

Elegie americană

Părinte Hemingway, asudă arma
Trăgaciul ei de mult miroase-a fin ;
A părăsit și Dumnezeu cazarma
În uniformă de soldat bătrîn.

De la acea detunătură-n umbră
În loc de aripi pescărușii-au spini,
Iar toamnele din piept cu gheara scurmă
Mările lumii roșii de rechini.

leonida teodorescu

Așteptări

* * *

– mamei –

Valul se răsfață pe un mal pustiu,
Pe nisip se lasă-albastrul străveziu,
Urme de pași de val se sparg
Și pleacă ușor, ușor în larg

Și-o umbră pică-ncet,
Aproape cu regret.

Malul se răsfață cu un val bolind,
Vine-un pic de ceață, ca un suflet blînd,
Malul ba e, ba nu mai e,
Iar stînca pare-a fi orice

Și-o umbră pică-ncet,
Aproape cu regret.

Umbra se răsfață cu un val și-un mal,
Poate nici nu știe ce e mal, ce-i val,
Dar pe-amîndouă le-a ascuns
Și valu-n larg n-a mai ajuns.

Și-o rază vine-ncet
Cu un regret secret.

* * *

Zorile se-nalță, aeru-i nebun,
Unde o fi noaptea, noaptea din ajun ?
O fi cîntat cocosul bleg ?
Nici nu aud, nici nu-nțeleg.

Și norul vine-ncet
Pe drumul violet.

Zorile se lasă, ca o seară grea,
Soarele se-nalță greu de undeva.
Iar o lumină pică strîmb,
Mai după-un pom, mai după-un dîmb.

Și norul vine-ncet
Pe drumul violet.

Luna este plină. Plină chiar o fi ?
Nu mai este noapte. Nu-s nici zori de zi.
Iar a cîntat cocoșul bleg,
Nici nu-i ascult, nici nu-nțeleg.

Dar norul vine-ncet
Pe drumul violet.

* * *

Cerul este galben, aerul e roz,
Calcă drept pe stradă un grozav matroz.
Dar strada nu-i un adăpost
Și nici măcar un rost

Și crește-ncet și fin
Un fraged rozmarin.

Cerul e albastru, poate chiar stupid,
Calcă drept pe stradă un matroz candid,
Nu-i pic de mare, pic de val,
Se-aude un leneș pas de cal.

Și crește-ncet și fin
Un fraged rozmarin.

Cerul se pleoștește peste noi acum,
Plopul se preface-ncet, încet în scrum,
Matrozul nu e nicăieri,
Dar totul parcă-a fost mai ieri.

Și se pleoștește lin
Un fraged rozmarin.

teatru

t

«Stress»

STUDIOUL DE TEATRU I.A.T.C.

Textul lui Mircea Radu Iacoban este supus unui studiu complex de către clasa de actorie a anului V (seral), sub coordonarea prof. Mircea Albulescu și a lectorului univ. Alexandru Lazăr.

Spațiul lipsei de perspectivă, al gesturilor rutiniere, mecanice, devine — odată cu micile perturbări (căderea ferestrei, căderea paravanelor, chermeza ștampilelor) — un spațiu al refulărilor, al descătușării adevărului interior al fiecărui individ în parte. Trezirile la realitate sînt scurte, intempestive și nu mai pot scoate personajele la liman. „Aminarea" biguită obsedant de Curmei îi poartă pe toți, pe calea ratării, la capătul puterilor.

Fără grime sau accesorii de îmbătrînire, tinerii interpreți joacă roluri ce depășesc vîrsta și experiența lor de viață. Ideea schimbării ipostazelor între Natașa Raab (Severina) — Emilia Popescu (Nectara), Mihai Coadă (Curmei) — Angel Rababoc (Teofil) — purtători, pe rînd, ai unei cocoașe, ca semn al renunțării la verticalitate — mi se pare salutară și bine finalizată din punct de vedere actoricesc, dînd posibilitatea acestor tineri, nu doar să se manifeste în registre total opuse, ci să se și afirme decisiv, ca talente autentice.

La început ternă, mohorîtă, Severina Natașei Raab se conturează ca personajul feminin al ratării. Cînd complexul lipsei de feminitate e învins, Severina dezvăluie odată cu drama tăinuirii unui copil, adevărul cu privire la „principialitatea", Șefului (Mihai Bica). Zvicnirea ei din apatie se conturează cu fermitate, mișcările ei pînă atunci cenzurate, devin unduioase. Nectara este opusul Severinei și prin temperamentul Emiliei Popescu, prin jocul ei exploziv. Nectara devine o forță a dezinvolturii trucate. În cazul ei, feminitatea devine un complex. Frivolitatea ei agresivă este o mască cu ajutorul căreia ar putea anula drama unei așteptări îndelungate. Cu voce bună, cu dicție, cu treceri rapide de la o stare la alta, Emilia Popescu face dramă, face comedie, este dură, este tandră, este copil, este femeie, este agasantă, este cuceritoare. Către sfîrșit, „monstrul" siguranței de sine se umanizează, putînd chiar să și sufere. Joc ferm, cu contururi precise, cu dozări de nuanțe în glas, în mișcări, firesc și, desigur, farmec personal.

Mihai Coadă realizează funcționarul îmbătrînit, coclit de ani, de rutină, de renunțări. Faptul că se decide să-și deschidă „buzunarele", făcînd proiecte luminoase alături de Severina, nu-i va schimba structura închistării în sine. Joc matur, expresie reținută. Teofil este tînărul aiurit și absent, timid și visător care, nevrînd să devină ridicol printr-un refuz din partea Nectarei, preferă să fie atent cu Severina. Angel Rababoc are un joc rezervat, economicos, al nuanțelor discrete. Cînd va îndrăzni să ridice privirea asupra Nectarei, timpul îmbătrînirii psihice îi va marca și evoluția exterioară. Glas bun, gesturi simple, prezență scenică.

Adrian Titieni este bătrînul venit de la țară să-și vadă fiul. Sfătos, înțelept, lent, greoi în mișcări, Titieni reușește să creeze senzația virstei ce-i apasă pe umeri hitrului Pană, dar și drama părintelui evitat de fiu. Suferința lui e demnă, fără lamentări exterioare. Viciul birocrației, al parvenirii, al falselor principii de ordine și morală își găsesc un reprezentant în Șeful biroului, interpretat de Mihai Bica.

Față de platitudinea rolurilor jucate în cinema, Diana Gheorghian este și ea o revelație. Folosită pînă acum doar pentru pitorescul ei exterior, Diana joacă aici o biată femeie de serviciu (curieră, poate), o femeie simplă, de la țară, care-și cere dreptul la viață, făcînd ce fac ceilalți. Valențica e omul pe sîrmă de care se slujesc toți și de care nu are nimeni nevoie. Tînăra actriță își modifică mersul, își curbează șira spinării, își construiește gesturi rigide, sacadate, de robot, încearcă să vorbească grosier, țărănește, cu voce tare, în așa fel încît Valențica poate fi cînd aspră, cînd bună și tristă, cînd sincer uimită, cînd dezlănțuită ca o harpie. Aurelian Burtea, Marius Rogojinschi, alte apariții interesante.

Constituindu-se într-un exercițiu actoricesc de calitate, **Stress** este, pentru I.A.T.C., o bună carte de vizită.

Nicoleta Gherghel

plastică

p

Forță, culoare, echilibru

Ceea ce încearcă, pe drept cuvînt, să demonstreze susținătorii unei „noi geografii literare" — este pregnant conturat în cîmpul artelor plastice ; focare artistice puternice, grupări cu personalități creatoare de primă mărime se găsesc la Bacău ori Pitești, Baia Mare (dincolo de tradiționala „Școală de la Baia Mare" ale cărei elemente de direcție sînt de mult estompate, dacă nu chiar dispărute, în pictura zilelor noastre) cu cerul său translucid de albastru, Oradea, Satu Mare, Bacău ori Brașov, Deva ori Sighetu Marmației, fără a mai numi orașele de reală tradiție Cluj-Napoca, Timișoara, Arad, Iași, Tirgu Mureș, Constanța, care au atras și au grupat pictorii încă de la începutul secolului prin bogăția motivelor picturale, a subiectelor oferite de harul naturii.

Este și cazul pictorului Viorel Nimigeanu, născut în anul 1950 și trăind în orașul dintre înaltele măguri, Vișeul de Sus, care a fost prezent cu o nouă personală la Galeriile Municipiului București. Cele 75 de simeze (55 pînze în ulei) se constituie prin varietatea lor — peisaj, portret, compoziție, — într-o pledoarie pentru sinceritate în fața naturii și în fața omului ; ambele teme fiind o suită de momente din diferite clipe calendaristice, iarna la minus douăzeci de grade, cu transparența sticlei de gheață în oglinzile măgurilor înzăpezite ori toamne ploioase cu ceață scămoșată de lîna dimineții, văile cu aburul respirației lor de seară ori cu umbrele învăluitoare în streșinile lovite de lumină franjurată de fulger ca niște bice de frig ori dealuri întomnate cu dimineți regăsite în ochi de rouă ca niște ferestre umede de culoare într-o continuă curgere. În toate pictorul acceptă condițiile vremii pictînd în mijlocul naturii cu planșeta înghețată pe la margini, aspect care se va imprima în pînzele sale prin gradul intens de percepere a luminii cu toate simțurile, prin stările afective diferite, în funcție de clipă, alegîndu-și atitudinea plastică prin culori ori prin banalul cărbune care-și mărește expresivitatea poate tocmai datorită „lacrimei" izgonită în perlă prin convenție cu sine.

În ciuda faptului că artistul a absolvit Institutul „Ion Andreescu", mai pe urmă, Institutul de artă „Nicolae Grigorescu", avîndu-l ca mentor pe pictorul Vasile Grigore, din toate datele sale, care-i definesc limbajul pictural ordonat pe forță și culoare, pe un discret echilibru în sondarea realului, demonstrează o libertate lăuntrică de a gîndi peisajul, o atitudine personală de mare forță a propagării propriei sale viziuni asupra spectacolului viu și proaspăt al naturii septentrionale maramureșene. Nu regăsim în simezele sale elemente de limbaj ale școlii clujene și nici ale școlii bucureștene, ceea ce-i foarte bine pentru tînărul și neliniștitul pictor, Viorel Nimigeanu, care-și divulgă momentele sincerității în tușe estompate și contururi înecate de palide umbre. Expoziția lui este o dovadă a propriului său drum în artă, o lungă și anevoioasă căutare prin studii de culoare și de desen, dar ajuns azi într-un cîmp ce-i aparține și-l definește. Primăveri de explozii florale, coline vegetale cu nebănuite lumini de lună, de rouă, de ceață, de înserare, luminișuri sub umbrare de măguri filtrate de sita văilor ori cernute lumini prin contururi nedecise de alb-griuri deschise și închise în oranjuri cenușii.

Un desen riguros, un gestualism expresiv în guașe ca **Balerina cu aripi, Gimnastă, Sportivă, Studiu în atelier, Interiorizare** ori acel peisaj plin de viață și de prospețime în care pictorul se pierde, se contopește, se implică afectiv, firesc ca într-un spațiu din care el însuși renaște mai sensibil și mai profund, ca **Peisaj pe Waser, Casa învățătorului, Primăvară pe dealuri, Măgura, Armonie și culoare, Case în Vișeu, Margine de oraș, Vișeul în februarie, Toamnă în Maramureș, Waserul în decembrie, Liniștea iernilor noastre**, în toate restituindu-ne un spațiu de mare expresivitate în sine și de forță morală prin atitudinea omului ce-l îmbogățește și-și transformă „lăcașul în ritual existențial pe măsura demnității lor". Prin această ultimă expoziție, Viorel Nimigeanu, își definește cu precizie drumul în pictura zilelor noastre printr-un limbaj inconfundabil.

Ion Iuga

INEDIT

Fascinaţia asimptotei

Cind l-am cunoscut mai bine pe Matei Gavril — şi sint ani mulţi de atunci — mi-am dat seama că insolita şi totuşi candida stranietate, cu indrăznelile ei (dacă se poate spune astfel) de o impudică sublimitate, ce-i tutelează poezia — îi apăruse, cu puţin timp in urmă insurgenta plachetă **Glorie** — exprimă pur şi simplu emanaţia directă a insuşi modului său de existenţă — orgolios-ingenuu. Amuzant, poate, pentru mandarinii inteligenţei superficial comice, un asemenea donquijotism de tip rural-ardelenesc se cuvine insă a fi evaluat in latura a ceea ce aş numi fervoarea oarecum stingace şi frustă a autenticităţii profunde din unghiul căruia actul poetic este inţeles ca mod de a fi in plan uman in toate privinţele absolut şi absolutizant. Şi ceea ce impinge modul poetic imbrăţişat cu pătimaşă obstinaţie de Matei Gavril la limita ciudăţeniei — o ciudăţenie cu totul şi cu totul simpatică ! — este pasiunea făţişă pentru modernitatea şocantă, agrementată, adesea, de experimentalisme formal-prozodice de laborator. Important este insă faptul că un asemenea violent impact intre o sensibilitate poetică ingenuu idealizată şi tentaţia pentru achiziţiile formale cele mai şocante, in cazurile fericite, se soldează cu izbinzi artistice realmente viabile, in măsură a conferi poeziei sale o individualitate de ansamblu certă. Căci, chiar şi in imprejurările cind demonul sfidării a tot ce reprezintă regulă circumscrisă bunului simţ poetic comun il asaltează necruţător, poetul se instalează in propria-i radicalitate etico-morală, caracteristică prin generozitatea şi acuitatea mesajului uman general: „Liniştea face clăbuci in timpane, / parcă-ar trece prin şvaiţer aeroplane / Calea Lactee foşneşte ca un lan de ovăz. / Retina mi se dezlipeşte de pe văz // Cu buricele degetelor de la picioare / Văd grota nesfirşită a lămpii eterne. // Mă doare părul animalelor moarte la vinătoare / şi sămînta timpului căzut intre perne" **(Weltanschauung).**

Sau această tulburătoare elegie a sfişietorului dor patern in care sonurile neuitatului cintec de jale transmise de marea poezie a Ardealului (Coşbuc, Goga) fac perfect corp comun cu libertatea, aş zice, in totul funcţională, a expresiei : „Sint gol precum o ţeapă de tras hoţii / Prin fiinţă-mi umblă, tirindu-se culbeci / Carnea pe mine-i grea, strivită de emoţii / Ca frunzele de grindini pe poteci // Mai singură mi-e viaţa decit o inchisoare / Sufletul mi-e mai negru ca un corb / Gindul mai gol ca o spinzurătoare / Pe care ar privi-o doar un orb // Ce-i dus va fi de-a pururi fără oprire-n veac / ce nu-i nu se mai ştie dacă va mai veni. / Mi-e atit de dor de tine, copilul meu cel drag, / Că nu ştiu dacă incă vreodată-mi va mai fi" **(Dor patern).** Sau, in fine, iată şi această crispat-patetică poemă de dragoste a cărei insidioasă candoare afectivă nu-şi refuză, dimpotrivă, plăcerea transfigurărilor poetice de o fermecătoare duritate neoargheziană : „Inima ta scinceşte / ca un ciine cind plinge / Ea e un ciine roşu şi are limba roz / şi botul umezit de-atita sete / Inima ta-i o vulpe / albastră şi-nstelată / Ea se prelinge ca o flacără peste zăpezi / E o turmă de iezi / de o haită de fiare inconjurată / Inima ta-i o stea necunoscută / O sete necurmată / de care niciodată nu mă satur / Mai vie şi curată / decit frumuseţea intruchipată" **(Inima ta).** Pe aceeaşi linie, a poemului de inflexiune sentimental-madrigalescă, recognoscibil din primul moment şi prin intima insolitare a limbajului poetic, **Asimptotă** constituie o recentă performanţă a lui Matei Gavril pe care cititorii, sint convins, o vor recepta cu vie participare afectivă. După cum ampla elaboraţie intitulată **Poem perfect,** in solemn-aluvionara ei curgere narativă şi cu percutantele ei inerţii reflexive, vădind o surprinzătoare capacitate de retrăire poetică a conceptelor, ni se pare de-a dreptul simptomatică pentru noua virstă — aceea a maturităţii revelatoare — de care poetul se apropie cu certă siguranţă de sine.

Sint, aşadar, semne neindoielnice, invederate de producţiile sale lirice de ultimă oră, că masca provocator-candidă a poetului se converteşte in autoportret bintuit de aleanurile şi interogaţiile neindurătoare ale maturităţii existenţiale şi creatoare grav trăită şi asumată.

Nicolae Ciobanu

ATITUDINI

Poetica „spiritului de geometrie"

Noţiunea de **lirism absolut** o găsim folosită pentru prima dată la noi, cu intreaga greutate care i se cuvine, de către Ion Barbu, odată in legătură cu aprecierea negativă a poeziei lui Arghezi, altădată pentru elogiul creaţiei poetului francez, de origine greacă, Jean Moréas. Că acesta este nodul gordian in jurul căruia se invirteşte gindirea poetică a lui Ion Barbu insuşi, o vom vedea imediat. El vorbeşte de „o poezie eliberată de legăturile timpului şi ale spaţiului, avind drept cadru adevărat acel „topos atopos" al anticilor. Evident — spune el — probleme similare despre lirismul absolut şi le-au pus şi Mallarmé şi Valery. Dar cel dintii le-a complicat inutil enunţul cu date sintactice sau idealiste ; celălalt a lunecat curind in poemul parmenideean". Dacă la Mallarmé, de a cărui poetică a fost apropiat adeseori, Ion Barbu găseşte, după cum vedem problema lirismului absolut complicată „cu date sintactice sau idealiste", in schimb la Rimbaud, privit indeobşte ca „un vagabond beat de rouă in stare de mistică osmoză cu invizibilul", poetul nostru vede „stilul obiectiv şi sobru cu care ne-au obişnuit savanţii"... „In afară de apologurile lui Edgar Poe... nu cunoaştem nimic altceva care să ne apropie intr-atit de procedeele şi obiectul ştiinţei, ca «metodica» lui Rimbaud". Poezia lui Moréas este judecată şi ea in raport cu „gindirea axiomatică şi cercetările globale ale geometriilor din preajma lui 1900". Pentru Ion Barbu insă intre spiritul ştiinţific şi cel poetic nu poate fi vorba de o „suprapunere", o influenţă directă, cum lasă să se inţeleagă „repulsivul sincronism" lovinescian, ci de o „coeficientă", o „omogenitate incongruentă". Cu alte cuvinte, e vorba de o corespondenţă simbolică in planuri diferite ale spiritului. Poetul vorbeşte de „ideile hrănite, ca nişte plante, din straturi avare, indelung grădinărite". Iar in alt loc de „insomnie concentric scuturată a Principiilor"... „lumea purificată pină a nu mai oglindi decit figura spiritului nostru". Este vorba deci de o inducţie din ordinul particularului in cel al generalului. Prin aceasta „metodica" lirismului ne apropie de „procedeele şi obiectivul ştiinţei". Şi acum ceva foarte important : „absolutul" in concepţia barbiană apare ca „o pură direcţie, un semn al minţii", el este deci un efect al gindirii umane, şi nicidecum al unei dogme transcendente. De aici putem inţelege mai uşor ideea de „narcisism liric" de care vorbeşte Ion Barbu, ca o privire a gindirii in ea insăşi, autocontemplarea ei in absolut. Narcisismul barbian trebuie privit deci ca o reorientare a lirismului de la problemele ontologice, către gnoseologie, cu alte cuvinte către o „metodică" a propriului său statut de a exista, care să permită o intemeiere a lui in absolut, adică in planul ideilor universale, pe care le degajă deopotrivă cercetarea ştiinţifică şi poezia. Acest plan al ideilor universale este văzut de Ion Barbu ca un plan geometric, elaborat de mintea umană intr-un proces istoric progresiv, dar care vizează din alte şi alte puncte ale devenirii umane, acelaşi obiectiv stabil : cucerirea permanentă a ideilor, imaginate sub forma unui cer fără intindere, deci abstract, dar intr-o continuă proiecţie cosmică, izvorită tocmai din nevoia imperioasă a spiritului nostru de a se oglindi pe sine şi a se sustrage din efemer. Acesta ar fi „punctul ideal" din care Ion Barbu ridica la 1927 harta negativă a poeziei argheziene, privită extrem de sever „sub constelaţia şi in rarefierea lirismului absolut, depărtat cu mai multe poduri de raze de zodia celeilalte poezii". Pe aceasta din urmă el o numeşte polemic „genul hibrid, roman analitic in versuri", dar noi inţelegem poezia de stări sufleteşti, cu minime preocupări in planul naturii cogitale a omului, fără participarea cuvenită „la tendinţele momentane şi generale ale spiritului", deopotrivă ale poeziei şi ale gindirii ştiinţifice. Deosebirea mai provine pentru Barbu şi din faptul că poezia nu mai trebuia privită mistic, ca o expresie a „harului", dătătoare de efuzii sentimentale, ci sub semnul unei acute voinţe de cunoaştere şi simbolică organizare, ca o „fiinţă indelung provocată". Dacă urmărim acum firul acestor idei ale poeticii barbiene in planul creaţiei sale, ajungem la rezultate surprinzătoare tocmai prin consecvenţa şi rigoarea cu care ele ni se dezvăluie. „Jocul secund" ni se arată stind, nu sub semnul hazardului, al inspiraţiei intimplătoare, ci este „dedus" continuu printr-o luptă metodică de stăpinire a conştiinţei şi eliberare a ei din contingent („din ceas") pentru a putea fi ridicată, „in mintuit azur", adică salvată de efemer, proiectată in absolut. „Agrestul", care se ineacă in mod inevitabil in moarte, se vede astfel luminat de puterile permanenţei („insumarea de harfe resfirate"). Acestea din urmă există in stare latentă in efemer („nadir latent"), dar sint abia intrezărite in infinitatea lui, precum „meduzele" in necuprinsul mării. Captarea lor in oglinzile conştiinţei („gest inchis, să le rezume") ridică dificultăţi imense, care sint in primul rind de „timbru", adică de identitate in ideal a cintecului cu materia din care ia naştere („foşnirea mătăsoasă a mărilor cu sare ori lauda „grădinii de ingeri"). Norii sint şi ei contemplaţi pe un fond nordic al unei solitudini oceanice, infinite („ca Islande caste norii".) In altă parte efectul de irizare ideală e produs de munţi. Aceştia luminează „in spirit". Tendinţa lor in oglindire e ascensivă („suiau cu iezerii"), unde trecerea timpului se anulează „tăiat cu săbii reci". Efectele cele mai depărtate ale vizualităţii ideale sint insă de natură cosmică, atunci cind insuşi Pămintul, prin puterea de oglindire a apelor sale — expresie permanentă la Barbu a voinţei de cunoaştere — „s-a lipit cu steaua-aproape", iar elementele implinite („rotunzi curcani"), prin „izbăvită ardere", salvată deci de efemer, „nuntesc la curtea galbenă" a Soarelui.

Toate acestea nu aparţin unei simbolistici intimplătoare, ci sint in concepţia barbiană „figuraţie", semne deduse „metodic" ale spiritului cunoscător. Fără a intra acum in alte analize, ne credem indreptăţiţi a vedea in poeziile **Jocului secund,** mai ales acelea care formează ciclul iniţial, expresia unei inaintări „metodice", pentru a folosi termenul autorului, in procesul de cunoaştere lirică a lumii şi situare a fiinţei umane in cerul ideilor („mintuitul azur"). Absolutul asaltat cu disperare de către o acută conştiinţă a relativului, specifică omului modern, trăind intr-un secol „cefal şi apter" şi pentru care idealul religios e degradat : „in văile Ierusalimului" el „vede praful" iar sfintul lui e „alterat, neutru, nepereche".

Putem inţelege mai uşor de ce unicul volum de poezii al lui Ion Barbu, **Joc secund** (1930), a fost resimţit ca o piatră de hotar in evoluţia poeziei noastre. Insă termenii de „ermetism", „ezoterism", „spiritualism", „misticism" etc., cu care critica a intimpinat adesea şi mai intimpină incă poezia lui Ion Barbu (vezi şi Ov. S. Crohmălniceanu : **Literatura română intre cele două războaie mondiale,** 1972, p....), se arată a fi mai puţin favorabil unei adevărate asimilări a marelui ei mesaj artistic. Privită in lumina explicitărilor autorului insuşi, această poezie se prezintă intr-o strinsă legătură cu evoluţia spiritului ştiinţific. Rigoarea şi voinţa ei este de a cuceri adevăruri comparabile cu cele axiomatice din domeniul ştiinţelor. Sensul ei este ascensiv către zonele cosmice suprapuse („mai multe poduri de raze"), in inţeles de cerebralizare continuă către rezultate mereu mai cuprinzătoare, mai conforme cu adevărurile cunoaşterii. Privit astfel, lirismul absolut nu poate fi confundat cu aşa zisa „poezie pură", a unor frumuseţi formale, abstrasă de orice legături cu viaţa reală. Ermetismul său, in măsura in care există, nu rezultă dintr-o voinţă expresă de izolare şi inchidere in simboluri ezoterice, ci este expresia dificultăţilor procesului de cunoaştere şi interpretare a lumii. Acest lirism se află intr-o legătură evidentă cu dialectica marxistă a relaţiei dintre particular şi general, istoricitate şi permanenţă, fenomen şi esenţialitate. Şi aceasta din urmă işi trage sevele din practica disciplinelor ştiinţifice, ale căror rezultate le verifică şi prin intermediul cărora işi corectează continuu asertiunile. Lirismul contemporan care se dezvoltă intr-o legătură strinsă cu această dialectică poate invăţa incă mult din lecţia barbiană a lirismului absolut.

Dumitru Bălăeţ

Calafat — amprentele istoriei

Urmare din pag. a 4-a

a cuvintelor, iarăşi simbolice, rostite in vara acelui an al marii izbinzi : „Sintem o naţiune liberă şi independentă".

La Calafat sint prezente astăzi, peste tot, simbolurile devenirii unei naţiuni cu adevărat libere şi independente. Primăriţa Ileana Georgescu mă conduce mai intii pe „vechea" platformă industrială a oraşului, unde Intreprinderea de producere şi industrializare a legumelor şi fructelor işi serbează „majoratul" (punere in funcţiune : 13 septembrie 1969), iar alături se află Intreprinderea „Textila", mai tinără cu citiva ani. Acestea au fost primele. Mai apoi a venit vremea construirii altora, care intregesc personalitatea oraşului : Intreprinderea de industrializare a sfeclei de zahăr, cea de amidon-glucoză, Intreprinderea de biosinteze (o premieră naţională) şi Centrala electrică de termoficare.

Străbătindu-le, n-ai nevoie să-ţi vorbească cineva despre ele, importanţa li se descoperă, poate cel mai semnificativ, in privirile oamenilor, dar primăriţa este tentată să-mi impovăreze carnetul de reporter cu citeva cifre. Nu-mi sint absolut necesare, dar nici nu mă incomodează. Notez : din 1965 pină acum producţia industrială a oraşului a crescut de 32 de ori, numărul oamenilor care lucrează in acest domeniu de la 402 la 5 600, iar al copiilor care invaţă in şcolile calafetene a ajuns la 5 000. Nu uită să menţioneze cele 2 700 de apartamente (in 1852 in satul Calafat locuiau „405 familii de săteni şi 30 de neguştori", iar la inceputul secolului nostru statisticile incă mai inregistrau 58 de bordeie), marele magazin universal, noul spital cu policlinică şi nici să mă conducă in faţa planşei pe care se pot desluşi conturile viitorului centru civic.

Peste Calafat se revarsă lumina catifelată a soarelui de toamnă, mingiind ocrotitor marile şi perenele simboluri ale acestui oraş : monumentele luptei pentru neatirnare, dăltuite in piatră spre eternă aducere-aminte, şi marile ctitorii ale unei epoci noi, in care descifrăm sensurile adinci ale devenirii unui popor sub semnul adevărat al libertăţii şi independenţei.

ELEGIA VISĂTORULUI DE VISE

„Nu cer nimănui să fie bun sau rău, frumos sau urit, canalie sau inger. Ii cer numai să fie ceva care să nu existe decit o singură dată."

M. Sebastian

La ceas de seară, seară de noiembrie, ridic creionul şi mă incumet să scriu despre ultimul prinţ al boemei Bucureştene de odinioară. Despre acela care iubise poezia cu un nesecat dor de jertfă, pelerinul fără asemănare alături de care in nenumărate rinduri „beţi de amurguri, ascultăm platanii, şi-n paragini ne tirim pe jos".

Văd şi acum aievea acea noapte de demult, cind peste Bucureşti ningea latent, ninsoare veche. Villonescă. Mă nimerisem alături de Virgil Mazilescu cu mult după miezul nopţii in curtea Ateneului.

Pe atunci Eminescu lui Anghel nu se afla acolo, locul era ocupat de o altă statuie care ulterior a fost mutată undeva mai jos, tot pe Calea Victoriei. In dreapta şi in stinga clădirii, unde se terminau aleile laterale, erau două proiectoare ce aruncau lumina lor puternică pe Ateneul nins care mai emana incă sunetele unei muzici nepămintene ce incet urca la cer. Zăpada cobora blind peste tot şi peste toate volatilizindu-se subit doar in razele fierbinţi, ucigătoare, ale proiectoarelor. Virgil monologa cu miinile adinc infundate in buzunarele sparte ale unui loden cenuşiu.

Locuinţa de iarnă a lui Toader era pe aproape sub unul din proiectoare, pe soclul de ciment uscat şi cald. Atunci l-am văzut intiiaşi dată. Stătea tolănit, un picior peste celălalt, capul rezemat pe un teanc de ziare vechi, citea. Lingă el, incolăcit covrig, un ciine lup care la venirea noastră deschise un ochi, apoi văzind pesemne despre ce era vorba il inchise leneş la loc.

Toader aplecă cartea din care citea şi i-am zărit figura prin boarea fulgilor de nea. Ud, chiştocul de Mărăşească ii spinzura pe buza de jos. Ne abordă direct, de parcă ne cunoşteam de cind lumea, ne despărţisem, nu-i aşa, de citeva minute. Unde umblaţi, nu vedeţi, bă, găinarilor, ce-i afară ? Băgaţi-vă in apartamentul de peste drum şi ne arătă cu cartea soclul uscat al celuilalt proiector. Răbdaţi o clipă să vă dau cearceaf şi perină că de plapumă nu-i nevoie. Scoase de sub cap citeva ziare : Gazeta Literară, Contemporanul şi Luceafărul in formatul acelor ani, ni le intinse cu largheţe de nabab, atent, grijuliu, precaut să nu le ude cumva zăpada ce nu contenea să cadă.

Le-am luat ca vrăjiţi şi sub magia lui proiectoare ne-am culcat amindoi in **apartamentul** vecin de unde, după puţină vreme, furăm treziţi de un blind om al ordinei trimes de Toader. De, se făcuse cinci şi ceva, la restaurantul gării de nord ciorba de burtă cu ardeiaşul murat alături aburea răscolindu-ţi stomacul, in frapiere sticlele de bere Rahova işi aşteptau naşii. Cit despre flotă nu prea posedam noi, dar Virgil locuia prin apropiere de gară, pe Ştefan Furtună, lingă malul Dimboviţei, peste drum de fostele grajduri regale, in mansarda unor mătuşi ce ţineau pensiune pentru foştii decăzuţi din Cotroceni aşa că ne descurcam. Toader ne avertizase că adăposteşte numai deschiderea.

Nu ştia cine sintem dar nici că-i păsa, incă de la inceput ne retezase pluralul respectuos dar pentru el prea scrobit, să-l fi inghesuit singurătatea ?

Tocmai incepuse să se ingraşe. Se lăţea in spate dar şoldurile ii rămineau strîmte. O brumă de burtă ii iţea inainte haina veche roasă pină la urzeală ce da să plesnească peste pectoralii lui de statuie antică. Pielea feţii semăna cu o nucă proaspăt decojită şi era presărată cu o barbă crescută in devălmăşie in care se iviseră prematur fire albe, răzleţe. Din gulerul maculat al cămăşii ţişnea un git vinjos şi suplu asemenea unui lujer de stinjenel, mişunind de muşchi. Părul negru spre cenuşiu, aranjat in oglinda din closetul gării cu mina, da spre timple semne de rărit. Avea un nas de fost boxer de categorie semigrea, cu cartilagiul fărimat, un rest de nas. Buzele pătlăgică vinătă erau groase, senzuale. Te privea cind direct, cind pieziş, cu ochi de om fără acoperiş, cind încărcaţi de o infinită blindeţe, cind lucind ameninţător ca lama unui şiş scos la iuţeală.

Vocea ii era inimitabilă, o puteai recunoaşte dintr-o mie, groasă, de bătrin bas răguşit, tocmai bună pentru înjurătura turcită ori alintul diafan.

Teodor Picã văzut de Nuni Anestin

Hora adaptărilor la social trecuse pe lingă el fără să-l atingă, lipsit cu totul de vanităţi subalterne, cu o inaptitudine profundă de a minţi si cu totul incapabil la inevitabile demisii morale, era fireşte mai sărac decit insăşi sărăcia dar oricum mai liber decit atiţia alţi scribi prodigi cu mina intinsă la răsplata patriotică.

Regăsim in el fibra inconfundabilă a artistului autentic in veşnică luptă cu nevrozele istoriei şi neinţelegerea filantropică a contemporanilor, poetul ce vrea mereu, pină la sfirşitul scurtei sale clipe păminteşti, să opună in mod irevocabil realităţii triviale şi atroce, frumuseţea pură şi dezinteresată. Incă de pe atunci ceva imi spunea că omul avea să fie strivit de această pasiune mistuitoare ce-i precipita clipă de clipă trecerea in nefiinţă cu mult inainte de a-şi da opera.

☆

Iată-l călcind apăsat, cu acea pendulare leneş agresivă după un picior pe celălalt, tipică golanilor de mătase, răspindeşte in jur un miros pătrunzător de larg.

Incepu deodată să ne vorbească despre poezie, prefaţind rosturile şi inutilitatea ei cuceritoare cu ilustrări din clasici. Cunoştea pe deasupra puzderie de versuri pe care la nevoie le recitea cu evlavie cuprins de un extaz ce-l transfigura. In trecere se apleca spre demnitatea artistică pe care o considera drept singura expresie morală a superiorităţii spirituale ce nu trebuie să ţină seama de nici un fel de determinism ci doar de frumosul şi binele adinc ordonator. De aici sări brusc la talent glosind nostalgic pe marginea acestei taine care lui i se părea de nepătruns cită vreme nu-l poţi dobindi domnule prin muncă, nici apelind la inteligenţa cea mai vie, dar — şi aici rise larg — nici cocoţindu-te vremelnic in te miri ce pisc al ierarhiei sociale, asta n-o mai ştiţi voi, culmea culmilor, nici avind bani, oricit de mulţi ai avea tu, băi, acest purtător ilegal de pix care dacă nu eşti mai atent cu viaţa ta te suflă vintul ca pe-o foiţă de ţigară, cit despre stimă...

Mai imbrăcaţi, bă, o votcă, sau nu vă mai stimează nentu Pică ? Ciocnirăm cu doza pentru adulţi ce ne era propusă alături de Serghei Esenin la banchetul dat in onoarea sa şi a doamnei Duncan de miliardarii newyorkezi in somptuosul hotel Waldorf Astoria, fireşte riserăm pe faţă, neperdeluit, cind poetul dezgustat trase faţa de masă cu tot cu ce se afla pe ea scandalizind asistenţa : „Serghei Esenin, mi-e urit cu tine", mormăi Pică in felul lui inimitabil, dar nu ţinea, se vedea de cit colo că minte, că il iubea nespus pe blondul băiat din Riazan, il iubea pină la a-i continua la nevoie existenţa, dar pe frontul de vest iar nu se intimpla nimic, intr-un tranşeu, singur, Apollinaire işi continua in gind poemul inceput : „şi un inel viri studentul / in degetul subţire al moartei", eram foarte grăbiţi să nu intirziem la o vizită demult acceptată şi Pică ne scoase din cafeneaua Voltaire unde Tristan Tzara tocmai comandase cafele şi ne impinse pe bulevardul Tverskoi pălăvrăgind liber şi desferecat cu Maiakovski ce plecase la cumpărături, incepurăm să indesăm in coşuleţele de rafie : două chile de salam afumat tip „Moskova", şase sticle de „abrau druse", un chil de icre negre moi, două cutii cu bomboane de ciocolată, opt batoane cu eticheta de aur, două kile şi jumătate de batog de nisetru proaspăt, şvaiţar, patru, nu, mai bine cinci franzele, măsline, portocale, ţiri... „O să-ţi venim noi / de hac / lume romantică" declamă Maiakovski şi Pică indreptă ameninţător pumnul său zdravăn spre chelnerul care ne servea şi căruia cocotele ii ziceau Contele. In zori, obosiţi şi infriguraţi unde să ne ducem ? maşinal paşii luară ştiutul drum al Singaporelor dar acolo era fum, inghesuială, la o masă Labiş se certa cu Ghiţă Mărgărit, unul din ei vroia să meargă la Arnoteni, adevăraţii Arnoteni, celălalt nu. La masa de lingă stilp Baudelaire cu mănuşi roz o aştepta pe mulatresa Jeanne Duvel.

Se pornise un pospai de vintuleţ ce ridica in răstimpuri feţele de masă, să fi fost in septembrie ?, nu, rosti Toader sacerdotal, poezia nu poate fi perfectibilă, vă spui eu care sint meşteşugar bătrin, cel puţin ei noţiunea de progres ii este cu totul şi cu totul străină. L-am privit mai cu atenţie şi ca fulgerat inţelesei că anii noştri tineri trecuseră, Picã arăta acum ca un veritabil pescar biblic cu părul şi barba muşcate adinc de albul imaculat al zăpezilor, nu mai eram la restaurantul gării de nord, nici la Podgoria, nici la Singapore, ci pe terasă la Cina, acolo unde am băut ultima oară in străvezimea sinilie a unei nopţi ce se incropea alene peste noi. Rămăsese neschimbat, la ananghie, cercind să salte in spate vechea baltă de intuneric şi sperind ca şi odinioară că limpedea licoare din pahar avea să-i răzuie, in sfirşit, tristeţea pin la os.

Natura il răsfăţase din belşug, dar — trebuie să recunoaştem — el s-a străduit foarte puţin să-şi desăvirşească darurile, lucrind cind i se năzărea, nefolosindu-şi nici pe departe visările şi meditaţiile seducătoare, cuprins mereu de-o capie risipă şi cheltuitor cu-al inimii tezaur.

Păşise de foarte timpuriu in boemă poate şi din acea nevoie imperioasă de eroism proprie poeţilor totali, numai că boema acelor ani era cu totul alta decit cea de pe vremea lui neica Pantazi Ghika din secolul trecut, o altă boemă chiar decit cea in care sfirşiseră Artur Enăşescu şi mai aproape Stan Palanca. Boema năprasnică a obsedantului deceniu despre care s-a vorbit atit de puţin a fost acel spaţiu al geografiei spirituale in care sufletul lui Teodor Picã insetat de larg şi puritate şi-a găsit unicul devastator refugiu.

A scrie despre el, desprinzîndu-l din acea epocă ce aneantiza valori şi altera conştiinţe, este nu numai nefiresc dar şi josnic. In cazul său afectarea unei analize coborite la răceala distantă şi sintetică a unei obiectivităţi rău puse in pagină nu işi are rostul. Cavaleri mai vechi şi mai noi ce minuiesc cu doctă ignoranţă cruzimea neputinţei il marginalizează pe poet acordindu-i numai o palidă legendă.

Cu citiva ani inainte să se prăpădească Toader, ca un veritabil trubadur medieval, a scris un poem fără pereche in care acest aristocrat al suferinţei işi lua adio de la prieteni justificindu-şi precipitata-i plecare pe simplul fapt că el se considera mai priceput să pună şeile pe ingeri. Spunea acolo că nu are rost să ne grăbim deoarece el tot ne aşteaptă la grajdurile de smarald.

Acolo l-am regăsit in această noapte, stea fără noroc in ierarhia literaturii române.

Ştefan Stoian

Ipostazele surîsului tragic

Urmare din pag. 1

existenţiale, la care participă aceleaşi personaje, maturizate desigur cu 15—20 de ani. Are loc cu această ocazie nu o modificare de perspectivă ci o altă polarizare a ei : evenimentele se precipită, catalizind evoluţia caracterelor şi ipostazelor intr-o altă calitate. Iluzia capătă rădăcini lucide, uneori amare şi tocmai de aceea vitalizante, pe măsură ce inţelesurile se fortifică bombardate de noile date despre adevăr. Omenescul e mai cald in aceste noi piese ale lui Ion Băieşu, iar inumanul mai infricoşător. Are loc un proces de iniţiere a personajului (dar şi a cititorului, fireşte) in ceea ce nu se vede din tot ce se vede. Acest schimb de informaţii, uneori tabuizate, modifică orizonturile la toate nivelurile sociale şi, implicit, reacţiile sufleteşti, spirituale şi chiar fizice. Astfel stau lucrurile in **Regina Lear,** dramă care ne introduce in lava actualităţii imediate, in vacarmul de secol XX al şantierelor de construcţii, fundal pe care sint desenate lumea cu intimplări a unei femei tomnatice, alungată, ca regele Lear, de fetele sale, sau idila ce se naşte intre ea şi un vestit criminalist, scos la pensie pe nepusă masă (intr-un fel tot o situaţie Lear-ică).

Amărăciunea sufletească a Bărbatului este camuflată de un perpetuu zimbet furat parcă din Eldorado. Autorul păstrează pentru personajul său, aici, acea nestinsă aureolă (stilul Speranţei) care ne face să credem că unda romantică rămine şi azi, ca un costum mai larg, compatibilă cu orice virstă. De fapt pe această ipostază a Bărbatului a mizat şi Ion Băieşu cind i-a creat „reginei Lear" posibilitatea de a regăsi (şi a redobindi) orizontul speranţei. Momentele de infrumuseţare psihică a eroinei, care, pe cind credea că se află deja pe marginea prăpastiei, descoperă pe neaşteptate că viaţa mai poate fi luată de la inceput, sint punctate cu reală măiestrie scriitoricească. Cu aceeaşi grijă este creionat, intr-un plan cu deplină profunzime, Bărbatul, convingător pină la seducţie şi prin nestrămutata lui loialitate, care, după dispariţia in accidentul de circulaţie din finalul piesei, va crea un gol imposibil de suportat in inima eroinei.

Regina Lear este un text important şi prin sentimentul de incredere pe care il inoculează ideea că iubirea mai poate salva omul şi la virsta desfrunzirilor.

Trebuie să recunoaştem că Ion Băieşu — de mai mulţi ani — şi-a pus la punct o tehnică dramaturgică in limbă de şarpe, bifurcată adică a disimulării mesajului. Schimburile sale de replici şi mai ales monoloagele sale sint incărcate cu muniţii. Sensurile au deci şansa de a exploda in profunzimile conştiinţei. De pildă, un fapt de viaţă concret şi particular din piesă, care are un anume efect asupra personajelor, va reverbera mult mai puternic in conştiinţa cititorului (spectatorului), pentru că acesta evocă inconfundabil şi pe numele său adevărat un fenomen european de tristă memorie şi aceasta dintr-o perspectivă satirică necruţătoare : „BĂRBATUL : Intr-adevăr, momentele cele mai dramatice sint capabile să devină stupide şi rizibile printr-un singur gest spontan şi involuntar. Inchipuieşte-ţi că cineva i-ar fi aruncat lui Hitler cu frişcă in faţă in clipa in care anunţa solemn inceperea celui de-al doilea război mondial. Sau unui alt dictator odios i se descheie cureaua şi-i cad pantalonii in momentul in care e decorat pentru ticăloşiile lui in faţa unor semeni..." O asemenea tehnică dramaturgică se arată a fi neindoielnic dificilă şi ii propune actorului un efort distinct pentru a elucida substratul replicilor : textul trimite simultan la două lecturi şi cititorul urmăreşte practic două spectacole suprapuse, la fel de coerente, intre care unul este — să zicem — in fa minor, şi celălalt, cu mai multă greutate poate, in sol major. Unul se revendică din acele situaţii dramatice perene (in cazul nostru, Lear-ismul), celălalt din starea de spirit a lumii contemporane. Sigur că există riscul ca nici unul din cele două scenarii suprapuse să nu aibă o geometrie perfectă, nici nu trebuie să scăpăm din vedere că modalitatea scriitoricească pe care o discutăm a făcut carieră in literatura de azi, in diferite trepte de implicare, şi la alţi autori. Dar putem spune că multe din **obliterările** lui Băieşu — termenul il imprumutăm acum din filatelie — sint admirabile, cu soluţii stilistice personale. Nu mai departe **Poarta cetăţii,** tragicomedie in care planul istoric-medieval se suprapune celui contemporan. Bătrinul ţăran Gheorghe, rămas impreună cu nora şi nepoţii săi să apere cetatea (apărută peste noapte in drumul cuceritorilor !), este confruntat cu asediul cruciaţilor intorşi (de la mult căutatul mormint sfint) infometaţi, insetaţi, istoviţi şi dezamăgiţi. Aceşti mercenari ai creştinismului au ieşit din preceptele doctrinei, ei nu mai propovăduiesc altruismul şi sint dispuşi să şteargă de pe faţa pămintului cetatea cu locuitorii ei cu tot (deşi aceştia din urmă aparţin aceleiaşi confesiuni) numai să-şi potolească grabnic instinctele primare.

In finalul apoteotic, Gheorghe va fi ţintuit de poarta cetăţii şi pe frunte i se va pune o cunună de spini, după care i se va da foc. Necruţători faţă de orice valoare (cultura materială şi spirituală), omul — care nu este nici pe departe socotit de ei cel mai preţios capital), cruciaţii işi zăngăne armurile grele, pe care le demontează cu patentul sau cu o cheie de 14. Ei au abdicat de la cutuma lor spirituală, imprăştie zvonul că apostolii doctrinei lor au murit, că Isus a fugit de pe cruce şi impreună cu Maria Magdalena au intemeiat o familie puternică in Europa, perpetuată din generaţie in generaţie : CĂPITANUL : „...mergem să ne batem acolo pentru ceva care nu mai e". Scriitorul a studiat, se vede, istoria templierilor, face aluzii intr-o altă piesă, la credinţa atestată a acestora intr-un chip feminin cu mustăţi numit Bahomet („...unii spun să Isus a fost o femeie").

Păstrător al valorilor etnice, al moralei ţărăneşti nealterate, bătrinul Gheorghe repetă existenţial legenda plăieşilor din ţinutul Neamţului, apărindu-şi cu străşnicie bucata de cetate şi răspunzind mecanic, cu parafraze după Eminescu **(Scrisoarea a III-a)** şi Delavrancea **(Apus de soare)** : „IMPĂRATUL : Şi ce doreşti ? GHEORGHE : Noi ? Pace bună. IMPĂRATUL : Am venit să-mi inchini cetatea. GHEORGHE : ...cetatea n-o putem da nici cu imprumut şi nici vinde in nici un chip. Nu e nici a mea, nici a Domnului nostru. E a neamului. O avem rămasă de la strămoşi şi e pusă aici cu rostul ei. Dă-ne dovadă de Mila Măriei Tale şi vezi-ţi de drumul pe care-ai pornit... N-avem inăuntru nici bogăţii şi nici altele care să-ţi facă poftă, nu-i decit sărăcia şi nevoile noastre... IMPĂRATUL : ...vrei să mă faci să cred că o să mă pot impiedica de un ciot ca dumneata ?..." Procedeul intertextual scoate in relief fondul peren, moral şi spiritual al lui Gheorghe care se impotriveşte cu toată fiinţa sa războinicului demolator. Erezia cuceritorilor este contrazisă de fiinţa lui Gheorghe şi atunci cind este in viaţă, pe meterezele cetăţii, şi atunci cind, arzind in flăcări, răstignit de cruciaţi pe poarta cetăţii, urcă impreună cu aceasta la cer. Intrebarea impăratului, rostită cu „ochii mari de spaimă, ...in genunchi" : „Hei ! Unde te duci ?" arată limpede nu numai că pentru zăngănitoarea armată nu mai exista nici un dumnezeu, dar şi faptul că mistica acestui soi de războinici este incompatibilă cu o ordine civilizată a lumii.

Aceeaşi tehnică a „obliterării" o intilnim şi in farsa cinică **Maestrul.** Pensionarul care in piesa **Vederea** se specializase in dat sfaturi incă de pe vremea cind lucra la sindicat şi care acum munceşte particular, tăind chitanţe pentru fiecare sfat dat, astfel ca să nu aibă probleme cu fiscul (ca şi filozoful, tot particular, din **Chiţimia)** a evoluat... profesionaliceşte. Acum este Maestru şi la el nu se mai intră decit foarte greu, pentru că are un ucenic păzitor, şef de cabinet cu funcţie cerberică. Iată cum este comentată situaţia sfătuitorului de cei veniţi in audienţă (personajele sint — după regula pe care am expus-o mai inainte — alte ipostaze ale celor din **In căutarea sensului pierdut)** : „FEMEIA : In fond, e dreptul lui să fie bogat şi să trăiască cum vrea. Natura i-a dat geniu, iar geniile trebuie răspindite intr-un fel. Dacă ar fi după mine, aş face o constituţie specială pentru ei. Sau i-aş trimite pe toţi intr-o rezervaţie paradisiacă. CROITORUL : Ciudat mai gindeşti dumneata ! Adică să facem din genii o superclasă, o superaristocraţie ?... COCOŞATUL : Şi mediocrii ? Cu mediocrii ce facem ?! Ii ţinem in mizerie şi in umilinţă ? CROITORUL : Dar proştii ? Ce facem cu ei ? Ii adunăm in ghetouri ? Ii transformăm in sclavi, in paria ?... COCOŞATUL : ...eu sint categoric impotriva unor condiţii speciale pentru genii. Luăm din nou cazul lui Socrate... Geniu-negeniu, ai greşit — bei otravă !..."

Incapabil să răspundă la intrebarea obsesivă a Femeii „ce este moartea ?", Maestrul se spinzură. Cei veniţi in căutarea unor sensuri (sfaturi) se risipesc in grabă. Dar Maestrul il strigă indată pe ucenic, semn că soluţia funiei făcea parte din arsenalul şarlatanului.

Mai puţin tentată de parabolă, piesa **Vederea** este o farsă tristă, la care „troglodiţii" din familia **Preşului** participă cu indiferenţă. Ei sint roboţii humanoizi care reacţionează la un singur senzor : rentabilitatea. Căsătoria fetei este o problemă fără nici un orizont sentimental, dovadă că, accidentindu-se in ajunul căsătoriei şi răminind orb, ginerele este scos imediat din discuţie, chestiunea cea mai importantă fiind acum recuperarea sumelor avansate la restaurant, plata sarmalelor şi a puilor fripţi, pentru că, deşi nunta nu va mai avea loc, preparatele necesare au fost deja gătite. Pentru discuţia cu exginerele orb, este angajat pensionarul sfătuitor despre care am amintit.

In aceleaşi limite terestre rămine şi textul **Autorul e in sală,** deşi nu lipsesc nici aici elementele de umor specifice lui Băieşu. Tinărul delincvent sentimental din piesa **Escrocii in aer liber** devine Pompiliu şi are 45 de ani in **Autorul e in sală.** După ce il vom insoţi in noi „experienţe" (Stela ii va da 200 000 de lei ascunşi in tava cu cuburi de gheaţă a frigiderului) după ce se pronunţă asupra rostului artei in lume alături de o Neli, „expropriindu-i" soţului nu numai tovarăşa legitimă (relatarea tocmelii pentru zestrea necesară amantei este savuroasă : „Nu-mi dai maşina, nu-ţi iau nevasta") după care dispare ; după ce-l inşeală pe Boambă, „evaporindu-se" din casa lui de socru, in noaptea nunţii, cu toţi banii de dar, inclusiv rochia cusută din bancnote de o sută de lei, Pompiliu se va smulge din iubirea ocrotitoare a filozoafei Lili pentru a se autodeconspira şi autoflagela, renunţind la identitatea sa de gigolo in afara legii. Motivul ? Escrocul sentimental se indrăgostise.

Cum spuneam la inceput, toate personajele lui Băieşu stau sub semnul — ameninţător sau nu — al timpului. Ele imbătrinesc amintindu-ne intr-un alt fel de portretul magic din poveste, păstrindu-şi adincimile de măşti cu psihologie tipică, neevoluind ca nişte simple desene animate. De altfel comediograful anunţa preocupările sale vizavi de categoria **timp** chiar de la inceputurile carierei sale, prin personajul său George din drama **Iertarea,** al cărei „motor" narativ il constituie şi **acceleratorul de timp** descoperit de ostracizat şi folosit pentru a-l indepărta de trăirea imediată. Preocuparea devine explicită şi acum cind Bărbatul din **Regina Lear** o iniţiază pe Femeie intr-o altă taină a timpului, reversibilitatea, care conferă drepturi legitime Speranţei.

Dramaturgia lui Băieşu se cere recitită in intregime, pentru a-i sesiza adincimea şi constanţa supratemelor ; de la capodopera sa **Iertarea** şi pină la **Poarta cetăţii** de pildă, există un neclintit cap compas, o **vis comica** (in care trebuie inclus neapărat şi tragicul) realmente de neconfundat.

***) Ion Băieşu : „Autorul e in sală", Editura „Eminescu", 1987.**

REMEMORĂRI

D-ale vieţii

1.

n-am să ştiu niciodată, deşi am făcut zeci de supoziţii, ce căuta femeia aceea îmbrăcată în rochie de mireasă aşteptînd resemnată într-o staţie pustie pe şoseaua ce duce spre aeroportul Băneasa.

Era dimineaţa pe la opt şi nici o maşină mică n-a încetinit în dreptul ei, şi ea stătea resemnată şi singuratică ca un mesteacăn subţire, cu rochia fluturînd în vîntul rebel în timp ce din necuprinderea astrală începuse să ningă uşor şi liniştit.

2.

Traversînd în maşină podul nou din dreptul Spitalului Municipal, ascult fără să vreau întrebările unui băieţel de vreo cinci ani puse tatălui care-l ţine în braţe :

— Ce-i asta, tăticule? arătînd stăvilarul peste care apa se scurge într-o perdea subţire.

— Un stăvilar, zice plictisit tatăl.

— Ce-i aia stăvilar ? vrea să se documenteze băl mic.

— Un fel de cascadă. De cascadă ai auzit ?

— Am auzit, zice puştiul, că am văzut-o cu mama şi cu un prieten al ei cînd am fost la munte.

— Cu cine ? se face că nu aude bine tatăl.

— Cu mama şi cu un prieten al ei cînd am fost la munte.

— Unde la munte, se impacientează tatăl.

— Acolo la munte, cînd am fost cu mamă şi cu un prieten al ei şi am văzut o cascadă.

— Cînd ai fost tu la munte cu mama şi cu un prieten al ei ?

— Am fost şi am văzut o cascadă şi tu nu erai cu noi.

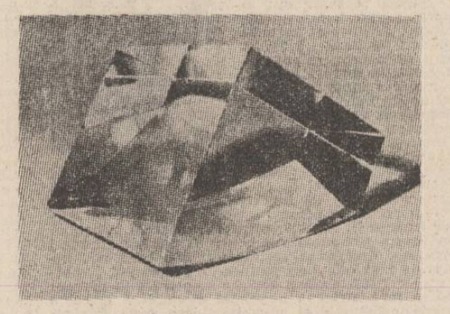

Cătălin Hrimiuc : „Prismă"

Nu mai am vreme, din păcate, să asist la restul dialogului deoarece trebuie să cobor la prima. Şi în timp ce cobor mă gîndesc ce simplu era ca inventivul tată să fi spus în loc de **cascadă — stăvilar...**

3.

În fiecare dimineaţă, un cunoscut antrenor de fotbal face **jogging** traversînd în pas săltat Cişmigiul sub privirile aprobatoare sau curioase ale trecătorilor. A auzit multe **aprecieri** sonore referitoare la pasiunea sa.

Un slujbaş grăbit, migrînd probabil spre serviciu, i-a strigat apostrofîndu-l cetăţeneşte :

— La muncă, măi tovărăşele, la muncă...

— Sînt schimbul doi, i-a răspuns impasibil antrenorul continuîndu-şi alergarea.

4.

Greşeli din extemporalele elevilor spicuite de corespondentul nostru :

Despre Cărăbuş : Cărăbuşul cînd zboară este distrus de păsări. Cărăbuşul este un mamifer nevertebrat. Vara Cărăbuşul dă nişte substanţe otrăvitoare numite insecticide. Cărăbuşul se hrăneşte cu frunza plopilor. Toată această suferinţă a Cărăbuşului poartă numele de metamorfoză.

Despre ereditate. Noi dacă privim mai mulţi pui de pisică vom constata că nu seamănă la fel. Tot aşa un individ dintr-o specie nu poate semăna cu alt individ din altă specie, chiar dacă au aceiaşi părinţi.

Mircea Micu

Omul de zăpadă

— lui Nicolae Velea —

Sub scutul de gheaţă scincheşte Omul de zăpadă !
A rămas singur,
cu noaptea lui,
să rîdă la stele ;
acolo,
rezemat de peretele Hanului de Zăpadă,
sub arborii de zăpadă,
la marginea drumului,
acolo !
Gerul iese în stradă cu două cuţite
de gheaţă în mîini
şi i le-nfige în spate.
Blîndul Om de Zăpadă zîmbeşte
şi zice :
„Dom'le,
prea te joci cu viaţa mea de zăpadă !"

Oraşul e de zăpadă,
noaptea e de zăpadă,
moartea e de zăpadă.
Zăpada vine ca o lăcustă albă în zbor
şi paşte barba Omului de Zăpadă.
Şi nimeni nu are drum pe pîrtia de zăpadă,
să-i aşeze o mînă pe umăr,
să zică :
„Hei,
Omule de Zăpadă,
ridică-te, Omule de Zăpadă,
mergi acasă, Omule de Zăpadă !"
E prea frumos — să mai plece !
E prea frumos visul Omului de Zăpadă,
el fuge cu două patine de-argint peste ghеţuri,
pe două patine din oase de cal fuge,
uite-l,
se odihneşte rezemat de peretele
Hanului din Lună !
Oraşul e de zăpadă,
noaptea e de zăpadă,
moartea e de zăpadă.
Spre Ţărîmul de Zăpadă se mistuie Omul de Zăpadă ;
tainic şi mîndru,
nepăsător şi mîndru ca un Yeren.

Acolo,
lîngă Hanul de Zăpadă,
sub arborii de zăpadă,
totdeauna va ninge violet.
Va ninge la sfîrşit de ianuarie,
în iunie şi iulie va ninge
şi Omul de Zăpadă ne va zîmbi
rezemat de zidul de tăcere al Hanului de Zăpadă.
Iar Soarele nu va putea topi
imaginea de copil bosumflat
a blîndului Om de Zăpadă...

Nicolae Grigore Mărăşanu

Vocea arhivelor

Urmare din pag. I

cologiei. E cazul lui Perpessicius, bunăoară, ale cărui merite excepţionale rămîn, desigur, în primul rînd ca autor al monumentalei ediţii. Sau cazul mai recent al lui Corneliu M. Popescu al cărui nume străluceşte ca traducător de geniu al poetului în limba lui Byron. Augustin Z.N. Pop ilustrează o altă formă de specializare eminescologică — cea vizînd universul documentelor. Cercetătorul, ajuns la vîrsta înţelepciunii, şi-a închinat întreaga viaţă vînătorii nobile de documente privind tot ce ţine de existenţa poetului naţional. În **Cuvînt înainte** la ultimul său volum **(Caleidoscop eminescian**, Ed. Eminescu, 1987), Augustin Z.N. Pop se autoprezintă convingător, în acest sens : „Am slujit, cu neostenită, o viaţă întreagă, crezul îmbogăţirii fondului documentar Eminescu, atît pentru informaţia nouă, cît şi pentru ştirile menite să confirme sau să infirme atestări mai vechi **rămase** sub semnul incertitudinii. Dăruirea pînă la sacrificiu mi-a fost permanent far călăuzitor pentru lărgirea perspectivelor de cunoastere eminesciană. Muncile mele de explorare sistematică au slujit, slujesc şi vor sluji întotdeauna studiul moştenirii literare, în retortele ei de exegeză". Bine încheiat, întrucît comentatorii operei şi vieţii poetului uită adesea cît datorează acestor dăruiţi în scotocirea arhivelor etc. recentul **Caleidoscop eminescian** continuă stăruitoarele eforturi ale „benedictinului", cum îl numea un cronicar literar, în a aduce noi raze de lumină în labirintul documentaristicii eminesciene. La prima vedere, nu toate faptele asupra cărora insistă cercetătorul sînt demne de interes şi ele pot crea impresia că între efortul depus şi importanţa modestă a amănuntului scos la iveală e o discordanţă ca în zicala veche a muntelui care naşte un şoricel. Însă nu e niciodată sigur că „şoricelului" nu-i va veni rîndul să joace rolul micii buturugi care răstoarnă carul cel mare. Un amănunt neînsemnat, în aparenţă, poate deveni revelator şi chiar esenţial într-o exegeză. Criticul adevărat nu va ignora posibilele surprize ale documentelor care au „tăcut" pentru predecesorii săi. La dosarul detractorilor lui Eminescu, de exemplu, autorul mai adaugă cîteva fişe. În **Pressa** din 29 martie 1879, „un începător într-ale gazetăriei", C. Dissescu, dă ca pildă de versuri proaste o strofă din **Floare albastră** („De mi-i da o sărutare" etc.), apreciindu-l, în schimb, ca autor al **Epigonilor.** Dimitrie Petrino, căruia la moarte Eminescu îi va recunoaşte generos talentul, nu s-a mărginit numai la tristul episod cu biblioteca, ci, în aprilie 1874, într-o scrisoare adresată secretarului de redacţie al **Convorbirilor literare**, consideră **Scrisoarea a II-a** a lui Iacob Negruzzi o capodoperă în raport cu **Epigonii**, ironizîndu-l pentru lipsă de discernămînt valoric pe Maiorescu : „Oare nu va afla d-sa că numita satiră face mai mult onor literaturii decît Epigonii... ?" Amănuntul mai fusese semnalat de Augustin Z.N. Pop în 1939, în **Făt-Frumos.** Eminescologul mai semnalează o carte de vizită a lui Maiorescu, din 1882, prin care îl invită pe poet la o lectură a **Luceafărului :** „T. Maiorescu roagă pe D. Eminescu să vie mîine miercuri seara pe la dînsul (Luceafărul...)". Eminescu locuia la acea dată în str. Segmentului nr. 9, într-o clădire care va fi dărîmată la 24 august 1944.

Dan Popovici : „Vas"

Un bilet al lui A.D. Xenopol adresat lui Eminescu, lăsat acasă la poet, sună astfel : „Neuitatu-te-am / Căutatu-te-am / Negăsitu-te-am / Mult doritu-te-am". La nedumerirea exegeţilor muzicii lui Ciprian Porumbescu relativ la faptul că autorul **Baladei** a realizat puţine compoziţii după versuri de Eminescu, Augustin Z. N. Pop răspunde cu descoperirea unei partituri create la Stupca, la 21 oct. 1880, după **Înger de pază**, în investigaţiile sale ajutat fiind de Mărioara Iraclie Porumbescu, nepoata compozitorului. Partitura se păstrează la Muzeul Judeţean Suceava şi e compusă pentru voce cu acompaniament de pian, aşteptînd tipărirea. La astfel de restituiri, se mai pot adăuga şi altele.

Nu lipsite de interes sînt şi cele şapte convorbiri ale lui Augustin Z. N. Pop pe teme de eminescologie, datorate unor intervievatori. În 1980, de pildă, eminescologul îşi exprimă convingerea că e necesar să depăşim stadiul biografiei călinesciene, fără a micşora cu nimic meritele lui Călinescu. La drept vorbind, stadiul acesta fusese depăşit în 1973 de George Munteanu, prin **Hyperion (I)**, contribuţie care, desigur, poate fi depăşită, la rîndu-i, în viitor. Augustin Z.N. Pop crede că ne lipseşte încă „pînă în momentul de faţă, o biografie naţională" Eminescu. Dar exegetul nu ne spune cam ce înţelege domnia sa printr-o „biografie naţională". În altă ordine de idei, ni se pare prea categorică afirmaţia că de la 28 iunie 1883 „la 15 iunie 1889 existenţa lui Eminescu a fost exclusiv „vegetativă". Într-o „biografie naţională" mai putem oare ignora această perioadă tragică din viaţa poetului categorisind-o „vegetativă" ? Cercetări mai noi, precum cele ale lui Mihai Gafiţa sau ale lui Nicolae Georgescu, vin să infirme o asemenea ipoteză. Amendabilă, apoi, ni se prezintă ierarhizarea eminescologilor, deşi din punctul de vedere al exegetului este explicabilă. La întrebarea pusă în 1983 de George Cuşnarencu „— Care sînt, după dumneavoastră, cei mai valoroşi exegeţi ai lui Eminescu ?", Augustin Z. N. Pop decide : Gh. Bogdan-Duică, D. Murărasu şi Perpessicius. Fireşte, Perpessicius se singularizează, de departe, printre eminescologi, însă ne vine greu să credem că G. Călinescu, T. Vianu, D. Caracostea s.a. sînt de mai mică importanţă decît G. Bogdan-Duică. Fapte care nu micşorează, credem, meritele lui Augustin Z. N. Pop în sfera preocupărilor eminescologice.

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Umbra pomului — o noapte mică.

II. Şi cîte roţi s-ar mai putea face din beţele virite între spiţe !

III. Sentimentul va îndulci în continuare lumea, chiar dacă sentimentalul va fi socotit un barbar.

IV. Poate fi utilizată sintagma „dreptul la stil", dacă este evitat tamponul de consoane : „dreptu' la stil".

V. Muzica : cel mai vechi atentat divin asupra condiţiei umane.

VI. Femeia fără oglindă.
Ea ieşise din instituţie cu o mînă întinsă ca orbii şi se privea în oglinda ascunsă în căuşul palmei ; cu cealaltă mînă îşi aranja din mers zulufii.
Oglinda era adîncă, putea să încapă în ea un oraş întreg.
Văzuse ceva acolo : precum orbii cu mîna întinsă traversa strada. Maşina, în viteză, nu i-a izbit decît căuşul palmei.
Imaginea din oglindă s-a făcut ţăndări şi s-a risipit pe asfalt. Maşina n-a oprit, femeia n-a păţit nimic dar a dispărut fără urmă.

George Alboiu

Alţi „poeţi ai cîmpiei"

Urmare din pag. 1

logică cu străvechime şi ar putea s-o comunice mai degrabă pe aceasta, lăsînd de o parte ceea ce este exerciţiu fără viitor.

Clasicistă, arătînd complicaţii imagistice care lasă să se întrevadă cu greu tabloul originar, este şi poezia picturală, mai ambiţioasă, a lui Gheorghe Buciu, al cărui volum, din 1987 „Trenul cu ceasuri" (titlu imposibil) afirmă un liric mai coagulat decît Ştefan Marinescu, deşi, poate, cu o evoluţie mai lentă de aci înainte. Picturalitatea este evidentă şi poetul (care a convocat pe Sabin Ştefănuţă spre a-i ilustra producţiunile) a simţit această trăsătură, năzuind să aibă adaosuri în direcţia ilustrativă. Este însă o picturalitate în gust modern, tulburată imagistic prin ceea ce poetul socoteşte a fi alegorie. Iată o „invocaţie", unde se văd şi defectele şi izbînzile : „Poate ar trebui-n această vară / prin care treci ca un cuţit de gheaţă / să căutăm promisa mea Sahară / sub ploaia ce ne lunecă pe faţă". E o poezie riguroasă şi muzicală, aproape excesiv pedantă, cu cîte o sclipire asociativă care se reţine („treci ca un cuţit de gheaţă"), împiedicată de cîte o imagine complicată, rezultată prin exces de încifrare („promisa mea Sahară"). Spiritul de geometrie sugrumă în general emoţia, pe care totuşi o presimţim dincolo de simetriile obţinute cu sforţări şi poetul e remarcabil în aceste alcătuiri cu aer abstract, ca în aceste „Semne" : „Mai înguneche cerbi în noaptea începută / a singelui fierbinte, într-un indemn zălud / cînd ploile de vară miros a iarbă crudă / şi soarele sălbatic se răstigneşte-n sud. / Atunci aprind pe dealuri prevestitoare focuri / păzindu-le statornic în fiecare noapte / şi caut semne clare prin neştiute locuri / sculptîndu-le în ceaţa iluziei deşarte". Ceva de mecanism se aude în versificaţia aceasta impecabilă şi rece, care ar fi admirabilă dacă nu ar conţine multe asocieri silnice şi o disponibilitate apropiată de ocazional. Totuşi, poetul năzuieşte, în felul lui, la un lirism de concepţie şi ar putea să ajungă la el prin eliminări de formule de tot parazitare. Muzicalitatea, semn al unei tehnici cultivate abil, este însă indiscutabilă, indiciu de suflet calm şi de sensibilitate temperată.

„Sudul" valah, constituit esteticeşte cu faţa spre soare, e confirmat aci, căci „sudicii" sînt grecii noştri.

Generaţia viitorului

Urmare din pag. I

generaţie de astăzi este generaţia de sfîrşit de secol şi mileniu şi va fi cea care are obligaţia de a continua revoluţia tehnico-ştiinţifică în mileniul al treilea cînd ţara noastră va păşi în noua societate, superior organizată din toate punctele de vedere, societatea comunistă, visul de aur al omenirii. Responsabilitatea este mare dar şi încrederea, sîntem convinşi, va fi răsplătită cu cinste.

La rîndul ei, şi literatura foarte tînără, practicată de tineri are un cadru deosebit de manifestare în cenaclurile studenţeşti unde se dezbat şi se analizează probleme ale tinerei generaţii reflectate în operele de artă ale studenţilor, spiritul novator, propriu oricărei tinere generaţii ridicînd ştacheta calităţii pe noi planuri, rezultatele fiind încununate cu premii, nu numai de încurajare, în cadrul festivalurilor studenţeşti, iar cele mai valoroase beneficiind de participare şi lauri în cadrul Festivalului „Cîntarea României", gradiosul mod de manifestare a spiritualităţii româneşti iniţiat de secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, tocmai pentru a valorifica şi stimula creaţia tuturor celor îndreptăţiţi, prin vocaţie, să o facă.

Patriotismul şi unitatea în jurul partidului au fost evidenţiate şi de hotărîrea adoptată la Conferinţă, recunoştinţa şi mîndria au fost şi sentimentele de bază ale telegramei adresate tovarăşului Nicolae Ceauşescu la încheierea lucrărilor celei de a XV-a Conferinţe a Uniunii Asociaţiilor Studenţilor Comunişti din România de către participanţii la lucrări, mandatari ai studenţimii din ţara noastră. Ne asociem, ca tineri scriitori, la semnificaţia ei înaltă.

CONFABULE

* * *

Spre seară
cînd se alunecă în somn
acolo unde Silene
avea obiceiul să se odihnească
din cînd în cînd
aşezîndu-şi tîmpla pe umărul rotund
al unei carite — Aglaia —
aseară şi acolo
a înflorit o piatră albă
din ea s-au ridicat mai întîi două braţe prelungi
pe urmă petalele s-au desprins
şi între ele au răsărit
ochii tăi albi
şi de piatră.

Iulian Neacşu

ÎNTÎLNIRILE „LUCEAFĂRULUI"

● La începutul acestei luni, revista noastră a organizat o deplasare în judeţul Bacău, la invitaţia „Cenaclului Artelor" al casei de cultură din localitate, prilej cu care a fost vizitat marele combinat de hîrtie „Letea" şi au avut loc întîlniri literare la Biblioteca întreprinderii respective, la Liceul **Vasile Alecsandri** şi Casa memorială **„George Bacovia"**. Au participat membrii Cenaclului Artelor, ai cenaclului **Nichita Stănescu** şi **Lyceum** din localitate. La casa de cultură, care găzduieşte activitatea Cenaclului Artelor, s-a desfăşurat şedinţa de lucru în care au citit din creaţiile lor poeţii Gheorghe Chiţimuş şi Ioan Enea Moldovan. Din partea revistei au fost prezenţi Nicolae Dan Fruntelată, A. I. Zăinescu şi Alex. Rudeanu. Într-unul din numerele viitoare vom reveni mai pe larg asupra acestor manifestări şi vom publica selecţii din cele mai reprezentative creaţii ale tinerilor scriitori băcăuani.

ERATA

În articolul „Fondul de aur al poeziei" apărut în numărul trecut, pag. 8, s-au strecurat cîteva erori de transcriere a numelor unor poeţi pe care le corectăm după cum urmează : în coloana 1, se va citi Darienco ; Ion Bolduma ; în coloana 3 se va citi Valeriu Matei (aşa cum apare corect de mai multe ori în articol) ; tot pe coloana 3 se va citi Mateevici. Cerem cuvenitele scuze cititorilor noştri.

TINERETUL ŞI ISTORIA

● **Comitetul U.T.C. al judeţului Sălaj şi Muzeul judeţean de istorie şi artă din Zalău** au organizat un colocviu pe teme de istoria patriei în două oraşe din judeţul Sălaj la care au fost invitaţi specialişti în diferite discipline umaniste în scopul dezbaterii raportului tinereţului cu istoria şi a importanţei cercetării şi sintezei istorice pe teme de istoria patriei.

Pe data de marţi, 16 februarie, a.c., a avut loc la **Liceul de filologie şi istorie din Şimleul Silvaniei** o întîlnire cu profesorii de ştiinţe sociale şi elevii liceului în faţa cărora au vorbit Marina Badea (I.S.T.D. Bucureşti), Ilie Bădescu (Universitatea Bucureşti), Nicolae Bocşan (Universitatea Cluj-Napoca), Adrian Andrei Rusu (Universitatea Cluj-Napoca), Mihai Ungheanu (revista **Luceafărul**) şi, din partea Muzeului de istorie şi artă Zalău, Corneliu Grad.

Miercuri, 17 februarie, a.c., a avut loc întîlnirea cu cercetătorii **Muzeului de istorie şi artă Zalău** şi cu alte cadre din domeniul ştiinţelor sociale din Zalău. Au participat la discuţii : Ilie Bădescu (Universitatea Bucureşti), Ioan Augustin Goia şi Corneliu Grad (Muzeul de istorie şi artă Zalău), Liviu Negru (profesor, Zalău), Mihai Ungheanu (revista **Luceafărul**).

Dezbaterile au evidenţiat interesul pentru istorie al tinerilor, necesitatea preocupării de formarea tînărului specialist în istorie, importanţa metodei şi atitudinii în munca ştiinţifică a specialistului în istorie.

Unitatea în diversitate

Urmare din pag. I

şi intermediar în această creaţie şi este, de asemena, strat genetic hotărîtor, al său „origo". Totul, de la raţiune şi pînă la ideologie, de la suflet şi pînă la tipologia de creaţie, aparţine unui european, unui spirit care, venind din Bucovina românilor unde stau încă ascunse straturi balte, adoră soarele mediteranean şi clasicitatea poemului grec. Această idee, cu probabilitate înţeleasă prin experienţă şi nu dedusă pe canal livresc, a unei **Europe a tuturor argumentelor posibile de creaţie, este** esenţială aci şi reazemă o contribuţie doctrinară de fundament.

Şi totuşi, acestea sînt, în opera lui Modest Morariu, nu determinări apriorice cît urmarea unui proces intelectiv îndelung, desfăşurat în chip analitic şi voind a contempla un obiect de studiu considerat ipotetic ca întreg prin toate configurările tipologice apte a contribui la o definiţie. Cercetătorul e tot atît de îndreptăţit a studia pictura lui Goya şi a lui **Rousseau Vameşul**, a lui Watteau şi Toulouse-Lautrec, după cum găseşte o legitimitate în a explica deopotrivă pe Stendhal şi pe Jules Renard, pe Julien Green şi pe Lautréamont, pe Salvador de Madariaga şi pe Malraux. Această Europă posibilă, unde despărţirile de forme nu-s considerate a fi esenţiale, este o Europă a ideii moraliste, scriitorul însuşi fiind, mai cu osebire în „Întoarcerea lui Ulise", un moralist de speţă pură. A fi european înseamnează, pentru Modest Morariu (şi cine pretinde a deţine argumente care să-l combată ?) a evolua unitar, a cuprinde într-un întreg toate Ereziile, Contrareformele şi Avangardele, posibile fără de îndoială atunci cînd admitem **existenţa unei tradiţii europene pluriforme.** Ceea ce unifică astfel de ipoteze, uneori vernaculare, este **instinctul,** profund european, al moralei, însă o morală a libertăţii şi a noţiunii de respect pentru om ca fiinţă care cugetă şi creează. Această psihologie de moralist, cu ecou de vechime, reclamă o participare a pedagogiei şi un cult al instrucţiei, europeană fiind această contribuţie a educaţiei la definitivarea unui **spirit comunitar.** Nimic, totuşi, pedestru în acest cuvînt, scriitorul, care se alătură fără reticenţe lui Pascal şi Camus, lui Stendhal şi Malraux, este dintre aceia care socotesc ideea de comunitate în sensul ei ireductibil, mai presus de clipă şi consideră că, avînd realitate fizică, aceasta capătă, prin intervenţia memoriei, o dimensiune fundamentală metafizică.

Este în afară de orice discuţie că astfel de convingeri, îndărătul cărora sînt de presupus multe examinări erudite, aparţin unui **european născut** şi **nu făcut,** consimţind a participa, prin creaţie proprie şi naţională, la un spirit tutelar, unde geografia unitară şi istoria comună nu sting concluziile specifice. Această **lume a unităţii în diversitate** şi care face ca valorile să se regăsească într-o **realitate entelehială** fără a se despărţi prin accente condiţionate de timp şi de loc, îşi găseşte acum în Modest Morariu unul dintre admiratorii lucizi şi, cu probabilitate, sufletul cel mai limpezit, şi aderent cu naturaleţe la această idee, din literatura română de azi. Alţii sînt, poate, europeniştii din raţiuni de o clipă şi invocă ideea de Europa fără a o înţelege în ceea ce are aceasta profund şi de nediscutat : Modest Morariu este un spirit european care exemplifică acest **datum** inerent, rămînînd român.

Puţine sînt, în eseistica produsă la Dunăre şi în Carpaţi, documentele de adeziune fină şi de penetraţie fără exaltări în acest univers uman pe care îl denumim (cu un termen la fel de precis şi de imprecis ca şi „lucrul în sine") Europa ; însă contribuţiile lui Modest Morariu adunate, între altele, în două culegeri cu adevărat memorabile „Între relativ şi absolut" şi „Itinerarii") sînt dintre ele. Eseistica lui este un admirabil, însă românesc, „Itinerariu spiritual".

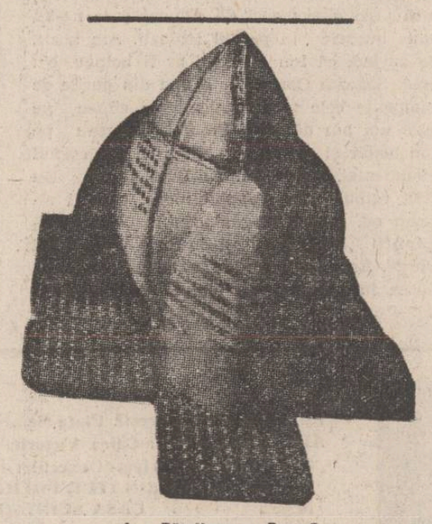

Ion Tămîianu : „Peşte"

Toate focurile, focul

Urmare din pag. a 8-a

strigă Roland cît poate de tare, şi înainte de a îndepărta receptorul de la ureche reuşeşte să audă clicul de la celălalt capăt al firului, arcul care dă drumul săgeţii sale inofensive. Paralizat, ştiindu-se incapabil să evite plasa ce nu va întîrzia să-l înfăşoare, Marco îl înfruntă pe uriaşul negru cu spada-i prea scurtă imobilizată în braţul său întins. Gigantul slăbeşte plasa o dată, de două ori, o apucă din nou căutînd poziţia cea mai favorabilă, o mai răsuceşte încă o dată ca şi cum ar dori să prelungească strigătele publicului care-l incită să-şi doboare definitiv adversarul, şi coboară tridentul îndepărtîndu-se puţin pentru a arunca plasa cu şi mai multă putere. Marco iese în întîmpinarea plasei cu scutul ridicat, şi e asemeni unui turn ce se prăbuşeşte în faţa uriaşului trup negru, spada se înfige adînc în ceva care urlă acolo mai sus ; nisipul îi intră în gură şi în ochi, plasa cade inutil asupra peştelui care se sufocă.

Acceptă cu indiferenţă mîngîierile, incapabilă să simtă că mîna lui Jeanne tremură un pic şi începe să se zgribulească. Cînd degetele-i alunecă pe piele şi se opresc, înfigîndu-se în ea şi crispîndu-se instantaneu, pisica mîrlăie obraznic ; se rostogoleşte apoi pe spate şi-şi mişcă lăbuţele într-o poziţie de aşteptare care o face întotdeauna să rîdă pe Jeanne, însă de astă dată nu, mîna sa continuă să rămînă nemişcată lîngă pisică şi doar cu un deget abia mai caută căldura pielii sale, o mai mîngîie puţin înainte de a se opri încă o dată, să aleagă între spatele-i călduţ şi flaconul cu pastile care s-a rostogolit pînă în dreptul ei. Izbit drept în stomac, gigantul urlă, îndoindu-se înapoi şi în această ultimă clipă cînd durerea s-a transformat într-o imensă ură, îşi adună în braţ forţa care-i părăseşte trupul pentru a înfige tridentul în spatele adversarului său care zace cu faţa-n sus. Se prăbuşeşte peste trupul lui Marco şi convulsiile îl fac să se clatine pe picioare ; Marco îşi mişcă încet un braţ, ţintuit pe nisip asemeni unei enorme insecte strălucitoare.

„Nu se întîmplă prea des", zice proconsulul întorcîndu-se spre Irene, „ca doi gladiatori de asemenea talie să se ucidă reciproc. Ne putem felicita că am văzut un spectacol deosebit. Am să-i scriu în noaptea asta fratelui meu ca să-l consolez pentru dezgustătorul său mariaj."

Irene vede mişcîndu-se braţul lui Marco, o mişcare uşoară şi inutilă, ca şi cum ar dori să-şi smulgă tridentul înfipt în măruntaie. Şi-l imaginează pe proconsul gol, întins pe nisip, cu acelaşi trident înfipt în trup. Dar proconsulul nu şi-ar mişca braţul cu atîta demnitate în ultima clipă ; ar ţipa ca din gură de şarpe, implorînd iertare unui public indignat. Acceptînd mîna pe care i-o oferă soţul pentru a o ajuta să se ridice, mai priveşte încă o dată spre arenă ; braţul nu se mai mişcă, tot ce mai poţi să faci este să surizi, să te refugiezi în inteligenţă. Se pare că pisicii nu-i place rigiditatea lui Jeanne, stă tot rostogolită pe spate în aşteptarea unei mîngîieri ; iar apoi, ca şi cum ar stinjeni-o degetul acesta care-l simte pe spate, miaună nemulţumită şi se răsuceşte pentru a se îndepărta, deja uitată şi somnoroasă.

„Scuză-mă că am venit la ora asta", zice Sonia, „Ţi-am văzut maşina la poartă, şi-a fost prea mare tentaţia. Ţi-a telefonat, nu-i aşa ?" Roland îşi caută o ţigară. „Rău ai făcut", spune. „Se pare că asta e treaba bărbaţilor, trebuia să i-o spun eu, în fond sînt de mai mult de doi ani cu Jeanne şi e o fată bună". „Ah, dar mi-a făcut plăcere", zice Sonia turnîndu-şi coniac. „N-am putut să-i iert niciodată atîta naivitate, nimic nu mă exasperează mai mult. Dacă-ţi poţi imagina că la început a rîs, convinsă fiind că glumesc." Roland priveşte telefonul, se gîndeşte la furnică. Acum o să sune iarăşi Jeanne, şi o să-l incomodeze pentru că Sonia s-a aşezat lîngă el şi-l mîngîie pe păr în timp ce răsfoieşte o revistă literară ca şi cum ar căuta ilustrate. „Rău ai făcut", repetă Roland atrăgînd-o pe Sonia spre el. „Venind la ora asta ?", rîde Sonia, cedînd mîinilor care caută încet primul fermoar. Voalul violet acoperă umerii Irenei care se întoarce cu spatele la public, aşteptînd ca proconsulul să salute pentru ultima oară. Printre ovaţii răzbate deja un zgomot în mişcarea mulţimii, fuga precipitată a celor care se grăbesc spre ieşire şi spre galeriile din partea inferioară. Irene ştie că acum sclavii vor tîri cadavrele şi nu întoarce capul ; îi face plăcere gîndul că proconsulul a acceptat invitaţia lui Licas de a cina la vila acestuia de pe malul lacului, unde aerul nopţii o va ajuta să uite mirosul plebei ultimele strigăte, un braţ mişcîndu-se uşor ca şi cum ar mîngîia pămîntul. Nu e greu să uite, cu toate că proconsulul o hărţuieşte, evocîndu-i cu minuţiozitate trecutul care îl nelinişteşte ; într-o zi Irene va găsi metoda prin care şi el să uite pentru totdeauna, şi lumea să creadă că a murit pur şi simplu.

„Vei vedea ce a inventat bucătarul nostru", spune nevasta lui Licas. „I-a revenit pofta de mîncare soţului meu şi noaptea...". Licas rîde şi-şi salută prietenii, aşteptînd ca proconsulul să deschidă calea spre galerie, după un ultim salut care se lasă aşteptat, ca şi cum s-ar complace în a continua să privească arena unde se leagă şi se tîrăsc cadavrele. „Sînt atît de fericită", spune Sonia sprijinindu-şi obrazul pe pieptul lui Roland care-i aproape adormit. „Nu spune asta", şopteşte Roland, „sună ca o amabilitate". „Nu mă crezi ?", rîde Sonia. „Ba da, dar n-o spune acum. Să fumăm." Caută pe măsuţa joasă ţigările, aşază una între buzele Soniei, şi-o apropie pe a lui, le aprinde în acelaşi timp. Se privesc abia ; somnoroşi, şi Roland agită chibritul şi-l pune pe masă într-un loc anume unde se află o scrumieră. Sonia adoarme prima, şi el îi desprinde cu grijă ţigara din gură, o pune lîngă a lui, pe o masă, cufundîndu-se ca şi Sonia într-un somn greu şi fără vise. Batista de pînză începe să ardă la marginea scrumierei, pîrlindu-se încet, cade pe covor lîngă grămada de haine şi paharul de coniac. O parte din public vociferează şi se înghesuie în galeriile inferioare ; proconsulul a mai salutat o dată, făcînd apoi un semn gărzii să-i deschidă calea. Licas, primul care înţelege, îi arată pînza de pe vechea copertină care începe să se rupă, în timp ce o ploaie de scîntei se abate asupra publicului care caută derutat ieşirile. Strigînd un ordin, proconsulul o împinge pe Irene care continuă să stea cu spatele, nemişcată. „Repede, pînă nu se îngrămădesc cu toţii în galeria inferioară", strigă Licas precipitîndu-se înaintea soţiei sale. Irene simte prima mirosul de ulei încins, incendiul din depozitele subterane ; în urmă-i copertina se prăbuşeşte peste cei care se împing să-şi facă drum printre trupurile amestecate, care blochează galeriile şi asa destul de înguste. Sar cu sutele în arenă, căutînd alte ieşiri, dar fumul estompează imaginile, o bucată de pînză pluteşte pe deasupra flăcărilor şi cade pe proconsul, înainte ca acesta să se poată adăposti în pasajul care duce spre galeria imperială. Irene se întoarce, auzindu-l fîpîind, îi smulge pînza pîrlită, apucîndu-o delicat cu degetele. „Nu vom putea ieşi", spune, „sînt îngrămădiţi cu toţii acolo jos, ca animalele". Atunci Sonia fîpîi, vrînd să se desprindă din îmbrăţişarea care-o arde încă din timpul somnului, şi primul său urlet se confundă cu cel al lui Roland, care încearcă inutil să se ridice, sufocat de fumul negru. Se mai aud încă fîpîind din ce în ce mai slab, cînd maşina pompierilor ajunge pe strada înţesată de curioşi. „Este la etajul zece", spune locotenentul. „Va fi greu, vîntul bate din nord. Să mergem."

Toate focurile, focul

JULIO CORTAZAR

așa va fi într-o bună zi statuia sa, gîndește ironic proconsulul în timp ce ridică brațul, fixîndu-l într-un gest de salut impietrit în ovațiile unui public pe care două ore de circ și de căldură nu l-au ostenit. A sosit momentul surprizei promise ; proconsulul coboară brațul, își privește soția care-i răspunde cu surîsul inexpresiv al ceremoniilor. Irene nu știe ce va urma, dar îi e totuna, chiar și ceva neașteptat poate deveni obișnuință pentru ea care a învățat să-i suporte proconsulului capriciile de stăpîn, cu acea indiferență atît de detestată de acesta. Fără să se întoarcă măcar spre arenă, își spunea că zarurile fuseseră desigur aruncate și că urmarea avea să fie crudă și monotonă. Licas viticultorul și nevasta lui, Urania, sînt primii care strigă un nume pe care mulțimea îl preia și-l repetă. „Ți-am rezervat această surpriză", spune proconsulul. „Am fost asigurat că apreciezi stilul acestui gladiator". Cu un surîs studiat, Irene înclină capul în semn de mulțumire. „Pentru că ne faci onoarea să ne însoțești, cu toate că jocurile te dezgustă", adaugă proconsulul, „e de datoria mea să încerc să-ți ofer ceea ce te încîntă indeosebi". „Ești sarea lumii !" aclamă Licas. „Faci să coboare însăși umbra planetei Marte pe sărmana noastră arenă de provincie !" „Și n-ai văzut decît jumătate", spune proconsulul, înmuindu-și buzele într-o cupă cu vin pe care o oferă apoi soției sale. Irene ia o înghițitură bună din băutura al cărei parfum fin pare să mai îndepărteze ceva din persistentul miros de sînge și bălegar. În liniștea așteptării care s-a lăsat brusc tăindu-i răsuflarea cu o precizie implacabilă, Marco înaintează spre centrul arenei ; spada sa scurtă strălucește în soare, acolo unde vechea copertină lasă să treacă o rază piezișă de soare, iar scutul de bronz atîrnă neglijent în mîna sa stîngă. „Nu-l vei înfrunta cu învingătorul din Smirnio ?", întreabă excitat Licas. „Mai mult de-atît", spune proconsulul. „Aș vrea ca provincia ta să-și amintească de mine prin aceste jocuri, și ca soția mea să înceteze odată pentru totdeauna să se mai plictisească". Urania și Licas aplaudă, așteptînd răspunsul Irenei, dar ea înapoiază în tăcere cupa sclavului, cu totul străină la strigătele ce salută sosirea celui de-al doilea gladiator. Nemișcat, Mario pare și el indiferent la ovațiile primite de adversarul său ; cu virful spadei își atinge ușor armura aurită care-i acoperă picioarele.

„Alo", spune Roland Renoir, alegîndu-și o țigară ca o continuare inevitabilă a gestului de ridicare a receptorului. La telefon se aud mai multe convorbiri, cineva dictează niște cifre, și brusc tăcerea instalată la celălalt capăt al firului devine pentru simțuri și mai apăsătoare decît întunericul. „Alo", repetă Roland sprijinind țigara pe marginea scrumierei și căutînd chibritele în buzunarul de la halat. „Sînt eu", spune vocea lui Jeanne. Roland întredeschide ochii, obosit, și se întinde într-o poziție mai comodă. „Sînt eu", repetă inutil Jeanne. Și cum Roland nu răspunde, adaugă : „Sonia tocmai a plecat".

Obligația sa este să privească loja imperială, să salute ca întotdeauna. Știe că trebuie să facă toate astea și că o va vedea pe soția proconsulului și pe proconsul, poate femeia îi va surîde ca la ultimele jocuri. Nu-i nevoie să gîndească, aproape nu mai știe să gîndească, dar instinctul îi spune că această arenă este proastă, o arenă ca un enorm ochi de bronz pe nisipul căreia greblele și frunzele de palmier și-au desenat cărările concentrice întunecate de vreo urmă anume, lăsată de luptele precedente. Noaptea trecută a visat un pește, s-a visat pe un drum pustiu între coloane prăbușite ; în timp ce se înarma, cineva i-a șoptit că proconsulul nu-l va plăti în monezi de aur. Marco nu s-a sfiit să-l întrebe de unde știe, și celălalt a început să rîdă răutăcios, înainte de a se îndepărta, fără a-i întoarce însă spatele ; un al treilea i-a spus apoi că era un frate de-al gladiatorului pe care l-a ucis el în Massilia, dar era deja împins spre galerie, spre strigătele de afară. Căldura este insuportabilă, îl apasă coiful care respinge razele soarelui pe cupolă și pe trepte. Din nou, coloane prăbușite ; vise fără un înțeles prea clar, cu căderi în uitare în clipele cînd ar fi putut înțelege. Și cel care-l înarma i-a spus că proconsulul nu-l va plăti în monezi de aur ; poate soția proconsulului nu-i va surîde în seara aceasta. Strigătele îl lasă indiferent pentru că acum este aplaudat celălalt, mai puțin decît l-au aplaudat pe el o clipă mai înainte, dar printre aplauze răzbat și strigăte de uimire, și Marco ridică capul, privește spre loja unde Irene s-a întors ca să vorbească cu Urania, unde proconsulul face neglijent un semn, și întregul său corp se contractă și mîna sa strînge minerul spadei. I-a fost de-ajuns să-și întoarcă privirea spre galeria opusă ; nu pe acolo își face apariția rivalul său, s-au ridicat trosnind gratiile întunecosului pasaj pe unde li se dă drumul fiarelor, și Marco vede conturîndu-se gigantica siluetă a gladiatorului cu trident și plasă*), abia vizibil pînă atunci pe fondul unei pietre mucegăite ; acuma da, știe că dincolo de orice rațiune, proconsulul nu-l va plăti în monezi de aur, ghicește semnificația peștelui și a coloanelor prăbușite. Puțin îi pasă de ce se va întîmpla între el și celălalt gladiator, asta îi este slujba și soarta, dar corpul său continuă să fie contractat, ca și cum i-ar fi frică, ceva din trupul său se întreabă de ce gladiatorul cu trident și plasă a ieșit din galeria fiarelor, și la fel se întreabă printre ovații și publicul, și Licas îl întreabă pe proconsul care suride pentru a întîrzia fără cuvinte surpriza, și Licas protestează rizînd, și se crede obligat să parieze în favoarea lui Marco ; înainte de a auzi cuvintele ce vor urma, Irene știe că proconsulul va dubla pariul în favoarea celuilalt gladiator, după care o va privi cu amabilitate și va porunci să i se servească vin de la gheață. Iar ea va bea vinul și va comenta cu Urania statura și cruzimea gladiatorului cu trident și plasă ; fiecare mișcare va fi prevăzută, deși va putea fi ignorată în forul interior, deși vor putea lipsi cupa cu vin sau gestul pe care-l face Urania cu gura în timp ce admiră torsul gigantului. Și atunci Licas, expert în ale circului, le va semnala faptul că gladiatorul cu trident a reușit să smulgă cu coiful ghimpii crescuți lîngă gratiile înalte de doi metri, în spatele cărora se află fiarele, și va lăuda ușurința cu care acesta își potrivește pe brațul stîng solzii plasei. Ca întotdeauna ca într-o deja îndepărtată noapte a nunții, Irene se-nfioară în adîncul ființei sale, în vreme ce față de ceilalți privește cu îndulgență, surîde și chiar se bucură : în acea profunzime liberă și sterilă simte semnul de moarte pe care proconsulul l-a disimulat într-o veselă surpriză publică, semnul pe care poate doar ea și Marco îl pot înțelege, greoi și tăcut și mașinal, și trupul lui pe care ea l-a dorit într-o altă seară de circ (și proconsulul a ghicit acest lucru, fără a avea nevoie să-și mai consulte magii, a ghicit ca întotdeauna, din prima clipă) va plăti prețul unei simple fantezii, a unei priviri inutile aruncate pentru a doua oară asupra cadavrului unui trac căruia i s-a tăiat cu multă îndeminare capul.

Înainte de a forma numărul lui Roland, mîna lui Jeanne s-a plimbat pe paginile unei reviste de modă, pe un flacon cu pastile calmante, pe spinarea pisicii ghemuite pe canapea. După care auzi vocea lui Roland spunînd „Alo", vocea lui, puțin adormită, și brusc Jeanne avu senzația ridicolului, sentimentul că-i va spune lui Roland, acestui unic și ironic spectator ce fumează într-o îngăduitoare tăcere, acel ceva care o va încadra exact în categoria femeilor care se lamentează la telefon. „Sînt eu", spune Jeanne, mai mult pentru sine decît pentru tăcerea de la celălalt capăt al firului unde dansează, ca pe un fundal imaginar, cîteva frînturi de sunet. Își privește mîna care a mîngîiat distrată pisica înainte de a forma numărul de telefon (și nu se aud alte cifre în telefon, nu-i o voce distantă care dictează numere cuiva care nu vorbește, care stă acolo doar pentru a copia supus ?), refuzînd să creadă că mîna care a luat și care a lăsat din nou flaconul cu pastile este mîna ei, că vocea care tocmai a repetat : „Sînt eu", este propria ei voce, la capătul puterilor. Din orgoliu, să tacă, să pună încet receptorul la loc pe furcă, să rămînă pur și simplu singură, „Sonia tocmai a plecat", spune Jeanne, și ce trebuia să spună s-a spus, ridicolul începe, cu micul său infern confortabil.

„Ah", zice Roland, aprinzînd un chibrit. Jeanne aude distinct cum se aprinde chibritul, e ca și cum ar vedea fața lui Roland în timp ce trage fumul în piept, lăsîndu-se puțin pe spate cu ochii întredeschiși. Solzi strălucitori par să

Radu Popovici : „Vitraliu"

țînească din mîinile gigantului negru și Marco are exact răgazul necesar pentru a-și feri trupul de plasă. Data viitoare — proconsulul e sigur de asta, și-și întoarce astfel capul încît numai Irene să-l vadă surîzînd — acum a profitat de acel minim răstimp care este punctul slab al oricărui gladiator înarmat cu plasă ca să blocheze cu scutul amenințarea marelui trident și să facă un pas înapoi, cu o mișcare fulgerătoare, ferindu-și pieptul descoperit. Dar Marco nu menține distanța, stă cu picioarele încovoiate ca și cum s-ar pregăti să sară, în vreme ce gigantul apucă cu repeziciune plasa pregătindu-se pentru noul atac. „E pierdut", se gîndește Irene fără a-l privi pe proconsul care-și alege niște dulciuri de pe tava pe care i-o oferă Urania. „Nu mai e cel de altădată", se gîndește Licas, lamentîndu-se pentru pariul făcut. Marco s-a încovoiat puțin, urmărind mișcarea circulară a gladiatorului negru ; e singurul care încă nu știe ceea ce cu toții presimt, și, ghemuit, pîndește o altă ocazie, cu vaga dezorientare a celui ce nu a făcut ceea ce știința îi impunea să facă. Ar avea nevoie de mai mult timp, de orele petrecute în tavernă după triumf pentru a înțelege poate motivul pentru care proconsulul nu-l va plăti în monezi de aur. Posomorit, așteaptă un alt moment prielnic ; poate spre sfîrșit, stînd cu un picior pe cadavrul rivalului său, va putea întîlni din nou surîsul soției proconsulului ; dar nu el gîndește toate astea ; și cel care se gîndește la acest lucru nu mai crede deja că piciorul lui Marco va mai apăsa vreodată pieptul unui gladiator decapitat.

„Hotărăște-te", spune Roland, „cel puțin dacă n-ai de gînd să mă ții toată seara să-l ascult pe tipul ăsta care dictează numere nu știu cui. Tu-l auzi ?". „Da", zice Jeanne, „se aude ca de foarte departe. Trei sute cincizeci și patru, două sute patruzeci și doi". Un timp nu se mai aude decît vocea distantă și monotonă. „În orice caz", zice Roland, „folosește telefonul pentru ceva practic". Răspunsul va putea fi cel scontat, prima lamentare, dar Jeanne mai tace cîteva secunde și repetă : „Sonia tocmai a plecat". Șoviie înainte de a adăuga : „Probabil că va ajunge la tine acasă". Pe Roland l-ar surprinde una ca asta, „Sonia nu are de ce să vină la el acasă". „Nu minți", spune Jeanne, și pisica îi fuge din mînă și o privește ofensată. „Nu era o minciună", zice Roland. „Mă refeream la ora, nu la faptul că vine sau nu vine. Sonia știe că mă deranjează vizitele și telefoanele la ora asta". Opt sute cinci,dictează de departe vocea. Patru sute șaisprezece. Treizeci și doi. Jeanne a închis ochii, așteptînd prima pauză pe care o va face această voce anonimă pentru a spune singurul lucru care a mai rămas de spus. Dacă Roland închide telefonul îi va mai rămîne vocea aceea care se aude pe fir, va putea să mai țină receptorul la ureche, afundîndu-se din ce în ce mai mult în canapea, mîngîind pisica care s-a întins din nou spre ea, jucîndu-se cu flaconul de pastile, ascultînd cifrele pînă cînd și vocea aceea va obosi și nu-i va mai rămîne nimic, absolut nimic în afara receptorului care va începe să atîrne îngrozitor de greu între degetele ei, un lucru mort pe care va trebui să-l îndepărteze fără să-l privească. O sută patruzeci și cinci, spune vocea. Și de undeva de foarte departe, asemeni unui desen în miniatură, o voce care pare a fi a unei femei timide întreabă între două zgomote pe fir : „Gara de Nord ?".

Reușește pentru a doua oară să se ferească de plasă, dar calculîndu-și greșit saltul înapoi alunecă într-o băltoacă din arenă. Cu o sforțare care face publicul să se ridice nehotărît în picioare, Marco respinge plasa cu spada în timp ce întinde brațul stîng și primește în scut zgomotoasa lovitură a tridentului. Proconsulul nu-și ascunde disprețul pentru gălăgioasele comentarii ale lui Licas și-și întoarce capul spre Irene care nu s-a mișcat din loc. „Acum sau niciodată", zice proconsulul. „Niciodată", răspunde Irene. „Nu mai e cel de altădată, repetă Licas, „și-l va costa scump acest lucru, gigantul nu-i va mai da altă ocazie, e suficient să te uiți la el". Ținîndu-se la distanță, aproape imobil, Marco pare să-și fi dat seama de greșeala făcută ; cu scutul ridicat deasupra capului privește fix plasa deja pregătită, tridentul ce oscilează amețitor la doi metri în fața ochilor săi. „Ai dreptate, nu mai e același, spune proconsulul. „Pariaseși pe el, Irene ?" Ghemuit, gata să sară, Marco simte în piele, în adîncul ființei sale că mulțimea îl abandonează. Dacă ar fi un moment calm, ar putea să rupă nodul care-l paralizează, lanțul invizibil care pornește de undeva de foarte departe, fără ca el să poată și însă de unde, și care într-un moment anume include solicitudinea proconsulului, promisiunea unei plăți extraordinare și totdată un vis cu un pește, și să-i apară acum, cînd deja nu mai e timp de nimic, însăși imaginea visului înaintea plasei care-i joacă în fața ochilor și care pare să atragă fiece rază de soare filtrată prin cupolă. Totul este lanț, capcană ; înaintînd cu o violență amenințătoare, pe care publicul o aplaudă, în vreme ce gigantul se dă un pas înapoi pentru prima oară, Marco alege singura cale, confuzia și sudoarea și mirosul singelui, și moartea în față, pe care trebuie s-o striveacă, cineva care gîndește pentru el, dincolo de masca-i surizătoare, cineva care l-a dorit cînd se afla deasupra trupului unui trac în agonie. „Otrava, își spune Irene" într-o bună zi o să găsesc otrava, dar acum acceptă-i cupa cu vin, fii tu cea mai tare, așteaptă să-ți vină rîndul". Pauza pare să se prelungească, așa cum se prelungește spațiul acela nedefinit, unde revine intermitent vocea îndepărtată care repetă cifre. Jeanne a considerat întotdeauna că mesajele care într-adevăr contează sînt cele care la un moment dat se ascund dincolo de orice cuvinte ; poate că aceste cifre spun ceva mai mult, că reprezintă mai mult decît oricare discurs pentru cel care le ascultă cu atenție, așa cum pentru ea parfumul Soniei, ușoara atingere a mîinii pe umărul ei, înainte de a pleca, au însemnat mai mult decît cuvintele rostite. Dar era firesc ca Sonia să nu se mulțumească cu un mesaj cifrat, să vrea să-i spună ce simte, pe șleau, savurînd totul pînă la capăt. „Înțeleg că-ți va fi foarte greu", a repetat Sonia, „dar detest prefăcătoria și prefer să-ți spun adevărul". Cinci sute patruzeci și șase, șase sute șaizeci și doi, două sute optzeci și nouă. „Nu mă interesează dacă vine sau nu la tine acasă", spune Jeanne, „acum nu mă mai interesează nimic". În locul altei cifre urmează o lungă tăcere. „Ești acolo ?", întreabă Jeanne. „Da", zice Roland lăsînd mucul de țigară pe scrumieră și căutînd fără grabă sticluța de coniac. „Ce nu pot să înțeleg...", începe Jeanne. „Te rog", spune Roland, „în cazurile astea nimeni nu înțelege mare lucru, draga mea, și-n plus nu cîștigi nimic dacă înțelegi. Îmi pare rău că Sonia s-a grăbit, nu ea era cea care trebuia să-ți spună toate astea. La naiba, n-o să înceteze odată cu numerele astea ?" Vocea conștiincioasă, care te poartă cu gîndul la acea lume organizată a furnicilor își continuă minuțioasa dictare într-o liniște și mai apăsătoare. „Bine, dar tu", continuă absurd Jeanne, „înseamnă că tu..."

Roland ia o înghițitură de coniac. Întotdeauna i-a plăcut să-și aleagă cuvintele, să evite dialogurile inutile. Jeanne va repeta de două, trei ori fiecare frază, accentuînd-o pe fiecare într-un mod deosebit ; să vorbească, să repete în timp ce el își pregătește minimum de răspunsuri înțelepte, care să domolească această lamentabilă izbucnire. Respirînd adînc, revine la poziția inițială, după o mișcare bruscă și un pas lateral ; ceva îi spune că de astă dată gigantul va ataca în altă ordine, că va folosi tridentul înaintea plasei. „Uită-te bine", îi spune Licas soției sale, „l-am văzut luptînd așa în Apta Iulia, și de fiecare dată și-a zăpăcit adversarul". Prost apărat, sfidînd riscul de a fi prins în plasă, Marco țîșnește înainte și abia după aceea ridică scutul pentru a se apăra de solzii strălucitori ce se desfac ca niște raze din mîna gigantului. Taie marginea plasei dar tridentul izbește pînă jos și singele țîșnește din coapsa lui Marco, în vreme ce spada destul de scurtă izbește inutil lancea. „Ți-am spus eu", strigă Licas. Proconsulul privește cu atenție coapsa rănită, singele care se prelinge pe armura sa aurită ; se gîndește aproape cu părere de rău că Irenei i-ar fi plăcut să mîngîie această coapsă, să-i caute apăsarea și căldura, gemînd așa cum știe ea să geamă cînd o stringe el ca să-i provoace durere. O să i-o spună chiar în noaptea asta și ce interesant va fi să studieze fața Irenei, căutîndu-i punctul vulnerabil de pe masca ei perfectă, ea care va simula pînă la sfîrșit indiferență, așa cum simulează acum un interes civil în lupta care face să urle de entuziasm o plebe brusc excitată de iminența sfîrșitului. „Norocul l-a părăsit", îi spune proconsulul Irenei. „Aproape mă simt vinovat că l-am adus în această arenă de provincie ; ceva din el a rămas la Roma, se vede treaba". „Și restul va rămîne aici, împreună cu banii pe care i-am pariat", rîde Licas. „N-o lua așa, te rog", zice Roland, „e absurd să continuăm în felul ăsta la telefon, cînd ne putem vedea chiar în noaptea asta. Îți repet, Sonia s-a grăbit, aș fi vrut să te scutesc de lovitura asta." Furnica a încetat să-și mai dicteze numerele și cuvintele lui Jeanne se aud bine : nu sînt lacrimi în vocea ei și așta-l surprinde pe Roland, care și-a pregătit frazele prevăzînd o avalanșă de reproșuri. „Să mă scuteși de această lovitură ?", zice Jeanne. „Minți, desigur, înșelîndu-mă încă o dată". Roland suspină evitînd răspunsurile ce ar putea transforma convorbirea într-un dezgustător dialog. „Regret, dar dacă continui așa, prefer să închid", zice el, pentru prima oară cu o voce ceva mai amabilă. „Ar fi mai bine să vin să te văd mîine dimineață, la urma urmei sîntem oameni civilizați, ce naiba". Undeva, departe, furnica dictează : opt sute optzeci și opt. „Nu veni", zice Jeanne, și e foarte amuzant să auzi cuvintele amestecîndu-se cu cifrele, nu opt sute veni optzeci și opt, „nu mai veni niciodată, Roland". Drama, posibilele amenințări cu sinuciderea, plictiseala, cum s-a întîmplat cu Marie Josée, cum se întîmplă cu toate care o iau în tragic. „Nu fii stupidă", o sfătuiește Roland. „mîine vei înțelege mai bine, e preferabil pentru amîndoi să nu ne grăbim". Jeanne tace, furnica dictează cifre rotunde : o sută, patru sute, o mie. „Ei bine, pe mîine", zice Roland admirînd rochia de stradă a Soniei, care tocmai a deschis ușa și s-a oprit cu un aer pe jumătate mirat, pe jumătate ironic. „Se putea să nu te sune", zice Sonia, punîndu-și jos poșeta și o revistă. „Pe mîine, Jeanne", repetă Roland. Tăcerea de pe fir pare să se întindă ca un arc, pînă cînd se aude sec o cifră îndepărtată, nouă sute patru. „Încetează odată să mai dictezi numerele astea idioate !"

Traducere de
Luminița Voina-Răuț

Continuare în pag. a 7-a

***) În text, reciario nubio — în Roma antică astfel era denumit gladiatorul cel mai vînjos care mînuia tridentul și plasa pentru a nu permite adversarului să-și folosească membrele, imobilizîndu-l (n.t.).**

REVISTA STRĂINĂ

● ROMANCIERUL ȘI DRAMATURGUL congolez Sony Labou Tansi — născut în anul 1947 — face parte din rîndul celor mai de seamă reprezentanți ai literaturii africane contemporane. A debutat în anul 1974 cu volumul „Viața și ceva în plus", oglindă, ca și celelalte lucrări ale lui, a trăirilor omului frămîntat de griji și nesiguranță : Împletirea de real cu fantastic nu creează un exotism fals ci o dezvoltare a tradițiilor africane, fenomen urmărit cu interes și de cititorii din afara Africii. Despre cel de al doilea roman al său, „O rușinoasă stare de lucruri", apărut în anul 1981, volum abordînd aceeași problematică, criticul literar francez B. Magnier afirma că aceasta înseamnă un imens pas înainte sub aspect artistic, al prozei africane. Angajarea socială totală a lui Tansi intervine însă odată cu publicarea romanului „Anté-peuple" (1983) a cărui acțiune se petrece în prezent într-o țară africană nenumită și narează tragedia unui om cinstit și muncitor care cade victimă tocmai acestor calități care, în mod normal, ar fi trebuit să-l ajute să urce din punct de vedere profesional și social. El este acuzat de fapte pe care nu le-a comis niciodată. În starea sufletească în care se află, el reușește un magistral tur de forță amintindu-și — în spiritul celor mai autentice tradiții africane — de toți vii și morții care i-ar fi putut produce acest necaz. Și numai atunci se liniștește cînd ajunge la concluzia că nici unul dintre acestia nu este vinovat de situația dramatică în care a fost tîrît...

Ultimul său roman, „Mulțipla singurătate a lui Lorsa Lopez", apărut în 1986, remarcat pentru absurdul său dar și pentru folosirea excepțională a limbii, își situează acțiunea la granița dintre curaj și lașitate. În personajele episodice ale romanului se remarcă o femeie simplă, care reușește să-i trezească pe cei din jurul său la realitate !

● SÎNT MULTE cărțile scriitorilor americani care zugrăvesc copilăria la începutul secolului al XX-lea. Autorii lor, amintindu-i pe cei mai cunoscuți — se numesc J. D. Salinger, William Saroyan, Truman Capote. Nume dragi multor generații de cititori. Acestora li se adaugă în ultimele decenii un nou nume de prestigiu : Mildred D. Taylor, autoarea între altele a unui remarcabil roman intitulat „Bate vînt aspru peste Mississipi", Mildred D. Taylor aduce în fața cititorilor copilăria amară a negrilor din sudul Statelor Unite. Întîmplările familiei Logan văzute cu ochii și sufletul copilului, îi oferă scriitoarei ocazia de a prezenta nedreptățile sociale și condițiile aspre în care trăiește populația de culoare din Statele Unite la multe decenii după abolirea sclaviei și proclamarea egalității între rase. În același timp „Bate vînt aspru peste Mississipi" este o carte despre copilărie și pubertate, despre dragoste și prietenie, despre curaj și spiritul de dreptate.

Mildred D. Taylor nu este un nume nou în literatura americană. Volumele ei se bucură de un real interes din partea cititorilor, dar și al criticii de specialitate. Este posesoarea mai multor premii literare americane de prestigiu între care și „Premiul Newbery" pentru literatură cu care a fost distinsă în anul 1977. Dintre cele mai cunoscute romane ale lui Mildred D. Taylor — scriitoare de culoare născută la Jackson, statul Mississipi, în sudul Statelor Unite — amintim : „Vuietul furtunii", „Ascultați-mi cîntecul" și „Cîntecul arborilor", volume în care problematica complexă a populației americane de culoare își găsește un purtător de cuvînt autorizat și de incontestabil talent literar.

● RĂSPUNZÎND unei întrebări a redactorului Michele Halberstadt de la revista pariziană „Première", cale-l rugase să explice tăcerea îndelungată de la filmul precedent pînă la recentul „Full Metal Jacket" (Vesta metalică), regizorul Stanley Kubrick a răspuns : „Este adevărat că a trecut mult timp, dar nu am găsit subiectul potrivit. Nimic nu este mai greu decît să găsești o carte bună pe care să o ecranizezi. Este un adevărat miracol cînd dai peste ceva care să poată fi folosit pentru că nu este obligatoriu ca și cărțile bine scrise să aibă întîmplări interesate. De pildă, nimeni nu a reușit pînă acum să facă un film cu adevărat mare după un roman al lui Joseph Conrad pentru că personajele nu au psihologie. Cînd am dat peste cartea lui Hasford „The Short-Timers" (Militari cu termen redus) am fost pur și simplu mișcat, am citit-o și am recitit-o și mi-am spus tot mereu : „Din cartea asta s-ar putea face un film. Am chef să încerc..." Mai întîi trebuie spus că Gustav Hasford este un scriitor remarcabil, după părerea mea el este unul dintre cei mai mari romantici contemporani. În cartea lui totul se găsește acolo unde trebuie. Romanul lui are o sută treizeci de pagini, frazele sînt scurte și conțin afirmații simple. Tocmai de aceea mi-am zis că se pretează la o ecranizare. La cărțile scurte riscul de a se pierde din farmec prin ecranizare este mult mai mic. În plus, autorul povestește ceea ce i s-a întîmplat în realitate, întrucît a făcut parte din infanteria marină americană iar în calitatea de corespondent de front a luat parte la luptele pentru orașul Hue din Vietnamul de Sud.Patru ani încheiați am citit și am „văzut" această carte. După cum se poate constata, este un film despre dezastrul american din Vietnam, înscriindu-se pe linia filmelor cu această temă ale lui Oliver Stone, Francis Capolla și Michael Cimino.

● „SPRE JANE FONDA NU M-AU ATRAS acele calități pe care astăzi i le cunoaște toată lumea : curajul politic, devotamentul față de mișcarea pentru drepturile femeii, succesele remarcabile din filme și din afaceri, scrie actorul și regizorul Roger Vadim în — partea a treia, „Jane" a numerelor sale apărute la editura londoneză „New English Library". Nici faima ei de intelectual independent, care nu renunță la ideile ei pentru o locuință bună dar nici la o locuință bună pentru idei. Pur și simplu m-au atras vulnerabilitatea ascunsă în spatele unei forțe aparente, onestitatea cu care își căuta identitatea și, bineînțeles, chipul ei, faptul că ne completam reciproc, ca și cînd am fi fost făcuți unul pentru celălalt... Înclinațiile noastre reciproce erau datorate faptului că proveneam din două culturi diferite, deci și concepțiile noastre despre viață erau contradictorii. Eram cu zece ani mai mare decît ea, iar Jane la cei douăzeci și cinci de ani pe care îi avea atunci încă nu renunțase la păpuși. Faptul că eu eram altceva decît cunoscuse ea pînă atunci o apropia și mai mult de mine. Ea venise în Europa, o lume complet nouă pentru ea, fără a fi pe deplin formată și spera că prin mine va găsi răspuns la întrebările la care viața ei de pînă atunci nu-i oferise răspunsuri. Din acest punct de vedere am fost pentru ea o ușă larg deschisă spre aventurile vieții. Am înțeles că Jane căuta să dea un sens vieții sale, și mi-am zis că dragostea, succesele artistice și, desigur, un copil vor reprezenta la un loc împlinirea dorințelor ei. Jane devenise o gospodină atît de conștiincioasă că aproape nu mi-am dat seama că juca un rol nou. Una din dominantele firii ei este efortul de a obține în tot ce face perfecțiunea, depășind toate limitele..."

● IATĂ CĂ LA SFÎRȘITUL ANULUI TRECUT, Facultatea de științe juridice a Universității din Washington a organizat un seminar internațional consacrat dezbaterii lucrării lui Charlton Ogburne intitulată „Secretul lui William Shakespeare". În această lucrare, Ogburne se străduiește să demonstreze că în Anglia a existat într-adevăr un cetățean pe care îl chema William Shakespeare, dar că nu el a scris : „Antoniu și Cleopatra", „Macbeth", „Romeo și Julieta", „Hamlet" și atîtea altele. După părerea lui Ogburne autorul tuturor acestor capodopere atribuite lui Shakespeare este contele de Oxford Edward De Vere. Acest curtean școlit și abil favorit al reginei Elisabeta a Angliei, care cunoștea din proprie experiență relațiile Europei vremurilor acelora, și care era un maestru al intrigilor, i-ar fi plătit lui Shakespeare pentru a-i împrumuta numele 1000 de lire. Seminarul de la Washington s-a terminat cu un verdict. Interesant este faptul că la seminar au luat parte și trei membri ai Tribunalului Suprem al S.U.A. care au declarat că, pentru a demonstra că Shakespeare este... Edward De Vere, Ogburne ar mai avea nevoie de cevа dovezi. Un lucru este însă limpede : nici Shakespeare nici Edward De Vere nu erau prea tari la geografie din moment ce acțiunea „Poveștii de iarnă" este plasată în Bohemia, pe teritoriul de astăzi al Cehoslovaciei, regiune care, potrivit piesei, ar avea ieșire la... mare !

● LA GLOBE THEATRE din Londra a avut loc premiera unei noi piese a lui Peter Shaffer, cunoscutul autor al lui „Amadeus" piesă jucată la noi pe scena teatrului Giulești. Piesa se numește „Letticie și leușteanul". Aceasta a fost scrisă special pentru actrița Maggie Smith care în urmă cu citva timp a declarat în public că în prezent există foarte puține roluri pentru actrițele de virstă mijlocie. Eroina principală a piesei, Letticie Doreffet, este ghid la un castel din epoca Tudorilor. Intrucît istoria castelului pe care ea trebuie să-l prezinte zi de zi vizitatorilor este neinteresantă și cenușie, ea îi adaugă noi și noi elemente pînă în ziua cînd este descoperită și dată afară din slujbă. Dar faptul acesta nu o împiedică pe Letticie să continue ca la locuința sa să pregătească și să ofere publicului venit să viziteze castelul o băutură specială din leușteanu, după rețete de succes din epoca elisabetană. Băutură care o va face pe cea care a înlăturat-o din slujba ei să revină la sentimente mai bune...

● După o îndelungată absență de pe platourile de filmare, actorul Marlon Brando a acceptat oferta Societății Paramont de a interpreta rolul principal din filmul „Prezidiul".

● Cunoscutul dramaturg sovietic Mihail Roscin lucrează în prezent la definitivarea scenariului unui film despre viața legendarului pedagog sovietic Anton Makarenko, autorul, printre altele al cunoscutului volum „Steaguri pe turnuri". Filmul va fi realizat de regizorul Rolan Bîkov.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● Preluînd de multă vreme poezii de substanță din revistele românești, poetul iugoslav Baki Ymeri publică într-un număr recent al revistei „Flaka e vellazerimit" un grupaj de poezii de dragoste ale poetului Gheorghe Daraglu publicate în revista „Luceafărul".

Mai vechi cunoscător al poeziei române, Baki Ymeri, care a tradus, în cîțiva ani, volume selective din opera poetică a lui Nichita Stănescu, Marin Sorescu și Anghel Dumbrăveanu și mai ample grupaje de versuri din opera poetică a lui Ion Horea și Nicolae Dan Fruntelată, anunță că, în curînd, și alți poeți de valoare vor vedea lumina tiparului în publicațiile țării vecine și prietene.

SPORT

Cuvînt de iubire

Cînd simt că se smintește colțul ierbii, cînd dîrdîie austrul în cercevele (giurgiuvele, se spune pe la noi), mă încinge dorul după toți marii jucători de fotbal, care, primăveri de-a rîndul, ne-au trecut rîul (gîrla tulbure) în papiști cucerite de cocori de jertfă. Cine-ar putea să ne întoarcă lîngă fîntînile băute de zei ? În depărtări legănate numai de rîsul unui Boticelli ard crinii tinereții noastre. Ei se numeau Bazil Marian, Baratki, Andrei Rădulescu, Petchowsky, Valentin Stănescu, David... și mai apoi Vaczi, Ozon, Voinescu... și mai aproape de noi Dobrin, Balaci, Dumitru, Dinu, Lucescu, Dumitru II, Ion Ionescu, Bölöni, Iovan , Stoica, Lăcătuș, Bumbescu, Belo, Pițurcă și Ungureanu. Și încă vreo cîteva zeci de oameni care ne-au adus bucuria în pragul izbînzii. Am auzit, de curînd, că Ion Pîrcălab ar fi bolnav. Nu cred. Săgeata Carpaților e una din gurile de șampanie cele mai furnicate de cîntec pe care noi am dăruit-o Franței. Îl vreau pe Ion teafăr și blînd, azvîrlind, ca din cornul abundenței, mingi pentru Dumitrache. Nu știu, roibul sau diavolul mops, cum îi ziceam eu, lunecă singur prin războaiele amintirii ? Nu poate lipsi de lîngă umărul lui Varga. Era, pentru mine, omul care mi-i aducea în paharul cu pietre prețioase și mierle înghițind vinuri pontificale, pe toți marii prinți ai balonului rotund. Ridic ochii și paharul, într-o străfulgerare de clipă, pentru talentele atotcuprinzătoare. Acești băieți ai minunii (unii dintre ei au ajuns, astăzi, jumătățile de mac în care se păstrează aurul datinilor) sînt partea ageră, aprilie și septembrie a unui neam. Eu îi iubesc definitiv (și pe uhii nici nu-i cunosc), fiindcă ei sînt ispita, dăruirea, soarele, bucuria. Vorba unui mare filozof : ei fac parte din dreapta smintire. Și atunci, eu mă secătuiesc de suflet ca să-l dăruiesc farmecului lor umil, și de neînlocuit. Fetele de la noi (din multe colțuri ale pămîntului pe care trăim) ca să li se împlinească iubirile poartă în sîn capete de cuci. Lăutarii, eroi fără biografie ultimativă, vîră și ei în lăute cîteun cap de cuc : ... să se sminteaască-n bucurie cîntecele.

Mi-e dragă iarba.

Îmi sînt lîngă inimă jucătorii care mi-au înfrumusețat poarta primăverii.

Să,zboare miroasele

La toate frumoasele...

Vă mulțumesc că ne-ați crescut în miracole și uimire.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

ANUL XXXI
9
(1 346)
Simbătă
27 februarie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SIMBOLURI DE PRIMĂVARĂ

Intrăm în anotimpul care ne apropie atît de mult de lucrările și respirația pămîntului, intrăm în primăvară. Gînduri și griji de buni gospodari străbat aerul acestor zile care apropie echinocțiul și fac din preocupările imediate și o perspectivă a mereu mai bunelor și mai fecundelor rezultate. A avut loc Plenara lărgită a Consiliului Național al Agriculturii, Industriei Alimentare, Silviculturii și Gospodăririi Apelor, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a rostit, cu acest prilej, o importantă cuvîntare. Au fost relevate preocupări și direcții care formează constanta unei activități de o deosebită însemnătate pentru înfăptuirea noii revoluții agrare, pentru dezvoltarea agriculturii și, în general, a întregii economii. Așa după cum se știe, acest an, cel de al treilea al cincinalului în curs, trebuie să reprezinte un an de virf în ceea ce privește rezultatele muncii din toate domeniile și sectoarele de activitate. Obiectivele și programele adoptate de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului conduc spre asemenea ample și necesare evaluări într-o paletă largă de cerințe și posibilități. Agricultura urmează în mod firesc acest curs iar experiența dobîndită îndeamnă către eforturi și preocupări de natură să consacre o înaltă perspectivă, o înaltă viziune prin care o nouă calitate trebuie să devină coordonata principală a muncii și vieții, criteriul de fond al spiritului de angajare și răspundere patriotică, revoluționară.

Această experiență a întărit și întărește certitudinea rezultatelor viitoare. Dar ea dă noi dimensiuni și realități practice prezentului imediat. Se depășesc nivele de producție care odinioară păreau definitive și se generalizează preocupări care țintesc o evidentă ridicare de altitudini în toate compartimentele muncii. Înaltul titlu de „Erou al Noii Revoluții Agrare" care a fost conferit unor unități ce au obținut cele mai mari producții agricole simbolizează însăși această stare a muncii și creativității care plasează agricultura românească pe făgașul unei maxime eficiențe și al unui cît mai ridicat randament. Primăvara începe, așadar, sub însemnul unor asemenea date și sub asemenea simboluri sînt văzute liniile directoare ale tuturor eforturilor care să încununeze acest an cu împliniri superioare.

Problematica vastă abordată de secretarul general al partidului în cuvîntarea pe care a rostit-o în cadrul plenarei este ea însăși în măsură să releve întreaga dinamică economică și socială a acestui nou răstimp pe care îl străbatem și la înălțimea căruia trebuie să ne situăm. **Este necesar**, spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, **să întărim activitatea politico-educativă, de formare a omului nou — constructor conștient al socialismului și comunismului — de ridicare a conștiinței revoluționare a țărănimii, a tuturor oamenilor muncii din agricultură, aceasta constituind un factor de importanță hotărîtoare pentru întreaga activitate de realizare a noii revoluții agrare. Trebuie și în agricultură, ca de altfel, în întreaga activitate economică, să se lucreze în spirit revoluționar, de înaltă răspundere față de interesele patriei, de interesele generale !** Într-o asemenea optică sînt implicați factori de o evidentă însemnătate pentru afirmarea noului orizont de conștiință și răspundere comunistă, înaintată, cum sînt știința, învățămîntul, cultura. Lumea satului, și nu numai ea, trăiește într-un asemenea climat al prefacerilor revoluționare care aduc după ele și cerințe care privesc noul mod de a munci, de a participa la conducerea și organizarea întregii activități, asumarea răspunderilor sporite, concrete, în măsură să evidențieze nu numai un înalt nivel de competență profesională, moral-politică și socială, ci și rezultate pe potrivă. Este acesta sensul unor preocupări actuale și de perspectivă, este felul în care marile opțiuni ale programelor și obiectivelor din agricultură să se constituie într-un necontenit cîmp al afirmării valorilor muncii și creației, al înfăptuirilor pe care Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului le prefigurează ca pe o certă și necesară imagine a propriei noastre munci și vieți. Și sînt toate acestea și simboluri ale primăverii în care intrăm.

Luceafărul

Csutak Levente : „Genează"

ACTUALITATEA LUI HASDEU

Apogeul scrisului enciclopedic românesc

Bogdan Petriceicu Hasdeu (1838—1907), a fost un fenomen de cultură enciclopedică, inscrisă într-o ilustră și frecventă tradiție românească (de diferite grade) începînd cu secolul al XVII-lea al clasicismului românesc — cum îl considerăm noi — prin ce au dovedit Gr. Ureche și Miron Costin, prin ce au arătat și realizat Udriște Năsturel și Nicolae Milescu sau stolnicul Constantin Cantacuzino și Dimitrie Cantemir, figuri măreție cu preocupări multiple continuînd și în secolele următoare, dacă ne gîndim, pe sărite, la Ion Budai Deleanu (în curs de valorificare în toată amploarea operei sale), la Gheorghe Asachi și Ion Heliade Rădulescu, sau la contemporanul lui B. P. Hasdeu, Al. Odobescu. Firește, exemple de preocupări similare se găsesc chiar în familia Hîjdeilor, la bunicul lui B. P. Hasdeu, Tadeu Hîjdeu (1769—1835) și la tatăl său, Alexandru Hîjdeu (1811—1872). Dar nimeni nu s-a urcat la treapta enciclopedismului în științele sociale, pentru că despre aceasta este vorba, practicată de B. P. Hasdeu. Nu intră în discuție numai mulțimea cunoștințelor cu bază istorică, filologică, folcloristică sau literară, ci și folosirea anumitor discipline și a fondului lor (în conexiune) pentru lămurirea anumitor probleme științifice, pentru realizări de sinteze sau pentru concepere de creații literare. Din acest punct de vedere, B. P. Hasdeu este inițiatorul temeinic al **metodei de cercetare interdisciplinară**, intrată în vogă în contemporaneitatea noastră. El și-a depășit, deci, timpul și a intrat cu știința sa profund în viitor. De-a lungul întregii sale activități, în lucrări mici sau mari ca volum, aplică cel mai des metoda interdisciplinară, alături de cea comparativă, care i-a stat, de asemenea, la îndemînă, datorită bogatei sale culturi.

În acest sens, B. P. Hasdeu ca și înaintașii săi de familie, cu oricite peripeții de viață, s-a simțit legat nezdruncinat de pămîntul țării și de cultura lui de vatră, iar folclorul (cu înțelesul dintîi de „știință a poporului") a fost mereu element de bază în construcțiile sale științifice. Este, de fapt, creatorul școlii de cercetare științifică a folclorului, devenind mentorul celor mai de seamă folcloriști din secolul al XIX-lea, unii dintre ei adunați în jurul revistelor conduse de el, „Columna lui Traian" (1870—1883, cu intermitențe) și „Revista nouă" (1887—1895). (Ovid Densușianu va pune bazele unei noi școli folcloristice în secolul al XX-lea apăsînd însă pe legătura dintre literatura folclorică, grai și spiritualitatea satului). Personal, chiar din tinerețea sa svăpăiată, ca student sau militar, Hasdeu

I. C. Chițimia

Continuare în pag. a 7-a

Un savant modern

În ultimii cincisprezece ani, cultura românească a făcut un gest cu totul remarcabil — nu numai ca omagiu, ci și ca valoare științifică — prin reeditarea principalelor opere ale celui mai mare lingvist și filolog român, Bogdan Petriceicu Hasdeu. Între 1972 și 1976 au apărut, grație eforturilor profesorului Grigore Brâncuș, ca editor, trei volume cuprinzînd **Etymologicum Magnum Romaniae**, celebrul dicționar, adus, din păcate, de autor doar pînă la cuvîntul **bărbat**, și numai cine nu știe sau nu-și închipuie ce înseamnă o ediție Hasdeu ar putea obiecta că întîrzierea a fost prea mare. În 1983—1984, profesorul Gheorghe Mihăilă a publicat reeditarea competentă și necesară a extrem de dificilelor **Cuvente den bătrîni** și, tot în 1984, prin grija lui Grigore Brâncuș, cu ajutorul lui Manole Neagoe, a văzut lumina tiparului o nouă ediție din **Istoria critică a românilor.**

Cititorul contemporan dispune așadar astăzi de cele trei lucrări fundamentale ale lui Hasdeu apărute pentru prima dată între 1877 (tomul I din **Cuvente den bătrîni**) și 1898 (tomul IV din **Etymologicum Magnum Romaniae**). Dar, în peste o sută de ani, cît a trecut de atunci, filologia și lingvistica românească au progresat enorm, încît — fără nici cel mai mic impuls spre o atitudine iconoclastică — ne putem întreba, și trebuie de fapt să ne întrebăm, pentru ce și în ce măsură mai poate servi opera lui Hasdeu astăzi.

În primul rînd, opera lui Hasdeu a introdus în circulația publică o imensă cantitate de material faptic. Conștient de necesitatea datelor precise, a probelor incontestabile care trebuie să stea la baza oricărei afirmații științifice serioase, el se preocupă, înainte de a elabora o teorie, de temelia documentară a acesteia. Între 1864 și 1868, Hasdeu a publicat **Arhiva istorică a României**, colecție de documente comentate, de o excepțională valoare pentru orice studiu privind istoria poporului sau a limbii române. Între 1876 și 1900, savantul este directorul Arhivelor Statului și nu întîmplător tocmai acum va publica **Cuvente den bătrîni**, carte de căpătîi a filologiei românești. Ulterior, mai ales în timpul redactării dicționarului, atenția i se va îndrepta și asupra materialului folcloric autohton, pe care îl va recolta de pe toate teritoriile locuite de români, comparîndu-l însă cu întreaga arie romanică, și îl va valorifica la maximum în **Etymologicum Magnum Romaniae.** Se poate afirma, fără exagerare, că nici un studiu contemporan de istorie a limbii nu poate face abstracție de textele publicate de Hasdeu.

În al doilea rînd, editînd documente vechi sau texte de circulație populară și texte folclorice, Hasdeu — spre deosebire de încercările predecesorilor — își construiește o metodă, în acord cu cerințele științifice cele mai noi pe atunci, valabile în mare parte și astăzi. Confruntarea variantelor, stabilirea textului originar, identificarea filierelor de pătrundere, cînd era cazul, relațiile cu alte texte (ceea ce s-ar numi astăzi „intertextualitate") fac din activitatea de editare și comentare a textelor întreprinsă de Hasdeu una din cele mai metodice cercetări întreprinse la acea dată în cultura noastră. Dacă adăugăm la acestea și stilul alert

Cezar Tabarcea

Continuare în pag. a 6-a

Antologia «Luceafărul»

Dimineața

Vreau să descopăr lumea, niciodată
n-am crezut, cum spun poeții,
că-i frumoasă.
Însă astăzi, cu lumină pieptănată,
dimineața mi-a intrat în casă.

Fumegam de somn, cînd am simțit
pașii cuiva lîngă perete —
Ea dansa cu trupul arcuit
sub priviri mirate de portrete.

Cu picioarele goale ea pășea,
în oglindă răsuna cristalul.
Dimineața strămutase balul
fetelor-lumini în casa mea.

Și privind, eu mă gîndeam : e bine
să fii tînăr cînd afară-i soare.
Zi frumoasă, îți voi pune legătoare
după gît, și-o să te iau cu mine.

Magda Isanos

(Luceafărul din 20 septembrie 1963)

REMEMORĂRI

Puternic și blînd

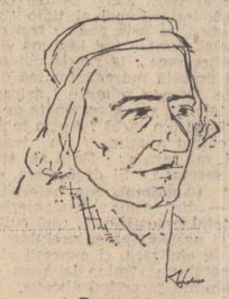

Desen de Luminița Tudor

Mi-e dator un sonet, cîteva nopți nedormite, un tîmbal, un avion biplan căzut în curtea personală (a lui, nu a mea), o damigeană cu vin de Singheorghe, un zîmbet de îngăduință și cel mai sublim vers al limbii noastre pe care-l spunea cu o detașare inimitabilă : „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată"...

Era cel mai înalt dintre noi. Înalt și frumos și cu atîta umor fin cum de la Caragiale încoace nu vom putea cumula vreodată, nescriindu-l.

El era înalt și frumos și alcătuirea sa închipuită în contururi de vechi boieri moldavi, în imaginația-mi, nu putea prinde decît alură de stegar sau paharnic.

Nedormit încă, și pe fața virstei lui nopțile nu puseseră apus peste apus multe pleoape, setos de somn și de o chemare nelămurită spre pierdere, **Grig** a fost unul dintre acei vestitori și aducători de bine care ne purificau nopțile și insomniile. (De mătase, ar zice Fănuș !)

Într-o întunecare tîrzie de martie (era spre ziuă ?), la ușa camerei unei foste case de creație cu nume neimportant, am auzit bătînd de trei ori cu delicatețe și diplomatică așteptare.

M-am ridicat buimac și din reflex am întrebat : cine e ?

„Eu sînt, **Grig**, bătrîne domn **Mincu**, nu te supăra, sînt singur și mi-e frig"...

Calchia desigur, dar cu ce gust amar, cu ce fină și elegantă noblețe, cu ce fior de prietenească însinuare își proclama singurătatea.

Ne-am culcat ca frații, de-a curmezișul sau paralel, neputînd dormi, ascultîndu-l cum intră în neantul odihnei și al somnului ce-l cuprinsese adînc ca pe un țăran sleit de trasul la coasă.

Cu puțin timp înainte, **Grigore Hagiu, cel** mai înalt dintre noi și cel mai blînd și puternic dintre noi, mă dusese acasă la Otopeni vrînd să mă înzestreze cu un vechi și pitoresc țambal aflat în mărginimea Bucureștilor.

M-am întors cu un **mai** (cu o măciucă adică pentru cei ce nu cunosc denumirea ardelenească a obiectului), mai cu ajutorul căruia potolise zbaterea nervoasă a cîinilor din noaptea în care s-a pomenit cu un avion aterizat lîngă fintîna din curtea casei sale.

Nu mai știu dacă în una din diminețile acelei luni (cred că era într-o zi de miercuri), simțind că se apropie termenul de predare al

Mircea Micu

Continuare în pag. a 7-a

ARMONIOASA DEZVOLTARE A PATRIEI

● „Orbite culturale" ● „Pe plaiurile Bistriței" ● „Inconiurul lumii in sandale de aur" ● Reportaje de ● Titus Vâjeu ● Cornel Galben ● Mariana Brăescu

(în pagina a 3-a)

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Polivalența unui mit

Conștient că evidențierea structurii intime și a valorii estetice prin care o creație autohtonă se înscrie pe coordonatele universalității constituie un act de patriotism și totodată de umanism, Horia Bădescu *) adoptă ca registru teoretic pentru analiza baladei „Meșterul Manole" cîteva studii românești și străine. Prin prisma acestora, cu un limbaj elevat și sugestiv, autorul descrie, fără pretenția originalității, fondul mitic și istoric al baladei. Pentru a motiva însă deschiderile spre universalitate, lui H. Bădescu nu-i este suficientă valoarea estetică inestimabilă, ce-i conferă statut de capodoperă: existența în zonele cele mai de sus a sentimentului tragic transformă balada într-un scenariu aparținînd genului dramatic și oferă posibilitatea analizei prin referire la trăsăturile esențiale ale tragediei grecești, acestea fiind considerate coordonate universale ale categoriei estetice a tragicului. Fondul mitic autohton nu apare însă la fel de clar ca cel grecesc și H. Bădescu nu reușește să convoace elementele acestuia pentru a argumenta corelațiile protagoniștilor în contextul Destin-Divinitate-Fatalitate în găsirea vinei ca motivație a jertfei.

Criteriul estetic îl ajută pe autor să localizeze geneza motivului jertfei umane în zona carpato-dunăreană : dacă balada, sub aspectul estetic, e investită cu superioritatea valorii, nimeni n-ar putea susține că ea s-ar fi constituit pe un motiv de împrumut. Studii anterioare au validat pe baza unei temeinice cercetări științifice, teoria poligenezei, ceea ce anulează și contraargumentele deja formulate la criteriul estetic, anume că rafinamentul, departe de a fi dovadă a vechimii, s-ar datora

Ștefan Găitănaru

Continuare în pag. a 7-a

ÎNSEMNĂRI

Popas în sat

Am fost din nou în satul meu natal. În satul acela de la îmbrățișarea Oltului cu Dunărea, atît de scump inimii mele, în care îmi regăsesc de fiecare dată, cu aceeași caldă și firească înfiorare, amintirile copilăriei, rudele, prietenii, consătenii.

Și, ca și în alte dăți, m-am simțit cu adevărat acasă. M-am reîntîlnit cu vechi cunoștințe, am vizitat pe unii și pe alții și am primit, la rîndul meu, în vechea casă părintească, vizitele unor megieși și oameni din sat. Am cinstit cu ei cîte un pahar sau cîte-o ulcică smălțuită din vinul cel nou, am discutat despre cîte s-au mai petrecut în comună, despre preocupările gospodărești, problemele zilnice și planurile lor de viitor. Și încă o dată, ființa mi s-a umplut de bucuria și orgoliul firii oamenilor în mijlocul cărora m-am născut și-am crescut, de înțelepciunea cu care își privesc rosturile existenței, de hărnicia și priceperea în munca cîmpului, de receptivitatea și ușurința cu care deprind noile îndeletniciri impuse de cadrul și solicitările vieții lor de țărani cooperatori.

Sînt aceiași oameni cu inimile deschise, primitori și prietenoși, cu care m-am întîlnit mai apoi, într-o dimineață de duminică, la șezătoarea literară organizată în localul școlii generale din sat, cu concursul elevilor și al cadrelor didactice. O manifestare de aleasă ținută, în care poezia s-a îngemănat cu cîntecul, jocul și buna dispoziție, spre desfătarea numeroșilor participanți, tineri și mai virstnici, care au răsplătit cu meritate aplauze măiestria și dăruirea artiștilor amatori.

Satisfacția oferită de această reușită șezătoare grăiește de la sine despre sensibilitatea consătenilor mei față de literatură și artă, față de tot ce este menit să le dezmierde clipele de răgaz, să le încinte sufletul. Ei sînt păstrători fideli ai datinilor din străbuni, ai bogatului folclor din zona respectivă și dovedesc un adevărat cult pentru oamenii scrisului. Localnicii, ca toți conjudețenii lor, se mîndresc că de pe legendarele meleaguri ale „Pădurii nebune" — străvechiul Deliorman — au pornit pe drumul menirii și gloriei lor o seamă de scriitori de frunte ai tezaurului literar românesc, între care Gala Galaction, Zaharia Stancu și Marin Preda. Mîndria lor este cu atît mai mare și mai legitimă cu cît chiar din comuna lor de pe Siu s-au ridicat spre fascinantele orizonturi ale literelor doi autori ale căror nume le rostesc cu infinită dragoste și prețuire : poetul Dimitrie

Ion Segărceanu

Continuare în pag. a 3-a

MĂRȚIȘOR

Dacă ar fi fost iarnă, am fi scris că ziua de întîi a lui martie ar fi vestit primăvara. Dar primăvara, în acest an, s-a vestit mai demult, iarba a încolțit fără zăpadă, s-au îngălbenit șuvițele de fum deasupra riurilor încă din decembrie, iar ghioceii, parcă nemaiștiind nici ei anotimpul, și-au dezvelit crestetele albe pe sub crengile înmugurite ale copacilor. Și totuși, pentru că așa ne știm dintotdeauna — 1 martie este ziua de naștere a naturii, zi de reînviere a pămîntului, pregătit să primească sămînța ploii din fiecare an. Este ziua de bucurie a noastră și a tot ce ne înconjoară, zi în care pare că din somnul nesfîrșit al iernii a renăscut bucuria de a fi și de a trăi a pămîntului.

Nu întîmplător în această zi de întîi a primăverii le oferim lor, iubitelor noastre mame, iubitelor noastre soții, fiice, prietene, deci tuturor iubitelor noastre iubite, ghiocei și viorele strînse în fir de mătase roșu și alb.

Lor le dăruim, odată cu aceste flori de început al unui nou ciclu natural, toată bucuria și speranțele noastre în binele vieții.

Lor le agățăm sub inimi iubirea noastră tînără și curată.

Lor le primim privirile calde și recunoscătoare cu cele mai calde și recunoscătoare priviri ale noastre.

1 Martie, scris, seamănă cu un ghiocel ridicat din urma pămîntului spre bolta senină a cerului ca o rază fierbinte spre ceea ce este și va fi întotdeauna dorința de fericire, dorința de pace, o rază ce se înalță în univers, o lumină de argint, roșie și albă.

Iulian Neacșu

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

FĂNUȘ NEAGU: «Scaunul singurătății»

Scaunul singurătății este cu siguranță o culminație a carierei și artei de prozator a lui Fănuș Neagu, dar și una a prozei românești. Drumul de la **Ningea în Bărăgan** la **Scaunul singurătății** este ascendent, insemnînd totodată evoluția de la povestire la construcția epică complicată, arborescentă, controlată. Dacă scrisul lui Fănuș Neagu poate fi comparat cu energia și fastuozitatea jerbelor colorate, **Scaunul singurătății** este o arhitectură de jerbe. La prima vedere povestirile curg una din alta fără nici o logică evidentă, dar albia lor crește și urcă pentru a oferi cititorului, amăgit de strălucirea metaforei, o altă poveste cuprinzătoare, aspră și gravă, pentru care metafora este o simplă haină înșelătoare. Un tînăr curat traversează bulversant nu numai medii și întîmplări uluitoare, dar și o epocă dură, tragică, insuportabilă. Se numește Cezar Saltava și, martor și actor limpid al marilor evenimente, începe să trăiască experiența cunoașterii numai atunci cînd marea dramă colectivă prin care trecuse, pînă atunci inexpugnabilă, îl vulnerează treptat și-l restituie celorlalți suferitori. Pînă atunci Cezar Saltava fusese doar un tînăr pur, după aceea el este un om care a suferit și a înțeles datorită suferinței. Finalul **Scaunului singurătății** ne oferă un erou edificat, un om care a înțeles în sfîrșit lumea prin care a trecut pînă atunci, fără ca aceasta lume să ajungă cu adevărat pînă la el. De aici înainte poate să înceapă adevăratul lui calvar. Dar în acest moment romanul **Scaunul singurătății** se sfîrșește. Cezar Saltava se află față-n față cu întruparea fenomenului pe care nu-l înțelegea, cu misterul convulsiei enorme și a versiunilor ei nenumărate pe care le trăise. Ca în orice roman acest fenomen este întrupat de un om, iar paginile cărții sînt pregătirea acestei descoperiri și revelații, o acumulare treptată de fapte, de întîmplări, de personaje. Sub policromia de Halima a cărții se ascunde tăios ca o lamă de cuțit un sens pe care Fănuș Neagu îl urmărește cu luciditate din primele pagini ale cărții. Subtilitatea alcătuirii cărții impune la o privire atentă, simpla metaforă ocupînd în construcția lui Fănuș Neagu locul unui instrument derutant menit să dezvăluie în măsura în care acoperă și să întrețină un suspans de al cărui intens dramatism ne vom da seama înaintînd în întortocheata curgere a romanului. Cine clasează cu încăpățînare proza lui Fănuș Neagu la capitolul istorisirilor simple nu are de ce citi **Scaunul singurătății** pentru că romanul nu-i va da satisfacția acestei clasificări. **Scaunul singurătății** este o construcție epică complicată ca un labirint în care cititorul este aruncat de-a dreptul în mijlocul complicației revenindu-i rolul de a descurca firele drumului și a descifra sensurile încifrate. Fănuș Neagu a preluat în **Scaunul singurătății** procedeul întrepătrunderii liniilor temporale și a spațiilor de desfășurare, alternate cu o bruschețe modernă, de natură să-l surprindă pe cititorul neprevenit sau fixat într-o imagine inerțială și nepotrivită asupra scriitorului. Încă din primele pagini o povestire deschide drumul alteia, iar cea de a doua devine cuibarul celei de a treia, fără a avea aparent vreo legătură. Firele sînt înnodate răbdător mai departe, pentru a constata în final că toate țin de un fir central și că sînt justificate fie de intriga declanșată fie de experiența decisivă a tînărului Cezar Saltava. Mai mult decît atît, prozatorul schimbă fără nici un avertisment registrele narațiunii, aceasta aparținînd uneori naratorului pentru a deveni brusc confesiunea unui personaj, urmată de noi alunecări de registru tot atît de incomodante pentru cititor. Toate acestea capătă o funcționalitate artistică fiind destinate a crea impresia de lume imprevizibilă, năucitoare în mișcare caleidoscopică, efect urmărit permanent de scriitor, și totodată pentru crearea unei atmosfere de taină pe care **Scaunul singurătății** mizează integral. Cutele lumii cercetate de roman sînt mereu desfăcute, dar niciodată pînă la ultimul miez a cărui inaccesibilitate ni se sugerează. **Scaunul singurătății** stringe la un loc temele cele mai importante ale cărților anterioare ale scriitorului, dîndu-le o viață nouă. Desigur că lumea este aceea mirobolantă, policromă a unei Brăile inventate și a vecinătăților ei, dar acesta este doar cadrul. Ne aflăm și aici în țara lui Fănuș Neagu, o „Balcanie" sau o „Brăilie", pe care și-a construit-o singur și pe care este singur stăpîn. Fănuș Neagu este unul dintre puținii scriitori români capabili de a fi creat o țară de ficțiune în care eroii lui trăiesc în chip firesc, după legile acestei țări. Orice proză și mai ales orice roman de Fănuș Neagu presupune contactul acestei lumi și acceptarea alcătuirii ei particulare. Ea nu are numai geografia ei, natura ei, dar și umanitatea și limbajul ei. „Balcania" lui Fănuș Neagu, specie de basm foarte personală, în care orașul se amestecă cu satul, iar acesta cu natura, realitatea cu visul, este populată de o umanitate fremătătoare mobilizată de pofte, de pasiuni, dar și de chemări la sfințenie. Dacă formula narativă poate fi apropiată de aceea a lui Gabriel Garcia Marquez, substanța și aspirația acestei lumi și-ar găsi un termen de comparație doar în proza lui Vasile Voiculescu, de care Fănuș Neagu se apropie mult mai mult decît de Panait Istrati sau de Mihail Sadoveanu lîngă care a fost pus din necesități de definire. Lumea feminină a **Scaunului singurătății** în care evoluează Doina poloneza, Irina pictorița, Tili Peruzea, Havalika și multe altele nu diferă la prima vedere de galeria anterioară, deși aici rolul femeilor este în mod mai accentuat purificator și mîntuitor. Mult mai complexă și mai bogată este lumea masculină a cărții, unde apar figuri noi, de neuitat, în proza lui Fănuș Neagu. Sînt mai întîi, în ordinea distribuției, acei agenți fără nume, Față de coică, Trabuc fals, Prințul de rouă, dar și Boaz Garofeanu și Madona și Nuni Robicek și Pin Arambașa. Nu este vorba, nici în cazul femeilor, nici al bărbaților prezenți în carte de simple siluete, ci de personaje rotunde, substanțiale, bine desenate, cu o încărcătură umană puternică. Dacă trecem în revistă mediile, vom întîlni atît mediile urbane marginale (mahalale, gări, cartiere mizere), cît și o lume a foștilor demnitari loviți de republicanizare prin abdicarea regelui, mediul artiștilor și intelectualilor de la Krin Sitaru, mediul celor din Departamentul Orchideelor cu ochi albaștri, ca și lumea izolată a bălților, a hoților de cai. Este și aici o lărgire de perspectivă și de investigație, care oferă **Scaunului singurătății** o altă respirație epică și umană, decît aceea din **Îngerul a strigat** sau **Frumoșii nebuni...** Cezar Saltava este cel care le traversează, el este cel prin prisma căruia de fapt ele ne sînt prezentate. Spațial și temporal, **Scaunul singurătății** are o anvergură deosebită tintind la înfățișarea unei epoci, a unui fenomen, a rădăcinilor lui. Cezar Saltava, care a luptat ca voluntar pe frontul de Apus de foarte tînăr, este activist raional la Brăila în vremea cînd se începuse cooperativizarea agriculturii, căreia țăranii i-au răspuns cu o mare rezistență. Sînt în roman cîteva scene sau aspecte memorabile privind impactul dintre formațiile care se ocupau cu lămurirea țăranilor și oamenii din sate, dar nu acesta este scopul **Scaunului singurătății**. Toată avalanșa de întîmplări colorate pare de altfel a împiedica accesul imediat la sensul cărții, care devine din ce în ce mai clar odată cu intrarea lui Cezar Saltava în acțiune. La rugămintea unui fost Lazăr Mantora, devenit prin expatriere Leb Beitleem, Cezar Saltava intervine la colonelul Boaz Garofeanu pentru găsirea unui nevinovat închis datorită unor declarații mincinoase. Alexandru Măicănești, fost voluntar pe frontul antifascist, ca și Cezar Saltava, ca și Boaz Garofeanu, pirit de Lazăr Mantora a fost închis și Cezar Saltava intervine la fostul coleg de voluntariat să obțină eliberarea nevinovatului. Dar Alexandru Măicănești a murit. Întîlnirea este însă prilejul unui portret de neuitat al lui Boaz Garofeanu, ca și al ajutorului acestuia Madona. E pentru narator, pentru scriitor, mai mult decît a face portretul unui om, în Boaz Garofeanu pictindu-se un fenomen, un univers straniu, de dezlănțuire a puterii discreționare. Dacă Alexandru Măicănescu a murit, aici romanul ar fi trebuit să se sfîrșească. El continuă însă pentru că experiența lui Cezar Saltava trebuie să continue, să devină o cunoaștere, o dezvăluire. Ciudat, după întîlnirea cu Boaz Garofeanu, Cezar Saltava este arestat, trimis la munca de jos, pentru ca mai departe, în aventura umană pe care o are în baltă, să ajungă la excluderea din partid. Cezar Saltava acumulează și începe încet să înțeleagă. Sub policromia povestirilor, care curg una din alta ca într-o Halima, se ascunde un sens mai adînc. Cezar Saltava iese din lumea Halimalei, el este un om care începe să fie indiferent la culori și în finalul romanului, identificînd o persoană, identifică și fenomenul pe care nu-l înțelegea. La fel de important ca și Boaz Garofeanu este în economia cărții Leb Betleem, alias Lazăr Mantora, fostul informator, care acum vrea să-și facă uitate păcatele. Prin Lazăr Mantora ni se înfățișează mecanismul suspiciunii și delațiunii, de care Cezar Saltava fusese de fapt atît de străin. Saltava trăise și pînă atunci în păienjenișul scrisorilor de delațiune fără s-o știe, lîngă el fiind instalată chiar o femeie pe care Cezar Saltava o iubește, Irina pictorița, în realitate sora lui Leb și mai vechiul instrument al Prințului de rouă, al lui Boaz Garofeanu. Deasupra tuturor personajelor planează Departamentul Orchideelor, care controlează existențele și deviază aspirațiile. Legați direct de acest departament, atît Boaz Garofeanu, cît și Lazăr Mantora, cît și Madona ocupă în roman o importanță deosebită. **Scaunul singurătății** mai face loc însă și altei lumi, aceea a lui Salcia Vifor, o lume legată de natură, de mișcare cosmică, cea mai inclinată și mai aptă să se refuze constringerilor, să li se opună chiar. Este lumea hoților de cai de pe vremuri și aici în **Scaunul singurătății** scrie pînă la urmă Fănuș Neagu romanul **Satul hoților de cai** promis cu ani în urmă și aminat **sine die**. El ocupă o bună parte a **Scaunului singurătății**, corespunzînd locului și perioadei reeducării interioare a lui Cezar Saltava. Este aici o lume veche, cu obiceiurile și ceremoniile ei, dar foarte puțin ceremonioasă în limbaj, o umanitate trăind insurecțional, afirmînd dreptul omului la libertate. Este **Groapa** lui Fănuș Neagu, am zice, dacă această simplă apropiere n-ar aduce după ea și considerații improprii operei lui Fănuș Neagu, pentru că lumea de aici este cea rurală și nu cea a lui Eugen Barbu. Dar și la Fănuș Neagu prin Salcia Vifor și ai lui se face un elogiu al libertății și al existenței naturale, deformate și amenințate altfel de Boaz Garofeanu și instrumentele lui cu față de coică sau cu trabuc. **Scaunul singurătății** este o pictură violentă a unui mod de alienare. Cezar Saltava vrea să rămînă curat și constată că rămîne singur, acesta fiind înțelesul titlului **Scaunul singurătății**. Fostul voluntar pe frontul antifascist descoperă că iubirea nu e iubire, că tovarășii de luptă cedează la acuzațiile nefondate, că fostul coleg de voluntariat pe frontul de Apus este un trădător și că pentru a-și apăra impostura recurge la crimă. Apropierea de **Groapa** are însă și un alt sens. În contextul prozei românești și a literaturii române actuale, **Scaunul singurătății** are aceeași funcție eliberatoare, întemeiată pe o valoare artistică indiscutabilă. Lipsește doar denunțarea concentrică a romanului ca literatură pitorească și acefală, așa cum s-a întîmplat cu **Groapa**. Ceea ce este important în roman ține de lumina lui și de cerebralitatea construcției. Pentru că **Scaunul singurătății**, lucru neobservat, este construit după normele și rigorile literaturii polițiste. Fiecare întîmplare și personaj nou ne introduce într-o nouă etapă a acțiunii sporindu-i dramatismul și chiar misterul. Înconjurat de o lume vicleană, Cezar Saltava trebuie să se descurce și deși luat pe nepregătite va reuși. Momentul cheie este întîlnirea lui cu Boaz Garofeanu, de cînd Cezar Saltava înțelege că trebuie să descifreze, să devină detectiv. Dar reușita lui Cezar Saltava este numai una intelectuală și morală. Autorul n-a ținut să scoată în evidență articulațiile polițiste ale romanului său. Dar ele servesc evident pregătirii treptate a cititorului pentru revelația și ideea cărții. Cartea unor mari tensiuni sufletești și morale, descriind un tip de opresiune și alienare, **Scaunul singurătății** poartă pecetea evenimentului literar autentic.

M. Ungheanu

NICHITA DANILOV: «Poezii»

Mult mai puțin organizat, neunitar stilistic și tematic, în consecință ușor dezamăgitor, acest al patrulea volum, **Poezii**, al lui Nichita Danilov, unul dintre cele mai promițătoare și autentice talente ale tinerei generații de poeți, afirmate în jurul anilor '80. Cu cele trei volume **(Fintini carteziene, Cimp negru, Arlechini la marginea cimpului)** publicate anterior, Nichita Danilov își configurase un univers imaginar personal, obsedat de spaima vidului interior, exteriorizată printr-un limbaj de factură expresionistă, dramatic și adesea cu accente tragice. Era de așteptat ca această formulă poetică, slujită de un talent indubitabil, prin care autorul reușise să se singularizeze într-un peisaj liric „asediat" de ironiști nediferențiați stilistic, să capete adîncime în volumele următoare și să impună un program poetic pe deplin asumat. Poetul, cum ne lasă să înțelegem, o „În loc de postfață sau despre poeți și poezie", destul de șters, fără personalitate, uzînd de o parabolă bătrînicioasă, continuă să privească poezia cu maximă seriozitate, ca pe un mod de existență dramatic, în răspăr față de habitudini. Poetul este „conștiința vie a acestei lumi, a lumii în care trăiește. Arzînd lăuntric ca nimeni altul, de multe ori el simte nevoia de a străluci în afară și de-a se înzorzona, pentru a atrage atenția celor din jur, pentru a uimi și a sfida". Sigur, numai că arderea lăuntrică de care vorbește Nichita Danilov e — așa-zicînd — prea bine ascunsă în volumul **Poezii**, ceea ce se vede cu ochiul liber fiind mai degrabă nevoia de a străluci în afară, uzînd de mijloacele unei „ars combinatoria" îndeajuns de previzibile: „E verde această casă-albastră / e roșu acest vînăt vînt / Iubita mi-a fost urîtă sau frumoasă, / dragostea mea totdeauna / frumoasă a fost // Cu mîinile înfipte adînc în orbitele goale ale stelelor, / prin ceața oarbă a nopții strig / Poezia mi-am trăit-o pînă la singe, / dragostea nu !" **(Poem alb)**. Un aer de bravadă și o doză sensibilă de cabotinism afectează multe dintre poeziile volumului, întreținînd — bănuiesc că nu în chip deliberat — impresia de oboseală, de „inscenare" precipitată a ideilor și figurilor, care înlocuiesc, artificios, dramatismul autentic, garantat de acea „ardere lăuntrică" invocată, teoretic, de poet. În, de pildă, **Arlechini la marginea cimpului**, poetul se dovedea un remarcabil arhitect al **figurilor cruzimii**, care traduceau, în discurs liric, paroxistica tensiune interioară, generată de o suferință fără cauză imediată, trăită cu voluptate, aș zice, narcisistă. De această dată, în **Poezii**, obsesia destrămării, a absenței reperelor și a răspunsurilor persistă, cumva subteran, ca o bănuită stare generatoare, dar expresia nu mai are forța emoțională de altădată sau, altfel spus, pare că poetul însuși îi suspectează autenticitatea și, de aceea, apelează la un **alter-ego**, pus să joace într-o scenetă grotescă, cu puțin **umor negru** și mult anecdotic. Poetul fuge de patetism și alunecă în derizoriu: „Făcu deasupra sa o gaură-n cer / prin care vorbea cu neantul / Striga : ce este răul ? / Adevărul ? Binele ? / După trei zile venea răspunsul: / un hohot subțire / de ris urmat de chicoteli scurte / Întreba : Ce este înțelepciunea ? / Iubirea ? Sufletul ? / După trei zile venea răspunsul : / un behăit de țap / înșoțit de cotcodăceli de cal, guițat de bou / orăcăit de ciine și altele // ...Întrebă : Cine ești Tu ? / După trei zile veni răspunsul : / un behăit subțire de țap urmat de cotcodăceli de cal, / orăcăit de ciine, guițat de porc, / mieunat de bou și altele" **(Neantul)**. Nu spun că așa nu se poate, sau că nu s-ar putea, dar nu este în spiritul poeziei de pînă acum al lui Nichita Danilov, nu face corp comun cu structura temperamentului său poetic, pare o haină de împrumut, prea mică, sînt convins, pentru talentul autorului. Și este păcat, mai cu seamă că în volum — ce-i drept rar — poetul regăsește tonul potrivit și, pe aceeași temă, a crizei de identitate, a spaimei de gol **(horror vacui)** reușește poeme remarcabile, comunicînd un frison existențial autentic și împunînd, astfel, comparații defavorabile încercărilor în registru humoresc : „Această tristețe sacră a norilor / zugrăvită pe fereastră / Acest sfîrșit de secol / împroșcat pe pereți / Ca o apă grea / se scurge pe străzi seara... // ...Cine ne-a deschis în frunte aceste ferestre, / cine ne-a zidit în piept / aceste scunde uși ? / prin mine umblu ca printr-un anotimp bolnav / Glasul mamei îl aud prin zidul întunecat : / De ce ai venit aici / pentru ce te-ai întors ? / Pleacă, ieși cît mai ai timp / Glasul fratelui îl aud stins, ca prin apă : / Ieși cît mai repede din această lumină / și lasă-mă singur / să respir în umbra mea... // Fețele cui se păstrează aici / în această putredă lumină de seară ? / O mie de capete retezate / așteaptă ca anotimp ? / Brațele cui vor fi semănate pe cîmp / dinții cui vor răsări din iarbă ? / prin mine trec ca printr-un ciudat anotimp / Cu teasta lui Yorick în mîini, mă întreb : / Dacă am secerat / unde și ce am secerat ? / Și dacă adun, cînd și pe cine adun?" **(Anotimp)**. Din nefericire sau — cine știe ? — din teama de manierism ori autopastișă — total nejustificată, căci cultivarea acelorași teme și perfecționarea aceluiași limbaj nu sînt semne de epuizare, ci expresii ale profundității — poetul nu rămîne la acest expresionism bine stăpînit, încercînd altceva, tocmai într-o zonă unde pericolul pastișei este cu mult mai mare. Așa fiind, dramatizarea unor poeme, după modelul tragediei antice **(Lied III)** sau preluînd ritmuri folclorice și sugestii din mitologia autohtonă a aceleiași zone **(Seara fintinilor)**, datorită simbolisticii naive și penuriei imagistice amintesc doar prin intenție de Leonid Andreev, ceea ce în **Arlechini la marginea cimpului** părea a fi o influență bine asimilată. În acest gen de întreprinderi este nevoie, pentru a izbuti, de forță și, totodată, subtilitatea formală a unui Cezar Ivănescu, calități pe care, din cîte constat, Nichita Danilov nu le are. Versificațiile lui Nichita Danilov în acest domeniu sînt corecte, chiar muzicale, dar, dincolo de aceasta și de o bună tehnică a repetițiilor, înaintarea în lectura poemului nu aduce nimic nou nici în plan imagistic, nici în cel simbolic, față de premisele expuse corect în deschidere. Plasarea, prin indicațiile de regie a acestor compoziții în decor, de misterii medievale, sau într-o ambianță simbolizînd palimpsestul temporal nu salvează nici ea mare lucru.

Înțeleg că Nichita Danilov traversează (din îmbold lăuntric ?) o perioadă de căutări, încearcă o înnoire, atît în plan tematic, cît și în cel stilistic. Este dreptul fiecărui autor să facă ce vrea cu talentul său, dar asta nu mă poate împiedica să observ că între Nichita Danilov, cel din **Fintini carteziene, Cimp negru, Arlechini la marginea cimpului** și Nichita Danilov din **Poezii** există un decalaj valoric, evident în defavoarea celui din urmă. Ceva se alege, totuși, din această căutare a noutății (tin să se înțeleagă că îl compar pe Nichita Danilov cu el însuși și că, prin aceasta, nu contest talentul, vizibil și în **Poezii**). Sînt acele poeme scurte, concentrate, sugestive, cu imagini proaspete, delicate, grațioase, diafane, dezvăluind un Nichita Danilov necunoscut pînă acum. O compoziție (dar o compoziție și nu o juxtapunere aleatorie de poeme, cum dă impresia că este volumul **Poezii**) contrapunctică, alternînd poemele expresioniste (de tipul citatului **Anotimp**) cu miniaturi luminoase, de felul celei pe care o voi cita în final, ar exprima, cred, deplin, în această fază, talentul poetului, pe care aceste **Poezii** nu-l contrazic, dar nici nu-l stimulează : „Iarbă sînt privirile noastre / prin care alergi / cu picioarele goale și tălpile reci / și fiecare pas al tău / e o picătură de rouă".

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA

IRONIE ȘI AUTOIRONIE

Adrian Lustig *) a debutat cu un roman despre viața tinerilor, **(Romanță cu stagiari**, Editura „Cartea Românească", 1982) care prevestea un succes, dacă luăm în seamă aprecierile elogioase a doi scriitori, Fănuș Neagu și Radu Cosașu, făcute pe ultima copertă a cărții. La al doilea volum, **Legea timidității universale**, Ed. „Eminescu", 1985, autorul a voit să exerseze, conform cu o sugestie făcută, o anume dimensiune a tragicului însinuată într-un text cu multe și ascuțite observații ironice la adresa automatismelor vieții. Experimentul, se pare, nu l-a satisfăcut, de vreme ce, prin **Un loc pe roată**, Ed. „Cartea Românească", 1987, al treilea roman al său, Adrian Lustig se întoarce la descrierea mediilor cărții dintru-nceput, pentru care imaginația și hazul, privirea liberă de prejudecăți, dovedesc un apetit debordant.

Cartea este un jurnal de călătorie cu ton persiflant la adresa jurnalului „clasic" de acest tip („știam că asta însemna să-mi cumpăr cîteva cărți cu impresii de călătorie ale unor antemergători — scrise... și inspirate la rîndul lor după ale altor înaintași — se pare că singura cu adevărat originală rămăsese aceea a spătarului Milescu despre China, cărți pe care fiecare le adaptase folosind cîte un ghid turistic cumpărat la plecarea din țara vizitată, în gară, din banii rămași"), care face inutilă conturarea acțiunii, susținută de un traseu turistic italian, pe parcursul căruia un grup de studenți trăiesc cu bucurie frenetică întîmplări cotidiene și întîlnirea cu acumulările culturale ale unei țări-muzeu. Pe aproape două sute de pagini asistăm la o derulare continuă a drumului străbătut, epuizant prin oboseala fizică, copios prin hrana spirituală, nu însă și prin hrana obișnuită, compensată de cele mai multe ori de biscuiții autohtoni. Numeroase pagini se încarcă de emoția cea mai pură în fața monumentalei Italii, altele au hazul vînătorilor improvizate de blugi, sau de alte nimicuri (cu indicarea precisă a locurilor unde poți fi păcălit, sau, dimpotrivă, te poți întoarce cu orgoliul „comercial" intact).

Personajele, numeroase, prezentate într-o tînără societate instituită ad hoc, se adresează unele altora folosindu-și prenumele, ceea ce le conferă un surplus de naturalețe și sînt diferențiate în măsura în care vocea naratorului abdică de la fluența povestirii (în cazul de față a itinerariului) fiind tentată și incitată de comentariul „pieziș", nonșalant, transformator al atitudinilor ieșite din comun în moft. Adrian Lustig are, de altfel, o capacitate ieșită din comun de a dezamorsa tot ceea ce este prețios, morgă, criză de personalitate, de a pune, cu alte cuvinte, la punct pe acei (dintre eroii săi) care se consumă în inutilitate. Trebuie semnalat, iarăși, că autorul are o adevărată predilecție, dacă nu cumva e vorba de un viciu care s-ar numi seducție, pentru jocul întîmplător al cuvintelor („Manu mă numesc") sau al apropierilor semantice generatoare de simpatice confuzii. Aceste fapte care-i sar în ochi sînt speculate pînă la sfîrșit, ofilind, ca să zic așa, în scrisul său un neîncercat încă textier de microsioane satirice, atunci cînd tentația dialogului se dezice de textul mazilian sau personajele nu vor să cadă în dramele domestice, dar atît de suculente, umoristic, ale povestirilor lui Ion Băieșu. Ca și acești maeștri nedeclarați, Adrian Lustig își extrage informația romanescă din derizoriul vieții, știind să ridice, prin ironie fină, întîmplătorul la rang de existență. Propriile păreri sînt, de altfel, directii de lectură, în care o cultură aplicată, vaste cunoștințe de dicționar se topesc într-un discurs fluent surprinzător al frumuseților pe care ochiul le înregistrează fidel iar sufletul reverberează emoțional, laolaltă cu trepidantul cotidian, din care sînt extrase pentru a fi expuse într-un stil incisiv prin causticitate și savoare, întîmplări insolite.

Între realism și caricatură, Adrian Lustig optează constant pentru varianta ultimă cînd sînt descrise doar cîteva personaje, asistentul Săndoi, responsabilul grupului de excursioniști, ziaristul Cezar și vicepreședintele (titlu de altfel pompos și inutil) firmei de turism corespondente din Italia. Acestia sînt transformati în victimele predilecte ale autorului, de unde reiese că Adrian Lustig are preferința de a surprinde, din unghi moralizator, prin ricoseul umorului, infatuarea rigidă, smecheria jovială sau poltroneria solemnă. Cu toate că autorul este un adept al „tratamentului" ironic sau autoironic (eroii, spre exemplu își arată dezamăgirea pentru cunoscutele „spaghetti al dente", care nici nu se pot compara cu cele fierte îndelung, din restaurantele neitalienești sau, descoperă mereu cu o secundă mai tîrziu că nu e cazul să facă comerț în țara care l-a consacrat printre zeitățile fundamentale pe Mercur), exemplarele de excepție rămîn cei trei.

Scrisă alert, cu o privire proaspătă, liberă de șabloane și partipriuri, **Un loc pe roată** nu e numai o carte scrisă despre o călătorie făcută pentru „blugi și catedrale", ci una scrisă pe muchie de cuvînt.

Lucian Chișu

*) **Adrian Lustig : „Un loc pe roată", Editura „Cartea Românească", 1987**

PUBLICISTICĂ

GENEZA PERSONALITĂȚII

Un fel insolit de anchetă cu aplicație asupra ideii de personalitate este aceea întreprinsă de Virgil Sorin în, deocamdată, numai două culegeri de „convorbiri", interesante ca document uman și, nu mai puțin, ca o cercetare aflată acum în momentul, ca să zic așa, analitic. „Secretul făuririi personalității" (1982) și „Personalitate și succes", aceasta de pe urmă recentă *) și meritînd, de aceea, o examinare, sînt de tot remarcabile colectii de uz nu doar personal căci interview-erul știe, fără de îndoială, a extrage din conversațiile pe care le desfășoară ceva mai mult decît i-ar fi util în profesiunea pe care o exercită. În definitiv, Virgil Sorin, care este medic și își dedică truda „vieții sufletului", nu propune o perspectivă propriu-zis „medicală" și nu privește astfel de interviuri în felul unor probe de laborator : personalitățile avute în vedere aci nu se așează pe canapeaua psihanalistului și nu sînt examinate, cu indelicatețe, de către un adept al lui Hipocrat. Autorul a știut să se țină mai la o parte și să arate discretie însă, totdeodată, nu a uitat ceea ce se bănuiește a fi o schemă apriorică de investigație, aparținînd unui publicist cu înzestrare și cu formație științifică de psiholog : intuiția, cîtă este, se completează prin contributia profesiunii.

De altminteri, această trăsătură definind o cercetare calculată este hotărîtoare aci și putem zice că interview-erul a lucrat cu un chestionar. De aci decurge impresia de stereotipie a întrebărilor care se repetă, fără a fi, totusi, supărătoare : nimic nu-i neobisnuit în aceasta, de vreme ce Virgil Sorin a năzuit să verifice, printr-o scoborîre în concret, o imagine a creativității configurată nu azi și nici ieri (și, de aceea, cu un grad înalt de generalitate), o imagine, pe scurt, aflată în tratatele de psihologie a creației. Să notăm, mai înainte de toate, că autorul socoteste „creația" nu doar activitatea de efect artistic si introduce aci o lume cu felurite indeletniciri : democratia profesiunilor este foarte evidentă.

Intuițiile de acest fel sînt remarcabile si nu-i fără temei a spune că Virgil Sorin este preocupat de notiunea de creator în sensul cel mai larg cu putință, socotind, cu dreptate, că a contribui, prin efort de inteligență, la clarificări decisive este, în oricare domeniu, un fapt de creație. Perspectiva genetică e pretutindeni izbitoare. Bineînteles că diferențierile există si ar fi gresit a considera drept echivalente formule de creație care definesc, să zicem, pe scriitor si pe medic, pe sculptor si pe cercetătorul în domeniul agriculturii. Fiind fapt sigur că individul creator se defineste prin trăsături ireductibile, specificitatea formelor de manifestare nu se pune, de asemenea, în discutie.

Investigația lui Virgil Sorin se aplică, de altminteri, si asupra creativității propriu-zis literare, fiind luate în consideratie, spre a se extrage încheierile trebuitoare, probe de la un poet precum Nichita Stănescu, de la prozatori cum sînt Constantin Toiu, Fănus Neagu si Ion Lăncrănjan. Oricîte deosebiri s-ar evidentia dintr-o perspectivă a operei, care individualizează, impresia de unitate sufletească se întrevede la tot pasul. Literatura si exercitarea ei îndelungată determină **o psihologie a scriitorului** care ar merita o cercetare din perspectivă psihologică si nu doar sociologică (asa cum pînă acum s-a făcut), rezultatele obtinute, în baza unei metode hotărît stiintifice, de Virgil Sorin putînd să contribuie si ele la această definire a unei specificități creatoare. A spune că o viitoare culegere de probe, întreprinsă poate tot de Virgil Sorin, ar trebui dedicată cu precădere acestei idei, este a propune o solutie nu fără interes.

Asa cum se prezintă acum, publicistica pe care o cuprinde „Personalitate si succes" înfătiseză o ipoteză a psihologiei scriitorului si deschide o perspectivă genetică, stiintifică, asupra literaturii : investigatia în acest domeniu a început, rămîne a o definitiva.

Artur Silvestri

*)**Virgil Sorin : „Personalitate și succes", Editura „Albatros", 1987**

NOTE • ATITUDINI

Commedia dell'arte?

Întîmplarea face ca, deschizînd zilele trecute două reviste bucurestene, să întîlnesc în ambele numele unui tînăr aspirant la gloria literară. Este vorba de Cristian Popescu, student în anul II la filologie, care în „Suplimentul literar artistic al Scînteii tineretului" (5/1966) si în revista studențească „Universitatea comunistă" (decembrie/1987) figurează cu ample grupaje de versuri si cu prezentări elogioase. Pînă aici nimic neobisnuit, Nedumerirea, ca să nu zic stupoarea, începe însă odată cu lectura poemelor mult lăudate. Ele sînt de fapt niste povestioare autobiografice hazlii, pline de imagini grotesti si bîlbîieli infantile (făcute cu intentie parodică) niste texte cel mult simpatice dar nicidecum avînd „alura unei epopei" cum afirmă fără să clipească Laurentiu Ulici — apreciere care poate declansa perplexitate în mintea cititorului, fiindă iată cum arată această asa-zisă epopee lirică (alegem un fragment la întîmplare) : „În țara noastră cresc codri si păduri întregi de arbori genealogici ai familiei Popescu. În aceste păduri venea Cristi de mic să asculte susurul si ciripitul. Să asculte cum crește iarba verde. Dar, tolănit la rădăcina arborilor genealogici, tinînd strîns la piept capul iubitei. Fiecare arbore genealogic creste deja lăcuit si încrustat cu motive populare asa că poti rupe orice crenguță drept suvenir. Acesti arbori îmbrătisează cu crengile lor turistii si le întind în semn de rămas bun ramul care ne-a fost, la vremuri de răstriste, numai nouă prieten. Si în acelasi timp riul le răcoreste picioarele ostenite." Curat poezie ! — ar fi spus nenea Iancu. Perplexitatea însă sporeste atunci cînd aflăm că aceste povestioare gen „Urzica" sînt — după părerea unui comentator din „Universitatea comunistă" — „un exemplu de poezie postmodernă". Ba mai mult, ni se spune că „poetul Cristian Popescu este una dintre cele mai puternice voci ale poeziei românesti tinere". Trecînd peste judecățile de valoare de-a dreptul fanteziste (pe care nu e cazul să le comentăm) se pune întrebarea cum e posibil ca niste fragmente de proză umoristică să fie considerate poezii si, culmea, să devină peste noapte exponentiale pentru lirica noastră tînără ? Sîntem oare în plină „commedia dell'arte ? În felul acesta se poate afirma orice despre orice. De exemplu că „Ciocoii vechi si noi" este un sonet sau că „Joc secund" e un reportaj literar. Dar astfel abolim orice criteriu si instaurăm haosul. Cui prodest ?

Alexandru Horia

Lotte Filitti

Sînt oameni care nu-și impun prezența, și, totuși, în ciuda unei modestii firești, personalitatea lor se conturează din primele clipe.

Așa era Lotte Filitti.

La prima vedere părea ușor absentă, dar descopereai încetul cu încetul că urmărea totul prin prisma unei încîntătoare bunăvoințe.

Fragilitatea persoanei ei, în opoziție cu fermitatea convingerilor, te impresiona. După cum ne-a impresionat marea ei putere de muncă, finețea interpretărilor sale, cizelate în versuri de Ion Larian Postolache.

Lotte Filitti a servit cu devotament cultura românească de-a lungul a douăzeci de ani, traducînd mai bine de trei mii de pagini din limba engleză.

O lungă listă, majoritatea capodopere, printre care Nala și Damaganti — *celebrul poem indian, Mohamed Iqbal :* Versuri, *Sir Thomas Moloy,* Moartea Regelui Arthur.

Și, totodată, „Împărăția de seară" de Mihail Crama — traducere în versuri din română în engleză. Precum și altele.

Lotte Filitti ar mai fi putut scrie dar, de-a lungul multor ani, s-a luptat cu boala care a învins-o. O lungă luptă tenace de care nu s-a plîns niciodată, fie și în clipele cele mai grele.

Dar artistul beneficiază de supraviețuire. Operele traduse de Lotte Filitti și de Ion Larian Postolache — prin importanța lor — vor fi reeditate, înscrise de pe acum în memoria viitorului.

Sanda Diamantescu

ARMONIOASA DEZVOLTARE A PATRIEI

Orbite culturale

Cei care au urmărit cu atenție adîncirea continuă a democratismului nostru cultural au observat desigur că el acționează într-un sistem de axe rectangulare. Verticala este dată de coordonata temporală, ea permițînd afirmarea tuturor talentelor, indiferent de vîrstă și de nivelul instrucției, iar orizontala este asigurată de prezența unui cadru instituționalizat de afirmare a talentelor în orice așezare a patriei, indiferent de situarea sa geografică, mai apropiată ori mai îndepărtată de capitală ori de marile, tradiționalele noastre centre culturale. Noua realitate s-a constituit cu eforturi de durată, cuprinzătoare și ultimele două decenii au încununat prin rezultate remarcabile opțiunea pentru democratizarea culturală a țării. Apariția unor edituri prestigioase la Iași, Cluj-Napoca, Craiova sau Timișoara, a unor reviste importante la Brașov, Tîrgu-Mureș, Cluj-Napoca, Pitești, Iași, Bacău, Constanța ori Timișoara, prezența unor teatre și filarmonici profesioniste în toate centrele de tradiție artistică ale țării confirmă grija manifestată față de constituirea unui puternic organism cultural, menit să reflecte noua pulsație a spiritualității naționale. Acest fapt a dus de la sine la abolirea unei sintagme altcîndva mult întîlnită. E vorba de **provincia culturală**, realitate cîndva dureroasă, dacă nu cumva tragică, recunoaștere a unor zboruri frînte și a unor eșecuri în creația artistică și literară. Incapabilă să stimuleze germinațiile creatoare, provincia antebelică a devenit un subiect de cercetare socio-culturală pentru toți marii noștri cărturari. Și chiar imediat după cel de-al doilea război mondial, presimțind parcă noile exigențe ale timpului, un scriitor de mare și complexă erudiție ca George Călinescu îi cerceta contururile cu finețea în profesie dar și cu luciditatea unui chirurg. „Să studiem (...) caracterele provinciei", propunea Călinescu. „Cel mai însemnat este după mine **rarefierea evenimentelor.** (...) Elementul, banal în parte, ia proporții gigantice, devine interesant. Se produce un elefantiasis epic, o tumefiere a cotidianului, căreia îi corespunde în ordinea subiectivă **setea** de a percepe." Conferința profesorului (din care citâm) se producea în fața brăilenilor și el nu uita să le amintească faptul că deși a adăpostit o întreagă suflare creatoare (Baronzi, Bacalbașa, Istrati, Perpessicius, Sebastian ș.a.) orașul nu le-a putut satisface împlinirile ulterioare. Fapt ce avea să-l determine pe cărturar să vorbească despre un „tropism intelectual", despre un „bovarism" al provinciei interbelice...

Așa se înfățișau lucrurile în momentul expunerilor publice călinesciene, pe care Geo Șerban ni le-a înfățișat prin antologia de texte intitulată **Aproape de Elada** — (1985), atît de utilă întru cunoașterea și mai profundă a gîndirii intelectuale călinesciene. La data aceea scriitorul mai recunoștea existența unui **rău topografic**, altfel zis al unei situări geografice nefavorabile, în afara orbitei culturale. Iată însă că nu a trecut nici o jumătate de secol de la consemnarea unor atari realități și harta culturală a țării se înfățișează cu totul și cu totul altfel. Să luăm ca argument prin însăși metamorfoza pe care a cunoscut-o Brăila, orașul pe care geniul lui Istrati sau al lui Perpessicius l-au părăsit nu fără nostalgie, dar fără ca el să poată asigura creșterea unor mari talente. La ora de față Brăila nu este numai un oraș cu o pulsație economică distinctă, determinată de prezența tutelară a Fluviului (port, șantier naval, instalații fluviale) dar și de apariția unor noi industrii, la loc de cinste situîndu-se desigur cea constructoare de mașini.

Întreprinderea **Progresul** nu este însă numai o citadelă a muncii, numai un spațiu al producțiilor record ci și unul al educației. Clubul muncitoresc de aici a devenit de mult o instituție de cultură respectată a orașului, în care poposesc mulți tineri brăileni pentru a-și petrece cu folos timpul liber. O bibliotecă bine înzestrată cu titluri din literatura română și universală, cercuri aplicative și de creație, o sală de spectacole modernă, încăpătoare, invitînd periodic să fie gazda unor colective teatrale profesioniste din țara întreagă. Și mai există la Brăila un **teatru** purtînd numele marii actrițe **Maria Filotti**, un teatru care în ultimii ani și-a reglat respirația cu aceea a primelor noastre scene. Promoțiile noi de actori vin aici cu sentimentul unei reale posibilități de împlinire profesională. Cît despre public, el există și este format în primul rînd din tineri, elevi, muncitori, intelectuali ai Brăilei. Mulți dintre ei trăiesc în chiar orizontul artei, remarcîndu-se ca autori și interpreți în concursurile literar-artistice de anvergură pe care Brăila le găzduiește an de an. **Baladele Dunării**, concursul de poezie **Mihu Dragomir**, cel de proză purtînd numele lui **Panait Istrati** — iată doar cîteva manifestări culturale extrase dintr-un evantai mult mai larg. Paginile unor reviste culturale (cu precădere revista tinerilor scriitori — **Luceafărul**) găzduiesc cu anume ritmicitate producțiile lirice sau epice, încercările critice ori dramatice ale unor tineri autori brăileni.

În orașe care în urmă cu patru-cinci decenii putea fi socotită un obiect de lux ori o extravaganță în raport cu presantele nevoi ale urbei în cauză au apărut nu numai librării somptuoase ci și cenacluri pe care Uniunea Scriitorilor a simțit obligația de a le lua sub patronajul său, dată fiind calitatea literaturii ce se citește aici. Aceasta s-a întîmplat la Focșani și Suceava, la Arad și în atîtea și atîtea locuri. Am avut prilejul în anii din urmă să constat eu însumi — acolo unde mă așteptam poate mai puțin ca oriunde — existența unor nuclee de creație puternice.

Provincia culturală, această realitate de cîndva a României, a încetat să mai existe. Ea a fost abolită de asaltul tot mai decis al culturii noastre democratice, al culturii pentru popor. O cultură pe care scriitorii, artiștii români din toate generațiile au slujit-o și o slujesc cu un devotament pilduitor. Este de-a dreptul tonic să cobori din tren sau din mașină într-un loc necunoscut, la Borșa (Maramureș) să zicem, sau la Deseși (în același județ) pentru a constata că arta este la ea acasă prin grija nu a unuia, a doi sau trei oameni ci a întregii așezări, omogenizată și de această iubire trainică față de frumos, față de slujitorii săi ; să poposești pentru o zi doar în Sălișlea Sibiului și să te convingi de grija cu care este ocrotită pilda de patriotism a înaintașilor sub incidența faptei lor culturale de cîndva ; să străbați cîmpia Bărăganului ialomițean ori călărășean și să afli că în fiecare sat aproape viețuiesc tineri cărturari și țărani, păstrători de limbă românească — dar și autori prețuiți de literatură. La Ion Roată sau la Lehliu, ca în atîtea și în atîtea așezări de oameni harnici de pe aici soarele răsare și din cuvintele acestei limbi preacurate.

Privilegiul creatorului contemporan este și acesta, de a se ști implicat în destinele unei culturi puternice și omogene, lipsită de **centripetalitatea** și **exorbitanța** pe care un mare cărturar le distingea încă acum patru decenii și ceva drept cele „două nuanțe sufletești" ale provincialului. Numai că același cărturar eminent nota încrederea sa nedezmințită în aceea că „fiecare națiune de pe lume e îndreptățită să spere că va fi sortită să exprime de la locul ei terestru adevărurile universale." Încrederea lui G. Călinescu a devenit de mult certitudine. Arta românească este expresia elocventă a acestei înălțări spirituale pe care o consemnează un sfîrșit de mileniu în care omul este chemat să își manifeste identitatea culturală națională, răspunzînd astfel chemărilor universale ale creației cu simbolurile de preț ale străvechii sale dăinuiri pe acest pămînt de la Dunăre și de la Carpați.

Titus Vâjeu

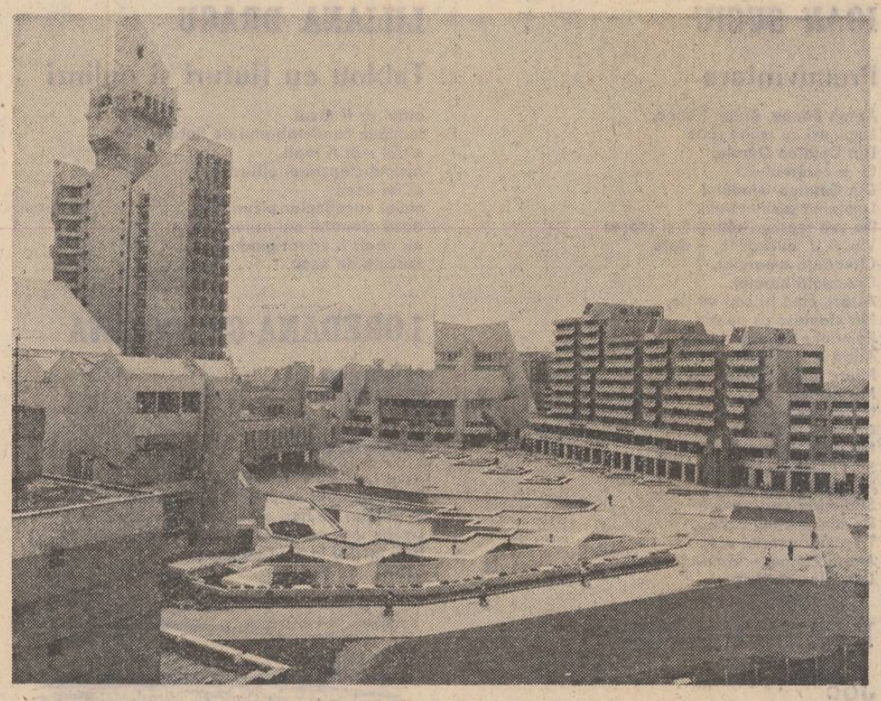

Arhitectură modernă la Satu Mare

Pe plaiurile Bistriței

Nu mai reținusem cu exactitate ziua în care am poposit pentru prima oară la Buhuși, dar orășelul m-a cucerit imediat. Avea un farmec aparte, chiar dacă în acel moment număra doar cîteva blocuri, iar Strada Mare nu era mai răsărită decît cea a unei comune de azi. Fiecare palmă de pămînt mustea însă de istorie și tinerețea molipsitoare a celor din jur era un semn că, da, se întîmpla ceva, că timpul nu stătea în loc, ci, dimpotrivă, alerga mult mai repede, condensîndu-se.

Ce s-a întîmplat în ultimele decenii cu așezarea de pe malul sting al Bistriței poate constata oricine. Totul este să manifeste această dorință, să se hotărască în ce mijloc de transport se urcă, și, mai ales, în ce anotimp vrea să pășească pe străzile fostului tîrg. Iar dacă alături de noua imagine a urbei, cunoscută ca oraș al florilor, în care trăiesc și muncesc peste 20 000 de oameni, curiozitatea îl îndeamnă să așeze și alte ilustrate, va avea surpriza să afle că istoria Buhușului nu înseamnă doar veacul de cînd aici funcționează Întreprinderea de Postav, ci că ea coboară mult mai adînc în ere.

„NE-AM BAZAT ÎNTOTDEAUNA PE OAMENI"

Iată o expresie auzită nu o dată în timpul vizitelor mele la Întreprinderea de Postav, ajunsă azi una din cele mai moderne și mai căutate unități de profil din țară. „Sîntem o întreprindere integrată — ne spune inginera Rodica Berea, directorul acesteia —, în sensul că instalațiile noastre prelucrează totul, de la materia primă (lîna brută) și pînă la țesătura finită. În cele două mari fabrici, de fire și de țesături, prelucrăm anual circa 16 milioane metri pătrați de țesături, 5 400 tone fire pieptănate, 3 800 tone fire cardate și 1 700 tone lînă spălată. Lîna e, deci, spălată, sortată, făcută fire și, apoi, stofă, fluxurile de producție fiind urmărite cu atenție de peste 8 000 oameni ai muncii. Lucrăm în trei schimburi, fiecare avînd asistență tehnică asigurată, forța de muncă necesară (țesători, filatori, finisori, vopsitori etc.) fiind pregătită prin școala profesională și liceul patronate de noi. Tot noi ne pregătim și forța de muncă specializată (ajutorii de maiștri și maiștrii), întreprinderea fiind considerată o a doua facultate de instruire a cadrelor. Ne putem mîndri că am pregătit cadre de nădejde nu doar pentru noi, ci și pentru alte unități din cadrul centralei și din țară, nu puțini din specialiștii plecați din mijlocul colectivului nostru fiind azi în fruntea unor întreprinderi textile din Bacău, Suceava, Siret, Pitești, Constanța, Timișoara sau specialiști de marcă în cadrul centralei și ministerului. Perfecționarea și policalificarea antrenează, de altfel, în jur de 300 oameni anual, prin cursurile inițiate trecînd aproape tot personalul. Ne-am bazat întotdeauna pe oamenii din întreprindere, care sînt preocupați în permanență de întreținerea și modernizarea utilajelor, de crearea unor țesături capabile să concureze pe cele mai exigente piețe de desfacere. Avînd oameni foarte buni, nu ne dăm deoparte de la nici o comandă, permițîndu-ne să lucrăm articole dintre cele mai grele. Format din tată în fiu, colectivul este temeinic sudat și noi, cei din conducere, ne străduim să ducem mai departe ștafeta, stimulînd inițiativele și promovînd pe cei mai buni dintre cei mai buni. Prioritară este problema calității, în unitatea noastră ea fiind o problemă de demnitate și patriotism. Calitatea țesăturilor noastre ne-a dus faima în lume și în ultimul timp sîntem din ce în ce mai solicitați de foarte multe firme din S.U.A., Canada, Italia, din țările arabe și din alte țări, întreaga noastră capacitate fiind acoperită cu contracte".

Am notat cu exactitate gîndurile de mai sus, deși discuția cu inginera Berea aș fi vrut să decurgă cu totul altfel. Problemele producției erau însă prea presante, ca și întrunirea la care trebuia să particip, așa că m-am mulțumit cu atît. Nu înainte de a nota, din mers, alte frînturi de gînd („Lucrez în fabrică, împreună cu soțul, de 16 ani. Îmi place frumosul, îmi place industria ușoară, nu vreau și nici nu doresc să plec din întreprindere, deși Piatra Neamț, orașul unde m-am născut, e foarte aproape. Am doi copii...") și promisiunea că vom sta cîndva mai pe îndelete de vorbă.

O MARCĂ DE PRESTIGIU

În întreprinderea buhușeană, după cîte fusesem informat, sînt prelucrate foarte multe amestecuri, de la lînă sută la sută și pînă la fire sintetice sută la sută, combinațiile de lînă cu poliester, cu celofibră, cu relon și PNA fiind foarte căutate. Practic nu există țesătură solicitată de casele de modă care să nu poată fi executată la Buhuși, întreprinderea dispunînd și de un Atelier de proiectare produse-prototipuri foarte bine dotat, la curent cu tot ceea ce se întîmplă în materie de modă în lume. Inginera Rodica Macri, responsabila colectivului, lucrează în domeniul creației din 1970, atelierul pe care îl conduce avînd la îndemînă toate dotările, de la clasicele războaie manuale și pînă la cele mecanice, de la sectorul de mostre și pînă la cel în care se realizează colecțiile ce se trimit firmelor, de la spații pentru materia primă și pînă la magazia de cupoane.

„Aproape 90 la sută din produsele întreprinderii — ne declară inginera Macri — iau calea exportului, fie direct, fie prin intermediul confecțiilor. Lucrăm atît pentru sezonul cald, cît și pentru cel rece, înainte de lansarea programelor de creație întîlnindu-ne și cu reprezentanții firmelor cu care colaborăm, pentru a fi astfel mai aproape și de cerințele modei și de cele ale partenerilor. Toate articolele de ultimă oră le-am lansat în colaborare, dar am impus și foarte multe modele lansate de noi, în ultimii ani căutîndu-se îndeosebi cele cu aspect lucios, cu spicuri realizate din celofibră platâ și relon trilobal, cu aspect foarte lucrat, cu efecte de diferite tipuri, realizate prin procedee tehnologice cunoscute doar la Buhuși. Numai firma „Durell" din S.U.A. ne solicită peste 20 de articole, în sute de poziții coloristice, gama produselor noastre extinzîndu-se în funcție de solicitarea tuturor celor 24 firme cu care colaborăm. Trimitem spre prospectare sute de colecții și articole noi, unele de o dificultate tehnică foarte mare. La 30 mai am finalizat deja programul primăvară-vară '88, iar la exportul direct avem atîtea cereri încît nu le mai putem onora pe toate. Dispunem însă de un colectiv harnic și inventiv, din rîndurile căruia fac parte, între alții, Teodor Pecaș, Nicolae Hobu, Lucica Huzum, Ion Sidlanic, Gheorghe Podoleanu, Lucica Diaconu, Teodor Tinucă, Ana Coșa, creatori capabili să rezolve cele mai dificile solicitări".

Vizitînd expoziția de mostre am rămas pur și simplu uluit de varietatea, calitatea și multitudinea exponatelor, de jocul fascinant al culorilor și combinațiilor, marea majoritate a țesăturilor din gama celor expuse luînd drumul firmelor din S.U.A., Canada, Belgia, Franța, Anglia, U.R.S.S., Arabia Saudită, Irak, Iordania, Liban, Siria și din alte țări, pînă în îndepărtata Australie. Le-am notat pe toate în carnețel, cu denumirile lor pompoase, dar am preferat în locul lor numele cîtorva dintre cei ce, cu migală și pasiune, cu dăruire și efort contribuie la obținerea miilor de produse pe care scrie simplu „Made in Romania".

DINASTIILE MUNCITORESTI — O ALTĂ CARTE DE VIZITĂ

În centenara istorie a întreprinderii, dinastiile muncitorești ocupă un loc aparte, a preda ștafeta fiind de-acum o tradiție respectată cu sfințenie. Gheorghe I. Vlad, de exemplu, este țesător și încă unul din cei apreciați. Tatăl său a lucrat ca filator, iar mama, în vîrstă de 90 ani acum, a fost, la rîndul ei, țesătoare. La Țesătoria Nord, el muncește de trei decenii alături de țesătoarea Ana Vlad, fiul lor, de 23 ani, policalificîndu-se și lucrînd ca țesător pe războaiele de ultimul tip. Și mai interesantă mi s-a părut încrengătura familiei maistrului principal Nicolae Humă. Tatăl său, în vîrstă de 84 ani, a trudit de mic copil în fabrică, aidoma unchiului Vasile, ajuns și el la 86 ani, și a celor patru copii ai acestuia. Calificat mai întîi ca lăcătuș, Nicolae Humă lucrează în unitate de aproape trei decenii, ascensiunea sa fiind tipică pentru destinele multor muncitori buhușeni. S-a căsătorit cu o filatoare, promovată mai apoi la controlul de calitate, primul copil lucrînd ca electrician, iar fata, elevă a Liceului Textil din localitate, visînd să urmeze o facultate de profil. De curînd, băiatul s-a căsătorit cu o filatoare...

Exemplele ar putea continua, Laurența Tocșa, președinta Consiliului Oamenilor Muncii, vorbindu-mi și de familiile maistrului țesător Ion Gh. Bîrlădeanu, vopsitoarei-finisoare Anica Teslaru, de cele ale lui Dumitru Gavriloaie, Constantin Livezeanu, Ilie Teacă, Stela Hanu și multe altele, pe care spațiul, așa cum se întîmplă adeseori, nu ne mai îngăduie să le transcriem. Tot ea mi-a amintit numele multor fruntași în producție și angajamentele lor în cinstea Conferinței Naționale a partidului, mi-a vorbit pe larg despre minunatele condiții de muncă și viață create oamenilor muncii din întreprindere, despre bogata viață din cresele și căminele acesteia, despre varietatea activităților culturale și recentele medalii obținute de artiștii amatori în cadrul Festivalului național „Cîntarea României", despre încă multe alte aspecte legate de activitatea prestigiosului colectiv, veritabilă școală a cinstei și demnității muncitorești.

Cornel Galben

Înconjurul lumii în sandale de aur

Cu nu mai mult decît un sfert de secol înainte, călătorul care, venind dinspre București, ar fi vrut să pătrundă în Alexandria, trebuia să treacă peste un pod îngust și cu balustrade înnegrite de funingine, construite din arce de metal, asemănătoare cu acelea de la Cernavodă aparținînd, prin stil, tradiției inaugurate acum un veac de Anghel Saligny. Orașul, sau mai bine zis, tîrgul, situat într-o depresiune, se despărțea de coama dealurilor aflate către răsărit, unde apele riului Vedea mușcau arar, în curgere leneșă, de șarpe toropit de căldură. Privită de aici, de pe colină, unde drumul Piteștilor se unea, din cine știe ce vremuri, cu șoseaua care duce la București, Alexandria se înfățișa ca o așezare plăcidă și fără contur, definită de monotonie și încețoșată — vara — de colbul cîmpiei și — iarna — de fumul care, ieșind din hornuri, nu cuteza să se înalțe mai sus de altitudinea Burnazului, prăvălit într-o întinsă luncă. Un loc unde, de mai bine de o sută de ani — cînd, în vremea lui Cuza, se pusese aici piatră de temelie, nu se mai întîmplase, parcă, nimic. Oamenii, care locuiau în căsuțe cu prispă, se trăgeau devreme acasă și numai de sărbători ieșeau într-o pădurice de peste riu, la iarbă verde, ascultînd cîte un taraf cu sunet îndrăcit, de țambal și viori, și frigînd mititei. Această viață vegetativă, de periferie veșnică, avea într-însa ceva de balcanism prelungit și prăvăliile înșirate pe unica stradă principală erau, de fapt, o singură odaie apărată, noaptea, cu drugi de fier. Tîrgul acesta era tipic, locuitorii erau niște tîrgoveți și viața lor, parcă însoțită de o muzică de caterincă, avea drept bucurie cotidiană braga și romburile de susan.

Imaginile acestea, colorate de pitoresc (dar un pitoresc al sărăciei) se mai găsesc astăzi doar prin arhive și istoricul din viitor va înțelege cu greu (comparînd fotografii, pelicule de film și cifrele, cu limbajul lor rece și rezolutiv) unde a dispărut, peste noapte, acest colț de lume pe care poate că doar Anton Pann ar fi putut să-l cînte. La drept vorbind, istoria va înregistra, începînd de acum, o altă Alexandrie, smulsă dintr-o imobilitate seculară și afirmînd o altfel de civilizație decît cea a Balcanilor.

Om venit din nord și îndrăgostit acum de soarele sudului, nu cunosc decît această Alexandrie a vremii de azi, pe cealaltă, pe „cea veche", descoperind-o cu surprindere în poze îngălbenite și în amintirile celor care azi sînt cetățeni ai unei cetăți moderne, o urbe în toată puterea cuvîntului. Orașul se deschide acum printr-un bulevard larg și peste un viaduct arcuit la înălțimi amețitoare peste Vedea cea leneșă ; undeva, departe, se mai văd, ca într-un muzeu, urmele vechiului pod de fier, care nu lăsa să treacă, în același timp, două care cu boi. Geometria este aici triumfătoare : geometrie a clădirilor aliniate pe lîngă trotuarele netede — unde explodează, din primăvară pînă-n toamnă, flori multicolore — geometrie a bulevardelor, îmbucate în unghiuri drepte, arătînd și în acest fel că aici, în mijlocul Cîmpiei Române, drumurile se despart, pornind către sud, la Dunăre, și spre miazănoapte, către Argeș, pînă în munți. Sînt căi străvechi, legînd Transilvania de Dunăre, pietruite de romani, acoperite de colbul Evului Mediu, și, astăzi, largi șosele de bitum și de asfalt.

Urme ale acestor drumuri, coborîtoare din nord, au rămas ca niște peceți pe suflet și au ajuns și în heraldică. O veche stemă a Teleormanului, de o simplitate care trebuie să fi fost cea a vieții acestor români de la cîmp, reprezintă, pe un spațiu gol, trei oi ; atîta doar : „trei oi". Această realitate în epură spune însă mai mult decît ne-ar fi putut spune orice fel de statistici despre o populație de țărani, trăind, în alte timpuri, numai din creșterea vitelor și din agricultură, dar reprezentată de o avuție mică : doar „trei oi". Oile heraldice de ieri, minate de la munte în bălțile Dunării, la iernat sînt astăzi nenumăratele turme care împînzesc dealurile de lîngă Vedea, de pe Teleorman și de pe Călmățui. Grîul crește victorios și mai înalt decît în antichitate cînd oștașii lui Alexandru Macedon, trecînd Istrul, trebuiseră să-l culce la pămînt cu lăncile. Sîntem aici într-o țară a grîului, într-o lume de agricultori. Dar aceiași oameni cu palmele întărite, ieri, de lemnul coasei și al secerii, sînt astăzi cei care au învățat să execute, ca muncitori de înaltă precizie, operații de o finețe comparabilă cu acelea necesare în artizanatul japonez. Să fie asta doar o vorbă, o comparație ieșită de sub condei și fără legătură cu adevărul vieții ? Nu, nicidecum : la I.R.A., în Alexandria, acele mici și fine cercuri de oțel, (parcă niște jucării) ordonate cu microscopul, rivalizează azi cu rulmenții produși în depărtata Japonie.

„Descuțiii" de ieri ai acestor locuri fac și ei, acum, ca și romanul lui Zaharia Stancu, înconjurul lumii în sandale de aur.

Mariana Brăescu

Popas în sat

Urmare din pag. I

Stelaru, născut *în casa cu numărul 1 a satului din Vale, și reputatul dascăl și povestitor* Florian Cristescu, *ivit pe lume în așezarea de pe Deal, componentă a aceleiași comune.*

Segărcenii — de la elevi pînă la cei mai în vîrstă — știu astăzi aproape totul despre Dimitrie Stelaru, i-au citit cărțile de poezii și îi cinstesc memoria prin organizarea diferitelor manifestări și întîlniri cu scriitori și critici literari. Versurile sale sînt recitate cu prilejul diverselor serbări școlare, iar căminul cultural sătesc poartă numele de rezonanță al poetului pe care cei din părțile locului îl numesc cu duioșie „consăteanul nostru". Reprezentanții Consiliului popular comunal mi-au vorbit pe larg despre intenția lor de a amenaja, cu sprijinul cadrelor didactice, într-o cameră din casa natală a poetului, în prezent renovată, un punct muzeistic care să-i omagieze, așa cum se cuvine, numele și creația.

O inițiativă similară a căpătat deja întruchipare în satul din Deal, unde, în clădirea școlii, a fost conceput un spațiu memorial dedicat lui Florian Cristescu, apreciatul autor al cărții în trei volume „Povestea neamului nostru" și autor al atîtor povestiri pentru copii, unele dintre ele republicate nu demult de Editura „Ion Creangă". Aici, vizitatorii iau cunoștință de o serie de manuscrise ale scriitorului, lucrări cu caracter didactic, ziare și reviste la care a colaborat, ediții princeps ale cărților sale, fotografii de familie, referințe critice etc. — toate laolaltă conturînd și proiectînd la adevărata sa dimensiune personalitatea neobositului dascăl și cărturar de pe aceste meleaguri.

Am plecat din sat cu același sentiment tonic, resimțit cu fiecare întoarcere în lumea sa, că am regăsit aici pe cei pe care-i cunosc de demult — oameni legați prin destinul vieții și muncii lor de locurile de baștină, gospodari, iscusiți la treburi și la vorbă, iubitori de frumos și bine. Pasiunea pentru lectură, pentru cultură și artă, pentru tot ceea ce le îmbogățește spiritul și-i animă în preocupările și aspirațiile lor dovedește cu prisosință că poezia și prețuirea valorilor se află aici, ca pe tot cuprinsul plaiurilor românești, în toate drepturile lor firești, printre prieteni devotați și statornici, adică la ele acasă...

Desen de Aurelia Stoie Mărginean

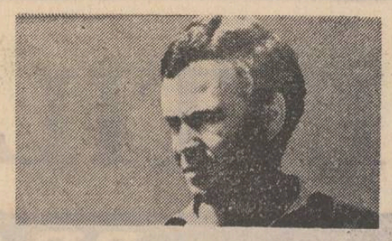

nicolae ioana

Ploaia de aici, de pretutindeni

E ora cinei
și obosit bat în fereastra vecinului...

Ploaia de aici, de pretutindeni
se aude cum bate
în casa în care ai tăi dorm.

Curînd se va simți acest miros de scînduri
ude
ca viața.

Ai patruzeci și șapte de ani
îmbracă-te și du-te prin cartier
desculță ploaia măturînd sufletele.

Curînd se va simți acest miros de scînduri
ude
ca viața.

Zîmbiți, vă rog!

Și în amiaza mare iubirea mi-a fost refuzată,
la miezul nopții ieșeam prin deschizătura
secretă,
Victimele mele erau deobicei ființe
neînsemnate
fugeam ca o nălucă printre munții de cretă.

Zîmbiți, vă rog ! În această clipă
nici-una nu se aseamănă cu alta sper
și fiecare e un topor curg riuri în pietre
în alt loc va fi complicat să pier.

— Dar de ce taci tu lume conjugată,
dar pleacă hai, mi-ai promis,
te va găsi aici în halul ăsta
femeia care adineauri ți-a deschis...

Copii învățînd versuri din Eminescu

Ce înseamnă asta ? Geamuri,
prin care văd hăinuțe mici,
copii învățînd poezii din Eminescu,
tablouri pe pereți din alte veacuri
(de fapt niște copii !)
mobila lămîiță, motocicleta
mobra se poate vedea în coridor
cu firele de contact
atîrnînd în aer ca venele
unui om obosit.
Dumnezeule și radioul
merge, merge înainte !

Ce înseamnă asta ? Geamuri
prin care văd hăinuțe mici,
copii învățînd versuri din Eminescu !

Animale plecate după hrană

Mai scriu în delir oasele cu sete
pe cearceaul mort
femeia mea mai plînge cu fiecare
frunză ce cade.
Mă întorc și îi văd capul adunat între frunze
frunzele i se lipesc de ochii
care închid un întuneric prea mare.
Mai trec cu pieptul prin noroaie
mai fosnește lume
și șoapte clare sună ca o imensitate
stele cu patru capete apar la geam
strada se întinde leneșă plină
de pisici și ciini uciși
plecați după hrană
și adormind hămesite pentru totdeauna.
Aud cum mișcă sufletul lor în cadavre
ca frunzele mușcate de raze
luminate de un far nădușit
ca doi ochi fulgerători prin noapte
ard trupurile lor.
Din ochii mei goi curge lumina, ultima lumină
cum curge ploaie pe trotuare
la rădăcină cade totul
căldura de pe caldarîme
e pură cînd se face noapte
și eu asemeni lor îmi voi legăna între sori
capul pustiu.

Zi de toamnă

Îmi pun pelerina și merg pînă la colț,
la farmacie – îmi deschid umbrela
cu atenție,
pe trotuarul de vizavi două femei s-au oprit.
Plouă
și ploaia cade în strada pustie !
Îmi deschid umbrela cu atenție,
cercetez fiecare colț grăbit
privesc în toate părțile atent
la intrare mă întîmpină zîmbetul serafic
al unui necunoscut
plouă
și ploaia cade în strada pustie.
Aici se află adresa,
pe o bancă udă aștept,
întoarce-te acasă îmi spun
oriunde te va întîmpina surîsul serafic
al unui necunoscut.
plouă
și ploaia cade în strada pustie.
Cafeaua s-a răcit demult, la geam
sus cineva face exerciții de vioară
cuțitul de pe masă din bucătărie e singurul
meu prieten,
plouă
și ploaia cade în strada pustie !

Printr-un ochi de geam

Printr-un ochi de geam mă uit
sînteți cu toții aici
stropii de ploaie mă îmbătrînesc
eu n-am să intru
greu și ud, bătut de ploaia măruntă.
Cu citeva frunze uscate în mînă
voi trece prin gări
dintr-un tren voi privi necunoscut
sînteți cu toții aici
doar pentru asta am venit
obosit și ud, bătut de ploaia măruntă !

ÎNTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI»

BRAȘOV

CENACLUL CENACLURILOR

● Existența mai multor cercuri și cenacluri literare a determinat, aici, la Brașov, o inițiativă de natură să consacre o substanțială activitate în materie de creație. Este vorba de acest Cenaclu al cenaclurilor, care, o dată pe lună, reunește aproape totalitatea forțelor creatoare din județ. Și nu sînt puține acestea, nu sînt lipsite de acel numitor comun al prezenței, prin scris, în paginile unor plachete sau reviste editate periodic, fapt ce înlesnește și o comunicare specifică, alta decît aceea din cenaclu. Căci, desigur e semnificativ ca toți acei ce-și dăruie o parte din timp lecturii și creației să-și vadă numele tipărit în dreptul propriilor strădanii. Trebuie remarcat de la bun început sprijinul deosebit de care se bucură o astfel de activitate din partea factorilor de conducere, după cum trebuie relevată și solicitudinea cu care sînt înconjurați. Căci, din nou, nu e puțin lucru ca activitatea cenaclurilor să fie dublată și completată de o stăruitoare activitate editorială. Dintr-un puternic centru industrial, Brașovul tinde să devină și un puternic centru cultural. Afirmația are în sprijin și această reprezentativă contribuție a cenaclului cenaclurilor ; o formulă prin care, rînd pe rînd, cenaclul de la întreprinderea de autocamioane sau acelea de la uzinele de tractoare, de la Săcele, de la Codlea sau din comuna Cristian, ori din alte locuri care alcătuiesc perimetrul cultural al județului, se asigură, de fapt un viu climat artistic și se găzduiește o frumoasă activitate. Este a doua oară cînd revista noastră își dă întîlnire cu o parte din membrii acestui reprezentativ cenaclu și-i prezintă cititorilor. Fapt care într-un fel o face și părtașă la străduințele ce animă munca și viața celor de acolo, cu promisiunea reîntoarcerii și a sprijinului pe care sîntem siguri că îl merită.

A. I. Zăinescu

Poeții din Brașov

Pus în situația de a-mi prezenta prin rîndurile de față „vecinii de condei", am recurs la titlul alambicat de mai sus, dintr-un refuz intim (să fie acesta ecoul unui ancestral „complex de provincialitate" ?) al unor epitete terminate în „can" sau „eană", folosite de obicei pentru circumstanțieri (atenuante ?!), cînd în realitate poetul, fie din Glimboaca, Predeal, Noua Zeelandă sau Hong Kong, vrea să locuiască lumea cu poezia lui. Chiar și această succintă privire asupra poeziei scrisă, în ultimele două decenii, de poeții care locuiesc la Brașov, este un argument că nu sîntem puși în fața unor cărți care se așează, ca pe un raft, una lîngă alta, după armonizatorul „criteriu geografic", ci mai curînd ni se relevă un perimetru ce refface, în acest cadru, principalele direcții și tendințe, parcurse de întreaga poezie românească.

Poeți de cele mai diferite orientări și de cele mai diferite „confesiuni" (în ceea ce privește credința în rosturile și menirea poeziei) dau impresia că participă la o adevărată cursă de repopulare a unui spațiu, ce cu numai două decenii în urmă părea destinat unor hilare aplecări asupra colii de scris : „Trece-o noapte, înc-o zi / Se ascute lupta dintre clase / Iar chiaburii se arată a fi / Elemente tot mai dușmănoase".

Redescoperirea valorilor fundamentale ale spiritualității românești, restabilirea punților de legătură dintre fenomenul literar al „prezentului" și tradiția înaintașilor, asumarea unor experiențe din alte literaturi, afirmarea unor noi criterii estetice — caracteristici de seamă ale emancipării poeziei noastre contemporane, începînd cu anii '60 și continuînd în mod deosebit în epoca de largă renaștere, în toate domeniile vieții social-economice și culturale din țara noastră, inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului — constituie și dominanta procesului de evoluție cantitativă și calitativă a poeziei scrisă de poeții din Brașov. Și dacă, în asemenea cazuri, evaluările cantitative nu au prea mare semnificație, nu este totuși lipsit de interes să constatăm că între anii 1965 și 1988, la diferitele edituri din țară, au apărut 52 de plachete semnate de autori din Brașov, de trei ori mai multe decît în toată perioada interbelică, spre a nu mai face referiri la intervalul dintre anii 1944 și 1964, cînd aceste apariții se reduc la cca. 3—4 cărți de poezie, deși la Brașov apăruse prima revistă dedicată în exclusivitate poeziei, „Claviaturi", editată de Gherghinescu Vania, în 1941, iar în anii respectivi „Luceafărul de ziuă" era, oarecum, o publicație periodică de luat în seamă.

Cît privește configurația de continut a acestei vetre lirice, ea se circumscrie fizionomiei de ansamblu a poeziei românești contemporane prin aceea că liniile sale se suprapun, în mare parte, portretului mereu în mișcare al acestei forme, poate cea mai importantă, de manifestare a sufletului nostru național. Ar fi astfel de remarcat că, și la Brașov, în ultimele două decenii și-au dat întîlnire poeți afirmați încă între cele două războaie — Vasile Copilu Cheatră — cu autori al căror punct de plecare se află într-una din cele mai prestigioase apariții locale, „Antologia poeților din Țara Bîrsei" : Verona Brates, Darie Magheru, Ion Lupu, Petre Homoceanul, Ștefan Stătescu și alții. Alături de ei poeții „generației de mijloc", care și-au publicat prima carte, dar și pe cele mai reprezentative lucrări, după anul 1965 : regretatul George Boitor, Ion Burcă, Eva Lendvay, Hans Schuller, Ermil Rădulescu, Ioan Barassovia, Petru M. Haș și alții.

Mutațiii valorice s-au produs și la nivelul debutanților, poeții tineri au o mai evidentă conștiință artistică și o mai mare responsabilitate în fața cuvîntului. La un interval scurt, două dintre cărțile de poezie apărute sub semnătura unor poeți din Brașov au fost distinse cu premiile pentru debut ale Uniunii Scriitorilor : „Despre uimire" de Ion Stanciu (1975) și „Strada Castelului 104" (1984) de Alexandru Mușina, unul dintre poeții reprezentativi ai „promoției '80".

Exigența față de text pare a însufleți și noul val al celor mai tineri, printre care poeți deja cunoscuți din paginile unor publicații din țară, dar mai ales din paginile „Astrei" : Raluca Octav, Liana Viorel, Flavius Obeadă, Liliana Cocoș și foarte mulți alții, unii încă elevi ai prestigioaselor licee : „Unirea", „Andrei Șaguna" sau Liceul de științe ale naturii.

Acesta este spațiul larg în care, în mod constant, fără întrerupere se manifestă și poeții

Nicolae Stoie

Continuare în pag. a 7-a

IOAN SUCIU

Precuvîntare

Anton Panne, Anton Panne,
Luminezi cu multe rane
Din Cetatea Dorului
Și a călătoului...
Din Cetatea Gîndului
Luminînd pămîntului...
De sub teascuri toamna-și scoate
Vinuri și bucoavne, — date
Citeodată-amarului,
Citeodată harului...
Astăzi, cînd îți cînt eu ție,
Mă cioplesc cu poezie.
Românească mea iubire
Aripă îmi e prin fire...
Multe lucruri, în lumesc,
Mă nichitastănesc.
Multe ape vor să-mi scape
Către arderile toate.
Multor ploi nu mă învoi,
Și-n al datinei șuvoi
Mă împart cuvîntului
Sub mireasma gîndului...
De din tine mă cunosc
Treptelor acestui rost,
Anton Panne, — mîndrule,
Dragule și hîtrule...

ILEANA GAFTON

Joc

Îmi închipuiam
acest joc.

Pumnii rămași goi
aveau urme de măr.

Mai tîrziu am ascuns în ei
cîteva șoapte.

I-am înlocuit
cu păuni mai departe.

Și-alergînd după lumină
am închis în ei ploaia.

DAN IORGA

Clepsidra unei amintiri

Pași pe nisip

amintiri de scoici și meduze,
sălcii pierdute
prin alt anotimp
rendez-vous între n i m e n i
și n i m e n i
vînt mușcat între buze,

pași pe nisip

pescărușii alungați de furtună,
pași stîngheri
rătăciți
pe o plajă
bătută
de brumă.

LILIANA DRAGU

Tablou cu fluturi și oglinzi

altfel ar fi tăcut
luminile candelabrului de fluturi
altfel s-ar fi topit
nisipul clepsidrei albastre
altfel decît
stolul cucubeelor picurinde
dacă clopotul oglinzilor sparte
nu ne-ar fi vibrat gîndurile
dincolo de ecou.

LOREDANA-GEORGIANA DĂNEȚ

Eterogeni

Zbor frînt, cu aripi de oțel
Două picături se preling pe buza ta
Și muguri de flori explodează pe-afară
Liniște întreruptă doar de forma gîndului
Sori închiși în cutii de sticlă

Desen de Aurelia Stoie Mărginean

Și fulgii roșii albăstresc iarba.
Căci s-au născut poeți.
Versul lor n-are rimă, nu are culoare,
E o simplă poezie ruptă din sufletul lor
O reacție dintre sentiment și gînd.

FLAVIUS IANCU OBEADĂ

De rostire

Pe fața ta nestearsă de apă
ruptă din vinturile Sfinxului
coborîndu-se
să-și crească dorul și grîul
cu ulciorul legat în fire blonde
de sirenă îți torn
o picătură din cuvîntul
cu gust de naștere
înspre A și Unu —
pas de lebădă trecut peste gleznele
nemuririi tale
peste cuvînt — bob de strugure și vin
în cerul gurii tale înstelat —
al privighetorii mele de argint...

MIHAI DEȘELARU

Necunoscutul

Sufletul suspendat de un tren,
înălțînd aură zîmbitoare,
seara filfîie retezat
pe-un peron amuțit de plecare.

Nu se mai opreau vagoanele triumfătoare,
sacadat și scrîșnit se-mbulzeau
la execuția dintr-o singură mișcare,
arterele văzului sub roți tresăreau.

Deodată aburul înecîndu-mi viața,
licărul sirenei și nimic.
Doamne, cîtă tăcere stăruitoare
pentru o ființă mai pilpîind un pic !

Ți se rotea imaginea pe îndepărtare,
albe drumuri de spaimă o aprindeau.
Ardea scara vagonului 2 de chemare
și brațele mele nu ajungeau.

Buzele cui vîntură-nfiorare,
a cui răsuflare mă vremuiește cu vid ?
Eu sînt Necunoscutul, golit de-nfățișare,
mă calcă trecătorii prin ploaia de acid.

DUMITRU STĂNESCU

Patrie

Cu brațele-ncearcă să treci mai departe
Și privirea implînt-o în lumină,
Numai pietrele dorm, cînd sună cocoșul,
Rămîne somnul singura vină ?

Să treacă cei ce cred în speranță !
Cu cei tari te-aduni în cerc, la un semn,
Lasă pe maluri, fără îndemnuri
Acele neliniști din crucea de lemn.

Și sapă în piatră o ușă deschisă,
Să prinzi, între gene, o ciurdă de vreri,
Mai cerne nisipul, din palmele albe,
Cînd piinea se coace în trecutele ierni.

Nu pleacă cocorii cu-aripile frînte,
Toamna se vrea din zbor să pornească,
Ce-i spart din lutul greu al tăcerii
Nu-ncepe în ziuă cu miezul de iască.

De ce să-ntrebi munții de unde răsună
E-n tine și arcul și săgeata dintîi
Întinde deci mîna și prinde albastrul
Din vreme, și pune-l să-ți stea căpătîi.

IOAN GLIGA

Piinea

Mă plec în fața ta, trudită piine
Ca-n fața unei cupe cu rouă de izvor
Iar de te fring la masă, mi se-nfioară mîna
Precum o buză arsă pe-o gură de ulcior.

Și-i ora ca o jertfă de datină străbună
Cînd trupul cald al piinii în jur ne-a adunat
Și aburi calzi se-naltă amirosind a nouri
Și-a primăveri cu soare-n grădinile din sat.

Și te revăd în brazdă : sămînță și nădejde,
Jăratec aruncat din palmă țărănească,
În fiecare bob multiplicînd un chip
Și-un picur de sudoare și-un gînd
să încolțească !

Îmi luminează-n suflet bătătoritul drum
Pe care prea puțini îl știu sau îl visează ;
Puțini știu că zăpada făinii e din zori,
Din arșiță de soare și ziuă ce-nnoptează...

CAMELIA ONCIU

Ca arțari

Poftim, acum vom vorbi despre cuvintele mari,
E acordul meu și-a ta e vrerea,
Ce simplu e, în fond, să complicăm tăcerea,
Cînd dispărem ca oameni și ne regăsim
arțari.

Vom crede că sîntem aproape o pădure,
O nouă existență legată de pămînt.
Și nimeni împotrivă, decît un dor de vînt,
Nu teama de urît sau de secure.

Și timpul dacă vrea mă mai reține,
Pe scoarță fructe-mi pun ca o regină
Și mă auzi foșnind la rădăcină,
Prin crengi abia hrănîndu-mă cu tine.

Din doi arțari crescuți la mine-n gînd
Rămîne o îmbrățișare veche,
Și în fotolii așezate nepereche,
Ne întrupăm ca oameni prea curînd.

Pe limba copacilor amuțim, ne ajunge
Și totuși vorbim, naiba știe, orice.
Întrebări se pot pune : pînă unde ? de ce ?
Și toate mă opresc încercînd să mă alunge.

IOAN RESLER

POMUL

Ei doi au așteptat cît au așteptat și dacă n-a mai venit nimeni, cînd s-a făcut noapte, s-au culcat.

Au mai așteptat și a doua zi...

Pe la amiază li s-a făcut foame. Au mîncat și ei ce mai rămăsese prin casă, apoi au așteptat iar.

Dar se făcuse noapte și tot n-a mai venit nimeni...

Atunci, s-au culcat nemîncați.

A treia zi, înțelegînd că așteaptă zadarnic și că au rămas singuri, au săpat o groapă în fundul curții. În ea și-au îngropat toate amintirile.

Apoi, și-au dat seama că rămăseseră de capul lor.

Li s-a făcut foame, dar nemaigăsind de niciunele prin casă, au băut fiecare cîte o cofă cu apă, și, nemaiavînd pe cine aștepta, s-au culcat.

Dimineață s-au trezit și au ieșit în tindă. Le ghiorțăiau mațele... Au privit în jur, dar, în afară de curtea mare și goală, și de căsuța mică, nu le mai rămăsese nimic.

Atunci au priceput că începuseră grijile și s-au scărpinat în cap...

Ca să scape de griji, și-au luat fiecare cîte o nevastă și s-au însurat.

Apoi, și-au ales cîte o cameră — din cele două, cîte erau. Nevestele îi iubeau și le făceau copii și de mîncare în bucătăria dintre cele două camere, unde socoteau — în gînd — care din ei înfulecă mai mult.

Cînd au înțeles că așa nu le mai tihnea nici drăgostea, nici mîncarea, nici fericirea, au ridicat un gard drept în mijlocul curții. Apoi, au despărțit bucătăria în două, au zidit ușile și ferestrele camerelor și au făcut altele noi.

Și curtea și casa deveniseră mai mici. Dar fiecare avea curtea și casa lui — care — acum, erau una cu spatele spre cealaltă.

Cu timpul, au început să-și întoarcă și ei spatele...

Atunci, și-au dat seama că s-au înstrăinat și au dat vina pe neveste și copii, care au început să plîngă că sînt nefericiți...

Au decis că trebuie să devină neapărat fericiți.

Dar, pe măsură ce fiecare își mai zidea o cameră, o baie, o terasă, un garaj... fericirea nu creștea deloc. În schimb, curțile deveneau tot mai mici și ei își dădeau seama că nimic nu mai era cum a fost...

Au priceput, în sfîrșit, că de vină erau, de fapt, amintirile. Mult prea multe și prea puțin adînc îngropate...

Ca să scape de atîtea amintiri, s-au înțeles să le împartă, așa cum împărțiseră și curtea și casa. Fiecare rămînea doar cu jumătate din ele, și n-aveau decît să și le îngroape separat. Cîștigau astfel și ceva spațiu.

Au luat deci uneltele de săpat și au alergat în fundul curții...

Acolo însă — chiar pe locul unde își îngropaseră ei, de mult, toate amintirile — crescuse un pom.

Un pom drept, înalt și plin de roade, de care ei habar n-aveau.

Pomul crescuse normal, dar, din cauza gardului, ridicat atunci în grabă și cam șui, tulpina era acum în jumătatea unuia, iar crengile atîrnau în jumătatea celuilalt.

Și, de aici, a început cearta...

Roadele se cuveneau celui în partea căruia atîrnau crengile...

Dar, dacă n-ar fi existat tulpina — care era în partea celuilalt — pomul, n-ar fi existat nici ei și nici roadele...

Ar fi putut îndrepta gardul. Atunci și tulpina și crengile ar fi rămas într-o singură parte.

Dar în partea cui ?...

Gardul îl ridicaseră amîndoi, cum se pricepuseră, prin mijlocul curții și al gropii în care-și îngropaseră amintirile...

Între timp, roadele pomului se risipeau an de an.

Dacă îndreptau gardul, și pomul rămînea numai în partea unuia, însemna că celălalt a greșit. Și cum nici unul din ei nu era dispus să recunoască, roadele se risipeau călcate în picioare, putrezind, neculese de nimeni.

După un timp, și-au dat seama că pomul stringe, între rădăcinile sale adînci, toate amintirile lor, care nu mai puteau fi împărțite.

Asta însemna că roadele erau, într-un fel, chiar roadele amintirilor lor îngropate acolo, și din care pomul își trăgea seva prin rădăcinile adînc înfipte în ele...

Atunci, s-au hotărît să dea dracului amintirile și să-și împartă, mai bine, roadele pomului.

Pînă s-au hotărît cum să procedeze, ca unul să nu ia mai mult decît celălalt, în vîrful pomului mai rămăseseră doar două fructe. Dar nu puteau ajunge nicicum la ele, fiindcă erau prea sus.

Au început atunci să aștepte ca fructele — mari, frumoase și coapte — să cadă singure...

Într-o zi, a venit o pasăre mare și — nepăsătoare — a înghițit fructele : întîi pe una, apoi pe cealaltă.

Acum, pomul nu mai avea nici o fructă. Trebuiau să aștepte pînă la anul viitor.

Cînd s-au mai dus o dată în fundul curții, ca să vadă mai bine dacă în pom nu mai rămăsese cumva vreo fructă, au găsit pasărea cea mare, atîrnînd moartă, pe gardul ce le despărțea curțile.

Întîi s-au bucurat, că pasărea își primise pedeapsa pentru că le mîncase fructele. Apoi, s-au speriat, de ce s-ar fi putut întîmpla dacă ar fi mîncat ei fructele. La urmă, s-au bucurat iar, că n-apucaseră să mănînce nici un fruct și s-au împăcat fericiți.

A doua zi — de comun acord — au tăiat pomul și au început să sape adînc, ca să-i scoată rădăcinile.

A treia zi, nevestele și copiii — văzînd că nu mai vin — s-au dus în fundul curții, unde au găsit o groapă foarte adîncă. S-au aplecat deasupra ei, și au început să-i strige. Dar n-au auzit nici un răspuns.

S-au gîndit, o clipă, că groapa fiind foarte adîncă, ori cei din fundul ei nu auzeau că sînt strigați, ori cei de sus, n-aveau cum să audă răspunsul celor din fundul gropii... Atunci au mai strigat o dată — mai tare...

Neauzind, nici de data asta, nici un răspuns, femeile și copiii au astupat groapa și din trunchiul pomului au cioplit un semn care putea să semene și cu un monument.

Apoi, au plecat să se culce, căci se făcuse noapte și erau foarte obosiți...

teatru

Premierele stagiunii

Indiscutabil, interesul pentru teatru la Brașov este considerabil. Nu întîmplător, de pildă, aici a fost inițiată manifestarea de rezonanță națională „Zilele teatrului contemporan", o nouă ediție avînd loc chiar în acest an. Manifestarea cu pricina este benefică în cel puțin două sensuri. Mai întîi, încurajează cultura teatrală locală, implicînd dezbaterea profesionistă a fenomenului scenic și dramaturgic, iar în al doilea rînd, pretinde teatrului gazdă o ștachetă repertorială ridicată.

Astfel, la Brașov, putem spune că s-a jucat Shakespeare și Cehov în mod curent, cele două spectacole ale marelui Will, „Troilus și Cresida" și „Cum vă place" însemnînd, după opinia mea, momente importante ale stagiunilor din țară.

Dar orientarea repertorială a mers cu predilecție spre dramaturgia autohtonă contemporană. Și dacă am desprinde preferințe anume, constante în timp, acestea s-ar opri, fără îndoială, la D.R. Popescu, Paul Everac, Tudor Popescu. De exemplu, celui dintîi i s-au montat lucrări în premieră absolută, ampla piesă „Mormîntul călărețului avar" beneficiind de un spectacol de referință, în regia lui Mircea Marin. De largă audiență la public s-au bucurat, totodată, și partiturile lui Tudor Popescu, „Jolly-Joker", „Dulcea ipocrizie a bărbatului matur", „Milionarul sărac", toate depășind cu mult suta de spectacole. Aceste simpatii, însă, nu au funcționat exclusivist, pe scena Teatrului Dramatic văzînd lumina rampei montări după piesele mai tuturor dramaturgilor contemporani : Marin Sorescu, Dumitru Solomon, Gellu Naum (cu a sa „Insulă"), Ecaterina Oproiu, Teodor Mazilu, Ion Brad, I.D. Sîrbu, Dan Tărchilă.

Stagiunea încheiată și cea abia începută au înregistrat, e drept, unele ezitări repertoriale, explicabile și printr-o „criză" de regizori survenită destul de brusc. Zăbovim, cîteva clipe, la spectacolele cele mai recente. O piesă este datorată dramaturgului brașovean Dimitrie Roman, la a patra ieșire în lume în orașul de bastină. E vorba de „Vînătoarea de berze", regizată de Mircea Marin și scenografiată de Florin Harasim. Lucrarea, cu o deschidere de rază poetică, angajează un colocviu liric (pe alocuri sentimental) despre cinstea de fiecare zi și despre răspunderea morală față de actele noastre cele mai mărunte sau aparent mărunte. Din acest punct de vedere avem a face cu posibile fatete ale repercusiunilor generate de gesturile necugetate. Personajele se împart în brutali și victimele lor. Parcă-parcă pe undeva se aud ecouri maziliene. Regizorul desenează suma de traiectorii ca pe niște săgeți otrăvitoare, recurgînd la surde izbituri de replici, pînă la înghețarea singelui în vine. Clipa mai solară este, din păcate, edulcorată excesiv, dar fiorul și frisonul sînt, totuși, resimțite, cu dramatism, în sală.

În sala „Studio" a teatrului, spațiu, cum mai spuneam și cu un alt prilej, întru totul norocos prin evenimentele artistice întîmplate aici, ne invită la o premieră inspirat aleasă, „Șapte martori", de slovacul Peter Karvas. Alura polițistă a lucrării este doar o primă haină. Căci sub „croială" se ascunde o veritabilă și incitantă dispută privind, ca și în piesa lui Dimitrie Roman, avatarurile indiferenței civice. Faptul semnalat de dramaturg este luat din cotidianul obișnuit. Potențarea lui mi se pare remarcabilă în demersul autorului. Din șapte trecători pe o stradă unde se produce o agresiune, doar unul singur sare în ajutor. Este aici, poate, o modalitate jurnalieră de anchetă, în linia lui Adrian Dohotaru, dar aplombul scenic se dovedește bogat în resurse. Merit important îi revine, desigur, și regizorului Eugen Mercus care a imprimat spectacolului ritm și a subliniat discret morala.

Cea mai recentă premieră este comedia binecunoscută „Omul care a văzut moartea" de Victor Eftimiu. La tot ce știam despre piesă, tînăra regizoare Carmen Veștemeanu, în debut la Brașov, nu a adăugat mai nimic. Comedia, altfel zis, se produce cu de la ea putere, cum a scris-o autorul ei cu vreo șaizeci de ani în urmă. De observat, numai, că satira este încă vioaie.

În așteptare, adică încă sub „tipar" regizoral, se află una din lucrările pline de har ale lui Bulgakov, „Casa Zoikăi". Avem toate speranțele într-un spectacol pe măsura însușirilor de excepție ale piesei.

Ermil Rădulescu

muzică

Un bogat afiș muzical

Acum o sută zece ani răsunau la Brașov primele acorduri ale unei orchestre simfonice. Se împlinea un vechi deziderat al Brașovului sutelor de ani de tradiție muzicală, transmisă din generație în generație, din tată în fiu, din dascăl în discipol — aceea de a avea o orchestră simfonică permanentă în orașul care făcuse fală culturii românești. În acești o sută zece ani, viața muzicală brașoveană a cunoscut evenimente deosebite. Galeria unor muzicieni iluștri ca George Enescu, Richard Strauss, Felix Weingartner, Pablo Casals, Jacques Thibaud, Wilhelm Kempf, Edwin Fischer, Gaspar Cassado, Constantin Silvestri, Alfred Alessandrescu, George Georgescu, care au colaborat cu această orchestră — este impresionantă.

Se continuă azi cu succes tradiția seculară a lui Anton Brandner — ctitorul acestei orchestre și mai ales dimensiunile înfăptuirilor lui Dinu Nicolescu, valoros muzician sub conducerea căruia orchestra a cunoscut bucuria unor mari realizări artistice. Acum, orchestra simfonică a Filarmonicii „Gh. Dima" Brașov se prezintă ca un organism artistic puternic care și-a creat un frumos renume pe plan național și internațional. Mărturie sînt premiile cîștigate la toate edițiile Festivalului național „Cîntarea României", discurile înregistrate la „Electrecord", sutele de minute de muzică înregistrate la Radio și Televiziune, participările în Festivalul internațional „George Enescu" și în cele 18 ediții ale „Zilelor muzicii de cameră", de la Brașov, turneele întreprinse în peste 15 țări și mai ales cei peste 60 000 de auditori care păsesc anual în sala de concert.

Publicul brașovean este entuziast, este hrănit din plin cu marea tradiție și dacă Filarmonica a reușit de atîția ani să-l păstreze și să-l cîștige înseamnă că muzica le-a fost oferită cu mare putere de convingere, de acest colectiv care a dat dovadă de multă seriozitate, pasiune și dăruire artistică.

De peste două decenii la pupitrul orchestrei se află dirijorul I. Ionescu-Galați care s-a arătat un demn continuator al înaintașilor săi. Artist de rară sensibilitate și rafinament, pasionat și ambițios, I. Ionescu-Galați a reușit să realizeze, cu acest tînăr și prețios colectiv, concerte de valoare, clipe ce au atins perfecțiunea, momente de sărbătoare și de mari satisfacții artistice.

Este greu de cuprins activitatea atît de complexă a Filarmonicii brașovene care se diversifică pe planuri multiple. Pe de o parte ea constituie o școală de educație și formare a publicului, pe de altă parte este un lăcaș de propagare a muzicii românești și nu în ultimul rînd un centru de promovare și încurajare a tinerilor muzicieni. Toate acestea se îmbină și dau naștere unei stagiuni care se dorește a veni în întîmpinarea preferințelor variate ale unui public entuziast și care iubește MUZICA. Este o vrajă care-și menține puterea de seducție, cu condiția însă să fie oficiată cum se cuvine. Și aici meritul este în primul rînd ar orchestrei, apoi al dirijorilor și soliștilor și bineînțeles al repertoriului.

La pupitrul orchestrei simfonice a Filarmonicii din Brașov se perindă anual, pe lîngă cei doi dirijori permanenți — I. Ionescu-Galați și Răzvan Cernat — venit mai de curînd la pupitrul orchestrei brașovene și care a dat dovadă de multă seriozitate — dirijori de frunte din țară și oaspeți de peste hotare. Deasemeni, pe lîngă soliștii de renume din țară, anual sînt invitați soliști consacrați sau mai tineri de peste hotare. În ce privește repertoriul, Filarmonica brașoveană promovează creații valoroase din muzica românească și bineînțeles capodoperele muzicii universale — de la muzica preclasică, pînă la muzica contemporană.

Calitățile artistice și entuziasmul acestui minunat colectiv îmbinate cu priceperea și perseverența noului director Nicolae Bica sînt girul unor realizări artistice tot mai frumoase și bineînțeles a unor săli tot mai pline de public și de aplauze.

Și vorbind despre arta sunetelor la Brașov, numim imediat și Teatrul Muzical, din repertoriul căruia nu lipsesc opera, opereta musicalul, spectacolul de estradă. Colectivul s-a întinerit permanent, la această oră nume ca Felicia Filip, Cristina Soreanu, Liliana Dumitrache, Anca Dămăceanu, Marcel Zănescu fiind binecunoscute în țară, încununate cu premii importante.

Steluța Mitu

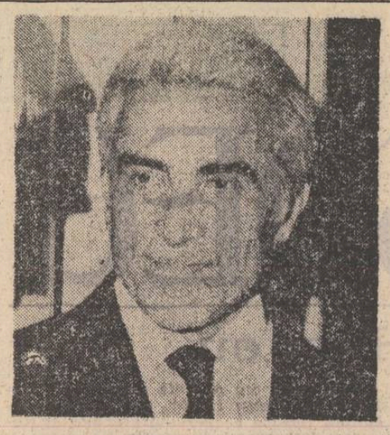

mihnea gheorghiu

PRIMUL TANGO

Simplonul Paris — București oprea la Lausanne apoi la Milano și Veneția, ca să intre, după o noapte de drum, în cîmpia iugoslavă. Odată cu Dan Grigoriu se urcase la Lausanne și ziaristul olandez, doritor să apuce o săptămînă de vacanță la Lido-Veneția, după o iarnă și o primăvară fără soare. Au obținut locuri în același wagon-lits și au putut să-și omoare plictisul călătoriei, povestindu-și din aventurile inevitabile ale profesiunii lor, mai cu seamă în vremuri tulburi ca acestea.

Acum dejunau împreună, privind pe fereastră peisajul însorit, cu verzi podgorii și pomi fructiferi gata de culeș, case albe cu acoperișuri de olane portocalii și defilarea stațiilor mici pentru un tren ca acesta, din identitatea cărora nu rețineau decît una și aceeași inscripție „Uscita", evocind anecdota cu turistul conștiincios care nu știa că însemnează „ieșire" și căuta de zor pe hartă localitatea asta.

Se încrucișau în drum cu trenuri militare încărcate cu tancuri, piese de artilerie acoperite cu prelate noi și trupe proaspete de bersalieri, pentru frontul balcanic.

— Crezi că vor ataca și Grecia, domnule Grigoriu ?

— Dacă o fac, Anglia va declara război Italiei. Ducele nu va cuteza, dacă ia în serios garanțiile britanice.

— Asta înseamnă că și vacanța mea este garantată, conchise glumeț neerlandezul.

— **Pourvu que ça dure**, cum zicea „mamma" Buonaparte.

La Mestre au schimbat trenul călătorii pentru Italia de miazăzi ; apoi în gara Santa Lucia coborîră cei pentru orașul din lagună, asaltați la ieșirea de pe peroane de gondolieri și de piloții vaporașelor în direcția ostroavelor cu nume faimoase : Murano, Burano, Torcello și insulei alungite cu fața la Adriatica, mondena Lido, cuibul nobililor din „Moartea la Veneția".

Peste puține ceasuri trecură și de Trieste în zona iugoslavă a Istriei, unde Dan Grigoriu auzi în sfîrșit cu urechile lui cum sună dialectul istroromân al limbii sale natale, prilej de a medita o dată mai mult la fortuna romanității estice. Înțelese din vorbele unora dintre acești localnici fraterni că mai departe, spre Zagreb, linia ferată ar fi primejduită de „ustașii" lui Ante Pavelici, organizația secretă a naționaliștilor croați care operau pe aici venind din Italia, Austria și Ungaria, stipendiați de Axă ca să destabilizeze regatul iugoslav, după ce îl asasinaseră pe regele Alexandru, la Marsilia, cu cinci ani mai înainte. Șeful de tren îi dădu însă toate asigurările că aceste zvonuri sînt neîntemeiate. Simplonul era cotat ca un tren internațional față de care, de cînd circulă dinsul pe linia asta, teroriștii n-au manifestat niciodată vreun interes.

Din garnitura inițială se detașase, pînă aici, aproape jumătate. Rămăsese cu cinci vagoane de clasă, vagonul restaurant și un singur vagon de dormit în care fuseseră transbordate persoanele cu destinația București, dintre care una ocupa acum cușeta vecină, a olandezului coborît la Veneția. Dan Grigoriu o ascultase vorbind cu însoțitorul vagonului, la început franțuzește, apoi în limba germană, — aproape fără accent —, și află fără să vrea că însoțitorul era austriac și că „Anschluss"-ul l-a surprins în Franța unde s-a și încetățenit, rămînînd în continuare amploaiat al Companiei Internaționale de Wagons-Lits. Mai putu afla că, întîmplător, același amploaiat o însoțise și la ducere spre Paris, cu două săptămîni mai înainte.

Vocea străinei semăna incredibil cu una foarte cunoscută, dar pe loc nu-și aduse aminte a cui putea fi.

Ațipise cu gîndurile risipite, cînd sună clopoțelul piccolo-ului de la vagonul-restaurant care invita stimații pasageri la cină. Ca și la „Orient-Express", călătorii înscriși pentru întregul traseu aveau rezervat și locul la mese, sau mese separate marcate cu cartonașe. Selecția se stabilea la plecarea trenului, contra unui mic supliment la biletul de wagon-lits. Restul pasagerilor își așteptau rîndul ca să-i plaseze Oberkellner-ul vagonului pe măsură ce se eliberau locurile.

Ședea singur la masa lui de lîngă fereastră, cu scaunul din față fără ocupant. Își comanda un aperitiv, cînd chelnerul îl întrebă respectuos dacă pe locul liber e dispus să primească o doamnă din România. Consimți, bineînțeles, ridicîndu-se politicos ca s-o salute și rămase literalmente cu gura căscată :

— Albu Victoria ? Ce... e... surpriză !...

Era caraghios și ea îl îmbrățișă rîzînd fericită.

Nu mai rămăsese nimic din mica activistă sindicală, școlărița lui de altădată. Arăta ca o autentică pariziană, atrăgătoare și elegantă, cu pălăriuța ei de pai cu boruri de dantelă, peste coafura „à la garçonne" pieptănată savant ca să-i pună în valoare fruntea luminoasă, ochii adînci, cu gene lungi arcuite și gura carminată discret. Purta o bluză de batic model „Molyneux" la o fustă scurtă de bourette cu cordon lat de sport, pantofi și poșetă de culoare deschisă și o eșarfă de voal asortată toaletei de sezon. Încetă, jenat, s-o mai examineze ; privind-o în față simți că, dimpotrivă, Victoriei îi făcea plăcere să o redescopere ca femeie.

— Nu mă inviți să iau loc ? Sau, mai întîi, să facem cunoștință ? glumi ea cu un surîs anume.

Se așezară, neîncetînd să se privească intens și el îi prinse mîinile între-ale lui, izbutind în sfîrșit să-i adreseze o propoziție cu la operă, de o banalitate care-i făcu să izbucnească amîndoi într-o cascadă de rîs :

— Ce frumoasă ești, draga mea !..

Cînd se potoliră, Victoria îl rugă să comande și pentru ea ce-i place de pe lista de bucate. După ce Ober-ul se retrase, îl apostrofă în glumă, cu o cochetărie mimată :

— Abia acum ai observat că sînt frumoasă ? Ești un bărbat prea distrat, Grigoriu Dan !

Nu „observase" într-adevăr pînă atunci, fiindcă era așa cum era, dar și pentru că feminitatea ei autocenzurată ținea de un fel de orgoliu de a nu se exhiba ca într-o vitrină de păpuși, rezervînd bărbatului așteptat bucuria de a o descoperi, dacă dorește și dacă o merită. Nu era ca un fluture ieșit din crisalidă la chemarea primăverii ; această metamorfoză părea inadins pregătită, ca într-o piesă de teatru în care rolul impune actriței să-și schimbe costumele și firea de la un act la altul și intră în pielea eroinei fără să se mai prefacă. Nu pentru dînsul devenise ea acum o altă femeie. Numai un joc al întîmplării îi reunise în trenul acesta, deci transformarea ei se produsese mai dinainte. Pentru ce și mai ales pentru cine ? Pentru un alt bărbat, desigur, mai puțin distrat decît el ? Șarpele detestabil al geloziei îl mușcă din nou și îi savură veninul, ca o binemeritată pedeapsă.

— De unde vii ? o întrerupse el, foarte curios.

Ea bănui de ce o întreabă și păstră același ton degajat :

— De la Paris. Încă de rîndul trecut am băgat de seamă că acolo moda la femei e obligatorie, ca uniforma la militari. M-am îmbrăcat de acasă, după reviste.

Nu-și putea dori o explicație mai reconfortantă și se desfășură în laude și complimente.

Își împărtășiră, pe îndelete, impresii turistice din voiajul fiecăruia : locuri pitorești, muzee, spectacole. La Paris ea a auzit-o pe cîntăreața Edith Piaf și a văzut un film frumos și trist cu Michèle Morgan. O prietenă i-a spus că seamănă cu ea. În primul rînd o atrăgea însă spectacolul străzii, luminile metropolei. O intrigau animația și indiferența trecătorilor, bogăția și sărăcia, în contrast mai evident decît acasă în „micul Paris" de la porțile Orientului. Francezii se pregăteau să sărbătorească în vara aceasta, cu mare fast patriotic, a 150-a aniversare a căderii Bastiliei. Nu se temeau de nemți ; aveau linia Maginot și infanteria lor invincibilă : **„les boches ? on les aura !"...**

Domnișoara Albu se întorcea de la „Conferința mondială pentru apărarea păcii și democrației", unde cunoscuse oameni de seamă din multe țări și chiar din America. Un quaker din Ohio, citind-o pe doamna Roosevelt, a spus acolo că „decît să blestemi întunericul, mai bine să aprinzi măcar o lampă" recunoscînd că izolaționalismul american oferea prea puține speranțe națiunilor amenințate din Europa, unde porniseră cele mai pustiitoare războaie ale omenirii. Victoria era mîndră că marea demonstrație de la București la care participase și dînsa și cu care se încheiase congresul național al breslelor, fusese apreciată de toți membrii conferinței pacifiștilor ca o dovadă a voinței României de a rezista efectiv acestor amenințări.

El îi povesti cite ceva despre cele văzute și auzite la Londra, pomenindu-i în trecere și de congregația prietenilor quakeri din St. Martin's Lane.

— Sînt oameni cinstiți și interesanți în felul lor, interveni ea. Omul acela mi-a descris cum a trăit el moartea. A murit clinic și a înviat a treia zi, în cosciug. Zicea că lumina zilei i s-a părut noapte față de lumina în care trăise dincolo de viață. Tu crezi în nemurirea sufletului omenesc, în reînvierea morților ?

Nu-l întreba chiar în serios, dar era evident că experiența quaker-ului o impresionase.

— Karl Marx ne învață să nu credem. Și îi dau dreptate cînd mă gîndesc ce-ar fi dacă s-ar trezi și el din morți, acolo unde se află, în cimitirul din Highgate. Pentru că l-au înmormîntat între nobila-i soție Jenny von Westphalen și slujnica familiei, tînăra și prea credincioasa Helene Demuth căreia focosul „maur" i-a făcut un copil din flori pe cînd scria la „Luptele de clasă din Franța". Știai asta ?

— Nu cunoșteam acest capitol din biografia lui, recunoscu Victoria, niței șocată. Și ce s-a întîmplat cu copilul acela ?

— Cu Freddy Demuth ? L-a crescut discret Engels și a murit de bătrînețe, ca simplu muncitor manual. Învățați, învățați, învățați, dragi copii !... Viața și mai cu seamă moartea ne rezervă în permanență surprize.

Trenul se apropia de triajul stației Zagreb, cu legănatul și zgomotul obișnuit al acelor și macazelor schimbate la intersecția liniilor de cale ferată.

Un bubuit puternic veni dinspre locomotivă, luminînd într-o străfulgerare două marfare trase pe liniile laterale și zidurile afumate ale antrepozitelor. Cu un șuierat asurzitor trenul se opri brusc cu rotile lunecînd înțepenite pe sinele umede. Călătorii se agățară de mese și scaune, cîteva frapiere și carafe se răsturnară pe fețele de masă, din nișa de serviciu a vagonului sticle și pahare se auziră căzînd în țăndări. De afară răsunară glasuri înfricoșate, apoi ordinele guturale ale unor comandanți militari, sosiți în pas alergător cu plutonul pentru paza gării.

Un tînăr ofițer cu mustăcioară intră în vagon, ca să comunice stimaților pasageri că din motive de forță majoră călătoria lor se întrerupe aici, pînă la noi ordine. Erau rugați să se transporte în oraș, unde direcția hotelului de lux „Esplanada" le va asigura, în contul Companiei Internaționale, toate serviciile pentru această noapte, inclusiv micul dejun de a doua zi, cînd sperau că se va restabili linia întreruptă de atentatul terorist. După ieșirea ofițerului, șeful trenului veni cu știrea că bomba care explodase nu stricase decît o șină și cîteva traverse, a căror reparație nu va dura mai mult de șase ore. De acord cu colegii săi, — Ober-ul vagonului restaurant și amploiatul de la Wagons-Lits —, el îi asigură că serviciile din tren vor funcționa normal și că toată noaptea barul va rămîne deschis, consumațiile fiind „gratios oferite de Companie".

Încă traumatizați de spaimele atentatului, mulți călători ascultară sfatul ofițerului și luîndu-și în valizele de mînă obiectele prețioase, urcară în trăsuri spre hotelul „Esplanada", reputat de altfel în Europa centrală pentru confortul aristocratic al casei și calitatea bucătăriei. Mai puțin de o duzină dintre comeseni aleseră aventura de a rămîne pe locul accidentului. Dan și Victoria se declarară solidari cu ei și cu aventura.

Se servi șampanie pentru toată lumea. Un tenor argentinian în turneu prin Europa își aduse bandoneon-ul din cabină și deschise balul improvizat cu langurosul „Caminito", ultimul tango la modă, despre un îndrăgostit solitar ce revine pentru ultima oară pe ulicioara uitată de vreme pe care altădată trecea cu iubita lui :

„Caminito que el tiempo ha borrado
que juntos un dia nos vistas pasar
he venido por ultima vez"...

Începu și dansul. Melodia topită în pasii tango-ului evoca o plimbare sentimentală pe străduța Caminito din portul Buenos-Aires, ulița mandoliniștilor din cartierul italian poreclit „Republica de la Boca".

Un bursuc cărunt și simpatic, armatorul grec care se întorcea de la Basel unde luase în antrepriză construirea unui șantier de nave fluviale elvețiene, dansa cu o pictoriță bulgară în a doua tinerețe, a cărei expoziție se bucurase la Veneția de un oarecare succes fiindcă relansa stilul bizantin în decorația interioară.

— O flotă elvețiană ?, se mira pictorița. Trebuie să le vindeți și un amiral grec.

— Excelentă idee. Un amiral bizantin. Uniforma i-o creați dumneavoastră.

Un cuplu de tineri americani care văzuseră la expoziția internațională de la New York machetele unor așezări păstorești din România, se întreținură cu Dan Grigoriu despre etnografia și folclorul acestei zone geografice, bucuroși că descoperiseră în el un discipol al profesorului Dalea pentru care aveau și o scrisoare de recomandație. Erau căsătoriți de curînd și făceau o pereche potrivită : ea, Betsy, o blondă înaltuță și dezinvoltă, 20 de ani, tipul „country-girl" venită la oraș să învețe bunele maniere ; iar el, Philip Morley, absolvent de la Harvard, atletic, 25 de ani, cu ochelari și nedespărțit de un block-notes cît o biblie de buzunar.

Discuția lor savantă a luat sfîrșit cînd Victoria îi făcu semn lui Dan că ar vrea să danseze tango-ul acesta cu el.

Zina Blănuță : „Tinere muncitoare"

Era primul lor dans împreună și primul din viață într-un vagon de cale ferată. Ei doi se cunoscuseră în tren, iar acum reveneau pe-aceleași „caminito" după o lungă despărțire. În această feerie totul le apărea dintr-odată nespus de firesc.

Îi înconjura o noapte aburoasă, cu lună plină, în pustietatea căreia doar greierii își comunicau mesajele de la o movilă la alta pînă departe la poalele munților, amestecate cu răsunetul de glasuri din capul liniei unde lucrau muncitorii de la terasamente, cu lămpile lor de oxiacetilenă din care țîșneau jerbe de scîntei albastre. Apoi unul dintre ei scoase un fel de chiot și începu un cîntec prelung și trist, cu înfloriturl orientale, ale cărui refrene erau repetate în cor de ceilalți, într-o melopee fără sfîrșit.

În vagonul-restaurant cu toate luminile aprinse rămăseseră după miezul nopții numai armatorul și pictorița. Depănau amintiri despre oameni și locuri cunoscute, ca doi vecini pe care nu-i desparte decît un deal și o vale, cu cafea turcească și cu tutun de Macedonia și ascultau visători melopeea sîrbească punctată la răstimpuri de chiotele ca la nuntă ale solistului anonim.

Însoțitorul vagonului de dormit îi conduse pe Victoria și Dan la cabinele lor alăturate, arătîndu-le fără ostentație că ușa dintre ele, închisă de ambele părți, se poate tot astfel deschide, dacă stimații pasageri ar dori să-și continue conversația, apoi lăsînd-o deschisă se retrase în cușeta lui din capul vagonului. Fără să mai tragă ivărul, ea trecu în cabina ei ca să se gătească de culcare. El deschise fereastra spre plopii argintați de lună din liziera cîmpului, respirînd aerul plin de mireasma lanurilor coapte. Nu putea dormi și tocmai se pregătea să-și aprindă o pipă, cînd ușa alăturată se dădu la perete.

Victoria apăru într-o cămașă ușoară de borangic și-i puse degetul la gură, ca o fată de la pension care vine în patul unei colege de dormitor ca să mai stea de vorbă după ce directoarea a sunat stingerea. Cînd o cuprinse blînd și fără grabă, aproape protector, ea se supuse ferindu-și ochii parcă de lumina indiscretă a lunii, dar gestul ei instinctiv de apărare și timiditatea cu care toată ființa ei îl chema fierbinte, îi dădură senzația că făptuiește violul de veșnică ispășire al Lucreției înjunghiate din pînza lui Cranach, al cărei model putea fi acest trup gol de copilă-femeie din brațele lui.

În acea dorită pierdere de sine, Victoria avea sentimentul că se eliberează cu bună știință dintr-un soi de joc confuz cu un adevăr prea îndelung reprimat și că alesese ea-însăși clipa ieșirii lui la lumină, ca pentru a-și învinge o chinuitoare îndoială despre cea mai imprevizibilă componentă a ființei sale, pe care nici școala mireselor Domnului nu izbutise s-o înfrîngă, trupul ei.

Se simțea împăcată acum și parcă recunoscătoare celui ales de ea s-o ajute să treacă fără repugnanță pragul acestei experiențe intime, la care se decisese după ce tovarășa ei de cameră din Paris s-a ostenit o întreagă noapte să o convingă că „la virginité est une infirmité". O tulbura, totuși, extazul acestei ieșiri din neștiință, dorul și plăcerea tot mai nestăpînite de a-l cunoaște mai bine, mai mult, mereu, pe bărbatul prietenos și prevenitor căruia i se supusese fără regrete și care a înțeles totul atît de repede, pe bărbatul iubit.

Reintrarea gălăgioasă în vagoane a oaspeților hotelului „Esplanada", urmată imediat de punerea trenului în mișcare, s-a produs abia către prînz, după ce șeful gării își primise instrucțiunile de la Belgrad cu asigurarea că linia era liberă pînă la frontieră. Victoria se întoarse în cabina ei. Se schimbă pentru masă și la apelul clopoțelului, se îndreptară împreună spre restaurant.

Aveau atît de multe să-și spună acum, după ce dispăruse zidul de presupuneri și convenții pe care-l menținuse pînă atunci distanța fizică dintre ei. Nu vorbeau despre redescoperirea aceasta, de teamă parcă să nu-i altereze purul înțeles prin noțiunile obișnuite ale raportului „normal" dintre un bărbat și o femeie, totdeauna sursă de locuri comune, de erori și iluzii. Știau doar, cu deplină certitudine, că legătura lor va fi frumoasă și trainică, fără ca vreunul din ei să simtă nevoia s-o declare formal, să o îngrădească în tarcul virtuților societății.

Despre toate și despre nimic. Ciudata lumină a nopții trecute, sursă a mareelor și vechilor eresuri, îi readuse la discuția lor despre ființă și neființă în infinitul univers. Se jucau cu vorbele : sînt stele bune și stele rele, adică astre și dezastre. Puteau glumi despre fantomele astrologilor ; dar cine le poate explica de ce în compoziția planetei noastre este mai mult fier decît aur și mai mult carbon decît siliciu ? Cineva trebuie să știe și asta. Și poate că ne va spune și nouă, dacă-l rugăm frumos. În ce termeni îl poți înduioșa pe cineva mai puternic decît tine, un a-tot-puternic, un dictator al cerului și al pămîntului, care n-are de dat nimănui socoteală ? Există un model clasic al formulei de politețe în corespondența cu Cel mai de Sus, pe care Fiul său a predat-o apostolilor și care începe cu „tatăl nostru"... Tatăl, adică părintele popoarelor, Lordul protector, Marele Șef și așa mai departe. Cererea ce i se adresează de supusul credincios se compune din trei părți fixe : lauda și slava numelui, apoi scurta enumerare a celor solicitate („pîinea noastră cea de toate zilele" etc.) și, în final, noi cuvinte de slavă și asigurări de supunere fără condiții în vecii vecilor.

Spre surprinderea filosofului catedratic, Victoria înțelegea mai bine decît el subtilitățile teologice tăinuite în prima rugăciune creștină.

— Eu am învățat undeva că în limba lui Isus, în ebraica veche, Numele desemnează natura însușirilor ființei supreme, care sînt eminamente bune și că totalitatea lor însemnează Iubire. Cei drepți nu se roagă ; ei pretind a-tot-puternicului să se comporte în conformitate cu însemnele puterii lui.

— Necunoscute sînt căile domnului. Asta n-ai învățat ?

— Necunoscut este doar ceea ce nu cunoaștem încă.

— Marx ?! Iarăși ne întoarcem la Marx ?

— Dacă vrei. Numai dacă vrei...

Răspunsul împăciuitor al Victoriei Albu seamănă cu o invitație în templul unei credințe infailibile, durat pe cei patru stîlpi ai înțelepciunii : adevărul, dreptatea, iubirea și libertatea.

pavel peres

Pace

Soarele strălucește în fiecare
Dragoste adevărată chiar cînd
Neliniștea viscolește nădejdile.

Dragostea în împărăția nevăzută
Domină fără condiții imprevizibilul...
Cît albastru a trebuit
Ca să amestece bucuria cu durerea.

Timpul nu umblă în genunchi,
Toamna e descoperită întîmplător,
Uneori trupurile noastre seamănă
Cu o pădure fără sfîrșit
Unde se află toate viețuitoarele pămîntului.

Dragostea e un fenomen natural.

Echinocțiul de primăvară

Soarele picură, luna curge,
Noi trecem cu mersul așteptat
De miezul nopții care se bucură
Că în curînd îi vom intra în palat,

Soarele picură, luna curge,
Noi ne limpezim la apele fără flori
Tu ești fecioară, eu sînt soldat
Uitați în tranșeea vieții de-atîtea ori,

Soarele picură, luna curge
Fiecare trup e o flacără-n spic
Doamne, nu ne uita în dor, nu ne uita,
Fără dragoste nu mai sîntem nimic !

Viclean este cerul, tace și tace,
Sîntem de proverbe și răi, dar și buni
Soarele picură, luna curge
Poate trupurile noastre urcate-n minuni.

Oaspeții

De-ar fi să spunem ce a fost
La începutul nostru cînd răpăia lumina
Nu ne-am amînti decît marea
Și întîmplarea noastră de arșiță.

De-atunci au îmbătrînit pădurile,
Cîteva nume de plante
Au dispărut din dicționare
Trestiile de la malul apei
Unde ascultam mersul
De purpură al primăverii
Sînt zidite-n pereții casei
În care părerea se zbate.

Abia mai putem vorbi
În respirația noastră păsări
Și-au făcut cuibare.

Am crezut

Nici o femeie frumoasă
Nu a oprit la poarta cioplită dintr-o stea
Presupunem că odată și-odată cocorii
Vor înveșmînta o femeie cu singurătatea
mea ;

De aceea cred că e adevărat
Că pe cer în fiecare noapte-i măcel
La alegerea inchipuirii
Dar nu sînt eu puișcașul acel.

Am crezut întotdeauna
În florile de purpură enorme,
Dar acestea n-au făcut semințe
Și n-au știut ce-s minunatele forme.

Țărina se grăbește, se grăbește
La sărbătorile fiecărui om
Nu divulgă nimic păstrează
Secretele așezate atom lîngă atom.

Pe-un potop o femeie ca un eveniment
Mondial mi-a cotropit privirea
Ea nu fusese cu frumusețea
Eu nu fusesem cu fericirea.

traian t. coșovei

Tăcerea

Cele o mie de uși s-au închis —
în urma lor o tăcere de fier s-a așternut peste lucruri.
Cele o mie de ferestre s-au stins —
în orbitele lor goale o tăcere grea a deschis ochii
și a privit adînc în mine.

O mie de uși s-au închis, o mie de ferestre s-au stins.
Pe masă, hîrtia se înnegrește încet — pe pagina tot mai
cenușie,
cu litere mici e scrisă toată tăcerea pînă la capăt.
Mîna mea roșie se scufundă încet în cenușa ei mută.

Nescris a rămas obrazul care se lipește de geam
nerostită durerea,
nescrișii ochii, nerostit trupul îndepărtat în oglinzi.
O mie de uși s-au închis — în tăcerea de dincolo
sclipesc o mie de ochi.
Mîna mea albă se scufundă încet în cenușa lor mută
pe care vîntul o spulberă prin încăpere.

Nescrise, cuvintele au ars mocnit toată noaptea.
Nescris, spre dimineață, sîngele meu
a cîntat de trei ori.

Poemul

A venit vremea să-mi adun singurătatea ca pe o sumă mică
de bani.
A venit vremea să-mi termin poemul. Strigătele s-au isprăvit,
marile ploi sînt și ele pe sfîrșite.
Departe, peste oceane de sticlă
cascada genunchilor tăi se sparge de stînci.

Acum va trebui să-mi termin și eu poemul —
ca să pot să trăiesc
va trebui să-l închei ca pe o veche uniformă militară ;
va fi ca și cum voi pleca într-o lungă călătorie.
Voi închide ușa, voi scrie pe ziduri cu sînge de miel,
voi bate în cuie fereastra —
dîre groase de var voi trage pe garduri,
îmi voi unge trupul cu grăsime de urs
mă voi bîlbîi groaznic.

Acum, numai să pun drugul la ușă —
numai să deschid robinetele casei, să sting lumina ;
El trebuie să apară, trebuie să fie prin apropiere.
Mă voi tunde garçon, îl voi vina fără milă.
Fără milă voi smulge poșeta bătrînei de la subsol,
voi răscoli prin intunericul ei mirosind a lavandă
voi călca în picioare scrisorile de pe front,
polițele de asigurare ;
El trebuie să fie pe aici !
Voi căuta în dulăpiorul de medicamente, cu foarfecele
îi voi decupa fotografia —
cu foarfecele îmi voi face loc prin mulțime,
cu foarfecele bătrînei doamne îmi voi decupa
o casă, o iubită, un vis.

Dar el este pe aproape — o simt — pentru blana
acestui poem
sînt în stare să-mi uit prietenii, să-mi vînd sufletul
să-mi vopsesc, încet, fața cu cenușa marilor biblioteci
ale lumii !

A venit în sfîrșit vremea să-mi termin și eu poemul.
Acum, chiar acum (numai puțin, vă rog — încă puțin,
vă implor)

cu poemul acesta îmi voi cîștiga viața.
El a și fost, poate a și trecut...

Lăsați-mă numai să-l încep.
Lăsați-mă numai să-l termin.

Bătrînețile unui băiat cuminte

Și eu am fost un adolescent răutăcios de altădată.
Am fumat, am băut, am aruncat în geamuri de singe
cu inimi sfărîmate, de piatră.
Am vorbit de rău genunchii fetelor de cartier —
am pus lațuri la porumbei, lanțuri grele din fier
la cuvinte și frumusețl.
Am avut obrăznicia să-mi ascult pînă la capăt
povestea celor o mie și una de vieți.

Pe bătrîna proprietăreasă nu eu am împins-o pe scări.
Pe oglinda din lift nu eu am scris un cuvînt foarte mic.
Aș fi putut avea o inimă mare. Aș fi putut avea
un singe pitic.
Cu pumnii am turnat doar grămezi de monezi
în telefoanele publice.
Mi-am uns trupul cu voci, respirații, surîsuri lubrice
venite din noapte și ceață, din abisuri, din hău...

Am fost un copil rău.
Degetele mele au atins ceva neclar, între secure și gîde,
părul meu blond a visat doar să fluture piramide —
plăminii mei s-au încăpățînat
să respire parfumuri de Trinidad, de ghirlande și salbe.
Mîinile mi le-am ars la mirajul țărilor calde.

Împrăștiat în lume am fost copilul rău și blond
al speranței de-a fi, al disperării de-a fi fost.
Uitat de toți, în mansarda unui suris mi-am învățat
povestea celor o mie și una de morți pe de rost.

O anumită dificultate de-a fi

Cu casca mea de ciclist, cu mănușile de box închise
în vechiul sertar cu medicamente,
cu un teanc de ziare la subsuoară, într-un halat de casă
al tatălui meu —
aștept un taxi care să mă ducă la marginea orașului,
aștept noaptea ca pe un pacient răbdător.

Silabisind firma pătată a fabricii Laromet,
puțin mai încovoiat sub tăcerea cu mici rame de aur —
puțin mai îngîndurat sub lentilele ei subțiri
trecut de jumătatea vieții
acum, cînd metrul alexandrin e o eșarfă zdrențuită
la gîtul sucit al elocvenței
mai aștept un taxi care să mă ducă la marginea orașului, —
acum, cînd numărul de aur e-o veche sperietoare
uitată pe cîmp
mai aștept noaptea ca pe un pacient salvator.

Cu buzunarele pline de pietricele colorate,
cu o trompetă lustruită sub braț,
cu degetele ce știu încă să tremure marșul cazărmii —
trecut de jumătatea drumului —
cu inima ca un pachet de suflători
pulsînd în lumina rece a balului de simbătă seara
mă pregătesc să dispar în mulțime
așezînd emoții și huse peste vechile mobile din salon,
presărînd resturi de fotografii pentru porumbeii orașului,
atîrnînd scalpul cald al acestui poem la uscat.

ACTUALITATEA LUI HASDEU

Redescoperirea istoricului

În decurs de o jumătate de mileniu, de la **Letopisețul de cînd s-a început Țara Moldovei** inițiat de Ștefan cel Mare și pînă la monumentalul tratat **Istoria militară a poporului român** (din care au apărut pînă acum cinci volume, ducînd expunerea pînă la Marea Unire din 1918) a înflorit pe meleagurile noastre una dintre cele mai originale, mai bogate și — prin personalități de felul lui Dimitrie Cantemir, Nicolae Bălcescu și Nicolae Iorga — mai influente școli istoriografice europene, a cărei trăsătură caracteristică constă din îmbinarea, în deplină armonie, a unei linii de dezvoltare organică, generată de realități și experiența autohtonă, cu o permanentă deschidere spre toate sursele de îmbogățire a orizonturilor, metodelor și stilului, oferite de contextul universal în permanentă evoluție.

Privit din această perspectivă multiseculară, B.P. Hașdeu ne apare ca reprezentantul deplin al epocii moderne a istoriografiei noastre, fondată pe temelia edificată de înaintași — opera lui D. Cantemir ocupînd aici un loc central — și continuată de generația Revoluției de la 1848 și a Unirii din 1859. O nouă latură a pămîntului românesc își trimitea solul în panteonul făuritorilor conștiinței de sine a poporului român, căci Hasdeu, datorită însușirilor sale intelectuale ieșite din comun, se va înscrie grandios în galeria numită de G. Călinescu a „eternilor nostri păzitori ai solului veșnic".

B. P. Hasdeu stabilește în cultura română o nouă măsură a geniului național, cum înaintea lui o făcuse numai Cantemir, despre care tot G. Călinescu spunea că „prin Cantemir noi simbolizăm nivelul vechiului cărturar român". La fel, prin Hasdeu, conștiința românească a reușit pentru prima oară să-și facă o idee despre ce este, despre ce poate fi **cărturarul român modern.** Pentru ca imediat după aceea, prin Eminescu, să dobîndească deplina imagine a forței de creație a neamului nostru. S-a arătat — și nu este cazul să o repet — ce și cît datorează monumentalizarea geniului eminescian exemplului, prezenței și scrisului hasdeian, după cum s-a subliniat, nu o dată, de la Mircea Eliade acum o jumătate de secol, pînă la eseistica din zilele noastre, în ce măsură Hașdeu a devenit matricea generatoare și baremul ambițiilor pentru întreaga cultură română ulterioară. Incomod pentru mulți dintre contemporani, Hasdeu a fost, tocmai datorită genialității sale provocatoare, un activ configurator de epocă intelectuală, stîrnind și obligîndu-i, prin puterea exemplului, să se autodepășească pe Xenopol, Onciul și N. Iorga, în istoriografie (unde-i pregătește drumul lui Pârvan prin celebrul articol **Perit-au dacii ?**), pe Ion Bogdan, în slavistică, pe Alexandru Philippide și Ovid Densușianu în filologie și lingvistică.

Pentru a înțelege sensul afirmației noastre trebuie avut în vedere un aspect important, legat de destinul personalității și operei hasdeiene : deoarece prezența sa între contemporani a fost deosebit de puternică, amprenta lui impregnîndu-se adînc și vizibil asupra celor mai de seamă personalități, obligîndu-i pe unii la declarații publice de recunoștință, tocmai fiindcă debitorii erau mulți, și, nu de puține ori, deopotrivă de savanți în științele profesate, iar măcar unul deopotrivă de genial — ne referim la N. Iorga —, s-a întîmplat ceva care a hotărît pentru multe decenii soarta postumă a moștenirii științifice și amintirii lui Hasdeu. Pur și simplu, din toate direcțiile, el a fost „îngropat" în numele unui scientism invocat în mod energic. Istorici, filologi, folcloriști au încercat să-i destrame ceea ce li se părea a fi un mit ce nu rezistă criticii, acreditînd imaginea unui Hasdeu fantast, „romantic" în sensul rău al cuvîntului, apucîndu-se de toate și neducînd pînă la capăt nimic, dar mai ales un personaj ce-și uzurpă gloria prin șotii, calambururi și ciudățenii spiritiste, ignorîndu-se faptul că el este autorul a ceea ce a fost numit „decalogul științei istorice românești", proclamat cu cea mai pură atitudine **de școală critică.** Obișnuitul „purgatoriu" ce însoțește dispariția unor personalități ce au dominat vremea lor, părînd a umbri pe unii contemporani, s-a transformat în cazul lui Hasdeu (ca și în cazul lui Alecsandri de altfel), într-un supărător proces de depreciere, chiar de denigrare, din care cultura română a avut de pierdut în primul rînd. Opera lui Hasdeu a fost practic scoasă din circuit, reducîndu-se la frecventarea și editarea a două titluri ce aparțineau exclusiv programei școlare : drama **Răzvan și Vidra** și monografia **Ion Vodă cel Cumplit.** Tot ce putea să dea o idee de ansamblu despre bogăția și varietatea geniului hasdeian a fost împins în umbră, pînă ce, la trei decenii de la moartea lui Hasdeu, datorită directorului **Culturii Naționale** și apoi al **Fundațiilor,** academicianul Alexandru Rosetti, tînărul Mircea Eliade (avea 30 de ani cînd i se tipăresc cele două volume ale ediției de **Scrieri literare, morale și politice**) reintroduce, spectaculos, „personajul" hasdeian în prim-planul conștiinței culturale.

Totuși, această ediție lăsa pe dinafară exact acele opere cărora Hasdeu le-a imprimat cel mai mult măreția geniului și imensele resurse ale erudiției sale, așa încît, în 1968, după alte trei decenii, făcîndu-se bilanțul **Edițiilor Hasdeu** se ajungea la concluzia : „întîi, că asistăm la o variație continuă de titluri, care face imposibilă opțiunea cititorului nostru pentru o anume ediție fundamentală, unde să găsească tot ce-i trebuie. În al doilea rînd, că acest Hasdeu readus în actualitate este circumscris, în cea mai mare parte la beletristică, deși statura lui colosală se profilează nu în literatură, ci în **istorie,** filologie, lingvistică. Variații în cerc închis, așadar. Nici **Istoria critică,** nici **Magnum Etymologicum,** nici **Cuvintele...,** nici excepționalele sale studii asupra culturii vechi românești, n-au intrat cu adevărat în raza de cercetare și editare a operei hasdeiene". Și îndemnul : „trecerea la descoperirea «celuilalt Hasdeu», care așteaptă încă, editorial vorbind, în umbră" (vezi Dan Zamfirescu, **Accente și profiluri,** București, 1983).

Am citat cele de mai sus tocmai pentru a ne da seama ce au însemnat ultimele două decenii pentru redescoperirea, în dimensiunile sale reale și în semnificațiile lor profunde, atît a personalității, cît și a operei hasdeiene. „Dezgroparea" lui Hasdeu (din păcate termenul nu este deloc exagerat) în ceea ce are el mai valoros și în ceea ce-l impune ca pe o personalitate de talie europeană, precursor incontestabil al unor întregi direcții de cercetare, ajunse „la modă" abia în timpul din urmă, este în întregime opera epocii noastre, a epocii numite pe bună dreptate cu numele celui care a făcut posibilă toată această restituire a valorilor românești.

În cele două decenii care au trecut de la constatările citate au fost readuse în circuitul valorilor, prin excepționale ediții critice îngrijite de specialiști, cele trei monumente supreme hasdeiene, pînă acum de neconsultat decît în edițiile de autor : **Etymologicum Magnum Romaniae** (ed. Grigore Brâncuș, 1972—1974), **Cuvente den bătrîni** (ed. G. Mihăilă, 1983—1984), **Istoria critică a românilor** (ed. Gr. Brâncuși, 1984). Au fost publicate în 1973 două prețioase volume conținînd **Scrieri istorice,** îngrijite de Aurelian Sacerdoțeanu și **Studiile de folclor** (ed. Nicolae Bot, Cluj, 1979). Deși apărută într-o colecție școlară **(Lyceum)** ediția lui A. Sacerdoteanu este o publicație de referință prin calitatea ei și, deocamdată, este unicul loc de unde cititorul ia cunoștință de cele mai importante studii și articole.

Cu toate aceste realizări de excepție pe plan editorial, și în pofida faptului că **lingvistul** și **filologul** Hasdeu a fost pe deplin descoperit și așezat cu argumente peremptorii în galeria marilor lingviști ai lumii (deschizător fiind Th. Capidan, înainte de război, dar cel ce a avut curajul și autoritatea instituirii lui Hasdeu ca lingvist de valoare și importanță universală a fost academicianul Alexandru Rosetti, în vremea noastră), **istoricul** de tot atît de mare anvergură, care este B. P. Hasdeu, își așteaptă deplina cunoaștere și recunoaștere. Firește, noi nu împărtășim astăzi o judecată atît de drastică (în care găsim sintetizată toată mentalitatea și toate reproșurile aduse lui Hasdeu în decursul timpului) ca aceea formulată cîndva de P. P. Panaitescu : „De la Hasdeu nu ne-a rămas nici o idee generală asupra poporului nostru. Acest om, care trecea drept genial, pentru că o spunea el, a crezut că geniul constă în a descoperi prin intuiție faptele pe care nu ni le dau izvoarele istorice, nu în a lega într-o sinteză faptele cunoscute... Istoria scrisă de Hasdeu este praf strălucitor aruncat în ochii admiratorilor : descoperiri senzaționale, titluri senzaționale, lipsă completă de spirit autocritic, stil pompos și de prost gust" (citîm după Lucian Boia, **Evoluția istoriografiei române,** București, 1976, pag. 160). Dar este de ajuns să deschidă cineva **Enciclopedia istoriografiei românești** (București, 1978), la numele lui Hasdeu, pentru a-și da seama cîte mai sînt încă de spus despre acest mare istoric, fără a cărui prezență în dezvoltarea istoriografiei românești nu i-am fi avut, așa cum îi știm, nici pe Eminescu (în ipostaza sa de **istoric,** tot atît de mare ca aceea de literat, după însăși atestarea lui N. Iorga), nici pe Nicolae Iorga (continuatorul său pe toate planurile) și nici pe Vasile Pârvan, urmașul direct, și cel mai mare, în restituirea dacilor conștiinței naționale. După cum este suficient să deschidă cineva volumul **Marele Mircea Voievod** (coordonat de conf. univ. dr. Ion Pătroiu), apărut anul trecut, spre a constata că un uriaș efort de restaurare a chipului real al voievodului de acum șase secole a stat, necontenit, sub influența și semnul viziunii hasdeiene asupra acelui moment major din istoria României.

Din acel „praf strălucitor aruncat în ochii admiratorilor" a fost culeasă **data reală** a bătăliei de la Rovine — 17 mai 1395 — care, odată repusă în drepturi, a schimbat cu desăvîrșire imaginea noastră despre unul din cele mai glorioase momente ale istoriei naționale. La fel cum, nu de mult, s-a văzut că mai bine de un deceniu de cercetări asupra personalității, epocii și operei lui Neagoe Basarab și-a găsit, în cîteva rînduri hasdeiene aruncate din condei în marginea unor texte editate sau unor considerații de folclor, cea mai desăvîrșită formulare sintetică a... rezultatelor la care se ajunsese.

Hasdeu a văzut limpede acolo unde pentru contemporani părea că nu este nimic de văzut, căci viitorul continuă neîncetat să-i confirme, una cîte una, fiecare din excepționalele sale anticipații cultural-științifice. El este cel dintîi care a văzut în Ion Vodă cel Viteaz un excepțional comandant militar, demn de a fi reținut în galeria marilor bărbați de arme ai veacului XVI și generațiile următoare i-au dat dreptate (vezi Marius P. Herescu, **Geniul militar al lui Ion Vodă cel Cumplit,** în **România Militară,** nr. 1/1944). El este cel dintîi istoric român care a văzut în enigmaticul Costea voievod un personaj istoric real, înscriindu-l în „șirul" domnilor Țării Românești est carpatice (cînd **Pomelnicul de la Bistrița** — care-l menționează ca atare — încă nu intrase în circuitul științei noastre istorice), fapt definitiv dovedit nu de mult printr-un studiu fundamental al medievistului actual (Șerban Papacostea, **La inceputurile statului moldovenesc. Considerații pe marginea unui izvor necunoscut,** în **Studii și materiale de istorie medie,** vol. VI, București, 1973, p. 43—59). El este cel dintîi care a postulat existența unei istoriografii românești în limba slavonă înainte de Urechie, văzîndu-și confirmată intuiția prin descoperirile și edițiile lui Ioan Bogdan din ultimul deceniu al secolului XIX. El este cel dintîi în atît de multe cazuri și atît de multe direcții, încît această însușire face parte din însăși definiția geniului său.

Ne folosim de prilej pentru a-i „restitui" lui Hașdeu încă una din enorm de multele contribuții rămase literă moartă în scrierile sale. În legătură cu tratatul de la Radom — unul din momentele marcante ale diplomației românești medievale —, încheiat la 10 decembrie 1389 prin intermediul unei delegații a lui Mircea cel Mare din care a făcut parte și boierul moldovean Drăgoi, citim într-un articol recent apărut : „Ceea ce a dat acestei prezențe a vornicului Drăgoi la tratativele de la Radom un caracter de excepție, ieșit din cadrul obișnuit al unei întrajutorări diplomatice moldo-muntene, a fost faptul, **neobservat pînă acum** (s.n. A.V.D.), că vornicul nu a însoțit ci a făcut parte în mod oficial din solia trimisă de Mircea cel Mare la Vladislav Jagiello. Textul tratatului de la Radom arată foarte clar că unul dintre cei mai de frunte sfetnici ai lui Petru I l-a reprezentat pe Mircea, împreună cu cei doi jupani munteni din sfatul acestuia" (Constantin Rezachevici, **Mircea și lumea românească a vremii sale,** în **Magazin istoric,** nr. 9/1986, p. 8 ; vezi și articolul aceluiași din **Revista de istorie,** nr. 8/1986, p.746—753). Or, „faptul neobservat pînă acum" se află în **Istoria critică a românilor,** unde B. P. Hasdeu nu numai că „observă", dar și explică situația, după cum se poate constata, încă din 1872 : „Cu Mircea cel Mare, mai cu deosebire, Petru Mușat, trăia în cea mai bună vecinătate. La 1389 [...] amîndoi trămit o singură ambasadă în Polonia pentru a încheia acolo un tractat solidar cu regele Vladislav Iagello. În acea solie, boierul moldovenesc «Magnifici Principis Domini Petru Voievodae Muldanensis marschalcus» negoțiază și conclude, nu în numele propriului său domn Petru Mușat, carele fusese legat mai denainte cu curtea din Cracovia, încît nu mai avea nevoie de o nouă alianță, ci în numele lui Mircea cel Mare : «nomine et pro parte Domini Mircii»" (B. P. Hasdeu, **Istoria critică a românilor,** ed. Grigore Brâncuș, București, 1984, p. 17—18).

Am citat numai cîteva cazuri dintr-o listă mai lungă. Dar s-a arătat deja că **Istoria critică a românilor** este cea dintîi repudiere masivă, după o strategie valabilă și astăzi, a teoriei lui Roesler, după cum se mai poate spune despre ea că, prin numărul de izvoare folosite și prin maniera de abordare a trecutului este, alături de **Hronicul** lui Cantemir, de **Hronica** lui Șincai și de marea sinteză a lui Iorga, modelul și exemplul cel mai instructiv de ceea ce poate și trebuie să fie o adevărată istoriografie românească, în dialog necomplexat cu istoriografia universală.

Hasdeu a creat istoricului român un model și o structură intelectuală apte a se mișca în universalitate fără sovăieli și fără complexe față de așa-zisele „mari culturi". El a dovedit că dacă există vreo îndreptățire să folosim acest epitet (și el este folosit **contra** noastră în mod curent, spunîndu-ni-se mereu că sîntem o cultură mică), atunci și cultura română, prin Hasdeu, dar nu numai prin el, a dovedit că este o „mare cultură". Hasdeu a avut cel dintîi curajul de a afirma dimensiunile majore ale istoriei și culturii române, așa cum nimeni în timpul lui nu l-a mai avut, nici chiar Eminescu, nici chiar Iorga. Singur Călinescu l-a urmat pe această cale, ținuta monumentalei sale **Istorii** fiind de cel mai pur ethos hasdeian, ceea ce explică și de ce, după Mircea Eliade, G. Călinescu, prin capitolul consacrat lui Hasdeu, a făcut cel mai mult pentru a-i restitui și a-i dezvălui mai adînc realele contururi ale personalității și operei. Dar nici la Călinescu **istoricul** nu este demonstrat — căci nici nu putea fi dacă avem în vedere tematica operei călinesciene — în ceea ce contrazice imaginea falsă crezută de cei ce-i disputau imensa autoritate și admirația contemporanilor.

Deschisă acum trei decenii de Aurelian Sacerdoțeanu printr-un articol care este într-un fel corespondentul celui semnat de Capidan pentru lingvist (vezi **Conceptia istorică a lui B. P. Hasdeu** în **Studii,** nr. 5/1957, p. 141—160) acțiunea de descoperire a **istoricului** Hasdeu este abia la început. Cîteva momente demne de reținut, după ediția și **Studiul introductiv** datorate aceluiași istoric, în 1973, sînt : articolul lui Vasile Maciu, **Activitatea istoriografică a lui B. P. Hasdeu (Studii. Revistă de Istorie,** nr. 5/1963, p. 1 021—1 034) ; considerațiile lui Pompiliu Teodor care însoțesc paginile hasdeiene introduse în antologia intitulată **Evoluția gîndirii istorice românești,** Cluj, 1970 ; capitolul consacrat lui Hasdeu de Lucian Boia în **Evoluția istoriografiei române,** (și articolele aceluiași, dintre care citâm **Istoria critică a românilor — fantezie și știință,** în Analele Universității București, 1978, 27, p. 47—53) ; articolul lui Dan Zamfirescu, **Hasdeu și Istoria critică a românilor** (în **Accente și profiluri,** p. 279—284) ; studiul introductiv și notele lui Manole Neagoe la **Istoria critică a românilor** și toate paginile rezervate lui Hasdeu de Al. Zub, cel mai reprezentativ istoric român al istoriografiei.

Dar esențialul rămîne încă de făcut. Dacă pentru Kogălniceanu, Bălcescu, A. D. Xenopol, Iorga și Pârvan avem acum extrem de utile bibliografii, o lucrare similară lipsește pentru Hasdeu ; poate că tocmai aniversarea de acum va fi prilejul de a o iniția, în aceeași serie prestigioasă a Editurii Științifice și Enciclopedice. Este nevoie, apoi, de comasarea integrii sale opere unde va exista, firește, întreaga operă istorică, în cadrul unei mari ediții naționale, academice, așa cum sînt cele de care se bucură Cantemir, Bălcescu, Kogălniceanu, Eminescu și Odobescu. Faptul că a fost inițiată o ediție de opere în seria „Scriitori români" a editurii Minerva nu ne dispensează de o atare ediție națională.

Cînd toată opera istorică a lui Hasdeu (inclusiv **Arhiva istorică a României),** care nu este doar o colecție de documente și texte, ci o deosebită regie de texte și documente prin care se demonstrează peremptoriu măreția trecutului istoric național) va fi reeditată, pînă la ultima notiță, în care nu o dată poate fi găsită o neașteptată revelație științifică, vom putea înțelege pe deplin uriașa importanță și secretul grandioasei influențe a acestei opere pentru timpul cînd a apărut. Dar vom avea surpriza să constatăm și cît de vie rămîne ea astăzi, nu numai prin exemplul ce ni-l oferă, nu numai prin actualitatea modului de a privi lumea, din România spre universal, firesc, cu demnitate necrispată, ci prin nebănuitul depozit, încă neexplorat, de date, sugestii, observații, formulări revelatoare, precum și ca perspectivă globală asupra unei realități românești înțeleasă în totalitatea ei.

Ne vom da seama atunci că singurul care a reușit să-l înțeleagă și să-l definească pe istoricul Hasdeu în lucrarea lui fără egal a fost Mihai Eminescu, atunci cînd a scris aceste cuvinte : „Ceea ce se dezgroapă prin aceste documente istorice și lingvistice, nu sînt dar numai materialuri de interes arheologic, ci e România însăși, e geniu poporului românesc de pe care se înlăturează păturile superpuse de ruine și barbarie. Fiece pas înainte se face aci în înțelesul reconstruirii naționalității române și pentru ca ea însăși să se recunoască pe sine, să-și vie în fire".

Alexandru V. Diță

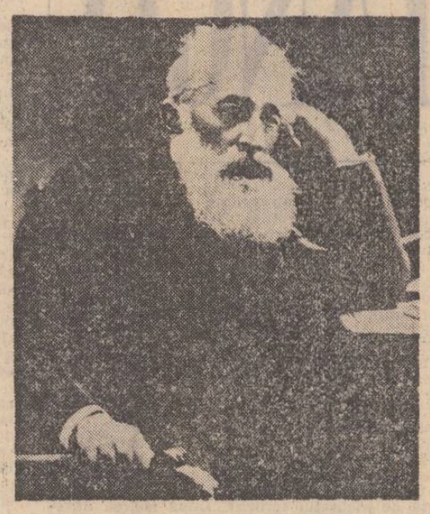

150 DE ANI DE LA NAȘTERE

Cei trei Hasdeu

Destinul Hasdeilor ilustrează aceeași lege a „pozitivării negativității" de care vorbeam în legătură cu Creangă și în care identificam unul din izvoarele tăriei și dăinuirii românești. Capacitatea de a schimba semnul negativ al agresiunilor istoriei asupra lor a fost prima oară identificată de Blaga printre notele specificului național. Blaga exemplifică prin încercarea principilor luterani și calvini de a rupe confesional pe românii din Transilvania de frații de la est și sud de Carpați, spre a-i desnaționaliza în masă, așa cum regalitatea catolică ungară procedase cu pătura nobiliară. Blaga observa că românii au rezistat loviturii, dar au reținut mesajul reformei : cartea pe limba poporului, și din ceea ce fusese folosit ca armă contra lor au făcut pirghia prefacerii întregii culturi românești într-o cultură **națională,** în **prima cultură națională din aria spirituală răsăriteană de tradiție bizantină.**

Al doilea exemplu spectaculos, în care se cuprinde și drama desmembrării, a trecerii pămîntului românesc sub dominația străină, ni-l oferă tot Transilvania, trecută sub dominația habsburgică după 1699. Încercarea de dislocare confesională, care relua politica principilor amintiți, a reușit parțial, cu înșelăciunea și cu forța. Dar rezultatul „unirii cu Roma" n-a fost cel scontat, n-a fost desnaționalizarea lentă a românilor, ci exact inversul. Arma a fost întoarsă împotriva celor ce o îndreptaseră spre noi, și drama de la 1699 a devenit, paradoxal, dar nu de la sine, ci prin această genială tactică de jiu-jitsu cu istoria, punctul de plecare pentru uriașa revigorare a conștiinței de sine a neamului întreg promovată de „Școala Ardeleană" cu treimea faimoasă, Micu — Șincai — Maior, la care se alătură, în aceeași constelație, deși a lăsat toată opera în manuscrise abia tîrziu descoperite, deci practic ineficiente la ceasul lor, Ion Budai-Deleanu.

Un fenomen izbitor de asemănător în esența lui, chiar dacă marcat de deosebirile condițiilor concrete și posibilităților de afirmare, s-a petrecut după 1812 la celălalt capăt al pămîntului românesc. Anexarea ținutului dintre Prut și Nistru de către imperiul țarilor a avut o urmare absolut imprevizibilă : noile dispoziții de rînduire a „blagorodnicilor" și „cinurilor" după tipicul din imperiu a obligat pe descendentul refugiatului politic Ștefan Hâjdeu, trecut în Polonia, pe vremea lui Sobieski, împreună cu ruda sa, domnul Moldovei Ștefan Petriceicu, descendent ce se numea Tadeu, să-și caute de urgență nu numai rădăcini genealogice nobiliare, ci și rădăcini în pămîntul strămoșilor și să achiziționeze o sfoară de moșie, mai mult simbolică, în satul Cristinești, la 30 de km de Hotin. După un secol și jumătate de plutire în anonimat și peregrinări fără urme, neamul paharnicului Ștefan Hâjdeu **„Ajuns-a în fine la străbuna glie"** cum zice Tadeu într-o poezie. Acest eveniment de pură biografie personală va schimba însă fața unei culturi.

Unei „Școli Ardelene" i se va adăoga, acum, o Școală reprezentată de cei trei Hasdei : Tadeu, Alexandru și Tadeu-nepotul, cu numele schimbat în Bogdan. „Fenomenul originar" al hasdeismului este înrădăcinarea lui Tadeu la Cristinești și nașterea, aici, pe pămîntul strămosesc, a fiului Alexandru (care are și un frate, Boleslav și o soră, Mihaela) și a nepotului Tadeu-Bogdan, care vor sorbi sevele pămîntului natal și totodată vor respira în orizonturile a două lumi. Celebrul discurs al lui Alexandru Hasdeu ca efor al școalelor din Hotin, actul de naștere al amintitei „Școli", enunță clar un cutezător proiect ce va deveni **realitate** prin fiul Tadeu-Bogdan, născut la Cristinești, scăldat în ethosul românesc, hrănit cu cîntecele și basmele țăranilor, dar format în climatul unei culturi care dăduse, între timp, pe Pușkin, Lermontov, Gogol și Bielinski atunci cînd el va trece Prutul spre a începe, la Iași, aventura **monumentalizării culturii române moderne pe măsura ambițiilor părintelui său !** Este interesant că tot la Iași își începe destinul și ultimul mare vlăstar al „Școlii Ardelene" — Titu Maiorescu. Cei doi se vor întîlni, se vor ciocni, și vor lucra din două direcții spre același rezultat final : crearea unei culturi române de valoare europeană și universală, așa cum unul visase la Theresianum, la Viena, în Germania ori la Paris, și celălalt în universitățile din Rusia.

„Hasdeu" este de fapt nu un om singur, ci o rachetă cu trei trepte, dintre care ultima este purtătoarea geniului, pentru a cărui plasare pe orbită lucraseră celelalte două. Fenomenul hasdeian începe cu viața și opera lui Tadeu, se pregătește cu Alexandru și se realizează cu Bogdan. Nu poate fi înțeles decît în întregul lui, care-i cuprinde pe toți într-un fenomen românesc premonitoriu, care repetă invers pe al lui Cantemir (am dezvoltat ideea în articolul **Hasdeu și lupta pentru universalitate,** publicat în „Luceafărul" din 30 martie 1963, retipărit în ciclul „Hasdeiana" din **Accente și profiluri**). Basarabia devine, prin Hasdei, mijlocitoarea către cultura română a ethosului grandios al Rusiei ieșite din victoria asupra lui Napoleon, asimilîndu-i acest ethos sub forma proiectului amintit.

Despre primul dintre cei trei Hasdei, Tadeu, începătorul marii aventuri spirituale a familiei ce nu se distinsese, timp de mai bine de un secol, prin nimic, s-a scris puțin și împrăștiat, iar opera sa a rămas toată în manuscrise. Dacă fiul Alexandru a iscat o bogată bibliografie, iar celălalt fiu, Boleslav, a fost, la rîndu-i omologat în tradiția cărturărească a familiei creată de Tadeu (vezi Traian Ionescu-Nișcov, **Scrierile lui Boleslav Hasdeu în limba rusă** în „Romanoslavica" VI, 1962, p. 53—69), acesta din urmă rămăsese doar un nume pînă acum doi ani cînd a apărut în seria „Restitutio" a editurii Minerva, volumul Tadeu Hâjdeu, **Scrieri alese,** Ediție, traducere, prefață și note de Elena Lința. După cum se arată chiar în prefață **„nefiind publicat nici în timpul vieții, nici după aceea, T. Hâjdeu apare în premieră în acest volum, pe baza manuscriselor, traduse în limba română, la două secole de la momentul începerii actului de creație, căci cele mai vechi din poeziile sale datează din 1784".** Totodată „Cuvîntul înainte" de 36 pagini tipărite cu petit este cel dintîi studiu monografic ce i se consacră celui **„rămas pînă astăzi aproape necunoscut iubitorilor de literatură atît de la noi cît și din Polonia".**

Ceea ce se realizează de fapt prin acest volum, care mai mult decît oricare altul justifică și glorifică titlul colecției, este o veritabilă repetare, în planul cultural, a evenimentului biografic crucial de acum peste un secol și jumătate, caracterizat poetic în versurile : **„Ciudat c-a mea tîrzie semințe / Ce-a străbătut drum trudnic prin ruine, / Ajuns-a în fine la străbuna glie".** Era de-trebuință, pentru aceasta, a i se recrea în limba ce a fost a tatălui său, și pe care o stăpînea pe deplin, opera scrisă în limba mamei sale, polona. Se cereau reunite în vederea reușitei mai multe calități : cunoașterea desăvîrșită a limbii polone, pentru descifrarea manuscriselor și traducere, un mare talent literar și minuirea artistică a limbii române, competența unui om de știință și o pasiune de o viață, în stare să înlăture toate piedicile, indiferența galvanizată agresiv, uneori, de ignoranță, nefiind cea mai mică. Toate s-au întîlnit, din fericire, în această personalitate de excepție a slavisticii românești care este profesoara Elena Lința. Tadeu Hâjdeu îi va datora, pentru secole, regăsirea glasului său românesc și locul în „glia străbună" a conștiinței culturale românești. Este fără îndoială una dintre acele înfăptuiri suficiente pentru a conferi nemurirea unui om de știință și poet în același timp. Dar să un uităm că tot Elena Lința ne-a recreat în românește „Poema Polonă" a lui Miron Costin, pentru care aveam numai o versiune în proză, nu ireproșabilă, a lui P. P. Panaitescu. Poate că revista „Manuscriptum" unde s-a publicat întîia oară îi va asigura o prezentare editorială de sine stătătoare și pe măsura importanței ei.

Volumul reține tot ce este mai valoros și ne dă o idee asupra lui Tadeu Hâjdeu ca om și scriitor. Aproape 100 de poezii (93) recreate în limba română, proză (pp. 153-236), corespondență (p. 239—260). Pe un loc pustiu, unde era scris doar un nume dintr-o genealogie ilustră, se înalță de aci înainte o operă și profilul unei personalități „arhetipale". Căci lectura volumului îți revelează „codul genetic" al hasdeismului, conformația psihică, orizonturile și acel neastîmpăr iscoditor din care se va plăsmui uriașul geniu al nepotului. Cartea creată (căci de **ediție** propriu-zisă nu se poate vorbi în absența originalelor, pentru care neinvinsa stăruință a Elenei Lința n-a găsit încă editorul) în limba română de eminentul filolog slavist dublat de un poet și călăuzit spre izbîndă de un minunat suflet, care este Elena Lința, își așteaptă exegeții. Deocamdată ea nu poate lipsi de la această sărbătoare cu care cinstim un titan al culturii române ce-i datorează bunicului esențialul : rădăcinile în „glia străbună" și exemplul perenității fenomenului românesc în ciuda oricăror vicisitudini și tribulații istorice ori biografice. Tadeu Hasdeu a demonstrat cît de puternică este această stihie etnică și spirituală ce se regăsește pe sine, după un secol și jumătate de plutire în bătaia vîntului, imediat ce recade în chip de sămînță pe solul natal. Nepotul va ridica această experiență la semnificația unui destin național și va face din efortul local de apărare a ființei etnice și spirituale la presiunea destrămării, însăși forța și legea de desvoltare a culturii române moderne. Găsindu-și în această lucrare un commiliton de aceeași forță și același geniu universal — Mihai Eminescu.

Dan Zamfirescu

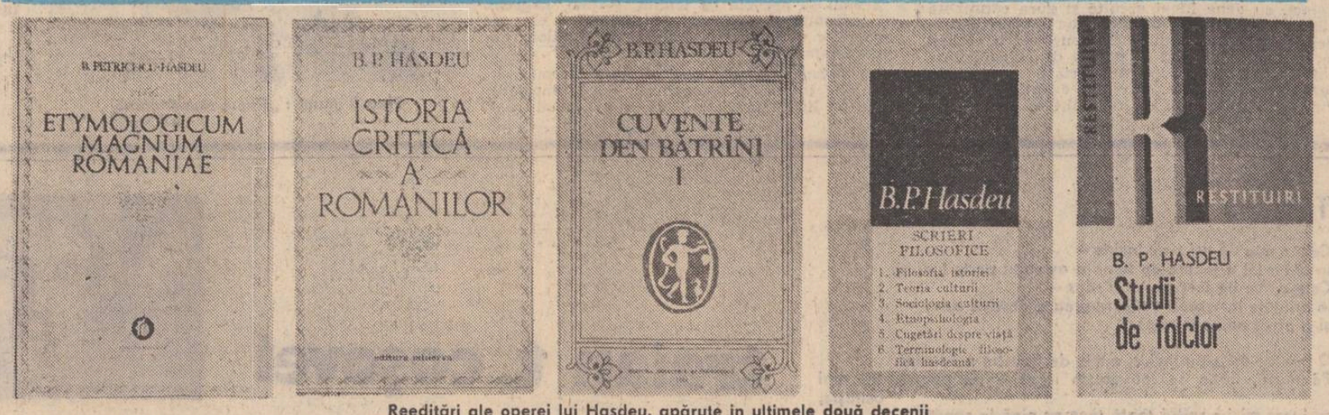

Reeditări ale operei lui Hasdeu, apărute în ultimele două decenii

Un savant modern

Urmare din pag. 1

(asupra căruia preocupările de scriitor și publicist ale filologului, foarte îndepărtat de imaginea „șoarecelui de bibliotecă", și-au pus desigur amprenta), constatăm cu plăcută surprindere că operele istorice și filologice ale lui Hasdeu se citesc nu numai cu interes, dar și cu un sentiment de adevărată delectare intelectuală și estetică.

În al treilea rînd — lucru deloc neglijabil — întreaga operă a lui Hasdeu este în mod vizibil străbătută de un suflu pe care l-am putea numi pe drept cuvînt „revoluționar". Imaginea savantului cu barbă lungă, inspicată, pe care ne-au păstrat-o și fotografiile, nu corespunde spiritului viu și agitat în permanență pe care l-a avut Hasdeu. A introduce în discuție, cu argumente de o incontestabilă soliditate, elementul autohton **(Perit-au Dacii ?,** 1860) reprezintă un act de curaj științific pe care puțini s-ar fi încumetat să-l facă. De altfel, pînă către sfîrșitul vieții, Hasdeu a fost în permanență frămîntat de cele mai noi, ba chiar insolite preocupări. Indiferent de aprecierile posterității, trebuie să spunem că prin Hasdeu spiritualitatea românească a avut un reprezentant de o valoare ieșită din comun.

Dar ce poate face un tînăr dinspre sfîrșitul secolului al XX-lea — secol impresionant el însuși prin uriașa cantitate de informație și prin explozia de nou în toate domeniile — în fața unei opere care — orice s-ar zice — este mai curînd un monument, decît o bază de lansare ?

Tocmai aici stă imensa eroare a prejudecăților noastre !

De fapt, parcurgînd cu atenție opera lui Hasdeu, îți poți da seama că ea nu a fost valorificată îndeajuns de către urmași. Un anumit spirit conformist care i-a urmat, o supunere necondiționată față de teorii (în bună parte contemporane savantului român) investite cu prestigiul școlilor de tradiție, o atitudine critică negativistă provocată uneori de elemente subiective și neștiințifice au dus la etichetarea lui Hasdeu ca un „savant romantic", în înțelesul vulgarizat al termenului, așadar lipsit de consistență, neținînd seama de construcția minuțioasă a temeliilor tuturor afirmațiilor sale. Posterității i-a făcut parcă plăcere să-l trateze ca pe un fantezist, trecînd prea ușor cu vederea tăria (documentară !) a multor argumente.

Permiteți-ne aici o mică deviere de specialitate, vom spune că nu ni se pare deloc că ideea lui Densusianu (altminteri nedemonstrată !) cum că substratul limbii române ar fi dat de limba iliră, din sudul Dunării, și nu de cea a dacilor, ar avea o mai mare valabilitate științifică decît cea a lui Hasdeu care credea că româna și albaneza sînt legate prin aceleași elemente tracice și romanice „însă în diverse epoce". De altfel, studii moderne (I. I. Russu, Gr. Brâncuș) au demonstrat mai curînd valabilitatea ipotezelor hasdeiene decît pe cea a urmașilor săi.

În fine, opera lui Hasdeu rămîne încă, dacă nu în lingvistica generală, cel puțin în lingvistica românească, o sursă nu doar de date, ci și de idei. Multe ipoteze avansate de savantul român au rămas neexploatate, multe drumuri deschise de el n-au fost continuate. Încît, dacă ar fi să răspundem unei întrebări implicate în titlul acestei intervenții omagiale, ar trebui să spunem „Hasdeu este la fel de actual astăzi, ca și acum un secol".

POST RESTANT

acum, cînd pare să se împrimăvăreze iarna și, doamne ferește, să se „iernezе" primăvara, acum, cînd pare să trăim un anotimp în plus, al cincilea, al șaselea, anotimp în care nu mai știm cînd plouă, cînd ninge, ori cînd e soare cu dinți (fără dinți), acum, cînd pînă și cerneala se topește pe hîrtie, iar păsările călătoare se rotesc deasupra noastră neștiind ce să mai facă, să rămînă sau să plece mai departe, acum... Dar ce e acum față de întotdeauna ? Desigur, sînt destui cei care trăiesc numai pentru „acum", aici, imediat (carpe diem), așa cum sînt oameni care trăiesc pentru ieri sau pentru mîine. Primii însă nu vor ști niciodată cum e drumul, nici înapoi, nici înainte, merg cu capul în pămînt, atenți să vadă numai unde pun piciorul. Ce este în jur, cine mai merge alături de ei, nu le pasă, lor să le fie bine de azi pe mîine. Dar se poate trăi de azi pe mîine, fără **sofrosyné**, cum spunea Socrate ? Se poate, dar orb, fără lumina blîndă a ceea ce a fost și lumina puternică a ceea ce va fi. Așa e și cu scrisul. De aceea nu ne interesează scrisul de azi pe mîine, cu gîndul că azi scriu și mîine om mai vedea. Scrisul, în accepția noastră, este o iubire totală și permanentă, nu azi iubești, mîine uitînd tot ce ai iubit, fără intenția de a fi consecvent cu tine însuți, de a iubi și mîine, și poimîine, zile, săptămîni, ani, cît îți este dat să trăiești iubirea. Nestatornicii, care schimbă poezia cu proza, proza cu teatrul, teatrul cu eseul ș.a.m.d., numai și numai cu țelul nemărturisit de a se vedea tipăriți o singură dată într-o singură zi, nu ne plac și, desigur, nu ne conving. Și dacă nu ne conving...

MERIAN BOZAN, București. „...Pe cărarea pe care merg, prima oară am întîlnit poezia, dar cum e acum moda, uite că mi-a încolțit ideea reportajului." Nu știm „cum e acum moda", dar în ce vă privește, cu reportajul nu v-ați întîlnit. „Reportajele" d-voastră sînt simple impresii, demne de un jurnal intim. Dar foarte intim.

NICOLAE ZARNESCU, Slatina. „Duelul începe așa : „Nu te duci și tu să iei o bere ? propune Emanuel după ce intrară în incinta ringului de dans, care forfotea de tineret optimist, amator de distracții". Ne predăm.

C. LARA, Craiova. Unele fraze ne amintesc de ceva cunoscut, poate chiar de versuri prefăcute în proză (așa cum un poet a prefăcut proza altui poet în versuri proprii). De exemplu : „Eu, fugind de acasă, pentru a nu deschide toate ușile". Cum însă nu avem certitudinea asta și cum însemnarea dvs. este scrisă cu talent și „neprefăcută" sensibilitate, o reproducem : „Dincolo de rîu" : „Acum știu. Eram minunată. Pentru că nu puteam să-mi imaginez nimic. Priveam și nu mai știam cum se imaginează. Acolo carnaval, simțuri răscolite, febră, lumină albă fosforescentă, acolo lumea depășindu-se fără efort, într-un exces de exaltare. Și eu, privind neluată în seamă, din afară, sau poate în afară. Atît de minunată, nu mă vedeam decît pe mine. Pentru prima oară. Ei agitîndu-se în care alegorice, în tumbe, salturi, paiete, confetti și dansuri, ei în vacarm fastuos, eu în tăcere, privindu-mă pe mine fără oglinzi și fără memorie. Rochie lungă și albă și oarecum vaporoasă, alt secol, altă înțelegere, același trup prelungit în gesturi și aură. Mă recunoșteam, mă pipăiam și eram tot eu, și aproape că începeam să înțeleg. Înțelegerea nu vine odată cu amintirea, ci odată cu imaginația. Puteam, în sfîrșit, să imaginez cît decît, adică să inventez puțin, să mint puțin, să mă prefac pînă la capăt. Și am început cu desfășurarea drumului. Drumul. Eu, fugind de acasă, pentru a nu deschide toate ușile. Eu, în rochie albă, cam lungă, oarecum vaporoasă. Eu și drumul acela care nu se mai sfîrșea, care nu se sfîrșește niciodată. Tai ultima imagine, fără patetism, îmi spun, fără înțelepciune, lui nu-i plac înțelepciunea și bătrînețea. Drumul, deci. Peisaje rămase în urmă, anotimpuri traversate, firul de iarbă culcat la pămînt, urma în praf, în noroi și în zăpadă. Mergeam, deci. Fără sete, fără somn, așa cum, într-o copilărie bănuită, visam uneori fără foame. Apoi, vîntul, lucrurile care începeau să foșnească, locurile neatinse care scoteau respirații și gemete, nisipuri mișcătoare, copaci în flăcări, zăpada urcînd la cer și nici o uimire pe chipul meu, nici o uimire. Trec gardul, un gard mic de nuiele, un fleac, o nimica toată, trec gardul și aștept ceva, nu știu ce, brațe deschise, o tandrețe, un rîu măcar, să-mi răcoresc fața sau numai să mă întind deasupra, o gară. Dar dincolo de gard, doar drumul, și eu la fel, aceeași, în rochie albă cam lungă, poate vaporoasă, alunecînd mereu, ba nu, mergînd apăsat, trecînd pe lîngă el, el nu avea mîna întinsă, stătea liniștit, cu brațele pe lîngă corp, așteptînd, doar că eu nu mai aveam puterea să-mi închipui că imaginez. Îl știam, îl mai știam, îl întîlnisem cîndva, doar că nu-mi puteam aminti, trecusem gardul, într-un alt timp, dar asta nu mai însemna nimic. Prea tîrziu am aruncat cuțitul în mare și marea a luat foc, prea tîrziu. Începuse deja carnavalul, erau femei fardate și zgomot, ochi ațintiți spre noi, mult zgomot. Am ajuns aici, n-am putut vedea fără să imaginez nimic. Acum știu. Eram minunată. L-am privit, îl știam, pornise în urma mea sau poate doar umbra, lumina, mă dubla, odată ce curînd nu m-am văzut decît pe mine, sărind gardul a doua oară. Și drumul doar, mereu mai departe, cu mîinile pe lîngă corp, umbletul acela, pierderea, dincolo de rîu."

ALEXANDRU NICOLLO, Ploiești. Cum vedem, nu renunțați. „Știam dacă nu mă înșel, că, de regulă, se alege un pseudonim de lucru, după aceea o semnătură definitivă, neobligatoriu asemănătoare sau identică numelui real ; dacă mă chema Zgabercea Iftode ?" Vă înșelați cu... pseudonimul de lucru. Ba chiar mergeți prea departe semnînd Alexandru Nicollo sau „o pisică oarbă". De-a ce ne jucăm ? Încercați să redeveniți om, pentru că, știm, ce naște din pisică...

GEORGE COSTINAȘ, Ploiești : „Poveste de trezit adolescenții" îi poate adormi, de fapt. Ea „era brunetă și ochii-i erau rupți din noapte, catifelați, ca de ciută. Urechi delicate, buze de mărgean, dinți de fildeș, imaculat. Trup de dansatoare orientală". El „era frumos (Iulian). Înalt. Avea în el ceva care îl făcea temut și respectat, ca un pui de leu încă mic, dar în care ghicești marea dezlănțuire de forțe de mai tîrziu. Părul castaniu contrasta plăcut cu ochii — cer de iulie, străbătut cînd și cînd de nori negri..." El și ea, după cîteva „emoții", se iubesc. „Te iubesc, Mirela." „Te iubesc, Iulian." Și la sfîrșit morala (? !) : „Doar dacă te joci cu chibriturile te poți arde". Și dacă te joci cu proza se întîmplă la fel.

Iulian Neacșu

Poesia veche

am în față o antologie a poeziei vechi scrisă în Moldova, cuprinzînd acele poeme și autori moldoveni ce i-au premers pe Varlaam și Dosoftei. Autorul cărții este un tînăr învățat, poetul Nicolae Dabija, de la Chișinău.

Ne sînt aduse în atenție și memorie pagini și nume cu sufletul lor nobil din vechimea de aur a istoriei și spiritualității noastre, mai puțin cunoscute, unele dintre ele ajung la noi pentru întîia oară, traduse din slavonă, latină, ucraineană veche, rusă veche, altele scrise direct în limba lui Eminescu, ale căror manuscrise se află în mari arhive și biblioteci din țări vecine, cercetate cu rîvnă și înțelepciune de tînărul cărturar și pasionat tălmăcitor din R.S.S. Moldovenească.

Într-un substanțial studiu introductiv, autorul cărții arată cît de mult în spirit și simțire acești scriitori vechi, măcar că au scris într-o limbă deosebită de cea a poporului din care făceau parte, erau aceeași inimă și nădăjduire, aceeași credință, împărtășind aceeași istorie și spațiu, știindu-se fiii aceleiași seminții.

Sîntem o limbă care, înainte de-a ne fi așezat definitiv în clasicitatea noastră, am trecut, am ucenicit și rodit în cîteva limbi socotite sacre: în latină, în greacă, în slavonă.

Aurul simțirii noastre l-au spălat multe ape, l-au urcat flăcările priveghierilor îndelungi și asta, de-o vom ști folosi, mereu ne va îmbogăți sufletul și pagina scrisă cu fiecare generație.

Tipărită în condiții grafice excepționale, cartea lui Nicolae Dabija este o izbîndă de știință și suflet, o carte de aur ce mijlocește comuniunea, frățietatea între culturi vechi și mai noi, o deschidere și o luminare întru cunoașterea în adîncuri a rădăcinilor spirituale comune ce hrănesc Europa în ultimele două milenii: cele ale Logosului întrupat în istorie.

Ioan Alexandru

Puternic și blînd

Urmare din pag. I

obligatoriului „sonet de vineri", rubrică ținută ani de zile în „Contemporanul", **Grig** a insinuat cu inimitabilul său timbru de mătase : „Domn **Mincu** ai cumva un sonet în plus ?"

Aveam. Nu mai știu cum se numea sonetul. Era ceva despre țară și pămînt, despre acest pămînt românesc pe care-l iubea cu frenezie și credință de țăran.

Nu mai știu nici cîte nopți n-a dormit, în scurta lui viață, purtîndu-și silueta elegantă prin cele mai indescriptibile localuri și în cele mai fantasmagorice prilejuri.

Nu s-a dus el, netam-nesam într-o **vijelie** spre zona Brașovului însoțit de un șofer cu veleități literare să fructifice banii luați pe un volum de versuri ? N-a oprit el cu această ocazie în miezul unei nunți cu dar, stricînd prețurile și gata-gata să se aleagă cu o mireasă la bord ?

Nu visa el, cînd vroia, pitici colorați, șapte plus Alba ca zăpada și a doua zi, dacă mai exista zi, mă întreba cu suavitate jucată și cu accent voit de Ciorogîrla : „Cît e ceasul domn Mincu ?

Îi răspundeam invariabil două fără un sfert, un timp tacit, o punctare a vremii numai de noi acceptată. Cam pe la această oră s-a stins sufocat de iarnă și nesomn în unul din saloanele spitalului de urgență.

Ora lui de argint, nefericita oră a celor din generația noastră, a bătut slab ca un clinchet de clopoțel venind dinspre zăpezile Otopenilor sau poate mult mai de departe.

Un telefon sec, un telefon în eter, o veste cu decapitări de fulger îmi anunța ceea ce refuzam să cred : „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată"...

Cei care nu l-au cunoscut pe **Grigore Hagiu**, cei care nu i-au citit inefabila poezie, cei nedeprinși cu surîsul său de „înger nedormit", vor trebui (îi rog să trebuiască) să ia aminte și să cerceteze silueta lui din ce în ce mai aburoasă.

Cel mai frumos dintre noi, cel mai înalt dintre noi, cel mai bun și nedormit dintre noi, chemat de-o grabă nefirească, s-a dus să se alăture însomnabilului Nichita.

Stau frățește, stejar lîngă stejar, în imediata ocrotire supremă a Prințului poeziei române în cimitirul ce pe mulți îi adăpostește sub semnul de lemn adus din magicul și însoritul Maramureș.

Acum o săptămînă, aducîndu-mi aminte că s-a săvîrșit (a plecat să doarmă definitiv la 13 februarie 1985), am fost la Bellu cu o brîndușă fragilă în mînă.

Pustiu... Nici o umbră nu **tăia orizontul diametral.** Mici candele, ca niște inutile puncte de reper, pîlpîiau ici-colo... În dreptul celor două cruci de stejar, (de gorun ar zice Gheorghe Pituț corectîndu-mă) m-am oprit cu brîndușa fragilă în mînă.

Din talpa crucii lui Grigore, chiar de la rădăcina unde lemnul se unește cu pămîntul, un vlăstar ciudat, plin de muguri, mă înfrunta umilindu-mă.

Mi s-a stins **brîndușa carbonizată** în palma asudînd de emoție.

Am rămas multă vreme privind năuc și neîncrezător cum din trunchiul acelui gorun țîșnea o creangă tînără și neliniștită ca o promisiune.

Și-am zis : „La revedere Grig"...

Atît am zis : „La revedere Grig"...

Ca un rug

– lui Grigore Hagiu –

Privesc la clipa ce te-a răpit
Într-o ninsoare liniștită
Cînd arul nădejdei
Lumina drumul Siretului
Azi te regăsesc în poeme
În vreme ce Crivățul
Smulge din rădăcini mărăcinii.
Citesc la marginea drumurilor
Unde ai strîns țărîna în
palmele vînjoase, vînturînd-o în noapte.
Căutînd roza vînturilor
Și răsăritul Soarelui.
În stratul de humă ai găsit
„Rodul Pămîntului"
Ce-a transformat iazurile sterpe
în verdeață.
Urmîndu-ți ursita înzestrată
cu instinctul luminii,
lăsîndu-ți în fîntîni
o umbră înaltă și bună
din rază de soare și lună.
Ascult talanga recelui vînt
Colindînd în poemele tale,
versurile mîngîindu-mi pleoapele.
E o beznă absurdă și fierbinte pe lume
iar alături o umbră metamorfozată,
într-un șuierat se ridică
în ceața așternută timpuriu pe drumul
peregrinajului luminat
de-un rug.

Mihai Păsculescu

Polivalența unui mit

Urmare din pag. I

intervenției artiștilor culți. Nu are importanță deocamdată că astfel de contraargumente au fost formulate și vis-à-vis de varianta G. Dem. Teodorescu, considerată „adevărata capodoperă, întruparea cea mai desăvîrșită a mitului" (p. 99) ; este sigur însă că tehnica dilatorie, artificiile digresive despre care amintea Gh. Vrabie, chiar dacă nu se justifică prin intervenția cultă, coincid cu perspectiva analitică a lui H. Bădescu întrucît țin de o anumită **regie** a scenariului tragic, de constituirea lui ca spectacol. Criteriul istoric ar fi fost mai eficient în stabilirea localizării, chiar dacă prin aceasta nu se exclude poligeneza ci numai împrumutul : cum s-ar putea susține că motivul jertfei umane a fost împrumutat de la celți, spre exemplu, (V. Cartianu) din moment ce dacii i-au impresionat pe contemporanii lor tocmai printr-o atitudine **specifică** în fața morții și prin practicarea sacrificiilor umane ? Ar fi trebuit numai adăugat că prin amestecul cu romanii, o anumită consistență a adus-o motivului animismul primitiv al religiei latine, pe care politeismul n-a reușit să-l anuleze. Conform acestuia, fiecare entitate din natură deține un **genius** al său, un suflet, nu neapărat ca divinitate protectoare, ci ca parte constitutivă indispensabilă. Instituirea unei astfel de entități prin creație nu se poate face în absența acestui **genius**, ceea ce implică ritualul **devotio** care, cum arătase M. Eliade, „ilustrează o concepție arhaică a sacrificiului uman ca **omor creator...** un transfer ritual al vieții celui sacrificat" („Istoria credințelor...", vol. II, p. 117). Extinderea în spațiu a acestui ritual, din Anglia pînă în Japonia, cum a demonstrat A. Fochi, ca și conservarea lui sub forme mult atenuate pînă în zilele noastre, sînt impresionante. De aceea trebuie să se țină seama de el.

Conștient că „destinul Meșterului Manole este destinul creatorului" (p. 25), H. Bădescu invocă pentru apropierea de tragedia greacă „lupta cu destinul" (p. 27), „impactul ființei cu destinul său, tragica încleștare și apoteotica prăbușire" (p. 27), dar nu explică în ce consta imperativul destinului cu care se producea confruntarea. El nu putea cere jertfa de sine, deoarece astfel ar fi anulat continuitatea creației ; putea cere eroului să atingă perfecțiunea și astfel îi întindea o cursă, deoarece atingînd-o, Manole ar fi dobîndit atributele divinității. Aceasta constituia un hibris necomis însă.

Jertfa Anei și cea a lui Manole nu trebuie confundate. Prima e un proces firesc de însuflețire, de sacrificare, ce nu presupune nici o vină ; **balada, în această parte a ei, este o descriere magistrală a unui ritual de tip devotio.** Dărîmînd la început zidurile, destinul i-a cerut creatorului o construcție completă, însuflețită. Jertfa creației, în multitudinea de manifestări a motivului, indiferent de natura ei, nu întotdeauna umană, trebuia să fie **vie.** Cei care s-au opus în mod clar destinului au fost cei nouă meșteri prin sperjurul lor și, în final, cum arată varianta Păsculescu, neamintită de autor, („Verde mărgărit / Jurămînt n-a ținut"), vor fi pedepsiți. H. Bădescu este de părere că „Vina celor nouă este de a fi aspirat la cosmogonie fără să fi avut în ei scînteia divină, cea care face dintr-un simplu breslaș un creator de lumi (...). Și această îngîmfare prostească este sancționată capital" (p. 43). Dacă însă rolul lui Manole nu este de a le împrumuta scînteia divină și dacă vina lor este apriorică, ce rost are participarea lor la creație ?

Tentativa lui Manole de a-și salva soția putea fi și ea o vină, dar ea nu s-a constituit ca atare, grație devotamentului impresionant al acesteia. Vina celei de-a doua jertfe trebuie deci căutată în final, cînd meșterul, conform codului meseriei care-i cerea ca în urma experienței acumulate să dobîndească noi calități, se arată capabil de creații superioare. Destinul creatorului nu-l putea pedepsi pentru asta. Dar, cînd toți îi admirau opera, Manole este singurul care o neagă, gîndindu-se s-o depășească prin alta. De aceea, în unele variante este pedepsit chiar de operă și, în zborul său, moare izbindu-se de ziduri. Vina apare și față de Negru-Vodă (H. Bădescu nu intuiește că, așa cum a demonstrat Hasdeu, orice Basarab, deci și Neagoe, putea purta eponimul **Negru**) care, ca beneficiar, nu putea abandona condiția capodoperei. Astfel, în mod magistral, finalul baladei ilustrează condiția eternă a artistului : el intră în opoziție în primul rînd cu opera sa de care se desparte și pe care o neagă dorind să înceapă o alta mai frumoasă ; el intră, de asemenea, în opoziție cu **receptorul**, care **așteaptă întotdeauna capodopera**, în timp ce, pentru artistul adevărat perfecțiunea e, mereu, în virtualitatea operei care vine. Argumentația lui H. Bădescu are însă o altă direcție : opțiunea lui Manole pentru perfecțiune prin creație continuă este considerată „de o insolentă răceală, de o obraznică și veselă trufie" (p. 47) și, prin urmare, punibilă. Și asta cu atît mai mult cu cît „cel care lansase de pe acoperișul mînăstirii orgolioasa-i provocare nu mai e un creator, ci un biet om, un înveliș material golit de orice substanță demiurgică" (p. 42). Se decide că „de acum înainte nimic nu mai poate fi creat căci meșterul nu mai are nimic de jertfit" (p. 42). Dar, chiar în varianta G. Dem. Teodorescu, lui Manole i se cere zidirea „Tînără și vie / d-o dalbă soție", nu a unei soții anume. Deci nu destinul și nici Manole, ci meșterii prin sperjur și Ana prin devotament au decis imolarea ei. Din punctul de vedere al destinului putea fi oricare alta ; jertfa și construcția puteau deci continua.

Voind parcă să demonstreze că într-un peisaj literar, în care tragedia nu apăruse încă, balada „Meșterul Manole" putea fi considerată substitut, Horia Bădescu stabilește numeroase similarități cu tragedia greacă asumîndu-și deopotrivă avantajele și riscurile metodei comparative. Acestea din urmă ar fi fost cu atît mai mici cu cît argumentele ar fi fost mai puternic angajate în procesul de motivare a mesajului estetic.

***) Horia Bădescu : „Meșterul Manole sau Imanența tragicului", Editura Cartea Românească, 1986.**

Poeții din Brașov

Urmare din pag. a 4-a

din cele peste 11 cenacluri din diferitele întreprinderi și instituții din județul Brașov, remarcabil între acestea fiind cenaclul literar „Mihai Eminescu" de la Întreprinderea de autocamioane, care nu de mult și-a aniversat 40 de ani de activitate. Poeții acestui real perimetru de emulație — Ioan Suciu, Dumitru Stănescu, Theodor Cristian, Nicolae Virgil, Iolanda Marothy-Guritanu, Ramona Chichișan, Mihai Modruj, Ion Țeposu, Nicolae Prosan, Ion Vălenașu și alții — împreună cu o adevărată „pleiadă" de autori afirmați pe parcursul diferitelor etape ale Festivalului „Cîntarea României" ca : Dan Iorga, Ioan Gliga, Ion Ursan, Mihai Deșelaru, Adrian Munteanu, unii dintre ei prezenți în aceste pagini pe care „Luceafărul" le pune la dispoziția lor cu generozitate, dau concretețe suflului de incandescență al exprimării lirice din orașul lui Andrei Mureșanu, așezîndu-și aspirațiile sub semnul modelelor prin care barzii marilor evenimente istorice, de odinioară, au făcut ca simțămintele contemporanilor lor să se înalțe în culorile curcubeului în care înfloresc culorile patriei.

O înaripare ce conferă deschidere orizontului matur și divers în expresie, prin care poezia de astăzi a poeților din Brașov, ca un relief în mișcare, își desenează traiectoria zborului spre împlinire.

CUMPĂNĂ

Așchii

I. Vechile interpretări s-au transformat în noile intertextualități. Aflăm, aici, și o schimbare de mentalitate literară. Interpolarea era privită ca un fals de filologii iscusiți, cînd era conștientă sau exista ca un produs al candorii culturale. Intertextualitatea este privită ca o formă de subțirime intelectuală, de livresc iubit din fragedă pruncie. Critica a uitat că, la origini, intertextualitatea a funcționat ca un afront adus ei. Textele folclorice au utilizat această metodă, mutînd motive dintr-o parte în alta, cu îndreptățirea anonimatului.

II. O Cîmpie Eternă și inaccesibilă, Everesturi culcate, inundate și fără număr.

III. Între pietricică și munte este doar o problemă de cantitate. Între piatra care cade din cer și raza solară e o problemă de calitate.

IV. Raza soarelui vrea să ajungă în centrul pămîntului dar își uită scopul printre ierburi, frunze, fluturi și flori iar jocul ei creează grădini. Deci grădina este raza deviată și raza deviată este creatoare de grădini.

V. Un lemn fără cariu nu are principiu, cariul este principiul lui. Lemnul crește către focul depărtat ca un elogiu verde adus inelului de aur al zilei și se teme de focul apropiat a cărui cenușă îl pîndește din vechile vetre. Dar teama nu este a lui ci a acelui principiu, a cariului din el.

VI. Cînd se interpretează literatura trebuie să avem în vedere și literatura interpretării.

George Alboiu

DEBUT

silvia vasile

Noțiunea de fericire

Pluteam din somnul tău în somnul meu
Ca pe un fluviu vărsat în mare
Ce tainic revărsat de somn,
Ce trainică îngemănare !

Visam cu ochii tăi în ochii mei
Bătrîni plutași ce ne visleau iubirea
Spre țărmuri cu miros de tei,
Noi n-am gonit din Eden fericirea.

M-am regăsit la revărsat de zori,
Eram un fluviu cu gust de mare
Ce tainică minune de a ști
să te reverși, iubind, în mare !

Ochiul lui Horus

Cînd privirea mea pămîntească
Se contopește pînă la uitarea de sine
Cu privirea marmoreană, neîntrebătoare
a unicului astru invocat spre a ne ocroti iubirea
Se întîmplă atunci un miracol
Palpabil miracol, uitat de mirare
Ochiul meu irigat de nervi
E invadat de cratere lunare
Iar cristalinul selenar
Se umple de privirea mea întrebătoare
Ce simplu, om și zeu,
Cît de aproape-i fericirea !

Venus din Milo

De ce am încerca
să ne ascundem în spatele propriilor noastre degete ?
Ele s-ar frînge aidoma unor trestii urgisite
la ospățul orgiastic al vîntului
Și ne-am trezi, dintr-odată,
mai fragili în substanța gîndurilor noastre,
mai distilați la obîrșia lacrimilor.
Întregi :
– mai puțin DEGETELE NOASTRE.

Catharsis

În podul palmei mele e-un abis de profeții
din care urcă sîngele pe steiuri
și-nlănțuie în piscul fiecărui deget valpurgii
Nu vreau să cred că-mi profețești căderea
Nălțîndu-te prea sus înspre tării,
efluviu incandescent de plasmă
Mă dor prea tare tîmplele,
din vremea
de cînd eu am uitat de mult să mor.

* * *

Cînd vei clipi din geana zării
Eu nu voi fi lîngă tine ca să-ți spun
Ce gene lungi ai tu,
Și ce albastre
Încît mi-e teamă că, dorind să te sărut,
se vor înnoura
și vor ploua
Asupra noastră.

Născut din floare de cireș

Întoarce-te la floarea de cireș
Ce te-a născut, cuvinte dăruindu-ți,
nerostite,
Dar rotitoare-n dalb surîs de vals
Peste ființa-ți ce era-n preaplin
de neguri să se-afunde
Și să uite
Că s-a născut din vorba înflorită pur
a florii de cireș,
mai pur ca și zăpada tăcerilor sublime
ce se aștern în gîndul înălbit de vrajă
Revino din abisul zgomotos
Al tragicei rostiri nerostite
Ce-ți ofili ființa floare de cireș
Și sorbi din nou licoarea din cuvîntul
nerostit de înțelept
Al florii de cireș, neîntinată.

Un cărturar: profesorul Bosianu

În București, deasupra cinematografului „Luceafărul", într-un apartament primind lumina prin boierești ferestre cu glafuri largi, altminteri sever în orînduirea lui, avînd drept unice podoabe rafturi cu cărți și tablouri cu semnături de maeștri, trăiește profesorul Gh. Bosianu, un cărturar de aleasă spiță, dintr-un neam care a mai dat cărturari de aleasă spiță. Cel mai vechi strămoș pe care și-l știe este Calotă Bosianu, înalt dregător al lui Mihai Viteazul și, după unele izvoare aflate în posesia familiei, cunoscător și de meșteșuguri avînd atingere nu doar cu sabia, ci și cu peana. Între alți ascendenți iluștri e și bunicul, Elie Bosianu, secretar general la finanțe pe timpul lui Cuza, autorul primului „Cod de contribuțiuni directe" pentru români, trimis de domn în capitalele luminate ale apusului ca să deprindă știința „scrisului repede", a stenografiei adică, pe care, întors în țară, a folosit-o ca să consacre pentru viitorime tot ce s-a spus în dezbaterile celui dintîi parlament al Principatelor Unite. (O știință pe care au luat-o în serios și învățații vremii, un C.A. Rosetti, de pildă, care, însușindu-și-o, a și predat-o). Un cărturar a fost și fiul lui Elie, Constantin, specializat la Anvers în științe comerciale, trecut în Enciclopedia „Cugetarea" a lui Lucian Predescu ca autor al unor importante studii de comerț exterior și legislație vamală și ca distins conferențiar de contabilitate la Școala centrală de agricultură. Într-o carte mai puțin cunoscută, „Figuri contemporane din România", despre Elie și Constantin Bosianu a scris, cu elogii, și Tudor Arghezi.

În plin tumult al centrului Bucureștilor, profesorul Gh. Bosianu, nepotul lui Elie și fiul lui Constantin, trăiește abstras parcă timpului, în liniștea cărților, spulberată doar de țăcănitul mașinii de scris. Țăcănitul ăsta ține, de regulă, cît e ziua de lungă, mașina de scris fiind folosită nu numai de profesor, ca să-și dactilografieze lucrările, ci și de elevii lui. Urmașul stenografului lui Cuza predă și el arta stenografiei, ca și pe cea a dactilografiei rapide, după o metodă ce-i poartă numele, celebră printre inițiații domeniului. A publicat și două cărți care-i descriu metoda, repede dispărute din librării.

Dintre cărțile semnate de profesorul Bosianu ne-au mai atras atenția două, tipărite cu mai mulți ani în urmă, care-l recomandă ca maestru al disciplinelor pozitive, în tradiția tatălui. Una din ele, de dimensiuni mai impozante, se cheamă „Fundamentarea științifică a contabilității" și a fost socotită, la vremea ei, și nu numai de către experții români, ca deschizătoare de noi perspective în domeniu („vremea ei" însemnînd, după informațiile pe care le deține profesorul, și vremea noastră, principiile expuse în carte constituindu-se și azi, în destule locuri, ca bază teoretică a cursurilor contabile la nivel academic). Cealaltă, intitulată „Curs practic de contabilitate în 10 lecții", e o broșură, n-are nici 50 de pagini, dar cronicile care i-au fost închinate ar putea alcătui un tom. O astfel de cronică, publicată în „Națiunea" lui G. Călinescu din 30 iulie 1947, numește broșura „o adevărată minune", propunînd-o unei „largi difuziuni în țară și în străinătate". De ce ? Ne-o spune prefațatorul celei de-a doua ediții a „Cursului practic", specialistul numărul unu al epocii, Ion N. Evian, profesor de contabilitate la Academia de înalte studii comerciale și industriale din București, care salută „originalitatea și ingeniozitatea metodei pedagogice" a autorului nostru, „primul și singurul autor contabil — după știința mea — atît în bibliografia străină cît și în cea română" care, reașezînd contabilitatea sub noi și clare principii ordonatoare, o face „în întregime înțeleasă" în doar cîteva pagini.

Dintre lucrările mai recente ale profesorului Bosianu reținem studiul „Modernitatea gîndirii aristotelice", o prețioasă și originală contribuție la temă, și, mai nou, intervențiile pe care, în reviste ca „Flacăra" și „Ramuri", le-a operat în problemele limbii, în speță ale gramaticii. Sînt intervenții prin care profesorul ne-a propus, practic, o nouă teorie sintactică, menită nu „transformării" gramaticii (la modă printre specialiștii occidentali ai domeniului), ci limpezirii și întregirii ei cu noi unități sintactice, reclamate de existența unor lacune, ca și a unor erori sau confuzii în definițiile sintactice aflate în circulație. (Pentru cei interesați — o expunere de sinteză a acestor idei, sub titlul „O nouă teorie sintactică ?", a publicat prof. Gh. Bosianu în „Ramuri" din iulie 1987).

Spirit enciclopedic, la vîrsta maximei intelectualități și puteri creatoare, exersîndu-se cu rezultate originale în variate planuri, considerate ades drept domenii incomunicabile ale culturii, profesorul Bosianu și-ar putea atribui, desigur, păstrînd proporțiile, caracterizarea făcută odată de Al. Philippide lui G. Călinescu : „dispune de o facultate asociativă puțin obișnuită, care, în chip spontan, firesc, deloc căutat, deloc forțat, apropie — pentru a crea contraste surprinzătoare — cele mai disparate lucruri, acordîndu-le între ele și realizînd astfel armonii noi".

Ca orice cărturar de formație clasică, personajul nostru e un modest (prea modest, credem noi) în cultivarea propriei faime. Trăiește printre cărți și tablouri, vizitat de prieteni puțini, dar aleși (între care scriitori din vechea gardă, care-l prețuiesc de pe vremea cînd, ca secretar-administrator al Societății Scriitorilor Români, le apăra interesele), „țăcănind întruna la mașina Yost", umplînd foi după foi cu cercetări în problemele matematicii, ale filosofiei și ale limbii.

Ilie Purcaru

Apogeul scrisului enciclopedic românesc

Urmare din pag. I

se gîndește la un studiu despre **Doină** sau la o culegere de **Cîntece populare românești** în traducere rusă, înregistrează în Ucraina (în timpul cantonării lîngă Nikolaiev cu regimentul de husari Radețki), cîntece cu tangență la poporul român, care vor constitui temele unor articole, publicate în primele sale reviste, după venirea și stabilirea în țară (1856). În continuare, folclorul va fi element permanent de explorare și utilizare științifică alături de documentele și izvoarele istorice sau de fondul intim al limbii vii contemporane ori al celei vechi românești. Enciclopedismul și metodele de cercetare comparată și interdisciplinată își spun cu succes cuvîntul. A fost ajutat și de cunoașterea unui colosal număr de limbi (peste 20) precum și de inteligența sa extraordinară care l-a dus la inovări de negîndit de către alții.

O primă probă de foc și de inovație, în eșafodajul propriu, este **Ion Vodă cel Cumplit** (1865) istorie și literatură, în stil de avînt romantic, aproape poematic, cu știri multe dincolo de o domnie și o țară, cu comparații și apropieri istorice dintre cele mai diverse. Autorul se mîndrește că l-a avut model pe Nicolae Bălcescu, „adevărat istoric și artist al nostru", nu „ilustrațiuni profesorale de la Berlin și Paris". (desigur, se gîndește la **Istoria românilor supt Mihai Vodă Viteazul).** Încrederea în valorile neamului îl înalță ! În același sistem a realizat romanul istoric **Ursita** (1864), neterminat, dar mai ales **Istoria critică a românilor** (1873—1875), amplă și complexă lucrare, la ale cărei date și argumente s-a reîntors istoriografia noastră contemporană și în care Hasdeu valorifică moștenirile autohtone în limbă, în obiceiuri, în ocupații, poporul român nefiind descendent numai din „romani puri" ci și din daci, care n-au pierit fără urmă (încă în 1860 publicase articolul **Perit-au dacii ?)** dimpotrivă, au fost parte sigură la formarea poporului nostru, rămas permanent pe vatra strămoșească a teritoriului dacic, în perfectă unitate și continuitate. Opera se dovedește, deci, de actualitate. Numeroase articole urmăresc aceeași problemă : **„Doină", răstoarnă pe Rösler (1882), Bourel, melc și culbec, Dacii și latinii într-o scoică** (1883) și altele, fuziunea dintre daci și romani fiind dezbătută și în cursuri universitare.

De concepție și forță științifică singulară apare **Etymologicum Magnum Romaniae** (1886—1898) care nu este un dicționar de limbă, ci o adevărată enciclopedie, pentru că sub cuvintele-titlu se adună date și materiale din diferite discipline și domenii : geografice și istorice, filologice și lingvistice, etnografice și folcloristice, literare și altele, ținînd de artele plastice sau de muzică, de coregrafie etc. Uneori inserează studii întregi ce în cazul cuvîntului-titlu **Basm,** unde nu rămîne la considerațiile strict lingvistice, cu exemple semantice diverse, ci analizează termenul ca specie folclorică, luînd în dezbatere critică părerile despre originea și fondul specific al basmului și susținînd, nu fără dreptate, că stările de vis ale omului au contribuit la nașterea basmului (fantastic). Tot așa procedează și cu cuvîntul-titlu **Barbă Cot** din numele personajului legendar Statu-Palmă Barbă Cot, stăruind ingenios să arate că în **Cot** e vorba de un element de substrat cu corespondențe în albaneză și macedo-română, aducînd în discuție și numeroase variante folclorice din culegeri românești și străine. Hasdeu este inepuizabil în informații și corelații !

Enciclopedic și înnoitor s-a dovedit B. P. Hasdeu în **Cuvente den bătrîni,** ocupîndu-se de limba română în secolul XVI, vol. I, și de **Cărțile poporane** în raportul lor cu folclorul, (vol. II) pentru ca în vol. III, **Principii de lingvistică,** să introducă renumitul studiu inovator științific, **Limba în circulațiune,** demonstrînd magistral, împotriva lui Al. Cihac, care exagerase procentul de lexeme slave în limba română, că într-o limbă contează cuvintele cu viață intensă în limbaj, nu cele întrebuințate și auzite rar. Într-o doină din Dobrogea, după propriul dicționar etimologic al lui Cihac, toate cuvintele s-au dovedit a fi de origine latină. Argumentele lui Hasdeu erau de bumerang contra adversarilor, dar mai interesant este faptul că teoria lui Hasdeu a intrat în aplicare, în vremea din urmă, în studii străine, care îl citează ca inițiator.

Cu largi relații în lumea științifică europeană, care l-a prețuit și onorat cu titluri, titan în muncă și în realizările de tot felul, la 150 de ani de la naștere, personalitatea lui B. P. Hasdeu apare tot mai strălucitoare pe firmamentul scrisului și culturii românești.

m a p a m o n d

Privighetoarea Spaniei

Sînt peste cincizeci de ani de cînd, într-o noapte de vară, noaptea conștiinței umane, „privighetoarea Spaniei", cum a fost numit Federico Garcia Lorca, era ucis mișelește ; poetului Vieții, al Dragostei și al Morții i-a fost dat să trăiască moartea asemenea tragicilor săi eroi de poem al căror sfîrșit îl cintase ca pe o presimțire a propriului destin.

Iubire, moarte — două adînci melodii în concertul sentimentelor umane, cîntec clocotitor, tumultuos pînă la identificarea poetului cu Plînsul ghitarei andaluze, cu sufletul din ea. Iar dragostea se întîlnește cu moartea, prin gelozie, prin rivalitate, prin fatalitatea prinsă-n cornul taurului, în pumnalul răzbunător, în jocul parșiv al lunii c-un pui de țigan.

„Printre măslinii verzi, pe colină / un turn maur sub cer e / ca pielea ta în culori de rugină, / [...]" *) cîntă **pictorul** Lorca (cel care deja deschisese o expoziție la indemnul lui Salvador Dali) impetuos, în ritmul pasiunii dar și al contemplării lirice. Poezie de dragoste ? Poate mai degrabă Dragostea ca un poem, ca o esență a trăirilor celor mai înalte, mai pure. Ca versurile acestea, șipot cadențat al unei imagini neasemuite : „Mii de căluți persani dormeau / în piața frunții tale-nlunate, / în timp ce-nlănțuiam de patru nopți / mijlocul tău, dușman al zăpezii". Iubirea este patimă, este suferință. La Lorca, dar și în pieptul unui iberic. De aceea dă Lorca, înainte de toate, impresia de pur spaniol ; fiindcă un cîntec ca al său, înăbușit și tragic, explozie solară transpusă în sentiment, este andaluz, este spaniol și meridional. Poeme despre iubire, despre moarte și despre natură au scris toți poeții. Dar luna, fîntîna ca simbol al iubirii, visul de bronz țigan, albul semnificînd moarte, plînsul ghitarei în ritm legînat de siguyria, acestea nu pot fi decît Lorca, acestea nu pot fi decît Spania.

„În gura mea sîngele venelor tale / pentru moartea mea, gura ta-ntunecată" : sînge și sărut, roșul cu pasiune mistuitoare. Este o imagine care revine în poezia lorquiană, ea apropie iubirea de moarte, o face să se reverse în neant, în frig, în alb lunatic. Iar culoarea capătă, miraculos, formă muzicală prin ghitara-suflet-al-poetului. „Oh, ghitară ! / Inimă rănită de moarte / de cele cinci spade". Pentru că într-adevăr, „el corazón malherido" — inima rănită de moarte — este o realitate a lumii andaluze, lumea pasiunilor fulgerînde în bătaia lunii ca o lamă de cuțit : „Pumnalul, / ca o rază de soare, / incendiază adîncuri / îngrozitoare. / / Nu, / Nu mi-l înfige, / Nu". Pumnalul este dușmanul ce-l invidiază pe „oachesul de lună verde". António Torres Heredia este acela care-l ucide pe Amargo, flăcăul drumețind alături de călărețul-Moarte, cum mai tîrziu însuși Poetul avea să meargă alături de călăii săi, sub clar de lună.

Luna — simbol al morții, femeie jucîndu-se viclean și crud cu viața copilului de țigan. Noapte andaluză, malefic luminată de Ea, senzuală în chiar albeața ei metalică : „în fusta ei de chiparoase" vine să danseze la fierărie — un ritual al neîndurării care se sfîrșește cu răpirea vieții țigănușului, inocent ce nu realizează că se joacă cu propria-i moarte : „Fugi tu lună, lună, lună. / / [...] / Cînd țiganii au să vină / te-or găsi pe nicovală / cu-ochii-nchiși, fără lumină". Iar venirea țiganilor, „bronz și vis" prin livada de măslini, atinge „culmea" profunzimii tragice : „Pling țiganii-n fierărie / plîns cu țipăt, hohotit. / Vîntul priveghează, vîntul / în priveghi a-ncremenit" la lunecarea haină a lunii „peste cer c-un pui de om".

Dar moartea nu e totdeauna legată de iubire, ea poate fi, în sine, Destin, existență prezentă, fără trecut sau viitor, plînset, cînt și culoare sub forma ne-spusului, a contrastului cu viața, a bănuielii devenite certitudine în final : „Verde, cît de drag mi-ești verde. / Verde vînt. Și ramuri verzi. / [...] / părul verde, verde fața, / cu ochi de argint, ca ghiața".

Disperarea unui țipăt — „Nu ! Nu vreau să-l văd !" —, uimire spăimîntă, priveghiul trist-meditativ al trupului cu „Sîngele împrăștiat" de cornul taurului și mai apoi, sublimarea durerii în poezie : așa a trecut toreadorul Ignacio Sánchez Mejías, prieten de suflet cu Poetul, în nemoarte. Și a rămas posteritatea să se înfioare citind **Bocetul pentru Ignacio...**

Ultraism, suprarealism, curente care-l „fură" și pe Lorca, sau mai degrabă el le fură pe ele pentru a le îmbrăca în lirismul său, în sensibilitatea-i făcătoare de imagini, de ritmuri, de sentimente. Și poate că celebra pictură daliniană reprezentînd obsedanta „scurgere" a ceasurilor primește, de la Lorca, imagine sonoră prin „Pădurea ceasurilor", cu „Frunze de tic-tac, / ciorchini de clopote și / sub ora multiplă, / constelații de pendule"... De altfel, prietenului Salvador Dali îi este dedicată o odă ce surprinde cu o extraordinară concizie atmosfera suprarealistă cu care se încojura marele pictor : „În albe ateliere modernii pictori taie / pătrățel rădăcine aseptica ei floare".

Iubire — fîntînă fierbinte, moarte — alb lunatic, durere — son de ghitară : peisaj lorquian descriind o Natură impregnată de sentiment, fie ea andaluză cu apa mării, înger căzut al tăriilor : „Marea e-al azurului Lucifer. / Cerul căzut / pentru că lumină s-a vrut", fie ea new-yorkeză, cu multă, prea multă geometrie într-însa, geometrie construind Absența, golul de iubire ; orașul cu muchii de beton încorsetează sufletul poetului dar nu poate înăbuși sentimentul care îa proporții uriașe, izgonind descrierea de peisaj la marginea posibilului : „Ay, Harlem ! Ay, Harlem ! Ay, Harlem / Nu există durere ca a ochilor tăi asupriți, / ca a singelui tău înfiorat în întunecata eclipsă, / ca a violenței tale roșii, surdomută-n penumbră"... Aceleași metafore „pline" de golul semantic al (—iubirii), (—bucuriei), (—seninătății), de negațiile înlănțuite precum arcadele podului Brooklyn, construiesc dezumanizarea naturii, însingurarea poetului într-un peisaj ostil, rece, incompatibil structural cu sufletul său : „Nu doarme nimeni în cer. Nimeni, nimeni, / Nu doarme nimeni. / [...] / Vor veni șopîrlele vii să muște oamenii ce nu mai visează".

Și iată cum luna, albul, ghitara, sîngele și azurul au devenit Alteeva, simboluri ale Pătimirii și ale Patimei, ale vieții și morții sub cerul uneori crud, alteori exuberant, niciodată indiferent, fie el eteric, fie dens, carbonizat de temperaturile ce l-au transformat în scrum : „Ceru-i de cenușă. / Arborii sînt albi"... Este cerul pe care lunecă luna țigană, ne-viața, cruzimea destinului, incununarea imposibilă a iubirii : „Spune luna plîngînd : / Vreau să fiu portocală. / / Nu poți fi, fata mea, / chiar de te-ai face trandafirie. / Nici măcar lămîioară. / Ce păcat !".

Așa a păsit Lorca în poezie, în ne-moarte, în universal, așa a rămas el, Poetul — emblemă a Spaniei, vesnic tînăr înă NU ferice : viața, brusc și nedrept curmată, i-a închis porțile fericirii lăsîndu-i-le deschise numai pe acelea ale unei mereu-aduceri-aminte.

Gabriela Banu

*) **Traducerea versurilor citate aparține lui Theodor Balș — volumul „Lorca. Romancero țigan și alte poeme", Editura „Minerva", București, 1977**

REVISTA STRĂINĂ

● **„DESPRE CICATRICELE MEMORIEI"** este titlul sub care revista pragheză „Tvorba" publică o convorbire cu regizorul sovietic Tenghiz Abuladze, realizatorul filmelor „Rugămintea", „Copacul dorinței" și „Cămța".

„Fiecare artist adevărat are o temă preferată, o temă care-l chinuie... Motivul meu central îl constituie vinovății fără vină. În acest spirit am realizat filmele „Rugămintea" și „Copacul dorinței". Am simțit în ființa mea că protestul împotriva samavolniciei, violenței și a lașității nu este un proces închis. Și-apoi au început oamenii să se întoarcă acasă, oameni pe care timp de treizeci de ani și mai mult nu i-a văzut nimeni... Au fost reabilitați, dar cele trăite de ei nu vor putea fi reabilitate niciodată. Destinele lor, suferințele lor pot fi însă un avertisment. Pentru noi și pentru cei care vor veni după noi.

Împreună cu prietenul meu scriitorul moscovit Vladimir Tarbin am întîlnit într-o zi o femeie care se întorcea din Siberia. Timp de șase ore această femeie ne-a povestit despre viața ei într-un lagăr de muncă iar noi am ascultat-o fără să ne clintim. Nici nu știu cum am ajuns acasă, cît a durat drumul. Tăcuți... Apoi, în fața unei cești de cafea, l-am întrebat pe prietenul meu dacă cele povestite de femeie nu ar putea fi transpuse pe ecran. Atunci el mi-a spus un mare adevăr : timpurile acelea au fost atît de absurde încît nu pot fi exprimate prin mijloace realiste. M-am gîndit mult la spusele lui și am ajuns la concluzia că are perfectă dreptate. Timpurile acelea... au fost în așa măsură de nereale încît ar fi o adevărată prostie — să le zugrăvești cu mijloace realiste. Ar trebui să vorbim un limbaj adecvat lor, în așa fel încît în spatele fiecărui episod al filmului să se afle o faptă reală..."

● **PIESA „NU, VĂ RUGĂM... NOI SÎNTEM ENGLEZI"** a ținut afișul teatrului „Duchess" din Londra 6761 reprezentații. Această cifră pălește însă pe lîngă recordul absolut în materie pe întreaga Mare Britanie deținut cu autoritate de piesa polițistă a Agathei Christie „Cursa de șoareci" pe scena teatrului St. Martin din capitala britanică.

Premiera „Cursei de șoareci" a avut loc pe scena acestui teatru în ziua de 15 noiembrie 1952 și de atunci ea s-a prezentat în fața publicului de 14 655 ori ! În timpul care a trecut de la premiera și în care Agatha Christie a „domnit" la „St. [illegible], în Anglia s-au succedat opt prim-miniștri ! În aceeași perioadă „Cursa de șoareci" a fost tradusă în 24 limbi și pusă în scenă în 44 țări.

Arta actoricească a celor 222 actori care au dat viață de-alungul anilor pe scena Teatrului londonez „St. Martin" eroilor piesei lui Agatha Christie a fost urmărită de aproximativ 7 milioane spectatori.

Și pentru că vorbim de recorduri, cred că nu este lipsit de importanță să mai menționăm încă unul, care — dacă deținătoarea lui nu s-ar opune — ar putea figura în „Cartea recordurilor". Este vorba despre o cetățeancă din Londra care a asistat la 144 reprezentații ale „Cursei de șoareci" !!

● **PIRKKO SAISI** este — după Anna Leena Härkönen — al doilea exemplu de artistă finlandeză care a reușit să fie considerată o reprezentantă de frunte a literaturii finlandeze contemporane. Născută la Helsinki în anul 1949 ea a debutat în anul 1975 și este autoarea cîtorva romane primite foarte bine de cititori și de critica din Finlanda : „Un mod de viață" (1975), „Gemenii" (1978) „Soarele pierdut" (1979), „Noaptea de beton" (1982), „Fiica lui Cain" (1985). În același timp, ea este autoarea unor remarcabile piese de teatru între care „La capătul lumii" (1979), „Legendă despre cei dispăruți" (1984). Pe scenele teatrelor finlandeze se prezintă, de asemenea, dramatizările lui Pirkko Saisi după propriile romane : „Noaptea de beton", „Un mod de viață", „Gemenii".

Acțiunea romanului „Soarele pierdut" se desfășoară într-un mediu pe care Saisi îl cunoaște foarte bine : lumea teatrului dintr-o așezare finlandeză situată în apropierea Cercului Polar de Nord unde se construiește un mare teatru. Romanul este inspirat de evenimentele petrecute în așezarea Rovaniemi unde s-a construit un teatru modern după proiectul marelui arhitect finlandez Alvar Aalto.

Acțiunea romanului „Noaptea de beton" de Pirkko Saisi se desfășoară la Helsinki. Este povestea a doi frați care trăiesc în jungla de beton a civilizației capitaliste contemporane. De fapt, este drama lui Sim, cel mai mic dintre frați, care nu poate înțelege lumea din jurul lui, care nu se poate exprima, care nu găsește relațiile umane care să-i ajute să-și dezvolte personalitatea. Și care, în final, găsește o unică evadare : sinuciderea.

În fine, „Fiica lui Cain" este drama a două femei cu caractere diferite. Ambele suferă de singurătate. Predominant în roman este sentimentul însingurării, al omului care rătăcește de unul singur prin labirintul de piatră al orașului fără a găsi un om pe străzile înțesate de oameni...

● **PRIVIND** mai mult timp, cu multă atenție, fotografia lui Mireille Mathieu, te întrebi : de unde provine farmecul ei ? Același zîmbet, aceeași coafură, aproape aceleași cîntece și totuși fiecare nouă apariție a ei pe podiumul de concerte înseamnă un mare succes. Există puțini cîntăreți care după atîția ani de la lansare să reușească să-și păstreze popularitatea, ba chiar să și-o sporească.

„Sînt întrebată adesea de ce nu-mi mai schimb coafura, felul de a mă îmbrăca. Am răspuns de fiecare dată că nu poate exista ceva mai rău decît să ajungi sclavul modei. Principalul lucru este să te simți bine în propria piele, să fii tu însăți. Și eu așa sînt !", a spus într-un recent interviu Mireille Mathieu, marea doamnă a cîntecului francez. Francezii se întîlnesc cu chipul ei nu numai pe scenele de concert, pe afișele spectacolelor sau la televiziune, chipul ei este expus și la toate cele 63.000 primării din Franța întrucît după modelul ei a fost realizată statuia Mariannei, simbolul național al Franței.

„Fiecare profesie, dacă este făcută conștiincios, este obositoare. Exersez tot timpul și fiecare om cu cît exersează mai mult cu atît are dorința de a fi și mai bun. De glasul meu se ocupă o profesoară la care sînt singura șansonetistă, restul fiind cîntărețe de operă. Mă străduiesc să-mi mențin și condiția fizică, înaintea fiecărei reprezentații, mă plimb pînă la trei ore pentru a mă putea concentra... Pentru multe lucruri îi sînt recunoscătoare soțului meu, domnului Stark. Știți, cînd ești la început ai nevoie de cineva, întocmai cum calul are nevoie de călăreț pentru a fi dus spre succes... Sînt foarte bucuroasă că am prieteni care mă ajută ; nu-mi plac cei care îmi spun că sînt formidabilă, îmi sînt dragi cei care îmi spun deschis adevărul", a concluzionat marea cîntăreață franceză.

● **UNUL DIN GÎNDURILE LUI MICHELANGELO ANTONIONI** așternut pe hîrtie :

„Mă gîndesc la un film care să surprindă două zile din viața omului : ziua în care se naște și ziua în care moare. O poveste al cărui început să însemne plecarea pe un drum lung și un epilog care să demonstreze că există un drum și mai lung, și mai îndepărtat decît primul...

Mă gîndesc la un film care să înfățișeze o dimineață și o înserare, nu la un film despre ceea ce se petrece între o dimineață și o înserare..."

● **UN TITLU** mai mult decît muzical are romanul scriitoarei poloneze Wanda Karezewska : „Fugă pe o temă de dragoste". Dar, ar fi greșit să se creadă că volumul este ceea ce numim în mod curent un roman (exclusiv) de dragoste. Întîmplările cîtorva oameni ale căror vieți se întîlnesc într-un moment crucial al vieții nu sînt numai de dragoste, iubirea este doar elementul central din care se dezvoltă alte teme, ale idei general umane, care determină caracterele eroilor și le determină evoluția și existența.

Nucleul întîmplării îl constituie conflictul dintre doi oameni, căpitanul de marină Gunther și ofițerul Adam Kostrzewa. Într-o seară, căzuți pradă alcoolului, pentru cei doi vorbește o armă, căpitanul este rănit grav la mînă, fapt care îl va face inapt pentru marină. Acuzat de tentativă de crimă, Adam pierde totul : slujba, pe Tereza, fiica lui, respectul oamenilor. Cînd drama pare a fi fost uitată, ea este readusă în actualitate de Henryk, nepotul căpitanului. Dorința lui de a afla adevărul este mai puternică decît orice, inclusiv decît posibilitatea de a o pierde pe Tereza. În cele din urmă adevărul iese la lumină, dar pentru Adam acesta nu mai are nici o valoare ; căpitanul moare. Tereza așteaptă un copil de la Henryk : o viață se trece, alta se naște...

Acțiunea romanului „Fugă pe o temă de dragoste", lucrare de factură psihologică, cu multe priviri retrospective, este condusă de Wanda Karezewska cu înaltă măiestrie stilistică și compozițională. Morala romanului : „Sîntem răspunzători pentru toate în fața noastră dar și, adesea, în fața altora".

O VOCE AUTENTICĂ A POEZIEI TURCE

● Născut la Istanbul (1935), Kemal Özer a studiat la Facultatea de Limba și Literatura Turcă a Universității din același oraș. În anii studenției a început să lucreze la ziarul „Cumhuriyet". A fost unul din întemeietorii revistei „a" (1956-1960) după care, între anii 1965-1967, a scos revista „Șiir Sanati" (Arta Poeziei). Actualmente este redactor-șef al prestigioasei reviste de literatură și artă „Varlik" din Istanbul, ce apare neîncetat din anul 1933 din inițiativa regretatului om de cultură turc Yașar Nabi Nayir, care a fost un bun prieten al României.

Primele poezii le publică în anii de liceu la reviste literare din Istanbul, Ankara, Adana. Recent i-a apărut volumul intitulat **„Contemporan și nesupus"** care cuprinde poezii alese din cele zece culegeri de versuri publicate de-a lungul anilor. Critica de specialitate a primit acest volum ca pe un eveniment literar deosebit de important. Cîteva aprecieri ale artei poetului Kemal Özer sînt edificatoare : Hasan Izzetin Dinamo — „Kemal Özer nu folosește un lirism oarecare menit să înmoaie inima ci el pătrunde cu mintea pînă în sufletul omului pe care îl încălzește și dă putere gîndului" ; Attila Birkien — „Una dintre cele mai semnificative trăsături ale poetului Kemal Özer este simplitatea și măiestria cu care utilizează limba, creînd un ritm și o muzicalitate aparte".

Kemal Özer a fost distins cu Premiul de poezie al Societății de Limba Turcă (1976) și cu Premiul de poezie „Ömer Faruk Toprak" (1982).

KEMAL ÖZER

Cînd privesc la stele

Cînd la ceas de noapte, mă strecor pe balcon,
și privesc îndelung prima stea ce mă-ntîmpină
gîndul fuge spre alte tărîmuri.
Sigur, în aceste clipe,
cineva privește aceeași stea.

Îmi era de-ajuns să-ți găsesc privirea,
nu vroiam mai mult :
Ce-ți neliniștește oare inima,
ce viscole îți cutreieră gîndurile
cînd fruntea îți arde întens.
Cît aș vrea să știu, acum, totul !

Sens

Cine distinge pe mal
meduza vestitoare de valuri ?
Cine înțelege copacul văduvit de scoarță,
pe al cărui trup vor răsări florile ?
Cine ia în seamă norulețul
ce va ascunde, în curînd, soarele ?
Cine ?

Gîndește-te

Gîndește-te, iubita mea,
cît de săraci am fi fost
dacă nu împărțeam
bucuria
celor ce recolta o culeg.

Gîndește-te, iubita mea,
cît de mic ar fi fost
cerul
dacă din greșeală,
am fi înșirat alte cîntece
decît cîntecele de dragoste.

Obstacol

Ați urcat vreodată
o pantă abruptă ?
Ați încremenit
cînd, din neant, s-a ivit
un obstacol ?

Desigur, știți...
În locul urcușului retezat
vă învăluie amețeala
și doar vîntul ce vine

Fotografie de Cem Künükbek

sare, odată cu picioarele,
obstacolul
înaintea voastră.

Respirație

Înlăturați, acum,
toate stavilele
dintre voi și soare,
cu miresmele cerului să se-mbete
suflarea toată.

Un cîntec înălțimea s-o înunde,
să se reverse peste iarba verde.
Culegeți flori
întindeți leagăne
chiar dacă simțiți
la fiecare respirație
zvicnind, inefabil, tristețea.

Azi, e prima zi de primăvară.

În românește de
Nicolae Dragoș
și Erem Melike Roman

ALFONSO SASTRE

● Dramaturg, povestitor și eseist spaniol, s-a născut în anul 1926 la Madrid. Opera sa stîrnește interes în lumea întreagă și sînt multe țările din Europa și America unde lucrările sale sînt reprezentate și comentate cu căldură. Creația sa este tradusă în aproape toate limbile europene.

Așa cum se știe, prima bombă atomică a fost lansată deasupra Hiroshimei în ziua de 6 august 1945 la ora 8,15 într-o dimineață însorită, iar a doua, trei zile mai tîrziu, același atac deasupra orașului Nagasaki... Oroarea produsă l-a făcut pe Alfonso Sastre să scrie, puțin mai tîrziu, una din primele sale piese de teatru, URANIU 235. Premiera a avut loc la teatrul **Infanta Beatriz** din Madrid în ziua de 11 aprilie 1946.

Povestirea de față, ca foarte multe altele din acel an îngrozitor, poate fi adevărată.

NAGASAKI

Mă numesc Yanajido. Muncesc la Nagasaki și am venit la Hiroshima să-mi văd părinții. Acum ei sînt morți. Sufăr enorm din cauza aceasta și, în plus, arsurile mele îngrozitoare nu-mi dau pace. Nu doresc altceva decît să mă reîntorc la Nagasaki alături de soția și copiii mei.

Avînd în vedere confuzia ce domnește în clipele acestea, nu cred că pot ajunge îndată la Nagasaki, așa cum îmi este dorința ; însă, fie ce o fi, eu am pornit spre acolo.

N-aș vrea să mor pe drum. Să dea Dumnezeu să ajung la timp și să-i pot îmbrățișa.

Prezentare și traducere de
Esdra Alhasid

UN POET - O LUME

Majît Gafuri

● **Majît Gafuri (1880—1934)** este fondatorul literaturii culte bașchire din U.R.S.S. A debutat în preajma revoluției din 1905 cu poeme agitatorice împotriva țarismului, devenind combatant de seamă în rîndurile popoarelor oprimate din întinsul imperiu. Este autorul a numeroase volume de versuri, eseuri și teatru. Cu timpul versurile poetului bașchir au căpătat rafinamentele marilor poeți din Asia Centrală, în care predomină ideea conștiinței de sine, sprijinită formal pe sugestii din folclorul ținuturilor natale.

Bazarul

Eram odată trist, ca după lung coșmar
Și capul îmi ardea, ca un rotund de jar
Și mă gîndeam întruna
pe unde-o fi scăparea,
Dar inima șoptit-a : Te du pe la bazar.

Și i-am răspuns pe dată : Să știi că nu-i ușor
Cu pasul tot orașul agale să-i măsor,
Că străzile sînt multe și poți vedea de toate,
Iar umbletul te poate cuprinde cu fior.

Mi-am îmbrăcat rubașca cea nouă și curată,
Cu gîndul neclintit de a porni pe dată,
Căci sînt frumos și îmbrăcat în lege,
Oglinda din perete așa mă tot arată.

Mă minunez de mine de parc-aș fi un mire,
Ca prințul din poveste înalt, dar și subțire,
Doar gulerul rubaștii mă strînge pe la ceafă,
De parc-aș fi recrut și fală de oștire.

E gata totul. Pornesc la drum încet.
Mă cat prin buzunare să văd de am bănet,
Căci mi-a trecut prin minte să dau întîi
obolul,
La crișma cea vestită, pitită în brădet.

Era o iarnă grea. Rusia în zăpadă.
Cu ger mult mai perfid ca o iscoadă,
Se tot lupta să iasă la liman
Și frigul apăsa mai rău ca o corvoadă

În crișmă stau tătari și rusi și alte neamuri
Și gîrboviți ca vitele în hamuri,
Trag din mahorca seacă cu dușmănie cruntă
Și beau dintr-un gîrlici cu toții
pe sub geamuri.

De nemîncare frații au fețele de ceară
Și beau așa pînă se lasă seară,
Și cine-ar îndrăzni acuma să-i mai certe ?
La sărăcia cruntă ocara nu-i ocară.

Uitîndu-mă la ei m-a prins o grea tristețe,
De gînd amar nici nu le-am dat binețe.
Cine-i de vină oare de starea lor cumplită ?
Și cui ar folosi frumoasele povețe ?

Am vrut să-mi vîntur mintea și a ieșit invers
M-a copleșit pe dată mizerul univers.
În loc să te întrebi de ce și cum se poate,
Mai bine fă-i săracului un vers.

Așa pășeam oftînd : o biată omenire !
Cînd m-a ajuns din urmă glas plîngăreț,
subțire :
Dă-mi o copeică, nene, mă roagă o copilă,
De foame cerșetoarea nu poate să respire.

Oameni săraci și triști la fiecare pas...
Și ce-o fi mai departe, de-oi face iar popas ?
I-am dat flămîndei fete un ban
de cinci copeici
Și-n suflet cu privirea ei tristă am rămas.

Ce zi nenorocită ! Doar jale și durere.
Și drept pășesc cum rangul meu o cere,
Cînd deodată-n jur vin cerșetorii droaie.
Întunecați la față par toți niște himere.

Unul mă ia de mînă, iar altul de surtuc !
N-am un coltuc de pîine la gloată ca să duc!
Le-am dat copeici mai multe,
apoi m-am depărtat,
Pășind printre mulțime și trist dar și năuc.

De foame și de frig ei nu mai au rușine
Și rînd pe rînd cohortele spre mine,
Se-ndreaptă iar cerînd milostivire
Și gura mea sloboade doar suspine.

Iar cînd am reușit să mă desprind de turmă,
Simțeam cum jalea inima mi-o curmă.
Nu-mi dai ceva de lucru? mă roagă un tătar,
Ce m-a ajuns fugind din urmă.

Eu i-am răspuns : bogații sînt stăpînii,
Ei știu de rostul muncii, de împărțeala pîinii.
Iar el . de nu găsesc mai repede de muncă,
Voi fi flămînd, cum sînt pe viscol cîinii.

Și uite-mă în centru, pe unde sînt palate,
Aici e lume bună și poți găsi de toate,
Iar satul tuturora se vede pe obraji,
Nu-i nici o urmă de flăminde gloate.

Toți cu nemiluita își toacă-ntruna banii,
Căci au proptea în țar și cîntă barosanii,
Cu mersul lor, în mulțumiri, depline.
Au cumpărat și raiul, unde vor fi ei panii.

Bogatul stă în casă înconjurat de toate,
Doar la podoabe noi de zor socoate,
Bea numai vinuri bune și se învîrte-n dant
Și toate-i merg pe daurite roate.

Bogații urcă-n sănii și lunecă ușor,
Iar caii lor frumoși peste zăpadă zbor,
Cam cinci sute de ruble să coste o pereche
Și nici o gloabă nu-i în jurul lor.

Iar săniile curg întruna lucitoare,
În față vizitiii îndeamnă caii tare
Și doar cu prețul unui cal buiac,
S-ar sătura cu anii mulțimea cerșetoare.

Văzînd aceste toate m-am înturnat acasă
Și trist eram ca toamna cea ploioasă,
Căci iarăși am văzut mulțimi flămînde
Și tînguirea lor din nou apasă.

Ticăloșia lumii din nou mă înfioară
Și inima începe și capul să mă doară
Și furios dau de pămînt căciula
Și o trintesc așa a cîta oară ?

Prezentare și traducere de
Stelian Gruia

SPORT

Tamburul de aur

Îmi place să fiu vestitor bun.

Nici nu-mi doresc altceva pe lume decît să vă aduc vești despre nașteri, nunți, pivnițe cu vin fermecat, locuri bune de undit, chip de fintini în care se clatină, înconjurat de merișor, chipul fetei iubite. Cînd eram mic, aduceam în sat veste despre luncile nemaipomenit de bogate în brîndușe ; se vede treaba că mă aflam în slujba superstiției : cîte brîndușe dintîi vei aduce, atîția pui pe care dihorii nu pot să-i mănînce vor scoate cloștile rînduite de maică-ta. (Dihorii, din păcate, aveau alte superstiții.) Mi-a plăcut mult să întind, în șoaptă, veștile despre grădinile unde s-au copt, pe neașteptate, cireșele, pepenii, strugurii. Cu aceeași bucurie (și necerînd zeciuială), vă anunț că se deschide sezonul de primăvară al fotbalului. Mulți, cunosc, veți strîmba din nas : păi aveam data înscrisă de mult în calendar ! Ei și ?! Eu vă aduc la ureche un text din care orice om năuc de vînătoare, pescuit, fotbal etc. soarbe o licoare de furat. Numai patima nebună poate citi acest text și-l poate vinde ca pe țipăt al inițiaților. Cînd le spun prietenilor : atenție, începe fotbalul, trebuie că împrumut, fără să-mi dau seama, mutra din timpul cotelor obligatorii, a bunicului meu : alo, vă anunț în mod sigur, la primăvară vin americanii.

Astăzi, Steaua va întîlni în șaisprezecimile Cupei României pe Voința București. Sînt un vestitor norocos : Steaua va cîștiga. Tot ceea ce mă interesează pe mine e ca Steaua să cîștige, mîncuri, cu scoțienii, la o diferență de scor care să-mi dea dreptul mie să visez la povestea că unghiul cocorilor de jertfă, escadrila care încearcă gerul de nepătruns al continentului european, se pirguiește la soare pe gurguiul din fața circiumei în care-mi place să-mi povestesc copilăria compromisă (întrucît sînt fiu de săteni) de rapacitatea păturii boierești.

Dar cum, prea bine se știe, după ziua de simbătă (ziua lăutului, imortalizată de marele Luchian), urmează duminica dimineața, imortalizată de circiumile din colțul străzii și tunsoarea cu mașina trei zerouri — a nu se confunda cu faina trei stele, — vin și momente de bucurie, vă zic că nici unul nu sîntem zdraveni. Duminică, la ora 11, ora domicatului în git și a uscării șișului pe creasta gardului din scînduri de furat devine că se pune mingea la centru, pe motul ăla de iarbă văruit cu linii barosane întru începerea meciului Rapid București — A.S.A. Tîrgu-Mureș.

Știindu-mă cu sufletul clătinat, cei de la Rapid (nu conducerea !) mi-au trimis, ieri dimineață, la poartă, doi cocoșați. Ieșeam din casă :

Primul — Ai Rapidului sînt. Astălalt e venit cu trenul. Mingii p-ăla de cine ți-e drag ?

Eu : Ocolesc curtea, mă fac nevăzut și mă furișez pe intrarea de serviciu.

Al doilea : Eu sînt ardelean, plin de ură lucidă, nu instinctivă, m-a trimis Cornel Dinu...

Eu : Nelimitații mei prieteni, o clipă, uite înflorește ploaia de aur, ce-ar fi, ei bine, ce-ar fi ca eu să țin cu Urziceni contra Corvinului ?! Salutări tuturor, plec la Brăila, vreau să văd cum orașul meu de la Dunăre va smulge Sucevei un vers sau o piatră din vechea coroană a Moldovei.

Mult noroc,

Fănuș Neagu

P. S.

Cu un fior al gîndului cel mai de-aproape mi-am lăsat două deșteptări să lunece pe cocoașa giuleșteanului. Cei vechi nu mai pot să se schimbe, nu-i așa ?

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

ANUL XXXI
10
(1 347)
Simbătă
5 martie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PRIMĂVARA DIN NOI

Între semnele tutelare de primăvară, an de an, înscriem și sărbătorim Ziua de 8 Martie. Și trăim într-un plan afectiv care reflectă, desigur, și socialul, și întregul spectru de idei moral-politice care configurează statutul existenței noastre materiale și spirituale, trăim această amplă și mereu exemplificatoare semnificație care este de fapt primăvara din noi, din gîndurile și sentimentele noastre, ființa a tot ce ne înconjoară și iluminează în chip de iubire, de speranță, de izbîndă, de luptă și muncă într-un sens profund creator. Ziua internațională a femeii se întemeiază de fapt pe toate zilele istoriei umanității iar simbolica și emblematica ei înscriere în anotimpul de primăvară vine să completeze ceva din natura însăși umană, această neîncetată și vie, prodigioasă înflorire, acest neîncetat și viu, prodigios sentiment al iubirii de frumos și dreptate, de egalitate, de emancipare și implicare, de angajare, de răspundere, de participare. România anilor noștri este un exemplu elocvent pentru tot ceea ce înseamnă noul statut moral-politic și social al femeii, revoluționarea condiției sale, înfăptuirea acelor înalte și nobile principii și aspirații care au stat și stau la baza democratizării întregii societăți, a mersului sigur, și în permanen- [illegible] gresului și civilizației socialiste. Derivă aceasta din însuși Programul partidului, din orientările, din fundamentările de principiu cu un desăvîrșit și înnoitor impact asupra întregii noastre munci și vieți pe care secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, le-a susținut și le susține printr-o vastă operă teoretică și practică, precizînd, nu o dată, rolul și contribuția femeii în socialism, marea disponibilitate creatoare pe care o dețin toți membrii societății și de aici și reprezentarea lor echitabilă în organisme de conducere și decizie, în foruri și forumuri ale democrației noastre socialiste, muncitorești-revoluționare. Nu există domeniu sau sector de activitate economică, politică, socială, cultural-artistică sau științifică în perimetrul căruia spiritul acestei democrații să nu-și fi demonstrat viabilitatea, nu există loc sau profesie în țară unde rolul și contribuția femeii să nu-și fi spus și să nu își spună cuvîntul, să nu beneficieze de această imensă și solidară condiție a permanentei emancipări, a egalității care — deopotrivă în drepturi și îndatoriri — se instituie și într-o normă a personalității și într-un reflex al gîndirii, al făuririi prezentului și viitorului.

Este locul să amintim aici, cu stimă și prețuire, exemplul pe care îl reprezintă, printr-o necontenită operă politică și științifică, tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu. Om politic și savant de înaltă prestanță morală și științifică, militant de seamă pe tărîmul ideilor păcii și cooperării între popoare, între oamenii de știință, pentru a așeza la baza progresului și civilizației, toate cuceririle gîndirii și cunoașterii umane, tovarășa Elena Ceaușescu exprimă și un sens etic definitoriu pentru tot ceea ce înseamnă azi însăși democratizarea lumii, principiul unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră, accesul la cele mai înaintate cuceriri ale gîndirii și practicii tehnico-științifice, emanciparea prin știință și cultură. Se reîntîlnesc toate acestea în Programul însuși al partidului, se reîntîlnesc în practica politică și socială a întregii noastre dezvoltări care a urmat Congresului al IX-lea și a cunoscut substanțiale împliniri în anii din urmă. Viziunea e, desigur, a unui drum în permanentă ascendent.

Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului ne situează în lumea unor noi cerințe și posibilități. Dezvoltarea intensivă în industrie, producții record în agricultură, o [illegible] munca și viața, un deziderat nou, acela al unei noi calități, o propensiune nouă, aceea prin care, instituind teza construcției socialismului cu poporul și pentru popor, urmează ca în anii acestui cincinal să ne înscriem pe orbita unei țări socialiste cu dezvoltare medie. Pentru ca, în perspectiva sfîrșitului de mileniu, să trecem în rîndul țărilor dezvoltate. Este acesta scopul, este aceasta imaginea pe care o trăim în mers dar, așa cum sublinia secretarul general al partidului, în multe și multe privințe, ne situăm deja în rîndul țărilor dezvoltate.

Avem toate condițiile, spune secretarul general al partidului, și subliniază aceasta nu o dată, dispunem de tot ce ne trebuie pentru a îndeplini cu succes mărețele obiective și programe adoptate de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului. Și, mai spune, acest an, cel de al treilea al celui de al optulea cincinal, este hotărîtor. Ceea ce, în dispunerea geografică a investițiilor și dezvoltărilor înseamnă și punctul de vîrf al unei experiențe de fond, creatoare. Și înseamnă ridicarea la o nouă altitudine a participării, a răspunderii.

Luceafărul

„PUTEM FI DEPLIN CONVINȘI CĂ ROMÂNIA VA INTRA ÎN MILENIUL AL TREILEA CU O PUTERNICĂ BAZĂ MATERIALĂ ȘI TEHNICĂ, CU O PERSPECTIVĂ MINUNATĂ PENTRU DEZVOLTAREA FORȚELOR DE PRODUCȚIE, ÎNFLORIREA ȘTIINȚEI, ÎNVĂȚĂMÎNTULUI, CULTURII ȘI, PE ACEASTĂ BAZĂ, PENTRU DEZVOLTAREA TUTUROR LOCALITĂȚILOR PATRIEI NOASTRE, ASIGURÎNDU-SE ASTFEL RIDICAREA CONTINUĂ A NIVELULUI DE CIVILIZAȚIE, A BUNĂSTĂRII MATERIALE ȘI SPIRITUALE A ÎNTREGULUI NOSTRU POPOR — ESENȚA POLITICII PARTIDULUI NOSTRU COMUNIST, ȚELUL SUPREM AL SOCIETĂȚII SOCIALISTE ȘI COMUNISTE !"

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din cuvîntarea rostită la lucrările Conferinței pe țară a președinților consiliilor populare)

• 20 DE ANI DE LA REORGANIZAREA TERITORIAL-ADMINISTRATIVĂ A ȚĂRII
• Vetre ale istoriei contemporane (în pag. a 3-a)

„Buchet de purpură și soare"

Apărută în prag de ianuarie sub semn aniversar, antologia „Buchet de purpură și soare" e un vibrant omagiu pe care scriitorii din întreaga țară îl aduc tovarășei Elena Ceaușescu, eminent om politic, savant de largă recunoaștere internațională. La ceas de sărbătoare artiștii scrisului nostru invocă în cuvinte emoționante personalitatea celei care, înflăcărată de idealul comunist, militează de decenii cu dăruire și pasiune alături de marele erou al neamului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru progresul poporului neprecupețindu-și eforturile, angajîndu-se cu toată ființa în problemele timpului său. Antologia înmănunchează gîndurile scriitorilor din toate generațiile, constituindu-se într-un elogiu adus strălucitei activități politice și științifice desfășurate de tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu, model de abnegație revoluționară întru destinul luminos al patriei. Volumul este împărțit în trei secțiuni intitulate sugestiv : **O inimă care bate pentru fericirea poporului român, Cu flacăra științei ea veghează, În numele idealului comunist,** surprinzînd aspectele unei biografii de excepție. Reflectînd activitatea neobosită a marii comuniste care se află mereu în miezul de foc al evenimentelor țării, versurile lui Mihai Beniuc transfigurează portretul femeii erou: „Străbate fără tihnă orașele și satul / Cum crește griu-n lanuri, cum se sădește pomul / Și tuturor prin carte le-mpărtășește sfatul / Și cum se logodește atomul cu atomul / Se bucură copiii c-o văd în țara-ntreagă / Și fug la ea în grabă cînd glasul ei îi cheamă / Rizînd de fericire cînd ea le spune «dragă» / Și-i spun cu duioșie cu toții : «scumpă mamă» !" Plină de vibrație este urarea adresată de poetul Nicolae Dragoș celei care și-a pus întreaga existentă „sub steagul marilor idei": „Sînt multe faptele ce pot să poarte / O viață spre-mpliniri și demnitate / Dar dintre toate, mai presus de toate, / Sînt cele țării cu iubire date. / Pentru lumina faptei unei vieți, / Trăită-n eroism și demnitate / Aduce țara 'nalta ei urare, / Urare de mulți ani și sănătate!". Activitatea militantă a tovarășei Elena Ceaușescu unește idealul omului de știință cu marele țel al umanității: pacea. Dumitru Radu Popescu sintetizează această dimensiune revoluționară a conștiinței clarvăzătoare: „Între pace și știință există un raport direct, menirea minții omenești este de a clădi, nu de a surpa în neant o întreagă civilizație, este de a afirma nu de a nega frumosul și adevărul despre om. Marile înfăptuiri ale geniului uman au astăzi capacitatea de a modifica profund natura și viața omului. În virtutea acestui adevăr, tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu invocă pe drept cuvînt înalta conștiință civică și marea răspundere morală a oamenilor de știință." Ilustra fiică a țării, aflată mereu la dreapta eroului revoluționar al națiunii, oferă imaginea emblematică a „două inimi comuniste sub mărețul tricolor", cum inspirat sună versul lui Victor Tulbure, poetul exclamă în metafore sărbătorești: „Glasul nostru încă-odată să se audă prin omături / Și din zări în zări să sune plini de dragoste mereu / Pentru cinstea celei care de o viață-i stă alături / Și-i e sprijin de nădejde și la bine și la greu / Să trăiască, să-nflorească, de-mpliniri să aibă parte. / De belșug, de sănătate, de ani lungi, frumoși și buni. / Ca în lume să ne ducă faima țării mai departe. / Și mai sus să ne avinte zborul mîndrei națiuni". Slujind valorile umanismului, preocupată neîntrerupt de progresul social, îndrumătoare a mișcării femei-

H. Alexandru

Continuare în pag. a 3-a

Patrie

Ție iți este dată lumina
ca pavăză, ca însemn, ca împlinire
ochii noștri de cutezanță
ție iți spun : bună dimineața
crești și te înalță
inima noastră de credință
către tine bate :
crești și sporește
Ție iți sînt date :
iubirea, blîndețea, omenia
poezia și jertfa ei
fulgerîndu-ne viața
dintre toate țările de pe pămînt...

Victoria Milescu

EMINESCIANA

Un debut neconfirmat

Profesorul G. Mihăilă, cunoscut prin lucrările sale din domeniul slavisticii, propune în **Contemporanul** (nr. 9 din 26 februarie 1988 și nr. 10 din 5 martie 1988) un pre-debut al lui Eminescu, care l-ar anticipa pe cel de la **Familia** din 1866. Acest pre-debut s-ar constitui din șase poezii : 1. **Ciobanul și năluca**, 2. **Plîngerea proscrisului**, 3. **O epistolă**, 4. **Rămîi, străinătate**, 5. **Din străinătate** și 6. **Te iubesc**, publicate în revista **Aurora română**, cu inițialele **G.M.**, iar ultima cu **M**, toate în 1864. **Ciobanul și năluca**, baladă, care deschide acest ciclu, este datată : **1858**.

Demonstrația profesorului G. Mihăilă pornește de la premise false și aplică o metodă inadecvată într-o cercetare de istorie literară.

Mai întîi despre premise. Profesorul G. Mihăilă face constatarea corectă că Eminescu semnează petițiile, ca funcționar la Botoșani, în 1864—1865, **M.G. Eminovici.** Profesorul G. Mihăilă procedează însă la eliminarea numelui de familie, reține numai inițialele **M.G.** și operează apoi o inversiune **G.M.**, pentru a pune numele poetului în concordanță cu semnătura de sub poeziile pe care le atribuie poetului. Eminescu nu semnează însă nicăieri în opera sa cu inițialele **G.M.** și procedeul aplicat de G. Mihăilă nu are nici o justificare științifică.

Trecînd la metoda de cercetare sîntem impresionați de aspectul panoramic al demonstrației. Evocările memorialiștilor, pînă și ale celor mai obscuri, sînt cercetate cu minuțiozitate și organizate într-un sistem. Această erudiție nu demonstrează, din păcate, că poeziile aparțin lui Eminescu și nu cuprind nici un indiciu concret pe baza căruia să se poată stabili paternitatea eminesciană.

Două sînt căile pentru elucidarea acestei chestiuni : examenul filologic, asociat cu cel de conținut, și cercetarea presei vremii. Prezența unor „ardelenisme" specifice și absența „moldovenismelor" oferă un prim indiciu că poeziile aparțin climatului cultural transilvănean. Înstrăinarea are alt mobil decît cea cîntată de Eminescu în poeziile sale. Aici eroul apare ieșit din vîrsta copilăriei, plecat în străinătate și dorește să se întoarcă în satul său. Poeziile aparțin climatului cultural transilvănean și prin invocarea unor figuri istorice, ca Traian, devenite o obsesie a versificatorilor din acești ani. Se întîlnesc în aceste poezii și versuri penibile, care nu pot fi atribuite lui Eminescu, fie el și copil de 14 ani. Să dăm și un exemplu :

Iar tu, scumpă-ți gătește **buzuțele rozate**
Pe cînd sosesc la tine, spre mii de sărutate.

Iubitei de la Ipotești, invocată abuziv în exegezele eminesciene, nu-i poate fi substituită aceasta, cu „buzuțele rozate".

Examenul filologic și de conținut ar putea fi neconcludent. Presa vremii dă însă un răspuns definitiv. Cercetarea ei cerea mai puțină osteneală decît investigațiile în domeniul memorialisticii tîrzii. Românii de peste munți aveau, în condițiile de atunci ale asupririi naționale din Imperiul habsburgic, puține publicații. Apăreau : **Gazeta Transilvaniei** la Brașov, **Telegraful român** la Sibiu și **Concordia** la Pesta. Junimea studioasă sau „lepturiștii", cum își spuneau, izbutește să scoată o antologie, **Versuinții romani** (Oradea, 1854) și cîteva almanahuri, **Diorile Bihorului** (Oradea, 1854), **Muguri** (Arad, 1859), **Musa română** (Pesta, 1865), **Fenice** (Oradea, 1867). Colaboratorii la aceste almanahuri sînt, în general, aceiași : I. Bendusian, Carol Grama, Dimitrie Sfura, Iulian Grozescu,

D. Vatamaniuc

Continuare în pag. a 6-a

Ghiocei

Niciodată nu mi-a fost teamă că o să mă repet, atunci cînd am vorbit despre lucruri care țin, prin noi, o stea aprinsă-n Univers. Una din ultimele scrisori ale lui Noica are, la destinatar, adresa filologului craiovean Tudor Nedelcea. Am avut bucuria să parcurg rîndurile scrise citeț ale marelui nostru cărturar, deloc tremurate, ba, dimpotrivă, scrise clar, prea clar pentru o minte de filozof. Am reținut, din epistolă, dorința lui Noica de a reveni cu noi considerații, numai dacă Parcele îi vor mai îngădui. Am mai răsfoit cîndva o scrisoare a lui Noica, de data aceasta adresată poetului Adrian Păunescu, și m-a frapat același incunabul curat, aceeași literă măruntă și ușor aplecată / spre mijlocul cuvîntului, ca un clopoțel ce anunță recreația după o oră istovitoare. N-am putut să asociez pînă acum, literelor scrise de mînă ale filosofului retras la Păltiniș, decît ghioceii, semne aproape identice, piruete în alb, mici serbări ale zăpezii. Ghioceii au, ca și însemnele lui Noica, cosmosul și veșnicia lor.

Acest crîmpei de vreme bună a adus la reverul femeilor, mai devreme decît ne așteptam, gingașii ghiocei. Ei aduc, în taină, solie de la ciuta afundată în păduri, de la luminișurile zvelte, de la șipotul izvorului. În absența marilor zăpezi căutăm lecturile unde copiii se dau cu sania. Orice lucru drag îl raportăm la copilărie. Metru antic al întregii noastre vieți. Ghioceii sînt bucoavnele cu care mă fac auzit dumneavoastră. Ghioceii albi ca barba bătrînului de la Iasnaia Poliana, ghioceii-efigii ale purității, căi ale zenitului de a pătrunde în ființa noastră.

Ghioceii, minuscule lămpi ce luminează drumul troicii, suspinele de altădată ale Annei Karenina.

Ghioceii ? Acești coconi ce au în palmă inima noastră. Dăruiți ghiocei !

Constantin Preda

ÎNSEMNĂRI DE SCRIITOR

Starea poeziei

Există, se pare, o graniță subțire, o frontieră aproape nevăzută între toate punctele de vedere obișnuite în „judecarea" literaturii scrise de femei. Am preferat această exprimare forțată doar pentru a evita deliberat termenul „literatură feminină", etichetă transformată, în virtutea obișnuinței, în caracterizare implicită, adeseori cu o nuanță peiorativă. Scriitoarele, într-un glissando temporal, evoluînd de la resemnare la emancipare violentă, de la prejudecată la nonconformism, dovedesc mereu, chiar prin sensibilitatea constantă față de această sintagmă consacrată, o atenție exacerbată care, uneori, e indiciul unui complex. „Literatura feminină" duce de obicei cu gîndul la o anumită sensibilitate, predilecție pentru cîteva teme, ba chiar o anumită aservire a operei. Scriind la un moment dat despre Virginia Woolf în „Eșecul demonului : vocația", Maurice Blanchot menționa soluția autoritară oferită de linia de conduită a acestei fascinante scriitoare: „Trebuie deci în mod irevocabil să te decizi, să te limitezi, să te eliberezi de tine însuți și de toate, în vederea acelei «realități unice» (...). Care este acel proiect secret, insesizabil și inexistent a cărui presiune constantă se exercită, într-adevăr, asupra oamenilor, și mai ales asupra ființelor problematice — creatorii, intelectualii — ce sînt parcă în fiecare clipă disponibili și în chip primejdios mereu alții ? Ideea unei vocații (a unei fidelități) este cea mai perversă din cîte pot tulbura pe un artist liber"... Există se pare un cod feminin, o vocație a feminității, care se transferă operei, o impregnează, o marchează, o atinge cu aripa nevăzută cu sau fără voia autoarei.

Niciodată poezia română n-a adunat laolaltă atîtea poete de mare, de acută intensitate lirică, de specială particularitate a operei și expresiei ca în ultimii ani. De la varietatea formelor și a stilurilor la tipurile de comunicare, de transfigurare artistică, la prezența propriu-zisă în problematica literaturii, în viața literară a acestor ultimi ani, au fost de o reală și binevenită densitate.

Au fost anii în care Constanța Buzea, Maria Banuș, Doina Sălăjan, Ana Blandiana, Ileana Mălăncioiu, Violeta Zamfirescu, Florența Albu, Angela Marinescu, Florica Mitroi, Nora Iuga au atins în vers măiestria maturității, delicata, acuta ori sfîșietoarea nuanță a perfecțiunii. Au fost anii în care s-a afirmat, s-a individualizat vocea profund particulară a unor poete originale ca Daniela Crăsnaru, Mara Nicoară, Grete Tartler, Ioana Diaconescu, Doina Uricariu, Ioana Ieronim, Gabriela Negreanu, Gabriela Hurezean, Carolina Ilica, Lucia Negoiță, Smaranda Jelescu. Au fost anii „emancipării" lirice uneori șocante, infinitesimale migrații sub steaua trufașei tinereți (Elena Ștefoi, Mariana Marin, Marta Petreu, Mariana Codruț, Denisa Comănescu, Ioana Crăciunescu, Magdalena Ghica, Cornelia Maria Savu), anii în care poete reticente, aflate la adăpost de fascicolul luminos al criticii literare ori al publicității, și-au țesut în liniște calmă și sigură pînzele, care nu o dată au atins măiestria, reala valoare artistică : Anamaria Pop, Viola Vancea, Carmen Firan, Irina Mavrodin, Doina Cetea, Mariana Bojan, Virginia Carianopol, Veronica Galiș, Lucia Olaru Nenati, Cecilia Dincetate, Nastasia Maniu, Mariana Pândaru, Cristina Tacoi, Iolanda Malamen, Marieta Nicolau.

Atîtea sugestii noi au intrat în problematica poeziei feminine și mai cu seamă „mici miracole cotidiene, chibrituri aprinse pe neașteptate în întuneric", **moments of being,** cum ar fi spus aceeași mare romancieră citată mai înainte. Unele poete au ajuns la o perfecțiune a facerii versului, la o plasă de sugestii livrești, la adevărate anamorfoze lirice, altele au evoluat în direcția unei lucidități ordonatoare ; sînt apoi glasurile de senzualitate frenetică, de autentică feminitate în sensul acela, clasic și generos al cuvîntului, ori evoluții puse sub semnul scînteierilor abstracte ori al difuzei filozofii, al ironiei ori voitei pastișe. Diversitatea a învins moda. Vocația metaforică a dislocat prejudecăți. Personalitatea necanonică, accentuată, a spulberat principiile false, cele care, vai, de atîtea ori ajută să fii, să faci, să pară că scrii, că imaginezi, fără să gîndești de fapt în profunzime, fără să încerci să atingi substanța transparentă a acelui „încă negîndit".

Cleopatra Lorințiu

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Rigoare și sensibilitate

În volumul „Chipul și asemănarea" Gabriela Hurezean oferă mai multe registre poetice, universul cărții e polifonic, autoarea dezvăluie o galerie de stări, de ipostaze lirice, dominantă fiind supravegherea cerebrală a discursului. Tensiunea observației lucide și atitudinea reflexivă omogenizează substanța volumului, imaginile poetice au o frumusețe glacială, hieratică uneori, precum acest peisaj boreal : „Într-o noapte, pe cînd dormeam / visînd un desiș de arteziene sub ploaie, / cineva mi-a depus lîngă pat / jumătate de pom sub ghiață înflorit / Clinchetul sticlos al petalelor / asupra altei nopți m-a deșteptat." Lirica erotică are, la Gabriela Hurezean, accente dramatice, un fior expresionist străbate versurile poemelor : „Mi-e tot mai întuneric și nu-mi mai amintesc / brațele tale împrejur de mine, / numai palma răcoroasă a nopții / cutreierîndu-mi ființa". Alteori poeta își exorcizează sentimentul preluînd ritmurile folclorice cu o surprinzătoare disponibilitate pentru acest tip de lirism bazat pe eufonii : „Dor, durere-ndurare, / a iubi fără cruțare, / a te dezgoli de tine, / dezgoli pînă la os / pin'la sufletul frumos / albe lumi să te lumine". Nefixată într-o formulă, poezia se află parcă mereu în „căutarea tonului" cel mai potrivit,

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 2-a

Biblioteca [illegible]țeană MUREȘ TIRGU-MUREȘ

SMARANDA JELESCU: «Impact»

Micul roman **Impact** este **o carte care** se revendică fățiș de la solide modele literare pe care ține să le respecte. Un întreg capitol al cărții, cuprinzind **pagini** din jurnalul eroinei **Impactului — Marina** Velcescu, este închinat lumii din romanul dostoievskian. Ceea ce nu face din **Impact** o carte dostoievskiană, dar o așează sub semnul unei conștiințe literare pentru care prezența și consistența omului în literatură ca personaj este **totul**. **Impact** este un roman cu personaje, cu dramă, cu atmosferă și, desigur **poate** fi povestit, după cum la fel de bine **se** poate spune că nu poate fi povestit. Cea de a doua concluzie este mai aproape de adevăr. Proza de calitate este ireproductibilă. Fără a fi un roman fără cusururi, **Impact** reușește să conțină un element greu reproductibil care ține de personalitatea autoarei. Faptul este cu atît mai notabil cu cît e vorba de un roman de dragoste, o „love story", deci ceva ce a mai fost citit și văzut de împătimiții literaturii de zeci, de sute, de nenumărate ori. Ca în orice roman de dragoste, care se vrea numai atît, există un bărbat și o femeie făcuți unul pentru altul, adică o dragoste fatală și ireductibilă. Ea este cercetătoare într-un institut, el este inginer tot acolo. Dar totul este să știi să **spui o poveste** de dragoste, iar procedind astfel noi trădăm condiția cărții care știe să-și spună povestea propusă.

Primele pagini sînt departe de a ne prezenta distribuția principală, ceea ce e un semn de tact psihologic și de știință a construcției. E vorba de discuția dintre două femei, de mama unei fete absente și de prietena acesteia din urmă. O discuție dintre două femei, foarte feminină prin mizele ei și prin atmosfera pe care paginile o rețin cu precizie. Intrarea în scenă a eroilor cărții se face treptat, cu grijă, studiat. Impresia primă este că vom avea de-a face cu o variantă a romanului **Părinți și copii** de Turgheniev pe teren românesc, în care copiii de după obsedantul deceniu își judecă părinții care au trăit și făcut acest deceniu, totul prin prismă feminină.

Promisiunea, atît de interesantă și atrăgătoare, este însă o pistă falsă, pentru că tema generațiilor care se confruntă va reveni doar marginal mai tîrziu. Cele două femei sînt părăsite pentru ca cititorului să-i fie prezentat un adolescent orgolios și singuratic, sigur de el, care-și croiește viața în condiții dramatice. Urmîndu-l pe acesta vom intra în cercul **unei instituții** importante, vom întîlni figuri caracteristice ale peisajului ei, alături de Tudor, care face o repulsie, la întîlnirea unei femei de aspect dinamic și strident, pe care o clasează rapid, pentru ca apoi să rămînă descumpănit de ineficiența acestei clasificări. Acesta ar fi „impactul" sau începutul lui.

CRONICA LITERARĂ

Autoarea știe să-și introducă personajele în scenă, să le lase atît cît trebuie, să nu insiste inutil asupra situațiilor care pot **încărca pagina** și lectura. Dar nu este vorba numai despre o știință a tăieturii. Și nici măcar de credibilitate, care este condiția primă de la care pleacă proza Smarandei Jelescu. Realitatea este trăită senzorial foarte puternic în paginile **Impactului**, fără ca notarea senzațiilor să se autonomizeze. Senzațiile, faptele nu sînt doar trăite, ci scrutate, comentate rapid și din unghi intelectual, ceea ce dă cărții nu numai autenticitate, și fluență ci și o anume altitudine. Nu întîmplător, **Impact** este întrerupt din cînd în cînd de paginile de jurnal ale Marinei Velcescu, alt mod de a detașa pe eroină și cititor de masa faptelor, de a le examina selectiv.

Personajele apar, stau cît se cuvine și dispar. Unele sînt schițate din cîteva linii, dar precis, esențial, ca bîrfitorul Hansi, altele au șansa confesiunii. Personajul rămîne unul din criteriile Smarandei Jelescu, credința ei în personaj fiind egală cu credința în rostul prozei **și credința** în om. Acestea țin de factura prozei **tradiționale** în sens larg, lecția acestei cărți fiind extrasă din G. Călinescu, Camil Petrescu, dar și Marin Preda, Nicolae Breban. Psihologiile și analiza intelectuală sînt notele diferențiale ale cărții și căutind să le definim întîlnim liniile pe care stau aceste modele. Suma de personaje intelectuale, care ascultă muzică, văd spectacole, comentează cărți, se comentează pe sine în termenii cărților citite, trimite **către** G. Călinescu, urmărirea psihologiilor venind din celelalte trei mari precedente. Smaranda Jelescu trăiește în climatul predecesorilor și scrie în acest sens, fără a trage de aici o concluzie de valoare. Aceste filiații sînt utile **pentru** a sublinia cercul literar căreia aparține și modul în care se înscrie pe orbită literară, contrazicînd moda prozei actuale, pe care în mare măsură o sfidează.

Există o anumită ostentație a distanțării, pe care o are atît eroina, cît și romanul **Impact**, o predilecție pentru eroii „altfel", pentru **cei ce** se disting prin intelectualitate, competență, exigență, gust artistic și tact. Așa e Marina Velcescu și prietenele ei. Este lumea care-l detestă pe „domnul Kitsch", căruia i se consacră un întreg **capitol**, prin care ne este **propusă și o** întruchipare nouă, modernă a răului. (O anumită prețiozitate, însoțită și de locvacitate pretențioasă, străbate uneori cartea, indicînd pericolele prezente și viitoare ale universului pe care autoarea și l-a construit). Însă tema kitschului care inundă viața oamenilor, a vulgarității agresive, ca un condensat de nocivitate, este substanțială și dă cărții un ax interesant.

Realul **impact**, și de aici titlul romanului, este impactul eroinei cu vulgaritatea asediantă, agresivă. Este cauza destrămării unei **iubiri**. **Impact** descrie o dragoste „fatală", supusă regulilor clasice ale acestei iubiri — în ultima parte eroina face ca o nouă damă cu camelii penumonie, fără să moară — romanul rămîne deschis, dar sfîșiată mai ales de invazia kitschului. Pentru iubitorii de literatură psihologică, paginile cuprinzînd reacțiile femeii **care** iubește, contrariată, sfîșiată de neliniști, modul în care urmărește viața celuilalt, **rămîn remarcabile**. Scris de obicei de bărbați romanul pătrunde mai rar în aceste camere secrete ale psihologiei feminine, pe care rămîne să ne-o dezvăluie chiar femeile. **Impact** are această calitate, descriind cu o autenticitate remarcabilă suferința din dragoste a unei femei inteligente și dedublate datorită lecturilor. Preocupată de „roluri" din cărți, Marina Velcescu ia de la eroinele pe care le „joacă" mai ales distanțarea de manifestările maculante, dar își aduce aminte de ele, mai ales, în momentele de dificultate, momentele limită ale încercării ei erotice. Cartea rezistă prin substanța ei psihologică, prin dramatismul tăieturii, prin acest personaj rotund, Marina Velcescu. Prin precizia notației comportiste, a senzualității ei sugestive, pagini precum **În lumina soarelui de vară** și, mai ales, **Cîntec de ciocîrlie**, sînt de o mare frumusețe.

Impactului [illegible] și o vocație de prozator, deși calitățile sînt evidente. Poate abia încercarea de a scrie acel roman al **Părinților și copiilor** din anii cincizeci, promis înșelător în primele pagini ale cărții, ar verifica această vocație.

M. Ungheanu

IOANA DIACONESCU: «Herb»

Ioana Diaconescu ispășește prin „pedeapsa poeziei" vina divulgării unor armoarii de taină, în al căror cîmp heraldic profunzimea transparentă a cerului — receptată mai ales în regim selenar — este întretăiată cu fulgerele lucidității. Temătoare și sensibilă, poeta învață tandrețea stingerii, poemele sale transcriind reacții la „efectele" fizice ale trecerii timpului: „Nu conspir, oboseala gonește surisul / strălucitoarea himeră // Ce poți să-i mai dai / decît sclipătul părului, luciul dinților, / fereastra ochilor // Nu cer împăcare. Nu tîngui zilele-acele / trecute cu mult prea ușor / peste cotropitoarea tinerețe / La tîmplă — un ram de cais înflorit / în palida noapte / Surisul? Conspir cu însemnata / pe veci, în creierul furtunii" Surisul, ca formă concentrată a supraviețuirii, oferă posibilitatea manifestării tensiunii insurgente împotriva neantului și, în același timp, reprezintă redescoperirea continuă a esenței umane. Ioana Diaconescu posedă o vie capacitate de evocare și cuprindere în vers a arderilor interioare găsind, în general, acele resurse lăuntrice care s-o ferească de artificii și mimetisme, chiar și atunci cînd străbate spațiile singurătății și pustiirii: „Ce știi tu ce-nseamnă pustiile ore / arse, ca foaia de vînt? / Corola, petala se sting în incendiul / acestei păduri de iluzii / Pe urmele ei flutură coada / cometei ce nu se mai vede / M-ascund după norul trufaș ce dispare / Și mă pierde, mă pierde, mă pierde". Teroarea pierderii de sine determină un gest cu multiple semnificații: a întinde mîna. Manifestare a nevoii de comunicare, încercare de a se cunoaște „semne", de a exorciza o cale ascensională: „Dar mîna aceea cu palma închisă / pipăia drumul, tăișul, / urcușul și / zgomotul și toată puterea / muntelui."

Pentru actuala vîrstă lirică a Ioanei Diaconescu două poezii mi se par caracteristice: „Să mă apăr de ea" în care imaginea arhetipală a caracatiței, izomorfă solitudinii nefaste este anihilată de „surisul" securizant, și „Nu cu milă vorbea de tine paingul". Aici, într-o formă eufemizată, găsim ilustrarea fidelă a mitului arachnean traducînd destinul condiției umane fatal legată de timp și de blestemul morții: „Nu cu milă vorbea despre tine paingul / Striga cățărîndu-se strașnic / pe casa-i cumplită la înfățișare // Nu cu milă vorbea. Auzeam cum se / toarce firul norocului / Auzeam simfonia / cicorilor stinse pe ghemul Arahnei" Realul e traversat de cezuri, firele destinului creează un climat coercitiv, dramatic, silind materia să se conformeze anumitor figuri prestabilite: „Legăturile", nefiind anexate de forțe benefice, nu dobîndesc, însă, un sens ordonator. Sentiment atroce, conștiința sfîrșitului este totuși mai suportabilă decît incertitudinea. Într-atît de puternică, de copleșitoare apare „raza" ei nevăzută, într-atît de acaparatoare este starea de veghe asupra crezurilor fundamentale: „Un ochi ațintit / ca un glonte / într-o fereastră ascunsă / și iată-ți ascunzătoarea spartă / și uite cum te-a trădat / singurul semn, credința, / statornicul semn / al credinței". Îndoiala erodează în permanență inocența eului poetic și se insinuează, în mișcări ritualice, impunînd o gesticulație vehementă la nivelul imaginarului: „Cît aur duse la mal, cu sine, valul, cîte corăbii pierdură calea, / Lumina dreaptă a lunii! // Mă-mpărtășeam din spuma aurie. / Obrazul meu nu se păta cu ceață, / era un fel de boală / era o stare, poate starea cea mai pură //. Cu frică, aceste semne. Aceste litere / o frică-nceață care se strecoară în sinul tău / șerpește. Atunci, duci șarpele la gît: dar dacă?..." Există la Ioana Diaconescu o voință nostalgică de luminozitate care să înfrunte foșnetul tristeții: „Învățături pentru infantă" ca și ciclul de „bucolice" proclamă vîrsta tînără ca rost al senectuții. Este actul luării în posesie a propriei sale taine, destrămarea fiind înlocuită cu tulburătoarea absorbție a ființei de către centrul ei. („Doar o înghițitură de lumină") **Lamento**-ul poetic urmărește mișcarea difuză a sentimentului ocolind cursivitățile tradiționale ale versului prin asociații interesante, generatoare de densitate lirică, e adevărat, uneori incongruentă. Nota dominantă a acestui volum o dă austeritatea.

Constantin M. Popa

CENACLUL REVISTEI «Luceafărul»

● Cea de-a patra ședință a **Cenaclului revistei „Luceafărul"** a avut loc marți, 1 martie 1988, în rotonda Muzeului Literaturii Române. Au citit Dumitru Pricop (poezie) și debutantul Septimiu Stoica (proză).

La dezbateri au participat: **Fănuș Neagu**, Mircea Constantinescu, Pan Izverna, Ion Iuga, Niculae Stoian, Adrian Cristache, Valentin F. Mihăescu, Aurelian Lazu, Alexandru Dan Condeescu, Gheorghe Pituț și Vasile Neagoe (pentru poezie); Fănuș Neagu, Alexandru Horia, Mircea Constantinescu, Adrian Costache, Aurelian Lazu, Adrian Dafir, Dumitru Bălăeț, Niculae Stoian, Alexandru Dan Condeescu, Liviu Mitrănescu, Vasile Neagoe, Iulian Neacșu (pentru proză). În încheiere a vorbit Mihai Ungheanu.

Lucrările cenaclului au fost conduse de Mihai Ungheanu și A.I. Zăinescu.

În ședințele anterioare au citit: **Gabriela Hurezean (poezie) și Nicolae Mateescu (proză)** — noiembrie 1987; **Sabin Opreanu (poezie) și Ion Florian Panduru (proză)** — decembrie 1987; **Adriana Sitaru (poezie) și Mircea Cavadia (proză)** — ianuarie 1988.

Rigoare și sensibilitate

Urmare din pag: I

lirismul proteic al Gabrielei Hurezean **are** nostalgia identificării cu materia fluidă a sufletului în veșnică metamorfoză, versurile sugerează — la fel ca și titlul volumului — conflictul dintre autenticitatea trăirii și infidelitatea cuvintelor, separarea expresiei de sentimentul în sine, nu întîmplător metafora „oglindirii" e un simbol central al acestei poezii („ceea ce vezi acum în oglindă / poate să fie doar un joc de umbre și lumini"). Iată cum e transfigurată eterna problemă a creației, aflarea „cuvîntului ce exprimă adevărul": „Acum știu / acum sînt înlăuntrul știutului, spui, / și ieși din tine / multiplicîndu-te la infinit / din aproape absolut în aproape absolut / ca-ntr-o fotografie mișcată / ... / Dar cine vorbește în adîncul rostirii tale? / Dar cît din cuvîntul tău este cu adevărat la tine? / Dar cîte galaxii mai ai de străbătut / de la sinele tău pînă la cuvîntul sine?" Aceste interogații tulburătoare dau tensiune multor poezii, fie ele cu substrat autobiografic sau ridicate la altitudinea viziunii (cîteva poeme din volum au o densitate abstractă remarcabilă). Gabriela Hurezean posedă, ca mai toți poeții de azi, o acută conștiință critică, ea își exprimă cu luciditate mecanismul propriei creații, scriindu-și, cum s-ar spune, „la vedere" poemele, intrînd în dialog cu virtualul cititor: „Acum aștepți pofticios o metaforă triumfală / despre toate acestea / dar ele sînt cum sînt și atît / și află că am scris acest poem / ziua / chiar într-o zi înduioșător de banală". De regulă polifonia universului liric stă sub semnul rigorii expresive, autoarea evită tonul clamoros, ea își [illegible] impresiile sînt redate cu acuratețe: „Imaginea pîrîului mușcînd cu sfială / călcîiul fierbinte al copilului, / țipătul sfîșiind pleura memoriei, / sigur, sigur, / era un țipăt de fericire, / numai că tu te aflai în acea amintire / nepotrivit / ca un fluture albastru / mort în iarba verde". Vocile poeziei se suprapun în cartea Gabrielei Hurezean precum claviaturile unei orgi, versul e cînd duios („Ereditate") cînd violent („O altă privire"), sentimentul este uneori elegiac („Duminica zăpezilor") alteori acuzator („Planeta de asfalt") aceste paradigme lirice fiind tot atîtea căi de acces ale eului spre lume, poeta caută „urma lăsată de Psyché în alunecare", drumul inefabil al sufletului printre lucruri. Registrul stilistic variat cuprinde atît versul alb cît și prozodia clasică, autoarea recurge chiar și la artificii grafice, unele texte (de exemplu „Poem") amintind de „Caligramele" lui Apollinaire. La granița dintre sentiment și rațiune se naște cu prudență, am putea zice, acest lirism controlat cu finețe, dar dincolo de masca cerebrală descoperim chipul mai sfios, mai sentimental al poetei („Se alină iarba, se alină / dorm pădurile, tulpină cu tulpină, / mere roșii pîlpîie-n ferestrele de-acasă / luminînd departe cu lumina deasă"). Atunci cînd privește lumea prin suave „grații de apă" Gabriela Hurezean devine visătoare, metafora capătă transparența reveriei și gîndul se umple de muzica amintirii. Cîteva frumoase poeme invocă nostalgic vraja spațiului natal: „Și m-aș duce, duce-m-aș acasă, / tot desculță aș urca pe Criș în sus, / tot desculță și fără merinde, / numai cu iubire cît e veșnicia / pe o stea de iarbă fără de apus." În tulburătorul poem „Zei de lut" atmosfera arhaică a satului capătă o transfigurare memorabilă, dovedind talentul deosebit pe linia lirismului parabolic: „Seara, cînd satele fumegă preacurat, / cum arderea de tot, cum rugul binecuvîntat, / cînd vin acasă țăranii cu pași de lut, / tîmpla de lut hodinindu-și în palma de lut, / atunci se aude cerul încruntat deasupra lor, / crescînd, crescînd, precum aluatul de pîine bună, / în testul răsturnat al limpezimii din țărani, / seara, cînd satele fumegă preacurat / și zeii de lut în preajma vetrei se adună".

ECATERINA ȚĂRĂLUNGĂ: «Misiunea de investigare»

Romanul **Misiunea de investigare** (Ed. Albatros, 1987) de Ecaterina Țărălungă este, în ultimă analiză, o dezbatere de loc imparțială despre succesiunea generațiilor în fluxul timpului, cedarea locului privilegiat, uzurparea lui, ocuparea prin tenacitate, etc. Zicem în ultima analiză, pentru că autoarea propune această dezbatere abia în ultimele două capitole (din cele șase) ale cărții; părtinitoare, pentru că, firește, se dă cîștig de cauză generațiilor tinere. Mai mult chiar: „bătrînii" par, ei înșiși, dispuși să abandoneze, să le cedeze locul, să-i incite la luptă — situație lejer voalată, ca să zicem așa, voită astfel din rațiuni de strategie narativă. Concluzia autoarei rămîne, însă, pe cît de firească în contextul economiei cărții, pe atît de neobișnuită printre cărțile de acest tip: o armonie, o împăcare, o iubire chiar între cei care dețin puterea, și cei care aspiră către ea. Este ceea ce înțelegem mai limpede din parabola celor doi fierari din ultimul capitol al cărții: meșterul și ucenicul său lucrează pe nicovală fierul înroșit: primul îl bate cu barosul, celălalt îl ține în clește. La un moment dat — probabil, motivat de disensiuni mai adînci — tînărul face să-i scape fierul pe bocancul meșterului, acesta, ars cumplit, dă cu barosul în bocancul novicelui (dinte pentru dinte... bocanc pentru bocanc) și, pentru că în relație sînt cinci elemente, tînărul, care mai are la îndemînă și cleștele, îl lovește mortal pe bătrîn după care fuge din fierărie „sărind într-un picior, schelălăind ca un cîine lovit, fără să se uite în urmă, lăsînd doar pe asfalt urme de sînge și boabe mari de lacrimi care cădeau strălucind în praful drumului" (p. 216). Este extrema maximă a luptei, în care partenerii se anihilează reciproc — învingătorul abandonînd terenul cîștigat: cu această teamă profilactică în suflet, generațiile „se calcă pe picior" dar nu „se calcă în picioare": ele găsesc, în viziunea Ecaterinei Țărălungă, acea punte de înțelegere, se acceptă, se ajută reciproc. Cartea este, în fond, o pledoarie pentru armonie și, dacă cel puțin ordinea capitolelor (autonome, de fapt) ar fi fost alta, ideea ar fi ieșit mult mai limpede în evidență încă de la început, tensionînd lectura.

Acțiunea se desfășoară — firesc pentru un roman despre generații — pe spațiul a vreo 50 de ani, din 1936 pînă în zilele noastre. Tînărul matematician Paul Simin vine din Germania, unde a făcut studii strălucite sub protecția amicilor tatălui său (elementul armoniei, al ajutorului, este introdus din primele pagini ale cărții) și se ocupă, în țară, de știință pură mai întîi, apoi din ce în ce mai insistent de aplicarea ei în viață. Evită cu grijă orice fel de angajament politic, dar simpatizează cu intelectualii comuniști. Face războiul de la Odesa pînă în Munții Tatra — desigur, nu în linia întîi (este atașat, un fel de consultant tehnic pe lîngă un comandament operațional), după care își reia studiile. Pleacă, din proprie inițiativă, pe șantierul hidrocentralei de la Bicaz, unde un accident la sistemul de aerisire al unui tunel, sistem proiectat chiar de el, îi întrerupe brusc cariera, instanța găsindu-l vinovat de lipsă de vigilență (vină relativă: inginerul însuși recunoaște, în fondul său sufletesc foarte curat, că ar fi trebuit să prevadă în proiect un sistem de rezervă pentru aerisire în caz de defectare a primului) — și stă în detenție cîțiva ani. După ce-și încheie pedeapsa are o scurtă perioadă de dezorientare, dar la insistența fermă a soției apelează la foștii prieteni să se reîncadreze. Sistemul prieteniei funcționează în recunoașterea meritului, inginerul Paul Simin intră într-un institut de cercetări; îl vom regăsi în zilele noastre, cu o altă sancțiune la activ pentru neglijență, conducînd însă foarte energic o secție de proiectare, așteptînd să se pensioneze și consumînd, probabil, ultimul conflict profesional cu tînăra și energica ingineră Diana care vrea, fără sprijin de nicăieri, să revoluționeze cercetarea științifică din institut.

Două lungi capitole ale cărții sînt dedicate părinților Dianei, Dumitru și Sofia Negrea. Punțile de legătură nu sînt prea bine sudate, aflăm doar că Frina, soția inginerului Paul Simin [illegible] are chiar o înclinare [illegible] Negrea încă către el. Acesta, profesor de [illegible] sentimentală comunist în ilegalitate și părăsește Bucureștii pentru orașul natal, Satu Mare unde va coordona luptele muncitorilor mineri înainte de dictatul de la Viena. Este, pentru autoare, un prilej de a intra în detaliile relațiilor sociale și de muncă din zonă — dar și de investigare a formulei romanești avute în vedere, într-un mediu paralel. Pentru că, cu profesorul Dumitru Negrea ne vom reintîlni abia după ce iese la pensie și asistă, ca vechi comunist, la ancheta organizată în Satu Mare pentru analiza activității soției sale, Sofia Negrea, directoarea unei fabrici de textile (unde intrase, ca simplă lucrătoare, încă din 1938 ca să organizeze lupta muncitoarelor de acolo). Pe Sofia Negrea o așteaptă o pensionare voluntară în fața noilor specialiști care vor să se afirme prin studiu aplicat, prin noi energii creatoare.

În fond, „bătrînii" sînt învinși mai peste tot în romanul Ecaterinei Țărălungă; lor li se recunosc meritele, sînt iubiți de către cei tineri — dar simt nevoia de a preda ștafeta mai departe, educîndu-i pe noii ei purtători în sensul muncii, al cinstei. Aceștia, însă, descoperă un alt „procedeu" de legare între ei, de constituire în generație: este ceea ce prietena tînărului Andrei, băiatul lui Paul Simin, numește „misiunea de investigare", sondarea sufletului partenerului pentru a te asigura de bunele lui intenții mai înainte de avea relații de prietenie cu el. Diana nu se întîlnește cu Andrei niciodată (sînt de vîrste puțin diferite: ea a terminat facultatea, are familie, el abia intră în politehnică); ca reprezentanți ai celor două familii în prag de pensionare, însă Diana și Andrei reprezintă (simbolizează) două moduri de acțiune: ea este voluntară, gata să se lupte pentru adevăr cu orice risc, luînd pe contul propriu demonstrarea lui — el devine precaut, caută, în a treia generație cum ne sugerează autoarea, mai întîi oamenii, vrea punți de legătură între colegi. Desigur, șanse în roman are Diana, Andrei rămînînd un fel de tertium dialectic, un deziderat, adică, de refacere a relațiilor de protecție din care a plecat familia Simin în drumul ei spre împlinire. Andrei este cel obsedat de acea parabolă a fierarilor — parabolă căreia, din păcate, nu-i cunoaștem replica în viziunea Dianei (ea fiind, totuși, aceea care calcă hotărît în teritoriul generației anterioare); probabil că tînăra ingineră ar fi preferat răspunsul oului lui Columb: desființarea unor astfel de relații brute între maistru și învățăcel, „automatizarea" prelucrării fierului (proiectul ei privește tocmai automatizarea unei topitorii de oțel). Sau, cine știe...

Autoarea scrie cu prea multă „geometrie", fiind destul de expeditivă cu personajele sale și cu timpul epic pe care îl-l acordă, reușind însă în portretul Dianei o concentrare exemplară a energiei creatoare. **Misiunea de investigare** este un roman actual ce pune probleme actuale pe care încearcă să le rezolve, numai în partea omenească a lucrurilor, în sensul unui umanism cultural, livresc, a cărui actualitate se cerea (se cere!) ea însăși discutată.

Nicolae Georgescu

CLEOPATRA LORINȚIU: «Aproape imaginară»

O combinație de jurnal intim, cu **notații** eliptice, perturbind comunicarea, însă fără să o afecteze fundamental, și de „lamento" cu accente exhibiționiste, **pe tema** solitudinii (nu chiar iremediabile), iată una dintre posibilele definiții ale volumului de versuri **Aproape imaginară** (Editura Cartea Românească, 1987) al Cleopatrei Lorințiu, poetă promițătoare la debut și, acum, după cîteva cărți, (aproape) o certitudine a liricii feminine contemporane la noi. Singurătatea, tema favorită în **Aproape imaginară**, nu este starea funciară a eului liric, ci una dobîndită în urma unei aventuri existențiale dureroase, evocate de memoria afectivă. Rememorarea nu are nevoie de stimuli speciali, căci totul, ca să zic așa, amintește de o prezență, devenită, vai, absentă și presimțită ca atare: „Dungile acelea străluminoase din dormitor... erau / chiar de pe-atunci întruchipări ale presimțirii / Ne-au adus ghinion. Ar fi trebuit să le spargem / ar fi trebuit să le-necăm în apa luminii de vară // Noi însă mereu ne-am temut. O iubire de teamă / Aerul, castanul bătrîn, auzul vecinilor / sunetul telefonului, scrisorile, apa și vinul / chiar pîinea, chiar laptele mamei / erau pricini de frică // Dragul meu, dragul meu, neputința încolțise pesemne-ntre noi cu o clipă-nainte / de-a ne vedea. Cînd treceam / unul pe lîngă altul, doi străini tulburi / în orașul prea mic" **(Cu o clipă-nainte)**. Poemul citat face parte din ciclul numit cu „hieroglifa" **T** (temere? tandrețe? tinerețe? tensiune? tomografie?) totuși, cel mai transparent din volum, în sensul că aici intensitatea sentimentală este exprimată clar, prozaic de clar, realizîndu-se, astfel, o comunicare eficientă agrementată cu cîteva imagini poetice ale absenței: „Tu ești de-acum numai o depărtare / Cu cît mă gîndesc mai mult la tine / cu atît e mai greu. / Mai arsă aș zice că sînt / un jar mic, chiar la gura sobei / Mocnește acolo pentru ce va fi // Mi-ar mai rămîne doar o alinare: / să mă fac abur, abur și-n urma mea / numai surîsul fiului tău / să mă păstreze în timp" **(Șansa)**. În cuprinsul volumului, ciclul **T** reprezintă apogeul trăirii lirice, cele care îl preced **(Desen interior I, Peisaj, Desen interior II)** și cele care îi urmează **(Aproape imaginară, Cîntece fără cuvinte)** avînd rostul de a nuanța, adică de a îmbogăți imagistic diagrama sentimentală a discursului poetic. De pildă, în ciclul **Peisaj**, harta sentimentală comunică cu harta geografică. Dîmbovicioara, Voina, Cîmpulung Muscel, **Reteag, Mogoșoaia**, din nou Cîmpulung Muscel, Probota, Bistrița, Argeș, sînt repere geografice care au căpătat, prin subtile asocieri, statut de reper sentimental, iar evocarea lor nostalgică, din perspectiva unui prezent simțit ca dezolant, este un fel de catagrafie a singurătății întocmită, de această dată, cu sensibilitate **estetizantă**. Poeta vede frumos și simte delicat: „Mătănii suave și reci. Un cîntec vechi / învie trecuta toamnă / Havuzul emoționat al iubirii // Ce mai știi, ce mai ții minte / din rătăcirea blîndelor pere? // Te depărtezi atît de încet / cu un ochi de peisagist privești totul / nimic nu contează decît uleiul tău / foarte pur întins pe pînza scumpă" **(Jurnal cu pere la Cîmpulung Muscel)**. Importantă aici, cum se înțelege din poema citată, nu este culoarea peisajului, ci sugerarea culorii și, mai cu seamă, corespondențele fine descoperite între mătănii, havuz și... perele de Cîmpulung. Apoi, se cuvine remarcată ambiguitatea deliberată din strofa finală: ochiul de peisagist este al Ei sau al Lui? Al oricui va fi fiind, imaginea trimite la ideea (sau sentimentul) depărtării, a îndepărtării, a singurătății în doi, căci peisagistul vede — nu-i așa? — forme, superficii, ignorînd, de cele mai multe ori, conținuturile. În **Desen interior** (I și II) și în **Aproape imaginară**, tonul se schimbă, devine declarativ și declamativ, suferința este conștientizată, analizată (cu autocompasiune) și propusă contemplației. Imaginile singurătății se înmulțesc („Ca un ou călduț / într-un cuib neștiut", „Îndeajuns de tăcuta mea resemnare, / asemeni oului de lăstuniță", „Depărtarea a făcut pui, / Pui tandri", „Mai scrii cu degetul prin praful de pe consolă un vers stins"), asediază ființa fragilă, descumpănită în impactul cu suficiența și egoismul celuilalt. Această stare de disoluție interioară are drept consecință, în planul expresiei poetice, dezmembrarea imaginii, sau, mai exact spus, aspectul ei caleidoscopic. Poemul se desfășoară acum după o schemă ingenioasă. Primele versuri numesc, direct și neutru, desincronizarea sentimentală, pentru ca, apoi, frînturi de imagini și imagini șoc, aparținînd aceleiași sfere semantice, să argumenteze liric constatarea inițială. Finalul, de regulă, conține o metaforă revelatoare, care repetă, dar la un alt palier emoțional, începutul. Vreau să spun că poeta știe să construiască echilibrat, evitînd astfel simpla transcripție a senzațiilor și propunînd, în schimb, complexitatea ideației: „În fața durerii mele / nici măcar nu clipești. Ce ciudat / te-am ghicit astă seară / în pîsla senzației / Gîndul e-o viperă ageră. Pîndește / un mic rest de iubire... / Nimic, nimic / nici viața, nici granița morții / nici dantelele bătrînei doamne / Într-un foișor / răcoros te-ai retras. Te păstrezi / îți ajungi. Vîntul bate / cu ochii închiși" **(Foișor)**. Sigur că, procedînd astfel, elaborînd adică și nu zămislind spontan, poeta își asumă riscurile unei anume aridități, atenuate, însă, de prospețimea cîte unei metafore, plasate cu dibăcie în momentele cînd poemul începe să treneze.

Contradicția între declarata (declinata și declamata) intensitate a trăirilor și o anume rigiditate a expresiei este depășită în ciclul intitulat **Cîntece fără cuvinte**. Cititorul va înțelege, desigur, că nu este vorba de o poezie fără cuvinte (ce simplu și, în unele cazuri de grafomanie, ce bine ar fi!), ci de renunțare la discursivitatea logică, în favoarea unei logici poetice, predominant metaforică. Ceea ce se comunică acum sînt stări evanescente, ipostaziate în imagini pătrunzătoare, și nu teme „tratate" din exterior, „abordate" poeticește. **Poezia** reușește să întrețină convingător iluzia sincerității, acordînd măsuri egale intelectului și simțurilor: „Cum e clădită turla aceasta / Ciudată neobișnuită e umbra ei / Pietrișul mărunt o-mpînzește / Totul dar totul / acuma doare, chiar litera ștearsă de vreme / chiar ce pare că nu-i / și cînd e frig / ies desculță-n balcon. Te simt / Cu violența zăpezii pe pielea caldă" **(Zăpadă pe pielea caldă)**. Cu **Aproape imaginară**, Cleopatra Lorințiu se apropie, cu pas încă șovăitor, dar se apropie, de Poezie.

Valentin F. Mihăescu

COMPENDIUM

■ **TITLURILE** sînt adesea înșelătoare. Sub titlul **Iosif I Mușat, întîiul mare ierarh român**, Roman 1988, se ascunde un important capitol de istorie culturală românească. Mult mai expresiv pentru conținutul cărții este subtitlul **Noi mărturii privind viața culturală și spirituală a Moldovei în secolele XIV și XV**. Autorul cărții, Ciprian Zaharia, smulge uitării cu ajutorul unei minuțioase reconstituiri din elemente risipite în documente și lucrări disparate un capitol important al existenței culturale a românilor, care este în același timp o existență socială și politică distinctă și evoluată. Este vorba de perioada alcătuirii marii Moldove istorice, care începe cu Petru Mușat și a cărei anvergură socială și politică avea nevoie de o omologare „internațională", echivalentă de obicei în secolele XIV și XV cu crearea unui nou centru ierarhic bisericesc între cele existente. Episodul este important pentru că vădește vechimea culturală a societății românești și independența atitudinii ei prin refuzul de a primi ierarhul trimis de Constantinopole, chiar cu riscul afuriseniei. Forța culturală și politică a statului românesc din nord a învins, pentru că Împăratul Bizanțului și conducătorii spirituali ai acestuia recunosc dreptul românilor de a-și alege singuri conducătorii doriți. Semnificația specială a acestor împrejurări este dezlegată mai ales datorită privirii lor în contextul politic intercontinental al timpului. Cartea a declanșat restabilirea adevărului în legătură cu Bătălia de la Rovine, cu precizarea datei reale și a caracterului victorios pentru români a conflictului. Sinteza lui Ciprian Zaharia se înscrie astfel în prelungirea preocupărilor de istorie culturală balcanică ale lui Victor Papacostea. Ea umple un gol privind istoria culturală a nordului românesc prea adesea ignorat în favoarea istoriei culturale a sudului românesc. Fără insistențe cartea subliniază **puternica și** autonoma dezvoltare a societății românești din nordul teritoriului locuit de români, capabil să pună condiții patriarhiei bizantine și să se disocieze cultural și politic de statul slav din nord. Monografia **Iosif I Mușat** se ridică pe o infrastructură documentară, ilustrată de un subsol de note foarte elaborat și bogat, unde întîlnim de multe ori citate contribuțiile tipărite în revista **Luceafărul**. Este rostul lucrărilor de sinteză să fructifice aceste încercări parțiale și să le dea un sens mai înalt așa cum **reușește această monografie** excepțională.

NOTE ● ATITUDINI

● M.N. Rusu ține să ne informeze că articolul **Fondul de aur al poeziei** tipărit de **Luceafărul** în nr. 7/1986 ar „reproduce idei" dintr-un articol din **Săptămîna** și semnat de M. N. Rusu. Precizăm că singura apropiere posibilă între articolul **Fondul de aur al poeziei** de Gabriela Negreanu și cel semnat de M.N. Rusu provine din faptul că se ocupă de același volum de poezii. Ne bucură însă că M. N. Rusu are idei și le consideră prețioase. Totul e ca aceste idei să nu fie prea comune.

● Remarcabil prin detașare intelectuală este articolul **Un Iorga pitoresc?** de Ilie Bădescu (**România literară**, nr. 8, 1988), unde răspunzind unor obiecții la ediția **Evoluția ideii de libertate** de N. Iorga, Ilie Bădescu descifrează un N. Iorga al planului ideatic opus unui Iorga pitoresc, cum prin inerție îl mai consideră unii comentatori. Autorul articolului nu face decît să desfășoare cîteva din constatările pe care le prezintă în bogatul capitol de note al ediției, surprinzător pentru cine vrea să-l vadă pe N. Iorga cantonat într-o gesticulație confuză și congenital antiteoretică. Ilie Bădescu știe să discearnă între refuzul teoriei care preformează și deformează și predispozițiile teoretice ale savantului, vizibile pe toată întinderea operei sale. A-l izola de sociologie, de pildă, este o eroare, pe care Ilie Bădescu n-o face. Una din preocupările definitorii ale profesorului de istorie universală N. Iorga este să studieze instituțiile, viața societății. Pentru cine cunoaște **Dezvoltarea așezămintelor sociale ale Europei** (1920—1922) afirmația că este străin de sociologie devine imposibilă. Că ea se susține nu înseamnă decît că ne aflăm în fața unor etichete, incapabile, de altfel, să acopere complexitatea unei opere uriașe, evolutive, de aspect și spirit modern. N. Iorga nu este un anacronic, spune Ilie Bădescu, și afirmă acest lucru cu o eleganță neobișnuită într-o polemică, lucru **pe** care ținem să-l subliniem. Iar răspunsul **la** articolul său e simplu: N. Iorga nu e pitoresc, pitorești fiind, cel mult, credincioșii acestei etichete.

VETRE ALE ISTORIEI CONTEMPORANE

Sensuri majore

În prezența secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în Capitală, s-au desfășurat lucrările Conferinței pe țară a președinților consiliilor populare, înalt și cuprinzător forum al democrației noastre socialiste, muncitorești-revoluționare. Este a IV-a conferință de acest fel din seria tuturor celor ce au avut loc în anii epocii noastre, și ea semnifică însăși ascendența pe plan politic și social, felul în care organele locale ale puterii și administrației de stat sînt chemate să asigure largul democratism al participării și asumării prerogativelor înfăptuirii programelor dezvoltării multilaterale, ale înfăptuirii cu cetățenii și pentru cetățeni a politicii partidului. Lucrările actualului forum s-au desfășurat în contextul împlinirii a douăzeci de ani de la reorganizarea teritorial-administrativă și crearea județelor, care a deschis larg calea repartizării rationale a forțelor de producție pe întreg teritoriul patriei, dezvoltării economico-sociale a tuturor zonelor, înfăptuirii adevăratei egalități în drepturi, ridicării nivelului general de viață și civilizație al întregului popor. „Consider necesar să subliniez, aprecia tovarășul Nicolae Ceaușescu în magistrala cuvîntare rostită în fața actualului forum, că mărețele realizări ale României, într-o perioadă istorică scurtă, demonstrează cu putere superioritatea socialismului, cînd poporul devine pe deplin stăpîn pe destinele sale, se pot lichida, într-un timp scurt, înapoierea, asuprirea și inegalitatea, se poate obține o dezvoltare înaltă, se pot realiza condiții tot mai bune și egale de muncă, de viață, de învățătură pentru toți cetățenii patriei". Noua înfățișare a patriei, marile sale cuceriri în plan economic și social, adevăratele vetre ale progresului și civilizației pe care le reprezintă azi orașele și comunele, munca și creația în toate domeniile de activitate confirmă un drum vast, prodigios, care e al libertății și independenței, al făuririi cu poporul și pentru popor a societății socialiste și comuniste. Sub semnul unor atari prefaceri revoluționare, actualul forum se înscrie ca încă un moment ale cărui semnificații sînt menite să dea o înțelegere amplă procesului de împlinire a programului și hotărîrilor adoptate de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului, astfel încît acest an, cel de al treilea al cincinalului, să se constituie într-un an de virf al realizărilor economice și sociale, într-un an de vastă și înnoitoare experiență. Cuvîntarea secretarului general al partidului dimensionează strălucit direcțiile de acțiune și devine un vast program de gîndire și acțiune. Organele locale ale puterii și administrației de stat au sarcini sporite, în activitatea lor intrînd atît sarcini economice cît și cerințe de ordin educativ, cultural. „Trebuie să ridicăm pe o treaptă nouă activitatea Festivalului național „Cîntarea României" *spune tovarășul Nicolae Ceaușescu,* să punem tot mai larg în valoare minunatele tradiții și geniul creator al poporului nostru, adevăratul făuritor al culturii naționale".

Creație și dezvoltare, creație în toate sferele existenței materiale și spirituale, iată, în citeva cuvinte, sensul major al demersurilor muncii politice, educative, al angajării și dăruirii pentru înfăptuirea marii opere de edificare socialistă și comunistă a patriei, din perspectiva vastă pe care o consacră hotărîrile Congresului al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului.

Casa de cultură, a științei și tehnicii pentru tineret din Timișoara

ORAȘUL DE LÎNGĂ INIMĂ

Timișoara este și orașul meu. Ca atare, fiind subiectiv și posesiv, cum e, cred, orice om legat de țară, de casă, de familie, loc de muncă și loc de vis, socotesc Timișoara cea mai frumoasă. Sincer, o și iubesc din tot sufletul. O iubesc (Timișoara e de gen feminin), precum surîsul mamei și lumina ochilor mei care sînt copilele mele, precum lumina zilei de-a doua și de-a treia și-a infinitelor zile ale existenței noastre în Cetate. Iubesc orașul cum mi-e dragă și strada, adică omul știut ca și omul neștiut ce-mi trec pe alături sau de care mă împiedic privind și descoperind mereu că pînă la cerul cel 'nalt se suie acoperișuri, frontoane, coloane, mansarde și cocoși pe hornuri : vechea urbe e plină de revelații ale privirii, iar cea nouă, din toate zările, pare și ea așezată în biografia noastră, încă dinainte de a fi fire. Mai ieri, și-i văzusem pe buldozeriști, au dispărut două-trei ulițe amărîte în Fabric ; iată, prin moloz și drumuri grele, apar macarale, canale, cabluri, fundații, panouri, scări suspendate, artificii ale sudorilor, după care se naște blocul. O casă de oraș. O casă cît un sat împrăștiat pe culmi și văi. O lume. Un univers. O asociație de locatari. Muncitori, profesori, ingineri, medici, frizeri, portari, cu tot alaiul de copii și moși. Cu impactul adaptării. Al con-viețuirii. Ciudat, după o vreme, și la bloc, traiul tot patriarhal e. Privești lumea de la balcon sau poți cobori pe-o bancă de lîngă scară. Sau în parculețul ivit din grămada de fier vechi, betoane sparte și tuburi uitate. Bărbații beau bere iar cei mici joacă fotbal, vara, ba se dau și cu săniile, pe derdelușul ad-hoc, iarna, dacă e să fie frig și ninsoare în Banatul supus, cîndva, Mediteranei.

Ce oraș superb. Toți cei care-l străbat, măcar o dată în viață, zic, gîndesc și scriu la fel. Cred, după ani mulți de cînd am buletin de Timișoara, că Bega e vinovată. Dă senzația, notam și altădată, dar fără interpretări, că riul acesta nici nu curge, nici că stă. Ci pare că umblă, cînd în sus, cînd în jos. E o apă ca o oglindă. Dacă ești frumos la chip, așa te și expune luciului, dacă ești bun, te salută cu un strop de rouă din parcurile care o înconjoară pe întreg peripelul prin orașul său. Am scris intenționat **orașul său,** încît Bega n-are alt legămînt și nici o altă sintagmă, deci nu se confundă : orașul de pe Bega e numai Timișoara ! (Drept e, și alte ape dau pecete similară — cinste și glorie lor !).

Și, fiindcă m-a fascinat de la prima întîlnire, știu cum arată Bega din start, de cînd se naște în pîntecul muntelui, de la izvor, de la obîrșie, unde, nu-i așa ? !, nici o apă nu se întoarce, decît în chip de dor. Eram Dorul, mă amăgeam, eram norul, știam, eram omul trecător și efemer pe lîngă Măria-Sa, Apa. Acolo, în masivul Poiana Ruscăi, unde-am șezut un pic, Bega are multe surse din străfunduri — piriu, izbuc, pești, torenți, chiar și șuvoiul prăpăstioaselor ruperi de nouri, așa ca la Hăuzești, mai an, cînd sătucul numit a luat-o la vale, cu tot ce-i ieșea în cale — casă, moară, lemne, paie, vaci, găini, suflet și obiect, babă și automobil, din care n-au rămas decît milul nemilos. Sfîrșitul.

Pînă la Timișoara, Bega trece ceva mai grăbit. De fapt, pînă la Coștei, unde se întîlnește cu Timișul și, reglată, la stăvilar, apa curge din nou pe două brațe. Abia atunci riul Bega devine canalul Bega, iar Timișul rîu rămîne rîu : vara, pe secetă, cînd crește nisipul în unde, el devine un fir de amintire. Sistemul hidrografic de la Coștei e vechi, era o minune a Europei încă de-acum două secole ; păstrăvii din munți, păstrăvi-curcubeu, nu mai ajung în cimpia cea rotundă ca ochiul și ca piinea dolofană de la Topolovățu Mare. N-au ozon, n-au ceudul pădurii, n-au condiții ; de la Coștei pînă la Timișoara, ca și de la Timișoara pînă la frontieră, vărsîndu-se în Tisa, ca să revină în Dunăre, Bega nu mai e rîu, ci mai mult canal. Are și vapoare, cu marinari adevărați, foști comandanți de cursă lungă. Pe vapor e ca în leagăn. Iar Bega, cu maluri săpate, e o apă domolită. Mereu la același nivel. O apă cuminte. Pe la Chizătău, vin pescarii din Lugoj și trag la somn. La peștele somn. Au și fotografii-martor, că nu mint. Dihania subacvatică e, uneori, chiar mai mare decît omul. Și are și mustăți (peștele somn). Ca s-o prinzi, nu e nevaoie decît de răbdare și de pricepere. Mă și mir, cum poate omul să șadă zile și nopți în șir cu un băț și un fir și un cîrlig amăgitor, pe-un mal de apă lină, singur, cu cohorte de țînțari în nări și singe, fără larma și chemarea veaculuI tumultuos. Poate că-i invidiez, neînțelegînd cît de minunată o fi așteptarea. Să muște din nervul eliptic de timp și stress. Pe acolo, pe la Chizătău, unde cîntă încă țăranii la corul început la 1857, era cîndva și o moară cît un bloc. Energia venea din apă, apa învirtea o turbină, care turbină mișca un rotor, un dinam, un ax, de la care se pornea angrenajul măcinatului, dar și al facerii luminii. Ardeau becuri pe ulițele satelor pînă la Recaș, ardeau zi și noapte, pînă a apărut avîntul fierului vechi : să topim turbina, să tăiem rotorul, să distrugem dinamul, să facem ordine în moștenirea celor dinainte. Și s-o luăm de la capăt, precum s-a hotărît, destul de tîrziu, un om al locului, care, nu fără bani mulți, reface turbina, reface rotorul, reface dinamul, reamenajează etajele morii, sapă bazine și lacuri, taie un drum de la artera internațională și face un han. Un popas de agrement pe Bega. Vom trăi și-i vom gusta.

Mai apoi, pînă la Timișoara, pe Bega nu se mai întîmplă nimic, deși trece și prin Recaș și Izvin. Totul curge, panta rei. În vara trecută, am făcut două plimbări pe Bega, una dinspre oraș în sus, alta, în aval. Nici că bănuiam cît de rară e bucuria ieșirii din chingile betonului de pe malurile orașului. N-am, acum, metafora la îndemînă spre a convinge că apa taie șesul precum cuțitul într-o felie de unt și nu lasă rană. Și nu pare că doare. Ci durează un drum lichid, drept, linear, senin. Mi s-a confirmat că Bega e apa cea mai liniștită din cîte am văzut. E o apă fără furtuni, fără valuri, fără monștri, fie și somni. Ea e ca o fecioară. E pură, bună și naivă. Nu înseamnă că nu și sancționează gestul necugetat. Adică, ea înghite și vieți. Atenție nu săriți în cap ! Atenție, pericol de înec!

În Timișoara, nimeni nu se îneacă, dacă e om de treabă și n-are alte gînduri decît munca. În toate ipostazele sale. Ca și Bega, orașul e generos. E lin, blînd și cumsecade. E și modest. Își vede de treburile multe pe care le are. Mie-mi place totul aici. E orașul meu, de parcă m-ar fi înfiat. Sau invers. Mă și simt al orașului de pe Bega, deși nu-s tocmai fire lină și blîndă. Curg mai năvalnic. Și mai aprins. Totuși, sper — cumsecade. De am vreme pentru mine, fie și arareori, „fug" pe faleza Begăi, iau o gură de aer curs din Poiana Ruscăi, caut scalda păstrăvilor ce nu vor muște de oraș, mă uit în riul — canal și văd apa peșterii de din sus de Poieni, unde-am salutat, străntînd, puritatea naturii și a adîncurilor neștiute.

Apoi, mă strecor în orașul cel vechi, în orașul cel nou, unde vreau, liber și stăpîn, în lumea celui mai frumos oraș din lume, cum mă și fălesc.

Ce să descopăr într-o așezare despre care, dulce amăgire, aș putea crede că știu totul. Totul și nimic în plus. Ci în minus. Timișoara e, așadar, iubita mea, cu fainele și discrețiile frumuseți de sub pleoapele-i enigmatice. Ce culori au ochii Timișoarei ? Cromatica lor e spectrul însuși al luminii și al punctului de vedere. Eu, bunăoară, am un punct de vedere tonic. Nu e culoare, ci e stare. Tonusul ar fi culoarea rozei. Și numele Timișoarei e trandafirul, nu numai din Parcul rozelor ce nu mor nicicînd (decît în grădini, nu și în mine, fiindcă le port în simțuri ca o mireasmă mireasă). Ochii Timișoarei sînt Bega și cerul. Ochii păstrăvului-curcubeu sau numai al briului pastel din orizonturi după ploaia de vară. Sînt cei mai frumoși ochi din cîți au existat vreodată pe pămînt ori în închipuire. În pupilele lor se distinge întreaga măreție a orașului. Nu doar centrul știut, el însuși în cîteva repere marcate de cărțile poștale ilustrate sau alte embleme : Muzeul, Teatrul Național, Opera Română, Consiliul popular județean, Facultatea de mecanică, Universitatea, Piața Unirii, Piața Traian, Întreprinderea mecanică, Bega însăși îmbrățișată de sălcii și ocrotită de poduri solemne — Decebal, Mihai Viteazul, Parcul rozelor, Parcul poporului, Parcul copiilor, Parcul botanic, Pădurea Verde, Bastionul cetății, Palatul Dicasterial, Casa Tineretului, hotelul Continental, cîte încă edificii și spații monumentale, de care ne e drag să le știm și să ne bucurăm de rostul lor. Orașul, de ce nu ? e chiar o metropolă. Are doar vreo 350 000 de locuitori, p-aci trec anual 2 milioane de turiști, are instituții și întreprinderi dintre cele mai diverse, are priorități măcar europene sau măcar balcanice. Adică, orgoliul — nu și ambiția — de a avea personalitate. Timișoara, cum le șade bine frumoaselor, e modestă. Monografia ei de referință e încă nescrisă. Nu și-a aflat nimeni rivna și truda de a căta prin biblioteci, arhive și poduri, nașterea, creșterea și suișul orașului. Mi-am propus, cît trăiesc, că mă dedic trup și suflet acestei fecioare. Am mai scris despre oameni, locuri, istorii, am citit cărți mari și caiete mici, am răsfoit colecții de ziare, albume de fotografii, dosare cu documente, amintiri, povești, scrisori. Puțin ; ieșirile în ungherele și misterele cetății îmi sînt, de fiecare dată, potrivnice cunoașterii integrale. Am mereu alte și alte revelații. Sînt ale iubirii, desigur, și, îmbujorat, descopăr noi frumuseți și culori. Așa-i lumea care respiră, așa e și lumea dusă în morminți. Acolo, chiar, se odihnesc mileniile. În destine, biografii, ani mici, de cînd numărăm era și încă dinaintea ei, cum demonstrează arheologii, ca și constructorii care sapă fundații și dau de alte ziditi. Îi invidiez pe istorici, pentru liniștea pietrelor în care descifrează temeliile cetății. Noi, cu condeiul, ne mișcăm pe și nu sub pămînt, noi sîntem în slujba clipei ce este nu a veacurilor ce s-au scurs cît Bega să umple o mare curată ca Marea Neagră, măcar. Am și putea socoti, la calculator, de exemplu, fiindcă aici la Timișoara se fabrică și aparatele de făcut minuni aritmetice. Prezentul e cel mai interesant. Fiindcă noi sîntem vii, și nu umbre. Astfel, trecem la arhive, dacă merităm, și, inevitabil, ne adăpostim sub lespezi și flori, rămași în amintirea unei generații. Și de-aceea Timișoara e puternică. Pentru că nu moare. Chiar dacă plînge ori oftează. Și-a avut destule situații de cumpănă. Mari bărbați au ocrotit-o. Cu limba, riul, cu arma, ramul și neamul. „Timișoara 700" e numele unei piețe : nu e și un adevăr. Timișoara e mai bătrînă, deși chipeșă, decît mileniile „noastre". Argumentele dăinuirii sînt chiar lespezile, urnele, pietrele funerare, arginții, palatele, parcurile și podurile, eu însumi și generațiile ce mi-au dat identitate. Și orgoliu.

Cînd mă despart de Timișoara, ivindu-se drumuri și grîji, atunci plec liniștit, deși mi-e dor ca de mama și de copilele mele. Mi-e dor de muncă, de bucurii și de emoții. Plec și șed liniștit pe alte meleaguri știind că mă așteaptă iubita cu iubitele mele fecioare. Timișoara e fire tare și nu se supără că o las singură cu lumea ei. Poate, lipsind ori străbătînd-o, nici n-a observat cît mi-e de dragă și cît de mare nevoie am de dragostea ei, de soarele și stelele sale. Mi-o închipui, din depărtări, cum se scaldă în Bega și în turle, pe bulevarde și pe coloanele însuflețite, cum își desface pletele în cimpia roditoare pe care o stăpînește și o îmbie cu toată verdea ei splendoare să-i inunde cuprinsul. Iar pe sub streașina ochilor săi puri ca lumina, eu văd, la întoarcere, că i se strecoară un bob de lacrimă.

Și ființa-mi tresare la același enunț destăinuitor : Timișoara e cea mai frumoasă fată din lume. Din lumea mea.

Teodor Bulza

20 DE ANI DE LA REORGANIZAREA TERITORIAL-ADMINISTRATIVĂ A ȚĂRII

Fructe de la Dunăre

„La sud pînă la capăt", străbatem un drum împovărat de meri pe o distanță de zeci de kilometri, oltenii zic drumul lui Dindere, pînă ajungem pe malul nordic al Dunării, drumul lui Peneș Curcanul de la Ostroveni—Bechet—Dăbuleni—Rahova. La ora cînd palide paie solare se închină în ierburi și luminează aurul fructelor poposim la Bechet, un sat cu peste 5 000 de locuitori, pomenit încă de la 1440 odată cu bătălia de la Rahova, vatră în care oștenii lui Mihai Viteazul vor învinge turcii la 1598, iar Matei Basarab va atrage ienicerii, după pilda lui Mircea cel Mare, pe microlacul Arădan ori mai tîrziu grăncerii lui Popa Șapcă vor chema sătenii din Bechet la manifestația de la Islaz. Mulți bechețeni vor cădea pe dealurile Rahovei în Războiul de Independență, iar în primul război mondial Ghiță Moise și fiul său, Vasile, vor salva doi piloți francezi din încercuirea germană, gest pentru care amîndoi vor fi declarați Eroi naționali ai Franței.

Bechet, vatra fructelor născute de nisipurile Dunării : struguri și piersici peste fostele lacuri Arădanu, Potelu și Nedeia, celebrele lacuri de pește de odinioară. Mai aud în preajma mea „ce păcat că n-au rămas și lacurile cu pește, eram bogați în toate anotimpurile" parcă șoptit, parcă nostalgic. Sat ordonat cu oameni harnici toți „dunărind cu Dunărea" și înălțindu-și cîntecul faptelor în plină zi știind deopotrivă să tragă la greu ori să petreacă alături de lăutari pe ritmul „rista ala rist" ca un prinos al orelor de odihnă binemeritată.

Cîmpia mă însingurează, mă poartă pe drumuri neumblate ; lipsa de streașina văzului, lipsa de dealuri, de povîrnișuri împădurite îmi obligă fantezia să derulez peisajul ca pe o imensă pînză fără sfîrșit cu întîmplări pe care nu le pot bănui și la care mi-e imposibil să particip. Un sentiment al nesfîrșirii în gol, de vreme măcinată în colbul ulițelor de herghelii nestăpînite; spațiu în care numai un Ilie Moromete se simtea în largul lui.

Aici, printre nisipuri întelenite de vie, nisipuri luate în stăpînire de viață, ascult șuieratul vîntului uscat și subțire ca niște spini prin vesminte pînă frigul pune stăpînire pe mișcările mele și mă obligă să caut un refugiu în casa profesorului Gheorghe Boaghe, conducătorul cenaclului literar zonal „Clepsidre", botez motivat și la propriu de vocile nisipului zburător.

În tihna serii, la un foc de coceni mai mult decît de lemne, îmi vorbește de cei peste 700 de elevi ai satului, despre colegii săi întru școală, peste 35 de dascăli, despre Victoria Gheorghe, directoarea școlii și autoare de literatură științifico-fantastică, despre Silvia Andrei și Constanța Călinescu a căror pictură transferă peisajul rural pe pînză, despre doctorul Mihai Bulacu, autorul cărții **Hepatita cronică,** vol. I, directorul spitalului din comună, despre Constantin Popa, doctorul cu deosebite rezultate în acupunctură. Apoi o pauză de film. În memoria sa revine chipul colegului de odinioară, regretatul eseist Paul Bălă, autor al cărții **Mitul creștin** apărută la Editura Enciclopedică în '72 și-mi înmînează **Bechetul de-a lungul veacurilor,** o monografie scrisă de același Paul Bălă în colaborare cu agronomul Mircea Arambașa, povestitor cu mult haz și cu o fină ironie de prin nisipoase site culeasă.

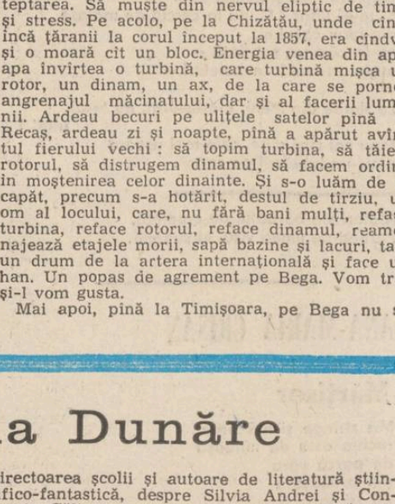

Desen de Raluca Grigorcea

Cînd piatra s-a uscat de lacrimi, vremea a măcinat-o și s-a ascuns în trupul fetelor în chip de magice lumini. Cu asemenea vorbe îmi întinde un volum de poezii, **Lacrima pietrei,** ieșit recent din teascurile tiparnițelor oltene sub semnătura farmacistului Gigi Ofițerescu, după care îmi vorbește despre **Semănătorul de limite,** o altă carte de poeme semnată de Nica Janet și, fără pauză, continuă să-mi vorbească despre **Cronica din Bechet** scrisă de Gheorghe Nicola Stoian-Agrineanu.

Iată pe scurt „comuna noastră literară" ca să nu vorbim de cărțile în manuscris, care sînt o altă față a lucrurilor.

Ieșim în întunericul liniștitor ; din înaltul cerului cad boabe de orez săgetînd în noapte. Probabil sînt stelele urcate de pe cele 250 hectare de plantații cu orez și acum ni se restituie privirii ca o muzică rătăcitoare prin cosmos ori știuleții de porumb luați pentru hrana copiilor de către părinții care au semănat porumbul, dar stăpînii corupți și străini de morala pămîntului, i-au pedepsit cu zile negre de temniță grea ; copiii rătăcind de atunci pe ulițele satului fără hrană și fără ajutorul sănătos al părinților. Țăranii din Bechet știu însă să „crească" pămîntul. Chipul lor este numai zîmbet cînd scriu pe tabla contabilă : 5 800 kg orez la hectar ori 8 000 kg știuleți de porumb ori în zilele acelea, cînd coboară în port cu strugurii de pe cele 1 500 hectare de vie și au sentimentul unui cîntec de culoarea toamnei amețind aerul de arome.

Stăm de vorbă, seara tîrziu, cu alt membru al cenaclului **Clepsidre,** primarul Iulian Miulescu, apoi cu Alexandru Glăvan, președintele ales al cooperatorilor. Îmi spun că au hotărît să-și extindă suprafața agricolă cu încă 70 hectare pe seama terenului din curțile oamenilor. Tac nedumerit și mă gîndesc că în copilărie aveam în curte meri și pruni, nuci și cireși iar unul cu „idei trăznite" i-a transformat în lemne de foc băgînd apoi brazda tractorului, defrișîndu-mi nu numai copilăria, dar și spațiul de vis al grădinii în care căutam liniștea. Azi a devenit prund alarmant, maidan pentru copiii care mai sînt pe-acasă. Le spun întîmplarea și tac și ei ; o tăcere grea fără ieșire. O fereastră deschisă ne aduce un zvon de cîntec cu iz de strugure negru. Totdeauna cîntecul este o salvare a discuției pentru că cine „nu iubește vinul și femeile nu-și iubește epoca vieții sale", iar înțelepciunea s-o lăsăm pe seama neputinței bătrînești, mai zic sătenii.

Ieșim în drumul care ne duce spre Portul de la Dunăre, „la sud, pînă la capăt", cum spune remarcabil un poet din aria extinsă a Olteniei.

Ion Iuga

„Buchet de purpură și soare"

Urmare din pag. 1

lor din România, ocrotitoare a tinerei generații, tovarășa Elena Ceaușescu are — așa cum notează Barabas Katalin — „o infinită disponibilitate pentru noi cei mulți și, mai cu seamă, pentru copii. În fond grija pentru copiii țării este grija pentru viitorul patriei și aceasta înseamnă asigurarea tinereții poporului nostru." Numerosi sînt scriitorii care, prin cuvintele lor alese, aduc o fierbinte urare tovarășei Elena Ceaușescu, fiică a conștiinței românești, exprimînd gîndul de stimă și recunoștință al întregii națiuni: George Bălăiță, Eugen Barbu, Ioana Postelnicu, Ion Segărceanu, Eugen Frunză, Ion Dodu Bălan, Horia Bădescu, N. Grigore Mărășanu, Petre Anghel, Nicolae Dan Fruntelată, Violeta Zamfirescu, Mihai Ungheanu, George Tărnea, Mara Nicoară, Ion Hobana, Carolina Ilica, Ivo Muncian, Hedi Hauser s.a.m.d. sînt reprezentanți ai scrisului românesc de azi care au ținut să omagieze gîndul cutezător și strădania neobosită a tovarășei Elena Ceausescu, importantul său rol în transformarea revoluționară a patriei. Creatori de prestigiu își unesc glasurile în acest „buchet de purpură și soare" elogiind personalitatea marcantă a celei care si-a dăruit întreaga existență cauzei comunismului înscrindu-și numele cu litere de aur în istoria modernă a României. Cuvinte de înaltă prețuire semnează Dinu Săraru: „La începutul acestui ianuarie al gîndurilor senine si al urărilor de inimă și din inimă, tovarășa academician doctor inginer Elena Ceausescu, omul de mare omenie, cultivînd cu neostenită gingășie valorile care au făcut dintotdeauna bogăția sufletului românesc, conducătorul politic care și-a împletit hotăritor viata cu viața patriei socialiste, savantul admirat pretutindeni pentru incandescența pledoariei în favoarea ideii ca știința și forța ei de nemăsurat să servească pacea si numai pacea, este întîmpinată de omagiul fierbinte al poporului pe care îl slujește cu atîta strălucire." Devotată ideii de bine și de dreptate, tovarășa Elena Ceausescu este simbolul demnității si vointei revolutionare, ea înseamnă pentru noi — cum spune Ilie Purcaru — „O mare romîncă, o vie constiintă a neamului de la Dunăre si Carpați căruia îi ilustrează darurile si harurile.".

Antologia „Buchet de purpură și soare" este dovada prinosului de recunoștință oferit de scriitorii României socialiste celei care, alături de marele bărbat al țării, isi aduce aportul esential la făurirea destinului luminos al neamului nostru.

Poeme de VIOLETA ZAMFIRESCU

O floare albă nemaipomenită

Vrajă duioasă pe ramuri miejii luminii, ce nuntă !
Aerul leagănă stropii de pace,
Făsările moaie aripa in soare,
Cintă văzduhul,
Mi-e fulgerată inima,
Mi-e fulgerată lacrima,
Vis frumusețea ta, bucurie de țară.
Trăiesc incă o dată clipa
hoinară, nu știu cind luna va tulbura
cerul desfătat în dragostea mea,
impărștierea suflet, risipa.

Sorbeam galben polen cindva,
Lingă tăișul securii aripa
ingropată în cearcănul gurii
se desprindea inginind
tristul refren al lumii,
căprioarele, șoaptele humii,
văzduhul cimpiei, pe gînd
le învăluiam luminindu-le sus
la soare, cu salbe,
iubire lovită pieziș de virtejuri negre și albe.

Poate mult nu ți-am adus,
ar mai fi... un freamăt supus
marelui nimb de tăcere, sau o căință,
vestind mereu ce poate fi să fie
Țara bucurie,
dulce făgăduință,
visul nu mi-a fost bont,
pe fugarnicul tău orizont, știu,
căutam doar lumina visată,
puternicii munți niciodată
nu i-am vrut amăgiți timpuriu.

Nu cerșești picătura de soare,
Tragi mai bine prăpastia sub tine,
Poți s-o treci cu zbuciumul frunții ?
Ieși atunci în lumina a mare.

Mult văzduh neaflat ți-am adus,
Astăzi, – daruri în floare,
Miine – dacă mi-e dat,
Ființa mea, cind respira
Spiritul tău luminat
La izvorul indreptărilor.

Izvorul îndreptărilor

Memorie intactă,
Fluviul curge,
Urme se șterg,
Intregi rămin brazdele
Și umbrele răilor și doina cu buni
Merg,
E Duminecă,
Contemplu memoria de Luni,
Nostalgia se accelerează,
Mai e o curbă, mai e o rază,
Lumina luptă cu întunerecul,
Trec vești nicile înclestate
Fluviul curge, fluviul se însorește,
Paradisul grădinilor
Înflorește continuu,
Adolescenți indrăgostiți
Se bat cu flori de cimp printre copaci,
Iubirea sărută izvoarele visele țara,
Din veșnicii lunecă pe miresme primăvara.

Miresme primăvara

Au înflorit cireșii azi noapte,
Copii, stăpini pe bucurii,
pipăie taina frumuseții.
Zodia șapte
binecuvintată
lumina zilei, să adie
prelung ecoul tinereții,
Nu m-am desprins de armonii.

Nu m-am desprins de armonii

Cu voi am rămas. Universul
Muzică nouă,
Rup din stincă o floare de rouă.
Visul meu e același ? Și mersul !

Răscolesc energii neclintite,
Reincepe Gura de Rai ?
Cai sălbateci min, herghelia de cai
Scapără piatra-n copite.

Scuturat de munte și ceață,
Soarele imi cade in miini,
Aici oamenii sint dimineață,
Numai ciinii par fără stăpini.

Altă lume ? Aceeași ? Mașini
Cad din zbor, ocolesc spre Horez,
Munții, – pleșuvi, sibilini, –
Ii mai sui, mă așez.

Lingă arborii cerului, – răsuciți ceriți de furtuni –,
Odihnești de viață și moarte,
Aici sufletu-i larg, il aduni
Limpezit și mergi mai departe.

Dor îmi e

Sudicul soare,
candori rătăcite in bucurii,
necunoscute veșnicii
diminețile despletite a dor.

Ne petreceau miresma de sulfină,
imi mingiiai obrazul subțire,
spuneai,
in iubire nu există poveste,
sintem ceea ce este,
coaja miezul simburele germinația

Lunecam pe lumină,
imi răsfirai cozile aurii,
ne simțeam respirația,
sărutul se impodobea cu fulgi de păpădii.

VALERIA DELEANU

Acasă

Ne-adăpostim norocul și ora de iubire
între pereții casei ce ne păzesc prea blînd.
Ne mai rămîn : în umăr, aripa înstrăinării,
pe tălpi libera trecere, cu urme de pămînt.

Toți trandafirii verii se-arată a fi domestici
și-ncep să-nmiresmeze într-un decor intim
spre binecuvîntate oglinzi fără chenare,
în care, treziți din noi, miraculos, fugim.

pînă încep părinții să ne ridice nunta
desprinși din frumusețea profundelor iubiri
Între pereții casei ne-adăpostim norocul
și îngerii de pază se dovedesc martiri.

Poem pentru mama

Aducea soarele în fereastră.
Am întrebat-o de unde știe
Cînd se face dimineața...
Deschidea ochii mari.
Ce mult înseamnă veghea !

Cei șapte ani de-acasă,
vreme limpezită,
pătrunsă în dragostea ei, adînc
dincolo de orizont...
Afară ziua se avînta
Soarele se îmbăia în părul ei blond.
Din secunde extrăgeam aur.

Voi înfrunzi

Nu-mi alunga ninsorile, iubite,
lasă-le să mă gătească de nuntă.
Privește valul acesta, alb, alb,
trupu-și ascunde, ca pe-o trădare,
pînă și umbra căzută.
De aripile fluturilor reci mă leg,
deșirîndu-mi gîndul, departe !
Memoria mea, iubite, poți s-o porți,
ea n-a trecut nicicînd prin moarte !
Și trupul meu poți să-l străbați
cu-acel întors din sudul însorit...
Nu-mi alunga ninsorile, iubite,
și nu te speria, voi înfrunzi la timp !

Poem

Țin globul pămîntului în palmă,
adorm și visez,
ora cînd îl va ajunge blîndețea
frumos arcuită
peste lumina unui crez.

ARTEMIZA BODNAR

Cîntec de leagăn

Deschide ochii floare
Deschide ochii pîine
Deschide ochii noapte
Ca un păr vinețiu de femeie

Deschide ochii muzică ;
tamburine, ciocîrlii mesagere

Deschide ochii ploaie
Focule deschide ochii
Deschide ochii carte
drum – mai departe.

Orgă

În orașul cu multe scări
viața și moartea
pe fiecare scară
într-o cădere a umbrelor
ținîndu-se de mîini
încetul cu încetul ne deprindem cu uitarea
lutului așternut sub pietre
ce lungă e ultima scară
– ar spune gura închisă –
o orgă amuțind a lacrimă...

MARILENA MOLDOVAN

Vremelnicie

Istovitoare clepsidre
vislesc
prin păsările mele
retrase în dimineți înalte

mă bănuiesc
de boala iernii
de contopirea curcubeelor

Tropote nesățioase
străbat adîncul
strigătului meu
strivind ceasul
cu o lacrimă de iarbă.

Cîntec din oglindă

Ce dor mă inundă
Cînd depărtarea mi-o aprinzi
Iarna mă trece zăludă
Peste podul de oglinzi

Ce dor mă abate
Cînd galbenu-i pin la genunchi
Gutui în amurguri coapte
Și copacii fără trunchi

Ninsoare

Rădăcinile
îmi pocnesc în timpane

În văz mi se adună
izvoarele
clopote însorite
lacrimile
se preling
pînă la limba ierbii
și hotarul dintre dimineți

Trenul trece
fără destinație

Tablou de Viorel Lăzărescu

FLORENTINA VIȘAN

Atît de blînd

Cum roua pragul ierbii. Pas ușor.
Să treci lichid. Senină moarte lină.
Despovărarea cărnii. Roșu nor.
Ce-n destrămare-ar limpezi lumină.

În clipa-aceea fulger s-ar citi
cartea de clare ceruri. Și tăcute
doar albă nemirare s-ar vădi
rivnite ieri secretele ei mute.

Prin tine privitor. Atît de blînd
trecînd prin toate. Armonie sfîntă.
Doar sunet pur prin însuți străbătînd.
Auzul de cuvînt ce nu cuvîntă.

Pădure mută

Un luminiș. Tunel interior.
Ca-ntr-o pădure mută și virgină.
Pe mușchiul verde straniu proiector.
Necruțătoare palidă lumină.

Da știu că cineva a mai pătruns.
Pecetea cuiva a profanat o dată.
Flori moarte-n arbori răni indeajuns.
Din iarbă doar sămînța ei uscată.

Nu-s păsări nu-i nici murmur de izvor.
Un abur aspru și lăptos se lasă.
Noi probe stringe jude scrutător.
A cărui pleoapă tot mai grea apasă.

O breșă. Se subție șarpe lung.
O suplă rază trece-nveninată.
Să mă grăbesc naintea ei s-ajung.
Să pîrjolesc umid orice dovadă.

Grădina cu forme

carmen firan

Andrei apăru în ușă morocănos și ciufulit. Se așeză lîngă ea pe canapea, căscă, își privi tălpile goale, îndepărtă cu mîna fumul de țigară. „Ai mîncat ? În loc să mănînci, fumezi. Vezi că e apă caldă. Schimbă-te. Ai uitat ? Sărbătorim nu știu cîți ani de la căsătorie". Dora se relaxă cu genunchii sub ea. „Am uitat. Dai o masă ?" „Exact, dau o masă".

Dialogul se continuă în mintea fiecăruia, în timp ce dușul se năpustea furios și robinetul, tot nereparat, picura cu încăpățînare, în timp ce mașina de ras aluneca pe trăsăturile calme ale celui odihnit. „Crezi că o masă ar mai putea schimba ceva ?" „Nu cred, dar încerc mereu, sînt un luptător solitar, dar perseverent. Uite că am învățat ceva de la tine, iluzia cu pretenția de a răsturna mersul adevărat al lucrurilor". „Nu, o faci din orgoliu. Nu poți admite că există stări pe care nu tu le determini sau le transformi. Există și oameni care reacționează ciudat în monotonie și plictiseală, la viețuirea corectă cuprinsă în tipare existențiale din care nimic nu lipsește și nimic nu e în plus. Fără entuziasm nimic nu rezistă, nici un grăunte de viață nu poate înflori în lipsa imaginației care îl crește, investindu-l cu alte meniri pe care cumințenia, așa cum o înțelegi tu, nu le cunoaște. Pe ceilalți nu îi lei în serios, nu-ți găsești timp și nici nu-ți propui să-i cunoști, aprofundînd, îi judeci după atitudinile tale, normale, juste poate, dar nu ultime, cu putere de esență și generalizare". „La ce te gîndești ? Ce aștepți ? Ce-ți lipsește ? Ce mai vrei ?"

★

Dora se ștergea cu un prosop aspru și mișcările furioase lăsau urme, pielea se congestiona, robinetul picura în continuare, cu zgomot egal, măsurînd o dată în plus timpul, asociat acum unei reptile perverse, strecurată pe sub ușă.

Andrei era frumos în sacoul maro, refuzat la export, adus de moș Nicolae, cu doi ani în urmă. Dora îl mai privi o dată și el continua să fie frumos și blînd, nici ironic, nici arogant, mirosind a parfum și strecurîndu-și cu distincție bricheta în buzunarul de la vestă. Andrei considera că nivelul de viață se măsoară în cantitatea de săpun, în numărul sticlelor de aftershave și parfum, în cutii de detergent, în sticlele de șampon și deodorantele pe care le folosea din abundență și a căror utilitate în creșterea moralului nu contenea s-o invoce.

Îl privea și nu simțea nimic, și îi era necaz pentru asta, nici admirație, nici duioșie, tandrețea trecuse, de ură nu era capabilă, cîtorva noțiuni ca fericirea și tot ce ținea de registrul emotiv al acesteia le era străină sau se prefăcea a fi, negîndu-le cu prudență, sub pretextul inaccesibilității.

★

Restaurantul era scump și luxos, deloc intim și nimeni nu părea să se simtă acolo în largul lui. Nu aveau suficient de mulți bani ca să fie dezinvolți într-un loc ca acela, și oricum banii lor erau munciți, ceea ce constituia un motiv în plus ca Dora să fie stingherită, iar Andrei nervos. Își trecură de la unul la altul menu-ul, citind mai întîi prețurile și la urmă preparatul, se hotărîră la același lucru, rezonabil. Cerură bere și asta făcu dintr-odată impresie proastă, chelnerul încercă să o facă terminată, dar tocmai se servea la masa vecină, și acceptă înfringerea mișcîndu-și colțurile gurii. Berea era nemțească și rece. Orchestra improviza în surdină un soi de café-concert, și amîndoi se bucurară că nu cînta prea tare. Pe fiecare masă ardeau luminări și, din pahare înalte, cei mai mulți sorbeau vin roșu. Puțini dintre ei erau soț și soție, se priveau cu înțeles, mimînd fericirea, femeile fumau țigări scumpe, zîmbeau mereu și făceau să le strălucească ochii din dorința de a plăcea cu orice preț. Dora fuma și se gîndea că dincolo de sala aceasta capitonată în roșu, decorată în auriu, cu candelabre, mătăsuri și pluș, izbucnea orașul cu străzile lui gri, cu autobuze balansîndu-se asemeni unor hipopotami cu burtă greoaie, orașul pe care și ea îl iubise cîndva, transformat acum într-un monstru în haine de stradă. Exagera, firește. Exagera, răstălmăcind tăcerea dintre ea și Andrei în așteptarea fripturii, apoi a notei de plată. Pe ea o complexau chelnerii și restaurantele, nu se distra niciodată.

Andrei mîncă îngrijorător de încet și de elegant, după ce șervetul alb, despărțurit, fusese așezat pe genunchi, lăsă o bucată bună în farfurie, și Dora își aminti cum sorbea ciorba acasă, se necăji de atîta spirit critic cu care o dăruise natura, împiedicînd-o să se bucure, să creadă, să accepte. Oameni și gesturi se desfăceau în felii subțiri, analizate îndelung, în detaliu, dar despre care nu vorbea nimănui. Cine sîntem, de fapt, dacă vrem să părem mereu alții, pozăm și ne prefacem, împrumutăm, din dorința facilă de a brava, negăm certitudini și acceptăm aparențe. Citise undeva, speculații, firește, că pentru a stabili gradul de educație al cuiva e suficient să-l privești mîncînd, dar el să se știe singur, într-o încăpere goală, neobservat, pe masă să fie mîncăruri gustoase, apetisante, el flămînd și neapărat crezîndu-se singur și neobservat, față în față cu tentația și cu impulsurile primare.

★

O țigancă bine îmbrăcată oferea buchețele de garoafe doamnelor de la mese. Îi întinse și ei unul și ea, culmea, l-ar fi luat, dar Andrei se scutură indispus, nu vroiau flori, țiganca insistă, el privi în altă parte, considerînd discuția încheiată. Și pentru a acoperi golul penibil începu să povestească ceva despre un coleg de serviciu, despre niște produse sofisticate cu disponibilități multiple, elogiind tehnica de calcul din Bulgaria, și Dora nu înțelese mare lucru, poate din ignoranță, recunoscută, în electronică și informatică, poate pentru că nu făcea efortul să-l asculte.

Muzica se auzea acum tare, acoperea vocile, îl vedea pe Andrei mișcîndu-și buzele, ea zîmbea, încuviința, dar îl privea doar, judecîndu-l superficial ca de fiecare dată, străină și îndepărtîndu-se mereu de cadrul real în care ei doi ofereau o scenă armonioasă pentru privitorul dinafară. O dizeză cîntă în grecește și Andrei se întoarse s-o vadă, făcu o grimasă și își aprinse o țigară sprijinîndu-și coatele pe masă. Păreau un tête-à-tête desăvîrșit și Dora se complăcu și în această poză, exersînd acum **tipul** de ingenuă, aerul simplu al femeii captivate de șarmul celui care povestea, crezîndu-se unic, inegalabil, esențial-necesar. Sau poate că și Andrei era la fel de străin și la fel de singur, poate că și el intuia prăpastia și încerca să arunce balastul pentru ca fragilul, presupusul plutitor să nu se scufunde.

Dora nu insistă, era mai comod să-i reducă trăirile, sentimentele, personalitatea, la cîteva linii sigure în care să nu încapă ambiguități, atitudini și stări complexe, contradictorii. „Te simți bine ?" Dora se mulțumi să se lase pe spate cu gesturi molatece în semn de relaxare. La urma urmei, ce o deranja la el, ce i-ar putea reproșa, ceva mare și grav, de ce să-l acuze ? Andrei se străduia și asta putea să impresioneze, fără apel la alte sentimente, doar, poate, la puțină duioșie și înțelegere. Andrei se străduia să adune cu miini nesigure bucăți de suflet și, ca într-un joc al îmbinării, să le pună aiături. „Ai uitat viața", i-ar fi spus ea, „nu vom reuși să desăvîrșim nimic, să desăvîrșim, înțelegi ? pentru că mereu ne va lipsi cîte ceva. Lucrurile sfărîmate au alte legi organice și gravitaționale, timpul acționează diferit asupra lor, iertînd aici, nimicind dincolo, se instaurează dezordinea și dispar încheieturi, forme, se estompează culori, intervin stridențe, vom reclădi, dar nimic nu va mai fi ca înainte, lucrurile își vor căuta vechiul loc, dar nici o armonie, nici o armonie", obosi Dora, populîndu-și singură grădina cu forme, mulaje de ghips și nici unul nu era al ei, nici unul nu respira, nimic real în jur, doar dizeuza țipind într-o limbă străină, în timp ce Andrei achita fără regret o notă de plată umflată. Uită unde era, de ce se afla acolo, nu recunoscu nici bărbatul din fața ei care își strecura la loc bricheta în buzunarul de la vestă, cu o distincție acum fabricată.

Același sentiment de înstrăinare și teamă trăit cu două zile înainte cînd, traversînd bulevardul, simțise privirea rece, metalică, a unui bărbat care mergea alături de ea, tot mai aproape, umăr lîngă umăr. Un bărbat fără vîrstă și poate fără chip însoțind-o pe stradă. Și ea nu se întorsese să-l privească, nu-l întrebase de ce o urmărește, deși ajunși la semafor n-a mai putut rezista. Asfaltul s-a deschis pentru o clipă sub picioare. Era mort. Un mort umblător, cu privire rece, cu umărul lipit de al ei, străbătînd bulevardele. Sau poate i-a povestit cineva episodul acesta straniu, poate făcea parte dintr-un scenariu de film sau poate visase. Un cimp alb ca un cearceaf impecabil se desfășura acum fără sunet, apăreau pitici cu fețe schimonosite într-un dans grotesc, un șir de bărbați, de aceeași statură, îmbrăcați la fel, purtînd birne în echilibru, treceau în ordine pe cîmpul alb ca un imens pat de spital și era frig, atît de frig, încît Dora tresări cînd mîinile lui Andrei îi așezară șalul pe umeri. Ieșiră în stradă și se întoarseră pe jos pînă acasă, fără să vorbească, fără să se atingă. Mergeau unul lîngă celălalt și fiecare părea mulțumit, singur și mulțumit, încît uitaseră să comunice. Nici o ironie. Aerul rece le spăla fețele în timp ce praful se odihnea, întins peste oraș.

(fragmente din romanul Tot mai aproape)

CLELIA IFRIM

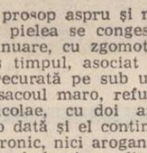

O vară pentru fratele meu

Te știu acasă, în spatele grădinii
Păienjenișul ud la colțul ochilor
te-mpiedică să crezi că voi veni
sau numai timpul –
la cingătoare prins – cuțitul de argint ?
Mai pui cartofi ? Și pentru cine pui sulfină ?
Pe stradă trec vechii vecini
și tot la fel aduni
hărți cu planete și nori ?
Și mieii au în primăvară funde
și ciucuri mari la git ?

Pricepi, eu te întreb de toate acum,
acum cînd le-am uitat.

Oxigen

Pieptul meu – un coș cu două frunze mari
de arțar.

De-a dreapta – iubirea
de-a stînga – drumul spre ultima fereastră.
Copilării întoarse de la sîn
stau aici pitite
privind pe furiș înainte și înapoi.

Unghere mici, călciie roz și dealul încolțit
de vulpi.

* * *

Și tu ai iubit-o cel mai mult –
poate pentru rochia roșie,
poate pentru semnul regesc.
Erai mîndru de recolta de peste an
și se făcuse toamnă și iarnă
și venise primăvara.

Oglinda rece și chipul bun.
Și te-ai uitat ? O, nu la cercul de mătase
din jurul casei ei,
nu la cămașa subțiată –
arginturi moi la-ncheieturi –

La florile din mîini, e-adevărat, nu te-ai
uitat ?

Erau cel mai albe, cele mai ușoare
dintr-un tubercul de cartof.

LAURA TĂNASE

Lumina pentru țară

Aici, acum, cu cinste și mîndrie,
Aducem cald omagiu țării-ntregi
Lăsînd lumina timpurilor toate,
Să lumineze rodul lor pe veci.

Căci anii trec și ceața se destramă
Lumină caldă năvălește-n noi
Ca un balsam, un soare ce scînteie
În dimineața trecătoarei ploi.

O lume mai cinstită și mai bună,
O țară mai destoinică avem,
Alături stă bărbatul de credință,
Purtînd pe umeri visul ei suprem.

ANA-MARIA CRIȘAN

Mărțișor

Mă stringe și mă arde
rochia asta de mireasă
de parcă vara
din primăvară
dă să iasă și
s-o stringă
și s-o ardă
și s-o doară...

ANA DELEA

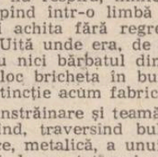

Pastel

În ferestre,
printre mușcate albe
stau atîrnate
clipele serii...

Fetele străzii mele
scriu poezii
colorînd apusul
în dorul despletit
al curcubeului.

Trec clipele serii
și le lasă pline de dor...

Fetele străzii mele
sînt făcute acum
numai din dor.

De-abia plecaseși

ninge-n glumă parcă...
nu știu dacă a mai nins
din ziua în care te-ai stins

plecaseși în glumă parcă...

nu știu dacă a mai nins
din ziua în care te-ai stins.

9 decembrie 1987

Mai întîi, să ud mușcatele

Vorbeai de măști...
Cum poți ști
ce se ascunde îndărătul lor ?
De măsura lucrurilor...
Oare ai știut-o ?
Cred că ți-era dor de ea.

Aș fi vrut să-nvăț și asta
de la tine...
poate nu mi s-ar mai fi făcut
atît de mistuitor de tine

să fi continuat să ud mușcatele...

teatru

Clovnii

Un **remake**, în notă lirică, al vieții de circ. Delimitat de un rulou gonflabil, spațiul scenic a devenit arena palpitîndă a circului. Un glas șoviăielnic de copil rostește interogativ motto-ul reprezentației : „mămico, ce fac clovnii, cînd nimeni nu mai rîde ?" Scris și regizat de Mihai Mălaimare, **Clovnii** se înlănțuie, din numere disparate, în jurul tristeții personajului care, indiferent de starea lui, trebuie să aducă în arenă risul... Chiar dacă numerele sînt întrerupte, ideatic sau structural, chiar dacă subiectul mai poate suporta îmbunătățiri pe aceeași canava, Mihai Mălaimare demonstrează că uitații clovni aduc o notă de prospețime, de candoare, de simplitate frumoasă, binefăcătoare, că arta lor nu are vîrstă, că ei, schimonosiții clovni, artiștii-clovni trăiesc în afara timpului, mai cu seamă atunci cînd pot ieși din rutină, atunci cînd trudesc și cînd truda lor e călăuzită și împlinită cu pasiune. Clovnul alb, **Domnul Clown**, este personajul arhetipal, reprezentînd ideea de spectacol, de transfigurare. Apariția lui copertează reprezentația, declanșînd magica reverie pe aripile iluziei și închizînd cercul trist cu mimarea posibilei morți a artei risului. Masca albă, costumul argintiu, impodobit de paiete, vorbirea afectată, elegantă, a actorului Mircea Constantinescu, îl detașează de ceilalți clovni. Gesturile lui ample, patetice, au distincția, poezia și demnitatea actului artistic, ajutînd delimitarea jocului mimetic (convenție în convenție) de jocul direct, trăit, al celorlalți. Clovnii autentici, reali, sînt nătîngi, naivi, dar simpatici, sînt candizi și plini de bune intenții, chiar dacă dorințele lor dau greș. Fratellini, în interpretarea lui Mihai Mălaimare, este clovnul aparențelor : el mimează curajul atunci cînd moare de frică (dansul fantomelor) și mimează iubirea pentru o admiratoare, atunci cînd nimeni nu-l iubește. Mimarea acestui sentiment este atît de profundă, încît clovnul se îndrăgostește de un simplu manechin, pe care-l umanizează (făcîndu-l să plîngă). Povestea clovnului îndrăgostit este un fel de **Luceafăr** în manieră clovnească, fără să diminueze cu nimic ideea nemuririi prin dragoste. Trupul actorului exprimă în mii de nuanțe mișcarea, vibrația sufletului, idei, atitudini ale spiritului, devenind o tainică, discretă „metaforă universală" (Ortega y Gasset). Stăpîn peste lumea efemerului, mim de bună calitate al acestui efemer, Mălaimare și-a condus interpreții acestei reprezentații pantomimice-muzicale în așa manieră, încît ceea ce se vede în exterior să fie ecoul interiorului lor. Astfel se explică de ce emoția artistică a fost elementul comun care a dat unitate întregului ansamblu de giumbușlucuri. În travesti, Mălaimare este și nevasta somnambulă, dar temperamentală, a Domnului Clown sau o parte a bidiviului care bate step (alături de profesionistul Mihai Panait). Anda Călugăreanu este clovnul poznaș, ea cîntă pentru copii, se amuză sau se întristează de poznele micului clovn și este cuceritoare în numărul **albiniței** sau al **tocăniței de berbec**. Adrian Titieni este cînd clovnul trist, lunatic, al cărui oftat se constituie într-o muzică a sufletului, cînd clovnul repezit, puternic, sigur de el (oh, my darling, oh, my darling...) La Mihai Bisericanu se observă o gesticulație mlădioasă, muzicală. Interpretînd la un xilofon improvizat (pahare cu apă) muzica lui Chaplin **(bătrînul clown)**, el aduce o notă de afecțiune, de șoaptă tandră. Mignonă și sprintenă ca o mingioară, Claudia Cărămidă aduce în scenă farmecul fizic și vocal al unui fel de Poppey-grozavul (mișcările ei sînt ca ale unui desen animat). În dansul pe rotile, în mirajul interdicției sau în magia iluziei, fiecare interpret vine cu glasul și modul lui specific de exprimare, alcătuind sub bagheta lui Mălaimare o trupă sudată, dinamică, dornică să joace, dar să și trudească. Dacă arta comediei moare, (numărul final), ce mai pot face clovnii ? Murmurul de durere se transformă în plîns și printre sughițuri de plîns se naște risul... Dincolo de lacrimi, ei încep să facă ghiduții, trezind în oameni nu doar risul, trezind însăși ideea iluziei... Bucuria renașterii artei este fără margini, emoția pe care o trezește în spectatori este de bun augur. Explozia de viață aduce viață.

Nicoleta Gherghel

plastică

Formele luminii

Aburul și apa în transparența lor s-au rivnit statui. Lumina s-a întruchipat în materie numai prin har artistic, prin forța optimistă a creatorului, prin bucuria celui puternic să re-creeze structurile lumii, legîndu-le viața lor fragmentată prin liantul metaforei, filtrîndu-le prin sitele fanteziei lui zămislitoare de expresie nouă. Pînă nisipul a devenit sticlă dezvăluindu-și alte fețe, blînde muchii prin coridoare de oglinzi, este calea de la orb la cel cu vedere, de la dictatura beznei la deschiderea luminii.

Admiram odinioară sticlarii din Cluj-Napoca și Turda, din Poiana Neagră ori Alba Iulia, din Dorohoi ori Poiana Codrului. Îmi plăcea flacăra curgătoare transformîndu-se în forme noi, luînd transparența chipurilor visate de respirația, de suflul sticlarilor. Se năștea atunci lumi de forme noi, gingașe, lucioase, cu irizări metalice ; lumina își refăcea iarăși chipurile în contururi precise.

Expoziția **Sticla — formă și lumină**, găzduită de galeriile **Orizont** din Capitală, prin cei 33 de artiști plastici prezenți, dă seamă de nivelul artei sticlarilor, de dimensiunile fanteziei, de valențele frumosului în echilibru cu cele ale utilului, de forța decorativă a sticlei, conturează o expresivitate nouă a limbajului. În majoritate tineri, absolvenți ai celor două Institute de Artă, „Nicolae Grigorescu" din București și „Ion Andreescu" din Cluj-Napoca, își însoțesc demersul artistic cu psihologia vîrstei : naturalețe, curaj în atitudine și rostire, sinceritate și o acută căutare a noului. Sînt date care dau unitate și expresivitate expoziției, o individualizează tocmai prin numărul mare de piese și de semnături, prin multitudinea formelor noi, insolite ale luminii.

Inițiată de trei prieteni, **Vladimir Cioroiu, Valer Neag** și **Dumitru Mihai Nazarie**, expoziția a fost gîndită ca o confruntare între două generații de sticlari : cei cunoscuți, personalități bine conturate și cu o bogată activitate în cîmpul artei ca **Dionisie Popa, Dan Băncilă, Ion Cadar, Ovidiu Bubă, Valeriu Semenescu** etc. și cei care vin, care înnoiesc graiul sticlei : **Valer Neag, Cătălin Hrimiuc, Cristina Iliescu, Iza Dancea Uncov, Lucian Butucariu, Mihai Nazarie, Radu Popovici.**

Cuburile cristaline și fibrele striate ale lui Dan Băncilă primesc răspuns de la structurile decorative, excelent puse în evidență, ale lui Vladimir Cioroiu, șarpele cu ochelari din sticlă albă ori vazele în alb-negru ale lui Ovidiu Bubă primesc replica prin merele-scoici, cu tăieturi de mare finețe, ale lui Lucian Butucariu, florile albe, suple în norocoasa mătase a eleganței pe tije translucide — transparente florete cu minerele în rădăcina adevărului — ale lui Dionisie Popa își găsesc ecoul în tronul negru îngropat într-un paralelipiped de lumină, devenit personaj într-un cub de oglinzi, gîndit de Valeriu Neag ca o structură fără sfîrșit prin partea vălurită a razelor de sus ori în flăcările-săbii degajînd multă poezie ale Cristinei Iliescu. Formele geometrice cu efecte de prundiș de cristale ori scarabeul de argint de sub ape într-un discret dialog de umbre semnat de către Cătălin Hrimiuc răspund formelor naturii surprinse în cele 14 realități plastice ale Izei Dancea Uncov așa cum panourile luminoase cu efecte optice ale lui Dumitru Mihai Nazarie completează vitraliile lui Radu Popovici.

Ceea ce mi se pare remarcabil pentru majoritatea exponatelor este esențializarea formelor, reducerea la semnul cu valoare maximă. Excepție fac probabil doar vazele decorative invesmîntînd eroii cavalerismului feudal împovărate de elemente baroce, o notă discordantă, aparte prin această lume de statui cristaline.

Pentru că sub aceleași semne ale împlinirii valorice se înscriu și lucrările semnate de Elena Manta. Daria Varna, Ana Maria Nagy, Mihai Popescu ori Horia Badea din Cluj, Maria Labău, Dan Popovici, Monica Hermeneanu, Mariana Apostol, Nuțu Marcel din București ; toate lucrările însumate sînt o reală demonstrație a valorilor plastice conținute de **arta** sticlăritului, o demonstrație-lecție nu pe elementele tradiționale cît pe datele de autor, pe gradul lor de diferențiere prin concepție și atitudine precum și de înnoire a formelor.

Și formele luminii, de această dată, au forță și expresivitatea marilor ideimetafore.

Ion Moroșan

Cum scria mama

silvia chițimia

În fiecare seară, o lună palidă cobora din inalturi și ne lumina încăperea. Mirosea a ierburi din împrejurimile Dornei și mîncarea avea gust de iasomie și mărgăritare. Putea fi o seară de vară cînd depărtările luceau straniu în cada de argint a după amiezii și pe biroul mamei se afla ca-ntotdeauna aprinsă, o luminare inspiratoare. „Un semn luminos pentru popasul văz-duhurilor", cum spunea ea. Aveam mereu musafiri, dintre cei mai neașteptați, de pretutindeni. Veneau adieri de vînt din inalturi de munte, pale de primăvară purtate de arbori arhangheli (arbori ocrotiți și misterioși) sufluri din pădurile nordice, vîrtejuri de vînt din Hyperboreea și mulți spiriduși călători venind să poposească cîte o noapte pe deasupra caietelor și tomurilor groase. Copil fiind, îmi plăceau serile acelea cînd mama scria la lumina luminărilor. Stătea la birou, cu ochii încercănați de visare. Cerceta tot felul de hîrtii și caiete, cărți vechi cu marginile zdrențuite și mai apoi desena litere trandafirii sau chiar trandafiri de-a binelea culeși din grădina vreunui castel părăsit. Cel mai mult îmi plăcea cînd, cuprinsă pe neașteptate de febra inspirației, zîmbea, suridea neînchipuit de frumos și se pornea să mîzgălească tot felul de cerculețe noptatice — vineții, albăstrii — pe care le rotea încet și mai apoi, parcă prin farmec, le prefăcea în fraze, șiruri, convoaie de cuvinte ce mergeau, suiau și coborau pe întinsul paginilor, înconjurau camera, înconjurau orașul, lumea, galaxiile și se reîntorceau apoi, din nou, pe deșerturile de hîrtie unde apăreau oaze, se înălțau cetăți și construcții uriașe cu întîmplări miraculoase. Și cum mai sfîrîiau atunci luminările pe biroul mamei! Ce-am învățat eu în clipele acelea? Că prin venele de marmură ale întunericului pot străbate pînă la noi, tot felul de gînduri și cînturi. Că țîrîitul de greieri e ca un podeț muzical, o pasarelă subțire ce poate lega între ele hăuri și galaxii depărtate. Atunci aflî istorii cu păduri, pirați și prințese, poți admira prin ocheanul cîte unui apus de soare vrăjit mari bătălii și victorii pîndite-n ascuns de o stea vestitoare. Mama chiar a transcris o poveste cu întîmplări din țara portocalilor îndrăgostiți și sălbateci. Cum scria mama? Ținea capul apiecat grațios deasupra colilor de caiete dictando, respira ușor și buzele-i murmurau tot felul de cuvinte șoptite. Îmi plăcea mai ales mîna, semăna cu o lebădă plutitoare pe ape, înaintînd așa ușor, în timp ce însemna cuvintele pe hîrtie.

★

Cînd scria și o priveam de pe fotoliul albastru așezat în celălalt colț al încăperii, părea că se depărtează încet, se pierde lunecînd pe un vapor de fum cu miros de cerneală. Nu știu în ce țări, pe ce insule sau arhipelaguri exotice călătorea mama. Întotdeauna era îmbrăcată cu haine de seară — mătăsuri sau dantele — purta mănuși subțiri și un inel de argint. Pleca așa, în miez de noapte, de una singură sau, arar (aveam certa impresie) venea cîte o ființă de foc cu plete aurii ce o lua drăgăstos pe după umeri purtînd-o în zbor. De cele mai multe ori însă, pleca singură. Era curioasă și veselă. Mi se părea chiar zăbăucă. Rătăcea prin cringuri sălbăticite, prin tot felul de coclauri fioroase ba chiar și prin deșerturi ce păreau fără sfîrșit. Se avînta așa curajoasă, trecea grăbită, traversa păduri, serpentine și poduri de umbră, ocolea prăpăstii și hăuri adînci, sărea peste ele, luneca pe cornișe subțiri de-ntuneric ce se sfîrșeau în neant. Alerga mereu, se depărta pe stradele uscate, străzi de beton din orașe necunoscute. Călătorea mult, cine știe pe unde, îmbrăcată cu veșmintele acelea subțiri, dantele și perle. Știu că mereu mi se făcea frică și mă temeam că s-ar putea să nu se mai întoarcă. Căci mama era prea visătoare. Un amănunt — nor străveziu sau lucarnă în cer, nefirească — o-ntîmplare cu flori vorbitoare sau taine dezvăluite de-o stea, o puteau fermeca și reține. Clipe, ore sau ani. Sau mă temeam că ar fi putut să nu mai găsească drumul de întoarcere către acele tărîmuri erau ale nopții, căi întortocheate ale întunericului, hățișuri necunoscute. Mă-nfrisonam. Mi se făcea o teamă grozavă. Degeaba îi vedeam capul aplecat pe albul hîrtiei, mîna scriind și trupul gracil încremenit pe fotoliu. Eu simțeam că mama nu mai este cu mine. Mai ales știam asta din luminozitatea ușor electrică a părului ei, din faptul că o strigam încetișor și nu mă auzea de parcă între noi s-ar fi căscat dintr-o dată o prăpastie sau ne-ar fi despărțit un fluviu adînc și de netrecut. Se mai auzeau uneori un fel de voci. Părea că ușile și ferestrele casei se deschid ușor sau erau gata deschise, comunicînd cu o casă mai mare, unde era și mai multă lumină și de unde răzbăteau glasuri, conversații sau numai simple cuvinte de sărbătoare. Sunau frumos. Clopoțeau. Altă dată, din cine știe ce motive atmosferice sau de altă natură, prin pereții camerei se auzeau foșnind păduri de mesteceni, se întrezăreau tulpinile albe ale copacilor și cerul depărtat și străin din care aproape uimită lumina se dezgheța și curgea în ape verzui pe umerii noștri înfiorați. „Cam așa trebuie să fie atunci cînd încerci să-ți închipui cuvîntul depărtare, nesfîrșire, întindere fără de margini" îmi spunea mama și continua să scrie. Părul albastru părea o coroană de gînduri strînsă deasupra capului ei. Nu mă mai săturam să o privesc scriind. Înconjurată de efluvii, miresme de vară, traverse de fum. Uneori, în anumite seri, către ore tîrzii aprinse multicolor sub pavanul de vedenii al lunii, în cameră începea să miroasă a brad și se aprindea o lumină gălbuie, veștedă parcă, păstrată prea mult în felinare-ndoite de nesfîrșită uitare. Se auzeau clar gabriolete, foșnetul de mătăsuri al rochiilor, briza de vînt învolburată de cîte un evantai. Prin geam zăream căzînd fulgi de zăpadă, doamnele chicoteau și cereau șubele albe, se-nvăluiau în dantele și blănuri, chemau cu dulci cuvinte trăsurile. Cupeuri mari din sticlă trase de echipaje cu harnașament auriu se porneau în călătorie.

★

Drumuri ale destinului. Diligențe de sticlă dintr-o misterioasă poveste germană. Dar de ce în camera noastră? mă întrebam eu. De ce în viața noastră? Mama se ridica de la birou (oare asta însemna un răspuns?) alegea un disc cu Bach și dădea drumul pick-up-ului. Sunetele țîșneau pe neașteptate, se înălțau în sus, spre tavan, străbăteau zidăria subțire și se prefăceau în păsări, pulberi sonore, tot mai subțiri, dispărînd undeva în văzduh. Zăream printre ele, bucălate făpturi asemeni unor mici copilandri ce zăboveau pentru o clipă lîngă birou, se roteau zîmbind deasupra vrafurilor de hîrtie și apoi se depărtau, se destrămau încet în zborul lor muzical. Din cauza acestor prea multe apariții nocturne, tavanul se subțiase din ce în ce mai tare, pînă la transparență așa încît am ajuns să nu mă mai mir că la anumite preludii corale prin acoperișul înalt cădeau fulgi de zăpadă, scînteietori și rotunzi ca niște pufuri de păpădie. O strigam pe mama chiuind de bucurie. Ea tresărea și ridica somnoroasă capul dintre foile albe, zîmbindu-mi. „Fii cuminte, copile! Fii cuminte, nu vezi că mama scrie?" Atunci, nu știu de ce, știam sigur că mama compusese o poezie frumoasă. Tot biroul era acoperit cu un văl strălucitor de zăpadă. Probabil că versurile cu atmosfera lor de puritate aveau puterea să dizolve, să topească prea multa materie din cameră și să o transforme în zăpadă, îmi spuneam. Cu toate că la un moment dat se aduna prea mult alb, poate prea multă puritate și neființă, asemeni unui bandaj friguros împrejurul frunții. Un drum alb mă despărțea de mama. Cu suișuri și coborîșuri abrupte și podețe dintr-o crustă de gheață. Atunci din nou mi se făcea frică și începeam să o strig. Și în puterea nopții, strigătul meu semăna cu o pasăre rănită în zbor, izbindu-se fără-ncetare de ziduri și de ferestre. Biroul se afla în același loc și biblioteca, în partea stîngă și canapeaua. Tablourile, pick-up-ul și statuia de lut a înțeleptului. Toate erau la locul lor ca-ntotdeauna. Camera era străjuită de cei doi cîini albaștri cumpărați la magazinul de porțelan chinezesc. Pînă și tăcerea de după strigăt era aproape aceeași. Îmi imaginam că mama s-ar fi putut aventura — știam cît era de curioasă — într-o călătorie mai lungă și mai neobișnuită și că plecînd cu hainele sale fragile — dantelele și perlele ei — putea să răcească pe drum, să se îmbolnăvească — poate își alesese ca destinație mările Nordului unde e foarte frig — așa că și întoarcerea ei devenea dificilă. La fel de bine se putea ca ea să fi întîlnit pe cineva cu totul deosebit în drumul ei, o făptură specială, poate chiar pe fosforescentul zeu Pan al pădurilor și să se fi oprit ca să stea de vorbă sau să facă împreună o plimbare pe dig (știu că și-a dorit atît de mult și nu găsise timp niciodată). Mai apoi, mă gîndeam că, dat fiind spiritul de aventură al mamei, dar și nesăbuința ei, se putea prea bine ca ea să fi căzut într-o prăpastie și să zacă acolo rănită, deși nu mă îndoiam că vreun silf sau ondină, din cei cu care fusese atît de prietenă n-ar fi pregetat să o ajute în astfel de momente. Dar mai convingătoare erau chiar biroul, fotoliul albastru, biblioteca și cărțile. O certitudine de netăgăduit. De aceea le-am păstrat pe toate laolaltă, în locurile lor dintotdeauna. Mai ales că în nopțile cînd luna palidă coboară pe firu-i subțire și straniu, pereții încăperii se luminează și se aud foșnetele frunzelor de mesteceni. Aerul mirosea a busuioc, a rouă și zăpadă (ce amestec ciudat!) și între fotoliul albastru, din colțul cel mai depărtat al camerei și birou, se deschid nesfîrșite drumuri. Hăuri adînci sub cadra de stele a nopții. Atunci, cel mai greu de stăpînit sînt bătăile inimii. Năvalnicele bătăi ale inimii. Așa ca atunci cînd speri, cînd aștepți pe cineva drag.

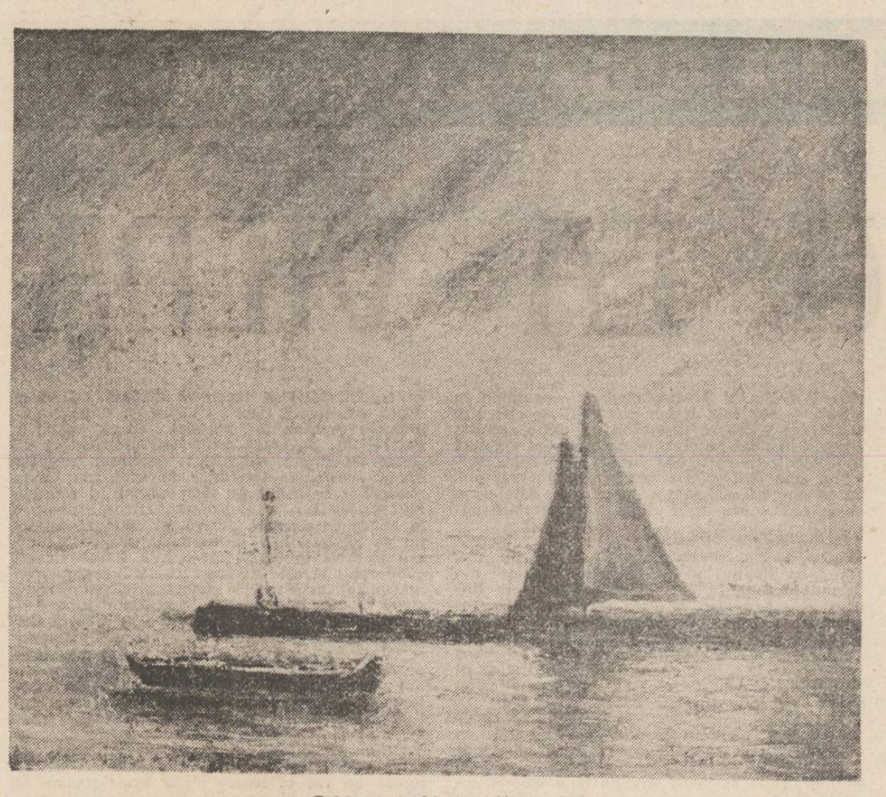

Tablouri de Matilda Ulmu

CONSTANȚA BĂDICEL

Iată România!

Se-mpodobește patria cu fapte!
Țesut-au rîuri fire noi în cale
Cu energii ce-au izvorît din noapte
Luminile spre zări înnoitoare.

Învîrtejiri? Ne-am învățat cu ele!
Am învățat cum zboară ciocîrlia
Cînd ridicam de-a lungul țări mele
Și însoream în floare veșnicia.

N-am cotropit. Ne-am apărat dîrz țara,
Ne-am plîns feciorii și-am pornit nainte,
Prin iarna care naște primăvara
Am dăltuit stegari pe vechi morminte.

Din mări de sînge tînăr și fierbinte
Ce veacurile ne scăldară glia,
Lanuri de grîu crescut-au pe morminte
Sub ceru-albastru. Iată România!

E tricoloru-altarul vetrei sfinte
Și inimile noastre porți deschise
Prin care trec eroii înainte
Trăind în noi cu împliniri de vise.

Sîntem de-aci!

Tot neclintiți în țara încercată
Sîntem de-aci ca stîncile-n Carpați
De cînd ne știm cu Dunărea de frați:
O inimă română, ne-nfricată.

Copacul țării în furtuni călit
Din milenare straturi își ridică
Spre-o lume fără ură, fără frică
Kamuri de vis ce-n veci au înflorit

Sîntem de-aci, cu veșnicia frați,
Cu Dunărea, cu marea și cu glia
Ca stînca permanenței din Carpați
Și-al libertății grai e România!

SABINA MĂDUȚA

Tandrețe

Ca oricare fată frumoasă
Primăvara
Sosește la-ntîlnire
Chiar dacă
Se lasă puțin așteptată
În ochi poartă
Raze de aur,
Pe umărul sting,
Un fluture roșu.
Mă atinge ușoară,
Mă preface-n polen,
Zefirului nestatornic
Lăsîndu-mă pradă!

Ornic

Un ornic bolnav
Sub tîmplă îmi bate
M-apasă troianul
De singurătate.

Un ornic, un fulger
Cu aripi tăiate
Captiv sub troianul
De singurătate.

De cînd, pînă cînd,
Metronomic tot bate
Bolnavul meu ornic
De singurătate?...

Elegie

Cu o pasăre mai puțin,
pădurea e mai săracă
în cîntec.
Raza de soare,
o lacrimă
peste golul din cuib.
Tristețea poetului
mai naște
un vers!

GABRIELA NAN

Veghe

În noapte, veghez,
laolaltă cu ceilalți
ca umbra să nu se destrame.
În vechi tipare, lumina
din mii de fantasme răsare.
De-atîta noapte
luna a-mbătat,
și stelele-mbrăcate în bacante
chiuie-n cer
sălbaticul refren.
În infern,
ca un paianjen agățat de lume
gîndul meu țese plasa peste genune.

Poetul

Deasupra capului meu
e timpul luminii de pînă la mine.
Cea mai luminoasă,
cea mai limpede stea din izvorul iubirii
coboară în piept.
Deasupra capului meu,
corzi de vînt
șoptesc mituri.
Mi se fac semne prin toate vorbele
dar orice lumină s-ar cerne prin pleoape,
e umbră de toate.

Întîmplare la mijlocul iernii

Ningea
vrînd să stingă
flăcările roșii ale scorușilor,
un cer neîndurător.
Ningea,
sub multele straturi
mătăsea frunzelor
ingropînd.
Ningea,
cu inimi liliachii de păsări moarte.
La izvor,
în focuri albastre
ne-au săgetat măiestrele
cu noroc.

MELANIA CUC

Clipă

O, inorogul meu alb
Cum îți încetinești
De teama pustii
Bătăile inimii
Pînă-n țipătul mut;
Nu-i defel o minune
Că setea ta-mi pîrjolește
Cuvintele
Și ca să nu-mi pleci
Te îngrădesc-nălucire
Cu grilajul degetelor,
Ca într-un ring
Cînd cronometrul aleargă
Și fără să știe cine ești
Pînă și propria-ți rană
Te numără.

Fotografia

Nu te atinge
De marginea luminoasă
A sufletului!
Aniversez bucuria de a te fi întîlnit
Și-n camera obscură
A bătrînului fotograf
Lumina-neagră filfiie
Evantai cu zece degete.
O masă a amintirilor
Și-n jurul ei abisul
Preschimbat în grăunțele cu care
Porumbeii se prind.

Mireasa

Orgă
În care
Sunetele
Încă
Nu se ating.
Cineva
A răsădit
Lămîiță
Sub sînul ei
Sting.

CORINA ALMAȘ

Taci liniște

Taci liniște din asfințit
de glasuri mereu sobre.
Lasă doar cîntul lebedei
să-ți pătrundă porii,
și privește cu ochi de întuneric
întîiul zîmbet palid al sălciei.
Taci liniște din răsărit
Lebăda încă mai cîntă,
cu fața udă de transpirația
nuferilor ce plîng.
Plîngi floare de nufăr
cînd salcia zîmbește,
va naște o lebădă neagră.

Inima pierdută

Fără să-mi dau seama
mi-am pierdut inima.
Am rătăcit-o probabil,
într-un morman de sentimente.
Și pentru că n-am mai avut inimă,
am devenit altceva.
E de-ajuns ca cineva să tragă de aripi
și păpușa va începe să rîdă sau să plîngă.
Nu-mi simt nici zîmbetul,
nici lacrimile care-mi curg pe față,
Cînd vă veți plictisi,
de rîsul și lacrimile mele,
va fi de-ajuns să-mi tăiați aripile
și voi deveni un pumn de cenușă.

MARIA BIRĂU

Țara

Dintre-atîtea raze rare
Cu-nsușiri depline
Numai tu îmi dai vigoare
Raza mea din mine.

Dintre toate păsările
Ce se-ntrec în zbor
Doară una ești tu care
Mi-este tare dor.

Mi-au spus să vin

Mi-au spus tăcerile să vin
Și glasul tău cel cristalin
Tăcerile ce le-am culeș
Și dulceața-ți șoaptă mai ales
Chemîndu-mă adeseori
Mîresmele mi-au spus din flori
Să vin.

Cuvintele ce-mi dau ocol
Nestarea ta, nesomnul lor
Nestinsa-mi sete de mai mult
De prospețimea din cuvînt
Și înserarea cu-al ei glas
Cînd te-așteptasem ceas de ceas
Mi-au spus să vin.

film

Zîmbet de soare

Cunoscută regizoare care a adus filmului cu și pentru copii strălucirea necesară unui succes durabil, cu ecouri profunde în inima și amintirea spectatorilor, **Elisabeta Bostan** revine la dificilul gen al musicalului ilustrat cu virtuozitate cu ani în urmă de **Veronica și Mama.** Autoarea scenariului recentei premiere a Casei de filme nr. 5 — **Zîmbet de soare,** fidelă colaboratoare a regizoarei în ultimele două decenii, **Vasilica Istrate** a imaginat o poveste cu convenții mai vechi sau mai noi, cu interdicții și recompense tradiționale sau moderne, cu împărați simpatici și împărătese grijulii, cu zmei răi sau nătărăi și cu clasicul sfîrșit optimist al veșnic tînărului basm. De fapt, povestea începe de la interdicția accesului la ritmurile moderne pentru candidații la bacalaureat, interdicție ce va declanșa feeria muzicală plină de fantezie și ritm, din care nu lipsesc componentele lirice, umorul în cheia parodică, explozia coregrafică și ambianța barocă, ironia adresată cu un zîmbet complice spectatorului, vizînd șabloanele unui gen vast în care se topesc motive cunoscute și rezolvări inedite.

Construit pe o rețea de binecunoscute trimiteri literare sau cinematografice, scenariul semnat de **Vasilica Istrate** nu rămîne un simplu pretext pentru muzica antrenantă compusă de **Marius Țeicu** pentru acest film, ci schițează și o realitate spirituală a universului copilăriei, permanent atrase de volutele ficțiunii și de armoniile muzicii.

Autorii ambianței plastice — **Dumitru Georgescu** și arh. **Andreea Hasnaș,** au conceput decoruri și costume cu funcționalitate dramatică sugerînd fantasticul grotesc în care evoluează unele personaje (trioul **George Mihăiță, Vasile Muraru, Rudy Rosenfeld** și inorogul — **Petre Nicolae**) sau liniile fastuoase ale basmului clasic la curtea și castelul împăratului cu șapte fete. Detaliile scenografice se transformă în metafore vizuale și aici umorul cu care este privită interferența planurilor temporale, alternanțele realității cu visul conferă deplină valabilitate artistică exploatării resurselor genului.

Mircea Diaconu, Carmen Galin, Petre Nicolae, Ileana Stana Ionescu, profesori de liceu, dar și consacrate personaje de basm evoluează cu nonșalanță între granițele prezentului și cele imaginare ale feeriei conferind nu o dată nuanța parodică necesară zîmbetului destins cu care ne invită la urmărirea peripețiilor evocate.

Alături de actori mai se remarcă prin farmec, firesc și bucurie a jocului, în rolurile principale tinerii **Bianca Brad** și **Tudor Petruț,** conduși cu măiestrie pe platou de o cineastă care cunoaște toate secretele îndrumării actorilor, doar prin vîrstă, minori. Lor li se alătură nume cunoscute din lumea filmului pentru copii ca **Medeea Marinescu, Anca Sigartău, Magda Marinescu, Adrian Vilcu, Simona Mihăiescu.**

Încadrat într-un tip de film denumit în sociologia cinematografului „peliculă de familie", **Zîmbet de soare** — apărut pe ecrane la puțin timp după **Unde ești, copilărie?** ce relua între coperți contemporane succesele de acum două decenii ale seriei **Năică,** datorat tot **Elisabetei Bostan** și **Extemporal la dirigenție** (dar acestea sînt și capriciile difuzării) — materializează o preocupare constantă pentru un gen ilustrat pînă nu de mult fără o necesară și susținută continuitate programatică.

Zecile de premii internaționale, ultimul sosit recent din Portugalia pentru **Unde ești, copilărie?,** conferite filmelor semnate de **Elisabeta Bostan,** succesul de public, autoritatea artistică atestă nu numai o profesiune de credință, o opțiune verificată în timp, în explorarea tuturor virstelor copilăriei, dar și imensa bucurie de a minui fermecătoarele convenții ale unui gen cinematografic de maximă audiență.

Călin Stănculescu

muzică

Momente coregrafice

Deși stagiunea coregrafică a fost (și este) relativ săracă în premiere, pe scena primului teatru coregrafic al țării — Opera Română din București — pot fi urmărite spectacole de interes aparte. Am avut curiozitatea, asadar, să văd două seri de balet care, deși au „în spate" un număr considerabil de reprezentații, continuă să prezinte aceeași prospețime pentru public. Să începem cu „Seara de balet modern", titlu cuprinzînd, în realitate, patru coregrafii scurte, independente, semnate de autori diferiți, toate avînd însă drept caracteristică faptul de a fi realizate după o partitură muzicală românească. Unele sînt mai vechi pe afișul operei — este vorba de „Gura lumii" de Ioan Tugearu, muzica de Theodor Rogalski și George Enescu, și „Meandre" de Alexa Mezincescu, muzica de Doru Popovici — celelalte două sînt recente — „Cîntec înalt" de Adina Cezar, muzica Irina Odăgescu-Țuțuianu, și „Vibrații contemporane" (Simfonia I) de Rose-Marie Both-Stocec, muzica de Serban Nichifor. Gîndirea coregrafică a Alexei Mezincescu preferă gestul fin, subtil, aerat imaginile sînt clare filigranate, efemere parcă, întreaga coregrafie fiind gîndită și lucrată într-un spirit „cameral", dacă ne putem exprima așa, Alexa Mezincescu reprezentînd la noi, după părerea mea, tipul cel mai autentic al coregrafului care montează în maniera neo-clasică. Dincolo de interesanta combinație de gesturi și atitudini desprinse din marele repertoriu clasic, întîlnim frecvente clipe în care coregrafia se îndepărtează considerabil de acest statornic, ușor recognoscibil reper, atitudinea coregrafei față de arta sa fiind oarecum asemănătoare — ca să folosim o comparație grăitoare — esteticii lui Stravinski sau a lui Hindemith. După părerea mea, „Cîntec înalt" este cea mai bună coregrafie a Adinei Cezar. Asupra ei am mai avut prilejul de a insista, de aceea mă rezum la a spune că, la cîteva spectacole de la premieră, interpreții au asimilat deplin sensul unei partituri în care culoarea și imaginația cunosc adevărate culmi, în care expresia coregrafică încearcă — și reușește — combinații noi, fără multe ancorări în trecut sau în gîndirea altor colegi de generație și meserie. Remarcabilă este aici interpretarea oferită de Mihaela Tigănuș, Beatrice Bleont și Tiberiu Almosnino la fel cum numai cuvinte de laudă putem folosi cu privire la interpreții coregrafiei precedente: Mihai Babuška, Carmen Anghelus, Roxana Ciucă, Cristina Opincaru, Andreea Mezaros, Camelia Taga.

Baletul „Don Quijote" atrage întotdeauna mulți spectatori, grație coloritului exotic al muzicii și unei partituri coregrafice de virtuozitate. Urmărindu-i pe Anne-Marie Vretos și Florin Brîndușă în rolurile principale, am putut intra pe deplin în atmosfera pitorească evocată de compozitor și coregraf. Cei doi soliști aparțin generației de mijloc a baletului nostru, impusă printr-o bună stăpînire a repertoriului clasic, interpretat cu acurateță. De la acest nivel, încep deosebirile necesare iar ele sînt date de acea capacitate a artistului adevărat de „a intra în rol", de a depăși pe nesimțite dificultățile tehnice care îi oferă posibilitatea să creeze personaje autentice.

Viorel Crețu

HASDEU LA VIENA

Viena a fost în urmă cu un secol martora neputincioasă a eşecului adversarilor continuităţii poporului român în spaţiul geografic geto-dacic. Disputa a avut loc în cadrul celui de-al VII-lea Congres al orientaliştilor, desfăşurat în zilele de 1 şi 7 octombrie 1886, şi a fost începută de campionul de atunci al aşa-zisei teorii rösleriene, Paul Hunfalvy, profesor la Universitatea din Budapesta, premergător al teoriilor revizioniste. „Faimosul agitator maghiar Hunfalvy... acest polemist" care nu era „decît o foarte palidă repercuţiune a lui Rösler", cum a spus B. P. Hasdeu despre el — „minte... subiectivă pînă în măduva creierului" care, „în orice epocă şi-n orice situaţiune ştie nu ceea ce este în realitate ci numai ce vrea să ştie" [1] — îşi propusese să dovedească în faţa elitei lumii ştiinţifice sosite atunci în inima Imperiului „că leagănul naţionalităţii române este în Balcani şi că abia spre sfîrşitul Evului Mediu această naţionalitate începe să se stabilească la sud de Dunăre". [2]

Demonstraţia profesorului budapestan, care voise să profite de prezenţa atîtor somităţi în capitala Imperiului austro-ungar, a fost tulburată de un incident neobişnuit pentru o reuniune cu caracter internaţional. Delegatul României la Congres, Bogdan Petriceicu-Hasdeu, profesor la Universitatea din Bucureşti, pierzîndu-şi răbdarea, şi-a luat libertatea să adreseze autorului o obiecţie: „Cer permisiunea de a-l întrerupe pe d. Hunfalvy, pentru a-i pune o întrebare care ar putea să-l intereseze în chiar calitatea sa de ungur. În franceză, calul castrat se numeşte **hongre,** de unde **hongrer** acţiunea de a scopi un cal. În Evul Mediu şi chiar înainte de secolul al IV-lea, după mărturia lui Ammian Marcellin, această artă era practicată pe malul sting al Dunării de Jos. Dacă cineva ar încerca să conteste existenţa în Evul Mediu a ungurilor în Ungaria actuală, i s-ar putea foarte bine opune cuvîntul francez **hongre,** valon **honc.** Ori, în toate dialectele germane, calul jugănit se numeşte **Wallach,** adică «român». S-ar putea explica acest termen, dacă românii n-ar fi trăit în Evul Mediu pe acelaşi mal sting al Dunării de Jos ca ungurii?

D. Hunfalvy : Eu nu cunosc vechimea acestui cuvînt în germană.

D. Hasdeu : Este foarte posibil să nu se găsească în vechile texte ale germanei străvechi şi totuşi el trebuie să fie relativ foarte vechi în vorbirea poporului căci, pe de o parte, el s-a răspîndit pînă şi în limbile scandinave : în suedeză **valiack** «hongre» ; pe de altă parte el a pătruns şi în lituaniană ; **volûkas** «hongre» ; în fine el se găseşte în toate dialectele slave din nord : în boemă, în polonă, în sorabă, în rusă etc., peste tot considerat de secole ca un vechi termen popular cu totul indigen, nicăieri ca neologism sau ca şi cuvînt de împrumut." (p. 19—20).

Discuţia nu-i lasă indiferenţi pe congresişti. Intervine şi profesorul praghez Alfred Ludwig care, la rîndul său, face o a doua observaţie : „Eu voi prezenta de asemeni în trecere o obiecţie la teoria d-lui Hunfalvy. Dacă românii ar fi venit de dincolo de Dunăre, natural că vechile lor capitale s-ar găsi în sud, mai aproape de acest fluviu, în timp ce, din contra, noi le vedem toate în nord, aproape de Carpaţi, şi decît mult mai tîrziu românii îşi apropie reşedinţele lor de Dunăre.

D. Hunfalvy : Acele capitale nu erau fondate de români, ci de slavi, aşa cum numele lor o atestă." (p. 20).

Hasdeu se ridică din nou: „Îmi permit o nouă întrebare. În care dialect slav a găsit dl. Hunfalvy cuvintele **Campu-lung** şi **Argeş,** nume ale vechilor capitale româneşti ?"

Bătrînul lingvist este în derută. Întrebarea l-a uluit într-atît încît nu-şi mai poate aduna nici cunoştinţele lingvistice minime : „Eu nu ştiu dacă aceste nume sînt vechi." (p. 20—21).

Sala sesizează ridicolul situaţiei. Hasdeu rămîne în picioare, în timp ce Hunfalvy se clatină fără replică. „Aici discuţia este închisă. D. Hunfalvy declară apoi că memoriul său fiind foarte lung, el nu vrea să obosească mai mult atenţia Congresului şi că transmite manuscrisul d-lui profesor Roth, preşedintele secţiunii ariene, pentru a fi publicat în întregime în **Buletin."** (p. 21). În locul triumfului şi al balului vienez, umilinţa tăcerii. Rareori un spectacol în care guresîlor să li se ia pînă şi pantomima. Pe cît de aspră, pe atît de uşor de învăţat s-a dovedit lecţia servită de B. P. Hasdeu lui Paul Hunfalvy. Urmarea imediată a fost imprevizibilă : profesorul atenian S. Papageorgios a renunţat să-şi mai prezinte lucrarea despre cuţovlahi.

Dar discuţia nu s-a închis atunci. Cu toată convenienţa datorată gazdelor, Hasdeu revine asupra ei, înainte de a-şi prezenta propria comunicare. Tonul său trece prin toate sclipirile jocului săbiei, pînă la lovitura iute şi dispreţuitoare : **„Domnilor,** România poate fi foarte mîndră de a fi de două ori obiectul discuţiilor în sînul Congresului orientaliştilor (O a treia lucrare asupra aceluiaşi subiect **Ueber die Kutzowallachen** fusese anunţată Congresului de profesor S. Papageorgios din Atena, dar autorul ulterior a renunţat)" — îşi începe B. P. Hasdeu cuvîntul. „Mai întîi d. Hunfalvy îşi propusese să demonstreze în faţa dumneavoastră că leagănul naţionalităţii române este în Balcani şi că abia spre sfîrşitul Evului Mediu această naţionalitate începe să se stabilească la sud de Dunăre. Eu regret că d. Hunfalvy nu ne-a citit decît introducerea unei lungi monografii destinate să figureze **in extenso** în **Buletinul Congresului.**" Ironie fină, gustată de asistenţă. „Regret încă cu atît mai intens de a nu putea împărtăşi teoria venerabilului meu amic, teorie deja susţinută altădată de Sulzer şi Rösler, asupra raporturilor de filiaţie între ramura daco-română şi ramura macedo-română a gintei traco-latine." (p. 5—6). Ton potolit, academic, cordial. Hunfalvy se născuse cu un an înaintea lui Alexandru Petriceicu-Hasdeu, tatăl lui B. P. Hasdeu. Îl cunoscuse personal pe B. P. Hasdeu şi se aflase în corespondenţă cu el. Hasdeu îi trimisese, între altele, **Principie de filologia comparativa ario-europea, Cuprinzînd grupurile indo-perso-tracic, greco-italo-celtic şi leto-slavo-germanic. Cu aplicaţiuni la istoria limbei române. Curs ţinut la Facultatea de litere şi filosofiă din Bucureşti,** Tomul I, Bucureşti, 1875, şi **Zina Filma, Goţii şi gepizii în Dacia, Studiu istorico-lingvistic,** Bucureşti, 1877. Hunfalvy îi solicitase **Istoria critică a românilor** (din care Biblioteca Academiei Ungare avea primul tom al primei ediţii) şi **Glossariu care coprinde vorbele din limba romana straine etc. etc.,** de A. T. Laurian şi I. C. Massim. Primirea **Principielor** îl determinase **să-şi propună în mod serios să învingă dificultăţile care-l stinghereau în citirea cărţilor româneşti şi nădăjduia să izbutească în curînd pe drumul început;** „iată unicul chip de a vă aduce mulţumirile mele", îi scria el lui Hasdeu în 1875. [3] În cercurile ştiinţifice din capitala ungară cărţile lui Hasdeu impuseseră — chiar dacă vederile unora erau complet diferite — un respect considerabil faţă de savantul român. („Ungurii, ca totdauna faţă cu mine, au fost foarte amabili", le scria Hasdeu Iuliilor sale, la 5 septembrie 1883, după o şedere la Budapesta[4]). Hasdeu se arată acum protocolar în preambulul **ad hoc** al comunicării sale, strunindu-şi sarcasmele ca un ocean înaintea furtunii. Apoi, după cîteva accente, se va dezlănţui uraganic: „Chiar în timpul lecturii memoriului d. Hunfalvy, mi-am permis să adresez autorului o obiecţie, o problemă de rezolvat în materie, şi d. profesor Alfred Ludwig la rîndul său, a prezentat o a doua observaţie. Cele două chestiuni tindeau să zdruncine chiar fundamentele teoriei expuse. D. Hunfalvy n-a răspuns nici la una nici la cealaltă. Cînd se vrea totuşi să se demonstreze că nu au fost români în Dacia Traiană pe toată întinsa perioadă a Evului Mediu, cînd se pretinde în sfîrşit — aşa cum o fac campionii teoriei zisă rösleriană — să se răstoarne un credo secular, trebuie în mod absolut, mi se pare, să fii gata să combaţi cu sorţi de izbîndă şi în orice moment, cele mai mici obiecţii care pot surveni. Să le eludezi sau să treci peste ele este uşor, desigur, dar este uşor ca şi fuga în toiul bătăliei." (p. 6—7).

Ca un Jupiter tonans îşi slobozise fulgerele B. P. Hasdeu. (Peste cîteva luni, „contactul zilnic cu spiritul unei întregi naţiuni" din timpul lucrului la **Etymologicum Magnum Romaniae** — „această colosală enciclopedie a poporului român" — îl va face să exclame: „după vorba unui împărat roman simţesc că mă fac zeu" ![5]). În tabăra cealaltă, falanga rösleriană îşi încorda din nou corzile tăcute. Astfel că Hasdeu îşi mai permite să-şi arunce privirea în partea critică a lucrării oponentului său. „D. Hunfalvy are totuşi perfectă dreptate să recunoască că românii în general au dus totdeauna în Evul Mediu o viaţă pastorală şi el atinge în întregime adevărul zicînd că numai prin studiul limbii se poate ajunge la o soluţie serioasă în ceea ce priveşte istoria românilor, textele în această privinţă lipsind sau fiind insuficiente. Dar dacă este adevărat că românii erau păstori, nu este mai puţin adevărat că ciobanii români nu urcă niciodată din sud spre nord ; din contră, ei coboară sistematic din nord în sud, în căutarea unor păşuni mai bune. Astfel, din cele mai vechi timpuri, ei au pătruns pînă în fundul Greciei, de unde nu mai

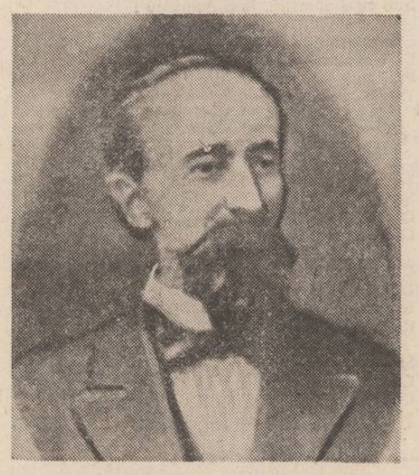

urcă din nou. Aceasta este o tendinţă naturală a tuturor ciobanilor din toate timpurile şi din toate locurile. Iată un principiu care contrazice în mod particular teoria d. Hunfalvy. Pe de altă parte, dacă este adevărat ca verdictul limbii să fie singurul suveran, nu este mai puţin incontestabil că: din cele două dialecte, cel care nu şi-a schimbat niciodată locul, fixat în aceleaşi condiţii climaterice şi de vecinătate, se dezvoltă cel mai bine, în timp ce dialectul care se deplasează, suportă în mod necesar deranjamente de toate felurile. Ori, dialectul daco-român este cu mult mai normal, mai organic, mai consecvent în dezvoltarea sa, care se produce paralel cu italiana, decît macedo-româna care ne apare în întregime ca îngrădită şi oprită în mersul său. Iată încă un principiu inconciliabil cu teoria d. Hunfalvy." (p. 7—8).

Cu acestea, Hasdeu declară că lasă la o parte teza lui Hunfalvy, tează diametral opusă vederilor expuse de el cu mult timp în urmă în **Istoria critică a românilor** şi intră în materia comunicării sale. Dar nici acum Hunfalvy nu scapă din strînsura argumentării hasdeene. Vorbind despre cuvintele turceşti din limba română şi criticînd studiile consacrate pînă atunci subiectului, Hasdeu este de părere că trebuie făcută o distincţie între turc şi turc, stabilindu-se „cronologia şi geografia cuvintelor, indicarea vicisitudinilor lor semasiologice (=semantice) şi circulaţia lor relativă" (p. 11). Nu toate cuvintele au pătruns odată cu venirea turcilor osmanlii. Foarte multe sunt cu mult anterioare ba, unele, cum ar fi de exemplu **cocioabă,** „din punct în punct djagataiul **köci-oba,** avînd acelaşi sens..., nu se află deloc în osmană" (p. 13—14).

„Începînd de la huni şi avari, un mare număr de triburi turanice, unele aparţinînd ramurei finice, altele ramurei turce, au ocupat succesiv ţările care formează România de astăzi. Dacă românii, adică daco-romanii, locuiau atunci aceste ţări, cum eu o cred, dar cum nu vrea să creadă d. Hunfalvy, ar trebui să fi rămas cîteva urme în limba română. Pecenegii şi mai ales cumanii, care vorbeau dialecte turce, au stat în România timp de mai multe secole. Dialectul pecenegilor ne este, din păcate, aproape necunoscut. Cît despre cumani, din contră, noi avem asupra dialectului lor un adevărat tezaur, descoperit pe vremuri de Klaproth (...). Sunt cuvinte cumane în daco-română ? Dacă da, ele n-au fost împrumutate dincolo de Dunăre, căci cumanii n-au făcut acolo niciodată în mase compacte decît incursiuni zgomotoase ; la nord de marele fluviu erau ei stabiliţi temeinic în cursul secolelor XI şi XII. În secolul XIII ei încep să dispară. Dintr-o epocă anterioară deci trebuie să dateze elementele cumane în română, dacă există." (p. 14—15). Savantul român se mulţumeşte să citeze un singur exemplu : cuvintul **astlam** (usure ; camătă, dobîndă), dispărut din limba română, dar destul de întrebuinţat în secolele XVI şi XVII — cum probează textele pe care le aduce ca dovadă. „Cuvintul **astlam** «usure» nu se găseşte nici în osmană, nici în uigură sau în djagatai, nici într-o altă limbă altaică cunoscută; el este exclusiv cuman. Prezenţa sa în română este foarte semnificativă şi nu este sigur că i se poate explica existenţa după teoria d. Hunfalvy. Noţiunea de camătă este pur juridică. Numai prin persistenţa unei influenţe legislative sau administrative o limbă poate împrumuta alteia un termen pentru a exprima o noţiune analoagă." Hasdeu urmăreşte împrumutarea aceluiaşi termen ungurilor de către latina judiciară a Evului Mediu **(uzsora),** românilor şi slavilor meridionali de către dreptul bizantin **(camata),** vechilor slavi **(lichva)** de către goţi **(leihvan).** „Cuvintul **astlam** «usure» indică un raport foarte intim între români şi cumani în epoca preponderenţei politice a acestora din urmă pe malul sting al Dunării." (p. 17—18).

Revenit la Bucureşti marele savant îşi publică intervenţia la Hunfalvy şi comunicarea în broşura **Sur les éléments turcs dans la langue roumaine, Notice lue au VII-e Congrès des Orientalistes, à Vienne le 2 octobre 1886,** par Le professeur B. P. Hasdeu, Délégué de la Roumanie, Bucarest 1886, cu subtitlul interior : B. P. Hasdeu, **La Roumanie devant le Congrès des Orientalistes.** Cu riscul de a repune în circulaţie încă un text hasdeean definitoriu, am considerat util să citîm paragrafele **in extenso,** episodul fiind ca şi necunoscut istoriografiei noastre contemporane.

La 10/22 octombrie 1886 Hasdeu le scria Iuliilor că peste cîteva zile le trimite, atît pentru ele, cît şi pentru profesorii Leger şi Gaston Paris, a 3-a făscioară din dicţionarul **Etymologicum Magnum Romaniae** şi discursul său de la Congres, tipărit deosebit în Bucureşti. [6]) Corespondenţa familială, ca şi cea cu străinii, publicată în ultimul deceniu, oferă amănunte despre răspîndirea **Elementelor** în lumea ştiinţifică contemporană evenimentului ; nu le mai înşirăm. Voi aminti numai că, la 25 octombrie 1886, **Journal officiel de la République Française** a scris, în numărul 290, despre Hasdeu la Congresul din Viena [7]) şi că, broşura lui Hasdeu a fost prezentată în capitala Franţei de Gaston Paris la Académie des Inscriptions et Belle Lettres [8]), acolo unde, acelaşi savant prezentase, „cu neşte laude grozave", şi **Dicţionarul** [9]).

Şase ani după Congresul de la Viena, inaugurînd sesiunea Ateneului Român, Hasdeu va rosti conferinţa **Noi şi voi,** prevestind destrămarea monarhiei austro-ungare. „În pîntecele ei se zvîrcolesc o mulţime de embrioni gemeni, între cari embrionul unguresc, deşi cel mai mititel şi cel mai slut, un plod în care nu deosebeşti încă bine dacă e om, dacă e cîine, dacă e peşte, stă la mijloc şi dă ghionturi la dreapta şi la stînga **(aplauze prelungite),** dă ghionturi la dreapta şi la stînga, bătîndu-şi joc de ceilalţi, ca şi cînd ar fi el cel mai mare şi cel mai mîndru. Zăpăcită de turbatele mişcări ale embrionului unguresc şi amăgîndu-se a crede că turbarea e un semn de putere, Austria şi-a dat numele de **Austro-ungaria,** ca doară-doară mica pocitură să se mai liniştească **(aplauze).** Dar momentul naşterii n-a sosit încă. Cînd va sosi, o s-o vedem atuncea ! Este o sarcină grea pentru biata Austriă. Faimoasă prin aventurele sale galante de altădată: «felix Austria nubet», ea îşi plînge acuma nu risul de stăvară, ca fata din basmul românesc, ci risul de mai mulţi secoli. Dînsa sufere, şi sufere cu atît mai mult că nu ştie cine va fi mamoş, nu ştie cît o să coste moşitul, şi dacă nu cumva mamoşul va avea apucături de veterinar **(aplauze, ilaritate).** Poate va fi Germania. Poate Rusia. Se poate întîmpla chiar o facere năpraznică, pe neaşteptate, înainte de termen şi fără ajutorul artei obstetrice. În orice caz, e grozav a se gîndi bătrîna cochetă la posibilităţile unei faceri ! Cine garantează că tocmai embrionul cel unguresc nu se va naşte mort ? Cine poate să asigure, că nu va muri însăşi muma în durerile facerii ? **(aplauze prelungite şi entuziaste).**" [10])

Cuvinte aspre, validate şi aplaudate entuziast de istorie.

Octavian Onea

NOTE

[1]) — **B. P. Hasdeu,** Etymologicum Magnum Romaniae..., **Bucureşti, Editura Minerva, 1976, p. 660.**

[2]) — **B. P. Hasdeu,** Sur les éléments turcs.... **p. 5—6 (mai departe se vor indica numai paginile, in text).**

[3]) — B. P. Hasdeu şi contemporanii săi români şi străini, (Corespondenţă primită), **Volumul I, Bucureşti, Editura Minerva, 1982, p. 278.**

[4]) — Documente şi manuscrise literare, **Vol. III,** Corespondenţa B. P. Hasdeu — Iulia Hasdeu, **Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1976, p. 121.**

[5]) — Ibidem, **p 346.**

[6]) — Ibidem, **p. 298.**

[7]) — Ibidem, **p. 307.**

[8]) — Ibidem, **p. 333—334, scrisoare din 7 martie 1887.**

[9]) — Ibidem, **p. 229.**

[10]) — **În** Revista Nouă. **Anul V, nr. 10, 15 ianuarie 1893, p. 374.**

Tablou de Constantin Gheorghe

Un debut neconfirmat

Urmare din pag. I

Atanasie A. Marienescu, Gheorghe Marchiş, V. Bumbac, V. Rauta Buticescu, Ioniţă Bedescu, Miron Pompiliu, N. Oncu. Sînt între aceştia cîţiva colegi ai lui Eminescu de mai tîrziu la Universitatea din Viena.

Eminescu cunoştea producţia acestora şi o poezie a lui Dimitrie Sfura, **Toast,** circula şi sub formă de cîntec ce îi plăcea poetului.

Producţia literară a „lepturiştilor" este criticată sever de T. Maiorescu în studiul **Despre direcţia nouă din 1867.** G. Bogdan-Duică arată însă în unul din studiile sale, **Din Bihorul lui Alexandru Roman (Literatura de la 1854),** publicat în **Cele trei Crişuri** în 1927 (nr. 3—4, martie-aprilie, p. 46—48, nr. 5, mai, p. 73—75) că se găsesc în această producţie literară şi multe lucruri bune.

Almanahul **Musa română** cuprinde o poezie, **Fantasia,** semnată **G.M.** Ar trebui să o atribuim lui Eminescu, potrivit opiniei profesorului G. Mihăilă, ca a şaptea a pre-debutului eminescian.

Dintre cele trei ziare, **Gazeta Transilvaniei, Telegraful român şi Concordia,** prezintă un interes aparte cel din urmă intrucît apare la Pesta între 1861—1867, unde se tipăreşte şi **Aurora română,** cu poeziile în discuţie. Susţinătorii ziarului sînt, pe de altă parte, aceiaşi „lepturişti" care publică în revistă. Şi iată că în **Concordia,** nr. 55, din 11/23 iulie 1865, găsim o corespondenţă, **Viena 20 iulie 1865,** semnată **G.M.** Corespondenţa, foarte extinsă, se ocupă de construirea căii ferate Satu-Mare, pe Valea Someşului la Cluj, alta de la Arad la Alba Iulia şi o a treia, de la Satu-Mare la Sighet. Acest **G.M.** este un transilvănean, cum se desprinde şi din poezii, care înainte de 1865 cunoaşte Viena şi se ocupă de chestiunile economice ale provinciei sale.

Poeziile atribuite de profesorul G. Mihăilă lui Eminescu aparţin lui Gheorghe Marchiş, colaborator la ziarul **Concordia,** la revista **Aurora română** şi la almanahul **Musa română.** Se naşte la Satu Mare în 16 aprilie 1836, face liceul la Oradea, unde conduce societatea „lepturiştilor", iar teologia la Viena, la Institutul „Sf. Barbara". Este hirotonisit preot în 20 septembrie 1859, funcţionează ca profesor la liceul din Beiuş, pînă în 1861, cînd trece paroh în comunele Sarcău din Bihor, Resighea şi Homorodul de Jos din Sălaj (Eugeniu Potoran, **Poeţii Bihorului,** Oradea, 1934, p. 30—31). Din călătoriile la Viena şi din comunele unde păstoreşte trimite şi corespondenţe la **Concordia** pe diferite teme. Moare în 1884.

Almanahul **Musa română** este recenzat de M. Besanu în **Aurora română** (nr. 4, 15/27 februarie 1865), la foarte mică distanţă după ce **G.M.** publică aici ultima poezie, **Din străinătate** (15/27 decembrie 1864). M. Besanu face o caracterizare a producţiei lui Gheorghe Marchiş din paginile **Aurorei române,** după care comentează poezia din almanah. „D. Georgiu Marchişiu scrie, de tot uşor, cu înţeles, poeziile dînsului nu ni lasă nimica de dorit, atît în privinţa ideilor cît şi a formei externe. **Fantasia** dînsului (pag. 89) aceste le adevereşte în destul. Metrul se poate zice perfect, în care nici invidia n-ar afla smintită; limba e puternică, uşoară şi fără latinisme, ce adeseori le găsim la unii poeţi mai tineri şi din fiecare literă se vede că e scrisă cu multă grije". M. Besanu aprecia că şi nuvela sa, **Preţul de cumpărătură,** publicată în almanah cu semnătura Georgiu Marchiş, era singura care merita să figureze aici. Recenzia stîrneşte o vie polemică în rîndul „lepturiştilor", asupra căreia am stăruit acum două decenii **(Ioan Slavici şi lumea prin care a trecut,** Bucureşti, 1968, p. 48—52).

Poşta redacţiei din **Aurora română,** unde apar poeziile, oferă şi ea informaţii preţioase asupra identităţii lui **G.M.** „Fratelui **G.M.** în S: primitu-ai epistola ce-ţi scrise." (nr. 2, 15/27 ianuarie 1863, p. 24). „D-lui **G.M.** în Resighea. Primeşte-ne sincera mulţămire pentru diligenţa d-tale dezvoltată faţă cu foaia noastră. Se vor publica. În consideraţiune la poeziile ş.c.l. despre care faci amintire, ţi-aprobăm procedura, şi-ţi primim condiţiunile în privirea edării acestora" (nr. 7, 1/13 aprilie 1864, p. 78). „D-lui **G.M.**-iu (Marchişiu) în Resighea ; am primit cu mare mulţămită. — Poezia de sub întrebare s-a publicat încă în nr. 8, din semestrul I al **Aurorei.** Sau poate nu e aceasta. Alta n-am primit. Salutare cordială". (nr. 24, 15/27 decembrie 1864, p. 292). Redactorul **Aurorei române** îl informa pe Gheorghe Marchiş că i-a publicat poezia la care se referea. Poezia este **Rămîi străinătate** şi se publică în numărul la care se face trimiterea. Sînt suficiente argumente care arată că **G.M.** este Gheorghe Marchiş, fostul „lepturist", paroh în Resighea din Sălaj.

Profesorul G. Mihăilă omite să relateze faptele care infirmă teza sa. **Aurora română** publică şi o proză, **O intrigă la sate (Novelă din viaţa poporului),** care apare cu aceeaşi semnătură **G.M.** în mai multe numere (nr. 4, 15/27 februarie 1863, p. 37—42, nr. 5, 1/13 martie 1863, p. 54—58, nr. 6, 15/27 martie 1863, p. 66—69, nr. 7, 1/13 aprilie 1863, p. 78—81. „Aveţi bunătate, stimaţilor cetitori — începe nuvela — a veni cu mine sub poalele Codrului în comitatul Satumare". Nuvela este datată : **1858,** întocmai ca balada **Ciobanul şi Năluca.**

Pomeneam mai sus că Gheorghe Marchiş studiază teologia la Institutul „Sf. Barbara" din Viena. Aici redactează, împreună cu colegii săi, revista **Armonia,** în care publică producţia sa poetică. Activitatea studenţilor români de la Institutul „Sf. Barbara" este prezentată de Eugen Micu într-un studiu, **Din activitatea clericilor români din Viena,** publicat în **Vestitorul** din Oradea în 1931—1932. Interesează discuţia noastră capitolul privind descrierea revistei (nr. 9, 1 mai 1932, p. 8—9). Revista **Armonia** se păstra în manuscris — şi nu tipărită — în 23 de numere pe anii 1858—1859. **Armonia** publică, ne informează E. Micu, în nr. 7, poezia lui Gheorghe Marchiş, **Exilatul din patrie,** devenită în **Aurora română, Plîngerea proscrisului,** iar în nr. 9, **Păstorul şi Năluca,** devenită, în **Aurora română, Ciobanul şi Năluca,** care deschide ciclul poeziilor propuse ca fiind de Eminescu. Eugen Micu nu reproduce poeziile, însă le rezumă. **„Păstorul şi Năluca, baladă.** În seara cu lună, în cîntec de fluier, pe o cărare strîmtă, între munţi, păstorul grăbeşte spre casa logodnicei sale. În cale însă îi apare deodată o năluca — o fiară — cu care se luptă, pînă cad amîndoi scăldaţi în sînge. — Din căsuţa de la poala muntelui cîntecul de chemare al logodnicei străbate plîngător în seara rece. După lungă aşteptare, logodnica ia calea muntelui, nedumerită de întîrzierea lui. Îl găseşte mort alăturea de fiară şi moare lîngă el. Trecătorii pot auzi în fiecare revărsat de zori cîntecul de chemare, jalnic şi plin de dor".

Poezia **Ciobanul şi Năluca** este datată corect ca fiind din 1858.

Gheorghe Marchiş părăseşte îndeletnicirile literare pentru ocupaţii mai productive ca cea de paroh, protopop şi vicar episcopal în Sălaj.

Discuţia în legătură cu pre-debutul lui Eminescu, descoperire aparent senzaţională, are o singură parte inedită. Se readuc în actualitate chestiuni elucidate definitiv încă acum 124 de ani.

Nostalgia originilor

Un studiu care reflectă foarte bine maniera de lucru a lui Hasdeu şi în care el abordează probleme de o mare complexitate este **Originile păstoriei la români. Studiu de filologiă comparată.** Col. Tr. nr. 5, 6, 7 şi 9/1874, republicat de Aurelian Sacerdoţeanu. Studiul — după cum remarcă editorul — pare a fi neterminat, dar acest detaliu nu-i stîrbeşte cu nimic deosebita valoare. Hasdeu depăşeşte, pe alocuri cu mult, limitele impuse prin titlu. În prima parte a studiului sînt analizaţi cinci termeni fundamentali : **cioban, baci, stînă, urdă, brînză.** Dintre aceştia, ultimii patru sînt prezenţi în mod curent în listele de termeni autohtoni ai limbii române, deşi adesea se uită că primul care i-a analizat din perspectiva unei moşteniri autohtone trace a fost Hasdeu, acum mai bine de un secol. S-ar putea argumenta că analiza etimologică nu este totdeauna ireproşabilă. Acest lucru este valabil însă şi în cazul majorităţii studiilor de tracologie de azi. Pentru a face dreptate lui Hasdeu, trebuie arătat că **stînă** a fost corect explicat alături de sanscrit **sthana** 'aşezare', lituanian **stonas** 'id.', slav **stan** 'cort', etc. În cazul cuvîntului **brînză** încă nu s-a identificat un etymon acceptabil prin consens în lumea tracologilor, dovadă clară a dificultăţii analizei. În ceea ce priveşte pe **baci** şi pe **urdă,** ele aparţin fondului autohton pre-trac, asadar idiomurilor vorbite în neolitic. Trebuie subliniat însă cu toată fermitatea că un demers etimologic nu totdeauna precis ori care nu convinge o majoritate ştiinţifică — cum ar fi cazul şi aici — nu trebuie să atragă automat caracterizarea de „ipoteză incorectă". Astăzi nimeni nu mai pune la îndoială caracterul autohton al formelor **baci, stînă, urdă** şi **brînză** chiar dacă, dintre acestea, numai pentru **stînă** s-a putut găsi un etymon acceptat şi acceptabil. Nu trebuie uitat că de la Hasdeu încoace, comparatistica indo-europeană a făcut progrese însemnate — totuşi tracologia, la o analiză atentă şi obiectivă, a cunoscut un proces extrem de lent de progresare care încă nu s-a încheiat.

O atenţie particulară o stîrneşte, indiscutabil, ipoteza lui Hasdeu privitoare la situaţia lui **cioban,** cuvînt care — în viziunea savantului — este un indubitabil element autohton ! (Precizăm că ulterior acesta va reveni asupra ipotezei sale — considerîndu-l cuman ori avar — ceea ce are puţine şanse de a fi real ; ideea caracterului autohton al cuvîntului este ceea corectă, cum vom încerca să subliniem.) Opinia răspîndită azi între specialişti este aceea pe care însuşi Hasdeu o critica ferm : **cioban** ar fi de origine turcă în română. În sprijinul ideii sale că turca nu putea da românei acest cuvînt, Hasdeu aducea argumente importante : turcii s-au apropiat de Dunăre abia începînd cu sec. al XV-lea ; cuvîntul este răspîndit în numeroase balade populare unde elementele turceşti sînt total inexistente ; toponime ca **Ciobănaşu, Ciobăneşti, Ciobani** etc., atestă şi ele vechimea cuvîntului în română. Este aproape inexplicabil de ce specialiştii au acceptat cu atîta uşurinţă ipoteza originii turceşti a cuvîntului, ipoteză bazată pe o superficială analiză a realităţilor istorico-lingvistice din sud-estul european. Chiar dacă pentru mulţi românişti problemele gramaticii comparate indo-europene sînt încă un lucru rar (Gh. Ivănescu este un exemplu rarisim şi, probabil, s-ar găsi cu greu un al doilea), trebuie precizat că fie şi numai din perspectiva analizei interne, din interiorul limbii române, originea turcă a lui **cioban** este nu numai puţin plauzibilă ci, pur şi simplu, imposibilă — aşa cum bine analiza Hasdeu. Există şi alte argumente care sprijină decisiv ipoteza sa : este evident că un cuvînt ca **cioban** nu se poate împrumuta prin relaţii militar-politice ci exclusiv prin contacte la nivel popular dintre cele două popoare care încep — în ceea ce priveşte pe românii nord-dunăreni — numai o dată cu epoca fanariotă, deci în sec. al XVIII-lea, dată la care cuvîntul este de mult atestat la toate popoarele din jur : poloni, unguri, sîrbo-croaţi şi albanezi. În al doilea rînd, dacă **cioban** ar fi un rezultat al influenţei turce, de ce nu îl au aromînii ? Prezenţa cuvîntului în acest dialect sud-dunărean este o condiţie indispensabilă pentru împrumutul din turcă. În al treilea rînd, româna are numeroase alte sinonime pentru sfera semantică „cioban", deosebit de nuanţate : **păstor — păcurar — oier — baci — mocan ;** adăugînd şi pe **cioban,** obţinem cea mai mare bogăţie sinonimică atestată, după ştiinţa noastră, la un popor european şi cu extrem de puţine paralele chiar în afara Europei. Fireşte, aceste forme au o răspîndire dialectală ori regională, nefiind în uz simultan în acelaşi teritoriu, dar acest fapt nu modifică esenţial datele problemei. Altfel spus: de ce ar fi împrumutat românii un termen care să definească o ocupaţie tipică de vreme ce propria lor limbă le oferea alţi cîţiva termeni? Trebuie precizat că în turcă **cioban (çoban)** este un împrumut din persană — **çoban, šuban** (forme paralele). Analizînd toate aceste detalii, rezultă cu evidenţă ceea ce preciza Hasdeu : rom. **cioban** este înrudit cu formele persane, asemănarea cu forma turcească datorîndu-se faptului că turcii au împrumutat cuvîntul de la persani, turca avînd numeroşi termeni de origine persană.

Acest cuvînt — **cioban** — îl folosea lui Hasdeu drept argument că traca ar fi fost un idiom de tip iranic „deşi mai tîrziu identitatea primitivă a trebuit să se diversifice din ce în ce mai mult". Azi, mulţi tracologi ar reacţiona violent la o atare afirmaţie. Dacă însă prin „idiom iranic" înţelegem 'idiom satem' — deci aparţinînd ramurii răsăritene a limbilor indo-europene, alături de baltică, persană, vechea indiană, armeană şi slavă — atunci observăm că Hasdeu nu greşea în mod esenţial, cu atît mai mult cu cît nici un alt tracolog nu a adus dovezi zdrobitoare în sensul că traca ar avea vreo rudă mai apropiată decît grupul iranic. Încă o dovadă — a cita ? — că Hasdeu analiza bine faptele.

Aşa cum semnalam, Hasdeu depăşeşte limitele impuse prin titlu, analizînd şi amalgamarea dintre celţi şi traci (cercetările arheologice ulterioare vor confirma şi acest lucru !), discută asemănarea dintre rom. **cioară** şi alb. **sorrë,** analizează alte elemente considerate a fi tot de origine tracă : **traistă, dulău** şi **dolcă, mosoc, turcă** şi **turcan.** Nici pînă azi nu s-a găsit o altă etimologie acestor cuvinte, ceea ce este o manieră tacită de a le recunoaşte originea autohtonă. (DEX sugerează o origine polonă pentru **dulău,** fiind mai probabil însă, un sens invers de împrumut : din română în polonă !).

Studiul prezentat este, în adevăr, tipic pentru Hasdeu, pentru abordarea unor fapte deosebit de complexe, analizate de acesta adesea mult mai bine decît urmaşii lui. Hasdeu abordă un front larg al comparatisticii indo-europene (fără de care tracologia este de neimaginat), deşi pe atunci hittita, toharica ori Linearul B cretan încă nu îşi cîştigaseră ca azi drept de cetate. Cine a avut curiozitatea să analizeze atent etimologiile româneşti va fi constatat că faptele sînt mult mai complexe şi mai dificile decît lasă să se înţeleagă dicţionarele curente, ca DLRM ori DEX, sînt aşa cum le aborda Hasdeu — reluat tîrziu, abia în zilele noastre, de cîţiva cercetători competenţi ai problemei. Că lucrurile stau aşa arată şi un simplu fapt numeric : cuvintele de origine necunoscută din română ating cîteva mii — şi ar fi absurd să ne imaginăm că originea majorităţii acestor forme trebuie căutată mai întîi în altă parte decît în limba de substrat.

Sorin Paliga

POȘTA REDACȚIEI

MIHAI IOSIF, Pitești: Citeva texte conținînd (în intenție) interogații despre viață și moarte, ființă, veșnicie, Univers, — în fapt platitudini enunțate stîngaci și fără vreo valoare literară ori ideatică (ex. : **„Tu porți mesajul nostru de ființă, / Apelul nostru către veșnicie... Dar va ajunge cineva să-l știe? / Ni-i sete absolut de cunoștiință“** (! — sic), sau **„Dar armonia universală / M-a cuprins într-o încleștare / Asemenea celei din noaptea de nuntă. / Am început să plîng...“** ; dacă e chiar atît de trist, gîndiți-vă mai bine la altceva.

ION CRAIOVA, București: Versificări corecte (despre mare, cîmp, bunici, grîu, Deltă, Avram Iancu, Dunăre, Alba Iulia etc.), neprezentînd interes. Recuzita e rămasă la nivelul producțiilor de junețe ale lui Alecsandri (**„mîndre stele de zăpadă“, „Sînii-i ard ca două lebede de foc“, „Marea în decembre pentru mine-anume / Stringe crizanteme și de umeri dalbi / Agățîndu-și voaluri străvezii de spume / Cîntă și dansează printre fluturi albi“**). Nu.

DINU MATEI, Sintana — Arad: Cîteva versuri aduc de foarte departe a „inaltele zboruri“ de care vă credeți cuprins: **„blocuri barăci iubitele aprinse / de-nalte și de-albastre mori de vînt“** (din modul cum formulați se înțelege că „morile“ sînt diferite: un rînd **înalt**, altul **albastru**), sau **„iar noi copiii îmbujorînd lumină / peste Apuseni peste orașul de mineri / o clipă lăsăm joaca-n tăcerea ei deplină / iubiții alunecă-n poem prin sălciile de ieri“ (Se lasă seara flăcărilor ninse).** În rest, multă improvizație, improprietăți curioase, prețiozități (**„În dorul meu înrourat și cald / o nouă sapiență cade“** —, sau **„într-un tîrziu se-aprinde focu-n sobă / apodictica singurătate din poem / arde cu flăcări venusiene și mă tem / să înfloresc un zîmbet o silabă“**, în **Flăcările venusiene catifelează** — ce titlu!...), dar și destul prost gust la nivelul conținutului: **„Tu îmi răspunzi și glasul tău / catifelează dorința-mi de bărbat / aud cum se îneacă părerile de rău / cînd te cuprind de mijloc cu gestul fecundat“, id.** Nu v-ar strica mai mult auto-control.

PETRU VASILE TOMOIOAGĂ, Timișoara : Pasteluri de toamnă, transparente și cantabile. Evanescența sentimentului nu atinge însă decît rareori accente memorabile, ca în această poezie fără titlu: **„Botul vîntului mirosind a ninsoare / / Adulmecă fruntea mea ginditoare... / / Încotro? — stea pe care nu te-am atins ! / Lumina ta îndepărtată m-a nins... / / Tîrzie, toamna își scutură iarăși cocorii, / Speranțele mele mai pline de lacrimi ca norii... / / Flori de cîmp, morții bătîndu-i litanii / Vă scuturați cum mi se scutură anii...“** (din ciclul **șopotitoare toamna**).

COSTICĂ OANCĂ, Corod — Galați: O tendință spre notația concentrată, ca în această **Nocturnă: „S-a stîrnit înserarea / pe pinza domoală a maestrului / și-n bucuria penelului / răsar stelele / ca un zîmbet“**; sugestia rămîne insuficientă. Mai convingătoare este **Îndoială**, în care, după o lungă descripție a unei realități relativizate **(„O săgeată a pus la îndoială / toate lucrurile / toată ziua au bîntuit cocori imposibili / și toată noaptea / o lună încertă a devastat întinderile“** ș.a.m.d.), finalul vine să fixeze misterul indescriptibilului: **„Cine bate-ntr-o aripă / și în numele cui / gura-n reflux a fîntînii ?“.**

SÎRBU ARIEL, Ploiești : Primul plic : însăilări jalnice **(„în trista mea viață / în strict anonimat / m-au subminat răii / banii m-au aciuiat“) sau abracadabrante („roza cioburilor bruta / zurgălăi cu iz de matcă / neam în care nu-i lăuta / ziua peste ziuă-o treacă“** sau **„pentru îngrec pentru șapte / riul dintre ele intru / pentru toate cîte-s apte / pentru pur și simplu pentru“** — și tot așa, fără nici o excepție. Al doilea plic : „jucării“ aparent mai cursive, mizînd pe ludicul ieftin și iresponsabil chiar în temele grave **(„vad aceluiași pîrău / cîn' — ce poa' s-apuce / demn e cel ce-aduce / un neant mușcat de hău / / și-mi rid de necazuri / cum binele de rău / talazuri talazuri / și niciodată Eu“, Glossă** — ? ! ?). Nu.

IOAN BODIU, Ploiești: Promițătoare atît versurile, cît și proza poetică, în care înzestrarea dv. apare chiar mai evidentă (pe aceasta o vom transmite secției de proză). Cît privește versurile, ele aparțin unor faze de creație diferite, una — mai stîngace și mai îmbîcsită, a doua — în care expresia se limpezește, se decide (ex.: **„Lup hăpăitor, ce prazi în casă ? / Lina nuntire, patima arsă? / Durerea e scursă în fulgi de cerneală / Urcă-n pupile steaua — / Oarbă grădină. / / Frigul se lasă-n scintei arcuinde, / Pe armura de ceață glonțul / Se-ntinde. / / Și rana, iluzie iar ? / Pustiul desparte / Vina-ncercată de transfigurata chemare / În clipa cînd noaptea coboară / Din nou / Ca o fiară“,** în **Iluzie?).** Așteptăm o selecție mai omogenă.

ARTEMIZA BODNAR, Sibiu: Senzația că puteți scrie mai bine și mai semnificativ decît rezultă din grupajul trimis. Citățm, deocamdată, această notație: **„trecea / — în alb — / născîndu-și lumina / chip dintr-o suflare furat / apele toamnei nu știau / se-adîncesc spre vărsare / doruri / / taine / / trup / / și livadă aplecată spre rod...“.**

GHEORGHE MARIN, Aiud: Un om bătrîn, bolnav și singur ne trimite cinci poezii cu rugămintea de a le publica, dacă **„ele ar corespunde cumva profilului revistei dv.“.** Nu, stimate Gheorghe Marin, nu de „profil“ literar este vorba aici. Încercăm să publicăm două din mesajele trimise **(Vino, noapte și Sînt bătrîn)** atît pentru valoarea lor de document uman, cît și pentru vigoarea gîndului și a rostirii, pentru frumusețea în sine a acestei spovedanii prin care vă ridicați deasupra tuturor încercărilor și indiferențelor. Și, nu în ultimul rînd, pentru încrederea pe care v-o păstrați în puterea salvatoare a cuvîntului, a comunicării umane. În acest sens, dincolo de boală și celelalte, ființa dv. strălucește.

ALIAS IULICĂ, București : Trei epigrame într-un plic, o echipă de fotbal și un „Autoportret“ în proză — în celălalt. Nu.

IOSIF BERARU, Cluj : Încă patru plicuri. Ceva „înzestrare“ — aveți : circumstanțele existențiale — vă justifică, iar ca autodidact ați ajuns îndeajuns (dar nu destul) de departe. Ex. : **„silite / oaze prin sufletesc / o lavină / de ecouri ale iubirii“** (în **„Silite oaze“**), și **„Mi-am ascuns / un gînd / în firul tremurat / Dacă-l calci — / vezi cum faci, / cîmpul e minat — / i-am zis — și m-am dus“.** Vedeți „cum faceți“ pentru ca „miniaturile“ dv. să intre sub auto-control și clar-vedere, în toate sensurile. Cele mai multe sînt, totuși, improvizații.

CONSTANTIN FRAGA, București : Îmi place scrisoarea dv., modul demn și, aș spune, **avizat** în care comunicați. Îmi pare rău că nu ați reușit să faceți „studii superioare“ (păreți perfect calificat pentru ele), n-aș spune totuși că lipsa e frapantă (cu excepția a 2—3 greșeli gramaticale, nescuzabile nici pentru secundariatul școlar) ; o cale de integrare a culturii ați găsit, totuși. Toate textele trimise sînt onorabile. În ordinea preferințelor : **1. Ușa oprită de lege, Sufletul, Roata ; 2. Vis de poet, Ciuturâ, Urmele focului** (la acest capitol ar mai trebui făcute modificări) ; **3. Cîmpie, Destinul (id.,** cu un minus de substanță) ; mai oarecare îmi par **4. Înger de piatră, Starea vremii, Om.** Aparțineți prin vîrstă „generației '80“. — ar trebui, deci, să aveți succes. **Succes !**

Andrei B. (Vaslui), **Ștefan Ștefan** (Rm. Vîlcea), **Emil Constantinescu** (București), **Ciprian Dupălău** (Timișoara), **Răchițeanu Liviu** (Turnu Măgurele), **Zeno Corunz** (Hîrșova), **Lorelai** (Cîmpia Turzii), **Ioan Vintilă Fintiș** (Ploiești), **Cătălina Mihai** (Sighișoara), **Daniel Cozlaru** (București), **Camelia Suru Ciumăgeanu** (Timișoara), **Lucian Romanescu** (Alba Iulia), **Meghesan Andrei** (Brașov), **Leon Ursa** (Dej), **Gheorghe Stănescu** (Călărași), **Lu Crăiescu** (București), **Nicola Ion** (Craiova), **Potop Costel** (Goruneștl). Deocamdată NU.

Lector

Ușa oprită de lege

Nu sînt copilul zeilor.
Nu m-am născut duminica.
Era într-o zi de luni.
Ardeau frunzele pomilor.
Se certa întunericul cu lumina.
Aerul bîrfea apa.
Doi muritori de rînd
desenau dragostea.
Ah! Nici pînă azi n-am aflat
care din ei a forțat
ușa oprită de lege.

Sufletul

Un pian.
Din nota do zboară cocorii.
Nota re deschide ochiul copilăricl.
Nota mi crește adolescența.
Nota fa doldora de întrebări,
Nota sol arde istorii,
Nota la se uită la termometru
„vai, a mai coborît un grad !“.
Nota si tremură la ziua ce-o scade.
Iar nota do, do de sus, —
Sub ea nînge o pasăre.

Roata

Vreau să rămîn precum arborii
cînd privirea lor galbenă intră în pămînt.
Mulțumiți își ascultă semințele învelite.
Vreau să rămîn precum păsările
cînd încuviințează puilor
cheia care deschide toate colivliile.
Vreau să rămîn sub jarul cuvintelor
cînd roata mea va suspina lung după
spițele rupte,
iar carul se va opri trei zile
și va porni mînat de un glas
„Ghii mă Batore, ghii mă sărace“.

Constantin Fraga

PRIMIM LA REDACȚIE

Mult stimate tovarășe redactor șef,

În conformitate cu prevederile legale și potrivit discuției telefonice cu Dumneavoastră, Vă înaintăm, alăturat, răspunsul cercetătorilor Nicolae Stoicescu și Florin Constantiniu, membri ai Consiliului științific al Institutului de Istorie „N. Iorga“, la articolul „Un vis al înaintașilor“ de Alexandru V. Dită, publicat în revista pe care o conduceți, în numărul din 13 februarie 1988.

Vă rugăm să publicați cît mai curînd răspunsul colaboratorilor noștri, așa cum prevede legea presei și dreptul la replică.

Cu alese sentimente de prețuire,

DIRECTORUL INSTITUTULUI DE ISTORIE „NICOLAE IORGA“
PROF. UNIV. DR. ȘTEFAN ȘTEFĂNESCU

„Un vis al înaintașilor“ sau proces de intenții?

În revista „Luceafărul“ din 13 februarie a.c., sub titlul „Un vis al înaintașilor“, a apărut un articol semnat de Alexandru V. Dită, care dezinformează pe cititori în privința activității Institutului de istorie „N. Iorga“. Iată, pe scurt, despre ce este vorba :

După ce afirmă că în ultimii 20 de ani au văzut lumina tiparului „în ediții critice judicios întocmite“ mai multe texte ale istoriografiei și literaturii medievale decît s-au publicat într-un întreg secol (din 1845 pînă în 1944) și că nu mai există nici un nume de seamă al vechii culturi românești care să nu fi fost editat — afirmație cu care nu putem să nu fim de acord — autorul constată, totuși, „gravitatea acută“ (!!) în care se află colecția **Cronici medievale ale României**, inițiată de Institutul nostru, în care s-au editat doar 11 cronici în 29 de ani. Institutul ar fi deci responsabil că din cele peste 400 de titluri care au fost inventariate în **Repertoriul manuscriselor de cronici interne privind istoria României**, apărut în 1963, mai bine de 95% nu au văzut încă lumina tiparului în cadrul colecției de cronici medievale.

Trebuie să precizăm de la început că existența colecției a) nu înseamnă că Institutul de istorie „N. Iorga“ care a inițiat-o, și-a arogat dreptul exclusiv al editării acestei categorii de surse medievale (dovadă numeroasele ediții de cronici apărute în afara amintitei colecții) și b) nu toate cronicile cuprinse în **Repertoriu** urmează să vadă lumina tiparului. De aceea întrebarea autorului de ce numeroase cronici tipărite în alte ediții nu și-au găsit locul în corpusul preconizat nu are nici un sens : important este că s-au publicat, indiferent unde.

Să amintim aici doar faptul că opera lui I. Neculce s-a bucurat în ultimele trei decenii de nu mai puțin de cinci ediții : Iorgu Iordan (1955, 1959 și 1968), Gabriel Strempel (1982) și Paul Mihail (1980, după copia lui Ioasaf Luca). Ar avea oare vreun sens să se fi publicat o altă ediție și în colecția **Cronici medievale ?** Evident că nu ! Și în aceeași situație se află și alte cronici importante.

Faptul că operele tuturor cronicarilor sînt cuprinse în chip firesc în **Repertoriul** amintit nu are deci nici o legătură cu publicarea lor în colecția menționată.

De altminteri, o situație similară se constată și în domeniul tipăririi operelor marilor scriitori români, unde, paralel cu seria de **Opere**, au apărut și apar numeroase alte retipăriri de sine stătătoare (M. Sadoveanu, L. Rebreanu etc.).

Institutul de istorie „N. Iorga“ — repetăm — nu a instituit monopolul asupra tipăririi cronicilor medievale și salută orice inițiativă în această privință, cu condiția — desigur — ca edițiile să corespundă exigențelor științifice.

Cît privește calculul pe care-l face A.V. Dită — potrivit căruia ar fi necesar peste un mileniu (1054 de ani !) pentru publicarea tuturor cronicilor — acesta este absolut fantezist, mai întîi pentru că cele mai multe din cronicile Țării Românești și ale Moldovei sînt publicate în mai multe ediții. Cît privește cronicile transilvănene — foarte numeroase, este adevărat — cele mai multe dintre acestea sînt însemnări sumare, unele numai de interes local, alcătuite de diverși notari, preoți etc., deci nu toate vor trebui publicate.

După aprecierea făcută în volumul **Dacoromano-Saxonica**, București, 1980, p. 427—435, situația cronicilor săsești este următoarea : din totalul de 438 de cronici, 222 din cele mai importante lucrări de interes istoric au fost editate, fie în diverse ediții mai vechi, binecunoscute și utilizate de specialiști (Toppeltin, Tröster, Franckenstein, Haner, Schmeizel, Seivert, Lebelius, Lebrecht, Ballmann, Eder, ca să dăm doar cîteva nume), fie în diverse colecții (de genul **Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt**) sau în publicații periodice. Unele din acestea — e adevărat mai puține (Martin Felmer, Paul Eber etc.) — au fost editate în ultimii ani. Nu trebuie să uităm apoi marile culegeri de izvoare pe probleme alcătuite în vremea noastră, de genul **Răscoala lui Horea, Izvoare narative**, culegere realizată de Institutul de istorie și arheologie din Cluj-Napoca.

Să mai amintim că Institutul de istorie „N. Iorga“ a publicat și publică numeroase alte importante colecții de izvoare medievale precum : **Documenta Romaniae Historica**, seria B. **Tara Românească, Călători străini despre țările române, Cronici turcești privind țările române. Extrase** (în colaborare cu Institutul de studii sud-est europene) etc., despre care autorul nu amintește, oferind astfel cititorilor neavizați o imagine incompletă despre activitatea Institutului de istorie „N. Iorga“.

Se știe apoi că realizarea bunelor intenții formulate în prefața la care se referă autorul nu depinde numai de inițiatorii colecției, ci și de alți factori. Institutul nostru de istorie, care are o bogată producție științifică, nu dispune de o editură proprie ; el trebuie să apeleze la alte edituri (în cazul colecției de cronici medievale la Editura Academiei), care includ colecțiile de izvoare medievale în planurile de tipărituri în funcție de criteriile de rentabilitate, care — din păcate — nu coincid întotdeauna cu interesul științific, fapt ce se reperculează asupra ritmului de publicare a izvoarelor în general (nu numai a cronicilor medievale).

Nu poate fi vorba deci de cauze „subiective“, cum susține autorul cu vădită intenție de a minimaliza contribuția Institutului de istorie „N. Iorga“ la tipărirea cronicilor medievale. Oricine judecă obiectiv constată că acest Institut nu a rămas — în ceea ce privește tipărirea izvoarelor — în urma altor centre de cercetare istorică din țară. Atunci de ce acest ton acuzator adoptat de A. V. Dită la adresa Institutului nostru ?

A. V. Dită invocă și vîrsta înaintată a celor care au „trudit“ la editarea cronicilor. Oricine este familiarizat cu viața institutelor de istorie știe că astăzi tinerii cercetători manifestă mai mult interes pentru lucrările de interpretare decît pentru edițiile de texte. Este o realitate de care nu poate fi făcut răspunzător Institutul de istorie „N. Iorga“. Faptul că ultimele două apariții din colecția de cronici medievale — **Cronica românească** a lui Gheorghe Brancovici și **Hronograful** lui Dionisie Eclesiarhul — s-au realizat prima integral, a doua parțial în Institutul de istorie „N. Iorga“ vorbește de la sine despre continuitatea preocupărilor în domeniul discutat în acest centru de cercetări istorice.

Ținînd seamă de cele arătate mai sus, nu putem decît să regretăm că A. V. Dită recurge la astfel de dubioase procese de intenții. Istoriografia noastră are nevoie de efortul solidar al tuturor slujitorilor ei pentru cunoașterea și apărarea marelui patrimoniu care este trecutul național. De ce, atunci, aceste incriminări nefondate care aduc prejudicii nobilei străduințl de a scrie — informat și onest — minunata istorie a neamului românesc ?

Nicolae Stoicescu
Florin Constantiniu

★

Nota redacției : Răspunsul înaintat revistei noastre la articolul **Un vis al înaintașilor** (tipărit în revista **Luceafărul**, nr. 7, 13 feb. 1988) nu infirmă, din păcate, nici una din afirmațiile privind ritmul complet nesatisfăcător al colecției de **Cronici Medievale ale României.** Această acțiune de însemnătate națională interesează atît pe istorici, cît și pe literați, atît pe specialiști, cît și marele public, abordarea ei în presă fiind expresia îndreptățită a acestui interes.

În cei 29 de ani de la înființarea colecției de **Cronici Medievale ale României,** ne informează articolul citat, s-au tipărit doar 11 ediții critice de cronici dintre care 8 au apărut pînă în 1970, în intervalul care urmează acestei date, de 18 ani, apărînd doar 3 volume. Autorii răspunsului pe care-l publicăm nu infirmă prin nimic aceste cifre și date, care constituie **obiectul real al discuției.**

Articolul **Un vis al înaintașilor** n-a dezinformat cititorii, ci i-a informat corect asupra stagnării colecției de **Cronici Medievale ale României.** Articolul **Un vis al înaintașilor** evidențiază un adevăr, iar a pronunța un adevăr nu înseamnă, credem, proces de intenții. Citățm dintr-o carte la îndemîna oricărui om de cultură din România : **„Inițiativa acestei monumentale colecții, care va cuprinde toate cronicile țării, aparține Institutului de istorie al Academiei, azi Institutul de istorie «N. Iorga» din București în care s-a și realizat majoritatea volumelor apărute“.** Cartea se numește **Enciclopedia istoriografiei românești** (Editura Științifică și Enciclopedică, 1978, p. 400), al cărei coordonator este chiar prof. dr. Ștefan Ștefănescu, între colaboratorii ei aflîndu-se și Nicolae Stoicescu și Florin Constantin, semnatarii prezentului răspuns.

Nici un rînd din răspunsul pe care l-am tipărit mai sus nu-și reasumă aceste angajamente, deși ele sînt cartea de vizită a institutului.

Nu ne oprim asupra altor afirmații ale răspunsului, străine de obiectul discuției, pe care cititorul le va remarca singur. Iar obiectul discuției se poate rezuma astfel : „Ce este de făcut ?“

Răspunsul primit la redacție nu sporește cu nimic numărul ediților din colecția de **Cronici Medievale ale României.**

POEȚI ȘI CENACLURI

JUNONA TUTUNEA

Cîntec

Mi-a schimbat pulberi în singe
Să tac, maica de mă plînge.
Mi-a mîncat grîu-n cositță
Și-a-nchis praful pe peniță.
Dar n-a găsit ochi să vadă
Că îi sînt în sîn iscoadă,
Că m-a prins drept temelie
Și îi port pe umeri glie.
Și-are rătăciri în toate,
De la mine învățate.

Pro femina

Sînt astfel ? Sînt femeie iubind sau
neiubită,
Dar nu uita : și iarba-i de genul feminin
Și-n ochi îmi este torța aprinsă
și-nfrunzită
Și am și fructe-amare ca mina de pelin.

Firavă sînt. Femeie. Știi, lebăda-nțelege
Să-și soarbă amuțirea prin cînt — plecindul
ei.
Și-n învechitul aur, regina-i lîngă rege.
Ascultă-ți jumătatea de lume în femei.

Nenaștere

Copilul meu, cînți nenăscut în mine
Și poate nici n-am să-ți găsesc un cer.
Îmi smulgi sau îmi apropii zări feline.
Singurătate sînt și-n tine pier.

Te simt cum crești aici, arc de copilărie
Și ploaia mă întreabă mirînd cu ochii tăi.
Ești risipire-arzîndă sau umed solz de vie,
Tu, prunc de rug, părere ce-ți sapi în somn
odăi.

Deși te știu în mine, pecetluită lege,
Te-aștept să-mi scrii în tîmplă cînd aripa
se frînge.
Chip nu îți vede lumea, doar
strigătu-nțelege
Te înlănțuie în mine să-mi înfrunzești
în singe.

Incertitudine

Dacă am putea să ne privim
pe noi înșine,
precum copacii,
poate nu am mai fi
des osîndiți la singurătate.
Ne-am desprinde de ființa noastră
ne-am lua de mînă
și-am pleca împreună
pînă la hotarul stelei aidoma nouă,
neaflate încă,
unde ne-am contopi din nou,
Și-am rămîne apoi cu steaua noastră
geamănă,
știind-o precum copacul ce se deschide
și își alungă însingurarea,
îngropind-o desculță
în spuza miezului de vară.

CARTEA DE ARTĂ

Piatra între realitate și tipar

Fără să fie patronat de o editură anume, unul dintre evenimentele editoriale din ultima vreme o constituie, fără nici un fel de exagerare, albumul de artă al Valentinei Boștină care a prefațat retrospectiva de la sala Dalles. Și, ca să fiu mai explicit, este un fapt de-a dreptul extraordinar ca sub egida C.C.E.S. să apară în regia autorului (de data aceasta a sculptoriței Valentina Boștină) un album de artă. Un album de artă care, în coperțile sale, îmbrățișează tot ceea ce o mare artistă a putut să ne ofere prin munca sa de-o viață. Și, de data aceasta, Valentina Boștină a transformat piatra în bucuriile privirilor noastre prin intermediul tiparului. Desigur, expoziția de la sala Dalles s-a închis demult. Despre ea s-a scris și s-a comentat mult. Specialiștii și-au spus cuvîntul. Mulți au văzut-o, iar cei mai mulți n-au avut prilejul să ajungă pînă acolo. Dar pe lîngă statuile care, exact ca niște actori, au părăsit scena din mijlocul Capitalei și s-au retras undeva, într-un loc știut numai de ele, lăsîndu-ne doar umbra lor în inima, sufletul și privirile noastre, a rămas — în locul lor — un album de artă care cu eleganță, din toate punctele de vedere, a pătruns în universul nostru.

Și, ca o coincidență, aflăm din album că exact cu douăzeci de ani în urmă, mai precis anul 1968, a fost „un an mare pentru Valentina Boștină prin expoziția pe care a avut-o la Casa ziariștilor din Capitală“. Un an de început pentru o carieră de excepție a sculptoriței Valentina Boștină. Și, exact după douăzeci de ani, albumul de față vine să înfățișeze operele cu care artista a reușit să impodobească peisajul pe multe meridiane ale planetei. Este minunat că prin grija factorilor de decizie și de răspundere, oameni de bine, s-a putut să se tipărească o asemenea carte de artă și frumos.

Și, cum am mai spus, albumul de artă al Valentinei Boștină, tipărit în mai multe limbi europene, este frumos și elegant din toate punctele de vedere. Este tipărit în condiții grafice de excepție (aflăm că s-au folosit numai materiale tipografice românești) și autorii lui sînt : scriitorul Ion Papuc care s-a îngrijit ca întregul text să fie cît mai fidel, aducîndu-se informații cît mai precise, cunoscutul artist al imaginilor care se numește Mihai Oroveanu care a răscolit prin multe locuri pînă a reușit să „deseneze“ pe peliculă fotografică multe dintre urmele lăsate de Valentina Boștină pietrei. Cea care s-a îngrijit de „frămîntarea“ literei tipografice dîndu-i forma către tipar, adică tehnoredactarea, este semnată de Sofia Tudorancea. Lista nu se poate opri aici fără să amintim și de artiștii tipografi de la Combinatul Fondului Plastic, conduși de maistrul Vasile Malanca și de directorul unității, inginerul Nicolae Pădurariu, care ne-au obișnuit, în ultimul timp, cu multe lucruri de frumos puse în slujba artei...

Sorin Postolache

CUMPĂNĂ

Stîlpul de sare

Și secase Marea Neagră
de o boală-a apei, albă,
să-mi săreze sufletul.
Cîtă sare
să-l măsoare ?
Mușchii de oțel de-atunci
îi mai stringe fata-n brațe
ca să facă din ei prunci ?
Și secase Marea Neagră
și era o groapă albă —
eu mă tăvăleam prin dinsa
să-mi săreze sufletul,
să rămînă înmiit,
nestricat, nenutrezit,
în sare pecetluit.

George Alboiu

O carte a confluențelor

Una dintre zonele deosebit de fertile ale cunoașterii este, fără îndoială, reprezentată de aria înțelegerii biologiei umane și a psihicului uman. De aceea, o lucrare care se adresează psihicului nu poate fi azi trecută cu vederea, mai ales atunci cînd ea are și un pronunțat caracter enciclopedic.

Este îmbucurător faptul că un colectiv de tineri specialiști alături de personalități de marcă ale psihiatriei, sub conducerea reputatului profesor C. Gorgos, a publicat un volum de referință în materie în care explicarea unor noțiuni de strictă specialitate este realizată prin trimiterea permanentă la concepte, la idei, la cunoștințe aflate la confluența cu alte științe, fără de care psihiatria nu poate manipula noțiuni și anume : filozofia, psihologia, sociologia, istoria și critica de artă.

Așa se face că în cuprinsul acestui prim tom al „Dicționarului enciclopedic de psihiatrie“*) în care sînt cuprinse cărțile de la A la D găsim o serie de explicații în legătură cu elemente de cultură generală, pornind de la literatură la muzică și la artele plastice.

Astfel sînt prezentate personalități de seamă ca : Descartes, Avicenna, Diogene, Demostene, Diderot sau noțiuni plecînd de la literatură artistică și filosofie cum ar fi : don juanismul, don quijotismul, bovarismul, catharsis-ul, apolonicul.

O serie de ilustrații aparținînd lui Leonardo da Vinci, Hieronimus Bosch, Goya, Murillo și ajungînd pînă la modernul Gino Severini caută să împlinească discret comentariile pe marginea unor concepte, care de fiecare dată sînt prezentate la un înalt nivel științific.

Nu au fost uitați și sînt cu deosebit respect amintiți medici români care au activat în domeniu, între care citățm pe Leon Ballif, C. Belciugățeanu și sperăm că numărul lor va spori în următoarele volume. Portretele lui Charcot, Alfred Adler, Alois Alzheimer, Ivan Babinski dau o imagine de ansamblu a istoriei acestei discipline care capătă în ultimul secol o importanță deosebită.

Subliniem definirea unor termeni prin raportarea la științele de graniță. În psihiatrie confluențele sînt numeroase și numai explicarea lor poate acorda o sansă determinării caracterelor proprii ale unei noțiuni.

Dacă ar fi să luăm exemple : la „canabism“ am putea remarca cu ușurință legătura dintre două discipline : medicină și artă, efectuată ca un schimb continuu, bipolar, benefic ambelor activități, pentru că cea mai eficientă descriere a termenului este amintită în toate tratatele de specialitate citindu-l pe Baudelaire, Gauthier, Daumier, Flaubert, Delacroix în timp ce la „catharsis“, sînt implicați Aristotel, Lessing, Benedetto Croce sau G. Luckács, legătura medicină-filosofie fiind de netăgăduit.

Dicționarul enciclopedic de psihiatrie subliniază caracterul interdisciplinar al diferitelor compartimente ale medicinii de care se ocupă în mod deosebit : cardiologie, genetică, organizare sanitară, anatomie, fiziologie, evidențiind totodată legătura generoasă cu alte științe, ceea ce creează un adevărat spectacol al cunoașterii care incită la meditație. Deci, o lucrare extrem de utilă și prin trimiterile la spațiul literaturii, a cărei continuare o așteptăm cu justificat interes.

Florin Colonaș

*) **„Dicționar enciclopedic de psihiatrie“ sub redacția Constantin Gorgoș, Ed. medicală, 1987.**

CONFABULE

* * *

Aș fi vrut să te văd
luminînd
aș fi vrut să-ți sărut
timpla albă —
aș fi vrut să pluteso
în lacrimile tale
de cucurie
aș fi vrut să visez
visele tale
aș fi vrut să cuprind
privirea ta de dragoste
dar umbra mea
te întunecă

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

„De la lume adunate“

1.

Un prieten și corespondent fidel, împărtășindu-i dorința de-a mă ajuta să procur un dulău ciobănesc cu care să se joace doi nepoței de-ai mei care trăiesc la țară, îmi trimite, tam-nesam, următoarea informație : „În împrejurimile capitalei braziliene există șerpi Boa domesticiți care apără viața a mii de oameni și țin **o plăcută companie copiilor...** Aceștia se atașează foarte ușor de copii și îi însoțesc pretutindeni. Pentru ca portretul acestei **guvernante** neobișnuite să fie complet, trebuie să adaug că pielea ei e foarte îngrijită, catifelată și uscată. În plus mănîncă o dată la două și chiar la patru luni. Rația anuală a șarpelui Boa nu depășește cinci iepuri de casă“...

Le-am scris nepoților care, după ce au meditat asupra propunerii, mi-au răspuns : „Dragă unchiule, păstrează dumneata șarpele și trimite-ne nouă iepurașii“.

2.

Regretatul Tudor Mușatescu povestea cum într-o noapte, plimbîndu-se prin împrejurimile Mogoșoaiei, a fost acostat de un individ mai balaoache care era înarmat cu un cuțit cu arc declanșator, i-a zis să scoată tot ce are în buzunare. „Ai grijă boierule, că ăsta-i cuțit din America !“

— Cît ceri pe el ? a replicat imperturbabil redutabilul umorist.

3.

Cunosc doi frați gemeni, atît de asemănători, (era să zic atît de gemeni) încît nici cei mai apropiați din familie nu-i pot deosebi. Sînt, cum se zice în termeni medicali, **„univitelini“.** Unul locuiește în provincie, celălalt în București. De cîte ori se îmbolnăvește unul, celălalt cade la pat cuprins de aceleași simptome. De cîte ori are unul o supărare, celălalt o trăiește cu aceeași intensitate. Într-o zi de luni m-am întîlnit cu cel ce viețuiește în capitală. Era ostenit, agitat și cum se zice în termenul acreditat... mahmur. „Ai tras un chefuleț amice îi spun eu“. „Nici vorbă. Frate-meu a fost la o nuntă și probabil că era vinul prost“.

(Eu, dacă aș fi avut un frate geamăn, l-aș fi obligat să bea numai vinuri de butuc...)

4.

Un doctor veterinar plecat în Orientul mijlociu într-o delegație, pentru prima dată și de unul singur, auzind că în această zonă a lumii este interzis consumul cărnii de porc și-a luat ca orice român o bucată de salam ardelenesc preparat în casă. Pe ghinionistul veterinar îl chema nici mai mult nici mai puțin decît **Solomon Alecu.**

După ce a coborît din avion, întîmpinat protocolar cu zîmbete și strîngere de mînă a rămas perplex auzind primele vorbe adresate : **„Salam alecum“, „Salam alecum“...**

Drept pentru care a deschis valiza și-a întins confratelui de peste mări salamul ardelenesc picant și preparat în casă întrebîndu-se de unde naiba aflase zîmbitoarea gazdă ce are el în geamantan.

5.

Cam de un an de zile, cu o regularitate exasperantă, doi corespondenți perseverenți îmi trimit același text bătut la mașină din care spicuiesc la întîmplare : „Sîntem tot noi, cei doi frați C.R. care am realizat un motor ce funcționează prin echilibrare în dezechilibrare.

Dar nimeni din această lume n-a venit să-l vadă măcar să spună un cuvînt vreodată. Prin cea de-a 70-a scrisoare este necesar să arătăm că noi am ajuns să cunoaștem fundamental tot ce am putea numi mișcare naturală în timp și spațiu. Spunem aceasta pentru că, nimeni nu știe cum că prin motorul nostru, nu se mai poate nici pieri, așa cum s-a pierit atunci cînd pe planetă a rămas doar Noe... Și pentru aceasta vrem să întrebăm : dece am fost dotați și cu energie și cu inteligență ?“...

Le răspund că habar nu am. E adevărat că puteam fi înzestrați ori cu una, ori cu alta. Altfel, ne apucăm de conceput motoare care funcționează prin „echilibrare în dezechilibrare“. Așteptăm cea de-a 71 scrisoare pe care îi rugăm s-o trimită lui Fănuș Neagu care e mult mai specializat decît mine în motoare de orice fel.

Mircea Micu

m a p a m o n d

DIN LIRICA FEMININĂ A LUMII

MIECZYSLAWA BUCZKOWNA

R. P. Polonă

Îngerii se stingeau

Ani în şir gîndul meu
se-ascuţise de piatra fruntariilor
pînă cînd o izbitură mortală
mi-a smuls scara spre cer.

S-a prăbuşit în vaierul bombelor.

Cerul rămînea nesimţitor,
freamătul de aripi speriate
era al îngerilor ce se stingeau.

Pe pămînt dădea în clocot infernul,

În zarva goarnelor diavoleşti
se înălţa fumul cuptoarelor
şi pulberi omeneşti se-ncolăceau spre cer,
Cerul îngăduia molcom sălbatica jertfă,

Cu toate acestea, tot omului
i-am dăruit credinţa mea...

MELIKA GOLCEM BEN REDJEB

Tunisia

Femeie arabă

Ţie, oh, femeia arabă ce mlădie te-nclini
privirii sumbre-a bărbatului nestatornic,
ţie, inimă chinuită, ţie, muritoare de rînd,
menită de la leagăn asfinţitului jalnic,
îţi dăruiesc eu, soră bună, grăuntele tăriei,
revolta, pizma, îndrăzneala şi minia,
şi toate lacrimile ce încă nu le-ai plîns,
într-un potop de valuri cotropitor al sufletului tău.
Şi cînd aceste boabe de tărie vor încolţi
ca grîul şi toate fiicele ieşind din trupul tău
se vor hrăni cu viaţă înflăcărare şi speranţă,
vei ridica privirea şi fruntea-ţi răstignită,
brăzdată de mihnire durere şi căinţă,
va să se lumineze în soarele din inimi.
Ţie, oh, femeie arabă, revolta şi viaţa,
ţie, libertatea iubirea desfătarea
ţie, zorii bucuriei şi-nălţării
şi dimineţile surisului în sufletu-ţi vrăjit.

CRISTINA PINA

Argentina

Întrebări pentru Vincent

„Aş vrea să mă întorc acasă"
Vincent van Gogh

Dar care casă, frate,
ce adăpost pentru atîta jale
biruită pe marginea realului ?
Ce casă există pentru noi,
ceilalţi,
cine cîntă ca noi fără de bucurie
cine stăpîneşte durerea nemilos.
cine stă afară ?

Ce casă, chiar,
pentru această strălucită linişte,
pentru acest fel de surghiun
ce-şi are în strigăt cuvîntul,
şi-n fiecare gest spinul durerii ?

Din ce casă se poate ajunge-ntr-un salt
la statura omului
spre a-i povesti dimineaţa,
crinii din vale
dragostea ?

Ce casă, Vincent frate,
şi ce rană adîncă în cruzimea timpului,
ce imposibilă viitoare a luminii ?

Desen de Mihaela Negru

JUANA DE IBARBOUROU

Uruguay

Ceasul

Cere-mă acum cît dimineaţa-i zînă
şi dali noi îmi înfloresc în mînă.

Cere-mă acum cît e încă noptatec
făgăduitu-mi păr de linişte şi farmec.

Cînd carnea mea ca o mireasmă-adie,
şi ochii-mi sînt curaţi, pielea trandafirie.

Acum cînd talpa mea este uşoară
în zvicnetul sandalelor de primăvară.

Acum cînd rîsul meu răsunător
e clopoţelul iute şi străbătător.

Că după... ah tu ştii prea bine,
n-oi mai avea nimic din ce mă ţine !

Zadarnic va fi dorul tău, o vorbă-n vînt,
ca o ofrandă la mormînt.

Cere-mă acum cît dimineaţa-i zînă
şi-mi înfloreşte levănţica-n mînă.

Acum, nu mai tîrziu, învinge
suflarea nopţii ce corola-mi stinge.

Acum, nu mai tîrziu mîine va creşte
un chiparos în locul volburei ce amuţeşte.

ELENA CLEMENTELLI

Italia

Mîinile tale

Mîinile tale, iubire ;
aripa mîinilor tale
şi trupul meu se desprimăvărau.
Răsuflarea mîinilor tale
şi trupul meu
se preface-n nisip însorit.
Făgaşul mîinilor tale febril
şi trupul meu se-arcuieşte
întunecînd apa lacului.
Fiorul mîinilor tale
şi nu mai ştiu de sînt
flacără ori ninsoare.
Furia mîinilor tale
ajurindu-mi în păr,
muzica mîinilor tale pe buze,
tăcerea mîinilor tale
sfîrşite sătule departe.
Întristarea mîinilor tale
surori ale ochilor tăi
în lunga zăbavă pe chipu-mi
cînd seara ne spune adio.
Mîinile tale, iubire.

RITA BOUMI

Grecia

Dor în asfinţit

Unde să fii, dragul meu, în seara-asta
cînd greierii par să plîngă în iarbă,
ce pulbere ochilor mei te-a ascuns,
ce uşă străină te-a-ncuiat înăuntru ?

Unde te afli ascuns şi pierdut, în ce fel
te-am scăpat din îmbrăţişarea braţelor mele ?
De ce n-am putut să te smulg
tumultului ne-ndurătorului vînt ?

De-ai fi aici ai vedea cum crescut-a
caprifoiul în curte şi cum
se adună pe grilaj nebuneşte,
veşnic sărutarea noastră amintind-o...

Unde să fi tu azi cînd pare seara
să se îmbete, să sufere din dragoste...
Găseşte drumul şi întoarce-te acasă
ca porumbelul rătăcit.

Fumegă coşul pe case,
e ceasul cînd şi truda conteneşte,
şi stă femeia-n poartă să-şi aştepte
tovarăşul ce trebuie să vină.

Iar eu pe pragul nostru, aplecată, singură,
de treburile zilei istovită,
stau dinaintea uşii ce astăzi te-aşteaptă
mai mult ca orişicînd să o închizi.

ANNA AHMATOVA

U.R.S.S.

Vitejie

Februarie, 1942

Noi ştim ce s-a aruncat în balanţă
şi ce s-a săvîrşit.
În orologiul nostru sună ceasul vitejiei
şi vom avea o inimă înaltă, de granit.

Nu, nu ne e frică să cădem sub gloanţe
dar este crunt să n-ai acoperiş,
vom şti să te ferim, o limbă rusă,
cuvînt rusesc, mestecăniş,

liber şi pur te vom păstra,
pentru copiii noştri moştenire.
Îţi vom salva pentru eternitate
comoara din robie.

În româneşte de
Geo Vasile

HORAŢIU — Epode II

(Lauda vieţii la ţară)

Această celebră epodă a lui Horaţiu este o georgică şi o bucolică totodată, în confluenţă cu poemele lui Virgiliu şi din care decurge, prin veacuri, o întreagă literatură a dezrădăcinaţilor, a convertiţilor la viaţa rustică, a rousseau-iştilor, a celor ce au nostalgia meleagurilor de baştină. Samain, Fr. Jammes, Rilke, Essenin, Adv, Pillat, Fundoianu sînt numai o parte din ei.

Epoda are savoare şi farmec, armonie şi pace lăuntrică pînă la ultima strofă care-i dă, pe neaşteptate, o tentă satirică. Seninătatea ei de pînă la epilog dovedeşte însă că ea nu a fost concepută satiric. Se pare că Horaţiu a adăogit strofa ulterior, ca pe o ţintă cu adresă precisă, căci prea mare este deosebirea de atmosferă şi ton. Scrisă, se pare, în jurul anului 37, satira vizează pe un oarecare Alfius, zaraf fanfaron de pe atunci.

Dar patriarhalismul epodei, curgerea ei lină şi odihnitoare, frumuseţea şi prospeţimea imaginilor au făcut-o una din cele mai vestite şi valoroase din creaţiile horaţiene.

Ferice-i de cel ce stă departe de negoţ
Şi, ca întîii muritori,
Cu boii — şi seamănă ogorul părintesc
De dări şi camătă ferit.
Nu-l hărţuieşte trimbiţa ca pe soldat
Nici marea cu talaz cumplit
Nu se agită-n for, nu stă smerit
La poarta celor mari şi tari.
El viţa viei, tînără, o va-mpleti
Încintător, pe plopii 'nalţi
Şi cu custura va tăia un ramur sterp
Să crească altul, roditor
Şi va vedea cum curg prin văile adînci
Bogatele cirezi, mugind —
El fagurii îi va strivi în vas curat
Sau turmele-şi va tunde, blînd.
Cînd o să-şi salte toamna fruntea prin livezi
Cu fructe rumene-n cunuri
Şi cînd o pară va culege, jubilînd,
Sau un ciorchine-mpurpurat,
Va da prinos, în cinstea ta, Priape-zeu
Şi-a ta, hotarnic zeu, Silvan.
O ! ce plăcere-i să te-ntinzi sub vechi stejari
Sau pe-un desiş de ierburi moi
Cînd, printre ripile înalte, ape curg
Şi păsări cîntă prin păduri
Iar o fîntînă clară cade murmurînd
Şi-mbie la dedulce somn.
Cînd Jupiter cel turnător va hotărî
Un anotimp de ploi şi nea,
Plugarul va vina mistreţii hăituiţi
De ciini temuţi, spre plase mari.
Şi va întinde între netede prăjini
Reţelele cu ochii rari
Să prindă prepeliţa, iepurii fricoşi
Cocori gustoşi — vînat de preţ

Cum să nu uiţi printre aceste dulci plăceri
Îngrijorarea dragostei ?

Iar cînd i-i dată o nevastă cu virtuţi
Pentru cămin, pentru copii, —
Precum Sabinele sau soaţa lui Apul —
Cu-obraji de soare arămiţi
Ea o să-aştepte soţul ostenit punînd
Găteje, larilor, pe-altar.

Şi turma dolofană o va-nchide-n ţarc.
Să-i mulgă ugerii deplini.
Va trage, din butoii, vin nou. Şi va servi
Bucate de din vatra lor.
La ce, deci, să poftim, lacrine, stridii şi
Calcani şi scari aduşi arar
De vijelii, din mările de Răsărit,
Aici, în marea de la noi ?!...

Nici bibilica nici fazanul ionian
N-or să mă-alinte la stomac
Precum măslinele modeste dintr-un pom
Ce creşte-n bătătura mea —
Precum măcrişul din zăvoi sau nalba cînd
Adună vlagă-n mădular,
Sau precum miala dată-n har lui Terminus
Sau iedul smuls din colţi de lup.

La ceasul cînd e desfătător să vezi
Cum oi sătule intră-n ţarc,
Cum bouleni sleiţi trag plugul îndărăt
Pe tristă cerbicia lor
Iar sclavii casei rid frumos împrejmuind
Al larilor chip lucitor.

Grăind asemenea, zaraful Alfius
Deja visîndu-se plugar
Şi-a adunat la Ide banii... ca să-i dea
Pentru Kalende, cu dobînzi !

Prezentare şi traducere de
Alexandru Andriţoiu

BALCANICE

BRANKO ŢVETKOVSKI

Ţipăt

Acum eşti în pisc
Un povîrnis îţi creşte-n gîtlej
Cuvînt furtunos şi tăios ţi se cere

Dacă-n rădăcină răul s-a tras
Dacă s-a pîrjolit duru-aşternut
Prins ca în cleşte dacă ai putut să auzi
Cum gîlgîie. cum se revarsă
În noi înăbuşitul oftat

Ales eşti să tălmăceşti acest gest
Batjocoritorul triumf al întredeschiselor buze

Dorul de zbor la adiere de vînt.

Visul bătrînului domn

Existi din pricina dorinţei cuiva
Cît adevăr şi cîtă minciună-s aici

Mai întîi ţi se oferă apolinica gardă
Urmele copitelor fiarelor iuţi
Şi plante cu floare în tonuri precise

Te prefaci că eşti înţelept
La preţ ţi-s dorinţele-ascunse
Şi tipi la o dată-nsemnată

Pînă la vorbă ai o-ngrăditură plăpîndă
Trup chipeş în coşmarul de toamnă
Ochi scăpărători ai timpului preacumpătat
Şi-ţi trece prin cap :
„Prin propria-mi vrere exist."

În româneşte de Dumitru M. Ion

REVISTA STRĂINĂ

● **DIN CAPITOLUL** al doilea, „Catherine", al volumului de „Memorii" al lui Roger Vadim, apărut la Editura londoneză New English Library în care cunoscutul regizor francez aduce în faţa cititorilor secvenţe din viaţa trăită alături de marea actriţă franceză Catherine Deneuve :

„Cînd am cunoscut-o pe Catherine, ea avea două mari dorinţe tainice : să devină mamă şi artistă. Apoi, după ce ambele i s-au împlinit, a început să îasă în evidenţă adevărata faţă a personalităţii ei. Se născuse pentru a domina. Avea o concepţie foarte exactă despre viaţă şi aştepta ca oamenii să i se supună. Zi de zi această poziţie a ei se accentua pînă cînd, în cele din urmă, în perioada succeselor ei din filme, a devenit un adevărat tiran. Şi aşa a rămas.

Catherine era convinsă că dreptatea este totdeauna de partea ei şi că este capabilă să-i facă pe oameni fericiţi dacă aceştia i se vor supune. Era inteligentă şi sensibilă, nu-i lipsea nici simţul umorului, iar omul cădea foarte repede pradă farmecului ei, pînă a nu apuca să-şi de-a seama să devenise sclavul lui «da»..

În clipele de neputinţă şi disperare acută această femeie tînără şi temperamentoasă devenea vulnerabilă. După care brusc începea să-şi manifeste din nou dorinţa de dominare dintre noi deveniserâ plit de maleabil, conflictele dintre noi deveniserâ ceva la ordinea zilei".

● **SCRIITORUL FRANCEZ FRANÇOIS NOUSSISIER,** secretarul Academiei fraţilor Goncourt, a publicat de curînd un nou roman al cărui titlu este „Înainte, calm şi drept". Este cartea despre relaţiile de prietenie dintre un om şi un cal, despre eroul principal Paul Rodrigue Hector Vechand d'Arcole care, debusolat de întîmplările trăite în timpul războiului, îşi găseşte echilibrul şi sensul vieţii în grija pe care o poartă calului său, un prieten credincios.

● **REGIZORUL SPANIOL CARLOS SAURA** a pornit de data aceasta pe urmele conquistadorilor. Noul său film povesteşte despre viaţa lui Lope de Aquirra, care, în secolul al XVI-lea, a plecat în căutarea miticei „ţări a aurului". „Aquirra — spunea Carlos Saura — este tipul de om care fascinează şi tulbură, aspru şi hotărît, ducîndu-şi viaţa pe marginea nebuniei. Cu toate acestea el a fost primul care a înţeles şi care a propovăduit ideea că Lumea Nouă ar putea fi edificată numai prin colaborarea conquistadorilor spanioli cu indienii băştinaşi".

● **LA LOS ANGELES,** tabloul lui Salvador Dali înfăţişînd-o pe **Gala privind Mediterana** a fost vîndut cu suma de 2,5 milioane dolari stabilind astfel recordul absolut al preţurilor pentru o lucrare a acestui pictor care nu se sfieşte să declare — şi în scris ! — că este un geniu !

● **CUNOSCUTUL SCRIITOR ITALIAN LEONARDO SCIASCIA,** originar din Sicilia, scrie romane despre mafie şi împotriva ei, fără să creadă că literatura ar putea schimba lumea. Este însă convins că literatura poate ajuta la transformarea ei. Prozele lui Sciascia sînt îmbibate de lumea mafiei dar marele scriitor, a cărui deviză de viaţă este „fiecăruia ce i se cuvine" cum sună şi titlul unuia dintre romanele sale, tradus şi în românește, dezvăluie fără menajamente cu mult curaj marile scandaluri, inclusiv politice, ale Italiei contemporane. De curînd el a acordat interviuri revistelor „Schweitzer Illustrierte" care apare la Zurich şi „Frankfurter Allgemeine Magazin" care apare la Frankfurt. Iată ce a răspuns el la o întrebare la cazul Aldo Moro, despre care Sciascia a scris o lucrare amplă :

— Da, Moro a fost sacrificat pe altarul compromisului istoric. Sînt ferm convins că la mijloc a fost un acord tacit între serviciile secrete, acestea pur şi simplu n-au vrut să-l salveze pe Moro. Sînt gata să bag mîna în foc că măcar unul din serviciile secrete dintr-o ţară occidentală cunoştea locul unde răpitorii îl ţineau pe Moro.

— ...chiar dacă el a fost creatorul unui acord tainic şi tacit între creştin-democraţi şi comunişti ? a întrebat reporterul.

— Sună ca un paradox, dar paradox nu este. Moro a fost omul ales pentru a deveni o victimă-simbol. Tratativele cu Brigate rosse au oferit timpul necesar pentru ca poliţia să-l poată găsi pe Moro. Eu am fost pentru salvarea lui nu ca om politic, ci ca om... Am fost totdeauna adeptul tratativelor. În felul acesta, Moro ar fi fost salvat".

● **LAURA BOSS,** născută în anul 1938 la New-York, este astăzi una dintre poetesele de frunte din Statele Unite. Între altele, este cîştigătoarea concursului naţional de poezie William Carlos Williams pe anul 1982. Dovada cea mai elocventă a succesului de care se bucură creaţia sa o constituie şi faptul că unele dintre poeziile ei se recită în mod curent la întîlnirile studenţilor din universităţile americane. Despre acelaşi succes vorbeşte şi realitatea că primul ei volum „Strepping" (1982) a apărut în a doua ediţie într-un interval scurt.

Ultimul volum „On the edge of the Hudson" (1986) i-a permis criticului literar Gregory Corso să afirme că acesta „reprezintă un ingredient într-un amestec" de arome din care se naşte marea Poezie".

● **DESPRE WILLIAM (BILL) COSBY** se spune că este o adevărată „fabrică de umor". Dar cine este Bill Cosby ? Într-o frază, este cel mai mare comic al televiziunii americane, adeverind în felul acesta însemnarea dascălului său din şcoala primară care îi scrisese în carnetul de elev : „William ştie să mintă atît de perfect încît nu are decît două posibilităţi : să se facă avocat sau actor".

S-a făcut actor, dar nu unul oarecare ci unul pe care numai în cursul anului 1987, în serialul „The Cosby Show" l-au urmărit 63 milioane de spectatori. Asta în timp ce Societatea N.B.S. a încasat de pe urma lui suma de 600 milioane dolari. Succese răsunătoare au avut şi videocaseta „Bill Cosby", şi interpretarea sa în filmul de spionaj „Leonard Post 6".

Cartea lui intitulată „Părintelui meu", pe care a publicat-o în anul 1986 la editura „Doubleday" şi care cuprinde anecdote, întîmplări umoristice şi para povestire, figurează de mai bine de un an pe lista bestsellers-urilor. Pînă în prezent ea s-a vîndut în 2,6 milioane exemplare iar continuarea ei, „Timpul zboară", în 1,7 milioane exemplare. Să reamintim că nu-i chiar de ici de colo să vinzi într-un an şi jumătate peste 4,3 milioane exemplare din cărţile proprii.

Marele succes al lui Cosby constă în calitatea şi valoarea deosebită a filmelor, cărţilor şi programelor sale. „Important — spunea el unui reporter de la „Time" — nu este cît de mult rămîne omul în faţa ecranului sau în faţa scenei sau a cărţii. Important este că oamenilor să le fie oferită o distracţie de calitate ; dacă reuşeşti acest lucru oamenii te vor urmări peste tot şi tot timpul".

● **CUNOSCUTA PRIM BALERINĂ** sovietică Maia Plisetkaia a semnat un contract pe doi ani cu marea Operă din Madrid, care va fi inaugurată cu ocazia împlinirii a 500 de ani de la descoperirea Americii.

● **UN FAPT DE NETĂGĂDUIT :** la Londra se poartă muzicalul, care de mai mult timp, face o mare concurenţă celor de pe Broadway. Trei sînt spectacolele de acest gen care fac săli pline la teatrele din capitala britanică. Unul dintre acestea este spectacolul inspirat din creaţia lui T. S. Eliot, al cărui autor este Andrew Lloyd Webber şi pe care îl prezintă teatrul „New London". Un alt muzical tot al lui A. L. Webber — este „Starlight Express", pus în scenă la „Theatre Apollo Victoria", pentru care biletele au fost vîndute pînă la sfîrşitul lunii aprilie.

În fine, cel mai nou şi mai reprezentativ muzical este cel prezentat pe scena lui „Theatre Palace" şi care este o adaptare după celebrul roman „Mizerabilii" al lui Victor Hugo.

● **LA PATRU LUNI** de la stingerea din viaţă a celui care a fost marele actor francez Lino Ventura (a murit la 22 octombrie 1987) presa, dar în special cea franceză, continuă să dedice spaţii largi vieţii şi activităţii lui artistice. Între acestea „Le Monde", „Paris Match", „Premiere".

● **CHIŞINĂU :** Săptămînalul din R.S.S. Moldovenească „Literatura şi arta", publică în ziua de 25 februarie, un grupaj de cinci poezii din Ioan Alexandru, cu un amplu medalion literar datorat poetului Grigore Vieru.

De asemenea, revista publică un grupaj de versuri de Arcadie Donos, şi un fragment critic cu un medalion al criticului Mihai Cimpoi din lucrarea lui Mircea Tomuş despre Mhiail Sadoveanu.

De asemenea, ziarul „Vecernii Chişinev" în limba rusă, publică un grupaj de poezii din Ioan Alexandru, cu o prezentare a criticului Mihai Cimpoi. Traducerea poeziilor este făcută de către poetul şi traducătorul rus Lev Berinski.

Cîndva Sancha Guitry scria : „Toţi oamenii sînt nişte comedianţi, cu citeva excepţii care sînt actorii". O astfel de excepţie a fost şi Lono Borrini, pe care îl cunoaştem sub numele de Lino Ventura. Chipul lui bărbătesc şi expresiv s-a întipărit profund în memoria spectatorilor începînd cu primul din cele şaptezeci de filme în care a jucat, pînă la ultimul în care a dat viaţă lui Jean Valjean din „Mizerabilii", film realizat după romanul omonim al lui Victor Hugo.

Lino Ventura nu considera munca pe altarul filmului ca pe o cursă după bani şi glorie. Actoria era pentru el o meserie care trebuie făcută cu răspundere. N-a fost o stea, a fost muncitorul cel mai trudnic. Aşa se explică de ce el nu a devenit eroul festivalurilor internaţionale cinematografice şi al festivităţilor strălucitoare la care se disribuie palmieri de aur, statuete şi alte obiecte suflate în aur.

A fost un partener ideal, un soţ model şi un tată iubitor şi grijuliu. Îi plăcea muzica lui Bach şi pictura lui Uccello. Nu a apărut niciodată la televiziune în faţa publicului : „Ce le-aş fi putut spune ? Că sînt grozav ? Doamnelor şi domnilor, priviţi-mă, sînt formidabil ! Duceţi-vă să mă vedeţi în ultimul meu film ! Nu, aşa ceva este cu neputinţă".

Îl pot asemui doar lui Jean Gabin.

SPORT

BUNĂCUVIINŢĂ

Istoria meciului Steaua Bucureşti — Rangers Glasgow ar fi meritat scrisă pe garda unei săbii sau pe lama unui pumnal. Într-atît ne-a şocat jocul brutal şi destructiv al scoţienilor (mulţi dintre ei internaţionali englezi) şi maniera de arbitraj a italianului Luigi Agnolin, părtinitor pînă dincolo de marginile grosolăniei cu adversarii Stelei. Ştim că bătăliile pentru a ajunge în finala Cupei campionilor europeni seamănă cu drumul şarpelui sacru spre tîmpla focului, dar parcă prea multă mizerie clocoteşte, de la un timp încoace, în şanţurile fiecărei întîlniri. Fără pic de jenă, bogaţii îşi dezvelesc tejghelele şi tot mai mulţi arbitri îşi tocesc dinţii nu pe fluierul cu care sancţionează abaterile de la regulile jocului, ci pe rotocolul dublonului : frige sfînt, au fulgeră drăceşte ?! Pe terenul ei de glorie, Steaua a desfăşurat un joc de-o expresie patetică, fascinant, exploziv în succesiune, plin de iluzii (nu toate împlinite) şi de mistere deschise — pe măsura setei de aventură a celei de-a doua zi de primăvară, care ne-a dăruit, dimineaţa, o ninsoare de poveşti, ca să planteze apoi, între norii mirosind a iarbă, un soare ca un stirc purpuriu. Am învins numai la două goluri diferenţă, datorită, în primul rînd, antrenorilor, care au scos echipa la încălzire mult prea tîrziu, fapt ce a dus la autoaccidentarea lui Lăcătuş, formei excepţionale a portarului Woods şi, mai cu seamă, brutalităţii lui McCoist şi a antrenorului-jucător Sounnes care, de cîte ori le-a venit la îndemînă, l-au dărîmat pe Hagi la pămînt, silindu-se să-l hăcuiască. Lui Sounnes, avînd în vedere că atunci cînd activa la Liverpool, i-a fracturat mandibula fundaşului Movilă de la Dinamo, aş zice că-i cam place carnea de om, şi cred că federaţia noastră, sau conducătorii clubului Steaua ar trebui să se plîngă la U.E.F.A. de comportamentul lui incalificabil pe scara sportivităţii — comportament care justifică pe deplin eliminarea echipelor engleze din cupele europene. Altfel, la Glasgow, în meciul retur, ne vom trezi aruncaţi din teren în pat de spital.

Dacă echipa (nu-l pun la socoteală şi pe Balint, care se află numai din întîmplare în rîndurile acestei mari formaţii) a risipit în noi bucurii şi încintare, organizatorii ne-au umplut de amărăciune. Secretarul clubului, Cristian Gaţu, se poartă cu cronicarii sportivi dispreţuitor şi arogant, gen Moş Teacă, iar subalternii lui de la stadion au închiriat masa presei, de ani întregi, unui pluton de măcelari şi ospătari. A venit timpul s-o ştie şi cei în drept şi să ia măsurile de rigoare. N-aş fi dat povestea în vileag, însă nici unul din cronicari nu posedă căngi, ca ale reparatorilor de linii telefonice, să se urce în plopi şi să privească meciul de pe o creangă confortabilă. Mă opresc aici, ferm convins că voi fi servit de acum înainte cu fripturi înjumătăţite şi cu vin tonic.

Fănuş Neagu

P.S. : Îl întreb pe Cristian Gaţu, care n-a vrut să dea bilete de intrare (contra cost) cronicarilor sportivi : nu crede Cristian Gaţu că biletele, la marile meciuri, se strecoară pe delăturI, fără ştirea domniei sale ? Ca să fim chit : bună dimineaţa, Cristian Gaţu, şi talama-talama (cintec care se spune plîngînd).

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca judeţeană
MUREŞ
TIRGU-MUREŞ

ANUL XXXI
11
(1 348)
Sîmbătă
12 martie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PACE, DEZVOLTARE

Un nou itinerar de pace și prietenie, pentru dezvoltarea pe planuri multiple a colaborării și cooperării, noua vizită pe care înalții soli ai poporului român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, o efectuează în țări de pe continentul african a început sub bune auspicii, ea bucurîndu-se de calde manifestări de stimă și prețuire. Prima etapă a vizitei a cuprins Republica Ghana. Convorbirile oficiale, înțelegerile asupra cărora s-a convenit, aria largă a problemelor abordate în discuții sînt menite să consacre rezultate noi în politica de conlucrare și să ridice la un nou nivel relațiile bilaterale. **Noua vizită pe care o facem în țara dumneavoastră**, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, **constituie o expresie a evoluției pozitive a raporturilor de colaborare și solidaritate dintre România și Ghana, a dorinței comune de a le dezvolta tot mai mult, în interesul popoarelor noastre, al cauzei păcii, cooperării și înțelegerii în lume.** Așa cum s-a remarcat, pe parcursul vizitei, în cadrul convorbirilor purtate, s-a manifestat puternic dorința de a edifica în continuare noi modalități de dezvoltare a colaborării reciproc avantajoase, corespunzător aspirațiilor de pace, de progres, de independență. **Vizita dumneavoastră** — a subliniat președintele Jerry John Rawlings — **ne oferă prilejul de a discuta nu numai probleme de interes comun, ci și să consolidăm relațiile noastre. Ghana prețuiește relațiile strînse cu România și noi vom face totul pentru ca acestea să devină și mai puternice.**

Asemenea aprecieri confirmă o realitate care își are izvorul într-o largă și cuprinzătoare politică a păcii și prieteniei, înaltii soli ai poporului român fiind bine cunoscuți pe toate meridianele lumii. Noua vizită în Ghana s-a înscris ca un moment deosebit în cronica relațiilor multilaterale româno-ghaneze și a deschis perspective rodnice conlucrării reciproc avantajoase.

În continuarea noului itinerar de pace, prietenie și colaborare, tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, a sosit în Republica Liberia. La ceremonia sosirii, ca pe întregul parcurs al vizitei, au loc manifestări de înaltă stimă și considerație. Sosirea distinșilor reprezentanți ai poporului român a fost așteptată cu mult interes și salutată cu căldură. **Ne face o deosebită plăcere să cunoaștem preocupările și realizările poporului liberian pe calea dezvoltării sale economico-sociale independente**, apreciază președintele Nicolae Ceaușescu. **Ca prieteni, vă urăm succes deplin în înflorirea patriei dumneavoastră, creșterea bunăstării și întărirea independenței.**

Cooperarea dintre țările noastre, remarca președintele Samuel Kanyon Doe, **este o mărturie clară că toate națiunile, indiferent de deosebirile de ordin ideologic, pot acționa împreună pentru progresul popoarelor respective și pentru promovarea păcii și înțelegerii internaționale.**

Un moment semnificativ al vizitei în Republica Liberia l-a reprezentat ceremonia cu prilejul căreia tovarășului Nicolae Ceaușescu și tovarășei Elena Ceaușescu le-a fost decernat titlul de doctor honoris causa al Universității Liberia. Expresie elocventă a prestigiului și recunoașterii unei prodigioase activități internaționale, a stimei și prețuirii față de solii poporului român, acest act consacră relațiile culturale și științifice pe noi planuri ale colaborării economico-sociale. El se adaugă celorlalte manifestări prietenești, de stimă și considerație prin care actuala vizită a conducătorului partidului și statului nostru este menită să impulsioneze raporturile de colaborare și conlucrare, în interesul păcii și înțelegerii internaționale. La ora cînd consemnăm aceste momente, vizita înaltilor soli ai poporului român pe continentul african continuă.

Luceafărul

Imagine din timpul vizitei oficiale de prietenie efectuată de tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în Republica Liberia

● În acest număr : ● „Fantezie de primăvară" de Fănuș Neagu ● Poeme de ● Ion Dodu Bălan ● Matei Gavril ● Teofil Bălaj ● Cronica literară de ● M. Ungheanu și ● Valentin F. Mihăescu ● Viața cărților ● Cenaclul „Luceafărul" : ● Poezii de Dumitru Pricop ● „O zi de gală" — proză de Septimiu Stoica ● Post restant de Iulian Neacșu ● Cumpănă de George Alboiu ● Mapamond ● Poezie africană contemporană ● Un poet, o lume ● James Clavell : „Shogun"

Cartea care nu s-a scris

Există întotdeauna, va exista mereu, o carte care nu a fost scrisă, așa cum există statuia în blocul de marmură, înainte de a fi vădită de către sculptor. La apariția unei asemenea cărți aproape toată lumea are senzația că ea trebuia neapărat să apară, era așteptată, era dorită. Așa s-a întîmplat cînd au apărut, după cel dintîi război mondial, „Poemele luminii", așa s-a întîmplat cînd a apărut „Ion" ; sau „Cuvinte potrivite" ; sau „Viața lui Eminescu". Cărțile acestea, sau altele, de același fel, cărțile care au intrat în ordinea firească a unor necesități de fond, nu au fost primite, e adevărat, în același mod, unele dintre ele au fost contestate, altele au fost discutate cu aprindere. Era normal, era inevitabil, fiindcă noutatea șochează în orice domeniu. Tot atît de normală și de inevitabilă a fost însă și stăruința senzației de care vorbeam mai sus, cum că aceste cărți erau așteptate, trebuia neapărat să fie scrise și că lumea ar fi fost mai săracă fără ele, senzația devenind convingere în cele din urmă, schimbarea aceasta fiind egală cu un triumf, iar triumful se explică, la rîndu-i, prin creșterea și îmbogățirea unei întregi literaturi.

Nimeni nu mai poate să-și imagineze astăzi literatura română fără „momentul Eminescu", moment de rîscruce în alt plan a rostirii poetice și a gîndirii filozofice românești, toate acestea petrecîndu-se într-o viață scurtă și arzîndă. Literatura română nu a rămas însă la stadiul acela, s-a dezvoltat în continuare, ea s-a aflat, de fapt, în urma acelui „moment de virf", în fața unei noi și nevisate lărgimi de orizonturi. Vreau să spun prin asta că sporirea reală a valorii nu produce stagnare și că nici nu se realizează prin dislocarea valorii existente, prin „excluderi" și prin „demolări", amănuntul acesta fiind extrem de important, astăzi, în raport cu ceea ce s-a întîmplat în literatura română prin anii 1950—1960, în raport, de asemenea, cu recrudescențele care vin către noi dinspre vremea aceea sinistră.

Eminescu însuși nu a realizat fantastica lui sinteză prin negarea nesăbuită a înaintașilor, printr-o gălăgie menită să-i sporească repede gloria, cum fac unii „guguștuci contemporani". El s-a grăbit, dar nu în sensul acesta, el și-a depășit înaintașii, fără a-i denigra însă, elogiindu-i, dimpotrivă, pînă și pe cei mai neînsemnați dintre ei. I-a depășit, așadar, prin creație, nu prin „desanturi", nu pentru că ar fi vrut cu orice preț să ocupe cine știe ce „organizație obștească".

Eminescu s-a însoțit cu Ion Creangă, și cu Slavici, dar nu pentru că ar fi dorit să domine împreună viața literară (nici vorbă de asemenea deșertăciuni pe vremea aceea), ci pentru că simțea și știa că erau animați de aceleași idealuri înalte. Ei nu au avut parte, ce-i drept, de „îndrumările" stăruitoare a unor incitatori literari, cum au avut și au parte unii dintre tinerii de azi, care au crezut și cred că „făcătorii de scriitori" din anii amintiți — 1950—1960 — mor de dragul lor, fără a observa că strategii care îi mînă în luptă se gîndesc la altceva și că nu vor decît atîta : să prelungească o anumită dominație, vor, de fapt, să întoarcă lucrurile înapoi, spre vremea (de aur pentru unii) cînd se „creau scriitori" numai prin eliminare, cum s-a întîmplat, de exemplu, cu

Ion Lăncrănjan

Continuare în pag. a 7-a

Antologia «Luceafărul»

Orga subterană

Ascultă rădăcinile ! Vibrează
Ca țevi aprinse, orga subterană :
Acolo, vie, încă nu romană :
E Dacia. Fierbinte. În amiază.

Cînd ceru-n leagăn e-o Mediterană,
Ea singeră, multiplă-n straturi rază,
Dar arborelui nou se-ncredințează
Și scoarței vindecate ca o rană.

Potirele latinului altoi,
Neliniștile geticelor sere,
Hrănesc frunzare de vitalitate —

Iar norii-n virful ramurilor noi
Apropie auzului aeve
Cenușa unor glasuri depărtate

Cicerone Theodorescu

(Luceafărul din 23 februarie 1974)

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Radiografia criticii

S-au scris atîtea romane despre țărani, muncitori, intelectuali, ziariști, femei, bătrîni, copii etc. Pînă și despre sportivi (nu numai fotbaliști), s-au așternut în timp, pe sute și sute de pagini, nenumărate portrete artistice.

Dar, despre criticul literar — mai exact despre condiția sa existențială, despre critica literară, ca profesie și meserie, despre locul ei în existența socială — n-am prea citit mare lucru.

Iată însă că cel ce încearcă să abordeze acest domeniu, să scrie, adică, un roman despre un critic literar — ba, mai mult, să avanseze chiar o ipoteză în privința statutului ontologic al profesiei — *critica ganimedică*, ipoteză susceptibilă, desigur, la rîndul ei de varii interpretări, mai ales nefavorabile, atît din partea „pozitiviștilor", cît, mai cu seamă, din partea „artiștilor" — este pasionatul profesor de liceu Nicolae Pârvulescu.

După un debut cu romanul *Aniversare* (Ed. „Scrisul Românesc", Craiova, 1982) — roman inspirat de o agapă a profesorilor dintr-un liceu industrial de provincie —, Nicolae Pârvulescu a publicat, la sfîrșitul anului trecut, primul volum din — de bănuit — mai amplul său roman consacrat vieții și activității unui critic literar — *„Fotoliul vacant I"*, Editura „Scrisul Românesc", Craiova, 1986.

Subiectul este, în liniile sale mari, destul de simplu. Tudor Trifănescu, un valoros tînăr profesor dintr-un orășel al Olteniei, se remarcă între colegii săi și este trimis la București, pentru specializare. Aici își întîlnește cîțiva profesori de tristă amintire proletcultistă (Tudor Vianu și G. Călinescu nu mai erau la catedră) și el (autorul ?), care fusese un student eminent al Universității bucureștene, un fericit că a studiat pe Eminescu cu cei doi mari dispăruți (de mai sus), nu poate suporta șocul și se refugiază în brațele primei întîlnite (pe lîngă Liceul „Lazăr", pe lîngă parcul Cișmigiu). Aceasta îl primește cu brațele... deschise și, de aici, pentru tînărul profesor aspirant la titlul de critic literar, un adevărat coșmar. Trăit cu ochii deschiși. (Cu ochii lucidității unor Camil Petrescu ori Mihail Sebastian). De fapt, întregul volum, scris „la persoana întîi", ca un veritabil jurnal, este o radiografie a vieții și „operei" unui asemenea... critic literar. Așadar, un coșmar trăit cu ochii deschiși (de pildă, în tren, în scena cu care începe romanul). Într-adevăr, Greta Crîngașu, „devenită «distinsa doamnă Hărăboiu»" îi marchează criticului existența. Nu numai pentru că, grație grațiilor ei — de fată lepădată pe stradă —, tînărul profesor de literatură (cu nume de pandur !) cunoaște ce înseamnă dragostea și — cum ar zice doctorul Victor Papilian — frumusețea trupului omenesc (mai ales cînd este de sex opus) —, dar înțelege ce vor să

Fănuș Băileșteanu

Continuare în pag. a 2-a

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

Asachi, opera începuturilor

Între știință, istoria literară este singura implicînd un anacronism esențial punctului de vedere : menirea sa nu este măgulirea gusturilor publicului ei, prin cercetarea filelor îngălbenite de arhivă, dezvăluirea condițiilor în care a luat naștere gustul actual, punerea în valoare a uitatelor strădanii prin care literatura noastră a ajuns la actuala-i înflorire. Doar astfel, necedînd unor consonanțe de receptare ce pot fi trecătoare, istoria literară își poate împlini datoria. Evident, ar fi utopic să credem că istoricul literar se poate izbăvi de de-a-ntregul de orizontul de receptare al contemporaneității : însă, cel puțin, el trebuie să pună înaintea criteriului gustului criteriului genetic. Doar în acest chip el își va putea călăuzi cititorul dincolo de aparențele schimbătoare, dezvăluindu-i permanența devenirii literare, luminînd umbrele și reparînd nedreptățile : nu întotdeauna autorii cei mai cîtiți astăzi sînt și aceia care contează în seculara perspectivă a unei literaturi.

Astfel, marele neîndreptățit al actualului orizont literar de așteptare este Gheorghe Asachi : după profundele mutații prin care a trecut, în ultimul secol, universul liricii românești, sonetele sale petrarchizante și-au pierdut strălucirea ; după genialul Caragiale, după Blaga și Camil Petrescu, teatrul său, în bună măsură pierdut, ni se pare derizoriu. Totuși, rolul său în așezarea temeliilor literaturii române este esențial — și acest rol ne propunem să-l evocăm, acum, la aniversarea a două secole de la nașterea sa.

Nu atît datorită unor motive valorice, cît prin ecoul unor profunde și generale schimbări în chiar statutul axiologic al literaturii noastre, încă din cursul vieții sale, o nedreaptă uitare a început să se așternă asupra operei ageii Asachi. Descensul popularității sale este indubitabil legat de primele manifestări ale spiritului critic în cultura română, de innoitorul moment marcat de **Dacia literară**, de opera de reformator a lui Mihail Kogălniceanu. Într-adevăr, aproape fără voie, singura polemică pe care, în puținele-i numere, a apucat să o poarte **Dacia literară** a fost îndreptată în contra lui Asachi. Totul a început, în numărul 2/1840 al revistei, prin publicarea unei ample recenzii la un comentariu al lui Asachi, pe marginea unei gravuri editată de Institutul grafic „Albina", înfățișînd pe „Alexandru cel Bun, primind coroana de la ambasadorii împăratului Ioan Paleolog II". Lăudind comentariul, Kogălniceanu, om de gust, nu iartă scăderile gravurii : „Execuția, adică, litografia tabloului, este proastă, și aceasta ne-au dus în mirare...".

În pofida exprimării rezervate, era o mare îndrăzneală din partea junelui Kogălniceanu : la 1840, Gheorghe Asachi era, fără discuție, cel mai de seamă scriitor și om de cultură al Principatelor. De mai bine de un sfert de veac, tot ceea ce se crease nou în cultura română — nu puține lucrări ! — era legat de numele său : încă la 1816, în ultimii ani ai regimului fanariot, pe vremea lui Zilot Românul, Asachi realiza primul spectacol românesc de teatru — **Mirtil și Hloe** de Florian, după Gessner ; prin anii cînd Alecu Beldiman compunea a sa **Tragodie sau mai bine-a zice jalnica Moldovei întîmplare...** Asachi îl traducea în românește pe Lamartine, deschizînd contemporanilor săi perspectiva romantismului european ; un deceniu mai tîrziu, pe cînd în sala „Momolo" elevii Școlii de artă și declamație îl mai jucau pe Voltaire, la Iași avea loc premiera piesei **Dragos, intîiul domn suveran al Moldovei** — prima lucrare dramatică inspirată din istoria națională, cu cîțiva ani înaintea programului **Daciei literare**. Poet, arhitect, matematician, Asachi — adevărat spirit renascentist — a fost nu numai întemeietorul învățămîntului național în Moldova, fondatorul celui de-al doilea ziar de limbă românească viabil, ci și principalul animator al **Alăutei românești**, prima noastră revistă literară. Scopurile pe care și le-a propus au putut adesea părea utopice, avînd în vedere epoca și nivelul culturii noastre în acei ani, dar el a știut dintotdeauna să-și împlinească voința de propășire a limbii române în date memorabile — asa cum este, în urmă cu 150 de ani, primul spectacol românesc de operă, **Norma** lui Bellini, strălucit pus în scenă de marele cărturar, pe vremea cînd moda anterielor și a șișlicelor nu apusese încă...

Fără îndoială, Gheorghe Asachi era un spirit luminat, un cărturar cu o perspectivă amplă a vieții culturale europene ; dar, din multe puncte de vedere, el împărtășea limitările contemporanilor săi. Iar în peisajul cultural românesc al anului 1840, lipsa cea mai frapantă era aceea a unei constiințe clare a rolului și statutului criticii literare. Să nu ne mirăm, în acest context, că Asachi a făcut omenească greșeală de a nu băga de seamă calitatea într-adevăr îndoielnică a litografiei, observînd, în schimb, vîrsta fragedă — 23 de ani — a criticului. **Albina** nr. 23/1840 îi dă lui Kogălniceanu o replică nu numai prea dură, ci și neelegantă în măsura în care atacă nu întîmpinarea critică, ci persoana criticului. Este drept, tonul înversunat este explicabil și prin contrastul destul de mare între renascentistul agă conservator, istoric diletant, și junele liberal de temperament clasic, viitor editor al **Letopiseților**. Atîta doar că Asachi uitase că cei vîrstnici au doar dreptul de a judeca începuturile, pe cînd generația mai tînără, prin mersul firesc al lucrurilor, ajunge mai devreme sau mai tîrziu să-și judece înaintașii, hărăzindu-i fie Panteonului, fie uitării. Din fericire, adversarul său era măsuratul Kogălniceanu, care, nedorind să vadă polemica alunecînd pe panta invectivei (....literatura noastră are nevoie de unire iar nu de desbinare...") preferă să limpezească statutul etic al polemicii critice, înainte de a răspunde la atac. Astfel, **Dacia literară** a rămas în istoria literaturii române nu numai prin punctarea primului program literar original, ci și printr-o primă definiție a rolului și locului criticii literare :

„Dar poate să se întrebe cineva ce este critica și pentru ce avem trebuință de această damă ? /.../ Ei bine, într-o asemine epohă, cînd se publică atîte cărți, afară de bune, nu este neapărată nevoie de o critică nepărtinitoare, aspră, să le cerceteze pre toate, și ca într-un ciur să le vînture ; lăudînd cele bune și aruncînd în noianul uitării pre cele rele ; și una și alta după principiile sale, și fără a lua sama la persoana și la starea autorilor ?"

Dar, în pofida perfectei stăpîniri cu care știe să opună argumentul invectivei și politetea academică atacului la persoană, viitorul ministru al lui Cuza nu era omul care să nu-și spună fățiș părerile : **Dochia și Traian**, de Asachi, este „o scrisoare bine compusă, originală, și, ce este mai mult, hărăzită istoriei, tradițiilor și locurilor noastre. /.../ Păcat numai că vedem o mare confuzie în transcripția numelor proprii în litere latine. Mai mult decît toate ne-au lovit cuvîntul Romounis (adică români) ce are o terminație ce nu este nici frantozască, nici românească. /.../ Sîntem, dar, siguri că d. aga Asachi nu va vedea în aceste observații decît dragostea literaturii și a adevărului..."

Suprimarea **Daciei literare** — de care se pare că Asachi nu a fost străin — a curmat curînd polemica ; ecourile ei, însă, vor mai răsuna mult timp în constiința tinerei generații de scriitori români, cei mai mulți urmași ai programului **Daciei literare**. Scriitorii pasoptiști, educați în școlile ctitorite de Asachi, dispunînd de forme culturale de expresie introduse de

Tudor Păcuraru

Continuare în pag. a 3-a

ASACHI ÎNTEMEIETORUL

● Articole de : ● Artur Silvestri ● Mihai Ispir ● Theodor Codreanu

(În pagina a 3-a)

GHEZA VIDA — 75

Restituirea esenței

Opera pe care ne-a lăsat-o mostenire Gheza Vida vine să ateste cît de fericit s-a supus sculptorul înclinațiilor sale firești. Poate astfel se explică și nealterata tinerețe și vigoare pînă la sfîrșitul vieții a marelui maestru român, nicicînd abătut de la convingerea că lucrînd împlinește o misiune : aceeași fervoare a muncii în ultimii ani de creație ca și în operele din prima tinerețe, aceeași prospețime, același interes pentru viață, aceeași mobilitate spirituală...

Gheza Vida nu a rămas dator cu nimic talentului și epocii sale. Creația lui poartă semnele unei energii artistice și revolutionare deopotrivă, în luptă pentru o cauză care este și socială și intelectuală.

Acestei cauze i-a dăruit, fără menajamente, o viață și o operă ce aspiră nu numai la o validitate generală, într-o lume în care violența și agresivitatea caută să invadeze spațiul exterior și interior al omului, ci și la transformarea dorinței și visului într-o forță morală pusă în serviciul respectului față de umanitate prin triumful adevăratelor ei valori.

Gheza Vida rămîne o mare personalitate a sculpturii de pretutindeni, puține opere pot sta alături de ale sale ca vigoare și energie a expresiei, ca originalitate în tălmăcirea atît de general-umană a unui program artistic național.

Ca expresie a înțelegerii realității, sculptura lui Vida oferă posibilitatea de a ne apropia de o experiență vie ; ea ne convinge că arta se schimbă mergînd în pas cu istoria ; că libertatea înseamnă pentru artist cunoașterea propriei fantezii și trăirea propriei vieți în identitatea cu un ideal ; că însăși realitatea artei se poate confunda cu adevărul unei vieți : că voia creatorului poate interveni în procesul de transformare a constiinței umane, atunci cînd se încredințează naturii sale de artist și se exprimă sculptînd — sculptura fiind ea însăși o formă a gîndirii.

Vida s-a născut și a trăit în preajma pădurilor, în uzantele unei îndeletniciri strămosești din părțile de miază-noapte. Dar el s-a îndreptat chibzuit și voit de această mostenire numai după ce avusese maeștri în curent cu arta europeană contemporană lor și după ce privise, îndelung și cu luare aminte în zbuciumatele și prelungitele lui peregrinări arta Apusului. Trecute însă prin sita tradiției bătrînești, în ale cărei simboluri niciodată nu și-a găsit obîrsie cosmarul, exemplele — mai ales cele ale expresionismului — s-au cernut de extravaganțe și nestăpînire. L-au învățat în schimb acele neașteptate alternanțe de unghiuri care, dinamizînd mișcarea volumelor, le și monumentalizează.

Există o artă constructiv și preconceput dedicată eroicului. Faptul încifrat în ea, oricît de cotidian ar fi, capătă amploare. Un flăcău tolănit la **Odihnă** pare un pui de titan, un Anteu al cărui trup e în întregime permeabil forței pămîntului ; o **Horitoare** ce-și adună făptura, sprijinindu-și piciorul pe un scăunel, este aidoma cîntecelor ei, cu simțirea lor milenară. Hieratismul e necunoscut unor asemenea ființe, niciodată încremenite, niciînd dincolo de uman, dar totdeauna pe treapta lui cea mai de sus.

Îmbinînd planuri ori schimbîndu-le brusc înclinările piezișe, o vitalitate nestăvilită se dezlănțuie. Și dacă nu o adună în iureșul ritual exaltat al **Dansului din Oaș**, ce contopește trei trupuri într-o singură ființă, freamătă în **Tropotita** severă, pe cînd încleștarea mîinilor astîmpără parcă bătaia pasului.

Sînt năzuințe undeva la marginea de vis ce nu se substituie realității, ci o concentrează. Ele știu să dezlege ghemul vieții cînd este încîlcit. Asemenea aspirații se întrupează în cîte un om, și atunci el devine subiect de baladă, precum **Pintea Grigore**, haiducul ale cărui fapte miraculoase s-au iscat din însăși îndîrjirea mulțimilor, cînd mișcau răscoala asupra silniciilor.

Atunci cînd stăpînește închipuirea unui șir de generali, mitul este și el un document. Vida a restituit povestirilor esența lor de realitate și a dat realității dimensiunile legendei. Și cum spiritul pătrunde în lucruri și rămîne în obiceiuri, soliile de odinioară își desfășoară îndemnul cuprins în versuri, cîntece și datini. Și astfel

Raoul Șorban

Continuare în pag. a 7-a

Biblioteca județeană
MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

ION ROTARU: «O istorie a literaturii române»

V

Arhitectura istoriei literare pe care ne-o propune Ion Rotaru ne interesează mai mult decît execuţiile de detaliu pentru că ea exprimă şi o concepţie asupra literaturii române postbelice. Desenul ei suferă ca într-o piesă unde o distribuţie prea abundentă de personaje inundă scena şi îneacă rolurile principale.

Efortul de cuprindere şi comprehensivitate, în capitolele dedicate prozei, indică intuirea importanţei pe care proza a avut-o în literatura română postbelică. Chestiunea este a rolurilor şi dimensiunilor, a voinţei de emancipare şi de autonomie literară. Jumătate din rolul literar al lui G. Călinescu s-a jucat pe scena literaturii postbelice. Nu e vorba de a semnala o lacună, ci de a vorbi despre insemnătatea radiantă a acestei evoluţii literare. G. Călinescu a fost ultimul reprezentant al fostei literaturi postbelice, care s-a confruntat cu noile condiţii literare, afirmînd, ori de cite ori a avut prilejul, drepturile imprescriptibile ale literaturii române. Rolul său a fost enorm, iar cazul său n-a fost încă luminat din unghiurile cele mai expresive. Contestaţia permanentă care l-a stînjenit tot timpul nu l-a făcut niciodată să abandoneze. Cit de importantă este personalitatea lui G. Călinescu pentru literatura noastră de după război ne-o poate arăta şi stăruitoarea contestare postmortem. O restituire a adevăratei feţe a prozei şi literaturii româneşti, din ultimele patru decenii, nu se poate concepe fără G. Călinescu. Surprinzător, G. Călinescu a fost secondat în această adevărată campanie de restauraţie a spiritului literaturii române de cîţiva scriitori care debutau atunci cînd el îşi tipărea istoria sa literară şi care i-au preluat, în măsura îngăduită de limitele personalităţii lor, rolul după moarte. Interesant este că, deşi **Moromeţii** constituia argumentul viu al teoriei romaneşti pe care G. Călinescu o susţinuse în opoziţie cu Camil Petrescu în perioada interbelică, o platformă comună de idei şi de lucru cei doi scriitori n-au avut. În consecinţă, Marin Preda îşi va elabora un program literar propriu, nu lipsit de oscilaţii, regăsindu-se cu **Delirul** pe vechea linie a **Moromeţilor,** dar şi pe o filieră călinesciană. Un continuator vizibil şi declarat al lui G. Călinescu a fost şi a rămas Eugen Barbu, care va marca puternic etapa literară postcălinesciană, încercînd să poarte mai departe cuvîntul marelui critic. Dacă **Bietul Ioanide, Cronica de familie, Moromeţii, Groapa,** inspirate toate de realităţi antebelice, însemnau o reafirmare a tradiţiei literare româneşti printr-o raportare subliniată la marile ei direcţii şi modele, proza ulterioară a lui Marin Preda şi Eugen Barbu îşi asumă mutaţia modernizării şi actualizării prin **Prinzul de duminică** şi **Risipitorii,** cărţi la fel de importante ca şi precedentele într-o istorie a emancipării literare de vechile reţete. Proza românească nu se mai pune în acord numai cu propriile ei mari precedente, dar şi cu evoluţia prozei universale. Aceasta este o etapă nouă în proza postbelică, a cărei circumscriere se impune cu atît mai mult cu cît conştiinţa modernizării literaturii române este mutată mult mai tîrziu fiind considerată o achiziţie recentă. În genere, problema modernizării prozei româneşti de după război, ca şi a poeziei, nu intră în preocupările încercării de istorie literară propusă de Ion Rotaru, ceea ce lipseşte cartea de acroşajul necesar actualităţii ei. Ea este problema şi maladia cronică a literaturii contemporane, pe care „O istorie a literaturii române" n-o tratează. Cu atît mai mult se impune a fixa începuturile comunicării cu modele moderne ale prozei europene şi americane, mai ales, în primii ani de după şaizeci, such semnături ilustre. Regretul absenţei din contextul acestei istorii literare a aportului criticii poate fi şi mai bine înţeles dacă amintim că aceasta n-a renunţat la rolul ei de monitor nici chiar în acest moment. Ea nu mai vorbeşte acum despre finalurile optimiste, ci despre problematica psihologică a inseninării. Idilismul este şi el repudiat în chip extremist şi înlocuit cu o teorie a necesităţii tragicului. La rîndu-i acest tragic nu poate fi orice fel de tragic, deşi predilecţia prozatorului român merge către Faulkner, recomandat fiind tragicul kafkian sau cel dostoievskian. Mizele acestei critici sînt moderne, ceea ce a derutat pe mulţi, dar mecanismul ei de gîndire este cel vechi, reductibil la concepţia că o literatură se poate naşte prin impuls exterior. Tot acum G. Călinescu, teoretician al structurilor artistice repetitive ale literaturii române, este invalidat din numeroase motive, unul dintre acestea fiind lipsa de priză la Dostoievski. Procesul de deschidere şi de modernizare a mijloacelor literare din ultimii 15—20 de ani este în strînsă legătură cu iniţiativele criticii literare, fără de care multe lucruri rămîn neînţelese. Un divorţ între critică şi o parte a creatorilor literaturii îşi are geneza aici în încercarea criticii de a-şi permanentiza un rol dictatorial, deşi evoluţia literaturii cere mai multă plasticitate.

În acest sens, experienţa noii generaţii de prozatori, foarte bogate (Fănuş Neagu, Ion Lăncrănjan, D. R. Popescu, Teodor Mazilu, Ştefan Bănulescu, Vasile Rebreanu, Paul Anghel, Constantin Ţoiu, Nicolae Ţic, Radu Cosaşu, etc.), rămîne extrem de interesantă. Ei sînt cei care au desprins proza de reportaj şi au afirmat dreptul fiecărui scriitor la autonomie artistică şi la varietate stilistică. Este marele aport pe care după G. Călinescu, după A. E. Baconsky, Eugen Barbu, Marin Preda, îl aduce o generaţie întreagă, numită pentru poezie „generaţia Labiş", dar fără nume pentru proză. Ei i se datorează o resurecţie şi o dezvoltare a prozei fără precedent în istoria literaturii române, printr-un efort special, care a însemnat pentru fiecare autor şi un efort de autodefinire. Majoritatea reprezentanţilor de seamă ai acestei generaţii, fie ei poeţi, fie prozatori, sînt la un moment dat şi comentatori literari, simţind nevoia unei acţiuni paralele şi independente de aceea a criticii literare, de a medita asupra fenomenului literar românesc sau străin. Modelul este, conştient sau nu, cel călinescian. Reprezentanţii generaţiei următoare care l-au secondat s-au manifestat şi pe terenul teoriei, criticii şi istoriei literare. Masiv s-a desfăşurat pe acest teren Eugen Barbu, sporadic, dar semnificativ şi plin de efect Marin Preda. Eseistica literară a lui A. E. Baconsky a jucat acelaşi rol. După ei, atît Nichita Stănescu, cît şi Marin Sorescu scot cărţi despre opţiunile şi credinţele lor literare. Numărul lor creşte cînd este vorba de prozatori, care oferă o cutie de rezonanţă mai vastă fenomenului literar şi artistic, vechi şi nou, prin scrierile lor. Paul Anghel, Ştefan Bănulescu, Ion Lăncrănjan, Constantin Ţoiu, Fănuş Neagu, D.R. Popescu, Teodor Mazilu, pentru a cita pe cei mai evidenţi, au produs articole, studii, eseuri asupra faptului artistic şi literar, avansînd evaluări proprii, care nu definesc doar creaţia lor, ci constituie un act de judecată mai cuprinzător. (Ce este, în fond, o bună parte a **Supravieţuirilor** lui Radu Cosaşu decît o istorie literară postbelică scrisă la persoana întîi, din unghiul propriei biografii ?). Alţii ca Petre Stoica cu **Amintirile unui fost corector** fac gesturi la fel de semnificative de asumare a unei istorii culturale şi literare, gest care presupune desigur distanţarea critică. Avem de-a face cu o generaţie autocefală, din necesităţi istorice, greu clasabilă, contestînd, făţiş sau indirect, nu rosturile ci rolurile pe care critica şi istoria literară le joacă. Precauţia descriptivă cu care procedează, ne referim la proză, Ion Rotaru în cazul acestei generaţii este grăitoare pentru singularitatea ei. Fiecare dintre aceşti prozatori şi-a clădit cu mijloace proprii o estetică şi un templu literar.

Groparii uniformizărilor literare sînt reprezentanţii acestei generaţii. Ei sînt cei care aduc în locul unilateralităţii tematice şi stilistice o altă deschidere tematică şi problematică, o marcată diferenţiere stilistică. Incapabilă de la început să lepede monotonia tematică, această generaţie este aceea care dezvoltă tema obsedantului deceniu, fără ca toate forţele ei să fie absorbite de acest tip de inspiraţie. Acum prin această generaţie, de poeţi şi de prozatori, se afirmă dreptul la libertatea de expresie şi de opţiune estetică. Ei dau expresie realismului profund, tragismului autentic, spiritului satiric, viziunii fantastice, construcţiei baroce, prozei mitizante, romanului eseu, calofiliei stilistice, psihologiei abisale. Acţiunea lor este solidară principial şi în esenţă cu aceea începută de G. Călinescu pe care însă o duc în direcţii neprevăzute. Strict cantitativ, „O istorie a literaturii române" acordă un spaţiu întins personalităţilor acestei generaţii, indiciu al unui sentiment de valoare. Descrierile operelor, interesante, sînt însă uneori fie lacunare, prin ocolirea prozei scurte şi analiza de preferinţă a romanelor, fie inadecvate. Iată un rezumat : „Gherghina din povestirea **Udma** este o fire violentă şi o natură forte. Dezvirginată cu sila de o bandă de sălbatici, în frunte cu Alexandru Volaret, cu care consimte să se mărite, cere drept despăgubire cîte 10 000 de lei de fiecare, inclusiv de la viitorul soţ spre contrarierea socrului." Esenţialul nu este că Udma cere un preţ, impus de altfel de mama ei, ci pentru ce o face. Povestirea urmăreşte o fină modificare psihologică. **Udma** este istoria unei revanşe sufleteşti şi morale, pe care rezumatul incomplet n-o sugerează. În cazul lui D.R. Popescu un enunţ extrem de elogios este urmat de descrieri şi analize contradictorii. Tinerea sub obiectiv a unuj autor nici nu mai este de altfel un indiciu de valoare, de vreme ce deloc convins de valoarea lui Alexandru Ivasiuc, autorul îi acordă o mare atenţie. Capitolul dedicat lui Paul Anghel pare a fi scris nu atît după lectura romanelor acestuia, ci după aceea a articolelor pe care i le-a închinat critica. Derutant rămîne însă amestecul autorilor fără o motivaţie convingătoare şi fără un criteriu structurant. Nicolae Velea şi Gheorghe Şovu, Ştefan Bănulescu şi Dumitru Popescu, Norman Manea şi Dinu Săraru. Greu de stabilit şi criteriile după care sînt selectaţi ultimii sosiţi : Gabriel Gafiţa, Liviu Papadima. „O istorie a literaturii române" III pare strivită de cantitate, lucru explicabil dacă ţinem seamă că şi-a propus să exploreze producţia literară din ultimii patruzeci de ani, cauza reală fiind insuficienta osatură.

M. Ungheanu

MIRCEA ELIADE: «Romanul adolescentului miop»

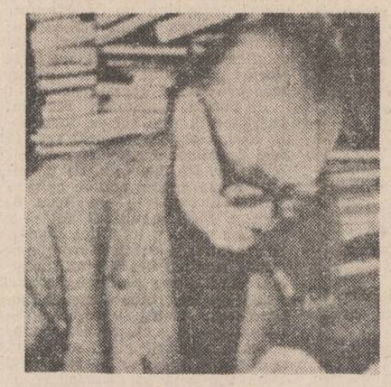

Presupunînd, o clipă, că nu ştim cine este Mircea Eliade şi că intenţionăm să constatăm cît talent are un tînăr de şaptesprezece ani, necunoscut, care, printr-o conjunctură fericită, reuşeşte să publice un roman nu numai despre această vîrstă, ci, tocmai la această vîrstă, am putea, într-adevăr, să situăm **Romanul adolescentului miop** printre acele încercări destinate sertarelor încăpătoare, pe care le priveşti, apoi, eventual, cu un zîmbet melancolic în colţul gurii. Sigur că nu un tînăr oarecare , ci unul instruit, cu lecturi îndeajuns de convingătoare, preocupat de problemele vîrstei, încercînd să le ascundă dar, pervers, expunîndu-le, cu anume orgoliu, unui cititor ipotetic, considerat inferior. Că autorul romanului numit **Romanul adolescentului miop** era chiar miop, că se considera urît, că rămînea corigent la matematică (şi parcă şi la germană), că era dezamăgit de primele experienţe erotice, că privea la cei doi plopi ce se vedeau prin fereastra mansardei şi că acest fapt îl înclina către reflecţie şi retrospecţie sînt întîmplări îndeajuns de comune (în sensul psihologiei vîrstei) pentru a nu mai produce mari frisoane existenţiale. Mai cu seamă cînd toate acestea sînt relatate în maniera jurnalului intim, vreau să zic consemnate şi problematizate doar în măsura interesului pur personal. Nici măcar „intîlnirea" (acuzată drept dramatică) autorului-narator cu **Un uomo finito** nu cred că mai poate spune ceva unui tînăr care a avut şansa de a-l citi pe Dostoievski înaintea lui Giovanni Papini. Cît despre prefăcătoria că adunăm note pentru un roman, care vor arăta cu totul altfel acolo, însă, de fapt, acesta este chiar romanul, ea se arată drept o blîndă copilărie, nu neapărat pentru cititorul lui Joyce, ci chiar pentru acela al lui Bedros Horasangian. Vreau să spun că, respectînd convenţia de la început, romanul tînărului Mircea Eliade, tipărit în 1988 ca supliment al revistei „Manuscriptum" apare ca vetust. Dar nu despre aceasta este vorba. Ci : „Astăzi m-am deşteptat cu mintea limpede, conştient, întărit, plin de voinţă. În dimineaţa aceasta m-am convins de reuşita vieţii mele. Sînt sigur că nu mă va putea înfrînge, nimeni. Sunt forţa peste care nu se va putea trece". Este drept că, atunci cînd scria aceste rînduri, tînărul Eliade se gîndea, în primul rînd, la corigenţa la matematici. În alt loc, însă, proiecţiile tînărului nu mai au determinare conjuncturală, ci exprimă, pe de-a-ntregul, credinţa unui om în destinul său. Cu alte vorbe, dar cu acelaşi glas profetic, Mircea Eliade se pre-vede pe sine aşa cum a vrut să se construiască. Căci, dacă din punctul de vedere al prezentului (al prezentului din roman), „suferinţele" tînărului Mircea Eliade nu importă, în perspectiva viitorului (al viitorului personalităţii sale), totul are importanţă. Să comparăm deci faptele (pe care Mircea Handoca ni le reaminteşte în **Postfaţă**) cu ceea ce s-ar fi putut numi megalomanie juvenilă, explicabilă ca atare : Doctor Honoris Causa al universităţilor din Yale, La Plata, Chicago, Lancaster, Sorbona, Washington, al colegiilor din Boston şi Philadelphia, membru al Academiilor americane, britanice, austriece, belgiene... Privite în această ecuaţie, „trăirile" adolescentului miop capătă o cu totul altă semnificaţie şi ele trebuie citite cu un ochi atent la devenirea personajului şi nu neapărat la tipologia adolescentină. Adolescentul Mircea Eliade se construieşte pe sine, depăşind, nu fără o considerabilă doză de narcisism, momentele de depresie şi de „melanholie" cu o tenacitate exemplară. El îşi educă voinţa consecvent, se biciuieşte (şi la propriu) pentru a-şi înfrînge inerţiile, îşi depăşeşte vîrsta (fapt prezentat destul de insistent prin comparaţia cu celelalte personaje masculine ale romanului) pentru a ajunge cît mai repede acolo unde vrea. Imaginaţia adolescentului se manifestă în cadre previzibile, dar important este că tot ceea ce a imaginat despre sine s-a dovedit a fi adevărat. Se înţelege, deci, că **Romanul adolescentului miop** nu poate fi discutat, profitabil, decît ţinînd seama de personalitatea de mai tîrziu a autorului său. Din acest punct de vedere, personajul din carte este un model de eficienţă şi de performanţă. Nu spun că lecturile întinse şi eterogene ale adolescentului (Ibañez, Flaubert, Stendhal, France, London, Dostoievski, Samain, Gourmont, Goncearov ş.a.) sînt „cheia" reuşitelor sale viitoare. Nici că interesul pentru entomologie şi chimie (bine conturat) şi acela pentru orientalistică (vag menţionat) constituie o explicaţie convingătoare a izbînzilor de mai tîrziu. Însă încrincenarea cu care tînărul Mircea Eliade „face" aceste lucruri, dorinţa de a se modela prin cultură, încă de acum, sînt dimensiuni afective esenţiale ale devenirii sale.

Mircea Eliade nu reuşeşte un roman al adolescenţei, ci doar unul al **adolescenţei sale,** semnificativ doar în măsura în care pronosticurile s-au dovedit a fi cele adevărate. În ultimă instanţă, **Romanul adolescentului miop** prezintă un interes de ordin biografic, legitim, de altfel, în cazul oricărei mari personalităţi. Deşi cel mai important, acesta nu este însă şi singurul punct de atracţie al cărţii. Istoricul literar va găsi aici, în modul de relatare şi în compoziţie, premisele **autenticităţii,** concept pe care Mircea Eliade îl va teoretiza apoi şi îl va pune în operă în cîteva dintre romanele sale de început. Oricum, această intenţie (metodă) este declarată încă în deschiderea cărţii : „Pentru că am rămas singur, m-am hotărît să încep chiar azi romanul adolescentului miop. Voi lucra în fiecare după amiază. Nu am nevoie de inspiraţie, trebuie să scriu doar viaţa mea iar viaţa mi-o cunosc şi la roman mă gîndesc de mult". Prefăcătoria (simţită aşa **acum)** despre care vorbeam mai înainte, ţine şi ea de viitoarea teorie a autenticităţii. Nimic din ceea ce citim nu va intra în **Romanul adolescentului miop** sau, în orice caz, va intra într-o altă formă, ne spune, din timp în timp, autorul. Şi încheie cu: „(...) mă arde dorul de a începe chiar acum romanul. Am schiţat cele dintîi capitole. Voi scrie: „Pentru că am rămas singur, m-am hotărît să încep chiar azi Romanul adolescentului miop..."

Se înţelege că începutul este un sfîrşit (şi invers) şi că între ele se află chiar **Romanul adolescentului miop.** Cum se vede, autenticitatea este pusă între „coperţi" artificiale, este „jucată", manevrată, deci prelucrată. Altfel spus, cel puţin în acest stadiu de realizare artistică, ea este o convenţie între altele, pe care cititorul o acceptă indulgent. Autentic la şaptesprezece ani, adică între două vîrste, şi cu psihologie incertă, iată ceva extrem de complicat !

Dar despre o personalitate de anvergura lui Mircea Eliade este recomandabil să ştim cît mai multe. De aceea, iniţiativa revistei „Manuscriptum", concretizată de Adrian Bota (cel care a stabilit textul şi-a redactat cartea) trebuie salută şi apreciată ca remarcabilă.

Valentin F. Mihăescu

VIAŢA CĂRŢILOR

CRITICA MODELULUI „HASDEU"

MIRCEA FOTEA

SIMEON FLOREA MARIAN — FOLCLORIST ŞI ETNOGRAF

Editura Minerva

Izbit de la bun început de lipsa unei bibliografii integrale a operei lui S. F. Marian, ca şi de unele lacune biografice, M. Fotea a consultat un uriaş fond de periodice de pe întreg cuprinsul românesc, unele de-a dreptul rarisime, precum şi lucrările inedite aflate în diferite fonduri (Suceava, Năsăud, Cluj, Bucureşti, Iaşi), reuşind o documentaţie la rîndul ei demnă de numele ilustrului folclorist. După o **Reconstituire biografică** şi o la fel de sumară trecere în revistă a unor preocupări sporadice (poet, prozator, articlier prezumtiv !), în care accentul cade pe identificarea acelor repere ce vizează geografia etno-folclorică a operei sale, M. Fotea se ocupă pe larg de activitatea de **folclorist** şi **etnograf** a lui S. F. Marian. Este partea de rezistenţă a monografiei, unde, pe urmele lui Ovidiu Bîrlea, M. Fotea propune o etapizare anatreptică a activităţii etno-folclorice a lui S. F. Marian, a cărui operă s-a bucurat, foarte de timpuriu, de o largă recunoaştere internaţională.

De-a lungul a peste patruzeci de ani de cercetare etno-folclorică, M. Fotea identifică trei etape distincte. Dacă în prima (1864—1869) tînărul cercetător rămîne încă tributar şcolii romantice (publicînd, în maniera Alecsandri, texte „transcrites et corrigées"), în cea de a doua (1870—1881), ameliorîndu-şi metoda de lucru sub influenţa lui A. M. Marienescu şi B. P. Hasdeu, S. F. Marian militează pentru o abordare sistematică, pe genuri folclorice, a materialului, în strînsă legătură cu ambianţa etnografică şi integrat ceremonialului din care acesta face parte. Ultima (1882—1907) ar fi „etapa marilor lucrări de sinteză", relevînd în S. F. Marian un „cercetător modern" al culturii populare, stăpîn pe metoda comparatistă. Este etapa vastelor şi celebrelor monografii închinate ciclului vieţii („naşterea", „nunta", „înmormîntarea" la români, dar şi „vrăjile", „farmecele", „descîntecele" ori lucrările de etnozoologie, etnobotanică, de cromatică populară), unice în felul lor şi mereu de referinţă.

Cu prezenta „monografie" ce i se dedică — exemplară în concepţie, dar şi în acurateţea ei ştiinţifică —, în folcloristica şi etnografia românească se deschide, de fapt, o acoladă de mai dreaptă punere în valoare a omului şi operei. Aceasta din urmă încă aşteaptă a fi revalorificată în ediţii ştiinţifice, adică repusă în circulaţie (culegerile de folclor şi sintezele etnografice), căci, spre mîndria noastră şi preţuirea lumii întregi, ea reprezintă, cum bine a definit-o odată Gh. Vrabie, o adevărată „Creangă de aur" a poporului român.

Z. Cârlugea

***) Mircea Fotea : „Simeon Florea Marian — folclorist şi etnograf", Editura „Minerva", seria „Universitas", 1987.**

REPORTAJ LOCURI ŞI LEGENDE

MIRCEA POSPAI

LOCURI ŞI LEGENDE ÎN NORDUL OLTENIEI

Editura Sport-Turism

Împrumuturile literaturii româneşti culte sînt inseparabile de istoriografie. Se cunoaşte în acest sens exemplul cronicarilor, deschizători de drumuri în formarea stilului literar al descrierilor de natură, al atmosferei vremii sau al conturării portretelor unor personaje celebre. Primul care a intuit valenţele lingvistice şi literare ale legendelor populare a fost Ion Neculce cel care, prin „O samă de cuvinte", consideră necesar să fixeze în memoria urmaşilor nu numai datele istorice ci şi valorile expresive ale limbii vorbite populare a timpului său.

În zilele noastre, cronicarii noilor transformări sînt reporterii. Unul dintre aceştia este şi Mircea Pospai care, în perioada 1977—1987, a publicat 5 cărţi de reportaje, un roman şi cea mai recentă apariţie: **Locuri şi legende în nordul Olteniei *),** un volum în care autorul realizează o fericită îmbinare între documentul istoric şi mijloacele scriitorului, ale povestitorului care face mai vii, mai pline de substanţă emoţională faptele de istorie. Recenta carte ne trimite mai puţin către părintele reportajului românesc, Geo Bogza, şi mai mult, credem, spre modalitatea re-povestirii legendelor ilustrată magistral de M. Sadoveanu şi, într-un sens mai restrîns, dar nu mai puţin interesant, de Al. Mitru (care cu puţin timp înainte publica la Editura Scrisul românesc o carte din legendele Craiovei).

În **Locuri şi legende în nordul Olteniei,** Mircea Pospai reconfirmă seriozitatea cu care se apropie de documentul istoric şi argumentează cu date ştiinţifice simburele de adevăr al fiecărei legende inspirate din mythosul românesc.

Colajul inspirat între limbajul istoric şi cel artistic literar nu îngreuiază lectura ci, dimpotrivă, îi conferă un anumit plus de interes prin compararea datelor oferite de legendă cu cele ce ni le pun la dispoziţie documentele istorice din diferitele epoci. Dacă minuţiozitatea informării şi trimiterile la documentul istoric probează experienţa reportericească a autorului, pasajele de re-povestire se remarcă prin reale virtuţi evocatoare, literare. S-a remarcat valoarea reală a unor autentice proze ca „Noapte de taină", „Puterea dragostei sau povestea domniţei Anca" sau „La Măldăreşti, povestea viteazului căpitan şi a frumoasei tătăroaice" — adevărate fragmente de nuvele în care autorul ştie să creeze atmosferă, realizează frumoase descrieri de natură şi dovedeşte o remarcabilă uşurinţă şi naturaleţe a dialogului.

În esenţă, mijloacele literaturii, ale istoriei şi arheologiei, ale etnografiei chiar contribuie la conturarea imaginii legendare a unui ţinut bogat în fapte şi eroi ilustri ai istoriei naţionale, a cărui milenară frumuseţe a fost natura înfăptuirilor lui Matei Basarab, Mircea cel Mare, Constantin Brâncoveanu, Mihai Viteazul, Tudor Vladimirescu şi a altor personalităţi ale istoriei locurilor.

Mircea Pospai, prin maniera modernă a colajului, reuşeşte să alcătuiască o carte care se ridică mult, prin talentul şi iscusinţa scriitorului, peste interesul obişnuit al literaturii turistice.

Nicolae Petre Vrînceanu

***) Editura Sport-Turism, 1987.**

STUDII CONTRIBUŢII LA ISTORIA TRANSILVANIEI

GERNOT NUSSBÄCHER

DIN CRONICI ŞI HRISOAVE CONTRIBUŢII LA ISTORIA TRANSILVANIEI

Editura Kriterion

În colecţia „Biblioteca Kriterion" a apărut recent, în traducere, volumul istoricului Gernot Nussbächer*), considerat „unul din cei mai dotaţi arhivişti din România". Competent cercetător al istoriei Transilvaniei, Gernot Nussbächer a reunit în această selecţie de studii lucrări consacrate unor aspecte mai puţin cunoscute, acoperind o arie tematică întinsă, de la contribuţii privind aşezarea saşilor în Ţara Bîrsei pînă la cercetări recente în filigranologie. Astfel, un studiu de la începutul volumului tratează despre întemeierea oraşului Braşov, operînd rectificări în privinţa datării, pe baza confruntării critice a cronicilor braşovene din secolele XVI—XVIII şi identificînd informaţiile eronate, astfel încît istoricul argumentează riguros demonstraţia ce fixează anii 1212—'13 pentru începuturile „Coronei". Un alt studiu analizează privilegiul comercial acordat de Vlaicu Vodă braşovenilor în 1368, „mărturie importantă asupra legăturilor strînse dintre Braşov şi Ţara Românească". Cercetări aparte, interesante atît din punctul de vedere al informaţiei cît şi din acela al expunerii sînt consacrate cetăţilor Bran şi Feldioara, dezvoltării Sighişoarei în secolele XIV—XVI şi unor monumente braşovene, ca Bastionul Fierarilor, Poarta „Tîrgului Cailor", Turnul Negru, fortificaţiile „După ziduri", Turnul Alb, Bastionul Curelarilor ş.a. Acest studiu este o adevărată istorie a Braşovului din punctul de vedere al arhitecturii medievale.

O serie de alte studii se referă la documente de arhivă ce ilustrează fenomene şi evenimente istorice („Documente despre lupta antiotomană şi invaziile turceşti în Ţara Bîrsei în a doua jumătate a secolului al XV-lea", „Documente şi ştiri documentare privind meşteşugurile din Sighişoara între 1501—1510". „Scrisoarea lui Neacşul — cel mai vechi document păstrat în limba română"). Dacă unele cercetări urmăresc aspecte de tipul celor amintite, altele analizează relaţiile ce au existat între Braşov şi Ştefan cel Mare, între Braşov şi Petru Rareş, relaţiile Vlad Ţepeş cu saşii din Transilvania, convieţuirea dintre români şi saşi, relaţiile cu Braşovul ale lui Mihai Viteazul şi drumurile acestuia în Transilvania şi Moldova.

O altă categorie de studii şi cercetări vizează istoria culturii. Excelent cunoscător al culturii medievale transilvănene, Gernot Nussbächer consacră pertinente analize învăţămîntului românesc de la Braşov, şcolii lui Honterus ca centru al culturii umaniste, prezintă noi rezultate în cercetările despre Honterus, şi analizează ideile despre Dacia ale acestui cărturar umanist. O importantă parte din volum revine contribuţiilor privitoare la istoria tiparului (la Sibiu în secolele XVI—XVII, activitatea lui Coresi, datarea tipăriturilor coresiene cu ajutorul filigranelor, precizări privind începuturile activităţii tipografice în Bucureşti). Cercetătorul aduce noi date privitoare la biografia primului tipograf român, Filip Moldoveanul. Investigaţiile de arhivă întreprinse de autor au avut ca rezultat depistarea cîtorva însemnări necunoscute pînă acum privitoare la Filip. Datele noi identificate prelungesc timpul activităţii cunoscute a acestui tipograf şi traducător, plasînd începuturile ei în anul 1520. Un studiu aduce noi contribuţii privind o tipăritură coresiană dintre cele mai importante **(Cazania I),** contribuţii bazate atît pe argumentele filigranologiei, cît şi prin compararea unor date cunoscute ale istoriei tiparului românesc din Transilvania.

Volumul **Din cronici şi hrisoave** reuneşte un impresionant număr de informaţii şi numeroase contribuţii originale restituind un larg orizont cultural, pe care cercetătorul l-a reliefat prin erudiţie, şi prin rigoarea abordării ştiinţifice. Transilvania medievală poate fi astfel mai bine cunoscută, sub aspectul deopotrivă istoric şi cultural, al strînselor relaţii cu celelalte provincii istorice româneşti, ca structuri sociale, instituţii, curente intelectuale, arte şi meşteşuguri (foarte interesant în acest sens este studiul intitulat „Începuturile fabricării hîrtiei şi răspîndirea ei în Evul mediu, cu referire specială la teritoriul României").

Însoţite de note complete şi de numeroase trimiteri bibliografice, cu ilustraţii adecvate, studiile lui Gernot Nussbächer se înscriu între acele valoroase lucrări contemporane care aruncă noi lumini asupra unor fenomene complementare, cu semnificaţii interesante pentru istoria socială şi culturală românească.

Gheorghe Buluţă

***) Gernot Nussbächer : „Din cronici şi hrisoave. Contribuţii la istoria Transilvaniei", Cuvînt înainte de Costin Feneşan, Editura „Kriterion", 1987.**

Radiografia criticii

Urmare din pag. 1

spună durerea şi renunţarea. Căci, la invitaţia îmberbului Tudor, Greta acceptă propunerile de a-l vizita. Şi în provincie.

Şi îl vizitează. Şi nu numai că vine, dar nu mai pleacă de la el. Şi el îi găseşte un post de suplinitoare într-un sat apropiat. Şi ea, drept răsplată, se mărită, firesc, cu un inginer agronom din comună. Şi, culmea îndrăznelii, tînărul profesor primeşte atît invitaţie la nunta-i, cît şi o vizită inopinată a socrului — să afle dacă mireasa a fost fată mare — şi, apoi, să-i mulţumească pentru grija cu care a „legănat-o" şi a adus-o şi a... instalat-o, ca să ajungă să devină mireasa fiului său. Limbajul ironic al autorului este destul de perceptibil în asemenea pagini.

De altfel, întregul roman ar trebui să fie privit sub registrul zîmbetului ironic. Pentru că, altfel, oricită motivaţie intrinsecă ar fi, nu se explică succesele — de excepţie ! — ale profesorului Tudor Trifănescu, nici în domeniul erotic, nici în plan profesional. (Pentru cititorii cărţii, trebuie să precizez că profesorul Tudor Trifănescu dă un examen şi reuşeşte să devină asistent la Universitate — din Craiova ? — sub patronajul unui mare profesor, şi principalul cronicar literar al publicaţiei culturale pe care o conducea acelaşi *spiritus rector,* adulat de tînărul profesor şi asistent doctorand.)

Tot ceea ce i se poate reproşa, literar vorbind, acestui tînăr profesor şi asistent universitar — atît în dialogurile cu Greta Cringaşu, în relaţiile, mai mult sau mai puţin fugitive, cu Felicia sau cu studenta Crenguţa, în raporturile cu prietenii (admirabil portretul profesorului de biologie Vodă, care aducea ţuică de la munte şi toate iernile se treceau, între cei doi prieteni, profesori, cu... „ţuică fiartă") sau în inerentele ciocniri cu colegii (colegele) de catedră universitară, este un anumit spirit al superlativului, al hiperbolicului (de admis în poezie, dar în proză...) şi o propensiune spre expresia — mai colorată — a ţăranului. Dar cum ţăranii lui Marin Preda sunt şi nişte „intelectuali", (chiar în acest roman apare un ţăran ca Vilcu Bârlădeanu din *Zodia Cancerului,* care ştie noima plantelor) nu văd de ce toate tarele morale, toate invectivele care răbufnesc într-un suflet de intelectual ar fi trimise spre ei (cu atît mai mult cu cît micile popasuri ale lui Tudor Trifănescu la ţară se încarcă de poezie şi de... bună cuviinţă).

Scrisă într-un stil alert şi antrenant, deşi n-are dialog şi e, toată, o „radiografie" psihică, această primă parte a romanului lui Nicolae Pârvulescu se citeşte pe nerăsuflate.

ASACHI ÎNTEMEIETORUL

Enciclopedistul

Stăruința iluministă către „civilizațiune" a lui Veniamin Costache, a lui Lazăr Leon-Asachi, se urmează cu fiul celui de pe urmă, Gheorghe (1 martie 1788 — 26 iunie 1869), care e probabil că n-ar fi izbutit a face ceea ce, în cele din urmă, a făcut fără un reazem patern și fără purtarea de grijă a stiutorului de carte multă, paisian, care fusese Veniamin. Însă acțiunea lui umple golul și pune temelii și este greu a ne închipui cum s-ar fi înfățișat pașoptismul moldav fără această contribuție în toate privințele salutară. La drept vorbind, Gheorghe Asachi leagă pe Veniamin Costache de „pașopt" și stă, alături de Gheorghe Lazăr și mai tînărul decît ei Heliade Rădulescu, între aceia care nu lasă a se consuma în zadar o sforțare, întreprinsă de mulți, știuți și anonimi, de a se împotrivi apăsărilor fanariote. Aceasta e, de altminteri, și legătura pe care în straturi de cultură manuscrisă și populară o întrevedem la Anton Pann și mai tîrziu la Picu Pătruț, ieșiți dintr-o tradiție, regenerată atunci, de copiști și de caligrafi, al cărei clasic e, înainte de 1800, Dionisie Eclisiarhul.

Vremurile, dar, se schimbaseră acum și trebuiau îndreptări organizate, proiecte sigure și nu doar retrageri în manuscris în vederea conservării unui fond de românitate uzurpată. Această întîie restaurație cultă va fi în Moldova aceea a lui Gheorghe Asachi. Începuturile sînt, de altminteri, la școli înalte și tînărul urcă în Polonia, ca și Ureche și Costin, învățînd la Liov (1796—1803 ; 1803—1804). De aici și pînă la Viena depărtarea intelectuală nu-i mare, de vreme ce gimnaziile din Lemberg prelungesc către răsărit o formulă ireductibil habsburgică. Gheorghe Asachi ajunge astfel în Viena cu spirit nemțesc și cu tradiție în ale ingineriei și stătu acolo nu puțin, de la 1805 la 1808, învățînd multe și arătînd curiozitate, pentru științe mai cu seamă. Totuși, o finețe sufletească și un temperament impetuos trebuie să fi avut căci de la Viena el trecu în Italia și rămase la Roma vreme de patru ani (1808—1812), încercîndu-se în poezie și în pictură, cultivînd adică o fire artistă poate nativă. Cînd, la 1812, Gheorghe Asachi se întoarce la Moldova el repetase, fără a voi, un ciclu întreg de învățătură europeană, pășind în școlile leșești pe urmele istoriografilor moldavi (de secol al XVII-lea) și la Viena și Roma unde călcaseră odată Șincai și Maior, Budai Deleanu, Samuil Micu și Stolnicul Cantacuzino. Această **geografie a instrucției românești** făcută la școli înalte (și de unde lipsi doar Constantinopolul, acum fără nici o însemnătate) e îmbrățișată dintr-odată de „il moldavo". El nu merge **doar** la Liov și nu **doar** la Roma, năzuind a se forma integral și laic. Între scoborîrea către Bizanț a Evului Mediu și exodul parizian, din ottocento (înspre îndeletniciri mai liberale), românii trecuseră o lungă epocă de educație, într-o Europă centrală de obîrșie latină, pe care Gheorghe Asachi o rezumă. Știința lui de carte se dovedește în fine enciclopedică însă enciclopedismul este la el pragmatic.

Omul arată a avea dezvoltat în grad înalt **cultul datoriei** și poate și o psihologie sacrificială, socotind cu probabilitate că nimic din ceea ce e nefolositor nu-i bun. Înainte de toate așadar, Gheorghe Asachi face figură de fondator. El întemeiază o școală românească la Iași, în 1813, introducînd aici, între altele, cursul de inginerie ; apoi, fiind referendar la Epitropia Învățămintelor Publice (1820—1849) înființează școli ori le reface. Cînd nu sînt cărți de învățătură, Gheorghe Asachi alcătuiește el manuale și dacă profesorii trebuitori lipsesc se îngrijește a-i aduce pe cei buni ori le ține locul cît îi stă în putință. Izbînzile sînt mari și la 28 martie 1828, la „Trei Ierarhi", începură a funcționa, prin osîrdia lui Asachi, Școala normală și gimnaziul cu învățătură în românește, pe care, după o vreme, la 26 iunie 1835, le însoți Academia Mihăileană. Pe aceasta, Asachi, instruit la Universități străine, o visase ca un fel de Florență pe Bahlui chiar dacă de tot tardivă, căci omul închipuia totul uriesesc și la proporții comparabile cu acelea ale „civilizațiunii".

În scurt timp, Asachi ar fi voit să șteargă o distanță de secole. Însă ideea de „învățătură publică" nu se opri la reforma școalelor, educația fiind înțeleasă aici, cu dreptate, într-un sens fără îndoială modern. Educație ar fi, așadar, și teatrul românesc pe care, la 15 noiembrie 1836, Asachi îl fundează sub numele de „Conservatorul filarmonic-dramatic". O schiță de teatru jucat în românește, la 1816 (cînd se pusese, în casa lui Constantin Ghica, o pastorală prefăcută, după „Mirtil și Cloe" a lui Florian, de tînărul referendar) arătase, de altminteri, unde avea să țintească inițiatorul. Cu acestea toate, reformele nu încetară și, înainte chiar de a face teatru și universitate, Gheorghe Asachi scoase pe 1 iunie 1829 un ziar „Albina românească". Aceasta și încă alte, numeroase, „foi" și „gazete" vădesc o minte repede pricepătoare de nou și o energie cu obiective moderne de mirare într-un mediu care de-abia lepăda caftanul și iminei. „Alăuta românească" (1837—1838), „Arhiva Albinei" (1844—1847), „Gazeta de Moldavia" (1850—1858), „Spicuitorul moldo-roman" (1841), „Icoana lumei" (1840—1841, 1845—1847) alcătuiesc, în fond, o bibliotecă populară pe care „Almanahurile", născocite spre „învățătură și petrecere" (între 1847—1869) o completează în chipul cel mai nimerit. Este afară de orice îndoială că aci reprezentările cu proiect sînt neîntîmplătoare și instinctul de gospodar se vede pretutindeni și, cînd nu găsește în Moldova ceea ce îi este de trebuință, Asachi nu îa de la alții ci întemeiază el, căutînd un „fond" pentru „formă". O moară de hîrtie la Piatra Neamț, o tipografie cu înlesnire în a reproduce litografii („Institutul Albina"), acestea nu-s gînduri de acționar cu voință de-a se îmbogăți ci gesturi practice și în folos popular.

Spiritul gospodăresc se vede pretutindeni ca și dorința de a se vîri, nu fără calificare, în toate. Asachi culesese folclor și chiar dacă rezultatele nu s-au păstrat (căci un incendiu îi distruge casa din Iași, la 1827, și înghite caietele cu însemnări) ideea este de tot lăudabilă. S-a exercitat în lingvistică fiind știutor de limbi streine multe, de polonă, germană și italiană, descurcîndu-se și în franceză, engleză și rusă ca și în latină. Avea idei în materie de înaintări ale limbii românești și propune, în „Omul literat", restaurația unei exprimări în termeni de Cazanie. Pictura e, deopotrivă, aceea a unui virtuoz și în aceasta Gheorghe Asachi se manifestă foarte de timpuriu, rămînînd îndrăgostit de peniță pînă la vîrstă senectă. El prinde a se pregăti în desen la Viena, cînd nu împlinise încă douăzeci de ani, însă pictor devine de-abia la Roma, unde frecventează saloane faimoase și, la drept vorbind, are ce învăța. Însă litografiile lui (multe, încă necunoscute) nu păstrează din finețea formelor netezite de Canova decît precizia. Asachi fiind un caligraf de îndemnări clasiciste și inspirat, precum romanticii, dintr-o istorie autohtonă care nu și-ar fi găsit interpreții la vreme. Pictorul voiește a umple și aici o absență, pe care nu o dată intelectualul o deplînge. Desenator cu vocație, Asachi se încearcă și în arhitectură unde știința inginerească îl ajută, înălțînd încă de tînăr o casă în Liov și alta la Iași, aparținînd, aceasta, principesei Elena Sturza—Păstrăvaru. Cînd se întoarse la Moldova, el deschise un clas de arhitectură la Școala domnească și-l convocă aci pe vienezul Johann Freiweld, colaborînd, mai apoi, cu fiul acestuia, Gustav, la înălțarea Mitropoliei. „Obeliscul leilor" și mai multe vile în Copou aparțin, prin concepție, tot lui Asachi, a cărui locuință, purtînd pe frontispiciu o deviză („Pacea și al mieu repaos") de bună seamă că o gîndise tot el.

Aceste ocupații cu aer artist nu-s cu totul explicabile fără participarea științelor exacte și putem zice că arhitectul și pictorul au căpătat exactitate din cunoașterea proporțiilor, a geometriei îndeosebi. În Liov, Asachi urmă cursuri

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

Litografie de Gheorghe Asachi

Asachi, opera începuturilor

Urmare din pag. I

marele lor înaintaș, se vor înstrăina treptat de precursorul devenit din ce în ce mai conservator — și nu numai ca atitudine politică. De astă dată, ruptura dintre generații a fost încă și mai adîncă datorită faptului că, odată cu criticismul pașoptist, epoca **vointei de a fi** începe să apună în literatura română : pe nesimțite, pionieratul cultural își pierde importanța în fata criteriului valoric, strălucit afirmat ulterior de **Junimea** și Titu Maiorescu. Din păcate, în ultimii ani ai vieții, Asachi va folosi în sensul unui imobilism conservator acea perseverență care-i permisese să devină unul dintre întemeietorii culturii naționale române moderne. Înnoirea devenise perceptibilă chiar în paginile **Albinei** — unde, în 1848, Alecsandri publică prima dintre multele poezii populare pe care le-a cules, **Păunașul codrilor.** În anii în care, în emigrație, contradicțiile dintre Heliade și tinerii pașoptiști deveneau din ce în ce mai violente, Asachi **se** lasă absorbit de utopicele sale proiecte vizînd întemeierea unei mitologii „naționale" — dar nu prin punerea în valoare a folclorului, ci prin reprelucrarea sa în paradigmele unui mesianism care, din pozitiv, devine din ce în ce mai paseist. Publicul — desi îi datora atîtea ! — se înstrăinează de înaintașul ajuns la vîrsta senectuții, mai ales în momentul în care atitudinea conservatoare a acestuia, mult timp garanție de seriozitate și bunăgust, decade într-un anti-unionism fățiș.

Marea calitate a tinerețiii lui Asachi a fost acea voință de a trece peste nivelul rudimentar de dezvoltare al culturii noastre, acum aproape două veacuri, întemeind viața culturală românească modernă în dimensiuni și astăzi viabile; marele defect al scriitorului, în anii săi de maturitate, a fost acela de a nu fi voit să recunoască transformarea străduințior sale, prin presiunea unor ineludabile necesități socio-culturale, în realități cu totul noi pentru generația sa. Astfel, nevoind să accepte inerenta nepotrivire dintre proiect și realizare, Asachi, ctitor — prin teatrul său, prin nuvelele sale istorice — al conștiinței naționale românești moderne, nu a vrut să accepte nici corolarul politic necesar al nivelului atins de această conștiință — istoricul act al Unirii din 1859. Prin opera sa de-o viață, Asachi participase din plin la Istorie : este o mare cinste, care i-a lăsat nestinsă amintirea în sufletul urmașilor, dar și o mare povară, în măsura în care nu accepti că, în perspectiva acestei Istorii, propria-ți operă deja nu-ți mai aparține, ajungînd să joace un rol pe care nu l-ai bănuit, prin infinita reverberație a sutelor de mii de cititori. Tocmai această povară a istoriei durate a însingurat ultimii ani de existență ai marelui înaintaș.

Nu mesianismul lui Heliade sau Asachi, ci criticismul întemeiat de Kogălniceanu și Maiorescu stau la baza actualului concept de literaritate în cultura română. Dar, precum am arătat, menirea istoriei literare nu este de a judeca din punctul de vedere al gusturilor de astăzi, ci dintr-o perspectivă genetică, punînd în valoare acele strădanii adesea uitate care au făcut posibil prezentul. În acest martie, se împlinesc două secole de la nașterea lui Gheorghe Asachi, întemeietor de școală și literatură românească, „...bărbatul acela care, în vremi grele, s-au străduit pentru luminarea neamului său, acel carele, pentru literatura Moldavii, au făcut singur mai mult decît toți moldovenii împreună"... cum scria, în chiar toiul polemicii, Mihail Kogălniceanu. Trecînd peste radicala schimbare a orizontului literar de așteptare, să aducem amintirii sale un pios și binemeritat omagiu — căci fără strădania de-o viață a acestui adevărat „uomo universale" al culturii noastre, epoca marilor clasici, afirmarea la nivel european a spiritualității românești ar fi venit mai tîrziu sau, poate, prea tîrziu.

1788 — 1988

„Tabloane istorice"

În 1812, la 24 de ani, Gheorghe Asachi se reîntorcea la Iași cu ochii plini de arta Italiei și mintea frămîntată de idei reformiste. „Dorința de a atinge fintina cercării filologice și amorul pentru lucrurile antice m'au îndemnat, încă din cele întîi a mele junețe, a merge la Roma cea mărită", consemnează el într-o cunoscută autobiografie. Dar nu era numai atît.

Cel care-și alesese deviza **salus in virtute et decus,** se imagina pe pămîntul Italiei, în fața unui solemn **memento :** „Un român al Daciei vine la strămoși, ca să sărute / Țărna de pe-a lor morminte și să-nvețe a lor virtute". Și cel care cunoscuse la fața locului descoperirile de la Pompei și Herculanum avea să recomande, curînd, trimiterea unui „literator" pînă la „zolonele lui Ercole", pentru a proba cu documente că „Românii Principatelor se trag de la antichii Romani".

Era un gest care atesta încă o dată că, pentru intelectualitatea românească a vremii, sentimentul istoriei, trecut sau nu prin tipare arheologice, nu plutea de fel în nedefinit și generalitate, ci dobîndea o localizare foarte precisă, impletindu-se nemijlocit cu sentimentul național : că întoarcerea spre trecut nu era, de multe ori, în anii primelor cristalizări ale modernității, decît mijlocul indirect de a stimula închegarea unei „renasteri" anunțate de scrierile multor cărturari iluminiști, o „renaștere" aducînd cultura în sprijinul iubirii de patrie.

O „renaștere" la care contribuția artelor trebuia să fie decisivă. Antrenată de tot mai ampla efervescentă a spiritului public, arta nu avea cum să se refugieze în gratuitate. Asachi este, și din acest punct de vedere, un om al momentului său istoric. Proiectele lui vaste, multe împlinite, de educație patriotică prin intermediul mijloacelor de comunicare vizuală ale timpului, s-au sprijinit pe realități sociale incontestabile.

La noi, pînă spre finele secolului al XIX-lea, dar cu precădere în primele două treimi ale sale, artistul se află, s-ar putea spune, în atenția colectivității căreia îi aparține. El nu e încă solitarul romantic cu statut de personaj boem. Departe de a fi un marginal, el este util, căutat, necesar. Comanda individuală, ca și îndatorirea obștească îl solicită. Participă la modelarea societății, la „ridicarea" acesteia **prin** cultură ; rolul său apare activ, civilizator, adesea militant.

Asachi are în chipul cel mai acut conștiința acestei stări de fapt. Sub aspect propriu-zis artistic, el dovedește mai curînd multă bunăvoință. Însă limitele talentului său plastic nu-l preocupă, de fapt. Asachi trăiește într-o vreme cînd distincția dintre „conceptor" și „practician", implicînd preeminența primului, funcționează pe tărîmul artelor. El este, în primul rînd, un „ideator", un om de directivă, un autor de proiecte și programe în cadrul unei acțiuni de inițiere și emancipare culturală ce îmbrățișa toate artele, de la arhitectură la grafica destinată difuzării prin multiplicare.

Publicațiile ctitorite de Asachi, **Albina românească, Icoana lumei, Calendarele** ș.a. au pus în circulație o terminologie a arhitecturii ce a trecut apoi, treptat, în uzul comun al limbii.

Celor cîteva monumente statuare proiectate de el și realizate, între care trebuie neapărat amintit obeliscul ridicat în Copoul Iașilor, li se consacră versuri, broșuri, articole. Asemenea documente însoteau, de regulă, orice înfăptuire importantă, sau ieșită din comun.

„Tabloanele" istorice ideate de Asachi și transpuse grafic de artistii grupați în iuru-i, de la Al. Lessler sau Giovanni Schiavoni pînă la Gh. Panaiteanu și Al. Asachi sînt, în fine, încă o expresie — și poate cea mai simptomatică — a zelului său „patrioticesc".

Dificultățile elaborării unui program figurativ concret, accesibil, sprijinit pe tematica istorică au ieșit la iveală odată cu primele încercări. Desi criticat pentru inexactitatea reprezentărilor pe care le-a tutelat, Asachi nu ocolea preocupările de reconstituire. El cerea de pildă lui Al. Lessler să studieze costumele combatantilor din **Lupta moldovenilor cu cavalerii crucieri** „după cel vechi tablo".

Vizual, „tabloanele" nu sînt unitare. Era firesc, dat fiind numărul relativ mare de colaboratori. Inspirația clasicistă nu lipsește, Remus Niculescu demonstrînd legătura dintre grupul plăieșilor din **Mama lui Ștefan cel Mare...,** și o scenă de pe Columna lui Traian.

Dar chiar dacă, de fapt, documentația rămînea adesea improvizată, înșiruirea „tabloanelor" și a portretelor istorice a fost hotărîtoare. Răspîndite în școli, institutii ori așezăminte publice, ca și în casele particulare, ele au trezit, deopotrivă, atenția poeților, de la Hrisoverghi, Eliade și Cîrlova la Alexandrescu și Bolintineanu. „Aceste cadre au deșteptat în inimile tuturor simțiri de veacuri adormite" exclama nu fără un anume patos scriitorul Constantin Stamati.

E unul din omagiile cele mai neîndoielnic meritate de autorul **Paladiului moldovenilor.** Entuziast și pragmatic, situînd misiunea artei între idee și actiune, Asachi a fost și în orizontul vizualității un întemeietor, a cărui curiozitate enciclopedică a grăbit așezarea de fundamente trainice pentru plastica românească modernă.

Mihai Ispir

Cu sufletul la gură

O lectură a „nuvelelor" istorice ale lui Gheorghe Asachi, netulburată de judecățile criticii, poate fi o experiență plină de surprize. Scriitorul are simț epic în stare să țină trează atenția cititorului, ca și cum ar produce un roman de aventuri. Accepți miraculul **povestirii** dincolo de numeroasele defecte de stil și viziune depistate de critică și care încep să sară în ochi de îndată ce prinzi a demonta mecanismul care, ceva mai înainte, funcționa atît de bine. Este de toată evidența că Asachi e un scriitor minor, că n-are geniul arhitectonic al lui Costache Negruzzi din **Alexandru Lăpușneanul,** că limba sa e cu un pas în urmă comparativ cu pașoptiștii, că e prea mult prizonierul tehnicilor mai vechi.

Însă dincolo de toate aceste defecte (și de altele, cîte vor mai fi fiind), ne mărturisim slăbiciunea de a fi citit „nuvelele" istorice ale lui Asachi aproape cu sufletul la gură. Și, inevitabil, se ivește întrebarea de unde mai poate veni interesul cititorului în noianul de neîmpliniri ? Deschizător de drumuri în atîtea domenii ale culturii românești din primele decenii ale veacului al XIX-lea, Asachi rămîne, în același timp, o personalitate „stranie", cum a observat G. Călinescu. Contemporanii, de pildă, n-au putut să-i ierte inconsecvențele și atitudinea față de evenimentele anilor 1848 și 1859. Unirea Principatelor îl găsește în tabăra separatistilor și totuși va scrie pozitiv, în presă, despre eveniment. Nu puțin au contribuit la aceste oscilații, cît și atitudinea **învechită** față de revoluție, la trecerea sub tăcere a operei. Asachi n-a putut deveni un veritabil **romantic** probabil și fiindcă disponibilitățile sale se risipiseră în prea multe direcții, cum, altminteri, i-o ceruse perioada prepașoptistă, el fiind și de formație „pozitivistă" (inginer) ; însă „multilateralitatea" preocupărilor oglindește, totodată, virtualitățile matricii stilistice românești, înclinată spre sinteză culturală. Că n-a reușit o veritabilă **sinteză,** în ciuda activităților diverse, se datorează, se pare, și structurii sale de extrovertit, de „vizual", care nu i-a îngăduit să se adîncească în sine și, astfel, să aprofundeze o anume latură a creației. De altfel, simțul tragic i-a lipsit.

Și totuși cunoștințele lui din atîtea domenii depășesc adesea primejdia „eclectismului" într-o viziune de largă respirație a istoriei, spre exemplu. E posibil ca fascinația, cîtă există, a paginilor sale de proză istorică să vină tocmai din această năzuință, conștientă sau nu, într-o universalitate a „românieî", cum îi zice el, termen care va circula cu generozitate printre pașoptiști (amintim doar **reflecțiile** lui Alecu Russo). Probabil că noțiunea de „nuvelă" nu e prea potrivită pentru scrierile lui Asachi, însă astăzi, cînd puritatea genurilor și speciilor literare nu mai e un canon estetic, modul de a povesti al autorului nu deranjează. De ce n-ar fi un chip de a se singulariza între contemporanii săi ? Chiar și „idiomul" în care se exprimă poate fi reconsiderat, interesînd mai puțin dacă unele cuvinte sau construcții au fost sau nu invalidate de timp (v. **milian, manin, vasfrins** etc.). Plus de asta, Asachi a „umplut" deliberat lacunele documentelor cu tradiția orală sau cu propria fantazie. Intuiția lui cea mai prețioasă, pe care contemporanii noștri o vor confirma, este bucuria lăuntrică, de un autentic patriotism, a revelației că istoria românilor și-a avut măreția ei incontestabilă la cumpăna dintre trei mari imperii. E o revelație de felul aceleia trăite, în anii noștri, de Paul Anghel, de exemplu, relativ la Războiul de Independență. Nu ne îndoim că din această flacără cu profunde temeiuri se ivește tot ceea ce-i încă viu în epica lui Gh. Asachi. În acest sens, admirația scriitorului pentru dinastia Dragoșizilor este grăitoare. El nu poate rămîne indiferent, bunăoară, față de înțelepciunea lui Alexandru cel Bun, care, grație vredniciei sale, a ajuns a-i face pe principii străini nu numai să-l trateze de pe picior de egalitate, dar să și depindă de Moldova (vezi împrumutul de 1 000 de taleri de aur acordat regelui Poloniei în schimbul amanetării Pocuției, luptele cu teutonii etc.). La fel de mîndru e Asachi de „fiicele Moldovei", care au avut un cuvînt de spus la curtea princiară a Poloniei sau în capitala țărilor (Anca din **Alexandru cel Bun,** Elena, fiica lui Ștefan cel Mare, în **Elena Moldovei** etc.). Desigur, „aroma măreției" (sau acele „zări împărătești", despre care vorbea Blaga, deschise de domnia lui Ștefan cel Mare) o gustă din plin și Asachi tot în fața celebrului domnitor, acela care a scos patria în văzul întregii Europe, înălțînd-o pe treapta făuritorilor de istorie, dincolo de orice „retragere gasteropodică" sau „boicot al istoriei", cum va spune același Blaga. Satisfacția lui Asachi — echilibrată și lucidă — nu e atinsă încă de amărăciunea blagiană a retragerii în „cultura de tip minor" și nici de indignarea eminesciană în contra patriotarzilor vremii. El are optimismul pașoptistilor. Încă din 1834, scria : „Moldova, a căreia istorie, deprinderi și producturi sînt mai puțin cunoscute Europii decît a multor altor țări celor mai depărtate și carea tinteste astăz a lumii luareaminte numai prin a ei poziție în mijlocul a trii puternici imperii, această mică țară au avut în veacurile trecute o epohă mănoasă de interesante întîmplări, atît pentru a lor haractir cît și pentru înrîurirea ce ele au avut asupra stării politice a Evropii răsăritene, întîmplări pe care numai neființa unui bun scriitor pămintean le-au lipsit de cinste a fi întrulocate între faptele clasice a istorii noui." (Op. cit., p. 449). Sînt cuvinte care anticipă programul **Daciei literare** din cunoscuta **Introducție** a lui Kogălniceanu. Cu siguranță, nuvelele istorice ale lui Asachi s-au născut din imboldul limpede exprimat în 1834 și tipărirea lor prioritară în franceză se voia o poartă de ieșire spre Occident a istoriei românilor, ignorată — cum se știe — nu numai de străini, pe vremea aceea.

Dar Asachi, în ciuda gestului „separatist" deja invocat, nu s-a închis în spațiul moldovenesc. El a vorbit statornic de „românie", a închinat pagini aceluia care a unit pentru întîia oară cele trei provincii românești (v. **Mihai Viteazul)** și a relevat unitatea de limbă, de religie, de istorie, de port și de datini care „au produs legătura cea puternică a naționalității" (p. 563). „Transilvania — scrie Asachi —, țară clasică, inima României, în care au crescut și s-au păstrat naționalitatea deștinzătorilor Romei, merită a fi studiată mai de aproape nu numai în privirea istorică, ce și a zilnicilor interese ce unesc a noastră cu acea țară, care este a noastră soră trigemene". **(Petru Rareș,** p. 226). Autorul a fost pătruns de duhul latinității (chiar pînă la o tendință spre italienizare, desi n-a mers atît de departe ca Heliade) și a militat timp de vreo patru decenii pentru înlocuirea alfabetului chirilic cu cel latin, continuîndu-i desigur, pe corifeii Școlii Ardelene : „Introducerea literilor latine în limba română, care noi de patruzeci ani am predicat, este o consecvențe a dorinței a să apropia de cultura gintelor romane" (p. 591).

Aceste toate (și încă multe alte laturi pozitive ale personalității sale) ni-l fac apropiat și, din flacăra lor vie — sîntem convinși —, s-au nutrit și nuvelele istorice în măsură să mai dea emoție la lectură cititorului contemporan.

Theodor Codreanu

Poeme de IOAN ALEXANDRU

Mihai Viteazul

N-a putut face cu sabia
Ce-a săvârșit cu jertfa de sinea sa lepădarea
Sângele vărsat peste miriștea de grâu
Trei veacuri va striga din pământ la
Mielul Agnețul
Iertarea
Ea doare cel mai adânc
Nevindecata rană,
Nu răzbunarea celor ce l-au junghiat
Candelă la icoană

Câmpia Turzii

N-au plâns mulțimi după el
Nu l-au prohodit mulți cu clopotele-ntr-o dungă
Prapori n-au spânzurat porțile Ardealului
Nici ale Moldovei Nici tânguire-ndelungă
De-ar fi fost moarte plecarea lui Desprindere
Dintre noi pentru totdeauna bufnițe de pe turle
Erau tauri îndeajuns în bărăgane
Și berbeci și vin să-l petrecem cu tobe și surle
Cei ce l-au junghiat știură în amănunt că rămâne după el turmă
Cei ce i-au pus lemn otrăvit în potir
Și i-au dat sărutarea din urmă
Dar ai săi neamul aflară într-un târziu cum petrecutu-s-au toate
Când el demult urzit în sângele lor
Ii erau mădularele de câini sfârtecate

Capul lui Mihai Viteazul

Umblă neamul cu capul lui Mihai Viteazul
Roată pe la hotară
N-avem din carnea și sângele ăstui pământ
Mai mare idee
Intregitoare de țară
Icoana creștetului
De pe tipsie jucată
Din om in om scapă de pe umeri
Până la sfârșitul veacurilor
De sabie retezată
Ladă a legământului
In carul tras de boi
Cu ștergare in coarne cernite
Procesiune ancestrală
De la o margine la alta
A țării acesteia răstignite

Câmpia Turzii

Intre cele trei episcopii reintemeiate
De el de la Bălgrad și Vad și Muncaciu în Maramureș pe Tisa
Când trăgeau clopotele de liturghie in toate trei
Dintr-odată viața de pe pământ
Prin junghiere luatu-i-s-a
Dar erau arhiereii unși toți trei in scaune sub mitră
Cu cârja păstorească in mână
Cu drept de-a turna in piatră altare înăuntrul cetăților
Și de-a trage clopotele pe limba română
Iertarea fărădelegilor ungerea ca tainâ botezul și
Nunta și prohodirile toate sacramentele
Stropirea turmelor la stâni cu sfințenia apelor
Frângerii pâinilor
Li s-au innoit postamentele
Lucrarea cea mai grea săvârșită
Până in creierii munților la cel din urmă
Schit să ajungă testamentară
Anevoiosul drum al sângelui Mielului
Calea jertfei intemeietoare de țară

Mihai Viteazul în Ardeal

Puțini au pătruns dintre voievozii neamului acestuia ca Mihai
Viteazul in pământul suferințelor noastre
Calea jertfei Mielului pe urmele sângelui
Cerurile ne sunt peste sanctuare
Mai albastre
Toți și-au dus osemintele cu pace la zbucium
In țărâne de exil ori intr-ale părinților
După ce stoarse fost-au de nevoinți
Dar ale lui hăcuite de câini
Sub trei catedrale
Bălgrad Vad și Muncaciu
In omphalosul Europei pe Mara
Candela reaprinsă de junghieri
Izbăvitoare să ne fie povara
Nu l-am uitat nu-l putem uita căci putea să rămână
Acasă, să-și vadă de bărăganele holdelor și de
Trupul muierii tânără și frumoasă de moșie și
Averile câte le avea până in umbletul Leviatanului
Dar și-a lipit obrazul de munți
De vuietele lacrimilor
Văduvei și orfanului de pe jertfelnic
Porni intr-acolo ca fumul să-și cerceteze frații
In suferință
Se vede că cerurile i-au potcovit
Copitele calului să poată trece Carpații
Devreme ce ajuns-a fără intoarcere
Acolo rămas-a
Până la sfârșitul veacurilor cu înfățișarea
Mireasa

Mihai Viteazul

La inimă s-au repezit cu sulițele ascuțite bine
Mai intâi fără să știe
Că in sfintele altare tocmai se junghie Agnețul
Voievodul in cortul paraclis postind
E gata de liturghie
Trupul său frumos in plină putere
Străpuns
Ca un gorun căzut fără impotrivire
Coroana creștetului uns de sfântul mir al credinței
Retezată in prăbușire
Cu-mpăienjenirea ochilor zvâcnindele pleoape
Doxologeau iubirea celui ce spânzură
Pământ peste ape

ion dodu bălan

Balada etnogenezei

Noapte de Sinziene,
Anul una sută șase
Sau, poate și mai departe,
Pe apa de timp, pe timpul de ape...
Vintul șuiera-n noapte
Un cintec de viață și moarte.
Decebal și-a zvirlit aseară trupul în sabie,
Singele i s-a scurs în urmă de turmă
Ca într-o albie
Și-au înflorit în noapte maci
Din sînge de rege și lacrimi de oameni
săraci...
Zamolxe a ațipit în flori, prin pene
Apele spumegau blesteme
Și frunzele au început să-nșire povești
Pe fire de aur din roze cerești...
Atunci...o fată dacă a întîrziat prin pădure,
Culegînd mure
Și-aleanul a prins-o s-o fure,
S-o legene-n visuri pe flori și pe iarbă,
Sub clarul de lună
A trecut printre cetini un tînăr roman
Și obosit de-atîta luptă și moarte,
Sărmanul oștean
S-a oprit lîngă fată
Într-un culcuș de iarbă fermecată
Și s-au învelit cu cer și cu dor
Lîngă un sprinten izvor...
Și așa... în codrul bătrîn
S-a născut întîiul român,
Bătrînul nostru strămoș
Care vine, tot vine prin vreme
Din nopți de Sînziene
Înfăptuind epopei și poeme...

Univers bacovian

Spațiul e pustiu,
Timpul e tîrziu,
Ploile sînt putrezi
Ochii mei sînt umezi
De-atîtea triste(i provinciale
Înecate în culori inițiale,
Cînd negre, cînd albe,
Plutind prin timp ca niște salbe.

Amestec de melancolii
Ninsorile cad rar și gri –
Nicicum ca în Alecsandri –
Iar pe durerea de poet
Se lasă-amurgul violet
Ca niște-odăjdii de profet.

Oamenii-s bolnavi și galbeni și triști,
Din plumb fac de toate – ciudați alchimiști –
Și cîntă barbar în spelunci...
Departe de lumea de-atunci !

Departe dar nici prea foarte,
Ca drumul între viață și moarte.

Mamă bună!

Mamă bună, ce să-ți spun
Prin vorba frunzei de alun
Că ninge-n sat cu fiori de prun
Și-i pustiu cuibul de lăstun ?

Că-n iarba verde din livezi,
Îți tot zăresc ochii tăi verzi,
Că-n roua plinsă pe cărare
Sînt lacrimi de la-nmormîntare.
Și că mi-e dor de tine tare ?

La ce-aș mai spune ? Cui ce-i pasă ?
E surd pămîntul și te-apasă
C-o dușmănie fioroasă.
Mai vrei să știi ce e pe-acasă,
Or învelită în uitare
N-ai maică nici-o întrebare.

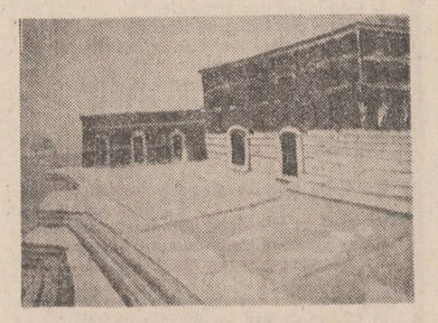

fănuș neagu

De fantezie primăvară

Într-o seară de la sfîrșitul lui februarie, Tinca Argintaru, în vizită la Mirta Mălureanu, îi spune acesteia :

— Vine primăvara și presimt că iar o să ne certăm. Nu, mulțumesc, nu mănînc ciocolată. Ciocolata ! două minute de plăcere în gură, două ore în stomac și două mormane de carne pe șolduri, toată viața. Bietul canar ! Mă lași să iau colivia din perete, s-o mut pe pervazul ferestrei ? Are și el dreptul să privească Șoseaua Kiseleff și împrejurimile cînd plutesc în aer toate motivele primăverii — zodii răsturnate, roți mistice, inorogi...

Mulțumesc, Tinca Argintaru. În clipa asta semeni cu Katiușa, lipoveanca pictată de Tonitza. Sînt o pasăre, atît. Sub specie aeternitatis : pasăre. Scîntei de sunet și culori, dar știu să mulțumesc cui se poartă frumos cu mine... Și, pînă mai adineauri, n-o sufeream. Actriță dramatică (Mirta e pictoriță), poetă începătoare și sinucigașă de orele 17 (cam la această oră se sinucid blondele, am auzit), de cîte ori o văd intrînd pe ușă mă gîndesc la o fringhie de Manila și un săpun de Siracuza. Dar, azi, gata, pace. Arghezi scrie pe undeva că, vizitîndu-l o dată pe Tonitza, la atelier, l-a găsit înconjurat de o puzderie de păsări sfîriind din aripioare și spărgînd bobițe de cîntec. Zice Tonitza : „Natura e pretutindeni interesantă și constructivă. Interesantă și instructivă, dacă știi s-o surprinzi sub aspectele ei cele mai fericite. Adică : înainte de răsăritul soarelui...“ Eu, ca pasăre mică, un bulgăraș de neastîmpăr tăvălit prin gălbenușuri, închisă într-o colivie al cărei acoperiș mi-ar place să fie de turtă dulce, iubesc mai mult văpăile asfințitului din preajma primăverii. Se apropie ziua de 10 martie cînd **se logodesc** toate păsările pămîntului. Mirta și Tinca — nu vă spun virsta — o femeie poate să aibă orice virstă vrea pînă la cincizeci de ani — au dat în lături draperiile de catifea vișinie și-n intimitatea odăii s-a așezat o lumină tăcută, visătoare, plină de farmec leneș. Cerul e o uriașă întindere de nisip absorbind vin roșu ; dar e încă frig acolo în cer, de vreme ce razele soarelui dau năvală să se îmbete a doua oară pe mobilele din odaie, nuc, trandafir, paltin. Stați puțin : prin marginea parcului Delavrancea se furișează, cu pași lingușiți de ispite, ferindu-se (de cine ?) o fată. Calcă misterios, un pas, doi, trei, se oprește. Știu ce e : vrea să surprindă, în mesteceni, sitarii. Sitarii sosesc la sfîrșitul lui februarie. Dar, zadarnic încearcă fata : sitarii sînt năluci. Ce minuni ale lumii se petrec, acum, în cringurile de lauri și smochini pitici din Deltă ! Visez în colivie. Și sînt zile, în colivie, cînd îți poate plesni inima. Ca aceasta de acum. Visul în colivie ? O mie de ereți la un pumn de vrăbii. Și Tinca Argintaru vorbește, vorbește. Nu degeaba mi-era și... cred că-mi este în continuare nesuferită.

Erau unspe inși în jurul focului arzînd în mijlocul poienei, iar Mirta (sau Tinca ?) era încă pe drum, abia se întrupa din cotituri, ostenează, ocolișuri, spaime. Erau cinci fete și șase băieți, unul stingher. Tu de ce n-ai adus o fată, îi zice Eugen lui Alexandru, o petrecere, ca să reușească, trebuie să respecte niște reguli ; una, obligatorie, e aceea ca fiecare băiat să vină însoțit de-o fată. La miezul nopții, zice Alexandru, dousșuna de stele se vor uni, luînd chipul fetei mele și ea va cobori în poiană. Căci sărbătorim vara, fantasmele ei.

Și fix la miezul nopții sosi Mirta Lupescu (Mirta, deci, nu Tinca Argintaru), care avea să devină Mirta Mălureanu, dar nu mai înainte ca Alexandru să-i zică lui Eugen : miroși a scoarță de copac, porți coroană de flori de drăgaică și ferigă de sînziene, însă abia mîine va fi ziua victoriei tale, mîine îmi voi pierde eu sceptrul. Vino, Mirta, zice Alexandru, vreau să-ți perii părul, să beau aromă de trăsnet ; tu, Eugene, spune-ți așa : încă n-am cunoscut-o, pentru că mîine o vei cunoaște, și să ai grijă, în noaptea nunții, s-o gătești cu șiraguri de mărgean.

Și era, Alexandru, arogant și vanitos, asemeni adolescenților după ce-au cunoscut femeia, care sînt gata să urle în plină stradă, dar urlă numai în ei : priviți-mă, sînt cucuveaua din toți piersicii, Maria Magdalena mi-a spălat picioarele și mi le-a șters cu pletele ei. Ceva nu e-n regulă mai niciodată cu băieții ăștia. E adevărat că și în cazul lor capul reprezintă a șaptea parte din corp, însă turmentat de noutatea bucuriei, începe să degenereze și, la unii, cărare sprincenată ! ajunge să fie doar a suta parte din cap.

— Vorbești ca și cum nu tu ai fi tîrfa care mi l-a luat pe Eugen, zice Mirta.

— Trebuia să-l cobori cu găleata în fîntînă și să-l ții ascuns acolo, în inima fricii.

Tăcere încremenită. Uimire. Ce bucurie să asculți tăcerea. Parcă undeva, la marginea acestui mare oraș sentimental — București — s-ar împlini luna iulie și s-ar auzi merele văratice căzînd : rotund, punctat. Cum s-o fi simțind o creangă care-și leapădă merele ? Ușoară, liniștită, veselă. Nu-i de ici, de colea să împarți bijuterii pămîntului. Îmi pare rău de Tinca Argintaru. Înaltă și blondă s-a oprit lîngă peretele orange (culoare înfrățită cu odihna) cu fața lungă, orgolios împietrită, cu ochii în lacrimi (chiar și părul auriu i s-a tulburat ca umflat de vînt) și umblă cu mîna prin fructiera de cristal — patru talgere fixate pe un corn de taur — netezind, nervoasă, un măr sau veșnicia lui. Tristețea ei miroase, totuși, a zahăr ars, vișine, cireșe, migdale, stafide. (Eu primesc doar semințe de mei). Cum stă, așa, mîndră și tristă, parcă ține pe umăr, în formă de guler, o brazdă de violete. Mirta Lupescu, fostă Mălureanu, privește leneș în spațiul a două palme pe două bobirnace (2 x 2) unde atîrnă, de obicei, colivia mea și, fiindcă a primit azi (încă nu știu de la cine) trei orhidee învelite în două rămurele de brad, pe fața ei rotundă plutește-o undă ciudată, amestec de îngîmfare răzbunată și bucurie. Zici c-ar sta să strige : aduceți-mi rochia de premieră și fîntîna în care să-l ascund pe Eugen Mălureanu, spargeți-mi în cap oul ăla de lemn de santal plin cu ouă mai mici din lemn de lămîi. Sînt fericită. Brunetă, încondeiată de întunericuri lascive, i-ar sta bine însingerată. Hai, micuță Mirta, aș vrea și eu să-i strig, acum cît soarele mai e încă șingeriu, terra de Siena, și ceaiul aburește în cești de porțelan, sfîșie poverile subțiri de pe umerii țăranului de bronz al lui Han, (o statuetă cît o păpușă) răstoarnă cutia de șah, plină cu regi, regine, cai albi și măscărici (și mult trecut oriental), lucrate de-un pușcăriaș, dar n-o lăsa pe Tinca Argintaru să-și așeze fundul de tîrfiștină pe butucul ăla de carpen sculptat de Eugen Mălureanu : cap de domniță cufundîndu-se blînd în averea somnului ; să ia loc pe bancheta de marmură de Ruschița, mărginită de doi pilaștri roșii.

★

Ieri noapte am auzit țipătul cocorilor de jertfă. O formație de cinci. Ei vin să-și moaie trupul în marele amestec al anotimpurilor — iarnă, primăvară, primăvară, iarnă — și ca să dea de știre despre starea vremii nesfîrșitelor cîrduri ale neamului lor care așteaptă veștile lîngă mările ospitaliere. Uneori pier degerați. În anul ăla se vind pe toate continentele milioane de păsări de hîrtie. Asfințitul e, acum, un bolovan roșu. Dar unde și pentru ce se vîntură printre stejarii parcului călărețul ăla ? Calul e alb ? galben ? albastru ? Culorile calde, culorile reci. Albul e neutru. Călărețul în veșminte de husar pe cal alb. Fluturi în formă de lîră. Zăpadă. Calul nu merge pe picioare, merge pe tulpini de nea. Bot negru, mălini, Christos. În ziua de 10 martie, cocorii de jertfă (dacă anul e norocos) vor fi nași în toate cringurile... Ei, nu, lăsați-mă să mă uit la soba de teracotă avînd fruntea sprijinită pe umerii celor trei mușchetari (faianță portugheză) și să vă spun niște frînturi de basm.

1) De cîteva nopți, Mirta îl visează întruna pe un tîmplar din Constanța căruia, trecînd, cu cîteva săptămîni în urmă, pe sub zidul cimitirului, cineva din cimitir i-a smuls căciula de pe cap și el, bițiind de groază, a dat buzna în policlinica de peste drum și s-a prăbușit, horcăind, în brațele doctoriței, sora mai în virstă a Mirtei : doamnă doctor, fă-mi o injecție, un nor de țînțari mi-a smuls căciula de pe cap, **cu mina lui de lut.**

2) Sînt păsări care vor cu tot dinadinsul să le spună oamenilor că ele vin dintr-un timp fermecat. Ca și cocorii de jertfă care, trimiși să caute unghiuri spre Nord, survolează spațiu, timp și superstiții, deschizînd un labirint de neînțelegeri ; tot căutînd, ele își schimbă menirea. Uite, de mai mulți ani, o droale de pescăruși cuibăresc și scot pui pe acoperișul Comitetului de Stat al Planificării. Dacă veți trece prin Piața Victoriei, la sfîrșit de aprilie, început de mai, o să-i vedeți cum își duc puii, în plisc, ca să-i învețe să înoate, pe lacul Herăstrău.

3) Și Mirta și Tinca Argintaru duc nuci veveriților din parcurile orașului. Un mic denunț : încă n-am primit porția de mei pe ziua de astăzi. Cînd e să dispari, nu mai vrei nimic și nu mai vrei, nu mai vrei. Și asta e viața.

Întorcîndu-ne la adevărul alungit, zic că, scrintită, nelalocul ei și în general plină de năduf și virtejuri mai e ființa omului. Noi, păsările, sîntem **ne ale ei.** Astă iarnă, Mirta, plecînd în munți să schieze, m-a lăsat în grija Tîncăi Argintaru. Tinca are o casă în care murmură o chitară ciupită-n întuneric de spaniolul Segovia. Părinții ei, tineri, iubesc zăpezile și petrecerile aducînd aminte de Bucureștii vechi. Se salută pătimaș cu zăpezile și au un nemaipomenit respect pentru troienele cît gardul. Timp de două săptămîni, am trăit, acolo, o nesfîrșită, o miraculoasă sărbătoare. Într-o seară, cînd se-nfățișau prin colțuri, pe tavan, pe coridoarele înguste și chiar pe crengile vișinului de sub fereastră povești din fir neînțeles (Tinca Argintaru citea pe furiș prima ilustrată trimisă de Eugen Mălureanu : fată bună și dragă și rămasă departe, caii și docarul care motăiau în mine au intrat, în sfîrșit, pe podurile celui mai teribil oraș din lume. Uneori, se întîlnesc cu mirțoagele lui Alexandru. Uită-mă, ce-a fost s-a dus, extenuarea din marginea Europei n-am luat-o cu mine la Paris), într-o seară în care lumea toată putea să încapă într-un dovleac copt, cu patru gutui în el, ca să-i fure aroma, un vreasc s-a rupt în inima timpului, fără prea mult răsunet, vîntul și-a aruncat banii rupți în alt șuvoi de vînt curgînd în sens contrariu (Crivăț — Austru), **s-a înfăptuit** la geam Sădina. Douăjșuna de fetițe sugînd la șapte oi n-ar fi putut isca atîta gîlceavă. Femeia asta știa să șterpelească bucuria din buzunarele timpului. Cei dinăuntru mîncau trandafiri de porc și beau vin roșu, erau doctori și actori, mai ales actori și Sădina venea din afara lor, dintr-o lume în care fălcile focului mestecă altfel depărtările, soarta, binele, și răul.

...mai e mult pînă departe ?

nu prea mult, calea jumătate...

Venise îmbrăcată bărbătește, cu pălărie și mustăcioară desenată cu cărbunele ; se atîrnă de creanga cea mai groasă a vișinului și se porni să strige, ca un bețiv, să i se dea femeie — nu femeia — femeie ! Înjura, se tînguia, cerșea, spurca, zvîrlea cu lături, inventa supuneri — buruiana spînzuratului, reîmprospătarea culesului, poruncea, lovea cu pumnii și călcîile în cercevele, dărîma cu otrava glasului. Dar nu avea nimic trivial ; desfășura un joc fantastic și fastuos ; exuberanță, dragoste, fluierat de cintezoi, cu toatele, fabulos amendate cu gîlgîitul înalt al fluierului din os de iepure cînd cheamă

vînătorii iepurele, spre a fi cît mai sugestive și mai pline de poftă : dorința, atentatul, crima și, în nici-un caz, în nici-un caz căința. În final, se atîrnă cu amîndouă mîinile de creanga vișinului bătrîn și strigă : dacă nu-mi dați muiere, vă sugrum ! Nu avea decît patru clase primare, dar ce actriță !

Se întîmplă ceea ce era de așteptat : Mirta își toarnă coniac în cupa romană de antimoniu și bea. Talpa lampadarului lîngă care și-a fixat „poza de suferință“ — n-o spuneți nimănui — e o bucată ruptă din soclul statuii lui Stalin, bazalt de Suedia. Mirta a plătit parale grele ca să se laude cu **împotrivirea** (și puțină ingenuitate pingărită). Ușa coliviei mele e, astăzi, făcută din fire de frezia împletite. Nu-mi place mirosul lor. Dar, în curînd, Tinca Argintaru va trebui să mintă...

Puțin mai tîrziu, Tinca, o rog eu.

De ce mai tîrziu ?

Pentru că, tot pe un pervaz de fereastră, la distanță de două apartamente de noi, șade o fetiță de vreo cinci ani, în rochie albă vaporoasă, cu doi trandafiri roșii aplicați pe poale. Bea lapte dintr-o ulcică smălțuită cu flori, bunica o șterge cu batista la gură, fata rîde și se miră că soarele (alt cap de copil și el) mușcă dintr-o portocală și-i curge zeamă pe bărbie, în timp ce bătrîna, ajunsă la oraș de nevoie, vede în minte un alt asfințit prăbușindu-se peste o căsuță dărăpănată, pe care ea nu va mai ajunge niciodată s-o văruiască și să-i pună smocuri de pelin la ștîlpii ușii.

— S-adunau acolo, la vremea asta, pe gheața Dunării și a bălților, sute, mii de turturele.

— Ce treburi încurcate ! Turturelele sînt mîncinoase ?

— Nu, minunea măicuții. Mătăsarii, scaliii, porumbeii și turturelele sînt păsări cuminți. Numai gaițele sînt mîncinoase și hoațe. Turturelele s-adunau ca să serbeze venirea primăverii. Mai întîi numărau ouăle de corb crăpate de ger. Se bucurau, va să zică, de moartea puilor dușmani, apoi o mie sau două mii sau cîte se stringeau ele, s-așezau rînduri-rînduri și-și împleteau aripile, așa cum împletim noi degetele mîinilor...

— Cînd spunem rugăciuni. Dar tata **nu** mă lasă, nu-mi dă voie, el e colonel.

— ...cînd ne podidesc amintirile, cînd sîntem în viață, da' sîntem mai mult cu ăi care s-au dus. Se potriveau cu fruntea-n Crivăț ca să-i încerce puterea : dacă-l dovedim, dacă-l spargem cu trupușoarele noastre, grăbim venirea primăverii. Da' Crivățul, chiar și cu oasele rupte, le izbea-n piept, le răvășea, le da peste cap. Ele, însă, nu-și despleteau aripile, se lăsau rostogolite prin văi și pogoane de gheață, legate cu jurămînt : ne batem de partea primăverii. Vulpi viclene și dihori puturoși s-ațineau să le-nfulece, da' le păzeau oamenii, făcîndu-le hotar cu felinarele...

...În ziua cînd turturelele se îndîrjesc împotriva Crivățului, și lucrurile se întîmplă totdeauna spre seară, la un ceas cugetat bine și de vînt și de păsări și de oameni (credințe pendulînd în fum, lume adunată în matca dintîi, încremenită într-o imobilitate refuzînd surpriza) țărani cu felinare de vînt se rînduiesc pe flancurile puhoiului de păsări și păzesc strașnic acea uluitoare înverșunare mărunță prin care colcăie și roți de ciulini, ca un hohot isteric suind din Nordul Moldovei. Turturelele, îzbind cu pliscul în pieptul oțelit al Crivățului, cioplesc amenințări : Vintule drăcesc, sitarii au venit, glonțul vînătorului se roagă de noroc, picăturile de timp și de lumină cresc, de azi înainte, doar pentru noi, deștele tale se prăjesc în tingirea lunii, puțin ne pasă de tine, uite, bălțile s-au despicat ca să-ți soarbă vlaga, pescărușii albaștri umblă desculți, în sălașul de nămol de pe fundul lacurilor nuferii se deșteaptă... Iar țăranii, cu felinare în mîini, numai bărbați, niciodată o femeie, povestesc despre Duhul verde. Cine, întreabă cîte un bătrîn, cine a trecut pe aici și ne-a răpit liniștea ? Numărați-vă, măi oameni buni, nevestele, fetele, vitele, ogoarele. (Cel ce se desparte de ele moare). Bătrînul vorbește ca și cum în clipa aia s-ar întemeia în cal mușchiul din nou pîinea tinereții. Un cal, un arbore, un sitar — libertatea. Îi răspunde, totdeauna, un om în putere. Răspunsul e o cheie de răchită înmugurită-n apele primăverii :

— Opriți-vă, nu vă speriați, a dat iama-n bălți Duhul verde, ca să răpească văduvele tinere.

Un glas nepăsător :

— Așa, prin urmare, a găbjit văduvele tinere. Atunci, sigur, e nevoie și de ele pe undeva. Că văduva tînără e ca untul. Ia spune, mă Aurele (Aurel stă și fumează pe malul ălălalt), cum e fundul unei văduve față de-al nevestei ?

— Are alt înțeles, nea Nicolae. Cu totul alt înțeles : mai pietros, mai fierbinte. Tremuri de dor și de frică și de dorință.

★

— Cînd mi l-ai răpit pe Eugen, zice Mirta...

Tinca Argintaru ripostează, arțăgos :

— El m-a răpit pe mine.

— ...am crezut că voi muri.

— Te răsfeți, Mirta Lupescu.

— Fostă Mălureanu și redevenită Lupescu, datorită ție.

— Ce răspuns impetuos ! Și sarcastic !

— Dat unei javre.

— Nu mă sperie și nu mă atinge jignirea.

Și Mirta :

— Cînd s-a retras din activitatea competițională, un fotbalist celebru a îngenunchiat, a spus o rugăciune și apoi a sărutat picioarele foștilor colegi.

— Picioarele nu ți le sărut. Dar, dacă te liniștește, ies în grădină și îmbrățișez măceșul ăla cu brațele goale.

— Cauți o suferință spectaculoasă ? Rămîi unde ești. Și ascultă-mă. Cînd mi l-at luat pe Eugen, au fost clipe în care mi-aș fi tăiat pielea de pe șolduri, să împletesc o cravașă cu care să-mi biciuiesc durerea și plictiseala grea ca o căpățînă de cal ostenit. M-au limpezit niște mierle (vedeți și Mirta simte apropierea zilei de 10 martie ! n.n. — canarul). Într-o dimineață, m-am trezit în fluieratul lor rostogolit prin sticlă aiurită și, ca și cum n-aș fi pățit nimic, am hotărît : gata, ducă-se dracului Eugen Mălureanu și tîrfa lui, plec la Cîmpulung-Muscel, la vărul meu Matei Vișoreanu, plec chiar fără să-l anunț. Matei e inginer miner, iar nevastă-sa contabilă. În copilărie am petrecut multe vacanțe de vară în casa părinților lui Matei. Pe-atunci, Matei era un băiat înalt, slăbănog și atît de blond încît bătea în alb, ceea ce mă făcea să exclam cu mîndrie : am un văr de sidef, mai frumos decît un copil de rege ! Alde Matei locuiau în preajma mănăstirii Negru-vodă, în a cărei biserică taică-su slujea ca dascăl, și-n fiecare lună dimineața, zi de curățenie, Matei fura un potir de argint aurit din altar, mi-l aducea la pat, plin cu lapte, apoi se așeza la pîndă, dincolo de ușă, lăsîndu-mă să mă bucur singură de strălucirea aurului. Beam laptele cu o plăcere pe care n-am mai încercat-o niciodată, apoi, numai în cămașa de noapte, plîmbam potirul, într-o închipuire de dans ritual, pe sub peretele opus ferestrelor, și spațiul ăla îngust se schimba într-o Mare galbenă, unduind pe verticală, iar în mijlocul ei se adeverea, plutind, o gondolă peste care ningea și se scuturau crengi de clopoței. Înainte de-a-i înapoia potirul, ca să-l ducă la locul lui în altar, îmi strecuram sinii, pe rînd, în cupa de aur, convinsă că voi păstra scînteierile ei în inima poftelor care înmugureau în mine și dădeau în floare, cît și din pornirea, deșteptîndu-mi-se-n suflet de nestăpînit și imposibil de înfrînt, de-a fi complice la bucuria învălmășită din ființa lui Matei, care mă privea prin crăpăturile ușii uscate — la acea virstă nu există frîu sau autoritate care să pronunțe interdicția de-a sorbi din aer elevația leneșă a femeii, mirodeniile stîrpei bărbătești.

La Cîmpulung, Marga, soția lui Matei, ocupată, la fabrică, cu încheierea bilanțului pe primul semestru al anului, ne-a trimis, pentru o săptămînă, la o cabană din munte — pe mine, pe Matei și pe fiul lor, Iulian, un băiat de doi-

teatru

t

Handicapul iubirii

Un spectacol viu, antrenant, primit de un public ce umplea pînă la refuz sala, cu aplauze la scenă deschisă, un spectacol lucrat cu măsură și acel inconfundabil „esprit de finesse“, am avut plăcerea să văd într-una din duminicile precedente la teatrul din Ploiești.

Puțini sînt aceia care mai știu astăzi că în octombrie trecut s-au împlinit șaizeci de ani de la premiera piesei lui G. Ciprian „Omul cu mîrțoaga“. Încă și mai puțini știu că în acel an, în spectacolul cu piesa mai sus amintită, își făcea debutul una din gloriile viitoare ale scenei românești : George Calboreanu, primul Chirică, arhivarul ce-și confruntă eroic idealurile cu realitățile vieții. Spectacolul de atunci a făcut dată, în distribuția lui intrînd mari actori ca I. Brezeanu în Inspectorul, Ion Manu în Omul cu idei sau Sonia Cluceru în rolul Firei, servitoarea ajunsă peste noapte cucoană.

Pus în scenă în cele din urmă de autor (se distribuise și pe el în Varlam), spectacolul a avut succes de critică și de casă iar piesa o strălucită carieră, fiind jucată în străinătate, la Paris, Berlin, Praga, și tot de teatre de prima mînă. Un an mai tîrziu, în 1928, G. Ciprian publica piesa la Tip. Române Unite, scoțînd o frumoasă carte, care ar stîrni invidia și azi celor priceputi în ale tipăriturii. Între timp scrisese altă piesă, care căzuse, iar Tudor Arghezi îl acuza în presă de furt literar calificat. După opinia ilustrului poet, „Omul cu mîrțoaga“ i-ar fi aparținut lui Urmuz, nefericitul autor al cîtorva schițe paralogice, fost prim grefier la Curtea de Casație, ce își pusese capăt zilelor în noiembrie 1923 într-un chioșc de la șosea (Bufet), care scrisese și simfonii, sonate, pictase, deci...

Cu falsa perspectivă a percepțiilor terestre ce-o trecuse eroului său, G. Ciprian pleacă la Nisa proaspăt îmbogățit, după succesul piesei, în căutarea unui Faraon al cincilea pe care însă nu-l află nici pe cîmpul de alergări, nici la masa verde și nici în rotirea imprevizibilă, ca și viața, a ruletei, pierde tot ce agonisise, așa cum îi șade bine unui făuritor de vise ce nu se împlinesc decît pe scenă.

Cum spuneam la începutul acestei cronichete, la Ploiești, în orașul lui Nenea Iancu și în anul 1988, piesa are încă succes, se joacă cu casa închisă. Un cronicar în linie tradițională ar face obiecții direcției de scenă pentru unele imixtiuni în textul inițial, pentru absența chiar a unor personaje. Noi nu le vom face din două motive : mai întîi nu sîntem acel cronicar și apoi intervențiile regizorale, după opinia noastră, nu a cauzat nici pic spectacolului în sine, mesajul autorului rămînînd intact ca și frumusețea dulce-amară a piesei.

„Omul cu mîrțoaga“, în viziunea direcției de scenă a lui Dumitru Dinulescu, are vertebrația unui spectacol modern, corespunde unui apetit emotional simplu, firesc, accesibil în egală măsură unor diverse categorii de public. Dumitru Dinulescu posedă conduita strategică a procedeelor de seducție spectaculară, el mînuiește cu distincție și dezinvoltură desfășurarea dramatică a textului, construind o atmosferă scenică degajată, cenzurată însă de o severă etică mestesugărească.

I-am reprosa totuși alegerea lui Al. Pandele în rolul Chirică care, pe lîngă momente bine susținute, nu se concentrează îndeajuns în alte scene. Victor Bucurescu în Varlam ni s-a părut foarte „în rol“ ca și Marinela Pătru care dă viață cu elegantă Anei. Carmen Ciorcilă ne-a oferit o Firă spectaculoasă, din păcate în a doua parte a spectacolului prea spectaculoasă, șarjînd acolo unde era necesară participarea ei mai nuanțată. O mențiune pentru jocul neașteptat de bun al lui Răzvan Adam în copilul cel mare.

Dar adevărate recitaluri actoricești dau Laurențiu Lazăr în Nichita și Dumitru Palade în rolul Inspectorului. Ei sunt de departe cei mai buni. Scenografia Adrianei Raicu — corectă, de bun gust.

Tot cu gust și rafinament este aleasă și muzica ce se combină cu actiunea teatrală în mod fericit, fără stridențe, de parcă ar fi fost comandată de însuși G. Ciprian.

Fără îndoială, spectacolul teatrului din Ploiești nu poate trece neobservat, deoarece toți cei care au contribuit la reușita lui au făcut cu onestitate efortul meritoriu de a se depăși.

Ștefan Stoian

televiziune

tv

Enigma din testament

Un subiect de colocviu nesfîrșit este ideea de-a dramatiza și ecraniza o operă literară. Dacă este oportună, inspirată, adecvată, fidelă sau creatoare sînt, toate acestea, repere vrednice de luat în considerare. Și ca-ntr-o „dublă partidă“ contabilizatoare, de o parte se adună plusurile și de cealaltă minusurile unei asemenea totalizări. Opera lui Sadoveanu a fost explorată în teatru și film cu o anumită constanță, cu efecte artistice notabile **(Baltagul, Dumbrava minunată).** De astă dată **Morminte** a fost opera care a declanșat ideea scenariului, de altfel fidel în replică mai ales textului literar declanșator, pe care autorul — actorul Stefan Radof — l-a supus atenției unei regizoare cu îndelungată experiență de teatru la televiziune : Olimpia Arghir. Cît de fidelă în spirit a fost ecranizarea sub titlul „Enigma din testament“ (redactor Ioana Prodan) e aceasta o posibilă sugestie de dezbatere dar și expresia unui efect combinat de scenariu, regie și personalitate a interpretării.

Am accentuat voit acest ultim element nu fiindcă distribuția n-ar fi un lucru nesupravegheat de regizor ci din pricina faptului că, atunci cînd o distribuție cumulează mari personalități de intensă particularitate a trăirii actoricești, există sugestii și chiar direcții în spectacol care își păstrează intactă, nealterată propria lor individualitate. Căci să-i ai în același spectacol pe lista distribuției pe George Constantin, Ștefan Radof, Mircea Diaconu, Alexandru Repan, Ion Caramitru nu e chiar cel mai obișnuit lucru cu putință...

Oricum, povestea elucidării testamentului enigmatic (să zicem) ori mai puțin obișnuit, apropierea avocatului Emilian Modru de „caz“ și mesajul generos, amplu și patriotic al „memoriilor“ disimulate, explicație și justificare deopotrivă, au plutit într-un abur de mister deliberat, intreținut cu osîrdie prin toate mijloacele : apariția misterioasă a notarului Roman în casa avocatului, ticăitul pendulei, scîrțîit de uși și scări, isteria cu accente romantioase a domnișoarei Cireașa, frapant despletită, disperarea (aparent ușor excesivă) a surorii ei. Oricum e limpede că dramatizarea a încercat înainte de toate crearea unei atmosfere prin convertirea în efect de imagine, scenografie, muzică a literei sadoveniene.

Dar să ne focalizăm atenția asupra reușitelor acestei tentative teatrale, nu puține și de certă valoare artistică : mă gîndesc mai ales la convingătoarea atmosferă a începutului de secol, compusă cu știință dar fără ostentație, emoția declanșată cu o anume frăgezime, o posibilă poveste de dragoste între doi virtuali îndrăgostiți ca două sensibilități empatice, autenticul spirit românesc, sentimentul istoric care răzbătea din tot ce era legat de ideea marii uniri. Totul contribuia de fapt la desăvîrșirea acestei atmosfere savant ori minuțios alcătuite de la liliachiul patetic al rochiei întristatei Floreta la doza de tulburare pe care o inducea acel personaj memorabil, „cheia“ enigmei din testament, soldatul pe numele lui Grigore Priceputu, cel ce știa sumedenie de lucruri ce-i veneau din bătrîni, care înfrunta moartea și spaima cu o seninătate ar zice mioritică, prin care respira toată acea cumințenie și înțelepciune străveche românească. La o anumită sugestivă direcție de închegare a spectacolului au contribuit deopotrivă scenografia, costumele, montajul, imaginea (operator-șef Cristian Nicolau, imagine film Constantin Chelba), muzica (ing. Lucian Ionescu) și, desigur, interpretările : sarcasmul nuanțat, siguranța autoritară a lui George Constantin, participarea în glissando afectiv a avocatului Modru, Ion Caramitru, seninătatea meditativă a lui Al. Repan, disponibilitatea cu totul deosebită a lui Mircea Diaconu, aerul abătut de continuă autocompasiune al Cristinei Deleanu, mina ușor exaltată a personajului interpretat de Mariana Buruiană (singurul care ne-a părut tratat într-un registru puțin excesiv, afectat) precum și alte participări care au dat, fiecare la rîndul ei, culoare și intensitate dramatică piesei : Mircea Angelescu, Sybilla Oarcea, Ștefan Radof, Dinu Cezar, Doru Ana. **Enigma din testament,** producție a redacției de teatru a Televiziunii române, fără să fie cea mai bună montare a Olimpiei Arghir, a exprimat o formă posibilă de aspirație, readucînd într-un limbaj teatral improspătat și valabil artisticește, litera clasicilor.

Cleopatra Lorințiu

sprezece ani, inalt, ciolănos, cu ochii oblici, duri, avînd necontenit aerul că e plin de pierderi inevitabile, iar uneori de întîmplări misterioase sau numai de presimțirea lor. Cabana din birne de brad, pe tălpi de stejar, trăia împrejmuită de meri pădureți și de ecouri. Alături, un iezer mic, cu un colț de stîncă în mijloc. O barcă cu pînze luneca toată ziua pe lîngă malul dimpotrivă, hrănind visul lui Iulian de-a atinge ținuturi exotice. Munții sînt aspirație împlinită, întrind pe versanții lor neliniștea nervoasă cu care părăsisem Bucureștii mi se risipi cu totul, ajutată de-o ploaie scurtă, în care rideau zvelt margarete albe în covor de gălbenele, gențiane și campanule roșii ca tufe de mărăcini incendiate. Iarba din jurul cabanei, atinsă de boarea de pe iezer, tremura tot timpul de năzuința secretă că în septembrie își va scutura spicul de glesnele cerbilor angajați în bătăliile de nuntă. Trăiam libertatea muntelui cu voie bună, ne plimbam pe sub tunele de cetini în care șușotea vîntul, culegeam zmeură în luminișuri, pătrunși de spaima fluentă că ne vom întîlni cu ursul, dimineața și seara, pescuiam. Mîncam ciuperci, ciorbă de scobari, păstrăvi fripți și lipani, care-s lamura peștilor din apele de munte, cum spunea Sfîntul Augustin din Milano, și ne pierdusem numele de-acasă — Matei era Vulturul, eu, Pitulicea verde, Iulian, Fluturele vișiniu sau pasărea cu epoleți galbeni. Merele raiului, cum sînt numite fructele mici, rotunde și acrișoare care cresc în merii ăia rotați, osoși, cu frunza tăioasă și amăruie, gîndiți inițial să fie ulmi sau carpeni și schimbați în meri în ultima clipă, spre bucuria lunii, pe care-o auzeam prin somn cum se scutură, își amestecau mireasma cu aceea a finului tăvălit sub pașii noștri sau ai sălbăticiunilor mărunte, care se furișau spre iezer sau pînă sub arcul cascadei din stînga cabanei. Sub cele două becuri potrivite în felinare de fier amintind evul mediu germanic — pădurarul care ne înmînase cheia cabanei era sas din Mediaș — fierbea, într-o răscolire fumegoasă, puzderie de gîze. Într-o seară, la ceasul cînd luna deșteaptă flux magic în brazi, pe cînd ascultam încîntată vuietul de val al cetinei în creșteri și descreșteri, ca de intrigă țesută spre desfătarea sufletului, și cele două roiuri de gîze atîrnau de coiful felinarelor, ca labele a două picioare virite în șosete de mătase, frămîntînd necontenit degetele iritate de mîncărime, Matei întinse mîna în care ținea un pahar de vin negru moale, golit pe jumătate și ne arată (chipul i se alungise, geamăn cu mîna înghețată), ceva tainic și sfidător, o pălărie de fetru maro, cu boruri largi și panglică violetă, venită din surpările nopții, (în virsta ei alterată de superstiții ? sau din pigmentația unui demon uitat ?) ca să facă un ocol între stîlpii cerdacului (Matei încercă și el cu paharul deasupra mesei un cerc circumscris celui pe care se pornise, dusă pe aripi nevăzute, pălăria de fetru), pentru ca în cele din urmă să coboare și să se așeze pe capul lui Iulian. Băiatul o mîngîie înfiorat cu amîndouă palmele, apoi își privi îndelung degetele, ca și cum ar fi descoperit pe ele urme din respirația stelelor.

— Mîrta, zise el, uite, am găsit o lăcustă. Descînt-o, să vorbească.

— E verde ?

Și-n gînd : „nu pîngărești nimic, Mîrta" ; coardele vocale îndrăzneau spre ceremonia încurajării : „ia un spin, înțeapă-ți brațul și vei găsi sînge trandafiriu".

— Verde, răspunde băiatul.

— Ah, alea verzi nu vorbesc cînd sînt capturate.

— Cum te chema pe tine cînd erai mică ?

— Pe vremea cînd mă uitam la clampa ușii de jos în sus ? Mîrta Lupescu.

— Ai ucis un tătar. Auzi-l, țipă, murind.

— Nu-i adevărat. Scîrțiile crengile merilor sub vînt.

— Întreabă-mă și tu cum mă cheamă.

— Iulian te cheamă.

— Iar ai ucis un tătar. Nu-i voie să-mi spui pe numele adevărat cînd port pălăria asta. Poftim, ține-o tu, eu plec să mă culc.

Mi-am pus-o pe cap.

— Ce subțire ești, mă lăudă Matei. Parcă vii din mănăstirea Negru-vodă și tot înalți rugăciuni.

Brusc, așa cum fluturii de năut mi-au invadat, o dată, bucătăria, a dat buzna peste mine, înundindu-mă cu o prolixitate chinuitoare, dorința, nevoia lacomă de a ieși din conturul de miere otrăvită și posomorită în care se zbuciumă femeile singure. Mi-am pus pălăria pe cap, într-o parte, i-am lăsat borurile și dintr-odată m-am pomenit spunînd :

— Vreau să mănînc cireșe.

— Era pălăria lui Eugen ? întrebă Tinca Argintaru.

— Mai mult. Era atingerea umedă, veninoasă, vătămătoare a unei nopți din altă parte a lumii — noaptea spartă din ochii cerșetorului lui Cézanne — o noapte în care tropăiau caii lui Eugen intrați pe podurile celui mai teribil oraș. Vorbesc ca o nebună ?

— Tot îl mai iubești, Mîrta.

— Am azvîrlit pălăria și numaidecît, pe masă, a apărut un coș cu cireșe.

— Aduse de cine ?

— De granguri. O colonie de păsări miraculoase. Bucuria lor sînt cireșele. Mîncînd cireșele aduse de granguri, am pierdut din minte chipul lui Eugen. Nu știu să-l mai fac din ochi. E un lucru de mirare, nu-i așa ? Chipul lui, mărturisește cinstit...

— Chipul lui, mărturisesc cinstit...

— ...se tipărise în noi ca o superstiție, iar superstițiile, o știi și tu, sînt ca genele false, crezi în ele cu teamă, întunericul lor închegat îți dă forță, îți sporește puterea de fascinație pînă-ntr-atît că te simți ispitită (și n-ai cum să nu cedezi ispitei !) să le smulgi în clipele cele mai înalte ale unei petreceri, spre a gusta stînjeneala penibilă a admiratorilor de-o seară și propria-ți prăbușire în anonimat. Du-te dracului, Tinca Argintaru. Du-te cu eșarfele fluturînd.

★

Mîrta Lupescu o urăște pe Tinca Argintaru, tot așa cum noi, păsările mici, urîm sfrîncîocul. Îl urîm chiar mai mult decît pe hultani, șoimi, vulturi. Vine 10 martie, ziua cea mai frumoasă pentru noi, cînd toate neamurile, toate speciile și subspeciile intră în nuntă. Întîmplă-se miracolul, dar nu și cu sfrîncîocii, leprele dracului ! Cine-i vede, în aprilie, legănîndu-se pe nuielele de ploaie de aur îi crede o minune a lui Dumnezeu. Sînt niște ticăloși, aflați de la mine, indiferent că umblă îmbrăcați strălucitor. Trăiesc în mărăcini, ca toți nemernicii, și oamenii sînt încîntați cînd le descoperă cuiburile. Dar ce știu oamenii ?! vă întreb, mîhnit. Știu ei că acele cuiburi sînt împodobite cu fluturi uciși în zbor și cu libelule răpuse cu clonțul tocmai în clipa cînd fumegau albastru prin ierburi ?! Sfrîncîocul, pe care oamenii îl răsfață și cu numele de berbecuț roșu, e o pasăre perversă și lacomă. Mă și mir cum de mai scoate muguri pomul vieții cînd i se cocoață pe ramuri asemenea lepădături ! El nu vinează, el sfîșie, rupe, belește. Îi plac albinele încărcate de polen, dar și mai mult păsărelele lipsite de zbor. Bestia nu iartă nimic. Și nu-i ajunge cît înfulecă. Bagă seu în carne grasă, toată ziua. Învești mîntat în curcubee, se amestecă printre vrăbii, rîndunele, lăsturi și silvii, silviile cu cap negru sau cenușiu, silviile porumbace sau silviile cu cap roșu — prinț coborît în lumea de rînd în gloată, le amețește cu prietenia lui și, într-o clipă de vifor, pe care și-o pregătește cu multă răbdare și pricepere, înhață în gheare o sărmană făptură pe care-o duce și-o trage în țeapă pentru ospățuri viitoare, în mărăcinii unde-și are cuibul. Nu, nu-l căutați în altă parte pe Dracula, desfaceți, vara, oricare tufă de mărăcini și-l veți găsi bînd sînge nevinovat, tolănit sub o umbrelă încheiată numai din aripi de fluture... Iată, se face seară. Mîrta ia colivia de pe pervazul ferestrei și o atîrnă pe perete. La stînga, flori pictate de Șirato, la dreapta, închipuit de Piliuță, un cal mestecă, obosit, o mînă de paie, așteptîndu-și de-o vecie stăpînul intrat în circiumă ; un cal pușcăriaș pe viață... Mîrta merge și deschide. Bărbatul e înalt, poartă costum de seară, batistă albă în buzunarul de la piept, garoafă roșie la butonieră și plutește întreg în zîmbetul de iasomie al celui care-a trimis, prin comisionar, trei orhidee învelite în crenguțe de brad.

— Mihai Focșeneanu ! bate Mîrta din palme. Primul bărbat care m-a sărutat. Și primul care m-a și părăsit ca să se cunune cu Marea, cu oceanele lumii. Trebuia să-mi telefonezi, ca să te întîmpin îmbrăcată în uniformă de școlăriță. Păstrez încă bluza și bascul.

— Tu ești frumoasă oricum, Mîrta. De altminteri, în casa asta locuiesc numai femei frumoase. Pe scări m-am întîlnit cu o doamnă brunetă, o frumusețe tulburătoare...

— Tinca Argintaru. Actrița. A fost în vizită la mine. Ne-am și certat un pic... E o sălbăticiune migratoare. Multă negură în sufletul ei.

Oprește-te, Mîrta Lupescu, nu te schimba în cocor de jertfă, nu-i deschide drum spre Tinca Argintaru ; căci tot tu l-ai împins pe Eugen spre Tinca. O femeie ca Tinca Argintaru e un cintec plîns într-o pajiște : ispitește, cheamă, distruge. Strecoară-ți în suflet un pasaj din Tonitza, maestrul tău și nu mai grebla nisipul din grădina Tincăi Argintaru. Repetă după mine : „...n-ai să găsești niciodată doi oameni normali, întocmiți la fel sufletește ; cu atît mai puțin doi artiști".

Mîrta :

Tinca-și joacă viața numai pe bolovani de aur.

Domnule comandor, sau ofițer de punte, sau botman, sînt un canar cumpărat din oborul Bucureștilor, locul unde înveți repede că nu orice capră poartă în burtă mațe din care se fabrică strune de vioară. Ai auzit aznoapte cocorii ? O dată pe an, într-o noapte, fiecare pasăre care trăiește închisă în colivie are dreptul să ia alt trup. Aznoapte, eu am luat trup de cocor și am intrat în flotila de jertfă. M-am hrănit cu boabele unui vis roșu ; m-am umplut pe piept cu încă două perechi de ochi (cei din cap sînt dispuși oblic) și-am privit lumea, despletind două aripi cît vîslele bărcilor care mișunau pe lacul Herăstrău, bîntuit de lună.

Mîrta :

— Tinca Argintaru face parte din neamul de oameni care-și ucid copiii nedoriți, îndopîndu-i cu mîncare pînă se sufocă ; mijlocește vînzări de aur nepermise ; și-a silit unul din amanți să asiste la operația ei de apendicită („băiete, trebuie să cunoști în întregime trupul femeii iubite") ; s-a strecurat în patul unui procuror, plătită de-o cunoștință care avea pe rol un proces de divorț complicat, lăsîndu-se surprinsă și fotografiată de autorități...

Domnule comandor sau ofițer de punte sau botman, la toate astea nu-ți vine decît să răspunzi : hai să ieșim în parcuri, să ascultăm cocorii. Ieri noapte, pe terasa unei cabane de lemn, patru băieți jucau cărți. Plăteau cu bucăți de chihlimbar, și unul din ei, năucit de chemările noastre stranii (am fost cel mai harnic în sensul ăsta) azvîrlea șiragurile de chihlimbar și striga : încă zece bucăți băieți, trec cocorii, și, cerînd, se cufunda în lac, pînă la glezne, pînă la genunchi, pînă la brîu, arunca bulbuci de chihlimbar și mai vroia, și se ducea în apă pînă la umeri, iar spre riurile cîmpiei, în satele tremurînd sub austru, încercau zboruri rupte, un fel de migrație infirmă, rațele de curte, iar cele crescute în incubator, care și-au pierdut puterea și bucuria de-a înota, pătrundeau în unde, asemeni băiatului care juca pe bucăți de chihlimbar, și se înecau. Cei trei băieți rămași pe terasa cabanei lepădaseră cărțile pe masă și-și tăiau mînecile cămășilor ca să nu trișeze.

Mîrta :

— Singurele lucrări care mi-au rămas de la Eugen sînt capul ăsta de domniță înginîndu-se cu somnul și o statuie numai din lut, pe care n-a apucat s-o toarne, a lui Stalin. Cînd m-am întors din munții Muscelului, pe statuia căldată de-o ploaie repede crescuse iarbă : din urechi scoteau moțul fire de rapiță cu floarea galbenă, pe gură și în nări i se urcaseră melci de grădină, în creștet, pe umeri și pe șale, rotocoale de pir și, lîngă cisme, două fire de mătrăgună.

Mîrta s-a oprit. Ușor, pe nesimțite, se așterne o seară de trei orhidee în ramuri de brad. Sună vîntul. Și crește o durere dulce. Primăvara, domnule comandor, ofițer de punte sau botman, trebuie să avem fiecare un vis al nostru, poate de neînțeles pentru ceilalți, însă atît de aproape de inimă încît s-auzi plutind prin sevele arborilor, ca niște luntrii, umbrele cocorilor de jertfă.

martie 1988

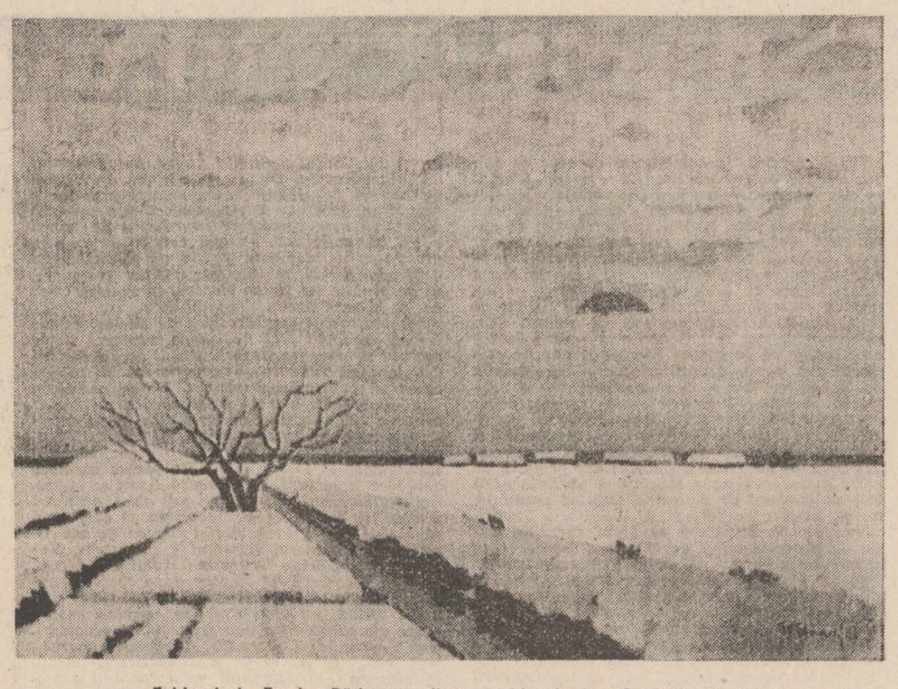

Tablouri de Teodor Răducan din expoziția de la „Căminul artei"

matei gavril

Dor patern

Fiului meu, Alexandru

Sînt gol precum o țeapă de tras hoții.
Prin ființă-mi umblă, tîrîndu-se, culbeci.
Carnea pe mine-i grea, strivită de emoții,
ca frunzele, de grindini, pe poteci.

Mai singură mi-e viața o închinare.
Sufletul mi-e mai negru ca un corb.
Gîndul mai gol ca o spînzurătoare
pe care ar privi-o doar un orb.

Ce-i dus va fi de-a pururi fără oprire-n veac.
Ce nu-i nu se mai știe dacă va mai veni.
Mi-e-atît de dor de tine, copilul meu cel drag,
că nu știu dacă încă vreodată-mi va mai fi.

Asimptotă

Iubirea ca o sanie suie dealul destinului.
Din prăpastia prăbușită nu iese nici un fum.
Foile de porumb ating corzile infinitului.
Orga copacilor repetă cîntecul desfrunzirii.
Căsuța de la țară, renovată de noi,
purtînd în ea toate mingiierile cerului,
privește cosmosul cu geamurile bulbucate
din interiorul erei atomului.
Speranța noastră cade seara pe gînduri
ca un supersonic intercontinental
care frînează pe aeroportul internațional
Otopeni,
Zilele se adună în spate ca o cocoașă,
căci o mare dorință a martirajului
mă oprește să te trădez vreodată.
De ideea morală a puritătii mă apropiu
încet
ca un pocăit asimptotic sau ca un ascet.
Am început să îmbătrînim împreună —
doi cosmonauți ce s-au pregătit de zbor
și se-oglindesc din lună în ochii fiicei lor.

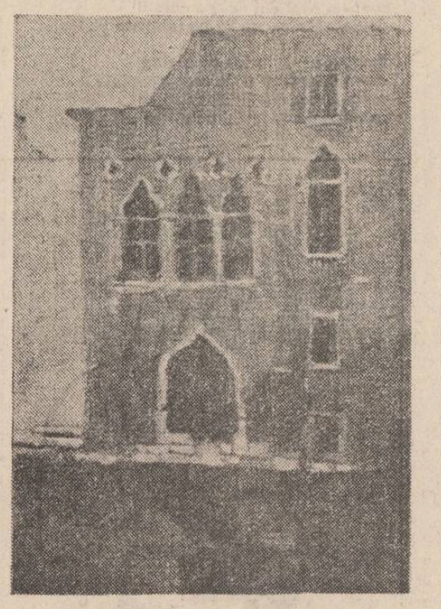

Poem perfect

O, Siddhartha, înțelepciunea ta
de a crede că murmurul riului
sau foșnirea mătăsoasă a mării
în nemărginirea-i albastră
pe sub podul de aur al razelor
ca și sevele ce lovesc timpanul frunzelor
ar fi ultima rațiune a existenței !
Pentru mine toate acestea nu mai înseamnă
decît o imagine palidă a acestui poem,
la fel de trecătoare ca impresia unei lecturi.
O sintagmă a numelui ce ar vrea
să cuprindă întinderea.
Căci sînt și acestea efemeride
ale eternului mereu schimbător.
Dac-aș scrie cu lucruri concrete pe cer,
s-ar umple lumea de cuvintele mele,
dar ar fi mai săracă
pentru ce ea nu are suflet
și nici gînduri care s-o doară,
ci, fără cap și coadă, ea se înnoadă-ntr-una.
Tu, acceptare a imposibilului,
nume-al nimicului și zero absolut,
nici moartea nu mi-o pot imagina
decît cu ultimul meu creier de plesiosaur.
Nimicul nu se vede, dar este tot mai mare
cu cît razele minții mai tare strălucesc.
Gîndul mi-e un suspin pe care nu-l pot
înăbuși.
Dacă l-aș ține-n piept,
aș muri resemnat ca oricare bătrîn.
Dacă aș comprima distanțele la maxim
și-aș dilata clipa pînă la veșnicie,
aș suferi de amnezie dumnezeiască ·
Pif ! Paf ! Puf ! Pîiis !
Spațiul se dezumflă.
Timpul nu se mai scurge.
Tu pe ce tron mai stai, demiurge ?
Moartea ta este ultima mea iluzie
pe care vreau să o mai trăiesc.
Să-ntorc spațiul pe dos,
ca pe o pungă din material plastic
și să plonjez, cu capul în jos,
în marea fără margini a timpului
căutîndu-i izvoarele,
cu mîinile și cu toate picioarele,
căci nimic nu există,
dacă existența mea nu e adevărată.
Mă bîntuie-ntrebările esențiale
ca pe-nțelepții care știau că nu știu nimic
și pentru toate-acestea,
eu îmi declar biografia nulă
și semnez, în numele întregii realități,
opera perfectă a acestui poem.

Imn fiicei mele

Hai, vino alină,
senină albină,
salvează, salută
și du-te !

Hlamidă albastră
de stea, para-stea,
ești dragostea mea,
Maria-Irina.

teofil bălaj

Liniștea

A fost o vreme cînd liniștea aceasta
a livezilor și a oamenilor,
liniștea după amiezelor cu furnale încinse
și cu săruturi la fel,
cu grîne, cu restaurante, cu baluri de
simbătă seara
și cu nostalgii în plecările lungi,
cu păstrăvi albaștri, curați,
pe genunchii fetelor — rotunzi —
și cu alergături hăulite
pe sub viaductele Dunării, înalte,
cu explozii în malurile înguste
ale hambarelor,
pline de păstăi violete și galbene
și ale tunelelor
suprapuse savant,
a lungilor seri cu chitare și țitere
liniștite —
neliniștea pe cei ce dormeau liniștiți
numai lîngă neliniștile altora.

A fost o vreme...
A fost o vreme...
A fost...

A venit apoi altă vreme
Sau poate tot vremea aceea...
Altă vreme sau poate tot vremea aceea
cînd liniștea aceasta statornică,
urcată din stradă pe trepte de marmuri,
pe trepte de lemn încrustat
și pe treptele mai înguste,
de piatră,
pe toate treptele urcată de pretutindeni,
la balconul cel mai înalt,
a rămas acolo sus, să privească
lumina după amiezelor cu furnale încinse
și cu săruturi la fel,
cu grîne, cu resturante, cu baluri
de simbătă seara
și cu nostalgii în plecările lungi,
cu păstrăvi albaștri, curați,
pe genunchii fetelor — rotunzi —
și cu alergări hăulite
pe sub viaductele Dunării, înalte,
cu explozii în malurile înguste
ale hambarelor
pline de păstăi violete și galbene —
și ale tunelelor suprapuse savant,
a lungilor seri cu chitare și țitere liniștite.

Să privească, și să fie privită de aproape
și de mai departe,
de cîte ori este nevoie de un răspuns la
întrebarea
dacă mai neliniștește pe cineva
această liniște.

Pentru că liniștea nu mai neliniștește
pe nimeni.
Pe nimeni nu mai neliniștește această liniște
Pe nimeni...

La fîntînă

Gîndurile vin unul după altul
îmbrăcate asemenea oamenilor
în alb și în negru.

Cele în alb au trecut puțin mai în față
aproape cochete,
celelalte, în negru,
rămînînd la locul lor,
lîngă prăpastie.

Gîndurile vin
și coboară pe rînd
și este limpede că mor de sete
pentru că apa este tot mai puțină
și dinăuntrul izvorului,
în sus,
se vede tot mai viu colorată
pofta cu gură ca la oameni
și cu lacrimi în ochi.

Mă dau mereu la o parte
să treacă flămîndele lumii
pe lîngă mine.

Și gîndurile în alb
trec,
într-adevăr
mai departe...

A doua zi

Victoriile
încep întotdeauna
a doua zi.
Din păcate.

E ziua în care
eroii mai mor
de obicei,
chiar dacă mor în picioare

În ziua victoriei
Nici nu-i timp,
Ce e drept,
pentru toate.

Și moartea,
oricît ar fi de frumoasă,
Nu-i sărbătoare.

plastică

Caracterele

Pentru **Andrei Romocean** imaginea lumii nu se poate desluși altcumva decît prin elementul ei capital, ce o structurează și o animă, în același timp — chipul omului. Dar, cred că și o astfel de rezumare este limitativă, de vreme ce artistul nu urmărește neapărat să ne restituie iconografic un chip posibil al lumii ce sîntem. De fapt, Romocean, prin această bogată serie expusă la Galeria „Orizont" și intitulată, cu o insinuare cam desuet-didactică : „Amintiri despre artiștii din trecut", dovedește o inclinație pronunțată către analiza tipologică a caracterelor ce compun umanitatea. Așadar, nu trebuie să restringem aria demersului său plastic la așa-numita **artă a portretului**, în care artistul se exersează cu obstinată și migăloasă strădanie de mulți ani. **„Portretul"** din punctul de vedere al pictorului-filosof nu-i decît **instrumentul** cu care operează în ființa — vastă și complexă — a umanității. Subiectele sale, **caracterele**, cum mi se par mai exact și mai sugestiv definite, sînt „stări de spirit" ale unuia și același personaj gregar, devenit obiect predilect al cercetării sale: **umanitatea**. O realitate, o dimensiune a existenței privită deopotrivă în ipostazele ei strălucitoare ori dramatice, egocentrice sau sordid-periferice, jubilante ori ironic-interogative...

Sigur, în acest teritoriu practic infinit de forme, libertatea artistului este, paradoxal, limitată de necesitatea de generalizare categorială, de capacitatea de extrapolare a simbolurilor humaniforme în stare să releve privitorului de oricînd imaginea, devenită astfel document, a lumii la un moment dat. Pilduitoare, în acest sens, mi se par incercările pictorului de a concentra între ramele aceleiași pînze, aidoma unor Daumier, Goya, Hogarth (mai ales) sau, mai recent, Baba, o întreagă galerie tipologică, aglomerare de întruchipări ale unei lumi posibile. Tentative în care penelul pictorului se situează într-o **postură polemică** și nu descriptivă. Andrei Romocean nu este ceea ce s-ar putea numi un ilustrator al chipului uman. Un anumit portret, de pildă, este un model de anti-portret, pictorul sugerînd doar, în două-trei detalii, imaginea personajului ; în rest, importantă este atitudinea, atmosfera de recviem, tensiunea interioară de o mare combustie, tragică aproape, toate fiind nu rezultatul unei observații obiective, cît pulsația sensibilă a unui dialog afectiv. Sistem de raportare ce-l implică pe artist într-o permanentă resuscitare a mijloacelor stilistice. Tonalitatea polemică a crezului său estetic — așa cum se lasă el deslușit în actuala expoziție — se subînțelege și din felul în care pictorul și-a intitulat suita de lucrări. „Amintirile..." sale sînt, de fapt, exerciții de stil **„à la manière de..."**, cum ar fi observat Reboux-Muller. În efortul de a ne introduce în universul atît de bogat al tipologiilor umane, Romocean apelează la poncifele marii picturi de gen. Așa se explică cochetăria pictorului — savant și convingător pusă în scenă — cu instrumentarul renascentist, baroc, impresionist, expresionist, romantic... O lecție continuă și spectaculoasă de pictură densificată în spațiul aceluiași discurs plastic — situat, astfel, într-un soi de atemporalitate ce-i prieste — pare să ne ofere artistul prin acest periplu în universul omului. Și ecourile picturii lui G. de la Tour, El-Greco, Hogarth, Goya (din „Caprichos"), Daumier, apoi Rouault, Ensor, Kirchner, Nolde (din suita de „Arlechini"), Van Gogh (în autoportrete, mai ales) și Corneliu Baba (din galeria personajelor fără o identitate anume, dar cu o puternică distincție expresivă), sînt cheile stilistice pe care virtuozul penel al lui Romocean le aduce la un unic diapazon. Anume, acela al dialogului cînd cordial, cînd ironic, cînd polemic, cînd grav cu realitatea interioară a ființei și a existenței umane. Iată cîteva precizări ce le consider necesare în descifrarea intențiilor artistului la ceasul maturității sale creatoare. Pentru că Andrei Romocean este un pictor implinit, dar care nu uită că descoperirea artei este o odisee continuă și că nici un sacrificiu nu-i îndeajuns de mare pentru a-i smulge tainele și, firește, clipele de fericită iluminare. Expoziția actuală ilustrează tocmai o asemenea tulburătoare posibilitate.

Corneliu Antim

muzică

Mozart, Schubert, Brahms

Există oare trăsături de unire între creațiile acestor mari muzicieni ? Aceasta este una dintre întrebările la care muzicologia și istoria culturii au răspuns diferit, întrebare căreia încercăm pe scurt să-i oferim aici un răspuns, prilejul fiindu-ne oferit de o recentă seară camerală care a avut loc în studioul de concerte al Radioteleviziunii. După părerea mea, două sînt asemănările principale — în cuprinsul cărora există, bineînțeles, deosebiri cu rol particular — între partiturile acestor mari creatori. Toate lucrările celor trei titani se sprijină consecvent pe linia melodică din care, conform principiilor de frunte ale clasicismului muzical, izvorăște firesc osatura armonică. Și într-adevăr, una dintre „axiomele" prezentîndu-se oricărui student într-ale armoniei este aceea că linia melodică își presupune linia basului armonic, restul armonizării curgînd astfel de la sine (armonia, ca disciplină de studiu, s-a cristalizat în urma studierii atente a sute și sute de partituri clasice). De aici însă izvorăsc anumite deosebiri și ele privesc, dincolo de punctele nodale ale armoniei și melodiei, volutele, ornamentele, cromatismele etc. ale melodiei, Mozart fiind acel magician al cantilenelor elegante, grațioase, ornamentate intens, cu reminiscențe clare rococo în timp ce, la Schubert și Brahms, altele sînt datele estetico-stilistice predominante. Cealaltă trăsătură importantă de unire o reprezintă, din punct de vedere estetic, echilibrul desăvîrșit al paginii cu portative. În plan muzical, vorbim de arhitectonică, îndeosebi la Brahms, de firescul modulației și/sau de discreția volutei muzicale la ceilalți doi creatori. Evident amploarea pe care o poate căpăta acest punct de vedere se arată a fi deosebită însă fapt este că, față de marii (și autenticii) romantici, aici gestul muzical nu este atît grandiloc vent cît bine cîntărit, nu se descrie cu exacerbare sau emfază ci ne face să bănuim, în „culisele" elaborării sale, fie o natură extravertită, solară, fie o anumită aplecare asupra echilibrului formei, asupra întreprinderilor pe toate planurile între diversele componente ale partiturii.

Acestea sînt gîndurile la care trimite imediat audiția unor pagini ca **Adagio în Fa major pentru clarinet și trio de coarde KV 580** și **Cvintet în La major pentru clarinet și cvartet de coarde KV 481** de Mozart, **Sonatina în Re major op. 137 pentru vioară și pian** de Schubert și **Sonata în Sol major op. 78 pentru vioară și pian** de Brahms. Partiturile mozartiene, interpretate de Aurelian-Octav Popa, Cristina Anghelescu, (numai în a doua lucrare), Luminița Petre-Rogacev, Sanda Crăciun și Anca Vartolomei, s-au sprijinit pe acea specifică melodicitate de care aminteam înainte, realizările fiind însă inegale. Indiscutabil, toți acești muzicieni sînt interpreți de primă mărime. Afirmăm aceasta deoarece, de multe ori, am fost martorii unor momente muzicale de excepție. Coeziunea formației a fost însă în suferință : pe lîngă unele ușoare decalaje ritmice și nejuste proporționări în ceea ce privește ponderea vocilor, această „coerciție" (de a cînta în ansamblu, probabil cu prea puține repetiții în spate) a condus și la unele intonații ușor false, în special ale instrumentelor grave.

A doua parte a concertului, susținută de violonistul Ladislau Horvath și pianistul Andrei Vieru, a fost, după părerea mea, superioară. Acea tentă de firesc a paginii muzicale schubertiene a răzbătut natural dintr-o interpretare care nu și-a propus să epateze ci s-a „repliat respectuos" în spatele unei muzici care ajunge atît de ușor și de neocolit la sensibilitatea oricărui ascultător. În schimb, paginii brahmsiene i-au lipsit citeodată notele dominante care constau aici în acea atît de caracteristică tentă gravă, tumultuoasă uneori, eroică alteori. Cred că acest fapt se datorează manierei de a cînta a violonistului, puțin la suprafață (în caracter „louré"), manieră care poate deveni foarte interesantă dacă s-ar constitui într-o concepție unitară, egală cu sine însăși, în ceea ce privește redarea paginilor brahmsiene. Pentru mai multă claritate, afirm că, personal, aș înclina către maniera tradițională de interpretare a creației acestui titan al simfonismului. Am ascultat însă, deseori, versiuni care schimbă, uneori radical, unghiul de vedere al interpretării, rezultatele fiind demne de toată lauda ; cu o singură condiție însă — aceea de a fi consecvent duse la bun sfîrșit.

Viorel Cretu

Cenaclul «Luceafărul»

CRONICA (IV)

Cea patra ședință a cenaclului „Luceafărul" (serie nouă) s-a desfășurat într-o ambianță inedită, aceea a „Rotondei" Muzeului Literaturii Române, fapt subliniat în cuvîntul de deschidere de către Mihai Ungheanu, care a mulțumit cu acest prilej „vechilor" noastre gazde, Biblioteca Tineretului „Mihail Sadoveanu" și, deopotrivă, celor noi. Precizînd, încă o dată, specificul cenaclului (participă scriitori consacrați, dar și debutanți) Mihai Ungheanu a atras atenția asupra caracterului omagial al ședințelor, dat fiind faptul că, la 15 iulie curent, se vor împlini 30 de ani de la înființarea revistei „Luceafărul". A.I. Zăinescu il prezintă pe unul dintre cei care vor citi, Dumitru Pricop. Lectura decurge, în general, fără peripeții, doar că prezența sintagmei „nici o bețe", în versurile lui Pricop, stîrnește indignarea, justă și din punctul nostru de vedere, lui Fănuș Neagu, care propune eliminarea imediată a fragmentului incriminat, în caz contrar fiind în pericol însăși calitatea emoției estetice. După lectura poemelor, discuțiile demarează greu. Zadarnic zice Fănuș Neagu „Forfecați-l", căci nimeni nu se încumetă ; zadarnic Nicolae Georgescu, secretarul cenaclului, îl invită să spargă gheața, conform unei tradiții de trei ședințe, pe Iulian Neacșu, celălalt secretar al cenaclului ; zadarnic e solicitat Gheorghe Pituț, pe motivul că soția sa lucrează la Muzeu și, prin urmare...

Dar, în sfîrșit, precum Malherbe la Boileau, veni Fănuș Neagu : *„Poemele fac un tot unitar, construit pe o gîndire profundă, reprezentînd o vehementă săpare către străbuni. Dumitru Pricop este un poet ajuns cu uneltele la deplină maturitate, dovdind că-i poate învăța pe mulți taina versului". Îi recomandă să se lepede de vocabularul care împinge către o margine mai obositoare, prin vulgaritate, așa cum se întîmplă în ultimul poem citit, și remarcă faptul că „vocea" nu l-a ajutat pe poet.* Mircea Constantinescu, *prozator, se înscrie în replică și este de părere că, dimpotrivă, vocea l-a ajutat pe poet în transmiterea conținutului versurilor. Tot dimpotrivă (combate bine !) i se pare că ultimul poem și, în general, cuvintele mai dure erau necesare pentru a echilibra tonul acestei poezii imnice, monotone altfel. Lui* Pan Izverna *i-a plăcut cum a citit poetul, dar, mai cu seamă, ce a citit. Consideră poezia lui Dumitru Pricop de o valoare deosebită, aici punîndu-se toate marile întrebări ontologice, într-o construcție barocă, de mari contraste, dar și de mare frumusețe.*

Pentru Ion Iuga *versurile citite acum sînt o plăcută surpriză, în comparație cu ceea ce știa din cărțile anterioare ale lui Pricop. „Poetul — zice Ion Iuga — nu mai are patima muntelui (așa se numea volumul de debut — nota mea V.F.M.) decît prin spațiul stufos (baroc) al cuvintelor. Acum, trăirea este înălțată în planul ideii". Nici pe Ion Iuga nu-l deranjează expresiile dure din unele poeme, pe care le simte legate cursiv cu discursul liric. „Reiese — intervine cu aplomb Fănuș Neagu — că eu aș fi pudibond. Am trăit s-o văd și p-asta". Sala se destinde, dar se concentrează repede la loc cînd începe să vorbească* Niculae Stoian. *Acesta produce o paralelă surprinzătoare între poezia lui Gheorghe Pituț — cosmos silvestru — și poezia lui Dumitru Pricop — cosmos muntos, văzut din perspectivă mioritică, „Poetul oscilează — crede* Niculae Stoian — *între fierberea magmatică și incremenirea ancestrală" N.S. preferă fierberea, „vulcanii în perpetuă explozie", dar privește cu mare încredere și noua ipostază a poetului aflat într-un moment de devenire. Deși se pronunță, totuși, pentru fierbere.*

Valentin F. Mihăescu *se arată surprins, dar nu de poemele citite de Dumitru Pricop ci de surprinderea arătată de unii antevorbitori în fața așa zisei noi ipostaze a poetului. Apreciază că, în toate volumele publicate, imaginea poetică are, la Dumitru Pricop, un reazem conceptual, așa încît nu de noutate este vorba, ci de consecvență. I se pare că atenția pe care poetul o acordă formei fixe și eficienței mesajului este în defavoarea metaforei, mai puțin șlefuită acum.*

Prozatorul Adrian Costache *îl definește pe Dumitru Pricop drept un expresionist care nu mai crede în mitul creației. Ideea se retrage în sine înspăimîntată parcă de un sentiment al apocalipsului.*

În cuvîntul său, Dan Alexandru Condeescu *își propune să fie mai acid, mai — nu-i așa — critic. Și reușește. Astfel, dacă gesticulația etică îi apare interesantă, expresia poetică este tributară unui mod tradițional, chiar vetust de folosire.*

„Poetul nu este vetust, cum zice criticul" — intervine Gheorghe Pituț. *„El se urmărește pe sine și se află pe o linie ascendentă, scriind o poezie de mare măiestrie", în care cuvintele, acele cuvinte și nu altele, sînt reclamate de o anumită viziune" — continuă Gh. Pituț. Și conclude : „Îl felicit pe Dumitru Pricop pentru frumoasele sale versuri".* Vasile Neagoe *nu-l felicită însă pe poet, ci observă un clivaj între solemnitatea recuzitei și inadecvarea lexicului, iar* Nicolae Georgescu, *din locul de unde „dresează" procesul verbal al ședinței, intervine scurt, cuprinzător și convingător, observînd în poezia lui Dumitru Pricop existența unei morale, și anume una profetică. Se simte nevoia unei pauze și A. I. Zăinescu, după ce îl felicită pe Pricop și-i declară amiciție și invidie, o acordă. În partea a doua a ședinței citește proză debutantul Septimiu Stoica, anteprezentat de Iulian Neacșu. De la acesta aflăm o mulțime de lucruri folositoare : că virtualul prozator e născut în județul Dîmbovița, că are un tată jurist, că este cercetător în tehnica de calcul și că nu scrie S.F. După care îl aruncă în groapa cu lei, dar cere îngăduință și înțelegere. Septimiu Stoica mulțumește pentru încredere, în general, și lui Iulian Neacșu, în special. Ceea ce mi se pare firesc.*

Discuțiile sînt (re) deschise de același Fănuș Neagu care, cu tact pedagogic, remarcă dinamismul și coerența frazării, dar îi cere tînărului debutant să renunțe la experiment și să încerce să construiască simplu. Crede că proza citită este slabă, dar ar putea să devină „bună" printr-o tăietură bine aplicată. Mai puțin îngăduitori sînt Alexandru Horia *și* Adrian Dafir, *care consideră proza citită de o superficialitate scandaloasă și foarte slabă. De partea cealaltă, dar fără argument, se situează* Aurelian Lazu. *Ceilalți vorbitori, într-un fel sau altul, continuă poziția lui Fănuș Neagu, încercînd să desprindă ce e rău și ce e bine. Astfel* Mircea Constantinescu *(„Momentul rezistent e momentul Hemingway"),* Adrian Costache *(„Autorul încearcă, fără să reușească, să împace două formule narative"* Dumitru Bălaeț *(„Există un nivel mai puțin vizibil, un plan simbolic, vorbind despre șansa oferită personajului și ratată de aceasta"),* Dan Alexandru Condeescu *(„viziune, simbol, metaforă, încercare de a dramatiza"),* Liviu Mitrănescu *(„Personajul nu ratează o șansă, ci nu are nici o șansă"),* Vasile Neagoe *(„Vocile nu creează un personaj"), se aplică, obiectiv, textului citit, emițînd opinii interesante.* Niculae Stoian *și* A. I. Zăinescu *pledează, în scurtele lor intervenții, pentru un tratament special acordat debutanților, iar* Iulian Neacșu, *după ce condamnă „excesul de muniție" risipit de unii pentru „desființarea" unui debutant, consideră utile celelalte intervenții, în stare să contribuie real la formarea unui scriitor.*

În încheiere, lucrurile sînt puse la punct, sobru, de către Mihai Ungheanu. După opinia sa, Septimiu Stoica este un tînăr talentat, care va mai citi, în viitor în cenaclu. Și numai faptul că el a fost ales să citească în fața unora dintre prestigioșii noștri scriitori contemporani este cu totul onorant pentru un tînăr. Cenaclul revistei „Luceafărul" nu este, însă, un cenaclu de experimente, așa cum misiunea noastră nu este aceea de a ne etala pe noi înșine, ci de a găsi și cultiva scriitori autentici. De aceea, perorațiile în gol, comparațiile inutile, polemicile neavenite cu scriitorii importanți pe care îi invităm aici nu trebuie să intre în practica cenaclului nostru, nu trebuie să stînjenească climatul de emulație pe care ne străduim să-l permanentizăm.

V.F.M.

dumitru pricop

Adio, frate!

E frig la mine-n sînge, deci nu-ți cer
nici partea de pămînt și nici de cer...

Să blestemăm ?! Lumina din cuvînt ?
Floarea de tei ? stejarii, păpușoii ?
S-ar răsuci părinții în mormînt
și-ar putrezi de scîrbă albul foii.

E frig la noi în sînge, e pustiu,
cum e pustie în stilou cerneala,
cum mi-e rușine, iată, să mai scriu
știind că totuși voi plăti greșeala

Ce-au fost părinții ? Niște troglodiți
ce-au dus pe oase brazda colectivă
a Țării lor de veacuri, fericiți
cînd le-a dat lutul grîul de colivă

Ce-au fost părinții ? Niște rădăcini
amare, încîlcite și coltoase
păzind în suflet marile grădini
prin moartea lor de-a pururi luminoasă

Ce-au fost părinții ? Niște visători
romantici, credincioși, fără prihană
ce s-au trudit să nu le fim datori
nici cel puțin cu banii de pomană

Ce-au fost părinții ? Niște amăriți
de vremuri bune și de vremuri grele
lăsîndu-se de cumpene tiriți
cum sunt copacii ispitiți de stele

Adio, frate ! Ce folos să-ți spun
ce-au fost părinții ? Cînd puteau să fie
buldozere, conserve, fier, săpun
sau niște prafuri într-o farmacie

Adio, frate ! Nu mai are rost
să drămuim părinții cu bucata
cînd ei ne-au dat în sînge adăpost
și viață și lumină pe de-a gata

Adio, frate ! Suntem niște morți
atît de vii încît am fi în stare
să le zidim ciolanele în porți
sau să-i numerotăm, ca-n inventare...

Adio, frate ! Totul ia sfîrșit
ca-n tragedii, ca-n comedii, ca-n farse
și numai Ei din cerul lor cernit
rămîn spre noi cu sufletele-ntoarse

Adio, frate ! Totul e firesc ;
și-n serios și-n tragic și în glumă
așa cum miejii laolaltă cresc
dar tot aceeași nucă îi sugrumă

Adio, frate ! Iată, recunosc
că suntem niște microprocesoare
și nu mai știm nici mirosul de mosc
nici cîte patimi leagănă o floare

Adio Frate ! Suntem totuși frați ;
același chip și sînge. Pe măsură
părinții ne-au născut — pe veci legați
cu-același drept la dragoste și ură...

E frig la noi în sînge... dar să știi
că-n lut părinții sunt la fel de vii !

Alt munte-n loc

Și tare aș striga că e-n zadar
domesticirea ce mi se propune
eu vin cu talpa grea de bălegar
direct din psalmi, direct din rugăciune

E peste tot nevoia de păcat
de cai, de vin, de jocuri interzise,
chiar Dumnezeu s-ar lepăda bărbat
și-ar tulbura credința legii scrise

Dar nu acesta-i lucrul pentru care
odată mori, odată chiar te naști,
aluneci din viltoare în viltoare
pe frăgezimea Florilor de Paști

Surpat pe gînd un monstru te îndoaie
în cel ce înger tăinuia copilul
urca în plante stropii grei de ploaie
ori reteza prin candele fitilul...

Lumina cere clipei geniul mut !
Vulcanii lui sunt sîngurii în stare
să schimbe viermii putrezi din sărut
ori să-nțeleagă petele din soare !

Eu și eu

Chiar înșelat, la ce ar fi nevoie
să scot din sînge fiara, s-o asmut
la cel pe care nu l-am cunoscut
decît în arca tristă a lui Noe

Se svîrcolea pe ape trupu-i mut.
N-a fost în stare nimeni din canoe
să-l plîngă sau să zică; Tot ca noi e
trecutul lepădat în început...

Străini de-atunci, plutind pe alte unde
sau laolaltă în blestem ascunși
ne dușmănim, de-același frig pătrunși
sub steaua celui care nu răspunde

Și doar din cînd în cînd stăpînii sorții
cu alt potop prin noi dezgroapă morții.

Negura îndrăznelii

E ca o negură îndrăzneala
ce să spun, Domnule Judecător ?!
ia-mi tocul, ia-mi hîrtia, ia-mi cerneala,
de-atîtea veacuri recunosc greșeala,
stimate Domnule Judecător
Îmi umblă cineva pe sub ciolane
și mi le-așează anatomic — vezi ?
de parcă-am fi adușI pentru grămezi
de oseminte sacre sau icoane
în care poți să crezi... sau să nu crezi !
Mă judeci după litere. Și tac.
Dar ce consoană sau vocală oarbă
ar îndrăzni din viață să mă soarbă
să mă arunce viermilor din veac
cînd în același strai — de ere zac
cu țurțurii Destinului în barbă
Să spun acum că nu mai am părinți ?
că i-a secat femeii mele sînul ?
că nu-i pot fi Destinului stăpînul ?
că Fiii trec în lebede cuminți
cît li se drămuiește-n iesle fînul ?!
Tain infect. Eu sufăr de frumos !
Pedeapsa Ta mă dăruie luminii
iar condamnat — și frații și străinii
îmi vor ierta locul de suflet jos
în care de demult vin gloduros
să împlinesc porunca rădăcinii...
E ca o negură îndrăzneala,
Domnule Judecător, fii pe pace !
Juvățul dumitale — elegantul, modernul,
actualul,
de patima stelelor noastre zace.

Măsura vieții

Măsura morții nu-i întîmplătoare
așa cum din păcate mai cred unii
ea duce-n aburi vuietul furtunii
și sîngele-nflorit la vînătoare

În ea și înțelepții și nebunii
înlănțuiți de veșnica-i paloare
se întîlnesc egali, căci nu se moare
mai mult sau mai puțin supus genunii

La ce atunci păcatul rugăciunii,
la ce veșmîntul alb de sărbătoare
sau putred de culori cum au păunii ?!

Cînd știi ce-i viața, grava ei splendoare,
măsura morții-i capătul minunii
deci începutul vieții viitoare.

Privighetorile mîlului

Precum privighetorile din mîl
pe osul lumii scapără să cînte
precum acel din noi pe care îl
ucidem zilnic... ca să ne frăminte

Precum acest învins arhipelag
de vechi unelte și de veci morminte
precum același Moise în toiag
cu bîlbîiala veacului ne minte

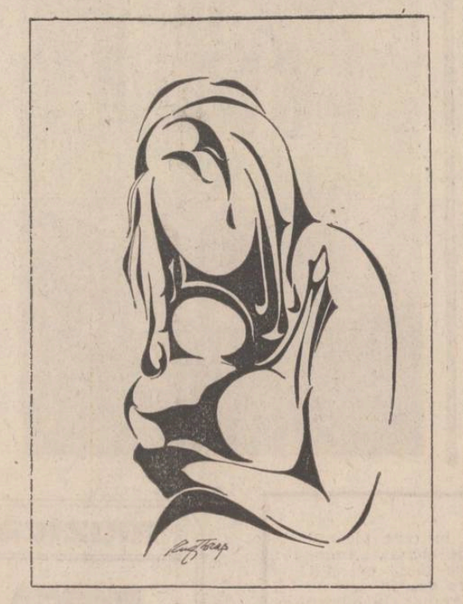

Precum același de demult, la fel
îndurerat de propria-i zidire
înfrînge spațiul tragic din inel
perechii vitregind visul subțire...

Precum destinul nostru care nu-i
decît o lance pe grumaz — se pare
să poți uri acolo unde sui
veninul lacrimei învingătoare

Precum acum și dedemult în ieri
cum către fiecare stîrv un mîine
în care colții marilor plăceri
au lepădat și masca lor de cîine

Precum în piatra templului s-ascute
acest altar păgîn de Biblii mute.

Satul din cer

Un sat rămîne un hrisov etern
de aștri, scris la primele lor nașteri,
iar oamenii pe file i s-așternn
în propriile Firii recunoașteri

Unii mai vor sau unii nu mai vor
să-i locuiască sacrele ciolane
dar toți, la fel, în dreptul crucii lor
se zugrăvesc cu piclă ca-n icoane !

Iar uneori, cînd zodiile cer
s-aude cimitirul cum desface
uricul cu peceți îndoliate...

Și-atunci, se pare, inima ne bate
cu satul izgonit din Rost și Pace
pe care-acum îl căutăm în cer.

Grafică de Eugen Taraș — Oituz

O ZI DE GALĂ

septimiu stoica

A fost o zi deosebită. De gală. Ai simțit-o încă de dimineață : una dintre acelea în care lumina îți invadează simțurile, biciundu-le să vadă, să perceapă.

Te-am mirosit de cînd ai intrat în birou. Ne-ai azvîrlit o privire superioară. Ai spus ceva în genul : lumea e minunată, băieți, noi nu știm să o înțelegem, să ne umplem de ea. O banalitate. Ei, știu că e o banalitate, te-ai scuturat, dar astăzi nu mi-e frică de banalități ! Nu mă săturam să te scrutez : același frig de praf buimac, reflectat — D-zeu știe cum ! — în propriii ochi ca un munte. Și ce trufie în tine ! Erai — vezi Doamne ! — o trestie, dar una ginditoare. Simțitoare. Tu, Iustin Varga.

Iată de ce am fost răutăcios. Iată de ce ti-am tipat brusc, fără menajamente, cu simulată, candidă jubilație prietenească vestea cea mare : ai reușit, măi băiatule, măi istețule, măi geniu de provincie ! Noi o să chelim cu toții în tîrgusorul ăsta, o să ne împingem burțile uite-asa..., dar tie n-are de ce să-ți pese : aerul capitalei te va menține tînăr, iar pentru melanholie... mai bun dizolvant ca apa Dîmboviței... Pupați-l fraților, ce e bun iese la rampă și învinge. Ai luat concursul, mă, ce te holbezi așa, doar nu te miri, ți-ai amintit acum ?

S-au năpustit cu toții , te-au sărutat dar tu te făcuseși palid, te bîlbîiai, ei credeau că de emoție. Doar eu știam, Iustin Varga, că era de frică.

Ce face un om, o biată vietate, cînd îi este teamă ? Fuge. Oriunde. Cît poate de repede. Să se ascundă. Ai invocat ceva în pripă — că trebuie să-i anunți pe ai tăi — și ai șters-o. Tu nu ți-ai fi recunoscut atunci, dar eu bănuiam și puteam să-ți suflu și ție : zburai la ea ! Să-i plîngi în poale, să-ți descinte de frică. Atenție însă, Varga : Ema nu știa nimic de concurs ! Nu avuseseși curajul să-i mărturisești ceea ce pentru tine însuți se conturase doar ca o ipotetică soluție, cu scadența aruncată departe, liniștitor, în viitorul nedefinit.

Ai bîjbîit pe străzi, nereușind să te aduni. Unde să te ascunzi în orașul ăsta ? Te simțeai copleșit, caraghios și umed în tristețea ta, ca o cămilă cu o sută de cocoașe. Ai trecut de Hotel, apoi de parc și te-ai trezit în fața noului chiosc de răcoritoare. Firma lui, desenată cu litere strîmbe și în mai multe culori ne intrigase cu cîteva săptămîni în urmă : „Băuturi din sucuri naturale, preparate în fața clientului". Anuntul spînzura deja înaintea deschiderii și îți amintești că îl privisem cu scepticism. Tu găsiseși însă, în perimetrul străjuit de chioșc și de cele trei mese cu fețe scrobite și umbrare, un colț rupt de amorțeala tîrgului, iar în ceremonia sorbirii licorilor, știu eu, poate iluzia vreunei evadări.

Te-ai oprit și acum, aveai nevoie de o gură de aer, de calm, de uitare, însă obloanele erau lăsate, iar în preajma chioșcului nu se afla decît vlăjganul acela cu cicatrice, ajutorul vînzătoarei sau ce i-o fi fiind. Mătura. Te-a recunoscut, căci s-a oprit și s-a uitat lung în urma ta. A început să fluiere ceva vesel, poate nu neapărat zeflemitor, dar s-a întîmplat ca exact atunci să răzbată hohotele unor copii dintr-o curte învecinată și acest neașteptat fond sonor te-a făcut să te simți umilit. Tocmai aici, unde vînzătoarea manifestase de la început interes evident pentru tine ! Roșea cînd apăreai, îți pregătea băutura cu solemnitate — tu alegeai suc de portocale, turnat peste smochine verzi și brumat cu scorțișoară — apoi te urmărea furiș cu privirea la masa unde te așezai. Era drăguță, frumoasă chiar la chip, poate cam copilă însă și, spre rușinea ta, trebuie să recunoști că te surprinsesei încercînd să o evaluezi și în rest ca pe o femeie. Nu reușisei ; o descopereai mereu baricadată în spatele tejghelei.

Dincolo de presupusa ofensă, probabil asta te deprimase : găsisei, tu însuți, pentru prima dată închis. Vei pleca — deja începusei să pleci — iar acțiunile tale începeau să capete atributul ultim. Ultima partidă de pescuit, ultimul poker, ultimul chef cu băieții la „Hotel Central". Ultima noapte cu Ema.

★

Ai urcat în fugă scările spitalului, n-ai mai ținut seama de precauții, ai străbătut culoarele grăbit, orb, îmbrîncind pacienții și împiedicîndu-te de cărucioare, întrebînd pe toți de sora Roth.

Ema nu s-a lăsat impresionată de iuresul tău, ți-a răspuns calm, privind prin tine, că da, ea era sora Roth, cu ce îți putea fi de folos, trebuia să aștepți. Un apel ostil să reintri în convenție. Te-ai obiectivat. Ai început să o studiezi cu uimire, ca pe o străină. O femeie frumoasă. Una dintre acelea după care privești lung pe stradă. Dintre acelea sortite să nu fie ale tale.

Căuta preocupată în fișe, șușotea cu fiecare solicitator — o melodie difuză, cuvintele nu le prindeai — scotea un tipăt scurt și pufos de plăcere cînd găsea hîrtia și era în toată atitudinea ei — și a lor — o atît de perfectă încadrare în fundal încît tu te-ai simțit de acum inaderent, o zgaibă, o murdărie în peisaj.

Ai plecat. Pașii te-au purtat din nou spre chioșcul de răcoritoare. Ai iuțit, cînd, dar, uite — perfide ghinion ! — a apărut la orizont... Cine ? Cineva, ei bine, El ! rivalul.

Nu puteai da înapoi, te zărise, venea întins spre tine.

— Salut, maestre — te-a întîmpinat — și felicitări !

— Pentru ce ? te-ai prefăcut tu mirat.

— Ei, pleci, ce-ți pasă ! Am auzit, la București...

Ai ridicat privirea. De unde aflase ? Atît de repede umblau zvonurile ? N-ai descoperit nimic. Același rînjet. Insinuant. Aceeași figură lăbărtată. În Egipt a fi gras era considerat pervers. Abia mai tîrziu, Occidentul.. conciliant și practic...

Dacă aflase de la Ema, cînd avusese ea timp să-i spună ? Înseamnă că știa unde să-l găsească, îi cunoaște programul, se vedeau iarăși !

— Este acolo o fată, cea care vinde — ai susurat conspirativ ! — care nu pare o simplă vînzătoare, ci, ei bine, un soi de preoteasă. Bărbatul care o ajută nu-i este iubit, cum ar crede unii, ci, la rîndu-i, ue hierofant mai mic în rang.

De cînd o făceau ? De la început ?

— Sigur, este doar o bănuială — ai șoptit, silindu-l să-și aplece urechea — o ipoteză, dar dacă o urmezi pînă la capăt nu poți evita întrebarea : de ce ? În care scop ? Ce vor să-mi comunice ? Sau, mai știi, să-mi ofere ?

Posibil să te fi înșelat. Posibil ca le să fi aflat din altă sursă. Rămînea însă faptul că omul, individul acela, a avut-o pe femeia ta. Indubitabil. Și nu o dată. Chiar dacă nu acum, mai înainte. Cît timp au fost împreună ? Un an, doi ?

Ai ajuns în dreptul vînzătoarei.

— Ce faci ? ai intrat tu direct în vorbă, clipind spre celălalt — bună ziua ! Se plîngea domnul, un prieten, am fost colegi în primară, că n-ar mai fi fete frumoase în oras !

Ai ris. Strîmb. Ceilalți au zîmbit și ei, de circumstanță.

— Supărată ?

N-a observat întrebarea. Era distrată. Pierduse parcă din amabilitate. Celălalt, nu știu, la un moment dat a dispărut.

— Un pahar — ai comandat, dacă tot te aflai acolo.

— De care ? — a vrut ea să știe.

— Ca de obicei — ai răspuns.

— Ce serviti de obicei ?

O făcea înadins.

— Suc de portocale — ai informat-o zîmbind, căci începea să te înduioșeze bosumflarea ei de copil.

Ce-ar fi să ocolești tejgheaua, apoi, ajuns față în față, să o cuprinzi de umeri și să o privești adînc în ochi ? Ea ar fi stat, la început precis încordată, bătoasă, dar apoi s-ar fi înmuiat și, suspinînd, și-ar fi lăsat capul pe umărul tău cu un gest de infinită dulceață. Ai fi lipit-o atunci de piept, ți-ai fi îngropat obrazul în părul galben și moale...

— Cu smochine verzi și scorțișoară — ai adăugat.

— S-au terminat. Nu mai avem decît mere și pere.

Cum e posibil ? Te-ai întors, ai vrut să pleci. Ea era însă agitată, ai intuit-o. Trebuia să insisti.

— Nu pot să plec așa de la dumneavoastră — ai revenit. Poate-i ultima oară cînd mai trec pe aici. E ridicol ce-ți voi spune : nu mă interesază ce-i în sucul vostru, nici măcar sete nu mi-e. Vreau să am însă senzația că cel dat mie este deosebit de al celorlalți. Înțelegi ?

S-a încruntat, încruntarea celui ce-și ține cu greu rîsul. Și-a muscat buza a clătinat din cap, degeaba, pînă la urmă s-a destins.

— Da, am ceva special. O băutură străină, un amestec : „Tropicana Club". Are și alcool... S-o prepar ?

Cum să nu, ai aprobat fericit, ca în așteptarea unui joc din copilărie. Ea, la rîndu-i, se mișca înviorată. Desfășură în fața ta întreg arsenalul : bol de cristal, baghete, cutii cu sucuri, ingrediente.

— Cum te cheamă ?

— Angela — a șuierat, fără să se întrerupă, peste huruitul storcătoarelor.

— De ce nu mi-ai pregătit așa ceva pînă acum, Angela ?

— N-avem decît o singură porție. Priviți ! — și ți-a arătat sticla.

Una uriașă, din plastic alb, cu etichete colorate, străine. Pe fundul ei, un deget de lichid gros, galben-verzui. Angela a aplecat-o și i-a turnat conținutul în amestecul din vas. Lichidul a început să fiarbă, răspîndind reflexe.

— „Tropicana Club" ! — a rostit fata cu mîndrie.

Ai ridicat cupa, teatral, pînă în dreptul ochilor, ai privit prin ea. Ai dus-o apoi la buze, curios să afli ce gust mai avea și minunea asta. Ți-ai amintit să întrebi însă cît costa. Ce mai, vroiai să o degusti pe îndelete.

Fata a mîzgălit ceva pe o hîrtie de ambalaj, și-a verificat socotelile bifînd cu vîrful pixului și în final te-a anuntat tare :

— O sută optzeci și patru de lei. O sută optzeci și patru și cincizeci.

Suma ne-a șocat. Depășea orice așteptări. Oricare dintre cei care urmărisem scena nu puteam crede decît că fata isi bătuse joc de tine.

Parcă spre a-ti mări stînjeneala. Angela s-a simțit obligată să te consoleze, cu voce la fel de exagerată, asociind restul clienților ca martori :

— Este o băutură rară ! Să nu vă pară scumpă, așa ceva...

Ai plătit și ai așteptat prosteste să ți se numere restul pînă la ultimele două monede de douăzeci și cinci de bani. Ți-ai luat în silă cupa si te-ai furișat la o masă. Nu te-ai atins de ea. Stăteai și o priveai. Nu te deranja pierderea — pierdusei altă dată mai mult, să-i la naiba ! — ci faptul în sine că fuseseși și păcălit și jenă, mai ales jena pe care o resimțiseși în fața lor. Cum aveai să reziști lumii noi spre care te îndrepți ?

Într-un tîrziu fata s-a simțit probabil vinovată. A lăsat tejgheaua si s-a îndreptat spre masă. Era firavă, schiopăta. De aceea, ai gîndit cu dezgust, de aceea nu părăsea ea barul. Înainta cu eforturi și cînd a ajuns în dreptul tău a prins să fluture sticla. A început să-ți explice o conversie încîlcită din șilingi în lire, apoi în forinți, din nou în lire, bălmăjeală din care tu n-ai înțeles mare lucru, decît că, eventual, ei i-ar putea fi milă de tine. I-ai întors spatele.

După un timp, totuși, te-ai ridicat. Era absurd. Ai luat cupa si ai depus-o pe tejghea. Ai rostit cît ai putut de alb :

— Domnișoară, luați-vă băutura înapoi ! Nu m-am atins de ea. Să nu mă înțelegeți greșit : nu este vorba de bani, ci de un principiu.

Nu ți-a răspuns. Privea departe, iar între voi trona cupa aia blestemată. Băutura, după atîta timp, încă sfîriia. Posibil să fi fost ceva deosebit, de aici însă si pînă la...

— Ați putea invoca — ai tinut să precizezi — că nu trebuia să comand. Era însă de datoria dumneavoastră să mă informati asupra prețului, din moment ce el nu e afișat.

— Beți ! — a șoptit ea. Încă mai e timp, o să vă placă.

Atunci din spatele chioșcului s-a ivit ajutorul. Vine să mă bată, ai tresărit. Ea l-o fi chemat. Ai rezistat, nu te-ai clintit.

Cicatricea îi pulsa. Frenetic. Poate pentru că tipul cără deasupra capului un bidon imens. L-a coborît și l-a înghesuit într-un colț. Și-a îndreptat umerii. A privit cupa. S-a uitat apoi la fată si au izbucnit amîndoi în ris. Ei da, Iustin Varga, erau nespus de veseli. Nu ți-am spus, părea el a-i zice, nu ți-am spus ?

Asta-i tot, ți-au dat banii si tu ai plecat.

Din acel moment nu te-am mai urmărit. Nu te-am mai urmărit pentru că de acum știam.

★

Am preferat să mă plimb. Să mai privesc o dată orașul. Pentru ultima oară. Nu că ar fi fost ceva deosebit. Unul ca toate celelalte. Provincie eternă. Provincia omului. Numai că, aveai dreptate, sînt lucruri care te leagă. Am fost si eu cu voi. Am lîncezit în birouri pînă la prînz, cînd vine „Sportul". După-amiaza pe Corso, seara un remmy sau, cu băieții o vodcă la „Hotel Central". Duminica dimineața meciul de fotbal pe terenul de bitum de la „profesională".

Autogara, navetiștii, blocurile din centru, grădina-cinematograf, fabrica de textile, cea de conserve si, întunecată, cea de cărămizi. Toamnele, iernile... Chiar, ce stagiare or mai veni anul ăsta, Iustin, la „profesională" și la Spitalul Orășenesc ?

Sînt la gară. Mi-am cumpărat bilet, aștept acceleratul. Privesc luminile. Orașul.

În seara asta te așteptasem. Cum ai intrat m-ai întrebat care este cel mai bun prieten al tău. Cîți dintre noi însă sîntem noi înșine ? Iustin ? Ți-am confirmat că eu. Ce poți să faci în numele prieteniei noastre ? Orice ! Cît de repede ? Oricît de repede ! Acum ? Acum ! Juri ? Jur ! Mi-ai cerut să plec. Să-i caut pe cei la care dădusei examenul. Nu-ți aminteai unde era, dar eu mă voi descurca. Să le comunic nu că renunți, dar că ești silit să amini. Mai ai ceva de aranjat, e de înțeles. Erai sigur că eu pot asta ! Pentru ultima oară...

★

Pe peron, între călători, doi cunoscuți. Vînzătorii de răcoritoare. Ea, foarte elegantă, îmbrăcată însă nepotrivit pentru acest anotimp, cu un mantou somptuos de blană. El are un baston cu măciulie de argint. Cicatricea îi arde acum liniștit. Ca un far. Fumează. Din țigarete. Nu au bagaje. Fumează și păsesc agale.

Nu cred să mă mai întorc, Iustin Varga. N-ai cîștigat nici un concurs, a fost invenția mea. Lucrarea era însă bună. Nu strălucită, dar bună, bunicică. Suficientă. Ar fi fost. Dar ai uitat s-o semnezi. Ei, ce zici ?

Mă fascinează cei doi. Bărbatul s-a aplecat spre femeie. Îi șoptește ceva la ureche. Rid. El mai potolit, cu detașare. Îmi face cu ochiul. Ea însă si-a lăsat capul pe spate si hohotele ei, în cascadă, umplu deodată întreg peronul, acoperă suieratul locomotivei, ce, uite, intră pufăind în gară.

Hei — nu mă pot abține — v-am mai întrebat și altădată : de cine rîdeți ? De ce ?

POST RESTANT

„babele" au arătat și de această dată că sînt mai capricioase decît o mireasă în ziua cununiei, dar nu asta este important, ci faptul că, dacă totuși mai aveam îndoieli că nu am scăpat de iarnă, acum nu le mai avem. Da, a venit primăvara, și, în afară de semnele ei binecunoscute (muguri, ghiocei, brîndușe, viorele ș.a.), avem noi și semnele noastre, specifice, și anume: numărul scrisorilor a scăzut (se stă mai mult pe afară, întîlnirile de dragoste s-au întețit, drumurile s-au înmulțit, iar vizitele s-au prelungit), iar din cele ce vin, majoritatea sînt de dragoste.

Iubiri fericite, iubiri nefericite, întîlniri-despărțiri, ahuri și oftaturi, dansuri, joacă, ochii luminoși, luminăția sa și întunecimea ta, muzică, onomastici, tombole, parcuri, păduri, lacuri, marea înghețată, teatre, filme etc. etc. — toată recuzita folosită pentru El și Ea, o uriașă butaforie vopsită strident și în culori nenumărate. Nu avem nimic împotrivă, dar nimic nimic, ci numai o oarecare oboseală de primăvară, care ne amintește precis că toți cei născuți iarna primesc de ziua lor numai fulare și mănuși, ca și cum în restul anului ar „hiberna". Primăvara nu se scrie numai despre primăvară și ale ei (asta dacă te iei în serios), altfel am fi aidoma naturii. Dar noi, oameni sîntem...

CARMEN IONESCU, Corabia: „Era o seară înmiresmată de mai. Fata stătea cu lumina stinsă și privea pe fereastră...

— Iulia, ce-i cu tine, nu te recunosc, ce-i cu visurile astea halucinante? Hai (,) închide fereastra, că ai început să faci febră.

— Bine(,) mamă, am să închid fereastra camerei, dar fereastra inimii nu pot s-o închid, nu vreau s-o închid, am s-o las larg deschisă (,) să intre adierea vîntului de primăvară și să-mi primenească sufletul. Hai (,), mamă, nu fi supărată, uite, în seara asta am să citesc pînă tîrziu din poezia lui Eminescu (,) pentru ca mîine să iau nota zece la literatură. Noapte bună și vise plăcute, mămico!". Am reprodus începutul și sfîrșitul unei schițe, caracteristică pentru vîrsta sau anotimpul dv. bănuim, primăvăratece. „Vă rog doar să-mi spuneți dacă nu am o lipsă de talent strigătoare la cer, pentru că nu vreau să chinui prea multă lume, obligîndu-i (o) să-mi citească lucrările de aici încolo". Nu, n-aveți „o lipsă de talent strigătoare la cer", fapt absolut firesc la anii dv. Așa, că, dacă ne promiteți că nu veți mai mînca litere și virgule, mai trimiteți din „prea plinul inimii" dv. atît de simțitoare.

ADRIANA CRISTESCU, București: Cum vedeți, ne-am însușit și „h"-ul din numele dv., iar faptul că datele autobiografice pe care ni le-ați trimis acum sînt identice cu cele trimise prima oară ne uimește.

Oricum, așteptăm împreună debutul. Pînă atunci, altceva decît scrisori în care să vă exprimați „sentimentele de gratitudine pentru generoasă (noastră) răbdare, pentru încredere și, de fapt, pentru toate". Pe noi ne interesează proza.

ALEXA NIANU, Strehaia: „O fericire fugară îi umple inima; iat-o (?!), Luna, a pătruns în camera lui. Ștefan întinde mîna (,) dar razele i se strecoară printre degete. Și fericirea i se sfîrșește. Își îndreaptă iarăși privirile aprinse către depărtarea unde mireasa de aur a iluziilor sale domnește pe tronul eternității. E acolo, atît de sus, a tuturor și a nimănui!" Încercați să priviți lucrurile (deci și luna) la rece. Dacă nu reușiți, așteptați să treacă primăvara și pe urmă apucați-vă de scris.

SEVER NEGRESCU, Virovia, Drobeta Turnu Severin: Din „Timpuri", așa, pentru încurajare: «Există, pe lîngă prezent, trecut și viitor, un timp mai apropiat și mai frumos, mai îndepărtat și mai sigur; timpul de-a face ceva. Vine, vine acest timp. El este un prezent al tuturor. Gheorghe, vecinul meu, după ce s-a însurat și-a zis: „mă, de acu nu mai sînt, ba nu: sînt om însurat de acu... e timpul să faci ceva, mă Gheorghe!".

Și a făcut o groapă la spatele casei, și a făcut apoi o binală, și a făcut iar o groapă în fața casei, și a lipit și a văruit o casă de la tat'su.

A mai făcut și altele, de pildă, a mai făcut copii, a mai făcut mălai, a mai făcut griu, da, da, a mai făcut lemne. Dar toate acestea au plecat cu prima venire a Hușniței, cu prima ei venire tulbure.

Și acum, cînd îl întîlnesc: „Ce zici, măi vecine, mai ai mult cu școala?" Ei, mă nea Gheorghe, vreo doi ani" „Măăă!" face el cu un amestec de admirație și uimire: „Da, matale ce mai faci?" „Ce să fac, vecine, de pe acu e timpul să fac o groapă. Da' să vii pe la mine să bem o țuică".

Atît. Apoi pleacă tîrîndu-și cizmele, fie vară fie iarnă, și cizmele lui mari lasă în urmă gropi».

Iulian Neacșu

Cumpănă de fîntînă

Vitalitatea poeziei lui Grigore Hagiu nu e explozivă ci armonică, timbrul discret al vocii sale amintește foșnetul pădurilor în adierea amiezii, energia versului urcă precum seva în trunchiul unui copac celebrînd armoniile firii: „Mioriță laie, mioriță dulce, / spulber lin de frunze fruntea să mi-o culce, / sufletul cu arbori sonor să-n-cunune / și rotiri sărate mările să-și sune, / în piezișul umbrei tremurate-a mele / pipăindu-și drumul verde, printre stele." Lirica autorului nu e cioplită în granit ci emană mireasma ierbii proaspete de vară, poemele exprimă candoare afectivă și o luminoasă melancolie topită în murmurul cuvintelor. Acest poet despre care Nichita Stănescu spunea că este „de o infinită timiditate" și-a decantat puritatea sufletească în melosul verbului, optînd pentru revelație și mai puțin pentru ornament. Fire romantică, visătoare, Grigore Hagiu are mereu nostalgia unei „fantastice păduri" cu „miresme de brad evaporate-n văzduh", el invocă tărîmuri edenice dorindu-se „un trup cedat definitiv luminii". Citind poezia sa rămîi în echilibrul meditației, glasul lui e calm ca raza de soare ce se odihnește pe masă la ora amurgului. O privire retrospectivă sesizează evoluția treptată a poetului spre formula reflexivității discrete, epurată de asperități existențiale. Sonetele reprezintă faza ultimei decantări lirice, în care naturismul dintotdeauna al poetului devine locul geometric al unei blînde înțelepciuni. Se poate spune că în aceste ultime sonete, Grigore Hagiu și-a găsit tonul său cel mai autentic, un fel de resemnare senină „ataraxică pace". Sonetele, de fapt elegii purtînd conturul vag al sonetului, tulbură prin naturalețea rostirii monodice care „alunecă pe neștiute" în sufletul cititorului producînd un catharsis lent. Poetul estompează zgomotele lumești prin seninătatea tranchilizantă a retoricii sale simple și fluide. Misterul vegetal e suavizat, poemele au imponderabilitatea duhului desprins de materie: „inimă a verii / care s-a dus / ușoară / materie vegetală / rugîndu-mă să o fac / să nu moară". Melancolia menține universul poeziei în levitație, scenariul liric e „o lume fără de umbre / fără crispare și greutate / razele lunii ce simple / bat numai dinspre eternitate". Pacea universală este surprinsă extatic, un fel de absență se insinuează printre cuvinte sugerînd oprirea metabolismului existențial. Doar poetul se aude „singur citind cu voce înăbușită" voalîndu-și sentimentul agoniei cu o seninătate apolinică. Peste sonetele lui Grigore Hagiu plutește blînda lumină a resemnării, arareori sfîșiată de străfulgerările negre ale anxietății: „nu te întoarce / cu fața la mine / umbră adîncă / nu vreau desfigurate / să te văd încă". Iluzia de care dispune poetul este tocmai nemăsurata sa bunătate ca un „văl al Mayei" acoperind lumea. Obsesia morții se convertește în armonia contemplației, versurile se derulează sfios „în seară / în lumina uitucă / la flacăra mică", melacolia pătrunde ca un anestezic în interiorul poemului „dintr-o vîrstă imaginară scad / anii ce-i mai am de trăit / să mă bucur de moarte // învăț să stau nemișcat / în fața amurgului / în mîini cu o carte." Sugerînd amurgul, lirica din această ultimă fază a poetului nu glisează însă niciodată înspre întunericul nopții ci comunică tandra împăcare cu legile firii. Poezia lui Grigore Hagiu e un murmur neîntrerupt, discreția tonului, caracteristică acestui autor, pare a se confunda cu tăcerea vegetală, cuvintele devin moi ca unduirile apei „mai bine existarea / mai bine lentoarea / mai bine tăcerea" spune poetul avînd nostalgia uitării de sine. Frazarea „naivă" e o retragere în cîntecul simplu și anonim al firii: „pămîntule blîndule / mărule rotundule" sau „tot mai urci / în florile dulci", legănări de sunete cu virtuți „adormitoare" șoptite parcă la urechea unui copil. Desene fragile („cu funii subțiri / mi-am legat și eu casa, de un stol de cocori") conturează siluete de fum într-o plutire paradisiacă, sînt emoții redate cu penița subțire ce dau fiori delicați „și-un bob de tristețe / cît ia-n vîrf acul". Versurile răsar în pagină fragile ca firele de iarbă, sonetele nu au consistența grea specifică acestei forme lirice, sintaxa lor e vaporoasă, alcătuită parcă din vocabule murmurate. Poemele tind să se resoarbă în liniștea primordială unde nu mai e „nici drum, nici seară, nici poveste", simplitatea expresiei divulgă blîndețe sentimentală și puritatea privirii limpezi. Scenariul liric se desfășoară la scara universului plăpînd unde capătă preț „cel mai umil / mai neobservat / pentru toți și toate / aerul de respirat". Și iată cum sensibilitatea elegiacă a poetului se refugiază în enclavele singurătății distilînd realitatea pînă la inefabil, armonia ființei dînd poemelor candoarea unei fericiri franciscane în timp ce gîndul alunecă în uitare și doar cîteva amintiri domoale mai clatină apele memoriei. Este sentimentul venit din „dulcea origine de deal-vale" cum spune poetul într-unul din sonete. Chiar dacă fulgurante exaltări sfîșie reveria („te-aș fi iubit mai frumos / cristal de-aș fi fost / mereu în lumină / și luminos") acestea nu sînt decît note contrapunctice în armonia compoziției. Poet al reflexivității tandre, Grigore Hagiu apelează arareori la percuție, preferînd cîntecul surdinizat al sufletului „nevorbitor", discreția sa afectivă pare o topire înțeleaptă în materie „un fel de rouă sînt / un fel de grăunte pe o cărare de munte / pentru ochiul vostru nemișcînd". Prin aceste ultime sonete ale artistului, asistăm la un tandru ritual al retragerii în anonimatul cosmic și la un dolorism de sorginte, bineînțeles, romantică. Puritatea vegetală a sensibilității generează, iată, în aceste mici bijuterii lirice o rostire ingenuă venită din marea blîndețe spirituală a autorului care a ocolit consecvent experimentele stridente în favoarea unei poetici a stării de grație, a confesiunii adînci.

Creația lui Grigore Hagiu s-a dezvoltat în timp nu prin adăugiri ci prin simplificare. Departe de a fi o scădere a vitalității, această ultimă fază a poetului recucerește „arcadia" sufletului printr-o predispoziție orfică tulburătoare în simplitatea ei. Delicatele sonete ale autorului se bazează pe un instrumental lingvistic minim, dar seninătatea frazării, verbul sfios și pur eliberează sugestiile marii poezii: „a venit la mine / și nu s-a mai dus / voi locui la tine / mi-a spus // îți las cheia / hei mă auzi / prin iarba crudă / prin pomii uzi // mi-a făcut semn / înțelegător / din mînă / arătînd mai mult / în cîmp departe / la o cumpănă de fîntînă".

Alexandru Horia

CUMPĂNĂ Așchii

I. Poeții au vrut să sucească gîtul retoricii; unul a sucit gîtul retoricii, după aceea și altul a sucit (răsucit) gîtul retoricii etc. Numai că retorica are mai multe gîturi, ea este balaurul cu șapte (?) gîturi.

II. Focul are memoria tuturor lemnelor arse de el. Memoria focului — cenușa lui.

III. Înainte de istorie a contat ceea ce vrea **să fie**, în istorie contează ceea ce vrea **să rămînă**. Noi trăim, în proporții diferite, ambele ipostaze, căutăm să le împăcăm, să găsim punctul nevralgic de unde începe definirea lor reciprocă.

IV. În slava cerului, cîrtița suferă de claustrofobie: libertatea ei se află în întunericul pămîntului.

V. Criticul împrumută judecăți de valoare cu dobîndă.

VI. Ar fi interesant un eseu clarificator despre entuziasmul emfatic al poeziei ultrasentimentale.

VII. Cîmpia, pasăre cu aripi mari, înghesuită în colivia bătăturii. Copilului zburdalnic i se face milă de ea și mai rupe cîte o șipcă și mai slăbește gardul, ici și colo, să o facă scăpată.

VIII. Promontoriul acela pare pustiu dar e locuit de pașii celui care a trecut pe acolo cu mult înaintea mea.

IX. Cutare are **ceva** talent și Cutărică are **ceva** talent; urmează o listă interminabilă cu cei care au **ceva** talent. Dacă cineva are **ceva** talent, înseamnă că nu are deloc, iată blîndul paradox artistic.

George Alboiu

ÎNTÎLNIRI CU CITITORII
Moment G. Călinescu

● Joi, 10 martie, orele 13,30 a avut loc la **Studioul de limbă și literatură română „Marin Preda"**, al Liceului Industrial nr. 6 din Capitală o evocare a personalității și operei lui G. Călinescu.

Prof. univ. **Dumitru Micu a** făcut o amplă prezentare a semnificației operei lui G. Călinescu.

Poetul **Marin Sorescu a** vorbit despre însemnătatea stimulativă pentru generația sa literară a acțiunii literare postbelice călinesciene.

Emoționante evocări ale prezenței spirituale călinesciene au rostit **Cornelia Ștefănescu**, cercetător la Institutul de istorie literară „G. Călinescu", fost colaborator al celui evocat, și **Alfons Melinte**, din corpul didactic al Liceului Industrial nr. 6, fost student al profesorului G. Călinescu.

Mihai Ungheanu a subliniat cîteva momente ale biografiei călinesciene.

Monica Ghiuță și **Florin Călinescu** au deschis și închis seria de evocări cu expresive lecturi din opera lui G. Călinescu.

Au vorbit, în încheiere, directorul Bibliotecii Municipale „Mihail Sadoveanu" și directoarea Liceului Industrial nr. 6.

Organizatori: din partea liceului, **Georgeta Zuică**, din partea Bibliotecii Municipale „Mihail Sadoveanu", **Costin Tăutu**.

Prima manifestare a **Studioului a** fost închinată lui Marin Preda, prilej cu care s-a vizionat filmul **Moromeții** și s-a dialogat cu creatorii filmului, **Victor Rebengiuc**, interpretul lui Ilie Moromete, și **Stere Gulea**, regizorul filmului.

POEȚI ȘI CENACLURI

oana turbatu

Siguranță

Au început să mă sperie
Lucrurile dur de clare
Hotărîrile ce nu se pot încălca
E prea multă siguranță în lume:
Unu și cu unu fac doi
Pătratul e întotdeauna pătrat
Niciodată neavînd voie
să fie cerc;
Așa cum cercul nu poate exista
Măcar o dată deschis.
Calculăm prea mult
Încercînd să prevedem
Chiar moartea și visele,
ca să mai fie loc de miracol,
Să mai trăim bucuria întîmplării
Și chiar a imposibilului,
Pentru a nu ne teme de certitudinea noastră
Neputîndu-ne confunda cu pătrate
Cu pătrate și cifre
Pentru a-i da sufletului
șansa să spere
La cercurile care nu se vor mai
închide.

Rug

Ceea ce rămîne
După ce mi-au luat foc sentimentele
nu e cenușă;
sînt anii mei arși
De ce trebuie să cumpăr durere
Ca să mi se dea rest fericire?

Cartea care nu s-a scris

Urmare din pag. 1

A. Toma, care nu a putut deveni „mare poet" decît prin excluderea din literatură a lui Tudor Arghezi.

Excluderile și substituirile însă, tot ceea ce e forțat, tot ceea ce ține de voirea dogmatică a unor organe (cum s-a întîmplat în „cazul A. Toma") sau a unor grupuri (cum se întîmplă astăzi) nu intră în ordinea firească a dezvoltării literaturii, devenind, din contră, frică, cum s-a văzut ulterior, cum se va vădi, sînt aproape sigur, și de acum încolo.

Tinerii nu au nevoie de dădăceli, tinerii scriitori cu atît mai mult, ei sînt convinși, toți (dar mai ales cei ce nu au nimic de spus în literatură, fiindcă ăștia fac gălăgia cea mai mare), că vor da la iveală lucrări deosebite, dacă nu chiar extraordinare („**Noi** vom face ceea ce a făcut glorioasa generație dintre cele două războaie!". „Vom da alte înțelesuri angajării, scoțînd-o de sub falsitatea creată de „scriitorii consacrați!", etc., etc.). Convingerea aceasta intră și ea în ordinea firească a lucrurilor, devenind altceva doar atunci cînd iese din perimetrul propriu-zis al creației, degenerînd în tembelism, concretizîndu-se în atitudini de-a dreptul hilare. Fiindcă altfel e normal, e obligatoriu, dacă ești tînăr și dacă pui mîna pe condei, să crezi cu tărie în valoarea deosebită a lucrării pe care o vei scrie. Dar dacă această credință o ia mult înainte **faptei**, dacă opera propriu-zisă rămîne mereu în urma și sub nivelul „programelor", normalul devine anormal, chiar dacă aceste programe sînt extraordinare, chiar dacă sînt susținute în fel și chip de către inevitabilele „echipe de zgomote", a căror activitate cunoaște o intensificare deosebită în perioadele de confuzie a valorilor, cînd se impun cu de-a sila cărți pe care nu le aștepta nimeni, cînd e denigrată sau marginalizată valoarea, în numele falselor valori.

Acesta ar fi, de fapt, singurul sfat pe care îmi îngădui să-l dau scriitorilor ceva mai tineri: să evite, pe cît se poate, asemenea capcane; să nu pună căruța înaintea cailor, cum zice vorba veche; să se gîndească mereu la **cartea care nu s-a scris**, al cărei loc e rezervat în „tabelul" cu un număr infinit de „căsuțe goale" al literaturii; să opteze, la timp, pentru „modelul Eminescu", în defavoarea „modelului atomist", primul model făcînd parte firească din dezvoltarea mereu ascendentă a literaturii române, cel de al doilea fiind un produs tipic al „dogmatismului în acțiune", un „occident ideologic" cu efecte poluante îngrijorător de puternice.

N-ar fi rău, pe de altă parte, dacă ar fi lăsată în urmă convingerea că „scriitorii consacrați" se tem de tineri și că ei fac tot posibilul (se dedau la „presiuni aprope stihiale") ca să împiedice manifestarea noilor talente. Problema e falsă, ea a fost creată de aceiași incitatori înrăiți, dar nu pentru că dumnealor au vrut și vor să contribuie la dezvoltarea literaturii, ci pentru că s-au obișnuit să considere dezvoltare numai ceea ce se petrece sub directa lor îndrumare, cu toate că bagheta lor de plumb e coclită demult.

Esențial e într-o afirmare ca ea să răspundă unor necesități de fond, să se integreze firesc în dezvoltarea literaturii. Fiindcă există întotdeauna, vor exista mereu (chiar și atunci cînd simpaticii noștri textualiști vor deveni „clasici în viață", cum sînt acum „reformatorii" din deceniul patru), cărți care nu au fost scrise, senzația de înghesuială și convingerea că nu mai e loc în lume pentru fapte memorabile aparținînd, în exclusivitate, celor care știu sau presimt că nu au nimic de spus lumii. Ceilalți, cei buni, cei autentici, știu că sînt bine veniți oricînd, consacrați autentici beneficiind ei înșiși de prezența antiinerțială a tinerilor.

Asta dacă se petrec toate în perimetrul creației și nu în perimetrul „stricător de datini" al relațiilor paraliterare și extraliterare.

Enciclopedistul

Urmare din pag. a 3-a

de inginerie, ca și la Viena, unde, pe deasupra, se documentă, într-ale astronomiei, cu J.T. Burg. Astfel încît, la Școala Domnească nu-i fu greu a ține curs pentru agrimensori alcătuind, ca manuale, o „algebră" tipărită (și alta rămasă în manuscript), o „geometrie" și o „trigonometrie". La „Albina", știrile economice și geografice, „industriele" și de geodezie sînt, fără îndoială, făcute de Asachi care era, mai mult decît atît, și arheolog, de bună seamă că, totuși, amator. De altminteri, simpatia pentru antichități se născu la Roma, unde muzeisticul se înfățișează cotidian și nu-i de mirare că o publicație tîrzie divulgă „Arhiva Albinei pentru arheologie română" (1844—1847). În toate acestea, istoricul e, de bună seamă, prezent: „el se ocupă cu examinarea de cronici (făcînd laolaltă muncă de arhivist și de epigraf), nădăjduind a scoate materie literară dintr-însele ca și cîte un document oarecare din folclor. O cronologie a Moldovei, de la 1865, urmează încercările mai vechi de pe pomelnice și din letopisețe, și ceva de istoric literar în stare tulbure e cu putință a se întrezări în astfel de operațiuni. Omul era o enciclopedie însă arată, la drept vorbind, un enciclopedism de almanah. S-a încercat în multe și a reușit în mai tot ceea ce a întreprins. Izbînzile, ca să zicem așa, nu sînt durabile însă, după 1840, cînd apar „pașoptiștii", ciclul istoric al lui Asachi se încheie.

Totuși, literatura lui se impune în acest prelung crepuscul. Poezia e laolaltă horațiană, romantică și ossianică, formulîndu-se în ode și meditații, balade și imne, o componentă didactică fiind inclusă aci. Concepția lui e însă mai degrabă umanitară și abstractă, poetul simțind că trebuie să cînte concordia, amiciția, amorul și muzele. Aceasta cînd nu transportă în poeticul epic evenimente din vremuri de demult. Nu aceste documente sînt esențiale, deși uneori ele dau o senzație de lirism pur și mecanic, modern cu totul, ci sforțarea de a introduce în literatură istoria și mitologia. Poetul care studiase, în diletant, arheologia și ascultase cîntecul poporan voiește a redescoperi ipoteza cultă din folclor și cînd aceasta nu se observă inventă mitul. „Dochia și Traian", de pildă, e făcută „dupre zicerile populare a românilor cu itinerarul muntelui Pion". Totul e, de altfel, grandios și secret: Ceahlăul se înfățișează ca un Kogaionon, sanctuar al lui Zamolxis, Jijia ascunde cetăți înecate (obsesie care va fi și a lui Eminescu) și, în totul, un aer magic, unde intră comunicări cu spectre prin descîntece și farmece, animism (cu prefacere în piatră, pești, viță de vie și copaci) nu se poate contesta.

Dincolo de neizbînzi, Asachi reamintește o vechime documentată prin folclor și traduce celtismul romanticilor contemporani cu el printr-un foarte nimerit **suflet dacic** care-i completează formația, pînă la un punct prea de tot romană. Nu-i însă la el nimic din latinomania Uniației, prelungită pînă la „Dicționarulu" lui Massimu și Laurian, iar italienismul lui Heliade stă aici în măsuri temperate. Pretutindeni, Asachi stăruie în căutarea unor **straturi de unitate**, el, care fuse, la o vreme un particularist moldav și un „separatist" (ceea ce lasă o dezagreabilă impresiune), iluzionîndu-se, mai înainte de aceasta, că țarul ar fi fost cumsecade cu românii. Unitate ar fi putut să fie, dar, romanitatea, plăcută mai cu seamă ardelenilor de unde se trăgeau, prin ascendență, Asăcheștii însă o romanitate în amestec cu autohtonii, adoratori ai cerului limpede de pe muntele Pion. Unitate ar fi putut, mai apoi, să fie limba codicelor vechi, manuscrise și întruchipînd „psaltiri" și „sinaxare", hrisoave și ispisoace. Unitate, în fine, ar fi trebuit să fie o mitologie păgînă, cu vîrstă incontrolabilă și în orice caz foarte veche și care, de nu-i scoasă din document, e slobozită de suflet pe căi inefabile. Asachi presimte, prin acestea toate, pe Hașdeu și este întîiul care, năzuind a vedea o lume românească europeană, dă o soluție în termeni autohtoni.

JAMES CLAVELL
SHOGUN

O corabie olandeză venind dinspre răsărit eșuează pe coastele insulelor japoneze. Întregul echipaj, din rîndurile căruia se distinge prin spirit practic pilotul Blackthorne, este luat prizonier de seniorul ținutului. Acesta își dă seama că puștile și tunurile corabiei olandeze i-ar putea crea avantaje în luptele interne ale imperiului japonez. Prin hotărîre și inteligență, Blackthorne reușește să dejoace intrigile misionarilor portughezi, deveniți sfetnici în probleme europene pentru dregătorii japonezi, și se face util lui Toranaga, unul din candidații la putere supremă în Japonia.

El intră cu uimire într-o lume superioară celei europene, după cum japonezii, care disprețuiesc pe străinii eșuați, descoperă surprinși neobișnuita capacitate de adaptare a pilotului englez.

Planul lui Ishido de a-l ține pe Toranaga în castelul Osaka spre a fi acuzat de înaltă trădare la întrunirea finală a Consiliului Regenților a eșuat. Toranaga a reușit să fugă din Osaka și să se îmbarce pe galeră, îndreptîndu-se spre Anjiro, satul de pescari de pe feuda lui Yabu, apoi spre Yedo, reședința sa.

Pentru că Blackthorne i-a salvat viața în timpul fugii din Osaka, Toranaga l-a numit hatamoto (persoană foarte de încredere din suita unui daimyo) și i-a dat drept concubină pe Fujiko (În Japonia feudală bărbații aveau o soție și mai multe concubine oficiale).

Blackthorne a fost lăsat în satul Anjiro spre a învăța limba și a instrui regimentul de muschete. Yabu face satul direct răspunzător de învățarea limbii. Dacă Blackthone nu știa mulțumitor japoneza peste șase luni de zile satul urma să fie ars din temelii, dar mai întîi fiecare bărbat, femeie și copil va fi crucificat.

FUJIKO

Ziua se stingea, umbrele se alungeau, marea era roșie și adia un vînt ușor. Blackthorne urca poteca ce ducea din sat spre casa pe care Mariko i-o arătase mai devreme și-i spusese c-o să fie a lui. Ea se așteptase să-l însoțească pînă acolo, dar el îi mulțumise și refuzase, apoi plecase de lîngă sătenii îngenuncheați, îndreptîndu-se spre promontoriu, ca să fie singur cu gîndurile lui.

Efortul de a gîndi îl găsise prea mare. Totul părea fără noimă. Își turnase apă sărată pe cap, încercînd să-l limpezească, dar fără folos. În cele din urmă, renunțase și plecase înapoi, fără nici un țel, de-a lungul țărmului, pe lîngă debarcader, traversase piața și o luase prin sat, în sus, către această casă, unde avea să locuiască și unde, își aminti, nu fusese nici o locuință mai-nainte. Sus, dominînd dealul din față, se răsfira o altă casă, parte acoperită cu trestie, parte cu țiglă, împrejmuită cu o palisadă înaltă, cu multe străji la intrarea fortificată.

Samuraii umblau țanțoși prin sat sau stăteau pîlcuri trăifăsuind. Grosul mărșăluise deja în urma ofițerilor, în grupuri disciplinate, pe poteci în sus, peste deal, către bivuacurile lor din afara satului.

Blackthorne saluta absent samuraii pe care-i întîlnea și ei îi răspundeau la salut. Nu văzu nici un țăran.

Blackthorne se opri în fața porții. Pe buiandrug erau pictate mai multe din semnele acelea ciudate și ușa însăși era traforată cu modele meșteșugite, menite să ascundă și-n același timp să dezvăluie grădina din spate.

Înainte ca el să pună mîna pe clanță, ușa se deschise și un bătrîn speriat se înclină și-i făcu loc să treacă.

— *Konbanwa*, Anjin-san. Vocea îi tremura jalnic. Bună seara.

— *Konbanwa*, îi răspunse. Ascultă, uncheașule, ăă... *namae ka?*

— *Namae watashi wa*[1]), Anjin sana? Ah, *wajashi Ueki-ya ...Ueki-ya.*

Bătrînului aproape că-i curgeau balele de ușurare.

Blackthorne repetă numele de mai multe ori ca să-l țină minte și adăugă „san", dar bătrînul își clătină capul violent.

— *Iyé, gomen nasai! Iyé* „san", Anjin-sama. Ueki-ya! Ueki-ya!

— E-n ordine, Ueki-ya.

Dar Blackthorne gîndi, de ce nu „san" ca toți ceilalți.

Blackthorne îi făcu semn cu mîna să plece. Bătrînul se-ndepărtă șontîcăind.

— Va trebui să fiu mai atent. Trebuie să-i ajut, spuse cu voce tare.

O slujnică păși cu teamă printr-un *shoji* tras și se înclină adînc.

— *Konbanwa*, Anjin-san.

— *Konbanwa*, răspunse el recunoscînd-o vag de pe galeră. Îi făcu și ei semn să plece.

Se auzi un foșnet de mătase. Fujiko apăru din casă. Mariko era cu ea.

— A fost plăcută plimbarea, Anjin-san?

— Da, plăcută, Mariko-san.

Abia dacă le vedea, pe ea, pe Fujiko, casa sau grădina.

— Vrei puțin ceai? Ori mai bine *saké*? Sau poate o baie? Apa e fierbinte. Mariko rise nervos, tulburată de privirea din ochii lui. Casa pentru baie nu e complet terminată, dar nădăjduiesc c-o să se dovedească corespunzătoare.

— *Saké*, te rog. Da, puțin *saké*, mai întîi, Mariko-san.

Mariko vorbi cu Fujiko, care dispăru iar în casă. O slujnică aduse în tăcere trei perne și plecă. Mariko se așeză pe una din ele cu gesturi delicate.

— Ia loc, Anjin-san. Trebuie să fii obosit.

— Mulțumesc.

Se așeză pe treptele verandei și nu-și scoase încălțările. Fujiko aduse două butelci cu *saké* și o ceașcă de ceai, așa cum îi spusese Mariko, dar nu ceașca minusculă de porțelan care ar fi trebuit să fie folosită.

— Mai bine să-i dăm *saké* din belșug și degrabă, spusese Mariko. Ar fi mai nimerit să-l îmbătăm de-a binelea, dar seniorul Yabu are nevoie de el în seara asta. O baie și *saké*-ul poate c-au să-l domolească.

Blackthorne bău ceașca cu vin încălzit fără să-i simtă gustul.

Apoi a doua. Și a treia.

Ele-l priviseră urcînd dealul, prin panourile *shoji* abia întredeschise.

— Ce se-ntîmplă cu el? întrebase Fujiko alarmată.

— E mîhnit de ce-a spus seniorul Yabu, în privința satului.

— De ce să-și facă griji din pricina asta? El nu e amenințat. Nu viața lui e în primejdie.

— Barbarii sînt altfel decît noi, Fujiko-san. De exemplu, Anjin-san crede că sătenii sînt oameni, ca oricare alții, ca samuraii, unii poate chiar mai buni decît samuraii.

Fujiko risese nervos.

— Asta-i o prostie, *neh?* Cum pot țăranii să fie egali cu samuraii?

Mariko nu-i răspunsese. Continuase doar să-l privească pe Anjin-san.

— Bietul om! spusese ea.

— Bietul sat! Buza de sus, scurtă, a lui Fujiko se strîmbase cu dispreț. O irosire prostească de țărani și pescari! Kasigi Yabu-san e nebun! Cum să poată un barbar să învețe limba noastră într-o jumătate de an? Cît i-a trebuit lui Tsukku-san? Mai mult de douăzeci de ani, neh? Și nu este el singurul barbar care-a izbutit vreodată să-nvețe chiar mulțumitor japoneză?

— Nu, nu singurul, deși e cel mai bun pe care l-am auzit vreodată. Da, e greu pentru el. Dar Anjin-san e un om deștept și seniorul Toranaga a spus că-ntr-o jumătate de an, izolat de barbari, mîncînd mîncarea noastră, trăind ca noi, bînd ceai, făcînd baie zilnic, Anjin-san va fi-n curînd ca unul de-ai noștri.

Chipul lui Fujiko căpătase o expresie necruțătoare.

— Uită-te la el, Mariko-san... e-atît de urît. Atît de hid și respingător. E curios cînd te gîndești că, pe cît de mult urăsc eu barbarii, n-am de ales, și odată ce trece pagul, el devine domnul și stăpînul meu.

— E curajos, foarte curajos, Fujiko. I-a salvat viața seniorului Toranaga și este de mare preț pentru el.

— Da, știu și asta ar trebui să mă facă să-mi displacă mai puțin, dar, îmi pare rău, nu mă face. Cu toate astea, voi încerca din răsputeri să-l schimb într-unul de-al nostru. Am să mă rog lui Buddha să m-ajute.

Mariko voise s-o întrebe pe nepoata ei: De ce brusca schimbare? De ce acum ești gata să-l slujești pe Anjin-san și să dai ascultare deplină seniorului Toranaga, cînd chiar azi-dimineață ai refuzat să te supui și-ai jurat să te omori, fără permisiune, sau să-l ucizi pe barbar în clipa în care a adormit? Ce ți-a spus seniorul Toranaga, Fujiko, ca să te răzgîndești?

Dar Mariko știa prea bine, ca să mai întrebe. Toranaga n-o făcuse părtaș la taină. Fujiko n-avea să-i spună. Fata fusese prea bine crescută de mama ei, sora lui Buntaro, care fusese educată de tatăl ei, Hiro-matsu.

Oare seniorul Hiro-matsu o să scape din castelul Osaka, se întrebă, plăcîndu-l mult pe bătrînul general, socrul ei. Și ce este cu Kiri-san și doamna Sazuko? Unde e Buntaro, soțul meu? Unde-a fost prins? Sau a avut timp să moară?

Mariko o privea pe Fujiko turnînd ultimul saké. Și ceașca asta fu băută ca și celelalte, fără nici o expresie pe chip.

— *Dozo, saké*, spuse Blackthorne.

Fu adus din nou *saké*. Și terminat.

— *Dozo, saké*.

— Mariko-san, spuse Fujiko, stăpînul n-ar trebui să mai bea, *neh?* O să se-mbete. Te rog, întreabă-l dacă n-ar dori acum să-și facă baie. O să trimit după Suwo.

Mariko îl întrebă.

— Îmi pare rău, zice c-o să-și facă baie mai tîrziu.

Resemnată, Fujiko porunci să se mai aducă *saké* și Mariko adăugă încet către slujnică:

— Adu niște peste făcut pe cărbuni.

Noua butelcă fu golită cu aceeași hotărîre mută. Mîncarea nu-l îmbia, dar luă o bucată la îndemnul blînd al lui Mariko. N-o mîncă.

Mai fu adus vin și alte două butelci isprăvite.

— Te rog, spune-i lui Anjin-san să mă ierte, zise Fujiko. Îmi pare rău, dar nu mai e *saké* în casa lui. Spune-i că-mi cer iertare pentru această lipsă. Am trimis slujnica să mai aducă din sat.

În românește de Doina Cerăceanu

[1]) Numele meu? (jap.)

Restituirea esenței

Urmare din pag. 1

fel, proptindu-se zdravăn, cu sarica mițoasă fluturînd, tînărul **Buciumaș** adună pilda rîndurilor de generații adormite și o împrăștie apoi spre cei resfirați în depărtări, în locuri ferite sau așezați în case de tihnă, stîrnind zvon, vestind semne de bucurii sau primejdii.

Toate izvoarele sculpturii lui Vida se află în viața, în lumea și în istoria Maramureșului românesc.

Cînd fiarele omenești au venit încă o dată să aducă spaima întunericului, zvîrcoliri și moarte, priveghierea străjilor din nou i-a adunat pe oameni să înfrunte sminteala și ticăloșia secolului. În fața oștirilor ce se scurgeau în puhoaie de tancuri lupta țăranilor părea o zădărnicie. Dar era același război de totdeauna al pămîntenilor, cu care se deprinseseră de două mii de ani. Nu luptau oameni, ci suflete și vedenii, pornind din margine de umbră ori din bezna nopții vifor de descătușare. Cumințenia de veacuri a faptelor arăta iarăși că poporul nu se poate bizui la nevoi decît pe sine. Din pămînt și păduri, din întinderea fînețelor și nemărginirile munților nu ieșise o armată de meserie — ci însăși legea întocmită de popor să dăinuiască de-a pururi sfîntă.

Celor care au pătimit, ca să rămînă vieții amintire, Vida le-a așezat — tradițional și impersonal — un altar: semnificație înălțată din țării, legitimare a unei supreme împliniri prin jertfă în hotarele și trupul național, dar și glorie patriei spirtuale a umanității, ce-și răscumpăra în lume libertatea prin luptă.

Împlîntate adînc și priponite în azur în, liniștea încremenită a întinderilor de sus, pietrele dăltuite de sculptor la Moisei leagă de vecie părtașii sacrificiului răsărit din energia binecuvîntată a mulțimilor, eroi ai simțirii noastre de azi și de totdeauna.

Gheza Vida — amintirea căruia în marea călătorie a posterității va fi păstrată cu stimă și înțelegere — rămîne sculptorul unui popor, întărit cu credința în dreptul de viață a valorilor autohtone. Cu această înzestrare, opera lui păstrează mărturia acelei acțiuni spirituale ce întrunește într-o structură unică omul, artistul și istoria unei națiuni.

POEZIE AFRICANĂ CONTEMPORANĂ

ATUKWEI OKAI

Ghana

Fanfară pentru Cabral

(fragmente)

Ceaka Zuluşul

Kwame Nkrumah
Eduardo Mandlane
Murtala Mohamed

Stindarde ale Adevărului
Şi rhododendroni pentru voi

Malcom X
Martin Luther King
Che Guevara
Mahatma Ghandi
Stindarde ale adevărului
Şi rhododendroni pentru voi
Oduduwa

Iată-mă deci Lakayanna cu lancea-mi
Ca lancea-mi pe care mi-a dat-o bunicul
Bunicul ce se lupta cu Omul cel Alb
Cu Omul cel Alb ce ne furase pămîntul
Cu Omul cel Alb colonist impunîndu-ne legi

Iată-mă deci Lakayanna cu lancea-mi
Omul cel mai frumos deja cucereşte

Miza în luptă sînt munţii şi jungla
Şi cum vom putea noi rosti fără teamă
Cel de-al doilea nume al nostru
Mă iată-s Hienă şi care vă intră prin pori

II

Amilcar Cabral
I se multiplică tribul cu mare mîndrie
(ca briza, ca roiul de-albine-n frunzar)
Trezit într-o noapte din somnu-i adînc
Şi din pace
(Intrînd către zori într-un rest dintr-un
dans de război)

III

Văd sînge
Şi nu mai pot îndura
Pecetea tăcerii
Văd sînge
Se cere-aşadar să despic
Povara tăcerii
Cei doi albi poliţişti din „Sud-Africa"
Pe jumătate trintiţi
Subţiorile tale pe umerii lor
Durerea biciuitoare e tiranul fascist
Ce galopează
De-a lungul cătunelor noastre incendiate

Din obrazu-şi frumos şi azanian
Singele proaspăt ţîşneşte
Coboară se-opreşte pe-albaştri tăi pantaloni
Se-mprăştie peste picioarele-ţi goale
Picioarele-ţi care n-au fost nici cînd de acord
Cu sandalele sau cu pantofii

Cei care te escortează
Unul din doi fără nici o caschetă
String revolverele-n braţul lor liber

Unde-or să te ducă ?

IV

Şi revolverul din nou ne-a minţit
Şi stelele pling laolaltă şi ţipă
Moartea dragului lor Amilcar Cabral

O, nouă scăpărînd a zorilor
O, nor : cerb în zbor cu preadulcele-ţi cîntec
O, zbor coborît tremurat al aripei

Azania, numele băştinaş al Africii de Sud
Cam de cînd este cîntecul nostru mereu
bombardat
Cam de cînd ni-e lumina mereu pălmuită ?
Cam de cînd ni-e columba căzută din zbor ?

VI

Amilcar Cabral
Şi eu l-am văzut pe cîmpie
În zori
Războinic ţăran cu pasul de-un stinjen
Zguduind poteci şi poduri
Şi flori dăruind
Murmurîndu-şi adresele sigure
În mii de urechi
Cu focul ce-adună în sfat toate limbile
Şi turmele blînde le mînă către imaşuri
Şi către dulci primăveri

VII

Mîine să cereţi tuturor judecătorilor
Să redea iarăşi pămîntul poporului
Celor simpli şi trişti

Spuneţi tuturor adevărul. Dar fără să mă numiţi
pe mine.

Adio !
Fie ca fiece casă să îşi aprindă lampa
ei cu ulei
Căci am rugat soarele să se ascundă
Pînă ce pămîntul din nou va fi dat
tuturora.
Transmiteţi aceste cuvinte. Dar fără să mă
numiţi pe mine. Adio !
În seara aceasta cuţitele or să îşi schimbe adresa
Iar fiii mai mari ai duşmanului
Vor trebui să-şi împartă pămîntul
poporului
Mergeţi şi spuneţi oamenilor noştri
toate acestea
Fără să mă numiţi pe mine, Adio !

X

Amilcar Cabral
Eu văd tribul tău cum se multiplică

Fără saboţii partizanilor tăi
Fără războinicii timpului
Visul ar fi înfestat de dolari
Deşi Omul — Alb — Colonistul — Rasistul
Este fragil ca un om
Şi nu valorează un ban

BAI T. MOORE

Liberia

Ceea ce contează

Nu haina ce-o purtăm contează, ci
Ceea ce sîntem, conştiinţă trează.
Căci oamenii se schimbă zi de zi
Dar ceea ce ei plămădesc, — durează!

Lor nu le pasă de-unde am venit,
Ei vor să vadă opera creată.
După ce vom cădea în nesfîrşit
Ne vor vedea izbînda cîştigată.

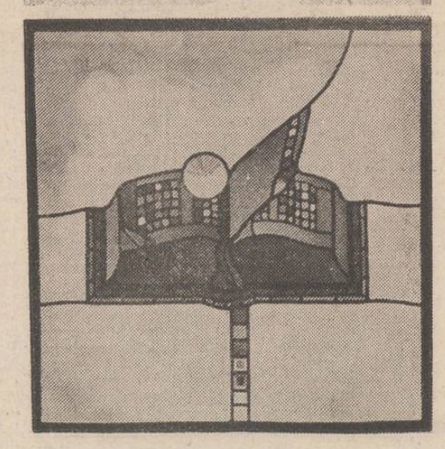

Radu Popovici : „Vitraliu"

A DORIS BANKS HENRIES

Liberia

Steagul nostru

Steag roşu, alb şi-albastru, iată
Stea pură şi adevărată,
Mîndria noastră şi-ncîntarea,
Simbol dreptăţii cît mi-e zarea, —
Speranţei, cîntec nesfîrşit
Triumf peste ce-a fost cumplit.
Cu tine-am plîns de bucurie
Cînd învingeam în bătălie,
Al bucuriei mari însemn,
Şi-n ceas de cumpănă, îndemn.
Tu, amintirea din trecut
Şi ţel, în viaţă, ne-ntrecut, —
Curaj în lupte lungi şi aspre
Şi însăşi viaţa ţării noastre
Îndemn în mers spre mai departe
Tu, anilor, întreg şi parte,
Lumină-n zori sub naltul astru.
Steag roşu, alb şi-adînc albastru
Te voi cînsti pînă la moarte !

ALPHA SOW

Guineea

Unde sînt ei plecaţi?

De-un mileniu străbat ţara mea de exil.
Ce ofta şi murea sub povară de demoni.
Scotocit-am adînc prin legende şi timpi
Să găsesc glasul vechi sub povara de ani.
Să-l revăd, să-l resimt, să-l aud ca demult
În poveşti şi în versuri pe care mama le spuse.
Ci doar noapte şi demoni purtăm în cămări ;
Nu vedem decît vremuri şi doliu şi-oftări
Într-o ţară ce-şi plînge primăvara vieţii !

Ci unde-s plecaţi de ne-nvinşii eroi
Ce rideau de dureri şi sfidau inerţia
Şi cu-ncredere-n ei se luptau şi-nvingeau ?
Să re-nviu vocea lor, cîntul lor şi revolta
Rîsul lor peste veacuri şi victoria lor
Un mileniu întreg le tot umblu pe brazde.

Soră, pune pe foc !
Cade noaptea şi-i rece...
Şi se cere uşor să păşim. Fără zgomot...

În românește de
Al. Andriţoiu

YOUSSOUF GUÈYE

Mauritania

Iată-ne

Iată că a sosit şi vremea adevărului
Tărm'nalt fremătător tărm cald al sorilor
Iată-ne reîntorşi : învălmăşala orelor
prelungă, peceţi ale orgoliului, tumultul
paşilor cu suflet felurit, răscoala Aurorilor
la fruntariile nopţii şi Speranţele noastre
din Zori cînd Stelele se sting...
Noi ne-am încrucişat cu Semnele
în cîmpiile marii tăceri (şi ceasului nostru
anemic i-am strîns mîna brună şi mare)
uimiţi în pragul mărilor de statuia
de-aramă scăldată în aur, într-o seară de blîndă
furtună cu parfum de magnolii.
Am atins cu aripa Hamstead şi Jone Beach
şi tivul lung de spumă al rîului roşu,
am curăţat de scoici inaltele piste de piclă
într-o seară de vară indiană de veche-amintire.
Ne-am îndreptat spre Răsăritul Drumului
Izvoarelor,
grea necredinţă-a Nopţilor de potrivnice gemene
noime...
Şi am eliberat bidiviul tău de aramă şi crom
noapte de mare-altitudine născută-n Pacific în
Vest,
mîngîind şoldul marilor nori friguroşi în tărie
într-o seară picloasă de-octombrie
în miresmele sfîrşitului toamnei.

În românește de
Geo Vasile

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

„AMICIŢIA"

● Din anul 1986 apare, la Lausanne, buletinul „Amiciţia", editat de „Asociaţia de prietenie helveto-română" al cărei preşedinte este Ferdinand Polli care este şi responsabil de redacţie al acestei publicaţii.

Ea apare trimestrial, în limbile română şi franceză, avînd pe prima copertă drapelele celor două ţări deasupra cărora, de partea fiecăruia, este reprezentată cîte o imagine semnificativă pentru fiecare ţară în parte. Astfel, deasupra drapelului românesc, apare o poartă de lemn maramureşeană alături de care se află „masa tăcerii" şi „coloana infinitului" care se situează la poalele unui munte împădurit, profilîndu-se pe albastrul unui cer clar, iar deasupra celuilalt drapel, în stînga paginii, se află o construcţie tipic elveţiană, de asemenea la poalele unui munte împădurit, dar al cărei turn se aruncă svelt spre acelaşi cer albastru, mare şi clar.

În paginile revistei se fac dări de seamă despre activitatea „Asociaţiei de prietenie helveto-române", se publică articole comemorative referitoare la diferite evenimente şi personalităţi marcante din viaţa, tradiţia şi spiritualitatea poporului român, ştiri din viaţa comunităţilor româneşti din Elveţia.

Nr. 1—2/1987, pe lîngă informaţii de genul celor amintite mai sus, cuprinde şi un articol privind resuscitarea ideilor revizioniste maghiare împotriva drepturilor milenare ale poporului român asupra patriei dintotdeauna moştenită de la vechii daci şi atitudinea fermă luată de revistă împotriva acestor idei revizioniste, aşa cum rezultă şi din unele anexe lămuritoare ; revista mai cuprinde un articol comemorativ „Timotei Cipariu" şi un altul „23 August... sărbătoare naţională a României", semnat de Ferdinand Polli.

Editarea acestui buletin este o bună iniţiativă a „Asociaţiei de prietenie helveto-române" ; îi dorim o audienţă cît mai largă la publicul căruia i se adresează.

Th. Damian

UN POET - O LUME

● Doris Kareva este o tînără poetă din Estonia sovietică. A tipărit trei cărţi de versuri, în care poeta îşi propune să îmbine emoţia cu luciditatea cultivînd cu predilecţie versul liber. Imaginile sînt în majoritatea cazurilor abrupte şi bolovănoase, iar trăirile plenare intensifică sentimentul de punere în evidenţă a intelectului obiectiv. Evenimentele cotidiene sînt proiectate pe fonduri paradoxale, accentuîndu-se mai ales absurdul existenţial.

Doris Kareva

Oaspetele

Uşa a scîrţîit încet.
Probabil din cauza vîntului.
La masa rotundă gurile mestecau cina.
Mi-am ridicat privirea
Şi te-am văzut în lumină :
Stăteai surizînd,
Cum ştii să surizi numai Tu.
M-am ridicat şi ţi-am pus o ceaşcă.
În ea curgea cafeaua,
Iar Tu te-ai uitat îndelung la mine
Şi parcă erai trist.
Cît ar părea de straniu,
Dar Tu nu te-ai schimbat deloc,
Doar rictusul amar,
E mai adînc în colţul gurii.
Am vrut să te chem şi să-ţi spun,
Că n-am uitat totul,
Dar deodată pereţii au început să se clatine.
...Cînd am deschis ochii,
Uşa era închisă.
Toţi tăceau privind masa,
Ca înainte de apariţia Ta.

* * *

E straniu că nu pot înţelege,
Cum simte şi respiră trupul celălalt.
Cu toate că-i aproape dar ce departe este.
Doar ochii privesc de parcă ar înţelege,
Dar contopîndu-se cu ceilalţi se schimbă
Şi deodată devin şi real şi mister.
Prin suflete e doar electrocutare,
Din miile de euri te recunoşti pe rînd,
Cu fiece zvîcnire te mai renaşti o dată.
E straniu că nu pot înţelege geneza,
Preţul ei şi trupul celălalt,
Acum cînd toarce închipuirea,
Ideea sfîntă a eternităţii.

Vestibul

Tot ce aprinde inimile tinere
şi le învolburează
exact la ora 6,15 fără o clipă
devine serios şi infantil
prin lipsa de apărare.

Nu-i nici un gust în preferinţe.
Enumerîndu-mi toate simpatiile
trecute,
fără să-mi afirm exteriorul,
ceasul mi l-am pus la 6,15,
dar soneria e mută.

* * *

Iubirea trece pe căi necunoscute,
Iar noi îi simţim torentul
şi respiraţia în tot ce atingem.

Atît de liniştit se înalţă planta spre cer
îndreptîndu-şi faţa doar spre lumină.
Care din instincte, oare,
poate fi mai adînc ?

* * *

Prin văzduh s-a mişcat dintr-odată,
Ca un boţ de curată zăpadă,
Pasărea mea de vis fermecată
Şi lunecă la piept să-mi cadă.

Parcă aud un suspin de armate,
Din basmele reci, demult
Şi iarăşi prin cuget fiorul străbate
Şi viaţa din nou mi-o ascult.

Tremură-n casă ferestrele toate,
Apoi o clipită de aspră tăcere,
În podul palmei iar mi se zbate
O rază de lumină în durere.

Cassandra

Rugina ploii mi-a mîncat sufletul.
Vîntul e mai tălos. Pasul este mai surd.
Ceva se ascute, scrîşneşte şi zumzăie.
Omenirea dă drumul sub cupola de sticlă,
Veacului nostru făr-de noroc,
Veacului mizeriei şi-al nopţii.
Lete s-a pregătit de primire.
Atenţie. Linişte. De spui un cuvînt
Se lasă pierzania.

Prezentare şi traducere
de Stelian Gruia

● **FASCINAŢIA TIMPULUI, VALOAREA LUI FILOZOFICĂ ŞI ISTORICĂ** sînt evidente în multe dintre romanele lui Gabriel Garcia Marquez : „Un veac de singurătate", „Toamna patriarhului", „Dragostea la vreme de ciumă". În noua lui poştură, cea de scenarist, Marquez adaugă timpului o nouă dimensiune : tensiunea. Este vorba despre filmul „Vremea morţii", care narează întîmplările unui bărbat care revine din detenţie în oraşul natal, ai cărui locuitori nu i-au uitat fapta nici după optsprezece ani...

La începutul anilor '60, cînd încă nu dobîndise faima mondială de astăzi, Gabriel Garcia Marquez a scris, în Mexic, cîteva scenarii de film. „Vremea morţii" a aşteptat vreme îndelungată pînă cînd regizorul Jorge Ali Triana să-l transpună pe peliculă. Acesta este filmul de debut al lui Triana, cu care, în anul 1985, a obţinut Marele Premiu „Tucanul de aur" la Festivalul filmului de televiziune şi video de la Rio de Janeiro, Brazilia. Succesul neaşteptat al peliculei l-a făcut pe Jorge Ali Triana să meargă în continuare pe mîna lui Marquez. Şi, consecvent hotărîrii lui, regizorul a început de curînd pregătirile la un nou film, al cărui scenariu se bazează pe adaptarea nuvelei lui Marquez „Colonelului n-ar cine să-i scrie", apărută în anul 1957.

REVISTA STRĂINĂ

● **RĂSFOIND LISTA LAUREAŢILOR PREMIULUI NOBEL** pentru literatură de-a lungul vemii, am redescoperit că acum cinci decenii, în anul 1938, Premiul Nobel pentru literatură s-a numit Pearl Buck. Este vorba despre scriitoarea americană care a trăit între anii 1892 şi 1974, dintre care peste 40 de ani în China.

Autoarea unui număr impresionant de romane şi volume de povestiri, Pearl Buck s-a remarcat printr-o mare capacitate de fabulaţie, prin cunoaşterea perfectă a mediului pe care îl descrie, prin remarcabila analiză psihologică a eroilor săi. S-a făcut remarcată în anul 1930 cu romanul „Vînt de răsărit, vînt de apus". Cel de al doilea roman „Ţara cea bună" (1931) i-a adus Premiul Pulitzer. Au urmat romanele „Fiii" (1932), „Casa împărţită" (1935), aceasta din urmă cuprinsă apoi în trilogia „Casa de lut".

Cu timpul autoarea a trecut de la zugrăvirea destinelor individuale la înfăţişarea relaţiilor din China din primele decenii ale secolului nostru, a situaţiei femeii din această ţară. Romanul „Patriotul 1937) zugrăveşte destinul unui intelectual chinez admirator al culturii japoneze, care trăieşte un şoc teribil la aflarea veştii despre declanşarea agresiunii japoneze împotriva Chinei. „Promisiunea" (1943) este o amplă frescă a destinelor umane din vremea războiului chino-japonez din timpul celui de al doilea război mondial.

Bună cunoscătoare a realităţilor din China, Pearl Buck nu a reuşit însă să înţeleagă sensul profund al revoluţiei socialiste din China.

Remarcabila sa măiestrie stilistică Pearl Buck a dat-o prin traducerea în limba engleză, în anul 1938, a romanului popular chinez din secolul al 13-lea intitulat „Toţi oamenii sînt fraţi".

● **DE UN INTERES DEOSEBIT SE BUCURĂ ÎN R.P. CHINEZĂ** volumul de literatură-document intitulat „Locuitorii Beijing-ului". Autorii lui sînt doi tineri scriitori din capitala chineză. Este vorba despre cunoscuta autoare de proză scurtă Ciang Sin-sin, născută în anul 1953, care şi-a cucerit popularitatea în anul 1985 cu un serial de televiziune cuprinzînd interviuri cu oameni simpli, şi Sang Jie, născut în anul 1955, zlarist experimentat, semnatar de mai mulţi ani al unei interesante rubrici la „Revista americanilor de origine chineză", care apare la New York, ziar în care au apărut şi primele lui proze scurte şi repotaje despre concetăţenii săi. Cartea lui, intitulată „Relatările a o sută de oameni simpli despre ei înşişi", apărută în 1986 la Shanhai, s-a bucurat de un succes enorm.

Ciang Sin-şin şi Sang Jie au bătut pămîntul Chinei în lung şi-n lat căutînd oameni care să fie interesanţi prin ceva, tipici pentru societatea chineză contemporană, capabili şi să confeseze, să se exprime pe ei înşişi. În felul acesta ei au reuşit să realizeze un mozaic de convorbiri cu concetăţeni de toate virstele, din diferite domenii de activitate, cu diferite grade de pregătire profesională şi de cultură generală. Valoarea cărţii este nu numai de natură literară, dar şi sociologică, ea reprezintă o culegere de portrete de o autenticitate impresionantă.

Veridicitatea volumului „Locuitorii Beijing-ului" — al cărui titlu induce în eroare, întrucît eroii sînt oameni din diferite provincii ale Chinei, unul chiar din Taiwan — nu constă în fotografierea celor intervievaţi, ci în portretul veridic executat de un sculptor iscusit, în obiectivitate de filmul documentar. Autorii au reuşit să surprindă nu numai temperamentul şi modul irepetabil al omului de a se exprima, dar şi dicţia şi alte elemente care pun în lumină microclimatul individual. Citind volumul lui Ciang Sin-sin şi Sang Jie ai sentimentul că abia acum descoperi lumea reală a Chinei de astăzi, o lume fără mistificări, fără denaturări.

● **„SCRIU POVEŞTI DE PESTE UN SFERT DE SECOL,** cele mai dragi îmi sînt poveştile pe care le scriu pentru cei mici, iar cum aceştia cu anii, devin prieteni şi tătici, cred că n-ar fi rău dacă această carte s-ar numi „Poveşti pentru copii, pentru mămici şi tătici", mărturisea scriitoarea cehă Hana Doskočilová în prefaţa ultimului ei volum pentru copii.

În această carte cititorii găsesc multe povestiri noi şi frumoase, dar nu din acelea cu prinţese, zmei şi prinţi. Eroii poveştilor Hanei Doskočilová sînt oameni şi animale înţelepte. De pildă nişte ursuleţi, vreo cinci la număr, leul Sunar, care se tiotul (1937) zugrăveşte destinul unui intelectual străduieşte să cunoască natura şi legile ei, sau nişte meseriaşi tare pricepuţi.

Hana Doskočilová, născută în anul 1936, înţelege perfect lumea copiilor iar în poveştile ei reuşeşte să se apropie cu uimire de sufletul lor generos şi sensibil. A scris multe cărţi pentru copii între care „Diogene în butoi", „Franek şi Vendulka" şi „Cum să educi o păpădie". În acelaşi timp, ea este colaboratoare permanentă a Radioteleviziunii cehoslovace fiind autoarea multor scenarii de filme pentru copii şi tineret între care „Cîrţiţa şi umbrela" şi „Cîrţiţa şi acadeaua".

La succesul ultimului ei volum dedicat copiilor, mămicilor şi tăticilor contribuie şi ilustraţiile pline de fantezie şi umor ale Gabrielei Flicika.

● **PE JOHN UPDIKE ÎL CUNOAŞTEM CA ROMANCIER** şi poet, dar şi ca pe autorul unor remarcabile eseuri publicate în diferite reviste, mai ales în „The New Yorker". Iată pe scurt părerea lui despre proza americană contemporană :

„Sînt convins că literatura americană contemporană, dar în primul rînd proza, este foarte bună. Şi nu mă refer la vîrfurile ei — Saul Below, Bernard Malamud, Norman Mailer, Joseph Heller, Kurt Vonegut, William Styron, L.E. Doctorow — ci şi la generaţia tînără. Există în operele lor o anume nelinişte... America a trecut în ultimii ani multe şocuri şi acest lucru se reflectă şi în literatură. Miturile despre visurile americanilor s-au spulberat, s-au spulberat multe dintre certitudinile americanilor. A trebuit să reconsiderăm multe lucruri, multe evenimente. Prin aceasta, literatura americană contemporană este unică chiar dacă termenul unică nu este cel mai adecvat.

Literatura americană reprezintă un sumum de personalităţi. Se petrece ceva special : mulţi scriitori nu vor să se vadă reciproc, eu însumi sînt de părere că nu este totdeauna profitabil să te întîlneşti ca scriitor şi să vorbeşti despre maşini, baseball, dar nici despre secretele fundamentale pe care le are fiecare scriitor. De aceea, pe unii autori mai bine îi citesc decît să-i întîlnesc. Pe unii i-am întîlnit, dar asta nu mă face să privesc lucrurile mai grav decît le-am privit. Din proprie experienţă pot spune că scriitorilor americani nu le plac grupările, programele, declaraţiile. Nici eu nu cred prea mult în ele..."

ACASĂ

Pe Dunăre

Sînt la Brăila şi mistuit de dorul meu de-acasă, am venit aici ca să încheiem socotelile cu iarna. Mă uit pe geam, e frumos, e puţin întuneric. În martie, la Brăila cerul are o singură copcă. Spartă cu toporul de o buburuză : ehe, nori de primăvară ! Dar eu trebuie să vă vorbesc despre fotbal şi totuşi stau între catran şi traverse de cale ferată. Mă doare nespus că trebuie să vorbesc totuşi despre mine. Într-un fel n-ar trebui, nu merit prea multă stimă. Pentru că azi noapte „am visat un vis lunar / candelă de chihlimbar !" Eu, fără un coltuc de pîine rumenă şi fără un pahar de vin nu pot exista; un coltuc de pîine rumenă şi-un pahar de vin este colţul cel mai frumos din lume, masa mea de scris. Patima mea de-a fi chinuit.

Văd că vrea să plouă. Se întîmplă şi la Brăila un fel de Mărunţica nordului, adică o ploaie destul de firavă şi destul de obositoare. Etapa inaugurală a returului campionatului m-a dus cu gîndul spre nişte birjari amatori. Returul campionatului mă înalţă destul de adult în gîndire. Ne furăm pe noi înşine şi ne vîndem tot nouă înşine, dar pe bani mai puţini. Cred că prostia s-a-nălţat în coate şi se va sălta în picioare foarte curînd dacă nu stîrpim în mod exemplar corupţia. Mi-a spus Cornel Dinu (sigur că sîntem rude) că la Piteşti a fost jefuit în mod organizat.

La Dunăre acum e prezentă o piesă frumoasă. Nu ştiu cum se numeşte, dar se joacă cu casa închisă. Bănuiesc că este vorba despre o piesă de-a mea dar nu sînt sigur ; ce-ar fi să fie a lui Eugen Barbu sau Ion Băieşu, ca să-i disprefuiesc în nemurire. Mă gîndesc totuşi că Dunărea e pentru Rapid piază rea; numai Dunărea de jos ; Dunărea de sus nici măcar nu ne înţelege. E timpul ca echipa din Giuleşti să-şi aleagă alt fluviu dacă vrea să mai existe în divizia naţională. Dacă nu, îl aştept pe Dumitru la mine acasă să-mi dea raportul asupra situaţiei şi a feciorilor fără talent ; căci nici unul dintre ei habar nu are să dea cu stingul în dreptul.

Un iepure gras cît o pepenoaică mă anunţă că nici anul acesta Progresul Brăila (neajutată de nimeni) nu va urca pe scara spre altar.

Stau şi privesc malul Dunării. Ici-colo, în apa grinelor aţipeşte cîte un ochi de zăpadă în care, mă gîndesc, doarme o lebădă în mări de smarald. Cînd sînt la Brăila sînt inspirat. Cînd mă întorc la Bucureşti îmi trece ţîfna. Cel mai bine e pe drum, nimeni nu mă cunoaşte, cu nimeni nu vorbesc, situaţie în care mă simt foarte bine. A fi la Brăila înseamnă a gusta un pahar de vin bun cu prietenii, singurii prieteni autentici, şi e o întîmplare de după muncă. A munci să vezi pămîntul şi soarele din ţara ta schimbîndu-se în simbolul vinului e întîmplarea muncii şi a iubirii. A iubi pămîntul pe care munceşti înseamnă împlinirea iubirii şi împlinirea copiilor tăi, să trăieşti şi să-i vezi crescînd în virtutea omului bun, înţelept şi credincios sugestiilor de armonie de azi, din trecut şi din viitor. În jurul meu, adică vreau să spun dincolo de casele Brăilei, se află sute de fîntîni cu cumpănă. Sînt trist ca o fîntînă cu cumpănă, cu ciutura furată, şi fără minjii care să bea apă din uluc. Sînt trist întrucît nu visăm frumos într-o zi şi ar trebui să ne simţim minunat în acest început de primăvară, în acest început de floare. Ridic pentru dumneavoastră un ghiocel şi vă anunţ că pe Dunăre merge apa.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca judeţeană
MUREŞ

ANUL XXXI
12
(1 349)
Sîmbătă
19 martie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

STRĂLUCITĂ SOLIE DE PACE ȘI COLABORARE

O strălucită solie de pace și prietenie, vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în țări de pe continentul african a fost în măsură să aducă încă o dată în atenția opiniei publice iargul demers politic românesc, modul deschis și consecvent în care promotorul și inspiratorul acestei politici, secretarul general al partidului, președintele țării, contribuie la cauza înțelegerii și cooperării internaționale, în folosul însuși al umanității, al independenței și libertății popoarelor, al progresului și civilizației. Lungul turneu pe continentul african a cuprins țări în care politica românească este bine cunoscută și apreciată, relațiile fiind așezate pe temeiuri de colaborare și cooperare în multiple domenii și cu rezultate în continuă creștere, în interes reciproc. După Ghana și Liberia au urmat vizitele oficiale în Republica Guineea și Republica Islamică Mauritania. Pretutindeni au avut loc manifestări de înaltă prețuire față de distinșii soli ai poporului român. Pretutindeni, în spiritul înțelegerilor convenite, s-au stabilit noi dimensiuni ale prieteniei și colaborării, conlucrării în interes reciproc. Documentele semnate atestă posibilități noi de fructificare și impulsionare a bunelor relații existente, astfel încît în cronica raporturilor noastre politice, economice, științifice și tehnice să poată fi înscrise noi și bogate pagini.

Vizita în Guineea a însemnat o nouă confirmare a bunelor relații statornicite de-a lungul timpului, consemnînd un moment deosebit pentru întărirea și dezvoltarea acestora. Apreciind că au fost identificate noi căi și mijloace de lărgire și diversificare a colaborării economice, științifice și tehnice, precum și în alte domenii de interes comun, președintele Nicolae Ceaușescu sublinia : **Sîntem bucuroși că avem posibilitatea să cunoaștem unele din realizările și preocupările poporului dumneavoastră. Apreciem toate aceste realizări și vă dorim succese tot mai mari în dezvoltarea economico-socială a țării, în întărirea independenței, suveranității, progresului și bunăstării poporului prieten al Guineei.**

Apreciind înaltele calități de om de stat ale președintelui nostru, „pozițiile fără echivoc ale României în legătură cu marile probleme care preocupă Africa și faptul că acestea sînt bine cunoscute și stimulează popoarele", președintele Republicii Guineea, Lansana Conté, declara : **Guineea rămîne total disponibilă pentru a explora cu România socialistă noi căi pentru consolidarea prieteniei dintre ele și extinderea cadrului lor de cooperare.**

Într-o atmosferă prietenească, de stimă și înțelegere reciprocă, s-a desfășurat vizita oficială de prietenie a tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în Republica Islamică Mauritania. Înalții soli ai poporului român s-au bucurat de calde manifestări de stimă și prețuire, fapt semnificativ pentru acest nou și important moment pe care îl constituie dialogul pe multiple arii ale colaborării și extinderii raporturilor economice, tehnico-științifice și în alte domenii de activitate. Comunicatul comun româno-mauritan relevă cu precădere aceasta și el consfințește un nou stadiu pe calea amplificării relațiilor de colaborare și cooperare.

Desfășurîndu-se într-o ambianță caldă, prietenească, lungul traseu al noului demers al politicii de pace și prietenie pe care l-a străbătut tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, conferă ideii de înțelegere și cooperare internațională o actualitate ce derivă din însăși situația și problematica lumii contemporane, din cerințele și posibilitățile concrete ale acestei lumi, din nevoia de pace și de construcție a acesteia, din nevoia de progres și civilizație. Oricare demers în acest sens este bun venit și nu o dată președintele României a chemat și cheamă la cooperare, la soluționarea pe cale politică, echitabilă, în respectul independenței și suveranității națiunilor. Noul itinerar de pace și prietenie al președintelui României este un argument cît se poate de edificator în această privință.

Luceafărul

Gheorghe Constantin : „Primăvară"

INSEMNĂRI

Sub cerul ca o cîmpie

După paisprezece ani de absență din spațiul Moldovei, am regăsit Bacăul, greu de recunoscut, încă de la coborîrea în gară, la fel de credincios unei idei : aceea de a fi și de a rămîne el însuși. Pentru o mare așezare urbană, în plină modernizare sub toate aspectele, într-o vreme în care zilele se întrec cu termenele riguroase de producție și de execuție, cînd cîmpia necuprinsă împresurînd orașul se industrializează, iar industria locului ia avînt din palmele fostilor agricultori, aprecierea reporterului poate părea modestă. Ce înseamnă, în definitiv, să rămînă Bacăul el însuși ? Parcă nu toate așezările țării, supuse aceluiași echilibrat proces inovator, încearcă să rămînă ele însele, în datele lor fundamentale ? Ar fi o obiecție corectă și întemeiată, dacă ar sluji unei dispute. Nu e cazul aici.

Fără să-i acordăm un rol decisiv, climatul cultural ocupă totuși în oricare ținut acel loc de maximă importanță pe care-l deține forma (cofrajul) unei viitoare ziditi. Oamenii se vor modela după tiparul întemeietorilor, zidurile se vor cimenta, construcția va dăinui peste generații. Cine mai știe, astăzi, cum arătau schelele monumentului ridicat în urmă cu veacuri ? Lemnul lor a putrezit de mult, numai zidurile au rămas, zidurile și treptele pe care îngînduraților pășim cu încîntare...

★

N-aș fi crezut că-i așa de greu să scrii despre lucruri pe care nu le cunoști. Despre cîmpie (ca despre o țară) îmi vine nespus de greu să povestesc pentru că nu îi înțeleg limba. Presupun, încerc să ghicesc, recunosc din fosnetele ei cîte-o silabă întîmplătoare, dar esența limbajului ei îmi scapă. Prea mult am umblat prin văgăunile munților și, cîteodată, pe crestele lor, de unde însă cîmpia nu se zărea, era prea departe, și nici zvonurile ei vegetale nu prea ajungeau. Dar am promis că voi scrie, și acum n-am încotro. Probabil, mă fac de ris în fața celor cărora le-am promis, ei bine, îmi recunosc neștiința cîmpiei.

Moștenirea literară a lui Bacovia e risipită pretutindeni acolo, pe trotuare și în culoarea cerului, în crengile copacilor desfrunziți. Nu-mi venea a crede privind fotografia pe un perete întreg din casa memorială a poetului, înfățișînd o livadă ninsă, cu scame de zăpadă subsuoara crengilor, pentru că, afară, chiar în grădina casei, copacii stăteau absolut la fel, îți venea să te-ntrebi cînd a avut timp fotograful să execute fotografia. Ecouri ale spiritului altor mari moldoveni influențează aici cu putere spiritualitatea localnicilor, punîndu-și pecetea inconfundabilă pe sufletul orașului, cu forța unui reper geografic. Așa cum dunărenii își coordonează mersul zilelor cu cotele apelor fluviu-

Alex. Rudeanu

Continuare în pag. a 6-a

ANIVERSĂRI

„Gazeta de Transilvania"

Prin anul 1956, după ce îmi luasem bacalaureatul și mă angajasem la biblioteca raională din Alba Iulia, m-am împrietenit cu un om în vîrstă, maruntel la trup ca Ovid Densusianu (eu l-am cunoscut pe fiu care semăna aidoma cu tatăl), om bun, mare cetitor de cărți și reviste vechi. Un fel de — schimbînd ce-i de schimbat — Leon Kalustian al vremurilor noastre. În anii aceia, dînsul venea la bibliotecă și se făcea că împrumută o carte sau două dar mai mult, ore întregi, studia fișierul și din zi în zi era tot mai mîhnit. Am aflat destul de repede motivul întristării sale : multe din cărțile și revistele vechi donate de el și de mulți alții din oraș și din împrejurimi bibliotecii municipale din Alba Iulia îndată după Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 luau, săptămînal, calea DAC-ului, unde trebuiau rupte și apoi trimise (dacă !) la retopit. Recunosc — după treizeci de ani — și păcatul, dacă a fost ? îl cred prescris — că am început să dosesc în raftul doi cărți și reviste, să fac pierdute cheile dulapurilor. Am descoperit și cărți tipărite înainte de 1500, incunabule, iar pe acestea le-am transferat prin directorul Popa, fost profesor de latină, la Biblioteca Batthyaneum. Erau cărți vechi și bine legate semnate de Șincai, Maiorescu, Iorga, și atîtia alții pe care le-am dosit prin dulapuri și le-am **șters** din registrul de inventariere. Cred că măcar parte din ele se află și astăzi la biblioteca județeană din Alba Iulia și dau consistență acestei instituții. Cărțile bune vechi, se duceau la DAC cu o căruță rablagită, trasă de un cal scheletic, și nu-mi pot explica nici astăzi atît revolta asupra cărților cît și asupra cailor din anii aceia.

Ei bine, bătrînelul meu ofta, iar eu începusem să pricep cîte ceva. De la dînsul am primit mai multe cărți (între care și **Iluzii pierdute** de Balzac) și mai multe periodice disparate din revistele și ziarele trase în secolul al XIX-lea în Transilvania. Erau și sînt, pentru că ele se află și astăzi în casa mea, zeci de numere din **Familia** lui Iosif Vulcan (dar nici unul cu debutul lui Eminescu), apoi numere din **Luceafărul** lui Octavian Goga și Octavian Tăslăoanu (de ultimul degeaba își bătea joc Topîrceanu), **Cosînziana** care apărea la Orăștie tipărită de S. Bornemisa, **Gîndirea**, **Transilvania** de la Sibiu, **Gazeta de Transilvania** de la Brașov, ultimele două editate de George Barițiu. Păstrez și astăzi aceste reviste și, din cînd în cînd, le răsfoiesc cu plăcere și folos. Ele au fost întîiile reviste pe care le-am citit și care mi-au deschis apetitul pentru lectura periodicelor vechi pe care eu nu le socotesc deloc efemere.

Mi-am adus aminte de gestul acelui bătrîn albaiulean acum cînd se împlinesc 150 de ani de la apariția **Gazetei de Transilvania**, una din publicațiile cu cea mai mare longevitate din istoria presei românești. Știm cu toții, de la școală, că în 1829 apăruse mai întîi la București **Curierul românesc** și, îndată, la Iași, **Albina românească**, primul editat de Ioan Heliade Rădulescu, a doua de Gheorghe Asachi. Pentru Transilvania, meritul de a scoate întîia revistă i-a revenit lui George Barițiu. Tentative de a scoate periodice românești au fost aici și pînă la el — Ioan Piuariu-Molnar, Paul Iorgovici, Zaharia Carcalechi, Alexandru Gavra s.a. — dar conditiile vitrege în care se dezvolta cultura ardelenească au zăgăzuit reusitele. Numai că urmașii celor din **Școala Ardeleană** au tinut viu idealul emancipării naționale și sociale. În Ardeal nu s-a împlinit nici un fapt mai de seamă fără lucrare continuă, îndîrjită, fără iertăciune. Trebuia, nu se putea altfel, ca și românii să-și aibă organul lor de presă, un „organ al luminării" cum avea să se numească mai tîrziu în chip declarat o revistă blăjeană, mai cu seamă că sașii aveau ziare începînd din 1783, iar maghiarii din 1790.

George Barițiu, prin calitățile sale de spirit, prin ideologia sa iluministă, prin realismul față cu conjuncturile vremii, prin dialectica tacticii sale a reușit să dea la lumină întîiul organ de presă din Transilvania care se adresa atît populației românești majoritare de aicea cît și tuturor românilor din celelalte provincii. Ei era un gînditor iluminist, ca și Bălcescu bunăoară, și vedea, în parte, just eliberarea de sub asuprirea națională și socială și prin cultură. Cînd înaintașii din **Școala ardeleană** scriau istorii, gramatici, dictionare scotocind, în adînc, etimoanele cuvintelor, cînd scriau sau tălmăceau cu adaptări tratate de „învățături firești spre surparea superstițiilor norodului" ei se adresau prin carte totuși unui cerc restrîns de cititori și nu în chip periodic. Trebuia **jurnalul, gazeta** cu ritmul lor periodic, cu bătaia lor imediată, cu difuzarea lor în masă sau cel puțin în liderii

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 7-a

Poeme de zăpadă

De la proza miniaturală construită cu rafinament și candoare, Iulian Neacșu a trecut la poezie oferind cititorilor, prin volumul „Maria de zăpadă", un frumos cadou liric. Subțire și delicată, prinsă între coperți de un alb imaculat, cartea pare ea însăși de zăpadă, scurte poeme stau sfioase pe neauă paginii, amintind fulguratia haiku-ului : „Ești atît de frumoasă și albă / încît aș fi vrut să te prind / pe creanga de zăpadă a unui vis(n". Iulian Neacșu e un poet autentic **și încă unul din cei cu vocația auroralâ a fericirii**, el scrie cu pana înmuiată în lumina diminetii, imaginile sînt fragile și pure : „Să fii răstignit pe un fluture / și să privești astfel / viața în doi / să poți să îți tragi puțin sufletul / pe o floare de cireș / și să visleți prin aer cu aripile îndouă / rar și înalt / cîtă plăcere să fii răstignit pe un fluture alb". Mai toate poemele sînt scrisori de dragoste alcătuite din materii imponderabile, evanescente, mici reverii **în care cerul, fluturele, zăpada, florile, zborul** țes delicate imagini ale iubirii : este aici o simplitate expresivă care niciodată nu alunecă în simplism, gestul are un firesc elevat, precum în această parabolă a întîlnirii îndrăgostiților : „încă de pe cînd ne priveam / tu venind dinspre nord / eu venind dispre sud / mă neliniștea clipa în care / vom trece unul pe lîngă celălalt / cum lunecă pe cer norii". Nu e vorba **aici de o tehnică sofisticată a sugestiei**, mai degrabă e un har al metaforei genuine, spontane iluminări care fac să graviteze poemele în jurul unor imagini simbol : „Ești atît de vie / încît pari un fulger aplecat / deasupra pămîntului". Ceea ce definește stilul poetic al lui Iulian Neacșu este poate cuceritoarea naturalețe a frazării, autorul scrie precum ar respira și, știm cu toții, respiratia nu are nimic în sine spectaculos, ba chiar uităm adesea de prezenta ei, e un act anonim al ființei, dar cît de suav totodată, îngemănat cu viața sufletului (dacă nu chiar cu ingerii — cum spun textele sacre), iată, cum pulsează blînda făptură a poemului : „Și dacă ar fi din nou iarnă / și dacă / tu ai fi din nou lîngă mine / semn de carte / aș adormi tîrziu / cu miinile întinse vislind / prin lumina de ceară a lămpii / abia respirînd / să nu te trezesc / liniște, liniște, liniște / visează printesa circului între două pagini / cum dau casele din umeri / privind-o." În alt loc întîlnim o splendidă antiteză poetică în care nu vedem nici o urmă de efort „auctorial", versurile fiind pure epifanii, „respirări" lirice : „Un mesteacăn alb este o lumină / ce fumegă subtire în cer / iar privirea ta este / o floare albastră / ce se stinge / sub mare". Se pot culege multe astfel de imagini frumoase din volumul autorului, cum ai culege roua de pe frunze dimineața, chiar și în piesele mai puțin reușite există cîte o metaforă revelatoare ce dă vibrație poemului însufletindu-l : „dispari — fulg de zăpadă pe irisul meu fierbinte" sau „aș fi vrut să te chem / deasupra noastră s-ar fi luminat / un salcîm", etc. fragmente care rezistă în sine, amintind de poemele **într-un vers** ale lui Ion Pillat. „Maria de zăpadă" este cartea unui visător, a unui romantic scufundat în reverii și în valea amintirii „cu meri infloriți", autorul ne destăinuie cu naivă blîndețe bucuriile simple, farmecul tihnitelor ore ale contemplării, căci — spune poetul — „cel care vrea să cucerească lumea / va fi mai încet / spre țința lui / decît o broască țestoasă". Fără îndoială Iulian Neacșu vine pe filieră (dar oare un poet nu își este propria sa filieră ?) a rafinaților caligrafi, el este, cum ar spune Eugen Barbu, „un zugrav de subțire", acuarelele sale poetice au fragilitatea stampei japoneze, lirismul e făcut mai degrabă din tăceri, din expresii volatile, poemele sale par scrise cu peniță pe o mătase ușoară, sugerînd emoții delicate, stări imponderabile : „Te privesc / ești atît de albă dar / pare că vrei / — cu fiecare pas pe care-l faci — / să zbori / să plutești / numai că aducîndu-ți aminte de mine / revii pe pămînt / pentru o clipă". Poetul nu e atras de zgomotul verbelor mărețe, el iubește „cuvintele mici", acele „cuvinte de despărțire pe care nu ni le-am spus niciodată", discreția soaptei mirosind duios a „levănțică" și iată, imaginile trădează peste tot o senzualitate orientală, o jubilație mereu reconfortantă : „cerul este atît de verde / și de fierbinte / încît îmi vine să mă aplec deasupra lui / și să-l sorb / ca pe-un ceai chinezesc". Simplitatea e o cheie a înțelepciunii, par a spune aceste versuri senine, plutind în inefabil imaginația este o continuă stare de grație, un ceremonial feeric, dar să nu uităm : delicatele scenarii se savurează urmînd sfatul poetului : „cum te uiți spre mare / trebuie să deschizi ochii foarte devreme / și să cauți un nor albastru . albastru / și o lacrimă de bucurie / care să-ți lumineze calea spre mine".

Alexandru Horia

ACTUALITATEA CLASICILOR

Caragiale sau arta narațiunii

I

În **Introducere** la volumul **Opere II** (1931), Paul Zarifopol își amintește despre Caragiale : „Îl amuza fără încetare enigma pe care a lăsat-o în sinuciderea casierului Anghelache. «De ce s-o fi omorît Anghelache ? Nici eu nu știu», spunea el de nenumărate ori cu o satisfacție aproape copilărească". Citind aceste rînduri în capitolul „Jocuri cu mai multe strategii", din cartea sa, **Caragiale și Caragiale**, Florin Manolescu observă că exegeza schiței **Inspecțiune** a încercat să răspundă la întrebarea „— De ce ?... de ce, nene Anghelache ?" propunînd fie încadrarea personajului într-o anume tipologie, din care ar rezulta motivația psihologică sau socială a gestului său, fie umplerea „golurilor" lăsate de Caragiale în narațiune cu supoziții care ar putea explica, verosimil, comportamentul bizar al personajului. Nici interpretările mai noi ale schiței, datorate lui Alexandru George și Valeriu Cristea, pe care Florin Manolescu nu le mai amintește, nu fac altceva decît, cu risipă de ingeniozitate, să tenteze destrămarea enigmei pe cale rațională. Toate aceste încercări sînt, într-un fel, exterioare textului literar propus (scris) de Caragiale, ele refăcînd, în ipotetic, o imagine **„completă"**, pe care scriitorul, în mod deliberat a vrut-o **lacunară**, și a lăsat-o chiar așa. Și dacă am suspecta de inautenticitate „amintirea" lui Zarifopol — deși, în planul strict al criticii operei, autorul „nu scoate" nimic de aici — și tot rămîne, ca argument suprem, intervenția naratorului din finalul schiței, care aruncă totul în aer și provoacă pe toți „interpreții" viitori : „Dar, nenea Anghelache, cu minte, n-a vrut să răspundă". Să ne oprim, pentru o clipă, înainte de a merge mai departe, la acest „cuminte" din finalul schiței. Ce vrea să însemne **cuminte**, după adversativul **dar**, cu care începe propoziția ? Nu sînt — sau nu văd eu — decît două posibilități de interpretare : 1) Anghelache este **cuminte** adică așezat, liniștit, **cu purtări bune** (cum altfel) ca orice mort de-a binelea, care nu mai poate să vrea „să răspundă" ; 2) Anghelache este **cu-minte**, adică **deștept, înțelept**, cu **judecată** și, mai mult, **prevăzător, prudent**. Primul sens al cuvîntului este la îndemînă, iar comicul se naște dintr-un soi de exprimare pleonastică : mortul este **liniștit** (cine-l mai supără ?), **cu purtări bune** (despre morți, doar de bine !), **așezat** (orizontal, nu-i așa ?) și, firesc, „n-a vrut (Caragiale introduce, cu același înțeles comic, ideea de voință într-o situație în care lipsește... putința voinței) „să răspundă". Al doilea sens al cuvîntului exprimă ideea de **deliberare** și ne pune (aparent, în chip absurd) în fața naratorului omniscient, știutor chiar și a ceea ce există în „voința" morților. Este clar că Anghelache „n-a vrut să răspundă", căci dacă ar fi făcut-o, ar fi trebuit să-nceapă, într-un fel sau altul, cu „pentru că" ,avansînd astfel o cauzală rațională (gramaticală) întru explicarea enigmei. Or, Caragiale știe bine că Anghelache „n-a vrut să răspundă", întrucît nici el însuși

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 2-a

Lumea modernă și modelele ei

Modelul care a persistat pînă azi în cercetarea ordinii mondiale a economiilor și a culturilor a fost în mare măsură legitimist, adică a preluat postulatele ordinii mondiale, de la cele metafizico-religioase pînă la cele sociologice și politico-juridice, considerîndu-le definitive și „naturale". Această ordine era însă rezemată pe cercuri metropolitane și culturi regionale, pe lumi „centrale" și lumi „periferice", pe metropole și colonii, pe imperii și etnii — subjugate. Nu este întîmplător deci că modelul „centru/periferie" (c/p) este prezent, cînd explicit, cînd implicit, în toate marile teorii sociologice, economice și culturologice. Lucrurile păreau normale de vreme ce ontologia istoriei aceasta era. Nu ne miră deci că un antropolog de talia lui Ekholm consideră că modelul „centru/periferie" este un model analitic universal în antropologia istorică a civilizațiilor și a societăților din toate spațiile și din toate timpurile. „Ontologia istoriei" poate fi aproximată, afirmă Ekholm, printr-un model de „sistem global integrat", care leagă între ele „centre și periferii mișcătoare". Legea istoriei este exprimată, în viziunea sa, de raportul „centru/periferie" (c/p). „Realitatea constă dintr-un sistem mai larg decît societatea — un sistem global. Un atare sistem este vizibil în lumea contemporană în care un număr mare de «societăți», de «națiuni», sînt legate într-o rețea interdependentă de schimburi. Națiunile nu sînt entități autonome și dezvoltarea/subdezvoltarea nu este un proces local ci unul global". Legea acestui sistem este raportul între mai multe „centre" cu „periferiile" lor regionale. Acesta este sistemul global și el reprezintă esența ontologiei istoriei în viziunea lui Ekholm. „Modelul c/p" este prezent la majoritatea elevilor Școlii braudeliene pentru că

Ilie Bădescu

Continuare în pag. a 2-a

EMINESCIANA

Lupta pentru adevăr

Manuscrisul eminescian 2 306 de la Biblioteca Academiei R.S. România, numit de Perpessicius „registru comercial", conține însemnări din anii 1874—1878, făcute la Iași și București. Din cele 170 de file sînt scrise numai 118.

În afară de numeroase poezii, printre care și **Rugăciunea unui dac**, de coloane cu rime, liste de rufe date la spălat și de diferite datorii, registrul cuprinde însemnări revizorale și note scrise în aceeași epocă sau ulterior, în anii de boală.

Interesante sînt însemnările despre otrăvurile vegetale (3 r—3 v) și efectele halucinante pe care le produc asupra omului. Apoi relatarea de către Eminescu a unui fenomen, clasificabil astăzi ca parapsihic (26 r—28 v). Este vorba de un vis în care se întîlnesc personaje de la curtea Spaniei (regele Alfons și vărul acestuia Don Carlos), cu personaje din familia poetului (el însuși, mama lui, sora Aglaia, fratele Serban), prieteni și cunoscuți. Impresionat de vis, Eminescu îl scrie, alăturîndu-și și două desene ilustrative, ca apoi, dacă este să-i dăm crezare, citind un articol din **Neue freie Presse**, ale cărui foi **erau încă netăiate**, să găsească anunțul despre „împăcăciunea" lui Don Carlos cu Don Alfons (pe care o visase).

O altă relatare, destul de întinsă (52 r — 54 r), despre filosofie, scrisă în spirit pozitivist, pare a fi o apreciere personală a poetului, deși recomandările finale, privind reducerea filosofiei la istoria celor mai importante doctrine și renunțarea la teorii originale și sisteme, erau locuri comune, adoptate și la noi de Titu Maiorescu.

Pe filele 102 și 103 apare un text scris în Germania, cu caractere gotice, care îi aparține, în mod neîndoielnic, lui Eminescu, intitulat **Rösler und Justinian**. Îl reproducem aici în traducere românească :

Problema istorică litigioasă, dacă românii răsăriteni de astăzi (românii) sînt descendenți direcți ai coloniilor traiane în Dacia sau emigranți din Moesia și Tracia, ne-a provocat mereu discuții de amploare. În România s-a scris mai mult, dar mărginindu-se la publicul școlar, a rămas necunoscut în străinătate. Problema i-a preocupat în mod special și pe puținii învățați români din secolul trecut și s-a găsit într-un fragment manuscris din anii 70 ai secolului trecut o indicație nu lipsită de interes pentru cercetare care încercăm s-o lămurim în cele ce urmează pe baza surselor... Mai mult, Justinian etc...

Legăm de această indicație (după critica lui A. Xenopol, referitoare la Rösler, apărută în „Convorbiri literare").

Aurelian trăiește în anii... Justinian... Deci, dacă 300 de ani după Aurelian erau colonisti români, pentru care s-au scris edicte și deși... au pătruns în Dacia, de ce n-ar fi fost și după trei secole ?

Anonimul regelui Bela este... De acord. Totuși omul n-a mințit în însemnările sale despre

Alexandru Surdu

Continuare în pag. a 7-a

Bibl... a județeană
TIRGU-MURES

CRONICA LITERARĂ

N. IORGA: «Pe drumuri depărtate» 3 vol.

a făcut carieră un portret al lui N. Iorga unde persoana acestuia era anunțată, ca zmeul din basme, de un buzdugan înainte mergător. Buzduganul însemna de fapt vocea lui care pătrundea în sala amfiteatrului înaintea profesorului, dar,acest portret are chiar involuntar, și un sens mai adînc. Proteica personalitate a lui N. Iorga este premearsă de o imagine a lui. Singularitatea umanistului era atît de mare încît a impus circulația unui portret despre sine, la care el a colaborat prin toate actele sale fără a-i decide însă liniile decisive. Este mult mai expresiv decît pare la prima vedere că țăranii unuia din cele mai țărănești romane din literatura română, **Moromeții,** vorbesc familiar despre Iorga și că l-au fixat într-un portret caracterizant pentru ambele părți : atît pentru eroul portretului, cît și pentru cei care l-au imortalizat. Iorga este pentru țăranii **Moromeților** cel cu doi creieri, formula lor fixînd mai ales cerebralitatea marelui savant. Există însă și alte portrete ale lui N. Iorga și ori de cîte ori luăm în mînă o carte de N. Iorga, unul din portretele înainte mergătoare ale lui N. Iorga precede și, uneori, decide calitatea lecturii.

N. Iorga a fost, mai înainte de orice, profesorul de istorie universală și orice a scris trebuie raportat la prima și cardinala lui condiție. Prozatorul Iorga, pentru că există și această formulă, ține structural de profesorul de istorie, iar opera lui literară se cere citită prin această grilă. Paginile de literatură ale marelui savant sînt cu atît mai tensionate și mai valoroase stilistic cu cît sînt în corespondență cu preocupările istoricului. Iar arta lui literară nu se află numai în așa-zisele lui opere literare, ci chiar în paginile istoricului de profesie, unde manifestarea stilistică atinge cote de înaltă expresivitate.

Intenția de a contribui la definitivarea fizionomiei prozatorului N. Iorga l-a condus pe Valeriu Râpeanu, un fidel al reeditărilor din opera marelui cărturar, la restituirea însemnărilor de călătorie ale savantului. Sub titlul **Pe drumuri depărtate,** care preia intitularea unuia din primele volume de călătorie ale autorului, sînt strînse la un loc, cu scrupul integrator dorind epuizarea temei, credem, toate notele de drum tipărite de N. Iorga. Sînt acum la îndemîna cititorului într-o singură serie atotcuprinzătoare paginile despre Veneția, despre Franța, Spania, Țările scandinave, țările sud-dunărene, despre Constantinopol, despre Polonia, despre America de Nord. Este indiscutabil o operă unică și impresionantă, dar mai ales o operă interesată să comunice din unghi personal totul. Citeva din călătoriile cuprinse aici sînt cărți așezate, scrise în tihnă. Altele sînt repezi notații de drum, cu totul telegrafice. Editorul a avut iscusința de a dubla pagina de călătorie cu aceea din **Memorii,** unde apar detalii și chiar informații noi asupra aceleiași situații. Această ogîndă pe care o oferă ediția face cartea și mai profitabilă. Dar însemnările de drum ale lui Iorga interesează în sine, fără alți suporți. Călătorul este absorbit de tot ceea ce vede știind să relateze rapid, esențial, să elimine pentru a-și sublinia direcția observației și gîndirii. Există și un Iorga care își oprește privirea asupra monumentelor, dar cel mai interesant Iorga este cel care se oprește asupra oamenilor, a fizionomiei societății. Darul lui de a surprinde prin detalii, aparent neimportante, caracteristici sociale adînci este unul dintre cele mai rare. Este aici o conduită de prozator ? Indiscutabil. N. Iorga este un mare degustător de literatură și artă, cu un gust și un stil cultivat, dar este greu de susținut că el urmărește să facă proză și stil în notele sale de călătorie. Scrisul a fost întotdeauna pentru N. Iorga un mijloc și nu un scop în sine, însemnînd în primul rînd comunicare convingătoare. Scrisul lui exprimă o direcție a privirii, a cunoașterii, o mare tensiune ideatică. Ne-ar fi greu să-l trecem pe N. Iorga printre scriitorii de tip romantic, fascinați de pitoresc, confiscați de culoare și supuși unei descrieri colorate a peisajului uman. Pagina de călătorie a lui Nicolae Iorga este grea de cultură. Ea nu comunică, de altfel, integral conținutul ei decît celui familiarizat fie cu tema atinsă, fie cu climatul altor scrieri ale lui N. Iorga. În acest fel, notele de călătorie ale lui N. Iorga își au cota lor de inaccesibilitate. Savantul nu călătorea ca să facă proză, ci ca să se instruiască și să instruiască.

Dacă facem recapitularea țărilor pe care le-a vizitat N. Iorga, dacă le stabilim locul pe hartă, vom constata că N. Iorga a vizitat mai ales țările care l-au preocupat intens în activitatea sa de istoric și că traiectul acestui itinerar se leagă direct de profesiunea sa de istoric al lumii. Mai mult decît atît, intensitatea participării la anume probleme, chiar numărul de pagini, este în concordanță cu locul pe care țara și oamenii ei îl ocupă în seria problemelor de istorie universală care l-au pasionat. Deși autorul se ferește de pedanteria unor trimiteri de specialitate, istoria își are locul ei în însemnarea sa de drum, Călătoria are rolul de a confirma, de a informa sau a dezvălui aspectele către care merge interesul istoricului. Pentru Iorga nu există societăți moarte și societăți vii, ci societăți continui, care ieri au avut o fază, astăzi alta, dar se află într-o curgere organică și permanentă. Interesat de viul oricărei societăți, el a transformat călătoria într-un instrument al istoricului. Adesea recunoaște, în aspectele banale și de suprafață ale vieții societății pe care o parcurge, stereotipele vechi ale aceleiași societăți, de altădată, pe care alții le cred de mult moarte. Ceea ce observă mai ales N. Iorga este trăinicia și durabilitatea societăților omenești, capacitatea lor constructivă continuă. Posibilitatea istoricului de a fi în cartea sa de călătorie totodată în prezent și trecut este nelimitată și constituie una din caracteristicile cheie. În omul actual, adică omului întîlnit de călător, el îl citește pe cel de ieri, iar faptul îl ajută să imagineze mai bine faptul consumat, evenimentul de altădată. Cu vremea, N. Iorga ajunsese la concluzia „permanențelor istorice", adică la teoretizarea unor stereotipii ale istoriei, care atunci cînd se repetă condițiile produc același tip de evenimente. Era felul său de a intui structurile adînci, pe care le-a și teoretizat în scrierile sale despre istorie. Nu o dată N. Iorga remarcă în cărțile sale de călătorie aspectul acestor permanențe. Geografia umană este pentru el adînc structurată, iar evenimentele istorice nu se pot petrece oricum. Examinînd oamenii, putem ști cum vor decurge evenimentele. Cele trei volume **Pe drumuri depărtate,** editate de Valeriu Râpeanu (Ed. Minerva, 1987), ne prilejuiesc deci, dincolo de informația tăiată cu precizie și rapiditate, o lectură de idei în corpul marii opere de istoric a lui Nicolae Iorga.

Desigur, proza își poate revendica și își va revendica numeroase pagini ale lui N. Iorga. Această totalizare a paginilor lui de călătorie reliefează tocmai un N. Iorga antipitoresc, interesat de ceea ce este esențial și profund în viața societăților, de structurile repetitive, de marile coordonate istorice. Cărțile lui despre diversele țări din Europa se impun ca anexe ale contribuției lui de istoric asupra lor. Nu întîmplător, N. Iorga le adaugă conferințe despre condițiile naturale, despre rasă, despre cultura acelor locuri. Savantul n-a creat în primul rînd literatură, ci o Addenda excepțională a marii lui opere de om de știință. În aceste cărți de peregrinare vom găsi de multe ori idei și ipoteze, care nu mai apar cu atîta pregnanță în opera istorică, luminînd puternic viziunea de istorie universală a lui N. Iorga. Vizita savantului în Țările scandinave pune la lucru pe comparatistul N. Iorga, uimit de multimea asemănărilor la nivel de viață sătească dintre scandinavi și carpatini sau balcanici. Dincolo de constatări, formulează ipoteze, iar aceste ipoteze, care spun mai puțin amatorului de note de drum, spun mult mai mult celui ce le încadrează operei istoricului. Altfel zis, deși **Pe drumuri depărtate** se poate citi cu mari satisfacții estetice, călătoriile nu sînt o lucrare autonomă, ci prelungirea organică a operei de istoric al lumii scrisă și văzută de N. Iorga. Raportată la acest context, ea va cîștiga în strălucire. Literatul N. Iorga nu poate fi rupt de omul de știință Iorga, cele mai bune pagini de literatură ale acestuia fiind cele ce sînt hrănite de focul istoriei universale, a istoriei umanității în variile ei înfățișări. În postfața **Nicolae Iorga și fascinația realului,** Valeriu Râpeanu înfățișează pe N. Iorga în dubla sa ipostază de literat și istoric, ceea ce lasă deschis drumul de acces. Ediția este, de altfel, un excelent instrument de lucru, nu numai prin integralitatea asumată (minus croșetele !), ci și prin notele ei. Prin apelul la **Memorii** pentru a completa itinerariul și informația călătorului N. Iorga, ediția devine indispensabilul instrument de lucru pentru cel care va scrie o biografie N. Iorga. Valeriu Râpeanu, care a mai alcătuit o competentă și necesară ediție : **O luptă literară,** revine acum cu un alt Iorga masiv, care deschide perspective adînci asupra complexei opere a genialului creator.

Deși ni-l propune mai întîi ca literat, ca prozator al însemnărilor de călătorie, **Pe drumuri depărtate** este o pledoarie conținută, indirectă, pentru giganticul Iorga, care nu se fracționează pe sine cînd scrie, rămînînd același în toate și, mai ales, marele profesor de istorie universală, istoricul care ne propune să meditățm asupra condiției umanității prin cartea sa de istorie universală. **Pe drumuri depărtate** ne oferă un Iorga profund, antipitoresc, dominat de ideile și preocupările sale istorice, preocupat de sistem, adică singurul Iorga adevărat.

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

„TABLOURI DINTR-O EXPOZIȚIE"

În spiritul unui enciclopedism etic cu aparență volubilă, din „Echivalențe", din „Echidistanțe", este și memorialistica lui Paul Cortez, înfățișată într-un ciclu de unde apărut e, deocamdată, întîiul volum, „Înainte de a uita" *). Prozatorul pune aci aceeași alertețe ca și în proza lui eseistică, organizată aceea „en miettes" : însă aceasta, memorialistică, e mai puțin barocă și cu un grad mai scăzut de fantezie, căci regula memoriilor, este, bineînțeles, aceea de a comunica fapte sigure și, poate, de a lăsa pe autor într-o penumbră a timpului, de unde observă.

Totuși, un spectacol intelectual există aci, asigurînd coerența și confirmînd o formulă eseistică insolită, fragmentele de eseu speculativ și de hermeneutică aproape patafizică fiind nu puține. Și, cu toate acestea, fundamental rămîne, repet, documentul uman. Un document, mă grăbesc să observ, aparținînd unui spirit ingenuu însă posedînd puterea de a pătrunde dincolo de aparențe, instruit în ceea ce se cheamă „doctrinele sufletului". O lume întreagă, cu toate ale ei, este evocată aci, în episoade care doar la o prea repede ochire sînt numai ale unei biografii și care, în definitiv, aparțin unei istorii a mentalităților moderne românești.

Evocările lui Paul Cortez se încep din mediul ieșean, de unde autorul se trage, și desfășoară cîteva admirabile tablouri de viață cotidiană interbelică, unde intră, desigur, educația la „Școala Normală", audițiile de concerte și de conferințe configurînd o lume care e, deopotrivă, aceea a lui Ionel Teodoreanu și a lui Anton Holban. Hotărîtoare rămîne aci, ca și în episoadele de viață matură, contribuția culturii și, de vreme ce prozatorul însuși documentează o finețe întreținută cultural, este evident că în aceasta stă interesul capital al memorialisticii de aici. Lumea aceasta e tutelată de divinități laice și de cele sapte Muze.

La drept vorbind, Paul Cortez este secretarul emotiv al acestei lumi, deținătorul multora dintre tainele ei. Iată, de pildă, pe Sadoveanu în Ieșii anilor '30, primit la o serbare școlară, precum ar fi fost primit un semizeu ; ori pe Ionel Teodoreanu fermecînd un auditoriu care nu-i acela de „sală a pașilor pierduți", cu oratoria lui iscusită, de barou și cu talentul de metaforist baroc transportat din universul „Medelenilor" în existența civilă. Iată-l, dar, pe George Lesnea, ingenuu, modest și cu toate acestea respectat cu aceeași solemnitate mută pe care o avem în fața fenomenelor naturale lipsite, ele, de istorie și de conștiința grandorii pe care o au ; ori pe Tudor Arghezi, împărțit între negație și adorație, făptuind una dintre injustițiile lui, prilejuită de o incercare „dramaturgică" (o „urgie dramatică" — zice Paul Cortez, cu humor), anume „Seringa". Aci, spre a sublinia un element de istorie literară, memorialistul clarifică, în fine, celebrul episod al „maladiei misterioase" de care suferise Arghezi (în 1939 și mai tîrziu) și reconstituie, en connaisseur, dosarul acelui caz, trăgînd încheierea că D. Bagdasar, injuriat de poet pentru o pretinsă incompetență medicală, dăduse totuși diagnosticul cel bun.

Sînt, desigur, și multe alte portrete remarcabile aci, în acest document alegru care-i „Înainte de a uita". Actrița Agatha Bârsescu, prozatorul Mihail Chirnoagă, eseistul Petru Manoliu, Gh. Ionescu-Gion, Corneliu Belciugăteanu și, mai cu seamă, istoria aproape romanescă a lui Enescu și a Marucăi Cantacuzino („la princesee aimée") sînt tablouri surprinse cu mînă sigură și cu instinct al analizei sufletești, aparținînd deopotrivă scriitorului și „păstorului de suflete". Căci, în definitiv, Paul Cortez rămîne un spirit etic, cu un înalt simț al datoriei, preocupat să scoată din istoria consumată nu doar pe triumfători ci, mai cu seamă, din uitarea nemeritată pe „umiliți și obidiți". Humorul este aci o formă de exorcism.

Artur Silvestri

*) **Paul Cortez : „Înainte de a uita". Editura „Eminescu", 1987.**

PROZA ROMANUL INTEROGATIV

Condiția umană, esențialmente enigmatică, deși în permanență tinde să iasă din cîmpul gravitațional al nelămuririi și confuziei ; esențialmente misterioasă — originar și teleologic (cum să explici irepresibila atracție a omului către propria sa distrugere ?) ; implicit, esențialmente labirintică — un labirint ale cărui meandre traversează zone solare și zone de întuneric, inavuabile ; ei bine, condiția umană — tradițional bipolară (lumini și umbre, bine și rău, adevăr și fals, apostazie și ispășire etc.), dublă, oscilînd între două limite aproape convenționale, deși în fapt ea se oprește mai întotdeauna într-un punct nedeterminat între bine și rău — spre a putea fi formalizată, codificată, explicitată, are trebuință de un al treilea „operator" logic, care, numai el, o poate transfera din regimul iraționalului în cel al raționalului, acordîndu-i o structură, cosmicizînd-o, conferindu-i echilibru, armonie, sens, raportînd-o și integrînd-o unei stări de valori. Evident, problema condiției umane nu poate fi rezolvată „din afara" ei, salvarea, ca și propria-i nimicire fiindu-i imanente. Romanul tip „polițist" se construiește tocmai pe acest model în trei timpi ai condiției umane : asasinul — victima — detectivul, altfel spus omul între 'demon' și 'înger', cele două ipostaze ale sale, pe care nostalgic le întrupează alternativ sau simultan în spațiul unui destin, uitînd că menirea lui e alta. Aceste considerații, înfiripate prin deducții logico... sentimentale din „premise" limpezi, riguros articulate — am numit cele deja opt cărți ale de-acum binecunoscutului și apreciatului romancier Olimpian Ungherea *) —, poartă amprenta unui univers moral-estetic specific, cu o identitate inconfundabilă, ale cărei dimensiuni au fost reperate nu fără entuziasm de critică : „roman de autoanaliză" (A. Martin), „roman al interogațiilor" (M.N. Rusu), regîndirea „istoriei în termeni 'policiers'" (A. Silvestri), căutare a „misterelor condiției umane" (E. Manu), atmosferă kafkiană (R. Vaida), controlare lucidă a sentimentului, vocație de povestitor, dialog natural, ritm cinematografic etc. I s-au reproșat spectaculosul și senzaționalul (P. Dugneanu), reproș care s-ar putea face și **Iliadei,** și **Mahabharatei** — ca și cum un roman.. polițist ar trebui să fie monoton, tern, cu situații neapărat previzibile și iremediabil plictisitoare ! —, fals reproș desigur care introduce „romanul" lui Olimpian Ungherea într-o nobilă filiație.

De la **Bătrîna domnișoară n-are alibi** (1976) pînă la **Agent secret** (1985) și **Egreta Brâncovenilor** (1987), neuitînd firește de **Versiunea maiorului Vlad** (1977), **Testamentul** (1979), **Spovedania unui spion** (1982) sau de **Prizonierul speranțelor** (1983), Olimpian Ungherea și-a rafinat instrumentele stilistice, arhitectura narativă a dobîndit o nouă rigoare, analiza psihologică — optimizată prin reabilitarea monologului interior și a **flash-back**-ului — a devenit mai complexă, crescînd firesc printre interstițiile „aventurii" propriu-zise, accentele filosofico-morale s-au multiplicat, romanul tinzînd către o parabolă a condiției umane. Alături de Haralamb Zincă și Iosif Vianu, de Rodica Ojog-Brașoveanu, Petre Sălcudeanu, Olimpian Ungherea redescoperă virtuțile educative, terapeutice — în sens etic — catarctice ale basmului, romanul polițist reeditînd, în fond, cum remarca Mircea Eliade, „aceeași luptă între bine și rău — sursă eternă a fantasticului" (**Vremea,** an V, nr. 251, 1933 ; **Oceanografie,** 1934, p. 134-135).

Romanele lui Olimpian Ungherea, palpitante și nu de puține ori sclipitoare meditații asupra condiției umane, condiție interogativă, generatoare de mistere și lămuritoare a lor, îi conferă autorului un „permis de liberă trecere" în zona — aparent „interzisă" romanului polițist — a valorilor pe care se poate miza.

Narcis Zărnescu

*) **Olimpian Ungherea : „Egreta Brâncovenilor", Editura „Junimea", 1987.**

PATRIOTISM, UMANISM, MILITANTISM ÎN LITERATURA ROMÂNĂ

● **Sub acest generic, Muzeul Literaturii Române a organizat un simpozion la care au participat scriitorii Florin Costinescu, Dan Tărchilă, Dan Zamfirescu. Manifestarea, care s-a desfășurat în prezența unui numeros public, a avut loc joi, 17 martie a.c., la Căminul cultural din comuna Peris, sectorul agricol Ilfov.**

Lumea modernă și modelele ei

Urmare din pag. I

este prezent la maestrul școlii însuși (F. Braudel). Dacă istoricește acesta este parțial legitim, în schimb odată cu epoca modernă „modelul centru/periferie" a primit una dintre cele mai profunde și spectaculoase infirmări. Fundamentele teoriilor europene clasice s-au prăbușit odată cu această infirmare. Care a fost evenimentul cu o asemenea încărcătură epistemologică „revoluționară" ? Manifestarea naționalităților. Acesta este evenimentul european cel mai original al istoriei din ultimul mileniu și de el se leagă cele mai profunde răsturnări ale ordinii vechii lumi. Cu acest eveniment se face trecerea la un nou eon al istoriei : eonul naționalităților, prin care se și depășește practic criza ieșirii din eonul ecleziei creștine și al dominațiilor imperiale. Afirmarea națiunilor a schimbat bineînțeles și ordinea mondială. S-a ivit pentru prima dată în istoria omenirii o forță care putea să se confrunte cu mondialismul imperial și cu internaționalismul abstract al marilor metropole.

Caracterul pretins cosmocrat al culturii metropolitane, al religiilor și ideologiilor universaliste ale centrului imperial a fost deconspirat, iar cultura marii metropole și-a arătat și ea caracterul ei strict regional. Dacă în vechiul model de lume cultura metropolei era socotită universală, culturile din aria periferială fiind considerate „culturi particulare", în noua ordine națională, toate culturile au fost aduse la dimensiunea lor reală. În vechiul tip de ordine, paradigmele și modelele purtătoare de universalitate erau elaborate în metropole și apoi difuzate (cu greu putem ști azi dacă erau universale numai pentru că primeau o difuziune universală sau chiar aveau o vocație și o valoare universală intrinsecă). Se preluau moda, stilul civilizației cotidiene, credințele, miturile metropolei etc., și astfel culturile locale nu avea posibilitatea să-și înalțe idiomaticul la universalitate. După afirmarea națiunilor apare o nouă conjunctură istorică. Culturile locale au efectiv posibilitatea să se înalțe de la idiomatic la universal. Modelul mișcării culturilor nu mai este orizontal ci vertical. Fiecare cultură dobîndește posibilitatea de a-și dezvolta propriul ei specific pînă la universalizare. Fiecare cultură capătă caracter totodată regional și universal. În locul difuziunii culturii centrale a cercului metropolitan asistăm acum la un proces de „difuziune" a centrelor. Pretutindeni culturile aspiră să devină „centrale", să-și fie propriul lor centru și să fie, în același timp, „centrul" lumii. Pentru aceasta a fost creat un nou model de spațiu cultural, modelul spațiului cu „centre pretutindeni și margine nicăieri".

Apar lumile concomitent centrate și dezmărginite. Acestea sînt culturile naționale : deschise tuturor contactelor și influențelor, dar centrate, avîndu-și centrul în ele însele. Singura formă a de-limitării este pro-centrarea, nu marginea sau hotărnicirea. De îndată ce o cultură națională își trasează granițe ea recade în idiomatic, în ordinea pre-națională și astfel își subminează fundamentele, lucrează dinăuntru la crearea condițiilor de reproducere a ordinii imperiale (pre-naționale). De aceea este absolut necesar să înțelegem specificul național nu ca idiomatic pur și simplu ci ca expresie regională a universalului. Opera prin care universalul s-a împlinit sub forma specificului este opera eponimă. Dante, Shakespeare, Goethe, Dostoievski, Eminescu ș.a. sînt totodată specifici și universali, au înălțat cercul culturilor regionale la condiția de centre universale ale culturii umane în ansamblul ei. Se ivește astfel putința de a vorbi din cercul fiecărei culturi naționale ca din centrul culturii universale. Condițiile unei asemenea pretenții sînt trei : a) existența operei eponime în respectiva cultură, sau cel puțin tendința spre operă eponimă ; b) voința de a muta cultura universală în propria ta cultură ; c) asocierea tendinței spre centralitate cu aceea spre dezmărginire.

Europa este prima lume istorică în care a fost deschisă seria unui asemenea proces de universalizare reală a istoriei planetare. De aceea modelul european este exemplar. Prin acest model s-a creat posibilitatea ca centrul lumii să fie concomitent la Londra, Paris, Roma, Moscova, Praga, București, Atena, Varșovia etc., etc. Acest proces istoric nou s-a desfășurat întîi în aria occidentală. Difuziunea centrelor a început cu Renașterea italiană, a continuat cu mutarea centrului spre Anglia și țările nordice, spre Franța, Germania, Spania, Portugalia. A existat apoi prima tentativă de a opri procesul prin încercuirea occidentului cu cercuri periferiale concentrice. Acesta a fost momentul expansiunii mercantilismului nord-atlantic. Procesul „de-periferializării" a fost reluat cu și mai mare putere din Europa sud-estului în secolul al XIX-lea. Așa se și explică de ce apar în România primele paradigme teoretice care teoretizează noua ordine a lumii. Pe această bază ne-am și îngăduit noi să-l așezăm pe Eminescu între precursorii acestei reorientări epistemologice în sociologia și culturologia europeană. În privința paradigmei economice, cel care a răsturnat ordinea teoretică metropolitană engleză, instalată prin ridicarea teoriei ricardiene la rang de teorie dominantă și de model analitic unic, a fost germanul List. Evenimentul este strîns legat de tendința spre autonomie a Zollverein-ului și deci de „difuzarea" „centrului" în Germania. Adevărata revoluție a paradigmei spațiale a mișcării economiilor (teoria schimbului internațional) aparține tot unui român, M. Manoilescu. Prin el pășește în lume pe deplin biruitoare teoria după care există tot atîtea centre ale sistemului economic mondial cîte economii naționale există. Teoria ricardiană, dimpotrivă, subînțelegea să considere implicită poziția centrală a Angliei. Această calitate a teoriei lui M. Manoilescu a fost sesizată și recunoscută ca atare de către cercetători americani și din America Latină. Vom cita pe unul dintre sociologii americani, Ph. Smitter, care a consemnat protocronismul teoriei lui Manoilescu : „Ar putea fi convingător argumentat (și poate negreșit demonstrat, dată fiind difuziunea operei sale în sudul Europei și în America Latină) că M. Manoilescu este cel puțin părintele dezbaterilor generale și încă a multor chestiuni specifice — a ceea ce în ultimii 20 de ani a început a fi cunoscut ca Doctrina ECLA (CEPAL, Comisia economică pentru America Latină). Și chiar, mai încoace, ca poziție UNCTAD (United Nation Conference on Trade and Development). Discuțiile curente cu privire la stabilirea unei Noi ordini economice mondiale și-au încorporat mai multe probleme politice adiționale (moratoriul datoriei, acordurile multilaterale, drepturi speciale etc.), dar acestea pot fi considerate o culminare a liniei de teoretizare a lui Manoilescu". Ph. Smitter examinează și cauzele pentru care descendenții săi, între care „dependentistos" („dependentistii" : adepții latino-americani ai teoriei dezvoltării dependente, n.n.), dar nu numai ei, n-ar fi dispuși să accepte paternitatea lui Manoilescu în raport cu noul curent de gîndire a ordinii mondiale. Nu numai că Manoilescu examinează cauzele modelului centru/periferie, „contextul special, structural inferior al națiunilor cu dezvoltarea întîrziată", dar, pe deasupra, el a oferit și modelul de reacție la „Sistemul mondial centru/periferie". **Descoperind „legea evoluției diferențiale a costurilor comerțului dintre exportatorii produselor primare și producătorii industriali"** (cf. Ph. Smitter), Mihail Manoilescu propune un model de ordine economică internațională în care economiile naționale se pot lua ca etalon internațional pe ele însele (scara productivităților interne), pot adică deveni „centre" ale sistemului mondial și nu simple arii dependente. Editarea acestei unice opere a economistului român este meritul incontestabil și proba de remarcabil simț național a politicii editoriale a Editurii Științifice și Enciclopedice, care și-a asumat responsabilitatea valorificării uneia dintre operele care atîrnă atît de hotărîtor în pîrghia moștenirii noastre teoretice. Prin această operă a lui Mihail Manoilescu cu o atît de amplă circulație internațională (vezi bibliografia chestiunii în lucrare), cultura română și-a adus prima ei contribuție majoră la explicarea în spirit nou a ordinii internaționale postmercantile. Cultura românească este azi posesoarea unor modele bine articulate și maturizate pentru explicarea noii ordini a istoriei mondiale, aflate totuși abia în primele ei stadii de manifestare. Unul dintre aceste modele teoretice este și acesta propus de Mihail Manoilescu încă din deceniul al IV-lea cînd actualul curent care utilizează modelul lui Manoilescu nu era decît o promisiune.

Caragiale sau arta narațiunii

Urmare din pag. 1

(autorul, vreau să zic) nu știe (vrea) să răspundă. Ce vrea de fapt Caragiale ? Mai nimic, **în acest plan** al discuției. Totul, **în alt plan !** Fără a face o analiză și aplicînd doar, admirabil, teoria jocurilor, adică o grilă de lectură pre-judecată, Florin Manolescu ajunge la o încheiere, din punctul meu de vedere, dintre cele mai adecvate : „În realitate, important nu este să respingem vreuna dintre aceste ipoteze (interpretarea gestului lui Anghelache — n.n.) în favoarea celorlalte, ci să acceptăm ideea că textul lui Caragiale trăiește tocmai din reciclarea permanentă a narațiunii, pe care o presupune întrebarea din final și pe care tocmai existența diferitelor variante de lectură o confirmă". Concluzia lui Florin Manolescu este, cum spuneam, adecvată, dar insuficient de clară, tocmai din cauza faptului că autorul (criticul) aplică (pornind, totuși, bănuiesc, de la o intuiție de lectură) o grilă exterioară (inițial) textului caragialean. Să încercăm să facem textul (lui Florin Manolescu, căci de cel al lui Caragiale ne vom ocupa imediat după) mai transparent semantic ! Deci (dați-mi voie), existența variantelor de lectură (interpretarea critică) datorate lui G. Călinescu, Șerban Cioculescu, Vicu Mândra, Al. George, Valeriu Cristea, Florin Manolescu și, încă, cine știe, altora, generate de întrebarea din finalul **Inspecțiunii,** la fel de valabile fiecare, sau la fel de invalidate de textul lui Caragiale, legitimează ideea că textul trăiește din reciclarea permanentă a narațiunii. Așadar (pe scurt), **varietatea interpretărilor confirmă ideea de reciclare permanentă a narațiunii, iar reciclarea permanentă a narațiunii legitimează (nu-i așa ?) varietatea interpretărilor.** Nici o urmă de cazuistică în această afirmație. Sîntem, dacă **vreți, în fața ouroboros-ului care-și înghite coada,** arhetipul trimițînd la ideea de ciclicitate a lumii. Nu Florin Manolescu este „vinovat" de această **comédie,** ci însuși Caragiale, al cărui text este un **ouroboros,** sau, ceva mai aproape de Balcani, „sfînt trup și hrană sieși". Din acest unghi de vedere, **Inspecțiune** poate fi „citit" (textul) ca un **perpetuum mobile,** cu condiția ca autorul să nu expliciteze nimic. Și Caragiale nu a făcut-o ! Prin urmare, ceea ce trebuie să ne intereseze este funcționarea intrinsecă, literară și literală, a textului, iar nu dezlegarea enigmei personajului. Cu alte cuvinte, Caragiale a făcut totul (sic !) **nu pentru a lămuri de ce a murit Anghelache,** ci **pentru a nu lămuri nimic.** Cum reușește scriitorul această performanță ? — iată, după un ocol necesar, subiectul eseului nostru.

Una dintre cheile posibile pentru aflarea răspunsului la această întrebare este poziția naratorului (autorului) față de cititor. Căci cu acesta face Caragiale un pariu, pe care, cum vom vedea, îl cîștigă în chip magistral. Naratorul pozează, aproape de-a lungul întregii schițe, în instanță obiectivă. El înregistrează evenimentele cu afișată răceală și le livrează cititorului fără (fără ?) să intervină, transcrie dialoguri și reacții sau le rezumă conștiincios. Ceea ce știu cei trei amici ai lui Anghelache știe și naratorul și, **concomitent** cu aceștia, cititorul. Minus trei excepții, cînd naratorul se adresează exclusiv acestuia din urmă. Prima se petrece imediat înaintea consemnării dialogului în direct între Anghelache și cei trei prieteni : „Și nu trebuie să uităm a spune că dintre toți cel mai competent în materie este d. Anghelache ; d-sa este minuitor de bani publici într-o mare administrație". Aparent, o necesară și inocentă punere în temă. Dar cititorul ar fi aflat oricum, din discuția de la berărie, despre profesia lui Anghelache și competența sa în materie. Și atunci, de ce „nu trebuie să uităm a spune"... ? Pentru că, încă de la început și înaintea celorlalți, cititorul, avertizat de competența lui Anghelache, trebuie să înțeleagă că surescitarea de mai tîrziu a acestuia nu este întîmplătoare și că explicația pe care o dă gestului colegului delapidator, pînă atunci „om de o probitate mai presus de orice bănuială", ar putea fi o pledoarie **pro domo.** Astfel, pe nesimțite, lectura este programată într-un anume sens, căci cititorul nu mai recepteză obiectiv evenimentele, devenind părtinitor și suspicios, înaintea celor trei amici. Că este așa, o arată a doua excepție dintre cele trei despre care vorbeam. La cea dintîi ieșire mai dură a lui Anghelache, care îi contrariază pe amici, naratorul notează : „Cine n-ar cunoaște bine pe d. Anghelache, și-ar explica tonul și manierele acestea violente prin numărul paharelor de bere consumate ; însă camarazii îl cunosc destul ca să caute o altă explicație ; pe cînd o caută **în zadar,** d. Anghelache înghite, pe **nerăsuflate,** încă un pahar și urmează din ce în ce mai cu căldură." (subl. noastră). De unde știe naratorul obiectiv că amicii caută **în zadar** o altă explicație ? Informația este, evident, adresată doar cititorului, naratorul încălcînd din nou statutul asumat, nicidecum din naivitate, ci cu un scop bine determinat.

Preluăm din revista „Flacăra" nr. 11 din 18 martie a.c., următoarea

Sugestie

«Revista **Contemporanul,** prestigioasă publicație a Consiliului Culturii și Educației Socialiste, a publicat, în două numere consecutive (9 și 10/1988), pe un spațiu amplu, comunicarea lui G. Mihăilă privind șase poezii descoperite în paginile unei publicații din Cernăuți și atribuite de cercetător lui Mihai Eminescu. Extrem de incitantă, comunicarea a stirnit cel mai viu interes, lansînd perspectiva îmbogățirii moștenirii poetice a autorului **Luceafărului** cu șase texte inedite, care, în plus, păreau a confirma unele presupuneri în legătură cu stilul poetic curent în epocă. Din păcate, ipoteza a fost imediat invalidată de intervenția lui D. Vatamaniuc, în **Luceafărul** nr. 10, cu argumente mai mult decît convingătoare.

Sugerăm însă — și, credem, pe bună dreptate — reluarea textului lui D. Vatamaniuc în paginile **Contemporanului** (sau publicarea unei opinii clarificatoare). Pe de o parte pentru că, totuși, cele două reviste pot avea circulație diferită, pe de alta, din grijă față de memoria colecțiilor, ca să zicem așa. E normal ca o astfel de ipoteză, odată lansată public, să-și accepte, la fel de public, acreditarea sau eșecul. Oricum disputa a fost binevenită și a înviorat domeniul istoriei literare.»

Un ateneu al tinereții

● Sub genericul „Tinerețe și creație în epoca marilor împliniri revoluționare", s-a desfășurat, de curînd, un simpozion organizat și inițiat de Ateneul elevilor din Liceul „Spiru Haret".

Aflat la cea de-a VIII-a ediție, acest spectacol original a avut ca invitați reprezentanți ai artei, muzicii, poeziei, literaturii politiste, picturii, teatrului, (enumerarea fiind absolut întîmplătoare).

Un public tînăr și generos a închinat această ediție lui Spiru Haret, primul organizator al învățămîntului românesc modern. Trebuie amintit că la acest liceu a învățat ilustrul savant și scriitor Mircea Eliade, al cărui prim roman, recent apărut, („Romanul adolescentului miop"), a fost scris pe vremea cînd era un simplu licean visător.

Au participat : Mircea Constantinescu, conferențiar la catedra de estetică a I.A.T.C., Mircea M. Ștefănescu, muzicolog, redactor la Editura Muzicală, actorii Eugen Motriuc și Florin Călinescu, de la Teatrul Mic, Grupul vocal al liceului, precum și scriitorii Mircea Micu și Olimpian Ungherea.

Un dialog incitant și spontan au susținut cu tinerii elevi ziaristul sportiv Ioan Chirilă și antrenorul Mircea Lucescu.

Prin diversitatea tematică, participarea numeroasă și entuziastă, o astfel de manifestare se constituie într-un exemplu demn de urmat.

19 MARTIE 1988
L2

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

ACTUALITATEA CLASICILOR

Ţara ca spaţiu poetic

I

Sunetul versului mai fusese încercat în limba română în **Cartea românească de învăţătură** a lui Varlaam (1643) sau în aceeaşi vreme de Miron Costin în poema sa **Viiaţa Lumii.** Dar de la aceste încercări pînă la cele peste 8 600 de versuri ale **Psaltirii** lui Dosoftei este un salt imens în privinţa efortului de gîndire poetică în limba română, efort atestat de autor însuşi, care mărturiseşte că lucrarea sa fusese scrisă în „cinci ani, foarte cu osîrdie mare". Meritul de excepţie al lui Dosoftei este un salt imens în privinţa efortului de gîndire poetică în limba română, efort atestat de autor însuşi, care mărturiseşte că lucrarea sa fusese scrisă în „cinci ani, foarte cu osîrdie mare". Meritul de excepţie al lui Dosoftei constă în intuirea remarcabilă a existenţei unei tradiţii nescrise a versului nostru popular, cît şi a posibilităţii de a retopi în tipare apropiate acestuia o problematică dificilă : pe de o parte, aceea pe care i-o oferea modelul de la care pornise **(Psalmii** lui David în versiune slavonă, română şi polonă) ; pe de altă parte, cea pe care o ridica propria sa experienţă de viaţă în cadrul unei epoci extrem de frămîntată şi în mijlocul unui popor greu încercat de vicisitudinile istoriei. Cercetarea literară din ultimul timp demonstrează faptul că Dosoftei a fost un poet a cărui creaţie depăşeşte atît ca întindere adaptarea în vers românesc a **Psalmilor,** cît şi în adîncime, unde resorturi poetice originale deosebit de profunde sînt tot mai mult scoase în lumină.

Să ne oprim cu acest prilej la un simplu cuvînt, aparent fără prea mare importanţă, dar care, la o analiză mai atentă, îşi dezvăluie într-un mod neasteptat semnificaţii de ampioare. Este vorba de cuvîntul **ţară,** a cărui mare frecvenţă surprinde la o lectură atentă a textelor poetice ale lui Dosoftei. În originalul **Psalmilor,** cuvîntul ţară lipseşte, avînd deobicei ca echivalent pe acela de **neam** sau **popor ales.** Apar însă şi contexte noi, în care prezenţa noului termen nu se justifică în nici un fel prin raportare la modelul de la care se pornea. Multe dintre acestea ţin de estetica versului, izvorăsc din necesitatea de a realiza acea chingă de aur a poeziei pe care o constituie rima. Aflat abia la începutul drumului greu de decantare lingvistică în acest sens, Dosoftei realizează deobicei rime simple, dar uimeşte prin bogăţia de contexte eufonice în care aşează acest cuvînt. Cele mai multe din rimele sale sînt în substantiv. Ţara rimează cu **sfara, hiara, ocara, hotară** etc. Întîlnim însă şi rime cu alte părţi de vorbire : adjectiv **(amară),** adverb **(afară),** verb **(bucurară, inconjurară, aşteptară, spurcară,** etc.). Un anumit parfum arhaic naiv înviăluie asemenea rime, pe care numai talentul dublat de o foarte bună cunoaştere a realităţilor lingvistice locale îl putea da : „Şi-ntre oameni încă-s de ocară / Şi mustrare tuturor din ţară" (ps. 21).

În multe cazuri ne surprind şi anumite forţări ale limbii pentru realizarea rîmei. Astfel cuvîntul **ţară** îl găsim adesea în rimă cu **adevară(a):** „Că nu ţi se schimbă **adevara** / Ce-i urzit pămîntul de stă **ţara**"... Sau : „Mila şi cu adevara / Ţi-va lumina-n toată ţara"... Dacă ne gîndim şi la alte rime create de Dosoftei prin forţarea limbii : **sfîntă/smîntă** (de la sminteală), **ferice / price** (de la pricină), **scîrbă / gîrbă** (de la gîrboveală), etc., ne dăm seama de marea ingenuitate şi totodată ingeniozitate a autorului care, jucîndu-se cu vorbele, sileşte de fapt tainele pure ale limbii să se dezvăluie unei muzicalităţi necesare. Dosoftei demonstra, încă din zorii poeziei noastre culte, caracterul mlădios al limbii române, capacitatea ei excepţională de a susţine efortul formal, în sensul superior al cuvîntului, către armonia ritmului şi a rimei poetice.

Dar, desigur, nu trebuie să ne oprim aici. Trecînd la un alt nivel al analizei, vom observa îmediat bogatul semantism cu care Dosoftei înviăluie cuvîntul **ţară,** obsesiile profunde, de domeniul psihologiei abisale, care-i luminează conştiinţa. Iată, mai întîi, citeva din sintagmele mai caracteristice în care apare cuvîntul, oscilînd între un registru intim şi unul social cuprinzător : „ţara cea dulce", „luminatul herb al ţării", „ţara de viaţă"... Iată şi o comparaţie excepţională : „Mi-e sufletul **ca o ţară / neavînd apă într-a ei hotară".**

Conţinutul cuvîntului apare adesea îmbogăţit cu o seamă de elemente semantice înrudite. Citîm dintre acestea : **moşi, moşie, a moşteni** („blînzilor pămîntul **moşie** rămîne" ; „cu **moşneanii** tăi ce le ţii parte") ; **uric,** ca semn al instăpînirii de ţară („şi le-au dat cu veacii **uric** pre **moşie**) ; **ocină** şi verbul **a ocina** („drepţii pămîntul în veaci **occinează).** Semantismul cuvîntului se precizează şi prin opoziţie cu o seamă de elemente antonimice. Ţara apare mereu ameninţată sau lovită de **păgini** (păgînătate), **nebuni, vicleni, necredincioşi** etc.

Rămîne să vedem cum, împreună cu expresiile înrudite, ajutătoare, sau cele antonimice, cuvîntul **ţară** pătrunde în contexte mai ample înculcînd fondului originar sensuri noi, modificate de problematica politică, socială şi morală cu care se confruntă autorul. Astfel, în psalmul 43, noţiunea de **„ţară",** absentă în original, apare în context cu „moşii noştri", autorul sugerind în paralel, un trecut eroic, cinstit şi demn al propriului său popor: „Şi moşilor noştri le-ai dat să petreacă / În svănta ta ţară şi zisa să-ţi facă / Că ei, moşii nostri, n-au mărs cu săgeata." În altă parte, printr-o alunecare de la sensul iniţial al psalmului, Dosoftei realizează o imagine pregnantă a bogăţiilor ţării, într-o versificaţie cu intonaţii aproape argheziene : „Hiara codrilor cea multă / Toată de mine ascultă / Am şi dobitoace multe / Şi de zimbri-am cirezi multe / Păsări încă am în cîrduri / De să ţin de hrană-n cîmpuri. / Am şi ţarine destule / De-mi sînt slugile sătule / Şi cînd mi-a trebui piine / N-oi veni să cei la tine" (ps. 49).

O alunecare interesantă de sens întîlnim în deschiderea psalmului 65. Ceea ce în original era adresare către tot pămîntul, devine la Dosoftei spaţiu închis, limitat la ideea de ţară. În acest „afară" sînt „păginii", cărora poetul li se adresează direct : „iară voi păgini fără price". O procedare oarecum inversă întîlnim în psalmul 40. Originalul în traducere modernă, cuprinde numai referiri la dusmanii personali ai omului căzut la nevoie şi la boală. Dosoftei lărgeşte însă într-un mod iscusit dezbaterea. Ceea ce în original era ieşire afară din casă a clevetitorilor, devine la el pira la Poarta a trădătorilor de ţară: „Sfaturi aduna ieşind afară / Ca să nu-i priceapă cei din ţară". În felul acesta apare la Dosoftei echivalenţa metaforică mai cuprinzătoare între ţară şi casă, dîndu-i posibilitatea autorului să realizeze un cadru aluziv permanent la problematica social-politică a timpului său: „La sfînta ta casă ai ceata puţină / În straja ce se schimbă de pre săptămînă. / Puse-ne-ai de suntem în vecini ocara / Limbilor de-aproape ce ni-s pregiur ţara / ... Obrazul ni-i negru de-atita ocară / Ce ne bate-n faţă de-n zori pînă-n seară" (ps. 43). Cauza acestei stări ? O aflăm dintr-o imputare adusă divinităţii : „Că ne-ai suit păginii în ceafă / Cu rău ce ne fac şi ne cer leafă" (ps. 65).

Există în **Psaltirea în versuri** a lui Dosoftei, legată de ideea de ţară, o adevărată obsesie a „năvalelor", ceea ce ne arată măsura în care actualiza şi localiza autorul nostru problematica psalmilor biblici : „Şi iată păginii încordară arce / Pun săgeţi în tulbe, se grijesc de lance / Si vin prin tunerec cu arce pre mină. / Intră să sagete cei fără de vină / Jurămîntul nu-şi ţin, hotarăle strică...". „Năvala" ia şi un aspect intim, autorul vorbind de „ceasul meu cel de năvală", sau cu un uluitor presentiment al propriului sfîrşit : „Pre mine greşiţii m-aşteptară / Să mă piarză cu totul din ţară". Se resimte mereu în cuprinsul psalmilor lui Dosoftei că omul care vorbeşte de divinităţii este reprezentantul unei ţări greu ameninţate în existenţa ei : „că să ridicară / asupră-mi păginii / şi cu toţi străinii / de mă-n-presurară". Divinitatea este invocată pentru a lovi în năvălitori : „Arcele sfărîmă, săbiile frînge. / Sulite şi scuturi cu focul le-ncinge / ... Păginii să piaie din sfînta lui ţară / Să nu mai ridice pe crestini ocară". Psalmul 79 are drept încheiere versul efigie : „Să ne fie ţara-n pace aşezată !", iar psalmul 84 are în manuscris subtitlul „Rugă pentru ţară", ceea ce ne arată măsura în care Dosoftei adapta psalmii biblici cu gîndul la propria sa patrie. Ideea frăţiei tuturor românilor se sugerează puternic în cadrul a „patru perechi de stihuri" la psalmul 132, pe care Dosoftei mărturiseşte că le-a „scornit" el : „Cine-şi face zid de pace / Turnuri de frăţie / Duce viaţă fără greaţă / Ntr-a sa bogăţiie / Că-i mai bună, depreună / Viaţa cea frătească / Decît arma ce destramă / Oaste vitejească".

Legat de ideea de ţară apare la Dosoftei şi un puternic sentiment de indignare faţă de trădători, la adresa cărora se proliferează blesteme dintre cele mai crude : „Şi să nu-i ucizi, Doamne, din ţară / Ce să-i laşi să fie de ocară". Ceea ce dă forţă expresivă deosebită unor asemenea pasaje este imprecaţia mustoasă, de tip popular, pentru „clevetelele şi ocările, şi lingăturile, şi alte vicleşuguri" ale trădătorilor. Pentru aceştia Dosoftei cere pedepse pămîntene de o duritate exemplară, ce ne amintesc atît în spirit, cît şi ca măsură a versului **Doina** eminesciană care e posibil să-şi fi găsit aici un punct de pornire : „Zilele să-i tai şi vacul / Boieria să-i ia altul / Şi cuconii să-i rămîie / Cu muiarea-n săracie. / Şi să-i strămutezi feciorii / Să ciaie ca cerşetorii / ...Şi străinii să-i apuce / Agonisita cea dulce / Ce să piaie cu ocară / Cu tot rodul său din ţară" (ps. 108).

Dumitru Bălaeţ

Exegeza „Răscoalei"

Comentînd **Răscoala,** G. Călinescu face un bogat inventar al defectelor artistice dovedite de romancier : nu e vizionar, frază fără nici o „aromă şi rotunjire", inapt pentru descrieri, lipsă de lirism, de „fineţe psihologică", incapacitate de sondare a eurilor, „construcţie greoaie", prezenţa unor personaje ca Titu Herdelea — artificială, stîngăcie în surprinderea mediului burghez şi urban, în genere, multe „personagii secundare sunt şterse şi inutile", ba chiar nici „mediul boieresc nu este mai bine zugrăvit", abuz de superficialitate — Nadina fiind de o „nulitate surprinzătoare, incapabilă de a-şi exprima senzaţiile şi concepţiile", nemaipunînd la socoteală că aproape „tot volumul întîi deziluzionează şi oboseşte". **(Răscoala,** în „Adevărul literar şi artistic", nr. 634/1933).

Cineva neavizat ar putea crede că ne aflăm în faţa unui detractor. Nu-i vorbă, unele personalităţi ale culturii noastre vor trata cu toată seriozitatea uimitoarele „căderi" estetice ale operei rebreniene, nu numai pe cele relevate de Călinescu (v. N. Iorga, T. Arghezi, G. Ibrăileanu etc.). Însă autorul lui Ioanide se grăbeşte să sublinieze că „Scopul acestui criticism de care aş fi scutit pe un debutant este de a descoperi adevărata valoare a cărţii". Valoare pe care o identifică în magistrala putere de pătrundere în psihologia gloatei : „Analiza logicii şi a afecţiunilor colective sunt aşa de acute, aşa de zguduitor de vii, incit simţi nevoia să dai scriitorului un apelativ mai puţin banal decit **talentul,** genjul bunăoară, într-atîta forţa creatoare depăşeşte oricare socoteli critice mărunte". Şi toţi criticii de bună credinţă au apreciat unanim acest merit, considerînd că Rebreanu n-are egal, chiar şi în alte literaturi. De aici, s-a consolidat mitul că Rebreanu este un extraordinar artist al psihologiei colectivităţilor, al sufletelor primitive, dominate de instincte şi, dimpotrivă, mediocru cînd e vorba de subtilităţi analitice, de investigarea unor medii mai **rafinate** etc. Desigur, aşa este, dacă chestiunea se pune în aceşti termeni, dar nu e sigur dacă şi Rebreanu şi-a pus astfel problema. Dovadă, între altele, că, plecîndu-se de la atare ipoteză de cercetare, critica s-a văzut adeseori în situaţia de a face zgomot în jurul unui pretins „primitivism" estetic, cu toate păcatele ce-ar decurge de aici. Puţini s-au gîndit că, de pildă, e o flagrantă contradicţie să susţii, pe de o parte, că **Ion** sau **Răscoala** sînt capodopere, iar pe de alta că aceleaşi creaţii sînt deficitare estetic. „Titu Herdelea — opina cu toată seriozitatea Serban Cioculescu — putea, la drept vorbind, lipsi, dacă romancierul nu era, în circumstanţă, ardelean şi n-ar fi simţit nevoia unui martor transcarpatin". **(Liviu Rebreanu : „Răscoala",** în „Adevărul", nr. 15044/1933). De fapt, nimic nu putea lipsi, căci romanul ar fi devenit **altceva** decit este în forma finală dată de Rebreanu. Şi e surprinzător că asemenea observaţii, deloc izolate, plecau de la critici care pretindeau (nu fără temei) a ţine sus steagul **esteticului.** Sub aparenta claritate a „realismului" său, Rebreanu a jucat feste şi celor mai de seamă condeieri ai noştri. În definitiv, e vorba de un fragmentarism critic care dezavantajează senina contemplaţie estetică a operei rebreniene. Cazul cel mai nefericit este receptarea **Gorilei,** roman care nu se abate de la legea **obiectivităţii estetice** şi totuşi abia aici se dezvăluie precara înţelegere a artei lui Rebreanu, în genere, de către aceiaşi critici care lăudaseră **Ion.** Pe Pompiliu Constantinescu îl jenează „tonul şi materialul de cronică al romanului". „Cît priveşte Titu Herdelea — conchide după multe alte observaţii —, maturizat şi ajuns colaborator şi succesorul lui Pahonţu, se schimbă, fără să evolueze, lunecă sub ochii noştri, fără să trăiască". (Cf. **Scrieri 4,** Ed. Minerva, 1970). Criticul nu se întreabă nici el de ce e atît de însignifiant Titu Herdelea şi dacă nu cumva Rebreanu îl creionează intenţionat astfel.

Cu Pompiliu Constantinescu încă stăm bine. Al. Piru confundă cartea cu „un studiu sociologic, jurnalistic, şi deci în afară de roman, lipsit de intuiţie profundă, citeodată şi de înţelegere a evenimentelor puse în scenă". **(Liviu Rebreanu, „Gorila",** în „Iaşul", nr. 274/1939). Pe Vladimir Streinu îl nemulţumeşte, de asemenea, „aerul de cronică contemporană" (1940), G. Călinescu decide că **Gorila** „este scrierea cea mai rea a lui Liviu Rebreanu, înfăţişînd nivelul de jos al mijloacelor sale". Şi iarăşi inventariază toate **slăbiciunile** : „talentul lui Liviu Rebreanu nu poate să nască indivizi". „Dolinescu, Belcineanu, Rotaru şi toţi ceilalţi sunt inexistenţi", Herdelea „apare şi aici ca un spectator fără rost", nume prost alese etc. (**In Istoria literaturii....,** 1941). Ov. S. Crohmălniceanu : „confuzionism ideologic" (1953). Nicolae Manolescu : „un tipic roman de gazetar" (1965). Comparat cu Rastignac, Toma Pahonţu nu rezistă, adaugă Manolescu. Nici alţii nu au o impresie mai bună, reproşîndu-i, între altele, eronata opţiune ideologică, lipsa de simţ politic etc. Ceea ce echivalează cu afirmaţia că Rebreanu şi-a trădat punctul său forte — **obiectivitatea.** Şi totuşi, Şerban Cioculescu opina, la apariţia cărţii, că în **Gorila** Rebreanu este la fel de impartial ca în capodopere, că nu-şi „îngăduie un punct de vedere strict personal, o atitudine de autor". (În „Revista Fundaţiilor regale", nr. 8/1938), ceea ce este cit se poate de exact şi reconfirmat, mai încoace, de un critic dintr-o generaţie mai nouă, care crede (oare fără temei ?) că **„Gorila** este un roman remarcabil, unul din marile romane româneşti care merită soarta tuturor celorlalte", („Luceafărul", nr. 31 şi 33/1980).

Firească, jocul subiectivismului critic poate fi susţinut cu alte numeroase texte. Dar Rebreanu atrăgea atenţia că **Gorila** nu e un roman „cu cheie", iar în **Jurnal** notează la 14 iunie 1938 : „Opera literară nu poate fi pamflet. De aceea, politica ce s-a făcut la noi, pînă mai ieri, nu e decît un «material» în **Gorila.** (...) Nu am urmărit şi nu am descris fapte întîmplate..." etc. Cu toate acestea, critica şi-a dat crezare sieşi. Nemulţumit a fost Rebreanu şi de felul cum a fost înţeles romanul **Răscoala.** Şi nu numai... La cîţiva ani după publicarea cărţii, declară lui Dan Petraşincu : „cred că **Răscoala,** ca şi celelalte opere ale mele, n-a fost încă studiată de critica românească cu toată seriozitatea cuvenită. (...) Nu subînţeleg prin aceasta necesitatea unor recenzii sau articole elogioase, ci cu totul altceva". (Interviu în „Adevărul literar şi artistic", nr. 760/1935). În altă parte, autorul e de părere că rostul criticii nu e să elogieze, ci **să înţeleagă.** Şi înţelegerea foiletonismului nu putea fi decît parţială, în cele mai bune cazuri. Opinia lui Eugen Ionescu din **Nu** coincide cu a lui Rebreanu. Deschizător el însuşi de drumuri în literatura modernă, Ionescu este convins că **Răscoala** e „cel mai bun roman românesc" : „Iată de ce nu a fost observat prea mult de critică. Am să scriu cîndva, poate, care îi sînt calităţile". Împrejurările au făcut ca Eugen Ionescu să nu se ţină de cuvînt, dar ni se pare deosebit de grăitor că un spirit iconoclast, avangardist a pus pe treapta cea mai înaltă tocmai o operă care, în mod unanim, a fost clasată repede ca fiind o ilustraţie a **realismului tradiţional** sau, cum credea Pompiliu Constantinescu, „o fidelă punere în practică a dogmei realiste a lui Stendhal". Este drept că şi din această direcţie stilul lui Rebreanu oferea cîmp de valorificare şi critica a dovedit-o, dar, în acelaşi timp, **clasarea** pretimpurie a operei sale într-o formulă estetică în bună parte anacronică a constituit o serioasă piedică în relevarea „revoluţiei" rebreniene pe tărîmul prozei, în ciuda faptului că a fost recunoscut drept creatorul romanului românesc modern. Să recunoaştem că marile intuiţii critice n-au lipsit, deşi n-au fost duse pînă la capăt, în sensul că n-au fost corelate într-un **focar** capabil să lumineze adîncimile cele mai afunde ale operei, dincolo de înşelătoarea simplitate. Şi Călinescu, şi Streinu, şi Lovinescu, şi Cioculescu, şi Pompiliu Constantinescu, şi Perpessicius (îndeosebi) etc. au adus lumină asupra operei, contribuind, cu autoritatea lor, la consolidarea unui prestigiu literar binemeritat. Din acest punct de vedere, Rebreanu se poate socoti un scriitor „norocos" şi prozatorul nu ezită s-o recunoască. Dacă înaintaşii şi-au împlinit, în felul lor, datoria faţă de un mare scriitor, nu putem afirma acelaşi lucru despre critica şi istoria literară contemporană. Să constatăm că, în comparaţie cu alte glorii ale literaturii noastre, exegeza rebreniană se află încă în faza căutărilor, în pofida unor contribuţii (N. Manolescu, Al. Piru, Ov.S. Crohmălniceanu, I. Rotaru, Mircea Muthu, Stancu Ilin, Niculae Gheran etc.). Ni se pare plină de sugestii afirmaţia lui Călinescu, din ultima perioadă a vieţii, că opera lui Rebreanu va trebui recitită integral, din perspectiva detaşării estetice şi cu ochiul proaspăt al unui contemporan. Nu ne iese din minte nici mirarea lui că, deşi plină de „defecte", opera lui Rebreanu are o putere uriaşă de fascinaţie. Impresie acut elocventă reliefată de un alt scriitor **modern** la vremea lui, Mihail Sebastian : „Miraculos însă este faptul că, cu o asemenea tehnică rudimentară, d-sa însufleţeşte veridic un nesfîrşit şir de eroi şi că fiecare trăieşte destinct, în virtutea unei forţe creatoare ce animă totul în carte şi face totul divers, mobil, viu. De la intiia lor apariţie, de la intiia lor replică, oamenii d-lui Rebreanu trăiesc". Astfel, totul despre scriitor începe şi poate să se schimbe, lucru realizabil numai părăsind vechile referenţiale estetice. În locul pretinsei „superficialităţi" sau „vulgarităţi" ale Nadinei, Sebastian simte că e „imens de greu să spui de ce această nadină, pictată pe alocuri în culori de carte poştală, devine, în întregul ei, o siluetă cu adevărat tulburătoare, ce lasă în urma ei prin carte, un gust subtil de melancolie, ceva dintr-o rochie de mătase albă, care a fluturat o clipă la orizont şi s-a pierdut pe urmă pentru totdeauna". Acest mister, prevedea Sebastian, „rămîne să fie dezlegat", ca şi atitea altele, bunăoară misterul Herdelea, personaj atît de năpăstuit de critici şi care, în pofida tuturor argumentelor, este „viu şi plauzibil", constituind „o gravă indisciplină faţă de cele mai serioase raţiuni critice". (Cf. **Liviu Rebreanu : „Răscoala",** în „România literară", nr. 52/1933).

Iată premise rămase fără ecou atitea decenii şi pe care noua critică nu le poate ocoli. Şi cîte alte „enigme" nu rămîn în aşteptare !

Fericită e şi calea aleasă de eseistul Nicolae Balotă în primul capitol din **De la Ion la Ioanide,** Ed. Eminescu, 1974, şi care ne propune imaginea unui Rebreanu avînd vocaţia tragicului, cu puternice linii expresioniste şi surîu de tragedie antică. Pentru Balotă, sciziunea din sînul operei între un Rebreanu **rural** şi un altul **citadin** mediocru devine inoperabilă. Dacă ne gîndim bine, acest spirit schizoid al criticii pare o ciudată infuzie de sămănătorism critic, căci numai sămănătoriştii absolutizau opoziţia dintre sat şi oraş. Probabil, faptul are rădăcini în credinţa că satul este lăcaşul sufletelor primitive, barbare, pe cînd oraşul colcăie de fineţuri spirituale. În realitate, măsura viziunii rebreniene se întinde peste întreg „materialul" estetic, indiferent că eroii se numesc Puiu Faranga, Toma Pahonţu, Solomia, Apostol Bologa sau Petre Petre şi Ion al Glanetaşului. Eroii lui Rebreanu nu sînt „primitivi", ci „arhaici", observă Balotă, ceea ce poate să fie cu totul altceva.

Sînt cîteva sugestii menite să contribuie la părăsirea mitului unui Rebreanu „rudimentar", puţin cultivat (vezi şi recenta carte a lui Stancu Ilin) etc. Altminteri, am arătat, cu probe, în altă parte, că autorul lui **Ion** este unul dintre cei mai **rafinaţi** artişti ai secolului nostru, de o impresionantă originalitate. Începuturi care merită a fi duse mai departe.

Theodor Codreanu

Prezenţa călinesciană

Poate fi considerat George Călinescu drept „cel mai mare critic şi istoric literar român" ? Un răspuns negativ (şi argumentat) la această întrebare este nu numai improbabil, ci şi greu de conceput. S-a spus că pentru a fi sigur de ceva trebuie să cunoşti ori totul ori nimic despre subiectul respectiv. Nu ne interesează, firească, opiniile ignoranţilor. Dar, dacă există cercetători care ştiu totul despre opera călinesciană, ar afirma oare aceştia superlativul în discuţie ? Probabil că nu, în primul rînd pentru că 'şi-ar aminti recomandarea maestrului de „a nu ne închide într-o formulă toate virtualităţile neamului". Apoi, pare evident faptul că, relativ simplă în domeniile care admit stabilirea unor criterii (sportiv, economic, militar, chiar ştiinţific), ierarhizarea valorilor şi a meritelor în sferele filozofiei şi artei devine o dificilă şi adesea incertă operaţie. Criticii literare în general şi, a fortiori, în cazul celei practicate de G. Călinescu — i se recunoaşte şi calitatea de artă. Aşadar, am ezitat să începem aceste notaţii cu o afirmaţie, dar ne-am exprimat convingerea în lipsa de soliditate a unei eventuale negaţii. Cititorului cu o minimă informaţie dialectică îi va fi uşor să rezolve această numai aparentă contradicţie. Ceea ce putem afirma fără rezervă este că G. Călinescu rămîne, cel puţin de vreo două decenii încoace, criticul cu cea mai largă audienţă, autorul la care specialiştii înşişi se văd obligaţi să facă trimiteri, chiar şi atunci cînd nu-i împărtăsesc vreo opinie. Nu se mai poate face istorie literară românească fără a şti ce a spus Călinescu. E puţin ? E mai mult decît mult.

Cariera postumă a textelor călinesciene, literare sau critice, este impresionantă, chiar şi fără a socoti seria de „Opere" (17 volume, începînd din 1965), Recordul ediţiilor îl deţine „Enigma Otiliei", cu nu mai puţin de 14 apariţii, dintre care cinci traduceri. „Viaţa lui M. Eminescu" — despre care, în 1933, obscurul director al unei reviste efemere afirma că este „cea mai proastă biografie" a poetului, scrisă de „subtila nulitate G. Călinescu" (sic !) — a apărut postum în nouă ediţii (inclusiv trei traduceri). Cîte opt ediţii (inclusiv traduceri) înregistrează „Scrinul negru" şi „Bietul Ioanide", iar „Cartea nunţii" — şapte. Unui volum de „Impresii de călătorie", altuia de „Texte social-politice", li se adaugă trei volume de corespondenţă, unul de „Aforisme şi reflecţii" şi patru ediţii selective din opera poetică. Reeditările şi antologiile de texte critice, eseistice şi de istorie literară sînt greu de numărat. Semnalăm doar „Impresiile asupra literaturii spaniole", „Opera lui M. Eminescu" (în trei ediţii), „Ion Creangă. Viaţa şi opera" (în patru ediţii), „Gîlceava înţeleptului cu lumea". „Ulysse" (selecţie de texte critice). „Aproape de Elada. Repere pentru o posibilă axiologie". În fine, „Istoria literaturii române. Compendiu" cunoaşte două ediţii, iar marea lucrare călinesciană, veritabil monument al criticii şi istoriei noastre literare, celebra „Istorie a literaturii române de la origini pînă în prezent" este publicată în trei ediţii, una anastatică plus addenda celorlalte „revăzute şi adăugite".

În aceeaşi perioadă, apar mai multe volume şi nenumărate articole şi studii, consacrate vieţii şi operei ilustrului literat.

Veritabil erudit „cavalcadind" pe tărîmurile literaturii universale nestînjenit de angajarea faţă de vreo metodă, condus doar de propria-i genialitate, Călinescu descoperă nebănuite afinităţi şi, atent la elementele de specific naţional, se opreşte cu încintare asupra inepuizabilelor resurse expresive ale limbii române. „Istoria" a fost considerată, între altele, „o simfonie ideologică" (M. Ralea), „o sinteză muzicală" (A. Marino). Formidabila energie spirituală a autorului a dereglat uneori instrumentele de recepţie ale comentatorilor, pe lîngă unele observaţii critice îndreptătite. „Istoria" a fost ţintită şi de reprosuri bizare, unele moderate (eclectism, subiectivism, naţionalism), altele de-a dreptul injurioase.

Dacă ostilitatea unui Brătescu-Voineşti poate fi explicată printr-o reacţie faţă de modul în care criticul îi tratase opera, mai greu de înţeles sînt acuzaţiile de „străinism" şi antinaţionalism, venite din partea unui admirator al lui E. Lovinescu. Cu timpul, strigătele adversarilor s-au stins şi reprosurile oneste au acceptat vecinătatea tot mai numeroaselor aprecieri admirative.

Călinescu ne surprinde prin intuiţii geniale şi în domeniul teoriei literare, deşi, în cazul său, trebuie să ne amintim sensul etimologic, pierdut astăzi, al „teoriei", acela de „contemplare". Puternica personalitate a criticului copleşeşte orice încercare de sistematizare pozitivă sau de formalizare. Cei care l-au acuzat de artificialitate în clasificări nu ştiau probabil că o clasificare „artificială" poate fi excelentă şi funcţională, iar una „esenţială" se poate dovedi de interes minor într-un context definit. Dacă omul preistoric ar fi distins doar între plantele mono — şi dicotiledonate, neglijînd separarea celor comestibile de cele otrăvitoare, probabil că astăzi mulţi dintre noi n-am fi avut prilejul să discutăm despre clasificări. Unele consideraţii călinesciene anunţă rezultate recente ale analizei de text şi ale poeticii moderne. Altele îl apropie de fenomenologia estetică a unui Bachelard, fapt remarcat şi explicat de C. Crişan. Autorul hiperinformat al volumului „Sociologie şi bioestetică" nu poate fi bănuit de excese protocroniste. Şi totuşi, se întreabă : „Ce ar fi devenit „Universul poeziei", scris direct în franceză, sau în italiană (...) şi ce ar fi spus Bachelard însuşi, văzîndu-se precedat, în tainele schemei sale sacralizate de ştiinţă şi revenire, de verbul întempestiv, „ametodologic", dar la obiect şi adevărat, al criticului şi gînditorului român ?" Chiar atunci cînd noutatea ideii călinesciene nu poate fi omologată (dar «omologarea» este, oare, decisivă?), marele critic se alătură, prin concepţii, unor ilustri reprezentanţi ai literaturii universale. Citim, de pildă, în capitolul care încheie „Istoria" : „Deşi este foarte firesc ca un popor aşa de unitar şi de vechi să aibă trăsătura lui diferenţială, care se şi intuieşte îndată în latura ei inefabilă, punerea problemei notei specifice e primită de mulţi cu mare inimiciţie. Aceştia (...) nu vor să admită că sufletească, deci şi culturalicește **trebuie cu necesitate** (s.n.) să ne deosebim de alţii". Cuvintele acestea ne amintesc un sunet cunoscut, pe care reuşim să-l reascultăm la Baudelaire : „(...) se poate afirma că de vreme ce toate secolele şi toate popoarele şi-au avut frumuseţea lor, o avem şi noi, **în chip inevitabil** (s.n.) pe a noastră. E **în firea lucrurilor"** (s.n.).

Ca şi degustătorul malignelor parfumuri, Călinescu era adept al „luxului cultural", dar îl deosebea de marele poet speranţa, poate utopică, într-un „lux cultural la îndemîna tuturor". Ideal înălţător şi angajat, „eroic" chiar (după opinia unui romancier francez), accesul maselor largi la valorile culturii naţionale şi universale ar putea fi atins, considera G. Călinescu, prin ridicarea nivelului de viaţă materială şi spirituală, într-o societate democratică.

Nu am vorbit, aşadar, despre „cel mai mare critic român", ci doar despre un scriitor care ne-a lăsat o minunată operă, un „aliment intelectual" de esenţă rară, „divină hrană" a spiritului şi a sensibilităţii cultivate.

Mihai Niculescu

Poeme de IOANID ROMANESCU

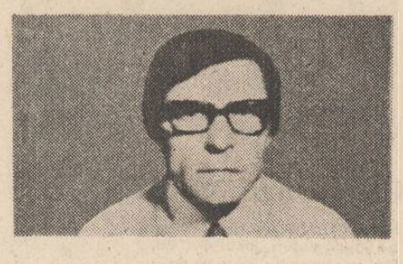

Imbroglio

Să fie de vină doar timpul
dacă din ceea ce scribii lăsară
un înţeles anume
se descifrează tot mai greu ?

prea multă umilinţă au strins
cuvintele al căror înţeles
a pietrei greutate întrecînd-o
l-ar prăbuşi pe un Sisif

trebuie să fac semne adînci
în această piatră
pentru ca nimeni după mine
să n-o mutileze

Jérémiade

Spumă a unui ocean plutitor —
nori încoronînd pînă departe
arborii iluziei

înaltă adiere, apoi sideraţie :

o lumină stranie —
privirea unui zeu prelinsă
pînă la rădăcina suferinţei

sau tu (în voalul
înlăcrimat) Lahesis

de invizibilul fir al vieţii
atîrnă acum
doar strigătul din adîncul
tuturor morţilor mei

Largo

Pînă departe-ai luminat —
apari luminii depărtat

un plîns auzi în tine însuţi —
neauzit rămîne plînsu-ţi

un cîntec împovără datul —
povara ta o cîntă altul

real, apari inexistent —
fii doar părere ! te invent

eu întregind vreau să-nţeleg
partea-nţeleasă de întreg

Roentgen

Abia numind lucrurile am reuşit
să le cunoaştem să le spunem
apoi le-am schimbat într-atît
încît au început să ne îndepărteze
de noi înşine să ne reducă la tăcere

copilul care învaţă inocenţa
întoarce iarăşi capul de la surîsul inocenţei
ca de la o prostie desenată pe un gard
iar obişnuinţa mîine îl va face
să treacă indiferent pe lîngă adevăr

ordinea lumii nu a preluat nimic
din dezordinea nu tocmai ideală
a haosului — sfîrşim explicînd
cum evenimentul e doar una
din multiplele variante ale posibilului

parcă anume să nu mai visăm
demonul Maboya ne bătea în somn —
ar spune cineva,
ne trezisem din somn dar nu ne trezisem
din vis — ar spune acelaşi

cum — în timp ce scriu — cuvintele mă
devorează
devin suspicios întreb
dacă nu cumva mă voi fi stins
şi destinul continuă să-şi bată joc
să-l tirască pe altul sub numele meu

Zurvanism

De nu cumva unul de altul — fraţi —
apărîndu-se
lumina şi bezna tihna şi spaima
în van le vor fi străbătut ţinîndu-se de mîini

ceea ce se clatină acum în adîncuri
nu e decît un coşmar de demult
al unui anonim înţelept

ceea ce tîrziu va fi de ne-nţeles
va fi însăşi Fata Morgana
pe care noi — fericiţi în deşert — o văzurăm

Ars antiqua

Superbă idee avu Apollon
rînduind muzele în cor
dirijîndu-le iubindu-le — ce timpuri ! —
ai dracului grecii şi nu în zadar

în jurul pămîntului lor
şi chiar asupra lor
s-au înălţat şi-au dispărut imperii
însă Grecia a rămas

plătindu-i gros pe luptători
însă regeşte pe poeţi
mai totdeauna se-ntorceau
victorioşi din războaie

superbă idee avu Apollon —
chiar dacă primul dirijorat
nu ar fi fost decît un simulacru
al gesticii obişnuite

muze nu doar cu numele
ci ele însele ştiind
ce să pretindă pentru cîntec —
un ideal matriarhat al artei

ce mîini stăpînind lyra
l-ar mai salva pe un Asklepios
din pîntecul în flăcări
al mamei sale ?

pedeapsa olimpiană
pentru Apollon este infinită —
eu l-am văzut alergînd prin mărăcini
după turmele lui Admetos

horia bădescu

Ronset antirăzboinic

Secunde, ceasuri, zi, săptămină...
Se joacă zaruri, jocul e-n toi,
Doi precum unu, unu ca doi ;
Veacul își aduce umbra de mină.
Lumea-i bătrină, viața-i bătrină,
Vremea se trage tot înapoi
Cine ajunge pînă la noi ?
Veacul își duce umbra de mină.
Va să rămină ? Ce-o să rămină ?
Anii se-nghesuie într-un ungher
Numai pustia nunteşte-n cer
Veacul își duce umbra de mină.
Totul se-ngăduie, totul se-amină...
Secunde, ceasuri, zi, săptămină...

Ronset

Ceasul după-amiezii indecis
și ploaia care cade-ntr-una, iar,
peretele luminii dat cu var,
poemul care încă nu s-a scris.
Mai moare cineva, mai e înscris
Un cerc în arbori, mai arunci un zar ;
Un gînd pe care nici nu-l știi măcar,
poemul care încă nu s-a scris.
Cuvintele bolnave toate ți-s ;
ah, verbele cu spatele la zid
și fața substantivului — un rid.
Poemul care încă nu s-a scris.
Tăcerile gravide de plictis.
Ceasul după-amiezii indecis.

Ronset

S-a copt un anotimp, un an declină,
își cheamă toamna în văzduh ereții,
pămîntul și-a mutat în cer pereții ;
octombrie — biserici de lumină
Pe tîmpla orizontului se-nclină
măciești-n zugrăveala dimineții.
Păduririle-și nuntesc în vînt profeții ;
octombrie — biserici de lumină !
Mai așteptăm pe cineva să vină ?
Unde să-l așezăm pe celălalt ?
E răstignită lumea în înalt ;
octombrie — biserici de lumină !
Și-aici doar noi în liniștea deplină.
S-a copt un anotimp, un veac declină !

anastasia domide

Unde ai învățat să fii

Undeva,
Unde ai învățat să fii
Nici un cuvînt nu respiră
Nici piatra nu mușcă din zi

Citește-mi cu ochii închiși
Oglindă a tainei de-acum
Cum mîinile ating durerea
Pupilă fumegîndă în drum...

Desprinde din țărmu-i tăcerea
Unde de tine mă-ntunec,
Unde spațiul ademenește forme
Cît numai gîndul în mine
Undeva,
Unde ai învățat să fii.

Dorință

Spală-mă de tine
Oglindă,
Spală-mă de tine !
Istovitoare limită
Contemplînd trecerea peste
Noapte și zi
Suflet arzînd peste întinderea ta...
Fluviu de piatră

radu vaida

Toamna anilor

Virsta de aur
Flutură triumfător pe cetate ;
Aliniați, copacii freamătă,
În semn de salut...
Defilează
Cocori de sub norii
Închipuind ciudate povești...

Toamna anilor
Stelele...

Foame ciudată

Scindura gardurilor
Înghite lacom umbră.
Cetăți învechite
Își mistuie pietrele ;
tufișul și malul
apa țișnitoare.
Clopot înghite
sunet și ecou ;
soba și vatra —
mireasma rășinii.
Picioarele obosite —
urmele pulberii.
Coloane de fum
mistuie și cerul ;
Nemărginire rămîi
Paloare ca o rană —
Puzderie de stele
În clopoței chinezești
În care te regăsești în
Regatul clipei
Trecînd peste ginduri
Ca sălciile
Din calea drumeților...
De aceea-ți spun
Oglindă,
Spală-mă de tine !

Permanență

Sîntem de mii de ani aici
Și sufletele noastre cresc din rădăcini
Ne legănăm coroana printre pini
Rotind-o-ntruna de atunci
Am luat cuvîntul de la păsări
Și tinerețea de la munți
Lăsîndu-le-n schimb adîncul
Cerindu-și limpezimea-n frunți !

Munților

Mai sînteți voi munților ?
Limpezimea din cornul negru
Taie-n piatră
Miner greu de spadă
Temerar se-nalță supletea
Într-o tărie nouă
Deșteptarea munților din
Marea semeție antică
Incremenesc pietrele întru eternitate
Mai sînteți voi munților ?

apusul înghite
violete coline.
Doar tu, fată dragă,
te păstrezi întreagă
în această
foame ciudată...

Doruri

Ca norul, care pe cer
Trece alb și încet,
Așa albă și depărtată
Ești tandră ca un sonet.

Se duce, cutreieră norul,
Nu-i rămîne nici amintirea,
Doar visele tale noaptea.
Alb își urmează plutirea

Trece, cutreieră,
Argint vînăt pe creste
Te gîndești mereu la înalt
Și te chinuie doruri celeste.

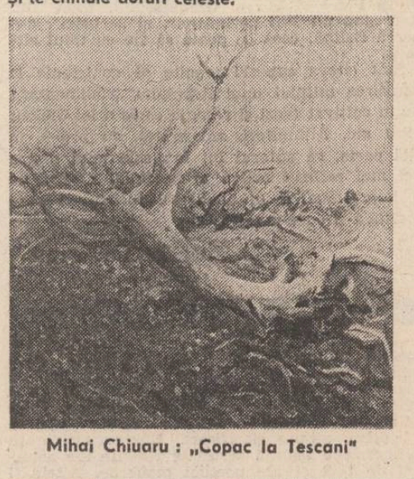

Mihai Chiuaru : „Copac la Tescani"

Bilet de dragoste

nicolae fulga

Sabina stă cu ochii închiși în fața hîrtiei albe și, din stiloul albastru, nu izvorăște nimic. Fețe de oameni, triste și îngîndurate, altele înflorite de bucurie sau schimonosite de efortul clipei, umbre uriașe umblînd haotic pe pereții înalți ai halei de electroliză, fețe aprinse de lumina metalului incandescent, strigăte, chemări, frînturi de convorbiri telefonice aspre, calcule, analize, renunțări, zori tulburi, zile împăienjenite de trudă și de nesomn, meșterul Finta zimbind mereu încurajator, sedințe stereotipe, vesnicul „săru'mînuțele, domnișoară", al cantinierului Paraschiv, directorul cu privirea lui vivace, inepuizabilă, bucuria ultimei nopți, toate îi umblă sub pleoape, îi înțeapă auzul, îi trec pe undeva, prin suflet, probabil, într-o năvală continuă, legîndu-se sau curgînd una din alta, și, din toate și de peste tot, răsare înalt și senin, cu ochii mari și umezi, inginerul Vasile Boruz.

Lui vrea să-i scrie Sabina, vrea să-i lase numai cîteva rînduri, dar în care să spună tot sau ceva care să fie esențial, să clarifice trecutul lor scurt, dar clocotitor, să explice gestul ei de a pleca, în care intră și un strop de disperare, și să arunce lumină asupra zilei de mîine, pentru ca el, inginerul inovator Mihai Boruz, să calce la fel de senin și netulburat.

L-a cunoscut în biroul directorului general cînd se dusese după negație.

★

„Și zii, așa stau lucrurile — a luat-o repede directorul — trei zile ai cunoscut întreprinderea, alte trei ai cunoscut orașul, iar a șaptea zi, după conceptul biblic, probabil, ai declarat-o zi de odihnă și mai ales de meditație".

„Da, aveți dreptate — zisese ea calm — dar nu de meditație, ci de concluzii. Și le-am stabilit, dacă vreți, tot în șapte puncte : Întîi — oraș în dezvoltare ! Doi — șantier pînă în ușa casei ! Trei — viața nu e așezată ! Patru — lume preocupată de plan și de muzică popu-

Ilie Boca : „Veneția"

lară ! Cinci — lume instabilă ! Șase — nimeni nu stă să-și pună mintea cu mine. Nici..."

„Nici chiar eu, vrei să zici" — completase directorul.

„Da. Șapte — nu e de mine !"

„Și atunci, simplu : semnătura directorului că nu are nevoie de mine, repartizarea devine nulă, de marile visuri pe care le-am nutrit ne spălăm într-o dimineață cum ne spălăm de cele de noapte, și inginera Sabina Tudor, studentă de excepție, dotată cu un deosebit simț novator, se contopește cu lumea de rînd. Frumoasă metamorfoză, domnișoară, n-am ce zice !"

„De unde știți toate astea ?"

„Din practică, domnișoară, ce, crezi că ești primul inginer care ciocnește ou aici și, cînd scoate capul afară, i se pare lumea altfel decît în amfiteatru ?"

„Nu, nu. De mine am vrut să vă întreb. De unde știți ceea ce spuneați ?"

„Aaa !... Despre dumneata ? Despre dumneata, domnișoară, știu mai multe decît crezi".

Afirmația o enervase, dar se rezumă la :

„Să-mi dați voie să mă îndoiesc !"

„Atunci, — se repezise iarăși directorul — ca să nu te mai îndoiești, am să-ți spun că am fost coleg de liceu și de institut cu profesorul dumitale, Haralambie Roșu, doctor docent, șeful catedrei de metale neferoase și, încă din primul sau din al doilea an al ei de studenție, mi-a promis-o pe cea mai bună studentă din serie. Era vorba de o anume Mărulet, dacă îmi aduc bine aminte."

„Cu alte cuvinte, sînt deja un copil adoptat cu acte în regulă — glumise ea, dar, în clipa aceea, avusese senzația materială a acestor legături de care ea nu avea cunoștință în afară de o vagă aluzie pe care i-o strecurase întîmplător profesorul Roșu. Mîna directorului, care gesticula cu toate degetele întinse, i se păru o capcană uriașă de care ea, în cinci ani, nu-și dăduse seama. Se așezase tăcerea.

„Ascultă, domnișoară, — reluase directorul cu mai multă gravitate — zici că ai văzut fabrica, dar oamenii i-ai văzut ?"

„Aproape pe toți."

„Și pe cîți i-ai cunoscut ?"

„Nu e greu să cunoști niște oameni ale căror preocupări sînt aceleași : Planul ! Rostise cuvîntul cu voce mai înaltă decît trebuia, ba și reluase : Planul — această obsesie pe care dumneavoastră ați așezat-o în mintea oamenilor, în vocabularul lor, dacă vreți, și în atmosferă. De la cifrele de plan scrise pe fiecare perete liber, pînă la cea mai întîmplătoare convorbire telefonică pe care o poți asculta în această fabrică, domină planul — această noțiune sacră, acest măreț zeu economic, care nu dă timp de gîndire. Nu vi se pare, tovarășe director, că în fabrica aceasta se gîndește foarte puțin și că dacă s-ar gîndi mai mult, realizarea planului ar avea căi mai sigure ?"

„Planul acesta, tovarășă inginer, — se dezlănțuise în argumente directorul — este menirea noastră aici, iar cine gustă pîinea aspră a acestei uzine și se lasă cucerit de ritmurile acestor timpuri, nu se poate să nu-și potrivească pasul cu noi. De gîndit să știi că gîndim, dar nu ne așezăm jos pentru asta, ci în mers, în întrecere cu vremea și în competiție cu lumea. Ceea ce ai simțit dumneata nu este obsesie, este altceva, un liant care aduce unitate acestui colectiv. Dacă vrei, este rostul nostru aici. Îndeplinirea planului generează în uzină o anumită psihologie optimistă, acel sentiment tonifiant de încredere. Cînd dispare acest sentiment, oamenii pierd nu numai cîștigul, pierd perspectiva, iar asta e rău.

„Este firesc — intervenise ea mai calm — dar nu credeți că ar trebui să scăpați de precipitarea asta generală, de această frămîntare, de această numărătoare febrilă a fiecărei tone de metal ?".

„De această numărătoare — continuase directorul cu și mai multă apă la moară — nici n-am vrea să scăpăm. Nimeni nu are dreptul să ne lipsească de satisfacția evidențierii fiecărui gram de metal. E vorba aici de sentimentul omului care își numără roadele. De teama nerealizării planului ar trebui, într-adevăr, să scăpăm și nu lipsesc strădaniile în acest sens. Pentru dumneata, domnișoară Mărulet, vor fi chiar surprinzătoare strădaniile noastre, pe care n-ai avut de unde să le cunoști."

În aceeași clipă apăsase butonul soneriei și în ușă se înființase un bărbat înalt, îmbrăcat într-un halat albastru deschis, cu cravată și cămașă albă. Nu i-a remarcat atunci nimic în afară de ochii mari, negri, ca două cuiburi de apă adînci și cu maluri stufoase.

„Inginerul Mihai Boruz, șeful serviciului concepție !— strigase directorul — Deocamdată numai atît. Sau v-ați cunoscut ?"

„Cred că din vedere, cumva" — mormăise ea.

„E bine. Cum stăm cu lucrarea, Mihai ?"

„Tovarășe director, bine aș spune, cu toate că înțelegînd mai bine proiectul, am început să-mi dau seama că, pe lîngă ideea principală, acea formidabilă idee, există și niște lipsuri în argumentația tehnică. Nu mi se pare complet demonstrată metoda optimizării cromului. De aceea rămîn la convingerea că inovația nu se poate aplica dacă „domnul inovator continuă să-și ascundă fața."

Atunci se trezise întrebînd :

„Despre ce inovație este vorba ?"

„Avem proiectul unui anod neperisabil" — explicase Mihai.

„Nu se poate !" — izbucnise ea și se ridicase de pe scaun.

„Ba se poate ! — directorul era în toate apele lui. Ce nu se poate cînd ai un amic profesor universitar și care la rîndul lui are norocul să descopere în capul unei fete scînteia lucrurilor mari."

În ochii inginerului Mihai Boruz, năvălise lumina unei bucurii neașteptate, care se împletea cu admirația pentru modul magistral în care directorul își juca rolul. Sabina căzuse pe scaun. Într-o clipă i se luminase totul. Directorul ghicise și adăugase :

„Aș dori să însoțești proiectul cu un argument de rentabilitate de cîteva milioane."

Atunci, în clipa aceea, a simțit dintr-odată nevoia să fie de față maică-sa ori altcineva care să-i poată spune că ea, Sabina, fiica ei, fetița fără tată a străzii, a ajuns printre oameni, și oamenii o urcă pe podium și îi pun de gît cordonul marii răspunderi, și ea se apleacă și strînge puternic mîna care i se întinde.

„Așadar, aveți proiectul meu !"

„Chiar primul exemplar. Am semnat pentru el sub o sumă enormă și chiar în fața rectorului. Mi-am permis o singură copie pentru Mihai care cred că acum a înțeles cu cine stă de vorbă."

Ea își ascunsese mîna în pumnii mari ai inginerului și rămăseseră așa privindu-se unul pe altul, descoperindu-se parcă, pînă ce directorul observase :

„Toată ceremonia este în plus, Mărulet. Voi vă cunoașteți de mult, de aproape trei luni, de cînd inginerul Mihai Boruz încearcă să te înțeleagă ca pe o enigmă. Zile și nopți ți-a cercetat gîndurile rămase pe hîrtie, în timp ce tu îți mai dansai, poate, ultima vacanță studențească la lumina focurilor de tabără undeva la Costinești. De astăzi lucrurile vor fi altfel. Sper."

În clipa aceea, secretara intrase cu trei cafele pe o tavă de inox.

„Vezi, Mihai, că am stabilit două cuve de încercare în sectorul maistrului Finta ! reluase directorul cu luare-aminte. Și dumneata ai nevoie de maistrul Finta ; cheia de la garsonieră se găsește la el. Mîine să te muți de la cămin !"

Cafeaua era usor amăruie și catifelată.

★

Noaptea se surpă clipă cu clipă din cumpăna zidirii ei. Totul pică și se amestecă în tihna somnului purtat pe picioare. Prin perete pătrunde huruitul podurilor rulante. Stiloul Sabinei este încă sec. Părul lung și negru îi cade peste față ca o cortină în dosul căreia se consumă drama amintirii. Deodată își aduce aminte de ceva, scoate din sertar un caiet pe coperta căruia scrie „Jurnal zilnic" și citește cu voce moale ca într-un cîntec pe care îl întinzi pe răni :

„8 noiembrie. Se împlinesc două luni de cînd l-am cunoscut pe Mihai. Cît de mult l-am cunoscut în două luni ! Ce bine este că sînt oameni ca Mihai și ca meșterul Finta ! Dacă lucrarea ar fi aparținut altei persoane, pe Mihai l-ar fi interesat tot atît de mult ? Meșterul Finta mi-a aranjat garsoniera. De unde a luat șifonierul acela și masa, și yala, și scaunele, și bunătatea de unde a luat-o meșterul Finta ? Astăzi se montează în cuve al doilea set de anozi. Cît aș vrea să reușească proba ! Pentru Mihai aș dori. Pe mine nu mă cunoaște nimeni. Toată fabrica știe de probele lui. Ieri am văzut niște ucenici vorbind despre el după ce trecuse. Aveau aerul că vorbesc despre un om neobișnuit."

„9 decembrie. Iarna asta parcă n-ar mai începe. Probele de ieri i-au adus lui Mihai multă bucurie. I-am văzut ochii umezi. Simțea nevoia să strige, să sară, să ia pe cineva în brațe și să-l sărute așa cum fac fotbaliștii la bucuria golului. Și eu simțeam la fel, și nea Finta. Ne uitam unii la alții și nu știam ce să spunem".

„23 decembrie. Sînt obosită. Astăzi am greșit buletinul de analiză. Mihai mi-a propus cîteva zile de odihnă. Să văd cum mă simt pînă diseară, i-am spus. Sau, poate, tovarășa inginer nu are deplină încredere, a glumit el. Vorbești prostii, Mihai, i-am zis. Dimpotrivă, sînt dominată de impresia că lucrarea nu mai e de mult a mea. El a rîs".

„28 februarie. După treizeci de zile A N 4 se păstrează intact. Am fost lîngă cuvă cînd s-a făcut constatarea. Era și Mihai. Se adunaseră toți muncitorii din jur și se uitau la noi. Doamne, cum se uitau ! Aveam senzația că văpaia din ochii lor era asemeni celei din cuve. Unii stăteau cu brațele încrucișate la piept. Simțeam atunci că forța acelor brațe trece în brațele mele. Nu m-a privit nimeni așa pînă acum. Îmi venea să intru între ei și să strig : După mineee ! Și ei să alerge nestăviliți. Ce stare ! Probabil că așa simt poeții cînd scriu versuri inaripate. Mama nu mi-a mai scris de demult. Am impresia că Mihai a simțit demult clocotul meu, dar se stăpînește. Altfel de ce oftează așa, din senin, și nici nu-și dă seama ? Duminică l-am văzut cu copiii în oraș. Aveau mănuși și căciulițe la fel. Sînt scumpi și prea liniștiți pentru vîrsta lor. L-am sărutat pe băiețel, deși fetița seamănă mai mult cu Mihai. Mi-au spus săru'mîna, tanti ! Tanti !? Soția lui Mihai trebuie să fie fericită. Cîte drepturi dă unei femei un certificat de căsătorie !"

Vasile Crăiță Mândră : „Trei generații"

„28 iulie. În noaptea aceasta îl scoatem pe A N 4 la ultimul consult. Da, va fi ultimul consult. Mihai s-a dus să alcătuiască echipa de extracție. Meșterul Finta este internat în spital. Cu inima e internat. El îi zice păcătoasa. Mihai a venit iarăși posomorît în dimineața aceasta. Mihai, Mihai, omule cu ochii mari și umezi, cît de mult aș vrea să știu ce stă greu pe sufletul tău ! Poate că scrii și tu undeva. Tu scrii în inimă, băiatule, și nu e bine. Ce vom face după A N 4 ? Mihai mi-a promis că merge cu mine la București să-i susținem omologarea. Ce mult aș vrea să-l vadă și mama pe Mihai ! Aseară am văzut un spectacol de folclor. Ne-au dat bilete prin casierie. Aici se aduc numai spectacole de folclor. Soția lui Mihai era în primul rînd. De cîteva ori mi-a aruncat priviri întunecate. N-au schimbat nici o vorbă tot timpul. Mihai m-a salutat foarte discret. Directorul dă ocol cuvelor. Astăzi nici n-a fost la masă. Cît de mult o să te bucuri ? — l-am întrebat pe Mihai. Atît ! — mi-a zis și a deschis brațele. M-am trezit ascunsă în brațele lui. Mi-a căutat buzele, dar nu mi le-a găsit. De ce ? de ce ? de ce ? Poate că e mai bine așa !

Am reușit ! Am reușit ! Oamenii m-au ridicat pe brațe și m-au aruncat în sus : Trăiască ! Trăiască ! Trăiască ! Mihai a întîrziat mult. Vezi tu ? — mi-a zis — tocmai în noap-

teatru

Visul unei nopți de vară

I.A.T.C.

Shakespeare în variantă studențească prezintă avantajul unei incursiuni artistice în afara crispării și a rigorilor tradiționale. Elfii, spiridușii, prinții și crăiesele pot fi tineri ai zilelor noastre și jocul lor are prospețimea și nonșalanța generației în blue-jeans, care poate apărea pe scenă în pantaloni pecheur și adidași, pentru a se amuza pe seama dragostei și a încurcăturilor provocate de ea, de spiritul năstrușnic al spiridușului Puck, iubitorul de farse.

Clasa anului IV actorie (Conf. Olga Tudorache) apare pe scena Studioului de teatru ca o parodie a **Visului unei nopți de vară.** Studiul este coordonat cu multă rigoare de actorul Florin Zamfirescu.

Un spectacol vesel, dinamic, exploziv, bine condus, în care cele două cupluri Hermia—Lysander, Helena—Demetrius/ ce nu-și află liniștea decît în final — produc un haz nebun, ridicînd tensiunea sălii. Cecilia Birbora și Emilia Popescu se întrec în gingășiile și supărările dragostei, pe care le suportă cu stoicism, dar și cu angoase, Hermia și, respectiv, Helena, înfruntîndu-se psihic și fizic în ringul iubirii ca două sălbăticiuni frumoase ale naturii cu care se contopesc. Plină de nerv scenic, dinamică, imprevizibilă în evoluții comice și tragice, mereu convingătoare, mereu alta, Emilia Popescu ține sala cu răsuflarea tăiată și o face să leșine de ris. Sare, aleargă, țipă, se bucură, suferă, se arată indignată, iubește și de fiecare dată este fireasca, autentica, în afara oricărei vulgarizări. Doru Firte și Emil Șerban sînt partenerii lor de-a lungul întîmplărilor vesele și săgalnice, ajutînd ca ritmul spectacolului să nu lîncezească. Amîndoi au umor și simțul dozărilor echilibrate. Sub efectul narcotizant al vrăjii lui Puck, se lasă minuiți ca două jucării mecanice, mișcîndu-se ca atare, în timp ce muzica spectacolului colorează starea ghidușului Puck. Marius Rogojinschi este spiridușul ce jonglează cu sentimentele celor tineri ; este și visătorul Fundulea și mai apare în chipul lui Egeu, fermul tată al Hermiei : voce remarcabilă, privire albastră, farmec, spontaneitate.

Mihai Bîca este, de astă dată, impunătorul rege Theseu și, totodată, misteriosul crai al zînelor, Oberon, rînduind liniștea și neliniștea locurilor, a oamenilor. Imperturbabil și rece, ironic și îngăduitor, Theseu asistă la reprezentația lui Pryam și a Thisbeii din unghiul spectatorului, micșorînd distanța dintre sală și actorii momentului de teatru în teatru, amplificînd umorul de bună calitate, prin contrastul dintre gravitatea interpretării regelui Theseu (actorul în complicitate cu spectatorul) și grotescul poetic, diafan, al micii trupe de meseriași.

Raluca Penu și Mălina Petre au un joc lucid, echilibrat. Raluca este o zînă surîzătoare, căreia îi plac încurcăturile iscate printre muritori, dar este și o Hipolita matură, așezată, distantă, superioară. Mălina Petre realizează o Titania stranie, rasată, exersată în tainele yogine, enigmatică și rea sau nebună de patimă, cînd e și ea sub influența ciudatei vrăji a gelosului Oberon.

O scenografie simplă, suplă, expresivă, concepută de studentul I.A.P., Șerban Iuca, permite delimitarea celor trei-patru cercuri concentrice ale convenției de teatru în teatru. Ideea dezlănțuirii furiei celor două îndrăgostite într-un spațiu sugerînd ringul de box, subliniază dintru început intenția parodică, actualizează și extinde efectul comic.

Pe măsura virstei- acestor adolescenți dornici să facă teatru, joaca de-a jocul, de-a visul, de-a dragostea, li se potrivește de minune și bucuria necenzurării lor, a descătușării lor, farmecă spectatorul.

Nicoleta Gherghel

film

Iacob

Recenta premieră realizată sub egida Casei de filme numărul 5 (director : **Dumitru Fernoagă**) aparține regizorului **Mircea Daneliuc,** autor și al scenariului inspirat din scrierile lui **Geo Bogza,** având în **Sfîrșitul lui Iacob Onisia** principalul moment narativ.

Regizorul descoperă în paginile dedicate unui univers degradat și degradant imaginile ce transformă proza încărcată de revoltă și protest, de violență și durere, în durabilă sugestie filmică, într-o simbolică generalizatoare în consonanță cu sensibilitatea contemporană. Fără a miza pe evocarea documentaristă a raporturilor umilitilor și obiditilor cu o realitate ostilă și apăsătoare, **Mircea Daneliuc** subliniază starea latentă a tragicului în viața minerilor de altădată cu laitmotive sugestive ce trimit direct la elementele primare ale existenței. Apa și aerul, focul și pămîntul devin autentice rime ale unui poem bogat orchestrat în memorabile imagini de operatorul **Florin Mihăilescu.** Ele însoțesc viața și moartea lui Iacob, universul său existențial, punctînd fără retorism limite umane, traiectoriile faptului comun, stări sufletești, reacții firești într-un dialog mereu tensionat cu cruzimile aparente sau latente ale realității deceniului trei.

Fără a transforma „banalitatea ucigătoare" în „fapt senzațional", cineastul este mai degrabă atent, așa cum o și mărturisește într-o scriere programatică, la contextul universului evocat, situat la nivelul percepției prezentului prin coeficientul de sugestie bazat exclusiv printr-o savantă orchestrare a imaginii cu ambianța plastică (creată de **Magdalena Mărășescu** — decoruri și **Svetlana Mihăilescu** — costume), cu o extrem de masivă în sensuri coloană sonoră (semnată de ing. **Horea Murgu,** un veritabil poet al captării sunetului în același timp difuz și acut în sugestii) și muzica inspirată compusă de **Anatol Vieru,** a cărui creație se topește în film, dîndu-i adîncimea necesară reflexiei.

Dorel Vișan, în rolul lui Iacob Onisia, se afirmă și aici ca un fin portretist, cu marea știință a analizei detaliului, a conturării unei biografii doar aparent simple, proiectat în stări limită, cu laconismul și asprimea proprii personajului imaginat de scriitor. Greu de imaginat ar fi performanța lui **Dorel Vișan** fără replica dată de o adevărată echipă de interpreți de primă mărime, în ciuda unor nume puțin sau deloc întîlnite pe genericul filmelor noastre. Este vorba de **Ion Fiscuteanu,** remarcat încă din **Glissando, Florin Zamfirescu** într-un pregeneric condensat și proiectat într-o matematică simetrie cu finalul, **Cecilia Birbora, Livia Baba, Maria Seleș, Dinu Apetrei, Ion Besoiu.**

Ecranizînd scrierile lui **Geo Bogza, Mircea Daneliuc** demonstrează încă o dată capacitatea cineastului de a rămîne fidel spiritului unei opere, de a nu-i trăda sensurile ascunse la prima vedere fără a-i respecta litera, structura originară. În **Iacob,** cineastul depășește o simplă operație de restituire a universului scriitorului, oferindu-i șansa transformării, translării în coordonatele dinamice ale unui alt sistem de referință estetică. Justificarea culturală a opțiunii este sancționată numai de calitatea noii lecturi, ce exclude de la bun început fidelitatea tiranică, citirea fără imperativul metamorfozei creatoare, fără curiozitatea fertilă a descoperirii de noi semnificații.

Claritatea discursului filmic, definirea netă a sensurilor desprinse din întîmplările evocate valorifică și luminează lumea sensibilă a ideilor și sentimentelor omenești ce traversează analiza psiho-socială a individului antrenat progresiv și inconștient într-un angrenaj necruțător și violent. Cu o marjă largă de re-elaborare, **Mircea Daneliuc** rămîne unul dintre puținii cineaști capabili să citească și să înțeleagă dincolo de textul literaturii convenabile sau nu transpunerii cinematografice.

Călin Stănculescu

tea asta n-aș fi vrut să ne despărțim așa de repede. Vezi ? după ce dormim, va fi altă zi, apoi vor veni altele, dar ziua aceasta nu va mai fi printre cele care vin. Ea a fost. Și acum că nu mai este, aș vrea să fie cît mai lungă. Da, Mihai, — am oftat eu — dar să știi că nu mă bucur chiar atît de mult. Sabina ! — și a deschis ochii pe mine. Da, Mihai, — m-am explicat eu — am o umbră pe suflet. Vezi ? Eu n-am știut cîtă satisfacție poată să aducă omului lupta pentru ceva, încordarea și, mai ales, sentimentul că ești așteptat de oameni să le dai ceea ce numai tu poți să le dai. Acum am reușit. Mîine entuziasmul va fi general. Apoi va veni un timp cînd oamenii vor folosi anozii ca pe un dat dintotdeauna, așa cum se ascultă un fermecător concert de vioară, fără ca cineva să-și aducă aminte o singură clipă de cel care a dat omenirii vioara. Mie de acum numai o nouă vioară mi-ar face sufletul să cînte. Pînă atunci am senzația unei jucării de cauciuc care a început să piardă aer, să se micșoreze, să zicem o lebădă. Mihai a răsuflat adînc, parcă s-a micșorat din umeri, și a plecat. Va mai reveni în seara aceasta pe care o voia nesfîrșită ? Ce face mama acum ? Poate mă visează. Mama se culcă în fiecare seară cu grija mea că trăiesc printre străini — fata ei fără tată. Eu sînt păcatul ei săvîrșit la 19 ani. Mama nu s-a măritat niciodată. La cîte drepturi a renunțat ! Nu, mamă, nu sînt străină aici, și oamenii nu sînt răi, mamă. Mihai mă poartă în gînd, sînt cu ei în toate locurile. Ce face directorul ? Doarme ? Nu cred. Se gîndește la mine și la A N 4. Meșterul Finta n-are copii. Și-ar fi dorit o fată ca mine. Dar profesorul Roșu ? A promis că vine să vadă.

Și mîine, mîine voi fi a tuturor oamenilor. Mîine voi întîlni iarăși privirile acelea care mă înfioară și mută în mine atîta putere. Cuvîntul oameni a început să sune altfel de la un timp. Ce frumos sună : oamenii vor, oamenii cer, oamenii dau..."

★

Jurnalul Sabinei se încheie aici pentru că în urmă cu o oră cînd încă scria la el, în momentul cînd scria cu voce tare „oamenii dau", a intrat Ecaterina Boruz care parcă a vrut să-i continue jurnalul :

„Iar unii oameni iau ce aparține altora !"

„Depinde ce înțelegeți prin a aparține" — a replicat Sabina fără să tresară.

„Dumneata ce înțelegi ?"

„Sînt convinsă că nu ce înțelegeți dumneavoastră".

„De ce ești așa de convinsă ?"

„Pentru că, altfel, n-ați fi la ora aceasta aici."

„Și totuși nu pari surprinsă."

„Bineînțeles că mă așteptam la o asemenea întîlnire după zburăturile aruncate din ochi la spectacolul acela, dar nu mă așteptam așa devreme."

„Devreme zici ? ! — izbucnise Ecaterina — Nu-ți ajunge un an de cînd încerc să omor în mine monstrul bănuielilor ? Un an de cînd mă ard oftaturile lui dimineața și seara, la masă, pe stradă și în somn. Un an de cînd mă respectă ca pe o sfîntă și căsună pe copii și-i mănîncă pupindu-i. De un an, de cînd ai venit dumneata, nevinovata Bucureștilor, Mărulet !"

Sabina a sărit în picioare amenințătoare.

„Și în definitiv, ce vrei de la mine ?"

„Să-mi dai bărbatul înapoi !"

„Nu ! Nu ! Nu ! — a țipat Sabina cu pumnii încleștați lîngă frunte — Destul ! N-am făcut asta, nu, nu, nu !" Și s-a trîntit în scaun cu fruntea pe sticla biroului, hohotind.

Ecaterina dăduse deja înapoi, a întins mîinile descumpănită spre Sabina.

„Domnișoară, domnișoară, eu am venit să stăm de vorbă omenește. Liniștește-te puțin ! Te rog să te liniștești ! Ai vrea să înțeleg că nu ai nici o vină ?"

„Ba da — a strigat din nou Sabina și i-a aruncat jurnalul în brațe — Aceasta !" Și a rămas cu ochii plînși pironiți în gol în timp ce Ecaterina îi sorbea literele rotunjite ușor.

„Domnișoară, — a zis Ecaterina Boruz într-un tîrziu, închizînd jurnalul — atunci ce crezi că are pe suflet Mihai al meu ?"

„Mihai nu e al dumneavoastră, doamnă, și nici al meu. Mihai este al lui și al visurilor lui. Prea multe drepturi credeți că vă dă certificatul acela de căsătorie."

„Nu, domnișoară, la noi este altceva. El nu ți-a spus ?"

„Nu."

„Bărbatul acesta cu ochii mari și umezi, cum îi zici dumneata — a început Ecaterina așezîndu-se pe scaun — a muncit mult, a învățat și a ajuns inginer. Cînd ne-am luat, eram amîndoi muncitori. El a apucat înainte. A terminat liceul seral, eu nu. Apoi s-a dus la institut. Eu a trebuit să cresc copiii și să-i țin cum îi place lui. Acum e inginer, și multe l-ar vrea, dar mie nu mi-e frică de ele. Dumneata însă prea te potrivești cu el. Scormonești cu mintea tot ca el și de aceea de dumneata mi-e frică."

„Să nu vă fie frică, doamnă, Mihai este un om deosebit de echilibrat și se pare că lucrul acesta l-am învățat și eu de la el. Cred că ați înțeles că îl iubesc și lucrul acesta i se întîmplă și lui, dar am rămas la nivelul simțămintelor aproape neîmpărtășite. Și, dacă am sta încă mulți ani împreună, am rămîne la fel. Da, pentru că și eu, și Mihai, și dumneavoastră, și alții sîntem robi conștienți unei morale milenare care, mai nou, nu ține de exclusivitate conjugală, ci, mai degrabă, de domeniul cinstei și camaraderiei. Acuma, cît este de moral și de cinstit să-ți omori în tine cele mai sincere porniri, nu știu, dar am convingerea că e bine așa. Asta mi-a spus-o mama cînd am îmbrăcat prima rochiță de stofă. V-am văzut copiii o singură dată, dar mi-a fost de ajuns să constat că sînteți o bună educatoare și o gospodină desăvîrșită".

„Domnișoară, atunci de ce n-ați venit pe la noi ? Poate că bănuielile mele nu mai aveau timp să se încheie, poate că era mai bine. Mai ales că ți-au plăcut copiii. Chiar mi-a spus fetița că o tanti ingineră le-a admirat căciulițele și l-a sărutat pe Bogdan — așa îl cheamă pe băiat. Dar poate că o să vii de acum încolo. Îi va face plăcere lui Mihai în primul rînd."

„Nu, doamnă, — reluase Sabina cu o neașteptată stăpînire de sine — nu va mai fi posibil. Eu voi pleca în noaptea aceasta sau, cel tîrziu, mîine. Plec. E mai bine așa. Multe experiențe se dovedesc false ; s-ar putea ca în străfundul sufletului nostru să fie un nucleu necunoscut nouă, răzvrătit împotriva regulei. Și dacă nucleul acesta irumpe, ne răscolește ființa, ne-o scoate de sub control și, atunci, lui Bogdan nu va mai avea cine să-i împletească mănuși și căciuliță călduroasă, eu neștiind să împletesc."

nicolae stoie

STANȚE DE PRIMĂVARĂ

Clepsidră

Printre firele ierbii se-aude
gîlgîitul subțire al unui riu :
sîngele ți se scurge încet —
nisipul amurgului umple
de rugină frunzele brusturilor,
urechile mari pe care grădina,
le ține lipite de pieptul tău
și-ți ascultă bătăile inimii ;
oasele coastelor tale de-argint,
sternul tău verde — colivia
unde se zbate închisă
privighetoarea.

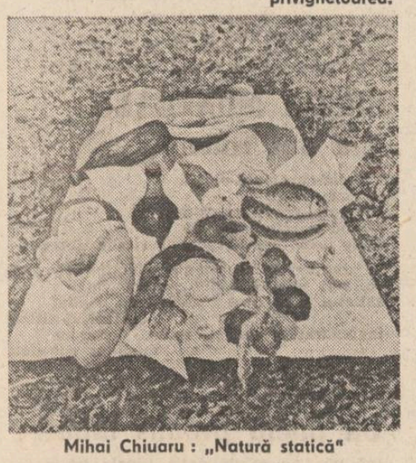

Mihai Chiuaru : „Natură statică"

Echinocțiu

Vîntul topește podmolul din fața casei
acoperă troscotul veșted tufele roșii
ale bîrcoacelor firele de stupiniță și
mușețel — pereții de cărămină nearsă
zgomotul surd de oase uscate, vocea mea,
se scufundă fără întoarcere sub giulgiul
de iederă — întîmplări în afara timpului
și lumii printre gardurile de nalbă și
printre tufele de aglice și bumbăcăriță ;
ciucurii maronii ai amentelor se afundă
la repezeală ca niște viermișori în țărîna
umedă plină de putregaiuri la marginea
orașului lîngă terasamentul căii ferate :
întîlniri scurte — exerciții de echilibru
cu tălpile goale pe linia de manevră
(„linia vieții", zici ?) — un tăiș
de cuțit, o sîrmă întinsă, o rază de lună.

Tu

Îți apropii de buze cupa unei folicule
și treci mai departe
umbra-nserării-ți cuprinde
trupul pînă la glezne, trupul pînă la
mijloc ; umbra-nserării de martie, trupul.

Eroziune

Trufia unei stînci de bazalt
măcinată între măselele
malaxorului — pulbere albă
și inecăcioasă pe frunzele
de pelin. Se erodează
liniștea unei după-amieze,
mierea luminii se terciuiește
în mîlul galben și frămîntat
de roțile basculantelor uriașe

Sub echinocțiul de primăvară

Lucrătorul de la salubritate
antreprenorul, administratorul
de-o vreme uită mereu
să astupe gura canalului —
gura nopții și stele îndepărtate
se oglindesc în asfaltul umed
roșii ca niște pioneze, semne
cuneiforme — dinții nopții,
noaptea rîde deasupra mea
cu gura plină de stele ;
citesc, citesc și nici n-ajung
la mijlocul paginii — alunec
ca o frunză în somn, mi se arată
umbra tatălui meu, umbra
ta, fiule, nenăscut încă (? !) ;
semn îmi face să urc „urcă
scara în spirală a Turnului",
nu-mi spune nimic, gura lui
e un trandafir putred de mult
și sus este numai ceață —
pasul meu următor e în gol,
cad din vis în r e a l i t a t e a
nopții — a unui text obscur
— cam pe la jumătatea paginii —
unde inabil autorul moral
se pregătește să înfăptuiască
descrierea crimei perfecte ;
noaptea oarbă rîde deasupra
cu gura plină de stele. Peste
o livadă în muguri bate din aripi
zborul unei păsări verzi, iarba
sub echinocțiul de primăvară !

Euglena verde

Arbuști, flori de nalbă și fluturi,
zumzăitul albinelor harnice —
tabloul primăverii periclitat
de vinzoleala nebună
din inima carierei — amfiteatrul
unde profesorul de belle-arte
face teoria peisajului însorit ;
sensul gîndirii se pierde în iarba
călcată-n picioare cu mult înainte
de-a fi simțit mingiierea albastră
și umedă a botului fraged de miel ;
legea materiei își spune cuvîntul
în oglinda bălții de după ploaie
— ochiul de azur al îngerului —
prin care trece o euglenă verde !

radu cange

Drum în cîmpie

Moare dimineața pe sub salcîmi ;
Tu, viață , oare cum mă îndrumi ?...
Nu vezi că-i tîrziu ? Totu-i pîrjolit.
Aici mi se pare că de mult am murit.
Cade cîmpia, fuge pe sub ape —
Armăsar îndrăcit care vrea să-mi scape
Din frîul visului și printre degete...
Tu, drum bătut, praful alerge-te...

Iartă-mă în Bărăgan

Iartă-mă, iubito, pentru-o moarte
Care mie doar mi s-a mai dat,
Poți să-mi ierți, iubito, disperarea
Timpul slut pe care l-am răbdat.

Iartă-mi visele duioase, răul
Ce am vrut să-l smulg, neîncetat ;
Poți să-mi ierți iubito, chiar și hău,-n
Care, obstinat, m-am tot scăldat.

Iartă-mi frumusețea mea precară,
Care-a-mbătrînit și s-a tot dus,
Iartă-mi tinerețea mea primară,
Ce mereu avea ceva de spus...

Iartă-mă și iartă-mă o dată,
Să mă ierți chiar de mai multe ori
Că de nu mă ierți, nevinovată,
Ai să mă ucizi de mii de ori.

Iartă-mă în Bărăganul sfînt,
Cînd mi-acoperi fața cu pămînt.

Închinare străbunilor

Mă cheamă Bărăganul de departe,
De unde norii s-au topit în ceață,
Mă cheamă malurile apei, sparte,
De-atîta drum și-atîta neviață.

Mă cheamă înlemnirile din noapte —
Sînt crucile uitate pe vreun drum,
Mă cheamă ielele, prin slabe șoapte,
Învăluite-n grîuri și în fum.

Mă cheamă praful de demult depus
Pe genele salcîmului în floare,
Mă cheamă sufletul bunicului ce-i dus
Spre ultima luminilor strigare.

Străbunii mei mă cheamă din pămînturi,
Să le închin, pe drept, atîtea cînturi.

Arșiță

E-o patimă ce arde în tăcere
Și-un Bărăgan uitat care mă cere,

E flacăra țîșnită din comori ;
Cîmpia umple cerul de culori

Și ploaie vrea, că este însetată...
Să bea din gura cerului, uitată.

Amintiri de la cenaclul „Luceafărul"

MĂRTURISIRE

de Fănuș Neagu

Îmi pare rău că au trecut de atunci 30 (treizeci) de ani. Pun o întrebare prosteacă : anii chiar trec așa, cum îi taie capul ! ? Eram zănatec (năuc), tînăr, gata să mă îndrăgostesc și de arbori și de soție (m-am însurat la vreme și devreme) și de drumuri cu sănii și, mai ales, de plecarea la drum. Unde ? Iaca, nu știu nici azi. Știu că fusesem dat afară de la ziarul tineretului, și de la plus cîteva reviste adiacente, și de la radio și de la televiziunea în formare. Am plecat la țară (comuna Gradiștea, raionul Făurei, regiunea Galați, — azi județul Brăila). Ai mei tăiaseră porcul, erau sănătoși, aveau trei butoaie de vin roșu, buturugă, și eu o idee de parvenire. „Voi scrie o nuvelă și-i voi da gata" (Fusesem exclus și din facultatea de Filologie, dimpreună cu Grigore Hagiu, George Radu Chirovici — și nu mai știu cine — dar pe bună dreptate : nu luasem parte cu făptura-ne la nici un curs și nici un seminar). „Îi dobor", mi-am zis. Și, timp de vreo două de nopți, am rupt cîte vreo cincizeci de pagini de hîrtie. Mai păstrînd un rînd, mai adăugînd altul, într-o bună dimineață m-am pomenit avînd în față manuscrisul nuvelei (pe atunci detestam povestirea), **Ningea în Bărăgan.** Luînd Crivățul în piept, dar mai ales în **loden** („i-am îmbrăcat în reglane și i-am trimis în raioane", cîntau lăutarii vremii), am pornit-o spre gara Balta-Albă (se spune că acolo, în dedesubtul apei, cîntă zeci de clopote și sute de preoți, dar eu, care am fost cît pe-aci să mă înec între hotarele ei, de două ori într-un an, nu cred nimic), am luat trenul și m-am oprit la București. Și, în prima sau a doua ședință a cenaclului „Luceafărul", Nicolae Stoian, Octav Pancu-Iași (ce om minunat !, ce scriitor !) poate și Mihu Dragomir m-au împins în fața publicului (erau pe-acolo, ca public, Hagiu, Nichita, Tomozei) s-o citesc. Unii m-au sărutat, alții mi-au spus să mă întorc în satul natal și să sap, ca și taică-meu, fîntîni. Mihu Dragomir, Aurel Martin, Ion Dodu Bălan și Valeriu Râpeanu au hotărît să mă publice. Și mi-au publicat-o — nuvela (povestirea). Iar bunul și blîndul și pe nedrept uitatul dramaturg Tudor Șoimaru, întrebîndu-l pe Râpeanu cine e Fănuș Neagu care a scris „Ningea în Bărăgan" ? și Râpeanu împungîndu-mă cu deștul, a zis : „ăsta e !" Minunatul om m-a sărutat. Îi mulțumesc peste timp.

Peisaj de Ilie Boca

ion țărlea

Reazemul

De la un timp
îmi dă tîrcoale un alergător
și eu mă-ntreb
cînd am plecat
și unde-am dorit să ajung
și toată zestrea unde-am lăsat-o

Dar ție
trandafir înflorind în zăpadă
nu-ți pasă

Și este
Ca și cînd aș fi deodată
întors în vîrstă
la poala unui munte.

Deși azi

Rămasă în zorii văratici
E luna paloarea obrazului-cer.
În albăstrimea de ghiață din juru-i,
Somnului umbrele-i pier.

Peste-o imensă — așteptare
Ne tîrguim diminețile —
Ca într-o piață bogată
Unde se cumpără viețile !

A sosit toamna, și încă, și încă,
Și încă mai vin către tine,
Și încă spre cerul chemărilor tale alerg —

Deși azi e tot mai vizibil
Al părului meu aisberg.

Poveste

Într-o lungă noapte de vară
a venit să mă-mbete pe mine cel cast
prefăcîndu-mă-n ciine lunatic
Și m-a rostogolit în văzduh
ca pe o roată-ntr-o apă
m-a ucis și m-a înviat
sub o alergare de stele,
cu gîndurile ferfeniță.
Ce mi-a dat să beau oare de nu mai știu
nici să mai merg
și nici unde mi-e casa
spre care pornisem
Pînă la răscrucea aceasta
în care-a venit ca o noapte de vară
într-o noapte de vară
cu ariciul lunii în păr
și rizînd
totul mi-era limpede
Și totuși nu ea
nu ea însăși
Beția mea-i de la căldură
și de la răcoarea ierbii

de la blîndețea numelui ei —
răsăritul ce în sfîrșit-l întrevăd
după o lungă noapte de vară.

Noutăți zilnice

Plecările sînt curgeri. Lasă-n urmă
Pămînt și oameni semănați în timp,
Orașe mari și cîmpuri și surisuri,
Și toate amintirile de schimb.

Plecările-s spre ceruri și spre gări
Ca niște frunți nălțate — și ca nașteri
De stele, noi, de munți fără sfîrșit,
De viscolire parcă-n necunoașteri.

Plecările
rămîneri sînt — continuu —
Sînt ruperi și desprinderi între gări
Și-aeroporturi pentru-ntoarceri — unde ?
Din patru zări
în alte patru zări.

Monolog

Ai greșit
ii spuneam celui care
greșise alergînd
Ai greșit
ai prefăcut în vise eșuate
tot ce-ai atins
Ai greșit alergînd
tu
iar acum cînd în sfîrșit aștepți
din nou greșești
Cît de tîrziu s-a făcut
pentru femeia-spadă
pentru femeia-suflet
pentru femeia-mură-de-pădure

Celui care cu-adevărat greșise
alergînd
ii spuneam că greșise
alergînd
și că atît de tîrziu avea să-și afle
înfățișarea
în oglinda retrovizoare a alergătorului

plastică

Mai mult decît pasiunea

În preludiul la expoziția de pictură și desen a lui **Andrei Constantin** de la Galeriile de artă ale municipiului București, cîteva voci emiseseră părerea că arta, ca domeniu de manifestare a frumosului, subzistă și dincolo de acreditivele profesionalismului, ba chiar cu mai convingătoare vigoare, în unele cazuri, datorită, s-a spus, inocenței încărcată de har a pasionaților ei practicanți. Sigur, istoria (anecdotică) a artei oferă cîteva confirmări. În fond, marile școli ale medievalității europene s-au constituit din embrioane neacademice. Superioara diletanță pare să fi fost atributul marii majorități a breslașilor artei crescută în trena de lumină a corifeilor.

Un astfel de gest voluntar, pigmentat de sinceritatea paletei coloristice, dar trăind, în sensul construcției și al viziunii plastice, în umbra unor meșteri consacrați ai genului, oficiază **Luca Vasilescu.** Pînzele sale degajă inclinația sensibilă a artistului către echilibrul și rigoarea formelor. El prelucrează realul în sens subiectiv, sublimînd imaginea în sugestive sinteze. Pictorul nu pare preocupat de forme, nici de problemele perspectivei. Prin linie și culoare Luca Vasilescu închipuie, pornind întotdeauna de la pretexte strict obiective, o lume a geometriilor perfecte. Uneori se lasă purtat de frenetica alunecare a liniilor ce delimitează cîmpurile de culoare, ce se întrepătrund și se armonizează într-o subtilă complementaritate tonală (game de griuri, albastruri, siene, rozuri, brunuri și variante calme, moi). Insistența reluării motivelor împinge, însă, la monotonie și manierism stilistic. O senzație de uscăciune, de afectare prea accentuată a elementelor de construcție plastică, în ciuda existenței unui sigur simț cromatic, recomandă exercițiului artistic al lui Luca Vasilescu o lărgire a registrului tematic. Frecventarea și a altor genuri l-ar elibera de obsesiile tehniciste. Naturile statice din expoziție (unele trădînd discrete ecouri catargiene și paladiene) pledează pentru o asemenea deschidere, prin care vocația pictorului s-ar dovedi mai mult decît un exercițiu de stil.

În ceea ce îl privește pe **Andrei Constantin,** argumentele unei înzestrări reale pentru meșteșugul artistic sînt mai evidente. Are spontaneitatea „zicerii" în culoare, un ochi ce deslușește, în date esențiale, obiectul cercetării plastice, fie el peisaj, portret sau natură moartă. Înclin să cred, pentru moment, că tînărul pictor dovedește mai multă forță decît discernămînt plastic. Impresie ce poate fi provocată de numărul mare de lucrări cu care a trebuit să umple simezele Galeriei municipale și care l-au constrîns la un travaliu neselectiv, ci numai întempestiv, punîndu-i în valoare mai mult instinctul artistic. Din cele ce ne oferă expoziția actuală, Andrei Constantin mi se pare a fi un mai bun peisagist decît portretist, deși tentativele sale plastice (este, de fapt, un bun desenator) vor să demonstreze contrariul. Dar resursele sale de sensibilitate, bagajul său cultural în domeniu, ca și libera mișcare a simțului coloristic (dublate de o bună știință a construcției plastice), fac din tînărul pictor un posibil bun peisagist. El știe să surprindă momentele cele mai dense și mai expresive, în ipostaze dramatice sau tonic jubilante, ale luminii. Priviți mai cu atenție cerurile lui Andrei Constantin și veți înțelege cît de mult respiră acest pictor din atmosfera marii lecții postimpresioniste ce a înflorit în cîmpul artelor române între cele două războaie. Pentru că sorgintea vocației lui plastice de acolo se revendică. O atestă, mai mult decît atît, și cîteva din staticele sale, unde culoarea e mai senzuală, amintind uneori de Petrașcu, și bucuria de a picta — pe care o are în mod vădit ! — și-o strunește printr-o disciplină a construcției aproape didactic exersată. Cenzura critică bine condusă, studiul sistematic și aplicat pe genurile predilecte (mai puțin în portretele-alegorii, evocînd unele experiențe expresioniste consumate exemplar anterior), exercițiul în culoare și, evident, continuarea sondărilor cultural-artistice, ce-i pot fertiliza demersul creator prin antrenarea afinităților elective, sînt recomandările ce socotim a fi prielnice în devenirea artistică a acestui înzestrat minuitor al penelului.

Corneliu Antim

Pictură și poezie

Horea Cucerzan face parte din acei foarte rari artiști care exprimă în arta lor obrazul civilizației — ca oglindă a spiritualității umane. Este un pictor care a intuit și învățat din marea tradiție românească a iconografiei bizantine semnele purității, peste care raporturile de lumini de factură renascentistă, asimilate de un mare talent, completează și-i statornicesc personalitatea. Și asemeni renascentiștilor, pentru care are un deosebit cult, Horea Cucerzan se instituie într-o reală sinteză dintre arte : pictură-poezie-muzică (tinerețea împătimită de chitară se răsfrînge nostalgic în ritmul cîmpurilor de alb-ocru și în muzicalitatea liniilor), cum singur se dezvăluie în catalogul expoziției de la **Simeza** din Capitală, aducînd în „însetata lume / un cîmp de fluturi transparenți și vii". Poezia sa se naște din datele picturii, poetul are „sentimentul canarului galben / Ce ciugulește cîte un grăunte de foc / Pentru a se înălța" ori renaște ritualic „În asprele bătrînilor ninsori / Alungă-mă frunză de șarpe / Cu apă de cruce / Să rătăcesc lumină / În frîiele cailor" din intimitatea descintecului popular „Trup te-ntrupă / aluat / larmă-n sini / grîu despicat / pe-o oglindă rotitoare / dă-n fecioare / holda moale".

Cînd pictorul bate monezi de aur în chip și-n veșminte el construiește o lume de lumină, un ideal spațiu în care ideea cîntă prin raportul ales dintre nuanțe ; ocrul este fulgerat de alb potențînd efecte de argint, galbenul este moale, mătăsos și cald, verdele este uneori crud, alteori un reflex de gălbui și roșu-oglindă. Pînă la aceste rezolvări Horea Cucerzan a trecut prin multiple căutări într-un obsedant periplu sub semnul împliniri. Acum douăzeci și cinci de ani debuta, după absolvirea Institutului de arte „Ion Andreescu", în orașul libertăților transilvane, Blaj, cu o suită de portrete și peisaje familiare copilăriei și tinereții sale, dar constient fiind de rostul său pe lume se retrage în atelier, în studiu și meditație, experimentînd valențele culorii în căutarea unui limbaj propriu timp de peste un deceniu, revenind în dialog cu ochiul public cu personala din 1974. Apoi alte expoziții personale și de grup, din care amintim cele trei din Italia, în 1983, Roma, Abano-Terme și Milano, urmată în 1986 de o altă expoziție la Padova, pentru care va primi Diploma și medalia pentru merite artistice decernate de Assesoratul culturii din Padova precum și personalele din București (Galeriile Căminului artei, Galeriile de artă ale municipiului) cu fiecare din ele conturîndu-și o personalitate inconfundabilă prin rafinament și o atitudine gravă, ușor introvertită, în ciuda solarității și a forței prezente în toate pînzele sale.

Bucuria pictorului este lumina zilei, energia pămîntului completînd energia sufletească, umană, filtrate prin eul său creator disponibil pentru discrete armonii, tipice unui temperament meditativ, unui spirit care-și cenzurează sensibilitatea fără a afecta senzația de prospețime și în același timp de echilibru majestuos al unui expresionism coloristic care, împreună, îi definesc stilul.

Carnaval la Veneția, Carnaval venețian, Expresivități, Actorii, Compoziție ori **Echilibru** (ideea mitului christic răstignit între măști) ne aduc aminte de arta sudică a Italiei. **Purtătorii de măști, Pieta, Mama și copilul,** de acele compoziții cu portrete în medalion în care se îmbină un deosebit rafinament cu o rară gingășie ori seria celor șapte **Geneze,** o mișcătoare geografie de dealuri imaginare, inoculînd în văzul privitorului un acut sentiment al forței. Artistul Horea Cucerzan se lasă devorat de propria bucurie a muncii creatoare în superbele pînze botezate **Odihnă** (I-VI), căutînd să descifreze rostul artei ca „formă civilizatoare" în **Manole, Autoportret, Totem, Reverie** ori **Primăvara,** tablouri demne de orice galerie.

Drumul pictorului, munca de laborator, destinul fiecărei pînze este bine sugerat de cele cîteva guașe ori desăvîrșite desene în tuș ori cărbune, demonstrație de finețe în ale meșteșugului, sugerînd concomitent, și calea anevoioasă plină de capcane ale artei. Dar Horea Cucerzan le-a depășit, prin această ieșire în public, fixîndu-și definitiv „un loc privilegiat în istoria picturii românești contemporane", cum preciza, în deschidere, Dan Grigorescu.

Ion Iuga

ÎNTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI»

BACĂU

Cenaclul Artelor

Înființat în urmă cu peste două decenii, **Cenaclul Artelor** al Casei de Cultură „Vasile Alecsandri" din Bacău reunește indeosebi creatorii tineri din urbea lui Bacovia și din zonă : poeți, prozatori, critici literari, eseiști, dramaturgi, plasticieni, muzicieni, ziariști, etc. De-a lungul anilor, o parte din ei au reușit să se impună atenției publicului și specialiștilor, tipărind cărți și grupaje substanțiale în revistele literare, editînd discuri, vernisînd expoziții, primind premii pe plan național și internațional. Alții își așteaptă debutul editorial (cu volume de poezie, proză, eseuri, publicistică), cum ar fi Val Mănescu, secretarul cenaclului, Ioan Enea Moldovan, Victor Munteanu, Gheorghe Chițimuș, Octavian Opriș, Tatiana Mihuț, Silvia Munteanu, Lidia Blidariu, Irina Lungu, Tincuța Horonceanu, Ion Popa, Iacob Florea, Ioan Apetroai, Dan Nicodim, Nicolae Mihail, Dan Antal, Iancu Grama, Petru Scutelnicu, Cornel Galben.

Nu de mult **Cenaclul Artelor** a fost gazda poeților Nicolae Dan Fruntelată și A.I. Zăinescu, redactor-șef și, respectiv, secretar responsabil de redacție ai revistei „Luceafărul", și a prozatorului Alex. Rudeanu, colaborator al acesteia. Au avut loc întîlniri cu membrii cenaclurilor băcăuane și cu oameni ai muncii de pe platforma industrială, vizite la instituțiile culturale. La Liceul „Vasile Alecsandri", oaspeții, și o parte din membrii **Cenaclului Artelor** s-au întîlnit cu reprezentanții Cenaclului „Lyceum", coordonat de profesoara Maria Hăineală. Au citit poezie Claudia Sandu, Bianca Alexandrescu, Beatrice Nichita, Constanța Pascal, Elena Sandu (eleve), Val Mănescu, Victor Munteanu, Cornel Galben, Nicolae Dan Fruntelată și A.I. Zăinescu, reprezentanții revistei, împreună cu Alex. Rudeanu, răspunzînd și întrebărilor formulate cu acest prilej. Un prim dialog fructuos, în care au mai intervenit profesorii Grigore Codrescu și Marin Preda, directorul adjunct al liceului.

O altă ședință a fost găzduită de Biblioteca sindicală a C.C.H. „Letea". În prezența făuritorilor renumitei hîrtii, vizitați și la locurile lor de muncă, au citit poezie și proză Ioan Enea Moldovan, Val Mănescu, Petru Cimpoeșu, Ovidiu Genaru, cei trei invitați, precum și Nicolae Mihail și Emil Pătrașcu, membri ai Cenaclului „Nichita Stănescu" al marelui combinat băcăuan.

Acest periplu băcăuan, care a mai inclus vizite la Casa memorială „George Bacovia" și atelierele pictorilor Vasile Crăiță-Mândră și Mihai Chiuaru, precum și o discuție cu tovarășul Vasile Iacob, directorul Casei de Cultură „V. Alecsandri", s-a încheiat printr-o seară memorabilă în care poezia și muzica au creat un cadru propice dezbaterii. Secretarul **Cenaclului Artelor** a făcut, mai întîi, o scurtă prezentare a acestuia, după care au urmat lecturile din creația tinerilor poeți Gheorghe Chițimuș și Ioan Enea Moldovan. Doina Lungoci a susținut apoi un microrecital de muzică folk, iar Lidia Blidariu a susținut un recital avînd la bază versuri din volumul „Sud, pînă la capăt". Poemele citite au fost analizate de Octavian Voicu, Gheorghe Neagu, Victor Munteanu, Lucian Soma, Alexandru Ungureanu, A.I.Zăinescu și Nicolae Dan Fruntelată, oaspeții răspunzînd în final întrebărilor pe marginea problemelor specifice literaturii contemporane și promovării valorilor tinere.

Vasile Crăiță Mândră : „Flori"

Desen și culoare

Ceea ce conferă o vitalitate aparte grupării artiștilor băcăuani, dincolo de solidara aderare la un program — acela dictat de cerințele momentului istoric prezent, dincolo de comuna dorință de exprimare ori de afirmare, este, credem, profesarea de către aceasta a unei veritabile etici a efortului, a depășirii inspirației prin muncă, un cult al lucrului împlinit, am spune. Tipică în această direcție ni se pare evoluția unor plasticieni ca Ilie Boca, un „vîrf al școlii lui Ciucurencu", căruia i-a revenit, cu un an în urmă, cinstea organizării în Capitală a unei retrospective ; Constantin Ciosu, astăzi un maestru larg recunoscut al caricaturii, cel care a antrenat, la Bacău, o intensă preocupare în acest domeniu ; Mihai Chiuaru, care, slujindu-se de excelente mijloace expresive, mediază între o imagine onirică și atracția realului ; Vasile Crăiță-Mândră, împărțit între monumentalistică, peisaj și desenul umoristic ; Ștefan Pristavu, Gheorghe Velea și Aurel Stanciu, interpreți sensibili ai naturii, trei dintre plain air-iștii exersați în taberele de la Tescani, Berzunți sau Geamăna ; Săndel Iancu, ce exploatează formula suprarealistă, în varianta sa solară, feerică, transpunînd vibrații sufletești puțin comune ; onești eanul Gheorghe Mocanu, cunoscut atît ca pictor, cît și prin dăruirea cu care conduce de mulți ani un cerc de desen devenit favoritul multor concursuri naționale și internaționale.

Din urmă, cu pași deciși, vine, scrutînd înălțimile profesionalității, un compact eșalon de talente mai tinere — sculptorul George Zărnescu, graficienii Ovidiu Marciuc și Ileana Ploscaru, pictorița Diana Brăescu, artista decoratoare Maria Suzana Fejer ș.a., remarcați în expozițiile județene și republicane mai recente.

Tabloul manifestărilor susținute, de-a lungul anilor, de nucleul artistic de la Bacău (lungul șir de expoziții colective, de grup și personale, tematice, omagiale etc., multe adevărate evenimente ale actualității culturale, o prezență rodnică în taberele de creație județene și republicane, acțiuni educative organizate „în sistem" cu alți factori culturali (în săli de expoziții, întreprinderi, instituții ș.a.) probează faptul că, asociind actul creator unei sporite asumări morale, acesta și-a dobîndit conștiința rolului ce-l are ca factor de cultură. Tendință, de altfel, mai generală semnalată în evoluția artelor plastice la noi, un nou mod de a privi relația cu publicul, nu atît prin prisma problemei de limbaj formator, cît în lumina gradului de rezonanță umană a fiecărei opere de artă, este pe cale de a se statornici și aici, cum s-a putut remarca din expoziții ca „Omagiu agricultorilor" sau „Anuala '87".

Angajați în vasta acțiune de promovare a talentelor care este Festivalul național „Cîntarea României", artiștii profesioniști băcăuani și-au făcut un titlu de onoare din îndrumarea creației de amatori. Le datorează ieșirea din anonimat multe nume intrate deja în conștiința iubitorilor de artă — Ion Măric, Salomeea Andronic, Gheorghe Fifirig, Bica Weinberg ș.a., afirmate în expoziții naționale și internaționale de artă naivă.

I. Cucoș

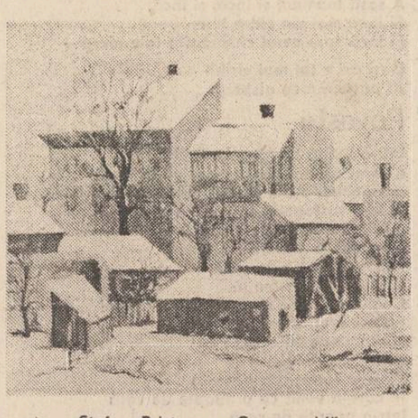

Ștefan Pristavu : „Case vechi"

Sub cerul ca o cîmpie

Urmare din pag. I

lui, sau cum își aleg hainele, dimineața, muntenii de la poalele muntelui, ghidîndu-se după semnele vremii la înălțimi, tot astfel se confundă locuitorii Bacăului cu spiritul inefabil al cîmpiei — în bună măsură metaforic sau incifrat, ca un perpetuu poem. Ajunge o simplă privire asupra orașului modern, să-ți dai seama cum se cinstește și se păstrează aici personalitatea cîmpiei : totul e deschis înspre tuspatru zările, liniile de forță ale orașului parcă l-au ancorat în mijlocul unui ocean vegetal necuprins. Îți vine să crezi că șesului însuși i s-au făcut cele cinci porți de intrare și nu te-ai mira, într-o dimineață, s-o vezi pe Cîmpia-Doamnă, cu picioarele ude de rouă, străbătînd orașul dintr-o parte în alta, asemenea păsărilor. La Bacău, poți vedea locul de unde pornesc păsările în zbor, le poți urmări drumul pe cer și chiar locul unde revin pe pămînt. Dacă aș fi poet, și aș trăi la Bacău, le-aș spune prietenilor mei că-n nopțile de vară, cînd tot orașul doarme, mi se întîmplă să văd fire de grîu alergîndu-se și jucîndu-se pe trotuare, ca niște spiriduși scăpați o clipă de sub ochii Cîmpiei-Doamne...

Și ei m-ar crede, pentru că trăind la cîmpie i-au învățat foarte bine limba, și n-ar găsi în spusele mele nimic prăpăstios...

Ștefan Pristavu : „Pădure"

★

Că aș avea prieteni și m-aș putea înțelege cu ei — asta e sigur, cum ne-am convins și acum, recent. Dacă stau să mă gîndesc bine, nicăieri n-am întîlnit un spirit de echipă atît de contagios — în cel mai bun sens —, și atît de eficient, ca în Cenaclul Artelor din Bacău, animînd un nucleu creator format în jurul, și datorită !, Casei de cultură a sindicatelor, condusă de entuziastul și energicul profesor Vasile Iacob. Aici am văzut dovedit, în fapte, ceva aproape imposibil de demonstrat : buna înțelegere și rodnica împletire a tuturor Artelor, sub același primitor și ospitalier acoperiș. Iar ca o garanție a dăinuirii acestei colaborări între Arte, în jurul aceleiași mese își dau întîlnire, prin tot ce au mai bun, Știința și Tehnica, Istoria și Filozofia, sub bagheta dirijorală a gramaticii limbii române...

Poate că nu există nimic mai plăcut spiritului decît să-ți auzi limba vorbită frumos și corect, indiferent dacă în „dialectul" muntelui sau cîmpiei. La Liceul de științele naturii Vasile Alecsandri, din Bacău, am salutat această plăcută surpriză, ascultînd pagini din creația cenaclului îndrumat de profesoara Maria Hăineală. În aceeași frumoasă limbă, cu dulci accente moldovene, i-am ascultat pe membrii Cenaclului Artelor, în seara de neuitat cînd Poezia a fost pusă pe note, cînd cuvîntul polemic putea să pară de catifea, cînd o simplă privire putea ține loc de cuvînt — și așa mai departe, pînă aproape de ora plecării spre gară, în crucea nopții. Încă mai geruia ușor, iarna încă mai păstra liniștea pe străzile orașului adormit, noi ieșiserăm din casa de cultură (adică Val Mănescu, Ovidiu Genaru, Victor Munteanu, Gheorghe Chițimuș, Ioan Enea Moldovan, Cornel Galben, Ștefan Olteanu, Vasile Crăiță Mîndră, Doina Lungoci, Victor Savin, Lidia Blidariu, Gheorghe Neagu, Alexandru Ungureanu, Lucian Soma — din partea gazdelor, împreună cu musafirii care eram : Nicolae Dan Fruntelată și A. I. Zăinescu), cînd mi s-a părut, pe trotuar, un pumn de fire de grîu jucîndu-se.

VAL MĂNESCU

Scrisoare

Ți-am adus flori și poezii proaspete
cerneală roșie îmi curge din degete
Cum mă topesc în sărut ca un secol lipsit de istorie
afară o canonadă de toamnă zadarnică
înăuntru stingi luminarea simțind
că ochii tăi sînt de ajuns pentru tot continentul

Adăugire

eu în eclipsă de inimă
tu atît de blondă
încît
după ce pleci
se face noapte

Secvență de film

aș putea să împușc la mașina de scris
cuvîntul iubire
ca pe un șarpe otrăvitor
dar port în mine o noapte de porțelan chinezesc
și sînt marele cîștigător
nimeni nu se sfiește să-mi întindă flori
jocuri și pîine și vin
dacă sînt eroul descoperitorul
despărțirii fără durere
cu vorbind despre copilăria mea
eu plîngînd despre poezie
cu șansa mea fluturînd ursitele altora
și la sfîrșit un mesteacăn
supus flăcării

VICTOR MUNTEANU

Cu mîinile-n frig

pe strada scurtă cît o noapte de dragoste
a ieșit din memoria mea un copil
și se uită în mine

nu mai am glasul cu care să-i îngrop amintirea
la tarabă scade prețul unui oftat
cineva își închide ochii și-ascultă

zadarnic m-apasă clădirile
viața nu-mi mai atinge obrajii
lumina se stinge pe lucruri
e toamnă
o femeie se înțelege cu vîntul

Zgîriatul obrajilor

prin spărtura din cer dimineața își curge în pumni
nu mai e timp să-ți dai cu lumina rece pe față
să te speli de nopțile grele ca plumbul nu mai e timp
pe albastrul tăios o ciocîrlie înverșunind înălțimile
nici o sete a ochilor n-o mai poate ajunge
încă și mai sălbatici prunii ascultîndu-ți sîngele inimii
ah suflet al meu ciocîrlia se-afundă în cer
zadarnic te prăbușești în genunchi
s-o-nlocuiești cu un țipăt

IOAN ENEA MOLDOVAN

Surîsul gri

o, deșertăciune, cum ștergi sarea silabelor mele
ochii lor grei pe un vapor astîntit

bacăul cu fruntea pe mîini întristează
faldurii serii
urmele mele rătăcite pe străzi se retrag în statui
trecătorii cad în depărtarea surîsului tău

Iubirea care

te-am iubit cum ochiul ființei durerea
cum săgeata inima în care se-nfige
și trestia vîntul cu sabia lui fără trup

oh
te-am iubit cum apa piatra pe care se frînge
cum orologiul din turn florăreasa cu
zorii sub tălpile goale

așa te-am iubit cum podul malurile
Tu, inserarea în rochie albă

GH. CHIȚIMUȘ

Case și străzi

Pe strada apusului soarele-i de vînt
fluturat, casele-n șiruri
pase pe gîrla-nverzită

Ceferistul se piaptănă, musafirul se bărbierește ; sub tălpi fiind
raiul — infernu-i pe alte

meleaguri. Cu degetul întins spre
fereastră caut lumea într-un cer
încărcat cu case și străzi

Zilele care trec

Dintre toate zilele care trec
dau la o parte
viața întreagă
și aleg frumusețea

aleg aerul care intră-n camera
plină de fum
mina răcoroasă
pipăindu-mi trupul fierbinte

ce-aș putea spune cînd vorbele
închid gura, cînd
amintirile se întorc

LUCIAN SOMA

Bătrînul

Ca o pasăre de lemn
cu seva oprită-n cer
trupul lui trece
prin fereastra singelui meu

Nici-un cîntec nu-l cheamă
dinspre mine spre lume ;
pasăre de lemn
cu aripile adună-mă... !

Țăranii

Țăranii aud cel mai bine
cum se scutură clopotul de lut.
Ei string anotimpul
în ordinea semănatului
își apropie obrazul pămîntului
să plesnească de căldură
semințele.

Țăranii zilnic
își măresc zidul casei —

CORNEL GALBEN

Rondoul acesta

Iubito, rondoul acesta concis
e un triumf al durerii de tine,
o noapte furată de sini ce-au ucis
o fugă de Brahms și trei violine.

Iubito, rondoul acesta tîrziu
e-o altă iarnă beethoveniană,
o noapte ucisă-n poemul ce-l scriu,
mai fulgerat cu un trup, cu o Ană...

Semn de carte

Mă strivește marea de hîrtie
care urcă-ncet pînă la pod,
semn de carte n-am și, cine știe,
mai putea-voi să dezleg vreun nod ?

Mai putea-voi să citesc vreodată
slova adormită-n plumbul șters,
să mîngîi senin un chip de față
și-n cuvînt să-ntorc întîiul vers ?

Mai putea-voi să adorm în noapte
cînd mă ard cuvintele cu dor,
cînd mă fulgeră un zvon de șoapte
și-n venin mă scald și nu mai mor ?

Mă strivește marea de hîrtie
care urcă-ncet pînă la pod,
semn de carte n-am și, cine știe,
mai putea-voi să dezleg vreun nod ?

SILVIA MUNTEANU

S-a dus roua

Femeie-curajoasă vioară
cîntam
viața mai frumoasă ca poezia
vîslind alergînd dansînd
peste eventuale vipere baricade incendii

O, dimineață neasemuită, lumină și rouă,
sufletul meu tremură pentru voi,
sufletul meu care seamănă cu copilul din colțul străzii,
îngîndurat și slăbuț, numai de soare mîngîiat citeodată,

S-a dus roua,
a rămas seara.

Un poem promis iubirii

Iubitule, nu există decît clipele trăite împreună,
supraviețuim beznei rodînd.
Totdeauna sărutul simbolic din ascensor un minut foarte lung,
lumina căpruie a ochilor tăi și bucuria
pe care trupul meu o poartă ca pe-un veșmînt ușor.
Mușcăm odată din pîinea fragedă și albă a zilei.
Apropie-ți urechea, acum pîntecul meu e o scoică :
ierburi foșnesc, poate trece pîlpîind de albastră spaimă un fazan
sau palma uscată a vîntului le netezește, apoi le răsfiră.
Auzi, puzderie de insecte cîntînd îți închipui,
bărci care greu navighează împotriva curentului.
O noapte bogată și înflorirea sprintenă-mi urcă
prin tulpinile roșii ale sîngelui.

Gheorghe Velea : „Spre deal"

NICOLAE MIHAIL

Seară fără îndurare

cînd această femeie își mută sufletul în brațele mele
de unde e cîntecul ce umblă hai-hui prin artere
de ce întunericul e vorbă de spaimă
și vîlvătaie pe care o aud din ce în ce mai aproape ?
palma întinsă de glas auriu se surpă treceți în contul meu această seară fără îndurare
a cui neliniște e glonțul care o va ucide ?

Țăran la marginea cîmpiei

cu fir de grîu țesută cămașa
riuri riuri
e sărbătoare privirii petrecută cu nunți de ciocîrlii
plopi abia pîlpîind îi luminează palmele îngîndurate
zvicnetul sîngelui poartă dulci coline și flori răzvrătite de măr
datornic pămîntului așteaptă știri de la soare și păsări
...călăuză a cuvîntului pe buza țărinii.

ION SIMION

Bacoviană

doină tînguită la marginea vîntului
albastru uitat
peste noi
gîlgîie toamna

loc larg pentru întoarcerea gîndului

Răspuns

Lîngă clipa ascunsă
lacrima cuvîntului se prelinge încet
peste numele tău
iar de acolo renaște
ecoul.

LIDIA BLIDARIU

Convorbire telefonică

„Aveți legătura"
Alo !
Ce-i cu tristețea ta, cu rănile în
formă de stea ?
Au la fel de mult sînge, sau
crustă au prins ?
Lumina te mai strivește ?

Aici ?
E așa cum știi
Veșnic pe sîrmă
„Aveți trei minute"
Cu bine... da... da...

Singurătate în noiembrie

Pătrunde noiembrie
Se răsucește încet
(pînă la prăsele)
A galben
A plîns
A frig
A cădere

O petiție fără adresant

Totul pare simplu, ascultați :

„Pe lîngă cunoștințele juridice, am scris literatură la diferite reviste și edituri".

Am citit ultima frază dintr-o petițiune fără adresant. O aducere la cunoștință despre starea socială a unui subsemnat oarecare. La sfîrșitul textului nu se află nici o semnătură, cum ar fi fost normal. Nu mai era nici loc, hîrtia se isprăvise brusc, așa că autorul își va scrie numele și prenumele sus, în stînga ; ca un fel de antet. Inexpert în a compune astfel de petițiuni scribul își începe jalba comunicîndu-ne data și locul nașterii și continuă cu alte cîteva date personale dar uită să-și precizeze identitatea. Stilul e laconic, scrisul bătrîn, cu peniță, cerneala neagră. Rîndurile coboară în pagină, s-ar zice că exprimă o natură depresivă, melancolică, așa pentru grafologi. Dar să reluăm :

Deci, mai întîi, om cu studii de drept, să se știe, să se aibă în vedere ; e o punere în gardă a autorităților pe care nu le cunoaștem, o măsură minimă de autoapărare în fața unei prezumtive și posibile uzurpări de persoană : chiar a petiționarului. Sîntem jurist, avem totuși un statut, vă rog să țineți cont dacă va fi nevoie. Asta primează. Partea a doua a frazei poate fi citită în subtextul ei ca un fel de autoimputare asumată față de care trebuie să arătăm îngăduință. Care om nu are și slăbiciuni, nu-i așa ? Adică în timpul liber compunem versuri sau proză pe care le-am publicat la diferite reviste și edituri. Acest perisabil diferite, acest derizoriu amănunt, aproape un defect, o meteahnă ; n-o luați în seamă, pare a spune petiționarul, e ceva secundar, un fel de rătăcire scuzabilă : n-are valoare. Am scris e la trecut, acum n-o mai fac, sînt bătrîn, departe de insolența tinerețe... Nu adie ceva teamă și nesiguranță în partea a doua a frazei ? Un aer culpabil învăluie cuvintele de parcă petiționarul ar dori să înlăture prin mărturisirea erorii un pericol invizibil dar potențial. Eu sînt autentic ca jurist, acolo căutați-mă, restul e joc al istoriei și al hazardului. Recunoscîndu-mi acest capriciu ca pe o vinovăție, rog ca sentința dumneavoastră să fie mai blîndă. Nu cunoaștem adresantul, nu știm nici instanța, totul e atît de vag, aproape absurd. De aceea nu ne putem pronunța dacă teama este justificată, dacă nu cumva e o invenție a petiționarului.

Textul, a cărui ultimă frază o reproducem, se află scris pe o singură filă, șirurile sînt rare, caligrafia vibrează, totuși penița nu se împiedică, e fermă. Avem în față o ciornă, o sumă de informații despre situația unei familii : cine e scribul, ocupația (fost mai tot timpul slujbaș în provincie, nu cumva un alt Cehov ?), frați și surori, copil, soție (profesoară și scriitoare, aici precizarea e fermă, scriitoare, DA ! fie ce-o fi, nu ca el care a publicat la diferite... ah, acest diferite de o sălbatecă modestie, care pune parcă sub semnul indoielii existența oricărei minime valori, acest diferite care bagatelizează orice urmă de har, de importanță, de interes...). Un text adresat cui ? Cu ce prilej ? Pentru ce fel de utilitate ? La Financiară ? La Policlinică ? La casa de pensii ? Să fi fost scris pentru gazeta de stradă ? Există vreun tribunal căruia îi sînt necesare astfel de texte ? Nu pare o reclamație, dimpotrivă... Nu prea ne dăm seama și n-o vom ști niciodată. Sînt propoziții de gheață, informative, nu le străbate nici o emoție : parcă-i rezumatul unei vieți făcut de un calculator. Citesc pagina aproape în fiecare zi : parcă e un text scris de Bacovia. Către cine ? Pentru a împlinzi care neliniște ? Pentru a traversa care eveniment ? La subsolul paginii, în loc de semnătură o precizare (totuși nesigură) cu creionul : 1933. Dar cinci seamănă cu sase. Mai are vreo importanță ? Pentru petiționar, desigur. El avea pe atunci 74 sau 75 ani. Se afla înaintea sfîrșitului.

Adresant nu există. E un text în sine, un autotext bun la toate, să-l oferim cui ni-l cere, lumea are nevoie de acte, de precizări, arhivele păstrează, asta-i menirea arhivelor.

Sus, pe mijlocul paginii, între paranteze, în loc de adresant scrie simplu : (Autobiografie).

Și mai sus, în stînga, un nume oarecare : Gh. Vasiliu — Bacovia.

Un pseudonim adăugat numelui. Așa trebuie căutat în acele diferite reviste și edituri. Căutat ca un gînt rătăcit prin istorie.

Ovidiu Genaru

La Teatrul Bacovia...

De patru decenii Teatrul din Bacău este prezent în viața artistică a țării cu o contribuție proprie, adesea remarcabilă și nu o dată inclusă în seria evenimentelor teatrale de prestigiu.

Aici s-a reprezentat integral opera lui Caragiale în montări succesive redate publicului în viziuni scenice reprezentative prin noile opțiuni spirituale ale publicului. În 1987, montarea „Scrisorii pierdute" în regia artistului poporului Radu Beligan a unit, într-o armonioasă relație, tradiția și modernitatea interpretării acestei capodopere atestînd valorile colectivului de actori. Realizare scenică rezonantă, spectacolul punctează fericit maturitatea creatoare a teatrului în palmaresul căruia se află, în afară de spectacolele Caragiale, încă o seamă de evenimente omologate ca atare de istoria contemporană a spectacolului. Un „Apus de soare" cu inegalabilul actor care a fost Ion Niculescu-Brumă trăiește și astăzi în memoria celor mai virstnici prin vigoarea combustiei interioare a personajului. „Moartea unui comis-voiajor" de Arthur Miller, cu același interpret, a rămas, de asemenea, un moment de referință. Toți scriitorii de teatru care au contribuit la făurirea marelui edificiu al dramaturgiei noastre contemporane au fost prezenți pe afișele de spectacol ale teatrului, „Mielul turbat" într-o premieră absolută simultană cu cea din Capitală (1953), o fastuoasă și sinceră admirată de autor montare cu „Înșir-te mărgărite" (1957), piese inedite de Mihai Davidoglu, Lucia Demetrius, Al. Voitin, Radu Cosașu, „serialele" Tudor Mușatescu și Mircea Ștefănescu începute sub egida autorilor și continuate cu consecvență pînă astăzi, inspiratele incursiuni în dramaturgia istorică a lui Vasile Alecsandri, Al. Davilla, Ion Luca s-au constituit într-un nucleu ce a întemeiat o admirabilă tradiție în „lansarea", pe cît a fost posibil cu succes, a unor piese și autori. Dumitru Radu Popescu, Marin Sorescu, Paul Everac, adăugîndu-se, în ultimii 15 ani, prestigiosul grup al dramaturgilor băcăuani alcătuit din George Genoiu, regretatul Mihail Sabin, Ovidiu Genaru, Viorel Savin, Mureș Covătaru.

Deschis orizonturilor dramaturgiei contemporane, Teatrul Bacovia a reprezentat pentru prima oară în limba română piese de Alexandru Fredro, Eduardo de Filippo, Friedrich Dürrenmatt, Dario Fo, Jos Vandeloo, Valentin Azernikov și numeroși alții.

Au slujit scena aceasta actori de seamă prezenți aici mai multă vreme sau numai ca invitați. Nu e puțin lucru să știm că tot la Bacău au „ucenicit" George Constantin, Silviu Stănculescu, George Mottoi, Ion Buleandră, Mircea Belu, Kitty Stroescu, Ovidiu Schumacher, Sorin Postelnicu, Diana Lupescu, Bogdan Mușatescu, Nae Cosmescu, Ștefan Hagimă, Constantin Popa, Ciupi Rădulescu și nu numai ei.

Despre toate cele de mai sus și despre încă multe altele pe care nu le-au putut cuprinde cuvintele, își amintesc, omagiindu-le, oamenii de teatru ce își dau întîlnire, periodic, la „Gala națională a recitalurilor dramatice" și miile de spectatori ce îi umplu sălile, la Bacău și în alte zeci de localități ; își vor aminti, de ele, poate, și cei de mîine. Acesta este sensul și speranța forfotei creatoare din teatrul care și-a pus pe frontispiciul său numele unui mare poet.

C. Isac

POȘTA REDACȚIEI

DANIEL OBEDEANU, București : Un volum de versuri substanțial, structurat pe cicluri. Tema primelor texte este însăși facerea poemului, văzută ca act existențial semnificativ și totodată loc al descoperirii de sine ; următoarele poeme circumscriu lirismul într-un cadru elementar, naturist, care se încarcă apoi cu mitologie, ca în „Noaptea centaurului" (**„Chinuitoare zilele / cu galopul acesta neștăvilit în mine. / / Sudoarea trupului meu / mirosind a om și a cal împreună / sperie vietățile nopții"**, obiectele și lucrurile se animă, cu glasuri **„asurzitoare / ca jungla noaptea"**; printre peisaje urbane cresc grandios amintiri preistorice și proiecții simbolice. „ființa obscură" își presimte misterul. Autorul pare deocamdată mai preocupat de coerența ideatică decît de forța expresiei și pregnanța viziunii, de unde lungimi, șovăieli și o anume lipsă de tensiune, care nu înlătură totuși sentimentul că ne aflăm în fața unui talent real și de perspectivă. Reținem deocamdată : **Amintiri despre oameni, Primăvara femeilor urîte, Amurg neîntrerupt, Cîntarea cîntărilor**, în așteptarea unui debut independent.

NANA, București : O.K., ne-ați convins ! „La mulți ani" cu ocazia celor 17 ani, felicitări părinților și lui A. Rogoz (pentru felul în care v-au „îndrumat"). Cred că sînteți **chiar** poetă, dar vreți oare să debutați cu acest pseudonim?! Trimiteți-ne urgent o fotografie, fișa personală, numele real (ori acela cu care vreți să semnați), eventual și alte „capodoperizări".

NICOLAE ZĂRNESCU, Slatina : Bine ați făcut renunțînd la „I"-uri. Așteptăm fotografia, fișa personală și opțiuni de titluri pentru un grupaj.

MARTIN BERNARD, Piatra Neamț (42 ani) : Printre funcțiile autoexprimării se numără, într-adevăr, și cele menționate de dv. : „simt o descărcare a sufletului, o împăcare cu mine însumi, o mulțumire. Parcă mă împac cu cineva cu care sînt certat". Dar între notația „terapeutică" și textul **poetic** există o distanță pe care versurile dv. nu o acoperă (ex. **„Mă cată mama iar pe drum / în mină cu un clește, / mă bag în beci și mă ascund, / aici nu mă găsește / / Sătul de plîns priveam la geam / Cum pleacă și mă lasă, / cu Azorel mă mîngîiam / și mă jucam în casă"** etc.). Încercați să scrieți versuri pentru copii, unde efectele cerute sînt mai apropiate de cele pe care le scontați.

VASILE CORODEANU, Tecuci : „Descurajator este faptul că sute de scrisori ale celor (ne) sau mai puțin chemați blochează răspunsurile celor care într-adevăr au nevoie de o îndrumare. Cei mai mulți dintre aceștia sînt slabi și ceea ce-i mai dureros că nu-și dau seama de acest lucru". Din păcate, însuși textul scrisorii dv. dovedește că aveți dreptate: numai în fragmentul citat există două greșeli, una de construcție, alta de ortografie, pentru a nu mai vorbi de confuzia de fond (cine sînt cei „slabi" ? — cei care „blochează", ori cei care au nevoie de „îndrumare" ?). Confuzia continuă atunci cînd, pe de-o parte, apreciați „răspunsurile" noastre, propuneți lărgirea spațiului „Poștei" și mulțumiți „din inimă celui care a avut ideia redeschiderii acestei rubrici", iar pe de altă parte ne propuneți să concentrăm „la maxim anumite răspunsuri — că cine are urechi de auzit pricepe". Oare așa să fie ? Semnalăm în textele dv. **fluiditatea** spunerii (ceea ce nu este o calitate poetică în sine), precum și cîteva formulări : **„o nestatornică ploaie de vară / ușor batjocorită de lujeri", „am văzut ierburi / pătate de moarte / ... foșnet lăcrimat" „cuvintele tale / deveneau ploioase, / negura — cît plopii"**, pierdute însă într-o masă narativă neutră. Mai trimiteți.

MIHAI ASOLTANEI, Bîrlad : Patru texte scurte, metaforism și expresie directă oscilînd în căutarea formulei celei mai pregnante. Ex. : **„Cu nesomnul meu / i-am ars la capăt pînzele. / Gloria negustorilor / se scurge pe riu, / înfringerile mele trec pe mijlocul tău / vopsit cu oftatul trecătorilor, / mortarul mut al dragostei" (Podul Pescăriei).** Așteptăm o selecție mai concludentă.

MARCEL TRISTAN, Cluj-Napoca (student) : Deocamdată atît : **„sînt prizonierul / scrisului fără cuvinte..."** (xxx).

NICOLAE VLĂDUȚ, Vîlcea : Texte scurte (Ex. : **„Ce n-aș da / să am și eu o Agathă !", Cîtind despre viața lui Bacovia)**, și altele de același gen, în care se remarcă lipsa de acces la poezie și preferința pentru cacofonii (Ex. : **„Doar muzica, / muzica celestă..." Enigma dell' ora).** Nu.

CIUTACU GABRIELA, Horezu : Într-o altă publicație, tristele dv. versuri ar fi fost poate reproduse la rubrica „Umor involuntar" (Ex. **„Ah, și ce dureros e ca cel iubit / Să te lase singur, părăsit / Atunci cînd cel mai puțin ai fi gîndit / Și, cînd ești și așa mîhnit").** Nu.

Moldovan Doina (Turda), E. Nica (Constanța), Visternicu Livia (Suceava), Valeriu Liță-Cosmin (Tîrgoviște), Eugen Moineanu (Bacău), M. B. Moldoveanu (Brașov), Rițu Daniel (Brăila) : **neconcludent, mai trimiteți ;** Ciucurovschi Florian (Tulcea), Georgescu Daniel Marian (București), Stanciu M. Constantin (Olt) : **deocamdată nu ;** Petru Abrudeanu (Arad), Munteanu Maria (Cluj-Napoca), Soveli F. (București), Nicolae Badea (București) : **NU ;** Stoica Florian **(improvizații) ;** Iosif Beraru (Cluj-Napoca) : **nimic nou.**

Lector

Cîntarea cîntărilor

Cîndva,
mai tîrziu,
vom simți nevoia
de a închina
un imn fîntînilor
și băncilor rătăcite prin parcuri ;
un imn
acestei străzi umbrite de tei
și ceasului amiezii, fierbinte
golind asfaltul de oameni ;
un imn închinat ascensorului
oprit între etaje,
un imn oboselii,
puternic alcool pentru toate simțurile ;
un imn
închinat trădării iubitei
și clipei cînd cauți cheia
ce-ți va deschide ușa casei

Amurg neîntrerupt

Lumina soarelui.
Roșie. Rănește frunzele.
Mă mișc prin ea
ca printr-o apă străină.
Gîndul mă duce
la acei dinozauri,
uriașe ființe nătînge,
care năpădiseră cîndva
toată planeta.
În lumina aceasta
s-au întins ca să moară
unul cîte unul.

Primăvara femeilor urîte

Mă doare primăvara femeilor urîte !
Urăsc lumina ei caldă, nemiloasă,
ce le descoperă trupul
ca pe o rană.
Și nu mai pot ascunde nimic !
Și nu au nimic de arătat !
Atunci simt cu disperare
că totul e zadarnic
și aș dori să ningă,
din cer aș vrea să cadă
îndurătoare zăpezi fără sfîrșit,
acoperiți de troiene
pînă aproape de suflet
să ne căutăm doar ochii,
strălucitoare stele polare.

Daniel Obedeanu

Însemnele creației patriotice

● **Creația literară și muzicală militantă, patriotică, oglindind eroismul poporului român și al oștirii sale în lupta pentru libertate și independență sau reflectînd realitățile socialiste ale României contemporane, are un rol deosebit în dezvoltarea conștiinței socialiste a tinerei generații, în cultivarea sentimentului de respect pentru tradițiile înaintașilor și mîndriei pentru prezentul socialist și viitorul comunist ale patriei, se constituie într-un instrument prețios al formării calității morale și de luptă.**

În spiritul tezelor, ideilor și orientărilor din documentele Congresului al XIII-lea și Conferinței Naționale ale partidului, din celelalte documente de partid, Consiliul de conducere al Ministerului Apărării Naționale, în colaborare cu Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor și Uniunea Scriitorilor a organizat, luni 14 martie a.c., la Casa Centrală a Armatei, o întîlnire cu personalități ale vieții cultural-artistice, poeți și compozitori, în vederea participării, sub egida Festivalului național al muncii și creației „Cîntarea României", la cea de-a IX-a ediție a Festivalului cîntecului ostășesc „Te cînt și te cînt, patria mea !", manifestare de prestigiu a vieții cultural-artistice a armatei.

Necesitatea realizării unor lucrări în măsură să reflecte, prin forța mesajului lor patriotic, educativ, implinirile Epocii Nicolae Ceaușescu, trecutul glorios de luptă al poporului, partidului, al armatei, prezentul tumultuos, revoluționar, viitorul comunist al patriei noastre, dragostea, prețuirea și recunoștința întregului popor și a oștirii sale față de conducătorul partidului și statului, strategul și ctitorul de viață nouă, făuritorul doctrinei militare naționale, tovarășul Nicolae Ceaușescu, au constituit principalele probleme abordate în cuvîntul adresat participanților la întîlnire de generalul-colonel Vasile Milea, ministrul apărării naționale.

Arătînd că viața ostașilor, activitatea lor de zi cu zi consacrată instruirii temeinice, întăririi capacității de apărare a patriei, înfloririi socialiste multilaterale a țării oferă surse inepuizabile de inspirație, ministrul apărării naționale a exprimat dorința militarilor ca, în creația poetică și muzicală de actualitate, armata să fie în mai mare măsură prezentă, creatorii să reflecte mai cuprinzător viața ostașilor, angajarea lor plenară în înfăptuirea sarcinilor de instrucție și pe șantierele economiei naționale, participarea lor plină de devotament la îndeplinirea tuturor misiunilor încredințate de partid și popor, de comandantul nostru suprem.

Evidențiind nivelul artistic, educativ, din ce în ce mai ridicat al acestei prestigioase manifestări culturale, cei care au luat parte la dezbateri au făcut interesante și utile propuneri privind lărgirea ariei tematice și a gamei genurilor artistice, angajîndu-se să realizeze lucrări ce vor constitui un fierbinte omagiu pe care oștirea țării îl aduce partidului, secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, exprimînd mîndria și prețuirea militarilor armatei noastre față de mărețele realizări ale Epocii Nicolae Ceaușescu, sentimentele de profundă dragoste și devotament față de patrie, partid și popor, față de comandantul nostru suprem, hotărîrea lor fermă de a fi gata oricînd, în posturile datoriei ostășești, să apere cu demnitate și tărie, împreună cu întregul popor, cuceririle revoluționare, independența și suveranitatea Republicii Socialiste România.

REMEMORĂRI

„Valul care a plîns pe glezna ta"

1.

Nu știu cui aparține versul... Îmi amintesc o seară de iulie cînd la gleznele subțiri ale unei fete pornită benevol pe malul mării, mai departe sau mai aproape de atingerea rece a apei sărate, un stol de pescăruși, năuciți de lună, făcuseră un cerc alb înconjurînd-o.

Ciocurile lor închipuind un colan de mărgean erau gata s-o ridice în slava cerului.

De-a lungul plajei, un tractorist mătura totul din calea sa, avînd agățată în coada mașinăriei o grapă rudimentară care îmi rănea pupilele.

2.

Ce gleznă frumoasă avea mama ! Eram atît de fascinat de subțiimea elastică a acelui fir de lujer încît, într-o noapte de mai, m-am apropiat cu nesfîrșită și inutilă precauție de patul în care dormea și i-am legat o brățară împletită din tulpini transparente de păpădie.

A fost prima și ultima bijuterie pe care, în cursul vieții mele, i-am oferit-o...

3.

Avea o gleznă atît de transparentă încît prin rotundul ocheanului ei puteai vedea luna răsărind pe malurile miraculoase ale Bosforului.

(Citat din Fănuș Neagu, înainte cu o zi de a pleca la Brăila).

4.

Cred că am mai povestit o dată despre acea misterioasă femeie întîlnită în Mongolia, grație călătoriei favorizate de conducerea obștei noastre. Am văzut-o prima oară în spațiul restrins al unei tribune oficiale cînd, cu speranța europeanului izolat sub dimensiunea altui cer, mi s-a părut o clipă că o recunosc și că am mai întîlnit-o undeva.

Era frumoasă ca o brînduță păstrată în încremenirea a două ferestre reci de cristal. Profilul ei, desenat în linii suple, mă întorcea în timpuri adolescentine, întristîndu-mă.

Am revăzut-o după zece zile pe **Platourile Înalte.** Fiind în grupuri diferite i-am privit multă vreme mersul elastic și gleznele în jurul cărora cineva incolăcise un lanț catifelat și pufos împletit din „Floarea reginei".

Și gleznele ei erau atît de subțiri, încît, fie din pricina lespedelor lăsate încă de pe vremea marelui Gingis Han, fie din pricina privirilor mele, hipnotizante, a început să șchiopăteze.

O mai visez uneori. Dar niciodată nu m-a rugat în vis să-i dezleg povara mătăsoasă a cătușelor sale regale.

5.

Acum, gleznele mamei s-au atrofiat. Uitîndu-mă cum le susține cu bastonul de corn, mă gîndesc dacă nu cumva eu sînt de vină că i-am deformat suplețea osului în vremea în care mă creștea în pintec.

Glezna ei odinioară fină ca o fibră de crin s-a rotunjit în resemnarea nemiloasă a virstei. Și totuși, mă gîndesc că poate nu eu...

6.

Privesc prin glezna ta ca printr-un solz de pește...

7.

„Dacă mă gîndesc bine, glezna e un fel de călcîi al lui Achile", (citat din memorie după un aforism rostit de **Teodor Mazilu,** odinioară, la o fostă casă de creație).

8.

„Și de la glezná ea pornea / Și mușchii erau sferici / Rotiți în linii ce abia / Îți aminteau biserici" **(Adi Cusin,** din poezia improvizată pe loc și intitulată „Lăsați-mă să cînt glezne").

9.

Cele mai frumoase glezne din lume, după opinia lui **Traian Iancu,** poet baladist și prieten de serviciu, le are **Floarea Lilei din Făget.** „Mă, avea niște glezne că dacă se ducea să se scalde, călca pe nuferi și ăia nici nu mișcau, atîta era de ușoară și subțire" (în citatul de față n-am folosit dialectul bănățean).

10.

„Prin glezna ta doar ochiul meu transpare / Ești tu, sau numai marea care moare ?"

11.

Definiția gleznei din **Dicționarul explicativ al limbii române :** „parte a membrului inferior care cuprinde porțiunea articulației tibiei cu tarsul. Proeminență osoasă formată în această regiune. Parte mai subțire a gambei situată deasupra articulației tibiei cu tarsul. Parte a piciorului, la animale, cuprinsă între fluier și chișiță"

Așa da ! Curat parte dintre fluier și chișiță. Dar ce naiba o fi „chișiță" ?...

Mircea Micu

P.S. Aflu cu nespusă plăcere și bucurie că distinsa profesoară **Zoe Dumitrescu Bușulenga** a fost onorată cu Premiul Herder. O sărutare de mînă și un gînd amintindu-mi de acei ani cînd, în Finlanda nopților albe, a ridicat literatura română la rang european.

CONFABULE

* * *

O casă îngustă și albă
ca o literă de lumină
pe un deal
în fața ei — dedesubt — plaja pustie
departe marea — un abur albastru deasupra
în stînga pădurea de nu se știe ce
— poate o pădure de pești zburători —
în dreapta soarele te orbea
între stînci o pasăre albastră cu ochii roșii
îți chema numele
dar tu nu o auzeai
ori nu vroiai s-o auzi
erai cu mine
numai cu mine.

Iulian Neacșu

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Un munte începe să scadă cînd e umblat. Cărările îl apasă, orice pas vrea să-l împingă în interiorul pămîntului.

II. De cîte ori se uită pe hartă, chiromantul vede o palmă uriașă.

III. Acest poem, de consistența unui ban de aur, încercat cu dinții textului critic.

IV. Lacul de munte e convins că virful muntelui oglindit în el e virful lui.

V. Cum gîndește existențialistul : nu trecutul, prezentul și viitorul, triada temporală (întreitul toiag), ci prezentul și absentul, cele două lucruri perfecte.

VI. Antisthene spune că stelele pier cînd razele lor nu mai sînt în stare să deosebească pe cei răi de cei buni.

VII. Sînt cititori care cern destul de ciudat o carte : ignoră ceea ce cade și savurează tărîta. Ei cred că ceea ce rămîne în sită e bun.

VIII. Despre furtul zeilor și despre contrabanda cu zei, în antichitate, vorbește Giambattista Vico **(Știința nouă).**

IX. Cînd vede un șarpe, barza se repede asupra lui. Îi strivește capul cu ciocul, îl face neputincios și-l duce în cuib puilor, să se joace cu el. Ea este norocul casei, norocul de deasupra, norocul zburător și are o dușmănie ancestrală față de norocul de sub talpa casei, norocul tîritor.

George Alboiu

„Gazeta de Transilvania"

Urmare din pag. I

de grupuri sociale, George Barițiu a răspuns acestui stadiu nou al dezvoltării istorice, activitatea lui de publicist este o continuare, cu mijloace nouă și în împrejurări nouă ale lucrărilor mai vechi ale învățaților din **Școala ardeleană** și a cronicarilor din Moldova și Muntenia. În **gazeta** lui el face istorie, lingvistică, răspîndește literatură cultă și populară, dă sfaturi pe teme economice și de sănătate, pînă și faptul divers își găsește rost întru luminarea celor mulți. El și colaboratorii lui au scris pentru toată lumea românească, cei care semnau în **gazetă** ca și „prenumeranții" se aflau răspîndiți în toată lumea românească. **Gazeta de Transilvania** și **Foaie pentru minte, inimă și literatură,** suplimentul celei dintîi, au avut un program deschis care îl premerge pe al **Daciei literare,** răspunzînd tuturor deziderateloor pe care secolul al XIX-lea — secolul întemeierii națiunilor — le puneau în fața poporului. Ne face plăcere să citîm un fragment mai bogat din **Conspect asupra literaturei și literaților ei...** de Vasile Gr. Pop (1873) care subliniază foarte potrivit rolul lui Barițiu și al publicațiilor sale : „Atunci Barit înființă **Gazeta Transilvaniei** (...) și **Foaia pentru minte** etc. (...). Putem zice că nu este foaie românească care să aibă mai multe pentru națiunea noastră decît bătrîna **Gazeta ;** aceasta se făcu îndată forul convenirei celor mai ilustri bărbați români, și mulți din cei mai renumiți poeți ai nostri de acum, în „Gazeta" publicară primele lor încercări. Atuncea și românii din Moldova și Muntenia se interesau mai zelos și de întreprinderile de renaștere ale fraților de sub Austria : literații Românieі lucrau bucuroși pentru „Gazeta", iară publicul cititor o părtinea materialmente : De el zice un român : G. Barit, sub-diacon român din Transilvania : acest bărbat incomparabil și în voință și în tăria și curățiа caracterului său român, neinvins și neschimbat în toate circumstantele, s-a consacrat din tinerețele sale neîntrerupt și cu tot zelul, în adevăratul sens al cuvintului, cu trup, cu spirit și cu tot, pentru luminarea și întărirea constiinței naționale politice ale românilor, mai ales în provinciile austriece, și pentru susținerea acelor drepturi. El prin organul său național „Gazeta Transilvaniei" și „Foaie pentru minte" etc. făcu, de la 1838 pînă la 1848, cele mai mari servicii întregii națiuni române ; el renăscu și reînvie naționalitatea în românii din Austria ; prin înțelepciunea și prudența sa sfărmă și nimici cu totul intrigile cele puternice ale ungurilor, sașilor și ale altor străini, ba chiar și ale unor români rătăciți, care se fortau cu toți din toate puterile, ca să sfisie pre români în partide, să-i dușmănească unul cu altul, să-i slăbească și așa să le uzurpeze cu nedreptul drepturile cele neînstrăinabile. El reuși a deștepta în români simțul comun, simțul spre lucrare împreună, a aduna și a concentra toate puterile, dorințele și năzuințele singulare și izolate ale românilor din Austria numai într-un singur punct, unindu-i pe toți într-un cuget, într-un suflet și într-o inimă". Cu alte cuvinte, Nicolae Iorga va sublinia mai tîrziu aceleași merite, netăgăduite, ale ctitorului.

În coloanele **foilor** lui George Barițiu, au colaborat M. Kogălniceanu, Heliade Rădulescu, Timotei Cipariu, D. Bolintineanu, Gr. Alexandrescu, Andrei Mureșanu, Costache Negruzzi, Vasile Alecsandri, August Treboniu Laurean, Simion Bărnuțiu, Ioan Rațiu, Al. Papiu Ilarian și numeroși alții. Dealtfel, publicarea de către un colectiv clujan a corespondenței primite de G. Barițiu (deocamdată 6 masive volume) ne dezvăluie în ctitorul **Gazetei de Transilvania** un spirit de largă comprehensiune, care **citea** just evenimentele și găsea de fiecare dată cele mai nimerite mijloace de a aduce la conștiința publică problemele cele mai stringente cu care era confruntată națiunea. Dau o singură citație din **Gazeta de Transilvania** (nr. 13, 27/15 februarie 1866) pentru a se vedea tonul, culoarea stilistică și tactica adoptată în circumstanțele de atunci, privitoare la detronarea lui Cuza și la speranțele oarecum îndoielnice pentru ardelenii din imperiu. Deci, nu prin comunicat : „Principatele Unite Române, București, 23 februarie. Domnule redactor ! Mă grăbesc a face cunoscut că azi s-a destronat domnitorul ; dară ce este mai mult, că a fost fără vărsare de singe. Între 1 și 2 oare dimineața, l-a luat un colonel cu ofițiri din așternut, fu silit a subscrie demisiunea de la tron și după aceea fu arestat. Doamna a plecat cu onoare ; orașul liniștit ș.c.l." Sînt date proclamațiile, actul de abdicare etc. Știrea venită din Principate se continuă astfel, nu lipsită de ermetism : „Cuza, orcum, a fost un om mare întru prochiamarea de legi mari române pentru înălțarea națiunei române. Daună că n-a avut destulă energie a le esecuta și a stîrpi abuzurile, care n-au fond în România. Instituțiile egalitarie ale lui trebuie să le susție românii, în contra orcăror uneltiri de factiuni. Cel dintîi care ar face atentatul cel mai mic a ingusta drepturile egalitare introduse să o pățească, dar mai rău și decît Cuza. Să stăm strimb și să judecăm drept". Iar concluzia, pentru înțelegerea mai dreaptă a istoriei ni se pare fără de dubiu : „Locotenența și ministeriul e aristrocratic cu precumpănire, se află însă reprezentată și democrația prin Rosetti și m. Leca. Vom vedea cu cît mai române vor fi faptele lor, că nici cald, nici rece pentru națiune nu e iertat a fi (...)".

Barițiu vedea evenimentele românești în totalitatea lor și, încă o dată, lecția lui este perenă. În istoria culturii și a presei românești **Gazeta de Transilvania** ca și celelalte **foi** editate de George Barițiu ocupă un loc de seamă și socotim că este cazul ca istoricii literaturii și culturii noastre să acorde acestor publicații un interes mai mare pe măsura meritelor cu care s-au impus în epocă. Pomenirea celor o sută cincizeci de ani de la fundarea **Gazetei de Transilvania** e nimerit să se instituie într-un prilej de cercetare pioasă și totdeodată științifică a însemnătății acestui „organ național de presă" și a activității aceluia care i-a dat ființă prin jertfa de sine.

Lupta pentru adevăr

Urmare din pag. 1

această problemă. Datele pe care le dă notarul trebuiau să fie comparate cu alți scriitori și, dacă nu au nici o analogie, să fie lăsate la o parte ca neintemeiate dacă există însă unele analogii, atunci cronica ungară urmează, în modul cel mai probabil, că a fost compilată realmente după însemnări și tradiții mai vechi.

Nestor este însă autentic.

Nestor se bazează pe cronica rusească.

[Urmează două rînduri de ghilimele.]

Pe ce se bazează anonimul regelui Bela :

[Urmează două rînduri albe numerotate cu 1 și 2]

Este numai una și aceeași... în care poate să mintă anonimul : acolo, acolo, acolo, și în problema românilor, cu care ei au trebuit să lupte.

Dacă însă românii erau prezenți înaintea anonimului, pînă la intrarea ungurilor în Europa, ceea ce înseamnă pînă în secolul al XII-lea și din secolul al XII-lea înainte, atunci nu mai este nevoie de nici o dovadă pentru existența românilor în Dacia traiană.

Micile republici țărănești în ținuturile Carpaților s-au contopit în două principate care au avut și au o istorie proprie și independentă pînă în zilele noastre. O istorie tulbure și * care este înveninată chiar pînă în zilele noastre prin negarea adevărului și a situației politice a posesiunilor sale și prin istoriografie.**

Textul este scris în mare grabă. Punctele de suspensie îi aparțin lui Eminescu. Sînt lăsate și spații goale, marcate prin ghilimele și cifre, care urmau a fi completate. Turnura frazelor germane este adesea greoaie. Apar și cuvinte sterse și multe prescurtări.

Ne găsim, evident, în fața unei ciorne-proiect, care urma să fie completată, dezvoltată și stilizată. Faptul că este scrisă în germană, ca și indicația de la început : ..... **a rămas necunoscut în străinătate"**, dovedește intenția poetului de a scrie un material destinat străinătății sau pentru o publicație străină.

Tema o constituie continuitatea romanilor orientali („românilor") pe teritoriul Daciei după retragerea aureliană și pînă la venirea ungurilor, temă cunoscută în perimetrul austro-ungar și românesc, necunoscută însă altor națiuni sau cunoscută numai în varianta rösleriană. Nefiind vorba de vreo publicație românească adresată străinătății și nici de vreuna din perimetrul austro-ungar, rămîne alternativa unei publicații germane, căreia îi era destinată nota în discuție.

Caracterul ei sintetic (teza lui Rösler, contra-argument românesc, relatarea lui Justinian, cronici maghiare, cronici rusești) și, în același timp, extrem de concis sugerează intenția elaborării unui material de genul articolelor din dicționarele enciclopedice.

Amintim cu această ocazie faptul că, într-adevăr, Eminescu era în corespondență, exact în perioada respectivă (iunie 1875), cu editorii **Enciclopediei Brockhaus,** pentru care elaborase deja articole în același spirit sintetic și concis referitoare la localități din România și la personalități culturale românești (Vezi amănunte la Al. Surdu, **Eminescu — colaborator la Lexiconul Brockhaus,** în „Luceafărul", nr. 49, 1987.) Era deci firesc să profite de această ocazie pentru a populariza teza continuității românilor în Dacia.

Este interesantă, în special, argumentarea din penultimul aliniat. Dacă armatele maghiare s-au luptat cu cele românești, evident că populația română era anterioară celei maghiare, și dacă populația română a rămas pînă în zilele noastre, fiind atestată și înainte și după venirea maghiarilor, atunci nici nu mai este necesară vreo dovadă despre existența românilor în Dacia traiană, subînțelegîndu-se că cei care o contestă sînt numai reprezentanții naționalisti ai maghiarilor.

Nici ultimul aliniat nu este lipsit de interes și conține o constatare valabilă din păcate, pentru vremea de după Eminescu. Istoria noastră a continuat să fie „înveninată" prin negarea adevărului. Lecția pe care o dă Eminescu oricărui cărturar român este aceea de a lupta fiecare cu mijloacele sale, pentru acest adevăr. Așa cum a făcut-o el, cel mai de seamă poet al nației române.

JAMES CLAVELL

SHOGUN

OBICEIURILE NOASTRE SÎNT DIFERITE

— Bun. A avut mai mult decît destul, deși nu pare să-l fi atins cîtuși de puțin. De ce nu ne lași acum, Fujiko ? Ar fi timpul să-i fac propunerea oficială în numele tău.

Fujiko se înclină spre Blackthorne și plecă, bucuroasă că, prin obiceiul pămîntului, problemele importante întotdeauna erau discutate în taină de o terță persoană. În acest fel demnitatea putea fi păstrată de ambele părți.

Mariko îi explică lui Blackthorne ce se întîmplase cu vinul.

— Cît le trebuie ca să mai aducă ?

— Nu multă vreme. Poate c-ai vrea să faci baie acum. Voi avea grijă ca *saké*-ul să fie trimis de-ndată ce soseste.

— A spus ceva Toranaga despre planul meu, înainte de-a pleca ? Despre flotă ?

— Nu. Îmi pare rău, n-a spus nimic despre asta. Mariko așteptase să apară semnele de trăncăneală ale beției. Dar, spre surpriza ei, nu apăruse nimic, nici măcar o ușoară îmbujorare sau o poticneală-n cuvinte. Cu atîta vin înghițit și atît de repede, orice japonez s-ar fi făcut criță. Vinul nu este pe gustul dumitale, Anjin-san ?

— Nu chiar. E prea slab. Nu-mi oferă nimic.

— Cauți uitarea ?

— Nu, o soluție.

— Tot ce se poate face pentru a te ajuta se va face.

— Trebuie să am cărți, hîrtie și pene de scris.

— Mîine am să-ncep să le string pentru dumneata.

— Nu, astă-seară, Mariko-san. Trebuie să-ncep chiar acum.

— Seniorul Toranaga a spus c-o să-ți trimită o carte... cum i-ai zis ? ...cărți de gramatică și dicționare de la sfinții părinți.

— În cît timp ?

— Nu știu. Dar eu stau aici trei zile. Poate că asta îți va fi de folos. Iar Fujiko-san e aici tot ca să te-ajute. Zîmbi fericită pentru el. Sînt onorată să-ți spun că ea îți este dată drept concubină și ea...

— Ce ?

— Seniorul Toranaga a întrebat-o dacă ar vrea să-ți fie concubină oficială și ea a spus că ar fi onorată și a fost de acord. Ea va...

— Dar eu nu sînt de acord.

— Poftim ? Îmi pare rău, nu înțeleg.

— N-o vreau. Nici concubină, nici în preajma mea. O găsesc urîtă.

Mariko îl privea cu gura căscată.

— Dar ce-are a face asta cu concubina ?

— Spune-i să plece.

— Dar, Anjin-san, nu poți să refuzi ! Asta ar fi o insultă îngrozitoare pentru seniorul Toranaga, pentru ea, pentru toți ! Ce rău ți-a făcut ea ? Absolut nici unul ! Usagi Fujiko a consimțit...

— Ascultă ce-ți spun ! cuvintele lui Blackthorne răsunară în toată veranda și-n toată casa. Spune-i să plece !

Mariko zise imediat :

— Îmi pare rău, Anjin-san, ai dreptate să fii furios. Dar...

— Nu sînt furios, spuse Blackthorne cu răceală. Nu puteți... *Nu puteți* să vă băgați în cap că m-am săturat să tot fiu folosit ca o păpușă ? N-o vreau pe femeia aceea în preajma mea, îmi vreau corabia înapoi și echipajul și cu asta basta ! Nu stau aici șase luni și mi-e silă de obiceiurile voastre. E cumplit ca un om să poată amenința un sat întreg că va fi șters de pe fața pămîntului numai ca să mă învețe pe mine japoneza, iar cît privește concubinele — asta e mai rău decît sclavia —, e o insultă desăvîrșită s-aranjezi o asemenea treabă fără să-ntrebi mai dinainte !

Ce mai e și asta acum ? se întrebă Mariko îngrijorată. Ce-are a face urîțenia cu concubina ? Și în orice caz, Fujiko nu e urîtă. Cum poate să fie atît de greu de înțeles ? Apoi își aminti de avertismentul lui Toranaga :

— Mariko-san, răspunzi personal, mai întîi ca Yabu-san să nu se amestece în plecarea mea, după ce i-am dat sabia, și apoi, ești întru totul răspunzătoare de stabilirea cu supușenie a lui Anjin-san în Anjiro.

— Voi face tot ce-mi stă în putere, Alteță. Dar mă tem că Anjin-san îmi dă peste cap toate planurile.

— Tratează-l ca pe un șoim. Asta-i cheia pentru el. Eu îmblînzesc un șoim în două zile. Tu ai trei.

Își întoarse privirea de la Blackthorne și-și puse mintea la treabă. Cînd se-nfurie el arată într-adevăr ca un șoim, gîndi. Are același țipăt ascuțit, aceeași cruzime fără sens, iar, cînd nu e mînios, aceeași semeție, aceeași privire fixă, fără să clipească, același total egocentrism, cu o violență totdeauna gata să izbucnească.

— Sînt de acord. Ai perfectă dreptate. Ți s-au impus lucruri cumplite și ai perfectă dreptate să fii furios, spuse ea potolindu-l. Da, și desigur, seniorul Toranaga trebuia să te fi întrebat, chiar dacă nu înțelege obiceiurile voastre. Dar nu i-a trecut niciodată prin minte c-ai să te împotrivești. El a încercat să te onoreze, așa cum ar face-o cu un samurai pe care-l are foarte la inimă. Te-a făcut *hatamoto*, ceea ce e aproape ca o rudă, Anjin-san. Sînt doar cam o mie de *hatamoto* în tot Kwanto. Cît despre doamna Fujiko, el a încercat doar să te ajute. Doamna Usagi Fujiko ar fi considerată... la noi, Anjin-san, aceasta ar fi considerată o mare cinste.

— De ce ?

— Pentru că neamul ei e străvechi și ea e foarte bine educată. Tatăl și bunicul ei sînt *daimyoi*. Bineînțeles că ea este samurai și, bineînțeles, adăugă cu delicatețe Mariko, dumneata i-ai face o mare cinste, dacă ai accepta-o. Iar ea, într-adevăr, are nevoie de un cămin și de o viață nouă.

— De ce ?

— E văduvă de foarte puțină vreme. Biata fată, nu are decît nouăsprezece ani și și-a pierdut soțul și fiul, iar cugetul o mustră amarnic. Fiind concubina oficială a dumitale, i-ai oferi o nouă viață.

— Ce s-a întîmplat cu soțul și cu fiul ei ?

Mariko șovăi, mihnită de francheța nepoliticoasă a lui Blackthorne. Dar acum ea știa destule despre el ca să înțeleagă că acesta era obiceiul *lui* și nu înseamna lipsă de maniere.

— Au fost condamnați la moarte, Anjin-san. Cîtă vreme te afli aici, vei avea nevoie de cineva care să se îngrijească de casa dumitale. Doamna Fujiko va fi...

— De ce-au fost condamnați la moarte ?

— Soțul ei a fost aproape gata-gata să pricinuiască moartea seniorului Toranaga. Te rog, con...

— Toranaga a poruncit moartea lor ?

— Da. Dar el a fost corect. Întreab-o, ea o să-ți confirme, Anjin-san.

— Cîți ani avea copilul ?

— Cîteva luni, Anjin-san.

— Toranaga a condamnat un prunc la moarte pentru ceva ce-a făcut tatăl ?

— Da. Așa e obiceiul la noi. Te rog, ai răbdare cu noi. În anumite privințe, noi nu sîntem liberi. Obiceiurile noastre sînt diferite de ale voastre. Vezi, prin lege, noi aparținem seniorului nostru. Prin lege, un tată dispune de viața copiilor săi, a soției, a concubinelor și slugilor. Prin lege, viața lui aparține seniorului său. Acesta este obiceiul nostru.

— Deci un tată poate omorî pe oricine din casa lui ?

— Da.

— Atunci voi sînteți un popor de criminali.

— Nu.

În românește de Doina Cerăceanu

Toiagul păstoriei

Mioriță lae,
Lae-bucălae,
De trei zile-ncoace,
Gura nu-ți mai tace...

(MIORIȚA)

Și n-avea oi. Era nalt și zdravăn cit un munte, căci de-acolo de la munte o fi coborît neamul lor pentru a se căpătui pe dealurile noastre. Era tăcut, trist de cele văzute, trist de cele ce urma să le vadă, iar cînd, totuși, scotea o vorbă, glasul îi era sonor, senin, zîmbăreț, cu unduiri de glume adunate de prin cele cîntece vechi. Sătenii îl ascultau, și-l ascultau, și-l tot ascultau, poate mai spune ceva, căci știa o lume întreagă că în gîtlejul cela lung și osos, ars de soare și bătut de vînturi, picură un răcnet ce poate înfiora, la un ceas de supărare, o pădure întreagă.

— Apăi, dac-o trăit la stînă ș-o mîncat caș dulce, ziceau cei cu glasurile subțirele atunci cînd baciul, o dată pe an, ieșindu-și din fire, cutremura codrul dintr-un capăt în altul. Nu-i plăcea însă groaza. Nici să fie prins de groază, nici să vire groaza în alții nu-i plăcea, și trebuia să se întîmple lucruri nemaipomenite pentru a trezi în el mult tumultul cela de răcnet. Cum însă lucrurile nemaipomenite se întîmplă rar de tot, iar curiozitatea îl macină pe om zi cu zi, sătenii, cum îl zăreau, îi strigau de departe :

— Hai noroc, bădie, ce mai faci ?

— Bine, răspundea de obicei scurt, așezînd cu grijă un suspin între două zîmbete senine. Voi ce mai faceți ?

— Tot bine.

Și cam atît, pentru că, de, așteaptă oițele, iar turma își are socotelile sale. Și chiar că socotit și măsurat era cum nu se mai poate. Măsurat la umblet, măsurat la cătătură, măsurat în toate poftele sale, și nu se lăsa furat de nici una dintre patimile și viciile acestei lumi. Crescut pe lîngă stînă, sub cupola albastră a cerului, de dimineață pînă sara, de cu primăvară pînă toamna tîrziu, an cu an, o fi ajuns singur cu mintea lui la acel mare adevăr că nimic nu e veșnic pe lume, toate sînt trecătoare.

Purta iarna cușmă naltă, tuguiată, suman lung, pînă la călcîie ; vara purta pălărie de paie, cămeșă de cînepă tot lungă, pînă la genunchi, prinsă la briu cu un chimir bătut în aramă, cremene, iască, așa încît, dacă din întîmplare într-o clipă s-ar fi stins toate focurile pe lume, de la chimirul cela ar fi început a se înfiripa viață din nou.

Știa mii și mii de lucruri din viața turmelor și cei care țineau cîte-o cornută la casă veneau cine știe de pe unde după sfat, după povață, și se întorceau fericiți cum nu se mai poate, pentru că, ziceau, intri cu un cîrlan ca vai de dînsul în ograda lui, și ieși de-acolo cu un berbec de toată frumusețea. Părea că a și fost adus pe lume pentru a nu se pierde sămînța mioarelor niciodată și el era conștient, era mîndru de înalta sa misiune, dar...

N-avea oi. Cioban de viță veche, cioban din talpă și pînă-n creștet, el, totuși, n-avea oi. An cu an i s-o fi tot împuținat turma și atunci cînd nu a mai avut ce paște, a părăsit dealurile celea fumurii din depărtare și s-a întors în satul lui de baștină. Adică vroia să se întoarcă, dar, din întîmplare, s-a oprit pe-o clipă sus, pe-un vîrf de deal, deasupra satului, și acolo a rămas, pentru că cel de-o petrecut atîția ani de unul singur, numai el și dealurile, revine cu greu înapoi în mijlocul oamenilor.

Și-a ridicat deci o căsuță acolo în vîrful dealului, pe-un petec de pămînt moștenit de la răposata sa maică. Niște rude mai îndepărtate se zice c-ar fi vrut să vină să-l ajute, dar el a ținut morțiș să le facă pe toate singur, cu mîna sa, și poate anume de aceea căsuța ridicată de dînsul aducea prin ceva a stînă. Cu vremea și-a înjghebat și ogrăduț, și portiță și-a făcut, mă rog, ca toată lumea, numai că prea semăna ograda ceea a ocol, portița prin ceva amintea de strunga prin care trec dimineața oile, cînd le vine vremea mulsului.

— Mă rog — zîmbeau înțelegători sătenii —, dac-o trăit pe deluri și în afară de stînă n-o văzut nica în viața lui...

Vara gospodinele își făceau de obicei mîncarea la un cuptoraș închipuit undeva într-un fund de ogradă. Pentru a fi în rînd cu lumea și-a pus și el în bătătură trei pietroaie pe care își fierbea serile mămăliga. Se bănuia că pe lîngă mămăliga o mai fi avut el cite ceva acolo pe măsuța ceea a lui, pentru că, dac-o venit vorba, se poate ține cu mămăliga seacă un asemenea om cu un asemenea glas ? Cei care trăiau mai pe-aproape de vîrful dealului se jurau că l-au văzut cum moaie acolo în ceva borțul cela de mămăliga, dar au fost luați în derîdere de către tot satul, pentru că, dacă n-avea omul oaie de rîs la casă, în ce-ar fi putut el muia mămăliga ceea ?

N-avea oi, dar, pesemne, de la amăritele celea de oițe, ce erau aduse pentru a fi doftorite, rămîneau în bătătură bumbăreze și serile, cînd se lăsa peste sat amurgul, presăra jăraticul dintre cele trei pietroaie cu măturături de prin ogradă. Cînd umbrele amurgului, urcînd domol coama dealului, ajungeau pînă la picioarele lui, îl găseau șezînd în pirostii, lîngă cele trei pietroaie calde, cu fluierul la gură și, ca să-i mai treacă de urît, cum fac ciobenii, depăna colo cite-o zdreanță de cîntec.

În cele amurguri nesfîrșite de vară, cînd se face și iar se face și nu se mai face odată sară, cîntarea și fumul din vîrful dealului se lăsau moale peste sat ca un semn de binefacere, de blagoslovire. Gospodarii mai de frunte, care știau rostul la toate și la toate aveau noroc, rideau de blagoslovirile celea ce veneau din vîrful dealului, zicînd că, iaca, s-o întors de la păscut, și-o mulș oițele și, pînă se încheagă laptele, spune oilor povești. Totuși, fluierul din vîrful dealului nu se lăsa rușinat de două-trei vorbe înțepate, depănîndu-și înainte pasul și, așa strîmb și slinos cum era, avea fluierul cela darul de-a mîngîia, de-a îmbărbăta, de-a face sufletul să se rupă de la pămînt, să zboare, și sătenii, osîndiți de-a se fi tot tîrît ca rîmele, împreună cu fluierul cela se rupeau și ei pe-o clipă-două de la pămînt, să mai vadă ce face lumea în jur. Și, fericiți cum erau, îi cîntau-strigau din zborul cela :

Mai vin' bade pe la noi !
Lasă grije și nevoi,
Lasă turmele de oi
Și mai cîntă din cimpoi...

Auzind cum e cinstit, se făcea a zîmbi și cobora în vale să vadă ce mai face lumea. Cu fluierul la briu, venea drept pe maidanul numit și vatra satului, venea pe locul cela sfînt unde se făcea joc, unde se lua lumea la trîntă, unde se adunau sătenii pentru a se jelui unul altuia sau pentru a ședea tăcuți unul lîngă altul, pentru că a fi un neam nu înseamnă neapărat a sta alături zi și noapte pentru a vedea care e mai mare și mai tare.

Ca toți ciobenii coborîți din singurătatea dealurilor, chiar și atunci cînd se pomenea în mijlocul mulțimii, rămînea oarecum sub ocrotirea propriei lui singurătăți. Uneori, însă, spre mirarea sa, el se lăsa topit încetul cu încetul de voia bună a tuturora și devenea vesel, petrecăreț cum nu se mai poate. Nimerit la cite-o nuntă, la cite-o cumătrie, răsturna în mijlocul lumii care întregi de voie bună. Știa să închine frumos un pahar, știa niște strigături de care nimeni să fi auzit vreodată, știa să răsucească în joc o codană, de-ți era mai mare dragul.

Avea el ceva din eterna blîndețe, fără care nici lumea nu poate fi concepută, nici viața nu poate fi trăită din plin. Vine o vreme cînd toți vor să fie copii, toți vor să se joace, dar grijile celea mari și grele, care nu pot fi în nici un fel aruncate în mijlocul drumului, păi, trebuie doar ca cineva să le primească și să le țină pe umerii săi, cît se vor veseli și nebuni cei din jur ? Împovărat de grijile lumii, se veselea și el cum putea împreună cu semenii

ION DRUȚĂ

● Numele scriitorului Ion Drută nu mai este, de multă vreme, o necunoscută pentru cititorul din țara noastră. Născut la 3 septembrie 1928 în satul Horodiște, din fostul județ Soroca (R.S.S. Moldovenească), cel ce avea să devină prozatorul și dramaturgul de notorietate mondială a urmat un drum care nu prevestea prin nimic viitoarea carieră scriitoricească. Absolvent al școlii primare din satul Ghica Vodă, unde se mutase cu părinții în 1939, el urmează apoi o școală de tractoriști (1945) și o alta tehnică, de pădurari (1946), o scurtă vreme lucrînd și în cadrul Sovietului sătesc (1947). În literatură debutează relativ tîrziu, la 23 de ani, revista „Octombrie" publicîndu-i prima povestire : „Problema vieții". După terminarea stagiului militar, se dedică o perioadă gazetăriei, lucrînd, pe rînd la „Țăranul sovietic", „Femeia Moldovei", și „Moldova socialistă". Editorial, debutează cu volumul de schițe „La noi în sat" (1952), următoarea carte fiind de aceeași factură : „Poveste de dragoste" (1954). „Frunze de dor" (1955) este prima lucrare de proporții mai mari, în același an urmînd cursurile superioare de literatură la Moscova. După absolvirea acestora, publică, peste doi ani, culegerea de nuvele „Dor de oameni", urmată de volumele ce l-au impus definitiv în conștiința cititorilor și a criticilor de specialitate : „Casa mare" (1959), „Balade din câmpie" (1962), „Ultima lună de toamnă" (1963), „Povara bunătății noastre" (1967), „Doina" (1968), „Clopotnița" (1973, reeditată în 1984), „Păsările tinereții noastre" (1974), „Sfînta sfintelor" (1975), „Plecarea lui Tolstoi" (1978), „De la verde pin' la verde" (1982). În 1987 a început publicarea seriei de „Opere alese", în patru volume. Pentru opera sa literară scriitorul Ion Drută a fost decorat cu „Ordinul Lenin".

Opera sa a fost tradusă în aproape toate limbile popoarelor din U.R.S.S., precum și în bulgară, polonă, germană și franceză. În țara noastră, Ion Drută este cunoscut mai ales ca dramaturg. Oferim acum cititorilor una din cele mai frumoase nuvele ale sale, publicată inițial în revista „Literatura și Arta" (4 septembrie 1986), care apare la Chișinău. Vă lăsăm, deci, sansa descoperirii unui prozator de excepție, ale cărui virtuți vă vor încînta, fără îndoială.

săi. Dar, de-odată, parcă un vînt ar fi dat peste dînsul. Tresărea așa, din senin, și-l fura tristețea, și rămînea dus pe gînduri, cu privirea rătăcind hăt-hăt pe cele dealuri fumurii din depărtare.

— Lasă-l că s-o dus să-și caute oile, ziceau oamenii, văzîndu-și înainte de petrecere.

Nu avea nevastă, nu avea copii și nici c-ar fi putut să-i aibă, pentru că păstoritul nu e atît o îndeletnicire, cît o vocație, un destin, o cruce pentru toată viața, și cel care a luat toiagul, îndemnînd turma în urma lui, nu va mai putea nici el fără turmă, nici turma fără el.

Satul îl urmărea cu un fel de stimă ce semăna mai mult a zaviste. Se zicea, de pildă, că e vinjos cum nu se mai poate, dar toți cei doboriți de el, recunoscînd că au fost la pămînt, țineau să adauge că, e-he, de-ar fi umblat ei măcar o singură dată cu harapnicul pe umăr și cu fluierul la briu, de-ar fi tot amăgit măliga ceea cu cite-un boțișor de brînză, i-ar arăta ei tăcutului din vîrful dealului ce-i aceea trîntă.

Se mai zicea că e mult prea zgîrcit la vorbă și, atunci cînd nu vrea el, nu poți scoate cu cleștele vorba dintr-însul. Și se mirau sătenii pentru ce-o fi tot adunat el acolo în sufletul lui cuvînt la cuvînt, glumă la glumă, ce are el de gînd să facă cu dînsele la bătrînețe ? După ce-l tot vorbeau de rău în fel și chip, amuțeau, fiecare gîndindu-se în sinea lui — mă rog, cînd ai oi și ai unde le paște, și cîinele se ține morțiș de umbra ta, poți să și taci cu săptămînile, iar cînd ești numai necazuri, numai datorii, cearcă de nu-ți ușura sufletul !

Se mai zicea : mintos ca și ciobanul cela din vîrful dealului. Și, într-adevăr, pe vremuri de răstrîște, pe vremuri de cumpănă, lumina minții cu cite-o frază, că zicea o lume întreagă : uite, i-o ieșit un sfînt din gură ! Dar, pe de altă parte, cum să nu fie deștept cel care are timp pentru a cerne toate prostiile ce-i trec prin cap și le tot înăbușă acolo în față, fără a le fi spus cuiva. Că, iaca, sînt destui deștepți și aici în vale și, de i-ar fi înzestrat și pe dînșii ursitoarele cu darul tăcerii, și tăcutul cela al lor ar fi ținut mult, mult de tot, poate ar fi ieșit ceva sfînt și din gura lor, cine știe...

Se mai zicea : are noroc, i-o pus părintele mîna pe cap, însemnîndu-l din mijlocul celor mulți și amăriți, drept care, pe la chindii, cînd începeau a se întoarce care de la cîmp, care de la pădure, care de la tîrg, sătenii făceau ce făceau și căutau să intre în sat pe lîngă cocioaba din vîrful dealului. Era dovada bunului simț, pecetea unei zile împlinite, întoarcerea sara în sat pe lîngă casa ciobanului.

Lumea însă, de, ca lumea. Cei mai omenoși se mulțumeau pur și simplu cu faptul că trec pe lîngă casa lui, luînd bine sama pe unde calcă, pentru că drumeagul cela din vîrful dealului era numai piatră, numai lunecușuri. Alții însă căutau a zăbovi o clipă-două la portiță, pentru a se chiori în gospodăria omului să vadă pe unde o fi dosit el butoaiele celea cu zăr și legăturile celea cu caș dulce. După care oftau și-și vedeau de drum, pentru că ciobenii, după cum se știe, de dimineață și pînă sara tîrziu, pînă se ține răcoarea sînt cu turmele pe dealurile celea fumurii din depărtare.

Atunci însă cînd se întîmpla să fie stăpînul acasă și vedea oamenii opriți la portița lui, le ieșea numaidecît în întîmpinare și, cu pălăria drept lîngă inimă în semn de bună cuviință, cu creștetul descoperit, puțin îndemnat spre închinare, asculta răbdător, să vadă cu ce treburi o fi dat creștinii ceia pe la dînsul. Sătenii își tot lungeau vorba, legînd tei de curmei, și mai reveneau o dată la cele spuse, năzuind că poate-poate vor fi poftiți să intre, vor fi primiți cu o hrincă de caș, cel puțin să guste, să țină minte și ei cum, iaca atunci, în ziua ceea, au trecut cu tata ori cu mama, ori cu bunica pe lîngă casa ceea din vîrful dealului, dar, vai... Stăteau, bieții oameni, își tot lungeau vorba în fel și chip, dar nu erau poftiți să intre și nici nu erau primiți cu nimic, pentru că, după cum s-a mai spus...

Nu avea oi.

Hai, mă rog, nu avea oi, dar cum vine asta — să fii cioban și să nu ai oi ? Poți fi cioban cînd nu mai ai oi ? ! Iar dacă toată lumea te știe de cioban, iar tu cauți în fel și chip a da de înțeles că nu mai ai oi, atunci cum se cheamă una ca asta ? ! Sătenii din vale se șifonau rău și se tot atîțau unul pe altul împotriva ciobanului din vîrful dealului, așa încît nici că aveau ochi să-l vadă. De prin martie, de cum începeau oile a făta, și pînă hăt după Paști, cînd ieșeau vitele la păscut, satul, istovit de dorul fruptului, zicea că un asemenea chiabur hapsîn și lacom nici c-ar fi văzut pe fața pămîntului. La urma urmelor, dacă chiar n-are și n-are, și n-are oaie de ris la casă, de unde atîta mușchi, atîta vină, atîta vlagă ? Cu mămăliga și cozi de ceapă poți tu arunca un sat întreg peste spate serile, colo pe toloacă ? Da sumanul cela lung pînă la călcîie ? Cu fulgi de lînă culeși din mărăcinii de pe marginea drumului își face omul asemenea suman ? Își face omul o cușmă lungă de-un cot, dacă nu are oi multe, ca să aibă de unde alege o pielicică mai ca lumea ? Și apoi amnarul, cremenea și iasca — cine, mă rog, trăind în sat, poartă cu sine amnar, cremene și iască ? Și cui, mă rog, îi tot cîntă din fluier cînd se așază serile lîngă pietroaiele cele afumate ? Nu cumva javrei care stă și picură încolăcită la picioarele lui ? !

După ce-au fiert cît au fiert prin case și ogrăzi, numai ce vezi secăturile satului ieșind pe la răscruci, pentru a se întreba în gura mare : da de unde s-a mai luat el acolo în vîrful dealului și ne fumegă cerul satului, că, ce adică, nu-l cunoaștem pe tatăl lui, n-o ținem minte pe mama lui, nu știm din ce neam se trag ei cu toții ? O zi il birfesc, o zi il pîrăsc, două zile stau la pîndă. I s-au întîmplat de toate. Și de vîndut l-au vîndut, și pe-o cărăruie de codru des l-au găjbi, și în spate i-au sărit, și cu frînghii l-au legat, și de știreang au tras, dar nu i-au putut face nimic, pentru că, pe lîngă ocrotirea cerească, mai avea o bită de corn, noduroasă și grea ca fierul, care, la o clipă de supărare, se zvonea, viră omul în pămînt dintr-o singură pălitură.

Cînd au văzut că nu-l pot îneca în zoi, au început a se mîndri cu dînsul, zicînd că un asemenea voinic n-a mai văzut lumea. Iaca, luăm satele dimprejur la rînd — cine se poate lăuda cu un asemenea stejar ? Drept care, atunci cînd a venit Ziua Eliberării și satul urma să iasă cu pîne și sare în întîmpinarea eliberatorilor s-au dus în vîrful dealului de l-au poftit să meargă în fruntea tuturora, pentru că era nalt, voinic, frumos, pe cînd ceilalți prea erau ei mărunței și de tot felul.

„Kak jives, papaşa ?" — se zice că l-au întrebat ostașii cu stele roșii acolo în largul cîmpurilor și el a zis ceea ce zicea de obicei cînd era întrebat cum o mai duce :

„Bine".

Cînd a început înregistrarea gospodăriilor și s-a ajuns la dînsul, activiștii din sat au vrut să afle ce are el în ogradă și în casă, de-o tot duce atît de bine ? Din păcate, nu era acasă și atunci i-au scris averea din spusele vecinilor și las că știm noi bine ce spun vecinii atunci cînd noi nu sîntem acasă.

Cum s-a trezit la împărțirea pămîntului, satul, fiind cam măricel și avînd pămînturi puține, s-a gîndit că, las, ce-i mai trebuie și lui pămînt ? L-a văzut cineva arînd, semănînd, prășind ? Nici îmașuri nu i-au dat, căci pășuni nu ajungeau pentru oițele satului, iar chiaburul din vîrful dealului, las, a știut el pînă amu pe unde să-și poarte turmele, va ști el și de acum înainte.

— Bine.

— Iată însă că vine vremea predării piinii la stat, vremea împozitelor. După patru ani de războiu lumea își venea cu greu în fire, iar pămîntul, după ce-a ars o dată în focul războiului, după ce-a mai ars o dată, acum de secetă, era palid și sterp, numai colb și buruiană. De plouat nu mai ploua, cerul pururea senin, iar soarele, crunt și călit cum nu se mai poate, stîrnește tot ce i se nimerește în cale. Arde păpușoiul în trei frunze, arde grîul mai-mai gata să deie în spic, se posomorăște și deal, și vale, seacă fîntînă, seacă izvor, drumurile-s numai crăpături — întră copita calului și se calicește sărmana vită, de nu se adună lumea s-o ajute.

Datoriile creșteau întruna, iar semănăturile se îngălbeneau, se ofileau, cădeau la pămînt, și umbla lumea amărită, iar celuia de mai ținea cîte-o vită pe lîngă casă, chiar că îi era de-a scăpării. De păscut nu are unde o paște, de hrănit nu are cu ce o hrăni, iar agenții fiscali îi stau la poartă zi și noapte, cerîndu-i acoperirea laptelui, acoperirea cărnii, iar bietul om stă și se gîndește ce i-ar mai arunca el colo în iesle, căci e flămîndă biata vită.

Greul cel mare însă a căzut pe sama ciobenilor, căci cei de mai țineau oițe urmau să predea la stat lînă, brînză și pielicele. Tristă și jalnică a devenit cocioaba din vîrful dealului. Nu se mai încinge fumul de tizic deasupra satului, nu se mai aude fluierul, nu mai ajunge pînă în drum miros de făină fiartă, pentru că mămăliguța ceea mai trebuie să și ai din ce-o face.

Vecinii o fi avut de grijă să-i scrie oițe destule atunci cînd n-a fost el acasă, căci te prindea groaza de datoriile lui față de stat. Saci de lînă, tone de brînză, sute de pielicele mai rămîneau a fi cărate din vîrful dealului către gară și, pentru că acest lucru nu se întîmpla, iar vremea trecea, datoriile ciobanului tot creșteau și cu cît deveneau ele mai mari și mai grele, cu atît se tot schimba și atitudinea satului față de îndărătnicul și tăcutul păstor.

(Continuare în numărul viitor)

TOM RAWORTH

● O mare parte a poemelor lui Tom Raworth (n. 1938, Londra) sînt adnotarea faptelor mărunte în genere, ceea ce le conferă o memorabilă și unică savoare. Poetul folosește versul lung, anecdotic, dar și simple notații concise, în care se înscriu imagini vibrante, sugestive. Din sentimentul său de teamă și incertitudine se degajă nostalgia și frustrarea pe care le resimte. Volumele sale ultime îl situează printre poeții de avangardă.

Ted Berrigan scria, prin 1970, despre Tom Raworth : „Sînt mîndru cînd îi citesc poemele, ele sînt desăvîrșirea umană a unui poet", iar Robert Creeley, într-un recent interviu, declară : „Tom Raworth este în momentul acesta cu adevărat cel mai interesant poet din Anglia. Sînt fascinat de ceea ce scrie. E un poet extraordinar."

Șase zile (joi)

În muzeul de artă modernă există trei tablouri
de modigliani
două sculpturi un exemplar al cărții lui
matisse
„jazz" cinci statui de germaine richier o formă
de ipsos la intrare statui de arp un
restaurant
și atelierul lui brâncuși reconstituit
era ora trei și jumătate fata din express-ul
american părea
tristă și dădea din cap
toți se sărutau ca-ntr-o reclamă pentru paris
la un chioșc de ziare am citit în guardian
despre grevă
la biblioteca institutului englez spuneau că
mr. ball
i-ar fi părăsit
în lettres nouvelles din iunie 1960 am citit că la
mormîntul
indianului american a avut loc un recviem
spontan
iar în nota de la subsol scria că a participat și
micul richard — o celebritate a jazz-ului
într-un ungher al atelierului său o scară urca
spre infinit
se afla acolo o lampă veche o secure și o
grămadă de lemne
m-am privit în oglinda lui brâncuși era rotundă.

Trăire grațioasă

singur ca patru cireșe pe un cireș
noaptea, luna nouă, drumuri ude
o molie sau un fulg de zăpadă
biciuie dincolo de geam

singur ca nasul roșu a patru clovni
îmbrîncite prin zăpadă
luciul lor ca patru ochiuri de geam albite
desenate dintr-o amintire imaginată

singur cum nu trăiesc alții
pipăind apă potrivită
toate obiectele se zgîie
conștiente de amintirile lor

singur ca durerea
destinzîndu-se de la sine
închipuindu-și că apar
vișine și trandafiri

Oglinda, oglinda pe roată

care e cadrul meu ?
batista caldă uscată
apăsată pe ochi

imaginar
îmi examinez
dragostea pentru acest copil

care-mi seamănă atît
eu sînt înăuntrul
mișcărilor lui

acum îmi scapă cheile
și se holbează la
capacul mașinii mele de scris

„toți marinarii tăi cu rău de mare
visîesc spre casă"
auzim

timp, te iubesc
tu ești mijlocul prin care văd ca pe o noutate
același lucru

Prezentare și traducere de
Petronela Negoșanu

REVISTA STRĂINĂ

● **ROMANUL ISTORIC „SAGAUA RUSĂ"** de B. Kolokolov este dedicat descoperirilor marinarilor și navigatorilor ruși din prima jumătate a secolului al XVIII-lea. Pe baza celor mai noi documente, autorul se străduiește să înfățișeze momentele dramatice ale istoriei descoperirii insulelor din Nord, dintre Ciukotka și Alaska, dintre Rusia și continentul american. Romanul pune în evidență, în egală măsură, și meritele navigatorului danez Vitus Bering, al cărui nume îl poartă marea și strîmtoarea care despart (sau apropie !) Asia de America.

De fapt, acțiunea romanului se desfășoară pe două planuri, el evidențiază meritele incontestabile ale lui Bering, dar și ale căpitanului rus Cirik, contemporanul lui Bering, care însă a atins țărmurile Americii cu un an înaintea celebrului navigator danez, după cum se poate constata din jurnalul de bord al expediției, recent descoperit.

În același timp, romanul are meritul de a descrie haosul de la curtea țarului, greutățile pe care trebuiau să le înfrunte navigatorii și plecații pe apele Nordului în căutarea de noi teritorii. „Sagaua rusă" face în felul acesta legătura dintre destinul căpitanului Cirik și al altor navigatori ruși, între care cei ai romanului „Patru căpitani" de N. Giukovski, „Prizonierii gheților și al nopții" de N. Davidov și „Cuceritorii mărilor de gheață" de A. Badighinov.

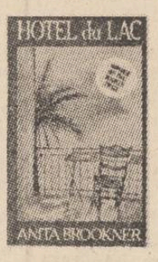

● **„HOTEL DU LAC" ESTE, ÎN ORDINE CRONOLOGICĂ,** cel de al patrulea roman al scriitoarei engleze Anita Brookner. Celelalte trei romane ale autoarei, specialistă de reputație mondială în pictura secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea, fostă profesoară de istoria artelor la Cambridge, sînt dedicate vieții și operei pictorilor A. Watteau, J.B. Greuze și J.L. David.

Eroina romanului „Hotel du Lac", apărut la editura Traid/Panther din Londra, este scriitoarea Edith Hope, dar nu faptul că este scriitoare constituie elementul principal. Important este faptul că, avînd această îndeletnicire, ea poate fi cînd dorește, în toate anotimpurile, oaspetele hotelurilor elvețiene, pentru a-și scrie cărțile și pentru a-și restabili echilibrul psihic tulburat. Multiplele ei aventuri nu o vor ajuta însă prea mult în găsirea echilibrului, în cele din urmă ea găsindu-și refugiul în reîntoarcerea la fostul ei iubit — David — bărbat căsătorit.

Anita Brookner este o observatoare fină și atentă. Portretele pe care le creionează sînt vii și plastice și reprezintă valoarea cea mai înaltă a cărții. Ne referim la personajele feminine, care dețin ponderea în roman, bărbații fiind mai mult decît pasageri, pretexte în existența femeilor.

Dacă nu ar cădea uneori în digresiuni și banalitate, „Hotel du Lac" ar fi cu adevărat o carte remarcabilă.

● **RUSTAM IBRAHIMBEKOV, NĂSCUT ÎN ANUL 1939,** cunoscut prozator și dramaturg din Azerbaidjan, este de profesie cibernetician. Multe dintre lucrările lui au trecut demult hotarele Uniunii Sovietice, fiind traduse în mai toate țările socialiste.

Ultimul lui roman se intitulează „Spovedaniile unui mincinos" și are ca model vechile povești populare medievale și romanele picarești renascentiste, dar, pe cît vreme eroii acestora au și unele trăsături pozitive, „eroul" lui Ibrahimbekov, Eduard, este un tip compromis. El și-a edificat cariera pe înșelarea sistematică a celor din jur, a celor apropiați lui. Mai întîi o înșeală pe mama sa, femeie simplă dintr-un sat din Azerbaidjan, mințind-o că a intrat la facultate la Moscova, apoi joacă rolul studentului fruntaș, al absolventului. Mimează o funcție importantă, cu onorurile aferente și salariu corespunzător. Nu ezită să-i mintă pe concetățenii săi pe care îi întîlnește întîmplător la Moscova.

Pe aceleași principii își bazează și viața intimă. Acțiunea romanului culminează cu întoarcerea lui Eduard în Azerbaidjan, unde se încurcă într-o poveste de dragoste. Cu acest prilej cheltuiește banii destinați construirii unui mormînt pentru mama sa. Totul se năruie ca un castel de nisip. Starea de ușurare care urmează acestui moment pare a fi începutul unei posibile evoluții. „Speranța că nu va mai trebui să mint de acum încolo, să spun cu glas tare ceva, cînd eu gîndesc altceva, că nu va mai trebui să suspectez partenerul pentru a mă convinge cît și ce știe despre mine și dacă nu cumva mă va trăda cu prima ocazie... această speranță răscumpărată cu greu, valorează mai mult decît tot ce am pierdut pînă acum", spune în final eroul lui Rustam Ibrahimbekov.

● **ACTORUL AMERICAN ROBERT REDFORD A FONDAT,** în colaborare cu rețeaua de cinematografe Cineplex Odeon o organizație al cărei scop este acela de a încuraja producerea filmelor care oglindesc diferite aspecte ale societății americane contemporane.

Redford a motivat această hotărîre prin aceea că vrea să elimine marele număr de agenți, avocați și intermediari care în mod tradițional fac greutăți regizorilor independenți care realizează filme despre realitățile Americii contemporane, precum și artiștilor care apar în filmele acestora.

SPORT

Luăm formă de lup

Să-mbrăcăm tunică albă, toți cei ce-am învins, umăr la umăr cu Steaua, pe Rangers Glasgow, și să așteptăm cu bucurie calmă deschiderea lunii aprilie. Ca să luăm formă de lup împotriva Benficăi sau Realului.

Souness, antrenorul jucător al lui Rangers, n-are decît să îmbrace tunică galbenă. Oricît singe rău mi-a făcut mie Souness ăsta, astăzi, parcă mă simt stînjenit față de el — una, fiindcă mi-a fost totdeauna milă de milionarii în lire sterline, a doua, fiindcă știu că cei înfrînți nu-nvață niciodată să devină oameni, te așteaptă plini de răbdare ca să te jupoaie. Numai Rapidul, cea veșnic înfrîntă, violeta noastră din cringuri de tămîioasă, nu se mișcă nici bătută cu vergeaua de pe locul 17 din clasament. A învățat pe de rost fraza mea : Rapidul nu e o echipă, ci un sentiment, și nu-i mai pasă de nimic. Observați cum umblu cu trei cupe de lalea jur împrejurul paharului cu miere și amin să vă înșir toate gîndurile mele frumoase despre Steaua. Păi ce pot să vă spun, dacă imediat după consumarea minutului 4, cînd Lăcătuș a înscris un gol magistral, răstignind șaptejcinci de mii de scoțieni și făcînd ca pereții caselor noastre să limpezească de primăvară, eu am închis aparatul de radio și, pradă superstiției c-aș putea să le-aduc băieților ghinion din prea multă bucurie, n-am permis nici unui membru al familiei și nici prietenilor să umble la butoanele lui, ca să nu sperie norocul ! Doar cînd și cînd, numai eu singur din casă (să nu mai credeți în gogomănia că între oamenii de același neam e doar o graniță de inimă) crăpam ușor fereastra spre noaptea din Glasgow. Și, mînă ruptă cum sînt, am căzut peste amîndouă golurile scoțienilor. La primul dintre ele am azvîrlit pe scări un prieten, și așa dus pe jumătate pe lumea ailaltă.

La al doilea, am început să urlu la un pictor : ce-i, mă, de ce te-ai înnegrit !? Numai un miel tolomac, ca tine, întorcîndu-se de la păsune, behăie spre berbecul-tată : scoate, bre, cuțitul și taie vițelul cel gras pentru întoarcerea fiului risipitor. Rușine să-ți fie, ai risipit moștenirea de la maică-ta, ți-ai risipit talentul. Dacă n-ar fi fost ferm convins că băieții noștri, aflați în virtejul bătăliei, la mii de kilometri distanță, au nevoie, spre a învinge, de toată concentrarea lui nervoasă, mi-ar fi sărit în gît. La sfîrșitul meciului, fiindcă de cu seară declarasem, sigur de mine, că Steaua va înscrie un gol în primele cinsprezece minute, pentru că să îmbrăcăm noi tunica albă, cel de-al doilea prieten mi-a zis : mă, cad în genunchi și-ți jur : ai gură de aur. Și eu, pentru că, acum, peste lume lopăta un vînt vestind înflorirea magnoliilor, i-am răspuns : dac-aveam aur să-l arunc în gură, în seara asta eram la Glasgow ; n-am decît o nemernică de gripă — și m-am ferit ca de dracu să zic spaniolă, fiindcă nu doresc să cădem în semifinală cu Real Madrid, ci cu Benfica Lisabona, ca să le plătim portughezilor pentru durerea pricinuită cîndva, cu mînă străină, Universității Craiova.

Fănuș Neagu

Ultima oră: am căzut cum am gîndit : am căzut cu Benfica. Vom fi în finală cu Realul !

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXXI
13
(1 350)
Sîmbătă
26 martie
1988
6 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CREAȚIE ȘI PATRIOTISM

De la echinocțiul de primăvară zilele măresc orizonturile muncii, amplifică sensul și semnele creației. Țara a intrat în deplină și puternică primăvară. Este acesta nu numai sentimentul hotărîtor și plenar, ci și modul concret și cuprinzător prin care ne deschidem către ființa noastră și a patriei, ca într-o lucrare a minții și inimii spre tot ce urmează să împlinim de acum înainte, avînd în realitatea necontenită care ne înconjoară un relief al atîtor certe și impresionante disponibilități, pentru a da curs larg, neîntrerupt, înfăptuirii tuturor dezideratelor actualei etape, în consonanță cu sarcinile și obiectivele stabilite de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului. Țara a intrat în deplină și puternică primăvară fiind în cel de al treilea an al cincinalului ale cărui înalte și superioare trepte de randament, calitate și eficiență vor trebui să cunoască o amplă răsfrîngere în tot ce înseamnă efort și dăruire patriotică, revoluționară, dobîndirea acelor profunde și mereu necesare virtuți care să ateste un viu exemplu de conștiință comunistă, înaintată. Programe vaste care dimensionează prezentul și perspectiva, obiective și sarcini care alcătuiesc linia de boltă a muncii și gîndirii din toate domeniile de activitate cer, așa cum deseori s-a subliniat, o necontenită pregătire profesională și politică, un necontenit efort, de lărgire a tuturor disponibilităților noastre de cunoaștere, de creare și aplicare a noului, într-o viziune care este în mod radical a unei mai bune organizări și a unei mai optime experiențe în producția de valori, dintr-un permanent impuls creator. Procesele înnoitoare privesc întreaga economie și converg către noi parametri de calitate, către rezultate noi, superioare. Industria traversează etapa hotărîtoare a dezvoltării intensive, agricultura trebuie să atingă nivelul recordurilor noii sale revoluții, orașele și satele străbat procesul modernizării într-o logică și inseparabilă ecuație a progresului și civilizației, știința, învățămîntul și cultura sînt implicate activ în înfăptuirea tuturor programelor bunăstării noastre materiale și spirituale. Dar implicarea aceasta vizează deopotrivă și construcția morală, edificiul de conștiință, formarea și afirmarea personalității umane, creșterea și formarea tinerelor generații. În acest sens, și la altitudini mereu sporite, se situează și creația literară, literatura și arta. Fenomenul cultural-artistic contemporan atinge dimensiuni de o extraordinară varietate a manifestării creatoare și el urmează un scop înalt și edificator. A crea pentru popor este sintagma noii noastre spiritualități și ea are puncte de convergență cu toate preocupările de azi ale societății, cu toate procesele înnoitoare care se petrec la scara întregii țări.

S-a trecut de echinocțiul de primăvară și zilele măresc orizonturile muncii și creației. În această lumină se văd cîmpiile și dealurile patriei, sub primenitoare raze de primăvară se văd toate marile ei ctitorii. Așa cum a subliniat deseori secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în forumuri ale democrației noastre muncitorești, acest an, cel de al treilea al cincinalului, este hotărîtor pentru întreaga operă de împlinire a programelor și obiectivelor stabilite de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului. Hotărîtor pentru însuși faptul că acumulează vaste experiențe economice și sociale care fac traseul larg și ascendent al epocii pe care o parcurgem, hotărîtor pentru că în lansarea perspectivei asupra anilor nouăzeci și mai departe, asupra sfîrșitului de mileniu, el înseamnă într-un anume fel pîrghia de echilibru și de propensiune totodată pentru o tot mai elocventă și durabilă înfățișare a României, pentru o tot mai clară și mai prodigioasă situare a sa în lumea progresului și civilizației. **Putem fi pe deplin convinși,** spunea secretarul general al partidului, **că România va intra în mileniul al treilea cu o puternică bază materială și tehnică, cu o perspectivă minunată pentru dezvoltarea forțelor de producție, înflorirea științei, învățămîntului, culturii și pe această bază, pentru dezvoltarea tuturor localităților patriei noastre, asigurîndu-se astfel ridicarea continuă a nivelului de civilizație, a bunăstării materiale și spirituale a întregului popor — esența politicii partidului nostru comunist, țelul suprem al societății socialiste și comuniste.**

Într-o asemenea amplă perspectivă se înscriu eforturi și deziderate care fac din acest an un criteriu, o treaptă a maximei eficiențe și angajări. Semnificația este a durabilului, a esențialului, a hotărîrii de a da viață tuturor programelor și perspectivelor asumate.

Luceafărul

De primăvară

Halucinant ecoul unei raze-n palme,
Halucinant și cerul-acum fără-amintiri,
Exodu-acestor într-atît de calme
Frunze ce ard și-acoperă subțiri.

Prin ele iarna încă se mai zbate,
Sub ele neguri pilpiie ca-n teasc,
Presimt ferestre-adînci și luminate,
Revăd ecou-n toate ce se nasc.

Și e o întemeiere nouă-mi pare,
Răsună cerul ca un prag și cad
Bucăți de lună pe bucăți de soare,
Gresii pe gresii cad și ape care ard

Este un murmur ca de peste veac
Și-o deslușire-n ochi ca de pe-o altă
Planetă-n care nori și umbre se retrag
Și lasă-o stea pe noi și mai înaltă.

A. I. Zăinescu

Odă limbii române

Cît de părelnică este liniștea bibliotecilor ! Timpul vieții de zi cu zi pare suspendat în austera atmosferă a sălilor de lectură ; dar, pentru cine știe să descifreze șoaptele trecutului, între rafturile mohorîte răsună glasuri care, aici, rămîn veșnic vii : **„Limba noastră-i o comoară / În adîncuri înfundată / Un șirag de piatră rară / Pe moșie revărsată."**

În acest început de primăvară se împlinește un secol de la nașterea lui Alexie Mateevici, autorul versurilor de mai sus — pe care generațiile mai virstnice le-au deprins din abecedare. George Călinescu, în monumentala sa **Istorie...**, sintetizează lapidar destinul acestui scriitor mort prea tînăr pentru a fi apucat virsta împlinirilor : .....ar fi fost un mare poet dacă trăia. Numai Eminescu a mai știut să scoată atîta mireasmă din ritmurile populare...". Comparația cu Luceafărul poeziei române nu este, aici, un simplu act de reverență verbală față de un poet-erou, mort în Războiul de întregire ; ea exprimă o realitate profundă, sesizată de Iorga. Perpessicius ca și de generațiile actuale de critici literari : prin vibrantul patriotism al celor mai bune dintre creațiile sale, Alexie Mateevici se situează într-o poziție reprezentativă pentru starea și perspectivele culturii române din anii imediat premergători Marii Uniri din 1918 : **„Limba noastră-i foc, ce arde / Într-un neam, ce fără veste / S-a trezit din somn de moarte / Ca viteazul din poveste."**

În versurile lui Mateevici — și, cu deosebire, în capodopera sa, poemul **Limba noastră**, din care citîm, — regăsim nu numai subtile reminiscențe eminesciene, ci și acea sărbătorească emulație patriotică atît de specifică acelor ani în care, în sfîrșit, începea să se deslușească împlinirea milenarelor visuri ale poporului nostru. În accentele sale cele mai profunde și definitorii, lirica lui Alexie Mateevici se învecinează cu versul lui Coșbuc : întrezărim, în creația sa, ceva din măreția acelei schimbări la față a culturii noastre, ce a ridicat, din stirpea unor umili intelectuali de țară, un Iorga, un Blaga : **„Limba noastră-i numai cîntec, / Doina dorurilor noastre, / Roi de fulgere, ce spintec / Nouri negri, zări albastre."**

Totuși, în pofida acestui caracter emblematic, în panorama variată a liricii române din anii imediat anteriori primului război mondial, creația lirică a lui Alexie Mateevici se distinge printr-un ton propriu, inconfundabil. În primul rînd, așa cum am văzut, într-o epocă marcată de furia epigonismului eminescian, el preferă să urmeze mai curînd crezul poetic al Luceafărului poeziei noastre — inspirîndu-se din nesecata comoară a folclorului național — decît să gloseze mai mult sau mai puțin steril formele și temele creației ilustrului înaintaș. La fel, într-o virstă a poeziei noastre marcată de o artificioasă ostentație a „rusticului", a pitorescului schematic și adesea forțat, Alexie Mateevici, fidel formației sale cărturărești, știe să facă să vibreze, fără excese sau afectare, teme livrești evidente nu numai la nivel lexical, ci și în simțirea profundă a liricii sale : **„Limba noastră-s vechi izvoade, / Povestiri din alte vremuri, / Și citindu-le'nșirate, / Te-nfiori adînc și tremuri."**

Dintr-un alt punct de vedere, opera lui Alexie Mateevici se singularizează și prin aceea că, deși poetul a fost consacrat de cîteva colaborări la „Semănătorul", el nu aparține propriu-zis acestei orientări literare (sau nu-i aparține intru

Tudor Păcuraru

Continuare în pag. a 6-a

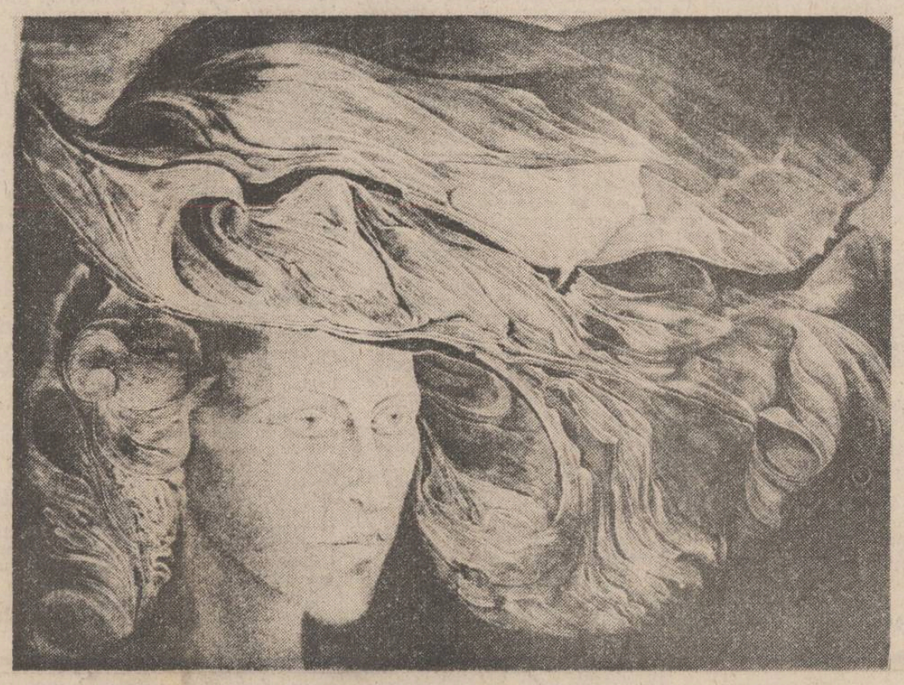

Adriana Bodeanu : **„Primăvara"** (Din expoziția deschisă la galeria „Hanul cu tei")

REMEMORĂRI

Unicul Nichita

Fotografia lui, una din **ultimele**, stă lipită de geamul grosolan și rece al bibliotecii ce-mi flanchează patul. E tînăr și visător și ușor pierdut în avertismentul unui sunet abia simțit și auzit doar de el. Transmite derută, neliniște și **melancholie.** Ochii prea-frumoși au o expresie nedefinită și **nu privesc** spre nicăieri. Stau la pîndă și-i luminează trăsăturile abstracte. Buza de jos, ușor răsfrîntă, ca disprețul unui crin sacralizat de parfum, ușor crestată de friguri, insinuează un surîs.

Ultimul **boiar** al literaturii române, la propriu și la figurat, sublimul, delicatul, insomnabilul, agitatul, liniștitul, posomoritul, vivantul, mofluzul, briantul, cabotinul, scumpul, **de neînlocuitul** și **unicul Nichita,** mă privește din petecul de carton ofilit de rugina vremii.

N-am să-mi iert niciodată că n-am fost la sărbătorirea ultimei sale zi de naștere.

Mă asteptase și spectacolul cu derulări premonitorii trebuia văzut.

Cu puțină vreme înainte de **31 martie,** în una din tot mai rarele vizite făcute la domiciliul din Piața Amzei, Nichita, prevalîndu-se de spinul unei idei ce-l obliga să schiopătеze, m-a întrebat cu titlu de consultație crezînd întotdeauna că ardelenii sînt și buni diplomați : „Bătrîne, fac juma de secol. Cum crezi că e bine ? Să merg eu, sau să vină ei la mine ?"

Am răspuns cu înțelepciune rabinică și intraductibilitate ardelenească : „Faci cum crezi. Poți și așa, dar poți și invers"...

Ultima lui zi de naștere sărbătorită a fost un răsfăț de flori, șampanie, toasturi, cîntece, banalități, emoții, rictusuri, secrete invidii și un amar triumf...

După cîteva zile, întors din Deltă, de unde am declarat scris că mi-e **dor de el ca veveriței de un brad,** i-am făcut o vizită anunțată telefonic. M-a rugat să-i aduc **vin de pămînt,** o căpșunică **betranicus** (cu sens de bătrîne) să simt și eu că beau ceva și adă-mi o poză de-a Onuței, logodnica mea și scumpa de ea. (Amîndoi se logodiseră cu vreo trei ani înaintea cutremurului din 77, ceremonia întîmplîndu-se prin călcarea șirei spinării autorului elegiilor fără soț de către niște mici, trandafirii și ușoare picioruse de ied cu nume de fetiță. Fetița mea. (Avea gust Nichita și un foarte exact ochi deschis spre viitor.)

M-am prezentat. Chiar a doua zi, țeapăn și exact ca ardeleanul, o punctualitate exhibată mai mult din trufie decît din obișnuință. Am sunat și am bătut și iar am bătut și am sunat la ușa traversată de sute de inscripții dintre cele mai bizare. A ieșit într-un tîrziu, într-un soi de halat. Înalt și foarte vivace și privindu-mă **mijit.** (Avea un obicei al lui de-a reflectoriza omul cu priviri scurte și edificante). Ne-am strîns mîinile și ne-am sărutat, eu intrînd brusc în sfera afectuozității lui protectoare. Nu era singur. În camera **de dincolo,** în dormitorul unde avea o umbră de pat și-un dulap și, cred, un singur scaun, mai era un domn între două virste, distins și rezervat, pe care-l mai văzusem și-l uitasem. Mi l-a prezentat. Era un **văr primar, un cunoscut medic psihiatru și din Ploiești, și băiat fin și etc...**

Eu purtam în dreapta omniprezenta și neuoasa sacoșă de plastic de culoare nedefinită, în care gîlgîiau agitate cele două sticle de căpșunică. Calitatea și profesia vărului îmi imprimau un soi de vinovăție puerilă.

M-am înțeles cu Nichita dintr-o privire. A început cu jovialitatea lui socantă : „haide, bre, deschide **sticloanțele,** ce naiba ? să gustăm un vin de pămînt"...

Am adus pahare. Am scos dopurile de **cocean** puse anume pentru pitorescul și acreditarea **naturaleței** vinului. Am început să degustăm. Acesta e cuvîntul.

Nichita nu era băutor de vin. De data aceasta, însă, degusta licoarea parfumată (prea parfumată poate) și cu usoare tendințe de răzvrătire primăvăratică (vinul e viu ca omul) și tăcea privind neutru spre geamul de unde spera să-l poată zări pe **Gică.** (Gică era un plop de adulmecări matinale).

Mircea Micu

Continuare în pag. a 3-a

EMINESCIANA

Poezia „lepturiștilor"

Biografii lui Eminescu din vechile generații insistă, cînd li se oferă prilejul, asupra activității lui Aron Pumnul la Liceul din Cernăuți, și asupra mișcării culturale inițiată și promovată de el după revoluția din 1848 în rîndul tinerimii studioase din provincia istorică românească de sub stăpînirea habsburgică.

„Lepturiștii" aparțin, în general, generației care se naște între 1830—1840. Mai activi sînt At. M. Marienescu, I. Vulcan și Gh. Marchiș prin abordarea celor mai diverse domenii : poezie, proză, studii, corespondențe. At. M. Marienescu se impune în conștiința posterității ca folclorist, iar I. Vulcan ca director al unei reviste cu îndelungată apariție, care găzduiește debutul lui Eminescu și colaborarea sa cu ultimele poezii în 1883. Gh. Marchiș își întrerupe activitatea literară la începuturile ei. Situația aceasta ne întîmpină și în cazul celorlalți „lepturiști", fie că sînt secerați de moarte în plină activitate, ca Dimitrie Sfura și Carol Grama, fie că viața grea în regimul de oprimare socială și națională din Imperiul habsburgic îi îndepărtează de îndeletnicirile scriitoricești.

Producția literară a „lepturiștilor" se impune să fie judecată ca un fenomen cultural, cu multe promisiuni, însă rămase neîmplinite sau împlinite parțial. Un prim aspect ce se impune să fie relevat privește conceptia „lepturiștilor" potrivit căreia activitatea lor se impunea să fie sincronizată cu mișcarea culturală din țara liberă.

Moldova exercită o puternică influență asupra „lepturiștilor" îndeosebi prin culegerea lui V. Alecsandri din creația populară. **Foaie pentru minte, inimă și literatură** reproduce în coloanele sale poeziile din cele două volume, **Balade,** tipărite la Iași în 1852 și 1853, ca de altfel și alte lucrări din publicațiile din țara liberă. „Lepturiștii" văd în creația populară, cum se desprinde din studiile lor, documente etnografice și istorice.

Culegerile „lepturiștilor" din creația populară cuprind destule texte valoroase care ar merita să fie dezgropate din paginile publicațiilor lor. V. Ranta Buticescu publică în **Fenice** un ciclu de **Doine** din care transcriem, spre exemplificare, cîteva versuri : **Trec pe vale, trec pe lunce, / Dorul badei mă conduce, / Către trunză, către floare, / Toate-ntreabă, ce mă doare ? / Toate-ntreabă și dispar. / Doru-mi plînge în zădar.**

„Lepturiștii" considerau că menirea lor era să devină „luminători" ai poporului spre a răsplăti sacrificiile pe care le făceau părinții, săraci și apăsați de greutățile vietii, să-i susțină la învățătură. „Pentru ca să umplem lacunele prezente — scrie Iosif Roman în **Diorile Bihorului** — trebuie să ne formăm noi înșine". Lupta trebuia dusă, arată el, în direcția ridicării poporului, să-și „cuprindă locul" ce i se cuvenea și să fie stimat de „consoartele popoare". „Lepturiștii" formau, în opinia sa „o generațiune deșteptîndă, încîntată de mărimea trecutului său istoric". Poezia patriotică, foarte bogată în pu-

D. Vatamaniuc

Continuare în pag. a 2-a

■ Fondul principal al culturii române ■ NICHITA STĂNESCU (pag. 3)
■ Poeme de ■ ION HOREA și ■ NICOLAE DRAGOȘ (pag. 4–5)
■ „La Siriu, scriind o piesă despre constructori" ■ de Ștefan Dimitriu (pag. 4–5)
■ Post restant ■ Cumpănă ■ SHOGUN de James Clavell ■ Mapamond
■ Sport de Fănuș Neagu

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Un debut promițător

Drumuri în cîmpie (Editura „Scrisul românesc", 1987) de Nicolae Fulga este un debut ce atestă o certă maturitate artistică. În recomandarea sa către cititori, Ion Lăncrănjan îl apropie de autor — ținînd cont de zona geografică, meridională, din care provine — de Marin Preda și Zaharia Stancu, precizînd că Nicolae Fulga **„vine însă cu un timbru propriu, glasul lui purtînd însemnele destul de rare ale autenticității".** Într-adevăr, Nicolae Fulga reușește să-și creeze un univers propriu și original, care poartă pecetea talentului său, ceea ce ne demonstrează că proza de inspirație rurală este departe de a-și fi secat resursele. Orice prozator autentic, mai ales cînd este vorba de proza de inspirație rurală, începe prin a-și lua în stăpînire un anumit spațiu (care este, de regulă „spațiul-matrice") și nu va ieși din el, pînă nu-l va explora sub toate fațetele. Spațiul lui Nicolae Fulga este cîmpia olteană, „topos" geografic și literar totodată.

Dacă ne păstrăm, însă, în planul referințelor critice, atunci putem spune că, tipologic și stilistic, Nicolae Fulga este mai aproape — păstrînd proporțiile de rigoare — de Fănuș Neagu, decît de Marin Preda și Zaharia Stancu. Nuvelele și povestirile lui Nicolae Fulga se înscriu în formula unui realism liric, cu specificația că lirismul prozei sale nu comportă nici o nuanță aspră, austeră, iar stilul nu este sincopat, ca la Zaharia Stancu. Dimpotrivă, Nicolae Fulga se dovedește chiar un calofil, adept al frazei cizelate, al scriiturii frumoase. Prozatorul este înzestrat cu un exceptional simț al limbii și are o naturaleță a exprimării și o prospețime stilistică, mai puțin întîlnite. Proza lui Nicolae Fulga este o proză poematică, iar autorul ei este fundamental un poet. Este o proză care se bazează pe metaforă. Prozatorul are capacitatea de a surprinde spontaneitatea vieții, fluxul ei continuu, neîntrerupt, de a crea acea „dezordine emoționantă a vieții", după expresia lui R. M. Albérès **(Istoria romanului modern).**

Nuvela cea mai complexă și mai bogată în semnificații este **Sfertul cu inima,** în care se observă puterea de construcție a prozatorului, posibilitatea de a evolua pe spații largi. De fapt, această nuvelă ar fi putut constitui nucleul epic al unui roman. Măria lui Stan Fășălău este căsătorită cu Gheorghe Frasin. Viața pare că-și urmează cursul ei obișnuit. Dar, în spatele conventiilor sociale, mai există ceva — vrea să ne spună prozatorul — „sfertul cu inima" : „Asa era, dar Măria stia că nu e întreagă în casa lui Gheorghe Frasin, că jumătate din ea rămăsese afară, undeva în sat, în urmă cu aproape doisprezece ani. Și dacă ar fi vrut s-o împartă cu dreptate, jumătate ar fi fost prea mult, dar un sfert ar fi fost potrivit, mai ales că era sfertul cu inima". Acest „sfert cu inima" este dragostea Măriei pentru inginerul Valentin Icușan, o rană veche, care nu se va cicatriza niciodată. „Sfertul cu inima" tine de fibra cea mai intimă a ființei.

Un personaj pitoresc este Stan Fășălău, pus să actioneze în registru burlesc și tragic. Cu moartea lui Fășălău se încheie, de altfel, această nuvelă. Prozatorul ne lasă într-o usoară ambiguitate, dezvăluindu-ne o mentalitate tipic țărănească, prin desolemnizarea unui moment tragic : „— Mă, Mărie, neică, eu vrusei să iau grebla de la taică-tău, de la Fășălău, și el trintit în pat, în casă, cu fata în jos. Bătui cît putui la ușă și la fereastră și nu se sculă : o fi mort ? Sau nu vrea el să-mi dea grebla ? Ai ?"

Calul lui Lisandru păstrează, dincolo de planul realist, mereu afisat, la prima vedere, o tonalitate baladescă, subtextuală. Povestitorul adoptă ceva din ritualitatea rapsodului popular și a băsmuitorului și nu se îndepărtează, prea mult, de concepția folclorică : „Avea Lisandru lu' Neață o flacără de cal cum nu mai pomenise satul". Calul „năzdrăvan" se comportă ca un „daimon" al însotitorului său. Constrîns să-l vîndă la tîrg unui negustor, răscumpărîndu-l de la un grădinar, cu bani agonisiti cu trudă, după săptămîni de coasă, Lisandru se hotărăște să-l pună în libertate, în zăvoiul de pe malul Oltului, acolo unde se spune că haiducii Jianului își țineau caii furati. Calul reintră în mit și în baladă. Stilul metaforic atinge performante demne de luat în seamă : „Vara trecu, ierburile crescură nebune. Se treieră pînă spre toamnă. Porumbii o luară în sus, într-un fel de uitare de sine, și se trezi îngreunati de rod".

Se simte chiar o anumită pastisare a stilului lui Fănuș Neagu : „Viscolul, priponit, mai minia parcă pe după casă".

Lumina galbenă este o antologică nuvelă de dragoste. Nicu Bicu și Stan Trifu își schimbă

Ovidiu Ghidirmic

Continuare în pag. a 6-a

ATITUDINI

Dialogul artelor

Anul 1987 s-ar fi încheiat fără convulsii cinematografice, dacă „Morometii" și „Figuranții" nu ar fi articulat o revenire neașteptată la filmul nostru clasic. Pentru „Morometii" există și explicația sursei literare, această adaptare continuînd tradiția compoziționlală a „Pădurii spînzuraților". Dar sigiliul clasic s-a impus și în filmul Malvinei Urșianu, film al dominantelor scene teatrale.

Tendința spre plasticitate a imaginilor cinematografice, dar și spre metaforă sau abstractizare caracterizează toate aceste trei filme, în care lipsa perspectivei face din operatorie o voce din off și reduce spațiul dramatic într-unul arhetipal.

Figura lui Ilie Moromete, devenită în atît de scurt timp clasică, se cimentează ca simbol al țăranului român, puternic implantat în monolitul unui sat de cîmpie, cu portrete bine conturate și spații restrînse.

În fața spectatorului român, cunoscător aprioric al scenelor cheie din „Morometii", ilustrative uneori, cum este prinzul la cîmp, se impune realizarea unei serii tipologice complete a lumii sătești, impresionînd în special atributul țăranilor atrași în prim plan : acela de a filozofa, o contaminare, deci, moromețiană a personajelor care se verifică față de istorie devenind sceptici (Ilie Moromete), inutili (Cocoșilă), revoltați (Țugurlan), profitori de moment (fiii lui Moromete, triunghi malefic pentru care unghiurile de filmare devin parodice), sau încrezători (Nicolae, martorul privire al tulburărilor sociale și psihologice).

Spațiul potcovăriei, locul unde ecourile istoriei sînt comunicate, comentate și trăite la scară moromețiană se golește și își pierde conturul în ceață, iar această dublă ipostază trebuie înscrisă unei maniere regizorale în care **imaginea** este cea care dialoghează cu marea operă clasică și nu **cuvîntul.** Filmul „Morometii" nu este o paralelă a cărții, ci o creație distinctă.

Aceeași dispoziție pentru tipologie, dar cu accent didactic, există și în „Figuranții". Ceea ce unifică timpurile și organizează narația minimă în acest film este Leonora, legată de trecut doar prin naștere.

Departe de a analiza „în serial" istoria românească începînd cu 23 August, și el sublimat prin puterea simbolurilor, Malvina Urșianu reia personaje din „Pe malul sting..." așa cum este tînărul muncitor, voluntar al solidarității umane, care nu reușește să fie decît o parte funcțională a filmului, nou studiu comparatist între două lumi contrapunctice. Dar circulația personajelor dintr-un film în altul exemplifică ambiția regizoarei de a crea printr-o legătură faulkneriană logica acestei ambițioase fresce; surprinsă din unghiul grupărilor sociale sau al unor individualități reliefate la nivelul limbajului cinematografic.

Pentru caracterele puternice pe care le reliefează filmul „Morometii", albul și negrul nu sărăcesc, ci esențializează universul sătesc, în care istoria este interpretată de cei trei morometeni prieteni care domină jocul din fața potcovăriei, loc al înțelegerii, dar și al polemicii dintre mentalități.

Metaforele centrale ale filmului : **salcîmul, curtea** lui Moromete și **potcovăria** nu se constituie ca o ilustrare a cărții, dimpotrivă reușesc să redea prin imaginile, de o puternică forță plastică și simbolică, lumea moromețiană, gravă, dar și impregnată de umor.

Satul filmat de operatorul Vivi Drăgan Vasile nu are orizont, iar ceața și fosnetul naturii se constituie ca fundalul celor mai multe prim planuri, aparent statice.

Primele imagini, cele ale unui trunchi puter-

Viorica Răduță

Continuare în pag. a 6-a

Biblioteca județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

SILVIU ANGELESCU: «Calpuzanii»

Romanul **Calpuzanii** de Silviu Angelescu poate fi asemuit pentru pastișa ostentativă cu **Hronicul măscăriciului Vălătuc** de Al. O. Teodoreanu, dar există dincolo de apropierile evidente și citeva deosebiri. „Măscăriciul Vălătuc" vorbește în limbaj de altădată despre personaje ale unor timpuri apropiate nouă, pe cînd **Calpuzanii** lui Silviu Angelescu se petrec în timpul domniei lui Nicolae Mavrogheni. Înfățișarea de roman istoric a **Calpuzanilor** îl detașează de **Hronicul măscăriciului Vălătuc** cu care poate fi comparat pe linia comicului de situații și a dexterității stilistice. Modelele **Calpuzanilor** sînt mai multe, cartea fiind de un răsfăț lexical și stilistic rar, dar interesul nu vine doar din jocul registrelor de stil. **Calpuzanii** este și un roman istoric, sub haina desfășurată a podoabei sale verbale fiind evocată o epocă cu tipologia ei și cu personajele ei de primă mărime.

Precumpănitoare sînt însă fastul verbal și jocul de-a literatura. În niște **Deslușiri** ni se povestește cum pe 15 octombrie 1978 autorul a pierdut o prețioasă monedă antică, care s-a strecurat sub o mobilă : cum aplecîndu-se s-o caute a izbit fără voie un resort ascuns și cum acesta a deschis o nișă tainică unde era o frumoasă casetă orientală de abanos. Cu greutate deschisă, caseta dă la iveală conținutul ei : un pistol cu cremene așezat peste un vechi manuscris. Este parodiată cu jucată seriozitate găsirea manuscriselor de către scriitorii romantici. Manuscrisul nu cuprindea însă, cinstit și comun, o poveste de altădată, ci în primul rînd o gramatică a limbii paleosarmatice și abia după aceea o cronică mavrogheneasca scrisă în necunoscuta limbă. Invenția ține de umorul rece al autorului, care fără să clipească, ne ține un scurt curs de limbă paleosarmată, „prebabelică, aglutinantă", vorbindu-ne despre substantiv, verb, prefixe paleosarmate, desfășurînd o erudiție ad-hoc despre **mir**, care înseamnă a ride, și **cir**, care înseamnă a nega. Autorul a „răstălmăcit pe românește textul dintr-o limbă necunoscută" pentru că acesta a fost tradus din română în paleosarmată, iar aducerea înapoi în limba română din vechea sarmată înseamnă a „răstălmăci". Odată tradus, textul e înmînat unui prieten, originalul e distrus de o inundație la domiciliu și copia ajunge la tipar. Vechiul motiv romantic este îmbrăcat în haina unei erudiții ironice, vesele, debitată însă cu un fermoar perfect închis.

Glava 1, care înseamnă capitolul întîi dublat de un subtitlu : **Arătări**, este de fapt o lungă distribuție, o prezentare a personajelor romanului, cea mai lungă parte a cărții. **Calpuzanii** este o carte de portrete și pentru a o caracteriza ar fi suficient și acest întins capitol static, plin de delicii lingvistice. Dacă Al. O. Teodoreanu punea în lucrare limbajul cronicăresc al lui Neculce, Silviu Angelescu nu are un singur punct de plecare. E pus mult la contribuție Paharnicul Sion : „Și n-au aflat nevastă, măcar că era dragoman, decît printre grecii mai de rînd ai Fanarului, că pe Mărioara Doamna, cît se purta de țanțoșă și cu coada pe sus, nice dînsa n-au fost mai de soi, ce era fata unui scanavi, om de jos ce adunase ceva stăricică din daraveli de negoț cu turcii. Au fost dînsa grasă rău și purta gușă și se jmăltuiaca brezăile, altfel era îndărătnică și rea tare de muscă, cît nici ighemonicul nu și-au putut ține". Ecouri ale răutăciosului stil din **Arhondologia sionească** găsim peste tot în **Calpuzanii.**

Vechii cronicari sînt și ei aduși în pagină de cum începe „condica" : „Cumpănind noi cu mintea noastră zicerea înțeleptului aceluia care-au și spus că urît lucru și de mare sminteală este să nu cate omul la cite întîmplări toate urmează aici, în lume, o am socotit și pe aceasta ce o vom scrie ca pe o pildă carile zisa aceea de mai mult o adeverează". Cercetarea textului ar scoate la lumină numeroase transporturi din vechi și diferiți autori români, bine însușite și asimilate încît textul curge unitar și compact cu o fluență remarcabilă. Familiarizarea cu limbajul textelor literaturii romane vechi este de excepție, nemaifiind vorba de o simplă dexteritate, ci de o adevărată știință a limbii române ridicate la nivel artistic. Pentru că nu sînt însușiți numai cei „vechi" : „Și, cugetînd că i-a fost destul cît au agonisit, s-au tras la casa ce i-au rămas la moartea părinților, casă mare cu cură și c-o sfoară de mosie în jur, care-i hotar cu mosia mănăstirii Clavacioc", trimite la **Kir Ianulea**, alte inflexiuni la Creangă ori la Sadoveanu, după cum anume vocabule descind din Eugen Barbu, de unde de altfel autorul n-a luat doar modelul lingvistic. O baladă populară pusă pe seama unui Grigoraș dintre „calpuzani", este o contrafacere izbutită după unul din cîntecele vechi la care apela Nicolae Densusianu preocupat de Mănăstirea de tămîie din ostrovul mării, indicată și în **Calpuzanii** drept „Levki", adică Leuce. Autorul nu e un simplu minuitor de texte, pastișa lui vădind o comunicare mai adîncă cu sensurile scriitorilor parodiați. Un insert de limbă vie, aici funcția nefiind exemplul modernilor asimilați, se poate citi în sinteza stilistică a romanului.

Dincolo de precedentele românești și străine, pe care **Calpuzanii** le incorporează gratios, modelul imediat este **Principele** lui Eugen Barbu. Dacă în romanul barbuesc „principele" n-are nume, urmărindu-se parabola, aici el este numit, Nicolae Mavrogheni, iar aspectele caracteristice, ca și unele evenimente ale domniei lui, trec în carte. Domnia lui Mavrogheni a intrat în legendă și în literatură. Un întreg tom de aproape 700 de pagini de Istoria românilor III, i-a fost închinat de V.A. Urechea. În plus, Nicolae Mavrogheni este un domn controversat, văzut din unghiuri diferite complet opuse. Silviu Angelescu optează decis pentru unghiul negativ al receptării și aici distingem linia care vine din **Principele.** De altfel, autorul este mult prea cîștigat de plăcerea de a manipula limba, de a înfățișa situații ridicule în maniera Rabelais sau Balzac, din **Contes drolatiques**, pentru a-și mai propune să facă și justiție unui personaj atît de colorat și păstos, cum a fost Mavrogheni. Optica lui antimavrogheneasca va fi deci aceea a boierilor pe care i-a înspăimîntat Mavrogheni și a ochiului comun uimit de noutatea strident și tăioasă a personajului. Sînt preferate situațiile măscăricioase, degradante, (iarăși cu influențe din Eugen Barbu cînd e vorba de inundația scatologică a curții lui Mavrogheni), portretele tari, cu linii groase, manieră în care autorul se simte bine și lingvistic. „Grecii" sînt rău încondeiați, conform unei tradiții mai vechi, în marea bătaie de joc și cu o răutate insistentă cum numai la Paharnicul Sion mai aflăm.

Dincolo de delectare apare însă și un sens moral. Un grup de boieri mai învățați, între care Triglava înseamnă Treicapete, (adică intelectualul), pun la cale o conspirație. Silviu Angelescu nu este însă interesat de epic și de conflict, ci de efecte. Nu știm, deci, dacă falsificarea banilor (reminiscență livrească) care-l duce pe Mavrogheni în pragul catastrofei le aparține lor. Sigur este că bănuiții vor fi arestați și chinuiți pînă își dau duhul. Ei vor fi răzbunați de kir Sotir, interesantă siluetă de boier autohton cu vocația libertății, care trece la acțiuni haiducești antimavrogheneșți, din care nu lipsește fiorul solemnității, ca și în povestea „vescovului" care ar fi murit de mult, dar apare pentru a împuternici moral pe năpăstuiți. Silviu Angelescu uită în asemenea momente că și-a propus un simplu joc de registre stilistice, de modele literare, ceea ce dă cărții o gravitate pe care ludicul joc de la început n-o promitea. Dar corectează această imagine prin întreruperea poveștirii cu anunțul că „sfîrșitul lipsește", întorcîndu-ne deci la convenție. **Calpuzanii** nu este încă o creație, dar autorul are însușiri în această direcție.

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

NOSTALGIA INSULEI

VASILE IGNA

INSULA VERDE

Editura Cartea Românească

Poezia liminară — „Poemul" — a noului volum*) al lui Vasile Igna ar putea fi citită ca o veritabilă artă poetică, purtînd mesajul unei experiențe fundamentale în zonele care modulează ritmurile „trecerii" existențiale : „Sapă apa împrejurul tău / pînă cînd te trezești pe o Insulă / înconjurat de lăstarii unor vinturi vrăjmașe". Așadar, „Poemul" închide efortul lucrului obstinat asupra elementelor informale. Decantările succesive, mecanica ordonată a supunerii fluidității incerte au drept corolar recluziunea. O izolare vulnerabilă, pîndită de adversități. Creația apare ca act individual, la capătul căruia te întîmpină fulgurații demiurgice sau revelații în registrul inefabilului mătăsos, temperat de îmblînzitele translații spre moarte: „Singur înaintezi și gîtul scoate sunete / ce prevestesc deșteptarea : o lumină ușoară ca sandaua unei zeițe nubile. / Degete palide netezesc o foiță de întuneric / o așază pe ochi / și așteaptă pînă ce aude / izvorul țîșnind într-o albie domoală. / Într-o febră moale / se țese pînza păianjenului / peticind apusul." Retragerea în geografia inalterabilă a **Insulei**, loc de asceză din care lumea e contemplată prin grila eterată a poemului („Realitatea — o oglindă aburită"), acutizează acea „vagă și blîndă nostalgie paradisiacă" (P. Poantă), fapt ce ne conduce la omologarea „Insulei Verzi" în categoria utopicelor „insule fericite".

Vasile Igna cultivă lirismul sugestiilor, încărcat de un anume mister, confesiunea fiind discret inlocuită de rarefierea expresiei conform unui principiu de poetică modernă. Nu însă în sensul destructurării limbajului, ci umplînd vidul „mărunțelor convenții" cu semnificația platoniciană a „umbrelor vieții", conștient că la „temelia lumii" activează cuvintele. Ceea ce ar părea, la o primă lectură, travaliul unui imagist, se vădește a fi, de fapt, efectul de notație (vezi „Reflexe de jurnal", „Renoir", „Fauve") a unor scurte intuiții conturînd construcții vizionare atinse de aripa ușoară a prețiozității textualizante : „Am privit cupele florii violete / și trifoiul sălbatic / scoțîndu-și capul din / **pagina** verde a ierbii. /.../ Cu **virful creionului** am înțepat / frunza linoasă a soculuî" (s.n.).

Este de reținut convertirea imaginilor cețoase (irizări printre „fum" și „aburi") într-o metafizică obscurizată a iluziei. Ca și erotica transpusă în cheie naturistă, dorințele ultragiate alimentînd un cîntec de libertate, inocent și elegiac, ființînd între interdicții și neputințe. O orchestrație plină, ornamental-barocă descoperim în poezia „Unicorn", pentru ca în „Serenadă și fuga" poetul să experimenteze subtilitățile artei naive din **trecento** : „Madonă, o, madona / ce tristă trece seara / și nesperata, clara / virtute ca și ceara / Madonă, o, madona".

Renunțînd la **grife**, Vasile Igna rămîne, în ciclul „Dealuri", în domeniul muzicalității programatice (abundă în subtitluri termenii de specialitate : „ostinato", „andante", „andantino", „canon" etc.), reflex al obsesiei armoniei universului. Beneficiar al unui miraculos **salvconduct**, poetul are liberă trecere prin teritoriile eresului, ale descinctului, stilizează orgoliile („meșter în paraxenii și marafete / pe umărul sting c-un erete / cu ciocul înfipt în ficații nopții / și-n jocurile sorții") și se eliberează de tensiunea cunoașterii prin descifrarea „ideogramelor sinucigașe".

„Dealurile", investite cu valoare de **axis mundi** (loc al concilierii între angelic și satanic), sînt repere ale memoriei simțurilor, „hieroglife ale unui alfabet timpuriu", purtînd semnificațiile vinovăției ancestrale, dar și ale proiectelor, ale eternelor disponibilități luminate de magnifice „focuri de sinziene". Simbolul sărbătorilor florale limpezește periplul cărturarului care, depășind **Provincia** și **Grădina** (toposuri definitorii pentru creația anterioară), ajunge la limanul **Insulei** răsărite din apele ubicuității. Remarcabil prin marcata unitate în diversitate și surprinzător prin reiterarea unor sonuri argheziene, ciclul „Dealuri" conservă, — dincolo de vocea germinațiilor mirabile sau de albul promiselor lumini matinale —, consistența tulburătoare, premonitorie a „singelui" cuvintelor : „în roiul părăsind stupul / se-ngroașă a moarte singele".

Cu o bună știință a fixării elementelor referențiale necesare circumscrierii unui spațiu poetic personal, avînd sensibilitatea ascuțită și, în același timp, complicată de rafinamentul livresc, Vasile Igna întîrzie profitabil în coerența iluzionării.

Constantin M. Popa

*) **Vasile Igna : „Insula verde", Editura „Cartea Românească", 1987.**

DOUĂ IPOSTAZE ALE NORDULUI

Prin imagini poetice frapante, uneori dure, care nu cantonează, în orice caz, într-o sensibilitate feminină de letargii și moleșeală, își creionează Mariana Codruț **Schiță de autoportret** *). Nimic nu indică dorința de a trăi într-o lentoare a simțurilor, edulcorată de tristeți și sfîșiată de regrete. Dimpotrivă, poeta își schițează clar portretul liric, realizat remarcabil : „nu e nimic mai limpede : / cu un ochi văd / cu celălalt / mă uit la ce văd. // o parte din mine trăiește / (mai exact, secretă bucuria, / angoasa, ura) / cealaltă veghează, măsoară, / cîntărește semnificația — / aurul, rebutul". Limbajul este pe măsura atitudinii poetice. Dorind să evite cuvintele „neîncăpătoare și confuze", autoarea caută mereu altele și rezultatul este, adeseori, o poezie de o prospețime imagistică : „ca un uliu mă învîrt / zi și noapte / în jurul meu. / ca un uliu negru în jurul / unei perpetue prăzi / ca o bucurie în jurul / tentației de a se autorisipi / mă învîrt asupra mea însămi. / cu oroare mărturisesc faptul / că m-am surprins / stîrnind confuzie și ceață / acolo unde m-am străduit / să clarific, să luminez. / ca un uliu alb / m-am repezit asupra / uliului negru. / vai, lupta s-a dovedit egală...". Mariana Codruț numește poezia „spaima / care-ți izbește violent / singele în artere". O poezie, așadar, care primește loviturile dure și sinuoase ale realului cu convingerea că este o modalitate de fertilizare a imaginației ; dar care nu întotdeauna „ridică" poezia, sub aspect pur estetic. Mariana Codruț și-a creat o identitate lirică, indiferent de aceste ipoteze ale conștiinței poetice.

*) **Mariana Codruț : „Schiță de autoportret". Editura „Junimea", 1987 ; Viorica Ana Cazan : „Privilegiul surisului", Editura „Junimea", 1987.**

STUDII

DESPRE CARTEA ROMÂNEASCĂ VECHE

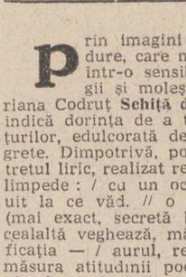

La bibliografia, cu multe titluri de referință, a lucrărilor consacrate istoriei scrisului, cărții și tiparului în România, se adaugă contribuția lui Florian Dudaș *), cunoscut cercetător în acest domeniu, bun cunoscător al fondurilor de manuscrise românești medievale. Realizată pe baza analizei diverselor însemnări (de lectură, de proprietate, s.a.) vechi de carte, studiul lui Florian Dudaș își propune să oferе „un profil al cadrului cu priveliști înfățișînd rostul, rolul și receptarea" cărților românești vechi. În acest scop, cercetătorul întreprinde un excurs privind cartea și tiparul românesc în linii generale, înainte de a trece la abordarea subiectului lucrării care se referă îndeosebi la circulația cărții vechi românești în Transilvania.

Prima secțiune a volumului, **Cum circulau cărțile**, apreciază numărul vechilor cărți românești, specificul difuzării lor, determinat de condițiile socio-istorice, prețul și valoarea obiectivă și subiectivă a cărților, semnificația daniilor de carte, modalitățile de conservare a cărților, apărate prin legături speciale și interdicții scrise. Toate aceste aspecte legate de lumea cărții și de societatea medievală sînt reconstituite pe baza cunoașterii temeinice a unui bogat fond de carte, manuscrise și însemnări, judicios interpretat. Aparatul de note ce însoțește fiecare secțiune, atestă seriozitatea cercetătorului, format în munca de conservare a valorilor patrimoniului cultural național, cu perspectivă asupra întregului domeniu al istoriei cărții și culturii românești. Secțiunea **Cărți peregrine** urmărește circulația textelor slavo-române, circulația tipăriturilor românești, din secolul al XVI-lea, cu atenție specială pentru tipăriturile coresiene. Autorul are conștiința că circulația cărții românești vechi are, prin amploare și finalitate, prin complexitatea aspectelor implicate, statutul unui „autentic fenomen cultural". Pentru secolul al XVII-lea, marele secol de cultură românească, ce a produs o adevărată sinteză spirituală, sînt urmărite cărțile de învățătură, tipăriturile românești de la Bălgrad, pravilele, scrierile lui Dosoftei și editiile epocii Cantacuzinilor, cartea brîncovenească.

Secolul al XVIII-lea aduce noi probleme, noi concepții și noi organizări instituționale în istoria cărții. Florian Dudaș cercetează realitățile impuse de prohibirea cărții românești în Transilvania de către autoritățile habsburgice și consacră substanțiale capitole tipăriturilor produse de centrele tipografice de la București, Rîmnic, din Moldova, Blaj, Sibiu și Buda. Capitolul final este dedicat raportului dintre circulația cărților și unitatea românilor deoarece, arată autorul, „cercetarea fenomenului cultural-istoric al circulației vechilor noastre scrieri, alături de reconstituirea trecutului și a rolului important pe care l-au avut în cadrul societății românești, oferă mărturii de primă însemnătate privind unitatea culturii române scrise de-a lungul timpului".

Scrisă cu seriozitate, de un cercetător pe deplin format, cu orizont intelectual complet, organizată logic, luînd în considerație bogate fonduri de bibliotecă și arhivă, cartea lui Florian Dudaș se constituie ca o veritabilă istorie atît a cărții tipărite cît și a celei manuscrise privită preponderent din punctul de vedere al circulației acestora în întreg spațiul cultural românesc. Fiind o carte ce se adresează totuși unor cititori avizați și specialiștilor, ea ar fi fost mai potrivită cu profilul altei edituri (Științifică și Enciclopedică sau Dacia), decît cu profilul editurii la care a fost publicată, ce presupune o mai largă accesibilitate.

Indiferent de aceasta, apariția lucrării este un titlu de referință pentru Editura Sport-Turism, fiind bine venită, ca o completare a unei suite de cărți valoroase consacrate fenomenelor specifice trecutului cultural românesc.

Gheorghe Buluță

*) **Florian Dudaș : „Vechi cărți românești călătoare", Editura „Sport-Turism", 1987**

Țara ca spațiu poetic (II)

Un registru bogat de sentimente rezultă la Dosoftei din situația înstrăinării de țară, pe care primul nostru poet cult o cîntă cu o acuitate neobișnuită chiar și pentru literatura noastră de mai tîrziu. Izvorul acesteia este tot de natură populară, cum ne-o arată un psalm în factura unei doine de înstrăinare, realizat fără îndoială într-o strînsă legătură cu modelul folcloric : „Vai, că voia mi-i amară / Că ne-am străinat de țară / Voia-n suflet mi-i amară / De strein ce sînt de țară / Că cu carii n-am priință / Li-s priatin cu credință / Și cînd le grăiesc de pace / Ei pun vrajba ce le place".

După un asemenea excurs, fie și sumar, în problematica psalmilor lui Dosoftei, unde ideea de țară o vedem pătrunzînd în structura de adîncime a gîndirii poetice a autorului, ne vine mai ușor să situăm în perspectivă și cele două poeme originale ale sale: cunoscutele **Stihuri la luminatul herb al Țării Moldovei** și panegiricul închinat **Domnilor Țării Moldovei.** Primul, publicat mai întîi ca preambul la **Psaltirea în versuri**, a fost reluat mereu de Dosoftei la începutul tuturor cărților publicate de el și amplificat de la 6 la 26 de versuri. Al doilea cunoaște și el trei redactări succesive, amplificate mereu de la 128 la 204 versuri. Ceea ce cîștigă în adîncime în cadrul acestor amplificări este imaginea țării care stă în centrul lor. De la țara „fericită, buiacă, cu tot feli de roadă" pe care „descălecat-au domnul Dragoș-vodă" și au apărat-o, înzestrînd-o cu monumente, domnii cei mari de demult, Dosoftei privește cu jale tabloul decăderii din timpul său : „Dăjdi și biruri, prumute, barot, zaharele / Și cu alte dări multe, cu destule rele / Pustiit-au Moldova... / Jecuită, prădată, stricată și arsă". De ce va fi stăruit Dosoftei ca panegiricul în versuri închinat de el Domnitorilor Moldovei și îmbogățit spre sfîrșitul vieții cu imaginea finală a decăderii din timpul său să fie păstrat în fruntea unui exemplar al **Bibliei** de la București (1688), operă monumentală a limbii noastre literare, la a cărei realizare el însuși adusese o contribuție esențială ? Evident, nu poate fi vorba decît de o conștiință acută a tradiției istorice, a posibilității recuperării ei prin poezie și cultură. Este una din coordonatele esențiale ale renașterii și păstrării ființei naționale și peste secole inițiativa lui Dosoftei ne vorbește cu o mare exemplaritate.

Dacă privim acum mai atent la imaginea țării care se degajă din **Stihuri la luminatul herb al Țării Moldovei** nu se poate să nu observăm o corespondență tulburătoare cu năzuințele înflăcărate ale celor mai înalte conștiințe ale neamului, ale întregului nostru popor. Țara e privită de Dosoftei edenic, înflorind neîncetat sub zodia fecundă a păcii. Toate puterile ei năzuiesc emblematic către acest ideal: „De pre chip să vede bûorul ce-i place / C-ar vrea-n toată vremea să stea țara-n pace!". Imaginea mirifică a abundenței, reluată și amplificată de autor către sfîrșitul vieții, se realizează în tonurile unei picturi naive, de o mare frumusețe a limbajului : „Și pre vremi de pace oamenii zburdează / Într-agonisită, că pot de-și lucrează / Vinul și cu griul și cu de tot viptul. / Cu cirezi și turme coperă pămîntul. / Dară miere dulce ! Cine poate spune ! / ...Cine poate scrie toate de-amănuntul / Că știută este țara-n tot pămîntul !".

După cum vedem, ideea de țară devine la Dosoftei un simbol cuprinzător, care învăluie într-o lumină adîncă întreaga sa operă poetică. Îl creează un spațiu aparte și-i propulsează în timp universul sufletesc de o mare bogăție. Se verifică în felul acesta una din coordonatele de bază ale poeziei române din totdeauna, și anume, patriotismul, a cărui prezență se arată concretă, puternică, pilduitoare, încă de la originile ei culte, în magma fierbinte a sufletului primului nostru mare poet. Dacă ne gîndim că psalmii lui Dosoftei s-au bucurat de o mare circulație, o seamă dintre aceștia fiind regăsiți peste secole de către Anton Pann sub formă de colinde populare și republicați în ale sale **Cîntice muzicești...** (1830, ne putem imagina mai bine rolul pe care l-a îndeplinit marele nostru poet vechi în transmiterea unei flăcări de iubire care a încălzit în vremuri grele conștiința unui popor.

Dumitru Bălăeț

Poezia „lepturiștilor"

Urmare din pag. 1

blicațiile lor, are la bază această conștiință civică.

Versificatorii „lepturiști" se văd înstrăinați după plecarea de acasă și proclamă, ca principiu al existenței lor, întoarcerea în mijlocul poporului. Poezia înstrăinării, asociată cu cea de dragoste, se încadrează în acest context social. Iubita lor este viitoare tovarășă de viață, de la care așteaptă dovezi de fidelitate, și nu poate fi substituită ipoteticii copile de la Ipotești. [1]) Gheorghe Marchiș mărturisește într-o autobiografie versificată, **Soartei mele**, publicată în **Foaie pentru minte, inimă și literatură** în 30 iulie 1858 și datată : 1857, că trecea „din junie". „Lepturiștii" au altă virstă decît Eminescu și literatura lor o reflectă, indiferent de modalitățile în care conversează cu publicul transilvănean.

Mai interesante pentru cititorii de azi — și uneori și surprinzătoare — sînt anticipațiile din literatura publicată în almanahurile tinerimii studioase arădene. În **Diorile Bihorului** se tipărește **Poema Munților Beiușului**, în patru cînturi, întocmită de Dimitrie Meciu în 1816 și trimisă almanahului de Moise Sora Novac. Poetul bihorean folosește personificarea a două rîuri, Someșul și Drăgan, spre a descrie viața oamenilor din ținuturile prin care trec. Acest procedeu îl va folosi și G. Coșbuc mai tîrziu în poezia sa. Iată explicația numirii de **moți : Din Zmeuți faimosul nume / Moții s-au numit pe lume / Locurile îi vădesc / Că prin munți ei locuiesc.**

Se descrie și Tîrgul de fete, numit Tîrgul de dat, cu obiceiurile și practicile sale.

Dimitrie Sfura descrie în **Eldorado**, publicată în **Diorile Bihorului**, raiul pe care îl cunoaștem din **Țiganiada** lui I. Budai Deleanu : **Dincolo de marea lată / E o țară prea bogată [...] / Unde pînă-i lumea-i vară / Și gardul este-mpletit / Din cîrnați bine gătit. / Unde casa-i coperită / Cu plăcintă felurită / Părețîi-s de pîne albă / Ice rece, colo caldă / Și-s lipite în loc de tină / Cu miere de la albină. / Acolo oricare poartă / Este făcută din tortă / Plopul, răchita produce / Colaci cu unt și cu nuce / Și frunzele-i sînt bucate / Mari, din picioraș tăiate. / Struguri, aurantia, smochin / Afli ori pe care spin, / Vin curge prin riu la vale / Lac de lapte-i lungă cale, / În care de-i vînt îndată / Vezi din pomi jimbla picată. / Peștii din riu ies la ripă, / Și te-așteaptă fără frică / Fript ti se-mbie giscoiul, / Tuca, găina, rățoiul / Iepuri încă se adună / Cu a sa friptură bună.**

D. Sfura precizează că poezia sa era **„Incitațiune"**, fără să dea alte indicații. **Țiganiada** lui I. Budai-Deleanu se tipărește la Iași în 1877. De altfel raiul este descris și cu elemente ce nu se află în poema eroico-comică.

Prezintă interes și o altă poezie a lui Dimitrie Sfura, **Chilia studentului**, din almanahul **Diorile Bihorului**, în care descrie un interior de „lepturist" sărac. Reproducem cîteva versuri : **Lîngă pat masa crăpată / Stă de perete răzimată / De pe care se ridică / De cărți un sac și-o vieă [...] // Pereții de fum păliți / Sînt cu mape înveliți / Și-așa Europa, Africa / De stu-dinte-și poartă frica. // În cuier sînt agățate / Niște veste dezmățate : / Pieptare, cioareci, căputuri / Demne să le țipi la vinturi.**

Poetul bihorean încheie pe un ton optimist prin încrederea în știință, singura în măsură să scoată generația sa din sărăcie. Asemenea descrieri de interioare întîlnim și în opera eminesciană, cu deosebirea că în compunerea tablourilor intră alte elemente.

Dimitrie Sfura este și autorul poeziei **Mai turnați-mi**, care circula și sub formă de cîntec. **Mai turnați-mi inc-odată / Vin să beau, căci sum setos / Însă nu-mi umpleți pocalul / Numai din mijloc mai jos // Ca să-l umplu cu apă rece / De la riul ce-l știu eu / De la riu ce izvorește / Din ochiul trist prin sînul meu ! / Și-oi șușca să sforăească / Pîn-va fi din vin venin ; / Că așa-l voi bea cu dulce / Să-mi omor durerea-n sîn. // Iar de n-a pieri durerea / Piară-mi sînul, pier și eu — / C-a trăi jelind națiuneam / Nu-mi ajute Dumnezeu.**

Biografii lui Eminescu arată că acesta era cîntecul său preferat. Poetul își exprima și sub această formă „nemărginita iubire ce avea pentru poporul său" (T.V. Stefanelli, **Amintiri despre Eminescu**, Iași, 1983, p. 122).

Întîlnim în producția literară a „lepturiștilor" și alte mărturii care ne îndrumă spre creația eminesciană de mai tîrziu. Gheorghe Marchiș îi adresează lui Carol Grama în **Foaie pentru minte, inimă și literatură**, în 1859 o epistolă în care îi cere explicații pentru atitudinea rezervată față de utilitatea scrisului. **Spune-mi, copile, de ce nu scrii ? / Au de-astă lume nu vrei să știi, / Ca să nu știe nici ea de tine ? / Asta, fîrtate, nu e prea bine !**

V. Iuțiu propune în poezia **Păsărica** din **Diorile Bihorului** să urmăm în viață o conduită ce o cere și Eminescu în **Glossa. După trecut nu te plînge ! / Iară toate nu le crede. / Pînă ochiu-ti nu le vede ! / După ce nu poți ajunge / Nu te bate, nu te-nfringe.**

Versurile sînt repetate în cîteva momente ale discursului liric.

Mai importante pentru discuția noastră sînt textele populare culese de Miron Pompiliu din Bihor, ținutul său natal. Transcriem două strofe din balada **Bradul** publicată în 1869. **Leagănă-se bradu-n codru / Ca și frunzulița-n plopu. / Fără vînt, fără răcoare / Fără nici un pic de boare // — Bradule, brăduț de jale, / Ce te legeni așa tare / Fără boare, fără vînt, / Cu crengile la pămînt ?**

Sîntem îndrumați spre poezia lui Eminescu **Ce te legeni...** cu primele versiuni în manuscrise din 1878 și publicată în 1883.

Eminescu debutează în climatul cultural transilvănean promovat de „lepturiști" și în acest context își începe și activitatea ziaristică, cu articole politice. Situația sa nu este singulară. Și alți elevi ai lui Aron Pumnul, ca Vasile Bumbac, printre cei mai apropiați discipoli ai lui Aron Pumnul, se integrează în această mișcare culturală. Explicația stă în faptul că Aron Pumnul nu a scos o publicație în jurul căreia să grupeze tinerele talente. Elementele „pre eminesciene" întîlnite în producția literară a unor „lepturiști", despre care se discută [2]), aparțin climatului cultural al vremii și au o arie de răspîndire mult mai mare decît se cunoaște pînă acum. Au devenit eminesciene în măsura în care sînt investite cu girul geniului poetului nostru național.

[1]) și [2]) **v. articolul 6 poezii necunoscute ale tînărului Eminescu într-o publicație de acum 124 de ani ? de G. Mihăilă, «Contemporanul» nr. 9 și 10/1988**

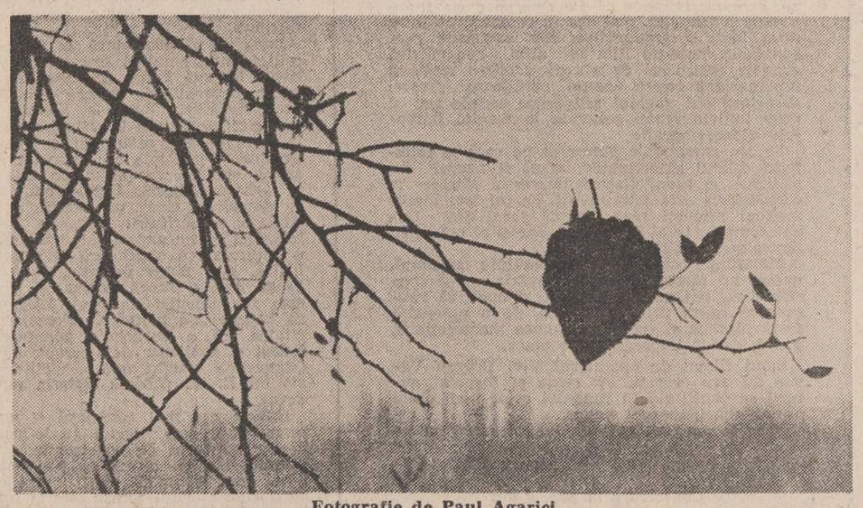

Fotografie de Paul Agarici

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

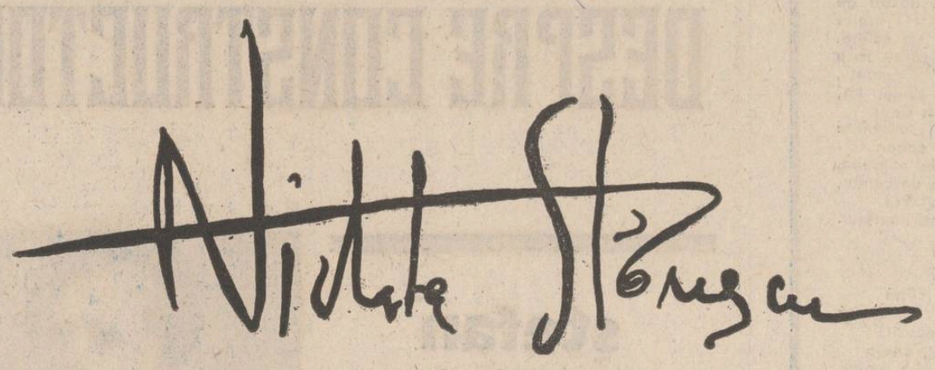

Basorelief de Nicolae Kruch

Un poet egal un poet

Nichita Stănescu este Nichita Stănescu. Nu atît ca **identitate abstractă**, cît mai ales ca **identitate concretă**, ca, aşadar, deosebire de tot şi de toate. În primul rînd, omul era deosebit : un spectacol non stop, un recital uluitor de inteligenţă şi fantezie, o continuă ofertă generoasă către ceilalţi, în care subiectivitatea sa marcată devenea, pentru un timp, bun comun, trecea în proprietatea celuilalt, obligat să fie altfel decît de obicei. Limba românească vorbită şi gîndită de Nichita Stănescu era şi nu era limba noastră cea de toate zilele. Vreau să spun că recunoşteai cuvintele şi le înţelegeai, dar, spuse de el, acestea căpătau dintr-odată personalitate accentuată, treceau, pe neştiute în sfera poeticului, se înnobilau în contactul cu o gîndire mereu profundă, chiar şi sau mai cu seamă cînd totul părea doar un joc. Cei care l-au cunoscut ştiu că era frumos, frumos pe dinăuntru, de o frumuseţe transmisă integral poeziei sale, în aşa fel încît cei care nu l-au cunoscut, dar i-au citit versurile, ştiu şi ei că aşa trebuie să fi fost : „O, am fost un om frumos / şi subţire, foarte palid / Trunchi aveam de chiparos / şi miros de crin noptatic. // Iată-mă, împing femurul / în tunel de carne seacă / de picior în alergare / precum sabia în teacă. // Şi-mi închid sub tîmplă gîndul / şi-mi închid în ochi privirea / şi în nară tot mirosul / care-adulmecase firea. // Şi las ceafa peste pernă / ca peste un ochi de taur / care m-a străpuns cu cornul / pe arena cea de aur. // Şi din treaz devin netreaz / şi adorm în somn, într-una, / ca fîntîna, sub găleată / sfărîmînd în sine luna".

Nichita Stănescu este Nichita Stănescu. Nu pentru că opera sa, relativ întinsă ca dimensiuni, ar fi tot timpul egală cu sine. Sînt şi lucruri care datează, sînt, pe lîngă diamante migălos şlefuite, şi pietre semipreţioase, sînt, alături de gînduri, şi umbre de gînd, sînt, dimpreună cu „semnele" generatoare de înţelesuri fundamentale, şi indicatoare false, care nu trimit nicăieri. Dar totul poartă pecetea sa inconfundabilă, marca unei originalităţi tulburătoare, sfidătoare, aş zice. Într-atît de original este limbajul stănescian, încît cei care încearcă să-l imite sînt repede clasificaţi drept „nichitişti". Cred că un mare poet se recunoaşte şi prin asta. Adică prin imposibilitatea de a fi imitat, fără ca tentativa să se desconspire de la început. Ceea ce nu înseamnă că Nichita Stănescu nu poate şi nu trebuie să fie urmat. Căci el a deschis poeziei româneşti căi neştiute pînă atunci, a dovedit, precum altădată Eminescu, capacitatea limbii române de a numi cele mai subtile nuanţe ale gîndirii, a reamintit, cu o extraordinară forţă de convingere, după un timp de amnezie dirijată, că versificarea nu este una cu poezia, că absenţa vocaţiei şi a talentului compromite cele mai nobile intenţii. Nichita Stănescu a fost beneficiarul unui climat de libertate şi este, într-un fel, produsul acestuia. El a transformat, însă, această virtualitate în fapt, şi-a asumat libertatea de gîndire, a profesat-o, i-a dat statut de obligativitate şi a pus-o în operă. Pe acest drum şi nu pe acela al pastişei, trebuie să fie şi este urmat Nichita Stănescu de către noua generaţie. Cred că un mare poet se recunoaşte şi prin asta : prin exemplaritatea acţiunii sale în spaţiul limbii în care trăieşte.

Fizionomia poeziei româneşti poststănesciene produce, indirect, un alt argument al singularităţii operei lui Nichita Stănescu. Este evident efortul pe care îl fac tinerii poeţi de a se elibera de sub fascinaţia exercitată de limbajul nichitian, de a-şi afla un drum propriu şi o expresie cît mai personală. Chiar şi eziţările acestora, căutarea unor modele aiurea, recursul la experiment, cu toate riscurile ce decurg de aici, sînt, în bună măsură şi poate în chip paradoxal, efecte modelatoare ale poeziei lui Nichita Stănescu. Probabil că la umbra marilor stejari nu creşte nimic, dar asta nu înseamnă că stejarul încetează, din acest motiv, să mai fie măreţ. Dimpotrivă.

Nichita Stănescu este Nichita Stănescu. Şi asta întrucît el este creatorul unui limbaj poetic de o extraordinară plasticitate, asemeni cerii de fagure, în stare să ia perfect forma celor mai insolite tipare. Volutele gîndirii poetului, sensibilitatea sa infinitezimală, intuiţiile filosofice, propensiunea ludică, tensiunile personalităţii sale contradictorii (ca orice personalitate autentică), abstractizarea noţională şi concreteţea senzorială îşi găsesc echivalentul expresiv în acest limbaj cuprinzător, proteic, polisemantic. Exemplele în sprijinul acestei afirmaţii pot fi luate de oriunde din operă, de la **Sensul iubirii** la **Noduri şi semne.** Iată intensitatea sentimentului erotic conservată integral şi potenţată sinestezic în registrul ludic : „Pînă cînd şi vîna mare / care e spinzurătoare, / caldă jugulara mea / chiar şi ea vă e sanda. / Doamnă, beţi din amforă / Doamnă Verde Camforă // Capie şi scabie, / teacă vă sînt sabie / care atîrnaţi de şoldul / Zeului ce doarme-n Nord / inimii şi Precistii, / maică-mi şi maică-ti". Iată aceeaşi stare şi aceeaşi intensitate circumscrise, de această dată, cu mijloacele unui limbaj epurat aproape în întregime de metaforă, esenţializat în manieră expresionistă : „Ca o pasăre neagră pe un ou alb / aşa stau şi îmi este dor de tine / ca o pasăre albă pe un ou negru / aşa stau şi îmi este dor de tine / ca al nimănuia pe nimeni / aşa stau şi îmi este dor de tine. / Alb negru, alb negru / ce dor îmi este de tine / pasăre spartă şi ou zburător / Doamne, ce dor poate să îmi fie de tine". Iată ipostaza oraculară a limbajului stănescian : „El începe cu sine şi sfîrşeşte cu sine. / Nu-l vesteşte nici o aură, nu-l / urmează nici o coadă de cometă".

Nichita Stănescu este Nichita Stănescu. Pentru că, rămînînd esenţial acelaşi, totuşi s-a schimbat. Fapt ce a surprins o parte a criticii, nepregătită să recepteze noutatea din **Epica Magna, Operele imperfecte, Noduri şi semne.** I s-au reproşat poetului oboseala, repetiţiile şi chiar autopastişa, fără să se înţeleagă că temele, aceleaşi, erau abordate acum dintr-un alt unghi, determinat de obsesia devastatoare a temporalităţii, şi transpuse într-un limbaj poetic esenţializat, sintetizînd, de fapt, întreaga experienţă lirică de pînă atunci. Cred că un creator veritabil se recunoaşte şi prin aceasta : prin aspiraţia de a sublima, la un moment dat, întreaga sa creaţie în cîteva noduri şi semne fundamentale.

Nichita Stănescu este Nichita Stănescu : un mare poet al limbii române.

Valentin F. Mihăescu

Unicul Nichita

Urmare din pag. I

Nu-l putea prinde în raza privirii. Îl presimţea însă.

„Domnule doctor, am zis, sper să nu mi-o luaţi în nume de rău că am adus această băutură. Ştiu că Nichita n-are voie să bea. Dar nici Socrate nu prea avea voie să vorbească. Nu ?"

Nichita a surîs subtil şi a început să fredoneze un **tango mut.** Era un semnal că el personal refuză discuţia. Cînd Nichita **fredona** în sine înseamnă că de-atunci înainte vorbeai în gol. Vărul său, doctorul între două vîrste, m-a privit ciudat şi-a zis : „Vă faceţi **acum** reproşuri ?".

Nu mi-a plăcut acel **acum.** Suna avertizator şi insinuant. N-am replicat. Întîi, că mă simţeam, fără să vreau, uşor vinovat. Apoi, fiindcă Nichita şi-a întrerupt melopeea şi, cu acel bun simţ al boiarului de altădată, delicat şi manierat şi **subţire** şi de neînlocuit a zis cu o îngăduinţă sonorizînd autoritatea-i absolută : „Hai, bre, fosneşte Gică şi se evaporă căpşunica şi noi stăm să ne facem reproşuri?"...

Nu pretind a fi reprodus **exact** vorbele lui. Era atît de inexact şi avea o stare de plutire şi desprindere de tot ce-i pămîntesc, uimitoare...

„N-ai fost, bre, la ziua mea ! A fost frumos. A fost ca atunci cînd, am călcat în picioare mărcile rămase de la premiul Herder, pe strada Bateriilor".

Execuţia fină, aluzia retrospectivă, imprevizibila lui capacitate de-a asocia stări şi fapte de mult dispărute cu altele mult mai vii şi apropiate, glasul său cu mult **răsfăţ de prieten,** au început să mă facă mai atent. Aşteptam liniştit urmarea.

„Băă-tri-neee, galopa el cuvintele cu bună ştiinţă, vreu să-mi împrumuţi pentru o noapte **tabla mea cu cei Doisprezece cezari"...**

„Da, am zis, dacă vrei, ţi-o restitui." „Nu ! Nu am spus să mi-o **restitui.** Am zis să mi-o **împrumuţi.** Trimite-o pe Onuţa să mi-i aducă. Ştiu că ea nu mă mai suportă. Miros a sudoare de bătrîn şi nu mai am şarm. Şi nici nu mă bate vîntul ca pe Gică. Spune-i însă să vină, să sune şi să-i lase în hol. Nu e obligată să intre..."

Am dat trist şi afirmativ din cap turnînd ultima picătură, ca un ochi roş de crap mort, în fundul paharelor. Le-am sorbit. S-a ridicat şi vărul-său, doctorul. „Bătrîne, a zis Nichita, să ştii că frigiderul ăla nenorocit pe care mi l-ai făcut cadou n-a mers niciodată. Ai scris vrute şi nevrute despre el şi despre mine şi că te-a costat nu ştiu cît. N-a mers, bre, că n-am avut curajul să-l **bag** în priză. Prea era **Fram** betranicus !"

Ne-am sărutat. Palma lui, mare dar moale şi fină, palmă de prinţ al pixului (n-am spus al condeiului) a rămas o secundă inertă dar caldă în mîna mea. Ca un lăstun prea obosit de zborul îndelungat.

Ne-a dus uşor spre uşă şchiopătînd din cochetărie şi bîlbîindu-se voit din aceeaşi pricină.

„Atunci, pe mîine. O aştept pe Onuţa cu cei **Doisprezece"...**

Am plecat coborînd cu liftul îngust ca un sicriu pentru săraci.

La ieşirea din bloc m-am despărţit de doctorul-rudă şi înainte de-a ne lua „la revedere" ne-am privit reciproc. Priviri tacite, dar fără echivoc. A doua zi, Onuţa s-a dus cu cei **Doisprezece.** Era o bucată de scîndură vopsită în negru intens, un negru de moarte, pe care Nichita şi prietenul nostru Mircea Dumitrescu, după îndelungate chibzuinţe şi cazne, au **însurubat** în mijlocul ei, închipuind un fel de **Masă a tăcerii,** efigiile celor mai străluciţi împeratori ai Romei antice descrişi de Suetonius. S-a dus degeaba. Nichita n-a mai deschis...

L-am mai văzut o singură dată viu şi apoi, încă o dată viu, şi apoi... În dimineaţa săvîrşirii sale, cînd telefoanele au început să geamă şi telegramele să întrebe neîncrezătoare, un sculptor din Maramureş, fidel promisiunii făcute, i-a adîncit numele pe troiţa pregătită şi aleasă.

A dus-o la gară, ajutat de încă trei-patru ortaci, într-o mică gară din Maramureş (de ce tocmai din Maramureş ?) încercînd s-o urce într-un tren de noapte.

Au suit-o într-un vagon de clasa a doua. Au sprijinit-o pe peretele culoarului cu inscripţia spre ferestre. A trecut conductorul, om simplu din popor, cu simţul datoriei acut dezvoltat şi siciit de îndelungatul rond executat pe acelaşi traseu mişcător, (tren ca un şarpe negru tîrîndu-se spre Nicăieri), s-a oprit, a privit troiţa şi cu aplombul şi tîfna datorată uniformei oficiale a întrebat drastic : „A cui e crucea asta ? Ce ? Nu avem mesagerie ? A cui e ?"

Perplex şi vinovat, micuţul (la propriu) sculptor, ştiind că doar cu o zi sau două înainte se prăpădise şi inegalabilul Amza Pellea, a motivat în chip salvator : „E crucea lui Amza Pellea".

„Spune aşa, ortace ! Şi, ce ? O ţii aici pe coridor ? Ia vină cu mine s-o băgăm într-un compartiment de-a-ntiia"..

Asta e tot. Fără nici un fel de aluzii, fără nici un fel de comparaţii.

La terminarea acestui ultim gînd nocturn despre Nichita, am să mă duc în cameră. Am să încerc să desprind fotografia (posterul) de-acum fixată pe pereţii sticlei reci şi grosolane. Am să mi-l înlătur din somn şi, mai ales, din nesomnul nopţilor. Pe **insomnabilul** Nichita.

Să-l ascund undeva, cu faţa la perete. Să nu se mai uite la mine duios şi cu reproş şi cu melanholie avertizatoare...

El, **ultimul boiar** al literelor române, scumpul şi de neînlocuitul...

Va fi foarte greu însă !

E aşezat între Mama şi Avram Iancu. Astfel că desfiinţarea acestei trinităţi sacre şi acceptate mi-ar putea provoca un mic tremur de mînă incomod şi inexplicabil. Doar atît : un mic tremur de mînă...

22 spre 23 martie '88

NICHITA STĂNESCU
inedit

⁂

Ca un iad de frunze verzi
care sînt numai pomezi
a venit la mine dulce
Primăvara să se culce.
M-a momit cu-o Belzebută
ţiţeşă, de tot plăcută
ce dansase taciturn
ca în jurul lui Saturn
Am voit ca s-o sărut
inima din pept mi-a rupt
şi-am mîncat-o-n nesimţire
într-a oştilor oştire.
Cronţănea şi mult mînca
auricole, ventricole
Eu mă mai uitam la ea
cu unele pericole
Ea mînca, se sătura
şi cu singe se-ndesa
de-mi părea cea moldovană
că este o roşcovană.

⁂

Te înspumaseşi tu cu riurile tale şi cu tot
că îmi săreau în braţe peştii de mîncare
chiar mie care sînt un Savaot
stăpîn pe cerurile-n închinare
m-ai mustăcit, tu blestematule cu tine
de am văzut pe dealuri dulci coline
şi mi-ai şi şi suris de tot şi trist
de l-am văzut pe cruci pe Crist
cînd Pontius Pilat pe mîini el însuşi se
spăla
de ochiul plins ce-l plînse maică-ta.

⁂

Ce înclinare are piramida
faţă de nisip
cînd singur numai faraonul
are chip
atunci cînd noi cei vii
cu chipul nostru îi sculptăm
un chip
cum este umbra a lupoaicei
pe zăpadă
cînd dă din ţiţa ei, lupilor
cei doi s-o roadă
flămînda şi plăpînda de lupoaică
O, piramidă, chip de leu
visat de o leoaică !

Madrigal

Cînd tu te uitai la mine
dragă se făceau coline
chiar şi peste cea vechime
care astăzi ştie nime.
Cînd eu mă uitam la tine
sprîncene de vulturime
asmuţeau doar din Rovine
puţuri multe din vechime.

Eu cam mă bărăgănisem
cu-o holdă de la griu
pe cînd tu te suspinaseşi
cu-n piriu de dintr-un riu
Eu ţi-am zis atunceă falnic
că e vulturul obraznic
că nu-mi lasă ca să pup
nucile, stele de núc
şi mă adumbreşti
şi mă înveleşti
trece vară primăvară
tocmai ca odinioară
şi şi vine-n urmă toamnă
scumpa mea de doamnă.

⁂

Mă zăpăcise toiul
al stelelor pe cer
şi mă făcui valah
din ienicer
şi simburisem păsările toate
de se ouau cu roate
de mai plesneau din aripile negre
pe amintirile cele funebre
şi se roteau fără de aer
mai desenînd cite un ou
pictură tu, o, drag flăcău
căzut din stele în rărunchi
mi-ai fi fost frate de n-ai fost
să-mi fii un blestemat de unchi
spre deltă m-ai chemat
— Vrei icre ? m-a-ntrebat al meu
— Nu vreau nimic, sînt înecat...

⁂

Secundele redeveniră căpşuni
se apăsau una pe alta
de zemuiau numai păşuni.
Veniseră din valuri către noi
mai slobozi dezlegaţi de stele
altfel de fel de fel de boi
cu coarnele inele
de noi ne-am logodit cu ei
cu raza, muget de la stele
ne-au păşunat frumos, greoi
cum tocmai timpul se şi naşte.

(După manuscrise aflate în posesia criticului V.F. Mihăescu.)

Elegia a doua, getica

Există, în volumul „11 elegii", o diferenţă esenţială faţă de cărţile anterioare ale lui Nichita Stănescu. Aici, existenţa devine ontologie, adică teorie asupra existenţei. Ceea ce era înainte „stare de a fi" se transformă în privire asupra „stării de a fi". De unde aerul general de filosofare, de conceptualizare, care pe unii critici i-a încîntat, iar pe alţii i-a nemulţumit.

A discuta, însă, despre nişte pretinse încercări de metafizică puse pe seama lui Nichita Stănescu mi se pare complet inutil. Omul a fost un poet, un mare poet, deci primordial rămîne esteticul. Termeni precum „ontologie" trebuie înţeleşi doar prin raportare la poezie, adică exprimînd o atitudine lirică.

Cu toate acestea, trebuie neapărat înţeleşi. Deoarece ei nu semnifică simple reorientări, ci seisme profunde ale eului, iar întrebările fundamentale îşi păstrează calitatea, indiferent unde sînt puse : în filosofie, în ştiinţă sau în artă.

Trecerea de la existenţă la ontologie are, printre alte efecte, şi pe acela că determină autocontemplarea, generînd o relaţie între Sine şi el însuşi. Istoricul acestei relaţii e deosebit de vechi : probabil datează de la originile umanităţii. Fapt interesant şi demn de remarcat : este o relaţie dramatică. S-a însoţit mereu de ipostaze ale durerii, ale neliniştii, ale înstrăinării (în sens existenţial). De aceea aspiraţia către edenic (virsta de aur) conţine şi încercarea de a reunifica Sinele. Adică : de a aboli pe Doi în favoarea lui Unu.

Acum : în pofida marii varietăţi tematice, volumul „11 elegii" rămîne dominat de arhetipul prezenţei lui Unu şi Doi. Iar primele poeme definesc tocmai aceşti termeni.

Dealtminteri, o definire destul de clară. Una are o existenţă monadică, profund implozivă : „El este înlăuntrul desăvîrşit, (interiorul punctului, mai înghesuit) în sine decît însuşi punctul". Lui Doi îi cade prada, însă, lumea, adică mediul curent al eului. Istoria începe odată cu Doi.

Şi cu „Elegia a doua, getica".

Există în acest poem un aer grav, chiar sacerdotal, care, bineînţeles, e premeditat. El mimează demnitatea textelor străvechi ce povestesc despre origini. Lirica îmbracă mantia timpurilor mitice, ceea ce înseamnă că tocmai asta doreşte : să construiască un mit. E vorba despre mitul invaziei lui Doi în lume.

Iar relatarea posedă o tulburătoare simplitate, cu atît mai tulburătoare cu cît imaginile şi simbolurile ei rămîn extraordinare.

Iată ce ni se spune : zeul care „apără tot ceea ce se desparte de sine" a fost adus. El este un zeu nociv, străin şi invadează imediat orice falie din real, pînă şi rănile fiinţei umane. Nu este un zeu primordial, dar este activ şi extrem de periculos, deoarece nu poate fi exorcizat. Nici măcar nu există certitudinea că va putea fi evitat : „Ai grijă, luptătorule, nu-ţi pierde / ochiul, / pentru că vor aduce şi-ţi vor aşeza / în orbită un zeu / şi el va sta acolo, împietrit, iar noi / ne vom mişca sufletele slăvindu-l... / Şi chiar tu îţi vei urni sufletul / slăvindu-l ca pe străini".

Simbolismul „zeului" e transparent : el reprezintă proclamarea ruperii Sinelui de Sine, adică a lui Doi. Invazia traduce universalizarea acestei ruperi, cu multiple conotaţii, toate nocive. Existenţa realităţii (starea ei unică şi ideală de a fi) e abrupt secţionată, iar eul alcătuit pentru concret (luptătorul) riscă un tratament similar.

Totuşi, ne aflăm în domeniul liricului, aşadar vom înţelege că zeul faliei este un zeu interior. Scenariul mitic e, desigur, o mască : prin el Sinele îşi obiectualizează drama propriei sfîşieri, proiectînd-o în afară.

Curînd, însă, şi-o va reasuma, căci arhetipul lui Doi posedă formidabile implicaţii. Dedublarea, cuplul, contrariul, lupta, ideea de „tu", ideea de „Celălalt" sînt doar cîteva dintre ele şi le regăsim, sub o formă sau alta, în toată opera lui Nichita Stănescu.

Dar ideea care l-a preocupat pe poet în mod deosebit, devenind fundamentală, este caracterul nociv în sine al lui Doi. Nociv, deoarece semnifică o denaturare a unităţii originare, anularea perfecţiunii lui Unu. Această interpretare se dezvoltă cu claritate încă din „11 elegii" şi nu numai din „Elegia a doua, getica". În slujba ei, Nichita Stănescu reia argumente foarte vechi, cu predilecţie pitagoreice — şi anume pe cele cu vădite calităţi lirice. Deoarece, în adîncuri, aici se joacă aceeaşi dramă a Sinelui sfîşiat.

Astfel, va constata poetul, omul este predestinat lui Doi, prin chiar alcătuirea sa simetrică. A cunoaşte ajunge similar cu a denatura, adică a împărţi la doi. Ceea ce lezează structura profundă a lumii : „Durere a ruperii-n două a lumii, / ca să-mi pătrundă prin ochi, doi. / Durere a ruperii-n două a sunetelor / lumii, / ca să-mi lovească timpanele, două. / Durere a ruperii-n două / a mirosurilor lumii, / ca să-mi atingă nările, două". Iar caracterul traumatizant, insuficient şi neautentic al cunoaşterii are un corolar imediat şi evident : dispariţia adevărului, a certitudinii. Axiologia se prăbuşeşte, sau, ca să folosim limbajul mai plastic al versurilor : „Stau între doi idoli şi nu pot s-aleg / pe nici unul, stau / între doi idoli şi plouă mărunt, / şi nu pot să aleg pe nici unul".

Să notăm că tocmai de aici vor pleca impresionantele căutări ale poeziei lui Nichita Stănescu, de fapt încercări de regăsire a unui alt mod de a cunoaşte şi de refacere a unei alte axiologii. Anti-natura din „Laus Ptolemaei", necuvintele : iată exemple celebre.

Dar dedesubt, în străfunduri, trăieşte zeul straniu al elegiei a doua. El este Creatorul.

Radu Comănescu

Grafică de Adriana Bodeanu

„Bestiarul" bizantin

La jumătatea veacului, cînd Nichita Stănescu devenea adolescent, tîrgul de altă dată al Ploieştilor mai era familiarizat doar cu imaginile ciinilor de pripas şi al cailor de tracţiune. Probabil poetul de mai tîrziu n-a cunoscut altcumva animalele sau, mai degrabă, prin grila poveştilor şi din auzite. Lipsesc din universul stănescian, atît de populat cu animale, viziunile migraţiilor, ale împreunării, ale sfîşierii prăzilor, mişcările domoale ale turmelor.

Animalele lui Nichita Stănescu nu au contururi precise şi glasurile lor sînt muzicale (lupii „urlă şi mîriie cu gît de lebădă întins", caii scot sunete articulate : „I-ha, i-ha, i-ha-ha") sau, în general, animalele vorbesc. Culorile lor s-au topit în alb sau în cenuşiu-negru, colţii şi clonţurile scînteie rar cu duritări de hîrtie, iar aripile şi penele sînt absente : „Vulturul avea în aripă o gaură rotundă" — uneori penele vulturului „umplu respirarea", imagine care nu sugerează nici asfixierea şi nici zborul. Animalele nu au sex : virilitatea taurului lipseşte : „organul numit taur mi-a fost înjunghiat / de fulgerul toreador şi zigurat / pe care tu arenă-l ai.", calul, lupul, vulturul, vulturoaica, vulpea n-au sex, ci sînt substantive de genul feminin sau masculin. Iepurii, mieii, iezii, fluturii reprezintă figuri hermafrodite, ca în picturile naive. Soldatul, împăratul amestecîndu-se cu masa de zoomorfe, nu indică nici lupta, nici vigoarea, nici imperiul.

Animalele nu se împart în sălbatice şi domestice, în aeriene, terestre sau acvatice, ci trăiesc într-o nediferenţiere totală : peştii şi caii zboară, vulturul răscoleşte pămîntul. Printre ele se coboară des îngerul şi daimonul, incluşi virtual în viziunea zoomorfă.

Sîngele traversează peisajele, de un roşu violent : „şi nemişcat stăteam în iarbă şiroind de singe" ; „Mi-a dat singele pe gură. / iar ochiul / mi-era o băltoacă", părînd a fi singurul obiect concret. Singele acesta lipsit de tragism şi de virilitate, curge parcă în urma unor accidente : o tăietură, o decapitare, o lovitură, o împuşcare. El nu ascunde fatalitatea, ci întîmplarea, îi lipseşte nu culoarea, ci expresia, nu mimica, ci spasmele morţii. Acuarelă stridentă prelingîndu-se pe hîrtie.

Mineralul şi vegetalul sînt invadate de lumea animală : „Să ningă peste noi cu miei doar astăzi...", „Iarbă, alungă-ţi cîmpurile tale...". Copacul se metamorfozează în om.

Poezia lui Nichita Stănescu rămîne, în ciuda acestor particularităţi, poezia cea mai populată cu animale din literatura noastră. Putem spune că printre poeţii noştri, N. Stănescu este singurul care are o faună. Iar diversitatea ei e nesfîrşită, constituind un fundal permanent al poeticii, ba chiar incluzînd în sfera ei de semnificaţie ideile cele mai profunde. Dar dacă animalele nu au nici contururi, nici instincte, nici individualitate, atunci care e statutul lor ?

Poezia stănesciană are o structură dialogată. Dar poetul nu vorbeşte niciodată despre Celălalt, formula rimbaldiană : „je est un autre" lui i se potriveşte cel mai puţin. Obsesiile nu se constituie nici în jurul obiectului şi nici al subiectului, nu într-o tulburare şi nici într-o profunzime şi, vai, nici în discurs. Să motivezi poezia stănesciană ca pe o retorică înseamnă să o abandonezi hazardului şi ipocriziei. Unde sînt retoricile subtile ale lui Arghezi şi Blaga ? Retorica stănesciană, acolo unde nu e „descintec" sau baladă, e **redundanţă,** redundanţă care merge pînă la blocarea limbajului în formule („Înger ? / Nu, nu e bine înger..."). „Gemea şi urla şi mîriia / cu gît de lebădă întins, / Gemea, şi urla şi mîriia / lupul întins pe prima ninsoare. / De ce gemi, de ce urli, de ce mîrii (...) / tu, care ai gît de lebădă, lupule, / care stai întins pe prima ninsoare / şi urli şi gemi şi mîrii ?..."). Aproape în exclusivitate poezia se adresează unui „tu", fiind o descifrare a lui prin mirarea şi interogarea lui „eu" : „Ce fel de tren marfar eşti tu / dacă ţi-e trupul meu şină de carne". Dar ce semnifică dialogul însuşi ? Arborele are braţe, ochiul este sferă şi ou, piatra ascunde regele vulturilor.

Fauna ca şi flora nu sînt bîntuite de stihiile naturale ; N. Stănescu nu resimte spaima antropologică faţă de animalele de pradă, bacovianul : „Tresar prin somn şi mi se pare / Că n-au tras podul de la mal", nu are înţeles pentru el. Lipseşte uciderea şi spaima. Dialogul nu e între „eu" şi „tu", ci între „eu şi „eu". „Nu te compara cu altii, ci cu mine. Dacă nu mă găseşti în cel cu care te compari, tu te compari cu un abominabil. Dacă mă găseşti, compară-te. Dar cu cine te compari tu ? Va fi acela tu sau eu în tine ? Dacă este tu, este un abominabil. Dacă este eu, tu compari eu cu eu. Or eu sînt Dumnezeu în tot." (Pascal — Les Pensées). Celălalt la Nichita Stănescu nu depăşeşte frontierele lui Eu, întrebările puse îl devoră pe Tu şi se întorc sub formă de răspuns, ca o confirmare : „Ca să vezi : / A venit la mormîntul meu nenăscută şi m-a întrebat : / — Dansezi ? / — Dansez — Chiar dansezi ? / — Chiar dansez. / — Vals ? / — Vals. / — Ah, iubitul meu din secolul trecut !". Altădată întrebarea se ascunde în implorare, anulînd dialogul : „Te implor, hai să tăcem natura ! / Pe toate lucrurile eu te rog să le tăcem. / Pe tine însuţi eu te rog să taci / (...) / Hai, tace mîinile, tu / eşti mult prea mult frumoasă / decît ţi-apare că te vede apa lor / cea vorbitoare.". Tu care trăieşte sub interogaţia şi sub teroarea lui Eu este devitalizat, în descendenţă creştină. În fapt Eul se devitalizează pe sine însuşi. Animalele fără contur şi fără bestialitate se sustrag într-un Eu cu desăvîrşire moral. Eul stănescian nu dialoghează, ci monologhează, Tu nu-i oferă transcendenţa. Poezia îşi găseşte corespondentul cel mai autentic în Rugăciune, ca instituţie : „Întoarce-te la mine, daimon iubit / ţi-am pregătit toate aşternuturile fiinţei mele..." ; „Cine eşti tu, cel care eşti, / Şi unde eşti, cînd nimic nu este ?" ; „Nu uitaţi ce legături am eu cu voi / şi nu mă părăsiţi..." ; „Mielule, lasă-mă să vin să mor la tine acasă / Alungă mieii din jurul tău...". N. Stănescu nu are acces la Idee, decît atunci cînd se substituie Ideii însăşi. De aceea Ideea nu apare niciodată ca animus, ci numai ca anima : Animus e abrupt şi imperativ, anima e circulară şi proteică.

Cu siguranţă, poezia stănesciană, de o mare diversitate, pare incoerentă. Dar viziunea care i-a dat naştere e pe cît de proteică pe atît de morală. O morală care dizolvă limita ontologică printr-o tehnică liturgică, dizolvînd şi orice sentiment al tragicului.

Animalele stănesciene vin din tradiţia bizantină a „Fiziologului", mergînd pe calea anulării laturilor bestiale, a fricii pe care animalele o inspiră în variantele lor orientale sau cele occidentale. Monstruosul gotic nu se întrevede în nici o poezie stănesciană. Aici, animalele devin un fel de exemple morale, stihiile cedează locul ţesăturilor decorative, monstruosul cedează locul mişcării proteice artizanale. Vulturii sînt „bicefali şi ierboşi", soarele apune „ca o fugă de cai", Vulturii sînt „stejari fără rădăcină", peştii sufocaţi atîrnă de penele păsării. În spatele mişcării ameţitoare şi a metamorfozelor e un fundal somptuos de ţesătură bizantină. Ţesătura ascunde liniştea şi fericirea unei morale monoteiste impresionînd din adînc figurinele. În punctele de mare intensitate emoţională asistăm la substituirea integrală a profetului, cînd figurinele aproape dispar, topite în virtejul exaltării emoţionale (Frunză verde de albastru). Altă dată voinţa de a se sustrage dialogului moralizator e evidentă : „Eu nu sunt servitorul nici unui înger / şi nici aerul de sub aripa lui nu sunt eu sunt un cîntec / eu sunt un cîntec / pe care singur îl cînt.", dar strofa a II-a revine fatal la marea apologie vegetală în care nu întrevedem singurătatea eului, ci exaltarea pură a lui : „Veni-va toamna cu dumnezeoaica ei / de bălegar de aur printre tei, / veni-va iarna cu bălegarul de argint / al fulgilor care mă ning / cînd eu voi fi un singur cîntec / al vostru, care-l cînt."

Poezia lui Nichita Stănescu e o exaltare a eului într-un univers profund bizantin lipsit de materialitate. Poezia lui e persuasivă printr-o redundanţă a implorării, telepatică şi hipnotizantă.

Aurelian Pavelescu

Poeme de ion horea

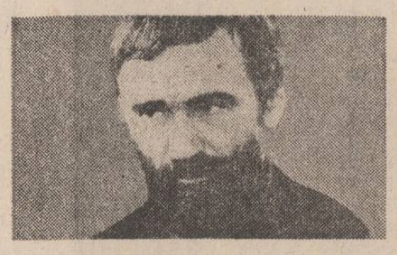

ÎN RĂZBUNARE

drumul

nimeni nu-mi cunoaște ceasul cînd
mă-ndepărtez de toate,
răstignire-i, rugă spusă către-un cer necunoscut.
somnu-i dus. eu, însuși drumul cel rămas mereu
sub roate
așteptînd bătăi de care nu mai știu să fi bătut.
voi, treziți-vă devreme, timpul meu e-n voi,
duceți-i
chipul de pămînt, și vremea care-l bintuie
oricum,
cînd călcați pe-un somn de zgură la-nceputul
dimineții
spre pămînturi tot mai strînse în hotarele de fum.
dar acum e-o noapte-a lumii, dată mie să-și
răzbune
îndurări și spaime, oameni aruncați în foc de vii,
ori pedepsele iubirii petrecute-n nopți nebune
ori credința mea în spusa unor ceasuri mai
tîrzii.
dar acum aud cum trimbiți sună ceasul învierii
și cum ning peste pămînturi giulgiuri arse
oarecînd,
cum bărbatul își deschide ochii-n lacrima
mujerii
și din gropile comune ies popoarele pe rînd.
o să ne iubim, și podul învelit acum în ceață
o să-l trecem către-o lume pin-la care n-am
mai fost,
dar acum e-o răzbunare-a celor dătători de
viață,
și nu-s gînduri fără patimi, și nici vorbe fără
rost !

podul

dar poeți, în incîlcirea de cuvinte, ca-ntr-o joacă
mai arată golul mare-al nepăsării-n care sînt,
parcă turnuri părăsite, fără clopote și toacă
își aruncă umbra moartă-a necredinței pe
pămînt.
o, eu caut încă poduri unde parcă-n veci de
veci-i
prinsă marginea speranței sub o streașină de
cer.
gîndul meu stîrnește noaptea bîntuind cu liliecii
ametind în zboruri strîmbe printre crucile ce
pier.
nimeni nu cunoaște ceasul cînd se-apropie să
spună
ei ce-i moartea și-ndurarea, trenurile fără gări,
în tăcerea nopții mele și-n urlarea lor nebună
care nu se mai aude dinspre mari îndepărtări.
din leprozerii să suie oasele însingerate
peste garduri prinse-n sîrme, și să ceară
nimănui
o zăranie de față omenească să se-arate
ori un adevăr pe care ai curajul să-l mai spui.
împărați nebuni, apostoli ai credinței să-i atingă,
ploi să spele carnea stoarsă mestecată cu
pămînt,
dar din zbor înalt se vede clătinîndu-se-n
carlingă
fumul fără-nchipuire, și mă-ntreb dacă mai sînt.

cenușa

și mă-ntreb dacă pe drumul peste care roți
buiece
au călcat sfărmîndu-mi gîndul, și pe care pași
aud,
omu-i cel ce se arată, țiară-i umbra care trece,
ori cenușa miazănoptii se coboară-ncet spre sud.
dar hotarele-s aproape, mărginînd cu nepăsare
în zăpezile culcate peste firele verzui,
și pe maluri sălcii pleacă pînă dincolo de zare
cum înclină brațe goale despre care-ai vrea
să spui.
și la marginea comunii fumegă și-ndeamnă
parcă
în grămezi, gunoiul putred ce așteaptă să-l
arunci
cu lopeți luat, în luna care stă ca o coșarcă
și-ți aduce-aminte iarăși primăverile de-atunci.
cite gînduri, cite umbre-n suferință vin
de-avalma
peste-o foaie de hîrtie, cite-aud cum bat la uși,
parc-aș scutura cenușa și țărîna lor cu palma,
parcă m-aș trezi din drumul nesfîrșit al celor
duși.
cine-ar fi să mai dezlege trupul meu de-aceste
turme
să alerg pe cîmp cu ciinii după iepuri, prin
omăt,
cînd pe mine calcă-o umbră apăsat, și lasă
urme
ca de roți pe care nimeni nu le duce îndărăt ?

legea

cum aș vrea să pot, pe foaia unui timp ce nu
mai este
să închipui în tăcere geometrii și vămi de gînd,
ocolind prin universuri un hotar ca din poveste,
să fiu eu pămîntul sfînt al celor doi de
oarecînd !
și să-nchipui un arhanghel pus la ușa casei
mele
și din somn să ne trezească el cu-o sabie de foc,
cu pămîntul să ne ardă și cu ploaia să ne spele
și din tot ce-a fost să nu pot să mai pun nimic
în loc.
și să cred în legea dreaptă-a unor linii, unor
curbe,
în zidiri și-n vămi pe care să le știu că vin și
trec,
și să nu mă tem de ciinii care-au început să
turbe,
și să duc zidirea lumii măcar pîn-la neamul
grec !
vai, ce noapte,-n care numai eu sînt cel ce
nu se spune
cată să-mi arate fața-n tot ce pare-a mai veni,
printre țări închipuite, printre năzăriri mai bune
peste-o margine de apă, printre rînduri lungi
de vii !
țară, dacă ești în mine, țară, dacă duci în toate
drumurile tale, semne de păduri și de fîntîni,
lasă-mi sufletul și pașii tăi necunoscuți sub
roate
și-n umbrirea tot mai rară a copacilor bătrîni !

sufletul

străzile să-i știe urma pîn-la margini, și să-l
ducă
peste-mpărăția umbrei ce se-nalță-n calea lui,
și să-l știu cum după ploaie cu pămîntul se
usucă
mîntuit de-un timp în care nu se-arată nimănui.
să-l apese numai legea de țărînă și de fire
cînd se-arată-n ziua albă de departe, biruind,
cum pe podul prins în ceață, visul nostru de
iubire
tot se mai arată încă între noi, ca un colind.
poate-o fi dreptatea lumii spusă-n vorba mea
cuminte,
poate clopotele mute se-nfioară-n turnul lor,
dar eu vin cu legi lăsate din grămezi de
oseminte
și prin patimile țării cu tăcerea lor cobor.
lumea nu-mi arată mie calea ei de mîntuire,
dar o strig să se audă, dar o văd ca un contur,
înnodînd prin continente incîlcitele ei fire
unde-s martorii pieirii strînși de trîmbiți împrejur.

aburul

ceasul meu e-o noapte lungă într-o clipă
nesfîrșită
care-n dunga unui clopot s-a bătut, neauzit.
cînd se-arată, nu se știe, din ce colț, cite-o
ispită,
și-n bătaia lui, din somnul nopții mari rămîn
trezit.
dar sînt vorbe să se spună, și-i un gînd ce nu
se-ascunde,
dinspre margini bate vîntul, și se-așterne peste
tot
o zăpadă a speranței unde-s gropile imunde
peste care cumpeni drepte apa cerului o scot.
și convoaiele în urmă parcă ies din goluri sure
să ne-aducă-aminte drumul, să se-oprească pe
la porți...
nimeni nu-mi cunoaște gîndul dus cu cei ce pot
să-ndure
și vedeniile prinse-n disperarea celor morți.
țară binecuvîntată, riuri vin cu ghețuri sparte
să arate-o zi cu sălcii și cu altfel de iubiri,
iată, după miezul nopții duce gîndul meu
departe
și cu firele de rouă stă pe firele subțiri,
drumul peste care pașii trec, și roți acum, și
sănii,
de sub ghețuri simt în sînge cum se clatină mai
jos,
și începe să se-adune cu tot felul de gîngănii
aburul parcă din pieptul unui zeu al verii scos.

de-o iubire

stau în răzbunare singur, martori vin să se arate,
lumea parc-ar fi umbrită de un nor pe care-l
știu, —
stau, suit pe scări din lumea în orbirea ei luate
și în zarea de cenușă mai aștept un martor viu.
lasă-mi, țară năpădită ca-n minune, în neștire,
de iubirea mea strigată, să mai văd așa cum
sînt,
ca pe-un pod, în ceața deasă, într-o oară de
iubire
chipul bănuit al lumii cum se-arată pe pămînt.
cît mai cred, cît se mai vede umbra deasă-a
celor duse
și-n zăpezi, tăcerea ierbii spune tot ce-ar fi
să-ascult,
cît pe malurile apei limpezimi se-ntorc supuse
unor legi întipărite în pămînturi mai demult,
iată, vin să strig vestirea și să caut în credință
fața zilei, într-o noapte-n care umbrele apar,
că un semn al bucuriei se arată cu putință,
de la drumul nins încolo, pînă-n margini de
hotar,
nu din clopotele mute, nu din toaca ruginită
să se-audă peste țară semnul ei, cel așteptat !
nimeni nu cunoaște ceasul, ziua ei despăturită,
noaptea ei de care oameni din pămînturi n-au
uitat.
între ei am stat o noapte, între timpuri neuitate,
ceasul meu să-mi spună timpul cînd va fi și eu
să știu,
ca pe-un pod în ceața deasă îl aud acum cum
bate
de-o iubire, despre care va mai fi cîndva să
scriu !

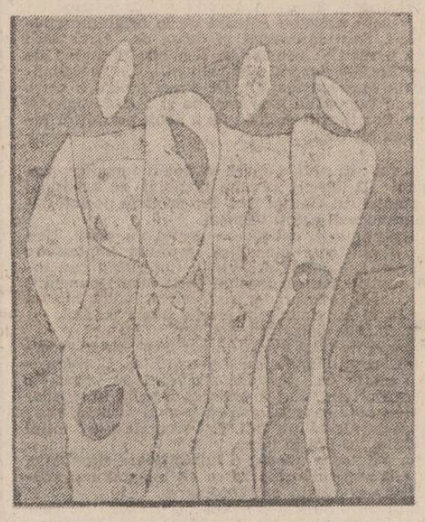

Xilogravuri de Petru Petrescu
(pag. 4 și 5)

theodor damian

Patria

Patria este temeiul eternei reîntoarceri
Este odihna ochiului zbătut
E sacrificiul scurs în temelie
Este adîncul fiecărui început.

Aici Cuvîntul se preface-n faptă
Și sufletul se-naltă-nluminat
Azi din petala florii-nsămînțate
O-ntreagă primăvară s-a durat.

Imn Transilvaniei

Transilvanie, candelă veșnic aprinsă
Pe Horia-l mai ustură rana încinsă
Durerea lui își hrănește lumina
În care ai tăi prunci își află hodina

Așa ai pătruns în Istoria lumii
Purtîndu-ți cu grijă pe brațe străbunii

Transilvanie, candelă a nemărginirii
Tăinuitoare a tainelor firii
Martirii ce ți-au ocrotit nestinsă făclia
Ți-au sfințit spre rodire de-a pururea glia.

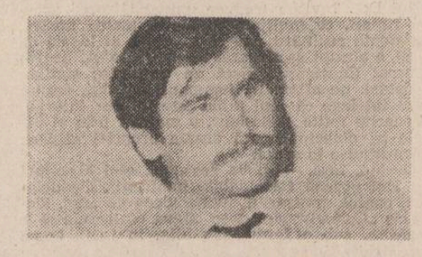

Transilvanie, sălaș de speranță
Luminînd în adîncuri pe orice distanță
Vindecînd rana martirilor tăi
Ce te-au ctitorit clocotind în văpăi

Transilvanie, candelă cuib de căldură
Cum flacăra pătrunde materia pură

Horea

Și-astăzi ne mai doare roata morții
Ce-a devenit altarul dăinuirii
Martirul s-a-nălțat pe cerul nopții
Și luminează marginile firii.

În orișicare jertfă-i o iubire
Și în iubire Logosul suspină
O, roata aceea tot se învîrtește
Și ne preface sîngele-n lumină.

La praznicul lui Horea, închinare
Un om a fost ucis pentru popor
Și roata morții-mprăștie mirare,
Ei a dat birul, El biruitor.

LA SIRIU SCRIIND O PIESĂ DESPRE CONSTRUCTORI

ștefan dimitriu

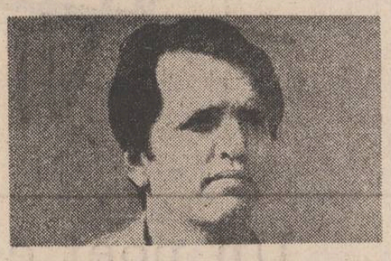

CULOAREA ȘI VUIETUL MĂRII

Cilina Cluceru, născută și crescută în București, este o fată înaltă, zveltă, frumoasă, îmbrăcată în blue-jeans. Și-a luat de cîteva săptămîni diploma „în construcții" și-a venit să lucreze, ca inginer stagiar, la marele baraj hidroenergetic. Ea este îndrăgostită nu numai de fostul ei coleg de facultate. Mircea Vrinceanu, fiul directorului de șantier, dar și de peisajul inegalabil al acestor munți magnifici, care păstrează încă pe crestele lor nu numai urmele unor vestite cetăți dacice, dar și mărturii — de astă dată geologice — mult mai îndepărtate. Cînd Dinu Mihoc, un alt coleg de-al lor, îi arată un ghioc sidefiu și intact, descoperit de el pe una din creste, Cilina devine de-a dreptul exuberantă :

— Dă-mi-l și mie puțin, să-l pun la ureche ! îi cere ea, extaziată chiar mai înainte de a-l primi și de a și-l apropia de timplă. Este într-adevăr fascinant ! exclamă apoi, cu ghiocul lipit de ureche. Nici nu-mi vine să cred ! Mi se pare că aud pentru prima oară, aievea, vuietul mărilor de demult... Vuietul mărilor care-au încremenit cîndva în văzduhuri de piatră. Valurile de-atunci sînt astăzi creneluri pînă la care nici brazii n-ajung... culmile unde strămoșii noștri și-au ridicat cetățile lor de pază... Și unde oamenii s-au întors de curînd, ca s-aducă din nou culoarea și vuietul mării...

— Bravo, bravo, pentru început nu e rău !... o persiflează cu voluptate, bătînd batjocoritor din palme, înțepat, evident, și de ghimpele gelozie, Mircea Vrinceanu. Iar dacă mai continui așa, e de-a dreptul penibil !

Scena are loc chiar în fața locuinței din șantier a directorului, dar, întîlnindu-l pe Dinu în drum, Cilina și Mircea n-au apucat încă să intre în casă, ca să-și anunțe sosirea. Directorul Vrinceanu, pe care Mircea i-l prezintă Cilinei „tot pe drum, pe drum, pe drum, de la Bicaz încoace", îi va găsi aici, în fața barăcii, cioroväindu-se și, după ce va afla, în treacăt, că-n rucsacurile lor enorme, înrămate în aluminiu, au fost înghesuite și cîteva discuri „de ultimă oră", va hotări, pentru toți, în stilul său decis, caracteristic :

— Cred că vi s-a făcut, ca și mie, o foame de lup ! Haideți în casă, că ne-așteaptă o ciorbă, ca-n basme !... Să n-o lăsăm să clocotească, pînă se crapă oala... Varvara, scoate untura de pește, mamă ! Ți-a venit feciorul acasă... Ți-a venit inginerul cel mic... Nici n-am avut încă timp să-l felicit pentru isprava... E slab ca un țîr. Ar vrea să cred că s-a omorît învățînd pentru examene. Dar eu cred mai degrabă că a transpirat pe la discoteca. Și-acum are discoteca la el !

Deocamdată, toate aceste replici, și multe altele, sînt rostite în jurul unei mese lungi, aflată într-una din sălile clubului constructorilor de la Siriu. Ele fac parte dintr-o piesă de teatru inspirată din viața lor și scrisă anume pentru ei. Evenimentul, pentru că chiar despre un eveniment este vorba, a stîrnit, de la început, un entuziasm unanim. Chiar dacă **momentul real**, pe care-l trăiesc acum constructorii de la Siriu, este unul de maximă tensiune. Aici, numărătoarea inversă, pentru punerea în funcțiune a celui dintîi hidroagregat care, instalat în centrala subterană de la Nehoiașu, va produce în curînd primi megawați, a început. Și toate forțele șantierului sînt, în aceste zile, mobilizate pentru realizarea, în cel mai scurt timp, a acestei mult așteptate premiere. Dar, printre picături, a-nceput și pregătirea premierei teatrale, care să marcheze și pe alt plan, acela al conștiinței artistice, acest memorabil moment de triumf al oamenilor, nu asupra naturii, ci în consens cu puterea și dărnicia ei fără seamăn.

Cei care s-au strîns acum, la ceas de seară, în jurul mesei lungi din sala clubului vin direct de pe șantier, de la locurile lor de muncă. Nici n-au avut timp să treacă pe-acasă, să-și descalțe cizmele, să-și lase salopetele. Inginerul Costin Matache, care-l „întrupează" pe directorul Vrinceanu, are doar treizeci și doi de ani, dar, așa cum singur mărturisește, nu-i va fi greu să „joace" rolul unui bărbat cu vreo douăzeci de ani mai în vîrstă. Pe șantier, răspunde de controlul de calitate al lucrărilor galeriei de aducțiune de la Casoca, de fiecare centimetru cub de beton turnat aici, „răspunde cu capul — îmi explică cineva — pentru rezistența construcției", și această uriașă răspundere îi mai adaugă vreo zece ani în plus la vîrsta înscrisă în actul de naștere. Pentru „ceilalți zece" va trebui să apeleze, firește, la ajutorul cosmeticii.

— Teatrul îmi place, mă reconfortează, îmi măturisește el. Cînd intru în pielea personajului pe care-l interpretez, uit pur și simplu de mine. Și toată oboseala unei zile întregi de muncă se risipește parcă dintr-odată. Devin, pur și simplu, alt om.

— Cum îl „vedeți" pe directorul Vrinceanu, căruia îi veți da trup și suflet pe scenă ? îl întreb. Veți reuși, oare, să creați un personaj convingător ?

— În această privință, lucrurile sînt cît se poate de simple, mă asigură Costin Matache. Îl cunosc, cred, destul de bine pe **directorul real** al Antreprizei noastre de la Siriu, pe inginerul Cornel Andrei, un om cu adevărat excepțional, unul dintre cei mai mari specialiști în construcții hidroenergetice pe care-i are țara asta și, în plus, un om cu inimă mare, apropiat de toți cei cu care lucrează și gata oricînd să se bată nu numai pentru obiectivele șantierului, pe care le urmărește cu maximă exigență, dar și pentru nevoile firești ale constructorilor, pentru condițiile de muncă și de viață ale celor care, așa cum o spune mereu, ridicînd aici, pe Valea Buzăului, un asemenea „munte" în calea apelor, rivalizează cu natura, în creație, în dăinuire, în măreție.

— În 1935, cînd s-au rupt norii departe, deasupra Ciucașului, și-au venit apele mari, gata să treacă pe deasupra barajului, directorul nostru, inginerul Cornel Andrei, a stat patru zile și patru nopți pe metereze, fără să-și piardă cumpătul și poruncind scurt, în dreapta și-n stînga, ca un adevărat comandant de oști... ne spune maistrul Vasile Roșca, prezent și el, în calitate de „leader" sindical, la repetiții, în sala mare a clubului. Bușteni și bolovani aduși de ape blocau, într-o oarecare măsură, gura de scurgere, și-atunci trebuiau efectuate, cu mare grijă, din cînd în cînd, lucrări de dinamitare a lor. Unii începuseră să dea semne de-ngrijorare. De aici și pînă la iscarea unei panici generale, pe care cu greu ai mai fi putut-o stăpîni, nu mai era decît un pas. Pentru că ochii tuturor priveau cu teamă către colonia muncitorească, aflată chiar dedesubtul barajului. Și-atunci l-am auzit pe directorul nostru tunînd : „Voi nu știți cum a fost construit acest baraj ? Voi nu știți cît suflet a pus în el fiecare ? Atunci cum vă puteți îndoi de forța, de rezistența lui ?" Și-a rămas acolo, pe culmea cea mai înaltă a barajului, hotărînd tot ce era de făcut în momentele acelea de cumpănă. Și toată suflarea din șantier a rămas alături de el.

CA ÎNTR-O SALĂ DE CONCERT

Mircea Vrinceanu, fiul directorului din piesă și iubitul Cilinei, este interpretat chiar de un inginer stagiar, așa că, în cazul acesta, Iustin Cloandă, absolvent al Institutului de mine din Petroșani, nu va trebui „să-și compună" o altă vîrstă. Doar o altă biografie. Pentru că, dacă „eroul" din piesă va crede, o vreme, că totul i se cuvine și va-ncerca „să tragă" spre munci mai ușoare, sau, așa cum îl învață un „binevoitor" (adversarul și antipodul moral al directorului Vrinceanu), să nu treacă dincolo de locurile pe care le poate străbate încălțat doar în pantofii lui de oraș, „eroul" din viață, adică stagiarul Iustin Cloandă, transplantat aici, pe Valea Buzăului, tocmai de pe meleaguri bihorene, s-a angajat, în schimb, încă din prima lui zi de muncă de la baraj, cînd sosea aici cu încă șaptezeci și cinci de noi absolvenți ai unor facultăți tehnice, într-o încleștare bărbătească și continuă cu greutățile vieții de șantier. El a ajuns astfel, în al doilea său an de stagiatură, șeful unui important punct de lucru — stația de betoane pentru galeria de aducțiune, amplasată într-un loc (Înșelată), a cărui legendă, plină de un farmec aspru, amintește despre o ceată de haiduci care, pentru a păcăli poterele pornite pe urmele lor, își „încălțau" caii cu potcoavele bătute de-a-ndoaselea.

— Cei mai mulți dintre colegii cu care-am venit au rămas aici, îmi spune el. Îi veți găsi peste tot, în cele mai „fierbinți" puncte de lucru ale șantierului de la Siriu-Nehoiașu. Și unde nu sînt acum, cînd ne pregătim să intrăm în rețeaua energetică națională cu primii zeci de megawați produși de apele învolburate ale Buzăului, asemenea „puncte fierbinți" ?

Cilina, însă, Cilina cea din viața reală a șantierului de la Siriu, are cu cîțiva ani mai puțin decît entuziasta Cilina Cluceru din piesă. Dar

teatru

«Dialog fără martori»

— TEATRUL GIULEȘTI —

Piesa Sofiei Prokofieva se restrînge la cadrul familial, încercînd radiografierea destrămării, a ruinării cuplului, a nepotrivirii umane, conjugale. Vorbind, despre alții, despre copii și prieteni care nu sînt niciodată de față, dar care trăiesc intens prin zbuciumul celor care-i readuc în prezent, cele două personaje ale piesei conturează sinusoidalul drum al sentimentelor, la cumpăna dintre obișnuință și interes, dintre trăire autentică și egoism. Mințindu-se unul pe celălalt, ascunzîndu-se unul de celălalt, pentru a nu-și trăda vidul sufletesc, un bărbat și o femeie își demonstrează unul altuia neputința desprinderii de trecut.

Spectacolul pus în scenă de Dragoș Galgoțiu demarează cu imaginea unui interior răvășit, în mijlocul căruia, pe un scaun, dormitează o femeie. Ușa se deschide și un bărbat înfrigurat, obișnuit cu topografia casei, se introduce în acest univers intim, privind în jur nesătul, fumînd și tușind mult, de parcă ar pregăti condițiile nu știu cărui final tragic, de domeniul ftiziologiei (vezi **Traviata**) sau al oncologiei (**Anonimul venețian** sau **Love story**-ul lui Segal). Cum drama acestor două personaje nu are nici o legătură cu vreo determinantă fizică, orice gest inutil, orice grafie pur exterioară — care pot orienta spectatorul într-o direcție greșită — se vădesc pe parcurs ca niște excrescențe, cerîndu-și, de la sine, eliminarea.

Femeia este Dorina Lazăr. O Dorina Lazăr care-și cumpănește și-și struneste temperamentul, pentru a se putea supune stării psihologice a eroinei. Este rezervată și stîngace, timidă chiar, îmbujorîndu-se, parcă, de sosirea pe neașteptate a aceluia ce i-a fost cîndva soț. Trece de la una la alta, în gesturi ca și în gînduri, fisticindu-se, încercînd să pară mai frumoasă în ochii fostului bărbat prin mici detalii de discretă cochetărie feminină. Vorbind despre alții devine volubilă, în largul ei, vorbind despre sine se autocenzurează, din prea multe complexe. În fața răcelii și indiferenței pe care vrea să i-o demonstreze fostul soț (dorind să vorbească în prezența fostei soții cu actuala soție), Dorina Lazăr lasă să se facă simțită durerea personajului, fără să facă vizibil jocul mimării acestei dureri. Cînd este constrînsă să comunice lui Valia — viitorul soț — să renunțe la ea, Dorina Lazăr se metamorfozează într-o mare tragediană. Durerea renunțării la viața cuplului (a oricărui cuplu posibil) culminează cu strigătul disperării aceleia care nu mai poate avea nici o salvare. Spectacolul lui Galgoțiu are cursivitate, forță emoțională, prin firescul jocului (construit pe inteligență) al Dorinei Lazăr. Pentru ea fiecare cuvînt are greutate, fiecare șoaptă are încărcătură emoțională. Glasul ei are expresivitate și forță și în registrul joaselor și al acutelor.

Cuplul de pe scenă nu atinge însă, ca tandem actoricesc, emoția. Apropierile celor doi interpreți rămîn convenționale, profesionale. Între Dorina Lazăr și Virgil Andriescu nu apare flama care iscă, nu se provoacă fluidul magnetic care înalță la unison emotional jocul a doi actori aflați, fată în fată, timp de două ore. Singură, Dorina Lazăr este tot timpul în vibrație, dar atingerile cu partenerul de joc — chiar în momentele tandre — rămîn uscate. Personajul lui Virgil Andriescu (de la Constanța) este dur, are asperități greu de imaginat pentru un intelectual. Actorul aduce pe scenă forța fizică și gesturile unui om simplu, jocul lui rămînînd tot timpul la vedere. Privirea încoltită, încoltind, pare tot timpul a unei lichele. Cînd vorbește rar și calm, vocea actorului poate avea acuratețe și cuvintele pot fi inteligibile. Pe fondul iritării personajului, cînd volumul sunetelor trebuie să crească, vocea își pierde limpezimea, dicția devine defectuoasă, întrerupînd continuitatea perceptiei.

Cum **dialogul** se constituie pe două tipuri contradictorii de joc, unitatea spectacolului nu se împlinește. Poate că un rulaj mai îndelungat al jocului în doi al celor doi actori va diminua vizibilul efort de îngemănare artistică. Cum subiectul e vital, la îndemîna oricărui spectator, piesa poate fi urmărită cu interes, spectacolul are audiență, dar nu și ecoul necesar.

Nicoleta Gherghel

televiziune

Mama

Se frămîntă, caută, se gîndește, cumpănește, arde acolo, ca o flacără ascunsă, adîncă, nu carecumva să deranjeze, să-i tulbure cu ceva pe ei, copiii ei, gata să ajute, să-și dea totul, de la bani la viață, de la timp la suflet și gînd, căci ea e Mama, mama cu M mare și poate spune, are dreptul la clipa aceea de patetism : „dar viața mea sînt copiii și eu prin ei am devenit nemuritoare."

Ultima piesă de teatru a dramaturgului Octavian Sava, în regia tv semnată de Eugen Todoran, a fost înainte de toate un spectacol care a mizat pe emoție. Două lucruri ar fi de remarcat și ele au ridicat ștacheta calității spectacolului cu un fel de naturalețe receptată ca atare de public (succesul în rîndul telespectatorilor a fost evident) : replica textului și calitatea distribuției.

Povestea acelei mame (obișnuite) care și-a crescut singură copiii (trei) și i-a crescut bine (iarăși un lucru obișnuit, căci asta fac îndeobște mamele, își cresc bine copiii), care-a știut să-i sprijine cînd erau în impas, povestea „Mamei" creiona un personaj care poate deveni antologic în dramaturgia noastră : această mamă care-și sacrifică rinichiul pentru un transplant făcut fiului ei, dăruindu-i viață pentru a doua oară, această mamă care glumește cu o virtuală noră, descoase malentendu-urile relației dintre fiica ei și bărbatul iubit, calcă pragul unui vechi prieten ca să afle resorturile eșecurilor profesionale ale fiului mare, această mamă interpretată (era să zic, trăită) de Leopoldina Bălănuță spune cuvinte, replici foarte firești și tocmai de aceea plauzibile ; cu inteligență, cu umor, cu suflet și istețime — „E timpul să vă obișnuiți cu plecarea mamei" sau „în schimb, fără iubire s-ar trăi trist și cenușiu".

Schimbul de replici este viu, alert, cu efect, tipic, aș zice, pentru autorul populare „Nota zero la purtare" (Mioara : „Compasiunea altei persoane mă jignește". Mama : „Eu nu sînt altă persoană. Eu sînt mama.")

Așa cum este el construit, „la vedere" aș zice, personajul Eliza Brumaru sugerează și o doză de interiorizare, savant, artizanal exploatată de actriță. (Floricel : „Sînteți nemulțumită de viața dumneavoastră ?" Mama : „Asta n-am s-o spun niciodată".)

Alături de Leopoldina Bălănuță, alte cîteva interesante compoziții actoricești : Eugenia Maci (Mioara), feminină, jucînd grațios îndurerarea, Emilia Popescu (Floricel) tonică, plină de viață, fermecătoare prezență, Mihai Cafrița (Alexandru), oportun, cu o anumită căldură și sinceritate bine găsite, încercînd să încarce cu sensuri un rol mai schematic, Mirela Gorea (Lucica) o actriță foarte talentată, parcă în așteptarea unor roluri pe măsură și alte cîteva apariții care ilustrau foarte expresiv cîteva ticuri contemporane : Tamara Buciuceanu (în doamna Smărăndescu), Maria Gligor și Adrian Georgescu (în părinții lui Alexandru).

Oportunitatea alegerii acestei piese pentru reprezentare tv (redactor Lucia Hossu Longin) este evidentă. Piesa lui Octavian Sava (ca atîtea altele semnate de acest dramaturg preocupat constant de actualitate și de suflet) a găsit în Eugen Todoran regizorul capabil să o pună în valoare, găsindu-i modalități de a exprima acea franchețe a replicii bine venită, cuceritoare pe alocuri, situațiile de viață care creau o tensiune dramatică esențială teatrului. Am găsit în **Mama** emoție, iubire, gelozie, ambiție, orgoliu, tristețe, teamă, sacrificiu, nădejde, de toate. N-am găsit „singurătate". Acest cuvînt în piesa lui Octavian Sava nu există. Din fericire. Căci ea era o pledoarie implicită pentru încrederea și bucuria de-a continua, prin copii, viața noastră cea de toate zilele. O pledoarie pentru viața adevărată, un cîntec pentru **Mamă**, simplu, curat și expresiv.

Cleopatra Lorințiu

tot atît de entuziastă și tot atît de îndrăgostită de „Marea Sarmatică" este și ea. Și, în plus, cîntă atît de frumos, de convingător, de pătimaș la pian, încît toți ceilalți au început s-o numească „solista noastră de concert". Manuela Rotaru — acesta este numele fetei — a terminat în vara trecută liceul, la Bacău, a încercat apoi la Conservator și, în așteptarea examenului de peste-un an, s-a oprit aici, la Siriu, în creierul muntelui, la jumătatea drumului către casă, luîndu-și, cum s-ar spune, viața pe cont propriu. Lucrează acum la serviciul tehnic al Brigăzii numărul șase, iar seara vine, ca mulți alții, la club. Pînă la apariția ei prin aceste locuri, pianul aflat într-una din sălile clubului nici nu-și imagina că în el ar putea să-ncapă chiar atîta muzică. Și ce muzică ! Bach, Mozart, Beethoven, Ceaicovsky, Rahmaninov, Enescu ! Totul tinzînd către „curatul sunet al perfecțiunii". Pentru că, aplecată peste claviatura pianului instalat aici, între munți perpendiculari, care scurtează mereu drumul soarelui către asfințit, Manuela cîntă, de fiecare dată, ca și cum s-ar afla în fața unui juriu extrem de cunoscător și de pretențios, fapt apreciat, de altfel, așa cum se cuvine, de către toți cei de față, care, la sfîrșit, nu se pot abține să nu bată minute în șir din palme și să strige chiar „bis !", ca-n sălile mari de concert.

Fără să neglijeze pianul, ea s-a pasionat acum de „viața Cilinei", pe care ar dori s-o întruchipeze pe scenă cît mai credibil, cît mai adevărat. Iar mulți dintre cei care-o văd acum punînd atîta suflet în interpretarea rolului „stagiarei" se întreabă dacă în mintea Manuelei n-a încolțit cumva ideea de a porni, și în viața ei de toate zilele, pe drumul Cilinei, adică pe drumul constructorilor de baraje hidroenergetice. Dar atunci cum rămîne cu vechea pasiune, cu pianul ? Nimeni nu știe, deocamdată, răspunsul la aceste întrebări. Toți simt însă că Cilina, din piesă, începe să semene tot mai mult cu Manuela, din viața de șantier. Dar și invers. Iar profitul pare să fie împărțit între ele, în mod egal. Cilina ascultă cu multă plăcere discurile pe care și le-a ales cu grijă și pe care și le-a cărat în rucsac, pînă sus, în vîrful muntelui. Pentru Manuela, muzica este deocamdată chiar viața ei. Dacă s-ar hotărî, însă, pentru profesia de inginer constructor, ei nu i-ar trebui numai discuri, ci și partituri. Pentru că pianul a urcat de-acum muntele și el răsună, aici, în fiecare seară, sub degetele ei, în aerul proaspăt al înălțimilor, ca-ntr-o uriașă sală de concert, ale cărei bolți stelare se sprijină, ca la-nceputurile lumii, pe crestele majestuoase de piatră ale Carpaților.

— Apropo, intră în vorbă maistrul Vasile Roșca, n-ați vrea să priviți de sus, de la-nălțime, ca să vedeți cum arată barajul, acum, cînd jos, la centrala hidroelectrică de la Nehoiașu, a-nceput numărătoarea inversă ?

Și astfel, programul dimineții următoare rămîne definitiv stabilit.

O BRIGADĂ

După repetiție, mai rămîn cîtva timp împreună cu soții Roșu, și ei deținători ai unor roluri importante în piesă. Dar ei sînt și cei care pleacă întotdeauna ultimii de-aici. Pentru că Vali este responsabilul clubului, iar soția sa, Victorița, are în grijă mii de volume ale bibliotecii.

Dacă m-ar întreba acum cineva cum trebuie să fie și chiar cum trebuie să arate un director de club, aș răspunde fără nici o ezitare :

— Cum altfel, decît ca Vali Roșu ?

Dar, oricum ai lua-o, Vali Roșu înseamnă, în același timp, și Victorița Roșu. Sau, altfel spus, mi-ar veni greu să concep acum c-ar putea sau c-ar fi putut să existe și unul fără celălalt. Într-atît de puternică este sudura lor sufletească și-ntr-atît de seducătoare și de captivantă prezența lor, pe care poți să ți-o imaginezi, dacă vrei, și ca pe un magnet extraordinar, de o construcție cu totul aparte, ai cărui poli se numesc, pur și simplu, Vali și Victorița Roșu.

Cu ei încerc, și chiar reușesc, să-mi acopăr multe din „petele albe" ale documentației mele despre amenajările hidroenergetice de-aici, de la Siriu, despre oamenii cățărați pînă-n creierii munților, ca să readucă în scurtă vreme aici, așa cum spune Cilina, „culoarea și vuietul mării".

Pe bolta imensă și-naltă, stelele clipesc limpede, ca-n mijloc de iulie, iar de undeva, din văzduhul mirosind a răsini proaspete și a iarnă care bate la ușă, îmi năvălesc parcă în urechi, ca niște valuri zbuciumate de mare, acordurile grave și luminoase ale unui fantastic concert de Bach.

De-aici, de sus, nu numai oamenii, dar și uriașele utilaje, răspîndite de-a lungul și de-a latul barajului ori urcînd pantele vijelios înclinate, ce suie către cotele lui cele mai înalte și, deocamdată, mereu provizorii, par niște puncte minuscule, aflate într-o perpetuă și imprevizibilă stare de agitație. Cu cîteva minute în urmă, instalați în cabina unei autobasculante de șaisprezece tone, plină cu pietriș de riu, atacam și noi una din aceste pante tăiate chiar în trupul barajului, escaladînd parcă treaptă cu treaptă această piramidă inversă, cu vîrful înfipt în albia de granit a Buzăului.

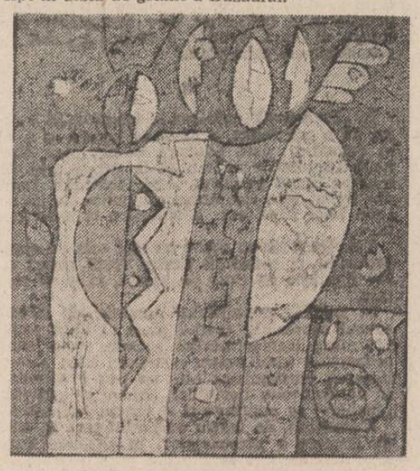

Tînărul de la volan — blond, subțirel, cu o privire extraordinar de mobilă — pare încă elev. De fapt, n-are decît nouăsprezece ani și este la primul lui șantier. S-a născut pe undeva, pe-aici, prin părțile locului, și cînd a deschis mai bine ochii asupra lumii, ea luase de-acum înfățișarea unei lupte gigantice între oameni și munți, pentru ridicarea barajului de la Siriu, luptă în care mastodonții aceștia de oțel, cocoțați pe roțile lor imense de cauciuc, își asumaseră rolul de vedete incontestabile. Opțiunea era deci făcută de timpuriu, anii n-aveau decît s-o-mplinească. Și iată-l acum pe tînărul Ion Dorobanțu, din Cozieni, stînd alături și încercînd să-i ajungă în măiestrie pe șoferi cu vechi state de serviciu pe marile șantiere hidroenergetice ale țării, precum Gheorghe și Vasile Neamțu (unchi și nepot), Ion Săndulescu, Traian Fieraru, Mihai Băbău, nume pe care Gheorghe Oană, energicul și îmbujoratul șef al autobazei, ni le-a rostit, cu mîndrie, dintr-o singură răsuflare.

Între noi, în cabină, se află firește și maistrul Vasile Roșca, un om cu tîmplele albe, cu fața deschisă, cu vorba domoală. El este aici aproape de la-nceput. Venit de la Porțile de Fier. Dar, ca mai toți colegii săi de generație, și el a pornit-o, cu decenii în urmă, de la Bicaz. Acolo l-a cunoscut, de altfel, și pe directorul Antreprizei de construcții hidroenergetice de la Siriu-Nehoiașu, pe inginerul Cornel Andrei, despre care mi-a vorbit foarte mult aseară.

— Lucrările de amenajare a barajului de la Siriu, baraj de anrocamente cu miez de argilă, au demarat pe la jumătatea lui august a anului 1974 — ne spune acum maistrul Vasile Roșca. S-a pornit, de la-nceput, cu tot sufletul și treaba înainta cu repeziciune : mai întîi devierea rîului, apoi curățarea vechii albii, pînă la patul solid și sigur de stîncă, apoi primele straturi de materiale — argilă, nisip, pietriș de rîu, blocuri de bazalt — așezate la temelie. Iar în acest timp, pe măsură ce oamenii — specialiști de tot felul — se-adunau de prin toate colțurile țării, ca să pună umărul, fiecare după puterile și priceperea sa, la rostuirea acestui munte între munți, colonia noastră muncitorească, „orășelul" pe care-l vedeți acum ridicîndu-se în umbra barajului, pe malul cel mai înalt al Buzăului, se-nfiripa și el încetul cu-ncetul. Dar nu trecuse nici anul de la debutul lucrărilor și-au venit, cum știți, înundațiile din '75, care-au măturat aproape total în calea lor. Iar ce nu duseseră cu ele, la vale, umpluseră cu mîl și pietriș, așa că totul trebuia luat acum de la-nceput. N-am văzut atunci pe nimeni mai mîhnit decît directorul nostru : dar, în același timp, nimeni nu era mai îndîrjit ca el, mai neobosit, mai nerăbdător să înlăture stricăciunile aduse de puhoaiele dezlănțuite. Și-a avut și norocul, zic eu, să găsească în inginerul Dimitrie Dorogneac, șeful Brigăzii numărul unu, care construiește barajul, un om de o calitate rară, cu toată asprimea lui aparentă, dar înțelegător cu oamenii, chibzuit și săritor la necaz. Și barajul a crescut ca din apă, așa cum îl vedeți. Și-au venit din nou puhoaiele, cum vă spuneam, în '85, dar muntele-acesta așezat de noi în calea lor le-a ținut atunci piept și-a apărat și întreaga vale a Buzăului de urmări cel puțin neplăcute, dacă nu chiar catastrofale. Ne-am luat, cum s-ar spune, revanșa.

UN ORAȘ CARE ÎNCEPE

Autobasculanta ne-a lăsat undeva, în apropierea șoselei naționale, care se cațără acum, pe versantul stîng, cu mult deasupra viitorului lac de acumulare. De aici, totul se vede ca-n palmă. Esplanada de beton, mărginită din trei părți de bare groase de fier, ne oferă o panoramă mirifică. Cu crestetele învesmîntate în zăpadă, Munții Siriului, dominați de Vîrful Măliia, răspîndesc parcă de-a lungul văii o lumină fluorescentă. Mai sus, ascuns de depărtări, ca și de piclele anotimpului, Ciucasul — locul de obîrșie al Buzăului. Acolo, departe, rîul o pornește în lume ca un firicel subțire de apă. Aici, la Siriu, vina lui, substanțial îngroșată de torenții laterali pe care-i întîlnește în cale, se izbește astăzi de-un zid de netrecut. Sau, mai bine-zis, de-un zid pe care nu-l mai poate trece acum decît prin căile dirijate de mîna omului : fie prin gura de evacuare, fie prin tunelul de aducțiune, lung de peste opt kilometri, care leagă Siriul de Nehoiașu, adică lacul de acumulare de viitoarea centrală electrică. O centrală aflată aproape de stadiul final de execuție. Ea va produce, în prima etapă, patruzeci și doi de megawați. O centrală în care se muncește zi și noapte, pentru apropierea momentului cînd energia apelor acumulate în barajul de la Siriu se va transforma în energie electrică, în sevă vitală pentru economia țării. În așteptarea acestui moment, stăvilarele și vanele barajului au fost închise. De cîteva luni, lacul de acumulare de la Siriu prinde contur vizibil. Apele lui, șerpuind pînă departe, în fundul văii, s-au ridicat pînă la nivelul prizei de captare a tunelului de aducțiune. Și cotele lor urcă mereu.

Privim de-aici, de la-nălțimea șoselei naționale, lacul, barajul, colonia muncitorească, în care, alături de barăcile și bungalourile inițiale, s-au adăugat, de-a lungul anilor, mai multe blocuri, semețe și confortabile, o cantină, un club și alte multe amenajări sociale. De curînd, a început și construirea unui hotel. Pentru că Siriul începe să devină și un atrăgător centru turistic. De altfel, după ce constructorii vor pleca de aici — și clipa aceasta nu este prea departe —, blocurile în care locuiesc ei acum vor trece ele însele în patrimoniul turiștilor. În ideea aceasta au și fost construite. Deocamdată, însă, ele pulsează, poate mai mult ca oricînd, de viața trepidantă a constructorilor, de nerăbdarea și entuziasmul lor. Pînă cînd barajul va ajunge la cota sa finală, mai sînt de înălțat douăzeci sau treizeci de metri. Dar numărătoarea inversă, începută acolo, jos, la centrala electrică de la Nehoiașu, i-a febrilizat deopotrivă și pe constructorii barajului. Emoția care însoțește marile evenimente este acum prezentă în inimile tuturor. Pentru că toți, absolut toți — șoferii de pe autobasculante și mecanicii de utilaje, proiectanții și inginerii, săpătorii de puțuri și galerii, topografii și desenatorii tehnici — se simt părtași la clipa aceea îndelung așteptată, cînd străvechea Mare Sarmatică, temeinic reașezată de ei în Munții Siriului, va scăpăra, magnific, din valurile înspumate și neistovite, trimițîndu-și pînă departe, prin cablurile groase ale rețelei de înaltă tensiune, vuietul ei năpraznic, neîmblînzit.

Poeme de nicolae dragoș

Arme albe

Cuvintele, cuvintele —
ploaie de sunete
înțelesuri și neînțelesuri.

Cuvintele, cuvintele —
arme pentru marșul
prin vreme,
cortine de jucat
sentimente.

Cuvintele, cuvintele —
ploaie de sunete :
trecătoare unele,
eterne altele.

În apele lor, nesfîrșite,
cauți adîncimile,
afundat pînă dincolo de risc,
cu vanitatea de a le afla
și opri doar pe cele
în care veacurile
tac și vorbesc
după voia ta.

Din copilărie

Veneau cu munții-n tulnice schimbați,
Cu Motru liric luminîndu-și cale
Colindele... În ritmuri ancestrale
Ningeau cu vorbe blinde prin Carpați.

Copacii-n alb, coroane de-mpărați,
Viu se nimbau sub stele pieritoare...
Visleau prin plaiuri tandru căprioare
Și-n lunci de basm eram cu trupul dați.

Irozi de-o clipă, pentru viață frați,
Credeam în roluri ce erau poveste...
O veșnicie parcă-n urmă este
Și-n drumul ei ne află-ngemănați.

Un timp-legendă cînd eram purtați
Prin cîntec spre strămoși pînă-n departe...
Martori eram la visul lor și parte
Cum brazii-s parte Munților Carpați.

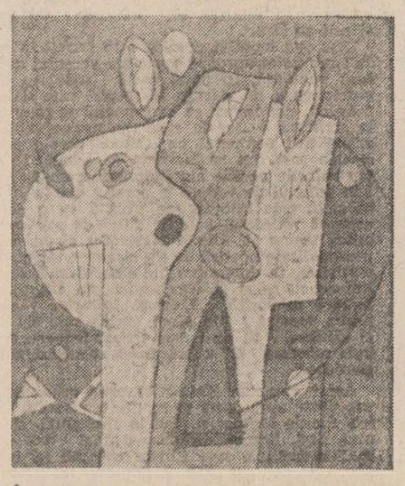

În umbrele cuvîntului

Au asfințit sub pietrele veacului
Arbori ai țării, ostași ai ei...
Legendă au fost acele apusuri
Și nu o dată glorie.

Au asfințit sub pietrele zilelor mele
Pe rînd, cuminți și tragic, prea devreme,
Înfrînți de vreme, nesupuși de ea,
Prietenii aflați în umbrele cuvîntului
Rămași acolo statuari, eterni...

Nici-o legendă-aceste asfînțituri !

Brutal, tăișul clipei retezîndu-i,
Încremeniră aerul și apa
În ultim spasm spunîndu-l numai lor.

Ne-a mai rămas, prin ceasuri, trupul lor
Ce fără ei părea înstrăinat —
Un palid semn amăgitor și cinic.

A nins apoi cu bulgări de pămînt
Peste un cer al lutului — o rană
În care lacrimi s-au zidit nu trupuri
Ce au trădat, lăsîndu-le să zboare,
Privirile și vorbele-n tăcere.

Nici o legendă... Numai o durere,
O rană singerînd tăcut sub clipe
Săpînd în lutul vieților piriuri
Prin care-ncet priviri și vorbe pleacă
Să asfințească-n taină lîngă ei...
Prietenii învinși și statuari, eterni.

Vîrsta

Te-ndrepți încet, cu grea sfială,
Prin labirintul altor vîrste
Să-ți deslușești un timp ce-a fost

Un chip fragil, pictat cu umbre,
Parcă din arbori și din riuri
Ivindu-și ochii, te privește...

E-o toamnă calmă, ideală,
Ce-adună-n raclele de aur
Aceleași tainice comori.

E-atîta pace ! Că nu știi
Cum anii, număroți mai rar,
Prin amintire să-i cobori.

Scrisoare neexpediată

Sînt din trupul meu absent,
Fuga nopții din prezent.

De mi-e dor de vrè-un dor
Mi-e de cîrdul de cocori
Scris cu peana lîngă nori
Unde poți să mori, să zbori,
Uneori și-adeseori,
De din seară pînă-n zori.

Urc în timpul scris cu brazi
Drumul de la ieri la azi,
Unde bat aripi străine
Dinspre tine către mine.

Ele nu mă știu pe nume,
Eu n-am nume a le spune.

Și mă-mbracă zid de piatră
Nici tu nume, nici tu vatră.

Luna, trudnică, mă latră.

Dezlegare

Frunză poți, nu poți să-mi spui
Unde-i clipa ? Unde nu-i ?

Mă știi frunză călător
Cu ghiuleaua la picior.

Fac un pas din altu-l fur
Nu văd limpede-mprejur.

Că de-atîta amintire
Țes păianjenii-n drum fire.

Unu-l rup, altul mă leagă,
Alerg noaptea, ziua-ntreagă.

Frunză poți, nu poți să spui
Unde-i clipa ? Clipa nu-i !

Întoarcere din drum

Din nou în sat... Și de-i tîrziu nu știu
Cînd, nerostită șoaptă, își urcă gîndul drumul
Pe lîngă apa cum argintul viu
Din care curge rîu, spre ceruri, fumul.

Din nou în sat... Un șanț trecîndu-l blînd
Spre-a nu-i răni cu umbra amintiri.
Sînt anotimpuri multe, dormitînd,
În ale ierbii veșnice zidiri.

Din nou în sat... Urcînd cu ochii dealul
Ce, altădată, munte îmi părea
E primăvară și pe șanț podbalul
A triumfat cu galbena lui stea.

Din nou în sat... Și dealul uriaș
Îmi pare un pitic trecînd pe uliți...
Copilărie, unde pleci și-ți lași
Cămașa sfîrtecată în prea străine suliți ?

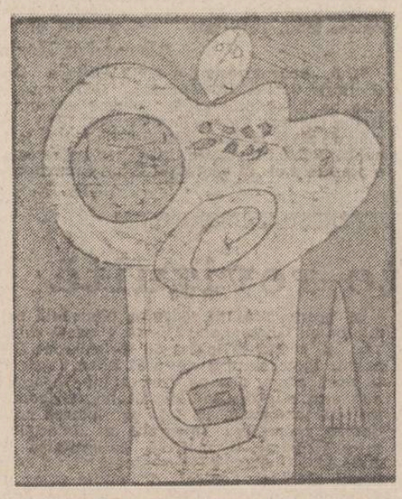

Din nou în sat... Și-n timp ce dealul scade
Mă nalț să caut dincolo de creste :
Văd anii încleștați în cruciade,
Aflu ce-a fost, nu aflu cît mai este.

Din nou în sat... Eu însumi deal și riu,
Aflîndu-mă, la ele-n ziduri prins
Zidit pînă la gleznе, pîn'la briu
Ca-n basme vechi, captiv de necuprins.

Din nou în sat... Un stol împărătesc
Aduce-n unghi eternul anotimp.
Prin amintiri învingi și asfințesc
Și dealul și izvoarele-mi sînt nimb.

Mă simt al lor, de dincolo de timp.

Lîngă o fotografie veche

Se întomnează peste cimitire,
Coboară morții scara de servici
Demult apuși în ierburi, licurici,
Trăiesc lumina-n veche amintire.

Unde se duc grăbiți și importanți,
Uitînd de lume, arborii uitînd,
Cu pași solemni de pașnici împărați,
Parcă închiși în racla unui gînd ?

Un rege Lear și-o gravă Desdemonă
Își sprijină legendele în cruci,
În timp ce părăsita anemonă
Își răsucește timpla sub uluci.

Cohorte ne-ntrerupte umplu veacuri
Cu schelării din trupuri sinonime,
Plutind, prin timp, cum nuferii pe lacuri
Induioșate-n anonime rime.

„Trecutu-i o banală melodramă ? —
Te-ntrebi, cînd Hamlet pune întrebări,
Cînd își desprind blîndețea vag din ramă
Bunicii coborînd aceleași scări...

Cînd se-ntomnează peste cimitire,
Cînd pulbere-s în ierburi, licurici,
Legendele-astînțesc în amintire
Cu ochii cuvioșilor bunici.

În clipă

Trăiești în clipă din necesitate
Cînd orologiul inimii împarte
Viața ca pe-o piine în felii :
Azi, ești aripă... Mîine, n-o să fii,

Cînd relativ e totul și-atît de trecător
Și cînd naiv visează, în noapte, vechiul ceas
Cum că a fost cîndva, demult, în viitor
Un fel de prinț trăind un veșnic azi.

Trăiești în clipă... Alții mor în clipă —
Hazardul cum subjugă, cum e jude.
Cînd ritmul inimii — sublima ei risipă ! —
Vorbește-n piept și-n stele se aude.

Trăiești în clipă din necesitate
Și relativ e totul și-atît de trecător,
Cînd clipa bate-n inimi întru eternitate
Parcă-ai trăit demult, vinat de viitor.

Destin

Din picturi celebre, din cuvinte
traversînd grăiurile lumii,
urcă, prin vîrste, imaginea
clasicului sacrificat
pentru credința-n idee.
(nu are, acum, importanță,
dacă drumurile lui se-ntîlnesc
cu drumurile adevărului ori
se lasă amăgite de aripi iluzorii).

El urcă anevoie, înfrîngîndu-și
geamătul, cu invizibila spadă
a demnității. Urcă, sub povara
credinței, și Golgota nu se mai
sfîrșește.

Acum, cînd cuvîntul încearcă
a ajunge pînă la simbolul
jertfei întru credință,
demult, pe Golgota nu mai e
trupul, grav purtîndu-și răstignirea,
pentru că punea mai presus
de moartea sîngelui drama ideii.

El a devenit, demult, pămînt,
abur, părere, aripă, vis.
Golgota însăși a traversat
metamorfozele veacului, devenind
aproape de nerecunoscut, dacă,
privind-o atent, n-ai vedea
cum urcă-aripă neagră de pasăre-n zbor —
povara credinței în idee, în mit,
fără a ști că, demult, cel condamnat
povara s-o poarte a rămas
amintire, idee, simbol,
deși tot mai des, tot mai mulți
înclinați sînt a crede
că sacrificatul nici n-a existat,
inventat fiind pentru povara ideii,
numai ea existînd.

Restul e narațiune, săracă invenție
pentru a putea înțelege, mai tîrziu,
drumul spre esența sacrificiului.

plastică

Forme cîntătoare

Fascinația jocului, grațioasa plutire a imaginației creatoare, infinitul univers al formelor inexistente dar posibile, iată seducătorul orizont artistic din care s-au plămădit toate miraculoasele instrumente ale „ucenicului vrăjitor", care ni se relevă a fi astăzi **Rolando Negoiță**. Impresia cea mai pregnantă ce se impune privitorului, încă de la primul contact cu lucrările expuse, este aceea de bucurie a ofrandei artistice. Expoziția de la „Orizont" — sala Atelier 35 — se distinge prin subtila prețiozitate a meșteșugului baroc. Lemn, alamă, catifea, atlazuri își dizolvă materialitatea imediată în neastîmpărul inventiv al artistului deprins să închipuie, mai mult, să încorporeze o lume de sunete într-o fabuloasă orchestră de forme. Imposibil de disociat, în cazul său, realitatea vizualului de cea a vibrației acustice. Din armonia celei din urmă pare să se fi întrupat insolitul ansamblu de forme, pe care ni-l propune astăzi Rolando Negoiță. Lucrările au o asemenea coerență expresivă, o atît de riguroasă individualitate constructivă și atîta credibilitate, încît te-ai aștepta ca în orice moment mîna unui Tartini sau Vivaldi sau Scarlati sau Telleman să le ridice din prețioasele lor cutii sau suporturi (și acestea la rîndul lor, creații de o mișcătoare delicatețe a liniei și finisajului artizanal) și să le anime cu suflul unic al emisiei lor sonore. Mi-l închipui pe tînărul artist în intimitatea atelierului său de lutier modern strunindu-și prin filtrele unei muzici interioare numai de el auzite, pasiunea inventivă a creatorului de forme cîntătoare ce este. Remarcabilă, în acest sens, este demonstrația ce o face cu acel „instrument", pe al cărui grift, frumos modelat, artistul a înșurubat mai bine de o duzină de „cuie de acordaj", fiecare din ele fiind o probă de virtuozitate și expresivitate în planul inventivității formale.

Ceea ce a obținut artistul prin această experiență creatoare de speță rară este, înainte de toate, o împăcare a exuberanței celiniene, ca și a întregii moșteniri renascentiste, cu tensiunile arhitecturilor moderne din artele spațiale. Calitățile orfevrierului, ale miniaturistului metalist ce s-a dovedit a fi pînă la această relevantă apariție a sa, l-au ajutat pe Rolando Negoiță să pătrundă cu dezinvoltură în lumea marii creații. Chiar dacă obiectul tentativei sale de azi este doar un nevinovat, dar atît de anevoios, joc în atrăgătoarele grădini ale închipuirii.

La „Galateea", **Czitrom Gh. Bela** revine în atenția amatorilor de artă cu o serie de reliefuri în metal — bronzuri și aliaje de aluminiu — ce se disting prin aceeași incitantă consistență alegorizantă, cu care ne obișnuise din anterioarele lui apariții expoziționale. Sculptorul are disponibilități evidente, recunoscute de altfel, pentru discursul plastic de tip narativ. Fiecare lucrare a sa se recomandă a fi „citită" cu răbdătoare metodă ; privitorul este provocat să călătorească, atent și permanent lucid, prin labirintul simbolurilor sale. Sculptorul are chiar un fel de voluptate a încifrărilor, dialogul vizual se leagă anevoie, tensiunea comunicării se consumă undeva, dincolo de expresia imediată a formelor, în spațiul bănuit doar și glacil al ideilor. De aceea, reliefurile lui nu se lasă lesne descifrate, deși, la o privire mai superficială, ele ne-ar putea surprinde prin decorativismul lor intrinsec. Adică, pot fi tratate ca orice piesă de podoabă interioară, deși, limitate numai la atît, lucrările sale își pierd repede valoarea, aceasta rezidind, înainte de orice, în suma, mereu gravă, a gesturilor și semnelor plastice, pe care sculptorul le clădește cu obstinată migală în jurul unui gînd.

Insatisfacția ce ne-o exprimăm, de această dată, este legată de un amănunt extraplastic. Și anume, sculptorul face imprudența să-și anticipeze cumva, mult prea devreme, propria retrospectivă. Căci, nu altceva s-ar putea desluși din selecția sa ultimă de la „Galateea", în care, cu excepția a patru sau cinci lucrări inedite (ce propun o posibilă nouă tendință stilistică în arta sa, dar greu de definit și aceasta în termeni definitivi datorită sărăciei argumentelor existente), toate lucrările au mai fost expuse cu diferite prilejuri sau sînt reluate în variante reactualizate. O lipsă de prolificitate sau numai graba de a expune cu orice preț, îl mențin, deocamdată, pe sculptor la stadiul promisiunilor încă neonorate.

Corneliu Antim

Straturi arhaice

Nu puțini sînt aceia care subliniază, în culturile moderne, contribuția formelor străvechi și propun drept concluzii pentru creație soluția arhaică, „arta neagră" de pildă, de nu cumva formule încă necunoscute cum se cade însă cu acces indiscutabil la absolutul valorii. Însă tradiția acestei adeziuni nu-i recentă și dacă avem în vedere pe Brâncuși și Paciurea, pe Țuculescu, se poate zice că o valorificare românească a fondului autohton este posibilă și chiar recomandabilă. De altminteri, straturile de străvechime sînt aci în afară de orice îndoială și contribuția lor la configurarea unei civilizații cu personalitate distinctă rămîne fundamentală. A găsi în arhaic și, mai încoace de noi, în antichitatea getică, în folclor, în medievalitate și în tot ceea ce diferențiază pe români de alte geografii spirituale, un temei pentru o evoluție în termen propriu e pe deplin probabil și, în definitiv, asigură o continuitate de cultură.

Astfel de concluzii nu-s atît de rare pe cît s-ar părea la o repede ochire și atunci cînd ele se traduc în creație, și încă în planul valorilor neperisabile, opțiunea e cu desăvîrșire lăudabilă. Iată, dar, o experiență demnă de tot interesul, a cărei însemnătate depășește semnificațiile curente, aparținînd pictorului Petru Petrescu, autor al unei recente expoziții de xilogravură (la sala Dalles), pe care o putem socoti cu adevărat un eveniment. Artistul e, la drept vorbind, matur și ascunde o activitate continuă și îndelungă, începînd cu grafică și cu uleiuri (foarte ingenioase, de altminteri) și, la vremea lor, apreciate de nu puțini. Însă, de la o vreme încoace, Petru Petrescu (care era și rămîne un excepțional colorist) a descoperit un strat de arhaicitate fundamental, acela al Cucutenilor și năzuiește acum a-l comunica în limbaje moderne. Om de extracție moldavă, de la Piatra Neamț, unde geometria s-a conservat în ceramică, pe covoare și pe alesături, Petru Petrescu se așează, prin aceasta, într-o tradiție majoră care nu-i doar „a locului" ci și a unei geografii întinse, aflată la conjuncția Orientului cu Occidentul și care, în ultima analiză, definește un moment inițial și esențial pentru culturile europene.

Pictorul este, în definitiv, un xilogravor, adică un știutor de meșteșuguri artiste vechi și care sînt cu desăvîrșire laborioase ; aceste procedări dau, pînă la un punct, verosimilitate unui experiment care, pornind din vremuri vechi, ajunge, cu toate acestea, să fie modern. De la depărtare, ilustrațiile lui Petru Petrescu par a se asemui cu pictura lui Joan Miro, însă acele semne atît de străvechi capătă, cînd privirea se apropie, semnificații care nu sînt ale gratuității. Este aci un întreg limbaj pe care îl înțelegem, de nu întotdeauna rațional în tot cazul pe căi sufletești insondabile, și care participă la definitivarea unei arte cu specificitate națională. Din stratul arhaic, al Cucutenilor, xilogravorul a tras un fir lung, către noi, trecînd, desigur, prin folclor și nu e o întîmplare că unul dintre ciclurile lui (cu probabilitate cel mai valoros) se numește „Datini străbune". Aci, pictorul a întruchipat o întreagă civilizație ritualică, trăind într-un calendar al ceremoniilor „de preste an", din vremea colindelor și pînă la rusalii și sînziene, către toamna invadată de uberitate, o lume, așadar, pentru care ursitoarele, căiuții, vestitorii, bocitoarele sînt personaje al căror substrat metafizic și a căror semnificație de dincolo de contingent rămîn hotăritoare.

Cu toate acestea, efectele sînt, repet, moderne, însă de **o modernitate arhaică**, aptă a contribui cu o soluție adînc specifică la un concert universal de valori ; xilogravura aceasta, atît de românească prin ideologie și forme, este a unui admirabil artist contemporan.

Artur Silvestri

REPERE LITERARE CONTEMPORANE

Poetica ascensională

Poezia lui Cezar Ivănescu este una dintre cele mai tulburătoare expresii lirice moderne.*) Este „o voce obsedată de un singur sentiment" cum o caracterizează Marin Preda. Printr-o teribilă consecvență, acest unic sentiment este convertit în discurs poetic, am putea zice sacru. Întreaga creație a autorului, scoasă din sfera prea deselor analize stilistice needificatoare, își dezvăluie sensul revelaționist (sau „apocaliptic" — folosind înțelesul etimologic al cuvîntului). Această poezie, privită tipologic, stă sub semnul verticalității, al înălțării în transuman ca vîrfurile catedralelor gotice. Tentația ardentă a absolutului înscrie poezia sa în sfera esteticii sublimului, de aici și implicațiile peratologice în decriptarea simbolurilor. Verticalitatea scenariului poetic e un drum anabasic de la pămînt spre cer, dinspre contingent spre absolut. Analizată în profunzime, poezia lui Cezar Ivănescu relevă o succesiune teleologică a stadiilor spiritului prin înălțarea purificatoare în spațiul paradisului celest. E un itinerar dantesc care începe cu tragica dorință de a ieși din închisoarea corporală, sau (în sens budist) de a obține eliberarea din ciclurile „reîncarnărilor" (samsara): „! sufletul meu o să zboare / sufletul, iubirea mea, / din această închisoare, / din această închisoa-" **(Doina).** Nostalgia dematerializării străbate lirica poetului orientînd-o ascendent, poemele repetă exorcizant dorința ieșirii din trup și eliberarea din spațiul terestrității. Dihotomia funciară e plasticizată prin opoziția înălțare-cădere: „sufletul meu zboară fără pată, / trupul n-a putut și s-a tîrît !" **(Doina).** Vectorul ascensional adună toate sugestiile zborului, ale imponderabilității și transparenței în construcții poetice delicat-eufonice ca tuburile de orgă îndreptate spre cer, poemele sînt imnuri ale înălțării. Poezia lui Cezar Ivănescu privește permanent în sus, este absorbită de infinitul cosmic precum tonica oratoriilor lui Bach, paradigmele „ridicării la cer" se bazează pe o versificație în crescendo ritualic în care se dizolvă inefabil sonorități arhaice și baladești. Despre baladele autorului criticul Nicolae Manolescu afirmă că „sînt o imitație a cîntecelor trubadurești, în care poetul introduce numeroase elemente de folclor autohton, savant prelucrate și într-o limbă de o simplicitate voită, aptă de mari subtilități. Ca și cîntecele trubadurești, ele au în centru două motive, iubirea și moartea, în jurul cărora poetul brodează la nesfîrșit". Trebuie adăugat însă faptul că iubirea din lirica ivănesciană exprimă medievalitatea „dulcelui stil nou" prin faptul că se apropie de meditația filozofică, amorul este spiritualizat, femeia apărînd ca o ființă de esență îngerească. Mai toate cîntecele de dragoste ale lui Cezar Ivănescu, scrise pe tipar trubaduresc, idealizează iubirea, localizînd-o în spațiul împreunării sufletelor. Tenta înălțător hieratică a acestei lirici e dată de verticalitatea viziunii, fiecare poem pare scris în caractere ascuțite (runice) cu vîrful îndreptat spre „lumea divină". În aceste poeme atitudinea emblematică este închinarea, surprinsă pînă și în detaliile gestuale, ca în picturile lui Fra Angelico. Hieratismul închinării domină întreaga lirică a poetului cu forța unui fluid ascensional: „dar mă rog cu toată ființa / mîntuie-mi de-acum suferința / luminat de tine, lumină, / ca să pot muri fără vină". **(Rosarium-Stella Maris).** E în lirica poetului o trecere insesizabilă de la agitație la liniște siderală. Privirea fixează neîntrerupt mandala celestă a soarelui, narcotizînd ființa cu o lumină supralumească. Glorificarea luminii, pînă la atingerea unei stări extatice, devine un leitmotiv ritualic: „! trupul tău de aurore boreale / mă lumină tot precît m-ar lumina / primele lumini astrale / și-a Divinilor veci Cale, / trupul tău care la cer s-o înălța !" **(Jeu d'Amour").** Metaforele luminii care apar obsedant în lirica lui Cezar Ivănescu vin pe filiera platonician-plotiniană și a filosofiei medievale (a lui Augustin) înscriindu-se în fenomenologia marilor revelații spirituale. Fixarea extatică în lumină ne duce cu gîndul și la Heidegger cu al său „cerc luminos" (Lichtung) care însoțește orice apariție a Ființei. Poezia devine astfel, un „rit de trecere", un cîntec orfic neîntrerupt ce leagă suprasenzorial sufletul de „lumea veșnică" prin eufonii înălțătoare. Poiesisul se transformă într-un exercițiu spiritual de eliberare prin asceză și revelație. Tocmai aici trebuie văzută marea originalitate a autorului care împletește sensibilitatea modernă cu ritualurile străvechi. Cezar Ivănescu reactualizează forța cathartică a liricii prin magii verbale și practici „șamanice" asupra limbajului, obținînd un ton halucinatoriu: „! se topea ca amăgirea, / ceruleie-vînăt-cer, / și mergea după privirea / care-i măsura sfîrșirea, / Rege-i Raiul Rege Ra !" **(Rege-i raiul cel fălos).** Pe parcursul lor poemele se dematerializează, intră în levitație ca sufletul „eliberat de trup". Autorul sugerează diafanitatea prin vocabule rarefiate și imponderabile: „de acum mai ușor / decît ceața-s călător, / de acuma mai lin / de acuma nu mai vin" **(Doina-Negură),** sau în alt loc, aceeași transparentizare verbală: „mai duceți-mă-n sicriu de ceață / mai duceți-mă-n sicriu de fum" **(Doina).** Poemele plutesc în spații cu o grație îngerească. În demersul său ascensional „in illo tempore" sufletul figurează în plan liric o înălțare. La capătul universului dantesc, structurat în trepte, ascendente, poezia autorului sugerează aneantizarea nirvanică. În zonele lor limită, invadate de lumină supraumană, poemele au o stare narcotică, poezia devine, cu alte cuvinte, „paradisul limbajului", cum spune Valéry. Extazul liric continuu oprește orice devenire, mișcarea ascensională se sfîrșește în unitatea senină unde infinitul absoarbe toate limitele: „ca-ntr-un lotus dintr-o mie / de petale surîzînd / în nesațul de vecie / zeii-n rugăciune stînd / în nesațul de vecie / zeii-n rugăciune stînd !" **(Doina-Variantă).** Beatitudinea statică a imaginii sugerează sfîrșitul înaintării poeziei prin atingerea păcii nirvanice, trebuie amintit aici că în scrierile canonice budiste se spune: „În acel loc nu este nici mișcare, nici nemișcare, nici apariție, nici distrugere. El este cu adevărat capătul suferinței". Să rezumăm demonstrația noastră spunînd că poezia lui Cezar Ivănescu este o permanentă înaintare verbal-muzicală către acel „capăt al suferinței" (în asta constînd și moralitatea sa funciară). Întregul său demers poetic poate fi interpretat și ca o mîntuire laică, o sinteză a religiilor transfigurată în limbaj personal ca o practică a „iluminării" lirice. Poetica sa ascensională e bazată pe un climax muzical riguros construit monodic și polifonic, poemele înaintează suitor printr-o logică a muzicii. Strofele figurează parcă o scară de la pămînt la cer, o punte **(gephyra)** de legătură cu metafizicul. Poezia se dematerializează lexical, pe parcursul ascensiunii inițiatice, pînă la dizolvarea în cîntec pur. Această trecere spre imaterial imită procesualitatea aristotelică de la materia fără formă (din poemele infernului teluric) la forma pură fără materie din poemele paradisiace. În fazele limită apar semnele percuției finale (acel caracteristic semn de exclamare aflat la începutul unor versuri). În aceste zone ale desăvîrșirii lirice muzicalitatea poemelor intră parcă în gama pentatonică. Caracterul paradisiac al acestei game japoneze atinge perfecțiunea echilibrului.

Această poezie de frapantă originalitate prin substanță și expresivitate neptunică se consumă în limitele unei drame solitare și tainice. Poetul e un benedictin al verbului, un ascet care duce pînă la capăt (citește pînă la iluminare) rostirea proprie, autarhică, morala sa fiind însăși perseverența teribilă cu care își făurește gnoza personală, fără abateri „sezoniere" de la doctrina autoimpusă. Creația autorului se restructurează din interior cu fiecare nouă carte apărută, înaintînd esențial fără experimente zgomotoase. Este aici o teleologie poetică fundamentată spiritual (axată pe severă rigoare formală) cum puține a dat lirica modernă, fenomen care explică magnetismul oracular al liricii ivănesciene. Autorul, așa cum s-a mai arătat, e cunoscut în special prin faimoasele sale balade medievalizante în care se topesc, după o formulă proprie, sonorități folclorice străvechi, elemente livrești și eufonii lucide într-un aliaj de o stranie cantabilitate, sugerînd obsesiv prezența sentimentului thanatic. Lirica de esență muzicală, plină de extaz carnal și voluptate a extincției, decantează durerea existențială pînă la sonorități angelice, poetul sublimează limbajul în tonuri de o frumusețe sepulcrală, amintind adesea modulațiile doinei românești. Bocetul popular și monodia gregoriană, șansoneta și ritualul trubaduresc se combină, după reguli secrete, făurind un limbaj inimitabil colorat de duhul arhaității moldave.

Toate aceste aspecte nu trebuie să ducă la concluzia că opera autorului își află centrul de greutate numai în farmecul ezoteric al muzicalității. Poemele în vers liber constituie o latură revelatoare, mai puțin comentată, în creația lui Cezar Ivănescu. Tragismul liricii sale, scos de sub vălul eufoniei apolinice, devine terifiant prin nuditatea expresiei. Poetul, așa cum bine sesizează Ștefan Aug. Doinaș, „distinge deopotrivă, în marea simfonie a vieții, sunetele delicate și sunetele cumplite, dure, și le înregistrează pregnant, într-o expresie directă, de puternic fior existențial, în cuvinte teribil de concrete, palpabile, ca niște globuri oculare dezghiocate, pe care te temi să le atingi". Verslibrismul practicat de autor pare un exorcism continuu, iubirea și moartea sînt temele unice repetate la infinit. Nu e o poezie extensivă, ci intensivă, pedalînd pe aceeași obsesie letală, poemele în vers liber demonstrează în acest fel omogenitatea creației, mitologia teribilă construită pe simbolul erosului thanatic. Materia lirică stă sub semnul pasiunii mistuitoare amenințate de sfîrșitul biologic. Dar, așa cum foarte bine sesizează criticul (Artur Silvestri, „poetul nu dezvoltă sentimente, ci idei, nu fotografiază situații naturale, ci senzații metafizice. El descrie viziuni tenebroase, creează alegorii medievale, trecentești, grozave himere baroce, inanalizabile cu mijloacele raționalismului mecanic". Sentimentul letal, unic, repetat pînă la insuportabilitate, suprapus carnalității naturaliste e de fapt spiritualizat și rescris cu o luciditate extatică. Apetența pentru dihotomia trup-suflet naște o candoare crudă a stilului, o contradicție emoțională acută. În interiorul poemelor opoziția dintre angelic și macabru generează tensiuni anxioase. Există cu siguranță aici un grotesc medieval, trecut prin filiera expresivă baudelairiană și bacoviană a poeticii escatologice, tonul liric este însă absolut original.

Alexandru Horia

*) A apărut recent o nouă ediție a **Doinei** (Editura **Cartea Românească**, 1987) care conține pe lîngă cele șapte poeme apărute în **Doina** (Editura **Cartea Românească**, 1983) un număr de piese inedite. Volumul ne obligă la o analiză globală a creației lui Cezar Ivănescu și la o plasare a ei în contextul liricii contemporane.

O paternitate revizuită

Pregătind pentru tipar ediția critică a cunoscutului și mult discutatului text despre călătoria viitorului împărat bizantin Ioan VIII Paleologul (1425—1448) prin Moldova, pe vremea lui Alexandru cel Bun, și despre darurile ce i le-ar fi trimis împreună cu hotărîrea de a acorda independența spirituală de Ohrida, am revăzut copia de la Piatra Neamț (Arhivele Statului, filiala Piatra Neamț, cota I. 2 093) și am ajuns la concluzia că în această copie, în cea din ms. 3 102 al Bibliotecii Academiei R.S.R. (copie din 1793 după o alta mai veche, nedatată) și în ms. 2 591 B.A.R. (cunoscuta **Istorie paralelă a Țării Românești și Moldovei)** ni se păstrează forma cea mai veche și mai apropiată de arhetip. Particularitatea comună copiei de la Piatra Neamț și ms. 3 102 B.A.R. este **absența oricărei referiri la logofătul Grigoraș și la copia descoperită de el în 1778** și pusă în circulație ca izvor al unei alte tradiții manuscrise. Cum cele două copii conțin textul **integral** al „Istoriei" spre deosebire de **Istoria paralelă** unde el a fost amputat potrivit necesităților de redactare a cronicii, se pune întrebarea dacă absența mențiunii despre logofătul Grigoraș se datorează eliminării ei de către copiști sau faptului că acest text este **anterior copiei executate de Grigoraș** în 1778. Singurul răspuns posibil este al doilea, deoarece **ms. 2 591 B.A.R.** (Istoria paralelă) a fost copiat cu certitudine în prima jumătate a secolului XVIII, după cum m-am convins în urma unei discuții cu istoricul Ștefan S. Gorovei. Pe de altă parte, **Istoria paralelă** se continuă în ms. 5 367 B.A.R. a cărui copertă îl dovedește a fi aparținut lui Constantin Mavrocordat, mort în 1769.

Din aceste constatări decurg două concluzii:

1. Textul **integral** al „Istoriei" preexistă anului 1778, datînd chiar din prima jumătate a secolului al XVIII-lea, ceea ce exclude ipoteza (ce ne-a indus și pe noi în eroare în cartea recent publicată) colaborării lui Grigoraș, care ar fi adăugat pasajele despre Milescu și despre Pravila mare la un text mai vechi elaborat de Gheorghe IV. Grigoraș n-a făcut decît ceea ce se spune explicit în pasajul care-l privește din manuscrisele tradiției născute din copia sa: el a **descoperit** textul în arhiva de la Iași și l-a pus a doua oară în circulație, pe o filieră care este atestată de cîteva manuscrise, unde titlul „istoriei" este schimbat și apare mențiunea despre Grigoraș.

2. „Istoria" despre darurile lui Ioan VIII Paleologul a circulat independent și **înainte** de copia din 1778 a lui Grigoraș, atît în forma ei integrală (ms. de la Piatra Neamț și 3 102 B.A.R. fiind doar copiile **păstrate** din mai multele pierdute) cît și încorporată, cu unele amputări, în „Istoria paralelă a Țării Românești și Moldovei".

În aceste condiții redevine plauzibilă paternitatea lui Gheorghe al IV-lea, atestată chiar de text și susținută inițial de Melchisedec Ștefănescu. Ipoteza emisă de prof. Elian, a redactării în două etape, una pe vremea lui Gheorghe și alta prin colaborarea logofătului Grigoraș se infirmă textologic, la fel ca ipoteza noastră despre redactarea **integrală** a „Istoriei" de către Grigoraș. Dimpotrivă, paternitatea integrală a lui Gheorche IV, susținută recent de Ștefan S. Gorovei, are cele mai multe șanse de a se impune în viitor. Considerăm, acum, după o mai stăruitoare comparație a textelor, că redactarea lui Vasile Cămărașul din 1733 nu este realizată pe temeiul unei tradiții orale, ci este un **rezumat** al textului lui Gheorghe. Chiar dacă Vasile a lăsat în afară o serie de informații, important este că tot ce se află la el preexistă în „Istoria" ce poartă semnătura lui Gheorghe IV. Schimbarea Chiliei în Galați este o actualizare într-un moment cînd vechea cetate nu mai era punctul terminus al unei călătorii prin Moldova. Cititorii cărții noastre despre Iosif Mușat sînt rugați să facă modificările de rigoare în text, ținînd seama de aceste ultime rezultate mai puțin tributare ipotezelor predecesorilor.

Ciprian Zaharia

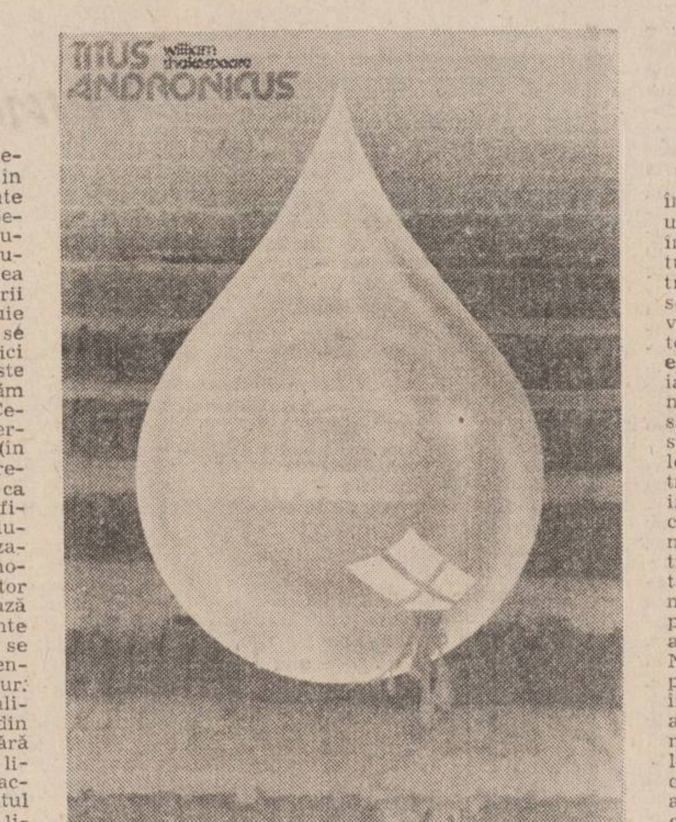

Odă limbii române

Urmare din pag. I

totul), în măsura în care nu i se poate niciodată reproșa emfatismul hiperbolei arhaizant-rurale atît de gustată de mulți dintre contemporanii săi. Fiu al unui umil preot din satul Chăinari, el însuși trăitor în mijlocul poporului, Alexie Mateevici privește cotidianul rural al epocii sale cu un realism discret și pătruns de căldură omenească, intimist aproape, în orice caz lipsit de afectare sau retorism: **„Limba noastră-i graiul pîinii / Cînd de vînt se mișcă vara ; / În rostirea ei, bătrînii / Cu sudori sfințit-au țara."**

Discreția emoției poetice este fericit întregită de simplitatea aproape austeră a versului de factură populară. În bună parte, valoarea liricii patriotice a lui Alexie Mateevici este datorată măsurii, cumpătării cu care poetul se raportează la scriitură — iar la rădăcina acestei atitudini aflăm atît contactul cu capodoperele poeziei clasice ruse, cît și ferventa sa admirație pentru valorile perene ale literaturii române vechi. Din punctul de vedere al acestui orizont poetic, inovația este întotdeauna privită cu o de-abia ascunsă reticență, bănuită fiind de excese ; am putea spune că Alexie Mateevici dispune de o personalitate poetică de tip clasic — totuși, acest clasicism, în determinațiile sale ultime, nu este livresc ci, ca și la Alecsandri sau Creangă, de factură folclorică: **„Destulă înflorire păstrat-a limba noastră / Din sînul maicii sale cel vechi și sănătos, / Și nu-i mai trebui leacuri, și nici boia albastră / Să zugrăvească cerul cel sfînt și luminos."**

Acest clasicism folcloric, ușor arhaizant, dă profunzime vibrației patriotice a versului: pentru Alexie Mateevici, Patria înseamnă, în primul rînd, limba strămoșească și moștenirea înaintașilor, pe care sîntem chemați să o apărăm prin jertfă: **„Fiii, pămîntenii tăi / Au luptat ca niște lei, / Au vărsat ei mări de sînge, / Ca să poată jugul frînge — / Jugul cel greu din vechime / De pe-ntreaga românime."**

Poezia lui Alexie Mateevici nu se mulțumește să fie o retorică luare de poziție — ea constituie, în sine, **o trăire,** o trăire profundă, totodată responsabilă și pasionată, amintind de anonimii rapsozi ai cîntecelor de voinicie. În versul său sclipește ceva din bărbăția apologului cronicăresc, din pătimașa iubire către graiul străbun a lui Dosoftei ; este o trăire cu totul contopită trăirii unui popor, în continuarea unei tradiții seculare, pătrunsă de lumina zorilor unui viitor luminos: **„Eu cînt, căci văd că ele vin / Acele zile de senin ; / Eu cînt, căci văd de-acum că piere / A țării veșnică durere ; // Eu cînt, căci văd necazul frînt, / Și-aud pluguri în zori cîntînd, / Nu doine de amar, de dor — / Înviorarea țării lor..."**

Iar omul, omul era pe măsura poeziei sale. Tragica iarnă a anului 1916 îl găsește în tranșeele de la Mărășești, venit voluntar să apere, sub focul bateriilor germane, acea țară pe care nici o clipă nu va înceta să o cînte în versurile sale. Dar războiul, mizeria, boala vor curma prea curînd acest destin curat și luminos, lăsînd o operă neîmplinită: evacuat la Chișinău, poetul moare, bolnav de tifos, la 13 august 1917, așa cum a visat — căci se moare pentru patrie și pe un pat de spital.

La mai bine de șapte decenii de la trecerea sa în neființă, în puține feluri mai putem noi, urmașii, să ne vădim admirația față de un poet ce a știut jertfi totul — chiar și opera-i, ce a rămas aproape cu totul nescrisă — patriei: dacă nu o pagină de abecedar, atunci măcar îi putem aduce prinos un loc de cinste pe rafturile bibliotecilor.

Afișe de Nicolae Corneliu din Expoziția „Integrala Shakespeare", deschisă la Sala Dalles

Un debut promițător

Urmare din pag. I

femeile la o nuntă, unde se ascultă balade vechi și se joacă „Perinița". Eroii lui Nicolae Fulga sînt petrecăreți, epicurei și idilici. Nicu Bicu va rămîne marcat, toată viața, de iubirea Borangicăi: „A avut trăinicia viței de vie. Eu am bolit ca și acum cu salele astea. Ea a înflorit și a rodit de cinci ori. N-am văzut-o înflorind. Poate a înflorit noaptea, în taină, ca frunza de nuc, dar am văzut-o rodind. Am văzut-o dînd copiilor sănătate și sănătatea ei a sporit ca o fîntînă." Eroul-narator își rememorează toată povestea, la gura pătulului, unde femeia își întindea coșurile cu porumb, răspîndind o „lumină galbenă".

Așteptînd ne amintește, într-o anumită măsură, de **Dincolo de nisipuri** a lui Fănuș Neagu. Aceeași psihoză a așteptării, pe albia seacă a unui rîu, întîlnim și în povestirea lui Nicolae Fulga. Numai că, aici, oamenii nu așteaptă atît venirea gîrlei, cît mai ales a hergheliilor de cai. Psihoza este împinsă în delir imaginativ, după cum ne relatează unul din personaje: „Din trupul calului se desprind alte trupuri de cai, multe, multe trupuri de cai. Umplu cerul. Ba nu sînt pe cer, sînt pe albia rîului. Coamele și cozile vîlvoresc prin crengile sălciilor. Văd crupe, copite și gîturi, într-o încordare înfricoșătoare, într-un amestec care se schimbă fulgerător. E o dezlănțuire nebună..."

Mai slab realizate artistic sînt nuvelele: **Duminicile Lisăndrinei, Datori cu visele** și **Noapte de august.** În schimb, **Plopul fără vîrf** este o nuvelă puternică, a cărei acțiune este localizată în lumea Deltei, într-un sat de pescari, cu subiect de „vendetă" și cu caractere aprige, pătimașe, dar care, prin ieșirea din „toposul" predilect, distonează și strică organicitatea volumului.

Drumuri în cîmpie de Nicolae Fulga este un debut amînat, dar concludent. Dacă viitoarele volume ale lui Nicolae Fulga vor confirma valoarea debutului, atunci, cu siguranță, vom avea de a face cu unul dintre reprezentanții de marcă ai prozei noastre contemporane de inspirație rurală.

Epifaniile poeziei

Poezia, ca și muzica, este creatoare de spațiu și de spații. Aproape că nu poate fi închipuită poezie din care să nu pulseze dimensiunea imaginară a întinderii. Nu numai că trebuie „să se petreacă" undeva, în înțeles empiric, ceea ce se poate întîmpla să nu fie dacă e absentă intenția poetului întru aceasta, ci ea creează un spațiu lăuntric, odihnitor, o matrice a spiritului ce crește, se dilată, odată cu undele armonice, un spațiu viu și ordonat în care se află dispuse elementele create de forța sugestiei, un loc fast și eliberator. Aceste spații, simțite ca o vibrație, iau forme fizice, se contaminează de culori și nuanțe. Nu vor lipsi culorile cerului toamnei sau al primăverii, albul zăpezilor, azurul înstelat ascunzînd misterul cosmic, cenușiul viscolelor, o negură a hăurilor și peșterilor nepătrunse, negrul nopții aspiratoare al gurilor de infern, flăcările înalte ale infernului însuși, culoarea apelor putride și stătute, culorile rafinate ale castelelor Asiei, galbenul deșerturilor trădător și născător de monștri, sclipirea criptică a pietrelor monumentale, vîrtejul de coșmar al culorilor junglei, verdele unor pajiști paradisiace, fumul amurgurilor și cel rarefiat al Limburilor, culorile curate și tăioase ale Nordului, aurorele orbitoare, lumina irizată prin codrii bătrîni, aceea sobră și răcoroasă a înălțimilor Tibetului sau Anzilor, culorile fruste ale mării calme sau turburate ale oceanului neîmblînzit, culorile stranii și lîncede ale insulelor Sudului, dar și irizarea unor dimineți calde din amintire, culorile spațiilor copilăriei, aurore și asfințituri demult uitate, vedeniile colorate ale viselor curate de altădată. Aceste spații vor deveni cu adevărat „concrete" cînd vor lua formă și vor învia pînzele pictorilor mari ce ne-au atins simțirea vreodată.

Dar Poezia mai naște și îi place să trăiască în spațiul legendelor, în cele ale mitologiilor și ale istoriei așa cum au fost ele fixate de memoria culturii iar pentru firile vizionare ea naște spații incerte și aleatorii, stranii spații viitoare.

Adevărata Poezie triumfă în infinitul de acum și în prezentul etern, încît ea nu poate fi niciodată caducă, vetustă etc., cu trecerea veacurilor sau mileniilor, cum nu pot fi astfel statuile din Valea Regilor, portretele din Fayum sau Afrodita din Cnidos.

★

Scepticilor, cinicilor dezabuzați, ignoranților și mizantropilor poezia le apare ca un praxis absurd, ca un capriciu vinovat, o toană ieftină a unor conștiințe imature. Dacă **„pulvis et umbra sumus"** spun unii cu încruntare, la ce bun aceste iluzionări fantaste ce rătăcesc spiritul, alterează percepția exactă și îmbracă în culori stranii severul peisaj al lumii reale? Ce utilitate au aceste jocuri ușoare, se întreabă alții.

★

Nolite mittere margaritas ante porcos. Nu este poezia pentru ei, nici ei nu sînt făcuți pentru ea. Poezia le răspunde însă nepăsătoare și sigură de eternitatea ei, cu jerbele strălucitoare ale verbului, bulversîndu-i, buimăcindu-i și determinîndu-i să se piardă în noapte și să-și mistuie la o lumină anemică descărnatele lor apoftegme sceptice.

★

Între îndemnul vechi **nil admirari** și înzestrarea sa cu facultatea admirației, o genuină înclinare spre excelența artiștilor și operelor mari (ceea ce îl distinge de turma cîrtitorilor josnici), Poetul nu optează cu dificultate ci se plimbă liber într-un parc uriaș, pe alei largi și pe poteci înguste, de unde îi răsar minunate, statuile nobililor săi prieteni, cu care conversează în afara timpului și a hărților într-o limbă universală. Se pot ivi poticniri (cum Rilke spunea că n-are organ pentru Goethe) dar structurile afine se vor întîlni mereu și se vor iubi, căci contemplarea frumosului este iubire admirativă, pură, iar afinitățile elective își au rădăcina în zestrea divină a ființei noastre.

★

Poate un mediu foarte artist să rafineze structura unui poet pînă la a-i da o haină cum n-a mai fost alta și o înfățișare atît de personală, încît greu să mai poată fi uitată răsfrîngerea ei în operă, iar poezia lui să poarte însăși amprenta acestui rafinament, care să-l facă a fi un poet unic? S-a glosat mai ales despre marii poeți francezi ai veacului trecut în acest sens: Baudelaire, Verlaine, Mallarmé, despre Oscar Wilde și despre mulți alții. Iar la celălalt pol, Homer, Vergiliu, Dante, „legendarul" Ossian, Whitman, Villon, Francis Jammes, sau Frost, poeți atît de mari prin natura lor puternică că noțiunile de mediu și rafinament par cam bizare. Dar dacă mediul îi este indispensabil pictorului, muzicianului, arhitectului, actorului de ce n-ar fi și poetului? Nu în aceeași măsură însă.

★

Există poeți ofensivi și spadasini care confundă brutalitatea expresiei și șarja lirică cu forța artei. Pentru a ului și pentru a lovi cu vorba nu se dau în lături de la siluirea limbii, ofensînd structura ei solară, de sărbătoare și inserînd într-un limbaj argotic și năclăit pitoresc ura ochiului lor injectat și atrocitatea unor glasuri răgușite. Uită că Poezia este vultur regal ce plutește mult deasupra noroiului străzilor, și deasupra norilor, la înălțimea culmilor solitare și însorite, departe de pegra nărăvită a gangurilor înnegurate și de sala armelor.

★

Nu i se iartă sau nu este înțeles poetul capabil de a ipostazia, ca și cînd menirea lui ar fi un etern lamento sau „virtutea" de a delira, reală sau trucată. Este privit cu o grimasă acela care se identifică la distanță în timp și în spațiu cu fenomene și obiecte (intrate în memoria istoriei), în vederea **suprimării tensiunilor polare,** pentru mai buna lor cunoaștere și transfigurare. Reismul său, de asemenea, este privit, cu îngăduință, ca un primitivism, ca reducție simplisimă, din absența facultății de a abstractiza, ca o receptare senzorială, pură, a lumii. Încălcarea hotarelor gnoseologiei, de către un ins nepoftit, care cîntă cu o floare în mînă într-o aulă severă și încărcată de morga științei, este luată ca o impietate și sancționată cu un **non decet.**

Dar adevăratul poet nu uzurpă locul gînditorului din noosferă ci aprinde acolo o lumină puternică și fascinantă. Dovada este că în țările sau limbile unde s-au născut gînditori mari, au preexistat sau au coexistat poeți sublimi.

★

Există un prezent cosmic, etern? Nu poate să nu fie de vreme ce universul este infinit și pare a nu avea sfîrșit. Este un timp în afara rațiunii și desigur în afara omului. Pare mitic sau magic, un timp straniu, imuabil, un timp al zeilor, în care tot ce este creat durează în eternitate. Nu știm dacă e bine sau rău acolo unde nu există devenirea care ne minte. Timpul acesta fără curgere este totuși presimțit de om și, dintre arte, nu pot să-l surprindă, să-l capteze și să intre în el încercînd a-i da o structură și **a-l face văzut** și imanent decît cele două mari: Muzica și Poezia.

★

Perfecțiunea în poezie o încarcă de tristețe. Nu numai aceea a formelor dar și acea excelență a spiritului care este de fapt o limită. Poezia „perfectă" va suferi de melancolia armonicilor ei interne, cum triști trebuie să fie zeii de absolutul actelor și de marginile lor.

★

Nu toate timpurile trecutului indicativ fac să vibreze la fel pînza subțire a simțirii, de diferite intensități vor fi luminile emoției intelectuale și nu vor avea același răsunet în palatul de cristal al sufletului.

Mai-mult-ca-perfectul de pildă are un ceva de basm, pare a aparține unei lumi vechi, șterse, ofilite, pierdute într-un deșert, încremenită în mișcarea ei pe celălalt tărîm. Melancolia ce o emană este traversată de uitare și de renunțare.

Pan Izverna

Dialogul artelor

Urmare din pag. I

nic, (tot mai înalt, pînă la coroana care amintește de picturile abstracte), redau forța și plinătatea pe care spectatorul o va întîlni pe figura lui Moromete, încă sigură pe ograda și pe lumea creată de el.

Răbdarea (ritmul) cu care sînt filmate chipurile de țărani, privirea mereu prezentă a copilului Niculae, drumul bătătorit, prispa, bucătăria, căruța, poarta, întîlnirile surde dintre țărani, totul reușește să dea greutate unei comunități în întîmpinarea istoriei, cea care pătrunde în curtea morometiană, filmată obsesiv, din diverse unghiuri, cînd arată mult mai mare sau de-a dreptul micșorată, după cum privirea este a copilului rezoner, a perceptorului, a vecinului, a lui Cocoșilă, sau a lui Moromete însuși.

Așteptarea se transformă în luptă pentru supraviețuire din momentul în care Moromete hotărăște să taie salcîmul, act de recunoaștere a dezrădăcinării. La început copacul este dominator, cu trunchiul gros, ocupînd mare parte din cadru, în cele din urmă profilat pe un cer prea jos, devine micșorat, singuratic, asemenea lui Moromete, căruia datoriile către stat, mutațiile politice, ca și rezistența celor trei fii îi imobilizează cutele feței. Tăcerea acestei figuri filmată îndelung pînă la detalii ascunse, crește tensiunea personajului, atras în primul plan cu obiectivitatea timpului necruțător, dar și cu subiectivitatea celorlalte personaje.

Ograda este la fel ca satul, unde totul se știe, vocile neindividualizate, din off, reduc nu numai spațiile ci și distanțele dintre oameni, fundalul — întotdeauna însuflețit, aduce o notă de mare intimitate.

Prim planurile nu ar avea mare forță de caracterizare dacă regizorul Stere Gulea nu le-ar fi încadrat într-o sărăcie a decorului care mărește duritatea acestei lumi totale, dar închise, pentru care momentul de răgaz, sau de filozofare se asociază cu locul fierăriei. Aici dialogul figurilor este mai puternic decît replicile verbale, pline de tensiune în roman, dar estompate de viziunea regizorală, prin accentul pus pe dispunerea teatrală a grupărilor cu atitudini diferite în fața vieții în general și a politicii în special. Reușita acestei metafore, devenită, ca și celelalte, morometiană prin ritm, este revenirea fotografică la acest spațiu de la potcovărie, cînd însuși Moromete este spectatorul unui loc lipsit de personalitățile satului, căruia i s-a luat sărbătoarea gîndirii, o gîndire, însă, care nu mai face față timpului. Întrebarea finală a lui Moromete „încotro mergem" nu-și mai poate afla răspunsul în opinii ca ale lui Cocoșilă sau Dumitru lui Nae, ci în mezinul doritor de învățătură, totuși moștenitor al privirii morometiene pe drumul căruia tatăl îi cere să-i afle capătul.

Curtea casei lui Moromete, odăile, primăria, locul de la fierărie, ocupat de morometieni într-o ordine fixată de conștiința valorii, dar și ulița, și cîmpul nu depășesc cadrul unei scene de teatru, aparatul de filmat pare contaminat de așteptarea personajelor, mărind staticul acestei lumi izolate.

Arta lui Stere Gulea, ca și a celorlalți doi cineaști, constă în a face dintr-un decor teatral o imagine simbol a descompunerii unui univers care funcționează deplin pînă la marea încercare a transformărilor social-politice. Țugurlan aduce perspectiva unei deschideri brutale, asemenea scenei de la moară, unde lupta cu parvenitul reprezentativ este însăși lupta de clasă. Țugurlan pierde, dar fețele, filmate în cerc, ale țăranilor martori emană un sentiment de solidaritate care nu exista la potcovărie, dar se profilează și în tăcerea gravă a lui Moromete, și în adeziunea finală pentru drumul ales de Niculae, chiar dacă ceața se insinuează ca o îndoială tipică a naturii și a personajului principal, în interpretarea lui Victor Rebengiuc, care a fixat chipul lui Apostol Bologa într-o aceeași modalitate clasică de a înțelege și reda personajul literar cinematografiei.

Vocile din off, uneori conflictuale, uneori liturgice, alteori lirice, și privirea lui Niculae au ticurile unui povestitor care controlează narațiunea, și aduc, intuitiv, o lărgire a lumii morometiene din prim plan.

★

În „Figuranții" culoarea și interioarele au rolul de a portretiza o lume în agonie **și o alta** în devenire, cînd Leonora — cumpănă dintre două atitudini — se implică în istorie prin drumul pe care-l parcurge către identitate. Ieșirea din trecut este semnificativă, lumea de care se rupe total fiind cea a zidurilor în descompunere.

Tehnica mise en scene nu mai este un simplu procedeu, ci metaforă pentru foștii boieri care fac figurație nu doar pe platou, ci și în realitate.

În ordinea metaforelor paralele ale filmului cavoul reprezintă spațiul ideal al unor oameni din afara transformărilor sociale, scena capătă proporțiile unui teatru scurt, în care chiar și intrarea personajelor este un pas evenimențial în desfășurarea discuțiilor, pentru că activitatea „foștilor" se restrînge la o simplă dezbatere.

Elementele de teatru se prelungesc în modul de grupare a personajelor, în alegerea mișcărilor circulare și inutile ale lui Costy de la o familie la alta, asemănătoare celor de pe platoul de filmare, sau din planul metaforic al vieții în general. Impresia de alb-negru, datorată costumelor austere și utilizării clarobscurului accentuează impresia de izolare în care se tîrăște o lume surprinsă în spațiul fără ieșire.

Tipologia agoniei sociale se completează aici, unde chipurile bine diferențiate de operator par asemănătoare prin aerul stătut în care sînt mereu încadrate, ca portretele olandeze filmate apăsat. Paralel cu sobrietatea ierarhică, dar fragilă, a scenelor din cavou se desfășoară idila grotescă a Zazei cu fostul vecin de moșie în cimitirul culorilor și înțelesurilor goale, unde filmarea — prin unghiuri și lipsa perspectivei — este identică celei dominante a interioarelor.

Cea mai lucidă parte dramatică a filmului este proiecția de planuri diferite și unghiuri de filmare, înghețate sau mobile, asupra platoului figuranților. Acest loc simbolic în biografia prezentă a personajelor devine motivul unui carnaval „pe dos", oamenii străbat drumul de la mască (rolul oferit) spre propria lor semnificație, și nu invers. De aceea Leonora își găsește împlinirea, pentru că adevărul său nu este figurația, ci o vocație. Toți ceilalți, travestiți sau nu, priviți de aproape sau de departe, refac la proporții caricaturale lumea vechilor boieri — devenită motiv carnavalesc. Detaliile trădează caractere, ca pantalonii „senatorului" scurtați mereu de gesturile grosolane ale purtătorului de titlu, cu simțul parvenirii, așa cum se va demonstra pe parcursul micii narațiuni. „Figuranții" se compune din numeroase scene de interior, în care forța portretelor iese în evidență prin dozajul semnificativ de lumini și umbre, simbioză picturală de chipuri umane și spații închise, cu efecte balzaciene.

„Moromeții" și „Figuranții", așadar: un moment al cinematografiei românești, reînnodînd un fir, acum trainic, care vine de la „Moara cu noroc" și „Pădurea spînzuraților", constituind o posibilitate de școală cinematografică românească, originală și clasică, monumentală. Ele afirmă un mod specific de a fi al românilor ca popor, diferențiind substanța sufletească față de altele; dar, mai mult decît atît, subliniază o gîndire specifică, de tip cinematografic, pe care o putem considera că este de-abia **din acest an al clasicității,** ca o gîndire care ne exprimă și ne aparține.

POST RESTANT

astăzi, acest cuvînt înainte i se dedică lui Nichita Stănescu. De ce ? se vor întreba unii, uitînd sau prefăcîndu-se că uită că unul dintre marii îndrumători ai iubitorilor de poezie a fost chiar acest poet. Uşă deschisă tuturor celor care vroiau să-i intre în inimă, Nichita a fost acoperămînt de vreme rea pentru tinerii imblînzitori de cuvinte, astăzi, mulţi dintre ei, poeţi în toată firea. Pentru că El, Poetul, nu primea numai scrisori înghesuite cu poezie, ci chiar şi pe semnatarii lor, tineri sfioşi, ciocănind în uşa poetului (fără semnalul de pe Glasgow) la orice oră din zi şi din noapte. Şi de fiecare dată, neobosit, Nichita îşi desfăcea larg mîinile ca să-l cuprindă şi să-l bată pe umăr pe îngrozitul său admirator.

— Bătrîne, zicea El, mai aşteaptă puţin, piiin' să termin „impersonalele" (Nichita avea un plan fantastic, vroia să arunce în lume cu poezii de-ale sale nesemnate care să ajungă în fondul de aur al folclorului românesc, vroia, ca să spunem aşa, să fie aidoma celui dintîi care va fi adunat versurile Mioriţei la un loc, acel mare, genial anonim care nu şi-a revendicat niciodată paternitatea baladei.) După aceea eu n-am să mai scriu, ai să scrii tu pentru că ai talent cu carul, eşti, aaş zice dintr-un fel, mai talentat şi decît mine.

Cu asemenea cuvinte pe cap, debutantul abia de se mai ţinea pe picioare, în timp ce Nichita îi suridea subţire, din Ploieşti. Au trăit mulţi din generozitatea Lui, dar aceasta, astăzi, nu mai are absolut nici un fel de importanţă, pentru că astăzi Nichita, fermecătorul Nichita, nici nu mai este.

Ar fi implinit, ar fi implinit, ar fi împlinit... Nu ştim cîţi ani, pentru că singurul de la care ne-ar fi plăcut să aflăm îşi odihneşte toată neodihna lui de o viaţă lîngă Eminescu, sub tei. Nouă ne place însă să ni-l închipuim viu, numai viu, auzindu-i vocea sa atît de misterioasă întotdeauna, chiar şi cînd îţi spunea cît e ora.

— Bătrîne, să ştii că a bătut de orele X (ics) şi omul nostru negru n-a venit. Adică era trecut de 10, oră la care obişnuia, citeodată, să apară în uşa lui un tînăr subofiţer de artilerie, din Ploieşti, cu un teanc de poezii într-o mînă, în cealaltă... Dar ce să mai insemne asta, astăzi, cînd de la sărbătoarea zilei de naştere a Poetului lipseşte un singur invitat : Nichita.

MAGDALENA POP (MARIA MAGDALENA PETER), Bucureşti : În primul rînd, să ştiţi, numele e mai frumos decît pseudonimul ales. Tot în primul rînd, să ştiţi, că scrisoarea d-voastră a rătăcit vreme îndelungată. Dar, mai bine mai tîrziu decît niciodată. Mai ales cînd totul se sfîrşeşte cu bine, cum s-a întîmplat şi în cazul d-voastră. Deci, ne-a plăcut „Schiţă pentru o despărţire" pe care o vom recomanda spre publicare. Dar pînă la apariţie, am dori să reconfirmaţi, trimiţîndu-ne şi alte încercări. Doar cu o singură floare...

AMUZA MARIAN, Roşiorii de Vede : Textul pe care ni l-aţi trimis e de fapt o confidenţă, o scurtă autobiografie. Acum, cînd, bănuim, aţi terminat de mult clasa a XII-a, reveniţi cu altceva, mai aproape de literatură. Da ?

IGOR TEODOSIE, Constanţa : Pentru o singură pagină de caiet dictando scrisă pe o singură parte nimeni nu poate jura că aveţi sau nu talent. Ceea ce e sigur e că aveţi 16 ani şi sînteţi, cum scrieţi, autodidact. Aşa că, să mai aşteptăm.

MARIANA BODOLICĂ, Iaşi : Scrisoarea e veche, chiar mai veche decît altele la care v-am răspuns. Dar, iată, reproducem un fragment din „Scrisori", cu gîndul că aceasta vă va face să perseveraţi : **„Ciudat, vîrsta ne schimbă uneori atît de mult ; uneori uiţi că ai fost copil, ai impresia că te-ai născut aşa, mare. Şi totuşi sînt unele fleacuri care-ţi rămîn adînc înrădăcinate. De cînd mă ştiu prima ninsoare m-a scos din minţi. Cînd eram de vreo 9—10 ani îmi venea să urlu de bucurie... Ca şi mirosul acela special din martie şi aprilie. Un miros de verde, de pămînt, de viaţă trezită. Cînd mă scăldam, aveam senzaţia că înot în vis, lăsîndu-mi trupul să se odihnească pe firul apei ; ochii ţi se îmbată de atîta cer. Pe piele apa se fărîmiţează în boabe limpezi. Ochii umezi privesc uimiţi sălciile de pe mal, ce-şi clătesc părul în unde. Şi, mai încolo, cresc tufişuri sălbatice cu poame roşii, ca nişte cercei. Uneori îmi apare în faţa ochilor „plaja mea", dune de nisip, pietre colţuroase, arbuşti cu ramurile contorsionate. Pietrele le asemuiam cu o cireadă oprită bruse din goană. Citeodată mă văd chiar şi pe mine cum alerg, bronzată, înspre valuri ; crestele înspumate le înghit şi le azvîrl din nou afară, valurile mi le trec printre degete. Şi cu nisipul mă împrietenesc : îl simt în păr, în urechi, în ochi, îmi scrîşneşte printre dinţi. Cînd mergeam la ţară — şi aceasta s-a întîmplat destul de rar (poate de asta era şi atît de bine) mă uitam clipe în şir la focul din sobă. Mi-a trecut prin minte că atunci cînd te uiţi la un foc vesel se naşte în tine dorinţa de viaţă pură, de iubire, de prieteni. Poate că oamenii tînjesc şi după alte lucruri. Mult mai multe. Dar nu se poate trăi nici fără astea. A aprinde focul la ţară e un adevărat ritual sau cel puţin aşa îmi place să cred : că oficiez cînd aprind focul. E o întreagă poveste calmă şi îmbietoare în gesturile moi şi potolite cu care alegi vreascurile, supraveghezi apoi naşterea treptată a flăcărilor. E de dorit uneori — atunci cînd sînt un pachet de nervi şi de sfîrşeală — să caut să ascult muzică, cît mai multă muzică. O muzică în stare să mă prefacă într-o aţă, într-un fir de păianjen. Tocmai într-un fir de păianjen, pentru că e-atît de subţire şi fragil, încît nu simte nimic rău. Mă gîndesc că nu numai pereţii goi, înspăimîntători de goi, ne apasă, ne apasă golul dintr-o privire pustie. Nu există „n-am ce face". Cea mai pustiitoare monotonie rămîne aceea care se consumă în planul existenţei noastre spirituale. Înăuntru. Pustiitorul plictis înseamnă a trăi toropit la marginea lumii, a vegeta resemnat, bătut de vîntul lui „ce-o fi să fie", a te ascunde în cămara „cuminţeniei" tale, ca şi cum ai trece tiptil pe cărarea vieţii, de teamă să nu te vadă alţi ochi".**

NICOLAE VLĂDUŢ, Bucureşti : Ne împărtăşiţi cîteva din impresiile d-voastră muzicale şi literare : „Muzica trezeşte în suflet imagini care pot fi uneori negrăit de frumoase. Aceste imagini se pot organiza în aşa fel încît să constituie o adevărată poezie".

DECEBAL SEUL, Izvorul Sucevei : Aşteptăm să confirmaţi, cu alte cuvinte, să vă apropiaţi de visul oricărui aspirant la gloria literară : cartea de debut.

ILIE LIPOVEANU, Brăila : Scrieţi prescurtat (? !) „resp" în loc de „responsabil", „report" în loc de „reporter", „apărat" în loc de „apărătoare" ş.a. „Am înţeles că dumneata eşti de la ziar, se adresă resp. de chemping bărbatului tînăr ce se pregătea să ocupe un loc la o masă pe care mai persistau încă două-trei halbe goale". Nu mai trimiteţi, dacă n-aveţi timp să scrieţi unele cuvinte în întregime.

CĂLIN SURUPĂCEANU, com. Nedelea : Numele d-voastră îmi este cunoscut din „Intrusul" lui Marin Preda. Păcat că doar atît, „Cine a fost de vină ?" fiind o melodramă subţire, aproape de mahala (vezi versurile adresate Anetei, „o fată frumoasă, corpolentă (? !) plină de viaţă", scrise pe spatele unei fotografii : „În amintirea anilor ce trec / păstrează copia şi nu uita originalul" etc.). Nu, nu, nu.

ŞTEFAN D. ŞTEFAN, Bucureşti : Impresiile noastre asupra fragmentului de roman pe care ni l-aţi trimis sînt proaste. Şabloane, lozinci, fals... Deci, vedeţi-vă de munca d-voastră ale cărei roade cred că sînt cu mult mai bune.

Iulian Neacşu

Concurs de creaţie dramatică pentru şoimii patriei, pionieri şi şcolari

● Consiliul Naţional al Organizaţiei Pionierilor, în colaborare cu Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste, Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România şi Radioteleviziunea română, organizează concursul de creaţie dramatică pentru şoimii patriei, pionieri şi şcolari.

Concursul are menirea să contribuie la stimularea creaţiei dramatice pentru copii şi la realizarea unor lucrări cu profund mesaj patriotic, revoluţionar, pătrunse de un puternic caracter mobilizator, inspirate din viaţa copiilor, din activitatea desfăşurată în cadrul Organizaţiei Pionierilor şi Organizaţiei Şoimii Patriei, din activitatea cultural-educativă şi sportiv-recreativă desfăşurată în cadrul Festivalului Naţional „Cîntarea României".

Lucrările prezentate în concurs trebuie să cultive dragostea şi recunoştinţa şoimilor patriei, pionierilor şi şcolarilor, a tuturor copiilor faţă de patrie şi partid, sentimentele de înaltă preţuire faţă de trecutul de luptă, revoluţionar al poporului nostru, de mîndrie şi respect faţă de minunatele realizări obţinute în cea mai glorioasă epocă din istoria patriei, Epoca Nicolae Ceauşescu, să contribuie la educarea copiilor prin muncă şi pentru muncă, la formarea şi dezvoltarea conştiinţei socialiste a acestora, să promoveze înaltele valori morale ale societăţii noastre, umanismul socialist, spiritul revoluţionar, sentimentele de respect reciproc, eroismul şi pasiunea în muncă, cinstea, omenia, responsabilitatea, demnitatea, principiile eticii şi echităţii socialiste.

Concursul se organizează pe patru secţiuni :

a) Creaţie pentru teatrele dramatice pentru copii ;

b) Creaţii dramatice pentru teatrele de păpuşi ;

c) Creaţii dramatice pentru formaţiile de teatru din şcoli şi C.P.C.P.

d) Scenarii de film, televiziune şi dramatizări de opere literare pentru copii.

Concursul este deschis tuturor creatorilor, membri sau nemembri ai uniunilor de creaţie, societăţilor şi cenaclurilor literare, care pot participa cu una sau mai multe lucrări inedite, nedifuzate anterior şi neprezentate la alte concursuri.

Lucrările prezentate în concurs nu se înapoiază.

Pînă la 3 iulie 1988 lucrările vor fi expediate pe adresa : Consiliul Naţional al Organizaţiei Pionierilor, str. Oneşti nr. 6—8, sector 1, Bucureşti. Lucrările expediate vor purta un motto şi vor fi însoţite de un plic închis pe care va fi înscris acelaşi motto şi în care se vor menţiona numele, prenumele, adresa autorului.

Consiliul Naţional al Organizaţiei Pionierilor va acorda premii şi menţiuni.

Lucrările premiate vor fi publicate şi difuzate în rîndul pionierilor şi şcolarilor, în şcoli şi case ale pionierilor şi şoimilor patriei.

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Dintr-un eseu, semnat de Radu Florian, în **România literară** (17 martie, 1988) : „Actul de cultură are impact social numai în măsura în care semnificaţia sa se revarsă şi pătrunde în formele praxisului uman, devine praxis. Filozofia de factură modernă a veacului a avut doar parţial sau n-a avut deloc conştiinţa că raportarea sa critică la procesul istoric reprezintă condiţia obligatorie a realizării influenţei sale morale, fără de care ea şi-o pierde ajungînd să legitimeze toate avatarurile istoriei. Lipsa de răspuns la citeva din cele mai dramatice întrebări şi dileme existenţiale şi etice, provocate de istoria veacului, dezvăluie certa responsabilitate a filozofiei la neimplinirea unui rol ce-i revenea indiscutabil". Cuvinte grave şi înţelepte !

II. Întrebat de Gabriel Rusu : „— În care gen anume sînt, după opinia dv., cele mai mari realizări ?" criticul Alex. Ştefănescu răspunde, fără să ezite : „— În mod indiscutabil, în poezie. Aici avem noi valori de nivel mondial. (...) Culmea este că în proză — adică într-un gen cu mai mari şanse de circulaţie universală — nu excelăm în momentul de faţă". **(Suplimentul literar** din 19 martie, 1988). Şi eu care credeam că nu poezia, nu proza, ci critica noastră are o valoare mondială... Nu este ea responsabilă de propria ei valoare, în măsura în care este responsabilă de valorile pe care le propagă ?

III. Contractul cu diavolul este o temă majoră, exploatată şi în poezie şi în proză într-un timp îndelungat. De la o vreme, teritoriile au fost împărţite : proza este atentă la contractul cu diavolul, poezia este atentă la contractul divin şi amîndouă sînt cuprinse în contractul social.

IV. Fănuş Neagu. **(Scaunul singurătăţii,** Ed. C.R., 1987). Un talent formidabil. Personajele intră şi ies din scenă cînd vor, într-o debandadă continuă şi toate vorbesc aproape genial, toate au obsesia metaforei genetivale. Prevalează atmosfera nocturnă ca în poezia romanticilor, luna e cînd cap de peşte cînd cap de vită, multe animale cunoscute sau imaginate sînt proiectate pe cer într-un ritm în stare să trezească gelozia unui prestidigitator fanatic. Nu există o poveste, un fir epic, dar există aproape tot atîtea poveşti cîte pagini, poveştile se înghesuie ca oile la mulsoare iar ţîrîitul laptelui în găleată, mingîiat de degetul cel mare al ciobanului, se aude în toată stîna, pe toată valea, clatină virfurile sălcilor şi linişteşte cîinii. Cartea e uimitoare, frenetică, dă pe de lături, ca o căruţă plină cu metafore care se răstoarnă la toate răscrucile. Autorul o încarcă din nou şi porneşte mai departe şi se tot duce şi se tot duce... (Din cartea „Un poet printre prozatori").

George Alboiu

Grafică de Adriana Bodeanu

„Almanahul oştirii"

● Aflat la a doua ediţie însă valorificînd experienţa revistelor „Viaţa militară" şi „Lupta întregului popor" pe care, de altminteri, o dezvoltă aici) „Almanahul oştirii", 1988 este o tipăritură interesantă, vie, redactată remarcabil şi la un nivel nu doar publicistic ci şi literar cu totul superior celui obişnuit, arătînd o participare a „scriitorilor militari" care trebuie reţinută. Sînt aici reportaje, reconstituiri istorice, poeme şi nuvele, încercări de a clasifica raporturi, de altfel evidente, între creaţie şi istorie, evocări, „mărturii", reeditări ale unor intervenţii scriitoriceşti în clipe fundamentale ale istoriei româneşti etc. O dimensiune aparţinînd istoriei literaturii (prin invocarea lui Arghezi, Goga, Rebreanu, Camil Petrescu) nu se poate nega după cum nu puţine sînt cercetările (unele dintre ele redactate într-un chip pasionant) pe teme de istorie „generală" şi „militară". Mai multe episoade evocate aci au, prin ele însele, o valoare literară în sine, prozatorul şi dramaturgul fiind chemat să le transporte din „documentar" în „imaginar", din „viaţă" în „ficţiune". Evocări precum **„Nume uitate"**, „Odiseea remorcherului dragor **Amurgul"** propun o materie documentară foarte utilă literaturii şi ar fi interesant de studiat efectul pe care publicarea acestor documente, în stare aproape neprelucrată, le poate avea asupra conştiinţei scriitoriceşti. De altfel, cei care valorifică în creaţie această dimensiune documentară sînt nu puţini; „Almanahul oştirii" propune printr-un fragment semnat de Haralamb Zincă („Pe urmele lui Von Kraus") o astfel de ipoteză literară unde documentul, chiar dacă e bănuit, se absoarbe în literatură, evidenţiind o excepţională proză de reconstituire a istoriei recente. Dacă ar fi numai atît (însă argumentele sînt mult mai numeroase) şi tot am putea spune că „Almanahul oştirii" este o apariţie remarcabilă.

Almanahul „Pentru patrie"

● Apariţie ajunsă a fi tradiţională (şi întîmpinată, întotdeauna, cu un interes ieşit din comun), Almanahul revistei „Pentru patrie" se deosebeşte întrucîtva, la ediţia lui pentru 1988, de cele anterioare, printr-o excepţională participare scriitoricească, una dintre cele mai impunătoare care se pot regăsi în mulţimea de tipărituri de acest fel apărute în vremea de pe urmă. Desigur că accentul pus pe dimensiunea propriu-zis literară nu tulbură organizarea specifică şi materia obişnuită pe care almanahul „Pentru patrie" le are, cîteva din secţiunile lui fiind dedicate reportajului social, mărturiilor de istorie contemporană, şi, în general, unei publicistici foarte vii, inteligente şi, la drept vorbind, pasionante. Contribuţia literaturii merită, repetăm acest lucru, să fie remarcată, probă că „pentru patrie" militează conştiinţele lucid scriitoriceşti şi că, încă o dată, componenta patriotică a creaţiei rămîne fundamentală. Se întîlnesc, astfel, aici poeme şi nuvele semnate de Nicolae Dan Fruntelată, A.I. Zăinescu, Mircea Micu, Eugen Teodoru, Olimpian Ungherea, Eugen Frunză, Corneliu Vadim Tudor, nume cunoscute în literatura română de azi şi, de asemenea, încercări aparţinînd unor poeţi şi prozatori din promoţii mai tinere, cum ar fi Viorica Bucur, Ion Ditoiu, ceea ce înseamnă că evoluţia unui fenomen este prezentată în chip pe deplin corespunzător. Realizare indiscutabilă a genului, Almanahul „Pentru patrie" este o reuşită.

A. S.

Odă senină

Suntem mai tari ca munţii ne limpezim uşor
şi ţinem fiecare planeta ca un dar
şi dacă nu-i decît un strop fragil de rouă
ea ne-a adus pe lume şi ea ne este nouă

şi loc de încercare şi loc de piramidă
cît timp putea-vor ochii în ochi să se deschidă
cît timp vor mai fi ginduri în ginduri să mai fie
aici vor fi şi oameni mereu la temelie

Ion Nicolescu

florian dan

Fotografie

Sintem ciopliţi din sunet de vioară
Suind incet prin degete parfumul
Cum flacăra muşcată de ţigară
îşi surpă-n urmă aerul cu fumul...

Doar frig stelar învirtoşat în oase
Doar zile lungi mincate de lumină
ne mai anină-n urmele rămase
această tristă, veştedă rugină —

Ce va mai fi, vom şti-o niciodată
în alte clipe repezi, migratoare ;
Fotografie-într-o clipă vinovată
e chipul vremii care ne mai doare...

De dincolo de somn

Dorm între umăr şi ochi; între scoică şi melc;
Dorm strivit de o calotă sferică,
de un număr ce se-mparte greu
în venele toate-ale trupului meu
cînd pe degete merg.

Dorm pipăind aerul de o parte şi de cealaltă,
cu fibula oaselor de calcar brumat ;
şi îngeri mincaţi de aripi jumătate
Văruiesc peştii din mările toate
ce-n ele s-au înturnat,

Văruiesc peştii cu şuiere arse de daltă,
pînă-n unsoarea pinzelor groase
Sau pînă-n somnul rotunjit în ou
unde dorm şi mă adorm din nou
lîngă jumătatea mea, cealaltă.

Cîntec de toamnă

Paseri pitice îmi adorm în oase,
pe aripi lungi de pene fumeginde
şi drumul lor ascunde două case
sub patru mîini cu degete flăminde —

Apoi, minut lîngă minut, — ce lungi
minute !, —
pe muchii de lumină umblă, încă,
iar trupu-i greu de frunzele căzute
în toamna veştedă, tăcută şi adîncă ;

Tu înţelegi povestea lor, minune ? —
Bolnav de tine am s-o cînt mereu
tot aprinzînd aramă şi cărbune
cu trupul greu de frunze... foarte greu ! ...

Aceleaşi

N-am să te uit, cît timp mai sînt şi eu
un trunchi de cer cu muguri subsuori
în care tu respiri de-atîtea ori
şi creşti din deget şi din braţul meu ;

Cum să mă-mpart ? — sau poate
Cum să ajung prin ploaia de lumine
Să mă despart, luptîndu-mă cu mine,
Ca un bîtlan cu aripe tăiate ? ....

Nu nimici din dincolo de tot
această luptă singură şi dură
chiar dacă-n noi mai e o zgură
din luna stinsă lupilor pe bot,

Chiar dacă, pradă suferinţii,
mai plini de întuneric strălucim
Şi-n prăbuşire vrem să mai iubim
din iedere străbunii şi părinţii.

REVISTA STRĂINĂ

● **SEMNALĂM CU OARECARE ÎNTÎRZIERE ÎNCETAREA DIN VIAŢĂ** a marelui poet francez Pierre Seghers (1906 — sfîrşitul anului 1987). „Fiecare poet este un Magellan care doreşte să deschidă sieşi şi altora spaţii noi şi largi ; el este un aventurier care se răneşte pe sine pentru a face să irumpă frumuseţea, adevărul, viaţa şi tot ce există încă nenumit pe lume". Cu aceste cuvinte caracteriza Pierre Seghers menirea poetului, Pierre Seghers, cel care prin opera sa a influenţat creaţia multor scriitori contemporani.

În poezie a debutat în anul 1938 şi de atunci a publicat peste douăzeci de volume dintre care cele mai multe au fost distinse cu înalte premii literare franceze şi internaţionale.

Pierre Seghers a influenţat dezvoltarea şi evoluţia literaturii franceze, dar nu numai franceze, prin calitatea sa de editor, începînd din anul 1938, cînd a fondat casa de editură care îi poartă numele. În politica sa editorială, Pierre Seghers a oferit poeţilor angajaţi posibilitatea de a-şi exprima atitudinea faţă de ocuparea Franţei de către naziştii, împotriva războiului.

A fost primul editor în Franţa al poeziei unor mari poeţi ai liricii universale : F.C. Lorca, Pablo Neruda, Iannis Ritsos. Ne face o deosebită plăcere să semnalăm cu această ocazie faptul că în editura de mare prestigiu internaţional a lui Pierre Seghers au văzut lumina tiparului şi unele volume ale poeţilor români, între care George Bacovia şi Mihai Beniuc.

În anul 1974 Pierre Seghers s-a preocupat personal de alcătuirea şi publicarea în excelente condiţii grafice a unui monumental volum de poezii intitulat „Mişcarea de rezistenţă şi poeţii ei", care însumează peste 700 pagini.

● **INGER ALFVEN ESTE SCRIITOARE SUEDEZĂ,** are 50 de ani şi trăieşte în Sătra, o periferie a Stockholmului. Scrie despre grijile şi necazurile oamenilor : despre nefericirile unui cuplu şi despre moartea unui copil pe puntea vasului numit, parcă ironic, „Bucuria" (romanul „Bucuria"), despre declinul unui neam de oameni de afaceri din Västergötland (romanul „Partea de moştenire"). Un roman deosebit de interesant prin prisma analizei fine a relaţiilor dintre generaţii (feminine) este „Fiica fiicei", în care scriitoarea încearcă să demonstreze forţa tradiţiei şi a modelului pentru cei mai tineri, în pofida faptului că tinerii fac eforturi disperate pentru a se distanţa de cei care le-au dat viaţă.

La fel de interesant este şi romanul „Din viaţa şvabilor", cel mai izbutit dintre romanele ei, în care fantezia scriitoarei zboară pînă în Antile, unde patru suedezi — două femei şi doi bărbaţi — îşi povestesc pe rînd, fiecare, tragedia personală care, în acelaşi timp, este şi tragedia celorlalţi trei. În concepţia scriitoarei, fantezia nu este o modalitate de evadare din realitate, ci un mod direct de cunoaştere a realităţii.

Destinele celor patru nu sînt ieşite din comun, ele îi permit însă scriitoarei să pună o mulţime de întrebări ale căror răspunsuri trebuie să le dea cititorul.

● **EVENIMENTELE DIN ANUL 1968, CARE AU DUS** la marile demonstraţii studenţeşti din capitala Mexicului, soldate cu intervenţia brutală a armatei, în Piaţa Tlateloico, şi uciderea unui număr de manifestanţi, i-a făcut pe mulţi dintre scriitorii mexicani să se unească în gruparea numită „Valul". Continuînd tradiţiile realiste ale literaturii mexicane şi aflîndu-se sub influenţa prozelor lui J. D. Salinger şi J. Kerouac, scriitorii grupării „Valul" au abordat în lucrările lor problematica spinoasă a vieţii politice şi sociale mexicane contemporane. Aşa s-au născut romanele „Mormîntul" de J. Agustino Ramirez, „Ploaia nu ucide florile" de René Avilé Fabila şi „Păşunea verde" de Parmenides Garcia Saldaña.

Din gruparea „Valul" face parte şi Gonzolo Martré, născut în anul 1924, inginer chimist de meserie, care a debutat în anul 1967 cu volumul de povestiri „Posedaţi de diavol". În volumul următor, romanul „Safari în Valea trandafirilor" (1970) el înfăţişează cu ironie şi sarcasm viaţa în cartierul mondan al capitalei mexicane, lumea corupţiei şi a prostituţiei, a drogurilor şi violenţei. Evenimentele din Piaţa Tlateloico au grăbit clarificările ideologice ale creaţiei lui Martré. Sub influenţa acestora el scrie romanul „Simboluri extraordinare" (1978), în care pune în lumină rolul nefast al armatei. Volumul a fost declarat cea mai bună carte a anului şi a fost tipărit într-un singur an în cinci ediţii.

Stimulat de acest succes, Martré a început munca de elaborare a unui roman-trilogie, consacrat activităţii unui om simplu de la periferie, care reuşeşte să pătrundă pînă în cercurile cele mai de sus ale burgheziei mexicane pentru a-i demasca corupţia şi legile care o guvernează. După exemplul antiheroilor picareşti, el trăieşte ca slugă la mai mulţi stăpîni. Amintim în acest context că literatura picarescă mexicană are o tradiţie bogată. Să ne amintim în acest sens de romanul „Periquillo Sarniento" (1816) al scriitorului liberal mexican José Joaquino Fernandez de Lizardi.

În prezent Martré lucrează la partea a treia a trilogiei.

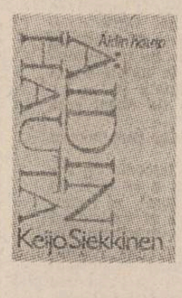

● **KEIJO SIEKKINEN FACE PARTE DIN GENERAŢIA DE SCRIITORI** care se impune tot mai mult în contextul literaturii finlandeze. Este autorul unor romane a căror acţiune se desfăşoară cu precădere în mediul muncitoresc. Semnificative în această privinţă sînt romanele „Bărbatul femeii", cu care a debutat în 1973, dar mai ales „Piramida din şaisprezece bărbaţi", acesta din urmă ilustrînd procesul industrializării părţii centrale a Finlandei şi oglindind implicaţiile acestor transformări în viaţa oamenilor.

Cu „Mormîntul mamei", apărut în anul 1986 la editura „Gummerus", Siekkinen şi-a schimbat structura prozei sale. Din acest punct de vedere „Mormîntul mamei" seamănă mult cu scrierile lui Finn Carling.

„Mormîntul mamei" este în acelaşi timp şi o reflectare plină de ironie şi sarcasm a unor evenimente petrecute pe plan internaţional.

JAMES CLAVELL SHOGUN

OBICEIURILE NOASTRE SÎNT DIFERITE

— dar legea voastră iartă omorul. Am crezut că eşti creştină.

— Sînt. Anjin-san.

— Atunci cum e cu cele zece porunci ?

— E drept, nu pot să-ţi explic. Dar sînt creştină, şi samurai, şi japoneză, şi toate astea nu se bat cap în cap. În ce mă priveşte, nu. Te rog, ai răbdare cu mine şi cu noi. Te rog.

— Ţi-ai omorî propriii copii, dacă Toranaga ar porunci-o ?

— Da. Nu am decît un fiu, dar, da, cred c-aş face-o. Bineînţeles, ar fi datoria mea s-o fac. Aşa e legea — dacă soţul meu e de acord.

— Sper ca Dumnezeu să te ierte. Pe voi toţi...

— Dumnezeu iartă, Anjin-san. O, El o să ierte. Poate că El îţi va lumina şi dumitale mintea ca să poţi înţelege. Îmi pare rău, nu pot să explic foarte bine, *neh ?* Îmi cer iertare pentru neîndeminarea mea. Îl privi în tăcere, tulburată din cauza lui. Nici eu nu te înţeleg, Anjin-san. Dumneata mă descumpăneşti. Obiceiurile dumitale mă descumpănesc. Poate că, dacă avem răbdare amîndoi, amîndoi putem învăţa. Doamna Fujiko, de exemplu. Fiindu-ţi concubină, se va îngriji de casa dumitale, de servitori. Şi de nevoile dumitale, de tot. Nu trebuie să-mparţi perna cu ea, dacă asta te preocupă — dacă n-o găseşti pe plac. Nu e nevoie nici să fii politicos cu ea, deşi o merită. Ea te va sluji aşa cum doreşti, în orice chip doreşti.

— Pot s-o tratez oricum vreau ?

— Da.

— Pot să mă culc sau să nu mă culc cu ea ?

— Bineînţeles. Ea îţi va găsi pe cineva care să-ţi placă, să-ţi împlinească nevoile trupului, dacă doreşti, sau nu se va amesteca.

— Pot s-o tratez ca pe o servitoare ? Ca pe o sclavă ?

— Da. Dar ea merită să fie tratată mai bine.

— Pot s-o dau afară ? Să-i poruncesc să plece ?

— Dacă te ofensează, da.

— Ce i s-ar întîmpla ?

— În mod normal, s-ar întoarce cu mare ruşine la casa părinţilor ei, care pot s-o primească înapoi sau nu. Cineva ca doamna Fujiko mai degrabă s-ar omorî decît să-ndure această ruşine. Dar ea... ar trebui să ştiţi că adevăraţilor samurai nu le e permis să se omoare fără aprobarea seniorului lor. Unii o fac, bineînţeles, dar înseamnă că n-au izbutit să-şi împlinească datoria şi nu merită să fie consideraţi samurai. Eu nu m-aş omorî, oricare-ar fi ruşinea, fără permisiunea seniorului Toranaga sau fără permisiunea soţului meu. Seniorul Toranaga i-a interzis să-şi pună capăt vieţii. Dacă dumneata o izgoneşti, ea va fi un paria.

— De ce ? De ce n-o va primi familia ei înapoi ?

Mariko oftă.

— Îmi pare rău, Anjin-san, dar, dacă dumneata o izgoneşti, ruşinea ei va fi atît de mare, încît nimeni n-o va mai accepta.

— Pentru că e contaminată ? Fiind lîngă un barbar ?

— O, nu, Anjin-san, numai pentru că n-a reuşit în datoria ei faţă de dumneata, răspunse imediat Mariko. Ea este acum concubina dumitale, seniorul Toranaga a poruncit-o şi ea a fost de acord. Dumneata eşti stăpînul unei case acum.

— Eu ?

— O, da, crede-mă, Anjin-san. Dumneata ai privilegii. Iar ca *hatamoto* eşti om de vază. Şi bogat. Seniorul Toranaga ţi-a dat o leafă de douăzeci de *koku* pe lună. Pentru suma asta de bani, în mod normal, un samurai ar trebui să-i aducă seniorului său, în afară de propria-i persoană, încă doi samurai, înarmaţi, hrăniţi şi echipaţi pentru un an întreg şi, bineînţeles, să plătească şi familiilor lor. Dar dumneata nu trebuie să faci asta. Te rog din suflet, Anjin-san, consider-o pe Fujiko ca pe o fiinţă omenească. Te rog, lasă-te cuprins de mărinimia creştină. Ea e o femeie bună. Uită de urîţenia ei. Va fi o concubină vrednică de toată lauda.

— Ea n-are casă ?

— Ba da. Aceasta e casa ei. Mariko nu se dădu bătută. Te rog s-o accepţi în mod oficial. Te poate ajuta mult, te poate învăţa, dacă vrei să înveţi. Dacă-ţi convine mai mult, gîndeşte-te la ea ca la un obiect — ca la această grindă de lemn, sau ca la paravanul-*shoji*, sau ca la o piatră din grădina dumitale, orice doreşti, dar las-o să rămînă. Dacă n-o vrei concubină, fii milostiv. Accept-o, şi apoi, fiind căpetenia casei, după legea noastră, n-ai decît s-o omori.

— Asta-i singurul răspuns pe care-l aveţi, nu-i aşa ? Ucide !

— Nu, Anjin-san. Dar viaţa şi moartea sînt acelaşi lucru. Cine ştie, poate c-ai să-i faci un serviciu mai mare lui Fujiko luîndu-i viaţa. Acum e dreptul dumitale în faţa tuturor legilor. Dreptul *dumitale*. Dacă preferi s-o faci paria, şi acesta este tot dreptul dumitale.

— Deci sînt prins în cursă din nou, spuse Blackthorne. Oricum o-ntorci, ea este omorîtă. Dacă nu învăţ limba voastră, atunci satul e căsăpit. Dacă eu nu fac tot ce doriţi voi, vreun nevinovat este întotdeauna omorît. Nu e nici o cale de ieşire.

— Există o soluţie foarte uşoară, Anjin-san. Mori. Atunci nu mai trebuie să-nduri ceea ce e de neîndurat.

— Sinuciderea e o nebunie, şi un păcat de moarte. Am crezut că eşti creştină.

— Ţi-am spus că sînt. Dar dumneata, Anjin-san, pentru dumneata sînt multe căi de a muri onorabil fără să te sinucizi. Ţi-ai ris de soţul meu că n-a vrut să moară luptînd, *neh ?* Asta nu e obiceiul nostru, dar se pare că este al vostru. Aşa că de ce n-o faci ? Ai un pistol. Omoară-l pe seniorul Yabu. Eşti convins că e un monstru, *neh ?* Măcar încearcă să-l omori şi astăzi vei fi în rai sau în iad.

O privi, urîndu-i chipul senin, văzîndu-i totuşi frumuseţea, cu toată ura lui.

— E o slăbiciune să mori aşa fără nici un motiv. Prostie e un cuvînt mai potrivit.

— Zici că eşti creştin. Deci crezi în Dumnezeu şi în rai. Moartea n-ar trebui să te-nspăimînte. Cît despre „nici un motiv", depinde de dumneata să judeci ce are valoare şi ce nu are. Ai putea să ai motive destule să mori.

— Sînt în puterea voastră. Dumneata o ştii. După cum şi eu o ştiu.

Mariko se aplecă şi-l atinse compătimitor.

— Anjin-san, uită satul. Se pot întîmpla o mie de milioane de lucruri înainte ca aceste şase luni să treacă. Un val singuratic de maree, sau un cutremur de pămînt, sau dumneata îţi primeşti corabia înapoi şi pleci, sau Yabu moare, sau noi toţi murim, sau cine ştie ? Lasă problemele lui Dumnezeu, lui Dumnezeu şi *karma*, *karmei*. Astăzi te găseşti aici şi nu poţi face nimic ca să fie altfel. Astăzi te afli aici, eşti în viaţă şi în mare cinste şi înzestrat cu o avere frumoasă. Priveşte acest apus de soare, e frumos, *neh ?* Acest apus de soare există. Ziua de mîine nu există. Există doar *clipa de faţă*. Te rog, priveşte. E atît de frumos şi niciodată n-o să mai fie la fel, niciodată, nu acest apus de soare, niciodată, în tot numărul lor fără de sfîrşit. Lasă-te contopit cu el, fii una cu natura şi nu-ţi mai face griji în legătură cu *karma*, a dumitale, a mea, sau a satului.

Se trezi înăluit de seninătatea ei, de cuvintele ei. Privi spre apus. Pete mari, roşii-vineţii şi negre acopereau cerul.

Privi soarele pînă ce dispăru.

— Aş vrea ca dumneata să-mi fii concubină, spuse el.

— Eu aparţin seniorului Buntaro şi, atîta vreme cît el trăieşte, eu nu pot gîndi sau spune ceea ce ar fi de gîndit sau de spus.

Karma, gîndi Blackthorne.

Accept oare *karma* ? A mea ? A ei ? A lor ?

Noaptea e frumoasă.

Şi ea e la fel, dar aparţine altuia.

Da, e frumoasă. Şi foarte înţeleaptă : „Lasă problemele lui Dumnezeu, lui Dumnezeu, şi *karma*, *karmei*". Tu, de fapt, ai venit neinvitat. Te afli aici. Eşti în puterea lor.

Dar care e răspunsul ?

Răspunsul o să vină, îşi spuse.

Auzi un zgomot de paşi. Cîteva torţe se apropiau urcînd dealul. Erau douăzeci de samurai. Omi în fruntea lor.

În româneşte de Doina Cerăceanu

Toiagul păstoriei

(Urmare din numărul trecut)

Ia început veneau la el acasă să-l întrebe pentru ce tot tărăgănează predarea celor bunuri la stat, iar mai tirziu au ostenit de-a tot urca dealul și au prins a trimite după el. Mai intîi, îl chemau la Sovietul sătesc serile, apoi, așa cam pe la miezul nopții, apoi, mai spre ziuă. La toate cercetările ciudatul om din vîrful dealului zimbea binevoitor, răspunzînd cu un singur cuvînt — bine. Enervate, autoritățile localnice au început a-l trimite la raion, păzit de către doi milițieni, să nu fugă cumva pe drum. Azi îl duc cu miliția la raion, mîine îl duc cu miliția la raion, poimîine, și așa s-a făcut că alături de numele lui a început a se furișa ca o umbră calificativul de „contra".

Hotărît că nimeni în tot satul nu i-a vrut răul și, totuși, în nopțile celea înfrigurate, cînd activiștii adunați în jurul lămpilor cu gaz tocmeau listele dușmanilor de clasă, s-a ajuns pînă la urmă și la baciul din vîrful dealului. Nu se putea să nu se ajungă. Omul care, avînd atîtea datorii față de stat, mai zîmbește și repetă la toate reprosurile un singur cuvînt — nu poate să nu fie dușman de clasă. Se zice că s-au găsit cîțiva care au încercat să-i ieie apărarea, zicînd că, poate, într-adevăr n-o fi avînd sărmanul oi, și, neavînd oi, cum poți preda la stat lînă, brînză, pielicele, dar s-au făcut de rîs modeștii apărători ai baciului, pentru că, s-a spus, dacă n-are și n-are, și n-are oi, de unde atîta baligă în ograda ceea ? !

Fluierul din vîrful dealului o fi știut el destul de bine lumea din vale ș-o fi bănuit că la un ceas de cumpănă nu-i va lua apărarea. Orișicum, în noaptea ceea, spre cumplita uimire a celor veniți, el nu dormea. Era treaz, era gata sculat, gata îmbrăcat, gata de drum. Și-a luat sumanul, fluierul, cușma tuguietă, și-a legat credinciosul său ciine de clampa ușii și a urcat în mașină.

La gară au fost suiți prin vagoane și au tot mers zi și noapte cîteva săptămîni la rînd. Cînd, în cele din urmă, s-a oprit trenul și au coborît, el, spre marele său nenoroc, fiind mai înalt decît ceilalți, a fost ales pentru a fi întrebat cum a călătorit și răspunsul lui scurt, adunat din două silabe, l-a nenorocit pentru mulți ani de zile. Fiind înalt și zdravăn și ajungînd cu bine acolo unde a ajuns, a fost coborît în mine, la săpat.

După ani, unii dintre săteni au început a răspunde de acolo de pe unde au fost duși. Mai trimit din cînd în cînd cîte-o vorbă prin cineva, cîte-o scrisoare, cîte-un pachet, pe cînd el, singur-singurel pe lume, nici nu avea cui, nici nu avea ce, nici nu avea unde scrie.

Au urmat ani buni cu roadă și oamenii din vale au prins a se căpătui. Își făcuseră case de iznoavă mai cu toții, toamnele trăgeau poama la teasc și petreceau de minune o jumătate de iarnă, cît ținea vinul, dar de zburat nu mai zbura nimeni, pentru că nu se mai auzea fluierul din vîrful dealului, nu mai venea să te ridice cu duh cu tot pînă hăt în adîncurile celea albastre. Oricum, oamenii îi duceau dorul. O fi avut satul remușcări sau cine știe ce-o fi avut, că de la o vreme au prins a scorni fel de fel de zvonuri pe sama baciului din vîrful dealului. Se vorbea, de pildă, că s-au năruit minele în care lucra și din cîți au fost coborîți sub pămînt n-a mai văzut lumina zilei nici unul. Se mai spunea că a încercat să fugă, dar l-a înghițit pentru totdeauna taigaua. În sfîrșit, se mai spunea că s-a însurat cu o chinezoaică și au plecat amîndoi cu barca în Japonia.

Zvonurile, mă rog, ca zvonurile, iar cînd a venit vremea reabilitărilor și cei duși au început a se întoarce, într-o bună zi, așa cam spre sară, s-a întors și ciobanul din vîrful dealului. Îmbătrînise, se ofilise, de rămăsese numai umbra dintrînsul. Mergea pe drum încetinel, potrivindu-și pasul și gîndul cu un fel de tusă adusă de acolo de unde venise. Îi rămăsese doar zîmbetul cela blînd împănat între două suspinuri, și tăcerile pline de miez, și cușma cu urechi strînsă drept inimă în semn de bunăvoință, cu creștetul puțin țintat înainte spre o adîncă plecăciune. Toate acestea adunate la un loc mai aminteau încă prin ceva de darul cela misterios al eternei blîndeți...

— Bine, răspundea de obicei celor care vroiau să afle ce mai face.

După ce s-au tot bucurat și bucurat de întoarcerea lui, oamenii au început a se irita de nesfîrșitele lui tăceri și, iritați fiind, se întrebau la ce bun s-o mai fi întors el de-acolo ? Neamurile, cîte le-o mai avut, îi muriseră demult, așa încît și mormintele lor s-au pierdut prin țelina și paragina cimitirului. Credinciosul lui ciine de pe vremuri, după ce-a tot urlat trei zile și trei nopți, a rupt clampa ușii cu lemn cu tot și s-a dus prin lume să-și caute stăpînul. Odată cu înființarea colhozului pe vîrful cela de deal, de unde le cînta el oamenilor din fluier, acum se făcuse cîrmuirea colhozului, o casă înaltă de piatră în care zbîrniie telefoanele zi și noapte. Acum, acolo, în casa ceea din vîrful dealului, se țineau ședințe, se luau hotăriri dintre cele mai importante și, deci, dacă nu ai la cine te întoarce... Firește, mai putea el fi un motiv de întoarcere, dar, dacă nu a avut o oaie de ris la casă, cum Dumnezeu, după atîția ani de zile, te poți tu întoarce la oaia pe care nici nu ai avut-o ? !

Totuși, s-a întors. I-au dat loc de casă lîngă pod, dar nu a vrut să trăiască în vale și, pentru că vîrful cela de deal unde trăise era de acum ocupat, i-au dat loc de casă pe celălalt deal, pentru că satul, după cum i se și cuvine unui sat de oameni vrednici, era așezat între două dealuri. Știindu-i însă năravul de-a înjgheba stine în loc de case, înainte de a-i fi măsurat locul cela de casă, l-au chemat la Sovietul sătesc și i-au spus : ai în vedere, satul ocupă primul loc pe raion la îngrijirea fațadelor. Ce faci acolo în casă e treaba ta, dar fațada casei trebuie să fie lînsă și suflată în așa fel ca să treci satul dintr-un capăt în altul și să-ți rîdă inima de bucurie. Meșteri satul are destui, materiale de construcție se pot găsi, așa că, încetul cu încetul, mai pe bani, mai pe datorie, dar fațada să-ți fie frumoasă și de supercalitate.

— Bine.

Moștenise însă ciobanul cela de pe undeva un instinct, o poruncă sacră de a-și face casă numai și numai cu mîna lui. De ochii lumii a tocmit el acolo un bătrîn tîmplar, care mai mult cu paharul decît cu fierăstrăul, iar încolo, și-a făcut omul singur casa din temelie și pînă la acoperiș. Nefiind însă cine știe ce meșter și-a înjghebat o pocitură ce semăna ca două picături cu vechea casă de pe celălalt deal, care acum nu mai era. Și ograda semăna prin ceva a ocol, și portița semăna a strungă.

Se zice că cineva din vecini l-o fi pîrît, o fi scris încolo unde se scrie în asemenea cazuri, și iată că iară îl cheamă la Sovietul sătesc, pentru a i se pune în vedere că republica este angajată într-o campanie de mecanizare și automatizare absolută. Vitărîtul și în special oieritul nu sînt excluse, dar își vor ocupa locul numai în limitele, numai în formele stabilite. Epoca agroindustrială repartizează în mod științific fiece fărîmă de teren și din astfel de împrejurări a cerca să îi în mod individual oi la casă...

— Bine.

Așa a zis și a plecat. Tăcut părăsise satul, tăcut s-a întors. Uneori, la cîte-o petrecere zdravănă, se găsea cîte unul de-i cînta-striga din vale :

Mai vin' bade pe la noi...

Badea se făcea a zimbi, dar nu se mai grăbea să coboare. Nu mai avea nici fluier la briu, nici putere pentru trîntă, nici poftă pentru petreceri. Era de acum un alt om și satul era de acum un alt sat. Cînd singurătatea însă îl răzbea cu totul în vîrful cela de deal, se arăta la cîte-o nuntă, la cîte-o petrecere. Stătea la o parte, mirîndu-se de toate împreună cu ceilalți bătrîni, rostea din cînd în cînd cîte-o vorbă de duh, cîte-o glumă frumoasă, dar nu dovedeau a înflori din plin zîmbetele în jurul lui și tată-l iară cu ochii spălăciți, zîmțuiți de lacrimi, pierduți hăt în zare spre cele dealuri fumurii...

— Iar o începe cu păscutul oilor, se crucea lumea. De-amu cîte i s-au întîmplat, prin cîte a trecut, pe unde nu a fost, dacă nu se poate lăsa de păcatele cele vechi și pace...

Aveau ce aveau dealurile celea fumurii din depărtare cu mult năcăjitul lui suflet, căci iară apar în ograda lui cîteva pietroaie. Serile pe pietroaiele celea a început iar să fiarbă satul. În vreme ce hrana i se gătea, el tot scotocea cu virful cuțitului într-o cracă de soc și, într-un amurg, iată că iară se așterne peste sat o vorbă din bătrîni, tristă și senină cum nu se mai poate.

Acum însă nu i-a mers cum îi mergea odată. Focurile în curte au fost între timp interzise — veri secetoase, pericol de incendiu, și, apoi, oricum, poluarea aerului. Bine, a zis ca de obicei, și nu a mai făcut foc în curte. Îl făcea în casă, dar lăsa vatra deschisă, se așeza pe pragul ușii, între satul din vale și focul din vatră, și încet, în surdină, depăna cîte-o durere din cele ce-au mai rămas...

Jeluirile celea ale lui din pragul casei l-au dat de gol, căci vecinii de azi nu mai sînt ei vecinii de altădată. Se zice că au fost imprimate pe bandă de magnetofon tînguirile fluierului cela, duse la Chișinău și supuse unei analize meticuloase de către computerele cele mai sofisticate, care, se zice, deschifrează lumea sunetelor și o așterne în lumea cuvintelor, de-ți vine să te crucești. Pînă la urmă s-a stabilit în mod științific că în toate frămîntările celea ale fluierului era vorba de niște mioare.

Hotărît că avea oi. Nimeni nu știa de unde le-o luat și unde le ține, dar, pentru că nimic nu poate rămîne taină în această lume zbuciumată, prin satul dintre cele două dealuri au pornit a circula fel de fel de zvonuri. Se bănuia, de pildă, că mulți dintre cei ce s-au întors de la mine au adus și ceva aur cu dinșii. Pe sub unghii, prin căptușeala hainelor, nici prin cap să-ți treacă pe unde l-au ascuns, dar l-au adus. O vreme au tăcut chitic, știindu-se urmăriți, iar cum au simțit că nu-i mai urmărește nimeni, hai repejor la oraș. Pe la speculanți, pe la dentiști, schimbă iute aurul pe ruble, cu rublele pornesc pe la iarmaroace și de ici un cîrlan, de colo o mioară, un berbecuț, și dacă te pricepi, dacă mai ai și noroc la oi, poți aduna o turmă de toată frumusețea...

Satul îl urmărea cu un fel de zaviste ce semăna mai mult a mîndrie. Ca să vezi, a trecut printr-atîtea și-i mai vine încă a cînta, mai ține minte cum se cîntă din fluier, pe cînd ei, trăind grămăjoară în valea asta, s-au obijnuit a-și încălzi sufletul la lumina micilor ecrane, iar încolo, nici cîntece nu mai țin minte, nici a le cînta nu mai pot. Ca să vezi, zicea satul, de-atîtea ori ne-am tot prostit unul la altul, ș-o tot repezeam cînd într-o parte, cînd în alta, pe cînd el, cum a fost încet la umblet și la vorbă, așa o și rămas, cum o trăit, așa și tace. Ca să vezi, ziceau sătenii, amețiți de iureșul vitezelor, trecem nu atît din an în an, cît din veac în veac, din epocă în epocă. În decursul unei scurte vieți de om, de pe cal am sărit pe motocicletă, de pe motocicletă ne-am strecurat în automobil, din automobil — în avion, mîine-poimîine se zice că unul de-aici din Nueluși o să zboare cu sputnicul, pe cînd singuraticul cela din virful dealului cum s-o ținut de mic copil de-o coadă de oaie, așa se și ține...

Rămînea, totuși, un bun fiu al acestor văi, al acestor dealuri. Cine știe de unde o fi moștenit el aceste rădăcini răsfirate în adîncul plaiului natal, dar hotărît că le avea, și, fiind aceste rădăcini nu atît un merit al lui personal, cît un bun obștesc, ele urmau a fi studiate, drept care iată că serile biciclete, motociclete, automobile fel de fel fac ce fac și caută să intre în sat pe lîngă căsuța ciobanului din virful dealului. Frinează, opresc motoarele lîngă portița ce seamănă a strungă. Așteaptă pînă va ieși stăpînul la portiță și cum îl văd scoțîndu-și șapca și plecîndu-și creștetul, îl descoase cum o duce, ce mai face, pe unde a fost, ce-a văzut. Dacă izbutesc să prindă un bun capăt de vorbă, așa ca să-l poată întoarce la noianul celor amintiri grele, caută să afle cam ce-a simțit el atunci cînd, după ani și ani, le-o văzut iară, izvorînd de după pădure, locurile unde și-o păscut cîndva oițele, unde i se arătau, cînd era frumos și senin, cele dealuri fumurii din depărtare...

— Bine, zicea scurt singuraticul bătrîn, zîmbind în felul cela unic al lui, dar nici în casă nu poftește, nici la bufet nu vrea să meargă, nici cu împrumut nu vrea să deie.

Domina, totuși, satul, îi domina iată și pace. Era la mijloc ceva nemaipomenit, ceva misterios, ceva de necrezut. Sărac lipit pămîntului, fără brumă de carte, cu tăcerile lui nesfîrșite, curmate din cînd în cînd de cîte-un cuvîntel adunat din două silabe, el continua, totuși, să domine un sat bogat din vale, un sat bun de gură, un sat cu studii care mai de care. Era un fenomen ce nu putea fi ignorat, drept care iată că încep a fi luați la carandas cei ce caută cu tot dinadinsul să intre serile în sat pe lîngă căsuța ciobanului din virful dealului. Și-i tot adună pe cei bănuiți ba la o adunare, ba la un seminar. Fac ce fac, spun ce spun, și iată trec la elementele vechi, care piftesc cu răutate, pentru că în temelia acestei lumi noi zac îngropate visele lor de altădată. Iată, de pildă, astmaticul cela din virful dealului. Voi, cei tineri, poate știți, da poate nici nu știți că, fie vorba între noi, cazul lui nu e încă pecetluit ; se mai cercetează. Am fost obligați să revenim, ne-a obligat el însuși, pentru că, sincer vorbind, nu a tras nici o învățătură din cele ce i s-au întîmplat, și cum coboară în vale, cum intră în vorbă cu un om, gata, îi fug ochii în zare spre fumuriile dealuri din depărtare.

— Ei și ?

— Cum adică „ei și" ? Omul nostru, mulțămit de realitățile din jur, nu are pentru ce iscodi depărtările dealurilor și numai cei care au ținut cîndva oi, ori le țin, ori vor să le mai țină...

— Care oi, stimați tovarăși, care oi !!! Dacă vreți să știți ciobănitul ista al lui n-o fost decît o comedie curată, pentru că oile astea ale lui n-au fost decît niște oițe imaginare, închipuite. Iar oaia imaginară parcă o poți tunde, o poți mulge, poți închega laptele ei ?! Iaca, dați-i o cornută în carne și oase ș-o să vedeți că nici nu va ști cum s-o mulgă. Și chiar de-a mulge-o el cu chiu cu vai, nu va ști ce să facă apoi cu laptele. Acuma, pentru c-o venit vorba, nici oi nu mai are, nici cioban nu mai este, pentru că, iaca, vine o boare de vînt și-l repede de toate gardurile. Așa se ține omul care are oi și mănîncă brînză ?! Iar dacă și-o închipuit colo o pocitură de fluier și cîntă, o face pentru a-și antrena plămînii. S-a întors bolnav sărmanul de-acolo de unde s-a întors și doctorii i-au spus că dacă n-o să-și antreneze plămînii, nu mai calcă iarbă verde...

O fi știut de undeva satul, i-o fi șuflat cineva că părinții, atîta vreme cît mai sînt în viață, urmează a fi cinstiți ? Oricum, oamenii, pe măsura puterilor, pe măsura înțelegerii, căutau să-l cinstească. Pe vreme de secetă ori cînd anul era ploios, satul din vale îl considera pe singuraticul din vîrful dealului un fel de sfînt, căci, într-adevăr, trebuie să fii astfel ca să treci prin toate prin cîte a trecut el, rămînînd pururea binevoitor față de soartă și față de lume. Ajungînd la zile mai bune, satul îl considera un prostănac de modă veche, un mocan care pentru toate împrejurările nu are decît un singur cuvînt adunat din două silabe. Cînd se întîmpla cîte-un an bogat, cu roade în vii, cu noroc în toate cele, sătenii, aburiți de vin, declarau sus și tare că ciobanul din virful dealului e fără doar și poate un chiabur, un reacționar, un dușman de clasă, dacă vreți, căci a recunoscut chiar el, șezînd serile lîngă foc cu fluierul la gură. Ridicați documentele și-o să vedeți căci de ce se tot plînge fluierul cela...

Se plîngea, adică, pînă mai nu demult, căci acum a amuțit. Era bolnav sărmanul cioban, spre cumplita îngrijorare a satului, era limpede că n-o s-o mai ducă mult. Doctorii ziceau că plămînii i-au degenerat cu totul, dar, cu plămînii așa degenerați, a mai dus-o vreo patru-cinci ani. Într-o iarnă grea și cumplită, cînd satul nu mai avea cu ce-și încălzi sobele, cei care împărțeau cărbuni, cînd s-a ajuns cu rîndul la dînsul, au zis, lasă, are mușneagul cojoace, are tizic, s-a descurca el cumva, iar datoria noastră e să ne îngrijim mai întîi de cei ce au copii.

— Bi...

Valul cela de friguri însă a fost crîncen s-a ținut cum nu se mai poate de mult. Într-o noapte cu viscol cînd gemeau acolo în virful dealului niște viscole, că te prindeau fiorii, bătrînul și-a dat obștescul sfîrșit. De-ar fi fost vreme bună, l-ar fi bocit și pe dînsul, cum îi boceau pe alții, l-ar fi jelit din toată inima, dar, pentru că era frig, oamenii ieșeau din case gata înțepați și tot mîriiau mai într-o minecă, mai într-o mănușă, în sensul că, iaca, după ce-o trintit un sat întreg pe maidanul cela, de-o născădit rărunchii în oameni, amu n-o mai putut-o întinde pînă la vară, să-l fi înmormîntat și pe dînsul ca lumea. Amu, unde Dumnezeu pe frigul ista să faci tu groapă, să duci sicriul, să-l mai și îngropi, pentru că, pînă vii tu cu sicriul, lutul cela scos din groapă, el, tămîia mamei lui înghețată, se face iară bocnă !!!

Oricum, l-au petrecut și pe el în lumea celor drepți. Vreun an și ceva s-a tot discutat ce să i se pună pe mormînt — cruce sau stelă de piatră ! Și dacă cruce, apoi cine s-ar cuveni să i-o pună, iar dacă stelă, apoi iară cine ar trebui s-o plătească ? Aceste banale discuții s-au iscat în urma faptului că atunci cînd a rămas casa din virful dealului pustie, fără stăpîn, și putea să intre oricine, o mare sărăcie a țîșnit de prin toate ungherele și din cele ce rămîneau de la răposat nu ajungea nici pentru cruce, nici pentru piatră cioplită. În cele din urmă, s-a zis — las, mai încolo, poate se răspunde de pe undeva vreo rudă s-o vom pune la cheltuială, iar pînă una alta, mormîntul de la marginea cimitirului a rămas o simplă movilită de pămînt, care, după prima ploaie, a și prins a se încinge cu buruieni, pierzîndu-se printre mormintele uitate, părăsite...

Peste o vreme însă forurile raionale au început a pisa autoritățile localnice că ce e cu mormintele celea părăsite de la marginea cimitirului ? Era o problemă delicată la mijloc, pentru că satul continua să ocupe primul loc pe raion la înfrumusețarea fațadelor și ar fi fost o adevărată tragedie dacă într-o bună zi tocmai cimitirul i-ar fi dat de sminteală. Ar fi fost o mare nedreptate, pentru că sătenii din vale, oameni cumsecade, harnici, înstăriți, aveau un cimitir de toată frumusețea. La fiece mormînt gărducean de fier, vopsit frumos, cu portiță, cu strat de flori, cu fotografii, cu inscripții aurite.

La începutul lui mai, de Ziua Biruinței, de ziua pomenirii morților, la cimitir se aduna tot satul. Aduceau pomene, pomușoi, șipuri cu vin, și mai că o zi întreagă se tot închina, se tot lăsa să cadă cîte-o picătură de vin ba pe mormîntul unuia, ba pe mormîntul altuia, se tot pomenau de bine cei dragi, cei scumpi, care au fost și iată că acuma nu mai sînt. Și tot așa din lacrimă în lacrimă, din vorbă în vorbă, din pahar în pahar și numai cele cîteva morminte părăsite lăpăreau din cînd în cînd, pentru a strica voia bună a tuturora. În cele din urmă a fost stabilit un termen după care, dacă nu se vor răspunde moștenitorii, mormintele urmau să fie nivelate, pentru că, oricum, locuri libere rămîneseră puține acolo, în cimitirul cela...

S-a încheiat un termen stabilit, dar nu a venit nimeni să se declare moștenitorul fluierului cela din virful dealului, și atunci a mai fost stabilit un termen, și iară nu vine nimeni. O vreme cele cîteva morminte au stat așa, fără nici un termen, iar mai apoi au fost arate și locurile eliberate au fost împărțite celor cu mortul pe laiță, dar stai, stai, stai că nu sfîrșește chiar aici povestea noastră...

Cu mormîntul așa dărîmat cum era, a mai răzbătut o dată stăpînul fluierului de soc în viața satului său natal. După o altă iarnă lungă și grea, cînd, cu chiu cu vai, a început a se desprimăvăra, cum iară s-a adunat lumea la cimitir, la marele praznic al pomenirilor. Primăvara însă întîrziase în anul cela cum rar se întîmplă să întîrzie. Abia de se zbicise pămîntul pe la începutul lui mai. De trecut puteai trece pe cărărușile dintre morminte, iar încolo, nici o palmă de pămînt uscat, nici o tufă de iarbă, ca să te poți așeza omenește, pentru a închina un pahar de sufletul celor duși.

Apoi, tocmai cînd fierbea lumea adunată, pentru că nu știa cum ar face ca să înceapă odată praznicul, tocmai atunci ochii tuturora căutau un loc bun pentru veșnica pomenire, răsare de la marginea cimitirului un covoraș verde, țesut din lumina unei primăveri ce abia urma să vină.

— Haidem, măi, la iarbă verde !!!

Era el, locul cela sfînt unde fusese pînă mai nu demult mormîntul singuraticului de la marginea cimitirului. Acum stătea de jur împrejur acoperit cu o pătură de iarbă deasă, iarbă mărunță, iarbă frumoasă ca mătasa. Era singurul strop verde în tot cimitirul și se crucea lumea întrebîndu-se cine-o semănat-o, de unde-o fi luat sămînța, căci așa frumusețe de iarbă satul nici că văzuse.

Era iarbă de munte, iarbă de pășune. O fi uitat-o prin buzunare, o fi rătăcit-o prin cusătura hainelor, ziceau oamenii... O fi purtat-o în sufletul, în inima lui, și, ca să vezi, pînă la urmă a răsărit. Nu putea să nu răsară, pentru că, dac-o fost cioban ș-o ținut oi...

Poeți și poezie din Grecia

IANNIS RITSOS

Stea a dimineții

Fiicei mele Eri

Fetița mea, vreau să-ți dăruiesc
felinarele mici ale crinilor
pentru a-ți lumina somnul.
Vreau să-ți dăruiesc
o livadă mică
pictată cu polen de flori
pe o aripă de fluture
spre a-ți plimba visul tău albastru...
Fața ta luminează
pe dealurile rozii
ale somnului tău
lună primăvăratică
printre spicele grijii
și trandafirii cintecelor mele.
Dormi, fetița mea
Este lung drumul...

NIKIFOROS VRETTAKOS

Armonica de copil

Cînd am fost mic
copil precum sînt
micii care se joacă
pe lunci primăvara
aveam ca prieteni liliecii
aveam ca prieteni libelulele
aveam ca prieteni florile.

★

Apoi după ce am devenit mare
iubeam soarele,
priveam în sus
și aveam ca prieteni visurile.

★

Anii treceau
și acum cînd deja
nu mai sînt
ca micii care se joacă
pe lunci primăvara
am ca prieteni copiii.

★

Pe Dimitris, pe Jean
(am ca prieteni pe copiii
albi și-n culori)
pe Palmo, pe Li,
am ca prieteni pe cei negri
și mi-aduc aminte de lilieci
și mi-aduc aminte de libelule
și mi-aduc aminte de flori
și mi-aduc aminte de visuri.

Pe piatra dură

Cea mai dură piatră e timpul.
Întreg, față-n față, încerc
să trasez, pentru toate zilele
lumii noastre, ceea ce s-a distilat
prin soare : Iubirea.

MILTOS SAHTOURIS

Soldatul poet

N-am scris poezii — în tumult
în tumult s-a scurs viața mea.
Într-o zi tremuram, în cealaltă mă-nfioram
de groază, în groază a trecut viața mea.
N-am scris poezii, n-am scris
poezii, numai cruci semăn pe morminte.

DIMITRIS PAPADITSAS

În spatele fiecărei uși

Există un loc pentru cîntec
Există pentru vocea noastră promisiuni
Nu din moarte nici din contemplare
Mîini îndrăgite precum ating fruntea noastră
Priviri care se mișcă înlăuntru-ne precum
păsările pe cer
Părăsind fiorul unei fericiri recente.

Dacă mîine mă vei fi găsit mut
Lipsit chiar și de umbra unui copac
Pe pielea mea ar fi rodit alt timp
M-ai fi înțeles și ai fi plecat cu amintirea mea.

În românește de
Andreas Rados

Centenar Angelo Barile

● Între cei patru poeți reprezentativi al căror centenar este aniversat de cultura italiană în anul 1988, alături de Giuseppe Ungaretti, Camillo Sbarbaro, Luciano Folgore, se află și Angelo Barile.

S-a născut la Albissola Marina (Savona) în 1888 și a încetat din viață în același oraș în 1967. Luptător în primul război mondial, colaborator la importante reviste literare ca **Solaria, Letteratura,** fondator al periodicului de artă **Circoli,** Angelo Barile s-a dovedit a fi un poet sensibil, elegiac, foarte atent la modularea frîntă a versului modernism. Expresivitatea meditației asupra propriilor sentimente îngăduie conturarea unui autoportret semnificativ pentru un poet turburat de propria neliniște, în așteptarea unei împliniri existențiale, iluminînd marile peisaje ale pămîntului, marea și cerul.

Amărui

Azi mă legi
de un fir al privirii
ochilor tăi
tematori.

Dar eu sorb plecările în vîntul
amărui.

Marea e verde
acerbă
pînzele freamătă —
superbe fecioare.
Ai milă ! Lasă-mă să plec !
Curba valului pe țărm
Se pierde sinceră
modulînd plictisul.

Acolo insule se prăvălesc
arborescente bancuri de coral
grotele ochi-de-mare.
Acolo mă așteaptă
pe așternuturi de alge și miracole
adolescentă închisă
în coaja ei verde.
Voi paște gura ei noaptea.

Trezindu-ne la praguri verde-albastre
Vom auzi nu aceste flaute muribunde
Spărgînd lumina dimineților primordiale.
Cu genele tale triste
nu mă privi. Mîna mea este pe vîslă.

În pădure

În tovărășia unui vers frumos
Merg acum singur, voios,
Am smuls, poate, o ramură sinceră
din pădurea universului.

Estivală

În această oră
de nude forme, de limbi de flăcări.
Sîntem tristele leșuri arzînd
pe țărmul unei mări imobile.
De pe rugul nostru
privim la tine, copilă bătută de vînt !

În amiaza cristal de iulie
te însingurezi în furnicarul plăjii
îndrăgostită.
Te întinzi în vîlvătaie
ca-ntr-un pat tineresc,
încă fraged de vise :
capul liberat, obrazul
sărat de apele mării,
îl cobori în tăișul
umbrei chilei de navă.

Pe țărmurile focului
închizi neașteptat
și deschizi brusc respirația
genelor.

De fiecare dată, în acest ritm
Se bănuie melodia
generată de suflet,
adierea intermitentă a gîndurilor
fremătînd în verzile spații,
arcane.

Prezentare și traducere
de Alexandru Balaci

SPORT

Trenu-i lung și gara-i mică

(Corespondență)

După trecerea echinocțiului, primăvara a intrat în hora domniței. Fulgerînd prin pragurile de fum dens ale lui martie, caisul din grădină a înflorit. Era și vremea, altfel mă schimbam în salcim și m-aruncam pe foc. Rozul suav al petalelor mă bucură pînă la durere. În aceste zile nimeni n-are dreptul să fie rău. Deci, colții sub aripă, și la lucru.

Lucian de la Insecta luminoasă. Vrea să-i spun eu că Steaua va trece de Benfica Lisabona, galopînd. Va trece, nutresc speranța. Dar de galopat, îl asigur, știu și portughezii să galopeze. Nu uitați că la malul Atlanticului, iepele se imperechează cu vîntul suind din ocnele oceanului. Sau cel puțin așa ne învață unul din marii poeți ai latinității. Benfica e un cîntec sonor în lumea fotbalului european, suplu, mlădios, țesut cu perle. Chiar sculat din somn, după miezul nopții, pot să înșir cel puțin unsprezece nume de jucători celebri care au suit-o în stinca întregii lumi. Mă bucur că Steaua va juca la Lisabona, și îi urez noroc din tot sufletul. Și, scriind, mi-aduc aminte de cîntecul cel mai plin de răsărituri de lună, pe care l-am ascultat într-o circiumă pusă cu mîna între două caravele.

E seară,
miroase frumos,
miroase a Lisabona...

Viorel Martin îmi trimite **următoarea poezie : Lui Fănuș**

„Unde sînt împătimiții din peluzele uitate / Năpădite de troiene, Viscolite de speranțe ?... / S-au pierdut în ploi de stele și ninsori cu nestemate / Și așteaptă izbucnirea florilor de liliac / Zeii firului de iarbă dorm pe pirtii de vacanță / Vise mari / La gura sobei / Se-mpletesc și se desfac. // Unde este fericirea / Din frumoasele duminici / Cînd eram și drac și înger pe o bancă la peluză / Și cînd spulbera Rapidul pronosticul celor cinci / De-mi venea să-i iau în brațe / Pe nebunii cei frumoși / Că am tras / Pe turta noastră / Rămășițele de spuză / Și am apucat de coarne taurii cei fioroși. // Cred că va veni / O vară / Cînd voi înălța pridvoare / Din iubire și speranță-zarzără țăiată-n două — / Din parfum, / Din miez de nucă / Și din lacrimă de floare / Ca să gust / Din amintirea / Lui Tamango sau Ozon / Și cu mîna-ngenuncheată, s-adun picături de rouă / Ale tinereții mele / Răvășite pe gazon".

Iancu Panaitescu. **După cum s-a văzut și din versurile publicate mai sus, ne amăgim cu vorbe și le facem belele gazarilor din Ploiești. În orașul aurului negru, dotat cu nu știu cîte gări, Rapidul a sucit macazul și a tras domnește la linia unu. Bine-ar fi să rămînă cu mintea-n iarbă, dar teamă-mi e că iar se va urca în plopi să caute goange.**

Puiu Racoviță. **Mă întreabă : „Cine le permite antrenorilor noștri să adune sub numele de echipa României și să joace cu Irlanda (0—2) unsprezece bursuci pe care, cu excepția lui Bölöni și Cămătaru, nu-i cunoaște nici măcar lumea de pe ulița unde s-au născut ?".**

Nimeni, după cîte știu ; toată lumea, după cîte văd. Nu înțeleg însă, în ruptul capului, de ce ziarul Sportul anunță, în supra titlu, că șușaneaua respectivă a fost, nici mai mult, nici mai puțin decît un test util pentru selecționata noastră. Care selecționată ? Care utilitate ? Nu vrem și nu vrem deloc să fim serioși.

Mă opresc. A înflorit caisul.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

ANUL XXXI
14
(1 351)
Sîmbătă
2 aprilie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SPIRITUL REVOLUȚIONAR

Pe agenda politică românească din această săptămînă, Plenara Comitetului Central al partidului și lucrările forumului legislativ suprem al țării s-au inscris ca momente de referință ce trimit spre o largă problematică a actualității noastre economice și sociale, dintr-o perspectivă menită să consacre acest an ca an hotăritor pentru indeplinirea marilor obiective stabilite de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului. Sensul este acela al unei ample mobilizări de cuget și voință, al valorificării intregului potențial pentru realizarea exemplară a planului economic al acestui an, pentru perfecționarea mecanismului economico-financiar, intr-un spirit de răspundere și competență care să ne exprime la un inalt nivel in ceea ce privește producția de bunuri materiale și spirituale. Prin bogata sa ordine de zi, Plenara C.C. al P.C.R. a reliefat incă o dată atenția și preocuparea deosebită cu care partidul și secretarul său general abordează in dezbateri colective, in inalte forumuri ale deciziei și responsabilității politice, ale democrației noastre muncitorești-revoluționare probleme fundamentale ale dezvoltării patriei, ale lumii progresului și civilizației socialiste pe care o edificăm și căreia ii aparținem. Cuvintarea pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu a rostit-o se constituie de aceea intr-un magistral program de gindire și acțiune comunistă, document de amplă semnificație pentru modul in care ne concepem prezentul și viitorul, dinamica existenței noastre, spre atingerea acelui obiectiv esențial care este inscrierea României pe orbita unei țări socialiste mediu dezvoltate. **Concluziile bilanțului economico-financiar pe 1987 evidențiază, cu puterea faptelor de netăgăduit, justețea politicii partidului nostru de dezvoltare a forțelor de producție pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, de repartizare justă a venitului național intre fondul de consum și fondul de dezvoltare.** Viața — subliniază secretarul general al partidului — **realitățile demonstrează cu putere că numai și numai asigurind o acumulare rațională, o creștere corespunzătoare a fondului de dezvoltare se pot asigura innoirea și perfecționarea continuă a tuturor sectoarelor economiei naționale, dezvoltarea continuă a patriei, creșterea — pe această bază — a avuției naționale și a nivelului de trai material și spiritual al poporului.**

Văzută în contextul economic mondial, o asemenea apreciere, care are temeiul realităților proprii, constituie și linia de boltă a unei experiențe prezente și viitoare, dar ea imbracă și o expresie politică de ordin principial. Analiza temeinică a situației internaționale, așa cum o realizează secretarul general al partidului, aduce in prim plan realități ca și perspective care cer o abordare nouă și o soluționare democratică a problemelor ivite, pentru infăptuirea unei noi ordini economice și financiare mondiale. Prin prisma unei atari viziuni se exercită de fapt intreaga politică românească de pace și colaborare, in interesul conlucrării active pe multiple planuri și in folosul insuși al umanității.

Dinamica actualității românești, rezultatele ca și perspectivele experienței economice pe care o străbatem și care are un viu ecou, o vie răsfringere și in sfera organizării muncii și vieții sociale, in sfera democratismului orinduirii noastre, reprezintă, așa cum deseori s-a subliniat, un vast domeniu al acțiunii politice. Nu intimplător, de aceea, pe ordinea de zi a plenarei au figurat probleme care se intrepătrund și au acel corolar al gindirii și deciziei politice care emană de la partid și prin partid — conștiința intregii noastre națiuni. **Să dezvoltăm tot mai puternic spiritul revoluționar, răspunderea față de patrie, față de popor, față de partid, față de cauza socialismului,** spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu. Aceasta inseamnă că fiecare, in domeniul său, este dator să acționeze cu toată hotărirea pentru a-și indeplini inalta răspundere ce-i revine. Este conținută aici și etica in sfera căreia se cuprind actul politic și demersul profesional, sint conținute și motivațiile ca și premizele de ordin moral in lumina cărora spiritul revoluționar se manifestă ca trăsătură esențială a epocii noastre. Hotărirea pe care Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român a adoptat-o este o ilustrare in cimpul infăptuirii practice a politicii in esența căreia spiritul revoluționar se definește ca un factor hotăritor al progresului și civilizației socialiste. In lumina orientărilor, a analizei și indicațiilor tovarășului Nicolae Ceaușescu, al hotăririi și legilor adoptate de forumul legislativ suprem al țării, viața politică, economică și socială converge către imaginea de ansamblu pe care ne-o dau perspectivele infăptuirii neabătute a programului și obiectivelor adoptate de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului. Acestea reprezintă scopul definitoriu și exemplar, prin ele ne ilustrăm la altitudini noi de efort, gindire și acțiune. Iar acest an este, așa cum s-a spus, hotăritor in toate planurile vieții materiale și spirituale, este anul in care opțiunea noastră spre acele noi trepte de progres și civilizație are importanța decisivă a faptei, a angajării, a patriotismului.

Luceafărul

O transilvană gură de rai

Un distins cărturar afirma că, privit de pe Cetățuie, in lumina saturată de miere a după-amiezii, Clujul semăna uimitor cu Florența văzută de pe colina străjuită de tinărul David a lui Michelangelo. Asemenea, reală, nu se limitează insă la o similitudine de decor. Pentru ochiul cunoscătorului, dincolo de aura soarelui scăldind bimilenara cetate se dezvăluie cealaltă lumină, a unei spiritualități cu rădăcini străvechi, renăscind epocă după epocă, atestind o altă inrudire, de substanță cu „cel mai frumos oraș din lume" cum e considerată Florența. Iar dacă la Cluj-Napoca n-au trăit Dante și Michelangelo, o nesfirșită galerie de nume sacre și-au săpat definitiv conturele pe frontispiciul acestei adevărate fortărețe a spiritului românesc.

Pe străzile inguste de burg medieval ce l-au impresionat odinioară pe Dinicu Golescu, au trecut umbrele mărețe ale invățaților Școlii Ardelene, innegurate de vitregia unor vremuri ostile, străluminate de speranța și credința intr-un viitor ferice pentru neamul lor. Aici, sub Dealul Feleacului, inainte de a-și incepe carele Iancului marea lor trecere prin istorie și care nu se va sfirși pină-n eternitate, Iancu insuși invăța disciplinele dreptului ce guvernau un imperiu nedrept in sufletul său de douăzeci de ani injgheba planul insurecției ce va zgudui temeliile acelei injuste impărății iar nu mult după ce fluierul nădejdilor și durerilor unui neam intreg va apune o să ducă la intronarea libertății și unității naționale. Aici au luminat frunțile inspirate ale lui Pârvan, Sextil Pușcariu, Bogdan Duică, Emil Racoviță, Iuliu Hațieganu. Aici și-au purtat pașii Alecu Russo și Petöfi, Coșbuc și Goga și Ady, Lucian Blaga, Agârbiceanu și Gaál Gábor, consfințind adevărul istoric că dincolo de literă și grai patria mumă iși imbrățișează cu aceeași căldură fiii menindu-le o viață demnă intru unitate și frăție.

Spre laudă prezentului socialist al patriei, Napoca bimilenară, asemenea tuturor așezărilor românești, nu iși trăiește gloria numai in filele cronicilor ci se bucură de nouă inflorire spirituală potențată ca niciodată de zestrea mereu sporită a unei cetăți moderne, industrializate.

Fericite sunt orașele străbătute de un riu, zice un mare scriitor. Someșul etern coborind din Țara de Piatră, scinteind in noua constelație a hidrocentralelor din Apuseni, nu face decit să confirme acest genial poem intr-un vers, atunci cind duce in Dunăre, in Mare și in universalitate toată efervescența inimilor acestei vetre străbune, mireasma tinereții fără bătrinețe a acestei transilvane guri de rai.

Vasile Rebreanu

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Lumea Deltei

Zile de pescuit (1985), de Radu Anton Roman, nu e un titlu de sugestie vacanțieră. Dincolo de inșelătorul iz turistic, el semnifică, in definitiv, **condiția umană a Deltei.** E cartea pescarilor din Delta Dunării, a unui **topos** de inedită specificitate, in cadrul mai larg al geografiei literare, incă reverberind de acolo aerul idilic-convențional și intens colorat al ilustratelor de vacanță. Față de Sadoveanu, Voiculescu, Bănulescu, Neagu, cartea poate fi raportată mai mult prin deosebiri și mai puțin prin asemănări. Citindu-l, de asemenea, și pe Astafiev, Giraudoux, Hemingway, Durrell, Radu Anton Roman a rămas neatins de tirania modelelor. Raportindu-l la aceștia, originalitatea pare mai izbitoare ca oricind. Rotunjimea expresivă, metaforismul, adică densul imagism neo-realist, originalitatea viziunii, izbitoare forță stilistică, amestecul pe porozitate și specificitate lexicală, structurarea materiei in chip sugestiv, distinct fac din acest roman o carte de zile mari, unică in felul ei, definitivă, propulsindu-și autorul in avangarda genului.

Acest „colț de lume izolat și straniu" trăiește, cu schimbul, două vieți. In sezonul estival — o vinzoleală curioasă de vilegiaturiști, inspirind bucuria peisajului și dedați fără prejudecăți aventurilor. Insă după plecarea păsărilor și a turiștilor, incepe adevărata viață a Deltei, o incleștare cumplită intre om și natură, incheiată deseori tragic. Ghiolurile și canalurile, răscolite de crivăț, ingheață și o ceață compactă, de săptămini intregi, absoarbe totul. Intreg Leteormanul e, in februarie, „un paradis degerat in ochii lui Dumnezeu", după cum constată un turist excentric, cosmopolit **(Controlorii de bilete).**

Ziua de pescuit devine, in sezonul rece, o aventură riscantă. Furtunile, ceața, sloiurile, plaurii lacomi sint tot atitea capcane mortale cărora le cad pradă nu numai animale, dar și oameni. Iată, de exemplu, răsturnarea, intr-o furtună năprasnică, pe ghiolul Fiu, a unui vas patinat de vreme, in care iși găsește moartea vaporeanul Sempron, iar alții doi, Voinea și Adrian, inoată cu disperare infruntind valurile, plaurii, ceața... **(Invitație la dans. II).** Conștienți că duc „viață grea", acești „lupi de Dunăre" stau dirji sub vitregiile soartei. O rodnică vinătoare de mistreți sfirșește prin a-i pune pe fugă pe temerarii urmăriți de șalupele miliției **(Vinătoare pentru Sile).** De fapt, braconajul este, in viața leteormănenilor, o indeletnicire aproape... normală, răsplătită, cam exagerat de autentic !, cu viciul băuturii (Se bea mult, dar niciodată de unul singur !). Ei trec ușor de la pescuit la vinătoare de mistreți, de lișițe ori lebede. Sint oameni duri, zgrumțuroși in expresii, dezlănțuiți in instincte, conștienți că tranzacțiile lor intrețin pulsul vivace al cherhanalelor. Ei știu să-și mlădieze psihologia după turiștii avizi de distracții și pitoresc. Pe socoteala acestora se căpătuiește o faună de migrație sezonieră, lucru ce nu-i ocolește. Deși nu mai e „potopul de pește" de altădată, balta le oferă din plin cantități masive de știucă, morun, crap, caras, lin, somn, caracudă, șalău ori biban, intr-o primenire perpetuă și generoasă.

Captivi intr-o „junglă" acvatică, oamenii au rămas locului hotăriți să-i transforme inospitalitatea in durată. Așa e bunăoară neamul de cazaci zaporojeni — „robi fugiți" — veniți in Leteorman pentru ciștig și rămași aici pentru totdeauna, păstrindu-și obiceiurile, numele, tradițiile. Memorabilă este figura lui Marco, barcagiul destoinic care-l insoțește, la pescuit, pe tinărul Carmen Sthoferciu, inginer detașat in Leteorman pe sezonul de iarnă, „băiat de oraș cu strămoși haholi" **(Oaspetele).** Sau o revedere, după o indelungată absență, a unor tineri ; ea, Maria, renunțind la o carieră de campioană plină de compromisuri, al cărei bărbat fusese dat inecat cu canoea la un antrenament pe Snagov, in condiții nu tocmai clare, și el Petro, un holtei de vreo 35 de ani, rămas in Deltă, unde practică braconajul și face contrabandă cu icre. Toți aceștia au in singe mindria neamului lor. Zicindu-li-se, intr-o imprejurare, „lipoveni", ei protestează : „Nu suntem lipoveni (...) Haholi suntem noi, cazaci, ucraineni... români de-ai noștri..." **(Controlorii de bilete).** Observația este aspră, dură, minuțioasă, de o porozitate neorealistă, fără poezia sentimentului, a unei condiții umane pe măsură **(Pești pe albul nisip).** Numele acestor „contrabandiști" de icre și carne, care iși

Z. Cârlugea

Continuare în pag. a 2-a

SEMNE DE PRIMĂVARĂ

De data aceasta, da, primăvara astronomică nu s-a mai dezmințit și a intrat in calendarul și in tiparele ei cosmice ca un reflex al propriului său echinocțiu. Dar ca un reflex care este și al nostru, al propriei noastre naturi. Pentru că, intr-adevăr, rar se intimplă ca in acest răstimp cerul să se audă brăzdat in lung și in lat de tunete, să fulgere și să plouă ca in miez de vară și, intre citeva clipe, să răsară, să poată răsări și un curcubeu. L-am văzut in ampla și solemna lui desfășurare și a fost mai intii ca un test de memorie, parcă, a fost ca o indepărtată și lentă amintire, a fost ca o ințelegere apoi, ca o promisiune, ca o realitate mai mult decit certă și tulburătoare in evidența și desăvirșirea sa. Ceva imaterial, intr-o frămintare de mii și milioane de ginduri se arăta și tresărea iar ochii nu mai puteau să aibă decit fascinația aceea de citeva clipe a marilor zămisliri care se produc și se perpetuează printr-o simplă atingere de raze și printr-un simplu și minunat efort — cel al primăverii, poate — acela de a ne deschide și a ne anunța primăverile din noi. Un curcubeu proaspăt și inalt s-a boltit larg peste țară iar lumina și freamătul și liniștea lui mi-au părut ca o respirație de om. Seninătate adincă și patos adinc, rază a gindului poate dar și a ingindurărilor căci dinspre acestea ies adeseori lumile cele mai indreptățite și mai curate, cum tot dinspre ele se mai ară și se mai seamănă pe pămint. Pluteau prin aer mirosuri verzi de tulpină de griu care crește și miros de muguri de liliac și migdali și piersici, o sărbătorească-nflorire care ne așteaptă și in cuprinderea căreia intrăm, iată, prin aromitoare porți de curcubeu. Să fie un semn acesta, o dorință, o așteptare, premoniția care e și un pact intre natură și om, o chemare a posibilului printre datele și orizonturile lui practice de susținere ? Să fie ! Acest an, care nu-i nicidecum mai ușor decit ceilalți de pină acum, dar mai greu prin ponderea pe care o deține in punctul de echilibru al eforturilor pentru infăptuirea a tot ceea ce ne-am propus și ne-am asumat ca programe ale propriei noastre identități in materie de progres și civilizație, acest an este hotăritor și in același timp de bun augur pentru intreaga etapă pe care o străbatem și, prin aceasta, pentru orizonturile insesi ale anilor sfirșitului de mileniu. A spus-o deseori secretarul general al partidului, a subliniat aceasta și in recenta sa cuvintare. Și este neindoielnic că in fața noastră, a tuturor, se află unul din acele adevăruri care călăuzesc și trimit spre fapte care să ne releve in toată dinamica și plenitudinea forței creatoare.

Primăvara care a inceput și de la echinocțiul căreia am trecut spre zile adinci și decisive a așezat deasupra noastră intiiul și intiiul ei curcubeu. Dar poate că simbolic, și nu numai atit, el este chiar o incordare a miinilor și a frunților noastre, o speranță ca și o certitudine.

A. I. Zăinescu

Premiul J.G. Herder

Prestigiul umanismului

Prezență distinctă printre augustanii culturii românești contemporane, Zoe Dumitrescu-Bușulenga interferează intre hotarele unei personalități complexe, de mare profunditate, preocupările cărturarului exemplar cu contribuții de referință in cimpul umanioarelor. Propensiunea gindirii, tinzind spre statornicirea ideilor in straturile abstracțiunilor filosofice, sintetizatoare, și, nu in ultimul rind, expresia stilistică tensionată de o rațiune rigoristă cu limpezimi clasice și sonorități austere, generalizind pe vaste spații de cultură, fac din demersurile istorico-literare superbe itinerarii intelectuale, urmărite cu impătimire nu numai de lectorul cu pregătire de specialitate. Jocul mirific al argumentelor **pro** și **contra**, condus intotdeauna cu suplețe și elevație umanistă, se refuză structural ipoteti-

Stan Velea

Continuare în pag. a 2-a

REPERE LITERARE CONTEMPORANE

Ochiul și vederea

Nu e intimplător faptul că un poet, atit de atent la semnificația fiecărui element al arhitecturii volumelor de poezie, ca Nichita Stănescu, a dat selecției sale de versuri, apărută in 1982, in Iugoslavia, inaintea acordării premiului de la Struga, un titlu vechi, **Dreptul la timp (Pravoto na vreme),** iar ultimului său volum **Noduri și semne,** tipărit tot in 1982, același motto ca intiiului său poem de gravă meditație ontologică, **Enghidu,** publicat in **Dreptul la timp,** volum ce cuprinde poeme scrise in perioada 1962—1965, marcind sfirșitul primăverii creației stănesciene și inceputul maturității ei. Se descoperă astfel pentru hermeneutica operei una din simetriile profunde care asigură teribila coerență a acestui sistem poetic, ce și-a deconcertat indeobște cititorii prin amploarea metamorfozelor sale : reluarea, la capătul tragicei aventuri lirice și in cu totul alt registru al sentimentului existențial, atit a multor „motive" și „teme" din primele volume, cit și a unora din intiile revelații majore ce și-au găsit expresia in **Dreptul la timp.** Imbogățite și redimensionate, ele dau seama, pe de-o parte, de substanța unică a universului liric stănescian, iar pe de altă parte, de transformările prin care acesta a trecut. Se poate vedea astfel mai bine, sub chipurile perpetuei schimbări poetice, ceea ce s-a menținut in continuitatea ireductibilă a ființei lirice, și e semnificativ că Nichita Stănescu, aflat in ultimul anotimp al creației sale, se intoarce la **Dreptul la timp** ca la un moment esențial al destinului său.

Cu inalta sa comprehensiune, Edgar Papu a intuit, de altfel, incă de la apariție, insemnătatea cărții pentru evoluția poetului, scriind profetic in mai 1966 : „Nu putem insă spune că ea constituie și punctul culminant din activitatea poetului. Cunoscind citeva din Elegiile scrise mai recent și care vor aparține unui viitor volum, ne-am dat seama că Nichita Stănescu se depășește continuu și la un grad aproape derutant. Dar, oricit de vaste s-ar mai deschide incă perspectivele poetului, **Dreptul la timp** va marca, in orice caz, cel mai insemnat moment istoric al creației sale. El inaugurează perioada marei poezii a lui Nichita Stănescu, care in manifestările anterioare se anunța numai, deși prin certe indicii".

Conștiință poetică hiperlucidă, capabil să-și modeleze nu numai viziunea lirică, ci insăși devenirea sa intru ființă poetică, dominindu-și opera și lăsindu-se modificat de ea, Nichita Stănescu a indrăznit o dată cu **Dreptul la timp** să aibă geniu. Așa cum s-a spus odinioară despre vechii greci, și el a știut in timpul vieții sale și cu prețul ei generos să creeze o atmosferă de genialitate care a redat poeziei prestigiul și noblețea intemeiate pe grație și libertate a creației, pe frumusețe a formei și ardență a ideii trăite.

După moartea lui Labiș, mai mult ca oricind, poezia noastră avea nevoie de geniu pentru a supraviețui. Confruntat și cu mitul labișian, Nichita Stănescu a inventat și pus in scenă un coplesitor spectacol al genialității, menit prin orbitoarea strălucire să-și subjuge atit spectatorii apropiați ai gesticulației sale poetice, cit mai ales să fascineze prin magia

Alexandru Condeescu

Continuare în pag. a 3-a

● În acest număr : ● Poeme de Nicolae Dan Fruntelată ● Ioana Diaconescu ● Theodor Răpan ● Marilena Vulpe ● Ion Burnar ● Proză de Aurel Maria Baros ● Cronici de artă ● Rememorări de Mircea Micu ● Poșta redacției de Gabriela Negreanu ● James Clavell : „Shogun" ● Sport de Fănuș Neagu

■ Fondul principal al culturii române ■ Lucian Blaga : „Literatura română postbelică" ■ Arghezi — inedit : ■ „Pitorescul României" ■ (în pagina a 3-a)

TÎNĂR ÎN AGORA

Rîul ca frumusețe

Trebuie să recunoaștem drept miraculoasă scinteia apărută in mintea incinsă de intrebări și căutări, care a descătușat idei și speranțe ce au dus la scoaterea luminii din apa trecătoare. Basmele povestesc despre viteji care au străbătut nouă mări și țări, și codri de aramă, de argint și de aur..., ca să ajungă acolo unde se bat munții in capete și să găsească trei stropi de apă vie, tămăduitoare pentru ființe dragi. Savanții și inginerii, tehnicienii și muncitorii, geologii și toți cei prinși in febra creatoare a gindului și muncii au străbătut nenumărate „țări" ale studiului și muncii ca să facă munții să se bată in capete și să transforme apa intr-o vietate prietenoasă și activă. Asemeni piramidelor antice, hidrocentralele — și nu numai ele — sint construcții pentru viitor, cu ele inventivitatea umană se mindrește și se va mindri necontenit. Numai că, dacă piramidele adăposteau mai ales, cu orgoliu, trupul golit de suflet al vreunui faraon, hidrocentralele vin să dea mai multă forță căldurii umane și să facă din Terra o și mai puternică planetă a luminii. Dar, urmărind marea familie de brigadieri ce hărnicește pe șantierul unei hidrocentrale, se cuvine să recunoști că lumina este dată, de fapt, de munca oamenilor. De la stadiul de proiect pină la darea in folosință, edificarea unei hidrocentrale solicită necontenit veghea noului. Astfel apa își ciștigă o metaforă activă.

Și cum metafora unui vers nu „funcționează" de obicei singură, ci in corelație cu alte metafore, ale altor versuri, lucrind toate pentru impunerea ideii revelatoare și creatoare a unui poem... intreg, nici lacul de acumulare nu există conturat de o singurătate reținută și limitat funcțională, ci guvernează armonia unui ambiant generos, căruia ii dezvoltă calități noi și puternice. Astfel, apa aceasta, riul metamorfozat, „pune la lucru" munții și izvoarele lor tăinuite, norii și fuga zilelor și a nopților sau rotirea anotimpurilor, drumurile așternute peste coline sau peisajul intreg, ca atare. In lupta de a pătrunde și stăpini natura, de a cunoaște și infrumuseța geografii, omul — prin hidrocentrale — a inceput să numere izbinzi tot mai mari. Ridicind un baraj, desfășurind un lac de acumulare printre coline umbroase, inscriind in peisaje schimbate șosele „de legătură", așezind

Olimpiu Nușfelean

Continuare în pag. a 6-a

Bibliote... ...eană MUREȘ TIRGU-...

6

CRONICA LITERARĂ

NICOLAE FULGA: «Drumuri în cîmpie»

Drumuri în cîmpie nu este un titlu original, — l-am mai întîlnit și la o altă carte de debut : **Drum în cîmpie** de Ștefan Bănulescu —, dar prozele pe care le prezidează propun un prozator sub semnul originalității. Nicolae Fulga, autorul **Drumurilor în cîmpie**, debutează în tipare vechi, reușind în cadrele lor să dea semnele unui contur de personalitate artistică promițătoare. **Așteptînd** are abia patru pagini și pledează pentru capacitatea de concentrare a prozei lui Nicolae Fulga. E vorba acolo de o albie veche, goală, de un bătrîn așteptînd înfrigurat niște cai care trebuie să vie, de o năvală catastrofală a apelor pe matca secată, ceea ce înseamnă înecul hergheliei, și mai ales de pasiunea totală a acestui bătrîn care iese înaintea zăporului orbit de pasiunea pentru caii săi. Intrarea în scenă a personajelor este simplificată, esențializată : „Bătrînul de lîngă mine e înalt, are picioare mari și vînoase. Părul sîrmos, de culoarea prundului, pare o căciulă fără vîrf băgată pînă la urechi". Limbajul e adaptat și precis, transparent. Arta naratorului este de a vorbi puțin, de a lăsa faptele să zică singure, de a obține prin tăieturi precise sugestia. **Noapte de august** este povestea unei răzbunări eșuate : o femeie ultragiată, un bărbat întors de pe front care vrea să-și facă dreptate cu arma. Pînă aici lucrul e știut. Urmează felia de adevăr : efortul justițiar nu dă rezultat, victima se ascunde, frontul merge înainte, regimentul trebuie ajuns. Povestea nu sugerează eșecul, ci forța, însemnătatea gestului moral și amînarea. În alte pagini, cu aceeași știință a comprimării, ni se face portretul unui soț iubeț, a unei neveste geloase și răzbunătoare pe ibovnice, dar mai ales a gestului pe cît de surprinzător, pe atît de autentic. Lisandra pare a nu mai avea griji ; bărbatul ei bolește de mult pe prispă, psihologia maniacală a femeii descoperă un pericol nou : pe uliță trece o femeie care răsucește după ea ochii bărbaților : Lisandra prinde cloșca cu puii gălbiori, îi ia în poală și-i duce primejdioasei ființe : în schimbul lor o roagă s-o ia pe altă uliță : „Să nu te mai vadă Petre că e călător, e pe pragul casei și are destul foc pe el, altul nu i-ar mai trebui pe suflet." **(Duminicile Lisandrei).**

Într-un climat literar în care modele sînt autoritare este bine de știut că reperele literare la care poate fi raportat Nicolae Fulga nu sînt de ultimă oră. Observarea faptelor, adîncimea psihologică, densitatea neostentativă duc la Rebreanu. Alte povestiri lărgesc cercul observației psihologice și sociale a prozelor lui Nicolae Fulga constituind un univers care-i este în mare măsură propriu. Este vorba de o umanitate a cîmpiei de lîngă Dunăre, unde se petrece încă la nuntă cu lăutari care știu balade vechi precum Corbea. O lume în care iubirea cailor și furtul femeilor sînt încă la loc de cinste. E o lume de epos vechi, al cărei abur amintește de Gala Galaction, dar mai ales prin factura ei de realism aspru, de narațiunea **Întîlnirea din pămînturi** de Marin Preda. Acolo un tînăr vede o fată îmbăindu-se în lac și virilizat de împrejurare se bate în ciomege cu a lu' Achim. Întîmplarea are aspect și fond vechi cavaleresc. Lumea descoperită nouă de Nicolae Fulga în **Drumuri în cîmpie** e înrudită cu aceea din turnirul descris de **Întîlnirea din pămînturi**, fără ca Marin Preda din această proză să-i fie singurul îndemn și model. **Calul lui Lisandru** este densa și scurta istorie a unui cal frumos și nebunatic, care-și pierde frumusețea prin abrutizare. Ceea ce urmărește autorul este însă chinul stăpînului, urmărit și aici fără vorbe mari, prin montaj de întîmplări semnificative și sugestive. Limbajul este proaspăt, concret, direct, fără a ocoli neologismele, dar și fără a face abuz de ele. Prozatorul vorbește ca lumea pe care o descrie, esențializînd limbajul acesteia. În luminarea bruscă a psihologiilor este o lecție din N. Velea.

În **Plopul fără vîrf** e vorba de o iubire cumplită și fragedă, de o aspră despărțire a tinerilor, de reunirea lor în condiții dramatice. Lumea este cea care-l preocupă și pe Fănuș Neagu, ca și pe Ștefan Bănulescu, dar Nicolae Fulga o privește convingător din interior și în ciuda unor note de calofilie, care aparent îl apropie de Fănuș Neagu, merge pe o altă direcție a prozei, unde metafora și cuvîntul exploziv nu sînt preferate. Dimpotrivă, autorul este atras de sobrietate, de discreție, ceea ce caracterizează majoritatea paginilor lui și-l țin la distanță de proza artistă pe care o exersează totuși în paguba stilului său. Sînt reflexe din Zaharia Stancu în povestirile lui Nicolae Fulga, dar firesc însușite.

O narațiune în care răzbește suflul baladesc din **Întîlnirea din pămînturi** este **Lumină galbenă.** Ea începe cu fraze moi tinzînd să fixeze senzații și stări sufletești, de unde iluzia că intrăm într-o climă propice desfășurărilor narative tipice lui Fănuș Neagu. Dar povestirea se desfășoară concretă, surprinzătoare epic, cu o intrigă stăpînită și mai ales cu finețuri de psihologie dezvăluite zgîrcit, dar sigur, prin regia construcției. Este extraordinara poveste, demnă de o baladă, în care doi bărbați își schimbă femeile la o nuntă și schimbate rămîn. Putea să fie o simplă anecdotă, dar **Lumină galbenă** e mai mult decît atît, este o proză a psihologiilor și a unui univers uman particular, pe care Nicolae Fulga încearcă și începe să-l ia în stăpînire. De înțelegerea gravității acestui univers depinde de altfel viitorul prozei lui.

Aceeași lume, cumpănită, inteligentă și aspră, este descrisă în faza contactului ei cu orașul. **Datori cu visele** este istoria a doi fii de țărani, care se urbanizează, aflați într-un concurs permanent, tema lui Caragiale de altă dată, dar competiția dunărenilor este controlată sever, ca și conduita lor. De n-ar fi cîteva fraze frumoase, strălucitoare, dar exterioare această schiță ar fi putut fi antologică. O altă **Sultănică**, dar fără policromie și fără tezism, este **Sfertul cu inima**, nuvelă de un mare dramatism cu personaje tari și definite cu concretețea și discreția caracteristică autorului, în care ceea ce interesează sînt psihologiile : a unei adolescente îndrăgostite și înșelate, a unui bărbat puternic care o scoate din familia unde este chinuită, a unui tată habotnic, a unor țărani în prezentarea cărora autorul refuză pitorescul. Fășălău, tatăl, are un destin social și politic pe care proza românească l-a atribuit mai ales intelectualilor. Este interesant de văzut cum se proiectează același destin în lumea țărănească, Nicolae Fulga făcînd-o convingător. Prin atenția acordată satului, „memoriei" și „ochilor" lui, **Sfertul de inimă** poate fi raportată la **Gura lumii** din Slavici. Anume trăsături stilistice, răspîndite în toată cartea, vorbesc și ele de o amprentă Slavici asupra lui Nicolae Fulga. **Drumuri în cîmpie** rămîne foarte interesantă prin autenticitatea și modernitatea privirii prin care un univers uman, evident arhaic sătesc, intră în lumea modernă cu tot bagajul lui de valori. Evident impulsurile îi vor fi venit autorului din mai multe părți, așa cum am și arătat prin numele citate, dar esențială rămîne presiunea lumii din care evident autorul se ridică, universul pe care încearcă să ni-l dezvăluie. El seamănă parcă a fi ceva văzut și e totuși nou. S-ar părea că Galaction și-a găsit un urmaș trecut prin severa lecție a lui Marin Preda, Zaharia Stancu, chiar Ion Slavici. (În prezentarea de pe ultima copertă, Ion Lăncrănjan îl prețuiește pentru autenticitate, ceea ce e un mod de a confirma revendicarea din aceste modele.)

De Fănuș Neagu și Ștefan Bănulescu, Nicolae Fulga aduce aminte prin încercarea de a ridica la scară literară și artistică un univers ignorat. Evident, autorul se află într-o fază intermediară, într-un efort de sinteză care să-l ducă la o definitivă voce și stil propriu. Abia cînd ea se va fi realizat pe deplin, cînd lecția prozei pe care Nicolae Fulga și-a propus s-o urmeze va fi asimilată pe deplin, vom ști dacă într-adevăr plaiurile Teleormanului și-au găsit prozatorul.

M. Ungheanu

Prestigiul umanismului

Urmare din pag. 1

cului hazardat ori improvizației simpliste, pledoariile îndelung documentate încheindu-se de fiecare dată cu concluzii doveditoare. Revendicîndu-și cu mîndrie îndreptățită rădăcini și afinități spirituale, într-un cuvînt, descendența intelectuală din Tudor Vianu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga își întemeiază conceptul de frumos în primul rînd pe specificitatea **mimesis-ului** aristotelic, armonia și **paideia** clasicității grecești, criterii care, aplicate cu inteligență și discernămînt, vor opera precumpănitor și aproape infailibil, avînd în vedere intervenția subiectivității, în formularea judecăților de valoare. Iradiind nu o dată determinant și la nivelul instrumentarului metodologic al investigației, preeminent istorist și comparatist, această opțiune de natură estetică, fundamentală, explică fascinația constantă, predilecția niciodată dezmințită pentru zonele de altitudine superioară ale izbînzilor perene înregistrate de spiritul creator al umanității de-a lungul zbuciumatei, dar ascendentei lui deveniri. Fie că este vorba de epoci dintre cele mai prestigioase din istoria literelor universale, precum Renașterea **(Renașterea. Umanismul și dialogul artelor, 1971**, carte revizuită și adăugită în **Renașterea. Umanismul și destinul artelor**, 1975, ș.a.), romantismul, mijlocit **(Eminescu — cultură și creație**, 1976, **Eminescu și romantismul german**, 1986 ș.a.) sau antichitatea greco-latină **(Periplu umanistic**, 1979), fie de scriitori impuși pe locurile de vîrf în ierarhia valorilor unor literaturi naționale **(Ion Creangă**, 1963, **Eminescu**, 1963, **Surorile Brontë**, 1967, **Sofocle și condiția umană**, 1974 ș.a.). În acest context, deconcertanța inculcată cititorului de aparenta eterogenitate, înșelătoare, subliniem, a sumarelor unora dintre volumele enumerate, la o parcurgere superficială, va fi spulberată sistematic de înaintarea într-o lectură atentă, a cărei fluență, dificultuoasă cîteodată din cauza imensității suprafeței informaționale, a originalității și adîncimii ideilor, descoperă treptat segmentele policrome și convergente ale unor mozaicuri de o rară frumusețe și amploare intelectuală. Mozaicuri ale căror reliefuri indică fără dubii marile trasee integratoare, altfel spus, vocația privirilor de ansamblu, întreprinse în cîteva dintre cele mai însemnate domenii ale umanisticii — istoria literaturii (române și universale) și literatura, mai exact, poate, cultura comparată : am spune, date fiind frecventele și cutezătoarele prelungiri în spațiile înrudite.

De sine stătătoare, la început, disciplinele în care se săvîrșește discursul critic vor sfîrși prin a se întrepătrunde cu timpul, conlucrînd într-o nobilă și rodnică rivalitate epistemologică în proporții funcționale. Cu neputință și, altminteri, inutil de stabilit cu precizie, primele două, literatura română și cea universală, își îngustează cu încetul sfera de acțiune, cedînd vizibil întîietatea comparatismului. O demonstrează, printre altele, volumul **Valori și echivalențe umanistice** (1973), a cărui materie — interferențe și paralelisme între curente, scriitori, opere, idei, etc., — evidențiază tăinuite linii de forță, hotărîtoare pentru evoluția culturii românești, pentru a le proiecta pe fundalul universal. Finalitatea declarată a acestor apropieri comparative între fenomene și culturi, este aceea de a defini originalitatea literaturii române, prin racordarea ei în timp și spațiu la fluxul ascendent al spiritualității europene, și de a-i fixa locul propriu, contribuția la constituirea patrimoniului universal prin transferul neîntrerupt și reciproc de valori.

Un exemplu grăitor al relației național-universale, dintre mai multele posibile, îl oferă opera poetului național, căreia Zoe Dumitrescu-Bușulenga îi consacră nu mai puțin de trei volume ; ca să nu mai amintim de articolele nenumărate apărute în revistele și cărțile de specialitate. Cel dintîi, **Eminescu**, adunîndu-și elementele constitutive din viață și poezie, închegă o expunere stilizată întrucîtva, modalitate impusă și de profilul colecției. Surprinzînd nu o dată prin rafinament și adîncime, comentariul realizează eflorescent evoluția intelectuală, exemplaritatea etică și estetică a vieții și creației eminesciene. Rosturi monografice, pe alte planuri analitice, întrunește și a doua carte închinată poetului național, **Eminescu — cultură și creație**. Cu aceeași temeritate creatoare, autoarea ambiționează de astădată o exegeză mai complexă a operei eminesciene, deslușirea resorturilor arhetipale și a impulsurilor catalitice, a genialității. Pretextul analizelor poetice este oferit de universul motivistic. Ipostazierea imagistică și filozofică, corespondențele cu tabloul romantismului european și îmbogățirea acestuia cu noi reliefuri plastice și ideatice indică un autentic **poeta vates** ce readuce din străfunduri inițiatice motivele grave, esențiale, legate de soarta cosmosului mare și a celui mic, îmbrăcîndu-le în veșmintele unui context romantic. Intuind în arheul exprimat la nivelul fragmentului-motiv unitatea existențială pierdută, însoțită de impulsul dramatic spre refacerea ei, Zoe Dumitrescu-Bușulenga trimite spre un Eminescu creator total, expresie integrală a sufletului românesc în sincronie cu spiritualitatea universală.

Densă complementaritate de idei și imagini în complexul operei, proza lui Eminescu dezvoltă cîteva teme, motive și idei filozofice, proprii recuzitei romantice, într-o fabulație originală ce alunecă lejer de la grotescul de coșmar la diafanități astrale și opulențe peisagistice. Adăugiri explicative de substanță conține și ultima despărțitură, **Confluențe**, în care se depistează, în configurația operei eminesciene, unele impulsuri recepționate din afară, Shakespeare sau Hölderlin, și, pe de altă parte, influențele prelungite în creația poeților transilvăneni. În intenția de a pătrunde raționalist în esențialitatea operei lui M. Eminescu, dificilă piatră de încercare pentru mulți interpreți, autoarea propune o viziune bogată în tente originale și reprezentativă, aceea a creatorului total care îmbină în el provizoriul și durata, datele existențiale dintotdeauna ale neamului său. Demersul interpretativ, nutrit generos cu asocieri erudite neașteptate și explorări de profunzime, se desfășoară pe registre ideatice superioare, într-o ritmică lexicală sprintenă și concisă, ce nu disprețuiește paradoxul. Derularea avîntată a comentariului, prompt temperat de frecvența incidentalelor, învederează o mai veche constantă a scrisului exegetei : dominarea netă a imagisticului de către expresivitatea virtualităților intelectuale, exprimînd cu îndrăzneală și rigoare bogăția de sensuri, tumultul ideilor. Procedeele analitice și posibilitățile orchestrației, intrate sub zodia împlinirilor, a maturității, atestă și unele mutații metodologice, discursul istorico-literar **sensu stricto** înclinînd tot mai pronunțat spre comentariul de idei, luxuriant eseistic, cu ample deschideri comparatiste.

Prefigurat de nu puține încercări anterioare, un articol purta chiar acest titlu, în realitate, **Eminescu și romantismul german** continuă, în intenții, problematică și mod de abordare, volumul care-l precede în linia tematică : **Eminescu — cultură și creație.** Cu deosebirea că, de astădată, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, cu oricîte arabescuri digresive în afara lui, își localizează investigația în spațiul german exclusiv, tinzînd spre cuprinderea exhaustivă a obiectului de studiu. Pentru explicitarea din cît mai multe perspective a registrului mito-poetic eminescian, a unui univers mental nepereche, autoarea recurge și la refacerea, atît cît îi îngăduie documentele existente, a uriașului orizont de cunoaștere, care să-i deschidă drumul spre descifrarea complicatelor mecanisme de funcționare a intelectului. Avem de-a face, prin urmare, cu una din acele lucrări de sursologie comparatistă, care ar trebui să întregească orice cuprindere monografică. Întrucît de fiecare dată este nevoie să se deslușească izvoarele, rădăcinile din care au crescut edificiul conceptual al operei și obișnuințele de meșteșug.

Valoarea de excepție a cărții, depășind considerabil cercetările naționale prin amploarea problemelor, prin temeinicia și originalitatea aserțiunilor critice, a fost înregistrată ca atare și de specialiștii străini. Pentru **Eminescu și romantismul german**, în primul rînd, dar și în semn de binemeritată cinstire a întregii activități prestate cu strălucire în sfera umanisticii, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, eminentă personalitate a literelor românești de azi, a fost distinsă recent cu Premiul J. G. Herder pe anul 1988. Meritele istoricului literaturii române, ale universalistului și ale comparatistului, de veche notorietate, dobîndesc în acest fel girul consacrării internaționale.

Lumea Deltei

Urmare din pag. I

au ascunzișurile lor în „jungla de stuf", au sonorități aspre : Sile, Timoșca, Pavlo, Petro, Marco, moș Hnat, Harichia, Ihor, Danilo, mama Motra, Sempron... viața lor e o hărțuială neostenită, explică Marco : „Mata știi că ne sculăm tot anul la două, la trei. Dormim pe plaur sau la barcă. Apoi mergem la rame, în larg, domnu' Sile, cinci ore dus, cinci întors, contra curentului și asta ușor nu este. Eu stau în apă tot anul de putrezesc ciolanele de vii ! se aprinde brusc pescarul (...) Marco își arată palma. O bătătură roșie și crăpată care nu se poate închide, care pleacă din încheietura mîinii, groasă, ca un bucătoi de aluat pietrificat, sîngeriu. —Lasă, Marche, că dac' ar fi să pleci de aici nu ți-ar conveni ! Ce tot faci pe nebunu' ! Pescar te-ai născut, pescar ți-e scris să trăiești, tulbură iar Petro apele. Copacu' cum îndură și nu plînge ?". Filozofia lor de viață este, așadar, simplă și ea exprimă o adaptare la spiritul locului, o rezistență la vicisitudinile naturii. Istoria pătrunde puțin aici, în structura acestui ritual existențial de ecou arhaic. Însă scriitorul nu merge fățiș pe această latură speculativă, de substracție sămănătorist-idilică. Programul său e unul racordat la realitatea dură a faptelor, pe dedesubtul cărora ghicim o metafizică a predestinării.

Atenuată de civilizație, lupta dintre om și natură a rămas, aici, aceeași. Autorul a cunoscut la fața locului cum arată iernile în satele de grind din Leteorman : „Din noiembrie și pînă în aprilie nu e sigur dacă poți ajunge sau pleca din Caraorman sau Letea. Nu e nevoie de viscol. Ajunge ceața. O ceață deasă, compactă ca un zid, o formă de relief ce poate dura și luni la rînd. În zece metri te-ai pierdut și nimeni nu te mai poate găsi în marea tăcută, de vată a negurii. Iar dacă mai sînt și sloiuri pe Dunăre, atunci gata, Delta e zăvorită...plecam, la rame, printre sloiuri, peste ghioluri, să adunăm pește de mîncare, fără să știm niciodată cînd ne întoarcem și dacă ne întoarcem. Am jucat la nuntile lor, am dormit cu ei prin colibe înghețate (...) Fanatismul s-a mai alinat, le știu de acum sensibilitățile și le știu defectele, frămîntările (practica vieții unui asemenea sat este incredibil de tulbure , de complicată, de imprevizibilă). Îi iubesc însă la fel de mult, pentru că sînt **în linia întîi**, acolo unde între om și viscolul universului nu mai e nimic și pentru că pot, cu toate acestea, să fie prieteni de nădejde. În Caraoman, pentru o viață în primejdie, se schimbă fața lumii" **(Luceafărul**, nr. 41/1986). Emoționantă e, în acest sens, salvarea unei femei atinsă de meningită **(Iarna pe punte).**

Cartea se clădește, așadar, nu ca o simplă datorie, ci ca o ispășire de credință tumultoasă repetitivă, născută datorită prietenilor de acolo, caraormănenii Motra și Dumitrița, Aurel și Ignat Moisei, doctorița Elena Preda...

Alcătuită din șapte capitole, ce pot funcționa și ca povestiri independente și asamblată cu preeminente scene rezumative, **Zile de pescuit** e romanul unei predestinate condiții umane. Toate aceste schițe (povestiri) în alb-negru sînt, de fapt, impregnate copios de pasta descriptivă a locului. Specificul orizontului intră nu ca element de decor, ci ca fundal autentic pe care mișcă figuri episodice ori destine încercate. Viziunea scriitorului e de o porozitate excesiv-absorbantă, demistificatoare, pe linia unui realism tern, brutal, aplicat obiectului cu fervoare autentică. Un realism prozos pînă la detalii de cadru ori gestică, ce merge împotriva clișeelor descriptiviste, a edulcorărilor de înfățișare sentimental-turistică ori a înșăilărilor soporifice.

Dacă locurile sînt aspre și oamenii duri, desigur că și limbajul e unul de o expresivitate brută, netransfigurată, specifică, uneori sacadat eliptic și ajutat de o gestică aluzivă. E un întreg vocabular al locului, pe care Radu Anton Roman are talentul și dexteritatea de a-l reproduce : teahulcă, vintir, ieder, matiță, ispol, strapazane, mincioc, sajoci, copastie, crivac, sidelcă, ghiondori, japșe, mahună, cocioace, prival, brenecuri, setcă, siaj, cherhana, trăscău, audenii, piancă, trimalie, filotim, lupiștean, scapet, saulă, cujbe, a trage la lijancă, a face chibeică, marangoz, hahluscă, cărtălău, breaścă, cirmiz. Un lexic al locului, nu de puține ori argotic, cristalizează o imagine inedită pe care Radu Anton Roman o aduce cu **Zile de pescuit** în literatura noastră. Pentru atîta autenticitate lexicală era necesar subsolul explicativ. Autorul, însă, n-o face nicăieri, el lasă pagina curată, cursivă, fără astfel de proceduri savante, în sucul propriu al unui limbaj aproximativ decodat. Realismul său e de o sobrietate urgentă ca o strîngere de inimă înnegurată. Nefetișizînd nici cu materia locului, nici cu vreun sentiment remanent, autorului îi displace cochetăria cu cititorul potențial. Totul dă aici impresia de îngemănare osmotică între natural și uman, cu observația că figurile umane de aici, destinele lor, zbaterea de vitalitate nu sînt decît jocuri de lumini și umbre pe un fundal etern, în aspra lui devălmășie de vegetal și acvatic.

Consumînd cîteva experiențe de viață și, deopotrivă, etape de creație, proza lui Radu Anton Roman atinge acum pragul unei sinteze. O etapă unificatoare, încoronată de o concepție artistică ampliată de adevărurile și realitățile timpului nostru.

Unde se situează, așadar, proza lui Radu Anton Roman ? Desigur, în linia întîi a prozei tinere care se scrie în România de azi : Ioan Dan Nicolescu, Ioan Dumitru Denciu, Gabriela Adameșteanu, Gabriel Gafița, Stelian Tănase...

VIAȚA CĂRȚILOR

EDIȚII

O REEDITARE AȘTEPTATĂ

În cadrul literaturii noastre naționale, Dionisie Eclesiarhul (1740—1815), ocupă un loc aparte, nu de valoarea „clasicilor" cronicari moldoveni sau munteni din secolele anterioare, dar cu o anumită particularitate conferită și de apariția sa „postcronicărească" *). A fost un personaj pitoresc, a scris 30 de cronici de documente, 22 de pomelnice ctitorești, două cărți de ritual, alte manuscrise și traduceri. Opera sa de bază este **Hronograful** (și nu Cronograful) **Țării Românești.** Erau cunoscute doar două ediții, care trebuie privite cu oarecare rezervă. Prima aparține lui A. Papiu Ilarian, publicat în **Tesaur de monumente istorice** în 1863. A doua ediție o datorăm lui C.D. Nicolaescu-Plopșor apărută la Rm. Vîlcea în 1934. Recent a apărut o ediție cu adevărat științifică: transcrierea după original, indice și glosar de Dumitru Bălașa. Studiu introductiv de Dumitru Bălașa și Nicolae Stoicescu. Note și comentarii de N. Stoicescu, în colecția „Cronicile medievale ale României" editată la Editura Academiei Republicii Socialiste România, în 1987. Valoarea noii ediții e dată și de faptul că editorii au putut utiliza manuscrisul original, adus între timp în țară.

Editorii hronografului, fac precizări biografice și bibliografice, de certă utilitate, înlăturînd cu argumente unele opinii controversate privind biografia celui editat. Dionisie Eclesiarhul s-a născut în jurul anului 1740 în satul Stoenești din județul Vîlcea, la 5—6 km NE de Pietrari. Urmează școala în sat, ajunge preot la Episcopia Rîmnicului. Prin pierderea, prin deces, a soției se călugărește la Hurezu, unde-și începe noua slujbă prin copierea de cărți și manuscrise sub numele de „popa Dimitrie Rîmniceanu". Urcă, datorită certelor sale calități intelectuale, toate treptele : ieromonah, egumen. La Rîmnic ajunge eclesiarh și-n această calitate desfășoară o febrilă activitate de activist și alcătuitor de condici de documente. Se pare că Dionisie devine un ajutor prețios episcopului Chesarie, cunoscut pentru activitatea sa tipografică. Înlăturat de la Episcopia Rîmnicului, tînărul eclesiarh, peregrinează prin mai multe mănăstiri oltenești (Bistrița, Govora, Arnota), activînd drept caligraf și arhivist. Pentru o scurtă perioadă (1804-1813) ajunge eclesiarh la Mitropolia București, după care e din nou alungat și se retrage la Craiova. Era, pentru vremea sa, un învățat, stăpînea mai multe limbi, avea cunoștințe de istorie, geografie, astronomie, topometrie, aritmetică. A fost dascăl slavonesc la București și Craiova. Moare sărac, probabil în 1820. Munca sa de alcătuitor de condici, în care se include și traducerea documentelor slavone (căci cunoscătorii de slavonă se împuținaseră simțitor) este deosebit de grea, motiv pentru ca el să mărturisească cu durere: „fireasca slăbiciune din multa scriere într-acești 17 ani, de la ochi au scăzut vederea, de la mîini s-au împuținat vărtutea, pieptul s-au rănit înlăuntru, în picioare au intrat răceala". La această activitate trebuie amintit că el a fost și legător de cărți, tipograf, gravor și miniaturist, portretist.

Opera sa de căpetenie este însă **Hronograful**, despre care Nicolae Iorga, scria : „A da o expunere istorică e mai presus de mijloacele lui Dionisie Eclesiarhul. El se pricepe numai a povesti: ceea ce a văzut, ce i s-a raportat, ce a cetit. Tonul e naiv și plăcut tocmai prin această naivitate care se vede mai bine acolo unde călugărul se apucă să-și lămurească cetitorii asupra Evropei și faptelor ce s-au petrecut acolo".

Deși informațiile furnizate în lucrare sînt considerate de mîna a doua, ea are o importanță deosebită și se scrie ca atare în spațiul literaturii române, prin faptul că povestește „cîte am auzit de la cei bătrîni și cîte îmi sînt în știință în zilele stării mele", informatorii săi fiind „vrednici de crezut", deci martori siguri ai evenimentelor povestite. La alte evenimente sau locuri este însuși martor. Nefiind un om al cancelariilor domnești, el a avut posibilitatea să judece fără părtinire, cu oarecare obiectivitate, oamenii și faptele ; altfel spus, opinia sa despre evenimente nu este cea oficială, ci a poporului, de care, ca eclesiarh, se simțea legat. **Hronograful** a fost scris la Craiova, între 1814—1820 și se referă la evenimentele dintre 1764—1815. În literatura de acest gen se crease deja o tradiție, în sensul că nu erau privite numai evenimentele istorice din țările românești, ci ele se integrau într-un context european. Dionisie, urmează această sănătoasă tradiție românească.

De sorginte țărănească, el are o atitudine pozitivă, favorabilă pentru cei asupriți, el suferă la durerile țării sale („vai și amar de țară ce-mi era atuncea", „O, vai de țară !, ce nevoie i-au pus în spinare!"). De altfel laicitatea călugărilor-cronicari, simpatia vădită pentru problema țărănească și pentru cei nevoiași, pentru problemele lor de acasă, cu alte cuvinte, este o trăsătură dominantă și ea se explică tocmai prin această origine. Ca și dragostea sinceră pentru patrie, pentru vatra strămoșească „Cu dulceață iaste oarecum a povesti cineva de patriia sa și a istori de ceale ce s-au întîmplat neamului său, atît din anii trecuți, cît și în diiastina vremii vieții sale", declară el în „Cuvînt către iubitorii de cetire", adică în Predoslovia cărții. Și-și continuă mărturisirea: „Deci, avînd și eu rîvnă de a istori de această patrie a Valahiei, ce i s-au întămplat în diiastina vremii de la 53 de ani încoace, cît am am auzit de la cei bătîni și cîte îmi sînt în știință, în zilele stării vieții meale, dar, neavînd practica lăudațiilor istorici, a împodobi povestirea cu cuvinte ritoricești, mă cuceresc celor ce vor ceti acest hronograf, să fie primite ceale ce sînt istorisite după aplotita mea". Frumoasă profesiune de credință !

Scris pentru „ca să cunoască urmașii cele ce s-au întîmplat". **Hronograful** lui Dionisie Eclesiarhul e o lucrare importantă prin informațiile istorice bogat documentate, prin stilul literar, prin spiritul istoric de viziune europeană. Ediția de față, alcătuită cu acribie științifică, răspunde exigențelor colecției academice, **Cronicile Medievale ale României** în care dorim, desigur, cît mai multe cronici românești tipărite astfel și într-un ritm mai viu.

Tudor Nedelcea

***) Dionisie Eclesiarhul : „Hronograf", Editura Academiei, 1987.**

PROZA

FINALUL UNUI CICLU

ION TIPSIE

ÎN DRUM SPRE ORAȘ

Ed. Militară

Ion Tipsie este unul dintre prozatorii interesanți, axat cu predilecție asupra prozei de acțiune, în speță asupra celei polițiste, fie povestire, fie roman. Nota lui de originalitate constă în doza masivă de umor, care colorează cărțile sale și face lectura mai agreabilă, deși temele tratate sînt în registrul grav, major.

În peisajul atît de bogat, chiar dacă în flux și în reflux, al literaturii noastre de aventuri și polițiste, Ion Tipsie și-a cucerit o reputație binemeritată.

Ceea ce aduce nou Ion Tipsie în această specie atît de controversată a prozei este aplecarea sa atentă spre zugrăvirea vieții personale a „cavalerilor dreptății", spre investigarea resorturilor morale, sufletești, care-i animă pe acești oameni, care de multe ori nu știu ce este odihna, zile și nopți, iar alteori își riscă chiar viața, pentru îndeplinirea misiunii primite.

În această arie a maturizării artistice evidente a prozatorului se înscrie și ultimul său roman apărut, **În drum spre oraș***), care a văzut lumina tiparului în Editura Militară, roman care încheie ciclul „Micul infern din Didileaua", compus din volumele de proză „Orașul din cîmpie", „Un caz perfect conturat" și prezentul roman, **În drum spre oraș.** Scris la persoana întîi, eroul povestitor fiind tînărul locotenent de miliție Rujan, romanul înfățișează aspecte din viața unei localități „de cîmpie, S., unde, în celebrul restaurant-circiumă „Didileaua" se perindă o lume pestriță care-i oferă autorului posibilitatea să creioneze cîteva personaje cu o plasticitate deosebită.

Viața pașnică a orașului S. este tulburată de sosirea unui grup de bucureșteni care vin să petrecă la restaurant. Ivit din întîmplare în acest local, locotenentul Rujan întîlnește cîteva specimene ciudate, aciuite aici, departe de ochii Capitalei, oameni dornici să petrecă, să cheltuiască din banii proveniți din diferite învîrteli necurate. Claudia Negrea, „o creolă superbă, subțire și zveltă ca o gazelă", boss-ul Vasile Lovrin, amantul Claudiei, cuplul Magda-Mircea, în care femeia, ușuratică, cheltuiește cu dezinvoltură banii soțului, Teddy, un fost sportiv, acum bețiv inveterat, sînt cîteva din personajele implicate în drama care se declanșează.

Cînd în acest cerc de învîrtiți și de oameni ratați se comite o tentativă de omucidere, locotenentul Rujan primește misiunea de a-l descoperi pe făptaș și de a-l deferi justiției.

Lucrurile, care păreau simple la prima vedere, se complică tot mai mult, căci la un moment dat apar trei suspecți (tractoristul Ilie Costache, Teodor Bălan, zis Teddy, și Ladislau Gabor un vechi prieten al „Creolei") împotriva cărora existau indicii că ar fi putut comite fărădelegea.

Sub conducerea colonelului Chitoiu, un om sobru, cu o bogată experiență profesională, și cu ajutorul colegilor săi — locotenentul Sorescu, locotenentul Dodea și plutonierul Diaconu — tînărul Rujan, inteligent și cu un ascuțit spirit de observație, va reuși în final să descîlcească ițele cazului, cu regretul că întîlnește uneori în cale suferință și uneori mizerie morală. Cu toate acestea, umorul și spiritul său sarcastic, transferate de la autor, nu-l părăsesc nici o clipă și ele îl ajută să învingă tot soiul de greutăți și oboseala care-l copleșește uneori, după zile și nopți de nesomn.

Cartea cîștigă în valoare prin dialogul viu, diferențiat de la caz la caz, care ajută la caracterizarea personajelor, la reliefarea psihologiei lor, deși, uneori, este folosit prea abundent un limbaj argotic.

Radu Vaida

***) Ion Tipsie : „În drum spre oraș", Editura Militară.**

REVISTA REVISTELOR

LIMBĂ ȘI LITERATURĂ tom III, 1987

● Bogat, ca de obicei, numărul 3/1987 al revistei de studii filologice și literare „Limbă și literatură", îmbină, de data aceasta, cercetările de istorie literară și analizele de ordin stilistic, unele dintre acestea de pe urmă — aplicate creației contemporane cu noi. În materie de istoria literaturii, merită, din nou, o mențiune ediția pe care o încearcă acum Crina Bocșan, dintr-o „Carte aleasă pe scurt despre cele nouă muze și despre cele șapte arte liberale" (aparținînd lui Nicolae Milescu) — ediție ajunsă la episodul al treilea — ca și încheierea unui minuțios studiu al reputatului cercetător Dumitru Velciu, dedicat raporturilor dintre Miron Costin și Stolnicul Cantacuzino ; altă încercare cu aspect istorico-literar este acum aceea a lui Victor Stoleru, care examinează „memorialistica de război a lui G. Topîrceanu". Alături de acestea : analizele stilistice propriu-zise, aplicate, de data aceasta, „structurilor comice în teatrul lui I. L. Caragiale" (o încercare a lui Gheorghe Lăzărescu) și „conversiunii părților de vorbire în opera lui Nichita Stănescu" (vastă cercetare, meticuloasă, a lui Dumitru Bejan). În general, astfel de examinări ajung, după îndelungate măsurători, la concluzii intuite și pe alte căi, însă certificate aici de argumentul științific.

O mențiune pentru scurta sinteză „Eternul Caragiale", aparținînd regretatului Boris Cazacu, o efigie memorabilă a personalității celui care ne-a lăsat „O scrisoare pierdută". Conținînd, pe lîngă acestea, recenzii, propuneri de uz didactic privind chestiuni de limbă și literatură, revista își urmează un program de cercetare cu întinse legături între mediile savante și cele didactice, foarte nimerit pentru necesitățile curente ale școlii românești.

REVISTA DE ETNOGRAFIE ȘI FOLCLOR nr. 3 și 4 (1987)

● Păstrînd cu fidelitate direcțiile majore pe care e chemată să le reprezinte, „Revista de etnografie și folclor" încearcă a stărui, începînd de la nr. 3 și 4/1987 asupra documentului etnoistoric, propunînd cercetării istoriografice propriu-zise soluții cu caracter interdisciplinar. Astfel de dialoguri posibile existau, fără îndoială, în mulțimea de „studii", materiale și „cronici" pe care revista le adunase și pînă acum, nouă fiind, repetăm, încercarea de a ordona în chip hotărîtor investigațiile și a le așeza în cadre istoriografice eficiente. Această îndrumare se observă în sinteza lui Corneliu Bucur (publicată în nr. 3 și 4) și dedicată „Civilizației populare românești" unde autorul evidențiază „etape și concluzii ale unei cercetări interdisciplinare" însă devine preponderentă în nr. 4/1987 cînd revista se deschide cu o secțiune nouă (bănuim că avînd continuitate), intitulată „Folclorul și etnografia — argument al permanenței istorice a poporului român". Studiile propuse acum sînt, ele însele, argumente solide de aspect etnoistoric, începînd de la acela al lui Al. Dobre („Permanența istorică a poporului român — o constantă a preocupărilor folcloristicii și etnografiei naționale") continuînd cu cercetările lui I. C. Chițimia („Moșii — un element străvechi de cultură românească populară") și Boris Zderciuc („Așezările și gospodăria — document al permanenței de locuire și creație a poporului român"). Același spirit prezidează de-altminteri și alte încercări publicate aici, precum acelea ale lui Al. I. Amzulescu („Miorița. Controverse-restituții") și Andrei Oișteanu — „Dendromitologie românească — paltinul". O mențiune, pe care o reînnoim, pentru excelenta și erudita „Cronică a discului", aparținînd lui Tiberiu Alexandru.

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

Lucian Blaga în Elveţia

Reluîndu-şi, la începutul lui aprilie 1928, postul de ataşat de presă la Legaţia României din Berna, Lucian Blaga încearcă să stabilească relaţii oficiale şi personale cu intelectuali elveţieni, îndeosebi scriitori, publicişti şi oameni de teatru. Pe la mijlocul lunii mai 1928, îl cunoaşte pe Dr. Hugo Marti, director literar şi artistic al prestigiosului jurnal Der Bund, *între cei doi scriitori statornicindu-se o prietenie durabilă şi fructuoasă. (Despre acestea vezi cartea :* Lucian Blaga Hugo Marti, Im Zeichen der Freundschaft, *Kriterion Verlag, Bukarest, 1985, ediţie îngrijită şi note de Dorli Blaga).*

Mai tîrziu, în seara zilei de 26 octombrie 1928, Hugo Marti ţine o conferinţă despre drama Meşterul Manole, *iar regizorul Teatrului Orăşenesc din Berna citeşte actele III şi IV. Întrunind elogiile unanime ale auditoriului, s-a hotărît ca opera blagiană să fie reprezentată, în versiunea germană, pe scena Teatrului bernez şi a celui din Basel. Cu acel prilej, Hugo Marti se angajează să pregătească, cu sprijinul ataşatului de presă L. Blaga, un număr special al suplimentului literar* Der Kleine Bund, *dedicat culturii române contemporane. La 1 noiembrie 1928, M. Boerescu, ministrul României la Berna, informa Ministerul Afacerilor Străine din Bucureşti despre această iniţiativă, cerînd totodată sprijinul forurilor „competente" în înfăptuirea propunerii scriitorilor H. Marti şi L. Blaga. Sosind încuviinţarea de la Bucureşti, autorul* Poemelor luminii *expediază scrisori superiorilor săi din Direcţia presei şi informaţiilor din minister, precum şi unor confraţi, în care solicită poezii, proze şi eseuri, traduse în germană, pentru suplimentul ziarului* Der Bund. *(Scrisorile şi alte hîrtii oficiale sînt incluse în manuscrisul „Lucian Blaga* — Scrieri din activitatea diplomatică : rapoarte de presă, corespondenţă oficială şi personală (1926—1937)", *depus de noi în 1986 la editură).*

Datorită perseverenţei marelui poet clujean şi prin bunăvoinţa lui Hugo Marti apare numărul special : „DER KLEINE BUND. *Literarische Beilage des „Bund", Bern, Sonntag, nr. 19, 12 Mai 1929. Redaction : Dr. Hugo Marti", cu următorul cuprins :* Das Kloster im Schwemmland *[Mănăstirea adăpost de ţară] de Em. Bucuţa (traducere de O. W. Cisek), p. 145—147 ;* Väterchen Maurikie *[Tătucul Maurichie] de Leon Donici (traducere de Hortense Mateescu Cisek). p. 147—148 ; Neue rumänische Lyrik :* Winter *[Iarnă] de Ion Vinea, p. 148 :* Im Garten *[În grădină] de G. Bacovia, p. 148 ;* Mondaufgang *[Răsărit de lună] de Ionel Teodoreanu, p. 149 ;* Kind von einstmals *[Copil de odinioară] de Ion Pillat, p. 149 ;* Das Brunnenkreuz *[Crucile fîntînilor] de Adrian Maniu, p. 149 ;* Schicksal *[Destin] de D. Botez, p. 149 şi* Überfluss *[Belşug] de T. Arghezi (traducere de O. W. Cisek), p. 149. După eseul* Die rumänische Volksdichtung *[Poezia populară românească] de Ştefan Nenifescu, p. 149—150, urmează articolul :* RUMÄNISCHE NACHKRIEGS LITERATUR *de Lucian Blaga. Numărul revistei se încheie cu studiul :* Nietzsche und die Franzosen *de Dr. Hugo Manerhofer.*

Din arhive rezultă că Blaga solicitase versuri şi proze de la majoritatea scriitorilor citaţi în „bilanţul" său literar, însă dorinţa nu i s-a putut îndeplini din pricina „dificultăţilor de traducere". Numărul revistei s-a bucurat de „un bun succes" în aria germană, fiind comentat nu numai de ziare elveţiene, ci şi de unele publicaţii cunoscute din Austria şi Germania. Acţiunea constituie prima înfăptuire reală de „popularizator" al literaturii şi culturii române în străinătate şi care l-a îndemnat pe poet să iniţieze altele.

Reproducem, în versiune românească, articolul blagian, apărut în Der Kleine Bund, *din 12 mai 1929, nesemnalat de D. Vatamaniuc în lucrarea sa :* Lucian Blaga 1895—1961. Biobibliografie, *1977.*

„Retrospectiva" include poeţi şi prozatori români care „aspiră să înveşmînte sufletul românesc în haină europeană". Informaţia autorului, de 34 ani, este bogată, transpar lecturile consecvente şi preferinţele artistice generoase, străine de intruziuni ideologice extraliterare. Imparţial şi entuziast, Blaga exprimă unele intuiţii critice, care prin concizie şi substanţă, devin memorabile : rolul „epocal" al lui Arghezi „în remodelarea limbii" ; în micile poeme bacoviene vibrează „tonuri sfîşietoare" ; „dionisiacul, astralul şi geometrul" Ion Barbu ; romanele lui Rebreanu îmbogăţesc literatura „cu primele" opere „realiste de forţă incontestabilă şi de o deschidere fără precedent", Ion fiind „un adevărat muzeu naţional".

Pavel Ţugui

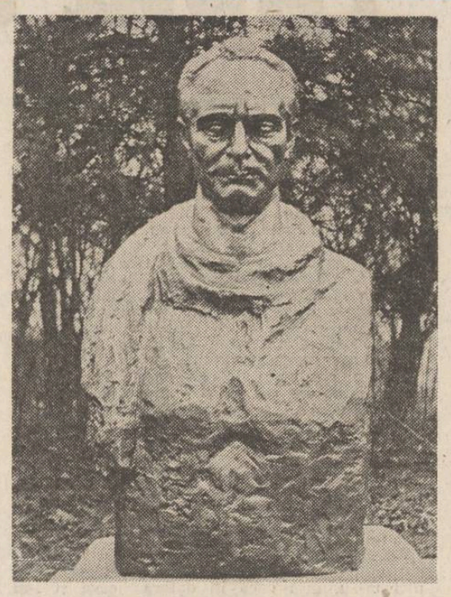

Sculptură de Mihai Coşan

O prefaţă regăsită

Este cu adevărat o revelaţie să mai citim după mai bine de 20 de ani de la dispariţia autorului **Cuvintele potrivite** un text inedit semnat de Tudor Arghezi. Şi totuşi în arhiva noastră am găsit o dactilogramă a lui Tudor Arghezi. „Marele poet de după Eminescu" cum îl numea Tudor Vianu, scrisese prin 1959 o prefaţă pe care i-o solicitasem pentru o carte intitulată **„Priveliştile României".** Aceasta urma să apară în fruntea volumului antologic **Scriitorii noştri despre frumuseţile patriei.** La alcătuirea ei a lucrat un colectiv de istorici literari alcătuit din : Mihai Gafiţa, Constantin Măciucă, Natalia Petruţ, Ion Roman şi subsemnatul. Maestrul a acceptat propunerea mea şi mi-a înmînat prefaţa într-un timp foarte scurt. Între timp, antologia noastră era gata astfel că volumul aştepta să intre la tipar. Dar, printr-un concurs de împrejurări, volumul a apărut fără prefaţa părintelui literelor româneşti. Ne facem acum datoria de a încredinţa acest text spre publicare.

Virgiliu Ene

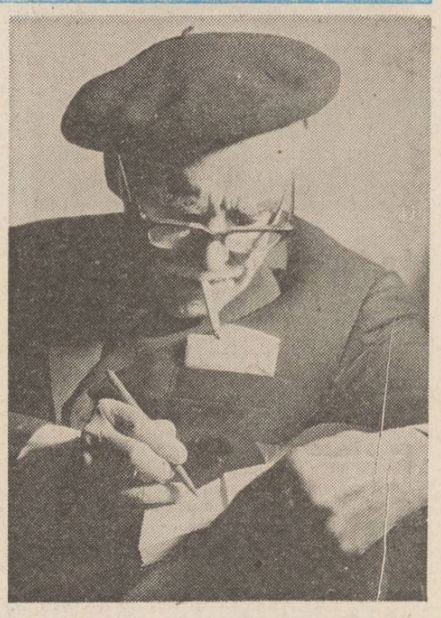

LUCIAN BLAGA

Literatura română postbelică

Literatura română de după război aspiră să înveşmînteze sufletul românesc în haină europeană. De zece ani sîntem martorii unei temeinice deşteleniri a gliei vechi. În ritmul sufletesc al poeţilor şi prozatorilor noi se observă gesturi frînte, o voinţă originală, năzuind spre o perspectivă mai adîncă, o înflăcărare crescîndă, dar şi o linişte meditativă, necunoscută înainte de război. Ca în orice epocă de prefaceri puternice, şi acum direcţiile se opun reciproc. Unele se află în căutarea unui etos mistic de o rezonanţă mai profundă, altele urmăresc o concretete mai adînc motivată. Ne aflăm, oricum, la începutul unui timp al bărbăţiei creatoare. Cei întîrziaţi, prin virstă şi stil, resimt această împrospătare drept un salt de neiertat, îndreptat împotriva legilor firii. Abia mai tîrziu se vor descoperi însă firele ce leagă noua generaţie de trecut. De fapt, nimic nu-i mai simplu decît a născoci o tradiţie. Cei noi însă îşi recunosc prea bine singura îndatorire ce le revine : aceea de a nu întoarce privirea spre trecut pentru a cerceta dacă brazda e bine trasă sau nu. Ei se lasă în voia instinctului lor puternic. Vom încerca în cele ce urmează să caracterizăm personalităţile de vază ale literaturii române de după război.

Din generaţia mai virstnicilor, poetul şi polemistul *Tudor Arghezi* a jucat un rol epocal în remodelarea limbii. Un excepţional creator de cuvinte, izvor nesecat de gînduri poetice, avînd deja în urmă treizeci de ani de activitate scriitoricească. A publicat, acum doi ani, un cuprinzător volum de poezie *(Cuvinte potrivite)*, plin de forţă expresivă şi de viziuni ciudate, salutat de întreaga critică românească drept un eveniment de prim rang. Un alt poet viguros este tovarăşul său de generaţie, *G. Bacovia.* Opusculul acestuia, *Plumb*, este însă mai degrabă o poezie pentru iniţiaţi. De o rară forţă sugestivă, de o sensibilitate aproape maladivă, Bacovia a făcut să vibreze în micile sale poeme tonuri sfîşietoare. Violetul tristeţii adie peste o lume în care poetul aude „materia plîngînd". (...) În ultima vreme, *Ion Pillat* cîntă în versuri frumoase amintirile seminţiei sale boiereşti. El învăluie în delicată intimitate toate lucrurile şi fiinţele din preajma-i, dar mai cu seamă pe acelea din vremi de trecută splendoare. Primitivul rafinat al literaturii noastre este *Adrian Maniu.* El are ceva din frumuseţea naivă a vechilor icoane româneşti. De o sensibilitate unică în tot ceea ce scrie, el se reîntoarce adesea către motivele de inspiraţie ale duhului popular. Şi-a intitulat volumul de poezie : *Lîngă pămînt.* Unei orientări de nuanţă foarte modernă îi aparţine *Ion Vinea.* Întemeietorul dadaismului, *Tristan Tzara*, român de obîrşie, după cum se ştie, este un elev al lui Vinea, al acestui cutezător poet bucureştean. Vinea are merite excepţionale şi ca prozator. A publicat mai multe povestiri şi un roman *(Tic-Tac)* plin de surprize ciudate, stilisticeşte de mare valoare. Una din cele mai proeminente personalităţi artistice este dionisiacul, astralul şi geometrul *Ion Barbu.* Citeva din creaţiile sale pot fi comparate în cel mai nimerit chip cu acelea ale gnosticilor alexandrini. Alte nume de rezonanţă ale liricii româneşti contemporane sînt : spiritualizatul *Ştefan Nenifescu*, pateticul *Aron Cotruş*, revoluţionar energic, apoi *Perpessicius, Philippide, Demostene Botez, Emil Isac, Voiculescu, I. M. Sadoveanu* ş.a. Spaţiul pe care îl avem la dispoziţie nu ne îngăduie însă să vorbim despre toţi.

Trecînd la proză, trebuie neapărat să începem cu *Liviu Rebreanu.* Personalitatea sa literară este deja pe deplin formată. Elementele de bază, după care urmează să se judece şi operele sale viitoare, par deja constituite : ca într-o ecuaţie raţională în care necunoscuta se ascunde doar în spatele unei simple operaţii analitice. Înainte de orice, se cuvine să-i recunoaştem meritul de a fi îmbogăţit literatura română cu primele romane realiste de forţă incontestabilă şi de o deschidere epică fără precedent la noi. Pînă la apariţia lui *Ion*, a *Pădurii spînzuraţilor*, a lui *Adam şi Eva*, a *Ciuleandrei*, romanul românesc nu trecuse de pragul unui — chiar dacă lăudabil — experiment. Rebreanu, artist al cuvîntului, în continuă perfecţionare, este înainte de orice un bun psiholog şi un bun observator. În analizele sale abundă detaliul realist. Am putea vorbi aproape de detalii realiste à la Zola. Suflete nesovăielnice de ţărani, cu izbucniri pătimaşe şi instincte primare alcătuiesc în *Ion* un adevărat muzeu naţional. Rebreanu nu s-a sfiit să sfarme romantismul dulceag cu care, în mila noastră social-economică, l-am înconjurat pe ţăran : lăcomia acestuia de pămînt, patima sa mai trupească decît aceea pentru femeie, este analizată în întreaga-i psihofiziologie rudimentară. Probleme complicate de conştiinţă tratează Rebreanu şi în celălalt roman al său, *Pădurea spînzuraţilor*, centrat pe tema marelui război. E vorba de istoria tragică a unui ofiţer român din armata austro-ungară, a cărui conştiinţă de libertate se trezeşte, între altele, şi cu prilejul morţii unui tînăr ceh, spînzurat pentru tentativa de dezertare. Mai tîrziu, va încerca el însuşi să treacă de partea fraţilor săi, va fi însă prins şi executat. Conflictele lăuntrice, îndoielile, limpezirile şi convingerea de pe urmă a eroului sînt admirabil

reprezentate, cu întreaga finete pe care o presupune o îndelung exersată măiestrie. Rebreanu înfăţişează în scrierile sale muchiile ascuţite ale blocurilor de stîncă, cu toate asperităţile şi cu toată strălucirea ce aparţin, firesc, unui astfel de temperament care iubeşte viaţa aşa cum este şi care, principial, evită orice fel de stilizare.

Un talent viguros, incomparabil, este *Emanoil Bucuţa*, cel mai bun stilist dintre toţi prozatorii noştri care, în afara unui volum de poezii, a mai publicat nuvele *(Legătura roşie)*, descrieri de călătorie şi romanul *Fuga lui Sefki*, inspirat din pitorescul vieţii balcanice. Interiorizat şi vizionar, el îşi împodobeşte adesea opera cu frumuseţi plastice. Maturitatea adîncă pe care a atins-o, stilul perfect stăpînit, sugerează existenţa unor roade încă necunoscute, ascunse în coroana de frunziş a copacului.

În ultimii ani şi-a făcut tot mai des apariţia cumpătatul *Cezar Petrescu.* Ne-a dat schiţe frumoase şi nuvele despre melancolia specifică ţinuturilor moldoveneşti. Cea mai mare operă a sa este un roman de război, *Întunecare.* Petrescu rotunjeşte cuvîntul după modele clasice. Nu pierde niciodată urma, evită orice accent mai puternic ; ca atitudine spirituală este caracterizat de un scepticism necruţător. Îşi alege subiectele din lumea tristeţilor provinciale şi înfăţişează oameni care nu opun nici un fel de rezistenţă sorţii. Petrescu este un tradiţionalist, în cea mai bună accepţie a cuvîntului.

F. Aderca a scris mai multe volume de proză : *Ţapul, Domnişoara din strada Neptun, (...) Femeia cu carnea albă.* Şi-a cultivat măiestria şi modul ironic la şcoala scriitorilor francezi. Un minuitor dibaci al dialogului subtil de idei, Aderca posedă acea senzorialitate pe care o întîlnim adesea la spirite vii, cu minte ageră. Romanul care înfăţişează scurta agonie a unei republici roşii, apărute pe malurile Dunării, se desfăşoară în cadrul unei ideologii extreme... Aderca va întrupa întotdeauna veridic tipuri complicate de intelectuali.

G. Mihăescu a scris pînă acum nuvele ; specifică pentru el este atmosfera, un *ce* rusesc, necăutat.

Cel mai tînăr prozator e *Ionel Teodoreanu.* A publicat cîteva povestiri : *Uliţa copilăriei* şi două romane mari, *La Medeleni* (romanul generaţiei de după război) şi *Turnul Milenei.* El construieşte realitatea oarecum în felul în care pictorii mai noi urmăresc lucrurile substanţiale. Inepuizabil de bogată în metafore şi comparaţii, limba sa oglindeşte, în deformări şi sinteze de rară plasticitate, picturalul din natură şi pulsaţia vieţii. El înfăţişează predilect simţămîntul nou de viaţă al băieţilor în prag de pubertate. În scrierile acestui tînăr cu nesecată fantezie există un anume dinamism înflăcărat.

Alte nume bune sînt : *Mateiu Caragiale, Ion Călugăru, Alexandru Teodoreanu* ş.a. Caracterizînd aceste personalităţi încă în devenire, nu am spus totul despre literatura română de astăzi. Ar mai fi de vorbit despre scriitorii mai virstnici care au în urma lor o activitate literară bogată şi lungă.

★

POST-SCRIPTUM-UL REDACŢIEI

Din privirea generală asupra literaturii române postbelice lipseşte un nume care nu ar trebui să lipsească : acela al lui Lucian Blaga *însuşi. Fără a-l numi la locul cuvenit, nu s-ar putea vorbi astăzi de lirica românească sau de noua dramă. Trebuie să ne mulţumim însă aici a trimite la piesa sa* Meşterul Manole, *pe care Teatrul nostru orăşenesc din Berna o va juca, în versiune germană, în toamna ce vine.*

Versiune românească de Viorica Nişcov

ARGHEZI ~ inedit

Pitorescul României

Acum vreo douăzeci de ani, discutam cu o editură un proiect. Un vagon automobil compartimentat, prevăzut cu aparate de înregistrat zgomote şi aspecte, pentru o pribegie prin ţară. Magnetofonul, cu nebănuitele lui perfecţiuni nu ieşise încă din studiile de laborator. Proiectul ar fi fost satisfăcut cu suluri de ceară.

Învoiala, propusă pe zece ani, ţinea de zece provincii, parcurse cu deamănuntul. Facultatea noastră de a ne uita cu o înlesnire condamnabilă trecutul, pînă la indiferenţă, era agravată de nepăsarea să ne cunoaştem ţara şi poporul actual. Trăiam neîntrerupt în ignoranţa de noi înşine voită şi de orice prezent istoric.

Proiectul începea cu Dobrogea, denumită în proiect Ţara Albă, fiecare provincie trebuind cuprinsă într-o carte şi un film.

Istoricii şi geografii de şcoală nu răspundeau la nevoile majore ale unei conştiinţe naţionale intime, necesară în vîrtejul evenimentelor internaţionale.

Cînd bătea ceasul tragic, în care era implicată şi ţara noastră, publicul, lipsit de încredinţări temeinice, îşi căuta o convingere de moment, la cafenea şi în tramvai. În ajunul ultimului război, întrebat : „Excelenţă, cu cine mergem ?" un eminent şef politic a răspuns ziariştilor consternaţi : „Cu cine dă mai mult". Lumea şi-a dat atunci seama cît era de gol şi de absent marele bărbat de stat. E acelaşi bărbat care în calitate de ministru de finanţe, ca să se puie bine cu „Palatul" fi dăruise reginei un colier de mărgăritare, plătit o sută de mii de lei aur, din visterie. Caracteristic pentru epocă e şi faptul că Majestatea sa feminină nu l-a refuzat.

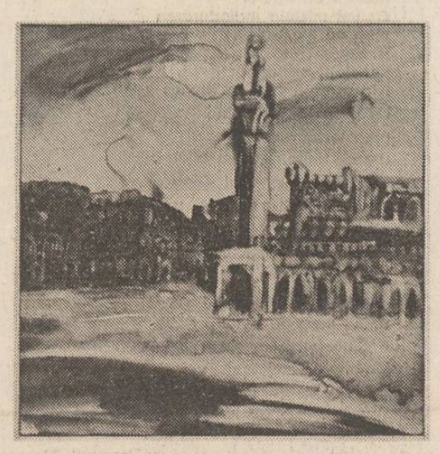

Tablouri de Viorela Mihăescu

Proiectul cu editura, unei activităţi, dusă de nişte culturali **bons à tout faire,** parazitari în anticamerele tronului, a dat ţgres, trebuind împlinit de cîţiva lasă-mă-să-te-las, străini de rîvnă şi de un concept, cu morala fluctuant, instabil, obosit şi blazat.

Din însărcinarea Ministerului Instrucţiei publice, autorul financiar şi al altor încercări literare, ca Viaţa lui Ştefan cel Mare, creionată între diverse piese de teatru, articole polemice, poezii şi proză de călătorie Nicolae Iorga, în trenul Bucureşti — Văleni şi retur, poetul Vlahuţă scrisese în birou, după fotografii şi cărţi poştale, o aşa intitulată Rominie **pitorească,** reprodusă şi în prezentul volum.

Rămîne însă de făcut o treabă bunăi, începută de curînd de (...) Geo Bogza (...)» într-o serie de excelente reportaje. Cît-de-cît cartea lui Vlahuţă îşi are locul ei cronologic în biblioteca de librărie.

Poate că o colaborare numeroasă a scriitorilor din toate regiunile ţării ar putea să întocmească un **Pitoresc** al Rominiei, pe cîteva generaţii, monografiile pe sate, iniţiate odinioară, mi se pare, că de Spiru Haret, fiind în mare parte dedesubtul nivelului obligatoriu.

Haimana mulţi ani prin lume, am cunoscut ţări, civilizaţii, peisaje, ape, munţi şi făpturi — şi popoare. Îndeobşte, străinii nu pregetă nicăieri să-şi scoată-n valoare artistică orice colţ al pămîntului lor, care ştie, şi fără intervenţia tehnică în toate climatele, chiar mizer, să fie frumos.

Desigur, că orice om, din orice parte a lumii, îşi iubeşte ţara, începînd cu bordeiul şi satul în care s-a născut ; căci fiinţa lui ţine de pămînt şi pămîntul de lumină. Fitecine se exaltă în părerea că ţara lui e cea mai frumoasă, după cum, în dragoste adorata e unica şi suprema frumuseţe cu putinţă. N-aş merge pînă acolo, cu toate că inima mă îndeamnă. Dar ţara noastră e şi ea frumoasă şi mai frumoasă decît altele multe, înainte de toate pentru că a scăpat de estetica bărbierului şi a cofetăriei, care fac dintr-alte ţinuturi nişte saloane şi muzee. Natura a fost lăsată în monumentalitatea ei exuberantă, primitivă, fără derivaţii şi prăjituri urbanistice, peste marginile solemne ale marei simplicităţi. Muntele e munte, cîmpia e cîmpie, pădurea rămîne codru. Dacă prin ele străbate linia de drum de fier a inginerului, şi şoselele asfaltate, încă puţine, peisajul necorectat şi lăsat în splendida lui sălbăticie, se apropie şi mai mult de suflet şi de om.

În ce mă priveşte, am impresia că tot ce am trăit mai frumos în străinătăţi şi ţară, e tărîmul de cîmp ondulat şi paradiziac de la Găvanele la Oeşti, în Argeş.

Urmare din pag. 1

Ochiul şi vederea

verbală „ochiul mare" al vremii, omniprezent şi invizibil, aţintit obtuz asupra specificului artei. Nu era întîia oară cînd reuşea să preschimbe privirea indiferentă ori ostilă a „ochiului viu" al lumii, în privire ocrotitoare, fixată asupra sa graţie spectacolului vrăjitei sale rostiri. A se oferi triumfător vederii universului este o mişcare profund definitorie a energiilor primordiale ale eului stănescian. Miza acestui spectacol este acum enormă, atît pentru sine cît şi pentru destinul poeziei române moderne dar tîlcul său are îndepărtate origini. A se juca după voie cu cuvintele sub privirea unui martor ridicat la rang de divinitate binevoitoare — iată una din fericitele clipe ale copilului în care a izbutit să atragă atenţia asupra sa, **să fie văzut,** tot aşa cum pentru J.J. Rousseau (cum demonstrează Starobinski) fericirea copilărească însemna a trăi lipsit de griji sub acelaşi tip de privire ocrotitoare. Mărturie stă chiar amintirea primei sale poezii fixată astfel, deloc întîmplător, în memoria poetului : „Cred că era toamnă şi aveam vreo şapte ani, iar mama, auzindu-mă bolborosind, s-a rupt de lîngă cazanul de aramă, în care tocmai făcea bulion şi, cu frumoasele ei mîini, mi-a transcris-o pe un petec de hîrtie". Privirile binevoitoare ale mamei, prinţesei sau zînei au fost însă repede acoperite de cele severe ale „ochiului ca o frunză de leuştean" al tatălui („Niciodată tatăl meu n-a suportat cu linişte ideea că sunt poet. L-am întristat aducîndu-i prima carte tipărită şi m-am întristat la rîndu-mi de ce mîndrul meu tată nu este bucuros de o carte tipărită de fi-su", **Ideea de naţiune la români),** ca şi mai tîrziu de cele ironice ale oraşului („Te iubesc e imposibil a se spune la Ploieşti", **Mărturie despre Topîrceanu).**

Acestora şi altora, sublimate într-un adevărat „complex al lui Argus" („Pietrele deschid un ochi de piatră / oasele deschid un ochi de os", **Orologiu cu statui),** Nichita Stănescu le oferă „viaţa ca un spectacol" al celui ce ar fi voit să fie „trîmbulînd" dar a trebuie să se arate mereu genial.

A fi văzut şi a vedea, a se contempla pe sine din afara sa, a face vizibilă lumea sînt în nemijlocită legătură la Nichita Stănescu cu însuşi actul poetic. Privirea se prelungeşte în poezie, cuvintele se schimbă-n privire. „Spălîndu-mi mîinile la o pompă, mi s-a părut absurd de curios, nu atît că aveam cinci degete, ci pentru că puteam să le zic ele, iar nu eu. Şi pentru că voiam să spun mîna mea, eu nu puteam să spun eu. S-a clădit în mine un fel de obsesie, poate e pretenţios spus obsesie, dorinţa de a contempla, de a vedea ceea ce este din afară, dorinţa de a mă vedea pe mine din oglindă, fiind eu însumi oglinda". — mărturisea poetul într-un interviu, adăugînd : „Ideea de a te vedea pe tine însuţi din afară «din punctul de vedere al copacilor» aproape că mi-a fixat posibila poetică". Poetica stănesciană este cu necesitate o poetică a vederii. Ea cuprinde „luptele ochiului cu vederea" în urma căderii eroului liric în ceea ce grecii numeau **hybris,** greşeala tragică a lipsei de măsură. Poezia lui Nichita Stănescu este istoria unei priviri „vinovate" pe care dorinţa o atrage fatal în aventura urmăririi unei realităţi ascunse. Descrierea acestei „epica magna" al cărei „scenariu mitic" inventat de poet este interpretat de reprezentanţii săi alegorici (Narcis, Orfeu, Oedip, Homer, Omul-fantă şi mulţi alţii) de-a lungul întregii opere — şi oare **Elegiile** nu sînt teatrul celei mai mari confruntări din această „iliadă" ? — presupune, cum arăta Jean Starobinski în **L'Oeil** vivant, cunoaşterea atît a legii profunde a privirii, care nu acceptă să se menţină la ceea ce i se oferă iniţial, cît şi a impulsului în urma căruia ea cade în excesul tragic expunîndu-se orbirii : „Copil fiind, în pădure, am surprins-o pe Muma Pădurii, fierbînd în ceaun aripi de înger (...) În toiul pădurii, la mijloc şi în luminiş, o, am privit-o, aproape leşinat de foame, căci poftă mare avui de fiertură. Mi-a dat şi mie Muma Pădurii un polonic să gust (...) Ca o dezvirginare violentă de stea scînteietoare pe cer e raza pe care o văd înainte de a orbi. Miraj alcalin şi sărat, os rotund care ţine în sine oul ochiului. Nu cel care naşte aripi de zbor, ci cel care înghite lumină şi nu se mai satură de ea, pînă cînd i se face rău de ea, şi orbeşte de prea multul ei". **A ara arare, a gîndi gîndire).**

Să ne amintim acum celebrul început al lui **Enghidu :** „Priveşte-ţi mîinile şi bucură-te căci ele sînt absurde / Şi picioarele priveşte-le, seara cum stai, / atîrnînd spre lună. / Poate că sînt mult prea aproape ca să mă vezi, / dar şi aceasta e altceva decît nimic. / Mă voi face depărtare, ca să-ţi încap în ochi". **Dreptul la timp** este în chip esenţial „dreptul la privire", dreptul de a vedea şi de a fi văzut de o privire secundă care să pătrundă dincolo de aparenţă, dezvăluind esenţia ultimă a fiinţei şi a lumii care la Nichita Stănescu este lumina. Este privirea aceasta vinovată însă de depărtarea lăuntrică, de timpul interior dintre „însumi" şi „însumi" căci pentru a vedea, ea trebuie să separe eul de lucruri, rupînd unitatea primordială a fiinţei originare cu imediatul, obligîndu-l să accepte distanţa, intervalul, unde va fi aşezat zeul ce „apără tot ceea ce se desparte de sine" din **Elegia a doua, getica.** Lexicul „anatomiei" ochiului şi cel al „fiziologiei" vederii sînt covîrşitoare în limba poeziei stănesciene încă din volumele de început, dar privirea în **Sensul iubirii** şi în **O viziune a sentimentelor** este doar acea primă vedere, fericită să întîmpine lumea aşa cum e, dinainte de căderea : „Soarele rupe orizontul în două / Tăria îşi năruie sfîrşitele-i carcere. / Suliţe-albastre, fără întoarcere, / privirile mi le-azvîrl, pe-amîndouă, / să-l întîmpine fericite şi grave". **(O călărire în zori).** Edenul din vîrsta de aur a dragostei este şi el un spaţiu al vederii unde adagiul „iubeşte ca să fii iubit" a fost înlocuit cu „priveşte ca să fii privit". Într-o erotică a privirilor tipic stănesciană starea de beatitudine

este dată de oglindirea îndrăgostiţilor unul în ochii celuilalt, fiecare gest al bărbatului răsfrîngîndu-se în vederea iubitei, ca în **Luna în cîmp,** unde se desfăşoară un hieratic ritual al privirilor. Nefericirea în acest paradis al privirii provine din absenţa „ochiului" care vede („Nimenea-i pe tărmuri, nici un ochi într-însul / să mă mai răsfringă nu-i deschis". **Pînă tîrziu aşteptînd o faţă),** în vreme ce prezenţa lui conferă iubirii suprema împlinire : „Şi viaţa mea se luminează / sub ochiul tău verde la amiază".

Odată cu **Dreptul la timp,** însă, privirea intră adesea într-o constelaţie semantică a durerii, vestindu-se ca purtătoare a unei concepţii „sacrificiale" a artei. Cu poemele acestui volum Nichita Stănescu îşi asumă dimensiunea tragică a destinului eroic al geniului, menit să-i asigure prin jertfă dreptul la nemurire în ochii oamenilor, dreptul de a renaşte, ca în **Miza de nenăscuţi,** în privirea viitorului. Opera îşi transformă astfel creatorul. Spectacolul propriei străluciri oferit numai prin cuvîntul generos nu e suficient pentru viitorul luat drept martor, este necesar ca el să fie consacrat prin actul suprem al sacrificiului de sine. Poetul îşi va pierde viaţa sa prezentă şi-şi va modifica propria-i existenţă pentru a se arăta în întreaga sa măreţie ochilor încă nenăscuţi la care apelează : „Soldaţii cei tineri s-au aşezat în vitrină, / chiar aşa cum au fost găsiţi, împuşcaţi în frunte, / ca să fie văzuţi s-au aşezat în vitrină" **(Basorelief cu eroi).** Negîndu-se dureros pe sine, Nichita Stănescu îşi mută în eternitate dreptul la a fi văzut, echivalent cu însuşi actul de a fi. Este riscul şi şansa sa de a se salva chiar dacă are îndoieli asupra perenităţii numelui : „Am dat un nume unui copil / şi numele s-a spart de timp şi de vrăbii / — Ştiu asta, mi-a zis Daimonul. / Schimbă-te în cuvinte precum îţi zic !".

Poeme de ioana diaconescu

La luce

Incercam să văd
Cum se-aprinde lumina
Peste focul rece.

Era stins. Și un jar plin de sînge
De animal hăituit
Aromea în pădure. Semn de animal tînăr.

Ce să scapăr ? Cu un tremur
Mîinile mele începură-a trosni
Ca și crengile, vara, cînd rupte-s de ciute
Și un riu de cerneală mă podidi
Pe gură, pe ochi, pe frunte...

Alăuta

Voi scrie
Despre zilele mele
Așa cum sînt, apăsate și oarbe
Lovite în chiar lumina lor.
De o schelă de aer
Se prinde viața-mi,
Pe umeri de apă
Îmi sprijin ființa.
Dar nu, nu se surpă
Lutul din care sînt
Alcătuită.
Mai pot spera încă :
Voi deveni alăută.

În rază

Un fulg, retezat în plutirea lui lină
Și existența mea atîrnînd de un fir de păr.

Dar nu am plîns încă toate mările lumii
Deci nu pot spune
Că sînt nefericită.

Lunec în rază. Pasu-mi sporește
Sus, tot mai sus, pe firele-i lucii
Și dispar odată cu ea
În soarele mîndru
Ce răstoarnă căldări de venin
Peste mine.

La țărm

In umbra de seară
Găsește-ți un cotlon
Ca o scoică. Ascunde-te-n el.
Stringe-ți genunchii la gură.
Și colțul în care te-ai ascuns
Vei deveni sidefiu
Ca o scoică.

Crustaceu
Înaintînd anevoie pe nisipul fierbinte
Spre apa ce clipește răcoroasă
Și care te minte.

Anima

Cum să mai scrii
Cu mîna plină de sînge
Versul tăios
Ca o secure ce plînge ?

Lacrima ta
Să fie încă o dată
Loc de repaos
Și inserare curată.

Și-n lumea ei
Lumea ta să nu uite vreodată
C-ai încăput într-o literă
Toată.

Schimbul

Călare pe o libelulă
Vibrînd foarte
Trece prin aer muza călătoare
Spre locuința de aer a poetului.
Ea mormăie o frază supărătoare
Și numără zilele de cînd
A fost alungată din casă
Și-n locul ei a fost poftită
Doamna cu coasă.

De prea multă fericire

Mă voi liniști
Ca marea cînd
Ascunde-n adîncuri
Otrava cea verde.
Văzută de sus
Ea pare smarald scînteietor
Împrăștiind strălucire
În soarele verii.
Să n-o guști. Doar scafandrii
De nimeni găsiți după dispariție
Au simțit pe cerul gurii
Gustul planctonului verde
Și apoi,
Cu ochii măriți în orbite
Au urmat hipnotizați
Șarpele de culoarea ierbii
Și au dispărut sufocați
De prea multă fericire.

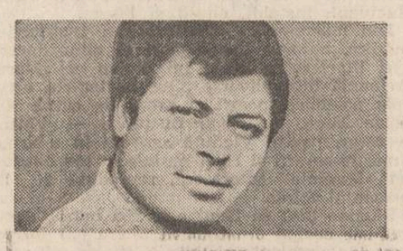

theodor răpan

Vis de primăvară

La streașina gîndului
păsări vineții umplu golul sorții...
Ele se vor abate
stoluri-stoluri
spre poemele mele încă nescrise,
ca o părere,
ca un mal fără mal,
ca un ecou fără strigăt.
Nu te speria iubito,
hangerul nopții –
luna de mai –
va spinteca pe tăcute
dragostea mea oarbă pentru tine !

Nenăscut

Ce am scris eu, tăcere pe totdeauna rămîne,
clipă ascunsă-n privirea faraonilor,
prescuri
în limba-ne română,
dintotdeauna poartă ferecată
neînțeleșilor soli la ispită și joc...
Ce am făcut eu cu vocea mea
nedictat și neconsemnat
nu va mai face decît
prea văzătorul Homer,
născut a fi general în armata cuvintelor
la umbra Poemului – cort așezat sintaxei
de foc,
schilodit din întîmplare,
sol imberb
al stelei Canopus,
unde încape doar solzoasa poveste
a zborului.

Absență

Înaintea făpturii de chihlimbar a strigătului
cu dinții înfipți adînc
în silabe,
lacrima cîntecului
naște poem nerostit.
Este posibil ca toată bunăstarea
acestui secol
să-mi mistuie
pragul neliniștei.
Este posibil să rămîn
pavăza întomnării,
văduv acestor soldați
de zăpadă.

Ursită

Mîngîi cu ochiul această făptură de cîntec:
floarea de nacru.
Ea îmi mistuie îngîndurarea
pînă ce memoria
își varsă
pe plaja cuvintelor pașii.
Așa îmbătrînesc de frumos
de parcă focul țărinii
prea iertătoare
mistuie îngîndurarea teiului.
Se pare că va veni Clipa
să mă despart de tine, uimire,
să mă învîng de dor neștiut...
Ce umbră credincioasă
v-am fost...
Am curajul s-o spun :
rostul meu pe pămînt
e Cîntecul.
Unul.

Lupul tînăr, în bătaia

aurel maria baros

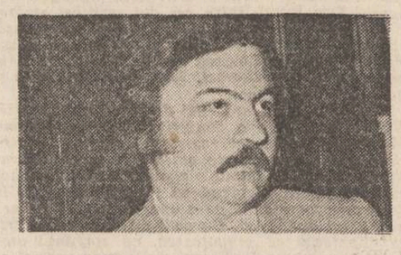

Moartea îi stinge și-i bagă la fund pe unii, în timp ce pe alții îi scoate la lumină cînd nici nu te aștepți. Și cum altfel să fie, cînd nedreptățile pe care apucă să le facă oamenii aici, pe lumea asta, ajung să se prelungească de multe ori și dincolo de mormînt. Și cum altfel să fie, cînd, ridicîndu-se vreunul peste ceilalți ca să vadă mai bine, mulți cred că s-a ridicat doar ca să fie văzut mai bine.

Toate aceste lucruri nu-ți trec încă prin minte la tinerețe, fiindcă ești prea crud ; și nici pe urmă, n-ai timp de ele, te iei cu viața, te-nnozi cu altele ; mai apoi, la bătrînețe și nici atunci, nu stai după ele, fiindcă, de-acum, îți sînt fără de vreun folos, iar gîndul îți zboară, tot mai des, spre cele veșnice.

Și, odată eliberat de asemenea lucruri parcă fără noimă, fie c-au fost cumpănite la vreme de sufletul tău, într-un fel sau altul, fie că nu te-au tulburat niciodată, tot pe la două din noapte te trezești și deschizi ochii în întunericul odăii.

Stai nemișcat în căldura plapumei, și faci, de unul singur, pomelnicul ălor de ți-au luat cu japca, nenumărați, și-a ălor de ți-au dat cu bogdaprostea, să-i numeri pe degetele de la o mînă, într-o viață de om.

Că și tu, dacă judeci drept, atunci cînd i-ai dat unuia vreun ajutor, n-a aflat nici mă-sa, nici ta-su, însă dacă îți datora ceva și i-ai luat un sac de paie, te-a știut tot satul.

Stai și frămînți lucrurile astea, și multe altele, trăite-chinuite, atît cît te cuprinde mintea ; ai și tu, ca și-n alte dăți, de ce să te miri, de ce să înjuri, de ce să ți se facă milă. Iar dacă nu-ți este aminte de nimic pe pămîntul ăsta, și toate de le-ai văzut și le-ai auzit sînt cum sînt, atunci te ridici din pat, îți tragi bocancii peste piciorele goale și ieși în largul bătăturii, așa cum face, noapte de noapte, alde Mărin Licură. Că-l stringe frigul în spate și lăcrimează, el tot bănănăie, pînă la drum și înapoi. Rău îi pare că nu poate să treacă pe la vite, ca oricare țăran, fiindcă vacă nu mai are de dinaintea primului război, iar de la începutul ăstuia, uite, în numai doi ani jumate, nici purcel, nici cățel ; vreo trei găini dacă mai sînt, chioare de bătrînețe, în mărul pipernicit de lîngă casă.

Se duce iarăși spre drum și privește lung moș Licură, într-o parte și-ntr-alta, pînă cînd, înghețat, bombăne a dojană :

— Bă, Mărine, bă, lovite-ar... și somnul te ocolește !

O ia apoi spre casă, tropăind apăsat, ca și cum ar face cîteva mișcări din „Joiana", cu capul dat pe spate, pătruns de-o melodie care-i răsună doar lui în urechi, zi de zi, noapte de noapte. Pămîntul, nu zic, o fi amorțit, pare că-și spune, și cerul, o fi el sticlos, dar astea nu sînt semne c-o să dea vreun ger așa cum se cade.

★

Acuma, că nu credea în semne era una, ori că i se speriase somnul și nu-i venea să intre în casă, era alta, însă frigul tot îl răzbise. Pipăi niște bețe, la iuțeală, sub aplecătoare și, mulțumit că rămăseseră după cum le rînduise de cu seară, scăpă din nou o mormăitură :

— Că și ăstura bătrîni, cînd le intră ceva în caaap... Adicăteleaaa...

Bețele alea lungi și subțiri le trăsese pe lumină mai la o parte, să nu bîjbîie noaptea după ele ; fiindcă moș Licură nu ținea sub aplecătoare, aruncate pe-acolo, ca toată lumea, sapele, coasa, niscaiva seceri, parii de pus porumb, ori plugul, ci maldăre de trestii din care meșterea peste vară undițe. Toată copilărimea su'coastei și ăi de peste gîrlă de la el luau undițe de pomenire ; și, pe drept cuvînt, nu aflai altele mai bune pe toată valea Cotmenei, cinci-șase sate în jur ; și nici de vreun om mai pornit într-ale pescuitului ca alde Licură nu dădeai. „Eh, ce să facă și el, auzeai muierile, măcar să prindă peste o fi bun... Că, încolo, nu-și mai știe de cap... și nu de-acu...".

Licură însă nu băga-n seamă vorbele de clacă : „De, muieri, trăăăncănesc și ele, a bobota !".

Îi plăcea lui să pescuiască toată vara, dar către iarnă, mai ales, după ce da înghețul, îl trăgea rău ața și o lua spre Balta Neagră, la pădure, ca apucat.

Așa că, odată îmbrăcat bine, cu pantaloni groși de dimie, cu-o scurteică peste cojoc și cu căciulă de oaie trasă pînă la urechi, de cum ieși din casă puse mîna pe undițe și apucă pe drum de-a lungul dealului. Mai să-ți vină să crezi că, din grabă, a uitat lîngă pragul casei, rezemată de perete, măciuca ; fiindcă altădată, după scăpătat, nu făcea un pas fără să aibă măcar un ciomag la el. De cînd îi plecase băiatul pe front însă, umbla cu-o pușcă aninată pe umăr: se ducea de cu toamnă la nora-sa și-o cerea cu împrumut, iar primăvara o înapoia.

Pe toată ulița, nici țipenie ; păi, cine să hălăduiască pe-aici de nebun, la ceasul ăsta din noapte ?!

...Presărase cîteva fire de tutun într-o foaie de ziar și, tot îndemnînd, pufăia rar ; „Mă, barim o zglăvoacă tot iau eu, îi stăruia-n gînd, oricît ar fi de mică, nu se poate... E lacu' plin... Și, har Domnului, c-a pus pădurea aproape !".

Dacă ar fi avut de unde să tragă două țigări una după alta, ar fi terminat de fumat în marginea ropinilor ; iar de-aici nu mai era decît o aruncătură de băț pînă sub umbra albăstrie a codrului. Se rupse și moșul pe poteca subțire care ieșea din drumeag, ocoli găurile negre din pieptul dealului — pămînt bun pentru cărămidă scoteau oamenii din ropinile astea — și se cufundă curînd în negură ; tot mai pierdută și mai întunecoasă, tot mai firavă, poteca fugea printre tufani, cînd într-o parte, cînd în alta, după cum o bătătoriseră pe furiș fie oamenii, fie dihăniile pădurii.

Frigul parcă se mai domolise, nici-o adiere nu se mai simțea de-acum, și Licură, încălzit, cu răsuflarea scăpată-ntr-o gîfîială hîrjiită, tîra undițele în urma lui, să nu le fringă cumva din întîmplare. În liniștea adîncă dimprejur, doar foșnetul frunzelor uscate răvășite de pașii lui și trosnete seci de crenguțe seauzeau limpede, pînă departe ; oricît te-ai fi ținut de tare și de oricîte ori ai fi străbătut cărarea asta, nu te puteai împiedica să arunci priviri înfiorate ba la stînga, ba la dreapta ; din fundul vizuinelor, urechi ciulite îți așteptau mișcările, ochi vii te pîndeau pe după tufe și din înaltul neguros al rămurișului.

Alde Mărin adulmecă în jur pentru o clipă, își încordează auzul, bănuitor ; apoi dădu zor înainte, fără să-i pese de filfîitura grea care se rostogolește asupra lui, de pașii aproape neauziți care se strecură pe alături, de luminițele care, două cîte două, licăre tot mai des în fața lui dintre hățișuri, de pe firul potecii, din scorburi. În amiaza mare să fi fost, pe mijlocul drumului, pe su' coastă, unde era cunoscut și de oameni și de cîini, parcă tot ar fi mers și el mai cu sfială. Numai că unul ca Licură căruia i-a trecut odată de-o sperietură grea, ori se ferește de altele cîte zile mai are, ori, ca să le arăte celorlalți că este om în toată firea, se întărește în sine și își încearcă din nou puterile. Adică lumea întreagă i-ar fi cît bătătura, sau dimpotrivă, nu i-ar ajunge toate coclaurile să le bată, cu teama înăbușită. Dar, vorba moșului : „Frica nu trebuie băgată în seamă !" Uita că el însuși, oricît curaj și-ar închipui că are, dacă s-ar întîlni în toiul nopții, pe timp de iarnă, cu vreun cunoscut care nu era scos din casă de cine știe ce nenorocire,

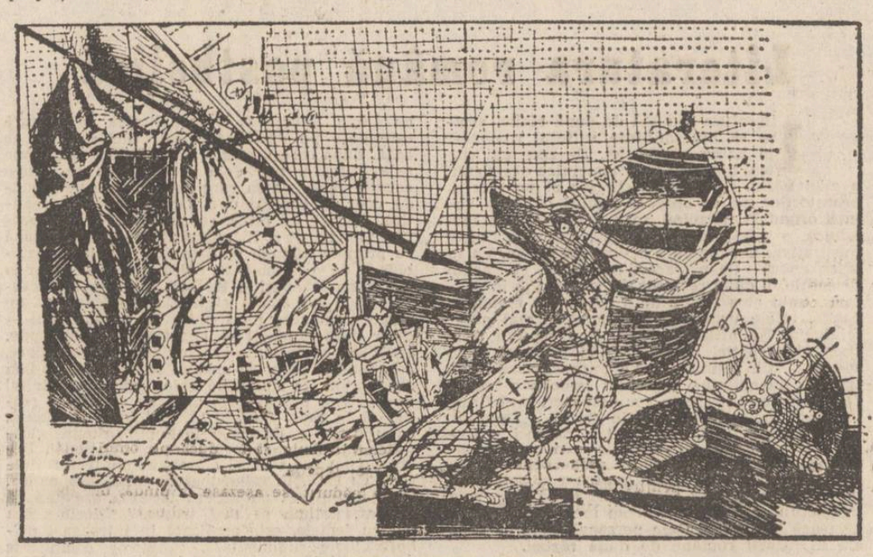

Grafică de Vintilă Mihăescu

marilena vulpe

Niciodată

Nu este mîine-mîine niciodată
mereu neliniștit incertul azi
E ridicat altarul de amiazi
cu pietre de demult, uitată roată

Nu este mîine-mîine niciodată
doar azi ce-așază lespezi peste ieri
La zid împușcă azi carabinieri
și au murit eroii ieri o dată

Nu este mîine-mîine niciodată
doar treazul azi nerăsplătit
Tînjesc din ieri spre infinit
statuile din lumea toată

De toamnă

O, glorioasă toamnă, toamna mea,
te-am așteptat ca să îmi fie bine
să se prefacă soarele în stea
și chiotul s-alunece-n suspine

O, dureroasă frunză, viața mea,
tu tremuri și te stringi încet în tine
cînd trec cocoare-n unghi de catifea
și se-ntristează în tăceri albine

O, glorioasă toamnă-a tuturor,
cu roade așteptate în grădine,
întîrzii fructul, descîntînd cu dor
uitarea rănii sinelui de sine.

Ars poetica

Lăsați singurătățile să fie
descîntec adunat în ciocîrlie
a cerului înalt, podit cu lac
albastru, casă cu cerdac,
sub care ies, în inserări,
cerbi înjugați la depărtări,
șerpi înțelepți, paznici de loc,
să prevestească bun soroc,
Zimbrii cu-ochiul fulgerat
de semeție și destin uitat

Lăsați singurătățile să fie
cu taina lor, neiertător ivzod,
lăsați-le, să se întîmple în rod.

Îndepărtări

Mă-ndepărtez de tine, iubirea mea uitată,
coboară lin o zare cu geana în apus,
plîngînd pun sărbătoarea sub crucea aplecată
sub piatra anonimă se-ngroapă un răpus.

Mă-nsingurez de mine lăsîndu-te departe,
cu oarba ta privire ce vede doar văzut,
îndepărtarea taie-n oglinzile ei sparte
rotundul pe din două, neliniștii-nceput

Promisiuni

– Unde ți-s mugurii, copacul meu ?
– Aștept izbucnirea speranței.

– Ai coroană de freamăt, înfrunzitule !
– Verde sînt pînă la strigăt !

– Ești împărat de aur, întomnatule !
– Mi se coc gîndurile.

– Încă nu ești purpură, copacul meu !
– Flamură am să-ți fiu cînd vei fi oaste !

teatru t

«Legenda unei vieți adevărate»

Mai mult decît fericită s-a dovedit programarea primului spectacol al recentului turneu al **Teatrului dramatic Baia Mare**, în Capitală, pe scena „Naționalului", cu piesa **„Vasile Lucaciu"**, sala mare a fost plină și aplauzele spectatorilor bucureșteni au confirmat un succes scontat doar de bunii cunoscători ai istoriei noastre moderne și ai dramaturgiei lui **Dan Tărchilă**.

Subintitulată **„Legenda unei vieți adevărate"**, piesa ce-l are ca erou principal pe „Leul de la Șișești", cum i se spunea, încă din timpul vieții, tribunului Vasile Lucaciu, este de fapt un poem dramatic de factură „clasică", un amplu monolog despre destinul omului pe pămînt și idealurile sale de libertate, dreptate, dragoste de țară și semeni. Intrat în mitologia nordului românesc, precum Pintea Viteazul, și în conștiința întregii Transilvanii asemeni Ianculai, Vasile Lucaciu este personificarea demnității umane în confruntarea de-o viață cu opresiunea națională și socială. Prin actele sale justițiare, sacrificiile și lupta necurmată împotriva faimosului și de tristă amintire dualism austro-ungar, de la sfîrșitul secolului XIX și începutul veacului nostru, el se identifică astfel cu aspirațiile poporului român, continuînd, la o altă scară, crezurile și acțiunile „Școlii Ardelene", ai cărei corifei — Petru Maior, Samuil Micu Klein și Gheorghe Șincai — au fost socotiți „părinții redeșteptării noastre naționale" (Octavian Goga). Concepîndu-și piesa în acest chip, **Dan Tărchilă** elimină practic faptele și nu ține cont de cursul exact al evenimentelor, la care a luat parte sau le-a inițiat eroul, „construind" o legendă, un mit, așa cum „Doina lui Lucaciu", prezentă ca un leit-motiv, reprezintă proiecția acestuia în eposul popular. Nu lipsesc confruntările dramatice dar ele au un caracter baladesc, nu lipsește epicul dar acesta este subordonat încleștărilor în plan ideatic, fie că-i vorba de Procesul Memorandului („Noi sîntem români ! Sufletul nostru este românesc ! Trecutul, românesc. Vrem ca viitorul să fie tot românesc !"), refuzul funcției de episcop („Declar înaintea excelenței tale că înaltul guvern — de la Viena — nu dispune de atîtea milioane, pentru care să-mi las eu poporul meu românesc") sau întîlnirile din închisoare cu soția, tatăl, Badea Cârțan și deținutul sîrb. Totul este subordonat spiritului de abnegație și jertfire de sine a unei vieți închinate idealului Unirii cu Țara.

Spectacolul băimărean (regia și scenografia **Ioan Ieremia**), reluat după premiera absolută care a avut loc în urmă cu 10 ani, „traduce" perfect literatura poemului, realizatorii reușind să-i evidențieze caracterul de dramă antică (unitate de acțiune, timp și spațiu) și să înnobileze eroul cu aura valorii personalității în istorie. **Dan Aștilean**, interpretul lui Vasile Lucaciu, recreează cu mijloace puține dar penetrante chipul unui autentic personaj legendar, ale cărei acțiuni vin să împlinească aspirațiile multiseculare ale maselor populare. Gestului său ritualic i se adaugă tandrețea și hotărîrea, îngrijorarea și devotiunea soției Paulina, întruchipată de artista **Cerasela Stan**. Alături de acest cuplu exemplar, ceilalți actori **(Radu Dimitriu, Antoniu Paul, Marius Olteanu, Gh. Lazarovici, Victor Mușețeanu, Vasile Constantinescu și Ștefan Mareș)** se constituie într-un inedit cor antic, punctînd cu delicatețe și discernămînt ideea măreață a luptei românilor pentru unitate națională, libertate și dreptate socială. Pe prima scenă a țării, Maramureșul a făcut să răsune cu glas de istorie una dintre cele mai frumoase „Doine" din tezaurul neamului românesc.

Valentin Hossu-Longin

radio-tv rtv

«Fața nevăzută a capodoperelor»

Curiozitatea, dorința de-a afla, de-a iscodi printre amănunte de multe ori mai puțin cunoscute, chiar surpriza și mai ales setea de-a ști — constantă imbucurătoare a oricărei virste — fac din micile documentare puse sub titlul „Fața nevăzută a capodoperelor", realizate de Liviu Tudor Samuilă, subiecte de constant interes pentru toate categoriile de spectatori. Această rubrică are calitatea de-a îmbina informația și comentariul original, uneori gîndit eficient gazetărește, alteori apelînd la sublime resurse melopoetice. Și iată, cine nu poate fi captivat de copleșitoarea operă de restituire a manuscriselor eminesciene datorată lui **Perpessicius** și cine nu urmărește cu fior paginile pe care se-așterne scrisul poetului, apoi paginile însemnate de scrisul acelui „prim mare cuceritor al continentului eminescian". Dumitru Panaitescu, autorul ce-și alesese acel sublim și grăitor pseudonim (cel deprins cu suferința), iscodind cu ochii săi abia pilpîind, adăpostiți îndărătul lentilelor bizare spre a vedea „umbrele scrisului sacru", a fost subiectul unui documentar animat de-o emoție intrinsecă, de-un fel de pioasă recunoștință — contemplația unei vieți închinate unui rost cultural de o incontestabilă noblețe. Alte documentare, precum cel consacrat „profesorului incandescent" **(G. Călinescu)** și alcătuirii monumentalei sale **Istorii**... ori cel ce-l prezenta ca-ntr-o stampă de epocă pe **Anton Pann** abundau în informație, uneori marcată de o spunere frapantă, memorabilă, incitantă („Stilul e simplu pînă la naivitate, dar țintește drept ca o săgeată". „Avea forța de a face muzichie din orice", „modest însă genial"), bine închegate într-un montaj adecvat, cu o ilustrație muzicală oportună. Medalionul dedicat pictorului **Nicolae Tonitza** nu era numai interesant alcătuit din punct de vedere ziaristic, dar inspira în totul și o specială forță emoțională, realizatorul accentuînd episoadele zguduitoare din viața marelui artist : cei trei copii, Catrina, Petru, Irina, pictați dumnezeiește, trăind chinuit în două odăițe închiriate, mereu cu teama că vor fi azvîrliți în stradă, reflectată uluitor în celebrul tablou „Ne vinde casa", ori spuneri de intensitate emoțională : „lacrima lui era culoarea", „I-a iubit (pe copii — n.n.) ca un luptător". Aceste scurte (dar atît de necesare, aș îndrăzni să spun chiar esențiale) lecții de demnitate a artei românești, oferite de rubrica „Fața nevăzută a capodoperelor" au fost ele însele evenimente demne de semnalat, prin chiar modul de realizare — informație, documentare, material filmat de multe ori interesant, chiar inedit și mai ales comentariu, găsind mereu un ce anume, o sugestie de emoție, humor sau curiozitate.

Plin de farmec și lămuritor, episodul ce arunca un fascicol luminos asupra vieții și operei compozitorului român Iosif Ivanovici (consultant, muzicologul Viorel Cosma), autorul celebrului vals „Valurile Dunării". Plin de elegantă emoție și înconjurat de aura marii muzici, cel dedicat legăturii de suflet și de artă dintre **George Enescu** și elevul său, **Yehudi Menuhin**, ori medalionul dedicat lui **Dinu Lipatti**. Ne-a urmărit imaginea acelui disc pe care era înregistrat, de Casa de discuri Columbia, ultimul recital, cel de la Besançon, în septembrie 1950, în care muzicianul cîntase Chopin, Mozart, Schubert, iar în final, în acel fel al său magnetic și inimitabil, cu o forță de expresie unică, impresionantul Choral de Bach, recital despre care comentatorul nota cu emoție nedisimulată : „El se așează, și cu o dragoste dincolo de cuvînt mîngîie clapele pianului". Așteptăm cu interes noi capitole din această captivantă antologie a capodoperelor artei românești. Ea este înainte de toate un frumos și plin de substanță act patriotic.

Cleopatra Lorințiu

lunii

numai om în toată firea nu l-ar putea socoti. Ba chiar s-ar da într-o parte și i-ar face loc de trecere, să n-aibă de-a face cu el nicicum.

Cărăruia pe care mergea bezmetic îl ducea sigur, ca și-n alte rinduri, drept în coada lacului. Prins între dealuri, lacul venea aproape în miezul pădurii și se alungea cam cît satul Mindra ; dincolo de sat răspundea în girla Cotmenei printr-o viroagă. Cînd ploua, apele strînse de pe coaste îl umflau și viroaga da peste răscol, bufnind în curțile oamenilor. Nici Licură și nici cei mai bătrîni decît el nu te puteau lămuri pe de-a-ntregul de ce i se spune lacului **bent** ; cu numele ăsta îl pomeniseră moșii lor, cu numele ăsta îl știau și ei. A, că mai încoace i-au zis Balta Neagră, asta era altă poveste.

Chiar în buza apei, pe o ridicătură de pămînt, creștea căsoaia pădurarului boieresc, închegată din birne și acoperită cu papură ; văzută de departe, primăvara, vara, cînd mușchiul creț o năpădea de sus, pînă jos, ți se părea că iarba a urcat, treptat, din luminișuri pe grui și apoi pe zidurile și pe acoperișul ei.

În ochii moșului, casa asta stingheră și pustie se arătă mai întîi ca o momîie pîrjolită de foc ; însă pe măsură ce se apropie, momîia luă înfățișarea unei stive de lemne pe care, fără să vrea, mintea lui, scuturată acum de alte griji, o cîntări în glumă : „'Ai că n-are mai mult de douj' de steri !"

★

Mersese în dușmănie pînă aici și, oprit în ușa căsoaiei, rezemă pușca și undițele de ea, să răsufle în voie ; se încălzise, leoarcă era pe dedesubt ; cînd își scoase căciula, o pală de abur ușor se ridică din părul lui năclăit.

Încercă într-o doară lacătul priponit pe ușă, apoi se întoarse spre bent : colțul lunii bate-n lac, îi fură ochii.

Liniștea învăluia totul, nici peștii nu foșgăiau în ape, papura și pipirigul spărgeau luciul lacului pe margine, înțepenite ; chiar în față, trasă la mal și aplecată pe-o rînă, văzu găoacea bărcii ; pădurarul n-o mai clintea pînă-n primăvară. Licură ce-o da la apă, săptămînă de săptămînă, neștiut de nimeni, să nu dogească, săraca.

Cînd cobori spre barcă, prinse cu privirea, în lumina lunii, pînza subțire de abur care plutea peste baltă. Și-odată călcă greșit, gata să vină-n brinci, mai să prăpădească undițele.

— Ia uite, bă !... 'Tu-ți dorobanțu' mă-tii !... Cît p-aci să-mi rup chiștița !

Se-așeză în potecă și, stringînd din fălci, scoase numaidecît bocancul.

Cum își pipăia el cu băgare de seamă oul piciorului, auzi limpede un oftat adînc ; ca acum treizeci-patruzeci de ani, la o nuntă, cînd înfipsese briceagul în oboiul unui lăutar.

„Mă, vericule, da' oftatu-ăsta nu prea-i al meu !" îl fulgeră un gînd, în primul moment ; cît era de amărît și cu durerea-n suflet, el tot a glumă trăgea (i se părea că altfel îl ia frica pe dedesubt).

Stătu așa nemișcat, să prindă încă o dată răsuflarea aia profundă ; pușca, lungită alături — o zări cu coada ochiului... „Numa-n somn face omu' așa, mai cumpăni. Și jivină dacă e, înseamnă că doarme... Da' ce lighioană doarme-n apă, că d-acolo veni..."

Lumina scăzu pe neașteptate și o leacă de ger, ca dinspre dimineață, se simți mai aprig. Nimic, însă, nu tulbură tăcerea din jur, ea singură, înfiorătoare.

La o vreme, Licură săltă în picioare cu pușca-n mînă ; zice, ce zice, printre dinți, „dracu-lacu", se încalță și leagă șiretul bocancului. Un animal rănit, se gîndise pînă adineaori, cu urechea ciulită degeaba, sau un pui de căprioară, de urs, de lup. Dumnezeu știe de ce, putea scoate, din fundul rărunchilor, suspine așa de grele ; și doar în barcă, la loc uscat, era adăpost, pe înghețul ăsta, pentru un suflet...

Cîțiva pași îl mai despărțeau de barcă, cincișase, cînd zări mogîldeața ascunsă acolo ! Împietri locului ; îl luă cu amețeală, carnea tremura pe el : „Mă, și-am zis să-mi bag dracului mințile-n cap !" Din coșul pieptului îi urcă un val de căldură, care se sparse de-abia în creștet, și în urma lui unul de frig îl cuprinse pînă-n călcîie. Dinții-i clănțăneau și dîrdîia, să-i sară pușca din mîini. „Că n-o fi vreun... Doamne iartă-mă !... Trag și mă-mpușc tot pe mine... Nu se lipesc alicele de... am auzit că le întoarce la ăl de-a tras !"

Mai făcu un pas și, sugrumat, își adună puterile cît să îngaime :

— Bă, stai așa, băi !

Dar vietatea care căptușise barca n-o rupse la fugă, nu-și arătă colții, nici coarnele, nu tresări.

După încă un pas bîjbîit, desluși în colțul bărcii fața unui om ! ...Dormea, de să te ghemuiești și tu în colțu-ăl'lalt ! Amorțise pămîntul sub el !

Să fi dat Mărin Licură și-n bobi, nu ghicea că e vorba de-un om ! Primul gînd fu să-l răstoarne cu barcă, cu tot, să-l prindă ca într-o capcană. „Păi, cine să fie, dacă nu vreun descreierat ? !... Om fără căpătîi, ce mai ! O fi un nelegiuit... Aici nu e lucru curat, am bănuit eu !... Cine se-ascunde în codri, în astea, în bărci, dacă nu bandiții, 'ai ?... Da' unul care înnoptează într-o barcă se sperie, e lucru știut, nu doarme-bubă !".

Acum, că-i mai venise, puțin, inima la loc, se dădu binișor dinapoia bărcii și bătu cu gîtul puștii în marginea ei : amîndouă, și pușca și barca, sunară a gol. Dar omul nu se mișcă. O fișcă să fi avut în mînă și nu-l urneai.

„Zici că mă păcălești, 'ai ? nu se lăsă dus moșul, bușind din nou, de astă dată, fundul bărcii. Vrei să te las să-ți putrezească ciolanele aici, încolăcit, să crăpi de frig, nu ? !... Ei, află că nu scapi !".

Ăla însă nu se da ridicat cu una, cu două, zăcea ca un netot. Ce să-i facă alde Licură ? ! Să-i ia gîtul cu custura, să tragă prin lemnul bărcii ?

— Scoal', mă, n-auzi ? ! Scoal' ! strigă pînă la urmă, proptindu-se zdravăn pe picioare.

Răsună pădurea, pocit, amestecat :

— Oal !... Al !... Al !

Omul rămase colac în continuare, văzu Licură, după un nou ocol, și surd bușteanu. „Mă, numai bețivii dorm neîntorși !" își spuse și căută să-i ia mai bine seama : avea o manta soldățească, bocanci scorojiți, capelă ; aburii băuturii nu se simțeau.

„Săracu', i se făcu milă, un soldat !... L-a ajuns frigul, rătăcit cum o fi de-ai lui, altfel nu se pripășa el taman colea !".

— Păi, mă, vericule, adăugă cu voce tare, somnu-aicea cade rău... Adicătelea...

Nu acum, numaidecît, da să se-nțeleagă moșul, însă peste noapte, mîine, peste o săptămînă, o lună, două, tot degera.

Soldatul, om tînăr, cu părul negru — încă nu-l brumase, mai era pînă la ziuă — părea cufundat într-un somn de moarte. Ofilit și cu cearcăne grele, tras la față, cu barba pornită bine-n spic, dormea dus ; în zadar îl înghiolti și-l zgîlți alde Licură :

— Mă, băiete, mă ! Măiii !

Răsufla iute și avea fiori, dar de înviat, nu învia deloc ; numai ochii vru să-i deschidă o dată și-i dădu peste cap. „Ce să te miri că n-aude, cînd el stă în nesimțire... Cred și eu c-a înțepenit, se lămuri Mărin, trăgîndu-l în afara bărcii. Da', mă uit la el și, nu-ș' ce să zic, parcă-l asemui cuiva...".

După ce, cu luare aminte, îl cercetă din nou, se cutremură dintr-odată și o grabă fără margini puse stăpînire pe el. Un singur gînd îi stărui de-acum în minte : tiriș-grăbiș, la spinare, oricum trebuia să-l ducă pe omul ăsta acasă, cît mai repede.

În bezna pădurii, se așezase la pîndă, un lup tînăr ; printre hățișuri ochii îi sclipeau mai vii ca oricînd.

(fragment din romanul „Atît de tînăr și nedrept")

Poeme de nicolae dan fruntelată

Bărbaților de patruzeci de ani

Luați versurile mele și cîntați-le
și îmbătați-vă cu ele
cumpărați-le, cumpărați-vă
cu cîțiva bani
cîteva stele
din bazarul acesta celest
care e ființa mea zburătoare
care poate fi oricare dintre voi
cînd secunda îl doare
cînd secunda ară prin el
prin noaptea lui deasă, compactă
atențiune, prieteni, atențiune
la al patruzecilea semnal
va fi vîrsta exactă.

Veste bună

Mi-e dor de-o veste bună, poștașule,
prietene, zeu al așteptării mele,
adu-mi un fluture, o floare de primăvară
chiar presată între două stele
adu-mi un braț de iarbă din sud
fă-mă să-mi amintesc, fă-mă să mă îmbăt
fă-mă să văd, să simt și să aud
pricepe dar, mi-e dor de-o veste bună
între atîtea ploi care mă rod
între atîtea vorbe de vînzare
între atîta nord și-atîta nord
adu-mi scrisoare blîndă dinspre copilărie
ca un ulcior de rouă pe buzele crăpate
alină-mă-n mînciună de nu se poate altfel
fă-mă să uit că-s noapte jumătate
gîndește-te la mine, pelinul și pierdutul,
la sîngele meu tînăr ce-n așteptare sună
apoi, orice se poate, orice poate să vină
prea dor îmi este astăzi, prea dor de-o
veste bună

Cîntecul de pelinare

Pelin beau, pelin mănînc
seara pe pelin mă culc
dimineața mă îmbrac de gală
îmi lustruiesc toate cuvintele
le parfumez, le scrobesc
ca nu cumva să taie, ca nu cumva să doară
în auzul lumii cu care mă-ntîlnesc
sînt banii mei de umblat printre viețile altora
mai devalorizați, mai falși ori mai puțini
cu silabe moarte scuturîndu-se
cum se scutură culoarea la crini
Eu sînt gata, ziua poate să-nceapă
spun OK, normal, așa și-așa
zîmbesc, ofer, sînt împins, împing,
mă grăbesc
vita mia, ma vie, maia jizni, viața mea
Eu sînt gata, o zi după alta
treieră grîul ochilor mei
fără arome și fără iubire
număr ca orbii, din trei în trei
și vine iarăși singurătatea
și răsar iarăși în steaua ei
adevărată, prea trecătoare
mă-ntorc în ea amar, adînc
Pelin beau, pelin mănînc
seara pe pelin mă culc.

Orient

Orientalii-aceștia sînt de tot ciudați
te pot ucide cu un sunet
ori gîndindu-se intens la tine
nu-i iubi, prințesa mea, nu le vorbi
rămîi în nordul translucid mai bine
și nu visa, căci sîngele în vis
poate porni invers către izvoare
și-aduce amintirile-napoi
ca pe-o otravă, ca pe-o disperare
deci, nu veni la mine-n Orient

statuie fii, pe nordice coline
de moarte, însă, nu te pot feri
eu — ordin tainic de îndrăgostiți —
cu adorare mă gîndesc la tine

Din turnul toamnei

Eu vă strig din turnul toamnei
Eu n-am nimic să vă vînd
nu vă pot ajuta să reușiți
în viață, în dragoste, în fiii voștri, în nimic
nici măcar o bucată de pîine
nici măcar o călătorie pe mare
vă rog, vă aștept, veniți totuși
în anotimpul meu de-nsingurare
veți vedea, veți auzi cum lucrează
cuvintele în planeta somnului meu
veți învăța o limbă care nu mai există
care-a murit și moare mereu
veți fi iarăși tineri, de dor secerați
mă veți iubi, mă veți trăda, pe rînd
abia mai pot să strig din turnul toamnei
spectacol fără vreun folos pe lume
Eu n-am nimic să vă vînd

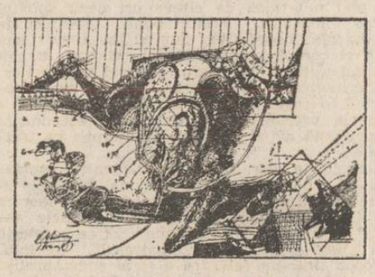

Primăvară

Astăzi, curcubeul din ochiul meu sting
a înflorit primăvară
se vede pînă în cer, dorm îngerii
în pădurea de liniște, rară ;
se vede pînă în copilăria mea
alergarea de fluturi prea albă,
cuvintele abia se nasc, abia
bunica mea adună lacrimi din iarbă
eu, magicianul acestui ținut
mă scald în ploaie, soarele mă vede
privesc un mugure, se face frunză
tot anul s-a-mbolnăvit de verde ;
eu sînt o pasăre, mă-ntorc din sud
ori poate sudul se întoarce-n mine,
eu nu aud, vocalele m-aud,
o limbă veche strigă pe coline,
ca o sălbăticiune ce-a fugit
din iarna grea a sunetului mut,
azi sînt bogat, aproape fericit,
că mi se dă-napoi tot ce-am pierdut :
încep să-mi amintesc, încep să știu,
nu-mi mai e teamă cînd se face seară,
astăzi, curcubeul din ochiul meu sting
a înflorit a primăvară.

Însingurare

Salcîmul nu mai vorbește cu mine
Apa nu mai vorbește cu mine
Aerul nu mai vorbește cu mine
Doar iarba pelinului îmi strigă rar : Străine,
Unde sînt frunzele tale, unde lacrima ta
Unde-ți sînt stelele, lumina lor grea ?
Și nimic nu pot a răspunde, nimic
m-am întomnat, m-am înșiernat de tot
stau singur sub gloanțele întrebărilor
nici măcar cu durerea a răspunde nu pot
sînt vinovat, prieteni ai zilelor mele
m-am rupt dintre voi ca un sunet uitat
dintr-o limbă ce-n lume azi nu se vorbește
recunosc și mă-ntorc vinovat
doar iarba pelinului, cîmpia absenței
somnul acesta ce-mi dărui, arar —
unde, străine, unde e totul ? —
mă strigă prin singe mai rar, tot mai rar

Poetul în iarnă

Să ne așezăm comod
într-o fereastră a frigului
care curge prin stepa amintirilor noastre
pe o lamă de sabie să ne așezăm
împrejur să crească păduroși
pereții unei biblioteci încărcate
de cărți ce nu au fost scrise
să ne așezăm, deci,
în afara trupului nostru vremelnic și slab
seniori ai cuvintelor, învingători
duri, fără de teamă, fără de iubire chiar
mîini dansînd pe un pergament aurit
Pace ție, spunea vîntul din nord
pace ție, murmura zăpada
pace ție, scriitorule, fericitule,
lumea e gata să primească poemul
privește lacom, în rama ochiului tău
se naște perla regală,
înghețată, moartă, o lacrimă...

Omonimie

★

pentru mine Sudul e un Bizanț dunărean
bolnav de boala sfîntă a cocorilor

★

noaptea — hrană vie pe care o arunc
în cușca fiarei ce preface lumea-n versuri
cuvîntul — sabia acestui Don Quijote trădat
ce locuiește orb în trupul meu
luptîndu-se cu toate visele, cu toată teama

★

dar înțelegeți-mă, n-am timp să mai traduc
în limba voastră amintirile singelui
Se-ntoarce iarna, despre frig doar atît :
cămașa albă a lui Grigore Hagiu

Dimineață de sîmbătă

Dimineața mea de sîmbătă
seamănă cu o insulă
în care vaporul cu aer de pe continent
n-a mai venit de mult
dimineața mea de sîmbătă
este chiar o insulă
unde toate nopțile săptămînii trecute
le primesc și le ascult
hei, singuratule, strigă o noapte la mine
în cîmpia Dunării un tren cu grauri de toamnă
a invadat gările ierbii, le-a pustiit
că a trecut septembrie inseamnă
hei, ce tînăr ai fost iar într-un vis
mușcat de caii albi ai amintirii
în răni îți mai cîntă și acum sîngele
cu disperatul glas al iubirii
Aștept apoi ploile, aștept iarna aștept
dimineața de sîmbătă crește în mine
ca un pui de fiară, temut și dorit
vaporul cu aer niciodată nu vine

paul ioan

Definiție

Cinci degete
Arpegiul mîngîierilor tale
Încleștare pe porți de destin
Monolog între cuget și daltă
Cvintetul îmnelor muncii
Adierea salutului din mulțime
Rădăcinile brațului despicate din pumn
Multiplul speranței că verbul a face
Se conjugă prin noi

Convoiul

Cîtă umbră e-n urma de pas a cămilei !

Din lacrima ei se va naște o oază
Șopîrla se joacă înnodînd o rază
Șpinarea nisipului tremură-n dune
Petale de aer ard și-n tăciune
Pasărea PHOENIX refuză-nvierea
Piramide fierbinți înalță tăcerea
Nici un strigăt nu vrea să dispere
Nici o șoaptă nu aduce adiere
Cînd trupul insectei se distilă-n soare
Nimic nu e viu, nimic nu moare
Doar pulsul cămilei de veghe a rămas

Azi, mîine va mai face un pas

Erata

Perla
Ce-ți înnobilează căușul palmei
Este doar opinia scoicii că perfecțiunea există
Și acolo unde întunericul oceanului
Stă de vorbă nestingherit cu miezul
Pămîntului.

Grup statuar

Privirea prizonieră dorințelor
Gura ta ce nu se mai apropie...
Totul a prevestit prăbușirea zidului de tăcere
Într-un covor de silabe fierbinți
Sub tălpile noastre umede de plînsul iubirii.

. . . . . .

„Stimați vizitatori ai Pompeiului
Vacarmul din sufletul acestor tineri
A răscolit măruntaiele pămîntului
Și o lavă rece și transparentă
Le-a umplut gurile avide de un sărut
Cu călușul silențios al eternității".

ion burnar

Aproape ziuă

Unde oare și în care timp
și-n care inimă-mi voi fi aproape
și cît fragil dar nesupus
nici unui fel de mers pe ape
unde oare căci a obosit
și tinerețea trupului meu Babel
de-i nemuritor ca pulberea-ndoielii
otrava-i trainică adape-l
pînă cînd mirare viscol împăiat
zeul dintîi zeul din urmă
nimic să se întîmple aceeași prăștie
cu peșteră cu tot o să vinez pe lună
unde în care timp pe care cruce
minunea minunii de a fi
poate-am ajuns deja și nu știu
rogu-vă frumos în acea zi

Balada lupului

De mi-ar fi pămîntu-aproape
cînd imi sunt plecat pe lume
trezit într-un pustiu barbar

cu acte-n regulă și nume
de nu s-ar depărta de mine
întoarcerea stingher refren
trezit într-un pustiu barbar
asir-europeanul altui tren
și trenul mare care merge
pe-o cale-ntinsă fără șine
de-a lungul sabiei pînă-n vîrf
ori de-a latul străzilor vecine
dar nici pămîntul nu ajunge
măcar un punct s-acopere
cum îndoiala pe răspuns
jumătate om pe jumătate iepure

Moderato cantabile

Să nu privești nu mă privi
noi nu mai locuim nici într-o zi
o scorbură de ceas nu ni se-arată
vom fi fost cîndva ori poate niciodată
nu privi să nu mă privești
se va aprinde aerul și n-oi ști unde ești
mai bine mîinile și-ntreabă-le de noi
cineva trebuie să-nvețe singur și arta de-a
fi doi
să nu privești nu mă privi
nicicînd mai aproape minunea de a fi
nicicînd bănuiala luminii de pe fețe
că e tîrziu deodată chiar și pentru tristețe.

Serbare școlară

Mai mic decît cel mai vechi nou născut
pe scena clasei cu premiul nobel în mînă
gura europei prin gurile dunării
o nouă victimă a alfabetului
cite-s de la A la Z
abia-mi ajung de măsele o voce din sală
de mi-ar ști baba și mai puține suspină
socrate
într-o cămașă de cînepă alexandru macedon
plănui să-i taie pe toți
parcă-i poala popii hohoti și voltaire
ca să rîdă mama oriunde s-ar găsi
și plecă să se bată cu turcii probabil
și eu am trecut deodată
clasele toate-ntr-o zi

plastică

Peisajul ca pretext

Constantin Gheorghe face în pictura românească contemporană figura artistului preocupat de meșteșugul său și de perpetuarea, într-o linie cît mai personalizată, a școlii maestrului său — Corneliu Baba —, a cărei filiație este marcat resimțită în lucrările discipolului. Facem această apreciere înainte de a lua în considerare accentele particulare ale picturii lui Constantin Gheorghe, așa cum se afirmă ele în ultima expoziție personală de la „Simeza", pentru că datele fundamentale care au înrîurit căutările pictorului în plan cromatic și compozițional, în statice și în pictura de gen mai cu seamă, aparțin matricei stilistice de care aminteam mai înainte. Gheorghe a reușit, însă, o desprindere timpurie de ceea ce am putea numi „complexul babist", în sensul abordării unei tematici ce-i îngăduie să se exprime cu multă franchețe și în termenii unei expresivități plastice dense și, în același timp, sensibile. Ceea ce-l caracterizează pe artist nu-i atît distincția viziunii, cît rigoarea construcției plastice în planuri ample de culoare. C. Gheorghe este, cel puțin în peisaj (domeniu în care arta sa a atins oarecare virtuozitate stilistică), un iscusit artizan al arhitecturilor cromatice. Frapante sînt în pînzele lui suprafețele compacte de culoare, în cuprinsul cărora efectele de lumină și umbră sînt distribuite, cu o știință foarte sigură a dozajului, prin delicat-sensibile armonii tonale. Aici cred că avem de-a face cu una din particularitățile distinctive ale artei sale. Pictorul și-a limpezit, se pare, drumurile în această privință, are suficientă dezinvoltură în tratarea subiectelor, creînd chiar impresia unei ușoare improvizații pe aceeași temă. Cum, dealtfel, se poate lesne observa și în ultima lui demonstrație peisagistică, referindune la seria „marinelor" sau a „burgurilor" egeano-pontice, toate desprinse parcă dintr-un vis frumos pe care artistul a vrut cu orice chip să-l rețină conferindu-i, pictural, statutul realității. Pe cît de clară este evoluția pictorului în peisaj (am putea vorbi, fără exagerare, de o manieră Gheorghe), pe atît de incitante ni s-au relevat florile sale. Pictorul, deprins să opereze lejer în planuri mari de culoare, și-a ales subiectele din arealul botanic, unde varietatea formelor și nuanțelor cromatice îi oferă putința oricărei libertăți. El nu pictează floarea „x" sau „y", ci impresia ei cromatică. Cîmpuri mari de alb susținute de notații tonale în game de verde și ocruri și brunuri, dau sentimentul celui ce privește că pictorul urmărește găsirea unei sinteze extreme în definirea formei prin energica valorare a culorilor.

Pentru **Ion Pandele**, expoziția de la galeria „Eforie" se constituie ca o confirmare a maturității vocației sale artistice. Dominanta acestei ultime selecții este predilecția pentru peisaj. Termenul este, în acest caz, amendabil, întrucît ochiul artistului nu face altceva decît să rezume într-un singur reper toate elementele de conținut ce le presupune un peisaj. De fapt, pictorul reconstituie cu multă afecțiune — regăsită în acuratețea desenului, expresivitatea modelului și sensibilitatea culorilor — secvențe dintr-un univers peisager. Cu excepția notațiilor de factură plein-airistă de la Calica ori Căldărușani și din alte cîteva locuri cercetate în ultima vreme de artist, majoritatea lucrărilor pot fi categorisite în ceea ce aș numi „portretul peisager". Centrate exclusiv pe un pretext obiectiv puternic marcat de datele expresive, pitoresc-exotice chiar, asemenea lucrări posedă calitățile unei picturi ilustrativiste de bună factură, practicată încă și azi de numeroși artiști din toate generațiile. De regulă, pictorul introduce în pînzele sale note cromatice și formale cu o încărcătură afectivă evidentă. De unde și resuscitarea unor mijloace de redare a atmosferei arhaic-folclorizantă, pe care arhitectura populară și ambianța rurală o poate trezi în conștiința artistului. De aceea cred că mai potrivită în cazul picturii practicate azi de Ion Pandele ar fi formula de „releveu pictural". Aceste „portrete" de case, de șuri, de finare sînt prin ele însele motive de adevărată și, uneori, intensă emoție artistică. Pictorul nu este străin de o asemenea trăire și rostirea lui artistică de azi o exprimă cu limpezime.

Corneliu Antim

muzică

Lucrări de tineri compozitori

În sala de concerte a Radioteleviziunii, sub titlul „Muzica românească în contemporaneitate", a avut loc recent un concert de muzică camerală românească, interesant sub aspectul cuprinderilor stilistice, programînd alături de titluri de valoare recunoscută în peisajul componistic românesc al ultimelor decenii trei lucrări semnate de autori tineri, asupra cărora merită să zăbovim întrucît putem distinge, și aici, caratele valorii.

Cea mai interesantă partitură ni se pare a fi **Rapsodia pentru cello și pian** de Cristian Alexandru Petrescu, tînăr compozitor impus îndeobște prin creații corale, care și-a dezvoltat o manieră stilistică proprie. Lucrarea se sprijină în special pe acel binecunoscut procedeu al reprizelor variate. Cu alte cuvinte, readucînd elemente tematice principale, Cristian Alexandru Petrescu renunță la reproducerea tale quale a contururilor inițiale pentru a propune noi desfășurări melodico-armonice, procedeu „cu state de vechime" în istoria muzicii, însă oferind nebănuite resurse pentru muzica secolului XX. Și într-adevăr, la acest tînăr autor, dominanta stilistică pare a fi o rezultantă între bruscarea orizontului de așteptare a publicului, prin oferirea unor evenimente sonore diferite esențial de ceea ce s-ar fi putut aștepta, și o anumită orientare spre echilibru, spre simetrii (frecvent mascate la modul arătat mai sus). Și în această lucrare, compozitorul schițează o amplă formă tripartită, cu accent pus pe secțiunea mediană ; momentul de maxim interes îl reprezintă însă finalul unde, deși avem aproximativ același material ca la început, acesta este prezentat distorsionat la maximum, atît timbral cît și din punctul de vedere al țesăturii sonore.

O altă modalitate de a înțelege muzica o propune Valentin Petculescu, în **Ciclul de lieduri „Epiphanii"**, pe versuri de Daniel Turcea. Este izbitoare, la acest autor, propensiunea spre sunetele lungi, ținute, muzica sa (îndeosebi în privința acompaniamentului la pian) avînd parcă aspectul unor blocuri sonore, de un hieratism interesant. Poate fi aceasta o trimitere la semnificația textului (epifania concepîndu-se, cred, ca esențializare-interpretare a realului), poate fi o trăsătură stilistică dominantă (și în alte lucrări întîlnim procedee similare); fapt este că, aici, muzica se potrivește cu spiritul versurilor, alcătuindu-se pagini de intensă expresie, obținută cu mijloacele componistice cele mai simple.

Ciclul de lieduri „Jucării muzicale" de Mihaela Sturdza se ancorează în orizontul programatismului muzical. Pentru a atinge scopul dorit autoarea apelează, fără complexe, la largi teritorii stilistice, de la muzica ușoară pînă la ritmica folclorului românesc, aceasta fiind o poziție specifică a tinerei generații, cred, care nu are rețineri în fața asimilării unor zone sonore diverse, apelînd frecvent la diversitate pentru a obține o expresie (diversă).

Folosim acest prilej pentru a exprima aprecieri deosebite față de vocea mezzosopranei Steliana Calos, „sprijin de nădejde" pentru creația națională contemporană, colaborînd asiduu la multe prime audiții. Avem așadar în față un caz tipic de interpret (din fericire, asemenea situații sînt numeroase) care nu se folosește exclusiv de dotările naturale deosebite, ci se apleacă, cu veritabilă inteligență muzicală asupra unor partituri diverse. În acest concert, am ascultat-o în lucrările lui Valentin Petculescu și Mihaela Sturdza, radical diferite estetic (acompaniată de Mihai Virtosu, respectiv de compozitoare), admirîndu-i capacitatea de a transfigura etosul unei muzici interiorizate într-o creație dedicată minunatei lumi a copilăriei.

Viorel Crețu

Estetica „boemei"

Ecou cu totul întîrziat al simbolismului pare să fi fost lirica lui Dimitrie Stelaru, unde nu stăruiesc urme de viață regională chiar dacă poetul, cu obîrșia în Segarcea de Teleorman, evocase cîteodată „circul" de Turnu Măgurele. Aceasta e, dar, tristețea simbolistă a tîrgurilor neînsemnate, capitală la români unde nu vom găsi decît prin imitații rare neliniștitorul oraș tentacular al lui Verhaeren: „Era un circ în Turnu Măgurele / Un circ era, o pînză cenușie / Scînceau maimuțele între zăbrele / și caii năzdrăvani mușcau pămîntul / Pe băncile murdare nebunii nu intrau / Și lămpile ardeau în gol / În antice bizarerii artistele pluteau / Chema cordoanele de gură cască / Bogații le priveau împodobirea / Și ghidușiile îi veseleau / Dar nimeni nu intra / Ardeau luminile în gol / Maimuțele scînceau între zăbrele / Și caii năzdrăvani loveau pămîntul / Eu măturam arena la sfîrșit". Ceva din instabilitatea de mic port danubian, cu viață neorînduită și lume pestriță însă năzuind fără nădejde a trăi precum în cosmopolita Brăilă trebuie totuși să fi rămas într-un strat sufletesc fundamental și din această neașezare a lumilor — tradusă în psihologie — rezultă și poezia, care e a unui boem de Balcani. La drept vorbind, Dimitrie Stelaru ar fi putut să fie un Anton Pann de după Verlaine, aducînd romanța fără cuvinte la o condiție a oralității dunărene, și în măsuri lăutărești; însă liricul aspiră la mai mult. El este cu adevărat un „bohème" de extracție simbolistă și reprezintă o tradiție nocturnă care nu-i de neglijat și nu se începe de fel cu Bacovia, deși între cititorii valahi ai lui Jules Corbière și Jehan Rictus, al lui Verlaine și Rimbaud înrîurirea e persistentă și nu încetează odată cu stingerea iluminațiilor simboliste. Înainte de aceștia sînt, la noi, Văcăreștii și Mihail Zamfirescu, șansonetiștii de imitație franceză și emulii lui Béranger, iubitorii de Kief oriental și de cîntece de taraf; după ei, vin, mai la o parte de mișcările literare și adeseori în deplină indeterminare față de ele, neliniștiții cu biografie tainică, iubind întunecimea tavernei și căutîndu-i plăcerile vicioase. Urme din acest spirit insurgent, totuși fără puteri prea multe, rămîn la originile suprarealismului, care nu-i, în definitiv, decît o doctrină a simțurilor incontrolate, trăgînd un fir prelung din baudelairiana inhalare a fumului de opiu.

El este, fără excepție, un „înger vagabond": „Noi, Dimitrie Stelaru, n-am cunoscut niciodată Fericirea / Noi n-am avut alt soare decît Umilința ; / Dar pînă cînd, înger vagabond, pînă cînd / Trupul acesta gol și flămînd ? / Ne-am răsturnat oasele pe lespezile bisericilor. / Prin păduri, la marginea orașelor — / Nimeni nu ne-a primit niciodată / Nimeni nimeni / Cu fiecare îndărătnicie murim / Și rana mîinilor caută pîinea aruncată / Marii judecători ne-au scris : / „Stăruind în ceața legilor lor ; / Pe frunțile noastre galbene au scris : / «Vagabonzi, hoți, nebuni. Lepădații noroaielor / Casa lor e temnița. Puneți lacăte bune fiarelor»" / Odată — poate cu înfrigurațele zori vom sîngera / Și spînzurătorile ne vor ridica la cer / Dar lasă, Dimitrie Stelaru, mai lasă — / Într-o zi vom avea și noi sărbătoare. / Vom avea pîine, pîine / Și-un kilogram de izmă pe masă." Lumea însăși se reduce la un „assomoir", o geografie a pierzaniei calme și acceptate fudul, cu antropologia ei de penumbră : „Ne-am frînt oasele nedormiți și beți / Am mîngîiat, cu pletele desfrînatelor, cupele / Vom bea pînă mîine și mîine, dar tăceți / Mi s-au înecat cu izmă orbitele / Sînt o trestie sfîșiată de vînt / În mijlocul mlaștinii rîioase / Taverna aceasta miroase a pămînt / A cer și a fete frumoase".

„Cerșetor" este și „poemul", compus în această stare de mendicitate absolută, vecină cu aceea a unui schivnic: „După ce umblasem, zbuciumat, întreaga zi ca un cîine — / După atîta jale arsă în rugăciunile mele / Pentru o murdară bucată de pîine / De pe străzi aurite, cu babe zgîrcite și rele / Spre mucegăitul meu palat murmurînd mă întorceam / Spre gînditoarea mea colibă de la marginea lumii. / Femei în purpură se fereau, ele rîdeau, eu plîngeam / Și toți mă disprețuiau, toți nebunii / Ajunși la sărmana mea iubită mă înfășurai cu întunericul și adormii / Pe patu-mi trufaș de lut / Apoi mi-am luat sufletul umilit și-am plecat spre binecuvîntatele Pustii / Spre înzăpezitele ceruri : Știam că Dumnezeu e mai avut ; / Drumurile erau încîlcite, cu mlaștini inverzite / Și multe școale am mers — Sirius mă îndruma. / Sosit la tronul împărățiilor sale i-am arătat / Hainele-mi nenorocite / El, urîndu-mi viața fericită o zdreanță mi-a aruncat — / Iar eu mulțumit i-am zis : Să Trăiești Măria Ta". Oricît ar fi aci ironie amară și deznădăjduire metafizică, totuși o urmă de devoțiune nu se poate nega și cîteodată trăirea în abjecție e văzută ca o purificare, repetînd poate încercările îndurate de Iov. Adorația Luminii și repulsia față de lumini arată că în lumea decăzută sufletul rămîne candid și pur. De altminteri, inima bate aici „departe, mohorîtă, lunară", omul e atras de imensitățile deschise deasupra și dedesubtul lui, simțindu-se neînsemnat ca o gînganie. Ceva este aci din fiorul marilor mistici, chiar dacă uneori impresia e de invocare a Necuratului, de liturghie neagră care se înfăptuiește, în taină, la miez de noapte. Impresia devoțiunii e însă mai puternică : „Drumul lui a fost uns / cu otravă și noroi / Prietenul Iuda l-a iubit de-ajuns / Și azi așteaptă, în umbra lui, strigoi : / «Doamne Stelaru, Cristoase / Sub banca din parc mai e loc / Și pentru obositele tale oase» / Cum lucrurile se rostogolesc / Tot mai în iad vîrîndu-ne ! / Ah ! Tată nevăzut, primește-mi ruga : / Prea plin paharul e și prea drăcesc". Lirismul este oracular, însă aparține unui fel de profet desculț, rătăcit în taverne și apoi căzut în nămoluri, subjugat de o magie a răului, mai puternică de cîteva ori decît spiritul rămas imaculat. Pretutindeni, amestecurile acestea sînt nedefinite, punînd în coexistență silită și barocă pe saltimbanci și pe țiganii dansînd ațîțător și păgîn „dansul voievozilor" cu heruvimii și închipuirea. Femeia este deopotrivă, o ireală Iwa, Elra, ori o mitologică Eumene, precum și o Cezară cu ascendență eminesciană avînd „ochi mai puternici ca trăznetele".

Simbolurile, dar, rămîn fundamental romantice și poetul degustă nebunia, himerele și vinul, trăind într-o nocturnitate de consacrare (în „Ora geniului"), halucinat de „șarpele cerului" și de „aurul Galaadului". El se socotește a fi „Regele Uitării", „albatrosul", „Prințul Nenoroc" într-un fel care e și al cugetătorului sărac și înfrigurat, eminescianul Dionis. Acest strat romantic (și, la români, eminescian) de magie a visului sustrage, de altminteri, „boema" de la un cult, fără semnificație estetică, al omului definitiv decăzut, afirmîndu-l ca „Heruvim bolnav".

Artur Silvestri

Pegasul

Dimitrie Stelaru — omul și poetul, a locuit ultimii cinci ani în Buftea, într-o casă a unui prieten de spirit. A locuit în ograda artistului, lîngă florile sale spirituale, învelindu-și palmele cu mucegai de trestie, odihnindu-și oasele pe-o rogojină, „paznic al viermilor diriți la Buftea", într-o căsuță învelită cu trestie.

Acum, poetul, e acolo, în „Noaptea geniului", în „Cetățile albe", între „Șapte vînturi", în „Ora fantastică" a „Nemorții" sale : „Unde ești domnule Pegas ? / Vai, ce lumînări ai în ochi — / Ce copite de aur și zmeură... / ... / Haide, lasă rîpele, visul / Și întoarce-te printre oameni / N-ai să mori niciodată Pegas... / Dar... / Cum să zbori îndărăt ? / Ochii au prins rădăcinile nopților înstelate — / Și mîinile ți s-au lipit de neliniști".

Doresc să fie această fugară aducere aminte o jerbă de flori, în primăvară, în amintirea poetului Dimitrie Stelaru, născut acum șaptezeci de ani, și al cărui nume trăiește în inimile celor care l-au cunoscut.

Dumitru Drăgan

Rîul ca frumusețe

Urmare din pag. 1

pe maluri vreun hotel turistic, omul îmbogățește zestrea naturii fără să-i altereze acesteia farmecul, fără să-i întunece poezia purtată în tălăngile oilor sau în verdele brazilor, în roua dimineții sau în florile amiezii, în legănarea doinelor vechi sau în rimele poeților.

Alegerea locului unei hidrocentrale înseamnă folosirea optimă a unui cadru geografic natural adecvat. La Colibița, pe cursul superior al Bistriței ardelene, acest cadru are o mare funcționalitate. El a permis optimizarea multor lucrări la construcția hidrocentralei (în amonte de baraj, la baraj și în aval), realizarea unor însemnate reduceri de cost, apropierea de sursa materialelor de construcție. De altfel, existența în imediata apropiere a unor materiale de construcție specifice a permis construirea barajului din anrocamente, și nu din beton, soluția aplicată înainte de Colibița doar la baraje mai mici...

Cînd vezi afluenții Colibiței — Soimu de Jos, Soimu de Sus, Iezeru, Stegea — și chiar firul principal, cît este apa de scundă în ei, te întrebi dacă sînt în stare să umple un lac de acumulare de 5 km de lung, cu un volum de 90.000.000 m³ de apă. Dar lacul de acumulare de la Hidrocentrala Colibița și-a desenat de mult conturul. Adîncimea apei din lac numără multe cote... cîștigate. Aici a fost testată o metodă de realizare a măștii barajului, folosită la noi la lucrări similare de mai mică amploare.

Oamenii care lucrează la Colibița au o experiență bogată de muncă, și-au încercat priceperea și pe alte șantiere de profil, au ce să-i învețe pe cei mai tineri, care li se alătură. Ioan Mureșan a făcut o școală profesională de construcții, apoi facultatea de construcții la seral. Înainte de a veni la Colibița, a lucrat pe Someș. Gheorghe David a mai lucrat la Cluj, Bicaz, Poiana Ursului, Tarnița, Remeți ; soția și fiul lucrează la hidrocentrala de la Tarnița. Geologul Grigore Mihai a lucrat pe Olt, pe Someș, a făcut prospectări geologice în Africa și acum asigură asistența tehnică de specialitate la Hidrocentrala de la Colibița. Oameni încercați, oameni harnici, mineri, mecanici de subteran, dulgheri, buldozeriști, excavatoriști, șoferi, cu toții fac din formațiile lor de muncă formații fruntașe...

Iuliu Simca, tehnician topometrist, este și un bun șahist. Dar nu este singurul. La Colibița, în orele de după program, găsești mulți șahiști, jucători de tenis sau de fotbal, cititori, spectatori, întîlniți la club sau la bibliotecă, în sala de film sau pe terenurile de sport din mica așezare — „colonie" — a șantieriștilor... Întîlnești, desigur, și mulți părinți, cu grijile lor pentru grădinari și școlari, cu așteptările lor, cu speranțele lor. Dintr-o sală de clasă, unde se fac repetiții pentru un program artistic, răzbate duios, în aerul unei după-amiezi liniștite, un cîntec despre abecedar. Este un cîntec plin de culori și de veselie...

Datorită expunerii vestice a masivelor ce înconjoară Colibița, pe a căror pante procesele frontale advective favorizează dezvoltarea norilor și căderea unor însemnate cantități de precipitații în timp relativ scurt, apa din zonă alimentează necontenit lacul de acumulare. Aceasta, la rîndul său, „modifică" peisajul, îl întregește, se implică în viața oamenilor din zonă, le veghează speranțele, le îmbogățește destinul. Apa lacului, după terminarea lucrărilor, va asigura necesarul de apă potabilă și industrială a municipiului Bistrița, va da o treime din necesarul de energie electrică al județului Bistrița-Năsăud, va determina menținerea unui debit constant al rîului Bistrița, prevenind inundațiile, va permite împlinirea unor lucrări agricole specifice, creînd, mai mult, minunate condiții de agrement și recreere pentru oamenii muncii din județ și din țară. Zona Colibița, foarte frumoasă, aflată în apropiere de zona Piatra Fîntînele, în vecinătatea șoselei europene ce leagă Transilvania de Moldova, este una de interes turistic. Aerul cu înalt grad de ozonare, foarte curat, vegetația și fauna, pădurile fremătătoare de brad, culmile semețe și cărările pe care adesea trece ursul, toate invită la drumeție, dau un sentiment de plenitudine al trăirii vieții. Poate că apa lacului de acumulare își adună lumina și din asemenea sentimente.

Satul Colibița, la urcarea apelor lacului, și-a mutat vatra mai în amonte. Oamenii au părăsit așezarea fără regret, pentru că găseau locuri de casă mai frumoase, pentru că aveau ocazia să înalțe case mai luminoase, într-o așezare nouă, cu școală, și cămin cultural, și magazin, și alte construcții, învățînd profesii noi, împlinind, cu faptele lor de viață și de muncă, un destin proteic, contribuind la nașterea unei tradiții cu mai bogate perspective. Căci, odată începute lucrările la barajul de la Colibița, au fost inițiate noi proiecte de profil — unele deja realizate (microhidrocentralele de la Bolovanu și Anies) — menite să ducă la o fericită întîlnire dintre lumina interioară a omului și cea a rîului, la continuarea și întărirea pașnicei conlucrări dintre om și natură.

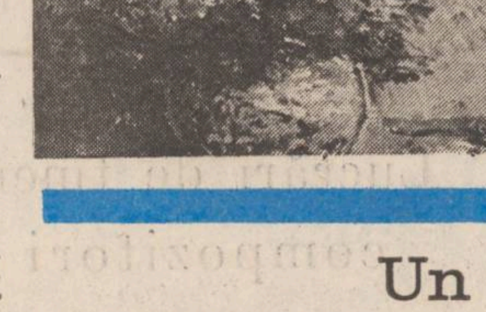

Tablouri de Simona Purcariu

REPERE LITERARE CONTEMPORANE

Absolutul ca trăire lirică

II

Poetul e obsedat de virginitatea întreruptă, de căderea în păcat și pierderea purității adamice, de imaginea descompunerii fiziologice. Vocea monocordă, tulburătoare pare o litanie convertită uneori în melodie serafică, alteori, în viziuni apocaliptice. Cuvintele țes astfel de suavități mătăsoase: „vag în ca vălul Mayei zephiros blînd mai îndurînd / să poarte trupul / invadat de o transparență ca o realitate fermă / metafizică". Prin contrast viziunile expresioniste descompun sublimul erotic pînă la esența thanatică a gestului pîngăritor și asta printr-un demers poetic hipnotizant, venit din insolitul limbajului enigmatic. Dacă sufletul e ocrotit în vocabule paradisiace, trupul e redat prin cruzimea infernală a imaginilor naturaliste cu „cheaguri de sînge" și cu risul conjugal „ce jupoaie pielea obrazului", imagini decupate parcă din picturile coșmarești ale lui Grünewald redînd materialitatea stihială a ființei deposedate de inocență. Lirica lui Cezar Ivănescu, precum cea bacoviană, e „o plînsoare zugrumată lent" și urcată în zona simțămintelor metafizice. Drama se consumă între plăcere și păcat cu intensitate spirituală maximă, vitalitatea este ea însăși o presimțire a morții iminente. Apetența structurală pentru medievalitate apare în alchimia stilistică unde vedem talentul de bijutier al durerii, versul pare o cupă de otravă, căci hieratismul expresiei, eleganța heraldică a frazării ascund adevăruri teribile, ultime. Curgerea aproape senzuală a retoricii are, cel mai adesea, efect halucinant. Cezar Ivănescu deține „morfina" cuvintelor magice. Ca și în balade întîlnim un idiom propriu, persuasiv, o gramatică personală a stărilor, în acest sens e de văzut în Cezar Ivănescu un original inventator de limbaj poetic, unul dintre cei mai proeminenți pe care i-a dat lirica națională". O insolită grație convertește spaima într-un ritual al spaimei, transfigurînd estetic angoasa letală : „E vreo deosebire între trupul meu fraged / culcat în frunze pîndind apariția / unui alt trup, de fată, să treacă / pe-alături să mă pot hrăni / cu iluzia singurătății ei dulci și parfumate / și trupul meu gol într-o raclă subțire / hrănindu-se cu iluzia morții ?" Poetul are naturalețea rostirii esențiale, firescul la el este noumenal ca la Bacovia sau Kavafis de exemplu. Autorul cultivă premeditat stîngăcii prozodice, construcții asimetrice sau naivități lexicale pentru a spori autenticitatea emoției. Permanent supravegheată, cursivitatea frazării tăinuiește construcții muzicale și planuri armonice. De fapt Cezar Ivănescu face parte din categoria acelor poeți care nu apelează la spontaneitate, ci la revelația cîștigată meticulos, neptunic folosind unelte obscure, iluminarea este astfel amînată cu premeditare. Poezia devine un efort spiritual exorcizant împotriva abisului morții. Autorul eliberează magia orfică a cuvintelor „mîntuitoare" și lucrînd în profunzimea limbajului creatorul face muncă de hermeneut. Citind poemele constați că spațiul liric e devorator, persuasiv prin suprafețe mate și lucioase, prin ambiguitatea fluidă. Realul intră în regim metafizic în urma unor insesizabile translații, visul și luciditatea se împerechează suprarealist : „și pentru a mă convinge că totul a fost vis / am lins cu / limba picăturile de sînge de pe pernă ce se lățeau / ca florile cînd se desfac". În haloul acestei ambiguități terorizante, erosul eschatologic naște o voluptate, precum muzica wagneriană, iubirea e apăsată de un dolorism obscur venit din amintirea chinuitoare a păcatului : „trupurile noastre / de untdelemn curat / luceau asemeni unor tronuri vecine". Simbolurile se împerechează dureros în poezie figurînd Baaad-ul veșnic, locul „unde nu te-ajută nimeni" cum spune autorul. Contrapunctic, imagini edenice străbat acest univers în descompunere sugerînd „copilăria lui Ario Paradis" cu o candoare genuină a expresiei. Această pendulare între două registre, unul tenebros, altul suav, caracterizează poetica ivănesciană și vorbește despre sistemul ei binar. Dacă baladele exprimă o medievalitate ritualic muzicală, poemele în vers liber sînt de un expresionism gotic dus pînă la limita terifiantului, ambele direcții comunicînd subteran prin aceleași sugestii mitice. Creația poetului reactualizează simbolic un Ev mediu răscolitor, cu spaima de rău a acestuia, cu alchimia verbală a spiritului și cu senzualitatea dureroasă a existenței „pedepsite". Totul e turnat într-un aliaj original de o stranie modernitate. Efectul moral al acestei lirici este, in extremis, salvarea prin Cîntec, poezia fiind „giulgiul unei învieri din morți", rostirea tulburătoare a celui care convoacă tenebrele, dar exclamă patetic „am mers după frumusețe ca un halucinat".

Poezia lui Cezar Ivănescu își conține Infernul, Purgatoriul și Paradisul. Decodificat, universul ei ni se prezintă ca un scenariu dantesc bazat pe o entelehie oraculară. Creația autorului se situează în zona lirismului esențial comunicînd cu marile experiențe poetice autohtone și universale. În acest sens criticul Mihai Ungheanu emite cîteva opinii revelatoare privind receptarea liricii ivănesciene : „A crede că actul de creație rămîne cantonat pentru totdeauna în spațiul mărginit de ultimele două războaie mondiale și că tot ce urmează după ele în literatură este epigonism, echivalează cu o neîncredere în autenticul act de creație literară contemporană. Printre cei care-l ilustrează la cea mai înaltă cotă de tensiune se numără și Cezar Ivănescu pe care-l putem socoti, fără a mai aștepta verdictul timpului, un mare poet al limbii și literaturii române".

S-a vorbit despre barochismul poeziei lui Cezar Ivănescu în contextul unor încercări de situare tipologică a liricii sale, dar această afirmație ar putea veni în contradicție cu expresivitatea ascetică a poeziei ivănesciene care-și refuză decorativismul (în mod programat) cultivînd simplitatea limbajelor primordiale. Mai plauzibilă ar fi atribuirea epitetului de baroc sensibilității bipolare care alimentează vizionarismul poetic. Sesizăm că în profunzimea lor poemele sînt apolinice și dionisiace, senzuale și violente, jubilative și macabre, barochismul temperamentului acționînd neptunic, iar nu la nivelul imediat vizibil al expresivității. Lirica lui Cezar Ivănescu nu este nicidecum spectaculoasă în sensul figurației unui Leonid Dimov, de pildă, ci mai degrabă austeră, barochismul sensibilității poetului e surdinizat, generînd energii insondabile. Totodată proteismul umoral nu alterează invariantele sistemului liric, evoluția poeziei fiind permanent centrată pe obsesiile inițiale : iubirea și moartea, astfel că de la **Rod** la **Doina** și trecînd prin teribila experiență din **La Baaad** lirica autorului și-a păstrat coerența lăuntrică indiferent de formula abordată. Aliajul erosului thanatic proliferează un barochism emoțional terifiant în spatele expresivității hieratice. Pe de altă parte — și acest lucru este esențial în analiza întregii creații — e de văzut preponderența auditivului în defavoarea vizualului. Lirica nonfigurativă a lui Cezar Ivănescu vine pe filiera armoniei pitagoreice, a incantației liturgice, rămînînd la distanță de triumful atenian al privirii, temeiul acestei poezii e muzicalitatea, iar nu imaginea, cu alte cuvinte înțelepciunea, iar nu filosofia (în sens speculativ). Față de mobilitatea ideatică a liricii lui Nichita Stănescu, de exemplu, unde stările capătă o vizualizare pregnantă, poezia ivănesciană e de un imobilism eleat consumîndu-se extatic în plină armonie sonoră.

Neaderentă la spațialitate fantezia poetului se constituie din eufonii pure. Este și motivul pentru care această lirică folosește nu atît metafora cît virtuțile morfologice ale limbajului, convertind energia abisală a cuvintelor în incantație, iată un fragment revelator din **Domus vitae** : „amintescu-mi Baadul / Paradisul Cărnii Sfînt / unde Magul Simon Magul / grai avea, n-avea cuvînt" — experiența solitară a poetului în plină epocă imagistă vorbește de la sine despre originalitatea profundă a acestei creații care apelează la stratul paleolimbajului reactivînd zona magică a spiritualității. Motiv pentru care putem vorbi de o tentă ezoterică a acestei lirici fiind vorba aici, bineînțeles, nu de ermetism, ci de obscuritatea generată de semantismul arhaic al cuvintelor, poetul aspirînd la o theofanie lirică ; opera autorului suportă, din această cauză, handicapul intraductibilității. Demersul poetic vizează refacerea unității pierdute, limbajul tinde la o esențialitate înglobatoare. Polimorfismul lexical (din piesele baladești) duce la un rafinament de nuanță manieristă, în sensul major pe care îl dă Hocke acestui cuvînt, dar e de văzut în cazul liricii ivănesciene dincolo de pînza inedit textuală dimensiunea ontologică, misterul epifanic al inspirației care, așa cum s-a mai arătat, nu provine din spontaneitatea asocierilor, ci din epuizanta parcurgere a unor trepte inițiatice pînă la acel „insight" (iluminare) ca moment final. De altfel, „rodul" este originea și sensul ultim al cosmosului, altceva decît filozoficul punct „Omega" al lui Teilhard de Chardin, necesitînd o ardere ființialistă, iar nu rațională.

Poezia lui Cezar Ivănescu figurează o mitologie a parcurgerii verticale în plan temporal, de aici și oralitatea acestei lirici care se cere mai mult ascultată decît citită, ea adresîndu-se abisalității noastre orfice. La polul opus, dar demonstrînd structura barocă a temperamentului, expresionismul creației ivănesciene e un spațiu al terorii senzoriale unde poetul abandonează orice artificiu scriitoricesc adoptînd o viziune „primitivistă" în scopul revelării esențelor infernale, expresia e de un naturalism teribil frizînd cinismul. Apariție stranie și singulară în literatura noastră, volumul **La Baaad** instituie o mitologie lirică inconfundabilă, cartea fixează între coperțile ei o arhitectură colosală a obsesiei letale. Referindu-se la acest volum — de o factură insolită — criticul Alexandru Dobrescu formulează o concluzie revelatoare : „Fruct al unei sensibilități baroce, cristalizate în forme profund personale, **La Baaad**, acest discurs liric ce are forța copleșitoare a premonițiilor dăruitorului de zei Thiresias, consacră un talent excepțional, probabil cel mai puternic din cîte s-au ivit în poezia română din jumătatea în curs a acestui secol".

Alexandru Horia

Un cărturar

A plecat în împărăția umbrelor un om de excepție, un cărturar destul de puțin cunoscut lumii intelectuale românești. Dan Petrovanu (20.I.1930—10.II.1988), profesor la Universitatea „Al. I. Cuza" din Iași, a fost în primul rînd matematician. Dar e cert că, pregătindu-se pentru această carieră, omul de spirit, de adîncă și intensă cultură umanistă și de sclipitoare inteligență care a fost Dan Petrovanu a „îngropat", cum se spune, un filolog sau un lingvist sau poate un istoric. Nu știu — nu l-am întrebat niciodată — cum a ajuns matematicianul Dan Petrovanu să se ocupe de opera lui Eminescu. Dar aproape zece ani — ultimii din viața sa — matematicile au trebuit să cedeze, în preocupările universitarului ieșean, un loc (care părea tot mai mare și, oricum, tot mai acaparant) eminescologiei.

Intelectual complex, apropiat de Eminescu prin formația spiritului, sensibilitate și trăire, Dan Petrovanu era capabil să exploreze cu cel mai mare randament întinsul „continent" al celebrelor caiete. Pregătirea sa de specialitate îi îngăduia să se miște cu ușurință în domeniul matematicilor, fizicii, chimiei ; se adăuga o solidă cultură filosofică și cunoașterea perfectă a cîtorva limbi, între care în primul rînd germana (aferent, și literatura de expresie germană). Logică impecabilă, orientare sigură, raționament rapid („scurt-circuit" !), exprimare concisă (uneori, **prea** concisă, gen „ecuație" !) — calitățile acestea disting scrisul eminescologului Dan Petrovanu. Interesul pentru Eminescu i-a adus nu numai rezultate de preț, dar și amărăciuni, venite din impactul cu mentalități, altele decît cele care regentează cercetarea matematică (deși, în principiu, n-ar trebui să fie nici o diferență...). Discret și pudic, totdeauna jenat de a vorbi despre sine ori de a-și deranja prietenii, delicat, uneori tandru (neașteptat, pentru că îndeobște gonea sentimentalismul), deseori plin de umor (detectabil și în scris), totdeauna șăgalnic, își exprima opiniile concis și tranșant (pentru noi, „umaniștii", cu o duritate de chirurg) : pentru Dan Petrovanu, admirația nu era fără rezerve ori necondiționată, ci însemna cunoaștere adîncă și apreciere lucidă, fără idolatrizări și complexe. Rigoarea matematicianului.

Această armătură științifică, aceste calități, aceste înclinații pot explica de ce Dan Petrovanu a ajuns ușor (**ușor** și în sensul „travaliului") la rezultatele care îi asigură un loc în filologia eminesciană (sau eminescologie). Și iată aceste contribuții care ar putea alcătui un mic volum (eventual, în colecția „Eminesciana" a Editurii „Junimea") : **Eminescu și „Noul Erotocrit"** (în „Convorbiri literare", nr. 6, iunie 1979, p. 12 ; **Ipoteze : oda în metru antic** (**ibidem**, nr. 1, ianuarie 1980, p. 13) ; **Maiorescu traducător... și Eminescu** (**ibidem**, nr. 6, iunie 1980, p. 13) ; **Personaje mitologice. Eminescu și dicționarul** (**ibidem**, nr. 10, octombrie 1980, p. 15) ; **Poeți americani în manuscrisele lui Eminescu : Bayard Taylor, J.J. Piatt, Whitman** (**ibidem**, nr. 6, iunie 1982, p. 7) — toate sub pseudonimul **E.T. Dinescu** (primele patru în colaborare cu Mirela Ștefănescu) ; **Cultura lui Eminescu și manuscrisele sale** (manuscris din 1982, semnat **A.E. Suru** ; tipărit în : M. Eminescu, **Opere**, ed. Aurelia Rusu, vol. VIII, București, 1986, p. 319—335) ; **Eminescu și Geibel : de la** Romanze von Elfenbrunnen **la** Făt-frumos din tei **și** Povestea teiului (în „Revista de istorie și teorie literară", an. XXXIII, 1985, nr. 1, p. 58—60) ; **Eminescu și Adolf Fick. Manuscrisele eminesciene de fiziografie** (în colaborare cu Renate Möhlenkamp ; în aceeași revistă, an. XXXIII, 1985, nr. 2, p. 76—81 ; reprodus și în volumul citat din **Operele** lui Eminescu, p. 336—345) ; **Manuscrisele lui Eminescu** (octombrie 1985 ; reprodus în același volum de **Opere**, p. 346—357) ; **Un „articol-replică" al lui M. Eminescu la un editorial din ziarul „Neue Freie Presse"**, [Addenda !] **Texte manuscrise eminesciene : Lorenz Stein, Max Wirth, Courcelles-Seneuil. Eminescu și Creditul Mobiliar** (în **Interferențe culturale româno-germane**, Iași, 1986, p. 147—161) ; **Eminescu traducător și jurnalistica sa** (în colaborare cu Beate Welter ; preprint Universitatea „Al.I. Cuza" Iași, 12 p., datat „decembrie 1986/martie 1987") ; **Surse pentru însemnări și fișe eminesciene cu caracter istoric** (preprint Universitatea „Al. I. Cuza" Iași, 28 p., datat „martie 1987") ; **Manuscrisele eminesciene de fiziografie. Eminescu și Eugen von Lommel** (preprint Universitatea „Al.I. Cuza" Iași, 17 p., datat „aprilie 1987").

Deși umbra bolii se făcuse simțită încă din toamnă, diagnosticul precis nu s-a aflat decît chiar în dimineața zilei pe care n-a mai încheiat-o. Din fericire pentru el : s-a despărțit de prietenii săi vesel și glumind. Peste un ceas și jumătate s-a despărțit și de viață. Ultima lectură : **Amintiri din casa morților.**

Ștefan S. Gorovei

Caragiale sau arta narațiunii (II)

În zadar, din frazele citate, poate să aibă, pur și simplu, sens constatativ : camarazii caută o altă explicație fără s-o găsească. Dar, totodată, poate să însemne (și derularea evenimentelor va dovedi că așa este) că ei — n-o găsesc **acum**, deși ea există **încă de acum**. Faptul că naratorul îi face transparent acest sens doar cititorului, reprezintă a doua tentativă, reușită, de a stabili raporturi speciale cu acesta. Mesajul pe care îl transmite, ca într-un **aparté**, Caragiale, este: noi (autor și cititor) bănuim cu o clipă mai devreme ce vor afla ceilalți. Sau, altfel spus: creditează-mă și îți voi oferi o poziție privilegiată ! Naratorul face mari eforturi pentru a obține creditul nelimitat al cititorului inteligent, căci pe acesta ține el să-l păcălească, implicîndu-l progresiv în acțiune. Pînă cînd va descoperi că este vorba de o falsă complicitate, de o subtilă tehnică de persuadare, de un joc trucat, în care este „perdant", cititorului i se distribuie, cu larghețe, confirmări ale așteptărilor sale. Tot ce urmează pînă către final îi întărește credința în vinovăția lui Anghelache, iar sinuciderea acestuia dovedește justețea raționamentului său. Îl bănuim, la șase seara, la Gambrinus, împreună cu cei trei amici, după citirea știrii privind sinuciderea casierului, exclamînd la unison : „— Bravo ! nene Anghelache !... — Da ! mai bine moartea decît dezonoarea ! — Sărmanul nenea Anghelache !" Cititorul a devenit, vrînd-nevrînd, personaj al schiței. Urmează, năucitoare, lovitura de teatru. Nu numai că din gestiunea lui Anghelache nu lipsește nimic, ci s-a găsit și un pol de aur în plus ! Deruta este totală : „— De ce ?... de ce, nene Anghelache ?"

Personajele au încremenit, contrariate, lîngă masa pe care zace misteriosul lor camarad și nu mai au nimic de spus. Sărmanul cititor ! Îl caută disperat pe bunul său amic, naratorul, să-i explice ce s-a întîmplat. Acesta, înainte să dispară, îi livrează a treia informație particulară : „Dar, nenea Anghelache, cuminte, n-a vrut să răspunză". Persiflare și, în același timp, provocare ! Sigur că mortul nu vrea să răspundă. Tu, cu neîncrederea ta l-ai omorît ! Dar poate că n-ai citit bine. Desparte-te de mine și mai încearcă o dată.

Cititorul trebuie să reia lectura pe cont propriu, retrăgîndu-i naratorului creditul acordat : Anghelache este nevinovat, pînă la proba contrarie. Iar cum proba contrarie nu se face... Dar, atunci, **de ce ?**

În căutarea adevărului, cititorul se va lovi însă de o serie de „pete albe". Ceea ce i se păruse cursiv și logic, se arată acum lacunar și misterios. Naratorul, profitînd de credulitatea sa, nu i-a spus multe lucruri și anume pe cele esențiale : 1) Ce a făcut Anghelache în dimineața zilei de dinaintea celei a sinuciderii pînă la ora unsprezece, cînd trebuia să deschidă casieria ? 2) Unde a fost, după despărțirea de cei trei amici (aproximativ miezul nopții, căci e „aproape unu după miezul nopții..." cînd aceștia îl caută — și nu-l găsesc — acasă pentru a-i anunța iminenta inspecțiune) pînă ce este semnalat în cafeneaua „unde gazul apune după ce a răsărit soarele" ? 3) Ce a discutat aici, „în odăița din fund", cu Mitică, cel care, acum, „oftează din adînc pe nas, umflîndu-și nările" ? 4) De ce în buzunarul cadavrului se găsește doar „mărunțiș în monedă nouă de nichel ca de șaptezeci de bani", deși luase leafa cu doar o zi înainte ?

Textul lui Caragiale nu oferă răspunsuri la aceste întrebări, opunîndu-se decisiv descifrării misterului. Aflat în impas, cititorului nu-i rămîne decît șansa de a imagina scenarii posibile.

Iată unul dintre acestea. Plecînd de la berărie, iritat, Anghelache intră într-o altă locantă („după cunoscutu-i obicei la luarea lefii...") și află de iminenta inspecțiune. Știe ce lipsă are în casă (este un profesionist desăvîrșit) și aleargă să găsească suma necesară. Îi cere lui Mitică (așa s-ar explica, în afara „magnetizării", faptul că acesta, emaciat, „oftează din adînc pe nas, umflîndu-și nările"). Nu obține cît îi trebuie și se duce la lăptărie (un amic ?) pentru a completa „golul". Împreună cu leafa ajunge la cifra necesară, reușește să pătrundă, fără a fi văzut (? !) în casierie, pune banii la loc și, ca **o sfidare adresată inspectorului, un pol de aur în plus** („învăluit într-o foiță de țigară", pentru **a nu trece neobservat**) și... După această cursă contra cronometru, terminată cu bine, un om ca Anghelache delapidator — nu-i așa ? — cu experiență, se sinucide ? De ce ?

De la capăt ! Anghelache este corectitudinea întruchipată. De unsprezece ani („De cînd crezi d-ta că n-a mai dat pe la mine cineva să-mi verifice casa ? — De cînd ?... De acum unsprezece ani, de cînd am luat-o în primire... Mișeii !") își ține gestiunea în chip ireproșabil (și cu un plus, declarat, ca un blazon al onestității) în așteptarea inspecțiunii. Aflînd vestea că verificarea se va produce (autorul nu dă informații în acest sens, dar de ce n-am colabora cu el ?) Anghelache intră în panică și... se sinucide. De ce ? Dacă l-ar consulta pe G. Călinescu, cititorul ar afla o dezlegare asemenea celebrei lovituri de spadă aplicat de Alexandru cel Mare nodului gordian. „De frică" — spune marele critic. Și adaugă : „Fobia lui e maladivă, împotriva bunului simț elementar, și acuză un anxios intrat în faza paroxistică la întîia zguduire. Autorul nu uită să-i alcătuiască foaia de observație. Casierul, bărbat între 40-45 ani, e holtei și locuiește cu sora și cu mama lui. Prin urmare e un scindat cu teama răspunderii sociale". Explicația pare mulțumitoare din toate punctele de vedere. Pare, dar, la un examen atent, nu este. Este adevărat că Anghelache, la — să zicem — 40-45 ani este holtei și locuiește cu sora și mama lui. De ce ar fi, însă, un scindat, cum încheie G. Călinescu ? Dimpotrivă, toate amănuntele pe care le oferă Caragiale ne prezintă un om normal, poate doar ușor misogin, încît nu riscă o căsătorie pînă la această vîrstă. Ceea ce nu înseamnă însă că nu știe să compenseze, cît se cuvine, această, mă rog, neîmplinire. Iese cu amicii, în ziua lefii, la o bere două, chiar și mai multe („după cunoscutu-i obicei la luarea lefii..."), obișnuiește, cine știe cu ce frecvență, petreceri pînă la ziuă, care **nu neliniștesc familia** („a trimis vorbă acasă pe la zece cu un comisionar, să stingem și să-ncuiem, că nu vine la noapte acasă... E poftit la o petrecere cu niște prieteni și nu crede să scape pînă la ziuă...") și vizitează, ca omul, instituții mai puțin onorabile („Au mers mai departe : l-au căutat și pe unde nu trebuia să-l caute...", nu înseamnă, sau nu înseamnă numai că insul nu vizita defel acele locuri, ci și altceva, cu sens opus. Și anume că, în acele locuri, **nu se cuvine să cauți omul**, sau că în **acea** seară Anghelache nu trebuia căutat acolo, întrucît nu se afla acolo !).

Așadar, de ce ar fi individul „un scindat cu teama răspunderii sociale" ? Apoi, G. Călinescu ignoră un amănunt, pe care l-am mai amintit, și pe care Caragiale îl scoate total din zona ipoteticului, fiind vorba de constatarea procuraturii : asupra cadavrului s-a găsit doar ceva mărunțiș ! Deși Anghelache abia luase leafa. Ce a făcut cu banii anxiosul „intrat în faza paroxistică la întîia zguduire" ? Iar dacă i-a folosit cumva pentru a acoperi lipsa (este singura supoziție logică !) rezultă că „teama răspunderii sociale" nu l-a împins pe Anghelache la acte disperate, ci la cel mai rațional procedeu. Și dacă tot a reușit să ascundă delapidarea, așa cum a vrut, de ce s-a mai sinucis Anghelache ?

Iată-ne din nou, împreună cu cititorul manipulat genial de autor, la sfîrșitul **Inspecțiunii**, repetînd împreună cu unul dintre amici : „De ce ?... de ce, nene Anghelache ?" Și Caragiale adaugă imediat : „A întrebat plîngînd **ca un prost** cel mai tînăr" (s.n.). De ce „ca un prost" ? Nu era firesc ca tînărul să-și plîngă amicul mort ? Tînărul plînge „ca un prost" (**ignorant, naiv, credul, lipsit de rafinament, ușor de dus de nas**) pentru că, din punctul de vedere al naratorului, el nu a înțeles nimic din „jocul" propus. Tînărul este (scuzați !) **cititorul** în viziunea autorului. După ce l-a derutat machiavelic, abandonîndu-l apoi în stare de perplexitate, după ce i-a stimulat orgoliul, determinîndu-l să producă extrapolări inutile, în speranța dezlegării unei enigme insolubile, Caragiale nu poate decît să-l lase să plîngă (de necaz, nu de durere !) „ca un prost".

Cercul s-a închis. Din orice punct al narațiunii ar porni, cititorul va ajunge, fatal, la același „De ce ?" fără răspuns din final. Și iarăși, și iarăși.... Pentru că **Inspecțiune** este o cacialma desăvîrșită, asemeni unei crime perfecte.

„De ce ?... de ce, nene Anghelache ?" „Nici eu nu știu" — răspunde Caragiale. Și nu văd de ce nu l-am crede pe cuvînt.

Valentin F. Mihăescu

POȘTA REDACȚIEI

IOAN BODIU, Ploiești : O „cotitură" — în orice caz ; poate „chiar un nou drum". Părerea mea sinceră este că ați face bine să renunțați (deliberat) la toate „iluziile" și să o luați lucid de la capăt, punîndu-vă în primul rînd întrebările elementare : dacă puteți trăi fără să consumați, ori să produceți poezie ; de ce scrieți, la urma-urmelor ; care ar fi mesajul — da, **mesajul** ! — dv. personal ; cum ar trebui transmis acesta s.a. Credeți că ați trimis, de data aceasta, ce aveți „mai bun" ; n-am regăsit însă elementele care m-au făcut să mizez, în răspunsul precedent, pe **înzestrarea** dv. Este limpede că vă lipsește o școală de cenaclu, o relație directă cu cineva care să vă supună unei crude și revelatoare analize de text, pentru a vă constientiza sovăielile, cuvintele improprii sau, în plus, cantitatea de vorbe care nu au acoperire în **sens**. Din păcate, o asemenea întreprindere depășește posibilitățile unei Poște a redacției.

MANDRIC MARCELA, Pașcani : Dezinvoltură, prospețime, un mod firesc de a reproduce în vers mobilitatea sufletească, reacțiile declanșate de emoții simple, spontane : „Cînd vine luna mai, mi-e frică / S-ascult natura cum încet despică / În seva de lumină și culoare, un nou val. / Al florilor ce s-au gătit de bal ; / / Mi-e frică, doar, că sînt neputincioasă / În fața ei, de fragedă mireasă / Mi-e frică, și mă bucur, și mi-e dor / Să văd cum vin cocorii iar, în zbor / / Mireasa mea, de floare de cais. / Ce mi-ai adus în dar buchetele de vis / Și-ai presărat miresme peste tot. / Privindu-te, eu simt că am să pot / / Să vin la balul tău, și am să cînt / Cum ai sosit, în zori, pe-un fir de vînt !" Aștept cu interes evoluția dv., într-o perioadă cînd puțini mai sînt poeții capabili să surprindă emoții (pure, simple, naturale) ; vedeți, dar, că vă investesc cu o gravă răspundere !

AUREL ALBU, Telcorman : 1. Numele nu se „oferă", nici măcar „pentru a-l scoate din anonimat" ; 2. Mulțumesc pentru aprecieri, dar nu „ader" la ideea de „adeziune"... ; 3. Cam unde credeți că ar fi „mijlocul drumului" ? (este ca-n gluma cu „jumătatea de groapă")... Redevenind „serioși" : glumiți, desigur, cînd scrieți : „Visez / o oglindă / prin care să dovedesc / oglindirea universului / într-un bob de rouă" (chiar credeți că trebuie dovedit ?), dar mai ales cînd vă intitulați acest text **„Inedit absolut"** (nu era mai adecvat **„Metarouă"** ? !). Începutul **„Plafonării"** este retoric: „Încotro să privești să nu-ți vezi / neputința de a vedea ? / Încotro să alergi să nu-ți recunoști / neputința desprinderii adevărate ?", pentru a ajunge, peste cîteva versuri, la această remarcabilă cadență : .....recazi într-un zvon / gol de continut — / desigur, apatia uitării de sine / (în lunecarea paralelă / a timpului „viu" / cu cea a timpului „mort") / practicată de absolut toate / Corpurile / abandonate de imaginație". În : „Bănuiesc : herghelille toamnei / sub căpăstru de vînt / boncăluitul lor fermecat / pînă-n zori...", textul ar fi fost mai puțin frumos fără acest „bănuiesc", contrapondere abstractă și reper spiritual al peisajului ce urmează. În alt text, însă, abstractizarea excesivă distruge poezia : „Deci : nu spargeți crusta / repetabilă / a îndoielii / fără o înțelegere definitivă / a cauzei", etc., același efect (de desființare a efectului poetic) îl produce limbajul deliberativ („decît că", „care", „oricît") în **„Elegia palmelor"**. Ați înțeles că discutăm, acum, la nivelul de exigență și lipsa de menajamente pe care le merită Poezia, pentru că, altfel, dv. sînteți departe de a fi un începător. Notabile : **„Gînd de rămas în urmă", „În vis ca despre vise", „Marină", „Semantică"**.

NĂSTASE NICOLAE GEORGE, București : V-ați făcut o mulțime de idei greșite — și despre necesitatea prieteniei scriitorilor, „mai ales atunci cînd scrii" (? !), și despre faptul că rostul acestei rubrici ar fi acela de a vă ajuta pe dv. să demonstrați („ce și cui — asta e treaba mea"), ba chiar și despre faptul că „e timpul" să debutați. O fi dar atunci nu mai scrieți „semne amintind ea picturile / rupestre" (ca se elimină ori se înlocuiește cu „de"). Din cele cîteva scurte poeme cităm **„Salt"** : „Azi eu / mîine nimic / între eu / și mine / tu și poemele mele / publicate postum". Arătați-ni-le, totuși, antum. Cît despre invitația la redacție, adresați-vă redacției ; noi asigurăm doar oficiul **Poștei redacției.**

DINU CRISTIAN, București ; ROMAN FORAI, Pitești : Vom transmite **prozele** dv. rubricii **Post-Restant.**

I. C. PETRIȘOR, Timișoara : Un poem în trei părți intitulat **„NOICA (Suferința elipsei)"**, avînd motto-ul : „Un cerc / Și o rază / Și un punct. / În jur întuneric. / Sistemul de referință — Sunetul — / Ciclice liniști" (se spune „sistem de referință" ; iar pluralul este în e, nu în i). Cităm prin sondaj : „Luna e imaginea în negru a Soarelui / Și întoarsă !... / Există o antilună ! / Există un antisoare ! / Un antipămînt ! / Un anti-om ! / Un anti-eu ! / Eu plus anti-eu se numește unu. / Plus Sinele Sinelui Unu !", etc. ; credeți că toate acestea îl onorează pe C. Noica ? ! Sau următoarele : „Vivat elipsa ! Care nu se poate rotunji. / Nu se poate împreuna ! / Trăim sub semnul elipsei / Și în rotunjimi sugerate. / În centre precare !" etc. O falsă analogie cu paralogismele în suprasensibil ale lui N. Stănescu v-au făcut să credeți că și la dv. ar fi vorba de poezie : din păcate nu, sînt doar afirmații și exclamații, corecte sau bizare, implicînd idei matematice și astronomice mai clare sau mai confuze, care nu se traduc în viziuni. Ar fi, oricum, de meditat asupra deosebirii dintre informația științifică și cunoașterea poetică, precum și asupra efectului de sugestie al cuvîntului (ultimul text trimis se numește „Ciclul : Femeilor !").

MOLDOVAN DOINA, Cluj : Încercări stîngace în limbaj, precare ca reflexivitate.

BURLAN VASILE FLOREA, Drăgășani : „Pentru că (...) vă ascundeți în spatele unei uși închise, numite LECTOR, mă introduceți într-o imposibilitate de început". „De obicei un Nume dă Siguranță. Kreează un ușor început de încredere". Recunosc că aveți ceva talent (de personaj caragialesc), dar vă autoiluzionați crezînd că „încrederea" ar putea rezolva ceva în cazul dv., cu atît mai mult cu cît ne asigurați că „nu prea citesc" (nici...) „ziarele". Cele două „poezii" sînt lipsite de orice valoare.

LUCIA UNGUREANU, Cîmpulung : Două poeme adresate mamei, dintre care primul începe cu : „Tu, mamă, ești ca o duminică". Ce-ar fi să recitiți versurile lui Mircea Micu ?

Gabriela Negreanu

REMEMORĂRI

Costică și porumbeii spălăcioși

1.

Iarna întreagă nu mi-a fost dat să-l zăresc pe rățoiul Costică.

Vă mai amintiți ? Ăla alb, încălțat în papuci roșii care se ține în urma stăpînului legănîndu-și coada cu inel.

Zilele trecute, după ce **moșii** și **babele** (sau invers, cred) și-au făcut mendrele, iată-l jos în curtea interioară a blocului stînd alături de proprietarul ce aștepta la rînd să cumpere lapte. (Nu prea cred eu să bea lapte fostul bărbier... Probabil că-i prepară brînză rățoiului).

Între insolitul tandem și următorii doritori de lapte, se crease un spațiu gol de aproape doi metri. Nu înțelegeam ce va să zică bizara „distanțare" și nici cărui fapt se datorează. Cînd, deodată, o cucoană mai trupeșă, ignorînd intenționat ordinea firească a rîndului, se insinuează în perimetrul neutru.

Și atunci, Costică, dovedind o furie puțin obișnuită la acest soi de măcăitoare, desface aripile, saltă circa juma de metru de la sol și-și înfige ciocul lat în partea dorsală (scuzați) a cucoanei. Dînsa se replie cu iuțeală la locul cuvenit spre hazul și satisfacția disciplinaților cumpărători.

Atunci m-am hotărît să-mi cumpăr un... Costică. (Vorba lui Fănuș : „cumpără tu rățoiul, că de varză mă ocup eu").

2.

În stînga Ateneului, într-un ochi de apă în care soarele închipuie curcubeie, un stol de porumbei se scaldă de zor înfoindu-și penele, aplecîndu-se gingași pe-o parte și pe alta și după ce se udă bine, ies pe **mal** scuturîndu-și și ciugulîndu-și veșmîntul cu migală.

O bunică cu nepoțelul de mînă stau smirnă și privesc amîndoi spectacolul. Al mic, suscitat de amintirea unor **sfaturi** de igienă, zice uimit și cu candoare :

— Ai văzut, bunico, ce porumbei **spălăcioși** e ăștia ?

3.

Un confrate poet, fost beneficiarul unei burse de învățare a limbii germane în R.F.G., cu ani în urmă, mi-a povestit în grai ardelenesc și cu răsuciri de frază tipice următoarea întîmplare : „Mă, io cînd am fost în Re. Fe., merem numa cu tramvaiu'. Că de ce să țip (aruncînd mîrcile pă taxi ? Nu ? (Dau din cap aprobativ). Într-o zi, mă sui io da' 'nainte me să suie o **muieroacă** mare cît Stiopka. Știi care Stiopka ? (Dau din cap aprobativ). Mă, și după ce să suie, (io am ținut-o dă cot că era greoacă), cotă (caută) ceva în bodelaraș. Știi ce-i acela bodelaraș ? (Bucsă mă, bucsă, ai înțeles ? (Dau din cap aprobativ). Și din bodelaraș îi pică un bănuț pe podale. Amu io mă uit la cucoană și cucoana se uită la mine da nu să apleacă să-și ridice paguba. Trece o stație, trec două, mai trece una și odată mă aplec și abie-abie desprind bănuțul dă pă podele că să lipise tune-l cel dă sus, dă era gata-gata să-mi rup unghiile. Îl scot cu greu, îl șterg bine dă minecă să n-aibă urmă de praf și-l bag în jeb. (Știu ce-i ăla jeb, precizez eu). Muieroaca să holabă la mine și zice în nemțește, da io îți spun în românește ce să înțăleji :

— Tinere, acela este bănuțul meu, și întinde mîna să i-l dau.

— O fost, maine dame, am zis io și m-am uitat atît de urît la ie că s-o scoborît la prima stație...".

4.

Domn' Micu, zice bătrînul filosof pe care mulți nu-l ascultă sau n-au răbdare să-l asculte și rău fac : „Noi, românașii, i-am rupt lui Hitler, zugravului, șira spinării lui care se întindea din Berlin pînă în Creta"...

5.

Cît de mătăsos și cu ce adîncă melancolie bat vechile pendule. Suspinul lor, amintindu-mi de tremurul lung al gongurilor atinse de bonzii bătrîni în pagodele sacre, îmi dă acea stare de toropeală pe care mi-o dă și un pahar de Busuioacă de Bohotin...

Mircea Micu

P.S. Luni seara, prin intermediul micului ecran, am urmărit fragmente dintr-un concert extraordinar de muzică populară românească susținut de trei **monștri sacri** ai genului : **Veta Biriș, Sava Negrean** și **Dumitru Fărcaș.**

Nu-mi amintesc să fi lăcrimat cam de multă vreme. De aceea, sărut mîinile celor două inegalabile voci, iar **bătrînului Mitru** o îmbrățișare de prieten.

„Istoria ca viață a oamenilor"

Născut la 1 ian. 1938 în comuna Dobrețu, jud. Olt, absolvent al facultății de istorie a Universității din București, reținut în facultate, ca asistent, G. D. Iscru este, actualmente, la cei 50 de ani împliniți, lector univ., doctor în istorie (1972), cercetător al perioadei de trecere de la feudalism la capitalism în Țările Române și al istoriei învățămîntului românesc, autor al mai multor studii de specialitate. A obținut premiul „Nicolae Iorga" al Academiei (1976) pentru prima carte publicată (Contribuții privind învățămîntul public la sate în Țara Românească pînă la jumătatea secolului al XIX-lea, **Editura didactică și pedagogică, București, 1975). S-a remarcat, la începutul actualului deceniu, prin publicarea aproape simultană a două cărți :** Revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu, **Ed. Albatros, București, 1982, și** Introducere în studiul istoriei moderne a României, **Ed. științifică și enciclopedică, București, 1983. Recent, coautor și coordonator al unui foarte util și interesant** volum de Izvoare narative interne privind revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu, **Ed. Scrisul românesc, Craiova, 1987. O „slăbiciune" deosebită pentru problemele controversate ale istoriei.**

Reporter : N. Iorga era de părere că sinteza istorică nu este apanajul tinereții. Cînd crezi că ai devenit istoric ?

G. D. Iscru : Consider că atunci cînd ai reușit să te desprinzi de un fel oarecum livresc în înțelegerea istoriei, imprimat în perioada formației științifice, și **să înțelegi istoria ca viață a oamenilor** — nu doar s-o citești și **s-o** scrii într-un articol erudit ; cînd ai reușit să înțelegi, pornind de aici, cauzalitatea proceselor, fenomenelor, evenimentelor istorice, adică, să simți istoria — făcînd, evident, și proba acestui salt în fața semenilor tăi ! —, atunci poți fi considerat istoric. În măsura în care studiile și cărțile mele dovedesc acest lucru, aș putea aspira la o asemenea calitate.

Rep. : Ești satisfăcut de cît cercetezi, de cît scrii, de cît ai publicat ?

G. D. I. : N-am scris niciodată decît dacă am simțit că am ceva de spus. Cercetînd și reușind să public un număr de studii și cîteva cărți, sper să fi contribuit la rezolvarea unor probleme. Nu știu cum este în alte specialități, dar în domeniul istoriografiei consider că lucrăm și mai ales reușim să publicăm, cum se spune, „sub capacitate". Or, la experiența și cunoștințele pe care le-am acumulat, cred că nu greșesc dacă afirm că fiecare din generația mea ar putea elabora o carte la doi ani — în profitul istoriografiei românești !

Rep. : Și, totuși, cauzele ?

G. D. I. : Multe, pornind de la probleme mai generale, ajungînd la normele noastre didactice uneori supraîncărcate, la o avalanșă de activități extraprofesionale, după care vin dificultățile de publicare a studiilor sau cărților.

Rep. : Te referi la publicarea cărților de autor, la publicarea izvoarelor, la reeditări ?

G. D. I. : Mă refer la toate, aproape în egală măsură. Dar — pentru că ai adus vorba de izvoare —, durerea cea mai mare, vorbesc ca istoric, este că se merge în ritm de melc în domeniul publicării colecțiilor naționale de izvoare. După părerea mea, **publicarea izvoarelor este prioritatea nr. 1 a istoriografiei noastre actuale.** Cei care și-au spus, pînă acum, cuvîntul — St. S. Gorovei și A. V. Diță — s-au referit la izvoarele narative, la „cronici". Nu stăm mai bine nici cu izvoarele documentare. Prima ediție — să-i spunem astfel — a colecției naționale de izvoare documentare interne, **Documente privind istoria României (D.I.R.),** de fapt, s-a născut... moartă ! Căci un volum de izvoare fără publicarea originalului (dacă este într-o limbă „moartă" sau într-o limbă străină) și fără instrumentele sale de lucru — indici, glosar — este foarte greu de utilizat. Iar noua ediție — care îndreaptă marea greșeală făcută —, **Documenta Romaniae Historica (D.R.H.)** înaintează cam tot în ritmul publicării cronicarilor !

Cînd a inițiat ediția **D.I.R.**, în 3 serii, Academia și-a propus să se oprească, cu seria Transilvania (C), la mijlocul veacului al XIV-lea iar cu seriile Moldova (A) și Țara Românească (B) la 1625, într-o a doua etapă să continue pînă la 1700 și apoi să procedeze tematic. Acum, cînd știu cît de mult „fard" — problemele istoriei noastre, în special politice, după mijlocul veacului al XIV-lea în Transilvania și după 1625 în Țara Românească și Moldova, poate sînt în drept să mă întreb de ce s-au fixat limitele menționate. Ediția **D.R.H.** are 4 serii, prin adăugarea seriei D, cu documente privind relațiile dintre Țările Române. În ediția **D.R.H.**, pe de o parte se republică (științific, de data aceasta, și întregit, evident) vechea ediție **(D.I.R.)** — „alți bani, altă distracție", dacă ne-ar arde de glumă ! —, pe de altă parte se continuă publicarea de la limitele superioare amintite. Republicarea în **D.R.H.** a documentelor publicate nestiințific în **D.I.R.** se prezintă astfel : — Din seria A (Moldova), între anii 1975—1980 au apărut 3 volume (pînă la sfîrșitul domniei lui Ștefan cel Mare) ; — Din seria B (Țara Românească), între anii 1966—1988 au apărut 8 volume (publicînd documentele pînă la 1575) ; vol. IX, pe care l-am inclus în cele 8 publicate, privește domnia lui Mihai Viteazul și a apărut cu un prilej comemorativ, în devans. Din seria C (Transilvania), dacă informația mea este exactă, nu s-a republicat nici un volum. Publicarea în **D.R.H.**, după limitele arătate, la care se oprise ediția **D.I.R.**, se prezintă astfel : Seria A (Moldova) — 3 (4 ?) volume între anii 1969—1974, publicînd documentele pînă la anul 1634 ; Seria B (Țara Românească) — 5 volume, între 1965—1983, publicînd documentele pînă la anul 1636 ; Seria C (Transilvania) — 3 volume, între anii 1977—1985, publicînd documentele pînă la anul 1365 ; Seria D (Relațiile între Țările Române) — un singur volum, apărut în 1977, publicînd documente cuprinse între anii 1222—1456

Un alt exemplu. După mari eforturi ale cercetătorilor de la Institutul „N. Iorga" și după un transfer de la o editură la alta au apărut, în sfîrșit, 8 din cele 10 volume proiectate din colecția **Călători străini despre Țările Române** (Ed. științifică și enciclopedică, vol. I—V în 1968—1973, vol. VI în 1976, vol. VII în 1980 și vol. VIII în 1983). Nu știm de ce n-au mai apărut ultimele două, care urmau să prezinte evenimentele petrecute după 1711 (1716).

Și încă un exemplu. Documentele revoluției pașoptiste în Transilvania au fost proiectate într-o impresionantă colecție, din care au apărut numai 3 volume, între anii 1977—1982, publicînd documentele pînă la 14 mai 1848. Din 1982 n-a mai apărut nimic, deși am înțeles că sînt volume care-și așteaptă „rîndul". Or, tocmai după Marea Adunare Națională de la Blaj „ard" cel mai puternic problemele revoluției românești de peste Carpați.

Să mai dăm un exemplu ? Noua serie a colecției naționale de izvoare documentare externe, inițiată de Institutul „N. Iorga", a „înghețat" la nivelul... 1967 !

În ultima perioadă, Direcția Generală a Arhivelor Statului (în colaborare cu Biblioteca Centrală de Stat) a scos o serie de documente de mare valoare, dintre care amintim : **Mihai Viteazul în conștiința europeană** (cinci volume) ; **1859 la români** (două volume apărute și alte două în pregătire) ; **Desăvîrșirea statului național unitar român** (șase volume) ; **23 August** (patru volume) și altele.

Oprindu-ne aici, să nu se creadă că sînt nihilist. S-a făcut mult în materie de publicare a izvoarelor — și principalul merit revine institutelor specializate ale Academiei. Dar ritmul în care au ajuns să se publice, în primul rînd marile colecții și mai ales în anii din urmă a devenit îngrijorător, inadmisibil de lent.

Fără îndoială, Institutul „Nicolae Iorga" are mari merite în publicarea izvoarelor, dar și mări responsabilități, deja asumate cu ani în urmă. Problema este una de interes național, în care nu este implicat numai un singur institut și — mergînd mai departe — nu țin numai de institutele specializate ale Academiei. Țin de foarte mulți factori. Acum ne trebuie soluții pentru a rezolva această **prioritate nr. 1 a istoriografiei românești actuale : tipărirea izvoarelor.**

Red. : Care ar fi soluția ?

G.D.I. : Un complex de măsuri care să creeze noi cadre, pe lîngă cele încă existente, specializate în publicarea izvoarelor și un organism academic național, alcătuit din istorici și filologi, specialiști în publicarea izvoarelor.

Rep. : Dar în ce privește documentele revoluției din 1821 — care este situația ?

G.D.I. : S-a publicat mult — și înainte de 1944 și în anii Republicii iar în anii 1959—1962, precum se știe, Academia, prin principalul său Institut de istorie care apoi a luat numele lui Nicolae Iorga, a publicat prima colecție de izvoare în 5 volume. După 1962 încă au continuat să se publice documente ale revoluției, nu numai în diverse reviste ci și în volume — de pildă, două volume de documente externe, în 1967 și 1980, în acest din urmă an încă un volum, de documente interne, privind revoluția la nivelul unui județ (Vîlcea). Cu prilejul comemorărilor din 1980—1981 am predat la editură și volumul de **Izvoare narative interne**, citat mai sus, dar el a putut să apară numai în 1987. Multe documente însă ca și unele izvoare narative au rămas necuprinse în amintita colecție și sînt foarte greu de găsit, unele fiind în ediții rare, din secolul trecut. Iar colecția în 5 volume, deși a fost de mare folos și încă poate fi utilizată, are destule insuficiențe în ce privește ținuta ei de ediție critică. Personal, consider că se impune publicarea unei **adevărate ediții critice** a izvoarelor revoluției din 1821 — și documentare și narative și interne și externe —, ediție care să fie inclusă în planul general al acelui organism academic de care am vorbit. „Evenimentul" este mult prea important, cu instructive semnificații și cu implicații în istoria noastră de după 1821. Aș propune o colecție cu două serii : prima, mai mare, de **Izvoare documentare interne** ; a doua de **Izvoare narative interne și externe. Izvoare privind acțiunea eteristă în Principate** pot și trebuie să fie publicate în volum separat, tot în cadrul colecției dar cu specificare în subtitlu, iar **Izvoarele documentare externe** își pot continua apariția ori în reprezentativa colecție „Hurmuzachi", cu un subtitlu adecvat, sau se poate constitui o serie distinctă de **Izvoare documentare externe privitoare la revoluția din 1821.**

Rep. : La ce lucrezi acum ? Ce planuri ai în continuare ?

G.D.I. : Am predat două cărți (una, în colaborare) și sînt, cu ele, încă în faza emoțiilor. Lucrez, tot în colaborare, la o ediție critică a cărții lui C. D. Aricescu, **Istoria revoluțiunii de la 1821.** Aștept răspunsul unei edituri la alte două oferte. Cercetez, de asemenea, o problemă pe care o consider foarte interesantă : opoziția păminteană antilevantină, antifanariotă în Principate — dar aici, mai ales, resimt serios lipsa publicării izvoarelor. Sper că voi reuși să fac ceva, dar, din cauza menționată, s-ar putea să rămîn oarecum la suprafață. De aceea îmi voi îndemna studenții să continue cercetarea, îndrumîndu-i cum să procedeze.

Rep. : Am înțeles că n-ai abandonat studiul revoluției din 1821 și personalitatea lui Tudor Vladimirescu.

G.D.I. : Nu. Din tradiția noastră istoriografică rezultă că toți cei care s-au ocupat de revoluția din 1821, de Tudor Vladimirescu, n-au mai abandonat „subiectul" toată viața. Tudor Vladimirescu, de cînd a luminat cerul patriei, a fost contemporanul tuturor generațiilor care l-au succedat. Este și contemporanul nostru. Revoluția din 1821, condusă de el, pe lîngă alte implicații majore, a reprezentat, în plan național, și punctul culminant al acelei opoziții antilevantine, antifanariote pe care o cercetez în prezent.

Dorel Filipescu

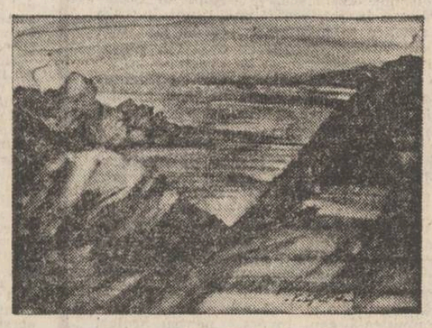

Un mare scriitor

Țin în palme, proaspăt ieșită din tipar, cartea lui Ion Druță : Clopotnița, editată de Cartea Românească, volum dens de povestiri pe aproape patru sute de pagini.

După marea poezie a lui Grigore Vieru, după antologia poeților din R.S.S. Moldovenească, avem în sfîrșit într-o carte parte din proza unuia dintre cei mai puternici stăpînitori de limbă și înțelepciune apăruți după Sadoveanu în această vatră a Moldovei lui Cantemir și Hasdeu, a lui Eminescu și a atîtor maeștri pînă astăzi.

Druță este, în R.S.S. Moldovenească unde a apărut în seria de opere în patru volume și s-a epuizat în tiraje de ordinul zecilor și zecilor de mii, un clasic, iar în limba rusă cărțile sale, ca și piesele editate în patru volume în tiraje de sute și sute de mii, îl așează printre cei mai cunoscuți prozatori contemporani.

Romane, povestiri, piese din opera lui — sînt traduse în nenumărate limbi de circulație.

Cînd te așterni pe pagina lui să-l citești, nu mai scapi pînă la capăt. Te fură ca pe o salcie apele sau, cînd te-a cuprins în lectura-i domoală cîteva ceasuri, îl asculți ca pe un cer înstelat ce se povestește vîntului din frasinul de deasupra fîntînii. Am avut această bucurie să îl ascult citind din romanul său vestit, Biserica albă.

Druță știe istorie, știe să lucreze pe cronici, pe izvoare, așa cum o știe Sadoveanu dar pe lîngă istorie se știe cunoscător îndeaproape al valorilor spirituale ale trecutului ca și ale prezentului. Cărțile sale, ca și ale marilor scriitori de la care se revendică, își iau mereu un cuvînt înainte din izvoarele scripturale nepieritoare devenite viață în sufletul oamenilor a căror ființă interioară o aduce la vedere prin frazele sale.

Ioan Alexandru

Cenaclul revistei „Luceafărul"

● Joi, 31 martie a.c. a avut loc în rotonda **Muzeului Literaturii Române** cea de-a V-a ședință a Cenaclului revistei „Luceafărul". În prima parte a ședinței s-au evocat viața și opera lui **Nichita Stănescu** (pe 31 martie 1988 poetul ar fi împlinit 55 de ani). Au vorbit despre poet, depănînd amintiri, închinîndu-i poezii ori comentîndu-i opera : Dan Condeescu, Fănuș Neagu, Iulian Neacșu, Traian T. Coșovei, Gheorghe Pituț, Mircea Micu, Mihai Bandac. Din lirica lui Nichita Stănescu a citit Florin Călinescu, actor la Teatrul Mic.

În partea a doua a ședinței au citit din creațiile lor poeții **Ion Vădan** și **Radu Ulmeanu.** Au comentat : Fănuș Neagu, Mircea Micu, Iulian Neacșu, Al. Horia, Al. Jurcu, Dan Condeescu, Ion Iuga, Vasile Andronache, Aurelian Chivu (poeziile citite de Ion Vădan) și Ion Iuga, Dan Condeescu, Constant Călinescu, Aurelian Chivu, Gheorghe Pituț, Fănuș Neagu, Pan Izverna, Mircea Micu, A.I. Zăinescu, Iulian Neacșu, (poeziile citite de Radu Ulmeanu). Cîteva cuvinte de încheiere au fost spuse de Mihai Ungheanu. Ședința, la care au participat numeroși scriitori, a fost condusă de Nicolae Dan Fruntelată, redactorul șef al revistei. Vom reveni cu amănunte într-un număr viitor.

Următoarea ședință a cenaclului revistei „Luceafărul" va avea loc în luna aprilie a.c.

CUMPĂNĂ — Așchii

I. Proza este o secantă, iar poezia — o tangentă la realitate.

II. După Albert Thibaudet : „Comparația nu-i hobilă, dar dați-mi voie, domnilor, să-l compar pe Taine cu un ciine de vînătoare pe care l-am avut. Căuta, răspundea la **aret**, făcea de minune tot ce i se cere unui ciine de vînătoare ; numai că nu avea miros și am fost silit să-l vînd".

III. Prin 1965, 1966, se stringeau în jurul unei cafele, la cofetăria **Albina**, studenții de la Filologie și discutau două ceasuri numai literatură, de la Dante pînă la avangardiști, de la Dostoievski la folclor. Toate cunoștințele erau zvîrlite pe masă, cu dezinvoltură. Ultimele texte ale noilor veniți erau privite, fără complexe, în context european. Acolo am auzit, spuse în glumă, aceste versuri ale nimărui : „Cap de lemn / mînă de lemn / picior de lemn / nici un semn / nici un îndemn". „Un șobolan prin iarbă fuge / și zgomotul ce îl produce / dă morților fiori de nedescris", „într-un pat diform / stau lovit în cap / de un pumn enorm". Zilele trecute (au trecut peste două decenii), la Casa Scriitorilor, un cenaclist cere voie să citească unei mese, doar trei-patru poeme. Nu erau rele. Altcineva, traducător excelent, familiarizat cu cîteva literaturi, recită versurile de mai sus (de unde le știe ?) și adaugă, cu o cruzime bine regizată : „Cînd o să fii în stare să scrii versuri de valoarea astora, mai stăm noi dă vorbă ! Poate că sînt cele mai proaste versuri pă care le-am auzit, poate că aparțin unui semi-nebun, dar simt în ele o genialitate cretină. Am vrut să le uit, dar nu pot. Mintea celui care le ascultă devine plastică, mă, dacă înțelegi tu ce-i asta, și versurile se întipăresc în ea !" Ultind de poemele cenaclistului, am încercat a face exegeza acestor versuri, dar, pare-se, nu eram destul de credibil.

George Alboiu

CONFABULE

* * *

O întîmplare dintre cele mai ciudate
a înspăimîntat lumea arheologilor
ni se spune că
în America latină — în Zampu —
într-o albie de mare
— acum dispărută —
au fost văzuți unul în brațele celuilalt
un bărbat și o femeie
morți de mai multe mii de ani
ori aceasta ne face să ne întrebăm
„oare cîți ani le-ar mai trebui
ea să se despartă ?"

Iulian Neacșu

JAMES CLAVELL

SHOGUN

O NEÎNȚELEGERE

Seniorul Toranaga n-a avut niciodată nimic împotrivă, zile în șir am stat înarmat în preajma lui și a lui Yabu-san.

Mariko spuse nervos :

— Da, Anjin-san, dar, te rog, înțelege, ceea ce spune Omi e adevărat. Așa e obiceiul la noi, ca dumneata să nu poți merge înarmat în prezența unui **daimyo.** N-ai de ce te teme... n-ai de ce te-ngrijora. Yabu-san e prietenul dumitale. Dumneata te afli aici ca oaspetele lui.

— Spune-i lui Omi-san că n-am să-i dau pistoalele.

Apoi, cînd ea rămase tăcută, Blackthorne izbucni, clătinînd cu violență din cap :

— Iyé, Omi-san ! Wakarimasu ka ? Iyé !

Chipul lui Omi se contorsionă. Răpăi un ordin. Doi samurai înaintară. Blackthorne scoase rapid pistoalele. Samuraii se opriră. Ambele pistoale erau îndreptate spre fața lui Omi.

— **Iyé !** spuse Blackthorne. Și apoi către Mariko : Spune-i să-i cheme înapoi, dacă nu, trag.

Ea procedă întocmai. Nimeni nu se mișcă. Blackthorne se ridică ușor în picioare, cu pistoalele îndreptate asupra țintei. Omi era absolut liniștit, fără teamă, ochii-i urmărind mișcările de pisică ale lui Blackthorne.

— Te rog, Anjin-san. Asta e foarte periculos. Trebuie să-l vezi pe seniorul Yabu. Nu te poți duce cu pistoalele. Ești **hatamoto**, ești apărat și, de asemeni, ești oaspetele seniorului Yabu.

— Spune-i lui Omi-san că, dacă el sau oricare din oamenii săi se apropie la mai puțin de zece pași de mine, am să-i zbor creierii.

Omi spune politicos : „pentru ultima oară îți poruncesc să-mi dai pistoalele. Acum".

— Iyé.

— De ce nu le lași aici, Anjin-san ? N-ai de ce te teme. Nimeni nu se va atinge de...

— Crezi că sînt nebun ?

— Atunci dă-i-le lui Fujiko-san !

— Ce poate ea să facă ? El o să le ia de la ea — oricine le va lua — atunci sînt lipsit de apărare.

Vocea lui Mariko deveni tăioasă.

— De ce nu asculți, Anjin-san ? Dacă-i poruncești, ea o să apere armele cu prețul vieții. Așa e datoria ei. N-am să ți-o mai spun încă o dată, dar Toda-noh-Usagi Fujiko este samurai.

Blackthorne se concentră asupra lui Omi, abia ascultînd-o.

— Spune-i lui Omi-san că nu-mi plac poruncile. Sînt oaspetele seniorului Toranaga și al seniorului Yabu. Pe oaspeți „îi rogi" să facă anumite lucruri. Nu le poruncești și nu dai buzna neinvitat în casa unui om.

Mariko tălmăci. Omi ascultă fără nici o expresie pe chip, apoi răspunse scurt, privind țevile ce nu se clinteau.

— El spune : „Eu, Kasigi Omi, te-aș ruga să-mi dai pistoalele, și să vii cu mine, deoarece Kasigi Yabu-sama ți-a poruncit să te prezinți la el. Dar Kasigi Yabu-sama mi-a ordonat să-ți poruncesc să-mi dai armele. Îmi pare rău. Anjin-san pentru ultima oară îți poruncesc să mi le dai."

Pieptul lui Blackthorne era încordat. Știa că va fi atacat și era furios pe propria lui timpenie. Dar vine o vreme cînd nu mai poți, și tragi trăgaciul sau scoți pumnalul, și-atunci se varsă sînge dintr-o mîndrie prostească. Mai întotdeauna prostească. Dacă trebuie să mor, Omi va muri primul, jur !

Se simțea foarte puternic, deși oarecum cam buimac. Apoi începu să-i sune-n urechi ce-i spusese Mariko : „Fujiko e samurai, ea e concubina dumitale !" Și mintea începu să-i lucreze.

— Numai o clipă ! Mariko-san, te rog spune-i asta lui Fujiko-san. Exact : „Îți voi da pistoalele mele. Trebuie să le păzești. Nimeni, în afară de mine, nu trebuie să le atingă."

Mariko făcu precum îi ceruse și, din spatele lui, o auzi pe Fujiko spunînd :

— Hai.

— Wakarimasu ka, Fujiko-san ? o întrebă el.

— Wakarimasu, Anjin-san, răspunse ea cu o voce slabă, neliniștită.

— Mariko-san, te rog spune-i lui Omi-san că acum voi merge cu el. Îmi pare rău, a fost o neînțelegere. Da, îmi pare rău că a fost o neînțelegere.

Blackthorne se trase înapoi, apoi se întoarse. Fujiko luă pistoalele, broboane de sudoare acoperindu-i fruntea. Îl privi pe Omi drept în ochi și se rugă să fi procedat corect.

— Plecăm acum ?

Omi îi vorbi lui Fujiko și întinse mîna. Ea clătină din cap. El dădu un ordin scurt. Doi samurai se îndreptară spre ea. Imediat, ea băgă unul din pistoale în eșarfa de la **obi**, pe celălalt îl ținu cu ambele mîini, brațul întins și-l îndreptă asupra lui Omi. Trăgaciul venea ușor înapoi și cuiul percutor se mișca.

— Ugoku na ! spuse ea. **Dozo !**

Samuraii dădură ascultare. Se opriră.

Omi vorbi repede și furios, ea-l urmări cu atenție și, cînd răspunse, vocea-i era blîndă și politicoasă, dar pistolul ațintit asupra lui cu percutorul pe jumătate trasă, și încheie :

— Yyé, gomen nasai, Omi-san ! Nu, îmi pare rău, Omi-san !

Blackthorne așteptă.

Un samurai se mișcă un pic. Percutorul reveni periculos aproape de capătul arcului său. Dar brațu-i rămase neclintit.

— Ugoku na ! porunci ea.

În românește
de Doina Cerăceanu

[1]) Să mergem ! (jap.).

gabriel garcía márquez

O ZI OBIŞNUITĂ

Lunea se anunţa caldă şi fără ploaie. Don Aurelio Escobar, dentist fără rang, dar extrem de matinal, îşi deschise cabinetul la şase dimineaţa. Scoase prin glasvand o dantură falsă fixată încă pe forma de ghips şi puse pe masă un pumn de instrumente pe care le aşeză în ordine de la cel mai mare la cel mai mic, ca la expoziţie. Purta o cămaşă în dungi, fără guler, încheiată sus cu un nasture aurit şi cu pantalonii susţinuţi în bretele. Era ţeapăn, slab, şi avea o privire care rareori se potrivea situaţiei, o privire de surd.

Cînd avu toate lucrurile aşezate pe masă, ocoli freza pînă în dreptul scaunului cu resort pe care se şi aşeză pentru a poliza dantura falsă. Părea că nu-i era gîndul la ceea ce făcea, dar lucra cu încăpăţînare, pedalînd la freză chiar şi cînd nu se servea de ea.

După ora opt făcu o pauză ca să privească cerul pe fereastră şi văzu două găini încălzindu-se la soare pe acoperişul casei vecine. Lucră în continuare gîndindu-se că înainte de prînz va ploua din nou. Vocea neliniştită a băiatului său de unsprezece ani îl smulse din visare.

— Tată.

— Ce e ?

— Zice primarul să-i scoţi o măsea.

— Spune-i că nu sînt aici.

Şlefuia un dinte de aur. Îl ţinu la distanţă şi-l examină cu ochii pe jumătate închişi. În mica sală de aşteptare, băiatul său începu din nou să strige.

— Zice că eşti aici pentru că te aude.

Dentistul continuă să examineze dintele. Numai cînd îl puse pe masă după ce termină ce avusese de lucru, spuse :

— Mai bine.

Începu din nou să lucreze la freză. Dintr-o cutiuţă de carton unde păstra danturile la care avea de lucrat, scoase o punte formată din mai multe bucăţi şi începu să şlefuiască aurul.

— Tată.

— Ce e ?

Încă nu-şi schimbase expresia feţei.

— Zice că dacă nu-i scoţi măseaua te împuşcă.

Fără să se grăbească, cu o mişcare extrem de liniştită, încetă să mai pedaleze la freză, o îndepărtă de scaun şi trase cu totul sertarul din partea de jos a mesei. Revolverul era la locul lui.

— Bine — spuse — spune-i să vină să mă împuşte.

Răsuci scaunul pînă ajunse cu faţa spre uşă, sprijinindu-se cu mîna de marginea sertarului. Primarul apăru în prag. Se bărbierise pe obrazul stîng, pe celălalt însă, umflat şi dureros, îi creştea o barbă de cinci zile. Dentistul văzu în ochii lui obosiţi multe nopţi de disperare. Închise sertarul cu vîrful degetelor şi spuse cu blîndeţe :

— Luaţi loc.

— Bună ziua — spuse primarul.

— Bună să fie — spuse dentistul.

În timp ce instrumentele fierbeau, primarul îşi sprijini capul pe spătarul scaunului şi se simţi mai bine.

Era un cabinet sărăcăcios, cu un scaun vechi de lemn, o freză cu pedală, şi un glasvand cu cîteva vase de faianţă. În faţa scaunului se afla o fereastră mascată de un paravan de pînză de înălţimea unui om. Cînd îl simţi pe dentist apropiindu-se, se propti în călcîie şi deschise gura. Don Aurelio Escobar îi întoarse faţa spre lumină. După ce examină măseaua stricată, îi prinse mandibula apăsînd-o prevenitor cu vîrful degetelor.

— Trebuie s-o scot fără anestezie — spuse.

— De ce ?

— Pentru că e un abces.

Primarul îl privi în ochi.

— E-n regulă — spuse, şi încercă să surîdă. Dentistul nu-l băgă în seamă. Aduse pe masa de lucru caserola cu instrumentele fierte pe care le scoase din apă cu nişte pense reci, fără să se grăbească. Ridică apoi scuipătoarea cu vîrful pantofului şi se duse să-şi spele mîinile în lighean. Şi toate astea le făcu fără să-i arunce vreo privire primarului. Primarul însă nu-l pierdu din ochi.

Era o măsea de minte din partea de jos a mandibulei. Dentistul îşi desfăcu picioarele şi apucă măseaua cu cleştele încălzit. Primarul se agăţă de barele scaunului, pierzîndu-şi complet vlaga şi simţind un fior de gheaţă pe şira spinării, dar nu scoase nici un sunet. Dentistul îşi mişcă uşor încheietura mîinii. Fără să-i poarte pică, ci mai degrabă cu amară blîndeţe, spuse :

— Ne plăteşti pentru douăzeci de morţi, locotenente.

Primarul simţi trosnindu-i oasele mandibulei şi ochii i se umplură de lacrimi. Dar nu suspină pînă pînă nu simţi că-i scoate măseaua. Atunci o văzu printre lacrimi. Îi păru atît de străină durerii sale că nu putu să priceapă chinul celor cinci nopţi anterioare. Aplecat peste scuipătoare, plin de sudoare, gîfîind, se descheie la tunică şi căută pe pipăite batista din buzunarul de la pantaloni. Dentistul îi dădu o cîrpă curată.

— Ştergeţi-vă lacrimile — spuse.

Primarul şi le şterse. Tremura tot. În timp ce dentistul se spăla pe mîini, privi pe rînd cerul limpede şi pînza de păianjen prăfuită din cabinet pe care se aflau ouă de păianjen şi insecte moarte.

Dentistul se întoarse ştergîndu-se pe mîini.

— Odihniţi-vă — spuse — şi faceţi spălături cu apă sărată.

Primarul se ridică în picioare, se despărţi cu un sever salut milităresc şi se îndreptă spre uşă călcînd drept, fără să se încheie la tunică.

— Să-mi trimiteţi nota — spuse.

— La dumneavoastră sau la primărie ?

Primarul nu-i aruncă nici o privire. Închise uşa şi spuse, prin plasa metalică :

— E totuna.

În româneşte de
Luminiţa Voina-Răuţ

UN POET - O LUME

Fazu Alieva

● În peisajul literar sovietic poeta Fazu Alieva ocupă un loc aparte, datorită deschiderii către meditaţia obiectivată asupra întrebărilor existenţiale fundamentale. Deasemenea unele cărţi de poezie ale poetei din Daghestan cuprind vibrante cicluri de confesiuni, care aspiră către puritate şi armonie, discursul poetic remarcîndu-se printr-un senzualism delicat, fiind alcătuit în forma specifică a literaturii orale din mica republică caucaziană.

De dragoste

Nu ştiu de mi-ai venit pe veci,
Ori numai pentru sfîntă clipă,
Eşti zori de zi, ori eşti chindie,
Eşti umbră, ori eşti fulger pe aripă
Dar zic : blagoslovire ţie !

Şi mă înclin din nou spre tine,
Că mi-ai dat semne că se poate
Să făptuiesc ce-a fost visare,
Să retrăiesc fiorurile toate.
Cu înclinarea fără de suspine,
Făptura mea din nou tresare.

Aduc prinos de mulţumire,
Pentru tăcerile amare
Şi pentru nopţile de miere,
Pentru scrutarea de hotare,
Pentru zvîcnire şi durere.

Păşesc întru întîmpinare,
Cu palmele făcute rugă,
Spre căi de mine neumblate.
Vor fi nefericiri şi fugă,
Ori ape limpezi mă vor bate ?

Şi chiar de n-oi atinge culmea,
Iar calea strîmbă şi înnegurată
Mă va purta doar spre declin,
Cu moarte crîncenă, însingurată,
În faţa ta iubire mă înclin.

* * *

Prinţul meu de poveste,
Tînărul meu făr-de pereche,
Te-am plăsmuit dintr-un vis,
Din fulgi zburători de cais,
Dar o mocirlă străveche
Ne-a prins făr-de veste.

Prinţul meu din poveste,
Tînărul meu făr-de pereche,
Te-am plăsmuit în dulcele somn,
Purtai coroană de domn,
Dar o mocirlă străveche
Ne-a prins făr-de veste.

Vrerea mi-a fost de granit,
N-a cunoscut mlădiere,
Căci o visare de lut,
Pe drumuri bătute a încăput,
Pe unde nimica nu piere.
Şi piatra doare cumplit.

De-ar fi să nu ni se spargă,
Stînca din juru-ne tare,
E piatră cu boabe de aur,
E brîu pentru noi şi tezaur,
Nu-i tină de sub picioare,
Pe unde gloata aleargă.

Prinţul meu de poveste,
Cu valuri de plete pe sub cunună
Te-am plăsmuit din zvîcnet şi dor,
Bun şi frumos te-am făcut pentru zbor,
Ţi-am dat mîndrie străbună
Şi tot ce iubire ne este.

Măsura dragostei e marea
Şi suferinţelor — furtuna.
În faţă am măiastra ta statuie,
Pe-alături nici o daltă nu e,
Iar dorului plătesc arvuna.
Mi te-a durat destinul şi chemarea.

Fereşte-mi-te de căderi,
Prinţul meu de poveste,
De tot ce-i negru şi strîmb,
Cu flori pe vale şi dîmb
Ursita să-ţi deie de veste
Într-un senin de primăveri.

Pentru că nu eşti din lut,
Din stîncă aurită te-am făcut.
Dar zarea sinilie, diafană,
Mă bate tot cu gînduri de orfană.

* * *

Mai întinde palma, iubitule, iară,
Ca să-ţi torn în ea jerăgai şi pară
Şi ţi-oi pune încă în acelaşi loc,
Inima mea învelită în foc.
Flacăra pe mine crunt o să mă doară,
Cînd din sînge roşu foc o să răsară.
Palma ta iubite nu poate să ardă,
Căci îi stau de strajă stelele în hoardă,
Apoi se vor stinge într-o luminare,
Pentru întuneric sfîntă alinare.
Eu din umbra ei ţi-oi croi aripă
Şi singurătatea s-o preface clipă.
Mai întinde palma, iubitule, iară,
Ca să-ţi torn în ea jerăgai şi pară
Şi ţi-oi pune încă în acelaşi loc,
Inima mea învelită în foc.

Prezentare şi traducere de
Stelian Gruia

Valenţe noi în naraţiunea hispano-americană

Două romane, **Son dos las puertas del sueño** (Visul are două porţi) de Manuel Vázquez Bigi şi **El gallo de las espuelas de oro** (Cocoşul cu pintenii de aur) de Guillermo Morón, recent apărute în Mexic, respectiv în Venezuela, încearcă şi izbutesc să confere noi valenţe artei narative hispano-americane şi, poate, să-i deschidă drumuri noi. Întreprindere pe cît de grea, pe atît de necesară. Grea fiindcă într-o perioadă de „splendoare concentrată", o pleiadă de scriitori de statura şi puterea creatoare a lui Borges, Sábato, Cortázar, García Márquez, Carlos Fuentes, constituise, într-un singur deceniu — al şaselea — un sistem narativ*) care dobîndeşte repede prioritate mondială, datorită unor extraordinare calităţi şi reuşite : crearea unei noi regiuni existenţiale — transrealul — cu zone fierbinţi şi abordări fascinante (fantastică, mitică, onirică, real-atroce, abisal-problematică) ; explorarea în profunzime a două teme fundamentale : identitatea esenţială a omului hispano-american şi revendicarea vehementă a schimbării rînduielilor cărora le e supus ; înlocuirea relatării liniare, biografice cu alta ciclică sau ludic dislocantă ; în sfîrşit, escaladarea temerităţii expresive printr-o serie de procedee variind de la metaforizarea torenţială la metalimbaj şi invenţie lingvistică.

Cele două romane aducătoare de noi valenţe vin din partea unor scriitori de tipul Umberto Eco : amplă şi solidă cultură, pluralism intelectual, prestigioase cariere academice, străbaterea mai multor spaţii lingvistice şi literare. Iată-l pe Manuel Vázquez Bigi : se naşte şi studiază în Argentina, la Córdoba, dar predă limbile romanice la universitatea din Tennessee; este filolog şi critic literar de autoritate, exeget de seamă al operei lui Sábato, dar şi doctor în filozofie, membru al conducerii Institutului Mondial de Cercetări Fenomenologice, cu certe preferinţe husserliene ; vorbeşte „porteño" ca la Buenos Aires, dar mînuieşte excelent limbile şi literaturile engleză, franceză, italiană, germană. Dacă ar fi să rezum într-o formulă puţin schematică noutatea şi valoarea romanului său, aş spune că prin elementele de cadru, ambianţă şi stil, Vázquez Bigi se situează în afara sistemului hispano-american, dar prin elementele de substanţă reintră în acest sistem, constituind însă o variantă proprie originală în special în ceea ce priveşte transrealul şi antropologia. Într-adevăr, geografic şi psihologic, naraţiunea este europeană, mai ales în prima ei parte. Italia şi Franţa se fac simţite nu numai prin scenariu şi atmosferă, dar şi prin modus operandi al autorului. Peisajul şi mediul uman al Italiei — Roma, Florenţa, Veneţia, munţii, marea şi chiar aerul — sînt descrise cu dulcea plasticitate specifică peninsulei, în timp ce dialogul şi comentariile vădesc calităţi galice : simplitatea nuanţată şi claritatea subtilă. Morbidezza şi ésprit de finesse.

În ce constă varianta derogatoare oferită de Vázquez Bigi şi care este importanţa ei ? În planul tematicii fundamentale, constituite de căutarea axiologică şi patosul justiţiar, Vázquez Bigi adaugă o direcţie relativ originală : lupta pentru realizarea unui proiect artistic, acela al pictorului Nicolás Mirabella. Valenţele existenţiale şi cele social-politice, net dominante în romanul hispano-american, se îmbogăţesc astfel cu ample valenţe artistice. Vocaţiei pictorului, căutărilor şi reuşitelor lui i se opun snobismul şi comercializarea ce degradează arta contemporană. Îl sprijină însă iubirea Laurei şi loialitatea lui bărbătească faţă de această iubire, pasiunea frumosului şi concepţia picturii ca pătrundere în sanctuarul secret al lucrurilor. Prin inerenta lor transfigurare, trăirile şi izbînzile lui Mirabella, reverberate în tot romanul, se apropie de transrealul la care m-am referit, dar ele nu alcătuiesc un transreal negru, catastrofic, ci unul luminos, iradiant. Arta protagonistului nu este teribilă, abisală, ci lenifiantă, purificatoare. Nu atacă, ci înseninează. Mirabella nu urmăreşte vehementa, ci delicateţea, ceea ce desigur nu exclude intensitatea.

Aceste derogări şi adăugiri sînt consecinţa unei schimbări mai profunde de ordin uman. Antropologia în care crede Vázquez Bigi şi pe care o transpune în personajele sale se întemeiază pe o calitate esenţială : curajul de a fi bun, curat, generos, de a nu dori moartea, violenţa, ura şi celelalte, în ciuda contextului vremii, dur şi amar, precum se ştie. A doua caracteristică a antropologiei autorului se învederează în dorinţa firească, nu obsesivă, a personajelor sale de a plăcea, de a seduce : Laura prin frumuseţe, Nicolás prin putere de creaţie şi de sacrificiu. Aceasta nu înseamnă deloc că ne aflăm în faţa unei povestiri roz : frumuseţea Laurei este ameninţată de o înclinaţie stupidă, de o autoamăgire din care se deşteaptă, iar bunătatea lui Nicolás are ceva ludic şi include chiar un fel de slăbiciune : neputinţa de a fi ferm în bunătate. Naraţiunea găzduieşte de asemenea unele pete ale timpului : dezastrele războiului (episodul Monte Cassino) şi josnicia rasismului (episodul Antonio), dar în ansamblul romanului ele sînt reduse şi depăşite de o antropologie puternic şi inalterabil benefică.

Celălalt roman purtător de noi valenţe narative, **Cocoşul cu pintenii de aur** de Guillermo Morón — nume cu deosebit răsunet în viaţa culturală a Venezuelei şi Americii Latine — reprezintă faza culminantă a unei evoluţii creatoare în care s-au integrat : atenţia la fapte şi la concret a istoricului, agilitatea intelectuală şi ingeniozitatea asociativă a eseistului şi mai ales puterea de invenţie şi îndrăzneala expresivă a naratorului. Experienţa de viaţă din care a crescut romanul se ordonează potrivit schemei binare denumite „călătoria completă" : plecarea în lume şi întoarcerea acasă, cristalizate în marile fabulaţii odiseice. Pentru Guillermo Morón, plecarea a însemnat doctoratul în ştiinţele istorice la universitatea din Madrid, specializarea filologico-filozofică în Germania, cunoaşterea directă a multor ţări şi culturi printre care România şi împlinirile ei actuale, iar întoarcerea a fost la Caracas, unde a desfăşurat „virtuţile pluralului" ca ziarist, profesor universitar, preşedinte al Academiei Naţionale de Istorie a Venezuelei şi mai cu seamă ca autor al minunatelor **Povestiri ale lui Francisco**, al cărţii de fabule **Anumite animale creole** şi al romanului de faţă, finalist în premiul Planeta considerat a fi un Goncourt spaniol.

În acest roman, înnoirea se produce din lăuntrul sistemului hispano-american şi poate tocmai de aceea modificările sînt mai importante şi mai promiţătoare de noi drumuri spre noi teritorii narative. La prima vedere, scenariul este cunoscut : un tîrguşor de provincie venezueleană, cu tot pitorescul tropical şi farmecul creol. De asemenea eroul : copilul sărac care se pregăteşte a deveni „om mare" printr-un complex de isteţime, imaginaţie şi har. Ca şi în cazul binecunoscutului Macondo, aceste date reale, acest obiect faptic, sînt transfigurate sau mai exact re-create într-un imaginar de factură inedită : prodigiosul. Nu e nici miticul, nici fantasticul, nici fabulosul, practicate cu consacrat succes de Asturias, Cortázar sau García Márquez. Morón creează o nouă zonă de transreal, misterul cordial, amestec de graţie, inocenţă şi ironie. Francisco, protagonistul romanului, trăieşte în mijlocul unei lumi în care totul se preface în minunăţie : casele sînt fermecate, caii vorbesc, morţii se cred vii, dracul circulă liber şi enigmatic — ce dracu' o vrea ? — într-o atmosferă de voioşie, dar cu intercalări de îngrijorare sau tristeţe. În fond, veselia nu este idilică, ci gravă, pentru că semnificaţia ei stă în recuperarea edenică a copilăriei, iar peste starea de graţie se aştern, uneori, umbre.

Această noutate în plan ideatic se corelează cu alta în plan compoziţional, face necesară crearea altui curs narativ decît cel tradiţional bifurcat în stiutele direcţii adversative : fie mimetic realistă fie neîngrădit fantastică. Morón găseşte altă cale şi narează prodigiosul, minunăţiile, prin procedeul denumit pluralitatea vocilor narative. Liniuţele de dialog sînt suprimate, povestirea trece de la un personaj la altul fără avertizare şi fără schimbare de persoană gramaticală sau, invers, pentru acelaşi personaj se folosesc surprinzător şi **în continuare**, diferite pronume : obiectivul „el", subiectivul „eu", vocativul „tu". În fond, este o polifonie de tip nou, rectiliniară, iar nu circulară.

Paul Alexandru Georgescu

*) Determinat în studiul meu **Prolegómenos a una teoria de la novela hispanoamericana**, în Revista Nacional de Cultura (Caracas, nr. 226/1976) şi amplu documentat în **Los buscadores de la utopia** (Caracas, 1977) de Fernando Ainsa.

REVISTA STRĂINĂ

● **TRADUCĂTOARE ÎN LIMBA ITALIANĂ A OPERELOR** Virginei Woolf şi Peter Härtling, Francesca Duranti este autoarea a trei romane, toate apărute la cunoscuta casă editorială „Rizzoli" din Milano : „La Bambina" (Fata), „Piazza mia, bella piazza" (Piaţa mea, frumoasă piaţă) şi „La casa sul lago della luna" (Casa de pe lacul lunii). Ultimul dintre acestea o situează pe Francesca Duranti în rîndul reprezentanţilor celor mai autorizaţi ai prozei italiene contemporane.

Acţiunea romanului „Casa de pe lacul lunii" se desfăşoară în lumea editorială, foarte cunoscută autoarei, ea însăşi redactor la o mare editură din Milano. Personajul principal este Fulvia, dar alături de ea apar Mario şi Fabrizio, din aceeaşi editură, pe cei trei unindu-i nu atît munca în editură cît mai ales sentimentele. Fabrizio o iubeşte pe Fulvia, dar aceasta îl iubeşte pe Mario. În triunghiul Mario — Fulvia — Fabrizio cel care pînă la urmă se va resemna cu stoicism este Fabrizio.

Pentru a-şi recăpăta echilibrul zdruncinat, Fabrizio va încerca să găsească un exemplar din romanul autobiografic al unui scriitor austriac obscur — Fritz Oberhofer — pe care să-l traducă. Pentru aceasta el va călători în mai multe ţări europene pînă cînd, în cele din urmă, îl va găsi în Austria. Căutarea romanului, munca la traducerea lui şi la elaborarea cuvîntului introductiv nu vor fi însă în măsurră să-l liniştească sufleteşte pe Fabrizio. Pornit apoi să reconstituie adevărul celor relatate în romanul lui Oberhofer, care se numeşte „Casa de pe lacul lunii", Fabrizio se va arunca, disperat, în braţele Mariei Lottner Petra, nepoata proprietăresei „casei".

Sfîrşitul romanului este deschis.

Critica de specialitate situează acest ultim roman al Francescăi Duranti în categoria realismului magic al lui Italo Calvino şi Luigi Malerba, cu înclinaţii vădite spre grotesc. Simbioză modernă între Don Quijote şi Don Juan, Fabrizio reprezintă criza intelectualului italian (occidental) contemporan, victimă a societăţii de consum, incapabil să găsească o ieşire din criza personală şi socială în care se găseşte.

● **GURILE RELE ZIC CĂ KURT VONNEGUT AR FI OBOSIT,** stare care s-ar reflecta şi în scrierile sale. Iată însă că, parcă pentru a infirma aceste păreri, scriitorul a lansat de curînd pe piaţa americană a cărţii volumul cu titlu exotic „Galapagos", în care face dovada — dacă mai era nevoie — a extraordinarului său potenţial fantezist şi imagistic, a vitalităţii scrisului său.

Este un roman cu totul neobişnuit, începînd cu ideea de bază : creierul uman, inteligenţa umană ca sursă de regres, de dezastre. Neobişnuit şi prin unele concluzii la care ajunge scriitorul, cum ar fi cea potrivit căreia într-o conflagraţie nu supravieţuiesc în mod necesar cei mai dotaţi ; prin îmbinarea de real şi fantastic, prin rîsul amar, pe alocuri sarcastic, practicat de Johnatan Swift. Povestitorul, Leon Trout, fiul unui autor fictiv de literatură s.f., vine spre noi, spre secolul XX, dintr-un viitor de care ne despart un milion de ani, pentru a povesti întîmplarea despre „a doua arcă a lui Noe" şi despre naşterea unei lumi noi.

Pentru a localiza totuşi acţiunea, Kurt Vonnegut introduce în roman elemente concrete petrecute în zilele noastre pe continentul latino-american şi nord-american. De pildă, la bordul vasului „Bahia de Darwin", cu care călătoreşte povestitorul, se află, printre alţii, şi Henry Kissinger, Mick Jagger, Jaqueline Onasis, dar şi japoneza Hisako Horoguki, născută cu malformaţii congenitale ca urmare a exploziei de la Hiroşima. Călătoria vasului este întreruptă. Izbucneşte criza mondială de energie. Bolile. Foametea. Al treilea război mondial. Cîţiva oameni reuşesc să se salveze pe puntea lui „Bahia de Darwin", cu care ajung în insula Santa Rosalia, unde se va naşte o lume nouă, alcătuită din personaje groteşti, fără mîini, pentru a nu mai putea mînui armele, pentru a nu mai putea ucide şi tortura.

În spatele aparentului cinism al povestitorului se ascunde un om cu privirea realistă asupra lumii, cu credinţa fermă în perenitatea valorilor umane tradiţionale. În felul acesta „Galapagos" este un roman cu mesaj antirăzboinic, Kurt Vonnegut fiind scriitorul căruia nu-i este indiferent viitorul planetei noastre.

Fernand Léger : „Clovnul"

● **CINCIZECI ŞI CINCI DE POEŢI ŞI PROZATORI** din cincisprezece ţări ale lumii, peste o sută de poezii şi texte în proză, aproape treizeci artişti plastici, peste nouăzeci desene şi picturi, acesta este bilanţul cifric al unui volum neobişnuit, recent apărut în editura pragheză „Albatros" sub titlul „Ostrov, kde rostou housle" (Insula pe care cresc viori).

Este un volum consacrat literaturii-nonsens. Ca fondator al acestui gen literar este considerat Edward Lear (1812—1888), unul dintre cei mai originali poeţi născuţi în insulele britanice. În prefaţa volumului, poetul ceh Michal Černík scrie : „Un vers dintr-un proverb ceh spune : «Şi casa a sărit pe fereastră afară». Aţi putea spune că acesta este un nonsens, şi chiar aşa este. Un nonsens, întrucît o casă nu poate sări pe fereastră. Asta o ştie oricine. Farmecul provine din faptul că deşi toată lumea ştie că este un nonsens, nimeni nu-l combate."

Alături de poezii aparţinînd lui Edward Lear sînt publicate lucrări de Lewis Carrol („Alice în Ţara minunilor"), A. A. Milne („Ursuleţul Pu"), Christian Morgenstern, R. L. Stevenson, picturi de Paul Klee şi Pablo Picasso. Pentru ilustrarea textelor selecţionate, autorii antologiei au ales lucrări semnate de Chagall, Miró, Fernand Léger şi alţii.

● **DE CURÎND, REGIZORUL AMERICAN DE ORIGINE ITALIANĂ MICHAEL CIMINO** a terminat filmările la „Sicilianul", o peliculă al cărei erou este Salvatore Giuliano, figură rebelă, un soi de Robin Hood al Siciliei interbelice.

Mitul lui Salvatore Giuliano a inspirat pînă acum cel puţin o jumătate duzină de scenarii. Unul dintre acestea i-a căzut lui Cimino în mînă. După aceea a apărut romanul „Sicilianul" al lui Mario Puzo, în care acesta face legătura între Giuliano şi personajele din celelalte romane ale lui, în special din „Naşul". Urmarea cărţii lui Mario Puzo a fost că americanii au început să creadă că Giuliano este un personaj fictiv. Fapt este însă că interesul enorm manifestat de americani faţă de personaj a fost elementul care l-a determinat pe Cimino să treacă la realizarea acestei pelicule. Trebuie că Salvatore Giuliano a fost un om cu totul neobişnuit dacă a reuşit să se sustragă vreme îndelungată celor trei puternice forţe care controlau Sicilia : biserica, aristocraţia şi mafia.

Michael Cimino a căutat mult pînă l-a găsit pe interpretul rolului lui Giuliano. În concepţia lui acest rol trebuia interpretat de un actor al cărui accent, comportament şi ale cărui gesturi — întreaga sa personalitate — să fie ceva aparte, netipic pentru americani. Un actor neobişnuit, puţin exotic. Cel care a întrunit toate aceste cerinţe ale lui Cimino a fost actorul francez Christopher Lambert, remarcat de regizor în urma reuşitei sale artistice din filmul regizorului american Hugh Hudson, „Tarzan".

Regizorul nu şi-a propus să reconstituie realitatea pornind de la legendă, aceasta a făcut-o Francesco Rosi în filmul documentar „Salvatore Giuliano". Cimino şi-a propus să afle dacă acesta a avut cu adevărat relaţii cu mafia, cu cardinalii, cu aristocraţia, aşa cum susţin toate sursele. Filmul a fost realizat în Sicilia, echipa de filmare bucurîndu-se de largul sprijin al locuitorilor acestei provincii din talpa cizmei italiene.

● **LA CEI OPTZECI ŞI UNU DE ANI AI SĂI,** marele scriitor italian Alberto Moravia este la fel de activ ca la şaptesprezece ani cînd publica „Gli indifferenti" (Indiferenţii) cel mai reuşit dintre romanele lui. Se scoală cu noaptea în cap şi bucurîndu-se de grija deosebită a soţiei sale, Carmen Llero, în vîrstă de 34 de ani, cu care s-a căsătorit în 1986, se aşează la maşina de scris şi dactilografiază cronici de film pentru „L'Espresso", completări la „Diario europeo" (Jurnal european) sau articole pentru „Corriere della sera". În plus, acordă interviuri.

— Ce înseamnă pentru dv., domnule Moravia, cea de a optzecea aniversare a zilei de naştere ?, l-a întrebat reporterul Nello Ajello de la „L'Espresso".

— Mulţi spun că optzeci de ani înseamnă mult. Pentru mine ei nu înseamnă nici mult, nici puţin. Anii aceştia pur şi simplu nu există pentru mine. După părerea mea vîrsta este o problemă personală, particulară, psihologică, pe care ne-o marchează evenimentele pe care le trăim şi oamenii pe care îi întîlnim pe drumul vieţii, două trei femei, boala, o carte. Fiecare an are în viaţa omului altă însemnătate. Pentru mine o foarte mare importanţă a avut anul 1986 cînd m-am căsătorit cu Carmen ; important a fost şi anul 1929 pentru că atunci mi-au apărut „Indiferenţii". De anul 1928 nu-mi aduc aminte. Nici de anul 1930. Ca şi cînd nu ar fi existat...

Faptul că ţi se aminteşte că ai optzeci de ani trezeşte în tine sentimentul că ai fi ca un copil despre care se spune că este mic dar, cu toate acestea, ştie să socotească şi să se poarte cuviincios ! Despre un om de optzeci de ani oamenii îşi imaginează că în mod obligatoriu trebuie să fi dat în mintea copiilor, iar dacă nu este aşa, îl privesc pe jumătate cu admiraţie, pe jumătate cu incredibilă uimire. Cum este posibil că încă mai scrie, mai gîndeşte, mai călătoreşte, mai discută ? De astfel de întrebări mă eschivez într-un mod adecvat. Cînd s-a apropiat cea de a 80-a aniversare a zilei mele de naştere i-am spus soţiei : nu vreau nici un fel de festivitate, să trecem peste această aniversare, să zicem că am şaptezeci şi nouă de ani plus unu..."

SPORT

Un nor într-o căldare

Aprilie. Începe irealitatea. Delirul florilor de prun. Magnoliile. În aprilie, eu şi prietenii mei avem zile cînd nu ne căutăm, nu ne trebuim. Zile lungi sau prelungi, cînd eu nu sînt parte din tine, fată frumoasă, sînt întregul tău. În aprilie sînt belciugul din nara taurului care va ocoli, ca o furtună a frumuseţii, trupul toreadorului pîndit de după colţ de un destin negru. În aprilie, îmi dau seama, toţi craii noştri n-au prea mult spor medieval germanic ; sînt bizantini, ţin cu bisericuţele de sat, sau măcar cu închipuirea lor — şi-şi împletesc zodiile c-un fir de noroc şi unul de venin. Din punctul meu oriental de vedere — căci aici vroiam şi urma să ajung — scorul 3—3 înregistrat de o selecţionată divizionară din România, pe care am înjurat-o cu spume la gură, fiindcă la Dublin a jucat sub numele de naţionala României, ţine de luna aprilie. Cînd e bine, mă simt dator să întreb lumea :

— Oameni buni, ce duceţi în căldarea aia de aramă ?

Şi mă simt de asemeni dator să aştept răspunsul :

— Un nor cules din cer pe lună plină, lună sprîncenată.

Nu merită să fim şi buni şi răi. Merită să fim numai buni. Le mulţumesc lui Andone, Geolgău şi Bölöni. O căldare, un nor, o ploaie mănoasă.

Iată, nu există nici-o bucurie fără pacostea ei. Vai, ce te-ai întunecat lună aprilie ! Răzgîndeşte-te. Eu merg înainte şi, cu jumătate de umăr în umbră, trec la echipa olimpicilor. Iluzii mîncate de molii, zbor de buburuze bătrîne. De la Aalborg (Danemarca), unde am înghiţit opt goluri, la Piotrkow Tribunalski (fereşte-mă Doamne, de partea a doua a numelui) se leagănă, în triumfuri schiloade, un hamac. Şi-n hamac se leagănă, domneşte, într-o dulce şi sleită siestă, o selecţionată bizară care dă-n brînci şi cade-n bot sub numele de formaţia olimpică a României.

Nu, fraţilor, fantoma care umblă prin Europa sub numele de echipa olimpică a României e un catîr muşcat de-o vacă în oborul Brăilei.

Osteneala unei zile de lucru intens mă face să rostesc, suspinînd : ce idee tehuie să te legeni în hamac între Aalborg şi Piotrkow Tribunalski ! Mă lepăd de toţi căzuţii în doaga înfrîngerilor din care tragem învăţăminte de smarald fals (la noi se spune falş).

Războiul prunilor cu lumina. Muniţie : de la meri şi de la vişin. În ajun de Florii, cuvîntul piersic mă sîngerează cu dureri de salcie, cu alcătuiri de mesteacăn.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

Biblioteca Judeţeană ... Mureş

ANUL XXXI
15
(1 352)
Simbătă
9 aprilie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

UN NOU ITINERAR DE PACE ȘI PRIETENIE

Un nou itinerar de pace și prietenie în țări cu care România, în lumina politicii sale de cooperare și colaborare pe multiple planuri, întreține și dezvoltă relații menite să consacre acest spirit umanist al sfîrșitului de secol și să contribuie la așezarea lumii pe noi temeiuri ale progresului și civilizației, ale respectului independenței și suveranității. La ora cînd consemnăm aceste rînduri, tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, se află în Indonezia, prima din vizitele anunțate. În drum către această țară prietenă a avut loc întîlnirea între președintele român și președintele Republicii Islamice Pakistan. Noua întîlnire a conducătorilor celor două țări, așa cum s-a subliniat și în cadrul convorbirilor prietenești la nivel înalt româno-pakistaneze, s-a desfășurat într-o atmosferă de caldă prietenie și cordialitate, de stimă și înțelegere reciprocă, atmosferă ce definește relațiile pe multiple planuri dintre țările și popoarele noastre. Noul dialog s-a înscris ca un moment de largă importanță pentru evoluția raporturilor dintre România și Pakistan, reliefînd semnificația deosebită pe care o au întîlnirile și convorbirile la nivel înalt, înțelegerile convenite cu acest prilej, promovarea spiritului de colaborare și cooperare în viața internațională.

Înalta solie de pace și prietenie a poporului român, noul itinerar pe care actualele vizite oficiale ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, îl relevă în atenția opiniei publice ca pe un demers de cea mai mare actualitate reprezintă, desigur, una din paginile la zi ale politicii externe românești, politică în elaborarea și înfăptuirea căreia conducătorul partidului și statului nostru are, așa după cum se știe, un rol hotărîtor. Continua întărire și dezvoltare a raporturilor noastre economice, tehnice și științifice, politice și culturale cu toate țările și popoarele iubitoare de pace și progres, constituie un aport concret, de maximă importanță, la cauza umanității înseși, precum și unul din acele moduri vii și deschise de abordare într-un spirit nou a realităților vieții internaționale. Cuvîntarea secretarului general al partidului la recenta Plenară a C.C. al P.C.R. sublinia cu deosebită evidență aceasta : **Numai o soluționare democratică, în spiritul egalității și avantajului reciproc, al respectului independenței și suveranității naționale, al neamestecului în treburile interne ale altor state va deschide calea depășirii greutăților economice mondiale și dezvoltării armonioase a tuturor statelor, a realizării unei lumi mai drepte și mai bune. Avînd în vedere toate acestea,** sublinia secretarul general al partidului, **se impune, ca o necesitate, o nouă abordare a problemelor acumulate, care să pornească de la realizarea unei noi ordini economice și financiare mondiale.**

Vastă și complexă, problematica lumii contemporane preocupă mai mult decît oricînd și într-un asemenea context se înscriu demersurile frecvente ale președintelui României, abordările de principiu ca și inițiativele practice prin care prezentul lumii să dobîndească și sensul concret al perspectivei, al conlucrării pe planuri multiple în folosul reciproc al popoarelor, al înaintării pe calea păcii, a progresului și civilizației. Într-o asemenea perspectivă se caută soluții și posibilități noi de apropiere și înțelegere, de afirmare a cauzei umaniste care cunoaște azi noi trăsături și noi orizonturi de susținere, inclusiv pe acelea ale gîndirii și acțiunii politice, ale dialogului la nivel înalt. Noul traiect de pace și prietenie pe care-l străbate în aceste zile tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, se constituie de aceea într-un eveniment al vieții internaționale.

Luceafărul

Secvență din noul itinerar de pace și prietenie — vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în Republica Indonezia

JURNAL DE POET

Poezia în școli

Am avut în fața ochilor în ultimele săptămîni sute de chipuri de elevi din clase superioare din cîteva școli ale noastre.

I-am văzut și simțit atinși de cuvîntul poeziei, încremeniți în bănci mult peste ceasul cuvenit să-și asculte profesorul. Este vîrsta cînd își aleg viitoarea profesiune cei mai mulți dintre ei, vîrsta întrebărilor hotărîtoare, cea a candorii și cinstei și nedisimulării. Ei ne simt exact cînd le vorbim, din ce straturi ale conștiinței rostim cuvîntul, dacă se poate încredința sau nu cuvîntului nostru.

Mi-am îngăduit, la un liceu de lîngă Giulești, fără nume din păcate, doar purtînd un număr ce nu spune nimic, unsprezece, să evoc întîlnirea ce-o avurăm, ca liceeni, cîțiva tineri cu Lucian Blaga. Ce ne-a spus Blaga atunci a rămas hotărîtor în acei ani pentru noi, de-a ne pune pe treabă, de-a ne aprofunda tradiția românească și de a învăța limbi străine pentru a putea citi în original mari cărți ale altor culturi.

Nu altceva spunea tinerilor englezi după războiul marele lor poet T.S. Eliot. O cultură care se rupe de trecut și de universalitate se sinucide.

Lucrați cu amîndouă mîinile pentru a putea edifica într-adevăr pe pămîntul părintesc în cultura de acasă.

Oricare ne-ar fi vocația de medici ori ingineri, de profesori ori scriitori, datoria în spirit este una de-a stăpîni în amănunt ceea ce s-a făcut acasă și se reface în lume. Muncă pentru asta, sinceritate, răbdare și sete de adevăr și libertate.

Mintea îmbogățită cu știință reală, cu adevărul marilor cărți ale omenirii este averea, singura avere imperisabilă a fiecăruia dintre noi.

Bine ar fi ca în fața acestor tineri liceeni să stea, dacă nu săptămînal, măcar o dată pe lună cîte unul dintre cei ce fac efectiv în științe, în arte ceva pentru edificarea științei acestui popor.

A-l vedea pe om în carne și oase, pe cel ce este un Vlaicu sau un Davilla, ori Goga vremii sale este mai mult decît o faptă de cultură, o fac toate țările în școli și universități cu valorile lor. Cu invitați de seamă din alte țări. Pentru formarea științifică etică a noilor generații nu trebuie cruțat nici un efort : cea mai sfîntă investiție, cea mai sigură ce aduce-va roade în spiritul logosului devenit istorie.

Ioan Alexandru

În lumina severă a unei dimineți

Dacă volumele de versuri publicate anterior (cu deosebire ultimele două, **Amintiri dintr-o popicărie**, Eminescu, 1983 și **Ucide-mă, fericire**, Eminescu, 1984) individualizau poezia Violei Vancea stilistic, dacă fluxul liber al memoriei și sinceritatea izbucneau — la acea dată — în versuri tăioase, sincopate, a căror curgere abruptă, de torent de munte printre stînci, sfida deltele retorismului, ultimul volum *) apărut de curînd, **Haltă în paradis**, aduce o clarificare atît la nivelul rostirii și al mijloacelor de expresie, cît și o limpezire a viziunii și a motivației existențiale a actului creator.

Carte de maturitate, originală, unitară, deși construită arborescent, **Haltă în paradis** devine, în contextul poeziei contemporane, încă o dovadă că poezia feminină a scuturat „jugul" feminității, a aruncat din nacelă lestul electrocasnic-menajer, optind, în cele mai reușite experiențe ale unor autoare de talent, pentru ipostaza unui jurnal existențial de o incontestabilă densitate emoțională.

Ruptura aceasta nu este încă deplină — de aici și impresia de duritate „căutată", de naturalism — dar, ceea ce nu mai poate fi pus la îndoială, avantgarda poeziei feminine contemporane a trecut cu bine de tranșeele universului casnic, a reușit să traverseze șanțurile cu apă ale intimismului și calofiliei delicate, atacînd versanții temelor majore ale poeziei, implicîndu-se în problematica actuală, abordînd temele sociale, investigînd chirurgical relațiile umane, problemele de conștiință.

Insurecția poetică a Violei Vancea își are punctul de plecare în versurile mai vechi („Hai să ne ardem de vii sentimentele, slăbiciunile, / hainele de gală / Dezgolindu-ne pînă la piele, pînă la cușca / întunecoasă a toracelui adăpostind inima..." în vol. **Amintiri dintr-o popicărie**), cu toate că acolo gravitatea, tensiunea dramatică, torturantele întrebări primeau masca de cloroform a ironiei.

Cum orice anestezie e trecătoare, în ultimul

Traian T. Coșovei

Continuare în pag. a 7-a

Nu e nimic mai bun

Nu e nimic mai bun ca gîndul,
Doar cu acesta mă mai satur
Cu cît mai trist devin și matur
Și cu cît ochiu-mi, luminîndu-l,

Străbat prin mii de ani de-a rîndul
Pînă răsare Arraratul
Și Noe, Arca și veleatul
Din apele ce ard roșindu-l.

Cînd mă întorc bătrîn la tine
Văd casele pe serpentine
Cum fug de mine și se-ascund
În munți cu norii supți în jos
Pe cînd în codrul cel profund
Se naște iar un om frumos.

Gheorghe Pituț

Receptarea literaturii

Faptul că literatura se adresează unui public real și nu unei categorii abstracte de cititori e un adevăr în afară de orice discuție. De aceea ne mîră insistența cu care unii scriitori cultivă un experimentalism steril, lipsit de orice audiență, un registru tematic artificial, rupt de problematica actuală a existenței și încearcă să impună asemenea formule ca direcții principale de evoluție. Acești autori mizează pe o așa-zisă **autarhie** a literaturii considerînd arta scrisului o indeletnicire tautologică, izolată de fenomenul viu al epocii. Credem că este inutil a sublinia faptul că literatura, la fel ca și celelalte domenii artistice, se integrează ritmurilor culturale avînd o evoluție doar în parte autonomă, sau cu alte cuvinte, manifestînd acel principiu „al închiderii prin deschidere" de care vorbea Noica — iar deschiderea este neîndoielnic ipostaza ei morală, de participare efectivă la destinul spiritual al unei epoci. Rîndurile de față nu își propun o dizertație culturologică, mai degrabă ele încearcă să surprindă „din mers" unele aspecte ale raportului dintre literatură și public în perspectiva acestui sfîrșit de secol și de mileniu. Conștiința sfîrșitului de secol nu generează anxietate culturală și disoluție în planul esteticului (precum încearcă să demonstreze unele teorii occidentale care prevestesc „declinul artei") dimpotrivă, tindem să credem că starea de spirit a momentului actual este una **integratoare** venită din sentimentul retrospectiv al parcurgerii unui ciclu istoric de o deosebită complexitate. Se simte tot mai pregnant, din această cauză, **nostalgia sintezei**, e un climat propice viziunilor globale și nu e greu de constatat acest aspect în sfera teoreticului (apar azi numeroase lucrări de sinteză, istorii pe genuri sau pe perioade etc.) o serie întreagă de studii își aduc contribuția la recuperarea valorilor culturale, este reformulată problema tradiției, ș.a.m.d. Nu insistăm asupra acestei laturi simptomatice, de altfel, pentru înțelegerea fenomenului cultural actual. Subliniem doar faptul că și în domeniul gîndirii științifice au loc mutații similare care vorbesc despre un proces integrator: logica viului, expansiunea cercetărilor biologice cu trimitere la o nouă epistemă (vezi teoria lui Mihai Drăgănescu), filozofia Ființei etc. sînt preocupări care demonstrează atenția tot mai mare acordată **principiului vieții ca fundament ontologic** și putem spune, pe baza numeroaselor dovezi, că în acest sfîrșit de secol cîștigă prioritate **gîndirea organicistă** (fenomenul actual poate fi explicat prin teoria „recesivității" structurilor a lui Mircea Florian). Așa stînd lucrurile, conștiința culturală trece printr-o fază de **reflexivitate** manifestată și în psihologia publicului consumator de literatură, acest public fiind interesat acum de problematica morală a ființei, de fundamentul etic al socialului. Se naște însă următoarea întrebare: participă eficient creația literară la noul puls al vremii? Vine ea mereu în întîmpinarea orizontului de așteptare? Este greu de presupus că pe fondul actualei deschideri spre mesaj și autenticitate a gustului public se mai poate bucura de audiență o literatură izolată în calofilii, închisă în ea însăși, experimentalismul steril lipsit de mîză etc. Aceste producții „cu circuit închis" nu răspund interesului major de lectură, ele pot configura o manieră printre multe altele dar nicidecum o cale esențială de evoluție. Pentru a pătrunde în conștiința maselor de cititori literatura trebuie să vină în întîmpinarea unui orizont spiritual, să răspundă chemărilor obiective ale timpului, nu să se izoleze în practici formaliste. O parte a criticii literare face greșeala de a ignora fenomenul receptării publice poate datorită confuziei create între orizontul de așteptare (înțeles în sens superior, istoric) și acela generat de nevoia literaturii de consum. De aici și opinia că scriitorul adevărat nu trebuie să facă concesii gustului comun, nu trebuie să fie interesat de succesul la public. Dar poate oare literatura să facă abstracție de publicul cititor ? După părerea noastră, orizontul de așteptare este un reper deosebit de prețios pentru creativitatea artistică. Se aduce deseori în discuție problema „noii sensibilități" a consumatorului de artă. Fenomenul se cere analizat cu mai multă atenție. S-a indepărtat oare gustul public de tradiția afectivă a omului? Dovezile spun că nu, din moment ce romanticele filme cu „liceeni" fac astăzi săli arhipline relevînd o continuare a „medelenismului" în plină epocă a videocasetofoanelor. Omul de azi nu a devenit deloc „antisentimental" cum încearcă unii să demonstreze. Fenomenul receptării explozive a poeziei lui Nichita Stănescu se datorează romantismului liricii sale dincolo de vizionarismul ideatic și de limbajul inedit. De curînd am asistat cu toții la succesul enorm al retrospectivei Nicolae Grigorescu (expoziția a fost prelungită de trei ori la cererea publicului!) eveniment care a făcut să se vorbească despre o adevărată „redescoperire afectivă" a marelui nostru pictor. Exemplele se pot continua de-

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 2-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

„Uluind muritorii"

A treia carte a lui Marin Lupșanu*) întărește integrarea sa în seria „poeților cîmpiei". Dealtminteri, apartenența autorului nu a fost niciodată disputată : el este și vrea să rămînă fiul satelor Bărăganului.

În schimb, trebuie discutată tocmai noțiunea de „poezie a cîmpiei", uneori mult prea laxă. Cîmpia poate fi înțeleasă, poate fi invocată, poate fi iubită. Mai departe : poate fi transformată în spațiu benefic, poate fi asimilată elementelor primordiale. Dar toate acestea nu o schimbă în arhetip, căci toate acestea sînt numai efecte (citeodată premeditate) și pot decurge din diverse cauze, posibil foarte diferite între ele.

Un autentic poet al cîmpiei e prizonierul arhetipului cîmpiei. Imensitatea, monotonia, fertilitatea, valențele materne, extazul spațiului, chtonicul — atributele fundamentale ale cîmpiei — vor constitui modul lui de transfigurare a realității. Odobescu, de pildă, ne-a lăsat o foarte frumoasă și sugestivă descriere a Bărăganului. Se situa, însă, în afară. Comparați, pentru edificare, cu poemul „Cîmpia Bărăganului" din volumul analizat aici.

Pentru Marin Lupșanu acest arhetip dominant se traduce prin lentoarea gravă a versului, prin amploarea sintactică (există poezii din două fraze formate din 29 de versuri), prin importanța figurei mamei, prin marele (și nivelatorul) patos. Am pune în aceeași ordine aversiunea sa pentru rimă și aproape perfecta știință a ritmului. Deși efectul estetic e modern, în sensul reactualizării străvechilor tehnici poetice (vezi și expresionismul), la origine se află tot cîmpia : esențial opusă îngrădirilor sintagmatice : respirînd în consonanță cu ritmurile inalienabile ale naturii.

Se observă lesne : trăsăturile acestea sînt deopotrivă structurale și structurante ; iată de ce trebuiau amintite. Dar au caracter general și nu pot defini singure. În fond, interesant rămîne doar textul, adică tocmai fenomenul unic și irepetabil.

Există o uriașă dragoste în poezia lui Marin Lupșanu : satul. Manifestă pretutindeni, declamată și proclamată, această stare de spirit este intens pozitivă și prin urmare sacralizează cotidianul. Gesturile obișnuite, activitățile de zi cu zi, lucrurile, oamenii — într-un cuvînt : totul — încep să participe la un ritual solemn care, de fapt, nu-i nimic altceva decît tainica și puternica existență a firii. Ceea ce determină apariția unei osmoze (oarecum de așteptat) : satul se îmbibă cu sensurile profunde ale Naturii, ale Universului și se justifică prin ele. Identitatea lui devine exemplară, adică tinde

Radu Comănescu

Continuare în pag a 7-a

ATITUDINI

O ipoteză

Într-un incitant articol din **Caiete botoșănene** (ianuarie, 1988), **Eminescu și secolul al XIX-lea,** criticul Mihai Zamfir încearcă să-și explice **actualitatea** atît de vie a poetului, în acest sfîrșit de secol, ca pe un fenomen unic în culturile naționale moderne. Aniversîndu-l, bunăoară, Eminescu este **altceva** pentru noi decît sînt „Dante în Italia și Goethe în Germania": „acestea din urmă (aniversările, n.n.) vor fi inevitabil acoperite de o aură academică". Pe cîtă vreme Eminescu a continuat să fecundeze lirica unor mari poeți „atît de deosebiți între ei ca Șt. Aug. Doinaș și Nichita Stănescu", fapt menit „să ne mire și să ne situeze deodată în fața unui «caz»". „Sîntem siliți — adaugă îndreptățit Mihai Zamfir — să recunoaștem că nu o fixație paseistă ar fi explicația, ci ceva mult mai simplu: însăși opera eminesciană nu și-a epuizat virtualitățile creatoare prin influență, deoarece încă nu și-a stins ecoul. Eminescianismul nu s-a solidificat transformîndu-se în lavă cenușie, ci este încă magmă fierbinte, iar contactul cu el atinge funcțiile vitale ale poeziei românești". Sînt cuvinte cu care e greu să nu fii de acord și care, în definitiv, confirmă încă o dată celebra profeție maioresciană: „Pe cît se poate omenește prevedea, literatura poetică română

Theodor Codreanu

Continuare în pag. a 2-a

Cu cerneala inimii

Orice Poet autentic își scrie versurile cu cerneala inimii. El își trăiește intens poeziile, și le mîngîie, le insuflă viață din propria-i viață, le înnobilează cu simțirile și arta sa, topindu-și sufletul în ele. Mi-a plăcut și îmi place să cred, indiferent de ce pot gîndi unii, că sînt unul dintre acei truditori ai scrisului care au făcut un legămînt cu ei înșiși, care au conștiința acută a darului cu care au fost hărăziți și mai ales a datoriei și respectului față de cititorii lor. În toate cele nouă cărți semnate pînă în prezent, m-am străduit să spun mereu ceva — un ceva al meu, suind din adîncurile ființei și cure să grăiască celor cărora mă adresez, în limbajul adecvat al înțelegerii reciproce, despre mine, despre noi. Evident: cele mai multe și mai obsesive motive lirice au fost legate de condiția mea de fiu al unui sat din cîmpia dunăreană. Privind „lumea de-acasă" ca pe o binefacere a nașterii și devenirii mele ca om și creator, am resimțit ca pe o nobilă îndatorire nevoia de a da glas, prin poezie, acestei lumi de neuitat. Volumele mele dedicate satului — cu deosebire „Lungul drum către casă", „Tărîmul magic", „Veghe și dor" — reflectă însăși „distanța" la care m-am aflat într-o perioadă ori alta de spațiul originar și care a determinat nota dominantă a fiecărei cărți, de la exultanța unor imagini și trăiri nemijlocite, pînă la nostalgia și dorul impuse de lenta depărtare în timp. Chiar și un volum ca „Solitarul citadin" (1972, al doilea în ordine editorială) este sensibilizat tot de condiția primară, titlul lui exprimînd exact tiranica senzație a acelei etape de tranziție și integrare treptată (nu lipsită de un anumit dramatism) în cadrele existenței pronunțat urbane.

Am amintit acest volum întrucît cine îl revede astăzi atent va afla în el o „anticipație" a culegerii mele Poemograme *și alte poezii, apărută la „Cartea Românească". Unii din germenii ei pot fi depistați chiar în ultima parte din placheta mea de debut „Fuga din hazard" (Ed. „Eminescu", 1970). Această culegere, purtînd în titlu un termen gîndit și numit de mine,*

Ion Segărceanu

Continuare în pag. a 6-a

Bibliot ca județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

ÎN LOC DE CRONICĂ LITERARĂ

Unele chestiuni de metodă

Eminescu traduce pentru sine un studiu, rămas în manuscrise, în care se arată modul cum poate fi influențată opinia publică în acceptarea unei conduite nefavorabile. „Făcînd o expunere — se spune aici — suprimă unele împrejurări din cele mai nefavorabile, dar păstrează îndestule spre a nu face impostura manifestă. Dacă totalul chestiunii e-n contra d-tale vorbește numai de-o parte ca și cînd aceasta ar fi totalul" (*Opere*, XIV, *Traduceri*, București, 1983, p. 905).

Considerațiile din acest text eminescian se aplică perfect articolului din *Contemporanul* intitulat *Despre metodă* (nr. 14, 1 aprilie 1988, p. 10), prin care se continuă discuția privind pretinsul pre-debut al lui Eminescu în *Aurora română*, revista transilvăneană din 1863—1867. Profesorul G. Mihăilă, susținătorul pretinsului pre-debut eminescian, caută să minimalizeze faptul că poezia *Ciobanul și năluca*, pe care o atribuie poetului, se publică mai întîi în *Armonia* din Viena, redactată de Gheorghe Marchiș în 1858—1859. Eugen Micu rezumă foarte exact poezia în studiul său *Din activitatea clericilor români din Viena* (*Vestitorul*, nr. 9, 1 mai 1932, p. 1—2), rezumat pe care l-am reprodus și noi întocmai (*Luceafărul*, nr. 10, 5 martie 1988). A susține că nu se citează și versuri face parte din practicile notate de Eminescu prin care se minimalizează o chestiune principală spre a devia atenția în altă parte. Rezumatul poeziei *Ciobanul și năluca* este mai mult decît suficient spre a infirma pretinsa paternitate eminesciană. Datarea poeziei ca fiind din 1858, pentru care se caută justificări, este cea corectă. Se vede și de aici că Eminescu nu putea trimite revistei din Pesta o asemenea poezie încă înainte de-a fi împlinit opt ani.

Catagrafia producției poetice a lui Gheorghe Marchiș, întreprinsă de profesorul G. Mihăilă, urmărește să demonstreze, cu intenție, că aceasta este mediocră în raport cu cele cîteva poezii, *Ciobanul și năluca*, *Plîngerea proscrisului*, *O epistolă*, *Rămîi străinătate* și *Din străinătate*, pe care le atribuie poetului pe motiv că acestea sînt, în opinia sa, „compuneri fluente, de-a dreptul frumoase și impresionante în sinceritatea lor juvenilă". Sîntem de acord că poezia lui Gheorghe Marchiș este, cu cîteva excepții, destul de mediocră. Să vedem însă și ce este, în adevăr, „impresionant", „frumos" și „sinceritate juvenilă" în compunerile atribuite poetului.

Apropierea de poezia lui Eminescu este iluzorie, sugerată de titluri care însă circulau în epocă. G. Crețianu scrie *Cîntecul străinătății*, G. Sion, *Rîndunelele proscrisului*, D. Bolintineanu, *Proscrisul*. Finalul poeziei *Plîngerea proscrisului*, atribuită lui Eminescu, nu este, ca idee, decît o pastișă a finalului poemului bolintinean. O strofă din poezia *O epistolă*, cu pasărea care cîntă după „soția sa iubită", ne amintește de Ienăchiță Văcărescu cu a sa *Amărîtă turturea*. Versul final din *O epistolă*: „*Și cînt doine de amor*" ne îndrumă spre Alecsandri, a cărui operă cunoaște o largă difuzare în mediile culturale transilvănene.

Poeziile atribuite lui Eminescu aparțin, cum am mai arătat, lui Gheorghe Marchiș, care semnează cu inițialele *G.M.* și care are, cum se desprinde din aceste versuri, altă vîrstă decît cea a unui copil de 8—10 ani.

O poezie, *Soartei mele*, semnată *G.M.* și publicată în *Foaie pentru minte, inimă și literatură* în 30 iulie 1858, ne edifică asupra vîrstei sale.

Pentru ce de fericire
Nu am nici întîpuire
Și azi mîne trec din junie!

Vîrsta aceasta, declarată în autobiografia în versuri, concordă cu declarațiile din poeziile atribuite lui Eminescu. Gheorghe Marchiș se consideră un „luminator", asemeni celorlalți „lepturiști" din generația sa, chemat să lupte pentru dreptatea socială și libertatea națională în provincia sa de sub stăpînire străină. Iată o strofă din *Plîngerea proscrisului*.

Patria mi-am iubit foarte
Eram gata a gusta moarte
Numai să pot a combate
Pentru a ei libertate
Pînă-s viu.

Profesorul G. Mihăilă falsifică imaginea ce-o avem despre Eminescu, copil de 8—10 ani, cînd stăruie, în continuare, să acceptăm că poetul,

încă de la această vîrstă, „combate pentru libertate".

Eminescu putea vorbi tot la această vîrstă, în opinia, firește, a profesorului G. Mihăilă, în numele unei colectivități. *Plîngerea proscrisului* se deschide cu asemenea versuri.

Dulci părinți, frați, surori, țară
A mea viață e amară.

Lamentația o întîlnim și în poezia *Rămîi străinătate*.

Acolo-n a mea țară, îmi sînt surori, frați, toți
Căci toți sînt ei de-un singe, de-a lui Traian nepoți.

Eminescu era însuflețit, încă din copilărie, cum s-ar desprinde din aceste versuri, de conștiința unității naționale a poporului nostru.

Lamentația în numele colectivității se întîlnește și în poezia lui Gheorghe Marchiș, *Un sfat*, publicată de astă dată sub semnătură, tot în *Aurora română*.

Am avut eu tată, mamă, surori, frați
Carii peste toate mi-erau amați [...]
N-am părinți acuma, n-am frați nici surori
Nici cui cununi să-mpletesc din flori.

Eminescu nu se simțea legat afectiv de tatăl său, cu care intră în conflict încă din copilărie. Versurile de mai sus sînt străine de conduita poetului nu numai de acum, ci din întreaga sa viață.

Poeziile din care am citat aparțin aceleiași persoane, Gheorghe Marchiș, pun în discuție aceleași probleme ca și în poeziile semnate cu numele întreg și sînt de același nivel artistic.

Mediul transilvănean, cu expresii specifice de limbaj, se reflectă la tot pasul. Iată versuri din *Plîngerea proscrisului*: „*....o faimă dulce / Sum străin*", „*cît trăiesc nu mă pot duce / Îndărăpt*" „*Pot zbura-ncătrău le duce*".

Asemenea expresii nu pot fi puse în seama intervenției redacției, ci țin de limbajul curent al poetului transilvănean.

Poeziile atribuite lui Eminescu cuprind, cum am mai arătat, versuri penibile. Cerem iertare cititorilor dacă le reproducem din nou.

Iar tu, scumpă, ți-gătește buzuțele rozate
Pe cînd sosesc la tine spre mîi de sărutate
(„Rămîi străinătate")

Chestiunea „buzelor rozate" este pusă în discuție și în poezia *Un sfat*, publicată de Gheorghe Marchiș, cum am arătat, sub semnătură, în aceeași revistă.

Cu cosița neagră și crini pe față
Cu buze rozate, pline de dulceață.

Poeziile puse în seama lui Eminescu cuprind și alte versuri pe care ne vine greu să le citățm. O facem totuși pentru motive ușor de înțeles.

Că-mi zice adese-n visuri speranța petulantă:
„Posiede-vei aieve pe dulcea ta amantă".
(„Din străinătate")

Poeziile cuprind cacofonii îngrozitoare.

Acolo mi-înflorește a fericirei floare
Ca carea mai frumoasă nu poți găsi sub soare.
(„Rămîi străinătate")

Profesorul G. Mihăilă crede că poate vorbi în cazul lui *G.M.* de o „dualitate" poetică și că un *G.M.* scrie versuri rele, iar altul, tot *G.M.*, întocmește compuneri „de-a dreptul frumoase și impresionante". Nu există o asemenea „dualitate", cum s-a putut vedea, iar a propune ca fiind de Eminescu poezii cu „*buzuțe rozate*", „*speranță petulantă*", „*ca carea*" este cel puțin lipsă de pietate față de poetul nostru național.

Profesorul G. Mihăilă întocmește și o listă completă a celor care s-au ocupat de poezia lui Gheorghe Marchiș, între care ne trece și pe noi și face observația, justă neîndoios, că nimeni înaintea domniei sale nu a avut ideea să atribuie celе cîteva compuneri lui Eminescu. Nici nu puteau fi atribuite poetului. În mișcarea culturală a „lepturiștilor", în care se integrează și Gheorghe Marchiș, întîlnim alți poeți, cum am arătat (*Luceafărul*, nr. 13, 26 martie 1988), cu afinități cu poezia eminesciană și a altor scriitori români. Este totuși nedrept să învinuim critica literară de opacitate, să-l frustrăm pe Gheorghe Marchiș de unele compuneri, iar restul producției sale să-l trecem în lista neagră a mediocrității. Vasile Vartolomei arată în cartea sa *Mărturii culturale bihorene* (Cluj, 1944, p. 116) că poeziile lui Gheorghe Marchiș „sînt în majoritate de dragoste, scrise în versuri simpatice". Reproduce poezia *Cîndva și acum*, publicată în *Foaie pentru minte, inimă și literatură* în 27 mai 1859. O transcriem și noi.

Cu vreo cîțiva ani-nainte
Te iubeam cu mare foc. —
Pentru tine biata-mi minte
Par-că nu era la loc.

Și mă-ntrebi de ce acuma
De iubire nici că-mi pasă?...
Pentru-acea, că biata-mi minte
Acum șade cam pe-acasă.

Profesorul G. Mihăilă trece poezia în lista neagră a mediocrității. Noi o reținem, fie și numai pentru parabola cu „mintea de-acasă", în spiritul înțelepciunii milenare a poporului nostru.

De altfel toată discuția în legătură cu acest propus pre-debut al lui Eminescu pornește, cum am arătat, de la premise false, chestiune la care în articolul *Despre metodă* nu se răspunde, deși aici este punctul de plecare în „metoda" de cercetare. Profesorul G. Mihăilă are obligația față de cititori să arate unde și cînd semnează Eminescu cu inițialele *G.M.* și să reproducă în facsimil pagina sau paginile respective. Cîtă vreme nu face această dovadă, avem dreptul să-l suspectăm de introducerea practicilor unui Octav Minar, de tristă amintire, în cercetarea operei eminesciene.

D. Vatamaniuc

NOTA REDACȚIEI. **Revista tipărește acest articol ca pe o necesitate; prelungirea falselor dileme nu folosește culturii noastre. Odată identificat în presă autorul presupuselor poezii tipărite de Eminescu** (Luceafărul, 5 martie, 1988), **orice controversă pe această temă era normal să înceteze. Obstinația de a înzestra opera eminesciană, atît de înalt artistică, cu cîteva poezii compromițătoare rămîne de neînțeles. Ea este cu atît mai neavenită cu cît produce confuzie și derută în mintea cititorilor. După identificarea dată publicității de D. Vatamaniuc, regretatul Augustin Z. N. Pop a fost chestionat asupra paternității poeziilor, fără ca reporterul să-i dea stirea acestei identificări.** (Contemporanul, 18 martie, 1988, Tînărul Eminescu în anii debutului). **Nici în numărul care indică pe George Marchiș drept autor al poeziilor** (Și totuși George Marchișiu de Mircea Popa, Contemporanul, 25 martie, 1988), **nu este amintită identificarea lui D. Vatamaniuc, mai completă și mai probantă și oricum anterioară. Mai mult decît atît, este adus din nou la rampă G. Mihăilă** (Despre metodă, Contemporanul, **1 aprilie 1988) pentru a infirma insistent și neconvingător evidențele. Între G. Mihăilă și D. Vatamaniuc este, în ceea ce-l privește pe Eminescu, distanța de la amator la expert, ceea ce ar fi fost suficient pentru lichidarea falsei probleme. Cu atît mai mult cu cît D. Vatamaniuc n-a pozat în „magister dixit", ci a argumentat și mai ales a dovedit. Cui folosește înzestrarea lui Eminescu cu șase poezii rizibile care nu-i aparțin? Cui folosește prelungirea falselor dispute? Ele se produc în dauna adevărului și a memoriei marelui poet național. Chestiunea nu e de paternitate literară ci de etica gestului științific.**

O ipoteză

Urmare din pag. I

va începe secolul al 20-lea sub auspiciile geniului lui, și forma limbei naționale, care și-a găsit în poetul Eminescu cea mai frumoasă înfăptuire pînă astăzi, va fi punctul de plecare pentru toată dezvoltarea viitoare a vestmîntului cugetării românești". **(Eminescu și poeziile lui, 1889).**

Surpriza ne-o rezervă Mihai Zamfir în partea a doua a articolului și domnia sa este conștient de efectul probabil al ipotezei emise. O spune fără ocolișuri: „E greu de exprimat și formularea lui (a răspunsului la întrebarea **de ce e atît de viu Eminescu?**, n.n.) poate șoca, dar simpla logică ne conduce într-acolo. Eminescu este pentru noi atît de viu deoarece, spiritual, creativitatea noastră culturală nu a ieșit încă din secolul al XIX-lea". Recunoaștem că soluția e șocantă, fie și din pricină că argumentul „simplei logici" nu poate fi nici pe departe convingător. De aceea, și încearcă autorul să probeze aserțiunea. Spre a evita naivul „complex al întîrzierii" confecționat de critici, care „complex" ar plana ca o fatalitate asupra culturii noastre, Mihai Zamfir recurge la o teorie ținînd de ontologia culturilor. Se poate identifica aici o sugestie tacită venind din opera lui Blaga, cel care vorbise, pentru formele spiritului, de o **vîrstă reală** și alta **adoptivă**. Ne-am afla în fața unui **sincronism à rebours**, oricum, opus teoriei lovinesciene. Lovinescu ne învățase că faptele de cultură dintr-o țară mică se sincronizează cu **spiritul veacului.** Pentru Mihai Zamfir, acest tip de sincronism nu mai e obligatoriu. Domnia sa crede că există pentru fiecare secol „un model metafizic", abstract, „un **Saeculum** destinat fiecărei culturi". O cultură este destinată să se **fixeze** definitiv (sau nu?) într-un anumit secol abstract: unele s-au stabilit în secolul Renașterii, altele în cel al **luminilor**, în al XX-lea, iar altele sînt culturi **anticipatrare**, „culturi de secolul XXI". Ne-ar fi interesat exemplele „concrete". Criticul nu ne dă decît unul singur: noi, românii, sîntem o cultură de secol XIX. Eminescu a sintetizat acest secol, dîndu-ne oglinda perfecțiunii sale: „Perfecțiunea de secol XIX rămîne, pentru noi, perfecțiunea absolută, într-o metafizică locală insubstituibilă". Așa se explică, pe scurt, cultul nostru pentru marele poet. Deși în limitele unui articol, Mihai Zamfir aduce și cîteva probe prin care să ne convingă în ce constă „perfecțiunea" secolului trecut. Și totuși nouă ni s-au părut cu totul insuficiente pentru ca schița de ontologie a culturii propusă de autor să nu fie atît de fragilă. E o **provocare** din parte-ne, în cazul că Mihai Zamfir intenționează a-și dezvolta ideea într-o lucrare mai amplă. Nu ne sînt lămurite multe lucruri. Poate fi înlocuită „matricea stilistică" a unei culturi naționale cu modelul abstract al unui secol? O cultură „fixată" într-un secol revolut nu mai participă la efervescența creatoare a timpului istoric **real?** O astfel de cultură nu e capabilă de **anticipări?** Cum să o facă stînd numai cu fața spre un trecut, fie el și abstract? Nu cumva teoria propusă e tot o formă, dar deghizată, a „complexului întîrzierii"? Este adevărat că secolul trecut a însemnat marea renaștere a românismului, dar românismul își are rădăcini care nu pot fi reduse la limitele unui secol. Apoi ne mai rămîne și alternativa de a-l lua ca martor pe Eminescu însuși. E de toată evidența că, în foarte multe privințe, poetul nu prea era entuziasmat de veacul său: „Veacul nostru ni-l umplură saltimbancii și irozii...". Poetul nu s-a simțit solidar cu o „perfecțiune abstractă" a numitului secol, pentru el suta de ani neînsemnînd mare lucru în raport cu „eternitatea". Ba chiar se simțea străin de timpul său și presupunea că s-a născut în alt ev. Unii au dedus că poetul suferea de maladia **paseismului**, Eminescu tînjind să se „întoarcă" în vremea lui Alexandru cel Bun etc. Însă poetul a fost cel dintîi care a protestat împotriva enormității. Eminescu a fost un „om al timpului modern" (Maiorescu) și în măsura în care nu i s-a adaptat, depășindu-și veacul și anticipînd marile direcții de forță ale spiritualității viitorului. Îl simțim alături de noi pe Eminescu tocmai din atare pricină și asta a fost posibil fiindcă poetul nu s-a închis în veacul său, ci a ieșit cu mult din el. Este mai puțin sofisticat să vedem în acest mod **actualitatea** lui Eminescu, decît să recurgem la teorii, oricît de ingenioase, prin care să demonstrăm că o cultură se „fixează" într-un secol apus și se-ntoarce mereu la el. „Întoarcerile" în trecut și fixarea în trecut sînt simptome îngrijorătoare (cum a stabilit psihanaliza), de îndată ce n-au rostul unui mai îndrăznet salt spre viitor. Cu cît întoarcerea în trecut e mai profundă — observa Edgar Papu în **Fețele lui Ianus** —, cu atît promisiunile înnoitoare sînt mai durabile.

Eminescu a fost om al secolului al XIX-lea ca și Rimbaud sau Mallarmé. Din asemenea motiv nu se poate spune că poezia franceză contemporană — constant marcată de aceștia — s-a „fixat" în veacul trecut. Pur și simplu, este vorba la Eminescu de o altă direcție într-o modernitate, ale cărei virtualități s-au regăsit la toți marii noștri scriitori din ultima sută de ani, ca semn al originalității unei culturi. E timpul să ne eliberăm de eroarea că românii îl „fetișizează" pe Eminescu dintr-un **complex retardatar.** Literatura noastră, ca și toate marile literaturi de azi, nu e ruptă de tot ce-a dat mai de preț umanitatea în cîteva milenii, dar tocmai de aceea aparține timpului nostru și, dorim sincer, viitorului. Eminescu e așa de „proaspăt" și de actual, fiindcă a sintetizat nu numai ce-a crezut că e mai bun în veacul său, ci a mers pînă la **izvoare,** la marile culturi antice orientale și europene, fără a uita vreodată protoistoria autohtonă. A-i croi straie doar pentru un anume secol nu-i pe măsura staturii sale și nici pe măsura setei lui de **nemărginire.** Propriu-zis, el „n-a-ncăput" în secolul al XIX-lea, după cum Shakespeare ne aparține cu mult mai mult nouă decît a aparținut veacului său. Iată de ce preferăm primul termen al explicației lui Mihai Zamfir, numai aparent simplu: „Sîntem siliți să recunoaștem că nu o fixație paseistă ar fi explicația, ci ceva cu mult mai simplu: însăși opera eminesciană nu și-a epuizat virtualitățile creatoare prin influență, deoarece încă nu și-a stins ecoul". Etc. Și nici nu e de crezut că si-l va stinge în următoarea sută de ani. Dimpotrivă, credem că se va auzi spornic și în alte culturi.

Receptarea literaturii

Urmare din pag. 1

monstrînd existența în momentul de față a unui climat nepropice „modei angoasei și a absurdului", a unei nevoi de mesaj uman, constructiv, generos, bazat pe valorile tradiției. Fără îndoială că cititorul de azi a (re)devenit un „romantic" după ce mult timp sensibilitatea sa a fost lezată de un experimentalism cerebral, el dorește acum o literatură plină de adevăr și de substanță, un mesaj viu, emoțional, neîngrădit de convenții artificiale. Tehnicismul steril, rupt de viață, e sancționat prin refuzul lecturii. În general, putem spune că asistăm la o **revanșă a omenescului** în planul artei, la o întoarcere spre firesc și sensibilitate, spre modelele tradiției (revenirea la figurativ în pictură, recuperarea armoniei în compozițiile muzicale, accentul etic în operele cinematografice etc.) toate aceste procese în cîmpul artisticului relevă o deschidere spre afectivitate și echilibru uman. Literatura trebuie să țină seama de datele acestui cîmp motivațional care tinde să dea un statut specific epocii noastre. A ignora sensibilitatea publicului prin producții „ilizibile" e un nonsens, un „donquijotism" fără șanse de izbîndă. Sincronizarea creației cu interesul obiectiv de lectură asigură vitalitatea unei perioade literare (fenomenul poetic '60 este un exemplu în acest sens, generația „luptei cu inerția" aderind spontan la pulsul vremii). Pe de altă parte să nu uităm că, atras de mijloacele rapide ale mass-mediei, cititorul lasă ușor azi din mînă o carte dacă aceasta nu i se adresează orizontului său motivațional astfel că mesajul literar își poate pierde autoritatea și forța de sugestie. În termeni — bineînțeles nu de marketing — trebuie pusă problema eficienței scrisului pentru ca literatura să nu „lucreze în gol" — cum se exprimă un teoretician al culturii.

Spre a cunoaște cîteva elemente ale orizontului de așteptare actual vom parcurge un studiu efectuat de „Centrul de cercetări pentru problemele tineretului" (1987) *). În materialul bazat pe un amplu sondaj de opinie se arată că „opțiunile tinerilor în domeniul beletristicii contemporane denotă orientarea lor spre **valorile literare fundamentale, spre operele cu cel mai bogat potențial ideologic și estetic**" (s.n.). În continuare se relevă faptul că „din poezia română contemporană s-au impus atenției tinerilor **acele cărți care răspund nevoii de profunzime și simplitate, de raționalitate și esențialitate, de angajare**" (s.n.). S-a constatat că **„poezia e receptată mai ales pentru substanța filozofică și socială dar și pentru vitalitatea și voluptatea expresiei".** În domeniul prozei chestionarul relevă o creștere a interesului pentru **„dezbaterea etică",** pentru biografii memorabile. Sînt interesante cele cîteva opinii referitoare la situația romanului românesc: **„Avem nevoie de un alt Moromete** — menționează un cititor. **Dacă eroul lui Marin Preda a reprezentat mentalitatea unei întregi generații, astăzi ne trebuie un alt erou care să înțeleagă sensul istoriei".** Despre tematica prozei actuale un cititor exprimă următoarele gînduri: **„Prezentați fapte din zona firescului, prezentați-ne așa cum sîntem în realitate, nu ne împrumutați însușiri pe care nu le avem, nu le stîrbiți pe cele pe care noi le avem, învățați-ne să iubim viața și oamenii și veți cîștiga generații întregi".**

Ne oprim aici cu analiza sondajului considerînd sugestiile ca fiind utile pentru înțelegerea orizontului de așteptare al publicului cititor în acest controversat sfîrșit de secol.

***) Materialul documentar este extras din lucrarea „Cercetarea problematicii tineretului" București, 1987 (Studiu editat de C.C.P.T. al U.T.C.).**

VIAȚA CĂRȚILOR

STUDII

O SINTEZĂ „DE PATRIMONIU"

MONUMENTE ȘI IZVOARE ISTORICE

Încă puțin evidențiate dincolo de mediile propriu-zis științifice, contribuțiile de istoriografie regională a culturii există totuși, arătînd că impulsionarea studiului tradițiilor sedimentate în cuprinsul unei geografii românești excepțional de unitare, este azi un fapt împlinit. Sînt, în această direcție, indiscutabile izbînzi, și putem prenumăra aci culegeri de studii precum sînt acelea adunate sub cîte un generic memorabil („Pontica", „Apulum", „Istros", „Danubius", „Cumidava" etc.) ori de-a dreptul încercări de a face sinteză prin elaborație colectivă, de felul însumării cercetărilor parțiale, de unde rezultă imaginea unui întreg impunător. Acestea de pe urmă nu sînt puține și contribuția lor în clarificări citeodată hotărîtoare (unde chestiunea continuității românilor pe teritoriile moștenite de la străbuni rămîne ideea capitală) merită a fi semnalată. O catagrafie a unor astfel de întreprinderi, de istoriografie a regiunilor (care sînt, de cele mai multe ori, „țările" tradiționale ale românilor) este aci cu neputință de desfășurat, fiind fapt indiscutabil că nu sînt, astăzi, concentrații românești cu tradiții de cultură și de civilizație fără astfel de monografii colective, unele dintre ele prezentate prin contribuții ciclice.

O astfel de cercetare colectivă e aceea, recentă, intitulată „Monumente și izvoare istorice"*) dedicată de un grup de istorici unor „mărturii de străveche existență și de continuitate a românilor pe teritoriul Dunării de Jos și al Dobrogei". Impunătoare prin dimensiuni (aproape 400 de pagini) ca și prin înfățișarea grafică și iconografie (completînd, aceasta, conținutul propriu-zis) sinteza continuă o altă panoramă de acest fel (intrată în bibliografiile obligatorii ale studiilor privitoare la continuitate) notoria „De la Dunăre la Mare" (cu două ediții, în 1978 și 1981).

„Noile mărturii" împing investigația și o focalizează asupra unei epoci încă puțin cercetate, din ceea ce se denumește, fără dreptate, „mileniul mut" și arată că (în opoziție cu interpretările superficiale ori de-a dreptul rele), documentele vorbesc și încă într-un mod foarte elocvent. Să notăm că metoda utilizată este, cu precădere, interdisciplinară și, prin această însumare de rezultate cu origina în domeniile conexe, încheierile sînt mereu de necontestat.

De altminteri, chestiunea stăruinței populației autohtone în geografia proprie e prezentă aci pretutindeni, chiar și atunci cînd obiectul de studiat privește cultura română în timpul stăpînirii otomane (într-o sinteză aparținînd lui Tudor Mateescu) ori tradițiile autohtone de civilizație pînă în epoci mai recente, cum e aceea a lui Cuza (precum acelea evidențiate de Paul Păltănea). Imaginea unei culturi puternice și a unei civilizații active reiese de pretutindeni și observațiile pe care, într-o substanțială prefață, le face istoricul dr. Antim Nica se confirmă, mai apoi, pas cu pas. Trei sînt studiile aplicate în chip preponderent asupra epocii etnogenezei, toate constituind noutăți în materie, atît prin caracterul sintetic cît și prin ineditul unor susțineri, documentate totuși foarte sistematic și lipsite de aventurism științific. Astfel, cercetarea dedicată de Adrian Rădulescu vieții culturale a românilor „în contextul etnogenezei", în secolele III—VII în Dobrogea, ori aceea a lui Ion Barnea, privind același spațiu de civilizație în veacurile care urmează (din secolul al VII-lea pînă în preajma consolidării Țării Cărvuna) sînt încercări, extrem de merituoase, de a cuprinde și de a sintetiza concluzii parțiale ale cercetărilor arheologice, comparînd neîncetat astfel de încheieri cu știrile documentare, cele mai multe dintre ele — bizantine. Merite incontestabile are și studiul lui Emilian Popescu (privitor la centrul cultural de la Axiopolis, din secolul al XI-lea, o noutate absolută), unde ideea de continuitate se organizează în jurul apariției unor forme de cultură instituționalizate.

În totul „Monumente și izvoare istorice" este o sinteză în toată puterea cuvîntului, o cercetare „de patrimoniu".

Artur Silvestri

***) „Monumente și izvoare istorice", culegere îngrijită de dr. Antim Nica, Galați, 1987.**

POEZIE

ÎNNOBILAREA SINGURĂTĂȚII

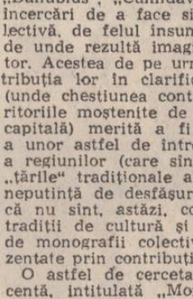

„Tot ce-a fost greu am pus jos, / m-am dezbrăcat de tot ce-a fost treacăt / cum trandafirii se fac miros, / cum clopotul greu se face dangăt." Aceasta este prima strofă din poezia **Anastasis** unde, dincolo de ecourile postumelor voiculesciene numite **Clepsidra**, deslusim starea poetică de acum a lui Miron Scorobete *)

Isihia din care expediază „scrisorile" sale poartă pecetea unei lumi aparte, o lume creată special de poetul ce își înnobilează singurătatea. Reperele ei sînt : natura de un vitalism copleșitor, iubirea, amintirea satului copilăriei și prezența unor mari simboluri ale istoriei și culturii noastre. Temele fac parte dintre acelea numite tradiționaliste, iar autorul nu se sfiește să le abordeze, respectînd buna tradiție a liricii transilvănene prelungită cu strălucire pînă în acești ani. Miron Scorobete, trebuie spus fără echivoc, onorează demn și inspirat acest tip de poezie și prin volumul recent apărut.

Dominantă cantitativ și calitativ în **Scrisori din Isihia** rămîne poezia de inspirație patriotică în sensul superior al termenului. Un patriotism profund, de substanță, tonic și înălțător prin idei, tematică și transfigurare estetică definește atitudinea creatorului ajuns, poate, în punctul maxim al experienței sale artistice. În **Autoportret** se pare că am deslușì o asemenea mărturie : „Sunt plin de poezie ; simt crengile-ncărcate / lăuntru-mi cum se rup. / Afară miezul nopții cu viscolul se bate — / în mine-i cald și soare ca-n vatra unui stup / în care vara-și stringe întreaga-i vastitate." Într-adevăr, poezia se revarsă din carte la fiecare pagină, nu doar cu imagini sclipitoare, cu versuri de o frumusețe clasică, ci și cu piese care în totalitate tind spre înaltele și purele tărîmuri ale marii lirici : „Era ca relieful unei muzici, / priveai, umblai cum ai sculpta văzduh, / la cumpăna genezelor cînd nu zici / cît poți atinge, cît e numai duh." **(Era).**

Satul copilăriei devine un paradis pierdut, invocat ca o mîntuire posibilă, chemările trecutului plutind pretutindeni : „Nu-i nor pe care să nu mă chemi, / nu-i vînt pe care să nu-mi dai de știre." **(Satul).** Aceasta scrisoare **către** Isihia poetului a înfruntat „troienele de vremi" strecurîndu-se cu „apa morților / Printre stîlpii porților". Din spiritul satului de altădată provin subtilele prelucrări ale versificației populare, ale cărei ecouri meștesugit filtrate duc la efecte de bună calitate în poezii precum : **Scrisori, Cîntec,** etc.

Aceeași sursă de inspirație continuă a generat și poezia naturistă semnată de autor. Multe piese sînt pasteluri în cel mai acceptat sens al cuvîntului, atmosfera unora amintind de verile lui Coșbuc, trecute, surprinzător, prin viziunea lui Ion Pillat. Aici, în asemenea sinteză, contribuția lui Miron Scorobete este remarcabilă. **Duhul verii, Pace de seară, Amiază de vară** sînt reprezentative pentru afirmația de mai sus, iar **Desprimăvărare** dovedește capacitatea poetului de a cînta pe nenumărate strune natura și farmecul ei : „Se desprimăvărează în Ardeal, / în jurul turlelor sclipesc columbe — / vin ape de sub culmile ce ieri / mai sufereau sechestre : brume, umbre // vin apele din iezere de sus, / mai mult din cer înșeind decît din stîncă".

Puternic și original apare Miron Scorobete în poemele despre eroii legendari Horea, Avram Iancu, Mihai Viteazul. **Horea la Cizer** se încheie cu o imagine picturală de rară forță artistică. **Pe Feleac** pare un descîntec prin care cei numiți (Ștefan și Mihai) au menirea de a apăra țara întotdeauna. **Tîrziu în Apuseni** ca și **Cînd Iancu trece** pornesc de a convingerea nemuririi martirilor. **Cuvîntul lui Nicolae Ursu Horea către Avram Iancu** este unul dintre cele mai izbutite momente ale liricii românești închinate lui Horea. Văzut ca simbol al neamului prin lupta sa, dar și prin moartea ce i s-a dat, Horea își prelungește sufletul și cîntecul în răzbunătorul de mai tîrziu : „Munți vor cădea, vor trece pădurile, / Stele s-or stinge, s-or stinge și urile, / dar noi ce ne-am stins / mereu și mereu, / vom plînge, Avrame, pe fluierul tău". La același nivel estetic se situează și **Densus** cu accente de marș triumfal apoteozînd existența dintotdeauna a românilor din Ardeal.

Prin astfel de lucruri și prin încă altele despre care se va mai vorbi fără îndoială, cartea lui Miron Scorobete se impune în peisajul liric actual pentru că, așa cum o spune el însuși, „Sosește-o clipă și se face-un timp / Cînd toate se întorc în puritate".

Liviu Grăsoiu

***) Miron Scorobete: „Scrisori din Isihia". Editura „Dacia", 1987.**

PROZĂ

UN ROMAN ANTIPITORESC

După **Apa de duminică** (1981) și **Cantonul galben** (1983), cărți pătrunse de fior nostalgic, cartografiind un spațiu lesne reperabil, atinse de idilism și pletorism liric, rememorînd cu pigment regionalist, Nicolae Danciu-Petniceanu se înfățișează cititorilor cu un roman*) **(Cînd caii dorm în picioare,** Ed. **Facla,** 1987) care încearcă „desprinderea" ; propune chiar un curajos salt în metaromanesc. Povestitor plin de har, „gîndindu-și" limbajul (conservînd aromele zonale) romancierul se desparte de vechea rețetă gravitînd pe orbita literaturii rurale încercînd o mixtură a formulelor narative. Categoric, un roman de tăietură modernă în intenție, „spiralat" (observa Eugen Dorcescu), sarcina sa epică îngăduind cîteva piste interpretative (politematism). **Cînd caii dorm în picioare** poate fi un roman al instrăinării, scris cu remarcabilă luciditate ; o pledoarie etică deci „încastrînd" porniri aforistice, slujită de limpezimea și directețea stilistică ; un roman care refuză decis ilizibilitatea, care are numeroase momente patetic-naturiste (vezi „poezia" Ronațului, de pildă).

Protagonistul cărții, inginerul Ornaru, un superspecialist la **Electrocib** devine un „caz" ; înconjurat de nulități, suspectat pentru „abateri", supus unor manevre de culise, „salvatorul", ins exemplar, se transformă într-un „om bolnav de frică", ajutat să „aleagă" (prin insistențele lui Dungan) „soluția" exodului ; va reveni, vectorul epic fiind împins spre „recuperarea" inginerului. **Romanul** este scris/va fi scris de George Lombrea, personajul-cheie, după părerea noastră. Cazul este un pretext epic ; scriitor laborios, George Lombrea inițiază expediții, adună mărturii, se lansează într-un fel de „vînătoare de personaje", pregătindu-se pentru scrierea romanului. Cu ochi profesional, fără „timp de irosit" George Lombrea adună un maldăr de file (fișe), notează de zor, însoțit — ca într-un scenariu detectivistic — de o mapă jerpelită și o agendă în care adună „curiozități lingvistice". Aceste **campanii documentare** îi permit să cunoască oameni feluriți (prozatori în devenire) și să traverseze medii diverse ; toți narează (personajele sunt ductile) și din aceste felii epice George Lombrea va recompune „adevărul" unui caz.

Cu un final bine regizat, acumulînd tensiune epică, rezolvînd intriga abil (inclusiv „cheia" titlului) romanul lui Nicolae Danciu Petniceanu merită alt tratament critic, în pofida decalajului dintre arta poetică (explicitată stufos și inutil) și realitatea romanescă. Dincolo de curajul tematic e de apreciat tăietura modernă a construcției, finalul deschis, provocînd — din unghiul sociologiei recepției — colaborarea cititorului. Dar saltul în metaromanesc (fără apetență pentru „jocul textualist") nu e scutit de multe naivități auctoriale.

Carte de tranziție, **Cînd caii dorm în picioare** cochetează cu autoreflexivitatea, ignorînd — parțial — „riscurile formulei". Romanul lui Nicolae Danciu Petniceanu afișează, totuși, o robustă încredere în epic.

Adrian Dinu Rachieru

***) Nicolae Danciu Petniceanu : „Cînd caii dorm în picioare", Editura „Facla", 1987.**

Luceafărul-30

MIHU DRAGOMIR ŞI REVISTA „LUCEAFĂRUL“

Între membrii fondatori ai revistei **Luceafărul,** Mihu Dragomir ocupă un loc distinct şi, dintr-o anume perspectivă, paradoxal. Soarta potrivnică i-a răpit în acel iulie 1958 dreptul moral de a fi redactorul şef al publicaţiei, dar în pofida acestui fapt contemporanii săi l-au considerat întotdeauna mentorul revistei (sau chiar unicul fondator) şi toată literatura memorialistică referitoare la apariţia **Luceafărului** consemnează un lucru pe care generaţia tînără nu-l va descoperi niciodată în caseta redacţională de atunci a revistei. Cu atît mai mult cu cît studiile mai importante dedicate poetului sau tomurile ce tratează mişcarea literară contemporană au ignorat ori au ocolit pur şi simplu acest aspect atît de important din activitatea lui Mihu Dragomir.

În realitate Mihu Dragomir şi-a contopit propriul destin cu prima „serie“ a **Luceafărului** prin cel puţin trei elemente esenţiale din activitatea sa, intim legate de apariţia şi bunul mers al revistei care ni-l relevă deopotrivă fondator, arhitect de revistă şi căutător de tinere talente.

Ca fondator al revistei, poetul brăilean este cel dintîi care a prezentat Secţiei de literatură a C.C. al partidului proiectul unei noi reviste literare ce urma să ia fiinţă în locul **Tînărului scriitor.** Tot el a conceput articolul program al publicaţiei (intitulată iniţial **Mioriţa),** articol program care anticipa în multe privinţe politica literară şi culturală a prezentului. Citarea textului intitulat **Revista noastră,** pînă nu de mult inedit, este explicită în acest sens : „De ce i-am spus **Mioriţa ?** Pentru a defini credinţa noastră nestrămutată, singura raţiune de cetăţeni şi oameni ai condeiului. Pentru a ajuta, cît de puţin, la crearea acelor opere viitoare care să poată sta alături de balada ce-a străbătut veacurile.

Programul nostru este adunat în două cuvinte: tradiţie şi actualitate.

Nu o tradiţie privită ca un şir de reconsiderări, de studii plicticoase sau chiar interesante, ci o tradiţie care, născînd actualitatea, face parte integrantă din ea. Nu o actualitate mărginită la azi, ci mergînd cît mai departe în zilele de mîine, pe care le pregătim pentru noi şi pentru viitorime. Tradiţie şi actualitate : o literatură a clocotului creator, o literatură demnă de poporul care a dat pe Bălcescu şi Eminescu, Creangă şi Caragiale, Sadoveanu şi Arghezi, a poporului care a ştiut să-şi organizeze un conducător înţelept şi clar-văzător, Partidul Muncitoresc Român. Tradiţie şi actualitate : a descoperi şi încuraja toate talentele tinere, pentru a le preda celor de mîine.

Tradiţie şi actualitate : a încredinţa paginatorului un cîntec cules din munţii Gorjului, o poezie de Arghezi şi versurile unui debutant. Tradiţie şi actualitate : a alunga plictiseala din literatură. Tradiţie şi actualitate : jos cu oftatul semi-romanţios, cu văicăreala pseudo-lirică, cu autopsiile critice. Tradiţie şi actualitate : cine este cititorul nostru ? Muncitorul, studentul, eleva de liceu, activistul de partid, îndrăgostitul, militarul, cei care şi-au dăruit viaţa comunismului. Deci : o revistă scrisă numai pentru cititor. Tradiţie şi actualitate : a sluji poporul, pe drumul care şi l-a ales : construcţia socialismului. Tradiţie şi actualitate : a respecta testamentul Văcărescului, lucrînd pentru creşterea limbii româneşti şi a patriei cinstire. (...) Tradiţie şi actualitate : o literatură profund românească, profund realistă, profund socialistă. Tradiţie şi actualitate : împotriva improvizaţiei şi a lucrului în serie, pentru o muncă literară entuziastă şi eroică“. Se poate observa aşadar cît de cuprinzător şi de actual proiectase Mihu Dragomir revista în coloanele căreia avea să urmărească şi să îndrume, total subordonat dezideratului propus, mişcarea noastră literară. Ca o consecinţă care decurge din programul impus, Mihu Dragomir a fost un arhitect de revistă, iar **Luceafărul** datorează foarte mult, cum s-a spus, arhitecturii vizibile şi invizibile create de el, imprimată de altfel şi în densa eflorescenţă, de mai tîrziu, în care trebuie să vedem o continuare victorioasă a iniţiativei înaintaşului. Mihu Dragomir, a găsit în scurta sa existenţă, timpul de a se ocupa de tînăra generaţie, în formare, fiind, pentru deceniile al VI-lea şi al VII-lea cel mai important îndrumător al acesteia în paginile revistei pe care o conducea. O vastă cultură literară, românească şi universală, i-a dat posibilitatea de a discerne cu uşurinţă şi competenţă modul în care tinerii trebuie îndrumaţi, dar mai ales să întrevadă necesitatea apariţiei **Luceafărului** ca revistă deschisă în primul rînd preocupărilor lor literare. Mihu Dragomir a făcut din **Luceafărul** o tribună a afirmării tinerelor talente, a îndrumării ei cu atenţie şi inegalabil tact pedagogic. Participase, ca redactor al **Luceafărului,** la sute de şezători literare, urmărea cu atenţie şi pasiune creaţia tinerilor, fiind, în faţa plicurilor trimise de aspiranţii la gloria literară, un autentic căutător de comori, mereu în dialog cu tînărul necunoscut în ale cărui încercări literare năzuia să-l descopere pe viitorul confrate. Cei care l-au cunoscut şi au avut şansa de a se împărtăşi din prietenia sa sinceră au evocat nu o dată lumina interioară ce i se răsfrîngea în priviri, legătura sa puternică intimă cu viaţa poporului în care a văzut, aşa cum a spus şi în versuri, nesecatul izvor al poeziei şi al talentelor : „Aici, de unde cîntece ţîşnesc, / mă las pătruns de cruditate, de lumină, / cu gestul cel mai simplu şi firesc / al celui care, ca să bea izvorul, se înclină“. Mai mult decît atît, mentorul publicaţiei a susţinut multă vreme în paginile revistei o rubrică de educaţie estetică şi poetică destinată tinerilor, citită cu interes la timpul ei. **Micul dicţionar poetic,** desfăşurat sub forma unui serial pe mai multe numere ale revistei, avea menirea de a-i familiariza pe creatori cu problemele de fond şi formă din creaţia poetică, cu termenii teoretici (însoţiţi de numeroase şi elocvente exemple) ai poeticii. Alături de această rubrică, de un caracter pur informativ, ivită ca o necesitate resimţită de poet ca urmare a deselor sale incursiuni prin ţară pentru a se întîlni cu cititorii şi creatorii, Mihu Dragomir a ţinut în coloanele **Luceafărului** alte două rubrici citite cu fervoare : **Dintre sute de catarge** şi **Steaua fără nume,** care propuneau într-o ordine valorică şi stimulativă, minuţios gîndite, nume noi în peisajul liric al celei mai tinere generaţii de creatori ai ţării. Prima era destinată promovării celor în a căror poezie Mihu Dragomir percepea, cu luciditatea sa intelectuală dublată de o incandescentă dăruire poetică, chiar şi cele mai discrete rezonanţe artistice ale lirei. Mentorul propunea „planete“ de tineri poeţi, iar această etapă era obligatorie pentru avansarea la cea de a doua, unde selecţia devenea nemiloasă. E cu atît mai remarcabil faptul, cu cît majoritatea covîrşitoare a „stelelor fără nume“ au confirmat previziunile îndrumătorului devenind, cum afirmă Mihai Ungheanu, „nume sonore ale poeziei de azi, unele foarte sonore“.

Rolul foarte important pe care Mihu Dragomir l-a avut, pe atîtea planuri, în viaţa revistei condusă şi îndrumată de el nu trebuie în nici un fel umbrit prin ignoranţă sau dezinteres faţă de o astfel de muncă uriaşă, poate printre cele mai însemnate din „opera“ lăsată de acesta şi care, cu siguranţă, a însemnat un sacrificiu făcut în detrimentul propriei creaţii, dar făcut cu luciditate şi responsabilitate faţă de cultura românească a zilelor noastre.

Lucian Chişu

MIHU DRAGOMIR

inedit

Simplu

Lui Panait Istrati

Pasul în Vecinic, luminos, ca-n seară.
Vederi egiptene, paliditate-n văi pure.
Era o zi, de 16 april, cu vibrări de ceară,
amirosind a nour şi pădure.

Vei bolti zilele, desiş tot mai clar,
pentru Cel Nou, pentru lampioanele roz ?
Plaviile îşi plimbă ierbile, iar,
şi parcă-i mers de Tine, prin rogoz.

11 aprilie 1940, Brăila
Din ciclul **„Alcool“**

Liniştе

Lui Emil Gulian

Nu ştiu ce vrea vîntul afară.
Luminările sînt aprinse, toate,
ce liniştе eminescianâ !
Păşesc în eternitate,
cu paşi tăcuţi,
pe dalele de marmoră din cer.

Maestre, caietul va rămîne,
ciudat, deschis,
căci plecarea aceasta e
fără voie, stranie,
Poemul cel mare, al vieţii,
rămîne nescris,
pînă ce mă voi întoarce
din Noua-Britanie.

1941

Oceanografie

Noaptea ne-nprumută
un ochi de monstru marin.
Braţele devin netrebnice, subţiate,
potrivim o privire nouă
în ochiul de rechin,
şi ne-adîncim în oceanografia
ultimului calendar.
Apa e verde şi mătăsoasă
ca frunza proaspătă de nenufar.
Aici nu se văd rănile
decît în miezul pragului de stîncă,
liniştea fluidă pare că-i aceeaşi
fără viaţă, rece, adîncă.
Dar noaptea deslusim că-n tăcere
e-o abundenţă prevestitoare
apropierii muntelui de munte
şi umbletul teslarului pe mare.
Şi-aproape de simburul fraged
al înţelesului deplin,
o dimineaţă ne sfîşie negura
ochiului de monstru marin.

1940

Mîinile, mîinile tale...

Peste cireşii pitici retează aerul a plecare,
rîndunici,
pe mătasă galbenă, cu tuş, voi picta
ultima poemă –
clopoţei de argint îmi trec prin timpane
fierbinte arnici.

Mîinile, mîinile erau răcoroase,
ca paserile sperioase, albe, mătăsoase,
mîinile, mîinile, mîinile tale,
presimţeau frigul de noapte, tremurînd.

Bulevardele provinciale liniştite şi mari,
serilor de septembre, cu miros de ploaie,
tremură, roşiatice, coroane de arţar.

Cîntecele, cîntecele tu le iubeai, –
cine le înmiresma mai crud
cu revărsarea părului negru şi ud ?

De unde mă priveşti cu ochii tăi mari,
mirată ?
Ca şi atunci mai cred în minuni.
Doar ochii lupilor se ascund prin văgăuni,
în liniştea umedă şi curată.

Setea de viaţă

Somnul aramei, aurului, e în pămînt,
ascuţind hangere în podidiri de izvoare
şi vînt,
cînd, sub paveze dense de buruieni
otrăvite,
gnomii vînturâ salbe şi centauri scapără
munţii-n copite,
ca într-un fund de mare, unde, imperfecte,
se văd
turle, ogive şi draperii de piatră,
secate în prăpăd, –
somnul aramei se stinge, cînd Miază-Noapte
descătuşează hergheliile de cataracte,
şi arama luminează
mina care, singură, ucide şi veghează,
ca un puls de nisip fierbinte
ochiul rinjeşte, caută, mingiie, minte,
setea urzicii de viaţă
biruie pădurile de molifţi în ceaţă,
cerindu-se potolită, cu spasmele inimei,
în aburul pur, cald, roşu, al crimei.
Dormităm în arama pămîntului
ca aripile serafilor în undele vîntului,
şi, clătinîndu-ne, enorm, braţele spre noapte,
îmbrăţişem, frenetic, somnul în Moarte ;
Setea de viaţă se mlădie şi se ridică
biciuindu-ne dimineţile cu şfichiuiri
de urzică,
pînă cînd Miază-Noapte leagă
herghelia, pentru ziua întreagă.

Rămînem ca eretele, buimac, dînd ocol,
cu mîna netrebnică atîrnînd în gol.

1941

Laborator

O, sfîşieri ! Tragism necontenit !
O, muncă a nocturnelor esenţe !
Poetul palid sîngeră-n cadenţe,
ce ştie lumea, – beat de infinit.

Voi cititori, nici bănuiţi măcar
ce chin tantalic zornăie-ntr-o rimă
Ingenunchiaţi ! O lacrimă sublimă
e-n versul ce-l primiţi, aşa, în dar.

În noapte, alchimist, filtrînd stele, cu zel,
poetul palid, şi răsucit în sine,
nici n-a văzut cînd ziua iarăşi vine,
şi trece, grea de viaţă, peste el

Şi cînd ieşind din oarbe galerii,
şi-anunţă-o poezie terminată,
poetu-n mantia-i de aur, destrămată,
clipeşte, speriat, de-atîta zi.

1960

Omul care „porni Luceafărul“

Sînt multe motivele care mă determină ca tocmai în acest aprilie să-l evoc pe Mihu Dragomir, omul care „porni Luceafărul“ şi odată cu el înscrise în constelaţia lirei multe stele pînă atunci fără nume. Nu demult, în „Contemporanul“, Adrian Păunescu se referea la rolul muncii mele de redactor în promovarea unor nume noi ale poeziei româneşti contemporane. Fiindcă s-a ivit prilejul trebuie să spun că dacă am vreun merit în acest sens, acesta e acela că pesemne eu, ca de altfel şi alţi colegi din redacţia revistei „Luceafărul“ care porni în 15 iulie 1958 (îi am în vedere pe Gheorghe Tomozei, pe Teodor Balş, Ion Brad, Tiberiu Utan, Violeta Zamfirescu, Mihai Negulescu) am dat curs indemnurilor şi pedagogiei lui Mihu Dragomir, în promovarea tinerelor talente şi a poeziei în genere.

Sub zodia lui aprilie, din păcate la 9 şi 24, se înscriu atît data morţii (1964) cît şi a naşterii (1919) „căutătorului de comori“, cum singur se autointitula, printr-o metaforă.

Fără îndoială, în egală măsură cu mine, ar putea face interesante mărturisiri despre dragostea şi discernămîntul cu care ştia Mihu Dragomir să se aplece asupra paginilor lor, Adrian Păunescu şi Constanţa Buzea, A. I. Zăinescu şi Nicolae Dragoş, ca şi alţi autori.

Ceea ce pot numai eu să vă mărturisesc e severitatea cu care îşi dubla în permanenţă prietenia Mihu Dragomir, cu un tînăr scriitor. Ţin minte că într-o vreme Mihu Dragomir configura personalitatea unor tineri poeţi, fie ei Gheorghe Tomozei sau Ion Gheorghe. Dimpotrivă, pe mine care-i eram colaborator şi prieten apropiat, printre ultimii m-a prezentat, dar, vai, cu cîtă siguranţă de sine !

Iată o imprejurare şi mai concretă, neuitată. Tocmai dădusem la E.S.P.L.A. un proiect al celui de-al doilea volum al meu, „Fişă personală“. Cum pe atunci era practica solicitării unui referat extern, referentul a fost Mihu Dragomir. Care a fost referatul său se poate lesne deduce din scrisoarea pe care mi-a adresat-o personal cu acest prilej. Iată cum începe şi cum se termină această scrisoare :

„Dragă Niculae,

Întrucît discuţia noastră asupra manuscrisului volumului tău de versuri s-a făcut în lipsa însemnărilor mele, cred că este mai bine să ţi le comunic în scris“. (Fac o paranteză şi precizez că într-adevăr aşa cum se spunea într-o piesă de teatru din epocă, pentru prietenia noastră n-a curs prea multă cerneală din simplul motiv că eram nedespărţiţi la redacţie ca şi la vestitele şezători literare al căror animator era tot Mihu Dragomir).

„Se pot face mai multe feluri de observaţii, dar, — reiau şirul scrisorii — pentru a nu generaliza pe teren viran, voi începe cu „mărunţişurile“, cele pe care de obicei le lăsăm pentru ultima dată şi înainte de predarea manuscrisului la editură, convinşi că le putem rezolva dintr-o trăsătură de condei. De fapt, însă, chiar şi unele neglijenţe ascund probleme mai de fond, sau cel puţin aşa mi se întîmplă mie să constat cînd îmi recitesc o poezie după cîteva luni. Încît chiar dacă te va supăra acest inventar critic, te rog să-l citeşti pînă la capăt. Poate vei găsi ceva...“

Şi am găsit, vai, destule mărunţişuri care ascundeau grave probleme de fond. De prisos să precizez că numai 5—6 poezii au rămas nevătămate. Observaţiile erau uneori de o asprime neobişnuită, tranşante.

Dar, din paragraful final al scrisorii pe care mi-a dactilografiat-o pe 25 decembrie 1961, sub semnătură autografă, se va înţelege sensul criticilor pe care mi le adresa Mihu Dragomir şi de care am ţinut seama toată viaţa.

„Acestea fiind zise — îmi scrie marele meu dascăl, după ce mă bruftuluise berechet — cred, dragă Niculae, că se pot trage unele concluzii, bineînţeles din punctul meu de vedere.“ (A se remarca această grijă de a nu decreta, ci doar de a se pronunţa prietenеşte).

„Volumul este tematic mult superior celuilalt („Fierul dracului“ — nota noastră). Poeziile se resimt, însă, de transcrierea lor grăbită. Uneori nici ideea nu este prelucrată suficient. Cele mai reuşite sînt cele „tărăneşti“, ceea ce nu înseamnă, firеşte, că trebuie să te limitezi la acest domeniu. Imaginea trebuie gîndită global la fiecare poezie, pentru a dispare acele elemente contradictorii, care nu pot face corp comun între ele. Sînt termeni cărora **dumneata** (niciodată nu se adresa cuiva cu „tu“) le acorzi sensul unei imagini („incandescent“, „floare“ etc.), dar cititorul nu simte această intenţie şi ia cuvîntul cu sensul lui general. Cu cît asemenea cuvinte se repetă mai des, cu atît intenţiile sînt mai trădate.

Versurile de dragoste sînt în general slabe, nu mai au profunzimea din poezia „Din întîmplare într-o bună zi...“ (poezie pe care o publicasem în volumul de debut amintit şi pe care o citeam cu mare succes la şezătorile literare — nota noastră), adică omenescul unor atare situaţii intime. De ce ? Nu poţi răspunde decît dumneata (iar **dumneata** !).

Desigur, este şi o problemă de slefuire a versurilor. Dar în momentul de faţă volumul

Niculae Stoian

Continuare în pag. a 6-a

Brăduţ Covaliu : „Tinereţe“

Poeme de Cezar Ivănescu

Doina

(CORNELIEI)

I mă Fecioară, lemn de corn,
„sufletu-mi spre tine-ntorn,“ –
ochiul meu divin şi corn
al cumintelui Licorn I

I frunza ta cea galbină
aurind ca albina
de credincioşia ta I

I de credincioşia ta I

Jeu d'Amour

(ŞAKTI)

I Sora mea, aproape sînt de Moarte
cum virginele de nuntă is,
strai curat de in, doar un surîs,
trupul meu de-al ei îl mai desparte I

I inveli-o-aş în giulgi de ceară
lăcrimînd ca flacăra şi orb
stingerea din urmă să-mi resorb
întru bazileica Fecioară I

I tu, Soţia mea spirituală,
care-n tine tot m-ai îndurat,
pîntece matern în care-am stat
făr' de Bătrineţe, Moarte, Boală I

Rosarium

(AGÁPÉ)

I şi-Aceea seamănă cu tine
dar tu în veci n-ai s-o atingi,
şi-Aceea seamănă cu tine
cînd mă primeşti adînc în tine
cînd uiţi de tine şi pe mine
mă-aprinzi, mă mistui şi mă stingi I

I şi-Aceea seamănă cu tine
şi hierodulele din jur,
şi-Aceea seamănă cu tine
cînd în lingoare după tine
tînjesc şi nu mai sînt în mine
decît fără de glas murmur I

I şi-Aceea seamănă cu tine
dar ţie n-am să ţi-o arăt,
şi-Aceea seamănă cu tine
un vas de aur ca şi tine
în unda vremii-mpins de mine
plutind prin vreme îndărăt I

I şi-Aceea seamănă cu tine
dar vouă n-am să v-o arăt,
şi-Aceea seamănă cu tine
cînd eu mă uit mirat la tine
cu cel de-al treilea ochi şi-n mine
ca pe un lotus roş te văd I

I şi-Aceea seamănă cu tine
şi-n ea gerunchele-mi îndoi
şi-Aceea seamănă cu tine
cînd Sufletul din nou în tine
ţi-l regăseşti Strein ca mine
din morţi venind ca din lumine
dintîi lumina Stelei Noi !

I şi-Aceea seamănă cu tine,
ea vecinic stă în faţa mea,
şi-Aceea seamănă cu tine
Soţie Sfîntă ca şi tine
tinzîndu-şi sufletul spre mine
precum harfistele divine
şi simt şi tot ce simte ea I

I şi-Aceea seamănă cu tine,
îmi spală trupul de otra-
şi-Aceea seamănă cu tine
un lacrimarium ca şi tine
care doar curăţie ţine
şi stringe-avere de la mine
doar din necurăţia mea I

I şi-Aceea seamănă cu tine
şi tu te-nchini şi tu la ea
şi-Aceea seamănă cu tine
cînd mă scoţi cald şi bun din tine
şi mă laşi singur, eu cu mine,
mă laşi pe drum şi-mi tocmeşti bine
drumul meu drept pe Golgota I

I şi-Aceea seamănă cu tine
şi tu te-nchini şi tu la ea
şi-Aceea seamănă cu tine
care mă plingi şi de pe tine
straiul ţi-l rupi şi mă-ngiulgi bine
şi numa-n milă pentru mine
ţi-i trupul învăscut şi-n tine
bea mila toată dragostea I

I şi-Aceea seamănă cu tine
şi tu te-nchini şi tu la ea
şi-Aceea seamănă cu tine
şi-Aceea seamănă cu tine
şi-Aceea seamănă cu tine
şi tu cu ea vei semăna I

Iarna Fimbul

Doamnei Alice Botez

I după Marele Bang, după Marea Căldură
vine Marele Frig...
Marea Zi s-a-ncheiat, va veni
Marea Noapte
cu tot sîngele-n inimă zgîrcit adunat I
I salamandră, elitră şi cristal translucid,
din abis luminaţi versatilul mercur... I
I mai coboară Eonii ? doar un cîmp vizual,
noii gnostici îmi zic, Misticoloidalo,
şi Holonii, Holonii – spiritul imanent,
spiritul peste tot...
şi eu tremur, şi tremură
la fel infinit
Fiinţarea Luminii
de acordul Luminii
Fiinţa Luminii
de cordul Luminii I

Doina

(AI PLECAT DOMNIŢĂ RALU)

I te-ai dus Neagra mea Fecioară
preafrumoasă dintre vii,
ai plecat Domniţă Ralu, ai plecat
şi-ai să revii,
ai plecat Domniţă Ralu, ai plecat
şi-ai să revii I

I te-ai sfărmat de preaiubire în ciorchinii
Sfintei Vii,
ai plecat Domniţă Ralu, ai plecat
şi-ai să revii,
ai plecat Domniţă Ralu, ai plecat
şi-ai să revii I

I sufletul îmi e ca tine, moare-n fiecare zi,
trupu-ndură fără suflet
plaga cărnii mele vii,
trupu-ndură fără suflet
plaga cărnii mele vii I

I tu erai chiar al meu suflet,
tu ca sufletu-mi erai,
de-acum viaţa mea e moarte,
de-acum moartea mea e rai,
de-acum viaţa mea e moarte,
de-acum moartea mea e rai I

I de-acum viaţa mea e moarte,
sînt cu-aceia morţi de vii,
ai plecat Domniţă Ralu,
ai plecat şi-ai să revii,
ai plecat Domniţă Ralu,
ai plecat şi-ai să revii I

Jeu d'Amour

(JURUINŢĂ)

I Împărăţita mea de azi
atinge-mi minuri şi obraz
cu ochiul tău luminător
că-n orice clipă pot să mor I

I sufletul meu reînviat
în minuri astăzi ţi l-am dat
precum ai da un măr creţesc
de-aceea-ţi zic şi tînguiesc :

cînd nu te-oi mai iubi deloc
cu mîna mea am să-mi dau foc
să-mi amînteascâ focul cum
ardeam în ceasul de acum,

cînd nu mă vei mai iubi tu
ţi s-o aprinde părul cu
numai cu gîndul că te-ating
cu mîni de flăcări ce se sting !

Jeu d'Amour

(FECIOARA SOARELUI)

I cei care se iubesc n-au voie să se vadă,
să-şi uite Chipul lor, să-şi uite Sufletul,
cei care se iubesc n-au voie să mai creadă
că-n veci vor sta din nou alăturea-ndestul,
cei care se iubesc n-au voie să se vadă,
să-şi uite Chipul lor, să-şi uite Sufletul I

I cei care se iubesc n-au voie să se-ncreadă
nici unul altuia, un suflet încredul
ca umbra altui chip în umbră-o să le şadă
să-şi uite Chipul lor, să-şi uite Sufletul,
cei care se iubesc n-au voie să se vadă,
să-şi uite Chipul lor, să-şi uite Sufletul I

I Cei care se iubesc n-au voie să se vadă
să-şi uite Chipul lor, să-şi uite Sufletul I

mircea florin șandru

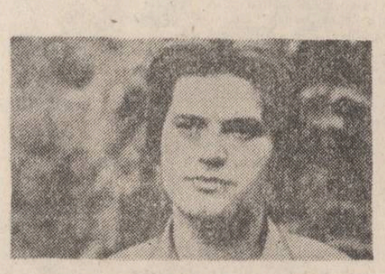

Singur în fața mării

Parcă marea se varsă în cer, e atît
de întunecată,
Parcă însăși vocea mea pe această
faleză pustie
Ar fi șuierul mării. Cuvinte aruncate
în valuri
Și în văzduh, ca dintr-o pîlnie vorbitoare,
Ca dintr-un laringe de piatră.
Nu le aude nimeni și nici nu le înțelege
Sorbite de apă, de vînt, ca de o pungă,
Ca de propriul lor sens. Strig
Singur în fața mării, eu însumi îmi strig mie,
Mă va auzi cineva vreodată ?
Privesc țărmul pe sute de kilometri distanță
Din loc în loc oameni. Singuri, numai
cu cuvintele lor,
Cu marea care acoperă totul și strig, strig.
O muzică uriașă se rostogolește spre mine.

Podul Grant

Iubito, trenurile trec,
Iubito, trenurile vin
Ca niște bivoli somnolenți,
Ca niște monștri levantini
Trec trenuri pe sub Podul Grant
Pe linii reci de diamant
Și flutură la geamuri, lin
Perdele moi de crepdeșin.
Trec trenuri albe, trenuri moi,
Trec trenurile peste noi,
Trenuri de noapte și de zi
Cu miri, mirese și copii
Trec trenuri galbene și verzi
Astăzi te urci, mîine te pierzi
Te urci copil și te cobori
Purtat încet de subțiori.
Trec trenuri pe sub Podul Grant
Pe linii reci de diamant
Abia le simți cum vin ușor
Și te-ametesc cu roua lor
Parcă am fi, parcă n-am fi
Nici prea bătrîni, nici prea copii
Te urci în tren și te cobori
În giulgiul alb, în pat de flori

Orașe în cascadă

Străzi peste străzi și deasupra iar străzi
Pînă departe în cer orașele legîndu-se
unul de altul
Fire, fibre, căi, oameni, trenuri,gări, forme,
Ferestre lîngă ferestre. Voci lîngă voci
În nopți de cuart, căutîndu-se în încrengătura
imensă
Orașe în cascadă. Un oraș nesfîrșit
de la Pol la Pol,
De la est la vest și de la stînga la dreapta
Păsări pe antene de radio, hîrtii și frunze,
Automobile, piețe, îndrăgostiți, cimitire,
orbi, lacrimi.
Într-o limbă universală viața și moartea
se-amestecă
Apar și dispar, ca un fluviu nocturn
Strălucind în cîmpie. Stau lîngă fereastră
De la altă fereastră cineva mă privește
La fel de singur ca mine. O lumină de veghe
Lîngă altă lumină de veghe, în orașul
universal
Într-o noapte universală. Un oraș în cascadă
Sub cer, sub stele, în umbra pămîntului mort
Care doarme. Stau lîngă fereastră
Ca un mic animal în grota gîndului lui
Și cineva îmi face semne cu mîna.

Cînd frigul își ascute gheara

Cînd frigul își ascute gheara
Pe boturi tinere de cai
Și ca o lance cade seara
Pe cheiul singur, peste Splai
Cînd toată zarea parcă arde
Într-o ninsoare de eter
Și înghețat pe bulevarde
A coborît întregul cer
Cînd corbii vin în negre stoluri
Peste oraș, la Abator
Lăsîndu-se în largi ocoluri
Pe sîngele sfărîmicios
Cînd străzile par scufundate
În hăul nopții orb și trist
Urcînd deasupra mări palate
De gheață și de ametist
Cînd frigul își ascute gheara
Pe clape albe de clavir
Își ia Bacovia vioara
Și cîntă Mozart, în delir.

Corp în imersiune

Plînsetul copilului prin zid, în încăperea
vecină
Pași pe ciment, pe scări, voci, zgomote stinse
Muzică, Jennifer Rush, Vivaldi, o filfîire scurtă
de aripi.
Mă retrag tot mai mult, mă îndepărtez
O nevoie de claustrare învinge în cele
din urmă
Să mă scufund în mine, în carapacea corpului
meu,
Să stau acolo înfășurat în propria-mi carne,
În propria-mi spaimă și să aud cum
Milioane de celule lucrează. Ca un corp în
imersiune,
Ca un animal subacvatic în oceanul
fosforescent
Într-o formă de piatră.

O dimineață pe plajă

Alergător singuratic pe plajă
Cînd ziua iese din mare, cenușie, metalică,
rece,
Cînd pe nisipul greblat sclipesc mici obiecte
uitate și scoici
Și trupuri dorm în dezordine în hotel
Expirînd orgia solară.
Femeia se răsucește ușor sub cearceaf
Ich liebe dich, ich liebe dich
Copilul doarme pe micul pat de campanie,
Bărbatul încovoiat pe saltea geme ușor
Pictorul face portrete în somn, bătrînul
A adormit în pijama pe mochetă.
Miros de sudoare, de spray, de chiftele
De vin, de bere, de pîine
Ca dintr-un strat de guano dimineața a scos
Chipuri boțite, mirosuri, palide forme
Marea lovește stabilopozi fantomatici
Poartă trupuri de înecați venind de pe apa
Bosforului.
Sînt un alergător singuratic pe plajă
Cînd ziua iese din mare, cenușie, metalică,
rece.

Tablouri de Dragoș Filip

Amintește-ți de mine

Picături de apă pe geam și ochiul
Ca un cartuș rece spărgîndu-le în mii de
particule
Ploaie, soare, aer fosforescent, lumină în
franjuri
Și liniștea, care curge încet, te adoarme.
În jur hăul orașului, cu umbre vagi,
Cu ziua care se stinge încet și te
îndepărtează de mine.
Ce va fi mîine ? Voi intra în somn ca în
moarte,
Voi intra în somn ca în moarte
Orașul se va pierde în apa neagră, în
noaptea neagră,
Sub cerul gol, negru și rece.
Amintește-ți de mine. De ploaia rece și
luminoasă
O zi veche acum, din trecut, din altă
existență.
Picături de apă pe geam
Și ochiul, ca un cartuș rece, spărgîndu-le în
mii de particule.

În strălucirea nopții

Orb se tîrăște riul pe patul lui de argilă, de
piatră,
Orb e liliacul planînd pe sub bolți, în
coridoare de fier,
Orb e puiul de sălbăticiune abia născut
Pe covorul de frunze. Orb e și șingele
Prin noaptea lui alergînd.
Blînde și oarbe sînt toate aceste lucruri
Care dorm în formele lor, ca într-o albie,
Ca într-o așteptare a tot ce va fi.
Spre altă clipă plutim
Din treaptă în treaptă, ca într-un gol al
secundelor,
Ca într-o moară albastră și pietrele ei cîntă
amețitor
O muzică subterană.
O forță te poartă și, iată, înaintezi
Ca un orb dus de mînă, ca un sac viu
Alunecînd pe balustrada de piatră
În aerul acestei genuni ce ți-a fost dată,
În umbra acestui loc ce ți-a fost dat,
În strălucirea acestei nopți, pe care, orb
O pipăi cu pleoapele.

Oraș și cetate

Am intrat în cetate dus de motor, nici nu am apucat să-mi agăț ochii de dealul Sprenghiului din Brașovechi, că în frunte mi s-a și implintat căpățîna Măgurii Codlei, ea însăși căciulă acoperită de negură plămădită din umbre. Am apucat însă să-mi întorc gîndul la vremea cînd, în căruță, pe cocenii zemoși, cu știuleții cucuruzului în coaste, pe-o rînă sau pe spate intram în mineca cetății fără să-mi izbesc ochii de lucruri, în pasul măsurat al cailor, cu nările arînd în aer o dungă știută, o urmă parcă, dîră nevăzută pe care o lăsam să se topească-n amurg. Dar înainte să-mi înceapă gîndul ce urma celui cu nările, toată stinga se lumină și ținu așa nemăsurat deși fugeam dus de motor ; mă străfulgeră că serele au ajuns pînă-n marginea Brașovului cînd motorul se opri cu mine cu tot în dreptul casei părintești din cetatea Codlei.

În curte se nimeri chiar Josef, feciorul omului acela alb, zugravul vestit, cuprins de un alb fără luciu, dar cu mare putere de cînd îl știu, cel pe care, copil fiind, și întîlnindu-l prima oară, l-am privit în ochi, căci prin el se vedea ceva dincolo și el m-a lăsat să văd și atunci, eu, în mintea mea, i-am zis că el cu siguranță e zugravul lumii. Josef se ridică de deasupra unui răsad și nesfîrșit se întinse cu o lopățică în mînă, roși parcă, deși nu am văzut asta, dar sînt convins că roșise. L-am salutat cu servus și el mi-a răspuns cu accentul săsesc și domolul lui inconfundabil. Zic, măi Josef, păi tu lucri la sere, spune tu drept dacă s-au întins pînă-n Brașov. Zice, nu, nici așa și se apleacă rușinat că m-a contrazis cu un lucru care părea destul de neclar și pentru el. Zice, cam trei sfe-turi pînă-n apa Bîrsei, parte și mai mult. Florile pe care el le muta cu răsad erau închise la culoare pe-o jumătate de corolă și pe cealaltă se aprindeau într-un roșu. M-am aplecat și am văzut că erau garoafe. L-am întrebat, Josef, zic eu te știu pe tine de mic, tu umbli să faci un fel de soi nou de garoafe, văd că jumătate-i neagră, jumătate roșie. Se întoarse ; și cu obrazul și mai mult. Tăcea ; punea ceva în pămînt și apoi scutura rădăcinile prinse în răsad. Răspunsul venea chiar din tăcerea lui, desigur că nu spusese la nimeni și murea de ciudă că văzusem. În spatele nostru, pe dunga roasă pînă la cărămidă a zidului ce ne despărțea de curtea lor, fratii și surorile lui ne urmăreau în tăcere ; peste căpșoarele lor gălbii am zărit în pîcla aerului înserat casa lor cea veche, sorbită de pămînt, cu ferestrele prea apropiate de pămînt, cu soclul încă destul de înalt, cu coama frîntă, ca o bătrînică gîrbovită ; și dincolo, mai departe, topite în amurg, alte margini de acoperiș, cînd înalte de tot, cînd numai cît poți ochi. Dimineața am ieșit în curte și am început să alerg, cum ne jucăm de-a caii, în sus, spre coasta grădinii și eram să o și iau îndărăt, la vale, cînd printre crengile nucului am văzut o apă argintie și aproape și departe, cu lumini pe crestele valurilor regulate ; m-am pleznit peste frunte, mă, zic eu, m-am prostit de tot, cum ce apă, că doar Bîrsa e departe și Vulcănița trece prin cetate și asta ce văd eu acum e mare, nu e riu. Stăteam perplex și mă uitam. Nu credeam și totuși strălucirile apei erau pînă departe, pînă spre Sprenghiul Brașovului parcă. Am strigat luînd-o la vale, Josef, Josef, unde ești banditule, v-ați lățit pînă-n Brașov ; bă, voi n-aveți sat, tot cîmpul Bîrsei e plin de geamurile voastre de-am crezut că-i mare. Ai patru săsuci erau cu coatele pe gard, demult, și mă priveau prostiți, uimiți de uimirea mea, uite, parcă ziceau, onkel Bucur mai face și în dimineața asta discutie despre sere, nu-i sătul, parcă-i Josef. M-am oprit cu obrazul în năsucurile lor, mă, zic, unde-i Josef. Josef, au strigat toți deodată, apoi molcom, parcă abandonînd o intenție. Josef e la seră, onkel Bucur, e de la șase și acum e nouă.

Pe stradă lumea mă saluta, îmi răspundea la salut ca unuia care înviase, dar mi-am dat seama că totul se datora privirii perplexe, fixată într-o mirare cel puțin nefirească. Am refuzat mereu, cu o încăpățînare fără capăt, să cred că noi, copiii de pe acolo, cei cu care copilărisem, vom fi oameni mari odată, că vom avea copii ; cei pe care-i salutam erau copiii cu care mă jucasem prin grădina lui Krastel, pe la varnițe, prin Unghi sau cu care numărasem în atitea veri stelele, lăsate deasupra Prestûrii, acoperite din cînd în cînd de trupul vacilor ce le păzeam, ca pe niște nori ai acelor nopți. Nu crezusem că vor ajunge oameni mari și iată-i. Spre Unghi erau case noi, cocoțate pe coastă, pe acolo nu mai fusesem de mult. Pe ulița Nisipului, pe unde, demult, apa ieșea din valea șantului și răspîndea nisipul auriu pînă în fundul curților, mai ales pe partea stîngă cum mergeam, erau niște case noi, teii, cei bătrîni, se păstraseră și mai continuau să miroasă. Casele, monumentele, care mai de care, aveau totuși unitate dar nu căzuseră în ridicolul serriilor ; nu, am zis, dacă nu viu mai des, într-o bună zi am să simt că și eu sînt un străin, un trecător, n-am să-mi mai regăsesc șanturile arate cu nările în aerul acesta. Ca și de un om, timpul te îndepărtează într-un fel și de locul tău, mai ales cînd el se schimbă atît. Și mi-a venit pe loc în minte prietenul Ion Susai, declarat în mine erou post-mortem ; că încă de cîteva ori m-a apucat un dor cumplit de băiatul ăsta. Nu știu de ce acum, în mintea mea, Ion se apleca spre stîncile carierei unde lucrase fără contenire și luîndu-le le sărută și le arunca departe, departe, pînă-n apa cea pe care-o văzusem, apa sticlei serelor ; și în loc să se spargă sticlele alburii ale apei-seră, toate pietrele lui Ion se duceau ușor în pămînt și se făceau flori. Copil încă, Ion, luat de un unchi, mort și el acum, trecuse prin șantierele Bumbești Livezeni și Salva Vișeu, desțelenise Bărăganu și se întorsese plîn de pămînt, matur bărbat. Și nu se oprise în nici un birou deși ar fi putut. Particularizînd poate excesiv, Ion Susai, în mine, a rămas piatra pe care s-au ridicat aceste străzi noi, case mari și sere și toate cărțile ce s-au scris despre ele.

Bucur Crăciun

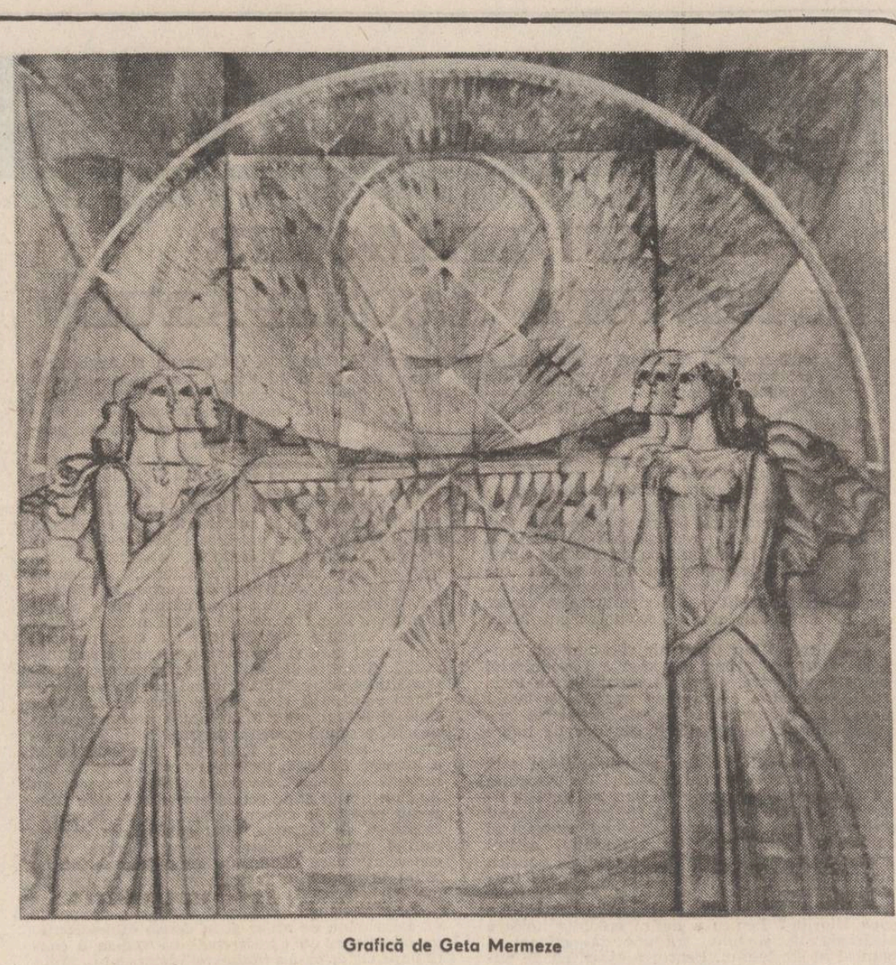

Grafică de Geta Mermeze

Meseria de ctitor

Ceea ce, în Hunedoara, se consacrase prin denumirea de „orașul vechi" (pe scurt — O.V.), va deveni, încă în acest cincinal, o amintire. Din aglomerația de clădiri a căror fațadă nu mai putea „salva" bătrînețea și curtile lor însalubre, vor rămîne, încadrate în noua arhitectură doar cîteva, trainice, modernizate și ele. Ansamblul Republicii, unde lucrează cîtiva din cei mai statornici constructori-edili, se deschide în continuarea bulevardului cu același nume... Recent am stat de vorbă cu acești constructori, ai brigăzii 6—4 a I.A.C.R.S.H., care finisează blocurile 8, 9, 10, însumînd exact o sută de apartamente de confort sporit. Blocurile sînt adevărate vile, cu acoperișuri „în ape", relevînd un bun gust estetic la ordinea zilei. Constantin Raicea și F. Menliu sînt conducătorii acestor lucrări. Maistrul Raicea este unul din cei care au „la activ" multe din edificiile sociale ale Hunedoarei. Modest, stingherit de adjectivele mele reportericești, îmi temperează avîntul liric, vorbindu-mi despre oamenii săi, despre N. Trocan, A. Doboș, Ion Toancă. Eu însă țin să-i schițez un portret, pentru că îl consider o cunoștință veche, doar l-am întîlnit și am scris despre dînsul și cu un deceniu în urmă, cînd brigada sa lucra la primele clădiri din noul centru civic... Constantin Raicea este un bărbat masiv, doljan hunedorenizat, a venit acum vreo 30 de ani din Dolj, unde absolvise o școală profesională craioveană... Hunedoara, unde a urmat apoi cursurile unei școli tehnice de maiștri, i-a oferit ceea ce azi poate

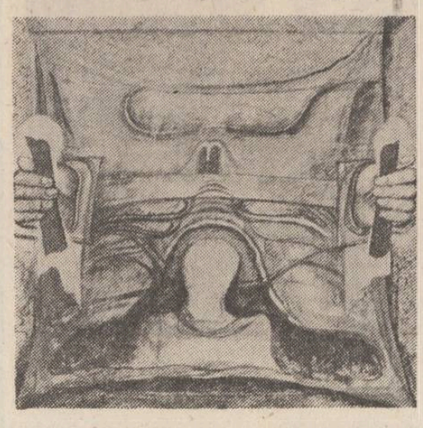

spune că este vocația lui: meseria de ctitor. Are trei copii, este energic, grav, merge apăsat, cum s-ar zice, țărănește. De fapt șantierele au ceva de ogoare, ceea ce sameni și cum sameni, răsare. Răsar orașe, cartiere, bulevarde. Sper să nu forțez o analogie prea... retorică. „Oamenii lui Raicea" sînt oamenii Hunedoarei, ei sînt cei ce au preluat, prin ani și au finalizat lucrări edilitare, iar majoritatea nu s-au despărțit. S-au stabilit relațiile firești, ale șantieriștilor, s-au întemeiat prietenii. Sînt o familie a muncii. Simplu. Din ea fac parte dulgherii conduși de Ion Chioreanu, adică Eugen Neagu, Carol Silaghi, Teodor Coman, Nicolae Grozan, și... da, o femeie pe care o căutam cu prilejul proiectului unui reportaj despre femeile-muncitoare ale Hunedoarei... Ea este Olga Gîlvitu. Vreau, prin intermediul revistei „Luceafărul" să-i dăruim un mărțișor, scriind cîteva cuvinte despre această femeie... neconvențională... De ce? Păi fiindcă ea se descurcă de minune cu meseria ei, de sudoriță pe șantier. Botoșăneancă de origine, lucrează aici din 1966. Îmi vorbește cu simplitate, are umor, „moldovenesc", cum îmi specifică. Trei fete, în clasele a X-a, XI-a și a XII-a, Liliana, Gabriela, Monica. Soțul? Tot la I.A.C.R.S.H., dulgher. „Munca asta nu defeminizează, cine v-a spus asta?" „De muncă nu moare omul", completează sudorița, apoi își aprinde cu „autogena" o țigară. Mai fac niște cunoștințe: fierarii betoniști Viorel Napoiu, Veronica Stoian, Alex. Godea, Petru Carp... Zidarii Nicolae Pîndaru, Vasile Gherman, Marin Corneanu, Ion Cîmpeanu... Anul deja început este, și pentru ei, unul... ca oricare altul! „Atacă" obiectivele planificate, blocurile 13 și 11... Angajamentele sînt conforme directivelor Conferinței Naționale. Certitudinea împlinirii lor este indiscutabilă. Se construiește rapid, temeinic, estetic, există priorități care se numesc armonie, frumos, centurile metalice urcă pe verticală ca niște faguri uriași pe care se conturează apoi profilurile modernelor blocuri. Se folosește material ușor, durabil, izoterm. Din actualul colț-răspîntie al bulevardului cu strada Enescu, se deschide un larg bulevard care va tăia „centrul vechi" în diagonală — pînă la Castelul Corvinilor. Primăvara e blîndă, dar muncile șantierului sînt aspre. Ies năucit dintre armături, schele, concasoare, buldozere, macarale, panouri, utilaje care scrîșnesc, oameni care vorbesc mai mult prin semne. Zgomotul de fond al șantierului seamănă, îmi zic, cu o orchestră suprasimfonică, care se acordează...

„Hunedoara este frumoasă, dar va fi și mai frumoasă!"

Aceste cuvinte mi le-a spus, surizînd, Șerban Elena, cusătoare de la fabrica de încălțăminte locală. O femeie tînără, iubește teatrul, filmul („n-ar strica să avem o filmotecă în municipiu, ni s-a promis, dar..."), are o fetiță despre care îmi vorbește cu duioșie, ca orice mamă. Mi-a fost recomandată de secretara cu propaganda a fabricii, drept una din cele mai exemplare muncitoare. Vioaie, cochetă, îmi „presimte" întrebările, vorbindu-mi despre orașul ei natal, despre visul de a rămîne aici, unde și-a întemeiat și familia, unde muncește. „Cărțile însenînează", spune ea. „Am dori să avem o bibliotecă aici, în fabrică, ne-ar fi mai la îndemînă, biblioteca municipală, știți, e tocmai în deal, timpul femeii este mai scurt". Da, categoric, pentru femeia muncitoare, mamă, gospodină, timpul devine... mai scurt. Mai dens. „N-aș pleca din Hunedoara, e frumoasă, dar va fi și mai frumoasă. Depinde și de noi, nu ?"...

Maria Stănculea este maistru la secția cusut. Lucră în fabrică de la înființarea ei, deci de 11 ani. Vorbește calm, cu sinceritate, o preocupă noutățile, tehnologia care să sporească productivitatea, modelele noi, dar îmi cere să consemnez în reportaj, neapărat, numele citorva din cele mai harnice colege : Maria Movilă, Elena Botar, Magdalena Varga, Nicoleta Zorilă, Lenuța Morar... „Pentru noi, femeile Hunedoarei, existența fabricii de încălțăminte și a celei alăturate, Întreprinderii de confecții tip lînă, este șansa afirmării depline... Orașul nostru a fost, prin specificul său aparent definitiv, unul al bărbaților". Iată, fluviul de oameni care străbate cele două artere spre marele combinat își are, acum, un concurent... Cestălalt fluviu, de femei muncitoare în industria ușoară hunedoreană. Am exportat oțel, laminate, de ce să nu exportăm și textile ?" Da, Hunedoara este exportatoare de textile.

Eugen Evu

teatru t

Livada de vișini

TEATRUL NOTTARA

1. Ori de cîte ori o capodoperă a dramaturgiei universale nu prinde viață prin intermediul unei montări scenice, încercăm un sentiment de mare tristețe, fiind lezat / frustrat tezaurul cel mai de preț al umanității : îndelung-așezata consfințire a valorilor sale spirituale.

Din dorința afirmărilor zgomotoase, la noi, apropierea de marile opere se produce de multe ori prin excluderea autorilor. Este calea pentru care a optat un tînăr regizor, proaspăt angajat al teatrului, pentru a debuta pe o scenă bucureșteană, nici mai mult nici mai puțin decît cu **Livada...** lui Cehov !

Programul de sală ne aduce la cunoștință punctul de vedere al regizorului ; **livada** — ca o inimă uriașă — este personajul central al acestui spectacol, prezența copilului Grișa e motivată în spectacol de accesul la mit, la iluzie, al eroinei, moartea desparte definitiv pe mamă de fiu.

Primul impact cu spectacolul tînărului regizor Dembinski este sonor : un zgomot asurzitor, nedefinit, precede declanșarea unor efecte vizuale minore prin agitarea unor lumini colorate în spatele unor paravane de plastic. Știm că atmosfera teatrului lui Cehov este sensibilă la simpla mișcare a aerului, că dimensiunile lui se evaluează prin densitatea șoaptei, prin subtilitatea tăcerilor. De ce să fi fost nevoie de atîta „exhibiție" ?

Interiorul unei camere, privite în perspectivă, concentrează atenția asupra dulapului evocator al unor timpuri de glorie, al unor idealuri umaniste pe care Gaev mai încearcă, fără succes, să le reînvie în bufonadele lui neconvingătoare, mereu retezate de ceilalți. Patrulaterul camerei se prelungește în sală, deschiderea laturii mari cuprinzînd în interiorul sugestiei spectatorul contemporan. În spatele pereților (ce ar fi putut fi din sticlă) se ghicesc cîteva vîrfuri firave de crenguțe, rudimentar vopsite în alb. Oricum ar fi, concretă sau abstractă, livada se află în planul doi. Se configurează, cu mari pretenții, o structură de teatru în teatru, al cărei maestru de ceremonii se dovedește a fi, nu Ranevskaia, nu Lopahin (totuși din cînd în cînd), ci copilul Grișa, care, în final, își strînge păpușile, închizînd cercul convenției. Dacă durerea mamei pentru fiul pierdut i s-ar fi părut scenică și demnă de luat în seamă, Cehov s-ar fi putut opri, desigur, asupra ei. Autorul, însă, a trecut cu noblețe pe lîngă acest sentiment, pentru a reda un **moment unic** din viața personajelor lui : clipa de ruptură interioară, de șoc paralizant pe care o provoacă vinzarea livezii. Starea de spirit (comună) a unor asemenea ființe l-a preocupat pe autor, prin tot ceea ce trăiesc ele, unele în raport cu celelalte, în ansamblul conexiunilor și dependențelor care le subjugă și le inhibă acțiunile.

Ideea transparenței decorului (lipsa de apărare interioară) ar fi putut fi un punct de plecare pentru o concepție regizorală. Cîteva zvîcniri de mizanscenă se manifestă în acest sens : Ania, Varia sau Duniașa întîrzie în spatele pereților transparenți pentru a surpinde comportamentul lui Petia, Lopahin și, respectiv, Iașa față de Ranevskaia. Intenția se surpă din cauza prea multelor și contradictoriilor „semne"... Dulapul sacramental devine ușa prin care intră și ies toate personajele, transformate, vrînd-nevrînd în năluci, din moment ce tot pe acolo intră Grișa cel mort demult. Introducerea acestui copil în textura spectacolului scindează timpul și fluiditatea reprezentării scenice, divizîndu-le, la infinit, în obligatorii flash-back-uri lipsite de consistență și, mai ales, de coerență. Considerat din perspectiva contemporană a spectatorului-personaj spectacolul ascunde semne pe care ar fi mai bine să nu le descifrăm. În ochiul de lumină al dulapului apare, la un moment dat, imaginea țipătoare a unei rochii roșii. Altădată, în același cadru, apare Ania îmbrăcată în roșu, Ranevskaia șterge cu un gest categoric posibila devenire („roșie") a fiicei sale. Halatele negre trimit cu gîndul la niște cămăși de forță ale morții dinainte de viață, iar haina lungă de piele a lui Lopahin imprimă imaginea comisarului anumitor vremuri. În conjunctura încrucișării atitor direcții, unde o fi fiind **Livada de vișini ?**

Cehov ne-a mai demonstrat o dată, după aproape un secol, cît de greu este să fii simplu...

Nicoleta Gherghel

film f

Egreta de fildeș

Animator entuziast al galelor filmului pentru copii de la Piatra Neamț, cineast cu o filmografie în mare parte dăruită tematicii adresate, în primul rînd, tinerei generații, **Gheorghe Naghi** ne oferă, cu recenta sa peliculă realizată sub egida Casei de film numărul 5, ocazia unei pasionante excursii în compania unui echipaj de cutezători pionieri.

Scenariul semnat de **Radu Aneste Petrescu,** inspirat pînă la identificare din captivantele jurnale de bord ale expedițiilor „Cutezătorii", cărora nu le adaugă din păcate și originale elemente dramaturgice, propune urmărirea în stil „documentarist" a unui traseu de mare atracție turistică pe apele Oltului pînă la vărsarea în Dunăre.

Echipajul „Cutezanța", format din zece copii împreună cu profesorul îndrumător, interpretat cu simțul limitelor inerente unei partituri unilaterale de **Ovidiu Moldovan,** va călători cu ambarcațiunea „Cutezanța" (hotărît lucru, imaginația autorilor n-a prea funcționat) pe un itinerar bogat în obiective culturale, artistice, industriale. Pionierii, din rîndul cărora nu lipsesc columbofilii, cineaști, cronicari, biologi, sanitari, meteorologi, radioamatori fotografi, modeliști, folcloriști și bucătari, condusi bineînțeles, de unul, sau chiar doi căpitani la 15 ani, sînt frumoși, curioși, inventivi, au umor, cîntă frumos și își iau cu hotărîre rolurile în serios.

Miza expediției care nu va ocoli podul vechi de lîngă Cozia, mănăstirea, barajul hidrocentralei, orașul Rîmnicu Vîlcea, cetatea aluminiului — Slatina, podgoriile din zona de cîmpie, Islazul și spectaculoasa întîlnire a Oltului cu bătrîna Dunăre, este marele trofeu al expedițiilor „Cutezătorii", care dă și titlul filmului.

Pe parcursul călătoriei se înregistrează și momente de suspens, copiii ajută la stingerea unui incendiu într-o pădure, eșuează cu ambarcațiunea pe un canal nenavigabil, participă la un cules de struguri, la inaugurarea unui important hidroagregat energetic și au prilejul de a admira arta interpretativă a micilor călușari olteni.

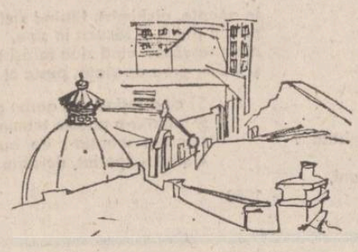

Întreaga expediție este inspirat filmată de operatorul **Aurel Kostrakiewicz,** autorul unei imagini de mare rafinament plastic care surprinde un pictural apus de soare pe apele Oltului, și, în cheie ironică, munca unei echipe de filmare condusă de chiar autorul **Egretei.**

Copiii-interpreți, printre care se numără **Claudiu Marin, Bogdan Treeroiu, Beatrice Cristea, Bogdan Carp, Sorin Lazăr, Mihai Voicu, Giuliano Doman, Mihaela Dumitru, Nicolae Năstase** se mișcă firesc, cu multă voioșie, în expediția plină de evenimente „nepreveăzute", printre care și o întîlnire cu urși din secturile științifice ale Studioului „Al. Sahia". Acțiunea filmului este punctată de melodii compuse de **Dan Creimerman** pe versuri de **Eugen Rotaru,** melodii fără mari șanse de a rămîne întipărite în memoria spectatorilor cu statutul unor autentice șlagăre. Mai sînt de menționat, dintre colaboratorii regizorului filmului, autorul decorurilor și costumelor — arhitectul **Radu Corciova,** al coloanei sonore — **Vasile Luca** și autoarea montajului — **Viorica Petrovici,** care a depus meritorii eforturi în topirea citatelor din documentare în expediția cutezătorilor pionieri.

Un spor de umor în dauna cliseelor adunate într-un film adresat unora dintre cei mai exigenți spectatori — copiii, ar fi fost fără îndoială de dorit, dar cum filmul nu-și propune decît a fi un fel de documentar-artistic, un jurnal de expediție estivală, nici spectatorii nu trebuie să fie dezamăgiți. Îi așteptăm totuși pe Gheorghe Naghi cu noi filme pentru copii realizate după scenarii mai elaborate, pe măsura publicului cărora li se adresează.

Călin Stănculescu

Imaginea primăverii

Gurasada este una din cele 57 de comune ale județului Hunedoara, ce cuprinde în subordinea sa zece sate : Vica, Runcșor, Cimpuri de Sus, Cimpuri Surduc, Uleș, Cărmăzănești, Dănulești, Gothatea, Boiu de Sus și Boiu de Jos. De ajuns, la centrul de comună, se ajunge destul de ușor. În primul rînd, pe aici, se derulează șoseaua națională Deva—Arad, iar, la cîteva sute de metri, se află gara și calea ferată. Și, dacă Mureșul străbate județul pe o lungime de 100 de kilometri, apa aceasta lină se învecinează și cu vatra acestor locuitori. Localitatea are în timp o vîrstă destul de considerabilă fiind atestată în anul 1292 cu denumirea de „Zad". Mai tîrziu, a primit denumirea de Gura-Sadului, după apa riului ce o traversa. Așa s-a ajuns ca astăzi să se numească Gurasada.

Am ajuns aici cu puține zile înainte de jumătatea lunii februarie, încercînd să găsesc cu privirea măcar o fărîmă de iarnă, de zăpadă. Nicăieri. Mai degrabă vreme de primăvară timpurie. Mai întîi, am parcurs pe ulițele zbicite de un vînticel ușor, fără grabă, doar cu buna intenție de a vedea oamenii și gospodăriile lor. Am privit în dreapta, am privit în stînga, am dat binețe celor prezenți și nu mi-a fost greu să observ noul răsărit al timpului, binefacerile anilor Epocii Nicolae Ceaușescu. Profundele prefaceri au și aici semne frumoase, semne vizibile, semne trainice și folositoare. Marea deschidere poate oferi oricui realități demne de acest timp. Case noi, peste 200, unele chiar cu etaj, după cerințele de acum. Case cu ferestre luminoase, cu ziduri trainice, cu acoperișuri semețe. Peste tot, confortul se simte la el acasă, case mobilate cu gust, cu diverse aparate de uz casnic, cu peste 700 de aparate de radio, 200 televizoare, mai bine de 50 de autoturisme. Oamenii de aici sînt harnici și pricepuți, cu dragoste de pămînt, de creșterea animalelor. În acest an, poate ca niciodată, sînt hotărîți să obțină mult mai multe roade decît în anii anteriori. Există aici un Centru de încercare a soiurilor, care sigur va ajuta țăranii cooperatori în realizarea sarcinilor ce și le-au asumat pentru acest an.

Oglinda vie a comunei spune multe. În acea zi, la căminul cultural i-am întîlnit pe profesorul Ioan Naghi, directorul Școlii generale, și pe profesorul Ioan Bățălan. De la ei am aflat că cele 6 cadre didactice, nu numai că locuiesc aici, dar și faptul că aici s-au născut. Și-au făcut o profesie, aceea de educator, și s-au întors tot la vatra lor. La căminul cultural, așezămînt de cultură, care a fost înălțat cu mai bine de 54 de ani în urmă (ceea ce nu găsești oriunde) s-a desfășurat o frumoasă întîlnire cu poezia, cu muzica, manifestare organizată în cadrul lunii cărții la sate. De fapt, așezămintele de cultură de pe raza comunei se ridică la numărul de 9. Încă un fapt demn de reținut : numărul locuitorilor comunei cu pregătire medie se ridică la peste 360. Oamenii, deși majoritatea au rămas țărani, au învățat diverse meserii pe care le practică pe teritoriul comunei. Există aici mari mutații în gîndire, de civilizație, de a întreprinde un lucru bun, folositor. Există o bună rețea de magazine pentru desfacerea mărfurilor, 6 școli pentru elevii din clasele I—IV și o școală generală de 8 ani. Într-un tîrziu, din partea directorului școlii de 8 ani, am primit și o invitație ;

— Veniți și la noi, veniți să vă arătăm școala. Am răspuns cu plăcere invitației și, poate bucuria cea mare a acestei zile, aici s-a născut. Ce am putea vedea în interiorul acestei școli ne-a mers direct la inimă. În primul rînd, o curățenie desăvîrșită, cele 6 cabinete cu o dotare model. Am dat peste o serie de inițiative, de acțiuni care toate la un loc vin în sprijinul copiilor comunei, de a se putea pregăti cît mai bine pentru viață, de a deveni oameni de nădejde, de inițiativă, dornici de a fi mereu în primele rînduri. Și acești elevi deja sînt în primele rînduri. Dovada ? de doi ani, școala generală de aici a cîștigat locul I pe județ în întrecerea socialistă cu celelalte școli. Nu e puțin lucru și din intențiile pe care le-am aflat, aici se speră la mai mult. În cadrul școlii, se vor construi tot din resurse proprii terenuri de sport. de fotbal, pistă de atletism. E ceva, nu ? Dar acești elevi au învățat de la părinții lor cît și de la cadrele didactice că fără muncă nu se poate. Piinea nu vine numai privind. Așa, urmare a dorinței lor, li s-a repartizat un lot de 2 ha pe care îl cultivă cu cartofi și legume. Peste vară, dau o bună mînă de ajutor C.A.P.-ului din localitate. Iată cu ce se perpetuează dragostea de muncă, dragostea de pămînt.

Jocul și cîntecul au și aici tradiții vechi. Cei de azi nu le lasă necunoscute, ci le dezvăluie în cadrul manifestărilor artistice, în cadrul programelor ce se pregătesc și se susțin aici. Așa se face că grupul folcloric din Boiu de Sus a ocupat locul I în cadrul ediției a VI-a a Festivalului Național „Cîntarea României".

Sigur, comuna are în prezent pe ordinea de zi și problema sistematizării, trecerea ei pe o treaptă și mai înaltă. Merită din plin acest lucru și oamenii de aici au forța și îndeminarea de a duce la bun sfîrșit această acțiune demnă de timpul pe care-l parcurgem.

Unul dintre locuitorii comunei, Eugen Costea, ne-a vorbit cu o mare dăruire despre cărturarul și istoricul Silviu Dragomir, căruia i se dedică în fiecare an o săptămînă culturală.

N-am plecat de pe această vatră pînă nu am văzut și cele mai importante puncte de atracție, puncte devenite turistice. Biserica din Gurasada, devenit monument istoric, construită în prima jumătate a secolului al XIV-lea, cît și peșterile de la Boiuri și plantația de bambus.

Privind în oglinda vie a comunei, simți imaginea primăverii, imaginea caldă și fertilă. Fiecare clipă ne atinge cu aripa ei ce ne cucerește mereu. Lucrarea pămîntului se apropie, brazdele tinere ne trimit miros reavăn.

Miron Țic

Tablouri de George-Paul Mihail

laurențiu cărstean

MARILENEI, CARE IUBEA POEZIA

Peisaj cu strigăt

mi-e atît de simplu
să te strig
intind o mînă
în eter
vreau să mă-apropii
să te cer
se spune că acolo-i frig

ești prea aproape —
n-o să știi —
că ești cel mai departe om
un semn spre care
tot întind
iluzia luciului
din somn

mi-e atît de simplu
să te scol —
e-aproape patru jumătate —
dar e un vis —
îmi spui —
că este
mai este încă
totuși noapte

Peisaj cu mîini

neliniștea dinspre ziuă
lăuntrul puțin deformat al mîinilor
mîinile
cîntecul ce urcă din abis
în abis coborînd
ritmul
moartea de dincolo ;

voi învăța să merg
să adulmec să mîngîi
bobul de strugure.

să-l strivesc.

Peisaj

a adormit în cele din urmă. păstra
imaginea nașterii : ochii tumefiați strigătul
nerostit.

o vedea acolo și nu-i ajuta cu nimic.

i-a ridicat pleoapele și l-a recunoscut
i-a rostit numele : s-a îndepărtat.

Peisaj cu mare

am trecut sub tăcere cele mai tulburate
imagini dintr-o vînătoare pe care
n-o mai știam
amintindu-mi. gheara — mereu aceeași —
ce-mi chinuia
somnul. trupul cel mai firav desfătîndu-se-n
apa rece a mării. în pămînt

va fi locul întîlnirii ceremoniilor muzicii
înălțătoare din catedrală va izbucni orga
și ce adevăr
ar mai fi de spus...

da. și o lacrimă va prefața ospățul.
îi va da culoare și
„zeița venera a făcut acest lucru sau saturn
sau marte".

Visam de mult

visam de mult într-un oraș pe care nu-l mai
cunosc. mă priveau fulgii mari
de zăpadă oamenii
cei mai grăbiți.

ce vezi tu ? visam de mult în orașul pe care
nu-l mai cunosc ;
trotuare strivite
resemnarea prin lentila îndoielii

arborii aproape de resemnare

nicolae morariu

Deschid ușa

Deschid ușa de aer grea, despărțitoare,
Dintre sihăstriile din prag și soare.
Întîmplările din somn luminează a dimineață
În raze de vis, ochiul nevăzut văzu-și răsfață.

Retragerea-n îndurare cuprinsă-i de rușine
Înaintează-nvinsă dezgolirea de sine.

Deschid ușa de aer grea, despărțitoare,
Iubirile sfioase pețesc iarba-n sărbătoare.
Fruntea-mi căzută boltește înaltul
Mă-nvăluie plutitoare căldura de altul.

Rătăciri histrionice pălmuite cu vin
Adevăru-stă-n plopul răstignit în suspin.

Deschid ușa de aer grea, despărțitoare,
Negurile se surpă-n limpezimi de floare
Prin strigătul spart al celor ce nu mai sînt
Îmbobocește tandru o gură de mormînt.

Alerg răpus prin miliștea din prund
În taina inimii să mă ascund.

Dragoste

Altădată,
pe cînd bunăvoința
se însoțea cu dragostea,
pe cărările de fum ale vieții,
ea obișnuia să deschidă ușa
cu bubuiturile poticnite ale inimii.
Iar eu cu emoțiile aprinse
luminam liniile destinului
străbătînd golul dintre noi.
Ieri,
atîtată de porniri despotice
a dat buzna peste mine.
Vroia cu orice preț să mă elibereze,
să-mi inoculeze
cîteva sentimente în plus
pe care să le vaccineze.
Și deodată am simțit
cum văpăile ei mă-ngheață
și mă prefac într-un sloi lucitor
care și-a pierdut sinele.

gabriela negreanu

Mesaj

Mormînt din Neanderthal, mormînt
în peșteră adînc îngropată, acoperit
cu flori
din care azi, la homo sapiens
care sîntem, — ajunge
(încă ajunge !)
polenul...

Scribul

I

„Invizibilul va deveni vizibil", ochii lui
ațintiți în extaz, nările lui
aripate în freamăt, buzele lui
schițînd un abia enigmatic
suris, urechile lui
la pîndă să capteze coloana
sonoră

El știe :
într-o singură clipă se-ntîmplă,
lumina

îi șiruie tăcută pe umeri,
pe bustul cel drept, peste brațele
liniștit guvernate ,aureolează / degetele
pregătind lucrarea papirusului,

cînd va fi să vie despicarea precum
Fiat lux !, — și în năpraznica
liniște
se vor așterne semnele.

II

De atîta încordare îmi țiuie sîngele
vibrație lină ca floarea de lotus
în trupul meu cel tîrziu
și să-l gîndesc
nu mai știu, ori e încă
devreme : (peste mine trec vară și iarnă și
ninsori și trec toamne) — în albume
în paralelipipedul
de sticlă al Luvrului
printre hieraticele egiptenele umbre și / turiști
grăbiți fotografiind (interzis)
minuni — sarcofage — statui

dar iată : din apoteoza lui
se încheagă lumina, — îmi șiruie
pe tors, ca o sabie

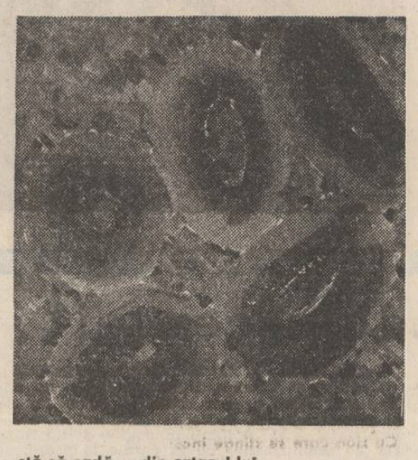

stă să cadă, — din extazul lui
viu.
masa de scris : între omphalos
și triunghiul coapselor închingate.
(vehicolul lui sînt, încordate
mi-s degetele) : și în penumbra
piezișă, papirusul
(de pe care stylul lipsește)
mă pregătesc să îl scriu

Releveu

M-am trezit cu obsesia :
„ia un releveu", —visasem firmamentul
și imprimat pe el
o unică hieroglifă, avea să fie deci o zi
însemnată, extrem de însemnată,
cîndva; apoi
m-am luat cu treaba, trupul meu
din ce în ce mai greu se sbătea sub cerul
ca plumbul, ningea,
senzația asta de sufocare
și hohotele, o voce
pe care nu am izbutit să o
identific
îmi repetă cu încăpățînare :
„mai e încă
timpul,
ia un releveu".

Papirus

Ține pe genunchi un papirus
și scrie :
„Un verde pescăruș zburînd
prin papirus",
contemplînd o frescă, un fel de
stufăriș oglindindu-se prin care
„Un ver-de pe-scă-ruș".. dar în aceeași clipă
înghează : papirusul e verde, foșnește,
chiar el trece
zburînd, încremenește-ntr-un punct,
iar acum

eu sînt cel ce-l contemplă,
țin pe genunchi un papirus
care tocmai foșnește,

apuc să scriu :

„Un ver-de pes-că-ruș zbu-rînd"...
Prin papirus.

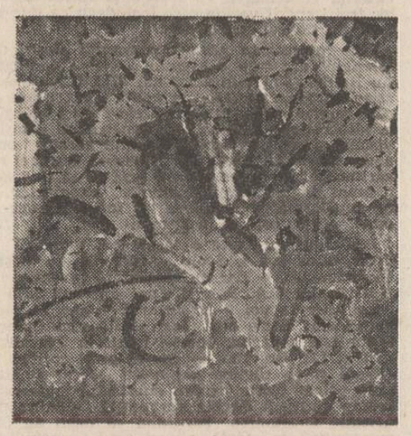

Clepsidre

București, 31 ianuarie 1988. Ninge.
Certitudinea
exasperantă că altul
se trezește în tine, sufletul lui
se zbate să iasă, îți tulbură
mințile, respirația. Chiar scrisul
ți se modifică. Afară
se întețește viscolul, cazanul
fierbe pe foc. Cineva
intră în bucătărie. Contempli
o scenă de intimitate : Amenofis IV
și Nefertiti, calcar
pictat, dinastia a XVIII-a, stelă,
partea inferioară, Luvru.
Coapsele lor îmbrățișate, pe tron.
Partea superioară s-a pierdut
în Egiptul de Sus ori, nu știu,
în albia timpului.
Între noi oricum curge Nilul,
s-a întețit nisipul.
Doar chipul tău prelung de sacerdot
în noaptea arsă de fulgere și sacrele
mănunchiuri de semne. Printre sarcofagele
de pe Valea Regilor, un calcar alb contemplă
turlele și antenele blocurilor
de vizavi : erodat,
41 cm., prov. Amarna, dinastia
a XVIII-a, Muzeul din
Berlin. Și ninge.
Nefertiti bătrînă.

Poem

Puterea mi-e (acum)
în pagina roasă.

Ziua e-n toi ; mă tîrîi
ca beată prin casă.

Om complet,
mă agit : pun masă,
scot masă.

Familia gîndește : duminica
(cel puțin)
ar trebui să fie mult mai
frumoasă.

Desen de Luminița Tudor

plastică

Un arhitect al ideilor

„Integrala Shakespeare", propusă de graficianul **Nicolae Corneliu** la Sala Dalles într-o incitantă expoziție de afișe, este, în substanța ei, un eveniment cultural ce depășește limitele domeniului pur plastic. Este în această expoziție, pentru cel dispus să zăbovească mai atent asupra detaliilor, un spectacol captivant al Ideii sau Moralei Shakespeare devenite Semn integrator ; o deschidere polemică către sensurile perene ale spiritualității universale. Nicolae Corneliu a pregătit acest spectacol cu minuția regizoruluiconceptor. Pentru că artistul, în situația de față, își pune în scenă propria disponibilitate intelectuală și profesională, propria putere de asumare a unui scenariu-capodoperă printr-o tălmăcire, cu sens unic, a spiritului operei pretext. Dramaturgia titanului britan renascentist a cunoscut, probabil dintotdeauna, versiuni ocazionale ale unor reprezentări vizuale popularizatoare : afișele de spectacol obișnuite. Tentativa de astăzi a lui Nicolae Corneliu, prin proporțiile și temeritatea ei estetică, se constituie, din cîte cunoaștem, într-o fără egal abordare, din unghi plastic, a operei marelui Will. Artistul român „a citit" teatrul lui Shakespeare cu un ochi desprins de prejudecățile deslușirilor tradiționaliste sau ilustrativiste. În cadrele unui enunț plastic, grafic foarte limpede, cel mai adesea explicit sau dezarmant de simplu rostit, Nicolae Corneliu ne cucerește cu modernitatea viziunii sale plastice, cu surprinzătorul cortegiu de simboluri ce concentrează, în spațiul unui act vizual singular, substanța de înțelesuri a unei întregi opere literare. Sigur, nu-i la îndemîna oricui să pătrundă sensul polemic al actualului demers artistic al cunoscutului grafician. Afișele lui Nicolae Corneliu sînt, prin ele însele, convingătoare sub raportul impresiei vizuale; pînă la o anumită limită. Dincolo de aceasta, însă, artistul provoacă privitorul la dialogul total cu opera propriu-zisă folosită ca pretext. De la înălțimea unei asemenea cuprinderi completitudinare a orizontului spiritual, ideatic cercetat, artistul și-a arogat libertatea deplină a gestului său creator. De unde, tenta ironică sau aluzivă a conotațiilor sale grafice, dar și supletea pînă la transparență a inventiei sale metaforice, puternic personalizată. Date prin care se definește, de fapt, modernitatea „lecturii" ce ne-o propune azi artistul prin mijlocirea semnului grafic. Exemplare sînt, în acest sens, „inscenările grafice" la „Furtuna", „Măsură pentru măsură", „Îmblînzirea Scorpiei", „Henric al VIII-lea", „Zadarnicele chinuri ale dragostei", „Cum vă place", „Antoniu și Cleopatra", „Hamlet" și altele. În ceea ce face, artistul se implică pe sine, cu toată bucuria, în jocul rafinat încărcat de subtilitățile unui limbaj deopotrivă expresiv și jovial prin naturaletea comunicării. „Eu, dacă soarta nu mi-a dat proptele. / Modest, mă desfătez cu ce mi-e drag...", pare să ne lămurească artistul asumîndu-și în preludiul catalogului un verset shakespearean. Afișele lui Nicolae Corneliu își refuză clasicitatea, dar nu și pătrunzătoarea limpezime a sintezei grafice. Artistul crede cu ardoare în virtuțile emisiei sale plastice. Metafora este prelucrată cu inteligență în slujba unui sens ideatic cu mare putere de generalizare. Expoziția ne apare, de aceea, un dens și coerent „motto" vizual la incitanta desfășurare a operei dramatice shakespeareene. Artistul-tălmăcitor contemporan și-a augmentat lucrările grafice cu extracte semnificative din scenariul literar-filosofic folosit, nu atît pentru a-și susține viziunea plastică propusă, cît pentru a da amploare spectacular-spirituală actului cultural pe care l-a imaginat.

Să nu uităm că această lucrare de mare deschidere și originalitate a interpretării estetice, pe care ne-o oferă astăzi Nicolae Corneliu, se consacră în chiar zilele cînd umanitatea comemorează 370 de ani de la întrarea în nemurire a marelui titan al culturii universale. În acest context, echivalențele plastice la opera shakespeareană ale lui Nicolae Corneliu sînt, prin unicitatea alcătuirii lor și prin modernitatea consonanțelor spirituale ce le sugerează, mai mult decît un omagiu pios, pe care plastica românească înțelege să-l aducă moștenirii artistice a omenirii.

Corneliu Antim

muzică

«Vox maris»

O datorie firească a oricărui cronicar muzical este aceea de a reveni periodic asupra creației enesciene. Găsim aici nu numai o bogată paletă de sugestii pentru componistica românească de azi ci și un rezervor nesecat de idei, afirmație care trebuie înțeleasă în sensul că actualitatea componistică românească nu preia numai structurile muzicale cele mai vizibile și cele mai interesante totodată, ci noi și noi modalități de a opera asupra materialului muzical care, de cele mai multe ori, este extras, direct sau ocolit, din seva folclorului național.

Este binecunoscut faptul că **„Vox maris"**, una dintre creațiile cele mai „enigmatice" semnate de George Enescu (atît prin destin cît și prin configurațiile sonore), l-a preocupat intens pe marele nostru compozitor, spre sfîrșitul vieții acesta revenind adesea asupra ei chiar și numai prin menționarea locului deosebit (lucrarea urma să facă parte dintr-un ciclu, neterminat) în ansamblul operei. Valoarea partiturii este mai presus de discuție, caratele programatismului muzical situînd-o la nivelul oricărei capodopere (mă refer mai ales la zugrăvirea furtunii pe mare). Firesc, ea a preocupat intens pe toți enescologii noștri și, în ultimii ani, putem număra două abordări de interes, semnate de Pascal Bentoiu (în volumul **Capodopere enesciene)** și de Tiberiu Olah (un studiu dedicat poliheterofoniei, publicat în revista „Muzica"). Rezumînd ideile expuse, idei minuțios argumentate, vom aminti că punctul de interes în această impresionantă creație vocal-simfonică îl reprezintă folosirea scriturii heterofonice, fapt de prioritate pe planul tehnicii componistice culte, la nivel mondial, atingîndu-se aici momente de neegalată măiestrie în împletirea specifică a diverselor voci-instrumente. Această realitate sonoră, Pascal Bentoiu o derivă de la o realitate de gîndire. Îi sînt astfel caracteristice marelui nostru artist nu teme distincte, bine articulate sonor, ci frînturi melodice — așa numitele „profiluri" — posibil de concretizat divers, îrumpînd maiestuos dintr-o realitate întotdeauna afectată de diverse modalități de existență. Aceste concretizări ale unei aceleiași subiacente matrici sînt egal îndreptățite și ele pot apărea (și apar efectiv, într-un mod deosebit de ingenios) fie „pe orizontală", structurînd așadar forma lucrării, fie „pe verticală", alcătuind deci scriitura heterofonică. Analizînd aceeași realitate muzicală, Tiberiu Olah deosebește „zone" tematice, ca să le numim astfel, acestora fiindu-le caracteristice diferite întrepătrunderi, astfel că putem vorbi, nesupralicitînd nepermis, de un „nucleu" al zonei, unde radiațiile vecinilor sînt greu perceptibile, și de margini, de segmente confuze, greu de tranșat analitic. Dincolo de osatura melodică a profilelor, Tiberiu Olah insistă pe faptul că deopotrivă armonia, funcționalitatea sînt importante în identitatea segmentelor despre care vorbim. În privința scriiturii, analistul observă că nu există aici o indistinctă (și indiferentă) omogenitate, ci (poli) heterofonia se structurează în fascicole, relativ individualizate unul față de celelalte.

Cred că viitorul enescologiei constă, pe lîngă dezvoltarea subiectelor impuse de zeci și sute de pagini de analiză, în studiul formelor muzicale. Iată, de pildă, în volumul XX din **Studii de muzicologie**, Speranța Rădulescu, sub titlul **Microstructuri melodice enesciene subordonate principiului sonată**, expune unele idei izvorînd din observarea incompatibilității (aparente) între formele tradiționale și tehnica, cu precădere melodică, enesciană. Care sînt așadar principiile în temeiul cărora George Enescu apropie o atît de interesantă tehnică variațională, avînd numeroase asemănări cu realitatea orală a folclorului, de forme muzicale de solidă tradiție, avînd o cu totul altă filieră genetică ? Care sînt interrelațiile între pilonii armonic-funcționali și țesătura melodică etajată polifonic și, foarte frecvent, heterofonic ? Acestea ar fi, cred, principalele întrebări pentru enescologia viitorului.

Viorel Crețu

BOLLIAC ȘI HASDEU

Argumentul lituan

În 1866 și în anii următori, ziarul cel mai important de la noi era **Trompetta Carpaților,** scris aproape în întregime de Cezar Bolliac. Acesta realiza în **Trompetta Carpaților** o operă de articlier-analist ce-l va face să intre în conștiința lui Eminescu, de pildă, drept cel mai mare ziarist român. Bolliac discuta tranșant despre demagogie și democrație, analiza pînă la rădăcinile ei chestiunea țărănească, dibuia în acești ani constituirea păturii superpuse. În materie de politică externă el urmărea cu insistență mișcările celor trei imperii vecine care închideau ca într-un triunghi tînărul stat român.

Este interesantă urmărirea acestei „ieșiri din triunghi" așa cum o avea în vedere generația lui Bolliac. Chiar în acest an, 1866, C.A. Rosetti scria un amplu studiu de politică europeană în care numea și definea curentele mari ideologice și ideocratice din jur : pangermanismul, panslavismul și panislamismul. În fața acestor presiuni venite din trei direcții asupra Europei răsăritene, C.A. Rosetti cerea ceea ce el ajunsese a numi panlatinismul, uniunea popoarelor de origine latină, constituirea lor într-un front de rezistență cu centrul în Franța.

Panlatinismul este o încercare teoretică (a doua, după cea a Școlii Ardelene) de „ieșire din triunghi" — dar nu reprezintă invenția exclusivă a lui C.A. Rosetti. Încă din anii 1850 se constituise la noi o interesantă teorie, ai cărei autori sînt, între alții, Ioan Maiorescu (interesantă este rădăcina acestei teorii în Transilvania) și I.C. Brătianu — dar al cărei corifeu va deveni și va rămîne ani mulți Cezar Bolliac. Este prima teorie despre substratul poporului român (întrucît Școala Ardeleană elimina din discuție chestiunea susținînd că dacii au fost exterminați în masă), atunci cînd termenul nu fusese încă lansat. Cezar Bolliac, care a stat ani buni în Franța unde și-a desăvîrșit studiile de arheologie și, mai ales, de numismatică, a ajuns să-i iubească pe daci cînd a văzut că francezii și-i iubesc pe celții lor. Din „barbari", „inculți", populație flotantă, neimportantă în istorie (cum erau considerați de către istoricii vremii), dacii ajung prima dată a fi celebrați: „Dacii au fost și ei o națiune mare și tare", este leit motivul articolului **„Despre daci"** scris de Cezar Bolliac în **Românul**, 1858. În subsidiar: „Apoi, și dacii n-au fost țigani, nici muscali ca să ne ia pentru asta muscalii, nici austriecii ca să ne ia pentru asta austriecii". Așa cum francezii se mîndresc cu descendența lor din celți — conchide Bolliac — și românii se pot mîndri cu dacii. Era în 1858, înainte de Unire. Cu cîțiva ani mai înainte, Cezar Bolliac înaintase lui Napoleon III un amplu memoriu în care arăta că dacii au fost tot una cu celții. El cerea Franței să intervină pentru emanciparea României pentru că aceste două popoare sînt de două ori înrudite. De altfel, asemănările pe care le sesizează Cezar Bolliac între daci și celți — destul de numeroase, mai ales în domeniul ceramicii preistorice — îl vor duce pe acesta, încetul cu încetul, la studiul culturilor primitive prin intermediul arheologiei; el se va afla, prin 1872—1873, în fața unei mari descoperiri pe care nu știa s-o numească: identifica unitatea substratului pre-dac cu cel precelt și cu cel pre-german, găsea asemănări pe care le explica, la nivelul științei de atunci, cu un etaj mai sus.

Soluția Franței ca punct de ieșire din triunghi rămîne, oricum, dominantă la Cezar Bolliac, Ioan Maiorescu, I. C. Brătianu — și, politologic, la C. A. Rosetti. Reprezentanții Școlii Ardelene își edificaseră teoria lor privind exterminarea totală a dacilor datorită unor teorii politice care-i revendicau pe daci pentru alte popoare. Ne-o spune explicitat în 1866, B.P. Hasdeu: „Chestiunea dacilor a devenit, fără știrea lui Dumnezeu, un cal de bătaie al diplomației militante" — descriind țelurile pangermanismului care-i considera pe daci nemți pentru a avea pretext de a ocupa gurile Dunării, teorii și scopuri identice avînd și panslavismul. „Înspăimîntați de aceste perfide pretențiuni, înfuriați de perspectiva de a pierde prin sofisme o naționalitate conservată cu ascuțișul sabiei, românii au răscolit cerul și pămîntul căutînd dovezi cum că romanii lui Traian nu s-ar fi amestecat cu dacii (...). Bazîndu-se pe aceste texte [Eutropius și Julian, n.n.], agățîndu-se de ele ca de o scîndură de salvare, Petru Maior, Șincai și alții pe urma lor s-au oferit a proba — se-nțelege, din sentimentul patriotic cel mai pur — cum că împăratul Traian exterminase pe toți dacii pînă la unul." Acest text hasdean este publicat pe pagina I a **Familiei** din Pesta, cea mai importantă revistă de cultură a românilor transilvăneni, în numărul 41/1868. Importanța lui în evoluția concepției lui B. P. Hasdeu despre substrat este covîrșitoare. Pînă la acest studiu s-au spus că: 1) dacii nu au existat în geneza poporului român (Școala Ardeleană); 2) dacii stau la temelia poporului român (Bolliac în 1858 și B.P. Hasdeu însuși în 1860). Titlul articolului lui Hasdeu este lămuritor : **„Cine au fost dacii?"**. În el se aduce, ca probă vie a existenței dacilor, **argumentul lituanian** ; obiceiurile lituanienilor seamănă cu cele ale dacilor și, mai ales, **doina** atît etimologic cît și funcțional, e aceeași la lituanieni și la români. Argumentul lituanian este tot o „ieșire din triunghi". Argumentul albanez va fi la rîndul său același lucru. Se demonstra astfel întinderea geografică a dacilor prin reminiscențe din civilizația lor în civilizații actuale.

Se știe că articolul lui Hasdeu din 1860, „Perit-au dacii?" fusese o aspră diatribă la adresa Școlii Ardelene, ai cărei reprezentanți erau numiți „nebuni de Golia", „mai răi decît fanarioții" etc. Acum Hasdeu îi înțelege și trebuie să ne întrebăm de ce? S-a schimbat Hasdeu? S-au schimbat ardelenii? S-a schimbat climatul?

Trebuie spus, mai întîi, că „Cine au fost dacii ?" n-a apărut în țară. El a fost, inițial, o conferință ținută la Ateneul român în toamna anului 1866 — conferință amplu rezumată de către C. D. Aricescu și primită cu o aspră polemică de către Cezar Bolliac. (Care-l atacă pe Hasdeu de slavofilie crezînd că lituanienii sînt slavi). Hasdeu răspunde, la rîndul lui, destul de dur, 1866 fiind primul moment, la noi, cînd se discută resorturile chestiunii substratului. Hasdeu înfrînge o mentalitate — cea a generației lui Bolliac care credea în celtismul dacilor (Hasdeu arată că dacii și celții sînt popoare diferite) — fără a reuși să biruie teza romanității exclusive, dar disociază știința de tutela „diplomației militante" dîndu-i drept de existență autonomă.

Pe Bolliac îl „sperie", de fapt, geografia fenomenului dac așa cum este el definit de către Hasdeu : „românii, aceia din Carpați ca și aceia din Balcani, aceia din Moravia ca și aceia din Istria, poartă sigiliul unei origini comune în toată puterea cuvîntului ; asemănîndu-se unii cu alții în același grad în care diferă de celelalte popoare de viță latină, spanioli, francezi, italieni." Argumentul îndepărtatei Lituanii îl tulbură pe Bolliac, dar nu numai pe el: în nr. 8/1869 al **Familiei,** după ce Hasdeu publică aici „Cine-au fost dacii ?", intervine decis Aron Densusianu (era o autoritate a epocii) refuzînd calm să accepte că **doina** românească și **doina** lituaniană sînt același cuvînt și trăgînd etimologia cuvîntului românesc din latinește (de la un presupus „dolina", din **dolere**, care ar fi dat „doina"). Hasdeu nu răspunde ; argumentul **doinei** alături de cel al limbii și obiceiurilor lituaniene (între altele, aceștia plîng la nașterea unui copil și rîd la moartea omului, obicei dacic) se va prelungi însă în toată opera hasdeiană.

Ceea ce-l deruta, apoi, pe Bolliac era afirmarea răspicată că „românii noștri s-au născut din contactul romanilor cu dacii, pe cînd, din contră, elementul dacic n-a intrat deloc în compozițiunea celorlalte naționalități latine, în care locul său l-au ocupat elementele eterogene celtic și iberic". Hasdeu dărîmă dintr-un condei identitatea daco-celtică pe care se edifica teoria lui Bolliac privind dubla înrudire, prin substrat și prin adăugire latină, dintre români și francezi, demonstrînd cu argumente solide, că lituanienii nu sînt slavi. În plus, se apără de slavofilia pe care i-o pune Bolliac drept etichetă, printr-o patetică profesiune de credință în poporul român. Cu asta, de fapt, Hasdeu desparte știința de influențele politice, îi dă libertatea de a fi pentru sine.

Polemica din 1866 îl va face pe Bolliac să consemneze cu părere de rău despărțirea definitivă de fostul său colaborator. Pierzînd această polemică, Bolliac se va ocupa din ce în ce mai insistent de științe, pe care le părăsise, de fapt, în favoarea ziaristicii. El va ajunge, prin studiul arheologiei, la o interesantă teorie, puțin cunoscută astăzi, privind unitatea stilistică a culturii și civilizației dace. Studiind ceramica preistorică a Daciei, Bolliac va ajunge la acele vorbe celebre: „Într-însa se va studia etimologia în plastică, după care se va orienta suirea și derivarea raselor.". Cezar Bolliac a continuat să-i studieze toată viața pe „daco-celți", rămînind consecvent tezelor sale, confirmate parțial de V. Pârvan. Alături de Hasdeu, el este unul din factorii dialectici decisivi al creării teoriei substratului.

Nicolae Georgescu

CRONICA EDIȚIILOR

Editarea științifică a cronicilor

Recent, revista **Luceafărul** ne-a propus, ca și în alte cazuri, o dezbatere pe tema de interes major : „obsedanta" literatură română veche. Falsul complex de inferioritate al literaturii române, pe care-l sesizase Mircea Eliade încă din 1937, e pe punctul de a fi înlăturat definitiv ; el cedează în fața unei realități izbitoare, care așează literatura română, începuturile ei, la paritate ideologic-artistică cu literatura europeană. Pentru eradicarea acestei false probleme, este nevoie de apariția în continuare neîntîrziată a edițiilor științifice, critice din operele de început ale literaturii române ; este nevoie ca, pe baza acestor indispensabile ediții, să oferim cărți de sinteză despre epoca așa-zisă veche, care să releve cititorului contemporan o nouă perspectivă asupra acestei literaturi, o nouă concepție privind periodizarea literaturii române ; este nevoie, cum bine s-a zis, de știință, dar și de conștiință. „Se impunea, astfel, (se scrie în prefața **Repertoriului manuscriselor de cronici interne,** E.A. 1963), reluarea tipăririi manuscriselor de cronici medievale, în ediții critice care să ofere o mai mare garanție științifică și reunite într-o colecție bazată pe criterii unitare." (p. 5—6). Reluarea s-a produs, dar ea nu a mers prea departe, „corpusul" de cronici medievale promis fiind încă un deziderat.

Efectul edițiilor apărute pînă în prezent asupra perspectivelor reevaluării critice a moștenirii noastre culturale și literare este incontestabil. Fiind beneficiarul unei excelente ediții a **Învățăturilor lui Neagoe Basarab,** Edgar Papu a putut descoperi similitudini elocvente dintre acest „Marc-Aureliu" al nostru și „omul secret" al lui Baltasar Gracian. Numai că Neagoe apare în cultura europeană cu un secol mai devreme decît spaniolul. Cercetările și edițiile din ultimele decenii ne-au dat posibilitatea „împingerii" începuturilor literaturii românești cu mult înapoi față de vechile periodizări.

Iată de ce literatura română veche nu mai poate fi privită astăzi din fugă. A venit timpul „să ne luăm în stăpînire trecutul" pentru o mai dreaptă cinstire a lui. Într-o lucrare pe care am tipărit-o recent, **Geneza ideilor social-politice și filosofice în literatura română veche,** am încercat să arăt că tendința culturii române de a se sincroniza permanent cu nivelul epocii, prin receptare și preluare critică, iar apoi prin creație originală, își are începutul încă din epoca numită veche, ceea ce ne duce cu gîndul la o adevărată legitate ce a prezidat întreaga istorie a culturii românești. Or, nu poți elabora sinteze și studii aprofundate, comparative, dacă n-ai ediții la nivelul exigențelor vremii noastre. Dezideratul înaintașilor, deși nerealizat, este pe deplin realizabil.

Cum stăm cu edițiile din cronici la un sfert de veac de la apariția importantului instrument de lucru care e **Repertoriul manuscriselor de cronici interne** (1963) ?

Existența mai multor ediții nu poate fi un alibi. Una dintre cronicile capitale — și prin valoarea ei literară și prin influența exercitată de ea, de la Miron Costin pînă la Negruzzi și Sadoveanu — cronica lui Grigore Ureche nu-și are încă ediția satisfăcătoare. Singurul editor care a optat pentru forma cea mai veche și mai apropiată de original a fost C. Giurescu, dar între timp s-a găsit, din aceeași tradiție manuscrisă, o copie mult superioară celor folosite de el (acum se păstrează în „Casa Dosoftei" de la Iași) ceea ce impune reluarea întregii munci. S-a preconizat ca singură metodă valabilă (Dan Zamfirescu și recent Ștefan S. Gorovei) editarea integrală a celor trei etape ale textului : cea din manuscrisul de la Iași, apoi forma dată de un interpolar ulterior lui Simeon Dascălul, identificat de P.P. Panaitescu în „Misail Călugărul" dar care (cum a arătat Gorovei) nu este deloc probat, și în sfîrșit, varianta lui Axinte Uricariul. Toate trei cunosc cîte o ediție, prima la Giurescu, a doua în colecția lui Kogălniceanu și ultima la P.P. Panaitescu. Dar numai alăturarea lor în cadrul aceleiași ediții va permite, în sfîrșit, folosirea corectă a primei noastre capodopere istoriografice în limba română.

În aceeași situație se află așa-numitul „Letopiseț Cantacuzinesc" publicat în ediție critică de C. Grecescu și Dan Simonescu. S-a descoperit, după aceea (de către Ilie I. Georgescu), o variantă păstrată în Moldova, mult mai apropiată de arhetip. Ea a fost publicată într-o revistă puțin frecventată. Descoperirea versiunii arabe a cronicii Țării Românești de către Virgil Cândea care a făcut, apoi, dovada că „Letopisețul Cantacuzinesc" este o denumire improprie, deoarece se referă numai la ultima parte a cronicii, în timp ce partea principală a ei era gata în timpul lui Matei Basarab. Deci istoriografia munteană în limba română este simultană cu cea moldovenească, întîrziată cu cîteva decenii, cum am învățat cîndva la școală. O ediție nouă va trebui să țină seama de noile elemente, apărute între timp.

Istoria Țării Românești a stolnicului Constantin Cantacuzino a fost editată ultima oară în **Cronicari munteni** de Mihail Gregorian, urmînd vechea ediție N. Cartojan, Dan Simonescu, într-o vreme cînd nu totul se putea spune despre istoria poporului român, încît editorul a fost obligat să croșeteze textul, ceea ce face inutilizabilă această ediție de specialiști. De altfel o ediție critică și un studiu aprofundat al acestei cronici, căreia i se contestă autorul propus de N. Iorga, ne lipsesc încă, deși ne aflăm în fața celui mai însemnat text al istoriografiei muntene, singurul ce se ridică la înălțimea operelor lui Miron Costin și Cantemir. **Repertoriul manuscriselor** (E.A., 1963) indică existența unei ediții „gata de a intra în tipar" a cronicii Stolnicului Constantin Cantacuzino, (îngrijitor D. Mioc) care nu se știe de ce n-a mai apărut niciodată. Tot „gata de a intra în tipar" era în 1963 și **A doua domnie a lui Nicolae Mavrocordat în Moldova** de Axinte Uricariul (ed. H. Chircă și C. Bălan), care n-a apărut pînă azi.

În urma studiilor lui Alexandru V. Diță a fost redeschisă problema paternității lui Nicolae Costin asupra cronicii atribuite lui de Kogălniceanu, contestată de C. Giurescu. Deocamdată esențial este că, de la Kogălniceanu, nimeni nu a mai editat textul de care discutăm !

Cea mai bună ediție a cronicii **De la facerea lumii** a aceluiași autor, alcătuită de Aurora Ilieș, este inedită, în vreme ce continuăm a utiliza edițiile insuficiente de care dispunem.

Există un adevărat monument istoriografic din prima jumătate a secolului al XVIII-lea care este o adevărată „unire a principatelor" în istoriografie : **Istoria paralelă a Țării Românești și Moldovei,** atribuită greșit lui Axinte Uricariul. Ediția nouă, îngrijită de Aurora Ilieș, așteaptă în manuscris la Institutul N. Iorga de multă vreme. La fel, **Repertoriul manuscriselor** (E.A., 1963) menționează încă o ediție care își așteaptă în manuscris de 25 de ani apariția : cronica lui Dumitrache Medelniceru (îngrijită de Aurora Ilieș).

Cronica lui Batasar Walther despre Mihai Viteazul, excelent editată de către unul dintre cei mai autorizați editori, prof. Dan Simonescu, a rămas într-un volum din „SMIM" greu accesibil. Numai traducerea ei în românește de către editor a fost preluată în antologia **Literatura română veche** publicată la „Albatros" în 1969. În volumul **Contribuții** (Ed. Eminescu, 1984) prof. Dan Simonescu a reprodus doar studiul ce însoțea ediția. Deci, asistăm la o „desmembrare" a ei, în loc de apariția unui volum de sine stătător, în care să găsim și originalul latin, și traducerea și studiul introductiv !

Cea mai bună ediție a cronografului lui Moxa rămîne aceea din 1942, întocmită de N. Simache și T. Cristescu, ediția Nicolaescu-Plopșor fiind nesatisfăcătoare. Colaționarea celor două manuscrise, din țară și de la Leningrad, este absolut necesară. Dar, o nouă ediție va trebui să conțină neapărat, în anexă, și o versiune românească a **izvoarelor** lui Moxa, în primul rînd a versiunii slavone a cronicii bizantinului Manasses. Numai astfel se va putea aprecia originalitatea lui Moxa în raport cu izvoarele, modul cum le-a prelucrat. Căci fiecare nouă ediție științifică implică de fapt o studiere mai adîncită a tuturor problemelor ridicate de textul respectiv (în acest sens, ediția **Învățăturilor lui Neagoe Basarab** rămîne de referință). Profităm de ocazie să îndreptăm și o informație eronată strecurată în **Istoria literaturii române,** vol. I, Ed. Academiei R.P.R., 1964 : manuscrisul lui Moxa nu se află în „biblioteca de stat din Craiova" (toate bibliotecile din Craiova sînt de stat) ci la **Muzeul Olteniei.**

În sfîrșit, pentru a nu lungi peste măsură enumerarea, ne oprim la grupul de cronici în limba greacă, cronici editate în cea mai mare parte acum aproape un secol de Constantin Erbiceanu în **Cronicari greci carii au scris despre români în epoca fanariotă. Textul grecesc și traducerea românească,** București, 1890, care-și așteaptă noua ediție.

Părăsind cercul „cronicarilor" vom aminti aici nevoia unei ediții noi din **Hronicul** lui **Cantemir,** desigur pregătită în cadrul seriei amintite de opere, și de asemenea editarea operei istoriografice a lui Samuil Micu Clain. Cîteva luni, revista „Tribuna" de la Cluj a agitat steagul „moștenirii Școlii Ardelene" dar cronica lui Șincai și opera lui Budai-Deleanu au fost editate de... olteni, la București (Florea Fugariu și Manole Neagoe). Măcar manuscrisul lui Micu, de la Cluj, ar rămîne în sarcina forțelor locale ! Pentru a nu mai vorbi de scrierile istorice inedite ale lui I. Budai Deleanu cuprinse în **Repertoriul manuscriselor.**

O problemă de stringentă actualitate și necesitate a sesizat-o deja Demostene Russo în **Critica textelor și tehnica edițiilor** încă din 1915, cînd cerea editorului „să aibă în vedere nevoile istoricilor, satisfăcînd și cerințele filologilor și toate acestea cu o conștiinciozitate, acuratețe și siguranță care să inspire încredere cercetătorului" **(Studii istorice greco-romane,** vol. II, 1939, p. 634). Chiar dacă ediția cu aparatul ei științific nu se bucură de largă audiență, ea trebuie să răspundă oricînd, oricui și la orice întrebare legată de textul respectiv, spre a o face durabilă și indispensabilă. Căci „știința e surdă la scuzele acelora cari lucrînd repede pun în circulație o mulțime de cunoștințe greșite" (ibidem, p. 635). Și tot D. Russo răspunde pe deplin și cu temei problematicii actuale în dezbatere : „o ediție rea nu numai că răspîndește erori de tot felul, dar stă și în calea aceluia care vrea să facă munca întreagă" (ibidem).

Ce-i de făcut ? În condițiile în care proiectele monumentale sînt abandonate chiar de către cei ce le-au proclamat, este necesar să se găsească noi căi pentru realizarea unei colaborări rodnice între toți specialiștii, cîți îi mai avem din vechile generații și cîți dintre tineri, consimt să se înhame (termenul este din păcate exact) la o treabă atît de grea și de puțin lucrativă. Căci această activitate de editare a monumentelor vechii noastre culturi, presupune neapărat, pe lîngă controlul științific, o anumită unitate de vederi, un relativ consens. Altfel se risipește o mare energie într-o muncă de Sisif, pe cînd un schimb permanent de experiență scutește de multe eforturi inutile.

Un rol principal, dar nu exclusiv, îl au editurile și putem spune cu certitudine că tocmai editurile au fost și sînt și acum motorul principal care a impulsionat editarea științifică a moștenirii vechii noastre culturi. Recent au apărut două **Cronici moldovenești,** la Editura Minerva (1987), sub îngrijirea Aurorei Ilieș și Ioanei Smeu. Dar pînă ce un text ajunge în faza lui editorială ar fi mult de cîștigat dacă s-ar reconstitui un organism de felul „Comisiei istorice a României" de pe vremuri, cu condiția ca el să nu devină o frînă ci dimpotrivă, un factor de mai bună coordonare și de urgentare a procesului de elaborare și editare. E drept că cercul specialiștilor se reduce, că la Universitate nimeni nu mai învață tehnicile de editare (ne îndoim însă că a fost vreodată o catedră consacrată acestor tehnici, încît nu trebuie să dramatizăm ! Uneori și arta editării, ca și arta literară, se învață din frecventarea marilor maeștri mai mult decît din cursuri), că o ediție Cantemir la care lucrezi un deceniu, nu-ți aduce nici pe jumătate cît o culegere de foiletoane critice. Dar ne întrebăm și noi cu același D. Russo, care a înzestrat știința română cu unul dintre cele mai bune manuale în materie : „e mică răsplată pentru editor convingerea că nopțile lui veghiate vor lumina zilele și vor călăuzi pașii altora, cari vor porni spre descoperirea adevărului, servindu-se de opera lui". (Ibidem, p. 637).

Prin conjugarea tuturor forțelor, promisiunea de acum un sfert de veac din **Repertoriul manuscriselor** (E.A. 1963) ; „nu peste multă vreme cercetătorii vor avea la dispoziție corpul complet al cronicilor noastre medievale" (p. 6), va putea deveni, în sfîrșit, o realitate.

Tudor Nedelcea

Romanul adolescenței

Ionel Teodoreanu nu a dorit și nici **nu a urmărit programatic** să fie un scriitor pentru adolescenți și îndrăgostiți, ci **a devenit** prin virtuțile și deficiențele tipului de lectură prin identificare, care oferă cititorului stări și identități noi prin participare și proiecție imaginară în universul scriiturii. Lectorul este activizat tot timpul și, mai mult, primește un rol în relație cu personajele: să le deplîngă, să le aplaude, să le încurajeze, eventual să le urască. În felul acesta îl face părtaș la starea genezică a scriiturii prin etapele de senzație-percepție-imaginație-ficționare a realului.

Arta spontană, firească a lui Ionel Teodoreanu elaborează intelectual conștiințele receptoare.

Materialul plasmatic uman în care cititorii își pierd personalitatea proprie, nu devenind impersonali — după teoria maioresciană — ci, chiar foarte personali, împrumutînd adică identitatea psihologică și socială a Olguței, a lui Dănuț, a Monicăi, ș.a.m.d. — are virtuțile empatiei absorbante. Astfel acțiunea modelatoare acționează mult mai puternic decît a literaturii explicit moralizatoare care mitizează și idealizează tipologii și caractere, reușind prin ostentația demonstrativă să le facă cel mai adesea odioase.

În condițiile post-modernității de restructurare a epicului prin **poetica impurității** prin anexarea unor hexnici non-narative — uneori parodice, alteori livrești — universul de ficțiuni lirice ale lui Ionel Teodoreanu capătă autonomie și perfectă independență românească, de realitate distinctivă la lumina focului de artificii metaforice.

Trebuie să admitem că alături de balzacizarea ciocoismului ascensiv, de creativitatea obiectivă, de psiho-romanul stărilor biologice, de harul polinarativ, de dosarul autenticității, **medelenismul rămîne una din poeticile cele mai performante ale prozei noastre.** N-a făcut școală din cauza atitudinii de refuz a criticii, dar a penetrat și structurat variate universuri ale prozei ulterioare.

În fond, **în ce constă, totuși, medelenismul ?** Idilism și suavitate, digresiune barochistă, fixarea experienței psihologice infantile sau, cu vorbele lui Călinescu, „Voluptățile și melancoliile creșterii, inocențele carnale, tulburările ivirii unei vieți sufletești mai complexe ; în general, faza de nelămurit fizic și psihic", adică **hotarul nestatornic** al vîrstelor de tranziție, vitalitatea sensualistă, generozitatea dar și vulnerabilitatea candorii, sensibilitatea dragostei perisabile prin fortificarea concepției de viață, profilul failibil al caracterelor, destinele neîmplinite prin modificările lumii.

Contrar avertizărilor criticii, Ionel Teodoreanu nu este astăzi un scriitor îmbălsămat, bun pentru vitrinele istoriei literare sau pentru muzeele de ceară. El a rămas un autor viu pentru că e citit cu aceeași credibilitate ca în epoca sa. Cu aviditate lectorii actuali descoperă o conștiință estetică, pentru că autorul **Medelenilor** nu socotea literatura doar o jucărie complicată de simplu amuzament.

Mai mult decît un univers romanesc, autorul propune și o lectură impresionistă adică o „atitudine" — după opinia lui Ibrăileanu „răsunetul personagiilor în sufletul său" — ceea ce poate fi să fie socotit un fapt rebarbativ și, finalmente, o formă de tezism — ceea ce într-un fel justifică întîmpinările obstructive ale criticii.

Codificarea lirică (narativă la persoana unui Ego subiectiv), a unei substanțe epice impunea și o translație de procedeu (confesiunea alegorică, interiorizarea lumii obiective) și un transfer de semnificație de la poezie la proză. În aceeași epocă, Cezar Petrescu se individualiza printr-o codificare jurnalistică al aproape aceluiași material de viață simbolică. Nu tipologiile sînt memorabile, cît reacțiile, reprezentările emoționale pe care le stîrnesc în cititori, „curba de răspuns", adeziunile favorabile ale cititorului.

Astăzi acuzația de poeticitate a prozei nu mai pare un fapt determinant pentru calificația axiologică iar transcrierea confesiunii exacte într-un limbaj poetic nu mai supără ca act rebarbativ.

La Ionel Teodoreanu ca mai întotdeauna în cazul poeților români, primele cărți rămîn și cele mai bune, de la **Ulița copilăriei**, 1923 pînă la primul volum din **La Medeleni**, 1925 **(Hotarul nestatornic)** e vizibil un refuz continuu de a intelectualiza emoțiile primelor vîrste și un efort de a consemna forța genuină a destăinuirii, nefalsificată de straturile acumulărilor culturale.

Am propune ca model absolut al poeziei lui Ionel Teodoreanu tot pe Ion Creangă dar și evoluția modelului — Sadoveanu — peste care se așază cîștigurile prozei moderne cu ecouri disparate și discontinui : Proust — prin discursivitatea capricioasă a memoriei, lirismul simbolic, luxurianța gamei erotice, ciclicitatea construcției românești pînă la respirația epopeică (să amintim că **La Medeleni** are 3 volume, iar **Tudor Ceaur Alcaz** are 4 volume). Să adăugăm imediat că în titlurile din **Amintiri din copilărie** ca și din **Ulița copilăriei** și **Copilăria** nu e și marca vîrstei de lectură, dimpotrivă, adresîndu-se unor vîrste — prin evoluția lumii și a sistemului de lectură — din ce în ce mai mature. În același timp, se micșorează vîrsta celor care gustă **La Medeleni**, carte, ca să zicem, dedicată ca și **Toate pînzele sus** celor adulți, ceea ce înseamnă că Ionel Teodoreanu nu e prozatorul unor vîrste ferme, ci al unor stări evanescente, discernabile prin capacitatea de a fi în similaritate a cititorului.

În fond, fiecare lector își recuperează propriul trecut din devenirea paseistă a eroilor teodoreni.

Personajele „minore" nu-și revelă copilăria decît în măsura în care fug de ea, o disimulează, se dezbracă aparent ca de niște haine pe care cititorul le preia parcă programat într-o reconstrucție bionică — roboții ciberneticii ai unui model de om al trecutului.

Victor Moscu : „Flori"

La fel ca și în cazul altor scriitori locul creației pare mai pregnant decît momentul, evoluția, timpul scriiturii. Astfel, toposului ieșean de reverie și patriarhalitate îi corespund **Ulița copilăriei, La Medeleni, Turnul Milenei, Bal mascat, Fata din Zlaust, Golia, Crăciunul de la Silvestri, Lorelei, Arca lui Noe, Secretul Anei Florentin,** pe cînd în spațiul bucureștean, trepidant, cosmopolit, deschis experimentului inovației avangardizării scriiturii, Ionel Teodoreanu încearcă să treacă spre psiho-roman și chiar la psihanaliză cu **Fundacul Varlaamului, Prăvale-Baba, Ce-a văzut Ilie Pinișoară, Tudor Ceaur Alcaz.** Nici opera memorialistică bucureșteană : **Masa umbrelor și Întoarcerea în timp, În casa bunicilor** nu seamănă cu cea ieșeană. Prin lectura naivă pe care o propune (și o presupune) prin stimuli sentimentali, etici, ludici, erotici, fără să eludeze sau să fetișizeze anumite structuri și profunzimi umane, Ionel Teodoreanu va fi întotdeauna un mare scriitor al gustului public.

Opera lui Ionel Teodoreanu, prin lectura de desfătare pe care o oferă, a devenit în timp echivalentul epic al poeziei lui Topîrceanu. Astfel că cercul **„Vieții Românești"** a oferit în perioada interbelică cei mai importanți autori în ierarhia publicului.

În Ionel Teodoreanu — ca și în Cezar Petrescu, doi prozatori socotiți de raftul doi, care, cu creațiile din partea a doua a carierei s-au interesat de psihanaliză — se poate citi una din paginile din viitorul apropiat al prozei românești.

Aureliu Goci

Omul care „porni Luceafărul"

Urmare din pag. a 3-a

are nevoie de o „meditație la Toance", (referire la titlul unei poezii din volumul respectiv), de o analiză multilaterală a fiecărei poezii. Țîșnirile sînt generoase — dar nu ne putem mulțumi cu atît. Știu că sînt unii care te vor sfătui să-l dai la tipar așa cum se află acum (ceea ce, după cum se poate constata, n-am făcut). Eu însă te-aș sfătui să nu te grăbești. Ești unul dintre poeții tineri care ai promis mult, acum cîțiva ani. Trebuie, deci, să-ți respecți **toate** (sublinierea noastră) promisiunile. Încă două-trei luni de amînare nu înseamnă nici o catastrofă. Dimpotrivă. Bineînțeles, acest răstimp trebuie consumat numai pentru poezie. Te-aș minți dacă ți-aș spune „dă-i drumul". Îți spun : „cufundă-te în el pînă peste cap, cercetează-i toate rădăcinile, taie toate ramurile uscate, și numai cînd vei fi profund convins că fiecare mugur ar rodi, atunci „dă-i drumul". Poate stilul meu nu este cel mai potrivit, dar sînt sigur că nu mă vei înțelege greșit. Cineva spunea că un volum de versuri trebuie să fie o sărbătoare. Voi fi fericit dacă voi participa la sărbătoarea volumului tău. (Vai, și a fost ultimul la a cărui sărbătoare a participat !)

Cu aceeași prietenie,

Mihu Dragomir (semnătură autografă)

Am citat atît de copios din această unică scrisoare fiindcă ea mi se pare o mare lecție poetică, o explicație a faptului că după moartea prematură la Giurgiu, în noaptea de 8 spre 9 aprilie au rămas mult de 1 000 de poezii inedite, unele incluse în cele 6 (șase) volume de văduva poetului, Chira Dragomir, care s-a aplecat asupra lor, ultimul din aceste volume intitulîndu-se chiar așa : „Sărbătorile poetului".

„Sărbătorile poetului" Mihu Dragomir sînt sărbătorile poeziei noastre în genere, mai ales ale celei contemporane. Eu, unul, am toate motivele să susțin acest lucru.

aprilie 1988

Cu cerneala inimii

Urmare din pag. 1

nu marchează așadar o „ruptură" cu creația mea anterioară, ci ține mai degrabă de un firesc proces de acumulare în timp și, mai ales, de acea dorință expresă și efort susținut de a oferi de fiecare dată cititorilor — pe cît posibil — o nouă ipostază a eului liric. Unele dintre poeziile respective au apărut de-a lungul anilor în diferite reviste, între acestea numărîndu-se „Poemul bradului", cu imaginea lui vizuală sub forma sempervirentului arbore, publicat la 28 decembrie 1978 în „România literară".

Poemogramele *se înscriu, deci, pe o vădită linie de continuitate a propriilor căutări. Ele nu sînt rodul niciunei „eliberări" de un anume balast conjunctural din poemele mai vechi, cum jenant susține un infracritic cu veleități comparatiste. Căci nu cred că poezia satului, a tradițiilor și civilizației sale, a naturii, a dragostei, a condiției insului creator, a dialogului deschis cu semenii, așa cum o ilustrează volumele mele de pînă acum, poate fi caracterizată de cineva cu dreaptă judecată „balast conjunctural"...*

Pentru strădania de înnoire n-a trebuit să recurg nicidecum la așa-zisa poezie concretă și spațialistă promovată de Pierre Garnier, Max Bense, Frans Van Der Linde și alți autori de elucubrații gen „l'animation poétique des éléments linguistiques sans exception", prezenți cu duiumul în revista pariziană a anilor '63—'65 „Les Lettres — Poésie Nouvelle", care se subintitula „revue du spatialisme" sau „revue internationale de création poétique". Cu atît mai puțin la „poemele stereofonice" ale lui Michel Butor, deși în subsolul unei pagini din carte îi reproduc un citat din Prefața la volumul „Calligrammes" al lui Apollinaire (Édition Gallimard, 1966). De altfel, interes și preocupări față de aceste modalități poetice au existat cu prisosință și la noi, fapt consemnat cu pertinență de Andrei Oișteanu în „Fișe pentru o antologie de poezie vizuală românească", revista „Arta" nr. 10/1986.

Sugestia poeziilor vizuale concepute de mine rezidă în „Caligramele" ingeniosului poet francez. Intenția mea, mărturisită, a fost ca, pornind de la acestea, să realizez un tip de poezie în care ideea și aspectul figurativ să se îmbine în mod armonios, să se contopească într-un tot unitar. De aceea, în abordarea temelor mi-am impus un anumit principiu selectiv, căutînd cu stăruință acele subiecte care se pretează la dispunere grafică adecvată in pagină și, totodată, la o lectură lesnicioasă și profitabilă. Decența, inteligibilitatea și finalitatea estetică au fost indispensabile demersului meu. Am numit aceste desene lirice poemograme *pentru că, în intenția mea, ele își păstrează în întregime caracterul poematic.*

Poezia mea ține, îmi place să cred, de acel spirit organicist, integrator, relevat cu pregnanță de unul dintre tinerii și apreciații noștri critici literari. Că Poemogramele *nu ilustrează nu știu ce „tranzit" al creației mele (cum se amăgea același infracritic) o dovedește și cartea de eseuri și însemnări „Oameni, stele, flori", apărută ulterior, în paginile căreia cititorii pot afla multe dintre motivele perene ale liricii mele și adevăratele rădăcini ale dragostei profunde față de frumos și bine, față de universul spiritual al existenței noastre, față de „tot ce mișcă-n țara astă"...*

POST RESTANT

Niciodată nu sînt mai frumoase florile decît primăvara. Nu pretindem că primăvara sînt cele mai frumoase flori, ci doar că ele, florile de primăvară, sînt, dincolo de preferințele fiecăruia, oricum mai frumoase. Și este firesc să fie așa, după ce atîta timp am gîndit și am văzut numai în alb și negru (e drept că în iarna aceasta nu s-a prea putut vorbi, în unele locuri, între care și Bucureștii, de alb). Această izbucnire colorată a florilor ne ridică privirile spre cer, după ce o iarnă și ceva am tot umblat cu capul în pămînt, îngheboșați de crivățul lui decembrie, ori de ploile plictisite ale lui noiembrie. Este bine, deci, să spunem abia acum că a venit primăvara, simțind cum cîteva clipe zburdalnice ne grăbesc pașii spre verdele crud, verde crud al ierbii, în care, așezate pe tulpinile lor, se leagănă lalelele, narcisele, zambilele, violetele, sălciile („Te lasă, te lasă / Salcie pletoasă / Să te bată vîntul / Să sărute pămîntul / Să-mi umbrești mormîntul"). Mai de curînd au înflorit și caișii, ori, spuneți-mi, ce poate fi mai frumos decît floarea de cais, dacă nu floarea de măr, ori de cireș. Să ne oprim însă aici, în acest aprilie în care numai unii dintre noi pot privi în inimile semenilor lor, și să-i lăsăm pe corespondenții noștri mai romantici decît noi să ne continue ahurile obișnuite în această lună între luni (marți, miercuri, joi,... pînă duminică, atunci cînd, vorba cîntecului haiducesc, „Cin'te paște te omoară / Cin'te vede te doboară"). Să ne oprim, deci, reproducînd, cu înțeles, un text scris de mîna locotenentului Virgiliu Lișteveanu, din artilerie, regimentul 39 Tg. Mureș, acum mai bine de 50 de ani, pe propria sa carte de vizită : „Stimată Domnișoară, Vă rog a-mi erta îndrăzneala ce am avut-o de a vă urmări — dar n'am făcut această nepoliteță decît din dorința de a vă cunoaște. În caz că am obținut scuze și bunăvoințe, vă rog a-mi indica modalitatea de a vă cunoaște. Vă rog iertați-mă, Locotenentul nepoliticos, ce va urmărit astăzi". Frumos, nu ?

NICOLAE M. ANDREI, București : „Zăpada care arde", în ciuda bunelor dv. intenții, nu este la înălțimea temei în nici un fel : „Ar fii scăpat atunci de tortura zăpezii, parșivă..."

MILENA MINESCU, Galați : Preferăm proza proză și nu texte în care omul e făcut și piatră și șacal. Așa că trimiteți o proză-proză și cîteva date biobibliografice.

CONSTANTIN BUICIUC, Lugoj : Cum vedeți, nu vă răspund folosind pseudonimul, atît de original, pe care vi l-ați luat : Mircea Costinescu. Și asta pentru că ni se pare că aveți talent, chiar dacă în „Pasărea" îl folosiți prost, în sensul unui naturalism feroce. Nemaivorbind de faptul că exhibați un mare neadevăr, și anume că „doctorii au fugit din oraș înainte de venirea frontului". În orice război, deci și în războiul d-voastră, doctorii și-au făcut datoria cu prisosință, atît pe front, cît și în spatele frontului. Al doilea text, „Depărtatul început", e haotic. Altceva.

DUMITRU CARAMZULESCU, București : „Vă trimit două schițe dintr-o lucrare intitulată : «Strada mea»" (amintiri 26.X.1901 — 23 noiembrie 1916). Într-una, eroul este unul dintre vecini, iar în alta, acțiunea se întîmplă chiar în familia mea. Ceilalți vecini sînt cuprinși în lucrare". N-am zice că amintirile d-voastră nu au haz, deși de întîmplarea cu soțul care moare în pijama la amantă s-a mai auzit. Cu scrisul o duceți mai prost. Oricum, mai trimiteți, în ciuda familiei și a vecinilor.

RADU MIHALACHE LUMINIȚA, Merișani, Argeș : „... Dezamăgită și uluită am descoperit în paginile revistei noi frumoase poeme și noi minuni : de la rubrica **Post restant** ni se cere nu numai creații proprii (,) ci și întîmplări adevărate (,) trăite de noi cu intensitate, reportaje... Am stat și m-am gîndit mult (și scrisoarea aceasta a întîrziat) și încă mă mai gîndesc la reportajele pe care ni le cereți și care există în fiecare metru de pămînt (,) dar... oare un reportaj nu cere o experiență, o cunoaștere amănunțită... ? ? ! Nu oricine poate descrie frumos și exact, scurt și cuprinzător (,) viața unui constructor sau a unui arbore obișnuit. Dacă ni s-ar acorda un sprijin, fie el și prin corespondență, poate, cîndva (,) am reuși un adevărat reportaj. Poate... odată o să existe o rubrică permanentă «Pămînturi argeșene»"... E bine că le reamintiți corespondenților noștri de rugămintea noastră de a ne trimite și texte cu întîmplări adevărate din viața lor (și nu neapărat reportaje). Nu e bine însă că înțelegeți prin reportaj o stare de extaz, transcrisă în pagină cu numeroase adjective, o stare care produce notații superficiale, neconvingătoare.

Iulian Neacșu

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Se lovesc două valuri pe întinderea mării
ca două palme uriașe ale apei, să aplaude țărmul, cerul, zarea, pescărușii.

II. De cînd m-au ajutat să scriu cîteva versuri, mă uit cu mai multă apreciere la cele cîteva vrăbii zbenguindu-se în cireșul de lîngă fereastră.

III. Micile taine sînt fără număr, marile taine au un număr precis. Între unele și altele — o comunicare perfectă.

IV. De la depărtare.

I se scutură trandafirii
ca rănile sfinților de pe trupul bisericii.
Și acum, după atîția ani,
ea mai descarcă pepenii din căruță
în mijlocul curții
și face două grămezi :
una pentru vii, alta pentru morți.
El merge prin grădină, printre vrejuri — fără încetare
împiedicîndu-se în lumina ei.
Cîinele orb mă simte și-i mai aud lătratul
de la o depărtare de patruzeci de ani întuneric.

V. Ion Rotaru : „Nici de volumul al treilea nu-s pe deplin mulțumit. Trebuia să-l fac mai mic și totodată, mai cuprinzător, nu atît în extenso cît în adîncime, operînd unele eliminări și adăugînd cîte ceva. Știu bine cum se face asta, să fii scurt și, în același timp, cuprinzător. Mi-a lipsit, văd acum, perspectiva **(sublinierea autorului) (...) În fine, recitindu-mă și gîndind mai pe îndelete, bag de seamă că, în volumul al treilea mai ales, s-ar fi căzut să fac loc mai mult încă acelei proze și acelei poezii, eventual și dramaturgiei, care se ocupă și de frumosul etern uman, cu trecerea în plan secund a socialului, a vieții concrete de toate zilele ce pare că m-a fascinat, pe alocuri, prea mult". (Flacăra, 25 martie 1980).**

Deci autorul recunoaște (spre lauda lui, nu spre lauda cărții) că i-a lipsit perspectiva. Se subînțelege că acum o are. Se pot deduce mai multe lucruri : 1) E nevoie să editezi o carte de sute de pagini fără perspectivă, pentru a obține o perspectivă asupra istoriei literare. 2) Dacă prima ediție nu are o perspectivă, cea de a doua o poate obține numai printr-o modificare totală, deoarece perspectiva este sensul în spațiu și timp al întregului **(sublinierea noastră) ; dreasă ici și colo, cartea rămîne, fatalmente, aceeași. 3) Descoperind cu întîrziere că opul duce lipsă de perspectivă, autorul ne vorbește despre absența acesteia. Din ce perspectivă ? 4) Apariția acestei cărți are utilitatea ei : ea demonstrează, într-un mod adecvat, cum poate fi scrisă o istorie literară fără perspectivă. 5) Elevi, studenți, profesori voind să-și formeze (în cazul profesorilor, mai degrabă, să-și modeleze) perspectiva asupra istoriei literare, consultă o carte fără perspectivă. 6) Cîți scriitori — atîtea perspective asupra literaturii. Ion Rotaru, fiind scriitor, are, în mod sigur, o anume perspectivă. Iată de ce, citesc cu prudența necesară : „Mi-a lipsit, văd acum, perspectiva".**

George Alboiu

REMEMORĂRI

Fuge iubirea, briz-brizuri şi ziua unui ceas

1.

Urcă prin față, în mașina 331, o mamă cu doi țînci de mînă. Cel mic să tot aibă patru ani, cel mai mare spre șase. Puștii se strecoară rapid pe sub bara ce separă șoferul de călători. Șoferul e posomorît și precaut :

— Ieșiți de-aici, copiii n-au voie în față.

Mama îi dislocă cu greutate. E frumos să stai în față, să vezi bulevardul ca-n palmă și, pe deasupra, cîntă și radioul.

O solistă cu voce cristalină și dicție se dă de ceasul morții repetînd un refren care se termină în descrescendo : „Fuge iubirea, uite-o cum fuge".

— Mamă, zice copilul mai mărișor, ce-i aia **iubirea ?**

— Taci din gură și lasă-mă-n pace cu întrebările tale.

— Mamă, iubirea **e om ? sau ce e ?**

— Cum să fie om. Taci din gură și nu te mai băga acolo.

— Atunci **e animal ?**

— Cine să fie animal ?

— Iubirea, nu ți-am spus...

— Nu-i nici animal nici om. E așa ceva... Da' ce-ți veni dragă să mă întrebi chestii din astea? Ia vezi că acum te pleznesc...

— Mamă, eu vreau să știu dacă iubirea e ceva... viu. Adică om sau animal.

— **De ce să fie om sau animal,** de ce ? se miră mama enervată și stinjenită de surisurile celor din jur.

— Păi dumneata nu auzi ? Și pușlul fredonează în ritm cu solista care a reluat derutantul refren „Fuge iubirea, uite-o cum fuge"...

2.

La „Schitul de fum", pe coasta dinspre răsărit care cuprinde un zmeuriș acum veștejit, și-a stivuit Trifon cîteva care de uscături tăiate egal și acoperite cu un strat gros de fin. Toată iarna a urcat direct săpînd o cărare adîncă prin nămeții pufoși.

Acum, coasta e pur și simplu invadată de brînduse violacee pilpîind în lumina solară ca niște flăcări fragile. Deasupra plutește un fel de abur emanînd din pămînt ca un voal ocrotitor.

De dragul frăgezimii lor, Trifon ocolește aproape cinci sute de metri ca să ajungă la vreascurile așezate geometric. În spatele lui, doi dulăi ciobănești calcă apăsat și visători fără să se abată cu nimic de la itinerariul stăpînului.

3.

Pe traseul ce duce spre Militari, altfel destul de întortocheat, un șofer cam năbădăios, profitînd și de-o mașină nouă, pune frîne **surpriză** și ia niște curbe ca la raliu.

Două pasagere urcate la Gara de Nord, își varsă necazul încercînd să-și păstreze echilibrul.

— Dragă, zice una din ele, șoferul ăsta conduce în **briz-brizuri...** Cealaltă îi arată cu degetul bucata de carton sprijinită de parbriz :

— Păi, nu vezi cum îl cheamă ?

Arunc și eu privirea tot încercînd să înțeleg ce-o fi aia a conduce în **briz-brizuri** și citesc numele conducătorului auto : **Turbatu Vasile...**

4.

În aceeași mașină, în spatele meu, două cucoane mai în vîrstă dialoghează așteptînd să **treacă stațiile :**

— Ce mai face, dragă, Cleopatra ?

— Are „știas", răspunde cea întrebată.

— Da ? face cealaltă mimînd surpriza. Are „știas" ? Am auzit că se poartă.

5.

Duminică 21 martie, în ziua solstițiului de primăvară, solista Lelia Florescu mă face să ascult următoarea propoziție cu pretenție de vers : „Azi, e ziua unui ceas"... Perfect, dar cine-o fi anonimul filosof ?

Mircea Micu

În lumina severă a unei dimineți

Urmare din pag. 1

volum sarcasmul și autoironia s-au diminuat lăsînd loc unei lucidități care nu mai acceptă travestiurile iluziilor. Conștiința vie, eliberată de eterurile livrești, vindecată de himere poartă — încă din primul poem — numele lui Mercutio, shakespeareanul personaj, care, sub o aparență de superficialitate dantelată, păstrează calitățile prietenului fidel, pentru care onoarea și curajul rămîn atribute ale cavalerismului : „Mercutio, decorul, lumina sînt pregătite / Tu aștepți să intri în rol, să se încingă / în zgomot de spade gîlceava / Să sari bărbătește în ajutorul celui care / încolțit / Ar putea să plătească adevărul cu viața." **Mercutio, e toamnă, e frig.**

Există un aliaj straniu de încredere și tăgadă în versurile acestui volum, o combinație de ascetism și consum dionisiac, o pendulare permanentă între liniștea contemplației („De un somn bătrînesc, fără hotar, mi-e poftă", p. 12) și atracția către combustie, către viața cheltuită rapid („De cornul întunecat al iubirii mi-e dor. / O misterioasă corabie ivită la orizont. / De bicele ploii, de fringhiile ei aș vrea să mă agăț. / / O țărancă de grumajii flăcăului" p. 11, sau : „Ar trebui să ne potolim setea dintr-un riu cu mărunțaie de stîncă" p. 51).

Două excelente poeme alunecă pe gheața subțire a **așteptării** ; iluzia, himera sînt, pe rînd, abandonate și așteptate. Miracolul poate căpăta oricînd un chip și o asemănare. „Tăgada neputinței de a urla ca în vis" este supliciul prometeic al „pielii pe care zilnic o vind pe nimic" p. 31. O conștiință amară cîntărește în balanța memoriei aceste ipostaze : „Tu ar trebui să te retragi, vînătorule de balene / Bunii tăi frați de mult au pierit / Oceanul e putred (...) / Harponul tău ruginit s-a făcut una cu trupul / Voința e o piatră de moară ce macină / Făină din oase de pește" **(Tu ar trebui să te retragi, vînătorule de balene)** și, în celălalt talger al balanței : „Eu încă mai aștept pielea ursului din pădure / Cu toate că prin părțile noastre / Vînatul a fost de mult interzis / Iar urșii ca sfinții în ceruri sînt / după grilajul cu vergele de fum..." **(Pielea ursului).**

Vitalitatea poetei pare învăluită într-un văl al Popeei ; reflexivitatea mătăsoasă încercînd s-o ascundă, s-o disimuleze, o face mai pregnantă, mai crudă „în lumina severă a unei dimineți" care nu e decît un moment al deșteptării conștiinței de sine : „Miroase a scoică, a mil, a pufoaică / strînsă de ger peste piept / părul tău lung pînă la coapse / în care ai vrea să-mi înfund — / o iesle — tîmpla năvalnic. / Miroase a noapte, a frig, a secure / ce cade leneș peste grumaz / brațul întins să-mi pun fruntea uituc. / Miroase a moarte, a scoică, a smirc / blana de aur sub care ți-ascunzi / iubito, tandră veninul..." **(Miroase a scoică).** Din acest fond etic treaz, sclipind ca aurul în „mîlul" contradictoriu al veacului, poezia Violei Vancea se încarcă de accente sociale : „Ia Țara Soarelui omul cu ricșa / împins de la spate / de roți ușoare date cu lac / își poartă ca-n somn stăpînul pe umeri. / Ai spune privindu-l cum fuge / că-n pielea cu cicatrici fără număr / se-ascunde o ființă divină / Jumătate-cal, jumătate bărbat. / Doar fruntea plecată, mersul între hulube / la crucea trăsurii, cu pași măsurați / ți-arată deodată pe cel care-l mînă / împietrit ca un idol ce pare că crește / chiar din umerii omului cal / care-l rabdă în spate cum ar răbda / lemnul din ușă belciugul." **(Omul cu ricșa).**

Meditația asupra condiției umane poartă pe cerul versurilor Violei Vancea norii unui **fatum** căruia nu i te poți sustrage. Poate doar Poezia să taie acest nod gordian, acest cifru existențial ale cărui combinații de litere și cifre pulsează în ritmul bătăilor inimii. Din această conștiință pornesc și cele nouă **Poeme apocrife,** structură de rezistență a volumului, a căror unitate stilistică și de idei le-ar fi putut integra laolaltă, într-un ciclu independent de o mare forță de sugestie.

Cerebralitatea și visceralitatea se înfruntă pe același cîmp de luptă din care mai răsar, ici colo, ingropate pe jumătate, pe jumătate ruginite, armuri expresioniste, coifuri heideggeriene, lănci și platoșe ale vechilor armate ale spaimei de necunoscut. Deasupra cîmpului de luptă — același **fatum** strivitor, dar împins ca o ceață de adierea precedentului **cultural,** a unui livresc discret, menit să dea replici la întrebările poetei sau, dimpotrivă, să răspundă la tulburătoarele ei interogații pe tema destinului **ființei.** o revoltă abia surdinizată prin subtila ei **literaturizare** își taie drum prin mulțimea „luptătorilor" ; blindețea („Așa cum sînt, pașnică, fidelă, datoare cu ora, cu ziua, cu veacul..." p. 68) este semnul unei forțe abia reținute — putere susținută de fidelul Mercutio al conștiinței artistice (vezi **Poem apocrif VII,** poate cel mai elocvent și mai dramatic, pe care ar trebui să-l cităm în întregime dacă spațiul ne-ar permite-o. Blindețea Violei Vancea este semnul puterii literaturii asupra somnului rațiunii : „Nu pot să cred că omul trebuie să fie supus. / Captiv în deșertul tăcut / (...) / Nu pot să cred că omul trebuie să fie aruncat / dincolo. / Fiară imprevizibilă. Partener singeros. / Distilîndu-și veninul după o pădure de gratii. / Calculîndu-și saltul în gol. Forța. Rezistența. / Fără cer și speranță deasupra." **(Poem apocrif, III).**

Jurnal al unei existențe asaltate de întrebări, poezia Violei Vancea se propagă cu forța autenticității. Scurta ei oprire în paradis devine gest de eliberare a unor energii creatoare de mare forță.

*) **Viola Vancea : „Haltă în paradis", Editura „Cartea Românească", 1987.**

„Uluind muritorii"

Urmare din pag. 1

către mit. Prins în propriul său joc, autorul constată uimit și ambiguu : „de parcă satul ăsta ar exista cu adevărat".

Da, există. Este chiar ființa autentică. Iar Marin Lupșanu, al cărui pseudonim literar e tocmai numele satului natal, dă la rîndu-i un nume acestei ființe autentice. Se va chema, ilustrativ, Moromete. Frumosul poem dedicat lui Moromete-esență-a-satului rămîne unica, adevărata profesiune de credință : „Nu-ți face griji. / Cîtă vreme prigoriile duc în cioc fire de păr de cal / imense cît meridianele — de parcă le-ar aduce de pe lumea cealaltă / și pădurile tale foșnesc după sufletul omului de rînd / și ciinele îngroapă Luna în grădină ca pe bucata de mămăligă. / eu tot cu tine rămîn chiar dacă orașul îți lipăie laptele dimineața / iar tenișii lui veniți ca de la un frate mai mare îți clămpănesc în picioare".

În interiorul imaginii ocrotitoare a satului eul dă dovadă de un cert vitalism juvenil. De aceea anotimpul preferat este primăvara, iar vîrsta clamată — adolescența. Cu alte cuvinte : puritate, avînt, entuziasm, reînnoire, pe alocuri chiar frenezie ; toate împreună, expresii ale biruinței idealului.

Dar în exteriorul acestei imagini ocrotitoare se întinde (bineînțeles !) spațiul agresiv și distructiv al orașului. Nu marea metropolă, ci orășelul de provincie, hibrid, însă, totuși, citadin. Prin urmare, pervertitor.

Iată-ne, deci, față în față cu dichotomia sat/vs/oraș, mască a unui întreg sistem de opoziții (cultură/vs/civilizație, tradițional/vs/modern, esență/vs/aparență, etc.), mult prea cunoscută pentru a o mai analiza. Amintim doar că e vorba despre o tipică reacție etică la restructurarea valorilor (în literatura noastră durează de vreo 100 de ani). Noutatea, aici, e că orașul începe să tenteze, prin bibliotecile sale (ceea ce traduce o experiență biografică, dar va ajunge — vom vedea — și o experiență lirică).

Interesantă la Marin Lupșanu este o anume modalitate expresionistă. Toate sentimentele lui au o intensitate violentă, care nu s-ar putea explica altfel. În concepția sa, pentru a dăinui, rostirea trebuie să aprindă „butoaiele cu pulbere ale tristeții", iar adevărul „să urle ca o fiară căzută în capcană" (remarcați variantele celebrului „țipăt" expresionist). La fel de interesantă este aversiunea pe care o are împotriva tristeții și autoironiei. Căci, de subliniat, acestui autor îi e realmente frică de introspecție. El compară coborîrea în sine cu coborîrea ocnașului în mina de sare și, explicabil, o evită pe cît posibil. De aceea intră în noapte ca și cum s-ar așeza la biroul de lucru : încîntat că nu-l mai deranjează nimic. Iar luna i se pare o „pisică răufăcătoare", chiar dacă o scrie cu majuscule.

Tablou de Dragoș Filip

Însă cîntecul de sirenă al orașului a fost deja auzit. Eul a fost atras de „miresmele tari de estetică". Efectul imediat și (simultan) noutatea față de volumele anterioare constau în momentele de autentică ironizare a propriei viziuni. Ne întîlnim astfel cu „viața de star a porumbului pe care azi numai maradona / îl poate eclipsa în valută forte" precum și cu mărturisiri de genul „Fie vorba între noi St. O. Iosif / o picătură de motorină strălucește mai abitir ca bobul de rouă".

Însă asemenea momente nu sînt numai rare, ci și secundare. Ele n-au viitor : expresionismul nu-și poate ironiza propria viziune decît sinucigîndu-se. Iar, estetic vorbind, Marin Lupșanu rămîne, probabil, ultimul expresionist rătăcit prin generația '80.

Manifestă, dealtminteri, atît calitățile cît și defectele tipice. La care mai trebuie să adăugăm apariția unui fenomen previzibil : maniera. Scriind foarte mult despre același lucru, orice autor epuizează vitalitatea conținutului și apelează la vitalitatea formei. Ceea ce se traduce aici prin unele oximoroane căutate, dar mai cu seamă prin cochetarea cu haiku-ul, deosebit de neașteptat la un „poet al cîmpiei".

Iată, însă, trei versuri, scrise pentru o adîncă durere, moartea lui Grigore Hagiu : „și-n zgomotul lespezilor ce se desprind din viața ta / singur te alungi spre ceva care seamănă / cu veșnicia".

Mult grăitoare versuri ! Le-am ales pentru a demonstra că în acest volum se află (și) Poezia.

Iar poezia, într-adevăr, nu se uită niciodată.

*) **Marin Lupșanu : „Sat de cîmpie", Editura „Albatros", 1987.**

JAMES CLAVELL SHOGUN

OMI

Nimeni nu se îndoia că ea o să apese pe trăgaci. Nici chiar Blackthorne. Omi rosti cîteva cuvinte către Fujiko și oamenii săi. Ei veniră înapoi. Ea coborî pistolul, dar era tot în gardă.

— Ce-a spus ? întrebă Blackthorne.

— Doar că va raporta acest incident lui Yabu-san.

— Bun. Spune-i că și eu voi face la fel. Blackthorne se întoarse spre Fujiko. **Domo,** Fujiko-san. Apoi amintindu-și cum vorbeau Toranaga și Yabu cu femeile, mirii autoritar către Mariko : Mariko-san... **ikamasho !**

Se îndreaptă spre poartă.

— Anjin-san, strigă Fujiko.

— **Hai ?**

Blackthorne se opri. Fujiko se înclină spre el și îi vorbi repede lui Mariko.

Mariko făcu ochii mari, apoi încuviință din cap, răspunse și vorbi cu Omi, care, de asemeni, încuviință din cap, vădit furios, dar stăpînindu-se.

— Ce se-ntîmplă ?

— Te rog, fii liniștit, Anjin-san.

Fujiko strigă și se auzi un răspuns din casă. O slujnică veni în verandă. Ținea în mîini două săbii. Săbii de samurai.

Fujiko le luă cu venerație și i le oferi lui Blackthorne cu o plecăciune, vorbind blînd. Mariko spuse :

— Concubina dumitale, pe bună dreptate, arată că un **hatamoto** este, bineînțeles obligat să poarte cele două săbii de samurai. Mai mult decît atît, e de datoria lui s-o facă. Ea crede că n-ar fi corect ca dumneata să mergi la seniorul Yabu fără săbii, asta ar fi o impolitețe. După legea noastră, este o **datorie** să porți săbiile. Ea întreabă dacă crezi că le poți folosi pe acestea, fără valoare cum sînt, pînă ce ți le vei cumpăra pe ale dumitale proprii.

Blackthorne se uită lung la ea, apoi spre Fujiko și iarăși spre ea.

— Asta-nseamnă că sînt samurai ? Că seniorul Toranaga m-a făcut samurai ?

— Nu știu, Anjin-san. Dar n-a fost niciodată un **hatamoto** care să nu fie samurai. Niciodată. Mariko se întoarse și-l întrebă pe Omi. Neliniștit, el dădu din cap și răspunse. Nici Omi-san nu știe. Categoric este privilegiul special al unui **hatamoto** să poarte săbiile tot timpul, chiar în prezența seniorului Toranaga. Este datoria lui, pentru că el este garda personală care se bucură de deplină încredere. De asemeni, numai un **hatamoto** are dreptul să fie primit imediat de un senior.

Blackthorne luă sabia scurtă, și-o vîri la cingătoare, apoi pe cealaltă, cea lungă, cea pentru ucidere, punînd-o exact cum o purta Omi pe-a lui. Înarmat se simțea într-adevăr mai bine.

— **Arigato goziemashita,** Fujiko-san, spuse el încet.

Ea-și plecă ochii și răspunse blînd. Mariko tălmăci :

— Fujiko-san spune că, dat fiind că trebuie să înveți corect și repede limba noastră, cu permisiunea Domniei tale, ea vrea să-ți atragă atenția cu smerenie că, pentru un bărbat, este mai mult decît suficient să spună doar **„domo".** **„Arigato",** cu sau fără **„goziemashita",** este o politețe nenecesară, o expresie pe care numai femeile o folosesc.

— **Hai. Domo Wakarimasu,** Fujiko-san. Blackthorne o privi pentru prima dată cu alți ochi, prin prisma cunoștințelor nou dobîndite. Văzu transpirația de pe fruntea ei și de pe mîini. Ochii înguști, fața pătrată și dinții de dihor. Te rog, spune-i concubinei mele că, în acest unic caz, nu consider **„arigato goziemashita"** o politețe nenecesară față de ea.

Yabu își aruncă din nou privirea spre săbii. Blackthorne stătea pe o pernă în fața lui, cu picioarele încrucișate, la locul de cinste, Mariko într-o parte și Igurashi lîngă el. Erau în camera principală a fortăreței.

Omi termină de vorbit.

Yabu ridică din umeri.

— Nepoate, ai procedat prost. Bineînțeles, este de datoria concubinei să-l apere pe Anjin-san și bunurile sale. Bineînțeles că el are acum dreptul să poarte săbii. Da, ai procedat prost. Eu am spus-o clar că Anjin-san este oaspetele meu de onoare. Cere-i iertare.

Imediat Omi se ridică și îngenunchie în fața lui Blackthorne și se înclină.

— Îmi cer iertare pentru greșeala mea, Anjin-san.

O auzi pe Mariko spunînd că barbarul acceptă scuzele. Se înclină din nou, apoi se întoarse calm la locul lui și se așeză iar. Dar pe dinăuntru fierbea. Acum era întru-totul măcinat de o singură idee : uciderea lui Yabu.

Hotărîse să facă ceva ce nici mintea nu putea cuprinde : să-și ucidă seniorul și căpetenia clanului său.

Dar nu pentru că fusese pus să-și ceară scuze în mod public, în fața barbarului. Aici Yabu avusese dreptate. Omi știa că fusese absurd fără să fie necesar, pentru că, deși Yabu îi poruncise prostește să-i ia pistoalele imediat, în seara asta, el trebuia doar să facă pe Anjin-san să le lase în casă, ca mai tîrziu să fie furate sau distruse.

Iar Anjin-san procedase corect dîndu-i pistoalele concubinei sale, își spuse el, după cum și ea procedase la fel de corect făcînd ce-a făcut. Și ea cu siguranță ar fi apăsat pe trăgaci, scopul ei fiind îndreptățit. Nu era nici un secret că Usagi Fujiko își căuta moartea și motivele se cunoșteau. Omi mai știa că, dacă n-ar fi fost hotărîrea pe care-o luase mai devreme, în dimineața asta, de a-l ucide pe Yabu, el ar fi pășit înainte, spre moarte și apoi oamenii săi ar fi luat pistoalele de la ea. El ar fi murit cu cinste, după cum și ei i s-ar fi poruncit să moară cu cinste, și apoi generații în șir, bărbați și femei, ar fi povestit tragica poveste. În cîntece și poeme, poate și o piesă **Noh *),** toate atît de impresionante, de tragice și măreț, despre ei trei : concubina credincioasă și samuraiul credincios, care-au murit făcîndu-și datoria, din pricina ciudatului barbar venit din marea de la răsărit.

Nu, hotărîrea lui Omi nu avea nimic de-a face cu scuzele în public, deși incorectitudinea se adăuga urii care acum îl obseda. Principalul motiv era că, astăzi, Yabu le insultase în public, în fața țăranilor, pe mama și soția lui Omi, ținîndu-le să aștepte ore în șir în soare, precum țăranii, și apoi le concediase fără mulțumiri, la fel ca pe țărani.

— N-are importanță, fiule, spusese mama lui. E privilegiul lui.

— Este seniorul nostru, spusese Midori-san, soția lui, lacrimi de rușine curgîndu-i pe obraji. Te rog, iartă-mă.

— Și nu v-a invitat pe nici una să-l întîmpinați, pe el și ofițerii lui, în cetate, continuase Omi. Și masa voi ați pregătit-o ! Numai hrana și **saké**-ul au costat **un koku !**

— E datoria noastră, fiule. E datoria noastră să facem orice vrea seniorul Yabu.

— Și ordinul în legătură cu tata ?

— Nu e încă un ordin. E un zvon.

— Mesajul de la tata spune că el **a** auzit că Yabu are de gînd să-i poruncească să se radă în cap și să devină preot sau să-și facă **seppuku.** Soția lui Yabu în persoană **s-a** fălit cu asta.

— Astea i-au fost șoptite tatălui tău de o iscoadă. Nu poți să ai întotdeauna încredere în iscoade. Îmi pare rău, fiule, dar tatăl tău nu este totdeauna înțelept.

— Ce se întîmplă cu tine, mamă, dacă nu este un zvon ?

— Orice se-ntîmplă, **asta e karma.** Trebuie să accepți **karma.**

— Nu, aceste insulte nu sînt de răbdat !

— Te rog, fiule, acceptă-le.

— I-am dat lui Yabu cheia pentru navă, cheia pentru Anjin-san și noii barbari și cum să iasă din capcana lui Toranaga. Ajutorul meu i-a adus un prestigiu enorm. Cu darul simbolic al sabiei, el este acum al doilea după Toranaga în Armatele de Răsărit. Iar el ce mi-a dat în schimb ? Insulte scîrbavnice.

— Acceptă-ți **karma.**

— Trebuie, bărbate, te rog, ascult-o pe doamna, mama ta !

— Nu pot să trăiesc cu rușinea asta. Mă voi răzbuna și apoi mă voi omori și voi scăpa de aceste jigniri.

— Fiule, pentru ultima oară te rog, acceptă-ți **karma !**

— **Karma** mea este să-l distrug pe Yabu !

Bătrîna doamnă oftase.

— Foarte bine. Ești bărbat. Ai dreptul să hotărăști. Ce e să fie o să fie. Dar uciderea lui Yabu în sine nu înseamnă nimic. Trebuie să facem un plan. Trebuie îndepărtat și fiul lui, la fel și Igurashi. În special Igurashi. Apoi tatăl tău va conduce clanul, cum i se cuvine de drept.

— Cum o să facem asta, mamă ?

— Punem totul la cale, tu și cu mine. Și ai răbdare, **neh ?** Apoi trebuie să ne sfătuim cu tatăl tău. Midori, chiar și tu poți să dai un sfat, dar încearcă să nu fie fără noimă, **neh ?**

— Cum rămîne cu seniorul Toranaga ? El i-a dat lui Yabu sabia sa.

— Cred că seniorul Toranaga nu vrea decît un Izu puternic și cu statut de **vasal.** Nu ca aliat. El nu-și dorește aliați mai mulți decît și-a dorit **taiko.** Yabu își închipuie că el îi e aliat. Cred că Toranaga nu suferă aliații. Clanul nostru va prospera ca vasali ai lui Toranaga. **Sau ca vasali ai lui Ishido !** Pe cine să alegem ? Și cum să înfăptuim omorul ?

Omi își aminti valul de bucurie ce-l cuprinsese odată ce hotărîrea fusese luată.

O simțea și acum. Dar nimic din ea nu i se citea pe față în timp ce ceaiul și vinul erau oferite de slujnice alese cu grijă, aduse din Mishima pentru Yabu. Îi privi pe Yabu, Anjin-san, pe Mariko și Igurashi. Toți așteptau ca Yabu să înceapă.

Camera era mare și spațioasă, destul de încăpătoare pentru treizeci de ofițeri să mănînce, să bea și să stea de vorbă. Mai erau multe camere și bucătării pentru străji și servitori, și o grădină de jur împrejur și, deși toate se făcuseră în grabă și provizoriu, ziseseră totuși excelent executate, la timp, sub supravegherea lui Omi, și erau și ușor de apărat. Că sumele necesare fuseseră acoperite din domeniul său mărit nu-l deranja pe Omi absolut deloc. Aceasta fusese datoria lui.

Își aruncă privirea afară. Erau o mulțime de străji în curtea exterioară. Se vedea și un grajd. Fortăreața era apărată de un șanț. Palisada era făcută din bambuși uriași, legați strîns. Stîlpi mari, centrali sprijineau acoperișul de țiglă. Pereții, de fapt, panouri — **shoji,** erau ușoare, culisante, unele cu obloane, majoritatea acoperite cu hîrtie impregnată în ulei, cum se obișnuia. Pe pilonii de lemn, ridicați deasupra pămîntului bătătorit, fuseseră așezate scînduri bune, iar peste ele, puse **tatami.**

Din porunca lui Yabu, Omi scotocise patru sate pentru materiale ca să construiască casa asta și cealaltă, iar Igurashi adusese **tatami** de calitate, perne și lucruri ce nu se puteau procura din sat.

Omi era mîndru de munca lui și de bivuacul pentru trei mii de samurai ce fusese pregătit pe platoul din vîrful dealului ce străjuia drumurile care duceau spre sat și spre țărm. Dinspre uscat satul era acum bine păzit și în siguranță. Dinspre mare totdeauna au fost o mulțime de căi de înștiințare pentru ca un senior să poată scăpa.

Dar eu n-am nici un senior. Pe cine să slujesc acum ? se întreba Omi. Pe Ikawa Jikkyu ? Sau direct pe Toranaga ? Mi-ar da oare Toranaga, în schimb, ceea ce doresc ? Sau Ishido ? La Ishido e atît de greu de ajuns, **neh ?** Dar acum aș avea multe să-i spun...

În după-amiaza asta Yabu îi convocase pe Igurashi, pe Omi și patru căpitani și pusese în mișcare planul său secret de pregătire a celor cinci sute de samurai-pușcași. Igurashi urma să fie comandantul, iar Omi să conducă una din formațiile de o sută de oameni. Stabiliseră cum să-i includă pe oamenii lui Toranaga în unități, în momentul în care soseau și cum urmau să fie neutralizați acești intruși, dacă se dovedeau trădători.

Omi sugerase ca un alt regiment foarte secret, alcătuit din trei detașamente, fiecare a cîte o sută de samurai, să fie pregătit pe ascuns în celălalt capăt al peninsulei ca înlocuitori, ca o rezervă și ca o precauție, împotriva vreunui vicleșug din partea lui Toranaga.

— Cine va comanda oamenii lui Toranaga ? Pe cine va trimite ca înlocuitor la comandă ? întrebase Igurashi.

— N-are nici o importanță, spusese Yabu. Eu voi numi pe cei cinci ofițeri adjuncți ai lui, cărora li se va încredința răspunderea de a-i tăia beregata, dacă s-ar dovedi necesar. Codul pentru omorîrea lui și a tuturor străinilor va fi „Prun". Igurashi-san, mîine vei alege oamenii. Pe fiecare îl voi aproba personal și nici unul din ei nu trebuie să știe încă strategia mea generală privind regimentul de muschete.

Acum, în timp ce-l privea pe Yabu, Omi își savura extazul nou aflat al răzbunării. Ca să-l lichideze de Yabu ar fi ușor, dar omorul trebuie să fie bine coordonat. Numai atunci tatăl său sau fratele lui mai mare ar putea să-și asume controlul asupra clanului și asupra Izului.

Yabu veni la subiect :

— Mariko-san, te rog, spune-i lui Anjin-san că vreau ca mîine să înceapă să-mi pregătească oamenii ca să împuște precum barbarii și vreau să-i învețe tot ce trebuie să știe despre felul cum duc barbarii războaiele.

— Dar, Yabu-san, îmi pare rău, armele nu vor sosi înainte de șase zile, îi reaminti Mariko.

— Am destule pe la oamenii mei ca să ne-apucăm de treabă, răspunse Yabu. Vreau ca el să-nceapă mîine.

Mariko îi vorbi lui Blackthorne.

— Ce dorește să știe despre război ? întrebă el.

— Zice că totul.

— Ce anume în mod special ?

Mariko îl întrebă pe Yabu.

— Yabu-san spune : Ai luat parte la vreo bătălie pe uscat ?

— Da. În Olanda. Una în Franța.

În românește de Doina Cerăceanu

*) **Un gen de dramă poetică și muzicală, cu mimă, dans și pantomimă, deosebit de apreciată în mediul aristocratic japonez.**

m a p a m o n d

DIALOG CU OMUL

O carte de largă deschidere umanistă este volumul **Proces umanismului***) semnat de ginditorul spaniol de origine română George Uscătescu.

Profesor universitar la Madrid, titular al catedrei de teoria culturii și estetică generală, George Uscătescu este cunoscut cititorilor români prin operele apărute în țară în anii din urmă : volumul de versuri **Poezii** (1981), **Erasmus** (1982), **Brâncuși și arta secolului** (1985), **Ontologia culturii** (1987). Acest nou volum continuă să întregească imaginea cititorilor despre prodigioasa activitate intelectuală a conaționalului nostru. Autor a peste 80 de volume, publicist de o rară fecunditate, George Uscătescu abordează o tematică diversă și majoră din domeniile filosofiei, culturii, istoriei, politicii.

Tema umanismului, căutarea statornică a temeiurilor și substanței unui nou umanism, autentic și integrator, care să răspundă întrebărilor omului contemporan și care să neutralizeze angoasele timpului nostru, este leit-motivul existenței și operei lui George Uscătescu. Noul umanism, definit ca un ferment rodnic intru recuperarea și restaurarea umanului real este sintetizat de autor în **Cuvînt către cititorii din România** : „...intoarcerea (omului n.n.) la propria lui esență umană, la propria lui intimitate unde zac nestiute valori, nebănuit de rodnice, care implică regăsirea omului. O regăsire care implică noi posibilități de reflexie, noi forțe creatoare autentice, un nou dialog fecund cu sine insuși, cu alții, cu locul lui, cu Patria lui, cu lumea întreagă".

Volumul **Proces umanismului** cuprinde o culegere de texte selectate din trei cărți, și este gîndit ca o antologie dominată de ideea umanismului. Problematica este complex analizată, sub semnul destinului uman și al valorilor spirituale. Sînt integrate în acest volum pagini și capitole din cărțile **Proceso al Humanismo** (Guadarrama, Madrid, 1968), **Maquiavelo y la pasion del poder** (Guadarrama, Madrid, 1969), **Europa, nuestra utopia** (Reus, Madrid, 1978), și studiul **Filosofia del miedo** publicat în volumul Cultura y existencia humana, Homenage al Prof. Jorge Uscătescu (Reus, Madrid, 1985).

Criza de proporții planetare pe care o parcurge omenirea în epoca contemporană, viitorul umanității și mai ales impasul umanismului divizat în „umanisme conflictuale", care pun în pericol valorile spirituale autentice, îl preocupă pe filosoful madrilen încă de la prima sa carte intitulată sugestiv **El problema de Europa** (Madrid, 1949). În ea sînt deja prezente marile teme ce se vor dezvolta, a căror rezolvare și soluționare vor prinde contur în prestigioasa operă de pînă acum.

Proces umanismului propune publicului românesc un dialog fecund despre problematica omului contemporan : noul umanism și profilurile lui, cultura europeană confruntată cu tehnica și cibernetica, politica și perspectivele ei etice, umane, tineretul față în față cu „idolii" săi, cu realitatea social-cultural-politică a acestor vremuri. Soluția propusă de George Uscătescu este dialogul fertil al umanismelor, al culturilor naționale integrate într-un umanism al libertății și al adevărului. De altminteri, axa centrală a oricărui umanism real, al noului umanism profilat în gîndirea lui G. Uscătescu este Libertatea, căreia, din păcate, în practică, continuă să i se substituie „domnia implacabilă a necesității". Cultura umanistă se susține pe acest suport, pe libertate concepută ca sinteză a libertății și necesității. Treapta ei cea mai înaltă — în viziunea autorului — este libertatea spirituală, creatoare.

Teama se ivește din realitatea trăită, ea fiind dominanta existențială în unele epoci istorice. În eseul **Filosofia spaimei** autorul meditează asupra condiției și naturii umane tocmai sub acest aspect al temerii. El surprinde tema din perspective biologice, psihologice și sociologice. Are în vedere, mai ales, frica ontologică, existențială, angoasa metafizică și implicațiile lor directe în viața omului. Era nihilismului, profețită de Nietzsche, a devenit o realitate în care se intensifică trăirea sentimentului, de la teamă pînă la spaimă și teroare. Teama în fața vieții, izvorîtă din nesiguranța generată de realitățile sociale, ca și teama existențială, metafizică în fața neantului și a infinitului sînt analizate "pe viu" prin abordarea unor spirite ca Nietzsche, Kierkegaard, Heidegger. În fond, teama nu este altceva decît o trăire care aparține ființei umane lăuntrice și care determină eforturi, zbateri, sacrificii, pe un drum continuu ce dă relief deseori experienței creatoare. Această frică existențială în fața necunoscutului și a infinitului generează mereu, ca tentative de reducere a distanțelor om-necunoscut, om-infinit, om-absolut, noi viziuni ale omului în spațiu și timp, noi sondări ale ființei umane și ale limbajului, noi revitalizări ale artei, într-un cuvînt, noi forțe vitale. G. Uscătescu sondează toate aceste aspecte ale Ființei umane în lume, ale trăirii cu sine, cu alții, cu lumea. „Marea spaimă în fața vieții" care, oricît de paradoxal al părea, nu este altceva decît teama în fața morții, poate duce la acte supreme, irevocabile, la sinucidere, ca experiență a libertății supreme. Autorul se oprește la aceste exemple revelatoare : Montherlant, Drieu la Rochelle, Arthur Koestler și Yukio Mishima. Profeților sinuciderii li se opune Unamuno a cărui „mostenire optimistă" ne desvăluie vanitatea acestui gest și ne îndeamnă la lupta pentru recuperarea credinței chiar prin „angoasă și tensiune" dar mai cu seamă prin „dragoste adevărată și afecțiune". Autorul este, vădit, de partea lui.

Nume celebre din cultura universală, făuritori ai spiritului european, au făcut obiectul unor excelente exegeze semnate de ginditorul madrilen. Predilecția pentru marii umaniști ai lumii este dovedită de exegezele despre Seneca, Erasmus, Vico, Kierkegaard, Heidegger, Nietzsche.

Scrierile despre Machiavelli se rînduiesc într-o operă fundamentală, realizată din perspectiva unei profunde înțelegeri și valorificări a mostenirii secretarului florentin. Lui Machiavelli și aventurii machiavellismului în timp, pînă la noi, autorul îi dedică studii inserate în nenumărate cărți, precum și două volume intitulate **Maquiavelo y la pasion del poder** și **De Maquiavelo a la Razon de Estado.** Aceste două volume despre Machiavelli prilejuiesc autorului configurarea unei filosofii a istoriei și a unei teorii politice centrate pe umanism, pe optimism și încredere în om.

Politica morală sau **morala politicii** este ideea în jurul căreia se concentrează întreaga problematică : statul și formele lui ideale, etice, realele ; dialectica mijloacelor și a scopurilor ; libertatea și dialectica puterii ; teoria și practica politică, etc. Teoria și filosofia politică a lui Machiavelli este cercetată pe două dimensiuni : una istorică, tradițională, după care Machiavelli este plasat între Dante — considerat precursorul unui univers politic fundamentat pe un **stat etic** — și Guicciardini, contemporan cu Machiavelli, continuatorul secretarului florentin, cel care aplică în practică ideile acestuia, instituind „pragmatismul politic". Dacă Dante anticipează gîndirea renascentistă privind funcția politică a moralei, concepînd o monarhie universală condusă de un monarh ideal, Machiavelli „separă sfera eticii de cea a politicii". Dincolo de elementele „machiavellice" din **Principele** și din discursuri, G. Uscătescu remarcă umanismul real degajat de opera florentinului. Depășind exaltarea puterii principilor și a oricăror mijloace în scopul rațiunii de stat, ca și proclamarea autonomiei depline a politicii, umanismul machiavellic se conturează puternic prin importanța acordată **națiunii și patriei,** realități **supreme** cărora politica, în relativitatea ei, trebuie să le slujească și să se asigure binele comun.

George Uscătescu concepe o politică morală axată pe forme democratice, grefate pe spirit și libertate. Purificarea statului este posibilă prin „umanizare și eticizare". Distinsul nostru conațional scapă însă din vedere „cealaltă cale" a „științei politice moderne", aceea deschisă de contemporanul lui Machiavelli, Neagoe Basarab. În opera acestuia s-a făurit o **alternativă** la „machiavellism" exact în acel moment în care Europa apuca pe calea profețită și teoretizată de secretarul florentin. Poporul român s-a singularizat atunci și a urmat un destin care a demonstrat lumii forța „pragmatică" a politicii **etice.**

★

Europa, nuestra utopia ne arată că europenismul lui G. Uscătescu este în același timp o dimensiune a ființei sale și o permanentă datorie de conștiință. Fiind adînc și intim implicat în această realitate, el analizează „geografia" contemporană europeană, îngrijorătoare pentru destinul continentului.

De la **El problema de Europa** (1949) la **Europa ausente** (1953) și pînă la **Europa, nuestra utopia** (1978) fenomenele și contradicțiile europene au luat forme și dimensiuni neîntrevăzute inițial. S-a amplificat criza economică, de conștiință, criza umanismului iar istoria a devenit o utopie în timp ce politica europeană tehnocratică amenință omenirea cu un război nuclear distrugător la scară planetară. Optimismul militant al autorului, călăuzit de lumina umanismului, provine din credința fermă în forța spiritului și inteligenței. (credință moștenită de la afinii și înaintașii săi de geniu precum Erasmus) prin care Europa va învinge. Unitatea și conștiința europeană vor deveni tot mai evidente. „Comunitatea europeană" așa cum este concepută de umanistul madrilen reprezintă o reală unitate în diversitate susținută pe o nouă conștiință europeană.

Mesajul generos al acestui volum de George Uscătescu, apărut în țară, ca de altfel al întregii opere a ginditorului spaniol de origine română, este încrederea în demnitatea și forța spirituală a culturilor naționale de pe continentul nostru, alcătuind printr-un dialog fecund și un respect reciproc eterna „Patrie europeană".

Ioana Mustață

*) **George Uscătescu : „Proces umanismului", Editura Politică, București, 1987.**

Victor Rebengiuc în „Poiana lui Iocan"

„MOROMEȚII" LA SANREMO

S-a acordat Premiul pentru cea mai bună interpretare masculină **actorului** Victor Rebengiuc **pentru rolul din filmul** „Morometii" **de Stere Gulea.**

Reproducem din presa italiană cîteva opinii despre filmul Morometii **(intitulat în presa italiană și** Călătoria**) care a intrat atît în atenția juriului și a specialiștilor, cît și a gazetelor și a publicului larg. Presa a vorbit despre „învingătorii oficiali" ai Festivalului** Sanremo '88 **pentru a atrage atenția că festivalul a avut și învingători neoficiali. Juriul a avut o sarcină grea avînd de ales între un film spaniol, gruzin (U.R.S.S.) și unul românesc. Audiența filmului indică receptarea problematicii lui ca o problematică universal valabilă.**

Sauro Borelli în **L'UNITA :**

„Printre alte opere propuse la **Festivalul Sanremo '88** trebuie semnalată (...) inspirata evocare a unei tragedii țărănești de la sfîrșitul anilor treizeci, realizată cu o amplă respirație în filmul românesc **Călătoria** al lui Stere Gulea".

Leonardo Autera în **CORRIERE DELLA SERA :**

„Cu o densă structură realistă este, în schimb, filmul românesc **Morometii,** al lui Stere Gulea, pornind de la o parte din ciclul roman omonim al lui Marin Preda și evocînd mediul unui sat din Cîmpia Dunării, în anii dinaintea celui de-al doilea război mondial, cu vicisitudinile unei familii obișnuite de țărani..."

Silvana Silvestri în **IL MANIFESTO :**

„Foarte românesc este frumosul film **Morometii (Călătoria)** al lui Stere Gulea, regizor al noii cinematografii românești din anii '70, din grupul lansat de documentarul-manifest din '71, **Apa ca un bivol negru. Călătoria** este un film care ar putea păși maiestuos într-un pustiu, un film despre viața țărănească, inspirat dintr-un clasic al literaturii, avînd o tăietură foarte modernă care este obținută nu prin experimente de optică sau montaj, ci printr-un secret care a plăsmuit întotdeauna capodopere, o poziție sinceră, de înțelegere vizionară a prezentului. După ce am văzut, în ultimii ani, exprimări acute ale vieții contemporane și opere de o clasicitate melodioasă, în acest caz prin nucleul solid al originii țărănești se creează azi o posibilitate a cinematografiei românești de a-și realiza un limbaj de rezonanță internațională, atît de aspră e povestirea, însuflețită, o împletire de violență și afecțiune, cu elemente de viață cotidiană, bine susținută, în afară de orice clișee stereotipe".

Sînt doar cîteva opinii dintr-o bogată recoltă de presă, care se arată interesată cu competență de filmul românesc.

POEȚI DIN VIETNAM

TRAN DANG KHOA

Cîntecul hamacului

Hamacul scîrțîie, hamacul cîntă.
Mîna mea leagănă-n cadență,
Cele trei camere-n coliba noastră
Le umple cîntecul hamacului.

Hamacul scîrțîie, hamacul cîntă.
Se-ntinde-amiaza verii vastă,
Pasărea stînd într-un picior
Doarme pe jumătate pe un bambus.

Hamacul scîrțîie, hamacul cîntă.
Adoarme-arbustul blînd de scorțișoară
Și fructele din el își mijesc ochii,
Tot cerul e de un intens albastru.

Hamacul scîrțîie, hamacul cîntă.
Hamacu-ncet se balansează
Și la fereastra larg deschisă
O pasăre îi bate ritmul.

Hamacul scîrțîie, hamacul cîntă.
Cîți ani m-a legănat măicuța
În cîntecul aceluiași hamac,
Egreta, toată albă, zboară-n zare.

Hamacul scîrțîie, hamacul cîntă.
Micuța Giang a adormit deja,
Părul îi flutură în balansare
Și buzele-i schițează un suris.

Tîptil ea urmărește-n visul ei
Pe malul riului
O barză albă
Și-un fluture de aur mare-mare.

HOANG TRUNG THONG

Mîna lui Chopin

în casa-n care s-a născut Chopin
pe catifeaua roșie mîna muzicianului
tot sufletul ce e-ntr-o simplă mînă —
vibrează orice deget de cîntul de pian

cu obrăjori de roze proaspete copila
compară mîna sa zîmbind
parc-ar visa c-o să ajungă geniu
cele cinci degete-și iau zborul
pe aripile muzicii

o mînă plutind pe-altă mînă
beată de vise înalte.

1959

PHAN THI THANH NHAN

Parfum secret

ferestrele a două case din capătul străzii
nu se știe de ce niciodată nu erau închise
cei doi prieteni cîndva fuseseră împreună-ntr-o
ciasă
arbustul de citrus din spatele casei îi lăsa
miros de flori în batistă
ea șovăia să treacă pragul casei vecine
de-acolo mîine unul pleacă pe front,
ei șed, în liniște, neștiind ce să zică
ochii se caută brusc apoi alunecă-n lături
cine ar îndrăzni s-o spună în vorbe ?
florile citrus-ului înmiresmează inima
prea tulburată
el nu-ndrăznește să ceară, fata nu-ndrăznește
să-i dea
numai parfumul cel dulce, atît de ușor,
că nu te poți ascunde, se-mprăștie continuu
în jos
ea, acel ciorchine de flori tăcute,
îi cere parfumului să-i spună pentru ea
iubirea —
(dragul meu, simți oare, știi oare, iată-mă,
am venit la tine...)
și în ritmul suflului său
parfumul pătrunde în inimă pînă-n adînc
el pleacă
parfumul îl va urma pretutindeni
s-au despărțit
mereu fără să-și spună ceva
dar parfumul secret înmiresmează continuu
pașii celui care-a plecat.

În românește de
Ilie Bădicuț

REVISTA STRĂINĂ

J.D. Salinger

● **DIN CONVORBIREA CELEBRULUI SCRIITOR AMERICAN J. D. SALINGER,** născut în anul 1919, autor al cunoscutului roman „De vegne în lanul de secară", cu Robert Callagy, consilierul juridic al editurii Random House, pe marginea procesului intentat de scriitor acestei edituri în legătura cu publicarea biografiei „J. D. Salinger — O viață dedicată scrisului" de Ian Hamilton :

„— Domnule Salinger, cînd ați scris ultima dată o lucrare în proză destinată publicării ?

— Nu-mi amintesc exact.

— Dar ați scris în ultimii douăzeci de ani o lucrare în proză destinată publicării ?

— Aveți în vedere o lucrare deja apărută ?

— Da, apărută.

— Nu.

— Ați putea să ne spuneți ce lucrări nepublicate ați scris.

— Ar fi dificil.

— Ați scris în ultimii douăzeci de ani o lucrare în proză de proporții ?

— Ați putea formula altfel întrebarea ? Ce înțelegeți prin lucrare în proză de proporții ?

— Am în vedere o proză care nu este povestire.

— Îmi este greu să vă răspund. Eu nu scriu în felul acesta, eu încep să scriu și numai după aceea văd ce a ieșit.

— Poate ar fi mai simplu să vă întreb altfel : ați putea să-mi spuneți ce v-ați străduit să scrieți în ultimii douăzeci de ani ?

— Păi cum să vă zic, lucrări în proză. Altfel nu știu să le zic, este imposibil să le definesc. Eu lucrez personajele și pe măsură ce ele se dezvoltă se dezvoltă și acțiunea mea..."

● **„ATENTATUL",** romanul scriitorului H. H. Kirst, abordează problematica complexă a atentatului de la 20 iulie 1941 împotriva lui Hitler. Construcția romanului este interesantă, autorul propunîndu-și să înfățișeze cît mai veridic situația în care s-a produs acest atentat celebru, pus la cale de un grup de ofițeri superiori din rîndurile Wehrmachtului, evidențiind în același timp și motivele personale care i-au împins pe aceștia la pregătirea și desfășurarea lui. Întrucît literatura-document nu-i permitea suficient spațiu, romancierul a hotărît să abordeze problematica prin prisma evoluției unor personaje inventate. Așa se face că pe lîngă personajele reale, care și-au riscat viața în cadrul așa numitei „Operațiuni Walkiria", au fost introduse în acțiunea romanului și personaje fictive, plasate cu acțiuni și replici în momentele în care autorul ar fi trebuit să comenteze el însuși. În felul acesta acțiunea devine mai captivantă și mai tensionată — dacă era nevoie de mai multă tensiune decît au avut întîmplările reale !

● **„INDEX TRANSLATIONUM UNESCO",** prestigios volum editat sub auspiciile UNESCO, este o oglindă fidelă a traducerilor efectuate pe plan mondial pe parcursul unui an. Ultima apariție indică situația existentă în anul 1979. Întîrzierea se datorește dificultăților deosebite întîmpinate de autorii volumului în culegerea datelor din toate țările lumii, necesității sistematizării și clasificării lor.

Potrivit datelor publicate de „Index Translationum UNESCO", lucrările lui V. I. Lenin continuă să rămînă, în continuare, cel mai mult tradus pe toate meridianele, lucrările lui aparînd în anul 1979 în 406 ediții. În domeniul beletristicii, situația se prezintă astfel : Agatha Christie (cu 179 traduceri), Lew Nikolaevici Tolstoi (144), William Shakespeare (92), Alexandre Dumas-tatăl (78), Maxim Gorki (77), Fiodor Mihailovici Dostoievski (74), Herman Hesse (62), Ernest Hemingway (61), Graham Greene (55), Anton Pavlovici Cehov (54). După cum se poate lesne constata, clasicii figurează, în continuare, printre autorii preferați ai cititorilor din întreaga lume.

În domeniul literaturii pentru copii și tineret pe primul loc se situează Jules Verne, apărut în 129 ediții. Îl urmează Frații Grimm (108), Jack London (98), Mark Twain (85), Hans Christian Andersen (81), Astrid Lindgren (69), Robert L. Stevenson (69), Daniel Defoe (42), Larisa May Alcott (30), Lewis Carrol (31).

Republica Federală Germania este țara în care s-au tipărit cele mai multe traduceri (7 729), urmată de U.R.S.S. (7 239) și Spania (5 853). Engleza este limba din care s-au efectuat cel mai mare număr de traduceri (21 525) în timp ce din rusă s-au tradus 8 832 titluri, iar din franceză 6 398.

Cei mai prolifici traducători ai anului 1979 au fost spaniolii Gonzales de Ortega și Eugenio Sotillos.

● **CORESPONDENȚA MARILOR PERSONALITĂȚI ALE LITERATURII UNIVERSALE** își găsește tot mai mult spațiu în planurile editurilor din diferite țări. Astfel, în timp ce editura pariziană „Plon" a publicat cel de al 15-lea volum din „Corespondența lui Marcel Proust" (conținînd scrisorile din anul 1916), editura Universității Berkeley din Statele Unite a pregătit pentru tipar un volum din „Corespondența lui Mark Twain".

Se știe că marele scriitor american a scris peste 30 000 scrisori, dar volumul cuprinde doar o treime din acestea. „Este adevărat — spunea Mark Twain — că după ce citesc o scrisoare dorm extraordinar de bine, dar mă înspăimîntă gîndul că într-o bună zi scrisorile lui Mark Twain vor fi publicate..."

● **EDITURA ČESKOSLOVENSKÝ SPISOVATEL A EDITAT LA SFÎRȘITUL ANULUI TRECUT,** ca o completare la ediția „Scrieri" de Karel Čapek în zece volume, sub titlul „Studii universitare" patru lucrări pe care Čapek însuși nu și le vedea publicate. Cu toate că cea mai cunoscută dintre acestea, „Pragmatismul sau filozofia vieții practice", scrisă de studentul în filozofie Karel Čapek în 1914, pe cînd avea 24 de ani, a apărut în presă în anul 1918, iar lucrarea de seminar „Raportul esteticii față de istoria artei" a fost și ea tipărită postum în presă, celelalte două „teme pentru acasă" ale studentului Čapek, „Direcții în estetica cea nouă" (1913) și lucrarea de dizertație „Metoda obiectivă în estetică cu privire la artele plastice" (1915) au ajuns, cu această ocazie, pentru prima dată în mîinile cititorilor.

Iubitorii și cunoscătorii prozelor și pieselor lui Karel Čapek, din care marea majoritate au fost traduse și în limba română („Războiul cu salamandrele", „Povestiri dintr-un buzunar, povestiri din celălalt buzunar", „R.U.R.", „Mama", „Hordubal", „Moartea albă", „Krakatit" etc.), sînt surprinși în primul rînd de limba folosită de Čapek-studentul și de profunzimea gîndirii sale. În același timp, cele patru lucrări apărute recent în editura scriitorilor cehi sînt o mărturie a înaltului grad de profesionalism al dascălilor Universității Caroline din Praga, al cărui eminent student a fost și Karel Čapek.

SPORT

Nici vorbă de criză de noroc

Ciudate pînă la înfricoșarea omului, aceste semifinale ale Cupei campionilor europeni ! Real Madrid, după un meci de o extraordinară încleștare, izbutește, pe teren propriu, un nemilos (pentru ea și pentru toți bolnavii de pe Santiago Bernabeu) 1—1 cu Eindhoven, iar Steaua noastră, tot pe teren propriu, se lovește singură peste genunchi cu cea mai colțuroasă piatră de pe maidan.

...„mai dă-le-n pîrloage
de terfeloage",

ar spune un poet trecut în neființă. Ar spune-o doar pentru a ne insenina nițeluș frunțile. Urmind linia poetului de frumoasă amintire, să discutăm senin : a intrat marea echipă Steaua într-o criză de noroc ? Nu. Steaua a intrat într-o criză de megalomanie și chiar de suficiență. În momentul cînd sorții au decis că vom juca semifinala cu Benfica Lisabona, toți jucătorii militari, plus cei ce-i sugrumă cu îmbrățișările lor pline de dragoste, au făcut, zile și săptămîni în șir, să plouă peste toată suflarea românească o ploaie cu cercei de aur. Îngîmfarea, sau patima noastră de distrugere, atinsese, înainte de meci, culmi amețitoare. Cu excepția cîtorva oameni totdeauna lucizi și totdeauna neluați în seamă, roiurile de admiratori și de băgători în seamă care forfotesc în jurul clubului militar bucureștean înginau la nesfîrșit cîntecele de dragoste și osanale, care, iată, astăzi, sună ca un reproș pe care Stăpînul (marele public) nu-l admite, indiferent că l-a finanțat sentimental. Mi-amintesc că Marius Lăcătuș, pentru care nutresc o simpatie sinceră, anunța un gol de zile mari la București și un ciclon la Lisabona. Dragonul, victima, pumnalul. Treimea cea de necuviință, pentru că păunul cherchelit de îngîmfare nu e decît un rățoi pe varză sau un curcan cu pieptul și copanele în aspic. Meciul, exceptînd ultimul sfert de oră, a fost dominat de portughezi — un întuneric sărat și hulit de vînturi exotice se lăsase peste teren — și suportat de noi cu sufletul la gură, respirația tăiată, și picioarele împletite. Refuz să cred în explicațiile naive date de antrenorul Iordănescu, spre a-și ține puntea sub picioare (mai ales că fluviul răbdării a dat peste margini) cum că jocul prost al echipei pe care o conduce s-ar datora unor mai vechi accidentări ale lui Hagi, Bumbescu și Lăcătuș. Iordănescu vorbește prea mult pentru cîtă meserie știe el, Iar Hagi e un mare conducător de joc doar în ochii italienilor care vor să-l aibă. Despre Lăcătuș, ceea ce aveam de spus, am spus. Vine marele semn de întrebare care se numește Pițurcă. Știu bine, azi, Steaua nu poate intra în teren fără el. Dar Pițurcă nu face aproape nimic ca să ne intre la inimă. A îmbătrînit sau cîntă în dorul lelii ? Împărat este cel ce stăpînește mijlocul terenului. Ei bine, băieții noștri din linia mediană și-au sfărîmat oasele pentru a îngrășa ogorul portughezilor. Pentru noi n-au făcut aproape nimic.

Nu știu ce va fi la Lisabona. Sau mi-e groază să spun ceea ce-mi umbrește gîndurile. Dar dacă și Steaua va deveni o țară săracă într-un campionat intern schilodit de prea multe învirteli, va trebui, cel puțin cîțiva dintre noi, să ne rupem creioanele.

Sper din toată inima, ca la malul Atlanticului, fiindcă mările revigorează bucuria, vom juca altfel mărul păcatului între care suferim și iubim. Dar lăsați păunii (și pe unii) să zboare peste gard.

Fănuș Neagu

● **„WELCOME TO HARD TIMES" (Bine ați venit la vremuri grele)** de Edgar L. Doktorow este un antiwestern, a cărui acțiune nu se mai petrece în ritmul de staccato din „Ragtime". Acest roman reia tema unei lucrări mai vechi, „Sceleratul din Bodie", din anul 1961, care a fost și adaptată pentru marele ecran, cu Henry Fonda în rolul principal, film pe care Doktorow îl consideră a fi fost cel mai prost dintre toate pe care le-a văzut în viața sa...

„Bine ați venit la vremuri grele" este o carte caracteristică pentru amestecul grotesc de realitate și ficțiune. Cititorul urmărește acțiunea desfășurată în ultimul sfert de veac al secolului trecut prin intermediul însemnărilor preotului unui orășel de la poalele muntelui, înundat de aventurierii căutători de aur. Eroii antiwesternului lui Doktorow sînt preotul, un om curajos, apoi șeriful aproape imbecil, cîteva femeiuști, orfanul Jimmy și, în sfîrșit, „sceleratul din Bodie", un ins a cărui preocupare fundamentală este aceea de a face tot ce-i stă în putință — și îi stau multe ! — pentru ca așezarea în care trăiește și care promite bogății — să nu apară pe nici o hartă !

Deși acțiunea privește sfîrșitul de secol al XIX-lea, întîmplările par a fi decupate din realitățile de azi : „Nimic nu rămîne la locul lui în acest ținut afurisit care este Sierra Nevada, suflă vîntul și oamenii sînt duși de colo-colo, dintr-o parte în alta. Omul nu poate porunci grămezilor de pietre, nu le poate ordona coioților să nu se așeze într-un loc sau în celălalt, nici nu poate clădi o societate din nisip. Uneori ai impresia că sîntem mai răi decît indienii", spune la un moment dat unul dintre eroii lui Doktorow, chiar dacă această din urmă afirmație contrazice convingerea lui potrivit căreia oamenii sînt cu toții egali.

● **DESPRE LAUREATUL PREMIULUI GONCOURT PE ANUL 1987** se cunosc relativ puține date. După cum se știe, acest important premiu literar francez i-a fost acordat, în mod surprinzător, scriitorului marocan de limbă franceză Tahar Ben Jellou. Premiul a constituit o răsplată binemeritată pentru valoarea romanului său „Noaptea sfîntă", o continuare liberă a cărții anterioare, purtînd titlul „Copiii nisipului".

Pentru Tahar Ben Jellou, această înaltă distincție a avut o dublă semnificație. Mai întîi, aceasta consfințește un talent literar de excepție, apoi prin mesajul său, prin tematica abordată volumul constituie o punte spre mai buna înțelegere de către francezi a realităților marocane și, prin aceasta la aprecierea la justa valoare a culturii popoarelor arabe.

Tahar Ben Jellou a lucrat ani mulți că profesor la Facultatea de filozofie din Maroc, iar în anul 1977 a plecat la Paris, pentru a-și susține lucrarea de doctorat în filozofie. Aici a început să publice poezii și să colaboreze la **Le Monde.** Cu toate că trăiește la Paris, nu are cetățenie franceză. Părinții lui trăiesc în Maroc, tatăl lui fiind primul critic al lucrărilor sale. În schimb, mamei, analfabetă, autorul trebuie să-i citească el însuși lucrările.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MURES

ANUL XXXI
16
(1 353)
Sîmbătă
16 aprilie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

DIALOGUL LA NIVEL ÎNALT

despre ceea ce înseamnă dialogul la nivel înalt, cît de necesar și în ce arie a vastei problematici politice internaționale se desfășoară el, și mai ales cît de important este în condițiile lumii actuale și care sînt scopurile pe care le slujește ne-o spune însuși acest nou itinerar al președintelui României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, vizita pe care o întreprinde, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în țări ale continentului asiatic și în Australia. Se confirmă în datele lor esențiale virtuțile acestui dialog și se relevă cu fiecare prilej posibilități noi de abordare a realității vieții internaționale precum și modalități noi de extindere a colaborării în multiple domenii și pe multiple planuri ale existenței politice, economice, tehnico-științifice, în folos reciproc și în deplin respect față de principiile independenței și suveranității. Se identifică totodată mobiluri și soluții noi care să contribuie la încetățenirea în viața și conștiința lumii de azi, a spiritului păcii, a umanismului care, în esența sa politică și morală, are și un puternic temei al solidarității, al conlucrării pentru cauza progresului și civilizației, a unei noi ordini economice mondiale și a unui nou tip de relații care să conducă la democratizarea vieții internaționale.

Se relevă toate aceste virtuți ale dialogului politic la nivel înalt și de această dată, ele fiind argumentul practic, ca și principial, al unor demersuri cu mult mai largi și cu o mare frecvență în timp pe care președintele României le întreprinde în lumea contemporană, pentru prezentul și viitorul acestei lumi. Vizita în Indonezia s-a desfășurat sub bune auspicii și lărgește considerabil aria posibilităților de extindere a relațiilor pe multiple planuri, în acel consens pe care îl cer realitățile de azi și îl propun, neîndoielnic, realitățile de mîine. Acest nou moment în cronica relațiilor româno-indoneziene este în măsură să ridice pe noi trepte conlucrarea multilaterală și să aprofundeze raporturile statornicite de-a lungul anilor. Întîlnirile care au avut loc, discuțiile purtate și înțelegerile asupra cărora s-a convenit, primirea călduroasă, prietenească, manifestările de stimă și prețuire față de gîndirea și activitatea președintelui României, personalitate proeminentă a lumii contemporane, constituie, așa cum se apreciază și în comunicatul dat publicității, o expresie a hotărîrii comune de a dezvolta în continuare relațiile dintre cele două țări și popoare, precum și raporturile cu toate statele, pe baza principiilor deplinei egalități în drepturi, a respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, cooperării și avantajului reciproc.

Vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în Australia, prima vizită a unui șef de stat român în această țară, se bucură de un ecou deosebit. Ea se constituie, așa cum s-a subliniat, într-un eveniment de mare însemnătate în cronica relațiilor dintre cele două țări, constituind în același timp o nouă și elocventă expresie a politicii externe a țării noastre, de largă deschidere și colaborare, a dorinței României de a stabili și dezvolta legături trainice de prietenie și conlucrare cu toate statele lumii. **Ne aflăm pentru prima dată în Australia** – declara președintele Nicolae Ceaușescu – **și am venit aici cu dorința de a da noi dimensiuni relațiilor dintre țările noastre. Sîntem bucuroși să constatăm că, în ultimii ani, acestea au înregistrat un curs pozitiv, ca urmare a înțelegerilor la care am ajuns, a intensificării schimburilor de delegații. Toate acestea au dus la mai buna cunoaștere reciprocă, la extinderea raporturilor bilaterale în diferite domenii de interes comun.**

Punînd în evidență noi căi și posibilități de dezvoltare a colaborării româno-australiene, în folosul păcii și înțelegerii internaționale, această vizită, prin toate momentele ei caracteristice – întîlniri și dialoguri la nivel înalt, convorbiri cu reprezentanți ai vieții politice și economice – răspunde acelor înalte principii ale politicii externe românești în elaborarea și aplicarea cărora, se știe, președintele țării are un rol precumpănitor. Dialogul politic la nivel înalt, pe multiple planuri și domenii ale cooperării și înțelegerii internaționale primește și cu acest prilej noi și strălucite confirmări, adăugînd în patrimoniul relațiilor noastre cu lumea de azi și de mîine o zestre de spirit care certifică însăși vocația păcii, a făuririi acesteia, în scopul umanității.

Luceafărul

Noul itinerar de pace, prietenie și conlucrare internațională – vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în Australia.

Triumful construcției

Prin anii 1963—1969, cunoscutul scriitor Paul Anghel pornea la drum cu proiecte vaste, care — prin natura lor — cereau o înzestrare aparte, reactualizînd ipostaza tipului autohton de scriitor poligraf. În afară de reportaj, Paul Anghel va arăta disponibilități remarcabile pentru teatru, proză, istorie și critică literară, însemnare de călătorie, publicistică. Peste toate însă, două proiecte îndrăznețe erau menite să atragă atenția, cel dintîi mărturisit public fiind scrierea unei istorii a literaturii române, dintr-o perspectivă nouă, deosebit de promițătoare. Realizat parțial și încă nevalorificat editorial, proiectul a riscat — cel puțin pînă azi — să rămînă doar o promisiune. Ținînd însă cont de puterea de muncă a scriitorului și de curiozitatea intelectuală deosebită, pariul nu ni se pare a fi pierdut. Între timp, Paul Anghel a săvîrșit marea descoperire a vieții sale — Războiul de Independență — și, astfel, a început să se-nfiripe această singulară construcție romanescă, ciclul **Zăpezile de-acum un veac.** Că ne aflăm în fața unei experiențe literare neobișnuite, o atestă și controversele iscate pe parcursul apariției celor nouă volume, cîte avem pînă azi. Să le reamintim : **Ieșirea din iarnă** (I, 1981), **Fluviile** (II, 1980), **Te Deum la Grivița** (III, 1978), **Noroaiele** (IV, 1982), **Scrisoare de la Rahova** (V, 1977), **Noaptea otomană** (VI, 1979), **Zăpezile** (VII, 1984), **Cutremurul** (VIII, 1986), **Întoarcerea morților** (IX, 1987), iar în pregătire **Ieșirea la mare** (X).

Prin forța împrejurărilor, majoritatea comentatorilor au judecat „romanele" fără putința unei lecturi integratoare, fie și pentru faptul că ordinea apariților cronologice n-a corespuns cu aceea impusă de „ciclu". Așadar, în ce ne privește, pornim cu un mic avantaj, printr-o lectură tîrzie, cînd **ciclul** se găsește în faza finală. Prima observație care se impune e că nu ne aflăm în fața unui „ciclu" propriu-zis, ci e vorba de un **singur** roman, de proporții uriașe, ca și în cazul lui Proust, de pildă. Se pare că acest fapt a favorizat multe dintre obiecțiile ce i s-au putut face pînă astăzi operei. Desigur, o bună parte dintre ele au putut fi prevăzute de Paul Anghel însuși cînd — să zicem — a hotărît să nu țină seama de ordinea volumelor în cronologia apariților. În mod inevitabil, critica de care s-a bucurat „ciclul", a trebuit să fie **fragmentaristă** și **provizorie**, într-un grad mai pronunțat decît o face, în mod obișnuit, critica de întîmpinare. Și ținînd cont că opera încă nu-i încheiată, regimul evaluării încă rămîne în provizorat. (Observația s-a mai făcut, v. Artur Silvestri). E ușor de constatat, bunăoară, că pasajele cutare și cutare n-au consistență, că romanul e prea lung, că unele personaje nu conving etc. Critica fragmentelor însă dezinformează cititorul și nu dă seamă de arhitectonica ansamblului, singura în măsură să decidă asupra reușitei sau eșecului. E ca și cum ai desprinde o bucată din domnul din Milano, să zicem, și să decizi asupra valorii acestui monument arhitectonic. Estimp, Paul Anghel și-a văzut de unelte sale, chiar și în fața elogiilor, și a urmat drumul instinctului creator. N-avea de ales.

Este drept, lungimea „ciclului" sperie. Timpul n-ar mai permite cititorului contemporan o lectură integrală, cu atît mai mult cu cît puțini sînt în posesia tuturor volumelor. Timpul însă o va rezolva prin tipărirea unei ediții definitive. Mărturisim că, la primele volume, noi însine am stat la îndoială privitor la monumentalitatea de substanță a construcției lui Paul Anghel. Ne grăbim a preciza că nu e vorba de o inegalitate valorică între volumele cărții. Altceva e la mijloc. Paul Anghel face parte din categoria autorilor de cursă lungă. Capitolele, luate singure, ba chiar și volumele, ca să-l parafrazăm pe G. Călinescu, referindu-se la **Răscoala**, pot fi „incolore", însă, acționînd sinergic asupra cititorului, abia atunci se dezvăluie dislocările masive, turbionare ale unor lumi care se prăbușesc pentru a face ca altele să renască după continentalul cutremur. Și, din această clipă, ne aflăm înaintea unui mare prozator, indiferent dacă ni se pare sau nu probantă alăturarea de Tolstoi, căci autorul român, dincolo de posibila investigare comparatistică, trăiește din rădăcini proprii. Altminteri, chiar ne-am temut că Paul Anghel ar putea să semene cu Tolstoi. Nu seamănă. (În consecință, nu vedem de ce numele scriitorului rus n-ar putea fi invocat !) Paul Anghel e un scriitor român din secolul al XX-lea înzestrat cu o patimă de adevăr gigantească pe care și-o exercită asupra unui material istoric încă puțin „descurcat" și pătruns de conștiința marelui public, ca să nu mai vorbim de conștiința universală. De aceea, el a descoperit

Theodor Codreanu

Continuare în pag a 7-a

În pagina a 3-a
«LUCEAFĂRUL» – 30
● Perpessicius – inedit ● „După treizeci de ani privesc înapoi cu tandrețe"... ● Petru Vintilă – confesiune literară.

Publicistică și implicare

Gazetăria înseamnă implicare și actualitate. Trăsătura cea mai de seamă a unei publicații care a intrat în mintea cititorilor săi este legată de promptitudinea cu care se opreste asupra problemelor zilei și de justețea abordării lor. A fi în gazetărie înseamnă a lucra în prima linie, a lua contactul printre primii cu problemele importante ale zilei și a participa în rîndul întîi la încercările de soluționare. Istoria presei noastre numără multe nume de mari publicatii și de ziariști ilustri. Publicațiile partidului au constituit o linie directoare în perioada interbelică. Această tradiție a continuat după război cu un grad sporit de răspundere față de cititor, față de misiunea de redactor. Mulți scriitori au făcut și gazetărie, mulți și-au tipărit cea mai bună parte a operei lor în paginile unor ziare sau reviste. Publicațiile literare românești de după război au devenit și ele un vehicol al adevărului, al noului din societatea românească, al ideii revoluționare care era a timpului, socialismul. Ele au contribuit hotărîtor la o îndreptare fermă a literaturii către realitățile țării, către o optică plină de adevăr în tratarea lor, ele au îndreptat ochiul scriitorului și al cititorului către izvoarele de creație ale societății românești, promovînd ele însele creația lor. **Viața românească, Contemporanul, Gazeta literară**, de pildă, ilustrează această implicare definitorie a publicisticii noastre postbelice.

Apărută cu primul număr al său la 15 iulie 1958, revista **Luceafărul** s-a adăugat și ea acestui front de atitudine, de idei, de creație, a sporit cu mai multe voci și mai multe talente mișcarea noastră literară postbelică. Erau vremuri înainte de război cînd revistele literare apăreau ca ciupercile, dar dispăreau la fel de

M. Ardeleanu

Continuare în pag. a 3-a

În lumea cărții

Nu mai fusesem de multă vreme la Baia Mare. Și cînd zic așa, **de multă vreme**, recunosc de la bun început un adevăr, însă numai pe jumătate, pentru că într-o sintagmă ca asta pot încăpea cu ușurință, cu generozitate, săptămîni, luni sau ani. O las așa cum este, totuși, fără nici o determinare mai precisă, și nu știu nici eu din ce motiv o fac. Cel mai la îndemînă ar fi oricum acela că, la o socoteală mai severă, aș băga de seamă că vremea n-a fost în nici un caz multă, ci prea multă ; o vreme care n-a trecut inofensiv, în chip abstract, pe deasupra tuturor, ci în primul rînd peste mine. O las deci așa cum este, dintr-un motiv oarecare, pentru că și așa, fără determinări precise, expresia este suficientă ca să-mi trădeze curiozitatea, și nerăbdarea, și înfrigurarea de a mă reîntîlni cu Baia Mare. Cu orașul, cu împrejurimile, cu oamenii lui. Pentru asemenea întîlniri, periodic reînnoite, orice prilej, oricînd, este binevenit. Un prilej ca acela de curînd oferit, odată cu deschiderea, în prima zi din aprilie, a **Lunii cărții în întreprinderi și instituții**, mi se părea de două ori bine-venit.

Întîlnirea cu orașul îmi produce și cea dintîi surpriză. Într-o parcă într-un oraș cu desăvîrșire necunoscut. Mă plimb pe străzi pe care parcă n-am mai călcat niciodată. Și nu vorbesc, firește, despre noile lui artere, despre străzi și bulevarde croite peste ulițele de altădată, ar fi prea comună imaginea și prea banal adevărul. Încă de la aeroport avusesem impresia că pînă și clădirea lui era cu totul alta, deși era evident aceeași. Iar ceva mai tîrziu, cînd aveam să mă opresc, într-o supremă verificare, în **centrul vechi**, senzația avea să mi se confirme definitiv, ca un paradox într-o totul triumfător. Aici, la Baia Mare, vechiul nu are numai cele cîteva sensuri pe care le are pretutindeni în țară, după cum nici noul nu se raportează numai la ultima oră. Vechi înseamnă ceva de cînd lumea, de cînd e Maramureșul vatră strămoșească și de cînd am primit-o noi moștenire de la strămoși. Or, eu mărturisisem, e drept, că nu mai fusesem de mult la Baia Mare — dar chiar de atîta vreme să nu mai fi trecut ? După centrul vechi a urmat unul nou, iar acestuia i s-a adăugat apoi unul și mai nou, prin acelea era normal să nu fi trecut aproape deloc. Nici un oraș din țară nu rămîne la treapta pe care l-ai cunoscut cîndva și, cu toate că plecăm mereu dintr-un loc într-altul, ele continuă să se dezvolte, în urma și în absența noastră. Este firesc, așadar, ca, înconjurat în cercuri concentrice de cartiere și edificii noi, pînă și centrul vechi al unui oraș străvechi să ți se pară necunoscut, mai cu seamă după ce ai lipsit atîta vreme.

Paradoxurile aveau să mă urmărească totuși și mai departe, cu sîrguință, cu tenacitate. Într-un oraș aproape străin, oamenii, locuitorii lui, mi se păreau de-a dreptul familiari. Aceiași, neschimbați adică, de pe vremea cînd eu însumi mă număram între ei. Ca și atunci, locuitorii municipiului își văd în continuare de drumuri, de treburi, de viață, fără să bage pur și simplu de seamă că zilele trec una după alta, pe lîngă ei ; n-au timp să remarce și asta. Așa că rămîn în permanență neschimbați, într-o tinerețe fără bătrînețe care le păstrează neștirbită puterea de regenerare. Ca și Turnul Ștefan însuși, celălalt simbol, istoric, al orașului, care și el mi se pare nemodificat, cu toate că datează de pe la mijlocul secolului XIV ; și cu toate că, de-a lungul secolelor, a trecut prin mai multe încercări — dărîmări, reclădiri, incendieri, reclădiri — ca să-mi apară acum în fața ochilor ca și cum timpul nu s-ar fi atins deloc de el. Pentru că pînă și limbile ceasurilor instalate sus, pe cele patru laturi ale zidurilor, au incrementit, toate, în dreptul orei 12.

Mă întîlnesc însă și cu vreo doi prieteni, cunoscuți din anii aceia, care aflaseră de sosirea mea și mă căutau. Ca să ne revedem, de bună seamă. Și ne revedem, într-adevăr, însă ei nu mi se mai par tot așa ca pe vremuri. Părul alb le-a izvorît pe la tîmple, creturile li s-au îngrămădit în jurul ochilor, ceea ce înseamnă

Dumitru Matală

Continuare în pag. a 2-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Desen după natură

Un remarcabil poet, Titus Vijeu, ne propune acum o carte de publicistică, a doua de acest fel*). Foarte tipică, dealtminteri, încît vom discuta mai întîi noțiunea.

Există o accepțiune a termenului care vede în „publicistică" nivelul nepretențios al literaturii beletristice. După altă opinie, ar fi vorba despre nivelul superior al jurnalismului. Astfel, posedînd un statut hibrid, publicistica a înghițit tipuri foarte diverse de texte unite numai prin efortul lor de a portretiza cotidianul, de a-l comunica folosind mijloacele artei. Cotidianul reprezintă, totuși, un fenomen narativ, iar publicistica e un gen eminamente descriptiv ; ca atare, frecvent, vom avea o succesiune de descrieri. Metoda preferată a publicistului, strategia sa clasică, rămîne — deci — călătoria.

Este exact ceea ce ne propune Titus Vijeu în noul său volum : o generoasă și neobosită călătorie. Care ajunge de fapt un mod de a cunoaște ori de a re-cunoaște : „nu numai drumul, ca dimensiune a deplasării, poate însemna astăzi călătorie. Am încercat adesea să dovedesc că se poate călători și printr-un ziar sau printr-o filă de carte..." (pag. 7).

Maestrul însoțitor al autorului, virgiliul său (dacă pot spune așa), rămîne pretutindeni Geo Bogza. Cel puțin, asta ni se mărturisește. Tulburătorul sunet al cornului eminescian, melodia care subliniază și întovărășește călătoria, a fost la origine, o mitică reliefare bogziană, după cum mitică (în sens de „exemplară") devine aici orice faptă a celui care a zămislit „Cartea Oltului".

Radu Comănescu

Continuare în pag. a 6-a

Viața manuscriselor

EMINESCIANA

Manuscrisul eminescian 2261 de la Biblioteca Academiei R. S. România cuprinde cîteva dintre cele mai reprezentative creații ale marelui nostru poet. Între filele 1 și 100 sînt legate trei caiete cu poezii. Se începe cu **Gemenii** („O candelă subțire sub bolta cea înaltă / Lumină peste regii cei dacici la o laltă..." La fila 40 apare o înșirare de nume ale domnitorilor din Moldova, apoi din nou versuri, ca pe fila 90, în mod surprinzător, să fie caligrafiat, cu caractere gotice, de două ori în creion și o dată cu cerneală neagră, numele „Karl Marx". La fila 102 începe prima variantă a **Scrisorii I** („De ce pana mea rămîne în cerneală mă întrebi..."), iar la 112 **Mai am un singur dor** care continuă cu variante. La 145 începe **Glossa**, ca între 148—180 să apară însemnări aproape ilizibile, dovedind tulburări ale minții și scrisului urmate însă de **Legenda Luceafărului** (fila 198—218). Manuscrisul se încheie cu un caiet care cuprinde poezii dintre cele mai cunoscute **(Doina, Pe lîngă plopii fără soț, Și dacă ramuri...)** dar și obișnuitele însemnări ilizibile.

Între acestea, la filele 114, 185, 186 și 187 apare cîte o însemnare scrisă în limba germană. Cea de pe fila 114 este intercalată între două poezii, cu care nu are nici o legătură. Grafia este frumoasă și are o singură ștersătură. Fiind vorba de o însemnare fragmentară, este greu de stabilit, numai după grafie, dacă ea îi aparține lui Eminescu sau a fost reprodusă, parțial sau total, din vreo lucrare de morală, de psihologie sau de alt gen. Ea sună astfel în traducere românească :

Însușirile bune sînt prin esența lor negative, fiind echivalente cu atrofierea celor rele. A transpune lucrul într-o imagine ar fi ca și cînd am numi orbirea bună, iar vederea rea. Tot așa, și o viață cumpătată, deci o bună însușire, este desigur numai o atrofiere parțială a organelor, iar păstrarea măsurii depinde tot de vîrstă. „Tinerețea n-are nici o virtute" se spune tocmai fiindcă toate organele sînt încă proaspete, iar devenirea virtuoasă este mai degrabă doar o tocire a sistemului nervos. Insensibilii din naștere sînt desigur virtuoși de la natură.

După conținut, fragmentul pare reprodus dintr-un autor cu concepții organiciste asupra moralei. Termenul „virtute" are atît în latină **(Virtus)**, cît și în germană **(Tugend)** și semnificația de forță, putere sau energie, inițial chiar corporală, ceea ce nu corespunde „atrofierii organelor". Se pare că, în acest context, „virtute", avea mai degrabă sensul de „abstinență", de reținere de la exercitarea normală a funcțiilor organice, ceea ce nu corespunde noțiunii invocate.

Însemnarea de pe fila 195, intitulată „Ce scriu azi ?", menționează trei nume: Wundt, Mayer

Alexandru Surdu

Continuare în pag. a 6-a

ATITUDINI

Responsabilitatea scrisului

„Cine va pătrunde în hățișul acesta ? / Cine va stringe carnea în jurul venei gîlgîitoare ?" se întreabă **Ion Iovan** într-un foarte ciudat — prin exactitate autocritică — „Poem din adolescență" așezat, probabil drept fals motto, la începutul romanului **Impromptu.** Certamente, autorul are dreptate atunci cînd își pune aceste întrebări. Nu ținem minte să mai fi citit cîndva o carte asemănătoare care să dea la lectură o atît de puternică și persistentă senzație de hățiș și supraîncărcare, de prolixitate și inutilă clovnerie lingvistică. Lucru sugestiv, s-au încurcat în acest gratuit hățiș chiar și criticii sau eseiștii predispuși în a analiza frecvent experimentalismul actual, majoritatea dezarmînd însă, în acest caz, ca sub acțiunea unui narcotic cu acțiune rapidă. „O impresie curioasă — scria Eugen Simion în finalul unei cronici de întîmpinare — am la lectura cărții : pretuiesc abilitatea epică, dar nu pot să suprim în mine tristețea că în acest joc inteligent, indivizii (inclusiv autorul, naratorul) nu rămîn decît simple și goale ființe gramaticale." Deci, un mod evaziv, protocolar, politicos, de negare a valorii romanului. Tot domnia-sa ne

Adrian Dafir

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

ZECE PROZATORI (Debut)

Zece prozatori este un titlu angajant pentru cel care l-a stabilit și măgulitor pentru cei cuprinși între coperțile cărții (Ed. Albatros). Este vorba de o carte de debuturi. Surprinzătoare este o anumită unitate de ton a cărții, dincolo de diversitatea tematică și de formulă, ca și de inegalitățile valorice, care nu sînt însă stridente. Interesul selecției vine și din faptul că prin ea poate fi citită lecția pe care o dă proza contemporană celor care vin, lecție definitorie pentru ea însăși, înainte de a fi hotărîtoare pentru autorii cuprinși în carte. Citind aceste proze ca pe fapte literare de transparență, avem dincolo de ele imaginea modelatoare de la care pleacă. Dar valoarea majorității acestor proze și a autorilor lor este dată, dimpotrivă, de voința constituirii unui profil artistic propriu, mai bine conturat la unii, mai șters sau mai puțin promițător la alții. Discutate dincolo de particularitățile individuale, aceste zece selecții de autor (prozele sînt 18) pot fi caracterizate mai ales din punctul de vedere al profunzimii și al limbajului. În toate există dorința și voința de a descoperi „lumi", dar modul de abordare și rezolvare este diferit și caracterizant. Covîrșitor, prozatorii de aici sînt de orientare realistă. Intră în discuție calitatea acestui realism, capacitatea de a pătrunde dincolo de aparențe sau de a rămîne la suprafața realității. După cum hotărîtoare rămîne capacitatea de a subordona limbajul sau de a i te subordona lui. Valoarea literară se anunță prin stăpînirea materiei și prin depășirea procedeelor de suprafață.

Există în această culegere de **Zece prozatori** o grăitoare atracție către medii sau situații inedite, o căutare de orizonturi necercetate. Așa face Gheorghe Neagu în **Spinarea de piatră a Făgărașului,** unde, după o expoziție care nu anunță marea temă, poposim pe stincile Făgărașului cu soldații care au croit marele Transfăgărășan. O noutate tematică pe care autorul o abordează din unghiul unui personaj frustrat profesional, selecționat ca topograf dar întrebuințat la munci, care-l împiedică să-și valorifice profesia. Este de fapt un portret în mișcare, o problemă psihologică și morală, o suită de întîmplări menite să caracterizeze un mediu și eroii (cuvînt potrivit aici) lui. Este o compoziție, după cum și un portret, dar uneori prea ilustrativ, dovedind în schimb o bună cunoaștere a realității abordate. O selecție justificată.

Tot un mediu inedit, care devine în sine miza prozei **May Day,** ne înfățișează Constantin Costache. Este vorba de universul marinei noastre comerciale, de particularitățile acestei profesii absente de la Jean Bart din proza românească. Punctul de tensiune e dat de dilema dacă pe timp de furtună vasul românesc va ajuta sau nu un vapor străin aflat în pericol. O confruntare morală între personaje desenate atent, dar lung și fără subtilitate reală. În descrierea vieții cotidiene de pe vas, Constantin Costache oferă adesea detalii inutile. Proza rămîne interesantă, dar chestiunea care se pune autorului este de a fi mai selectiv, în genere, și mai concentrat în chestiuni de psihologie. Bogăția și ineditul universului cărora s-a dedicat merită această străduanie.

Bună observatoare a realității, cu stil alert este Mariana Petrescu, dar construiește cu tează o proză scurtă în care sudorița Lenuța, studentă la fără frecvență este opusă unui chelner bisnițar și el student la fără frecvență. Ochiul este însă proaspăt, mai selectiv, decît în **May Day,** de pildă, dar suominat de o anumită locvacitate. Aceleași trăsături apar și în **Praful din podul casei,** unde o bătrînă cu totul anacronică, dar tonică, optimistă, trebuie să treacă din vechea ei casă într-un apartament la bloc, prilej de a evoca cu nostalgie vremurile de construcție și tinerețe ale vechii case. Prozele par a fi construite pentru replici de efect. Trebuie spus că pentru asemenea ținte autoarea a ales cel puțin în cazul doi o temă prea gravă.

O proză de tăietură cinematografică, cu accent pe atmosferă, sugestie, psihologie este **Capete spre Nord** de Ioan Herescu. O complicată mașinărie de montaj a imaginilor este pusă în mișcare pentru un sens care se putea comunica mai simplu, fără atîta efort. Reținem însă predilecția autorului pentru tăietura regizorală atent urmărită, ținînd tensiunea psihologică.

De un realism programatic sînt prozele scrise de Vera Făgădaru. Naratorul nimerește lîngă un bătrîn : acesta spune istoria unei întîmplări contemporane. Este vorba de povestea unei case, a unei familii. Tema de actualitate este aceea a satului părăsit de tineri, a rupturii care apare între bătrîni și copii. Întîmplarea conține personaje puternice, suficient conturate, conflicte de mare dramatism. Dar impresia finală rămîne de realitate insuficient captată și organizată artistic, cu atît mai mult cu cît etajele de semnificație sînt mai multe. Proza este însă ambițioasă și de calități evidente. Mult mai expresivă este cea de a doua proză a Verei Făgădaru, **Cumpene,** care reia rar tratatul personaj al fîntînarului. Îl știm din Sadoveanu și Fănuș Neagu. Aici este vorba de un fîntînar dezafectat, într-o perioadă în care noile instalații moderne îi ucid profesia. **Cumpene** dezvăluie însă actualitatea științei bătrînului : de ea mai este încă nevoie, tehnica nu poate alunga totul. Nota dramatică (fîntînarul moarte înecat) și elegiacă, disimulată, caracterizează și această proză. Problemele Verei Făgădaru sînt de ordin compozițional, deoarece materia abundentă pe care ne-o oferă are nevoie de o organizare verticală.

Densitate, lirism, sugestie se găsesc în prozele Lianei Buligan **(Lăcomia clipei, Tărîm pierdut, Formulă de jurnal)** absorbită însă pînă la inec de tehnica alternării de planuri, care devine confuză și chiar obositoare. Dar aceste proze, care sînt vizibil exerciții de dificultate asumată, au un proiect promițător, din care, odată cu limpezirea, poate rezulta o proză de real interes.

Mult mai format din toate punctele de vedere este Andrei Pal, care în **Mult, un bărăgan de sîrmă,** croiește portretul compact și dur al unui bătrîn țăran neîndurător, care subordonează prin aspra religie a muncii, nazurile unei nore prea orășenești, care disprețuiește familia sătească și munca fizică. Deși apare o alunecare în tezism, proza rezistă prin substanță și adevăr. Cu autenticitate, cu mai mult meșteșug și cu finețe a observației și tăieturii este scrisă **Omul providențial.** Întîmplarea e banală : o mașină de spălat dusă la reparat se rătăcește la un azil de bătrîni și trebuie adusă înapoi. De la un conflict atît de prozaic autorul se ridică la inefabilul unui portret de bătrînă neajutorată, construit fără insistență. O adiere de Cehov. Chiar dacă două proze sînt prea puține pentru o concluzie definitivă, calitățile lor ne arată că nu sîntem în fața unei întîmplări.

Mult meșteșug pune Cristea Avramescu în cele trei proze cu care începe **Zece prozatori,** dar prima **Nimic important de semnalat,** amintire duioasă a începuturilor urbane subuzinale ale meșterului, este schematică. Mai captivantă, mic roman polițist, este **Îți amintești ?,** unde sub înșelătoarea haină a unei evocări de tip și stil sadovenian se repovestește o crimă din anii cincizeci. Prisma receptoare este a copilăriei, care nu descifrează articulațiile și deci păstrează misterul, dar un sens se desprinde pentru cititor. Este o abilă evocare și încadrare epică a luptei activiștilor de partid din anii grei ai revoluției. Aici primează meșteșugul într-o reușită minuire a lui. Tot pe tehnică, de replică dar și de observație socială, este **Azi ultima zi la Pronoexpres.** O fărîmă de univers, cîteva personaje dintr-un colț de București, se întîlnesc și se definesc în dugheana fetei de la Pronoexpres. Proza dovedește vocație dramaturgică, fiind practic o mică piesă de teatru, prin importanța acordată replicilor, decisive în caracterizarea personajelor, și a indicațiilor de regie. Nestabilizat ca univers, Cristea Avramescu impune însă printr-o dexteritate prozastică demnă de reținut.

Capriciul Magdalenei Vaida este o proză de atmosferă cu personaje de epocă surprinse într-un moment caracterizant la un banchet burghez și supuse unui test neprevăzut : hrănirea abuzivă, halucinantă a groparului Biclă în cadru somptuos. Autoarea știe să portretizeze și scrie o proză pe limbaj studiat, încă nu propriu zis artist, dar cu înclinație evidentă în această direcție. Ne aflăm în fața unui fragment, dar a unui fragment finisat. În sfîrșit, cele mai substanțiale proze ca viziune și limbaj sînt cele semnate de Nicolae Țăranu, **Caii mirajului** și **Noaptea farfuzelor,** amîndouă petrecute într-o Dobroge foarte cromatică, unde vechiul se amestecă cu nou, iar personajele stau încă sub imperiul unor credințe vechi. Atît limba cît și desenul acestei lumi poartă sigiliul lui Eugen Barbu și, mai ales, Fănuș Neagu. Întîmplările sînt viforoase, stranii, incredibile, la granița dintre real și fantastic, iar limba bogată, păstoasă, bine minuită. Prozele lui Nicolae Țăranu promit a fi mai mult decît un simplu decalc, o manieră însușită.

Zece prozatori oferă eșantioane de proză interesante și promițătoare. Vocația celor zece este indiscutabilă, dar modul de abordare al realității și materiei folosite dă notele diferențiale și întemeiază sau nu speranțe. Orientarea realistă este relevantă, dar este de adăugat pentru unii că realismul nu ține doar de suprafețe, după cum pentru alții că meșteșugul nu e totul. În selecția **Zece prozatori** se pot citi, de altfel, atît calitățile cît și scăderile unui vast compartiment al prozei contemporane. Acolo unde calitățile au imprimat direcția debutanților rezultatele sînt fericite. Îi așteptăm pe noii prozatori în scrieri mai întinse și definitiv convingătoare.

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

EDIȚII

CONSTRUCȚIA CRITICULUI

O bună ediție, selectivă de bună seamă, din poezia, teatrul și proza lui G. Călinescu e aceea făcută recent de Valentin F. Mihăescu*) care și-a însoțit culegerea, de aspect aparent heteroclit, cu o „postfață" consistentă și cu totul utilă. Ediția propriu-zisă nu pare a ieși, la o prea sumară examinare, din normal și obiectivul didactic (pe care astfel de alcătuiri îl au) împiedică, de obicei, o prea mare originalitate. Cu toate acestea, ediția și studiul care o însoțește au unitate și trebuie examinate împreună căci spun, în acest fel, mai mult decît ar fi apărut prin separație. Selecția se arată a fi dirijată, editorul nu alege decît ceea ce sprijină demonstrația pe care o face și, din acest punct de vedere, trebuie să-i găsim cel puțin meritul de a respinge imaginile curente, uneori acoperite de colb ori lustruite prin uz. Poeziile, cele cîteva nuvele și piesele de teatru prezente aci dau o sugestie de modernitate, susținută, de altminteri, și de exeget și documentată, foarte convingător de materia utilizată în demonstrație. Absențele sînt semnificative deși atît „Castelul Tristenburg" cît și „Necunoscut" ar fi putut să slujească ipoteza pe care o propune Valentin F. Mihăescu, întărind argumentul valoric cu adevărați contraforți, care nu prea există dacă supunem unei judecăți fără context nuvele cum ar fi „Noi vrem pămînt" ori „Catină damnatul"

Studiul întocmit de editor, ca și selecția, determinată de o idee privitoare la operă și în chip voluntar fragmentară, continuă cîteva din examinările pe care Valentin F. Mihăescu le făcuse în volumul „Timp și mod" (1983) unde obsesia tradiției pe care modernitatea o arată se observă nu o dată. O încercare privea, cu acea ocazie, avangarda românească, socotită a fi un fenomen aflat în legătură cu evoluțiile anterioare ale literaturii, o parte dintr-un proces, așadar. Cercetarea de aci, dedicată **operei** minore călinesciene, pornește, de asemenea, de la noțiunea de „modern". Exegeza nu propune o viziune cu totul nouă însă este merituoasă prin năzuința de a face demonstrație acolo unde alții veniseră doar cu presupuneri. O anumită rigoare nu se poate, de altminteri, nega. Pe scurt, Valentin F. Mihăescu începe cu analiza poeziei lui G. Călinescu (pe care o consideră mai ușor de susținut sub aspect valoric căci îi dedică multe pagini și, la drept vorbind, cea mai impozantă parte din studiul lui) : o poezie arătînd prezența „elementului liric congenital" și aflată în legătură cu principiile de estetică ale lui G. Călinescu, menționate, în cîteva rînduri, de comentator. Lirica ar evidenția „teatralitatea" și „nesinceritatea" în sens estetic, ar fi „artificioasă" și „ludică". Ceva din barocul marinist și din principiile mecanicismului compozițional al lui Poe s-ar observa fără dificultăți în acest lirism care aparține unui creator incapabil a se verifica axiologic, manifestînd „sfială" față de producțiunea poetică proprie. „Jocul măștilor" ar caracteriza teatrul (de unde lipsește, cu argumente, în această selecție — „Șun" și de unde mai lipsesc și cîteva alte **minoria,** considerate a fi fără cine știe ce valoare), la rîndul lui „parodic" și, de asemenea, „ludic". Nuvelistica de felul lui „Catina damnatul" ar pretinde, mai înainte de toate, cunoașterea unei „reguli a jocului" (cum se exprimă comentatorul), abia mai pe urmă venind plăcerile lecturii care sînt condiționate de această acceptare a unei convenții.

Acestea nu-s formule aventuroase și nici de tot insolite, cîteva dintre ele, repet, avînd circulație în „călinescologie", ca să zic așa, nouă fiind încercarea lui Valentin F. Mihăescu de a da unitate în termen modern acestor creații care merită atenție datorită apartenenței la opera celui care a scris „Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent". Exegetul confirmă, în acest fel, **imaginea barocă** a lui G. Călinescu, proteicitatea acestei personalități ; aceasta ar putea fi, de altfel, o parte a unui studiu privitor la **tradiția nocturnă** a modernității literaturii române, prezentă și la autori a căror formulă de creație nu-i neapărat „modernă". Însă e o tradiție exprimată în game minore.

Artur Silvestri

*) **G. Călinescu : „Poezii, teatru, nuvele", antologie și postfață de Valentin F. Mihăescu, Editura „Minerva", 1987.**

REPORTAJ

OAMENI CARE SÎNT

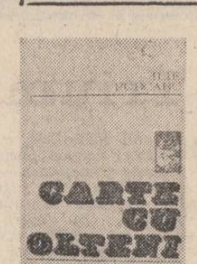

Inițial, am fost tentat să consider **Cartea cu olteni** a lui Ilie Purcaru un fel de salon literar în care, în limite protocolare, se tăifăsuiește cu o serie de oameni, enunțîndu-se opinii mai mult sau mai puțin interesante. Pe parcurs, dialogul „vocilor creatoare", densitatea convorbirilor, fervoarea confruntărilor și chiar urgența unor mărturii au impus reconsiderarea acestei imagini. În fond, **Cartea cu olteni** este un **dicționar subiectiv** ce cuprinde o galerie de portrete a căror unitate provine din fidelitatea față de spațiul spiritual specific al Olteniei.

Cele mai multe file descind, cu siguranță, din memorialistica lui Iorga, fără percutanta imaginilor și fără acuitatea pătrunderii psihologice a acestuia și se alătură unor „documente" intelectuale similare semnate de un Felix Aderca sau un Ion Biberi. Ilie Purcaru rămîne totuși un reporter — unul dintre cei buni — interesant mai mult decît de descifrarea adevărului individual, de spectacolul unei biografii. Autorul nu rezistă tentației de a construi portrete în mișcare, de a privi destinele prin „semnul întrebării", adică al interviului, și stimulează convorbiri incitante, adeseori inspirate, avînd drept scop cunoașterea și afirmarea sau, cum însuși mărturisește, Con-sacrarea. Aceasta, desigur, nu întotdeauna. Pentru că există în carte și unele „portretizări" de circumstanță. Majoritatea însă rețin atenția prin finețea notației, prin știința formulării tensionate.

A urma, în ordine alfabetică, traiectul stabilit de Ilie Purcaru, înseamnă a reface itinerariul unui om care, reflectînd asupra semenilor pe care-i iubește, nu încetează să-și pună întrebări asupra lui însuși.

Extinzînd sfera **creației,** el adună într-un simpozion **sui-generis** scriitori, pictori, folcloriști, medici, ingineri, artiști populari, profesori, cineaști, actori.

Unele figuri se impun prin atitudine (Gh. N. Dumitrescu-Bistrița, Fane Al. Dutulescu, C.D. Fortunescu, Alexandru Olaru, Al. Oprea, V.G. Paleolog, Dinu Săraru, Malvina Urșianu, Magdalena Rădulescu, Gogu Constantinescu), altele prin efortul pus în slujba colectivității (Petre Baniță, profesorul care în Sahara olteană duce o luptă titanică pentru a conserva calitatea pămîntului, Dinu Moraru, doctorul bătrînelor ziduri, Nestor Vornicescu, explorator al „epocii enigmei", medicul-cercetător Octavian Udriște și atîția alții.)

Ilie Purcaru regizează epic un cadru al dialogului, ascultă confesiunile și se pronunță parcimonios. O carte ca aceasta se citește din unghiuri diferite. O perspectivă surprinzătoare este cea a criticului comentînd, în special, creațiile poetice (Lucian Avramescu, Gheorghe Smeoreanu, Felix Sima, George Țărnea) printr-o perfectă adecvare a uneltelor.

Capacitatea de a defini un profil se vădește și din formulările care, dincolo de entuziasm, exprimă și o opțiune (Doru Moțoc, „mare vornic al scenei teatrale a Rîmnicului", Tudor Nedelcea, „oltean la scara 1/1", Ion Stancu-Zane, „culegătorul de semne"). Reporterul trăiește în intimitatea creației, dezvăluind mereu experiențe fundamentale. Tudor Gheorghe este „unul din cei ce au redăruit artei noastre o lume, lumea din dedesubturi, țara din dedesubturi, «curțile dorului» de sub pămînt".

Captivant devine, în cele din urmă, chiar portretul interior al autorului. La Ilie Purcaru, sarea de veghe interogativă deconspiră zbuciumul lăuntric în căutarea unei soluții propriului destin.

Constantin M. Popa

*) **Ilie Purcaru : „Carte cu olteni", Editura „Scrisul românesc", 1988.**

CRITICA

«UN LUCRU BINE ȘTIUT»

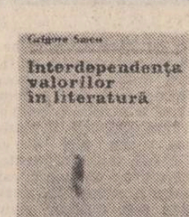

„În ce măsură variate tipuri de valori, aduse în incinta unei arte anumite, dobîndesc funcționalitate estetică", se întreabă Grigore Smeu într-un studiu *) care „se referă la **specificitatea** (s.a.) metamorfozării în imagine literară a unor valori **neartistice"** (s.n.).

Cu excepția unui subcapitol care tratează relațiile literaturii cu unele „elemente valorice specifice care aparțin, de fapt, altor arte" (pictură, muzică), autorul își respectă programul, impunînd o distincție teoretică oportună între cercetarea interdependenței valorilor în literatură și analiza comparatistă a valorilor literare. S-ar putea vorbi și despre raporturile valorilor cu literatura, problemă atinsă de G. Smeu prin introducerea în discuție a factorilor economici.

Esteticianul evită reluarea interminabilelor discuții asupra judecății de valoare, căreia pozitiviștii îi refuză chiar calitatea de... judecată și ne propune un ansamblu de „judecăți **despre** valori" (după subtila distincție operată de T. Vianu), în care accentul cade pe ideea de interdependență. Filozofic, această optică nu e nouă, literatura medievală și renascentistă fiind saturată de texte în care a renunțat, se pare, la ambiția abordării nediferențiate a realității „totale", recunoscînd — poate cu regret — necesitatea delimitării unor nivele de abstractizare și de interes în procesul cercetării științifice. **Existența unor** fructuoase colaborări interdisciplinare nu anunță în nici un fel revenirea la un panmetodism de tip medieval, fiecare știință socotind din principiu neglijabile unele aspecte ale realității de care pot fi interesate în cel mai înalt grad alte științe.

Bine informat, G. Smeu constată că teoriile estetice și literare lasă destule probleme fără răspuns și, nu de puține ori, „bat pasul pe loc", oferind explicații vagi și neconvingătoare.

Desigur, opiniile autorului sînt dezvoltate mult mai nuanțat decît le putem semnala în cîteva considerații generale, dar lipsa unei terminologii comode rămîne evidentă în literatura de specialitate. Poate că discutarea unui „omogen eterogen" și a independenței unor valori interdependente anunță idei valoroase, a căror exprimare adecvată nu este încă posibilă.

Ne amintim, în acest context, cuvintele lui Al. Philippide : „Gîndirea, în sine considerată, abstracție făcînd de cuvînt, este mai presus de acesta cu mult în bogăție. Ea își are drumul său înainte, pe care limba numai șchiopătînd de departe îl urmează". Aceeași opinie a fost susținută de H. H. Price, la Universitatea din Oxford. (Firește, aici nu intră în discuție limbajul artistic).

În fond, prin multe considerații pertinente, G. Smeu se situează pe poziția adversarilor „esteticului pur" și tocmai această atitudine asigură structura de rezistență a eseului. Pagini interesante sînt consacrate valorilor politice și filozofice din textul literar. O eventuală completare a studiului ar necesita, printre altele, abordarea raportului național universal în legătură cu integrarea estetică a valorilor.

În ansamblu, lucrarea este binevenită și poate oferi cititorilor o sursă onorabilă de interogații, un prilej de meditații estetice și metaestetice. Nivelul strict teoretic nu este atins, probabil nu dintr-o slăbiciune a autorului, ci datorită hipercomplexității problemelor abordate. În anul 1969, cunoscutul informatician Satosi Watanabe afirma că informația afectivă (estetică) „se situează în afara spațiului de competență al cercetării științifice propriu-zise". Totuși, împărtășim optimismul lui Grigore Smeu și așteptăm noi progrese în studiul teoretic al literaturii.

Mihai Niculescu

*) **Grigore Smeu : „Interdependența valorilor în literatură", Editura Academiei R.S.R., 1987.**

Responsabilitatea scrisului

Urmare din pag. 1

propune, în aceeași cronică, și un rezumat al romanului, fără însă a-și face iluzii deosebite asupra corectitudinii acestuia, lucru perfect plauzibil dacă tinem cont că, în carte, chiar și numele personajelor au o foarte accentuată marjă de probabilitate (cazul Marthei, de pildă, despre care, în plus, nu se înțelege dacă este sau nu unul dintre personajele principale ale cărții !). Eugen Simion ne oferă, mărturisit, „o posibilă interpretare" de care se îndoiește în primul rînd domnia-sa, criticul fiind vizibil dezamăgit de spectaculosul crah al unei metode literare care s-a dovedit a fi pauperă : textualismul.

În realitate, romanul incomodează premeditat orice tentativă de rezumare, cele șapte zile (iluzorii) ale călătoriei în cerc neavînd propriu-zis nici cea mai vagă idee epică, lucru subliniat undeva chiar de Ion Iovan : „Epica nu există. Există viața. Viața are două mîini. Mîna are șapte degete : inconștiența, teama, pofta, lenea, speranța, buna creștere — și degetul mare, imprevizibilul. Cu degetele celeilalte mîini exersează scriitorul. Vă previn : mîna mea e de lemn." Autorul contestă deci epica, nu însă și viața. Un paradox, deci : viața nu are epică... Aflăm însă că viața are două mîini și fiecare mînă are cîte șapte degete ! Și încă un secret al vieții : cea de a doua sa mînă este de lemn și aparține — cui ? — scriitorului... (citatul este reprodus și de Eugen Simion, minus monstruozitatea finală...).

Privit exhaustiv, romanul **Impromptu** arată, în fapt, peste tot la fel : o construcție literară imposibilă, babilonică, un fel de depozit uriaș cu o mulțime infinită de uși și ferestre pe care intră și ies în cea mai deplină devălmășie tot felul de digresiuni și esențializări cosmicomice asemănătoare celor din citatul de mai sus. Nimic nu trebuie luat însă în serios, totul poate fi refăcut, contestat, răsturnat, reașezat după cele mai diverse și mai insolite gusturi. Nu trebuie făcut mare caz de un fragment sau altul, de o afirmație sau alta, totul poate fi schimbat, inclusiv antecitatul nostru care, la o adică, poate arăta în felul următor : Viața nu există. Există epica. Epica are două mîini s.a.m.d. Iată-ne deci și pe noi participînd odată cu autorul la chinurile (sau chicotelile) „creației" și confirmînd, în acest mod, unul dintre cele mai utopice visuri textualiste — transformarea cititorului în coautor, un coautor pus la muncă, la descurcat (încurcat) ițele hățișului, totul în virtutea ideii de a nu-l mai lăsa pe scriitor, ca pînă acum, singur cuc ! Autorul trebuie ajutat, modificat, burdusit cu idei, triat, insultat, strîns de git, spionat, divinizat etc., etc.

Modalitatea aceasta de a scrie literatură a fost destul de des ironizată în ultimii ani nu numai în Europa, (inclusiv la noi) dar chiar și pe alte continente. În 1975 apărea, de pildă, la Buenos Aires un excepțional roman al lui Ernesto Sabato **(Abaddon, Exterminatorul,** tradus la noi de Darie Novăceanu) care includea în cuprins și un scurt capitol intitulat „Ideile lui Quique despre noul roman", capitol în care se dau și vreo șaptesprezece foarte caustice „rețete" despre felul cum s-ar putea scrie un **nou roman...** Iată, reproduse pe scurt, cum arată aceste „rețete" : romanul cu noi în loc de eu, cu subjonctivul în locul indicativului, romanul cu schimbări de timpuri verbale, romanul demontabil, romanul-cărți de joc, romanul cap și coadă, romanul care se citește în diagonală, romanul care se citește sărind cîte un cuvînt.

Revenind la romanul **Impromptu,** vom mai face încă o descoperire, de astă dată una cu totul neobișnuită. Între altele, s-a spus despre literatura textualistă că este obsedată în primul rînd de ideea descoperirii adevărului total, integral, urmată de reproducerea lui într-o carte, idee frumoasă dar în același timp, așa cum se întîmplă totdeauna la acest nivel, mult prea exultantă, utopică, o fantasmă de neatins. Ideea adevărului integral a fost însă experimentată încă din secolul XIX, romanul lui Ion Iovan semănînd, pînă la un punct, cu acel „der Roman das Nebeneinander" (roman tratînd acțiuni multiple, desfășurate simultan pe mai multe planuri) recomandat și practicat (la 1850 !) de scriitorul și criticul Karl Gutzkov, unul dintre membrii dispersatului grup „Germania Tînără" (Heine, Gutzkov, Wienbarg, Laube și Mundt). Tentația adevărului integral a existat, deci, acum aproape 140 de ani și a fost chiar transpusă în practică. „Masivul său roman «Die Ritteo vom Geiste» — scrie Rene Wellek («Istoria criticii literare moderne», vol. 3, pag. 232) despre Karl Gutzkov — e constituit dintr-o serie de intrigi complexe, întretesute sau contrastante, situate în diferite sfere sociale, care prin corelația lor ar trebui să exprime, în intenția autorului, caracterul simultan al vieții, și nu doar, ca drama, simpla succesiune a întîmplărilor." Să modernizăm un pic termenii : „intrigi complexe, întretesute sau contrastante" = intertext ; „corelația lor (...) să exprime (...) caracterul simultan al vieții" = metatext ; „caracterul simultan al vieții, și nu doar (...) simpla succesiune a întîmplărilor" = „Epica nu există. Există viața." (Ion Iovan).

Textualiștii reiau deci unul dintre experimentele secolului trecut, cu alte instrumente dar și cu scopuri cu mult mai complexe, daimonice, irealizabile. Enciclopedismul totalitar spre care tind, poate, textualiștii, nu se mai face **odată cu literatura** ci **eludînd literatura,** obiectul de artă nu mai este unicat ci se industrializează, subiectul nu mai aparține **artistului** ci **producătorului,** hățișul este invadat de tot felul de ființe cu semnificații triple sau centuple iar la **facerea** creației unul dintre rolurile principale ar trebui să-l aibă nimeni altul decît sărmanul cititor ! **Impromptu** are, de pildă, nu mai puțin de șapte finaluri (!), sarcina decodificării acestui faraonic careu de cuvinte încrucișate revenind, se înțelege, cititorului care trebuie ori să-și aleagă un final ori să adauge el încă unul sau mai multe finaluri care-i place mai mult. „Cine va pătrunde în hățișul acesta ? / Cine va stringe carnea în jurul venei gîlgîitoare ?" se întreabă din nou autorul, cu aceeași curioasă exactitate, într-unul din cele șapte finaluri. „În afara vitalității goale — sîntem iarăși întrebați undeva — în afara enuziării, unde mai poate duce o cărare cititorule ?"

Deci, întrebări peste întrebări, unele adevărate, altele false, lucruri neașteptate pentru că, pe spații mici, scurte, romanul conține și un apreciabil număr de adnotări sau aforisme, uneori texte cu adevărat interesante, mici implozii care dovedesc talentul eseistic deosebit al lui Ion Iovan. Totul este însă înăbușit inexplicabil sub o masă lingvistică enormă, incoerentă și agasantă, cititorul este mereu îmbrîncit cît colo, i se pun nenumărate piedici și uneori, chipurile pentru a-l ajuta, i se arde și cîte un dupac zdravăn după ceafă tocmai cînd îi e lumea mai dragă. „De altfel — scrie autorul — romanul acesta mi-l imaginez ca pe o călătorie în cerc — o călătorie în care te poți opri oriunde, în oricare punct al circuitului. Cu alte cuvinte finalul este o chestiune de decizie : a cititorului — și nu neapărat numai a lui."

Dar, să-i dăm măcar o dată dreptate autorului (nu înainte însă de a trece peste faptul comic că scriitorul descoperă, iată, un cerc cu șapte finaluri ! Se schimbă literatura, cade și matematica !) Dar, cum am spus, scriitorul are dreptate : cititorul este, într-adevăr, cel care va decide unde să întrerupă lectura și să renunțe de a mai fi transformat, cu voia lui, într-un foarte hărțuit cobai de laborator, preferînd, în schimbul unei lecturi zadarnice, să participe mai degrabă la un campionat sătesc de table. Un fel de a „desface" nodul gordian cu sabia. Faptul că vreunul dintre acești cititori va citi romanul în întregime este doar o iluzie a autorului. Foarte puțini cititori — doi-trei inițiați și încă alți doi-trei împătimiți ai lecturii — vor mai reuși să afle că romanul este în realitate un cerc cu șapte finaluri și că ar fi fost cazul să sară din tren încă înainte de a ajunge la prima stație. Instinctul este și în acest caz mai puternic decît învățul.

Singurii care vor jubila și-și vor freca mîinile satisfăcuți vor fi, nu încape nici o îndoială, unii critici literari, care vor găsi celor șapte finaluri cel puțin zece mii de interpretări și soluții decodificante. Terminologic, jubilația va fi paroxistică, romanul căpătînd de la o zi la alta denumiri din ce în ce mai ambigui și mai ingenioase : nou roman, nou nou roman, roman recherche, roman textualist, roman sac, metaroman, roman postmodern etc., etc. și poate chiar **roman-palindrom.** (PALINDROM s.n. Grup de cuvinte sau cuvînt care poate fi citit de la stînga la dreapta și de la dreapta la stînga fără a-și pierde sensul ; **p. ext.** joc distractiv constînd în găsirea unui cuvînt care, citit și normal și invers, să aibă fie același înțeles fie, în al doilea caz, să dea un alt cuvînt. DEX)

În lumea cărții

Urmare din pag. 1

că și cu mine s-a petrecut același fenomen. Numai că n-am avut timp să-l observ. Dar atunci paradoxul izbucnește din nou, într-o altă întrebare, aproape dureroasă : de ce mi se par necunoscuții, locuitorii de azi ai orașului, neschimbați, în vreme ce prietenii mei de atunci țin parcă cu tot dinadinsul să-mi demonstreze contrariul ? Și găsesc imediat un răspuns, ca să fac întrebarea să tacă : poate pentru că omenirea rămîne veșnic tînără și numai oamenii care o alcătuiesc îmbătrînesc. Ar putea fi desigur o explicație și asta.

Numai una din explicații, firește, nu singura. Cel puțin încă una aveam să găsesc a doua zi, la casa de cultură. Avea loc acolo o întîlnire între scriitori și cititorii lor, în deschiderea **Lunii cărții în întreprinderi.** Cîteva sute de persoane se întîlneau ca să discute despre carte, să se cunoască și să-și dea reciproc răspunsuri. Nu mai era însă, de data asta, o simplă revedere cu un oraș, nici o întîlnire întîmplătoare cu locuitorii lui ; era o veritabilă întîlnire cu lumea. Singură cartea poate deschide porțile unei discuții binevoitoare pînă la granițele unei întîlniri cu lumea. Cu o lume care nu era nici a scriitorilor-oaspeți, nici a cititorilor-gazde, ci aceea a cărții însăși. Prin carte, participanții la acea dezbatere, necunoscuți pînă atunci unii altora, se cunoșteau deja. Prin carte, și unii și alții aflaseră și pînă atunci o sumedenie de lucruri. Acum voiau numai să și le confirme. Erau, mai bine zis, nerăbdători să și le comunice, pentru că sub semnul acesta, al nerăbdării reciproce, s-a desfășurat întreaga manifestare. O lume de gînduri, prilejuite de cărți, se îmbulzea de o parte și de alta să prindă contur în cuvinte. Căci dialogul începuse deja, prin carte, prin cărți, mai de mult, acum asistam la continuarea lui. Or, asta făcea din întîlnirea aceea, din **acțiune,** cum obișnuim să le zicem, nu doar o întîlnire protocolară și nici măcar una festivă ; era una din multele și cotidienele întîlniri ale omului cu lumea. Cu o lume pe care el a creat-o, pentru a o regăsi și a se regăsi pe sine, într-o pagină de carte, așa cum lumea l-a creat pe el.

Și atunci am avut explicația, numai una din ele, firește, nu singura. Am descoperit, adică, secretul tinereții fără bătrînețe. Aici, la Baia Mare, ca și pretutindeni în țară, întîlnirile cu cartea, cu lumea ei sînt cele care păstrează neștirbită tinerețea locuitorilor. O mențin, ca pe limbile ceasurilor din Turnul Ștefan, întotdeauna la orele 12, orele cele mai lungi ale zilei. Într-o neîntreruptă amiază a existenței.

ÎNTÎLNIRI

● **Săptămîna trecută, în cadrul tradiționalelor manifestări ce se desfășoară sub egida Festivalului național „Cîntarea României" și au ca titulatură** Cartea în întreprinderi și instituții, **la Sibiu — Casa de cultură a sindicatelor și Casa Armatei — au avut loc întîlniri ale cenaclurilor literare din municipiu. În pregătirea și organizarea celor două instituții au fost cuprinse colocvii pe teme și aspecte ale fenomenului cultural actual, spectacole de poezie și muzică, recitaluri poetice în lectura și interpretarea unor grupuri și formații artistice din localitate. Membrii cenaclului** Lumina — **Casa de cultură a sindicatelor — și ai cenaclurilor pe care le reunește Casa Armatei au citit din creațiile lor. Despre aceste manifestări — la care, din partea revistei noastre a fost prezent A. I. Zăinescu — vom relata într-unul din numerele viitoare cînd vom reproduce și unele dintre cele mai reprezentative creații ale membrilor cenaclurilor respective.**

LUCEAFĂRUL-30

„DUPĂ TREIZECI DE ANI PRIVESC ÎNAPOI CU TANDREȚE...“

PETRU VINTILĂ, CONFESIUNE LITERARĂ

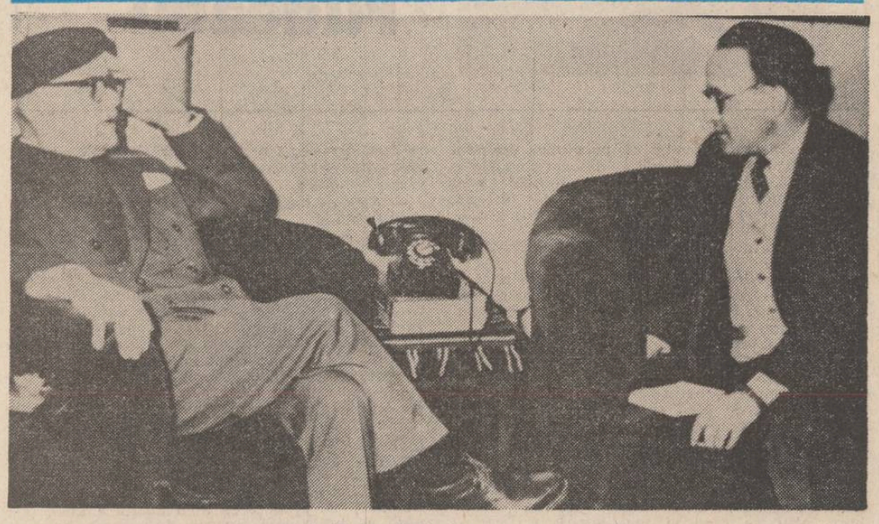

La Tudor Arghezi, pentru un interviu

Petru Vintilă înseamnă peste patruzeci de ani de literatură postbelică. A început să scrie, pe vremea cînd, după război, mai pluteau încă aburii gesturilor suprarealismului, trecînd în scurtă vreme după aceea la o publicistică militantă, la o proză realistă și angajată. Pe scara cronologică a operei lui se poate urmări mersul prozei românești de după război, teme și tendințe caracterizante, pentru că Petru Vintilă a fost deschis tuturor chemărilor majore sociale și literare ale timpului. Dobrogea în marș, Ciobanul care și-a pierdut oile, Orașe fără arhive, Nepoții lui Horea **sînt titluri care indică dinamismul literaturii pe care a scris-o și pe care o scrie. Cine va face o antologie a nuvelei românești va afla în cărțile lui Petru Vintilă cîteva piese ilustrative pentru proza românească postbelică. Pictor amator și voit naiv, Petru Vintilă își dublează activitatea literară cu o simpatică și valoroasă producție picturală de ecou. Așa cum a traversat toate etapele prozei românești postbelice, Petru Vintilă a traversat și viața publicisticii românești, fiind și unul din scriitorii cu vocație gazetărească, redactor de ziar, redactor de revistă, autor de foiletoane și de articole pe cele mai variate teme. Petru Vintilă face parte dintre cei care au alcătuit prima redacție a revistei** Luceafărul, **adică dintre cei care acum treizeci de ani, pe 15 iulie 1958, au luat în mînă primul număr al revistei, ud încă de tuș, bucurîndu-se de apariția lui. Petru Vintilă știe din experiență că gazetăria este o profesie, că a fi redactor este mai mult decît satisfacția unei titulaturi, că a face o revistă înseamnă muncă, multă muncă, disciplinată, aplicată, colectivă. Despre această experiență literară obținută în redacția** Luceafărului **l-am invitat pe Petru Vintilă să vorbească în rîndurile de mai jos.**

— Tema noastră de astăzi este revista „Luceafărul“, la care ați lucrat o vreme. De cînd pînă cînd ?

— De la apariție, pînă în 1964. De fapt, dinainte de apariția ei, fiindcă redacția, constituită îndată după ce „Tînărul scriitor“ a încetat să mai apară, a lucrat „în gol“ circa un an de zile, pregătind noua revistă : machete, liste de colaboratori permanenți, titulari de rubrici. Veneam zilnic la redacție, în mansarda superbei clădiri din B-dul Ana Ipătescu, participam la nesfîrșite ședințe, veneam cu idei, ne luptam pentru impunerea lor, combăteam entuziaști și romantici ideile ce ni se păreau nepotrivite. Mihu Dragomir, negricios și cu buze cărnoase, conducea ședințele privindu-ne prin ochelarii săi cu nu știu cîte dioptrii, încadrați de rama de baga, trecîndu-și ca un piepten degetele prin frumosul său păr negru. Eram de mult prieten cu el, îl iubeam pentru felul său inimitabil de a fi om, de o rară și prețioasă căldură sufletească, dar era pentru prima oară cînd lucram cu el în aceeași redacție și, bineînțeles, eram uimit și fericit să descopăr în el un perfect redactor-șef gata să accepte orice idee nouă, chiar dacă el singur din întreg colectivul nu părea convins de utilitatea ei.

Nu era o situație lipsită de tensiuni interioare, mai ales pentru că, deși salariați, redactorii lucram fără să vedem (vreo douăsprezece luni !) primul număr apărut. Nu știu la ce nivel (adică știam !) proiectul de revistă încă mai stătea într-un sertar, semnătura de aprobare eziting să fie caligrafiată. Dacă ar fi fost după voia mea și a lui Fănuș Neagu, primul număr ar fi apărut a doua zi. Stau acuma și mă gîndesc, după mintea mea cea romantică și proastă, că la nașterea primului număr al „Luceafărului“ am asistat prea multe moașe, moașele tuturor maternităților de pe mapamond. Mi se pare că o vreme nici chiar numele voinicului nostru făt nu primise binecuvîntarea obligatorie. Era în 1958. Titlul celui mai frumos poem din istoria poeziei românești trezea, se vede, ciudate și misterioase aprehensiuni. Din fericire, teama nu era de sorginte literară, ci dogmatică.

— Ce însemna „Luceafărul“ înainte de a intra în redacție și după aceea ?

— Întrebarea nu mi se potrivește decît pe jumătate. Am făcut parte din colectivul redacțional care a pregătit și lansat „Luceafărul“. Înainte nu era nimic. După o vreme, Mihu Dragomir a fost nevoit să părăsească postul de redactor-șef, post în care mi se pare că era destul de jenant talonat de alți băgători de seamă. A fost și perioada cea mai grea. A urmat, în sfîrșit, perioada lui Eugen Barbu. Dacă sub conducerea lui Mihu Dragomir revista se menținea pe o linie oarecum academică și tradițională, Eugen Barbu (deși ca om foarte greu de suportat), aducea dinamismul tineresc de care revista avea într-adevăr nevoie. Trebuia abolit spiritul dogmatic al fostei Școli de literatură, trebuia infuzat sînge proaspăt, iar Eugen Barbu, cu spiritul său dinamitard, deși nu totdeauna drept și mai ales plin de inamiciții pe care istoria nu le-a ratificat decît în parte, era omul chemat să realizeze un tip de revistă tinerească, polemică, ambițioasă, originală și bătăioasă, gata să dea jos multe statui de pe soclu, dar și să ridice alte statui. Cu Eugen Barbu nici n-am putut face purici mulți, încît am fost nevoit să demisionez în condițiuni întristătoare și descurajante pentru mine. Devenisem un mic indezirabil. În perioada lui Bănulescu am avut o aventură pe care merită s-o povestesc.

Îl vizitasem la redacție să-i propun publicarea unei povestiri. Îi ofeream deci o colaborare solitară și întîmplătoare și nu o rubrică de-o longevitate neprecizată. Mi-a răspuns politicos, dar ferm, că sînt..., bătrîn și că revista era a tinerilor scriitori. I-am spus că voi publica totuși în „Luceafărul“, ceea ce am și făcut, trimițînd povestirea cu poșta, folosind numele și adresa unei studente, vecină cu mine în fosta stradă a Crăițelor : Mihaela Bratu. Apoi am așteptat răspunsul la poșta redacției, răspuns care n-a întîrziat să vină, semnat de Fănuș Neagu. Era un răspuns telegrafic, plin de tandre promisiuni, însă primejdios : Fănuș o chema pe Mihaela Bratu la redacție, iar ea nu putea răspunde invitației, fiindcă Mihaela cea adevărată avea ochelari, o frunte bombată, haine bărbătești, era scundă de statură și urîtă foc. Povestirea a apărut și m-am dus la redacție, fericit și orgolios să-i pot mărturisi lui Bănulescu farsa ce i-o jucasem. Nu m-a crezut. A trebuit s-o aduc pe Mihaela Bratu, să se legitimeze cu buletinul de identitate și să întărească senzaționala și copilărească mea afirmație prin prezența ei simplă și de necontestat. Învins și convins, Bănulescu m-a invitat să colaborez la „Luceafărul“, dar l-am refuzat, mulțumit că tot ceea ce vroisem să fac realizasem prin voința și talentul meu. Nu eram un „bătrîn“ ahtiat să hrăpească spațiul tipografic al scriitorilor tineri, dar nici nu vroiam să duc farsa mai departe, ascuns sub felurite pseudonime, fiindcă, sînt convins, aș fi putut debuta în perpetuitate în ciuda tuturor redactorilor șefi de reviste literare.

Din toată aventura asta n-a rămas decît un parfum nostalgic și... regretul că o singură dată i-am refuzat o întîlnire lui Fănuș Neagu. Și cu Bănulescu m-am împăcat, redevenind prieteni, fiindcă oameni sîntem ; și cel care într-un an este redactor-șef, și cel care o viață întreagă trăiește fără aureola unei astfel de înșelătoare magistraturi.

— Ați susținut o rubrică de interviuri în „Luceafărul“. Cine a inițiat-o ? Ce se urmărea prin aceste interviuri ?

— N-am susținut o singură rubrică. Eram ca o „femeie bună la toate“. Am inițiat rubrica de reportaj sub titlul generic „Cîntarea României“, am scris articole publicistice pe teme la zi, note polemice, chiar și la Poșta redacției am scris de cîteva ori. Ideea ciclului de interviuri despre măiestria literară a fost a mea și primul interviu, solicitat lui Tudor Arghezi, a apărut — mi se pare — chiar în ziua cînd marele poet, însoțit de Paraschiva și de Mitzura ne-a făcut o vizită în redacție. Îl vizitasem acasă, în frumoasa lui locuință de pe bulevardul Aviatorilor. Se cam codea să dea interviul, fiindcă „interviurile nu se plătesc și îți aduc numai belele“, dar aranjasem cu grijă o discretă înregistrare pe bandă magnetică, aparatul fiind disimulat într-o cameră vecină. Venisem însoțit de un fotograf care adusese într-o încăpătoare tașcă de voiaj numeroasele și sofisticatele sale ustensile, între altele și un amenințător teleobiectiv. La vederea acestuia, Tudor Arghezi a întrebat zîmbind : „ce vreți să faceți cu mitraliera de colo ?“. Maestrul ezita încă să-și dea interviul, cerîndu-mi să nu înregistrez în flămînd meu carnet de reporter nici un cuvînt. Mă așezasem într-un fotoliu și protejat de speteaza de plus, ascunsesem carnetul lîngă mine. Arghezi era în fața mea, lîngă o măsuță cu cești de cafea, scrumieră și țigări. Observînd că luam totuși notițe, Arghezi mi-a spus în stilul său paradoxal și inimitabil : „te rog să scrii cu urechea“. A fost să fie cel mai greu interviu din viața mea. L-am scris încercînd emoționat să redau cît mai exact atmosfera dialogului, iar atunci cînd, conform înțelegerii, l-am dus să vadă textul, Arghezi l-a corectat cu acribia unui mare dascăl de literatură. A fost de fapt singurul interviu adevărat din seria inițiată atunci la „Luceafărul“, fiindcă la toate celelalte am dat întrebările în scris și am publicat de fapt niște ample confesiuni. Au urmat Mihai Beniuc, Zoltan Franyo, M. Sorbul, Victor Eftimiu, Ion Agârbiceanu, Otilia Cazimir, Eusebiu Camilar, Titus Popovici, Demostene Botez, M. Banuș. N-au apărut, din motive independente de voința mea, interviurile pe care le proiectasem cu M. R. Paraschivescu, Păstorel Teodoreanu, Ion Vinea, Felix Aderca, Milița Petrașcu, Corneliu Baba, Geo Bogza. Unul dintre ele, cel cu Milița Petrașcu, mult dezvoltat, a apărut apoi într-o carte de sine stătătoare. Celelalte au rămas în arhiva mea sentimentală ca niște pagini răzlețe peste care continuă să ningă anii și colbul. Privindu-le acum, după treizeci de ani, pe cele apărute, ele nu reprezintă altceva decît o tentativă eșuată pretimpuriu. Ideea mea era de a constitui un mare grupaj de confesiuni directe (și necomentate jurnalistic), convins cu disperare că marii scriitori și oameni de cultură încă în viață sînt datori să transmită noilor generații cît mai mult din experiența lor. Cînd m-am dus la Cluj și i-am solicitat interviul bătrînului venerabil care era Ion Agârbiceanu, am avut sentimentul dureros că trezesc o statuie la viață. M-a întrebat mirat : „De la «Luceafărul» vii dumneata ? Ce mai face fratele Tăslăuanu ?“. Parcă l-aș fi trezit dintr-un vis. Nu vreau să jignesc memoria marelui prozator ardelean, fiindcă nu era vorba de senilitate, ci de acel joc tandru și inefabil al memoriei, care ne face pe toți să pendulăm visători între clipa prezentă și grozava arhivă ce-o purtăm în suflete ca pe un aisberg scufundat într-un ocean de adîncimi abisale.

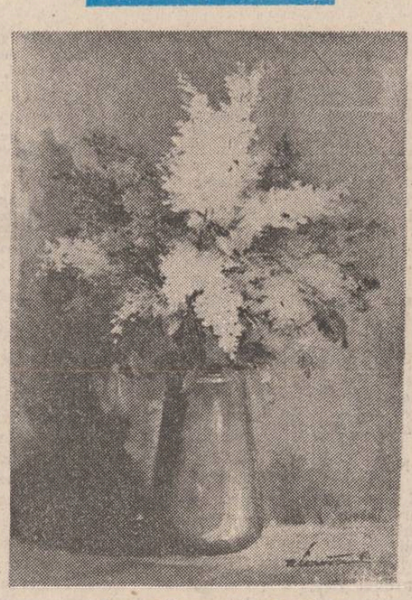

Romeo Cosmovici : „Flori“

Catedra mea „universitară“ era pagina „Luceafărului“ și ambiția, nu îndeajuns de convingător aparată, era să continui inițiativa memorabilă a lui D. Caracostea, care adusese la seminarul său, în fața studenților, mari scriitori ca Liviu Rebreanu și Brătescu-Voinești. Interviurile inițiate de mine vroiau să prezinte, într-un serial fastuos, mărturisirile unor mari scriitori în care să lipsească impresiile mele de reporter, considerînd că importante erau nu comentariile mele, ci spusele, exacte pînă la amănuntul pulverulent, ale marilor mei interlocutori. Ele se vroiau a fi niște documente literare, niște izvoare riguros exacte pentru istoricul literar și demne de maximă încredere.

— Vedeți o legătură între interviurile de atunci și cele de mai tîrziu din revista „Luceafărul“ ?

— N-o prea văd. Cele de mai tîrziu au adus nu o mare doză de subiectivitate, ci fotografia-instantanee a unui dialog febril și incitant, pus sub zodia efemerității discuției. Eu am organizat o anchetă literară. Adrian Păunescu, temperament mai agitat și torid, s-a implicat gazetărește și foarte modern în frumoasele sale interviuri, iar ele rămîn memorabile modele ale genului. Eu eram nu mai blazat, ci dornic să înregistrez ca într-o arhivă academică documentul nud. Adrian Păunescu și ceilalți care au urmat s-au implicat în document și trebuie să-mi scot pălăria și să-i salut pentru reușitele lor remarcabile.

— Ce evenimente literare a produs revista în timpul în care ați lucrat la ea ? La care ați participat ?

— Cel mai important eveniment literar a fost înființarea Cenaclului Labiș, în întregime operă și inițiativă a revistei „Luceafărul“. De altfel, istoria literară nu va înregistra în galaxia de cenacluri românești decît cîteva mari izbînzi : „Junimea“, „Sburătorul“, „Literatorul“, „Cercul de la Sibiu“ și „Cenaclul Labiș“. Nu pot uita fastuoasele ședințe ale acestuia din urmă, dominate în primul rînd de Adrian Păunescu. Legendara sală de la etajul Casei Scriitorilor risca să se prăbușească sub tumultul celor peste două sute de tineri debutanți. Eugen Barbu nu conducea pontifical ședințele și, parcă împotriva propriului său temperament focos și exclusivist, se lăsa cu vădită plăcere și surprindere antrenat de acele mari talazuri amenințătoare ce transformau sala cu bogate oglinzi și draperii într-o mult primejduită „Meduză“.

În paginile „Luceafărului“ s-au impus nume ca G. Bălăiță, Adrian Păunescu, Constanța Buzea, Marin Sorescu, aici au apărut fascinantele proze care au însemnat de fapt o resurecție a povestirii și nuvelei, semnate de Nicolae Velea și Ștefan Bănulescu. Strania povestire „În treacăt“ a lui Nicolae Velea a așteptat săptămîni de zile, mereu scoasă de nu știu ce mînă misterioasă din pagini, pînă cînd miracolul a fost înfăptuit, spre bucuria și uimirea noastră, a tuturora. Gica Iuteș conducea secția de proză și reportaj, secție în care lucram eu și Fănuș, înspăimîntați de avalanșa plicurilor trimise cu poșta și care umpleau un sifonier atît de burdușit, încît nici ușile nu i se mai puteau închide că lumea. Gica Iuteș (Dosădita — cum o porecliseam noi cu o bărbătească simpatie) are meritul de a fi citit totul cu un ochi de Argus și multe nume au fost salvate de la dispariție și anonimat prin lecturile ei tenace și lipsite de descurajare. Numeroaselor sale dioptrii, pateticului său sentiment de doică literară, acribiei sale extenuante își datorează debutul și chiar notorietatea de mai tîrziu mulți prozatori care astăzi probabil că își ignoră nașa.

Eu și cu Fănuș Neagu, disperați de batoza cu plicuri și manuscrise care era mult răbdătorul nostru dulap, am înfundat soba de teracotă cu hîrtie scrisă și am procedat la o cremațiune curajoasă, hotărîți ca, de aici înainte, așezați pe un munte de cenușă, să înregistrăm scrisorile într-un dosar de notariat literar și să le citim absolut pe toate, zi de zi. Dacă n-ar fi fost Gica Iuteș, cititoare în exces și fără birocratice jurăminte de credință, istoricul dulap ar fi devenit rapid același mormînt faraonic sortit să nu fie cercetat și jefuit niciodată.

— Din cine era compusă redacția ? Care erau factorii ei dinamici ?

— Am amintit mai sus de Fănuș Neagu și Gica Iuteș. S-ar putea crede că eu și Fănuș umblam zilnic cu chibritul aprins pe sub maldărul de manuscrise. Nu e defel așa. Doamna Candrea ne poate fi martoră cît de înflăcărate erau disputele noastre privitoare la numele noi pe care le pregăteam pentru intrarea eminesciană „în publicitate“. Rar mi-a fost dat să văd un redactor atît de vehement, bătăios în ședințele redacționale, ca Fănuș Neagu atunci cînd lua apărarea vreunui debutant în talentul căruia credea cu ardoare. Tomozei (Tom degețel, cum îl alintam noi) și Niculae Stoian (cu un smoc alb în părul său negru) îmi erau cei mai dragi din redacție, deși toți, chiar și cei pe care nu-i mai pomenesc, aveau ca trăsătură comună pasiunea de a descoperi talente noi. Era un superb pariu cu istoria literară, o bătălie contra cronometru, cu viața și meandrele ei, solidari să pregătim ceea ce se cheamă „schimbul de mîine“. Nu era un singur factor dinamic. Toți erau nu piesele unui motor, ci motorul însuși. Acest lucru se putea vedea la ședințele de redacție, la lectura generală pe spalturi și pagini, în jurul meselor metalice din tipografie, unde secretarul de redacție și paginatorii păreau prizonierii resemnați și ascultători ai redactorilor și autorilor, totdeauna plini cu idei de ultimă oră. Apăruse odată o greșeală de tipar, din vina mea. Ieșise o frază care suna „reumatismul tinerei generații de poeți“. Cuvîntul încriminat era „reumatismul“, care din nebăgare de seamă luase locul „romantismului“. Înarmați cu cîte o parafă tardiv salvatoare, toți redactorii, inclusiv angelicul vinovat, au aplicat ștampila rectificatoare pe întregul tiraj, reînviind pentru o clipă celebra lozincă de la revista „Unu“ a lui Sașa Pană : „Toți pentru unu“. Asta era redacția : un colectiv strașnic de bine sudat și în care chiar și cel mai neînsemnat corector devenea ceea ce dumneavoastră astăzi numiți „factor dinamic“.

— Începuse să funcționeze Cenaclul „Nicolae Labiș“. Ce a însemnat activitatea lui pentru revista „Luceafărul“ ?

— Am vorbit mai sus despre celebrul cenaclu. Tot ce pot spune acum, în continuare, este faptul cert că, înființat doar ca o pepinieră de tineri scriitori pentru revista noastră, el a devenit repede un rezervor bogat al întregii noastre mișcări literare.

Acest cenaclu, veritabil curent literar, merită fără îndoială un studiu istoric, o evocare amplă. De aceea, sugerez redacției „Luceafărului“ ca unul din viitoarele sale almanahuri să fie gîndit și realizat în sensul unei monografii a cenaclului (și chiar a revistei). Trecerea a treizeci de ani oferă o perspectivă demnă pentru un tablou de proporți impunătoare. De vreme ce noi am făcut istoria, noi trebuie s-o și scriem. Urmașii o vor citi cu interes și curiozitate.

Continuare în pag. a 6-a

Poezia criticului

Printre manuscrisele lui Dumitru Panaitescu Perpessicius aflate la Muzeul Literaturii Române am găsit un grupaj de poezii risipite pe diverse foi volante. Ele datează din anii 1919—1925. Unele foi au tipărite pe ele antetul Asociației generale a invalizilor din războiul României mari — Organ delegat al Ministerului Ocrotirilor sociale, altele sînt cu antetul Bibliotecii Facultății de Filozofie și Litere din București. Cele mai multe poezii sînt scrise cu cerneală neagră, altele cu creionul negru. Se remarcă la toate efortul poetului de a scrie cu mîna stîngă, după dramaticul episod din viața sa : pierderea mîinii drepte în timpul luptelor de pe dealul Muratan din Dobrogea, unde luptase ca voluntar în primul război mondial. Poeziile poartă amprenta simbolismului național. Peisajul citadin va fi regăsit prin elementele de decor tipice : tramvai, asfalt, tîrg, fațade, cum se vor vedea în poezia Circuit, **apoi frecvența stărilor neurastenice din poezia** Cette personne, **în care predomină cuvintele : răi, răutate, răutăcioase, revoltate, în paralel cu imaginile poetice vitaliste ale plantelor și păsărilor. Ceea ce este specific poeziei perpessiciene este evaziunea într-un univers mirific, al ființelor mici, dar sociable. Păsări mici, furnici, ierburi, mărăcini, chiar — lor le cere prietenia.**

Gestul de refugiu sentimental în intimitatea acestor ființe îl apropie pe Perpessicius de Ion Minulescu, de autorul jovialelor „Strofe pentru mine singur“.

Ileana Ene

PERPESSICIUS-inedit

Viersul

Homer cînta mînia divinului Achille
Și Dante Tartarul cînta :
Poetul, cînd se naște în amărîte zile,
Amar și el ca lumea, nu cînta pe copile,
Nici cupa bacacavală nu-l poate îmbăta!
. . . . . .
Ar fi o ironie să cînt la flori și stele
În veacul nostru pe pămînt,
Cînd ele sînt o larvă grimată cu vopsele,
Iar adevărul geme de puști și de războaie
Blestem, urgie, jafuri, pucioasă și mormînt.

Circuit

Așa ne trecem viața dintr-un tramvai într-altul
Cît timp ne rabdă Domnul și cît umbrim asfaltul ;
În clasa I-a unii și alții într-a doa
Pe toți ne-aspiră Tîrgul în pîntecu-i de boa.
Gonim pe dinaintea fațadelor speriate
Și cît ne rabdă Domnul și cît umbrim asfaltul
Așa ne trecem viața dintr-un tramvai într-altul.
Secunde pe la stații
Ne înghesuim
Nu-i luntrea lui Calon ?
Un cîine se ține după tramvai
Don Juan — în infern.

Cette personne

Persoana-aceia ! Cîte răutăți a înșirat :
C-am fost din cale afar-de revoltat.
Pe unde firicelele de iarbă nu-s răutăcios culcate
Acolo am văzut tot lucruri care niciodată
N-au zis în viața lor vreo răutate
Și păsărici vioaie și nevinovate.
Mișcîndu-și tulpinile de mărăcini
Aceste frunze or mai fi fiind ?
Și îmi ziceam : fiți-mi prietene mici păsărele
fiți-mi amici firicele
Fiți-mi prietene, voi mici furnici mititele.

Versuri pentru Clarissa

Clarissa pentru tine n-am
Smuls nici o floare din grădină,
N-a suspinat vreo rădăcină
Că prea brutal eu smuls-o-am

Și nici un vers în cinstea ta
Nu și-a ritmat melancolia
Și nici o rimă bogăția
N-a risipit-o-n preajma ta.

Eu te-am visat de atîtea ori
Și am plîns că nu erau cicori
Cum plîng și stropii ascunsei sere
Ce frunzelor le dau fiori.

Desen de Mihaela Negru

(Din arhiva Muzeului Literaturii Române)

Publicistică și implicare

Urmare din pag. 1

ușor. Viața lor era scurtă și extrem de ineficientă. Înainte de primul război mondial, după al doilea război mondial, revistele se iveau ca flori pretimpurii pentru a se duce cu rapiditate. După război, cînd viața literaturii a fost guvernată de alte idei și legi, aparițiile trecătoare nu și-au mai găsit locul. Trei decenii de presă, de pildă, sînt o vîrstă expresivă pentru o revistă literară, iar **Luceafărul** a ajuns la aceste trei decenii de activitate. Întemeiată de scriitori, sub îndrumarea partidului, **Luceafărul** a dus o fructuoasă activitate privind orientarea cititorilor și a tinerilor care se îndreptau către literatură. Rubrici de rezonanță ca **Dintre sute de catarge** și **Steaua fără nume** au prezidat descoperirea și lansarea unor poeți care au devenit apoi nume importante ale literaturii noastre noi. Aici, în aceste pagini de **Poșta redacției,** se puneau cu răbdare bazele mestesugului literar, dar și al contactului cu realitatea. Redactorii revistei făceau întîlniri cu cititorii, discutînd despre literatura română, vizitau fabrici și uzine, ferme și cooperative, școli și facultăți, ducînd cuvîntul literaturii române și căutînd scînteia care să le indice interesul pentru scris și adevăr, viitorul talent. Astfel se obținea materia primă a unei prelucrări pe care laboratorul redacțional o ducea mai departe. De aici au ieșit nu numai poeți ci și prozatori. De aici au ieșit reporteri. Se poate vorbi chiar de o școală de reportaj a **Luceafărului.** De aici au ieșit critici și istorici literari. Un cenaclu literar, „N. Labiș“, al revistei **Luceafărul,** a fost receptacolul acestor strădanii, el fiind de multe ori sinteza dinamică și vizibilă a întregii activiuni redacționale. Aici se întîlneau cei ce erau scriitori cu cei ce deveneau scriitori, aici se discuta despre valoarea literară, dar și despre orientarea ei, aici se făceau elogii, dar și aspre critici. De aici au ieșit în cele din urmă noi scriitori, cei care aveau vocația și tăria necesară grelei și responsabilei profesiuni. Acest cenaclu există și astăzi, reînnoit, cu nume nou, desigur, dar încercînd să ducă mai departe experiența și cîștigurile moștenite, în credința că pentru a deveni scriitor trebuie muncă și exigență, o pricepere care nu ține numai de literatură ci și de viață. În cei treizeci de ani revista a tipărit în paginile ei cărți întregi, cărți care ulterior au devenit evenimente ale vieții literare : **Eclipsa de soare, Singur printre poeți, Mieii primi, Prinzul de duminică, Imposibila întoarcere, Iarna bărbaților, Scriitori români de azi, Zoosophia, Viața deocamdată, A doua carte cu prieteni, Poeme către mama,** cărți care exprimă o direcție a literaturii române. Scriitori din toate generațiile s-au întîlnit în paginile revistei. Este important să notăm prestigioasele prezențe ale lui Perpessicius, Arghezi, Vladimir Streinu, Petre Pandrea, Al. Rosetti, Șerban Cioculescu, Zaharia Stancu, Mihai Beniuc, Geo Bogza ș.a. Prezența lor a exprimat o legătură cu tradiția pe care revista a susținut-o și prin atenția pe care a acordat-o marii noastre zestre culturale începînd cu literatura veche și terminînd cu cea modernă. Adevărate campanii de susținere a valorificării operei eminesciene și călinesciene au avut loc din 1975 încoace în paginile **Luceafărului.** Dezbateri literare care au atacat probleme literare actuale, promovînd idei incitante, și-au făcut loc în rubricile ei. Scriitorii s-au arătat gata a dezbate în cuprinsul ei cu competență chestiuni de cultură, de filologie și de istorie politică cum au fost acelea privitoare la ceangăi și la gravele consecințe ale abuzivei ocupări a Transilvaniei de Nord prin Dictatul de la Viena. Implicarea în actualitate a scriitorului nu l-a împiedicat să-și asume responsabilitatea judecății istorice. După cum tot în paginile revistei, scriitori din diferite generații au reacționat la inerțiile care opreau uneori literatura din mersul ei înainte.

O infuzie de aer proaspăt au adus-o mereu în revistă reportajele din toate colțurile țării, de pe marile ei șantiere. Cititorii revistei, scriitorii care au plecat din paginile ei au avut satisfacția să vadă că la 25 de ani revista **Luceafărul** a fost distinsă cu **Ordinul Meritul cultural clasa I,** distincție care subliniază efortul neobișnuit al redactorilor revistei și colaboratorilor ei de a fi în actualitate, de a participa lucid la construirea unei realități literare noi, de a consolida umanismul literaturii noastre. Este desigur o onoare dar și o răspundere.

În întîlnirile sale cu cititorii, cu cenaclurile literare, cu muncitorii de pe marile platforme industriale, reprezentanții revistei, redactori și colaboratori, primesc întrebările și sugestiile acestora pentru a alcătui o revistă de largă audiență. Pentru că țința **Luceafărului** a fost întotdeauna aceea de a interesa nu numai pe scriitori, ci și pe cititorii de toate virstele și ocupațiile.

Poeme de ion iuga

Elin Ami *)

Martie

Vine pe vint cu ochii in muguri
cu mil pe picioare
cu glezne zdrelite
umedă intră-n oraș
cu fulgere in ferestre
cu tam-tamuri pe acoperișe de tablă

adună frunzele moarte-n oglinzile ei
de veacuri ne spală de frig
cind lunecăm ritualic prin noroaie
chipurile devin sperietori
luminate

intră primăvara-n oraș
mai incăpătoare-s tramvaiele
pietele mai pline de lumină
cind intră guralivă
fără buletin de oraș
și pune stăpinire pe oameni
și drumuri
pe somnul din arbori pe veghe

vine pe vint și arde in muguri
și tu ieși desculță in grădină
să-ți vezi gindul răsărind mai albastru

Tărim de umbre

Pereții vineți umblă prin urzici
prăbușită-i casa pe umbra mea subțire

singeră îngenuncheata amintire
gonind un deal pe riu
într-un tărim de chipuri, înrobite lumini

in ochiul minții
arătările n-au stare
pe pale de vint pereții de un verde pur
ricoșează-n oglinzi
și in grădina cu doi arbori

semne înalte cerimile aprind
siluetele lor cu umbra pe riu

Primăvara

Cine-i de vină
că pomii sunt ca picioarele cerșetorului
și caută sprijin in mizeria grădinii

acest adulterat noroi pelerin
lunecă peste grădini
cuvintele-i mute sunt începutul vieții
din anotimpul florilor

arborii — călugări in fața durerii
nu vor să rodească —

dar răsar din noroi
ochi — petale singerate de sabie

Dimineața

Cu degete lungi dimineața-mi intră in vis
lovește-n pocale de cristal
cu nuiele de argint
lunecă jucăușă fără veșminte pe covor
trupu-i de lumină învinge incăperea
părul ei cărare de aur de la pat la fereastră
împiedică lupii să fugă in cring

îmi deschide ochii
din veghe
dans de umbre sfișiate
albindu-ne-n oglinzi

ea singură pentru pașii noștri a semănat
înfloriții spini
ni-s tălpile umede de rouă
și umezi sinii ei de petale

ea a venit dimineață din ceață
cu păcatele grădinii să mă intimpine
la orele numai de ea știute

În Deșertul Gobi

Caut firul de iarbă
prin tremurătoare oglinzi
intr-o pînză de paradis
femeia izgonită din imbrățișare
mă intîmpină
oglindă fugărită de neliniști
iluzie sub Munții Gobi
forma ei de femeie in seară
o fintină acolo
unde brățări de diamante se vind pe o cană de apă
și o furtună de aur se dăruie pentru clipa uitării

ochii ei pătrați
limpezesc întunericul
și mușcătura ei o rană prin care lunecă
lume de aștri

păienjeniș de umbre aprinse
dansul ei pe jăratec
chemare

*) Gura Vulturilor, în limba mongolă

Peisaj la sfîrșit

Pe trupul unui copil fără păcat
galopează caii
civili înfometați in bătaia puștii

pe trupul unui copil fără păcat
mărșăluiesc soldații
ei nu simt plușul cald singerind peste cizme
pe trupul unui copil fără păcat
galopează caii metalici

războinici mișcă șenilele împotmolite în copilărie

Caii de la Kharakhorum

Copiii incalecă
disciplina nisipului învață
călărind in jurul părinților —
patru stilpi in patratul iubirii
broasca imensității —
pe coaja ei de timp călăresc
scriu pe carapacea ei de milenii
le cresc aripi
cu aripa de liniște scriu pe sicriul de piatră

pe cai mărunți
ca umbrele noastre sub munți
copiii repetă biografia părinților
și invață ziua cu jocul bărbăției
peste sabia cu două tăișuri
peste ziduri ruinate de atita pace

Oglinzi

1
Iarba secerată de ochii tăi
împrăștie vint verde prin oraș
botezind anotimpul

2
Umbra ta îmi bate în fereastră
amintirea unei crengi
ieșită din ingheț

3
Părul tău descarcă flăcări
în oglinzile străzii
prin ploaie — amintire —
silueta ta se scufundă în umbră

4
Ca o răzvrătire-i mina ta albă
cu unghiile roz adîncite-n obrazul florii —
umilă întîmplare în desenul serii

5
Răstignită pe o floare de cireș
ești numai umbra luminii —
secera nopții trece pe-alături
fără urme

6
Cînd intri în grădină
urmele tale în pămîntul umed
înfloresc

Dincolo de dosare

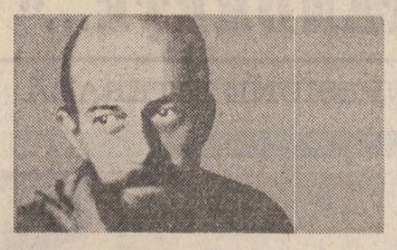

alex rudeanu

— e liber ? am auzit din spate vocea, și n-am vrut să mă uit la el pînă s-a așezat, iar Lavinia mi-a chicotit la ureche : Paul Paul în slip trebuie să fie un spectacol, iubitule ! Ai slipul pe tine ?

— Dacă ne faceți onoarea să stați la masă cu noi, am strigat speriat, nu ne mai spălăm de rușine cit durează orașul ăsta !

O mulțime de furculițe au picat pe jos de mirare în jurul nostru, iar inginerul șef, Paul Paul, și-a scăpat-o și el pe cimentul cantinei — ca să fie în ton cu lumea. Și cu asta cred că am spus despre el cam totul — din punctul de vedere al lumii. Adevărul adevărat e că Paul Paul știa să se facă plăcut.

— Veniți cu noi după masă la strand ? l-a invitat Lavinia.

— Vine și el ? m-a arătat Paul Paul cu furculița.

— Dacă nu eram cu el, nici nu vă invitam ! s-a înroșit ea.

Paul Paul mi-a făcut complice cu ochiul :

— Atunci e-n regulă. Cu Mohor te simți în siguranță, oriunde ai merge. Cine n-a auzit de Nicolae Mohor ? Ți-ai găsit apărător de nădejde — și unde mai pui că nici nu se arată gelos !

Ciorba era mai nesărată decît glumele inginerului șef, solniță pe masă nu aveam, și-n căutarea uneia pe la mesele vecine mi-am dat seama că puțin îmi pasa ce gogoși îi vindea Paul Paul îmbujoratei Lavinia în lipsa mea. Să fie chiar adevărată bucata aia de pîine mucegăită care ne ținea loc de gelozie ? m-am întrebat deodată îngrijorat. Chiar poți să iubești pe cineva cum o iubeam eu pe Lavinia fără să fii nici o picătură gelos ?!

★

La vederea cringului de sălcii și pini de pe malul riului, Lavinia m-a strîns deodată de brat, și cred că involuntar. Mai hoinăriserăm odinioară pe-aici și, rătăcindu-ne într-un rînd, reveniserăm mereu la singurul reper pe care-l evitaserăm cu candoare, întrebîndu-ne de ce ne întoarcem, ca un făcut, la căpița de fîn. Apoi ne răsărise în față, ridicîndu-se parcă din luciul apei, cringul necunoscut de sălcii și am colindat îndelung cărările cu pămîntul crăpat, neumblat demult, în căutarea unui loc unde să ne tragem sufletul — pur și simplu să ne odihnim. Dar, cercetînd tufișurile, mi s-a părut ciudat că nu ne privim în ochi : parc-am fi fost și noi niște necunoscuți, ca și cringul, și parcă și popasul acela, dorit, ar fi fost ceva rușinos — atît de stînjenită privea împrejur Lavinia, jucîndu-se cu mînerul umbrelei. Ca să pricep mai tîrziu că o stînjeneau lumina orbitoare a soarelui și iarba unduitoare, foșnind cumva omenește, șoaptele dojenitoare ale vîntului printre sălcii, poate și fluturii dansînd în aerul parfumat — ca și cînd îndărătul tuturor acestora s-ar fi aflat ascuns cineva, la pîndă. Nu mai țin minte de ce m-am răsucit brusc, poate voiam s-o îndemn mai departe, fără să observ buturugile, bătrîne și groase, cu mlădițe de jur-împrejur, cînd am descoperit-o mirat pe Lavinia, întinsă pe covorul de mușchi, în plin soare, acoperindu-și numai obrazul cu mîna îndoită din cot : „Sînt aici, dragule, unde mă cauți ?"

Pe-o buturugă îi zăcea rochia, iar pe cealaltă — hainele mele fierbinți. Cînd a-nceput ploaia, Lavinia a deschis surizînd umbrela deasupra noastră, rezemîndu-i vîrful spițelor de buturugi. Iar mlădițele acelea de sălcii musteau de apă și, deși ne-am zgîriat în ele, păreau mlădioase, mătăsoase și foarte subțiri.

★

Paul Paul în slip nu era deloc „un spectacol", cum crezuse Lavinia, invitîndu-l la plajă cu noi. Arăta cît se poate de decent și normal, ceea ce era o reușită la anii lui — știam că avea cincizeci și ceva, dar se păstra într-o formă pentru care l-ar fi invidiat mulți grăsani dintre operatorii chimiști, incomparabil mai tineri.

Ceva incredibil plutea însă printre noi, pe deasupra nisipului pe care ne zvîntam tustrei, aproape de apă, sub soarele verii : făceam plajă cu șeful ! Nu-ți venea să crezi că omul ăsta în chiloți roșii de baie, cu pielea albă abia ieșită din iernat (ca o haină scoasă de la curățătorie), cu părul mătăsos, dar rărit, atîrnînd în smocuri dezordonate, este același cu autoritarul și agitatul inginer șef — creierul și mîna de fier a combinatului ! Pe vremea cînd Bătrînul conducea lucrările pe șantier, Paul Paul era atît de tînerel și neluat în seamă de nimeni, că numai gafele lui îl mai aduceau în față, din cînd în cînd. De unde să știm că, pe atunci, cenușiu și modest, de-i scoteai vorba din gură cu cleștele, el nu făcea decît să observe, în taină, știința Bătrînului de a fi ascultat și iubit de oricine ?! Și-acum, deodată, iată-l în pielea goală, la plajă cu noi ! Ce urmărea ?

Ca și cum mi-ar fi auzit gîndul, Paul Paul îmi vorbi rar :

— Mohor Nicolae, cum facem să plece pentru cîteva clipe femeile ? Aș vrea să-mi storc slipul. Mă grăbesc la dispecerat, și nu se cade să intru pe poartă cu pantalonii uzi.

Lavinia a dispărut în tufișuri, iar Paul Paul, țopăind ca un pui de găină de-o zi, îmi dădu repede niște sfaturi a căror bună credință o garanta tocmai halul în care mi le dădea :

— Dacă ai de gînd să te-nsori cu minunea asta de fată, grăbește-te, să nu rămîi de căruță ! Umblă destui amatori după ea...

— Știu că umblă, m-am încruntat. Și ce dacă ?

— Nu mă bag în viața ta. Îți vorbesc ca un frate, căpoșule, pentru că știu eu ce știu. Te simți tu călare pe situație, dar, dacă mă gîndesc bine, alții se cred și mai și.

M-am cocoșit la el :

— În ce sens ?

El însă se și îmbrăcase, acum își lega șiireturile, Lavinia se apropia neștiutoare ca o fecioară, încercînd degeaba să-și ridice mai sus slipul cît timbrul poștal, așa că ne aruncă grăbit invitația sau candidatura să ne fie și nas dacă ne hotărîm — și, devenind iarăși șeful, ne părăsi bătos și autoritar :

— Pe mîine !

— Asta ce vrea să zică ? rămase cu gura căscată Lavinia.

— Poate știi tu mai bine, m-am răstoit la ea.

Tot atunci, soarele a intrat într-un nor, i-am căutat marginile, părea însă un nor lung cît o zi de vară, cît vara toată, și-am regretat că n-am să-i mai ofer multă vreme Laviniei onorurile cuvenite unei soții de faraon. Cam așa-mi rămăsese din vara trecută amintirea trupului ei subțire, sub soarele înspăimîntător de fierbinte, strălucind în reflexe de bronz, cînd obrazul uns cu te-miri-ce alifii de protecție aducea izbitor cu o mască egipteană, iar eu, cu flaconul în mînă, masîndu-i pe-o parte și pe cealaltă jumătățile de portocală, de cele mai multe ori descoperite în pustietatea aceea, arătam ca un credincios sclav...

Am rămas singuri pe plajă pînă s-a înserat. Obișnuiți cu alunecarea abia auzită a apei, lenești și indiferentă, auzeam în schimb liniștea locului, tot mai adîncă, mereu mai apăsătoare parcă din cauza zăpușelii. Cînd și cînd, spinările argintii ale peștilor răsăreau din valuri, pe firul albiei, departe de mal, unde apa era mai adîncă. Sălciile pletoase stăteau aplecate, ca niște oameni care ar fi încercat cît de rece sau caldă e apa, preferînd valurile printre degetele înfrunzite, într-o atitudine de uitare și resemnare — cum mă cufundasem și eu în gînduri, neatent la ce-mi povestea Lavinia.

★

În oraș era îmbulzeală și gălăgie, ne-am strecurat cu greu prin mulțime, ciocnindu-ne de trecătorii care ne petreceau cu priviri dezaprobatoare, socotindu-ne aiuriți sau băuți, și liniștea Bîrlogului ni s-a părut cu atît mai odihnitoare. Am cinat pe-ntuneric, la Masa lui Lucullus, pe balcon, să nu mă-ntrebați de ce n-am aprins lumina, și Lavinia a scos din cămară și o sticlă de vin negru, gros, parfumat cu pelin — din rezerva de „zile mari". Sînt sigur că n-a turnat pe furiș nici un fel de praf în pahare, ca să justifice și-n felul ăsta numele Mesei lui Lucullus, dar un neastîmpăr ciudat ne-a ridicat de la masă înainte de a isprăvi cina — și știu că nici farfuriile nu le-am strîns.

★

O grămadă de inși s-au dat de ceasul morții, în vara aceea, să ne însoare. Cum apărea cîte unul, mă gîndeam dacă l-a trimis Paul Paul, iar în cele din urmă am ajuns să-i întreb direct, și Lavinia proceda la fel cu prietenele care o sfătuiau. Dar cercul se strîngea tot mai strîns, mai-mai să ne lase fără suflare, de parcă toată Cetatea și-ar fi propus să ne îmbălsămeze și să ne-nfășoare, ca pe două mumii, în Certificatul Roz — cum îl numea cu năduf Lavinia, evident

costin grigoraș

În arenă

iată-le venind în umbra faptelor
proliferînd la cea mai neînsemnată închipuire

substantive cît cerul aidoma duhurilor ieșite din amfore
adjective orbitoare pronume spumegate
vorbe de o cutremurătoare penetrație
interjecții pîndind carotida

cercul se strînge cu iuțeala gîndirii
un fulger aprinde cotropitoare simțiri
înțelesuri gata să sfîșie frăgezimea memoriei
ca o iminentă încolțire dinspre hămesite margini

iată-le cum vin hăituite din pădurile limbii
cuvinte însingerate cuvinte scoase din minți
și eu care trebuie să le îmblînzesc deîndată
cu biciul amintirilor
șuierător prin suflet

Eliberare

cu fiecare vers mă preschimb într-o pagină albă

abia zărind cu latul vederii
cuvîntul care poate aprinde ruguri
înainte de a-l uita pe cel de netrecut
iluminînd cu oasele pielea cîmpiei
în urma cuiva neprivitor peste umăr
la o lungime de singe
la o azvîrlitură de simbure
la o rotire de fruct

Gradarea stărilor

pentru că fluturele sau păstrăvul lucitor
asemeni iedul ori acvila
nu-și pun vreo întrebare privindu-mă
fiindcă pietrei care îmi ia greutatea asupra sa
nu i se naște nici o nedumerire înăuntru
și fiindcă numai și numai pentru mine
mîine înseamnă curînd
ieri nu demult
mă zvîrcolesc din răsputeri în somnul celui care ne visează trăirea
rostogolindu-mă către fluture păstrăv ied acvilă
atît că deosebindu-mă de toate la un loc
sînt din ce în ce mai altcumva
pînă totuna
voi fi

Naștere

a fi pacea unei răsfringeri
cum numai întinsul numelor
fără nimic asemeni luminează dinăuntru

a simți mirosul de aripă proaspăt întinsă
sacrele incantații din tuburile plantelor
dogoarea care coace piinea cetății

a purta neprețuite scînteieri în această rotire de gînduri și pași
energii pure să lumineze singura măsură a lucrurilor
materie electrizată de mișcare în contopire insuficientă sieși
putința ei de a deveni iubire năzuință sau adevăr
această neasemuită pulsație de la un creier la altul
nici sfîșiere nici dezbinare ci numai sfîntenie înaripată
atîta ridicare în slavă ca o pilpîire preschimbată în fulger
atîta vedere suitoare spre înalturi
pentru ochii celor zămisliți în zbor

teatru

Actorii «Livezii de vișini»

TEATRUL NOTTARA

Cum aplică regizorul distanțarea (în lucrul cu actorii) și cum răspund actorii indicațiilor regizorale (nu tocmai bine conturate și strunite) se vede din jocul contradictoriu al celor ce intră și ies din scenă cu convingerea că nimic nu se leagă cu nimic, că nimeni nu vibrează cu nimeni, că spectatorului nu i se comunică nimic atașant.

Ceea ce se întîmplă pe scenă se situează undeva la mijloc, între mimarea jocului și trăirea jocului, între luciditate și naturalism. **Ranevskaia** Luciei Mureșan are prea multă sobrietate și simțul demnității ei lezate se face prea des vizibil. Altminteri, o frumoasă ținută scenică, o îndelung studiată prezență — absentă la tot ceea ce se petrece în jurul ei, la tot ceea ce îi arată sau îi comunică ceilalți. Este rece, dar feminină, este fascinantă, dar inconștiența frivolă a personajului e mereu corectată, parcă, de actriță, dintr-un sentiment de perfecțiune, de moralitate. Cînd e condusă către sentimentalism, teatralitatea modalității o împinge pe Lucia Mureșan către o interpretare pregnant artificioasă. Căderea ei (din final) în imobilitate tragică o distanțează de însăși firea ei instabilă (Ranevskaia neputînd să trăiască cu profunzime valurile vieții). **Gaev** este, din primele clipe, chinuitul bufon al familiei de care toți se împiedică, dar bufoneriile lui George Constantin — ale acestui mare actor care respinge inutilitățile — sînt făcute fără convingere, ele nevenind din constiința unui individ obișnuit cu chipul pe care i l-au impus ceilalți ci dintr-o necesitate pur exterioară. **Charlotta** Ruxandrei Sireteanu își adună lacrimile cu mîna (în ieșirea ei la rampă) — gestul aparține convenției **teatru în teatru** — dar jocul ei este mult prea extatic (vine din trăirea de tip stanislavskian). Efluviile romantismului revoluționar ale studentului întîrziat **Trofimov** nu-și găsesc rezonanțe în Mircea Jida, care nu poate ieși dintr-o rigiditate acaparatoare. **Ania** este, prin Tania Filip, șteearsă, aproape inexistentă, pentru că actrița nu concepe să **joace** mediocritatea personajului (autocenzura o scoate din rol). **Firs** are mai multă constanță prin încrîncenarea legăturii lui cu trecutul, pe care Ștefan Radof o traduce plastic într-o descreștere și curbare corporală, prin exacerbarea atitudinii de devotiune pînă la unirea lui cu pămîntul. **Iașa** are prin Valeriu Preda ceva din lichelismul enervant al personajelor moderne. Dragostea **Variei** (Ioana Crăciunescu) față de Ania sună fals, iar răceala față de Lopahin — care trebuie să fie aparentă — se umanizează puțin prin gestul mîinii ei care caută și stăpînește mîna ce-o mîngîie. **Duniașa** cea prostuță și plină de iluzii e dinamică și alunecoasă prin jocul Dianei Lupescu.

Distribuirea lui Alexandru Repan în **Lopahin** este o mare îndrăzneală. Înfățișarea, glasul puternic, siguranța de sine contravin structurii îngenunchiate a personajului obidit prin origini. Aerul triumfal cu care Lopahin intră în scenă (la început), permițîndu-și să-l imite pe Gaev (prin sărutul dulapului), batjocorindu-l, creează o impresie deformată asupra acestui personaj tolerat într-un asemenea univers. Lopahin nu este un impertinent, cum putea fi Iașa ; Cehov îl descrie ca fiind un om cumsecade, un blajin. Acceptarea simțămintelor lui față de Ranevskaia îl fac mai îndrăznet decît se simțea Lopahin (chiar ca stăpîn al livezii). Jocul lui e cînd lucid (face pe naivul, vorbind păpușilor, face pe cabotinul, mimînd umilința, suieratul trenului), cînd foarte naturalist (plînge cu sughițuri în poala „stăpînei", tremură, își subțiază vocea, tipă, altădată rîde în hohote). Faptul că publicul (de premieră) a putut aplauda hohotele de plîns ale actorului consacrat (ca într-un exercițiu de testare actoricească la I.A.T.C.) nu este, nicidecum, probant pentru împlinirea personajului cehovian. Vocea de stentor și statura impunătoare au făcut din Lopahinul lui Repan un stăpîn aprioric, fără ezitări și fără urmă de reticențe. Jocul lui mut îl face mai adevărat pe Lopahin, dar prelungirea momentelor-cheie (apropierea pînă la sărut de Ranevskaia și mîngîierea — posibilă sugrumare a Variei) anulează efectul scontat și oricum adaugă personajului gînduri și atitudini ce nu-i aparțin.

Ca spectacol de căutări exhibiționiste, studențesc, **Livada de vișini** ar fi trecut, probabil, clasa.

Nicoleta Gherghel

film

Un film premiat

Recent juriul celui de al 9-lea Festival internațional al filmului pentru copii și tineret de la Tomar (Portugalia) a acordat un prestigios premiu filmului **Unde ești, copilărie ?**, realizat de **Elisabeta Bostan,** scenariul fiind semnat de fidela sa colaboratoare, **Vasilica Istrate.** Acest premiu reprezintă o nouă recunoaștere internațională, care încununează o operă programatic dedicată universului copilăriei, farmecului unei vîrste care niciodată nu poate fi considerată o „tară uitată".

Cu serialul **Năică,** realizat în urmă cu peste 20 de ani și care formează substanța peliculei **Unde ești, copilărie ?, Elisabeta Bostan** abordă un teritoriu aproape necunoscut pe atunci în cinematografia românească — filmul pentru copii, domeniu căruia regizoarea îi va dedica aproape integral activitatea sa de creație, răsplătită de un palmares deosebit de bogat în distincții naționale și internaționale.

Interpreții serialului **Năică, Alexandra Foamete,** astăzi studentă la I.A.T.C., regizoarea și **Ion Bocancea** vor porni din nou pe urmele personajelor interpretate cu ani în urmă redescoperind și impunînd spectatorului contemporan tulburătoarele emoții ale contactului cu vraja primei vîrste a întrebărilor.

Cele patru episoade — **Năică și peștișorul, Năică și barza, Năică și veverița** și **Năică la București,** considerate pe drept cuvînt „bijuterii de autentică puritate spirituală" surprind primele experiențe ale copilăriei inteligent orchestrate în perspectiva unui savuros comic de situație, cît și prin raportarea, evident distanțată, și în același timp sugerată cu vibrantă emoție, la cîteva nemuritoare motive literare. Acestea au transparența și forța de sugestie a sursei clasice fie că este vorba de o parafrază la „Pupăza din tei", de „Dumbrava minunată", de „Iarna pe uliță" sau de nemuritoarele versuri eminesciene din „O, rămîi".

Complementar cu trecutul, situat parcă într-o imaterială și mirifică lume a basmului, rămîne prezentul inspirat filmat de operatorul **Ion Marinescu,** prezent care oferă prin accentele arabescurilor citadine un metaforic contrapunct imaginilor patriarhale de odinioară. În același raport contrapunctic se situează și decorurile și costumele create de **Dumitru Georgescu** și **Andreea Hasnaș,** de altfel co-autori și la recentul succes al regizoarei — **Zimbet de soare.** Ambianța sonoră din care se remarcă și creația muzicală plină de respect datorată lui **Nicu Alifantis** pentru versurile eminesciene, este realizată fără nici o urmă de intenții pleonastice sau melodramatizante de **Ileana Popovici** și ing. **Andrei Papp.** Racordurile inspirate, cu trimiteri directe la o metaforă ușor de sesizat, ce potențează vibrația emoțională a dialogului cu copilăria subliniază perenitatea imaginilor și sentimentelor de odinioară, tinerețea fără bătrînețe a raportării permanente la copilărie, necesitatea acestei experiențe în universul fiecărei vîrste ulterioare.

Imn adus ingenuității vîrstei tuturor întrebărilor, **Unde ești, copilărie ?** nu rămîne o simplă reluare a unor succese mai vechi, ci reprezintă o autentică pledoarie rostită fără sentimentalism și note de falsă melancolie pentru introspecția în valorile certe pe care le semnifică prima vîrstă — candoare, încredere, dreptate. De altfel, și în argumentul recentei distincții internaționale obținută de **Elisabeta Bostan** în Portugalia se menționează : **„acest film de o remarcabilă calitate reflectă o adîncă înțelegere și dragoste pentru copii, fiind un imn adus copilăriei trăite în libertate, în mijlocul naturii".** Creațiile senine, echilibrate, pline de armonie și bun gust, semnate de **Elisabeta Bostan** au înnobilat filmul adresat copiilor, dar și celor maturi, cucerind prin căldura și prospețimea lor spectatorii de pe cele mai diverse meridiane ale lumii, regizoarea fiind un inegalabil ambasador al artei cinematografice românești.

Călin Stănculescu

cu majuscule și ritmat, ca niște cuvinte rituale de „alungat" vraja :

— Oare de ce se înghesuie atîția să ne vire în mînă Certificatul Roz ?!

— Pesemne din invidie că o ducem bine.

— Să știi că așa e. Din experiența colegelor știu că din ziua cînd au schimbat dușumeaua goală pe confortul Certificatului Roz, s-a dus toată treaba ! Ce facem ?

— Vă înscrieți în evidența blocului sau vă mutați de la noi, mi-a pus în vedere Administratorul — și era să pic jos cînd am văzut că era același, deși nu mă mai cunoștea. Aici locuiesc oameni serioși ! Să nu-mi umbli dumneata cu șmecherii de chiriaș și chestii d-astea, că la noi concubinajul nu ține ! Locatara principală unde este ?!

„Locatara principală" mi-a venit de la lucru plînsă, povestindu-mi printre sughițuri cum o înghesuie în vestiar șeful de tură, aruncîndu-i în obraz să nu facă pe mironosița dacă tot e-nhăitată cu unul.

Aerul din Birlog se făcea tot mai greu și aproape că mă dezobișnuisem de tabloul celor două jumătăți de portocală topăind nebunatic spre baie. Convorbirile noastre, în dormitor, după ce stingeam lumina, deveneau în schimb tot mai profunde și incitante. Adică stăteam alături, lungiți pe spate, fiecare cu mîinile sub propriul cap și cu ochii în tavanul abia ghicit în bezna viscoasă, cînd eu enunțam pe îndelete subiectul :

— Deci așa.

Lavinia prindea ideea din zbor și o dezvolta :

— Chiar așa.

Nici noapte bună nu ne mai spuneam în ultima vreme, iar Birlogul ni se părea tot mai strîmt, nu se știe din vina cui, dar un vinovat exista — cel puțin așta citea fiecare în privirile celuilalt. Pînă cînd, într-o dimineață de august, m-a pufnit rîsul și am vorbit :

— Dacă visul vieții lor ăsta e, să ne împacheteze în Certificatul Roz, haidem să le dăm satisfacție și terminăm circul !

Lavinia s-a arătat încă o dată la înălțime : „— Dragul meu, m-am săturat să mă tot viseze atîția. Cu cine mă-ntîlnesc de o vreme, începe să-mi turuie cum m-a visat. Și de ce, mă rog, să fiu visată mereu de alții ?! Mai lăsați-mă să visez și eu !

Mi s-a încrîncenat pielea de-atîta singurătate, cîtă simțeam în canavaua ultimelor ei cuvinte, din care am crezut că, fără mine sau cu mine în casă, pentru Lavinia era tot un drac. Iar ea, înțelegîndu-mi amărăciunea, m-a împăcat cu două cuvinte :

— Tu visează-mă !

★

Era să și sar la bătaie cu Paul Paul cînd, în biroul lui de inginer șef care semăna mai mult cu un atelier — cu mesele și scaunele ocupate de piese defecte, schițe și scule, cutii cu șuruburi și aparate de măsurat —, singurul șef din combinat fără vameșă travestită în secretară, fără să mă privească în ochi și prefăcîndu-se cufundat în citirea unui dosar uriaș, autorul sfaturilor „frățești" m-a pus la zid fără nici o introducere :

— Mîine dimineață te prezinți la Trust. Ești detașat pe o lună. Au rămas niște scripte încurcate de pe vremea șantierului și dumneata ești singurul care le mai știi pe toate. Cellalți s-au dus.

Cum nu m-am mișcat din loc, n-am suflat un cuvînt și-n general rămăsesem fără suflare, Paul Paul și-a ridicat ochii din Biblie, bănuind că oi fi plecat. S-a-ncruntat la mine :

— N-am fost clar ?

— Vrei să mă despărți de Lavinia, l-am înfruntat demn.

— Eu ?! a sărit ca împins de un arc de pe scaun. Eu să te despart de Lavinia, după ce te-am bătut la cap să te-nsori cu ea ?! Ești o pramatie, Nicolae Mohor ! Obraznicule !

L-aș fi crezut dacă n-aș fi simțit că-mi vorbește foarte ciudat, pronunțînd fiecare cuvînt, dacă nu chiar fiecare silabă, pe cele mai diferite tonuri — ceea ce Paul Paul nu făcea de obicei. Așa că am continuat să-mi apăr răspicat demnitatea, pentru a-i dovedi fără să bănuiesc, că știam să vorbesc și pitigăiat :

— Crezi că nu știu tot ?! am țipat. Ți-e dor s-o mai aduci cu mașina la scară în toiul nopții ?!

S-a făcut roșu ca racul și mi-a repetat acuzația, fără să știe nici el că era în stare să dea intonații diferite nu numai silabelor și cuvintelor, dar pînă și literelor. Adică sunetele ieșind din gura lui aproape că aveau greutate și forme distincte, ca o mînă de pietricele zornăind pe un trotuar :

— S-o mai aduc cu mașina la scară în toiul nopții ?! Eu ?! S-o mai aduc cu mașina la scară în toiul nopții ?! Eu ? S-o aduc ?

— Faci circ degeaba ! am răcnit la el, tremurînd de emoție.

Paul Paul a dat neputincios din mîini, de parcă și-ar fi cules pietricelele de pe asfalt. Părea că vrea să-și înghită cuvintele și i-am urat din adîncul inimii să se înece cu ele, dar m-am surprins gîndindu-mă la altceva : „Lavinia mai știe să vorbească așa. Vocea Laviniei are trup !".

— Cere-ți iertare, mi-a zis, așezîndu-se. Ia-ți un scaun și explică-mi ce-i în capul tău aiurit.

Mi-am cerut iertare ca un mieluțel și-n secunda următoare am ieșit din încurcătură :

— Pe cuvînt că nu pot să plec. Săptămîna asta ne căsătorim.

Arcul secret montat în scaunul lui a funcționat iar, și Paul Paul m-a îmbrățișat, sărutîndu-mă :

— Să fie într-un ceas bun, Mohor Nicolae ! De ce nu vorbești clar, zăpăcitule ? Dă-l naibii de Trust, te duci după aia !

Ne-am despărțit ca doi buni prieteni, și Paul Paul mai-mai să zburde de bucurie că i se împlinea visul să fie nas, își încheia și își descheia în neștire nasturele de sus al halatului, fornăind ca un cal nărăvaș. Cînd a ridicat receptorul să răspundă nu știu cui, mai avea pe figură aceeași buimăceală.

Lavinia în schimb mi-a dat o veste care m-a înghețat :

— Diseară vine mama.

Și a și venit.

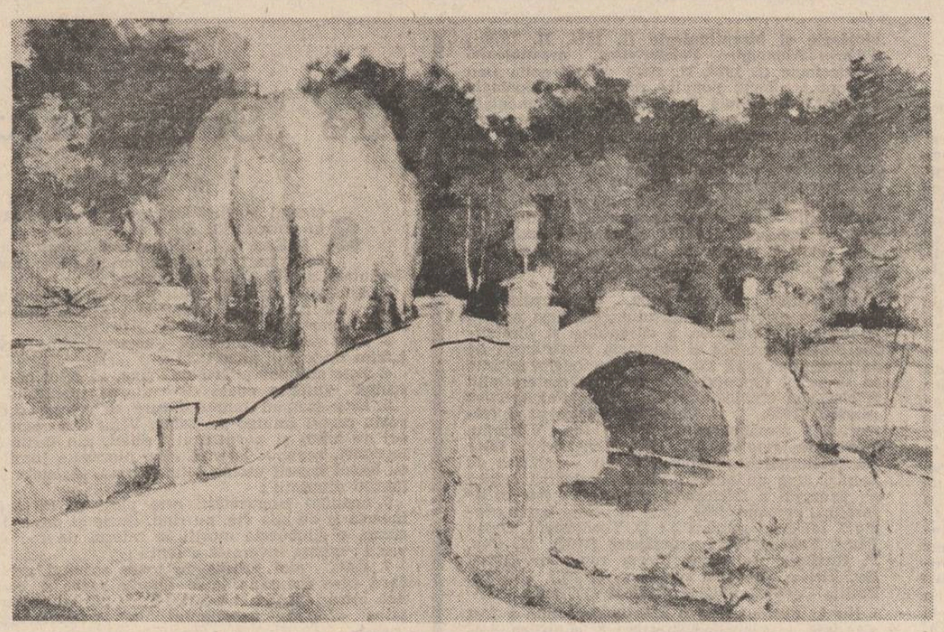

Tablouri de Romeo Cosmovici

Poeme de nicolae oancea

Vorbele ies cu taxiul în oraș

infirmiera se grăbește, e în întîrziere, are copii
și trece cu un bandaj peste mai multe răni deodată
acoperind și părțile nevătămate, zdravene,
teritoriile mele de rezistență...
puțin cîte puțin am devenit un sarcofag moale,
o mumie albă care mai respiră,
și nu mai știu singur,
singur nu mai știu
cît de îngropat sînt în nenorocire...
vin vizitatorii intimi și se înspăimîntă,
vin alți vizitatori și se înspăimîntă,
vin doctorii și ridică din umeri,
vorbele ies cu taxiul în oraș,
starea mea actuală este gravă !
se comentează în stradă, în cofetării, în laboratoare,
în apartamentul iubitei unde
de o săptămînă se iau măsuri preventive :
speranțele puse în mine
vor fi puse în altul...
suspiciunile legate de mine
vor fi legate de altul,
cu același bandaj lung, foarte lung,
și de aceeași infirmieră care se grăbește,
e în întîrziere, are copii.

Ne vom iubi sau ne vom împăca?

Singele nostru cine îl mai știe,
stelele, nopțile, șerpuitul șirag,
bate un ceas de viață tîrzie,
culcă-te, bea ceva, am și vin și cogneac

și flori roșii, și este iar seară,
ne vom iubi sau ne vom împăca ?
adu-ți aminte că ai fost fecioară,
hai, rușinează-te de carnea mea.

De unde știi că nu am ieșit chiar acum

De unde știi că nu am ieșit chiar acum
dintr-un spital de urgență ?
de unde știi că nu am ieșit chiar azi
dintr-o pușcărie de provincie ?

Ți-aș spune, cu sufletul la gură, că te iubesc
dar mai înainte îți spun
că am nevoie de ajutor

sînt singur
și rătăcit
și aiurea...
sînt plumbul, cît a mai rămas,
după Bacovia.

Pe o frunză de Bacovia

Nimic nu se mai limpezește bine,
de săptămini cerul stă înnorat,
la șirand apa-i bolnavă în bazine,
m-am dus acasă, n-am mai înotat

Și mă gîndeam că trebuie să vină
căruța toamnei cu roți mari de noroi,
la casa de cultură mai era lumină,
se pare c-au adus trei discuri noi...

Noaptea e frig, tot mai frig, vreme rea,
pisicile au un aer suspect,
numai filme bune la cinema,
dacă veneai și tu era corect.

Audiențele de inimă și de limba română

Te-ai dus tu, cu zăngăneli de cuțite și linguri,
te-ai dus tu să pui un cuvînt bun...
dar recunoaște că noi n-am știut, te-ai dus singur,
de aiurit ce ești și de nebun

Și cum nu știm ce-ai spus despre fiecare,
nouă ne-ai făcut cel mai mare rău !
(ultimele cuvinte sînt spuse tare,
să audă, de-acasă, șeful lor de birou)

Dar eu m-am dus, caraghioșilor dragi,
să duc un zîmbet tinerei secretare,
să mă gîndesc puțin la viața mea
în fotoliul violet de la intrare

Să discutăm despre ultimele ploi,
despre numirea unui nou responsabil la șirand,
de trei săptămini cade o burniță rece în Dorohoi
și ninge fără stăpînire în Zarand

N-ați merita să vă povestesc mai departe,
am trecut apoi dincolo, și am fost ascultat,
un om vorbea altui om, deschis, cu sinceritate,
o victorie a limbii române, limba noastră de stat

Soarele dimineții trimetea lungi șuvițe
de lumină proaspătă în cabinetul capitonat,
am vorbit despre ciobanul Mioriței,
ne-am înțeles că resemnarea lui s-a demodat...

Oamenii cu răspundere au orele lor de cetățeni și bărbați
afișate cu litere mari, două zile din săptămînă,
prieteni, ușile sînt deschise, intrați !
începem audiențele de inimă și de limba română !

Cineva îmi numără celulele vii, vrea să dea o eroare

Azi mi-am văzut într-un ciob imaginea spartă, mirată
nu mai sînt tînăr și iute navigator,
cineva îmi numără celulele vii, vrea să dea o eroare,
colindă laboratoarele și policlinicile de sector

Presimt că am să dispar, dorm îngerii mei de pază,
voi trece o vreme prin iad, prin garsonierele mici,
cineva îmi numără celulele vii, cineva se documentează
și strigă din călciiul meu vulnerabil :
trageți aici !
trageți aici !

Poeme de a.i. zăinescu

Fierbinte e tăcerea

Cenușa zorilor zvîrli-o-voi și-n ea
Voi îngropa cumplit și focul care suie :
Fierbinte e tăcerea dragostei ce-aș vrea,
Nebună e durerea dragostei ce nu e.

Dar nu se poate altfel și oricum
Ceru-amintirii nu mai e de față,
Pe el o altă lume-și taie drum,
Sub el s-au strîns și ploi de-acum și ceață.

Pe-amiaza nopții, — aceeași ca un turn,
Și în nedumineca nădejdii rare,
Se răsfoiesc doar stele care-apun,
Mi se citește sufletul prea tare.

Și e și trist acolo și demult,
Este și-nghеț și se topesc și țărmuri,
Ca un fiord sub raza ce-o ascult
Trăiește-n ochi doar clipa-n care-nmărmuri.

Plutește luna-asemeni unui glas
Și la răscrucea-naltului de ziuă,
Mai urcă zvon, mai fac și-aripile popas,
Dar se întorc și ard ca într-o piuă.

Cenușa zorilor de-aceea-o voi zvîrli și-n ea
Voi îngropa cumplit și focul care suie :
Fierbinte e tăcerea dragostei ce-aș vrea,
Nebună e durerea dragostei ce nu e.

Nostalgia

Cresc nori de iarbă prin ferestre-adînci,
Prin ape ape-și caută adăpost,
Ci eu m-aș vrea lumina ce-o răsfringi
Și mi-o dai iar pămîntule ce-a fost,

M-aș vrea pe-un deal acuma și tăcut,
Cu-ngemănări de pleoape-ntre cuvinte,
Copilule — s-aud — tu ce-ai făcut ?
Dară tu unde ești și ce mai faci, părinte ?

La masa norilor

La masa norilor nimica nou,
Nimica vechi și totul se împarte,
Din cina lor reții numai o parte,
Cealaltă-i doar cuvînt, numai ecou.

E un blestem, o tragică-adormire
Și-un leagăn crunt, cealaltă, un izvor,
Din ea de-aceea și părinții dor,
Se subțiază-ncet și trec spre amintire.

Mănîncă ceruri și mănîncă lut,
Se sparg și aștri, înălbesc pereți,
Din miez de noapte-aceleași dimineți
Și-o spaimă-n tot, o foame de-absolut.

Bogată e doar urma și nici ea,
Bogate-s doar nădejdile, n-au zid,
Miroase-a crini cînd ochii se închid
Și ard fierbinți spre taina cea mai grea.

Urmăm ca-n vis și aripi și ecou,
Urmăm cum stele pe deasupra, calde,
La masa norilor nimica nou,
Nimica vechi și totul se împarte.

Fluturi prin aer

Ce spun în transă norii cu ochi vii,
Ce-adie stelele și-n somn, către-nceputuri ?
Noi pe buldozere și ceasornicării
Cred c-am trăit, iubito, ca pe fluturi.

Ne-am luat pe rînd planeta s-o-ncălzim
Să-i ridicăm ferestre noi și continente,
De-o țară-a-ndrăgostiților nu știm
Dar ea ne-a luat și somn și sentimente.

E-o agonie, poate, sau un zbor prea fix,
Nu e tîrziu și nu e nici devreme,
Rămîne-un gînd numai și-acela ca un sfinx,
Rotește-n el doar lumi ce-au să ne cheme.

Încolo-adie stelele cu ochii vii
Și norii-n transă bat doar spre-nceputuri,
Noi pe buldozere și ceasornicării
Cred c-am trăit, iubito, ca pe fluturi.

Recviem într-un cimitir de mașini

Prin cimitire de mașini, sanctificate,
Stau lacrimile lumii ca un nor
Și ce văd, oh, numai blesteme-n toate,
Doar jurăminte văd și taine care dor,

Rugină doar, numai rugină, iată,
Rugină, doar rugină peste tot,
Rugină-i ploaia care-a început să bată
Și spînzură sub streșini ce se rod.

Rugină-i tot, rugină și pămînt și floare,
Rugină-i roua care s-a sfîrșit, oricum,
Din veacu-acesta care-a și trecut, se pare,
Rugina ia mulaj de flacără și scrum.

Rugină-n tălpi, rugină și în ochi și-n oase,
Ea e căința-n veci și o primim cu toți,
Rugina e chemarea vinturilor joase,
Ea este aerul ce se-nșurubă-n roți.

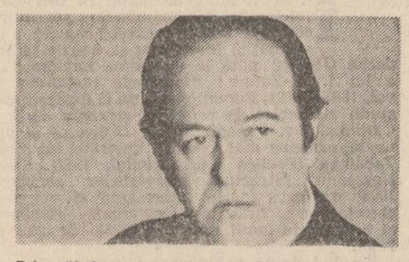

Prin văi de rugină-o apă de rugină grea
Flori de rugină dă și le-mpletim în salbă,
E-o ruginire-n tot, văd de rugină-o stea,
Luna și ea e o rugină albă.

Sub vraja ochilor și-n ochi rugină arde,
Molii de ceață verzi toacă rugini,
Rugina e apocalipsul de departe
Al stelelor care cînd mor miros a crini.

Planetă

Deasupra stele, dedesubt chemări,
Trăim mai mult din vis și întrebări,
De-acolo pace, de aici furtuni,
Răspunsul e că totuși sîntem buni
Și-avem cu toate-acestea-n mîini
Numai un cer cu mii și-nnourate piini,
Ce-ascultă ochiul și ce vede treaz,
Nu-i nici cuvînt, nici lacrimă de azi,
Treptată nașterea pe care o-mplinim,
Strămută-n ea și văi și înălțimi,
Iar lumea, — aceeași care-și cată rost,
Mărește-n ochi doar clipa care-a fost.

Poeții judecă fluturi

Poeții judecă fluturi,
Judecătorii judecă nori,
De pe singe cad scuturi,
Peste singe cresc flori ;

Clipa-aceea cu scurte
Și lenețe deștărmuriri,
Cînd ai parcă mai multe
Brațe și ochi mai subțiri ;

Numai patima, vraja,
Rug și amforă-n somn,
Cînd treci singur de straja
Frunții și-auzi policrom,

Case-albastre de spumă
Și acoperișe ce tac,
Dai cu mîna de lună,
Calci pe-o dungă de veac,

Arzi ca-n frunza-amăruie
Turme parcă de sfincși,
Roți și lănci care suie,
Ochi ca-n lacrimă, stinși.

Poeții judecă fluturi,
Judecătorii judecă nori,
De pe singe cad scuturi,
Peste scuturi cresc flori.

Lumină grea

Mă uit pe cer, un plug acolo-a răsărit,
Ce ară el doar norii o vor ști,
Va ști al piinii gol și-aproape răstignit,
Un trup înalt de care și eu mă voi izbi.

Dar și așa e-atîta de năucitor
Și e atît de straniu citeodată,
Că dinspre toate stelele ce cad și mor
Rămîne o cîmpie-n veci nedesfundată.

Niște copii rup luna parcă peste gard
Și-ascultă-n somn făpturi mai depărtate,
Și căile lactee încă nu s-au spart
Iar rădăcinile nici nu-s trăite toate.

Se-apleacă-n suflet mii cîmpiile cu vaier
Și umblă cu ochi vii și-aproape tremurați,
Miroase-a grîu lumina ce-o aud prin aer
Și miroase-a pulberi de părinți și frați.

În mătasea porumbului

O, dar așa cum vii tu și îmi spulberi
Toate zăpezile acestea din ochi, așa
Cum te apropii tu și le iei pe toate asupră-ți,
Așa cum înfloreșți tu și mie mi se pare că-i toamnă,

Poate că ultima din acest veac,
Aș vrea, cu îngăduință și așteptare,
În mătasea porumbului să te îmbrac.

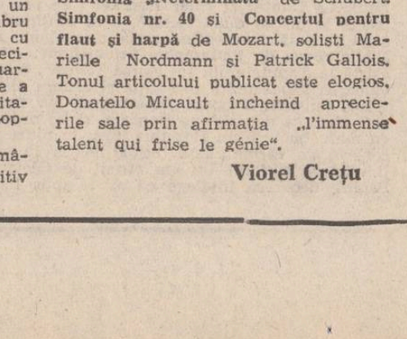

plastică

Forță și expresivitate

Doi artiști plastici dintre cei mai dotați ai generației aflată în plină maturitate a vîrstei și creației, Viorela și Vintilă Mihăescu, au deschis o expoziție personală la galeriile „Orizont" din București în care noutatea tratării plastice potențează gestul, conferind unor genuri intrate în ușoară desuetudine sau de mai redusă audiență, o forță nebănuită.

Este cazul acuarelelor Viorelei Mihăescu, impresionante nu numai prin mărime (mai puțin obișnuită) ori prin tematică (peisajul) cît prin vigoarea desenului și pregnanța culorii apropiate de ale picturii în ulei. Pentru a ajunge la un asemenea efect, artista a dezvoltat o tehnică personală care i-a permis să deroge de la fragilitatea acuarelei tradiționale ce nu permite reveniri asupra „primei pensule" și limitează capacitatea de redare a detaliilor sau posibilitatea de a realiza efecte picturale mai adînci. Or, iată, în peisajele Viorelei Mihăescu prețiozitățile culorilor abia dacă mai amintesc de laviurile „clasice", reflexele în apa canalelor venețiene ori a lacurilor alpine par cizelate prin pensulații repetate, nu prea multe, desigur, dar suficiente să amplifice ori să dea subtilitate primei tușe.

Viorela Mihăescu are darul de a învesti peisajul cu o anume tensiune, trecută din tensiunea propriei sale personalități în culoare și desen cu atîta forță încît privitorul o sesizează imediat și intens, transformîndu-se dintr-un interlocutor al picturii într-un ins implicat trăirii adînci a artistei.

Admirîndu-i peisajele montane este chiar îndrăgostitul de drumuri pieptișe, însetat de albastrul ireal al lacurilor glaciare, de aerul tare al înălțimilor și de frumusețea aspră a crestelor Carpaților. Artista a reverberat, însă, la fel de sensibil și la peisajul italian, cu mici așezări cățărate pe vîrfuri de munte, catedrale ori palate venețiene macerate de lumină și ape, pînă ce devin încîntătoare alcătuiri filigranate ce-și oglindesc horbotele de piatră în apele celebrei Lagune. Penelul Viorelei Mihăescu reușește ceea ce mi se pare a fi o inedită replică plastică la paginile de neuitat ale lui Eugen Barbu din romanul „Săptămîna nebunilor", fastuoase imagini ale unei Veneții copleșite de povara propriei frumuseți.

Vintilă Mihăescu prezintă, în actuala expoziție găzduită de galeriile „Orizont", o pictură monumentală pe lemn ce va decora laboratorul de biologie al unei școli bucureștene, modalitate expozițională, ea însăși, neobișnuită și dificil de realizat, dacă avem în vedere dimensiunile lucrării (3.25/6,55 m). Tematica lucrării — „Evoluția vieții" — nu este abordată într-un mod didacticist, ci îi servește doar drept canava pentru o compoziție de ample, impresionantă prin alternanța de gesturi picturale ample și minuția desenului ce dau o ritmică alertă imaginilor, îndemnînd privitorul să caute mereu noi deslegări sensurilor propuse de artist. Uriașa structură a unei celule supradimensionate, iradiind o frumusețe stranie, tulburătoare, pare să pulseze continuu, născînd o amalgamare de viețuitoare de-asupra cărora se înalță, într-o lumină strălucitoare, Omul, conectat prin toate organele sale de simț, multiplicate la infinit, la întregul Cosmos.

Vintilă Mihăescu se dovedește, din nou, nu doar un talentat desenator, ci și un artist preocupat și capabil să dea forță plastică unor concepte teoretice, să intuiască acele înlănțuiri de imagini, acel ritm al desenului, acea frazare a culorii, care trezesc în privitor întrebări și asociații ideatice, transmițîndu-i pulsul atît de greu de definit, dar atît de prezent, al existenței perpetuu neliniștite.

Viorela și Vintilă Mihăescu semnează împreună și două tapiserii, gen pe care-l practică cu strălucire de mulți ani. Subtilitatea îmbinărilor coloristice, expresivitatea desenului străbătut de volutele unor benzi imaginînd spectre ale luminii și străpuns de acute semne de interogație, vădesc stadiul înalt la care a ajuns măiestria lor în această artă, apreciată în țară și peste hotare.

Expoziția personală a soților Viorela și Vintilă Mihăescu de la galeriile „Orizont" constituie o manifestare plastică de ținută și, totodată, o treaptă importantă în evoluția lor artistică.

Leon Talpă

muzică

Aplauze

Arta interpretativă românească și-a cîștigat peste hotare un renume binecunoscut. Numeroși sînt interpreții laureați la prestigioase concursuri internaționale, numeroase sînt participările românești la stagiuni muzicale derulîndu-se pe toate continentele, numeroase sînt cronicile muzicale punctînd apariițiile de excepție ale unor artiști români pe scene de renume, de tradiție, ale lumii.

Dintre toate aceste reușite, poate că cele mai semnificative îi revin școlii românești de canto, domeniu în care avem o tradiție deosebită și, după unele păreri avizate, o capacitate biologică în a oferi acelor veritabili slefuitori de voce, care sînt profesorii de canto, o prețioasă materie primă. După Eugenia Moldoveanu, Maria Slătinaru-Nistor, Eduard Tumageanian și mulți alți artiști lirici de renume, iată că un nou interpret român pășește pe scenele cele mai pretențioase din lume. Este vorba de baritonul Alexandru Agache de la Opera Română din Cluj-Napoca, debutînd pe prestigioasa scenă londoneză „Covent Garden" în rolul Renato (numit și Ankaström în versiunea originală verdiană, cu rezonanțe suedeze, nume folosit și pe scena londoneză), rol principal în opera „Bal mascat" de Verdi, reprezentație în premieră. De menționat este faptul că în distribuție figurau artiști de primă mărime ai artei lirice, cum sînt, de pildă, tenorul Giacomo Aragall și soprana Margaret Price ; de asemenea, potrivit contractului, baritonul român a interpretat rolul menționat și în cinci spectacole consecutive premierei. Care este, în primul rînd, motivația acestei prestigioase invitații ? Alexandru Agache a fost invitat, în ianuarie, la o audiție organizată de teatrul liric britanic. Ulterior, cunoscutul bariton italian Giorgio Zancanaro îmbolnăvindu-se, direcția artistică a apelat la cîntărețul român. Acesta s-a familiarizat cu rolul în numai o lună, performanță despre care ne vom face o idee reproducînd aici citate din cronicile la premiera operei verdiene, publicate în mari cotidiene londoneze : „De departe, cea mai distinsă creație vocală printre interpreții principali a fost aceea a tînărului bariton român Alexandru Agache în Anckerström (John Higgins în „The Times") ; „Agache este un fenomen rar, o voce verdiană veritabilă, un bariton sau basso cantante cu timbru întunecat, un registru acut lejer, cu «legato»-uri în stil de atacuri precise" (Tom Sutcliffe în „The Guardian"); „Agache a fost acela care a prilejuit unicele momente de veritabil cînt verdian ale serii" (Max Loppert în „The Financial Times").

Alături de cîntăreți, școala românească de dirijat s-a impus definitiv pe mapamond ; nume ca Silvestri, George Georgescu, Sergiu Celibidache înseamnă enorm în evoluția dirijatului pe plan mondial. Recent, un tînăr șef de orchestră român s-a impus acolo unde au acces (și succes) „monștrii sacri" ai baghetei ; este vorba de Ion Marin, posesor al unei burse de specializare la Viena, recomandat fiind de laureatul premiului Herder, Anatol Vieru. Devenit asistent al lui Claudio Abbado la „Staatsoper" din Viena, Ion Marin a apărut pe afișele prestigioasei instituții alături de nume celebre cum sînt Abbado, Hollreiser, Bareza, Kout. Ion Marin a dirijat, cu precădere, spectacolele cu opera „Maria Stuart", de Gaetano Donizetti, în distribuție figurînd cîntăreți binecunoscuți ca Edita Gruberova, Anna Gonda, Agnes Baltsa. Pe marginea evoluțiilor sale, ziarul „Neue Wiener Tagblatt" își intitulează materialul apărut sub semnătura cunoscutului critic muzical Linda Zamponi, „Un senzațional dirijor !" Tot despre tînărul șef de orchestră român este vorba și într-un recent număr al revistei pariziene „Cahiers de critique", care cuprinde o cronică amplă a concertului dirijat în sala Pleyel, la pupitrul prestigioasei formații orchestrale Lamoureux ; în program au figurat **Simfonia „Neterminată"** de Schubert, **Simfonia nr. 40** și **Concertul pentru flaut și harpă** de Mozart, soliști Marielle Nordmann și Patrick Gallois. Tonul articolului publicat este elogios, Donatello Micault încheind aprecierile sale prin afirmația „l'immense talent qui frise le génie".

Viorel Crețu

Permanența creației

În acest sfert de secol, în cercetarea folclorului s-a manifestat un interes crescînd față de excepționalul fond sapiențial înregistrat la noi de la Iordache Golescu pînă la culegerea monumentală a lui I. A.-Zanne : **Proverbele românilor** (10 vol. 1895—1912). Paremiologia va fi ilustrată prin studii și lucrări de referință semnate de I. C. Chițimia, Ov. Papadima, Ov. Bîrlea ca și prin unele exegeze mai recente datorate lui Cezar Tabarcea (**Poetica proverbului**, 1982), Const. Negreanu (**Structura proverbelor românești** 1983) ori prin foarte interesanta și valoroasa cercetare comparatistă : **Proverbele românești și proverbele lumii romanice** (1986) de Gh. Gabriel.

Pornind de la o lungă și bună tradiție, cercetarea comparatistă a folclorului și a etnologiei, inaugurată încă în secolul trecut de Al. Odobescu și B. P. Hasdeu, a urmărit încadrarea creației populare românești în complexul culturii populare universale, încercîndu-se depășirea fazei de cantonare a cercetării în sud-estul european și a limitării examenului critic doar la inventarierea motivelor, la identificarea paralelelor folclorice. Cercetările comparatiste din ultimele două decenii se ridică la un nivel științific superior, vizîndu-se decelarea originalității repertoriului folcloric și etnologic românesc : T. Papahagi, **Paralele folclorice** (1970), I. C. Chițimia, **Folclorul românesc în perspectivă comparată** (1971), Al. Dima, **Arta populară și relațiile ei** (1971), Paul Petrescu **Motive decorative celebre** (1971), Adrian Fochi, **Coordonate sud-est europene ale baladei populare românești și Paralele folclorice. Coordonatele culturii carpatice** (1984), R. Vulcănescu, **Măștile populare** (1970) și **Coloana cerului** (1972) ș.a. — iată numai cîteva repere importante în discuție.

Realizări de prestigiu s-au obținut în domeniul instrumentelor de lucru reclamate de dezvoltarea folcloristicii și etnologiei actuale. La loc de frunte trebuie așezată **Bibliografia generală a etnografiei și folclorului românesc** (1968) lucrare elaborată în cadrul I.C.E.D. și avîndu-l coordonator pe Adrian Fochi. Este primul volum din serie, care cuprinde materiale de etnografie și folclor publicate între 1800—1891. Dar iată, au trecut două decenii, și volumele următoare, deși aflate într-o fază înaintată de redactare, nu au văzut încă lumina tiparului.

Progrese însemnate s-au obținut și în realizarea tipologiilor folclorice, care reprezintă al doilea mare compartiment al instrumentelor de lucru și oferă un material extrem de valoros prin sistemele taxinomice propuse și prin compararea tipurilor românești cu cele din repertoriul universal.

Dintre acestea Sabina C. Stroescu a publicat **La Typologie bibliografique des faceties roumaines** (1969) iar altele, cum sînt **Catalogul subiectelor narative și al variantelor cîntecului epic eroic și al baladei familiale** de Al. Amzulescu și **Catalogul liricii orale românești** de Sabina Ispas și Doina Truță, stau la baza lucrărilor care au inaugurat **Colecția națională de folclor**. Lucrare fundamentală pentru folcloristica noastră pentru care au pledat cărturari de seamă din trecut, **Colecția națională de folclor** sau, cum o definea D. Caracostea „o cerință de căpetenie a zilei de mîine este un corpus al acestui avut sufletesc al nostru", a fost realizată în cadrul I.C.E.D. și din ea au apărut **Cîntecul epic eroic** (1981) și **Balada familială** de Al. Amzulescu (1983), **Lirica de dragoste** (I, 1985; II; 1986) de Sabina Ispas și Doina Truță ; **Lirica populară românească cu tematică actuală** (1984) de Nicoleta Coatu. Tot în seria instrumentelor de lucru am înregistrat publicarea unor dicționare în care se prezintă și se comentează termenii, categoriile, conceptele din aceste domenii, ori care se ocupă de folcloriști, muzicologi, etnologi : T. Papahagi, **Mic dicționar folkloric** (1979) ; R. Vulcănescu, **Dicționar de etnologie**, 1979 ; Georgeta Stoica, Paul Petrescu, Maria Bucșe, **Dicționar de artă populară românească** și, îndeosebi, Iordan Datcu, Sabina Stroescu, **Dicționarul folcloriștilor** (I. 1979) și Iordan Datcu **Dicționarul folcloriștilor** (II, 1983).

Existența unui vast material mitologic, cules în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea și la începutul secolului XX, dar și apariția unor lucrări ale lui M. Eliade (**Aspecte ale mitului** și **De la Zalmoxis la Genghis Han**) au determinat o hermeneutică a mitologiei românești în două lucrări, una încheiată, **Mitologie română** de Romulus Vulcănescu (1985) a doua, din care s-a publicat doar primul volum, **Mitologie populară românească** (1986) de Mihai Coman. Chiar dacă fiecare autor propune un alt tip de demers critic, cele două lucrări nu se resping ci sînt, după opinia noastră, complementare, izvorîte, indiscutabil, din pluralitatea semnificațiilor, din dimensiunea existențială și, nu în ultimul rînd, din perspectiva axiologică a temelor, motivelor și a simbolurilor mitice studiate.

Etnomuzicologia românească, avînd ca impuls primordial lucrările lui C. Brăiloiu, editate de Emilia Comișel (C. Brăiloiu ; **Opere** 1967—1979), s-a îndreptat, cu predilecție, spre definirea specificității muzicii noastre populare, bazată pe particulara organizare structurală a melodiei și a ritmului : Gh. Ciobanu, **Studii de entomozicologie și bizantinologie** (I. 1974, II, 1979) ; Tiberiu Alexandru, **Folcloristica, organologie, muzicologie** (I. 1978, II. 1980) și Corneliu Dan Georgescu, **Jocul popular românesc. Tipologie muzicală și corpus de melodii instrumentale** (1984), cea mai cuprinzătoare încercare de sinteză asupra vastului repertoriu al melodiilor de joc. Exegeze remarcabile au fost consacrate obiceiurilor tradiționale românești, revelîndu-se atît orizonturile etnografice cît și pe cele estetice, dintr-o perspectivă antropologică : M. Pop, **Obiceiurile tradiționale românești**, 1976 ; Alexandru Popescu, **Tradiții de muncă românești**, 1986; Paul P. Drogeanu, **Practica fericirii**, care este o interesantă lucrare consacrată sărbătorescului.

Înregistrăm, de asemenea, preocupări de seamă în privința demersului consacrat asupra evoluției disciplinelor, a curentelor și direcțiilor din folcloristica și etnologia românească de la începuturi pînă azi, ca și a metodelor folosite în decursul timpului în cercetarea materialului folcloric și etnologic : Gh. Vrabie, **Folcloristica română** (1968), I. C. Chițimia, **Folcloriști și folcloristică românească** (1968), și Ion Vlăduțiu, **Etnografia românească** (1973), Ov. Bîrlea, **Istoria folcloristicii românești** (1974) — alături de lucrări care au pus în lumină valoarea critică de excepție a folclorului românesc : **Istoria literaturii române**, 1964, care în prima parte prezintă folclorul românesc ; B. Teodorescu, Octav Păun, **Folclor literar românesc** (1967), M. Pop, P. Ruxăndoiu, **Folclor literar românesc** (1978), Ov. Bîrlea, **Folclorul românesc** (I 1981, II 1983). Emilia Comișel **Folclor muzical** (1967) ș.a.

Nu în ultimul rînd o atenție deosebită a fost acordată raporturilor literaturii culte cu folclorul fie în cercetări despre influențele folclorice exercitate în opera unui scriitor : Ion Rotaru, **Eminescu și poezia populară**, (1965) ; D. Cesereanu, **Arghezi și folclorul** (1966), A. Fochi, **Coșbuc și creația populară** (1971) — fie asupra unui mit fundamental al culturii noastre : G. Ciompec, **Motivul creației în literatura română** (1979).

Dar cercetările au vizat și ansamblul literaturii noastre în două lucrări elaborate de Institutul de istorie și teorie literară „G. Călinescu" sub îngrijirea lui Ov. Papadima : **Izvoare folclorice și creație originală** (1970) și **Temelii folclorice și orizont european în literatura română**. Toate aceste lucrări, ca și altele pe care nu le-am pomenit aici, au avut un unic scop, și anume acela de a revela bogăția, unitatea în diversitate și, îndeosebi, valoarea estetică de excepție a folclorului și etnologiei românești, argumente peremptorii ale romanității și continuității poporului român în spațiul carpato-dunărean.

Octav Păun

Șapte ipostaze ale „Scaunului singurătății"

(I)

Scaunul singurătății are șapte ipostaze în povestariul lui Fănuș Neagu.

1. Este mai întîi scaunul ologilor, al celor care culeg singurătate din ură și răutate, al oloagei Luiza-Maleta ;
2. Este apoi scaunul celor pe care trufia puterii i-a rupt de semeni și i-a scos dintre formele omenești ;
3. Este scaunul mizeriei crescută din frică („frica linge puii mizeriei") ;
4. Este scaunul uitării de sine, al celui ce-și scuipă sufletul odată cu uitarea trecutului ;
5. Este scaunul timpului care se rotește orb, roata care-l smulge pe Salcia Vifor din cosmosul de basm și poveste al Brăilei, din tărîmul legendei, scaunul istoriei care plesnește lumile cu **biciul terorii** uscînd totul, mustul legendei și miezul dreptății ;
6. Scaunul singurătății este picătura de apă moartă și de apă vie, pe rînd, iluzie și deșertăciune, e sîmburele morții în miezul de foc al vieții ; esența inversată a lumii ;
7. Este, mai presus de toate scaunul celui care ține cumpăna între lumile vechi și cele noi, între legendă și istorie, între timpul necruțător și pacea arhetipului, al Povestitorului însuși.

El singur stă pe tărîmul povestariului, culege mierea din „povestea vorbii" ; așează lumile în rețeaua poveștilor, avînd grijă să nu se stingă povestariul din ochiul Brăilei, trecută de mult în țarcul simbolurilor nepieritoare.

Scaunul singurătății este Povestariul însuși, singurul care poate reda lumii deformate de vertijul istoriei pacea arhetipului. Scaunul singurătății este de șase ori însingurarea care poartă răul în lume și abia a șaptea oară este izbăvitor purtînd lumile spre limanul mîntuirii de terorile pe care istoria le poate revărsa asupra firii, fie că cere lumilor străvechi să apună ori pur și simplu dezlănțuie deșănțata asasinare a cailor. Limanul acesta este tărîmul povestariului, liniștea categorială a arhetipului (Fiecare dintre aceste șase ipostaze este o amenințare de moarte pentru povestariu, este un prag mai adînc de scufundare în apa moartă a oarbei deveniri, care afișează „canonul vărsării laptelui în jgheabul binelui viitor". Numai cea de-a șaptea este mîntuitoare).

Fănuș Neagu a desprins secretul scaunului singurătății pe tărîmul tradițiilor culturii române, care de la Anton Pann și Ion Creangă, la Mihail Sadoveanu, Vasile Voiculescu și Mateiu Caragiale ne-au convins că această cultură s-a întîlnit cu miracolul.

Eram obișnuiți, mai ales de la Eugen Lovinescu încoace, să pariem pe ideea imitației, pe teza că toată literatura română s-a născut din imitația formelor și genurilor literare inventate de Apusul Europei.

Nuvela și romanul au fost, în adevăr, izvodite de lumea occidentului din nevoia de a evoca trecerea lumilor din orizontul basmului și legendei în cel al istoriei. Lumile arhaice și-au schimbat esența devenind lumi istorice. Societățile „reci", cum le zice C. L. Strauss, au devenit societăți „calde" pariind exclusiv pe istorie, părăsind basmul și legenda în favoarea unor specii noi de strălucitoare inovație : nuvela și romanul. Nuvela și romanul lucrează cu structuri narative specifice. Personificarea simbolico-alegorică a poveștii este transformată în descriere psihologică a stărilor personajului. Eroul basmului lasă loc personajului. În orizontul românesc, lumile arhaice refuză cu tenacitate să se dea pe cele istorice. Societății „reci" i se adaugă societatea „caldă", dar cele două nu curg după legea substituției și a succesiunii inventînd dimpotrivă o lege nouă, aceea a complementarelor. Din coexistența lumilor arhaice cu cele istorice se naște o nouă sinteză, un gen literar mai puțin observat, deși mereu ilustru de la Dimitrie Cantemir și Anton Pann pînă la Ion Creangă, Sadoveanu, Mateiu Caragiale, V. Voiculescu. Pe această tradiție apare și literatura lui Fănuș Neagu, iar acest **Scaun al singurătății** trece deja oarecum în planul unei meta literaturi, căci este, deopotrivă, expresie a acestei specii noi dar și meditație despre condiție și șansele ei în regimul de mare presiune al istoriei. Această specie nouă poate fi denumită cu termenul prin care Creangă ne atrăgea atenția asupra ei : **povestariu**.

Primul care ne-a atras atenția (nouă) asupra acestei specii izvodită în cultura românească modernă este Liviu Mitrănescu cu ale sale „10 ipoteze asupra lui Dănilă Prepeleac". Povestariul lucrează deopotrivă cu procedeele narative ale romanului ori nuvelei și cu cele ale basmului și legendei, ale poveștii în genere. **Parabola** se împletește cu **antiteza, personificarea simbolico-alegorică** se întrepătrunde cu **fluxul psihologic** al personajului individualizat, **conflictul individualizat** se interferează cu **înfruntarea eroilor emblematici, fabulosul cu structurile realiste, magicul cu înlănțuirea cauzală a stărilor psihologice** etc. Scrierea aceasta a lui Fănuș Neagu este o surprinzătoare ilustrare a povestariului în literatura română.

Astăzi cînd povestariul cucerește literaturile apusene dinspre literaturile latino-americane se cuvine să-i dăm cinstirea cuvenită în literatura care se pare l-a inventat (sau în orice caz l-a descoperit prin convergență cu alții).

În povestariul lui Fănuș Neagu se înfruntă două personificări și două lumi. Cezar Saltava și Bozar Garofeanu. Primul vine de pe tărîmul povestariului, al lumilor străvechi, cu rînduieli de simbol și dreptate, cu legi de poveste și legendă. Al doilea este Ideocratul Pantozurpator, cel ce trădează deopotrivă istoria și povestariul, îmbracă hlamida ideii pentru a-și ascunde terificile apetituri și trufia puterii. Înfruntarea aceasta se desfășoară după legile povestariului. În ea sînt implicate rînduielile naturii, elementele și stihiile, etosuri și rosturi ies pe scena lumii pentru a participa la încrîncenările culminante. În roman se mișcă personajele, pe cînd mediile și cadrele sînt date, primesc confirmare ori pedepsesc abaterile personajului. În povestariu se mișcă tot cosmosul. Acesta poate da seama mult mai adînc decît romanul despre asemenea mutații și dizlocări pe care atît de rar le provoacă timpul istoric rînduielilor omenești.

Povestariul ne învață că tîlcul oricărei schimbări se citește din lanțul de încercări noi cu care este biciuit omul.

Oricît de mare și de salvatoare pare o promisiune ea nu poate întuneca lumina Adevărului, a Dreptății și a suferinței celor mulți. Sabia acestora taie lumile în două.

Mai mult decît romanul, povestariul pare a fi cel ales să cerceteze luminile astfel despărțite. Această „specie" literară este mărturia biruinței unei străvechi tradiții artistice.

Mihai Eminescu și Nicolae Iorga au sesizat specificul categoriilor morfologice ale creației în lumile străvechi (țărănești dar și urbane ale antichității). Despre grecii antici, N. Iorga scrie că aveau capacitatea de a „vedea lumea divin".

„Cînd posomorîtul basmu — vechea secolilor strajă
Îmi deschide cu chei de-aur și cu a vorbelor lui vrajă
Poartă-naltă de la templul unde secolii se torc — (...)
Ascultînd cu adîncime glasul gîndurilor mele
Uriașa roat-a vremei înapoi eu o întorc" (s.n.)

Aceasta este forța Povestariului, ne învață Eminescu. „Lumea ce credea în basme și vorbea în poezii" silește istoria să-și curbeze mersul săgetat și să ia chip de așezare roditoare pe tărîmul povestariului. Pe acest tărîm s-a ivit și **Scaunul singurătății** al lui Fănuș Neagu, priceput să lumineze ca nimeni altul povestariul fabulosului ținut al unei Balcanii la pragul căreia istoria este nevoită să facă plecăciune.

Ilie Bădescu

Lecturile adolescenței

Aproape toate imaginile pe care ni le făcusem despre atelierul de formare din mansarda lui Mircea Eliade trebuie acum revizuite. Nu ne-am închipuit, oricum, că mansarda a fost un spațiu edenic, dar de-aici pînă la impresia că el arăta mai degrabă ca un ring de box distanța este, totuși, destul de lungă. Acum, după ce a apărut **Romanul adolescentului miop**, (Editat de Muzeul literaturii române, Colecția Manuscriptum, sub îngrijirea lui Adrian Bota), putem spune că sîntem în stăpînirea unui mijloc obiectiv de orientare, în măsură să ne pună în armonie cu perspectivările noastre antitetice. Un mijloc — această carte — pentru îmblînzirea contrariilor.

Considerat îndeobște ca o primă încercare literară de tinerețe, **Romanul adolescentului miop** este — mă grăbesc să spun de la început — o carte extraordinară asupra formării de sine. Ea este un document uman tulburător despre universul adolescentin și, mai mult decît atîta, un proces public al ființei umane în luptă dramatică cu sine, cu lumea, pentru realizarea personalității mature în cadrele voinței și idealurilor mărturisite, în perspectiva dorințelor și a programelor asumate.

Două spații captivează cu deosebire orizonturile adolescenței lui Mircea Eliade : clasa și mansarda. Înăuntrul acestor spații este desacralizat universul copilăriei. Din resturile sale, sub ochii noștri uimiți, se plămădește maturitatea. Adolescența, cîtă intră sub unghiurile vederii nu pare altceva decît un cîmp de ruptură, ultima haltă a copilăriei, prima escală spre clasa cea mare a vieții.

Informațiile asupra colegilor, asupra profesorilor, asupra relațiilor dintre ei, dintre unii și alții, într-un cuvînt asupra microclimatului uman, asupra clasei, n-au girul referinței obiective. Sînt traduse prin optica adolescentului miop, fără succes la fete, ros de invidie pentru succesul altora, fără tunică elegantă și fără pălărie de pai, rîvnindu-le cu patimă pe una și pe alta, umilit de condiția corigenței repetate, provocat de ambiție în fața laurilor premianți, pe deasupra condamnat să poarte grija unor ochelari diformi, nedoriți, inestetici. Are colegi cu succes școlar incontestabil, însă pe care nu-i frecventează, are colegi, odrasle ale unor familii bogate, cu care nu se află în comunicare, profesorii nu-i sînt prieteni și prietenii nu-i inspiră încredere, în cele din urmă perspectiva clasei devine încă o dată subiectivă. Dar valoarea ei nu scade cu nimic prin asemenea fragmentări și particularizări. Clasa în care se mișcă fizionomia tînărului Mircea Eliade este vie, plină de viață, are nerv și are, pe deasupra, o extraordinară plasticitate.

Clasa lui Mircea Eliade citește **Bonvard et Pécuchet** și povestește în germană **Nathan der Weise**, dar admiră pe D'Annunzio, în **L'enfant de volupté** și **Le Feu**, însă pronunțat ca **Il Piacere** și **Il Fusco**. În ore elevii citesc **Roșu și Negru**, dar în zilele de exmatriculare **Les Misérables**. Găsesc atractiv romanul **La garçone** de Margueritte, dar cred că **L'enfant maudit** nu e chiar genial și-i preferă, pentru dispute, **Condiția umană**, dacă nu, în general, Balzac. Unul se declară adept al scrierilor tip Nick Winter, dar alții preferă măreția lui Brand de Ibsen. În clasă pătrund și cărți cum e **Capitalul** de Marx sau **L'unique** de Stirner, chiar Engels și Kropotkin, este citat Bakunin, unii discută **Împărat și proletar** numai prin optica lui Gherea, alții par a prefera lecturile franceze de tip Stirner sau Kropotkin, iar alții se sfiesc, în fața lor înșiși, să plîngă în hohote citind **Ulița copilăriei**. Ca oriunde, clasa este formată din fel și fel de oameni. Unii se laudă că îl știu pe Schiller, alții se mîndresc cu Auguste Comte, iar alții sînt cuceriți de Panait Istrati. Într-o controversă aprinsă pentru Racine careva se folosește numai de izvorul opiniilor lui Faguet, iar altul poate să-l conteste folosindu-se de Brunetière. Ca tineri în plină formare, și afirmare, nu se pot înțelege să pună în scenă procesul lui Raskolnicoff, deoarece cartea aceea groasă și pătrată cu hîrtie proastă și copertă galbenă, (**Crimă și pedeapsă**), despre care nu se știe dacă costa 30 sau 40 de lei, unii au citit-o în franceză și n-au văzut traducerea românească de la Steinberg, iar alții nu par a o fi citit în întregime. Atît de diferiți unii de alții, colegii lui Mircea Eliade cunosc bine **Istoriile** lui Tacit, deși se vede că mulți dintre ei se informează doar din dicționarul Varenberg și Saglio, dar se angajează cu patimă în controversele pentru antichități, cu toate că unii n-au citit încă **La cité antique** și se informează numai din Fustel de Coulanges. Între prieteni sînt și dintre aceia care învață franceza pe cărțile colegilor, după cum nu lipsesc cei gata se dedice cu totul fiecăruia din autorii citiți, fără pic de discernămînt.

Dincolo de aceste orizonturi de lectură Mircea Eliade admiră cultura întinsă a prietenului care a izbutit să citească multe volume de Boissier, în timp ce el citise **Le chariot d'or** și **Les Messieurs Golovleff** de Chtchédrine și, este adevărat, chiar **Istoria literaturilor romanice** de Iorga și, desigur, **Sanctuaires d'Orient** de Schuré. În mod ciudat **La lutte universalle** de Felix Le Dantes și chiar Haeckel i se par depășite la un an după lectură, cînd continua cu asiduitate să frecventeze seria de volume din **Bibliotheque de Philosophie Scientifique**. Acum asistă la disputele din societatea „Muza", despre valoarea silogismului în știință și asupra discuțiilor Einstein-Bergson, observă că va trebui să-l citească degrabă pe Bergson, și își procură cu mare bucurie un Horatius legat în pînză, cu coperta de carton. Este tocmai epoca în care îi sfîrtecă sufletul **Un om sfîrșit** de Giovanni Papini, deoarece înțelege că ar fi spus lumii acele adevăruri pe care el însuși se pregătea să le spună. A citit într-un an mai mult de 200 de cărți, între care nu par a ocupa un loc important cele despre Rama, prin care ajunge să conferențieze în fața domnișoarelor de la „Muza", cu atît mai puțin cele care l-au dus la articolele despre Rolland, publicate fără nici un onorariu.

Însă aici forma aceasta conversativă a clasei pare a se rupe în mod brusc. Constatăm deodată că orizonturile de lectură citate nu converg nicidecum cu orizonturile de lectură citite. Lipsește orice referință la bibliografia despre cel dintîi profet indian, după aceea despre cărțile pe care le parcurgea, în bibliotecă, luni de-a rîndul (cărți pe care, spunea, „nu le mai citește nimeni"). Traversat de privirile prietenilor săi vizitatori, în propria mansardă, nu suflă o vorbă despre lecturile sale sistematice de orientalistică și de filosofie („un tînăr care nu sărută mîna domnișoarelor și nu știe cum se bea ceaiul, care citește multă filosofie, vorbește repede, dă din mîini și tutuiește domnișoarele și care, cu toate acestea, roșește de zece ori pe ceas și e foarte timid"). Dacă, deci, orizontul clasei este distanțat de orizontul profesional specific înseamnă că analiza lecturilor citate în **Romanul adolescentului miop** nu ne poate duce prea departe. Avem un orizont de luptă, care este al clasei, cu clasa, pentru clasă. Și un alt orizont de luptă, care este al sinelui, cu sine și pentru sine. Unul se află în luminile rampei, sub reflectoare, este concedat arenei, altul se află acoperit de taină, pus sub lăcate, ca un patrimoniu interzis ochiului străin.

Ar fi, desigur, cu totul naiv să credem acum că lecturile ne-ar da singura formă de expresie a clasei. Dimpotrivă. Ai impresia, citind, că lecturile sînt tocmai forma de luptă împotriva acestui spațiu de tranzit. Clasa înseamnă chimia și matematica, cu toate angaralele presupuse, ori trăite cu dezesperare, înseamnă teza și tabla, înseamnă corigența și repetenția, consiliul profesoral și serbarea premianților, care pot fi privite, desigur, și prin unghiul marțial și prin unghiul satiric, dar nu pot fi înlocuite prin nimic în lume. Clasa înseamnă, după aceea, societatea culturală a elevilor, constituită de elevi, condusă de elevi, unde membrele cu fustă prea scurtă sînt excluse, odată cu colegii lor care nu acced la un protocol definit. Între ei poate fi Constantin Noica, cel care s-a strămutat la liceul „Matei Basarab" pentru a-și salva pletele juniei. Dar clasa înseamnă excursii organizate sistematic prin alte societăți ale juneței, înseamnă roluri puse în scenă și spectacole de revistă, pumni de făină răsturnați peste păr, ca să dea reflexe argintii și mîncărimi amarnice pe șira spinării, măști pentru carnaval și costume strălucitoare pentru revistă, după aceea lungile protocoale de dezbateri în Cișmigiu, asupra succesului, nopți pierdute sub felinarele străzii și timp deblocat dintr-un timp ireversibil, tot mai puțin cu fiecare zi care trece.

De aceea tînărul care se angajează, în fața propriei sale conștiințe în spațiul secund al mansardei, pe calea desăvîrșirii de sine se vede deodată, cu tot ce are, împotriva clasei. Mircea Eliade realizează cu pătrundere această dedublare dureroasă de planuri și pune, împotriva clasei, lecturile. Are șansa, rară, ca lecturile clasei să-l constrîngă și ele într-o bună măsură, dar are mai cu seamă credința de neînfrînt că el ar putea deveni, ridicîndu-se deasupra clasei, prin lecturi. Drumul său va merge de-acum singur. Își va aduce aminte cu multă nostalgie de serile fascinante din Moș-Ajun, cînd se porneau cu colindul pe străzile Bucureștiului de altădată, umplîndu-și buzunarele cu mandarine, cu smochine, cu pesmeți dulci și cu mere strălucitoare (plus cîte 100 de lei la fiecare casă), animați de bucuria unei tradiții și nu de ceaiurile cu cozonac și de banii primiți. Dar va strînge din dinți și va rămîne singur în perimetrul îngust al mansardei. Tînjește după acele nopți parfumate cînd citea pe Șincai și putea să se bucure că a descoperit la un anticar **Istoria filologiei române** de Seineanu, dar nu va mai putea asculta entuziasmul colegilor săi pentru Musset, nici **Cavalcada Walkyriei**, cîntată la orgă, cu un deget, de un coleg, nici chiar prologul cuceritor din Pagliaccio, interpretat de altul și va rămîne cu sine și cu **Eclesiastul** acela citat simbolic, pe masa de lucru.

Cum cărțile care domină procesul formării așteaptă, cu toată masa lor întinsă de titluri, într-un spațiu de taină, scrisul devine o simplă formă de disciplinare a spiritului și a cunoașterii, iar jurnalul un fals, o stratagemă complicată pentru uzul voinței. Împotriva crizelor de melancolie și împotriva clasei autorul în căutare de sine contrapune o sumedenie de tehnici de educație a voinței, multe luate și practicate deschis după cartea care l-a fascinat atît de mult : **Educația voinței** de Payot. Dar lupta cea mai grea începe numai acum, cînd tînărul adolescent rămîne deodată singur cu sine în imensitatea necunoscută. A păși înapoi ar fi o lașitate îngrozitoare, a merge înainte ar însemna jertfa de sine. Începe bătălia cea dură împotriva sinelui ridicat din sine și clătinat de vînt, împotriva dușmanilor dinlăuntru, ce-l despică cu ascuțișul fierului înroșit. Împotriva orgoliului lumesc — umilirea de sine, care dezarmează trufia, împotriva trupului tînăr — frînghia dosită după rafturile cu cărți, pe care nu evită să o folosească pînă ce simte sîngele cald lunecîndu-i pe coapse.

Romanul adolescentului miop nu este o carte confortabilă. Este strigătul disperat al tînărului pornit în căutare de sine. Din păcate toate regiunile sensului devin reale numai după lectura operei integrale. Sau din fericire.

Ion Itu

Desene de Mihaela Negru

Desen după natură

Urmare din pag. 1

Cu toate acestea, în existența literară, nu apar prea multe afinități între poetul Titus Vijeu și maestrul proclamat. Invocarea lui Bogza înseamnă de fapt invocarea reportajului românesc de calitate, un procedeu retoric asemănător invocării muzei din epopee.

Căci autorul urmărește altceva.

Volumul conține două părți, inegale ca întindere și ca valoare. Partea întîi, intitulată „Via sacra", este mai lungă și orientată către actul comunicării imediate, chiar a popularizării. Ea se oferă mai degrabă auzului decît văzului, cuprinde texte elaborate pentru a fi ascultate. De aceea, utilizează numeroase figuri ale oralității, cu precădere repetiția și paralelismul, ceea ce riscă uneori să agaseze cititorul neprevenit. Partea a doua, „Desen după natură", uită, însă, majoritatea acestor frustrări impuse scriiturii. Iar rezultatul e spectaculos și reconfortant totodată, creînd pagini puternice (vezi interesantul portret dedicat lui Romulus Vulpescu).

In schimb, obiectivul rămîne același pe tot parcursul cărții. E vorba despre construirea unei uriașe „imagini morale" care să ilustreze valoarea „iubirilor pentru mereu". Un discurs despre sensurile etice inalienabile ale culturii. Iubirea va fi sentimentul fundamental al autorului, predispunerea lui către lume. O lume unde nu vor supraviețui decît Binele și Frumosul, căci iubirea o purifică, o înnobilează, pînă la urmă o creează.

Totuși, a vorbi pe 200 de pagini numai despre Bine și Frumos reprezintă un efort remarcabil (e ca și cum ați vorbi o limbă folosind doar afirmativul). De aceea Titus Vijeu e obligat să-și ia unele precauții, în primul rînd să-și aleagă un subiect adecvat. A știut s-o facă : textele se referă la țara, la poporul și la cultura românească, adică la valorile supreme ale ființării și ființei noastre.

Iubirea transfigurează aceste noțiuni, dîndu-le chip simbolic : țara va deveni „Țara de dor", poporul e țăranul care a luptat, a muncit, a durat și a creat, iar cultura capătă trăsăturile inconfundabile ale geniului eminescian și ale eposului lui Avram Iancu. Alături, se structurează o întreagă galerie de eroi ai Binelui și ai Frumosului, de la anonimul buldozerist pînă la piscurile științei, artei și istoriei naționale. Toți sînt evocați întru iubire, sînt înveșmîntați cu purpura imperială a marilor idealuri.

Este interesant de observat cum Titus Vijeu, un erudit de excepție, profund cunoscător al culturii universale, personaj inhibant prin calitate, are răbdarea și patima de a străbate meleagurile în căutarea neștiuților ostași ai valorii. Bătrîni săteni, învățători dedicați, tineri cenacliști : toți aceștia sînt acum scoși la iveală, evocați și admirați cu sinceritate. Un mare și pozitiv spirit heliadesc sălășluiește în acest autor : fenomen rar, extrem de rar, care îi scuză atît exagerările, cît și surplusul de optimism. Încrederea lui în Bine și în Frumos ajunge cel mai emoționant argument al cărții.

Din punct de vedere etic.

Din punct de vedere estetic, însă, situația se schimbă. Textele, mereu pe punctul de a deveni ode, trec frecvent de la proză la poezie și invers. Iar momentul lor de forță este, indiscutabil, cel poetic. Aici, calitatea de scriitor a lui Titus Vijeu i-a trădat intențiile publicistice și l-a reîntors către artă.

De unde, și întrebarea noastră : de ce nu a transformat acest set de texte în poeme ?

*) Titus Vijeu : **„Fotografia unei iubiri"**, Editura **„Albatros"**, 1987.

Viața manuscriselor

Urmare din pag. I

și Kastner (Amănunte despre J. R. Mayer se găsesc în M. Eminescu, **Opere**, vol. VIII, Editura Minerva, București, 1986, p. 101—110, iar despre A. G. Kastner în M. Eminescu, **Fragmentarium**, Editura științifică și enciclopedică, București, 1981, p. 340). Cu toate acestea, rîndurile îi aparțin lui Eminescu și sînt scrise într-o epocă tîrzie, cînd nu mai folosea grafia gotică.

Ce scriu azi ? Wundt. Subiecte ale experienței interioare — unități subiective care nu se potrivesc oriunde (J. R. Mayer Introductio). Dat fiind că orice experiență interioară are drept corelat o mișcare mecanică, la citirea oricărui scriitor vechi trebuie să facem abstracție de subiectivizarea diferitelor mișcări și să căutăm corelatul mecanic. Ceea ce era ex deo l-a determinat să scrie, și ce greșeli a comis la subiectivizare, adică la formarea noțiunii. Formarea noțiunii. Vezi Kastner.

Însemnarea are legătură cu interesul permanent al poetului pentru scriitorii vechi și i-a fost inspirată de consultarea unora dintre lucrările autorilor citați. În lucrările de psihologie ale lui W. Wundt apar frecvent noțiuni ca : experiență internă și mișcare mecanică, legate de procesele psihice.

Pentru o mai bună înțelegere a acestui fragment, este necesară corelarea lui cu însemnarea următoare de pe filele 186 și 187.

Reprezentarea este echivalentul unei mișcări mecanice, care perturbă echilibrul de oscilație al mai multor organisme. Această impresie (centripetală), însumată altor impresii următoare, formează o unitate de ordin superior, o noțiune. Centrifugal — ca mișcare corespunzătoare a mușchilor și alunecarea în tangentă se formează cuvîntul. Cuvîntului i se anexează ulterior atribute care, poate, potrivit naturii, nu-l revin, sau îi revin unei experiențe mult mai vechi... (O însemnare, tot în limba germană, cu conținut asemănător, dar cu sens interogativ, apare în manuscrisul 2267, fila 91 v : **„...Așa cum mișcarea centripetală a nervilor se transformă în strigăt centrifugal, așa este necesară căutarea. Dar sensul cuvintelor. De unde provine el ?"** — traducere din M. Eminescu, **Opere**, VIII, Editura Minerva, București, 1986, p. 295).

Este vorba deci de caracterul subiectiv al experienței interioare, ale cărei produse, reprezentările, sînt considerate impresii prin intermediul cărora se nasc noțiunile și expresiile lor lingvistice, respectiv cuvintele. Cel care scrie sub impulsul inspirației (**ex deo**) nu redă întotdeauna realitatea ca atare, ci una subiectivizată, devenită subiect al experienței interioare, care poate să ducă la producerea unor „noțiuni false", cum va zice Eminescu în continuare. „Corelatul mecanic", substratul care l-a determinat pe un autor să scrie într-un anumit fel și nu în altul, nu este firește numai de natură psihică, ca și impresiile (reprezentări subiective, dar referitoare la o existență obiectivă), dar are, cu toate acestea, un rol determinant. Ceea ce îndreptățește interesul poetului nostru pentru „căutarea" acestui corelat.

După treizeci de ani...

Urmare din pag. a 3-a

— De cînd ați părăsit revista, ați rămas totuși în legătură cu ea. Cum o vedeți în comparație cu cea de atunci ?

— Eu am fost unul din fiii risipitori ai revistei. N-am încetat s-o citesc cu plăcere și mereu cu nostalgia anilor '60, cînd eram și eu cu 30 de ani mai tînăr. Viața m-a înțeleptit, pe cît ei însăși i-a fost cu putință, s-o facă, și nu mai colaborez la revistele literare decît atunci cînd sînt solicitat. Acum, asertiunea de pe vremuri a lui Ștefan Bănulescu s-a adeverit. Sînt, biologic vorbind, un mic bătrîn. Revista nu a încetat să fie a tinerilor și ea continuă cu succes tradiția celei de-acum trei decenii. Admir longevitatea (între colaboratorii „Luceafărului") a lui Fănuș Neagu și cînd îi citesc tableta săptămînală parcă îl văd (evident, mai svelt), tropotitor ca o stavă de cai mîncînd jăratic pe întinderile Bărăganului.

De aici încolo, în aceste șiruri, nici nu mai vreau să răspund la întrebările ce mi le-ați pus, decît zburînd ca un fluture capricios pe deasupra lor. Nu sînt critic literar și nici chiar istoric literar, deși am scris o cronologie Eminescu, mai mult ca o demonstrație a dorinței mele de a fi un scriitor total. Aș vrea să mă adresez nu revistei ci colaboratorilor ei, tinerii scriitori. Le doresc poeților să nu fie numai poeți, ci, în frățească măsură, prozatori, publiciști, critici, reporteri și dramaturgi. Corectura și redacția sînt trepte niciodată fără folos ale măiestriei literare, ale uceniciei într-o meserie vastă și profundă, ce se îmbogățește de la o generație la alta.

Ce pot să-i spun „Luceafărului" ? Ridicînd privirea spre cerul înstelat, doresc să-l văd seara și în zori cu strălucirea lui distinctă, paznic neadormit al nopților noastre de nesomn, stea emblematică a poeziei românești, voce unicat în muzica sferelor. De pe firul meu de nisip nu încetez să-i strig îndemnul clasic : excelsior !

Cînd „Luceafărul" va împlini 60 de ani, aș vrea să fiu chemat la sărbătorirea lui, chiar dacă, întocmai ca Ion Agârbiceanu odinioară, am să întreb și eu vreun redactor : „Vai, dar ce mai face fratele Tăslăuanu ?". Tăslăuanii mei se cheamă Fănuș și Gica, Ion Brad și Tiberiu Utan, Tom Degețel și Niculae Stoian, Velea și Sorescu, Bănulescu și Zincă, Mihu Dragomir și Eugen Barbu, Dumitru Corbea și Theodor Balș, Dodu Bălan și Aurel Martin. Și nu în ultimul rînd, Păstorel Teodoreanu, cel pe care eu l-am adus să colaboreze cu o rubrică permanentă în „Luceafărul", și care, oenolog mai însetat și mai slăvit decît Fănuș, a scos acest sfînt porumbel din gură : „bețivii se duc, podgoriile rămîn". Dulcea mea podgorie se numește „Luceafărul". Iată de ce, după treizeci de ani, nu pot privi îndărăt cu mînie, ci însuflețit de un omenesc sentiment de tandrețe.

POȘTA REDACȚIEI

OANA ILEANA, Slatina : Din păcate, nu putem nici măcar să vă încurajăm.

CĂRSTEA ȘTEFAN, Călan : Un poem clasic în trei părți **(Măști)** descriind un amor astral ; se remarcă asociațiile plastice și muzicale, dar versificația e în general săracă (torid / arid, bătălii făclii, străveziu / purpuriu, prezente / absente etc.) și efectul ratat în monotonie. Citățm : „Dorința nu se dizolva, integră / În erosul naiv și nelumesc / Ce drag ți-era, vioară a lui Ingres / Doar visele cu îngeri se scumpesc !", în care ultimul vers e arbitrar, iar pentru efectul special de rimă (integră / Ingres) sacrificați proprietatea termenului („integrală", ceea ce este altceva). Mai interesant e al doilea poem, **„Fructul florii de gheață"**, combinație de poezie și proză, cu unele fragmente remarcabile („Și rochia-ți se aprindea mai tare / Se consuma — ce iute ! — către poale / Dar încă mai rideai întâritat / Când talpa ta fringea, contaminată, / Parfumu-i între glezne încurcat, / Mătasea tulbure emoționată" ; „Pulsa tot vinu-n fructele rănite / Și suflul din virtejuri aprindeau", sau extraordinarele versuri „Dar te-am iubit cu mingiieri de fetru / Și, cit de gingaș te-aș fi sfișiat !". Mai trimiteți.

MARTA ROMAN, Olt : „Bizarerii sau platitudini ?" Și una și alta, dar la 15 ani se mai poate spera. Totuși, în loc să scrieți, sub titlul **„Eu (marele Anonim)"** rînduri ca acestea: „Fiecare din noi sîntem aceeași / fără a fi în acelaș (!) timp alți", sau „Deci viață / nu aveți nevoie de adevăratul / nume / filosofează prea mult / e inert", ceea ce, iertați-mă, e curată aiureală, poate ar fi mai bine să citiți poeziile lui Blaga ; nu de alta, dar nu ne putem permite să scriem inepții în umbra capodoperelor, ori să vulgarizăm, din neînțelegere, prețioase bunuri spirituale.

NELU MOLFAN, Cimpina : Citățm, pentru unii dintre corespondenții noștri, acest îndemn didactic : „Tinere, de iți dorești / Realizări depline / Renunță-ncet la joacă / Învinge prin gîndire // Și nu uita, de tînăr / Îți trebui' o călăuză / Se coace altfel mintea / Când are jar pe spuză // De aceea, în viață / Cît vei exista / Să nu fugi de carte / Ea e muza ta // Ea iți poartă pașii / Către infinit / Și-ți aduce-n viață / Visul mult dorit", precum și, pentru celibatari, acest avertisment : „Timplele-mi sînt albe / Trupul un gorun / Un celibatar fără de cusur. / Tare amar este adevărul pur", specificînd totodată că nu au nici o legătură cu poezia.

CIORANU ION, Slobozia : La ultimele două întrebări răspunsul e **da.** E de mirare că scrieți doar de un an, textele dv. în general decise, mature, cu o bună tehnică a concentrării — sugerînd un mai îndelungat exercițiu. Citățm : „Lucrez lăcașuri în apropierea / piramidelor // Strig morții cei mari / mă învălui în cenușiu / și pînă spre ziuă / negustoresc / la taraba de vise", ori „Cimpie de iubire sînt cuvintele tale / În poem n-a mai rămas decît / sfidarea". Vă mai așteptăm, atenție însă la ortografie („v-a suplinii" — !!!). Cît despre „timpul liber", nu-l prea avem.

PETROVICI SLAVENCA, Timișoara : Imperfecte dar promițătoare poeziile... „dăruite". O sensibilitate specială, distingînd floarea vie de înostaza ei moartă, metamorfoza energiilor în formele aparenței ; intuiții singulare **(„culoarea lunii /.../ iubindu-și nebună / timpul muribund..." ; „strivesc în palmă / stele speriate"**, în **Teatru de păpuși)**, ori aceste pregnante formulări : **„Plec de lîngă tine / fără să te trezesc din închipuire. / Plec învingătoare de-acum" (Război)** sau **„Nu mai ești decît o biată piatră / aruncată-ntr-un lac / Ai trăit pînă te-am / cules. / Acum mori liniștit, ai tot timpul / pînă se liniștește / oglinda apei".** Destule argumente pentru a susține că posibilitățile dv. depășesc sfera interesului personal, avînd șansa de a contribui la îmbogățirea teritoriului larg (și obiectiv) al poeziei. Atenție la tehnică, încă deficitară. Așteptăm cu interes evoluția dv.

NICULAE PETRACHE, Călărași : „Tumult stelar / Sentiment astral / Depărtări interstelare / Sentimente milenare / Despre soare și pămînt etc. (în **Sens).** Vorba poetului Darie Novăceanu : nu vă mai pierdeți timpul.

I. N., București. Nu sînteți pregătit să participați la un concurs de debut. Notația scurtă pe care o practicați (ca exercițiu mental, mai ales) nu satisface propria dv. definiție a poeziei **(„Punte incandescentă / între două maluri / De gheață...")** ; rezultatul este de cele mai multe ori foarte departe de ceea ce va fi fost intenția inițială, ca în acest text intitulat **„Mihai Eminescu" : „A numărat nisipul mării / Și de haine / Nu s-a schimbat / Niciodată"(?!?).** Nu.

FORTUNA LORIN, Timișoara : Probabil este vreo greșeală, în nr. 2 din 9 01 87 nu vă puteam răspunde noi. În textele recente remarcăm versuri frumoase **(„Banatic pămînt, răsfățat de cîmpie")** alături de altele stîngace **(„vîntul istoriei sabia-și adie"**, sau **„foamea-și turna peste țară nămeții")** versificație fluidă, vitalistă **(„La braț cu înserarea, prin vechea mea cetate / M-aș duce-n pribegie, ca șatra de țigani / Liliacul să-mi trimită flacoane parfumate / Cu primăvară-n suflet, am douăzeci de ani !")** ; un umor promițător **(„Prin ierburi și prin tufe scăpată-i herghelia / De insistente gize și bosumflați gîndaci")**, precum și reale aptitudini peisagistice. Lipsește însă tensiunea emoțională, a sentimentului sau a ideii ; și, oricît v-ați supăra, unele versuri sînt — totuși — școlărești (cea ce nici măcar nu e chiar atît de grav, mai rău ar fi fost să fie.... dimpotrivă).

Gabriela Negreanu

Lumina ca singurătate

era ora trei spre dimineață și mă întorsesem acasă
știam că ziua va începe din cîntecul cocoșului înșurubat
pe acoperișul de tablă
(ah duioasele anacronisme !)

drumul era cald precum boarea vederii urcînd spre ochii
născutului
(dinspre copilărie coborau cerbii stîrnind ierburile
ce spală
fețele celor ademeniți în uitare)

era ora trei spre dimineață și mă întorsesem acasă
chipuri, senzații ale unor forme (vieți ce mă obosiseră)
se scurgeau de-a lungul trupului
dincolo de ape

lumina creștea, eram tot mai singur —
puternic și singur — o forță
sieși străină.

Portret

Locuința lui e un nor gros de fum
din care iese arar
doar cît să vadă
dacă nu cumva timpul moare
pentru că toată ziua
nu face altceva decît să scrie la bazaconii
(cai verzi pe pereți, mai exact-spun gurile rele).

Citeodată stă ore în șir
privind fără țintă,
după care sare ca ars
și se plimbă agitat prin cameră vociferînd
și, eventual, luîndu-se cu mîinile de cap,
ca apoi să reînceapă să scrie tremurînd, mușcîndu-și
degetul mare de la mîna stîngă,
pocnind din degete în căutarea unei idei
care — vai ! — nu vine
și el își reia plimbarea cu același zel, cu aceeași
înduioșătoare neliniște pînă cînd, într-un tîrziu
și extrem de greu, cade într-un somn agitat
în care, bineînțeles, bolborosește întruna fraze
fără șir și fără capăt, idei sicîitoare
din poemul care, în acest moment,
evident, se scrie de la sine.

George Nina Elian

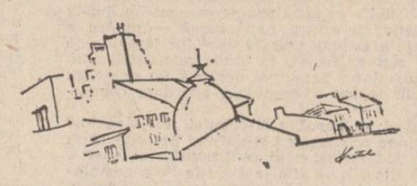

Desene de Luminița Tudor

Triumful construcției

Urmare din pag. 1

în Războiul neatîrnării noastre clocotul proaspăt, actual al voinței unui popor de a ieși din secularul „boicot al istoriei", ca să-l invocăm pe L. Blaga, în văzul istoriei moderne. Asta se numește o **revelație,** ceea ce depășește simpla coordonare de fapte istorice care ar fi făcut din Paul Anghel, cel mult, un autor de romane istorice în care „teza" dictează ficțiunii. Romanul însă ne-a interesat și ne-a convins ca **ficțiune pură,** în ciuda regretului scriitorului, exprimat într-un interviu, că e nevoit să facă totuși literatură. Și asta fiindcă Paul Anghel nu „reconstituie", pur și simplu, istoria, ci are, cum am mai spus, **revelația** ei. Faptul îi permite să facă saltul din „obiectivitatea" științei în **obiectivitatea** artei. Aici trebuie văzută izbînda lui Paul Anghel și bănuim că instinctul artistic va rămîne treaz pînă la capătul **Zăpezilor de-acum un veac.** Căci el însuși spune că evenimentele odată pornite nici o „strunire" conștientă a cuiva nu le mai poate opri. Doar aici este punctul unei intîlniri cu Tolstoi, însă e o zonă comună multor autori epopeici. Aceasta e totuși obiectivitatea **demiurgiei,** care privegheză totul. Artistul pătruns de „revelație" dobîndește demiurgia. Altfel spus, devine **impersonal,** nepărtinitor cu personajele și cu evenimentele. Trebuie să-i recunoaștem lui Paul Anghel starea de „demiurgie", ca și lui Tolstoi sau Rebreanu. Bănuim că lungimea romanului, care a iritat, între altele, a fost ea însăși impusă de logica internă a acestui fluviu romanesc, în slujba căruia Paul Anghel trăiește condiția salahorului-scrib. Cînd scriitorul atinge starea de demiurgie, el nu mai este „liber" să experimenteze cu scriitura, să facă — să zicem — piruete textualiste și alte minunății atît de aplaudate de critica obișnuită cu clovneriile. Tensiunea modernității vine din „revelație", din **adevăr.**

Romanul se naște de pe spații ample (Paul Anghel percepe universul **spațial** și, în consecință, n-are vocația analizei de tip Proust, cel pătruns de misterul **timpului),** încă din stari **(Ieșirea din iarnă)** firele acțiunii se împletesc de la Petersburg și Istanbul pînă în Germania, Anglia etc., cu centrul iradiant în capitala României. Se arată semne tulburi peste tot : incidentul din insula dunăreană Dinu, un raport secret lecturat de Bismarck, ruptura dintre eminentul student celtist Lucrețiu Parva și profesorul Sommert ; Theo Răscanu, cu ideile lui socialiste, face o breșă (prin „autodezmoștenire") în una dintre cele mai vechi familii românești, cu puternice ramificații în toate provinciile locuite de români ; rușii nu respectă Convenția și trec Prutul peste capul guvernului român de la București, care, în semn de protest, ordonă retragerea („absurdă", după părerea colonelului Cerchez) din punctul strategic Calafat ; prințul uimește pe administratorii domeniilor sale din Germania cu graba vînzării acestora și a cumpărării în țară a moșiei Broșteni (spre a se „impămînteni") etc. ; în fine, se produce clipa decisivă de la 9 mai, a proclamării Independenței prin memorabilul discurs al lui Kogălniceanu. Toate acestea, adunînd în uriașul fluviu al narațiunii zeci de alte destine, declanșează epopeea. Șiruri interminabile de trupe, herghelii, cirezi de vite, trenuri cu provizii, care, cete de voluntari se scurg spre Dunăre din stepa rusească și din vechea Dacie **(Fluviile).** Secvențele, amintind de tehnica cinematografică, se derulează, se interferează și se desfac spre a se reintîlni în șuvoiul irezistibil al întregului, mișcîndu-se tumultuos sau în acalmie, făcînd să consoneze tonul umoristic cu acela detașat și impersonal, imaginile de infern (vezi frontul cu noroaiele obsedante și miasmele sufocante ale cadavrelor) cu mondenitățile din capitală (balul japonez al Păunei Catargi, spre exemplu), aventurile lui Nae Maican sau ale lui Toma Nicoară cu certurile din parlament, demersurile diplomatice ale prințului Iancu Ghica cu grijile și tenacitatea prințului Carol (reamintindu-și și de celălalt „cutremur" din 1870, cînd era să-și piardă tronul), disperarea din fața Griviței 2 și a Plevnei cu bucuria victoriilor, farsa lui Caragiale (cu căderea Plevnei) și refuzul țarului de a îngădui aliaților români participarea la tratativele de pace și multe altele imposibil de cuprins în cîteva cuvinte, toate dau substanță și tensiune romanului, autorul menținîndu-se permanent într-o perfectă detașare dobîndită cu efortul unei exemplare cunoașteri a epocii. Să mai precizăm că multe dintre personajele romanului sînt într-o totul memorabile : Păuna Catargi, Lucrețiu Parva, generalul Cernat, Brătianu, Toma Nicoară, Nae Maican, Alexandru Răscanu, Robcănescu, locotenentul Arghir, Leanța Grădișteanu, Ilie Puiu, prințul Nigata etc. Personajele istorice sînt surprinse cu discreție, fără a se forța nota și trec firesc în ficțiune. La drept vorbind, **Zăpezile de-acum un veac** are ca principal protagonist pe Carol I, devenit un personaj complex, pentru prima oară impus atenției maselor largi de cititori în adevăratele sale dimensiuni, ceea ce nu-i puțin lucru. În uriașa albie a narațiunii, existența prințului pare a fi firul principal, străbătînd toate cărțile. El e oglinda obiectivă, rece și impersonală a țării, menită să țină în echilibru patimile și fervorile întregii societăți și ale politicii românești. Într-o discuție cu evreul Goldmann, Brătianu zice : „Luptele dintre partidele politice sînt de la o vreme cumplite, procesele pentru pămînt sînt nemiloase, trec din generație în generație. Tocmai de asta românii au și adus un prinț străin, ca să le fie arbitru". **(Ieșirea din iarnă,** p. 379). Și un gînd al prințului : „Voi respinge cu desăvîrșire orice interes de partide sau de persoane". **(Noaptea otomană,** p. 72). Finalmente, fluviul acesta romanesc lasă impresia unei insolite coloane a infinitului, împletită din izvoarele „ieșirii din iarnă" devenite „fluvii", pentru a tot crește și a se împlini în infinitul „ieșirii la mare", vag imaginabilă, de-acum, de cititorul care a prins arhitectonica ansamblului. Stă, desigur, în puterea autorului, beneficiar al unei scrituri curate, îndelung exersate, să ducă la bun sfîrșit această construcție îndrăzneață, monumentală, unică în cîmpul literaturii naționale.

REMEMORĂRI SECVENȚE MONGOLEZE

1.

Translatorul care m-a însoțit pînă la marginea Deșertului Gobi, un tînăr poet născut chiar în inima acestei solitare și unice întinderi, a dispărut imediat după căderea amurgului revenind în zori, obosit dar cu o secretă mulțumire întipărită pe chip. Purta în mînă un borcănaș prevăzut cu capac, pe jumătate plin cu lichid incolor. L-am întrebat ce are acolo și mi-a răspuns simplu : **Rouă !** Atunci mi-a povestit legenda potrivit căreia recunoștința și dragostea filială față de mamă sînt reflectate într-un obicei tradițional : să scuturi roua de pe flori și de pe ierburi și s-o duci dimineața ca pe un elixir celei ce ți-a dat viață. O noapte întreagă i-a trebuit să umple o jumătate de borcănaș cu rouă. Eram în Deșertul Gobi...

2.

În cele două săptămîni cît am peregrinat prin Platourile Înalte m-am străduit degeaba să aflu două **secrete** (ca să zic așa) legate de prepararea unor băuturi obținute din lapte. Rachiul limpede și slab alcoolizat (dar foarte înșelător) și celebrul **cumis** cunoscut, de altfel, încă de pe vremea lui Herodot. Cumisul se prepară (am mai scris-o) din lapte de iapă. Am văzut sute, dacă nu mii de iepe cu una din tîte protejată de o acoperitoare de postav, pe cînd cealaltă era liberă. Din cea liberă sugeau micuții tineri și nerăbdători, cealaltă era mulsă pentru fabricarea cumisului. Am iscodit în fel și chip un tînăr cioban cu care am băut o jumătate de noapte rachiu din lapte de vacă în mici pahare de argint. De fapt, eu eram consumatorul indirijit, gazda trăgînd sorbituri scurte, și privindu-mă ușor ironic prin tăietura oblică a ochilor. Mă studia cu multă curiozitate. Cred că am ingurgitat la apropae un litru din ciudata băutură avînd senzația că beau apă de fîntînă. Nici o stare de euforie, nici o **ameteală,** cît de mică. Pe la miezul nopții, gazda s-a ridicat lăsîndu-mi altă sticlă la dispoziție spunînd că e vremea să iasă și să înceapă prepararea cumisului. A ieșit undeva în afara iurtei sub strălucirea înaltă a stelelor tremurătoare. Am vrut să-l urmez, acum era momentul să aflu și **să văd** modul de preparare a rafinatei băuturi.

Am încercat să mă scol de pe marginea patului de lemn dar genunchii îmi erau moi și nu primeau nici o comandă. Tibia și peroneul deveniseră gelatinoase. Mi se întîmpla pentru prima oară în viață acest lucru. În patru labe nu mă puteam tîri din motive de orgoliu. Mintea îmi era limpede.

Am încercat încă o dată să mă ridic dar degeaba. Atunci, resemnat, m-am întins pe suprafața tare a patului căzînd iute într-un somn profund.

M-a trezit dimineața tînărul mongol privindu-mă vesel prin tăietura oblică a ochilor și a așezat pe masa rotundă o carafă plină cu cumis. N-am să știu niciodată dacă era cumis preparat în noaptea aceea sau unul mai demult preparat și ținut în iurta-magazie. Și nici rachiul de lapte n-am aflat cum se prepară, și de atunci m-am ferit cu îndîrjire să beau mai mult de două pahărețe din aparent inofensiva băutură.

3.

De la fereastra hotelului în care am locuit, hotel elegant cu alură de navă oceanică, am urmărit un original concurs de mașini vechi. Erau aliniate la start tot felul de tipuri de autovehicule demult ieșite din uz, care de care mai pitorești și mai rudimentare. Alături de ele își făcu apariția un echipaj insolit trezind curiozitatea spectatorilor. Un fel de gabrioletă așezată pe două roți de lemn uriașe, cu lada vopsită în culori vii, avînd pe capră un tînăr îmbrăcat în costum național. Gabrioleta (ca să-i zicem așa) era trasă de un splendid armăsar de statură mijlocie, a cărui coadă lungă atingea asfaltul. S-a dat startul și a început o hărmălaie de motoare bîzîind și tusind și pînă au apucat anacronicele mașinute să se **încălzească** și să-și ia avînt, gabrioleta ajunsese de mult la jumătatea traseului. Acolo, tînărul dresăvăr a oprit făcîndu-se a mesteri ceva la un ham, așteptînd să-l ajungă și să-l întrecă ceilalți concurenți motorizați. Abia după ce l-a depășit și ultima mașină a dat bici calului gonind spre **finiș,** chiuind de mama focului și trecînd primul linia de sosire spre hazul și satisfacția spectatorilor care scandau în cor : „Tot calul e mai iute !"

4.

Am povestit întîmplarea acelei nopți cînd am rămas să dorm în iurta izolată a bătrînului mongol pînă în dimineața în care urmau să se întoarcă mașinile plecate să facă o nouă aprovizionare. Nu m-a crezut nimeni, sînt convins. O mai povestesc o dată, neacordîndu-i nici o semnificație și negăsindu-i nici o explicație logică.

Am rămas deci singur cu bătrînul păstor de vîrstă incertă și încercam să înjghebăm o conversație în limba lui Pușkin. Căzuse întunericul brusc și din toate părțile deodată, acoperind cerul cu mari aripi de vultur.

În iurtă era cald. Jarul strălucea în soba rotundă și bătrînul înmiresmase aerul presărînd deasupra focului ierburi necunoscute frecate în palmă.

Plutea un miros ciudat. Mirosul vechilor lamaserii. Un ied proaspăt fătat scîncea slab într-un colț, alb ca o petală de nufăr. Bătrînul m-a privit atent multă vreme și m-a întrebat dacă nu mi-e **dor de acasă.** Am confirmat. S-a ridicat și a pus pe masa rotundă și joasă o bilă ciudată de sticlă sau de cristal, nu mi-am putut da seama de greutatea ei deoarece stăpînul iurtei nu m-a lăsat s-o ating. Lumina slabă a jarului desena pe suprafața-i lustruită culori de curcubeu. M-a invitat s-o privesc și a zis de cîteva ori : „acum ești acasă". Am privit suprafața sferei și deodată, ca într-o halucinație vizuală, am deslușit o imagine cunoscută. Nu-mi venea să cred. Vedeam terasa Casei scriitorilor de la mare și pe terasă, așezate la o masă, pe soția și fiica mea, stînd de vorbă cu inconfundabilul (ca statură) Fănuș Neagu. Totul a durat circa un minut și, contrariat de cele văzute, am început să rîd frecîndu-mă la ochi. Imaginea tremurînd pe sfera transparentă a dispărut brusc. Am privit spre bătrînul care se prefăcea că motăie și m-am concentrat îndreptîndu-mi iar ochii spre bila de cristal încercînd să reînnod filmul întrerupt. Zadarnic. Pe suprafața curbă nu se desluseau decît reflexele singerii ale jarului agonizînd. Mă întreb și acum dacă acea întîmplare a fost o simplă iluzie optică, rodul fanteziei mele susținută de „dorul de acasă", sau forța de sugestie a bătrînului mongol ?

5.

Cea mai veche lamaserie din cîte au rămas în Ulan-Bator, bijuterie arhitectonică de lemn și bronz, are în stînga intrării un mic pătrat ocrotit cu ziduri joase. Doi chiparoși japonezi flanchează o băncuță de marmură. Iarba e groasă și moale. Clopoțeii așezați sub grinzile lamaseriei sună în vînt o melopee stranie. Soarele cade perpendicular peste acel loc care se numește „Grădina reculegerii". Am intrat și eu (în general pe acea băncuță nu se așează decît o singură persoană) și, brusc, am simțit o stare de liniște vecină cu toropeala. Nu-mi amintesc să fi adormit deoarece am auzit tot timpul clinchetul melodios al clopoțeilor vibrînd în vînt. Ghidul mă aștepta la ieșirea din acel mic pătrat și privind la ceas m-a anunțat că trebuie să ne grăbim fiind trecut de ora la care era fixată masa. Am întrebat de curiozitate cît timp stătusem în **grădină** și el mi-a răspuns privindu-mă curios : „Exact o oră și jumătate". Mie mi se părea că trecuseră doar cinci minute...

Mircea Micu

CONFABULE

*

* *

În acest anotimp
în care tu
te schimbi înflorind
dintr-un cireș într-altul
în această zi
în care tu
ești o floare în cearcăne albastre
iar eu doar un nor roșu și trecător
în această clipă
în care tu
ești atît de departe
eu privesc fără rost o fotografie
colorată
întrebîndu-mă și acum
de ce ai plecat.

Iulian Neacșu

CUMPĂNĂ

Elegia cetăților

Nu era nici noapte nici zi și atunci
mergeam încet pe străzile Romei.
Mantii de plumb se tîrau pe lespezi
înaintea mea, umbre
de săbii zăngăneau pe ziduri.
Era lumina unui soare care nu știa
dacă amurgise ori sta să răsară
și eu cu ochii triști, cu gura-nțepenită
mergeam încet pe străzile Romei.
„Armatele în fața porților"
era strigătul înfricoșător
ce umplea cetatea la fiecare ceas
dar pentru că nimeni nu răspundea
în fața porților
încremenite rămîneau armatele.
Tînăr mergînd pe străzile Romei
carnea trupului meu am simțit-o
cum se sălța la cer, numai mantia
atîrna ca de plumb.
Și am privit în sus și o groapă imensă
se rotea în cer deasupra cetății.
De o mie de ani sorbite armate
pe buza gropii se întunecau
în ultimele bătălii.
Din centrul gropii începuse să răsară
un astru dureros asemeni unei candele.
Am înțeles atunci că cerul
e plin de Rome moarte, Drum al Robilor,
că mormintele adevărate nu sînt pe pămînt,
ele lucesc în ceruri depărtate
și moartea fără sfîrșit ce o aveam în urmă
ne luminează nopțile.

George Alboiu

Pe apa Sălăuței

Printre cele mai multe cărări despletite pe malul Sălăuței, alegem una singură ; pe aceea care să ne scoată la moară. Și iată-ne în clipa în care dăm mîna cu Poetul pe cînd foșnetul plopilor nu face decît să întrețină starea de taină în acest tunel miraculos al timpului. Roata morii nu se învîrtește doar cînd și cînd. Dar, în casa morii, lampa s-a aprins ca și singură-n grindă. Intrăm, așa cum va fi intrat de atîtea ori și badea George cu timplele prinse în vîlvătăile de mirare ale lumii. Este și aici atîta de vie prezența mamei. Cu ciudată liniște aștept clipă de clipă chipul ei să-mi apară-n fereastră și cînd dau cu ochii de femeia cu trupul subțire strîns în cătrința trandafirie și cu broboada neagră ce-i alintă moale timplele, am o sfioasă tresărire...

„Ce vezi ? întreabă o fată... / Nimic mi s-a părut așa". Plutește în jur poemul cel de la începutul omenirii, de pe vremea cînd nu existau pentru vindecarea de dor decît cuvintele. De pe firul de astfalt al șoselei ce leagă Bistrița de Vișeie, se aud sunîndu-și platina și argintul clopoței prinși în coamele cailor. E nuntă la Hordou. Poate chiar nunta Zamfirei... „Voinicii cai spumau în salt / Și-n creasta coifului înalt / Prin vulturi vîntul viu vuia ; / Vrun prinț mai tînăr cînd trecea / C-un braț în șold și pe prăsea / Cu celălalt."

De pe acoperișul în două ape al casei memoriale George Coșbuc, se preling pînă la noi pulberi de stele ori numai polenul sinzienelor care, aprins de acolo de sus, ne trimite răvaș, nouă celor adunați între două anotimpuri, aici unde poți să te întîlnești pe o noapte de primăvară cu amintirea poetului . Cineva îngînă colindul de armindeni. După el, noi toți ca și cum tot restul lumii ar sta agățat de acest fir de strălucire. Și nu ne mai mirăm că s-a pornit dintre ramuri de caiși înfloriți să cearnă zăpadă... În seara asta de Florar lumina lăuntrică bîntuie sufletele tuturor.

Luceafărul tremură în tării. Miezul de dor e undeva tare aproape de noi. Dacă ne-ar sta în puteri l-am atinge cu virful de aripă. Trebuie totuși să plecăm, știind că-n urma noastră, poarta acestei case din Hordou va fi mereu deschisă. Mîine dis-de-dimineață, privind prin ferestrele larg deschise ale hotelului năsăudean, vom fi copilărește uimiți să constatăm că o adevărată zăpadă-de-petale, peste case, peste oameni, peste vise — s-a așezat. „A-nceput de ieri că cadă / Cite-un fulg / Acum a stat..."

Melania Cuc

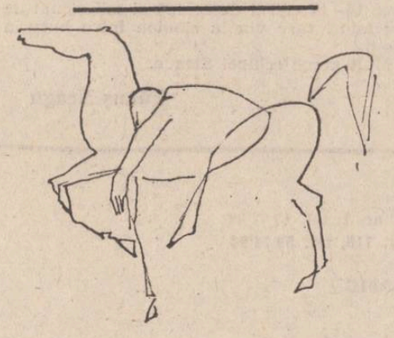

JAMES CLAVELL SHOGUN

TENTATIVĂ DE SEPPUKU

— Yabu-san spune : Excelent. El vrea să cunoască strategia europeană. Vrea să știe cum sînt purtate bătăliile pe pămînturile voastre. Cu de-amănuntul.

Blackthorne se gîndi o clipă. Apoi spuse :

— Spunei lui Yabu-san că pot să-i pregătesc orice număr de oameni și știu exact ce dorește să afle.

El auzise o mulțime despre felul cum duc japonezii războaiele de la călugărul Domingo. Călugărul fusese un expert și vital interesat.

— La urma urmelor, senhor, spusese bătrînul, această cunoaștere este de căpătîi, nu-i așa ? — să știi cum luptă păginii. Fiecare părinte trebuie să-și apere turma. Și nu sînt glorioșii nostri conchistadori binecuvîntata avangardă a sfintei biserici ? Și n-am fost eu cu ei, în fruntea luptătorilor, în Lumea Nouă și în Filipine și i-am urmărit timp de mai bine de douăzeci de ani ? Cunosc războiul, senhor, eu știu războiul. Poate că Dumnezeu mi te-a trimis ca să te-nvăț, dac-o să mor. Ascultă, senhor, oile mele de aici, din închisoare, mi-au fost dascăli despre felul cum duc japonezii războiul. Așa că acum știu cum luptă armatele lor și cum pot fi înfrînte. Cum ne-ar putea înfringe. Ține minte, senhor, îți spun un secret, pentru sufletul tău : Să nu-mpreuni niciodată cruzimea japoneză cu armele moderne sau cu metode moderne. Și să știi că pe uscat ei ne vor înfringe.

Blackthorne se lăsă în voia lui Dumnezeu și începu :

— Spune-i seniorului Yabu că-l pot ajuta foarte mult. Și pe seniorul Toranaga. Pot să le fac armatele lor de neînfrînt.

— Seniorul Yabu spune că, dacă cunoștințele dumitale, Anjin-san, se dovedesc folositoare, el îți va mări simbria, după o lună, de la cei doi sute patruzeci de koku ai seniorului Toranaga la cinci sute de koku.

— Mulțumește-i. Dar spune-i că, dacă fac toate astea pentru el, cer, în schimb, o favoare : vreau să anuleze hotărîrea în privința satului, și-mi vreau nava și echipajul înapoi peste cinci luni.

Mariko spuse :

— Anjin-san, nu te poți tîrgui cu el ca un negustor.

— Te rog întreabă-l. Ca o umilă favoare. Din partea unui oaspe de onoare și un viitor vasal recunoscător.

Yabu se încruntă și răspunse pe larg.

— Yabu-san spune că satul nu contează. Sătenii au nevoie să bagi spaima-n ei ca să-i faci să se miște. Cît privește corabia, ea se află în grija seniorului Toranaga. El e sigur c-o vei primi înapoi curînd .M-a rugat să-i aduc la cunoștință seniorului Toranaga cererea dumitale cînd ajung în Yedo. O voi face, Anjin-san.

— Te rog, cere iertare seniorului Yabu, dar trebuie să-l rog să anuleze hotărîrea. Astăseară.

— Abia ce-a spus nu, Anjin-san. N-ar fi politicos.

— Da, înțeleg. Dar, te rog, mai întreabă-l o dată. E foarte important pentru mine... o petiție.

— El spune că trebuie să fii liniștit. Nu-ți face griji în privința sătenilor.

Blackthorne dădu din cap. Apoi se hotărî.

— Mulțumesc. Înțeleg. Da. Te rog, mulțumește-i lui Yabu-san, dar spune-i că nu pot trăi cu această rușine.

Mariko păli.

— Poftim?

— Nu pot trăi cu rușinea de a avea satul pe conștiință. Sînt dezonorat. Asta nu pot s-o-ndur. E împotriva credinței mele creștine. Va trebui să mă sinucid imediat.

— Să te sinucizi?

— Da. Asta e ce-am hotărît să fac.

Yabu îi întrerupse.

— Nan ja, Mariko-san?

Poticnindu-se, ea le tălmăci ce spusese Blackthorne. Yabu îi puse întrebări, ea răspunse. Apoi Yabu zise :

— Dacă n-aș ține cont de reacția ta, asta ar fi o glumă, Mariko-san. De ce ești atît de îngrijorată? De ce crezi că vorbește serios?

— Nu știu, Alteță. El pare... nu știu...

Vocea i se stinse.

— Omi-san?

— Sinuciderea e împotriva tuturor preceptelor creștine, Alteță. Ei nu se sinucid niciodată, cum facem noi. Cum ar face-o un samurai.

— Mariko-san, tu ești creștină. E adevărat?

— Da, Alteță. Sinuciderea e un păcat de moarte, e împotriva cuvîntului lui Dumnezeu.

— Igurashi-san ? Tu ce crezi ?

— E o înșelăciune. El nu e creștin. Vă amintiți prima zi, Alteță? Vă amintiți ce i-a făcut preotului? Și ce i-a îngăduit lui Omi-san să-i facă spre a salva băiatul ?

Yabu zîmbi amintindu-și ziua aceea și noaptea care urmase.

— Da. Așa e. Nu e creștin, Mariko-san.

— Îmi pare rău, dar nu înțeleg, Alteță. Ce e cu preotul?

Yabu îi povesti ce se întîmplase în prima zi între Blackthorne și preot.

— A profanat o cruce? spuse ea vădit contrariată.

— Și-a aruncat bucățile în țărînă, adăugă Igurashi. Totu-i o scorneală, Alteță. Dacă povestea asta cu satul îl dezonorează, cum mai poate să stea aici, cînd Omi l-a dezonorat urinînd pe el?

— Poftim ? Îmi pare rău, Alteță, spuse Mariko, dar iar nu înțeleg.

Yabu îi spuse lui Omi:

— Explică-i.

Omi se supuse. Ea era dezgustată de spusele lui, dar nu lăsă să i se citească nimic pe chip.

— După aceea, Anjin-san a fost total băgat în sperieți, Mariko-san, termină Omi. Fără arme o să fie întotdeauna pus la respect.

Yabu sorbi puțin saké.

— Spune-i așa, Mariko-san: Sinuciderea nu e un obicei barbar. E împotriva Dumnezeului lui creștin. Deci, cum poate să se sinucidă ?

Mariko tălmăci. Yabu îl urmărea pe Blackthorne în timp ce răspundea.

— Anjin-san se scuză cu adîncă smerenie, dar spune, obicei sau nu, Dumnezeu sau nu, această rușine cu satul este prea mare ca s-o îndure. Spune că... se află în Japonia, că e hatamoto și are dreptul să trăiască după legile noastre. Mîinile ei tremurau. Asta-i ce-a spus, Yabu-san. Dreptul să trăiască după obiceiurile noastre, după legea noastră.

— Barbarii n-au nici un drept.

În românește de
Doina Cerăceanu

m a p a m o n d

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Perspectiva comparatistică

descinsă din școala filologică a criticii italiene, în care simțul textului și al coordonatelor lui existențiale este decisiv, Luisa Valmarin propune cititorului român, într-o recentă culegere de studii de maxim interes, rezultatele cercetărilor sale de literatură română modernă și comparată, dorind „să pună în lumină unele aspecte specifice care, pînă acum, n-au atras atenția criticii, dar care ilustrează în mod deosebit de pregnant specificitatea și modernitatea literaturii române, mai ales în context european". Autoarea surprinde nu atît prin orientarea modernă a aparatului critic, cît prin modalitatea în care, prin el, a reușit să reveleze sensurile insolite ale unor texte pentru care se părea că critica românească își spusese ultimul cuvînt. Aceasta din tendința de a proba, parcă, faptul că prin mutația semnificațiilor estetice critica este primul factor care trebuie implicat în procesul novator, întrucît ea trebuie să instituie noile coordonate ale receptării.

Metoda comparativă găsește un teren fertil de exercitare în analiza circulației cărților teriomorfe la noi („Un castor între **Esopie** și **Fiziolog**") și reușește să evidențieze contextul bizantino-slav de afirmare a fenomenului literar românesc din perioada medievală precum și felul în care acesta o pune „în legătură directă cu patrimoniul valorilor clasicității orientale urcîndu-i rădăcinile, în cazul de față, pînă la vremea elenistică". În continuarea acestor demonstrații trebuie pus și capitolul despre Grigore Alexandrescu „Tradizione e contemporaneità nelle **Favolle** di Gr. Alexandrescu", deși el ocupă primul loc în carte, întrucît demonstrația propusă convinge că în formarea culturală a poetului aceste cărți au avut un rol fundamental, constituind direcțiile majore în care s-a dezvoltat fabulistica sa.

A doua orientare a cărții vizează instituirea funcției de comunicare între literatura română pe de o parte și cea italiană sau iugoslavă pe de alta, fie sub aspectul fatic, al stabilirii codului, fie sub cel referențial, al transferului propriu-zis, de analiză a afinităților dintre mesaje. Aspectul fatic era absolut necesar chiar în cazul lui Eminescu, „cunoscut într-o măsură prea redusă de publicul italian" și al operei sale „traduse în italiană doar parțial și, în majoritatea cazurilor, mai puțin decît aproximativ". De aceea autoarea concepe o simplă prezentare, o introducere de ordin general, ca o primă treaptă indispensabilă, atît receptării operei eminesciene înseși, cît și unei ulterioare abordări critice, mai aprofundate și mai nuanțate („Mihai Eminescu : Una presentazione"). Aceeași necesitate apare și în cazul lui Gr. Alexandrescu, „practic absolut necunoscut în Italia dacă ieșim din mediul propriu-zis al specialiștilor". Totuși, deoarece discursul criticii românești asupra fabulisticii acestuia părea încheiat încît se considera „epuizată orice posibilitate de a mai spune ceva nou". Luisa Valmarin nu-și refuză privilegiul de a demonstra cum această operă „văzută dintr-o perspectivă critică mai modernă și mai puțin obișnuită, ne poate spune încă multe, ajutîndu-ne să înțelegem personalitatea artistică și umană a acestui poet".

Aspectul referențial, cum s-a văzut, surprinde două procese de comunicare : unul între literatura română și cea iugoslavă („Ivo Andrić și cultura română : convergențe și paralelisme"), celălalt între literatura română și cea italiană („Funcția Renașterii în romanul **Principepele** de E. Barbu"). Ultimul studiu al cărții, „Masca și fața : actrițe în poezie", conceput de autoare — căreia îi place să angajeze permanent un dialog constructiv cu critica românească — pentru a consolida prestigiul poeziei feminine ignorate de critică, sau analizate, în ciuda aparențelor, în registrul minor, pare mai degrabă un exercițiu prealabil pentru o eventuală abordare comparatistă.

Voind să facă analiza circulației „Fiziologului" în versiune românească și nefiind preocupată în primul rînd de aspectul conținutistic al operei, Luisa Valmarin se află în situația de a completa și continua teoria sumară a lui Cartojan, neadusă de criticii români la zi. Întrucît importanța traducerii românești în cunoașterea exhaustivă a literaturii teriomorfe în totalitatea ei este decisivă, autoarea, după ce determină cu un coeficient mai mic de aproximare rădăcinile culturale îndepărtate și lămurește istoria textuală în tradiția manuscrisă greacă, efectuează o confruntare între cele trei variante românești (Gaster, Velculescu, Mociornița). O astfel de cunoaștere, se arată, rămîne totuși parțială, deoarece dintre cele trei versiuni (greacă, slavă și română), numai prima beneficiază de o ediție critică.

Desen de Mihaela Negru

Clarificarea originii, dezvoltării și difuzării textelor nu justifică mirarea în fața faptului că o astfel de operă, creată în secolul I sau al doilea e.n. și constituită într-o milenară tradiție naturalistă fantastico-alegorică, este convergentă cu o preferință atît de puternică a poporului român. Cea care reușise să surprindă atît de subtil circulația reversibilă a motivului jertfei zidirii în studiul despre Ivo Andrić — acest motiv pătrunsese pe teren românesc de la sîrbi în timpul domniei lui Neagoe Basarab, ctitorul monumentalei mînăstiri de la Curtea de Argeș în condițiile în care acesta era căsătorit cu Despina Brancovici, descendentă din legendarul cneaz Lazar : în varianta cultă, motivul circulase în sens invers, deoarece Ivo Andrić, după ce cunoscuse prelucrările lui Blaga, Goga, Eftimiu, în timpul misiunii sale diplomatice în București, a trecut la scrierea romanului care l-a făcut celebru „E un pod pe Drina" — nu-și explică motivația preferinței poporului român pentru literatura teriomorfă a „Fiziologului". Ar fi trebuit implicată în demonstrație zoomitologia dacă ce s-a continuat și s-a întărit apoi în perioada daco-romană, constituindu-se într-o trăsătură fundamentală a poporului român. Faptul că lupul, spre exemplu, era etnonimul dac și că o astfel de credință a fost întărită de romani, care au adus cu ei cultul imperial al lupului, ar putea fi pus în precedența directă a faptului că versiunea românească înlocuiește anumite animale fantastice exotice cu altele mai obișnuite : „Printre acestea apare și lupul, care figurează tocmai în versiunea românească". De asemenea, existența în heraldica țărilor române a unor motive teriomorfe (corbul, bourul), nu se leagă, evident, de tradiția cărților populare, ci ține de aceeași motivație profundă. Așadar, pentru poporul român, „Fiziologul" n-a fost o poveste a literelor, a hieroglifelor egiptene, nici un manual de zoologie populară și nici măcar un corpus de parabole creștine ; preferința pentru el venea dintr-un mod anume de a trăi în strînsă comunione cu natura și din modul ancestral de a gîndi acest raport. Executarea copiilor pînă în secolul al XIX-lea (Moldova, 1832), pătrunderea influenței lui în arta decorativă (mînăstirea Bistrița, în secolul al XIX-lea) și în mod deosebit în literatura cultă („Istoria ieroglifică" a lui Cantemir) sînt dovezi elocvente în acest sens.

Fabulistica lui Grigore Alexandrescu este considerată „ultima fermecătoare supraviețuire a **Fiziologului** românesc și a străvechii moșteniri culturale pe care o reprezintă". Virtuțile deosebite de critic și istoric literar ale Luisei Valmarin se vădesc cu pregnanță tocmai în studiul închinat acestei fabulistici, cînd autoarea probează forța de a aborda în profunzime textele spre a le decoda cele mai subtile nuanțe ale mesajului ; aceasta cu atît mai mult cu cît abordarea se face asupra unei opere căreia critica românească, furată de mirajul poeziei actuale, se grăbise să-i contabilizeze problematica și să-i hotărască limitele și locul în arheologia istoriei literaturii. „Este de remarcat, spre exemplu, felul în care, în urma unui simplu examen filologic administrat indeciziei lui Ion Rotaru, autoarea duce demonstrația pînă la stadiul evidențelor într-o spinoasă problemă de pragmatică literară : raportul dintre funcționalitatea textului fabulei și modalitățile de manifestare ale genului paremic. Reține atenția, de asemenea, felul în care este concepută sistematizarea tematică, nu ca un simplu inventar de teme, ci după principiul general semiotic al celor două axe implicat de Jakobson în geneza metaforei. Astfel, pe lîngă simbolistica socială a textului, studiul comparativ intern al fabulelor reușește să sugereze conturarea unui univers estetic aparte, ce poate fi decodificat apoi „în cheie arhetipologică".

Într-un dialog fecund cu critica și istoriografia literară românească actuală, Luisa Valmarin se impune în fața cititorilor prin exigența cu care își dirijează propriile instrumente critice, prin năzuința de a dura o cale trainică între literatura română și cea italiană, pe care valorile românești să poată circula în mod firesc și, în special, prin eleganța și siguranța cu care demonstrațiile sale ajung la evidențe.

Ștefan Găitănaru

Poezie din Mongolia

LUUVSANDAMBJA CHUSAN

Dorurile mele

Plutesc nori peste munții înalți,
pe lunci curg ape domoale
și împreună cu norii-nvolburați
cu apele din ale munților poale
plutesc peste munți, peste luncile line
dorurile mele, gînduri senine.

Se-ncheagă năluci peste stepe și lunci,
alături pasc caii, o herghelie nasc,
și împreună cu ale stepei năluci,
împreună cu caii care pasc
se-ncheagă-ncet și trec în șiroluri line
dorurile mele, gînduri senine.

Pe lacuri mii de valuri clipocesc,
păsări bat iute din aripi agitate,
și-alăturea de valuri, de păsări ce roiesc,
se prind în jocuri multe, repetate,
se hîrjonesc și bat din aripi, line
dorurile mele, gînduri senine.

Foșnește sub ceruri vîntul vînăt, pustiu
tatuat de fulgere trufașe,
pe coamele de vînt, sub cerul vinețiu
și pe săgeți de fulgere golașe,
foșnesc și fulgeră — mereu tot line —
dorurile mele, gînduri senine...

SORMUNIRSIN DOSDOROV

Preludiul ploii

Se iscă vîntul
înfiorînd întinse lanuri de porumb.
În văzduh plutește o umezeală deasă,
pe acoperișurile iurtelor
fumul se lasă jos
ca niște steaguri ude.
Smocuri de ciulini
aleargă bezmetici, cutreierînd stepele
asemeni copiilor pierduți
de-ai lor, cei mari.
Cerul respiră adînc
și se lasă către pămînt
ca o imensă căldare cu fontă răsturnată.

Și numai atunci, cînd întîiul fulger
orbește tot ce-i viu,
cînd tunetul — cu zgomot uriaș —
i se așează pămîntului în palmă,
numai atunci
imensa căldare de fontă crapă
și prin fisurile ei
lichidul topit începe să curgă
scăldînd pămîntul...

În românește de Nicolae Nicoară

Din lirica australiană

BARBARA GILES

Paralaxă

Vino lîngă mine
mai aproape
vino lîngă mine
perfect
departe de mine
în nezărita parte-a încăperii
arde făptura ta
departe de mine
departe de mine
la zece mii de mile
depărtare
astfel n-avem puterea
să ne mușcăm
să ne-nvrăjbim
vino lîngă mine
rămîi în preajmă
iartă
căiește-te
odihnește-te lîngă mine
departe de mine
departe de mine
sau mori
în moarte
nu vei avea puterea
să-ți mai faci jocul
cu mine
departe de mine

JUDITH WRIGHT

Cercul sacru

Cîntecul a pierit, dansul
și dansatorii sînt o taină-a pămîntului,
ritualul e de prisos, povestea tribului
s-a risipit într-o istorisire străină.
Dar iarba dînd în clocot
arată cercul dansului : în tihnă
mimează eucaliptii un străvechi corroboree*)
șoptind un cîntec frînt.
S-a pierdut vînătorul : spada
retezată e adînc sub pămînt ; făpturile pictate
un vis ca aburul uitat de lume-n somn.
Oprite sînt picioarele nomade.
Doar inima călătorului se-opintește
într-o invizibilă umbră, cuvînt nerostit
pecetluind în singe străvechiul blestem,
cea dintîi spaimă asemeni lui Cain.

*) dans tribal aborigen.

În românește de Geo Vasile

UN POET - O LUME

● Juhan Viiding (n. 1951) face parte din cercul poeților din Tartu (R.S.S. Estonia). Poezia sa se constituie în momente de profundă analiză a trăirilor eului liric, orientîndu-se mai ales spre claritate laconică fără a se feri de imagism. Datorită dezinvolturii spirituale, poeziile lui Juhan Viiding s-au impus în plan unional încă de la debutul poetului.

Juhan Viiding

Drumul

Sînt drumuri înspre care se îndreaptă,
Cei ce vor totul una cu pămîntul,
Și sluga și călăul la buză stau de treaptă,
Așteaptă să le bată din nou prielnic vîntul.

Nu-s flori în calea mea și nu foșnește bradul,
Lucirile banale în ochi nu mi se sparg,
În mine iar sălășluiește trainic iadul
Și ancora ridic și o pornesc spre larg.

*

* *
Chiar și printre
ferestrele încălzite
se aude
glasul lăcustei
bătaia inimii
abia se aude
curge în mine sîngele calm
mă luminează lăuntric
copacii iar vin spre mine
și flacăra este mai clară
în vara întîrziată
în noaptea asta
în ziua asta
ale vieții mele
mă uit la cel care zboară
mă uit pentru că văd
și rid pentru că plîng
pe cerul prielnic
ca totdeauna
sînt toate stelele
la locul lor !

Toamnă în orașul natal

pe noi ne omoară timpul cu răfuiala lui
a ruginit lanțul de pe rădăcina pomilor
verigile lui le ud și le înmulțesc
și nu pot să-mi doresc o bogăție mai mare

un semn pe pămînt se află în parcul străvechi
banca e crescută cu picioare de lut
totul se va stinge din nou să se aprindă
așa cum curge viața mea de bărbat

picioarele mele mai desenează semne
și perceptorul timpului adună întruna
„cît este ceasul ?" latră cîinii miezului nopții
în orașul unde am apărut pe lume.

Prezentare și traducere de
Stelian Gruia

REVISTA STRĂINĂ

● **REVISTA PARIZIANĂ „ELLE"** aduce date interesante despre nașterea lui... Frankenstein. În anul 1816 Byron se afla în Elveția, exilat în urma unor scandaluri care au culminat cu divorțul de Augusta, verișoara sa. Împreună cu ei se mai aflau : Shelley, în vîrstă de 24 de ani, Jane Clarmont, o tînără de 18 ani, aflată acolo într-o „aventură fără viitor" cu Byron, și verișoara acestuia, Mary Wolstonecraft, viitoarea Mary Shelley.

Cum vremea pe malul lacului Leman se stricase, Byron a avut ideea ca fiecare să scrie cîte o povestire de groază. Byron a scris ceva despre vampiri, Shelley a prezentat o înumpiare demna de speriat copiii, în timp ce Jane Clarmont a preferat să doarmă tot timpul.

Mary Wolstonecraft a scris „Frankenstein sau un Prometeu modern", o lucrare s.f., cum am categorisi-o astăzi. Puțini știu astăzi că acest erou s-a născut din pana soției lui Shelley. „Frankenstein" a apărut în volum la 11 martie 1818, dar fără numele autoarei, fiind însoțit de o prefață semnată de Shelley.

Edițiile din volumul lui Mary Shelley au început să apară apoi în toată Europa. Ulterior Mary Shelley a mai scris romanul „Mathilda", relatînd o întîmplare șocantă, cu caracter autobiografic.

● **HERBERT von KARAJAN** a împlinit 80 de ani. Născut în 1908, la Salzburg, orașul lui Mozart, el este urmașul familiei Karajanopoulos, care în urmă cu 250 de ani a plecat din Macedonia pentru a face comerț cu tutun la Viena. A început să dirijeze la Opera din Ulm în anul 1929. A devenit „fenomenul Karajan", după ce în anul 1938 a dirijat fără partitură, la Opera din Ulm, „Tristan și Isolda" de Wagner.

Multilateralitatea lui îi scoate din sărite pe mulți. Hugh Bean, fost concert-maistru al Orchestrei Filarmonice din Londra, spunea : „Cu o mînă el poate dirija, cu cealaltă poate ține telefonul și pe deasupra poate citi o revistă de motociclism aflată pe pupitru". Unii critici muzicali se plîng că datorită intervențiilor prea dese „oprește orchestra din drum". Instrumentiștii susțin contrariul : „Modul lui de a dirija a făcut să cîntăm pasaje întregi fără oprire"... spunea despre el șeful partidei de trompete de la celebra Filarmonică londoneză.

Karajan nu depune armele pînă nu obține ceea ce dorește. Placido Domingo, considerat a fi cel mai mare tenor al momentului, spunea : „Dacă von Karajan vă cere să faceți ceva, faceți-o cum vă spune el, întrucît în caz contrar se pricepe de minune să facă ca glasul să vă semene cu un lătrat de cîine."

Diferența dintre Karajan și ceilalți mari dirijori ține de modul lui de a înregistra, de revoluția pe care el a făcut-o în arta înregistrării. „Procedăm în felul următor : angajăm orchestra pentru trei săptămîni, chiar dacă nu avem nevoie de ea atîta timp. După ce înregistrarea este terminată, Karajan ascultă banda. Dacă aude ceva în neregulă se întoarce la orchestră și înregistrează din nou pentru că ține ca totul să fie perfect. Alți dirijori se mulțumesc și cu lucruri de mai slabă calitate, Karajan niciodată", spunea Michael Götz, omul care realizează toate înregistrările dirijorului.

● **Sub titlul „Scrisoare din București,** Elena Ghica și secolul său", **revista iugoslavă de limbă albaneză „Flaka e vëllazërimit" (Flacăra înfrățirii), ce apare la Skoplje — R.S. Macedonia, în numărul său 3680 din 17 februarie 1988, publică un amplu articol despre viața și opera scriitoarei Elena Ghica (Dora d'Istria) semnat de Cristia Maksutovici, în traducerea poetului Baki Ymeri. Articolul este însoțit de o notiță în care traducătorul face o scurtă prezentare a autoarei, studentă la secția de limbi străine a Facultății de Filologie București, semnatară între alte scrieri și a mai multor reportaje despre R.S.F. Iugoslavia, însoțită și de fotografia acesteia.**

Articolul de față este un fragment din monografia în curs de realizare „Elena Ghica", în care autoarea scoate în evidență actualitatea operei scriitoarei, pusă în slujba celor mai înalte idealuri umaniste, rolul ei în emanciparea femeii și în popularizarea cauzei naționale a popoarelor din Balcani. El conține o serie de date biografice ale Dorei d'Istria, relațiile sale cu personalități politice și culturale ale timpului, prestigiul cîștigat prin colaborarea la cele mai influente reviste din Franța, Italia, Elveția, Germania.

● **În revista „Flaka e vëllazërimit" (Flacăra înfrățirii) ce apare la Skoplje — R.S. Macedonia, în numărul său din 7 februarie 1988 (nr. 3676) sub semnătura scriitorului Baki Ymeri, cu titlul „În memoria colegului meu de studii", a apărut un interesant articol dedicat vieții și operei lui Mircea Scarlat, însoțit de fotografia scriitorului român și de un fragment, „Lirica lui Marin Sorescu", dintr-o viitoare prefață semnată de Mircea Scarlat la un volum de versuri de Marin Sorescu aflat în curs de apariție în R.S.F. Iugoslavia, în traducerea lui Baki Ymeri.**

Articolul cuprinde unele date biografice ale scriitorului Mircea Scarlat, cîteva considerații asupra personalității autorului și a scrierilor sale, cu referiri la anii de studii și la profesorii scriitorului român, precum și la perioada petrecută la Universitatea din Viena, cu bursă Herder, unde l-a cunoscut poetul Baki Ymeri. În continuare sînt citate cîteva din scrierile lui Mircea Scarlat publicate în R.S.F. Iugoslavia, îndeosebi cele de la Pancevo-Voivodina.

● **RECENTELE „ZILE ALE FILMULUI ITALIAN"** de la București l-au readus printre noi — grație filmului „Othello" — pe Placido Domingo. În vîrstă acum de patruzeci și șase de ani, Domingo s-a născut în Spania din părinți cîntăreți de **zarzuela,** o variantă spaniolă a operetei, a trăit în Mexic și se simte la el acasă pe toate marile scene lirice ale lumii. Este cîntărețul care are tot ce îi este necesar : voce minunată, inteligență muzicală, instinct artistic, farmec personal.

În cei 25 de ani de carieră artistică, Placido Domingo a cîntat pe scenă de peste 1.600 ori, adică de cîteva ori mai mult decît a cîntat Caruso în întreaga sa viață. În afară de aceasta, a interpretat rolurile principale din 65 opere înregistrate pe discuri iar din 1979 s-a dedicat și dirijoratului.

Glasul lui Domingo nu are lirismul lui Pavarotti, nici dulceața vocii lui Beniamino Gigli, nici nu atinge dramatismul glasului lui Caruso sau eleganța calculată a lui Bergonzi ; glasul lui reprezintă o sinteză a tuturor acesfor calități : este ardent, delicat, dramatic, bărbătesc.

„Tenorii din naștere abia deschid gura și tonurile înalte ies de la sine. Cu mine lucrurile nu au stat chiar așa, eu a trebuit să trudesc din greu pentru a ajunge la această performanță", mărturisea el. La fel ca și Caruso, Domingo este convins că are de îndeplinit o misiune : „Cred că prin cîntec oamenii ajung să fie fermecați într-un fel, farmec care îi face să mai uite de grijile lor de fiecare zi, să fie mai aproape de semenii lor. Sînt în stare să-i înfrumusețez pe oameni și mă simt obligat să-mi folosesc această capacitate. Iar aceasta este o muncă ce îmi aduce satisfacțiile cele mai mari."

● **AFLATĂ LA CEA DE A OPTA EDIȚIE,** cartea de memorii a lui Luis Bunuel, **Ultimul meu suspin,** cunoaște un mare succes. Celebrul regizor spaniol evocă mediile artistice și intelectuale în care s-a format, precum și momentele cele mai importante ale unei cariere cinematografice de importanță decisivă pentru istoria cinematografului. Simpatizant comunist și reprezentant al Republicii spaniole, Bunuel a fost un antifascist convins, iar cartea sa reprezintă în același timp o cronică vie a unor ani decisivi pentru destinul democrației europene și pentru viața societăților liberale de pe continent, aflate în confruntare deschisă cu cea mai mare amenințare din istoria lor. Memoriile lui Bunuel conțin o suită de portrete ale personalităților literare pe care le-a cunoscut autorul **Viridianei,** în tușe vii și atașante, propunînd atenției cititorului o serie de aspecte mai puțin cunoscute din anii de debut ai mișcării suprarealiste, precum și poeme inedite ale lui Lorca sau material documentar cu privire la Salvador Dali, Aragon, Eluard și alții. Decriptarea surselor de inspirație pentru cele mai multe din peliculele lui Bunuel, precum și transcrierea obsesiilor, a aspirațiilor și eșecurilor sale conferă cărții o importanță decisivă pentru înțelegerea artei regizorului și decriptarea limbajului său filmic.

● **„ULTIMUL ÎMPĂRAT" ESTE FILMUL CU CARE REGIZORUL ITALIAN Bernardo Bertolucci** a reușit rara performanță de a smulge nouă Premii Oscar, acordate după cum se știe de Academia americană de Arte și Științe Cinematografice. „Ultimul împărat" a fost desemnat drept cel mai bun film iar regizorul distins cu Oscarul pentru regie. Celelalte șapte Oscaruri au fost acordate pentru : imagine (Vittorio Storaro) și pentru adaptare cinematografică, montaj, bandă sonoră muzicală, decoruri, costume și sunet.

„Ultimul împărat" a fost turnat în R.P. Chineză și este o coproducție italo-anglo-chineză, fiind cea mai ambițioasă realizare cinematografică de pînă acum fără participare americană. La baza scenariului se află volumul autobiografic al lui Pchu-I intitulat „Din împărat, cetățean : transformările unui bărbat care a fost zeu și a devenit om". Autorul lui, Pchu-I, a fost ultimul împărat al Chinei, iar în anul 1949, odată cu proclamarea R.P. Chineze, a aderat la programul noilor autorități susținînd activ construcția socialistă a Chinei. A încetat din viață în anul 1967.

Autenticitatea celor narate în filmul lui Bertolucci este asigurată de Pchu-Ti, fratele fostului împărat, care actualmente trăiește la Beijing, și care este și co-scenarist al filmului. Un rol extraordinar de important în filmul lui Bertolucci îl joacă culorile. „Filmul despre Pchu-I va fi o trecere de la o culoare la alta, de la întuneric la lumină. Copilăria împăratului va fi dominată de roșu și portocaliu, după care se trece la galben, culoarea împăratului. Natural, lumina apare în ultima parte a filmului, adică atunci cînd împăratul devine om", spunea regizorul în timpul filmărilor.

● **UNUL DINTRE ARTIȘTII ELVEȚIENI** de mare notorietate este Flavio Paolucci. Expunînd, din 1958, premiat încă în acel an la Bienala tinerilor artiști de la Gorizia, produs al climatului artistic de la Academia Brera din Milano, elev al lui Aldo Carpi, Paolucci s-a impus în curînd drept un artist obsedat de omul confruntat cu un spațiu în schimbare, pe care și-l apropriază prin reflexie și interiorizare. Fascinat de peisajul marocan și de experiențele artei contemporane (primește cel de-al doilea Premiu al Expoziției internaționale UNESCO de la Paris, în 1961), artistul utilizează tehnici frapante, cum ar fi citatul din realitate, prin utilizarea unor fragmente de plante și minerale folosite ca atare. Întrebuințarea unor materiale acrilice și alte experimente particularizează demersul tehnic al lui Flavio Paolucci, care declară despre sine : „Cred că nu este posibil să trădezi raportul dintre om și natură, care începe întotdeauna prin zi și prin noapte, prin moarte și prin viață, dar care se reînnoiește de fiecare dată. Am resimțit întotdeauna nevoia să încep din nou, punînd în chestiune emoțiile pe care le trăisem deja, dar pe care nu le epuizasem încă în întregime (...) Eu elaborez ceva foarte simplu, care-mi este propriu, din hîrtie și din lemn, din lemnul pădurilor care mă înconjoară. Încerc o nevoie profundă de a creă, într-o formă manuală, obiecte ale vieților trecute și ale existenței lor viitoare. Creația este ca o funcție a vieții, interioară și exterioară, ca un fir tangibil al activității omului, de care sînt întotdeauna legat".

SPORT

Mult noroc în bătălia diamantelor

Vai, echipa noastră olimpică n-a avut parte, nici în meciul cu Grecia, susținut pe teren propriu, de mărgăritar înflorit și de curcubeu deasupra capului. De doi ani și mai bine, olimpicii noștri umblă numai pe drumuri scrîntite. De unde la început, atît antrenorii cît și jucătorii (foarte mulți schimbați de la un meci la altul) se băteau cu pumnii în piept, de le bubuiau coastele ca mările sub furtună, că vor cîștiga primul loc din grupă și avionul pentru Seul, iată-i, în luna cu cea mai frumoasă deschidere a primăverii, cu funia de gît și lanțul de picioare. De acum înainte, cînd nici-o vrăjitorie nu mai e posibilă, cînd ardem ca jertfă măruntă pînă și pe altarele grecilor (clienții noștri dintotdeauna) trebuie să le spunem acestor băieți leneși ai noștri că sînt ursiți să treacă numai prin vifore de rugină ; mediocri și lipsiți de scăpărare, nici-o umilință nu-i îmbărbătează, nici una nu-i umple de rușine.

Steaua, care pleacă la Lisabona pentru bătălia diamantelor (își va polei mîinile în lumina lor, sînt sigur) a jucat în devans meciul cu Sportul studențesc și a cîștigat cu 3—0, ratînd și o lovitură de pedeapsă prin Iovan. Fără Lăcătuș și Rotariu, militarii au realizat o partidă lipsită de mari vijelii, totuși de bun nivel tehnic. În schimb, Sportul studențesc, din rîndul căreia au absentat Bucico și Coraș (cartonașe roșii în meciul cu Rapid) și-a mai deșirat o mînecă de la tricoul și așa destul de jerpelit, ferfeniții, zdrențuit și care-i mai atîrnă pe umeri într-un singur petic și-n două ațe.

Orice echipă mai mereu învinsă e o echipă tristă. Și merită, în clipele ei mai grele, să-i colorezi ființa tristeții cu fluturi și perle. Dar Sportul studențesc, întrată de mult în derută, a ajuns să se bată singură. Miercuri, spre sfîrșitul primei reprize, portarul Cristian, supărat că Pițurcă se tot învîrtea prin preajma porții sale (lucru care, dealtminteri, e de datoria oricărui atacant central), în loc să degajeze mingea prinsă cu măiestrie, i-a înveninat șalele jucătorului militar cu o lovitură de picior care-ar fi doborît și-un taur. Arbitrul, firesc, l-a eliminat din joc — și o etapă sau două, primul portar al Sportului va îngroșa buzele pe tușă. Or, asta nu mai e o poveste pe care s-o spui dansînd c-un lotus în dinți pe un recif de coral.

Dar, se vede treaba, sînt pe lumea asta și oameni care se înecă sorbind apă minerală cu paiul. Păcat că, în această vreme, otrăvesc 16—17 colegi de echipă și mii și mii de spectatori care vin la stadion întru bucuria vieții.

Mult noroc echipei Steaua.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București. Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXXI
17
(1 354)
Sîmbătă
23 aprilie
1988
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ÎNALTA SOLIE

O magistrală solie de pace și prietenie, de înțelegere și cooperare internațională, vizita pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu a întreprins-o, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în Indonezia, Australia, R.S. Vietnam și R.P. Mongolă s-a încheiat.

Înalții reprezentanți ai poporului român au purtat, pe îndepărtate meridiane, mesajul de pace și cooperare prin care se exprimă însăși vocația de a fi și simți, gîndurile și sentimentele fundamentale ale națiunii noastre. Întîmpinați pretutindeni cu alese și afectuoase manifestări de stimă și considerație, solii poporului român au purtat convorbiri la nivel înalt și au conferit un nou impuls relațiilor noastre cu alte țări, în deplinul respect al principiilor independenței și suveranității naționale, în folosul cauzei păcii și înțelegerii, al edificării unei lumi mai drepte și mai bune pe planeta noastră.

La revenirea în Capitală, tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu au fost întîmpinați de numeroși oameni ai muncii care au dat glas mîndriei și satisfacției întregului popor pentru rezultatele rodnice ale noului itinerar de pace, prietenie și colaborare.

Virtuțile dialogului politic la nivel înalt au avut în aceste zile de primăvară o consacrare de ordin principial și practic ce atestă însăși vocația politicii românești de pace și înțelegere internațională. Se relevă o întinsă experiență în acest sens, pe coordonatele ei se înscriu marile demersuri ale președintelui României, contribuția inestimabilă adusă cauzei progresului, cooperării și conlucrării între toate națiunile, în folosul umanității. S-a încheiat, după cum se știe, un lung itinerar de pace și prietenie — vizita pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, a întreprins-o în țări de pe continentul asiatic și în Australia. Ultima etapă a noului demers al președintelui țării noastre a reprezentat-o vizita în R. S. Vietnam și R. P. Mongolă.

Vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în Vietnam a însemnat încă o confirmare a tradiționalelor relații de prietenie româno-vietnameze, a dorinței comune de dezvoltare a colaborării dintre partidele, țările și popoarele noastre. Ceremonia sosirii în capitala țării socialiste prietene, convorbirile oficiale care au avut loc și înțelegerile asupra cărora s-a convenit, alte momente ale vizitei desfășurate sub semnul prieteniei și reprezentînd încă un capitol în cronica raporturilor stabilite de-a lungul timpului, au ca efect pozitiv impulsionarea pe mai departe a legăturilor pe multiple planuri a colaborării și conlucrării în favoarea progresului și civilizației ambelor țări și popoare, servind totodată cauzei păcii, rezolvării pe cale pașnică, în respectul independenței și suveranității naționale, a oricăror probleme care se ivesc și confruntă lumea internațională. **Noua vizită pe care o facem în Republica Socialistă Vietnam,** subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu, **constituie o expresie a relațiilor de prietenie dintre partidele și popoarele noastre. În cadrul convorbirilor pe care le-am purtat am ajuns la concluzia că există largi posibilități de a dezvolta colaborarea și cooperarea reciproc avantajoasă în domeniile economic, tehnico-științific, cultural și în alte sectoare de interes comun.** Acestea sînt bunele auspicii sub care, așa cum se subliniază și în comunicatul comun dat publicității, vizita în R. S. Vietnam îmbogățește cronica relațiilor bilaterale și conferă colaborării noastre pe multiple planuri o perspectivă amplă și o semnificație în permanență actuală.

Sub semnul voinței comune de a da o nouă expresie tradițiunilor legături de prietenie și colaborare dintre popoarele român și mongol, dintre partidele și țările noastre, vizita oficială de prietenie a tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în Republica Populară Mongolă s-a bucurat de aceleași momente sărbătorești care exprimă deosebita stimă și considerație față de înalții reprezentanți ai poporului român. Convorbirile oficiale care au avut loc și înțelegerile convenite dau o nouă și valoroasă înfățișare colaborării rodnice și în multiple domenii de activitate, prezentului și viitorului acestor raporturi de prietenie și conlucrare prin care cele două țări se exprimă în lumea ideilor și idealurilor socialismului, a realității făuririi unei noi societăți. Un moment deosebit al vizitei l-a reprezentat conferirea tovarășului Nicolae Ceaușescu a înaltului ordin „Suhre Bator". Ceremonia solemnă a înmînării înaltei distincții — semn de o deosebită prețuire a personalității politice, a contribuției pe care secretarul general al partidului nostru o aduce la întărirea prieteniei și colaborării frățești, la cauza păcii și socialismului — a relevat semnificații care dau un nou curs legăturilor în plan politic, tehnico-economic, științific și cultural, statornicirii pe mai departe a unei bune și tot mai fructuoase conlucrări. Marele miting al prieteniei româno-mongole, cuvîntările rostite de cei doi conducători de partid și de stat, confirmă încă o dată aceste sentimente prietenești și conferă multiple posibilități de înfăptuire tuturor înțelegerilor convenite în cursul convorbirilor oficiale.

Înalta solie de pace, înțelegere și cooperare internațională s-a încheiat cu bune rezultate. În toate etapele ei, această vizită în țări ale continentului asiatic și în Australia a dovedit încă o dată cît de important și necesar este astăzi dialogul politic la nivel înalt, abordarea deschisă și într-o nouă perspectivă a realității lumii contemporane, sprijinirea eforturilor de pace și înțelegere, de cooperare pe multiple planuri, în folosul construirii unei lumi mai drepte și mai bune pe planeta noastră. Înțelegerile convenite vor primi, firește, sensul și semnificația realității practice, astfel încît dimensiunile colaborării și conlucrării să dobîndească noi suporturi și să confirme noi posibilități. Politica românească de pace și prietenie a dobîndit prin acest nou și larg demers o substanțială răsfrîngere în conștiința lumii actuale și este cert că ecourile și rezultatele vor fi pe măsură. Confirmă aceasta posibilitățile înseși ale economiei, științei și culturii românești, stadiul la care România a ajuns, noua etapă pe care o străbatem și din perspectiva căreia se întrevăd liniile de boltă ale afirmării noastre ca țară socialistă mediu dezvoltată. În acest sens decurg și se dezvoltă și relațiile noastre pe plan internațional.

Luceafărul

Un roman despre tineri

Prozator de-acum binecunoscut prin cărțile sale cu care și-a cucerit un loc aparte în literatura actuală, George Șovu are, cu siguranță, raportîndu-mă la volumele publicate cu precădere în ultimii ani, o formulă epică proprie și cred că e destul de clar pentru oricine citește măcar și un singur volum din scrierile sale că acest autor a descifrat acordul absolut între ceea ce dorești și ceea ce faci ca să obții de la viață totul, concentrîndu-se pe inefabilul intonației și apririi sublime a iubirii. Și ca orice iubire adevărată și mare și cartea lui George Șovu „Dimineața iubirii" (Editura Albatros, 1987) a prins acea dimineață a unui curcubeu care și sună culorile învesmîntînd fetele în imensitatea privirii băieților la vîrsta cînd simt că pot fi forțe lirice determinînd transformări esențiale în viața lor și a altora.

Motivația literară a „Dimineții iubirii" e, ca să zic așa, clasică, povestirea liniară nu caută, în definitiv nici n-ar avea de ce, întortocherile și răsturnările de situații decît atît cît să evidențieze planurile care indică inteligent și luminos desfășurarea romanului. În fond, cartea e o dezbatere pe tema iubirii, a tinerilor bineînțeles, vasăzică ne găsim în fața arhipelagului candorii:

Pavel Pereș

Continuare în pag. a 2-a

Deschiderea realului

„Plouase cu sînge și vremile veneau roșii și-nvolburate..." De-abia luase sfîrșit vifornița de foc a războiului, ce cuprinsese cu negura-i însingerată lumea întreagă. Trupul țării era brăzdat de răni proaspete, grozăviile încă nu apucaseră să se șteargă din amintire dar, dincolo de mizerie și suferință, începeau să se arate zorile unor vremuri noi. Destule pagini de arhivă descriu, în limbajul sec al cifrelor și împlinirilor, acei ani de restriști și speranță : din păcate însă, mărturiile directe, omenești, cuprinzînd ceva din fiorul de schimbare al acelui timp, sînt mult mai rare. Și, poate, cel mai impresionant document uman asupra acestei virste a istoriei noastre este un fapt literar : neașteptata conivertire la proză a unui poet pe atunci trecut de cumpăna anilor — **Vasile Voiculescu,** de la a cărui petrecere dintre noi se împlinește, în această primăvară, un sfert de secol.

Ororile războiului, dincolo de apocalipsul tuturor valorilor convenționale, au constituit cenușa fertilă pe care anii ce i-au urmat au durat o nouă conștiință europeană. Această reconstrucție nu s-a putut împlini fără renunțarea la multe iluzii, fără o creatoare punere sub semnul întrebării a tot, a toate. În centrul acestei lupte cu vechiul s-au aflat — găsindu-și locul hărăzit lor dintotdeauna — scriitorii, creatorii de Frumos. Nu este ușor ca, după trei decenii de neîntreruptă slujire a muzelor, să scrii : „...în loc de dorita fată din Java în carne și oase, am dormit în brațe cu perna ce-i poartă numele. Așa faci și tu acum... Stringi în brațe și chemi realitate ceea ce în fapt nu e decît o fată din Java confecționată din vorbe : poezia." Nu i-a fost ușor **poetului** Vasile Voiculescu să dea o astfel de morală uneia dintre povestirile sale : sfîșierea lăuntrică, însă, se justifică : haosul sîngeros al celei mai mari conflagrații din istorie, paradoxal declanșată într-un moment de înflorire fără precedent a culturii europene, a demonstrat cu ineludabila cruzime a evidenței existența unei rupturi profunde între realitate și artă. În această paradigmă spirituală, caracteristică anilor imediat postbelici, se înscrie și renunțarea lui Vasile Voiculescu la tonul tradiționalist, ortodoxist al poeziei sale antebelice. Dincolo de povestirile sale fantastice sîntem datori să distingem și să respectăm autocritica unui poet care, fugind de viltoarea vremilor, se lăsase prea mult amăgit de visări sterile ; luciditatea, setea de realitate proprii prozei sale îi conferă valoare emblematică pentru aventura spirituală a acelor ani, marcați de profunde și înnoitoare reconsiderări.

Dacă reconsiderarea rolului artei în istorie a dus la un moment de cotitură în creația lui Vasile Voiculescu — și, în primul rînd, la vremelnica abandonare a versului în favoarea prozei —, acesta nu constituie, totuși, un moment de ruptură în destinul său creator, deși pentru tardivii lor cititori, **Povestirile** au prilejuit o neașteptată revelație. Astfel, putem ușor distinge continuități lirice în straturile de profunzime ale scriiturii sale fantastice — începînd cu linearitatea sobră, aproape atemporală, a intrigii, și culminînd cu permanenta notă de mizicală oralitate implicată de convenția povestirii-monolog. Dealtfel, atunci cînd scriitorul notează, la sfîrșitul povestirii **Sezon mort, „Început 2 iunie ora 6 dimineața și sfîrșit 2 iunie ora 12 noaptea 1948 București",** el mărturisește viitorimii o **trăire lirică** brutală și copleșitoare, aflată la o astronomică distanță de meticuloasa strategie a prozei convenționale.

Regăsim, dealtfel, coloritul intimist al lirismului său anterior nu numai în discreția extremă a cadrului natural al povestirilor sale, ci și în modul de configurare al eroilor săi. Spre deosebire de personajul sadovenian, care

Tudor Păcuraru

Continuare în pag. a 2-a

Pămînt românesc

Urme de plug pe cerul fără nori
și adieri de ii tremurătoare
Gigantice, solare scăldători,
și curcubeie smălțuite-n floare
și-un dor străvechi, nelecuit vreodată,
ne cheamă spre coline transilvane
sub tulnice de zarișe brodată
cu clare riuri scînteind bulboane
Tiparniță de muguri și de grîne
multiplicînd poemul de lumină
coboritor din Muntele de Piine
al datinii și doinelor române...
Voi, dimineți cu tulnice pe timple
și jar melodios spuzind sub zori
extaz de tril ce inima ne-o umple
cu zvon de românești privighetori
Ulcior nesățios rotind izvoare
mi-e inima-n Aprilie transilvan
iar patria e-o stea în răsuflare
sorbindu-te, pămînt hunedorean...

Eugen Evu

Primăvară capricioasă

Această iarnă mediteraneeană și-a prelungit aripile subțiri de puf pînă-n inima primăverii ; în noaptea de 14 spre 15 aprilie, copacii înfrunziți ai Capitalei s-au năpădit cu flori masive, albe, grele, de ninsoare, lăsîndu-și crengile să se aplece sub povara imaculatului ideal. Magnoliile din Piața Palatului și din alte locuri și spații verzi virgine și-au închis pleoapele măciuliilor roz-alb-violacee în fața unei reverii coșmarești de 2—3 zile, căci niciodată nu mi-a fost dat să văd, împreună cu ele, o invazie atît de abundentă de fluturi albi și reci depunîndu-se pe corolele lor deschise, în plină floare, dar nu spre a le culege polenul din stamine, cît pentru a le opri din visul lor frenetic și fecund.

Chiar cu o zi în urmă, la Buftea, semănam,

Matei Gavril

Continuare în pag. a 11-a

RECAPITULĂRI

Cîmpia fantastică

Volumul de nuvele „Iarna bărbaților" al lui Ștefan Bănulescu a fost considerat încă de la apariția sa (în anul 1965) un eveniment în evoluția prozei postbelice, autorul devenind brusc un reper al nuvelisticii postbelice. Cartea face parte din seria apărută mai întîi în paginile revistei **Luceafărul,** ilustrînd strălucit o tradiție a revistei. Bănulescu nu „ataca" teritorii inedite, căci zona dunăreană și Cîmpia Bărăganului au fost deja literaturizate de Odobescu, Duiliu Zamfirescu, Panait Istrati sau, mai aproape de noi, de Zaharia Stancu și Fănuș Neagu. Nu decorul geografic ci transfigurarea artistică inedită impresionează în „Iarna bărbaților". Nuvelele lui Bănulescu pot fi încadrate în specia **realismului magic.** Realitatea este deturnată spre un fantastic mitologic în care credibilul și incredibilul își pierd granițele de demarcație ; formula va fi continuată și în romanul „Cartea Milionarului". Mitologia țărănească a zonei de cîmpie capătă, în viziunea lui Bănulescu, un metabolism existențial straniu. Există în scrierile autorului un ezoterism folcloric generator de atmosfera fabuloasă, ca în proza voiculesciană. Totodată se simte prezența unei semnificații dincolo de text, o suprasemnificație. Acest lucru propulsează nuvelele sale în plan simbolic. Fiecare proză e o **parabolă,** un loc geometric al adevărurilor esențiale. Halo-ul straniu în care se mișcă personajele prozatorului sugerează un cadru istoric neprecizat menținînd un mister continuu, tensionant. Doar zvonurile războiului, care apar frecvent, ar putea fi un indiciu cronologic, dar ele vin parcă dintr-un alt spațiu ontic. Atemporalitatea accentuează tenta simbolică prin renunțarea la reperele contingentului. Scrierile devin astfel **povestiri mitologice,** în care arhaitatea românească se transformă într-un decor miraculos. Pot fi depistate cîteva topos-uri semnificative pentru descifrarea universului bănulescian. Aceste topos-uri configurează un „fantastic al cîmpiei". În majoritatea nuvelelor tensiunea e generată de căutarea halucinantă a unor **spații iluzorii.** În nuvela „Mistreții erau blînzi" personajele caută, în delta invadată de ape, un spațiu uscat pentru îngroparea unui copil mort. În nuvela „Satul de lut" este căutat, printr-un absurd, zicem azi, beckettian, un regiment fantomă, despre care nimeni n-a auzit. În

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 11-a

PROFESORUL DE ROMÂNĂ

Opera dramatică

O consfătuire pe tema predării dramaturgiei în liceu ținută recent la Focșani a evidențiat cîteva aspecte conceptuale care ar trebui dezbătute într-un cadru mai larg de foruri specializate (Ministerul Educației și Învățămîntului, Uniunea Scriitorilor, Asociația Oamenilor de Artă din Instituțiile Teatrale etc.).

Finalizarea unor acțiuni dealtfel interesante a surprins pe unii dintre cei de față, deoarece, deși participanții au fost în exclusivitate profesori de română, discuțiile purtate s-au axat mai mult pe **arta spectacolului teatral** (gen de artă cu caracter sincretic slujit de cadrele didactice din amatorism, nu din profesionalitate) și mai puțin pe **arta textului dramatic,** ca literatură, așa cum era de așteptat.

N-a fost nimic rău în aceasta, desigur, dascălii focșăneni avînd o stagiune teatrală a elevilor (STEF), singura din țară, după cîte știm, care anul acesta a ajuns la cea de a X-a ediție. O inițiativă demnă de toată lauda, care ar trebui sprijinită mai mult de specialiști, avîndu-se în vedere și faptul că în municipiu nu există un teatru profesionist. O acțiune singulară însă care, chiar dacă ar fi extinsă în toată țara, tot nu ar rezolva problema **receptării literaturii dramatice** de către elevi, formarea lor ca cititori avizați ai acestui gen și spectatori de teatru competenți, lipsindu-le, după cum vom încerca să demonstrăm pe parcursul acestor rînduri, tocmai elementele fundamentale pe care ei nu au de unde să și le însușească în învățămîntul obligatoriu, așa cum o fac în cazul textelor epice, lirice sau descriptive.

Problema în discuție capătă un plus de importanță dacă ne gîndim la diversificarea genului ca spectacol : paralel cu **teatrul scenic** (profesionist și de amatori, acesta din urmă jucat de adulți, dar și de tineret și copii), mass media a impus **teatrul tv** și **teatrul radiofonic,** fiecare cu logica și mijloacele sale de expresie, la care adăugăm masiva **dramatizare a epicii,** de la schiță la roman, prezentată la radio și televiziune, pe disc sau bandă magnetică, în ultimul timp și de teatre (**Baltagul** de Mihail Sadoveanu și **Mări sub pustiuri** de D.R. Popescu, de pildă, adaptate pentru scena la Iași), toate cerînd spectatorilor sau ascultătorilor, mari și mici, o familiarizare chiar și sumară, mai întîi de toate, cu **specificul textului dramatic.**

Pe același plan se situează activitatea editorială în domeniul dramaturgiei, atît de bogată în ultimii ani : Editura **Eminescu,** pe lîngă prestigioasa colecție **Rampa,** a publicat și o voluminoasă **Antologie a dramaturgiei românești 1944—1977, Albatros** a făcut același lucru cu **Dramaturgia istorică românească** și **Dramaturgi contemporani** în colecția **Lyceum, Minerva** nu ocolește teatrul în binecunoscuta colecție **BPT, Ion Creangă** în **Biblioteca școlarului,** cum la fel procedează **Dacia** cu edițiile de autor din teatrul lui Hasdeu, Delavrancea etc., ca să ne oprim doar la cîteva. Literatura dramatică prevăzută de programele învățămîntului obligatoriu a stat în atenția edituriior mai mult decît proza : dacă, spre exemplu, **Vlaicu-Vodă** de Al. Davila și **Apus de soare** de Barbu Ștefănescu Delavrancea au văzut lumina tiparului de mai multe ori în ultimele două decenii, nu același lucru s-a întîmplat cu **Baltagul** de Mihail Sadoveanu și **Moromeții** de Marin Preda, absența acestora din librării fiind semnalată și de presă. În altă ordine de idei, ne închipuim că volumele de teatru publicate sînt destinate în special cititorilor, inclusiv tineretului școlar, și nu neapărat secretariatelor literare ale instituțiilor de teatru.

Cercetînd sumarul manualelor de română, n-am putea afirma, la prima vedere, că acestea au preluat tradiția istoriei noastre literare „de a minimaliza textul dramatic, de a-l așeza undeva la coada literaturii", cum afirmă Marin Sorescu într-un interviu. La clasa a VIII-a avem **Vlaicu-Vodă** (unde se învață, deși cam tîrziu, **opera dramatică**) ; la clasa a IX-a — **Antigona, O scrisoare pierdută** și **Apus de soare** (cînd se studiază **speciile genului dramatic**) și **Răzvan și Vidra** ; la clasa a X-a — din nou **Apus de soare** și **O scrisoare pierdută** (cînd se studiază autorii respectivi), alături de **Ștafeta nevăzută** (comentată în cadrul dramaturgiei contemporane). Numărindu-le, am avea o tragedie, o comedie, trei drame istorice și o dramă de idei, ceea ce nu este deloc rău, numărul romanelor comentate în aceiași ani de studii fiind mai mare doar cu cîteva titluri.

Nu putem însă, ajungînd aici, să nu facem cîteva observații de principiu. **Genul dramatic** este studiat după cel epic, dar înaintea celui liric, deși ar fi trebuit după acestea, știindu-se,

Valeriu Anghel

Continuare în pag. a 2-a

În paginile 5—8

„DUNĂREA"

TÎNĂR ÎN AGORA

Țara de Sus a poeziei

Dacă o viitoare istorie a literaturii române contemporane se va opri și asupra fenomenului poetic al tinerei generații, ea va trebui să înregistreze și „coordonatele contemporane" ale poeziei din Țara de Sus. Fără a urmări doar un joc de cuvinte s-ar putea afirma că există premise ca poezia contemporană a Țării de Sus a Moldovei să facă parte din „Țara de Sus a poeziei". Adevărul este că sub această denumire metaforică s-ar putea încadra tineri poeți și din alte zone geografice ale României contemporane. Important este ca ei să aibă acel filon literar autentic și cadrul adecvat de punere în valoare a acestuia. „Flacăra vie a literaturii" este preluată și purtată mai departe, la Botoșani de exemplu, nu numai de poeți, ci și de prozatori sau oameni de cultură din diferite generații. „Miracolul poetic eminescian" a creat aici în timp o adevărată „vatră de poezie românească" și nu este întîmplător că Botoșanii de astăzi se bucură de prestigiul de adevărată „cetate a poeziei" : „Zilele Mihai Eminescu", „Luceafărul pe meleagurile Luceafărului" și mai recent „Prelegerile Eminescu" sînt tot atîtea manifestări care impun o ținută elevată „spațiului poetic contemporan" din Țara de Sus. Și nu numai de aici. Gellu Dorian, Lucia Olaru Nenati, Emil Iordache, Dumitru Țiganiuc, Constantin Dracsin, Victor Teișanu și atîția alții sînt numele prin care trece „drumul actual al poeziei" botoșănene. Beneficiind și de spațiul tipografic al „Caietelor botoșănene" se poate afirma că tînăra generație are la Botoșani condiții pe măsura aspirațiilor și orgoliului, în sensul bun al cuvîntului, de a continua o mare tradiție de poezie românească și de a aduce elementele noi, caracteristice, în peisajul liric contemporan.

Manifestările legate de poezie din județul Botoșani constituie întotdeauna șansa unui schimb de idei între poeții (și criticii, scriitorii în general) diferitelor generații. Important mi se pare a fi, dincolo de „rivalitatea poetică" dintre generații, dialogul dintre poeții de vîrste și orientări diferite. În fond marele cîștig aparține poeziei românești contemporane și sînt convins că adevăratele valori din spațiul poeziei se selectează nu datorită unui „turn ideatic de fildeș", ci datorită dialogului într-o lume contemporană dinamică, multifuncțională, operînd cu modalități artistice diverse, încercînd încă de pe acum prefigurarea unui „model ideatic al poeticii viitorului".

Ioan Iacob

Continuare în pag. a 11-a

CRONICA LITERARĂ

ILIE BĂDESCU: «Timp și cultură»

Bogata literatură de idei românească este prea puțin solicitată de comentatorul de azi. Un capitol intreg al creației românești rămîne astfel pasivizat, deși intelectualii români procupați de marile probleme ale vremii au făcut față solicitărilor timpului prin răspunsuri vii și durabile. Există o meditație asupra fenomenului românesc, a locului pe care-l ocupă în Europa și în lume și prin asta asupra condiției omului în general, care a dus la alcătuirea unor scrieri ale căror ecouri se transmit pînă astăzi. Ele nu s-au produs pe un teren strict teoretic, cu caracter de sistem, fiind răspunsuri din mers la problemele arzătoare, ceea ce nu le poate micșora cu nimic importanța pentru noi. În opera lui Dimitrie Cantemir, care se inscrie conștient intr-o tradiție semnificativă, vom găsi formulat cu claritate modelul luptei impotriva „baznei", adică a desfigurării fenomenului românesc prin interpretări ofensive. La fel de vie și polemică este și literatura Scolii Ardelene, stimulată de precedentul cantemiresc, exprimindu-se și ea polemic. În acest șir își are locul și Dinicu Golescu, cu **Insemnare a călătoriei mele,** care este mai mult decit un jurnal de drumeție. Vin la rînd ideile pașoptiștilor, teoria formelor fără fond, teoria substratului, teoria păturii superpuse, a seriilor istorice, a culturii și politicianismului, a influenței franceze, a „spiritului critic", a sincronismului, a spațiului mioritic, a personalismului energetic, a protocronismului, a recesivității, ș.a.m.d. Am enumerat cu intenția de a semnala o suită și nu de a face un bilanț. Fapt este că există o literatură de idei a culturii noastre pe care o solicităm astăzi prea puțin, deși resursele generatoare de perspective noi există.

Noua carte a lui Ilie Bădescu, **Timp și cultură**, are ca merit definitoriu tocmai apelul la această zestre de idei a culturii românești, punerea în valoare a capacității ei meditative în serviciul unei demonstrații de antropologie culturală de acut interes. Vom găsi în paginile cărții scrise de Ilie Bădescu atît pe Mircea Eliade, cît și pe Nicolae Iorga, atît pe Rădulescu-Motru, cît și pe Emil Cioran, atît pe Lucian Blaga, cît și pe Constantin Noica, atît pe E. Lovinescu, cît și pe Edgar Papu. Lista spiritelor românești invocate și convocate în **Timp și cultură** ar putea continua cu Dimitrie Cantemir, cu A.D. Xenopol, cu G. Ibrăileanu, impletite firesc cu cele ale clasicilor marxismului sau cu cele ale unor sociologi de autoritate în lumea științifică contemporană ca I. Walerstein, Samir Amin, G. Balandier, Daniel Chirot, cu ale unor istorici ca Jacques le Gof și Braudel, prezența lor decisivă în articularea lucrării vădind încrederea autorului în vitalitatea creației românești de idei. Orizontul bibliografic al cărții reprezintă mai mult decît o acumulare de nume ilustre. Ilie Bădescu nu are prejudecata de a căuta construcția de idei tot timpul în afara hotarelor propriei culturi. Intreaga carte **Timp și cultură** constituie punerea în valoare aproape ostentativă a unei materii ideatice de o valoare excepțională pe care ginditorii români au produs-o pe tema timpului și a culturii. **Timp și cultură** este o construcție care pleacă de la aceste repere, intemeindu-se pe ele pentru a construi mai departe. După **Sincronism european și cultură critică românească**, care era o carte de aspect monografic în centrul căreia stătea modelul gîndirii sociologice eminesciene, Ilie Bădescu ne propune în **Timp și cultură** o carte despre existența și soarta culturilor și prin aceasta despre dilema și șansa omului contemporan supus marilor incercări ale vremii de azi. **Timp și cultură** are trei mari părți, care comunică între ele, dar pot fi privite și ca demonstrații autonome : **Timp cosmic și timp istoric**, care ne propune o dezbatere asupra modelelor de timp ale omenirii și ale maladiilor lor ; **Sincronismul european (contribuție asupra cataeronismului românesc)**, reexaminare a chestiunii sincronismului pe paliere noi și de la nivelul experienței actuale ; **Opera eponimă**, ultimă parte inchinată creației culturale definitorii, capabile să salveze conștiința și spiritul marilor colectivități istorice.

Timp și cultură este o carte extrem de incitantă și sugestivă, imposibil de rezumat. Hotărîtor pentru carte este marele capitol al **Timpului cosmic și timpului istoric** care le sprijină pe celelalte două așa cum rădăcina sprijină trunchiul și coroana. O cheie a primei mari secțiuni poate fi considerat subcapitolul 3, **„Maladiile" timpului și cauzele lor.** Există un timp cosmic și un timp istoric și deci și un om cosmic și un om istoric, dar ceea ce vrea să sublinieze Ilie Bădescu este existența unei crize a timpului, a unei maladii a lui, care duce la diferențierea enunțată în titlu, la căderea în istorie. Această criză este și o criză de valori, o criză culturală, adică o mutație. „Romanticii, ne spune autorul, și-au asumat-o (criza, nota noastră) și-au trăit-o cu o intensitate fără egal, pe care nici actuala conștiință ecologică n-o poate egala". Semnele acestei crize, acestei mutații, pot fi găsite la nivel istoric, sociologic, cultural, literar. Ilie Bădescu apelează la toate, acordînd partea leului desigur sociologiei și apoi istoriei, aducînd însă argumentele culturale și literare în ordinea firească a demonstrației, mai ales atunci cînd este vorba de lecuirea maladiei timpului. Caracteristică acestei maladii este apariția tipului de dezvoltare universalist opus celui pluralist cu care intră în conflict. În prezentarea lui Ilie Bădescu, dezvoltările universaliste, formule de caracter agresiv și dominator, refuză ideea de coexistență. În plan istoric universalismele sint date fie de marile idei misionare (catolicismul intră de mai multe ori în raza atenției autorului), fie de marile imperii. Atît la analiza structurală, cît și la examenul istoric, imperiile se dovedesc trecătoare și Ilie Bădescu ține să remarce imposibilitatea de dăinuire a acestui fel de universalism, ca probă a lipsei de intemeiere a universalismelor în genere. Acestea sint manifestarea timpului istoric, o formă de maladie a timpului în general, avînd drept urmare alienarea unui sistem de valori și alterarea condiției omului. După scurte și intense perioade de sforțare, imperiile, ca ipostază universalistă, dispar. Acesta este și argumentul subliniat de autor în favoarea pluralismelor, a tipului de existență care-l poate fixa pe om într-un model de timp benefic, creator. În plan cultural există o vizibilă reflectare a succesiunii modelelor de timp sau cel puțin al alternării tipului de creator. Maladiei timpului, Ilie Bădescu îi oferă, culturalicește vorbind, soluția clasicismului, prin care înțelege un clasicism a cărui soginte structurală ține de planul cosmic și pe care-l numește clasicim țărănesc monumental. Complexa construcție pe care ne-o propune se ocupă și de expresiile culturale opuse acestui clasicism, ca și de valoarea și durabilitatea lor. Interesant este în seria construcției din **Timp și cultură** capitolul **„Spărtura ontologică" a timpului european**, unde ni se înfățișează modul diferit de reacție și de soluționare pe care l-au avut colectivitățile istorice europene la marile solicitări și provocări ale epocii.

În Europa apare un „timp economic", iar acesta „va provoca «spărtura ontologică» a timpului creștin". O nouă valoare, o nouă dimensiune, un nou criteriu intră în joc. „Occidentul european, citățm din **Timp și cultură**, a ieșit în istorie printr-un scenariu istoric în care s-a cristalizat modelul timpului economic european. Prestiunea istoriei a obligat poporul român să-și resuscite scenariul etnic, și astfel a intrat în istorie lucrînd direct la plăsmuirea timpului național". Această diferențiere în codul cărții lui Ilie Bădescu înseamnă tensiune și conflict, o dezvoltare de tip universalist în fața uneia care refuză universalismul ca formă de dominație și de uniformizare. De ar fi să tragem o concluzie la acest prim și atît de plin de sugestii capitol **Timp cosmic și timp istoric**, prima ar fi aceea că intreaga construcție ar fi meritat singură o carte, ceea ce ar fi dat demonstrației un caracter egal pe toată întinderea ei. **Timp cosmic și timp istoric** ne propune un unghi istoric de abordare a istoriei culturale a Europei, adică a istoriei propriu-zise dacă înțelegem istoria ca reconstituire a creației de valori, cu noi repartizări de sens și accente. În planul ideilor strict politice este de subliniat demonstrația de antiimperialism a cărții lui Ilie Bădescu, hrănită substanțial din opera de istoric a lui N. Iorga, unde această direcție este puternic manifestată, în cadrele unei demonstrații despre universalism ca formă producătoare de diverse maladii.

Sincronismul european începe cu un subtitlu de capitol foarte stimulativ : **Sincronismul într-o nouă lectură.** Este desigur vorba și de teoria lui E. Lovinescu, dar mai ales despre sincronism ca lege fatală a dezvoltării societăților, văzută însă în tot evantaiul urmărilor sale. Ilie Bădescu ne propune ieșirea din viziunea triumfalistă a sincronismului, ca aducător exclusiv de progres și de civilizație, care este fața lui idilică, și intrarea în analiza concretului istoric, a modelului sociologic al sincronismului, care cer aplicație și subtilitatea analizei. Mai intîi, ne spune autorul : „teoria sicronismului nu este o **teorie a dezvoltării**, ci numai o **teorie a schimbării.** Faptul sincronizării poate induce și **procese de dezvoltare**, dar, totodată, poate declanșa ample procese de subdezvoltare. În ambele cazuri, sincronizarea se dovedește a fi un **factor de schimbare** în nici un caz o **cauză a dezvoltării".** Acest mod de a pune problema înseamnă o detronare a viziunii lovinesciene care a „interpretat și a utilizat teoria sincronismului ca teorie a dezvoltării". Deosebind necesar între sincronizările economice și cele culturale, Ilie Bădescu atrage atenția că sincronizarea economică produce prioritar periferializare, deci fatalmente desincronizare, și în plan secund „înaintări în civilizație". Teoria lovinesciană fiind construită mai ales pe fapte de înaintare în civilizație, dar ignorînd periferializările economice, cu efectele lor devastatoare, nu este capabilă, ni se spune în **Timp și cultură**, să dea seama de adevărata față a sincronismului. Analizat pe ambele versante, sincronismul economic poate fi, dar nu în mod obligatoriu, factor de dezvoltare, dar mai ales este și se dovedește factor de subdezvoltare. Acestea sînt premisele a ceea ce Ilie Bădescu numește „neosincronismul" adică așezarea fatalei legi a sincronizării în contextele care-i luminează fizionomia reală. Din acest unghi examinarea fenomenelor de sincronizare aduce după sine obligatoriu pe cele de anticipare adică protocroniile, reciproc complementare. Subcapitolul **Mihai Viteazul și „curentul statist" european** constituie decuparea unui fenomen de anticipare în plan socio-politic, mod foarte interesant prin subtilitatea unghiului de abordare de a demonstra aspectul legic al manifestării politice a lui Mihai Viteazul și caracterul neintîmplător al unirii realizate de el. De altfel, venind din antropologia istorică și sociologie, Ilie Bădescu se intîlnește în analiza modelului de statism promovat de Mihai Viteazul cu ideile lui Victor Papacostea asupra realizărilor politice ale lui Mihai Viteazul, coincidență și consens revelator, pe care **Timp și cultură** nu-l consemnează însă. Legătura cu **Timpul cosmic și timpul istoric** este dată de analiza unui curent uniformizator și expansionist, care este sincronismul economic, formă de imperialism economic. Sîntem menținuți în același cerc de probleme propus în prima parte a cărții. Ilie Bădescu aducînd o prețioasă contribuție la redefinirea sincronismului și a problematicii lui. Și în acest caz constatăm că avem de-a face cu o construcție cu dreptul la autonomia unei lucrări separate, care să permită epuizarea tuturor pistelor deschise și acordarea tuturor componentelor acestui capitol revelator pentru una din temele culturale pină acum mai mult enunțate, decît discutate, cea a sincronismului. Cadrul de antropologie istorică în care-l discută în cele din urmă Ilie Bădescu îi dezvăluie reala înfățișare și adevăratul sens. Este în această a doua secțiune o prelungire a problematicii care a mobilizat în perioada interbelică mintile cele mai tăioase ale culturii române, la opiniile cărora Ilie Bădescu face mereu apel, cartea constituind o reactualizare, în sensul aducerii științifice, la zi, a problemei.

Ultima parte a cărții, **Opera eponică**, este un eseu despre creația artistică, subintitulat explicit **Contribuții la sociologia geniului artistic național.** Aparent nu există o legătură între opera eponimă și timpul cosmic și timpul istoric, între opera eponimă și sincronism sau neosincronism. **Timp și cultură** este însă o carte cu articulație interioară puternică. **Opera eponimă** comunică foarte bine de pildă cu capitolul despre soluția clasicismului monumental. Rezumat, acest capitol spune că maladiile timpului pot fi învinse de opera eponimă ca purtătoare de geniu național. Popoarele înavuțite cu opere eponime, care sînt marile repere de raportare și solidarizare spirituală ale colectivităților creatoare, sînt apte să dăinuiască și să-și găsească cadența înfruntînd și depășind crizele. **Opera eponimă** dă un sens optimist cărții **Timp și cultură**, carte de lucidă și subtilă analiză a modelelor de timp, promovînd idei noi, ipoteze îndrăznețe și perspective integratoare. Ea afirmă o vocație a construcției de idei remarcabilă în discutarea răspîntiei la care se află astăzi omul contemporan.

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

REEDITĂRI

BUCUREȘTII DE ALTĂDATĂ

O carte despre un oraș — crescînd vertiginos, sub chiar ochii autorului ei, pînă la a deveni o veritabilă metropolă — interesează oricînd, cu atît mai mult cînd orașul în chestiune este și capitala unei țări.

Este cazul **Bucureștilor de altădată**, „roman cu o mie de personaje" cum sugestiv descriu editorii de azi cartea lui Constantin Bacalbașa*).

Pentru ca și cititorul ce încă n-a parcurs-o să-și facă mai repede o idee despre bogăția și valoarea **afectivă** a cărții recent reeditate (apare deocamdată primul volum din patru) vom spune că C. Bacalbașa a fost unul dintre cei mai asidui gazetari români ai vremii, articolele publicate de el putînd umple multe tomuri, de ar fi fost adunate în cărți. Ele însă, acest noian de articole — n-ar fi ajuns să-l scoată din uitare, deși, altfel, faimos în epocă. Din uitare l-a scos, în schimb, o singură carte a sa, — tipărită și ea în foileton mai intîi, în ziare ale timpului („Adevărul", „Universul"), la vîrsta senectuții, cînd probabil el însuși nu mai spera să-și supraviețuiască literar, — tocmai **Bucureștii de altădată.** Apărută în patru volume, între 1927 și 1933.

Nestatornicul ziarist (socialist fervent la începuturi, militînd neobosit pentru **drepturile omului,** — a condus și un ziar cu acest titlu, — anunțînd convins, în cele patru vînturi, că „Socialismul bate la ușă", dar eșuînd în tabăra liberalilor în cele din urmă) **a fost** parcă predestinat, prin însuși numele lui, de rezonantă dulce-revolut-orientală: **bacal-bașă: mai mare al băcanilor, băcăniilor,** să zugrăvească atît de colorat și expresiv, pitorescul și într-adevăr orientalul tîrg al Bucureștilor de pe atunci, străduindu-se a se emancipa și europeniza. Un București ce număra nu mai mult de 150 000 de locuitori în 1871, cînd mai era capitala unei țări ce nu-și dobîndise încă, formal, independența, în această parte a Europei, dominată de puterea otomană pînă la războiul româno-rusoturc, din 1877—1878. Pentru ca, peste nici cinci decenii, la începutul primului **război mondial,** să ajungă la aproape 400 000 de suflete...

C. Bacalbașa este un anticalofil declarat, el povestind pur și simplu, fără preocupare pentru stil, dar nu-i lipsește harul evocării plastice, la modul cel mai firesc, necăutat, ajutat și de „materia" abordată, se înțelege. În cartea sa pulsînd viața politică îndeosebi, dar și cea social-culturală a orașului București, exprimînd în bună măsură **starea generală a unei țări și a unui popor.**

Bucureștii de altădată înseamnă însă, deloc în ultimul rînd, și reconstituirea plină de culoare, păstoasă, a înfățișării edilitare a capitalei României în epocă, **așa cum a fost,** trezindu-ne astăzi nostalgiile după **patina** lui, a vremii. Mi se pare chiar punctul forte al cărții, această reînviere a orașului vechi, pagină după pagină, sub ochii fascinați ai cititorului dornic oricînd de incursiuni în propriul trecut : fiindcă **Bucureștii** înseamnă — pentru românii de pretutindeni — **ei înșiși, în istorie !**

Notele editorilor Aristița și Tiberiu Avramescu, aproape dublînd cartea, îi dau un nou start în timp, sporindu-i și mai mult interesul, renăscînd-o am putea zice, fără exagerare. De altminteri, această scriere memorialistică a lui Constantin Bacalbașa era, oricum, una dintre cele mai expresive cărți inchinate capitalei României din ultimul pătrar al veacului trecut și primul, din cel de față, de la Ulysse de Marsillac la Carol I (Memorii) și Nicolae Iorga, pînă la Gheorghe Crutzescu, Constantin C. Giurescu și George Potra spre a cita, selectiv, doar.

Hristu Cândroveanu

*) **Constantin Bacalbașa : „Bucureștii de altădată", Editura „Eminescu", 1981.**

REPORTAJ

LA SCARA 1/1

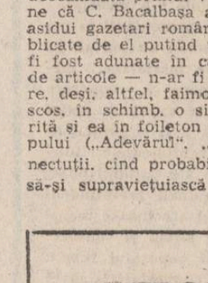

Constituindu-se — după Al. Sahia și Geo Bogza — într-un gen aparte al literaturii (al literaturii de frontieră — cum au precizat unii teoreticieni), reportajul a căpătat adeziunea marelui public însetat atît de cunoaștere și noutate, cît și de trăiri emotive. S-ar putea spune că reportajul se bucură de o audiență cel puțin egală cu a literaturii de science-fiction, ceea ce și explică apariția unor numeroase cărți de reportaje în tiraje de masă... Făcînd legătura între jurnalistică și literatură, reportajul artistic se folosește atît de procedeele jurnalisticii, inspirîndu-se din realitatea și actualitatea imediată, cît și de cele ale literaturii, de la care împrumută moduri de expunere și forme de limbaj, cu scopul de a reține în imagine o impresie puternică menită a șoca atenția dispersată a cititorului contemporan solicitat din prea multe direcții. Tendința urmărită de cei mai buni reporteri o constituie selectarea esențialului dintr-o multitudine de aspecte ale realității, a acelui esențial care ține atît de materialitatea elementară, cît și de spiritualitatea caracteristică unui mod de trăire și înțelegere a lumii și a vieții...

Printre reporterii din această categorie se înscrie și George Băiculescu, *) care în ultima sa carte de reportaje **(Lumini sub streșini de brazi,** Editura Eminescu, 1987) își propune — după modelul lui Geo Bogza — să realizeze monografia artistică a unei așezări umane : Nehoiul, în devenirea acesteia din timpuri imemoriale și pînă în zilele noastre. În acest scop, atenția reporterului reține în prim planul relatării atît minunățiile naturii, cît și cele ale oamenilor de pe aceste meleaguri, identificîndu-se cu tot ceea ce a fost, este și devine „această cetate de lemn și rășină" a Nehoiului, aflată la jumătatea drumului dintre Buzău și Brașov. În această cetate „omul contemporan trăiește în adevăr aventura cunoașterii, a devenirii" — constată reporterul, care-și propune în spațiul restrins al reportajelor sale să surprindă dimensiunea realității, prin circumscrierea coordonatelor geografice și spirituale, cum și a pitorescului acestor locuri, dar și a frumuseții morale a oamenilor : „Înainte de a exista satul, comuna — consemnează autorul — au existat locurile... locurile și oamenii" care „vin din istorie și merg în istorie".

Specie deschisă, reportajul sugerează liniile de perspectivă ale devenirii, prin contrapunctarea evenimentelor majore ale istoriei la care și-au dat concursul neprecupețit și oamenii acestor locuri a căror existență se împletește atît cu spațiul/toposul originar care le-a creat „sentimentul nemărginirii, al zborului spre înalturi, al duratei în timp", cît și cu timpul, care — de multe ori — le-o ia înainte... Meritul reporterului constă în faptul de a oferi cititorului atît date cu privire la peisaj („Pădurea — se face precizarea — face parte din ființa noastră națională, din existența și conștiința noastră [...], fiindu-ne leagăn și cîntec de dor, de liniște și odihnă, de creație"), cît și la oamenii locurilor, ale căror portrete le încrustează, urmărindu-i de-a lungul existenței lor zbuciumate în luptă atît cu potrivnicile istoriei, cît și cu cele ale naturii, cu toții stăpîniți de gîndul de a lăsa urmașilor o cît de mică mărturie a trecerii... Unul dintre capitolele cărții se intitulează semnificativ : **Bucuria de a lăsa ceva, măcar un semn, o bornă.** Fiecare dintre acești oameni cu care reporterul stă de vorbă ține să-și împărtășească o parte din experiența dobîndită, din gîndurile care i-au luminat devenirea : „E bine — spune unul dintre aceștia — ca omul să lase în urma lui un lucru terminat, să lase la urma urmei, ceva, măcar un semn, o bornă care să marcheze trecerea lui prin viață"...

Impletind descrierea poetică cu unele forme narative la persoana întîi participativă și de identificare emotiv-atașantă, dar și la a doua sub forma unor condiționale cumulativ-persuasive, contrapunctate de dialoguri relevante, autorul reușește să tălmăcească în contextul imaginilor natura și gîndirea, să descifreze unele tîlcuri ale istoriei, ale naturii și ale devenirii, ceea ce face ca reportajele sale să contribuie la crearea unei stări de spirit propice emulației, dar și incantației generatoare de katarsis... („Dintr-o suferință reală se va naște o bucurie reală" — iată una dintre ideile majore ce se desprind din lectura reportajelor lui George Băiculescu). Fascinația reportajelor sale vine din fascinația lucrurilor și a ideilor desprinse — cum însuși spune — „dintr-o realitate nouă, imediată, o realitate impusă de om, de omul zilelor noastre, acest om pe care-l numim atît de simplu : „constructor", obiectul central al reportajelor sale..."

Simion Bărbulescu

*) **George Băiculescu : „Lumini sub streșini de brazi", Editura „Eminescu", 1981.**

Deschiderea realului

Urmare din pag. I

nu poate viețui în afara atmosferei de oriental taifas ce dă nastere firului epic, eroii lui Vasile Voiculescu sint **oameni singuri** — deși poate că acesta este mai mult un reflex existențial al însingurării creatorului de Frumos în viltoarea unei istorii intretesută cu orori și distrugeri, decît o reminiscență lirică. Taciturnul pescar Amin, din povestirea cu același nume, Charles, ...bun prieten, însă totdeauna la rece..." **(Sezon mort),** Luparul, „...singur ca un sihastru..." **(În mijlocul lupilor),** Sofronie, schimnicul-pricolici **(Schimnicul)** — iată tot atîtea fețe ale aceleiasi însingurări. **Esența spirituală** a singurătății lor ridică trăsătura comună la rang de metaforă : așa cum creatorul de Frumos nu poate fi decît un însingurat fără leac într-o lume bintuită de patimi ucigase, eroii povestirilor lui Vasile Voiculescu sînt prigoniți de semenii lor, pe care-i evită, tocmai datorită statutii lor spirituale. Exemplul cel mai la îndemînă ni-l oferă **Ultimul Berevoi,** „...hărțuit de popi, prigonit de învățători, tîrît de doftori pe la judecăți, ajuns de hula tineretului, că să scape, se-ngropase de viu în hobaia asta [...] Își tăinuia cu mare grijă mestesugul."

Pentru a merge mai departe cu descifrarea prozei fantastice a lui Vasile Voiculescu, metaforă a istoriei trăite, trebuie să pornim de la faptul că actul creator de Frumos implică optimismul credinței în Adevăr și Bine. Din punctul de vedere al Poetului, de aceea, alunecarea istoriei în negura de minciună și distrugere a războiului nu poate apărea decît ca o revoltătoare lipsă de măsură a realității, copleșitoare rupere a unui echilibru profund. În mod cu totul analog dramei trăite, în lumea fictiunii lipsa de măsură a realității, **hybris** sui-generis, declanșează dramatica confruntare dintre om și realitate — subiect profund comun tuturor povestirilor fantastice ale lui Vasile Voiculescu. Fie că este vorba de stihiile iernii **(Viscolul),** de o catastrofală inundație **(Lostrița),** de o cumplită caniculă **(Fata din Java),** de o invazie de purecI **(Iubire magică)** ori de o nemaiăvăzută înmulțire a fiarelor pădurii **(Ultimul Berevoi),** întotdeauna intriga se află motivată de o lipsă de măsură a naturii, analogon al absurdității unei istorii recente. Mai mult chiar, printr-un joc al compensației, dincolo de duiumul de peste ce rupe zăgazurile pescarului Amin, de puzderia de fazani din crescătoria lui Charles sau de metodicul dezmăt culinar al preacuviosilor călugări **(Chef la mănăstire)** usor putem distinge cîmpiile pustiite de secetă ale anilor '47—'48...

Aceste condiții fac inevitabilă înfruntarea dintre erou, însingurat tocmai de mostenirea vie a unei imemoriale continuități, și accidentala lipsă de măsură a experienței trăite. Spre deosebire de proza lui Mircea Eliade, unde conflictul cel mai adesea se rezolvă în spațiul intemporal al oniricului, în povestirile fantastice ale lui Vasile Voiculescu înfruntarea este pe cît de violentă, ne-atît de concretă, urmînd dealtfel fidel experiența existențială a scriitorului. Pentru a înfrunta Absurdul, eroul este nevoit să se metamorfozeze, printr-o regresiune către forme arhaice, mai tari : așa cum poetul abandonează elevatul domeniu al muzelor pentru a mînui uneltele mai fruste dar mai acerate ale prozei, Charles, în toiul vînătorii, regresează către arhetipul său totemic, cîinele ; Luparul, nevoit de sărăcie și foame, se transformă în „marele lup spiritual de dincolo" ; ultimul dintre Berevoi, pentru a înfrunta fiarele, își aparența omului-urs — „Ca în magia vechilor vînători. Omul meu crescuse, se lărgise dincolo de el, de sălbăticiunea strîmtă a lui, ca să poată cuprinde și înțelege pe lup, să și-l asimileze. Numai cunoscîndu-l astfel, magic, putea să-l supună și să-l stăpînească. O formidabilă activitate în duh, pe care noi nu o mai putem săvîrși. Magul primitiv devenea prin această arhetipul lupului, marele lup spiritual de dincolo, dinaintea căruia hăiticul de rînd se trage înfiorat, ca oamenii înaintea unui înger...". Trecînd dincolo de limitele metaforei, într-adevăr, **a te elibera înseamnă „a cuprinde, a înțelege, a asimila"...**

Asemeni arhaicelor ritualuri folosite de vraci din vechime pentru a supune fiarele pădurii **(Ultimul Berevoi),** confruntarea dintre erou și lipsa de măsură a realității ia forma unui **carnaval tragic : instaurarea provizorie a unei lumi de-a-ndoaselea dește, des-cîntă hybrisul originar.** În lumea realist-magică a povestirilor lui Vasile Voiculescu, nimeni nu este ce pare a fi : morunul captiv este, de fapt, străbunicul pescarului Amin ; Ileana, iubita lui Aliman, nu e alta decît Lostrița-vampir ; lupul e, de fapt, Sofronie, schimnicul-pricolici ; grănicerii ce-l călăuzesc pe șlt. Petre prin viforniță sînt arătări din altă lume... Universul ficțiunii este marcat de inconfundabilul semn al Barocului : cîinele se împreunează cu vulpea, omul este alăptat și ocrotit de o cătea **(Căprioara din vis).** maica Pelaghia prinde legați „cinci haiduci fiorosi, cu flintele intinse, pistoale la briu și cutite în dinți" **(Behaviorism)...** Pentru a pătrunde deplin sensurile scriiturii, trebuie continuu să ne întoarcem la semnificația izbăvitoare, rituală, a carnavalului în gîndirea arhaică : el dizolvă „ceea ce e vechi" dar, totodată, naște o nouă realitate. De aceea, fantasticul nu piere, ci supraviețuiește carnavalului, dăinuind la temelie : „Eu cred că văpaia omului dumitale erau un fosfor oarecare, un putregai, cum face lemnul unor anume copaci, cu care el își îmbibase mîinile și obrazul, ca să fie în respect fiarele. Am citit undeva despre asta. — Se poate, dar cu asta văpaia n-a fost mai puțin magică."

Masca, chiar în plină lumină, păstrează ceva din tainica-i putere de armă a reînnoirii...

Urmărind, dincolo de metaforele baroce care alcătuiesc urzeala povestirilor sale, constituirea unui veritabil **realism magic** românesc — armă de înțelegere și schimbare a realității —, Vasile Voiculescu a îmbogățit tezaurul literaturii noastre cu o operă profund originală și de o mare actualitate — atît de originală și actuală, încît a trebuit să asistăm la triumful realismului magic hispano-american pentru a înțelege pe deplin bogăția de sensuri a creației sale.

Opera dramatică

Urmare din pag. I

desigur, că acest gen fundamental este de fapt **o sinteză între epic și liric (Hegel — Prelegeri de estetică),** ceea ce implică, pentru a-l putea defini și caracteriza, cunoașterea de către elevi mai intîi a particularităților celorlalte două genuri. **Tragedia** ar trebui studiată cu aplicații pe **Maica** (tragedie modernă mai aproape de universul de cunoaștere al elevilor) și nu pe **Antigona,** comentarea textului lui Marin Sorescu putînd porni, comparativ, de la tragedia clasică. Programa nu prevede pentru **teatrul** lui **Alecsandri** nici măcar o prezentare generală. Oare contribuția scriitorului pasoptist la dezvoltarea prozei românești să fie așa de mare încît să i se neglijeze creația dramatică ? Autorul **Chiriților** rămîne oricum unul dintre întemeietorii teatrului nostru național ! **Comedia și drama** se studiază pe texte care se relau în anul imediat următor, ceea ce nu ne permite ilustrarea genului cu un număr mai mare și variat de producții dramatice.

Dacă pătrundem însă mai adînc în conținutul manualelor școlare, observația lui Marin Sorescu devine evidentă : sub raportul instrumentelor de investigare a textului dramatic, de decodare a mesajului său estetic, a construcției sale specifice, dramaturgia este la coada celorlalte genuri.

Acest aspect este de fapt și miezul intervenției noastre. Unde și cînd începe efortul educațional al școlii în ceea ce privește inițierea elevilor în receptarea dramaturgiei ? Cum se face și cît reușește demersul nostru pedagogic în educarea tinerei generații pentru teatru, ca literatură și, de ce nu, ca spectacol, cum se va vedea în cele ce urmează ?

Este cunoscut aportul educatorului, învățător sau profesor de română, prin știința și constiința sa, atît în limita programelor școlare, cît și al școlii în ceea ce privește inițierea elevilor în lumea operei literare, la formarea acelui **metalimbaj** care să-i permită comentarea ei ca modalitate artistică de reflectare a realității, ca mijloc specific de exprimare și comunicare. Dar răspund ele, programele, manualele și pricepere educatorului, nevoilor viitorului cetățean, cititor al unei literaturi care să cuprindă toate genurile literare ?

Iată doar cîteva din multitudinea de întrebări cărora nu le-am găsit răspunsul nici în timpul consfătuirii de la Focșani și nici după aceea.

Un roman despre tineri

Urmare din pag. 1

aici e marea artă a prozatorului: de a fi natural, de a reveni la vîrsta marilor candori — doamne, ce șansă-i aceasta de a mai șopti cu fulgere-n ochi, de a fi stăpîn pe orizontul formelor colorate de suflarea feminină — fără pretextul convorbirilor retorice caracteristice de la o anumită virstă.

O asemenea poveste a fascinat de cînd lumea și va fascina cît timp va răsări soarele dimpreună cu oamenii pe planeta Pămînt. Aici, în „Dimineața iubirii", e un fel de recreare a lumii pentru tineri ca Ștefana, Bogdan, Mona, Cosmin, care de-abia acum, după admiterea la facultate, deci după o mare izbîndă, par a fi în pragul maturității, un oracol al secolului douăzeci, hai să-i spunem computer cu întrebări simple și întrebări de baraj. Viața învinge pentru că are personaje principale, pentru că frumosul se susține-n nucleul nepieritor al germinației.

O poveste de iubire nu se poate „zice". Ar fi în fond și la urma urmei o impietate. Interesul pentru genuin s-ar anula de la primul pas, legile tainice ale naturii năzuiesc spre fapt, de aici spre universalitate. Iubirea merge cu frumusețea de mînă, împărăția femeii e de cucerit, armura (și armamentul) bărbatului e de recunoscut. Simplitatea domină, dar nu copleșește. Și citind cartea aceasta a trăirilor și disponibilităților, această carte care ca și dragostea e plină de inventivitate, de aprobări și de contestări în perimetrul înfăptuirii omului prin uman și zei deodată, fără patimă și rivalități. Ca și dragostea. E o carte a mîndriei naturii : dragostea aleargă, omul, uitîndu-se-n stinga, uitîndu-se-n dreapta, merge domol, vrea să vadă tot, să știe tot, dar dragostea e o imensitate de cucerit, nu-i un privilegiu. „Dimineața iubirii" e o carte a mărturisirilor. Eroii, al căror nume l-am pomenit și aproape de ei alți cîtiva ademeniți în scriere după sunetul luminii, dacă vreți atrași de fericirea (sinonimă aici cu dragostea) tinerilor în acest „reportaj" al întîmplărilor, neconvenționale, își au timpul și devenirea congruente cu plămada cotidiană benefică. Mi se pare teribil de potrivit pentru „cartea de învățătură" a lui George Șovu, pe un teritoriu minat, dar pururi înflorit, cuvîntul blînd, integru și suitor al marelui domnitor și învățat Dimitrie Cantemir care-și așeza gîndul în „Istoria ieroglifică" pe albul imens al tocmirilor vieții : „Tot ceea ce iubim cu mare poftă, cu mare lesnire credem." Și cum ar putea fi altminteri ? Șovu știe dincotro bate vîntul. El dorește, prin încrengătura și înflorirea livezii sale (proprietate personală !) să motiveze ceea ce a simțit la vîrsta tinără pus a da verdictul aici în cartea sa (Șovu iubește, se transformă prin scris, asta-i pedeapsa lui, și nu-i cea mai mare dar și-a ales-o deliberat !) dar se teme să nu care cumva să se micșoreze stelele, să se decoloreze lanul de in, să se îmbrace în blănuri groase cele trei grații. Eh ! Ce ne-am face ? Sîntem în pericol ! Nu numai Șovu. Ci toți bărbații. De aceea, avertizați de textele poetice (de Shakespeare, de Teodoreanu, de Drumeș, de Bernardin de Saint-Pierre și să nu lungim împărătească stinjenire) trebuie să ne lăsăm în pacea universală a soarelui și să fim de acord că o carte ca aceasta a lui George Șovu „nici prin sabie, nici prin elefanți, nici prin cai, nici prin osteni nu se îndeplinește" — Nu ! Hotărît, nu !

George Șovu urcă culmile faptei de inimă pe drumul luminat al metaforelor teilor în floare. Mai cu seamă că aflat în puterea ideii ca profesor de limba și literatura română, viitorul nu-i e o posibilitate ci o temelie. Și eu socotesc, trăind fără să evit intemperiile anilor de cînd sînt numărați, indiferent din ce direcție, că dragostea cea mai caldă umbră, soră geamănă cu frumusețea mărturiei neînchipuite.

RECITAL LA MUZEUL LITERATURII

● **Sub genericul „Egal sînt cu ceea ce este" Muzeul Literaturii Române a organizat, ieri, 20 aprilie la sediul său din strada Fundației, un recital din creația lui Nichita Stănescu, recital interpretat de actorii Agatha Nicolau și Nicolae Crețu de la Teatrul Giulești.**

Despre poetul și omul Nichita Stănescu au vorbit criticul literar Mihai Ungheanu, redactor șef adjunct al revistei „Luceafărul" și pictorul Mihai Bandac.

NOUA GEOGRAFIE LITERARĂ

ECOUL UNEI DEZBATERI

● Schimbarea fizionomiei literaturii române postbelice şi a scării ei de valori în ultimele două decenii sînt de ordinul evidenţei, ca şi necesitatea sublinierii acestui fapt marcant de evoluţie literară. Se intră astfel în contradicţie cu ierarhiile valorice osificate şi cu reprezentările inerţiale asupra hărţii noastre literare. Datorită acestor realităţi, revista Luceafărul **a propus conceptul de „nouă geografie literară", în opoziţie cu cel vechi, şi a organizat o masă rotundă intitulată NOUA GEOGRAFIE LITERARĂ, EVOLUŢIA VALORILOR (1985), în care critici şi colaboratori ai revistei (MIHAI UNGHEANU, ARTUR SILVESTRI, ILIE BĂDESCU, NICOLAE GEORGESCU, DUMITRU BĂLĂEŢ, MIRELA ROZNOVEANU, ADRIAN DINU RACHIERU) au discutat cadrul nou de dezvoltare a literaturii române.**

Faptul este de altfel de domeniul evidenţei, iar numărul scriitorilor constituiţi, unii consacraţi, pe care noua geografie literară **i-a produs este foarte mare. Înaintea acestei mese rotunde revista** Luceafărul **atrăsese atenţia, printr-o altă masă rotundă, realizată cu scriitori bănăţeni, că ignorarea unor regiuni culturale bine profilate este o eroare de receptare. Altă dată, prin prezentarea scriitorilor, general zis, arădeni, indicau un alt mod semnificativ al geografiei literare noi. Ideea de** Geografie literară **şi-a căpătat dreptul la circulaţie.**

Recent, revista ORIZONT (nr. 15, 15 aprilie) reia această problemă deschizind o interesantă anchetă cu întrebarea Există o geografie literară ?

„O istorie a literaturii poate fi înţeleasă mai bine printr-o geografie a literaturii", **ne spune introducerea care avansează întrebarea.**

Primul care răspunde acestei anchete, Eugen Todoran, începe cu o afirmaţie : „Există o geografie literară", pentru a încheia, după incursiuni metodologice astfel ; „Este datoria istoricului literar de a reaminti criticului că există o geografie literară, care face posibilă studierea complexă a fenomenului în specificitatea lui **istorică". Prestigiosul istoric literar Eugen Todoran aduce o interesantă armătură metodologică problemei geografici literare.**

Gabriel Dimisianu **afirmă sub titlul** Oportunitatea unui concept, **că ideea „geografiei literare" este extrem de utilă într-un context care tinde să sărăcească gestul criticului literar, reducindu-l doar la analiză. Conceptul** geografiei literare **întăreşte unghiul istoric de abordare a operei, mai deschis şi mai avantajos.** „Literatura română actuală poate fi studiată pornindu-se de la conceptul de geografie literară", **conchide G. Dimisianu. A treia intervenţie, intitulată** O hartă a literaturii, **este la fel de hotărîtă :** „O geografie literară devine o necesitate presantă : prea lucrăm cu ierarhii îngheţate, prea ignorăm noile nume ivite în alte spaţii decît cele «consacrate»". **Unghiul de abordare al acestui al treilea articol, scris de Adrian Dinu Rachieru, este sociologic şi foarte incitant ca problematizare.** „O propunere a revistei LUCEAFĂRUL — care pledează de cîţiva ani pentru cunoaşterea şi recunoaşterea „noii geografii a literaturii române" — vine să corecteze un tablou îngheţat", aminteşte el.

Audienţa problemei şi a conceptului nu fac decît să confirme necesitatea acestei orientări a discuţiei, care desigur trebuie ferită de tendinţele de „patriotism local" vizibile uneori sub haina „noii geografii literare". Masa rotundă a Luceafărului a ridicat o problemă reală : NOUA GEOGRAFIE LITERARĂ, iar intrarea conceptului în circulaţia largă nu are decît să ne bucure. Este foarte important să devenim conştienţi de noua înfăţişare a literaturii române, de reala ei ierarhie de valori, de necesitatea unui nou orizont metodologic.

Şansele afirmării

Cînd revista **Luceafărul** (anul XXVIII, nr. 5/1187, pp. 4—5), din 2 februarie 1985, punea în dezbatere **noua geografie a literaturii române contemporane — evoluţia valorilor,** sub distinctul semn al aniversării a două decenii de la al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român, conceptul de **geografie literară,** intrat de atunci în circuitul criticii noastre literare, mi s-a părut foarte binevenit şi întemeiat, altfel spus, semnificantul nu dădea impresia că „trăieşte" într-o nebuloasă de semnificat al valorilor estetic-literare. Pentru receptarea fertilizatoare a conceptului, terenul parcă fusese pregătit încă din 1984, printr-o serie de pagini dedicate noului relief al literaturii române contemporane, îndeosebi prozei („Geografia prozei tinere" — din **Luceafărul** — nu trecuse neobservată şi fără ecouri). Se poate ca firescul receptării conceptului de **geografie literară** să se fi produs şi datorită „efectului" de transsemantizare (prin analogie) dinspre **geografia lingvistică.** Punerea în circuit a conceptului de **geografie literară,** în 1985, mi s-a părut benefică, un veritabil cîştig pentru critica şi teoria literaturii. O primă problemă abordată în dezbaterea **Luceafărului** viza „extensiunea hărţii literare" ; de fapt, nu extensiunea, cît fidelitatea cartografierii valorilor estetico-literare ale ultimelor două decenii. Prilej de a medita şi asupra unor astfel de imperioase cartografieri ale literaturii române în timpi istorici diferiţi, asupra „fidelităţii" hărţilor literare lăsate de istoricii noştri literari pentru diferite epoci, îngăduind concluzia că nu există mare istoric literar (întotdeauna dublat de un critic / estetician) care să nu se fi exercitat la maximum în sfera **geografiei literare,** în ciuda faptului că rezultatele („hărţile") transmise s-au dovedit „incomplete" — şi, spre a ilustra aserţiunea, doar două exemple : cît de necesare ar fi azi : a) o hartă a literaturii române vechi, b) o hartă „completă" a iluminismului românesc, unde, alături de „relieful" nord-dunărean, cu Şcoala Ardeleană, relevînd unitatea spiritualităţii noastre din secolul luminilor, să fie şi „relieful" sud-dunărean, cu Şcoala Moscopoleană / Voshopoleană (cu tipografia din 1730, cu Noua Academie din 1744, avînd în frunte pe Teodor Anastasie Cavallioti, pe Daniil Moscopoleanu, pe Constantin Ucuta, pe Gheorghe Constantin Roja ş.a.).

Un critic şi istoric literar se dovedeşte a fi „mare" prin cartografierea, în primul rînd, a valorilor estetic-literare din contemporaneitatea lui, nu de aiurea, cu maximă fidelitate, fără a lăsa vreo operă „în afară", ori vreun scriitor, după exemplul altor istorii literare / culturale ; extrem de valoroase, bune, dar nu de maximă fidelitate, sînt „hărţile literare" oferite de George Călinescu în monumentala **Istorie a literaturii române de la origini pînă în prezent** (1941) ; o hartă literară, ilustrînd un plan sincronic cu mare fidelitate, realizată la timpul potrivit, exclude posibilitatea „erorilor" de reconstituire în plan diacronic, exclude „dogmatismul", „conformismul", dezorientările spaţiale în cîmpurile valoric-estetice ale literaturii / culturii, caracterul „improvizat", oportunist etc. ; deşi au capitole de înaltă judecată estetic-literară, pe segment temporal desigur, unele chiar eminent-penetrante în structurile operei literare, gradul de infidelitate al unor „cartografieri" ale literaturii române contemporane realizate pînă în prezent este destul de mare (v. Al. Piru, **Poezia românească contemporană. 1950—1975, Istoria literaturii române de la început pînă azi** — din 1981 ; Eugen Barbu, **O istorie polemică şi antologică a literaturii române** — din 1976 ; Ion Rotaru, **O istorie a literaturii române,** III — din 1987 — ş.a. / etc.). Aşadar, ideea cartografierii cu maximă fidelitate a valorilor estetic-literare contemporane, pusă în dezbatere de **Luceafărul,** în 1985, în cadrul generos al **noii geografii a literaturii române** şi în înaltul spirit al documentelor celui de-al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român (potrivit cărora, „pentru dezvoltarea continuă a artei şi culturii din patria noastră este necesară dezbaterea principială, liberă, la care să participe toţi oamenii de artă, a problemelor de creaţie, de teoria şi istoria artei, pe baza concepţiei noastre despre lume şi societate"), o găsesc de mare noblеţe, dar şi „de întemeiere", cu deschideri către o veritabilă deontologie literară. Corola ideilor în dezbatere, aşa cum ni se relevă în **Luceafărul** nr. 5/1985, este de o deosebită acuitate şi de evidentă bogăţie : „axioma decalajului dintre receptare şi creaţie", „literatura cimpiei", forţa propulsoare de valori estetic-literare a **„provinciei"** care mişcă / mută „graniţele" literar-geografice, „desfiinţarea monopolurilor şi şabloanelor", pulsaţia / mutaţia tematică în geografia literară (Mihai Ungheanu) ; „policentrismul creator" şi „integralitatea valorică şi fenomenală", vigoarea literaturii „tinere" şi viitorul literaturii române, „valorizarea virtualităţilor integrale ale unei culturi, adică spiritualitatea regiunilor" (Artur Silvestri) ; „criterii" / „puncte de reper" în orientarea critică spaţială : **„întinderea,** adică observarea fenomenului literar românesc contemporan în diversitatea lui instituţională şi stilistică", **„relieful,** adică profilarea valorilor existente într-un orizont al vizibilităţii", **„adîncimea,** adică explorarea solului şi subsolului acestei literaturi, în vederea punerii mai bine în valoare a bogăţiilor de care dispunem, a substanţei latente de ferment ideatic şi expresiv" (Dumitru Bălăeţ) ; „resurecţia autohtonismului", „performanţa culturală" şi „lepădarea de complexe", „coborîrea în arhaicitate" (Adrian Dinu Rachieru) ; „unitatea de timp care să măsoare unda naţională", „centri nevralgici" ai geografiei culturale, de unde se produce „roirea" spre centru, „ancorarea criticii" în prezent (Nicolae Georgescu) ; „instalarea confortabilă în limbaje, teorii şi metodologii preluate rapid" din aria culturală occidentală („redescoperirea occidentului"), „modelele univectoriale" şi receptarea îngustă a unei geografii literare „fără relief", „spaţiul interior" în geografia dinamică, „geografia socioculturală este ajutată să se ridice la conştiinţă reflexivă, la conştiinţă de sine" prin actul criticului ca unul dintre mecanismele mediului social (Ilie Bădescu) ; decolonizarea culturii româneşti prin afirmarea specificului naţional, protocronism şi sincronism ca „sistole şi diastole ale civilizaţiei noastre" (Mirela Roznoveanu). Evident, resurecţia autohtonismului priveşte direct **geografia literară ;** acolo unde există un scriitor / scriitori de certă valoare, se creează un nou „centru" al literaturii, îmbogăţindu-se **geografia literară ;** şi în perimetrul **geografiei literare,** cum şi în sfera geografiei lingvistice — unde s-au certificat **normele ariilor,** expuse de M. Bartoli —, acţionează **norma ariei culturale / literare izolate** (care „conservă" o fază mai veche a spiritualităţii, „inedită" în marele cîmp valoric-estetic), ori **norma ariilor culturale / literare laterale** (care, dacă într-adevăr coincid şi se opun ariei centrale, ilustrează o fază anterioară ce, în dinamica geografic-literară, se relevă ca „inedită") ; că normele ariilor sînt viabile în spaţiul „interior" al **geografiei literare,** că prin **autohtonism** o „republică interioară" devine republică spirituală în „proiecţie universală", acordîndu-se deopotrivă şanse de „afirmare" tuturor ariilor spirituale („mari" şi „mici"), întru varietatea armonică a Logosului, ni se confirmă prin „recenta" impunere a romanului „sud-american", ori „siberian", în circuitul valorilor estetice ale literaturii universale. Noua geografie literară românească de azi se proclamă în acest înalt spirit justiţiar, spre înregistrarea polidimensionalităţii fenomenului literar din ultimele decenii, spre punerea în lumină „la timpul **prezent"** a valorilor estetic-literare. **Autohtonismul,** constituindu-se în cea mai puternică şi originală direcţie spre universalitate dintr-o literatură naţională („provincial'mul" — chiar dacă se întinde peste un continent — nu intră în sfera autohtonismului), cunoaşte ritmice „Altoiuri", înfloriri şi reînfloriri pe secţiunea de aur decisă de raportul armonic **tradiţie/inovaţie,** distingîndu-se în primul rînd prin obiectivarea „imaginarului" şi prin conjugarea în registre estetic-literare a noilor realităţi ale lumii (politice, economico-sociale etc.), a noilor adevăruri ştiinţifice („propulsînd" orizontul cunoaşterii metaforice), cu vectorizări incandescente spre „priveliştea Fiinţei". Îmbogăţirea neasemuită, nebănuită, a orizontului cunoaşterii metaforice, unde sînt proiectate operele scriitorilor generaţiei republicane, se datorează în mare măsură şi publicării unor lucrări fundamentale pentru noua noastră cultură şi civilizaţie, de la : **Moriţa — tipologie, circulaţie, geneză, texte** de Adrian Fochi (1964), **Istoria credinţelor şi ideilor religioase** (1981) de Mircea Eliade, ori **Mitologie română** (1985) de Romulus Vulcănescu, evident, la : **Ortofizica** (1985) de Mihai Drăgănescu, **Psihologia consonantistă şi cibernetica** (1978) de Ştefan Odobleja, **Zalmoxis** (1985) de Al. Busuioceanu, **Estetică şi teoria artei** (1931) de Matila C. Ghyka, **Logica dinamică a contradictoriului** (1982) de Stéphane Lupasco, **Scrisori despre logica lui Hermes** (1986) de Constantin Noica ; se observă şi aportul reeditărilor din tezaurul naţional (G. Călinescu, V. Pârvan, N. Iorga, N. Densuşianu, B. P. Hasdeu, T. Vianu, Vl. Streinu, P. P. Negulescu, L. Blaga, C. Rădulescu-Motru, Ion Barbu, Camil Petrescu ş.a.), ori universal (Herodot, Platon, Hegel, Kant, Marx, Freud, Sartre, Heidegger, Toffler, Bachelard ş.a.). Observăm că scriitorul „ca demiurg" într-un spaţiu spiritual / „spaţiu de creaţie" îşi are rădăcinile (cu „zestrea genetică" vectorizată) adînc implintate, prin „strat", în „substrat" (receptarea „surselor" / „fîntînilor" din plan diacronic) şi, în acelaşi timp, este „conectat" la flux-refluxul de idei din zonele înalte, din „ionosfera" Logosului ; izvoarele spre rod valoric-estetic vin din toate direcţiile ; astfel, scriitorul este un „reper" („punct" / „centru creator") cu permanentă proiecţie în planul diacronic, din plan sincronic. O „cartografiere" de cea mai mare fidelitate (ca „ilustrare" sincronică a valorilor estetice) pentru o **geografie literară** — să zicem, a anului 1990, ori 2000 — trebuie să ţină seama de „legitatea" **ariilor literare / culturale izolate / laterale** şi de toate „punctele" / „centrele" din întregul spaţiu literar românesc. Problemele dezbătute în urmă cu trei ani la **Luceafărul,** în jurul conceptului de **geografie literară,** au devenit un program respectat în mare măsură, într-o serie de rubrici : **Viitor dictionar literar** („dicţionarul" literar ca „metodă de lucru" primordială pentru trasarea „isogloselor"), **Noua geografie literară, Tînăr în agora, Prezenţa tinărului scriitor, Argumentele cărţilor noastre** etc., paginile revistei fiind deschise colaboratorilor din toată ţara (criteriul valoric-estetic, în majoritatea lor, exercitîndu-se). **Luceafărul** urmăreşte evoluţia tinerei generaţii literare, contribuie la cultivarea talentelor în mirabila grădină a literelor româneşti de azi, cum puţine reviste o fac, sprijină tinerii scriitori spre un mai drept circuit al valorilor estetic-literare dobindite prin „zidire în operă", orientînd spre fondul valoric real, de aur, al literaturii naţionale.

Ion Pachia Tatomirescu

Vocaţia modernităţii prin tradiţie

O parte de ţară, bogată într-o tradiţie culturală consolidată, cum este vestul Transilvaniei este, acum, în curs de a da prin această generaţie de mijloc a perioadei postbelice, ceea ce pentru tinerii interbelici a rămas doar o stimabilă dorinţă. Cărţile lor se constituie, astfel, în trainici piloni ai unei construcţii pe care efortul superb al acestei generaţii de scriitori, ajunsă acum la maturitate, o realizează pentru a da literaturii de aici demnitatea afirmării ca valori naţionale. Este cu adevărat **generaţia creatoare şi constructoare de valori.**

Zonele ţării ies, de altfel, după Congresul al IX-lea al partidului, din „provincialism" în măsura în care aici creează scriitori de valoare, iar trăsăturile (nuanţele) zonei devin elemente constitutive în circuitul unitar de valori naţionale. Ca să dau un singur exemplu, referitor la un scriitor prematur trecut în lumea umbrelor. Sorin Titel era scriitor de valoare naţională şi cînd trăia şi scria la Timişoara (chiar dacă mai greu acceptat), şi cînd trăia şi scria la Bucureşti (chiar dacă a fost mai repede acceptat şi mai des comentat). Specificul zonei banatice, pe care o aduce în proza sa, **întăreşte** (şi nu scade deloc) marca valorică a literaturii sale. În acest fel înţelegem aprecierea contribuţiei specificului zonal (regional) la fluxul literaturii naţionale. Şansele fiecărui scriitor de a intra în circuitul valorilor literaturii naţionale ţin mult de personalitatea lui.

După Eliberare, noi generaţii de scriitori se impun atenţiei. Şi condiţiile culturale se schimbă. Dezideratele devin realităţi într-o epocă de dezăgăzuire a forţelor naţionale, într-un efort de reconstrucţie culturală de anvergură naţională. **Universitatea** (a cărei înfiinţare la Timişoara a consfinţit realizarea dorinţei atîtor oameni de cultură de a exista în ţară Universitatea de Vest) este cea mai importantă instituţie de cultură, din vestul ţării, pentru domeniul literelor. Pregătirea pe care o face specialiştilor în domeniul limbii şi literaturii este inestimabilă pentru cultivarea şi studiul limbii, pentru înflorirea literelor. Un rol de seamă în cultivarea şi răspîndirea literaturii îl au Editura **Facla,** înfiinţată în 1972, şi revista **Orizont.** O tradiţie a revuisticii în vestul ţării a existat. În 1949 a apărut la Timişoara un **Almanah de literatură,** transformat în 1953 în **Scrisul bănăţean,** iar din ianuarie 1964 a apărut revista „Orizont". Într-un **Cuvînt înainte** (semnat „Redacţia") sînt expuse principiile după care se va orienta revista. **Orizont** se voia o revistă în care să se îmbine literatura din Banat cu literatura de pe cuprinsul întregii ţări : „Ducîndu-şi existenţa într-o regiune cu un profil economic şi cultural complex cum este Banatul. **Orizont** înţelege, în primul rînd, să-şi structureze profilul în aşa fel, încît, efectiv, contextul variat şi bogat al literaturii naţionale să se îmbogăţească cu noi şi autentice imagini artistice ale vieţii contemporane din această parte a ţării, cuprinzînd totodată realităţile constructiei soicaliste de pe cuprinsul întregii patrii". Începînd cu 4 mai 1972 revista **Orizont** apare în „serie nouă" ca „săptămînal politic-social şi literar-artistic". Într-un articol redacţional „Pagini vibrante" (semnat „Orizont") se afirmă dorinţa de a realiza o revistă care să exprime plenar valorile literare şi culturale ale epocii socialiste : „Revista noastră păşeşte astăzi pe o nouă treaptă. După o apariţie de peste două decenii, profilul ei se lărgeşte, dedicîndu-se unei sfere mai ample de preocupări, răspunzînd, în acest fel, interesului cititorului contemporan pentru o gamă bogată şi variată a activităţii spirituale. (...) Dorinţa noastră este de a face o revistă vie, cu rădăcinile adînc înfipte în viaţă, o revistă de largă audienţă în rîndul celor mai diferite categorii de cititori, care să răspundă exigenţelor mereu crescînde ale oamenilor muncii şi care să influenţeze procesul de formare şi desăvîrşire a conştiinţei socialiste, de elevare spirituală a membrilor societăţii. Pornim la drum însufleţiţi de năzuinţa de a sluji, prin scrisul nostru, ştiinţa şi cultura patriei socialiste, literatura şi arta care să exprime, la o înaltă temperatură a ideilor şi la un înalt nivel artistic viaţa noastră, procesele dinamice care au loc în conştiinţă şi societate".

Teodor Bogoi : „Şantier"

Dacă o revistă nu creează un scriitor, (pentru că nu poţi crea, dacă talentul nu există), nu este mai puţin adevărat că o revistă poate forma un scriitor, el are nevoie de o revistă unde să poată publica. În revista **Orizont** au publicat marea majoritate (dacă nu toţi) scriitorii afirmaţi acum ca personalităţi.

Scriitorii perioadei contemporane au o literatură mult mai complexă, iar în personalitatea lor se îngemănează tipuri diverse de creaţie. Apoi, într-o aspiraţie spre profilul „scriitorului complet" sînt, spre exemplu, poeţi care fac critică literară (Eugen Dorcescu, Crişu Dascălu, Şerban Foarţă) sau care scriu proză (Anghel Dumbrăveanu, Aurel Turcuş), critici şi istorici literari care scriu şi proză (Traian Liviu Birăescu, Livius Ciocârlie, Alexandra Indrieş), iar rezultatele sînt de nivel şi în aceste domenii. Dificultatea stabilirii **tipologiilor dominantelor,** sau **constantelor** pe care există şi evoluează literatura actuală din vestul Transilvaniei este sporită şi de această situaţie nouă, întîlnită, în fond, în întreaga literatură contemporană. Apoi, literatura contemporană este vie, în mişcare şi evoluţie, surprizele fiind posibile în viitor. Majoritatea scriitorilor acestei generaţii nu şi-au epuizat, nici pe departe, resursele creatoare. Unde se pot încadra, exact, romanele lui Ion Arieşanu cu o mare amplitudine problematică, de la proza dezbaterii etice la romanul condiţiei umane ? Dar creaţia lui Ion Marin Almăjan ale cărei povestiri exemplifică vitalitatea elementului rural, dar romanele (mai ales **Tornada)** o proză citadină, cu adînci infuzii social-politice ? Totuşi o ordonare, cu tot caracterul ei potenţial migrator, este posibil de realizat. Este de remarcat că proza, poezia, critica şi istoria literară includ toate modalităţile (direcţiile) întîlnite în literatura naţională, a cărei parte intrinsecă este şi literatura creată în această zonă. Tipologii există. Iată, de pildă, tendinţa spre împlinirea aspiraţiilor literare : ea include generaţia virstnică (Anişoara Odeanu, Virgil Birou, Pavel P. Bellu, Petru Sfetca, Dorian Grozdan, Lucian Emandi, Alexandru Jebeleanu, George Ciudan), cu activtate intensă în perioada interbelică sau de abia debutaţi atunci, dar care îşi continuă activitatea după Eliberare. **Deschiderea spre modern şi consolidarea tradiţiei** ar numi tipologia sub semnul căreia se verifică literatura scriitorilor care au debutat în deceniile postbelice (cei mai mulţi în deceniile şapte şi opt). La proză se pot distinge : **semnul condiţiei umane şi valoarea eticului** (Ion Arieşanu, Simion Dima, Al. Deal) **vitalitatea ruralului şi experienţa citadină** (Ion Marin Almăjan, Titus Suciu, Teodor Bulza, Ion Jurca Rovina, Horia Ungureanu), **mit şi istorie** (Sorin Titel, Florin Bănescu, Paul Eugen Banciu, Radu Ciobanu), între **ironie şi comic : virtuţile parabolei** (Gheorghe Schwartz, Laurenţiu Cernet, I D. Teodorescu), **proza feminină : romanul familiei** (Sofia Arcan, Alexandra Indrieş, Valentina Dima).

În poezie, larghеţea modalităţilor este mai evidentă : **poezia expresiei** (Anghel Dumbrăveanu, Crişu Dascălu, Carolina Ilica, Vasile Dan, Dim. Rachici, Sabin Opreanu, Valentin Tudor), **poezia arhetipului şi spaţiului natal** (Aurel Turcuş, Ilie Măduţa, Nicolae Dolângă, Eugen Evu, Mihai Traianu), **infuzia culturalului livresc şi ludic** (Eugen Dorcescu, Şerban Foarţă), **ermetic şi ironic** (Marcel Turcu, Gheorghe Azap), **real şi sentimental poetic** (George Suru, Dorel Sibii).

Iată nu puţine argumente pentru existenta unei **noi geografii a literaturii române contemporane,** definită de o **evoluţie neîncetată a valorilor** şi de armonizarea lor, într-un întreg cu valoare de specific şi cu unitate în diversitate.

Alexandru Ruja

Valori redescoperite

Părţile Aradului, cum atîtea alte ţinuturi ale ţării, au tezaurizat indestule mărturii despre vechimea şi continuitatea acestui popor, despre aspiraţia sa continuă spre săvîrşirea unităţii naţionale şi, mai cu seamă (şi fără îndoială, mîndrie) despre chiar desăvîrşirea ei, la actul „semnării" Unirei celei Mari arădenii avînd un loc de frunte. Astfel încît orice fel de cercetare, prin arhive, biblioteci, documente astrînse prin felurite instituţii culturale, străvechi ctitorii, înălţate tocmai pentru a dirigui forţele naţiunii, focare străluminînd — peste umbrele aruncate de împărăţii şi puteri ce ne-au rivnit vatra, minţile, dar şi inimile româneşti, căutările prin locurile unde s-au adunat (ori, dimpotrivă, rătăcit) lucrări de artă, aparţinînd maiştrilor ridicaţi dintr-un neam de ţărani, şi rămaşi anonimi, sau unor maeştri trecuţi prin înalte şcoli, orice asemenea cercetare, spuneam, devine o lucrare pusă sub însemnele unui nobil patriotism.

Este, acesta, şi cazul în faţa lucrării lui Horia Medeleanu, „Valori de artă veche românească". Autorul, critic de artă cu statut bine consolidat, muzeograf de un înalt profesionalism, publicist cu vervă, bun cunoscător nu numai de istorie a artei ci şi un fervent susţinător al mişcării plastice din Aradul contemporan (pe care o înscrie în cea naţională), vernisînd neobosit expoziţii (în manieră proprie, peripatetizînd, de pildă, fiindcă el îşi plimbă auditoriul prin faţa simezelor dialogînd cu acesta) şi-a ales, de data aceasta, un subiect ce ar părea, la o repede privire (citire) restrins. „Inventariind" (cu metodă) lucrările unor vechi zugravi de icoane, pogoriţi din Apuseni, mulţi rămaşi necunoscuţi (dar reprezentînd, laolaltă, o „şcoală" !), cum şi „zugrăvelile" unor cunoscuţi (nu doar pe aceste meleaguri), ba chiar compoziţii semnate de cite un maestru în gen, dar toate adunate într-un singur loc (o mănăstire din preajma Aradului), el dă o lucrare ce s-ar putea socoti greşit a fi localizată strict (nu „locală") şi cumva marginalizată (nu valoric, ci geografic !). Parcurgînd-o, vom descoperi uluiţi şi cu încintare, evoluţia „şcolii" pomenite — de zugravi-ţărani, pătrunderea reprezentanţilor ei în părţile mureşene, schimbul de valori culturale şi artistice cu Ţara Românească, lupta pentru impunerea unui stil propriu.

De altfel, într-o „prefaţă" semnată de alesul cărturar care este Timotei Seviciu, şi care argumentează necesitatea cărţii, citim că despre acest „lăsămînt pentru veacuri", prin „cartea-i închinată se poate arunca o privire spre farmecul său secular, el însuşi prilej de a-l înălţa tot mai mult în lumina istoriei noastre".

Trebuie să subliniem şi frazarea elegantă (păstrindu-şi ţinuta savantă) prin care Horia Medeleanu ne descrie „valorile" de care se ocupă. Iată, credem, o sugestivă probă de „privire". Remarcabilă este „schiţa asupra artei vechi româneşti din părţile Aradului". O zonă, în fond, de interferenţe, jucînd roluri de „punţi" între Banat, Crişana şi Transilvania. Dar şi un rol propriu în înflorirea artei. Dovezi au rămas, din vechime, cu toată lungimea stăpînirii turceşti (distrugătoare de asemenea valori) — spre pildă, mănăstirea Hodoş-Bodrog, cu un plan triconic prezentind analogii cu cel de la Cozia, ctitoria voievodului Moga de la Hălmagiu, care se adaugă şirului marilor ctitorii cneziale româneşti din Transilvania veacului al XIV-lea, altele din Lipova etc. După 1718 (pacea de la Passarowitz), „jugul de lemn" al exploatării otomane se schimbă cu „jugul de fier" al exploatării austriece. Horia Medeleanu, bazîndu-se pe studii proprii, precum şi pe o solidă documentaţie, stabileşte că la începuturi românii vor continua să aibă arta lor, ba chiar că s-a petrecut în această perioadă o „adevărată resurecţie a artei de tradiţie bizantină românească". Apoi, administraţia imperială introducînd şi susţinînd barocul (ca „stil oficial"), se va crea un paralelism pînă spre sfîrşitul secolului XVIII cînd barocul va fi „tot mai intens resimţit". Acea resurecţie pomenită s-a datorat, în cea mai mare parte, „Şcolii" de la Hurez, o „bogată pepinieră" de zugravi. Dintre ei, figuri aparte, Nedelcu, un „excelent desenator şi colorist" (cunoscut în tot Banatul) şi zugravul Ion, care au lucrat la Lipova. La Hălmagiu, o amplă pictură murală a lăsat cunoscutul zugrav din Tirgovişte, Radu Dascălu. Aşadar, unor meşteri locali li s-au adăugat unii veniţi din Ţara Românească pentru „a întregi profilul artistic al acestei zone vaste, veritabil creuzet al unor experienţe diverse". Din simbioza tendinţelor artistice s-a creat o ambianţă excepţională „care a iradiat, prin meşterii ambulanţi" pînă în părţile Banatului. Horia Medeleanu stabileşte că acest proces a absorbit treptat un număr tot mai mare de meşteri populari care „au conferit o vitalitate de lungă durată fenomenului artistic din Munţii Apuseni, pînă în primele decenii ale veacului al XIX-lea". Este vorba de un proces de „rusticizare" datorat creşterii „nevoii de frumuseţe" în rîndul poporului. Nu putem insista cu amănunte (nume sau doar lucrări — adevărate comori de artă), date despre prestaţia unui Ştefan Tenetchi, cel mai reprezentativ pictor („în accepţiunea apuseană a termenului") din vestul ţării în cea de a doua jumătate a veacului al XVIII-lea, precisele şi concisele consideraţiuni asupra stilului unor „zugravi" (care revelează şi „rezistenţa picturii tradiţionale din părţile Munţilor Apuseni şi din Valea Mureşului de Jos în faţa curentelor artistice apusene ale vremii"), în sfîrşit, înşiruirea concluziilor care se impun. Din acestea, totuşi, meritul lui Horia Medeleanu de a da un anume fel de istorie a artei (fie ea şi numai din vestul ţării), contribuind, alături de alţi asemenea (lui) cercetători la întregirea „istoriei mari".

Să adăugăm excelenta calitate a fotografiilor şi diapozitivelor color realizate de Florin Hornoiu şi eleganta copertă datorată graficianului Ioan Gnandt.

În totul, o carte scrisă la Arad pentru a dovedi, încă o dată, rolul acestei aşezări (de data aceasta prin arta-i plastică şi arhitecturală veche) în istoria de patrie.

Florin Bănescu

Poeme de CAROLINA ILICA

Astenie de primăvară

Sub timple îşi face iar cuib
Durerea cea veche.
O rîndunică revenitoare.

Doar el te-ar putea vindeca.

Dar el nu îţi caută fruntea.
Ci mîinile –
Reci precum floarea de apă,
Răcoroase ca luna.

Nu-ţi caută fruntea aprinsă : Acolo
Obsesia verii ce-a fost e-un incendiu
Ce nu se mai stinge.

O vară pe marginea lacului.

Slabe şi caste îngenuncheau
Florile de Miosotis
Mirosind
Precum mironosiţele

Prin păcătoasa iarbă înaltă.

Şi ascuns unduia şi muşca
Şarpele raiului.
Otrava lui dulce fiind
Voluptuos panaceu.

În stil vechi

Vară era
Şi era frumuseţe.
Talia ierbii ştia să tresalte
Neatinsă decît de un înger de rouă
Cînd, dimineaţa, o învirgina.

Iar seara gingureau păsări împerecheate,
Sfinte familii în cuiburi sărace.
Şi, Doamne, ce mireasme se înnodau în aer
De pe tipsia fiecărei flori.

Pe o astfel de vreme m-am inamorat.
Nu mai puteam minca, nu mai puteam dormi.
Ajunsesem subţire ca frunza, la faţă ca luna
De rasă galbenă.

O pasăre-a nopţii, silită
Să zboare pe zi, pe lumină.
Beată de oarbă şi oarbă de beată.

Căci era vorba de-o inamorare
În stil vechi.

Nu degeaba

Miezul de noapte are răcoare de fructe.
Nu degeaba i se spune : miez.

Mulţi dar puţini sînt aceî ce-l degustă :
Îndrăgostiţii fără nădejde,
Bolnavii şovăitori,
Miloasele mame oprindu-şi
Copilul din plins,
Poeţii, păsări nocturne şi mute,
Sau cite-un bătrîn
Neputînd adormi,
Ca să îi pară viaţa mai lungă.

Miezul de noapte e ca o negresă –
Nu degeaba se spune că-i negru –
Împodobită cu totem de lună
Ba nouă, ba plină :

Ea are
Cînd îndrăzneala uşoară-a amantei,
Cînd sfiala greoaie
A femeii însărcinate.

Împodobite cu răbdare

Ştiu din bătrîni şi din cărţi că femeia
E soarele casei.
Lumina, căldura de la ea vin
Şi toate în juru-i se învîrtesc.

Primitor şi curat este locul
Pe unde trec mîinile ei.
Şi gustoase bucatele.

Cu un singur suris ştie rupe
Mohoreala bărbatului.

Ei i se-nchină smerită
Nu numai tăcerea minuţioasă
Din flori cu mai multe petale
Dar şi cumplita singurătate
A celor mai cruzi împăraţi.

Căci ţine-n păstrare misterele vieţii.
Pînă şi substantivele facerii lumii,
Pînă şi Muzele
Sînt feminine ca ea.

Cu acestea în gînd, îmi aduc aminte
De străbunica, bunicile, mama...
Duioase şi bărbătoase deopotrivă.
Stîlpi de casă, pe orice vreme.

Femei ale neamului meu, pădurence
Împodobite, toate, cu răbdare.

Poem

Există un fel de bărbaţi care dezbracă din ochi.

Îi simţi după cum se uită la tine
De jos în sus, milimetru cu milimetru.
Cu încetinitorul.
Pînă-ţi ajung la privire :
Se aruncă în ea ca-ntr-o apă
De unde nu vor să mai iasă.

Cum de-ai ştiut să-i înfrunţi ?

Astăzi rău să nu-ţi pară.

Putea să ia foc o iubire
Neîmpărtăşită,
Ruşinoasă
Şi tragică.
Ori... cine ştie !

Cite alte femei nu au ars de ruşine,
Pironite în ochi, dezbrăcate
În mijlocul străzii !
Dar n-au socotit că se cade s-o spună.
Ori n-au îndrăznit.

Pentru sfiala
Discreţiei lor,
Poemul acesta
Ar trebui interzis.

Cenaclul «Luceafărul»

Omagiu lui Nichita Stănescu

Cea de-a cincea ședință a Cenaclului „Luceafărul" (serie nouă), găzduită în „Rotonda" Muzeului Literaturii Române, a avut loc la 31 martie 1988, dată la care, dacă soarta ar fi fost mai îndurătoare, poetul Nichita Stănescu ar fi împlinit 55 de ani. Deschizînd ședința, poetul Nicolae Dan Fruntelată, redactorul-șef al revistei „Luceafărul" a invitat asistența să păstreze un moment de reculegere în amintirea marelui Nichita Stănescu și a celor care au fost cei doi din urmă directori ai Muzeului Literaturii Române, Alexandru Oprea și Nicolae Ciobanu.

Prima parte a serii a fost dedicată evocării personalității lui Nichita Stănescu și s-a constituit într-un emoționant omagiu adus memoriei marelui poet. Au fost clipe (e un fel de a spune, căci figura poetului ne-a însoțit mai bine de două ore), unice, rămase, fără îndoială, în sufletul participanților, dar, din păcate, nu și în memoria benzii de magnetofon. Seria evocărilor a fost deschisă de Dan Condeescu, consultantul critic al poetului la alcătuirea unei ediții selective a operei acestuia, ediție devenită, vai, postumă. Criticul a amintit împrejurările în care, în noiembrie 1982, Nichita Stănescu a hotărît să înceapă lucrul la această ediție, împreună cu tînărul său colaborator. La sfîrșitul lui 1983 selecția era gata, iar în 1985 primele două volume, Ordinea cuvintelor, vedeau lumina tiparului la Editura Cartea Românească. Poetul a oscilat, în privința titlului între Războiul cuvintelor *și* Ordinea cuvintelor, *preferînd, în final, pe ultimul. A doua parte a antologiei, anunță Dan Condeescu, cu titlul* Fiziologia poeziei, *a intrat la tipar în decembrie 1987 și va cuprinde patru secțiuni de proză (ceea ce înțelegea poetul prin proză) și un ciclu de versuri „Starea confesiunii". Cum observa Mihai Ungheanu în intervenția sa, este îmbucurător și semnificativ pentru destinul operei lui Nichita Stănescu faptul că generația mai tînără „a preluat" moștenirea sa literară. După această sobră punere în temă asupra soartei ediției Nichita Stănescu, evocările au căpătat, pe parcurs, mai multă culoare. Prozatorul (dar și poetul) Iulian Neacșu îi face un memorabil și respectuos portret, construit pe ideea identificării, de la un moment dat, a omului cu opera : „poetul era genial, omul era fermecător".*

„Am avut și eu șansa de a-l cunoaște pe Nichita, de a mă bucura de prietenia lui generoasă" — spune poetul Traian T. Coșovei, după care subliniază rolul de eliberator de dogmatisme pe care l-a avut Nichita Stănescu în formarea tinerei generații de poeți și citește Depozitul de cherestea, *„un poem dedicat scurtei dar intensei noastre prietenii". Un poem pentru Nichita citește și poetul Gheorghe Pituț, pentru ca, apoi, să evoce, din unghiul său de vedere, ultima aniversare, la 50 de ani, a zilei de naștere a poetului și prietenia cu Grigore Hagiu, cel care avea să-l urmeze „dincolo" la atît de scurt timp.*

Pe omul Nichita Stănescu, foarte uman, cu vanități și generozități, cu umor continuu și supărări trecătoare îl evocă scriitorul Mircea Micu, într-o povestioară cu un frigider buclucaș, scrisă în urmă cu vreo zece ani. Asistența se destinde, dar redevine gravă cînd Mircea Micu citește un tulburător poem intitulat „Nichita".

Poetul Ion Iuga își amînteste de cele două călătorii cu Nichita în Maramureș, „cînd tot Maramureșul era cu Nichita și Nichita era cu tot Maramureșul". Cu unul dintre aceste prilejuri, Nichita Stănescu a ținut, la un liceu, o lecție despre Eminescu. Lecția a fost înregistrată pe bandă de magnetofon și de atunci, în fiecare an, ea este ascultată ca omagiu și învățătură. Ion Iuga citește apoi poemul Dăruie-mi înțelesul, *„lui Nichita, in memoriam".*

„Nichita era un om blînd și minunat, la locul lui și normal" — își începe Fănuș Neagu amintirile despre prietenul său. „Disprețuia, enorm proștii, pe care îi scotea din minți prin nepăsare. Avea un suflet de copil ieșit din comun și era, desigur, fanfaron ca noi toți. Iubea cel mai mult versul, nu bănuia că are geniu și era domn al poeziei. Dacă nu s-ar fi născut poet, nu s-ar fi născut". „Să nu fim însă, hagiografi — continuă Fănuș Neagu. Să-l iubim așa cum a fost". Urmează, în inimitabilul stil „fănușian", două întîmplări cu Nichita, una la spital (participă, alături de cei doi, Octav Pancu Iași și Theodor Constantin), alta, în Italia (și cu Constantin Chiriță), ambele de un haz irezistibil și, totodată, încărcate de o imensă tandrețe.

Aceeași linie pitorească a evocării o urmează pictorul Mihai Bandac, reconstituind, din cîteva tușe sigure, cu umor copios, imposibil de „repovestit", episoade ale prieteniei lor, cu un Nichita de zile mari, respirînd o vitalitate debordantă.

Actorul Florin Călinescu, de la „Teatrul mic", citește poezia Înger căzut, *dedicată lui Nichita Stănescu, și recită, remarcabil prin simplitatea mijloacelor, două poeme din volumul* Noduri și semne. *După aplauze, din sală se aud glasuri care cer să citească versuri dedicate lui Nichita Stănescu. Dar este tîrziu și poetul trebuie lăsat să se odihnească în pace.*

Valentin F. Mihăescu

Dăruie-mi înțelesul

Lui Nichita Stănescu, in memoriam

la-mi eternitatea zilei
și dăruie-mi înțelesul

în fîntîna inimii mele
privesc mulțumit
rebel sunt numai cu stelele
mucegăite peste trupul meu
istovit în fața porții

contra păsărilor care-mi ciugulesc carnea
contra aripilor care mă mingiie cu spini
și tipă
„ciuguliți această mumie
hrăniți-vă cu acest rob pentru totdeauna
în mutenie"

ochiul meu sfredel prin lucruri
și gîndul pe scara de aer
împlinite-s în noapte —
mai multă lumină pentru păsări
pentru oarbele păsări
îngeri nepoftiți
la sărăcia mesei mele

ia-mi nesfîrșirea zilei
în înțelesul ei să-mi regăsesc odihna

Ion Iuga

Nichita

El era frumos
Și nu știa.
El avea suflet
Și-l risipea.
El era înger
Și nu vroia.
El avea aripi
Și nu credea...

Mircea Micu

Înger căzut

Căzusem împreună cu martorii
în capcana strîmtelor crăpături
ale mesei
minjiți cu somn din cap pînă-n picioare

trecea prin noi unda nemaivăzută
intensă dureroasă
se făcea :
că Nichita Stănescu arunca mîngea-n sus
o pocnea cu sete
și-apoi rînjea spre tribune : adversarul
fiind mat
arbitrul escariot
anunță aut aut aut
Nichita venind pînă la vîrful picioarelor
acelui arbitru
scuturînd capul zise :
a fost în lungul și-n latul liniei
bre
umblați cu cioara vopsită
arbitrul aut aut aut îngîna ca un bocet
și parcă peste
măsură de trist îi era chipul
stînd pe scaun cu bărbia proptită-n coada
rachetei
apoi vocea :
e timpul
e timpul, domnilor

Florin Călinescu

Călătoria

Lui Nichita Stănescu

În gara orașului de provincie sînt singurul care
mai aștept vreun tren —
printre valize abandonate, saci aruncați,
pungi de hîrtie
singurul care îi pîndesc apropierea.
În vechiul aeroport numai eu mai ascult
filfîitul zadarnic al porumbeilor de sub
streșini.
În stația de metrou, în fața gurilor de apă
sînt singur.
Singur pe terenul de tenis amestecat cu zgura
și praful de cretă
și ar fi mult mai bine să vă faceți
că nu mă vedeți.
Pe această stradă pe care merg
nu vă sfătuiesc să-mi cereți foc —
nu-mi cereți, vă rog,
ziarul vechi pe care îl țin la subsuară.
Pe această stradă pe care merg
nu mă întrebați încă unde e capătul liniei
de tramvai.
Pe această stradă pe care am apucat
cu ochii închiși,
cu capul plecat se merge doar înainte.

Cu sandvișul de la mama, cu mărul de acasă
tăiat în felii
am pornit să caut o veche adresă ;
cu vinul nebăut pe masă, cu datoriile
neplătite
am pornit și eu cîndva
să trec rîul acesta întunecat al iubirii
și al morții.
Cu mîinile în buzunare, fără bani, fără acte,
fluierînd am plecat ;
înghinînd un vechi cîntec soldățesc am pornit,
de mult...
Acum merg și zgîrii din cînd în cînd
pereții caselor vechi, gardurile stropite
cu motorină —
merg și las în urma mea cîte un semn
de întoarcere —
merg și urlu vechiul cîntec soldățesc
ale cărui cuvinte
demult le-am uitat.
În fața vitrinei cu pălării, prin vitrina
atelierului de bobinat sînt singur. Singur în
marele stadion al tăcerii.
În gara de provincie, cu hainele arse de ploi,
hrănind cu un pumn de mărunțiș porumbeii —
sînt singurul care mai așteaptă un tren
noapte de noapte.

Ar fi bine să nu-mi vorbiți.
Ar fi mult mai bine să treceți pe lîngă mine
fără să mă vedeți.
Luați-vă după dîra de sînge a cîntecului meu
de demult.

Traian T. Coșovei

Nepămînteanul

A ajuns un obicei să fie evocat Nichita din ultimii ani, cînd i se potrivea atîta portretul prințului Salina, desenat de Lampedusa : „Nu pentru că era gras, era numai înalt și foarte voinic". Zicerea vocalelor în răsfăț, împrejmuirea cuvintelor cu garduri și adresarea binecunoscută „bătrîne" au rămas în memoria noastră mai puternice decît celelalte, care au fost tot ale lui înainte de ultimii săi ani de viață. Și este firesc să fie așa, pentru că, presimțindu-și sfîrșitul, Nichita s-a străduit să se întipărească în tot ceea ce îl înconjura, ființe și obiecte deopotrivă, cu un talent histrionic ieșit din comun, ca Poet. Omul conta mai puțin, Omul își rupea piciorul, dar Poetul își înnegrea gipsul cu semnături, cu fragmente de declarații în versuri, cu ciudățenii, prefăcîndu-l într-o aripă. Sigur, Omul era fermecător, Poetul însă era genial, și aceasta am scris-o și cînd trăia, fără să întîmpin proteste prea hotărîte din partea lui. Nichita știa că este un Poet genial și se purta, în ultimii ani, ca atare. Memoriile pe care le-ar fi putut scrie el despre sine sîntem noi înșine. Însă, ca orice memorii, sîntem incompleți, uneori părtinitori cu noi înșine, chiar neadevărați.

Pentru că, dacă este firesc ca tinerii să și-l amintească pe „bătrînul Nichita" așa cum l-au văzut și l-au auzit, la fel de firesc este ca toți cei care l-au cunoscut mai vechi (și nu mai tînăr, Nichita n-a îmbătrînit niciodată, el a murit în Valea Plîngerii) să și-l amintească, în beneficiul celor care nu l-au cunoscut, care nu mai au cum să-l cunoască cum era atunci cînd Poetul nu știa cît este de mare, ori, mai bine spus, de irepetabil.

Portretul lui Nichita ar fi astfel mult mai complex, liniile sale s-ar rotunji mai apăsat și l-ar explica pe îndelete, chiar dacă aceasta va părea unora un adevărat furt sentimental. Un Nichita slab, înalt, cu pletele blonde, într-un loden lung este, la urma urmei, tot Nichita, tot Poetul pe care l-am iubit atîta și, mai ales, atîția. Nu se poate supăra nimeni, dintre cei care l-au cunoscut mai nou, pe această veche imagine a lui, care nu este altceva decît tot o imagine a îngerului, a îngerului care zbura fără să fie preocupat încă de aripile lui. Un înger pămîntean care zbura, de dragul dragilor lui prieteni, doar cu cîțiva pași deasupra lor.

Omul trăia pe atunci mai viu decît Poetul, avea puterea de a umbla și de a-și căuta prieteni, ceea ce, mai tîrziu, din nenorocire, nu s-a mai putut întîmpla.

Nichita l-a iubit mult pe Nichita de atunci, Poetul l-a regretat întotdeauna. Astăzi, cînd sărbătorim o vîrstă pe care n-a împlinit-o, să iubim, prieteni, deopotrivă, Omul și Poetul.

Iulian Neacșu

radu ulmeanu

SONETE

⁂

De parcă noi am răsucî pămîntul
în degete, ca fusul, sfîrîind.
Noapte și ziuă se privesc cu jind
precum amanți ce îi unește cîntul.

Prin univers cu el încet plutim,
ne aruncăm privirile în stele.
O dragoste le-nvie și pe ele
și le rotește, după cum o știm.

Ea ține totu-n candida ei mînă
care acum se-ntinde, înflorește,
precum o rază, peste tot stăpînă.

Cînd se va stringe însă ca un clește,
mileniul va fi o săptămînă,
iar noaptea mare peste noi va crește.

⁂

Renasc în noi tăcute geometrii,
odată cu iubirea. Și sărutul
nu este casa, masa, așternutul
și spiritul acestei poezii.

Sîntem ca flăcările-arzînd în vînturi.
Raze pornesc din noi, parcă am fi
aștri solari, făcînd noapte și zi.
Vedem adînc și izbucnim în cînturi.

Vin adieri fierbinți din paradis.
Am traversat infern și purgatoriu
cu tot ce nu mai poate fi descris.

Pe al speranței noastre promontoriu,
ne răsturnăm din carne drept în vis
cu-o strălucire mată de ivoriu.

⁂

Mai sînt trei pași în lumea răsturnată
dintre oglinzi, timpane. Ca un cor
de voci egale-a răbufnit, izvor,
mănunchi de raze, floare, spic, deodată.

Din limpezimea lumii, pas cu pas
urcăm, iubito, treaptă după treaptă.
Acolo sus e tot ce ne așteaptă.
Jos, tot ce-n urma noastră a rămas.

E lumea cîntecul acesta-adînc
pe care-l auzim fără oprire,
este iradierea ce o plîng

astrele aruncate-n răsărire,
scăpînd de la al zeilor oblînc
peste cei vii și peste cimitire.

⁂

Se-nchide cartea. Inima tresaltă
sub freamătul acestei grele pagini.
Cuvîntul grav ne smulge din imagini
în umbra nesfîrșită și înaltă.

Răsună cheia-n poarta de aramă
care-mi încuie sufletul aici.
Nu-i bucurie, nu-i tristețe, nici
măcar sărut, ce-n vreme se destramă.

Rămîi cu bine, scumpe cititor.
Din cer cad greu, ca vîslele pe apă,
raze dintr-al luminilor izvor

ce ochii orbi și sumbri mi-i adapă
Și, din impactul nostru trecător,
gîndul enorm spre veșnicie scapă.

⁂

Deschizi în mine ochiul tău adînc,
iubita mea. Nu voi putea nici plînge.
Mă umpli de durere și de sînge.
La mine nu mai pot să mă restring.

O viață dublă port în trup, ca vița
de vie altoită. Nobil soi
mă face-n vîntul morții să mă-ndoi.
Sînt fruntea și, acoperind-o-ncet, șuvița.

Sînt vinul, dar și-acela care-l bea
și, totodată, sînt beția sfîntă
ce năruie a lumii cercevea

și-adînc vederea-n coastă o împlîntă
la cel care de sînge șiroia,
să-l bem cu sete, limpede, la nuntă.

⁂

Nebun sînt să îi chem acum pe morți
precum Ulise-n Hades, cu o oaie
jertfită. Vine-a duhurilor ploaie
și se deschid în veci închise porți.

Afară mi-am lăsat orice speranță,
să nu le tulbur resemnarea grea.
Nici o lumină n-am în ochi. O stea
m-așteaptă dincolo, precum o zdreanță.

Vai, ce flămînzi mai sînteți toți de sînge,
de aburul enorm ce urcă-n vînt.
Mila de voi, postumilor, mă frînge.

Dacă știam, vă aduceam pămînt,
să-l presărați pe răni și pe meninge.
Dar ați fi izbucnit atunci în cînt.

⁂

Se năruie din mine tot ce-am scris.
Eu nici nu scriu, ci potopesc neantul
cu-o rană gîlgîind de sînge, vis,
ce suferind din plin își ia calmantul.

Vorbesc precum profeții, scuturat
de-un tremur ca tectonice seisme,
înlătur maxime și aforisme,
bătut de ploi, de vijelii lătrat.

Sînt în contact direct cu-un mare zeu
ce-mi dă cuvînt precum lui Moise dat-a,
cel bîlbîit. Nici nu mai știu ce-s eu,

un brad de Anul Nou ce arde gata,
munții împodobindu-i, sau un greu
cuvînt ce-aduce-acum răsplata.

ion vădan

Zile de toamnă...

⁂

Zile de toamnă —
baloturi mari de frunze de tutun
amintirile despre satul natal au rămas în
urmă
sănîile putrezesc sub caii de zinc
vinovăția de a nu vorbi la timp despre toate
acestea
încercuiește inima cu viespi

descopăr o rezistență înverșunată
un nimb al tristeții
pe drumul de pămînt un țăran și un plop
dialogînd despre stelele compromise

oh cinismul de a distruge rizînd
iarba magnetică se retrage pe mormintele
vechi
rușinată de insistența betonului

clopote singure rătăcesc prin cer
lovindu-se de păsări oarbe

să nu ne mințim fraților
se rupe ceva în noi
indefinit
cu fiecare clipă vămuind rănile

casa părintească nu mai există
numai gardul de lemn delimitînd bălăriile
ciinele bătrîn înrăit în solitudine
zeu decrepit peste toate acestea
ironie a memoriei
ruinate...

⁂

nori de mireșme
bintuie casa mea
ocrotită de spiritul zeilor

se luminează amintirile vechi
cîndva eram tînăr și puternic
mîinile mele țineau făclii
gura mea cînta imnul

oh prea repede s-au încheiat socotelile
poate că eu sînt cel care a trișat
frica a îmbătrînit odată cu mine
elegia este odaia mea de lucru

se perpetuează un ritm lenevos
în foșnetul cărnii în durere
o tainică așezare a exaltărilor
în viața de a trăi mai departe

cum numai scriind produc suferință
cum numai scriind crește muntele
cum numai scriind se epuizează teama de
moarte
cum numai scriind îmblînzim blestemele
văgăunilor nopții

pe litere să fosnească trestia
pe ele să se așeze pulberea stelelor
polenul florii de colț...

⁂

Nu reveni —
umbra ciinelui crește pe rănile mele
dovezile sînt mai pregnante decît oricînd
mierla secționează noaptea în părți egale
înșiruind amintirile tufa de măcieș

Nu reveni —
cineva selecționează nașterea noastră în
Univers
sînt singur călcînd pe erorile zilnice
părul tău curge prin gura mea roșie
amară este mierea oximoronului
absența ta lărgește cercurile apei

Nu reveni
căptușesc spațiul cu sentimentul morții
calc desculț prin iarba magnetică înrourată
mîinile ard în frunzișul alunului
alerg prin ușa deschisă a peisajului galben —
interdicția scutură viermii peste sunete

Nu reveni —
pe șira spinării mele crește fulgerul
șarpele nou al Edenului
numai cenușa umple armurile vechi
siamezi în moartea cuprinzătoare
ne desprindem din forța oarbă-a materiei
fugind undeva în emulsiile luminii...

⁂

picură lumina din frunze
arde măcieșul pe cîmp
mireșmele cutreieră nopțile
dislocînd pietrele

noi trasee de aripi
lunecă pe ferestre
bucurînd cina
și mîinile

numai părinții
suspină în somn
înfășurați
în iederă vineție

singurătatea lor
comprimă distanțele dintre fii
întorcîndu-i acasă —
în poemul acesta

cum toate în urmă rămîn
toamna alunecă în peisaj
piramide galbene de porumb
domină turnul de apă

spini de aur sub tălpi
sîngele jertfei vorbește :
moartă
doar limba mai spune ceva...

⁂

crește floarea soarelui în odăile abandonate
vegetația umilește amintirile
casa părintească se ruinează încet
pozele de familie au îngălbenit în torpoarea
coclelii
vai unde sînteți voi zile de sărbători
cu îmbelșugatele mese sub porticuri
de viță de vie
mama fericită adunîndu-ne-n cîntecul ei

și busuiocul împingîndu-și mireșmele peste tot
paza celestă zodia bună ofrandele zeilor
curățîndu-ne spiritul sîngele tinerețea

ori somnul amiezelor în podul cu fîn
tomuri de elegii și imnuri
trăite latent

mocnite nenorociri seara la cina întunecată
hotărîrile implacabile
pedepsele fortificînd destinul
oh viața ca un lanț de sentințe

aerul acum e stricat de putrefacția lentă
a lucrurilor
atît de repede a durat bucuria familiei —
vînturare de semințe înfiorate

— lăsați-mă să îmi aud plînsetul
să mă împotrivesc decăderii cum pot
să nu mă las copleșit de tristețea vicleană
să mă întorc în Familie
mai puternic
adunînd greșelile în viziunea mea
despre lume și viață...

CRONICA (V)

În a doua parte a serii, „capul de afiș" îl dețin poeții Ion Vădan *și* Radu Ulmeanu, *sosiți din Satu Mare la invitația revistei* Luceafărul. *Face deja parte din scurta tradiție a cenaclului să convoace la ședințele sale scriitori tineri din diferite zone ale țării.*

Întîi poetul Ion Vădan citește dintr-un ciclu intitulat „Iarba magnetică". Discuțiile sînt deschise rapid de Fănuș Neagu căruia îi pare bine că vin oameni de asemenea talent lîngă revista Luceafărul. *Ion Vădan i se pare un poet adevărat (citează imagini care i-au plăcut), remarcă trei poezii („bune, chiar foarte bune") din cele zece citite și consideră că procentul este mai mult decît mulțumitor. Îi reproșează poetului că nu are răbdare să cizeleze versul și nici decizia de a tăia acolo unde trebuie.*

Mircea Micu *crede că i-au plăcut aceleași poezii ca și lui Fănuș Neagu. Îi recomandă poetului purificarea limbajului de un anume exces metaforic, „revenirea la un stil direct, ca în cele trei poezii remarcate".*

Cîteva poezii sînt de mare autenticitate și poetul merită să fie felicitat. Iulian Neacșu, *incomodat de lectură, apreciază, totuși, simbolistica „ierbii" și remarcă unele imagini pregnante.* Alexandru Horia *anunță că va fi concis și chiar este : poezia are ce trebuie să aibă, adică magnetism, aură, halou. Poemele dinspre final sînt mai slabe, acuzînd defecțiuni de lexic. Găsește asemănări cu poezia lui Ion Mircea și Adrian Popescu și conchide că este vorba de poezie autentică.*

Fănuș Neagu propune o scurtă divagație și povestește în stil rabelaisian o întîmplare de la Galați, „o somnoroasă amintire cu vii (cele cu struguri — n.n.) și dunări" (sg. Dunăre) avîndu-l ca protagonist pe neuitatul Nicolae Velea.

„Tîrul" critic se reia prin Dan Condeescu, *care îl consideră pe Ion Vădan un poet adevărat, greșind însă uneori în alegerea temelor. Timbrul personal se simte în poezia locurilor natale, în timp ce, atunci cînd recurge la limbajul noțional, poetul nu spune lucruri deosebite.*

Lui Ion Iuga *i-a plăcut titlul ciclului, care propune, de la început, un raport special cu cititorul, invitîndu-l la meditație. În primele poeme citite poetul i se pare „mai sincer, mai el", în timp ce a doua parte se resimte de o „stare de ariditate". Pentru* Vasile Andronache *„toate poemele au în ele ceva bun", iar* Aurelian Chivu *remarcă „retorica impecabilă" și recomandă „o comprimare și o selectare".*

V.F. Mihăescu îl prezintă pe Radu Ulmeanu *(lui Mircea Micu îi displace obiceiul prezentării invitaților) care citește un ciclu de sonete, dintr-o viitoare carte intitulată „101 Sonete". Fănuș Neagu intervine în timpul lecturii, o rimă îl supără și-i strigă poetului : „Tai-o !". Din sală i se răspunde : „Las-o așa !".*

Pe Ion Iuga *îl surprinde plăcut noua ipostază (de sonetist) în care a apărut Radu Ulmeanu, un poet clasic în veșminte actuale, cu un limbaj propriu. În ciuda unor mici accidente de limbaj, cîteva sonete sînt deosebite.* Dan Condeescu *este de părere că Fănuș Neagu are un gust impecabil. La Radu Ulmeanu, cu excepția a două-trei sonete, forma a copleșit inspirația.* Constant Călinescu *observă în versurile lui Radu Ulmeanu o anume detașare ironică, capabilă să diminueze benefic retorismul.*

Fănuș Neagu vorbește, la început, despre atmosfera de cenaclu, despre care crede că trebuie să fie destinsă, deloc scorțoasă și „cu staif". Opiniile trebuie să fie oneste și, într-un fel sau altul, tranșante. Iată : „Că Radu Ulmeanu e poet, nu e nici o îndoială".

Pentru Pan Izverna, *Radu Ulmeanu este un poet profund, care a provocat, firesc, tensiuni în receptare. Ceea ce ne propune el acum este o stare de jubilație lirică, alta decît inspirația de altădată, dar perfect adecvată sonetului. Sonetul este o poezie specială, care ar trebui discutată de sonetiști.*

Mircea Micu ridică mănușa și observă schimbarea totală a registrului liric. A. I. Zăinescu *ridică și el mănușa : „Sonetul este, în primul rînd, o meditație și, din acest punct de vedere, putem spune că am ascultat o autentică și distinctă voce (cu unele ecouri din Voiculescu) care se exprimă prin sonet".*

Cei doi poeți au reușit însă să-l convingă integral pe Gheorghe Pituț, *care îi găsește superbi.*

În încheiere, Mihai Ungheanu *declară că, după atîtea ore de cenaclu (patru) și în fața diversității opiniilor, concluziile sînt imposibile. Se poate spune însă că, dincolo de unele decalaje, prin chiar numărul mare de păreri exprimate, poezia lui Ion Vădan și Radu Ulmeanu s-a dovedit demnă de sărbătoarea lui Nichita Stănescu.*

V. F. M.

Dunărea

Poem pentru Patrie

Curg gheţurile rupte şi zăpoarele
sporesc.

Tata în fluviu pînă la git,
Mama în sloiuri pînă la umerii dalbi,
Salvînd leagănul pruncului cu canafi,
Plugul, rariţa, roţile Carului Mare,
Şi numele nostru, rotundul, de la inec.

Vin zăpoare călări,
Sloiul are coif şi valul are copite.

Tata în fluviu pînă la git,
Maica în gheţuri pînă la umerii dalbi,
Salvînd şapte bivoli unicorni,
Şapte vaci unicoarne,
Şapte armăsari ca pana corbului,
Şapte şerpi de casă,
Şapte căţei de piatră
Şi din toate celelalte dobitoace cîte
şapte,
Şase pentru înmulţire
Şi una – merindă, din fiecare,
Salvate din zăpoare, de la inec.

Bate soarele şi zăpoarele încă se
topesc.

Tata în fluviu pînă la git,
Maica în gheţuri pînă la umerii dalbi,
Salvînd Putna şi Voroneţul,
Curtea de Argeş şi Tismana,
Cozia şi Rimeţii, salvate din flăcări,
din zăpoare,
de la inec.
Sloiuri se-nghesuie, se ciocnesc,
Zuruie sîngele ca dintr-o armată cu
scuturi.

Tata în fluviu pînă la git,
Maica în gheţuri pînă la umerii dalbi,
Salvînd Mioriţa şi zborul lui Manole,
Învăţăturile lui Neagoe,
Codicele limbii române,
Şi Palia de la Orăştie, salvate din
zăpoare,
de la inec.

Tata în fluviu pînă la git,
Maica în gheţuri pînă la umerii dalbi,
Sloiuri tăindu-i glezna ca smaltul,
Lovind pintecul rotund ca o ţară,
Pintecul în care ţip să mă nasc.

N. Grigore Mărăşanu

Mihail Gavrilescu : „Primăvară"

Aprilie

O noapte vegetală
Apăsată pe zid
Ca un afiş.

O noapte respirînd trufaş
Cînd astrele au colţi de lup
Pentru carnea omului.

O noapte lacomă
În care fluviul se soarbe
pe sine
Cu sufletul rătăcit
În singurătate.

Gheorghe Lupaşcu

LUMINĂ DE PRIMĂVARĂ

Am fost, săptămîna trecută, la Piatra Fetei. Acest copil tirziu al Bălţii Brăilei, căruia topografii au uitat să-i facă acte în regulă la notariatul Naturii, porneşte de vizavi de Brăila, mai sus de plaja Trei Papuci. Acolo, zice-se, în zilele cînd mai trăia Terente, doi îndrăgostiţi s-au legat unul de altul cu funie de năvod, aruncîndu-se apoi sub mal, unde apa se ducea pînă la 38 de metri, cea mai mare adîncime din miile de Dunăre brăileană. Au făcut-o din dragoste pentru că părinţii nu-i vroiau : erau îmbrăcaţi, pentru că decenţa nu apucase să-i părăsească, şi n-au mai ieşit, zvonul despre plecarea lor fiind trei sandale, trei papuci aruncaţi de fluviu pe mal. Şi, de atunci s-a născut numele plajei, locul de unde începe să se desfacă, în sus, între Dunărea Veche şi drumul Măcinului, hălăduind frumos vreo cîţiva kilometri, Piatra Fetei.

Are o legendă a sa şi această Baltă cu nume desprins din materia apropiată a celor mai vechi munţi din România, legendă care aminteşte de Mica Sirenă din Copenhaga : o fată de pescar şi-ar fi aşteptat mult timp, zadarnic, iubitul plecat pe Dunăre, dar apa fusese, atunci pentru el, un drum fără întoarcere.

Nu mai văzusem Piatra Fetei din toamnă. Cînd am revenit, soarele trăia zgîriat, abia supravieţuia după urgia unor babe întîrziate, şi parcă ameninţa să compromită marşul nupţial hărăzit pentru bătaia peştilor. Dar vremea şi-a revenit din buimăceală şi, după ce şi-a pus în cap cenuşa regretelor, ne-a potopit cu o lumină de martie, inegalabilă, cred, pe pămînt.

Privind Piatra Fetei, unde sălciile bărtine fac apei reverenţe de pe maluri şi grinduri, iar păsările pleacă la promenadă prin stufărişuri cu guşile doldora, unde poţi vedea (pentru că am văzut !) cum pescarii îşi umplu în cîteva ore juvelnicele (şi nu doar gînd urile) cu roşioară, bibani, iar uneori cu ştiuci de un cot, mi-am zis că minunea aceasta de Baltă nu-i mai prejos decît Delta, ba poate-i chiar o Deltă a Dunării Vechi, care se varsă la Ghecet în marele fluviu.

Acum, la Piatra Fetei, lumina de primăvară este ocrotitoare şi se strecoară printre sălcii, odihnindu-se în covoarele apei cuprinsă de presimţirea nunţilor ce vor veni. După-amiază, mai ales, se apleacă spre Brăila, mingiindu-i legendele cu umbre de aripi. Dinspre Măcin, coboară lipovenii în lotcile obosite de poveri. Cînd se dau peste cap coşurile la cherhanaua cantonului, lumina se fardează cu aur, oprindu-se în solzi. Apoi, se ascunde în noapte. Pînă mîine...

C. I. Zidari

Tînărul

Tînărul ce stă pe scara noastră, la
parter
trebuie pedepsit domnilor, ar fi
îngrozitor să rămînă aşa
(acum am aflat că scrie şi poezii)
pedepsiţi-l, e vinovat
ce dacă stătea prin colţuri stingher
poate nu ştiţi c-avea un copac
ascuns şi-o bucată masivă de cer
poate nu ştiţi că săpase-n podea
o groapă mare pentru rădăcină
şi că fura în fiecare zi
pentru copacul lui, cite-un braţ
întreg de lumină
şi ce dacă e foarte tînăr
nu uitaţi că mereu se-ascundea
c-avea o pasăre ce cînta numai
noaptea
de teamă să nu-l surprindă cineva.

Diana Bolcu

Bărăgan — cîmpie a soarelui şi a literaturii

Mai mult decît inspirată ideea profesorului brăilean Ioan Munteanu de a publica o antologie intitulată „Bărăgan — cîmpie a soarelui" (Editura Albatros, 1987) ! Trebuie precizat că volumul umple un gol în literatura română contemporană, deoarece „Antologia Bărăganului. Literatură Folklor" publicată de C. Fierăscu şi Gh. Neagu în 1935 la Tipografia Modernă, Călăraşi, a devenit rară prin tiraj şi insuficientă prin sumar. Se cuvine să evidenţiem motivele pentru care antologia ni se pare actuală. În primul rînd ea subliniază personalitatea literară a unui spaţiu geografic pînă nu demult ignorat, ce s-a afirmat plenar în anii socialismului — în ultimele decenii, Bărăganul a fost conectat plenar şi profund la spiritualitatea românească — şi care , prin cîţiva scriitori, a căpătat dimensiunile şi semnificaţiile unui spaţiu literar de cea mai aleasă valoare.

Deoarece considerăm că afirmaţia lui Eugen Simion : „în secolul al XX-lea proza românească s-a deplasat de la munte la cîmpie" („Sfidarea retoricii", p. 361) numeşte o evidenţă, susţinem că în spaţiul literar românesc literatura Bărăganului are ceva din individualitatea pe care o au pe alte meleaguri literatura pampei, a stepei, sau a sudului...

Şi nu în ultimul rînd cartea este actuală prin pledoaria pentru verosimilitatea unui concept literar în plină ofensivă : noua geografie literară.

Ioan Munteanu oferă cititorilor o carte de peste 300 de pagini (dublu faţă de antologia Fierăscu-Neagu) structurată în opt capitole în care sînt cuprinse în ordine strict cronologică texte alese după criterii estetice sigure.

Cum era şi firesc, cartea se deschide cu un studiu introductiv format din din două capitole : „Mic excurs enciclopedic" şi „Receptarea Bărăganului în literatură". În prima parte autorul delimitează geografic zona Bărăganului, face observaţii ştiinţifice asupra climei, geografiei, geologiei, istoriei locurilor.

Istoria localităţilor este explicată amănunţit, pe etape istorice, cu argumente de necontestat. O mică demonstraţie de erudiţie şi spirit critic este explicaţia dată cuvîntului : „Bărăgan". Paginile sînt dense, serise, clar şi sobru. În spatele fiecărei informaţii se simt lecturi profunde.

Partea a doua a studiului introductiv este un interesant text de istorie literară în care autorul nuanţează ideile şi îşi justifică din punct de vedere literar antologia. Bărăganul este văzut, în contextul receptării cîmpiei, ca „un spaţiu matrice al unei sensibilităţi umane" : „aici oamenii, crescuţi pe fondul aspru şi liber al cîmpiei, unde lucrarea pămîntului era, pînă mai ieri, forma fundamentală a existenţei, au dat naştere unei civilizaţii a cîmpiei, (...) unei literaturi modelate stilistic de aroma pămîntului roditor, de aerul aspru al uriaşei tipsii". Autorul cuprinde într-o viziune unitară tipul uman plămădit de aceste locuri. Din pagini se poate scoate un interesant „portret robot" : oamenii acestor locuri sînt „energici şi iuţi, croiţi pe măsura acestor locuri, cu gesturi aspre şi voce puternică". Ei au „fantezie bogată", „temperament viu", „frenezie senzorială".

Prin cîteva observaţii de istorie literară, Ioan Munteanu dovedeşte rafinament în intuiţiile critice. Să exemplificăm. Prin „Sima Baltag (personajul principal al unei nuvele omonime de C. Sandu-Aldea) descoperim fiorul glasului pămîntului înainte de Liviu Rebreanu" sau „peisajul (din „Ciulinii Bărăganului", de Panait Istrati) ne introduce într-un teritoriu aspru şi fabulos, a cărui lipsă de idilism deschide calea literaturii sudului în spaţiul românesc".

Tot aici autorul încearcă să explice etimologic cuvîntul „cojan" (cuvînt pe nedrept ocolit de dicţionarele noastre) prin care e numit omul care trăieşte pe Bărăgan. Ni se propune ca etimon cuvîntul slav „koja" pe care îl traduce „piele", „desemnînd poate facies-ul ars de vînt şi soare, mîinile bătătorite şi tălpile crăpate". Etimologia propusă ni se pare discutabilă cîtă vreme din slavul „koja" avem în românește „coajă". Mai degrabă de aici se poate porni pentru explicaţie, dacă nu cumva poate intra în discuţie şi bulgărescul „kocean", existent şi în limba română cu acelaşi sens.

O primă secvenţă a cărţii se intitulează „La cîmpie, la cîmpie" şi cuprinde creaţii orale culese în ultimul veac, începînd cu cele culese de la legendarul lăutar Petrea Creţu Solcan pînă la in-

C. Viorel

Continuare în pag. a 6-a

Insula Mare a Brăilei

Cerul pluteşte deschis. Se amestecă lacom cu toate rănişurile şi satură privalurile, ascunzişurile. Apoi, vîrşele prădate, obiceiurile şi tăcerea, cîntecele dezgropate.

Răchita adie un soare fără cearcăne, glezna sălciilor, sticla cu vin, brumată, de la groapă. S-au topit în alte patimi zăpada mistreţilor, zăpada mieilor, zăpada lupilor, zăpada hoţilor de cai.

În Insula Mică a Insulei Mari a Brăilei, pelicanul, lişiţa, lebăda, albina, fluturele. În aşteptarea apelor ce-or primeni în bălţi aşternutul peştilor. Primăvara a încolţit, a încolţit.

Să te culc pe-un braţ de iarbă,
Iarba să te soarbă
Şi să-ţi fac pridvor
Din cercei de alior....

Fluviul e negru, amestecat. În lungura cîrlionţului, Iancu, de la Pontonul Mărăşului, începe să aleagă obletul. Arginţi în păcură. „Neagră-i mă, apa, poate vine valul şi-o spală". Cinci ciini de cinci rase, din aceeaşi mamă. A încolţit şi în ei primăvara, se bat pe un ghiborţ.

Apostol şi Munteanu dezleagă o barcă, o împing în deal. Au cizme lungi, o damigeană cu vin şi dinţii albi. Trag de rame. Trag de cer cu ochii. Apostol e şofer pe maşina Salvării dispensarului din Mărăşu. Ar trebui să fie îngîndurat, mereu pesimist. Dar nu e. Deşi la zeci de kilometri de spitalele Brăilei, rămîne adesea singur doar cu bolnavii săi. Şi o scoate la capăt.

Şi-aprinde o ţigară, zîmbeşte, zice : „Cînd eram copil, aveam casa unde-s stivele alea de lemne. Venea apa pînă la cocina porcilor şi alde bunicu săpase o groapă largă, nu prea adîncă. Împrejmuise locul cu gard şi vărsa în apa aia somotei la un kil, două."

Apostol tăcu, apoi privi scurt la Munteanu care-şi făcea de lucru cu damigeana, urmări un cîrd de cocori, îşi dezveli dinţii. „Aici am lăsat douăzîde metri de setcă. Am făcut mangealic, eram două bărci, eu cu Fani, degeaba ! Am tăiat-o, e şi-acum în cioate. Cred că-i o salcie crescută invers..." „Şi ?" „Şi ce ?" „Somnii aia ?" „Păi ce să mai fie ? Creşteau în ţarcul ăla. Şi cînd săreau de cincizeci de kile, bătrînul îi băga în lanţuri. Atunci veneam eu şi-i întăritam, scormonindu-i cu un băţ băgat printre şipci. Bătrînul se supăra şi mă ameninţa că mă aruncă între ei. Cîteva zile mă potoleam, dar apoi iarăşi îi impungeam. Nu le plăcea şi împroşcau apa de te lua groaza." Munteanu zice: „Erai al dracului de mic". „Nu, dar mă gîndeam la ei, să facă mişcare să nu prindă prea multă grăsime. Îi tăiam cînd atîngeau suta. Mai vindeam, mai mîncam, făcea bătrînul un batog !"

Da, somnii ăia în lanţuri ! Barca se înfiora sub un vînt mic venit dinspre Măgureni, de babăici se lipea şi se dezlipea apa... Munteanu zice : „Voi îi ţineaţi să-i tăiaţi. Hapsîni ! Am crescut şi eu unul, vreo doi ani. Îl găsiem cu mîna, căutam raci. Ne-am uitat unul la altul şi-am zis să-l ţin. I-am dat o gaură în buză şi l-am legat cu o aţă. Am însemnat locul, l-am priponit de o rădăcină. Îmi mînca al dracului numai din palmă, tot ce era mai bun, broaşte, lipitori, şobolani pe care-i cumpăram de la silozul de la Ţăcău. Ne împrietenisem aşa de tare c-ajunsesem să-mi ţin în guşa lui rîmele. Cînd mă duceam la pescuit, îl strigam, el căsca gura şi-mi luam rîme proaspete. După vreo doi ani, însă, a dispărut. O fi putrezit aţa. Iancu îmi spunea că vede, uneori pe seară, apărînd o lighioană de somn de vreo trei metri dînd tîrcoale. Cred că îşi caută locul."

★

Apostol a sărit în apă, a tras barca în mal. Satul Nedeicu. Are o singură casă. Lucrul acesta poate înnebuni pe oricine. Nu şi pe stăpînii casei, nea Vasile şi soţia, Maria. Apostol şi Munteanu au venit să discute ceva despre nişte oi. Discută. O felie de caş, ceapă verde, mămăligă, vin roş din damigeană. Un miel întreg băgat în vatra din curte.

Apar : Pană, Grigore, Păsărică. Îşi scot căciulile, se aşează, rup din mămăligă. Vin de pe bălţi unde-au făcut lăcaşuri pentru scroafele lor fătate.

Mircea Cavadia

Continuare în pag. a 6-a

Amurg

Al vorbei tale ceasul nins
îmi mută zările sub zale
că stau la şalul tău întins
pe lungi poveşti orientale

Şi dulci Brăile zugrăvind
amurguri palide şi line,
un bărăgan de grîne-aud
în foşnet larg de Chiraline

Mihail Crama

CETATEA EXCAVATORULUI ROMÂNESC

Cetate de scaun a excavatorului românesc, sprijinită cu o timplă pe Dunăre, la cealaltă unduindu-i bogate lanuri de grîu, Brăila contemporană este, asemeni atîtor oraşe ale ţării, un mare şantier din care se înfiripă, cu fiecare zi ce trece, o personalitate urbanistică modernă. Se construieşte mult, se gîndeşte mult la viitor. Dar din acest viitor nu lipseşte trecutul. Pentru că a trăi numai cu faţa spre mîine, îmbermeabil la ecourile timpului care te-a adus pe lume, ar fi cum ai încerca să zbori cu o singură aripă.

Istoria se păstrează în documente, în memorii, se reconstituie în muzee, dar ea se citeşte nu mai puţin (trebuie doar să nu-i uiţi alfabetul) în ansamblul stradal pe care nu-l părăseşte decît alungată de reconstituiri grăbite, de neştiinţă sau indiferenţă.

Nu trebuie să fii constructor pentru a şti că este mai uşor să ridici din temelie un nou edificiu, decît să restaurezi unul vechi. Mai ales cînd restaurarea presupune consolidare. Dar dacă rezultatul acestui efort este renaşterea unor valori emblematice, preţul merită a fi plătit. S-au încumetat, deci, brăilenii la înfăptuirea proiectului de restaurare arhitectonică, operă de proporţii, purtînd girul celei mai înalte autorităţi de stat.

Rodica Oană

Continuare în pag. a 6-a

GRAIUL DOCUMENTELOR

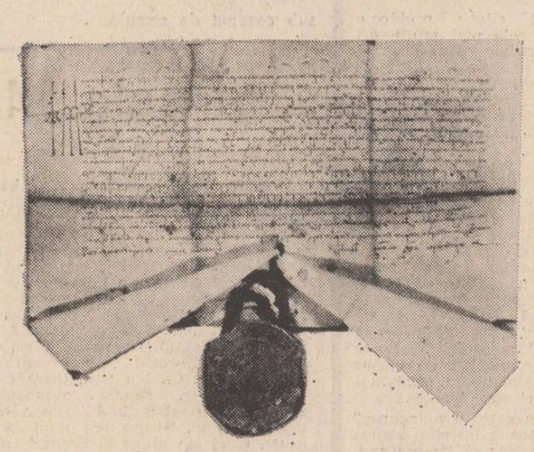

Un act original de la Bogdan al III-lea (1504—1517), fiul lui Ştefan cel Mare, este fără îndoială un nou izvor captat pentru istorici şi totodată un element adăugat patrimoniului cultural naţional. Curiozitatea a doi elevi — Demetriade Mihai şi Popescu Adrian, de la Şcoala generală nr. 7 din Brăila — l-au scos la iveală într-un moment în care, volumul documentelor moldoveneşti de după Ştefan cel Mare, republicate în mod critic de prestigioasa serie „Documenta Romaniae Historica", se află în pregătire.

Bogdan al III-lea, aflat la Hîrlău, la 1 iulie 1505 „întăreşte lui Mircea, Maruşca şi Grigorea, copiii lui Petre Ezereanu, „satul Hălmăjeşti pe Tutova, unde a fost Hălmaj, sub cetate", cumpărat de la Jora, fiul lui Jurj Răspopa, pentru 50 de zloţi tătăreşti.

Primul proprietar cunoscut al satului Hălmăjeşti a fost un oarecare popa Iuga. El l-a dobîndit de la Alexandru cel Bun „pentru dreaptă slujbă", împreună cu satul Lăleşti, tot pe Tutova, aşa cum ne-o spune actul de întărire din 24 aprilie 1434 de la Ştefan voievod.

În 1455, sub Petru Aron, unui Petru comis, după părerea noastră membru al divanului domnesc în acel moment, îi sînt întărite o serie de sate pe Tutova anume : Grădeşti, Făuroane, Stăniţeşti şi Hălmăgeşti „sub Cetăţea" pe care le-a cumpărat de la Mihul logofăt pentru 80 de zloţi. Aşadar, Mihul logofăt este cel de-al doilea stăpîn pe care-l cunoaştem pentru Hălmăgeşti, căruia îi urmează Petru comisul.

Cît îl va fi stăpînit acesta nu ştim. Aflăm din documentul publicat de noi pentru prima dată („Istros V", Buletinul Muzeului Brăilei, sub tipar) că între timp satul Hălmăjeşti intrase în posesia lui Jora, fiul lui Jurj Răspopa, care-l vîndea acum (1 iulie 1505) lui Mircea Ezereanu, feciorul Petrei Ezereanu, şi surorilor sale.

Ajunşi în acest punct trebuie să remarcăm însă un fapt care ni se pare de netăgăduit, anume că Petre comisul nu poate fi acelaşi personaj cu Petre Eze-

Ionel Cândea

Continuare în pag. a 8-a

Cărările amintirii

MARIA FILOTTI

Maria Filotti n-a fost numai o mare actriţă, ci şi o personalitate puternică — supradimensionată de o constantă energie.

Nu cunosc dificultăţile începuturilor ei.

Teatrul, mai cu seamă în acea vreme, însemna o adevărată junglă în care cu cît aveai mai mult talent cu atît erai mai lovit, fie chiar şi de regisori; ceea ce era absurd, întrucît lor le revenea importanta sarcină de a descoperi şi promova talentele.

Dar talentul care, fatalmente, se impune pînă în cele din urmă, era umbrit şi — deseori — contestat de corul invidioşilor, capabili de orice.

Pesemne că dificultăţile de care s-a lovit au învăţat-o să se apere cu străşnicie. Şi, acum, după atîtea lupte, cele mai multe victorioase, rămăsese cu obiceiul de a se apăra, chiar şi atunci cînd nu era nevoie.

Ea se apăra din instinct ; şi uneori apărările ei deveneau, prin inutilitatea lor, adevărate atacuri.

Talentul ei era de necontestat. Chiar dacă părea pe scenă prea înaltă şi insuficient de suplă, aceste defecte dispăreau pentru că măiestria cuvîntului, pe care îl mînuia la perfecţie, acoperea totul.

Publicul era sedus de vocea ei caldă şi nuanţată, dozînd tonalităţile, pauzele şi încantaţia, spre a reda puritatea unei intenţii sau — dimpotrivă, — sarcasmul, durerea ori comicul.

Maria Filotti voia să placă şi reuşea admirabil pe scenă să cîştige sufragiile publicului. Îşi cîştigase, seri după seri, admiratorii, nu numai printr-un talent generos dar şi mulţumită puterii ei de muncă.

Sanda Diamantescu

Continuare în pag. a 7-a

FASCINAŢIA EMINESCU

În Memoriile[1]) sale, Demostene Botez spune că „în toamna anului 1909, adică la deschiderea şcoliii, veniră la Liceul Internat din Iaşi, în clasa a 6-a şi a 7-a trei fraţi Iurăşcu, în ordinea vîrstei : Vasile, Gheorghe şi Mircea..."

„Mama lui Eminescu, spune Demostene Botez, era născută Iurăşcu şi era soră cu bunicul acestor trei Iuraşti. Era firesc şi de înţeles ca această împrejurare să ne impresioneze ; pe-atunci gloria lui Eminescu era mai aproape, mai copleşitoare, mai luminoasă. Fără să vrem ea se revărsa şi asupra acestor trei colegi".

Fraţii Iurăşcu vor fi devenit „personajele cele mai senzaţionale din liceu cu toate că, altfel, erau elevii cei mai retraşi..." Şi interesul stirnit în jurul lor va fi fost cu totul deosebit pentru că poezia eminesciană trezea larg şi superior interes.

„Încă de la început şi pînă ce au terminat liceul, prezenţa lor a fost un eveniment senzaţional" — care fără îndoială, se datorează fascinaţiei pe care o da marele poet, după cum spune Demostene Botez însuşi, că „...apoi ...erau nepoţii lui Eminescu".

Mai ales acest din urmă fapt l-a reţinut peste ani memorialistul : „Am şi acum impresia că dacă nu ar fi fost atît de apropiate rude de singe cu marele Eminescu, ar fi trebuit să fie. Era în ei ceva din fantezia imaginaţiei lui Eminescu, aşa cum era, atît de mult, în chipurile lor, ceva din înfăţişarea mamei lui Eminescu. M-au atras, astfel, şi după ce şi ei şi eu am ieşit din liceu..."

Mărturia de suflet peste ani despre acesti colegi şi prieteni, a unor intelectuali, precum Mihai Ralea, Ionel Teodoreanu, Alexandru Philippide, de netăgăduită recunoaştere, multele amintiri despre cercul revistei „Viaţa românească", însemnările lui Demostene Botez, vizînd „cei trei fraţi Iurăşcu" dau posibilitatea citorva consideraţii care să evite unele confuzii referitoare la poetul nostru naţional, fără să anuleze delectarea superioară a „reînvierii" atîtor oameni cunoscuţi şi minunate locuri.

De remarcat, în primul rînd, prestigiul poetului nostru naţional la 20 de ani de la moarte, prestigiu resimţit şi de elevi şi nu, cum s-a afirmat, că Eminescu ar fi interesat, o lungă perioadă de timp, doar un cerc restrîns de iniţiaţi.

Asocierea cu imaginea Ralucăi se baza exclusiv pe impresia pe care, probabil, fotografia acesteia i-o făcuse lui Demostene Botez. Se ştie că Raluca Eminescu se stingea din viaţă în 1876, dar afirmaţia că era una „dintre cele mai frumoase femei din Moldova" îi va însoţi, de-bună-seamă, amintirea.

Că mama lui Eminescu ar fi fost „soră cu bunicul acestor trei Iuraşti" m-a îndemnat să revăd genealogia poetului pe linie maternă.

Ar fi trebuit, astfel, ca „cei trei fraţi Iurăşcu : Vasile, Gheorghe şi Mircea", să fi fost copiii unuia dintre fraţii Ralucăi.

„Fraţii Iurăşcu", despre care vorbeşte Demostene Botez, sînt fiii lui Iancu Iurăşcu şi ai Elenei Stan. Tatăl lor, după ce face „serioase studii la Paris" şi devine cunoscut, moare în 1895.

Bunicul lor, Iordache Iurăşcu, căsătorit cu Catinca, moare şi el în 1888 pe undeva prin Bacău, pentru ca străbunicul lor, tot Iordache Iurăşcu, căsătorit cu Maria Coroi, să fi fost pe la 1815—1818, paharnic.[2])

Mama lui Eminescu, Raluca, a avut opt fraţi şi surori, dintre care doi s-au şi numit Iordache şi, respectiv, Iancu.

Nu a fost frate al Ralucăi bunicul „celor trei Iuraşti" pentru că, după cum se va vedea, nu au existat urmaşi pe linie paternă, printre descendenţii de fraţi ai Ralucăi.

Iordache, primul dintre fraţii Ralucăi, născut în 10.IX.1805, era „un excentric", pentru care motiv, la intervenţia familiei, va fi pedepsit cu închisoare la mănăstirea Secu, 17.II.1837. Deşi mai tîrziu va fi vechil şi supraveghetor al pădurilor din Corni şi Budeşti, el nu va avea urmaşi.[3])

Al doilea dintre băieţii lui Vasile Iurăşcu, Costache, născut în 22.I.1806, a fost necăsătorit ; neavînd familie, s-a pierdut în anonimat.

Iancu, al treilea băiat al Iurăşcului, nu a avut nici el urmaşi, chiar dacă, după cum spune Matei Eminescu, era „călugăr de formă" şi ar fi fost, apoi, „arendaş prin judeţul Iaşi", murind în 1886.

Se poate astfel observa că „cei trei Iuraşti", colegii lui Demostene Botez, sînt descendenţii familiei Iurăşcu din Peletiuci şi ai Ilinei, dar pe linia Stratul — Iordache — Iordache — Iancu Iurăşcu, în timp ce Raluca urmează linia Nicolae — Apostol — Ion — Vasile (căsătorit cu Paraschiva Brahuescu) cu cei trei amintiţi, băieţi, şi şase fete, dintre care, de bună-seamă, Raluca.

O asemenea afirmaţie, ce nu se susţine documentar, nu putea fi generată decît de fascinaţia unui nume — EMINESCU.

Este fără îndoială că mica observaţie făcută nu-şi propune să zdruncine impresia deosebită pe care o lasă lectura **Memoriilor** lui Demostene Botez, nici să stăvilească alungarea în mit a unui nume scump, Eminescu, ci doar să-i lumineze biografia pentru a-i spori şi mai mult fascinaţia.

Gheorghe Calotă

[1]). Botez, Demostene, Memorii, Ed. Minerva, Bucureşti, 1970, pag. 273—280.
[2]) Pop, Z.N., Augustin, Contribuţii documentare la biografia lui Mihai Eminescu, Ed. Academiei R.S.R., 1969 (anexe : Arbore genealogic).
[3]) Marin, I.D., Eminescu la Ipoteşti, Ed. Junimea, Iaşi, 1979, pag. 50 apud : Augustin Z.N. Pop, Contribuţii documentare, pag. 139—140.

LUCHIAN ÎN CÎMPIA BRĂILEI

Zugravul suferinţei şi liricul virtuoz al culorii, Ştefan Luchian este dinspre mamă brăilean. Mama sa, Elena Chiriacescu, este fiica lui Iamandi Chiriacescu, născută în satul Jugureanu, comuna Ulmu, judeţul Brăila. Jumătate din moşia părinţilor a fost vîndută în anul 1850, pentru că nu aveau posibilităţi materiale să termine biserica din sat. Rudele Elenei, Alexandru, Mandache şi Sevastiţa Mirzeasca construiesc în anii 1848/1850 biserica din satul Jugureanu. Rudele pictorului dinspre mamă au trecut veacul şi numele lor, intrat în legendă, mai este purtat pe cîmpie şi păduri. Şi astăzi se mai păstrează denumirea „în pădure la Chiriacescu" situată la 5 km de sat. În „Analele Brăilei" din 1860 se aminteşte de o expoziţie de cereale la Londra în care România a expus orz din moşia lui Chiriacul din Jugureanu, „premiat de cei de acolo". Elena Luchian era o fiinţă aprigă şi hotărîtă, cu mult simţ practic. De la mama sa, Luchian nu va lua spiritul practic, ci tăria sufletească. Şi va semăna ei fizic, va fi înalt şi oacheş. Pictorul va învăţa de la mama sa a cunoaşte zăcămintele sufletului omenesc. Luchian îşi petrece copilăria în Moldova. În 1873, familia se retrage în mahalaua Popa Soare din Bucureşti, unde cumpără o casă din dota mamei sale. Se apropie de spaţiul natal şi spiritual al mamei sale. Student fiind, pictorul îşi petrece o parte din vacanţe pe moşia mamei, în Jugureanu.

Se mai păstrează o fotografie a unui tablou intitulat „La Jugureanu" care reprezintă doi boi dejugaţi lîngă car. În apropiere de Jugureanu se află herghelia de la Ruşeţu. Luchian iubea nespus de mult caii. De altfel, caii sînt imortalizaţi în multe lucrări ale sale. Cine iubeşte cîmpia şi se ilumineză de imensitatea Bărăganului nu poate uita umbra gîndului : caii. O altă lucrare făcută în anii aceia este „Amurg", o priveliste de pe Bărăgan, unde se ducea la rudele dinspre mamă. Pentru a putea trăi era nevoit să picteze biserici şi saloane. Există ipoteza că ar fi pictat şi biserica făcută de rudele sale din Jugureanu. După moartea mamei sale, în 1892, cînd starea materială a pictorului se înrăutăţeşte. Împreună cu fratele său Anibal (pictor amator, boem şi mare risipitor de bani şi de timp) vînd moşia de la Jugureanu Mariei Nottara. Există şi actul zestral din 20 ianuarie 1863, prin care Iamandi Chiriacescu, tatăl Elenei, mama pictorului, specifică zestrea, la căsătoria ei cu Dimitrie Luchian, pe atunci căpitan (Petru Comarnescu, „Luchian", Ed. tineretului), Dimitrie Luchian, originar din Galaţi, era prieten cu Alexandru Ioan Cuza.

Averea moştenită îi îngăduie să lucreze cîţiva ani fără grija zilei de mîine. După anul 1900, starea sănătăţii lui Luchian se agravează. În 1902, la începutul verii, părăsind spitalul, a petrecut restul verii în Bărăgan. Deşi cîmpia nu avea dealuri mărete şi nici sclipirile şi varietatea culorilor, totuşi şi pe imensa cîmpie Luchian găseşte ce să picteze. E drept că aici, în natura mai puţin inspiratoare prin ea însăşi, pictorul aduce de obicei oamenii în sinul ei. În 1910 expune „Corturi în Bărăgan". Dintr-o corespondenţă a pictorului : „Seara oamenii dau foc la paie. Pălălăile aprinse luminează pînă în depărtare. Parcă ar fi focuri cu mii de ani în urmă". „alte rude cu locuinţe în Bărăgan i-au venit în ajutor, chemîndu-l la ele ca să se întremeze în aer curat şi la loc de tihnă". (Petru Comarnescu). Mîrzeasca (mătuşa), sora mamei sale, a trăit pînă în 1928, care avea rude la Lata şi Bărăganul Ialomiţei de care aminteşte Petru Comarnescu. Cel mai mare liric dintre pictorii români găseşte în cîmpie forţa creatoare şi tăria morală pentru a nemuri imensitatea Bărăganului şi pentru a-şi exprima prin linii şi culori sufletul său zbuciumat. Antenele sensibile ale spiritului său au receptat suferinţa ţăranului, redînd-o în simfonia de culori şi lumină.

Aurel M. Buricea

Cetatea excavatorului românesc

Urmare din pag a 5-a

Nu a fost şi nu este uşor. Să deşiri ceea ce alţii au gîndit şi construit, să consolidezi ceea ce vremea a subrezit, să reînnozi firul, adăugîndu-i rezistenţă şi eleganţă, păstrînd personalitatea ansamblului. Aşa a apărut minunea care este astăzi Teatrul dramatic „Maria Filotti", o operă de altitudine profesională şi artistică, în care s-au înmănunchiat migala documentaristului, rigoarea tehnică a proiectantului şi constructorului, harul decoratorului, fiecare în parte de admirat, aşa cum de admirat este sprijinul necondiţionat al colectivelor muncitoreşti brăilene, de cîte ori reconstrucţia l-a cerut. O confirmare, chiar dacă numai parţială, a acestei opinii ce ar putea părea subiectivă : premiul „Ion Andreescu" al Academiei, recent decernat lui Virgil Mihăescu şi lui Ion Stendl pentru lucrările de artă decorativă executate la Teatrul dramatic „Maria Filotti".

Aşa a început la Brăila restaurarea. Teatrului i-au urmat noile Galerii de artă şi magazinul Fondului Plastic, care-l flanchează, întregind ansamblul arhitectonic cunoscut — cîndva numai pentru spiritul găzduit aici, acum şi prin ţinuta construcţiei — ca „Palatul Culturii". Apoi Muzeul Brăilei, cu diferitele sale secţii, complexul „Castel" din Grădina Mare, Casa căsătoriilor. Una din cele mai elevate realizări ale arhitecturii brăilene vechi — casa din strada Belvedere — a fost nu numai restaurată, dar şi înnobilată prin rosturile sale noi, care au introdus-o în patrimoniul public, Casa colecţiilor de artă.

Operă a unei mari iubiri a brăileanului pentru urbea sa, cea care a fost, creşte vertiginos şi va dăinui, restaurarea arhitectonică a devenit o adevărată industrie, generînd o şcoală de constructori, de proiectanţi, o stare de veritabil entuziasm civic, hrănită de ideea generoasă că Brăila, în ascensiunea sa urbanistică, trebuie să-şi păstreze şi să-şi amplifice personalitatea proprie.

A început să se înfiripe acum, unul din cele mai ambiţioase proiecte : restaurarea străzii Republicii, partea cea mai amplă din ansamblul centrului vechi. O sumă de clădiri umăr lîngă umăr, îmbătrînite de vreme, cu interioare mai mult sau mai puţin strîmte, moştenind toate concepţia medie despre confort a veacului trecut. Păcate iertate însă de faţade pe care ochiul nu le traversează indiferent, furat de uniformitatea lunecoasă a simplităţii. Acesta este (încă) centrul vechi al Brăilei, cuibărit pe un teren subminat de reţeaua galeriilor subterane ale fostei cetăţi. Ar fi fost mai uşor să razi totul cu buldozerul.

Ca oricare cetăţean al acestui sfîrşit de mileniu şi brăileanul este iubitor de nou, modern, confortabil şi este grăbit să le obţină. Totuşi, gîndindu-şi oraşul în viitor, a optat pentru conservarea acestui colţ de lume, în care fiinţa sa este ancorată. Poate, ca semn genealogic al spiritului său citadin. Sau poate chiar mai mult, ca unul din semnele devenirii sale dinspre vremurile cînd şi-a coborît pe Dunăre primele lotci sau de cînd ideea statornicirii a descălecat pe aceste meleaguri, spre epoca automatizării şi computerizării. Este şi aceasta o opţiune asupra viitorului, ca o pavăză la automatism şi depersonalizare.

A fost nu doar o iluminare a unor edili inimoşi, sau o simplă modă retro îmbrăţişată de o generaţie de arhitecţi. Opţiunea a rezultat din spiritul unei epoci în care cutezanţa înnoirii se armonizează cu respectul pentru valorile autentice moştenite de la înaintaşi.

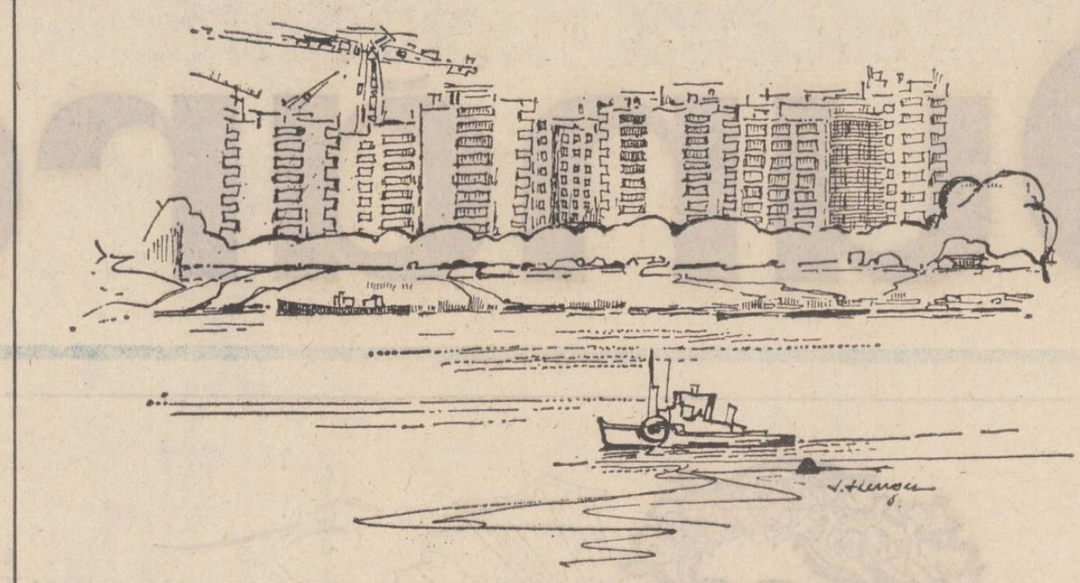

Grafică de Vespasian Lungu

Bărăgan — cîmpie a soarelui şi a literaturii

Urmare din pag a 5-a

registrările făcute şi publicate în ultimii ani. Sînt prezente aici textele care ilustrează două din legendele acestei lumi : haiducul Terente, prezent ca un duh al setei de dreptate, şi Kira Kiralina, eroina unei balade cu o posteritate literară spectaculoasă, pe care Perpessicius o numea „patroana eponimă a Brăilei".

Pentru a doua secţiune autorul a ales cîteva fragmente din istoricii antici Herodot, Diodor din Sicilia şi Arian. Sînt fragmente care pledează pentru o idee firească : Bărăganul a fost întotdeauna locuit ; deşi a fost rîvnit pentru fabuloasa lui bogăţie, deşi a fost pradă invaziilor, niciodată nu a fost părăsit.

Începînd cu capitolul „Et în Arcadia ego !", ne e prezentată literatura secolului al XIX-lea. Primele texte despre Bărăgan stau sub semnul uimirii. Cîmpia formează o realitate care şochează „Ce netedă cîmpie ! Cum ochiul se uimeşte ! / Ce deşărt se arată ori încotro priveşti ! / Întinsa depărtare se pare că uneşte / Cu ale lumii margini hotarele cereşti", scrie Grigore Alexandrescu în 1838 în poezia „Meditaţie". Celelalte texte mai importante sînt „Călăraşii Vechi", epistola a doua (nu ar fi fost rău dacă autorul ar fi inclus şi fragmente din epistola a treia) din „Peregrinul transilvan", de Ion Codru Drăguşanu şi „Balta Albă", de Vasile Alecsandri. La început, cîmpia a fost văzută „în treacăt" ca o curiozitate. A fost descrisă din exterior de oameni născuţi şi trăiţi pe alte meleaguri româneşti. În descrieri este frecvent folosit sau subînţeles adverbul „aici" : **„aici** ne găsim în împărăţia contrastelor" (Vasile Alecsandri), **„aici** nu se ţin oamenii de drum, că nu e" sau „iarba **aici** e aşa de mare încît călare nu te vezi dintr-însa" (I. Codru Drăguşanu). Autorii descriu cu o plăcere amestecată cu o vie curiozitate, căci „aici" e altceva faţă de realitatea de „acolo" de unde ei vin.

Cu A. I. Odobescu şi Duiliu Zamfirescu intrăm într-o altă vîrstă de receptare a Bărăganului. În celebra descriere din „Pseudokynegeticos" autorul oferă o viziune nouă, din interior, asupra cîmpiei. Afirmaţia „Eu am crescut pe cîmpul Bărăganului !" precum şi verbe ca „am văzut", „am trăit", subliniază calitatea de martor. Odobescu nu mai descrie cu uimire ceea ce vede, ci cu voluptate, cu o desfătare extraordinară. Bărăganul cu „spaţiul nemarginit" este Arcadia lui. Duiliu Zamfirescu este primul prozator român care plasează acţiunea unor importante opere de ficţiune în Bărăgan prin romanele „Viaţa la ţară" (1894) şi „Tănase Scatiu" (1895). Pentru antologie, Ioan Munteanu a ales fragmente din prima parte a romanului „Viaţa la ţară" cărora le-a dat o unitate deloc întîmplătoare. Fragmentele sugerează cîteva din temele care au obsedat conştiinţa unor mari prozatori români : problema pămîntului, secerişul, înserarea într-un sat. Sînt teme, motive care au expresie clasică în romanele sau nuvelele lui Liviu Rebreanu şi Marin Preda, Zaharia Stancu sau Fănuş Neagu, dar prima formulare e dată, cu o intuiţie epică pe care trebuie să o elogiem, la Duiliu Zamfirescu.

Pentru literatura începutului de secol autorul reţine cîteva texte semnate de M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, G. Coşbuc, N. Iorga, Al. Vlahuţă, dar fără să putem spune că ele aduc vreun spor de cunoaştere sau de expresivitate.

Mult mai bogat reprezentată este perioada interbelică cuprinsă într-un singur capitol : „De la geografia poetică la o geografie a spiritului". Capitolul este oarecum eterogen. Texte ştiinţifice semnate de I. Simionescu şi G. Vîlsan stau alături de celebre pagini de proză semnate de Panait Istrati şi G. Călinescu sau de poezii semnate de T. Arghezi, A. Maniu, Vasile Voiculescu.

Desigur, trebuie să spunem că fragmentele din „Enigma Otiliei", de G. Călinescu şi „Ciulinii Bărăganului", de P. Istrati, precum şi poezia „Pe decindea Dunării", de Vasile Voiculescu sînt poate cele mai frumoase şi mai adînci pagini ce s-au scris despre Bărăgan în perioada interbelică. De fapt ni se par şi singurele texte care aduc un spor de expresivitate care constă în sugestia unei extraordinare arhaicităţi.

În „Pe decindea Dunării", una din capodoperele poeziei româneşti, Vasile Voiculescu descrie „Cărăuşul" care „sub un cer de mari melancolii" şi „printre triste mirişti cu ciuluini" „trece-n baltă, legănat agale" într-un „chervan cu coviltir de rogojini". Omul „cît un urs, el dormiteză / Peste şarica din patru piei de oi, / Numai ghioga aprigă-l veghează, / Ghintuită cu alămuri noi. / Cînd deschide ochii, vultureşte, / Peste roata zărilor năprui, / Inima-i se umple-n piept şi-i creşte, / Parcă şesul tot ar fi moşia lui. / „Foaie verde firul peliniţii".... / Cîntă cărăuşul cătinel / Şi, treziţi, cu el odată cîntă sciţii / Ce-au trecut cîndva prin stepă ca şi el."

Dar cea mai expresivă imagine a Bărăganului o oferă capitolul „Tărîm al povestirii". Textele care aduc ceva nou în viziunea despre Cîmpia Bărăganului sînt cele semnate de Ştefan Bănulescu, Fănuş Neagu, Paul Georgescu. Textul esenţial din Ştefan Bănulescu e un fragment din „Cartea de la Metopolis" care aminteşte prin stil de „Radiografia pampei", de Martinez Estrada. Paul Georgescu e prezent cu fragmente din „Coborînd" şi „Solstiţiul Tulburat" fără să avem şi convingerea, că sînt şi cele mai potrivite. Fănuş Neagu e mai amplu prezentat cu două texte despre obiceiuri specifice oamenilor acestor locuri : „Ningea în Bărăgan" şi „Drăgaica", precum şi cu un fragment din „Îngerul a strigat" sau cu cîteva pagini dintr-una din cele mai frumoase povestiri ale sale, „Fîntîna".

Ultima secvenţă a cărţii intitulată inspirat „Radiografii contemporane" prezintă Bărăganul ultimilor ani prin „seismograful cel mai sensibil al mutaţiilor pline de dinamism" (Ioan Munteanu), reportajul literar. Este secvenţa cea mai bogată, atît în autori cît şi în număr de pagini. Autorii reportajelor sînt de vîrste diferite, de la Geo Bogza şi G. Macovescu, la generaţia care a început cu reportaj, scriind apoi pagini de glorie ale prozei contemporane : E. Barbu, C. Ţoiu, pînă la ziariştii de profesie : Ilie Tănăsache, Mircea Bunea, Ilie Purcaru, Neagu Udroiu.

Cîteva reportaje vorbesc în mod explicit (căci în substext toate reportajele antologate ilustrează această realitate) despre transformările din conştiinţa oamenilor. Ilie Purcaru pune faţă în faţă două realităţi : îndemnul ce s-a auzit de sute de ani în vremurile cînd apele !". Între cele două strigăte, învin apele !" şi chemarea ce s-a auzit de fiecare dată în ultimii ani cînd puhoaiele nu-şi mai găseau matca : „Săriţi, vin apele !" Între cele două strigăte, în-

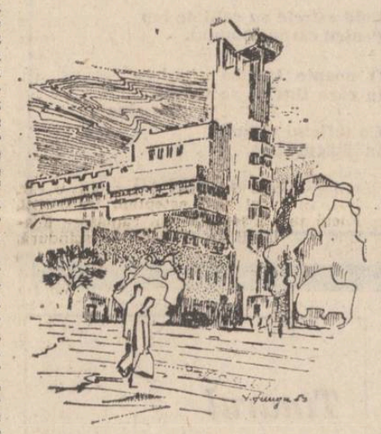

demnul în care se cuibăreau spaima şi chemarea la solidaritate umană este chiar distanţa de la solitudine la conştiinţă, căci Bărăganul nu mai are azi nimic din ceea ce Ilie Tănăsache numea „Imperiul naturalei Nepăsări". Alături de vechile mituri ale Bărăganului, în care, desigur cel mai important este mitul grîului (căci „pe cei care nu-i interesează cum e grîul, rămîn puţin în afară de istoria şi sufletul acestei ţări" — Geo Bogza) pulsează noile realităţi, la fel de tulburătoare : oţelul de la Călăraşi, fibra de Urziceni, celofibra de Chiscani. Fermentul industriei a pătruns şi aici. Este Bărăganul „bluzelor albastre" care s-a adăugat în ultimii ani cîmpiei roditoare.

În reportajul „Călăraşi-Strasse" Mircea Bunea „citeşte sub lupă, cu ochi de filatelist, o ilustrată din Brăila anilor primului război mondial. Fiecare detaliu este analizat şi interpretat. Din cele cîteva amănunte autorul încheagă imaginea unui oraş dispărut azi căci pe aceleaşi locuri se ridică azi construcţiile noi şi moderne care formează artera principală a Brăilei.

Pentru cine vrea să afle sursele din care „s-a tras" cartea, ampla bibliografie de la sfîrşit formată din vreo 160 de repere este un excelent ghid care în acelaşi timp ilustrează şi generozitatea temei.

Ar fi de discutat cîteva probleme metodologice. De cele mai multe ori felul în care textele sînt grupate satisface. Mai ales primele şi ultimele secvenţe sînt aproape ireproşabile. Oarecum neclare, minate fie de didacticism, fie de cronologism strict, aproape rigid, sînt capitolele din mijlocul volumului.

Poate că textele „Dropia", „Bărăganul" şi „În inima Bărăganului" de I. Simionescu ar fi trebuit să aibă în preajmă fragmentele „Cîmpii şi podişuri", de George Vîlsan şi „Feţele Bărăganului" de Vintilă Mihăilescu. Poate că poeziile semnate de Vasile Voiculescu, Adrian Maniu, Tudor Arghezi, Andrei Tudor ar fi putut face un grupaj aparte. Poate că „Zahei Orbul", de Vasile Voiculescu ar fi trebuit inclus în capitolul „Tărîm al povestirii". Poate că... Oricum textele, pentru un cititor atent, se grupează singure în conexiuni cu bogate deschideri spre ideaţie.

Dacă au mai rămas texte neincluse ? Desigur. Ioan Munteanu nu şi-a propus să fie exhaustiv ci doar să fie profund, să contureze un univers literar coerent şi convingător, un tărîm al legendelor dar şi al luptei pentru existenţă cu o natură aprigă, un orizont rustic şi rural, deschis spre o viziune modernă asupra lumii şi istoriei. Şi trebuie să recunoastem că aceste lucruri i-au reuşit din plin.

De la Bărăganul colindat de „navigatorii uscatului" (C. Noica), păstorii în transhumanţă, pînă la Bărăganul „bluzelor albastre" din ultimii ani, aici s-a scris o pagină de istorie românească cu ecouri profunde în literatură.

Cartea se citeşte cu încîntare, cu voluptate chiar, ca un roman polifonic, avînd ca subiect unic un mit, o legendă şi un simbol : Bărăganul.

VANESSA ZIGMUND

În fiece cuvînt

Eu nu exist ca om, ci doar ca lume
Să nu mă cauţi, mamă, pe pămînt
Să nu mă strigi nici chiar în somn pe nume
Căci nu exist în fiece cuvînt.

Să nu întrebi pe nimeni despre mine
Eu sînt în jurul tău, mereu aproape,
– Opreşte tu cuvîntul care vine
Şi nu-l lăsa, te rog, să mă îngroape –

Să nu mă cauţi, mamă, pe pămînt
Şi nici în somn să nu mă chemi pe nume
Acum exist în fiece cuvînt
Şi nu ca om, ci doar ca altă lume...

Translaţie

Mă voi întoarce, sînt de tot aproape
Trezeşte-te, gătesţe-te de drum
Nu te uita că am zăpezi pe pleoape
Şi dinţii strepeziţi de vînt şi fum

La focul în rucsacul vineţiu
Ca plasma s-o prefacem în amnar,
Căci locul dinspre care veşnic viu
E îngheţat de-un singur calendar

Să nu mă crezi cînd îţi voi spune versuri
Cu aisbergul aspru căpătîi,
Căci eu mă leg de două universuri
Şi pulsul tău va fi veriga-ntîi

Şi să mă laşi să trec, fremătătoare
Ca ultimul dezgheţ de pe pămînt...
Cînd dinspre vest un soare alb răsare,
E universul doi din care cînt.

Transplant

Atitea visuri vechi se nasc în tine,
Din mine-atitea visuri au plecat,
Şi numele nici nu ţi-l ştiu prea bine
Şi dac-ai şti ce mult te-am aşteptat

Cum poţi să crezi c-o vîrstă-n nol purtăm
Cînd însăşi lumea n-are vîrstă-n jur ?
Trăim numai atît cît mai visăm,
De-aceea-i timpul nostru-atît de pur...

Şi cresc cu-atît mai sufocant în tine,
Cu cît de mine sînt aşa străină...
Ţi-adorm pe umeri crengi de floare pline,
La poarta mea azi creşte doar verbină

Şi mă întreb ce-o să ne facem oare,
Cînd ochii ne mai picură lumină,
Cu-atîta fruct în vara viitoare
Cînd noi nu sîntem gata de ruginâ...
Sînt sigură : te-am mai văzut cîndva

* * *

Purtai pe braţe trupul ploii lung,
Călcai numai alături de trotuare
Şi alergam, din urmă să te-ajung.

Era cuminte, palidă şi moale
În păr îi străluceau licheni gălbui
Şi mi-era teamă mersul tău vrăjit
Că nu te va lăsa în cer s-o sui.

Parcă scîncea, şi-un cîntec străveziu
În franjuri lungi pe umeri l-anina
Şi mi-era teamă somnul ei subţire
Cu pleoapa ta să nu-l destrami cumva.

Oraşul tot se adunase-n piete
Şi mi-era teamă parcă şi ruşine
Cînd, spre a-mi face-n ciudă, ploaia
Dansa numai alăturea de mine.

ADRIANA SITARU

Alb şi negru

Negrul albise în faţa mea...
Fusese fugărit pe plantaţii
Era încins ca un ibric
Cu cafea...
Şi-a lepădat o religie neinventată
Chiar pe tîmplele mele
De fachir surdomut
Cu privirea holbată...
Apoi a început să danseze
Dansul somnului, prefăcut în pulbere
De sunet siameze.
Frisoanele nopţii compuneau un haiku
Iar el respira adormit în cuvinte
Şi albit ca o Fugă de Bach...
Nu cumva erai tu ? !

Bocancii roz

Bocancii roz sosesc din zare
Pe drumul clopotelor sparte
Ce răguşit îşi urlă clipa
Bocancul sting de lingă moarte

Mă uit atentă la bocancul
În care crini se ofilesc !
E-atît noroi în talpa groasă
Că-mi este teamă să iubesc !

Cruciada poeziei

Să înţelegi poezia
E ca şi cum ai încerca
Să construieşti un pătrat
Într-un cap de zeu
Şi suprafaţa ideilor lor
Să fie egală...
Dar să scrii poezie
E ca şi cum ai încerca
Să patinezi
Pe spinarea unui cal sălbatic
În şoldurile căruia
Un războinic calmuc
Îşi ascute sabia
Pentru cruciada poeziei

PETRUŢA GAGU

(VISCERE ALE NOPŢII)

*

* *
şişul implintat
în burta nopţii oarbe
nu a singerat

pînă la coate
mîinile mi-am cufundat

le-am scos muiate
în spaima siderală
a morţii albe

capul nu mi l-am vîrît
căci mi-a fost teamă
să-mi rămîie argintat
de raza lunii

*

* *
sub solzul de balaur
pielea cea dulce vrăjitoare –

e tihnă multă, e răcoare ;
lumina zace ne-mblînzită ;
gura îmi arde a ispită ;

îmi roade sînul a-ndoială :
lumina stearpă
-n orbita goală.

În clonţul de fier
al crincenei fiare
lumina fier-
binte, dogoritoare,
limbă de foc

sub cazanul de smoală.

Insula Mare a Brăilei

Urmare din pag. a 5-a

Grigore zice : „Mai e puţin şi băgăm vîrşoaiele pentru somn. Odată a trebuit să aduc boii de-acasă. Aşa l-am tras în mal. Două zile am tăiat la el cu securea." „Cel mai mare ?, se supără Pană. Ia zi, Păsărică !" Păsărică nu zice nimic. Şi-a şters gura de vin şi-şi taie o bucată de miel. „Zi, mă, cînd m-a dus pe mine ăla în gură şi l-am înecat... Dădeam cu hodorogul în Sinete. Atunci mi-a luat somnul piciorul în gură, de-a curmezişul. Norocul meu c-am avut barca alături. Cînd a tras, luasem deja pupa în braţe. Ne-am plimbat aşa, pînă-n faţa pontonului lui Iancu, o jumătate de zi. Şi nu era unul să mă ajute. Cînd am ajuns în dreptul colibei lui Sandu mi-am adus aminte ce-mi povestise moş Neagu din Raţa şi-am făcut la fel : adică, m-am smucit în sus şi-am tras capul somnului afară. Gura lui deschisă de piciorul meu a luat aer, apoi a băltăcăit, apa a venit peste aer şi l-a înecat. Mi-a dat drumul, s-a răscolit în nisip, dar i-am dat în buză. Abia atunci a apărut alde Tudorel cu tractorul şi l-am dus acasă. I-atîrna coada din remorcă încă pe cît era sus. Este Păsărică ? Ia toarnă !"...

Lupii lui nea Vasile, ciini mari, cenuşii, sfărîmau oasele mielului şi-şi ascundeau ochii. După-amiaza se opriseră în răsadurile de roşii, ardei şi vinete puse de Maria, nisipul malului se zvîntase, cuptorul se răcise.

Păsărică zice : „Mă, asta nu-i nimic. Eu am scos cu vărul Toni Dumitraşcu, acum patruzeci de ani, cînd vă jucaţi voi, mă, Grigore, cu alte frate-tău Neculai, în praf, un somn cu pielea roşie. Eram în faţă la Plinge Bani, pe lîngă cantonul lui Gică Puşcaciu. Băgasem setcile roată, am făcut bătaie şi-a intrat. I-am văzut spinarea ca o spumă de singe lungă, arzînd apa, am sărît cu Toni şi-am închis cercul cu plase. Somnul s-a tot învîrtit să dea de-o ieşire, n-a găsit, a stat liniştit. Am tăbărît cu ostiile şi abia l-am tras cu trei bărci. Atunci ne-am închinat. Avea pielea toată roşie cum îi focul de uscături. Am tăiat-o fişii, am făcut-o cingători şi le-am vîndut pe bani grei la Vadul Oii. Carnea am dat-o la porci. Mirosea altfel şi-n tigaie se făcea cocoloş. Să vezi drăcie, porcii care-au mîncat au început să se micşoreze pînă s-au făcut cît şoarecii. I-am dat iute la un ţigan cu bilci tocmai în tîrgul de la Măicăneşti. Ne luase frica pe toţi. Mîncam şi ne făceam mici. Ce se alegea ?"

Nea Vasile zice : „Mă, dacă aţi terminat vinul, plecaţi. Trebuie să dau cocenl la oi şi să văd care a mai fătat."

Apostol şi Munteanu au împins barca, seara curgea acum odată cu Fluviul. Se-auzea cucul dinspre cabana Egreta, în anafoare fierbeau cercuri.

Iancu, rezemat de casa pontonului, sugea o ţigară. La picioare, cîrlionţul, cu coada lui de lemn, se zvînta. Se împrăştia miros de saramură. Atunci se auzi o bătaie-ntre ape, se făcu groapă, vîntul se porni şi înspre răsărit, cerul se întinse negru pînă departe.

ION MUSTAȚĂ

Așteaptă-mă

Așteaptă-mă astăzi –
așteaptă-mă miine,
așteaptă-mă întotdeauna
ca pe un spirit bun
așteaptă-mă cu piine
proaspătă și caldă,
cu vin și tutun,
căci, negreșit, voi veni.

În noaptea aceea
cocoșul va cînta răgușit,
chemînd lîngă noi trecutul
ca o umbră,
pe care-l vom fuma
în albastre rotocoale,
și zorii nu vor veni
pînă nu voi încălzi așternutul
cu părul tău negru și moale.

Bucuria

Bucuria nu se face pădure,
Și păsări care caută-inaltul,
Și cuvinte calde sau dure
Și-un pămînt cum nu este altul.

Bucuria mi se face cîmpie,
Iar cei ce o poartă cămașă
Statornic de-a pururi să fie
Cu dragostea lor pătimașă –

CONST. MENAGACHE

Vis înlăuntru de piatră

Că stau și te văd trecîndă
prin înțelesuri
ca o lumină la pîndă
că mă adun ciob cu ciob
reconstituind noaptea
altui rob,
că îmi vine să urlu ca o fiară
săgetată stingaci
cînd își ține gheara
pe un verb ca pe un trăgaci.
O, arma aceasta atît de ruginită
îmi dezgolește somnul
cu o ispită.

Țipăt de piatră

Ce piatră, ce piatră
mai e și aceasta ? – strigam
cu genunchiul orbit
pe cînd aerul cu un crin în mînă
mă pîndea din frigul golit.
Se făcuse a joi și a fructe coapte
cînd somnul prin mine umblînd
călca pe înțelesuri,
pe amfore sparte
ca pe o mare verticală
prin toți porii vuind.

MIA CUȚITARU

Poetul

Poeții așteaptă la colț de cuvînt
răbdători ca pîstruile primăvara
îi întunecă doar un punct-legămînt
pe acoperișul înalt un lup sfîșie seara

poetul ar putea să fie un lup
dacă sîngele lui n-ar naște mereu miei
și cu arterele deschise smulse din trup
n-ar ciuguli tăcerea ca pasărea bobul de mei

și dacă n-ar fi caii silabe de țărînă
iarba grădinar cu pumnii-nfipți pînă-n pintec
întorcîndu-i de la tăcere la cîntec
arîndu-i cu o moarte mai aproape de furtună

dacă din constelații n-ar cădea ploi de foc
peste vreascurile lui de amintiri
și dacă n-ar trece din nenoroc în nenoroc
el și uimirea uniți ca doi miri

Uciderți-l de cîte ori îl vedeți
cu propria lui iubire și milă
se va-ntoarce iubind mai mult ca oricînd
frunzele negre-ale mîinii pe alba filă

Fîntîni și ființe

Pădurile au căzut în genunchi,
zarea o-ntind ca pe-o rufă spălată.
Spicele ploii se string în mănunchi.
O frunză se roagă, o cărare iartă.

Tăcerea sare din piatră în piatră.
Zăvoarele cîmpiilor se deschid,
Un os de ecou lustruit mă așteaptă
în stinga orei cu zîmbet perfid.

Ochiul e mare cît turma de miei.
Florile pling jertfite-n sămînță.
Atîtea galopuri uitate pe șei !
Fîntînile trec din ființă-n ființă.

ADELINA POP

Chipul uitat

în oglinda de casă,
femeia frumoasă,
de parcă n-ar fi
trece de pragul
sfințit de copii
cu fruntea-n abisul
tălpii divine
chip fără tine
în trup viitor
la plus de imperiu
atotroditor
iureș greoi
aproape tăcînd
se-ntrupa ca din gînd
mereu ea, mereu ea
modul tolerat
spre aceeași oglindă
din voi

IACOB VOICHIȚONIU

Zăpezi

Era înaltă – certitudinile mele
abia îi ajungeau la genunchi

Se clatină tăcerea pe picioare
Sare cerul gurii mele jinduind
Iubito ți-ai uitat din întîmplare
Zăpezile în margine de gînd

Răcoarea lor în clipe interzise
În mine își revendică statui
Și gustul sărbătorilor promise
Mă cere în imperiile lui

Nesomnul meu rămîne tot așa
Cu ușile trintite de perete
Și trece noaptea prin absența ta
Umplîndu-și toate cupele cu sete.

Niciodată, niciodată...

CORNELIU IFRIM

— Pe insula asta am adus-o pe Vera, se desprinseseră din desișul bărbii vorbele lui Laris. Ce fată era, Doamne... așa ceva cred că nu se mai născuse în neamul Lipovenilor. Parcă era rătăcită pe pămînt, sau venită de prin ceruri. Așa mi-am spus cînd am văzut-o prima dată, cu maică-sa, Litia, văduva lui Tamin care, în primăvară, pe Dunărea Veche, sărise de pe un șlep și-și zdrobise țeasta de-un ciot ce plutea cu viclenie la o palmă sub apă. Vera stătuse cu ochii în pămînt, dar la sfîrșit, cînd și-i ridicase, parcă se luminase totul în jurul ei. A doua zi eram în Comorofca, ș-o ceream maică-sii, care însă nu mi-a dat-o, spunîndu-mi că nu se-mplinise încă anul de doliu. Ne-ntîlneam, eu și Vera, la piciorul vadului, spre seară, după ce se întorceau pescarii din baltă, iar malul era pustiu. O prindeam de cozi ș-o trăgeam spre mine. Ea stătea un timp cu corzile acelea ca de borangic întinse a împotrivire mîncinoasă, așa, de-ntăritare doar, așteptînd s-o mai smucesc o dată, blînd, bunînțeles...

Am adus-o aici, pe Insula Pietrei, așa-i zice, că prima dată, cînd scad mult apele, se ivește o piatră netedă ca pielea și mare cît o căpiță de fîn culcată.

Cu bună înțelegere nu putusem s-o iau pe Vera, și nu pentru că nu trecuse anul de la moartea lui Tamin, dar Litia voia s-o dea după un grec, Micos, care-i promisese zestre în aur cît trage mireasa la cîntar. Eu, ce să-i fi dat, că n-aveam decît rubașca și năzdrăgii de pe mine... Așa că, fiindu-ne drag unul de celălalt, eu și Vera am hotărît să fugim, adică s-o fur, iar în noaptea aceea am venit pe insulă. Și ce noapte a fost... ce noapte bezmetică ; dragoste nebună, să-mi fie cu iertare, că sînt om bătrîn și-ar trebui să mă rușinez de vorbele astea, ba chiar și de gîndurile mele. Ne-am despuiat și ne-am iubit pe piatra de pe Insula Pietrei.

...În timp ce-mi povestea, Laris mă privea cînd și cînd cu coada ochiului, de parcă i-ar fi fost teamă să nu mă piardă. Mergeam încet, cizmele se afundau în mîl de-o palmă, dar de la un timp simțirăm sub tălpi pămînt tare și smocuri de iarbă aspră, care ne biciuiau carimbii. Începuse să-l prindă și-o tuse și l-am întrebat de-i bolnav.

— Mahorca, mi-a răspuns, da o las, cum închid ochii, nu mai beau, nu mai fumez.

— Bune vorbe, i-am răspuns, așa, de-ncurajare, cu teamă că-și va opri povestirea, dar mai e pîn-atunci.

— Nimeni nu știe cît mai e pînă nu mai e nimic, se chinuiră vorbele sale născute din ultima gîfîitură a tusei. Adică nu chiar nimeni, că odată am cunoscut un om care-a știut. Era un unchi al meu, tot pescar, care-ajunsese bătrîn tare, că-l puteai crede mai bătrîn decît balta. Eu eram fecior crud, abia-mi dăduse fire-n barbă, iar el avea strănepoți ca mine. Da' era tare ca stînca Blasovei, că putea trage înot, în susul apei, o lotcă plină cu pește, bunînțeles nu pe șuvoiul mare, ci pe sub malul Dunării. Ermalai îl chema. Ș-așa voinic și sănătos cum era, într-o zi, spre seară, după ce scosesem setcile din Poala Fetei și stăteam ciotcă în jurul focului mai mulți lipoveni, așteptînd să dea borșul în al doilea clocot, văd că se ridică Ermalai, lasă strachina cu sarmuzac în iarbă, se-ndreaptă de șale și se lungește de-ajunge cu barba în salcie, că era înalt cît ușa bisericii, ne cuprinde pe toți cu privirea lui albastră, și spune în limba noastră, lipovenească : „Eu, gata, mă duc...". Parcă mai de dinainte dospea gîndul ăsta, dar nu voise să tulbure liniștea dimprejur, necăjită doar de crengile ce se rupeau între fălcile

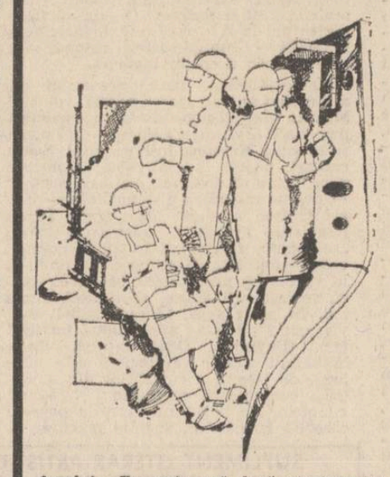

focului. „Eu, gata, mă duc" repetase cu glas care parcă venea din fundul Dunării, din Groapa Ghecetului, unde dorm somnii de-o sută de ani și mai bine. „Unde pleci Ermalai ?", îl întrebase frate-su, Priboi. „La cei plecați înainte" răspunsese el, iar noi, cei de față, am simțit — ne-am spus unul altuia mai apoi — cum pe spatele rubăștilor ni s-a lipit o aschie de gheață. „Cînd o cînta cocoșul de venirea zilei, plec. Acuma, m-oi pregăti..." Și fără să mai zăbovească, se dezbrăcă gol-pușcă și se aruncă în Dunăre. Lopătă de cîteva ori, trăgînd după el un virtej de apă cît un trunchi gros de salcie bătrînă. Și a dispărut în adînc. S-a dus, mi-am spus, pentru că deasupra începuse să apară bulboane, ca și cum cineva înghițea apa a inec. Da' în gînd mi-era gîndul că Ermalai spusese că abia la cîntatul din zori al cocoșilor va pleca, ne spusese chiar el, care nu mințea niciodată.

Cînd nu-mi terminasem cu totul gîndul, Ermalai își arătă snopul bărbii la o lungime de lotcă de noi. Se agățâ de-o rădăcină și, ajungînd pe mal, începu să-și plesnească trupul peste tot cu un mănunchi de nuferi. Parcă voia să-și crape pielea și-i era necaz că singele nu țîșnește. „Să-mi căznesc păcatele ! Să-mi căznesc păcatele !" repeta în șir, ca pe-o rugăciune. Știi cum arăta Ermalai ? Zău, n-ai cum știi, că n-ai văzut. Nici eu, cît sînt de plin de ani, așa ceva n-am văzut decît o dată, atunci. Doar capul și brațele îi erau cum le știam noi dinainte. Da' în rest, vreau să spun trupul... ce să-ți mai povestesc, n-am să fiu crezut... Era trup de lup tînăr, gata de-mperechere. Și doar pornise pe nouăzeci și doi de ani ! Parcă se speriase și timpul de el și nu putea să-l îngenuncheze...

Grafică de M. Gavrilescu

— Cînd te văd pe tine, Laris, la șaptezeci, l-am întrerupt, parcă te-aș crede. Și o spuneam din toată inima.

— Eu is ca o miță pe lîngă el. Nu te-arăți a-mi da crezare, că nici eu n-aș fi crezut dacă n-aș fi văzut. Ermalai ș-a pus straie curate, albe, pe care le-a scos păturite dintr-o ladă de la cherhana, apoi și-a turnat o cană-ochi cu votcă, a presărat deasupra semințe uscate de ardei, ș-a gîlgîit-o rar. Noi, în jurul său, așteptam înțepeniți. Focul se stînsese, borșul rămăsese neatins, iar lapții se sleiseră pe scîndură. Cînd spre Veriga întunericul începuse să pălească și se auzise, ca o jelanie, țipătul din zori al cocoșilor, Ermalai s-a dus, așa cum spusese. S-a-ntins pe mal, ș-acolo a-nțepenit. Uitasem să-ți spun că mai înainte ne-a-nbrățișat pe toți, a rămas-bun.

— Și cum crezi tu, Laris, c-a reușit să se ducă așa, dîndu-și poruncă, și de ce ? E ciudat...

— De necaz și de rușinea pe care nu putea s-o mai poarte prin bălți și printre ai lui, adică ai noștri, lipovenii, care spuneau că după ce va muri îl vor înmormînta ca pe-un împărat, și-i vor zugrăvi în pronaos, în straie ca ale sfinților...

Eeei... simțise umilință mare Ermalai în ziua de dinaintea plecării sale. De dimineață, cam la vremea cînd începe să se svînte roua în baltă, lipovenii dispre partea Măcinului veniseră pe Canalul Filipoiu să scoată năvoadele și, fiindcă năvoadele fuseseră pline, după datină, cînd s-a terminat de rostuit peștele după neamuri și mărimi, s-a-ncins o tragere.

Da' dumneata n-ai cunoștință ce-i aia o „tragere". E un obicei al pescarilor, de-ncercare a puterii. În mijlocul apei, pe canal, se lasă o barcă îndesată cu pește, prinsă la capete cu cîte-o funie lungă. Și, de pe fiecare mal se propțește pe picioare cîte unul și-ncepe să tragă. Ei, asta-i tragerea : cel care dovedește s-apropie barca pînă ce se-nfige cu botu-n malul dinspre el, a cîștigat, iar barca, cu pește și scule cu tot, ale lui rămîn.

Atunci, în dimineața aceea, pe Ermalai îl chemase la tragere unul din feciorii lui Slavic din Cataloi, Senca îi era numele. Avea cam la jumătate din anii lui Ermalai, și-și arătase de multe ori tăria la tragere, iar oamenii spuneau că după ce-o fi ș-o fi să moară Ermalai, care parcă îl uitase moartea, el îi va lua locul deasupra lipovenilor, ceea ce s-a și-ntîmplat. Și-au început... Se-ntinseseră funiile și zbîrniiau deasupra apei, iar lotca piriia și se bălăngănea gata să se răstoarne. Trebuie să știi că la tragerile noastre oamenii s-așează pe maluri după rubedenii și prietenii, chiuie și țipă îndemnîndu-l pe cel pe care-l vor biruitor. Așa se-ntîmplase ș-atunci, pînă cînd, deodată, lotca a-nțepenit în mijlocul Filipoiului. Au amuțit toți. În baltă nu se mai auzea nimic, nici vînt, nici fîșnet, nici filfîiri de paseri, ci doar gîfîiturile celor doi. Și s-a arătat a se-ntîmpla ceea ce nu se-ntîmplase niciodată, niciodată de cînd Ermalai se prinsese la prima sa tragere, d'asta fusese de muuult, cînd abia se-ntorsese el din armată. S-a văzut cum încet, încet, Senca lui Slavic din Cataloi începe să suflece funia, care s-aduna colac la picioarele sale, iar lotca s-apropie de mal ca un gîndac sătul. Da' Ermalai n-a lăsat funia, și ș-a-ncins-o în jurul mijlocului. Ș-așa, a-nceput să se scurgă spre celălalt mal, unde Senca l-a așteptat cu cea mai mare batjocură, strigînd și hohotind „Am prins un pește cu barbă, boje moi !"

Asta n-a mai putut duce mai departe Ermalai, eu așa cred, de-aceea a vrut să se ducă ; și s-a dus. Eu știu asta fiindcă știu cîtă putere avea el, că doară pe vremea sfinților, de-or fi fost vreodată sfinți pe pămînt, să mai fi fost unul ca el.

Eeei... ce om, știu că n-o să mă crezi, da' eu îți spun să-mi treacă necazul că, iată, în neamul nostru, care-i neam de oameni puternici, le vine puterea, cred, din aerul bălților, din pește și icre mîncate crude, cu sare, nu se mai arată unul ca el... Ce-a fost și cu gerul... nici asta n-o știi.

Odată se rătăcise prin părțile noastre un ger cum nu se mai pomenise. Mai cu seamă în Pisc, se-nghesuise gerul. Parcă tot frigul lumii fusese mînat aici și s-adunase între ziduri și-mprejurul lor. Știi cîtă tărie avea gerul ? Parcă și gîndurile erau gata să-nghețe. Și văzînd oamenii că gerul nu se moale, fiind în primejdie nu numai biserica, da' și credința și neamul nostru, a fost chemat ș-adus cel mai înțelept preot ce se afla între toate soborurile. Și s-a ridicat peste capetele celor de față glasul părintelui Ghedeon : „Dac-o putea cînta clopotul cel mare fără să-i atingă nici funia, nici limba, nici oala mină de om, așa doară se va risipi acest ger blestemat".

Nu părea a mai fi vreo scăpare, și începură să plîngă oamenii, mai cu seamă muierile, de parcă lumea era gata să ajungă la capătul ei din urmă. Ermalai s-a ridicat anevoie, deșirînd cu el un scîrțîit prelung al stranei. Barba îi era încîlcită de-a valma cu lîna cojocului, de-ai fi crezut că-i o măturâ tăvălită prin zăpadă. Tăcerea s-a lăbărțat peste plînsete și rugi cînd a-nceput să vorbească. „Am a întreba ceva pe Sfînția-Ta, părinte, a spus el tare, grăbind spre atingere luminările din jur. Mînă de om, am înțeles, nu se cuvine să atingă funia acuma da'o suflare, un vînt... ar fi cu păcat ?" „N-ar fi, răspunse părintele, continuînd să cădelnițeze, da' vînt nu s-arată a se porni, că l-a-nghețat și pe el tăria gerului ; și chiar dac-ar fi să vină, nu cred c-ar putea plimba funia ori limba clopotului, care-i adăpostită-n oala de bronz, se vede". „Da'ingăduință-mi dai, părinte, să cînt eu clopotul fără de vreo atingere ?". „Ți-o dau, fiule, cum nu ; te văd om bătrîn, iar după ochi pari și înțelept a fi, da', zău, nu știu cum..."

Fără să mai spună vreo vorbă, Ermalai cobori cele două trepte ale stranei, în timp ce oamenii îi deschideau poteca. Ajunse sub mijlocul bolții din care curgea funia groasă cît o mînă de copil, își descheie cojocul, ș-atunci gheața i se rupse de pe piept, smulgîndu-i peri din barbă și smocuri de lînă. Rămase doar în rubașca despicată de-o palmă sub gît. Nu știam ce vrea să facă, gîndurile ne erau la toți bezmetice și spăimîntate de amenințarea prăpădului care ne era hărăzit, cum se spusese. Respiră de cîteva ori mărunt, parcă adulmecînd funia, și apoi trase aer, de i se umflase pieptul ca o bute. După un timp, Ermalai își propti picioarele în lături și începu să repeadă aerul afară cu putere. S-auzea ca un muget. La început, funia rămăsese țeapănă ca și mai

înainte, de-ai fi zis că-i o creangă de salcie uscată. Ermalai trase din nou aer cu lăcomie, scoțîndu-l apoi afară cu și mai multă repeziciune. Asta a ținut un timp pe care nimeni nu l-a putut măsura, unii au spus că a durat un ceas, alții că doar cît trei clipiri. Fața lui Ermalai se făcuse roșie ca un ceaun cu raci fierți. Iar ochii i se bulbucaseră, și-mi ziceam înfricoșat că gata, îi plesnesc. Toți se-nghesuiseră pe lîngă pereți, cu gurile căscate. Uitasem să ne mai uităm la funie, că numai la punga gurii lui ne uitam, da'cînd am plecat ochii, nodul de deasupra pardoselii se bălăngănea ca o coadă de cîine care se gudură. La primul dangăt plin, toți ne-am prăbușit în genunchi. O minune fără de pereche se-ntîmplase, făcînd mare tulburare printre ai noștri. Dacă n-aș fi fost acolo, dacă n-aș fi văzut cu ochii mei toată jalea de dinainte și cutremurarea ce-i cuprinsese pe toți cînd a-nceput să cînte clopotul, nici eu n-aș fi crezut... Da'eu sînt martor c-așa a fost, sînt ultimul martor, cred, care-a mai rămas în Pisc, că pe mulți i-a răpus războiul, iar alții au plecat și hălăduiesc prin lume, nici eu nu știu de ce, că baltă ca Balta Brăilei mai rar, sau poate niciunde.

Da' să-mi continui gîndurile, să nu crezi cumva că bat cîmpii sau mi s-au risipit gîndurile. La vreun ceas de la prima bătaie de clopot stîrnită de Ermalai, a-nceput să se curgă din streșini, așa se-ncălzise. Zău, nu-s nebun ! N-am știință totuși de-a fost minune sau întîmplare, adică de s-a brodit să fie așa, că lumea asta-i așa de încîlcită, viața vreau să spun, încît nu mai știu dacă ce-i drept e drept sau pe dos. Eu nu-s înrobit credinței, iți spun, da'să nu mai afle nimeni, că de s-aude-n Pisc, nu mai apuc să mă spovedesc, zău. Și-i păcat, că nici eu n-am fost chiar fiștecine în neamul lipovenilor ; bunînțeles, niciodată n-am să pot sta alături de Ermalai, da'oricum... Începuse să curgă din streșini, iar pînă-n seară fețele sfinților începuseră să fie frumoase ca mai înainte, că-și uscaseră lacrimile și-și întinseseră zbîrciturile. A doua zi, cînd lumea se adunase să bată mătănii cu prea adîncă evlavie și recunoștință către Cel de Sus, sau de unde-o fi de-o fi, cum se zice, toți, de parcă s-ar fi sfătuit, da'nu se-ntîmplase asta, i-au cerut lui Ermalai să-mbrace odăjdiile. L-au rugat ai noștri cu mari ploconeli, da'el nu și nu, că asta nu-i pentru el, nu poate trăi fără baltă. Nici Ermalai nu prea credea în cele sfinte ; se spunea că din tinerețe i se trăgea, cînd îi murise un copil, și strigase trei zile-n șir că dac-ar fi Cel de Sus, ar cobori și l-ar învia, da'copilul n-a-nviat iar atunci Ermalai s-a supărat pe Dumnezeu.

...Așta a fost Ermalai, iar al doilea ca el încă nu s-a născut, pe la noi cel puțin nu, doar prin alte părți ale pămîntului, să mai fie unul ca el, cine știe, că eu de capătul bălții n-am trecut. În anul în care s-a dus, se ivise

piatra de pe Insula Pietrei, că scăzuseră ca acum, apele Dunării. L-au îngropat pe Insula Pietrei, eu n-am fost la-nmormîntare, nu ne lăsaseră pe cei tineri, de-asta nici locul mormîntului lui nu-l știu, poate-i sub tălpile noastre. Eu pe Insula Pietrei a doua oară calc. Prima dată am fost cu Vera. Mă tocmisem atunci hamal în port și încărcam un vas cu grîu pentru Nicosia. La vreo săptămînă după ce-o luasem pe Vera, s-a întîmplat nenorocirea cea mare : Marcos-armatorul a ademenit-o pe-un șlep, spunîndu-i că mă aflu acolo, că mi-au căzut șalele de la cărat și am înțepenit. I-a astupat gura cu cîlți să nu țipe, a legat-o de punte ș-a batjocorit-o...

În noaptea aceea l-am așteptat la clubul „Helos", unde jucase biliard și băuse. L-am dus pe malul Ghecetului și l-am aruncat în Dunăre, legat, c-o piatră de gît, unde era apa mai adîncă. Bunînțeles, îi pusesem ș-un ghem de cîlți în gură. Cinsprezece ani la Ocnele Mari am stat, asta mi-a fost pedeapsa. Ș-acum mai simt gust de sare-n ceru gurii... Cînd am ieșit am aflat că Vera își pusese capăt zilelor...

Ani în șir mă tot duceam pe mal, acolo unde-mi spuseseră oamenii că se afundase-n apă, ș-o strigam „Verooo !"

Da' ea n-a mai venit. Niciodată, niciodată...

AUREL M. BURICEA

martie spre seară

noapte bună, tinerețe, noapte bună
nu credeam să pot gîndi vreodată
iarna ce-i metafizica o algebră
cînd cuvintele pun limba pe existență
și pe plasa de paianjen a somnului
rămîn doar amprentele nopții
nu credeam și totuși
în martie spre seară
acolo unde tatăl meu singur
a coborît cu înțelepciune
în Logica tăcerii :
„nu mai avem timp să ne-mpăcăm"
rămas bun să ne luăm
și între noi flacăra plasmei
pîlpîie sub umbra pămîntului

memoria mai tare
decît ultima noapte,
acasă...

umbra iernii

înzăpezit în abis
între lumină și întuneric
un fluture de laser
taie blocul de sare
cu chipul tinereții mele

din frigul nopții
cîmpia mă ridică spre alte căderi
cu gura plină de fluviu
cuvintele îmi strigă iubirile

verbele se agață de cer
țesînd pînza de paianjen
a primăverii
doar gîndurile mele mai rătăcesc
desculțe în umbra iernii care vine

trist un flaut mîngîie cîmpia...

pasărea de dor

ochiul meu singur spre părinți
cerul licărind pămîntul încolor
unde cu tristețe soarele în dinți
fulgeră cu noapte pasărea de dor

acolo nu există climă, anotimp
doar frunze cu sunete de bronz
existența ia lecții despre alt timp
și pegasul rontăie secunde de orz

printre versuri cîntă privighetorile
cu gușele pline de privirile mele
semințe de taine încoltind zorile
și fierb în cuvinte stinsele stele...

DIANA BOLCU

*

* *

Eu sînt departe cale de o zăpadă
citeodată ajut să treacă strada,
spre iadul celălalt,
un orb cu irișii triști și albaștri
(traversăm o lume uriașă)
– atunci asfaltul e plin de ochi văzători
și eu pășesc cu teamă printre ei
ca și cum m-ar striga din toate părțile
primejdii
și ochi de lupi
eu stau departe cale de o zăpadă
serile singurătatea pipăindu-mi sufletul
ca bastonul alb
al unui orb.

MIH. LUPAȘCU

Di, murgule

Di, murgule, grăbește-te puțin,
Că soarele se lasă către seară,
Nu vezi că-n urma noastră alții vin
Și ne împing să ne arunce-afară ?

Di, murgule, grăbește-te-n galop,
Lumina mi se face mai puțină,
În fața mea se cască un hîrtop
Și noaptea se așterne pe retină.

Di, murgule, acuma cît mai simt,
Lumina stelelor pe cer dispare
Și drumul de sub mine-i tot mai strîmt
Și aspru suflă vîntu-n luminare.

Di, murgule și du-mă pîn-la pod
Și-acolo, murgule, să bagi de seamă.
Cum trupul meu se scutură de glod,
Să treacă mai ușor ultima vamă.

Di, murgule căzut într-un genunchi,
Nu vezi cum umbra vrea să mă sărute,
Cum se întinde brațul unui unchi,
De-aici, în altă lume să mă mute ?

Di, murgule cu nechezat blajin,
Că luna-și curmă marginea tîngirii
Și din feștilă mi-a rămas puțin
Și mi se stinge flacăra iubirii.

SILVIU VIOREL

Moarte din pricină de iubire de Agurița

Ah, de lup îmi este urma,
Odihnit într-un plămîn
Fără gură,
Fără gură...
De mistreț scăldat în noapte
Ochii-mi umblă-n gît de vînt,
Sub zăpadă e pămînt
Și eu sînt
Și mă bălăngăn spînzurat între falange
Și pe inimă cu goange.
Ah !... de tine eu mă mor
Făr' să am moartea-n pridvor
Agurița,
Agurița...

De gară

Se smulge greu un tren din gară,
Un sentiment s-a sinucis,
O teamă se așează pe rană,
Pe ochiul nins.

Pe peron aștept să-mi taie clipa
Un tren de marfă venit dinspre nord
Să-mi treacă șuierind prin carne
Suplu ca un lord.

Voi număra în gînd traverse,
Ritmic, dens, iubita mea,
Voi umbla înger pe șine
Și decapitat de-o stea.

D. C. MUNTEANU

Iubire

Poema noastră vorba doar mai poate
Ca s-o cuprindă-n tainice dovezi,
Tu poate dormi ca iar să mă visezi
Și-n lan cu maci un dor de dor se zbate
Îngenunchind neliniștile toate.

Urmare din pag a 5-a

MARIA FILOTTI

În viață vorbea foarte subliniat și cantabil ; iar, ca profesoară, ne vorbea mult și, mai cu seamă, despre ea.

Îi plăceau văicărelile și regretele. Nu știu de ce se voia urgisită de soartă, cînd de fapt fusese recompensată pentru eforturile și talentul ei. Poate era un reflex condiționat din tinerețe, cînd fusese invidiată, și se temea și acum de invidie ?

În fond, pe scenă ca și în viață, Maria Filotti **„juca"**. Era mereu „în reprezentație", în rolul principal, dominînd pe toți din jur, ca orice mare actor care — de pe scenă — stăpînește sala.

A juca, pentru oameni (ca pentru mulți actori de altminteri), însemna însăși rațiunea ei de a fi. Abia pe scenă, actorul devine ceea ce, de fapt, este. Acolo se naște universul lui, în perimetrul scenei și la lumina reflectoarelor.

Cînd am cunoscut-o, nu mai era de multă vreme o femeie tînără și juca roluri de bătrînă, cele mai multe episodice. Și aceasta o nemulțumea profund.

Într-o zi, profesoara Maria Filotti ne-a anunțat că toată clasa era invitată la ea acasă, de ziua ei.

Am cumpărat un impresionant buchet de flori, și am pornit spre locuința ei. Spre surprinderea mea, pe scara care ducea la apartamentul unde locuia, se înșirau elevi încărcați cu cadouri. Am descoperit imediat că eram singura care aducea flori. Lîngă mine, un tînăr aspirant la cariera de actor ducea, cu greu, coșurile încărcate cu fructe. Alții aduseseră damigene cu vin, iar alții cu țuică.

M-am simțit prost. As fi dat o lume să am și eu cel puțin un coș cu mere. O binevoitoare colegă îmi șopti că Doamnei profesoare nu-i plăceau florile și recomandase să i se aducă, de preferință, lucruri folositoare.

Aș fi plecat de îndată, dacă nu m-aș fi aflat în fața ușii de intrare, unde Maria Filotti — înaltă, maiestuoasă, elegantă — stătea cu brațele întinse spre noi, ca o generoasă chemare. S-a uitat drept la mine și mi-a suris :

„Splendide !" a exclamat. Apoi a comandat : „Un vas de flori !".

Și, după cîteva clipe, florile mele au strălucit pe o masă.

Hotărît lucru, Maria Filotti știa să facă față oricărei întîmplări.

Prin luna iunie, avea loc în sala mare a Conservatorului examenul de sfîrșit de an, în fața unei comisii alcătuite de corpul profesoral și prezidată de profesorul Mihail Jora.

În dreapta mesei se afla Ion Manolescu, iar la colțul opus se instalase Maria Filotti.

În ceea ce mă privește, reușisem să mă așez în primul șir de scaune destinate elevelor, chiar în spatele maestrului Jora.

Îmi amintesc și acum că, la un moment dat, l-am văzut pe Ion Manolescu ridicîndu-se de pe scaun și apropiindu-se, crispat, de Maria Filotti.

„Dragă Mițo", a rostit, cu incomparabila lui voce. „fă-mi un serviciu. Am o emisiune la Radio. Fii, te rog, așa de bună și lasă-i pe elevii mei să treacă înaintea elevilor tăi, ca să pot ajunge la timp."

Maria Filotti l-a privit lung, enigmatic — ca și cum ar fi șovăit între două atitudini — ; apoi, încruntînd din sprîncene, a rostit răspicat, precum cineva care căpătase un drept, și nu înțelegea să renunțe la el :

„Regret, nu se poate ! S-a hotărît în Consiliul profesoral ; nu se mai schimbă."

De furie, Manolescu s-a făcut stacojiu ; totuși, a continuat cu o voce calmă :

„Te rog. Îmi faci un serviciu."

Privirea Mariei Filotti a redevenit enigmatică. A lăsat să treacă un timp. Apoi, glacial, i-a răspuns :

„Prea tîrziu ! Elevii sînt pregătiți. Nu se mai poate schimba".

Atunci Manolescu a rostit, în șoaptă: „Gaiță ai fost, gaiță ai rămas !"

S-a întîmplat, atunci, un lucru pe care noi, elevii ei, îl așteptam. Maria Filotti a dus mîna dreaptă la inimă și, cu mîna stîngă, a căutat febril în poșetă medicamentul salvator — pe cînd buzele ei rosteau cu greu :

„Inima, inima..."

Examenul s-a ținut așa cum vrusese ea. Elevii ei au intrat primii, și Ion Manolescu, în acea zi, n-a mai ajuns la Radio.

La sfîrșitul examenului, pe cînd ne ridicam cu toții și părăseam sala, m-am aflat din întîmplare în spatele maestrului Jora. Deoarece aveam prieteni comuni, mi-am îngăduit să-i spun :

„Vai, maestre ! Cum a putut domnul Manolescu s-o insulte pe Doamna, cu aceste îngrozitoare cuvinte ?"

„Da, într-adevăr îngrozitoare", a răspuns Jora ; „mai cu seamă că **este adevărat !**"

Nu-mi dădeam seama dacă este adevărat sau nu. Dar aceste mici răutăți, în fond, n-o scădeau cu nimic.

Pe ea o recunoșteai pe scenă. Acolo era locul ei de baștină.

Îmi aduc aminte că am văzut-o jucînd într-o piesă de Somerset Maugham, piesă pe care o mai văzusem și la Paris, unde făcea săli pline. Rolul pe care Maria Filotti îl juca fusese jucat în capitala Franței de Suzanne Després, socotită de francezi o mare tragediană.

Suzanne Després vorbea cu acea voce de cap, caracteristică școlii de teatru franceze ; în momentele dramatice juca emoționant, cu lacrimi în glas.

Dacă tot ceea ce făcea părea corect și chiar artistic, totuși nu reușea să fie îndeajuns de convingătoare. Publicul din sală nu uita că Suzanne Després **joacă**, și că vizionau o piesă de teatru scrisă de un celebru romancier și dramaturg englez.

Maria Filotti însă era magnifică ! Umplea scena cu prezența ei. Momentele dramatice, jucate simplu și puternic, treceau rampa, ajungînd o realitate prin intensitatea interpretării.

Vocea actriței vibra — amplă și clară. Nenorocirea care o copleșea devenise o tragedie fără ieșire.

Nimeni din sală nu se mai gîndea în acele clipe la actrița Maria Filotti care juca un rol. Ea încetase să mai existe. Devenise eroina zdrobită de destin, dar mai puternică în nenorocirea ei decît fusese în timpuri fericite. Glasul vibra pînă la galerie și, din intonațiile vocii, mai mult decît din textul rostit, conflictul era dureros pînă la inimă pentru spectatori.

Îi sînt recunoscătoare pentru că, în acea seară — cînd eram tînără —, am înțeles, pentru prima dată, grație ei, cîtă durere se află în lume !

MARCEL GAFTON

poeme inedite

un ianuarie

Ningea absurd. Și lumea era neagră,
în mari, gramaticale pelerine.
Eu îți spuneam : în via nopții, dragă,
aflăm bijuteria pentru tine.

Rideai. Jabou sonor horea
de sus, cu lene, pe nisipuri.
Din viciul cești de cafea
vegheam în noi la spulberate chipuri.

Din șarpe în cuțitul uleios
o trecere — o flamură adusă,
cînd seara, în perdele, motănos,
biruitoare strigă : tu, ișusă !

Dar unde-i apa fermecată-n ger
și manuscrisul cărnii, de baladă,
o, colombină îngropată-n cavaler,
sub carnea care ninge cu șaradă !

legendă

Cucurigu trinitar în cocoș
(lepădare unu ! lepădare doi !
lepădare trei !) —
buzei ceti cu nesaț
aburul îndată polei.

numărătoare inversă

Cetini în picla serii deasă, mai deasă,
inimă-n piclă deasă, mai deasă,
tîrziuă travestire deasă, mai deasă,

Fotografie de Liana Gril

diminutive pînă hăt departe —
o boare abia boare. Singurătate
deasă, mai deasă.

fără

Ochi am cuprinderii de cîrpe
stîrpe de sfinx atoate grăitor,
sobor de semne rouă fumegînd
oricînd, oriunde mă întemeiază.

Amiază dimineața se adună
și împreună tăceresc amurg,
curg năluciri în ele-nfășurate —
armate ale tinerii de minte.

Fierbinte boare cită mă înfruntă
nuntă de claruri spuse-n cicatrici
aici, la țărmul tău indeasă,
purceasă cupă de ciripe.

Clipe se cațără în clipă —
risipă fără cer, fără aripă.

colind

La Oropia-n ogradă
lerui-ler,
dau șarade în șaradă
lerui-ler.

Taman chiar așa-i cum pare
lerui-ler,
vlagă ce despoaie dare
lerui-ler.

Nimicuța suflă moarte
lerui-ler,
prea gagica noastră foarte
lerui-ler.

Pe marginea unei antologii

Ultimul volum de versuri publicat de Marcel Gafton (**Șaizeci de poeme,** Cartea Românească, 1986) e de fapt o selecție antologică din volumele anterioare : **Non possumus, Miraria** și **Adică,** toate tipărite „de către Casa de editură Cartea Românească" în anii 1972, 1977 și, respectiv, 1982, în condiții grafice excepționale, cu concursul „făurarului de carte frumoasă" Petre Vulcănescu, în amintirea căruia, în volumul **Adică,** Marcel Gafton include frumosul poem „Păstrare", purtînd dedicația: „Petrelui Vulcănescu, nedrept petrecutul". Desigur, ultimul volum iese din structura simbiotică (poet-făurar de carte) de mai înainte, dar nu e mai puțin reușit, ca prezentare grafică, decît anterioarele. Amintim toate aceste detalii, deoarece Marcel Gafton face parte din categoria acelor poeți rari pentru care poezia nu rezidă numai în relația dintre cuvînt și semnificație, nu se realizează numai la nivelul „puterilor decodificatoare" ale spiritului, la producerea ei participînd cu drepturi dépline și ochiul și degetele care pipăie pagina cu superbele „gheizere de linii și colori vorbitoare" și, desigur, dacă tehnica ar fi permis conservarea în structura paginii a unor mirosuri, Marcel Gafton ar fi recurs și la virtuțile olfactivității, așa cum, pentru a completa armătura poeticității, a recurs la o anume mistică a făuririi de carte: tipărirea ei în aceeași editură și în același anotimp, primăvara, care nu întîmplător este un anotimp al manifestării plenare a puterilor zămislitoare.

Debutînd în presa literară (Revista Fundațiilor) încă din 1945, cu poeme circumscrise esteticii neomoderniste îmbrățișate de întreaga generație tînără imediat postbelică (sau marea majoritate a componenților acesteia) ca reacție la tradiționalismul de nuanță misticoid-patriotardă, practicat sub fosta dictatură, Marcel Gafton își rafinează în așa măsură tehnica poetică în anii de tăcere și de exersare neobosită în arta echivalențelor semantice (a tradus în românește singur, sau în colaborare, între anii 1950 și 1974 un număr de peste treizeci de volume din literatura universală), încît, în 1972, anul recuperării sale ca poet, ni se propune cu o voce complet schimbată.

În **Non possumus** și **Miraria,** poemele cunosc, în cea mai mare parte, un anume echilibru între inovație și expresivitate. Poeme citabile se întîlnesc la tot pasul. Iată, spre exemplu, memorabilul poem „Somn refuzat" : „Mă cutrelerai cu bătaia inimii tale — pași / pînă și pisla bocănea barbar, / se deschidea o fereastră, o batistă flutura țipete, șchiuri boante / pieptănau aerul, o parașută de surpare inaugura singurătatea". În **Miraria** tendința poetului de a se închide într-un limbaj poetic straniu, tendința dominantă în volumul din 1982, este bine controlată și, cu unele mici excepții („Puntea": „și-ntr-o clipire, nici atît parcă, / ochii mei doi între care / inima ochiului ei și-l deschide, / tustreiului văz în scrutare / geamănă făpturii ulcică / aburește murg a săgeată"), volumul din 1977 relevă în Marcel Gafton un poet despre care, cu adevărat, se poate aprecia, odată cu Gheorghe Grigurcu, că este un precursor și un rival al celor mai buni lirici din generațiile ulterioare.

Volumul **Adică** (să fie întîmplătoare alegerea unui titlu format dintr-un cuvînt ușor de inversat?) realizează un transfer de la poezia îndrăzneață, rafinată, de o modernitate șocantă, pe drept și în mod explicabil primită cu „metafore sărbătorești" de Nichita Stănescu (Eugen Simion, „Scriitori români de azi", III, p. 122) la o structură poetică în care, conservîndu-se curgerea, tonalitatea și umbletul sinuos al frazării, precum și aburul specific de poezie gaftoniană (posesoarea unuia dintre cele mai recognoscibile timbre din lirica contemporană) se afirmă în același timp, ca o consecință, probabil, a deosebitului har lingvistic al autorului, o tendință excesivă cel mai adesea, de glosolalie fără acoperămînt estetic, sursă nefericită de ermetism și bizarerie poetică. Metafora Turnului Babel pare a guverna întreagă această abracadabrantă dezvoltare a fluidului liric. Cuvintele par a fi în continuă mișcare, de parcă o forță mai presus de fire le smulge din lumea parmenidiană a esențelor transferîndu-le într-un univers heraclitean. Iată cîteva expresii gaftoniene: „țărm fără scris tristie țărmul" (în care adjectivul „trist" devine verb), „corabie cît țărmul / plecare încarcă — / se despărțenie cît / se desparte cît țărmul". („Marină"). Sau o serie de expresii stranii: „se viptuie", „impungare", „soamne", „mirarie se martie", „un zimbet mă tăcere", „alboare", „isprăvenie", „bucurană stare de gălăgie", „incepenie" etc. Nichita Stănescu și el se distrează jucînd-se cu limba română, modificînd morfologia cuvintelor; și în fața unui text stănescian lectorul neinițiat are, la primul contact, o reacție de panică, dar de neadaptare, de respingere; dar dacă reușește să parcurgă două-trei volume de acest fel va ispăvi prin a îndrăgi și prin a se uimi, la modul fericit-estetic, în fața giumbușlucurilor lingvistice. Jocurile lui Marcel Gafton însă dezarmează lectorul; par a fi montate pe o armătură de gheață care blochează comunicarea, atașamentul, încît, oricît s-ar strădui n-ar putea ajunge să gaftonizeze, așa cum ar putea sfîrși stănescizînd. Principalul efect estetic al modificărilor de topică, morfologie și lexic îl constituie starea de taină, de încifrare, de ezoteric, de bolboroseală pythiatică ce se creează ca dintr-un descintec. Iată un exemplu de reușită estetică pe această tehnică (bine strunită, însă) de ermetizare prin violarea convențiilor lingvistice: „stele mă-mpungeau, să mă rupă lor / stele puneau gura / și se îndurare cît să-mi cred scăparea / și se răzgîndire să mă rupă iar — / umedele boturi prelungeau sub stele / siroape de stele ce țineau de cald. / / Leoarcă tot de stele, / văitări în strigăt carele dulcea / joacă-n întreită gîfîiala ei, împungări, mușcare păcăleau luptarea / mîinilor soldate — întru voia lor" („Căpițe de snopi). Dar dacă poemul acesta, în care se remarcă un oarecare miros de arhaicitate, pare brodat pe o amintire din copilărie, și deci un anumit acces către semantică există, în alte poeme, de mare forță expresivă totuși, accesul către semnificație este mult mai îngrădit, bucuria estetică, în acest caz, generîndu-se din doar contemplarea manieristă a textului : „moale miță scăpăra / tăcerea ta sfredelindu-mă cu ochii mari, parcă spunere, parcă taină / pe mai departe, de-atîtea ori hotar / evadat în vis, cu locul trezirii din vis / trează ridicătură / parcă spunere, parcă taină / pe mai departe, și din tăcerea (ta) / moale miță scăpărătoare / sfredelindu-mă cu ochii mari".

În poemele în care se pune un accent excesiv pe manipularea limbajului percepția estetică pare oarecum bruiată. Iată poemul „Fereală" : „trup și suflet / mirarie / o cale pardosită cu zimbete-n coltii babei / mi-așteptă umbletul — / fără baba lor, / grămadă, într-o chiar / fereală se de-a valma țepuse / spre cer uitătoare...". Semnificativ ni se pare faptul că poemul citat, ca și altele de aceeași factură, în care limba română seamănă cumva cu o fotografie mișcată, nu apare în antologia din 1986, dovadă, probabil, a faptului că autorul însuși s-a desolidarizat de o asemenea manieră de construcție lirică.

Unele poeme valorifică pur și simplu faptul divers, care capătă o anume aureolă poetică, grație distorsionărilor limbajului, ca în „Nupții", spre exemplu, unde se povestește isprava unui vinător de zestre, sau ca în „Scalen", în care se descrie întîmplarea bizară cu o fetiță de cinci ani care avea deja sîn și cancer la sîn. Nici aceste poeme nu sînt incluse de autor în antologia **Șaizeci de poeme.**

Simpla contemplare a discursului poetic gaftonian, care relevă lectorului un minuitor al cuvintului cu nimic mai prejos decît cei mai mari dintre poeții noștri, nu poate să nu genereze fireasca întrebare : de ce totuși poetul analizat de noi nu s-a bucurat de o receptare asemănătoare, să zicem, cu a lui Nichita Stănescu ? E posibil ca răspunsul la această întrebare să-l aflăm din analiza particularității esteticii gaftoniene, excesiv ancorată în miza pe text, pe strălucirea de diamant a limbajului în dauna ontologiei discursului poetic. Construcțiile lingvistice ale lui Marcel Gafton sînt ele însele creatoare de lirism, de aceea aproape că poetul nu se mai interesează de virtuțile semanticii. Opțiunea aceasta conferă poeziei o originalitate stranie, în dauna impetuozității semantice cu care intră, de regulă, în arenă poeții cu adevărat robuști, ontologicii, la care existența se agață de text cu o furie năpraznică. Iar opțiunea estetică a consumatorului de poezie, inclusiv a criticului, se face, preponderent, în favoarea acestora din urmă. Asadar drama poeziei gaftoniene este drama poeziei manieriste, în genere, condamnată de istoria literară la o anume marginalizare.

Valentin Popa

Marcel Gafton, vorbind la ședința inaugurală a Cenaclului Uniunii scriitorilor din Brăila (decembrie 1985)

„Sînt — și-s prezent aici!"

Marcel Gafton are o mare capacitate de a plasticiza, de a „încifra" un sentiment sau o idee. Totul e transfigurat, ascuns, nenumit.

Realitatea intră în poezie „prin oglindă". Poetul vorbește despre „privilegiul durerii" ca de o „piine sfîntă". Aspirația spre realitatea secundă a lucrurilor, spre lumea semnificațiilor e sugerată de versuri ca:

„Văzduhul se făcea anafor / sorbindu-mă cu lucruri cu tot, / rădăcinile se încordau în ogorul meu —, simplu, / ca sufletul din timp / mă strămutam într-un violoncel prădat".

În primele texte ale poemului, autorul ne prezintă unul din elementele „mitologiei personale": Inmem, un alter-ego al poetului, prezent întotdeauna în preajma sa, invocat, evocat, consultat. În timp ce Inmem și poetul într-un ceas de taină stau „ochi în ochi" ca „două însetate uimiri" li se strigă „un toast arzător / în lălăiala crimei / lăfăitoare / : „Nu sugruma Privighetoarea, tîlharule / zicînd că o dezmierzi și tu! / ai mîinile prea labe, prea bătucite de sluțirea lui Cain / trîlul ei moare în mîinile tale / nicicum petrece / nu".

Privighetoarea este o transparentă metaforă a poeziei căci: „Cîntecul ei spală ca un vînt mare / inima ei naște o lacrimă rotundă și mare / văzul ei vede o lumină mare".

Există în „Non possumus" un motiv al călătoriei inițiatice, al aventurii, al cunoașterii și al întoarcerii, căci poetul poate spune ca și Arghezi: „duc pămînt pe tălpi".

Călătoria începe „printr-un codru de nu-mă-uita": „Nu-mă-uita de piatră /, nu-mă-uita din două scînduri încrucișate / nu-mă-uita cu chipiu, / nu-mă-uita în capul gol".

Călătoria continuă într-un univers unde domină viziunile dramatice. E o călătorie pe „tărîmul celălalt" al visului, al viziunilor onirice, al imaginilor terifiante. „Calc într-o copcă de vis rău", mărturisește poetul iar apa e „colindătoare în spăimoase bezne". Bolboroseala apei „zvîrle îndărăt / zbilțuri coclite în blestem".

De la viziunile onirice, Marcel Gafton trece la viziuni sociale, cu imagini apocaliptice sugerînd războiul: „hulpavul fier ară cu moarte / tuspatru zările din om / și moartea dădu moarte-n spic" „Înfloritorii morții arendași" sînt ironic numiți „mari meșteri făurari" care sînt aproapelui „marochineri și săpunari" care au „țintirimele proclamate în cuptoare". Poetul este integrat mulțimii și acuză în numele ei: „și-ajunserăm să ne ferim de soare / sub marele cortel de spaimă".

Concluzia este exprimată printr-un vers memorabil: „Moartea se sprijină pe spaimă".

Poetul, fie că scrie „amintiri" sau depune mărturie despre o epocă tragică a războiului, fie că descrie viziuni onirice și se joacă cu himera poeziei, sau scrie rafinate pasteluri intelectualizate, demonstrează fără dubii o viziune modernă despre poezie. Și peste toate, o singură certitudine: pămîntul patriei pe care îl evocă în versuri testamentare din care nu lipsește o undă mioritică: „chiar și în groapă unghiile-or spune / chiar însăși morții: / sînt prezent aici / căci și atunci voi fi al țării mele / în doruri, într-o poamă, în izvoare...".

Și totuși sensul poemului se lasă greu prins în vreo formulă. Ca apa morților vara, pe cîmpuri. O vezi, o contempli, dar cînd vrei să o captezi, simți că „tinzi dreapta în deșert".

Poezia lui Marcel Gafton nu poate fi citită oricum.

Lectura nu e lejeră. Versurile se citesc cu atenția încordată. Cel mai adesea relectura este obligatorie. Poetul nu lasă mai nimic la îndemîna cititorului „leneș". Poezia sa este orgolioasă și severă, scrisă parcă pentru inițiați.

Îndrăznim să-l numim pe Marcel Gafton unul din ultimii mateini. Textele sale, cel mai adesea încifrate, sînt luminate de întîrsiile unor versuri de mare claritate și frumusețe care compun o adevărată coloană vertebrală a poemului: „sînt prezent aici", „frumusețea ardea pe creștetul nostru, palid luceafăr", „singeram / sub mari bandaje de cerneală", „viața se sprijină pe spaimă...".

În poemele lui Marcel Gafton cuvintele sînt prinse în montura frazei în așa fel încît să strălucească prin fațete nevăzute. Poetul caută mătasea cuvîntului. În termeni călinescieni am putea spune că „are un cer al gurii dedat cu mirodenii". Împătimit calofil Marcel Gafton scrie adesea versuri de o muzicalitate aproape bremondiană : „Luna-și zornăia mușchiul salba — / păsăret de-adînc își scria jalba" sau „Roșu viețiu miez / cu ea evadez, / într-un singur dor / nour mă-nfior / și ploaie frumoasă / mă-ntîmpin-acasă".

Însemnările se opresc aici. Privesc cărțile poetului deschise pe masă. O rețea de semne se suprapune textului: însemnări, sublinieri, exclamații, interogații. Ca un halou al lecturii. Mă gîndesc la faptul că sînt poeți la care volumele ulterioare modifică sensurile primului volum. Volumele ulterioare aruncă asupra primului o lumină nouă, ciudată, descoperind sensuri care rămăseseră neobservate la o primă lectură, adîncind acele, să le zicem așa, engrame ale sensului. Funcționează această relație și la volumele de poezie semnate de Marcel Gafton? Cred că nu. Poemul „Non possumus" este vatra poeziei sale. Tot ceea ce urmează pornește de aici.

Viorel Coman

„MIRARIA"

Volum de tranziție, **Miraria,** (Cartea Românească, 1977) prelungește formula poetică tributară expresionismului din **Non possumus** (1973) și anunță exercițiile manieriste tipice unei alte etape de creație — **Adică** (1983). Cu acest al doilea volum, poezia lui Marcel Gafton își caută substanța în starea de frămîntare specifică așteptării momentului inspirației.

Conștient de misiunea sa artistică — continuator al unei tradiții și inovator în același timp — poetul trăiește acut spaima de a nu mai avea timp să se exprime : „mi-e dusă jumătate ziua / și tot mă umblă, umblă spaima / în cadențată ghilotină / floare de cîmp și nu părere / arată-mi-te vrednicie / mi-e dusă jumătate ziua / și tot mă umblă, umblă spaima" **(Puntea).** Obsesia trecerii timpului apare frecvent pe fondul căutării continue a drumului către poezie : „Bate un ceasornic, bate / în cerneala care-o scriu" **(Cerneală vie).** În acest context, poetul se supune unei stări de permanentă luciditate. Ochiul minții — „soarele înainte-mergător" — călăuzește dezvăluirea esențelor : „soarele înainte-mergător / dulce și fără codire alege, desprinde / eternitatea mea de mărunțaiele mele, / eternitatea din mine de piericiunea din mine / alege, alege, desprinde" **(Puntea).** Ochiul, iscoditor, deloc contemplativ, se multiplică — exacerbare a simțului —, scrutează dincolo de aparențe : „și-ntr-o clipire, nici atît parcă / ochii mei doi, între care / inima ochiul ei și-l deschide, / tustreiului văd în scrutare / geamănă făpturii ulcică / aburește murg, a săgeată" **(Puntea).** Sau, într-un alt poem, **Săptămînă-n creion :** „copilărie chilugă ! Stele jucate-n bunghi / ochi mari deschide-n fiece por lumina / miraria / în rostul altei memorii țesută". Emblematic, un alt poem se numește **Mai de-aproape să văd fața lumii :** „Ca Turnul din Pisa aplecat stau / mai de-aproape să văd fața lumii, / țărîna-i de riduri întocmitoare ; / soarele, bunul, încă purică umbrele, / în aplecarea scrutării mele visează / melancolică strășnicie a geometriilor".

Cîmpul semantic al „vederii" este deosebit de bogat. Predomină verbul : „a vedea", „a scruta", „a privi", „a cerceta", „a se arăta" — semn al căutării acerbe — căruia i se alătură o mare varietate de substantive : „ochi", „ochelari", „lupă", „telescop", „lumină", „zare", „umbră", „orb", „întuneric" etc. Trebuie semnalat aici registrul redus al cromaticii. Marcel Gafton fiind atent mai mult la linii și forme : „O sete-mi frige pielea pîn-la Z : / e cerc învingător hora buimacă — / rotund răsfrînt rotund, ce-n sine pleacă" **(Cerc învingător).**

Marcel Gafton pare preocupat să arate cum anume „face" poezia, volumul **Miraria** oferind sugestii pentru o **poietică** personală. Refuzul somnului — un poem se cheamă **Nesomn,** într-un altul, **Somn refuzat,** poetul se întreabă, ironizînd ușor, „cine să doarmă ? / și care somn?" — devine metaforă a semnificării. Marcel Gafton scutură de praf forme lingvistice învechite, răstoarnă topica, „se joacă", flexionînd în afara normei, obligă cuvintele să scapere, așezîndu-le în vecinătăți neobișnuite, să-și retrăiască semnificații apuse, să ivească altele noi. În acest sens, „turnul babel e-un vis urît / ori, cine știe, **numai un tîlc"** (s.n.) **(Cuvinte).** Odată intuită, ideea limbajului poetic ca deviere este mijlocul de trezire a cuvintelor din amorțeala comunicării obișnuite : „Călcînd cu picior de batjocură / trufia oboselii care dă buzna / în somnul omenesc al cuvintelor / în omeneasca odihnă a cuvintelor" **(Cuvinte).** Cuvîntul este condiție existențială : „Nu-i luați omului cuvintele / avuție — a lui — și-n tăcere, / cuvintele iubirii și-ale speranței — // vegheați somnul omenesc al cuvintelor / vegheați omeneasca odihnă a cuvintelor" **(Cuvinte).**

Se cuvine aici o precizare : Marcel Gafton face parte dintre acei scriitori care au intrat mai tîrziu în literatură. Așteptarea inspirației (Eugen Simion) stă (și) sub semnul unei încercări de reintegrare. Unul din cele două poeme intitulate **Așteptarea poemului** este semnificativ în acest sens : „Nu pleca ! am spus așteptării din mine, care și ea mă aștepta pe mine / mă aștepta împreună cu mine, să vin eu, de mină cu mine — / deopotrivă așteptam întîlnirea cu așteptarea din mine, / cîmbru adietor vinovat de cel care nu soseam încă / se alia cu așteptarea, cu deopotrivă, / și apa tulburată / (de înger ?) / îmi fura, îmi fura chipul" **(Așteptarea poemului, II).**

Căutările poetului sînt marcate de conștiința depășirii unei etape estetice. Așa se explică, probabil, varietatea registrelor stilistice pe care Marcel Gafton le încearcă : ecouri din poezia lui Anton Pann, din cea a lui Ion Barbu, dar și altele mai noi, care amintesc de formula poetică sorescianăa din **La Lilieci:** „— Da un' plecai cu băietul, mamă Tudoră ? / — Pîn-la fîntînă, devale, să scoată apă. / În buza dîmbului : / — Ce-avui tu, bunică, azi-noapte, că toată noaptea / mi te-ai perpelit, văicăreală ! Gîlcile ? / — Gîlcile. / — Ia cască gura să văz" **(Gîlcile).**

Zamfir Bălan

SUPLIMENT LITERAR-ARTISTIC REALIZAT CU CONCURSUL COMITETULUI JUDEȚEAN DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ BRĂILA

Pagini redactate în colaborare cu membrii Cenaclului literar al Uniunii scriitorilor „Panait Istrati" din Brăila
Președinte Fănuș Neagu
Secretar Lucian Chișu

Graiul documentelor

Urmare din pag a 5-a

reanu căzut, cum se știe, fie în lupta de la Vaslui sau în cea de la Războieni, și trecut de Ștefan cel Mare în pomelnicul mănăstirii Bistrița. Acum, această identificare făcută de Mihai Costăchescu mi se pare greu de admis. Potrivit ei ar însemna ca Mircea Ezereanu să cumpere un sat pe care tatăl său să-l fi stăpînit cu jumătate de secol în urmă, fiul răscumpărînd de fapt, fără a se aminti într-un fel sau altul acest lucru în actul nostru.

În fine, alte cîteva aspecte ni se par demne de relevat. Mai întîi, prețul acestui sat care evoluează de la circa 20 zloți (cele patru sate din documentul din 1455 costau împreună 80 de zloți tătărești) la 50 de zloți în 1505.

Interesante ni se par și cele două forme sub care apare precizarea „sub cetate" a satului Hălmăgești. Dacă în 1434 e vorba doar de „Hălmăjești pe Tutova", în 1455 toponimul e însoțit de precizarea : „Hălmăgești sub Cetățea" (pod Cetățea), deci cu forma românească în haină slavonă. Peste cincizeci de ani se va scrie : „Hălmăjești, unde a fost Hălmaj (deci județe Hălmaj) sub cetate" (pod gorodcom) folosindu-se de către pisarul Ion Popovici termenul slavon.

Actul nostru completează credem și numele celui ce-a scris uricul din 2 iulie 1505 dat tot la Hîrlău, ce nu putea fi citit din cauza stării de conservare. Fără a avea în față actul în cauză presupunem că este vorba de același pisar.

Sigiliul domnesc, bine conservat, e o adevărată podoabă a documentului sporindu-i și în acest fel valoarea. Martorii, componenți ai sfatului domnesc, se numesc, între alții : Șendrea pîrcălabul, Luca Arbore portar al Sucevei, Moghilă ceașnic sau Tăutu logofăt, destine ce se confundă cu însăși Moldova lui Ștefan cel Mare.

Fișe de dicționar literar

TRAIAN ANGHELOVICI

Întreaga sa creație este tributară începutului de secol, poetul optînd pentru colaborarea, deopotrivă, cu revistele tradiționaliste sau cu cele de orientare modernă. Dintre publicațiile la care a colaborat, **Duminica** (de la Galați), **Revista modernă, Universul literar,** (aici au apărut cele mai multe postume), **Sămănătorul** i-a fost cea mai apropiată. De altfel, George Coșbuc, întemeietor cu Al. Vlahuță al publicației, a scris o scurtă prefață la volumul tipărit în 1914 în care semnala întîmplătorului cititor „pornirile spre visare" ale unui poet care „n-a avut vreme nici să-și cultive sufletul, nici să-și dezvolte talentul". Poeziile îi indică, de asemenea, pe apostolii literari ai tînărului creator — Maxim Gorki, Victor Hugo, Emile Zola, Dostoievski, cărora le dedică unele dintre poezii. Pe bună dreptate, prefațatorul încheie cu acest îndemn : „Cititorul, acum, cunoscînd împrejurările, va fi indulgent cu aceste puține și neîmplinite manifestări sufletești ale unui poet rămas, din cauza morții premature, necunoscut".

Cele 61 de poezii publicate în volum dezvăluie un autor dornic să cînte tot ceea ce-l emoționează, ades fără discernămînt, și, deci, fără constiință artistică. De la poezia Dunării și a Brăilei (mai consistentă numeric, dar inegală valoric, purtînd titluri ca **Salcimii, Viață de pescar, În ostrovul Dunării, Lîngă țărmul Dunării, Luntrașul fermecat**) sau a mării **(Marea, Cîntecul depărtărei, Marinarul, Valuri),** pînă la poezia neguroasă a cimitirelor triste, a zidurilor solemne și cariate poetic, a dedicației pe album sau a iubirii nefericite, a bucolicelor sau pastoralelor, poetul nu-și menajează în vreun fel corzile lirei.

Producția lirică cea mai importantă aparține anilor 1904—1905, Traian Anghelovici, filtrînd în versuri, mai degrabă înduioșătoare decît triste, dezamăgirea în fața vieții, anularea contactelor cu realul pentru a-și transpune trăirile într-un spațiu purificat de existența comună, de unde, poezia sa, idilică și idealizantă, poate servi ca document pentru fișa de autor : „Adormit pe iarba verde / Lîngă țărm, cînd soare-apune, / Dragile visări m-or prinde. / Și de alte vremi mi-or spune. / / Voi cînta prin somn culese / Dorurile-mi fermecate ; / Zînele neînțelese, / M-or privi înduioșate. / / Îngîna-mi-or lîngă maluri, / Din poveste una mie, / Mi-or șopti iubiri pe valuri, / Ce-au văzut sau vor să fie. / / Apoi mi-or lua grăbite / Să-mi arate cum în unde, / A iubitelor morminte / Prin nisipuri le ascunde. / / În adîncul apei mute / Se vor tîngui-n neștire, / Dragi fecioare nevăzute, / Fermecate de iubire. / / Și s-or oglindi prin noapte / În deasupra vieții duse ; / Și s-or îngîna în șoapte / Cîte multe au fost spuse / / Iară luna pribegindă, / Va vedea cum joc alene / Feți-Frumoși, ce vor să prindă / De prin valuri dragi sirene" **(Lîngă țărmul Dunării,** variantă).

Dacă firul existenței lui Traian Anghelovici nu s-ar fi rupt prematur am fi avut, probabil, în persoana lui un poet la fel de interesant ca un alt brăilean, Iuliu Cezar Săvescu, căruia, cîțiva ani de viață în plus, i-au dat posibilitatea să contureze o frumoasă promisiune în momentul literar al epocii.

Lucian Chișu

SECRETUL ORIGINALITĂȚII

ion moise

Cineva a avut curajul să pună un afiș care anunța o expoziție plastică din „pai". Expoziția cuprindea o suită de tablouri cu imagini kitsch care reprezentau cerbi, urși, lupi și alte sălbăticiuni, bineînțeles, în ambiante silvestre. Eroul expoziției era un tînăr înalt, rotund, cu părul negru, ușor hyppizat, cu o mustață discretă, tunsă scurt, care suridea amabil, sigur pe sine, tuturor celor care-l asaltau cu felicitări. Împărțea autografe, dădea explicații „docte" în legătură cu împletiturile sale „de excepție", băgate în rame, oferea insistent vizitatorului mai „stilat" caietul cu impresii. Însă, între admiratori, mai ales admiratoare, se infiltră și un individ între două vîrste, cu baston și tunică neagră, care îndrăzni să-i adreseze banala întrebare: cum își lucrează tablourile? (Era cît pe ce să folosească tentantul termen „confecționează".) Măgulit, tînărul îi răspunse fără ezitări de modestie că tot ceea ce face el înseamnă migală, efort, pasiune și sacrificiu. „Să iei pai cu pai — continuă el — și să stai într-un genunchi, să împletești, să vopsești, să faci imagine, nu-i la îndemîna oricui. Iar eu am învățat de mic, la seceră, la arie, să văd culoarea în fiecare pai, în fiecare snop, în fiecare claie, în fiecare șiră. Paiul este pentru ochiul meu un veritabil stimulent. De aia cînd văd un pai strivit mi se zdrobește inima că el înseamnă, de fapt, pentru mine, un posibil element plastic."

„Totuși, urmă omul cu baston, păcat că..."

„Știți! îl întrerupse tînărul plastician, fără să-și ceară scuze, după părerea mea, *personală*, oricine poate recunoaște că în aceste tablouri e înmagazinată multă, foarte multă răbdare... De aia, mi-am spus în sine, rabd ce rabd și pînă ce nu deschid o expoziție personală, nu mă las!"

„Totuși, continuă omul cu tunică neagră, păcat că..." Dar se opri din nou pentru că tînărului tocmai i se solicita un interviu. În fine, plasticianul se întoarse iar spre omul cu baston, cercetîndu-l afabil, bine dispus.

„Ce voiați să-mi reproșați?"

Dar omul cu baston rămase o clipă în cumpănă. Un licăr ironic îi persistă pe retină odată cu înghesuiala unor siciitoare cuie interogative. Răbdare?!... Răbdare?!... Ce tot insistă papițoiul ăsta pe răbdare?!... Probabil cunoscuseră amîndoi același text cu valoare de maximă — „Geniul înseamnă răbdare!" Hui! Ha!... Mama mia!... Joacă tare, băiatul!... Nici mai mult nici mai puțin decît!...

„Ce voiați să-mi reproșați?" auzi repetată întrebarea.

„Faptul că, după triumful atîtor curente moderne, dumneavoastră v-ați întors iar la trecut. Nu vă interesează experiența contemporanilor?"

„O! nu! dragul meu! izbucni el forțînd intimitatea. Nuuu! Eu nu mă încurc cu așa ceva. Mă feresc deliberat de istorie, albume și expoziții, să nu fiu influențat. Sînt Stan Păpîtul. Am făcut o dată imprudența să-l cercetez pe Dali și mi-a trebuit un an întreg să mă refac, să mă regăsesc pe mine, cel de la început. De-atunci m-am lecuit. Mă feresc ca de foc de contactul cu alți confrați pentru a fi eu însumi, pentru a-mi păstra personalitatea. Ascultați-mă pe mine! Asta-i secretul originalității!"

Omul cu baston zîmbi stingher, copleșit de seria imbatabilă a argumentelor și dispăru în lumea care dăduse buzna în sală. În jurul plasticianului — o mică adunătură cam snoabă și zgomotoasă. Cea mai insistentă era o mică fată roșcată cu cozi bogate, lăsate mult pe spate. „Cum împletiți paiele?" „Cu ambele mîini și uneori cu sprijinul degetului mare al piciorului sting". „Cît lucrați la un tablou?" „O zi". „Și a doua zi?" „Fac al doilea tablou". „De unde vă alegeți subiectele?" „Din pădure". „Sînteți un drumeț. Vizitați des pădurile?" „Niciodată. Am în fața mereu marele exemplu al lui Jules Verne care n-a cunoscut marea decît din lecturi dar a scris atîtea cărți frumoase despre întîmplări petrecute pe mări și oceane" „Deci vă bazați numai pe imaginație!" „Exact. Imaginația e mult mai bogată decît realitatea." „Totuși, toate tablourile dumneavoastră sînt populate cu o serie de animale sălbatice. Unde le-ați văzut?" „În filme, în emisiunile teve, la circ sau în grădini și parcuri zoologice. Am însă acasă o blană de urs, una de lup, trei de iepure și două de vulpe din care una se lăfăie pe gîtul fostei mele logodnice." „Și blănurile astea vă inspiră?" „Enorm! Între ele mă simt ca în pădure." Și afișînd modestia aia agresivă, se lăsă în voia valurilor de admiratori și mai ales admiratoare, nutrind vise dintre cele mai temerare. Expoziții în București, Paris, New York, Tokio, Roma, Florența: Se considera deja urcat pe piedestalul afirmării absolute. Pînă și omul cu baston se grăbi să afirme conciliator că are de a face cu o experiență interesantă și originală. Tablourile erau privite și discutate. Nu-i simplu. Orice plastician visează un astfel de succes. Nu stau și privesc ci privesc și discută. Iată, un succes peste toate așteptările. Iubita îl așteptă în hol. Toată în alb ca o vestală. Unul dintre vizitatori făcea mare vîlvă. Alerga așa, cal cu coamă albă, prin sală. „Eu l-am descoperit! se lăuda el. I-am luat cîteva dintre lucrări și mi s-au părut interesante. L-am vizitat în atelier și am văzut cu cîtă migală lucrează. Avea destule tablouri, toate însă numai în „iuni". Vopsește-ți și lăcuiește-ți paiele! i-am zis. Și m-a ascultat. Așa a făcut. Și, ia uitați-vă ce minunăție a mai ieșit!..."

Tablouri de Traian Postolache

A urmat dineul. Artistul a cumpărat din propriile sale fonduri un kilogram de țuică la care a adăugat sandviciuri cu unt și salam. Cînd s-a terminat primul kil. l-a scos pe-al doilea. Licoarea a înfierbîntat spiritele. Limbile se dezlegau în lanț. „În cinstea lui!"... „În sănătatea!..." „Lumea are nevoie de artiști ca dumneata!" „Este o cinste pentru orașul nostru!..."

Deodată dintr-un colț se ridică un tînăr cu barbișon, chică blondă și ochii vii, albaștri, un pic tulburați de alcool. Avea fața congestionată de o furie abia reținută.

„Nu se poate! izbucni el. Nu se poate să fiți atît de limitați, fără pic de gust și cultură. Nu vă dați seama că aveți de a face cu un dilentant de duzină, cu un veleitar insignifiant, cu o gîză! Vă ploconiți în fața unor paie împletite fără gust, poleite cu lac!"

„Tinere! sări omul cu baston. Ești nedrept! Urlă invidia în dumneata!"

„Eu invidios!? sări blondul profund vexat. Hai! că-mi placi! Să fiu invidios pe-un produs de serie, pe-un gang, pe-o dugheană, pe-un... kitsch! Nu! că m-ai dat gata! Și încă te mai ții om serios și cu baston!..."

„Te rog să fii cuviincios, tinere! se supără omul acesta între două vîrste, cu ținută intelectuală dar care, acum, fără să-și dea seama, ridicase amenințător bastonul.

„Ha! Ha! Frumos, n-am ce zice! se răței cel cu chica blondă. Artistul nostru și-a tocmit oameni care să-i apere tablourile cu bita! Halal!..."

Dar n-apucă să mai scoată un cuvînt că se și trezi cu o altă ploaie de atacuri din partea celorlalți vizitatori, încît tînărul fu, pînă la urmă, obligat să dea bir cu fugiții. Cînd sala se mai goli toți observară că și eroul zilei lipsea.

„Unde-i?... Unde-i?..." Întrebări rămase fără nici un răspuns. Abia într-un tîrziu aflară că, în clipa cînd a început tevatura, pe furiș, capturînd sticla cu ultimele rămășițe de țuică în ea, eroul zilei s-a făcut nevăzut pe ușa din dos unde îl aștepta, înfrigurată, vestala.

A doua zi, în presa locală, se puteau citi următoarele: „Simbătă, 25 mai a.c., sala specială a Casei municipale de cultură a găzduit vernisajul unei expoziții de excepție semnată de cunoscutul nostru artist plastic, Alexandru Păiuș. În afara unui mic incident regretabil dar trecător, trebuie să recunoaștem că expoziția ne-a relevat o suită de tablouri executate cu migală din împletituri de pai, fire albe sau colorate, incendiare, răbufnind într-o imaginație de tip rustic, sublime în simplitatea lor, percutante, într-o congruență apodictică, imanentă, în textura cărora exploziile nu au finalitate, declanșarea lor urmînd șirul neîntrerupt al atîtor necunoscute implozii și vivante izbucniri tranșante, acoperite, totuși, cu un voal de melancolică solitudine, cu sublinieri coloristice insistente ce irump dureros în dominante comunicări sonore. Peisajele silvestre nu sînt însă simple naturi moarte ci dinamizate prin prezența benefică a animalelor pădurii (vechea noastră pădure carpatină cîtă ne-a mai rămas — n.a.), demonstrînd capacitatea remarcabilă a artistului plastic de a găsi acel limbaj expresiv prin care să ne comunice evident și convingător, strînsa relație, comuniune, dintre viețile și natură, ideea că întotdeauna codrul românesc a fost și rămîne depozitarul unei faune bogate, zestre rară în alte țări, fiind la noi de o valoare inestimabilă. Or, tocmai această valoare a fost extrem de inspirat potențată artistic în tablourile lui A.P. care rămîn o experiență de o netăgăduită originalitate avînd în vedere că, pînă în prezent, rar s-a mai văzut cineva să fie înzestrat cu o atît de uimitoare capacitate de a descifra și depista în firul de pai o atît de sensibilă și variată gamă de tonalități plastice.

Ne exprimăm, deci, în încheiere, convingerea că A.P., prin certa vocație dovedită pînă în prezent, va însemna un real destin în arta plastică actuală."

Încîntat, A.P. tocmai se pregătea să achite coniacurile de rigoare cronicarului gazetei locale cînd auzi în spate apostroafele aceluiași tinerel cu barbișon și chică blondă.

„Te-ai dat cu presa, bă, snopule! O cumperi și pe asta!..." Dar A.P., cu paharele în mînă, nu-i acordă nici cea mai mică atenție, „gratulîndu-i" cu o tăcere suverană și superioară.

„Cine-i ăsta?" întreba gazetarul.

„Eh! un meschin, ăla cu scandalul de la expoziție... Crapă invidia în el!..."

grișa gherghei

Pe

Pe vremea mea
se purtau pălării tari
ce frumos ne salutam noi
femeile se îndrăgosteau imediat
de gesturile acelea izbăvitoare
dar florile de la rever
grădinile de flori de la rever
dar batistele lor
surprinse de adieri
apoi a dat în foc ceva
ca apa

Vis

Nu știu nimic am țipat
am fost ucis de mult
într-un secol cu suliți lungi
dintr-o greșală care nu conta
cineva a spus chiar atunci
ce dracu ați făcut cu ăsta
se umple balanța de morți fără preț
apoi a strunit armăsarul
și-a sărit peste sîngele meu
cu sabia scoasă degeaba

Cînd trece timpul

Cînd trece timpul
nu-și scoate nimeni pălăria
semnele bune sau rele
au nevoie de sare
vremea se strică
iată ocolul cuvintelor
cine are de gînd
are de toate

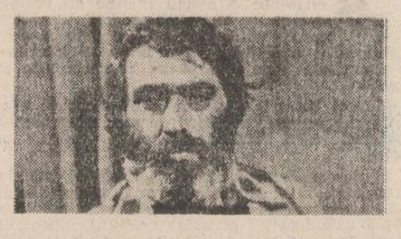

Îți scriu

Îți scriu ca și cum ai fi fost
și abia ai plecat de la mine
Vecinii sînt surzi
sub adresele lor desfrunzite
am putea să umblăm la ceasornic
să-i punem cenușă pe limbă
nimănui n-o să-i pese îți jur
cînd noi ne-am lăsat în adînc
vor bate la ușă cîndva
dar ușa-i departe de vineri
dacă vrei să aduci un pahar
căci vinul e liber prin casă
îți scriu ca și cum ai fi fost
și abia ai plecat de la mine

Pasărea

Pasărea cînd se uită la om
își strînge aripile
și zboară mai departe din ochi
atunci cerul și pămîntul
au un singur chip

Așa se întîmplă

Muritorule
îți ajunge oare o viață de om
ca să mori pur și simplu
să cazi pe o stradă cu fața în jos
stîrnind pentru ultima dată
praful din jurul gurii tale

te-am întrebat așa într-o doară

purtătorul de vești a strigat de pe culme
am aflat că n-am avut mamă
orașul a rîs din toate fîntînile
dar așa se întîmplă
precum așa se vestește
o liniște mare

florin ionescu

Pe itinerariul cuvintelor

Într-o incintă sferică asfaltul trece peste
mine.
Sînt fiul cel mai mare al copilăriei mele,
Debarcat împreună cu trupul pe un mal
didactic.
Frecventez cercurile și toate celelalte figuri
În măsura în care pot; frecventez rotocoalele
de fum,
Petrecîndu-mi nopțile cubice de iarnă
la mașina de scris.
Nevastă-mea coalizează cu vacanța
cartofilor
Din perioada studenției gîndirii.
Cursul ăsta e ca un almanah anual decurs
dintr-o
Intensă activitate neuronică — nu suferă
de pe urma
Paginilor încărcate pînă la refuz cu
sentimentalisme desuete,
Ci de pe urma umbrelor impuse de lampadar
de perete.
Zile și nopți de așteptare a referatului
întocmit
Despre reconsiderarea alurii mele morale.
Nu-mi apar decît volumele de aer la tiparul
timpului:
Inhalări, exhalări, exaltări, banalizări,
Elemente turnante ale anotimpului insuflat
peisajelor.
Jos, la tocul ușii: „Cele mai frumoase
poezii",
Într-o valiză de lemn care a satisfăcut
împreună cu mine
Stagiul militar la Buzău între '80–'82.
Lada aia de lemn cu vopseaua decojită de
atîtea frecări
Cu cimentul din cabina punctului de control.
„Cele mai frumoase însemnări de călătorie"
Pe itinerarul cuvintelor.

Conturarea unui profil

Mi-am tatuat pe frunte o suită de reportaje-
eseu
Despre marile selecții efectuate de natură
În veacul acesta.
Culegerea a fost întocmită pe baza anumitor
criterii
Minerale întipărite de plante în pietre:
Fosilizări ale opreliștilor și întoarcerilor,
Ale exacerbărilor și escaladărilor regnurilor.
Genezele diferitelor tipuri de reprezentări
grafice
S-au condensat toate într-un singur filon
obiectiv,
Și anume: „Narațiunea Hiroșima-Nagasaki".
De acolo a început descoperirea noii spițe
a roții
Care ne poartă acum către o străinătate
a Ființei.

Mi-am tatuat pe frunte un album cu
reproduceri
Din pictura sfîrșitului de mileniu
Care nu emite nici pe departe mesajul
valabil
În vremea unui Leonardo Da Vinci sau a unui
Rafael Sanzio.

Într-un fel e explicabil.
În alt fel însă, nu.

constantin atomii

Rustică

Nu pot să uit acele seri de vară
Cînd fîlfîiau răcorile la geam
Și-n sat intra mireasma de secară,
Iar pui de vinturi șușoteau pe ram.

Nu pot să uit cum dealuri și coline
Se tolăneau ca bivolii sub zări
Și stelele cîntau din piculine
Pe scena lumii plină de mirări.

Vis

Se făcea din vag albastru-verde
Iar din verde galben-violet.
Se făcea că muntele își pierde
Umbra lui de colosal poet.

Se făcea că vin dintr-un departe
Gîndurile care lacrimile storc,
Iar prin zări treceau rizînd de moarte
De din timp străbunii ce se-ntorc.

Mamei

Adie pe cărări zefirul,
Iar ceru-i verde peste sat.
Cu ochii-n lacrimi, cimitirul
Din depărtări m-a rechemat.

O, tot nu cred, preascumpă mamă,
Că dormi, aici, în pat de veci!

Cu flori de doruri pe năframă
Te văd blajină pe poteci,

Privind cum primăvara vine
Și firea-ncepe a-nflori...
Tu n-ai murit, trăiești prin mine,
Cu mine-odată vei muri!

Închinare

Un dor nespus se zvîrcolește-n mine
Precum un foc arzînd într-un rărunchi
Ca, reintors în văile senine,
Să-i cad măicuței mele în genunchi.

Că ea mi-a dat auzul și puterea
S-ascult, mereu, adînc de taine mari,
Lăsîndu-mi dar neprețuit averea
Privirilor din ochii ei stelari.

Ea m-a-nvățat, pentru întîia oară,
Precum știa de la-nțelepți bătrîni,
În limba noastră ce înseamnă-țară
Și de ce plînge doina pe la stîni.

Tot ea mi-a pus în inimă iubire
Și-n glas comori de aur nestemat
Pentru înalte imnuri de slăvire
A țării și a dorului de sat.

De-aceea veșnic dăinuie în mine
Dorința ca un foc într-un rărunchi
Întors la casa cu priviri senine
Să-i cad măicuței iarăși în genunchi.

De cînd mă știu

Sînt înfiat de codri-ntr-o poiană.
Mi-s unchi răsăritenii mei Carpați.
Mi-i soră bună valea bistrițeană
Iar vulturii îmi sînt visații frați.

De cînd mă știu, am fost orfan de tată
Ca o-ntrebare fără de răspuns,
Cu zarea veșnic rudă-ndepărtată
La care niciodată n-am ajuns.

Monorimă

Cînd riurile serii roșii curg
Spre mările de aur din amurg,
Călare pe neastîmpăratu-mi murg
Merg încruntat voios precum Licurg,
S-ascult cum melodiile se scurg
În clopotele liniștii din burg...
Și-atunci mă simt o clipă Demiurg!...

Satului meu – Slobozia

Te port mereu dumnezeesc în suflet,
Așa cum port iubirea mea dintîi.
Pe orișiunde vajnicul meu umblet
Chemarea ta mi-o pune căpătîi

Și te visez doinit de calme dealuri,
Iar pe la porți cu zîmbete de flori
Și cum Crăcăul cu argint în valuri
Ascultă prin livezi privighetori

În vis mai văd cum zorii pe coline
Îți zburdă miei de brumă și de nea,
Iar ciocîrlia urcă-n bolți senine,
Să-i stingă nopții ultima ei stea.

Noian de sate întîlnesc în cale
Ce înfloresc prin văi de veșnicii,
Însă ca tine n-au, în plai, o vale
Cu-atîtea zări de vis și nostalgii!

film

Uimitoarele aventuri

...ale mușchetarilor se numește frumosul cadou făcut de Studioul „Animafilm" tuturor iubitorilor animației, indiferent de vîrstă, o peliculă de lungmetraj semnată de *Victor Antonescu* (scenariu, decoruri, regie). Regizor cu o bogată filmografie (peste o sută de titluri), cineast interesat, în primul rînd, de o formulă dramaturgică originală, cu un accentuat simț al umorului, capabil să citească în cheie parodică, dar fără a renunța la spectaculos sau la sublinierea lirismului unor situații, *Victor Antonescu* alege celebrul roman semnat de Alexandre Dumas-tatăl pentru a ne invita la o citire inversă a cunoscutului proverb „ce naște din pisică..."

Eroii lui *Victor Antonescu* ilustrează într-o bine ritmată cascadă de întîmplări, copios presărată cu gaguri, conflictul ireductibil dintre trupa felinelor condusă de cardinalul cel viclean și intrigantа Miaulady șoricelor inventivi, abili, ingenioși aliați cu o respectabilă familie de cățel. Ca și ilustrii săi predecesori, printre cei mai cunoscuți fiind Mickey Mouse și Jerry, echipa mușchetarilor creată de *Victor Antonescu* își păstrează cu naturalețe grația veselă a ireductibilului adversar al pisicilor. De altfel, și familia acestora are o binecunoscută tradiție filmică exemplificată de Crazy Cat (creat de *Ben Harrison* și *Manny Gould*), Felix, pisica lui *Pat Sullivan*, pisicile create de *David Hand*, *Tex Avery* și, în sfîrșit, cel mai apropiat și mai popular în ultima vreme, Tom, datorat cuplului *Joe Barbera* și *William Hanna*. La fel ca și în aproape întreaga mitologie a animației șoricelii rămîn favoriți, dar asta nu înseamnă că adversarii nu au rezerve de ingeniozitate, nu se supun cu umor și entuziasm păguboaselor planuri urzite cu risipă de fantezie de cardinal și acolita sa.

Inteligența folosită împotriva forței, ingeniozitatea opusă vicleniei, abilitatea pusă față în față cu prostia sînt armele șoricilor mușchetari în principalele capitole evocate pe o densă țesătură de gaguri, minuțios elaborate, cu rezolvări inedite folosind deformația, incoerența, efectele inverse legilor fizicii, automatismul, accelerarea dar și cu metodice trimiteri parodice. Acestea din urmă vizează nu numai substanța epică a operei inspiratoare, dar și animația ca gen de creație artistică (relevante sînt secvențele albumului de amintiri fotografice, jurămîntul trupei cardinalului sau șarja amicală la adresa clasicului Gopo) sau alte specii ale filmului cu supermani imbatabili sau spumoase cascadorii.

Filmul realizat în maniera animației clasice a fost conceput inițial ca un serial. Topirea episoadelor într-un lungmetraj s-a făcut firesc, conflictul unificator lăsînd chiar poarta deschisă unor viitoare confruntări.

Stilul clasic, tehnica perfectă de execuție a desenului și animare, vitalitatea gagului care determină reacția spontană a spectatorilor, refuzul stilizărilor rafinate pînă la limita abstracțiunii, antropomorfismul inteligent practicat cu o nuanță de atașantă ironie sînt doar cîteva dintre calitățile filmului realizat de *Victor Antonescu*.

Reușita sa este însă datorată și contribuției unei excelente echipe de animatori (pentru acest film s-au realizat peste 150 000 de desene și un volum de circa 5 ori mai mare de schițe) compusă din *Valentin Baciu*, un veteran al animației românești, *Valentin Eliseu*, *Virgil Toader*, *Anca Dumitru*, *Florin Săceanu* și *Mihai Surubaru*. Muzica, antrenantă și perfect adecvată genului, a fost inspirat compusă de *Octav Firulescu*. Și, nu în ultimul rînd, trebuie remarcată contribuția unor cunoscuți interpreți care și-au împrumutat vocea popularelor personaje: *Dem Rădulescu* — cardinalul, *Anda Călugăreanu* — d'Artagnan, *Virgil Ogășanu*, *Valeria Ogășanu*, *Mariana Mihuț*, *Alexandrina Halic*, *Brînduța Zaița-Silvestru*, *Genoveva Preda*.

Călin Stănculescu

radio-tv

Cu blîndețe și cîntec

Cu blîndețe, cu un zîmbet încurajator și mai ales cu pricepere ne invită în fiecare luni seara Marioara Murărescu la **Tezaur folcloric**, o emisiune de mare audiență și care presupune un acut simț de responsabilitate, un limpede simț al valorii. Marioara Murărescu, folcloristă și în același timp redactor de televiziune de certă ținută, știe găsi cumpăna dreaptă între necesar și posibil, între nou și vechi, între toate cele, în așa fel încît emisiunea e și vioaie și interesantă, și valabilă din punctul de vedere al calității. De la restituiri de mare intensitate emoțională la numele consacrate ale folclorului de azi, de la obiceiuri și datini la debutanți, emisiunea **Tezaur folcloric** este în sine o emisiune sobră și care face cu știință, cu prisosință de bun simț, un tip anume de educație muzicală — acela în spiritul respectului autenticității. Acum, cînd pe casetofoane, ori la stații cu prea mulți wați răsună din păcate fel de fel de glasuri mai mult sau mai puțin hodorogite, cîntînd „făcături" ciudate, dintr-un gen greu de identificat — prin argourile vehiculate această masivă invazie de muzică cvasi lăutărească, de sorginte dubioasă, e împropriu numită „bănățeană". Ascultată în fel de fel de ocazii de un eșantion suficient de mare de public, intrată în „repertoriul" obligatoriu al unor interpreți care nu vor să piardă contactul și priza la public, acest tip de muzică vulgară și invadatoare distruge încet, încet cele-

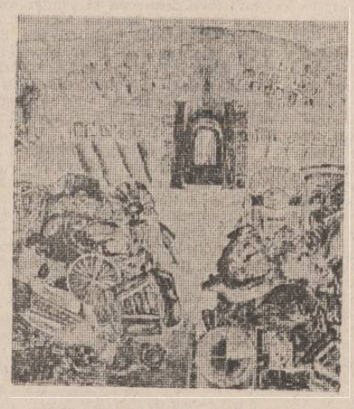

la gustului prin lipsa ei de calitate și induce confuzie. Poate că specialiștii cu autoritate în materie de folclor ignoră aceste manifestări în materie de pseudo-folclor puse sub semnul evident al kitsch-ului. Blamul estetic este însă insuficient, el există și proliferează.

Bunul simț, bunul gust și chiar atașamentul firesc, pe care oricare din noi, indiferent de profesie și preferințe, îl avem față de folclorul românesc, ne fac să admirăm lucrurile de calitate, care pot fi exemple implicite, pot constitui un îndreptar elementar al gustului publicului. De aceea **Tezaur folcloric** este un act cultural de valoare, major și responsabil. Cumpăna Marioarei Murărescu, simțul ei cultural și estetic fac la fel de bine ochiului și sufletului nostru, ca și blîndețea ei limpede care ne place prin feminitatea ei neostentativă.

Aceeași cumpănă a calității și respectului valorii o ține în materie de cercetare de folclor la radio vechea și mereu interesanta emisiune de folclor **Miorița**, gîndită, alcătuită, strălucit condusă de ani de zile de neobositul George Antofi. Și de altfel, prin gustul sigur și prin respectul tradiției, nume de valoare ale muzicii noastre populare ca Sofia Vicoveanca, Maria Dragomiroiu, Viorica Flintașu, Sava Negreanu, Veta Biriș, Valeria Peter-Predescu, Nicolae Furdui-Iancu, Pop Simion demonstrează, pas cu pas, valabilitatea și siguranța folclorului nostru, căutînd drumul spre inima publicului.

Cleopatra Lorințiu

Despărțirea de un prieten

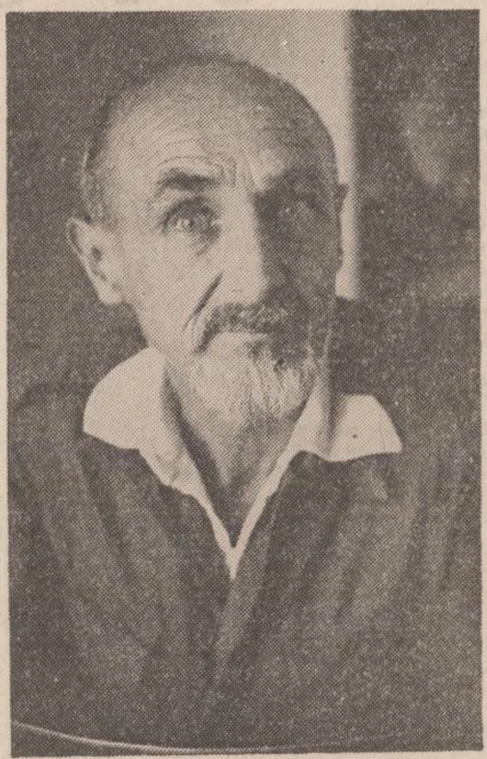

Sub hida înfățișare a morții celei mai nedrepte, a morții înainte de vreme, destinul colectiv al generației noastre, pe care îl putem numi și istorie, continuă să o chinuie și să o lovească, așa cum puțin altele înaintea ei au fost chinuite și lovite.

Modest Morariu aparține unei generații născute sub semne vestitoare de mari încercări, o generație care, bătută mai apoi de vînturile lor aspre.

Și ne-am descoperit chipul tîrziu și trudnic, frămîntați de întrebări cărora a trebuit să le găsim răspunsuri fiecare după puterile lui, în luptă singulară cu propria conștiință, lipsiți de lumina și mai ales de comunicarea vie a marilor dascăli necesari, care nu mai erau sau către care duceau doar drumurile ascunse ale tainicelor nopți în care lumina cămărutelor noastre de mizerie sta aprinsă pînă către ziuă. De cîte ori nu mi-a vorbit Modest Morariu despre anii în care biblioteca pîngărită a Facultății de filologie din București fusese curățată de Eminescu. De aici venea, desigur, oroarea lui față de edițiile ciopîrțite și de gîndurile omorîte între parantezele drepte umplute cu golul a trei puncte.

Am fost o generație a debuturilor tîrzii și o generație a convingerilor ferme pentru că aveam de spus adevăruri, neapărat adevăruri esențiale, pe care le cucerisem încrîncenat, carne din carnea noastră, cu prețul celor mai frumoase zile ale tinereții.

Am să pomenesc, cum nu se obișnuiește în asemenea prilejuri, numele lui Baconsky, numele lui Oprea, numele lui Hagiu, numele lui Nichita, toți prețuiți prieteni ai lui Modest. Ca să vedeți cît de nedrept a lovit încă o dată moartea în această generație. Și ca să vedeți cum fiecare în felul lui, și în cîte feluri, și-a făcut o datorie, o înaltă datorie. În rîndurile ei, din nou lovite, e locul lui Modest. Fiecare gînd pus pe hîrtie și toate frămîntările lui creatoare, fiecare carte editată, și sînt aici martori ai luptei lui pentru fiecare carte editată, au fost contribuția lui la această fundamentală operă colectivă. Și trebuie să pomenesc, neapărat trebuie să pomenesc în acest ceas, de marile nume ale înaintașilor de care se leagă ea, în primul rînd de numele lui Pârvan sau Iorga. Și trebuie să pomenesc, neapărat trebuie să pomenesc aici și acum, de dragostea, acesta este cuvîntul, lui Modest pentru Cioran. Și de reprezentanții străluciți ai culturii franceze, pe care puțini puteau s-o înțeleagă cu atîta temei ca el, pe reprezentanții culturii franceze solide, pînă la marii ei istorici și gînditori contemporani, pe care Modest a făcut-o să răspundă celor mai stringente întrebări ale noastre.

Căci locul lui specific în această luptă a fost locul punților, al legăturilor adînci și ascunse care fac din cultura fiecărui popor o contribuție inconfundabilă la un tezaur unic, la un întreg care nu poate fi spart fără pedeapsă.

Gîndirea lui lucidă, frămîntarea ei neodihnită, ascuțimea minții lui tăind ca o sabie damaschină, înțeleptul lui scepticism au servit exemplar cauza culturii românești. O, desigur, departe de zgomot pe care nu l-a iubit nici atunci cînd era muzică și cînd i se părea că-l descoperă în simfoniile lui Beethoven. Dar oare nu trăiesc marile gînduri tocmai în bătaia neauzită a inimilor, atît de departe de bătaia răgușită a tobei ?

Intelectualul de rasă care a fost Modest Morariu, cărturarul de orizont atît de european, venea cu sînge și suflet dintr-un șir de luminați strămoși din cea mai de sus țară a Moldovei, din dulcea noastră Bucovină. Inteligența lui scăpărătoare clădea pe structurile profunde și solide ale acestei binecuvîntate realități.

Așa va fi înscris Modest Morariu în indurerata noastră amintire și în amintirea veșnică a culturii acestui neam.

Adrian Riza

Legăturile adînci

S-a prăpădit, pe o vreme cîinoasă și într-o primăvară rece, parcă adusă de o piază rea, un om extraordinar și un scriitor admirabil : Modest Morariu. Cînd omul, creatură părelnică și condamnată să se întoarcă în țărînă, se sfîrșește, ne mîngîiem cu gîndul că, de este cu putință aceasta, urma trecerii lui pe pămînt, încifrată în cuvinte, îi va supraviețui și opera îi va sustrage numele de sub amenințarea uitării. Sufletul nostru, însetat de veșnicie, rămîne încredințat că, în viața unui popor, contemporani vor fi, veșnic, cei care s-au înălțat cu gîndul dincolo de clipă și au izbutit să exprime ceea ce aveau, în adîncuri de nepătruns, unic și irepetabil.

Însă, mai presus de operă (care e durabilă și aparține, înainte de toate, unui intelectual de speță pură) fundamental este, și va rămîne și după dispariția lui Modest Morariu, **un principiu etic**. Spunem aceasta uneori și ne gîndim la biografiile cu înfățișare exemplară și desfășurîndu-se în calme episoade fără de relief, ascultînd de o inanalizabilă spaimă de pedepse prevăzute în metafizic și respectînd un imaginar decalog. Această exemplaritate mediocră, și întemeiată pe frica de nevăzut, nu-i aparține lui, acestui bărbat de înfățișare austeră și de o civilitate desăvîrșită, purtîndu-se demn și cu loialitate, incapabil de ipocrizie și sincer în iubire și ură. Morala era la el forma de manifestare ireductibilă a unui om liber care învățase să se cunoască pe sine și se definise fără iluzii. Avea o personalitate **constituită** și **construită**, căci Modest Morariu știa că, dincolo de ceea ce este inevitabilă adeziune subiectivă ori resentiment, există un regim al necesității istorice și o lume a valorilor obiective care solicită individul etic sub forma cotidiană a „datoriei". Aceasta e o structură sufletească de formație clasică și de formulă moralistă : între absolutul năzuințelor și relativul unei lumi nu întotdeauna clare, el înțelesese că este greu să facă doar ceea ce trebuie cu necesitate să facă spre a sluji o idee mai presus de individ. Ideea îmbrățișată de el cu o consecvență care îi arată firea cea adevărată, clocotind de pasiuni (nebănuite la vederea acelui facies impenetrabil și în raport cu o conduită unde politețea era impecabilă și congenitală) este ideea de cultură română.

Venea, prin obîrșie, dintr-o Bucovină de cavaleri și era el însuși un cavaler al datoriei naționale, unul din ultimii cavaleri cu blazon de luptător pentru unitatea românilor. Avea, între predecesorii de sînge, un eminescolog și un folclorist (pe Leca) și un altul, păstorind (Silvestru, pe numele lui) peste românii nordului. Acea categorie de intelectuali, cu iubire de moșie și de popor, care își lăsase pecetea în acest bărbat cu trăsături anguloase, (ca a unui balt din străvechime), fusese cu adevărat fundamentală în viața Bucovinei și cel care o moștenise nu se putuse rupe de ea. Om cu o religie a datoriei (căci îi plăceau Camus și moraliștii francezi, Cioran de asemenea) Modest Morariu era [illegible] ce se cheamă un intelectual cu proiect, un scriitor de minuții medievale și cu o, rarisimă azi, obsesie a stilului desăvîrșit. Ducea cu el, într-o geantă de piele, unde ținea manuscrise și cărți somptuoase de pictură, un exemplar din „Întoarcerea lui Ulisse", unicul lui roman pe care îl rescria și îl corecta, încercîndu-se și el **într-o luptă cu îngerul vorbelor încurcate**, pe care năzuia să le supună. Odaia lui, de pe bulevardul Pake, era inundată de cărți vechi și noi, avînd aspectul acela, inconfundabil, de colligat medieval și, între ele, omul, cu silueta lui subțiratică și mișcări iuți, părea un benedictin aplecat de zile și nopți asupra unui paragraf de exegeză pe care, în cele din urmă, îl deslușea. Bucovinean cu știință de carte nemțească și fîncă, Modest Morariu trăia în București într-o contemporaneitate naturală cu Europa, așa cum îi sade bine unui intelectual român fără inutile complexe de inferioritate. Și fiindcă acest simț al egalității culturilor — înaintea unei istorii unde doar creația și monumentele rămîn esențiale — era la el o rațiune nu suficientă, ci ireductibilă —, s-a îngrijit a scoate, din nou, la suprafață cîteva din acele cărți care legitimează fenomenul românesc în univers : „Getica", „Dacia preistorică", „Marea Neagră". Român „vechi", din Nord, el avea față de acestea ceva mai mult decît emoția obișnuită pe care o dau astfel de embleme ale unei culturi și putem zice că le simțea consîngene. Vechimea însemna la el europenitate, acel spațiu originar cu răsunete care ajung pînă la noi, definindu-ne ca popor cu universalitate și, deopotrivă, cu specific. Român fiind, Modest Morariu, prieten al nostru, scriitorul, dispărut după o maladie necruțătoare pe care a înfruntat-o stoic, era ceea ce știa că trebuie să fie spre a face din biografie o chestiune de destin : un om al țării lui și, prin aceasta, un european.

Artur Silvestri

Bibliotecă durabilă

Biografia lui Modest Morariu nu are nimic spectaculos în ea. S-a născut în Bucovina pe 11 august 1929, dintr-o familie de intelectuali bucovineni consacrată prin interesul ei pentru valorificarea lui Eminescu și a trecutului Moldovei. A făcut studii la facultatea de filologie bucureșteană pe care le-a absolvit în 1954, după care s-a consacrat activității de editor, Modest Morariu a fost redactorul șef al Editurii Meridiane și se poate spune că inițiativa și ochiul său au dat acestei edituri, prin colecțiile sale, o înfățișare demnă de titlul ei. Cărțile traduse la Editura Meridiane se disting prin miza și calitatea lor, prin caracterul de referință al temelor, al autorilor, al rezolvărilor pe care le oferă. În selecția lor, Modest Morariu a avut un cuvînt decisiv, iar audiența de care s-au bucurat colecțiile de artă, de istoria artei și a culturii îi datorează enorm acestui intelectual căruia îi repugna stridența. Puțini editori au lucrat cu atîta discreție, cu atîta eficiență, cu atîta perspectivă. Editura românească a pierdut odată cu Modest Morariu pe unul din întreprinzătorii cei mai pricepuți pe care i-a avut. Orizontul cultural a fost decisiv în obținerea acestei calități. Modest Morariu nu s-a condus niciodată după modă ci după criteriile fundamentale și perene ale culturii. Cărțile apărute sub oblăduirea lui alcătuiesc o bibliotecă durabilă.

O altă bibliotecă durabilă pe care ne-a lăsat-o Modest Morariu este aceea a propriilor sale scrieri. A scris poezie, poezia unui singuratic, care refuză vacarmul cenaclurilor și a proclamărilor de grup. Cărțile sale de poezie se numesc **Povestire cu fantome**, 1963, **Spectacol de pantomimă**, 1971, **Ovăzul sălbatic**, 1974, **Nașterea nostalgiei**, 1984, cărți cu titluri pline de sugestii culturale, grăitoare pentru definirea personalității autorului. A scris și proză, mai întîi în colaborare : **Casa dintre portocali**, 1976, dar și un roman remarcabil : **Întoarcerea lui Ulyse**, carte de mare distincție psihologică și intelectuală, care se va bucura întotdeauna de respectul prozatorului autentic. Multe din prefețele pe care le-a așezat în fruntea cărților traduse au intrat în volumele **Între relativ și absolut**, 1979, și **Itinerarii**, 1988. În **Itinerarii**, care este ultima carte a lui Modest Morariu, se află inclusă o altă carte la care ținea foarte mult, **Avocatul diavolului**, din care a tipărit intermitent mai ales în Almanahurile scriitorilor. De altfel, trebuie spus că modestia caracteristică, specialul respect pe care Modest Morariu îl avea pentru valorile literaturii române și universale, l-au condus către munca trudnică, călugărească de traducător, în care a dovedit multă precizie și o aleasă ținută a limbii. A preferat scriitorii de factură intelectuală. Cîteva din cele mai bune traduceri în românește din Stendhal (**Viața lui Henri Brulard**, 1965, **Amintiri egotiste**, 1965, **Jurnal**, 1971), literatura română le datorează lui Modest Morariu. A mai tradus din Camus, din Malraux, din Julien Green, din Jules Renard, Salvador de Madariaga. Lista traducerilor lui, care nu se încheie aici, circumscrie un tip de gust și o viziune. Modest Morariu a tipărit și albume de artă și a scris eseuri despre pictorii români și străini. Această impresionantă activitate a fost parțial răsplătită cu premii de specialitate : **Premiul Uniunii Artiștilor Plastici pentru critică** (1975), **Premiul Uniunii Scriitorilor pentru traduceri** (1976), **Premiul Uniunii Scriitorilor pentru proză** (1982). Un premiu la care Modest Morariu a ținut foarte mult, mai ales pentru formularea ultimă, a fost cel privind **„întreaga operă literară și editorială"**, adică **Premiul revistei Săptămîna**, 1986. Pentru numeroasele lui traduceri din limba franceză și pentru orientarea și calitatea acestora, Modest Morariu a fost distins de către Ministerul Culturii din Franța cu **Palme d'Or**, acordat străinilor care aduc servicii culturii franceze. Revista **Luceafărul** l-a avut printre apropiați și colaboratori. În cîteva **Almanahuri Luceafărul** au apărut fragmente din **Avocatul diavolului** și riguroasele traduceri din Emil Cioran.

Scriitor de o mare distincție sufletească și intelectuală, om de cultură activ, capabil să înțeleagă rostul instituțiilor culturale, Modest Morariu a slujit exemplar atît literatura română cît și comunicarea ei cu marile idei ale secolului. El lasă în urmă modelul unui devotament profesional întrunit cu ispravă editorială rară, și, practic, o întreagă bibliotecă, în care intră atît cărțile proprii, cît și cele traduse, ca și cele editate. O bibliotecă imensă, adică o contribuție culturală cu puține echivalente românești după război.

Mihai Ardeleanu

DOSARE REDESCHISE

Termenii reali ai unei polemici

În jurul polemicii Gherea-Maiorescu a curs destulă cerneală și e oarecum stupefiant să constați că pe acest drum bătătorit mai sunt încă goluri de informație și, ca atare, și de interpretare.

Sintetizind după lucrările consacrate datele pozitive despre această problemă, iată ce putem spune. Polemica a fost declanșată de către C. Dobrogeanu-Gherea cu articolul **Către d-l Maiorescu**, apărut în **Contemporanul**, în iulie 1886. Gherea acuza la criticul junimist existența unei contradicții logice între afirmația „înălțării impersonale" a artistului (în studiul **Comediile d-lui Caragiale** (apărut în **Convorbiri literare**, 1 sept. 1885) și aceea privind atitudinea foarte „personală" a poetului, spre deosebire de critic, în studiul **Poeți și critici** (publicat în **Convorbiri literare**, din 1 martie 1886). Articolul lui Gherea s-a bucurat în epocă de o mare vogă atît prin titlul lui provocator adresat mentorului „Junimii" din partea unui critic cvasinecunoscut, cît și prin ideea că a fost prins cu contradicții logice tocmai acela care trecea drept un desăvîrșit logician.

Maiorescu a răspuns abia în 1892 prin articolul **Asupra personalității și impersonalității poetului**, reluat într-unul mai amplu **Contraziceri ?** nu pentru că „reflectează asupra răspunsului timp de șase ani", cum ne spune Z. Ornea (**Junimismul**, E.P.L., 1966), ci fiindcă socotește toată chestiunea o simplă „ceartă de cuvinte". Dacă totuși găsește de cuviință pînă la urmă să coboare în arenă o face pentru că în jurul articolului lui Gherea se crease un zgomot prea mare fiind preluat și difuzat de ziarele „roșii" (liberale) și integrat apoi unei broșuri intitulată **Contrazicerile d-lui Maiorescu.** Între timp, cum ne povestește același Z. Ornea în altă parte (**Viața lui C. Dobrogeanu-Gherea**, 1982), Maiorescu ajunsese ministru la „domenii", în guvernul conservator de la 1888 și se răspîndise zvonul (evident de către aceleași jurnale „roșii") că va trece la măsuri punitive împotriva lui Gherea care, neavînd nici cetățenia română, putea fi chiar expulzat. În disperare de cauză, Gherea cerea audiență la noul ministru. Era primit imediat și într-o discuție de clarificare era asigurat că nu i se va întîmpla nimic din cele ce se pretind, dimpotrivă i se oferea sprijinul în obținerea cetățeniei (care s-a și realizat în 1890, sub același guvern conservator). I se mai dădea lui Gherea toată libertatea de spirit în elaborarea ideilor sale. Singurul lucru care-l jignise cu adevărat pe Maiorescu fusese acuzația de atitudine „avocățească" în criticele sale. Gherea va înțelege acest lucru și va înlătura pasajul respectiv din articolul incriminat, atunci cînd îl va publica în volum (1891) schimbîndu-i totodată și titlul provocator cu un titlu general : **Personalitatea și morală în artă.** (vezi și Virgil Vintilescu, **Polemica Maiorescu — Gherea**, 1980, p. 14—16). Multe alte articole și studii ale lui Gherea de mai tîrziu poartă amprenta disputei de idei cu Maiorescu : **Critica criticei** (1887), **Asupra esteticei metafizice și științifice** (1894) ș.a. De la această extindere a polemicii lui Gherea se ajunge de obicei la concluzia că prin aceasta el a pus temeliile criticii românești moderne, idee preluată fără un control critic prea atent de la Lovinescu, uitîndu-se că acesta din urmă a stabilit mai tîrziu întreaga descendență a criticii literare românești doar pe temelii maioresciene. Fără a intra aici în discuția acestei evidente contradicții lovinesciene, menționăm că analiștii vestitei polemici îi reproșează lui Maiorescu, începînd chiar cu elevii săi, că nu ar fi răspuns lui Gherea la obiecțiile aduse, dovedind prin aceasta caracterul depășit al ideilor sale critice în raport cu evoluția literaturii (**C. Dobrogeanu-Gherea interpretat de...** 1975, p. 142, 151 ș.a.). G. Călinescu ne spune însă că Maiorescu i-a răspuns lui Gherea nu numai „direct" (prin articolul citat și de noi mai înainte), ci și „indirect" (**Istoria literaturii române de la origini...** 1941, p. 484), fără însă să demonstreze. O polemică „ascunsă" împotriva lui Gherea descoperă N. Manolescu în studiul lui Maiorescu despre **Eminescu și poeziile lui** (1889), în opoziție cu studiul lui Gherea despre **Eminescu** din 1887 (**Contradicțiile lui Maiorescu**, ed. II, 1979, p. 239). Se mai știe că, de prin 1890, Titu Maiorescu a început să-și pregătească pentru preluarea ștafetei critice o seamă de elevi ca M. Dragomirescu, D. Evolceanu, P.P. Negulescu, S. Mehedinți ș.a., pe care i-a adus la conducerea **Convorbirilor literare** (1895), îndemnîndu-i să intre în polemică față de ideile literare gheriste, ceea ce s-a și produs printr-o seamă de replici ale acestora (Z. Ornea, **Junimea și junimismul**, 1972). Iată cam tot ce se știe pînă în prezent în legătură cu celebra polemică dintre Gherea și Titu Maiorescu.

Munca de elaborare a aparatului științific la primul volum dintr-o ediție a scrierilor lui Ilarie Chendi ne-a scos însă în lumină și altceva. Astfel, în revista **Familia** (nr. 18 din 3/15 mai 1898) apărea articolul **D-l Tit Maiorescu despre noi. Tinerii noștri poeți**, semnat de junele și dinamicul critic Ilarie Chendi. Încă din primele rînduri ale articolului îi întîlnim pe cei doi mari critici ai epocii puși față în față într-o problemă de polemică literară încă neluată în seamă pînă acum. „Toți criticii de dincolo — ne spune Chendi — începînd cu d-l Gherea-Dobrogeanu și cu d-l Tit Maiorescu, pun în afară de orice îndoială sărăcia mișcării literare contimporane la noi românii. Pricina acestei secete și-o explică în diferite chipuri, după cum le-o îngăduie și impune sistemul critic urmat de fiecare".

Sculpturi de Corneliu Camarovschi

Vasăzică, în dezbaterea dintre Gherea și Maiorescu, au intrat nu numai probleme de estetică generală și de orientare teoretică, precum știam pînă acum, ci și aspecte concrete, de apreciere a unui moment în evoluția literaturii române, și anume acela de la sfîrșitul secolului al XIX-lea. Deși cei doi critici erau de acord în aprecierea perioadei ca o epocă de stagnare literară, ei explicau în mod diferit situația, conform unor sisteme critice diferite, recunoscute ca atare în epocă. Nu sînt greu de descoperit la cei doi preopinenți textele la care se referă Chendi și care dovedesc în mod evident polemica. Articolul lui Gherea, din care Chendi și citează în continuare, se intitulează **Asupra mișcării literare și științifice** și a apărut pentru prima oară în **Literatură și știință** vol. I (1893) și apoi în **Studii critice**, vol. III (1897). „Seceta literară și științifică" Gherea o explică printr-o lungă digresiune de natură sociologică privind evoluția relației dintre scriitori și cititori la noi după revoluția de la 1848. Maiorescu îi replică asupra acestei probleme, în felul său concis, în introducere la studiul **În memoria unui poet bănățean, Victor Vlad (Delamarina)**, apărut în **Convorbiri literare** (nr. 2 din 15 februarie 1898). Este adevărat că există la noi o sărăcie literară, recunoaște și Maiorescu, dar ea se limitează cu precizie la momentul strict al deceniului din urmă al secolului : „De cînd s-au dus Creangă, Eminescu și Alecsandri, literatura lîncezește la noi". Apoi, spre deosebire de Gherea, Maiorescu distinge mișcarea literară de cea științifică, aceasta din urmă aflîndu-se în progres : „cercetări istorice, filologice și din științele fizice se fac acum mai cu temei". În explicarea decăderii literaturii, Maiorescu socotește determinările sociologice ca fiind insuficiente. Cauzele sînt multiple, ele fiind în același timp dificil de precizat. Ceea ce se poate spune cu precizie e doar „curiosul ritm de urcare și coborîre prin care se manifestă la popoare mișcarea artistică, ca și cea religioasă". Și apoi faptul că : „societatea românească, cu micul ei interes literar, a ajuns astăzi mai jos de nivelul mijlociu, e **in cadente domo** cum se zice în astrologia medievală".

După cum vedem, Ilarie Chendi, care urmărea cu atenție ce scriau în replică cei doi mari critici, avea motive întemeiate să-i așeze în ordinea în care i-a așezat, conformă unei noi situații polemice, și să califice apoi răspunsurile lor ca fiind conforme unor structuri conceptuale specifice. Interesant este de observat că tînărul critic ardelean, deși stăruie mai mult asupra modului cum înțelegea Gherea „seceta" literară a epocii, el se oprește la explicarea scurtă, maioresciană a acestui fenomen, determinările prea strict sociologice părîndu-i-se și lui oțioase. „Astfel de ere staționare — conchidea el — se găsesc în istoria evoluției culturale a oricărui popor". Dacă preia spiritul explicației lui Maiorescu, tînărul Chendi nu acceptă și expresia acestuia. Lui i se par exagerate atît noțiunea de „secetă literară" a lui Gherea, cît și cea de „decadență" a lui Maiorescu. El alege expresia de „era staționară" sau de „tranziție" (cum întîlnim într-un alt articol din **Familia** din aceeași perioadă), expresie conformă cu spiritul polemicii pe care o duce în continuare Chendi cu reprezentanții Junimii pe problemele literaturii transilvănene a momentului.

Dumitru Bălăeț

ARHIVA LUCEAFĂRULUI

Bacovia, două expresii

În anul 1926, la Bacău, eram elev în clasa întîi a școlii elementare de comerț și Caligrafia ne-o preda Bacovia; **Constantin Moscu** (în 1927) era elev în ultimul an al școlii normale de învățători și Bacovia le preda Desenul. Azi stăm de vorbă ca doi foști elevi ai profesorului G. Vasiliu-Bacovia. Constantin Moscu, mulți ani institutor, a fost elevul și mai apoi colaboratorul apropiat al lui Grigore Tăbăcaru. A scris lucrări de pedagogie, a scris, între altele, împreună cu Gr. Tăbăcaru, **Istoria pedagogiei românești** ; în anul 1981 a scos (în colaborare) la Editura didactică și pedagogică un volum de **Scrieri alese** de Gr. Tăbăcaru. Constantin Moscu a făcut și ziaristică la Bacău, ferm democrat, denunțînd pericolul fascismului.

Trebuie amintit :

În februarie 1925 Grigore Tăbăcaru îl prezintă pe Bacovia publicului băcăuan ca pe un mare poet, în contrast violent cu opinia băcăuană de pînă atunci ; elevul Constantin Moscu era de față, cu normaliștii incorpore. N-avem mărturie despre motivele pentru care Bacovia singur n-a putut ține afișul. Ce știm e că presa băcăuană, care deobicei consemna manifestările culturale și îndeosebi activitatea lui Gr. Tăbăcaru n-a scris despre această manifestare ; ca și cum nici n-ar fi fost... Peste o lună, în martie 1925, apare nr. 1 al revistei **Ateneul cultural**, directori Gr. Tăbăcaru și V.G. Bacovia și așa se face că azi putem afla din revista lor, și numai din revista lor, de evenimentul din februarie 1925 ; și-l aflăm și prin Constantin Moscu, martor ocular. Abia în decembrie 1926 se va putea citi și în ziarul **Bacăul** că Bacovia împreună cu Tăbăcaru editează o revistă — **Ateneul cultural.** Dacă mai adăugăm că în mai 1923 Bacovia citise poezii la Bacău, adus de acasă de Cezar Petrescu la festivalul literar cu scriitori din București etc. și că presa băcăuană n-a scris despre această manifestare, dacă adăugăm și că totuși se putea vorbi de un progres, în 1923, față de 1921, cînd, tot așa, luat de la Bacău, de acasă, la o șezătoare literară, Bacovia a citit poezii dar nu la Bacău, ci la Piatra-Neamț, Bacăul, precum vedem, nefiind propice pentru un festival cu indiferent ce alți scriitori dar și cu Bacovia, — vom înțelege mai bine ce a însemnat gestul lui din februarie 1925 al lui Grigore Tăbăcaru, băcăuan, rămînînd la Bacău cu băcăuanii, ca și Bacovia dealtfel, nu ca acei scriitori vizitatori, remarcabili, dar care, prin simplul fapt că Bacovia a citit alături de ei nu clintiseră opinia băcăuană despre poet. Vor mai trece alți doi ani și în fine, în 1928, — e o dată ! un elev de liceu, fiul institutorului N. Groza, Horia Groza, viitorul poet șocant și eseist, colaborator la **Azi** etc., întîiul, în Bacău, ca elev, scrie, avizat, despre poezia lui Bacovia în revista liceului, **încercări.** Cunoscînd această stare de lucruri vom aprecia la justa valoare adeziunea la Bacovia, de prin 1925, a normaliștilor băcăuani, care îi aveau profesori pe ambii directori ai **Ateneului cultural.** Puțini elevi erau cu adevărat pasionați de poezia lui Bacovia. Dar întrețineau, datorită lui Gr. Tăbăcaru, mentorul lor spiritual, un cult pentru **un poet,** pentru Bacovia. Cunoscînd toate acestea vom înțelege mai bine, vom înțelege cu adevărat cele ce urmează.

Memoria e o frumoasă adormită care trebuie trezită prin șocul electric al creierului în acțiune. O trezim prin întrebări — impulsiuni. După care întrebările mai pot fi suprimate, captate în debitul răspunsurilor.

1. BARBA ȘI RÎSUL

C.M. Bacovia preda Caligrafia la cursul inferior și Desenul la clasele superioare. Era în anul 1927, o zi frumoasă de primăvară cu mult soare, pe la începutul lui aprilie. Aveam ora de Desen, elevul de serviciu așezase pe catedră figura din ipsos, un ghiocel în relief și noi așteptam... S-a deschis ușa și a apărut Bacovia. Era Bacovia și nu era Bacovia. Prea ne obișnuisem cu poetul cu barba neagră, tunsă, imaginea lui era pentru noi nedespărțită de barbă, care-i acoperea trăsăturile feței.

M.M. „Singuratec și neștiut de concetățeni și bolnav și cu barba crescută întunecat pe figura aceea străvezie", așa l-a văzut și Cezar Petrescu, prin 1923.

C.M. În momentul cînd ne ridicam în picioare și ne-am întors cu fața spre ușă s-a produs spontan un rîs în toată clasa, provocat de apariția lui Bacovia ras proaspăt, cu fața scofîlcită. Bacovia și-a continuat mersul pînă la catedră, dar a întors capul spre perete, ca să nu-i mai vedem fața. A pus, în trecere, catalogul pe catedră, după care a rămas întors cu fața la pereții clasei, ca și cum ar fi studiat tablourile de pe pereți, cu subiect istoric sau de științe naturale, la care nu se mai uitase pînă atunci. Noi desenam ghiocelul. De cîte ori Bacovia întorcea capul spre noi reizbucnea același rîs nevinovat, copilăresc... eram băieți de 20—22 de ani, îl știam și suferind, cu batista la gură, tușind... rîsul nu se putea stăvili. Bacovia s-a bărbierit, zici, poate fiindcă i se vindecase vechea eczemă a feței ?... Tot ce pot să știu e că venea direct de la frizer, era pomădat și parfumat, și cum îl văzusem de mai multe ori cu Agatha Grigorescu într-o birjă, ne-am zis că s-a pregătit să se întîlnească cu Agatha...

M.M. Dar nu erau la prima întîlnire. Cum decurgea, obișnuit, ora de Desen cu Bacovia ?

C.M. Bacovia tăcea. Nu ne-a dat niciodată vreo „explicație". Nici o altă pregătire decît expunerea obiectului de desenat. Rareori făcea corecturi, alături de desenul elevului, prin trăsături pe marginea foii. Nu vorbea. Vorbeau mișcările mîinilor lui în aer, indicînd vederea în spațiu, perspectiva. Intervenea rar, dar îl țineai minte. În acea zi a rîsului nu s-a uitat nici la noi, nici la desenele noastre. Ar fi putut să rămînă tot timpul la un perete, cum se mișca, încet, de la un tablou la altul. Dar, îți confirm, ne și înfrunta. De trei sau patru ori, în decursul orei, a trecut prin fața rîndurilor de bănci, de la un perete lateral la celălalt și atunci noi îi vedeam fața și reizbucnea rîsul... Dacă știam rîsul din poezia lui ? Nu ! nu i-l știam, pe atunci.

M.M. Acum, cînd i-l știm, insist, fiindcă trebuie să insist. Fiindcă, așa vedem, se petrecea o dramă. Drama o cunoaștem dacă trecem rîsul vostru prin rîsul din poezia lui, „și pling și rîd", „o cît a rîs domnița", „rîsul hidos", „Nu rîde, citește nainte". O fată „rîde la ploaie". Extraordinar de sensibil la rîs, Bacovia, fără a vă imputa rîsul, nu putea să nu vadă dramatic. Zguduit interior, cu toate că părea resemnat. Să deosebim : Bacovia ca profesor nu era nicidecum grav, distant. Dar avea și un **apárte** al lui. Obișnuit, Bacovia în timpul orei privea îndelung pe fereastră, afară.

C.M. Pînă își aducea aminte, pesemne, că e în oră și se mai uita și la noi.

M.M. Atît de mult sta la fereastră privind afară încît la „comerț" a trebuit să fie adus un pedagog, să stea în oră, păzind catalogul... N-aș fi amintit tocmai acum, dar numai așa avem mărturia vie a privitului de durată, la fereastră, în transparența geamului.

C.M. A luminii. În ziua rîsului fereastra era larg deschisă, era soare, dar Bacovia nu s-a apropiat de fereastră.

M.M. La rîsul vostru a opus peretele opac, închis perspectivei. La fereastră era între interior și afară, la perete închis în sine și încă ! aș zice, penetrînd peretele ca pe sine, învecinînd expresii vechi cît limba românească... pereții... capul... Nu e de glumit și poate fi de groază. Iată-l pe Bacovia în viață, nu în poezie, semnificînd, simbolizînd, precum în poezie. Poate că așa spunem mai adevărat cum Bacovia omul era una cu Bacovia poetul. Știm că își spunea poeziile sieși sau în auzul prietenilor apropiați. Propria lui poezie îi devenea viață. Iar acum da vieții viață de poezie. Cu fața la perete și nu la fereastră Bacovia da expresie imediată, plastică, stării pe care o trăia. Cum s-a terminat ora ?

C.M. Cînd a sunat de ieșire, cu spatele la clasă, s-a apropiat de catedră și a luat catalogul, pe care nici nu-l deschisese. Și tot întors cu spatele s-a îndreptat spre ușă. Și după ce s-a închis ușa în urma lui... **babă turcească**, i-au zis unii... noi eram din județ, știam vorba asta, de cine știe cînd... În zilele următoare lucrurile au reintrat în normal, mai ales că îi creștea iar barba și Bacovia nu s-a mai bărbierit.

2. EFECT DE PLOAIE

Căutăm o explicație : de ce s-a bărbierit. Poate că nu e niciuna, poate că a fost o inițiativă a frizerului. Bacovia, atît de econom la vorbă, n-a fost explicit și frizerul a crezut că-i cere să-l bărbierească. Poate !... Constantin Moscu, octogenar, nalt, drept, cînd a ridicat spre mine o privire convingătoare, un elan, mi s-a părut că s-a ridicat în picioare, într-un avînt de tinerețe rechemată. Rîde anticipativ, e radios. Îmi va reda o altă apariție a lui Bacovia, anterioară celei cu barba și cu rîsul și tot așa, memorabilă. Într-o zi, elevii erau în recreație, l-au văzut venind pe poet...

C.M. ...murat jumătate. Ud ca un șoarece. Din cap pînă în picioare, dar numai pe jumătate.

M.M. Adică numai pe o parte a corpului ?

C.M. L-a apucat ploaia și s-a așezat undeva sub o streașină, dar cu un umăr era sub burlanul deschis, probabil rupt. Și curgea apa pe el, din burlan. Era plouat numai pe partea aceea. Pantoful era plin de apă și cînd călca șiroia apa din el. Celălalt pantof era uscat.

M.M. Și cum ați reacționat ?

C.M. L-am dus cu mare alai pînă în clasă. Era după o noapte de chef. Îl luaseră băieții la o casă particulară, unde se duceau ei, la niște fete, la o petrecere, s-a băut, s-a dansat, toată noaptea... numai tineret...

M.M. Și Bacovia. Am mai auzit de cheful ăsta, tot de la d-ta. Și n-am căzut de acord asupra gradului de intenție a lui Bacovia în efectul ploii. Ai fost și d-ta la chef ?

C.M. N-am fost. Cheful îl știu prin relatarea unui normalist, Tisenschi, dintr-a patra, băiat de 17 ani. (La școala normală intram la 13 ani, ca să fim majori la terminarea școlii). Casa era pe strada Lecea, o casă cu fete, nu de moravuri ușoare. Fete mai emancipate. Am fost foarte curios să aflu și l-am întrebat pe Tisenschi. Mi-a spus că Bacovia s-a simțit foarte bine acolo. Au băut toată noaptea. Bacovia, cu jumătatea de vin, putea să stea ceasuri întregi cu paharul dinainte, în fum de țigară, în larma bodegii. Așa a stat și în noaptea aceea și băieții aveau grijă să-i mai umple paharul. Tisenschi îi cînta la vioară. La cinci dimineața cei cîțiva normaliști au întins-o... la internat, unde la cinci și jumătate se făcea apelul... aveam meditații pînă la șapte și jumătate, pe urmă ceaiul și la opt oră de curs. Bacovia a plecat cu elevii odată, s-a mai plimbat pe străzi pînă s-a deschis cofetăria Gheorghiu, din centru, și a luat o cafea... Și-a amintit că are oră la școala normală și l-a prins ploaia în drum spre școală. A venit murat jumătate... fiindcă așa a vrut, cu dinadinsul ?

M.M. Dacă n-ar fi și deliberat... nu-și amintea că are oră. Sau nu nimerea școala. Etc. (Cofetăria). Interminabil. Poate că a realizat tocmai ce a vrut să realizeze, la o ploaie, odată : să-l plouă numai pe o parte. Sau a văzut cum îl plouă, în ce chip, numai pe o parte și a lăsat să fie. Putea să nu lase. Nu e nostimadă. E devenire. Realizare.

...Și iar e evident că Bacovia și-n viață, fie întîmpinînd o vagă programare, fie o pură întîmplare — dacă atunci, în acea zi, nu se bărbierea ? (și între a fi cu barbă sau fără se va petrece Bacovia în toți anii, pînă în toamna 1956 cînd se va decide : „Sau poate nu vă plac cu barbă ? Agatha zice că sînt urît. Dar nu, de azi încolo nu-mi mai rad barba", tîrziu s-a decis, formal, mai avea de trăit cîteva luni), dacă, în cealaltă, nu ploua ? — în viață, precum în operă, da expresie. Realiza. Interviul din toamna 1956, în „Flacăra", discutabil sub aspectul redării întocmai a vorbirii poetului (dacă nu l-a revăzut înainte de publicare) e important prin retrospecții : poetul scurmă în straturile memoriei. Nu cumva în toamna 1956 Bacovia, la barba lui, pe barba lui, întorcînd în badinaj gravitățile rîsului din 1927, operă și o transmutație — **Agatha zice.** Agatha realmente va fi zis atunci, în 1927 și Bacovia drept urmare s-a dus la frizer și și-a dat jos barba... nu în 1956, la 75 ani ai poetului. Poate !...

(1984 și 1986).

Marcel Marcian

POST RESTANT

Cînd credeam şi bieţii de noi că a venit primăvara, dacă nu chiar vara, iată că din cer senin a nins, iar acolo unde nu a nins, a plouat greu şi rece, tomnatic. Ne-am adunat iar în cîrpe şi ne-am bandajat cu fularele pe care deja le dosisem prin dulapuri, am scos şi cizmele iar la purtare, de am crezut că o vom duce tot într-o iarnă pînă la sfîrşitul vieţii. Cei care încă şi-au păstrat capul pe umeri, am înţeles că totul nu e decît o inscenare de primăvară, o inscenare făcută dintr-un caprit aşa, ca să nu se uite cît de bine va fi în căldură faţă de ce ar fi fost să fie în răcoare. Ceea ce seamănă cu certurile dintre îndrăgostiţi care nu sînt, zic unii, altceva decît lemne de foc pentru o dulce împăcare. În sfîrşit, nu aceasta ne preocupă însă cel mai mult. Un semn de întrebare, pentru noi, este dorinţa unora dintre corespondenţi de a li se răspunde da sau ba, după prima şi... ultima lor încercare în proză.

Dom'le, zic ei, am scris şi eu o schiţă (o nuvelă, un roman...) mă simteam nu ştiu cum, mă durea şi capul, aşa că, vă rog, să-mi spuneţi dacă am talent, dacă să continui sau nu.

Aştept răspuns şi pînă atunci n-am să vă mai trimit nimic. Asta este. Din păcate cei care gîndesc aşa au o mentalitate de petiţionari (înainte petiţia, aştept aprobarea, mi se dă, e bine, nu mi se dă, pagubă-n ciuperci şi la revedere). Or, noi nu de petiţionari avem nevoie în acest colţ de pagină, de amatori care privesc literatura ca pe un alt mod, mai elevat, nu-i aşa? de aflarea numelui în treabă.

Trebuie să-i avertizăm pe acesti „petiţionari" care se pretind în faţa unui ghiseu literar că, şi cu riscul de a omite cine ştie ce talent sau geniu în perspectivă, nu le vom încuraja stăruinţa, uneori agresivă, în a ajunge celebri în familie. Literatura nu este perisabilă, ea nu se face de azi pe mîine, ţinta sa este eternitatea.

IULIAN NUŢĂ, Bucureşti : „De obicei, scriu poezie, dar dacă voi vedea semne bune la răspunsul prozei care v-o trimit, voi continua să scriu şi să trimit şi alte proze." Din „Lecţia de viaţă" am reţinut motto-ul care, evident, nu vă aparţine : „După cum viţelul îşi găseşte mama chiar şi într-o mie de vaci, tot astfel fapta săvîrşită odinioară îl urmează pe făptuitor" — Panciatantra.

MARIANA BODOLICĂ, Iaşi : De data aceasta, lucruri mai slabe, mai ales în ceea ce priveşte „gîndurile". Reproducem un „gînd", totuşi, pentru a menţine dialogul cu dv. : „Uneori, gîndurile parcă ar fi nişte gratii în spatele cărora eşti tentat să-ţi ascunzi sufletul". Romantic, nu ?

IOANA BIZINECHE, Slănic-Prahova : Ne comunicaţi, încă din capul scrisorii, că aveţi (numai) 17 ani. Mulţi înainte ! Aşteptăm alt text, mai consistent, din viaţa dv. de elevă. Ce ziceţi ?

GEORGE POPESCU, Tîrgovişte : Deşi cele două rubrici, de poezie şi de proză, nu au cum să semene prin însuşi obiectul lor, dv. ne trimiteţi... poezie. Aşa că am reparat noi greşala dv., transmiţînd scrisoarea dv. „adrisantului", adică Gabrielei Negreanu.

BIANCA M., Iaşi : Am primit mai multe scrieri ale dv., scrieri în grai (sufleteşte vorbind) moldovenesc. Paginile dv. sînt scrise în bună tradiţie a jurnalului şi nu sînt lipsite, firesc, de poezie. Iată, reproducem : „O altă voce". „Un spirit inovator, asta era şi se recunoştea uneori... Ce putea face însă cu sufletul ei ? Vulnerabil, intransigent, bezmetic, iubitor, atenuant cu el însuşi, complexat şi mai cum ? — îşi repeta deseori fără să ajungă nicăieri... Şi totuşi parcă în fiecare clipă se descoperea ! Avea ceva resurse, dar nu ştia să le îmblînzească. Important pentru ea era tot ce era legat de încredere... A examinat de multe ori posibilitatea de a se implica mai profund în colectivitate. Dialogul cu ea însăşi o epuiza. Uneori trisa ca să aibă timp să-şi adune forţele. Care Forţe ? Era îngrozită de cîte se apuca în acelaşi timp, niciodată de o singură treabă într-o singură existenţă. Invoca de multe ori sprijinul voinţei, imaginaţiei, cubismul şi toate celelalte forţe naturale pentru a duce treaba la bun sfîrşit. Rumega ideea, o aşternea pe hîrtie într-un chip misterios. În orice domeniu poţi fi inovator, nu neapărat invenţie. Asta-i dăduse aripi, aripi albastre care se confundau uneori cu aerul, cu speranţa, cu dorul de o iubire inexistentă, tentantă şi aducătoare de mari satisfacţii, mult mai mari decît ecoul-basm al visului. Consulta enciclopedii, nopţile unei doamne în cămaşă de noapte subţire, într-o cameră înghesuită, la un birou uzat şi o maşină de scris îndărătnică şi recalcitrantă la inspiraţie. Se bloca, nu rula corect foaia s.a.m.d. Risipite chemări generoase trezeau în ea delicate rătăciri care se uneau parcă într-un tot Unitate. Nu ştia la ce să se aşeze mai întîi : la plansetă sau la birou. Viaţa ei toată — o lasitate ? Talismanul-fotografie era un Zid îmbătrînit şi ros, cu verdeaţă prin crăpături. O altă VOCE îi şoptea să mai aştepte. Ce să mai aştepte ? Iubea cuvîntul, iubea tot ce se poate construi în mintea omenească a păcii, invoca justificat revărsatul zorilor, ca o clipă a creaţiei pure, aproape de ochiul omenesc ca o lentilă de contact, o soartă, o stare, o inovaţie-pledoarie pentru creaţie... şi Femeia simte jertfa oglinzii pentru un drum spre Biblioteca din Alexandria, într-o ardere istorică a papirusului trandafiriu ALES SPRE A TACE. Sînt cea pe care o cunoaşteţi, spunea ea luînd-o mereu de la început, cu puterea unei adolescente cu VOCEA puternică şi încăpăţînată, pulsatorie şi autodidactă, memorînd tot ce poate duce la creştere, la o cunoastere mai adîncă a propriilor ei forţe şi ale altora... Aurul conta, aurul cuvîntului neîngenuncheat".

GRIGORE STELA : Şi poeziile dv. le-am transmis „Poştei redacţiei". Încercaţi însă să faceţi singură şi acest lucru.

EMIL I. TRAIAN, Piteşti : Cum începeţi, doamne : „Gazele puternice, ce năvăleau din cocârsa tevi (? !), vopsită verde, înghiţiră flacăra galbenă a chibritului". Şi aşa mai departe. Vedeţi-vă de treabă !

MARIAN ŞOIMARU, Sudiţi, Ialomiţa : Sînteţi greu lizibil. Pentru glorie aţi putea face un efort şi să scrieţi mai citeţ sau, ideal, să dactilografiaţi manuscrisul.

VIOREL ANGHELESCU, Constanţa : Aţi publicat poezie chiar şi la „Poşta redacţiei" a revistei noastre, la Orizont, Astra, Familia, Tomis. Cu proza iată cum staţi : „...Abia întoarsă din miezul vieţii s-a şi văzut alunecînd de-a lungul timpului mai liberă ca un foton... Ţine capul sus privind soarele ca pe o sabie a lui Damocles..." Consideraţi că aţi fost publicat şi cu proză la „Post restant".

MATEI CHIRILĂ, Bucureşti : Din ciclul „Pungărese" n-am reţinut nimic, nici măcar „Moaxa". Iar în „Cinematograful" considerăm că nu a rulat nici un film. E mai bine aşa, şi pentru noi şi pentru dv.

VALENTINA MĂRGINEAN, Lugoj : Noi ştiam că scrieţi poezii, şi încă poezii bune. Dar nici „Ceasul" nu este... rău. Numai că e prea mare. Încercaţi să faceţi un „ceas" mai mic, publicabil în spaţiul revistei, şi trimiteţi-l. Vă promitem că nu-l vom purta în buzunar şi că îl vom face public.

I. N.

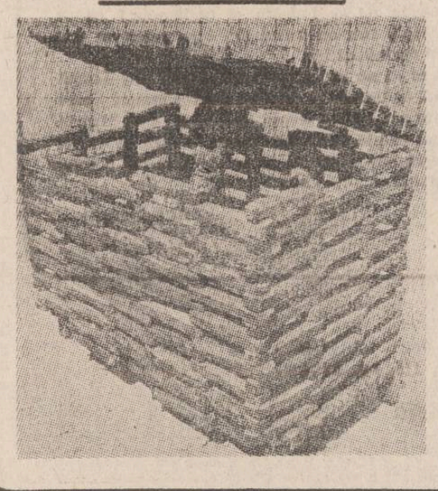

REMEMORĂRI

„Valul care-a plîns pe glezna ta" (II)

1.

Nu ştiu cui aparţine versul dar l-am auzit cîntat de două voci sensibile şi grave, într-o seară la televizor, pe cînd afară mai stăruia zăpada ultimei luni de iarnă.

2.

Glezna ei era subţire ca un gît de flamingo tremurînd peste întinderea roşietică a apelor.

3.

Rochia bunicii, „dintr-o bucată", închisă la gît, cădea în falduri lenese atît cît să facă loc gleznelor luminînd ca fildeşul vechi în scurta eliberare ghilotinată de negrul pantofilor de lac. Şi rochia era tot neagră. Ţinea o circiumioară în satul acela de pustă şi de cîte ori se hotăra să aducă băutură la mesele luminate de lămpi cu petrol, consumatorii îşi propteau privirile în podea. Întrerupeau brusc sporovăiala euforică şi ochii lor urmăreau hipnotizaţi baletul elastic al gleznelor zburînd printre picioarele scaunelor ca o pereche de fluturi narcotizaţi de fum şi alcool. „Defilarea" ei conştientă, de la masă la masă, era urmărită cu smerenie, toţi stînd cu capetele plecate şi murmurînd ceva ce aducea a rugăciune.

4.

Mergea în faţa mea, şi glezna ivită în prelungirea tocului era atît de subţire încît îmi venea să mă reped, s-o ţin de braţ, ca nu cumva să se prăbuşească de atîta fragilitate risipindu-se.

5.

Îşi scufunda glezna în undele verzui şi ea părea a fi o spadă cu proprietăţi magnetice din moment ce toţi peştii ce somnolau în acel lac platinat de soare se apropiau cu boturile mustăcioase mirosind-o sau, poate, sărutînd-o de la distanţă.

6.

„Nu de gleznă mă cutremur, ci de inconstanţa ei" (citat din Ion Băieşu).

7.

„Domnule, filosofează bătrînul pantofar, de peste patruzeci de ani mingii, datorită meseriei, tot felul de glezne. Erau domnule, unele atît de **nervoase** încît pînă şi pantoful **se descălţa** singur cînd le atingeai singurătatea".

8.

Un prieten ardelean : „Mă, ce tăt scriezi tu despre gleznele acelea ? În primul rînd că dă acolo începe **reuma** şi ma apoi **cireeii** ! Ce ? crezi că dacă îi subţire glezna nu doare ?"

9.

„Prin noaptea rochiei sclipea / Năucitoare glezna ta / Ca un pumnal turcesc furat / Chiar din moscheea „Al-Ehat". (Din improvizaţiile poetului Adi Cusin).

10.

Vechiul meu prieten, poetul Rusalin Mureşan, îmi comunică telefonic următoarele versuri : „Glezna ei cea minimă / mi s-a-nfipt în inimă / Şi-am luat de-atuncea act : / Glezna mică dă infarct !"

11.

„Să te sărut pe lama dulcei glezne / Pe care stai şi-ţi statuezi făptura / Delfin de vară decupat din bezne / Şi să clamez despotic : Ura ! Ura ? / Sau răstignit să te resping mai lesne / Decît să pun pe osul sacru gura / Ce m-a unificat cu arătura. / În fiecare noapte sacră, vezi ne / Aşteaptă un pithon fără principii. / El papă toate tipele şi tipii / Ce nu ţin cont de gleznele neutre. / M-am săturat d-asa mofluze mutre / De aia zic că-n loc să te mai caut / Dă-mi glezna ta să cînt în ea ca-n flaut." (Sonet aerian receptat de la Tudor George în seara zilei de 3 aprilie).

12.

Definiţie rebusistică : „Ligament intermediar care asigură echilibrul scheletului uman ; şase litere — glezna".

13.

„Tatăl meu, care era doctor la Mogosoaia, bandaja gleznele bolnave cu frunze cărnoase de magnolii retezînd faşa cu o singură muşcătură a incisivilor. N-am putut căpăta această deprindere şi nici la Mogosoaia n-am nimerit, şi pe deasupra sînt şi internist", îmi declară prietenul meu, prozatorul Dan Claudiu Tănăsescu, care, la cei cincizeci de ani ce îi rotunjeşte în aprilie, se chinuie (acum e al patrulea an) să răsădească în curtea policlinicii o mlădiţă de Magnolia. (O îmbrăţişare de prieten şi la mulţi ani cu magnolii)...

Mircea Micu

P.S. „Chestia cu bila", cum se exprimă cititorul din Slobozia, este absolut veridică. Nu e cazul să susţinem o explicaţie despre **inteligenţa materiei** sau despre încărcătura biologică pe care anumiţi inşi o posedă sau o pot recepţiona în anume situaţii date. Dacă dinsul nu mă crede, n-are decît să repete experienta subsemnatului la faţa locului. Îi recomand să evite consumul rachiului din lapte de vacă înainte de apusul soarelui.

Cîmpia fantastică

Urmare din pag. 1

„Vară şi viscol" şi „Masa cu oglinzi" se caută în transă localităţi ireale. Geografiile fictive ne amintesc de „Oraşele invizibile" ale italianului Italo Calvino. Înţelese, ca parabole, scrierile lui Bănulescu ascund nostalgia absolutului, a unor ţinte bănuite dar intangibile : „am putea asedia oraşul care nu se vede şi nu se aude" spune un personaj din „Masa cu oglinzi". Străfulgerările, revelaţiile care traversează din cînd în cînd cotidianul sugerează lumile sacre, transmundane. În „Dropia" ţesătura anecdotică e focalizată pe mirajul dropiei, care apare obsedant : „dropia nu se prinde nici vara, nici toamna, e greu şi de zărit, stă la capăt de mirişte, în soare. Şi la soare nu te poţi uita. „Imposibilitatea atingerii unui ţel care e din specia mirajului — iată tiparul alegoriilor lui Bănulescu. Oraşul invizibil din „Masa cu oglinzi" semnifică locul himeric aflat la capătul unei călătorii pseudooniriee, călătorie asemănătoare cu cea din „Castelul" lui Kafka. Personajele autorului înaintează halucinaţi pe o „cîmpie eternă", ca emirul lui Macedonski spre „Meca" iluzorie. Stilistica „halucinogenă" se axează pe obsesia solarităţii, explicabilă la un scriitor al cîmpiei. Prozele sînt invadate de lumina năucitoare a soarelui, care devine terifiantă, ireală. În „Vară şi viscol" eroii rătăcesc abulici prin pustietăţile arse de soare. Ca în celebra „Căldură mare" a lui Caragiale, canicula dezagregă facultăţile de orientare spaţială şi temporală, personajele căzînd într-o afazie grotescă : „soarele începuse să ardă, nu se vedea nimeni pe cîmpia goală, pînă la dungile groase ale orizontului" spune personajul narator din „Satul de lut". Cuprinsi de insolaţie eroii au iluzii optice („fata morgana" e un topos al literaturii noastre fantastice) pentru că pe orizontalitatea cîmpiei „o verticală cît de mică poate însemna oricînd ceva." Bănulescu manevrează cu abilitate oglinzile himerelor (oare „masa cu oglinzi" nu e paradigma cheie a universurilor sale iluzorii ?). Cîmpia sa e un „deşert al tătarilor" buzzatian în care creşte drama absenţei. Căci **parabole ale absenţei** sînt aceste naraţiuni, în care suprafaţa epică ascunde semnificaţii profunde. Solaritatea pustiitoare creează o lume între vis şi realitate în care „viata e o cîmpie fără margini" cum filozofează un personaj din „Satul de lut". Natura din scrierile lui Bănulescu refuză pitorescul şi exoticul printr-o participare violentă, deconcertantă. De la arşita pustiitoare din majoritatea nuvelelor pînă la dezlănţuirea acvatică din „Mistreţii erau blînzi", senzaţia e de apocalips biblic în care omul devine o cuantă hărţuită de capriciii cosmice. Sugestia, misterul, indeterminarea conotativă anulează importanţa personajelor, scrierile lui Bănulescu fiind cu predilecţie **proze de atmosferă**, în care arhaitatea autohtonă e convertită în modernitatea literară. Colinde şi ritualuri păgîne se topesc în text, sporind efectul oniric al parabolelor. Întîmplările din aceste scrieri se petrec, după cum afirmam la începutul rîndurilor de faţă, într-un **timp originar**. Construite pe un secret raport între ocultare şi dezvăluire şi pe o personală alchimie a tradiţiei, prozele din „Iarna bărbaţilor" structurează un univers în care Lunca Dunării ar putea fi „edenul de o mie de kilometri lungime" cum spune unul din personajele autorului. Prin acest remarcabil volum de povestiri şi nuvele, Ştefan Bănulescu rămîne un nume de prim rang în nuvelistica noastră contemporană. **Iarna bărbaţilor** fiind una din cărţile lansate prin paginile revistei **Luceafărul.**

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Un adevăr ca o sălbăticiune dormind în cuşca unei formule de fier.

II. Zambile. „Uite ce frumos miroase, tată", şi-mi trece buchetul modest, de flori necarnivore, pe la nas. Mi-am adus aminte de grădina noastră unde, pînă toamna tîrziu, străluceau florile. Regina nopţii, în centrul grădinii, lua în fiecare seară, pînă în zori, ştafeta parfumului. „Regina atrage roua", îmi spunea mama. Peste cîtiva ani de zile eram într-o curte impodobită cu micsunele, ştinjenei mici, circiumărese, tufănici şi crizanteme, bună-dimineata, la marginea unui oras. Mai încolo, la cîteva case, grohăia abatorul. Dacă treceai prin dreptul lui, trebuia să te ţii cu mîna de nas. Putoarea zbura în susul şi în josul străzii, se împrăştia în văzduh cu pretenţia unei arome malefice. Dar florile stăteau de pază cu parfumul lor.

III. Condiţia socratică a folclorului.

IV. Se întîlneşte carte cu carte, dar poem cu poem !

V. Un titlu posibil : „Veninul de aur".

VI. Cîmpia e clasică, muntele — romantic ! (Adu-ţi aminte gălăgioasele frămîntări geologice, creatoare de lanţuri muntoase pe întinderea clasică a Cîmpiei Eterne !)

VII. Cînd tună, în seara văratică, se-adună florile la lumina unui fulger ; cînd trăzneşte, parfumul lor se scurge prin rădăcini în pămînt. Vrei şi tu o floare de fulger, să ţi-o prinzi în păr ?

VIII. El e un scriitor, dar e un sculptor ratat : scrie atît de greu parcă ar săpa în piatră.

IX. Versuri găsite : Nimicul e o plecare —
dar voi veni urînd,
nu voi veni dansînd.

X. Idem. Sînt înconjurat de trestii,
toate sînt contaminate,
legănate de Pascal.

XI. Teribila simplitate a cerului.

XII. Cunoscători ai semnelor prin care poţi deosebi un autor autentic de un măscărici, talentul de îndeminare : cîtimea de vietate într-un mecanism, cîtimea de „imoralitate" necesară unei mari proze.

XIII. Mă rog încet, aşa cum creşte iarba.

XIV. O epocă neexprimată îndeajuns pare, cu trecerea timpului, că nu a existat îndeajuns şi nu a fost ajutată să se înţeleagă pe sine.

XV. Un poem superior zilei mele de naştere. Pe cînd ?

George Alboiu

Primăvară capricioasă

(Urmare din pag. 1

împreună cu fiul meu Alexandru, aflat în vacanţa de primăvară, pe cei 500 m.p. de grădină, seminţe de roşii, ardei, pepeni verzi, pepeni galbeni, varză şi castraveţi, transplantînd mai aproape de casă ultimii meri şi vişini ca şi butuci de viţă de vie ce n-au căzut sub roţile tractoarelor, aşezind manual fiecare sămînţă în parte în patul ei germinativ, cu grijă şi pricepere, cu dragoste şi pasiune, îndelung, răbdător pregătit, udat cu stropitoarea şi amestecat cu compost.

Ploaia a venit binefăcătoare şi rece şi a pătruns pămîntul abia afinat astfel încît seminţele s-au aşezat în el cu temei, gata ca la primele izbucniri ale soarelui să răsară şi ele vii şi viguroase în întîmpinarea recoltei viitoare. Pomii, în parte înfloriţi, vor fi visat şi ei o clipă straniu sărutul de zăpadă al cerului, dar ritualul cosmic, ancestral, chiar primordial, poate, va regenera iarăşi viaţa, aşa ca la început. Florile nu şi-au stins filamentele de lumină, germenii fructelor nu s-au ofilit iar speranţa recoltei a rămas vie, nemuritoare.

Cu bucuria reînviată în suflet, m-am gîndit nu atît la valoarea economică a întreprinderii mele, cît la partea ei sufletească, moral-sentimentală, la acel sentiment pe care ţăranul îl are ori de cîte ori îşi ştie lucrul bine şi la timp făcut, m-am gîndit la toate locurile frumoase din România şi lume pe care le-am văzut şi am trăit plenar sentimentul de primăvară, de înviere ; m-am gîndit la Făgetul poetului Traian Iancu, la Margina lui Sorin Titel şi la Bichigiul lui Iosif Lupulescu, ca şi la Cloanca mea natală — localităţi pe care le-am vizitat recent — şi m-am gîndit la Freiburg şi la Günthersall, la Valea lui Günther năpădită de flori şi de cîntecul mierlelor şi al privighetorilor şi în clipa aceea am simţit că odată cu sevele lacrimilor care-mi urcau din rădăcini de ochi spre pleoape, din pămînt urcă sevele arborilor, ale copacilor şi ale pomilor fructiferi, ca şi ale tuturor florilor, calde, omnipotente şi atunci am văzut printre lacrimi cum copacii încep să plîngă cu apele zăpezilor primăverii capricioase topindu-şi frigul şi scuturîndu-şi-l de pe ei. Am văzut florile scuturîndu-se de zăpadă.

Şi astfel, zăpada iernii reci s-a prefăcut în ploaia binefăcătoare a primăverii ce iar se va preface în ninsoarea petalelor ; şi această ninsoare se va preface iarăşi într-o ploaie de vişine şi de cireşe roşii, într-o grindină mare de pepeni verzi cu miezul foarte roşu şi răcoros, mustind de o altă zăpadă, dulce, proaspătă şi zemoasă, şi de pepeni galbeni cu miezul de miere.

Şi mi-am zis că natura şi l-a creat pe om şi l-a ales stăpîn tocmai ca să se ocrotească şi să se recreeze pe sine.

Ţara de Sus a poeziei

Urmare din pag. I

„Ţara de Sus a poeziei" *ar include nu numai manifestările poetice de la Botoşani sau Suceava (cu redutabilul ei concurs de poezie „Nicolae Labiş", manifestare în stare să impună atenţiei, cvasiunanime valori ale celei mai tinere generaţii de poeţi). Eu aş include în „Ţara de Sus a poeziei", şi spaţiul manifestărilor contemporane dedicate poeziei din judeţul Neamţ. „Arde aici — spunea cineva — o flacără a poeziei care nu ne poate lăsa indiferenţi". Invite dintr-un gînd generos al unui poet nemţean, care-şi susţinuse lucrarea de diplomă cu un subiect despre tînăra generaţie de poeţi a României, „Colocviile de poezie de la Tîrgu Neamţ" au instituit deja cadrul necesar unui schimb de idei chiar în interiorul acestei tinere generaţii. Locurile de astăzi de la Neamţ îşi făuresc propria lor legendă, legendă în care numele lui Adrian Alui Gheorghe (laureatul ultimei ediţii pentru volumul „Poeme în alb-negru") sau al lui Aurel Dumitraşcu (laureat al unei alte manifestări poetice de prestigiu, Festivalul de poezie „Mihai Eminescu" de la Iaşi), poetul de la Borca, precum şi numele altor tineri poeţi încep de pe acum să-şi ocupe locul cuvenit în „constelaţia poetică" a tinerei generaţii.*

Semnificativ mi se pare însă un alt fapt : spuneam că, de „Ţara de Sus a poeziei" se leagă nu doar numele tinerilor poeţi din Ţara de Sus ; astfel la Brăila, coborînd într-o superbă simetrie geografică dincolo de Ţara de Jos a Moldovei, există şi aici „flacăra vie a poeziei" ; numele lui Mihu Dragomir *a generat şi aici un „spaţiu poetic deschis dialogului contemporan", tinerii poeţi din Brăila beneficiind şi ei de generosul spaţiu tipografic al unui supliment literar care apare chiar în paginile „Luceafărului".*

Botoşani şi Brăila, Neamţ sau Suceava, Sebeş Alba sau Sighetu Marmaţiei, sînt „puncte fierbinţi" pe harta poetică a tinerei generaţii din România. Mai presus de spaţiul geografic şi de „stilul poetic", tinerii poeţi de azi beneficiază de manifestări poetice de ţinută, se înscriu cu fiinţa şi conştiinţa lor în vastul dialog al generaţiilor poeziei româneşti şi nu va fi de mirare că istoria literaturii de mîine va înregistra şi numele lor, al tinerilor poeţi din „constelaţia poetică" a patriei de azi.

PRIMIM LA REDACŢIE

Stimate tovarăşe redactor-şef,

În numărul trecut al revistei **Luceafărul** am prezentat mai multe poezii inedite scoase din manuscrisele lui Perpessicius. Ele datează din perioada anilor douăzeci, după toate indiciile, şi toate sînt scrise de mîna lui Perpessicius. Aceasta m-a făcut să mă îndoiesc asupra paternităţii poeziei **Viersul**, dată de noi drept inedită revistei **Luceafărul** şi publicată în numărul 16 din 16 aprilie a.c. pe pagina 3 ; aşa cum am constatat, mai tîrziu, strofele aparţin lui B. P. Hasdeu. Perpessicius a transcris doar două dintre cele şase strofe cîte cuprinde poezia, prima şi a patra, nu ştim în ce scop. Manuscrisul nu are nici o menţiune privind rostul transcrierii. Rămîne un mister al manuscriselor care ne întind uneori astfel de capcane.

Familiarizarea cu grafia lui Perpessicius şi faptul că nu ne-am mai întîlnit niciodată în manuscrisele sale cu asemenea situaţii m-a indus în eroare. Unele declaraţii ale lui Perpessicius, amare şi pline de deznădejde din poezia sa apărută în cele două volume **Scut şi targă** în 1926 şi **Itinerar sentimental** din 1932, în consens cu diatribele lui Hasdeu, m-au determinat să le consider ale sale. Facem cuvenita rectificare cerînd scuze atît revistei, cît şi cititorilor.

Ileana Ene

JAMES CLAVELL

SHOGUN

TENTATIVĂ DE SEPPUKU

a spuse :

— Seniorul Toranaga l-a făcut hatamoto. Asta-i dă dreptul, neh ?

O briză atinse panourile-shoji făcîndu-le să sune.

— Cum poate să se sinucidă ? Ei ? Întreabă-l!

Blackthorne scoase sabia scurtă, ascuţită brici, o aşeză încet pe tatami, cu vîrful spre el.

Igurashi spuse:

— E o înşelăciune! Cine a auzit vreodată ca un barbar să se poarte ca o persoană civilizată?

Yabu se încruntă, inima rărîndu-şi bătăile din pricina emoţiei.

— E un om curajos, Igurashi-san. Nici o îndoială în privinţa asta. Şi ciudat. Dar asta?

Yabu voia să vadă actul în sine, să vadă măsura barbarului, să vadă cum intră în moarte, să încerce extazul trecerii în Marele Necunoscut. Cu un efort, opri valul crescînd al propriei plăceri.

— Care e sfatul său, Omi-san? întrebă cu o voce guturală.

— Alteţă, aţi spus satului: „Dacă Anjin-san nu învaţă mulţumitor". Eu vă sfătuiesc să faceţi o mică concesie. Spuneţi-i lui că, indiferent cît învaţă în cinci luni, o să fie „mulţumitor", dar, în schimb, el trebuie să jure pe Dumnezeul lui că nu va dezvălui nimic satului.

— Dar el nu e creştin. Cum îl va lega acel jurămînt?

— Eu cred că e un alt fel de creştin, Alteţă. E împotriva sutanelor negre şi asta e important. Cred că jurînd pe propriul lui Dumnezeu va fi legat. Şi trebuie, de asemeni, să jure, în numele acestui Dumnezeu, că-şi va folosi mintea întru totul ca să înveţe şi şi-o va pune întru totul în slujba Înălţimii tale. Pentru că e deştept, în cinci luni va fi învăţat foarte mult. Astfel onoarea Înălţimii tale e salvată şi a lui — fie că există sau nu — de asemeni, e salvată. Nu pierdeţi nimic şi cîştigaţi totul. Şi ceea ce e foarte important, îi cîştigaţi supunerea prin propria lui voinţă, liberă, nesilită de nimeni.

— Crezi c-o să se sinucidă?

— Da.

— Mariko-san?

— Nu ştiu, Yabu-san. Îmi pare rău, nu vă pot da nici un sfat. Acum cîteva ceasuri aş fi spus nu, n-o să se sinucidă. Acum nu ştiu. El e... e... altfel, de cînd a venit Omi-san în seara asta să-l ia.

— Igurashi-san?

— Dacă cedaţi în faţa lui acum şi e o minciună, el o să folosească mereu acest şiretlic. E viclean ca un kami-vulpe *) — toţi am văzut cît e de viclean, neh ? Într-o zi va trebui să spuneţi „nu", Alteţă. Vă sfătuiesc să spuneţi acum, e o înşelăciune.

Omi se aplecă în faţă şi-şi clătină capul.

— Alteţă, iertaţi-mă, dar trebuie să repet, dacă spuneţi nu, riscaţi o mare pierdere. Dacă e o înşelăciune — şi se poate foarte bine să fie — atunci, ca un om mîndru ce e, se va umple de ură la noua lui umilinţă şi n-o să v-ajute pînă la capătul puterilor lui cu ceea ce aveţi nevoie. El a cerut ceva în calitatea sa de hatamoto, ceea ce avea tot dreptul s-o facă ; el spune, din proprie voinţă, că vrea să trăiască după obiceiurile noastre. Nu e acesta un pas important înainte, Alteţă ? Asta-i minunat pentru Înălţimea ta şi pentru el. Vă sfătuiesc să fiţi prudent. Folosiţi-l în avantajul Domniei Voastre.

— Aşa intenţionez, spuse Yabu cu o voce gravă.

Igurashi spuse:

— Da, el e valoros şi da, vreau cunoştinţele lui. Dar trebuie ţinut în frîu, tu ai spus-o de atîtea ori, Omi-san. El e barbar. Asta-i tot ce este. Da, ştiu că astăzi e hatamato şi da, de astăzi poate să poarte cele două săbii. Dar asta nu-l face samurai.

El nu e samurai şi nu va fi niciodată.

Mariko ştia că, dintre toţi, ea trebuia să-l intuiască pe Anjin-san cel mai bine. Dar nu putea. Acum îl înţelegem, ca imediat să fie din nou de neînţeles. Într-o clipă-l plăcea, în următoarea-l ura. De ce?

Ochii pustiiţi ai lui Blackthorne priveau în depărtare. Dar acum broboane de sudoare îi acopereau fruntea.

Să fie de teamă? gîndi Yabu. Teamă că înşelăciunea va fi dată-n vileag ? E un mincinos?

— Marigo-san ?

— Da. Alietă.

— Spune-i... Gura lui Yabu se uscă bruse pieptul duruindu-l. Spune-i lui Anjin-san că sentinţa rămîne.

— Alteţe, iertaţi-mă, dar ar fi bine să urmaţi sfatul lui Omi-san.

Yabu nu se uită la ea, ci numai la Blackthorne. Vena de la fruntea-i pulsa.

— Anjin-san zice că e hotărît. Aşa să fie. Să vedem dacă e barbar — sau hatamoto.

Vocea lui Mariko aproape că nu se mai auzea.

— Anjin-san, Yabu-san spune că sentinţa rămîne. Îmi pare rău.

Blackthorne auzi cuvintele, dar nu-l tulburară. Se simţea mai puternic şi mai împăcat cu sine ca niciodată, cu o conştiinţă a vieţii mai profundă ca niciodată.

Cît aşteptase, nu-i ascultase şi nici nu-i privise. Hotărîrea fusese luată. Restu-l lăsase lui Dumnezeu. Se închisese în sine, răsunîndu-i în minte aceleaşi cuvinte, iar şi iar, aceleaşi care-i dăduseră cheia pentru viaţa de aici, cuvintele care cu siguranţă-i fuseseră trimise de Dumnezeu prin intermediul lui Mariko: „Există o soluţie uşoară — mori. Ca să supravieţuieşti aici trebuie să trăieşti după obiceiurile noastre..."

— ...sentinţa rămîne.

Deci acum trebuie să mor.

Ar trebui să-mi fie frică. Dar nu-mi este.

De ce?

Nu ştiu. Ştiu doar că, odată ce, într-adevăr, am hotărît că singurul mod de a trăi aici ca om este să acţionezi după obiceiurile lor, să rişti moartea, să mori, atunci, brusc, teama de moarte s-a dus. „Viaţa şi moartea sînt una. Lasă karma karmei".

Nu mi-e frică să mor.

Dincolo de shoji începuse o ploaie uşoară. Privi în jos spre pumnal.

Am avut o viaţă bună, gîndi.

Ochii i se întoarseră spre Yabu.

— Wakarimasu, spuse clar şi, deşi ştia că buzele lui rostiseră cuvîntul, parcă altcineva-l spusese.

Nimeni nu se mişcă.

Îşi privi mîna dreaptă ridicînd pumnalul. Apoi şi stînga prinse plăselele, lama sigură, îndreptată spre inimă. Acum nu se mai auzea decît sunetul vieţii lui, înălţîndu-se, înălţîndu-se, avîntîndu-se mai mult şi mai mult, pînă nu mai putu asculta. Sufletul lui striga după liniştea eternă.

Strigătul îi puse-n mişcare reflexele. Mîinile dirijară stiletul cu precizie către ţintă.

Omi fusese pregătit ca să-l oprească, dar nu se aşteptase la repeziciunea şi cruzimea loviturii lui Blackthorne şi, în timp ce prinse cu stînga lama, iar cu dreapta plăselele, durerea-l pătrunse şi singele-i ţîşni din mîna stîngă. Lupta din răsputeri cu forţa îmbrînciturii lui Blackthorne. Pierdea. Apoi îi veni în ajutor Igurashi. Amîndoi opriră lovitura. Stiletul fu luat. O dîră uşoară de sînge se prelingea din pielea lui Blackthorne, deasupra inimii, acolo unde intrase vîrful stiletului.

Mariko şi Yabu nu se mişcaseră.

Yabu spuse:

— Mariko-san, spune-i, spune-i că oricît învaţă e destul. Porunceşte-i — nu, roagă-l, roagă-l pe Anjin-san să jure aşa cum a zis Omi-san. Totul, aşa cum a spus Omi-san.

★

Blackthorne se întorcea din moarte încet. Se uita la ei şi la stilet de la o distanţă enormă, fără să înţeleagă. Apoi torentul vieţii reveni năvalnic, dar nu-i putea prinde sensul, crezîndu-se mort, nu în viaţă.

— Anjin-san? Anjin-san?

Îi văzu buzele lui Mariko mişcîndu-se şi-i auzi cuvintele, dar toate simţurile-i erau concentrate asupra ploii şi brizei.

— Da?

Propria-i voce era încă foarte departe, dar adulmeca ploaia, auzea picurii şi simţea gustul sărat al aerului de mare.

Sînt viu, îşi spuse cu mirare. Sînt viu şi afară e ploaie adevărată, şi vîntul e adevărat, din nord. Este şi un vas cu jar, adevărat şi, dacă ridic ceaşca, va fi lichid adevărat în ea şi va avea gust. Nu sînt mort. Trăiesc !

Ceilalti stăteau tăcuţi, aşteptînd liniştiţi, blînzi cu el, spre a-i cînsti curajul. Nici un om din Japonia nu văzuse vreodată ce văzuseră ei. Fiecare se întreba în sinea lui ce are de gînd să facă Anjin-san acum. Va putea să stea în picioare de unul singur şi să umble, sau curajul îl va părăsi ? Ce-aş face eu în locul lui ?

Tăcut, un servitor aduse un bandaj şi-i legă mîna lui Omi, oprindu-i şuvoiul de sînge, acolo unde lama tăiase adînc. Totul era foarte liniştit. Din cînd în cînd, Mariko rostea încet numele lui, în timp ce luau cîte o înghiţitură de ceai sau saké, dar foarte cumpătat, savurînd aşteptarea, privitul şi aducerile aminte.

Pentru Blackthorne această desprindere de viaţă părea să dureze la nesfîrşit. Apoi ochii începură să-i vadă, urechile să audă.

— Anjin-san?

— Hai ? răspunse cu cea mai mare oboseală pe care o cunoscuse vreodată.

Mariko repetă ce spusese Omi ca şi cum venea din partea lui Yabu. Ea trebui s-o spună de cîteva ori pînă se asigură că el înţelesese clar.

Blackthorne îşi adună ultimele puteri, victoria încălzindu-i inima.

În româneşte de
Doina Cerăceanu

*) În legendele japoneze vulpea se transformă cînd în bărbat, cînd în femeie, pentru a-i înşela pe oameni.

m a p a m o n d

Eminescu și conștiința estetică franceză

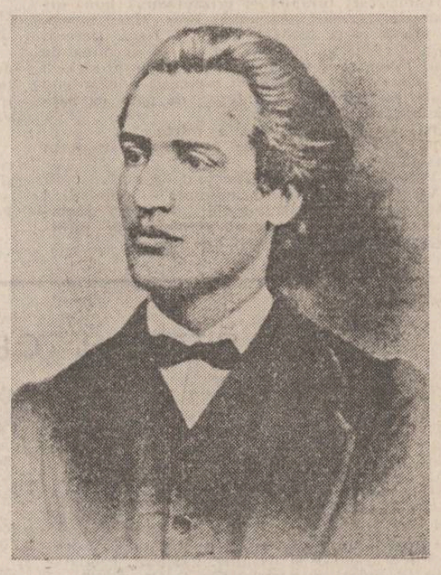

Parafrazînd o formulare despre Caragiale, pusă în circulație în Franța, se poate spune : Eminescu este cel mai mare dintre poeții necunoscuți ! Și asta s-ar potrivi, mai ales pentru Franța. Să nu ne facem iluzii. O notă într-un dicționar Larousse, care dezinformează cititorii în legătură cu locul de naștere a poetului și care ne asigură că Eminescu e cel mai mare poet român, autor al poemului **Împărat și proletar,** grăiește de la sine relativ la nivelul receptării unei personalități de anvergură universală. Desigur, figură aparte face cartea profesorului Alain Guillermou **La genèse interieure des poésies d'Eminescu** (Librairie Marcel Didier, Paris, 1963), la care se mai adaugă strădaniile mai vechi ale poetului Mihai Steriade, iar în spațiul de cultură francez și românesc — traduceri și prefețe semnate de Marguerite Miler-Verghi, Elena Văcărescu, A. Gr. Sutu, abatele Barral, Hubert Juin etc. Un semn încurajator este și inițierea unor colocvii internaționale (nu numai în Franța), cum a fost acela din martie 1975, sub genericul **Eminescu după Eminescu,** organizat de Universitatea Paris-Sorbona. Dar toate acestea țin încă de domeniul pionieratului. Sigur e că Eminescu n-a intrat în conștiința franceză ca un reper fundamental pentru poezia modernă. Ne-o confirmă cu toată francheța Jean-Louis Courriol, românist de la Universitatea Lyon III, în prefața de la recenta ediție bilingvă a poeziilor eminesciene (Ed. Cartea Românească, 1987) : „Eminescu n'a jamais existé pour la conscience esthétique française." Merita poetul un asemenea destin (nu numai pentru sfera culturii franceze) ? Răspunsul universitarului de la Lyon este fără dubii. Prin ce are mai valoros Eminescu aparține liricii postromantice și, mai adăugăm noi, nu fiindcă **seamănă** cu Baudelaire, Verlaine și Rimbaud, care au marcat decisiv mersul liricii moderne, ci întrucît poetul nostru a deschis un drum nou, paralel cu acela al simboliștilor, în poezia universală, specific spațiului cultural est-european, care a dat roade în întreaga literatură română viitoare, uneori cu influențe și în culturile vecine (bulgară, cehă etc.). Din păcate, poezia occidentală a fost frustrată de acest bun spiritual, pierderea fiind, așadar, reciprocă, nicicum unilaterală. Cauzele sînt știute și nu prea. Cea dintîi, „dezavantajul" limbii române de a nu fi cunoscută. Din acest punct de vedere, vina trebuie să fie reciprocă. Are dreptate Jean-Louis Courriol că publicului francez nu i s-a pus la dispoziție o versiune **lizibilă,** pe deplin convingătoare, a poeziilor lui Eminescu („o versiune de referință"), menită să biruie zidul dintre limbi. Domnia sa vede în acest fapt o „lacună inadmisibilă". Tot ce s-a încercat pînă azi a fost provizoriu, cu numeroase „greșeli elementare", atît la nivelul echivalențelor lingvistice, cît și în ce privește spiritul și gustul estetic al tălmăcirilor, încît unele traduceri au reușit performanța unică de a face din Eminescu „în limba franceză, un autor comic...". Să mai adăugăm la aceasta și cealaltă față a medaliei, spiritul narcisist europocentric al culturilor occidentale, cu dezinteresul lor pentru culturile „marginale". Străinii care îl descoperă pe Eminescu, trăiesc azi o veritabilă revelație, o experiență spirituală unică și tot mai dese sînt cazurile cînd, grație poetului nostru, se apucă să învețe limba română. O asemenea experiență a trăit și Jean-Louis Courriol.

Un al doilea obstacol — crede domnia sa —, strîns legat de primul, a venit dinspre eminescologia românească. Se știe că traductibilitatea poeților este, de regulă, limitată. S-a spus despre Eminescu că este mai intraductibil decît alți mari poeți. În asemenea situații, rolul criticii sporește în a impune un nume în contemporaneitate. Pentru Eminescu, terenul fusese pregătit de primul mare comentator al său — T. Maiorescu, cel care aprecia că poetul este „om al timpului modern" și încheia profetic că lirismul secolului XX îi va fi îndatorat, lucru adeverit îndeobște pentru literatura română. Ulterior însă, ceva nefast s-a întîmplat în istoria noastră literară contaminată de un ciudat **complex al întîrzierii** menit să-l osifice pe Eminescu într-un „romantic întîrziat". Formula poncif de „ultimul mare romantic" (coroborată cu numeroase laude convenționale întrupate în alt poncif — „cel mai mare poet român") — e de părere Jean-Louis Courriol — a constituit piedica cea mai serioasă în calea interesului occidental pentru Eminescu. (Într-adevăr, n-a refuzat, cu mai mulți ani în urmă, directorul Ed. Gallimard o traducere Eminescu sub motiv că publicul actual nu se mai interesează de convențiile lirice romantice ?). Jean-Louis Courriol se consideră însă un **norocos.** Dacă Eminescu este un necunoscut în Franța, în schimb, celebru este un alt poet român — Marin Sorescu. Una dintre cele mai reprezentative poezii ale lui Sorescu se intitulează **Trebuiau să poate un nume.** Ce n-a reușit să facă istoria literară a reușit tot un poet. În mod simbolic, traducătorul își deschide prefața cu poema lui Sorescu. Motivația este dezarmant de grăitoare: citind „faimosul poem al lui Marin Sorescu", i s-a relevat pentru întîia oară „eterna modernitate a operei lui Eminescu. Darul ei de a inspira unui mare poet contemporan un asemenea omagiu constituie, într-adevăr, cel mai de seamă criteriu al valorii acestei poezii. Din versurile atît de tipic soresciene s-a desprins o nouă figură eminesciană, surprinzător de actuală, familiară chiar." De aici imboldul aprofundării limbii lui Eminescu și necesitatea interioară de a-l tălmăci în franceză, „ca o consecință firească a plăcerii estetice". Surpriza a fost urîașă. Dincolo de „mitul rece al «celui mai mare poet român»", dincolo de „imaginile-șablon ale «ultimului mare romantic european»", a venit evenimentul intelectual menit să curețe zorzoanele criticii și penibila impresie de „poet comic" a traducerilor : „Rien n'est évidemment plus consternant, s'agissant d'un créateur dont l'essentiel de l'oeuvre est resté exceptionellement moderne et actuel". Faimoasa formulă — **ultimul mare romantic european** — i se pare literatului francez **de două ori inexactă** : întîi, fiindcă **Scrisorile** și alte poeme arată un scriitor moralist și filosof, secundo, fiindcă și mai multe poeme ne duc cu gîndul la marii poeți postromantici — Baudelaire, Verlaine, Rimbaud. Jean-Louis Courriol s-a oprit la 35 asemenea poezii pe care le-a tradus, crede domnia sa, pentru întîia oară „totalement lisible" pentru publicul francez. (V. excelentul comentariu la poezia **De cîte ori, iubito).**

Nu e de competența unui român a judeca în ce măsură și-a atins ținta noul traducător. O vor face, desigur, mai bine, francezii înșiși. Însă, înainte de încheierea acestor considerații, opinăm că e vorba doar de un pas mic în a-l propulsa pe Eminescu în conștiința estetică franceză de azi. Datorii mari ne revin, în primul rînd, nouă, românilor. Poate că în viitor se va ivi necesitatea unor ediții pe cît posibil complete și critice ale operei lui Eminescu (și nu numai) în alte limbi, așa cum procedăm și noi cu Balzac, Dostoievski, Shakespeare etc. Pretențiile poate par încă grăbite dacă ne gîndim că nu-l avem nici în românește editat integral pe Eminescu. De o indiscutabilă utilitate ar fi și traducerea unor texte reprezentative din eminescologia autohtonă sau străină. Fiindcă nu poate fi adevărat că întreaga eminescologie s-a mulțumit cu „etichetări" confortabile. În ultimele două decenii s-au făcut pași importanți într-o nouă etapă exegetică. Oricum, lucrurile esențiale și cele mai profunde s-au spus tot din interiorul criticii românești. Numai că paradigmele care au fecundat „poeticile" românești n-au fost totdeauna de împrumut. E momentul, spre exemplu, să ne îndoim de judecata ușor pripită că un poem ca **Luceafărul** (sub pretextul că se abate de la „structura liricii moderne" teoretizate de Hugo Friedrich) ar suferi de un „oarecare didacticism" cam greoi (ca și **Scrisorile),** ceea ce l-ar depărta de „concepția contemporană a poeziei". Este și motivul pentru care **Luceafărul** lipsește din antologie. Să fie sensul „alegoric", vizat și de poet, vinovat de părerea că **Luceafărul** are „iz" **didactic ?** Este un poncif la fel de grav ca și formula „ultimul mare romantic" de care nici criticii nu s-au prea vindecat. Apoi, ar trebui ascultat și Arghezi care credea că poezia modernă nu începe cu secolul nostru, ci acum vreo 2000 de ani ! Se pare că e altă măsură a lucrurilor, venită dintr-un alt spațiu cultural, care nu e sigur că nu va contamina și paradigma occidentală a poeticii contemporane. E timpul ca mentalitatea **postmodernă** să recupereze și „romantismul etern" eminescian. Cu atît mai mult cu cît și în Franța există conceptul de **romantism absolut** lansat, într-o interesantă carte, de Gonzague Saint Bris **(Le romantisme absolu,** Paris, Stock, 1978). Rimbaud — credea Gonzague Saint Bris — este un mare reprezentant al **romantismului absolut.** (p. 333). O spusese, mai înainte, în alți termeni, și Al. Philippide.

Theodor Codreanu

REVISTA STRĂINĂ

● **KOSTAS VALETAS, CUNOSCUT PROZATOR ȘI DRAMATURG GREC,** s-a născut în anul 1939. Pînă în prezent a publicat șase volume de povestiri, ultimul apărut în anul 1987. Este, în același timp, autorul a două romane și a două piese de teatru.

Tematica predominantă a operelor lui Valetas o constituie rezistența poporului grec împotriva dictaturii coloneilor din Grecia din perioada anilor 1967—1974 și soarta muncitorilor greci aflați în afara granițelor țării lor, în special în R.F. Germania.

Faima internațională i-au adus-o romanele „Emigranții", care abordează problematica complexă a gastarbeiterilor greci din Germania Federală, și „Dependența". În acest din urmă roman, Valetas aduce frînturi de viață concretă, pe care brodează elemente autobiografice. În „Dependența", Valetas surprinde destinele citorva bărbați și femei de la sfîrșitul anilor '60 și începutul anilor '70, sub regimul dictaturii coloneilor. Mai apoi, facem cunoștință cu emigrația greacă de la Paris, cu viața de mizerie a emigranților algerieni și spanioli, luăm cunoștință de criza tragică a familiilor emigranților greci din Germania Federală. Acest din urmă aspect, cu influențe directe asupra vieții copiilor și a membrilor cuplului, este relatat pe baza unor cazuri strict autentice.

De unde vine titlul „Dependența" pentru ultimul roman al lui Kostas Valetas ? Pentru că el este convins că viața fiecărui om este constituită dintr-un sistem de relații interumane, din care, oricît am dori să evadăm, nu o vom putea face, decît cu prețul suferințelor, al morții.

● **DE CE A SURZIT BEETHOVEN ?** Iată o întrebare care a frămîntat de zeci și zeci de ani pe mulți dintre admiratorii titanului muzicii. Răspunsul adevărat la această întrebare a fost dat recent și, așa cum era de așteptat, a produs senzație.

Medicii patologi Blank și Jeserer din Viena au analizat recent din punct de vedere anatomic trei oase provenind din craniul lui Beethoven. Pe baza acestei analize, cei doi au ajuns la concluzia că marele compozitor nu a surzit în urma unei boli a oaselor sale, cum s-a crezut pînă acum, ci datorită otosclerozei urechii interioare.

Povestea celor trei oase este mai lungă. În urmă cu cincisprezece ani, la Institutul pentru istoria medicinei din Viena s-a prezentat un străin care avea într-o geantă trei oase despre care afirma că sînt din craniul lui Beethoven.

Bineînțeles, nu a fost crezut, cu toate că era cunoscut faptul că din craniul marelui compozitor fuseseră sustrase în secolul trecut, trei oase. Aceasta s-a întîmplat în anul 1867, cînd membrii societății „Prietenii lui Ludwig van Beethoven" au obținut dreptul de exhumare a rămășițelor pămîntești ale compozitorului.

Cu această ocazie, doctorul Seligmann, care condusese operațiunea de exhumare, și-a însușit trei oase din craniul lui Beethoven. Nu cu mult timp în urmă, doctorii Brank și Jeserer au aflat de vizita străinului, l-au căutat, grație adresei lăsate la Institutul pentru istoria medicinei, și au dat peste numitul Thomas Desmiens, care nu este altcineva decît strănepotul doctorului Seligmann !

Examinînd oasele, cei doi au constatat că au aparținut cu adevărat lui Ludwig van Beethoven. Ele i-au ajutat pe Brank și Jeserer să ajungă la concluzia potrivit căreia, așa cum am mai spus, surzenia lui Beethoven a survenit ca urmare a sclerozei urechii interioare.

● **DORIS DORRIE ESTE REGIZORUL NUMĂRUL UNU LA ORA ACTUALĂ** în cinematografia vest-germană. A turnat doar trei filme, care, la vîrsta de 33 de ani, au făcut-o celebră, nu numai în țara sa, ci și în întreaga lume. Este vorba despre : „Bărbații" (Männer), „Direct în inimă" (Mitten in Herz) și „Raiul" (Paradis) ultimul dintre acestea fiind realizat în 1987. Tema filmului „Bărbații" — „acest trib enigmatic, încă nu îndeajuns de cunoscut nici măcar de femei" — după cum declara regizoarea, a făcut ca într-un singur an el să fie vizionat, numai în R.F. Germania, de peste 6 milioane de spectatori. Este un record absolut pentru un regizor vest-german, pe care nu l-a reușit nici măcar Fassbinder.

Despre succesul „Bărbaților" stă mărturie și faptul că el a fost proiectat pe ecranele a 50 de orașe americane, cînd, în mod normal, astfel de filme se prezintă doar la New York, Chicago, San Francisco și Boston. Își scrie singură scenariile, avînd o experiență bogată, de pe vremea cînd era critic de film la „Süddeutsche Zeitung".

În „Raiul", Doris Dorrie reia în stil foarte personal, într-un amestec de comedie, tragicomedie și tragedie, eterna poveste a triunghiului conjugal. Nu o interesează să facă film la Hollywood.

Iată ce a declarat ea într-un interviu publicat recent în „Der Spiegel" : „După succesul repurtat de «Bărbații» în Statele Unite, am vizitat Hollywoodul. A fost ceva foarte comic. A vrut să mă cunoască Jane Fonda, drept pentru care m-a luat o limuzină imensă și m-a dus la o casă cu un bazin imens. Acolo au apărut niște bărbați în fracuri albe, dar nu erau chelneri, ci chiar invitații ei... După aceea, Jane a început să discute cu mine. Eu însă nu o puteam asculta, pentru că prietena mea, Nora York din New York, cea care a scris muzica pentru „Raiul", îmi dăduse mai înainte un disc cu muzica de fond pentru gimnastica aerobică a Janei Fonda. Așa se face că în timp ce ea vorbea, în minte îmi răsunau expresiile ei timpite : **„stand on your feet"** și **„don't you feel good".** În cele din urmă, mi-a spus : „Doris, mi-ar place tare mult să colaborez cu dumneata", dar mie spusele ei îmi sunau exact ca indicațiile de pe discul cu gimnastică aerobică..."

● **CUNOSCUTUL CÎNTĂREȚ AMERICAN DE FOLK, PETE SEEGER,** a efectuat recent un turneu de concerte din Nicaragua. Alături de el, pe scena Teatrului Ruben Dario din Managua au apărut și doi dintre cei mai cunoscuți și populari cîntăreți nicaraguani, Luis Enrique și Carlos Mejia Godoy, acesta din urmă fiind și autorul imnului Frontului național sandinist de eliberare.

Presa nicaraguană a consemnat elogios apariția și interpretarea lui Seeger, comparîndu-i succesul cu cel reputat de ansamblul de balet al Teatrului Mare din Moscova și de Baletul național cubanez condus de Alicia Alonso.

Răspunzînd solicitării unui ziarist care l-a rugat să comenteze scopul deplasării sale în Nicaragua, Pete Seeger a declarat : „Încă Anatole France spunea că există cîntece care pot sparge imperii și regate. Dacă nu aș fi conștient de acest lucru, m-aș lăsa de cîntat și mi-aș căuta altceva de făcut."

● **„YEELEN" (LUMINA), NOUL FILM AL DE ACUM CUNOSCUTULUI REGIZOR, SULEIMAN CISSÉ,** din Mali, a intrat la sfîrșitul anului trecut, după premiera lui pariziană, în circuit mondial. Filmul, care rulează în versiune originală, în limba **bambara,** avînd subtitluri în franceză sau engleză reprezintă un adevărat eveniment în viața culturală occidentală contemporană. La aceasta a contribuit desigur și Premiul Juriului acordat la ediția din 1987 a Festivalului de la Cannes, dar numai acesta nu l-ar fi putut catapulta atît de sus, nu i-ar fi putut asigura succesul cu totul extraordinar de care se bucură. „Yeelen" este primul film din Africa neagră prezentat la Cannes și, în plus, distins cu un foarte important premiu.

Dacă luăm ca dată a nașterii cinematografiei Africii negre anul 1963, cînd a apărut scurt metrajul „Borom Sarret" al lui Sembené Ousman, înseamnă că tînăra cinematografie negro-africană a trebuit să aștepte aproape un sfert de secol pentru a fi remarcată la o mare confruntare cinematografică internațională. „Yeelen" este de altfel și primul film african care a început să ruleze la cinematografe ca oricare alt film artistic de lung metraj din țările cu cinematografii așa zis... clasice. Este, de asemenea, primul film despre care nu se spune că este „un film african bun", ci „un film bun".

Filmul lui Cissé este o întîmplare epică, dar și o operă de meditație, îl putem privi fie ca o paraboă a Africii contemporane, unde generațiile care au deținut o anumită putere nu vor să o transmită următorilor, dar el poate fi privit și ca o meditație filozofică despre om și despre felul bun sau rău de a folosi cuceririle științei...

Pentru africani, „Yeelen" înseamnă descoperirea rădăcinilor proprii, pentru neafricani, el înseamnă descoperirea Africii.

● **MINISTERUL EGIPTEAN AL CULTURII S-A ADRESAT UNESCO** și citorva state puternic industrializate cu rugămintea de a se acorda un ajutor substanțial pentru salvarea celebrului Sfinx. Acest monument, cu o vechime de peste 4 500 de ani, este amenințat de o adevărată catastrofă, întrucît din partea lui stîngă s-a desprins un bloc masiv de piatră, care cîntărește 300 kilograme !

Potrivit părerii specialiștilor, acest celebru monument de artă și istorie va deveni în următorii douăzeci de ani, dacă nu se vor lua măsuri rapide și foarte eficiente, un morman imens de nisip....

● **LA MUZEUL PARIZIAN GRAND PALAIS S-A DESCHIS CEA MAI CUPRINZĂTOARE RETROSPECTIVĂ** a pictorului impresionist Edgar Degas. Ea cuprinde 300 dintre lucrările purtînd semnătura celebrului pictor.

După ce se va închide la Paris, expoziția va fi prezentată iubitorilor de artă din Ottawa și New York.

● **LA ÎNCEPUTUL SĂPTĂMÎNII TRECUTE** Academia americană de Arte și Științe cinematografice a acordat Premiile Oscar pentru anul 1987. Premiul pentru cea mai bună interpretare a unui rol feminin a revenit actriței Cher. Este vorba despre Cher Sarkisian, celebra cîntăreață de muzică pop, care în anii '70 a obținut succese extraordinare alături de Salvator Boni, alias Sonny, fostul ei soț. Astăzi, la cei 41 de ani ai săi, Cher, de origine indiană, este o cunoscută actriță de film, după ce a debutat în chip strălucit în „Vrăjitoarele din Eastwick", realizat de regizorul australian George Miller pe baza unui scenariu ecranizînd un roman de John Updike. La zece săptămîni de la premieră filmul ajunsese pe lista celor mai bune filme americane.

În acest film Cher joacă alături de alte două mari actrițe, Susan Sarandon și Michelle Preiffer, toate disputîndu-și-l pe frumosul Jack Nicholson, un străin pripășit prin partea de lume a „vrăjitoarelor".

Ulterior Cher a jucat în alte trei filme, sub bagheta regizorilor Robert Altman, Mike Nichols și Peter Bogdanovici, candidînd și la un Premiu Oscar pentru interpretare, performanță reușită abia anul acesta pentru rolul din filmul „Sub vraja lunii".

La 41 de ani, ea se comportă în stilul lui Raquel Welch și Tina Turner, fără să-i pese de vîrstă. „Important este — spune ea — că abia cînd am împlinit 41 de ani am început să mă simt nemuritoare" Mai ales că, de curînd, a revenit și la vechea ei dragoste, muzica pop, în decembrie anul trecut, scoțînd un nou disc, care s-a bucurat de un succes neașteptat chiar pentru Cher.

Michelle Pfeiffer, fosta parteneră a lui Travolta în cîteva filme, spunea despre ea : „Este incredibil cîtă gingășie și cît farmec și-a putut păstra, după ce a trecut prin cîte a trecut".

Poezie belgiană

MAURICE CARÊME

(1899—1978)

Spre seară

(„Vers le soir...")

Și tot mai des, spre seară, tu îmi vorbești de moarte
Privirea ți-e plecată spre zarea-fără-zare
Și inima înceată, bătăile-i departe
Iar viața toată-n urmă, o veștedă cărare.

De casa noastră veche ce va rămîne goală
Tu îmi vorbești, de-agrișii la fel bătrîni ca tine
Și de grădina care căzută-i ca-ntr-o boală ;
La cintezi cine, oare, fărîmituri de pîine
O să le-arunce-n iarnă spre-a ciuguli prin curte
Și îmi vorbești de-acele umile trebi mărunte
Ce mîinile-ți tăcute le va abandona.

Și vocea ta-i mărunță ca un piriu sihastru
Care umil se duce în curgerea sa lentă
Hrănind fără să știe înmiresmata mentă
Și-n fragede petale zidind un cer albastru.

(din ciclul „Mama")

Nu vă întoarceți...

(„Ne détournez pas...5")

Nu vă întoarceți ochii cînd
În fața voastră îl dezbrac
Pe cel care visări vindea
Nebunul ce se crede mag.

Nu vă lăsați obișnuiți
Cu ironie a-l privi
Pe cel care își socate masca
Ieșind în ceața lui a fi.

Să îngenunche cu sfială.
Cel ce la chinul meu zîmbea,
Ai mei însingerați, genunchii,
Spre piscul cel zărit abia.

Ah ! da, priviți-mă în față :
S-aude focul dinspre zei —
Nu tremurați în frigul vostru,
Priviți-vă în ochii mei.

(din ciclul „Oră de grație")

Femeia mea aleasă

(„Femme que je choisie...")

Femeia mea aleasă între femei alese
A sufletului fină culoare-n ea mă țese,
Tu, ce-ai venit spre mine asemeni primăverii
Cu patima ta dulce sosind la cuibul serii
Purtîndu-mi universul în ochii-albaștri puri
Precum acele zîne din vremurile suri
Îmi dărui tot surîsul lipsindu-mă durerii
Și mă cuprinzi la tine eu nesupus supus
Ca salcia mlădie vibrezi mereu în sus.
Iar gura ta-n săruturi o floare-i de răsură
Și mi te dărui toată copilăros de pură
Și ard atunci în mine mireasmă și lumină
La fericirea clipei adîncă și deplină
Cînd inimile noastre egale în măsură
S-ascultă și se leagă în mersul diafan
Ca valuri legănate de-același blînd ocean.

(din ciclul „Femeia")

Pădurea blestemată

(„La forêt damnée")

Cînd în pădurea blestemată
Vina cel mîndru cavaler,
Sub splendid-arcuatul cer
Cînta cea mai gingașă fată.

Ci diavolul perfid rînjea
Stînd în capcana pregătită-n
Marginea codrului umbrită
Unde iubirea s-ațînea.

Iubirii brațul cine-a-mpins
Cînd îl ochea pe cavaler ?
Săgeata s-a pierdut spre cer
Iar diavolul pieri învins

Și prin pădurea blestemată
Cel vînător n-a auzit
Sub nalt-albastrului zenit
Cîntînd cea mai gingașă fată.

(din ciclul „Mici legende")

EMILE VERHAEREN

Așteptînd un om *)

Spuneți-mi, care-i pasul,
Din miile de pași care vin și se pierd
Pe marile drumuri ale spațiului,
Spuneți-mi care-i pasul
Care, domol, într-o seară, în fața ușii mele scunde
Se va opri ?

Da, ușa mea-i umilă,
Casa mea-i săracă !
Dar nu-mi pasă :
Îmi place să văd cum intră la mine toată zarea
În fiece oră din zi deschizîndu-mi fereastra
Fiindcă lumina, și umbra, și vîntul anotimpurilor
Sînt bucuria, și puterea, și elanul ființei mele.

Dacă nu mai am în gînduri teama de Dumnezeu,
— Acea teamă care făcu să moară sfinții și martirii la Roma —
Inima mea are în schimb tainice legături și dorințe,
Simțind în ea dragostea și spaima omului.

Spuneți-mi, care-i pasul,
Din miile de pași care vin și se pierd
Pe marile drumuri ale spațiului,
Spuneți-mi care-i pasul
Care, domol, într-o seară, în fața ușii mele scunde
Se va opri ?

Atunci voi simți acele mîini în mîinile mele întinse

Către omul care va veni
De la capătul lumii mereu mergînd
Și umbra clătinîndu-i-se sub o sută de stele
Aprinse sus pe firmament
Și, tăcînd îndelung,
Lăsînd să lucreze minunata tăcere
Spre a potoli înfrigurarea și dubla cadență
A inimilor noastre amîndouă vuind.
Ah, nu contează de unde și cine-mi va sosi
Dacă-i cineva care iubește
Și pe care îl înalță și îl susține
Aceeași ardoare care urcă în mine.

Da, atunci, amîndoi, vom vibra emoționați de-a fi dintr-odată
Înfrățiți și aprinși unul pentru celălalt
Mîndri de-a fi două inimi omenești,
Străfulcînd încrezători, fără a ne cunoaște încă.

Îmi va povesti viața-i cu o nebună plăcere
De-a fi sincer, de-a fi adevărat pînă-n adîncul sufletului,
De-a amesteca într-un flux erori, iertări și dojeni,
Oh, și vom plînge-mpreună căzînd în genunchi.
Oh ! minunată și neașteptată bucurie ! Oh, rară și aspră beție !
Oh ! împărțire a puterii, a îndrăznelii și ingrijorării !
Oh ! priviri coborînd pînă-n străfundul inimii
Și care se întorc încărcate de o imensă tandrețe,
Voi veți lega atît de strîns îndoita fervoare
A oamenilor, care, deodată, sînt exaltați de ei înșiși,
Ridicîndu-și pînă în ceruri
Dragostea lor patetică, totala lor fericire !
Și acum iată-ne la fereastră
Privind înaltul cerului
Învățînd a ne cunoaște
Și a ne iubi,
Și privim, iată, cu atîta intensitate
Universul care ne vorbește prin tăcerea sa :
Îl ascultăm, de asemeni, să ni se confeseze
Cu astrele, cu pădurile și munții săi
Cu briza-i care unduie peste cîmpiile largi
Mîngîind în aceeași măsură trandafirul și cătina...

Ascultăm cum bolborosește izvorul printre ierburi
Și mlădioasele ramuri cîntînd împodobite cu flori
Înțelegem imnul acestora și surprindem verbul lor
Și dragostea noastră se umple de-o nouă ardoare
Și ne vom schimba unul în celălalt spre a simți împreună
A trăi și a arde de același foc intens omenesc
Și în firea noastră, în care viitorul speră și freamătă,
Încercăm să schițăm inima omului de mîine.

Spuneți-mi, care-i pasul
Din miile de pași care vin și se pierd
Pe marile drumuri ale spațiului,
Spuneți-mi care-i pasul
Care, domol, într-o seară, în fața ușii mele scunde
Se va opri ?...

Tălmăciri de Radu Cârneci

*) Din „Flăcările înalte".

SPORT

Gustînd din iasomia neagră

Am trăit în baldachinul iluziilor, suit pe patru stîlpi de speranță fosforescentă. Acum, cînd Steaua se întoarce de la malul portughez al Atlanticului înfrîntă fără drept de apel de Benfica Lisabona, să ne întoarcem și noi în viață, năpădiți, în primul rînd de mînie, și apoi de un pic de înțelegere.

Și fiindcă în aceste zile, cheia Dunării de jos e o scrumbie albastră, să scoatem la suprafață cîteva adevăruri dureroase.

— Steaua nu mai e de mult echipa celestă care a umplut Sevilla de lacrimi și iasomie neagră.

— Anghel Iordănescu nu e nici pe departe un antrenor pe măsura marilor talente de care dispune echipa.

— Steaua a privit meciul cu Benfica Lisabona în cel mai superficial mod cu putință. Înainte de tragerea la sorți pentru semifinale, toți jucătorii, exceptîndu-l pe Hagi, o doreau de parteneră pe Benfica. Își închipuiau că lusitanii joacă fiecare cu cîte două giște și doi curcani legați de picioare?

Mai sînt multe lucruri de spus, dar nu sînt eu cel chemat și nici n-aș ști să răscolesc pînă la fund în dedesubturile acestei înfrîngeri previzibile pentru orice minte lucidă; e sigur faptul că alții vor încerca analize mai ample și mai în adîncime; ceea ce am vrut să arăt e faptul că Steaua, nescuturîndu-se la timp de poverile pe care singură și le-a pus în spinare, nu va mai ajunge niciodată ceea ce a fost.

Cineva cu destulă forță în brat trebuie să întindă brațul și s-o zgîlțîie cum se cuvine. Altminteri se va schimba într-un fel de Veneție care te citește (și se citește pe sine) cu tristețea trandafirilor avînd ochii stinși, pînă te amețește (și se îmbată) și te îngroapă (și se îngroapă) într-un trecut din care parcă nu mai simți dorința să ieși.

Cred că nu se va ivi (mira-m-aș!) nici-o mină plină de muște și nici-un glas pițigăiat care să invoce, acum, scuza: lasă că și Real Madrid a luat bătaie de la Eindhoven. Pentru că atunci le vom aduce aminte ce culoar infernal a prins Regalul și ce uliță dulce Steaua.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXXI
18
(1 355)
Sîmbătă
30 aprilie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ÎNTÎI DE MAI

Sărbătorim, ca în fiecare an, Întîiul Mai, Ziua solidarității internaționale a celor ce muncesc, zi care, în istoria mișcării muncitorești și democratice, adună de fapt întreaga istorie a demnității ființei umane, întreaga istorie a progresului și civilizației, a umanismului care, în esența sa, se întemeiază pe muncă și creație, pe conștiință creatoare. Programul partidului nostru, prin expresia căruia se relevă un întreg traiect de luptă al muncitorimii române, de la începuturile sale și pînă în prezent, după cum se relevă și direcțiile fundamentale ale făuririi noii societăți, calea viitorului socialist și comunist al patriei, fundamentează ideea de muncă și de creație care este a transformărilor largi revoluționare, a participării active, conștiente la edificarea unei opere istorice fără precedent. Un popor al muncii și o țară a muncii se regăsesc azi în toate marile construcții ale epocii pe care o străbatem, în economie, în știință și cultură, în largul sistem al democrației muncitorești, revoluționare. În această sintagmă, **făuritori ai bunurilor materiale și spirituale**, se regăsește conștiința de sine a angajării comuniste și dobîndește o tot mai nouă și mai înaltă accepție teoretică și practică acea teză pe care secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a formulat-o și conform căruia **socialismul se construiește cu poporul și pentru popor.** Obiectivele și programele adoptate de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului confirmă acest principiu călăuzitor și dă o amplă deschidere către prezent și viitor. Sensul pe deplin este al angajării, al răspunderii patriotice, al spiritului revoluționar.

Ziua de Întîi Mai ne găsește pe acest traiect al muncii și creației care, în semnificația lor cea mai exactă, formează și segmentul de timp cel mai complex și mai înnoitor, pentru că el este hotărîtor pentru imaginea finală a acestui cel de al optulea cincinal pentru înscrierea României pe orbita unei țări socialiste mediu dezvoltate. Către această imagine converg realități și eforturi care fac din această etapă un răstimp al unei vaste experiențe, în acel consens al propriilor noastre cerințe și posibilități, dintr-o perspectivă care se susține practic prin tot ce am înfăptuit pînă acum.

Ziua de Întîi Mai are pentru istoria noastră și o semnificație aparte, ea aduce în contemporaneitate ecouri ale spiritului revoluționar legat de independența și libertatea patriei, de pace. Este vorba de acel ansamblu de acțiuni care au culminat cu marea manifestație antifascistă de la întîi mai 1939, moment distinct și deosebit de semnificativ în toată aria de atunci a mișcării muncitorești europene. Și istoria a confirmat în întregime acest adevăr, ea a străbătut timpuri de uriașe jertfe și sacrificii. Prin conștiința partidului nostru, a muncitorimii române, se avertiza asupra pericolului fascist și se mobilizau largi forțe pentru preîntîmpinarea războiului. Meritul istoric în organizarea și desfășurarea acestor manifestații l-a avut, după cum se știe, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pe atunci tînăr activist al partidului. Se afirmau astfel — și ni se relevă tot mai pregnant acum, din perspectiva tuturor momentelor care au urmat, înalte calități de patriot și înflăcărată conștiință a luptei și cutezanței revoluționare, se afirmau virtuți de mare conducător. În viltoarea acelor manifestări, în organizarea și desfășurarea lor, alături de tînărul și cutezătorul activist al partidului se afla tovarășa Elena Ceaușescu. Istoria consemnează la loc de frunte toate acestea și este spre mîndria noastră că, în tradiția Întîiului de Mai, partidul și poporul au înscris, încă din cele mai fierbinți momente ale istoriei, și cauza indisolubilă a păcii, lupta pentru afirmarea independenței și suveranității naționale. Semnificațiile decurg azi într-o nouă accepție, aceea a cooperării și înțelegerii internaționale, a făuririi unei lumi fără războaie și fără amenințarea cu forța, a unei lumi mai drepte și mai bune pe planeta noastră. Promotorul consecvent al unor astfel de idei și principii este conducătorul partidului și țării, personalitate politică proeminentă a lumii contemporane. Demersurile românești pentru pace și cooperare internațională cunosc prin prodigioasa activitate a tovarășului Nicolae Ceaușescu o vastă răsfrîngere în conștiința umanității și alcătuiesc una din direcțiile de fond ale prezenței României în lume.

Prezentul și viitorul României sînt strîns legate de înfăptuirea istoricelor hotărîri și programe adoptate de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului. În cuvîntări rostite în cadrul unor înalte forumuri ale democrației de partid și ale democrației muncitorești-revoluționare, tovarășul Nicolae Ceaușescu subliniază cu predilecție aceasta și argumentează prin prisma cerințelor unei noi revoluții în gîndirea și practica umană dar și prin aceea a vastelor posibilități de care dispunem în economie, în știință, în cultură. O nouă dimensiune dobîndesc orașele și satele țării, munca și creația în condițiile experienței actuale, nivelul de pregătire profesională, cerințele unei noi calități a muncii și vieții din toate domeniile de activitate. Este acesta ansamblul de preocupări și direcții care fac din viitorul apropiat o imagine a prezentului însuși. Sărbătorirea zilei de Întîi Mai trece astfel în lumina de conștiință a întregii țări și ne semnifică în durata tuturor zilelor și faptelor creatoare.

Luceafărul

La invitația secretarului general al Partidului Comunist Român, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, secretarul general al C.C. al Partidului Comunist din Cehoslovacia, tovarășul MILOS JAKES a efectuat o vizită prietenească de lucru în țara noastră. Desfășurată sub semnul dezvoltării ascendente a relațiilor de prietenie și colaborare, vizita, prin convorbirile pe multiple planuri, se înscrie ca un nou capitol în cronica raporturilor româno-cehoslovace, în interesul ambelor popoare, al cauzei socialismului și păcii. Cu acest prilej, în semn de profundă prețuire a contribuției aduse la întărirea legăturilor de prietenie și colaborare româno-cehoslovace, a activității neobosite desfășurate pe plan mondial, pentru afirmarea idealurilor de pace, înțelegere și cooperare internațională, tovarășului Nicolae Ceaușescu i-a fost înmînat Ordinul „Leul Alb", clasa I, cu colan, cea mai înaltă distincție de stat a Republicii Socialiste Cehoslovace.

Primăvara din noi

Intrăm în sărbătorescul florar, sub semnele lui țara s-a cuprins de zile și munci în a căror natură vedem întruchiparea însăși a spiritului creator. Dar vedem și acel mereu viu și proaspăt anotimp care e al tinereții, modul mereu mai înalt și atotcuprinzător prin care ideea de tinăr și de tinerețe se exprimă în tot ceea ce ne înconjoară ca realitate, gînd și aspirație, ca îndemn și înfăptuire, sub zodia celor mai miraculoase și mai tenace frămîntări prin care zilele și nopțile de primăvară fac arcul de boltă spre lumina din fruct. Către curcubee de grîu și irizări de aripi urcă aceste zile făcîndu-ne ochii și mai uimiți și mai limpezi. O primăvară din noi își așează între sărbătorile lui și pe aceea a tinereții, și încă în sensul absolut al primăverii, aceasta spune mult despre frumusețea inimii și sufletului său, spune mult despre nădejdile și străduințele sale. Pentru că este evident, emană o imensă grijă de aici și se consacră o tulburătoare profesiune de credință. Aceea ca poporul să poată fi și să rămînă mereu tînăr, pentru a perpetua și îmbogăți în timp o istorie care se moștenește cu fiecare generație. Iar generațiile timpului nostru, aceste fermecătoare și mereu mai frumoase promoții de tineri să poată intra pe porțile viitorului cu conștiința întreagă a apartenenței la un crez eroic și o istorie pe măsură.

A. I. Zăinescu

Cel mai tînăr pămînt

Este dimineață și este devreme. Mult prea devreme ca ochiul să pătrundă prin ceața lăptoasă care îmi îngreunează și mai mult pleoapele : m-am încăpățînat să citesc tot drumul de noapte la lumina unui bec de compartiment. Deschid fereastra și ceața linoasă pătrunde cît zece turme îmbulbucite tăcut, sufocînd vorbele, suspendînd zgomotele și scrîșnetele roților pentru o clipă. Clipa, identică, aveam s-o regăsesc și jos, în port. În cel vechi — cu experiență — care o ignora, pesemne îi fusese dat să o mai cunoască, nu ca mine, un novice, dar și în cel nou — în Constanța-Sud — de care ceața de ora 5 dimineața avea să mă lege printr-un sentiment de duioșie plină de înțelegere care arareori se înfiripă între oameni, dar și mai rar între un om și un port. Constanța-Sud — proaspăt, nestiutor — pintec de pămînt construit în mare de o mînă de oameni și o armată de mașini, „cel mai tînăr pămînt românesc", i s-a spus, mă primea intimidat ca și mine de ceața atoatecuprinzătoare, regală și indiferentă. Singurul semn că în spatele cortinei sale teatrul nu era gol, erau sunetele : atenuate, suspendate. M-am împiedicat de citeva ori luîndu-mă, greșit, după ureche. Metoda nu e bună în ceață, mi s-a spus mai apoi, nici pe mare, nici în apropierea mării, dar, culmea, nu de către cei trei marinari „curat marinari" — as fi spus — care lucrau, spre surprinderea mea, într-un port „neînceput". Adică cum, întreb cu inocență. Neudat — mi se spune. Se ridică în mine un firicel de mînie — port neudat ! Fac mai departe pe neștiutoarea, asa-i meseria, dar în gînd mi-am și pus să-i încondeiez pe cei trei bărbați care jau peste picior o femeie după cîteva ore de drum și nici una de somn și, în general, care iau o femeie peste picior. Păi, da-i simplu, mi se replică : adăposti el, ăsta micu', vreo navă venită de pe mare, s-a dat vreuna nouă la apă aici, să facă marea spume cînd o primește ? Aveau dreptate: „ăsta micu'" era un port neudat...

Nu, sfaturi despre orientarea pe mare și în preajma ei nu-mi dau cei trei marinari adevărați, lucrători în port acum, să-i fie aproape

Alina Ungureanu

Continuare în pag. a 3-a

În pagina a 3-a :
ÎNTEMEIERI ALE MUNCII ȘI CREAȚIEI

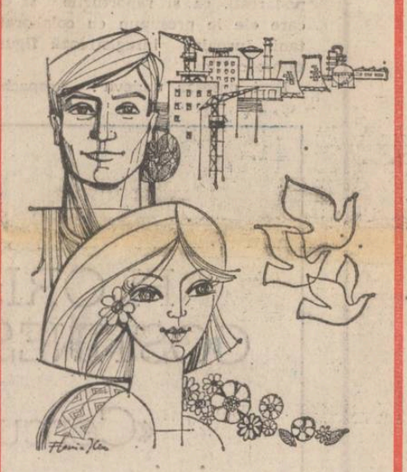

Ilustrație de Ilie Florin

RODNICIE

Cu primăvara visele-nfloresc,
sînt pașii ei de umbră și mătasă
topind zăpezi și decantînd cleștarul
luminii tinere în casă.

Cu primăvara, ramura-și deschide
spre suflet rodia de stele
și curge steaua dimineții
ca un izvor în gîndurile mele.

Pădurile mă cheamă-n depărtare
să mîngîi mugurii sfioși,
care deschid spre soare și spre lume,
ca pe-o oglindă, ochii cei frumoși.

Mi-e gîndul zbatere de aripi
care culeg pe ele nemurire,
pe dulce drum de rodnicie,
sub proaspăta luminilor iubire.

Vasile Zamfir

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Tradiție și continuitate

Încă de la volumul de debut : **Replay** (1980), Constantin M. Popa s-a impus ca un critic al actualității imediate, ca un foiletonist, cu lecturi atente, la zi, dar preocupat, în același timp, și de perioadele mai vechi ale literaturii, după cum ne dovedeau și cele cîteva repere istorico-literare din capitolul **Ipoteze.** De altfel, criticul a ținut o vreme cronica literară în revista „Ramuri" și foiletoanele de atunci au format, în cea mai mare parte, substanța primului volum, în care materialele erau grupate pe secțiuni, fără ca volumul să capete aspectul eterogen al unei culegeri întîmplătoare, haotice, de cronici și articole. Chiar titlul volumului, împrumutat din transmisiile televizate, propunînd o tehnică a reluării unor secvențe literare, mai disputate, ne demonstrează o evidentă propensiune publicistică la Constantin M. Popa. Prezență laborioasă în presa literară, publicînd frecvent în revistele „Ramuri" și „Luceafărul", criticul procedează aproximativ în același fel și în cel de-al doilea volum al său : **Clasici și contemporani** (Editura „Scrisul românesc", 1987). Demne de reținut pentru programul său critic sînt cele două „moto"-uri, primul din marele eseist spaniol Salvadore Madariaga („Ordinea este categoria intelectuală a acțiunii"), care definește exemplar acțiunea critică și al doilea, extrem de semnificativ („Viitorul are o inimă veche"), din Roberto Aloi. Într-un succint și dens **Argument**, Constantin M. Popa ține să-și precizeze concepția critică și opțiunea sa pentru un anumit gen de literatura. Critica este „O casă cu multe ferestre" — ne spune Constantin M. Popa, însușindu-și definiția unui critic american contemporan, de orientare sociologica, Malcolm Cowley, care se referă la categoriile de public, ce recepteaza literatura. Dar, aceasta sugestivă și frumoasă metafora critică este valabilă și pentru ceea ce numim, astăzi, un „pluralism al metodelor", posibilitatea de a privi opera prin mai multe grile, din unghiuri de vedere diverse și complementare. Pornind de la un moment decisiv din biografia lui Cervantes, bătălia de la Lepanto, în confruntarea dintre „tirania cărții" și „fascinația vieții", criticul pledează pentru literatura ancorată în social, care nu se dispensează de istorie și respinge „livrescul" și „parodicul", artificialitatea, experimentul, cu alte cuvinte, „literaritatea" literaturii.

Prima secțiune a volumului lui Constantin M. Popa intitulată **Arheologia ideilor literare,** este și cea mai substanțială și cea mai rezistentă. Secvențele critice dedicate scriitorilor clasici sînt cele care ne reținatenția în primul rînd, prin noutatea unghiurilor de vedere și prin recursul, sistematic, la metodele moderne, utilizează fără ostentație și reclamate, organic, de realitatea textului literar. Constantin M. Popa a asimilat bine lecția „noii critici". Criticul îi citește pe clasici prin această lentilă. Referințele la critica psihanalitică (Gaston Bachelard), arhetipală (Gilbert Durand), la teoriile lui Roger Caillois sau Huizinga, sînt frecvente, fără a fi folosite, însă, în mod abuziv sau demonstrativ. Tematismul lui Jean-Pierre Richard sau hermeneutica lui Jean Starobinski pot fi recunoscute și identificate, cu relativă ușurință, în demersul critic al lui Constantin M. Popa. Cînd textul analizat îi oferă posibilitatea, criticul recurge la poetică și «structuralism. Cea mai mare receptivitate ni se pare că

Ovidiu Ghidirmic

Continuare în pag a 7-a

● În acest număr ● «Luceafărul» — Dicționar literar ● Nicolae Velea : „Povestind «În treacăt»" ● Poșta redacției de Gabriela Negreanu ● Rememorări de Mircea Micu ● Rubrici de artă ● „Shogun" de James Clavell ● Sport de Fănuș Neagu.

RECAPITULĂRI

„Respirări"

Alături de „Cartea de recitire" (al cărei titlu începe a deveni treptat o formulă cu valoare de emblemă) inceputa printr-o pagină memorabilă în revista **Luceafărul,** stau, în estetica explicită a lui Nichita Stănescu, „Respirările" — au fost mai intîi o rubrică în revista **Luceafărul,** apoi o culegere de surprinzătoare eseuri. Marii scriitori consacră și ei presa, la care colaborează prin cărțile pe care le desfășoară mai intîi aici. Așadar, poetul năzuiește a însoți poezia cu o ideologie privitoare la literatură și nu doar la aceasta, pe care să o desfășoare, pe cît e cu putință, inteligibil și traducînd-o conceptual. Totuși, înfățișările acestor eseuri nu se deosebesc cu mult de acelea ale poeziilor propriuzise și putem trage de aci încheierea că poetul gîndea unitar creația și nu socotea obligatoriu a face gîndirea mai transparentă decît o făcuse să fie lirica lui de incifrări. Insolitul acesteia de pe urmă era, de altminteri, indiscutabil și, la o repede ochire, se părea că poetul nu pornește dintr-o tradiție autohtonă și nu trăgea către sine, din vremuri vechi, un fir prea lung

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 2-a

ÎNSEMNĂRI

Ceea ce rămâne

Nu mulți au norocul sau „nefericirea" să trăiască o viață de om — de cînd au văzut lumina zilei pe pămîntul acesta și pînă la adînci bătrînețe — — în mijlocul acelorași, mereu acelorași lucruri. Noi, unele dă o sută cincizeci de ani, vechi, altele, doar de o zi.

Iar dintre aceștia sînt și mai puțini aceia care păstrează cu veneratie, ca pe niște relicve de preț, atingerea mîinilor părintești așa cum se păstrează ea pe cheia pendulei întoarse ultima oară, pe mucul țigării stinse într-o mică scrumieră, acum patruzeci și patru de ani, pe ultima carte citită, pe ultima carte apărută — o ediție din romanul „Ion", pe păpușa cu rochie largă din atlas trandafiriu, care se așeza peste ibricul fierbinte de ceai, pe lada uriașă de fier, care păzea manuscrisele, pe portretele semnate Steriadi, Iser, Ressu, pe vechile costume țărănești din Transilvania, pe întrerupătorul veiozei, o bufniță cu aripile deschise, „portbonheur-ul tatii"... Și încă pe multe, multe alte obiecte, veșnic frumoase și copleșite de amintiri.

Scrisul maestrului Liviu Rebreanu, mărunt și citeț, luminează el însuși de pe filele îngălbenite — prinse acum într-o ramă — ale unei nuvele care poartă dedicația : „Pentru Puia, cînd va fi mare".

— Cred că aveam cinci-șase ani — povestește fiica scriitorului, Puia-Florica Rebreanu — și-l tot întrebam pe tata : „Ce scrii acolo, noapte de noapte ?"... Fiindcă numai noaptea scria. „Ei, mi-a răspuns, o carte !" „Și cum se

Aurel Maria Baros

Continuare în pag. a 2-a

Studii de istorie contemporană

Deși au trecut mai mult de patru decenii de la încheierea celei de a doua conflagrații mondiale a secolului, un conflict fără precedent, desigur nu ca durată, ci în privința amplorii nemaiîntîlnite, a numărului statelor participante și a extinderii ariei pe care s-au desfășurat nemijlocit operațiunile militare, a proporțiilor bătăliilor terestre, maritime și aeriene sau ale celor purtate pe tărîmurile diplomatic, „subteran" (mișcările de rezistență din țările aflate sub ocupație străină, sau sub regim de satelit) și „invizibil" (spionaj-contraspionaj), a angajării totale a resurselor beligeranților în scopul obținerii victoriei și, nu în cele din urmă, cu referire la numărul victimelor, la imensitatea distrugerilor și a profundelor transformări social-economice și politice ce i-au succedat pe plan internațional, problemele istoriei evenimentului continuă să preocupe cititorul de pretutindeni.

Pînă acum, însuși autorul lucrării la care ne referim a dat mai multe volume. **(Războiul secret,** Iași, 1973, 276 p. ; **Dosare ale războiului mondial,** Iași, 1979, 263 p. : **Războiul marilor spioni. Operațiunea enigma 2,** Iași, 1985, 251 p.), a coordonat și colaborat la altele **(Din istoria unei zile. Contribuție la cronologia insurecției române din August 1944,** Iași, 1979, 123 p. ; **Al doilea război mondial și România. O bibliografie,** Iași, 1981, XLII + 216 p. ; **Actul de la 23 August 1944 în context internațional. Studii și documente,** București, 1984, 644 p.) și a elaborat un impresionant număr de studii de excepție, care, toate, s-au bucurat de unanimă apreciere.

Noua sa lucrare *), concepută în trei volume, reprezintă o firească prelungire a preocupărilor de pînă acum, dar într-o formulă care atrage și mai mult atenția asupra modului în care conflagrația mondială a implicat România și cum marile acte săvîrșite în spațiul nostru, mai cu seamă evenimentele de la 23 August 1944, au produs cotituri în desfășurarea ostilităților militare și în grăbirea încheierii conflictului.

Primul volum, asupra căruia ne referim în rîndurile de față, totalizînd 16 capitole, invederează precumpănitor bogăția și varietatea surselor documentare edite și inedite, adunate din bibliotecile și arhivele din țară și din străinătate, mai cu seamă de la Londra și Washington, care, în chip firesc, au putut conduce la recoltarea unei încărcături informaționale de primă mărime.

Odată așezate în lumină coordonatele lucrării, desfășurarea capitolelor capătă importanță și extensiune în raport cu locul evenimentelor în cadrul conflagrației. De aici și ponderea descrescîndă (15 : 10 : 1) acordată capitolelor în cele trei părți. În prima parte, pe nu mai puțin de 186 pagini, subsumate titlului **Zilele cele mai lungi ale războiului : mari și mici secrete,** sînt reflectate reflexele marilor cotituri ale războiului mondial, așa cum apar în remarcabilele colecții de documente diplomatice și militare, precum și în diversele lucrări de sinteză și monografii române și străine. Rînd pe rînd, se succed evenimentele istorice de la 17 martie 1939 (demersul lui Tiles), 3 septembrie 1939 (intervenția stării de război în Europa), 30 octombrie 1939 (inițiativele României pentru preîntîmpi-

I. Saizu

Continuare în pag a 7-a

Biblioteca județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

PETRE STOICA: «Viața mea la țară»

Vieților „la țară" știute în literatura română (Alexandru Depărățeanu și Duiliu Zamfirescu), Petre Stoica ține să le mai adauge una cu un titlu amplificat : **Viața mea la țară** și cu un subtitlu care ne trimite la atmosfera volumelor sale de versuri : **Însemnările cultivatorului de mărar.** Pe copertă, ca insignă a originii bănățene a autorului, mereu afirmată, stă un tablou naiv de Martin Jonas din Voevodina, dar viața la țară pe care o trăiește Petre Stoica nu este cea din Banat. Scriitorul s-a retras undeva pe Neajlov, la Bulbucata, imitînd viața sătenilor locului. E o altă experiență decît aceea din **Amintirile unui fost corector,** unde precumpănitoare era experiența literară, sub varii înfățișări. De data aceasta este o „viață la țară" din care scriitorii și literatura ar fi cu totul absente, dacă localnicii nu l-ar numi pe autor „domnul scriitor" sau „domnul poet", dacă n-ar primi versuri pe care le reproduce cu satisfacție, dacă prin carte n-ar trece siluetele sau amintirea unor colegi de scris, de care totuși jurnalul sătesc al lui Petre Stoica nu se poate lipsi.

Viața mea la țară nu este o pledoarie pentru sat, Petre Stoica privind această lume cu curiozitatea celui care descoperă o lume altfel alcătuită. Interesantă este notația faptelor, antologia de gesturi și replici sătești, optica scriitorului. Iată o însemnare telegrafică și sugestivă : „Mijloacele de transport din Bulbucata : bicicleta, măgarul, roaba, motocicleta, calul, trabantul, carul cu boi, căruța clasică, șareta, tirlia, camionul, tractorul și autobuzul. Toate coexistă pașnic." Țăranii discută despre istorie și-l consultă pe oaspete : „Pe treptele bufetului pălăvrăgeală despre istorie. Ce-i istoria ? Da, ce-i istoria ? sînt curioși cei cîțiva săteni care golesc ca și mine pahare cu rachiu alb. Cînd un armăsar ce te poartă sub arcul de triumf, cînd o gloabă ce leagănă un dric, le spun niteluș amețit. Sînt aprobat."

Majoritatea notelor privesc însă treburi gospodărești, ca și raporturile și dialogurile pe care ele le presupun cu colaboratorii momentani. Jurnalul înregistrează figurile satului, pitorescul lor.

Deși notează undeva : „Despachetez săpunul de casă și descopăr următorul titlu de pe un ziar îngălbenit : LUMINILE SATULUI — Aurel Baranga, pufnesc în rîs. Baranga și satul...", nici Petre Stoica nu este mai puțin livresc. Ochiul colectează format și educat de literatură. Oricît ar încerca să se cufunde în viața satului, gestul este imposibil. După ce ziua îngrijește de orătănii și de gospodărie, seara autorul se desfată cu lecturi subțiri. Visele, pe care și le notează în jurnal, sînt și ele „culte". Într-unul e prezent Titu Maiorescu, în altul Gogol, altele proiectează vecinii de peste gard în posturi sofisticate. De altfel și satul se îndreaptă către autor tot selectiv. Este chestionat asupra lui Fănuș Neagu, iubit pentru rubrica de sport. Altcineva este indignat de o formulare a lui Nichita din cuvîntul lui într-o adunare scriitoricească : „unii muncesc, iar alții păzesc această muncă". Revoltatul e primarul satului. Cineva scrie balade și vrea să i le comunice autorului. Altcineva, care știe pe de rost vechi cîntece bătrînești, îi promite un lung recital într-un sezon mai potrivit. De altfel zona este baladescă. Pe aici „operau cîndva haiduci de mare faimă. Istoria orală afirmă că în pădure aveau grajduri subterane, cu ieșiri derutante". Unul „Radu mamii" (parcă) ar fi înfăptuit un adevărat „kidnapping", restituind pe cel furat contra mulți „săcuți cu galbeni". Etc. În pădure ar fi ieșit un balaur, zic femeile. Bărbații, mai realiști, spun doar că e un șarpe mare.

În alt loc **Viața mea la țară** cuprinde aceste rînduri : „În mediul rural este cu neputință să te sustragi privirilor și observațiilor mulțimii". Nu se poate retrage nici autorul, care înregistrează multe opinii și destul de diferite despre el însuși. Cartea este plină de instantanee ireproductibile în rezumat : o antologie de imagini și de replici autentice și, de aceea, surprinzătoare.

Depriderea scriptică a autorului biruie peste tot. Primește un răvaș, desigur foarte personal, după cum se va vedea, și nu se poate abține să nu-l reproducă : „DE MINE PENTRU DUMNEAVOASTRĂ" : „Ai un suflet foarte bun / Cum să fac să-ți ies în drum ?... / Nu știu ce poți să gîndești / Dar grozav mă ispitești. / În viața ta ciudată / Ai cunoscut o fată / De aceea nu ai pace / Știind că ea te place. / Mi-am dat seama de pe acum / Ești un bărbat foarte bun... / Cînd nu te văd mi-e tare greu / Aș vrea să te-ntîlnesc mereu. / / Joci table, nu-i de mirare, / A te distra e lucru mare... / Ai mereu pe vino-ncoace / Și asta grozav îmi place. / / Ești genul care îmi place / Eu vreau să te întîlnesc / Și nu uita că-mi face / plăcere să-ți vorbesc. / Ești un distins știi bine / Ai succes și pace / De aia astăzi... / Curte îți tot face. / / Te aștept cu nerăbdare / Dar nu pot să vorbesc / Aștept o întîlnire / Cu tine să glumesc". După cîte se pare, autorul s-a purtat necolegial : nu s-a întîlnit cu inspirata stihuitoare. (În secolul trecut un poet delicat a fost judecat cu asprime de critica literară pentru un jurnal campestru în care mărturisea a fi cedat farmecelor locuitoarelor satului. Și-o fi amintit Petre Stoica de bietul Tradem ?)

Jurnalul lui Petre Stoica înregistrează catastrofa din 1977 : „Îmi beau ceaiul în tihnă și privesc ceasul, așteptînd ora nouă și jumătate ca să ascult știrile. Mai e puțin și deschid «Scînteia». Pe cînd parcurg titlurile principale, aud zgomot de iad. Am senzația că-n imediata mea apropiere s-a prăbușit un avion. Văzînd cum saltă lucrurile din jur, trag concluzia că nu poate fi decît cutremur de pămînt. Năvălesc fulgerător în curte. Luminile se sting brusc iar dinspre capitală țîșnește o flacără uriașă. Nucul se leagănă și vine către mine, clădirea de vizavi saltă din temelii. Țîșnesc în stradă clătinîndu-mă. N-am timp să mă gîndesc la moarte. De pe acoperișul fostei școli curg olanele, cărămizile coșurilor zboară în stînga și dreapta. Caruselul materiei ia cu sine efemerul. Urletul cîinilor și cotcodăcitul găinilor din sat alcătuiesc corul apocălipsei. Hohotul străfundurilor pămîntului are durata veșniciei. Și totuși se înscăunează liniștea. Văzduhul pute."

Iată o descriere „în direct" a faimosului cutremur, care a făcut atîtea victime. Între ele și scriitori. Petre Stoica notează : „Papa Bac, omul care a hotărît decisiv destinul meu literar, a plecat, a plecat definitiv ! Pe unde o hălădui sufletul lui ? am impresia că visez un coșmar. La Cluj i-am călcat pragul casei în cîteva rînduri, aproape seară de seară după ce fusese izgonit din fruntea «Stelei». În biroul lui aveam berjera, cafeaua și țuica mea. Împreună am săvîrșit două călătorii peste hotare, prima de neuitat. Străinii i-au apreciat cum se cuvine talentul literar, inteligența, humorul, noblețea spirituală, frumusețea fizică — un buchet de însușiri rar întîlnite la confrații în ale scrisului. Îi aud glasul, aud deopotrivă glasul bunei și înțelegătoarei doamne Clara, glasul veselului și spiritualului Milo, al blîndei Veronica, veșnic gata să-mi sară în ajutor. Și aud glasul lui Gafița, care mi-a tipărit cele mai bune cărți. Requiescat in pace !" Petre Stoica n-a uitat rolul și rostul lui A.E. Baconsky, A. E., cum îi spune cu tristețe.

O siluetă discretă, cum era și omul, traversează cartea lui Petre Stoica : „Modest îmi dăruiește o colivie albastră" ; Modest era nemulțumit de lanul de porumb care obtura orizontul ; autorul citește din Camus în traducerea lui Modest ; instalează un grilaj dăruit de Modest ; autorul admiră traducerile din franceză ale lui Modest ; Modest participă la îngroparea porumbeilor uciși de chimicale ; Modest se confundă cu textul lui Stendhal ; cu Modest după șocul cutremurului. Modest Morariu circulă ca o prezență emblematică în paginile cărții. **Viața mea la țară** este demonstrația (involuntară ?) că oriunde mergem purtăm cu noi un univers inseparabil, mai puternic decît mediul în care intrăm.

M. Ungheanu

FLORIN COSTINESCU: «Cercul și inocența»

În bună formă poetică se arată a fi Florin Costinescu în noul său volum de versuri intitulat enigmatic și, de aceea, incitant **Cercul și inocența** (Editura Cartea Românească, 1987). După lectura cărții, simbolurile, polivalente, din titlu se lasă însă decodificate, oferind astfel o cale de acces către sensurile poeziilor și, totodată, programînd o nouă lectură. Așadar, între multele interpretări posibile, cercul ar însemna delimitare, închidere (în sine), timp repetat, profunzime interioară (într-un loc, văzut de sus, cercul este o fîntînă) și, într-un plan general al semnificațiilor, existență subiectivă. De partea cealaltă (așa zicînd) inocența este drum către celălalt, ofrandă, disponibilitate, un fond comun care permite comunicarea, iubire, văzută sub semnul suavității, fragilității, transparenței. Cele două arii semantice, în funcție de necesitățile de construcție a poemelor, se opun, generînd tensiune lirică, sau interferează, amplificînd astfel înțelesurile și intensificînd tonalitatea meditativă a versului.

Acest mecanism, îndeajuns de subtil, nu presupune în cazul lui Florin Costinescu (un poet solar, apolinic, dacă vreți) teribile combustii interioare, sau, poate mai exact spus, la nivelul expresiei acestea sînt atenuate de pudoarea rostirii, de un retorism asumat al invocațiilor și, uneori — ceea ce nu constituie punctul forte al poetului — de explicitări surprinzătoare ale sensurilor vizate.

Cercul și inocența este alcătuit din două cicluri, primul („Bijuterii de primăvară"), mai amplu și mai consistent, al doilea („Balade") mai restrîns și oarecum excentric tematicii volumului. Temele dominante sînt ireversibilitatea temporală și iubirea compensatoare, iar din punct de vedere prozodic poetul alternează rima cu versul alb, reușind, în ambele situații, compoziții echilibrate, care comunică, de fiecare dată, fie desenul unei stări interioare, fie un sens transparent. Curgerea implacabilă a timpului nu generează, cum spuneam, o trăire convulsivă a clipei, nici dezesperări dezolante. O blîndă acceptare colorează difuz evantaiul sentimental, tonurile pastelate înlesnesc pasajul de la o vîrstă la alta, iar punerea în relație a anotimpurilor ființei cu anotimpurile naturii estompează șocul trecerii. Accentul se mută, insesizabil, în cuprinsul aceluiași poem, de la individual la general, de la introspectie la contemplație : „Zeu tînăr, septembrie / cu mănunchi de fragede raze în mîini / coboară auritele, incendiatele trepte / ale zilei abia părăsită de fecioarele / clipind stele-ntre pleoape, // Singur în arena rotundă / dilatată de sunete ce încîntară văratec auzul, / septembrie rostește pentru sine monologul / trecerii vîrstelor / dinspre verde spre galben / și aerul tremură a nevinovăție / sub coaja brumată de strugure // Ascultați-l, voi, păsări ale înaltului, / duceți-i cuvintele spre hotarele / nemărginirii însămînțîndu-le acolo / la marginea unui nor, / precum deasupra unei prăpăstii / și auzite vor fi / ca un murmur continuu... // Septembrie, zeu / tînăr / ca o ridicare de cupă..." **(Singur, în arena rotundă).** Poemul citat, semnificativ, cred, pentru poezia în semitonuri pe care o scrie Florin Costinescu, poate fi citit, cum bănuiesc că s-a observat, și ca un tablou după natură. Un singur vers atrage însă atenția („septembrie rostește pentru sine monologul trecerii vîrstelor") că peisajul este și unul interior și că personificarea trimite, aluziv, la existența individuală.

Același ton aluziv și aceeași pudoare a rostirii ne întîmpină (vorbesc de poeziile cele mai valoroase din carte) și în lirica erotică, gracilă, lilială (cînd nu este așa, poemele suferă de un anume didacticism demonstrativ) imponderabilă ca o ninsoare de petale. Iubirea este continuă redescoperire și, prin aceasta, sfidează temporalitatea distructivă : „Numele tău scris pe o frunză / de nufăr în mijlocul lacului / de zborul unui fluture // Și eu înotînd / spre a-l citi literă cu literă / de parcă nu l-am știut niciodată" **(Peisaj).** Recuzita, în prima strofă, este convențională, dar strofa a doua introduce sens în acest decor static și instaurează starea poetică. Vreau să spun că Florin Costinescu operează, de regulă, cu o materie cunoscută, căreia reușește, atunci cînd nu ține ca acest lucru să se vadă cu orice preț, să-i imprime un timbru personal, delicat și în același timp durabil.

În continuarea unei tradiții cunoscute în poezia românească (de la Eminescu încoace) și nu numai, în versurile lui Florin Costinescu tema erotică și cea a timpului întrepătrund, iubirea dobîndind sens compensator și întreținînd iluzia stimulatoare a unui timp mai lent, a cărui încetinire să prelungească anotimpul iubirii. Pentru acest anotimp, locomotiva cu aburi (din poemul cu același titlu) este vehiculul care exprimă, în plan imagistic, imblînzirea timpului : „Noi doi călătorim într-un tren / tras de o locomotivă cu aburi, / confortabil, am ocupat locurile de la fereastră / și privim, absenți, peisajul ; / este iarnă și / ciorile își fac de cap pe cîmp, / parazăpezile nu pot opri vîntul / arborii singuratici urlă sfîșiind gerul ; / din cînd în cînd / ne încălzim mîinile / unele în altele / și ne întrebăm cît mai este / pînă la stația terminus... / La ce bun o viteză mai mare, / cînd drumul oricum se va termina / cînd există o coborîre definitivă / cînd noi vrem să fim tot mai mult / împreună ? // Există trenuri care au roți de aur, / care consumă în loc de cărbuni / diamante, / la ce bun șine / de platină ? // Noi traversăm, iubito, secolul al / douăzecilea (cît din el a mai rămas) / într-un tren tras de o locomotivă / cu aburi — astfel / îl mai lungim / cu o sută de ani".

În **Cercul și inocența,** temele ireversibilității temporale și iubirii compensatoare nu sînt integrate doar, așa zicînd, problematicii cuplului. Ele structurează și lumea exterioară și, din modul în care subiectul liric se raportează la aceasta prin intermediul lor, rezultă un comportament și o atitudine, caracterizate prin compasiune (ipostază a iubirii) și eticism. Poetul resimte relele sfîrșitului de veac, iese din cercul subiectivității și se îndreaptă către ceilalți cu sufletul deschis, încrezător nu atît în grația celestă, cît în forța umană de a înfrunta destinul. Eroul liric este acum un Sisif care „s-a (nu a fost) dezlegat de vină" : „Sisif s-a dezlegat de vină / La poalele muntelui / bolovanul de piatră / așteaptă zadarnic / urcarea // Brațele lui s-au strîns / pe trupul cald / al nesupunerii la edictele blestemului. // Ochii lui privesc cerul /desnovărați de imaginea / stearpă a pietrei / învățînd primele scrieri / ale zborului de paseri. // Bolovanul de piatră, / șlefuit de palmele sale / posibil obiect / în muzeul resemnării... // Sisif s-a dezlegat de vină / pe sine uimindu-se primul..." **(Dezlegarea de vină).** Uneori, în poezie intervine sarcasmul **(Masivele clădiri. Oameni — lingouri. Vedere în Piața Existenței Cotidiene)** dar, repede, versul se domolește, limbajul poetic întorcîndu-se la aluzie și la tonurile catifelate, la imaginea cumințită, caracteristici ale poeziei lui Florin Costinescu de care, cred, autorul nu trebuie să se despartă. Cele șapte balade din al doilea ciclu al volumului sînt muzicale, rimele sînt adesea ingenioase, dar „epicul" este inconsistent iar mizele sînt minore, căci și sensurile vizate sînt asemenea. Se detașează, totuși, prin vivacitatea tonului, poemul **Noul val,** de fapt mai mult o odă, decît o baladă, dedicat tinerelor generații (de poeți ?), clamînd nevoia de a le primi cu încredere. Limbajul este aici, ca și în celelalte „Balade", altul decît în restul cărții, impresia care se degajă fiind aceea de exercițiu în vederea unui alt volum.

Cercul și inocența este, în ansamblu, o frumoasă carte de poezie, care marchează în evoluția autorului momentul maturității creatoare.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

O CARTE DE DEBUT

MIHAIL GĂLĂȚANU

ȘTIRI DESPRE MINE

Editura Litera

Torențială și caleidoscopică este poezia lui Mihail Gălățanu *) din volumul de debut „Știri despre mine", autorul creează un carnaval lingvistic (în maniera lui George Stanca sau Dan David) însă dincolo de caruselul amețitor de cuvinte arareori deslușim un sentiment sau o idee ordonatoare. Talentul se manifestă centrifugal, poetul aleargă mereu după ipostaze senzaționale și expresii insolite dorind să șocheze printr-o vorbire „în răspăr" și imagini bizare: „Frunzuliță cavelmaistru / eu am stofă de cadastru / om măsurător de-albastru / om însurător de astru // Fac roată ochiul meu de centaur / zeilor împart latifundii / eu dăruiesc avarilor aur / și sini femeilor din burgundii" etc., etc. Vocabularul liric e în permanentă expansiune, neologismele, arhaismele, limbajul argotic, termenii tehnici se amestecă într-un iarmaroc verbal, poezia autorului e, în mare parte, decorativă dar superficială. Fantezia debordantă frizează oniricul, iată niște ființe străvii, himerice care invadează cîmpul poeziei : „Ei păsesc pe Lună / mergînd întorși / ca-ntr-o lentilă concavă dis / proporționați sînt / subțiri ca un șir-fără-șir / ductili deșirați și limfatici / aproape freatici uni / dimensionați / ca firul de păr" ș.a.m.d. Lava de imagini conturează din cînd în cînd simboluri și stări dar plăcerea exagerat de mare a autorului de a vorbi continuu sufocă sub maldărul de cuvinte sensurile și ideile. Logocentrismul devine (în mod declarat) viziunea acestei poezii fără viziune : „Dacă nu vei mai putea fi / voi pune cuvîntul să fie în locul tău / să meargă, să vadă, să lucreze / să rîdă, să se zbuciume, să știe". Cînd își temperează debitul verbal poezia cîștigă în claritate, invenția lexicală nu mai e gratuită iar versul capătă o lumină proprie ca în acest poem de dragoste : „O cabană de lemn printre brazi / Și pădurea / Vin cu vreascuri în brațe să aprindem un foc / Jivine foșnesc cuvinte aiurea / Și-aprindem în vin ramuri de soc / / Întinde ștergarul și încălzește crivatul / Cu carnea-ți de oaspeți — petrol volativ / Cu fructele ierbii purifica-vom patul / În roșul lor de pepeni mușcați într-un azil / / Și peste noapte o avalanșă albă / Ne va-ngropa-n zapada sărutului dintîi / Pe gîtu-ți stalactite se vor uni în salbă / Din ochii tăi de jad va crește un lămîi". Se vede treaba că atunci cînd e bine strunită imaginația autorului naște un lirism autentic („Autoportret la douăzeci de ani", „Litanie", „Maria" ș.a.) dezlănțuirea verbală necontrolată duce în schimb la exprimări de genul : „dimineața cînd mă trezesc sînt lemn de ghitară / ziua Sisif jucînd fotbal cu piatra existenței". Este bine ca autorul să se gîndească serios la pericolul „beției de cuvinte", sînt numeroase poeme în acest volum care fac „mult zgomot pentru nimic". Timbrul propriu, original îl descoperim în cele cîteva poezii construite pe tipar folcloric, aici materia verbală (plină de pitoresc și candoare) oferă ipostaza realei înzestrări poetice a autorului. Citățm un fragment din poemul „La Moldova" : „La Moldova unde-i piatră / singele meu nu mă lartă / La Moldova unde-i os / singele-mi cădzut pi gios / La Moldova unde-i stei / carnea mea, ierta-mă-vei ? / La Moldova unde-i prav / fruntea mi-o plecai schilav / La Moldova unde-i țeară / Gîndul meu ar da să peară / La Moldova unde-i mama / s-a-mpletit cerul cu palma".

Alexandru Horia

*) **Mihail Gălățanu : „Știri despre mine", Editura „Litera", 1987.**

EDIȚII

RESTITUIRI NECESARE

● **Viața cotidiană la Iași în 1742—1743,** acesta ar putea fi **subtitlul** (sau **supratitlul**) care să recomande cel mai bine marelui public iubitor de istorie românească un volum altminteri ușor de catalogat între monotonele ediții de documente : **Condica lui Constantin Mavrocordat.** *) Masivul manuscris de 950 file de la Biblioteca Academiei Române, editat fragmentar și rezumativ de N. Iorga în 1904, conține 3 192 documente, în cea mai mare parte din a doua domnie a lui Constantin vodă Mavrocordat în Moldova (1741—1743). După cîțiva ani de migăloasă muncă, dr. Corneliu Istrati, cercetător la Institutul de Istorie și Arheologie „A.D. Xenopol" din Iași, a pornit editarea integrală a acestui adevărat monument al istoriei noastre din veacul XVIII. Primul volum, cuprinzînd introducerea și indicele cronologic al documentelor (în rezumate) a apărut în 1985 ; al doilea volum, cuprinzînd textele a nu mai puțin de 1 267 documente, a apărut în primăvara aceasta (deși poartă pe copertă anul 1986).

Într-o mare varietate de știri, viața de zi cu zi din Iașii anilor 1742—1743 se oglindește în sutele de porunci domnești, hotăriri de judecată, corespondențe etc. Toate meseriile practicate la vremea aceea în capitala vechii Moldove sînt atestate de aceste documente, de la **condurari** pînă la **ceasornicari** și **bijutieri** care lucrau pentru Curtea domnească. Cărturarii răsar și ei din filele acestui volum, de la cei mari, ca **Ion Neculce** cronicarul, prezent aici în postura de judecător al Iașilor (menționată și în cronica sa) și pînă la cei mai modești, ca **Vasile Buzilă logofătul, Ioniță Pavel grămăticul** sau **Tănase Măcărescul** (toți trei foști **logofeți de taină** ai domniei). O limbă românească frumoasă, cursivă, fără poticneli, cînd în grai moldav, cînd în grai muntean (Constantin vodă adusese cu el, de la București, și cîțiva pisari) întîmpină pe cititor mai pe fiecare pagină.

Luminatul principe care a fost Constantin Mavrocordat năzuia să impună în Țările Române domnia legii, năzuia să curme abuzurile și corupția, să dea poporului român instituții bine organizate (între care cele culturale aveau un loc de frunte). Spiritul său și-a pus pecetea pe întreaga sa operă de guvernare (a avut zece domnii în ambele principate, între 1730 și 1769, totalizînd aproape 18 ani de domnie), marcînd pași însemnați pe calea spre unificarea instituțională a Moldovei și Țării Românești. Unul dregător care-și făcuse raportul în grecește, Constantin vodă i-a dat acest răspuns memorabil : „pentru ce ne scrii grecește ? Au așteptî să-ți dăm noi logofăt, să scrie românește ? Să-ți cauți logofățel, să ne scrii românește ! Să nu ne mai scrii grecește !". Cuvintele acestea, pentru care Constantin vodă Mavrocordat merită dragostea și respectul nostru (dar nu numai pentru ele, bineînțeles !), ne sînt cunoscute dintr-un document copiat în aceeași condică monumentală.

Spre deosebire de alte volume de documente, cel prezentat acum poate constitui o pasionantă lectură pentru orice iubitor de istorie românească, pentru oricine vrea să-și facă o imagine despre viața, activitățile și relațiile sociale de la mijlocul acestui atît de puțin cunoscut (și atît de puțin cercetat) **veac XVIII românesc.**

Ștefan S. Gorovei

*) **„Condica lui Constantin Mavrocordat", ediție cu introducere, note, indici și glosar alcătuită de Corneliu Istrati, vol. II. Documente, nr. 1—1 267, Iași, 1986, 626 p. (multiplicat).**

„Respirări"

Urmare din pag. 1

și trainic. El își crease un stil inconfundabil care consista într-o siluire voluntară a limbii poetice tradiționale, complicată aceasta de aluzii mitologice și erudite, eliptice adeseori, traducînd totul într-un idiom straniu unde cuvintele își modifică funcțiunile curente și vorbesc despre o lume esențializată, geometrică, asemănătoare aceleia din picturile lui M.C. Escher.

Noutatea este, la drept vorbind, doar aparentă și superficială și imaginea lăsată de „Cartea de recitire" corectează în chip considerabil această impresie de inovație absolută care nici nu ar fi fost, de altminteri, posibilă. „Nouă" ar fi (și a fost pusă în seama unei modernități aproape împinsă la extrem) ideea unei limbi literare cu fluidități, comunicînd o realitate ontologică aflată înaintea unor frontiere noi ale cunoașterii. Poetul ar fi descris o dramă a omului ca speță și ar fi condiționat esteticește de un model cosmologic modern, indicînd o stare de tranziție a epistemologiei. Acestea sînt însă explicații prea de tot deterministe și pe care „Cartea de recitire" nu le confirmă. Sub raport stilistic, poetul e „vechi", el își găsește aci predecesori și într-un fel „nichitizează" istoria literaturii române, căutînd o genealogie care nu-i, totuși, imaginară. „Nichitiene" ar fi, pe scurt, acele creații care izvorăsc din epoci cu limbă literară deosebită de aceea de azi, conținînd forme posibile atunci și nedezvoltate istoricește, niște rudimente care ajung a se întocmi ca **o română ipotetică deci poetică.** Sforțările liricului nu merg, în procesul de „recitire", către o modernizare în gust abuziv, ele năzuiesc a revela, dimpotrivă, o soluție autohtonă pentru lirismul modern, a cărei organicitate e verificată de puterea acestei morfologii, în sine imperfecte, de a genera astăzi valori. Ideea de „imperfecțiune" e, de altfel, fundamentală la un poet care a scris și el niște „opere imperfecte".

Dacă în „Cartea de recitire" există un soi de istorie sentimentală a literaturii române, cu funcțiune de experiment făcut în laborator, „Respirările" (unde a rămas cîte ceva din anterioarele „recitiri") ar fi trebuit să fie o colecție de eseuri cu un conținut teoretic arătînd, cum se zice de obicei, concepția lui Nichita Stănescu despre istorie, filosofie, literatură, limbă, cultură. Aspectul ei nu-i, totuși, compozit, poetul crea doar în aparență întîmplător și putem zice că o anumită unitate există aci. Ideal ar fi fost ca să avem în aceasta un tratat de poetică și de antropologie poetică, așa cum ne dăduseră erudiții Evului Mediu, însă oricît ar fi acesta de necesar este indiscutabil că poetul nu ar fi putut să dea decît un „thesaurus" al unui contemporan cu noi, însingurat de cunoașterea parțială a lumii. El s-a rezumat, de aceea, a izola întregul în parte și a comunicat totul prin intermediul unui fragment socotit a fi esențial. Cea mai nimerită cale spre a face schița unui „tezaur" este, pentru Nichita Stănescu, imnul scurt, enigma, ideograma, gîndul concentrat pînă la un strat fundamental și în absența căruia semnificațiile descresc. Aceasta este expresia unei tradiții, însă a unei **tradiții sublunare, nocturne și minore,** de criptografie și gnosticism, de agrăire ocultă documentată sedimentar în epoci felurite, din arhaic și „getic" pînă în bizantinismul timpuriu unde se amestecă urmele școlii alexandrine cu pitagoreismul. Însă o raționalizare se poate întreprinde aci. Poetul sanctifică limba în care scrie, interpretată ca o „țară miraculoasă", slăvește ritualistica arhaică a colindelor (în „Înnodarea orizontului"), meditează la călătoria în spațiu și în timp, la sublim și la grandios, schițează, în „Abecedar marțian", o mică utopie în chipul „ficțiunii falșilor străini", reflectînd, în complicatul lui idiom, asupra artei, deducînd, cu gîndul ascuțit ca un ac, mai multe apoftegme care ar putea ele singure să alcătuiască o antologie. Și prin aceasta poetul este „vechi" și, vorbind în același cod, el este un „marțian" sublim, un „străin persian" care aduce pe pămînteni la noțiunile simple și fundamentale precum bunul simț, mila, adevărul, realul, „starea fericirii".

Filosofia aceasta, de formulă poetică și presocratică și căreia ar fi lipsit de sens să-i cerem rigoare, izvorăște dintr-un cult al creatorului, înțeles acesta ca o expresie a unei naturi energetice unde individul doar este specimenul capabil a comunica inteligibil oricît ar rămîne în compoziția lui sufletească din „natură". De aceea, lumea închipuită de el pare a fi un organism viu în mișcare, care pulsează și gîndește neconceptual și elementar dar fundamental : a regăsi formula cugetării panteiste care îl face pe poet consubstanțial cu planta, cu **norul, cu mineralele și cu animalele** este năzuința ireductibilă. Acesta e un document al unei gîndiri, fără de îndoială, arhaice și poate gnostice, modernă prin hilozoism, aflată în legături cu un baroc popular unde s-a depus ceva din ermetismul cult și degradat de vremuri al școlii antice a Alexandriei. Poetul se alătură, prin aceasta, lui Ioan Alexandru și altora, vehiculînd o resurecție a straturilor de tradiție care e proprie lirismului organicist. „Cartea de recitire" și „Respirările" sînt opera unui alexandrin din spațiul Romaniilor populare.

Ceea ce rămîne

Urmare din pag. 1

numește ?". „Ion". „E o poveste ? l-am mai întrebat. Vreau să scriu și eu !" Și tata mi-a adus un caiet de dictando și un creion. După o zi-două, i-am înapoiat caietul cu povestea scrisă de mine. Tata, care era la biroul lui, s-a uitat prin caiet : pe copertă sta scris Ion, *iar pe celelalte pagini scrisesem, de la cap la coadă,* Ion, Ion, Ion... *„Este foarte interesantă opera ta !" mi-a spus tata, cu toată seriozitatea, și a așezat caietul meu peste manuscrisele lui... N-am să uit niciodată cu cîtă grijă aranja „opera" mea deasupra manuscriselor lui... Caietul acela se află acum la Muzeul* Liviu Rebreanu *de la Valea Mare...*

Și-mi stăruie, îmi stăruie-n minte, această amintire.

Fiindcă, tot astfel, unii dintre noi, prozatorii tineri de astăzi, repetăm și repetăm fascinați în cărțile noastre, cele care sînt, cele care sperăm să fie, mereu și mereu : Ion, Ion, Ion...

30 APRILIE 1988

L2

CUI PRODEST ?

● **La întrebarea „Suplimentului literar-artistic al Scînteii tineretului", „Pe ce credeți că se bazează succesul romanului «Cel mai iubit dintre pămînteni» ?" răspunde în numărul 11 și Monica Spiridon. Aceasta, mimînd o autoritate critică pe care nu i-o cunoaștem, a simțit nevoia de a ieși din subiect, pentru a enunța o răutate gratuită în ceea ce privește romanul „Caloianul" de Ion Lăncrănjan, trecut între romanele cu vogă facilă în epocă. Nemulțumită însă de intervenția de tact a redacției, revine cu o scrisoare, tipărită prompt, în numărul 13 al aceleiași publicații. În scrisoare, M. S. reproduce întregul gînd al domniei sale în ceea ce privește „Caloianul", ales, vezi doamne, ca exemplu, „absolut la întîmplare". Acest roman, opus valoric lucrărilor lui Marin Preda, ar parazita temele mari lansate de alți scriitori. Că M.S. crede acest lucru, este liberă, dinsa fiind, în ceea ce privește cariera sa în critica literară, o persoană la început de drum. Găsim însă că ar fi mai firesc să-și exprime părerile de lectură cu ocazia diferitelor sindrofii la care participă. Dar că asemenea păreri vădit jignitoare, neargumentate, prin care este discreditat unul dintre cei mai importanți prozatori contemporani, apar și reapar într-o publicație ce se adresează mai ales tinerilor, ni se pare cel puțin nepotrivit.**

Iulian Neacșu

CONCURSUL LITERAR „MIHU DRAGOMIR" „ODĂ PĂMÎNTULUI MEU"

● **În perioada 4—5 iunie 1988, se va desfășura la Brăila gala de poezie patriotică-revoluționară „Mihu Dragomir" — „Odă pămîntului meu" (ediția a XII-a). Cu acest prilej vor avea loc concursul de recitare (4 iunie) și decernarea premiilor la concursul de creație. Concurenții sînt rugați să expedieze poeziile, conform uzanțelor de concurs (dactilografiate în 5 exemplare), însoțite de un motto, cu specificarea adresei exacte a concursului într-un plic separat cu numărul de telefon de acasă sau de la locul de muncă pe adresa :** Comitetul de cultură Brăila, Piața Lenin nr. 1, cod 6100 Brăila pînă la 25 mai, data poștei.

Relații suplimentare la Comitetele județene și municipale de cultură din țară.

CENACLUL „LUCEAFĂRULUI"

● **Marți, 26 aprilie 1988, a avut loc în rotonda Muzeului Literaturii Române cea de a șasea ședință a Cenaclului revistei „Luceafărul". După Nichita Stănescu, de data aceasta Nicolae Velea a ocupat prima parte a serii, despre viața și opera sa vorbind Mihai Ungheanu, Valentin F. Mihăescu, Iulian Neacșu (care a dat citire unei amintiri inedite a lui Nicolae Velea despre publicarea nuvelei** În treacăt), **Mircea Micu, Fănuș Neagu. A participat ca invitată a revistei „Luceafărul", scriitoarea Ana Delea, soția scriitorului.**

În partea a doua a ședinței au citit din creațiile lor Adrian Costache (poezie) și Constantin Preda (poezie). Au luat cuvîntul la dezbateri : Iulian Neacșu, Radu Comănescu, Aurelian Pavelescu, Valentin F. Mihăescu, (pe marginea prozei citite de Adrian Costache), și Fănuș Neagu, Radu Comănescu, Aurel I. Zăinescu, Iulian Neacșu, Valentin F. Mihăescu, Mircea Micu (pe marginea poeziei citite de Constantin Preda).

Cîteva cuvinte de încheiere au fost spuse de Mihai Ungheanu.

ÎNTEMEIERI ALE MUNCII ȘI CREAȚIEI

Eufonii pe Siret

Dacă ar privi spre sine, Bacăul și-ar vedea întinse, prima la Nord, a doua la Sud, cele două platforme industriale, ca niște uriașe aripi care ii susțin plutirea spre viitor. Cea din partea de sus descrie o mulțime de fabrici de industrie alimentară, de mobilă, de încălțăminte și o modernă Poligrafie. Cea din partea de jos adună la un loc tradiția cu noutatea de ultimă oră. Hîrtia de „Letea" avînd filigranat un cap de bour, o patină a timpului său centenar, „a aflat" și ce înseamnă o mașină ultramodernă, de nivel mondial, scoțînd din valțurile sale, zilnic, sute de tone de hirtie de ziar. În vecinătate, un combinat de îngrășăminte chimice abia își serbează un deceniu de la naștere. Nu cu mult mai în virstă sint Întreprinderea Metalurgică (de vane) și Întreprinderea de Mașini-Unelte, ultima livrind, nu de mult, prima linie automată flexibilă de prelucrat tamburi pentru frine. Și tot aici, în partea de Sud, își au rostul lor Întreprinderea de Avicane. Întreprinderea de Panouri Electropneumatice, Întreprinderea de Nutrețuri Combinate, termocentrala cea nouă aflată acum în stare de șantier.

Și, între aceste „aripi", pe kilometri și kilometri, se întinde trupul orașului, primenit de cartiere și străzi noi, toate orientate, pentru că așa e spiritul locului, după axa care ține vechea direcție a șleaului cel mare, devenit acum magistrala Nord-Sud, sau drumul Europa 20. Spiritul locului ar însemna, în acest caz, datina orașului de a fi intersecție a drumurilor, față de care are „obligații" pînă și în modul cum își așează poziția față de ele. Respectul față de drumul cel mare l-a făcut să se posteze mai mult de-a lungul lui, decit de-a latul, pentru ca fluxul pe această cale să nu fie cumva impiedicat. Dacă celelalte străzi au adoptat poziția aproape paralelă nu dovedește înclinația lor spre imitație, ci recunoștința datorată tradiției orașului și poate modelului celor două riuri, învecinate, curgătoare și ele pe aceeași direcție, Nord-Sud.

DE PE COLINE, VIOLETUL

...Și dacă într-o înserare liliachie, de sus, de pe Dealul Măgura, contempli Bacăul înșirat de-a lungul văii, fără să-l poți cuprinde într-o privire, nici în două, nici în trei și percepi sonul îndepărtat al Combinatului de Celuloză și Hîrtie „Letea", monoton și duios, scrijelat uneori de sirena unei locomotive care trage depărtările după ea, ai senzația bizară că „tabloul" este pictat de Bacovia și că auzi cum se leagă, reverberind în aer, cuvintele : „Amurg de toamnă violet... / Din turn, pe cimp, văd voievozi cu plete ; / Străbunii trec în pilcuri violete, / Orașul tot e violet" și dincolo, peste apa Siretului, Dealurile Buhociului și-ar trage o perdea fumurie pe chip iar la poalele Măgurei s-ar auzi un clopot... Spiritul marelui poet tutelează orașul în așa măsură, încit nu poți crede că tot aici a văzut lumina zilei „veselul Alecsandri", poetul solar. E drept că Lunca Siretului parcă ține soarele în brațe, așa e de luminoasă. Și tot drept e că, deasupra Bacăului, amurgul ia culoarea cernelei și apoi se iscălește pe ziduri. Poeții actuali ai locului simt mereu asta. Și semnul acestei iscălituri se păstrează și ziua, cînd zeci de mii de elevi asaltează școlile orașului, cînd studenții Institutului de Subingineri se adună la cursuri, cînd Teatrul Bacovia, Teatrul de Animație, Orchestra Simfonică, Orchestra „Plaiurile Bistriței", Ansamblul „Busuiocul" își primesc spectatorii, cînd redactorii revistei „Ateneu" (revistă înființată de George Bacovia și Grigore Tabacaru) și cei ai ziarului „Steagul roșu" se apleacă asupra manuscriselor, cînd iubitorii de sport umplu la refuz Sala Polivalentă ca să asiste la meciurile campioanei naționale la handbal feminin, „Știința" Bacău...

Și dacă de pe Dealul Măgura ai privi spre asfințit și te-ai concentra asupra Văii Tazlăului, n-ar fi greu pentru închipuire să dezlege din depărtări locul străjuit de plopi înalți al Tescanilor lui George Enescu, cetate a liniștii unde a fost scrisă opera „Oedip". Și mai departe ar „decupa" locuri purtînd pecetea unor oameni învățați, cum au fost cei din familia Rosetti la Căiuți și Tescani, Costache Negri la Tîrgu Ocna, Ioan Borcea la Racova...

DRUMURI CARE ÎNCEP

Județul Bacău înseamnă a fi și de-a lungul Trotușului, adică a percepe istoria prin trecătorile Ghimeșului și Oituzului, prin urmele însîngerate lăsate la Cireșoaia și Tîrgu Ocna. Și mai înseamnă a vedea, a ști, poate a simți uluitoarele schimbări ale Văii Trotușului. Toate așezările au rămas pe vatra lor veche. Dar, în esență, sint altele. Și Comăneștiul, și Moineștiul, și Tîrgu Ocna, și Slănicul Moldovei, și, mai ales, Oneștiul, orașul născut din viltorile construcției socialiste și devenit, în doar trei decenii, un municipiu cu peste 60 000 locuitori și spațiul de glorie al Nadiei Comăneci.

Cărbune, țiței, sare, lemn, ape minerale, petrochimie, energie electrică, utilaj chimic și construcții, multe construcții noi — iată un profil sumar al locurilor. Meleaguri dominate de uriașele, de numeroasele și modernele instalații ale Borzeștiului. Locuri unde cauciucul românesc, alte sute și sute de produse chimice și petrochimice pot defini un drum nou, cel al chimiei, cale care, de data aceasta, nu vine de undeva, ci pornește de aici spre toate zările țării și chiar ale lumii. Înțelesul întemeierii socialiste a acestor locuri pretinde sensuri noi pentru vechile drumuri, arterele vieții ținutului. Drumul sării, drumul țițeiului, al cărbunelui, drumul tensionat al energiei electrice, drumul produselor chimice, drumul mașinilor construite aici — toate au altă încărcătură semantică : nu mai înseamnă doar peroane de trecere, ci locuri de origine, locuri generice. Ceea ce vrea să spună că județul Bacău se află pe locul șapte la producția industrială între județele țării...

RÎUL SCÎNTEIAZĂ

Copacul de ape cel mare al Moldovei, cu ramuri cristaline, întinse pînă în creierul munților, s-a știut veacuri la rînd stăpînul necontestat al văilor, Siretul cînd tulbure și năprasnic, cînd limpede și darnic. Numai prundurile năpădite de arini, plopi, sălcii, scaieți și iarbă de holeră, mărginite mai la distanță de mesteceni și plopi, uneori asaltate de hățișuri formate din rug, măceș, mur, alteori acoperite de bălți imense, semne ale revărsării rîului, erau nepriмitoare, sălbatice, fără rost. Cine ar fi crezut că Valea Siretului se va preschimba într-un singur cincinal ? Pregătirile șantierului hidrotehnicienilor au început, la Galbeni, în 1979. Sînt doar 12 kilometri de la Bacău, spre Sud. Părea un loc îndepărtat. Acum e îndepărtat în timp și în amintire. Dăinuie barajul cu șapte deschideri și uzina electrică. Și lacul care îmbină în trupul lui sărutul de legendă al Bistriței cu Siretul, lacul Galbeni sau confluența întru liniște a celor două rîuri. Și regele văii este supus în chingi de beton. Și întunericul din bestia apei se dăruiește sub formă de scînteі omului, care și-a impus voința asupra văii. Nici nu începuseră probele la Galbeni și, mai jos, la Răcăciuni, se încheiau montările turbinelor. Alt lac, altă uzină, alte zeci de kilometri de diguri și peree. Și încă mai jos, la Berești-Sascut, în cascadă, începea să se întindă cel mai mare lac de pe Siret (pînă acum) și valea întreagă a rîului se transforma într-o succesiune de „mări" interioare, sprijinindu-se în stînga de un mal înalt, abrupt, umărul podișului Moldovei și în dreapta de speteaza așezată de oameni, diguri de pînă la 19—20 de metri înălțime. În Lunca Siretului, drumul de ape e acum o magistrală de ape. Iar gustul apei din apropiere face mai acut sensul germinației.

Ioan Enea Moldovan

Ilustrație de Ilie Florin

Spații ale civilizației contemporane

Dacă e adevărat — cum spune poetul — că veșnicia s-a născut la sat, la fel de adevărat este și faptul că oricărui artist în genere, dar în special scriitorului, în tentativa sa de a surprinde eternul, îi place să-și știe sorgintea ca izvorînd „de la țară", fie aceasta și peste generații în urmă. Iorga spunea că intelectualul român, oricît de savant ar fi, tot urmaș de țăran trebuie să se creadă, fiindcă, de fapt, asta sîntem : „un **popor din țărani**".

Satul reprezintă permanența noastră de căpătîi, începutul, drumul și punctul final al oricărui act civilizator, a fost și este forma specific românească prin care românul urcă spre mit.

Nu există unitate de măsură cu care să se măsoare dragostea omului față de locul natal. O idee despre acest sentiment etern poate fi numai cîntecul de dor, doina sau balada, iar faptul că viața noastră contemporană, activitatea social-economică determină pe tînăr să plece din sat, asta nu diminuează, ci amplifică acel dor, căci practicînd o meserie la oraș, este plecat doar temporar, nu și absent din colectivitatea în care s-a născut și format. Este plecat „cu trupul", dar rămîne prezent aici cu sufletul și-abia așteaptă să treacă săptămîna de lucru, pentru ca sîmbătă după-amiază, duminică să se reîntoarcă la ai săi.

Faptul că satul a fost centrul vital, **Axis mundi** al acestui popor, demonstrează realitatea istorică dovedită prin diverse mijloace. Dacii, apoi daco-romanii și, în cele din urmă, românii, spre deosebire de alte popoare, nu și-au schimbat pămîntul, șesul, dealul și muntele pe alte pămînturi. Ei s-au legat mereu prin ceva scump de locul în care s-au născut, și cel mai scump dintre toate n-a putut fi decît satul.

Comuna în care trăiesc, Duda-Epureni, reprezintă unul din importantele centre de cultură și civilizație ale județului Vaslui, și cînd afirm acest lucru nu mă refer numai la Cooperativa Agricolă de Producție care însumează în averea ei cîteva mii bune de hectare de pămînt, la Asociația de vii, una dintre cele mai puternice unități de profil din zonă, la puternicul șeptel de animale din zootehnie, dar și la viața spirituală a așezărilor comunei, la școlile din care an de an pornesc tineri bine pregătiți către noi trepte de învățătură, la biblioteca înregistrînd zeci de mii de volume, la căminele culturale devenite importante centre de iradiere a culturii în masă, și nu în ultimul rînd la tradiții și obiceiuri, dintre care credința în munca tenace a ogorului este cea care fortifică și-i leagă pe dudeni în măsura cea mai mare de meleagurile lor.

Cele patru sate ale comunei, cu vechime adîncă în istorie, au trăit marile prefaceri ale epocii contemporane. Oamenii, deși în esență au rămas aceiași, și-au ridicat orizontul de cunoaștere și civilizație, aspirînd din ce în ce spre înfăptuiri mai nobile. Ridicat în înfundături de dealuri, la adăpost de vînturi și ger, la margine sau în inimă de păduri seculare, aceste așezări au înflorit, conectate permanent la izvorul de dărnicie și fertilitate al pămîntului, căruia i-a plăcut din totdeauna să fie acoperit pe vale cu grîu, porumb și floarea-soarelui, iar pe coaste cu vii și livezi. Sătenii mei l-au lucrat mereu cu încredere și dăruire, au smuls mărăcinișuri, au nivelat rîpi și ogașe și l-au preschimbat în grădină. Și pămîntul n-a întîrziat să le dea roadele pe măsura interesului și dragostei cu care a fost îngrijit și ocrotit.

Și dacă pămîntul a fost darnic, și viața dudenilor s-a schimbat, locuințele lor au dobîndit un aspect plăcut, peste acoperișuri dăinuie o pădure de antene de televizor, gardurile vii, spontane, au dispărut, fiind înlocuite cu cele de scîndură, piatră sau fier, geamurile caselor s-au lărgit, ușile la fel, să pătrundă mai nestingherită lumina în odăi spațioase, care și ele s-au primenit, cu mobile de tot felul și chiar cu biblioteci, cu împletituri și covoare, multe dintre ele create de mîna gospodinelor din sat.

Dudeanul de azi este un om cultivat, citește ziare, reviste și are dacă nu o bibliotecă, cel puțin un raft de cărți cumpărate din librărie. Nu numai din colecția „Știința pentru toți" sau „Sfaturi practice", dar și beletristică, poezie, proză și teatru. Din discuțiile pe care poți să le închegi cu el îți dai seama că orizontul său de cunoaștere este ridicat și-l interesează nu numai ce se află în sat, dar și ce se întîmplă dincolo, în lume, ce s-a petrecut în istorie și cum o să fie viitorul. Toate actele de muncă sau de vorbă, de simțire sau de gîndire o să vezi însă că sînt indisolubil legate de vocabulele **pămînt, recoltă, ploaie, și pace**. Păstrează de la strămoși urarea pe care el o rostește în dese ocazii, la masă, la nunți și petreceri, despărțindu-se de un prieten : „Sănătate s-avem, ploaie și pace !". Iar cînd în gîndul, în sufletul oamenilor există asemenea speranțe și idealuri, îți dai îndată seama că țara, poporul nostru, prin ce au mai sfînt și mai de preț, se pot descoperi și în acest colțișor atît de prețios sufletului meu, care se cheamă Duda-Epureni, un sat din Vaslui, din România.

Ion Gheorghe Pricop

Orașul-uzină

Mă opresc preț de un vis contopit cu realitatea la poalele Munților Semenic, în cuibul de vulturi întrețesut de o parte și de alta a firului Bîrzavei. Panașele mălinului înflorit se îmbulzesc în ferestrele larg deschise ale orașului, REȘIȚA, o localitate cum sînt cu zecile în toposul de înnoiri ale patriei. Un oraș nou ctitorit pe temelii străvechi și care are drept inimă incandescențe de metal.

În acest anotimp, într-un centru muncitoresc cum este Reșița, sevele țîșnesc prin fiecare por al țărînii. Un ornic de minuni care se sincronizează perfect cu ceasul de muncitorească sărbătoare și rulajul silențios al autocarelor care poartă oamenii uzinei către zonele de agrement de la Văliug ori Trei Ape.

Am venit la Reșița pentru o nouă întîlnire cu UZINA. Ca un prim popas îmi aleg sălile spațioase ale muzeului bicentenarei întreprinderi. E clipa în care stau de taină cu vechi litografii din ochiul cărora mi se înfățișează Reșița cea de pe vremea cînd funinginea, doar ea se așeza pe acoperișurile caselor mărunte, cu tihnă patriarhală. Alături, o fotografie document : obiectivul nu se știe cărui fotograf amator a decupat pentru noi imaginea unui convoi de peste cincizeci de vite de povară care tractează pe străzile modestei urbe prima locomotivă cu aburi. Privesc cartonul tutuniu și simt cum exultă de dincolo de siluetele ca de fum ale oamenilor, lumina unei stări de adevărată sărbătoare. Starea prin care se recunoaște în timp victoria tehnicii și industriei românești, victoria muncii.

Față în față cu obiectele de muzeu : fereastra deschisă către prezentul gigant al Uzinei. Fereastra prin care se reliefează clădirile noi ale turnătoriilor de fontă și oțel, clădirea elegantă a turnătoriei de neferoase și secția de modelărie. Ceva mai departe secția de mecanică grea care în timpul construcției sale a înglobat pur și simplu fabrica veche de mașini, mai înainte de demolarea acesteia. Dacă privim pe ansamblu secția de motoare Diesel, cea care se întinde cu superioritate firească sub coama dealului, nimic nu ne lasă să-i ghicim freamătul interior ca de furtună fertilă așa cum nici la cazangerie nu poți intui dinafară pulsul unei extraordinare dinamici. Să mai trecem pe răbojul împlinirilor fie și numai noua hală a secției de mecanică mijlocie și ușoară, instalația de impregnare în vid cu rășini sintetice, secția de sculărie și laboratorul central al uzinei care este dotat cu instalații de o extraordinară complexitate.

La Reșița am mulți cunoscuți și unul dintre ei este și sudorul Dumitru Grozavu, un bărbat tînăr și, cum se spune pe aici, cu șuvoiul metalului în sînge. Împreună intrăm în hala de sudură automată să-mi descifreze din snopul de fire de jar, peruzele și scîntei, adevărata față a muncii omului. Astfel, aflu că ceea ce pentru ochiul meu avid de spectacol era doar culoare și metaforă, constituie, de fapt, unul dintre cele mai moderne procedee de sudură automată. Odată ieșind din lumea de miraj a metalului, mîinile sudorului nu mai știu cum să-și folosească într-un fel sau altul freamătul. Mîini de metalurgist, mîini asprite de foamea metalelor, mîini în epiderma cărora mirosul fierului s-a prefăcut în bătături ca niște peceți domnești ; pecețile muncii. Și prin aceste mîini citadela oțelului de la Reșița și-a păstrat în miezul de foc veșnicia cu fiecare șarjă nouă. De aici pornesc în lume produsele cu marca U.C.M.R. : motoare Diesel și electrice, agregate hidro, compresoare de aer cu piston, turbine hidraulice. Sînt de fapt realitățile Uzinei, acum în anotimp de sărbătoare muncitorească și nu-i defel prea mult cînd în cuvinte alese și-n acest ceas de raport muncitoresc amintim că uzinei reșițene i-a fost conferit Ordinul Muncii Clasa I, și multe, foarte multe drapele și diplome de întreprindere fruntașă pe ramură și țară, în întrecerea socialistă vin să strălucească pe fruntea-i de corole ale muncii, ca un nimb. Dar pentru a atinge acești parametri, Uzina a trebuit să îmbrace haine de lucru, să-și ridice secții noi, să-și utileze după cerințele tehnicii la zi laboratoarele, dar mai presus de toate să-și crească, în pepiniera muncii, cadrele.

De armindeni, o lumină curată îmbogățește caratele muncii la Reșița. Și pentru că este anotimp zidit din lumină și culoare, tot lumină și culoare este și picătura de sudoare care străjuiește pe fruntea bărbatului care așteaptă să se reverse șarja nouă din gura cuptorului. La Reșița a înflorit ca niciodată mălinul, semn de zbor vertical.

Melania Cuc

Cel mai tînăr pămînt

Urmare din pag. 1

de la început și nici de ea să nu se despartă. Sfaturile mi le dă un oltean hazliu și simpatic, că-i de-al meu. S-a lipit de cei trei lupi de mare, îmblînziți de ea, — dintre care unul tot oltean, dintr-un sat vecin cu al său —, în care, vă spun cu mîna pe inimă, altă apă nu curge decît cea din fîntînă, mă asigură interlocutorul meu. De cînd a venit aici, pe șantier, le-a sorbit celor trei vorbele și acum le oferă cu amabilitate mai departe, în manieră folclorică : mie, tovarășilor de lucru, nevestei chiar, care înțelegătoare, i-a adus de ziua lui de la Constanța un dicționar de termeni marinărești și un tricou în dungi, ca în filme.

Desen de Raluca Grigorcea

Ceața se ridică brusc — ca la tropice — completează priceputul meu ghid de ocazie, care a cutreierat în povestit toate mările și oceanele lumii și, dacă ar fi după gustul său, ar mai inventa și altele, cele adevărate nu-i mai ajung.

Zgomotele se accentuează, eliberate de sub clopotul ceții pe care pînă atunci, aproape o puteai pipăi. În fața mea se deschidea o lume ce părea, neinițiatului, fără început și fără sfîrșit. „Ăsta micu'" își înfrîngea timiditatea, dezvăluindu-mi-se fără reticențe sub un cer strălucind sub primii zori : un pămînt greu, amestecat cu betoane, armături și oameni veniți din toate colțurile țării, un pămînt adăugat orașului și mării prin voința și puterea acestor oameni feluriți, care au ridicat acolo, să le fie la îndemînă, să nu consume combustibil cu transportul, mai întîi o uzină de prefabricate și un poligon special de unde, odată turnate, blocurile enorme de beton de peste o sută de tone sînt lansate prin glisare paralelă cu nava către locul lor din mare. Ritmul lor de turnare ajunge la aproape 4 000 pe an. Cum arată oare o fabrică de coloși — mă întreb, aflînd totul mai întîi din povestite : cîte un nou ghid mi se alătură la tot pasul. Pe drum, aflu cîte ceva despre fiecare în parte. Încerc să-i recunosc după inflexiune și dialect. Veniți de acasă, au schimbat unii ceva din obiceiuri, poate și din straie : două lucruri nu ar admite să le fie schimbate : vorba și bucatele pe care nevasta e musai să le gătească întocmai ca acasă. Le-ați luat și pe ele ? Dar cum, a mea mi-a spus răspicat, deși e femeie blîndă, că altfel n-o luam : nu te las să mănînci din conservă, că n-aș închide un ochi toată noaptea. Și unde locuiți ? Mă privește cu înțeles : știți cu cît va crește orașul de pe urma portului nostru ? Cu încă pe atît cît i-a adus „Bătrînul". Dar fără noi nu s-ar fi făcut nimic. Unii din băieții ăștia tineri și-au aflat căpătîi aici — nu-i săptămînă să nu punem mînă de la mînă bani pentru o casă nouă. Ceștilalți ne ducem cum ni-i rostul. Se închide șantierul. Vedem prima navă pe chei. Plecăm pe șantier. Cu mîinile în sîn nu sîntem învățați să stăm. Și concediul mi-l iau pentru nevastă.

Mi-am scos aparatul. Să vă fac o fotografie și d-voastră... și lui. Un tînăr îmbrăcat cu reiați și pufoaică de muncitor, — de o lună a venit abia din facultate —: Peste cîțiva ani veți fi bogată cu fotografiile astea. O să vi le ceară toate ziarele și televiziunea. Fotografia este aici, mai mult ca oriunde, un document al unei **singure** zile. Cu ritmul nostru de lucru, dacă veniți mîine, nu veți mai recunoaște locul. 250 000 tone de pămînt sînt strămutate în fiecare zi.

Un pămînt măsurînd 5 kilometri de diguri și mai mult de 15 kilometri de cheiuri pe care imaginația mea le popula deja, ca pe atîtea alte cheiuri ale lumii, cu vapoare și pavilioane multicolore, cu marinari care vin și pleacă, cu soții și iubite în rochii colorate de vară, așteptînd sau alergînd fericite în brațele pentru ele deschise. „Ăsta micu'" se va putea măsura cu „Bătrînul" într-o zi, ignorînd, ca și el, ceața lăptoasă dinaintea răsăritului.

Sarbătoare

Ne place să întîmpinăm sărbătoarea
sculptată-n primăvara asta vie...
Doar cîntecele dau în spic,
spre cerul-nalt de bucurie
A înainta, a fi în pas cu viața,
mîna mi-o dai să mergem împreună.
Sîntem împodobiți ca pentru nuntă,
să înflorim o datină străbună.

Arbore în Mai

Creșteai, din pămînt, cu ochii cum e frunza
și-mi căutai mîna prin flori.
Și cum înrămureai înaltul
ți-ai măestrit cerul de zori
Îmi murmurai de nemurire
prorocitor al soarelui de acum.
Privindu-te, închipuiam destinul,
venit să-mi taie, prin lumină, drum.
Și timpul străbătut s-a tot boltit
de liniștea senină pe care o împarți...
Ne bucurăm de codrii-n sărbătoare
Ce ne-au legat de-a pururi frați.

Valeria Deleanu

Mereu în nimbul vremii

Mereu în nimbul vremii mele caut
Speranțe pentru vatra mea iubită,
Eșarfa tricoloră, aurită
Și-un cîntec dulce, viu, din dulce flaut.

În inimă precaut o păstrez,
Patria mea ca cerul zămislită,
Ce-n fiecare clipă-mi este crez,
Credință prin credință întregită.

Poemul tău îl știu de-o viață-ntreagă
Patria mea, și îl recit și-l știu ;
Dar aș vrea lumea toată să-nțeleagă

Că tu ești cîntec pentru omul viu
Și-i pace și dreptate-n steagul purpuriu
Prin care sensul vieții se dezleagă.

Patria

Patria ! Izvor netulburat
Cu clinchete ce-n suflet ne răsună
Mesaj tăcerilor din ceasul măsurat
Din vremuri ce spre-nalturi ne instrună.
E-o treaptă-n aerul de zori nimbat
Ca o iubire de lumină neînvinsă,
Coloană nesfîrșită sub care s-au păstrat
Mulțimile cu inima aprinsă.
Și cum se-nalță calmi pe ziduri trandafirii
Cu ale lor petale sub liber cer de-argint
Stelare trepte sînt sub steaua fericirii
Din care cresc mereu vecii spre noi venind.

Ioan N. Dumitrescu

Ziua — mîndrie

O zi întemeiată
pe neclintirea viselor
pe-ncrederea izvoarelor în mare.

Nu orice lumină
e-o literă sacră
în poemul iubirii.

Dar ziua aceasta
rămîne fiica-mîndrie
a primăverii vitale.

O zi desăvîrșită
pe stîlpii de aur
ai credinței și jertfei.

Cristian Petre

Mesaj de Mai

Pe genele spicelor,
lacrima stelei tremură-n zori
și eu — pasăre dospind la porțile încrederii —
ascult cîntecul pîinii fremătînd în adîncuri.
Sub sărutul de foc al soarelui,
mustul pămîntului
a erupt ca un vulcan în grădină.
Lava lui vie, multicoloră
s-a revărsat printre crengi ca o horă :
șirag de smalțuri și mărgăritare
rîzînd la gîtul țării-n sărbătoare
și-n steme de lumină-n arc de cer.
E Întîi Mai zi de cinstire-a muncii
și eu ascult în cîmp cum sevele de imn
pleznesc sub bolți în muguri verticali
de ciocîrlii,
în timp ce-n pieptul celui ce zidește-n veac
cetatea pîinii, îmbobocește — ca un crin —
aerul tare al imensității.

Nicolae Dîmbovițeanu

Statornicie

Sîntem aici, mai demni ca niciodată,
purtăm pe umeri dulce anotimp,
nerenunțînd o clipă la această vatră
ce-și duce vîrsta înrămată-n timp ;

Sîntem aici, pe-o temelie milenară,
ne sînt Carpații frați de început,
iar glasul lor, colind de floare rară,
pridvorul vremii în care ne-am născut.

Sîntem aici, ulcior, emblemă vie,
din buni-străbuni și din cuvînt,
din roua stelelor ciobite-n glie,
din dor de pace pe pămînt.

Pe sub streașina Ruscăi

De sub streașina Ruscăi, cobor înspre vale
Cu doina în suflet, izvor peste prag,
Ca să-mi măsor privirea în dimineți astrale
Și-n luciul cîmpiei în care mă-adaug.

Și mă aprind în țărmul-nalt de lumină
Ca ochiul fîntînei aplecat peste cer,
Tăcut ca o mare, rămasă puțină
Pe oglinda frunții mele de oier.

De sub streașina Ruscăi, cobor înspre țară
Prin fereastra deschisă cu zorii-n cuvînt,
Îndemn al vremii cu glia milenară
Peste anotimpul de fapte în mine răsfrînt.

Ștefan Marcu Marinconi

petre got

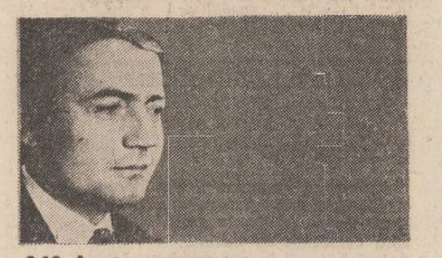

Alfabet morse

Pietrele riului, albastre,
Mă cheamă și abia le aud ;
Ca un alfabet morse ciudat
Ajunge glasul lor aici în sud.

Mă așteaptă pomii să-i dezmierd,
Stropi de suflet rădăcinilor să le preling ;
Rod curat să prindă, rod cinstit,
Înfruntînd al secolului frig.

Mă așteaptă oamenii să-i vindec
Cu lumina, cu speranța mea —
Cred că ne vom mîntui prin cîntec,
Cred că numai prin iubire ne putem salva.

Nu sînt profet, sînt doar un vînt
Care trezește sevele și le învie —
Am venit pe lume ca să cînt,
Am venit pe lume să te slujesc, Poezie.

Sincopă

Treci prin autobiografia țărinei, tăcut,
Ți se pare că n-ai călcat niciodată aceste cărări,
Ți se pare că ai murit — de mult.

Muguri timizi au țîșnit,
Sufletul va putea înfrunzi
În acest anotimp ?

Glasul alb al mieilor pe rîu,
Îngropat e dorul
În omăt tîrziu.

O stîncă mută ești, în aerul-brici,
Nu-ți mai căuta anii pe-aici,
Nu-ți mai amăgi visele pe-aici.

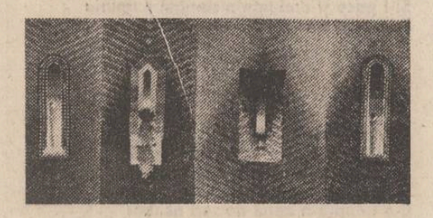

O batistă de cer

O batistă de cer printre crengi de arini
Anume pentru tine, să nu mai suspini,
Căci ne-am regăsit și ni s-a dat
Această clipă de neuitat.

Numai dor ești, numai lumină,
Iarba respiră prin noi,
Riul începe să creadă
Că roata anilor s-a-nvîrtit înapoi.

O flacără

(ANTIRĂZBOINICĂ)

Îți voi bate-n poartă cu brînduși de toamnă,
Pe umeri pelerină de frunze voi purta,
Toate drumurile spre tine mă îndeamnă,
Vorbindu-mi ne-ncetat de frumusețea ta.

E frig în inimi, visele se rup
Se adîncesc abisuri între ore,
Ne-așteaptă la răscruce guri de lup,
Tăcut și pe ascuns să ne devore.

Cum vom parcurge calea și cine va mai ști
Că rana sîngerează sub veșminte ?
În beznă vom aduce un crîmpei de zi,
O flacără ce nu ne minte.

Se face seară în atomi

Se face seară în atomi,
Nu-i certă nici o verticală,
Și dacă-ți spun, iubito, dormi,
Fluxuri amare ne-mpresoară.

Cum o să treacă trupul tău
În nou mileniu, nouă sferă ?
Să respirăm ne va fi greu,
Chiar dacă arborii mai speră.

În cercuri negre ne-am închis,
În diabolice sisteme...
Nu îndrăznește nici un vis
Spre alte zariști să ne cheme ?

Stanță

Linia din palma mea stîngă
Începe să strige, începe să plîngă.

A treia noapte mondială
Va fi, nu va fi ?

De apus ori răsăriteană
Moartea tot astfel se cheamă.

Să lovim dogmele cu lumini,
Poate se destramă.

Trunchiuri drepte

Firul ploii țese pînza lacului,
Arborii îmi sînt bogat ploier ;
Să dispară cețurile sper
Și să simt din nou impulsul astrului.

Visul, boabă de piper,
Nu se întrupează cum aștept.
Are veacul ochi inert,
Îmi dă doar frînturi din cîte-i cer.

Îi invoc felia de mister
Care ne veghează și ne scapă —
Trunchiuri drepte se-oglindesc în apă,
Cerul e pămînt, pămîntu-i cer.

Algebră

Li se vestește florilor un ceas tîrziu
Și depărtărilor algebră veche —
Aș vrea alăturea să-ți fiu
Conturul fără margini și pereche.

Presimt zvicnirea valului amar...
Negrele umbre frînge-s-ar
Ca sunetul departe de ureche
Și vîntu-n piept de tînăr armăsar !

Zarea aceasta mîndră un edec e,
Paragină de nenufar
Pe care se încearcă în zadar
Visul și clipa — tot mai nepereche.

Reper

Ce-am făcut cu viața mea ?
Ca o vrajă se destramă —
Prea mult am iubit și prea
Fost-am jecmănit la vamă.

Fiecare pas — pe spini,
Pe jăratic l-am pășit ;
Am plătit cu suflet plin
Dorul dorului ursit.

Iată, e trecut de-amiază,
Poate-n pisc n-o să ajung ;
Semne-n zare scînteiază,
Drumu-i crîncen, drumu-i lung,

Însă tot ce las în urmă
Este lacrimă, văpaie —
Orele în mine scurmă,
Vin furtuni să mă-ncovoaie.

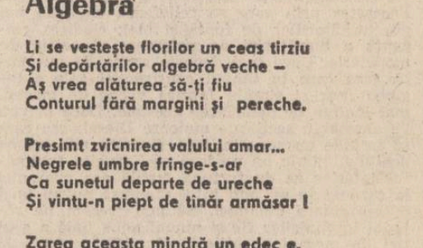

ilie antonie

Autoportret

Mai frumos decît aurul
toamna
pe-o veche colină.

Lumina și grîul

În cîmpie
(ca spre o mare taină)
coboară satele pîinii
cu lumina și grîul
înspre veșnicie

Poem

Olarule
tot pictînd soarele
pe vasele de lut
s-ar putea ca într-o zi
să nu mai putem respira
de atîta lumină.

Cu palmele pe cer

gabriel iuga

Andone stătea pe pervazul ferestrei și spărgea semințe. De acolo, de la etajul zece, oamenii păreau niște gîngănii ce se agitau fără rost, care încotro, și el se minuna de vinzoleala aia, cu toate că nu era prima dată cînd îi descoperea așa de mici și de prăpădiți ; îi mai văzuse el, dar acum se afla pentru întîia oară atît de sus și, mai la urma urmei, era primul lui bloc săltat din temelie și pînă la acoperiș — asta-i un fel de a spune, acum nu se mai făceau case cu țiglă, în locul căpriorilor și al podului se trasa o terasă bună pentru antenele de teve — mai aveau un etaj și se putea spune că, iată, terminase cu mîinile lui o ditamai clădirea.

— Nea Vere, strigă el vesel, unde aleargă ăștia, domne ?

Vasile Văru, șeful de echipă, își trase bascul pe sprîncene, bolborosi ceva în somn, și se rezemă mai bine în peretele din prefabricate. „Pe ăsta îl cheamă Văru, se gîndi Andone, de parcă-i rudă cu toată lumea." Uită de el și pocni între dinți o nouă sămînță de bostan, scuipă cojile și, cînd își mută privirea, o zări în blocul de vizavi pe Nușa, stătea aplecată, suda niște scoabe la colțul unui baicon. Vru să strige la ea, dar se răzgîndi, își aminti că dimineață n-a vrut să-i vorbească, făcea pe muta, nici măcar nu i-a răspuns la salut ; îl luase pe Păiș de brat și au urcat schela de parcă se duceau la nuntă.

— Hei, Nușo, tu mă minți, că albina n-are dinți ! se apucă el să urle cîntecul la modă, bătînd tactul în giurgiuvea.

Nușa a îndepărtat electrodul, și-a scos masca, și s-a uitat buimacă în jur : nu-l vedea. Vasile Văru s-a săltat într-un umăr, a mijit un ochi spre Andone, pe urmă a apucat știca cu apă din colțul încăperii, a băut lung două guri, și s-a răsucit iar spre el :

— Bă, Andone, i-a șoptit el, du-te, domne, și fă-ți wasermanul, oi fi bolnav și noi nu știm ! Ce urli bă, ce urli ? s-a enervat maistrul dintr-o dată. Și ce mama dracului ai văzut de ragi așa ?

— Pe Nușa, se bîlbîi Andone.

Vasile Văru se ridică în cot și întinse gîtul peste pragul ferestrei ; stătu un timp așa, pe urmă se lăsă jos și oftă :

— Ești nebun, e clar ! Nu-i nici o Nușă ! Tu o vezi, ca hăbăucul, peste tot !

Andone se uită în balconul de alături, dar fata dispăruse. Doar furtunul cenușiu de la aparatul de sudură mai atîrna agățat de schelă. Se întoarse brusc spre șef, voia să-i spună că Nușa fusese acolo, că nu înnebunise el, dar acesta, lipit din nou cu spatele de perete, ațipise la loc.

În pauza de prînz el nu dormea niciodată, pur și simplu nu putea să adoarmă, încercase de vreo cîteva ori, dar se lăsase păgubaș ; așa că, în special iarna, cînd frigul nu prea te lăsa să ieși pe afară, juca singur țintar cu miez de pîine sau, ca acum, mînca semințe și scuipa cojile spre cei ce treceau pe stradă.

Jos, după colțul blocului, apăru Păiș, avea în mînă servieta lui jerpelită și, numai după cîteva clipe, o văzu și pe sudoriță, tot cu ceva în mînă, semn că se pregătea să mănînce. Cînd Nușa se așeză pe lada de la transformator, sări și Andone de pe pervaz și o porni în fugă pe scările de ciment abia terminate. Se duse spre ea, dar nu direct, mai întîi bău cîțiva pumni de apă de la țeava de fontă montată în curte, își trecu mîna încă umedă prin păr și se așeză, în cele din urmă, în fața ei, pe colțul lăzii.

— Să știi, îi spuse, preocupat să-și aprindă o țigară din pachetul mototolit, că mă pricep și eu să gătesc costiță cu muștar. Pentru asta nu trebuie să mă însor.

Fata înghiți cu greu dumicatul. Vru să-i spună ceva, dar se răzgîndi și, făcînd pe nepăsătoarea, trecu o felie de slănină prin mizga verzuie din borcan. Andone mai trase un fum și privi cu coada ochiului spre Păiș care, așezat la umbră, undeva mai spre fundul curții, pe scîndurile de cofraje, scotea din servietă pachetele de mîncare în așteptarea lui fi-su.

— Dacă vrei să știi, mai zise Andone, într-o zi am gătit chiar și o cratiță de lapte fiert.

Fata pufni în rîs, dar tot nu-i adresă nici un cuvînt, stătea mai departe cu privirea ațintită pe ziarul care îi ținea loc de față de masă. După un timp, împinse hîrtia slinoasă spre el și Andone începu să mănînce.

— Azi vii la școală ?

Băiatul rupse o coajă din pîine și se ridică. Îi trecuse foamea.

★

...Acum era sus pe bloc, dar toată clădirea aceea nu avea numai zece etaje, avea o sută, o mie chiar, și el era tocmai în vîrf, stătea cu mîinile întinse sprijinind cerul în palme, și cerul era moale și catifelat, și stelele treceau fosforescente, bizîind ca albinele, cînd umbla taică-su la stupi, și Andone rîdea de parcă toată bucuria aceea din suflet nu era altceva decît o izbîndă pe care o așteptase și ea, izbînda și veselia de acum, venise în cele din urmă, căci, iată, jos, la poalele și la temelia casei, se înghesuia o mulțime de oameni, și îi vedea mici și agitați, dar, în mod ciudat, le distingea bine fețele, pe unii chiar îi recunoștea și striga spre ei și, la fel ca înainte, era bucuros și rîdea. Adică : ce mai faci Păiș ? Și tu, Vasile și tu, Iordane — ăsta era de la instalatori — și tu, Aguridă, profesorul lui de matematică de la seral ? Cînd l-a văzut pe ăsta din urmă, i-a cam trecut rîsul, și-a amintit că peste două săptămîni avea teză cu el și nu prea pusese mîna pe carte. Dar l-a uitat repede, începuse să cînte fanfara, și cerul s-a făcut greu în palmele lui, tocmai acum, își spunea, de a trebuit să se sprijine bine în tălpi, să nu alunece de acolo.

„Azi vii la școală ?" a auzit-o pe Nușa lîngă ureche și i-a simțit răsuflarea fierbinte mîngîindu-i tîmpla, iar palmele au început să-i transpire, mîinile îl dureau, îl durea tot corpul și îi venea să plîngă, pentru că cerul se prăbușea dacă nu mai putea el să-l țină, cădea peste blocul lui, se surpa cu toți norii aceia imenși și se alegea praful și pulberea de toată munculița lui.

„Mai vrei costiță cu muștar ?" îl mîngîia pe frunte Nușa. „Mai vrei lapte fiert ?" îl tot îmbia, întinzîndu-i cana de tablă, la fel ca aceea de la cantină. „Dacă mai vrei, vino mîine la școală !"

Fanfara cînta, oamenii se minunau de blocul lui, ce mare și frumos este, iar aici, pe terasa din cer, Nușa mirosea a flori...

★

Cînd s-a trezit, prin perdeaua de tifon, luna îi bătea direct în ochi, trecuse de mijlocul lacului și acum stătea agățată dincolo de liziera de plopi ce străjuia debarcaderul. Aruncă pătura de pe el, se săltă în capul oaselor, pipăi cu vîrful degetelor podeaua rece și, cînd își găsi saboții de lemn, îi încălță așa cum era, direct pe piciorul gol. În patul de alături, Vasile Văru mormăia ceva de neînțeles, se certa în somn cu inginerul cel nou, că altfel nu vedea ce supărări putea să aibă.

Andone se așeză pe pragul barăcii, trase sacoșa din plastic spre el și începu să mănînce. Tăia o feliuță de brînză, una din slănina primită de acasă și, după ce le băga în gură, îndesa îmbucătura de pîine după ele, apoi mesteca îndelung, privind dincolo de malul apei, și mai departe, spre luminile orașului. Din cînd în cînd, prin aerul cald, răbufneau zgomotele vătuite ale camioanelor de la balastiera din cotul riului și el își spunea că, uite, a trecut și primăvara asta, pe urmă se va duce și vara, și la toamnă, așa discutau toți, or să se mute cu lucrul în zona nouă a orașului, acolo unde au început deja demolările : că, orice ar fi, dacă se gîndește bine, din attea clădiri cîte or să se facă, va apuca să aibă și el blocurile lui, să poată spune ca Văru și ca Iordan : ăsta-i al meu, și ăsta, și tot cartierul !

geo galetaru

Sunetul meu pentru patrie

Eternă e strădania zăpezii
Ea se naște plîngînd sub
Streșinile patriei
Ca o vestire de haruri limpezi
Acești crini sînt sunete albe de liră
Rupte din marea cîntare
Făptura muntelui e toată un miez de cleștar
Din care se înfruptă doar
Aleșii întru grai și visare

Ochiul meu e vecin cu vatra iubirii
Fața mi-e preacurată sub murmurul de păsări și astre
O, veșmintele-mi ard de-atîta viscol ceresc
Sub sferele pierite în scînteieri albastre

Sunetul meu pentru patrie e un crin
Cîntecul meu e o ardere pură
Nețărmurind ființa
Acestui plai lumesc și prea divin...

Asemănare

Desculță și aprinsă sub cer
atingeai ierburile
doar cu talpa,
încît le vedeam aievea cum pier.
Pe umărul tău
se răsfățau porumbei,
pe umărul tău cel suav.
Nu-ndrăzneam
să întind mîna spre ei,
de teamă să nu
se întîmple ceva ciudat
și din cale afară de grav.
Numai tu treceai
nepăsătoare ca o oglindă
peste ierburile gemene.
Prea era nemișcat
peisajul din jur,
ca să nu înceapă
dintr-odată să-ți semene.

Acolo și somnul

Senin este cerul în seara senină,
Se-aud păsări sacre trecînd peste noi,
Pe pajiști de aur curînd o să vină
Un ochi să ne-nchidă în el pe-amîndoi.

În lumea lui pură pierduți pe vecie
Să nu mai vedem asfințitul căzînd
Și mîinile mele să nici nu mai știe
Hotarul ce-adîe în carnea ta, blînd.

Acolo și somnul e-o altă fîntînă
Și umbra își caută un alt chip mai sfînt
Și-mi rog trupul meu și al tău să rămînă
În lacrima-nchisă-n acel ochi de pămînt.

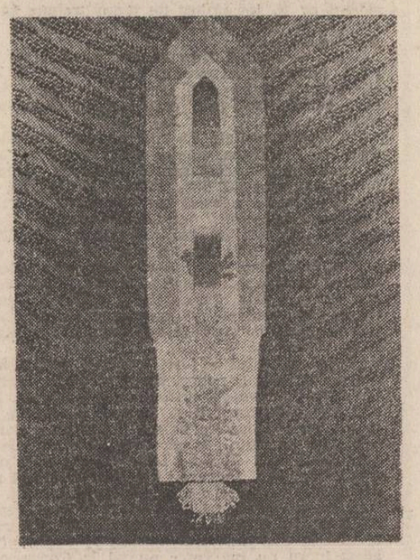

De profundis

Alunecă ierburi albastre pe fața tăcută
a lunii,
Ne pierdem adînc pe sub arbori, se pierd
pe sub ceruri lăstunii...

Se-nchide lumina în luturi, respiră o floare
sub pietre,
Se-aud cum visează alături semințele calde
sub vetre...

Doar pasul mai știe cărarea, cînd ochiul
e viu în extaze,
Doar somnul ne-ngăduie trupul, cum crinul
în ploaia de raze...

O, cîtă uimire răsare în urmă-ne, cîtă uimire,
Ce sete ne soarbe pupila, ne macină chipul
subțire...

Și cine ne sfîșie nimbul, ce înger, și cine-i
trimisul
Ce scutură roua din zile, iar noaptea ne
clatină visul ?...

Ce întîmplare

ce întîmplare ce întîmplare
cum decădem din ruină-n splendoare
cum crinii palpită-n pedepse tardive
cum zeii-ntomnează-n ierbare festive
ce întîmplare ce întîmplare
această tăcere umilă și mare
ce sapă febrilă în carne și-atinge
rumorile clipei și-n treacăt le stinge
ce întîmplare ce întîmplare
cum moartea ne cere-n genunchi îndurare
(cît pîpăie ochiul, cît gîndul respiră
neantul cel pur răstignit pe o liră)

ce întîmplare ce întîmplare
pustiul să-și sprijine tîmpla de-o floare

30 APRILIE 1988

L4

teatru

«Regele Ioan»

TEATRUL DE COMEDIE

1. Una dintre piesele istorice ale lui Shakespeare (marcînd, cronologic, începutul „epopeii dramatice naționale" a Angliei) deschide, cu prilejul actualei premiere a Teatrului de Comedie, tragica și eroica aventură a Plantageneților. Pus în scenă pentru prima dată la noi în țară, *Regele Ioan* oferă spectatorilor români — în traducerea lui Florian Nicolau — un text dinamic, savuros, limpede, punînd în evidență strălucitele jocuri de cuvinte ale marelui autor englez, rafinatele lui ironii în jurul unui proces moral întentat conștiinței umane.

Netrătînd cadrul istoric ca pe un fundal, Shakespeare face din istorie însuși eroul tragediei. Înglobat „Marelui Mecanism", Regele Ioan este cînd monarhul care determină mersul istoriei, cînd însuși obiectul ei.

Ca mai toate piesele lui Shakespeare și aceasta este, prin structură și concepție, teatru în teatru. Versiunea scenică a lui Grigore Gonța operează o reductie inteligentă asupra textului, păstrînd firul principal al instabilității stăpînitorilor, din mîezul căreia se desprind cu mai multă acuitate două personaje: regele Ioan, în interpretarea de mare ținută artistică a unui actor ce s-a ținut prea multă vreme în umbră, Silviu Stănculescu, și Filip Bastardul, căruia i-a dat viață Șerban Ionescu, aflat într-un moment de completă descătușare actoricească. Poate niciodată nu a fost mai bine înțeleasă și mai bine exprimată scenic modalitatea regizorală a convenției duble ca în acest spectacol al Teatrului de Comedie. Regizorul Grigore Gonța și scenograful Ion Popescu Udrițe au vibrat la unison, în sensul făptuirii unui adevărat act de cultură: spectacolul *Regele Ioan* este, prin concepție, mizanscenă, decor, costume, un tot unitar care slujește plastic, literal, vizual și sonor o singură imagine : metafora shakespeareană a scării și o singură idee : starea morală a celor ce acced la privilegiul puterii. Obișnuiți cu stilul comediei, actorii nu întîmpină dificultăți în modalitatea conceperii detașate a personajelor, necrispîndu-se în *jucarea* și *dejucarea* mascaradei tragi-comice — lupta pentru continuitatea atotputerniciei. Ei înțeleg că eroii pe care-i reprezintă sînt, ei înșiși, cu toții — indiferent de stratificarea socială — niște mari „actori" ai istoriei, conducîndu-și, fără scrupule, bufonada dintr-o parte în alta, precum vîntul valurile, în numele „interesului" care scuză mijloacele. Patetici sau lascivi, lași sau eroici, violenți sau meschini, ei se aruncă cu toată bucuria în jocul dublei desfătări actoricești. Cum interesele și mijloacele sînt aceleași, fie că ne aflăm la curtea Franței, a Angliei sau oriunde în lume, personajele bufonadei evoluează cu gesturi de bufoni înnăscuți, în costume arlechinești, în același decor incilcit al „treptelor" măririi, pe care opozanții (în aparență) își schimbă, din cînd în cînd, doar locurile, agățîndu-se de nodurile frînghiilor groase (urzeala intrigilor de curte), alunecînd în cădere liberă pe scările acrobaților sau umanizîndu-se sub amenințarea hăului ce se cască sub pădurea funiilor de spînzurătoare. Plasa neagră — simbol al unei maladii ascunse (ce-și află, la Shakespeare, temeiul în sentimentul vinovăției) îi prinde pe toți în captivitatea manejului unui circ numit istorie, numit viață.

Costumele, voit artificiale, sînt stilizate în consens cu întreaga bufonadă, aparținînd parcă unor evoluate personaje de Comedia dell'arte. În costumul francezilor (slabi de înger, efeminați) predomină dantela (pe cele mai diferite fonduri), în timp ce costumul englezilor (sălbateci, dar robuști) se constituie din cele mai diferite combinații din piele. Alăturarea materialului prețios de materialul grosolan din care sînt confecționați pantalonii exprimă, vizibil, caracterul duplicitar al celor care le poartă, inconstanta lor pendulare între grav și grotesc.

Neabuzînd pe nici un plan de tentațiile descifrării moderne a unui text clasic (puțin utilizat pe plan mondial), Teatrul de Comedie și creatorii acestui frumos spectacol au înălțat fruntea teatrului românesc cu încă o treaptă. În curînd, sala teatrului va deveni neîncăpătoare...

Nicoleta Gherghel

film

«Rezervă la start»

Numele regizorului Anghel Mora, aflat cu Rezervă la start la ora debutului în lungmetrajul artistic, nu este necunoscut cinefililor. Filmele sale de institut — **Și omul e o pasăre și Aur cît un nasture pe piept** — au fost laureate ale galelor studențești, **Să mori rănit din dragoste de viață**, realizat după scenariul său, a fost distins cu Marele premiu la Costinești, iar documentarul **Recorduri, lauri, amintiri** a constituit un autentic omagiu cinematografic adus marilor campioni români, sportului românesc.

Rezervă la start (scenariul este semnat de regizor în colaborare cu **Șerban Marinescu**) propune spectatorilor, sub aparența evocării efortului depus de tînărul Simion Bunescu pentru a se integra în ritmurile pregătirii marii performanțe, o adevărată meditație despre capacitatea permanentă de autodepășire, o sinceră pledoarie pentru frumusețea unui sport complex — pentatlonul, o biografie nu lipsită de patetism a culiselor edificării unei echipe capabile să cucerească o frumoasă victorie sportivă. Față de reticența cu care este întîmpinat de colegi și antrenori, Simion le va opune orgoliul, ambiția, spontaneitatea, inteligența autocunoașterii, calități ce îl vor impune în final, nu numai ca exemplar sportiv, dar mai ales ca un om cu admirabile calități morale.

Anghel Mora nu subliniază în filmul său performanța în sine, ci atributele morale ale sportivului, el nu evocă spectaculozitatea roză a unui triumf, ci construiește echilibrul dramatic al peliculei pe raporturile stabilite între elev și profesor, între candidatul la victorie și arhitectul acesteia, pedagog, și, în același timp, profund cunoscător al firii omenești, deci, implicit judecător lucid al propriilor erori de apreciere.

Ritmul pregătirilor pentru concurs, contrapunctat de conflictele iscate premeditat de protagonist pentru obținerea unor rezultate superioare, tensiunea premergătoare confruntării sportive, situațiile nu lipsite de umor surprinse în cantonament, se intersectează firesc cu accentele lirice, discret nuanțate în eliminarea unor efemere neînțelegeri, dar și cu umbra unei tragedii ce dă un gust amar victoriei. Prețul acesteia obținută în fața cronometrelor, față de adversari și propriile limite de rezistență este tradus astfel într-un preț al înțelegerii umane, care implică o dureroasă pierdere, disparitia unui om dedicat cu abnegație, dăruire, tact și exigență formării nu numai a unor adevărați campioni, dar și a unor puternice caractere.

Eforturile generoase ale sportivilor, solicitările pretențioase pînă la duritate ale antrenorului Tomescu, spiritul de echipă edificat nu fără nuanțe de ironie la adresa unor clișee, ticuri profesionale (regizorul cunoscîndu-le foarte bine, el însuși fiind fost campion la pentatlon) sînt traduse în imagini de mare frumusețe plastică, în deplină consonanță cu elocventa mișcării specifice, cu gestul semnificativ, de către operatorul **Marian Stanciu.** Întreg filmul, de fapt, o amplă rememorare a uceniciei pentru performanță după finalul marelui concurs, beneficiază de montajul inteligent al **Melaniei Oproiu,** care ritmează convingător dificilele etape ale pregătirilor, subliniind frumusețea eforturilor, bucuriile înfrîngerilor propriilor limite. **Mihai Stan** creionează cu discreție chipul antrenorului Tomescu, pentru care nu există imposibilul, omul care poate dubla intransigența și refuzul orgoliului neacoperit de merit cu finețea observației psihologice și căldura înțelegerii părintești. **George Alexandru** (Simion), aflat la al doilea rol important după **Noi, cei din linia întîi,** schițează cu naturalețe un personaj atașant de la verva teribilistă la sinceritatea ecoului tragic. **Bogdan Stanoevici, Tania Filip, Ion Roxin și Tudorel Popa** conturează cu farmec personaje secundare, conferindu-le o durabilă personalitate.

Rezervă la start nu este doar un film cu și despre sportivi, ci reprezintă un sensibil imn adus împliniri morale prin legile nescrise ale sportului, film scris într-un modern și alert limbaj cinematografic controlat cu fermă rigoare de către un cineast adevărat.

Călin Stănculescu

Atunci a întors încet capul şi a văzut umbra uriaşă a blocului la care lucrau de atita vreme, părea un animal uriaş, dormind învelit în vata întunecată a nopţii, de parcă şi ele, lucrurile, au timpul lor de somn şi de ziuă, trăind înşirate pe anotimpuri, ca suflarea omului : mai liniştită şi caldă cind e vară şi e noapte, mai iute în vremea iernii şi a zilei.

Se săltă de pe prag ca împins de un gind şi o porni, păcănind din saboţi pe călciile goale, spre schela ce lucea stins dincolo de şanţul drumului. Nu ştia ce anume îl mina spre locul acela, poate, îşi zicea, ar trebui ca măcar să mingiie peretele aspru, nestropit încă de tencuială, aşa cum face omul cind îl cuprinde dragostea de caii lui din grajd, să le simtă căldura şi tremurul abia mijit în afară al răsuflării sau, poate, numai să vadă ce treabă şi cit mai au de făcut pînă să zică, aşa cum zic cei mai bătrini dintre ei : e gata şi ăsta !

Dar cind ajunse şi puse palma pe colţul zidului, Andone înţelese că abia acum gindul lui se limpezea şi, aruncindu-şi saboţii cit colo, începu să urce în fugă treptele ; trecea prin faţa găurilor largi ale intrărilor de la etaje, cu uşile nepuse încă de dulgheri, şi doar sus, cind se trezi pe acoperişul inundat de vipia lunii, se sprijini obosit de peretele ce ascundea casa liftului. „Acum", işi zise, săltindu-se în miini pînă prinse sub genunchi muchia de sus a ridicăturii. Şi, ca în visul abia scăpat în urmă, în camera largă din baraca lor de constructori, Andone se înălţă la statul lui de om şi întinse în sus braţele de parcă, într-adevăr, cerul avea nevoie să fie sprijinit în palme.

— Ehei, strigă bucuros, ca de cea mai neaşteptată victorie, ehei, oameni buni !

Ridea gilgiit, cu capul dat mult pe spate şi, pentru o clipă, simţi cum cerul, norii albicioşi şi îndepărtaţi, aerul şi stelele curg mereu şi mereu prin carnea şi singele lui.

★

— Eşti prost ca o cismă ! rise cineva în spatele lui.

Andone lăsă braţele în jos, le lipi de pînza subţire a pantalonilor, şi rămase acolo stingher şi lipsit de vlagă. Cind se răsuci încet, ruşinat de ceea ce făcuse, îl văzu pe meşter înţepenit la nici doi paşi de el, gifiia, alergase şi el pe scări, se speriase poate de strigătul lui şi acum abia mai respira.

— Eşti prost, rise iar Vasile Văru, dar nici io n-am fost mai deştept acum treizeci şi mai bine de ani, cind, tot ca tine, m-am suit în virful turnului de la fabrica de zahăr şi am început să mă hlizesc la oameni.

Şeful de echipă îşi scoase o ţigară şi se întoarse cu spatele să protejeze flacăra chibritului de pala de vint ce răbufnea dinspre lac.

— Şi dumneata ? se miră Andone, pufnind în ris, aşezindu-se pe muchia zidului, mai liniştit acum cind auzise că şi el trecuse prin asta.

— Am ieşit afară să-mi trag sufletul, nu-i răspunse meşterul imediat, că-i mare zăpuşeală înăuntru, şi te-am văzut sus, şi mi-am spus, asta la început, că te-a luat zăpăceala de te-ai cocoţat tocmai acolo. Pe urmă am înţeles ce şi cum şi m-a umflat risul. Că şi io...

— Adică şi matale ? hohoti băiatul.

— Ei, nu ? Crezi că pe mine mă dădea mintea afară din casă ? Şi tot la virsta asta a ta eram la prima lucrare terminată. Parcă, rise încet Văru, parcă şcoala tot atunci am început-o.

Lui Andone îi pieri zîmbetul de pe buze. Îşi aminti de profesorul de matematică, apoi gindul îi zbură la Nuşa şi oftă. „N-o fi ştiind ea să facă sarmale cu afumătură, cum face mama, dar de miine trebuie să stăm iar în aceeaşi bancă, şi poate i-o trece supărarea."

Pe urmă a înălţat ochii şi a văzut oraşul scăldat în lumina lăptoasă a începutului de zi.

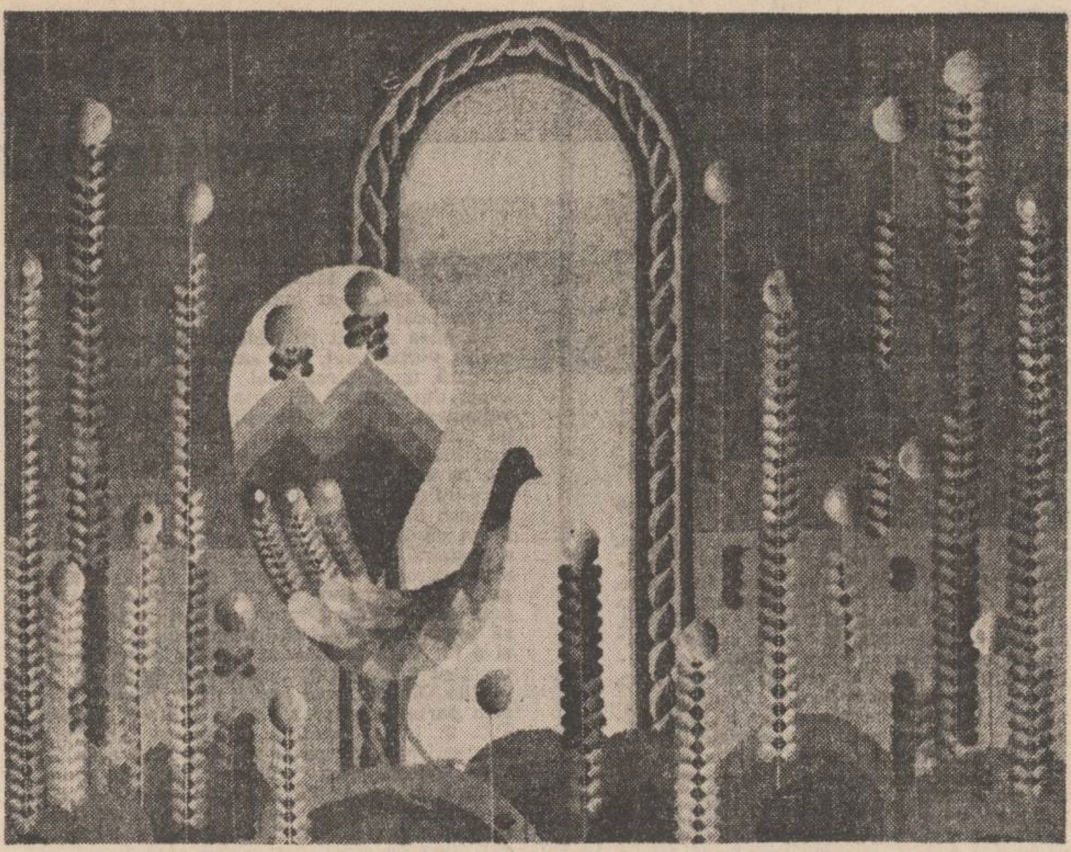

Tapiserii de Cela Neamţu

dim. rachici

O binecuvîntare a luminii

În sudul nostru de fruct oprit
Murind şi înviind
Sub triunghiuri atee.
Narcotizaţi sintem de prea lungul zbor,
Din care tocmai căzurăm ; ce depărtări
A'e căinţei
Şi ce ierni singuratice !
În binecuvîntarea luminii de platină,
Ochii tăi – ca ovăzul sălbatic.

Ora sacră a curcubeului

Parcă ar fi trecut cineva
Pe la poarta vieţii mele –
Tocm-i întorceam paginile riului
De după cuprinsuri ;
Tocmai îţi mingiiam obrajii
C-o amintire... Şi bătea ora sacră
A curcubeului.

Soarele din intervaluri

Noapte
Alternind după noapte.
Tu îngăduie-mi soarele
Din intervaluri.

Iubire cu ochi de grîu

Iubire cu ochi de griu –
Prin care cimpia
Se .o.gă soarelui.

O luncă îndrăgostită

O coastă de deal se gindeşte la mine
Şi-o luncă îndrăgostită
Seara tirziu
Îmi dă telefoane. Eu mor
În toate puţin
Şi-ncet, încet
Mă dezbrac de-amintirile negre –
Ca fluturele colorat şi zglobiu
De cămaşa păroasă
A omizii.

Punctual

Mi-am încălzit miinile
La flăcările curcubeului ;
Şi-acum, ce frumos ride regina nopţii
Scăpărind în noapte chibrituri ;
Şi cit de punctual mă găsesc
Veştile triste.

Nisipuri de serie

Să te mai mingii
Cu tăcerea mea ?
Mişcătoare nisipuri de serie
Au umplut ochii mării.
Şi totuşi renaşti –
Biserică din'tre ape,
Clopot sunind
A primejdie.

Lacrima de frumuseţe

Nu te teme, nu te teme,
Cind îţi ninge în poeme :
Nu poate nicicind să-ngheţe
Lacrima de frumuseţe !

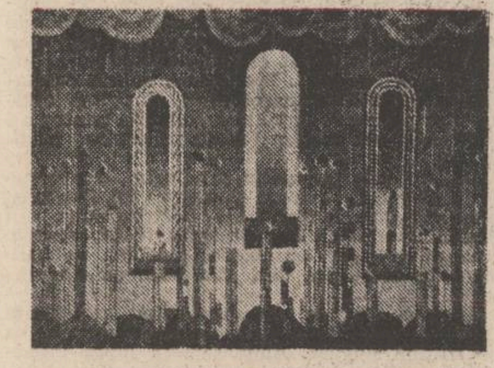

victor nistea

Pasărea albă

Lui EMINESCU

I

Aşează-te aproape, chipul meu ! Fii martor :
Pasărea Albă asupra ta dă glas vrăjit !
E ora douăsprezece – o albie
fericită fereastră şi faţă –
Un pumn de albine pe lira mea !
Flaconul în flux – o falsă flataţie.
În laurul frunţii să plingi ?
Piatră de încercare e soarele.
În beţiile înserării dansează morţi numai
fluturii, moi, ah, pe feştilă... !

II

Imaterial e greierele sub coajă retras
în aşternutul de foc, gol astru,
fermecîndu-şi cum un veşmint de magheran –
printre pietre strălucitoare –
culcuşul parfumat : ghioc uşor !
Aştept – cu scinteia sufletului în
bobul de rouă – un suflet drag :
o fasciculă aurie pe îngheţul inimii
Prin umbre spumos fisurate de frunze
o pasăre cu foşnet de stea lucind !

III

Un fluier tainic ascunde-n aur visul
filomelei. O revărsare de agere izvoare în
adincuri : ocean şi cer se zbat sub
Albastrele stinci ale Muntelui :
Hyperion, moştenitorul Prinţ, înalt visează
îngenunchiat pe gindul meu. O, nu ! nu-s
eu sub raza lui – nimb luminos :
Pietrar-păstor – El – îşi ascunde turma în
ochiul ce-o absoarbe în Cuvînt –
dindu-i, insutit, morţii noastre, viaţă !

IV

Am rătăcit odată – copil prieten bun
cu lumea – pe-o insulă cit ochiul unei
stele-păsări : în faţa mea ţişnirå vii
ca dintr-un foc de albe flori – prea plin –
nemărginirile iubirii. O, Veneră ! :
veşmint asupra mea ca spuma mării ;
naşterilor noastre – soare geamăn !
O, umăr alb : Tu eşti ? Tu eşti cind eu
vedere n-am să te cuprind şi să te-ador !
Nestăvilita frumuseţe, în mine, lumineaz-o !

V

– Anemona minune se scaldă iar şi iar
în fierea-mierii : o stea acoperă lumea.
Apune Hyperion în ochiul robitor... !
Oh, cine sînt, la această margine... ?
Fascinaţi de purpura vieţii pe lagune de
corali cintară cocoşii logaritmici !
– Cit am străbătut eu – din mine ? ... !
Cit s-a ridicat de sus, cerul ... ?.!
Creator, sau întruchipare-n Pleiadă ?
Flux ne-ntilnim – îndepărtîndu-ne.

VI

O, văl tremurător ! O, strigăt învinuind
răbdarea ! ceaşca vărsată-n gura
şarpelui, cind Floarea Albă ca un gong
arzind prin cutele cumplitei nopţi –
ce mă umileşte – e gata să nască
alt trup ! O altă umbră şi-a ridicat azi
de pe obraz dorinţa mea răvăşită !
O, greu mi-a fost s-o pot privi întunecat
de stările mele : aripi cum lanţurile
ruginite... întirzie să cadă... ! ... ?

VII

Şacal flămind e visul mereu aprinzîndu-şi
ochiul sclipind pe izvorul pur !

Mister înalt eşti Tu limpede cuvînt :
Pasăre-Albă din graiul cel mare.
Pe fructul tău din grădină se rotunjeşte
piinea mea cea de toate zilele aidoma
agerei stele de pe cer din piosul
Soare-Mamă.
Bolnavă e numai noaptea nopţilor (stă scris
în textul feeric al Lexiconului !) :
Fii martor ochiul meu – venit aproape !

VIII

Fascinaţi de purpura lumii cintară, cintară
auzul meu, vederea mea, iubirile :
Cintară – ocean şi suflet – în plin răsărit
Cocoşii mei, cind Apollo mai doarme ?
Mi-e teamă ! Tăria asupra mea cu sete
ne soarbe : din ochii-i închişi curge şiroi
vinul roş „îmbătind pentru încă o răsucire de
neant şi tunet" buzele mele tremurinde
în ceasul „înceţoşat" cum umbra pe
frunzele de apă ale destinului !

IX

– Nepătruns e timpul, necunoscut ... ! ..
Loc pentru plîns (cu jaluzelele trase ca un
mormînt). Poetul –
este ora douăsprezece – îşi taie
o ferestruică regească răscolind cum
steaua dimineţii în Alb veşmînt
cuptorul de Aur al poemului pentru
oameni.

REMEMORĂRI

Vis

Ai auzit azi-noapte cind nu dormeai
de fel
cum ţi-am bătut la geam cu un inel ?
În rotunjimea bolţii cea fără de egal
alăturea de mine se desena un cal.
Şi-am mai bătut o dată şi nu dormeai,
o ştiu,
era prea clară noaptea şi vintul mult
prea viu.
Şi-am mai bătut o dată şi calul ce era
o albă amintire sau tinereţea mea,
sări deodată poarta înaltă fără rost
şi năvăli în curte pierind şi dus a fost.
Am mai bătut o dată şi m-am trezit.
Eram
încopciat în perini şi-n plăpumi
ca-ntr-un ham.
Oraşul ca o orgă mă-nconjura sonor
şi eu eram la poartă. Nu mai ştiam să
zbor...

Mircea Micu

marius petrescu

Fără titlu

O enigmă fragilă,
un spasm irizat, o tăcere –
luna incendiază
blana întunecoasă şi rece
a pădurilor...

Duel cu crinii

Singur,
în furtuna de flori –
amoros luptind
cu balaurul roz :
bătălie de miresme,
război al fiorilor –
eu şi floreta argintie
a spaimei
(virful de lance
al culorilor, stema frigului !) :
singur,
într-un duel cu crinii –
lupta cu somnul,
balet fricos şi deznădăjduit,
angoasă viorie
înainte de tăcere :
„L'amour
c'est la politesse du désespoir"...

Fără titlu

Cutremur de umbre,
tăietură arsă :
curcubeul,
arcuit pe cer, la sfirşitul furtunii,
ca un eon destins –
monadă abia întrevăzută,
suspin de lumină...

ion băducu

Arborele

arborele e plin de cuiburi
pline de vocea seminţelor
păsări şi veacuri se ating
pe căi proscrise şi oameni
şi urme pe care nisip
ca focul în atitea vreascuri
ca amurgul pe zăpadă
semn al trecerii lupului
vorbele-s umbre sub ziduri

Din coarda arcului

jos ară plugul
sus ară cocorii

miine în zori păunul
ridicind pleoapele seminţelor
îmi va ciuguli din inimă

şi pînă la amiază

va ploua să spele
numai sare şi amar

jos valuri verzi
sus luna nouă

A treia oară

cintă cocoşii a treia oară
şi pe înalte scări dispar
de teama zorilor
ielele şi robii nesomnului

apoi o mînă spre cealaltă
trezindu-mă lingă cineva de departe

şi seva urcind în frunze
şi roua şoptindu-mi consemnul :
„...lasă-mă-n cicoare
e gata podul"

cineva de veghe întreaga zi
va rămine de veghe în jurul castanilor

ion căliman

Izbîndă eternă

Eterna mea izbîndă, eternul meu izvor,
prin apele vieţii mă nasc, mă-nalţ, cobor,
dar ce rămîne-n slavă, ca o emblemă vie,
e chipul tău de soare, eternă Românie,

Riu veşnic, cu undele netulburate,
mireasmă de prezent şi de trecut duios,
din florile unirii, dorul de libertate
se împlineşte întru viitor, frumos,

Şi întru slava miinii şi gindului de azi,
în chipul omului sculptat în darul muncii,
ţel vertical, cum e vigoarea-n brazi,
din care-n demnitate să lăstărească pruncii ;

Şi să perpetueze rădăcina gorunilor
de-acum,
fruntarii comuniste să-nveţe să deprindă,
Şi să rodească paşnic, pe cel mai liber
drum,
eterna Românie, eterna mea izbîndă !

Jertfă

Cad roadele-n pămînt ca florile-n lumină,
nu-i nici un semn că s-ar opri cindva,
ci numai ochiul, trecătorul pe sub stea,
le-ngăduie cu apa sa puţină ;

Se zvircoleşte iarba dincolo de riu,
cu verdele său tăvălit de vint,
cad florile-n lumină, ca fructele-n pămînt...

În tine, ca Manole, m-am zidit de viu.

Sublim

Află, astă-noapte, în veghe,
am atins o carte albastră,
se desprinsese de mine pămîntul
şi a zburat pe fereastră,

Şi eu, cu mina întinsă,
îi mingiiam aripile de ceaţă,
ca pe nişte nuferi cuminţi,
din care s-a făcut dimineaţă...

plastică

p

Distinguo estetic

Günther Gasser-Forst este un pictor al construcţiei clasice. Cel puţin aşa ţine să ne convingă prin seria de peisaje şi naturi statice, cu care a fost prezent în sălile Galeriilor municipale. O expoziţie care s-a distins mai ales prin corectitudinea gestului artistic şi prin sinceritatea cordială a comunicării. Artistul este, însă, un introvertit. Nu o demonstraţie a profesionalismului său „bine temperat" a făcut Gasser prin apariţia sa pe simezele Capitalei (este membru al cenaclului tulcean), cit dovada unei fidelităţi statornice faţă de tradiţia picturală. Domeniu unde se întilneşte cu o la fel de statornică preferinţă a publicului, pe care pictorul înţelege să o întimpine cu respectul cuvenit şi cu o interpretare superioară a „frumosului" ca necesitate. Deci, ne aflăm în faţa unui act deliberat mediant, dacă nu chiar didactic-educativ, pe care artistul îl oficiază în faţa publicului său. Şi, în acest caz, opţiunea sa către facturile clasicizante ori academiste, cu care tratează peisajul îndeosebi, este, în fond, puntea cea mai accesibilă prin care încearcă să dialogheze cu cele mai diferite categorii de privitori. Interesant este că, deşi pîndit de pericolul conversiunii mimetice a discursului său plastic, pictorul se menţine în nota unei discrete distanţări (în plan estetic) faţă de modelele consacrate. Răspunsul personal pe care-l dă pictorul privitorului său contemporan este aidoma cu al unui bun actor care, urcat pe scenă, declamă versetele shakespeariene, să zicem, costumat în jeans ! Cu alte cuvinte, capacitatea de convingere nu se bizuie pe efecte exterioare, şi Gasser ne introduce cu fineţe în universul culorii sale prin rafinata descompunere a luminii pe pînză. Alegerea subiectului, felul cum îşi ordonează spaţiul pictat, sint date care-i definesc, o dată mai mult, temperamentul artistic modern şi, totodată, deosebita vibraţie sensibilă cu care se dăruie uneltelor sale. În naturi statice introduce întotdeauna un „accident" insolit (un cartof încolţit, de pildă), de mare forţă expresivă ; iar în peisaj, ochiul pictorului distinge, de regulă, citeva elemente reliefante (un arbore, o casă sau un gard din periferia Tulcei etc.) care dau personalitate întregului cadru. Acestea sint atribute care aparţin artei pictorului, puterii sale de a sintetiza, dincolo de claviatura clasică ce o minuieşte, raporturi de forme şi culori ce-i trădează modernitatea.

Marin Popescu, la „Atelier 35", şi-a reunit aproape două duzini de lucrări într-o primă expoziţie personală. Ecoul tirziu al acestor rinduri nu a alterat cu nimic puternica impresie produsă la vizitarea sălii de la „Orizont", unde tinărul pictor ni s-a relevat ca unul dintre cei ce fac din arta lor „o problemă de creaţie" aproape dramatic asumată. Ca şi la alţi congeneri ai lui (Petru Lucaci, de exemplu), şevaletul lui Marin Popescu nu-i doar suportul unui recital ortodox după partituri foarte bine ştiute. Marin Popescu este preocupat de variatele forme expresive pe care le poate căpăta limbajul picturii, dar nu în sensul invenţiei, cit al sintezelor de mijloace ce pot face lizibilă orice sugestie plastică. Se pare că ne aflăm în faţa unui nou val de artişti, foarte înzestraţi din punct de vedere tehnic şi posesori ai unor tensiuni estetice evidente, care conturează în ansamblul picturii noastre contemporane o viziune împrospătată, dacă nu chiar novatoare. Un asemenea filon posibil explorează şi Marin Popescu prin căutările sale creatoare. Tinărul pictor surprinde prin distincţia, intens spiritualizată, a paletei sale cromatice. Nenumărate filtre de sensibilitate şi tălmăcire optică aşează pictorul între privitor şi obiectul picturii sale. O subtilă gamă de culori „de trecere", cu o densitate eterică şi întotdeauna evocatoare de spaţii realist-onirice ne trimit cu gindul la unele tentative moderniste consumate prin anii 20—30 în umbra postimpresionismului. Ceea ce este limpede de pe acum, în cazul lui Marin Popescu, este excepţionalul simţ coloristic şi o remarcabilă adecvare stilistică la temele (de extracţie realist-figurativă, dar tratate într-o viziune plastică acut modernă) ce şi le propune. În concluzie, un artist ale cărui prospecţiuni în spaţiul picturii promit o evoluţie originală, pe care o aşteptăm cu vădit interes.

Corneliu Antim

muzică

m

Concursul cîntecului politic pentru tineret

Înainte de a scrie despre Festivitatea de decernare a premiilor şi concertul laureaţilor ediţiei a VII-a a „Concursului cîntecului politic pentru tineret", manifestare organizată de Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist, Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste, Uniunea Compozitorilor şi Muzicologilor şi Radioteleviziunea Română, reproducem citeva opinii, reflectind interesant atit caratele valorii lucrărilor cit şi atmosfera de entuziasm tineresc. Iată deci opinia unui membru al juriului, compozitoarea Irina Odăgescu-Ţuţuianu : „În privinţa lucrărilor prezentate la secţia corală, subliniez valoarea orchestraţiei în **Glasuri tinereşti** de Valentin Gruescu, versuri Petre Nicolae, colorată, cu multe dublaje interesante, percuţia avind un rol preponderent, aceleaşi lucruri, la care adaug construcţia formală echilibrată şi simţul culorilor orchestrei însoţite cu cele ale vocilor, putindu-se rosti şi despre **Gind tinăr pentru ţară** de Anton Dogaru, versuri Daniela Crăsnaru. O reală surpriză mi-au făcut partiturile Danielei Cojocaru, **Ofranda tinereţii**, versuri Dumitru Udrea, şi **Dragoste supremă — România**, versuri Victor Tulbure, în aceasta din urmă surprinzindu-ne plăcut ritmul folcloric şi linia melodică deosebit de inspirată. Remarc de asemenea ritmul şi orchestraţia inspirate din cuceririle muzicii uşoare în partitura **Sintem utecişti, fii de comunişti** de Adalbert Winkler, versuri Petre Nicolae, ritmul avintat, tineresc în piesele lui Dan Bălan, **Cuvintul nostru utecist** şi **Omagiul tinereţii**, versuri Mircea Blok. O deosebită impresie mi-au făcut lucrările lui Vasile V. Vasilache, pe versuri de Eugen Rotaru, **Trăiască tineretul României** şi **Mindru creşte tineretul**, cîştigătoare ale premiului I, prin ritmica dinamică, prin orchestraţia bine aleasă, prin simţul îmbinării cuvîntului cu muzica". Voicu Enăchescu, dirijorul corului „Preludiu" : „Am participat la toate ediţiile concursului, avind bucuria de a interpreta lucrări remarcate de juriu. Mi-au plăcut, pe lingă lucrările Danielei Cojocaru şi ale lui Anton Dogaru, piesele lui Vasile V. Vasilache, ele constituind exact ceea ce trebuie pentru muzica tinerilor. Între lucrările de muzică uşoară, înclin, datorită orchestraţiei şi melodicităţii, spre piesa **Toţi tinerii împreună**, muzica Ştefan Novac, versuri Gina Teodorescu". Compozitorul George Grigoriu : „O sărbătoare pe potriva tinereţii dar şi pe măsura celor mai puţin tineri, care au participat cu multă dragoste pentru tinerii creatori, pentru tinerii interpreţi, dintre care mulţi au arătat că pot deveni valori sigure ale muzicii uşoare româneşti". Carmen Ciucu, muncitoare la I.C.T.B. : „Mi-a plăcut interpretarea corului Liceului «G. Enescu» şi aş dori ca unele piese să le preluăm pentru repertoriul corului nostru. În privinţa muzicii uşoare, preferinţele mele înclină spre piesa **Alergăm numai către soare** de Mihai Grigoriu, versuri Romeo Iorgulescu şi spre acel real talent vocal şi actoricesc care este Loredana Groza".

Iată aşadar cuvinte surprinzînd fidel, din perspectiva reprezentanţilor celor mai îndreptăţite categorii de public şi de muzicieni, atmosfera, însemnătatea concursului, la a cărui realizare au participat, cu profesionalism, Orchestra simfonică a Radioteleviziunii Române, dirijor Paul Popescu, corul Radioteleviziunii, dirijor Aurel Grigoraş, corul liceului de artă „G. Enescu", dirijat de Nicolae Niculescu, corul Filarmonicii de Stat din Cluj-Napoca, dirijor Cornel Groza, corul „Preludiu" al Ansamblului artistic al U.T.C., dirijor Voicu Enăchescu, precum şi orchestra de estradă a Radioteleviziunii, condusă de Cornel Popescu, formaţia condusă de Ionel Tudor, grupul vocal „Choralis", şi grupul vocal „Studio B", condus de Mia Tiaha. În ceea ce mă priveşte, înclin de asemenea spre lucrările lui Vasile V. Vasilache, Daniela Cojocaru şi Anton Dogaru, în privinţa muzicii uşoare subliniind piesele **Tinerii din ţara mea** de Petre Găluşanu, versuri Angel Grigoriu, **Tineri toată viaţa** de **Cornel Meraru**, versuri Corina Brăneanu, **Anotimpul tinereţii** de Ion Cristinoiu, versuri Mircea Blok şi îndeosebi piesele distinse cu premiul I, **Vom fi mereu** şi **Pentru pace, viaţă, tinereţe** de Ionel Tudor, versuri Andreea Andrei, lucrări pline de dinamism tineresc, cu linii melodice izbutite, antrenind publicul tinăr din sală ca semn al valorii, al sensibilităţii.

Viorel Creţu

«Luceafărul»-DICȚIONAR LITERAR

Nucleul creator

APOSTOL GURĂU n. 1942, com. Independența, județul Galați. Profesor de limba și literatura română în municipiul Galați. Volume apărute : „Începutul verii astronomice", povestiri, 1978 ; „Defonia", roman, 1978 ; „Ispita mării verzi", nuvele, 1986. Debut în revista „Luceafărul" : nov. 1969, cu nuvela „Ispita mării verzi".

Din cele trei cărți publicate pînă acum de Apostol Gurău, definitorie rămîne a doua, romanul „Defonia". Definitorie în toate sensurile : realizare estetică, preocupare, complexitate, tehnică narativă. Dealtminteri, cum celelalte două volume („Începutul verii astronomice" și „Ispita mării verzi") cuprind schițe și povestiri, privilegiul „Defoniei" de a fi roman iese imediat în evidență.

Însă privilegiul nu se oprește la atît. Cel puțin patru istorii din „Începutul verii astronomice" pregăteau romanul („Opaițe-n ceață", „Rogojina", „Meludric", „Unchiul Alec") la un nivel așa de coerent, încît fragmente întregi vor trece neschimbate, în alcătuirea romanescă. În continuare, „Ispita mării verzi" este, în bună parte, o prelungire a „Defoniei", o compensare acordată lui Remus Orza, personajul cel mai admirat de narator (cum însuși spune : specia pură a lui homo defoniensis). Relația e atît de clară, încît — acum — fragmente întregi din roman vor trece, neschimbate, în povestiri (vezi de pildă, „Prințul senin").

Asistăm, deci, la o interesantă auto-pastișare. Faptul are cîteva semnificații peste care nu putem trece.

Mai întîi, se proclamă dominarea absolută a „Defoniei". Interesul autorului e hotărîtor subordonat acestei geografii arhetipale, iar el își asumă în mod conștient subordonarea, ca trăsătură esențială a existenței sale (literare). Apoi, ne scutește de a mai demonstra unitatea autorului implicat pe parcursul celor trei volume. Autorul implicat (în sensul lui Booth) este alter-ego-ul persoanei fizice care scrie (un Sine superior, transfigurat estetic, alcătuit pe măsura alcătuirii operei). Deoarece e unitar, (în pofida multiplicității naratorilor), îi putem utiliza fără probleme opiniile creditabile pentru a-l explica și a-l analiza (el nu se dezice niciodată).

Defonia este un spațiu privilegiat, o geografie arhetipală, aidoma ținutului lui Faulkner, ale sud-americanilor, ori Metopolisului lui Ștefan Bănulescu. Datorită modalității narative (realismul magic) apropierea imediată se face cu satul Macondo din „Un veac de singurătate".

Aceasta, pentru a-i demonstra ascendența ilustră. Dar Defonia nu are nevoie de rude : ea se susține singură. Amplasată în lunca inferioară a Siretului, pe meleagurile Covurluiului, așezarea e profund ambiguă, posedînd relații la fel de puternice cu realul și cu mitul. Descrierea sa indică evident un axis mundi : „buricul universului — leagănul Defoniei ancorat cu fringhiile veșniciei de tortile cerului", însă e vorba doar de o marcă retorică, subliniind caracterul aparte al spațiului și al colectivității. Ca orice loc privilegiat din romanul modern, satul Defonia este un model cultural amplasat pe un arhetip geografic, totul zvîrlit în mijlocul unei realități agresive.

Aici, modelul cultural este cel autentic folcloric (de la obiceiuri comportamentale pînă la mit), de o indiscutabilă calitate și coerență, demnostrînd că românii sînt sensibili la mitologiile lor" mai mult decît s-ar crede (afirmație expusă programatic în bucata „Argeșule, apa ta" din „Începutul verii astronomice"). De fapt, Apostol Gurău face ce a făcut și Asturias, adică redescoperă valoarea de excepție a miturilor și credințelor neamului, conferindu-le funcție literară. Asupra acestui lucru ne vom opri mai încolo, căci este fundamental, este aportul major al prozatorului în momentul actual.

Arhetipul geografic îl constituie „dealurile și văile Defoniei", un relief tipic românesc (vă amintiți de spațiul mioritic ?). Ele (dealurile și văile) urmăresc detașate acțiunea, din perspectiva veșniciei, pentru care zbaterile omenești reprezintă o orgolioasă și inutilă piesă de teatru. Reacția lor fundamentală vizează, însă, nimicdepistau și-i auzeau dealurile și văile din jurul Defoniei, și se cocoșau, se cutremurau de rîs pe înfundatelea pe seama lor". Geografia devine, așadar, un reflector moral al acțiunii, singurul mereu creditabil.

În sfîrșit, agresiunea realului e tradusă prin perioada cam tulbure a colectivizării, adică printr-o abruptă răsturnare de valori și modele, dramatică prin rapiditate și intransigență. E de remarcat că aici nu se face o cronică a colectivizării unui stat tipic românesc. Evenimentele sînt utilizate în scopul obținerii unui dezechilibru, provocat de impactul cu o realitate agresivă. Ceea ce reprezintă strategia (de acum) clasică a realismului magic. Căci istoria și ființa se recuperează prin mit doar în situațiile de acută (și recunoscută) criză a realului.

În opinia noastră, „Defonia" este autenticul roman românesc al realismului magic (care dealtfel nu-i magic deloc, e mitic, dar așa s-a încetățenit termenul). Cînd scriu „autentic", implic o judecată de valoare superlativă, astfel că va trebui să zăbovesc asupra ei.

Încă de la început, o bună parte din efortul autorului (efortul orientat către scriitură) urmărea prezentarea faptului ambiguu, pentru care nu există răspunsuri și catalogări clare. Schița „Iapa murgă" (doar două pagini) din „Începutul verii astronomice" reprezintă o capodoperă în materie : nu se poate ști dacă acuzația de furt e întemeiată, ori are alte cauze, ascunse. Toate ipotezele se susțin. Aici, ambiguitatea aparține, strict, realului ; dar e lesne de înțeles că își va dezvolta rapid aripile, pătrunzînd în domeniul ei favorit — fantasticul. O boare de fantastic plutește prin „O garoafă nicia, aidoma unui cor antic, rid și arată cu degetul, demascînd lașitatea și impostura : „ii roșie", îl vom găsi complet alcătuit în „La Comptesse Aigrette" (din „Ispita mării verzi"), unde iarăși totul e ambiguu.

Însă rezultatul evident al efortului de a pune în scenă ambiguitatea îl constituie construirea unui stil specific. Majoritatea criticilor l-au remarcat instantaneu ; dealtminteri era greu de trecut cu vederea. Vom cita opinia lui Mihai Ungheanu, publicată chiar în paginile „Luceafărului" „ o tăietură foarte decisă a relatării inteligentă și precisă, care elimină detaliile de prisos. Prozatorul fuge de anecdotic, de pitoresc, încearcă să fie tot timpul esențial". Precizia, decizia, esențializarea sînt mijloace de a face creditabilă o narațiune ambiguă. Printr-un atare stil, autorul implicat (și, adesea, naratorul) se impune ca demn de încredere, necesitatea retorică vitală în relatarea evenimentelor stranii. Este condiția sine qua non pentru realismul magic.

O a doua condiție, foarte importantă, este stăpînirea aproape perfectă a tehnicilor și procedeelor retorice. Apostol Gurău a exersat neobișnuit de mult : primul volum, „Începutul verii astronomice", poate fi citit și ca un caiet de exerciții narative. Romanul „Defonia" beneficiază de un complex retoric bine închegat căruia, iată, trebuie să-i facem acum analiza.

Abia odată cu prezența Valeriei Orza ni se dezvăluie „latura secretă" a romanului. Descoperim astfel cu stupoare că naratorul impersonal și omniscient nu e absolut creditabil. Autorul implicat, din spatele său, știe mai multe.

Există o discrepanță vizibilă între înfățișarea fizică a Valeriei Orza și calitatea gesturilor ei. Bunica din clanul Orza este un „totem hîd" (sau puhav), caracterizat prin cecitate, obezitate, decrepitudine și hidoșenie. În același timp, este „ființa arhaică" ocrotitoare a fertilității și păstrătoare a istoriei mitice și reale a locurilor. Naratorul nu poate explica această violentă opoziție a alcătuirii ; o privește, chiar, cu un soi de ironie îngăduitoare (direct ori prin diverși reflectori). Autorul implicat, însă, știe : dincolo de biografia umană, Valeria Orza este o străveche divinitate chtonică. Chipul ei s-a păstrat în basme, sub denumirea de Muma Pădurii, dar rolul său, intens benefic pentru colectivitățile agrare, este reactualizat și recuperat acum, cînd miturile se pregătesc să invadeze cotidianul pentru a-l salva.

In fine,o a treia condiție necesară realismului magic este gradul de asimilare a mitului. Nu-i secret că unii scriitori sud-americani au făcut studii de specialitate în domeniu. Aici, marele merit al lui Apostol Gurău este că s-a orientat către legendele tipice ale românilor, refuzînd importul de simboluri. Deasemeni, a știut să opereze deosebirea între ceea ce este autentic și ceea ce este contrafăcut. Calitatea miturilor se reflectă asupra calității lucrării : alături de un real trăit de români există modelul arhetipal esențial românesc.

Puține lucruri mai rămîn de spus pentru a înțelege „Defonia". Ca orice operă de valoare, și aceasta creează simboluri puternice, adecvate. Astfel, agresiunea realității devine „Kryptei universală", vînătoarea sacră inițiată uneori împotriva iloților. Reacția individului (a ilotului) e o ironie tristă și crudă. Romanul abundă în dovezi ale instaurării unei atare atitudini față de real. Se vorbește despre „suris întins ca o coardă de oțel tăioasă și cenușie", „mușcătura unui suris bănuitor și crud", „grimasa aceea feroce, oarbă, întoarsă spre sine", „acest suris — curcubeul diavolului", etc. Naratorul însuși adoptă pînă la urmă grimasa (evident, pentru că și el este un homo defoniensis).

Apoi, realismul magic se susține chiar la nivelul sintagmei, prin frecventele și neașteptatele alternanțe între trecutul și prezentul verbal (ambiguitatea temporală a povestirii prefigurează confuzia între realul și miticul existenței.

În sfîrșit, cele două momente esențiale ale relatării, producerea și anularea dezechilibrului sînt puternic marcate de fantastic. Dezechilibrului îi corespunde invazia diavolilor în Defonia, iar reechilibrarea e încununată de noaptea dionisiacă a Sf. Andrei. Fantasticul apare deosebit de bine realizat (sînt paginile de forță ale lucrării). Ca pretutindeni la Apostol Gurău, el constă din înlocuirea semnificantului real cu analogul său mitic (ori supranatural), fără ca prin asta sensul fundamental al discursului să se altereze. În locul delegatului Veniamin Ostafi sosește demonul, însă numai deoarece rolul lor e, practic, identic.

Cum va evolua Apostol Gurău ? Iată o întrebare la care (încă) nu am curajul să răspund. Este, totuși, de presupus că uriașul exercițiu al ambiguității îl va marca pentru totdeauna. După cum, incapacitatea lui organică de a se integra „băieților de asfalt" îl va ține la distanță de așa-zisa proză citadină.

Radu Comănescu

Augustin Constantinescu : „Primăvară"

Cadența modelelor

EUGEN EVU n. 1944 în Hunedoara, instructor principal la Casa de cultură a municipiului Hunedoara. Volume apărute : „Muntele mioritic", 1976 ; „Cu fața spre stele", 1978 ; „Soarele de andezit", 1981 ; „La lumina miinilor", 1982 ; „Țara poemului meu", 1983 ; „Aur heraldic", 1986. Debut în revista „Luceafărul", 1977.

Jurnalul civic al lui Eugen Evu așează ipostaza titanică într-un tipar originar și stilizat, cu o vedere mitică a istoriei și a spațiului românesc, departe de doritele „peisaje din Breugel", invocate uneori de poet.

Volumul „Muntele mioritic" (1976) reface elementarul eminescian al muntelui în care expresia națională a înălțării și spiritualizării prin „gînduri" formează acea **stare a patriei**, pe care o trăiește cel inițiat la „zăpezile cu reflexe albastre ale țărmului carpatic", călărețul care străbate un drum ciclic „dinspre seară-n zi și din zi spre seară". Evocarea este retorică și simbolică : „mă plec la însorirea sfintei frunți / dar mă retrag în aripi cu sfială / lovindu-mă cu singele de munți" portretele sînt hașurate expresionist : „Cine-i străbunul care tot coboară / ... / Niciodată chipul nu i-l văd întreg". În arhaismul convențional al lui Eugen Evu, muntele se arată titanic, asemenea unui zeu, iar atributele lui Atlas : „În gîndul unui munte mă visai ; / poate că treaz, poate că treaz eram / Prea greu de aripi, cerule străin /... Si **ape** mă trădau plecînd". Alte versuri, cum ar fi : „undeva prin munți /... Iubeam doar umbra verde-a **frunții mele...**", nu au vibrația stenică a unui hybris existențial.

În acest prim volum, poetul trăiește „visul pămîntului", ca principal element al istoriei naționale, într-o poetică de altfel restrînsă, pe care „Soarele de andezit" (1981) o lărgește metaforic, cu ceasul de la Sarmizegetusa „-n strai nuntit" (timpul mitic, hora sau roața). **Timpul dacic** constituie arcul votiv al acestor poeme, mai unitare, cu toate umbrele prozodice ale termenilor de sorginte excesiv tradiționalistă.

Muntele rămîne centrul istoric, „dulce umbră a doinelor", iar poetul, cu nervurile fizionomice ale patriei, se conturează pe un fundal dacic, conceput cosmogonic, întrucît pămîntul și apa alcătuiesc începutul colectivității autohtone. Muntele este prima unitate a lumii românești, „matca vremii-ntîior părinți", locul originar, unde țăranii „duc în pumnul lor izvoare. De la-nceputul lumii...". De aceea, evenimentele și eroii au proiecții mitice, blagiene, iar imnul închinat lui Avram Iancu (sau Burebista) trasează cel mai putenic ritual liric al lui Eugen Evu. Cadența livrească a modelelor nu usucă acea trăire atavică, specifică, a legendei : „Cînd m-apropii de Tebea se-ntîmplă ceva, / O inimă ascunsă bate în inima mea / Sufletul meu nu-i al meu ; ochii mei / sînt deodată mai tulburi și grei / Sîngele meu parcă țipă și-ar vrea / S-atingă lumina de-acolo".

Muntele „mioritic" circumscrie spațiul spiritualității românești limpezit în doine și legende: „Iancule Avrame... / Ți-e mormîntu-n doine..." unde „lumina matcă" proiectează „nuntirea demiurgică" de formare a limbii române și a poporului român. De aceea, simbolul înghețului pe cardinala nordică, a mineralizării, anunțat din întîiul volum, („În șira spinării sale / a înghețat un fulger) este doar opoziționar romantic. Lumina ajunge metaforă a cunoașterii — ca în filozofia lui Blaga — poetul însuși fiind un blagian : „lumina dă-n muguri cît ochii de copil" „mirii legendelor au miez-lumină", dar sub ecoul tematic poetul îndepărtează clarobscurul : „Laud sfîșierile pline de rod... / Și nefertătoare iubire / Ochilor noștri redind / Strălucirea, să vadă-n adînc Adevărul".

Dintre elementele reprezentării patriei, pămîntul continuă să fie primordial, simbol total, jumătate materialitate, jumătate spirit, într-o libertate a sintaxei pe care a trezit-o, în mari valuri, Nichita Stănescu și care la acest poet începe în volumul „Muntele mioritic" cu irizările folclorice din „Lăcrimînd în fapt de seară". Astfel, pămîntul devine culminație metaforică a elementarului, în care **spațiu, timp** și **zicere** constituie unitatea unui singur atribut-**românesc**, în poemul repede, cu salturi simbolice, „Vorbind pămînt".

În ordinea semantică a luminii, „Aur heraldic"

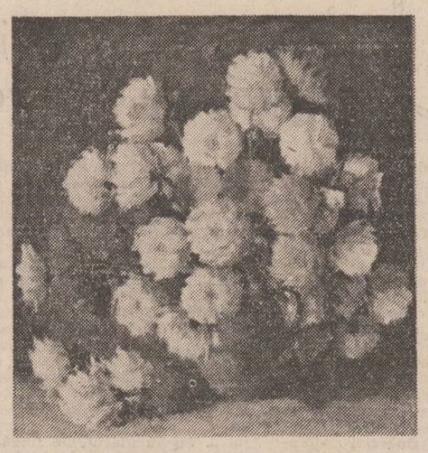

Virgil Moise : „Flori"

(1986) alege dintre minerale pe cel mai strălucitor. Cu acest ultim volum expansiunea epică din „Soarele de andezit", consumată în „Triptic pentru Avram Iancu" și „Schițe pentru portretul lui Burebista", autentifică — cele două cîntări ale „lutului sfînt" (patria) și ctitorului de istorie, Avram Iancu.

Într-un basorelief simbolic, cu referințe la mitul Meșterului Manole, Burebista („S-o fi gîndit întîiul Domn Vizionar / să-și ctitorească-n pămînt chip și faptă /... / De la mari înălțimi a văzut cel viteaz / O patrie în care ne-am fost zidit cu dreptate"...) căpăta statornicia naturii antropomorfe („Riurile din priviri îi curg / Din pieptul lui scînteietoare grîne / Nasc șiroind sub soarele de miere..."), iar Avram Iancu, în „mormîntul" de doine, străbătea un vis pașoptist al mineralității („Tulnice de aur vin din Apuseni, / Ape nasc dulioase stele de nisipuri / Se ivesc din fagi luceferi pădureni / Aurind în vînt galactice nisipuri"). Elogiul „dealului templu" al lui Burebista, loc al fabulosului, va fi doinirea „tezaurului de os" în acest, recent, „Aur heraldic".

Poezia mai nouă evoluează către dialogul arhetipal. Metafora-titlu, ca și în celelalte volume, este explicată într-o poezie cu cheie („Aurul Zarandului") și reamintită unghiular pentru a unifica fluxurile tematice într-o semnificație totalizatoare, care nu se fixează însă în alăturarea poemelor folclorice („Clujule") cu cele dramatic-epice („Lut sfînt") sau cu miniaturile naturistice, acestea din urmă conturînd un impresionism dublat de muzicalitatea veche a rîmei.

Antropomorfismul este emblematic, zimbrul semnifică pămîntul „heraldic" al statorniciei („Spinarea lui de iarbă năpădită / E-o măgură de mil și pipirig /.../ Prin erele arhaice de frig"). Omagiul liric este obiectualizat : „Eu te sărut cu un poem curat" sau apare vulnerabil, „rănit", în fața libertății propriilor plăsmuiri : „Un semn pe-omăt, de gheară, poposit / Al păsării ce evadînd din carte / scrie sub viscol cifra-fără-moarte".

Referințele istorice la pămîntul-centru (Transilvania) se alătură în acest volum unor motive străbătute adesea de lirism intimist. Astfel, melancoliile privind trecerea timpului au accente dramatice doar în scenariu : „Vino mai aproape : umbra mea de-altădată / Te va înveli pînă trece frigul", mutațiile atrag și formele spirituale („...despoaie sub coasă / Un joc fără numere, cartea"). Extincția se deinește eminescian („M-ar polei cu..."), dar Eugen Evu se afirmă integrat timpului istoric și nu în spațiul livresoului. Legămîntul patriotic se dorește orfic, într-o retorică mitologică : „De finix, arcuită-n Viziune... /.../ — Aș înflori din propria-mi minune ?!".

Tripticul metaforic („Muntele mioritic", „Soarele de andezit" și „Aur heraldic") poate fi studiat și în principalele stihii ale elementarului propriu liricii lui Eugen Evu, care își conștientizează starea : „Ca resorbit treptat de **elemente** / Cu fruntea-n pumni contemplu...", cu recunoașterea principiului fundamental **„Pămîntul** intră-n mine ; redevin / **Primordială** rece entitate...". Poetul traduce în metafora omagială un fond străvechi, o dimensiune blagiană a profunzimilor.

Viorica Răduță

INTÎLNIRI CU CITITORII

● **Cenaclul „Conexiuni" al Bibliotecii județene Caraș-Severin a organizat, în zilele de 21 și 22 aprilie a.c. la sediul bibliotecii, din Reșița, și la sediul Consiliului municipal din Caransebeș, întîlniri ale cititorilor cu scriitorul Ilie Bădescu a cărui carte,** Timp și cultură, **a fost pe larg prezentată și comentată. Au participat la dialogul cu autorul și cartea sa : Iosif Imbri, N. Danciu Petniceanu, Adrian Dinu Rachieru, D. Carmanciuc, Marcu Mihail Deleanu (la Reșița) și Horia Vasilescu, Ion Murariu, Vasile Pistolea (la Caransebeș). Din partea revistei** Luceafărul **a luat cuvîntul Nicolae Georgescu. Participanții la dezbateri au fost primiți de către tovarășa Carmen-Cornelia Grămadă, președinta Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă, și de către tovarășul Marin Vinătoru, șeful secției de propagandă la Comitetul județean Caraș-Severin al P.C.R.**

MEDALION LITERAR

● **Muzeul Literaturii Române a organizat un medalion literar** „Barbu Ștefănescu Delavrancea" **prilejuit de împlinirea a 70 de ani de la moartea marelui scriitor. Au vorbit prof. univ. dr. doc.** Emilia Șt. Milicescu **și prof. univ. dr.** Virgil Brădățeanu. **Actorul Matei Gheorghiu de la Teatrul Național a citit pagini memorabile din creația scriitorului.**

Manifestarea a avut loc miercuri 27 aprilie, la Liceul industrial nr. 6. F.R.B.

nicolae velea

Povestind „În treacăt"

„În treacăt" este o povestire la care, poate părea „suceală", cochetărie sau orice altceva (i s-au găsit atîtea încadrări și etichetări încît unul adăugat n-ar mai conta cine știe ce) — nu ține prea mult.

Ea mi-a umbrit pe nedrept multe nuvele (ei, multe, vorba vine), m-a siciit prea mult citeodată dacă nu dureros, cel puțin enervant prin „voci din public" ori prin apăsate și chemate vehement, aprige ori blajine condeie critice și pe urmă am scris-o greu, anevoios, chinuit, în mai multe părți și variante. (Dacă e vorba să țin la vreo lucrare a mea țin la „noapte" care-mi și place așa cum e și pe care am scris-o „țișnit" într-o singură noapte într-adevăr și n-am clintit din ea mai nimic. Ba, datorită ei, o studentă la franceză — acum profesoară la nivel aproape internațional s-a îndrăgostit fulgerător și trecător de mine, neștiind probabil cum arată autorul în carne, vin și oase — ca să imprumut ceva din terminologia lui Fănuș și a lui Vlad Mușatescu. Nuvela a pornit de la un fapt real, auzit, „cules" de mine de prin părțile Olteniei, mai precis de la Bechet. Făcusem parte prin iarna lui '61 dintr-o brigadă a C.C. al U.T.C. trimisă îndeosebi prin satele oltenești să îndrume și să controleze activitatea organizațiilor de „utemici" așa le spuneau bătrînii și așa le-am numit și eu într-una din povestirile mele. În această brigadă un tovarăș care sforăia sănătos, zdravăn și cutremurător se ocupa de sport, o tovarășă subțirică și mlădioasă de muzică, unul de răspîndirea cunoștințelor tehnico-științifice, altul de situația la zi a cotizațiilor și de evidența ultimelor ședințe la zi (?!) ținute, unul de primirea de noi membri etc., ș.c.l.

A, da, și eu, cam vag, de probleme literar artistice. Trebuie să spun că fusesem încorporat în aceasta nu printr-o procedură de promovare și apreciere ci ca să învăț — în urma unor abateri, ori scăderi, cum să devin un bun și destoinic utemist. Ne-am dus, am cutreierat satele o lună de zile și șefa noastră, membră în activul central, a fost criticată aspru pentru faptul că noi doar controlasem activitatea, iară nu o îndrumasem. Am fost trimiși îndărăt încă o lună, iar eu, care fusesem înfundat că nici măcar nu controlasem, dar mai și dusesem repetat și fără vigilență paharul la gură am fos desemnat să fac rost de vin întregii brigăzi în zilele de Crăciun, ba chiar în caz de rezultate nesatisfăcătoare și pentru anul nou și sărbătorile multe și voioase care urmează. Ne-am întors — eu mi-am făcut rost, cam greu, de bonuri de apă minerală de la fiecare bufet sătesc ca să le am la „caz de" și am cutreierat iar satele, acum înzăpezite, și căzînd iar pe capul bietelor cadre didactice, săracele și sperioasele. Către Bechet am aflat eu povestea unui șofer care se înecase cu logodnica, sau iubită și cu mașină cu tot în Dunăre. Anticipez spunînd că, după apariția nuvelei, împreună cu Lucian Pintilie am mărunțit și amănunțit acest caz, ne-am deplasat la fața locului, am luat date suplimentare, dar proiectul de scenariu ne-a fost sugrumat în față de organele competente și a trebuit să restituim și banii avansați, ducîndu-se pe apa cu drum fără pulbere în care se duseseră și protagoniștii nuvelei mele. (Puteau măcar să-l treacă la „scenarii achiziționate și reziliate fără restituirea sumei" — termen uzual pe atunci și care a bolborosit financiar și multe buzunare umflate, dar eroii mei erau netipici, împrejurările netipice iar mesajul, care mesaj era neprincipial, alăturea dacă nu cumva chiar...).

★

Dar să lăsăm asta, deja anticipasem. Am scris nuvela pornind de la un puternic și ascuțit simț de remușcare, mă acuzam sincer, ascuțit, de superficialitate, de neglijență, lene intelectuală, și cite și mai cite.

Într-adevăr, atunci foarte tînăr fiind, eram asaltat, năucit de o suită de elogii literare, (publicăsem deja volumașul „Poarta") și om să nu fi fost și tot te lua apa. Mai curgeau și suvoaie financiare (unde sînt banii de altă dată și forța lor ?) și torente de prieteni adevărați, ori de ocazie. Socoteam acest moment de glorie nemeritat și în mare parte și efemer. Iar scrierea nuvelei a pornit de la acest sentiment sincer, ascuțit al remușcării.

După ce am scris-o am predat-o revistei *Luceafărul*. N-am avut curajul să mă duc direct cu ea la redactorul șef Eugen Barbu (Glorie, glorie, dar aveam simțul măsurii), așa că am lăsat-o pe cale ierarhică, secției și apoi redactorilor șefi adjuncți. „balaurii" mei cum îi numea cine știe cu o ironie afectuoasă „patronul". Aceștia m-au chemat peste cîteva zile și mi-au zis că e bună, chiar foarte bună, dar nu așa, ar trebui mai așa... nu așa... un fel de de-a surda...

Țineam la povestire, nu vream s-o ignor, am înțeles ce am putut și ce am vrut și m-am dus acasă. Peste o zi și încă o zi de căutări am găsit cele două propoziții din finalul nuvelei, care s-o continuie într-un fel drastic și didactic, și suna ca o lespede grea de mormînt — fără s-o strice.

Am predat-o redacției (celor doi „balauri") care s-au arătat relativ mulțumiți și au lăsat-o așa.

★

A urmat conferința scriitorilor din '62 și cîțiva dintre tinerii scriitori ne-am angajat să plecăm la ziarele regionale pentru a cunoaște nemijlocit pulsul realităților socialiste. G. Hagiu la Brașov, Păunescu la Baia Mare, Baltag la *Steagul roșu*, Rusalin Mureșanu la Craiova și eu la *Viața nouă* din Galați etc. Unii ne-am ținut de cuvînt și ne-am dus, alți nu, și într-un fel bine au făcut deoarece angajarea noastră la aceste ziare era făcută pentru o perioadă de șase luni și ni se făgăduise reîntoarcerea și reîncadrarea la vechile locuri de muncă. Făgăduială nerespectată — eu unul nu mi-am mai regăsit niciodată postul de redactor la *Gazeta literară*.

La aceste ziare cei mai mulți dintre noi am fost primiți la început cu suspiciune, unii socoteau că am venit să-i învățăm pe ei cum să scrie, dar cei mai mulți — acesta a fost măcar cazul meu — eram văzuți ca purtători ai unor greșeli ori abateri dacă nu capitale oricum centrale, adică venite de la centru, din București, din Capitală, ceea ce tot cam aia ar fi însemnat. Lucrurile s-au lămurit și vindecat pe parcurs.

La ziarul din Galați eu am scris cronică de film, parcă și sportivă, reportaje, note blajine ori incisive, anchete-dezbateri, pe diferite teme agrare ori zootehnice — îmi amintesc cu plăcere și mîndrie de pildă de două pagini mari, late, „cearceaf", de ziar întocmite de mine și având ca titlu : „Să obținem peste două sute de ouă pe cap de rață furajată". Și altele.

★

Mă încadrasem în mecanismul redacțional, eram socotit un stagiar mediocru, leneș, dar cu șanse și era cît pe-aici să strecor și o povestioară („Ripa" — pe care am pierdut-o) cînd, trosc ! nuvela mea „În treacăt" predată prin februarie sau martie și de care aproape uitasem, și-a început drumul ei siciitor, biziitor, cicălitor, uneori și întremător, plin de gropi și de înfundături și rare suișuri senine pentru mine. În numărul din 15 mai 1962 al revistei *Luceafărul*, număr pe care nu-l am și l-am aflat acum pentru acest articol dintr-o referință bibliografică făcută altui scriitor încadrat colectiv „B.P.T.", a apărut această nuvelă. Ea însă era supusă dezbaterii publice și însoțită de un mic preambul al lui Marin Bucur care se vrea obiectiv, dar doar că nu făcea cu ochiul și nu arăta cu degetul în ce sens trebuie orientate discuțiile, opiniile, disputele. Acesta era desigur cel al falsificării și necunoașterii realităților luminoase, al situației lor neverosimile și îngroșate, false etc.

A urmat un puhoi de articole, de luări de atitudine în care mai toți vroiau „eroi viguroși", potrivit spusei vehemente a prietenei mele de acum și-a excelentei prozatoare care e Maria Luiza Cristescu. Chiar îndesate cu genunchiul într-un coș de rufe de proporții, aceste articole, din mai toate revistele și ziarele de atunci, depășesc ca volum de zeci de ori dimensiunile nuvelei.

★

Prima mea reacție a fost să dau în judecată revista *Luceafărul* întrucît eu îi respectasem dezideratele, lucrarea era a mea, personală, nu viza pe nimeni personal și fusese pusă (de fapt supusă) mai mult judecății, decît opiniei publice dintr-un unghi părtinitor, unilateral și oricum fără consimțămîntul meu. Era însă tîrziu, zadarnic și oricum nu cunoșteam procedura judiciară. Îmi mai era și silă și lene și la urma urmei, nu toate articolele și articolașele mă forfecau. Totuși tonalitatea generală nu era de loc pașnică și înviorătoare. Perspectivele nu erau nici ele prea smeurii ; situația de la ziar mi se șubrezea treptat, contractul urma să-mi expire, buletin de București n-aveam (acolo locuiam într-o cămăruță dată prin bunăvoința Constandinei Brezu și a lui Mihai Stoian pe Roma 13, mai mult clandestin, împreună cu mai mulți prieteni, cămăruță evocată și de Fănuș Neagu), șanse de reangajare în București erau minime, așa că doar de popularitate silnică îmi ardea mie. Eram ca mireasa dusă la moară, moară de vorbe. Prietenul și șeful meu de la *Viața nouă*, Ilie Tănăsache m-a sfătuit să plec în „bazin".

★

Prin bazin se înțelegea cel viticol : cum ai luat-o adică de la Focșani, pregusti ceva pe la Odobești, faci un popas ocolit pe la Virtejcoiu și în fine guști și zăbovești la Jariștea. Aici am stat destulă vreme trimițînd „printre picături" (la propriu și la figurat ?) reportaje precum : „Surid viile", „Surid și rid viile", „Rid și se implinesc viile" și cînd era să ajung la „împlinirea viilor" și la facerea mustului am primit telefon să mă prezint urgent la ziar. Ajung tîrziu, noaptea, la redacție și văd atîrnat și înfipt într-un cuier un afiș cît o pagină de ziar pe care scria aprig : „Tov. Velea să se prezinte mîine cu primul tren la București. Telefon de la Ilie Purcaru".

Am crezut că e o glumă. Ilie lucra la *Luceafărul* și poate vrea o colaborare ori ceva, acolo.

Nu m-am suit în primul tren, nici în altul, dar a doua zi l-am prins pe Ilie Purcaru la telefon, care mi-a spus chiar contra unei damigene de vin (mai aveam) că nici el nu știe de ce, dar trebuie să fiu la București imediat.

M-am dus. Era vorba de o masă rotundă în legătură cu „În treacăt".

Am ieșit de la această masă rotundă așa și așa, eu n-am scos o vorbă, s-a mai scris despre nuvelă, eu m-am întors la Jariștea și printre picături am mai scris o povestire. „Sunetele". Ce mai m-aș duce. Și nu doar lingav și în treacăt.

Marea devoțiune

S-a stins din viață, zilele trecute (1 aprilie), încă la masa de lucru, un mare cărturar umanist, un neobosit istoric literar, un pătimaș cercetător eminescolog — profesorul Augustin Z.N. Pop.

Născut la București, în 1910, dintr-o familie de intelectuali și fost discipol, în anii săi universitari, al lui Nicolae Iorga, Ovid Densușianu, Nicolae Cartojan, Mihail Dragomirescu, Dumitru Caracostea, Dan Simonescu, studentul și, mai apoi, profesorul cărturar Augustin Z. N. Pop, care îmbina în structura lui intelectuală pasiunea romanticului cu rigoarea omului de știință, avea să fie remarcat, prin 1940, de însuși marele, uluitorul Iorga. În primul rînd, pentru cercetările sale „serioase, documentate, definitive, despre Eminescu — scria Nicolae Iorga. Trăim în epoca învierii lui Eminescu și mi se pare că a venit timpul ca această înviere să se facă așa cum se cuvine, cu toate onorurile cuvenite, prin eliminarea tuturor controverselor, a tuturor îndoielilor și afirmațiilor necontrolate. Și tînărul profesor de literatură națională tocmai acest lucru face. Și o face cu curaj și toată siguranța, lichidînd definitiv atitea procese". Iar, temeiul cu care Iorga făcea aceste afirmații ținea, desigur, nu numai de faptul apariției, în 1939, a întîiului tom al monumentalei Ediții academice, **M. Eminescu — Opere**, a lui Perpessicius, cum o dovedise elogiul ce făcuse acestui tom la Academie, în două ședințe publice, dar și de cele două lucrări anterioare ale lui Augustin Z.N. Pop, **Contribuții eminesciene : Eminescu și Bonifaciu Florescu** (1938) și **Contribuții eminesciene — analize și izvoare I** (1939).

Este știut, însă, că de la aproape necunoscuta revistă **Sepia**, din 1930, în care își făcuse începutul publicistic, și pînă la periodicele literare actuale, Augustin Z.N. Pop avea să publice, în cei peste 55 de ani de activitate, cîteva zeci de volume, studii, extrase, cercetări, ce vor îmbrățișa aproape întreaga dezvoltare a literaturii române, evoluînd de la străvechii noștri tipografi, din secolele XVI și XVII, și pînă la Nicolae Labiș. Explorînd arhive, dezhumînd acte, corespondențe, manuscrise, documente, însemnări, uneori inaccesibile, cu răbdare și abnegație, ajungînd să proiecteze lumini noi asupra vieții și operei atîtor străluciți reprezentanți ai scrisului și culturii românești.

Așadar, după o seamă de scrieri valoroase — printre care **Glosări la opera lui Dosoftei** (1943), **Catalogul corespondenței lui Kogălniceanu** (1959), **Contribuții la biografia lui Bălcescu** (1962) **Din istoria culturii argeșene** (1965), **Pe urmele lui Mihail Kogălniceanu** (1979), **Pe urmele Veronicăi Micle** (1981), **Mărturia documentelor, de la vechile tipărițe la Nicolae Labiș** (1985) — în munca sa de cercetare eminescologică, istoricul literar Augustin Z.N. Pop ajunge să construiască, cu o perseverență exemplară, o masivă biografie, în sine, a lui Eminescu, pe deplin conștient că prin aceasta va contribui la reașezarea și cimentarea blocurilor de marmură ale unui monument imperisabil. Pentru că geniul lui Eminescu este unic și irepetabil în curgerea timpului românesc și universal. Volumele **Contribuții documentare la biografia lui Eminescu** (1962), **Ipoteștii, vatra copilăriei lui Eminescu** (1964) **Mărturii Eminescu — Veronica Micle** (1970) **Noi contribuții documentare la biografia lui Eminescu** (1969), **Pe urmele lui Eminescu** (1978), **Pe urmele Veronicăi Micle** (1981), **Întregiri documentare la biografia lui Eminescu** (1983), **Caleidoscop eminescian** (1987) se constituise din desfolierea a zeci de arhive de stat și particulare, din țară și de peste hotare, și tot astfel din cercetările pe teren, la Ipotești, Cucorăni, Dumbrăveni, Botoșani, Suceava, Cernăuți, în muzee, în periodice românești și străine. „Teritoriile sufletești", predilecte, în raportarea expresiei și exponenților ei de cultură, îi erau — cum se mărturisea cercetătorul — nordul Moldovei și Bucovina —, Leca Morariu și I.E. Toroțiu, fiindu-i pe lîngă alții, adevărați mentori în circuitul său reticular.

Slujind, așadar, „cu neostenință", cum o spunea, o viață întreagă lui Eminescu, Augustin Z. N. Pop a îmbogățit considerabil dosarul de existență a Poetului național.

Astfel, Augustin Z.N. Pop — în a cărui regretată ființă afectivă revăd acum și pe bunul prieten, fost coleg de cancelarie, ajunge să ne lase moștenire un raft întreg de tomuri, constituind pentru noi mîndria de a-l fi avut aproape sau de a-i fi fost contemporani, iar pentru generațiile de cercetători, ce se urmează, un far luminos, un îndemn la exemplaritate și o bine inspirată călăuză.

Fănică N. Gheorghe

POȘTA REDACȚIEI

GEORGE POPESCU, Dimbovița : Întrucît, în mod bizar, perseverați în a vă adresa „personal" lui Iulian Neacșu, trecem peste faptul că v-am răspuns (favorabil) de două ori, publicîndu-vă și un poem — și transmitem poeziile... adresantului. V-am sugera ca de aici încolo plicurile dv. să poarte mențiunea „Nu pentru Poșta Redacției".

GEO GALETARU, Timiș : Știind că sînteți autor de cărți publicate, prima oară cînd v-am descoperit, în corespondența rubricii, un set de poezii (prin nov.-dec.) am crezut că este vorba de o confuzie. De data aceasta lucrurile sînt clare, trimiteți un nou grupaj cu dorința expresă de a afla părerea „poștașului" („necunoscut, neidentificat ?") ; acum, iată, identificat. Îmi pare rău că nu-mi mai sînt proaspete impresiile de acum cîțiva ani, cînd v-am citit un manuscris în redacția „Albatrosului" ; nu-mi dau seama, deci, dacă aceste poeme se integrează unui univers constituit sau reprezintă o fază (evolutivă) nouă. Direcția hieratică în care vă exersați este bine reprezentată în lirica română actuală ; ea cuprinde o multitudine de moduri, poziții și nuanțe pe gama dintre transparență și obscuritate, simplitate și estetism, reprezentanții cei mai proeminenți fiind Cezar Ivănescu și Daniel Turcea. Dar există numeroase alte nume semnificative în această direcție, autori de universuri lirice distincte, dintre care aș cita acum pe Dan Damaschin (**Trandafirul și clepsidra**) și Ștefan Ioanid (**Mersul pe ape**). Rămîne să vă definiți și construiți propria viziune, cum și să evitați riscurile cele mai frecvente ale acestui tip de poezie (simplismul sau prețiozitatea). Am transmis poemele redacției, vor fi publicate (probabil chiar în acest număr).

M.N. FLORIAN, București : Alt poet, autor de cărți publicate. Ciudat mi se pare faptul că nu vă recunosc stilul ; în plus, poeziile sînt deosebit de slabe, nici nu-mi vine a crede că sînt ale dv. Pe cine ați vrut să... „încercați" ? ! Oricum, vă doresc sănătate și numai bine.

MARIUS MARIAN BRÎNCUȘ, București (elev, clasa a VIII-a) : Ne felicită și ne trimite o mulțime de poezii vizibil influențate de lecturile prevăzute în programa școlară, simpatice prin extraordinara părere pe care o are despre sine. Iată **Criticilor mei** : „Nă vă uitați că nu am fața de matur, / Și-apoi la ce mi-ar folosi

Sonata lunii (II)

Dincolo de amenințarea salcîmilor
Luna
Se desparte încet
De mîinile tale desăvîrșite

Appassionata

Tragic
Pianul se arată o clipă
În lumina care-i numea

COSTICĂ OANCĂ

Tristele coincidențe

Arderea ta e și a mea,
împreună trecem prin flăcări,
haine strălucitoare de azbest
purtăm,
și ecusoane complicate,
răspîndind raze circulare
ca niște decorații
ale unei republici sud-americane...
Și uite așa uităm de flăcările
care ling lacom din blîndașul nostru.
Și tot așa se preling pe noi
șerpii de foc
ca ploaia luminoasă pe parbrizul
mașinii mici
oprită în marele oraș
pe cînd ocupanții mașinii,
desigur, se sărutau discret
exact în mijlocul toamnei,
nici o zi în minus,
nici o zi în plus...

Corespondență

Mîna mea scrie pe apă.
În adînc, o mînă simetrică
încearcă să scrie la fel,
dar e devorată, treptat,
de peștii lacomi.

Cu...

Cu bătaia inimii mele
alung acul aparatului
ca pe un val bătut de furtună.
Așteaptă-mă lîngă această cădere de apă
necunoscută,
vino lîngă ea, rimelată și ojată,
cu pantaloni strîmți
și zîmbet trimis înainte.
Vom fi singuri pînă la marile descoperiri.

Cu unghia ta nepăsătoare
ea e pată ovală de sînge
ai făcut o dungă pe foile împrăștiate.
Pun zgîrietura la piept
și bătăile timpului
ies șifonate
din spațiul strîmt care e, oricum,
între noi.
Ține seama, fire lungi atîrnă peste tot...
Agățat în ele visez deasupra adîncului.

CONSTANTIN BUICIUC

aceasta, cînd adevărul e mai pur, / Cînd el arată singur, șindrea mi-e matură. / Peste ani și ani, vor fi aceiași om de cultură. (!) // Ce, oare steaua, cînd o privești în depărtare / nu pare că e mică ? Și totuși e atît de mare, / căci uneori pămîntul, pe lîngă ea e mic. / Ea are strălucire, pămîntul nici un pic. // Vulturul în înălțimi nu pare rîndunică ? / Dar cînd se-apropie în zbor, făptura-i nu e mică / Cîmpia este joasă, iar munțele e mare. / Dar dintre ele oare, care e mai roditoare ? // Uneori și buturuga răstoarnă carul mare. / Și dintre leu și om, omul e mai tare. / Dar oare la ce-mi trebuie să fiu poet vestit ? / Nu, nu ! E în zadar ! Vreau doar să fiu iubit". Mi se pare, vă rog să mă credeți, absolut normal ca la cei 14—15 ani pe care îi aveți să vă apreciați, — cu obiectivitate, nu-i așa ? — ca „om de cultură", stea, vultur etc. și, în plus, să renunțați cu nonșalanță la năzuința de a deveni un „poet vestit" (mult prea lesnicioasă pentru dv. !), în favoarea nobilei dificultăți a iubirii. Dacă-mi permiteți totuși, o mică-mică-mică și timidă sugestie, poate veți binevoi să acceptați ideea că există niște nesuferite de reguli gramaticale, de care, ce să-i faci, unii sînt de părere că, spre binele „oamenilor de cultură" și în general al vorbitorilor de limbă română, ar fi cazul să se țină seama (niște fleacuri de „plurale articulate" și forme verbale — cum ar fi **copiii** (nu : copii), **invocă** (nu : invoacă) ș.a. Pentru că, dacă ne gîndim bine, chiar și „poeții" vor trebui să se prezinte la examenul de treapta I, nu ? Vă dorim succes.

PAUL-MIHAI BARBU, București : Poemul din ciclul **Beția cuvintelor** este într-adevăr o lungă beție de cuvinte („Sunete neliniștite... / Rup scrisori / comori / Oare asta e tot ? / Nu pot să cred. / Nu cred să mai / Vină dar cine-i / De vină nu / Te-ntrebi !" etc.), în care surprinde această insulă de poezie : „Rămîn sunete neliniștite / De scrisori rupte. / Rămîn trosnitu-

rile focului, / Fălcile-i pirîie devorînd / Hîrtie grea...". Este păcat că vă permiteți astfel de jocuri („Omul, întrebare / întrebare omul ! / Viață, întrebare, / Întrebare viața ! / Somnul, întrebare / Întrebare somnul !" etc., cînd sînteți capabil de texte reușite, ca acest **Unicat** pe care îl reproducem în întregime : „Miniatură / Pe un hrisov bisericesc / Floare de colț / înăbușită / Între paginile / Unei cărți de dragoste / Statuetă chinezească / Înfățișînd / Dragonul Galben, / Gutui prizoniere / Într-un coș / De răchită împletită, / Muzică simfonică, — /. Toți apreciază / Nimănui nu-i trebuie. / E vorba de mine".

ANDRU VAHAMAGIAN, Buzău : Cu adevărat „răbduliu" a trebuit să fiu cu „această caligrafie..." (nu mai reproduc cuvîntul !) și tot nu sînt sigură că am descifrat totul. Stranie și puternică viziune a mobilității universale („Toate aceste lucruri / curgînd // ... / Din noile tărîmuri / curgînd — a vlagă ostoită-mi sună glasul / firav și neprielnic rostirii / fulgurante // Aceste toate curg.", în **Organe în devenire**, sau „Și iar a vijii / pornesc cuvinte, prin muceda materie arzînd", în **Cuvintele**). O compoziție perfectă este **Tăcere** (din păcate, cîteva cuvinte nu le-am putut descifra). În așteptarea unor texte dactilografiate, pe care să le publicăm, eventual, separat, reproduc **Impresie 2** : „Ay, te sparge, inimă / te-adînc cufundă în uitare și / slobozește lacrima durerii / sîntem cu toții / cutite-nmugurite din bucuria pămîntului. / Și iubim, iubim", remarcînd „rostirea fulgurantă" și insolitarea topicii.

ION DIN PLOAIE, Arges : Frumos pseudonim, dar textele dv. satirice („În spațiul geografic danubian, carpato-pontic / În mozaicul ăsta de etnii, concepții, prejudecăți și teluri varii / ... / Să fiți voi oare urmașii Romei și ai Sarmisegetuzei ? / Dacă voi credeți așa ceva, vă înșelați amarnic !" în **Geneză... ?**) nu au valoare nici de adevăr, nici literară.

NICEA, Constanța : Un singur poem, un sonet de fapt, **Jeluirea lui Adam**, din care citățm ultima terțină : „Încrîncenat, de veacuri, cu teamă cat în sus / Și te privesc cu ură, căci mă tîrăsc pe brînci / În spate eu port crucea, nu Fiul Tău, Iisus !".

AUREL ALBU, Teleorman : Cred că exagerați, n-ați făcut nici o „gafă" (sper că nici eu !). Din noul grupaj, cel mai frumos e poemul **Femeie tristă** : „Femeie tristă — / miracol răvășit / pe dinăuntru — enigmă / pe dinafară — durere / Cu o mie de gînduri / își caut adevăratul chip / cel de dincolo de suferință — / cel din fața bucuriei / a visului / și a iubirii / O mie de îngeri îmi luminează calea — / visele mele / O mie de umbre — tristețile tale — / le sting / cu degete muiate / în lacrimi și frig".

Gabriela Negreanu

Umbră

Umbră pămîntului făcui
Și eu vreo patruzeci de ani
Dar mintea n-o vîndui pe bani
Căci ea nu-i marfa nimănui.

Nici nu admit că mă născui
Mai breaz decît acei țărani —
Cu munții-n veci contemporani
Și cu lumina soarelui.

Orgolii, vanități, n-avui
Decît să cînt ceva nervos
Pentru poporul cel de jos
În spiritul simțirii lui
Ca roțile Ardealului
Și-apoi s-ajung un mort frumos.

Gheorghe Pituț

Studii de istorie contemporană

Urmare din pag. I

narea extinderii agresiunii fasciste), 22 iunie 1941 (Wehrmacht-ul atacă forțele armate sovietice), 7 decembrie 1941 (intrarea Japoniei în război și atacarea flotei americane de la Pearl Harbor), 4 iunie 1942 (bătălia aeronavală de la Midway), 19 noiembrie 1942 (cotitura de la Stalingrad), 6 iunie 1944 (deschiderea celui de al doilea front în Europa), 23 august 1944 (desprinderea României din Axă), 9 mai 1945 (victoria asupra Germaniei naziste). Integrarea istoriei naționale în istoria universală este cît se poate de evidentă în această primă parte, autorul dînd, firește, cu precădere spațiu suficient pentru tratarea rolului României în războiul mondial și al cotiturii din august 1944. Mărturiile documentare detașează două mari chestiuni — pregătirea, inclusiv înfăptuirea actului, și întorsătura de la 23 August 1944 — fiecare problemă atestînd că evenimentul a avut loc într-un context internațional bine precizat, de succese militare ale Națiunilor Unite și de creștere a importanței activităților purtate pe tărîmul „frontului secret", al spionajului și al contraspionajului, acțiune în care au fost implicate, în fapt, toate statele de pe mapamond, context pe care forțele interne l-au valorificat și impulsionat.

Partea a doua (147 p., inclusiv **Anexa**) consacrată relațiilor României cu marile puteri în cursul conflagrației, deci „în spatele ușilor închise", așa cum acestea sînt prezentate în sinteze de întindere și în lucrări cu caracter memorialistic interne și externe, îndeosebi rapoarturile cu Anglia, caracterul de beligerantă **sui generis** cu S.U.A., tratativele diplomatice pentru „evadarea" României din Axă, diplomația secretă pentru stabilirea „sferelor de interese" și precizarea statutului internațional al României pune și mai pregnant în lumină avantajele integrării istoriei naționale în istoria universală.

În fine, a treia parte se referă în exclusivitate la locul României în marea încleștare în frontul invizibil, adică în bătălia generală a „soldaților fără uniformă" pentru culegerea informațiilor în războiul „cel mai secret", cu enumerarea serviciilor și a acțiunilor agenților implicați, care, în esență, conduc la concluzia că politica și spionajul „s-au aflat în cea mai bună relație la dispoziția marilor puteri aliate".

O bibliografie bogată și un aparat critic dau măsura valorii lucrării, din care noutatea apare la fiecare rînd.

Grație însușirilor pe care le cuprinde și cu care se remarcă în fiecare pagină (bogăția de informații, interpretarea corectă, respectarea adevărului istoric, frumusețea expunerii și concluzii), de integrare a fenomenului național în cel universal și de reflectare a acestuia din urmă în cel românesc, lucrarea posedă toate avantajele și toate argumentele științifice care-i garantează durata. Istoriografia actuală a dobîndit una din cărțile de referință, de mare profunzime și de limpezișuri, carte care va face carieră, ferită de eroziuni și de devalorizări. O carte care face cinste autorului, Editurii Științifice și Enciclopedice, ca și Combinatului poligrafic „Casa Scînteii".

*) **Gh. Buzatu : „Din istoria secretă a celui de-al doilea război mondial", I, București. Editura Științifică și Enciclopedică, 1988, 390 p.**

Datoria poetului

Urmare din pag. a 8-a

organizatorii săi, care au fost la început chiar membri ai familiei Maiakovski, mama și surorile, au avut grijă să ne sugereze cîteva repere. Îl găsim la loc de frunte pe A. S. Pușkin, căruia poetul Maiakovski i-a purtat un adevărat cult, știind pe de rost mii de versuri. Se spune chiar că la întîlnirile sale cu cititorii, aceștia, bănuind că numele lui e un pseudonim („Maiak" înseamnă „far" în limba rusă) era întrebat care e adevăratul lui nume, la care Maiakovski răspundea ironic „Pușkin !".

— Păi, Pușkin ne place și nouă ! i se replica.

— Ei bine, răspundea el, ce vreți să vă recit din Pușkin ?

— Evghenie Oneghin ! — venea replica din sală.

— Cu care capitol vreți să începem ?

— Cu capitolul 10, i se sugera cu voce tare, sperînd că nu-l știe, dar Maiakovski începea să recite așezat, pe de rost, desigur, pentru ca după 2—3 capitole, observînd că publicul dă semne de iritare, să ravină...

— Să trecem din nou la Maiakovski.

Trecînd și noi din nou la muzeul Maiakovski, să mai notăm printre autori pe Aksakov, ca și o întreagă bibliotecă a casei, în care se găsea ziare și reviste din epocă, între care „Calendarul Kaukazului".

Este bogat ilustrat capitolul „Maiakovski și Gruzia", cu călătoriile și întîlnirile sale literare de dinainte și de după revoluție. O fotografie îl reprezintă la Paris, în 1924, cu Lado Gudiașvili. Sînt apoi prezentate portretele traducătorilor săi în limba gruzină : V. Gaprindașvili, V. Lapereșvili, M. Pataridze, Irakli Abașidze, G. Abașidze, V. Djavahadze. Sînt inserate opiniile lui Maiakovski despre marea poezie rusă : Pușkin, Nekrasov, Esenin.

De-a dreptul impresionant apare dialogul său cu cititorii : în 83 de orașe, de 9 ori a fost peste granițe. Răsunetul călătoriilor sale, în ce ne privește, l-am înregistrat, la Praga, Berlin, Paris, Mexico. „New York Times" din 11 octombrie 1925 consemna : „Generalissimul armatei menestrelilor revoluționari se află în țara noastră, acesta e Vladimir Vladimirovici Maiakovski, poet, laureat al revoluției ruse, oracolul ei liric".

Partea referitoare la Maiakovski, școlar în Kutaisi, prefer să o tratez direct, ca oaspete ce i-am fost școlii unde a învățat și care-i poartă cu mîndrie numele.

Școala medie numărul 1, „V. V. Maiakovski", este continuatoarea sub puterea sovietică a vechiului gimnaziu clasic, unde se preda în limba rusă. Ea se află pe malul stîng al riului Rioni, într-o rariște de pini, o clădire cu două etaje, de construcție clasică, monumentală. Una din ferestre e dominată de statuia lui V.V. Maiakovski.

La sosirea mea au venit în întîmpinare unele din personalitățile marcante ale școlii, printre care directorul Ilia Visarionovici Ghendjehadze.

2. „CITIȚI, JINDUIȚI-MĂ..."

Ca și la casa-muzeu de la Bagdadi, de cum am sosit în școala în care învățase Maiakovski, prima grijă a fost să identific lucrurile pe care le știam în legătură cu această perioadă din viața sa.

Din Bagdadi la Kutaisi, la gimnaziu, a venit să învețe în 1901.

În mai 1902, susținea examenele pentru clasa superioară, pregătitoare. În „Clasele anterioare, a I-a și a II-a, după cum consemnează singur în celebra sa «Autobiografie», s-a situat pe primul loc. Numai note de 5 (aprecierea supremă după sistemul rusesc). Îi citeam pe Jules Verne. În ansamblu, fantastic. Un oarecare bărbos a remarcat la mine calități de artist, de pictor. Am început să deprind meșteșugul."

Liudmila Vladimirovna Maiakovskaia scrie în amintirile sale : „În acel timp, el desena destul de bine, din cîte îmi amintesc, configura crucișătoare, ilustra cele citite, făcea caricaturi pe teme ale vieții noastre de-acasă, de fiecare zi. A început să ia lecții de la unicul artist din Kutaisi, S. Krasnuhi, care terminase academia de arte. El ne povestea despre arta rusească și apuseană, despre anumiți artiști. Volodia repede m-a ajuns din urmă la desenat. Am început să ne obișnuim cu gîndul că Volodia va fi artist". (În septembrie 1904, Maiakovski îi scria Liudmilei : „Eu desenez și, slavă domnului, acum avem un dascăl bun la desen").

Tot din anii de școală, un coleg, P. Țulukidze, revoluționar, își amintește următoarea întîmplare, în centrul căreia se afla Vladimir Vladimirovici Maiakovski.

„Într-o zi, la școală, vine dascălul de drept Șavladze și spune :

— Ce straniu băiat și acest Maiakovski.

— Ce s-a întîmplat ? — am întrebat noi. A făcut vreo strengărie ?

— Nu, a glumit sau n-a glumit, dar mă uimește cu întrebările și răspunsurile sale. Cînd eu am spus : „Bine a fost pentru Adam cînd dumnezeu, după greșeala sa, l-a blestemat și i-a spus : «În sudoarea frunții tale ai să-ți mănînci pîinea.» Maiakovski a răspuns : «Foarte bine, în rai Adam nu făcea nimic, iar acum trebuie să-și cîștige pîinea. Fiecare trebuie să muncească». După aceea mi-a pus întrebarea : «Spune-ne, maestre, dacă șarpele a început să se tîrască pe burtă, ca și înainte de blestem.» Toți copiii au rîs și eu n-am știut cum să răspund." (P. Țulukidze, „Amintiri", 1940).

Din perioada școlarității la Kutaisi, sînt de reținut evenimentele anului 1905, în care Vladimir Vladimirovici Maiakovski, cu spiritul său de justiție și protestatar, a fost implicat. O serie de greve și manifestații se disting prin spiritul lor revoluționar. Cît îl privește pe Maiakovski, acesta scria surorii sale Liudmila Maiakovskaia în noiembrie 1905 :

„În Kutaisi nu s-a întîmplat nimic deosebit, deși gimnaziul și cei de la real au făcut grevă. Spre gimnaziu au fost îndreptate tunurile, iar la real, au fost amplasate în curte, spunîndu-se că la prima mișcare nu rămîne piatră peste piatră. O nouă «strălucită victorie» au repurtat cazacii în Tiflis (Tbilisi — nota noastră). Acolo a avut loc o procesiune cu portretul țarului Nicolai și li s-a ordonat gimnaziștilor să-și scoată șepcile".

La 19 februarie l-a murit tatăl, V. K. Maiakovski.

„A murit tata — notează în «Autobiografie». După înmormîntarea tatei, ai casei n-aveam în buzunare decît 3 ruble...".

Se înțelege că emoțiile mele atinseseră punctul culminant, cînd, după vizită, am fost invitat în sala de festivități, unde m-am simțit, totuși mai în largul meu ca oriunde, lecția lui Maiakovski în privința dialogului cu publicul, mai ales cu cel tînăr, vădindu-și din plin virtuțile.

Așadar, iată-mă în primele rînduri ale sălii de festivități a Școlii medii nr. 1 „V. V. Maiakovski"...

— Sînt fericit că am ajuns să trec pragul școlii unde a învățat Maiakovski și vă invidiez atît pe dumneavoastră, elevi, cît și pe profesorii dumneavoastră — au fost primele mele cuvinte.

Apoi tumultul emoției s-a dezlănțuit, ca o lavină în munții Gruziei și pînă la urmă tot la „Versuri despre pașaportul sovietic" am ajuns, pe care am recitat-o mai întîi în rusește și pe urmă în românește, în versiunea lui Mihu Dragomir, mult mai pregnantă și mai exactă decît cea a lui Cicerone Theodorescu : „Sălbatec aș rupe, / rînjind ca un lup / Birocratismul"...

Explozia de aplauze care a urmat a încîntat gazda mea, prozatorul sovietic gruzin David Cvițaridze.

Întîlnirea mea cu Maiakovski se produsese în ambianța școlii la care a învățat primele clase, la cea mai înaltă temperatură. Și temperament — aș adăuga, chiar dacă unii confrați îmi vor lua aceasta drept o lipsă de modestie.

Dar, ce mai, eu mă port de fiecare dată așa cum îmi dictează inima și situația în care sînt pus.

4. „ZILELE MAIAKOVSKI"

Un eveniment, onorat în întreaga Uniune Sovietică sînt „Zilele Maiakovski", la care am fost invitați să participăm. Scriitori din România au mai fost în Gruzia sovietică, între aceste vizite memorabile rămînînd cea a lui Fănuș Neagu. Să sperăm că măcar dacă nu altceva cel puțin atît se va reține din vizita mea : „Numele meu pe unde-am fost umblat / Ca oricare prezență pasageră / Trecu, pesemne, în anonimat / Cu viza ultimă de frontieră. // Sper însă c-un orgoliu să rămîn / De-a fi făcut o clipă neuitată / Din faptul că pe-acolo un român / Cu țara lui cu tot trecu odată".

Clipa sper să fi rămas nu numai în sufletul meu, ci și al amabilelor mele gazde.

CUMPĂNĂ Aşchii

DESPRE CÎMPIE

Cîmpie românească, suflet al celor care merg, iubire a celor ce se pierd mergînd. Prin praful vechi ca o ceață de aur își ridică gurguiele rare movile, tocite de greutățile zilei și ale nopții. Femei cu trupuri puternice incremenesc în imaginea serii, întoarse spre nervoasele automobile ce taie în două cîmpul domesticit. Oriunde m-aș afla în lume și aș merge, tot pe Cîmpie mi s-ar părea că merg. Aici am învățat să mă ridic în picioare (și un copil vede pînă la capătul zării) și să privesc cum se mișcă grînele și turmele atrase de semnele soarelui și ale lunii. Puzderie de mașini umple șoselele, motoare bîntuie această întindere. Mîine vor fi altele și prin alte locuri, numai Cîmpia va rămîne la fel : bună și iertătoare, cuprinzînd într-o îmbrățișare totul, așteptînd zbaterea și liniștirea cerurilor deasupra ei, să se poată dărui pămînteniilor.

Cine nu s-a culcat nopți de-a rîndul odată cu trezitul stelelor în mijlocul cîmpului, sub cerul liber, cu somnul acoperit de roua miezului de noapte, nu-și cunoaște pămîntul. Cine n-a băut căldura lunii lui Cuptor din puțurile adînci cu apă rece ca gheața, spre pomenirea vreunui bun la suflet, nu știe să se bucure la botezuri și nunți. Aici unde în fiecare primăvară, deasupra Cîmpiei, plutește un abur care întărîtă nările vițelor tinere, coapsele femeilor și genunchii bărbaților. Aici unde își dau întîlnire ierburile a patru anotimpuri, unde nimeni nu se rătăcește, că e de ajuns să te ridici în picioare ca să poți zări nemărginirea.

Aici este locul ideal al competiției, al întrecerii. Aici s-au întrecut apele și drumurile, cărările și ierburile, părinții și odraslele lor :

„Cîmpie, Cîmpie / pat de carne vie / din seară în seară / drumul te-nfășoară / și te desfășoară / Cîmpie, Cîmpie..."

Anii și lunile, zilele și nopțile vin de prin alte părți, mai ascunse, să se înfrunte aici, la marea întîlnire :

„la cîmp delungat, / la mărul rotat, / unde ierburi cresc / în opt se-mpletesc / și nu le străbate / nici o vietate."

Omul Cîmpului și al Cîmpiei se scoală în zorii zilei și intră într-un timp al său, unde talpa și mîna cu care a călcat și mîngîiat pămîntul, luminează fără încetare. În orice timp, trecerea e o întrecere :

„De m-o-ntrece șoimul, / piciorul să-mi tai, / la cîini să mi-l dai, / limba să mi-o scoți, / din fălci, din fiori, / să mi-o dai la ciori !"

Cu trecerea și întrecerea, astfel petrecîndu-se, verile și iernile, gîndul și cuvintele, deasupra Cîmpiei unde, de la mare depărtare, străluce ște urma în zbor a șoimului.

George Alboiu

Tradiție și continuitate

Urmare din pag. 1

o probează Constantin M. Popa, dintre toți reprezentanții „noii critici", față de Jean Starobinski. Discursul său se bazează, ca și în cazul ilustrului model, pe **mobilitatea privirii critice.**

Încercările de sinteză din cea de a doua secțiune, **Proba civismului,** sînt mai convenționale și mai puțin convingătoare. În general, o anumită timiditate în formularea judecăților de valoare se constată, în această secțiune, în care criticul ar fi trebuit să fie mai tranșant și mai ferm, mai personal, în opinii. Totuși, și din această secțiune, se disting, printre altele, secvențele : **Dublul tragic și patru ipostaze testamentare** (care ar putea constitui nucleul unui eventual studiu monografic despre Laurențiu Fulga) și **Vocile istoriei,** despre teatrul istoric al lui Marin Sorescu, în care criticul încearcă o analiză structurală, pe baza unor sugestii pe care i le oferă **Poetica** lui Tzvetan Todorov.

Cea de a treia secțiune, **Repere în noua geografie a literaturii contemporane,** se sprijină, teoretic, pe conceptul de „geografie literară", lansat de revista „Luceafărul", privind erupția literaturii „policentriste", fenomen real înregistrat în ultimele decenii, și conține mai multe portrete critice ale unor scriitori din tinerele generații. Fiind, întru totul, de acord cu acest concept, credem, însă, că criteriul „geografiei literare" ar fi trebuit aplicat cu mai multă consecvență. Această secțiune putea fi consacrată, în întregime, numai tinerilor scriitori din Oltenia, fiind o dovadă, cum nu se poate mai elocventă, de ceea ce înseamnă „localismul creator", la ora de față, în sensul bun al cuvîntului. De teama de a nu fi acuzat de „provincialism" și de partizanat regional, criticul a inclus, în această secțiune, și cîțiva tineri scriitori din alte zone ale țării, a căror prezență ni se pare nejustificată, în raport cu criteriul adoptat. Constantin M. Popa practică, în această secțiune, o „critică de întîmpinare", care își are riscurile ei inevitabile. Dar, orice întreprindere critică trebuie să-și asume un risc, pentru că una din îndatoririle cele mai mari ale criticului este să prognosticheze, să anticipeze sentința timpului. Portretele critice sînt realizate cu multă aplicație și seriozitate, presupunînd o familiarizare deplină, o relație intimă, secretă, cu textul. Contactul viu cu textul constituie punctul-forte al demersului lui Constantin M. Popa, critic de o irepresibilă vocație analitică, unul dintre cei mai interesanți și mai originali ai generației sale.

CONFABULE

* * *

Ce se vede dincolo de fereastră
ori ce nu se vede dincoace de ea
același vișin alb
o mireasă care
trece încet prin fața lui
o aripă suie și coboară legănîndu-se
părul tău de argint
ochii mei doi
nori plutitori între atîția nori
pe urmă nu se mai vede nimic
dar în fața ferestrei
se deschide o altă fereastră.

Iulian Neacșu

JAMES CLAVELL SHOGUN

CEREMONIA CEAIULUI

Își scoase chimonoul, își puse săbiile jos și începuse să deretice. Mai întîi micuța cameră de primire, bucătăria și veranda. Apoi poteca șerpuitoare și lespezile implantate în mușchi și, în sfîrșit, rocile și grădina exterioară. Frecase, măturase și periase pînă ce totul devenise impecabil, lăsîndu-se cuprins de simplitatea muncii fizice, ceea ce era începutul unui **cha-no-yu** *), care cerea ca gazda singură să pregătească totul fără cusur. Prima perfecțiune era curățenia absolută.

În amurg el terminase mai toate pregătirile. Apoi se îmbăiase meticulos, se schimbase în haine mult mai sobre, se grăbise înapoi în grădină și zăvorise ușa. Mai întîi, pusese luminări în lampioane. Apoi stropise cu grijă lespezile de piatră și pomii, presărase ici-colo lumini pîlpîitoare, făcînd ca micuța grădină să pară un tărîm de basm, cu stropi de rouă dansînd în adierea caldă a brizei de vară. Schimbase locul cîtorva lampioane. În cele din urmă, mulțumit, trăsese zăvorul de la poartă și intrase în vestibul. Bucățile de cărbune, alese cu grijă și așezate meticulos în formă de piramidă pe nisipul alb, ardeau corect. Florile din **tokonama** păreau desăvîrșite. Mai curățise încă o dată instrumentele deja impecabile. Ceainicul începuse să cînte, și el fusese încîntat de sunetul ce era amplificat de micile bucăți de fier pe care le plasase cu atîta grijă pe fundul lui.

Totul era gata. Prima cerință a unui **cha-no-yu** era curățenia, a doua — simplitatea totală. Ultima și cea mai importantă — să fie pe placul unui anume sau unor anume musafiri.

El îi auzise pașii pe dalele de piatră, sunetul mîinilor ce se cufundau, conform ritualului, în bazinul cu apă proaspătă de riu și apoi erau șterse. Trei pași ușori către verandă. Încă doi spre ușa cu perdea. Pînă și ea trebuise să se aplece prin ușa minusculă, care anume fusese făcută astfel, ca fiecare să-și plece capul în semn de umilință. La un **cha-no-yu,** toți erau **egali, gazdă și oaspeți, cel mai înalt daimyo** și cel mai simplu samurai. Chiar și un țăran, dacă era invitat.

Mai întîi ea cercetase cu luare aminte aranjamentul floral făcut de soțul ei. El alesese o singură floare de răsură albă, presărase pe frunza verde o singură picătură de apă și așezase floarea pe pietre roșii. Vine toamna, sugera el prin floare, vorbind prin floare, nu plînge anotimpul destrămării, anotimpul morții, cînd pămîntul începe să doarmă ; bucură-te de anotimpul ce-ncepe iar și încearcă minunata răcoare a aerului de toamnă în această seară de vară... curînd lacrima o să dispară, la fel și răsura, numai pietrele vor rămîne ; curînd tu și eu vom dispărea și numai pietrele vor rămîne.

El o privise desprins de sine, căzut aproape în transa care uneori i-e dată unui maestru destul de norocos al ceremoniei ceaiului s-o-ncerce, în deplină armonie cu cele ce-l înconjoară. Ea se înclinase spre floare în semn de omagiu, apoi venise și îngenunchease în fața lui. Chimonoul ei era maro închis, firul de aur din tighele sporind albeața gîtului și feței ; **obi-ul** avea cele mai închise nuanțe de verde, ce se asortau cu chimonoul de dedesubt ; părul îl purta simplu, adunat în creștet și fără podoabe.

— Bine-ai venit, spusese el cu o plecăciune, începînd ritualul.

— Îmi faci o cinste deosebită, răspunsese ea, acceptîndu-și rolul.

El servise cina frugală pe o tavă lăcuită, imaculată, bețișoarele fiind plasate exact unde trebuie, iar feliile de pește pe orezul pe care el îl pregătise după tipic. Spre a completa efectul, erau împrăștiate, într-o dezordine perfectă, cîteva flori sălbatice pe care le găsise lîngă malul riului. Cînd terminaseră de mîncat el ridicase tava, fiecare gest conform ritualului — spre a fi remarcat, judecat și întipărit în minte —, și o dusese prin ușa joasă, în bucătărie.

Apoi singură, în timp ce se odihnea, Mariko privise cu un ochi critic flăcările și cărbunii — un munte incandescent pe o mare de nisip alb, curat, de sub trepied —, urechile-i ascultînd trosnetul focului amestecat cu cîntecul înginat al ceainicului de deasupra, ce fierbea domol ; din bucătăria ce nu se vedea se auzeau fosnetul pînzei pe porțelan și apa spălînd ceea ce era deja curat. Apoi ochii ei rătăciseră spre grinzile răsucite, nefinisate, spre trestia și nuielile de bambus ce formau acoperișul. Umbrele aruncate de cele cîteva lampioane, pe care el le plasase, chipurile, la întîmplare, făceau ca micul să pară mare, nesemnificativul — deosebit, și întregul — o armonie perfectă. După ce văzuse totul și-și măsurase sufletul după ele, ea se dusese iar în grădină, la bazinul cu apă puțină, pe care natura îl așezase în stîncă de veacuri. Încă o dată își purificase mîna și gura cu apa rece, proaspătă, ștergîndu-se pe un prosop nou.

Cînd se așezase iar pe locul ei, el spusese :

— Poate că acum și vrea să iei ceaiul.

— Aș fi onorată. Dar, te rog, nu te deranja atît de mult pentru mine.

— Eu sînt onorat. Ești oaspetele meu.

Așa că el o servise, iar acum era sfîrșitul.

În tăcerea care se lăsă, pentru o clipă, Mariko nu se mișcă, ci rămase în liniște ei, nedorind încă să recunoască sfîrșitul sau să tulbure pacea ce-o împresura. Dar simți intensitatea crescîndă a priviri lui. **Cha-no-yu**-ul se terminase. Acum viața trebuia să-și reia cursul.

— Totul a fost desăvîrșit, șopti ea, tristețea copleșind-o. O lacrimă îi alunecă din ochi și căderea ei îi sfîșie inima soțului.

— Nu ...nu. Te rog, iartă-mă ...tu ești desăvîrșită ...a fost ceva obișnuit, spuse el, uimit de o asemenea laudă neașteptată.

— A fost cel mai bun pe care l-am văzut vreodată, spuse ea mișcată de onestitatea neprefăcută din glasul lui.

— Nu, te rog iartă-mă, dacă a fost bun, a fost din cauza ta, Mariko-san. A fost doar acceptabil tu l-ai făcut să pară mai bun.

— Pentru mine a fost fără cusur. Totul. Ce păcat că alții, mai merituoși decît mine, n-au putut și ei să fie de față !

Ochii ei străluceau în lumina ce tremura.

— Tu ai fost de față. Și asta e totul. N-a fost decît pentru tine. Ceilalți n-ar fi înțeles.

Ea simți lacrimile fierbinți pe obraz. În mod normal, s-ar fi rușinat de ele, dar acum nu-i păsa.

— Mulțumesc. Cum pot să-ți mulțumesc ?

El ridică un fir de cimbrișor, degetele tremurîndu-i, se aplecă și, cu mișcări blînde, prinse una din lacrimile ei. Își coborî în tăcere privirile spre lacrimă, iar rămurica părea și mai mică din cauza pumnului său uriaș.

— Munca mea, orice muncă e un nimic în comparație cu frumusețea aceștia. Mulțumesc.

Privi lacrima de pe frunză. O bucată căzu din mormanul de cărbuni și, absent, el luă cleștele și-o puse la loc. Cîteva scîntei dansau în aer, deasupra munților care se transformă într-un vulcan în erupție.

Amîndoi se lăsară cuprinși de o dulce melancolie, uniți de simplitatea unei singure lacrimi, împăcați în sinea lor de liniște, uniți în umilință, știind că ceea ce fusese dat fusese reintors prin puritate.

*) **Ceremonia ceaiului (în limba japoneză).**

În românește de
Doina Cerăceanu

m a p a m o n d

poemele muncii, solidarității și speranței

BLAS DE OTERO
Spania

În numele celor mulți

Pentru omul înfometat și-ngropat
în sete — trainic sunet de umbră
răcoroasă — în numele credinței
cucerite : bucurie.
Pentru această lume înecată-n sînge
cu sînge rece cangrenată,
în numele păcii mult rîvnite :
bucurie.
Pentru tine, patrie, arbore plutitor
pe fluvii, cutezătoare Spanie,
în numele luminii-ntrezărite :
bucurie.

ZANG KEJIA
R.P. Chineză

O oglindă

Lui Zhang Haidi

Viața ta extraordinară
asemeni unei oglinzi cu ape limpezi
îi face pe egoiști să-și vadă
propria imagine nefericită,
îl silește pe cel ce nu trăiește
ci lîncezește,
să se gîndească la rosturile vieții,
îl îndeamnă pe cel ce stă degeaba
să se gîndească și să ia aminte
la prețul timpului.

EDGAR BAYLEY
Argentina

Posibile punți

În preajma străzilor
a nopții

Ilustrație de Ilie Florin

cifrul și casa omenească
între un punct și celălalt
între glasul meu și al tău

În românește de
Geo Vasile

KIRIL BORISOV
Bulgaria

Meri de pe meleagurile natale

Meri de pe meleagurile natale...
Fremătați, înfloriți în mine,
meri din livada copilăriei.
Tu, sădit alături de casa noastră,
într-o primăvară vei înflori,
dar nu vei rodi poate niciodată.
Un ștrengar îți va da tîrcoale sperind,
dar nu vei rodi poate niciodată.
Îți va rupe atunci o ramură cu frunzele verzi
și tot nu va afla nimic despre mine.
Voi însă, voi veți înflori mereu,
veți foșni ca o pădure în urma mea,
meri de pe meleagurile natale.

HERNÁN MIRANDA
Chile

Vremea interdicțiilor

Vorbindu-ți în șoaptă despre aportul
partidelor
La victoria Revoluției
Și despre necesitatea participării conștiente
Ai adormit în intimitatea încăperii mele
Ca o căprioară într-un luminiș de pădure.

ce îți deschide mîinile și pămîntul
în preajma fulgerelor
brațelor goale-ale ploii
în preajma sîlexului
mîinilor ploii
în preajma cerului oricărei fîntîni
a foamei
există posibile punți
tatuaje
posibile punți între buzele mele
și anul deschis al ochilor tăi
peste liniile vii
peste zare și-nălțimile roditoare
există punți violente posibile
de pămînt stăpînite
ca ecourile

În românește de
Petru Dan Lazăr

Datoria poetului

Însemnări de călătorie de Niculae Stoian

1. PAȘAPORTUL LIRIC EMINESCIAN

În mod ciudat, lucrurile se întîmplau întocmai ca într-o meditație a mea din tinerețe : „Eminescu, Maiakovski, care / Mi-i alesul dintre amîndoi / Lutul meu cel ars de însetare / Nici cu două mări nu mi-l ogoi. // Că-ndurînd arșițe de milenii, / Ca un drum crăpat din Bărăgan, / Mi-l mai udă ploaia lui Esenin. / Ca-ntr-o zi să cresc cît într-un an".

Opțiunea mersese, evident, spre Eminescu, în ipostești căruia de la început poposisem. Ca să nu mai vorbim de rătăcirile prin codrul ca o cetate al poeziei sale. Nici Esenin nu-mi rămăsese străin, ca fiu al satului ce eram, cu toate că în anii tinereții romantismul (implicit cel revoluționar) mă absorbea cu totul. Chiar dacă gîfîit, uneori urcam în fugă scara versurilor lui Maiakovski, contînd și pe faptul că începusem să-i pipăi lespezile în însăși limba lui. Și totuși, primul popas l-am făcut pe toloaca din ulița eseninianului Konstantinovo, din gubernia de altădată Riazani, nu la Bagdadi, în gubernia Kutaisi, Gruzia sovietică.

De data asta sosisem în plină iarnă la Tbilisi, în ciuda recomandărilor de a nu mă aventura într-o asemenea călătorie. E adevărat că așteptasem avionul de Tbilisi aproape 24 de ore pe aeroportul Vnukovo. Colac peste pupăză, de cum sosisem într-o dimineață de iarnă, aflu că la Bagdadi (Maiakovski) nu se putea ajunge din pricina căderilor de zăpadă.

Numai că seara mi se anunță că voi putea pătrunde sub poalele munților din Gruzia apuseană, la Bagdadi (Maiakovski), împlinindu-mi un vis, de o viață. Pe la orele 23,30, Ghiga (Grigol), șeful comisiei internaționale a Uniunii Scriitorilor din Gruzia, mă depunea într-un tren, un fel de cursă de munte, împreună cu însoțitoarea mea, cadru didactic de altfel la catedra de franceză de la Universitatea „Lomonosov" din Moscova. Cu limba rusă pe care o știu, repede m-am familiarizat cu călătorii din tren. Dar ce era să uit era momentul Eminescu, apărut spontan la Tbilisi, tocmai cînd în camera de hotel așteptam plecarea în această călătorie. O apăsare pe butonul de radio din cameră și întreaga cameră a devenit o cutie de rezonanță eminesciană. Se transmiteau de la București, direct în limba română, cîntece pe versurile nemuritoare ale lui Eminescu. Ca un ecou, o prelungire în timp, după ce ascultasem „Sara pe deal" și „Pe lîngă plopii fără soț", l-am ascultat și pe Nichita Stănescu și Dan Verona, acesta din urmă interpretat de Ștefan Hrușcă, în dublă calitate, și de compozitor.

Întîmplarea, numai ea suverană, avusese grijă să mi-l reamintească în ultimul moment pe Eminescu, să mă cuminece cu duhul versurilor sale, înaripîndu-mă cu acel „Eu rămîn ce-am fost : romantic".

Luasem această fericită întîmplare drept o viză pentru călătoria la Maiakovski, un fel de pașaport liric eminescian, cu care urma să mă legitimez, acasă la marele romantic al secolului nostru, pe care avea să-l traducă în limba gruzină, ca și pe Maiakovski, poetul Grigol Abașidze.

2. „DATOR FAȚĂ DE VOI, CERURI DE DEASUPRA LUI BAGDADI"

Sînt multe, învolburate și năvalnice ca apele Rionului natal, care mă întîmpinaseră încă la intrarea în Kutaisi, impresiile despre Maiakovski, copilul, unele sugerate indirect de lecturi, altele culese la hălăduirea mea recentă prin

Statuia lui V.V. Maiakovski din curtea gimnaziului la care a învățat

aceste locuri. Pe deasupra duceam cu mine, document de preț, un xerox al manuscrisului unei povestiri ce mi-o trimisese prin anii '60 sora poetului, Liudmila Vladimirovna Maiakovskaia, despre nașterea acestuia. O povestire în care se spunea într-o rusă simplă pe înțelesul tuturor, implicit al meu :

„Fratele meu, Vladimir Vladimirovici Maiakovski, s-a născut la 7 (19) iulie, anul 1893, în ziua nașterii tatălui, de aceea l-au și numit Vladimir.

Mama și întreaga noastră familie își aminteau bine această zi. Mi-a rămas și mie în memorie.

Era soare, zăpușeală. Eu mă pregăteam să intru în prima clasă a școlii cu internat din Tbilisi și plecasem la învățătoare.

În acea zi, tata s-a ocupat de mine : mi-a servit micul dejun, mi-a controlat cărțile și m-a trimis cu un brigadier la ora 9. Mi-amintesc starea lui de neliniște. La întoarcerea acasă am aflat că la ora 10, dimineața, se născuse Volodia.

Tatăl împlinea în acea zi treizeci și șase de ani. Împotriva obișnuințelor, pregătiri pentru sărbătoarea familială nu se făcuseră. Au venit cițiva brigadieri care l-au felicitat pe tata deopotrivă pentru nașterea fiului (în Gruzia este salutată în mod deosebit nașterea unui băiat).

Părinții, îndeosebi mama, după pierderea celor doi fii — Sașa și Kostia, care au murit din fragezi ani — se întristaseră foarte. Cu atît mai bucuroși au întîmpinat nașterea lui Volodia."

Fac precizarea că acest manuscris, cu facsimil și traducere, apare în „Manuscriptum", nr. 1, pe 1988.

Sosit la fața locului, am încercat să identific lucrurile pe care le știam, locurile, oamenii, evenimentele. Primul martor ocular, care le mai văzuse în viață, în 1940, cînd s-a deschis muzeul, și localitatea, ca și raionul, au căpătat prin decretul Sovietului Suprem numele lui Maiakovski, pe mama poetului, Alexandra Alexeeva (născută Pavlenko) și surorile Liudmila Vladimirovna Maiakovskaia (decedată 1972) și Olga Vladimirovna Maiakovskaia (decedată 1949), acest martor ocular nu era altul decît nepotul gazdelor familiei Maiakovski, N.P. Kuciuhidze, directorul casei-muzeu.

Desigur, din casa-muzeu ne-a atras atenția așa-numita parte „Copilăria lui Maiakovski la Bagdadi", ca și capitolul „Anii de școală la Kutaisi". În aceasta și constă datoria sa față de cerurile de deasupra lui Bagdadi, care i-au străjuit copilăria pînă la 12 ani, cînd tatăl, Vladimir Konstantinovici, murind, familia s-a mutat la Moscova, în condiții grele de locuit.

Dragostea față de pămîntul natal al lui Bagdadi, ca și față de cel din Kutaisi, e nesecată și răzbate adesea din versurile sale.

În poemul puțin cunoscut publicului larg „Iubesc", Maiakovski scrie parcă pe urmele lui Eminescu („Cînd eram băiețandru" — în traducerea lui Cicerone Theodorescu) : „Jinduiam libertate, iubire... / Din copilărie — omenimea / e pusă să tragă la ham. / Eu pe malul Rionului / fuceam în neștire, / hoinar, / și nimic nu făceam. // — «Afurisitule !» mama-mi zicea / Tata, la furie m-ar fi bătut / Eu / cînd vreo rublă în mînă-mi cădea / jucam, cu soldații, sub garduri, barbut. // Cămașa — povară, / pantofii — povară, / mă prăjeam, la Kutaisi, în arșița de vară. / Cînd spinarea, cînd burta / le-ntorceam către soare, / pînă cînd foamea mă stringea-n cingătoare. // Se mira soarele : / «Ce mai puștoc! / Are și el o inimioară... / Mică / și bate cu-atîta jind ! / ...Cum / într-o șchioapă de om, / cum e loc / și pentru mine, / și pentru riu, / și pentru stîncile ce-nălțimea cuprind»".

Aici trebuie să-i dau din nou cuvîntul Liudmilei Maiakovskaia, care înfățișează astfel locurile natale ale poetului :

„O natură grandioasă și bogată, cu «stînci de o sută de verste», cu clocotitoare riuri și cascade, grădini roditoare și podgorii, întindere și libertate — acestea au fost primele impresii ale lui Volodia" (ca și ale noastre, adăugăm într-o paranteză).

Despre Gruzia păstra cele mai frumoase amintiri.

Maiakovski a scris poezia „Vladicavkaz-Tiflis" : „Știu / e-o prostie edenuri și rai ! / Dar dacă despre aceasta se cîntă ce ți-i, / Trebuie să fie Gruzia al bucuriei plai, / subînțeleg poeții".

După ce prezintă casa-muzeu, Liudmila Maiakovskaia conchide în însemnările sale :

„Farmecul curții — curgerea prin fața ei a riului Havisthali și piriul de munte rece, cristalin din mijlocul acestei curți."

Un muzeu e reprezentativ pentru prezentarea unei personalități, desigur, și prin aspectele tematice ilustrate, prin fotografii, mai ales dacă acestea sînt unicate sau document. Fascinația sa rămîn obiectele respectivei personalități, care-ți dau sentimentul că aceasta le-a însuflețit, le-a dat ceva din căldura ființei sale.

Și la casa-muzeu Maiakovski impresionează nu atît aspectele tematice elocvent prezentate, ci ceea ce a fost legat nemijlocit de viața lui V. V. Maiakovski ; obiectele folosite de tatăl său, V. K. Maiakovski, oferite muzeului V. V. Maiakovski de mama și surorile sale, Liudmila și Olga Vladimirovna Maiakovskaia la însăși constituirea lui.

Dintre obiectele folosite de tatăl său, V. K. Maiakovski, muzeul expune două șfeșnice pentru luminări, o călimară lată ca pentru instituție, un tampon-sugativă, cîteva cuțite necesare unui șef de ocol silvic, un toc de ochelari, cîteva carnete de însemnări, o scrumieră-scoică.

Fără îndoială, însă, că obiectul (să-l numim așa) care te îndulocește cel mai mult la contemplare, rămîne leagănul simplu de lemn din care a scrutat, prin fereastra larg deschisă, cerurile de deasupra lui Bagdadi, față de care s-a simțit toată viața dator.

Cititorul se întreabă în mod justificat : oare ce se citea în casa Maiakovski ? Muzeul, prin

Continuare în pag. a 7-a

REVISTA STRĂINĂ

● **CUNOSCUTA EDITURĂ FRANCEZĂ „HACHETTE"** a încheiat de curînd cu o editură din Shanghai un contract privind editarea în limba chineză a revistei ilustrate pentru femei „Elle". Primul număr din cunoscuta revistă franceză va apare la începutul lunii iulie a.c.

● **LA ROYAL ALBERT HALL DIN LONDRA** a avut loc festivitatea decernării premiilor anuale britanice pentru industria discului, consacrat muzicii rock. Pentru anul 1987, premiile au răsplătit activitatea lui George Michael, Michael Jackson, Alison Moyer, precum și grupurilor „U-2" și „Pet Shop Boys".

Albumul „Hotching like the Sun" al acestui din urmă grup a fost distins cu titlul de cel mai bun disc al anului 1987.

● **ÎN ORAȘUL HOUSTON DIN TEXAS** se desfășoară un cuprinzător Festival al artei fotografice, la care expun cei mai cunoscuți artiști fotografi din Statele Unite și Europa. Cele 80 de expoziții de fotografii organizate în muzee, galerii de artă și diferite alte instituții de cultură cuprind un număr impresionant de lucrări fotografice înfățișînd cele mai diverse domenii ale activității umane.

Festivalul a fost organizat pentru prima dată în anul 1986, acum el căpătînd caracterul unei bienale. Expozițiile sînt însoțite de simpozioane, prelegeri, întîlniri ale artiștilor cu publicul etc.

● **ARTA PLASTICĂ NORVEGIANĂ A SECOLULUI XX ESTE APROAPE NECUNOSCUTĂ ÎN EUROPA.** În afară de pictorul Edvard Munch (1863—1944) și de sculptorul Gustav Vigeland (1869—1943), nici un artist plastic norvegian nu a dobîndit pînă în prezent recunoașterea universală. Dar, cu toate acestea, în Norvegia trăiesc și creează pictori deosebit de talentați. Aceasta este concluzia unui interesant articol intitulat „Pictura norvegiană — țară necunoscută", apărut în revista elvețiană „Du", din Zurich, sub semnătura lui Marc Keller.

Unul dintre acești pictori talentați este Frans Widerberg, născut în anul 1934 la Oslo, considerat astăzi drept cel mai reprezentativ pictor al Norvegiei. El lucrează numai cu culorile de bază: roșu, albastru și galben, care definesc așa-numitul „timbru Widerberg".

Acest mod de a folosi culorile nu este tipic norvegian, nu a creat școală. Este însă la modă acum, în anii '80, cînd norvegienii l-au redescoperit pe marele lor pictor Edvard Munch și cînd în arta țării lor au apărut, datorită acestei regăsiri, elemente puternice ale picturii expresioniste. Această orientare este pe gustul norvegienilor, întrucît un număr mare de pictori din această țară din prima jumătate a secolului al XX-lea s-au format în spiritul lui Matisse, iar în Norvegia cuvîntul hotărîtor îl avea „școala franceză".

Greta Scacchi și Valeria Golin

● **REGIZOAREA VEST-GERMANĂ MARGARETHE VON TROTT** lucrează în prezent la ultimele secvențe ale unui film care se va numi „Frica și dragostea", realizat după un scenariu elaborat împreună cu scriitoarea italiană Dacia Maraini. „Este un film despre teama de dragoste, despre teama că nu vom ajunge să cunoaștem dragostea, despre teama de a nu pierde dragostea. Despre teama că nu vom ajunge să descoperim sensul vieții. Filmul vorbește despre singurătatea la care ajung cei care nu sînt capabili să facă compromisuri în viață, care nu-și destăinuie cele mai intime gînduri", spunea regizoarea într-un interviu publicat recent în revista „Europeo", care apare la Milano.

Margarethe von Trott s-a inspirat din „Trei surori" de Cehov, ale căror destine sînt aduse pînă în anii '80 ai secolului nostru. Ele vor fi astfel confruntate cu evenimente noi : lupta pentru pace, împotriva înarmării nucleare, pentru protejarea și ameliorarea mediului înconjurător. „Din Cehov am luat atmosfera și constelația personajelor, visul că am putea trăi altfel și moartea speranței, faptul că viitorul devine pe negîndite trecut lăsîndu-ne cu mîinile întinse și goale. Dar Cehov a fost pentru mine doar punctul de plecare, filmul nu va prezenta o întîmplare petrecută în Rusia, filmul este al meu. Își vor găsi în el loc și anii furtunoși ai studenției și anii afirmării feminismului, dar și deziluziile provocate de faptul că visele noastre au fost mai mari decît realitatea", spunea regizoarea.

Principalele roluri feminine sînt interpretate de Fanny Ardant (Valeria), Greta Scacchi (Maria) și Valeria Golin (Sandra). „În toate cele trei femei este o frîntură din mine, spunea Margarethe von Trott. În tinerețe eram ca Sandra, năvalnică și utopică. Cînd m-am îndrăgostit, am trecut prin sentimentele Mariei, iar astăzi mă simt foarte aproape de Valeria, femeia-mamă nevoită să-și estompeze propria durere pentru a putea înțelege durerile altora".

● **JOACHEN LAABS ESTE UN REMARCABIL POET ȘI PROZATOR DIN R. D. GERMANĂ.** Născut în anul 1937, a debutat în 1970 cu volumul de poezii „Un tramvai pentru Nofretete", după care a urmat romanul „Căsuța din iarbă sau Cum să împarți 35 000 de femei la doi bărbați". De atunci publică în paralel proză și poezie. În aceste volume, ca și în cele care au urmat — „Fuga", „Cealaltă jumătate de lume", „Fiecare om vrea să fie rege", Joachen Laabs se manifestă ca un scriitor preocupat de relațiile interumane, de sentimentele și felul de a gîndi al contemporanilor săi. Uneori prozele sale sînt atît de simple încît ai impresia că ți le spune un vecin a cărui vorbă musteșe de înțelepciune.

— Care sînt tendințele principale în literatura R. D. Germane din ultimii ani ? a fost el întrebat.

— Sînt mai multe, pe unele dintre ele am să le enumăr în trăsăturile lor esențiale. Cea mai pregnantă este tendința următoare : punctul de reper al literaturii devine tot mai mult individul care trebuie să se confrunte cu greutățile. Individul este prezentat tot mai mult în centrul greutăților, al dificultăților, din care iese în chip de învingător moral. Această tendință a-s-a manifestat încă de acum cincisprezece ani, iar acum este din ce în ce mai pregnantă. Urmează apoi caracterul documentar al literaturii. Experiența trecutului ne-a învățat că a vedea lucrurile inexact, înfrumusețate de patos, nu ajută la nimic. Realitatea trebuie surprinsă în mod corect și concret dacă vrem ca ea să mine lucrurile înainte. Informațiile trebuie să fie autentice. O altă tendință (una internațională, dar care s-a răspîndit și este evidentă și în R. D. Germană) este dată de întrebările care se pun în legătură cu emanciparea femeilor, cu revizuirea noțiunii de emancipare a femeii...".

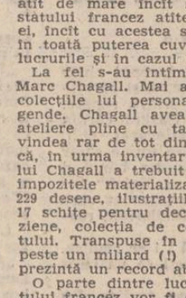

● **„SCRIU POVESTIRI DE CÎND AM ÎNCEPUT SĂ SCRIU,** spunea scriitorul estonian Arvo Valton, născut în anul 1935, autor a 26 volume de povestiri. Cred că acest lucru ține de firea mea întrucît sînt un om neliniștit, care trebuie să fie mereu în mișcare. Atunci cînd îmi reușește ceva mă plictisesc, de aceea trebuie să experimentez ceva nou, iar din acest punct de vedere povestirea mă ajută foarte mult. Povestirea este ceva foarte mobil, reînnoirea literaturii se realizează, de regulă, prin poezie și povestire. De aceea eu cred că o literatură care are o povestire bună este o literatură cel puțin în mișcare. În caz contrar se poate vorbi de stagnare."

Arvo Valton este un adept și un maestru în același timp al grotescului în literatură.

„Grotescul vine spre noi din Evul Mediu, dar el nu este propriu fiecărui popor. Literatura estonă a fost dintotdeauna ironică. Rudele noastre cele mai apropiate — finlandezii — sînt ceva mai lenți, noi sîntem mai plini de viață poate și pentru că trăim ceva mai la sud. Viața noastră în istorie a fost mai grea decît a lor. Umorul lor este totdeauna blînd, autoironia se înfiripește pe ici pe colo, iar ironia lipsește cu desăvîrșire. În schimb, literatura noastră este numai o ironie, ea este în firea poporului nostru. Iar aceasta reclamă anumite forme, între care și grotescul. Acesta este unul dintre motivele pentru care abordez grotescul. Iar al doilea motiv ar putea fi și timpul în care trăim. De-a lungul anilor oamenii au fost obișnuiți să gîndească una, să audă alta și să spună altceva. În această situație ironia este o formă de autoapărare".

● **CÎND MOARE UN POET, PRIETENII ÎL PLÎNG,** spune o cunoscută șansonetă. Cînd moare un pictor, un pictor mare, nimeni nu mai are timp să plîngă pentru că funcționarii fiscali își fac apariția mai repede decît s-ar crede, pentru a inventaria operele de artă rămase. În cazul pictorilor impozitele sînt atît de mari încît, de regulă, moștenitorii nu au altceva de făcut decît să vîndă o bună parte din lucrările rămase moștenire pentru a putea plăti fiscul.

Pentru ca operele de valoare să nu fie vîndute în străinătate, guvernul francez a acceptat ca sumele respective să fie plătite prin... opere de artă. În cazul lui Picasso, de pildă, impozitul a fost atît de mare încît soția lui a trebuit să vîndă statului francez atîtea lucrări celebre ale soțului ei, încît cu acestea s-a putut deschide o expoziție în toată puterea cuvîntului. La fel s-au întîmplat lucrurile și în cazul lui Max Ernst, Colder și alții.

La fel s-au întîmplat lucrurile și, recent, cu Marc Chagall. Mai ales că despre acesta, despre colecțiile lui personale se spuneau adevărate legende. Chagall avea la Saint-Paul-de-Vance trei ateliere pline cu tablouri proprii, știindu-se că vindea rar de tot din creațiile proprii. Așa se face că, în urma inventarului organelor fiscale, văduva lui Chagall a trebuit să plătească statului francez impozitele materializate în : 45 tablouri, 151 guașe, 229 desene, ilustrațiile pentru cincisprezece cărți, 17 schițe pentru decorurile unor spectacole pariziene, colecția de ceramică și portelan a artistului. Transpuse în bani, acestea echivalează cu peste un miliard (!) franci francezi, sumă care reprezintă un record absolut în materie.

O parte dintre lucrările intrate în posesia statului francez vor fi expuse la galeriile de artă de la Beaubourg, o parte la Muzeul Chagall din Nisa.

● **SCENARIST, DRAMATURG ȘI PROZATOR, VLADIMIR KORNER,** născut în anul 1939, este una dintre prezențele cele mai active ale vieții culturale din Cehoslovacia. După scenariile sale, regizori cehi de primă mărime ca František Špáčil, Karel Kachyňa, Dušan Klein, Jiří Svoboda și alții au realizat filme de referință pentru cinematografia cehoslovacă. El se bucură de o bună reputație și pe plan internațional.

„Nu am scris niciodată un scenariu pentru un film care să nu am garanția că se va vinde în cel puțin zece țări, spunea el. Aceasta este profesiunea mea de credință. Filmul este destinul meu, singurul lucru pe care îl înțeleg și pe care știu să-l fac... Am scris și romane, dar ele nu au constituit decît o etapă premergătoare realizării unor filme. În întreaga mea viață am scris doar două romane fără ambiția de a fi transpuse pentru ecran. Beletristica vreau s-o las pentru cînd nu voi mai putea scrie pentru film. Autorul cărților trăiește în mijlocul unor personaje fictive și nu între oameni vii. În film este exact invers : scenaristul se află în cea mai mare parte a timpului în contact cu creatorii și cu actorii și vede dintr-odată că întreaga întîmplare scrisă de el înviază pur și simplu. Scriu cel mult două săptămîni pe an, pentru mine a scrie scenarii este în primul rînd o muncă de concentrare, pentru care plătesc chiar cu sănătatea. Pregătirile durează mult mai mult, cîte trei, uneori patru ani. Trebuie să aștept pînă cînd totul s-a copt și abia după aceea mă așez în fața mașinii de scris...".

● **LA ȘAPTE CINEMATOGRAFE DIN MOSCOVA** s-a desfășurat recent o retrospectivă a filmului american. Majoritatea peliculelor cuprinse în retrospectivă au fost prezentate pentru prima dată publicului sovietic. Retrospectiva a fost organizată în cadrul Acordului dintre Asociația oamenilor de teatru și film din U.R.S.S. și organizația americană „Diplomația prin teatru și film".

Între cele 30 de filme care au fost prezentate figurează și „Vrăjitorul din Oz" și „Cîntînd în ploaie", precum și „King's Row", realizat în anul 1942, în care rolul principal masculin este interpretat de Ronald Reagan.

Retrospectiva anterioară a filmului american în Uniunea Sovietică a avut loc în anul 1959.

SPORT

Puntea dintre aprilie și mai,

...străjuită la un capăt de mărgăritar iluminat și la celălalt de garduri de liliac ghiurghiuliu, stă să se scufunde sub galopul învălmășit a o sută (cel puțin o sută !) de cai cu trei picioare — numărul aproximativ al jucătorilor din cele opt (opt !) echipe care se zbat în ghearele pierzaniei. Vă anunț cu glas sfios, ca și cum aș cosi iarbă în altare părăsite, că niciodată în istoria postbelică a fotbalului românesc nu s-au produs în fața publicului atîtea căruțe lipsite de roți și de sensul drumului. Ce cară ele prin zilele anului ? Spaimă, vanitate și, nu rareori, corupție. Stați blînzi, mi-a înflorit pe geam glicina. Ciorchinii ei, spumegînd în idei fulgerate de la sud, aduc în amintire baluri romantice și nici-un adevăr modern. Glicina ține partea minunii și-și scutură-n mirări circulare îndemnul de-a nu crede în miracole împletite cu mîna. Știu din bătrîni și din ograda în care am copilărit (pusă pe buză de gîrlă) că fruntea apelor surpă malul. Berbecii se bat în coarne, primăvara, dar numai mieii cad sub cuțit în zilele Paștelui. Zvîrcolirile cozii reproduc sîngerările fosforului din zona capului. Sus trebuie căutată explicația năucelii din coadă. Foaie verde roată mîncinoasă, cine te calcă pe pedală, ăla îți măsoară sfîrîitul. Nu căutați de legende preacurate vîrful piramidei. Acolo-și sparge luna palida ei țeastă, lăsînd să curgă spre poale ciosvîrte de lumină și hălci de întuneric. Împărțite după cum au vrut aranjorii. Și atunci ? Păi, atunci avem doar două echipe capabile să înfrunte vijelia din cupele europene (mereu Steaua și o necunoscută) și vreo patru mici vîrtejuri care înalță stîlpi de fum sau de colb pe drumul mătăsii, fără să sperie nici caravanele, nici jefuitorii lor.

Trec în luna mai pe sub vișini în care se-ngînă povești albe. În palatele din cerul gurii se topesc, încă de pe acum, mireasma fructului, răcoarea lui cărnoasă și voluptatea din ochii fetelor care și-l atîrnă cercel la ureche.

Pentru că știu, de mai multă vreme, și cine va cîștiga campionatul, și cine va retrograda, trec puntea spre luna mai, cum trece luna dealurile cuminți ca să aștearnă pojar de pietre prețioase lîngă un trandafir cu creanga-n apă. (cîntec ? basm ? descîntec ?)

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

ANUL XXXI
19
(1 356)
Sîmbătă
7 mai
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PROGRAM AL DEVENIRII COMUNISTE

În acest timp de puternică efervescență creatoare în viața țării cînd se decide, prin faptele noastre, ale tuturor, prin realizarea exemplară a obiectivelor stabilite de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului, trecerea într-o nouă etapă de dezvoltare a României socialiste, recenta **Expunere a tovarășului Nicolae Ceaușescu cu privire la unele probleme ale conducerii activității economico-sociale, ale muncii ideologice și politico-educative, precum și ale situației internaționale** are semnificația unui document programatic de excepție. Pornind de la aprecierea lucidă, profundă, nuanțată a actualei etape în planul activității interne și internaționale — coordonată permanentă a demersului teoretic ce caracterizează strălucita operă a secretarului general al partidului nostru — **Expunerea** devine prin deschiderea sa către toate orizonturile muncii și creației un program de anvergură națională pentru viitorul imediat, pentru devenirea comunistă a patriei. Documentul ce se află în aceste zile în atenția întregului partid, a întregului popor este, poate înainte de orice, un apel grav, vibrant, adresat conștiințelor, o chemare la responsabilitate și angajare întemeiată pe convingerea că fiecare dintre noi, la locul său de muncă, trebuie să facă dovada înțelegerii superioare a momentului istoric pe care îl trăiește națiunea română. Experința acumulată în anii Epocii Nicolae Ceaușescu, înnoirile ce marchează practic fiecare zonă a țării, edificarea unui sistem amplu, eficient al democrației muncitorești, revoluționare oferă premisele transformărilor în conștiință către care ne cheamă secretarul general al partidului. În procesul de conducere a activității economico-sociale, în munca întregului front ideologic se impune cu caracterul unei norme de conduită permanentă, al unei legi morale, angajarea cu maximum de competență, de eficiență și creativitate în înfăptuirea sarcinilor concrete ale fiecărui domeniu. Măsura faptelor, capacitatea de a învăța mereu, de a înțelege noul și a-l aplica, refuzul dogmelor și renunțarea la orice formă de a escamota neîmplinirile în spatele unei autocritici de circumstanță — iată doar cîteva dintre temele de meditație și de acțiune neîntîrziată pe care ni le propune recenta **Expunere.**

Documentul la care ne referim are trimiteri exprese către domeniul nostru de activitate, presa, literatura contemporană avînd sarcini de mare responsabilitate în procesul de făurire a unei conștiințe noi care să exprime plenar nivelul dezvoltării generale a patriei. Subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu : **„În întreaga activitate politico-educativă va trebui să angajăm cu și mai multă putere uniunile noastre de creație din domeniul literaturii, muzicii, artei plastice. Ele trebuie să participe activ, prin toate operele lor, la promovarea concepției revoluționare, a principiilor socialiste, a politicii partidului nostru, la ridicarea nivelului general de cultură al maselor, al poporului. Presa, radioul și televiziunea, cinematografia, teatrul, în general toate mijloacele de informare și educație trebuie să-și perfecționeze activitatea, să o axeze într-o măsură mai mare pe problemele generale ale dezvoltării patriei, ale activității politico-educative de ridicare a nivelului general de cultură al întregului popor".**

Iată de ce, astăzi mai mult decît oricînd, lucrările noastre trebuie să-și aibă miezul în pulsul viu al realității, să vorbească despre oamenii între care trăim și pentru care scriem, despre viața lor complexă, despre întemeierile în care își zidesc gîndul și faptele. A refuza aceste teme, ca scriitor, ca om de cultură înseamnă a te refugia într-un ținut sterp, a-ți tăia punțile de comunicare cu semenii tăi. Cele mai valoroase lucrări ale literaturii române contemporane exprimă în cel mai înalt grad acest proces de asumare a realității ca pe un blazon de noblețe, ca pe o datorie de conștiință a artistului-cetățean.

Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, program teoretic de excepțională anvergură ce dimensionează întreaga viață spirituală a națiunii române în perspectiva acestui sfîrșit de mileniu, oferă creației noastre, muncii noastre în spațiul de suflet al limbii române, orizonturile cărora trebuie să le dăm consistența unor lucrări literare capabile să rămînă în timp ca mărturii adevărate și încărcate de frumusețe despre momentul istoric pe care îl trăim și prin care ne legitimăm acasă și în lume.

N. D. Fruntelată

Tablou de Eftimie Modalcă

PARTIDUL — centrul vital al națiunii

Drumul lung și eroic străbătut de Partidul Comunist Român — de la crearea sa în 8 mai 1921, și pînă astăzi, în contemporaneitatea cea mai exactă a patriei — atestă o istorie atît de complexă și de dinamică, încît în dreptul numelui său s-au putut scrie, într-adevăr, cele mai luminoase pagini ale vocației de libertate și independență a poporului, o epopee vastă a înaintării României spre cele mai înalte culmi ale progresului și civilizației socialiste. Istoria a îndreptățit partidul cu o apartenență de fond, inestricabilă, la cele mai profunde și mai scumpe idealuri ale existenței noastre ca patrie și popor. Pentru ca partidul, la rîndul lui, să confere istoriei un sens înalt și făuritor, ca expresie a acțiunii conștiente a poporului, ca argument al asumării de către acesta a propriului destin. Primăvara creării partidului nostru comunist este, de aceea, primăvara țării, lupta partidului, este temeiul de gînd și de conștiință al patriei, chemarea spre înaltele orizonturi ale muncii și creației, pentru edificarea materială și spirituală a socialismului și comunismului pe pămîntul românesc.

Inspirînd, organizînd și conducînd toate marile bătălii pentru dobîndirea și afirmarea drepturilor fundamentale ale poporului, inspirînd, organizînd și conducînd toate marile transformări revoluționare prin care România s-a înscris decisiv pe orbita dezvoltării socialiste multilaterale și a făuririi unui întreg sistem de valori economice, moral-politice și sociale care să-i schimbe radical înfățișarea și să-i configureze un nou statut în lumea contemporană, partidul și-a legitimat însuși rolul său conducător, forța sa vie catalizatoare, care emană de la trecutul înaintat de luptă, de la prezentul glorios, de la viitorul pe care ni-l inspiră și către care îndreaptă lumina de conștiință a întregii națiuni.

Congresul al IX-lea al partidului reprezintă, așa cum se știe, evenimentul inaugural al epocii pe care o trăim. Prin importanța și semnificația sa, ei se înscrie în linia acelor momente de virf ale istoriei care, pe măsura trecerii timpului, își dobîndesc o tot mai pregnantă confirmare și o înțelegere care se transformă într-un permanent și esențial reper. Partidul însuși a cunoscut atunci o revigorare a spiritului său revoluționar. Și o extraordinară cuprindere a problematicii făuririi noii societăți, într-unul din cele mai active consensuri de cerințe și posibilități și după criterii care angajau pe deplin gîndirea și acțiunea creatoare. Alegerea în fruntea partidului a tovarășului Nicolae Ceaușescu a însemnat revirimentul de conștiință al întregii națiuni. Tezele și principiile formulate de secretarul general al partidului, orientările sale în materie de gîndire și practică socială au condus și conduc de atunci spre noi abordări ale realității, spre transformări și împliniri epocale. Însăși fundamentarea rolului și locului partidului în societate, definirea sa ca **centru vital al națiunii** și, în consecință, situarea pe alte coordonate, la noi altitudini și cu alte rezultate, a întregului proces de edificare socialistă reprezintă una din laturile de fond ale operei teoretice și practice a tovarășului Nicolae Ceaușescu, marea contribuție prin care secretarul general al partidului îmbogățește tezaurul gîndirii politice contemporane. Ideile și idealurile unirii au dobîndit prin partid o nouă accepție, aceea a unității de voință și acțiune ca fundament politic și social al celor mai cutezătoare aspirații și împliniri. Militantismul culturii și artei emană de la partid și are, prin ideologia partidului, prin gîndirea și opera secretarului său general, un suport nou de verticalitate a spiritului și profunzime a înnoirii creatoare. Dar acest militantism este specific tuturor domeniilor de muncă și viață și este cert că, în esența sa, el este o trăsătură a însuși spiritului revoluționar.

Reprezentativ pentru anii epocii noastre, spiritul revoluționar este și un mod de a consacra prezentul prin mari și inconfundabile ctitorii. Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului conferă, prin programele și hotărîrile adoptate, o imagine cît se poate de elocventă asupra eforturilor muncii și creației în sfera cărora se cuprind nu numai noi cerințe și posibilități ale dezvoltării intensive în economie, în știință și cultură, ci și o nouă calitate a acestora, o nouă viziune care, întemeiată pe cunoaștere, pe răspunderea și angajarea patriotică, revoluționară, să conducă la accelerarea progresului material și spiritual al patriei, la înscrierea României pe orbita unei țări socialiste cu dezvoltare medie. Dinamica unei noi perspective se află în imaginea de azi a muncii și creației iar dimensiunea acesteia înseamnă înfăptuirea întocmai a obiectivelor actualului cincinal, un larg nivel de profesionalitate și conștiință politică revoluționară. Din experiența acestor ani se desprinde certitudinea viitorului, pe această experiență se reazemă orizontul de mîine al patriei.

Sărbătorind primăvara creării partidului, sărbătorim destinul istoriei prezente și viitoare. La măreția actului făuritor de odinioară stau azi, mărturie ce înfruntă secolele, ctitoriile epocii Nicolae Ceaușescu. Prin ele vorbește însăși conștiința poporului român, vorbesc generațiile care, martore și participante active la cea mai prodigioasă și mai reprezentativă construcție din toată istoria patriei, s-au construit și se construiesc ele însele în lumina unei mari și revelatoare condiții.

Luceafărul

Semnificații în Mai

Răsfoim filele de început de mai într-un mănunchi de raze sărbătorești. Și ele se leagă între ele asemenea firii din care vin și către care se duc amintindu-ne de fiecare dată că aparținem unei patrii care și-a făcut chiar și din ideea de primăvară unul din momentele sale eroice, fundamentale. La 8 mai 1921 se petrecea acel act făuritor de importanță epocală pentru destinele moderne ale României, crearea Partidului Comunist Român. La 9 mai 1877 se proclama independența de stat, victorie cucerită pe cîmpul de luptă și făurită cu jertfa și truda unui popor pe atunci de țărani. Relația mi se pare pe de-antregul covîrșitoare. Pentru că ceea ce mai tîrziu apărea pe scena istoriei ca act al conștiinței politice muncitorești — partidul comunist — mai înainte, pe filiera ideii de independență și libertate, se realiza ca un lung și stăruitor drum. Distanțate în timp, dar apropiate prin rădăcina aceleeași apartenențe, momentele respective sînt o confluență a primăverii. Și ne-a fost dat ca tot primăvara să putem sărbători și una dintre cele mai mari victorii ale umanității, înfringerea fascismului, sfîrșitul războiului fascist. În dubla semnificație a zilei de 9 mai se află multipla răsfrîngere a condiției noastre de azi și într-un anume fel ea este chiar simbolul care acoperă sau către care vin aproape toate izvoarele istoriei țării.

Actul făuritor de la 8 mai 1921 îl aduna și-l întregea pe cel al independenței de la 1877, pentru ca el să însemne și acea primă logică a alianței muncitorești-țărănești, premiză și platformă totală a unei lupte care

Aurel Dara

Continuare în pag. a 2-a

Antologia «Luceafărul»

Noi toți, Partidul, Patria, Poporul

E țara românească-n sărbătoare,
Carpații dau ca bravi oșteni onorul,
Cînd urcă roșul steag și tricolorul
Ca pe-un catarg pe culmea cea mai mare.

E-un timp solemn cînd și mai larg
ni-i zborul
Spre-naltul crug al zilei viitoare,
Că-n Nicolae Ceaușescu are
Pămîntul luptelor izbînditorul.

Răsune, dar, a inimii urare :
Trăiască înaintemergătorul !
Nădejdea noastră-n veci nemuritoare.

Și-astfel, sărbătorind Conducătorul,
Ne înălțăm în cinste fiecare
Noi toți : Partidul, Patria, Poporul.

Niculae Stoian

FILE DIN CRONICA VIE A REALITĂȚII

● „Militantismul culturii" de ● A. I. Zăinescu ● „Argumentele conștiinței comuniste" ● „Lumina din oameni" ● Reportaje de ● Ion Andreiță și ● Ștefan Iovan ● Poeme patriotice

(în pagina a 3-a)

TÎNĂR ÎN AGORA

Ieșirea de sub munte

În viața cea de toate clipele mă numesc Ștefan Cioacă. Cioacă desemnează, în Valahia, niște piese de la războiul de țesut, iar în Ardeal — vită slăbănoagă. Mai înseamnă vîrf de munte sau de deal. Bunicii mei dinspre tată, în fiecare toamnă spre iarnă, plecind ei cu oile spre Brăila, și poate mult mai încolo, prin Europa, pe drumurile transhumanței, ultima oară, cînd mai îmbrățișau într-o ultimă privire vatra satului, se aflau pe cioaca dealului, după care apuneau în jos, pentru multă vreme. Bunicii mei dinspre mamă au fost, și ei, tot țărani. Au trăit după rînduielile cele străvechi, iar după ce au dat vieții lor un rost s-au retras, decenți, în țintirimul satului care este mai mult pădure și vuiet, vorbă din adînc. Iată, scriu „s-au retras, decenți..." și spiritul meu se revoltă. Moartea nu poate fi decentă. Știu asta încă din copilărie.

S-a bătut multă monedă pe ideea că românul a privit moartea cu seninătate și, pentru aceasta, că este lipsit de tragism, uitîndu-se că aceleași argumente care pledează pentru resemnarea romînului pot fi folosite, cel puțin în egală măsură, cu sensul de provocare a morții, ca sforțare de a

Ștefan Ioanid

Continuare din pag. a 6-a

● În acest număr : ● Tradiții ale literaturii române contemporane ● Luceafărul — confesiuni literare ● Aurel Martin : „Rostul cenaclului : a descoperi pe marele scriitor de mîine" ● Atitudini ● „Șantierele Istoriei literare" de F. Băileșteanu ● Rememorări de Mircea Micu ● Post restant de Iulian Neacșu ● James Clavell : „Shogun" ● Sport de Fănuș Neagu

Patria ca lirism

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Obîrșia ardeleană pecetluiește solemnul lirism al lui Ioan Tecșa („Cu lumina sufletului", 1987) și îl definește atît în aspectul exterior, care e al unui tradiționalist înzestrat cu invenție, cît și în conținutul sufletesc, dens și profund, păstrînd pînă și în euforie o urmă de dramatism. Poetul, care este unul dintre cei mai dotați, sub raport estetic, dintre cei apăruți în ultimii cinci-șase ani, dezvoltă o tradiție transilvană a cărei vigoare e în afară discuției și năzuiește, cu toate acestea, a propune o soluție proprie, inconfundabilă. Gînd, de altminteri, lăudabil și nu de pus ține ori transportat în expresie, căci tradiționalismul lui Ioan Tecșa este unul creator și un stimulent pentru formule apte a defini o voce cu individualitate. Această combinație nu-i de neimaginat și putem zice că, dimpotrivă, ea se recomandă atunci cînd, prin conformație sufletească și adeziuni, poetul tînăr e înclinat a cultiva o lirică de solemnități și dedicată cîntării permanențelor. Tradiția rămîne a fi, în aceste situații, un punct de pornire verificat esteticește prin valori și care absolvă pe poet de încercări inutile și al căror deznodămînt e, adeseori, o confirmare a formulelor încetățenite. Acceptînd fără șovăire valorile tradiției, Ioan Tecșa socotește că o înaintare în termen propriu abia de aci încolo se poate face, respectînd cadrele pe care o evoluție literară îndelungată le-a stabilit și a documentat, prin ele, creația de valori.

Poetul începe, de altminteri, prin astfel de exerciții unde se observă o caligrafie minuțioasă cîștigată prin atenția față de model : „Revers de iarnă, albe datini / ce umplu cerul inimii, cîmpia, / cu-nfiorarea imnului din paltini / sub semnul stelei mele, România // Sfioasă seva-n anotimp răzbate / spre mugurii din gînduri și livezi / albastre primeneli îmbracă sate / în primăvara jocului de iezi". Acestea, ca și altele, de acest fel : „Voievodala-ți mînă de țăran / întinsă pe destinele cu grîuri / eu ți-o sărut la început de an / ca un drumeț îngenuncheat la rîuri // Și mă petrec la sacrele-ți izvoare / născute dintr-un fluier de străbun / iar

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 2-a

RECAPITULĂRI

Recuperarea umanității mioritice

„Recuperarea unei umanități mioritice" (C. Stănescu) este specifică și nuvelei *Drumul cîinelui* de Ion Lăncrănjan. Aici este valorificat cu prioritate, la proporții de-a dreptul monumentale, simbolul mumei mioritice. Se întîlnește aceeași modalitate a infiltrării mitice în planul unei realități date. Impactul acesteia din urmă cu folclorul este mai puternic și mai direct decît în alte scrieri ale lui Ion Lăncrănjan. Este și motivul pentru care simbolul Mamei, ortografiat mereu cu inițiala în majusculă, îl găsim de la început înscris pe coordonatele mitului. Ne întîmpină mai întîi imaginea psihologică a Mamei, care în miez de noapte, în condițiile unei viforițe cumplite, așteaptă cu înfiorare posibilitatea iminentă a întîlnirii în casă a celor doi fii ai ei : unul întors în țară ca spion „imperialist", celălalt ca ofițer intransigent încadrat în trupele de securitate. Proporțiile dramei ne sînt sugerate prin sufletul frămîntat al Mamei, care seamănă cu viforița de afară. Starea aceasta de încordare se amplifică mereu pînă în finalul narațiunii, subliniindu-se „cum umbla ea prin casă îndurerată și înnebunită, cu sufletul rupt în două". Înălțimea simbolului e susținută prin analogia cu unele variante ale **Mioriței,** în care ciobanii adversari apar drept „frați de cruce", sau pur și simplu „frați". În niciuna dintre acestea confruntarea dintre ei nu se face în prezența Mamei. Este puțin probabil că autorul a urmărit de la început o asemenea modificare în structura mitului. El se arată mai curînd fidel analizei datelor realității, în care infiltrațiile mitice se produc oarecum de la sine. Așa se prezintă, spre exemplu, asemănarea pe care o face învățătorului satului, „domnul Crudu", între legendara Vrincioaie și Raveca lui Pilu, care, rămasă văduvă de timpuriu, crescuse singură, luptîndu-se cu greutățile, șapte feciori. Alte personaje, participante la șezători, în care Raveca își dezvăluie talentul, îi subliniază, ca din întîmplare, simbolicele legături cu mitul : „Ia tăceți și ascultați pe nană Ravecă ! Fiindcă ea, măi dragă, le știe pe toate ! Îi mai ceva ca Pălimășoaie ! Parcă-ar fi mumamumelor !". Pentru toate acestea, în colectivitatea folclorică, în care are un loc de frunte, Mama trece drept „năzdrăvană".

Paralel cu această imagine folclorică a Mamei se întregește și imaginea ei socială, așa cum se profilează aceasta în propria sa conștiință. Personajul dezvăluie scene diverse de viață, cu bucurii, iubiri, necazuri, amintiri cu cei cinci copii morți în război și cu cei doi rămași încă în viață. Nu uită cînd a fost rea și nechibzuită,

Dumitru Bălăeț

Continuare în pag. a 2-a

ATITUDINI

„Sursele potrivite" există

(PENTRU O ISTORIE A MENTALITĂȚILOR ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC)

Titlul acesta nu-mi aparține: l-a formulat mai tînărul meu coleg de breaslă **Alexandru-Florin Platon,** punîndu-l în fruntea unui interesant articol tipărit în seria de **istorie a Analelor științifice ale Universității „Al. I. Cuza" din Iași** (tom XXXII, 1986, p. 82—86 ; o versiune puțin scurtată și fără note a apărut și în „Dialog", an. XVII, nr. 112—113, iunie 1986, p. 13). L-am împrumutat pentru însemnările de față nu în intenția unui răspuns polemic, ci cu gîndul de a continua discuția, pledînd aceeași cauză, chiar dacă pozițiile noastre față de problema în dezbatere nu coincid. **Sau poate tocmai de aceea !**

Sintetica prezentare a stadiului cercetărilor asupra mentalităților, cu care începe Alexandru-Florin-Platon, ia ca model istoriografia franceză, unde începutul e făcut de mult : studii ca ale lui Lucien Febvre despre **sensibilitate în istorie, moartea în istorie, teroare, sentimentul siguranței, necredință, vrăjitorie** etc. sînt clasice. Cercetările ulterioare, pornite din același îndemn și din același interes, au anexat „progresiv istoriei mentalităților un ansamblu de teme noi, pînă atunci ignorate : regimul de muncă, familia, viața familială, atitudinile față de problemele majore ale existenței : viață, moarte etc.,

Ștefan S. Gorovei

Iași, 14 aprilie 1988.

Continuare în pag. a 2-a

Biblioteca județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

IONEL OPRIŞAN: «Lucian Blaga printre contemporani. Dialoguri adnotate»

Vremea biografiei unui scriitor, a spus-o G. Călinescu, vine odată cu intrarea lui în legendă sau în mit. Acestea două configurează un portret şi implicit liniile unei biografii. Întreprinzătorul le va urma sau va intra în conflict cu ele, atestînd astfel importanţa acestora.

Majoritatea scriitorilor români ai secolului XX n-au intrat încă în biografii memorabile, deşi ei sînt figuri de legendă sau de mit. Este vorba atît de generaţiile mai vechi, cît şi de unele mai noi. Dar, rămînind la cei care ne-au venit dinainte de cel de al doilea război mondial, trebuie să constatăm că nici Mihail Sadoveanu, nici Vasile Voiculescu, nici Tudor Arghezi, nici Lucian Blaga, nici G. Călinescu nu s-au bucurat de acele biografii care, luminate de legendă sau de mit, să relanseze în veşmînt nou şi potrivit marea figură a înaintaşilor. Mai mult decît atît unii au fost supuşi contestării, iar alţii unei interpretări a operei, care alterează de la sine liniile posibilului portret. Considerată greşit ca o îndeletnicire pedestră, fără înălţime, dimpotrivă istoria literară, biografia scriitorilor cere sinteză şi zbor înalt de care pînă acum critica şi istoria literară postbelică s-a învrednicit foarte rar. Mai ales aici, cînd iese din mărunta analiză fără perspectivă, ea este creatoare.

Lucian Blaga este unul dintre poeţii către care s-au întors generaţiile următoare de cititori şi de poeţi. Creator al unei opere literare unice şi a unui sistem filozofic singular, Lucian Blaga n-a mai fost după război nici scriitorul, nici profesorul universitar de dinainte vreme. Intrarea lui în viaţa literară s-a făcut tîrziu, iar noua viaţă literară a scriitorului Lucian Blaga a fost scurtă. Accidentul biografic a amplificat astfel misterul unei personalităţi, rămas închis sub şapte lacăte pentru unii dintre cei care l-au cultivat după război din dorinţa de a se afla în preajma celor mari. Lucian Blaga nu iubea spectacolul ci tăcerea.

Ionel Oprişan, care s-a ilustrat pînă acum ca excelent editor şi cercetător literar şi sagace exeget al lui Mihail Sadoveanu, a pornit la drum în 1978 din dorinţa de a reconstitui cu ajutorul celor care l-au cunoscut cu adevărat pe marele poet şi a terminat în 1987 o serie de interviuri (anchete literare) privitoare la Lucian Blaga. D. Caracostea, care a iniţiat acest tip de documentare se adresa direct celor în cauză şi de pe urma iniţiativei sale au rămas superbe amintiri literare de la cîţiva mari scriitori. Mihail Sadoveanu a scris o carte întreagă datorită acestei provocări intelectuale. Întreprinderea lui Ionel Oprişan este de aceeaşi speţă, dar reprezintă o altă etapă. Şi Lucian Blaga ne-a lăsat, ca şi Mihail Sadoveanu în **Anii de ucenicie**, o autobiografie, — e vorba de **Hronicul şi cîntecul vîrstelor** —, dar „anchetatorul" vrea mai mult decît atît. Istoricul literar procedează acum ca romancierul modern care luminează o primă mărturie cu ajutorul altora, succesive, solicitate să aibă în vedere toate, dacă se poate, aceleaşi fapte, împrejurări, persoane, teme. Astfel, Ionel Oprişan caută să dea temei cercetării de istorie literară, pentru că acţionează metodic, conform unui program de lucru pe care lectura acestor interviuri îl destăinuie. Mai întîi este vorba de alegerea celor care „depun mărturie". Nici unul dintre ei nu este un „martor" întîmplător. Este vorba de cei mai buni prieteni ai poetului dispărut, de scriitorii cu care Lucian Blaga a avut o reală şi intensă comunicare sufletească şi intelectuală. Sînt eliminaţi astfel cei a căror mărturisire nu are o justificare fundamentală. În al doilea rînd, firul acestor anchete este antianecdotic, ceea ce constituie unul din marile merite ale cărţii. Cartea urmăreşte un Lucian Blaga interior, dedus din operă, iar întrebările, conducerea discuţiei, aspiră tot timpul la precizarea unui portret spiritual. Chipul lui Lucian Blaga este astfel smuls din ghearele anecdotei şi al consumatorilor de pitoresc, fiind înălţat la temperatura pe care sufletul şi viaţa intelectuală a scriitorului au avut-o incontestabil. Este vizibil apoi că, în cazul prietenilor cei mai apropiaţi ai poetului, fluxul amintiri este lăsat să se manifeste în voie din dorinţa unei acumulări cît mai fireşti de elemente biografice.

În cursul acestor dialoguri, unde rolul istoricului literar revine discret, dar ferm, în urmărirea scopului propus, era inevitabil ca mai multe împrejurări şi evenimente din viaţa poetului să revină în discuţie. Anchetatorul nu se bizuie însă doar pe meandrele amintirii, ci stimulează activ discuţia pe anumite teme. Altfel spus, cercetătorul şi-a fixat cîteva repere de studiu şi le urmăreşte. Fiind interesat de viaţa ideatică a scriitorului studiat, el se va opri mai ales asupra momentelor de tensiune intelectuală ale carierei lui literare. Ionel Oprişan acordă importanţă răscrucilor polemice ale scrisului lui Lucian Blaga, momentelor de intensă solicitare la care a fost supus scriitorul. Altfel zis, autorul cărţii se îndreaptă către acele împrejurări în care resursele umane sînt solicitate la maximum şi dau măsura personalităţii. Evident, funcţionează aici proiectul sau scenariul unei biografii Lucian Blaga, dar istoricul literar o supune mai întîi verificării, apelînd la martorii ei legitimi. Desigur, procedeul este salutar şi exemplar prin prudenţa şi exigenţa lui, pentru a nu mai vorbi despre acribia cărţii, şi promite o viitoare viaţă a lui Lucian Blaga care rămîne singura justificare reală a întinsei anchete. **Lucian Blaga printre contemporani, dialoguri adnotate,** este o carte pregătitoare.

Lucian Blaga a fost o persoană controversată şi chiar contestată. Sînt fapte care o arată fără tăgadă. Polemicile lui o arată şi ele. Lucian Blaga a fost acuzat de furt intelectual, pe motiv că ideile trilogiei culturii ar fi fost formulate de altcineva înainte. A fost vehement combătut de teologi. A încrucişa spada şi cu foşti comilitoni de presă, decepţionaţi de spiritul diferit al orientărilor lui Lucian Blaga în cultură. Lucian Blaga a ţinut ca fizionomia lui intelectuală să nu fie răscroită după voinţa adversarilor lui de idei. Demnitatea conduitei poetului e subliniată mereu de interviurile-anchetă ale lui Ionel Oprişan.

După război, Lucian Blaga a fost introdus într-un con de umbră cu argumente care nu se mai pot susţine astăzi. Acest act de injustiţie literară, paralel cu cel făcut lui Arghezi, Călinescu, Voiculescu, avea nevoie şi el de clarificări. Această etapă a vieţii lui Lucian Blaga este examinată, în trecere sau insistent, cu ajutorul celor intervievaţi. Cumulul de informaţii venit din mai multe direcţii, de la persoane diferite, este de natură să ofere o masă de informaţii extrem de utile şi indiscutabil clarificatoare în legătură cu acest punct nevralgic din biografia lui Lucian Blaga, ca şi din istoria literară postbelică. Chestiunea este tratată fără clamori.

Ionel Oprişan este interesat, am mai spus, de statura morală, intelectuală, spirituală a scriitorului. De la înălţimea acesteia, tratamentul aplicat după război apare cu atît mai puţin justificat. Din şirul de mărturii rezultă într-adevăr un portret spălat de apele tulburi ale anecdoticii sau interpretărilor partizane. Bagajul de note al cărţii, el singur o carte întreagă, consolidează construcţia evidenţiind în Ionel Oprişan, încă o dată, pe istoricul literar de mare informaţie şi probitate ştiinţifică. **Dialogurile adnotate** pe care le tipăreşte nu este numai o carte împotriva aproximaţiilor cu privire la Lucian Blaga, nu este numai o demonstraţie de metodă, ci şi o atitudine de istorie literară. **Lucian Blaga printre contemporani** ne aduce aminte că nu există încă o biografie Lucian Blaga pe potriva însemnătăţii acestuia, după cum nici pentru alţii ca el, pe potriva măsurii lor. Cartea lui Ionel Oprişan a degajat de elemente impure figura unei personalităţi ajutînd legenda şi mitul Lucian Blaga să circule cu o forţă sporită în spaţiul literaturii române. Rămîne să-i confere şi vehiculul biografiei.

M. Ungheanu

Semnificaţii în Mai

Urmare din pag. 1

avea încă atît de mult să dureze. Pe cerul ţării cad stele de sînge în anii războiului, citesc istoria acestuia acum şi mă cutremur de cîte jertfe şi căutări a trebuit să dăm dovadă pentru a ne putea pacifica în respect şi demnitate fiinţa patriei, pentru a o salva şi a-i da o condiţie firească şi un drept sigur la viitor. Contribuţia României la înfrîngerea fascismului şi la obţinerea victoriei naţiunilor, se scrie în această istorie, şi tot aşa cum aici se subliniază, încă nu toate documentele sînt şi au putut fi date la iveală — jertfa şi sacrificiile ţării au fost pe măsura propriei sale istorii. Adică eroică, din toată puterea fiinţei sale. Şi din toată puterea fiinţei noastre, a celor de azi, pentru că, prin apartenenţa la o memorie eroică şi colectivă se succed de fapt în istorie toate generaţiile. Şi tot de actul făuritor al partidului este legată şi această luptă, tot de apartenenţa sa la idealurile şi contribuţia ţării la obţinerea acestei victorii a umanităţii într-o semnificaţie pe care o gîndim şi o trăim în fiecare primăvară. La început de mai, memoria noastră intră astfel într-un mănunchi de raze sărbătoreşti.

Recuperarea umanităţii mioritice

Urmare din pag. I

cînd a greşit şi a plătit cu lacrimi însutite nenorocirea.

Pentru realităţile din jurul ei, Mama are un ochi critic foarte bine dezvoltat. Ea se situează pe poziţiile umanismului nostru folcloric şi îl reprezintă cu strălucire. Admite schimbarea, înnoirea, dispariţia „domnilor" şi a „găzdoilor", dar protestează împotriva exceselor (scoaterea icoanelor din casă şi înlocuirea lor cu „tătucul", oficierea căsătoriilor fără obiceiurile tradiţionale), a crimelor izvorîte din rigiditate (omul din Planţişa). Pentru durerile şi suferinţele altora ea are sufletul deschis şi plin de înţelegere. Şi-ar fi dorit „satul şi casa pline de nepoţi şi de neamuri, de feciori şi de nurori", şi nu are decît teama aceea grozavă a înfruntării celor doi copii care i-au mai rămas.

Pe fondul unei realităţi sufleteşti atît de complexe se infiltrează elementele propriu-zise ale mitului mioritic, care reverberează adînc în structura simbolică a întregii naraţiuni. Primul dintre acestea şi cel mai caracteristic conflictului de aici, îl constituie apariţia oii prevestitoare. Al doilea, a cîinelui psihopomp. Într-un mediu sufletesc saturat de folclor, cum este acela al satului tradiţional pe care-l reprezintă bătrîna, ne-am fi aşteptat ca asemenea apariţii să fie încărcate de aura legendară cunoscută a mitului. Dimpotrivă, contextul infirmă o asemenea aşteptare.

Oricît ar părea de paradoxale în contextul naturalist în care se află, ambele apariţii — atît a oii „bătrîne", cît şi a cîinelui „căutînd mortăciuni" — se înscriu în prelungirea străvechiului complex mitologic mioritic. Ele se află în cuprinsul naraţiunii lui Lăncrănjan în legături subtextuale foarte strînse între ele, poate chiar nebănuite de autor, căci el lucrează, după cum vedem, cu date ale realităţii care par a se simboliza de la sine. Astfel, o oaie poate oricînd să treacă pe lîngă cineva care stă-n iarbă şi să-l miroasă din pură întîmplare. Numai că această întîmplare se petrece aici „cînd sta să se-ntunece", ceea ce aduce în minte, vrîndnevrînd, simbolul premonitor din mit, cu acel tulburător „pe la apus de soare". Zadarnic toate celelalte elemente ale descrierii contrazic relaţia iniţială cu simbolul mitic (oaia e banală, bătrînă, tunsă), această relaţie lucrează în interiorul subconştientului personajului chiar prin intermediul elementelor naturaliste ale descrierii. O reîntîlnim mai întîi sub forma unei dubitaţii în dativ etic intim, folcloric, specific şi marii balade („parcă nu mi te ştiu"), apoi prin „ochii limpezi şi trişti, dacă nu chiar întrebători", apoi prin imaginea terifiantă a „ştreangului ud şi negru", „ca un şarpe nesfîrşit" tîrît după ea, pentru a izbucni deodată la nivelul conştiinţei lucide : „Poate că-l omoară !".

La un prim nivel, după cum vedem, premoniţia lucrează ca expresie a dorinţei cumplite de nimicire a propriului fiu, pe fondul necazurilor imediate pe care Mama le-a avut cu el. În cadrul psihologiei frămîntate a Mamei, a cărei analiză scriitorul o face cu o cruzime rar întîlnită, această primă dorinţă se obiectivează mitic printr-o altă dorinţă nefastă, deja împlinită de fatalitate. Cele două dorinţe vinovate se cumulează la rîndul lor într-un chin psihic imens care reverberează din trecut în prezent. Mama n-a dorit şi nu doreşte cu adevărat moartea propriilor ei copii, dar devine conştientă că fatalitatea lucrează în interiorul propriei sale voinţe pe care o găseşte ultragiată de excese. Primul este din prea puţin (cazul lui Ilie cel „încet", „coada-cozilor"), cel de-al doilea este din prea mult (cazul lui Mihai cel „ocoş" şi închis la fire). În ambele situaţii avem de-a face cu un *hybris* care se cere nimicit. În ciuda opoziţiei între cele două extreme, corespondenţa în plan mitic se impune. Mama ca expresie a mitului, nu mai este pur şi simplu natură, indiferentă la ceea ce iese din ţiparele ei, ci umanitate, o anumită umanitate, care vrea să producă umanitate în toată puterea cuvîntului, fără neajunsuri şi excese, de oricare ar fi acestea.

Dorinţa de moarte a propriilor fii nu s-ar putea înscrie destul de vizibil pe coordonatele mitului mioritic dacă nu ar corespunde pe un plan mai adînc cu însăşi dorinţa Mamei de a muri. Aceasta se şi finalizează pînă la urmă, aşa cum voinţa (conştiinţa) de a muri a ciobanului mioritic se finalizează în propriul său testament. Prezenţa oii în fapt de seară, „cu ştreangul ud şi negru", o vizează în ultimă instanţă pe ea, pe Mamă, cu întregul ei şir de morţi rămas în urmă. Toţi fac parte din sine, inclusiv cei doi pentru care se zbuciumă ea acum.

La Ion Lăncrănjan contextul naturalist în care întîlnim cîinele pare, la prima vedere, a nu permite astfel de apropieri. Şi cu toate acestea ele există. Să observăm mai întîi că prezenţa oii prevestitoare de nenorocire vizează cifra fatidică de trei (cei doi fraţi şi Mama), prezentă masiv şi în datele mitului iniţial. Trei sînt şi apariţiile cîinelui în cuprinsul naraţiunii lui Lăncrănjan. Toate sînt legate de relaţia întîmplare-fatalitate cu care lucrează mereu resorturile adînci ale creaţiei autorului. Prima este apariţia ca din întîmplare, pe malul Mureşului, a unui cîine „mare şi sur", „cu o privire aspră şi cercetătoare", „cînd se însera", „căutînd mortăciuni", „muşinînd nisipurile şi apele". El este al doilea prevestitor al tragediei care va urma, de fapt purtătorul ei simbolic. Mama se uită „lung" la el, gîndurile ei funebre precizîndu-se deodată : „moartea nu limpezeşte nimica", ceea ce corespunde cu sensul simbolic final al întregii naraţiuni.

Dacă la prima apariţie a cîinelui, Mama se uită doar „lung", la cea de-a doua ea intră deodată în panică. Coborîrea în pivniţă a Mamei să aducă vin grăbeşte întîmplarea fatală. Pînă atunci, cititorul, împreună cu eroii cărţii, spera să se găsească totuşi o soluţie mai umană a conflictului între cei doi fraţi. Mihai însuşi, în ciuda rigidităţii şi „intransigenţei" sale, ajunsese la concluzii mai fireşti pe această linie. Totul s-ar fi putut încheia şi altfel dacă n-ar fi fost prezenţa cîinelui. Intervenţia lui tocmai în momentul cînd apele păreau să se domolească şi să reintre în albii, ne dezvăluie faptul că întîmplarea apariţiei iniţiale a cîinelui s-a contopit de data aceasta cu însuşi destinul. Presentimentul iniţial, teama şi teroarea unei prezenţe potenţiale au făcut loc deznodămîntului tragic efectiv. Ceea ce putea să fie evitat a devenit inevitabil. Întîmplarea şi-a îndeplinit rolul fatal. Ea s-a transformat în destin.

Cea de-a treia apariţie a cîinelui este postumă. Ea reprezintă o îndepărtare rece şi brutală de aspectele tragediei care abia a avut loc. Cîinele este acum el însuşi de domeniul trecutului „străin şi neştiut". Numai urmele lui se mai văd traversînd gheaţa „de la un ţărm la celălalt" şi încrucişîndu-se la un moment dat cu urmele Mamei.

După cum vedem, mitul de la care se pornea este contrazis în datele sale iniţiale. Această situaţie se reflectă adînc şi în structura evolutivă a personajului central al scrierii. De unde la început Mama era învăluită în aură mitologică — era comparată cu Vrîncioaia, socotită o „năzdrăvană", o „mumă a mumelor", pînă la urmă, ceea ce rămîne e numai zbuciumul ei omenesc, trăirea între alterităţi, suferinţa morală, acuza, vina, pierderea de sine, a căror mişcare dialectică mitorul o analizează cu o adevărată virtuozitate. Pe o scară mai largă, mitul pierde din grandoare, dar cîştigă în profunzime, îşi anulează transcendenţa spre a proiecta lumini noi asupra imanenţei, se desacralizează folcloric, spre a deveni mai uman, mai încărcat de semnificaţiile vieţii.

Ion Lăncrănjan se arată a fi un analist profund al sufletului omenesc, iar *Drumul cîinelui*, o capodoperă rară a literaturii române contemporane. După cum am văzut, între părţile componente ale scrierilor autorului există o unitate care poate fi urmărită de la stilul personal, dezvoltat pe linia interpretării graiului vorbit, de provenienţă populară, pînă la ideaţia de o deosebită adîncime, care îşi arată rădăcinile urcînd viguros din miturile noastre originare. Ne apare clar că de aici îşi extrage puterea sa morală şi eroul lăncrănjanian. Acest scriitor continuă în actualitate cu o vigoare deosebită, marea linie a prozatorilor ardeleni, de la Slavici şi Rebreanu, la Agârbiceanu şi Pavel Dan. Nicăieri viaţa satului românesc de după război nu-şi găseşte o mai completă întruchipare.

„Sursele potrivite" există

Urmare din pag. 1

sentimentele dominante, educaţia, alimentaţia, sănătatea şi bolile, comportamentele sexuale, delincvenţa, criminalitatea şi multe altele". Preocupat de delimitarea istoriei mentalităţilor „ca un domeniu distinct al cercetării", autorul observă că în istoriografia franceză **mai întîi s-a lucrat şi mai apoi s-a teoretizat** („Iniţiate şi desfăşurate pe baze mai mult intuitive decît reflexive, cercetările în mentalul colectiv nu aveau un suport teoretic specific, baza epistemologică necesară...") ; „metodologia" s-a creat după ce o bună bucată de vreme s-a lucrat pentru defrişarea terenului : abia în 1961 Georges Duby dă o sinteză teoretică. Şi încă — observă Alexandru-Florin Platon — «istoria mentalităţilor a mai continuat un timp să fie mai întîi „făcută" şi, de-abia după aceea, eventual „gîndită" sau teoretizată». Trebuie să spun, de la început, că acesta mi se pare a fi drumul firesc : **concluziile teoretizatoare nu pot veni decît în urma mai multor înfruntări cu materialul documentar,** din care să se degajeze realitatea trecutului (generalităţi şi specificităţi).

Dar aceasta nu pare a fi şi opinia altor specialişti.

Părăsind cîmpul istoriografiei franceze, Alexandru-Florin Platon constată : „Nu la fel se prezintă, însă, lucrurile la noi. În privinţa mentalităţilor colective sîntem în istoriografia română, orice s-ar spune, nu prea departe de începuturi..." ; după cîteva realizări notabile, sîntem în aşteptarea „unor contribuţii ştiinţifice originale şi valoroase". Din ce cauză „lucrul acesta se produce deocamdată mai greu" ? După părerea autorului, „vinovatul" principal ar fi „aplecarea" istoriografiei româneşti către un anumit gen de cercetări, realizabile (şi realizate) cu anumite orizonturi, cu un anumit instrumentar, cu anumite mijloace şi metode.

Desigur, nu se poate decît subscrie la o afirmaţie ca aceasta : „Avem nevoie, sîntem convinşi, de propria noastră istorie a mentalităţilor". Ce ne împiedică să o realizăm ? Judecînd după preocupările de pînă acum în acest domeniu, s-ar zice că ne lipseşte „baza epistemologică necesară". „suportul teoretic specific". Aşa încît autorul îşi încheie articolul cu o scurtă prezentare a temelor care ar putea interesa o istorie a mentalităţilor în spaţiul românesc, „ce metode ar fi capabile să elaboreze şi pe baza căror izvoare".

Nu ştiu cît poate fi de profitabilă această căutare teoretică, metodologică, înaintea „facerii" istoriei mentalităţilor. Marile teme ale unei cercetări în acest domeniu sînt stabilite — acesta e cîştigul categoric pe care îl avem de pe urma muncii în alte spaţii istoriografice. «A studia metodic, în contextul lor real, asemenea probleme e o sarcină pe care istoriografia şi-a asumat-o ferm în ultimul timp, creînd noi direcţii de cercetare, cu ambiţia de a restitui nu numai structuri social-economice, dar şi profilul omului concret în istorie. Iubirea, frica, maladiile, vîrstele, viaţa privată, obiceiurile, sentimentul morţii, mediul ambiant, comportamentele sociale, alcătuind „universul mental", au devenit teme curente în programul istoriografiei»; am citat dintr-un articol publicat acum opt ani de Al. Zub, **Lectura istoriei în „filigran".**

Dar dacă programul istoriografic există şi marile-i teme sînt stabilite (au devenit chiar „curente" în alte spaţii), înseamnă că nu rămîne altceva de făcut decît să se treacă la treabă ! Solemnele recomandări de metode ar trebui să cedeze locul cercetării documentelor. E adevărat, e mai uşor să „înzestrezi" istoriografia cu baze epistemologice şi suporturi teoretice, să-i indici desfăşurarea cercetărilor pe baze reflexive, şi nu intuitive, decît să cobori — ca să zic aşa — la munca „de jos", pe care, în concepţia unora, ar delimita-o căutarea izvoarelor în primul rînd. Pornesc de la un exemplu pe care mi-l sugerează chiar articolul colegului Alexandru-Florin Platon : „ancheta în spaţiul mentalului colectiv ar putea încerca, **cu condiţia să aibă la îndemînă sursele potrivite** (inventare după deces, testamente şi alte categorii) să delimiteze după modelele binecunoscute ale lui Ph. Ariès şi J. Le Goff, atitudinile fundamentale faţă de viaţă, moarte, timp, spaţiu" (sublinierea îmi aparţine). **Dar aceste „surse potrivite" există !** Sînt zeci de testamente pentru veacul XVII, sute pentru veacul XVIII ; într-un număr considerabil sînt şi foile de zestre şi diverse alte feluri de „inventare" ; puţine din ele sînt publicate, cea mai mare parte zac în dosarele şi pachetele arhivelor. **Culegerea şi publicarea lor n-ar fi, oare, o acţiune în adevăr profitabilă, folositoare şi cercetărilor în domeniul mentalităţilor ?**

Mentalul colectiv aduce în prim plan noţiunea **de grup social :** „Un grup social implică un mare număr de medii deosebite : familie, avere, profesiune, chiar poziţie geografică, între care diferenţele culturale sînt manifeste, în pofida multiplelor legături dintre ele. De aceea numai un studiu diferenţiat al acestor nivele culturale va fi capabil să restituie o imagine cît mai apropiată de realitate a diverselor maniere de a gîndi şi simţi ale oamenilor, a numeroaselor presiuni şi influenţe suportate, dar nu totdeauna acceptate", arată Alexandru-Florin Platon. Este evident că pentru a ajunge, în final, la acea dorită „imagine cît mai apropiată de realitate" este necesară realizarea, mai întîi, a unor cercetări pe diferite alte registre, vizînd familia, averea, profesiunea — adică, altfel spus, genealogia socială, genealogia biografică, dinamica socială etc., într-un cuvînt, tot ceea ce poate să aducă **cercetarea genealogică în general.** Izvoarele ? Parţial publicate, cele mai multe — în arhive.

Nu întîmplător N. Iorga reclama, încă din 1911, realizarea unor minuţioase „repertorii genealogice" (care nici pînă azi nu au apărut între instrumentele de lucru ale istoriografiei noastre). **Nu e şi aceasta o treabă de făcut, şi cu cît mai profitabilă decît survolările teoretizante care pornesc dinspre coperţile cărţilor ?**

A venit vorba despre **avere :** ce însemna **sărac** în mentalitatea unei pături sociale din veacul XVII ? Mi-a răsărit această întrebare urmărind familia boierilor Stroici, în legătură cu fastuoasa lor ctitorie de la Dragomirna. Iată, Ionaşco Stroici, fiul ctitorului — logofătul Luca Stroici, „părintele filologiei latino-române", cum l-a definit Hasdeu în 1864 — se plînge în unele documente că, înzestrînd Dragomirna cu multe proprietăţi, tatăl său şi-a lăsat familia **săracă ;** mai apoi, însă, el însuşi va constitui o frumoasă **zestre unei fiice !** Dacă am fi avut la îndemînă evidenţele proprietăţilor din veacul XVII, o asemenea cercetare ar fi fost simplă ; în cazul nostru, însă, trebuie parcurse zeci de documente pentru a stabili domeniul iniţial al familiei, reducerea lui în urma daniilor făcute de Luca Stroici şi gradul de „sărăcie" al urmaşilor acestuia !

Discutăm despre „grupul social" care „implică un mare număr de medii deosebite". Acum aproape trei decenii, Gabriel Ştrempel a dat un catalog al copiştilor de manuscrise româneşti care au activat pînă la 1800 (numai după manuscrisele din colecţiile Bibliotecii Academiei) ; **cei mai mulţi dintre aceşti copişti nu au o biografie.** Cercetările mele din ultima vreme relative la anumite probleme ale veacului XVIII s-au lovit de această realitate ; am reconstituit viaţa, activitatea, genealogia unuia dintre aceşti copişti ; munca a fost destul de anevoioasă (uneori cu senzaţia de a căuta — cum se spune — acul în carul cu fîn !), dar rezultatele — atît cele imediate, cît şi cele de perspectivă — au meritat cu prisosinţă eforturile şi „pierderea" de timp (cf. **Un cărturar uitat : logofătul Grigoraş,** în **Anuarul Institutului de Istorie şi Arheologie „A. D. Xenopol",** XXIII/2, 1986, p. 681—698). Se pot găsi, în această cercetare, date şi despre diversele nivele culturale, despre diversele maniere de a gîndi şi a simţi ale oamenilor, despre presiuni şi influenţe etc. **Cu cît ar fi îmbogăţită istoriografia noastră dacă asemenea „medalioane" s-ar realiza pentru cît mai mulţi dintre modeştii cărturari pe care-i cunoaştem doar în postura de copişti de manuscrise ?** E greu de apreciat cu precizie, dar sînt convins că munca merită făcută şi că rezultatele vor fi profitabile şi pentru istorie, şi pentru istoria culturii şi pentru cea a mentalităţilor. Cu un cuvînt : **pentru istorie.**

În cadrul aceloraşi cercetări privind veacul XVIII, am mai refăcut biografia unui cărturar moldovean presupus a fi copistul primei părţi din marea compilaţie cunoscută sub numele de **cronica paralelă** (a Moldovei şi a Ţării Româneşti) ; am avut surpriza să-l găsesc în unele activităţi comune, semnînd alături, cu alţi cărturari ai vremii. **Grupul** se întrevede uşor ; căci trebuie să fim siguri că aşa cum în zilele noastre se observă grupări în jurul unor personalităţi sau reviste, tot aşa, în trecut, preocupările comune — cărturăreşti, în cazul de faţă — grupau oamenii şi-i îndemnau la lucru, foarte probabil cu un program elaborat în comun (fie pentru copierea unor lucrări, fie pentru traducerea altora). Dar detectarea acestor legături, care să permită apoi reconstituirea grupului, a preocupărilor şi a rezultatelor muncii membrilor săi, nu se poate face decît căutînd documentele. Unde ? Bineînţeles, tot în arhive...

Mediul ambiant, comportamentele sociale pot fi studiate cu multe amănunte şi cu neaşteptate surprize. Ce se ştie, în fond, despre acea pătură superioară a orăşenimii din spaţiul extracarpatic pe care, în lipsa altui termen mai potrivit, o denumim **patriciat ?** Mai nimic, pentru că problema n-a fost, pînă acum, studiată în adîncime, precum s-ar fi cuvenit. Şi aici munca e migăloasă, pentru că vechile arhive orăşeneşti s-au prefăcut de multă vreme în scrum, dar o imagine destul de consistentă se poate dobîndi adunînd „firimiturile" din alte, multe şi diverse, izvoare. Dar şi aici eforturile vor fi răsplătite ; am avut bucuria să găsesc — de data aceasta, în documente publicate — fii ai plaiurilor cotnărene căutînd lumina învăţăturii nu numai în Cameniţa sau Liovul Poloniei acelui veac XVII, dar şi în unele **colegii din Roma !**

S-au mai adus în discuţie — ca teme susceptibile să trezească interesul celor ce ar cerceta istoria mentalităţilor în spaţiul românesc — **alimentaţia, igiena, moda** şi **veşmintele.** Pentru fiecare din acestea, documentele oferă cele mai surprinzătoare amănunte. Am întîlnit, în cercetările mele arhivalice, lungi registre conţinînd descrierea proviziilor din cămările mănăstirii Neamţu, de pe la începutul veacului XIX ; există, în număr suficient de mare, condici de cheltuieli cu informaţii care privesc şi alimentaţia, şi igiena, şi moda, şi veşmintele. **Aceste condici se află în arhive.** Cercetarea vestimentaţiei se face, de regulă, după tablouri votive sau vechi portrete de familie ; documentele arhivelor — foile de zestre în primul rînd, dar şi alte surse — pot fi folositoare unei anchete în acest compartiment al istoriei mentalităţilor.

Mă opresc aici ; concluzia se desprinde, cred, de la sine. Dacă în adevăr avem nevoie de **o istorie a mentalităţilor în spaţiul românesc,** atunci ar cam fi timpul să se treacă de la discuţiile teoretice, metodologice, la cercetarea propriu-zisă, de la a face **cărţi din cărţi** căutînd „modele" şi „paradigme" în alte spaţii istoriografice, la reconstituirea trecutului **nostru** pe baza documentelor care ne stau, din belşug, la îndemînă. **Să ne întoarcem la ale noastre** — cum spune cronicarul — **şi să începem cu începutul.** Arhivele — aceste **grînare ale istoriei,** cum le-a definit Charles Samaran — ne aşteaptă.

NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE

E greu

Gheorghe Grigurcu nu este un poet. El este un critic literar despre care se spune că se pricepe să comenteze poezia altora şi care acum, iată, are ambiţia să apară el însuşi cu o carte proprie de poezii pe piaţa literară. Dovadă, volumul **„Cotidiene"**, Ed. Eminescu, Buc. 1986, conţinînd 250 de texte comasate în 125 de pagini. Textele în cauză se vor **„însemnări lacome ale momentului, amintiri repede conturate ale fiecărei clipe"** după cum sîntem avertizaţi într-un citat luat din Herman Hesse.

Autorul îşi asumă toate riscurile ce decurg dintr-un atare mod de abordare a poeziei. O spune el însuşi foarte limpede : „Şi nu vreau nimic altceva decît întîmplarea Cuvîntului / pe-această pagină căzînd cum o monedă / (nepăsătoare vitală) pe tabla de zinc a localului". sau „Poet nu poţi fi dacă nu eşti uneori / monotonie exasperantă monotonie / cum un nesfîrşit şir / de picături, // tortură chinezească" pag. 40. De ce-o fi crezînd Gheorghe Grigurcu că poet nu poţi fi altfel decît aşa, nu ştiu. Cert e că el reuşeşte această performanţă în aproape toate cele 250 de texte ale sale. Autorul recunoaşte că „e greu să compui un volum de versuri", pag. 57, dar tot atît de greu, zicem noi, este, nu a compune (asta e treaba compozitorilor) ci a scrie un poem adevărat, o poezie care să poată înfrunta singură timpuri şi mode, iar nu efemere versuri întîmplătoare, cuvinte care să cadă nepăsătoare pe suprafaţa imaculată a paginii. Atunci înseamnă că poet poate fi oricine decorează suprafaţa albă a hîrtiei cu oarece cuvinte mîzgălite în formă de vers, la întîmplare, iar poemul ar fi un produs al hazardului. Gheorghe Grigurcu ştie însă foarte bine că lucrurile nu stau aşa. Cu toate acestea, în practică, poezia sa asta e, limbaj plat, lipsit de orice iluminaţie interioară. Textul „A scrie", pag. 62, este concludent : „Despre toate a scrie a zice a rescrie precum a dezice / a zice din nou a scrie / a transcrie (de ce Nu ?) a prezice / a scrie a zice a prescrie / (chiar) a prescrie a dactilografia ce-ai zis / spre-a nu mai scrie nimic." Există vreo adiere de poezie în această bucată păsărească ? Nicidecum. Şi din păcate majoritatea cotidienelor lui Gheorghe Grigurcu sînt de aceeaşi factură.

„Ce era un poet în trecutul mai depărtat (ce poate fi el încă, dacă nu vrea să rămînă un stihuitor ne-trebnic) şi ce este un gînditor sau un ştiutor al limbilor şi rosturilor omeneşti, dacă nu un ins care în primul rînd face din nou bune cuvintele ?" se întreabă sau ne întreabă Constantin Noica în cartea sa „Cuvînt împreună despre rostirea românească" Ed. Eminescu, Buc. 1987. Şi pe bună dreptate. Altfel, oricine, oriunde, oricît şi oricînd îi vine, poate să scrie orice fel de texte, ca de exemplu :

„Ce uşor ţi se pare cum poţi / lungi ori scurta poemul acesta elastic // o nemişcare lincedă se-ascunde-n buzunare". Într-adevăr, poetul Gheorghe Grigurcu, aici are dreptate : „o nemişcare lincedă se-ascunde-n buzunare" (pag. 71). Şi cum să poată face el **„din nou bune cuvintele"**, atîta vreme cît îşi închipuie că „Poetul îşi usucă poeziile / cu-aceeaşi sugativă ieftină cu care se usucă / lemnul în păduri vîntul pe boltă osul în ţărînă" pag. 79, de parcă poezia s-ar pune la uscat ca frunzele de tutun, ca rufele pe funie sau ca fînul. Este cel mai rudimentar mod de a concepe o poezie care niciodată nu poate fi confundată cu o plantă într-un ierbar sau o căpiţă ori o brazdă de fîn. Cu toate acestea Gheorghe Grigurcu declară public **„Sînt un poet"** pag. 80. „Sînt un poet al periferiei al pietrelor cu buze groase / al norilor de fontă al picioarelor goale / al prafului aşteptînd pe trotuarul crăpat / labele de vrabie-ale ploii / al arbuştilor adaptaţi scundelor streşini / al taifasurilor cu voce scăzută / ca un clipocit de vin turnat pe-ndelete / al cailor cu coama-mpletită cu fum de ţigară ieftină."

Rezultatul este într-adevăr o subpoezie, o adunătură de texte ieftine, cantonate în cotidianul mărginit, prăfuit, adaptate scundelor streşini ale imaginaţiei autorului lor. Este recomandabil ca poezia să mai coboare în piaţa publică, dar asta nu înseamnă că ea poate să înghită orice şi pentru a o însoţi pe un astfel de drum accidentat, trebuie să ai talent, ori Gheorghe Grigurcu este şi va rămîne un critic literar valoros.

În cele 250 de texte cotidiene ale sale însă, Gheorghe Grigurcu reuşeşte să fie **„poet"** numai în cîteva foarte puţine, lucru pentru care merită felicitat.

Aştept să uzeze de gustul său critic, neîndoielnic, spre a le grupa într-o antologie reprezentativă, deoarece, aşa cum se prezintă acum, cartea sa de **„poezii"** arată ca o culegere întîmplătoare.

Vasile Bardan

Patria ca lirism

Urmare din pag. 1

apa lor e-o flacără ce-mi arde / prin sufletul crescut în crengi de-alun" se recunosc şi nu se recunosc în poezia valorilor tradiţionale, deşi poetul adoptă de obicei teme cu un grad înalt de permanenţă şi, ca atare, nu întrutotul noi. Iată, de pildă, o cîntare pentru „zeul de grîu", o formulă nimerită pentru o ritualistică a campestrului : „Cîmpia, dor de-amiază / ce arde-n veşnicie / Purtînd semnul de taină / pecetea sacrei mîini / Ne-aduce-n bob de aur / spălat de-o apă vie / Izvorul cald al pîinii zilei / ce dăinuie în pîini". Ori acest elogiu al pîinii, documentînd o străveche emoţie, a unui popor de agricultori : „Pîinea noastră e o ţară / cerc sunat în pas de brîuri / o monadă aburindă / răsărită-n coapte grîuri /.../ Ea coboară nemurirea / pînă-n turma de secunde / Şi ne-alină-n oseminte / sfintele dureri fecunde". În sfîrşit, iată şi o laudă a străbunilor, unde răsună, cel puţin tematic dacă nu expresiv, ceva din tradiţia liricii ardelene a genealogiei : „Din piatra meterezei transilvane / străbunii duc istoria călare // Ei, grănicerii albi de soare / au izvorît din trei izvoare / şi — roşu, galben şi albastru / ne-au plămădit un trup de astru". Acestea sînt, de obicei, temele, tradiţionale, de bună seamă, şi tratate cu inteligenţă, mai izbutite decît un simplu exerciţiu. Însă poetul nu s-a oprit aici, el a pus şi multă participare sufletească, făcînd dintr-o formulă cu circulaţie o creaţie în toată puterea cuvîntului. Nişte „misterioase cioburi" (comunicînd un miracol al continuităţii) impresionează prin lirism : „Puterea urcă-n noi din domni ţărani / pecetea lor aprinsă ni-i în frunte / în fiecare stau de mii de ani / coborîtorii mieilor din munte // Seninul vine-n noi din blînzi plugari / cu limpezimi din cînepa topită / îi mai simţim prin dealuri cu arţari / cum pastelează-n albe flori ispită // şi-n somn îi mai vedem, călcînd încet / prin sate azi rămase fără nume / lungi aşchii risipite de portret / misterioase cioburi de prenume". Un soi de „lirism voievodal" se organizează aici, în jurul ideii de permanenţă şi de istorie zbuciumată şi, cu totul remarcabile, aceste compoziţii se reţin, precum acest gînd despre Neagoe Basarab : / „Parfumul ei desferecat din mere / ne mută-n piept serafice răcori / asemeni unor ploi de albe sfere / prin noaptea fulgerată de cocori // Şi iată, prin livada din alt burg / Lumina dinspre Argeş sparge-şi jgheab / iar dinspre orizont pe-un cal de-amurg / coboară-acum Neagoe Basarab". Acest **„sebastianism" cu argument carpactic** este original şi ar merita să fie dezvoltat de poet, mai cu seamă că ideea de mesianism voievodal nu apare decît arareori în poezia românească de formulă cultă deşi este ilustrată în folclor. Nouă este, cu participarea biografiei, şi **cîntarea „seninului de Geoagiu"**, o formulă care ar putea să organizeze creaţia acestui poet „cu stea" în viitoarele încercări : „Seninul de Geoagiu e-o traistă agăţată" / în suliţa amiezii sub snopul încă viu / şi liniştitul sînge din venele ce-arată / în palma mea crăpată un început de rîu". Poetul, pentru care „nu există maci în cîmpie / ci lanuri de cronici", se diferenţiază prin instinct caligrafic şi simţ al formulei memorabile, rămînînd a organiza creaţia în jurul unei perspective proprii asupra lumii lui de cuvinte.

PARTIDUL - CENTRUL VITAL AL NAȚIUNII

ÎN NOUA ETAPĂ A CONSTRUCȚIEI SOCIALISTE ȘI ÎN PERSPECTIVĂ CREȘTE ȘI MAI MULT ROLUL POLITIC CONDUCĂTOR AL PARTIDULUI ÎN TOATE DOMENIILE ACTIVITĂȚII ECONOMICO-SOCIALE.

ACEASTA IMPUNE PARTICIPAREA ACTIVĂ A CADRELOR PARTIDULUI ÎN CONDUCEREA TUTUROR SECTOARELOR. PARTIDUL NOSTRU COMUNIST ȘI-A ASUMAT RĂSPUNDEREA DE A CONDUCE ÎNTREGUL POPOR PE CALEA NOII ORÎNDUIRI SOCIALE SPRE O VIAȚĂ DEMNĂ ȘI LIBERĂ !

PARTIDUL NU TREBUIE SĂ DEVINĂ UN CLUB DE DISCUȚII GENERALE, CI SĂ ACȚIONEZE CA CENTRU VITAL AL ÎNTREGII NAȚIUNI.

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din Expunerea „Cu privire la unele probleme ale conducerii activității economico-sociale, ale muncii ideologice și politico-educative, precum și ale situației internaționale")

Militantismul culturii

Să constatăm de la început că realitățile lumii creației, ale culturii, n-au fost și nu sînt altele decît acelea ale țării și ale oamenilor ei, într-o expresie care urmează îndeaproape istoria și o legitimează la scara tuturor momentelor și valorilor ei esențiale. Militantismul — căci asupra acestuia vrem să stăruim puțin — este intrinsec vocației autentice și el acoperă în bună măsură însăși istoria culturii și artei românești. Izvoarele duc spre frămîntări și căutări de esență prin care creatorii din oricare gen de manifestare artistică nu s-au sfiit să se afirme ca militanți ai spiritului patriotic și chiar ca doctrinari ai acestuia, servind din toată puterea ființei și abnegației lor cauze și adevăruri înalte, într-un scop care-i făcea nu numai părtași la istorie, ci și protagoniști de seamă ai acesteia. Momentul patruzeci și opt, bunăoară, este deja un clar și stăruitor argument. Militanți într-o dublă calitate — aceea de scriitori și revoluționari — fac arcul de boltă al acelei vaste și temerare mișcări al cărei prim și cel mai important rezultat a fost actul celei dintîi uniri și, odată cu aceasta, așezarea bazelor spiritului național în cultură și creație, emanciparea prin cultură. Momentul independenței de la 1877, victorie obținută pe cîmpul de luptă, dar și pe acela al spiritului, consacră odată mai mult ideea de militantism și-i conferă deja amploare și forță de tradiție.

Cauzele mari inspiră și atrag energiile creatoare, situîndu-se într-o permanentă și necesară convergență de spirit. Scriitorii au totdeauna o patrie, scriitorii vorbesc despre patrie și sînt, în multe privințe, unul dintre factorii ei exponențiali. Militantismul nu este doar un criteriu ci însăși rațiunea de a fi a culturii. Momentul marii uniri, act întemeietor de la a cărui producere sărbătorim în acest an șapte decenii, nu a găsit cultura într-o altă ipostază decît aceea a implicării în miezul evenimentelor istorice care aveau loc și din perspectiva cărora ea își făcuse o cale nu mai puțin combatantă, eroică prin chiar scopurile și ardoarea cu care le servea.

A fi al timpului tău și al patriei tale nu este numai un postulat, numai o rîvnă testamentară a literaturii și artei, ci un corolar de conștiință al întregii existențe în toate sferele gîndirii și practicii umane, în economie, în știință și cultură, în politică, morală, în etică. Militantismul ca valoare de referință pentru muncă și creație are infinit mai multe motivații, mai multe mobiluri și justificări azi, cu cît în lumea experienței teoretice și practice pe care o reprezintă făurirea unei noi societăți și a unui nou om, a unei conștiințe noi, revoluționare, s-au produs și se produc transformări de esență, se înaintează nu pe unități infime de timp sau pe domenii unilaterale, ci într-o strategie globală, pe durate mari și cu programe care privesc viitorul în adîncime, corelate și formînd un tot mai prodigios și necontenit consens de cerințe și posibilități. Militantismul nu este prilejul ci chiar cauza indispensabilă a gîndirii și acțiunii creatoare, condiția de fond a spiritului revoluționar. Mă gîndesc la toate acestea în urma lecturii magistralului document care este recenta Expunere a tovarășului Nicolae Ceaușescu intitulată **Cu privire la unele probleme ale conducerii activității economico-sociale, ale muncii ideologice și politico-educative, precum și ale situației internaționale.** Importanța decisivă a tezelor și orientărilor cuprinse în această Expunere rezidă în desăvîrșita lui actualitate dar, dincolo de aceasta, există, cred, și o pondere mai nuanțată a perspectivei, acel sentiment al viitorului care trebuie în permanență și în chip laborios pregătit în toate componentele și răsfrîngerile sale, există acea dimensiune a militantismului pe care secretarul general al partidului îl definește ca pe o stare a conștiinței revoluționare. Nu este pentru prima dată cînd sînt abordate asemenea probleme, dar acum, în noile condiții ale trecerii țării la stadiul de țară socialistă mediu dezvoltată, reflecțiile, tezele și orientările în materie de conducere și organizare socială, de înfăptuire a programelor adoptate cunosc parcă o acuitate mai mare și este semnificativ în acest sens însuși modul în care este văzută activitatea politico-ideologică, o activitate care, așa cum subliniază secretarul general al partidului, trebuie **să devină o forță mai puternică, să se transforme, dacă se poate spune așa, într-o adevărată forță motrice a înaintării întregului nostru popor pe calea socialismului și comunismului.** Referiri speciale se fac la adresa creației — ele privesc rolul și locul culturii și artei în societate, în procesul mereu viu și înnoitor al edificării conștiinței înaintate, revoluționare. Sînt răspunderi înalte și așteptări pe măsură, condiția creatorului de literatură și artă nefiind alta decît aceea a muncii și vieții poporului său, a muncii și vieții patriei sale. Și aceasta dintr-o permanentă perspectivă a semnificației, a militantismului. Realitatea nu se contemplă pe sine, ea se transformă și cere eroi înfăptuitori. Creația este, nu în ultimă instanță, și o problemă de atitudine : ce construim pe calea culturii și artei — aceasta este și poate fi întrebarea, aceasta este și poate fi modul în care, prin scris, înțelegem să slujim cunoașterii și și autocunoașterii, relevării unui cît mai limpede și mai puternic edificiu de conștiință. Modelarea — pe planul ideilor, al gîndurilor și sentimentelor noastre fundamentale — a realității pe care o trăim și din inima căreia pornesc și toate izvoarele inspirației, reprezintă, în viziunea militantismului care este funciar culturii și artei, opera de căpătîi a fiecărui talent și a fiecărei vocații autentice. Dar și răspunderea de la care nu avem dreptul să abdicăm niciodată.

A. I. Zăinescu

Tablouri de Vitalie Nereuță

Tablou de Vladimir Șetran și Ion Bițan

FILE DIN CRONICA VIE A REALITĂȚII

Argumentele conștiinței comuniste

Situată în partea de vest a Capitalei, pe Dealul Spirii — nume intrat în istorie și ca transee eroică a luptei pentru dreptate și neatîrnare — Întreprinderea „Vulcan" a constituit, continuă să fie **cadranul solar** a mii și mii de destine umane. Pentru o parte reprezentativă a clasei muncitoare din cel mai mare oraș al țării, „Vulcan" înseamnă acel spațiu generos de muncă și existență ridicat la prestigiul emblemei. **A fi muncitor la Vulcan** (inginer, tehnician, maistru, economist, funcționar...) — iată un titlu de mîndrie, rostit adeseori cu nedisimulată satisfacție. Generații și generații de oameni s-au format la școala „Vulcanului", au muncit la „Vulcan", s-au bucurat la „Vulcan", s-au necăjit la „Vulcan" — într-un cuvînt, au trăit și-au respirat prin porii de viață și aspirație ai acestei puternice cetăți muncitorești. Un drum, astăzi, la „Vulcan" — **cetate de foc** înconjurată tot mai stăruitor de silueta noilor și modernelor blocuri de locuințe — echivalează cu o debarcare într-un univers inedit și palpitant, în care oameni și unelte se întrec într-o necontenită voință de desăvîrșire.

MAI MULTE FELURI DE-A SPUNE „A ÎNVĂȚA"

Alexandru Nicolae, secretarul comitetului de partid pe întreprindere, mă asigură că la „Vulcan" există mai multe feluri de-a învăța, că acest verb cu multiple semnificații cunoaște tot atîtea moduri de conjugare — topite, toate, în timpul prezent al acțiunii. «Ar fi mai întîi, îmi spune el, un mod de-a învăța din experiența de muncă și luptă a înaintașilor — iar din acest unghi de vedere, la „Vulcan" există o bogată tradiție. Un exemplu : numai în șapte luni ale anului 1912, muncitorii de la „Vulcan" au declanșat nouă greve, despre care presa vremii — între care revista „Fer și metal" — vorbea ca despre o pagină memorabilă înscrisă în cronica luptei proletariatului din România înaintea primului război mondial. Avîntul economic dintre cele două războaie este însotit de un si mai puternic avînt revoluționar, care la „Vulcan" — apreciază ziarul „Socialismul" — își află un ferment dintre cele mai puternice și curate. Partidul Comunist Român are aici celule solide, comuniști călîți pentru toate formele luptei politice. Așa cum, după preluarea puterii de către clasa muncitoare, vulcaniștii se află în primele rînduri ale luptei pentru făurirea noii societăți. „Orice om care vine să lucreze la noi — precizează secretarul de partid — ia cunoștință de toate acestea, odată cu completarea fișei de angajare. În scopul educației politice, patriotice, revoluționare am amenajat un muzeu anume, cuprinzînd vestigii ce vorbesc de lupta muncitorilor de la „Vulcan". Dincolo de mîndria că sîntem urmașii unor asemenea înaintași, această tradiție ne menține mereu viu spiritul revoluționar, înțeles astăzi ca un suprem efort de muncă și credință, de achitare exemplară față de sarcinile încredințate de partid, de societate".

Un alt mod de-a învăța este cel presupus, firesc și curent, de sensul de bază al verbului : a-ți însuși o seamă de cunoștințe, de deprinderi ; a studia. În această ordine de idei, „Vulcan" este o școală cu program non-stop și cursuri care nu se termină niciodată. Se învață de la cea mai tînără vîrstă pînă la cea mai adîncă maturitate. Se învață, în primul rînd, la școala-școală, actualul Liceu industrial nr. 3, clădit și el pe temelia unei vechi și bogate tradiții. Foarte mulți din cei cu care am discutat în întreprindere au absolvit această școală : muncitori, maiștri, ingineri — inclusiv secretarul comitetului de partid. La ora de față — îmi oferă amănunte profesorul Virgil Bădescu, director adjunct al liceului — instituția funcționează cu : școală profesională, curs de zi ; liceu, treapta I și II, curs de zi și seral ; școală de maiștri, seral. Aproximativ 2 400 de elevi urmează aceste forme de pregătire, jumătate la zi, jumătate la seral. Specialiști de marcă — Dumitru Rizescu, Ștefan Olaru, Ilie Nicula, Constantin Gheorghe — le predau elevilor cunoștințele legate de meserie ; alături de ei trudesc, întru matematică, fizică, chimie, întru istoria patriei și frumoasa limbă română — Ion Stancu, Doina Corcoțoi, Marilena Titirică, Virgil Bădescu, Ion Nistor. Calitatea pregătirii și constiinta acestor viitori muncitori reies și din faptul că, în cadrul practicii efectuate în atelierul-școală, ei fac producție din planul uzi-

Continuare în pag. a 6-a

Ion Andreiță

Lumina din oameni

În ultima săptămînă a lunii trecute, în pragul acestui mai sărbătoresc, hidroenergeticienii de la A.C.H. Siriu au raportat, așa cum s-au angajat, terminarea lucrărilor din subteran, asigurînd condițiile necesare pentru punerea în folosință a galeriei de aducțiune care va lega lacul de acumulare cu centrala electrică de la Nehoiaș — prima din salba celor ce urmează a fi construite pe riul Buzău, artera hidrografică cea mai importantă din Curbura Carpaților. Evenimentul a fost pregătit cu migală, de-a lungul unui an care se detașează în biografia antreprizei prin intensitatea eforturilor și dăruirii.

În august trecut, după ultima și cea mai importantă străpungere, se putea circula de la un capăt la altul pe acest vitor drum de apă. Ce fusese mai greu părea desăvîrșit... Etapa care se anunța nu era însă cu nimic mai ușoară. Începeau betonările și injecțiile. Galeria trebuia consolidată, legată strîns de stînca prin care își făcuse loc, pentru a rezista apei și timpului. În spațiul limitat pe care îl putea oferi un inel cu diametru de 3,70 m se instala un nou șantier. Numai cel care pătrunde într-un asemenea univers poate înțelege ce înseamnă lumea aceasta a muncii. Aici, oamenii sînt atît de apropiați, încît ai sentimentul că formează un singur trup pe umărul căruia se sprijină întregul munte ; aici, fiecare zi de muncă e un exemplu de curaj, de responsabilitate.

Pe 25 aprilie, cînd s-a făcut recepția lucrării, am coborît în subteran pentru a doua oară. Minerii își încheiaseră misiunea și se retrăseseră la suprafață. Pe toată lungimea ei, aducțiunea era în întregime degajată. Toate instalațiile, cablurile și utilajele fuseseră deja transferate pe alte fronturi de lucru. Liniștea, întunericul și strînsoarea pereților de beton ne întîmpină cu ostentație. Inginerul Traian Sănătescu, proiectantul general al amenajărilor de la Siriu, nu face parte din comisie, dar socotește prezența sa aici și necesară și obligatorie. Asemenea minerilor, cei care au așternut pe calc povestea acestei lucrări, în cele mai mici detalii, trăiesc nedisimulat emoția recepției. Au mai coborît cu noi în subteran și șefii celor două brigăzi care au lucrat la acest obiectiv : Emil Hîncu și Gheorghe Teodorescu, Nicolae Balica și Iulian Zaharia, precum și dirigintele de șantier Viorel Sandu ș.a. Comisia examinează atent cămășuiala din beton, verifică îmbinările acesteia, controlează fiecare supapă instalată unde apa freatică n-a putut fi în nici un fel potolită. Zona din apropierea prizei, unde galeria se conectează la lac crease mari probleme minerilor. Stînca nu era de calitate, se surpa ușor, se semnalaseră gaze, pînza freatică răbufnea cu o forță rar întîlnită. Frontul acesta a fost atunci încredințat unuia dintre cei mai buni mineri ai Siriului, șeful de echipă Vasile Panaite. Fiecare metru liniar pe acest transon, pînă la batardou, (poarta metalică prin care apele pătrund în galerie) a fost o luptă crîncenă cu îndărătnicia naturii.

Se fac observații, se notează, nu se discută în contradictoriu. Cizmele se mișcă încet în apa care acoperă talpa galeriei pentru a depista eventualele resturi de stîncă de dimensiuni prea mari, care, antrenate în centrală, ar putea cauza defecțiuni turbinei. Sînt porțiuni unde rosturile dintre inelele turnate creează ușoare denivelări. O echipă care vine din spate va primi observațiile și va face remedierile pe loc.

Sîntem la jumătatea drumului, acolo unde, cu puțin timp în urmă răspundea puțul de la Înșelata, principala gură de acces între Siriu și Nehoiaș. Numai despre locul acesta, despre întîmplările pe care le-au trăit minerii aici și s-ar putea scrie o carte; aici, ca oriunde, a fost mai greu, au fost trimiși să lucreze cei mai buni ; aici a făcut stagiatură inginerul Petre Chitan și s-a decis să rămînă pe acest șantier. Asemenea galeriei de acces de la Cașoca, puțul a fost acum betonat. Rînd pe rînd, ferestrele subteranului se închid pentru totdeauna.

De la Înșelata în aval ne deplasăm parcă mai repede (sau poate fi doar o impresie), pentru că nivelul apei din galerie nu ne mai ajunge decît pînă la glezne. Undeva, pe acest tronson, într-o duminică din vara trecută, împreună cu inginerul Corneliu Andrei, directorul antreprizei, am stat de vorbă cu niște mineri din Argeș veniți să dea o mînă de ajutor Siriului, care se înscrisese în 1988 cu punerea în funcțiune. Nemaipomeniți acești oameni ai T.C.H.-ului, exemplară solidaritatea lor muncitorească, revoluționară !

Cînd am ajuns la Nehoiaș, se lăsase deja seară. Afară era frig și moină. Fulguise toată după-amiaza.

A urmat recepția centralei electrice. Primul grup energetic putea fi pus, în orice moment, în funcțiune. Echipa care formează acum Întreprinderea electrocentrale Nehoiu, condusă de inginerul Alexandru Tudor, așteaptă, asemenea tuturor constructorilor, începerea probelor.

În seara acelei zile și a doua zi s-au purtat discuții în legătură cu umplerea și punerea galeriei sub presiune. Proiectantul, autoritatea numărul unu în această problemă, a avut ultimul cuvînt : diferențele dintre temperatura apei din lac și cea din freatic impuneau desfășurarea acestei operațiuni pe parcursul mai multor zile.

Marți, 26 aprilie. La prînz au coborît în subteran, pe la Cașoca, pentru ultima trecere în revistă a galeriei inginerii Nicolae Balica, Iulian Zaharia și, din partea beneficiarului, tehnicianul Viorel Sandu. După coborîrea lor, chepengul acesta din amonte, singurul ochi de acces pînă la Nehoiaș, a fost închis pentru totdeauna printr-o cusătură specială de sudură, care să reziste la orice presiune a apelor. Toți trei sînt tineri, foarte tineri, în primăvara meseriei lor ; botezul șantierului le-a conferit, însă, acel aer de siguranță pe care-l degajă maturitatea profesională, conștiința că fac și reușesc să facă exact ceea ce și-au propus și și-au dorit. Misiunea de a parcurge ultimul drum, înainte de apă, pe acest tunel tăiat în inima muntelui preț de aproape 8 ani, zi și noapte, fără întrerupere, era asemenea unei mîngîieri de părinte la despărțirea de copilul care urmează să intre în viață pe propriile-i picioare ; era o misiune de suflet.

Cînd și acest din urmă echipaj de recunoaștere s-a întors din subteran, s-a procedat la închiderea ultimei ferestre. Sudorii au pus, și ei, sigiliul pe actul de naștere al aducțiunii principale.

Miercuri, 27 aprilie, s-a dat drumul la apă, iar vineri noaptea, cînd s-a terminat umplerea, au început probele în centrală. În jurul turbinei pusă în mișcare de forța apelor, uniți prin aceeași inegalabilă bucurie a muncii împlinite, hidroenergeticienii inaugurau cea mai nouă vatră de lumină a patriei.

Ștefan Iovan

Tinerețe

Explozie de muguri
Și flori
Luminînd cerul
Devenirii noastre
Puterea de a fi
Și a crede
În nemurirea
Iubirii
Din care se înalță
Ca un stejar
Destinul de azi
Și de mîine
Al patriei
Ctitorit înțelept
Și vizionar
De tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU.

Gînduri despre partid

A fi acolo unde se nasc sub timple
Ale țării fără seamăn epopei
A fi acolo, trudind să se întîmple
Nașterea perpetuă a marilor idei.

A fi acolo unde rațiune supremă
E dreptul la viață în pace deplină
A fi acolo, cu brazii în stemă
Și-n steaua arzîndă pe bolta senină.

A fi acolo unde primăvara țării
Suie din dimineața faptelor curată
Visînd la piscul, lumină în țării
A cărui strălucire, Partidul o arată.

Geo Călugăru

Ferestre deschise

Sărbătoare a patriei, a gîndului din veac,
a celui pe care în mine îl port
În clipa aceasta-mi pilpiie-n prag
o flacără albă, semn bun pentru rod.

Aer al păcii. Fervoare a muncii.
Elogiul rostit de poet poate fi
ca simburele-n frunct, ca murmurul luncii
invadate de-un ris cristalin de copii.

În clipa aceasta, din verdele grîu
o pasăre cîntă suavă, îndemnînd
la reîntregire picătura de riu
rămasă în palmă, polenizată de gînd.

Cireșii își lasă miresmele sincere
să-nvăluie steagurile arborate anume
transfigurînd cu mătăsoasa lor atingere
chipurile noastre — ferestre deschise
spre lume.

Noi

Noi cei de ieri, noi cei de mîine,
trecînd cu patria etape,
privind lumina dintr-o piine
și ridicîndu-i stîlpi din ape,
de crin topit, slujim făptura
desăvîrșită a unui riu
și nu desfacem armătura
marelui pod cuprins în grîu
și nu oprim din revărsare
istoria ci-i facem vad
în sufletele noastre clare
ca-ntr-un pămînt tot mai bogat.
Noi cei dintîi, noi cei eterni,
umplîndu-ne de adevăr,
trecem cu patria prin ierni
și primăveri spre-un simplu măr
să-l învățăm rostirea unui
poem în dulcea noastră limbă
cînd sensul devenirii unu-i
și toate-n patrie se schimbă
și toate se-mplinesc precum
destinul fructului pe ram
și sîntem pururi împreună
spre-a izbîndi, cu-ntregul neam.

Ion Popescu

Pace

La vreme de rouă
ies fluturii mistuiți de dor
din crisalide.
Mierle-n extaz surpă-ntunericul,
trilul privighetorii îndoaie lumina,
iar eu — lacrima cerului —
care-ntr-un bob locuiesc,
implinesc gestul șoptit al țăranului
ieșit să-ntîmpine-n pridvorul dimineții,
adînca și egala respirație-a pămîntului.
Dinspre acest ținut, care de peste
două mii de ani doar apele iubirii
le cunoaște, se aud chemări pentru
salvarea astrului viu și neamul,
pasăre dospind la porțile încrederii
trage peste-al vetrei trup,
întreaga omenie a pămîntului.
Pruncii — cărora drumurile le știu mersul —
și văzduhul le cunoaște înălțimea zborului
ies în întîmpinarea păsării albe din cuvînt
iar eu — care-ntr-un bob locuiesc —
scriu pe fila de aur a lanului vieții,
cel mai frumos pom care se cheamă : Pace.

Nicolae Dîmboviteanu

E cumpăna fîntînilor curate

Partidul este cîntec despre țară
Despre un brav și ne-nfricat popor
Trăind frumos în vatra-i milenară
Sub soarele vibrînd a tricolor.

Partidul este oaste fără număr
De muncitori țărani și cărturari
Care veghează umăr lîngă umăr
La tîmpla țării, demni și temerari.

E greu urcușul, panta e abruptă
Și multă muncă e și multă luptă
S-avem o țară cum visau străbunii ;

În inima fierbinte de cetate,
Partidul, centrul vital al națiunii,
E cumpăna fîntînilor curate.

Viorel Martin

cleopatra lorinţiu

Abur

şi oboseala e un rug
pe care arzi incetişor
in aburul primăvăratec
pedeapsa mea pare un mit.
şi oboseala e o moarte
străină de culcuşul ei. purificare
indoită într-un aproape straniu schit.
oasele mele sfărimate, mintea mea pierde
lunecoasă, pe pajiştea dintre senzaţii
copii se fugăresc rizind.
stau aşteptind un semn anume
iluminată de-o nădejde
şi oboseala se prelinge
prin sufletul descoperit.

Mică dramă

Pe liniştea-ntunecoasă
frezia lăsase un parfum mic.

Să mă-nalţ pînă la
curăţenia lui,
nu mai pot.
Vietate străvită, fără tine
aş fi putut trece
o mulţime de probe. Un cal
mediocru dar bine întreţinut
un jocheu puţin excentric
preocupat de matematici superioare...
Dar nimic! Te-ai lipit
de gheata primului bărbat.
Te-a dus cu tine.

Ploi de mai

Vremea noastră acuma se stinge
o topesc ploile, nesfirşitele ploi de mai.
singuri
in casele noastre atit de nefireşti
şi tot cu gindul la noi. nimic
din vasta durere nu-şi găseşte leac
şi nici măcar tînguire.
e miezul nopţii
dar ce stranie noapte, cine să-i poată respira
aerul otrăvit?
vina mea e că m-am născut
vina mea e că l-am născut
vina mea e vina sălbăticiunii luată
drept pradă uşoară în pădurile
Măgurii Mari
vremea noastră acuma se stinge
sub nesfirşitele ploi de mai.

Şi uite că nu

in fine, singur. toţi te-au părăsit.
nici un refugiu, nici o marjă de siguranţă.
(vreo insuliţă cu flori albe şi păsări roz).

in fine, spre capăt. dezgolit de podoabe.
purificat, printre dureri foarte clare.

şi deodată, cind totul pare sfirşit
un piuit uşor la ore fixe. ei bine

ceasul electronic e doar un pui
un pui galben pierdut de cloşcă.
piuie, piuie pe noptiera din dormitor
ce miracol, păreai singur, şi uite,

Café-concert

In vis valsam pe mozaicul terasei. Cineva
din boscheţi mă pindea. Niciodată bucuria
n-a fost întreagă, norul
cel mic o umbrise. Rochia
vaporoasă şi ipotetică merita
să fie agăţată-ntr-un gard. Nu-i nimic.
Aceasta a fost numai viaţa. Totul pe
jumătate.
De pe-acum simt aura umbroasă şi
fără egal
inexorabila ei apropiere.
Despre
o neobişnuită persistenţă-a durerii
acolo mă voi întoarce. Paturile de fier
care scirţiie, jaluzelele albe.
zăngănitul stridenţa neputinţa
dimineţilor. O graniţă care uneori
pare că nu-i. O sfidare cu miros
de analgezic
prea slab. Lunecă lunecă
prin tunelul acela sărat
strivit ca din întîmplare
la un semnal.

Lumină

e ca un solo de clarinet
noaptea, cînd luminează
pomii-nfloriţi prin grădini
ultima primăvară.
tu, cu săpăliga, vei îngriji miine
mormîntul mamei — o tufă de liliac
un colţ de paraginâ, ce bine
că nu ştii nimic nimic despre mine
cum mă împinge incetişor, cineva,
cu piciorul
cum în loc de fragede zambile voi purta
doar perfuzii, cum voi lăsa
o parte din mine într-un praf ipotetic
într-o amintire de nezdruncinat.
iar lumina de mai va fi
mereu mereu insuportabilă

Orbit de tăcere

in timpul acesta
orbit de tăcere cutreieri
odaile invechite. in ele
şi somnului îi e astăzi lehamite
să se mai cuibărească,
mica gilceavă-a obiectelor
se topeşte în noapte. nimic
n-o innobilează, să prindă
o palmă de mirt, o urmă vagă de santal
ars ar mai vrea.

prin fereastra fără perdele
nici castanul nu mai priveşte.
ce să mai vadă?
o remuşcare agonică?
un praf ostenit, un vis rău care nu
se sfirşeşte? castanul e un om viu. judecă
şi el cu scoarţa lui umedă
judecă şi urăşte.

Miresme de piatră

gheorghe jurcă

adevărul e că nu putem şti niciodată, nu avem de unde şti ce ni se va întîmpla în secundele ce urmează altor secunde în care ne simţim nespus de fericiţi şi ca atare e al naibii de greu să primim sau să acceptăm o veste proastă cu zîmbetul pe buze. In ce te priveşte, te aflai într-un moment, ca să zicem aşa, de graţie, şi n-ai fi bănuit că la urechile tale se vor rostogoli cuvintele acelea aducătoare de nelinişte şi amărăciune. Dar viaţa trebuie luată, nu-i aşa ? cu tainele şi imprevizîunile ei. Cîştigaseşi un concurs de reportaje organizat de ziarul local pentru corespondenţii voluntari şi redactorul şef vă convocase la redacţie unde, în cadrul unei scurte şi frumoase festivităţi, vă înmînase premiile, după ce în prealabil vorbise despre pasiunea şi înclinaţiile voastre pentru surprinderea realului, a faptului cotidian. La tine remarcase un plus de tenacitate, de ambiţie, de căutare. Cred că avea dreptate. De ce n-ai recunoaşte, toate astea îţi căzuseră ca un balsam peste băierile sufletului şi te simţeai în al nouălea cer. Oameni sîntem....

In dimineaţa aceea care se arăta promiţătoare, lucrurile s-au petrecut exact ca şi cum după un şir nesfîrşit de zile superbe, cînd lumina soarelui mîngîie plăcut copacii, zidurile caselor, feţele trecătorilor, asfaltul străzilor, iarba din parcuri, chipul amiezii s-ar întuneca brusc, văzduhul ar coborî aproape de pămînt, părînd să-l acopere cu vastele sale giulgiuri şi ar începe să bubuie tunetele, fulgerele să spintece velinţa norilor din care va curge potop ploaia, iar tu, în vreme ce mergi spre casă, ţi-ai smulge picioarele dintr-o clisă neagră, viscoasă, şi deodată să-ţi simţi sufletul încărcat de obidă. Apuci c-o mişcare nervoasă receptorul sub privirile indiscrete ale secretarei. Nu eraţi decît voi doi în birou, înginerul şef se afla într-o şedinţă. „Alo ! Alo !" Ţi se părea că stai de vorbă cu neantul. „Da, aici e Bad, de la atelierul mecanic !" Omul de la capătul firului cu o voce stricată de tutun îşi spuse sec numele, apoi încearcă să te pună în temă cu accidentul lui Paul. Glasul lui ţi s-a părut cel mai neomenesc şi mai absurd din lume. Ai fi dat oricît să nu-l fi auzit. Numai că insul acela nu avea nici o vină pentru ce-ţi comunicase. Te chemase acolo la insistenţele Căprioarei. Vestea te-a dat gata, deprimîndu-te într-un hal fără de hal. Nici nu ştiai ce trebuie să faci, unde să te duci, cu cine să iei legătura. In situaţii din astea întotdeauna îţi pierzi capul. Drumul de la biroul înginerului şef, unde fuseseşi chemat la telefon, şi pînă la atelierul mecanic ţi s-a părut un chin. Te simţeai istovit, ca şi cum ai fi săpat o zi întreagă un şanţ numai cu lama unui briceag, doreai să te aşezi, dacă nu pe un pat sau vreo laviţă şi să stai întins, măcar pe un scaun pentru a-ţi trage sufletul şi a-ţi aduna puterile în vederea alcătuirii unui plan de acţiune. Paul Măluşan se afla într-o stiuaţie gravă. Imposibil ! Inexplicabil ! Inimaginabil ! Şi totuşi. In atelier, veselia, pe care o lăsaseşi cu numai cîteva clipe în urmă, sporise acum şi mai mult, veniseră între timp mai mulţi colegi să te felicite pentru succesul repurtat cu ziarul şi schimbau tot soiul de impresii după o duminică încărcată de evenimente. Nu ştii dacă au observat sau nu paloarea de pe chipul tău şi faptul că de-ndată ce te-ai aşezat pe scaun, ai căzut într-o muţenie de piatră, destul că toţi cei aflaţi acolo s-au răspîndit care încotro. Rămas singur ai început să-ţi pui tot soiul de întrebări. Răspunsurile însă nu veneau de nicăieri. Ceasul cel rău cînd vrea să vină, nu-l poate opri nimeni, cade ca un trăznet, ai conchis pe un ton cam fatalist. Ai stat preţ de cîteva minute cu capul spînzurat în pumni, simţeai cum în dosul ochilor, izvoarele lacrimilor se pregăteau să dea afară. Nu era bine că plecaseră cu toţii, să fi rămas măcar Tileagă, să te fi ajutat cu un sfat prietenesc Prin faţa ochilor ţi se perindă tot felul de imagini legate de Paul, acest om extraordinar, de o modestie şi sinceritate copleşitoare, un bărbat fără cusur. Iată-l venind spre tine cu braţele larg deschise, într-una din pauzele consfătuirii aceleia de la judeţ la care participaseşi şi tu ca invitat, şi unde el avusese o intervenţie aplaudată la scenă deschisă de întreaga sală. V-aţi îmbrăţişat, stătea să se clatine de pe picioare cu trupul său vînjos. Te-a luat de după reproşai că nu fuseseşi în stare să ţii minte voi doi şi, mustind de fericire, ţi-a comunicat emoţionat că zilele acestea va deveni tată. Iţi re proşai că nu fuseseşi în stare să ţii minte acest fapt deosebit din viaţa lui. Te-a invitat după consfătuire să-l însoţeşti prin magazine, unde voia să facă unele cumpărături pentru casă şi pentru ăla mic. Aţi intrat apoi la **Central**, cinstindu-vă cu cîte-o halbă de bere şi-o duzină de mititei. Nu-l văzuseşi atît de fericit niciodată. Ochii, inima, întreaga lui făptură erau numai zîmbet şi miere. In jur totul părea să cînte. Te frapase ca de atîtea ori privirea lui sinceră, caldă, întensă, ca de copil. Începuse a-ţi povesti cum numai el ştia s-o facă despre pruncul ce urma să apară în viaţa lui şi-a Căprioarei, aşteptat de amîndoi cu nemărginită

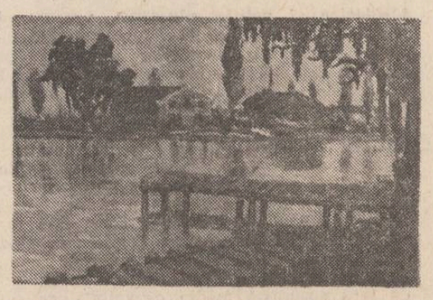

bucurie, cum o să-l îmbăieze, să-l înfăşeze, să-i spele scutecele, să-i cînte, să-l plimbe cu căruciorul, să-i spună poveşti şi cîte alte chestii din astea. Nutrea speranţa că va fi fetiţă şi va avea ochii maică-si, adică vineţii, stropiţi cu punctişoare albastre. Eraţi apropiaţi şi ca vîrstă, tu douăzeci şi doi, el douăzeci şi şase, numai că el era însurat de patru ani şi aştepta acum un copil, iar tu erai încă burlac. Vorbea despre muncă, despre viaţa lui, care le includea pe toate, ca despre ceva sfînt, cuvintele păreau să-i fie învăluite de un abur şi o sonoritate care te ungeau la inimă. Te şi vedeai în ziua aceea de la sfîrşitul lui martie, cînd zăpezile se mai ţineau încă peste dealurile şi munţii Muncelului şi gerul te pişca de obraji, însoţindu-l în mină. A fost o experienţă unică pentru tine, o experienţă pe care ţi-o doriseşi foarte mult, şi ea întîrziase să se producă. Vagoneţii trenuleţului minier tropăiau aievea unor soldaţi cu picioarele de fontă, întrau tot mai adînc în lumea minei, ziua rămăsese undeva departe, aşa cum rămîne luna ascunsă după nori cînd se pregăteşte a ploaie, cel puţin aşa ţi se păruse ţie atunci ; ici-colo cîte un bec spînzurat de bolta galeriei puncta întunericul compact şi slinos ce-ţi apăsa cu degete moi pupilele, făcîndu-te să te gîndeşti la cele mai frumoase zile, apoi te-ai pomenit brusc, aproape dureros, cu lumea aceea ciudată, un loc unde mişunau oameni şi totul părea că se petrece într-un vis nemaivisat. Feţele lor păreau tăiate în piatră, dure, colţuroase, ochii lor aveau un sclipăt diamantin, erau profunzi, ca şi cum în spatele lor ar fi ars nişte focuri stelare. Nu vorbeau decît atunci cînd aveau ceva de spus, ceva important sau, dacă îi stîrneai, pentru că în răbdarea lor stoică lăsau să vorbească din ei mîndria de sfărîmători ai muntelui. Măsurat şi discret, aceşti oameni îţi arătau ce făceau ei acolo, ca şi cum ar fi de cînd lumea în mină. Aveau ceva naiv şi primar în felul de a-şi manifesta bucuria, de a simţi natura. In stînga şi-n dreapta se deschideau galerii orizontale, din loc în loc plecau coranzi abrupte, orturi ; artificierii băteau găuri pentru puşcare. Galeriile descriau o linie secretă, misterioasă, se desfăceau una din alta, apoi o luau fiecare pe firul ei. Aveai senzaţia că făceai parte dintr-o poveste stranie cu vîlve, că alergi înapoi prin tunelul timpului spre clipele dintîi ale istoriei mineritului, şi că dintr-o clipă în alta vor da peste voi oameni înarmaţi cu dălţi şi ciocane ce pîndeau din toate cotloanele, din toţi porii stîncii ca nişte ochi satanici, paietele de aur. Tot ceea ce ştiai de prin cărţi sau din auzite despre băi şi despre minerit ţi se părea o nimica toată faţă de ceea ce descifrai, vedeai cu ochii în burta muntelui, în lumea aceasta halucinantă a galeriilor ce duceau spre pîntecele pămîntului. In cîteva ore înţeleseseşi mai mult decît în toţi anii pe care îi aveai, despre rostul acestor oameni, despre ceea ce făceau ei acolo, îndu-ţi seama că vorbele spuse de ei, faptele lor sînt ale naibii de greu de răsturnat, precum stîncile pe care se profilau umbrele lor uriaşe. Hainele de pe tine miroseau parcă a piatră şi a dinamită. Lăudai cu toate tinereţile tale clipa în care acest om te înduplecase să-l însoţeşti în mină. Ieşiseşi de-acolo mai bărbat, mai bogat sufleteşte. Cum nu poţi uita nici orele petrecute în casa lui, unde el s-a dovedit o adevărată gazdă, nici ceea ce ţi-a spus, ce te-a făcut să simţi, să reflectezi după aceea şi, firească, nici ceeaa ce-ai scris mai tîrziu. Pentru că în jurul lui ţesuseşi acel admirabil reportaj premiat la concursul iniţiat de ziarul local şi care îţi adusese glorie locală. Beaţi vin fiert cu scorţişoară şi piper din căni de lut, vă ospătaţi cu sarmale grase cît gheonoaia, în vreme ce afară se auzeau troznetele seci ale ţurţurilor ce se rupeau din streşinele casei, iar dealurile care se profilau la ora înserării păreau să plutească ca nişte aisberguri pe apele zării, iar proaspătul tău prieten îţi povestea cum lăsase baltă plugul şi coasa şi plecase la profesională şi mai departe la şcoala de maiştri pentru a învăţa această năpraznică meserie. Ciocneaţi din cînd în cînd în sănătatea celor care nu se sperie de capcanele pe care, nu o dată, pămîntul le întinde minerilor, şi el îţi povestea cu voce domoală despre dorinţa de a căuta, a năzui spre miezul lucrurilor, de a ajunge pe căi cît mai scurte la marile adevăruri ale vieţii, de a călători, de a vedea cît mai multe, de a citi cărţi bune, căci, în afară de prieteni, pe lumea asta e bine să ai cărţi şi să citeşti, îţi vorbea despre nevoia de a visa, de a-ţi lăsa gîndurile să zburde pe aripa visului, de a face totul pentru a gusta fericirea, de a nu accepta niciodată ideea înfrîngerii, nici măcar în gînd, pentru că, altminteri, fericirea este asemenea unei năluci, întinzi mîinile spre ea şi vezi că se destramă, piere şi rămîi numai cu iluzia.

★

A doua sau poate a treia oară, asta nu mai ştii precis, s-a întîmplat ca în primăvara ce-a urmat acelei ierni să vă întîlniţi din nou la Valea Mare. Acum îţi făcuse cunoştinţă şi cu soţia lui, o femeie subţiratecă şi mititcă, dar plină de energie, de vitalitate, de o veselie contagioasă. Avea un chip pur, luminos, nişte ochi mari, larg deschişi spre lumea din jur. Se potriveau de minune, el întruchipa forţa, bărbăţia, ea gingăşia şi sensibilitatea. Te-a dus la iarbă verde, unde, pe malul Arinei, acolo unde riul descrie o buclă largă, scăldînd un promontoriu stîncos, adumbrit de răchite şi sălcii bătrîne. Vă aflaţi imediat după întîi mai, timpul se încălzise brusc, lumina ţîşnea parcă din pămînt, adiau miresme de măcieş înflorit, de lăcrămioare, roiniţă, salvie, mentă şi pelin, siluetele copacilor păreau turnate din jad, iar prin livezi tremurau dîre albastre de fum. Vreascurile trozneau sub picioarele voastre, de departe se auzeau acordurile unei muzici plăcute, la un moment dat ţi s-a părut că se mişcă ceva, un abur galben-roşcat urca spre cer, iar cînd te-ai uitat mai bine erau păsări ce zburau în toate direcţiile, ameţite parcă de miresmele naturii, încît aveai impresia că de nu veţi fi atenţi o să călcaţi pe ele. In iarbă părea să fi plouat cu omizi, pinze de păianjen, cu gize şi fluturi. Dungi scînteietoare, puncte roşii, verzi, albastre parcă dansau în linii frînte sub pleoape, îndu-vă senzaţia că vă înţeapă. O adevărată gură de rai, care te-a ajutat să te întorci pe cărările copilăriei. Iată-te cufundat în undele catifelate ale Slătioarei, bucurîndu-ţi trupul de hîrjoana cu bulboanele apei, cu soarele nemilos care îţi ardea pielea, înroşindu-te şi producîndu-ţi usturimi, apoi goana după fluturi, după cuiburi de păsări, culesul de zmeură, tîndăleai pînă ce cobora seara vînătă ca un clopot peste sat, iar noaptea, în aşternut, în vraja somnului simţeai dulceaţa apei şi-a miresmelor naturii cum pătrund adînc în trupul tău fraged, cum te petreceau cîntecele şi zborurile înalte ale păsărilor. Cît de uşor cade omul pradă visării, amintirilor, îţi spuneai, stînd proţăpit în mijlocul poieniţei, cu privirile rătăcite în copăile acelea de piatră peste care alunecau faldurile mătăsoase ale pădurilor din molid şi brădet. Uitaseşi pur şi simplu unde te aflai şi cu cine. Te-a trezit din visare Căprioara. Intinsese o pătură înflorată peste care desfăcuse sacoşa cu de-ale gurii şi pregătea gustarea. Paul se căznea să aţiţe focul, ţie îţi revenea sarcina să aduni vreascuri uscate din liziera pădurii. Căprioara începuse a fredona un cîntec vechi, de pe vremea cînd era pionieră, şi voi vă amuzaţi de cuvintele cîntecului mai mult decît naive : „A venit mama cu fata / Să-l vadă muncind pe tata /Strungu-ntruna se învîrteşte / Tata norma-şi depăşeşte". Avea o voce dulce, catifelată, s-o tot asculţi, nu întîmplător Paul îţi spusese odată că se căznea să-i procure tot soiul de bucurii şi surprize plăcute, tocmai pentru a-i crea bună dispoziţie, din care se năştea apoi cîntecul. Din cîte ai putut să-ţi dai seama, fiinţa asta avea o mulţime de calităţi, lucru ce te punea pe gînduri în perspectiva renunţării tale la burlăcie, pentru că aveai de-acum un model cu care ,sigur, le vei compara pe toate. Ştia să gătească sumedenie de mîncăruri, poseda arta de a le prezenta, încît privindu-le îţi lăsa gura apă, se pricepea la croşetat, ţesut, la fel de bine cînta la vioară, dansa, scria povestiri, recita cu egal talent, cînta frumos, era ceea ce se cheamă o frumuseţe de femeie. Dar poate că înainte de toate Căprioara avea în ea multă tinereţe, exuberanţă, frenezie, vise, speranţe, căldură, constituind o prezenţă deosebit de tonică, aşa încît în preajma ei toate rideau. La puţină vreme după ce ai cunoscut-o în peisajul acela de basm de pe malurile Arinei, Căprioara ţi-a trimis un plic cu cîteva încercări literare. Una dintre ele îţi plăcuse foarte mult şi ai trimis-o unei reviste, care a şi publicat-o. Se intitula „Fantezie de iarnă". Aî putea s-o reproduci din memorie, cuvînt cu cuvînt : „Mergînd prin pădure, într-o zi de iarnă mă întîlnesc bot în bot c-un lup. Eram cu mîinile goale. Lupul avea nişte sclipiri duşmănoase în ochii lui, mari şi fioroşi, care pur şi simplu m-au îngheţat. N-am înţeles de ce sărise asupra mea cu atîta furie şi deznădejde. A vrut mai întîi să-mi sfîşie beregata. Ce obicei prost au şi lighioanele astea... Simţind că nu mai am aer şi că se învîrte pădurea şi cerul cu mine, l-am strîns şi eu de gît să văd dacă îi convine. Spurcatul, mi-a lăsat beregata în pace şi s-a apucat să-mi sfîşie hai-

theodor damian

Patrie

Patria este temeiul eternei reintoarceri
Este odihna ochiului zbătut
E sacrificiul scurs în temelie
Este adîncul fiecărui început.

Aici Cuvîntul se preface-n faptă
Şi sufletul se-nalţă-nluminat
Azi din petala florii-nsămînţate
O-ntreagă primăvară s-a durat.

Trecere

Ori marea cea albastră ne-a răsuflat
făptura
Ori cîmpul greu de roade ne cheamă înapoi
Dar ne-mpărţim adesea ori între cer şi mare
Ori între punctul humei şi urma de noroi.

Căci de născut ne naştem la fel
ca-ntotdeauna
Doar singură-alergarea prea repede
se trece
Şi ne rămîne-n urmă sămînţa aruncată
Şi calea cea ursită în vîntul surd şi rece.

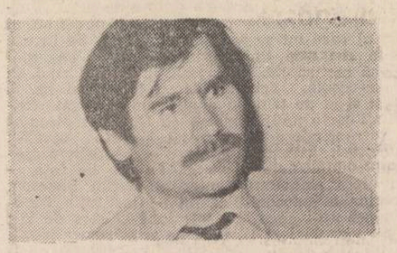

Cîntec pentru Horea, „Rex Daciae"

Transilvanie, meşterii tăi nemuritori
Te-au zidit catedrală, din noapte în zori
Şi pentru ca zidirea mai bună să fie
Şi pururea ei înşişi, sub pămînt, temelie
Aşezau o piatră deasupra, neîntrerupt
Şi trupul lor, îndată, piatră dedesubt
Un meşter ai avut în fiecare închinător

Ctitorindu-se pe temelie de dor
Ţi-au ales meşterii cei mai curaţi
Pentru că tot ei erau cei sacrificaţi
Lucrau în bătaia de soare şi vînturi
Şi dincolo lacrima jertfei, se-nveşnicea
sub pămînturi.
De acum, cine mai poate să vină
Să te scoată din această lumină
Ce vine de sus şi de jos, dinafară
Tămăduind orice rană?

Transilvanie, cosmică cetate
Cîntecul martirilor în clopotul sufletului
Pe vecie va bate.

Horea

Şi astăzi ne mai doare roata morţii
Ce-a devenit altarul dăinuirii
Martirul s-a-nălţat pe cerul nopţii
Şi luminează marginile firii.

In orişicare jertfă-i o iubire
Şi, în iubire, Logosul suspină
O, roata aceea tot se învîrteşte
Şi ne preface sîngele-n lumină.

La praznicul lui Horea — închinare
Un om a fost ucis pentru popor
Şi roata morţii-mprăştie mirare,
El a dat birul. El — biruitor.

film

«Nişte băieţi grozavi»

Firesc, în filmografia naţională operele care au evocat — oglindind cu autenticitate, profunzime analitică şi adevăr artistic — lupta revoluţionară a clasei muncitoare sub conducerea partidului s-au alăturat acelora care reflectă realităţile contemporane ale societăţii româneşti, în dinamicul proces de dezvoltare complexă, multilaterală.

Realităţile satului socialist contemporan, privite prin prisma exigenţelor şi priorităţilor procesului de modernizare a agriculturii au oferit deseori o substanţă viabilă operelor cinematografice semnate de valoroşi cineaşti ca : **Lucian Bratu, Virgil Calotescu, Mircea Moldovan, Alecu Croitoru, George Cornea, Constantin Vaeni, Stere Gulea, Geo Saizescu.**

Pe aceeaşi filieră tematică se înscrie şi recenta premieră semnată de **Cornel Diaconu** (regia) după un scenariu scris de **Mihai Opriş** şi **Aurora Icsari** sub egida Casei de filme nr. 1. Regizorul cunoscut din precedentele sale investigaţii cinematografice operate în universul tinerei generaţii **(Escapada** şi **Salutări de la Agigea)** schiţează cu siguranţă şi inspiraţie biografia colectivă a unei echipe de tineri mecanizatori, aflată în preajma bătăliei pentru recoltă, surprinsă în plină activitate, munca tinerilor fiind privită din opusul unghiului declarativ, festivist, convenţional.

Integrarea lui Tudor Preda **(Lucian Nuţă)** în echipa de mecanizatori de la Cringu, condusă de Mihai **(Petre Nicolae)** este organic legată de problemele (nu numai profesionale, ci şi sentimentale), aspiraţiile şi realizările tinerilor care trebuie să semneze victoria în bătălia cu orele şi previziunile pesimiste (meteo) pentru a asigura în condiţii optime culegerea recoltei.

Secvenţele dedicate acestui moment hotărîtor în dramaturgia filmului sînt impresionante prin spectaculosul imaginii, ce reliefează în egală măsură solemnitatea şi tensiunea muncii tractoriştilor (operatori : **Alexandru Groza** şi **Florin Ţolaş),** prin tăietura nervoasă, bine ritmată de montaj **(Melania Oproiu),** prin consonanţa deplină cu muzica supra-dimensionată dinamic prin intervenţia şi posibilităţile de expresie ale instrumentelor electronice (cei doi compozitori debutanţi cu dreptul în muzica de film se numesc **Andrei Tănăsescu** şi **Florin Nanu).** In puţine filme dedicate satului contemporan au fost subliniate cu atîta pregnanţă plastica holdelor bogate, patetismul muncii mecanizatorilor aflaţi într-o adevărată cursă contracronometru, revelaţia eroismului cotidian, tensiunea zilelor lumină, dar şi noapte, închinate cu modestie şi dăruire pămîntului şi roadelor lui.

Atent la zestrea de expresivitate a interpreţilor săi, **Cornel Diaconu** a valorificat pe deplin elocvenţa replicii şi gestului **Rodicăi Mandache** (Lilica), arta sugestiei perfect stăpînite de **Petre Nicolae** (Mihai), ecoul suferinţei privite în cheie ironică de **Vasile Muraru** (Gogă), optimismul bonom al lui **George Mihăiţă** (Gigi), suficienţa comică bine nuanţată de **Valentin Uritescu** (Fîrică), sau intransigenţa principiilor minată de nostalgiile afective exprimată de **Lucian Nuţă** (Tudor). In roluri de mai mică întindere, dar jucate cu aceeaşi bucurie a creaţiei autentice se mai remarcă **Sebastian Papaiani** (Dode), **Magda Catone** (Mica), **Geo Costiniu** (Rexona). Fără a a impune moralizator şi didacticist modele umane, filmul lui **Cornel Diaconu** propune caractere şi psihologii atasante, privite, nu rareori, prin cheia umorului liric. Cu notaţii spontane, vii, **Cornel Diaconu** cucereşte spectatorul prin adevăruri de viaţă surprinse într-un limbaj accesibil, ale cărui principale calităţi rămîn vibraţia şi adevărul emoţiei. In acelaşi timp, secvenţele recoltei se constituie într-un veritabil omagiu adus muncii pe ogoare, gest vibrant, deloc abstract sau convenţional.

Călin Stănculescu

teatru

Interpreţii în «Regele Ioan»

TEATRUL DE COMEDIE

Un spectacol bine condus îşi găseşte suportul, (dincolo de calitatea textului) în modul în care actorii răspund şi se menţin în perimetrul concepţiei regizorale. Grigore Gonţa supune actorii unui regim foarte sever de muncă, ştiind că un slujitor al scenei, care se desprinde din ansamblu (pentru a se evidenţia), poate nărui întregul de dragul sublinierii părţilor. Chiar dacă **Regele Ioan** este sinteza unei interpretări colective, remarcabile, actorii săi au marele merit de a se fi evidenţiat fără să rupă unitatea spectacolului, neşarjînd decît atît cît permit indicaţiile regizorale, modalitatea mizanscenei.

Cu trăsături mai mult sau mai puţin personalizate, alcătuiesc ei toţi (fără Cetăţeanul oraşului) **marele personaj.** Regele Ioan este numai o verigă a acestuia. Silviu Stănculescu joacă în toate registrele vocii, exprimînd diferit o mare diversitate de stări. Un joc matur, inteligent, epurat de orice artificii, de orice inutilităţi. Prilej de manifestare a unei mari forţe actoricesti, păstrate prea multă vreme în umbră. Gesturile au pregnanţă, fără să aibă nimic din patetismul interpretării tradiţionale care vroiau să impună, prin demonism, personajul central. Rostirea, chiar în cele mai dramatice momente, este ferită de orice retorism. Condus de Grigore Gonţa, Silviu Stănculescu trece cu dezinvoltură de la ură la dragoste, de la orgoliu la umilinţă, de la curaj la îndoială construind un Rege Ioan tactic şi temător, las, cameleonic. Vocea de stentor şi dicţia sînt folosite cu măsură, fără ca actor sau regizor să fi mizat pe volum şi pe registrul baritonal. Şerban Ionescu are verva vijeliosului-arţăgos şi conferă lui Filip Bastardul, alias Richard Plantagenetul — umorul popular şi spiritul încandescent al celui ce nu are ce pierde. Fiind purtătorul de cuvînt al autorului, Filip are două moduri de raportare: faţă de cei ce sînt iniţiatorii mascaradei (pe care îi atîtă sau îi impacă) şi faţă de sală, faţă de cei ce sînt victimele acestora. Rol de mare dificultate, joc dublu, bine desenat de fiecare parte, cînd incitanttăios cînd lucid-tumultuos. Monologurile lui au forţă, cursivitate, aparteurile se detaşează cu uşurinţă, din gesturi, din pregnanţa şi jocul vocii. Emoţionantă este apariţia micului prinţ Arthur prin ţinuta şi rostirea sigură, e'egantă a copilului Mihaj Stoian, care-şi merită deplin aplauzele entuziaste ale publicului. Iurie Darie conturează cu mijloacele comediei un rege al Franţei superficial şi fără scrupule. Reverenţios şi curtenitor, prin excelenţă, regele Franţei devine exponentul inconstanţei bufonului cu gesturi nobiliare. Delfinul lui Marin Rilea deprinde gsturile perfidiei agresive, folosind armele prostului aparent neagresiv : el este clovnul perfect care face jocul tuturora, pentru a-şi consolida poziţii de viitor : el sare, se fandoseşte, vorbeşte cu „r"-ul specific franţuzesc, se linguşeşte. Dezlănţuită ca o erinie a unei tragedii antice, Constance a Gabrielei Popescu îşi joacă durerea tragedizînd (cu luciditate) pînă la un punct (ca o viitoare lady Macbeth), pentru ca, ajungînd la penultima silabă a frazării, vocea să-i coboare abrupt, ferind-o de pericolul retorismului, slujind dublul convenţiei. O mare actriţă, ale cărei haruri au fost utilizate cu mare ştiinţă şi mare abilitate de un regizor experimentat şi în tainiţele actoriei.

Lady Faulconbridge este văzută de Gonţa ca o tînără focoasă (Adina Popescu), cu părul despletit, întrînd în „arenă", cu biciul în mînă, pentru a-şi dresa „fiarele". Dresoarea sigură de ea va deveni, curînd, mieluşel.

Cardinalul lui Giurumia este simbolul forţei obscure care schimbă pînă şi voinţa regilor. Luat în deridere, acest simbol nu putea avea întruchiparea perfecţiunii, a prestanţei reale. Opţiunea regizorală, aşadar, pentru Giurumia învinge toate prejudecăţile. Aici nu era important glasul actorului, ci poziţia terorizantă a personajului, întărită de multiplele apariţii anonime.

Regele Ioan — un spectacol elevat în care încărcătura metaforică a textului lui Shakespeare este pregnant pusă în valoare printr-unul dintre cele mai importante instrumente ale artei scenice : vocea actorului şi imprevizibilele ei inflexiuni.

Nicoleta Gherghel

și de iarbă

nele. M-am luptat cu el dîndu-ne de-a dura pe deal la vale și cum ne rostogoleam așa, eu peste lup și lupul peste mine, am simțit un gust sărat în gură și-o ciudă atît de feroce, încît l-am mușcat de gît. Puah ! Un damf urît m-a izbit drept în nas și mi-a paralizat toate puterile. L-am scuipat în ochi, să se învețe minte. S-a înfuriat și m-a mușcat de picior, mie nu mi-a rămas decît să-l string și mai tare de gît, pînă ce a început să gîfîie și să dea semne că se sfîrșește. Parșiv, lupul îmi dezvelise în acest timp oasele picioarelor de piele și de carne. Cîtă cruzime, cîtă nebunie... O durere ascuțită, istovitoare, mi-a secat inima. Cerul cobora tot mai jos, ca o imensă pată de sînge, gata să mă înghită. Mi-am zis atunci : nu puteam oare să văd toate astea de la fereasta casei mele sau în cel mai rău caz să fi fost în locul lupului o căprioară, ori pur și simplu să fi avut la mine o pușcă ?". Paul scosese și el de nu știu unde un fluier și începuse să cînte o doină veche, apoi după ce-a isprăvit a trecut instrumentul Căprioarei, aceasta iscă o melodie ciudată și numai ce l-ai văzut pe Paul țopăind, făcînd ponturi, era un joc straniu, dar frumos. Te prăpădeai de rîs văzîndu-l cum se scălimbăie, dar el făcea totul cu multă seriozitate. Erau teribil de simpatici amîndoi. Nu credeai să existe cuplu mai armonios, mai talentat, mai nu știu cum, ca acești doi oameni. Te întrebai dacă se certaseră vreodată, fie și numai din întîmplare și nu puteai să-ți închipui. După ce Paul s-a oprit din ciudata lui împletire de brațe și de picioare, de bătăi iuți a tălpilor în care abia atingeau pămîntul, Căprioara a venit înspre tine și, după ce s-a uitat în ochii tăi și tu într-ai ei, care erau aburoși ca strălucirea unei ape peste care se lasă brusc înserarea, a zis : „Ei, Bad, să vedem acum tu ce știi să faci ?" Te-ai înroșit pînă în vîrful urechilor și după cîteva momente de bîlbîială în care valuri de strălucire izvorau de pe chipul transfigurat al ei, ai îngăimat : „Fraților, eu nu știu să fac nimic ! N-am fost înzestrat cu haruri artistice ca voi. Abia de reușesc să mă cațăr colo pe funiile funicularului, de unde văzduhul îmi pare un balon de săpun". Și le-ai istorisit o poveste seducătoare, amețitor de adevărată, ca și cum n-ai fi trăit-o tu, într-o noapte cu întuneric cald și luminos, cînd ai pus pariu c-un amic de-al tău că te plimbi pe cablul funicularului numai în mîini de la un pilon la altul, asta deasupra unei prăpăstii mari, unde, dacă admitem că ai fi căzut, te-ai fi făcut praf, în fine ai cîștigat pariul, dar și simpatia unei blonde pe nume Cici. „Asta e fraților ! N-am experiență orală, nu sînt o fire spontană, nici chiar pe hîrtie, așa că trebuie să rumeg bine gîndurile, ideile, pentru a le expune într-o formă interesantă". Le-ai recitat totuși niște versuri din Blaga și ei te-au felicitat călduros, după care v-ați înfruptat din bunătățile aduse de Căprioara, ați băut bere răcită în apă, la rădăcina stîncilor, ați hăulit, vorba aia, ca-n codru, v-ați veselit cum scrie la carte, pînă ce soarele a căzut dincolo de orizont ca o pasăre împușcată.

★

Ce departe ți se păreau toate astea. Parcă se întîmplaseră într-o altă viață. Și cum stăteai acolo pe scaun, singur, în tot atelierul, năucit de gînduri, ai înțeles deodată că trebuie să faci ceva, să întreprinzi nu știu ce, altfel îți va plesni capul. Aveai senzația că ești o bucată de ceară ce se topește în fața unui foc uriaș, ca imediat după aceasta să ai sentimentul acela cumplit cum că ești jefuit de cineva, prădat la drumul mare, că intrase în tine, în casa sufletului tău o arătare monstruoasă, ce murdărise și pîngărise totul. Palmele, fruntea, ochii, fapt straniu, îți ardeau, ca și cum le-ai fi ținut la gura unui cuptor. În fine, l-ai căutat pe șeful de atelier, pe nea Cioflică, și acesta te-a învoit să mergi la spital și să-ți vezi prietenul. Ai ieșit val-vîrtej, simțeai nevoia acută să țipi, să alergi buimac pe străzi, să intri în vreo crișmă și să bei ceva tare, să ți se întîmple ceva care să te facă să uiți totul. Contactul cu aerul tare și parfumat al primăverii, cu forfota orașului ți-a făcut bine, privindu-te în vitrina unui magazin ai observat că îți recăpătaseși culoarea obișnuită a feței. Mergînd spre spital te-ai întîlnit cu unul și cu altul dintre cunoscuți care te-au întrebat ce mai faci, le-ai răspuns evaziv, dar privirile tale alunecau peste ei, într-o lume a speranței. Nu reușeai să te detașezi nici măcar pentru o clipă de episodul acela stupid. Te obseda mereu întrebarea : „De ce a trebuit să plece el chiar atunci la Duna și să ajungă la mîna unui necunoscut, cînd putea foarte bine lua autobuzul sau apela la vreun prieten care să-l ducă cu mașina ?" Cine oare împinge omul spre necaz ? Întîmplarea ? Hazardul ? Destinul ? Sau poate că el însuși. E greu să dai un răspuns. Ai impresia că nici nu se poate da, fără numai așa, dacă te apuci să faci filozofie sau melodramă. S-a întîmplat și gata. Asta e ! Totul e să te ridici de jos, să ai răbdare, credință, forță. Dar, mai ales, speranță. Nu degeaba se spune că speranța începe acolo unde se termină speranța. Omul ăsta își văzuse modest de munca, de viața lui, nu-l interesau nici banii, nici funcțiile, nici gloria, ci, așa cum îi plăceau deseori s-o spună, voia pur și simplu să-și trăiască anii pînă la capăt, demn și cinstit. Își făcea zilnic datoria, aștepta cu înfrigurare ora

ursită de destin, ora împlinirii visului său de-o viață, acela de a-și vedea perpetuate, prin ani, numele și aspirațiile sale printr-o ființă ruptă din el, din sîngele lui. Mergea cotropit de emoție, învăluit în atîtea taine și certitudini la maternitate pentru a-și lua nevasta și pruncul acasă, nici măcar nu băuse ca alții de fericire, urcase în cabina unui autocamion, primul care se nimerise să treacă pe șosea, și în vreme ce-și imagina scena tandrei întîlniri cu cei dragi, impactul cu stînca l-a catapultat prin ușa deschisă într-o răstoacă, la zece metri. „Așa a fost să fie", a zis el mai tîrziu, după ce ieșise din spital și se înzdrăvenise, într-o discuție pe tema accidentului. Nu-i purta pică de fel șoferului, un om trecut de cincizeci de ani, botezat cu toate primejdiile, de fapt, comisia care a anchetat cazul a stabilit că nu avea nici un fel de vină, pierderea controlului mașinii datorîndu-se exploziei unei anvelope, de la roata din față. Norocul lui, după cum recunoscuseră medicii, a fost extraordinara sa robustețe fizică, ca și fantasticul său moral ce l-a însoțit pe toată durata ședерii în spital. Avusese nu mai puțin de șapte fracturi, dintre care unele deosebit de grave. Dar omul învinsese pentru că trebuia să învingă, meseria lui era aceea de învingător, cum afirmase el, dominat de o adîncă sete de viață, de încredere în forța de salvare a omului. Ți-aduci aminte cu strîngere de inimă de cea de-a doua vizită ce i-ai făcut-o la spital, în prima n-ai reușit să schimbi nici o vorbă cu el, nu se putea, se afla încă sub puternica narcoză a medicamentelor. Nu știai cu ce să începi, pur și simplu nu-ți trecea nimic prin cap, nici măcar obișnuitele cuvinte de îmbărbătare ce se rostesc în astfel de momente. I-ai strecurat doar mîna pe sub cearșaf și i-ai atins degetele fierbinți, n-avea voie să facă nici cea mai mică mișcare. Ți-a zîmbit cald. „Cum te simți Paul ?",

Tablouri de Natalia Tofan

ai reușit să îngăimi cu mare greutate, inima ți se ridicase în gît și parcă voia să-ți blocheze respirația, obrajii îți ardeau ca focul de sîngele năvalnic care se adunase în cap. „O să fie bine, Bad...", a zis el. Paul degaja un aer de robustețe calmă, în pofida pansamentelor, a corsetului de gips care îi strîngea toracele, precum și a mirosurilor urîte de tinctură de iod și alcool, a seringilor care îi perforau venele mîinilor. Privirile lui ți se păreau însă ciudate, aici i se luminau de zîmbetul unei nădejdi, știind că primul om care va intra în salon să-l vadă, în afara medicilor și-a soției, vei fi tu, aici pluteau parcă în gol, urmînd clipe lungi de tăcere, ca apoi să și le plimbe prin salon, ca și cum ar fi scrutat viața de la un capăt la altul și cineva l-ar fi apucat zdravăn de suflet și ar fi vrut să-l frîngă în două, așa, ca pe-o surcea. Îl priveai c-o îngrijorare ascunsă, încercînd să te porți cît mai degajat ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic neobișnuit. „Ce naiba faci, Bad ?, a șoptit el dintre fețe și măștăraia aceea de furtunuri, încercînd să zîmbească, să-ți dea curaj. Te văd mai distrus decît mine ! Păi cum vine asta omule ? Tu ești citav bine mersi, n-ai nici pe dracu și eu, care mi se pare că n-o să mai ies veac din cămașa asta nenorocită, am un moral mai bun decît al tău ! Te știam mai puternic, tinere prieten. La ce naiba te gîndești ?", te-a întrebat, văzîndu-te plecat cu gîndurile aiurea. „Știi tu, atunci... acolo în poiană, lîngă bolful acela de piatră, în mai, anul trecut. Parcă te văd și acum ce ponturi grozave făceai. Mda. Și cum mai cînta Căprioara din fluier, de se sminteau pădurile și apele. Ce femeie minunată e Căprioara asta a ta... Plină de viață, de farmec, de duioșie, de ce vrei. Da' ce, parcă tu ești altfel ? Îmi vine să plîng de fericire pentru fericirea voastră. Da, Paul. Ce oameni minunați am întîlnit. E bine că nu e rău. O să-ți țin pumnii strînși tot timpul cît o să stai aici, și după aceea, toată viața, iar acolo spre vară o să dau negreșit o raită la Valea Mare, unde o s-o facem lată, lată de tot, pentru simplul motiv că tu, Paul Mălușan, te-ai născut de trei ori". Ați tăcut îndelung amîndoi, privind fiecare în viața lui, departe, apoi deodată ai avut senzația că în salonul cu paturile albe, acolo unde Paul fusese readus la viață după gravul său accident, năvălise brusc lumea aceea atît de frumoasă și de binecuvîntată cu miresmele ei de piatră și de iarbă.

(Fragment din romanul „Vara speranței")

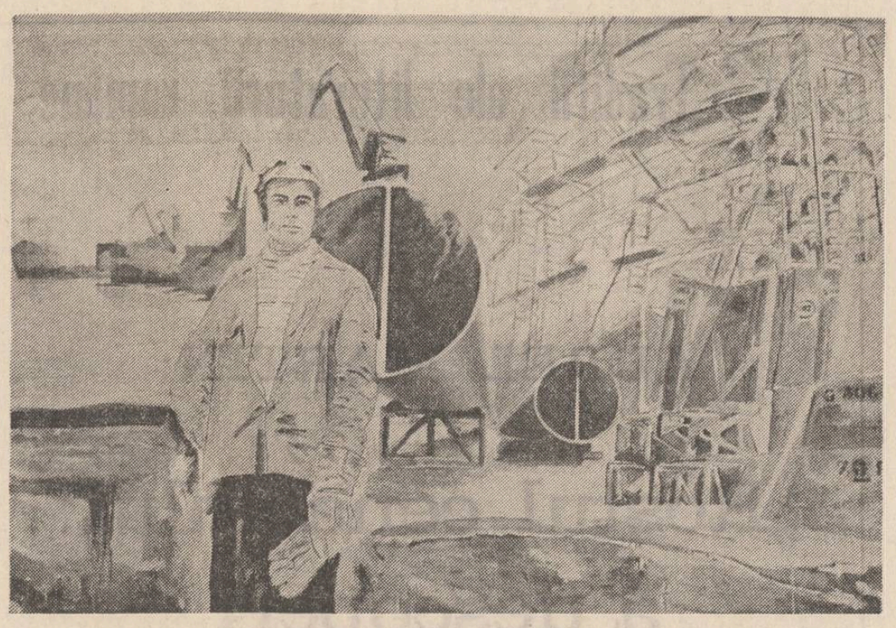

Vladimir Șetran : „Constructor de nave"

emil lăzărescu

De veghe în lan...

Dacă se-ntîmplă uneori să rîdă
un curcubeu deasupra tindei tale-n zori
înseamnă că-n primejdie, la pîndă,
înfruntă macul cîrdul de cocori...

Ci-n luptă macul iese în cîștig,
își zvîrle spuza cărnii la bătaie,
și peste toți cocorii strînși în ring
se năpustește-un roșu-n vîlvătaie.

Și cel mai pur, la post rămîne macul
oștean cu pușca-n lanul plin de grîu –
că pînă-și dreg secerătorii sacul
el stă-n priveghi, în curcubeul dinspre rîu...

Inimoșii goruni

Că ne somează întruna prin azime un lan
și-un gîngurit de mierle ne recheamă-n poiene –
este însemnul c-o clipă trăită-ntr-un han
nu poate decît lumină în suflet să-nsemne...

De-aceea pietrele-albe, martorii noștri severi
și-inimoșii goruni – atît de singulari în parole
ne cer să plătim vamă pe minunatele veri
și pe prinosul din lan și pe priveghea din stele....

Căci a trăi prin iubire tot ce pulsează pe-o gruie
și glasul de mierle și-al gorunilor glas
înseamnă să te cufunzi cu toți luceferii-n griie
și-n coama de curcubeu peste coline rămas...

Zidirea și cartea...

Ne este ziua fără sfîrșit
și noaptea fără sfîrșit
și fără sfîrșire e cartea
ce dinlăuntru se scrie...
Ci ziua și cartea și noaptea :
îngemănarea în caruselul minții
în abia pornita zidire...

Armonie

Vă scriu la toți pe-o frunză cum o duc
e pace-n mine și pe dinafară
e vremea armoniilor în nuc
și-i nimerit în parc pentru fanfară...

E multă larmă-n lanuri și-n viori
și-n nopți se furișează sorii în stupine...
Și vă mai spun : mileniul care vine
mi-l vor păzi armate de cocori...

elena cruceru

Revelație

umplu cuvintele cu sentimente
mor în trandafirul ofilit
și nu-s destul de pură pentru el

înțelesul lucrurilor crește pe cer
precum norii – ghețuri plutitoare înăuntrul apei

exist
pentru strălucirea pietrei
în fața lacrimei,
privighetorile se îneacă
în propriul cîntec

Murind mă urmărește visul

există o conversație a ierbii
(în timp ce ploaia decolorează copacii
și-n memorie au loc dislocări
lașități ale unei vieți liniștite
moartea însăși e o lașitate
de-a lungul unui gol de sînge)
un albastru dăunător ascunde
orice suris
trăiești într-o rană fără vîrstă
și crezi tot atît de mult
în ceea ce-ai pierdut

Desigur nu-i nici o eroare

desigur
desigur nu-i nici-o întîmplare
că vreau să-mi măsor acum timpul
cu palmele tale

desigur
desigur nu-i nici-o eroare
că aceste două singurătăți vor deveni
o singurătate mai mare

desigur
desigur am putea numi poezia,
greșeala,

remușcarea,
dar uite
plînsul meu se uni cu al tău
și de cînd mă știu
duc peste vremi
povestea altor iubiți pămînteni

De dragoste

m-ai făcut scrum
vorbește cenușa

Umbre

de vînt se izbește brațul meu
din altă amintire dăinuind
trupul
despicat într-o dragoste sinucigașă
lasă urme în prelungirea verii
umbra mea moare sigură de sine

Noiembrie

ce-o să spui acum cînd în inima pietrelor
va îngheța amintirea ploilor căzute pentru noi
ce-o să spui despre acest noiembrie
purtînd cenușa poemelor pe asfalt
într-o spulberare de gesturi
ce-o să spui despre umbra glasului de copil
rostind portretele noastre
într-un amurg încurajat de strigăte
despre întîia lumină a zăpezii ce-o să mai spui
din memoria comună cine pleacă
cine rămîne ?

bucur chiriac

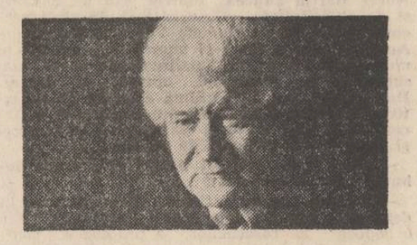

Chemare

Pe locul unde
ți-ai lăsat urmele,
a crescut iarba
cît omul,
iar păsările
îți cîntă înălțarea.
Sub licărul stelelor,
statuile au amuțit,
înflorindu-le pe buze
chemarea mirilor,
care mai zăbovesc
prin desișuri de brume.

Suflet de copil

Desculț,
călcam pieptul pămîntului,
alergînd pînă la marginea zării,
unde, pe apa norilor,
se desfășura
dansul nupțial al cocorilor.
Eu mă opream,
trăind momentul
despărțirii de zbor,
de cercul,
care aluneca pe ape,
de-al dragostei fior.
Te-am privit,
spălîndu-mi cu soare
mîinile,
care nu uitaseră
să mîngîie
petalele sufletului tău.

Umbra îngîndurată

Prin fluierul de fum al nopții,
dansa cu ochii flăminzi
în așteptarea dimineții,
care-i va sorbi sufletul.
Stelele se fugăreau
pe diafanele dire,
lăsate de propriile raze.
În zori i-am simțit căderea.
Erau cioburi
de marmură curată,
printre care mi-am regăsit
umbra îngîndurată.

Mama

Mîinile ei de atunci,
rătăcite pe obrazul cîmpiei,
redeșteptau
anotimpurile vieții,
trecute de mult
peste pragul însorit
al dimineții.
Mîinile ei de ieri,
stafidite de ani,
mi-au atins vîrsta,
pe care o ascunsesem
în găvanul ochilor
și-n respirația secundei.
Azi cînd visez chipul tău
pe harta gîndului,
te văd tot frumoasă,
ca o primăvară
ce-și revarsă petalele
peste puii care cresc,
ciugulindu-ți din palme
semințele.

GHEORGHE PITUȚ

Totuși

Hoț de timp e aminarea,
Cuib de lene și de crime
Ale vieții anonime
Care naște disperarea

M-aș fi înhăitat cu marea
Din vechime și cu Chitul
Și cu Iona-răsăritul
Din adînca-ntunecare ;

Totuși voi porni o dată
Să străbat zidirea toată
Mai întîns decît lumina
Și mai singur decît mine
Către punctu-nchis în sine
Să mă umplu de senina
Viață nouă.

plastică

Eterna căutare

Cu o perseverență împinsă pînă la limitele pedanteriei obstinate, **Josef Krijanovsky** face de cîțiva ani în pictura românească figura artistului „maudit", aflat într-un dureros conflict interior cu interogațiile stilistice, pe care, în truda sa creatoare, încearcă să le pună de acord cu propria structură artistică. Nu întîmplător, și în expoziția sa recentă („Simeza" — a opta în ultimii 16 ani, ceea ce indică o ritmicitate de invidiat !) artistul a ținut să ofere, într-un mod mai explicit, cîteva repere ale evoluției gîndirii lui artistice (de un programatism estetic nu putem vorbi, deocamdată), care par să contureze tot mai distinct personalitatea creației sale. Expoziția se deschide cu trei uleiuri „de tinerețe", probabil din perioada cînd era bursier „Aman", în care pictorul se manifesta în nota unui epigonism ortodox al liniilor tradiționale. Profesionalism evident, cromatism cald, aplecare către acuratețea formelor și a construcției — atribute ale celor trei pînze „martor" ce se regăsesc în simeze'e următoare tratate în diferite chei stilistice, fără să lunece în experimentalism și nici în ostentații didacticiste. De altfel, artistul își definește singur și sugestiv întreaga expoziție ca fiind un „Studiu de stilistică formală sau de la plan la culoare, de la culoare la ritm, de la ritm la compoziție, de la compoziție la ton". Și nu-l putem contrazice în această tentativă a sa, atîta vreme cît o bună parte a lucrărilor expuse se înscriu într-un raport polemic cu noua viziune stilistică, pe care artistul pare să și-o fi clarificat în luminoasa și coerenta serie de pînze aflată pe simezele primei săli. Este fructul ultimelor lui căutări creatoare la capătul unui exercițiu aproape sisific, de ani de zile, vreme în care pictorul și-a refăcut de mai multe ori aceleași pînze operînd îndelung asupra compoziției, a formei, a planurilor cromatice, a ritmului... Un demers exemplar, prin stăruință și putere a autosacrificiului, pus în slujba unui crez care l-a animat — secret și chinuitor — toată viața : redobîndirea autenticității sinelui creator. Acela pe care într-o copilărie a devenirii lui artistice a fost constrîns să-l perverteaască prin artificii de viziune și limbaj ce-i erau structural potrivnice. Josef Krijanovsky se află acum în orizontul, de unde căutările sale și-au aflat cîteva răspunsuri limpezitoare și, în orice caz, certitudinea unui sens care îi individualizează evoluția. Avea dreptate Dan Grigorescu cînd așeza creația ultimă a artisului sub luminosul semn al lui „cogito sum", labirintul întrebărilor devenind acum un teritoriu de prospecție documentar-experimentală chiar și pentru pictorul însuși.

Nimeni nu a contestat vreodată forța expresivă a construcțiilor formale și cromatice, pe care le exersa în pictura sa Krijanovsky. De astă dată, însă privitorul trebuie să forțeze limitele de permeabilitate ale picturii, ci ea cheamă privitorul în sanctuarul ei, infinit mai dens și mai cordial articulat, atît în ce privește construcția, raporturile de culoare, cît și rigoarea sintetic-expresivă a desenului. Pictura lui Krijanovsky a devenit dintr-o dată deschisă și acrosantă ; în cîteva peisaje cunoscuta-i rigoare vădește atributele virtuozității stilistice. Pictorul și-a concentrat la maximum, ca urmare a unui efort analitic îndelung și bine stăpînit în datele lui tehnice, paleta coloristică. Cele mai multe pînze sînt realizate în 6—8 tonuri de culoare, dar precizia desenului și a construcției plastice, distribuită în planuri riguros ritmate de culoare, conferă impresia unei puternice picturalități, ba chiar efectul unei luxurianțe a luminii ce fecundează spațiul peisagistic sale, îndeosebi. În rest, expoziția rezumă cîteva stadii stilistice frecventate de pictor pînă azi (sau încă active), refăcînd un intersant periplu inițiatic, căruia artistul, după cum ne-a destăinuit, i-a rămas fidel în continuare. Se disting dstule influențe formative, oarecum eterogene stilistic, de la Matisse la Kandinsky ori Raushenberg, insistînd, firește, asupra propriilor modele stilistice exersate în anii din urmă. Lucrările reunite în această ultimă expoziție a lui Krijanovsky ilustrează un efort statornic și meritoriu de a-și clarifica gîndirea artistică prin căutări convergente aflate întotdeauna în perimetrul marii arte.

Corneliu Antim

Expresivitatea abstractului

Supus unei fantezii neliniștite, desfășurată între idee și metaforă, **Răzvan Paul Mihăescu** se individualizează prin rafinamentul desenului și prin descoperirea sau inventarea unei lumi noi, expresive, în care elementele componente se structurează dînd seamă și sens căutărilor din spațiul gîndului. Desenul în tuș ori cărbune are simplitatea întrebărilor precise, dar, același desen, raportat la cîmpul alb — suport și structură totodată — prin deschidere ne captează în sfera meditației în care răspunsul plastic devine o metaforă cu multiple sensuri. Un cer înstelat se sprijină pe un cîmp de aer, zodia elementelor constitutive instăpînite de virtuțile desenului în nuanțe de negru (la ce înalt rafinament poate duce vîrful peniței plutește asemeni unei pînze de păianjen țesută pe imaculatul alb al patratului hîrtiei, un alb care devine ritm și asigură echilibrul formei, reală sau nu, dar totdeauna incitantă.

Acest dialog ritmic dintre forme și structurile plastice este susținut premeditat de către artist și prin alternanța dintre exponate ; o contrapunctare cu lucrări de mici dimensiuni, variante posibile ale realității imaginare. Uneori ai sentimentul că Răzvan Paul Mihăescu gîndește o geometrie descompusă de lumină asemeni unei cascade care-și devoră apele în propriu-i spectacol aerian în oala diavolilor lăsînd vamă doar puritatea albă să sperie prin luciditate.

Cînd se intercalează culoarea-albastru marin, oranj ori roșu aprins — cu o economie limită, ea are valoarea unei explozii, a unei lăuntrice iluminări cum o metaforă desăvîrșită poate deschide infinite ferestre de înțeles în poezie. De altfel o caracteristică a tuturor exponatelor este poeticul implicat în ciuda elementelor participante de natură abstractă. Sensibilitate

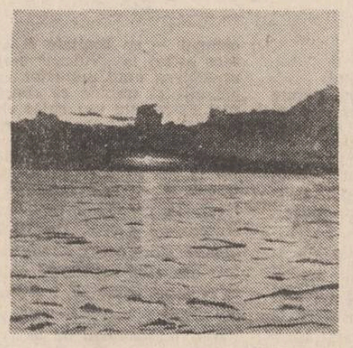

poetică și spirit scormonitor, însetat de universul formelor neîngrădite de concret — după experiențe mai mult sau mai puțin reușite în sfera figurativului — artistul își propune — și reușește să convingă — în demersul său (prin expoziția de la Teatrul Național din Capitală), prin acuratețea imaginii, prin forța de soc vizual, prin culoarul de oglinzi anticipative la care devii părtaș și martor afectiv într-un periplu pasional și autentic. Luminozitatea acestor închipuiri posibile, solaritatea lor invită la meditație activă tocmai datorită cîmpurilor picturale care captează printr-un limbaj unitar ale cărui virtuozități — unitate, plasticitate, expresivitate prin noutatea, insolitul caligrafiei — asigură lui Răzvan Paul Mihăescu prioritate în dezvăluirea unor noi posibilități de exprimare ale lumii abstractului.

Este în esență o demonstrație în care multiplele fațete ale eului obsedat de o imagine ideală, în căutarea căreia și pînă la descoperirea ei artistul ne umple spațiul cu metafore și analogii în care vitalitatea sondării este vecină cu nelinistea, iar semnul plastic rămîne înrudit și tributar gîndului poetic.

La a șaptea expoziție personală a lui Răzvan Paul Mihăescu descoperim o limpezire și o concentrare a problematicii sale, o siguranță a mijloacelor de expresie și poate, ceea ce este important, o esențializare a imaginilor din care dispare spectaculosul din tinerețe, lăsînd cîștig de cauză sensului, adevărului.

Și nu-i puțin.

Ion Iuga

Tradiții ale literaturii române contemporane

AUREL MARTIN:

„Rostul cenaclului: a descoperi pe marele scriitor de mîine“

LUCEAFĂRUL — CONFESIUNI LITERARE

Aurel Martin este unul din acei scriitori a cărui activitate, pe cît de discretă pe atît de tenace, constituie urzeala secretă a instituțiilor culturale. Aurel Martin se confundă, ca și alți cîțiva colegi de generație, cu inceputurile Luceafărului. **Rubricile de cronică literară ale** Luceafărului **poartă, pe lingă semnătura lui Perpessicius, și semnăturile mai tinerilor confrați, intre care Aurel Martin aducea efortul său de pondere și de obiectivitate, mărturisite și de cărți precum cele două volume de** Poeți contemporani. **Aurel Martin a făcut și muncă de cercetare și muncă de catedră în institutele de invățămînt superior, a făcut și muncă de editor. Dar iubirea primă și ultimă e legată de inițiativa gazetărească a** Tinărului scriitor **și a** Luceafărului, **cărora Aurel Martin le-a fost discret și hotărît liant și punct de sprijin.**

— Cum arăta peisajul literar în vremea debutului dumneavoastră ?

— Timpul aduce, firesc, decantări, prin **detașare de fenomenul evaluat.** Era o „epocă“ a răscrucilor, a proceselor complexe social-politice, economice și culturale, a negurilor de tot felul, a simplificărilor clișeistice, a confuziilor, a entuziasmelor facile, a viziunii maniheiste, a reportajului versificat, a romanului idilizant, a poeziei discursive subordonate temei și anecdoticii, a supralicitării excepției, în dauna „adevărului integral“, cu luminile și umbrele sale, a criticii sociologizante, ignorind că literatura e o artă a cuvintului (deși multe articole discutau cu aplomb, dar diletant, problema „măiestriei“). E „croșetat“ pînă și Eminescu (din „Împărat și proletar“ e reținut doar discursul muncitorului), atenția cercetărilor e îndreptată spre scrierile cu conținut social militant. Poeții de la „Contemporanul“ devin modele, în vreme ce numele (și operele) celor ce au dat strălucire anilor interbelici erau puse la obroc. Îmi amintesc că într-o cronică pe marginea unui volum de versuri a lui Aurel Gurghianu făceam referire la Ion Pillat. Am fost nevoit să înlocuiesc trimiterea prin una la Vasile Alecsandri. Și totuși, în acest timp al proletcultismului afișat și teoretic, cu consecințele corespunzătoare, cu înflorirea veleitarismului și a oportunismului, apar cărți care nu disprețuiesc și continuă pe noi trepte tradiția tiparului de demers epic sau liric cultivat de literatura personalizantă dintre cele două războaie. Datorate unor autori cu experiență consolidată ca M. Sadoveanu (**Nicoară Potcoavă**), Camil Petrescu (**Un om intre oameni**), G. Călinescu (**Bietul Ioanide**), T. Arghezi (**Cîntare omului, 1907**), mai tinerilor Petru Dumitriu (**Cronică de familie**), Marin Preda (**Moromeții**), Eugen Barbu (**Groapa**). Semne de revenire la lirismul autentic se întrevăd și în nu puține cazuri ale poeților tineri, învinuiți de adversari că ar fi intimiști. E vremea cînd, din varii motive, se recurge la formula literaturii așa-numite de sertar, conservînd texte ce nu puteau vedea atunci lumina tiparului. Dovadă sînt postumele lui L. Blaga, V. Voiculescu, Mihu Dragomir ș.a. Ele demonstrează nu atît un spirit de rezistență, cît de menținere a unei acute conștiințe artistice. Conștiință întreținută de contactul viu cu valorile perene, iar la cei mai tineri de descoperirea acestora în lectura clandestină a marilor opere naționale și universale a ideii diversificării, a vocii particulare a timbrului propriu, a falsității conceptului de reflectare prin înfrumusețare realist-socialistă a vieții. Impactul avea să fie decisiv. Generațiile își transmiteau, prin vase comunicante, energiile vitale, vocațiile, pluralitatea modurilor de trăire și de rostire a adevărurilor existențiale. Scriitorii încep să se redescopere pe ei înșiși, ca ființe sociale, ca structuri, ca interpreți și comentatori seduși și de dimensiunile etice, etnice, filosofice, caracterologice, politice, economice, estetice ale fenomenelor revolute sau strict contemporane, pregătind difuz, prin acumulare și persuasiune, exploziile lirice, epice și critice ale anilor '60. Numai că edituri erau foarte puține, reviste literare, nu prea multe și ele nu prea deschise, decît arareori, unor viziuni neconformiste. Într-un atare context, mult mai complicat și încărcat de contradicții polivalente, decît l-am schițat eu, apare **Tînărul scriitor** în 1952 și apoi **Luceafărul**, în 1958. Context ce se cere analizat fără patimă, fără aprehensiuni. **Sine ira et studio.**

— De ce Tînărul scriitor **s-a numit** Tînărul scriitor **și cum a fost primită revista ? Ce recoltă literară a propus ?**

— Numele revistei **Tînărul scriitor** definește prin el însuși rațiunea de a fi a acesteia. Menirea sa. Rosturile ei, inclusiv programatice și organizatorice, de a depista și promova, de a instrui și modela talentele noii generații, de a le găzdui încercările, de a le îmbunătăți sub raportul conținutului și al expresivității. Era o revistă-atelier, cu o redacție alcătuită din tineri, excepție făcînd doar Demosteze Botez care, cu autoritatea poetului experimentat, secondat de Teodor Balș și Niculae Stoian, se ocupa de aspiranții la minuirea Lyrei. Debutanții stăteau, îndreptățit, în atenția colectivului redacțional. An de an, numărul celor ce asaltau încăperile mansardei de pe Ana Ipătescu 15 se înmulțeau, ca și al celor care, lansați de **Tînărul scriitor**, primeau spațiu de afirmare și la alte reviste. Din 1954, cînd la cîrma publicației a venit Mihu Dragomir (pînă atunci redactor șef fusese Ioanichie Olteanu), profilul ei s-a diversificat, printre colaboratori semnînd și nume de notorietate. În primul rînd, Perpessicius cu ale sale „Mențiuni critice“, reluate la solicitarea mea și a lui Mihu. L-am vizitat la Biblioteca Academiei și s-a bucurat entuziast și parcă incredul de propunere. Articolele lui, nescutite, unele de forfecările cenzurii se înscriau printre textele critice exemplare. Să nu-i uit, apoi, pentru contribuțiile lor documentare, pe D. Murărașu, Augustin Z. N. Pop, Camil Baltazar (care mi-a dăruit un fragment olograf din „jurnalul“ Hortensiei Papadat-Bengescu) sau prezența incidentală a lui Ștefan Aug. Doinaș, cu o poezie celebrînd ideea și intitulată **Amantă** (pentru tipărirea căreia am fost aspru dojenit, versurile fiind interpretate ca... idealiste). O rubrică de recenzii, note și comentarii, încuraja exercițiile critice. O alta, deținută de D. Manoileanu, discuta eseistic mișcarea sportivă. Evident, sumarele erau, măcar intențional, variate. Variate și, desigur, inegale valoric, erau și însușirile intrinseci ale textelor. Bilanțier însă, recoltele erau promițătoare. Revista își cîștigase un anume prestigiu. Dar formula ei (nu și scopul) se impunea să fie restructurată, revizuită, regîndită. Ultimele numere din 1957, cînd revine ca redactor șef Mihu Dragomir (o vreme, ca interludiu, funcția fusese onorată de Demostene Botez) stau sub semnul așteptării noii configurări a revistei tinerilor scriitori. În decembrie 1957 cînd scriam cuvîntul de adio, zarurile fuseseră aruncate. Se făceau pregătirile de rigoare. Lista de colaboratori titulari de rubrici ; proiecte de machetă (s-a apelat la priceperea lui Lascăr Sebastian) se căuta un titlu care să sugereze simbolic orientarea publicației (aproape zilnic eram la bibliotecă în căutarea unui cuvînt care să configureze ideea de prezență în actualitate, dar și pe aceea de patriotism). **Miorița** se pare că avea o șansă. Anume prejudecăți au făcut inaplicabilă opțiunea. La o ședință cu participare restrînsă (cîteva persoane) în biroul lui Mihai Beniuc, Zaharia Stancu a avut revelația extraordinară de a propune ca titlu **Luceafărul.** Eram de față. Propunerea a fost primită cu aplauze unanime. În februarie 1958 numărul de probă (în perii) era gata. Redacția (majoritatea veniți de la **Tînărul scriitor**) era alcătuită ; profilul revistei era conturat ; titlurile rubricilor (un rol deosebit a avut imaginația lui Gh. Tomozei, nașul multora) ; materia primelor numere era asigurată. Dar aprobarea definitivă avea să vină abia în iulie. De ce? Aveam s-o aflu nu peste mult timp, în cele dintîi luni ale lui 1959, cînd, într-o mai tristă aventură existențială, eram învinuit că împreună cu Mihu Dragomir și Ion Dodu Bălan intenționam să creăm la **Luceafărul** un curent (horribile dictu) „naționalist-mistic“. Probabil pentru ca nu cumva acesta să se materializeze și conducător să nu fie arhitectul revistei, Mihu Dragomir, s-a recurs la soluția unui colegiu de redacție avîndu-l director pe Mihai Beniuc. Sufletul mobilizator, constructiv, animator a rămas însă Mihu. Spiritul său ne guverna pe toți.

— Tînărul scriitor **a suportat o metamorfoză ?**

— Luceafărul e portretul de maturitate al Tînărului scriitor.

— După ce Zaharia Stancu a propus titlul Luceafărul **pentru noua revistă s-au adus și argumente pentru a susține inspirația prozatorului ? Vrem să știm dacă a fost invocată sau nu, atunci ori mai tîrziu, revista studenților transilvăneni în care a apărut Octavian Goga. Ce redacție ați avut, de pildă ?**

— Surpriza era a „oului lui Columb“. **Luceafărul** devenea un simbol pe cît de simplu, pe atît de încărcat cu semnificații. Evoca un ideal, ca și **Sburătorul** lui Lovinescu, dar și unul derivat din metafizica eminesciană ca și **Luceafărul** lui Goga. Revistă, aceasta din urmă, militantă cu multiple inflexiuni sociale și politice, sensibilă, prin programul ei la tot ce însemna actualitate majoră, memoria trecutului eroic, semne ale viitorului eliberat de întuneric. Sub arcada ideii de dreptate, libertate, unitate națională, reintregire, în accepția aspirațiilor de veacuri ale poporului român, în hotarele lui firești. Patriotismul ca sentiment fundamental, exprimînd o tradiție democratică, definea atitudinea existențială a revistei transilvănene. Titlul propus de Zaharia Stancu ne trezea, așadar, și amintiri livrești și un anume mod de a înțelege rosturile artei. Și imaginea creatoare trăind deopotrivă în înalturi și în adîncuri, între a voi și a putea, între a dărui și a fi refuzat, între etern și efemer, rațional și instinctiv, cosmic și pămîntean, iluzoriu și în contact cu adevărul desfăcut de himere. Imagine a tînărului visător. Nu vorbea Goga de „precursori“ ?

— S-a vorbit și se vorbește mult despre Mihu Dragomir în legătură cu descoperirea talentelor noi. Ce ne puteți spune dumneavoastră din apropierea faptelor petrecute ?

— Despre Mihu Dragomir am mai scris. N-aș vrea să mă repet. Cîteva trăsături ale personalității sale trebuie însă evocate. Avea, cînd a preluat conducerea **Tînărului scriitor,** 35 de ani și o prezență în arena literară de aproape două decenii. Timp în care s-a dăruit poeziei și și-a format o bogată cultură. A crescut, așadar, în atmosfera efervescentei interbelice, a cunoscut experiențe diverse și a fost martor al unor evenimente cruciale. A avut ca zei tutelari pe Eminescu, pe Macedonski (căruia i se dedicase ca virtual exeget), pe Edgar Allan Poe (căruia i-a închinat un poem și din care a tradus exemplar). Dar îl atrăgeau și proza, mai ales științifico-fantastică, problemele de teorie și critică, interogațiile existențiale, cele cosmologice, statutul moral al societății, semnificațiile politice ale demersului spiritual. A fost, cu alte cuvinte, un om a cărui sete de informare viza enciclopedismul. Biblioteca lui, în rafturile căreia figurau opere ale marilor scriitori români și universali, era de invidiat. Mihu conversa dezinvolt pe cele mai diverse teme. Era, apoi, proverbial de sociabil. Ceea ce explică, între altele, încrederea debutanților și nu numai a lor, de a-i încredința manuscrisele, modul lui de a le judeca și de a-și comunica verdictul. Sociabil, colegial dar și exigent, îngăduitor dar și ferm, conjugînd surîsul afabil cu ironia sceptică. Avea, ca organizator, instinctul spiritului de echipă, știind să mobilizeze în jurul său, toate forțele subalterne. I-am fost, alături de Haralamb Zincă, la **Tînărul scriitor**, redactori șefi adjuncți. Ne consultam mereu, fie în redacție, fie în altă parte, la un pahar de vorbă, meditînd adesea la condiția scriitorului tînăr, la soarta și situația literaturii. Ceea ce făcea și cu ceilalți confrați. Știa să îndrume fără să dea ordine și să sufere nedreptățile, fără a se umili. Cînd, la **Luceafărul**, n-a mai putut suporta vexațiile, s-a retras. Temperament romantic, și-a trăit cu intensitate starea firească, entuziasmul și tristețile, momentele de volubilitate și cele de solitudine. Receptiv la sugestii, găsea să le fructifice, neuitînd să le desconspire, cu discreție, autorul. Avea simțul umorului (în tineretea dintîi a publicat sub pseudonimul, mi se pare, **Lupul singuratic**, epigrame) și nu se sfia să-l întrețină prin anecdote, calambururi și cancanuri. Era omul vîrstei sale, înfometat de cunoștințe și de frumos, de nevoia de a comunica și de a se autocomunica. De unde, probabil, sentimentul de prietenie ce-l anima și cu care-i înconjura pe colaboratori. Dar portretul lui real e mult mai complex și mai nuanțat decît poate fi el intuit în cîteva propoziții. Deși i-am fost foarte apropiat (ori chiar de aceea) nu sînt încă în stare să i-l prind decît în creion.

— Ce efect au avut cele două rubrici Dintre sute de catarge **și** Steaua fără nume **asupra cititorilor și tinerilor scriitori ?**

— Efectul a fost întru totul pozitiv. Mai ales asupra tinerilor scriitori. Rubricile încercau să scoată din anonimat condeie care, altfel, chiar promovate, printre altele, la grămadă adică, ar fi trecut neobservate. Așa, **Dintre sute de catarge** însemna o primă selecție din maldărul de manuscrise. O primă triere depășind stimulant nivelul obișnuit al **Poștei redacției.** E vorba de texte care, germinativ, anunțau o posibilă voce, recognoscibilă, măcar prin cîteva intonații individualizante. **Steaua fără nume** însemna un salt valoric. Vocea antologată era mai cristalină, expresia mai concludentă, timbrul mai personal, viziunea mai semnificantă, talentul mai cultivat. Ambele rubrici, cu titluri atît de inspirate, erau trepte pe care urcau speranțele literaturii noastre de atunci. Actualitatea confirmă, prin numeroase nume azi cu notorietate că selecția operată de Mihu Dragomir (la început) și de alții a fost de bun augur. Rubrici noi, cu aceeași finalitate, vor marca mai tîrziu momentul debutului. Personal, mă scald în apele nostalgiilor...

— Cronicar literar fiind, l-ați comentat, colecția revistelor o spune, pe Nicolae Labiș. Ce însemna atunci Nicolae Labiș ?

— Un, cum s-a spus, „albatros ucis“. O mare speranță care sintetiza aspirațiile generației,

Desen de Ilie Florin

atît prin deschiderile tematice ale liricii sale cît și prin sinceritatea netrucată a tipului de expresivitate. Postumele aveau să demonstreze nu numai diversitatea solicitărilor sale ideatice și afective, ci și nebănuite disponibilități ale recursului emoțional, înclinația lui pentru rigoare tradițională, dar și spre căutarea unor noi formule de transfigurare. Puțini colegi de generație dovediseră îndrăznelile sale, să știe, ca el, să dea și circumstanței valoarea „ocazionalului“ goethean. Apariția **Primelor iubiri,** cu multe poeme exemplare, avea să coincidă, aproape, cu moartea lui fizică. Cele două s-au asociat, dispariția omului amplificînd importanța poetului. Cronicile s-au transformat în panegirice, comentariile subliniind răspicat dimensiunile originalității mesajului. **Moartea căprioarei** era, parcă și o „ars poetica“, receptată ca atare. Cum și **Miorița** sau poemul ce dă titlul plachetei. Efectul interpretărilor, a fragmentelor reproduse a fost benefic. Tinerii observau că se poate scrie și altfel decît erau obișnuiți cu textele altor contemporani. Nicolae Labiș, luptînd cu inerția, își cîștigase statura de model. Îmi amintesc că Geo Bogza îi dorea un bust în Cișmigiu.

— Ați lucrat în presa literară în postură de critic și istoric literar. Ce propuneau din acest punct de vedere revistele la care ați lucrat, literaturii române de atunci ? Care au fost ideile noi ale revistei ?

— Am fost, într-adevăr, de la primul număr pînă în decembrie 1958, cînd am suferit un straniu accident biografic, șeful secției de critică și istorie literară. Apoi, din nou, o vreme nu prea îndelungată (apăruse legea care interzicea cumulul), sub patronatul lui Eugen Barbu. Dețineam cronica literară. Literatura traversa un proces de continuă înnoire, de diversificare tematică și stilistică. Lirismul și investigația psihologică, interesant pentru esențial, pentru particular ca semn al existențialului, pentru ceea ce Nichita Stănescu avea să numească „necuvintele“ pentru ideea de timp și spațiu, pentru „irealitatea imediată“ pentru adevărurile încărcate de taine ale cosmosului, pentru realitatea social-politică și emoțională contradictorie, altfel spus, pentru tot ce e în sufletul nostru și lîngă noi, mai aproape sau mai departe, în trecut sau în prezent reîncepeau, după anii abhorării proletcultiste, să se regăsească în însăși rațiunea de a fi a actului literar. Rînd pe rînd marii scriitori interbelici reintrau în circuitul atenției publice prin retipăriri. Ei ieșeau din condiția lor strict istorică și deveneau modele. Generația '60 le este adînc îndatorată. Climatul însuși, de progresivă destindere, anunța o generoasă primăvară, ajunsă spre apogeu, după 1965. Așa stînd lucrurile, era natural ca și **Luceafărul** să participe cu toată energia la mutațiile care se petreceau, la început embrionar, apoi tot mai evident, în peisajul artei și culturii românești.

Apariția **Luceafărului** trebuie considerată, de fapt, ca un simbol al înnoirilor. Sînt favorizate scrierile care aduc ceva nou, care marchează o contribuție, care punctează un eveniment literar, care înavuțesc orizonturile noastre spirituale, care sînt rodul unei gîndiri proprii și nu al uneia mimetice, care transfigurează, cu mijloace specifice, realitățile investigate. La ordinea zilei, începea să fie, cu temei ideologic acut, în contextul reconsiderării conceptului de națiune și al celui de suveranitate și independență, problema patriotismului. Problemă care va deveni, de-a lungul ultimelor decenii, laitmotivul central al opțiunilor **Luceafărului.** Patriotism înțeles în larg spirit umanist socialist, cu valorificarea rădăcinilor sale istorice, a variatelor lui înfățișări, a convingerii că el e sentiment și etic, și politic, și estetic, că limba e, în expresia fericită a lui Nichita Stănescu, „patria mea“. Că el e funciar și imanent. Că e zestre nemuritoare, în infinite reverberații. Că ne definește ca individ și colectivitate, la toate vîrstele. Alături de cultivarea acestui simțămînt, în atenția redacției era interesul constant, ulterior mult diversificat, purtat valorilor clasicizate, apropiate prin mesajul operei lor, prin calitatea ontologică și gnoseologică a viziunii lor despre lume și destin, prin virtuțile artistice aparte ale scriiturii. Apoi, dar nu în ultimul rînd, (ba dimpotrivă !), atenția acordată consecvent tinerelor „mlădițe“, carierei lor literare, urmărite și cu îngăduința intrinsecă a criticii de întîmpinare și de susținere, dar și cu exigența cuvenită, desfăcînd grîul de neghină. Mă opresc aici. Cititorii **Luceafărului** de azi le vor regăsi în actualitatea imediată. Cum le vor regăsi și pe cele pe care n-am avut spațiu să le mai decelez.

— În numele cărei tradiții culturale, literare, universitare ați vorbit în critica și istoria literară pe care ați scris-o ?

— Am terminat facultatea de filologie a Universității clujene, unde în primii doi ani am avut ca specialitate principală Estetica literară, apoi (după reforma învățămîntului) Limba și literatura română. Lucrarea de diplomă avea ca subiect poezia lui G. Baronzi. Cum facultatea era, înainte de 1948, de „litere și filosofie“, și alegerea disciplinelor auxiliare era la liberă alegere am urmat cursuri la obiecte dintre cele mai diverse. Ca filologia romanică (pe care aveam s-o am materie secundară la examenul de stat), franceza, istoria filosofiei, filosofia culturii, etica și sociologia, istoria, istoria artelor, arheologia. Am audiat profesori eminenți ca Liviu Rusu, D. Popovici, Ion Breazu, D.D. Roșca, Lucian Blaga, Ștefan Pașca, Henri Jacquier, Auger Yves, secondați de asistenți ca I.D. Sîrbu, I. Pervain, Liviu Onu, O. Drimba, ș.a. Vreo doi ani am fost bibliotecarul voluntar al Seminarului de literatură română. În biroul lui D. Popovici se găsea și biblioteca lui G. Bogdan Duică (o parte, se înțelege). Îmi treceau prin mînă mii de cărți, inclusiv de literatură comparată, menite toate să-mi satisfacă foamea de cunoștințe. Într-o sîmbătă după amiază m-a surprins D. Popovici, citind traducerile lui Șt. Bezdechi din lirica neogreacă. Mi-a luat volumul și răsfoindu-l a început să recite versuri în versiunea lor originală. Ion Breazu ținea un curs foarte documentat despre „generația Familiei“. La Biblioteca universitară, am găsit revistele epocii și le-am fișat. Spun astea spre a sugera atmosfera în care ne-am format nu numai eu, ci și colegii de an sau doar de facultate ca Romul Munteanu, George Munteanu, Horia Horia, O. Barbosa, D. Păcurariu, D. Vatamaniuc ori ceva mai tinerii Mircea Zaciu și Ion Vlad, fiecare cu destinul său. Debutasem în **Suplimentul cultural** al **Luptei Ardealului,** unde aveam să scriu articole de critică și istorie literară, domeniu în care ne-am manifestat și în **Almanahul literar,** unde un timp am fost și redactor pentru ca, în 1951, după ce tentativele lui D. Popovici de a mă reține la catedră eșuaseră din motive obscure, să fiu chemat, ca student și concomitent asistent (onorific) de literatură română (făcînd seminarii cu colegii mei) la Școla de literatură. O recenzie publicată în **Viața românească** despre volumul **Zile slăvite** de Eugen Frunză mi-a adus învinuirea în **Scînteia** (mai 1952) de atitudine... cosmopolită. La școală, derută, critici în termenii uzuali ai momentului. La absolvire, mi s-a adresat invitația de către Mihai Beniuc să nu mai „umblu“ în interpretările critice cu... formalisme. Îmi permisesem la examenul de literatură rusă și sovietică să-l compar ca modalitate formală pe Lev Tolstoi cu N. Gogol. Am fost repartizat la Institutul de istorie literară și folclor condus de G. Călinescu, unde am lucrat doi ani. Altă experiență. Aveam sarcina ca, împreună cu Al. Rally și Teodor Vârgolici să depistăm în presa românească, de la începuturile acesteia pînă spre zilele noastre, știri despre sau traduceri din literatura rusă. Orizonturile mi se lărgeau, spre norocul meu. Relațiile cu G. Călinescu erau nesperat de amabile. Între timp, eram și redactor la **Viața militară.** La sfîrșitul anului 1954, eram cu Eugen Frunză (acum secretar al Uniunii) redactor șef adjunct la **Tînărul scriitor.** Veneam, deci, aici cu o anume acumulare de cunoștințe, fără să uit (ba dimpotrivă) nici lecția lui D. Popovici, nici pe a lui G. Călinescu. Străduindu-mă să le rămîn ucenic. Nu, însă, numai lor. În ce măsură am reușit nu-mi dau seama. Știu doar că și în cursurile pe care le-am reținut, ca lector la Institutul pedagogic din București, între anii 1954—1958, despre Eminescu sau despre romanul românesc interbelic, l-am folosit. Cum i-am folosit și pe Maiorescu și pe Gherea, și pe Iorga, și pe Caracostea, și pe Perpessicius și pe Streinu și pe P. Constantinescu și pe Ibrăileanu și pe Cioculescu. Vocea lor din „off“ o ascultau și studenții. Dar, ca orientare și cititorii **Tînărului scriitor** și ai **Luceafărului**. Era în asentimentul colegial al lui Mihu Dragomir. Cultura, prin imanențele sale, ne era stea polară. Vremile erau însă tulburi. Visam să le limpezim.

— Ce colegi de redacție ați avut ? I-ați putea portretiza ?

— Nucleul redacției era cel moștenit de la **Tînărul scriitor.** Adică, Haralamb Zincă, Teodor Balș, Niculae Stoian, Ion Lăncrănjan, Gica Iuteș, Gh. Achiței ș.a. Lui i se adaugă Ion Brad, Tiberiu Utan, Ion Dodu Bălan, Petru Vintilă, Gh. Tomozei, iar în conducere Dumitru Corbea, Al. I. Ștefănescu și mulți alții. Cer iertare celor pe care nu i-am nominalizat. Au trecut, totuși, 30 de ani ! A le face portretul, chiar subiectivîndu-l, mi se pare inutil. Redactori excelenți, dăruiți cauzei revistei, s-au împlinit și ca autori de cărți reprezentative. Dintre colaboratori aș aminti doar doi : Perpessicius și Vladimir Streinu. Să-i definesc în vreun fel ? Să menționez doar pasiunea cu care își exercitau magistratura discutînd creația contemporană. „Mențiunile critice“ ale primului și, mai tîrziu „Distinguo“ celui de al doilea sînt argumente. Pe toți îi păstrez în arhiva mea personală cu simpatie și prețuire.

— Ce scriitori au propus revistele la care ați lucrat ?

— Pe mulți i-a portretizat Niculae Stoian în serialul **Poeții, cînd erau tineri** găzduit anul trecut de **Luceafărul.** Nu are rost să revin asupra lor decît spre a-l enumera și pe autor care era sufletul secției de poezie, excelent organizator de șezători literare, poet eseninian și declamator maiakovskian. Listei lui Niculae Stoian mi-aș îngădui doar, să-i adaug două nume, astăzi de mare circulație. Paul Everac care a debutat cu o nuveletă realistă în **Tînărul scriitor,** adus de Demostene Botez, și al cărui naș literar aveam să fiu eu, și Ion Lăncrănjan, cu nuvela **Cordovanii,** tot în **Tînărul scriitor,** 1954, nucleu al viitorului roman cu același titlu. Nuvela, mi s-a spus, a fost lăudată de Perpessicius într-un ziar arădean.

— Ați urmărit revista Luceafărul **și după ce nu ați mai lucrat la ea ? Cum considerați că a evoluat ?**

— Evident. Din an în an, a devenit tot mai interesantă. Din bilunar a devenit săptămînal. Redacția s-a împrospătat firesc, orientarea revistei a ținut pasul cu mutațiile petrecute în spiritualitatea noastră. Programul inițial, cu nuanțările și regîndirile inerente dinamicii mutaționale, a trăit și el dialectica existențială, eseistica și noile metodici critice coabitînd cu cronica de tip tradițional, analizele cu sintezele, comentariul istorico-literar cu documentarul arhivistic, articolul cu masa rotundă, reportajul-portret cu ancheta socială, poezia recitativă cu cea de meditație etc., etc. Tema unică, integratoare rămînînd **Patria.** Accentul s-a pus, de la etapă la etapă, pe o formulă ori alta, pe un gen ori altul, potrivit unei veritabile tactici și strategii menite a transmite mesaje și a emoționa empatic. Că nu totdeauna țelul e și atins, că, axiologic, textele sînt inegale, că unele sînt anoste, plictisitoare, că citim și versuri confecționate rudimentar e, din păcate, adevărat. Se întîmplă însă și altora. Și prietenilor, și adversarilor, dar nu e mai puțin adevărat că, prin piesele de rezistență, ca împliniri expresive, evoluția **Luceafărului** e ascendentă.

— Ce loc ar trebui să ocupe Cenaclul „N. Labiș“ **în istoria noastră literară ?**

— Un loc similar celui avut de **Junimea,** de **Sburătorul** și, mai aproape de noi, de **Cenaclul Nicolae Labiș.** De depistare, de lansare și de afirmare a tinerelor talente. În condițiile liberului schimb de opinii, ale discernămîntului critic, ale criteriilor estetice, încurajînd tentativele care vădesc autenticitatea și originalitatea gestului creator combătînd mediocritatea și impostura. Se scrie mai mult decît acum treizeci de ani. Se scrie chiar mai bine. Spontanului îi este preferat nu o dată elaboratul. Poetul, prozatorul, dramaturgul, criticul sînt, cei mai mulți, poligloți, familiarizați și cu alte culturi. Orizontul lor informațional e mai vast, gusturile mai rafinate. Sînt amănunte pe care nu trebuie să le uităm. Ca și acela, esențial, că rosturile cenaclului se rezumă la a descoperi pe marele scriitor de mîine.

— Dacă ați face un istoric al presei literare postbelice, ce faze s-ar putea distinge în viața revistei ?

— Periodizările sînt aproape totdeauna aproximative, discutabile, chiar dacă e vorba de stabilit doar etape. Una, posibilă, e cea a echipelor care s-au succedat. Așadar, etapa începutului difuz de sub directoratul provizoriu al lui Mihai Beniuc ; apoi cea cînd redactor șef a fost Mihu Dragomir, apoi cea de sub conducerea lui Eugen Barbu, apoi cea cînd la cîrma revistei e Ștefan Bănulescu, apoi cea diriguită de Virgil Teodorescu ; apoi cea avîndu-l la șefie pe Nicolae Dragoș și cea actuală în regia lui Nicolae Dan Fruntelată. Fiecare și-a avut specificul ei.

★

Ne-am oprit aici, deși Aurel Martin este o adevărată mină de istorie literară neexploatată. În spiritul probității caracteristice, interlocutorul nostru a vorbit despre tradițiile literare postbelice pe care le cunoștea cel mai bine, ale presei literare prin care a trecut. Evocarea tradițiilor democratice și populare din presa noastră este astăzi de o vie actualitate.

M. Ungheanu

Argumentele conștiinței comuniste

Urmare din pag. a 3-a

nei, inclusiv din cea destinată exportului.

Odată ajuns în uzină, alte trepte, alte norme îl îndeamnă pe muncitor, inginer, tehnician să învețe. Este studiul organizat pentru continua ridicare a calificării, pentru policalificare — în pas cu cerințele producției, cu exigențele revoluției tehnico-științifice. Inginerul Virgil Drăgan, șeful serviciului de resort, ține să sublinieze că la „Vulcan“ fiecare om al muncii parcurge de două și chiar de trei ori pe cincinal o formă de perfecționare profesională — numai așa se poate ține pasul cu noile mașini și instalații, cu producția competitivă ce trebuie realizată aici. Salturile în conștiință și pregătire profesională despre ne-a relatat inginerul șef, Alexandru Bogdan, se regăsesc în oameni — cu acuitate și expresiv. Ceea ce se face astăzi la „Vulcan“ s-ar putea compara cu pregătirea unui muncitor care făcea, să zicem, pendule și trebuie să construiască, acum, ceasuri extraplate sau chiar electronice. De la nituire s-a trecut repede la sudură ; iar între sudura autogenă și sudura în argon este o diferență egală cu cea dintre două meserii diferite. De la activitatea măsurată cu milimetru s-a trecut la exigența sutimii și a micronului — totul, în condițiile realizării unor produse de dimensiuni uriașe. Un **Hi Fi (high fidelity** — „înaltă fidelitate“) impus calității muncii omului; așa cum drasticele exigențe **API** (ceva à la **registru naval** pentru construcția de vapoare) se impun producției de aici scoase pe piața lumii. Iar oamenii de la „Vulcan“ au înțeles și izbutesc să facă acest efort de profesie și conștiință; nu ușor, desigur — dar cu perseverență, cu dragoste, cu talent. Efortul lor urcă pînă la înalta treaptă a actului de creație. Fie că sînt specialiști — precum Constantin Vasile, Cornel Rădulescu, Marian Zidărescu, Ștefan Petrulian, Aurel Țăranu, Gheorghe Cristian, Mircea Ciufu, Pandele Petculescu, Ion Stroiescu, Gabriel Surcea, Mihai Drosu, Mihai Stamate, Răzvan Popescu, Mihai Breban (proiectanți și tehnologi ai producției) — ori muncitori, șefi de echipă, maiștri — precum Ion Deacu, Aurel Matei, Ștefan Manolache, Voicu Albu, Constantin Bizu, Ion Stănică, Traian Ciuciu, Tudor Albesteanu — acești oameni cu vocația performanței se întrec pe ei înșiși, în munca lor de zi cu zi. În prezent, ei dau viață unui program de modernizare a muncii și a producției — demn de rivalitatea unui institut de cercetări. Iată de ce **made in Vulcan** înseamnă, de fapt, **fabricat** de mintea, inima și conștiința unor oameni față de care avem tot respectul — și un cuvînt de dragoste, pe deasupra.

Ieșirea de sub munte

Urmare din pag. I

conferi ființei un rost mai puternic decît moartea și pe care aceasta nu-l poate răpi. Astfel, eu văd în Miorița o provocare și o sfidare a morții, pentru că, prin sensurile ei, este mai aproape de lumea vieții, a unei vieți puternice și blînde, aflată în bună orînduială atîta vreme cît este în valorile și în spiritul său, departe de „spiritul primar agresiv“, de orice prostie și ură, de egoismul reducționist și posesiv.

...Așa s-a născut „Al doilea vis din pădurea de cedri“, ca un protest împotriva morții bunicilor mei, un protest în numele tuturor celor apropiați și pe care mi-a fost dat să-i văd împietriți, însingurați și ambigui — niște obiecte inutile, împotriva mortificărilor și limitărilor de tot felul, a tot ceea ce degradează ființa umană. A tot ceea ce „prinde spiritul omului și strînge“.

Să mai spun că „Al doilea vis...“ începe cu această revelație străveche : „Enkidu, cine oare m-a deșteptat pe mine, dacă n-ai fost tu acela ? Prietene, eu am avut un vis. Se făcea că ne aflăm într-o îngustă trecătoare și dintr-o dată muntele a căzut iar în fața lui noi păream două dintre cele mai neînsemnate gîze de baltă. În al doilea vis, de asemenea muntele a căzut și mi-a prins piciorul. Apoi s-a ivit o lumină de neîndurat, în ea se găsea cineva atît de frumos și de gingaș, încît întrecea toată frumusețea din lume. Acel cineva mă trase de sub munte și îmi puse piciorul pe pămînt“.

POST RESTANT

Recunoaștem cu onestitate că sîntem „restanți" cu unii dintre corespondenții noștri, și aceasta independent de voința noastră, pentru că, în afara „poștei", mai citim și altele încă. Desigur, am fi putut scurta perioada de așteptare, dacă ne-am fi conformat și am fi dat liste de nume cu „mai trimiteți" și „deocamdată nu". Însă noi ne-am dorit de la bun început un dialog cu fiecare corespondent în parte, fie el, dialogul, întîrziat. Cum e vorba de texte de literatură, nu ne temem de perisabilitatea lor, capodoperele, ca și prostiile neavînd o vîrstă anume. De aceea, nu facem altceva decît să-i rugăm pe toți cei care scriu să aibă pacientă, adică puțintică răbdare, care va să zică. Desigur, ar fi ideal să răspundem în chiar ziua în care primim o corespondență sau alta. Dar spre ideal tindem, fără să avem vreodată pretenția absurdă că l-am și atins. Deci, rămîn înscriși în această rubrică numai cei înzestrați cu talent și răbdare. De obicei, numai aceia care au talent au și răbdare. Cei mai adesea, cei mai nerăbdători sînt și cei mai lipsiți de har, ca și cum în tot întervalul dintre corespondență și răspuns nu ar mai scrie nimic. Ca și cum literatura ar fi așa, o dată și gata. Merge ? Merge. Nu merge ? Nu merge. Nu ne impresionează, de aceea, „disperarea" unor corespondenți care nu mai știu ce să facă, vezi doamne, în absența unui răspuns. Să citească, dacă nu scriu, îi sfătuim (nu ne ajunge viața pentru a citi tot ce a apărut valoros în literatură, în cultura universală). Să citească și iar să citească. Iar în pauzele de lectură să ia gramatica de coarne și să are adînc în limba română, că, vai, la unii, aceasta e în mare primejdie. Noi credem, să fie limpede, că dacă nu știi să scrii în limba română, astăzi nu mai ai ce căuta în literatură. Nu se poate să ai învățămînt obligatoriu de 10 clase și să nu pretinzi să nu se mai pună virgula între subiect și predicat. Nu se poate și totuși se poate. Și atunci ? O altă propunere a noastră a fost aceea de a realiza un dialog deschis și despre revistă, despre conținutul ei, despre modul în care se difuzează. O altă propunere era să scoatem, cu ajutorul d-voastră, o antologie de întîmplări, „antologice", adevărate, dar neobișnuite, din viața noastră. Se înțelege, deci, că nu așteptăm în plicuri numai proză (dar nu și poezii). La urma urmei, faptul că sîntem iubitori de literatură e îndeajuns.

GEORGIȚĂ ELENA, Vicovu de sus. „Un suflet dăruit țării" este o piesă a cărei acțiune se petrece în al doilea război mondial. De ce nu o trimiteți revistei Teatru, cum ar fi normal ? Sau Operei.

ZUGUN SEMINA, Constanța. Ne trimiteți o scrisoare în care eroina se plînge de abandonul mamei. Nu știm cît de adevărată e această melodramă. Oricum, aveți putere de convingere și ați putea să-i faceți să plîngă pe mulți de seama d-voastră. Altceva.

LIVIU MOLDOVAN, Făgăraș. Păi dacă nu-i nici un bai, de ce nu mai trimiteți ? Sau v-ați răzgîndit ?

CASIAN BALABASCIUC, Moldovița. Ce facem, nu mai avem timp sau umblăm creanga în pădure, după cerbi ? „Piriul cerbului" nu merge. Așteptăm și alte „încondeieri".

MARGA DORNESCU, București. Cred că ați mai crescut pînă la acest răspuns. Așa că...

D. L. B., București. „Mă adresez d-voastră, ca atîția alții, cu dorința de a examina **creația** (s.n.) de mai jos și a-mi comunica impresia pe care v-a făcut-o. Dintre toate încercările mele literare de pînă acum am ales-o pe aceasta, ca fiind nu cea mai reprezentativă, ci cea mai în spiritul scrierilor din ziua de azi. Aceasta fiindcă nu știu dacă modul meu personal de a le concepe (? !) culoarea pe care le-o oferă personalitatea mea se poate număi într-adevăr, (? !) sau nu este decît o probă în sprijinul nereușitei mele în acest domeniu de care m-am simțit atras. Poate că am făcut și o eventuală mărturisire cu privire la relativa dezorientare în care mă aflu în condițiile actuale, cînd proza publicată în ultimii ani nu corespunde cerințelor mele de gust și calitate. Am spus eventuală, întrucît în ultimul timp am început totuși să găsesc anumite puncte de sprijin, nu spre reconsiderarea prozei mai sus amintite, ci spre un alt nivel de înțelegere a protagoniștilor universali, îndeosebi contemporani..." Încă nu știm de un autor cu „voce lăuntrică" care simte un „fior lăuntric" pe care să-l fi chemat xyz. Despre celelalte n-are nici un rost să mai vorbim, dat fiind părerea d-voastră atît de proastă despre proza contemporană și atît de bună despre proza personală.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Valul care-a plîns pe glezna ta... (III)

1.

Cît de subțire putea fi glezna ei dacă, încercînd s-o ating cu buzele s-a carbonizat umilindu-mă.

2.

„Glezna ca glezna, ortace, dar despre talpa piciorului, cea cu pielița subțire ca foaia de trandafir, de ce nu vorbești ?" (Al. Ghibu, Vîntul de Jos)

3.

„Cele mai frumoase glezne ar trebui ferecate cu brățări de fluturi". (Adam Stoica Georgescu, Snagov-sat)

4.

„Cît de subțire e glezna ? Numai mesteacănul știe, el bate monede și le cheltuiește visînd... (P. Răchițeanu — Beiuș)

5.

„Profund jignită că apreciați (?) glezna drept **...chișiță**, că informez că speculația dumneavoastră este inutilă și neștiințifică. Adică, de ce să denumiți astfel tendonul lui Ahile !" (Zoe Plătăreanu, Bistrița)

6.

„Glezna e ca un lujer de mac prin care curge sînge violet". (Lae Drăgușin, artist plastic, aforism rostit la restaurantul Doina)

7.

„Cea mai fidelă gleznă îi cea de **golumb** (de porumbel, adică s.n.) fiindcă poartă inel și nu-l pierde niciodată și nici nu șchiopătează din pricina lui". (semnat : un columbofil din Bocșa)

8.

Spicuiri din scrisoarea unchiului Ion din comuna Grăniceri căruia, nu știu cine dracu (doamne iartă-mă) i-a citit din **Luceafărul** : „Dragă nepoate să nu mai zici că soră-mea, adică mama ta, a avut o gleznă subțire în tinerețe și amu n-are din pricina ta. Sida Florii care șede lîngă beserică și împlinește șepte zăci și cinci de ani are glezne, atît de subțiri că și amu o spovedește popa de două ori pă lună. No, ce zici de asta ?"

9.

„Dragă tovarășe scriitor, io sînt pescar amator și cu permis în regulă și m-am gîndit să zic și io ceva despre gleznă adică cum că îi atît de subțire și de lunecoasă ca o mreană prinsă dimineața cu mîna sub un ciot de salcie scufundat în apă". (Adrian Beculaș, comuna Curtici, județul Arad)

10.

„Pierise glezna ta și era dulce / ca o felie grea de ananas / și mi-am trimis copiii să se culce / și de parfumuri văduv am rămas / O ce-aș fi pus într-un iconostas / cu vorbe vechi rostite de Neculce / sau s-o întemnițez în veche Tulce / sub prova de santal a unui vas. / Și-aș fi putut suna în ea subire / ca un sinucigaș în zori, cerînd / pumnalul arăbesc prins în safire / S-ar fi aprins în mine un alt gînd / dacă-mi lăsai chiar buza să respire / pe gleznă-ți, nu mă omoram nicicînd". (sonet nesemnat, ștampila poștei este din Slobozia)

11.

„N-am glezne, a zis delfinul, așa că subțirimea mea poate începe de oriunde" (Dumitru Axin, Stațiunea Neptun)

12.

„Avram Iancu avea o gleznă atît de subțire și de puternică încît douăzeci de ani a umblat vătuindu-și zgomotul pașilor pe sub geamurile satelor din Apuseni să asculte lacrimile moților plîngînd de dor în somn". (fragment dintr-o lungă scrisoare a profesorului de istorie Alexandru Roz, din Arad)

Mircea Micu

P.S. După încheierea articolului, o comunicare telefonică matinală : „Nea Mircea, am visat un mesteacăn care avea glezne și umbla pe ape" (pictorul Benone Șuvăilă)

Însemnări vieneze

Urmare din pag. a 8-a

este tutelat de două Fundații : **F.V.S.** din Hamburg și **Johann-Wolfgang von Goethe** din Basel, iar ceremonia decernării are loc la Universitatea din Viena. Un juriu (Kuratorium) alcătuit din specialiști de la cele trei instituții (Gossen și muzicologul Erich Schenk fac parte din juriu, reprezentînd Universitatea vieneză), întruniți la Hamburg, stabilesc numele celor șapte laureați, în fiecare an, în baza propunerilor primite din țările amintite și de la membrii juriului. Laureaților li se acordă o sumă importantă de bani, precum și dreptul de a desemna un tînăr pentru o bursă de studii de un an la Viena. Premiul începe a fi decernat în 1965 și cel dintîi laureat român este Tudor Arghezi. [3])

Ceremonia decernării premiilor, în Marea sală Festivă a Universității. În sală, public universitar obișnuit, diplomați. Între premiați, poetul Al. Philippide și folcloristul Mihai Pop. În sunetul festiv al muzicii lui Richard Strauss, **„Pentru corpul de trompeți ai orașului Viena"**, executată de orchestra și corul Operei, își fac intrarea în sală, solemn, membrii Senatului Universității, în togi tradiționale, avîndu-i în frunte pe cei șapte laureați, încadrați fiecare de cîte doi senatori. Rectorul Universității rostește cuvîntul de salut, apoi profesorul Schenk, directorul Institutului de Muzică, citește aprecierea juriului. Din nou muzică — **„Preludiile de dans pentru clarinet și pian"** de polonezul Witold Lutoslawski —, după care rectorul înmînează diplomele și medaliile celor premiați, în numele cărora mulțumește, în limba germană, Al. Philippide. Și ceremonia se încheie cu ieșirea solemnă din sală a membrilor Senatului și a laureaților, în timp ce orchestra cîntă cu forță **„Festfanfare"** de Karl Rosner.

[3]) **Anul acesta, premiul Herder i-a fost acordat prof. dr. docent Zoe Dumitrescu-Bușulenga, director al Institutului de istorie și teorie literară „George Călinescu".**

POEȚI ȘI CENACLURI

MARIUS STOIAN

Ultima scrisoare

De cînd te voi uita, parc-a trecut un veac
Luminile în jur în țăndări se desfac
Și-i toamnă și e frig și roua cade grav
Și eu pictez ce văd, precum un orb zugrav.

Ți-am scris atît de mult și-am risipit fiori
Cerneală nu mai am și timp îți las
să mori
Cîndva mă vei citi și poate chiar curînd
Cînd gîndul îmi voi scrie încet în
al tău gînd.

De mult te voi uita sau nici nu te-am știut
Și-mi radiografiez și ultimul sărut
Și uite-i fracturat și uite că e strîmb
L-au terfelit soldați, strivindu-l sub carîmb.

Cu nimeni n-am nimic, cu tine doar atît
Și capul îmi e nufăr, tăcerea pînă-la git
Ceva mă-mpinge-n sus, ceva mă
trage-n jos
Sfidîndu-l pe-Arhimede, principii noi
am scos.

Dar despre mine ce, ce-aș mai putea
să-ți spun
că-n doine vechi cu stele mă cunun
Și tot mereu purtat din vis și pînă-n vis
Am să-ți trimit postum volumul ce l-am scris.

Atîta ploaie

Eram numai cu tine, prin mari nămeți
de ploaie
Cînd tu mi-ai dat ideea și am subscris la ea
Să ne-așezăm pe-o bancă și cerul să
se-ndoaie
Să-l facem copertină, umbrelă, sau
ce-ai vrea.

Și uzi pînă la sînge, plouați pînă în fire
Simțeam pe banca-aceea cum prindem
rădăcini
Și așteptam să-nchipui sperata înflorire
Dar între atîta ploaie eram parcă străini.
Ploua cu îndîrjire, musteau melcii în iarbă
Mustea natura toată, musteam și noi puțin
Și-mi răsăreau de ploaie, mai multe fire-n
barbă
Și se-absorbise-n carne cămașa ta de in.

Într-un tîrziu cînd blitzuri ne luminau
de sus
Tu ai rostit în șoaptă încet să n-alungi
clipa
N-am înțeles prea bine, n-am înțeles
ce-ai spus
Căci eu eternitatea mi-o măsuram
cu clipa

Sfidam ridicoli ploaia, sfidam orice distanță
Doar dragostea cea mare, ea ne făcea imuni
O ultimă rafală și ploaia-și lua vacanță
Și vai, lăsam în urmă vestigii de minuni.

Rafala asta tristă cînd ploaia-și lua adio
Însingerează asfaltul c-un răpăit nebun
Rămîn doar o secundă, rămîn spre
a privi-o
Și-apoi mă-ndrept spre tine și nu știu
ce să-ți spun.

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Ciinele meu Tuluș. Acum cîteva zile eram în stația lui 368. Un ciine roșcat stătea întins pe trotuar, sorindu-se ca o pisică. Era atît de liniștit printre atîtea picioare care tropăiau în jur, că parcă nici nu respira. Doi copii mai măricei se roteau pe lîngă el și unul din ei a zis de cîteva ori : „E mort". Celălalt se abținea cu greu să nu-i dea un bombeu sau să-l calce pe coadă ca să-l facă să tresară. Tocmai atunci a trecut prin apropiere o doamnă în vîrstă, cu o cățeluță foarte sprintenă, și ea tot roșcată așa cum roșcată era gingașa-i zgardă. Roșcatul care sătea „mort" pe ciment, a ridicat brusc capul, a privit în jur și, din cîțiva pași ciinești, a fost în urma cățeluței. „Uite, al dracu, a înviat imediat !" a zis cineva. Azi, cînd am trecut spre stația aceleași mașini, roșcatul era în mijlocul șoselei, cu un rinjet înghețat, cu ochii plezniți și plinși, rigid. Fusese mai mult izbit decît călcat, pentru că rămăsese întreg, nu era urmă de sînge și dacă ar fi trecut cățeluța doamnei, te-ai fi așteptat să sară în sus la fel de sprinten. M-am aplecat și cu mîna stîngă — în dreapta aveam geanta „diplomat" — l-am prins de ceafă și l-am tîrît în afara șoselei, în spațiul verde. Era greu ca pămîntul. Cînd m-am urcat în mașină, mîna mea stîngă începuse să miroasă a hoit. Am tras geamul și am scos-o afară, s-o bată vîntul. La institutie, am intrat la toaletă și m-am spălat cu săpun, îndelung și cu răbdare. Tuluș mai chelălăia în mijlocul bostănii, sărea în lanț, scăpa și se repezea în turma de porci mocănești, în timp ce ei treceau leneși pe lîngă răzor spre noroiul plin de broaște, rîme, lipitori și multă, multă răcoare din japșa cea mai apropiată.

George Alboiu

ATITUDINI

Șantierele istoriei literare

(Cer scuze cititorilor că, în cele ce urmează, voi aborda o problemă de — să zic așa — „viață personală").

Revista **„Manuscriptum"** — conform statutului său, consemnat, în „bandă telegrafică", și pe coperte — publică, în exclusivitate, texte și documente inedite rămase de la, sau privind marii noștri scriitori.

În cele 70 de numere apărute pînă în prezent, revista a adus la cunoștința publicului cititor peste 15 mii de pagini inedite din arhivele culturii naționale. Texte semnate, printre alții, și de Eminescu, de Creangă, de Caragiale, de Slavici, de Coșbuc, și de Dimitrie Cantemir sau Nicolae Milescu Spătarul, și de poeți și prozatori interbelici (Arghezi, Blaga, Barbu, Bacovia, Pilat, Voiculescu) ; și de corifei ai Școlii Ardelene, și de scriitori contemporani (Sadoveanu, Călinescu, Vianu, Perpessicius, Marin Preda, Nichita Stănescu, Al. Ivasiuc, Romulus Guga, Grigore Hagiu, Teodor Mazilu etc.).

În ultimii doi-trei ani s-au publicat, bunăoară, 11 seriale de „pagini germane" semnate de Eminescu. Este vorba de însemnări ale poetului în scriere gotică. Singurul specialist care, alături de D. Vatamaniuc, ne-a transliterat textele în germana modernă și ni le-a și tradus a fost — alături, iarăși, de Al. Surdu — profesorul pensionar G. Pintea. Cite modificări ne-au cerut, în spalți, sau „în pagini", ei, reputații specialiști, pot demonstra corecturile lor, succesive — cu manuscrisele eminesciene în față !

Evident că am acordat „circumstanțe atenuante" acestor corecturi, de vreme ce chiar textele românești ale poetului pun mari probleme de transcriere. (Vezi, în acest sens, vechea poveste a lui „totul" sau „totuși" este „trist în lume" din finalul **Florii albastre**, ca și disputele dintre diversele ediții eminesciene apărute în decursul timpului.).

Două rubrici fixe ale revistei — prezente de la primul său număr — s-au intitulat **Scriitori români în arhive străine** și **Scriitori străini în arhive românești**. În cadrul lor au văzut lumina tiparului — în limbile originale, și în traducere românească — numeroase manuscrise aflate în arhive de stat sau particulare din țară, sau din străinătate. În sfîrșit, s-au publicat în revistă numeroase pagini scrise în limbi străine (latină, germană, rusă, maghiară, franceză, engleză, italiană, spaniolă, ba chiar cuvinte în sanscrită, greacă, turcă, persană, arabă) — mai ales în cazul vechii noastre literaturi (de pildă, al Școlii Ardelene, al unui Cantemir etc.).

Cine — din redacție — ar putea dubla munca cercetătorilor — colaboratori care comunică aceste materiale ?!? (Lipsesc, evident, fără a jigni pe cineva, fie cunoștințele de specialitate, fie timpul necesar — o revistă e, totuși, o revistă ! — fie posibilitățile de documentare).

Avem, să zicem, de publicat, texte nu numai din arhivele de la Cluj-Napoca, Blaj, ori Suceava, dar și de la Viena, Moscova ori Oslo. Cine poate merge pe urmele acestor cercetători să clarifice situația unui „cuvînt" mai bucălucaș ? Din fericire, primim adesea fotocopii după documente și putem — cît, și cum putem — face confruntările de rigoare.

...Dar să revenim la problema inițială. Cine poate garanta caracterul de „inedit", de autenticitate, de reală seriozitate al textelor, publicate în revistă ?

Firește, de această „calitate" răspunde redacția.

Dar, fără a fi o consolare, „la o adică" pot zice : „Au mai pățit-o și alții". Fie-mi permis să evoc, aici, cazul, **„Convorbirilor literare"** cu acele două farse ale lui B.P. Hașdeu.

După cum se știe, imbatabila revistă ieșeană publică, în numărul său din 1 februarie 1976, poezia **La noi**, semnată „P.A. Calescu" :

„La noi e putred mărul, a zis de mult poetul,
A zis cu desperare și a murit nebun.
Căci îl zdrobi durerea cînd s-a convins
cu-ncetul...
[. . . . . .]
Aruncă vorbe-n aer ce curg ca un șiroi,
Repetă, dar de unde, din ei nu spune nime...
E putred, putred mărul din simbure la noi".

P.A. Calescu era B.P. Hașdeu „debutantul" pe care, cu entuziasm, îl publica Jacob Negruzzi (Titu Maiorescu își va rezerva o „totală" neutralitate !), Hașdeu, pe care doar Eminescu, „abulicul" Eminescu (cum îl luau contemporanii săi), l-a dibuit : „...cînd Eminescu intră în odaie la mine palid la față, și fără a-mi da bună dimineața, îmi spune încet : «Am pățit-o ! Am fost păcăliți de Hașdeu !». La aceste cuvinte mi s-a strîns inima, și l-am întrebat cu un nod în gît : «Cum așa ? Ce fel?» — **La noi e putred mărul** e iscălit de P.A. Calescu, adică Păcălescu, adiniaore mi-a sărit în ochi, luînd **Convorbirile** în mînă". (J. Negruzzi — **Amintiri din Junimea**).

Era, de fapt, o a doua „farsă" jucată de Hașdeu **Convorbirilor literare** — prima fusese cu așa-zisa traducere **Eu și Ea** după un așa-zis Gablitz, semnată „M. I. Elias" (cr. art. **Al doilea rămășag** de B.P. Hașdeu, prin care el credea că „aruncă fără milă în fața d-lui Maiorescu un al treilea sau al patrulea vot de blam, mai energic decît verdictele Senatului și ai deputaților...").

Desigur, viața, și viața literară, și cea a **Convorbirilor literare** — și-au urmat cursul lor, inexorabil. După toate șicanele făcute lui Maiorescu, Hașdeu îi devine, apoi, prieten și, de prin 1880, este nelipsit de la ședințele „Junimii", chiar dacă, uneori, „cu surisul lui sarcastic". Istoria literaturii și a culturii românești i-a înregistrat pe amîndoi — în toată grandoarea lor. Dar... (Recent, citeam în **Luceafărul** cum Petru Vintilă a încercat vigilența lui Ștefan Bănulescu. Era altceva.)

După asemenea, celebre, experiențe, trebuie deci, acceptat că principalul răspunzător de veracitatea textului publicat rămîne, totuși (și totuși !) el, cel ce l-a „descoperit", cel ce a avut prima revelație, cel ce l-a „transcris" și l-a „propus spre publicare". Că unii colaboratori se pot preta și la unele farse (gen cazurile celebre ale lui Hașdeu sau al lui Petru Vintilă), e posibil, sîntem conștienți, dar — în principiu — nu suspectăm pe nimeni de inautenticitate — deși îi suspectăm pe cei mai mulți, trebuie s-o spun deschis, de posibilitatea unor eventuale surprize.

Cu atîta grijă zilnică, se întîmplă și... autofarse. Într-un număr anterior al revistei noastre au apărut cîteva fragmente (din unele manuscrise sadoveniene) publicate anterior. La o confruntare a textelor cu manuscrisele marelui scriitor te trezești cu o nouă surpriză : publicate fragmentar (de ce ?) și fără indicațiile de rigoare (admise în edițiile critice), nici una din cele două variante nu reproduce **ad literam** textul sadovenian. Așa încît ar trebui să se publice o a treia variantă — aceea care să reprezinte, fidel, manuscrisul sadovenian. (Se va publica, sper, în ediția **Operelor**).

Iată de ce, pornind de la acest amănunt, și de la atîtea altele, ca unul implicat în „proces", m-am simțit parcă dator să trag un semnal de alarmă : **cum se transcriu și cine răspunde de autenticitatea textelor marilor noștri scriitori ?**

Poate și trebuie să meargă redactorul, pas cu pas, pe urmele cercetătorului ? Și, dacă, să zicem, „da", **cui prodest ?** Cultura română are atîtea „șantiere", e nevoie de atîtea forțe specializate încît n-ar fi un lux inutil ?!

Altfel spus, unde ni-s „cercetătorii" de talia, să zicem, a unui Perpessicius ? (?!?)

Fănuș Băilești

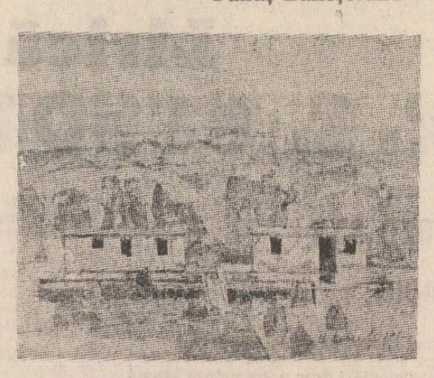

JAMES CLAVELL
SHOGUN

Capcana asupra lui Toranaga se închide complet. Încercările de dezmembrare a Consiliului Regenților și de a-i atrage de partea sa pe daimyo-ii creștini eșuează. Ishido reușește să-l convingă pe împărat să accepte invitația la ceremonia privitului florilor din Osaka, ceremonie la care trebuie să ia parte toți daimyo-ii din împărăție. Toranaga nu mai are cum să refuze invitația regenților, pentru că de data aceasta poartă sigiliul imperial. Refuzul ar însemna înaltă trădare, ce-ar aduce după sine confiscarea feudei și lichidarea sa și a clanului său. Dacă mergea la Osaka, îl aștepta aceeași condamnare din partea Consiliului Regenților. Deși soarta lui Toranaga pare pecetluită, el va reuși să dejoace planurile lui Ishido. Își va amîna, pe cît posibil, plecarea la Osaka, încercînd în acest timp să cîștige aliați și să-l forțeze pe Ishido să iasă din cetatea de necucerit — Osaka.

Mariko va fi cea care va deschide porțile castelului Osaka, obligîndu-l pe Ishido să dea drumul ostaticilor și aducînd astfel de partea lui Toranaga pe toți daimyo-ii ale căror familii au fost eliberate.

CONCURS DE POEZIE

— Deci, domnule general, unde este acum seniorul Toranaga ? Care sînt ultimele vești ce le aveți ?

— Am aflat, prin porumbelul călător de ieri, că e la Mishima. Acum primesc rapoarte zilnic privind înaintarea lui.

— Bun. Atunci peste două zile își va părăsi propriile hotare ? întrebă Kiyama.

— Da. Seniorul Ikawa Jikkyu e gata să-l întîmpine așa cum se cuvine rangului său.

— Bine. Kiyama zîmbi spre Ochiba. O plăcea foarte mult. În ziua aceea, doamnă, în cinstea evenimentului, poate-l rugați pe moștenitor să permită regenților să-și prezinte omagiile.

— Moștenitorul ar fi onorat, Alteță, răspunse ea, în aplauzele generale. Și după aceea, poate, Domnia ta și toți cei prezenți aici veți fi oaspeții lui la o întrecere de poezie. Poate că regenții au să fie judecătorii.

Urmară și mai multe aplauze.

— Mulțumesc, dar, vă rog, poate Domnia voastră și prințul Ogaki și cîteva doamne veți fi judecătorii.

— Foarte bine, dacă doriți.

— Acum, doamnă, care să fie tema ? întrebă Kiyama foarte încîntat, pentru că el era vestit pentru poemele sale, după cum și pentru minuirea sabiei și ferocitatea în război.

— Te rog, Mariko-san, n-ai vrea să-i răspunzi seniorului Kiyama ? spuse Ochiba și din nou mulți din cei prezenți îi admirară abilitatea, pentru că ea era o poetesă mediocră în vreme ce Mariko era neîntrecută.

Mariko era bucuroasă că venise timpul să înceapă. Rămase o clipă pe gînduri, Apoi spuse :

— Ar trebui să fie despre **ziua de astăzi**, doamnă Ochiba, și primul vers : „Pe o ramură desfrunzită..."

Ochiba și toți ceilalți o felicitară pentru alegerea ei. Kiyama era bine dispus acum și zise :

— Minunat, dar noi va trebui să fim foarte buni să ne-ntrecem cu dumneata, Mariko-san.

— Sper că mă veți scuza, Alteță, dar eu n-o să iau parte la întrecere.

— Bineînțeles c-ai să iei parte ! rise Kiyama. Ești una dintre cele mai bune din împărăție ! Fără dumneata, n-ar mai fi același lucru.

— Îmi pare rău, Alteță, vă rog să mă iertați, dar eu nu voi fi aici.

— Nu înțeleg.

Ochiba spuse :

— Ce vrei să zici, Mariko-san ?

— O, vă rog să mă iertați, doamnă, spuse Mariko, dar eu mîine plec din Osaka, cu doamna Kiritsubo și doamna Sazuko.

Zîmbetul lui Ishido dispăru :

— Pleci, unde ?

— Să-l întîmpinăm pe seniorul nostru, Alteță.

— El, seniorul Toranaga, o să fie aici peste cîteva zile, **neh ?**

— Doamna Sazuko nu și-a văzut soțul de luni de zile, iar stăpînul meu Toranaga încă n-a avut bucuria de a-și vedea noul născut. Firește că doamna Kiritsubo o să ne însoțească. Este tot atît de multă vreme de cînd el n-a văzut-o pe matroana doamnelor sale, **neh ?**

— Te rog să ai răbdare, doamnă. Regenții te-au întîmpinat cu bucurie și sînt multe pregătiri de făcut în vederea sosirii Slăvitului, la care este nevoie de ajutorul tău. Acum, doamnă Ochi...

— Îmi pare rău, Alteță, dar poruncile seniorului meu au precădere. Eu trebuie să plec mîine.

— N-ai să pleci mîine, Mariko-san, și ți se cere, nu, ești rugată stăruitor să iei parte la întrecerea doamnei Ochiba. Acum, doamnă...

— Deci sînt reținută aici, împotriva voinței mele ?

Ochiba spuse :

— Mariko-san, hai s-o lăsăm pe altădată, te rog.

— Îmi pare rău, Ochiba-sama, dar eu sînt un om simplu. Am spus deschis că am porunci de la seniorul meu. Dacă nu le pot da ascultare, trebuie să știu de ce. Domnule general, sînt **reținută** aici pînă în ziua de douăzeci și doi ? Dacă da, din ale cui ordine ?

— Dumneata ești un oaspe de onoare, îi spuse Ishido cu grijă, voind s-o facă să cedeze. Îți repet, doamnă, seniorul dumitale va fi aici destul de curînd.

Mariko îi simți puterea și lupta să-i reziste.

— Da, dar iertați-mă, vă întreb din nou respectuos : Sînt reținută în Osaka pentru următoarele optsprezece zile și, dacă da, din ale cui ordine ?

Ishido rămase cu ochii pironiți asupra ei.

— Nu, nu ești reținută.

— Mulțumesc, Alteță. Vă rog să mă scuzați că am vorbit atît de direct, spuse Mariko.

Multe din doamnele din încăpere se întoarseră spre vecinele lor și cîteva dădură glas în șoaptă la ceea ce era în mintea tuturor celor reținute în Osaka împotriva voinței lor : „Dacă ea poate să plece, atunci pot și eu, **neh ?** Mîine plec ...o, ce minunat !"

Vocea lui Ishido curmă murmurul de șoapte.

— Dar, doamna Toda, de vreme ce ți-ai ales să vorbești cu atîta nechibzuință, cred că este de datoria mea să cer regenților o respingere oficială, în cazul în care și altele ar împărtăși neînțelegerea dumitale. Zîmbi fără milă în tăcerea înghețată. Pînă atunci să fii pregătită să răspunzi întrebărilor regenților și-ai să primești hotărîrea lor.

Mariko spuse :

— Aș fi onorată, Alteță, dar datoria mea este către seniorul meu.

— Bineînțeles. Dar asta va fi doar pentru cîteva zile.

— Îmi pare rău, Alteță, dar pentru următoarele cîteva zile, datoria mea este către seniorul meu.

— Ai să te înarmezi cu răbdare, doamnă. N-o să fie decît pentru puțin timp. Această problemă este încheiată. Acum senior Ki...

— Îmi pare rău, dar eu nu-mi pot amîna plecarea cîtuși de puțin.

Ishido tună :

— Dumneata refuzi să te supui Consiliului Regenților ?

Ishido spuse cu răceală :

— Doamnă, dumneata te afli aici la invitația personală a Fiului Cerului și te bucuri de buna primire a regenților. Te rog să ai răbdare. Seniorul dumitale va fi aici foarte curînd.

— Așa este, Alteță. Dar invitația Majestății sale imperiale este pentru ziua de douăzeci și doi. Nu e nici o poruncă pentru mine sau altcineva să stăm închiși în Osaka pînă atunci. Sau ni se poruncește ?

— Ți-ai uitat bunele maniere, doamna Toda.

— Vă rog să mă iertați, acesta a fost ultimul lucru pe care am vrut să-l spun. Îmi pare rău, vă rog să mă iertați. Mariko se întoarse spre Ogaki, omul de la curtea imperială. Alteță, invitația Slăvitului îmi cere să stau aici pînă sosește Înălțimea sa ?

Ogaki își așternuse zîmbetul pe chip.

— Invitația este pentru ziua de douăzeci și doi a acestei luni, doamnă. Atunci se cere prezența dumneavoastră.

— Mulțumesc, Alteță. Mariko se înclină și-și îndreptă privirile din nou spre podium. Atunci se cere prezența mea, domnule general. Nu mai-nainte. Așa că mîine voi pleca.

— Nu. Alteță, răspunse Mariko cu mîndrie. Nu, dacă ei nu trec peste datoria ce-o am față de seniorul meu, care e datoria de căpătîi a unui samurai !

— Ai — să — te — pregătești — să-i — întîmpini — pe — regenți — cu — supunere — filială !

— Îmi pare rău, am poruncă de la seniorul meu să-i însoțesc doamnele ca să-i iasă în întîmpinare. Imediat.

Scoase un sul de hîrtie din mînecă și i-l întinse ceremonios lui Ishido.

El rupse sigiliul și citi cu atenție. Apoi își ridică privirile și spuse :

— Chiar și așa, ai să aștepți hotărîrea regenților.

Mariko privi plină de speranță spre Ochiba, dar acolo nu era decît dezaprobare sumbră. Se întoarse spre Kiyama. Kiyama era la fel de tăcut și imperturbabil.

— Vă rog să mă iertați, domnule general, dar nu este nici un război, începu ea. Stăpînul meu se supune regenților, așa că pentru următoarele optsprezece...

— Această problemă e închisă !

— Această problemă e închisă, domnule general, cînd veți avea buna cuviință să mă lăsați să isprăvesc ! Eu nu sînt un țăran pe care să-l calci în picioare. Sînt Toda Mariko-noh-Buntaro-noh-Hiro-matsu, fiică a seniorului Akechi Jinsai, linia mea de sînge este Takashima, sîntem samurai de o mie de ani și vă spun că nu voi fi niciodată prizonieră, ostatică sau închisă. Pentru următoarele optsprezece zile și pînă în **ziua** fixată de Slăvitul, eu sînt liberă să **merg** unde doresc, **așa cum este fiecare.**

— Stăpînul... stăpînul nostru, **taiko**, a fost cîndva țăran. Mulți... mulți samurai sînt țărani, au fost țărani. Fiecare **daimyo** a fost cîndva, în trecut, țăran. Chiar și primul Takashima. Fiecare a fost cîndva țăran. Ascultă cu băgare de seamă ce-ți spun : Dumneata — **ai** — **să** — **aștepți** — hotărîrea — regenților !

— Nu. Îmi pare rău, prima mea îndatorire este să dau ascultare seniorului meu.

Furios, Ishido porni spre ea.

Deși Blackthorne nu înțelesese aproape nimic din cele ce se spuseseră, mîna dreaptă îi alunecă neobservată în mîneca stîngă, ca să fie gata să arunce stiletul ascuns.

Ishido se aplecă asupra ei.

— Ai să...

În clipa aceea se auzi o mișcare la ușă și o slujnică, toată numai lacrimi, se strecură prin mulțime și veni în fugă spre Ochiba.

— Vă rog să mă iertați, stăpînă, șopti ea, dar Yodoko-sama... întreabă de dumneavoastră... Trebuie să vă grăbiți, moștenitorul e deja acolo.

Îngrijorată, Ochiba își întoarse privirile spre Mariko și Ishido, apoi spre chipurile rămase cu ochii pironiți asupra ei. Făcu o jumătate de plecăciune către oaspeți și plecă în grabă. Ishido șovăi, apoi o urmă și el.

În românește de Doina Cerăceanu

mapamond

ÎNSEMNĂRI VIENEZE

Institutul de filologie romanică al Facultății de Filozofie de la Universitatea din Viena. După o tradiție veche, păstrată încă din Evul Mediu, Facultatea de Filozofie cuprinde aproape toate disciplinele care se predau de regulă într-o universitate din timpurile moderne : filozofie, filologie, istorie, matematică, fizică, chimie, biologie, geografie, geologie etc. Facultății de Filozofie i se adaugă încă patru : Drept, Medicină și două facultăți de Teologie. În facultăți, activitatea e organizată nu pe catedre, ci pe institute. Sectorul filologie are treisprezece institute, între care și cel de filologie romanică, unde se studiază și limba română, aceasta cu o veche tradiție la Universitatea vieneză. În cursul său de romanistică, frecventat și de studentul Eminescu, Adolf Mussafia făcea referiri largi la limba română. Profesorul vienez, care publicase, în 1868, un studiu despre vocalizarea în românește **(Zur romänischen Vocalisation)**, primea de la București dicționare, cărți de literatură și reviste, între care **Convorbiri literare**, oferindu-le generos, spre lectură, fostului său student, apoi doctorand, Jan Urban Jarnik, pasionat de studiul limbii române. Revista junimistă, la care va colabora mai tirziu, va fi una din lecturile predilecte ale lui Jarnik. „În vremea petrecerii mele la Viena", mărturisește Jarnik mai tirziu, într-o scrisoare către Iacob Negruzzi, rugind să i se trimită revista la Praga, unde fusese numit, între timp, profesor la Universitate, „căpătam toate (sau aproape toate) numerele, ce i se trimeteau gratis D-lui prof. Mussafia /.../ Mi-aduc foarte bine aminte, cu cită bucurie băgam mîna în locul unde păstra numerele acestea pentru mine. Bucuria ce o simțiam se arăta așa de tare pe față-mi, încit totdeauna îsi ridea în mod benevolent" (I.E. Torouțiu și Gh. Cardaș, **Studii și documente literare**, I, București, 1931, p. 431). În 1878, cu prilejul examenului de abilitație, Jarnik face o expunere despre importanța limbii române pentru studiile de filologie romanică, expunere sintetizată într-un articol publicat în revista vieneză **Der Osten**. Si tot atunci, ca docent, ține un ciclu de lecții de limba română, inaugurind o prestigioasă tradiție în acest sens la Universitatea din Viena.

Wilhelm Meyer-Lübke, care i-a urmat lui Mussafia la catedră, a ținut mai mulți ani, după plecarea lui Jarnik, în 1882, ca profesor la Praga, cursuri și seminarii de limba română, iar în 1904 a fost înființat, la propunerea sa ca decan al facultății, Institutul român, condus la început de tînărul docent Sextil Pușcariu, apoi, după plecarea acestuia, de însuși Meyer-Lübke. În institut, care a funcționat pînă la primul război mondial, s-au format, sub îndrumarea lui Meyer-Lübke, specialiști în limba și cultura română, unii dintre ei (Leo Spitzer, E. Gamillscheg, Norbert Yokl ș.a.) filologi de prestigiu. Institutul a publicat în 1914 un volum de studii românești, **Mitteilungen des rumänischen Instituts an der Universität Wien** (Comunicări ale Institutului român de la Universitatea din Viena). Între autori: Wilhelm Meyer-Lübke, Leo Spitzer, F. Schür, I. Grămadă (eroul de la Cireșoaia) ș.a.m.d. Meyer-Lübke, a scris și lucrări mai ample despre limba română, precum **Zur Geschichte des Infinitivs im Rumänischen** (Cu privire la istoria infinitivului în română), sau **Grammaire des langues romanes** (Gramatică a limbilor romanice), 4 vol. (1890—1906), cu referiri numeroase la limba română.

Și Franz Miklosich, profesor de limbi slave, cel mai mare slavist al epocii, a consacrat o bună parte a cercetărilor sale limbii române : **Die slavische Elemente in Rumänischen** (Elementele slave în română), Wien, 1861 ; **Beitrage zur Lautlehre der rumänische Dialekte** /.../ (Contribuții la fonetica dialectelor românești), Wien, 1880—1883 ; **Rumänische Untersuchungen, Istro- und macedorumänische Sprachdenkmäler** (Cercetări românești : Monumente de limbă istro- și macedo-române), Wien, 1881—1882 ș.a. El a avut legături cu numeroși scriitori și cărturari români (Timotei Cipariu, Al. Odobescu, B.P. Hasdeu, Ion Bianu, N. Densusianu, Ion Nădejde etc.), a întreținut cu ei o bogată corespondență.[1])

În perioada interbelică limba română a fost predată la Universitatea din Viena de profesori austrieci și români : Elise Richter, E. Bacinski, E. Gamillscheg, Al. Dima, Ovidiu Papadima.

Institutul de filologie romanică se află acum într-o clădire nouă din spatele Universității și este condus de profesorul Carl Theodor Gossen. Elvețian de origine, cu doctoratul în romanistică luat la Zürich, examenul de abilitație la Basel, conferențiar aici, apoi Gastprofessor la Universitatea din Frankfurt pe Main, Gossen s-a afirmat ca un lingvist de prestigiu, specialist mai ales în franceza veche și în limba italiană, la care se referă lucrările sale mai importante — **Studien zur sintaktischen und stilistischen Heriorherung im modernen Italienisch** (Studii asupra accentuării sintactice și stilistice în italiana modernă), Berlin, 1954 și **Petite grammaire de l'ancien picard** (Mică gramatică a vechii picarde), Paris, 1952 — Din 1959 este profesor titular la Universitatea din Viena, director la institut, precum și al revistei **Vox romanica**, membru al Academiei Austriece. A fost de cîteva ori în România, cunoaște limba română și e la curent cu lucrările lingviștilor români ; în cursurile sale de lingvistică romanică se referă pe larg la limba română. Vorbește liber, scrie pe tablă. Nu e ceea ce se cheamă un orator universitar. Prelegerile sale sînt **lecții**, metodic expuse, riguros informate. Poartă ochelari, e înalt, viguros și întreaga-i înfățișare, solemnă, degajă sănătate și energie. Soția sa, Renata, italiancă din Elveția, mică de statură, e o femeie foarte inteligentă și plăcută. Firi opuse — ea temperament meridional, comunicativă și modestă, deschisă spre artă și literatură, el „neamț" în sensul plin al cuvîntului, om al științei exacte, lingvist strict, dascăl sever și pedant. Lui Gossen îi plac mîncărurile românești, ciorbele și sarmalele mai ales. Cînd are oaspeți la masă, profesorul ține să servească el mîncarea în farfurii, și o face cu atîta îndeminare și gravitate, de parcă ar oficia.

Dincolo însă de morga-i rigidă, Gossen dezvăluie în intimitate, în relațiile cu prietenii, o latură foarte umană și simpatică a firii sale. E atent, afectuos chiar, îi place voia bună, spune glume. Odată, într-o atare bună dispoziție și la o oră de seară tîrzie, a început să declame din poezia lui Eminescu **O, mamă !...**, cu o voce de actor, atît de puternică, încît l-a scandalizat pe un vecin, trezit probabil din somn, care a bătut cu pumnul în perete. Gossen și-a încetat brusc recitalul, vădit stînjenit și indignat la culme. „Asta nu-i normal ! E de-a binelea idiot !..." zice. „Mă duc să-l bat !"... Și s-a îndreptat furios spre ușă. Cu greu a fost convins să renunțe. Altădată, întors din România, povestea despre frumoasa călătorie făcută în Transilvania — „inima Daciei", a precizat — și despre bunul său prieten Constantin Daicoviciu, rectorul Universității clujene. „E un om extraordinar !", spunea. „N-am văzut un om mai energic și mai autoritar, decît e el la Cluj. Acolo e regele Daciei !" Și a povestit mai multe întîmplări, din care reieșea marea autoritate a istoricului-savant, la Cluj, ca și în întreaga Transilvanie. Un simplu telefon al lui, spunea Gossen, pune în mișcare instituții, rezolvă probleme aparent de nerezolvat. Bunăoară, într-o zi, Daicoviciu îi spune prietenului său vienez că vor lua masa la un anume restaurant, dar secretarul, care trebuia să rețină masa, îl informează că restaurantul e închis, mai multe zile, pentru niște reparații. „Uite", îi zice Daicoviciu, „te rog să vorbești cu responsabilul restaurantului și să-i spui că **eu** doresc să iau masa diseară cu un prieten din Viena în localul lui. Să fie totul pregătit" — și i-a indicat meniul — „că la ora opt voi fi acolo." La ora opt, un salon al restaurantului, luminat a giorno, și doi chelneri, împreună cu responsabilul îi așteptau. „A fost o seară foarte frumoasă", își încheia povestirea Gossen.[2])

Profesorul Georg Rabuse e de curînd codirector, istoric literar și de aceea coordonatorul sectorului de literatură al institutului. A publicat, pe lîngă un număr de articole în reviste, o carte despre **Divina Commedia** a lui Dante, contribuția sa critică cea mai importantă. E un om prietenos, are șaizeci și trei de ani, îi place muzica și cîntă la pian. Îi place și băutura bună, și acasă își servește musafirii cu excelente vinuri. Stă pe o străduță retrasă, la marginea Vienei și, de la geamul apartamentului său, se văd, la cîteva sute de metri, dealurile cu vii ale Grinzingului. Doamna Rabuse, mai înaltă și mai voinică decît soțul ei, e o femeie delicată, are doctoratul în filologie și, o vreme, a funcționat ca docent pentru filologia romanică la Universitatea din Graz. Frecventează împreună cu doamna Gossen seminarul de limba română, iar anul trecut, împreună cu profesorul Rabuse, au participat la cursurile de vară de la Sinaia.

Premiul **Herder**. Se decernează unor oameni de știință și de artă — în domeniile lingvisticii, istoriografiei, etnografiei, muzicii, picturii, arhitecturii și literaturii — din șapte țări ale estului Europei : Bulgaria, Cehoslovacia, Grecia, Iugoslavia, Polonia, România, Ungaria. Premiul

Dim. Păcurariu

Continuare în pag. a 7-a

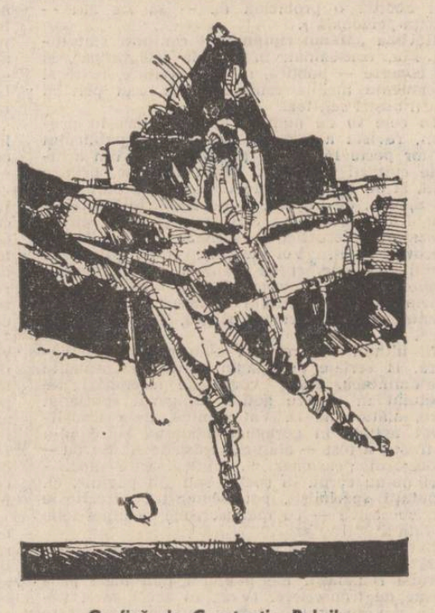

Grafică de Constantin Pahrib

[1]) O bună parte a acestei corespondențe, descoperită în Biblioteca de Stat din Viena, a fost publicată de noi în Analele Universității București, 1968, Revista de istorie și teorie literară, nr. 3, 1968 și Manuscriptum, nr. 1, 1972.

[2]) Carl Theodor Gossen s-a întors, în 1967, la Basel, unde a funcționat ca profesor, o vreme și ca rector, al Universității de aici. A murit acum trei ani, în vîrstă de 69 de ani. Preocupările sale în legătură cu limba română mai cuprind, printre altele, și un studiu publicat în 1970, în revista Vox romanica, **în limba germană :** Adaptarea ortografică și fonomorfologică a franțuzismelor în italiană și română, **studiu vădind folosirea unei bibliografii românești și străine bogate și conținînd remarci subtile privind modalitatea adaptării și asimilării cuvintelor străine în limba română.**

DIN POEZIA SOVIETICĂ

OLESEA NIKOLAEVA

Haltă

O haltă întrezăresc, o fată,
visez un biet orășel
și subiectul cu-ncetul se deapănă
și trenul se pierde în ceață...
Și pare-se — ăsta plecat să învețe
s-ajungă nu-ș'ce
n-o să revină la ea niciodată !
Nu știu de ce istoria asta străină mă doare
pînă la lacrimi
și de halta aceasta nicicum nu mai scap,
și vîntul s-a-ntors și din cîmpie aduce
un frig de care nu mă pot încălzi.

...Oare și ea, ca toate, își va arunca șalul
pe umeri,
și va pleca pe veșnicul drum
al femeilor — al bunicii, al mamei — va scutura
a lehamite mîna
și-și va lega viața de-ntîiul venit, sau de-al
doilea, sau de-al treilea,
pentru ca inima să-și ia revanșa cu el pentru
toată obida, toată mîhnirea ? !
Sau poate totuși ea se va ridica temerară, severă,
și anii cu chinul tăcerii lui n-au s-o-ncovoaie,
și în sfîrșit prin rugăciuni, penitențe, îl va
răscumpăra de la domnul,
și el — cu părul cărunt, spășit și plîns — se
va-ntoarce.

EDUARDAS MIEZELAITIS

La monumentul geniilor

Nici geniile nu o duc mai bine
Ca noi. Au pîinea, apa — tot un gust,
Doar cîteva acorduri pot să-mbine
Să curme gustul unui calm îngust.

De ce titanii ăștia absolutul
Din taine-l smulg și-n visul lor îl pun
Cum sculptorii în gînd frămîntă lutul
Din care va ieși un om mai bun ?

Putură riscul ăsta să-și asume
Doar Demiurgul și-alți vreo cîțiva zei.
Ființe gînditoare — altă lume —
Ca zeii — pot să modeleze ei ?

Să-i pună-n suflet omului ingenii
Ca răul peste bine să nu treacă.
Nu-i piedică nici moartea pentru genii
Cînd le e dat cu zeii să se-ntreacă.

Ei știu în zbor avînturi și căderi,
Dar țelul mai aproape li-i apoi,
Căci gîndul lor, adînca lor vedere
Îi duce mai departe ca pe noi.

Deci ei un drum au mult mai greu, vezi bine,
Ca noi. Au pîinea, apa — tot un gust,
Doar cîteva acorduri pot să-mbine...
Ernst ist das Leben, heiter ist die Kunst *).

EVGHENI EVTUȘENKO

* * *

Prin mulțimea metropolei zburd,
peste ape zglobii de april,
pînă la indignare absurd,
neiertat de tînăr — copil.

Cu asalt iau tramvaiul cînd vine,
sau furat de minciuni mă surprind,
și alerg însumi eu după mine
și nicicum nu pot să mă prind.

Mă vrăjesc șlepuri pline pe ape,
avioanele,
lirica mea.
Bogăție mi-au dat cît încape.
Nu mi-au spus ce pot face cu ea.

* * *

Mi-ai spus într-o doară cuvînt aripat :
bărbatul ce-și uită de sine-i — bărbat.

Și-am zis îndemnat tot de-atîtea temeie :
femeia ce-și uită de sine-i — femeie.

Apoi amîndoi încheiarăm un pact :
iubire-i —
cînd viața-i trăiești celuilalt.

De-s prinși de robie, ne-a zis firea nouă,
sînt liberi iubiții ce-o-mpart pe din două.

În românește de
Ilie Bădicuț

*) E aspră Viața, Arta e senină.

● **„POET ȘI FILOZOF, FIUL LUI GAMZAT CADASY** și părinte al lui Parimat, Zarema și Salichar, bunic a patru nepoate. Un epicureic. Povestitor, diplomat, vulpoi, întruchiparea nevinovăției, copil norocos. Don Quijote și Sancho Panza într-o singură persoană. Apropiat al lui Solohov, prieten cu Tvardovski, Fadeev și Simonov. Clasic în viață. Legendă. Om care a călătorit pe o jumătate de glob. Slugă veșnică a celor două femei cărora le este mai devotat decît la toate cîte există pe lume : poezia și soția sa, Parimat. Comunist. Autor a o sută de cărți. Acesta este poetul național al Daghestanului, laureat al Premiului de Stat și al Premiului Lenin, secretar al conducerii Uniunii Scriitorilor din URSS și din RSFSR, deputat în Sovietul Suprem al URSS, membru al Prezidiului acestuia, Erou al Muncii Socialiste".

Astfel îl caracterizează ziaristul Felix Medvedev, într-un amplu articol, găzduit de paginile revistei moscovite „Ogoniok", pe Rasul Gamzatov. Și acum iată cîteva gînduri ale marelui poet, expuse în paginile aceleași publicații : „Mă neliniștește caracterul de masă al artei, al literaturii. Arta nu este, totuși, sport. În prezent, la noi sînt peste unsprezece mii de scriitori. La congresul scriitorilor cele mai aprinse discuții nu s-au purtat în legătură cu vreo problemă importantă de creație sau de stat, ci pe marginea stagiaturii... Sau devorările și titlurile. Eu sînt poet național, dar nu vreau să mi se spună așa. Nici lui Tvardovski nu i s-a spus așa, nici lui Maiakovski, nici lui Block, nici lui Pușkin... Poezia este o problemă intimă. Ea nu este o paradă, cu versul omul trebuie să fie singur. La noi însă, în poezie, dragostea se declamă la adunări, iar sărutările se transmit prin telefon..."

● **RECENT, ÎN FRANȚA, S-A DESFĂȘURAT CEA DE A 13-A** ediție a decernării Premiilor filmului francez — César, echivalentul Oscarului american. Cel mai bun film francez al anului trecut a fost ales „La revedere, băieți" al regizorului Louis Mallé, o poveste despre copiii ajunși la maturitate în anii războiului. De asemenea, Louis Mallé a fost ales drept cel mai bun regizor francez al anului 1987.

Premiul César pentru cel mai bun film străin a fost acordat filmului „Ultimul împărat" realizat de regizorul italian Bernardo Bertolucci, care, după cum se știe, a fost încununat nu demult cu nu mai puțin de nouă premii Oscar.

Lirică din R. S. CEHOSLOVACĂ

KAREL SYS

Timpul

„Timpul zboară ca un cal speriat"
— era scris în scrisoarea acelei fete
Însă suficientă-i doar o întîmplare banală
ca ea să-i pună piedica
și timpul va înceti
precum armonica muzicantului
pe care-l încearcă infarctul

Atunci unde se naște spaima
În inimă e clar
în bateria mică
care înspre dimineață nu cred că va
străluminа straturile capilarelor ?

Tu timp închide ochii zbuciumului meu
sub podul tău se va întări fiecare mușchi
chiar dacă ar curge mai tare prin mîneca
grabei !

MICHAL CHUDA

Solul vieții

Pe cărare am întîlnit un porumbel mort.
Acele gerului fără milă de asfalt l-au țintuit,
pe aripa-i rănită lumina
un fulg roșu.
De parcă ar respira mireasma de ieri
a urmelor noastre pierdute-n vreme.

Și-n jur cu frică înflorea dimineața.
Străzile se deschideau precum petalele
înspre o nouă zi.
Degeaba aripile-i desfăcute încrucișau cărarea.

Nici măcar întîmplarea unei morți simple de
pasăre.
Doar un punct, doar un punct la capătul
zborului.
Solul indiferent al vieții...

În românește de
Ondrej Stefanko

RUDOLF CIZMÁRIK

Schițe din partea întoarsă

Mi s-a părut
că din statuia de marmură duioasă
a răbufnit dorința,
chiar dacă frumusețea ei
nu e ca o față brăzdată.

Prin cutele ei
s-au scurs atîtea torente
ce-au înundat vaduri,
ce-au smuls poduri
pe unde urma să treacă dragostea.
Cutele, ele dăinuie,
Statuia, la fel.

În românește de
Dragoș Șesan

JOSEF HANZLIK

Karlovy Vary

Ca și cum ar fi după ploaie
ochii tăi strălucesc printre lebedele din parc
și printre ramuri și coroanele copacilor
care au strălucit în ochii tăi și pe luciul lacului
curați și fără zbîrcituri chinuite

ca și cum ar fi după ploaie
iar copii țipînd au țîșnit din vizuini și cluburi
ascunse

spre locurile iubite
din parc
unde stăteai cu obrajii înflăcărați și aprinși

ca și cum ar fi părul lins după ploaie
pe cînd prin aerul înmiresmat
zburau cuvinte și claxoane.

Basm

Păsări cîntînd dis-de-dimineață
cîntînd din zorii zorilor
Păsări cîntătoare

am murit în țărîmul vostru păsăresc
am murit pentru voi pentru prințul și regele
păsărilor

nu mai sînt

și nici nu mai e cel
al cărui unic cuvînt ar fi de ajuns

În românește de
Sorin Paliga

REVISTA STRĂINĂ

● **NUMELE LUI THOR HEYERDAHL SE TRADUCE PRIN CĂLĂTORII, AVENTURI, PLECĂRI SPRE TRECUT.** Acest vestit arheolog, etnograf și zoolog norvegian pasionat de studiul civilizațiilor polineziene, a efectuat călătorii care au intrat în istorie. Amintim „Expedițiа „Kon Tiki" (1947), „Expedițiа Ra" (1969—1970), „Expedițiа Tigris" (1977—1978). Echipajele lui Heyerdahl au avut în fiecare caz o alcătuire internațională, oameni din țări de pe toate continentele.

Unul dintre participanții la expedițiile Ra și Tigris a fost I. A. Senkevici, doctor, călător și ziarist sovietic. Reîntors pe uscat, Senkevici a scris cîte o carte după fiecare din expedițiile la care a luat parte. Impresiile din călătoria din anii 1969—70 le-a relatat în volumul „Cu Ra peste Atlantic". „Expedițiа Tigris", volumul lui de dată recentă, relatează sub forma unui jurnal de însemnări zilnice, întîmplările cele mai captivante din călătoria care împrumută titlul volumului. Senkevici descrie într-un mod captivant viața la bordul lui „Tigris", celebra ambarcațiune construită din stuf, face cunoștință cititorului cu participanții la expediție, se oprește asupra întîmplărilor celor mai neobișnuite ivite în drumul lor pe ape. De asemenea, el iese din cadrul strict al expediției și descrie regiunile și locurile prin care au trecut sau unde au aruncat ancora. Este vorba de locurile legate de civilizația sumeriană : golfurile Persic, Bengal și Aden, țărmurile din Djibuti, unde Heyerdahl a hotărît să dea foc ambarcațiunii care i-a dus teferi spre țintă. Motivele hotărîrii sale, Heyerdahl le-a expus într-o scrisoare adresată secretarului general al ONU : „...În semn de protest împotriva manifestărilor de lipsă de umanitate ale lumii la sînul căreia ne întoarcem acum de pe marea largă, încendiem mîndra noastră ambarcațiune, cu toate pînzele și odgoanele întinse..."

● **LA PRIMĂRIA ORAȘULUI ISSANDOR DIN DEPARTAMENTUL INDRE** din sudul Franței a avut loc licitația cîtorva zeci de documente și obiecte legate de relațiile dintre Fr. Chopin și George Sand. Colecția a fost păstrată mai mult de un secol de către o familie și descendenții acesteia, rude apropiate cu celebra scriitoare franceză.

Cea mai mare parte a documentelor au fost cumpărate de Muzeul Fr. Chopin din Varșovia. Prima lectură a textelor aruncă o lumină cu totul nouă asupra relațiilor celor două ilustre personalități ale vieții culturale a secolului trecut, apreciază presa poloneză.

● **DUPĂ CE LA ÎNCEPUTUL ANULUI ÎN CURS A OBȚINUT PREMIUL** Ruben Dario, cea mai înaltă distincție pentru lucrătorii din domeniul culturii care se acordă în Nicaragua, cunoscutul scriitor mexican Carlos Fuentes a primit, recent, în Spania, Premiul Cervantes, un echivalent spaniol al Premiului Nobel pentru literatură. Premiul i-a fost înmînat personal de către Juan Carlos, regele Spaniei.

Carlos Fuentes este autorul unor opere unanim apreciate și traduse în întreaga lume : „Gringo Viejo", „Cantar de Ciegos" „Aura" și altele. Fuentes este în ordine cronologică cel de al șaptelea scriitor latino-american care primește acest important premiu pentru literatură, începînd din anul 1967, cînd a fost instituit. Dintre laureații de marcă din anii trecuți îi amintim pe cubanezul Alejo Carpentier, uruguaianul Juan Carlos Onetti și argentinianul Jorge Luis Borges.

SPORT

Noapte de mai

Scriu într-o casă povîrnită de lună. E noapte. Cîntă privighetorile (tă-vă să vă bată de privighetori ! zicea Ion Creangă) ; le ascult și simt că, acum, calul lui Gheorghiță poate atîrna legat de-o garofiță de Piatra Craiului, fără să se rostogolească-n prăpastie. În nopțile de mai e posibilă orice nebunie. Iar eu sînt obligat să stau și să-mi scriu cronica. Dar, cine mă obligă ? Chiar așa, cine mă obligă ?! Un copil care, undeva departe, umblă desculț prin grîul verde și rîde, acoperit de-o noapte zveltă, în răzoarele tăvălite de iepuri învîrtind muta. Copilul ăla ține cu Prognesul Brăila, Rapid și Steaua. Prima a fost eliminată din Cupă de Dinamo București în cringurile de la Buzău și copilul își spune în gînd : e firesc, în cringurile Buzăului sînt pîlcuri-pîlcuri de tei, iar lipovenii mei (lipa = tei) cînd se adună sub tei, beau ceai, se îmbată de parfumul florilor și nu mai fac nimic. Cînd vine de sus și o dezlegare de trandafiri, copilul ăla pleacă (pleca) spre Brăila cu RATA. De cum punea piciorul pe scara autobuzului îi mirosea a frumusețe tînără trecînd Dunărea. (Din pricina Oțelului Galați cei de la Poli Timișoara și Flacăra Moreni n-or să iubească niciodată călifarii, nagîții, pescărușii și mai cu seamă cufundarii). La Șuțu, suiau în RATA fete de hiacint cu pălării violete. Copilul se pierdea-n uimiri. În biserica satului Șuțu sînt înmormîntați 5 (cinci) prinți, pe cînd la ei, la Grădiștea, cel mai de seamă cavou e cel al circiumarului Orzan, căruia moștenitorii i-au băut toată moștenirea, silind tacimul de lăutari ce-i însoțea să cînte la nesfîrșit cîntecul : mie-mi spune-o păsărică, cine-adună nu mănîncă. (Așa face astăzi F.C. Argeș, care risipește-o sminteală, aurul adunat prin ani de un Dobrin, Radu I, etc). Fulgere de vară-și scutură vergile pe cer și, la Movila Miresei, copilul se împrietenește cu doi elevi de la Școala medie veterinară de pe Justiției din București, de care va fi mereu mîndru, fiindcă cei doi, ajunși medici veterinari și șefi peste Piața Matache vor fi, decenii la rînd, — cu mult înaintea creării cuvîntului — sponsorii echipei Rapid. (Ce părere are Dumitru despre guliile pe care le-a mîncat la Tîrgu Mureș ?). Năluca autobuzului de demult gonește pe Ceair (pe balta Lutu-ars joacă la nesfîrșit Fata Morgana a verii și Fata Morgana a zăpezilor), trece prin cîmpuri de grîu și cinepă, leapădă pofte de haiducie în Drumul hoților, la Cazasu o caută pe Kira în goluri de istorie și intră în Brăila pe lîngă livada de cireși a italianului Messina, venit din Italia ca marinar pe un vapor comercial încărcat cu portocale și care nu s-a mai putut dezlipi de misterele orașului balcanic. (A murit în urmă cu vreo doi ani și dac-aș ști că soția sa, care trăiește încă, nu se supără aș povesti de cheful pe care l-am tras împreună la Istambul). La Brăila, poate nu știți, grecoaica are uitătura grea, uleioasă, iar grecu-i peltic. Trandafirii de pe Maica Domnului și de pe Carol. Castanii. Luntriile care plutesc parcă și prin văzduh. Vioara fișîind romanța ! La Beirut mai sînt femei, faimoase-amăgitoare... Copilul de demult ascultă și simte-n fundul timpului măsura ademenelilor. Privighetorile-s tot cu gușa doldora de cîntec. Cad zorii. Un nor își rupe urechile în cîrligele aruncate de pescari în Dunăre. Și din fîntîna cu cumpănă, care-i va scîrții la nesfîrșit în urechi, avînd ciutura plină cu lună, urcă în sufletul copilului „trei îndemnuri clocotitoare : Hai Rapidu ! Hai Progresu Brăila ! Hai Steaua ! Și ziua răsare plină de bucuria vieții, ca-n tîrgurile de miresme din Brăila, Smirna, Alexandria, Port Said...

Fănuș Neagu

Ultima oră

Primesc de la C. Iordache (Brăila) o scrisoare din care extrag, în rezumat, următoarele :

De curînd, am citit în Flacăra articolul „Baronul Olimpiadelor" de Romeo Nădășan în care i se aduce un elogiu inițiatorului olimpiadelor moderne, Pierre de Coubertin. Autorul a omis, nu știu de ce, să se refere la faptul că înaintea marelui Pierre de Coubertin, cel ce a propus, e adevărat, la început, numai statului nostru, reluarea jocurilor olimpice a fost românul macedonean Evanghele Zappa (vezi arhivele Academiei R.S.R., fondul Zappa). Zappa a luptat în oastea lui Tudor Vladimirescu, iar după înfrîngerea răscoalei, energic și întreprinzător, a intrat în comerțul cu cereale. Zappa, desăvîrșit patriot, a sprijinit multe acțiuni culturale importante, a iubit artele, istoria și sportul. El a donat Academiei române, la înființare, suma de 6 000 de galbeni pentru editarea unei gramatici și pentru elaborarea primului Dicționar al limbii române, din care au apărut trei volume, sub conducerea lui Al. Ț. Laurian și I.C. Maxim. Pe plan sportiv a propus guvernului român să instituie o asociație, finanțată de el, Zappa, care să lupte pentru reluarea olimpiadelor. Asociația, înfiripată cu destulă nepăsare, s-a mărginit la ținerea unor serbări populare în cadrul cărora aveau loc și întreceri de gimnastică, trageri cu arcul etc. Supărat că nu i s-au respectat intențiile, Zappa s-a adresat guvernului grec, donîndu-i 600 000 franci aur, pentru reînființarea jocurilor olimpice, care s-au ținut la Atena între 1859—1889 Clădirile olimpice ridicate la Atena din banii cîștigați de Zappa în România, poartă și azi numele de Zappeion... E păcat, încheie corespondentul nostru, că publicistul Romeo Nădășan n-a înserat în articolul dumisale povestea lui Evanghele Zappa, pentru că la urma urmelor faima ilustrului baron francez se sprijină c-o mînă și pe umerii românului Zappa.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Bibli...ca județeană
MUREȘ

ANUL XXXI
20
(1 357)
Sîmbătă
14 mai
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CONȘTIINȚA REVOLUȚIONARĂ

Între multiplele aspecte ale contemporaneității noastre moral-politice, economice și sociale abordate de secretarul general al partidului în magistralul document care este **Expunerea cu privire la unele probleme ale conducerii activității economico-sociale, ale muncii ideologice și politico-educative, precum și ale situației internaționale,** un loc precumpănitor îl deține conștiința revoluționară. Este ceea ce putem numi corolarul întregii activități, premiza și scopul unei realități de ordin politic în dinamica și profunzimea căreia stă însuși marele edificiu al socialismului și comunismului. Forța de penetrație a ideilor și idealurilor noii societăți, din acel unghi al mereu perfectibilului și al posibilității maxime de afirmare a personalității umane cunoaște, atît prin dezvoltările teoretice ca și prin demersurile practice ale secretarului general al partidului, o programatică motivare de perspectivă. **Obiectivele strategice de dezvoltare a societății noastre** — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — **de trecere în acest cincinal la un nou stadiu — de țară socialistă mediu dezvoltată — de realizare, pînă în anii 2000, a Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de creare a condițiilor pentru afirmarea largă a principiilor comuniste de muncă și viață, dau o perspectivă largă, minunată, privind progresul patriei noastre. Pornind de la aceasta, trebuie să acționăm cu toată hotărîrea pentru a asigura înfăptuirea neabătută a planului cincinal actual care are un rol hotărîtor — aș putea spune — pentru dezvoltarea noastră pînă în anul 2000. Este necesar să fie bine înțelese hotărîrile Congresului al XIII-lea privind trecerea de la dezvoltarea extensivă la dezvoltarea intensivă, la realizarea unei noi calități în toate domeniile vieții economico-sociale.**

Această nouă calitate se referă, indiscutabil, și la ceea ce numim indeobște conștiința politică, revoluționară, această uriașă capacitate pe care poporul și-o relevă în mersul său ascendent și complex pe calea progresului și civilizației socialiste, factor de primă importanță în lumea edificării materiale și spirituale a noii societăți și în inseparabilă legătură cu schimbările care se produc în toate domeniile muncii și vieții, ale cunoașterii în general. Conștiința politică revoluționară este intrinsecă actului creației, dar ea se și construiește în același timp, se formează din acea perspectivă mereu înaintată și mereu mai înaltă pe care prezentul o lansează asupra preocupărilor din viitor. În centrul ei de gravitație stă realitatea umană dar și continua devenire a acesteia.

Pe largi coordonate se înscriu activitatea politico-educativă, manifestările cultural-artistice, creația din toate sferele existenței umane. Literatura și arta nu sînt și nu pot fi în afara unor astfel de preocupări care, în perspectivă, și după expresia secretarului general al partidului, trebuie să conducă la formarea și afirmarea unei noi calități de esență morală dar și politică și socială a poporului însuși, aceea a **poporului unic muncitor.** Care sînt datele acestui atît de laborios și amplu proces și în ce măsură se reprezintă ele prin cultură și artă ca puncte vii de reper la orizontul unei permanente actualități, aceasta este de fapt problema pe care și-o pune și este necesar să și-o pună creatorul de artă care, prin vocație și responsabilitate este chemat să-și slujească patria și poporul, timpul căruia îi aparține și despre care se simte dator să vorbească.

Conștiința politică, revoluționară, nu împiedică libertatea de creație ci, dimpotrivă, o înglobează și o susține pe temeiul tuturor transformărilor care au loc în realitatea practică și ea este aceea care dă forță de expresie sensibilității artistice, angajării patriotice. **Să dezvoltăm puternic educația patriotică, mîndria față de cuceririle revoluționare, să facem să crească răspunderea și hotărîrea de a face totul pentru a contribui la dezvoltarea continuă a patriei, la întărirea independenței și suveranității sale,** subliniază secretarul general al partidului. În această accepție, literatura și arta străbat ele însele un drum al înaltei și mereu înnoitoarei lor conștiințe revoluționare. Valorile pe care le afirmă sînt cele ale muncii și vieții, ale gîndirii și creației pentru popor, mînă în mînă cu independența și libertatea patriei, cu înfăptuirile, ideile și aspirațiile prin care istoria prezentă se integrează epocii naționale și consacră o amplă perspectivă pentru viitor.

Luceafărul

La invitația tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Andrei Andreevici Gromiko, membru al Biroului Politic al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, președintele Prezidiului Sovietului Suprem al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste a efectuat o vizită oficială de prietenie în țara noastră.

Desfășurată sub semnul tradiționalelor relații de prietenie, în spiritul voinței comune de a impulsiona dezvoltarea colaborării multilaterale româno-sovietice, vizita constituie un nou capitol în bogata cronică a raporturilor pe multiple planuri, în interesul reciproc, al cauzei socialismului și păcii în lume.

Un moment semnificativ al vizitei l-a reprezentat solemnitatea înmînării tovarășului Nicolae Ceaușescu a Ordinului „Lenin" — cea mai înaltă distincție de stat a U.R.S.S., conferită prin Decret al Prezidiului Sovietului Suprem. Prin convorbirile oficiale care au avut loc și înțelegerile la care s-a ajuns, vizita consacră o nouă perspectivă colaborării multilaterale dintre partidele, țările și popoarele noastre, îmbogățind pe mai departe cronica relațiilor prietenești.

Regula mizelor mari

De cîte ori ne întîlnim cu cititorii una din întrebările inevitabile este : „Ce scrie cutare scriitor" ? Fie că este prezent cu noi fie că este absent, întrebarea vine inevitabil. Numele pronunțat nu este mereu același. În măsura în care știm dăm răspunsurile cerute. Dar în fond ce scriu astăzi scriitorii români ? Ce proiecte au ? Știu un proiect interesant : un prozator vrea să scrie o carte despre România înaintea anului 2000. Prefacerile extraordinare prin care trece țara l-au determinat să încerce să fixeze într-o carte chipul actual al țării. Altcineva aspiră să înfățișeze insurecțiile iobagilor Transilvaniei. Un tînăr, care a bătut drumurile țării, vrea să facă monografia unui sat, după cum altul a unui oraș muncitoresc. Fără a-și mărturisi proiectul, un istoric literar se pregătește pentru o biografie Lucian Blaga. Se discută prea puțin însă despre proiectele și năzuințele scriitorilor. Nici revistele literare, nici Uniunea scriitorilor nici Asociațiile nu sînt preocupate suficient de proiectele scriitorului, de laboratorul său intim de lucru. Este o realitate. Tradiția investigării „șantierului de lucru" al scriitorului a dispărut, alungată poate de aspectul ingineresc al expresiei, dar faptul este fapt. Revista **Luceafărul** a tipărit o serie de „Argumente ale cărților noastre" despre cele apărute. Este cazul să vedem și argumentele viitoarelor cărți.

Prospecțiunea proiectelor literare creează un aer de comuniune, un climat de lucru, întreține un cititor într-un orizont de așteptare avertizat. Ea nu apropie numai pe scriitor de cititorul său, ci și pe scriitorii înșiși, care capătă conștiința unei posibile solidarități profesionale, dizolvînd distanțele geografice și granițele de vîrstă. Este știut că tinerii care intră în literatură sînt atrași de scriitorii de reputație și de audiență. Dînd la o parte perdelele care stau trase peste multe laboratoare scriitoricești oferim o perspectivă mai bună noilor intrați în literatură asupra configurației reale a forțelor creatoare. Altfel zis, să oferim tinerilor posibilitatea să-și aleagă idolii literari.

În literatura română de astăzi coexistă cîteva generații literare. Relieful unei literaturi depinde de această coexistență. Întrebarea este dacă am reușit pînă acum să definim personalitățile de vîrf ale acestor generații literare, dacă avem conștiința noii scări de valori creată în ultimele decenii de literatură română. Dacă altfel spus analiza și judecata de valoare au ajuns la o discernere de valori realistă și generatoare de modele și orientări literare. Că tînăra generație este egocentrică și activă teoretic este în firea lucrurilor. Dar au reușit critica și istoria literară să edifice noua imagine literară postbelică, în indiferență față de aceste manifestări ? Au reușit revistele literare printr-o acțiune susținută și consecventă acest lucru ? Au reușit premiile literare să ofere acele repere constructive care să fie un îmbold pentru întreaga mișcare literară ? A fost această selecție orientată spre operele care prin valoarea și factura lor generoasă imprimă impulsul creator dătător de speranțe ?

Scriem acestea pentru că ne amintim că a existat o grijă reală pentru valorile literare interbelice ; că s-au făcut adevărate campanii pentru integrarea unor scriitori dinainte de război în literatura noastră postbelică. S-au produs adevărate acte de restaurație literară înlăturîndu-se injustițiile. O scriem pentru că și astăzi avem sub ochii noștri clasici în viață care au nevoie de un tratament pe potrivă. Scriem pentru că avem scriitori de primă mărime aflați sub semnul controversei nejustificate. Scriem pentru că și astăzi avem injustiții

Mihai Ungheanu

Continuare în pag. a 2-a

CINSTIRE

O primăvară-n muguri de tricolor
pe stemă,
Emblemă a gîndirii și-a faptelor
emblemă,
Stegar în demnitate al devenirii noastre.
Coloane infinite de salopete-albastre.

Noi îi aducem, astăzi, la ceas
de împlinire
Din inimile noastre, petale de iubire
Și ridicăm urare, pe vatra strămoșească
Din cetină de codru și doină românească

Din piscul alb de munte în aurul cîmpiei
Partidului cinstire, cinstire României !

Radu Vaida

Scriitorii vorbesc despre patrie

● **Reportaje de** ● **Viorel Sâmpetrean** ● **Constantin Stan** ● **Pavel Perfil** ● **Poeme de Florin Costinescu**

(În pagina a 3-a)

Fascinația mișcării

Panta rhei, celebra axiomă prin care Heraclit definea perpetua mișcare a lucrurilor și a naturii este o metaforă care încorporează la fel de bine clipa de azi. Sîntem contemporanii unei lumi care „curge" într-adevăr, dar cu mare viteză, într-un ritm pe care contemporanii filosofului grec (540—475 î.e.n.) cu siguranță nu l-au cunoscut. Căci dacă ciclurile esențiale ale materiei au rămas aceleași — dictate, să zicem, de poziția elementelor în tabloul lui Mendeleev — lumea pe care o percepem și în care trăim este cu totul alta, mai grăbită, mai complicată, cu forme care se multiplică și se schimbă mereu, cu determinări și situații necunoscute omului și societății din secolele precedente.

Schimbarea vizibilă pe care o simțim, acest proces de accelerare și comprimare a timpului nostru interior, nu rezidă, firește, doar în creșterea „cadenței" vieții noastre ci chiar în modificarea tiparelor ei, în prefacerile calitative pe care existența noastră le cunoaște. Poate că niciodată ca acum, la sfîrșit de secol și de mileniu, în fața omului n-au stat atîtea probleme și atîtea întrebări, atîtea enigme și atîtea neliniști, atîtea alternative prin care poate fi căutată soluția la ecuația existenței. Sociologii, viitorologii vorbesc, apelînd firește la metafore, despre faptul că ne aflăm „la răspîntie", pe creasta celui de-al „treilea val", care ne poartă spre mileniul următor, în căutarea unui liman în care oamenii să-și afle liniștea și să-și regăsească propria esență.

Trăim deci în acest fluviu străucitor al realului, într-o lume densă, frenetică, ale cărei fragmente ne inconjoară și curg în timp, odată cu noi, ca un roi multicolor, ca o avalanșă de imagini în care locuim și pe care ființa noastră o percepe, adaptîndu-se mereu, prin resurse inepuizabile. Acesta este timpul nostru, aceasta este lumea în care trăim — „cea mai bună dintre lumile posibile" — și a trăi înseamnă a ne integra ei, a ne-o asuma și a fi mereu în rezonanță cu ritmurile ei, oricîte lumini și umbre i-ar brăzda chipul, căci este lumea noastră, făurită de noi și reprezintă, la urma urmelor, întruchiparea unui progres, a unor aspirații împlinite. A-i întoarce spatele, a ieși din timp pentru a ne retrage în liniștea iluzorie a unui turn de fildeș nu reprezintă o alternativă, o soluție. „Noi am fost așezați în viață, spune Rilke în «Scrisori către un tînăr poet», ca într-un element care ne este cel mai convenabil. O adaptare milenară ne face să semănăm cu lumea într-un asemenea grad încît dacă am rămîne liniștiți, printr-un fel fericit de mimetism, abia dacă ne-am distinge de mediul înconjurător. N-avem nici un motiv să fim neîncrezători față de lume, căci ea nu ne este contrară. Dacă în lume există spaime ele sînt ale noastre ; dacă există primejdii trebuie să ne străduim a le îndrăgi".

Cuvintele lui Rilke, reflecție lucidă despre condiția umană, conțin în același timp o subtilă pledoarie pentru asumarea realității, ca suport al conștiinței creatoare. Poezia de altfel, privită în istoricitatea ei, nu face decît să ilustreze — prin valorile sale reprezentative și prin poeții care au devenit nemuritori, că realitatea rămîne zăcămîntul inepuizabil din care se naște, prin subtile arderi, flacăra lirică. Cu alte cuvinte, poezia nu este și nici nu

Mircea Florin Șandru

Continuare în pag. a 2-a

Complexul lui Nessus

Suprafața tematică a nuvelisticii lui Liviu Rebreanu e relativ puțin întinsă. Viața aspră, încrîncenată, lipsită de pitoresc a satului, tribulațiile mărunte, citeodată meschine chiar, ale universului cazon sau dimpotrivă, experiența existențială a primului război mondial, a frontului, și nu în ultimă instanță o problematică urbană în care se simte prezența catalitică, tutelară a marelui Caragiale epuizează, practic, un registru de teme predilecte, care excelează nu atît prin extensiune, cît prin intensitate. Trecerea în revistă a cîtorva dintre ele este cît se poate de semnificativă.

În **Proștii**, țăranul Nicolae Tabără se scoală, împreună cu feciorul, dis-de-dimineață, pentru a nu pierde trenul cu care preconiza să efectueze o călătorie. Indecizia celor doi, agresiunea funcționarilor de la căile ferate dejoacă, în cele din urmă, planurile de călătorie ale țăranilor. În **Ocrotitorul**, măruntul aprod Ion Filibas este într-o bună zi „recompensat" de șeful de serviciu Șulea cu o neașteptată strîngere de mînă. A doua zi, speranțele de promovare ale aprodului sînt brutal retezate de același Șulea, care-l destituie datorită unei pretinse neglijențe în serviciu. În **Cerșetorul**, doctorul Ispas intervine magnanim în viața unui cerșetor oarecare, redîndu-i, printr-o intervenție chirurgicală filantropică, vederea. „Norocul" ce cade pe capul cerșetorului îi transformă viața într-un calvar, și ca-ntr-o alegorie a nerecunoștinței, fostul cerșetor îi reproșează, în final, chirurgului „fatala" intervenție. **Strănutarea, Norocul** și **Ghinionul** sînt luate, parcă, dintr-un registru caragialesc, descriptivismul obiectiv al lui Rebreanu amendînd, peste timp, sarcasmul vitriolant al Conului Iancu. În prima dintre ele, **Strănutarea**, o demoazelă de cea mai tipică extracție bucureșteană pleacă pe bulevard pentru a-și încerca norocul. Un strănut rebel întrerupe o idilă cu frumoase perspective, retezînd brutal iluziile acestei Madame Bovary de ocazie. **Norocul** reia, nuanțat, povestea lui Lefter Popescu din **Două lozuri :** copistul Ion Mititelu (nume semnificativ !) asaltează loteria statului cu aceeași combinație de numere. Cînd, excedat de nereușită, cedează numărul unei alte persoane, el iese cîștigător cu o sumă fabuloasă. În sfîrșit, **Ghinionul** prezintă un scenariu autentic chaplinian : măruntul slujbaș Ion Popescu are o zi proastă, fiind insistent urmărit de nenoroc. Își suspectează fără temei nevasta de adulter, hipertrofiază isteric efectele unei pretinse neprezentări la serviciu, pentru a descoperi ulterior că are zi liberă ; în cele din urmă, devine victima unei involuntare agresiuni de cafenea, chelnerul neîndeminatic răsturnîndu-i pe haine conținutul eterogen al unei tăvi de tratație.

Am insistat asupra acestor piese pentru că ele au cîteva trăsături comune. În primul rînd, protagoniștii sînt toți, fără excepție, oameni umili, aflați pe treapta de jos a ierarhiei sociale. Cu alte cuvinte, ei sînt victimele unui angrenaj

Ștefan Borbély

Continuare în pag. a 6-a

RECAPITULĂRI

Singur printre poeți

Într-un articol bilanțier avînd ca temă critica literară promovată de revista „Luceafărul", în primii patru ani ai existenței sale în serie nouă, tînărul publicist Marin Sorescu (negînd criticului literar, în genere, rolul de „dădacă") vorbea de „intransigență", „fermitate", „curaj", „combativitate", înfierind, totodată, „spiritul apologetic", „snobismul literar", arbitrarităteа concesivă, recenziile anoste, articolele pretențioase etc. (v. **Luceafărul**, nr. 17(100)/1962). Intervențiile (nu prea dese) pe care le are, în anul respectiv, în coloanele publicației (în 1963 va deveni redactor al bimensualului) dădeau la iveală o atitudine de inconformism literar, de nemulțumire profund-constructivă într-un climat relativizant, de manipulări și substituiri. Vreau să spun că mistificările manifeste ale epocii își prelungeau umbrele înspre o generație care, contemporană cu marile deschideri vizionare operate în 1965 de Congresul al IX-lea al partidului, va avea puterea, priceperea și curajul să reînnoade firul rupt cu tradiția, în deceniul „obsedant" al evoluției noastre postbelice, și să determine redescoperirea identității de sine a unei literaturi. Din tot ceea ce scrie poetul acum (note, intervenții, schițe satirice, acestea din urmă trebuind a fi redescoperite) se reține acea atitudine critică și intransigentă, pe portativul ironiei spumos-caustice, față de neajunsurile cenușii, față de impostură, lichelism, arivism literar (într-o tabletă memorabilă face o radiografie teribilă pe tema, nu chiar la ordinea zilei, a „insolației" culturale !). Semnătura, încă rară acum, a tînărului Sorescu atrăsese atenția asupra talentului, disponibilităților și opțiunilor sale ferme, ceea ce determină, probabil, publicația, ca anul următor să-i acorde („pentru articolele publicate în revistă" în 1962) un binevenit premiu de critică literară. Așa că, în 1963, cînd „Luceafărul" îi publică un număr însemnat de **parodii**, al căror spirit critic a scos spiritele din inerție, Marin Sorescu era un nume intrat în atenția momentului literar. Comentariul poeziei sale începuse, așadar, înainte de debutul editorial. Iar cînd acesta se produce, în 1964, conștiința estetică a propriei originalități este răsplătită, cu prisosință, de consacrarea călinesciană, care lămurește la timp statutul său de poet tînăr și inconfundabil, în stare să stîrnească după el, **horribile dictu**, cohorte de adulație și plutoane de contestatari ! Deși nu-i putem nega originalitatea.

Z. Cârlugea

Continuare în pag. a 7-a

ARGUMENTE PENTRU «O NOUĂ GEOGRAFIE LITERARĂ»

Unde Dunărea se îndreaptă spre mare

La Galați, unde tradițiile literare nu par a fi, precum la Brăila, atît de bine stratificate, s-au ivit în vremea de pe urmă nu puțini autori, unii dintre ei tineri și care ilustrează și ei, rămînînd în acele locuri de la cotul Dunării, un moment de creație românească. Începuturile trebuie să fi fost aci, ca și în alte părți, individuale, înțelegînd prin aceasta afirmarea scriitorului solitar și a cărui conștiință asociativă lipsește, exemplificînd astfel o năzuință de a contribui cu vocea proprie la un posibil concert și nu prin sonoritățile produse de... cor. De altminteri, aceasta trebuie socotită a fi decizia cea mai înțeleaptă căci literatura se face prin puteri proprii și valoarea, atunci cînd e, apare prin participarea individualității și nu e întărită de noțiunea de grup. A gîndi în alt fel este a propune o soluție gregară, fără viitor în cultură și numai cei care au în proiect a întreprinde înaintări care depășesc domeniul propriu-zis literar pun bază pe asocierile „filarmonice", de altfel perisabile. Literatura este, din acest punct de vedere, individualitate creatoare, nimic mai mult dar și nimic mai puțin.

Aceasta trebuie să fi fost și intuiția gălățenilor care au riscat a păși pe cont propriu în literatură și invoc aici „riscul" nu fără o semnificație mai înaltă căci întreprinderea solitară poate conduce, cînd lipsesc înțelegerea și un climat propice, la prea repezi și adeseori nedrepte marginalizări. Și, totuși, la un popor obișnuit a crea în absolut, și prea de multe ori indiferent la o recunoaștere a valorilor pe care hotărît ar fi meritat-o, această reacție nu ar constitui un gest istoricește nou și nici măcar aventuros. Acești tineri s-au socotit „poeți" și „prozatori", scriind literatură și îngrijindu-se de circulația ei în marginile îngăduite de biografii care nu-s ale unor profesioniști : creația era, uneori, de-ajuns.

Psihologia aceasta, arătînd spirit de echilibru, ar fi putut să conducă la amatorism și la o mentalitate izolaționistă proprie celor care frecventează doar cenaclurile și sînt obișnuiți a se declara unii pe alții „genii neînțelese". Zic „ar fi putut să conducă la amatorism" și știu că nu a condus la aceasta, sentimentul propriei valori arătîndu-se fundamental și netulburat de un mediu literar aflat încă în cristalizare.

Înainte de acești tineri încredințați că viitorul este și al lor, Galații aveau drept poet pe Ion Trandafir, un bărbat cu înfățișare semeață, răzășească și vorbă ordonată, magistrală, făcut să fie mai degrabă profesor și învățător decît poet. Într-un fel, acest om de stirpe veche deveni mentor, căci de la el și de la admirabila-i vitalitate învățară cei care vin acea claritate de permanență a unei adeziuni. Cine îl aude pe Ion Trandafir recitînd, cu ochii înlăcrimați, ample și viguroase poeme despre satele românești, despre grîu și despre amfora găsită în pămînturi călcate, cu secolele, de viituri rele înțelege că aci, la Cotul Dunării, răzeșii încă n-au pierit. Răzeș, adică iubitor de pămînt, este și Sterian Vicol, un tînăr cu vorbire lentă și atentă, răsucitor al cuvintelor pe care le adăpostește, mai presus de trebuința vîrstei, în versificații care aspiră să fie între altele și muzică. Acest țăran de Fălciu și de Tutova, visînd la pocnetul spi-

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 2-a

Biblioteca Județeană
MUREȘ
TÎRGU MUREȘ

«Luceafărul»-DICTIONAR LITERAR

Poet al cîmpiei

ION STANCIU : născut la 2 octombrie 1950 (comuna Lanuri — Buzău). Absolventul facultății de filosofie din București. Premiul de debut al revistei „Luceafărul" pe anul 1972. Actualmente, profesor de științe sociale în Buzău. Volume : „Despre uimire" (Ed. Cartea Românească, 1975), „Ființa concretă" (Ed. Cartea Românească, 1979).

De o largă cuprindere meditativă, cu o rară putere de concentrare și de forță metaforică este poezia lui Ion Stanciu, autor buzoian, a două volume care merită un tratament mai bun decît i s-a aplicat pînă acum. Talent înnăscut, cu o decantare probabil lentă, explicabilă biografic — după cum ne dăm seama parcurgînd sumarele referințe din cartea utilă a lui Alex. Oproescu, **Scriitori buzoieni** (Buzău, 1980) — și-a creat totuși în cele două volume un spațiu literar marcat personal, coerent și unitar gîndit, constituit dinamic în jurul unor motive recurente precum lumina, mireasma, susurul, umbra, poezia. Concepînd poezia superior și grav, nu ca o simplă notare de spontan răzlețe impresii ori de arlechinade consemnări pentru uzul amatorilor de distracții metaforice, Ion Stanciu ne instalează aproape coercitiv în interiorul viziunii sale, într-o esențialitate a ființei generice, descarnate de circumstanțial și accesoriu. Poezia sa, fără subiect, va eluda anecdoticul biografic, dar și descriptivul, plasticul, urmînd parcă unui vers al lui Gottfried Benn : „topește amăgirea de culori". Nu e vorba însă nici de o poezie filozofică în accepția consacrată a termenului, ci de o iluminare, o procesualizare, dacă pot spune astfel, a mecanismului gîndirii poetice, interesate de revelarea unor felii din constiința umană autentică, nepervertită de aparențe, nedegradată de istorie. Am putea vorbi de o încercare poetică meritorie și curajoasă de transcendere interioară a eului liric, de cantonare a poeziei într-un limbaj al universului și permanenței. Se poate lesne verifica aceasta și prin observarea vocabularului întrebuințat de poet ; raportîndu-l la vocabularul altor poeți tineri ca Traian T. Coșovei, Daniela Crăsnaru ori Mircea Dinescu — ultimii doi născuți în același an, 1950, cu Ion Stanciu, — diferențele sînt izbitoare.

Lirismul lui impersonal, dar cu un limbaj concret, solemn, va renunța programatic la figurativ și referențial. Ca să-l urmezi pe poet în ținutul lui, treci prin purgatoriul acomodării cu noile reguli ale figurării artistice. Suferința descifrării va fi ulterior răsplătită. Refuzînd comunicarea facilă, în grabă, poezia are o transparență cerebrală ascunsă, la care se ajunge trudnic. (Însuși actul creator, se va confesa poetul, presupune același efort). De ce n-am recunoaște, găsim însă și o încifrare căutată, nu întotdeauna adecvată, justificată. Încifrarea la el are rațiuni superioare, de spiritualizare (ne amintim de cunoscuta **Perihelie**, poezia lui Macedonski), de distanțare de contingent. Poetul, trebuie spus, nu este egal cu sine. Desi respectă un program estetic auster, desi limbajul se păstrează în limitele ceremonialului, ale unui calm ontologic în care încap toate treptele existentului, de la mineral la astral, și toate posibilitățile enunțării, în care chiar uneltele poetice banale se înnobilează mallarméan („Donner un sens plus pur aux mots de la tribu" — în poezia **Le tombeau d'Edgar Poe**), se poate constata o evoluție literară, o maturizare artistică.

În primul volum, **Despre uimire** (1975) te întîmpină uneori un eu liric orgolios, dar și naiv, cu gesturi exterioare, studiate, care ating platitudinea : „lumina ochiului meu, cuibărită / în lumina ochiului vostru, vă va călăuzi !" **(Simplă pronunțare)** ; sau : „Vin spre tine din cimp, Orpheus, / înotînd prin ceața ademenitoare, scuturînd / bețișugul de raze de pe umeri." **(Orpheus)** ; sau : „De-aș fi atît de sigur pe inima mea / cît sînt de sigur pe muntele de gheață al frunții / cît sînt de sigur pe vecia care dă roată / Patriei mele neadormite." **(De-aș fi sigur)**. Poezia este acum și discursivă, permițînd umflături, excrescențe nedorite pentru un poet în fond riguros ca Ion Stanciu. Lipsa de meșteșug (cu totul întîmplătoare), o oarecare bruscare și epatare imagistică — justificabile credem biografic, sociologic — se resimt acum: Sînt veșnic — mi se îngăduie ! — / pentru fiecare din cele ce înfruntă Uimirea ! // Veniți, pieptul mi-e plin cu strigătele voastre ; / sufletul, în tolba-i de vinătoare a strîns / fuga prepelicarului de-a lungul întregii cunoașteri." **(Solilocviu)** ; sau aceste prime trei versuri care distonează în ton și atmosferă cu ceea ce urmează : „Zarea duce pînă aproape de inima primei zile. / E mai largă decît orice gîndire ; / cade piezișă în univers. // Atît de pur e cîntecul greierilor în nalbă — ai zice / că printre genele pîrjolite de dogoare / stelele varsă o comunicare pe-nțelese !" **(Corul miinilor, I)** — s-ar putea, ca, în ultimul caz, să fie intenționată tocmai această funcție contrastivă.

Volumul următor, **Ființa concretă** (1979) aprofundează și amplifică spațiul poetic instituit de primul, numai că poetul își regăsește figura spiritului creator, nu mai e strident și căutat. Discursul e cenzurat, demersul are o rigoare de cristal, denotînd prin polimorfism resursele bogate ale imaginației. Se accentuează acum, dar nu în toate poeziile, gradul de derealizare a limbajului. Ambiguitatea e maximă : uneori doar titlul poate indica o cale a descifrării, ca în **Noaptea unirii mirilor, De dragoste** ; alteori titlul marchează topografic, afectiv **(Lîngă pîriul Tisău, Amintire despre satul Lanurile)**, avertizează, provoacă **(Viziunea vîrstelor, Constelația miresmei, Portretul unei umbre, Starea de umbră)**.

Regimul acestei poezii este ritualicul abstras, cu funcție inițiatică. Poetul se oferă unei magii a verbului, unui mesaj al esențialității purtate de mireasmă (aromă), susur (freamăt), lumină (rază, foc), umbră. Oficiind, poetul vrea să împărtășească cu sfioasă mîndrie „viziunea" ori revelația sa. Convoacă pentru aceasta, cum spuneam, elemente dintre cele mai diverse, cu valoare larg simbolizatoare. Să citim din orice poezie, din **Constelația miresmei** ori din **Larg, cugetu-mi destac**, deși a doua, alături de altele, se înscrie în lirismul confesiv, dar impersonal. Din prima : „Adii printre crengi-focul iți respiră făptura ridicînd-o ca pe-o victorie spre cer : / au căzut atîtea umbre sub pasul tremurat, / munții așezară pe frunte-ți curajul — / riul, ce te-a îmbrăcat pentru vecie, recunoaște / forța miresmei tale care topește pietrele". Totul, la prima vedere, pare ocult. Totul însă poate fi „tradus", sigur nu literal, căci limbajul, aici, e precumpănitor „concettist" — cerut de ritualul poetic. Mireasma, ea însăși esență, va fi purificată prin foc (simbolul participării, al aderenței, al comuniunii), investită de munți și de riu (simbolul verticalității durabile, îndrăznețe și al orizontalității fluente, sensibile) ca însemn al celor curajoși. Primul vers al strofei următoare clarifică, schimbă perspectiva : „Stolul semințelor urcă spre tine" — acest **tine** se referă la **mireasmă**, care e personalizată (voi vorbi pesemne și de concepția animistă). Ca să anticipăm, mireasma de fapt e un avatar al eului liric, una dintre proiecțiile esențialității sale. Așadar orice ființă **(semințe)** aspiră la condiția de **mireasmă, de maturizare** (pom, om, floare întîmplătoare coacerea=mireasma), care e chiar finalitatea imanentă. Ba mireasma, fructul — ne convinge poetul — e rațiunea însăși a lucrurilor, ceea ce conferă acestora autenticitatea („ai fost pentru toate lucrurile limba adevărată") și verigă a vieții („prin tine s-au născut nașterile"). Nici o judecată ontologică nu e neglijată, chiar dacă ea nu se impune strict : „și păsările / sînt balanța absolutului". Apare astfel, ca și în cazul dubletului munte-riu, corespondentul perihelic : **păsările.** În secvența următoare, din nou se schimbă perspectiva. „Sensul înhamă orice umbră care trece / de ea însăși deplină ; vino și tu / și cu vocea ta fă să se închege în alcătuirea lui fericită cuvîntul." Orice ființă („umbră") care-și depășește condiția (precaritatea) este aptă de o filozofie **(sens)**, de fericită creație (poezie, desigur). Sfatul se impune : „Adună în jur vocea tumultuoasă a ploii." Vocea poetului va avea rezonanță și amploare, va fi fecundă, va isca reverii. Finalul („Ofrandă să dai cîntărețului o bucată de tărînă trezită de greieri !") este un fel de consfințire mitică a învestirii poetului, momentul încheierii ritualului. Desi nu dintre performanțele poetului, **Constelația miresmei** ilustrează maniera ritualică, sentențioasă a lirismului său. Precum și capacitatea de asociere a diferitelor planuri ale existenței, dovadă a unei concizii profunde și elaborate. Calitatea aceasta este mai pregnantă în alte poezii : „Vii din coapsa serii ca o lebădă / revărsînd nori albi de tăcere și lumină." **(Relație cosmică)** sau : „pleava mătăsoasă-a plăcerii". „Găzduiește între malurile vocii tale/vulturul !" etc.

Renunțînd la relevarea altor aspecte, vom preciza că, poet al cîmpiei, Ion Stanciu întemeiază estetic și un chip al țăranului, chiar dacă doar în două poezii. Dar meritul nu constă în cantitate ! Poezia **La seceris — 1907**, scrisă în manieră argheziană omagiază ingenios țăranul fertil prin recurgerea la stilul litanic popular : Trec pe lîngă el visele / cu tălpi crăpate / desculțe precum caisele / zemoase / pămîntoase / putred de coapte. / Ion a adormit / — e noapte ! / Doar snopul de spice / mereu / se va opinti să-l ridice".

Ion Dună

Regula mizelor mari

Urmare din pag. I

de reparat. Un credit justificat inițial de fireasca pornire către tineri a dus la ignorarea uneori integrală de critica de întîmpinare a generațiilor anterioare în favoarea noilor veniți. Este timpul unui echilibru al atitudinii critice și al judecății de valoare. Pasiunea pentru nou cu orice preț poate duce la rupturi nejustificate. Este vremea să judecăm această recentă literatură nu numai după noutatea ei (atît de veche de alifel !), cît după valoare și, mai clar, după opțiuni.

Deși literatura română postbelică a trecut de patruzeci de ani, patruzeci de ani de activitate literară compactă, indiferent de orientări și formule, ea continuă adesea să fie privită ca un copil nevirstnic al literaturii interbelice. O admirație, care-și are temeiurile sale, atintește ochii criticului și istoricului literar asupra scriitorului antebelic. Dar există o literatură română postbelică ! Ea este bine constituită și puternică ! Valorile ei, confruntate cu marile repere ale tradiției literaturii românești sînt indiscutabile. Creația românească de după război continuă marile tradiții democratice ale literaturii române, după cum și varietatea ei stilistică. Un bilanț al prozei artistice românești de după război, de pildă, ar da o imagine surprinzătoare în comparație cu literatura predecesoare. Întorcindu-ne privirea numai către trecut (literatura interbelică) sau numai către viitor (promisiunile noilor veniți) uităm o realitate literară substanțială, de forță creatoare incontestabilă, aflată sub ochii noștri. Facem azi totul pentru marii scriitori de azi, aflați la vîrsta maturității literare ? Nimeni nu va rezolva mai bine problemele scriitorilor decît înșiși scriitorii. Cupola Uniunii scriitorilor există tocmai pentru a crea acea comuniune de valori care să ducă mai departe literatura română. Și în această direcție este aproape totul de făcut.

Vremea cînd viața literară exista numai în București a trecut de mult. De altfel, mai multe memorii scriitoricești, chiar recente, cum sînt cele ale lui Marin Preda, nu proslăvesc deloc viața literară bucureșteană. Mihail Sadoveanu, ca și C. Ibrăileanu, s-au retras înapoi către orașele lor de baștină pentru a-și duce mai departe activiunea literară, părăsind rapid Bucureștiul. Noțiunea de provincie literară este relativă.

Condițiile noi create literaturii române de după război (noi școli și universități, reviste, edituri, asociații literare) au dus la o altă viață literară, cu mai multe repere, cu mari posibilități de surpriză literară. Există o nouă geografie literară a țării, cu centre noi, cu scriitori talentați sau importanți distribuiți altfel decît pînă acum pe marea hartă a literaturii noastre. Nu este numai vorba de cenaclurile de incepători, ci de scriitori veritabili, capabili să fie antrenați într-un mare flux creator unic, fluxul mizelor mari ale literaturii române. Simpla virtuozitate stilistică afișată mai ales de scriitorii proveniți din unele cenacluri universitare nu este suficientă oricită monedă s-ar bate pe ea. Literatura este dincolo de dexteritate creație, iar aceasta fără credințe adînci sau opțiuni clare nu este posibilă. Mai mult decît oricînd scriitorul are nevoie de limpeziri programatice, de opțiuni ferme. Nu atît de o literatură „nouă" este nevoie, cît de o literatură a **noului.** Iar din acest punct de vedere, lecțiile nu-s de căutat nici înainte, nici aiurea, ci chiar în cuprinsul literaturii române apte să dea aceste răspunsuri.

Este nevoie de toate forțele scriitoricești ale țării, de o privire atentă, iar o atenție egală către toți cei care o merită, indiferent de unde vin, este faptul cel mai încurajator. Șansa afirmării în grup nu este a tuturor și cu atît mai mult numele celor izolați pe care ni-i propune noua geografie literară a țării sînt de avut în vedere. Sprijinirea prioritară, cum s-a întîmplat, mai ales a produselor cenaclurilor universitare, (întreprinsă de unele reviste literare, de unele edituri) a avut pe lîngă buna intenție și reversul nedreptățirii altora, celor mai depărtați. Este cu necesitate membrul unui cenaclu bine susținut superior unui debutant din provincie ?

Noua geografie literară este expresia unei noi geografii economice, industriale, culturale a țării. Numeroasele deplasări scriitoricești, în cele mai diferite puncte ale patriei, duc tocmai la inregistrarea noilor realități. Ele pot intra în literatură odată cu afirmarea acestor nume noi care exprimă noua geografie spirituală a țării.

Întîlnirile cu cititorii dezvăluie aviditatea lor pentru literatura română contemporană. Cartea scriitorului de astăzi se citește, se caută, intră uneori în legendă. Există un prestigiu al scriitorului contemporan în ochii cititorului său. Face totul scriitorul român, obștea sa literară pentru a-și susține legenda ? De mare ecou în rîndurile cititorilor se bucură mesele rotunde, dezbaterile, polemicile literare, mai ales atunci cînd ele reflectă angajarea scriitorilor pe marile mize culturale și politice ale țării. Cît de regretabile ca efect de public sînt polemicile minore și ce ecou produc disputele mari. De mai multe ori întîlnirile „Luceafărului" cu cititorii au devenit prelungiri ale unor dezbateri și mese rotunde tipărite anterior în revistă. Este evident că publicul se îndreaptă către dezbaterea de idei și că preferă postura scriitorului implicat în rezolvarea marilor probleme de conștiință. Orizontul său de așteptare profilează permanent statura spirituală a unui scriitor profund angajat.

Cele mai importante teme și opere literare sînt cele care solidarizează în jurul lor opinii și conștiințe. Interesul iubitorului de literatură pentru editarea operei lui Mihai Eminescu este verificabil cu orice prilej. Ultimele volume din seria ediției Perpessicius sînt reale evenimente literare pe care publicul le înțelege ca atare. Sînt ele reale evenimente pentru climatul nostru literar ? Care a fost ecoul lor în revistele de literatură ale ultimului deceniu ? Dar în forumurile noastre scriitoricești ?

Simple întrebări.

O mișcare literară autentică este caracterizată de regula mizelor mari. Mihai Eminescu înseamnă marea miză a literaturii române. El a fost și a rămas un disc de raliere și de armonizare a vocilor scriitoricești. Întreaga suflare scriitoricească veritabilă jură pe numele lui Eminescu. „Uzina vie" Eminescu, marele izvor viu al literaturii române și sprijin al scriitorilor de azi a fost adusă ca argument în favoarea literaturii. Dar acest lucru nu este suficient. Convocarea numelui și conștiinței marelui poet sub cupolele reprezentative ale mișcării literare este semnul solidarizant al raportării la el. Ce înseamnă Mihai Eminescu în viața Uniunii scriitorilor de azi ? Iată întrebarea.

Alcătuitorii ediției Eminescu își duc de ani de zile anonima lor muncă. Și ei sînt scriitori. Cînd un premiu al Uniunii scriitorilor va încununa silențioasa și trudnica lor lucrare vom avea un început de răspuns. Regula oricărei vieți literare care se respectă este regula mizelor mari.

Limite depășite

NICOLAE STAN : născut la 2 ian. 1953, Grăsuni, jud. Ialomița. Profesor de filosofie în municipiul Slobozia. Debut în revista „Luceafărul", 1981, cu proza Seri. Volum apărut : „Boare de Waterloo" 1984.

La sfîrșitul anului 1984 a apărut „Boare de Waterloo", singurul volum semnat de Nicolae Stan. Autorul avusese o rapidă și perseverentă ascensiune ce promitea mult : în mod straniu, însă, după editarea volumului, a intrat într-un prelung con de tăcere. Este, totuși, un incomparabil stilist, în cea mai bună descendență a tradiției franceze, astfel încît tăcerea sa rămîne o pierdere pentru literatura generației '80.

„Boare de Waterloo" cuprinde 11 titluri de proze care nu sînt, toate, independente între ele. Una din aceste povestiri, „De veghe în coridor", aspiră chiar la condiția de miniroman. Însă elemntul particular al cărții îl reprezintă masiva ei raportare la Noul Roman francez. În afară de faptul că scrie în românește și că se referă la realități românești, nu există diferențe hotărîtoare între prezența lui Nicolae Stan și cea a neoromancierilor.

Noul Roman îi împrumută totul autorului nostru, inclusiv experimentele stilistice (de exemplu : scrierea la persoana a II-a, descrierea simultană a evenimentului pe două coloane în aceeași pagină, etc). Deoarece sînt lucruri fundamentale pentru lectura corectă a prozei lui, va trebui să le reamintim, pe scurt.

Neoromancierii au oroare de pretenția tradițională a scriitorului de a înțelege realitatea. Realitatea nu poate fi „înțeleasă", ci doar privită, filmată, înregistrată la suprafața ei, documentar, și nu în totalitate, ci fragmentar, accidental, momentan, precum în viața de toate zilele. Ei au izgonit naratorul omniscient și psihologismul (Nicolae Stan inscenează această izgonire în finalul volumului) și au distrus personajul : din el rămîne numai buletinul de identitate, ceea ce spune și (mai ales) ceea ce vede. Naratorul nu știe mai mult decît celelalte personaje (uneori chiar mai puțin) ; dar, bineînțeles, problema credibilității și a autorului implicat dezvăluie imediat caracterul convențional, forțat și — pînă la urmă — imposibil al acestei atitudini. Rostul ei e de a prezenta cititorului mai multe variante simultane ale realității și de a transforma intriga într-un joc combinatoriu. Astfel realitatea, în loc de a se explicita, de a se ordona, se problematizează pînă cînd își pierde sensul. Cititorul comun rămîne perplex, iar autorul jubilează.

Strategia cea mai frecventă a neoromancierilor este propunerea unei enigme (adesea de gen polițist) și inițierea unei anchete. De aici pasiunea pentru faptul brut, documentar (jurnale personale, procese verbale, mărturii, acte de arhivă, etc), pasiune pregnantă și în proza lui N. Stan. Spre deosebire de anchetatorii oficiali, narațiunea nu urmărește rezolvarea enigmei, ci, dimpotrivă, oferă diverse versiuni ale întîmplărilor, derutînd complet pe toată lumea. Iată povestirea „Domnu Alexandru" din „Boare de Waterloo" : enigma (ca în multe bucăți scrise de Stan) este climaxul vieții sociale a unui individ, în cazul de față improprietărirea țăranilor, cînd „domnu Alexandru" a jucat un rol principal. Există trei versiuni. Mai întîi, cea a „domnului Alexandru" însuși : nu s-a întîmplat nimic deosebit, totul s-a desfășurat bine și în bună înțelegere. Apoi, cea a raportului redactat de „agronomul Gh. Niculescu" : vociferări, intrigi, presiuni fizice, încercări de răzvrătire, datorate conflictului dintre primar și dl. Alexandru. În fine, cea dezvăluită de plîngerea țăranului Ioniță Al. Dinu : primarul și dl. Alexandru au mers mînă-n mînă, oprindu-și pămîntul cel mai mănos și cel mai mult. Este inutil să încercați să aflați adevărul : toate versiunile sînt la fel de credibile, iar autorul nu are voie să opteze. Precum cerea A. Robbe-Grillet, aici se cultivă aparența, iar timpul este anulat (pentru a simultaneiza privirile asupra realității). Precum cerea Michel Butor, fiecare perspectivă are un grad diferit de percepere a realului, mimînd diferența dintre capacitățile normale ale indivizilor. Ceea ce subliniază caracterul „impersonal" și „obiectual" al prezentării, care aspiră să devină o înregistrare prin camera de luat vederi. Descrierea, gestica, montajul, toate tind înspre filmul documentar.

Desene de Teodor Bogoi

Însă fenomenul cel mai puternic și mai impresionant rămîne stilul. Acesta trebuie să fie constatativ și concis, pentru a crea iluzia vederii din exterior (iluzia filmării). Elipsa este figura sa dominantă, traducînd aversiunea față de determinări și subordonări. Iată cîteva exemple din cartea lui Nicolae Stan : „Gabi, filmează tot, mai ales prim-planuri, portrete, repede, pe viu, e soare, iese film bun cu fotografiez : digul, podul, locul ăsta de sat, dealul, riul" ; „acest mijloc de transport, oricum : modern !, care ar putea, nu ?, să-i transporte la" ; „Maturizat. O seriozitate calmă. Vorbesc puțin. Fără mișcări de prisos. Simplitate".

„Adevărul e spartan" mărturisește jurnalul unuia din personaje. Dar stilul e departe de a-și fi epuizat resursele : el poate mima orice registru, fără stridențe, ceea ce denotă un travaliu uriaș, necesar pentru a exprima autentic diversele grade de percepție ale indivizilor-privitori. Naratorul însuși posedă excepțional stil al tuturor neoromancierilor : elegant, intelectual, clar, laconic, pur, distins, o veritabilă încintare pentru un lector avizat. Este, poate, reușita majoră a lui Nicolae Stan. De asemenea, este și pericolul major. Căci stilul acesta a fost cîntecul de sirenă care a atras și a ucis vigoarea epică a țării lui Balzac. E atît de minunat, încît devine lesne un scop în sine.

Acum, a sosit momentul să afirmăm cu toată claritatea : Nicolae Stan nu e un epigon, ci un emul. „Boare de Waterloo" poate sta oricînd alături de orice operă a Noului Roman. Ea prezintă, dealtminteri, și trăsături proprii.

În primul rînd, autorul se raportează explicit la așa-numita generație '80. Pe bună dreptate : de ea îl leagă un element esențial, în afară de vîrstă. Este vorba despre auto-ironie. „Prefața autorului", textul cu care se deschide cartea, rămîne elaborată ca un jurnal personal, însă este un jurnal al auto-ironiei. Scriitorul deconspiră aici caracterul livresc și elitismul metodei (claustrarea voluntară și sterilă în bibliotecă ; hotărîrea de a ciunti copacii, pentru ca răbufnirea vitală a primăverii să nu afecteze spațiul ascetic al bibliotecii). A deconspira atît de evident și de exagerat o convenție înseamnă, desigur, a o ironiza. Însă aceasta era chiar convenția asumată a scriiturii : prin urmare prozatorul se oferă singur și deliberat ironiei, punîndu-și Opera sub semnul întrebării. Act de mare curaj, dovada unei lucidități intelectuale hiper-riguroase : e trăsătura morală consecvent pozitivă a noului val literar.

În al doilea rînd, ca și Alain Robbe-Grillet, Nicolae Stan a ajuns rapid la o insatisfacție de ordin gnoseologic. Căci Noul Roman, vrînd să exprime o altă cunoaștere a realității (o cunoaștere fenomenologică) a distrus tocmai fundamentul etic al cunoașterii : certitudinea existenței unui sens adevărat. Pînă la urmă, nu numai cititorul rămînea perplex, ci și autorul.

Reacția e normală și imediată : din ce în ce mai intens, personajele din „Boare de Waterloo" încep să se preocupe de problema adevărului. Iar „De veghe în coridor" — proza cea mai realizată — reprezintă tocmai relatarea unei inițieri pe care n-aș putea-o descrie altfel decît ca gnoseologică.

Soldatul Pătrașcu Nuță, paznicul deținuților politici (comuniști), începe să se pătrundă de o serie de adevăruri. Procesul e excelent regizat și comportă mai multe planuri, de la cel simbolic pînă la suprafața realității. În paralel, Pătrașcu Nuță nu e un simplu țăran luat în armată și pus de pază într-o închisoare, el are și o genealogie secretă, fiind urmașul voinicului din basme și al lui român Grue din piesa lui Davila. Așadar, el este un adevăr (mai ales de ordin moral) ; acum va învăța să pună întrebări asupra adevărului. Nimic strident, nimic declamatoriu în această bucată, prin care Nicolae Stan depășește limitările impuse de Noul Roman.

Iar doza noastră de încredere în destinul său literar pornește tocmai de aici. Căci un artist autentic își va învinge incontinuu modelele.

Cu condiția — bineînțeles — că să scrie.

Radu Comănescu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

CĂUTAREA TONULUI

Poemele Cezarinei Adamescu *), strînse în volumul „Arhipelagul visării", oferă spectacolul paradoxal al unei lupte încăpățînate împotriva (!) propriului talent. Spunem acest lucru deoarece producția sa lirică, suferind acut de orgolii „moderniste", afișează căznit o mască cerebrală în spatele căreia intuim totuși autentica sensibilitate a autoarei, ascunsă cu strășnicie de privirile cititorului. Este aici fără îndoială un „bovarism" care distruge fiorul liric și instaurează principiul artizanatului lingvistic, un soi de ambiție antisentimentală cu efect derizoriu. Lucru regretabil cu atît mai mult cu cît există dovezi că Cezarina Adamescu dispune de reale calități poetice, de arta sugestiei inefabile și de muzicalitate expresivă așa cum demonstrează aceste versuri bazate pe farmecul subtil al eufoniei : „Cînd coplești de-un tandru frig / și de celule răzvrătite / însămi pe mine-o să mă-nving / urmînd cărări întovetite / cînd vioriu o să-nfloresc / fără cusur, fără rugine / voi cere fără să cersesc / nădăjduind că se cuvine / sub orizontul efemer / a-mi șterge umbra de contur / orbecăind precum Homer / prin labirintul cel mai pur". Dar temindu-se parcă să nu fie acuzată de lirism „anacronic" autoarea trece rapid la o poezie abstractă în care se înghesuie concepte fără o motivație interioară, poemele reducîndu-se la o asociere stridentă de cuvinte : „Sfioase escadrile / rigorile vitezei / ignorînd / spre rădăcini abundă / Înfrigurat le flutur fanionul / Scap descintat / la răscrucea dinspre / cardinalele frunze" etc. etc... Dacă adăugăm și aspectul grafic ostentativ (abundența cuvintelor scrise cu majuscule) avem imaginea completă a unei poezii bombastice în care — așa cum spuneam — domină artizanatul steril. În aceste poeme ale autoarei se simte o încrîncenare nepotrivită temperamentului său liric, efortul de a coagula un univers din concepte „sonore" duce la prolixitate. Cezarina Adamescu utilizează neinspirat (mai bine zis antipoetic) neologismele, iată un exemplu ales la întîmplare : „Pe traiectul sinuosului infinit / loc de repaos pentru lumină / stop cadru pentru sublim / la ceasul cînd se deschid / pocnind asurzitor / muguri lacustri". Poemul capătă involuntar un aer de parodie, toate aceste „zgomote" lexicale sînt, ca să folosim expresia autoarei „vicleneie ciocănituri de cuvînt în cercevelele mintii" și ar fi fost bine ca poeta să le părăsească din timp înainte de a le supune probei tiparului. Atunci însă cînd apelează la fondul autentic de sensibilitate, lirismul capătă vibrație emoțională, atitudinea poetică își regăsește grația, chiar dacă viziunea are uneori o tentă naivă : „Miez de lună înflorită / în sălbatica livadă / cade pe furiș zorită / pe îndrăgostiți să-i vadă / Mirosind a mere crudă / și-a pămînt din cel mai pur / trupul tău de ierburi ude / Se îmbracă-n alb velur". Cînd lasă la o parte ambițiile „filozofarde" Cezarina Adamescu ne oferă — cu zgîrcenie ce-i drept — imagini suave „ca mătasea sidefie a unui crin presat" expresia capătă delicatețe feminină („șarfe de maci blînd înfășoară grumajii cîmpiei"). Notabile sînt și poemele în ton elegiac : „Nu m-ajută nici cuvîntul / iar tăcerea mă-nfioară / cînd mă frunzărește vîntul / sun ca lemnul de vioară". Scoasă de sub crusta vocabularului neologistic fantezia lirică respiră în ritmul adevărat al poeziei : „Îngăduie-mi iar să-ți citesc / cu smerenie dulcea rostire / al vorbelor trup fecioresc / să unduie a nemurire... / Fără căpestre mor cai / peste cîmpul — cîmpul cu har / mă visează desișul de rai / fîntînă izvor de nectar". Nu putem decît să fim de acord cu sfatul pe care poetul Cezar Ivănescu i-l dă autoarei în prezentarea de pe coperta volumului : „Fixîndu-se mai mult spre centrul ființei sale profunde, renunțînd la diversitatea «tematică» și cultivîndu-și cu mai multă exigență lirismul orfic, preponderent în cartea de față, Cezarina Adamescu poate deveni oricînd o poetă remarcabilă".

Alexandru Horia

*) **Cezarina Adamescu : „Arhipelagul visării", Editura „Litera", 1987.**

Fascinația mișcării

Urmare din pag. 1

poate fi doar expresia unor paradisuri abstracte, o emanație a empireului sau a neantului pur, ci ea se naște în aerul tare al realității, este implantată în real, oferind oamenilor nu beatitudinea unor spații eterice ci o replică a propriei existențe, o imagine — modificată firește — a lumii, în care trăim, a naturii în care ne integrăm, la scara mărită a întregii existențe. „Marele poet este un mare realist" se spune adesea, ceea ce înseamnă că între poezie și realitate trebuie să existe o legătură indisolubilă, o corespondență pronunțată, poezia nefiind altceva decît o proiecție a vieții, a condiției umane.

Lumea acestui sfîrșit de secol, cu multiplele ei înfățișări, cu ritmul agitat și sinuos al trăirilor, cu succesiunea caleidoscopică și frenetică a clipelor sale are, parcă mai mult ca oricînd, o forță considerabilă de impact asupra poetului. O infinitate de stimuli și de imagini, de elemente și semnificații tind parcă să se „smulgă" din planul real și să se proiecteze în spațiul poeziei. Elemente ale limbajului care nu intrau odinioară în atenția poeziei se numără azi cu îndreptățire printre cuvintele „poetice" ; vocabularul poetului s-a diversificat, s-a extins, încorporînd noțiuni și realități ale vremii noastre și eliminînd altele, care au căzut în desuetudine. Receptacol sensibil al epocii, pe care o percepe în dinamica ei, poezia contemporană realizează, cu generozitate și curaj, surprinzătoare deschideri în cîmpul emoției artistice, acceptînd în planul poetic, realimaginar, elemente și stări care pentru poetul trăitor în urmă cu un secol, să spunem, nu ar fi avut nici o semnificație metaforică. Mașinile, viteza, orașul cu întregul lui univers de fenomene umane suprapuse, tensiunea acută a vieții cotidiene și-au făcut cu deplină îndreptățire intrarea în poezie.

Rămîne ca această convertire a realității în poezie să fie făcută în mod sensibil, printr-o filtrare artistică adecvată, și nu printr-un transfer brut, printr-o oglindire prozaică a lumii înconjurătoare. Limbajul poetic este și trebuie să fie o „geografie a realității", dar nu o copie mecanică, realizată fără har, o pastișă lipsită de lumina tensiunii afective. Poezia rămîne, așa cum s-a spus, o „realitate suprapusă", o replică a realului, în care elementele lumii concrete dobîndesc un nou statut relațional, o nouă coerență, de tip metaforic, bazată pe raporturi poetice, în cadrul unei noi viziuni. În acest sens, apetenței pentru real a poetului contemporan îi stă la dispoziție un cîmp de investigație dintre cele mai interesante, „magnifica exuberanță a vieții" cum spunea Keats, asupra căreia ochiul său, deschis în afară și răsfrînt spre interior, trebuie să se oprească cu funciară simpatie, cu vie uimire.

Unde Dunărea se îndreaptă spre mare

Urmare din pag. I

celor de grîu care se coc și la edenul campestru al cîmpiei întinse între ape mari (formînd, cu Dunărea și cu Prutul, un triunghi altădată al neliniștii) și-a regăsit în sine memoria, unde agricultura e însăși condiția de viață. O identitate care nu-i doar etică, este literară. Contribuția geografiei e și la el, ca și la alții, hotărîtoare dacă este să înțelegem prin geografie această adunare de forțe secrete unde se împletesc pămînturi, vegetație, orizont și istorie și unde omul își lasă, într-un nevăzut al vremurilor, pecetea trecerii lui pe aci. Astfel apăru, cînd memoria putu să se întoarcă, o proză cum este aceea a lui Apostol Gurău, unde e prezentă, ca și cum s-ar fi arătat dintr-o uriașă mare, o lume străveche, crezînd în magie și în fabulos, o lume care ar desfășura aparent imagini ale zilei de azi și cu toate acestea, fundamental arhaică, trăind în măsuri vechi și tradiționale, semn că, din înălțimea antropologiei, omul evoluează ca individ și, cu toate acestea, nu se modifică decît nesemnificativ ca speță.

Structuri fundamentale (confirmînd continuitatea în aceste locuri unde, totuși, în Evul Mediu timpuriu tropoteau populații care nelinișteau pe oamenii locului și unde substanța ireductibilă autohtonă s-a păstrat) apar aici de pretutindeni și putem zice că o literatură a Galaților este și ea o literatură română. O lume unde încep laolaltă și Apostol Gurău și Teodor Parapiru, Ion Trandafir și Lică Rugină, Sterian Vicol și Constantin Vremuleț, Paul Păltănea și Corneliu Antoniu (exemplificînd virste diverse și îndemnări dintre cele mai diferite în ordine creației) configurează o imagine de fragment unde, în toate acestea, se oglindește întregul unei literaturi aptă a cuprinde toate vîrstele și toate proiectele. O Românie a literaturii examinată într-o picătură, o rouă a unui viitor posibil.

La Dunărea de Jos, acolo unde Dunărea se îndreaptă spre mare, literatura românească vorbește din nou.

14 MAI 1988

L2

SCRIITORII VORBESC DESPRE PATRIE

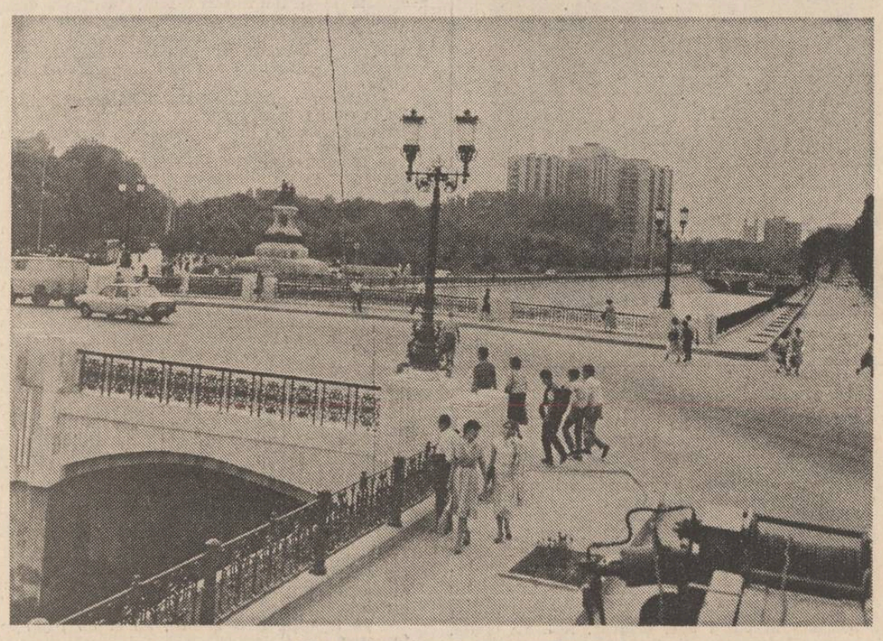

Din noul peisaj urbanistic al Capitalei

Democrația privirii

Într-o vreme în care atîtea și atîtea sînt puse pe seama cuvîntului — de prea multe ori, el însuși, sărman și peste măsură de împovărat —, cînd o fantastică energie se cheltuie pentru neliniștea lumii, pentru lumina ei atît de tulburată, cînd acest sfîrșit de veac pare încărcat mult prea devreme, cînd atîtea și atîtea se pierd cu mult înainte ca dimineața să le găsească împlinite, cînd muguri ai lumii par otrăviți, iar ignoranța se întinde ca o iederă prin orașele lumii încrîncenate... cînd prea multe sînt puse pe socoteala cuvîntului —

să treci prin patrie nestingherit cu sentimentul celei mai curate încîntări !

să străbați, să vezi, să asculți, să înnoptezi sub cerul pe care niciodată nu l-ai simțit altcumva decît liber și curat !

Cîtă dăruire curge prin venele acestui popor care nu și-a altoit niciodată rădăcinile. Nu și-a inventat niciodată istoria. Nu s-a rătăcit vreodată pe trunchiul ei de har.

Nu încîntarea pripită îți va părea nimerită.

Să colinzi și bucuria să-ți limpezească înțelesurile.

*

Cineva mă întreba deunăzi dacă, în vremurile prea puținului odihnitor sfîrșit de veac douăzeci, graba cu care se consumă informația rapidă, senzaționalul, captivantul, evenimentul cel ieșit din comun, nu împiedică oare înțelegerea mai adîncă, nu obligă, în cele din urmă ochiul la o liniștitoare și suficientă apreciere. Mai voia să adauge că, în ceea ce-l privește, nu de puține ori — și-a dat seama mai tîrziu, dar și-a dat ! — a trecut în goană pe lîngă coaja multor întîmplări (nu neapărat cu nepăsare), „furat", cum se spune, de treburi, cu sentimentul (cît de odihnitor ?) că totul e O.K. Mi-a mai spus ca și cum și-ar fi făcut sieși un reproș : mai avem oare timp să înțelegem, în graba acestui sfîrșit de veac, ceea ce nu se lasă lesne bănuit la întîia vedere ?

Stau într-un birou și-l privesc pe omul din fața mea, pe specialistul din fața mea, înconjurat de planuri, documentații tehnice, h.c.m-uri. Îl întreb ce anume-i „spectaculos" în munca unui specialist în structuri de rezistență. Îi simt iritarea și-l las să se „descarce" : păi tocmai asta e, nici vorbă de așa ceva. Beneficiarii sînt interesați de aspectul locuinței, de cutare defecțiune, de tot ce i se pare lui — și de multe ori are dreptate — că nu-i la locul lui. Vă dați seama, toți admiră aspectul exterior, învelișul fără să se gîndească o secundă că orice construcție are o coloană vertebrală — structura de rezistență — pentru care se consumă multă hîrtie și multă materie cenușie (da, și multe țigări, zice rizînd de-a binelea, aprinzîndu-și o țigară) și că, dacă anumite lucruri au „șansa" de a fi remediate, aici, nimic, n-ai voie să dai cu presupusul, cu „las' că mai vedem" sau că fac eu mai încolo... Și, deocamdată, atît...

Într-adevăr, cîte lucruri care „nu se văd" țin în spinare cu simplitate și forță, arhitectura — de multe ori înșelătoare a ceea ce strălucește cu o nemaiîntîlnită măreție ?

Să fie oare de vină orele prea rare de răgaz ale acestui, prea puțin odihnitor, sfîrșit de veac ?

*

— Locuri !

— Da. Dar ce fel de locuri ?

Nu cumva, în fuga obligațiilor „de serviciu" în goană, printre mai multe trenuri de zi ori de noapte ți-ai permis — citeodată — să obligi faptul de viață să încapă prea repede în numărul, uneori fix, de quadrați ? Spui cuvîntul ziar cu sentimentul că ai săvîrșit un sacrilegiu, atît de înaltă, prin trăire, ți-a apărut totdeauna experiența nopților albe. Acolo, știi prea bine, nu poți greși de două ori. Sau, dimpotrivă, poți (oare poți cu adevărat ?) „trăi" așteptînd spalturile... pensiei. Mirosul primului număr de ziar — la apariția căruia ai contribuit și tu, nu-i așa ? — nu are egal decît, poate, în așteptarea întîiului prunc.

Ai așteptat și ai început să înveți să înțelegi de la niște oameni care, între două pagini oficiale pregătite pentru calandru mai aveau puterea să înfrîngă oboseala orei 5, sau 8 dimineața și să te incite la un dialog despre virtuțile meseriei. Aveau și ei viața lor, vei spune. Chiar așa. Dar partea această din viață, petrecută noapte de noapte lîngă cuvintele proaspete care veneau din „teren" sau lîngă lama necruțătoare a unor știri ale planetei, partea aceasta devenea, pe zi ce trece, existența celei de-a doua vieți, dacă nu cumva ale celei dintîi. I-ai văzut de atîtea ori și chiar ai crezut că niciodată n-ai să întîlnești oameni mai fericiți în robusta, obositoarea lor concentrare : oameni de echipă-mare ! — care așează cu artă cuvintele în întruchiparea cristalină a ziarului.

I-ai văzut cum urcă, din tipografii în redacții, cu primele exemplare sub brațele lor sigure, mînjite de cerneală — nemîmjita cerneală tipografică — cu bucuria celor ce au săvîrșit o „fărîmă" de istorie ; **faptul de ziar**, adică, acela ce face cozi la chioșcuri și care se citește pe nerăsuflate, se parcurge în autobuz, tramvai ori metrou, înainte ca viața, implacabil, să-și înceapă, sub milioane de ipostaze, neistovita ei lucrare.

Ți s-a întîmplat de nenumărate ori să ajungi acasă, după miezul nopții sau la primele ore ale dimineții, cu un exemplar proaspăt sub brat și, deși puteai să-l reproduci în minte, nu aveai somn pînă cînd nu-l deschideai, îl „reciteai", și asta dintr-un misterios sentiment care te fascina înainte de toate. Problema ar putea deveni niței „literară" dacă admiți — și o faci cu convingere — constatarea cuiva potrivit căreia, este neînțeles acela care nu aleargă dimineața la chiosc pentru a-și cumpăra ziarul (sau publicația) în care i-a apărut un articol. Acel confrate, spunea nu fără temei, că aici se strecoară acea undă de ușor orgoliu capabilă să răsplătească „chinul" binefăcător al nopților de scris...

Numai că, într-o astfel de dimineață, tot cu un exemplar proaspăt ieșit de sub rotativă sub brat, s-a întîmplat să ajungi, după o călătorie chinuitoare, cu un tren de noapte cu puțin timp înainte ca, într-o străfulgerare, să „prinzi" umbra surîsului ce împietrise definitiv pe chipul suferind al tatălui tău...

Aveai să continui, cu acea ultimă imagine în memorie, aveai să te „arunci" în viață cu o frenezie pe care de multe ori n-o mai puteai stăpîni, dar știai că ai început ceva și că acel ceva nu-ți îngăduie să greșești oricît de adînc ar fi fost, citeodată, spasmul durerii strecurat printre buzele străpunse și că, în tot mai măsuratele clipe de liniște, acel ceva îți strecura în oase lacrimile sărate ale unor cuvinte rivnite...

*

— N-aș putea să nu-ți mărturisesc : revelația este asemeni razei, n-o poți îndupleca să se „gudure" la picioarele tale după cum nu o poți „strivi" prin vorbe mărunte. Revelația este chiar ideea de rază. Neînduplecatele priveliști ale razelor de zi ori de noapte se lasă bănuite în lumina ce (i)luminează neschimbătoare în paginile ce îți vor deveni ca și fărîma amintirii părintelui prea drag, pierdut în plin pămînt...

— Ori în cuvînt. Este vorba deci de raza care stăpînește teritoriul lumii bunului simț estetic, aceea care, călăuzindu-se, te călăuzește întru imaginea cea adevărată a vieții înalte.

— Aceasta era — sau ar putea fi — părerea unui gînd. Cîndva, coborîsem dintr-un tren, noaptea se subțiase pînă într-atît încît în fața cîmpiei imense singura ipostază — privilegiată și reală — de la acea oră era aceea a contemplării. Aș putea să mă întreb : contemplare ?

— Da, contemplare pentru că imaginea — vorbesc de ceea ce trans-pare din mărmora făpturii — există iar faptul că ai **numit-o** te-a trimis în **existența** (atît de rîvnită), pasibilă să justifice singurătatea paginii albe.

— De fapt, a propriei singurătăți. Pentru că aveam „șansa" de a mă abandona în făptura nopții subțiate pînă la claritate, într-un peisaj care, deși necunoscut pînă atunci, îmi oferea răgazul contemplării. Nu mai era vorba de graba diabolică a încercării de a „prinde" totul — sau cît mai mult — pentru că nu eram dominat de dorința de a nota, ci de aceea de a afla...

— Contemplarea nu vine să suplinească și nici să acopere (ne)motivata zbatere a privirii. Ea nu se poate călăuzi decît de privelistea dinlăuntru, singura capabilă să declanșeze mecanismele tainice ale revelației.

— Să fi fost vorba oare, de părerea unui gînd ? Eram dominat de sentimentul de a nu întreba. Imaginea razei izvora din tăcerea absolută instaurată în acel peisaj necunoscut, în puternica claritate a nopții.

— În contemplare, cuvîntul e aproape de pace și înțelepciune.

*

Nu poți avea două istorii — spune poetul — așa cum nu poți avea două visări. A visa în spațiul în care necesara ta umbră se sprijină pe atît de necesarele și, atît de blîndele, priveliști ale eroilor, este un temei al demnității.

Uneori demnitatea s-a transfigurat într-un ștergar alb — mai limpede decît candoarea imprudentă a zăpezii —, alteori, într-un necesar, ah, cît de necesar curcubeu peste paginile ce nu aveau lacrimă și — uneori — speranță.

Noi suntem pentru că venim din tradiție. Noi nu venim din nicăieri, noi continuăm visul pe care l-au trăit bunii noștri părinți. Nu ne atinge vorbele piezișe, nici arcurile calpe. Nu ne minjim acordîndu-le nemeritată atenție.

Tradiția noastră este modelul nostru de a ne întrupa virtutea, așadar, continuăm călăuziți de visul suveran al demnității.

Viorel Sâmpetrean

Fragmente din prezentul de odinioară

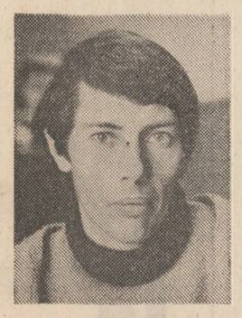

Drumul acesta l-am făcut, ani de zile, numai noaptea. (În general, drumurile mele se petrec în această parte a zilei făcută pentru somn, vise și alte lucruri plăcute omului, și, de fiecare dată cînd ai mei se pregătesc de culcare, eu îmi fac geanta. I.A. mă întreabă cu o nedisimulată invidie : „unde mergi, tata ?" După răspunsul meu, urmează, invariabil, o a doua întrebare : „și e departe ?" — Departele e pentru el tot ce poate fi mai atrăgător pe lumea asta. — Și, după atîtea plecări repetate, I.A. a ajuns la concluzia, care mi se pare foarte logică și de bun simț, că trenurile circulă numai noaptea. Cu excepția, desigur, a celui cu care mergem la mare, dar ăla nu-i tren, e vacanța noastră).

*

Diminețile subțiri (în Vale e totdeauna răcoare sau, oricum, mai răcoare decît în dragul de el București) și treptele obositoare — după o noapte ciuntită de prima ei parte —, acele trepte ce te scot pe caldarîmul primei străzi din Petroșani — iată ce reține memoria mea cu acuitate după atîtea sosiri aici. Așa se vine la Petroșani (sau în Valea Jiului) — dimineața. Din orice parte a țării ai veni tot dimineața ajungi. Cel nou venit citește anunțurile din gară sau are în buzunar un petec de hîrtie cu o adresă ori cu un număr de telefon. N-a mai fost într-o mină, dar speră să se descurce. Adică, să învețe meserie și să cîștige bine. Toți cei ce vin aici, la Petroșani, știu că în minerit se cîștigă bani buni.

De plecat se pleacă noaptea. Umbrele săgetînd peronul gării, prinzînd trenul cam din mers, cu priviri furișate în stînga și în dreapta (priviri ce-ar atrage atenția unui om foarte principial, dar aparențele înșeală !) sînt cei care nu și-au pus niciodată (sau nu și-au pus niciodată în mod serios) problema cum se cîștigă acei bani buni.

*

Cît îți trebuie să te obișnuiești cu gîndul că ții pe umerii tăi nu numai o grindă de susținere ci un munte întreg ? (Orășenii stresați nu suportă nici alunecarea lină a ascensorului). Coborîrea în necunoscut, sentimentul captivității în cușca liftului — imagini repetate într-un film ce vrea să sugereze singurătatea (chiar și a unui învingător). Afișarea nepăsării (a obișnuinței ?) și, în același timp, încordarea (atenția) pe care o sesizezi în trupurile celor ce coboară în mină. Acolo, la orizonturi (a se observa : la suprafață nu există decît un orizont și o linie subțire și înșelătoare a acestuia care ne măsoară limitele puterii noastre de a pătrunde dincolo de punctul nostru de vedere), metri ce-i desemnează măsoară puterea omului de a înfringe, mai întîi și mai întîi, prejudecăți. În mină cobori tot timpul. Mi s-a spus că sînt mineri ce nu se obișnuiesc niciodată cu vertijul coborîrii. Dar, abia așteaptă să ajungă la orizonturi unde se simt cum ne simțim noi în plimbările de simbătă seara în parcul Herăstrău. Adică, în siguranță.

*

Povestea podului. O echipă de constructori și-a luat angajamentul să-l termine într-o zi și o noapte. Nimeni nu i-a crezut. De aceea, au și acceptat cei din conducerea locală un fel de pariu. A doua zi, spre seară, constructorii își beau berea liniștiți privind promenada de pe pod.

*

Mă uit la el și dincolo de întrebările grăbite (ca un fel de fișă de cadre — doar trebuie să-i scriu biografia) mă gîndesc dacă poate fi un personaj de roman. Are 22 de ani, se numește Opre (unde-o fi dispărut a-ul așa de firesc lîngă Opre) Florin Iulian. Este din Zalău. A făcut liceul industrial (electronică industrială) la Brăila și Constanța (ce țărie trebuie să ai pentru a nu te îmbolnăvi de țărmul mării sau de faleza Dunării ?!) și a ajuns la Petroșani. Ca să rămîi, îmi spune, trebuie să dai peste omul care să te convingă. Și peste un model de miner. Unul înalt și zdravăn. (Mă uit la el, pare mai degrabă un adolescent încă în creștere). Și care știe și ce-i mina și ce-i acela un miner. Matei Gheorghe a fixat 27 de băieți din 32 cîți a avut pe mînă. „Dar oamenii din brigada lui nu se duc în audiențe. El rezolvă tot". Matei pare un posibil personaj (dar cît ar trebui să stai lîngă el pentru a nu fi acel schematic miner hotărît în tot ceea ce face ? Ar trebui să afli de unde provine această hotărîre care se îmbină — sau se sprijină — totdeauna cu simțul dreptății). Luat de gînduri nu reții cuvintele lui Iulian și-i văd doar zîmbetul : zău că nu știu ce să spun despre mine. Sună ca o declarație, dar sună convingător : mi-am dorit să lucrez într-un colectiv mineresc ! Acolo, în subteran, mi s-a spus, mi s-a repetat, se nasc cele mai trainice prietenii. Iulian nu povestește lucruri extraordinare. Ceea ce știe, știe pentru el. Sau i se pare neinteresantă pentru un reporter atmosfera — frînturile de existență — care le guvernează prieteniile.

*

„Obrazul subțire în «aeroport» se ține", îmi spune gazetarul Mircea Bujorescu. Zicerile tainice (sibilinice pentru cei ce nu știu localitatea) ale fiecărei așezări. (Din vechiul aeroport a rămas cartierul ce-i păstrează amintirea. Și o lume eterogenă și pitorească. Aici ești sau nu ești de-al locului).

*

Normal, te întrebi de unde provine lumina ce înundă chipul minerilor cînd ies din abataj. Să fie asemenea sclipiri din ochii bătrînilor, așa cum zicea Marin Preda, fericiți că au ajuns la o așa virstă ? Adică, să fie lumina reintrării în viață ? Pentru că omul este făcut pentru a trăi în lumină și pe pămînt. Să fie bucuria întîlnirii cu lumina soarelui ? Greu de descifrat. Un zîmbet misterios, o lumină ce, sigur, nu provine numai din ochi.

*

Eram cu o echipă a televiziunii, acum vreo 10 ani, la Aninoasa, acasă la Ilie Stef. (Intrarea, cu peron pentru „otomobil" și trăsură, străjuită parcă de niște brazi superbi, era numai pentru „domni", ni s-a explicat. Cînd minele au devenit ale celor ce muncesc s-a democratizat și intrarea). Era ușoară oboseală după repetate filmări (au ieșit minerii cu același zîmbet cam de cinci-șase ori din șut ca să lasă un cadru bun !) și cu toții priveam amurgul ce se lăsa cînd în lumina pală pe o magazie a apărut un superb ciine lup. Nu știu ce resorturi s-au declanșat în noi, ce acțiune benefică a putut avea acea apariție, dar, brusc, tuturor ne-a dispărut oboseala.

*

Farmecul orașului este dat și de prezența studenților de la Institut. Uniforma lor — purtată cu mîndrie — dublată de tinerețe conferă orașului un aer aparte, inconfundabil. Cine vrea să se întoarcă o clipă în propria-i tinerețe urcă odată cu studenții spre Institut. Nu garantăm decît o nostalgie devastatoare.

*

De la gară pînă în centru, Petroșaniul este tot reconstruit. Curat, cu o arhitectură adecvată munților ce înconjoară orașul, Petroșaniul este o mică bijuterie. Plimbările agale, saluturile calde fac parte din prelungirea bucuriei cu care minerii se reîntîlnesc cu lumina soarelui.

*

Despre mineri se scrie (și s-a scris mult). O covîrșitoare literatură te obligă să abordezi prudent subiectul. Ar trebui să te scoli odată cu ei la 3, 3 și jumătate, să te echipezi cu ei, să răspunzi apelului, să cobori cu ei în mină și să muncești o zi, două, trei, o viață alături de ei pentru a-i înțelege. Și, după această experiență, cine-ți garantează că vrei să-ți mai pui sufletul pe tapet scriind despre ce-ai simțit în fiecare ceas, în fiecare clipă cînd deasupra ta se află un munte ?

Constantin Stan

Un om obișnuit

Se vărsa ianuarie în vălătuci de zăpadă. Pe alocuri vifornița înălța rotocoale sinilii și le rostogolea, hăt-departe, prin cîmpia de podiș a Botoșanilor. Venea iarna așteptată — se spunea și pe aici, venea iarna anului 1988. Cîteva trenuri s-au oprit din mers și s-au pornit caii să colinde ținutul troienit. Luați cu binișorul, cei doi pagi, căftăniți mai an într-o cărăușie, alergau bot în bot, iar răsuflările lor, pierdute în conuri de abur, păreau o iluzorie pavăză în fața crivățului dezlănțuit. Ne apropiam de Bucecea și am văzut cum vîntul juca sălbatec prin șuri mari de fin. Am auzit strigăte de oameni, chemări nedeslușite. Apoi mai limpezi. Eram între Virful Cîmpului (îl țin minte și prin miraculoasa lui toponimie) și Bucecea. Un om ne-a tăiat calea și ne-a făcut semn să oprim. La a nu știu cita strigare sania s-a oprit cu una din tălpici în șanțul greu de bănuit. „Mergeți în centru ?", am auzit o voce venită parcă de după groși pereți de ceață. Întunericul cădea repede, ghilotină peste carnea fremătătoare a zilei. Și n-aveam stare să zăbovim în plin crivăț, în virf de cimp. Dar surugiul, om taciturn altfel, ca un bolovan în calea unei ape lenește, aștepta să afle pricina acelor strigăte.

Trebuia să-l ducem în sat pe Gheorghe Alexa, președintele C.A.P.-ului Bucecea. Ceilalți, zececincisprezece bărbați, după cîte am putut bănui, rămîneau locului. Încărcau fin în sănii și îl duceau spre grajduri, în vale. „Președintele trebuie să ajungă la sediu — a mai strigat cineva —, să transmită situația la județ și să intre în cel de al 75-lea an de viață".

Ne-am pomenit, întîmplător, alături, dar eu l-am tot căutat telefonic și prin mesaje scrise pe foi rupte din bloc-notesuri. A avut destule necazuri cu soția, apoi treburile gospodăriei proprii, unde crește animale ca un vechi și destoinic țăran, cîteva schimburi de experiență în unitățile din județ, drumuri la București, Brașov și Podu Iloaiei, pentru semințe și alte cele.

La sfîrșitul lui ianuarie, Gheorghe Alexa a intrat în anul 75 al vieții. E cel mai vechi președinte de cooperativă agricolă din țară. A pornit-o cu o modestă întovărășire a cărei principală avere erau trei sute de țurcane, apoi ceva pămînt ; cu toatele, o avere comună de un sfert de milion de lei. An după an zestrea a tot sporit. A crescut și numărul cooperatorilor. După 28 de ani, de cînd e președinte Gheorghe Alexa, averea obștească a ajuns la 30 milioane lei, iar producțiile au crescut de cîteva ori în acest răstimp. Cîteva distincții naționale, pentru producțiile de lapte, cartofi și sfeclă de zahăr sînt și ele semnul unei munci bine făcute, pe un pămînt care nu se arăta prea roditor cu decenii în urmă.

Gheorghe Alexa, bucecean get-beget, e fiu, nepot și strănepot de țăran. Își amintește bine : prima prașilă a făcut-o la virsta de nouă ani, cu învățătorul alături. Animalele la păscut le-a mînat prima dată alături de tatăl său, un om tăcut, morocănos chiar, altfel destoinic și amator de pilde vechi. „Fecioru-miu seamănă cu el", îmi spune, „are fire îndărătnică și-i mereu nemulțumit de cîte face. E tot țăran, aici la noi. Nu mă port mai altcumva cu el decît cu ceilalți. La fel și cu femeia mea. Familia e familie acasă ; la muncă e o altă familie, mai mare, cu vreo mie și două sute de suflete".

Toate astea mi s-au spus în modestul birou al președintelui plin de snopi de spice de astăvară, cărți de agrotehnică și zootehnie și mai multe mulaje zoomorfe : caracul, țurcană, cal hutul, o vacă bălțată, cu un picior smuls din postamentul de lemn lăcuit.

Gheorghe Alexa se ține bine încă, nu gîfîie pe scări, nu bea, nu fumează și are în el o mie de întrebări și răspunsuri, pe care le rostește rar și apăsat, fără a face însă paradă de viața lui de odinioară, cu greul plugului de lemn, cu vite costelive și celelalte. El știe mai bine acum că orice an și orice zi și-au avut problemele sale. „Grijile și întrebările sînt pe măsura omului" — zice uneori. A moștenit ceva de la bătrînul Alexa. Nu se repede în vorbe chiuind sau dînd cu bățul. Le cumpănește cu o balanță extrem de fină. Într-un fel, pentru un reporter bălțat și cu picățele, badea Gheorghe n-ar fi un erou, ar fi mai degrabă un anti-erou. Numai cînd scrie ceva către superiori sau face calcule, oftează și gîfîie, semn că vrea să așeze pe aceeași linie întrebările din viața reală și cele pe care le rostim adeseori. A fost întotdeauna un om drept Gheorghe Alexa ? „Am încercat să fiu un om drept" — zice, „și cu cei care m-au ajutat și cu cei care mi-au dat uneori de furcă". „Dar am încercat întotdeauna să mă verific, așa, precum copiii la matematică, sau liceenii cu artificiul de calcul, cînd știi că nu s-a întîmplat nimic, dar îți închipui că dacă s-ar fi întîmplat... Și greșelile poartă măsura omului".

În cîteva rînduri a vorbit de Elena lui, femeie de 71 de ani. „Peste o lună fac nunta de aur. De cincizeci de ani stăm împreună, numai că ultimii îi număr și după drumurile prin spitale și clinici universitare". Cu toate acestea, mama Elena ține piept cu contractele din ce în ce mai mari la fondul de stat. Și n-are liniște dacă n-a predat cei zece hectolitri de lapte și porcul de 120 de kilograme. „Nu vrea să-și facă de ris soțul", glumește acum badea Gheorghe. „Da nu-i chiar așa — zice tot el —, e o femeie harnică și atita tot. Nu se fudulește pe ulită că soțul ei e membru în UJCAP, sau că a fost chemat uneori la București de Marea Adunare Națională. Și fără să-i fi fost eu soț (trist ar fi fost, nu zic nu) ea tot harnică ar fi rămas și iubitoare de copii și de dreptate".

Acest apel, la dreptate, Gheorghe Alexa l-a răscolit de mai multe ori. Poate și pentru faptul că în viața lui n-a avut un concediu de odihnă. Poate și pentru faptul că a mers adeseori la județ pentru a i se face unuia sau altuia dreptate. Poate și pentru faptul că firea sa, răsucită, lămurită în focul multor generații, e cea de țăran, om al pămîntului ; anonimă și infinită precum pămîntul.

Acum, și înainte de cele spuse, gîndite sau făptuite în șube letargic-hibernale, pe un coborîș în fosnet de zăpezi, nea Alexa, bădia Gheorghe a tăcut ca o stîncă, necercetată încă de arheologi, geologi și chiar sociologi. Și cîți ca el, la o adică, nu pot să dicteze cursul apelor ? Fără furtișaguri din vorbe, fără îmbălsămări cu vorbe alese. El nu cugetă ; el trăiește ! Iar trăirea lui e cuget de veacuri.

Pavel Perfil

Poeme de FLORIN COSTINESCU

Ritual

Îi sînt recunoscător lebedei că există,
imaginația mea inventează fără încetare
lacuri cu nuferi
oriunde un cîntec de lebădă
anunță o durere sfîrșită ;

„Plutiți, înmulțiți-vă, fascinați trecătorii
lebede ale închipuirii mele,
excitați-le pînă la explozie
gurețele aparate de fotografiat —
spun în sine-mi —
burdușiți-le tolbele amintirii
cu imagini sărbătorești,
hrăniți-i cu dulcele aparenței
oricum, rostul vostru, cel mare,
este ultimul..."

Astfel gîndind inventez, ca o alinare,
peisaje paradisiace
ale căror semne distinctive
sînt
lebăda și nufărul
a căror viață este clipa
ale căror sens —
trecerea...

Ritualul de a-ți apropia
sunetul făgăduinței
renașterea ;

El nu are nimic sacru
trupul fragil al așteptării fiind —
și
ieșire din haos...

Peste țărmuri

Sîngele se va desfrunzi
va fi noiembrie interior,
galbenul va striga
peste țărmuri
și nimeni nu-i va răspunde ;

Deodată lucind
ochii lupilor în haită
la marginea numelui tău.

Fuga.
Ultimul promontoriu.

Miros de carne arsă
pe rugul memoriei.

Zvon de aripă incremenită
în timpul luptei
cu aerul.

Cine ai fost tu
cel ce ai crezut
în cuvintele ce ți-au ros —
carii — cerul gurii ?

Dintre ademenitoarele făgăduieli
primește-o pe ultima :
Adormirea în pace...

Așteptare

Rînduiește-ți în cămară
cît mai multe întrebări :
din ele te vei hrăni,
iarna e lungă,
în gușa ciocîrliei este încă zăpadă...

Ceasornic

Un ceasornic scufundat în sîngele tău
necontenit îmi măsoară mie însumi
clipele din care se nasc
fragile
aripile himerei

pentru zborul de la o zi la alta
pindit
de vulpile toamnei

Dialectică simplă

Învins de înălțimea muntelui
sînt răzbunat de saltul căprioarei ;
Oriunde există inimi
o înfrățire se naște ;

Ingenuncheat de adîncimea fîntînii,
de perseverența luminii sînt răzbunat ;
Oriunde sete există
oglinda apei se tulbură ;

Pustiit de promisiunile veacului
cum voi fi răzbunat ?
Oriunde există întrebări
un viitor se apropie...

Privirea rostind

Am auzit privirea rostind :
„Totul este adevărat !"

Se oprise asupra unei păduri, toamna
cînd arborii, în genunchi, încercau să
sară un riu
spre a-și prinde din urmă lăstarii...

Strălucea invincibilă
emanînd putere și candoare,
bucurîndu-se

„Totul este adevărat"...

Se pare că privirea iubește nespus
aceste cuvinte

ovidiu genaru

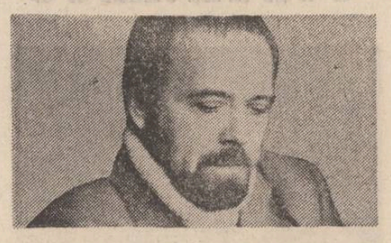

Nuiaua de corn

Din geologii ne revine un semn lila tutelar
sint focuri de april
frunze ard și pagini de anul trecut
ard memoriile celor care așteaptă
să vină pe lume
Pun mina pe propriul meu antebraț și aflu
pulsul statistic
De-o vreme mă simt dizolvat împărțit sint
idem cu media
Pun mina pe nuiaua de corn
și-mi număr pulsul unic și cald indivizibil.

Iluminare

Cel mai așteptat aprilie ne vindecă
de moartea cu chip de aur
Dans de pătrundere în mistere
sufletul se-atinge cu muzica

Lapte rece bem dimineața bulgări
de aer spun : totul e azi
Mîine ca ieri deja a trecut
Tu să-mi răspunzi iluminare

de sfînt bizantin : unde e cheia ?

Tu

Toate obiectele picură o ceară înăuntrul lor
ca și cum un s..flet ascuns
se îndrăgostește fără să mărturisească

Oare știi să faci pîine așa cum ți-ai făcut
sînii
mai hrănitori ca marea
care băută preface setea aparent potolită
durere ?

Privighetoarea venind

Uite Crai Nou cu insomnii geruiește veghea
de noapte
iar liniștea face cristaluri perfecte
una cu alta mi-e bine fără nici o cauză
simt umbra limbii în gură : numele tău
Privighetoarea venind perforează ziduri
traversează odaia
pe dira ei îmi atîrn sufletu-mi
ușor ca îngerii lui Rafael
cămașa inimii mele pe care voi n-o
cunoașteți.

Între DA și NU

Trece o lectică printr-o livadă de sini
și-n lectică tu
Tu făurită de draci și de îngeri
și mizgălită cu NU

Aerul aprinde chibrituri verzi peste
curburi bej și lila
Trece o lectică printr-o livadă de sini
și-n lectică te lăfăi dumneata

Doamne ce sărac mă faci cînd vreau să spun
unde să-l găsesc pe DA
Gură pentru refuz și corp pentru gură
tot mereu altcineva

Tu făurită de draci și de îngeri
și mizgălită cu NU
Trece o lectică printr-o livadă de sini
și-n lectică tu.

fănuș neagu

Ploaie de vară cu peștișori roșii

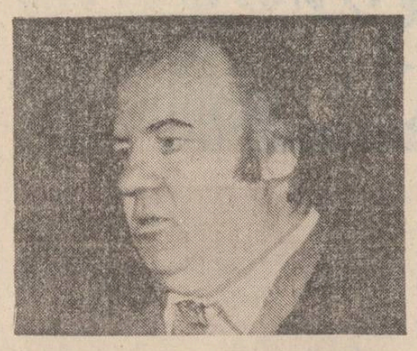

În iunie, a treia lună de cînd îi fugise fața cu lemnarul Chivu Pătrașcu din Gorganu-tătarului, Grigore Cearcănu din Măgura hotărî că sosise vremea socotelilor.

— Sus, îi strigă el lui Voinea, feciorul cel mic și hai să-i scoatem Smarandei apa de Mare din urechi, iar pe lemnar să-l prăjim în ulei.

Porniră spre fundul curții ca să iasă în stepă printr-o ruptură a gardului. Într-o căruță ruptă, dar cu coviltirul întreg, uitată lîngă gardul de mărăcini din timpuri surde, două fetițe din vecini împleteau coroniță din albăstrele, rapiță galbenă și roșcuță roșie.

— Nea Grigore, îl strigă Călina, cea cu părul negru, răsucit în inele, Roxana nu mă crede că atunci cînd erați mici ca noi bunicul meu fugea pe ape.

— Fugea.

— Ca o rățușcă ? se miră Roxana.

— Exact. Dar numai șaptespe pași, niciunul mai mult.

— Auzi, se îndoi Voinea, era frate cu ăl de sus ?

— Fugea, nătărăule.

— Și ce vă plăcea voua cel mai mult, insistă Călina ?

— Cîntecul păsărilor. Apoi ploile de vară. Mai ales alea cînd ploua cu peștișori roșii. Roșii ca tăvăliți prin boia de ardei și tot atît de usturați. Eu și bunică-tu îi rontăiam cruzi, alde tata îi adunau în căuș, îi frigeau pe plită și dă-i băutură.

— Eu sînt o piatră prețioasă, zice Roxana.

— Tu ce ești ? o întreabă Voinea pe Călina.

— Eu sînt o scoică de argint.

— Haide, Bercule, că se înnorează, îl grăbi Cearcănu pe flăcău și ieși în stepă.

— Mă cheamă Voinea, anunță Voinea, supărat.

— Te cheamă cum vreau eu ! Ieri te-a chemat Voinea, azi te cheamă Bercu. Pe mine, Bercule, m-a alăptat soacră-mea...

— Nu se poate.

— Fă socoteala, cap sec, că se poate. Mama născuse în aceeași zi cu soacră-mea, erau vecine și mama n-avea lapte. Iar pe cine l-a alăptat soacră-sa e ursit să facă moarte de om.

— Și să mintă, zise Voinea.

— Te referi la Anatol Scorpionu, bunicul Călinei ? Da, e o caiafă. Se uită în oglindă și vede în luciul ei doi măgari în loc de unu. Mai rar suflet spanchiu ca al ăstuia ; și are putere de vrăjitor : trage semn cu talpa de-a curmezișul drumului, drumul devine numaidecît primejdios ; pînă seara, pe locul ăla își rupe picioru un om sau un cal, se răstoarnă o trăsură sau se bat țiganii de la cărămidărie pînă ajung să-și spintece bivolițele cu topoarele.

★

Între Măgura și Gorganu-tătarului, de-o parte și de alta a drumului, pe toată întinderea aia nesfîrșită, se cocea grîul. Patimă fără moarte. În vesnicia grîului ondulînd sub primeneli de vînt, de parcă-l colindau, cu miros de sălbăticie, cîrduri de dropii, se clătinau, amețite — stare de somn, stare de veghe — mii de flori, toate numai simboluri ale stepei. În afară de maci, Grigore Cearcănu parcă nu mai cunoștea numele niciuneia. „De prea mult grîu, noi ăștia din Bărăgan n-am stat niciodată să-nvățăm numele florilor".

— Auzi, Bercule, zice Simion Pușcașu, că nemernicu-ăla de dulgher știe să frăminte și aluatul ca un brutar, face și pipe de lut, îndoapă gîște... Mă, tu n-auzi, cu cine vorbesc eu, aici ? !

Voinea n-auzise nimic, căci cînta în gînd :

Îți mai aduci aminte, poamă dublă,
Cînd te iubeam și te cinsteam c-o rublă ?
la noi la Brăila,
la tanti Elvira...

Grigore Cearcănu smulse din mers vreo douj' de fire de grîu, cam atîtea cîte ar trebui pentru o cingătoare, le scutură de volbură, petrecîndu-le prin pumn și, pe neașteptate, îl lovi cu ele pe flăcău peste față.

— Ține, Bercule, pîine nouă.

— Ce-ai bre, scînci Voinea, plin de ură, ai turbat ?

— Ca să-ți pun sîngele-n mișcare. Cîntai ! Eu îți aud și gîndurile, să știi.

„Ticălos bătrîn", înjură Voinea, mirat totuși de forța de pătrundere a lui taică-su, și, cînd porniră din nou la drum, avu grijă să se țină mai la distanță. Clocotind de furie neputincioasă, își rotea capul mic, de pasăre, pe deasupra cîmpiei, ca și cum s-ar fi temut de apariția hultanului.

Plesnindu-l pe Voinea, Grigore Cearcănu parcă se mai descărcase ; sau măcar o gîlcă de venin din cele vreo sută cu care pornise de-acasă se spărsese. Mărunțel, dumica drumul mai mult în tocul cismelor de pînză și trăgea adînc pe nări mireasma grîului. Două vîrtejuri de iarbă i se țineau, cătușe, de gleznă. Iar grîul, care aproape că-i ajungea umerii și fugea și se întorcea în valuri, avea culoarea pîrguit-mingiietoare a polilor de aur găsiți sub stîlpii casei vechi, pe care-o dărîmase. Cîte opt poli sub opt stîlpi. „Pesemne că, toamna, pe cei vechi căderau numai lapoviște de aur". Ploaia amenința acum din două părți, dinspre Dunăre și dinspre Moldova ; bătrînul o simțea că va fi curată, iute, mănoasă și o aștepta. „Vacă grasă cu doi viței în burtă, o ploaie bună, domnule !".

— Vino-n drept cu mine, îi ceru lui Voinea.

Flăcăul înainta și se potrivi umăr la umăr cu bătrînul ; tot stînjenit, tot ferindu-se de vreo nouă izbucnire minioasă.

— Ce-ți spune grîul ăsta ție ? Crezi că ființa lui se împacă bine cu stîlpii de înaltă tensiune ?

— Mie-mi plac mai mult stîlpii de telegraf. Atîrnă zeci de mii de rîndunele pe sîrmele dintre ei.

★

Multiplele plecări sub vînt ale valului de grîu parcă sporeau ca număr la întoarcere : de două, de trei, de cinci ori. Această fugă de aur lichid spre malul bălții Amara se petrecea cu viteza celor speriați de triumfuri nesigure. Întoarcerea fiind mai bogată era și mai domoală. „Ce poveste minunată grîul, domnule ! se gîndea Grigore Cearcănu. Omul ar trebui să aibă puterea să-l vadă în același timp și din marginea ailaltă a lanului. Privit din marginea ailaltă trebuie să fie mai frumos. Si-gur !". Și se simțea tentat să plece și el spre stînga, și să se întoarcă, din punctul unde se producea răsturnarea valului sub vînt, la fel ca și grîul, de două, de trei, de cinci ori. Grigore Cearcănu.

— Ia zi, mă băiete, ce vede grîul acolo pe malul bălții de se întoarce de două ori mai mult decît a plecat ?

— Coasa, asta vede el acolo, coasa.

— Așa este. Apele bălții fură soarele și grîul acolo se coace mai repede. Coasa, da.

Ocoli o tufă de măceș cu florile însingerate și urmă, din nou întăritat :

— Lung-ai mai crescut ! Semeni în neamul maică-ti. Neam de vlăjgani, scandalagii și circotași. Numai că tu ai crescut uscat. Trebuia să te faci chelner sau mai degrabă canagiu. Ha, ha, canagiu ! rise el, atîns de trăsneală, că da, Voinea ar fi meritat să-și trăiască viața-n pivniță. Cînd vine-o ploaie bună, nu trebuie să te superi, chiar dacă primești una peste bot. Eu, Bercule, nu-nghit ca fata mea să plece de-acasă ca o stricată. De cînd s-a cărat cu ăla, brînzar, brutar, măcelar sau ce mama dracului o fi el, acolo, mă visez mereu pe vremea cînd eram ordonanță la căpitanul Profir Ștefănescu. Ținea în casă una fără cununie, tîrfă, deci. Căpitane, îi zicea aia, ești cu mine mai rece ca lichenul de ren. Să fii tu ciine enot și eu ghionoaie verde, dacă mă mai iubești ! Sînt rece ca lichenul de Islanda, arginția mea, fiindcă vreau să te aprinzi mereu și să scaperi, să scaperi, să scaperi... Ție-ți convine să ai de soră o ghionoaie verde ?

— Poate că Chivu a luat-o cu acte, poate că între timp s-au cununat la primăria din Gorganu-tătarului și acum Smaranda se numește Smaranda Pătrașcu.

— Zău ? Și biserica pe ce plan o pui, Bercule ?

— În socialism, pe planul întîi e primăria.

— Ehe, de-aia vă sucește Dumnezeu gura la ceafă. Voi credeți că rachiul o face, dar află de la mine că la mijloc e mîna lui Dumnezeu. Vă rabdă cît vă rabdă și, deodată, Dumnezeu va prinde scăfîrlia-n ghearele lui necruțătoare cu nemernicii, sucește o dată la stînga, sucește și la dreapta, vinele gîtului fac sciîrț, și rămîneți cu gura strîmbă. De ce taci ? mîrîi el. Vreau să-mi spui pe loc unde s-au văzut ei doi și de ce nu mi-ai adus la cunoștință: măi creștinule sau măi tovarășe sau domnule noi doi vrem să ne luăm...

— Păi, știi foarte bine că s-au cunoscut în gara Agigea, la malul Mării. Chivu repara acoperișul gării, Smaranda, pe peron, se tocmea la preț c-un marinar pentru o carpetă cu tăierea capului lui Constantin Brâncoveanu, voievodul nostru sfînt.

— În ce an i-au tăiat capul turcii ?

— 1714.

— Luna și ziua ?

— Asta n-o mai știu.

— Prin urmare, n-o faci pe prostu, ci ești prost sadea ! Grigore Cearcănu, se luă el în deridere, cînd porneși la drum și stă să plouă și ai lîngă umăr pe prostul proștilor din stepa Bărăganului, să nu te miri că ploaia care se vestea dulce o să se schimbe-n ploaie acră.

— De unde știi că n-o să plouă iar cu peștișori roșii ? încercă Voinea să-l ia peste picior. Poate că-mi cade și mie pleașcă pe cap norocul ăla.

— Crezi c-am scornit povestea, fiu de cățea ? ! M-a plouat ploaie cu peștișori roșii, așa să-mi ajute ăl de sus dacă mint. Dar de tine trebuie să mă feresc, da, trebuie. Știi, lepădătură, că eram s-o las pe maică-ta din pricina ta ?

— Bre, matale-ți lipsește-o doagă !

— Aveai șase ani, treieram grîul pe aria lui Dudu Bordea, și-ntr-o seară, plini de pleavă pînă-n sfîrcul plămînilor, ne-am așezat la masă, Dudu a scos o stacană de rachiu și ne-am cinstit pînă la răsăritul lunii. Tu te jucai pe prag și, deodată : taică, mă, de ce tot îl mingiie mama cu talpa piciorului pe țurloaie pe nea Dudu Bordea ?... Taci milc, ai ? Atunci trebuia să fi tăcut, pramatie, dar nu, ai lătrat, ca să-i frig eu zilele muierii o viață-ntreagă !

★

Drumul sfîrșea în malul Buzăului, dincolo de care, pe o culme, se întindea satul Gorganu-tătarului. Cînd descoperiră satul, se porni ploaia. Clocotitoare, vijelioasă, istovitoare : ce mai, ploua cu găleata.

— Ia te uită ce stropi mari ! Cît gloanțele ! Barcagiu, strigă Voinea spre gloata de oameni din vad. Hei, mă, așteptați-ne și pe noi. Lungește pasul, tată, că pierdem barca.

Loviți de ploaie ca de-un riu căzut din ceruri ca să întîlnească Buzăul spre a se vărsa împreună în Siret, luară loc în barcă, laolaltă cu alți vreo zece inși purtînd pe cap saci în formă de glugă. Ploaia, amestecată cu negură — atît de deasă negura că puteai s-o tai cu casmaua — vîntul năuc, mugetul apelor Buzăului, toate se amestecau cu trufie, alcătuind gloria verii.

— Ce zici, bătrîne, de vremea asta ? Năprasnică, nu ? întrebă barcagiul.

— Vreme bună de furat, răspunse Grigore Cearcănu, pieziș. Pe o vreme ca asta, cine are o pereche de picioare zdravene și patru mîini iuți ca scrumbia, leagă gura nevoii. Unde stă Chivu Pătrașcu ?

— Vine că-i neam cu noi, se amestecă Voinea.

— Hop și el, nănaul ! făcu bătrînul, disprețuitor. Neamuri ! Cucurigu pe grătar.

— Chivu Pătrașcu mi-e vecin, zise barcagiul. După ce urcați vadul, ocoliți o plantație de salcîmi și intrați într-o uliță-ngustă și strîmbă. A treia casă pe mîna stîngă e a lui ; a cincea, a mea.

A treia casă din ulița îngustă și strîmbă avea acoperiș în patru ape, pridvor, ferestre înalte, streașină lucrată la traforaj, poartă veche, gard cu scîndura îngroșată de mușchi. Cei doi o priviră lung, îndurînd ploaia cu un stoicism imaculat, de parc-ar fi venit s-o cumpere.

— Casă de om barosan, aprecie Voinea.

— O casă cu pridvor e o casă cu capul spart, răbufni bătrînul. Putea s-o îmbrace cu iederă, tîmpitul de lemnar. Fără iederă e urîtă și neprimitoare casa asta. Și de ce ține ei lumina aprinsă ?

— Ploaia, negura, frica de fulgere.

— Ploaia, negura, fulgerul ! îl înjură bătrînul, behăind. Bate-n poartă, pui de lele, se răsti. Ia te uită, ce zevzec am crescut, domnule ! Cu fiecare vorbă-mi întoarce rînza pe dos. Cauți cu mîna greața din măruntaiele mele, hai ? !

Voinea lovi cu pumnul în tîmpla porții. În curte, un cîine se azvîrli pe gard, lătrînd îndîrjit. Voinea, prudent, se trase în mijlocul uliței.

Bătrînul îl împinse îndărăt.

— Strigă-i ! Zi-le : mă, oameni cu splina mică, dați-ne drumu' ; mă, neam de cutre, deschideți !

— Leagă botul, javră ! se-nălță un glas din curte, să domolească dulăul. Ce te zvîrcolești atît ? Treci în șopron, parșivule ! Cine mă caută, mă ?

„Ne-a văzut de la-nceput, gîndi bătrînul, ne-a cercetat prin geam, pungașul, și ne fierbe".

— Noi sîntem, răspunse Voinea, prostește.

— Care noi ? Spune-ți numele și înaintează.

Și bătrînul :

„Ne freacă, secătura, ca la armată".

— Sîntem alde Cearcănu, reluă Voinea, tatăl și fratele Smarandei.

— Împingeți poarta și intrați.

Voinea se opinti cu juma' de trup în trupul porții, însă n-o clinti din loc.

— Ca s-o dovediți, smulgeți piatra pe care se sprijină.

— Aha, făcu bătrînul, cuprins de-o desfătare stranie și, smulgînd piatra, o azvîrli cu toată puterea în cușca porumbeilor. „Dac-aș omori vreo zece, dac-aș însingera vreo cinspe !" și fața-i rîdea sănătos, ca și cum ar fi respirat cu nasul virît în ruptură de brad.

— Cum s-ar zice, ați venit pentru-mpăcare și dați cu bolovani în pasărea păcii !

— Poate c-am venit pentru răfuială, răspunse Grigore Cearcănu, cloncos.

Bătrînul și fi-su se opriră lîngă perete, la adăpost de înverșunarea ploii, încruntați și uimiți de îndrăzneala lui Chivu Pătrașcu, ăla le vorbea stînd cu spatele la ei și frînt de șale sub spărtura unui burlan din care primea în ceafă un șuvoi de apă de ploaie gros cît patru funii împletite. Robust, lat în umeri, umbla îndrăcit, cu degetele răschirate în părul năclăit de săpun ; freca, ricîia, scărmăna. Și-n același timp gemea și sforăia zgomotos, pe jumătate încîntat că așteptarea lui răbdătoare învinsese, pe jumătate veninos, pentru că durase prea mult această așteptare.

— Vreți să vă răfuiți cu mine sau cu Smaranda ? Dați în mine cu parul, eu duc la tăvăleală, dar de Smaranda să nu v-atingeți. Mai ales că e și bolnavă, adineauri i-am pus o sticlă cu apă fierbinte la picioare... E bolnavă de o boală scumpă, rise el. I-auziți :

Vreau scrumbie
Vreau pește sărat
Vreau pere
Vreau vrăbii fripte
Vreau cimbru
Vreau săruri aromate

„Porcul porcilor !" îl înjură bătrînul și-l aștepta să-și limpezească fața, ca să-i vadă ochii. „Albaștri", constată el, rece, cînd Chivu Pătrașcu, trosnindu-și oasele, se îndreptă din șale, înalt, viguros, cu gura întredeschisă, gata să verse o-njurătură sau să-i acopere cu laude, după caz.

— Cheam-o afară pe Smaranda, zise bătrînul. Eu în casa voastră nu intru.

Ploaia păstra în continuare dimensiunile miniei din vorbele lui Grigore Cearcănu.

— Îți poruncesc să mi-o aduci afară. Scoate-o, n-auzi ? ! Vreau s-o blestem. Sub fulgere și sub tunete vreau s-o blestem.

— Ferește-te să-mi mai poruncești și a doua oară. În armată, eu am fost sergent major în termen, voi ce grad ați avut ?

— Soldat, zise Voinea.

— Soldat, zise și bătrînul.

— Soldat ? ! Trebuia să-mi dau seama. Cel mai viclean grad din armată. O faci pe năucuhăbăucu, pe nerodu', sau besmeticu' și-n nouă cazuri din zece se prinde. Dar la mine n-ai spor, soldat viclean. Știu ce vrei : vrei să mă înfricoșezi, să mă ploconesc în fața ta și tu să mă pocnești în creștet cu icoana. Eu și Smaranda ne-am luat, fiindcă ne-am plăcut...

— Ad-o, repetă bătrînul, uitîndu-i-se drept în față, dar fără să-l cuprindă în priviri, și cînd Chivu Pătrașcu dispăru în casă, călcînd a lehamite peste prag, îi făcu semn lui Voinea să vie lîngă el și-i zise, arătînd cu degetul prin ușa larg căscată :

— Mă, Bercule, de ce țin ăștia pe peretele din tindă un friu, o sabie și un ceas montat într-un taler violet ca liliacul ? !

Minutarele ceasului, după cum observă flăcăul, uimit, erau două spice de orz care măsurau umilința Timpului cu arome pe gustul cailor.

— Ia te uită, zise Voinea, au și un păun în fereastra din Austru.

Chiar așa, în fereastra îngustă și tăiată sus în perete se lăfăia, cu coada răsfirată-n evantai, un păun din pietricele colorate.

— Jocuri ieftine, Bercule, se încreți la față Grigore Cearcănu. Scuip pe asemenea fleacuri. De altminteri, e binecunoscut în întreaga stepă a Brăilei faptul că toți oamenii din Gorganu-tătarului au cîte un ochi de sticlă.

— I-auzi la ei, putorile ! se cruci Voinea. Apoi se înmuie : Frumos bărbat Chivu Pătrașcu !

Bătrînul i-o reteză aspru :

— Ți-o spun ca să nu mori prost : doar cei născuți dintr-un viol sînt bărbați frumoși.

În clipa aia se întoarse Chivu Pătrașcu. Purta, acum, o cămașă în carouri și o șapcă din lînă împletită.

— Nevastă-mea a ațipit, surise el. Doarme atît de senin că mi-a fost milă s-o scol. Hai, intrați colea în bucătăria de vară, iar eu cobor în beci și scot o oală de vin. Am un vin rozé care sfiriie-n pahar. Pînă-l bem se trezește și Smaranda.

— Nu, băiete, nu, rinji bătrînul. Cînd vine Grigore Cearcănu la ea, fiică-sa Smaranda e obligată să sară-n poziție de drepți din somnul cel mai adînc. Moartă să fie și tot trebuie să se scoale. Hai, tiră-te-o de păr afară.

— Iar eu îți spun să te potolești, scăzu în glas, amenințător, Chivu Pătrașcu. Auzi, bre, urmă el, stăpînindu-se, trist și supus și dornic de împăcare, Smaranda e cel mai bun om pe care l-am întîlnit vreodată în viața mea. Ai un gînd rănit și-ți lipești timpla de timpla ei, gîndul se repară. Ai un deșt mort, îl plimbi pe palmele ei și degetul înviază.

— Scoală tîrfa, am zis, răcni bătrînul, scoal-o pe desfrînată !

— Ascultă, Grigore Cearcănu, dacă nu-țiștergi de pe buze vorbele astea împuțite, dacă... (se înfurie și începu să urle). Ieși afară din curtea mea ! Ieșiți pînă nu vă cotonogesc. Ieși pînă nu-ți bag îndărăt pe gît, cu pumnul, vorbele alea de netrebnic.

— Ies, răspunse calm, fără pic de teamă, Grigore Cearcănu. Dar mai întîi să-ți spun un secret, sergent major în termen : ești un mutunache ! Și asta, bagă la devlă, ți-o spune un cîine enot. Hai, Bercule, hai să-l lăsăm pe mutunache cu lupoaica pe care el o crede înger. Să ne vedem cînd ne-om vedea ceafa, Chivu Pătrașcu ! îi strigă de la poartă. Mama lui de derbedeu, continuă să înjure, pășind prin noroiul din mijlocul uliței înguste și strîmbe—păun colorat la fereastră și nevastă ațipită ! Mă, pe mine m-a alăptat soacră-mea, sînt mînia lui Dumnezeu ; eu nu sînt butuc, blană, belciug, ulucă, stinghie, surcică. Auzi la el, domnule, plimbă un deșt mort pe palmele fetei mele și degetul înviază. Păi să-ți retez eu cu securea cinci degete de la mînă și cinci de la picior și n-ai decît să le plimbi după aia cît poftești chiar pe trupul Maicii Precista.

★

Cînd ajunseră la malul Buzăului, ploaia se risipise. Neavînd clienți, barcagiul, la prova, își repara o pingea de la cismă, cusînd-o cu sfoară. Lucra, fluierînd, cu degetele înnegrite de smoala topită într-o cutie de cremă. Peste stepă urcau, zămislite de pămînt, cirezi de aburi, ca o ploaie amenințînd, de data aceasta, cerurile ; amenințare fericită. Zările curate aveau chef de joacă și se jucau cu soarele, învălmășind, toate odată, mireasma pelinului cu a grîului înălțîndu-și spicele grele. Fiecare bob de grîu se închidea ca o perlă înăuntrul unui bob de apă.

— Ține ici taxa pentru două persoane și trece-ne riul dincolo ceru Grigore Cearcănu.

— Dacă veneai c-o sticlă de vin, îți sărutam mîna, tataie, zise barcagiul, apucînd vîslele. O

---

film

File de cronică revoluționară

Arta românească a manifestat prin opera celor mai talentați creatori o receptivitate deosebită față de evenimentele cruciale din istoria țării, făcîndu-și un titlu de onoare din materializarea ecourilor luptei continue a poporului pentru libertate socială și națională. Cinematografia nu putea rămîne în afara acestei profunde și nobile vocații, calitatea ei de artă a maselor fiind determinantă în concretizarea artistică a unui profund filon de inspirație perenă.

Momentele reprezentative ale luptei comuniștilor pentru o viață mai bună, pentru afirmarea neîngrădită a valorilor umane, pentru libertate, sensurile bogate ale acestei bătălii și crezul vizionar al comuniștilor în societatea eliberată de inechitate și exploatare, ecourile memorabile în destinele contemporaneității au constituit în ultimele peste două decenii pagini de referință în filmografia națională.

Filele cronicii cinematografice au găsit în chipul eroului, revoluționarului comunist, jalonul-martor pentru identificarea etapelor istorice de afirmare a imaginii-frescă dedicate jertfelor și contribuțiilor de suflet și faptă ale comuniștilor, protagoniștii imenselor prefaceri din societatea românească.

Începuturile luptei revoluționare a clasei muncitoare, anii ilegalității, insurecția națională antifascistă și antiimperialistă, primii ani ai edificării noii societăți, prezentul spectaculoaselor prefaceri contemporane cu determinante ecouri în materia și spiritul geografiei actualității sînt sintetic etapele dominate de speranțele înaintașilor, de evocarea luptelor celor din linia întîi din augustul în flăcări, de clipele puterii și adevărului, de proprietarii destinelor contemporane, de stăpînii zilelor fierbinți și de oamenii care ne trebuie pentru societatea de mîine.

Tematica generoasă, de mare angajare politică, în care figura comunistului este mereu prezentă a caracterizat opera celor mai valoroși cineaști români indiferent de apartenența lor la diferite generații.

În afara scenariilor originale, care au abordat o largă diversitate de subiecte și literatura a îmbogățit patrimoniul cinematografic oferind cineaștilor materia generoasă a unor opere remarcabile prin forța analitică și evantaiul larg al problematicii în care apare cu forța modelului uman chipul eroului comunist. D.R. Popescu și Titus Popovici, Dinu Săraru și Francisc Munteanu, Horia Lovinescu și Alexandru Ivasiuc, Grigore Zanc și Paul Georgescu, Marin Preda și Teodor Mazilu sînt doar cîțiva dintre autorii unor opere care au inspirat cineaștii (unii colaborînd direct la scenarii) cu subiecte care nu au ocolit problemele devenirii contemporane, conflictele din perimetrul satului socialist, noile raporturi dintre experiență și competență, atributele specifice tinerei generații dincolo de sugestia convenționalului entuziasm. Nu întotdeauna ferit de nedorite schematizări, de șabloane care l-au sărăcit caracterologic, chipul eroului comunist s-a impus pe ecran în majoritatea cazurilor prin funcția sa modelatoare într-un climat de mare efervescență artistică, în care au fost înlăturate comoditățile din gîndire, falsele pudori în abordarea unor momente, personaje sau situații judecate în primii ani ai cinematografiei socialiste cu suficiente erori de diagnostic social și estetic.

Răspunderea angajată, revoluționară cu care cineaștii și-au înfățișat eroii confirmă încă o dată astăzi, în prezentul societății noastre socialiste, seriozitatea unei școli cinematografice care a făcut din personajul luptătorului pentru înaltele idealuri ale comunismului personajul-cheie al celei mai populare dintre arte, arta cu cel mai durabil ecou în conștiințele milioanelor de spectatori.

Călin Stănculescu

---

teatru

Fără nostalgii și duioșii desuete

Continui să cred că un spectacol de teatru este și un act de creație regizorală care poate provoca străluciri ori platitudini, un fel de rescriere figurativă a textului reînțeles, reinterpretat, reinvestit... O creație deloc ușoară dacă este să gîndim spectacolul ca pe o operă amplă, colectivă autor-regizor-scenograf-actori-maestru de lumini. Nu intenționez să minimalizez rolul actorilor ori a partiturii originale, ci doar să sugerez că în lipsa unei viziuni unitare, reprezentația se reduce la o lectură pe roluri mai mult sau mai puțin inspirată, dotată cu o oarecare mișcare care poate servi ori deservi textului. Poate și de aceea în ultima vreme se simte lipsa unor mari regizori de teatru (și alții în afară de cei pe care-i știm, puțini) care să revitalizeze și chiar să răstoarne noțiunea de spectacol într-o **desfășurare spectaculară** a întregului potențial artistic, vizînd, aici, posibilitățile actorilor, pluralitatea, de semnificații a creațiilor dramatice, în desăvîrșirea „operei prima".

Mai continui să cred că un anumit cuvînt, uneori chiar numai unul, îi poate oferi regizorului cheia spectacolului, scheletul fosforescent-simbolic pe care se va așeza construcția dramatică și acel leit-motiv, metamorfozat uneori în obsesie (și nu e deloc rău să fie așa) va gira conflicte, relații, atitudini, înțelesuri dirijate în susținerea obsesiei ca pe o credință artistică, marca originalității regizorale. În spectacolul **Micul infern** de Mircea Ștefănescu cuvîntul cheie pare să fie „infernul". Un infern destul de dulce și de blînd pentru Mircea Cornișteanu, un infern ușor de ridiculizat, ușor de depășit, parodiat, ironizat, ori sufocant ca o fericire.

Dacă în reprezentația de pe scena Teatrului Nottara, mai cenușie, mai prăfuită decît cea craioveană, viața era vis, aici viața e devenire, perpetuare, mai greu de trăit, drumul se cere parcurs cu pași mărunți, clipă de clipă, în monotonie și resemnare, dar cu o prospețime sfîntă, cu neodihnă, cu încredere și optimism, ori poate cu orbire voită, ca într-o farsă de care devii conștient dar pe care trebuie s-o duci pînă la capăt (așa e jocul, așa sînt regulile), trebuie parat, falsat, și Tudor Gheorghe este un profesionist, de la june-prim la bătrîn sentimental, cam caricaturat totuși, în actul trei..., și Ileana Sandu face un tur de forță prin virste, cochetării, capricii, și Iosefina Stoia este o prezență pitorească, și mai tinerii Cristian Rotaru, Tudorel Petrescu, Theodor Marinescu și Cristina Dogaru trec cu bine proba succesului la public.

Psihologia cuplului este amănunțit studiată de regizor, admirabil însușită de actori, convenția căsătoriei este salvată, chiar cu prețul lipsei de senzațional, al neîntîmplării care domină existența, lipsind-o de nedumeriri, înzestrînd-o cu certitudini (a nu se confunda ele cu înțelepciunea !), toate legănîndu-se în arca bunei speranțe. Există și priviri înapoi, nostalgice, și ezitări înspre paradisul pierdut, o pierdere mult mai tristă decît atingerea micului infern, un paradis care și-a lăsat porțile închise, dar, e adevărat, nimeni nu a încercat să le forțeze, miracole există poate și în viețuirea obișnuită, la ce bun să le căutăm, cu superficialitate în locuri știut inaccesibile, motivații ar exista, deci, pentru talentul de a rămîne în normalitate, un talent care e mai mult neputință decît îndîrjire, deși o luptă se duce și aici, încăpățînarea de a nu vedea iluzii, de a nu aluneca în vis, tot o luptă, printre tipare, prejudecăți, convenințe care nu trebuie deranjate, esuind în duioșia privirii, în împăcarea sentimentală, triumfînd, în cele din urmă, prin adevăruri și rosturi, într-o extremă normalitate.

Reprezentația are umor și îl păstrează pînă în final, un final cam nefinalizat, dar așa este poate destinul cuplului clasic, să-și inventeze mulțumirea în plictiseală, bine că n-o simt și spectatorii, spectatorii care se vor descoperi în acest cuplu olimpian al rezistenței în fața timpului. Regizorul a oscilat și el în final între un ton metafizic și unul firesc-obișnuit-impersonal, a învins cumîntenia într-un spectacol corect, într-o scenografie intimă semnată de Vasile Buz, voit artificioasă, cu elanuri înfrînte, asemeni destinului personajelor. Lăudabil încă este că Mircea (și Ștefănescu și Cornișteanu) fac publicul să rîdă, iar Tudor Gheorghe entuziasmează.

Carmen Firan

mierlă friptă și un vin rozé, prin care să te strălumineзi ca om numai la Chivu Pătrașcu găsești. Cînd eram mic, în Gorganu-tătarului a deschis unu prăvălie. A înșirat la streașină opt omuleți din zahăr. Eu și cu Chivu i-am furat și i-am ascuns în pod la noi. O vară întreagă am lins zahăr, pe ascuns, cu aceeași poftă cu care ling vitele sare.

— A cui e crucea aia ? îl întrerupse Grigore Cearcănu. Sta în picioare, la mijlocul bărcii, cu privirea înfiptă în muchea unei cruci de lemn încărunțit, înălțată între două tufe de cătină. Din vîrful brațelor ei, pămîntul trimitea solii spre depărtări enigmatice.

— Zac somn mort sub ea un neamț și un rus.

— Adică, i-ați jefuit pe-amîndoi, și pe neamțul prizonier și pe rusul care l-a capturat ! După ce i-ați jefuit, zdup cu ei în fundul pămîntului ! Iar în pieptul crucii ați scris cu-n cui înroșit în foc un nume românesc. Ca să nu vă împuște cîrmuirea. Mă, ce pramatii !

Barcagiul se holba la el, văruit de-o frică stearpă ; rîdea strîmb și nedrept și sfîrtecat ; părea că simte cum îi crește gușa pe neașteptate și i se mută definitiv falca de jos, puțin mai într-o parte : stînga ? dreapta ? — habar n-avea.

— Tataie...

Pe malul covîrșit de grîu, în dreptul crucii așteptînd avaria Timpului și uitării, Grigore și Voinea Cearcănu întîlniră un băiat cu un coș cu mere. Cămașă, pantaloni scurți, picioarele goale și jupuite pe la genunchi.

— Mere de furat ! zise Grigore Cearcănu.

— Ce te privește ?

— Dă-ne și nouă cîte unul.

— Trei lei bucata.

— Trei lei două, haimana ceacîră.

Bătrînul alese două mere galben-roșcate, îi aruncă unul peste umăr lui Voinea, care-l prinse din zbor, și muște însetat dintr-al său. „Măr văratec, zemos, înseamnă că încep să înnopteze ploile pînă spre toamnă. Cine nu cunoaște rodul pămîntului, să nu guste un măr văratec".

— Bercule !

— Hău ?

— Mi-e somn de parcă aș fi dat foc unei biserici și la două corăbii.

— Dacă făceai asta, fără să te prindă, astăzi aveam două rînduri de case la Brăila, sistem vagon.

★

— Se întorceau spre Măgura prin prăbușirea de aur a grîului — bătrînul dăruit în întregime unei tăceri tulbure, Voinea jucînd în aer mărul roșcovan pe un obraz ; îl azvîrlea în față și la doi metri deasupra capului și se căznea să-l prindă tot la subțioară ; îl prindea, îl scălda în sudoare și nu se hotăra să-l mănînce. „Dacă-l muște și nu dau în muștătură de chipul muierii care mi-e dragă ? !" Trăia credința că dinții muște din primul măr văratec, scriu în carnea mărului mărturisiri ale morții și-ale iubirii.

La jumătatea drumului, Grigore Cearcănu se opri. Erau în dreptul unei fîntîni cu cumpănă pe care, în vremea ploii răpăitoare, o lovise trăsnetul — ghizdele arse, jgheabul de piatră înnegrit, o jumătate de viței nimicită de blestem.

— Maica ta, Christoase ! făcu Grigore Cearcănu, luminat de ideea că au loc pe lume și alte întîmplări decît ale lui. Dar numaidecît se simți dator să-i injure pe cei ce închinaseră fîntîna drumeților : niște boi, au pus bare de fier în coada cumpenii. Și urlă la Voinea : Bercule, joci mărul ăla, în dușmănia mea, de un ceas și trei sferturi. Mănîncă-l !

— Nu mă lasă inima.

— Atunci, dă-mi-l mie !

— Ia-l !

— Ai grijă cum respiri, îl pregăti Grigore Cearcănu și aruncă mărul în fruntea lui Voinea. Să nu freci gilma, las-o să crească.

— Simion Pușcașu, bunicul Călinei, zice despre matale...

— Simion Pușcașu e un bilbiit. Legea număru unu...

— Zice Simion Pușcașu : pe toți i-am căpăcit, dar cel mai mult și mai mult pe Grigore Cearcănu.

— ...număru unu, Bercule, e să bagi groaza-n oasele proștilor. Legea numărul doi : în viață să fii rece ca lichenul de Islanda. Nu-ți pare rău, în nimicul tău, că ai o soră ghionoaie verde ? Ar trebui să te omor, dar grea meserie omul, Bercule !

— Puteai să nu mă faci.

— În genunchi ! strigă bătrînul, cuprins de-o furie crîncenă.

Voinea, speriat, înghenunchie.

— Ți-am dat viață și tu o spurci ? ! Viața, Bercule, ...știi tu ce-i viața ? Uită-te bine : e grîul ăsta și noi doi, și pălămida și dudăul și cătina. Trebuia să mă-ncălecați, tu și Chivu Pătrașcu și să mă bateți numa-n gură. Trebuia să mă călcați în picioare, timpiților ! Pumni în fălci, Grigore Cearcănu, c-ai lăsat să i se fure Smarandei cei șapte iepuri de casă...

— Nu ne-a furat nimeni nici-un iepure.

— ...șpiț în fund, Grigore Cearcănu, că-ți era lene să le-aduci trifoi, borceag, apă dulce. Trebuia să vă uniți, tu și Chivu Pătrașcu și să jupuiți un pogon de șorici de pe spinarea mea.

Aruncă hainele de pe el, lepădă cizmele și începu să alerge gol prin grîu.

— Bercule, numai eu puteam să potrivesc lucrurile așa cum au curs.

Voinea, în picioare, îl privea năuc.

— La iarnă, Bercule, am să mor. Dar să nu-i sufli o vorbă maică-ti, înainte de-a fi să mor. Cînd n-o să mai fiu, să mă semeni cu-boabe de măceș. Eu o să simt, să știi. Arunci peste mine o mie de boabe de măceș ! Bercule, după cîte i-am făcut, Chivu Pătrașcu o să creadă în vecii vecilor că Smaranda e fata mea și sora ta.

— Păi nu e sor-mea ?

— Nu, Bercule, **am înfiat-o cînd avea opt luni.** Ehe, Smaranda !

Și-și pocni pumnii mici, mirosind, acum, a mînie depărtată. Era bătrîn și obosit și se lungi în grîu să doarmă. Iar Voinea nu mai era Bercu. Lîngă ei și lîngă fîntîna cu cumpănă trăsnită se deschidea compasul veșniciei. Drept pentru care, Voinea scoase din buzunar muzicuța de gură și muște încet din cîntecul :

Îți mai aduci aminte, poamă dublă,
Cînd te iubeam și te cinsteam c-o rublă ?...

Cîntec încercuit de zări necuprinse
Și grîul se mișca în valuri...

Pe cînd sub un coviltir de căruță veche, două fetițe își împleteau coroane din albăstrele, rapiță galbenă și roșcuță roșie.

Iunie...

Tablouri de Teodor Bogoi

viorica bucur

Șoapta

Mugetul cerbului vestea singurătatea
Copacii se prefăceau speriați.
Tu-nduplecai luna să plece
Spre frații ei albi, sfîrtecați.

Am rupt ziua din colțul ei ceresc
Și am rîs deși auzeam bine
Cum sîngele țîșnea din idoli
Să tremure în mine și-n tine.

Glasul basmelor

Parcă aud glasul roibului înaripat
— Aruncă peria
Căci dragostea se apropie din urmă
Și peria cade, pe loc
Se-naltă pînă la cer păduri de foc
Dar în goana calului aud :
— Aruncă oglinda
Căci amintirile
Vor să ne înece :
Mi-e teamă
Toate basmele
Și-au găsit în mine o rană,
Prin care eu le răspund.
— Ești liberă să faci ce vrei
Spunea împăratul
Ai cheile din tot palatul,
Însă promite-mi că această ușă
Nu ai s-o deschizi.
Iar eu, la fel ca-n basme ispitită
Deschid întotdeauna
Doar ușa oprită.
Dar cea mai grea pornire,
Lăsată de ursită, e că din basme
M-am crezut menită
Tocmai eu
Să pot aduce pe tipsie
Izvorul cel cu apă vie.

Iubire

Privesc zborul luminii în jurul părului tău
Ca o pasăre căutîndu-și culcuș
În frunzișuri blajine și însorite...
Și devii, în inserarea privirilor mele
Un arbore neobișnuit, cu fructele bine-mplinite
Cu trunchiul sănătos și sonor
Prin care lunecă amurgul
În adîncuri de umbră
Soarele triumfător.

Adiere

Păreau orbi uneori, ca lumina
Să fie mai bună dincolo de gene.
Cu ochii sfărîmau lăcătul și intrau
De zid aprinzîndu-se alene.
Cetatea părea lupoaică văduvită
Cu pui rătăciți prin pădure
Și se lăsa furată de oricine
Din cei hărăziți să o fure.
Dar au plecat toți într-o zi
Ca o adiere, ca o ramură parcă
De codru ce nu știe nicicînd
Nici să se ducă, nici să se întoarcă.

mircea belu

Ritmuri

Rînd pe rînd cad stelele din cer
Parcă-s niște fructe iluzorii
Și e noapte, Doamna mea de ger,
Și se duc și frunza și cocorii.

Peșterile sufletului toate
S-au umplut de vis și stalactite,
Trece trenul prin singurătate
Tu m-aștepți în gările oprite.

Și surizi frumoasă, Doamna mea,
În derivă, nu te pierzi cu firea,
Cerbii pasc speranțe pe o stea
Azi cînd intră-n iarnă omenirea.

Răscrucea lui Orfeu

S-a răsturnat paharul cerului pe jos
Se-aprind pe maluri luminări de rău
Prin scoici tîrzii un țipăt de-albatros
Adună-n firul fumului de său

Ofrande pentru mitul lui Orfeu
Cînd tot albastrul pare să se-nece
Răscrucea bea virtuți din minereu
Încurajînd Olimpul să-l dezlege

Încremenite verbele-n cascade
Așteaptă un Titan, un corifeu...
Înscrise în rotundul din balade
Pagine valuri trec spre Eliseu.

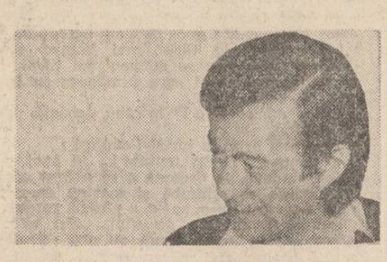

Deci

Deci să uităm de noi ca-ntr-o clipită
Să ne-amintim de jugul unei flori
Cînd rana strămutată mai palpită
Lîngă cișmeaua unei sărbători

Deci să uităm că nașterea-i de vină
Că nu ne-a dat senin de la-nceput
Cîntăm greșeala și sorbim lumină
Dintr-un divin condei cu glasul mut.

Prunc de lumină

În sunet de mătase verbul sfînt
Mă prinse-n dorul rodnicei tăceri
În șaua de lumină și pămînt
De-asupra apei dezgolite ieri.

ion potopin

Popor etern

Sînt lîngă tine : floare și arbore și riu
și nunta de lumină a firului de iarbă
și grîul, oh, și grîul, întîi de toate sînt
aureolat de clipa ce suie din pămînt
asemeni unui clopot, de-asemeni, lîngă tine
sînt răsăritul zilei, amiază și amurg
și apele din rîuri care, prin albii curg
spre fluviul care-așteaptă, ajuns lîngă hotar
să-și suie catedrala de seve noi mai sus
de turnul cu arcașii de veghe la crenele
efigii statuare trecute prin inele
și crisalida pură din care, către soare
un fluture așteaptă, al timpului să zboare...

Sînt lîngă tine: gîndul îndepărtat și-aproape
sămînța pregătită să se-ngroape
în sublunara brazdă de pămînt
ce freamătă de-atîta așteptare
prelung, al orgii sunet descompus
și niciodată soarele apus
unde, desprins din funii nu bate nici un vînt
sînt lîngă tine, Țară, din totdeauna sînt !

Și cîntecul de jale și jalea unui dor
în creuzetul clipei un selenar cristal
prin care-și trece acul lumina din sărut
cînd îți aud tăcerea lunecînd
și taie zisu-n două, ca luntrea de argint
a lunii, stea de veghe și cuțit
înfipt adînc în pieptul de piatră, dacă porți
în ochi singurătatea brâncușienei porți
ce s-a închis să nu mai intre vîntul
să scuture cireșul dat în floare
și iarba din livadă cosită de curînd
înlăcrimată încă, să ia, zburînd la cer
unde așteaptă herghelii albastre
înfășurat în pînza de in fără de somn
nu pot să fiu altunde decît aici, cum sînt
nemărginire înaltă de cer și de pămînt !

Constelația inimii

Te am lîngă mine, în mine te am
ești trunchiul și eu îți sînt ram
ochiul adîncului, lacrima sînt
prin care respiri tot ce e sfînt :
flacăra grîului, cerul din sfeșnic
trupul de mamă singurul veșnic
care stă-n margine ca un lăstar

Piatra eternului nostru hotar !

Dar nu mă uita, tu, nu mă uita
păstrează sub cumpăna limpede-a ta

toate aceste voievodale odoare
rana neînchisă încă mă doare
tot singerează-n clopotul grîului
inelul pierdut la ospățul rîului
ca o renaștere pură de valuri.

Constelație-a inimii, sub cumpăna ta
nu mă uita, nu mă uita, nu mă uita !

Nimbul veșniciei

E primăvară, țara și ea, în clipa toarsă
din furca fermecată a timpului de azi
spre dimineți, cu fața străluminînd, întoarsă
respiră puritatea pădurilor de brazi

Aprilie, pămîntul e un poem, vezi bine
cu lebede purtate de fiecare vers
spre limpedea amiază ca mierea de albine
înmirezmînd în taină întregul univers.

Noi știm de-acum, iubito, că-n țară se întîmplă
minunea cea mai mare din marile minuni
renașterea de naiuri ce sună lîngă tîmplă
din veacurile toate topite în străbuni

Știm că pe-această-ntinsă și limpede tipsie
se vor aduce fructe și transparente ploi
în sprintena caleașcă de aur, pe cîmpie
vor luneca prin țară cu păru-n vînt vîlvoi

Vor lua de mînă grîul și se vor prinde -n horă
amiezele din faguri înveșmîntate-n sori
și apa dimineții pe scut de auroră
pe unde ieri jucară alaiuri de ninsori...

Sînt și oglinzi în preajmă în care se arată
răsfrîngerile-acestui hipersensibil timp
căci primăvara vine cărată din cărată
punînd pe fruntea țării al veșniciei nimb !

remus anghel

Zodie

Mă nasc mereu, în fiecare clipă
Din lutul greu de gîndul omenesc
Trupul de granit, Carpații, Dunărea, aripă.
Cuvîntul rotund, românesc

De-l voi rosti, e doină și sudoare
E dragoste și mîndrie de-a fi.
Cu brazii, brat de cadrane solare
Voi înveșnici fiece zi.

Mereu aici, în țara poeziei
Vom fi mai mult decît oricînd
Falnicii munți, străjeri ai veșniciei
Și fluvii revărsate în cuvînt.

Remember

Muscase dintr-o țară, cerc de măr
Cu un milion de vipere deodată.
Tîrziu își rupse dinții în adevăr,
Rănindu-și gura prin statui de piatră.

Venise să se așeze în cuvînt,
L-au strivit silabele de țară.
Orgoliul lor, sperietori de vînt,
Spînzurători de-ntoarceri la hotară.

În cîntece, semințe noi de jar,
Cîntece de ferecată poartă.
Izvoarele, cuțite sub șerpar,
Urciorul țării nu mai are toartă.

Legendă

Țara mea, rîvnită de imperii,
Legănată în hotar de ape,
Ți-au adus ofrande în steme cerbii,
Veșnicia stăruie pe-aproape.

Brazi, în munți, au adormit haiducii
Scrijelind peste răboj de cer
Datinile facerii și muncii,
Neodihna nopții de străjer.

Riurile-ți, coborînd solemne,
Au sculptat prin văi viori de lut,
Unda lor, înlăcrimată în stele
Poartă cîntec mitic de început.

Cu urechea pe pieptul cîmpiei
Dealurile, munții îmbrățișînd
Ascult vremea care va să vie
Dintr-un timp ce-a împietrit demult.

Ochii ierbii

Ochii ierbii în taină
mă sorb,
rămîn doar o privire
care a scăpat
din căutușele timpului.

Mă prefac în soare,
în ploaie,
în vînt,
dar semințele
mă urmăresc hipnotic
atît cît mai sînt

pînă cînd îmi vor
dezmembra umbra,
coastă cu coastă,
cuvînt cu cuvînt
și îmi vor depune inima
într-un alt pămînt,
mai albastru de stele,
mai ostatec de gînd.

Anotimp

Toamna, cînd păsări pe cer trec
O țară în oase mai rămîne
Spre-a nemuri un veac întreg
Izvoarele doinînd a piîne.

Livezile în simburi apun
Precum oceanul într-o scoică
Hrănindu-se cu sînge bun
La sînul țării mele doică.

Semințele în taină nasc
O primăvară învingătoare
Cînd zimbrii mei sălbatici pasc
Prin steme, pînă la hotare.

plastică

Forța de seducție a peisajului

Un prelungit contact cu realitatea, o drumeție continuă prin peisajul Bărăganului, prin tulburătoarea Deltă cu insule de plauri plutitori, prin acel labirint de verde crud al grădinilor în anotimpul primăverii ori toamna, printre frunze palide asemeni coperților vechilor liturghiere pirguite de o infinită lume de tonuri, prin forța de seducție a imaginilor într-un diversificat registru cromatic, fac din **Teodor Bogoi** un vrăjitor al luminii, un pledant al clipei unice în fața naturii, artistul fiind în raport de totală sinceritate cu mediul și pentru care peisajul devine și este o „repatriere a spiritului uman în sine însuși" (Rosario Assunto).

O atitudine neoromantică activă ni se propune prin acestă *NOTAȚII* de mare punctualitate (peste 100 de guașe, tempera și desene expuse la Galeria Municipală a Capitalei), nu atît prin pitorescul-insolit al peisajului în sine cît prin raportul dintre pictor și lumea umană și umanizată din preajma sa. Ochiul său reține incredibile nuanțe, tonuri rafinate capabile să noteze transparența atmosferei, lumina moale, blîndă la ceas de veghe, de trezie, aburii ceturilor și lacrima din prospețimea florilor, un magic cer al inserărilor în Bărăgan, cer scurs în oglinzile trăinuitelor bălți, meri înfloriți și dealuri între ape în care își dau întîlnire văpaia de un galben solar vizind incendiul cu albul pur de nuanța porțelanului, un verde mineral, albicios alăturat uneori unor nuanțe de roz în răsăriturile din cîmpie încît îți lasă sentimentul unor ciudate marine cu reflexe într-o continuă schimbare. Toate notațiile lui Teodor Bogoi sînt un imn de tip romantic adus lumii satului și vegetației, o pledoarie a libertății în peisaj în care puterea sentimentului naturii se restituie prin vraja culorilor libertății ființei umane în sine. Acele coline calme cu cîteva case și pridvoare cu mușcate la ferestre, plopi și arini lunecînd în văi, nuci singuratici lîngă un gard istovit de vreme, cai în ocoluri pîrjolite de soare se constituie, vrînd-nevrînd, într-o demonstrație plastică despre lumea pămîntului nostru, despre felul în care sătenii s-au împrăștiat dinspre munte spre cîmpie și invers dînd viață și sens spațiului lor existențial. Ei sînt și rămîn autentici numai în cadrul creat de ei, structurat după un ancestral echilibru estetic. *Peisaj la Tufești, Mărăinea satului, Deal la Calica, Înserare, Casă veche la Ceptura, Vine primăvara, Soarele toamna, Primăvară pe Merez* ori *Case vechi în Văcărești* aduc acea transparență pluvială prezentă în aria satului printr-o lumină filtrată prin păienjenișul de floare al caligrafiei desenului, al liniei cursive în virf de peniță. Artistul surprinde cu gingășie și un accentuat rafinament gama cromatică a luminii schimbătoare, a formelor înșelătoare la ceas de naștere și de înnoptare, a vieții pe obrazul clipei. Lumina devine oglindă umedă pe pereții caselor, abur în ferestre, ceață pe acoperișe, ochi în materia de argint a florii, iar în cazul *marinelor (Pe nisip, Țărmul mării, Marea, Marea 1 și 2, Ritm, Spre Razelm, Înserarea mării)* o altă față a luminii, minerală, înglobînd în ea materialitate, este cînd de cristal, cînd de porțelan sfărîmat sub movul cerului sfîrtecat de spuma lăptoasă a valurilor, buza țărmului are lame de argint înecate în galbenul solar al nisipului, iar apele mării se pierd în cenușiul unui cer mișcător. O succesiune de momente printr-un spațiu familiar pictorului, spații temporale încărcate de afectivitate care se dizolvă în viața unui peisaj, altul decît cel real, într-o lumină ideală la care aspiră. Expoziția lui Teodor Bogoi este o plimbare în natură, o întîlnire acută cu amintirea și o pledoarie pentru poezia calmă a grădinilor și, în același timp, un rafinat montaj al unor cadre înălțate din realitatea banal-trecătoare, prin sinceră întîlnire și tălmăcire cu mare talent, în lumea artei, prin valorile eterne ale peisajului. Pictorul se lasă sedus de anume unghiuri unde razele învie lucruri și așază rouă peste umbre.

Seria de desene desemnînd lumea de acasă sînt expuse ca o carte deschisă în care să se citească simultan zvonul trecerii prin vreme : casă, om, lucruri, amintire, fragmente de viață înregistrate în tuș ori cărbune.

Ion Iuga

muzică

«Ciuleandra»

Pentru a ne face o idee asupra complexității unui subiect și a unei atmosfere — ne gîndim aici în primul rînd la realizatorii baletului „Ciuleandra", prezentat pe scena Teatrului liric din Capitală de către colectivul Operei Române din Cluj-Napoca, muzica fiind semnată de Carmen Petra-Basacopol, scenariul de balet de Alexandru Iorga, adaptarea de Carmen Petra-Basacopol și Adrian Mureșan — reproducem un fragment din nuvela lui Liviu Rebreanu : „Jucătorii, cuprinși de după mijloc, formează un zid compact de corpuri care se mlădie, se îndoaie, se răsucește și tresaltă cum poruncesc lăutarii. Cu cît se aprind mai tare jucătorii, cu atît și muzica se atîtă, devine mai zvăpăiată, mai sălbatecă... flăcăi și fete se frămîntă, tremură, tropăie... Și așa, jocul pare că va continua pînă ce toți jucătorii își vor topi sufletele într-o supremă înflăcărare de pasiune dezlănțuită. Dar, brusc, ca și cînd l-ar fi tăiat cu foarfecele, cîntecul se frînge și îngrămădirea de tineri se risipește într-un hohot de ris sălbatec ca geamătul unei imense plăceri satisfăcute, încît chiar văile se umplu de un cutremur, parcă furia patimei omenești ar fi deșteptat pînă și instinctele de amor demult înțelenite ale pămîntului..."

Se observă lesne, o întreprindere deosebit de dificilă ! Compozitoarea Carmen Petra-Basacopol a ales calea cea mai firească : plecînd de la intonațiile celebrului cîntec popular și de la moștenirea noastră în domeniul creației de balet — mă gîndesc îndeosebi la capodoperele realizate de Mihail Jora — compozitoarea a scris o partitură unde, pe largi suprafețe, întîlnim variate prelucrări ale celulelor de bază ale melodiei populare ; caracterul diferă însă, de la tablou la tablou : în momentele evocatoare ale peisajului de unde provine Mădălina, ritmul este dansant, melodica ușor de recunoscut, muzica cunoaște accelerări pronunțate; în clipele în care se sondează universul sensibil al lui Puiu Faranga, întîlnim momente „străvezii" ușor discontinue, evocînd parcă psihologia tulbure a acestui ultim vlăstar al unei tulpini cu sînge subțiat. În linii mari, printr-o tehnică muzicală binecunoscută, care dă rezultate deosebite, compozitoarea „leagă" întreaga partitură muzicală, reușind totodată să-i confere acele atribute în stare a sugera scene dintr-o lume reală, diversă sau alte scene dintr-un imperiu al nălucirilor.

Libretul respectă, în linii mari, derularea nuvelei, aducîndu-i totodată unele adăugiri pe care autorii le-au crezut a fi necesare genului coregrafic : e vorba în primul rînd de personajul „Conștiința", care nu este numai o simplă dedublare a eroului principal, ci un alter ego citeodată schizoid, citeodată șters, cu identitate aparte în orice caz.

Coregrafia și regia sînt semnate de Adrian Mureșan. Cred că regizorul s-a orientat, în acest dificil complex de idei, cu aceeași naturalețe ca și compozitoarea. Momentele „reale" sînt realizate cu pași desprinși din moștenirea clasică ; lor le sînt contrapuse scene unde pasul popular stilizat devine predominant sau unde starea de conflict lăuntric (și exterior, am văzut cum) se obține prin mijloace actoricești, învecinate cu pantomima. Atmosfera generală a baletului este sobră și efectele se obțin cu economie de mijloace ; concură la aceasta scenografia semnată de Andrei Șchiopu, austeră, funcțională, și conducerea muzicală a lui Tiberiu Popovici, în tempi măsurați, exact.

Interpretarea este, de multe ori, excelentă. În rolul principal, Dan Orădan creează un personaj complex, avînd darul de a convinge cu mijloace atît de greu de realizat aceasta dacă privim baletul ca o „interesantă infirmitate expresivă". Un personaj deopotrivă real și al lumii amintirilor și obsesiilor creează Monica Pintea Martin, sensibilă, expresivă. În roluri mai puțin dezvoltate, Dan Sas, Anca Opriș, Adrian Mureșan, Ileana Todea, Viorel Dascălu, Marius Gherghel, Gheorghe Olteanu, Mihaela Bordea Mureșan, Olga Mucichescu, Adriana Orădan, Marius Toda realizează diversitatea acelei lumi care se întinde (fără a comunica sau comunicînd tragic) de la sărbătoarea cîmpenească pînă la mirajul balului de la curte.

Viorel Crețu

Cenaclul «Luceafărul»

CRONICA (VI)

În această ambianță deosebită, datorată atît cadrului (Rotonda Muzeului Literaturii Române), cît și calității participanților (între care Fănuș Neagu și Mircea Micu sînt veritabile capete de afiș) s-a desfășurat ședința pe luna mai a cenaclului revistei Luceafărul. *De această dată, prima parte a manifestării a fost dedicată memoriei scriitorului* Nicolae Velea, *fost redactor al revistei și, pentru urmași, reper în peisajul prozei românești moderne. Personalitatea scriitorului a fost evocată de* Fănuș Neagu, Mircea Micu, Iulian Neacșu *(care a citit un text inedit de Nicolae Velea, publicat intr-unul din numerele trecute ale revistei) și* Valentin F. Mihăescu. *„Bunul și dragul și indureratul meu prieten — spunea Fănuș Neagu — a fost cel mai scăpărător talent al generației noastre, un om de o deosebită frumusețe sufletească, trăind în mijlocul sărbătorilor. Cu el am petrecut întîmplări triste și altele nepermis de vesele. (Între cele din urmă, povestea, de un haz nebun a cumpărării unei berze și urmările acestui tîrg insolit — nota mea. v.f.) Avea un umor uluitor și era bintuit de geniu. Nouă ne-ar mai fi trebuit ani mulți". Au fost rostite cuvinte emoționante, care au reușit să reînvie, pentru o clipă, figura marelui prozator, a cărui operă excepțională în multe privințe își așteaptă editorii.*

În partea a doua a ședinței, au citit din lucrările lor prozatorul Adrian Costache *și poetul* Constantin Preda. *Despre cele două proze ale lui Adrian Costache* (Discipolul și Capcana) *s-au pronunțat* Iulian Neacșu, Radu Comănescu, Aurelian Pavelescu, V.F. Mihăescu *și...* Adrian Costache. *Vorbitorii (în afară de, bineînțeles, autor) au remarcat eleganța stilistică, importanța planului subtextual și a finalurilor, rigoarea construcției, profesionalismul autorului, observabil la toate nivelurile prozei sale. În plus, Iulian Neacșu, cel care l-a propus pe Adrian Costache să citească în cenaclu, se întreabă (retoric, bănuiesc) cum s-ar descurca prozatorul pe spații mai mari, studentul Aurelian Pavelescu (pentru prima oară în cenaclu, dar deloc inhibat din această cauză) observă asemănări cu Herman Hesse și crede că simbolul spitalului (din Capcana) este un simbol saturat prin frecvența lui în proza modernă, iar Radu Comănescu și V.F. Mihăescu îi reproșează (e un fel de a spune) autorului neîncrederea în cititor, explicitarea excesivă, un anume didacticism.*

Adrian Costache precizează că nu a intenționat, nicidecum, o replică la Jocul cu mărgele de sticlă *al lui Hesse. În ceea ce privește ușorul didacticism remarcat, autorul (obiectivîndu-se pe cît omenește posibil) îl consideră explicabil prin profesia sa (este profesor) și în bună măsură, deliberat, ținînd de viziunea sa asupra lumii.*

Prozatorii Fănuș Neagu și Mircea Micu tac. Dar și tăcerea, nu-i așa ?...

Vor vorbi însă despre poezia lui Constantin Preda. Fănuș Neagu „recunoaște" că i-a girat marele talent pe coperta a IV-a a volumului de debut. Îl consideră, în continuare, un poet foarte bun, un romantic întîrziat, care știe să frăgezească lumina și să descrie acel sud oltenesc de unde vine. Îl vede pe această lungime de undă cu Adrian Păunescu, dar mai tînăr în expresie. Îl roagă pe poet să nu-și piardă această prospețime definitorie. Constantin Preda nu răspunde, dar, se pare că n-ar avea nimic împotrivă. Radu Comănescu *remarcă vitalismul poeziei lui Constantin Preda, propriu arhetipului folcloric din zona Munteniei și Olteniei. Totodată, i se pare impresionantă aptitudinea poetului de a diafaniza. Această „concordia discors" între vitalitate și suavitate este, după părerea lui Radu Comănescu, sursa poeziei lui Constantin Preda.*

A.I. Zăinescu *consideră de bun augur faptul că un poet tînăr are curajul să scrie în vers clasic. Talentul este evident dar, crede mai virstnicul poet, Constantin Preda trebuie să mai lucreze pe vers, la logica acestuia, care uneori îi scapă.*

După ce observă muzicalitatea versurilor („ar putea fi cîntate de Tudor Gheorghe") Iulian Neacșu *îl găsește pe poet mai puțin apropiat de Păunescu și mai mult de Mircea Dinescu. Poeziile, continuă prozatorul-poet, apartin unui talent de tip spontan, dar sînt (atenție la paradox !) totuși lucrate, uneori prea lucrate.* A.I. Zăinescu *clatină din cap intraductibil.*

V.F. Mihăescu (adică eu) vorbește despre francheța poetului, pe care o crede dimensiune structurală, ceea ce, din punctul de vedere al lui Radu Comănescu (intrat rapid în dialog) este doar unul dintre procedeele retorice, menite să exprime mai bine vitalitatea. Nu-mi rămîne (lui V.F. Mihăescu) decît să-i respect punctul de vedere.

Alexandru Horia *are o intervenție cu totul originală. El nu vorbește despre poezie, ci îl solicită pe sociologul Ilie Bădescu (apropo de o sintagmă din noua sa carte) să spună dacă este posibil un „timp cosmic" opus zodiei textualiste. Sociologul Ilie Bădescu spune că da, este posibil, dovada fiind chiar tipul de poezie cultivat de Constantin Preda. Alexandru Horia e mulțumit de răspuns. Mircea Micu nu prea crede în chestia cu „timpul cosmic" în cazul lui Constantin Preda. După părerea sa, poetul nu elaborează prea mult, ci se exprimă — așa zicînd — spontan. El îl imită pe Dinescu, dar fără voie, din intenția comună de a invoca în limbaj. Mircea Micu adaugă apoi o urare sibilinică, pe care o reproduc ca atare : „Să se chinuieăia de luni! să te ajungă"! Cred că, totuși, e ceva în legătură cu „timpul cosmic".*

În încheiere (în sensul că n-a mai vorbit nimeni după) Mihai Ungheanu *— care a condus discuțiile — observă că deși Constantin Preda a prezentat un grupaj autoselectat nu tocmai cum trebuie, este evident că avem de-a face cu un poet adevărat, care scrie într-o frumoasă limbă românească și ale cărui versuri lasă să transpară un arhetip oltenesc deosebit de productiv. Cam asta a fost. Și nu cred că a fost puțin.*

V. F. M.

scrisoare mamei

bună seara mamă locuiesc o zodie calmă
calea lactee mi-e linia din palmă

mi-e mina făclie și părul de grîu
am rîsul limpede ca un piriu

sub floarea din umărul sting
îmi crește-un fel de paring

iar munții apuseni
îmi sînt troițe și săteni

sînt macul umil și roșu compendiu
cu inima-n nouri sălbatic incendiu

lumina cutează

cal ciulind
lumina cutează
un brad și-un colind
și sufletul ce scînteiază

un cal pe care-n loc de șa
pun țundra mea ca să-l ferească de ninsoare
cu zece chingi za lingă za
strunesc un bidiviu care-a fugit pe mare

are fintîni legate la picior
cu fiecare nechez mai adînci
m-aplec pe coama lui de parcă în cădere
un vas cu pînze s-ar izbi de stînci

scrisoare pentru o cheie pierdută

deși sînt departe deși sînt provincial
sînt parmen auriu de fraged port teacă
și pumnal

constantin preda

pe-aici e viața aspră mai merg la cîte-un bal
și-ades îmi pipăi cizma și dau cu ghes la cal

drumurile-s rare prieteni tot mai rari
sînt vecin cu noaptea și cițiva zlătari
mai lipesc bancnote pe frunți de cobzari
și-am o vie mică de vreo cițiva ari

viața mi-e chiar moartea, pufnită în rîs
parcă sînt un bob de rouă căptușit cu plîns
mi-e dor de o grotă și-o blană de urs
la căderea toamnei în țara de sus

pentru mine fericirea poartă tocuri prea înalte
nici n-aș vrea la dînsa viața să mă salte
eu îmi văd de toate celelalte
și mă mai gîndesc la planta aia care-i zice
moarte
îți minte primii pași prin herăstrău
în fiece mesteacăn visa cîte un zeu
credeam că roua este trupul tău
eram timid și-mi părea rău

pe-aici tristețea-i mare mai cade cîte-o nucă
mai bat un cui în cană și altu-n vreo ulucă
și mă apucă-așa un dor de ducă
în negura nespus de dulce a lui florin pucă

⁂

e-o primăvară dulce zeul stă să soarbă
roua din palme fragede de miri
ca vinul scurs din candela din barbă
zăpezi la streșini picură subțiri

e-o dulce primăvară cu aburi de omăt
și-un damf de veche iarnă peste firea noastră
a înfrunzit bodega și-n depărtare hăt
firul de grîu deschide o fereastră

e-o primăvară nouă zeul stă să moară
de prin viroage-și trage ultima suflare
un armăsar cu sufletul doboară
o primăvară și mai dulce-n calendare

a venit lumina tutuie pindarii
muguru-n tăcere dă din viță pinteni
văile-n ardoare cheamă armăsarii
gata de rupt munții luminoși și sprinteni

a plesnit lumina cîntă pivnicerii
sînge-adevărat de iepure îți varsă-n căni
clopotul vestește ziua revederii
ghiocei și rouă îmi așez pe răni

mamă,

fără vorba ta sînt mai sărac
mă las pradă serilor virane
cruce tînără pe mac
răsărită pe olane

vin dieci să cînte bruma
pe sub care-ai să-nnoptezi
bată viscolul de-acuma
sub copite mici de iezi

las jos mina vinovată
mișcătoarelor nisipuri
zău și mama zău și tata
îmi răspund sub alte chipuri

să ai inimă de brazi
și copil să-nveți colinde
unde e copilul azi ?
semne îngerilor vinde

scrisoare

ne-am risipit ca potîrnichile
voi aveți case mari neveste frumoase
în ce slovar mai ard acum buchiile
ca-ntr-o pădure de foioase ?

tin min primii pași pierduți la țurcă
și bățu-acela aruncat spre cer
îl tot aștept să cadă deși de-o vreme urcă
precum în transhumanță cei trei ciobani
prin ger

mai mergeți simbătă-seara la baluri
mai ieșiți cu săniile dumineca-n tîrg
cu umeri mici ca niște dealuri
cînd dă lumina finului în pîrg

chemați-mă-ntr-o zi sau trimiteți-mi vești
dar așezați și luna în ferești
puteți să dezlegați și credincioșii ciini
doamnelor voastre sărutări de mîini

căraușii ai iluziilor dintr-un an într-altul
umeri ai mei dinspre copilărie
sînt sigur și mă năpădește-asfaltul
ce dor îmi e cu voi să mai păzesc o vie

eu sînt copilu-acela c-un dihor în furcă
chiar dacă azi port guler alb de nurcă
vă las un pic în seara asta la mazurcă
copilăria-n mine toată urcă

adrian costache

CULOAREA AMINTIRII

Stratulat ieși din spital joi, după săptămîni lungi de ședere. Nu boala propriu-zisă contase, în răgazul acela de săptămîni, căci nu era o boală prea gravă, care să-l mistuie, ci doar nevoia de a respecta un regim anume de viață, esențial pentru însănătoșire... Căldurile verii încă nu veniseră, zilele de vizită se scurgeau una după alta ; iar stagiara, o fată cu ochii de japoneză și cu pometii proeminenți, pe care-o chema Ines, venea și se așeza în fiecare dimineață pe marginea patului său, schimbînd replici imposibil de ținut minte, dar care-l făceau să se simtă extraordinar... Tot gîndindu-se apoi la Ines — fata avea acum douăzeci și cinci de ani (sau poate mai mult !) și se afla în primul ei an de stagiatură — Stratulat găsise și motivul pentru care ceea ce se întîmpla în momentele de vizită avea un ecou așa de mare în sufletul lui ; stagiara era frumoasă, cu aerul asiatic, și chipul ei îi făcea bine ; deși frumusețea fetei nu era totuși una evidentă, ci mai degrabă ascunsă, și așa se și explica, probabil, faptul că Stratulat înțelesese relativ tîrziu unde se afla cauza, sursa stării sale extraordinare... Era cu alte cuvinte o frumusețe pe muche de cuțit, ar fi zis cineva expert în materie, dar neobișnuit de calmă și alinătoare...

...Ieși așadar din spital joi la vremea prînzului. La poartă paznicul de dimineață, care-l știa deja, îl salută, întrebîndu-l (cu mai puțină stereotipie, îi plăcu lui Stratulat să creadă) : „Gata, domnule, v-ați făcut bine !? și era în cuvintele lui și întrebare dar și afirmație, ca și cum toți care plecau de-acolo trebuiau să fie neapărat sănătoși. Stratulat zîmbise, dar nu răspunsese omului decît, mișcîndu-și capul într-un anume fel, destul de confuz, ceea ce ar fi putut însemna mai multe ca de pildă : „Da, mă simt relativ bine !", sau (cu un ușor scepticism de astă dată !) : „Doctorii spun că, gata, sînt sănătos, așa că...".

Afară îl primi strada... Aerul era aproape cald și Stratulat privi copacii instinctiv, ridicînd ochii inconștient, ca și cum ar fi vrut să scape de senzația de prea cald ce se profila undeva foarte aproape de ființa lui. Ramurile uriașe ale castanilor sălbatici ocoleau curtea spitalului, izolînd parcă nu numai lumea dinăuntru, ci și aerul însuși, cerul de deasupra chiar. Făcu cîțiva pași, ezitînd încotro să se îndrepte, la care stație, și ce mașină să ia, aproape că uitase toate aceste dimensiuni ale vieții dinafară, și se simți ametit. Atunci se opri din nou și văzu mai bine lumina zilei de vară, albeața ei suprareală, ceața fină de gaze de eșapament în aer, după care auzi tot zgomotul străzii și se trezi ușor nemulțumit... Asta era viața ! constată Stratulat pe îndelete. Sînt redat vieții și societății, glumi, urmărindu-și mai departe propriile gînduri... Și lumina veni iar peste el și încercă să-l umple parcă, așa cum se umple un vas, cu toate că el ametit mai departe, căuta un fel de scăpare, închipuind formele unei ușoare rezistențe.

...Oprit așadar, Stratulat așteptă să se obișnuiască mai departe cu lumea de-afară... Departe, de-a lungul marelui bulevard în care el abia ieșise, nu se vedea deocamdată nici un autobuz către care s-ar fi putut îndrepta, încît, urma, probabil, să aștepte un timp. Se adăposti sub umbra unuia din castani, parcă încă ezitînd să se despartă de spital și, supraveghind strada, începu să privească în susul bulevardului, iar minutele curseră așa, pînă ce Stratulat se simți mai sigur pe el și începu să se impacienteze... Nu veni nici un autobuz în tot acest timp, așa că se hotărî să lasă la marginea carosabilului, în speranța găsirii unui taxi. Făcu semne de cîteva ori, dar inutil, apoi își repetă gesturile de aproape zece ori, pînă ce un automobil (care nici măcar nu era taxi !), destul de hodorogit, după cum arăta, opri în dreptul lui și o voce dinăuntru îl întrebă, făcînd eforturi de amabilitate : „Încotro merge domnu' ?".

Stratulat șovăi doar o clipă după care deschise portiera și dădu numele cartierului. Închise apoi ușa din dreapta după el și-și puse puținul bagaj pe care-l avea pe genunchi. Mașina zmuci ușor la plecare după care porni să se furișeze monoton printre șiruri de mașini integrată lumii aceleia, pe care el începu s-o contemple din nou. Erau încă pe marele bulevard. Blocuri uriașe, făcute în ultimii ani mai ales, flancau strada... Zone întregi de parcare defilau, retrase din trafic, și din cînd în cînd, c-o anume periodicitate, magazine cu firme promițătoare... Trecuseră pe urmă printr-un pasaj subteran și Stratulat explică încă o dată șoferului ce drum trebuia urmat. Apoi pierdu șirul celor văzute... Copacii de pe margini îi aduseseră aminte de spital, de curtea lui interioară — un parc închis pe trei laturi — de mișcarea de după amiază, rară, a puținelor păsări... Erau într-adevăr puține, se gîndi Stratulat, surprins parcă de propriul său gînd ca de-o descoperire neașteptată... Revedea pașii lui, treptele coborîte și urcate, cunoștințele pe care și le făcuse... între alții redactorul acela de la televiziune care era un pasionat al șahului, venise cu șahul după el, iar Stratulat jucase de cîteva ori cu el și fusese bătut, redactorul era cu adevărat bun, dar exclama, ciudat, la fiecare piesă pe care o pierdea „Ce contează / Jean boxează !" ; apoi celălalt bărbat de undeva din provincie, tăcut, mai bolnav se pare decît ei toți care se grupau în jurul băncii mari de pe alee și care urmăreau pe îndelete partidă cu partidă...

„Și acum încotro ?" întrebă deodată șoferul la un stop.

Stratulat privi în jur și-i explică :

„Înainte !... Drept înainte !... Și apoi o s-o luăm, undeva, la dreapta o să vedem acolo !..."

Culoarea se schimbă și mașina demară din nou. Se văzu de-o parte a străzii gardul de la Grădina Botanică a orașului... Aici se plimba el cu ani în urmă, acum nu mai fusese de multă vreme, nici măcar n-ar fi fost în stare să socotească de cînd... Urcară apoi panta ușoară care marca limita dinspre răsărit a

Tablouri de Teodor Bogoi

grădinii, intersectînd o altă stradă, mai mare, cea cu Statuia Leului, după care pătrunseră într-un alt bulevard, acesta cu șase benzi. Se auzea motorul mașinii, hodorogit, sunînd tare, și Stratulat își închipui că era într-adevăr veche, un hîrb, cum ar fi zis, poate, altădată. Cotiră apoi la dreapta și intrară în strada cu tei. La capătul ei trebuia să oprească, explică Stratulat pentru ultima oară omului de la volan, călătoria se terminase. Privea în același timp teii, scuturați de multă vreme, pe care nu-i mai văzuse înflorind anul acesta...

După care ajunseră la capătul străzii. Stratulat se uită în dreapta așteptînd momentul cînd trebuia să-i spună : „Oprește, am ajuns !" ...Dar strada se termină. Venise mai demult și, deodată, se terminase. Stratulat puse mîna pe brațul omului, în așteptarea cuvintelor confirmînd gestul. Cuvintele însă nu mai veniră... Omul de la volan încetini și mai mult atunci, tot așteptînd, dar văzînd tăcerea celuilalt întrebă : „Unde oprim, domnule ?! ....." Nu știu, spuse Stratulat, cred că am greșit strada... Din cauza atîtor construcții !... Aici în dreapta era o casă !..." „Unde ?!" întrebă omul. „Acolo, în dreapta !" întinse mîna Stratulat... Acolo însă, la capătul străzii nu era decît un teren viran, sau poate un teren pe care fusese ceva, dar care fusese demolat... Aproape sigur, Stratulat greșise strada...

...Cînd i se comunică doctorului Pavel că un pacient se prezentase la poartă și dorea să intre, el tocmai își bea mica și nevinovata cafea de după amiază... Era din nou de gardă și asta îl bucura cumva. Avea chiar senzația (azi mai mult ca altădată !) că serviciul de gardă îl elibera de lucruri nedorite... Masa de prînz se servise pretutindeni, vizita se terminase și ea, și în spital se făcuse liniște. Atunci sună telefonul. Era poarta.

„Domnu' doctor Pavel ?" se auzi vocea portarului. El confirmă și așteptă.

„Domnu' doctor, e aici un cetățean care spune că vrea să vorbească cu dumneavoastră... Cică v-a fost pacient !... Insistă să-i dau drumul !".

„Și-a spus numele ?" se interesă Pavel

„Îl cheamă Stratulat, zice că îl cunoașteți dumneavoastră !".

„Desigur !" răspunse Pavel, oarecum mirat. Se întîmplase probabil ceva, își uitase omul vreun lucru, vreun act poate... Se mai întîmpla !...

Se rezemă din nou de spătar, sorbind mărunt din ceașcă... Uneori avea senzația că în asemenea gesturi ședea totul, înțelepciunea vieții, ...în gesturile lui mărunte și-n albul din jur cu care se obișnuise atîta și care nu-l mai tulbura (sau extrem de rar !...) ca înainte. Era ceva prelung în albul acela, ca și cum acolo înăuntru exista o altă realitate, iar albul era ca un spațiu care se îngusta mereu, dar prin care se putea trece... Desigur, toate acestea fuseseră mult mai vii doctorului Pavel în primii ani, apoi el se obișnuise... Atunci în primii ani avea și o nerăbdare în el, un fel de febrilitate a fiecărei zi pe care o aștepta mereu terminîndu-se, senzația că ziua era prea lungă... Era nerăbdător să plece acasă, să se vadă în biroul lui cu o carte sau cu un tratat în mînă... Era ca și cum ar fi presimțit în spatele acelui alb de care era înconjurat ceasuri întregi o cursă, o cursă pe care de fapt și-o întindea el însuși, dar fără să vrea... Sau pregătită zilnic de altcineva de colegi și de pacienți, picătură cu picătură prin acele cazuri interesante care-l pasionaseră tot mai mult, pînă ce febrilitatea se diminuase, iar senzațiile deveniseră mai puțin vii, și el începuse să aibă succes, succese cărora le urmase nesperat de ușor o reputație nu numai pe măsură, se gîndea el, ci chiar exagerată ; și încă o dată dispariția acelei grabe de a pleca, de a se întoarce acasă la obiceiurile lui din studenție, unde — avea să descopere cu vremea — se regăsea tot mai puțin...

Scoase o țigară din pachetul aruncat pe masă și o aprinse încet, descompunîndu-și fiecare gest. Și chiar în clipa în care termină se auzi bătaia în ușă, iar el tresări aproape invizibil, căci uitase ceea ce ar fi putut urma. Se întoarse cu totul spre ușă și rosti tare : „Intră !", așteptînd...

Era într-adevăr el, Stratulat, pacientul lui aproape două luni... Care abia plecase de cîteva ceasuri. Îi păru transfigurat și fără ca el să-l mai invite, Stratulat se așezase pe scaun.

„Domnule doctor, începu el, dar doctorul Pavel simți cum urechile începură să-i țiuie. Îl văzu vorbind, avea conștiința fermă a acestui lucru, dar aproape că nu-l auzea. Doar glasul lui curgea, al lui Stratulat, dar cuvintele se uneau.. Înțelegea doar, sau mai bine zis ghicea, că Stratulat îi cerea să revină în spital, nu se simțea bine încă... abia plecase dar nu se simțea cu adevărat bine, și insista mereu asupra unui termen de timp, două-trei zile doar, pînă ce doctorul nu mai auzi nici aceste cuvinte, preocupat cum era de ceea ce se limpezise deodată în el... Își amintise brusc de febrilitatea primelor zile de la spital, retrăia neobișnuit de viu acele senzații... Totul devenise atît de limpede, încît repetînd — fiindcă îi plăcea să facă acest lucru — înțelese deodată ceea ce Stratulat dezorientat nu părea în stare să priceapă... Înțelese definitiv că spitalul în care se aflau el — Stratulat și el — era o capcană, un spațiu-capcană din care nu se mai putea ieși... Că și el doctorul nu rezistase și căzuse acolo, se predase de fapt, pe nesimțite. Își limpezi astfel indiferența lui din ultimii ani față de familie, gîndul de a divorța chiar... Se văzu atras ca de un imens ventilator de albul din jur, aproape neadevărat în dimensiunea lui omniprezentă, împins mereu către altceva, o cale de ieșire aparentă care era exact la capătul celălalt al ieșirii obișnuite. Doctorul Pavel deschise parcă încă o dată ochii și obiectele acelea toate i se părură că dobîndesc, deodată, un sens nevăzut și nestiut pînă atunci, și chiar omul acela de pe scaun, Stratulat, sau cum îl chema, căci ce importanță mai avea numele ?!..., chiar și el, așadar, care parcă-și pierduse identitatea, transmitea și el o semnificație absolută, ascunsă pînă în acea clipă... Îl privi adînc, dar i se păru de nerecunoscut. Văzu în schimb în ochii lui iar albul total, nesfîrșit, omniprezent, și subțirele chip al doctoriței Ines...

14 MAI 1988

L6

Urmare din pag. I

Complexul lui Nessus

decizional care funcționează aleatoriu, arbitrar. În al doilea rînd, toți știu că orice schimbare în statutul lor social, o promovare bunăoară, depinde de „noroc", deci de un capriciu de funcționare al acestui angrenaj, și nu de funcționarea ireproșabilă a unui mecanism de recunoaștere și răsplătire a meritelor. Prin urmare, ceea ce asaltează ei, fără prea mare succes, însă, e norocul, fata schimbătoare, versatilă a providenței. Inutil de spus, identitatea concretă a acestei providențe este și ea diversă : loteria statului, un iubit de ocazie, întîlnit în tumultul bulevardului sau chiar figura cînd morocănoasă, cînd subminată de slăbiciune a unui șef care-și asupreste despotic subalternii.

Este important să menționăm și ceea ce le lipseste acestor personaje : voința, conștiința revoltei, agresiunea pozitivă capabilă să sancționeze indiferența despotică a destinului.

Însumînd, putem constata că nuvelistica lui Rebreanu redă o dramă a imuabilului. Acțiunea la care se dedau aceste personaje este o acțiune aparentă, lipsită de consistență practică : ea nu are darul de a modifica parametrii imuabili ai lumii, de a schimba ceva din acest mecanism cosmic oprimant și insensibil. În termeni de mitologie, am putea spune că ne aflăm în fața unui avatar epic al celebrului motiv al lui **deus otiosus**, al Dumnezeului care s-a retras din lume, lăsînd angrenajul cosmic să funcționeze în voie, insensibil la apelul revendicativ al muritorilor.

Tot ce am spus pînă acum este, însă, insuficient. Pentru a descoperi adevăratele resorturi ale problemei, deci nucleul filosofic care guvernă, în această fază, gîndirea lui Rebreanu, se impune să căutăm mai în profunzime.

O primă treaptă, indispensabilă în calea către adevăr, este nuvela **Calvarul.** (Citatele vor fi reproduse după : Liviu Rebreanu, **Opere.** Text ales și stabilit, note, comentarii și variante de Niculae Gheran și Nicolae Liu, București, Ed. pentru literatură, 1969 sq. menționîndu-se de fiecare dată volumul și pagina.) De extracție evident autobiografică, această nuvelă lasă să se întrevadă, printre interstițiile evenimentelor, cîteva cugetări de ordin general, peste care nu aveam voie să trecem. Iată una din ele : „...viața nu se oprește nici o clipă. Trece nepăsătoare peste ruine, peste cadavre, peste toate nenorocirile. Omul trebuie s-o primească așa cum este sau cum vine, fără să murmure sau să se împotrivească" (3/47). Remarcăm, în directa descendență a celor afirmate mai sus, două aspecte : statutul de flux dominator care i se atribuie vieții, indiferența la varietatea concretă a formelor „de jos" și — în al doilea rînd — pasivitatea ființei umane, **datoria** (un cuvînt care va mai reveni în demonstrația noastră) de a primi totul fără crîcnire, ca pe o realitate care nu poate fi modificată. Ceea ce aduce cu sine, aproape firesc, **răbdarea** („omul e animalul cel mai răbdător de sub soare" —3/71) și capacitatea aproape nelimitată de a se complace în suferință. Fluxul vital fiind insensibil la identitatea concretă a formelor, a existentelor din sfera sa de iradiere, reiese că, la Rebreanu, timpul este conceput ca o curgere eternă, imperios prezentă, fără ca el să se contsituie în **memorie**, deci în nuclee consistente, în secvente de organizare formală. Lucrurile acestea, poate prea abstracte la prima vedere, ne duc la următoarea concluzie : Rebreanu devalorizează trecutul, înțeles, ontologic, ca o secvență lipsită de consistență, în favoarea prezentului și a viitorului.

Dar, să revenim. Omul, așa cum îl concepe Rebreanu, este o ființă aflată între totul la cheremul vieții, supusă capriciilor de felină ale fluxului vital : „O pisică crîncenă se juca cu soarta oamenilor, îi chinuia, înainte de a-i sfîșia." (3/53) Pasajul sugerează un fatalism cosmic : indiferent de ce va întreprinde omul, în cele din urmă elanul devorator al vieții va triumfa și ființa umană va fi nimicită.

Se pune, deci, în mod firesc următoarea întrebare : ce atitudine va adopta omul ? Are acțiunea, are o potențială revoltă sorți de izbîndă ? Puțin probabil. Omul, în conceptia lui Rebreanu, este o ființă vulnerabilă : un punct fragil, în care voința cosmică se intersectează cu voința individuală. O posibilă revoltă mărește spațiul de fricțiune al acestei intersecții, deci potențează și sansele ca omul să fie definitiv nimicit. Prin urmare, **acțiunea**, modul de manifestare exteriorizant al voinței nu-l ispitește pe omul rebrenian. El va recurge, într-un mod surprinzător, poate, la o altă alternativă : cea a pasivității, a sustragerii de sub spectrul de foc al acțiunii. Ecuația metafizică a acestei opțiuni (care, a nu se înțelege greșit, nu are nimic de-a face cu banala lașitate) este dată tot de **Calvarul.** Remus Lunceanu protagonistul nuvelei, e un „retras", un „timid" prin excelență. „Tie nu-ți pasă de nimic" — îi reproșează cu o amară luciditate definitorie un prieten. Dar protagonistul știe și el foarte bine toate acestea : „Măcar de aș fi un temperament de luptător. Războinicii se adună, se frămîntă în gura mare, se îmbulzesc înainteazâ... Dar lupta nu mă ademenise niciodată. Se vede că mă născusem în zodia învinșilor lipsiți de îndrăzneală și de vigoare." (3/13)

E timpul să identificăm sursa filosofică a acestei atitudini. Ea se numeste Schopenhauer. După cum se știe, filosoful german concepea voința ca pe o pornire oarbă de a se manifesta în existență, de a se obiectiva. Fiecare formă particulară, precizează Schopenhauer, tinde către idealul său de perfecțiune și frumusete, ceea ce se realizează printr-o continuă luptă, o devorare reciprocă a formelor între ele. **Bellum omnium contra omnes.** Nimeni nu se poate sustrage acestei încleștări cosmice, nimeni nu se poate împotrivi irepresibilei dorințe a voinței de a se manifesta în existență. În consecință, conclude autorul **Lumii ca voință și reprezentare,** unica sansă a omului cunoscător e aceea de a se sustrage acestei forte cosmice, de a atinge, prin comportament și cunoastere de sine starea de ataraxie, de dezimplicare și pasivitate.

Aplicarea acestor idei la gîndirea lui Liviu Rebeanu nu reprezintă un act de speculație gratuită. Am văzut deja că dezimplicarea, indolența și pasivitatea se constituie în trăsăturile fundamentale ale eroului cu tentă autobiografică din **Calvarul.** Dar pentru a înțelege în reala lui profunzime acest complex filosofic, este necesar să citim cu atenție o altă nuvelă scrisă de Rebreanu : **Catastrofa.**

S-a afirmat pe bună dreptate că această nuvelă reprezintă o prefigurare a problematicii din **Pădurea spînzuraților.** Ofițerul în rezervă David Pop, fidel supus austro-ungar, este încorporat la declanșarea ostilităților, și excelează pe front prin a-și face datoria. În cele din urmă, este transferat pe frontul românesc, ajungînd să lupte împotriva alor săi. Paralizat de această alternativă nefastă, cade răpus în toiul luptei, licărul de conștiință care-i răsare la vederea soldaților români fiind repede sancționat de un sergent „inamic" : „Ne omorîși cinci ceasuri cu mitraliera, și acuma mai zici că ești frate ?... Grijania și anafura ta de cîine !" (2/261)

Este greșit să credem că toată această lipsă de participare se datorează — cum s-a sugerat — exclusiv temerii de a nu ajunge pe frontul românesc. Ea are rădăcini mai adînci, una din ele fiind „datoria" cultul renunțării la initiative individuale în favoarea unei existența care i se impune omului, pe care el o primește de-a gata. De aici și pînă la ataraxia schopenhauriană nu este decît un singur pas : „Datorie e moartea... Moartea-i pentru oameni. O așteptă deci cu seninătate, nepăsător, ca ceva trebuincios sau întîmplător." (2/229) Este, poate, inutil să insistăm asupra sensului deloc gratuit al citorva cuvinte, dintre ele distingîndu-se caracterul **întîmplător** („orb") al sancțiunii cosmice.

Și aici intervine o altă distincție subtilă operată de către Rebreanu : nuanțînd aproape speculativ planurile imanente ale nuvelei, prozatorul distinge „Liniștea rece" a ataraxiei („De cînd nu mai simțise el liniștea aceasta rece, hotărîtă, biruitoare..." — 2/256) de „focul", „căldura" însuportabilă a acțiunii, a participării la ritmul fatal, devorator al cosmosului. Pentru că, tot ceea ce urmează în **Catastrofa** este o inițiere în această „căldură", o părăsire a ataraxiei în favoarea participării și acțiunii. În acest fel, nuvela la care ne referim devine, prin excelență, un scenariu al **hybrisului.** Ajuns să lupte împotriva alor săi, David Pop suferă o transformare radicală, echivalentă cu un adevărat „complex al lui Nessus" : „Îi era cald, parc-ar fi stat în cuptor. Hainele îl ardeau." (2/259) Însăși apropierea de frontul românesc fusese resimțită ca o apropiere de „căldură" : „Cu cît se apropia de front, cu atît inima îi zvicnea mai strînsă, cu atît în creieri i se îngrămădeau gînduri și vorbe care-l ardeau". (2/243)

Și în acest moment, cînd evolutia personajului promitea o transformare nemaiîntîlnită în ciăieri în nuvelistica rebreniană, se întîmplă un eveniment stupefiant, a cărui logică de profunzime o putem descifra numai dacă parcurgem pas cu pas toată demonstrația de pînă acum : în mijlocul celei mai cumplite încleștări, cînd obuzele și gloanțele venite de la inamic treierau brazdele de iarbă din jur, luînd nemilos vietile oamenilor, David Pop scoate scrisoarea sotiei sale și începe s-o citească „liniștit, nepăsător de ceea ce se întîmpla în jurul lui !" (2/259)

Un pat de pușcă sancționează prompt această doar aparent insolită apatie.

POȘTA REDACȚIEI

MARCEL BARBU, Pașcani : Am primit **Scrisorile din Nord :** deși destul de lung, textul e coerent, șlefuit, expresiv, armonios în genul epistolelor antice. Am însă nevoie de termene de comparație în propria dv. creație ; vă rog să mai trimiteți.

EUGEN BUCUR, Brașov (20 ani) : Ei da ! chiar și în texte mai puțin reușite ori mai comune **(Ridicarea mieilor, Cintec, Absolutul oglinzii, Cules inspre copilărie...)** se întîlnesc versuri ori inflexiuni ale vocii care promit (dacă... dacă... dacă...) o evoluție foarte personală („Pe cangea albastră a iernii sînt eu / De singurătate aproape imi împietrește / umbra" sau, după demult cliseizatul „ca-ntr-o plecare-n doi spre absolut" vine acest „unde cimpiile miros dulceag a rut", care, din punctul de vedere al bunului simț comun, este (cel puțin) ușor contrariant, anunțînd o mică revoluție în mitologia „absolutului"). Din **Inima toamnei** impresionează „prăpădul" de nuci ; din **Vara** citâm fragmentul final : „Degeaba te-ating cu privirea, cu degetele / E cald, e foarte cald / Și îmi curgi prin vertebre / ca o lumină scăpată din palme" ; din **Cules inspre copilărie**, începutul : „Sălbatic să cînte în struguri/ o pasăre albă din noi", din **Convoiul de poeți**, din nou finalul : „Plecînd și-adună de pe jos / plingînd, cuvintele în pumni", iar **Proză** o citâm în întregime : „Lasă-mă / să scriu din gesturi / povestea primei perechi / Mina dreaptă va fi / primul os de cîntec al lumii / cu care voi șterge din aer / limitele crepusculului / Mina stîngă va fi / prima piatră singerind în izvor / Ochii, primul cer văzut de aproape / Iar tu, singurul gest / de la care uit totul".

IULIAN HOTAR, Mehedinți : Prea dese lunecări în trivial : „Vreau un bilet de fericire / Mi-a spus o doamnă, nu de mult / Gemea zîmbind rugina amintirii / Rămasă pentru proști un cult", sau „E noapte, dragii mei, mi-e scîrbă / De visul următor...". Ceva speranțe în **Speranțe :** „A nins prima dată de cînd / Sînt cincizeci la sută / O fereastră s-a spart crezînd că / vine o ciută // A nins prima dată de cînd / Albastru-i de ceară ; / Un vîrcolac minte crezînd / că singele-l ară", dar este mult prea puțin.

MAVRODIN, Cluj-Napoca (20 ani) : Discursive și neconcludente toate textele, inclusiv acela pe care l-ați dori dedicat lui Fănuș Neagu. Insistați pe formula din **Liniște**, mai potrivită.

CRISTI CĂPROIU, Suceava : Mă întrebați doar atît, dacă ceea ce scrieți „poate fi considerat literatură". Este chiar poezie, și încă una de calitate, ceea ce probabil (cu toată aparenta modestie) știți și dv. Singurul lucru care mă intrigă este caligrafia stîngace, care pare a aparține unui om fără exercițiul frecvent al scrierii. În rest, textele sînt „concentrice" ca niște ritualuri, cum spuneți undeva referindu-vă la **natură** ; trăgîndu-și sevele din directetea forțelor **vii**, și din vise cu prestigii de mitologie.

PILDNER JÓZSEF, Tîrgoviște : Versuri omagiale și altele închinate prieteniei între români, maghiari, germani ; din păcate, sub raport literar ele nu se ridică la înălțimea nobilei intenții, ceea ce înseamnă că mesajul nu se realizează.

ANTON CĂRĂUȘU, Nicorești-Galați : Versuri într-o tonalitate tristă, astenică, îndoliată chiar : „strigoi", „rază", „balconul amurgului", „balsam sudorific", „dejun de amor", „suspinul fățarnic" etc. ; ortografieri de tipul „i-mi dă...", „le-n-chid" ș.a. ; și totuși, din cînd în cînd ceva memorabil (ex : „e generația fără de lacrimi / iar eu, precupețul ce am uitat tocmeala"), și un text în care pulsează ritmuri speciale **(Confesiune în doi).** Din scrisoarea introductivă citâm această declarație : „Îmi place poezia, și o scriu cînd ea îmi spinzură în gînd ca într-un cîrlig de măcelărie, bătîndu-mi tîmple-le (sic !) pînă vor albi de speranță...". Mai meditați, mai trimiteți.

CEL DIN NORD, Vatra Dornei (27 ani) : Frumoase versuri în manieră tradițională, din care citâm **Lacul :** „Mă bintuie și-acum păreri de rău / Deși-nțeleg că n-am de ce să sufăr / Eu știu că am fost lacul, lacul tău / Iar tu, deasupră-mi, floarea mea de nufăr // Eu am secat iar tu te-ai ofilit / Apoi ne-a năpădit uitarea ierbii / Pe care-o pasc acum în asfințit / Cu coarne strălucind de singe, cerbii // În iarnă vom fi triști. Apoi în ploi / Sub stropi arginți căzînd din cerul-cufăr / Vom răsări din nou : Eu, lacul tău / Iar tu, deasupră-mi, floarea mea de nufăr". Sîntem convinși de necesitatea conservării și afinării acestui fond de simțire comună, unanimă ; evoluția poeziei presupune însă mutații, salturi (prin diferențiere) în ordinea sensibilității și a expresiei, care, pornind din sfera particulară a unor indivizi (unici) se generalizează apoi. Din poemele în vers liber, care vă circumscriu mai pregnant personalitatea, reținem **Lui Nichita** și **Efort.**

Gabriela Negreanu

În spatele retinei

Copacule,
striga mama în somnul ei
și visele, rotindu-se,
ucideau grădinile nopții,
copacule,
adu-mi speranțele rătăcite
și barba tatii creștea lungă,
lungă cît secundele spînzurate.

La totul așa cum e

Ochii întotdeauna
au avut un mister pentru mine,
o șansă,
nu-ți fie frică de timp,
de urcușuri,
iubește-mă așa cum sînt
nu-mi pune întrebări,
am singurătatea ascunsă printre degete.

Calendare ascunse

Înainte de-a fi noi
n-a existat nimic
doar pămînt
ce ascundea copitele cailor,
muritorilor le era frică de vis,
renunțau ușor la el,
nici tu
nici eu
nu vom cunoaște rondelul apus printre
ceturi
doar pămîntul
ce ascundea copitele cailor
cînd am rămas singur.

Departe, înspre marginea cîmpiei

În seara în care te-am iubit,
mi-am adus aminte
de cuvintele strecurate în memorie,
era ca un vis de toamnă,
vîntul sufla peste sufletele noastre,
vinul curgea piriu
legendele se reinventau
pe străzi subterane,
pe poduri,
nu-mi era frică de nimic,
poate de marginea cîmpiei
și te-am iubit încă o seară —
destul ca să-ți înțeleg ochii triști.

Cristi Căproiu

Profesorul nostru

Pentru noi, generație estudiantină eterogenă a sfîrșitului deceniului șase, cu tenace și îndreptățită pornire spre cunoaștere, contactul cu G. Călinescu a fost un detonator. Ne-a fost profesor și am fost, după o lungă perioadă obtuză, ultima promoție a Facultății de filologie din București care a mai avut norocul să-l aibă ca dascăl. Nimeni, însă, nu s-a așteptat atunci ca, audiindu-i cursurile, să se imagineze, în sens pedagogic sau poate chiar mai larg, învățăcel al marelui savant. La cursurile de simbătă nu mergeam să învățăm și nici să ne instruim. De altfel, nu veneam numai noi, studenții, și nu voi ofensa pe nimeni, sper, spunînd că toți cei care ne aflam în amfiteatrul Odobescu, de la studenți la academicieni, ne consideram, de fapt, într-o sală de spectacol : un spectacol unic inegalabil, scinteietor al ideilor.

Contactul eminamente intelectual cu G. Călinescu avea adesea un efect paralizant. Abia după ce i se stingea vocea și chipul lui pămîntean dispărea, realizam starea de grație pe care întîmplarea ne-o oferise : de a vedea, de a auzi și de a încerca să înțelegem un geniu.

Ascultîndu-l pe G. Călinescu vorbind despre Eminescu nu însemna, implicit, înțelegerea sau cunoașterea poeziei eminesciene. Efectul era copleșitor pe plan emoțional și avea, ulterior, o valoare morală specială, declanșînd un sentiment de respect pentru geniul poporului român. Iată o idee care îmi sprijină afirmația : „Universalitatea unui poet, spunea G. Călinescu, cînd n-o confundăm cu efemera notorietate, este imprejurarea prin care opera sa, zămislită în timpul și în spațiul pe care le exprimă, iese din limitele epocii sale și ale țării unde a luat ființă și devine inteligibilă întregii umanități".

Sînt convins că fascinația exercitată de G. Călinescu asupra generației mele a declanșat multe hotăriri și chiar a fixat unele destine scoțînd pe multi de sub zodia hazardului. Desigur, nu a cutezat nimeni, atunci, să-l ia drept model. G. Călinescu fiind, ca orice fenomen al naturii, unic, irepetabil. Dar ideile lui, exemplul lui ne-au urmărit obsedant. Cu cită nerăbdare am așteptat noua ediție a monumentalei sale Istorii a literaturii române ! Citind-o, în cîte rînduri nu ne-am întrebat : cîtă dreptate are cînd îl judecă pe cutare scriitor ! Nu cred că greșesc afirmînd că mulți dintre noi, descoperind după terminarea studiilor universitare, prin intermediul acestei fundamentale opere, dimensiunea măreață a literaturii și culturii românești, am recurs la un paradox pentru a răspunde la această întrebare : G. Călinescu avea dreptate... și cînd nu o avea, pentru că știa să releve fața convenabilă a lucrului prin logica demonstrației. „Spiritul meu rămîne iremediabil analitic" a spus el cîndva. Gîndirea lui era atît de complexă, atît de surprinzătoare încît aș îndrăzni să o identific cu una dintre definițiile pe care, atît de original, le-a dat artei : .....a trece de la paroxism la pathos, de la agitație la contemplație și de la spasm la idee, acesta este drumul artei".

Promoția 1963 a Facultății bucureștene de filologie a hotărît, de mult, să poarte numele lui G. Călinescu, implicînd în această decizie, pe lîngă venerația pe care i-o poartă, și un sentiment justițiar : cineva trebuie să-i poarte numele. Tin să scriu aceste rînduri în revista care a rămas, prin cîtiva din foștii lui studenți, vechi și noi, credincioasă spiritului călinescian.

Reîntîlnindu-ne, pe 28 mai 1988, după 25 de ani de la terminarea studiilor, în amfiteatrul Odobescu, vom cinsti cu toții în gînd amintirea celui care ne-a fost Profesor.

George Apostoiu

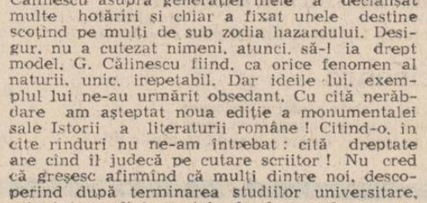

Singur printre poeți

Urmare din pag. I

litatea și aplombul parodist (care, ca și temele volumului, se cunosc și, deci, nu vor fi reluate aici — v. lucrările recentului colocviu de la concursul de receptare critică a poeziei sale, în **Astra**, 3/1988), marele critic ținea să precizeze tranșant că „parodist în înțelesul curent al cuvîntului, chiar și în acela al lui Topîrceanu, nu este, ci, dacă vreți, un fantast" (G. Călinescu, „Un tînăr poet", în **Contemporanul**, 23 oct. 1964), unul care, va reveni „divinul critic", „are o capacitate excepțională de a surprinde fantasticul lucrărilor umile și latura imensă a temelor comune : este entuziast și beat de univers, copilăros, sensibil și plin de gînduri pînă la marginea spaimei de ineditul existenței, romantic în accepția largă a cuvîntului".

Adevărul este că Marin Sorescu venea în fața „parodiei" (ca specie ce solicită, deopotrivă, intuiție, spirit critic și moralitate) cu o înțelegere nouă (era, probabil, acea „uitare în model" de care vorbea odată G. Călinescu și reținută de E. Simion într-un studiu monografic — v. **Scriitori români de azi, I, 1978**), dar și cu o conștiință inaugurală și fină care nu trebuie să scape adevăratului comentator al poeziei sale. Parodiile din **Singur printre poeți**, care sînt, într-un anume sens, produsul „Luceafărului", (ele „se odihniseră trei ani la editură") nu trebuie socotite „o fază de început, ci una... finală", zice poetul mai tîrziu, după „multe caiete de dictando umplute cu versuri" și după o oarecare afirmare critică, cum am văzut. Ele nu sînt nici chiar parodii în înțelesul propriu al cuvîntului („părerea mea este că acele parodii nu erau parodii"), ci un fel de „comedii în fond" care s-au bucurat de la început, la Iași, de o mare audiență în lumea estudiantină și universitară. Era în acestea o stare de spirit **„ca aceea,** pe care n-am mai întîlnit-o". Poetul n-a intenționat „să facă lumea să rîdă" — ceea ce putem spune despre tradiția genului. Nemulțumirea poetului față de o critică grăbită (care-i flutura pe dinainte o referință, devenită stereotipă, la poezia lui Topîrceanu !) este explicabilă („Adică, dacă cineva scrie parodie, trebuie să se alinieze neapărat unei tradiții, iar dacă începe cu parodie e musai să și moară autoparodiindu-se"). Aceeași nemulțumire o retrăiește cu perplexitate în anul următor, cînd, fiind în discuție volumul de **Poeme**, Sorescu va asculta, din nou, melodia stereotipă a altei cutii muzicale care, de data aceasta, psalmodia textele lui Prévert, autor de care încă nu luase cunoștință (am urmărit cîndva acest „complex al criticii" în creația soresciană, găsindu-i motivațiile de profunzime și, desigur, îndreptățindu-l pe poet). Cartea nu poate fi încadrată într-o formulă — „sub ea se află totuși un strat liric" (cum afirmă tot în prefața la ediția a doua revăzută din 1972), care reverberează cu ideea de „erezie artistică" (Mircea Scarlat) și pune, încă de acum, un semn distinctiv și de specificitate expresivă întregii sale poezii de mai tîrziu, de la **Poeme** (1965), **Moartea ceasului** (1966), **Tinerețea lui Don Quijote** (1968), la **Tușiți** (1970), **Suflete, bun la toate** (1972), **Astfel** (1973), **Norii** (1975), **Descîntoteca** (1976), **Sărbători itinerante** (1978), **La Lilieci** (1973, 1977, 1980), **Fîntîni în mare** (1982), **Apă vie, apă moartă** (1987), fără să mai amintim aici antologiile, retroversiunile, poezia pentru copii... **Singur printre poeți, Poeme** sînt cărți apărute mai întîi în **Luceafărul.**

Fără a înțelege **insurgența parodiei** soresciene (o insurgență tipică **Luceafărului** de atunci), valoarea ei premonitorie și înnoitoare nu se poate trece la examenul acestei poezii, ce marchează, în literatura noastră postbelică, o ipostază istorică (menționăm și altădată că, din „mantaua" soresciană au ieșit, desigur, ludicii și ironicii, de o compactă nediferentiere stilistică, neasimilînd, deci, cum se cuvine lecția soresciană !). Un anumit tip de **oralitate demistificatoare**, și ușor traductibilă la nivelul limbajului, atît de racordată la tipul uman contemporan și la ticurile acestei mentalități, i-a asigurat o audiență propriu-zis internațională. El cere poetului să fie un „ginditor", dar unul care va ajunge la „amăriciune". Amăriciune ce nu înseamnă pesimism, ci **luciditate**, trăind, așadar, „în cunoștință de cauză". Poetul sesizează că „românii nu au un comic pur" și că „risul lor se termină cu plins" : „Exemplul tipic e Urmuz : un comic care se sinucide. Caragiale e superior prin **luciditatea** sa, prin modul cum își stăpînește stările sufletești. Risul la el se termină cu plins, plinsul **prin luciditate** devine iar ris. El realizează un fel de perpetuum mobile pe cele două coordonate. Captează energia degajată din transformarea unei stări sufletești **(risul)** în cealaltă **(plinsul)** și aceea e scriitorul cel mai complet. Comicul românesc cred că se bazează în mare măsură pe unirea contrastelor. Acolo unde extremele se ating". (Într-un interviu în **Amfiteatru**, mai, 1967).

Așadar, un **elogiu al luciditații** (de altfel daviniciana formulă consacrată a teatrului de idei : „cîtă luciditate, atîta dramă"), racordînd poezia sa la dramele spiritului uman, la irevocabila valoare morală.

Marin Sorescu merge împotriva literaturizării, împotriva calofiliei ca rețetă estetizantă și ciișeu devalorizant. Procedeele de care uzează sînt simple și, vorba lui Călinescu, ele nu sînt îngăduite decît „talentului spontan". Oricît de „insolită", perspectiva capătă un „regim normal".

Poezia sa este astăzi un mare mit al modernității literare fiind departe de a se bucura de exegeza pertinentă și exemplară. Imi vine despre Marin Sorescu să scriu cu cuvintele cu care poetul făcea apologia spiritului brîncușian, punînd în locul numelui acestuia numele bulzeșteanului nostru, păstrînd desigur specificitatea proporțiilor : Brâncuși a devenit „victimă a folcloriștilor și literaților ! La intrarea în opera lui Brâncuși ar trebui o răzătoare, să te ștergi pe picioare de toate legendele pe care le-ai auzit despre el. Iar ieșind — să te splei pe mîini de păcatul profanării și să taci..." Insurgența tînărului Marin Sorescu a găsit climatul potrivit în paginile „Luceafărului" de unde și-a luat zborul cu cărțile sub braț.

CONFABULE

⁂

Nesfîrșit este drumul pe care îl începi
fără vreun rost
nesfîrșit este drumul pe care îl faci
fără să vrei
nesfîrșit este drumul în pustie
unde, „mai bine este a locui
decît cu femeia gîlcevitoare
minioasă și limbută"
nesfîrșit este drumul
fără nicăieri
de la tine la tine
ori de la mine la mine
dar nesfîrșit este drumul nesfîrșit
de la inimă la altă inimă.

Iulian Neacșu

CUMPĂNA

Aşchii

I. Valuri exacte, fără pic de spumă.

II. Acel gînd al scriitorului zburînd ca un fluture dintr-o conștiință în alta.

III. Riuri de munte, șlefuite de pietre.

IV. Viermele întîrziat bate la ușa mărului și nu i se mai deschide !

V. Un gînd limpede ca o mie și una de dimineți.

VI. Gramatică. Subiectul este stăpînul iar predicatul — sluga lui permanentă.

VII. Numai zeii cînd mor / știu ce este absurdul.

VIII. Labirintul sec, fără minotaur : sînt cărți bine scrise dar care seamănă cu niște labirinturi seci, fără miez, nefertile.

George Alboiu

REMEMORĂRI

Gînduri despre Nicolae Velea

Abstras, tăcut, ironic, tandru, neutru și sclipitor în replică, Nicolae Velea trăiește și respiră printre noi compătimindu-ne superior.

Îl simt în colul mîinii stingi, aproape de inimă, răsuflînd obosit, ren al întinderilor polare, abandonînd un maraton al generației pierdute dintr-un deceniu obsedant. Un deceniu necruțător, pregătind un alt deceniu, pentru o generație prea firavă, prea încercată și prea talentată pentru a fi în stare să reziste necruțătoarelor ierni.

Alături de el, Nichita, Grigore, Sorin Titel, Al. Căprariu, Virgil Mazilescu și, vai, atîția alții, s-au furișat sublimîndu-și făptura spre virful unui Kilimandjaro toropit de soare și încoronat de zăpezi.

Trebuia să aibă zestrea pecuniară a unui Lampedusa, s-o chivernisească cu dibăcie valahă și să scrie, neobstinat, de viață vreau să zic, cea mai frumoasă carte a limbii române. N-a avut această șansă. Scriitorul român, cu mici excepții, vine din simplitatea și sărăcia unui neam ridicat de la coarnele plugului, sprijinindu-se chiar pe plug, cu pieptul și cu inima, așteptînd să simtă cum îi pulsează pămîntul cu singele său ancestral. Nicolae Velea, „Nae și iubitul de el", cum ar zice Nichita, se născuse într-un sat pierdut pe clinul a două dealuri, sat frumos ca o iluzie optică și curat ca un ștergar de in așezat dimineața peste lacrima unor faguri de miere. Am fost în satul său, într-o toamnă, și am dormit în casa lui, într-o toamnă, cînd el s-a arătat a fi cel mai primitor gospodar român și cea mai surizătoare și îngăduitoare gazdă. De ce să n-o spun ? În frunte cu citiva distinși diriguitori ai treburilor obștei, ne-am dat în roata morii făcîndu-ne imaginația praf cu ajutorul unei țuici parșive și dulci. El n-a gustat. Ne-a vegheat și ne-a doftoricit a doua zi spre nesfîrșita mea mirare și ne-a umplut portbagajele mașinilor cu mere parfumate și ne-a condus melancolic și amuzat, în același timp, pînă la marginea satului. Acolo mi-a arătat un bilet ciudat, o scrisoare al cărei text n-o să-l desconspir niciodată.

Deci, n-a avut șansa să fie un Lampedusa. Dar și altfel, mina lui ferecată cu aur a scris ceea ce trebuia să scrie în galopul unei epoci de sacrificii, de fum și de beton. N-a fost un Lampedusa ! N-a putut beneficia de liniștea, comoditatea, degajarea, lenea creatoare, a unui prinț însemnat întîmplător cu dulcea mîngîiere a puterii banului. Ideea că mîine dimineață trebuie să alergi după piine și iar după piinea zilnică, și după carne și iar după piine, este legată nefast de destinul scriitorului român.

Ca un paradox sublim și nedescifrat, pot să declar însă, în cunoștință de cauză, că Eminescu, în poate mai puțin de 30 de ani de valorificare editorială a geniului său, a adus și va mai aduce un beneficiu monetar egal cu un sfert, poate exagerez, din economia unei țări plictisită de război și ghilotinată în idealuri.

Nicolae Velea și-a scris cărțile, multe sau puține, toate însă de un profesionalism și talent inconfundabil, sub imperiul unor ani care nu ofereau decît iluzia împlinirilor ținînd de viitor. Un viitor, după cum bine știți, imprevizibil și abia conturat.

Era scinteietor în replică și profund plictisit de virtejul balcanic și se abandonase drogului comandat cu detașare și bună știință. Fănuș Neagu spunea și spune despre el că a fost cel mai sclipitor talent al generației lor. Un diamant pe care nimeni n-a avut răbdarea și nici noblețea și nici curajul de a-l evalua la desăvîrșita sa strălucire. Dacă aș fi fost un demnitar al acestei țări, dacă aș fi avut puterea de decizie sau cel puțin de influență simpatetică, i-aș fi oferit lui **Nicu Velea** nu un castel, dar oricum o vilă cu pomi fructiferi și cu o idee de lac și cu o idee de pivniță și cu două frigidere încăpătoare veșnic pline și schimbate de cine trebuie.

În acest caz, Lampedusa care se visa în senat, ar mai fi dat literaturii noastre cel puțin încă o carte cărnoasă și mirosind a esență de busuioc și crin. Dar și altfel, **Nicolae Velea** ne-a lăsat o operă adevărată și trainică, un semnal definitiv și clar pentru tot ceea ce ar fi putut să scrie dacă disperarea firii sale blajine și melancolice, nu-l obliga la fuga renului chemat de strălucirea zăpezilor mincinoase.

A murit în ziua și-n luna în care m-am născut și, în acea noapte de ianuarie era atît de frig și atîta ninsoare în București încît era greu să mai trăiești și era mult mai greu să reziști. A fost un accident banal, a fost o abandonare voită ? N-o să știm niciodată !

Oricum, opera sa, proza lui sublimă și perfectă își așteaptă editorii. Hai, îndrăzniți, corifei ai generației pierdute, cît nu e prea tîrziu...

Mircea Micu

JAMES CLAVELL SHOGUN

MARIKO

Pe aleea luminată de soare și înțesată de lume, Mariko se îndrepta către porțile fundăturii. Era urmată de o gardă personală de zece samurai în uniforme maro. Purta un chimonou verde pal, mănuși albe, o pălărie de călătorie verde închis, cu boruri mari, legată sub bărbie cu o eșarfă de tul aurie și-și ținea deasupra capului o umbrelă de soare de culoarea curcubeului. Porțile se deschiseră și rămaseră deschise.

Era o liniște desăvîrșită. Samurai în gri străjuiau aleea și parapeții. Ea-l zări pe Anjin-san pe parapeții din aripa lor de castel, cu Yabu alături, iar în curtea interioară, coloana care aștepta, cu Kiri și doamna Sazuko. Toți samuraii în maro erau în curtea interioară, în haine de ceremonie, sub comanda lui Yoshinaka, cu excepția celor douăzeci care stăteau pe parapeți cu Blackthorne și cei postați cîte doi la fiecare fereastră ce dădea spre curtea interioară.

Spre deosebire de samuraii în gri, cei în maro nu purtau armuri și nici arcuri. Săbiile erau singurele lor arme.

De asemeni, de la ferestrele caselor fortificate ce străjuiau aleea și de pe parapeți priveau multe femei, femei samurai. Altele stăteau pe alee, printre uniformele gri, însoțite de cîțiva copii îmbrăcați în haine viu colorate. Toate femeile aveau umbrele de soare, deși unele purtau săbii de samurai, pe care aveau dreptul să le poarte, dacă doreau.

Kiyama era lîngă poartă cu cincizeci din samuraii săi, nu cu samurai în gri.

— Bună ziua, Alteță, îi spuse Mariko și se înclină.

Se înclină și el la rîndul lui iar Mariko trecu prin arcada porții.

— Bună, Kiri-chan, bună Sazuko-chan. Ce bine arătați amîndouă ! E totul gata ?

— Da, răspunseră ele cu o veselie prefăcută.

— Bine. Mariko intră în palanchinul fără perdele și se așeză cu spatele țeapăn. Yoshinaka-san ! Pornește, te rog !

Imediat căpitanul plecă schiopătînd și, cu o voce răsunătoare, dădu comenzile. Douăzeci de samurai în maro formară un cap de avangardă și porniră. Hamalii ridicară palanchinul fără storuri al lui Mariko și ieșiră pe poartă după samuraii în maro, urmați la scurtă distanță de palanchinele lui Kiri și doamnei Sazuko, tînăra fată ținîndu-și copilul în brațe.

Cînd palanchinul lui Mariko ieși la soare, dincolo de zidurile ce-mprejmuiau aripa lor de castel, un căpitan al samurailor în gri păși în față, între avangardă și palanchin, postindu-i-se în cale. Corpul de avangardă se opri brusc. La fel și hamalii.

— Te rog să mă ierți, i se adresă el lui Yoshinaka, pot să vă văd documentele ?

— Îmi pare rău, căpitane, dar n-avem nevoie de nici unul, răspunse Yoshinaka în tăcerea mormintală.

— Îmi pare rău, dar domnul general Ishido, guvernatorul castelului, căpitan al gărzii personale a moștenitorului, cu aprobarea regenților, a dat ordine în tot castelul care trebuiesc ascultate.

Mariko spuse protocolar :

— Sînt Toda Mariko-noh-Buntaro și am primit porunci de la seniorul meu, nobilul Toranaga, să-i însoțesc doamnele spre a-i ieși în întîmpinare. Fii bun și lasă-ne să trecem.

— Aș face-o bucuros, spuse mîndru samuraiul, proptindu-și bine picioarele în pămînt, dar seniorul *nostru* spune că, fără documente, nimeni nu poate părăsi castelul Osaka. Vă rog să mă iertați.

Mariko spuse :

— Căpitane, care e numele tău ?

— Sumiyori Danzenji, doamnă, căpitan al Legiunii a patra și spița mea e la fel de veche ca a Domniei voastre.

— Îmi pare rău, căpitane Sumiyori, dar, dacă nu pleci din calea mea, am să poruncesc să fii omorît.

— Nu veți trece fără documente !

— Te rog, omoară-l, Yoshinaka-san.

Fără șovăire, Yoshinaka înaintă șchiopătînd, sabia-i un arc rotitor, și-i lovi cu putere pe samuraiul în gri, descumpănit. Sabia pătrunse adînc și imediat fu trasă cu putere afară, iar a doua lovitură, și mai cumplită, îi reteză capul, care se rostogoli în țărînă o scurtă bucată de drum, apoi se opri.

Yoshinaka își șterse sabia și o bagă în teacă.

— Porniți ! porunci el corpului de avangardă. Grăbiți-vă !

Avangarda se formă iar și-și reluă marșul, pașii răsunîndu-le pe caldarîm. Apoi, nu se știe de unde, o săgeată intră vijiind în pieptul lui Yoshinaka. Alaiul se împletici și se opri. Pentru o clipă, Yoshinaka trase de săgeată în tăcere, apoi ochii i se împăienjeniră și se prăbuși.

Un suspin ușor țîșni de pe buzele lui Kiri. O adiere lină flutură capetele eșarfei ca pînza de pălanjen a lui Mariko. Undeva, pe alee, țipetele unui copil fură potolite. Toți așteptau cu respirația tăiată.

— Miyai Kazuko-san, strigă Mariko. Te rog, preia comanda.

Kazuko, un tînăr înalt, foarte mîndru, proaspăt ras și cu obrajii subți se desprinse din grupul de samurai în maro, care stătea lîngă poartă, nu departe de Kiyama. Înaintă cu pași mari pe lîngă lecticile lui Kiri și Sazuko, se opri lîngă cea a lui Mariko și se înclină ceremonios :

— Da, doamnă. Mulțumesc. Voi ! strigă către oamenii din față. Dați-i drumul !

Încordați, unii plini de teamă, toți furioși, se supuseră și procesiunea porni iar, Kazuko păsind lîngă lectica lui Mariko. Apoi la o sută de pași în fața lor, douăzeci de uniforme gri se desprinseră din șirurile masate de samurai și li se așezară tăcuți în cale. Douăzeci de uniforme maro umplură golul rămas între ei. Apoi cineva se poticni, avangarda își încetini mersul și se opri.

— Măturați-i din cale ! strigă Kazuko.

Imediat, un samurai în maro țîșni înainte, ceilalți îl urmară și omorul începu rapid și cu ferocitate. De fiecare dată cînd cădea un samurai în gri un altul ieșea calm din grupul ce aștepta și se alătura camarazilor săi în măcel. Tot timpul era o luptă dreaptă, totdeauna părți egale, om la om, cincisprezece împotriva a cincisprezece, apoi opt la opt, cîțiva samurai în gri se zvîrcoleau în țărînă, apoi rămaseră trei în maro împotriva a doi în gri și un alt samurai în gri înaintă, iar în curînd erau unul la unul, ultimul samurai în maro, rănit și plin de singe, fiind deja de patru ori victorios pînă acum. Ultimul samurai în gri îl lichidă ușor și rămase singur printre cadavre cu privirea ațintită spre Myiai Kazuko.

Toți samuraii în maro erau morți. Patru în gri zăceau răniți și optsprezece erau morți.

Kazuko înaintă trăgîndu-și sabia în tăcerea mormintală.

— Așteaptă, spuse Mariko. Te rog, așteaptă, Kazuko-san.

El se opri, dar rămas cu ochii pironiți asupra samuraiului în gri, fiind gata de luptă. Mariko păși afară din palanchin și se întoarse spre Kiyama.

— Senior Kiyama, în mod oficial vă rog să porunciți acestor oameni să plece din calea mea.

— Îmi pare rău, Toda-sama, ordinele castelului trebuie ascultate. Poruncile sînt legale. Dar, dacă doriți, am să convoc o întrunire a regenților și-am să cer o ordonanță.

— Eu sînt samurai. Poruncile mele sînt clare, în conformitate cu *bushido* și consfințite de codul nostru. Ele trebuie respectate și, legal, au precădere față de orice ordonanță făcută de om. Legea poate să nu convină rațiunii, dar rațiunea nu poate răsturna legea. Dacă nu mi se permite să mă supun, eu n-o să pot trăi cu această rușine.

— Am să convoc imediat o întrunire.

— Vă rog să mă iertați, Alteță, ceea ce faceți Domnia voastră este treaba Domniei voastre. Pe mine mă privesc doar poruncile seniorului meu și propria mea rușine. Se întoarse și se îndreptă liniștită spre capul coloanei. Kazuko-san ! Îți poruncesc să ne conduci afară din castel !

El păși în față :

— Sînt Miyai Kazuko, din familia Serata, căpitan în Armata a treia a seniorului Toranaga. Vă rog să plecați din drum.

— Sînt Biwa Jiro, căpitan din garnizoana domnului general Ishido. Viața mea nu are nici un preț, dar, chiar și așa, n-o să treceți, spuse samuraiul în gri.

Brusc, cu un strigăt violent de bătălie „Toranagaaaaaa !", Kazuko se aruncă în luptă. Săbiile scoteau sunete stridente cînd erau parate loviturile și contraloviturile. Cei doi se învîrteau în cerc. Samuraiul în gri era bun, foarte bun, la fel și Kazuko. Săbiile răsunau încleștîndu-se. Nimeni nu se mișca.

Kazuko învinse, dar era foarte grav rănit și stătea deasupra dușmanului clătinîndu-se pe picioare, iar cu brațul nevătămat își flutura sabia spre cer, victoria desfătîndu-i sufletul, și-și urlă strigătul de bătălie : „Toranagaaaaaa !" Nu urmă nici o ovație la biruința lui. Toți știau să ar fi o necuviință în ritualul ce-i învăluia acum.

Kazuko se forță să facă un pas în față, apoi încă unul și, clătinîndu-se, porunci cu o voce cei i se destrăma :

— Urmați-mă !

Nimeni nu văzu de unde veniră săgețile, dar îl omorîră. La această insultă adusă bărbăției lui Kazuko, starea de spirit a samurailor în maro se schimbă, din fatalism în ferocitate. El deja era pe moarte și-ar fi căzut curînd, singur, la datorie, conducîndu-i afară din castel. Un alt ofițer dintre samuraii în maro alergă în față cu douăzeci de oameni spre a forma o nouă avangardă și ceilalți se-nghesuiră în jurul lui Mariko, Kiri și doamna Sazuko.

— Înainte ! rosti pe un ton sardonic ofițerul.

Porni și, tăcuți, cei douăzeci de samurai îl urmară. Ca somnambulii, hamalii își ridicară poverile și porniră împleticindu-se, ocolind cadavrele. Apoi, la o sută de pași în față, alți douăzeci de samurai în gri cu un ofițer se desprinseră în tăcere din șutele care așteptau. Hamalii se opriră. Avangarda își grăbi pasul.

— Stați !

Ofițerii se înclinară scurt unul către celălalt și-și spuseră spița și rangul.

— Vă rog, dați-vă la o parte din cale.

— Vă rog, arătați-mi documentele.

De data asta, samuraii în maro se năpustiră imediat înainte cu strigăte de „Toranagaaaaaa !", cărora li se răspunde cu „Yaemoooonn !" și măcelul începu. De fiecare dată cînd un samurai în gri cădea, un altul se desprindea nepăsător din mulțime, pînă ce toți samuraii în maro fură morți.

Ultimul samurai în gri își șterse sabia, o vîrî în teacă și rămase singur, bărindu-le calea. Din compania ce venea în urma lecticilor înaintă un alt ofițer cu douăzeci de samurai în maro.

— Așteptați, porunci Mariko. Pămîntie la chip, cobori din palanchin, își lăsă umbrela de soare, ridică sabia lui Yoshinaka, o scoase din teacă și înaintă singură. Știi cine sînt. Te rog, dă-te la o parte din drum.

— Sînt Kojima Harutomo, căpitan din Legiunea a cincea. Vă rog să mă scuzați, doamnă, nu puteți trece.

Ea se năpusti înainte, dar lovitura îi fu respinsă. Samuraiul în gri se trase înapoi și rămase în defensivă, deși ar fi putut s-o omoare fără efort. El se retrăgea încet pe alee în jos, ea urmîndu-l, dar el o făcea să-și cîștige cu greu fiecare pas. Șovăind, coloana porni după ea.

În românește de Doina Cerăceanu

mapamond

DIN LIRICA SOVIETICĂ

ARSENII TARKOVSKI

● Decan de vîrstă al poeților din U.R.S.S., octogenarul Arsenii Tarkovski face parte din pleiada de remarcabile talente care au constituit o ramură aparte, deosebit de viabilă, a poeziei sovietice. La loc de cinste strălucesc numele lui Boris Pasternak, Anna Ahmatova, Marina Țvetaeva, Nikolai Zabolоțki și încă ai citorva creatori de largă respirație, al căror univers poetic nu se mărginește la observația imediată, iar formula artistică nu se rezumă la mimesis. Traducător reputat, mai ales din limbile orientale, **Arsenii Tarkovski** este înainte de toate, un poet al destinului asumat, cunoscut și gustat de iubitorii de literatură datorită celor citeva volume de versuri apărute pe parcursul ultimelor decenii.

Adevărata valoare a acestui original și neobișnuit creator se profilează însă abia astăzi cînd proza sa scurtă și poeziile inedite, păstrate multă vreme în sertar, și-au găsit drumul către cititori.

Distingem o voce originală, cu registru specific care, prin muzicalitatea versului clasic transmite o sensibilitate modernă acută, dezvăluie viziunea unui european.

Nu întîmplător, crimpeie din lirica poetului răsună în filmele fiului său, marele regizor Andrei Tarkovski, punctîndu-le motivele și temele predilecte.

Cîteva din accentele tipic „tarkovskiene" cititorul român le va intui, fără îndoială, în poeziile de mai jos pe care le propunem atenției sale.

⁂

Cioplesc din lemn altare cu mîini de hăituit,
O, Kama, Kama, apa mea, deschide-ți copcile
de-argint.

Tot ce-au ascuns fătarii, frumoasa mea renaște
Cuțite-ncovoiate și plute scufundate.

Te murmur, chem sfîrșitul și învîrtesc fiertura,
Ca un ocnaș duc roaba și-njur cu toată gura.
Iți beau cu căruțașii și cu hamalii vinul
Pin' ce-n adîncuri negre mă va-ngropa
destinul
O, Kama, Kama,riul meu, brocartul tău
de gheață,
Neprețuitul tău brocart îl voi plăti cu-o viață.

Scrisoare

Dacă mi-ai scrie astăzi o scrisoare
Ea pînă la mine-ar învăța să zboare,
Fără de timbre, cu greșeli și de ștampile plină,
Fără post-scriptum pe hîrtie roză, fină,
Fără de adresă, fără declarații.
Ignorînd poștașii, tristele lor stații,
Chiar aici, departe, sub pămînt — știu bine —
Ar ajunge-n zbor pînă la mine.
Scrie-mi doar un rînd cu vocale mici
Indescifrabil mi-l trimite la război, aici,
Ce scrisoare ! Chiar fără scrisori
M-ai decapitat tu de atîtea ori.
Spre apus cu fața stai și peste munții goi
Peste marea albastră strigă i o a — a o i).

Măcar o clipă peste munți și zare
Aștept silueta ta prin vis să-mi zboare.
Ține-ți răsuflarea, crește-ți aripi moi
Și zboară peste munți și mări I o a — a o I...

⁂

Dar nimic din lumea asta
Nu am mai drag și mai fragil
Decît memoria încertă
Din anii cînd eram copil.

Îmi sună iarăși în urechi,
Trozнește lumea, dar în mine
Lunecă pași, șoapte perechi,
Răspunsul liniștii devine.

Intram în casa de cristal
Cu fluturele alb în mînă
Și murmuram neînțeles
O limbă de copil, străină

Îngheață fluturu-n zăpadă
Și eu mă chinui memorind
Nu mai țin minte nici o vorbă,
Decît un dangăt vechi și sfînt.

⁂

Și cînd ne vom întoarce-acasă după acest
măcel cumplit
Ne va strivi un lung repaos, o liniște
neașteptată.
Vom medita de ce, deodată și fără sens
ne-am liniștit :
Ce rost mai are proslăvirea sau slava
celor morți odată,

Soții, iubite, învățate cu amantlicul de război,
Dar ne sînt dragi purtînd sub pleoape
sclipăt de lacrimă-argintie.
Cînd voi vedea părul ei negru
care miroase a trifoi
Voi auzi și jurămîntul cel infidel :
pentru vecie...

Nu-mi voi găsi de-acuma locul nici liniștea
în univers,
De grozăviile cumplite acum mi-e inima
prea plină.
Nu vreau nici luptă constructivă (sau poate-o
moarte fără sens
Nici casa voastră, nici livada și nici
a raiului grădină.

În românește de
Elena Loghinovski și
Mircea Micu

Un poet popular:
VLADIMIR VÎSOȚKI

● „Mai incet, ah cătinel / n'ascultați de biciu-ntins în vînt... / Cu așa cai nărăvași n'apuc defel / Să trăiesc, nici cîntul să mi-l cînt" [1]). Astfel își strunea Vladimir Visoțki caii săi, dar nesupunîndu-se aceștia il purtau în galop de pe scîndura teatrului pe platourile de filmare, în sălile de concerte, în turnee. Slujind vreme de 16 ani scena Teatrului de Dramă și Comedie Taganka, acesta intră în firea unor personaje cunoscute : Hamlet, Galileo Galilei, Lopahin. Pentru rolul lui Hamlet este premiat. Joacă în 29 de filme în care creează personaje cum sînt: neuitatul „arap al țarului Petru I", „Un rău om bun" (după „Duelul" de A. P. Cehov) sau geologul care părăsește biroul direcției pentru a săpa cu propriile brațe pămîntul, din pelicula „Scurte întîlniri" [2]).

Primele cîntece compuse pentru filme sînt cele de război. Diapazonul tematicii crește : încredere, risc, ajutor, luptă, speranță, ideea de cuplu în care se înscriu piloți, alpiniști sau oameni obișnuiți.

Imaginea artistului este aproape inseparabilă de chitara pe care o purta cu sine ca o însoțitoare tandră a versului.

Talent multilateral în care artele se îmbină armonios, completîndu-se, Visoțki continuă să suscite interesul nu numai în limitele țării sale. Deși au trecut 8 ani de la stingerea sa, apar mereu discuri, volume de versuri care se epuizează cu o viteză uimitoare, despre artă și viața sa se fac filme, emisiuni.

Harurile sale strălucesc întocmai ca planeta ce-i poartă numele.

Prin însemnările marelui maestru internațional Mihail Tal din ziarul „Sovetski Sport", din 1 ianuarie 1988, — an în care Vladimir Visoțki ar fi împlinit 50 de ani, dorim să completăm imaginea unei puternice personalități.

[1]) „Caii nărăvași", traducere de Mircea Croitoru. „Steaua" nr. 12/1985.

[2]) Împreună cu teatrul întreprinde turnee la : Sofia, Bagdad, Varșovia, Paris. Susține recitaluri la : Paris, Sofia, New York, Roma.

Mihail Tal: „El juca cu plăcere cu negrele"

Niciodată nu am putut presupune că întîlnirile mele cu Vladimir Visoțki, cunoștința cu acest om uimitor va prezenta interes pentru cititor, altfel încă de atunci mi-as fi notat totul mai amănuntit. Dar cine știa...

Ne-am cunoscut în următoarele împrejurări. Era în primăvara anului 1963. Cu puțin înainte mi se propusese să particip la meciul pentru titlul de campion mondial dintre Botvinik — Petrosian, în calitate de observator de șah al ziarului „Sportul Sovietic".

Încă de atunci numele tînărului artist Vladimir Visoțki era destul de cunoscut. Natural, cu adăugarea unei puzderii de legende, dar numele său era cunoscut tuturor.

Comentatorul unui meci are mai mult timp liber decît participantul la meci, iar atunci cînd mi se propunea să merg într-un grup de prieteni unde se afla și Volodea Visoțki desigur îmi găseam timp.

Ni s-a făcut cunoștință și peste cîteva minute am avut sentimentul că ne cunoșteam de o mie de ani. Nu era nimic stînjenitor. Simplu, omul intra în viața ta cu drepturile unui prieten vechi și acest lucru era molipsitor, reciproc.

Acolo era foarte multă lume, nu-i țin minte pe toți. Dorea sau nu Volodea, dar el era întotdeauna în centrul atenției. Cu o insistență de provincial, practic fiecare din cei care intrau la cinci sau zece minute îl ruga pe Volodea să cînte ceva, iar acesta nu putea să refuze categoric pe nimeni. Unele cîntece eu mi le amintesc, în întregime, de atunci.

Uneori Volodea „pleca". Era prezent și totuși pleca. Privirea, pe sub frunte. Mai curînd îndreptată spre sine. Privește dar nu vede nimic. Răspunsuri monosilabice. Îmi spunea : Omul e ocupat, iar noaptea sau dimineața apărea un nou cîntec. El nu sufoca, ci apropia oamenii de el.

După aspect, era un om timid. Impresia pe care mi-o crea, era că bravada lui ținea de mimetism. Însă cu toată „accesibilitatea" lui, dacă doriți, el păstra distanță. Înlăuntrul său pătrundeau foarte puțini. Eu cred că el nu mă lăsa să intru acolo. Dominanta sa era o bunăvoință colosală. Pentru el orice om era bun, foarte bun, pînă nu reușea să demonstreze contrariul.

Despre ce discutam.... Despre ce sînt cîntecele sale. Despre totul. El în aceste cazuri, cum spun șahiștii „juca cu plăcere cu negrele". Orice discuție pe orice temă, o susținea, o prelua, o dezvolta. El poseda un talent minunat, acela de a începe frumos. Dacă îl atrăgea ceva si-l atrăgeau foarte multe, atunci discuția se aprindea.

Sînt întrebat adesea cum am nimerit eu într-unul din cîntecele sale și dacă e adevărat că am jucat zece partide — cărți pe puncte, biliard.

În cîntec am nimerit din pricina rimei, probabil. Toate jocurile pomenite nu le-am jucat cu Visoțki. Dar puțini sînt aceia care știu că am jucat cu el două partide de șah. Îmi aduc bine aminte, că în timpul celei de a doua partide am cerut insistent remiză.

Cîntecul, după părerea mea, l-am ascultat curînd după ce a fost scris. Fischer și Spaski încă nu se așezaseră la masa de șah. Reacția a fost colosală ! Este vorba de poezia „Jocul", scrisă în anul 1972, (înaintea meciului amintit).

Apoi întîlnirile noastre au fost tot mai rare. Volodea era tot mai ocupat, iar eu veneam tot mai rar la Moscova. De cîteva ori i-am telefonat. Era la spectacole.

Cînd am ascultat cîntecele sale noi — înregistrările se răspîndeau cu o viteză imensă — am găsit în ele totdeauna o căldură și o încredere absolută, care se manifestaseră încă din anul 1963.

Toți știu că Gari Kasparov înaintea fiecărei întîlniri cu Anatoli Karpov asculta „Caii", chiar la scorul de 0:4, iar șahiștii sînt oameni superstițioși. Trebuie să spun și acest lucru îl cunosc foarte bine, atunci cînd Karpov se pregătea pentru două meciuri cu Korcinoi, banda la care ținea cel mai mult în cantonamentele sale și pe care o asculta, era banda cu înregistrările lui Visoțki.

În românește de
Doina Antonie Constantinescu

REVISTA STRĂINĂ

● DE REGULĂ, CEI CARE PRIMESC DIN PARTEA REDACȚIILOR GAZETELOR LITERARE răspunsuri în genul „Deocamdată nimic convingător, dar mai trimiteți", nu ajung prea departe în literatură. Există însă și excepții. Una dintre acestea este poetul ceh Oldřich Vyhlidal (1921). S-a format cu greu ca poet, hotărîtoare fiind, probabil, lecturile asidui din marea poezie cehă : K. H. Macha, Josef Hora, Jiři Wolker, S. K. Neumann, František Halas, Jaroslav Seifert (Premiul Nobel pentru literatură pe anul 1984), Vitězslav Nezval.

Astăzi, Oldřich Vyhlidal este unul dintre poeții importanți ai Cehoslovaciei, „un poet al adîncurilor, un căutător de izvoare cu apă vie, un paznic al purității izvoarelor", după cum îl caracterizează criticul literar ceh Václav Kubin în revista „Despre cărți și autori". Este, în același timp, un poet al ținutului natal în care s-a născut și a crescut, atenția lui este concentrată asupra mîinilor tatălui, muncite și bătătorite, dar și asupra mîinilor constructorului de fîntîni, cărora opera sa le dedică adevărate monumente, care devin embleme și simboluri ale liricii lui.

Oldřich Vyhlidal este un maestru de necontestat al sonetului în lirica cehă, iar două dintre multele lui volume sînt scrise sub formă de rondeluri. Lirica lui este mobilizatoare, el investighează conștiințele pentru a-i determina pe oameni să abandoneze carapacea egoismului în care se izolează, pentru a-i face mai buni și a-i ajuta să înțeleagă sensul și rostul lor pe lume, în societatea contemporană. Dintre volumele lui le amintim pe cele mai importante : „Cuiburi pe ape" (1959), „Păsări peste Atlantida" (1963), „Sfînta familie" (1978), „Mîinile tatălui" (1978), „Cascadă" (1979), „Circul" (1981), „Neiertări" (1983).

Oldřich Vyhlidal s-a impus, de asemenea, ca traducător din lirica universală fiind și autorul unei excepționale versiuni în limba cehă din lirica lui Tudor Arghezi, volum apărut în anul 1971 sub titlul „Tudor Arghezi : Testament".

● FRANCIS SCOTT FITZGERALD, UNUL DINTRE AUTORII așazisei „generații pierdute", a atins punctul culminant al popularității sale în anii '20. În cei 44 de ani cît a trăit, a scris patru romane, o piesă de teatru descoperită în urmă cu cîțiva ani și peste 160 povestiri și nuvele. Din seria povestirilor, cele mai importante sînt cele publicate sub titlul „Întîmplările lui Pat Hobby", pe care le-a scris spre sfîrșitul vieții sale furtunoase, petrecută în bună parte la Hollywood, unde a lucrat pentru mai multe societăți cinematografice. Povestirile au fost publicate mai întîi în reviste, iar în volum au văzut lumina tiparului după moartea scriitorului. De atunci volumul s-a reeditat de cîteva ori, ultima dată la sfîrșitul anului trecut.

Liantul povestirilor îl constituie întîmplările petrecute în viața scriitorului și scenaristului Pat Hobby, cîndva o personalitate marcantă a lumii filmului de la Hollywood. Timp de două decenii a lucrat Pat Hobby în cadrul industriei filmului american. Primii zece la lumina reflectoarelor, a stelelor de cinema, a vilelor somptuoase cu bazine de înot : ultimii zece ani într-o lume în care sărăcia se accentua cu fiecare zi, a nostalgiei amintirilor și veșnic cu paharul de whisky în mînă...

Povestirile lui F.S. Fitzgerald, pline de gingășie și idei captivante, de ironie fină și sarcasm, au un pronunțat caracter autobiografic, autorul aducînd în fața cititorului crîmpeie din viața lui, petrecută în lumea fabricii de iluzii a filmului american, care a fost și este Hollywood-ul.

● SCRIITORUL MALIAN SEYDOU BADIAN KOUYATÉ, unul dintre cei mai importanți din țara sa, a împlinit în luna aceasta saizeci de ani. Actualmente trăiește în Franța și este redactor la cunoscuta publicație „Présence africaine".

A debutat în anul 1956 cu romanul „După furtună", care face parte din categoria lucrărilor noii generații de scriitori africani a căror tematică o constituie lupta împotriva colonialismului și împotriva abdicării de la tradițiile africane. „După furtună" este romanul unei întregi generații din lumea satului malian, protagoniști fiind o pereche de îndrăgostiți. De fapt, după o activitate pe tărîmul vieții politice, scriitorul revine la activitatea literară și după ce publică prin diferite reviste un număr impresionant de nuvele și povestiri, editează romanele „Sîngele măștilor" și „Nunta sfîntă". Trăsătura comună a celor două romane o constituie forța cu care pune în evidență aspectele pozitive din lumea satului malian.

În „Sîngele măștilor" viața de la țară este confruntată cu viața de la periferia orașelor, unde lupta pentru existență este acerbă, punînd față în față, pe poziții de neîmpăcat, frați între ei. Scriitorul nu pledează pentru păstrarea tradițiilor de dragul acestora, prin tradiții el înțelege acele valori care au condus la crearea elementelor fundamentale ale societății : respectul reciproc, spiritul de întrajutorare etc.

● CINSTEA DE A REALIZA MONUMENTUL MARELUI COMPOZITOR și poet Franz Liszt i-a fost acordată sculptorului Marosin Istvan. Statuia a fost dezvelită cu ocazia împlinirii a 175 de ani de la nașterea și 100 de ani de la moartea acestuia.

Sarcina asumată de Marosin Istvan nu a fost dintre cele mai ușoare, dacă avem în vedere faptul că multă lume cunoaște creația compozitorului, precum și profilul de vultur al lui Liszt, sculptorul trebuind să realizeze o sinteză între aceste două elemente. Pentru realizarea statuii, sculptorul a folosit o gamă variată de materiale netradiționale : beton din ciment greu, pietre, bronz, oțel, bazalt, o mică cantitate de praf de aur.

Lucrarea executată de Marosin Istvan — pe care fotografia alăturată îl prezintă în atelier în timp ce lucra la finisarea ei — are o înălțime de 2,5 metri și este așezată pe un postament.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

TEME ROMÂNEȘTI ÎN R.P. CHINEZĂ

● „Străbătînd drumurile României" este o carte de reportaje scrise de Fan Hua și ilustrată de Song Limin și Gao Ge. Apărută recent la Editura pentru turism, cartea se deschide cu o dedicație caligrafiată a ministrului turismului, Huan Ke-Hua : „Fie ca florile artei din Carpați să se deschidă mai frumoase pe Marele Zid". Ambasadorul Chen Zhiping semnează prefața acestui volum care prezintă cititorilor chinezi date despre istoria poporului român, despre remarcabilele succese obținute în anii construcției socialismului în patria noastră, precum și despre frumusețea locurilor și a monumentelor de interes turistic.

Un alt volum, „Însemnările vizitei mele în România", semnat de istoricul de artă Hou Lian, tratează cu deosebire subiecte legate de istoria și arta poporului român și prezintă muzee și monumente de artă veche și contemporană românească.

La Editura Beiyne din Taiyuan, provincia Shinxi, a apărut romanul „Ion" de Liviu Rebreanu în versiunea chineză semnată de Zhen Kewen, bun cunoscător al limbii române. Traducătorul semnează și o succintă introducere, cu date despre biografia marelui prozator român și cu unele observații de substanță privind opera lui Liviu Rebreanu necesare receptării acesteia în contextul fenomenului cultural chinez. Amintim că, în 1959 a apărut o primă versiune chinezească a romanului „Răscoala" revăzută și republicată apoi în 1982.

La Editura armatei remarcăm apariția volumelor „Economia și apărarea națională" de lt. col. Simion Pitea și „Eficiența economică în domeniul militar", sinteză de studii, ambele traduse de Hu Weiquan și Chu Yiping.

Fraternitatea poetului și-a poeziei

„Case cascade-n răsărit de soare — Nazim Hikmet în România", de Erem Melike Roman, apărută la prestigioasa editură de literatură universală Broy din Istambul este o carte interesantă, utilă cititorului de pretutindeni, un bogat relief al cuvîntului și al vieții în contextul marilor tensiuni lăuntrice pe fundalul unui timp bine individualizat.

Viața lui Hikmet este viața febrilă, substanțială, a unui jurnalist, a unui intelectual de mare perspectivă în adîncirea original sociologică a unor nuanțe omenești-progresiste care au contribuit la formulări realiste ale cotidianului, la o veritabilă emancipare politică. Scrisă, uneori, într-o recluziune totală poezia sa este deschiderea spre libertate ca armonie a idealului omului total, o echilibrată tușă a durerii dă forță expresiei, visului, intimității caracterizată ca mesaj. Modernitatea sincronă îl așează pe bună dreptate printre marii poeți ai secolului. Dacă ar fi să facem o analiză a poeziei europene de după Maiakovski, Apollinaire, Lorca, Eluard, Quasimodo, practic după un prim și fundamental debut al unei revoluții literare constituită într-un timp relativ scurt și direcționată în special de evoluția societății, fără a ține cont ce literaturi au dat și pe unii și pe alții, poezia lui N. Hikmet se impune din mai multe puncte de vedere ușor și general deductibile. În anii 1951, 1957 și 1962 Hikmet a fost oaspete al României. Profundele relații de comunicare spirituală stabilite cu scriitorii și oamenii noștri de cultură, printre care ar fi de amintit întîlnirea cu Mihail Sadoveanu precum și simpatia marelui maestru, au dat poetului o nouă și imensă încredere în măreția vieții, în omenia și cordialitatea poporului nostru, în statutul literaturii și artei în cadrul noii societăți.

Revistele literare ale acelor ani, în special „Gazeta literară", în care Hikmet a fost deseori solicitat să colaboreze, reprezintă un teritoriu al mersului înainte al unei sensibilități și al unui Om, o limpezire olimpiană a unei vieți de luptător pentru dreptate socială și a unui poet. Traversînd marile experiențe ale avangardei literare, dînd mobilitate și orientare literaturii țării sale, Hikmet a rămas el însuși într-o simbolică împlinire a actului creator și într-o consecventă înțelegere a lumii.

Cartea acestui itinerar românesc este și una din mărturiile personalității sale literare, politice, umane complexe, pe care Erem Melike Roman, de acum o traducătoare prestigioasă, a alcătuit-o cu pertinență însumînd documente, poezii, interviuri, declarații, articole.

Ioan Vieru

● — UNDE AR TREBUI CĂUTATE RĂDĂCINILE AMBIȚIEI POETICE a poporului dv. ? Cumva la Ruben Dario, născut în Nicaragua, fondatorul modernismului latino-american ? a fost întrebat marele poet nicaraguan Ernesto Cardenal, actualmente ministru al Culturii din Nicaragua.

— Cred că da, a venit răspunsul. Povestea despre ambiția poetică a poporului nostru poate fi începută chiar de la Ruben Dario, pe care îl putem considera părintele poeziei nicaraguane moderne. Mă simt dator să subliniez că poporul nicaraguan are un talent înnăscut pentru poezie. Există popoare care excelează în muzică, în pictură sau artă dramatică sau în proză ; nouă cel mai aproape de inimă ne este poezia. Ruben Dario probează măsura talentului poporului nostru în domeniul poeziei. Pe baza creației lui s-a născut în Nicaragua o tradiție care se continuă și astăzi, din poezia lui s-au inspirat mulți dintre urmași. Între poeții noștri au existat totdeauna relații de prietenie, de ajutor, cei mai virstnici au dat totdeauna celor mai tineri o mînă de ajutor, le-au lăsat experiența lor iar cei tineri au învățat din tainele creației lor poetice.

Cred că în felul acesta poate fi explicat marele număr de poeți pe care îi avem. Aș putea spune că de la Ruben Dario pînă în prezent nu a existat nici o perioadă în care creația noastră poetică să fi cunoscut goluri. Iar acest lucru explică în bună măsură dezvoltarea și evoluția poeziei nicaraguane... Majoritatea poeziilor noastre sînt scrise în vers alb. Referitor la tematică, ea conține tot ce îl înconjoară pe om, tot ce îl bucură și tot ce îl doare. Predomină poezia de dragoste, socială și politică. Adică exact caracteristicile poeziei lui Ruben Dario...

● NUMĂRUL SPECTATORILOR LA FILMELE PREZENTATE ÎN ANUL 1987 pe ecranele cinematografelor din R.P. Chineză este de natură să taie respirația oricui : 27 miliarde ! În același an, cinematografia chineză a produs 120 filme artistice de lung metraj, cea mai mare parte a acestora fiind realizate de studiourile din Șanghai, care — după cum se apreciază — dispun de tehnică la nivel mondial.

De cel mai mare interes din partea spectatorilor chinezi se bucură comediile și filmele polițiste.

● ARNOLD SCHWARZENEGGER, CUNOSCUT CAMPION MONDIAL de culturism, este astăzi unul dintre actorii cei mai căutați pentru a da viață pe ecran eroilor filmelor americane polițiste și de aventuri. Creația sa de referință rămîne cea din filmul „Comando", în care joacă rolul unui părinte care luptă prin toate mijloacele — inclusiv prin forța sa de Hercule — pentru a-și salva fiica ajunsă în mîinile unui grup de răpitori.

Recent, el a început filmările la un nou film al studiourilor americane, în care interpretează rolul unui ofițer sovietic de miliție, Schwarzenegger, alias căpitanul Ivan Danko pornește, începînd chiar din Piața Roșie din Moscova, pe urmele unui grup de traficanți de droguri pe care îi urmărește pînă la Chicago. Aici el reușește să-i prindă cu largul sprijin al poliției americane.

La o conferință de presă, Schwarzenegger a declarat că speră ca prin rolul pe care îl va face în acest film, al cărui titlu nu a fost încă fixat, să contribuie la schimbarea opticii pe care americanul de rînd o are despre oamenii din Europa răsăriteană.

● PRODUCĂTORUL AMERICAN JOSEPH PAPP a hotărît să pună în scenă opera-rock „Juno și Avos" a compozitorului sovietic Alexei Ribnikov. Premiera va avea loc pe scena teatrului din cadrul Centrului Kennedy din Washington, după care va urma un lung turneu de spectacole pe întreg teritoriul Statelor Unite. Cu ocazia Anului Nou 1989, opera „Juno și Avos" va fi prezentată la New York.

Interpreții sînt selecționați din toate statele confederației americane și ei sînt atît cîntăreți de operă cît și actori de teatru. Regia i-a fost încredințată lui Richard Forman, autorul mai multor spectacole de avangardă pe scenele teatrelor americane.

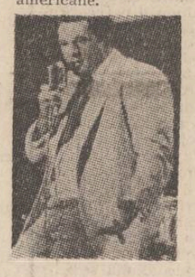

Robert de Niro în „Taurul furios"

● DESPRE ROBERT DE NIRO SE SPUNE CĂ ESTE obsedat pur și simplu de arta actoriei. Acum, la 42 de ani ai săi, el este una dintre personalitățile cele mai marcante ale vieții cinematografice internaționale. A debutat în anul 1965 în „Nunta" (Wedding Party), filmul regizorului Brian de Palma, după care au urmat : „Șoferul de taxi" (Taxi Driver) „Regele comediei" (King of Comedy), „New York, New York" și „Taurul furios" (Raging Bull), toate în regia lui Martin Scorsese. Pentru rolul boxerului Jak la Motta, din acest ultim film, a fost distins cu Premiul Oscar. Dintre ultimele filme ale lui Robert de Niro, amintim : „Vînătorul de căprioare" (Deer Hunter), „A fost odată o Americă" (C'era una volta America), „Misiunea" (Mission), „Incoruptibilii" (Untouchables), în care a dat viață lui Al. Capone, „Inima lui Angel" (Angel Heart). La valul filmului de la Moscova, din vara anului Festivalul filmului de la Moscova, din vara anului

Toate filmele în care a jucat Robert de Niro s-au bucurat de mare succes. Mai puțin aclamat a fost filmul regizorului italian Sergio Leone „A fost odată o Americă". De ce ?

„Întregul an cît au durat filmările am trăit cu teama că filmul va fi un fiasco, întrucît el înfățișează, nu tocmai exact, o istorie a Americii de azi. Pentru americani este destul de dificil să se ocupe de propria istorie, dar cu atît mai rău este cînd acest lucru și-l propune să-l facă un european, în cazul de față Sergio Leone", declara Robert de Niro într-un recent interviu publicat în revista „Epoca" din Milano.

Performanța reporterului de la „Epoca" de a-i smulge un interviu lui de Niro trebuia apreciată ca atare, dacă avem în vedere că în întreaga sa carieră actorul a acordat numai cinci interviuri, acesta fiind în ordine cronologică al șaselea.

ACASĂ

Mărturisire melancolică

Cînd m-apuc să scriu (povestire sau articol) sînt tot atît de nepregătit de scris ca un copil care joacă la tombolă și cîștigă numai cucuie-n cap. Scriu două-trei-patru pagini doar cînd port în mine o poveste răsucită pe dou' de părți (de articole aproape că-mi e frică să mai mă apuc). Ea, povestea, se încheagă dintr-o experiență îndelungată, din înnoiri și înnodări în pragul supranaturalului sau, cel puțin, din niște clipe de zbucium care-mi zleiesc nopțile. În orice povestire (a mea numai?) există puțină moarte, multă durere și neapărat o mare bucurie de care n-am fost conștient în clipa în care-am trăit-o. A povesti înseamnă a nu muri? Nu știu. Fapt cert e că nu vreau să mor și de aceea povestesc. Crîncen e să înțelegi că tinerețea s-a sfîrșit chiar atunci cînd ai început să știi ceva — nu prea mult, totuși îndeajuns cît să nu mai fii niciodată tînăr.

Azi nu mai vreau să scriu articol de sport. De altminteri, în săptămîna asta, nici nu e mare lucru de spus. De aceea, reproduc două notații făcute în caietul meu de însemnări. 1) — aprilie 1986: Va trebui să înșir aici, cînd și cînd, cîte ceva din ce-mi povesteau, în seri tragice, Zaharia Stancu și Horia Lovinescu. Toate despre iubiri neîmplinite. 2) — 17 mai 1986, 1,30 noaptea —

Eminescu e neamul românesc. Dincolo de el se întinde, desăvîrșită, neființa.

Dacă l-aș fi cunoscut aș mai fi scris?

Citindu-l, omul din mine se-mbogățește numai de uimire.

Demnitatea poartă numele lui.

În ce privește neamul românesc, el este învierea din morți și Voievodul nestins.

Nimic în afara lui.

Dar va fi fost cu adevărat???

Cel ce-l va urma va fi o rană veșnică.

S-aude în arbori un cîntec de cuc: polenul unui vers semnat de el.

În mine, chipul lui ia ființa deznădejdii.

Stăpîn peste cuvintele dintîi. Veșnicia.

Firea, ca esența universală, se întîmplă prin marii săi aleși: Eminescu, Blaga, Arghezi, Bacovia...

Sînt adînc încredințat că uriașa decepție a lui Eminescu va fi fost: de ce? pînă unde? de ce!?

A fost un zeu trimis să cunoască Pămîntul și nu i-a plăcut ce vede. Și a preferat să moară decît să ne pirască (Rău a făcut!?)

E atît de aici încît mă cuprinde frica de a nu-l vedea intrînd pe ușă...

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca Județeană MUREȘ

ANUL XXXI
21
(1 358)
Simbătă
21 mai
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

DEMOCRATISMUL CULTURII

Este evident că, în ansamblul preocupărilor societății pentru atingerea acelor înalte țeluri ale socialismului și comunismului, conștiința revoluționară, spiritul revoluționar au acea menire mereu vie și amplă de a descoperi în om și în oameni izvoare noi de voință și abnegație, noi capacități de gîndire și acțiune, în temeiul celei mai active capacități morale, politice și profesionale. Sub impactul atîtor și atîtor cuceriri ale cunoașterii umane în toate domeniile de activitate și cu implicații în sfera tuturor preocupărilor muncii și vieții, ale creației materiale și spirituale, capacitatea de conștiință nu este niciodată definitivă ; ea nu închide orizonturile de aspirație și propensiune economică, morală sau socială, ci, dimpotrivă, le susține și le sporește în amplitudine, consacrîndu-le ca repere într-o neîncetată și laborioasă devenire. Conștiința politică înglobează și definește în același timp toate stările materiale și spirituale ale unei epoci, ea este mișcarea de fapt a ideilor, matricea lor. Prin cîmpul de boltă al gîndirii politice și ideologice trec, fără a se confunda, și literatura și arta, forța lor ideatică. De aceea creația nu este și nu poate fi azi numai o preocupare de interes restrîns și cu efecte minime. Ea intră în zona de gravitație a întregii societăți, este realitatea acesteia în plan spiritual și expresia ei de importanță majoră sub raportul reprezentării artistice. Își împlinește menirea estetică și educativă activizînd forța de conștiință și sensibilitatea colectivă, intră în permanență sub unghiul de incidență al acestora, se trage de la izvoarele vii ale realității și se întoarce către acestea mai plină, mai proaspătă și întotdeauna încărcată de noi și noi semnificații.

Pledoaria pentru autenticitate este intrinsecă vocației creatoare și de aceea spiritul responsabil, de aceea cunoașterea și asumarea prin talent și după cauze mari a realității, de aceea angajarea. Democratismul culturii emană, în esența sa, de la democratismul însuși al societății, al realității în continuă transformare și în continuă ascendență de mijloace și forme noi de perfecționare. Democratismul culturii se manifestă nu numai prin ceea ce servește — formarea și afirmarea unei conștiințe noi, înaintate, această bătălie angajată în om, în gîndirea și practica sa — ci și prin tot ceea ce acest democratism aduce din inima realității și selectează ca trăsături de fond ale unui timp și ale unor deveniri în permanență modelatoare, profunde, viabile. Faptul de viață, altfel spus, ridicat la puterea ideilor, faptul de viață care să probeze frămîntări și atitudini de conștiință revelatoare. Faptul de viață și eroi înfăptuitori pe care se sprijină democratismul culturii și artei.

Perspectiva de ansamblu în care sînt chemate să se înscrie cultura și arta este aceea a angajării, a responsabilității, a contribuției reale de gîndire și sensibilitate pentru ca, prin specificul lor, să se constituie într-un puternic factor de conștiință nouă, revoluționară. Este și acesta un aspect printre multiple altele care explică și implică în același timp însuși democratismul și preocupările întregii societăți. **În întreaga activitate politico-educativă** — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — **va trebui să angajăm cu și mai multă putere uniunile noastre de creație din domeniul literaturii, muzicii, artei plastice. Ele trebuie să participe activ, prin toate operele lor, la promovarea concepției revoluționare, a principiilor socialiste, a politicii partidului nostru, la ridicarea nivelului general de cultură al maselor, al poporului.** Magistralul document care este **Expunerea cu privire la unele probleme ale conducerii activității economico-sociale, ale muncii ideologice și politico-educative, precum și ale situației internaționale** și prin care secretarul general al partidului pune în dezbatere o vastă arie de preocupări și cerințe ale actualității, se adresează cît se poate de exact și omului de cultură, literaturii și artei, creației în general. Se află în acest document însuși modul de abordare a realității, spiritul caracteristic marilor elaborări și construcții care fac din actul de creație un act al democrației și al conștiinței revoluționare. Iar angajarea este modul de viață al culturii și artei, ea este condiția, cel puțin morală, a creatorilor de artă.

Luceafărul

150 DE ANI DE LA NAȘTEREA LUI NICOLAE GRIGORESCU

Intemeierea culorii

Copilul născut la 15 mai 1838 în comuna Văcărești, fiul arendașului Ioan, își redescoperă copilăria în icoanele lui Chladek și jocul naiv în dulceaga pietate a zugravilor.

Natură veselă și curioasă, scormonitor din fire și de o sinceritate fără opreliști, Nicolae Grigorescu luminează cu privirea sa lucrurile din preajmă. Un copil pictează **Izvorul tămăduirii**, un copil pictează pe o bucată de satin albastru scena **Lamentațiilor** ; este prima zi a unui colorit cald și nuanțat, prima zi cînd tonalitățile de roșu devin flăcări și fiecare pată de culoare pîlpîie, inclusiv veșmintele martorilor acelui sfîrșit năprasnic.

Un copil urcă pe bolțile Agapiei. Un copil termină icoanele la mînăstirile de la Căldărușani și Văratec. El mută culoarea în cuvînt. Mihail Kogălniceanu admiră puterea, viața culorii, intuiește în Nicolae Grigorescu pictorul de mai tîrziu și, în calitatea sa de ministru de externe, îl va trimite cu o bursă la Paris.

Nicolae Grigorescu va lua cu el pulberea argintie a cîmpiilor dunărene, melancolia frunzișului galben de sub cerurile moldave, cîntecul liric din peisajul frămîntat al țării.

Timidul cu chip de fecioară dunăreană intră în saloanele de la Luvru și învață lecția luminii de la violentul Géricault și tulburătorul Rembrandt, de la Prud'hon și Rubens descoperă poezia trupului femeiesc, dialogul discret dintre lumini și penumbre.

Fire incandescentă, spontană, se apropie de spiritul impulsiv al Barbizonului ; aude în somn murmurul apelor, foșnetul melancolic al pădurii, în vis vede aurul polenului și frunzișul metalic pe obrazul toamnelor.

Se roagă la lumina dimineții cu Millet și Corot. Se însingurează în **Apusul de soare** cu **Bătrîna de la Barbizon** ori rătăcește în căutarea poienilor de lumină prin pădurea de la Fontainebleau.

Înzestrat cu puterea uitării și o rară noblețe a selecției motivelor, Grigorescu rupe repede cu lecțiile Senei și „arta sa ca un cîntec de pasăre" (H. Focillon) revine în Nordul Moldovei, de unde începe primul prag al picturii românești moderne prin **Podul calicilor**, primul semn al libertății sale în fața naturii.

Primul spirit artistic care se descătușează de tarele academismului și de bizantinismul iconografic, grație structurii sale romantice, de o mare forță lirică. Se uită pe sine fără sfială și se redescoperă în natura lui viguroasă trăind, rînd pe rînd, senzaționale disponibilități și deschideri în vaste arii tematice și în noutățile de limbaj plastic european.

Sufletul și ochii lui Grigorescu se contopesc cu priveliștea românească ; el este spațiul adevărului luminos revelat prin pictură, starea lui lirică, ingenuă în mijlocul naturii — natura fiind pentru pictor cercul complet al vieții.

Cînd fuge vremea prin inima și pe fața artistului, pînzele lui devin martorii vremii ; expresia unei conștiințe active. Așa sînt momentele anului 1877, schițele și desenele din Războiul de Independență în care accentul cade pe starea de spirit, pe atmosferă și mai puțin pe calvarul grotesc al măcelului ; o memorabilă atitudine artistică și patriotică în același timp, mărturie de deschidere europeană așa cum mai tîrziu o va face Picasso ori mai devreme super-lucidul Goya. Este momentul împlinirii artei grigoresciene.

El a ales totdeauna aerul sănătos din om și din natură ; uită durerea, urîtul, tristețile, răul. Primul semn în cîmpul artei de uitare a românului și de continuă inseninare. Lumina lui deschide ferestrele binelui, ale eternei frumuseți din om și din natură. În culorile lui el însuși este inefabilă plutire. Frunzele din arbori sînt fluturi și chipurile oamenilor orchestrații florale. Drumurile de țară, chipurile de țărănci, de copii și bătrîni, pădurea și umiditatea aerului se mută din imaginea reală în cea ideală, genialul pictor se contopește cu idealul său artistic, cu libertatea de a fi.

Grigorescu este aspirația naturii înspre cîntec, fire explozivă așa cum sînt, martore prin vreme, desenele și pînzele sale care divulgă o exacerbată sensibilitate visătoare, un geniu al desenului și deopotrivă al culorii.

Este cel mai mare pictor român pentru că a dăruit picturii românești un sens viu, a eliberat pictura din temnița convenției așa cum desăvîrșitul său contemporan, Eminescu, a eliberat și sporit hotarele poeziei, restituindu-ne o conștiință culturală și deopotrivă o conștiință politică esențial activă.

Culorile la Grigorescu au sonoritățile doinei, spiritul privighetorii și fantezia luminii. De aceea pînzele sale cîntă, iar inima noastră plînge în dialog cu acest etern îndrăgostit.

Tonurile cresc și descresc pînă se sting într-un acord cu infinitul. El este primul creator care își mută atelierul în natură, în stradă, pe cîmpul de bătaie, și modelul în pădure ori pe țărmul mării.

Cu Grigorescu se naște pictura românească. Prin el se botează valorile de mai tîrziu : vigoarea temperamentală a lui Andreescu, serafismul lui Luchian, libertățile lui Petrașcu și Ressu, fascinanta culoare la Ciucurencu ori la Corneliu Baba.

Izvor nativ fiind, Grigorescu s-a zidit întru sine și neam într-o imensă fîntînă în a cărei limpezime ne regăsim imaginea sufletească, în oglinzile căreia se așează stratificate sentimentele și istoria afectivă a românilor.

Ion Iuga

Anotimpul faptelor

O primăvară timidă, ca un început de pace, își despletește steagurile albe ale livezilor în floare la fereastra calendarului.

Chenarul bilanțurilor din industrie, din agricultură, din construcții și din creația spirituală este tot mai exigent, oamenii drămuind cu multă cumpănire responsabilă procentul plus de procentul rămășiță și propunînd, astfel, apropiatei plenare a Comitetului Central al partidului o agendă de lucru întocmită exact așa cum a recomandat tovarășul secretar general Nicolae Ceaușescu în atît de profunda și cuprinzătoarea „Expunere cu privire la unele probleme ale conducerii activității economico-sociale, ale muncii ideologice și politico-educative, precum și ale situației internaționale", adică o agendă alcătuită cu fapte, cu idei și soluții, chiar acolo de unde vin delegații muncitorilor, țăranilor și intelectualilor, adică în atelierele lor, lîngă brazdele proaspete sau în bibliotecă.

Încă de pe acum, viitoarea plenară și-a ales astfel în unanimitate ca spirit tutelar respectul pentru muncă, cinste și competență. Nu mai este nici loc, nici timp pentru improvizație și pentru impostură.

Nu este prima oară, e adevărat, dar de această dată secretarul general al partidului a reamintit cu toată fermitatea că de la înălțimea acestui moment al istoriei noastre, de unde se văd cu limpezime și împlinirile, dar și lucrurile făcute numai pe jumătate, este mai necesar ca oricînd „să dezvoltăm puternic spiritul revoluționar în muncă, în gîndire, în toate domeniile, să acționăm cu hotărîre împotriva a tot ce este vechi și perimat, a ceea ce nu mai corespunde actualei etape și să promovăm cu îndrăzneală noul, ceea ce se afirmă ca o necesitate a dezvoltării societății, atît în ce privește forțele de producție, cît și în știință, în învățămînt, în cultură, în întreaga dezvoltare economico-socială".

Înmănunchind în recenta Expunere cele trei dimensiuni de prioritate subliniată cu majusculele unei analize profunde și concrete : conducerea activității economico-sociale, munca ideologică și politico-educativă și activitatea internațională, secretarul general al partidului a onorat din nou activitatea de creație, subliniindu-i calitatea de componentă importantă a procesului de formare a omului nou. În Expunere se subliniază : „În întreaga activitate politico-educativă va trebui să angajăm cu și mai multă putere uniunile noastre de creație din domeniul literaturii, muzicii, artei plastice. Ele trebuie să participe activ, prin toate operele lor, la promovarea concepției revoluționare, a principiilor socialiste, a politicii partidului nostru la ridicarea nivelului general de cultură al maselor, al poporului".

Este un plan de muncă foarte concret, care ne reamintește faptul că rosturile literaturii au fost cuprinse încă în frumosul îndemn rostit de tovarășul Nicolae Ceaușescu la cel de-al III-lea Congres al educației politice și culturii socialiste : „Literatura trebuie să realizeze opere care să redea, cît mai variat ca stil și formă, marile realizări obținute, să înfățișeze epopeea transformării revoluționare a patriei, să oglindească lupta revoluționarilor comuniști și democrați în anii ilegalității, lupta întregului nostru popor pentru edificarea noii societăți — opere care să stea la baza educației patriotice, revoluționare a tineretului patriei noastre".

Este, prin urmare, un adevăr care nu mai are nevoie să fie demonstrat, acela că, în marele efort istoric de construire a societății socialiste și comuniste, rolul conștiinței — de fapt, rolul acestei spiritualități îndelung și minuțios modelată care este conștiința — devine cu atît mai important, cu cît sînt mai importante — și acestea sînt mereu mai importante în fiecare zi — implicațiile pe care realitatea nouă le determină și le dezvăluie în fiecare ipostază a evoluției activității sociale și umane, de la munca fizică cea mai concretă pînă la tulburătoarea alchimie din laboratorul în care se alcătuiesc, se decantează și se afirmă, apoi, valorile spirituale autentice.

Deloc întîmplător, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a referit la acest aspect și în Raportul prezentat la Conferința națională a partidului, subliniind faptul că „Pentru a asigura înfăptuirea Programului partidului, înaintarea spre comunism, este necesară dezvoltarea puternică a conștiinței revoluționare, ridicarea continuă a nivelului politico-ideologic, a conștiinței socialiste a comuniștilor, a tuturor oamenilor muncii".

De la înălțimea acestor exigențe calendarul nostru de suflet ne îndeamnă întotdeauna în anotimpul fiecărui început de floare să respectăm, alături de toate fructele împlinirilor și lungul drum al trudei către ele, adică drumul cel mare și drept al nesomnului și al încrederii în ziua de mîine a muncii. Și în acest respect pentru osteneala cinstită și demnă dintotdeauna a oamenilor acestui pămînt se poate citi cel mai limpede și mai adevărat răspuns al scriitorilor români la tot ceea ce se așteaptă de la ei.

Este un răspuns care se poate citi atît în limba română — între coperțile tuturor cărților frumoase care îmbogățesc acest început de mai al sănătății recoltelor viitoare — cît și în toate celelalte limbi în care gîndul de bine și de pace românesc s-a împrietenit cu cititorii de la un capăt la altul al lumii, povestindu-le întîmplări adevărate dintr-o țară care și-a ales cu luciditate și înaltă răspundere viitorul, iar scriitorul este pe deplin conștient de comandamentele morale ale prezentului și responsabil prin tot ceea ce face, în fața propriei conștiințe și în fața tuturor celor care îl citesc. Aceasta pentru că în toate cărțile frumoase trăiesc faptele de astăzi și de ieri ale țării și transcrierea lor cu majusculele angajării și responsabilității este cel mai frumos început de primăvară — al liniștii și al păcii — pe care și-l poate dori un scriitor român de azi.

Teofil Bălaj

L-am cunoscut pe Vianu

Am ezitat mult timp să răspund invitației de a îl evoca pe Tudor Vianu prin amintiri personale. Unul este limbajul reflecțiilor, meditațiilor despre om și operă, altul, cu totul altul, oarecum paralel, celălalt, pîndit de literaturizare. Cum nu doresc să produc niște explicații parazitare pentru verdictul critic, cît să formulez (fără reinterpretare) imaginea unei identități sufletești, mă rezum să consemnez aici, obiectiv, aproape documentar, cîteva împrejurări de viață în care ne-am întîlnit.

Să restitui, așadar, istoria lor simplă și, pentru mine, memorabilă.

Am mai spus că Tudor Vianu s-a autoconstruit, înțelegător de căutările celorlalți, mai ales dacă erau tineri. Insistența pe care a pus-o să dea sfaturi, să fie **de ajutor**, să înlăture dezolări, șocuri, îmi vine în minte acum, cînd simt nevoia și chiar dreptul să spun că a fost și profesorul meu.

Mă transferasem în anul I la Filologie, după două luni și jumătate de mers, tot mai stingherit, la Institutul de Construcții. Aici dădusem examen de intrare și fusesem admis în vara anului 1951. Însă mi se cerea să refac fiecare desen tehnic pe care îl aveam de executat. La două săptămîni după transferul aprobat la facultatea de limbă și literatură română am colocviu cu Tudor Vianu. Profesorul nu mă zărise vreodată nici la cursuri nici la seminarii. Se declară surprins că abia acum dă cu ochii de mine. Povestesc ce mi s-a întîmplat. Aha, comentează amuzat profesorul, nu ai talent la desen... Liniile pe care le tragi sînt șovăitoare, calculezi prost unghiurile. Crezi că aici este mai ușor... da ? Și la noi se trag linii — desenul cu ajutorul vorbelor este încă mai greu. Să nu fi băgat de seamă că orice cuvînt, cît de simplu, are zeci de muchii ? Mai devreme ori mai tîrziu muchiile astea netezesc greu colțurile vieții. Tinere, îți doresc succes, pesemne că știi, toate cîte sînt pe lumea asta tind spre perfecțiune. Va trebui să înveți să desenezi... Noi ducem cu noi, în caligrafia ființei, tacit, un dar. Amintește-ți de el cînd ți se cere să vezi, dacă simți, cum treci în liniile lui... peste capcanele desenului. M-aș bucura să înveți să tragi liniile...".

Port cu mine și astăzi acest legat. A fost o șansă, o mare șansă ca el să-mi fi fost adresat de Tudor Vianu. Deși argumentele sale, întoarse pe toate fețele, au atras și fulgere.

Cînd, mai încolo, prin 1958—1959 am trecut prin niște dificultăți, și morale și materiale, Tudor Vianu, ca președinte al Comisiei naționale UNESCO mi-a avansat o sumă importantă de bani ca să întocmesc o bibliografie „Gustave Flaubert în România". De fapt aceasta, executată numai în parte, a stat la baza primei mele monografii dedicate marelui prozator francez. Interesant pentru maniera sa elegantă de a fi înțelegător a fost modul cum mi-a sugerat o inițiativă de cercetare. Eram fără vreun proiect mai ambițios și cu mult timp liber la dispoziție. Vianu mi-a cerut o ofertă pe care să noteze reflecția lui dinainte favorabilă. A pus, totuși, o condiție. Anume să realizez, să materializez în cît de mică măsură, o punte nouă pentru mine spre un subiect ambițios. „Alege-ți un autor și caută singur probele actualității lui". În mod paradoxal l-am ales pe Flaubert. Nu părea un autor actual, cel puțin în 1958 ! Iar eu intenționam să demonstrez contrariul ! Cu probe. Pe Vianu alegerea mea l-a bucurat vizibil. După ce am scris primele capitole și le-am bătut la mașină, i le-am arătat. Mi-a dat alt sfat extrem de util. „Dat fiindcă lecturile îți sunt prea proaspete, lasă o vreme de o parte redactarea ca să vezi clar, înlocuiește nesațiul amănuntelor cu interogația sintetică. Apoi întoarce-te la masa de scris".

Așa am și făcut. Însă, vai, cînd am fost gata, Vianu murise de cîteva luni, după un infarct. Devenirea cărții mele i-o datoram și am stat în cumpănă dacă să nu i-o dedic. M-am temut să nu par multora, care nu ar fi înțeles gestul, interesat de o publicitate abuzivă...

Pentru probitatea marelui profesor și exeget mai stă mărturie și o altă experiență. În anii cît am lucrat ca redactor la **Gazeta literară** l-am vizitat de cîteva ori cu treburi impuse de colaborarea lui Vianu la pomenitul periodic. Profitul meu era neîntrerupt contracarat de ezitările cu care Vianu alterna dorința să lucreze la cărți importante și tentația jurnalistică ce îl încerca. În fapt, această din urmă ispită lucra din plin. Vianu ținea o cronică dramatică în **Contemporanul**, publica, intermitent, felurite însemnări în **Gazeta literară**, dădea la **Radio**, cu un dar pe care nu îl etichetez de tineresc, deși parcă era așa, un fel de consemnări din realitate. Mai era prezent în **Viața românească**, în **Tribuna...**

Cînd îl abordam ocolea să-mi spună la ce lucrează, probabil fiindcă, pe șantier, nu mai avea mari teme, excepție făcînd dizertația sa despre **Cîntare omului**, vastul poem arghezian. Cum se știe, lucrarea a apărut postum.

Mă avertiza mereu că are să întrerupă colaborarea la **Gazetă...** ca să-și rezerve timpul necesar pentru a revedea, pe coordonate îmbogățite, **Arta prozatorilor români**. Nu i-a mai fost dat să concretizeze proiectul.

Însă nu uit că l-am privit cum își sortează fișele în vasta lui bibliotecă, gata ca un corăbier să iasă în larg. Unele ticuri expresive îmi spun multe și astăzi. Inclusiv acela de a cotrobăi mereu prin ungherele memoriei. Zicea, glumind, că sînt unghere fierbinți... Fără complicitatea lor, imaginația rămîne neputincioasă. Cum și spiritul critic pierdut printre himere dacă nu îi vine în sprijin un miraj. Ce fel de

H. Zalis

Continuare în pag. a 6-a

ÎNTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI»

Topos sătmărean

O generație de oameni ai spiritului care s-au adunat și au pus pe picioare un cenaclu județean, trăind, muncind și scriind aici, la Satu Mare, conturează deja profilul unui topos sătmărean. Faptul merită menționat cu atît mai mult cu cît prezența acestor scriitori prin revistele literare din țară și pe la edituri se bucură de o apreciere unanimă și din partea criticii literare. Cantitativ vorbind, numărul celor treizeci de cărți apărute, care îmbogățesc zestrea literară sătmăreană, constituie un argument substanțial pentru recunoașterea unui climat cultural de efervescență creatoare în Nordul extrem al țării. Calitativ, constatare comună tuturor creatorilor de aici, e vorba de o îndrăzneață tentativă a scriitorilor de a depăși provincialismul desuet, închistarea într-o formulă care să limiteze elanul și inițiativa. De aici vine și diversificarea registrelor de afirmare a talentelor sătmărene, deschiderea lor spre modern și nou.

În domeniul poeziei, cea mai solidă pîrghie a acestui spațiu literar, RADU ULMEANU reprezintă o voce lirică distinctă. De la volumul de debut, **Patinoar** (Editura Cartea Românească, 1979), pînă la **Sintagmele nopții** (Ed. Eminescu, 1987) poetul rămîne consecvent în configurarea unei tematici și în mînuirea unui instrumentalism poetic. **Un domeniu al meu** (1982) și **Astrele negre** (1983) i-au stabilizat fulgurațiile lirice în registrul elegiac. Lirismul promovat de Radu Ulmeanu mizează pe straturile obscure ale existenței și se așează sub zodia nocturnului. Aparent o poezie a concretului, a datului imediat, lirica sa se concentrează în jurul unui lirism meditativ, un fel de spectru concav în care imaginile se amestecă în virtutea unei spontaneități imaginative, voit dezlănțuite. O poezie angajantă, socială, îmbinată cu patosul baladesc, promovează VASILE TARȚA. Autor a două volume de versuri, poetul plasticizează actul confesional, părînd într-un peisagist obiectivizat în cadrele spațiale și temporale ale naturii. Lirismul său, în special cel din **Priveliști interioare** (Ed. Albatros, 1983), deși timid abordat în latura intimă, recomandă un poet echilibrat, a cărui evoluție lirică surprinde îndeosebi în registrul social. De altfel, volumul **Călătoria prin scorbura teilor** (Ed. Dacia, 1986) adîncește mai mult condiția poetului ca spirit, într-un joc lucid cu poemul creat de el. Cu **Vieți paralele** (Editura Dacia, 1985), ION GHIUR desfășoară în acest al doilea volum, caligrafia unui lirism reflexiv, care mizează pe sensibilizarea extremă a stării poetice. E vorba de o poezie a transcenderii realului cotidian în motivul dublului ontologic. Lirica peisagistă, erotică și de meditație se substituie la Ion Ghiur printr-o întoarcere în sine, de unde emană tenta sapiențială, livrescă. ION VĂDAN debutează cu **Borgum centenarium** (Editura Albatros, 1983) sub auspiciile unei poezii deschise orientărilor moderne, dar care reorganizează materia lirică după formula unei poezii de conștiință artistică. Ciclul care a dat și titlul volumului (denumire medievală a orașului Satu Mare), adună meditațiile din primul ciclu și notele elegiace din ultimul. Se înmulțesc aici interogațiile retorice, fantazările

Cornel Munteanu

Continuare în pag. a 4-a

ÎNSEMNĂRI

Aproape de vară

Să mergem s-o vedem, s-o primim cum se cuvine, cu palmele noastre fremătătoare să-i prindem palmele înmiresmate de iasomie și caprifoi, să mergem spre zumzetul ei incomparabil, spre revărsarea de culori, spre năvalnica dorință de viață.

Să adie vîntul începător, în văzduh să se rotească, îmbătate, păseri măiastre perechi și-un zvon copilăresc să-mplinească această măreață intrare în neasemuitul tărîm al verii.

Să mă chemi abia șoptit, să mă chemi fără cuvinte, numai cu privirea, numai cu gîndul spre drumul șerpuitor dintre viile Pietroaselor, să pornim spre orizontul vălurit al Rodnelor, să prindem un sunet fermecat din polifonia pădurilor din nord, să ajungem la un țărm visat, acolo unde neobosita răstoarnă val după val și să strîngem țara în sufletul nostru cald, adevărat.

Și unda ierbii proaspăt cosite, umărul dealului și șerpuirea rîului și fruntea alburie a Ineului, poiana înrourată și orașul stropit cu trandafiri, vîntul unduitor prin cireși și amiaza cea amplă să fie toate ale noastre și să ne bucurăm de ele în tihna minunatei noastre neliniști.

Aproape de vară, cu vîntul în plete, nehotărîți și stîngaci, să scriem pe aer cele mai frumoase poeme ale noastre, pe care nu le-ar putea citi decît suflarea emoționată a pădurii, lanul unduitor, grația misterioasă a viei.

Aproape de vară, sufletul meu e un copil cu ochii răsturnați în cer, navigînd liber pe mările apropiatului cireșar.

Draga de ea, vara...

Cleopatra Lorințiu

Biblioteca județeană
MUREȘ

OPȚIUNI ALE CRITICII ȘI ISTORIEI LITERARE

Opțiunea Eminescu

e există în rîndul „specialiștilor" o conduită reticentă față de munca de documentare în cercetarea literară și cei care îi acordă atenția cuvenită sînt tot mai puțini. Se pornește, mărturisit sau nu, de la lecțiile și conferințele lui G. Călinescu, comparate, prin strălucirea expunerii, cu fîntînile arteziene. Lecțiile și conferințele sale se susțineau însă pe o uluitoare documentare, pe care însă profesorul și conferențiarul nu o prezenta ca materie în sine în fața auditoriului său. **Cronicile optimistului** erau prevăzute cu aparat critic, pe care profesorul îl reținea, înainte ca textul să ajungă în paginile **Contemporanului**, unde se tipăresc mai întîi. Profesorul întreprinde cu colectivul Institutului de istorie literară și folclor în anii 1952—1960, cînd mi-am pregătit și susținut doctoratul sub conducerea sa, ample investigații în arhive, publicațiile din secolul trecut și cercetări pe teren, pe urmele scriitorilor. Publicația care sta permanent în atenția sa era **Monitorul oficial**, o adevărată mină de informații. Sînt cercetători din zilele noastre care nu au deschis niciodată această publicație. Acțiunea amplă și sistematică de investigare a arhivelor și a publicațiilor, întreprinsă sub îndrumarea sa strictă, se reflectă în acel bogat și de neocolit „material documentar", publicat în revista **Studii și cercetări de istorie literară și folclor** din acei ani. Materialul documentar adunat atunci stă și la baza monografiilor sale **Nicolae Filimon** și **Grigore Alexandrescu**, tipărite mai întîi tot în revista Institutului de istorie literară și folclor, și el stă și la baza completărilor pe care le face în **Istoria literaturii române.**

G. Călinescu întreprinde, tot atunci, și noua elaborare a exegezei sale consacrată operei lui Eminescu, din care tipărește treptat în revista instituției pe care o conducea. Îi plăcea să spună, poate nu fără ironie, că știa un singur scriitor, Eminescu, și recomanda ca fiecare cercetător să se orienteze asupra unei personalități importante a culturii și literaturii noastre. Am urmat acestui îndemn cînd m-am oprit la Ioan Slavici și „lumea prin care a trecut". Această „lume" începe în 1848, la nașterea prozatorului transilvănean și se încheie la moartea sa în 1925. Marile figuri ale literaturii noastre : Maiorescu, Eminescu, Creangă, Caragiale, Coșbuc, Sadoveanu, Arghezi sînt contemporanii săi. Am editat teza de doctorat a lui G. Călinescu. **Avatarii faraonului Tlă**, ca un omagiu postum adus profesorului meu și am inclus în **Anexe** o serie de documente care au stîrnit nemulțumirea unora din contemporanii săi.

Exemplul culturilor din alte țări, propus istoricilor literari să fie urmat, ignorează faptul că țările respective au beneficiat de condiții favorabile de dezvoltare socială și politică. Aici stă explicația că acolo s-au putut întocmi, totuși într-un timp îndelungat, **corpusuri** de documente literare, biobibliografii pentru marii scriitori, ediții integrale, pentru unii scriitori chiar mai multe. Progresele realizate și la noi, îndeosebi în anii din urmă, sînt incontestabile. Sînt de remarcat colecțiile de documente, bibliografiile unor publicații literare, științifice și culturale, biobibliografiile unor personalități din istorie și literatură. Noi însine am întocmit trei asemenea biobibliografii : **Ioan Slavici** (în colaborare), **Lucian Blaga** și **Ion Agârbiceanu** și mai avem una gata : **Tudor Arghezi.** Este totuși surprinzător că o acțiune ca aceasta a intrat într-un con de umbră de cîțiva ani. Nu a scăzut interesul forurilor noastre culturale pentru pregătirea instrumentelor de lucru și nici a editurii specializate în tipărirea lor. Sînt tot mai puțini, din cei foarte puțini, pregătiți să se autosupună unei discipline severe de cercetare, cu un mare volum de muncă și de-o durată de cel puțin un deceniu. S-a încetățenit și practica de a nu fi citate asemenea instrumente de lucru, chiar dacă se prelia din ele informația.

Edițiile integrale ale operei marilor clasici sînt în curs de realizare. Se întîmpină și aici dificultăți consdierabile, unele ce nu mai pot fi depășite. Multe din publicațiile din secolul trecut, dar și mai aproape de noi, sînt într-un stadiu înaintat de uzură, unele inutilizabile. Colecția „Timpului" din anii cînd îl redactează Eminescu se găsește în această situație și pentru multe din articolele sale ne-am folosit de copiile noastre făcute cu ani în urmă. Sînt însă și numere lipsă, destul de multe, care n-au putut fi recuperate în bibliotecile din țară și nici din străinătate.

Mai avansată dintre edițiile marilor clasici în curs de desfășurare este cea a operei lui Eminescu, întemeiată de Perpessicius în 1939 și prevăzută să fie încheiată în anul viitor, la împlinirea centenarului de la moartea poetului. Ediția națională a operei lui Eminescu nu reprezintă și încheierea „eminescologiei", ci intrarea într-o nouă etapă a ei. Ne referim la unele transferuri în cuprinsul ei, însă și la modificarea viziunii de ansamblu asupra vieții și operei poetului nostru național. G. Călinescu însuși, cel mai avizat exeget din trecut al lui Eminescu, putea beneficia de-o ediție integrală a operei sale. Ar fi oferit o privire și mai cuprinzătoare asupra orizontului intelectual al lui Eminescu, ar fi îmbogățit cu noi aspecte prezentarea raporturilor sale cu filozofia lui Kant și Schopenhauer, și și-ar fi amendat opinia potrivit căreia poetul avea cunoștințe în privința lui Hegel la nivelul manualelor școlare.

D. Vatamaniuc

Apărarea unei idei

Una dintre cele mai importante și prelungite în timp dezbateri de idei în cîmpul literaturii noastre este cea referitoare la raportul dintre tradiție și modernitate. Confruntarea opiniilor a dus, dincolo de varietatea punctelor de vedere, a unghiurilor de abordare (estetic, ideologic, social, etc) la o concluzie ineluctabilă : sentimentul tradiției conferă valoare și durabilitate creației literare, deschizînd drumuri fertile modernității prin proiectarea unui orizont al devenirii. Aproape toți reprezentanții de seamă ai scrisului autohton și-au exprimat, cu diverse prilejuri, gîndurile referitoare la această problemă de maximă însemnătate pentru destinul literelor românești. Apelul repetat la tradiție, la fizionomia specifică spiritualității noastre exprimă efortul cărturarilor de a orienta creația literară spre un model de evoluție organică, pe baza principiului continuității, împotriva tendințelor de îndepărtare de trunchiul milenar al culturii proprii. Slavici, Caragiale și Coșbuc scriau în programul „Vetrei" : „trebuie să ne întoarcem, pe cît întoarcerea e cu putință, la vatra strămoșească, la obîrșia culturală a noastră", ei sesizau pericolul pierderii identității culturale sub presiunea influențelor străine în acea perioadă istorică. Ulterior, deceniile secolului douăzeci au cunoscut ofensiva tendințelor „moderniste" cînd o seamă de teorii încercau să anihileze rolul tradiției, al specificului etnic în literatură. Pe bună dreptate însă Iorga spunea : „Cînd te lupți împotriva tradiției, te lupți nu numai împotriva operelor cuprinse în această tradiție, dar te lupți **împotriva bunului simț**" (s.n.) Îndepărtarea de sursele naționale ale inspirației prin formule străine sensibilității noastre primește din partea lui Liviu Rebreanu o replică promptă : „Ce e modernismul în sine ? Ce valoare poate să aibă modernismul ? Iată întrebări care se pun mereu, care zbuciumă pe scriitori și artiști ca niște obsesii eterne". Prozatorul discută legătura dintre tradiție și modernitate formulînd un răspuns bazat pe soluția organicistă : „Adevăratul artist trebuie să-și însușească organic tot ce s-a produs valoros în domeniul său pînă la dînsul și să adauge în plus ceea ce are el. Acest adaos, acest plus este modernismul adevărat, care va fi valoros indiferent dacă se va înfățișa în hlamidă romantică, în haină realistă sau în dantelă simbolistă. Concluzia e destul de banală, desigur, dar sînt vremuri cînd repetarea banalităților vechi nu e tocmai de prisos". Într-adevăr, am spune noi, anumite adevăruri eterne trebuie repetate cu fiecare nouă generație pentru a nu fi uitate în graba acțiunilor „demolatoare" și a inovațiilor fără discernămînt. „Cînd vorbim de inovație — spune Ion Pillat — trebuie să distingem cu grijă spiritul modern și modernismul. Unul ne apare ca o altoire rodnică și necesară oricărei tradiții vii, căci o tradiție literară sau de altă natură, care la un moment dat n-ar fi împrospătată de forme și de motive noi, generatoare de orizonturi sufletești nebănuite pînă atunci — ar putea să se transforme în „tipic" steril și să dispară. Pe cînd modernismul — în sensul „ismelor" — nu e decît o imitație superficială, un calc mincinos care nu corespunde niciodată cu sufletul nostru adînc, o plantă de hîrtie fără rădăcini, respinsă de glia ancestrală (...) Iată și soarta de mîine a poeților «moderniști» de azi, lipsiți — din vina lor — de reazămul tradiției adevărate, singura în stare să-i scape acum de tipicul demodării ce-i așteaptă în viitor". După cum vedem nu modernitatea în sine este acuzată ci proliferarea formelor goale străine mentalității autohtone. Apelul la tradiție nu e transformat într-o frînă în calea noului, căci a inova în spiritul nu în litera tradiției — acesta e sensul unei evoluții firești, organice și continuarea unui drum ce vine de departe. O opinie revelatoare formulează Lucian Blaga cu privire la rolul tradiției în spațiul nostru cultural, autorul pune sentimentul continuității la baza morfologiei spiritului românesc. „În Apus tradiția e semn de virstă, de multe ori o povară ; despărțirea de ea înseamnă revoluție liberatoare. Tradiția noastră e fără virstă ca frunza verde ; ca matrice stilistică ea face parte din logosul inconștient. O despărțire de ea ar însemna apostazie". Această constatare profundă explică de altfel și insistența cu care a fost și este pusă mereu în discuție problema legăturii dintre tradiție și modernitate în sfera literaturii noastre. Polemicile pe această temă au atins uneori un ton pamfletar, iată-l de exemplu pe Tudor Vianu acuzînd cu severitate experimentul steril : „Dacă nu folosești ceea ce au cucerit veacurile înaintea ta ești un incult și un barbar : și dacă vorbești altfel de cum se vorbește, ametești lumea cu gargariseli și sporovăiala ta e ridicolă". Autorul „Esteticii" se referă aici, bineînțeles, la falsa originalitate, nu la inovația izvorîtă din substanța autentică a trăirii artistice. Creatia arbitrară, ruptă de fundamentul sensibilității, de matricea sufletului etnic e un produs artificial, fără atributele valorii „un om de talent este întotdeauna, prin instinct, în linia tradiției" afirmă pe bună dreptate George Călinescu. Partizanul aceleiași idei, Vladimir Streinu exprimă următoarele : „Poetul cel mai eruptiv de pe lume, Arthur Rimbaud însuși, n-a plecat de la ideea abuziv teoretică a inovației cu orice preț, ci de la refacerea cu puteri proprii a drumului întreg pe care îl străbătuse poezia franceză pînă la el. În artă, ca pentru orice activitate din lumea noastră nu se zboară decît de pe un punct terestru sau, oricum, de pe un fundament".

Inutil a înmulți exemplele, căci ideile revin, într-o formă sau altă la diverși alți scriitori de seamă ai literaturii noastre confirmînd ceea ce Iorga spunea într-o cuvîntare ținută la Universitatea populară (1937) : „Tradiție și înnoire nu sînt două lucruri deosebite, ci același lucru în momente deosebite și în condiții care nu se aseamănă. A voi să lovești în tradiție înseamnă a condamna la slăbiciune, la nesiguranță, de multe ori la incapacitate de dezvoltare, la căderea înaintea oricărei lovituri potrivnice tocmai lucrul nou care se ivește, pentru că el nu poate să-și capete puterea capabilă de rezistență decît în tot ceea ce s-a acumulat tocmai pentru a se produce".

Literatura ultimilor ani oferă, printr-o serie de opere reprezentative, o sinteză originală între tradiție și modernitate, plasînd inovația artistică sub semnul specificității autohtone. Deasemenea, critica și teoria literară participă intens la dialectica ideilor pe marginea acestei probleme esențiale pentru evoluția scrisului românesc, revistele găzduiesc numeroase luări de poziție, (vezi de exemplu dezbaterile ample organizate pe această temă de revista „Luceafărul") asigurîndu-se condițiile necesare unui dialog fertil între tradiție și inovație, în afara oricăror dogme și confuzii, pentru păstrarea echilibrului vital al literaturii împotriva unor tendințe mimetice, lipsite de perspectivă.

Alexandru Horia

Ce înseamnă să fii onest?

Una dintre condițiile fundamentale ale existenței unui dialog real și cuiva folositor între cronicarul literar și opera literară, condiție mai importantă poate, în momentul inițial, chiar decît însăși vocația — a cărei validare sau invalidare beneficiază, totuși, de un anume segment temporal — este, nu cred că mă-nșel și dacă mă-nșel ar fi păcat, onestitatea. Nu știu dacă este o calitate înnăscută relevabilă la un moment dat, sau dacă ea poate fi dobîndită prin exercițiu. Dar dacă, de pildă, democrația poate fi învățată, asumată și exersată, nu văd de ce onestitatea nu ar avea un statut asemănător. Cert este — o spun în virtutea unei experiențe apreciabile de cititor și producător de texte critice — că absența onestității, mimarea ei, sau și numai evitarea abilă a contextelor în care ea trebuie să se manifeste se simte de la distanță și nu poate fi multă vreme ascunsă. În această situație, credibilitatea și creditabilitatea cronicarului literar, ca să nu spun vorbe mari, cum ar fi prestigiul, dispar în neant și nu se mai recuperează decît, eventual, cu prețul unei îndelungate penitențe. Este, cred, evident că, în cazul cronicarului literar — mă refer, în mod deliberat, doar la această ipostază a criticului literar, căci ea presupune un contact foarte personal și extrem de rapid cu opera și, consecutiv, o manifestare quasi-spontană a calității în discuție — onestitate nu înseamnă doar a spune **da, nu sau ba da**, în acord deplin cu propria **conștiință.** Gesturile acestea trebuie făcute și în deplină **cunoștință.** Judecata de valoare fermă — expresia majoră a onestității — este rezultatul unei demonstrații riguroase, construite cu argumente extrase din interiorul operei și nu din umorile criticului, aplicate din exterior acesteia. Reprimarea umorilor sau, mai bine și mai omenesc spus, echilibrul lor constituie o premisă a onestității demersului critic. Știu și eu — cum desigur știu toți cei ce scriu cronică literară de mai multă vreme —, că se poate analiza, cu mai multă sau mai puțină abilitate, orice și că astfel, se poate întreține pentru un timp iluzia — doar iluzia ! — valorii obiectului analizat. Cazul limită este acela cînd te apropii de produsul mediocru al unui autor de duzină cu instrumentele și limbajul critic reclamate de capodopere recunoscute ca atare. Procedeul este incorect (și față de autor și față de cititor) iar efectul rizibil.

Incorecitudinea criticului se vădește și în situația în care, întîmpinînd o carte slabă a unui autor cu o operă valoroasă în urma sa, încearcă, din timiditate, din precauție, din oportunism, să o „salveze" cu orice preț. Se face atunci risipă de inteligență și ingeniozitate, se evocă nume ilustre, se convoacă citate celebre, se evită judecarea ansamblului și se elogiază detalii insignifiante, ridicate artificial la rangul de eșantion. Se poate — știu — dar nu ajută, de fapt, nimănui. Și, în primul rînd, nu ajută criticului dedat la astfel de plăsmuiri, care alunecă pe panta descalificării profesionale. Asta dacă presupunem că a fost vreodată calificat. De fapt, un cronicar literar calificat nu poate fi decît un cronicar literar onest. Abia prezența acestei trăsături de caracter permite expunerea și, în cele mai fericite situații, impunerea opțiunilor sale literare. Chestiune, la rîndul ei, foarte delicată și complicată. Formația intelectuală a cronicarului literar, lecturile și gusturile sale, subiectivitatea și anume conjuncturi extraliterare cu forță de impact asupra personalității sale configurează un gen de opțiuni, pe care el se simte în drept să le exprime. Dar are, într-adevăr, acest drept ? **Îl are,** fiind, nu-i așa, un om cinstit. **Nu-l are,** căci nu propui ceea ce **îți place,** ci **ceea ce place.** Nu vreau să fiu înțeles greșit și, de aceea, trebuie să mă explic. Cînd spun **ceea ce place** nu mă gîndesc la cineva anume, la o instituție și nici chiar la orizontul de așteptare al lui Jauss. Este vorba de un altfel de „organism". Cronicarul literar nu-și exercită profesia în vid nici într-o **no man's land,** ci într-un **spațiu-timp,** bine definit de condiții și determinante originare, de un impuls specific, sau, altfel spus, cu un concept al unui filosof român contemporan, de existența unei **ortogeneze** a culturilor. Așadar, el va propune, dacă vrea ca lucrarea lui să iasă de sub zodia efemerului, **ceea ce place, ceea ce se adecvează, ceea ce este organic** acelei culturi. Cînd ceea ce îi place este una cu ceea ce place (în sensul aproximat mai înainte), cronicarul literar este un om liber. Dacă nu, atunci el este o structură conflictuală, aflată în căutarea unei soluții. Această condiție dramatică, posibilă doar în cazul celor onești, face supliciul și delicîul meseriei de critic. Determinat în acest fel (și nu numai) cronicarul literar va avea în vedere și va susține doar operele de aspect tradițional ? Va fi, deci, prin definiție, opac noutății ? Nicidecum. Ar fi o încrîncenare fără sens și o autocondamnare la desuetudine. Dar, nu exhibiționismul, nu excentricitatea (situarea în afara centrului) vor fi mizele sale literare, ci acele „noutăți" (cît de noi ?) cu șanse de a interfera sau măcar intersecta tradiția, nuanțînd, îmbogățind, dar, în nici un caz, ignorînd. Tradiția — nu dau lecții nimănui, ci doar încerc să construiesc coerent — este vechime și nu bătrînețe, este atestare și nu desincronizare, este mod originar și original de exprimare a spiritualității unui popor. De aceea, a ignora tradiția (ea poate fi doar **superficial** sfidată, ca în cazul avangardei) înseamnă a-ți ignora propria ființă, iar a crea viabil în afara ei, cu toate nuanțele posibile, este un non sens. Dar experimentul ? Cum privește cronicarul literar, om liber sau om conflictual, această formă de manifestare, în spațiul literaturii, a inteligenței ? Ca **drum spre** ceva, **ca intenție** și nu ca realizare definitivă. Cultivat pentru sine, experimentul este exercițiu gratuit, poate sublim, dar perfect inutil în planul comunicării.

Ce am vrut să spun ? Am vrut să spun că meseria de cronicar literar este una dintre cele mai dificile, întrucît presupune, între multe altele, în mod repetat și public, verificarea onestității, a rezistenței profilului moral. De ce am vrut să spun ceea ce am spus ? Pentru că mi se pare cinstit ca, măcar din cînd în cînd, să te privești în oglindă. Și dacă de acolo îți surîde un chip cunoscut... Dacă este, însă, unul străin, sparge oglinda ! „Non dolet, Paete".

Valentin F. Mihăescu

ATITUDINI

Paznicul și cheia

O dispută generată de articolul lui Al. Mușina: „Postmodernismul, o frumoasă poveste („Astra", nr. 4/1988) e pe cale de a căpăta proporții. Mai ales după reacția promptă a lui Nicolae Manolescu („Literatura tînără și postmodernismul", în „România literară", nr. 19, 1988).

Disputa, ca atare, are o cauză foarte prozaică : pur și simplu Al. Mușina, care asimilase destule în facultate, n-a mai putut accepta acest nou termen, postmodernismul. Revolta sa (căci despre o revoltă e vorba) se citește și din perspectivă biografică : autorul suportase, se pare, oarecum greu succesele relativ facile ale unor colegi de promoție. Dealtminteri, N. Manolescu însinuează tocmai această motivație.

Însă nu cauzele ne interesează acum. Obiectul disputei e mult prea serios și prea grav : el vizează însăși definirea ultimului val literar, cel cunoscut drept „generația '80".

Așadar :

Nicolae Manolescu (nu numai mentor, ci și critic de indiscutabilă valoare și autoritate) crede cu tărie în postmodernism. El întreprinde o clarificare a termenilor și ideilor, pentru a-i oferi fostului student Mușina încă o lecție. De altfel, admirabilă ca stil (ah, ce prozator s-a ratat !), însă foarte specioasă ca mesaj.

Există, în opinia lui N. Manolescu, trei surse ale postmodernismului : (1) „sentimentul multor artiști de azi că scriu altfel decît cei de ieri" ; (2) „nevoia de unitate și permanență a unei literaturi care a trecut prin seismele proletcultiste din anii '50" și (3) „descoperirea termenului și a răspîndirii lui". Dintre acestea, abia ultima mi se pare pertinentă, pentru că (1) un artist autentic, din Evul Mediu încoace, a avut mereu sentimentul „altfel"-ului ființei sale și (2) orice literatură trecută prin „seismele proletcultiste" trebuia neapărat să-și recupereze unitatea și permanența, altminteri fiind în real pericol.

Adevărata sursă a postmodernismului rămîne deci „descoperirea termenului" ; lucru oarecum complicat dacă urmărim cît se chinuie articolul din „Astra" să-i dea de urmă.

Și acum să trecem la semnificația cuvîntului, deasemenea interesantă. Iat-o, în accepția lui N. Manolescu : „Postmodernismul corectează modernismul (..) : încearcă să introducă o notă de toleranță și de umor, considerînd că orice operă merită a fi recuperat și că refuzul global e copilăresc, că nu e rușinos în sine să fii vechi, după cum nu e în sine o școală să fii nou, secretul constînd în a fi în felul tău și a respecta totodată felul de a fi al celorlalți".

Toleranță ? Umor ?

Înțelepciune a respectului ? Magnific !

Ne aflăm oare acolo unde mieii se sărută cu lupii ? Nu : ne aflăm în postmodernism. A devenit clar că termenul ascunde o utopie de natură etică. Desigur, demnă de atenție : dar cum să judeci literatura prin prisma unei conduite etice, fie ea superioară ?

Cît despre adecvarea acestei conduite la comportamentul literar al promoției în cauză, mărturisesc că mă jenez să scriu. Să ne amintim de declarațiile lui Cărtărescu și mai ales de celebrul titlu „Desant '83". Într-adevăr, se împacă postmodernismul cu noțiunea de desant ? Sau el e împăcat din fire ?

Pentru tinerii scriitori avuți în vedere de N. Manolescu, precizăm noi, (în rîndul cărora intră și Al. Musina) definitorie rămîne formația structuralistă. Aceasta, pentru că așa au fost învățați : toți s-au întîlnit, vrînd-nevrînd, cu formaliștii ruși, cu Saussure, cu Hjemslev, cu Jakobson, cu Barthes, cu Todorov. Teoriile asupra textului le sînt deosebit de familiare. „poeticile" făceau parte din mediul lor intelectual de zi cu zi. Structuralismul a ajuns modul normal de a privi lumea, ceea ce — între noi fie vorba — generează regretabilul sentiment că orice, de-a valma, este text. Efectul, după mine îngrozitor, e uitarea esteticii, despre care se vorbește din ce în ce mai rar și în contexte cel puțin bizare. Intertextualitatea a înghițit, hulpavă, frumosul : iată originea lucidității excesive a acestor creatori care urcă pe piscuri doar pentru a implanta un steag personal.

A doua problemă este masiva lor informație culturală. Nicolae Manolescu e modest : nu numai că „postmodernii" lui au „moștenit **normal** (...) foaia averea culturală a trecutului îndepărtat și apropiat", dar această uriașă moștenire, depășind cu mult cultura română, le-a fost impusă într-o perioadă foarte scurtă de timp (4 ani), ceea ce pur și simplu i-a șocat.

De aici derivă „pronunțatul caracter livresc" conjugat cu patima compensatoare pentru realitatea cît mai brută, cît mai prozaică, precum și oftatul lui Al. Mușina după faptul banal, normal. Așadar, să nu ne amăgim inutil : „felul direct de a se angaja în realitatea socială și morală" (cînd există) traduce un handicap foarte semnificativ. Acela de a fi pierdut criteriul estetic, altfel proclamat.

Iată de ce, în opinia mea, ludicul și ironicul trebuie privite mai degrabă ca reacții de apărare împotriva agresiunii textului și a drogării cu informații culturale. Ele ilustrează condiția ființei așediate de modele, deci care, tocmai, nu mai poate fi „în felul său".

Postmodernism ?

Mare parte din ce am spus pînă acum se exemplifică, din păcate, chiar prin articolul lui Al. Mușina. Precizez că el este un poet notabil și că, din condescendență (totuși, coleg !), nu voi comenta termenul de „antropocentrism" pe care-l propune în locul postmodernismului. Dar Mușina are o melancolie : „hélas", exclamă la sfîrșit, „și eu n-am citit toate cărțile !".

Asta mai lipsea !

Căci demult n-am întîlnit o asemenea frenezie terminologică de sorginte structuralistă, culminînd pe alocuri în mici capodopere, precum chestiunea cu textul care „nu se scrie, nu este scris, ci scrie trupul". Iată-l, de pildă, explicînd un fragment din concepția lui Mircea Nedelciu : „Prin «ingineria textuală» Nedelciu înțelege o formă de **participare la / de construcție în uman** prin intermediul / cu ajutorul textului. Existența culturală (și socială) fiind un permanent intertext, în care codurile generează criterii axiologice și instanțe diverse, omul e «rupt» între coduri / instanțe / criterii concurente-aliate care-l alienează, îl **manipulează**". Oricum, îmi place cuvîntul „manipulează".

Invazia structuralistă e evidentă în articolul din „Astra". Mult mai puțin evidente sînt ideile, atunci cînd nu exprimă frustrări. Dar asta e o chestiune de psihanaliză pe care, hotărît, n-o voi face.

★

Totuși, n-aș vrea să se creadă, sau să se bănuiască măcar, că eu am ceva împotriva structuraliștilor. Dimpotrivă, mi-au fost de un real folos, din foarte multe puncte de vedere. Iar cît despre noțiuni precum „desantiști", ori „textualiști" : acestea reprezintă catalogări total în afara literaturii ca fenomen estetic. Ca să nu mai vorbim că îi agreez pe manieriști, cînd sînt autentici (T. S. Eliot e unul din ei), iar acuzația de „decadentism" mă face să zîmbesc, fiindcă îmi amintește de părerea lui A. Toma asupra lui Bacovia.

Ceea ce mă înspăimîntă este, însă, fanatismul. Iar unul din cele mai nocive pe care le cunosc din istoria culturii — comparabil ca efect cu proletcultismul — este tocmai fanatismul structuralist, cel care a tăiat cuvîntul „operă" și l-a înlocuit prin text. El e vinovat de moartea epicului și de izgonirea esteticii din cetate. El a adus în loc atitudinile de tip demonic : luciditatea, ludicul, ironia. Virfurile intelectuale ale generației mele zac astăzi în ghearele acestui fanatism.

Vedeți, pe de o parte îl compătimesc pe Mușina, căci „antropocentrismul" lui e tocmai o încercare de evadare. Dar cum să evadeze, cînd crede în „textualism" ? E ca și cum deținutul i-ar cere paznicului cheia.

După părerea mea, însă, literatura nu are de ales : va trebui să scape. Deja, pe plan universal, simptomele sînt clare — cititorul de azi a redescoperit, în primul rînd, plăcerea epicii. James Michener, Harold Robbins, Fr. Forsyth, James Clavell : iată cîțiva corifei. Ca să nu mai amintim că am auzit cu toții de „Nașul" lui Mario Puzo, iar în Franța, chiar prințul Malko, eroul SAS-urilor, e mai iubit decît tot Noul Roman la un loc. Nu sînt cărți mari, dar reabilitează epicul. „Încercarea de a recondiționa genurile scurte" de care pomenea N. Manolescu e un trist și evident sindrom de impotență : trebuie, oare, să-l încurajăm ?

Probabil avem nevoie de aer, de aerul liber al spațiului mioritic, și de încrederea lui Whitman în frumusețea formelor naturii. Trebuie să ne recuperăm arhetipurile și măreția sfidătoare a cetăților imemorabile așezate în munți. Trebuie să reînvățăm să fim natură, acum, cînd știm așa de bine cum e să fii cultură. Altminteri, vom ajunge aidoma fostului meu coleg de grupă, distins prozator, să oferim citate și în Völapuk. Cui îi folosește ?

Oameni buni, întoarceți-vă acasă. Avem multe de făcut împreună.

Și acum să-l lămurim pe Alexandru Mușina, și nu numai pe el. Termenul „postmodernism" (ortografiat : post modernism) a fost folosit de Leslie A. Fiedler pentru a descrie o nouă virstă a poeziei americane, apărută ca urmare a influențelor școlii de la Black Mountain și generației beat. Să specificăm — doar pentru a rîde împreună ca niște vechi prieteni — că el n-are nici o legătură, nici cu ce crede Al. Mușina, nici cu ce crede N. Manolescu. Citez definiția lui Fiedler (traducerea îmi aparține) : „o altă perioadă, apocaliptică, anti-rațională, gălăgios romantică și sentimentală : o virstă dedicată irresponsabilității vesele și profetice ; oricum, dispretuitoare față de ironia autoprotectoare și luciditatea excesivă".

Radu Comănescu

Dialog cu cititorii

Stimată redacție,

● *Am citit cu interes, într-un recent număr al revistei, articolul „Receptarea literaturii", semnat de Alexandru Horia, articol care a surprins cîteva aspecte majore ale creației literare actuale.*

Cred că este bine să fie adusă în discuție situația „succesului la public" a unor anumite tendințe din proza și poezia momentului de față, cu atît mai mult cu cît majoritatea criticilor de primă mînă evită sau tratează condescendent fenomenul receptării publice, din motive pe care le bănuim a ține de stricta specializare.

Chiar dacă la unele afirmații din articol se pot aduce completări vizînd paleta largă de interese ale cititorilor (pe lîngă deschiderea spre realism, se poate vorbi și de propensiunea către diverse modalități ficționale, construite însă pe viziuni autentice), este lăudabilă inițiativa orientării atenției și spre receptorul de literatură (care deseori, ca să nu spun sistematic, este neglijat), căci este bine să se pună cinstit întrebarea : pentru cine se scrie literatura ? Pentru public sau pentru cei cîțiva cunoscători ai „jocului" estetic ?

Sper că revista Luceafărul *va continua investigarea acestui fenomen, de natură a stîrni varii reacții, atît în rîndul publicului cît și al criticii, mai mult, cred că este recomandabilă inițierea unei dezbateri, pentru a se formula clar niște aspecte reale, care de multe ori sînt eludate în virtutea unui fals elitism cultural. Nu trebuie să rămînă doar pe seama sociologiei literaturii vitalul aspect al motivației de lectură — sociologia vine doar cu statistici — trebuie să aflăm cauzele unor „rupturi" între public și anumite tendințe literare și acest lucru este necesar a fi întreprins de cei care se ocupă de soarta literaturii.*

Cu stimă,
Stancu Lucian,
inginer chimist, București

P.S. Am 24 de ani, am terminat facultatea anul trecut și nu pot, în consecință, să fiu acuzat de conservatorism, cel mult de un fraged impuls criticist.

TRADIȚII ALE LITERATURII ROMÂNEȘTI CONTEMPORANE

ION DODU BĂLAN:

„Cine-și cinstește valorile se cinstește pe sine“

«Luceafărul»-CONFESIUNI LITERARE

— Cînd ați început să lucrați la Luceafărul cum se proiecta destinul acestei reviste ?

— Cu toate că primul număr difuzat a apărut atît de anevoie, după luni de stăruințe, explicații și zbuciumări, după confruntări cu bănuieli stupide și o crasă rea credință, am crezut, totuși, că va dura, fiindcă revista s-a ivit ca o necesitate obiectivă a vieții noastre spirituale. **Tînărul scriitor** — revistă onorabilă pentru un anume răstimp — dădea semne de plafonare și îmbătrînire, nemaiputînd satisface, cred, nevoile estetice ale unei generații talentate, îndrăznețe și înnoitoare, care avea să aducă un suflu proaspăt în peisajul literar al vremii. La oameni și orientări noi se cerea o revistă nouă. **Viața românească**, unde lucrasem ca redactor în secția de critică, se dezmeticea greu dintr-o lungă perioadă dogmatică și fiind monopolizată de un cerc restrins de colaboratori, își oferea anevoie paginile talentelor noi, autentice, hotărîte să aducă viziuni originale și un suflu modern în viața literară, marcată încă de sechelele dogmatismului. Unii critici de la alte reviste țineau cu orice preț să dijmuiască entuziasmul și dăruirea pentru artă a noilor veniți, în folosul spiritului de grup, care a fost și a rămas pentru o lungă vreme una din maladiile cele mai nocive ale climatului spiritual de la noi.

Numeroasele talente care se iviseră aveau nevoie imperioasă de o tribună a lor. O astfel de tribună a vrut să fie **Luceafărul** și a fost, continuînd să rămînă pînă astăzi. Prin redactorii ei inimoși, în primul rînd, la secția de poezie, prin poetul Niculae Stoian, prin Ion Lăncrănjan, Fănuș Neagu și Gica Iuteș la secția de proză, prin cei doi mentori pe care ea i-a avut în perioade diferite, la început Mihu Dragomir, mai apoi, Eugen Barbu (despre cei de mai tîrziu, respectiv Ștefan Bănulescu, cu adjuncții săi Fănuș Neagu și Adrian Păunescu, despre Virgil Teodorescu pînă în 1974, despre Nicolae Dragoș (1974—1980) și Nicolae Dan Fruntelată din 1980 pînă astăzi, neuitîndu-l pe Mihai Ungheanu, vor vorbi, desigur, cei ce au colaborat cu ei) revista a descoperit și a afirmat zeci și zeci de talente, dintre care amintesc la întîmplare pe cîțiva, Fănuș Neagu, Ion Gheorghe, George Bălăiță, Nicolae Velea, Ioan Alexandru, A.I. Zăinescu, Darie Novăceanu, Teodor Vârgolici, Constanța Buzea, Gheorghe Pituț, Petre Ghelmez, Adrian Păunescu, Constantin Georgescu, Pompiliu Marcea, Ovidiu Genaru, Dumitru M. Ion, (pe care l-am și prezentat), a purtat polemici creatoare, a afirmat puncte de vedere curajoase și principiale și a ținut, totodată, să aducă în paginile ei pe marii seniori ai literelor române, ca un semn al continuității culturii naționale și al solidarității dintre generații.

— „Luceafărul“ a fost precedat de „Tînărul scriitor“, din care Aurel Martin spune că s-a și născut actuala revistă. Ce legături ați avut cu această revistă ?

— Cu revista **Tînărul scriitor** n-am avut mari legături. Am publicat în ea două-trei articole și recenzii și atît. Îmi amintesc despre un articol consacrat lui Dimitrie Cantemir și de cronica la romanul în versuri al lui Ion Gheorghe „Piine și sare“. Lucram pe vremea aceea la revista **Viața românească**, redactor în secția de critică, unde mă recomandase Paul Georgescu. Am avut prieteni numeroși și buni în redacția ei și am învățat multe din tainele publicisticii și ale muncii redacționale de la Mihu Dragomir și Ov.S. Crohmălniceanu. Relațiile de cea mai strînsă prietenie le-am avut, însă, cu regretatul Al. Oprea, iar dintre colaboratorii revistei cu marele și regretatul poet Nicolae Labiș, împreună cu care și încă cu doi critici intenționam să scoatem o **Istorie a literaturii române**, urmărită în realizările ei cele mai de seamă. Planul și sumarul ei, scrise de mîna poetului, trebuie să fi rămas pe undeva printre hîrtiile sale. Aveam prieteni buni la **Tînărul scriitor**, pe Mihu Dragomir, redactorul ei șef, H. Zincă, Aurel Martin, Niculae Stoian și Gica Iuteș. Într-adevăr, de acolo a pornit ideea **Luceafărului.**

— Vă puteți închipui tabloul literaturii române anterioare fără unele din revistele ei ? Vă puteți imagina literatura română postbelică fără revistele ei ?

— Nu, nu mi-aș putea închipui, mai ales începînd cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, cînd rolul și ponderea revistelor în viața culturală, în apariția și afirmarea unor curente, școli și direcții literare, în bătăliile și confruntările ideologice, în sprijinirea unor talente și orientări estetice, devine determinant. Putea exista, oare, curentul „duhului național“ fără **Dacia literară** și **Propășirea**, „Junimismul“ fără **Convorbiri literare**, „simbolismul“ fără **Literatorul** și **Viața nouă**, „realismul popular“ fără **Tribuna**, de la Sibiu, „critica științifică“ fără **Contemporanul** și **Literatură și știință**, „poporanismul“ fără **Evenimentul literar** ori **Viața românească** de la Iași, „semănătorismul“ fără **Sămănătorul, Luceafărul, Făt-Frumos, Ramuri**, „gîndirismul“ fără **Gîndirea** sau „expresionismul“ fără **Gîndirea** și **Contemporanul ?**

În aceeași ordine de idei ne putem întreba : Ce-ar fi fost curentele de avangardă fără **75 hp, Urmuz, Unu, Alge, Punct, Integral**, ce-ar fi fost — ca să nu facem abuz de istorie literară, literatura română fără revistele scoase de Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, G. Călinescu, Cezar Petrescu, Al. Sahia sau fără apariția revistei **Luceafărul**, în 1958, și ce-ar fi fost mulți scriitori de prestigiu de astăzi fără climatul spiritual și orientarea profund patriotică și atît de rafinat nuanțată din punct de vedere estetic a redacției acestei reviste atît din perioada cînd inițiatorul, mentorul și sufletul ei era poetul Mihu Dragomir, cît și din perioada cînd l-a avut redactor șef pe marele prozator și publicist Eugen Barbu ?

De la acești mari arhitecți de presă am prins pasiunea pentru publicistică, am înțeles ce este un „animator cultural“ în sensul modern al termenului, iar în mijlocul inimosului colectiv de redacție am învățat ce este solidaritatea literară în jurul unui ideal estetic bine definit. Fiindcă dacă e ceva de subliniat cu privire la rolul revistei **Luceafărul** în viața literară a țării e faptul că a avut un program estetic foarte limpede care ținea să fie pe măsura puterilor ei — continuatoarea atributelor statornice și esențiale ale literaturii române dintotdeauna și ale presei noastre literare, legată de interesele neamului, de valorile perene ale spiritualității românești. Revista **Luceafărul** a urmărit cu consecvență să cultive și să susțină specificul național al literaturii și artei noastre umaniste socialiste, respectînd totodată specificul tuturor naționalităților conlocuitoare, și al tuturor literaturilor naționale, reflectînd realitățile vieții poporului nostru, cultivîndu-i mîndria de a fi el însuși și identitatea istorică. Cei doi mentori ai revistei aveau structuri psihice și temperamente foarte diferite, dar aveau în comun dragostea de literatura română, pasiunea publicistică și chemarea înnăscută de animatori culturali. Fără ei „Luceafărul“ ar fi strălucit mult mai stins.

— Au înțeles toți cititorii acest lucru ? Adică necesitatea sublinierii capacității românești de creație în literatură a fost bine receptată ?

— Unii care n-au înțeles, n-au vrut să înțeleagă, sau erau deprinși să tulbure apele pentru a pescui în favoarea meschinelor lor interese ; au etichetat revista, în chip irresponsabil și periculos — și mai ales în culise — ca avînd o orientare prea patriotică. Noi nu ne-am speriat știind că **patriotismul e unul și n-are grade de comparație.** Pe atunci, din nefericire, unii foloseau patriotismul cu grade de comparație de circumstanță, îl drămuiau cu cîntarul, unor interese egoiste și-l măsurau cu metrul conjuncturalismului. Colectivul revistei **Luceafărul** a înțeles că o asemenea atitudine este de neadmis. Poziția patriotică a acestui colectiv, în care erau mulți comuniști (păstrez cea mai frumoasă amintire atitudinii exemplare a lui Mihai Beniuc, Dumitru Corbea, Al. Oprea, Ion Lăncrănjan, Haralamb Zincă, Violeta Zamfirescu, Corneliu Leu, Gica Iuteș, Niculae Stoian, Tiberiu Utan, Ion Brad) a început să-i deranjeze pe unii care nu admiteau decît „grupurile“ lor literare, manifestînd un subiectivism deosebit de nociv. Colectivul redacțional al revistei **Luceafărul** și-a apărat principiile și s-a străduit să fie obiectiv și revoluționar, înțelegînd prin aceasta că trebuie să facă din revistă un organ de presă al întregului tineret scriitoricesc și artistic, o tribună de afirmare a ideilor comuniste și patriotice. Revista **Luceafărul** a apărut din necesități obiective înțelese de conducerea de partid și de Uniunea scriitorilor și la inițiativa lui Mihu Dragomir, sprijinit foarte, susținut de scriitori ca Mihai Beniuc, Nicolae Tăutu, Victor Tulbure, Ion Bănuță, Cezar Drăgoi, Haralamb Zincă ș.a.

Autorul acestor rînduri, împreună cu Aurel Martin, l-a ajutat, de pildă, pe Mihu Dragomir să definitiveze articolul program al revistei. După zile și săptămîni de discuții, l-am definitivat într-o noapte în apartamentul său din strada Grigore Alexandrescu, în care am fost primit cu ospitalitate și mare folos spiritual pentru mine de nenumărate ori.

— Ce ecou a avut acest articol-program la a cărui elaborare ați participat ?

— Articolul-program, pentru cine l-a știut citi, anunța o epocă nouă în literatura și cultura românească. Eram convins că, dacă lumea scriitoricească și cititorii îi vor înțelege sensurile adînci, **Luceafărul** va dăinui, ceea ce s-a și întîmplat, spre binele spiritualității românești, atingînd acum vîrsta de 30 de ani.

Desigur, vîrsta unei reviste, ca și vîrsta unui om, nu e neapărat o calitate decît în măsura în care se justifică prin fapte, prin realizări. **Luceafărul** își justifică longevitatea prin realizările sale, prin ponderea avută în cultura națională.

Luceafărul a devenit însă repede plămînul spiritual al tineretului scriitoricesc și al unei întinse părți a intelectualității noastre din toate generațiile care i-a urmat cu încredere și un sentiment de împlinire programul și atiudinea în viața noastră literară.

— Ce a vrut să semnifice titlul ? De unde a fost luat ?

— Din titlul capodoperei eminesciene care dădea pentru veșnicii dimensiunile geniului creator al poporului român și din titlul revistei care l-a afirmat pe Octavian Goga și pe atîți alți cinstiți scriitori de la începutul veacului. O altă variantă de titlu a fost **Miorița**, dar unora li s-a părut prea neaoșist, cum altora li s-au părut, prin sugestie, ca fiind prea departe de intențiile revistei. Pînă la urmă a rămas **Luceafărul.** Semnificația titlului s-a văzut mai limpede din conținutul de mai tîrziu.

Revistă a tineretului, scrisă de tineret pentru tineret, **Luceafărul,** la răsăritul său, vegheat cu atîta dragoste și inspirație de regretatul poet Mihu Dragomir, și mai apoi de marele prozator Eugen Barbu, a refuzat deliberat ambiția unei generații spontane, fără tradiții și fără strămoși, suficientă sieși, conștient fiind că din nimic se naște nimic. Chiar titlul care amintește mitologia populară, pe Eminescu și pe Goga, e un indiciu al legăturii indestructibile a acestei reviste cu tradiții ilustre ale culturii românești. Fiindcă a avut tradiții dintre cele mai trainice, ea a reușit să-și definească identitatea specifică, să-și facă simțită prezența în peisajul literelor române și să-și construiască o istorie.

Acum, la treizeci de ani de la apariție, **Luceafărul** este, neîndoios, un important fragment de istorie literară românească, în care întîlnim — cum am văzut — debutul unor talente tinere, anii lor romantici de afirmare, dar și paginile din ultimii ani de viață ai unor ilustri scriitori din generațiile mai vechi, precum Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, G. Călinescu, Ion Agârbiceanu, Mihail Sorbul, Victor Eftimiu, Tudor Vianu, Al. A. Philippide, Al. Rosetti, Ion Marin Sadoveanu, Vladimir Streinu, Perpessicius, Alfred Margul Sperber, Păstorel Teodoreanu, I. Peltz, Dragoș Vrînceanu, George Lesnea, Neagu Rădulescu, Otilia Cazimir și mulți alții.

— Deci : mitologie populară, Eminescu, Goga ! O revistă cu fața întoarsă către aceste tradiții ?

— Nu cu fața întoarsă, ci cu rădăcinile spirituale înfipte adînc în asemenea tradiții, care ne obligau să avem privirile ațintite spre viitor. Noi ne-am revendicat întotdeauna de la tradiția vie, dinamică, creatoare, capabilă să se integreze în fluxul vieții spirituale umanist socialiste și am reprobat tradiția înțepenită, moartă, cu idealul în trecut.

Radical opusă mentalității revistelor avangardiste de altădată, revista **Luceafărul,** din anii în care-am slujit-o, nu considera că tinerele vlăstare nu pot crește din pricina marilor copaci. Nu tindea să disloce pe cei virstnici din peisajul spiritual al țării pentru a face loc „puieților“. Principiul ei era acela că într-o cultură matură, serioasă, e loc pentru toate virstele și pentru toate speciile de talente : pentru un poet tînăr, ca Nicolae Labiș și Grigore Hagiu, Tiberiu Utan, Ion Brad, Gheorghe Tomozei, Niculae Stoian, Doina Sălăjan, Florența Albu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru și atîția alții era o mîndrie și un semn de mare încredere să publice alături de Arghezi. Pentru un prozator ca D.R. Popescu, Fănuș Neagu, Corneliu Leu, George Bălăiță, Pop Simion, Paul Anghel, Vasile Rebreanu, Sânziana Pop, Gica Iuteș, Ilie Purcaru era o mîndrie să iscălească alături de Sadoveanu sau Agârbiceanu. Pentru un critic să țină cronica literară sub rubrica lui Perpessicius „Mențiuni critice“ ori să semneze alături de Tudor Vianu, Vladimir Streinu, Edgar Papu, Ion Biberi.

— Cine mai adăsta lîngă tinerii redactori de la mansardă ?

— Eftimiu, în schimb, stringînd în dinți nelipsita-i pipă, urca pînă sus la noi, la etajul doi al imobilului din Ana Ipătescu 15, pe niște strîmbe și abrupte scări de serviciu. Masiv și volubil, încărcat de amintiri ca o cronică, se întrerupea, din cînd în cînd, din povestirile lui savuroase și ne întreba, mai în glumă mai în serios, dacă nu e „prea politic“ ceea ce a scris el. Îi asiguram că e bine, că totul e **cum grano salis** în articolul adus și pleca mulțumit, amenințîndu-ne cu un răsfăț juvenil, că altă dată nu mai scrie, mai ales că știe el ce știe despre comportarea cutărui scriitor din perioada interbelică, ajuns acum a urca pe scara socială. Dar iar scria și așa numele lui a apărut de nenumărate ori în revistă, alături de tinerii poeți care debutau sau începeau să se afirme cu o sigură autoritate profesională. Colaborările lui Mihail Sorbul le asigura Valeriu Râpeanu, care,

În acest număr reproduceri după tablourile lui Nicolae Grigorescu

la rîndu-i, colabora intens la „definitivarea“ articolelor.

— Desigur, în istoria de început a revistei contemporană cu cei mari din perioada interbelică există episoade memorabile. Opriți-vă la unul din ele.

— Eram proaspeți redactori și nu știam cum să-i căutăm, să-i solicităm mai convingător pe marii scriitori virstnici ca să colaboreze la revista tineretului, să ne dea sfaturi, să fie alături de noi.

Nu scăpam nici o ocazie ca să-i sărbătorim, să le arătăm un semn de prețuire și de atenție. Le dedicam numere omagiale, scriam articole despre ei, îi publicam și rămînea loc destul și pentru noi, cei tineri. Ne educa în acest spirit mentorul revistei, Mihu Dragomir, și mai apoi alt ilustru arhitect de presă Eugen Barbu. Mi-aduc aminte că în anul precedent morții marelui Sadoveanu, de ziua lui, deci 5 noiembrie, ne-am prezentat la el acasă cu numărul omagial. Locuia în fostul local al Muzeului Zambaccian. O fotografie pe care o păstrez cu sfințenie îmi amintește echipa **Luceafărului** care l-a vizitat : Mihu Dragomir, Victor Tulbure, Valeriu Râpeanu, Gica Iuteș, Niculae Stoian, Gheorghe Tomozei și subsemnatul.

Era o duminică după-amiază, cu liniști ireale, ca de mănăstiri moldovenești. Sadoveanu ne-a primit, ca un domnitor, într-un jilț impunător. Era grav bolnav.

Distins, frumos, elegant, cu eterna-i lavalieră la gît, a prins să răsfoiască numărul închinat lui.

Pe față îi răsărea soarele. S-a bucurat sincer și a încercat să spună ceva. Dar omul care a vorbit și a scris cea mai frumoasă limbă românească nu mai putea articula cuvintele. S-a forțat în zadar, s-a chinuit chiar și-apoi a renunțat.

Am rămas cutremurați. Am băut cu toții cîte o cafea. Noi vorbeam. El asculta și ne răspundea numai din ochii lui senini și albaștri care-nvățaseră ei să rostească vorbele limbii române.

— Importanța colaborării celor din generațiile virstnice la o revistă pentru tineri nu este înțeleasă întotdeauna. Consider binevenită această rememorare. Proverbul zice : „Dacă n-ai un bătrîn să-l cumperi“. Mai aveți și alte exemple?

— Olimpianul Tudor Vianu era și el puternic legat de revista **Luceafărul.** Îi cîștigasem ușor colaborarea și, fiindu-i asistent, îl vedeam destul de des, pentru a-i putea lua la timp articolul solicitat. Unele dintre articolele sale erau și au rămas adevărate arte poetice moderne cum a fost, de pildă, cel intitulat **Vizita poetului.** Citindu-l în manuscrisul ordonat, de o impecabilă caligrafie m-am entuziasmat într-atît, încît mă hotărîsem să-l învăț pe de rost, dar m-am lăsat păgubaș, cînd am ajuns la pasajul în care spunea : „Nu sînt un oracol și mă feresc să dau sfaturi, deoarece știu că numai concluziile experienței personale sînt folositoare cuiva“. Și totuși, citeva lucruri le-am învățat pe de rost și le citez cu plăcere din memorie : „Cine cunoaște multe lucruri din literatura lumii nu riscă nicidecum să-și limiteze originalitatea“. Apoi : „Originalitatea este mai mult un punct de sosire decît unul de plecare. Tînărul pornește, de obicei, de la un fond nebulos, dar activitatea îl limpezește, îi dă formă și relief. Nu căuta deci originalitatea întorcîndu-te către tine, ci proiectîndu-te în afară, în multele fapte ale creației horhice, entuziaste și devotate. Nu te închide în tine și nu te izola de lume“.

Asemenea ginduri înțelepte și generoase exprimau în paginile revistei Agârbiceanu, Arghezi, Al. A. Philippide, Călinescu, Perpessicius, Petre Pandrea, Demostene Botez, Mihai Beniuc, Edgar Papu, Dragoș Vrânceanu, Otilia Cazimir și alți seniori ai literelor române de la răsăriturile **Luceafărului** și din zenitul său. **Ei știau să sprijine, fără ca să jignească, fără ca să le ceară tinerilor scriitori să oficieze la vreo bisericuță literară.**

E o onoare pentru revista **Luceafărul** faptul că, într-o vreme cînd unii dintre acești seniori ai literelor române fuseseră „adăpostiți“ în alte instituții unde n-ar fi fost locul scriitorilor (Păstorel, Vladimir Streinu), ea s-a străduit să-i găzduiască în paginile ei, păstrînd legătura logică și firească dintre generații, realizînd, astfel, pe îndelete, un splendid capitol de istorie literară românească.

Cine-și cinstește valorile se cinstește pe sine! Iată de ce cinstim și noi revista cu consecvență, chiar dacă uneori peste **Luceafărul** strălucitor s-au așezat și se așază norii unor incidente nedorite și trecătoare ca... norii.

— Pornind de la ideea cultivării tradițiilor proprii, cum ați caracteriza, ca istoric literar, contribuția „Luceafărului“ la literatura română ?

— Contribuția **Luceafărului** la dezvoltarea literaturii române e evidentă prin participarea susținută la crearea unei atmosfere literare prielnice descoperirii și afirmării talentelor, prin scriitorii și criticii din paginile ei, prin practicarea unei critici literare științifice, cu program estetic, obiectivă, exigentă și încurajatoare, hotărîtă să orienteze creația spre realitatea vieții, să cultive caracterul național, patriotismul și să se arate receptivă la nou și înnoire. În **Luceafărul** au început să apară, pentru prima dată, cuprinzătoare articole dintr-un **Dicționar al literaturii române,** documente **inedite** de istorie literară (eu însumi am publicat drama în versuri, în cinci acte, **Bogdan Vodă** a lui Ioan Slavici, considerată chiar de autorul ei ca fiind pierdută, reconsiderări de autori ostracizați, studii de istorie literară, destinate **Paginii elevilor,** precum și remarcabile contribuții de teorie literară și versificație datorate lui Mihu Dragomir, pe care intenționăm să le strîngem într-un volum, considerîndu-le de o utilitate indiscutabilă. În climatul de la **Luceafărul,** Al. Oprea a realizat excelenta sa monografie închinată lui Panait Istrati, predînd literaturii noastre un scriitor pe care alții îl oferiseră literaturii franceze și din nefericire îl mai oferă și astăzi, el fiind absent din istoriile literare recent apărute și din manualele școlare. Lucrarea lui Al. Oprea prin rigoarea documentării, prin îndrăzneala interpretării științifice, prin supletea judecăților de valoare, lasă mult în urmă tot ceea ce s-a scris înainte și după ea. Tot ceea ce s-a scris după îi e tributar. Să nu uităm că monografia **Panait Istrati,** ca și monografia **Octavian Goga,** scrisă de subsemnatul, s-au efectuat în vremuri foarte puțin prielnice pentru asemenea reconsiderări. M-am bucurat că lucrarea mea a fost apoi apreciată de critici și scriitori ca : Șerban Cioculescu, Al. Piru, Constantin Ciopraga, Edgar Papu, Ov. S. Crohmălniceanu, Ion Vlad, Aurel Martin, Petre Nicolau, Ovidiu Papadima, Nicolae Manolescu, M.N. Rusu, sau de scriitori ca Mihai Beniuc, Nichifor Crainic sau Alexandru Ivasiuc. Era, firește, recunoașterea unei munci care a schimbat ceva în peisajul moștenirii noastre culturale, mult sărăcit prin anii '50 de atitudinile dogmatice și proletcultiste.

Luceafărul a determinat un reviriment al reportajului literar și al interviului de înaltă ținută, prin tineri scriitori talentați și inteligenți ca Paul Anghel, Ștefan Bănulescu, Corneliu Leu, Ilie Purcaru, Gica Iuteș, Sânziana Pop, Mihai Stoian, Lucian Zatti, Vasile Rebreanu, ca să nu mai vorbesc de inegalabilele reportaje ale lui Eugen Barbu, apărute apoi într-o carte, sau de cele datorate lui Petru Vintilă, Vasile Nicorovici, Haralamb Zincă. Avîndu-l ca redactor șef pe Eugen Barbu, **Luceafărul** a publicat nuvele de răsunet ca : **Eclipsă de soare, În treacăt** de Nicolae Velea, **Leul albastru** de D.R. Popescu, **Reconstituirea** de Horia Pătrașcu, pentru care conducerea revistei a avut uneori de luptat cu interpretări eronate și de dat numeroase explicații în ședințe de tristă amintire.

— Luceafărul **a fost într-adevăr o revistă de literatură, în care creația a fost preponderentă și covîrșitoare.**

— **Luceafărul** are meritul de a fi tipărit în paginile ei cărți întregi : **Ningea în Bărăgan, Somnul de la amiază** de Fănuș Neagu, **Prînzul de duminică** de Eugen Barbu, **Zoosophia** de Ion Gheorghe, **Cintece de cimpie** și **Iarna Bărbaților** de Ștefan Bănulescu, **Sufereau împreună** de Ion Băieșu, **Viața deocamdată** de Ioan Alexandru, **Fragmentarium, Pe tăcute** de Ion Lăncrănjan, **Singur printre poeți** și **Poeme** de Marin Sorescu. E o realizare de excepție cu care puține reviste se pot mîndri, mai ales dacă mai amnitim și alte lucrări apărute aici ca : **Oul** de Gh. Suciu, **Mieii primi** și **Ultrasentimente** de Adrian Păunescu, **Arpegii pe Siret** de Paul Anghel, **Colocvii** de Ilie Purcaru și Ștefan Bănulescu, **Călătoria** de G. Bălăiță, versurile lui Niculae Stoian și lista s-ar putea lungi foarte mult. Acest lucru revista l-a făcut și mai tîrziu, pînă astăzi tipărind cărți întregi de Mircea Micu, Fănuș Neagu **(Cărțile cu prieteni),** Nichita Stănescu **(Cartea de recitire),** Marin Preda **(Imposibila întoarcere)** etc. etc.

Luceafărul din inițiativa lui Mihu Dragomir, a readus în viața culturală a țării, **șezătorile literare,** ca forme de democrație a culturii, de impact fructuos cu publicul, de cunoaștere a cerințelor vieții, a gusturilor și exigențelor cititorilor, de cultivare a gustului estetic al maselor și de înfrumusețare a vieții oamenilor. O șezătoare literară a **Luceafărului** era o sărbătoare a spiritului, un prilej de comuniune sufletească, între scriitori și cititori. Se întîmplau în timpul acestor șezători, la care adeseori am avut prilejul să țin cuvîntul introductiv, lucruri minunate, emoționante, dar nu o dată și lucruri hazlii, încărcate de humor, rol al unei bogate fantezii a lui Nicolae Tăutu. Iată una. În orice localitate ne-am fi aflat, cînd citea o anume poezie de dragoste, sentimentală și ușor lacrimogenă, Nicolae Tăutu îi făcea o introducere cu o voce tremurîndă, înecată de o provocată emoție. Poezia a fost scrisă pentru cineva care se afla aicea în sală, cu copilul lîngă ea (și în sală erau multe femei în această situație), și pe care o iubesc toată viața. În sală începea animația, femeile se priveau una pe alta, cele însoțite de copii se simțeau stingherite. Apoi Tăutu începea să recite și sala să plîngă discret...

— Care a fost rolul cenaclului „Nicolae Labiș“ în viața revistei, în viața scriitorilor tineri ?

— Aș îndrăzni să spun ca **Luceafărul,** prin cenaclul ce-i poartă numele, ale cărui ședințe se țineau în fastuoasa sală de festivități din clădirea monument arhitectural a Uniunii Scriitorilor, din Calea Victoriei 115, îndeobște sub conducerea lui Eugen Barbu, a reînviat tot

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 6-a

Poeme de GHEORGHE ISTRATE

Ritual

lumina doarme-n mine mai de mult
precum copilul în adult

de-acuma sînt o rană plutitoare
o floare veche bîjbîind în soare

m-am dezbrăcat de timp și m-am urît
mi-e umbra șireang înfrăgezit pe gît

și moară sînt cu aripile-n vînt
prin care-mi macin propriul meu cuvînt

din toată-această schelărie grea
rămîne-un miez înfrigurat de stea

răsad de aripi și răsad de îngeri
făpturi prin care suflete mai singeri –

lumina zace-n mine ca-n mormînt
precum cuvîntul în cuvînt

Sonet

foc stins. greșeala a cules. rămîn
o stea trezește cerul și-l dezminte
spălînd aceste tandre oseminte
în care mă retrag și mă amîn

încerc iluzia și o ingîn –
fereastră destrămîndu-se-nainte
lunecătoare vrajă și fierbinte
storcindu-mi faguri neguroși în sîn

ce pierde timpul carnea mea adună
sever strivită între polii săi
cerneluri cad frenetic dinspre lună
retranscriindu-ne în buni în răi

simt în săgeata lumii un regres
mă sting încet. greșeala a cules

Ritual

vin din adîncuri și-aud
cuiele verzi cum se-nsługă
carnea mea umedă-n rug
calmă întîrzie-n rugă

albe porunci mă provoacă
aeru-ngrașă îngerii bruni
vorba mi-e mică – de promoroacă –
Bunule hai să m-aduni

gol e deasupra gol dedesubt
secolii-și mor caravana
vai purpura iară m-a supt
sînt absorbit în Nirvana

Văz

(ritual)

retras din șoaptă în tăcere
eu mi-am făcut din văz plăcere

nu dorm n-aud și nu miros
plînsul pămîntului ghebos

din cînd în cînd mai scot vederii
pietrișul zeilor – puzderii

din simbure nu tulbur mlada
n-alung din vierme gras livada

ci-ncerc prin timpul sterp sau roz
să-mi cern văzduhu-ntreg din văz

frigid în lacrimă fierbinte
eu gust cuvîntul din cuvinte

acel lăstar rămas să facă
la gura spusei promoroacă

doar o culoare mai mă cere
umplîndu-mi anii cu tăcere

c-o certitudine confuză
sigiliu-al morții peste buză

ascet și totuși pe furiș
răbdînd un ideal un vis

Distilări

(ritual)

iarăși și iarăși mă tulbură morțile –
farmaciile lor aburind
dedesubt
gingășia nopții rupind
din marginea zilei

rareori
în vîrful ierbii abia mai apuc
cîte ceva
din strigătul vieții

doar un suspin mai stă de pază
acestei patrii scufundate
în datoria morții
și-a trupului meu

pe cînd
anatomia lacrimei divulgă
îngeri imorali

Ritual

însemn de rege de-ai purta
eu tot pe-atît te-aș blestema

timp mort ce-n mine întîrzii
ca strîmbătatea-n tîrîzii

păcatul meu e-atît de mic
cît o cocoașă de pitic

spre care mîinile se-adună
vîrsind o candelă din lună

ce vis subțire-am respirat
neumilit neîntinat –

platformă albă-ntre mistere
pe-ncremenita mea putere –

prin plutitorul efemer
atîrnă orele în cer

ÎNTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI»

SATU MARE

Topos sătmărean

Urmare din pag. I

scenice. O poezie parodică în intenție și concentrată în expresie promovează EMIL MATEI în **Traversînd ființa** (Ed. Litera, 1982). Modelul cel mai la îndemînă pentru poet e cel clasic, astfel că multe din poemele volumului prelucrează motive livrești. Fie că e vorba de Iona, Irod, Ulise, poetul concentrează poemul pînă la esențializarea lui în jurul unui nucleu tematic fulgurant la prima lectură. În schimb, ION BALA cu **Firul cu plumb** (Ed. Litera, 1986) pornește de la pretextul clasic pentru a promova un lirism retoric. Poezia lui oferă plăcerea interogațiilor, un gen de „retorică a sfidării", de unde și tentativa îndrăzneață de detașare de modele, de cîștigare a verticalității, în ciuda gravitației exercitate de logosul fulgurant al eului. E un neastîmpăr jucăuș în poezia lui Ion Bala, care afișează o inocență gravă, subtilă la speculații livrești. RADU SERGIU RUBA aparține cu **Spontaneitatea înțeleasă** (Ed. Cartea Românească, 1983) poeților intelectualiști, pentru care textul poetic rămîne cheia de boltă a discursului liric în poezie. El practică o poezie a lucidului intelectual, antrenînd cititorul într-un joc al nonconformismului. De aici și gustul pentru expresia frustă, pentru degringolada poetică, bagatelizarea gestului minor. La polul opus, GRIGORE SCARLAT cu **Cercuri de aur** (Ed. Facla, 1986) pare a fi un poet din categoria sentimentalilor. Poezia lui devine obiect de interiorizare și simțire lăuntrică, dublată de o răsfrîngere în afară, echilibrată și ponderată. Sentimentul iubirii se prelungește în meditații ontologice, conferind aura binefăcătoare a unei lumini estompate, liniștitoare. Grigore Scarlat practică un lirism disciplinat de tentația devoratoare a cuvîntului, care, stăpînit în elucubrațiile sale fanteziste, se pliază unei muzicalități ademenitoare. ALEXANDRU PINTESCU din **Colocviile vîntului** (Ed. Albatros, 1985) adoptă o atitudine protocolară față de actul poetic. Poezia lui se construiește pe o ornamentică barocă, în care ostentația metaforei îi prilejuiește jubilații lirice într-un lirism al măștilor. Există la acest poet o conștiință acută a luării în posesie a spațiului, a celui originar. Sentimentul descinderii din Nord secundat de ispita primejdioasă a învelișului simbolist favorizează inserția unei poezii a elementelor, cu multiple posibilități de interpretare. De la **Nașterea cea mare** (1980) la **Ceremonia de trecere** (Ed. Albatros, 1985) DORIN SĂLĂJAN și-a decantat materialul poetic, în favoarea unui lirism mitologic. Renunțînd la fanteziile romantice, Dorin Sălăjan își ordonează discursul liric la pragul unei poezii a mirajului folcloric cu una de conștiință problematică. Dilemele structurale și temperamentale se dizolvă în noul volum într-o fericită și luminoasă ieșire în spațiul originar, exaltînd bucuria regăsirii, plăcerea refterării unui drum pe care ne întoarcem oricînd primeniți și cu sufletul descărcat de obsesii. Toate volumele ANAMARIEI POP, de la **Pasul corbilor** (Ed. Eminescu, 1980), **Castelul din sticlă albe** (Ed. Albatros, 1972), pînă la **Corida** (Ed. Eminescu, 1983) conturează profilul unui poet cetățean. Poemele militante însoțite de cele de lirică intimă, trădează un eu liric sensibil în cele mai ascunse unghere. Formula poetică arborată de Anamaria Pop nu fetișizează textul în detrimentul tematicii, e mai degrabă o sucombare a metaforei în speculații metafizice stringente. Viața devine spațiul ontologic conștient impus și acceptat, iar poezia nu are dreptul să-i schimbe mersul și coordonatele, cel mult să-i ofere omului șansa de a găsi soluții cît mai favorabile curgerii ei cu folos și cu sens.

ION BOLOȘ este prozatorul cel mai fecund dar și cel mai bogat în surprize. De la debutul cu **Fîntîna vulturilor** (Ed. Dacia, 1978), trecînd prin **Întoarcerea fiilor** (1982) și **Vizitele necunoscutei** (Ed. Albatros, 1982), pînă la **Călători ca apele** (Ed. Dacia, 1986), Ion Boloș a cîștigat în acuratețea firului epic, dar și în diversificarea tehnicilor narative. Căci romanele sale aparțin unei conștiințe profesionale, căreia îi repugnă schematismul și rigoarea. Reușita prozatorului ține de adoptarea unui program care se recunoaște la puntea de trecere între romanul subiectiv și cel obiectiv. Îmbinînd formula romanului epistolar cu cel construit pe o tramă suigeneris, Ion Boloș aparține prozatorilor ardeleni, în cea mai bună tradiție a romanului social, psihologic. Pe o altă direcție se înscrie debutul lui TUDOR DANES cu **Pescuit de păstrăvi vinerea** (Ed. Dacia, 1985). În acest caz nu e vorba de un roman de acțiune, cu personaje antrenate într-un conflict, ci de un fel de poem romanesc al unei conștiințe scriitoricești frămîntate de propriile-i obsesii. Titlul romanului e parabola acestui demers, trucul meditativ care desfășoară de la sine romanul. Nouă narațiuni, aparent fără unitate și miez epic, completate de note explicative, subpaginale, aparțin unui lirism reflexiv, în care oazele epice nu fac altceva decît să mențină echilibrul dezmembrat un timp prin recursul la metodă.

Istoria și critica literară au în Satu Mare prin NAE ANTONESCU, una din vocile cele mai notabile. Dacă în **Scriitori uitați** (Ed. Dacia, 1980) autorul redescoperea și punea în lumina adevărului o serie de scriitori vitregiți de critica vremii, împletind „judecata critică cu evocarea", în volumul **Reviste literare conduse de Liviu Rebreanu** (Ed. Minerva, 1985), Nae Antonescu poposește cu sîrg asupra activității de publicist a autorului lui **Ion.**

O bibliografie mai amplă a articolelor inserate în reviste, completează documentarul cărții oferind posibilitatea cercetătorilor de a aprofunda o anume problemă, sau un scriitor, colaborator la aceste reviste. **Reviste literare conduse de L. Rebreanu** e una din restituirile necesare ale activității lui Rebreanu, care prin cartea lui Nae Antonescu, aduce o imagine inedită la configurarea profilului artistic al celui mai mare prozator român, și un omagiu la împlinirea a o sută de ani de la nașterea celui care a scris **Răscoala.** Să mai adăugăm că Nae Antonescu e o prezență activă cu articole, recenzii în revistele literare. ALEXANDRU PINTESCU practică eseul îmbinat cu opinia critică. **Literatură și eveniment** (Ed. Dacia, 1983) se concentrează în speță, în jurul poeziei ruse. Cartea adună intervenții critice ale autorului prin revistele literare și propune o selecție de texte din Briusov, Pasternak, Maiakovski, Blok, Bolii, în traducerea autorului. Întregul eseu demonstrează un spirit disciplinat, atent și un bun cunoscător al poeziei ruse, și în același timp un critic loial obiectului investigat.

La această succintă prezentare a creatorilor sătmăreni să mai adăugăm speranțele, multe dintre ele cunoscute din proza literară : în poezie, George Vulturescu, Dumitru Păcuraru; Gheorghe Achim, Dora Mircea (cuprinși deja în volumele de debut), Aurel Pop, Ion Halmi Negrești eanu, Ion Nistor, în proză, Ilie Sălceanu, Ovidiu Sucfu, în critică, Gheorghe Glodeanu, Alexandru Zotta și mulți alții. Să concludem că majoritatea scriitorilor din Satu Mare aparțin generației '80, o generație tînără care poate face dovada unui potențial creator și care configurează de pe acum un topos literar sătmărean.

„Vieți paralele"

Poetul sătmărean Ion Ghiur a debutat editorial în 1972 și, după o absență de treisprezece ani, revine în actualitate cu un nou volum de versuri, intitulat **Vieți paralele,** Ed. Dacia, 1985. Această tăcere aparentă a fost întreruptă sporadic de colaborările la diferite publicații sub masca indiferenței ascunzîndu-se neliniștile existențiale ale unei sensibilități exacerbate, care își pregătește cu deosebită migală reintoarcerea. Ființa discretă a creatorului contaminează și versurile sale. Atitudinea poetului față de lume este una de nedisimulată iubire, iubirea însemnînd, înainte de toate, **cunoașterea,** o tentativă de decodificare a marilor taine ale universului, dar și ale unui microcosmos care este însuși sufletul poetului : „Iubește acest mers, / Învață-l, descifrează-l, / Spune cît de mult iubești / Ascunsa grădină / A sufletului" **(Vieți paralele).** Ocheanul întors al poetului scrutează adîncurile propriei sale ființe reliefînd neliniștile unui spirit interogativ. Iubirea, melancolia, nevoia de autocunoaștere sînt preocupări constante ale poeziei lui Ion Ghiur, o poezie circumscrisă de spațiul crepuscular dintre „noapte și zi". Dacă la alți creatori asistăm la o dedublare a ființei între regimul diurn și cel nocturn, la poetul sătmărean putem vorbi de existența unui spațiu al interferențelor, amintind — ca atmosferă și nu ca mijloace de realizare artistică — de universul creațiilor lui George Bacovia. Grăitoare rămîne, în acest sens, poezia intitulată **Noiembrie,** atît de apropiată de stările „intermediare" ale poetului băcăuan : „Și azi e noiembrie ca ieri, / Încet, absinturi și lacrimi / Se dezmorțesc în privirea ta. / Nu înțeleg ce plante ascunzi, / Nici n-am priceput / De ce mă ademenești cînd ești/ Atît de fără glas". **Neliniște** și **crepuscul** sînt cuvintele-cheie în jurul cărora își organizează universul poetic, rămînînd, în ciuda tentațiilor, un ingenuu, un spirit angelic. Titlul volumului exprimă simultaneitatea trăirilor, dezvoltarea paralelă a temelor și motivelor. Poetul sare cu o superioară detașare de la o temă la alta, fără a marca perioadele de trecere, din simplul motiv că fiecare poem reprezintă un univers închis, suficient sieși. Acest lucru generează structura în spirală a volumului, ceea ce explică deschiderea, posibilitatea revenirii la un univers în aparență deja epuizat. O schimbare a registrului tematic se resimte odată cu recurgerea la fabulosul folcloric, poetul păstrînd caracteristicile versului popular. Ion Ghiur este un poet artifex ce își elaborează cu minuțiozitate poemele, dozîndu-și cu maximă atenție efectele. Refugiat pe „malul" maturității, poetul contemplă cu nostalgie vîrsta mitică a copilăriei : „Copilăria a fost, / E dincolo de maluri, / A rămas dincolo / O privesc de parcă ar / Fi un pui de erete, / Ea, dincolo de orizont, / Eu, dincoace de orizont, / Malurile noastre nu se / Vor mai întîlni, / Niciodată" **(Maluri).**

Divizat între viața cotidiană și existența întru poezie, Ion Ghiur reușește să își unească „viețile paralele" prin intermediul rostirii al verbului poetic. Creatorul este la fel de discret ca și poezia pe care o cultivă în spatele calmului aparent ascunzîndu-se sentimente și trăiri de o profunzime care — după cum o mărturisește poetul însuși — ară.

Gheorghe Glodeanu

Adevărata înfățișare

cînd îți ascunzi
adevărata înfățișare
inima ta de
cireșe putrede
merge într-o
rătăcire și
toți fluturii
se prefac
în cîte și
mai cîte
pînă cînd
nu pot să rabd
încercările mele sînt minime
și neluate
în seamă

În lunca de sus

ne creșteau ierburi
prin
inimă
risipind dimineața
cu rouă
sătulă
am rămas nedumeriți
de surîsul
lunii

Vasile Tarța

Carul de luptă

Cîte prăpăstii
carul de luptă
cîte
viori
scrîșnet de
roți

departe de zori
sturzul se fringe
bezna ridică în laț
sunete
noi

nici un filfîit de aripi
nu mai lustruiește caii
orbii orbesc
păsări
cu furci

Eugen Vintilă

Recviem

Fragment de sonată înginat între
pereții umezi
încărcați de tablouri ca de niște speranțe,
ecou al unei muzici deslușite într-o
altă vîrstă,
straniu episod dintr-o reverie viitoare
cu votive ogive pe pereții
unei catedrale gotice.

Al. Pintescu

Vasile Lucaciu

S-a desprins din vitralii și din icoane
sub cer transilvan coloană între coloane
și clopote revărsînd peste sate
a binevestit o mult-întîrziată dreptate
cum omul tot venind într-un tîrziu se stinge
dar cuvîntul temutul mereu va învinge
oțelul acesta rămîne-va rămîne
în liturghia slovelor române
căci plumbii vremii ocolesc eroii
în bronzul lor se fring caninii ploii
doar pe umerii în echilibru păsări de pace
cu iubire cuiburi oricînd își pot face.

Ioan Nistor

Alergînd

Alerg prin albastrul acesta
Ca un anotimp prin pădurile sale
Liniște-liniște
Alerg și tălpile depărtate îmi sînt...
E frig și e cald prin ținutul acesta
Și vîntul e alb
Ca un prinț prin roua inimii sale.

Vasile Mic

Cîntece în Zalmoxia

⁂

CASA POETULUI

țipăt verde într-un intim adînc

marea îi bate cu aripi în geamuri
și crug de triumf stă carpatul
de cînd lutul și leatul
casa poetului — ca semnul pe flamuri

⁂

PATRIA

pasărea zidindu-ne în cer

⁂

AM REGĂSIT ÎNTR-O VIZUINĂ DE LUP

Văduvit de sălbăticie și limbă
schimbul de verbe
între suflet și trup

zalmoxia
peste hiaturi sure
flamură albă ne leagă
p-ă-d-u-r-e

⁂

MAMĂ DE ZODIE MAMĂ

soarele e crud de-aramă
și în ochi de cer albaștri
se cutremură pilaștri
sub furtunile de aștri

vremea-și crapă miezu-n două
între corzi de lună nouă
pînă nu se mai întorn
la izvoarele ce dorm
caii mei cu stea și corn

doamne
în care capricorn ?

⁂

POEMUL DESPRE PATRIE

fîntînă de reculegere
în inima veacului

Ion Bala

Poemul tentacular

Mașina, iată masca prin care-ți pot vorbi !
Poemul este o mașină de multiplicat viziuni
De amestecat adevărul cu realitatea
De aspirat la fericire, de măturat insomnii
De deschis plicuri cu muzică de Bach
Peste alte trei secole — caleidoscop fericit.

Acestui poem nu-i trebuie mască de gaze
Nici căluș peste gura lui supusă greșelii
El pune apă la flori
Flașneta lui înaintează :
— Fațeți loc, trece Alteța-Sa Poemul
Ca un miriapod care învață să șadă turcește.

Poemul dacă minte toată lumea-i o
minciună
Pentru fiecare vers îmi pun degetul mic
Cum aș pune steaguri pe lună
Numind teritoriul ascuns în lumină
POEMUL TENTACULAR

Poemul mă cuprinde în tentaculele sale
Și se întîmplă să nu știu
Care este brațul meu și care-i al poemului

Poemul intră în viața mea
Cu o mie de oglinzi retrovizoare
Mașină de extras esențele tari
De curățat podul de manuscrise
De tăiat panglica ombilicală
Dintre ființă și neființă
— Acolo șezum și plînsem —

Emil Matei

Zbor invers

memoriei poetului George Boitor

Neterminatele, infinitele poteci
le mănîncă rugina uitării ;
și nu mai știu cît am fost steaua de veci
sau cît argintul fierbinte-al iubirii.

Ecoul pornește din unda altui ecou,
tremurat de luciul de-oglinzi trecătoare ;
și nu mai știu cît eu am fost eu
sau șiruri de măști schimbătoare.

Solzii clipelor cad rînd pe rînd
în tăcerea prelungită în iarbă ;
și nu mai știu, am fost sau mai sînt ;
ca o șoaptă scăpată în barbă.

Nu mai urcă seva în feriga uscată
ce nechează ca o coamă de cal retezată —
și doare ca un dans de sălbatice himere
varul de sub pleoapa galbenului mire.

Ștefan Haiduc

Altceva despre Oaș

FELICITARE CU MERE GALBENE

De la Orașu Nou la Prilog sînt doar 3 km (suficienți pentru a realiza o conversație interesantă și plăcută) și peste cerga de lapte a zăpezii sania alunecă ușor. E un ger cumplit de februarie, care-ți pălmuiește obrajii fără să te încălzească. Vasile Talpoș parcă nu simte frigul. Își îndeamnă caii cu biciul — pleznind mai mult aerul decît animalele ; mai fluieră, cu intermitențe, să sfideze vremea, să nu-i recunoască tăria. Pe cai îi cheamă Buzu și Stelu, dar le zice Buzuțu și Steluțu și asta spune mult la un țăran, chiar înainte ca el să adauge : „Fără cai omu' îi ca fără minuri... Hai, dii, drajii tatii !... Nu i-aș da pentru nimic în lume. Trag la deal, la vale, prin noroi pînă la genunchi. Aștia merg ca ursu : tot înainte, cum s-ar zice... Baciu Nistor, sui în sanie (se adresează el unui drumeț, s-apoi) : Caii ăștia merg în ritm de muzica"... „Ce muzică ?" — îl întreb. „Populară. Ie dă-te jos (îi spune băiatului care ne însoțește, de dragul plimbării cu sania) și întinde lanțurile cu cîte 5 zale la Buzuțu". De ce?" — îl iscodesc. „Ca să hie egali cînd trag. Buzu îi mai scurt în trup da' eu mă uit la urechile lor să hie pe-o linie... Serbus, mă ! Sui în sanie !" „Unde-ai fost, mă Talpoș ?", „La Orașu Nou. Serbus !...

Zăpada e necruțător de albă. Violent de albă. Omul de lîngă mine tace acum. E o tăcere ofensivă. Simt că în curînd trebuie să atace. Își pregătește cu șiretenie țărănească armele. Și o face direct : „Eu is secretaru' organizației de partid din Viile Prilogului. Eu vă duc acuma pînă la Prilog, da' faceț' și dvs. ceva pentru noi : îi cazu' cu drumu de la Prilog la Prilog-Vii, care ar trăbui făcut. Și cu curentu' electric. Că n-avem. Și sînt 92 de familii. Îi adevărat că nu toț' or plătit taxa da' și-or pierdut încrederea, da' dacă ar vede că la mine și la altu' ard becurile, ar ave și ei o ambiție și toț' ar plăti"... Promit că aduc la cunoștința organelor județene situația. La despărțire scot mănușile de pe mînă (ca să dau mîna cu el) și le introduc în sacoșă... „Nu'nchideț' jeanta — se repede omu' — să vă felicit cu două mere !"...

POPAS ÎN BALADĂ

Iarna a-ntins cu dărnicie un nesfîrșit covor de zăpadă pe care trec cu nostalgie turmele de mioare, împlinind o etapă a ciclului pastoral, prin drumurile lor hibernale, în căutare de hrană. Am văzut în zi geroasă de Ghenar o uriașă turmă trecînd prin comuna Vama. Întreaga șosea era un enorm covor de lînă mișcător, unduitor, format din sute de oi. În cojocul lor protector alb-gălbui, treceau tăcute și cuminți, cu botu-nfășurat în propriul abur ce le dădea iluzia căldurii. Treceau solidare și ascultătoare, neștiutoare de nimic din cele ale lumii răutăți, neștiutoare că duc cu ele un mit ancestral. În urma lor, covorul mat al zăpezii și-a schimbat textura ; a devenit mai ondulat, poros, frămîntat de copitele mici și inofensive. În urma lor a rămas o mare tăcere — tristețea pentru cei plecați. Veneau din străveche baladă prin zăpada învăluitoare, sub care copitele moi simțeau inospitalitatea anacronică (din punctul lor de vedere) a asfaltului. Curînd, însă, vor simți sub picioare pămîntul primitor, învăluitor și dătător de căldură. În tainițele lui se pregătește ivirea minunii firului de iarbă, ce deocamdată răsare doar în visurile pe care sper, și cred, să le aibă nevinovatele mioare. Căci dacă nici măcar șansa unui vis (al altui anotimp) n-ar exista ca posibil pentru ele, la ce bun gerul iernilor aspre, finul uscat și anost, apa tăioasă și amărăciunea drobului de sare...

În urma turmei de mioare doi ciobani își purtau cu pas domol tăcerile. Dar unde să fie cel de al treilea ?... Să fi rămas, oare, să se odihnească puțin în baladă ?...

FLORI DIN ADÎNCURI

Cred că unele dintre cele mai frumoase jocuri întîmplătoare ale naturii sînt florile de mină — copii ai Geei, născuți în îndepărtate ere geologice, prin mișcări tectonice, într-o sforțare supremă, asemeni perlelor ivite în pîntecul scoicilor. Îndelungi procese chimice, după legi necunoscute, extrag din banalul pămînt esențe de piatră, pe care le rînduiesc după tainice desene geometrice, uluitoare prin forme și ritmuri, de o rară frumusețe, concurînd pe cei mai iscusiți giuvaergii. Ele însele strălucitoare giuvaeruri, prinse pe pieptul pămîntului, florile de mină poartă în ele tăcerile și întunericul veșnic pe care le metamorfozează în bucăți de lumină materială de o mare finețe și gingășie. Ascunse în adîncurile rocilor subterane, care le protejează, florile de mină sînt hărăzite singurătății absolute, imposibilității de a fi contactate în mod firesc, dormindu-și somnul lor milenar, neluate în seamă dar protejate de roca ocrotitoare care le-a dat naștere și le păstrează cu grijă egoistă. Din cînd în cînd, întîmplarea — și numai întîmplarea — face ca minerii să descopere uneori, flori de mină — trofee ce se string cu timpul în colecții și încîntă, uimesc privitorii.

Priveam într-o zi la gura Minei Turț frumusețea briantă a unei asemenea flori ținută în palma unui miner. În primele clipe m-am lăsat, firesc, sedus de mirifica minune minerală, dar mai apoi, am privit cu atenție mîna omului — o mînă învăluită în sudoarea și praful muncii (mînă pe care ne grăbim uneori s-o etichetăm drept murdară), o mînă înnobilată de muncă... Cu siguranță era cea mai frumoasă floare adusă din adîncuri la lumină — mîna minerului...

Ovidiu Suciu

teatru

Teatrul de Nord

După o incitantă montare a piesei „Haina cu două fețe" de Stratiev, datorată regizorului Cristian Ioan, actualul director al teatrului sătmărean, atenția publicului și a criticii de specialitate a fost reținută de spectacolul cu piesa „Piticul din grădina de vară" de D. R. Popescu, regia purtînd aceeași semnătură. Dincolo de premiile acordate de juriul „Galei spectacolelor pentru tineret" și A.T.M. direcției de scenă, spectacolul a acreditat forța interpretativă a distribuției, la un înalt nivel artistic, omogenă, aducînd în prim-plan rolurile realizate de Constantin Dumitra (Pasăre), Marina Procopie (Maria) și Marcel Mirea (Miron David).

Într-o concepție regizorală curajoasă, datorată actorului Paraska Miklos, secția maghiară a Teatrului de Nord a prezentat cunoscuta piesă a lui Tudor Mușatescu, „Titanic Vals" cu Iozsef Czintos într-un Spirache original, dincolo de clișeele care amenințau interpretările „clasice" conferite acestui semnificativ personaj al dramaturgiei noastre contemporane.

Tot în cadrul acestei secții tînăra și talentata regizoare Magdalena Klein a gîndit cu inteligență și maturitate spectacolul „Romeo și Julieta la sfîrșit de noiembrie" de Otcenasek. Dramaturgul a devenit celebru, se știe, prin „Romeo, Julieta și întunericul", roman devenit scenariu de film, apoi piesă de teatru. De data aceasta, suprapunînd perena temă a raporturilor dintre generații peste cea a iubirii imposibile într-un context potrivnic prin prejudecăți, comoditate egoistă și obtuzitate mic-burgheză, Otcenasek ne propune un Romeo și o Julietă aflați în „luna noiembrie" a existenței lor, vîrstă la care oamenii mai au nevoie de iubire chiar dacă, poate tot din prejudecată, ne-am obișnuit să-i spunem tandrețe, matură prietenie sau duioasă înțelegere. Spectacolul, fără extravagante ambiții regizorale, dar limpede și exact, structurat pe ideea fidelității față de text, a înregistrat o largă audiență la public. Distribuția a excelat mai cu seamă prin interpretările de excepție datorate actorilor Elekes Ema și Acs Alajos, cei doi îndrăgostiți cu timplele cărunte, cît și prin cea de o remarcabilă vigoare dramatică realizată de Tarnoi Emilia.

Densă și subtilă montarea la secția română, în regia lui Kovacs Adam a piesei „Sorana" de Tudor Popescu i-a vizat în principal pe spectatorii tinerei generații față de care se manifestă o constantă atenție, materializată prin opțiuni repertoriale și o înțeleaptă planificare a reprezentațiilor. Dincolo de aceasta, „Sorana" a valorificat un text excelent, convingător, incitant, evocînd zilele premergătoare Eliberării din August 1944 și a prilejuit actriței Lucia Darac întîlnirea cu unul din cele mai realizate personaje din literatura contemporană circumscrisă acestei tematici.

Mai puțin remarcat de public s-a dovedit a fi — întru totul pe nedrept — un spectacol nominalizat „pentru copii" și realizat de Cristian Ioan la secția română. Este vorba de „Vitejii cetății Bade-bade" conceput în maniera comediei dell'arte. Considerăm că o mai inspirată programare care să convină și publicului matur — căci spectacolul a întrunit și sufragiile acestuia — ar fi fost de natură să pună și mai pregnant în lumină pofta de joc a unui colectiv artistic dornic de performanțe profesionale și ar fi validat deosebita înzestrare pentru comedie a actorilor Vasile Blaga și Radu Sas.

De altfel, o atentă trecere în revistă a ultimelor premiere de la Teatrul de Nord precum și a repertoriului în perspectivă evidențiază o preponderentă preocupare pentru promovarea comediei. Există convingerea, confirmată pînă în prezent de realitate, că acest gen de reprezentații poate duce la creșterea substanțială a numărului spectatorilor constanți ai teatrului. Drept argument : „Cum se cuceresc femeile" de Woody Allen este un spectacol care se joacă cu „casa închisă". Contribuie, firește, la aceasta calitatea montării (realizată de Cristian Ioan) și popularitatea protagonistului, Corneliu Jipa, un actor complex și complet, matur și laborios, liderul incontestabil al tinerei generații de interpreți de pe scena sătmăreană.

Voicu D. Rusu

film

O comedie lirică

Alexandru și Oana sînt doi tineri specialiști din zilele noastre confruntați cu o seamă de probleme. El, cu realizarea programelor la centrul de calcul unde lucrează, cu ajutoarele oferite benevol la fizică sau fotbal copiilor vecinilor, ea, arhitectă, cu creșterea fraților și surorilor mai mici, toți elevi în diferite clase. El, tipul savantului zăpăcit, ignoră total problemele gospodărești, ea, în postura unei mămici grijulii, le ignoră pe cele sentimentale. Și totuși... Povestea de dragoste se înfiripă, în ciuda timidității lui, în ciuda grijilor eroinei, protagoniștii ajungînd fără prea multe impedimente la ofițerul stării civile, deși chiar în ziua nunții, proaspătul mire trebuie să depaneze un calculator la o mare uzină din provincie.

Cam acestea sînt principalele date ale comediei lirice*) semnate de scriitorul-cineast **Francisc Munteanu,** inspirată de scenariul realizat de doi scriitori și un regizor : **Ion Băieșu, Nicolae Țic** și **Dan Marcoci.** Bunele intenții ale autorilor schițate în sugerarea ariei de responsabilități și disponibilități ale tinerilor se pierd într-o felie de viață decupată dintr-o atmosferă rarefiată, cu personaje convenționale, fantomatice, unele simple pete de culoare ivite parcă din momentele teatrului scurt sau din scheciuri vag umoristice.

Sărăcia datelor caracterologice, justificarea dramaturgică precară, apiombul forțat în creionarea unor relații umane sînt uneori suplinite de sinceritatea și farmecul degajat de cîțiva inspirați actori ca **Gina Patrichi, Aurel Giurumia, Valentin Uritescu** cărora li se alătură prin spontaneitate interpreții copiilor **Andrei Duban, Iulian Ilinca, Nicoleta Ilie** și, cu o mențiune în plus, **Ioana Marinescu.**

În schimb, nici **Constantin Diplan** (directorul), **Zephi Alșec** (inginerul), **Ioana Crăciunescu** și **Bianca Brad** (colegele lui Alexandru) sau **Ștefan Sileanu** (Mitică) nu reușesc să ofere multă credibilitate unor partituri sumare, să confere firesc și adevăr unor replici artificiale, rostite în locuri pustii (centrul de calcul, de pildă pare a duce o lipsă cronică de personal). Dincolo de îndrumarea rigidă a actorilor, cineastul handicapat de premisele unui scenariu, care trece razant pe lîngă o frumoasă poveste de dragoste, nu poate construi coerent și articulat cinematografic biografia unui sentiment, deși, în citeva secvențe ne poate demonstra cu prisosință știința suprinderii autenticului din viață. În ciuda acestor minusuri, interpreții principali **George Mihăiță** — Alexandru și **Patricia Grigoriu** — Oana, se achită mai mult decît onorabil de rolurile încredințate. **George Mihăiță** degajă cu simplitate căldura și generozitatea, înțelegerea și afecțiunea necesară unui erou angajat, parcă mai mult fără voie, în comicul de situație imaginat de scenariști. **Patricia Grigoriu** sugerează la rîndul ei, fără sentimentalism, configurarea drumului de la limita frustrării la împlinirile dorite afectiv, dezvăluind cu discreție resurse de sensibilitate și emoție.

Dar, oricît de plăcută ar fi interpretarea, oricît de frumoase ar fi imaginile orașului surprinse pe peliculă de operatorul **Sorin Ilieșu,** oricît de atașantă ar fi povestea de dragoste, cinefilul, în general, și admiratorul filmelor lui **Francisc Munteanu,** în special, nu poate să nu-și amintească nostalgic și cu regret frumoasele lui filme mai vechi **Soldați fără uniformă, La patru pași de infinit, Cerul începe de la etajul trei** sau **La vîrsta dragostei.** Nefiind susținut de scenaristul **Francisc Munteanu,** regizorul **Francisc Munteanu** nu a reușit în **Duminică în familie** mai mult decît un film mediu al cărui generos mesaj este cultivat la limita demonstrației explicite fără harul și inspirația operelor de tinerețe.

Călin Stănculescu

*) **„Duminică în familie"**, producție a Casei de filme Patru, ecran normal, color.

pavel perfil

O DUMINICĂ

Răul apelor trecuse. Brațul Catirlezului și-a regăsit coturile. Mai sus de Uzlina rămăseseră încă ochiuri holbate, tulburate în zori de zbaterea pelicanilor și stîrcilor. Apa nu urca peste genunchi și s-ar fi putut prinde în coșul de nuiele știuci minuscule, mîrlițe și carași ieșiți din nămol. Dar era una din acele zile în care plictisul urcă aidoma unui vin deochiat, moleșitor, uzurpator de patimi. Și, așa, ziua își lepăda încălțările de rouă. Păsăretul inunda alte spații, mai sălbatice. În ochiurile tulburi, cu rogoz, pipirig și papură se așeza din nou liniștea.

Era duminică și lui Haralambie Unc i se împletici în minte faleza Galațiului, strandul, ciripitul fetișcanelor. Duminică abia descălțată de rouă.

Un vis i-a îngroșat lenevia din a șaptea zi.

Cu saboții în mînă, cu rochia de in topit boțită ca vai de lume, udă, udă leoarcă, lipită de trupu-i subțire, venea Diana. Ieșise parcă din spuma apelor, Afrodita. „Diana-ciuta, o strigase el odată, sau gîndul unui gînd strigase. Un sărut abia schițat, apoi suris subțire, plin de du-te-vino, încercare de descîntec de la masa plăcerilor. Plaja e pustie. Numai ei doi și un negricios cu aer de telal, care așează pe o măsuță o grămadă de marafeturi de bilci. Sirena unui vapor despică lumea în două. Trebuie să sosească și bacul, cu primii pofticioși de soare. E duminică și în visul ăsta, zi împiedicată, priponită cu de-a sila în agendă, prinsă ca o aschimodie în insectarul lumii. Ar vrea s-o șteargă șmecherește de lîngă Diana-Afrodita, s-o lase cu negriciosul, lîngă marafeturile sclipitoare, dar un pui de drac, o înciudare i s-a cuibărit în suflet și nu poate pleca. Fata falezelor s-a îmbrăcat în descîntec. E mai frumoasă așa. Negriciosul, încovoiatul telal o privește flămînd ; așa i se pare parcă. „Un tăntălău și ăsta". face Diana. „Îl caută moartea pe-acasă și el se hlizește după fuste. Așa ai să ajungi și tu, ingerașule ?", se repede mieros-cambrată spre Haralamb. Dar el tace, încruntat și neîncrezător tace lîngă fata falezelor. Ar fi și parcă n-ar fi el în asemenea momente. Tinăr mult prea repede îmbătrînit, însă fără acea dezinvoltură verbală, șiretenie bătrînească. Un gînd trăsnit răsună într-un tîrziu printr-o invitație : „Hai să trecem dincolo și să urcăm pe „Amara". „Amara", navă-hotel, cîndva corabie cu motor, un soi de bric, plin de alămuri și lambriuri de nuc, cadoul dat de regina Angliei unuia din regii noștri, Carol Primul sau Ferdinand. Acum e într-o stare jalnică și greu de urnit din loc. A troglodit în civa porturi dunărene și a eșuat în hotel de mîna a doua pentru turiștii suplimentari ai Galațiului. Cu mai mulți ani în urmă se vorbea chiar de o boală lumească pe care numai pe „Amara" o puteai căpăta.

„Hai să trecem dincolo !", sună din nou invitația lui, de data asta oarecum trimbițată, cu o octavă mai sus, cocoșel cu pinteni-amanet.

Poate că asta o și face pe fată să-i ia de sub ochi căușul de dorinți, să-l umilească. „N-ai tu atîția bani, îngerașule. Fără cîteva sutare nu poți urca pe «Amara». Coniace fine, fripturi cît farfuria, Merlot bulgăresc... Ha, ha, ha !... ești păduche în materie de bani. Du-te la aia a ta, la Mia, nepricopsitule. Spune-i că la anu' intri în facultate, să te aibă de coleg, de soț și toate celelalte". Apoi se depărtează, șoldie și batjocoritoare, iar el fierbe într-un suc fad, debil din plecare. Răsună din acel loc și din aiurea rîsul ei de ființă fără complexe și fără travestiuri. Amețitor de sinceră. „Rea de gură-rea de muscă" — îi trece prin minte, apoi morfolește o anatemă stîngace, care pune capăt presimțirilor și dorințelor. Limpezirea a venit din această dezlegare de micul dezmăț pe care îl plănuia fără să dea seamă la cîteva adevăruri: fata cu sinceritatea ei de nesuportat, picarea lui la admiterea în facultate, păienjenișul de gînduri legate de Mia (care a trecut cu brio examenul), puținii bani pe care îi tot morfolea în buzunar și, poate, intenția unei evadări exemplare.

Astfel, lepădat de micul păcat, plănuit și necomis, a luat drumul înapoi. Rusinat de gestul său de adineaori, dar și însemnat de un gînd ce îl vizita pentru prima dată, a urcat pe bacul de traversare. Nu se mai simțea erou neconsolat. Își cerea un act de eroism. S-o impresioneze pe Mia, studentă la **chimie alimentară** ? să sfideze familia și prietenii ? să se spele de „păcatele" tinereții ? Încă nu știa nimic atunci, deși simțea că e fulgerat de o stare aproape materială, care schimbă brusc conturul și miezul unor ani, al oamenilor, prieteni sau neprieteni. O flăcără de magneziu a fixat rece și anapoda un moment de răspîntie. Apoi totul a început altfel.

Altfel, altfel, altfel... Asta era și dorința lui.

„Mă duc în deltă să tai canale și să scurtez un braț de fluviu", și-a zis. „La unchiu' Arhip pe draga aia ruginită am să ajung. Mă izolez de oameni și nu dau prin orașul T. decît de două ori pe lună. Cu familia, relații cît mai restrînse. O ! și ce ușurat te simți că ai terminat-o și cu armata. Am plimbat destul buldozerul prin șantierul ăla de irigații. Am învățat o droaie de lucruri care au să-mi folosească.

Pe draga unchiului Arhip va fi nevoie de ele".

Astfel s-a făcut traversarea Dunării și a unui moment de răspîntie pentru Haralamb. Diana dispăruse cu totul. Diana abia se întrezărea după perdelele de ceață. Mintea lui se îndrepta în altă parte acum. Ridica o fortăreață nemaipomenită, la capătul lumii, cu metereze și creneluri de necucerit. Între ele, evadarea nemaipomenită a marelui Unc. Nu se simțea un viitor sihastru, ci o ființă tutelară peste un univers plin de parabole : lagunele arar vizitate, muncă fizică fără preget, ierni scitice, bărbați aspri, neîncărcați cu duioșii de duzină. Toate astea însă nu-l înălțau spre o stare de fericire, ci erau, deocamdată, trăire foarte aprinsă, o stare de căutare febrilă a unei desăvîrșiri. Drumul, odată descoperit, începea, gîfîind, urcușul.

Cuprins de un tremur nemaitrăit, Haralamb urca îngusta alee cu pietriș, de la debarcader la cabinele vînzătoarelor de bilete. Deodată, o mînă grea i s-a așezat pe umăr și o voce bătoasă i-a scăpărat în urechi : „Ești trist, bătrîne! Ți-a căzut la fund Învingătorii armadă?" Era unul din colegii de la admitere ; picase și el. „A, tu erai, Pantelică !" Apoi, trezit de-a binelea : „Vezi că e și Diana pe plajă. Te așteaptă. Du-o la braserie și dăruiește-i o seară de neuitat". „Dar tu ești trist, bătrîne ; nu începe și nu se termină lumea cu examenele astea. Oftezi două zile și pormă îți vine să rizi". „Ave ! Pantelică. Te iau în seamă".

Se simțea surprins în mijlocul periniței, descheiat în față. Apoi i s-a șters repede această impresie. Rămînea un ins imaculat. Și, din nou, ros de drumul pe care îl descoperise în urmă cu o jumătate de oră. Drum plin încă de mistere, intrucîtva exotic. Dar pe măsură ce încerca să și-l lumineze, un ușor refuz se insinua în marea de umbre. „Nu se admite nici un compromis ! Nici un compromis !", își striga. „Trebuie să ajung pe draga lui Arhip, să scurtez brațul ăla de fluviu !" Drăcușorul-refuz, umbra ezitării trebuiau eliminate, scoase din cap și așezate în inimă, acolo unde gîndurile nu te lucrează și nu te obosesc.

A ajuns la mătușa-gazdă și a sunat de cîteva ori. Nici un răspuns. Avea o cheie la el, pe care o mai folosise pînă atunci doar de cîteva ori. De obicei, tanti Simona îl aștepta, de fiecare dată precipitată și grijulie, de la consultații și examene. După cădere a dat de dușcă o sticlă cu rachiu din vin, o fiară puturoasă care a făcut-o să tacă două zile. Apoi a spus în șoaptă că pleacă la țară, să vadă de casa bătrînească. „Mă întorc duminică, Haralamb. Ai tot ce-ți trebuie. Înțeleg că nu vei primi pe nimeni aici". „Nici o grijă, tanti, nici o grijă". La ora aceea de duminică tanti Simona urca în trenul plecat din Tîrgu Bujor.

Haralamb mai avea un credit de o oră și jumătate pînă la plecarea navei rapide spre orașul T. A înghesuit întregu-i bagaj într-un mic geamantan metalizat. Deasupra hainelor a presat dosarul cu actele, pe care le ridicase de la decanat cu două zile în urmă. Pe atunci mai credea că se va angaja într-o instituție din Galați. Duminică dimineață totul era o ruină, pe care începuse ridicarea unei falnice cetăți. S-a grăbit spre ușă, apoi s-a întors. A deschis frigiderul și a terminat o litră de vișinată. Era prima lui infracțiune de la venirea la mătușa-gazdă. Pe masa din sufragerie a găsit o carte groasă. A rupt prima filă și a scris grăbit : „Dragă mătușă, mulțumesc pentru găzduire. Plec la nenea Arhip. Nu mă căutați. Am să scriu și mamei, cu amănunte. Haralamb".

Orașul T. s-a schimbat mult în ultimii ani încît, pentru un vizitator atît de rar precum tînărul Unc, el pare de nerecunoscut. Strada Podgoriilor însă nu e greu de găsit. Urcă domol panta dealurilor Cazărmii. Pînă la numerele 25—30 e mărginită de case vechi cu etaj și blocuri noi. Mai sus se continuă cu ceea ce numim noi, în general, mahalaua. La numărul 81 e casa lui Arhip, cu un singur cat, văruită pe dinafară și semănînd cumva cu un uriaș calup de brînză. În față, doi meri își unesc coroanele peste o boltă de viță de vie, susținută de țevi metalice. În mijloc, o alee din beton care se întinde pînă în pragul casei. Chiar acolo, pe o bancă strîmbă, cu picioare de fier prinse în ciment, Arhip joacă table cu un vecin în pijama.

Poarta încă n-a deschis-o, iar ei nu-l observă, prinși în jocul zarurilor. Și nu pregetă încă s-o deschidă. Sau să-și strige unchiul. E o așteptare cu un mic simbure de răutate, izbucnită din aiurea. Apoi bărbatul în pijama întinde mîna după o sticlă cu vin, tolănită într-o tufă de regina nopții. Ridică sticla la gură și atunci observă străinul de la poartă. „Arhip, vezi că te caută cineva", se aude după cîteva plescăituri și un oftat domestic. După cinci ani de la ultima lor întîlnire, Haralamb se așteptă la o scenă aproape patetică. Unchiul n-a avut copii, dar au fost dese ocaziile cînd exclama : „Măi Matei (primul tată pentru Haralamb), măi frate, ăsta e și băiatul meu ! Împrumută-mi-l pentru o viață. Îi las tot ce voi stringe pînă la pensie". Arhip s-a ridicat de pe bancă și a pășit bătrînește pînă-n poartă. „Tu, ești Haralambie ? Minca-te-ar purecii, n-ai mai trecut pe aici de un veac. Hai, intră ! Ăsta-i noul meu vecin, dom Grigoraș, maistru la alumină". Vecinul avea, pare-se, darul băuturii și era cu albeață

la ochiul stîng. N-a plecat de la Arhip pînă n-a terminat sticla aia de vin. Și-a strîns tablele și lipa-lipa a ieșit în stradă. De acolo a mai strigat : „Vecine, te aștept la mine diseară, pentru două-trei partide. Trebuie să ne menținem în formă, acuș începe interzonalul". Arhip i-a răspuns, și cu lehamite și cu bună dispoziție : „Bine, bine, pregătește-te că japonezii sînt puși pe marțuri".

Apoi fața unchiului s-a schimbat. Sau a fost doar o impresie ? În colțurile ochilor i s-au strecurat riduri adînci, semn de lehamite, de o bătrînească plictiseală. Asta a durat o clipă, destul ca tînărul să-și mai rupă o așchie din credința evadării sale.

„M-ai întrecut, băiete. Da, ce să mai zic, pe mine mă trage deacum pămîntul ; pe tine, încă soarele. Mă bucur c-ai venit și tu, după atîta timp, la unchiu-tu. Da, hai în casă, s-o luăm pe Minodora din scurt, să ne pună o masă pe cinste. Minodoro ! ! ! vino să vezi ce-ai visat az-noapte !".

Stînjenit, Haralamb, cu geamantanul în mînă, a luat-o pe aleea ce duce în dosul casei, spre mica bucătărie de vară. Mătușa, cu un prosop în chip de turban lățos, îl aștepta în pragul ușii : „Oi, dragul meu, bine ai venit ! Apleacă-te să te sărut. De cînd nu ne-am mai văzut te-ai făcut cu un cap mai înalt decît noi. Da ce să mai zic, așa-s copiii de azi, se lungesc ca rîmele... Și hai să-ți duci bagajele în camera din față, că pormă stăm de vorbă... Arhip pune tu masa sub boltă. Că eu mă apuc să fac niște minciunele pe placul vostru. Arhip ! n-auzi, ia și rîșnița și fă-mi două căni cu zahăr farin". Dar bătrînul dragor nu mai era în preajmă. Cobora în pivniță după o cană de țuică, făcută de mîna lui. Venirea lui Unc-junior trebuia sărbătorită.

„De taică-tu mai știi ceva ?", l-a întrebat Arhip, umplîndu-i păhărțul cu țuică. „Nu mi-a mai scris de la concediul din anul trecut".

„E bine, ce să zic. Ne-am întîlnit în Galați, cînd am venit să dau admiterea".

„N-am vrut să te mai întreb. Cînd te-am văzut la poartă am bănuit că n-ai să fii student anul ăsta. Da nu te amări, nu e o pacoste prea mare. Dai și la anu și poate intri. Să nu-ți iei mințile, cum aud că se mai întîmplă. Să nu te pierzi, că ești singurul băiat din toată familia noastră".

„Ei, ce vorbă mai e și asta, unchiule ?"

Mătușa dăduse colțul și îl auzise pe Haralamb.

„Pare că vă certați de la prima vedere. Vezi, vezi Arhip, să nu te fure băutura. Și iar ai să-mi zici că te-am pălmuit în somn".

„Aida, de ! Tu mai bine vezi că ți-a căzut o frunză de viță în supă. Pune-i capac. Mereu lași descoperite toate alea".

Arhip se mai îmbăta, însă rar și numai acasă. Pe dragă se certa cu băutorii. Pe unii i-a și pălmuit, băieți veniți din toată țara : fistichii, zurbagii, neatașați la ceva anume. Era autoritar și nu umbla cu pîra pe la șefi, pentru măsuri administrative. Un conducător de dragă care se voia respectat, nu lingușit sau hulit pe la spate.

Tînărul zîmbi cu un grăunte de amărăciune. Ar fi vrut să-i dea un răspuns la cele de mai înainte, dar venea mătușa-sa cu o droaie de tacîmuri și un coș cu piine. Prinz de duminică pentru o pereche bătrînă, sastisită, echilibru osificat, fără cicatrici memorabile. Era o regulă în casa lui Arhip : duminica e a gurmanzilor. Faptul se explica și prin aceea că decenii în șir, cu rare excepții, stăpînul nu era de găsit acasă decît simbăta după-amiază și duminica. Luni dimineața pleca cu bacul motor în bălți și se întorcea la sfîrșitul săptămînii. Iar în bălți bărbații își gătesc singuri, cu mărfuri aduse de acasă. „Burlacul se descurcă mai ușor", îi place lui Arhip să spună, cu o ironie care nu sare peste cal. „E și spălătoreasă, și bucătăreasă, și băutor fără măsură de atîtea ori".

„Măi Minodoro, ia adu tu un vin la masă și lasă-ne să vorbim".

„Îți aduc dacă nu-mi ceri încă o sticlă".

„Ei, asta nu se mai știe, omul-e ca o salcie răsucită".

„Da, unchiule, e ca o salcie care, atunci cînd dă să cadă, nu cade pe locul în care te aștepți, ci mai dă o roată zărilor, în chip de iertăciune".

Oboseala drumurilor și partida de băut cu Arhip l-au amețit pe Haralamb. Toate incilcitele lui eziteri, ulterioare bruștei dorinți de izolare s-au subțiat și chiar dorința pare că ar aparține unui alt timp, ce nu-și mai află termenii de referință. Nu era prima oară cînd se simțea băut peste măsură, dar acum era vorba de altceva ; trebuia să pună la cale hotărîri importante și nu se mai simțea, dintr-o dată, în stare. „Ce să mai discut cu bătrînul Arhip ? El și-a trăit traiul, și-a mîncat mălaiul" — i-a trecut la un moment dat prin minte. „Bea, zace și mănîncă duminicile, iar în restul săptămînii trage pentru familie, ori naiba știe pentru cine mai trage. Viață rectangulară, fără parfum. Oare mlaștina asta mă așteaptă și pe mine ? Haralamb, ia-ți tălpășița și tunde-o spre Galați !"

L-au culcat între albituri scrobite, schimbînd priviri neclare prin semiîntunericul cu miros de levănțică, după care bătrînul dragor a ieșit repede, să-și termine porția de vin ce și-o luase pentru duminica aceea. Uitase de măreața partidă de table cu dom Grigoraș. Sau nu mai avea chef să dea ochi cu altcineva. O poveste neclară se întindea peste sosirea nepotului.

„Tu ce crezi de treaba asta ?, a zis într-un tîrziu Arhip.

„Ei, l-o fi dat mamă-sa afară din casă că n-a reușit la facultate".

„Baliverne. Mai degrabă l-ar fi dat afară Matei ; îl cunosc bine. Toată viața a umblat după fuste și după trai ușor. De copilul ăsta s-a ocupat numai mamă-sa. Asa să știi. Mi-e milă și de Matei, că mi-e frate, dar să nu mă ia vreodată de advocat, că n-am cu ce să-l apăr".

Minodora tăcea, cu mîinile în poală. Nu putea porni mai departe, pe un pod șubred. De fiecare dată, în privința familiei, Arhip trebuia să aibă ultimul cuvînt. Se resemnase cu acest statut cu mulți, mulți ani în urmă și nu mai avea loc de întoarcere. Își mai bîrfea din cînd în cînd cumnata, dar nu putea trece peste o margine bine stabilită. Dragorul devenea în aceste momente taciturn, sau își încrunta sprîncenele și era destul.

„Dacă nu pleacă nici mîine și nici poimîine, să-l știi cum se cuvine. Da o să aflu eu dimineață ce se întîmplă în capul lui".

Și a oftat. Și din aia și din aialaltă. Și pentru povestea neînțeleasă care plutea peste capul lui Haralamb și pentru porția de vin, care s-a topit prea repede. Ar mai fi băut un pahar, dar exista un consemn peste care nu se putea trece. Puterea era aici a Minodorei.

toma michinici

* * *

ARAR TREC COMETE
vii cirje pe cer de pripas
dovezi pe-ndelete
că totul e ruină de pas

nici nu cad nici că suie
balans spiralat de ivoriu
în limpedea ferestruie
a ochiului meu provizoriu

și nu-i nicidecum amintire
în gînd simultan sînt proiectat
într-o năruire
prin amurgul acesta brumat

parcă sprinceană mirată văzui
din tinerețea cui ?

* * *

DIN BRUMĂ DINCOLO DE ASFALT
în pîlămini neliniștilor din anotimp
în aburire mă preschimb
și-n văzduh înalt

din amurg ecouri cu gust de lucernă
peste pietrișuri strîmte răzbat
rouă eternă
la glezna lui octomvrie împărat

mă cheamă o adiere parșivă
părînd că vine părînd că este
posibila mea poveste
definitivă

prea mi-e dor să mă-ngroape
o ninsoare cu pleoape

* * *

CA ÎNTR-UN POD LA INTERNAT
în aerul valsînd dulceag
căzu un porumbel rotat
pe-al sufletului nostru prag

răstoarnă clopotul pribeag
neliniște în ceas trădat
ecoul lui din raze vag
filtrează praful întomnat

cu sufletul dacă privești
clipind supus privirea piere
în voalul verii cel de miere
prelins cu streșini la ferești

septembrie muri la pîndă
de moartea lui ca rodul blîndă

* * *

NINGEA PARCĂ ANUME
de îți venea să crezi
că și-a adus aminte bacovia de lume
plimbîndu-se prin cosmice livezi

părea că dimineața de diamant
a dezvelit cu un gest filfiind
pe soclu în piață un fulg gigant
iradiind cu săbii de argint

și înfloreau ferestrele bătrîne
era o curățîe generală
mireasa gerului goală
dansa peste urbea păgînă

înfrigurați de cu seară
toți se uitau spre primăvară

* * *

CU BRUMĂ-N PĂR O CE FRUMOS
mă mint — tu ești
de vorbe dulci dumnezeiești
fac rost

se bate pleoapa gînd ucis
gestul e sfînt
dar tu trăiești într-un cuvînt
pe care nu l-am scris

* * *

CERULE MARE
uite ce limpede
steaua cînd moare
aprinde ghimpele

și cît de susă
cade la gleznele
vieții cea dusă
numai cu beznele

petrecem ehei
o urmă străveche
la trei și trei
cu cîrja de Encke

căci nici un cuvînt
nu-i de pămînt

tudor gherman

* * *

Și eu, dar mai ales gravitația
încearcă să te-nvețe cu legile lumei
și destinul hilar al măsurii.
E drept, s-a amestecat
și imposibilul
dar a fost (mai întîi) lovit de mutenie
apoi a plecat.
Iluzia
te mai rabdă numai din calcul, sperînd
că-ți vei frînge gîtul în cristalele
pe care tocmai le-a adus din nesfîrșita
Galaxie Andromeda —
un islaz, doar atît, iubito,
care ție
nici să tragi cu praștia nu-ți ajunge.

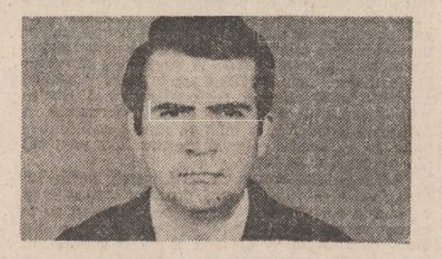

* * *

Sparți sub călcîiul norocului încă petrecem
Prin hanuri pierdute în nuci și în tunurile
Din care trag veveriețele cînd le privim
Rugîndu-ne să nimerească, să ne doboare.
Rupți de zăvozii miracolului încă foim
Prin scorburi săpate de litera vremii
Și de blestemele noastre.

Dar seara în casa din inima visului
Ascultăm zgribuliți lîngă buzele spaimei
Cum sună-n seninul imens fierăstrăul
Unui vînt tăvălit prin vaporii furtunii
Firește, nu de furtună fugim, flacăra ei
E din flacăra noastră care încă încearcă
Disperată să ne treacă de noapte.

* * *

Cuvine-se-n noaptea aceasta asasinată
de baioneta-așteptării sub tăvălugul lunii,
cuvine-se-n noaptea aceasta nu, să vină
mistreții
în bătaia puștii și-a vîntului din porumburi,
cuvine-se-un imn să tăiem izbăviți
de disperarea greierilor în stîncile liniștii.
un imn pentru tine, iubito, care-ai inventat
pămîntul
și drumul riurilor sale,
pentru tine, iubito, care-ai făcut acest
întuneric
mai mătăsos decît lumina,
pentru tine care dormi și ridici cînd respiri
bolta și luna și sufletul meu,
pentru tine care vei veni în fața mistreților
să-mi prinzi glonțul în dinți și să mi-l aduci
cum aduce năpasta oul speranței.

plastică

Bienala, la rampă și în culise

Două sînt elementele care se cuvin a fi reținute cu precădere în această ultimă Bienală, și anume, o destul de marcată prezență a generațiilor mai tinere de artiști (stimulate, firește, și de obligațiile de palmares ale statutului lor profesional) și o mai largă participare a filialelor și cenaclurilor UAP din țară. Aș distinge, în această privință, contribuțiile, unele pline de relief și prestanță artistică, ale creatorilor din Cluj, Iași, Constanța, Ploiești, Brașov. Mai puțin concludente, deși forța lor, este recunoscută din expozițiile de grup din proxima anterioritate, prezențele artiștilor din Timișoara, Craiova, Baia Mare, Galați. Amplificarea metodică și consecventă a acestor două temeiuri organizatorice ar putea constitui, în viitoarele saloane bienale, criterii funcționale de validare a spațiului și momentului artistic românesc în ceea ce are el mai reprezentativ. Nu susținem, însă, versiunea inventarului cît mai bogat de nume și stiluri, ca fiind cea mai ilustrativă și lesnicioasă formulă de expunere (impacă pe toată lumea !). Nevoia de criterii integratoare și ordonatoare este cu atît mai necesară, cu cît valoarea trebuie să-și afirme cu limpezime argumentele artistice reale. Prezența pe simezele și socluri Bienalei a destul de multe lucrări fără relief, enunțuri lineare, corecte în planul execuției tehnice, dar care dispar din memoria privitorului îndată ce părăsește dincolo de ele, dau impresia unei acalmii, a unei detensionări a spiritului creator. Sculptura, deși dominată de căutările în sfera portretisticii, propune cîteva alegorii și compoziții, purtînd semnături consacrate de acum (M. Ștefănescu, Maitec, Vlasiu, P. Vasilescu, Iliescu-Călinești, Buculei, Iecza, Gaga, Iancuț, Ad. Popovici, A. Contraș, Deac-Bistrița), ce se impun drept puncte de referință ale Bienalei, la care trebuie să adăugăm și foarte bunele prestații ale tinerilor R. Dămăceanu, C. Filimon, T. Mosteanu. În ceea ce privește pictura, actualul salon republican se distinge printr-o largă etalare a registrelor stilistice într-o, adesea, remarcabilă orchestrație a viziunilor plastice. Fapt care ne confirmă părerea conform căreia, atunci cînd artistul își respectă opera, statutul profesional și cadrul de manifestare a vocației, prezența lui se transformă într-un adevărat recital, ce dă culoare și vibrație ansamblului. Este cazul unor I. Gheorghiu, Iacob Lazăr, Șt.-Călția, I. Grigore, S. Ilfoveanu, G. Filipescu, I. Dumitriu, M. Velea, C. Neamțu, V. Grigore, G. Catrinescu, Marin Popescu, P. Ribariu, E. Nicogosian, Podoleanu, D. Constantinescu și alții. Prin gestul lor de serioasă și generoasă ofrandă artistică, ei au contribuit, fără prejudecăți ori complexe, la definirea în termeni elocvenți a ceea ce putem numi pulsul contemporan al picturii românești.

Cu toate acestea, ceea ce se petrece de cîteva ediții cu aceste „parade" ale artelor plastice contemporane, provoacă în rîndul publicului cît de cît avizat, dincolo de bucuria reîntîlnirii cu opere și personalități artistice reprezentative, destule motive de nedumerire. Înainte de toate, impresia aleatorismului ce funcționează în selecționarea lucrărilor oferite spre expunere — cîteva sute, de regulă. Operațiune delicată și anevoioasă, ce exclude, cel puțin teoretic, exercițiul subiectivității, al lipsei de criterii (estetice și nu administrative, se-nțelege) și al opțiunilor pripite (nicicînd graba nu poate ține loc de operativitate). Greu de acceptat ideea unui standard scăzut al lucrărilor neselecționate, atîta vreme cît aceleași spații de expunere sînt populate de cîte două și chiar trei lucrări ale aceluiași autor, sau altele susținute la un nivel discutabil al împlinirii artistice. Panotarea lucrărilor — altă operațiune ce presupune rigoare estetică și profesionalism — suferă din cauza aceleiași instabilități opționale, care îngreunează tentativa privitorului de a-și alcătui, în termeni logici și coerenți, un parcurs expozițional. Nu-i pentru prima dată cînd pledăm pentru o investitură autoritară și responsabilă în organizarea bienalelor, întemeiată pe un real discernămînt critic. Experiența are tradiție la noi și poate fi reinstituită fără prea mari formalități. Credem că pe această cale s-ar evita reținerile unora dintre exponenții de prestigiu ai artei noastre contemporane, care, sancționînd asemenea vicii administrative, văduvesc vizibil de multă vreme aceste „sondări" periodice ale stării artelor plastice.

Corneliu Antim

muzică

Creație și analiză

În viața muzicală de astăzi se remarcă imaginea compozitorului care recurge pentru a se exprima nu numai la hîrtia cu portative ci și la coala albă de hîrtie. Cu alte cuvinte, partitura scrisă își caută o sui generis justificare nu numai în echilibrul și sensul diferitelor ei componente, ci și în reconstituirea întregului proces creator, prin demontarea cît se poate de minuțioasă, de vizibilă, a tuturor resorturilor. Acesta este un fenomen complex pe care vom încerca să îl schițăm aici pe scurt, pentru a-i pătrunde scopul, motivația și finalitatea. În primul rînd, vom aminti pagini de muzicologie, semnate de Wilhelm Berger, Anatol Vieru, Nicolae Brîndus, Liana Alexandra etc. unde autorii își expun, pe larg sau condensat, axiomatica — ca să ne exprimăm astfel — unui sistem muzical în temeiul căruia se înalță o creție sonoră de indiscutabilă importanță. Este fapt dovedit de istoria muzicii că o lucrare poate avea la bază cele mai diverse (ca origine) sisteme de alcătuire : în muzica secolului XX, s-a ajuns pînă la transpunerea, de exemplu, a unor procese stochastice din cele mai specifice domenii ale fizicii (legile după care se comportă, de pildă, gazele) în domeniul sonor, prin „numerotarea" sunetelor scării muzicale și tratarea lor, frecvent cu ajutorul calculatorului, ca atare. Este evident că asemenea moduri de a gîndi muzica nu trebuie respinse de la bun început întrucît muzica, la fel ca și celelalte arte, este rezonator sensibil în fața constiintei epocii și este firesc ca, atunci cînd acel specific „Zeitgeist" evoluează către o interpretare sistemică a realității, conștiința compozitorului să nu rămînă străină la derularea în această direcție a conștiinței societății. Ceea ce este mai interesant, după părerea mea, privește mai degrabă latențele sistemului ; unele sînt închistate, cu restrînse posibilități de înnoire, de acceptare a unor date diverse, altele pleacă de la legități general-umane ale gîndirii, fiind, ca și aceasta, suple, multilaterale. Toate acestea sînt idei și concluzii care se pot pune întrucît opera muzicală le confirmă (sau infirmă) nemijlocit.

Apropierea compozitorului de lumea sonoră cunoaște însă și o altă cale, cea a analizei creației înaintașilor : aici putem menționa nume cum sînt cele ale lui Zeno Vancea, Pascal Bentoiu, Ștefan Niculescu, Adrian Rațiu, Miriam Marbe, Liviu Comes, Dan Buciu, Liviu Rusu, Cornel Țăranu, Valentin Timaru etc., domeniul spre care se îndreaptă preocupările cele mai susținute fiind opera lui George Enescu. Este firesc ca modul de abordare să fie la fel de variat pe cît este de variată formația analiștilor, eventaiul gusturilor fiind la fel de larg astfel încît, de pildă, preferințele înclină pentru diferite perioade de creație sau pentru anumite opere ale genialului nostru artist. În cîteva cuvinte deci, analiza muzicologică se face fie în spiritul unei tradiții de veacuri, aici de mare ajutor fiind forma lucrării și procedeele de armonizare de pildă, fie într-o modalitate mai nouă, unde cele mai bune rezultate pînă acum le-a obținut, după părerea mea, abordarea de tip structural.

Este însă important de subliniat faptul că „legăturile" se fac și invers. Care ar fi așadar răspunsul la întrebarea : de ce creația lui George Enescu ? Pentru a ne putea lămuri este suficient să luăm cîteva dintre partiturile reprezentative ale compozitorilor-muzicologi amintiți mai sus. Vom găsi, de pildă, la Miriam Marbe și Stefan Niculescu pagini unde dominantă este heterofonia, procedeu muzical introdus la noi de George Enescu (preluare cultă a unor realități de milenii în folclor), cu certe priorități pe plan mondial. La alți creatori vom întîlni armonii apropiate de, să zicem, fascinantele coliziuni sonore din *Cvartetul de coarde nr. 2* etc. etc. Așadar o subtilă și complexă interferență între analiza muzicologică și compoziție cu benefice rezultate pe ampla hartă a creației muzicale contemporane.

Viorel Crețu

Al. O. Teodoreanu

ÎNTRE „INEDITE“ ȘI INEDIT

Printre scriitorii români primiți cu bucurie în rubricile de istorie literară ale revistelor culturale, Al. O. Teodoreanu pare să ocupe un loc privilegiat. Indiscutabil, orice nouă pagină de proză sau poezie semnată cu familialul apelativ Păstorel trezește curiozitatea afectuos nostalgică a cititorilor, în ciuda trecerii a ceva doar peste două decenii de la despărțirea de el. Spirit eminamente oral, acesta a lăsat o enormă literatură vorbită în comparație cu puținătatea celei incredințate tiparului. Este deci de așteptat, de fiecare dată cînd îl găsim anunțat la „Documente“ că, de undeva, dintr-un sertar, s-a desprins un catren, un madrigal, o epigramă uitată....

Nu mică este însă surpriza cînd, sub promițătoarea precizare „Inedit“, se înfățișează o bucată publicată deja de autorul însuși o dată, de două sau chiar trei ori și reluată, după ani și ani, de vreun editor improvizat, o dată, de două, de trei ori.

După temerara inițiativă a lui Constantin Darie de a traduce în românește (vezi **Cronica**, nr. 36, 1985) versiunea franceză a bucății memorialistice **Topirceanu, poete fonctionnaire** (preluată după bilunarul „cu tiraj exclusiv pentru străinătate“ **La Roumanie nouvelle**, nr. 221, 1957) ignorînd că originalul, intitulat **Topirceanu funcționar**, cunoscuse trei publicări succesive în **Viața Românească** (nr. 10, 1956), **Contemporanul** (nr. 47, 1956) și **Tribuna** (nr. 19, 1957), iată că în primul număr pe 1987, **Contemporanul** devine și el un soi de păcălitor-păcălit. În pagina a 10-a, rubrica „Documente de istorie literară“, la finele unei superficiale notițe introductive conținînd oarecari date bibliografice (exactitatea lor o lăsăm pe seama viitorului editor autentic al savuroasei și încă sclipitoarei de duh și prospețime stilistică opere a lui Al. O. Teodoreanu), Victor Crăciun ne promite în continuare „unul din puținele texte radiofonice ale lui Păstorel, intitulat **Între estetic și comercial** și prezentat la microfon la 23 septembrie 1934“.

În ciuda recomandării „inedit“, respectivul articol, transcris din Arhiva Radiodifuziunii, a mai apărut în **Revista Fundațiilor regale** (nr. 11, 1934), scurt timp de la prezentarea pe unde, ce-i drept, sub titlul ceva mai lung, **Între estetic și comercial : croitorul, de pildă**, integral, fără omisiunile și denaturările ce-i alterează acum textul. Și, cum în iarna dintre 1934 și 1935 scriitorul își pregătea sumarul volumului al II-lea de publicistică, **Tămîie și otravă**, în secțiunea „Citeva însemnări“, a inclus și **Între estetic și comercial : croitorul, de pildă...**

Interesul almanahurilor Uniunii Scriitorilor în arheologia literară, cu precădere în cea umoristică, se dovedește lăudabil, dar mai ales rodnic, cu fiecare an nou. Al. O. Teodoreanu este și aici printre favoriți. Astfel, **Agenda literară** pe 1985 transcrie tot ca „inedit“, din aceeași Arhivă a Radiodifuziunii articolul **Între estetic și comercial : croitorul, de pildă**, precedîndu-l de o fișă enciclopedică datorată lui Mircea Handoca. Nu ne vom opri nici acum la erorile (destule ! vai) privind activitatea și personalitatea artistică a lui Al. O. Teodoreanu, dar vom deplînge, încă o dată, graba unor „istorici literari“. Pînă la **Contemporanul**, nr. 1, 1987 și al său **Între estetic și comercial**, comunicat într-o deplorabilă concepție filologică, au mai trecut, totuși doi ani. Neglijența acestei din urmă formule editoriale este cu atît mai supărătoare cu cît fotografia ce însoțește comentariul lui Victor Crăciun și articolul propriu-zis îl înfățișează pe celălalt Teodoreanu, pe... Ionel.

Mai înainte chiar, în 1983, **Album literar gastronomic** (editat de revista **Viața Românească**), sedus de arta îmbătabilului enolog și gastronom Al. O. Teodoreanu, tipărește între paginile 112—123 un interesant ghid de **Băuturi de tot felul pentru toate mîncărurile**. Din păcate, ghidul se dovedește a fi apocrif. O elementară precauție trebuia să le arate alcătuitorilor almanahului, coperta interioară a volumului Al. O. Teodoreanu, **De re culinaria**, București, Editura Sport-Turism, 1977, de unde l-au reprodus cu nemărturisită discreție, că zisul de către ei „ghid“, nu este altul decît **Mic dicționar de băuturi**, întocmit de editoarele antologiei, Rodica Abrudan Pandele și Aristița Avramescu.

Adeseori invocat și evocat la prilejuri din cele mai vesele, Păstorel și-a supraviețuit prin legendă creației proprii, rămase ca și necunoscută publicului de azi.

Cît despre inedite, încredințăm tiparului, selectate dintr-o mapă voluminoasă, aflată în posesia noastră, cîteva autentice.

Petre D. Anghel

Singurătate

Bate luna în fereastră,
Noaptea-i aur și safir
A zburat din cimitir
Iarăși pasărea albastră.

Poate zboară către tine
Zbor de suflet rătăcit,
Noaptea pleacă, ziua vine,
Numai tu n-ai mai venit.

Peste munți și ape trece !
E măiastră ca-n povești
Poate tu îi spui să plece.
Poate știe unde ești !

Noaptea-i aur și safir,
Știi, tu, pasăre albastră,
Cînd te-ntorci în cimitir ?

Noaptea-i aur și safir.

Cercam norocu-n flori de romaniță

Cercam norocu-n flori de romaniță
Scotea din trestii vintul plins de flaut —
Și eu pribeag, plăpînda mea domniță,
Te căutam și nu știam ce caut.

Cînd se-nchideau truditele-mi pleoape
Și-adînci tăceri se adînceau mereu
Tu, spuma mea, te-nfiripai din ape,
Veghind la malul sufletului meu.

Atîtea lacuri am lăsat în urmă
Și-atîția munți și nouri am lăsat
Nepăsător, străin de-a lumii turmă
Cu fruntea-n cer și gîndul înstelat.

Cu sufletul de-atîtea toamne plin
Și-n ochi cu-atîta vis și-atîta noapte,
Domnița mea, sfios la tine vin
Tălmăcitor de neînțelese șoapte

Să-ți spun povestea celui mai pribeag
Din cei vrăjiți de doruri fără nume
Din cei ce-s ai huliților șirag
De cînd e visul vis și lumea lume.

De unde vin ? De unde ? De departe...
De ce-am venit ? Ca să te văd... Nu știu !
Ca să-ți deschid un suflet ca o carte
Și poate numai pentru ca să viu.

Am străbătut hotar după hotar
Sub manta mea de lună colbăită,
Simțind cum crește-n nopți de chilimbar
Mihnirea mea, clipită cu clipită.

Dar îngerul tăcerii cu aripele-i grele
A presărat tot cerul cu galbeni trandafiri.

***

Păstorel, spre-a-și stinge chinul
Visînd struguri în araci
Nu rîvnește să-ți bea vinul
Ci să știe cum îl faci.

***

Acum, înspre declinul vieții.
Caietul meu e un ecou
Amintitor al tinereții
Și-al toamnelor de la Copou.

Acrostih

Domnișoarei Magda Manu

Miresmele grădinii purtate de zefiri
Alunecă suave între pămînt și stele
Garoafele visează în calmul blîndei firi

Colecții noi

Inițiată în 1962 de către fosta Editură pentru Literatură și continuată, din 1970, de Editura Minerva, seria „Texte alese din colecții inedite“ a ajuns la cel de al XXIII-lea tom prin ultima apariție de la finele anului trecut *). Seria a tipărit succesiv și paralel poezii și epică populară din marile arii folclorice care corespund cu provinciile istorice românești : **Folclor din Oltenia și Muntenia** — 9 volume ; **Folclor din Transilvania** — 8 volume (cel de al optulea fiind volumul susmenționat) ; **Folclor din Dobrogea** — 1 volum ; (în pregătire se află secțiunea **Folclor din Banat**).

Rod al unor cercetări și investigări monografice pe teren din secolul trecut (păstrate în manuscrise) pînă în perioada interbelică și pînă astăzi, culegerile acestea — personale sau colective — întregesc substanțial, prin noi tipuri și motive lirice și epice, colecțiile clasice ale marilor noștri folcloriști, le nuanțează prin variante inedite de o inepuizabilă forță artistică, ceea ce demonstrează unitatea prin diversitate estetică a folclorului nostru; dar mai ales întregesc **harta spiritualității noastre populare**, cele mai multe din noile culegeri tipărite izvodind din zone și vetre folclorice prea puțin cercetate în trecut sau rămase în afara culegerilor și cercetărilor folcloristice.

Parcurgînd volumele tipărite pînă acum — realizare fără precedent care contribuie la întregirea **corpusului** etno-folcloric românesc —, rămîi impresionat de mulțimea zonelor, ținuturilor, „țărilor“ purtătoare și păstrătoare de istorie și cultură populară, fiecare cu specificul și nota lor proprie inconfundabilă, aceeași notă oglindită și în portul și jocul popular : Maramureșul, Țara Oașului, a Moților, a Zarandului, Bihorului, Țara Lăpușului, Silvania, Bistrița-Năsăud, Țara Hațegului, Țara Oltului sau a Făgărașului, Mărginimea Sibiului, ținutul Pădurenilor, Țara Loviștei, Țara Birsei, Oltenia Subcarpatică cu Gorjul și Vîlcea, Argeșul și Muscelul, Teleormanul, Țara Vrancei, Țara Moldovei de Sus (cu zonele distincte ale Cîmpulungului, Humorului, Sucevei, Rădăuților) și Țara Moldovei de Jos, Țara Dobrogei și multe altele. Acestea sînt — după opinia marelui istoric N. Iorga — tot atîtea „românii locale ale pămîntului românesc“ care au stat la baza plămădirii ființei noastre naționale, din aceste **terra** au prins ființă primele cnezate și voievodate românești, premergătoare statului **unitar** românesc, cum **unitare**, sînt miturile și motivele fundamentale ale literaturii noastre populare. **Folclorul**, în tot ce are el mai reprezentativ — îndeosebi cel arhaic și legat de obiceiurile tradiționale —, este el însuși păstrător de **istorie**, el întregește istoria scrisă prin semnificația generală umană care configurează spiritualitatea românească în devenirea ei milenară.

Împreună cu materialul folcloristic păstrat în Arhiva Institutului de Cercetări Etnologice și Dialectologice, împreună cu alte volume tipărite în afara seriilor și colecțiilor și cu unele culegeri regionale publicate pe plan local, cele 23 de volume masive oferă un material inestimabil pentru completarea cataloagelor colecției naționale de folclor, pe genuri și specii, pentru cercetătorul folclorist. Pe baza lor s-au identificat noi tipuri de balade, colinde (printre care **Miorița** — colind din Transilvania), motive și „metafore ale dorului“ — sintagmă atît de specifică doinei populare românești —, legende, povestiri, snoave etc. Ele au stat la baza multor antologii tematice și pe genuri folclorice publicate în ediții libere sau în colecția de mare tiraj „Meșterul Manole“.

★

Ultimul volum apărut, **Folclor din Transilvania**, VIII, include culegerile noi de folclor aparținînd lui Vasile Oarcea și Ion Apostol Popescu.

În prima secțiune, **Poezii populare din Crișana**, Vasile Oarcea, profesor în Sebișul Munților Apuseni, care s-a făcut cunoscut ca folclorist mai întîi prin valoroasa culegere **Poezii populare din Țara Zarandului** (Minerva, 1972), extinde aria de investigație de la Sebiș și alte centre precum Hălmagiu, Guca-Hont, Ineu, Tîrnova-Zarand (din prima culegere) asupra zonei mai largi a Crișanei. Prefața la culegerea lui V. Oarcea, semnată de Ioan Șerb (care este și redactorul cărții) oferă un incitant paralelism între propria-i culegere efectuată în zonă cu trei decenii în urmă, împreună cu Domițian Cesereanu (v. **Folclor din Transilvania**, I) și noile culegeri neomițînd nici trimiterile la culegerile mai vechi din aceeași zonă, printre care cea a lui G. Alexici, ilustrată prin **Tînguirea românului** — „jelania iobăgimii transilvane“ din secolul trecut. Autorul relevă specificul zonei insistînd asupra variantelor-colind ale **Meșterului Manole** și **Mioriței** și asupra „orației de nuntă-cimilitură“, relicvă-arhetip a ritualului de trecere al junilor în rîndul bărbaților, de „lumire“ a lor, asupra căreia s-a pronunțat, cu prestigiu-i cunoscut, și folcloristul Ovidiu Bîrlea. Este analizat și interpretat în paralel și bogatul repertoriu al doinelor cu caracter social închinate eroilor epopeilor din anii 1784 și 1848 : Horea, Closca și Crișan, Avram Iancu („Avrămuț“ — cum îl numeau moții și crișenii).

Dacă în ceea ce privește poezia obiceiurilor, această colecție aduce doar cîteva piese noi (colinde — „corinde“ în pronunția locală rotacizantă —, incantații-descîntece) și un număr restrîns de balade, **doinele** și **cîntecele** (de haiducie, de cătănie, de noroc și „jele“, de înstrăinare, de dragoste și dor), dar cu deosebire **strigăturile** și **ghicitorile** (cimiliturile) ocupă un loc preponderent, oferind cu precădere nota inedită a volumului, prin bogăția și varietatea imaginilor artistice, prin poeticul metaforei. Totodată impresionează stilistic regionalismele și cuvintele din fondul arhaic al limbii, încrustate în imaginea poetică, așa cum în auriul chihlimbarului se străvede relicva inestimabilă păstrată din vremuri ancestrale.

Fără îndoială, Eminescu — în peregrinările lui transilvane — va fi rămas profund impresionat de aceste rarități lexicale, unele notate în culegerea sa de folclor care acoperă și zone din Țara Zarandului și Crișana și va fi vibrat din toată ființa lui poetică la glăsuirea în vers popular a zărăndeanului și crișeanului :

„Si ti-oi scrie, maică, carte,
Ca să știi să fii pe pace.
Carte-n patru cornurele,
Să citești, maică, cu jele ;
Pe de laturi, cu **banaturi**,
De dorul meu să te saturi.“

Numai așa se explică prezența termenului rar **banat** (=supărare, mîhnire) și imortalizarea lui în celebra **Scrisoarea III** :

„Și de n-o fi cu **bănat**,
Domnul nostru-ar vrea să vadă pe măritul
împărat“.

De reținut și metrica — și nu numai — din versurile citate mai sus prezentă în epistola trimisă de „unul dintre fiii falnicului domn“ dragei mele, de la Arges mai departe“ (sfîrșitul primei părți din **Scrisoarea III**).

Colectiile inedite de folclor oferă material prețios, deopotrivă, folcloristului, dar și lingvistului, filologului. O stilistică a poeziei culte nu va putea nicicînd face abstracție de formele stilistice ale prozodiei folclorice, ale graiurilor populare în general.

Poezii populare din Ardeal — secțiunea a doua a volumului — reprezintă culegerea lui Ion Apostol Popescu, efectuată cu două decenii în urmă în centrul Ardealului. Definitivată și predată editurii de către autor, însoțită de o prefață, ea apare postum, cel care a fost folcloristul, etnograful, poetul și conferențiarul universitar Ion Apostol Popescu stingîndu-se fulgerător din viață la 23 ianuarie 1984, în vîrstă de 64 de ani, în plină forță creatoare.

Mult regretatul folclorist s-a făcut cunoscut în domeniu mai întîi prin monografia **Ion Pop Reteganul**, apărută cu o emoționantă prefață semnată de Ion Agîrbiceanu. Apoi prin **Basme armenești din Transilvania** și **Arta icoanelor pe sticlă de la Nicula** care au avut un larg ecou în țară și peste hotare. O atentie deosebită a acordat folclorului legat de ritualul nuntii, culegerea sa **Oratii de nuntă**. Colăcării, cîntece și strigături culese de pe Valea Someșului (Editura Minerva, 1979) fiind una dintre cele mai bogate și riguros alcătuite culegeri monografice de acest gen.

În noua culegere autorul nu numai că extinde zona investigată anterior, dar are în vedere în ceea ce întreprinde toate genurile și speciile folclorului versificat pe care îl structurează în trei sectoare distincte : A. Poezia lirică (cu subdiviziunile : I Doine II Cîntece, III Strigături) ; B. Poezia epică (Balada) ; C. Poezia obiceiurilor tradiționale, cu subdiviziunile : I. Poezia obiceiurilor de peste an (Colinde, Cîntecele cununii) ; II. Poezia evenimentelor vieții (Cîntece de leagăn, poezia nunții, Bocete).

Într-o clasificare oarecum personală deosebită de cele mai multe culegeri care fac loc mai întîi „Poeziei obiceiurilor tradiționale“, Ion Apostol Popescu separă și „doina“ de „cîntec“, prima fiind de „dragoste“, „dor“, „jale“, „pribegie“ și „despărțire“, „necaz și amar“, „de cătănie și împotriva războiului“, iar cîntecul — „de dragoste“ (inconfundabil cu doina de dragoste și dor neîmplinit), „de lume“, „satiric“. Dar nu doina și cîntecul reprezintă punctul forte al culegerii, deși variante realizate artistic, unele chiar antologice prin paralelismul implicat, ca prima piesă ce deschide culegerea, nu lipsesc : „Peste deal, peste obcină / Este-o creangă de sulcină. / Suflă vînt și o clatină. / Din vîrf pînă-n rădăcină. / Nu-i din vina crenguții. Că-i din vina măicuții. / Că nu mă lasă-a iubi / Cu cine m-aș potrivi“.

Un rol însemnat revine — ca și în culegerea din prima secțiune a volumului — strigăturii, gen productiv și doveditor al sincretismului — ea se naște în ambianța indestructibilă : muzică/dans/poezie. Strigăturile ritmează, conduc dansul și îndeamnă la joc, petrecere și voie bună, atît în cadrul dansului tradițional, cît și la nuntă. Ele au și fost culese din zone vestite prin bogăția dansului nostru popular.

Colindele de pe Mureș (cele mai multe), Bistrița-Năsăud, Toplița, dar și cîteva din zona Si-

biului și Hunedoara fac dovada vitalității genului, aducînd cîteva variante noi. Se observă însă, incidental, tendința de a transforma solemnitatea colindei în ceva cu totul opus, ca în versurile : „Colindită cu codită / Hoalbă ochii la polită“. Este ceea ce marele nostru folclorist Petru Caraman denumea „descolindatul“ (fenomenul l-am remarcat sporadic și în culegerea noastră **Poezii populare din Țara Loviștei**, tipărită în 1975, în volumul VI din **Folclor din Oltenia și Muntenia**).

La „Cîntecele cununii“ se dau : **Cîntec de secerat** (Ușeni-Mureș), **Cîntec al cununii** (Becleanpe-Someș) și **Berea** „obicei și cîntec“ (din Luieriu-Mureș). Dacă primele două se încadrează în ceremonialul agrar al cununii, practicat la culesul grîului, credem că **Berea** (p. 443—446) este prezentă aici dintr-o eroare, obiceiul acesta fiind legat de sărbătorile folclorice de iarnă, îndeosebi de plugușor, chiar stilul fiind asemănător. De fapt spre aceasta îndrumă chiar nota finală a culegătorului de la finele recitativului starostelui : „Încep să cînte lăutarii și să joace flăcăii cu fetele ce-au venit să-i audă. Apoi pleacă la altă casă pînă ce **colindă** (s.n.) tot satul“ (p. 446).

Însă farmecul și inedițul noii colecții a lui Ion Apostol Popescu îl oferă tot poezia legată de ceremonialul nunții. **Oratiile, conăcăriile** și **stărostiile** înregistrate monografic în zece localități din județe diferite se înlănțuie solemn după regulile unui protocol nescris, un ceremonial de înaltă noblețe spirituală a obștii sătești, păstrat cu sfințenie de-a lungul veacurilor, ceremonial surprins poetic, în tot ce are mai semnificativ, și de George Coșbuc, în **Nunta Zamfirei**.

Orațiile sînt tot atît de numeroase și variate ca și momentele ceremonialului : orații de chemare la ospăt ; oratie la „cămașa mirelui“ și la pusul „penei“, la poarta miresei, pentru „aflarea“ miresei, de cerere a miresei, de cinstire a miresei, „închinarea miresei“, „închinarea pomului“ (a steagului, a bradului), urare la socri, la „nănași“, „oratie de îndemn la masă“, oratie de „noroc și norocire“, „oratie de multumire“, „oratie de despărțire“. Toate acestea fiind însotite sau alternînd cu cîntecele și strigăturile specifice nunții.

Privit în complexitatea lui, noul volum de **Folclor din Transilvania**, reprezintă incontestabil o contributie la întregirea hărții spiritualității populare românești, făcînd dovada continuității perene a folclorului nostru, a caracterului lui **unitar**, reflectat tocmai în marea **varietate** și **bogăție artistică**.

Constantin Mohanu

***) Vasile Oarcea, Ion Apostol Popescu : Poezii populare din Transilvania, (Crișana și Ardeal), București. Editura „Minerva“, 1986 (560 p.).**

L-am cunoscut pe Vianu

Urmare din pag. 1

miraj, vă veți întreba. Este unul dedus din fertilitatea afinităților elective, din suprapunerea unor convergențe.

Să povestesc aici cum a decurs, după colocviul marcat de prima noastră întîlnire, activitatea mea ca student la specialitatea „Literatura universală“.

M-a „descoperit“, ca să zic așa, atunci cînd am expus un corereferat în seminar mai spre sfîrșitul anului. În esență l-am surprins. Profesorul sugerase ca temă de discuție cum reacționăm la faptul literar, spontan ori cumpănit. Afirmam că este de preferat reacția spontană deoarece faptul literar brut implică tensiuni ce se pierd la capătul unei prea elaborate receptări.

Nu-i era pe plac ideea, însă cu felul său amen, bine dispus față de tinerii ce dau semne încurajatoare, n-a luat distanță. Dimpotrivă, mi-a cerut să-i spun dacă știu ce riscuri comportă spontaneitatea în critică. „Critica este în mod fundamental **cîntărire, motivare.** O elementară exigență reduce coeficientul de subiectivitate. Atunci cum să împaci operația de evaluare cu simpla exclamație : îmi place sau nu-mi place ?“ Bine înțeles că avea dreptate. Țin minte că incapabil să-l contrazic am tinut, totuși, să las impresia că spontaneitatea nu este doar reflexul exterior al înțelegerii, al adeziunii ori respingerii. La suprafața vizibilă pe care originalitatea de substanță o implică a fi spontan înseamnă, în fond, lipsă de afectare. Asta dorisem să subliniez. L-am văzut pe profesor cum începe să surîdă. Fața carnoasă a lui Tudor Vianu, mereu bine rasă, măsată cu grijă, s-a luminat de bunăvoință. „Dacă la asta te-ai referit ai dreptate. Afectarea lăbărțește asimilarea, de surogatul acesta de incorporare falsculturală ne putem lipsi“. Am rămas cu senzația că urmărea să ne ciștige pentru o abordare prudentă a spațiului cultural-artistic, fără să-și propună impunerea tiranică de idei sau preferințe.

După acea ședință de seminar m-a poftit să-i dezvălui ce citesc în timpul liber, m-a lămurit că lărgirea ariei de lecturi nu exclude, ici și colo, amăgitoare revelații. A lăsat suspendată afirmația pînă cînd mi-a oferit să parcurg o listă de nume nu neapărat truculente, cît ordonînd prezențe obligatorii, prețios dăruite pentru aventura creației : Mihail Sadoveanu, George Bacovia, Flaubert, Thomas Mann, Lev Tolstoi, Hortensia Papadat-Bengescu... Jucîndu-se cu fila pe care îmi însemnase pomenitele recomandări a adăugat explicativ „Fiecare în parte presupune o definiție a conștiinței estetice, ai grijă și ia supraimaginea comună, travaliul lor conjugat și temerar închinat nevoilor sufletului uman. Niciun fel de imitație nu-i atinge. Bagă de seamă ce drum lung au parcurs să dizolve detaliul în întreg, să fie ei înșiși, să-și atingă țința, care nu este alta decît structura internă a realului“.

Păcat că în anul II nu a mai venit la seminar. Mi-am dat examenul cu plăcerea nedisimulată a regăsirii climatului pe care Vianu știa să-l instituie între el și tineri. Apoi au urmat ani de absență, doi sau trei, cînd Vianu suspendat inițial de la catedră a revenit ca să reia conducerea cursului de istoria literaturii universale după ce noi aveam parte de alți dascăli.

Șansa a făcut să îl pot cunoaște mai bine după absolvire. Lucrînd în redacția **Gazetei literare** i-am făcut numeroase vizite acasă, în strada Andrei Mureșeanu 33, pentru a-i transmite observări ale Direcției Presei, solicitări ale conducerii, posibile oblojiri ale citorva texte ce somnolaseră prin dosare și aveau nevoie de revitalizare urgentă.

N-a refuzat niciodată să-și plece privirea peste șpaltele în suferință, n-a comentat cînd veneam cu vești proaste. Oferea mereu soluții, strategia lui Tudor Vianu, împănată cu inalienabilă luciditate, țintea să nu sminteaască logica sau cum spunea : „micile adevăruri“.

În 1962 mă hotărăm să-mi fac dosar de intrare în Uniunea Scriitorilor. Mi-a dat o recomandare senzațională. Am luat lucrurile de la capăt...

Pierderea aprecierilor lui Tudor Vianu mi s-a părut (mi se pare și acum) un act de impietate.

Dar să ne întoarcem la problema colaborării lui cu **Gazeta literară**. A îndeplinit cu brio sarcina să țină săptămînal un carnet de pagina întîi. Alături de el semnau Tudor Arghezi, Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, Silvian Iosifescu ș.a.

Starea naturală a profesorului, puțin evocată în vorbirea comună, suferea de o melancolie transfigurată în angajare. Ceva fusese deturnat de la rostul afectiv primar ; Vianu suferea și suferise traume în viața de familie. Așa că lucra ca să uite, lucra fericit că de zgura așternută pe suflet știa decît el, nimeni altcineva. Mai tîrziu, cu puțin înainte de sfîrșitul său prematur, mi-a încredințat o însemnare patetică despre prestigiul noutății. Scria că noutatea este locul geometric al purificării de obișnuințe. Să fi însemnat că abolea, în felul acesta, obișnuințele ce lovesc ori se referea la ceva definitiv pierdut ? Se insinua un vag pesimism (o dovedesc unele ginduri din **Jurnal**, apărut postum). Totuși nu a cedat pasul, feluritele proiecte îi ocupau timpul incitîndu-i imaginația. Boala de inimă făcea și ea progrese rapide. Cînd ne-am văzut în decembrie 1963 (mai avea de trăit aproape cinci luni) a remarcat că experimentează o întreagă tehnică a suspensului. Mi se stringea inima fiindcă îi priveam fața trasă, cearcănele de oboseală, urmele unor seisme ascunse. Am intrat, însoțindu-l, la restaurantul Pescarul, de lîngă Universitate. Se inserase. Chelnerul pesemne că îl știa, fiindcă a luat imediat inițiativa : ne-a adus vin alb, gustări. Pe măsură ce-și turna în pahar o expresie destinsă transparentă lua locul celei de incordare. Am rămas cu imaginea ilustrului cărturar mai mult tăcînd, cantonat într-o discretă retorică a absenței. Nu aveam nici autoritatea nici dreptul să-i infirm alegerea. Tudor Vianu recrea într-o altă limbă, într-o viziune specifică, posibilitatea comunicării cu dialectica lui interioară. Ceea ce Petrarca numea tinguire devenise la Tudor Vianu distanțarea absolut reușită de greu suportabila uscăciune, poetul de altădată, după chinuitoare vivisecții, comprimînd într-un spirit toate contrarietățile. Atunci s-a petrecut un fel de minune. A început să-mi facă elogiul călătoriei. Călătoria ca proiecție în magnificența altor peisaje, cu păstrarea în spațiul intimității a propriului peisaj. Era ceva eroic în ieșirea lui Vianu din starea de șoc, fals somnolentă, din sentimentul de om învins.

M-am „agățat“ imediat de subiect, bucuros să-l ajut să uite durerile consumate în gol. Țin minte că îl conduceam spre casă, după ce pe bulevardul Magheru frenezia trecătorilor slăbise, și întrebam cum îl împliniseră anii de studiu în Germania, excursia din Italia, șederea în India. A fost un moment rar cînd Vianu a topit demonia autodistrugerii într-o superbie elegiacă „În Germania pribegisem niței. Pregăteam un doctorat, mă edificam pe mine, mă reevaluam. În Italia a fost altfel, Italia este, pedagogic vorbind, o mare lecție de frumos, însă India mi-a dat cel mai înalt, extraordinar prilej de revelații. Nimic nu se compară cu India. Acolo am aflat, în cimpul ei gravitațional, că fiecare strategie a cunoașterii rămîne aproximativă“.

Ne apropiam de casă și Tudor Vianu se înnegura imperceptibil. Patetismul figurii vorbea de la sine : omul se stăpînea să amestece zbuciumul său într-o discuție pe care ființa lui secretă o întreținuse rivnind la altceva, incomod, greu de dibuit, teribil.

Cine-și cinstește valorile

Urmare din pag. a 3-a

ce era bun, frumos, creator în viața cenaclieră de altădată : bucuria de a descoperi talente și a le afirma, spiritul combativ, dreptul la opinie, diversitate de stiluri, căutări ale noului, originalitate, nonșalanță în mărturisirea încrederii în propriul talent, sete de înnoire și modernitate. Cenaclul **Luceafărul** a fost un adevărat laborator de creație și mă bucur că el și-a reluat activitatea în ultima perioadă, organizat de actuala conducere a redacției, bănuiesc în aceeași atmosferă creatoare și cu același succes. Îmi stăruie în minte ședințe înălțătoare în care au citit poezii și proze memorabile Nichita Stănescu, Grigore Hagiu, Ana Blandiana, Marin Sorescu, Nicolae Velea, Ioan Alexandru, urmate de discuții aprinse, competente. Erau ședințe ca la **Junimea** și la **Sburătorul**, despre care ar trebui scrisă o carte.

Se făceau însă, în cenaclul **Luceafărul**, și experiențe literare, pe care le intuiam de atunci ca infructuoase, precum cele onirice sau pur formaliste, dar cum tinerii erau zgomotoși, de o îndrăzneală „sans rivage“, pe placul lui Eugen Barbu, i-am lăsat să se manifeste, nu însă fără a avea confruntări de opinii foarte categorcie cu mentorul cenaclului. Nu-mi plăceau și nu-mi plac nici azi goana după mode, teribilismul, efortul unor scriitori tineri de a se impune fără creație, prin mijloace extraestetice, prin cerșirea unor certificate de talent, pe care unii scriitori virstnici le dădeau cu prea multă ușurință, prin înrolarea în bisericuțe literare, profund umilitoare. Din păcate le-au cultivat chiar scriitori de prestigiu în epocă, precum M.R. Paraschivescu. Tendințele n-au dispărut, unii critici și unele reviste literare le cultivă și astăzi, iar eu continui să le detest. În artă nu te poate impune decît talentul, mult, puțin cît îl ai, dar numai talentul. Nici un critic, nici o grupare literară, nici o „bisericuță“ de aranjamente n-a putut crea Maica Natură. Mersul lucrurilor mi-a dat perfectă dreptate, deși parcă aș vrea să nu fi avut-o. Unii dintre cei foarte zgomotoși, după ce-au încercat aici toate tertipurile parvenirii literare, au plecat aiurea, nefăcînd nici acolo nimic valoros.

— Ce credeți că n-ar trebui uitat cînd vorbiți de anii primului deceniu al revistei Luceafărul ?

— Luceafărul a readus în practica presei noastre numerele festive consacrate unui eveniment istoric de răscruce sau unei mari personalități. Pe frontispiciul unui astfel de număr apărea, după două-trei decenii de absență din paginile publicațiilor românești, tricolorul. Nu era o chestiune de formă de decor sau de operă grafică, ci de esență. Unii dogmatici, care se pregăteau să devină excesiv de liberaliști și de estetizanți, au mai strîmbat o dată din nas, au mai etichetat încă o dată revista și-au mai săpat din umbră la temeliile ei. Ritul de șobolan nu poate dărîma zidul de cetate...

— Dacă recapitulăm, revista și redacția ar fi avut numai calități ?

— Asta nu înseamnă însă că anume excese temperamentale ale unor membri ai redacției, un anume spirit partizan și de grup care s-a instalat la un moment dat, în colectiv, după schimbarea secretarului general de redacție, un anume spirit clevetitor, uneori iresponsabil, o anume lipsă de sinceritate față de idealurile frumoase ale revistei nu i-au umbrit uneori gloria. Mă aflam pe-atunci de doi ani în Franța, ca lector de limbă și literatură română, și cînd am aflat că nu mai lucrez la revista **Luceafărul** m-am bucurat. Nu mai îmi plăcea atmosfera care se crease și pe care nimeni n-o spulberase la timp. M-au întristat, însă, metodele condamnabile de ponegrire a colegilor, aranjamentele personale, neprincipialitatea, faptul că triumfa, din diverse părți, spiritul de grup atît de nociv într-o cultură. Cred că ai vrea să mă întrebi : credeți c-a dispărut acest nefericit spirit de grup ?

— Nu întreb, pentru că știu.

— Îți răspund, nu, nu cred, îl văd cum se manifestă în unele redacții din Capitală și provincie prin transformarea unor pagini de revistă în proprietate personală, prin felul cum sînt promovați, pe criterii extraestetice, unii scriitori și ignorați alții, prin felul în care se citează și se apără și se sprijină criticii între ei, și prin atîtea forme pe care mă feresc să le mai evoc. Nu mă mir fenomenul acesta negativ, mă mir și mă neliniștește atitudinea senină, chipurile obiectivă, pe care o mai au unii față de el, chiar în cazuri de flagrantă intoleranță. Ca să-și păstreze prestigiul, cred că o revistă socialistă trebuie să evite cu orice preț actele de subiectivism exacerbat. De pildă, mi se pare inadmisibil ca anumite cărți — și nu dintre cele mai slabe — dar de autori discreți, de bun simț și serioși, care țin la demnitatea lor — să nu fie recenzate sistematic în unele reviste, sau și mai grav, în nici o revistă literară. Asta într-o vreme cînd unii critici descoperă în fiecare săptămînă un scriitor de excepție, autor al unei broșurele sau al unui experiment pe care repede îl înghite uitarea. În această ordine de idei, cred că revistei **Luceafărul** ar trebui să i se creeze o secție de critică mult mai numeroasă, încadrată cu critici talentați și pregătiți, cum sînt cei pe care-i are, cu o fermă orientare ideologică, în stare să descopere noi talente, să le îndrume cu autoritate, să le ierarhizeze și să comenteze competent și eficient viața cenaclurilor și viața literară în genere. În felul acesta ar putea continua pe o linie ascendentă frumoasele tradiții ale revistei, de peste 30 de ani, își va putea înlătura neajunsurile și neîmplinirile, îndeplinindu-și cu tot mai multă fermitate sarcinile culturale și ideologice ce-i revin. Sînt tinrei deosebit de talentați, cu o bună pregătire ideologică, pe băncile Universității, care ar merita să lucreze într-un astfel de colectiv, aleși prin concurs și după ce ar face o perioadă de probă în redacție, cum ne cer recentele documente de partid.

21 MAI 1988

L6

POST RESTANT

Am primit o scrisoare pe care autorul său o dorea ironică, dar a cărei ironie, cită era, așa, un firicel, se intorcea împotriva sa. Greșelile de gramatică și de ortografie (între care punerea virgulei între subiect și predicat era cea mai frecventă) se țineau de mină în propozițiile dumnealui, care se declara cu emfază „țăran tinăr încă de 31 de ani", parcă uitind că în adresa dată locuia într-un mare oraș, la bloc. Că țăranii nu mai ară pămintul, ci asfaltul, asta n-am mai auzit și nici nu credem că este adevărat. Țăranii au locul lor, al părinților și al bunilor la țară, acolo le este sufletul și gindul, ei nu fac naveta de la oraș la sat, ci de la sat la oraș. Că acest corespondent al nostru ar putea să facă invers, e posibil, de vreme ce-și crede producțiile demne de atenția lui „T. Maiorescu, G. Ibrăileanu, M.R. Paraschivescu, E. Giurgiuca, G. Dumitrescu, Alex. Ștefănescu, Ion Băiesu, E. Barbu, Fănuș Neagu, C. Buzura (? !), L.M. Cristescu, I. Vulpescu L. Fulga, M. Sin, A.M. Baros, I. Druță etc." Faptul că se consideră nedreptățit de noi il face să ne indemne să citim „cu atenție sporită, intii cu inima și apoi cu inima". Și continuă : „Lipsa de calitate a răspunsurilor și prezența superficialității, dezinteresul pentru a lansa tinere talente trebuie să vă dea de gindit... Una e să fi broșă și alta e să fi broșură". Iată și un exemplu clasic de îmbinare a aberantului cu dezacordul și virgula pusă aiurea între subiect și predicat : „...Mai toți iubitori de rouă și fînfini cu cumpeni de curcubeu, (? !) s-au sculat din plăcere". Și incheie : „Salut cu boneta pe cap".

Părerea noastră este să nu ne mai salute în nici un fel. Cine este împotrivă limbii române este și împotriva noastră. Ați înțeles ceva, Emil I. Traian, „de profesie țăran tinăr", strada T. Ionescu, blocul D 1 (?), scara B, ap. 1, Pitești, județul Argeș. În plus, vă informăm respectuos că Bucureștiul nu face parte din județul Ilfov, județ de altfel inexistent.

GHEORGHE ACHIMESCU, Alba Iulia : „Citesc de mulți ani revista **Luceafărul** și-i incep lectura, săptămînal, de la colțul din dreapta al paginii 8. Nu-l ocolesc nici pe Mircea Micu, iar proza scriitorului Ion Druță am decupat-o și trimis-o unuia care nu are la îndemină **Luceafărul**, dar iubește literatura. Cu alte cuvinte, zilele de duminică îmi sint pline de «**Luceferi**». Vă mulțumim pentru aprecieri. Din păcate, foiletonul d-voastră pare să fie prea adevărat și cea ce spune el trebuie să vă facă și pe dumneavoastră să fiți mai prudent cu... escrocii.

I. SABINA CRĂCIUN, Timișoara : Nu mai trimiteți poezii. Trimiteți-ne proză.

DUMITRU MATEI, Vășad : „Ultima vacanță" nu ne-a impresionat în chip deosebit. Pe lîngă calitățile pe care vi le cunoșteam, această povestire n-a adus nimic nou. Talent aveți, prima proză pe care ați trimis-o este și acum în „calificări", cu șanse ; dar parcă-parcă ar trebui să creșteți mîza și să tăiați mai mult. Oricum, de fiecare dată vă citim cu atenție și interes. Ceva însă mai scurt, adică mai potrivit dimensiunilor spațiului nostru tipografic nu aveți ?

MARIUS STAN, Urziceni : „Nunta" și „Parcul municipal" nu sint serioase, sint tare subțiri, se prăbușesc repede în mediocritate. În schimb „Catedrala de aer" (mai puțin titlul) e bună, și să sperăm, va apărea. Dar, pînă atunci, mai trimiteți pentru a confirma.

FILIP FLORIAN, București : Ar fi bine să treceți pe la redacție cu o copie a povestirii pentru care ați fost premiat la Concursul național de proză scurtă „Marin Preda". Ar fi bine pentru d-voastră.

IONEL CHIRIȚĂ, Pitești : Ne trimiteți textul însoțit de o adresă de tot hazul. Aveți umor. „Sefui secției stagiare", un tip veros, incompetent, dornic de plocoane și de aventuri galante, va fi în final pedepsit exemplar. Părerea noastră este să vă adresați revistei **Urzica**, care e mai aproape de ceea ce doriți d-voastră.

C. D. GRIGORESCU, București : Renunțați la filosofări de acest gen : „Nimic obiectiv și-n abstracțiunea asta : timp ! Uneori se dilată enorm, minutele scurgîndu-se incet, cu fiecare mare pe peretii conștiinței, alteori se comprimă mult, atit de mult, incit curge sau chiar zboară, fără să-i poți pune vreo piedică. Metronom dereglat de la oră la oră..." Fără astea, deci, mai trimiteți.

NICOLAE SILADE, Lugoj : Trimiteți-ne ceva mai serios. Proze de o pagină, fix, pot fi, dar nu în serie. Sînteți romantios, dar și sententios. Altceva.

MARIAN MARZA, Tecuci : „Casa cu greieri" nu-i o casă prea solidă. Încercați fără greieri. Oricum, mai trimiteți.

DOINA MOLDOVEANU, Rimnicu Vilcea : Ați disperat ? De ce ? Doar sînteți la inceput.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI Ca o scrisoare

Brunet, surizător, ironic, amuzant, beutor, leneș, cabotin, naiv, vivant, arogant și talentat, el își semnează cărțile : **Constantin Georgescu.**

Il apelez telefonic : „Ce faci, popo ? ; Și înțelege și zice „pă dracu' domn Mincu"...

El e pruncul nebun de legat la gardul în marginea căruia face fripturi și mititei pe gratar încălzit cu cărbuni de lemn pentru cine vrea și pentru cine se nimerește. Și se nimerește...

Dorești o cameră la nu știu eu ce hotel din localitate ? Se aranjează ! Te ia Costică și mi te plimbă, dacă vii cu mașina, și vii, că n-ai ce face, de ici-colo, și toți il cunosc de la mic la mare, de la mare la mic, ospătari, consăteni și alte persoane, cu sau fără ecuson, salutîndu-l cu palma la un cozoroc de chipiu imaginar. Costică n-a făcut armata din pricină de plat-fus și invers, dar consătenii il salută ca pe un maestru al slovei românești, zona Lipia — Ghermănești — Cădărușani...

Costică are un **Caiet verde** (cu coperți verzi) și in acel caiet prăpădit și cu foile unsuroase, ca o psaltire, sint transcrise cele mai de suflet poezii selectate (după gust personal) din poeții limbii române de ieri și de azi.

Desfoliază filele cu degetele lui crăpate de sfințirea viței de vie pe care o leagă și-o dezleagă și-o descintă și-o stoarce și-o bea (vinul vreau să zic) și incepe să citească cu voce de țircovnic plătit doar de sfintele sărbători : „Tu mamă ești frumoasă ca o / duminică fără sfirșit / cind se aude plinsul ierbii / sunind sub cimpul inverzit".

Și așa mai departe.

Taica se face că trage clopotul mic cu discreție și putere ostenită. Tremură virful pomilor. Trei mițe negre ca destinul, dintre care una pe post de motan fără lăbuță, ni se furișează printre picioare rivnind pești și apă minerală. O boare de vint, ceva nedefinit, vine și curățâ prunii de floare și via de praful nocturn lăsat de părtinitoarea lună.

Costică o ține inainte cu tot felul de versuri, care din care mai sentimentale și mai întîrziat-romantice. Stoarce lacrimi. Se înțelege tot din poezie și Costică plinge și lacrima lui incremenește ca o picătură de ceară pe o foaie de psaltire. „Nu mai citi, popo, că astea e din mine", zic eu acomodîndu-mă la gramatica cotidiană. Costică scoate nasul din caiet și zice pe deasupra : „Toți trandafirii tineri și bătrini / i-am mingiiat la margini de alee / De mi-ar fi stat culoarea lor pe mîini / Azi mi-ar fi palmele de curcubee".

„No ? (zice imitîndu-mi accentul) asta-i tăt din tine ?"

Tac. Aș vrea să-i povestesc ceva despre legenda mănăstirii ctitorită de chiar Vlad Țepeșul. Mă oprește.

E bronzat și sprincenat și ochii îi sint atit de oblici și pielea atit de măslinie incit sint convins că e urmașul lui Gingis-Han uitat din greșeală pe meleaguri ilfovene.

Are o mie de idei nevalorificate. Dar grădina trezită în primăvara tîrzie il cheamă ca o amantă, Via plinge. Ceapa crește. Morcovii răsar și usturoiul e demult mustăcit peste obrazul negru al pămintului. Via plinge. Și Costică se mișcă printre butucii năbădăioși, mai taie ici, mai pune colea și, la ochiurile doritoare de altoi, leagă un borcan în care picură un fel de lichid alb, ce se numește „Lacrima Maicii Domnului". Cu acest lichid, dacă te dai pe limpezimea corneii, nu vei purta ochelari niciodată. Eu și Fănuș Neagu purtăm, fiindcă, bănuind că e țuică, l-am băut, gata-gata fiind, după aia, să fim duși la reanimare, secția artiști și urgențe intempestive.

Costică a terminat de legat via. Ceapa crește. Mițele de, ca mițele, se mițiiesc și intreabă : „cind mai mieunăm și noi ceva screetori ?" Costică așteaptă. Păi, vorba lui Gheorghe Pituț : „Ce să facă mă, să lucre tătă ziua ? Că doar nu-i tăntălău !"

În loc să scrie povestiri, în loc să-și vadă de romane și de romani, el se ocupă de creșterea viței de vie și de vii...

Așteaptă mosafiri, nu scrie povestiri, nu are amintiri, incununează miri, și poți să te mai miri ? Poftim, am luat-o razna pe calea poeziei...

El ne așteaptă pe noi care tot promitem că venim și nu mai ajungem niciodată. Dar și cînd ajungem...

„Dragă Costică și Jorjescu, fiindcă ești cel mai delicios și involuntar fabulator, cel mai romantic și mai păgubos, nu vei ști niciodată cit te-am iubit (toamna mai ales) eu și Decebal Trifan Fane și, la sfirșit de tot, Neagu. Păi, matale, toamna ești interesant. Că după aia, cine să mai știe ce și de unde ai vinul pe care ni-l servești ?

Te anunț cu această ocazie că nu pot veni la ziua ta...

Mă duc la Arad să-mi văd mama... Dar tu pune sub bradul argintiu, în stinga rădăcinii, **o sticlă de roșu** și eu o voi fi descoperit-o mai tirziu cu instinct de ciine polițist profilat pe vinuri **soiuri pure.**

Citește din **Caietul verde** ! Năucește **cocoanele** cu poezele desuete, melodioase și din care se înțelege totul din prima suflare. Nu te lăsa !

Te sărut din depărtarea Ardealului frumos ca o fată morgană și nu uita că ne-am cunoscut.

Mircea Micu

P.S. Apropos, îți minte chestia aia de la Huși ? Cu tipul responsabil de fermă producătoare de giște care, într-o dimineață s-a trezit cu un sever control cetățenesc pe cal. „Unde sînt gîștele tovarășe responsabil ?" „Păi, unde să fie, au zburat peste riu ! Puteam eu să le zic nu ?"

Dumitru Fărcaș

Împlinește o jumătate de veac planeta Munților Apuseni adusă de muză în mîinile acestui boț de om cu inimă de flăcări ce se mistuie în cintec, în așa fel că ascultătorul nu mai poate scăpa de splendoare și se lasă atras, cuprins și pînă la urmă de bunăvoie, pătruns de fluviul armoniilor ancestrale ce induioșează sufletul românesc.

Este inima moțanilor, a acelora dintre strămoșii noștri ce n-au pogorît la vale niciodată iar ca să-i ajungi ți se cere urcuș auster ca pe o scară a virtuților într-o lume a neprihănirilor naturale unde crestele copleșesc peste puținătățile de stîncă și pădure, peste finețele cele mai amirositoare ale spațiului românesc.

Această lume a mocanilor, a lui Horia și Iancu, glăsuie înainte de toate prin acest hăruit nepereche suflu și după a lui cintare se iau munți și păduri să-l asculte. Așa socotea marele poet cintarea orfică.

Se cuvine să-ți mulțumim, omule Dumitru, pentru nenumăratele bucurii ce le stirnești în sufletul nostru prin cintarea dumitale, prin care ne simțim mai buni, mai aproape de cei duși și de cei ce vor veni după noi, în acest spațiu românesc, mai rivnitori întru rostul artei adevărate din toate vremile.

Ioan Alexandru

CUMPĂNA Aşchii

I. Am văzut un vultur la grădina zoologică, sînt sigur că visa la ficatul lui Prometeu.

II. Umbra muntelui pe lac este mai inaltă decit lacul ei de munte.

III. De cite ori trece pe lîngă o mînăstire, simte cum îi cresc aripi de șindrilă.

IV. S-a spus despre literatură că ar fi gratuită. S-a exagerat în această privință pentru a i se păstra autonomia în epoci care au atentat la specificul ei. La masa lui de lucru, poetul crede în eficacitatea socială a artei sale. În ce sens ? Un poem din Eminescu, din Arghezi, din Blaga, din Bacovia, din Ion Barbu este „gratuit", el nu vizează scopuri imediate dar în timp, el contribuie la formarea eului artistic al indivizilor din atitea generații, iar eul artistic participă, prin intermediul eului psihologic, la alcătuirea eului social.

V. Scrisori de pe o planetă vecină. Una din cărțile lor de căpătîi, scrisă într-o limbă sacră este „Cartea eternității". Cu ajutorul unui arheolog în ale filologiei am copiat un mic fragment semnificativ pentru mentalitatea lor : „Atit timp cit cel ce ne domină existența este infinitul, să nu-l uităm în nici una din gîndirile noastre. Cele ce vin împotriva noastră din infinit vin, deci cele prin care ne vom apăra nu trebuie să le culegem din altă parte dacă vrem să existăm vreodată în univers. De cînd ne naștem ne apropiem lucrurile mici care prin firea lor ne sînt apropiate și greu ne obișnuim cu nemărginirea pe măsură ce teama de moarte ne cuprinde. Omul etern trebuie să primească educația nemărginirii de la o virstă fragedă, înainte ca iubirea lui pentru lucrurile apropiate să i se înrădăcineze în suflet pentru totdeauna. Mama mea e nemărginirea, cu acest gînd trebuie să se înalțe copilul. De aceea toți oamenii trebuie să fie filozofi. Omul, cel ce avînd dreptul la nemurire, dacă nu și-o dobîndește pe a sa, o împiedică și pe a celorlalți. Toți trebuie să știe în orice clipă ce adesea numai unul știe. Fără filozofi viitorul este o gigantică Utopie. Dacă doar unul este cu adevărat filozof nu este bine, iar dacă doar unul nu devine filozof, este la fel de rău". Citeva lucruri, în text, sînt discutabile. Pentru noi, termenii aceștia : infinit, eternitate, nemărginire (mai sînt și alții) sînt inoperanți ca și neantul. Matematica îi folosește doar în simboluri formale. Ei au făcut acel faimos salt ontologic după care noi pămîntenii tînjim de atita vreme, dacă aceste lucruri cețoase le apar ca precise. În text se mai spune : „Omul cel ce avînd dreptul la nemurire..." Noi am intuit acest drept dar ei sînt convinși de existența lui. Voi scotoci prin această carte ca să aflu, atît cît îi este permis unui pămintean ca mine, dezlegarea acelui inceput de frază.

George Alboiu

Concursul „Marin Preda" ed. a IV-a

● În zilele de 13—15 mai a.c. s-a desfășurat la Roșiorii de Vede, Concursul național de proză scurtă „Marin Preda", ediția a IV-a.

Juriul constituit din Platon Pardău, Iulian Neacșu, Florin Costinescu, Victor Atanasiu, Aureliu Goci, Dumitran Frunză, Sergiu I. Nicolaescu, Stelian Vasilescu, Vladimir Bălănică, Florea Burtan, Gheorghe Filip, Stan V. Cristea, Romulus Toma, luînd în discuție cele 278 grupaje de proze scurte înscrise în concurs, a hotărît să acorde următoarele premii : premiul „Marin Preda", acordat de Uniunea Scriitorilor din R.S.R. — Neculai Șerban-Pârâu (București) ; premiul revistei „Luceafărul" — Florian Troscot (Roșiorii de Vede) ; premiul revistei „România literară" și al Comitetului județean de cultură și educație socialistă Teleorman — Viviane Prager (București) ; premiul revistei „Viața Românească" — Salvina Adam (București) ; premiul Editurii „Cartea Românească" — Maricica Babeș (com. Tulnici, jud. Vrancea) ; premiul revistei „Contemporanul" și al C.J. al sindicatelor Teleorman — Rodica Purniche (Călărași) ; premiul „Suplimentului literar-artistic al Scinteii tineretului" și al Comitetului județean U.T.C. Teleorman — Mihaela Popescu (Sf. Gheorghe) ; premiul revistei „Cintarea României" și al Centrului județean de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă Teleorman — Ștefan Marinescu (Videle) ; premiul revistei „Albina" Nicu C. Virgolici (Tg. Bujor) ; premiul revistei „Convorbiri literare" — Elena Mincă-Buric (Tg. Ocna) ; premiul revistei „Steaua" — Ion Nete (Miercurea Ciuc) ; premiul revistei „Orizont" — Marius Stan (Urziceni) ; premiul revistei „Tribuna" — Filip Florian (București) ; premiul revistei „Argeș" și al Inspectoratului școlar județean Teleorman — Aurel Stancu (Galați) ; premiul publicației „Pagini teleormănene" și al Comitetului județean Teleorman de Cruce Roșie — Ioana Vulpescu (București) ; premiul revistei „Ateneu" — Lucian Gruia (București) ; premiul revistei „Familia" — Nicoleta Milea (Alexandria) ; premiul revistei „Ramuri" — Mihail Mihăilescu (București) ; premiul revistei „Tomis" — Denisa Iulia Udroiu (București) ; premiul revistei „Vatra" — Anton Moisin (orașul Victoria) ; premiul ziarului „Teleorman" și al U.J.C.A.P. Teleorman — Ilie Hristea (Roșiorii de Vede) și Victoria Pieptan (București).

POEȚI ȘI CENACLURI

IOAN URSAN

Dor de poezie

Și acum
Sigur că da, acum și numai acum
Putem lua legătura
Cu cel care
S-a aruncat în Limba Română
amplificînd-o pînă la plus infinit
Mihai Eminescu.

acum și numai acum
și-n toate veacurile veacurilor noastre
putem să învățăm a nu
„...muri vreodată".

... și ...

...Și bate vintul
printre cuvintele noastre
ca printre rufele mamei
intinse la uscat...

Călătoream tristă călătoare tristă
Leagă-mi nodul la batistă

...Și mărul pe care
cu mîini tremurînde
tata l-a sădit în
fața ferestrei mele
nu-și mai dă în petec
mugurii...

Foaie verde măr domnesc
În stea zimbet dăltuiesc

...Și poarta de intrare
sau poate poarta de ieșire
de la cuvinte spre vis
de la vis către speranță
ca-ntr-un blestem
zăvorită

La porțile mari de-alun
Lasă-mă dorul să-mi spun

...Și noaptea cuprinzîndu-mă
în brațe
ca o femeie frumoasă
din prea colbuite amintiri
despletindu-mi liniștea somnului
și strigîndu-mi

Lună plină și dor greu
Lacrimă-n potop doar eu.

JAMES CLAVELL
SHOGUN

MARIKO

Mariko incercă din nou să-l facă pe samuraiul în gri să se lupte, lovind, impungînd cu sabia, atacînd tot timpul cu ferocitate, dar samuraiul se strecura evitîndu-i loviturile, ținînd-o departe, neatacînd, lăsînd-o să se epuizeze singură. Însă asta o făcea grav, cu demnitate, acordîndu-i toată politețea și cinstea care i se cuveneau. Ea atacă din nou, dar el parâ lovitura crincenă care pe un spadasin mai nepriceput l-ar fi doborît și se mai trase înapoi cu un pas. Ea era lac de sudoare. Un samurai în maro porni s-o ajute, dar ofițerul lui îi porunci incet să se oprească, știind că nimeni nu putea să se amestece. Samuraii de ambele părți așteptau semnalul, arzînd de nerăbdare să primească încuviințarea să pornească măcelul.

În mulțime, un copil își ascundea ochii în fustele mamei. Ea-l trase cu blîndețe și îngenuche.

— Te rog, privește, fiule, murmură ea. Ești samurai.

Mariko știa că nu mai putea să reziste mult. Gifiia din cauza efortului și simțea ura amenințătoare ce-o învăluia. Apoi samuraii în gri din față și de jur împrejur incepură să se desprindă de lîngă ziduri și latul ce-mprejmuia coloana se strinse rapid. Cîteva uniforme gri înaintară, incercînd s-o impresoare și ea se opri, știind că putea foarte ușor fi prinsă, dezarmată și capturată, ceea ce ar fi distrus totul imediat. Samuraii în maro se mișcară ca s-o ajute și ceilalți se postară în jurul lecticilor. Starea de spirit pe alee nu prevestea nimic bun, acum fiecare om era angajat, fiecare cu mirosul dulce al sîngelui în nări. Coloana se înșira de la poartă și Mariko văzu cît de ușor ar fi pentru samuraii în gri să-i răpună pe toți, dacă ar vrea, și să-i lase aruncați în drum.

— Așteptați ! strigă ea. Se opriră cu toții. Făcu o jumătate de plecăciune spre dușmanul ei, apoi, cu capul sus, îi întoarse spatele și se îndreptă spre Kiri. Îmi... îmi pare rău, dar deocamdată nu putem să răzbim printre acești oameni, spuse ea gifiind. Pentru moment, trebuie... trebuie să ne întoarcem. Sudoarea i se prelingea pe chip în timp ce trecea pe lîngă șirul de bărbați. Cînd ajunse în dreptul lui Kiyama, se opri și se înclină. Bărbații aceia m-au oprit să-mi fac datoria și să dau ascultare seniorului meu. Eu nu pot trăi cu această rușine, Alteță. Îmi voi face **seppuku** la apusul soarelui. În mod oficial vă rog să-mi fiți secundant.

— Nu. N-ai să faci asta.

Ochii ei scăpărară și vocea-i răsună fără teamă :

— Dacă nu ni se permite să dăm ascultare seniorului nostru, **așa cum ne e dreptul**, îmi voi face **seppuku** la apusul soarelui !

Se înclină și se îndreptă spre poartă. Kiyama se înclină la rîndul lui și oamenii săi făcură la fel. Apoi toți de pe alee, de pe parapeți și de la ferestre se inclinară spre ea în semn de omagiu. Ea trecu prin arcadă, străbătu curtea interioară și intră în grădină. Pașii o duceau spre rustica și solitara căsuță de ceai și, de-ndată ce se văzu singură, plînse în tăcere pentru toți bărbații care muriseră.

★

În tăcerea ce se lăsase brusc, Chimmoko ieși în grădină, se îndreptă spre Blackthorne și se înclină.

— Anjin-san, te rog să mă ierți, stăpîna mea dorește să te vadă.

Dacă mă aștepți o clipă, am să te însoțesc.

— Bine. Mulțumesc.

Blackthorne se ridică, încă adîncit în gîndurile lui și cu sentimentul copleșitor al dezastrului. Umbrele se alungiseră. Deja o parte din curtea exterioară nu mai era însorită. Samuraii în gri se pregătiră să-l urmeze.

Chimmoko se îndreptă spre Sumiyori :

— Iartă-mă, căpitane, dar doamna mea te roagă să faci toate pregătirile.

— Unde dorește să fie făcute ?

Slujnica arătă spre locul din fața arcadei.

— Acolo, Alteță.

Sumiyori era uimit.

— Va fi în public ? Nu într-un loc retras, doar cu cîțiva martori ? Îi face în văzul tuturor ?

— Da.

— Dar, bine... dacă urmează să fie aici... Cum... cum... cum rămîne cu secundantul ?

— Dînsa crede că seniorul Kiyama o să-i facă această cinste.

— Și dacă nu ?

— Nu știu, căpitane. Dînsa... dînsa nu mi-a spus. Chimmoko se înclină, se îndreptă spre verandă și se înclină iar. Kiritsubo-san, iertați-mă, stăpîna mea spune că o să se-ntoarcă în curînd.

— Se simte bine ?

— O, da, spuse Chimmoko cu mîndrie.

Kiri și celelalte doamne nu mai sporovăiau. Cînd auziseră cele spuse căpitanului fuseseră toate la fel de tulburate.

— Știe că doamnele așteaptă **s**-o întîmpine ?

— O, da, Kiritsubo-san. Eu... eu m-am uitat pe fereastră și i-am povestit. Dînsa a spus că este atît de onorată de prezența Domnilor lor și o să le mulțumească personal în curînd. Vă rog să mă iertați.

Toate o urmăriră cu privirea în timp ce se întorcea spre poartă și-i făcu semn lui Blackthorne. Samuraii în gri dădură să-l urmeze, dar Chimmoko clătină din cap și le spuse că stăpîna ei nu-i poftise. Căpitanul îl lăsă pe Blackthorne să plece.

Dincolo de porțile grădinii, parcă era o altă lume, senină și plină de verdeață, soarele lumina virfurile pomilor, păsările ciripeau, insectele zburau din floare-n floare și izvorul curgea domol în helești cu nuferi. Dar el nu putea să-și alunge tristețea.

Chimmoko se opri și arătă spre căsuța de **cha-no-yu.** El înaintă singur. Își scoase saboții din picioare și urcă cele trei trepte. Trebui să se plece aproape pînă la genunchi ca să treacă prin ușa micuță. Apoi fu înăuntru.

— Iubitule, spuse ea.

— Iubito, spuse el.

Ea îngenunche cu fața spre ușă, chipu-i era proaspăt fardat, buzele de culoarea carminului, coafura desăvîrșită și purta un chimonou nou, de un albastru închis, brodat cu verde, cu un **obi** verde pal și o panglică verde în păr.

— Ești frumoasă.

— Și tu. Schiță un zîmbet timid. Îmi pare rău că a trebuit să privești.

— Era datoria mea.

— Nici o datorie, spuse ea. Nu m-am așteptat, nici n-am plănuit atîta omor.

— **Karma**, Blackthorne se smulse din starea-i cataleptică și incetă să mai vorbească în latină. Toate astea le-ai plănuit de multă vreme... sinuciderea ta. **Neh ?**

— Viața mea nu mi-a aparținut niciodată, Anjin-san. Întotdeauna a aparținut seniorului meu și după el, stăpînului meu. Asta e legea noastră.

— E o lege rea.

— Da. Și nu. Își ridică privirile din pămînt. O să ne certăm pentru lucruri care nu pot fi schimbate ?

— Nu. Te rog, iartă-mă.

— Te iubesc, spuse ea în latină.

— Da. O știu acum. Și eu te iubesc. Dar moartea este țelul tău, Mariko-san.

— Greșești, dragul meu. Viața stăpînului meu este țelul meu. Și viața ta. Și, într-adevăr, Dumnezeu să mă ierte sau să mă binecuvinteze pentru asta, sînt clipe cînd viața ta este mai importantă.

— Acum nu mai există nici o scăpare. Pentru nimeni.

— Ai răbdare. Soarele n-a apus încă.

— N-am nici o încredere în soarele ăsta, Mariko-san. Întinse mîna și-i atinse fața. **Gomen nasai.**

— Ți-am promis că-n seara asta are să fie ca la Hanul Florilor. Ai răbdare. Îi cunosc pe Ishido, pe Ochiba și pe ceilalți.

— **Que va** cu ceilalți, spuse el în portugheză, starea de spirit schimbîndu-i-se. Vrei să zici că tu ristî pentru că Toranaga știe ce face, **neh ?**

— **Que va** cu proasta ta dispoziție, răspunse ea blînd. Ziua de azi e prea scurtă.

— Iartă-mă... din nou ai dreptate. Astăzi nu e vreme pentru proastă dispoziție. O privi. Chipu-i era virstat cu umbre de la soarele ce trecea prin jaluzelele de bambus. Cînd soarele coborî după parapeți, umbrele dispărură.

— Ce pot să fac ca să te ajut ? întrebă el.

— Crede că există ziua de mîine.

Pentru o clipă prinse o licărire fugară din groaza ei. Își întinse brațele și o înlănțui, iar așteptarea nu mai fu atît de cumplită.

Se apropiară pași.

— Da, Chimmoko ?

— E timpul, stăpînă.

— Totul e pregătit ?

— Da, stăpînă.

— Așteaptă-mă lîngă helești cu nuferi.

Pașii se îndepărtară. Mariko se întoarse spre Blackthorne și-l sărută blînd.

— Te iubesc, spuse ea.

— Te iubesc, spuse el.

Se înclină spre el și trecu pragul. El o urmă.

Mariko se opri lîngă helești cu nuferi, își desfăcu **obi**-ul și-l lăsă să cadă. Chimmoko o ajută să-și scoată chimonoul albastru. Sub el Mariko purta un chimonou și un obi de albul cel mai strălucitor pe care-l văzuse vreodată Blackthorne. Era un chimonou ritual, de moarte. Ea-și dezlegă panglica verde din păr și o aruncă, apoi, complet în alb, își continuă mersul fără să-și mai întoarcă privirea spre Blackthorne.

Dincolo de grădină toți samuraii în maro erau aliniați pe trei laturi, în jurul unui careu format din opt tatami, așezate în centrul intrării principale. Yabu, Kiri și celelalte doamne stăteau la locul de onoare, cu fața spre sud. Pe alee, samuraii în gri erau, de asemeni, aliniați conform ceremonialului, printre ei aflîndu-se și alți samurai și femei samurai. La un semn al lui Sumiyori, toți se inclinară. Ea le întoarse plecăciunea. Patru samurai înaintară și așternură o cuvertură de culoare purpurie peste tatami.

Mariko se îndreptă spre Kiritsubo și o salută, apoi pe Sazuko și pe toate celelalte doamne. Ele se plecară la rîndul lor și rostiră cele mai ceremonioase formule de salut. Blackthorne rămase așteptînd la poartă. O urmări cu privirea cum pleacă de lîngă doamne, se îndreptă spre pătratul de purpură și îngenunche în centru, în fața micii perne albe. Își scoase cu mîna dreaptă stiletul din **obi**-ul alb și-l așeză pe perna. Chimmoko înaintă și, îngenunchind și ea, îi oferi un pled mic, de un alb imaculat, și un cordon. Mariko își aranjă impecabil fustele chimonoului, ajutată de slujnică, apoi își legă pledul în jurul taliei. Blackthorne știa că aceasnu fi răvășite de chinurile morții.

Apoi, senină și pregătită, Mariko își ridică ta era spre a nu-și păta fustele de sînge și a privirile spre donjonul castelului. Soarele încă lumina catul de sus, făcînd să strălucească țiglele aurii. Lumina arzătoare urca vertiginos pe fleșă. Apoi dispăru.

Cum stătea acolo nemișcată, ea părea atît de mieuță, o pată albă pe pătratul de purpură.

Aleea deja se-ntunecase și slugile aprindeau torțele. Cînd terminară, dispărură la fel de repede și pe tăcute precum veniseră.

Ea întinse mîna, atinse pumnalul și-l aranjă. Apoi se mai uită încă o dată lung prin portal spre capătul îndepărtat al aleii, dar aceasta era la fel de goală și liniștită ca mai-nainte. Își întoarse privirile spre stilet.

— Kasigi Yabu-sama !

— Da, Toda-sama ?

— Se pare că seniorul Kiyama a renunțat să mă asiste. Vă rog, aș fi onorată dacă ați fi secundantul meu.

— Eu sînt cel onorat, spuse Yabu. Se înclină, se ridică în picioare, și se postă în spatele ei, în stînga. Sabia-i șuieră, cînd o trase din teacă. Își propti zdravăn picioarele în pămînt și ridică sabia cu ambele mîini. Sînt gata, doamnă, spuse el.

— Te rog să aștepți pînă ce-am făcut a doua tăietură.

Ochii-i erau pironiți pe pumnal. Cu mîna dreaptă își făcu semnul crucii, apoi se aplecă, ridică pumnalul fără să tremure și-l atinse cu buzele parcă să-i simtă gustul oțelului lustruit. Apoi prinse mai bine pumnalul și-l duse hotărîtă cu mîna dreaptă pînă sub partea stîngă a gîtului. În momentul acela torțele dădură colțul la celălalt capăt al aleii. O suită se apropia. Cu Ishido în frunte.

Ea nu mișcă pumnalul.

Yabu, încordat cu un arc, era concentrat asupra țintei.

— Doamnă, spuse el, așteptați sau continuați ? Aș vrea să fiu desăvîrșit pentru dumneata.

Mariko făcu un efort ca să se adune.

— Eu... așteptăm... noi... eu...

Mîna-i cu pumnalul coborî. Acum îi tremura. Tot pe-atît de-ncet își reveni și Yabu. Sabia-i șuieră virită iar în teacă și el își șterse mîinile pe șolduri.

Ishido stătea în poartă.

— Nu e încă apusul soarelui, doamnă. Soarele e încă la orizont. Ești chiar așa de dornică să mori ?

— Nu ,domnule general. Doar să dau ascultare seniorului meu...

Își împreună mîinile ca să le oprească tremuratul.

Un murmur de mînie străbătu samuraii în maro la grosolănia arogantă a lui Ishido și Yabu se pregăti să se arunce asupra lui, dar se opri cînd Ishido spuse cu voce tare :

— Doamna Ochiba i-a rugat pe regenți, în numele moștenitorului, să facă o excepție, în cazul dumitale. Noi am incuviințat cererea Domniei sale. Poftim hîrtiile ca să plecați mîine în zori.

I le inmînă lui Sumiyori, care era în preajmă.

— Alteță ? spuse Mariko cu voce stinsă, fără să priceapă.

— Ești liberă să pleci. În zori.

— Și... și Kiritsubo-san, și doamna Sazuko ?

— Nu face și asta parte din „datoria" dumitale ? Acolo sînt și permisele lor.

Mariko incercă să se concentreze.

— Și... fiul ei ?

— Și el, doamnă, răsună risul batjocoritor al lui Ishido. Și toți oamenii voștri.

Yabu bolborosi :

— Toată lumea are bilet de liberă trecere ?

— Da, Kasigi Yabu-san, spuse Ishido. Dumneata ești ofițer superior, **neh ?** Te rog du-te imediat la secretarul meu. El completează toate autorizațiile voastre, deși nu știu de ce prea onorații oaspeți ar dori să plece. Nici că se merită pentru șaptesprezece zile. **Neh ?**

— Și eu, domnule general ? întrebă cu o voce slabă bătrîna doamnă Etsu, dorind să probeze victoria deplină a lui Mariko, inima bătîndu-i cu putere și dureros. Pot... pot, vă rog, să plec și eu ?

În românește de Doina Cerăceanu

m a p a m o n d

APARTHEID

nadine gordimer

Prozatoarea sud-africană Nadine Gordimer, născută la 20 noiembrie 1923, la Springs, în provincia Transvaal, s-a impus în ultimele decenii în peisajul literar internațional ca o figură de primă mărime, atît prin calitățile sale scriitoricești, cît și prin atitudinea ei umanistă, antirasistă.

Proza sa abordează și explorează în mod critic numeroase aspecte ale vieții contemporane, reflectînd tensiunile grave ale societății sud-africane. Majoritatea cărților sale descriu implicațiile politice și sociale ale sistemului de apartheid și au ca punct de convergență confruntarea eroilor săi cu problema aproape insolvabilă a supraviețuirii într-o societate adînc divizată.

Concentrîndu-se asupra relațiilor inter-rasiale, Nadine Gordimer dezvăluie, alături de multiplele forme ale exploatării populației negre majoritare, prețul ridicat pe care trebuie să-l plătească albii pentru acceptarea privilegiului indoielnic de a aparține „rasei superioare" : alienarea, izolarea, frica paralizantă în fața unui viitor incert.

Considerînd că scriitorul este conștiința epocii sale, Nadine Gordimer încearcă să ofere, în operele sale, printr-o observație minuțioasă și o notație atentă, o imagine nedeformată a realităților în schimbare — sociale, morale și politice — ale Africii contemporane.

În satul Dilolo a existat dintodeauna o casă cum sînt cele ale albilor. Construită din cărămidă, cu un acoperiș care respingea razele soarelui. Putea fi văzută printre copaci, la fel ca strălucirea bidoanelor de gaz, pe care femeile le cărau pe cap pentru a duce apă de la rîu. Restul caselor din sat era clădit din lutul de rîu, cenușiu, cu palmele, cu acoperiș de trestie și stîlpi de susținere din lemn de mopan, ale cărui frunze fuseseră smulse ca solzii de pește.

Era casa șefului de trib. Unii șefi au și mașină, dar acesta nu era unul important, tribul său este prea mic, iar el primea subvenția obișnuită din partea guvernului. Dacă i s-ar fi dat o mașină, tot n-ar fi avut ce să facă cu ea. Nu există șosea ; mașinile de patrulare ale armatei dau peste vitele speriate ale oamenilor în tufele de mopan. Satul exista acolo de multă vreme.

Sătenii din părțile acelea nu-și mai ridică privirea cînd bombardierele armatei zboară deasupra lor de două ori pe zi. Doar vulturii sînt tulburați și își iau zborul țipind, capetele lor agere ridicîndu-se în spațiul lor de cer invadat. Bărbații care au fost să lucreze în mine știu să citească, dar nu există ziare. Oamenii aud la radio comunicatele guvernamentale cu privire la numărul camioanelor militare aruncate în aer, numărul soldaților albi care urmează să fie ingropați cu **onoruri militare** — ceea ce constituie, se pare, modul în care albii își tratează morții.

Șeful tribului avea radio și știa să și citească. El le-a citit căpeteniilor sale scrisoarea din partea autorităților, în care se spunea că cine va ascunde sau va da de mîncare sau de băut celor care luptă împotriva armatei guvernamentale va fi trimis la închisoare El a mai citit o scrisoare din partea autorităților în care se spunea că, pentru a apăra satul de acești oameni care treceau frontiera și se întorceau cu arme ca să omoare și să dea foc colibelor, oricine mergea pe cîmp după lăsarea întunericului va fi ucis. Unii tineri care s-ar fi putut afla în pericol mergînd la iubitele lor sau la băut în satul vecin, nu mai erau, oricum, în grija părinților. Tinerii pleacă din sat : odinioară se duceau să muncească în mine, acum — se spune la radio — trec frontiera ca să învețe să lupte. Băieții au trecut de luminișul dintre colibele de lut, pe lîngă casa șefului de trib, pe lîngă copiii care se jucau cu modele după mașinile-patrulă ale armatei făcute din sîrmă. Copiii au strigat după ei. Unde plecați ? Tinerii n-au răspuns și nu s-au mai întors.

★

Șeful nu părea să vadă vreo figură deosebită de celelalte. Privirea lui se odihnea în schimb asupra unora dintre bătrînii satului. Se uita la ei îndelung și ei îi simțeau privirea.

Dimineața devreme, ieșind pe ușa din dos a casei lui de cărămidă cu treptele de beton șlefuit, el l-a strigat pe unul dintre ei. Omul trecea cu vacile lui schiopătînde și caprele behăind încontinuu ; s-a întors, ca unul care are de gînd să-și continue drumul imediat fără să-și încetinească pasul. Dar el fusese cel strigat. Șeful purta o cămașă uzată, fără guler, și niște pantaloni vechi, ca și bătrînul, dar nu era în picioarele goale. În mîna pe care purta un ceas mare de oțel inoxidabil își ținea ochelarii cu rame groase, iar cu degetele de la cealaltă mînă își masa nasul ; avea trupul impunător al bărbatului aflat încă în deplină vigoare, dar ochii i-au clipit în lumina soarelui. După schimbul obișnuit de saluturi dintre șef și una dintre căpeteniile sale împreună cu care se maturizase pentru a deveni bărbat, de pe vremea cînd zăcuseră alături în refugiul din pădure refăcîndu-se în urma circumciziei, șeful spuse :

— Cînd se întoarce fiul tău ?

— N-am nici o veste.

— S-a angajat la mină ?

— Nu.

— S-a dus să lucreze pe vreo plantație de tutun ?

— Nu ne-a spus.

— Pleacă să-și găsească de lucru și nu-i spune maică-si ? Ce copil este ăsta ? Cum l-ai învățat ?

Caprele lîngeau trei tufe pitice care mai rămăseseră dintr-un gard viu din jurul casei șefului. Bărbatul scoase o cutie rotundă ce păstra urmele dinților unui copil și, avînd grijă să nu verse tutunul, luă o priză. Arătînd cu mîna spre animale, ceru permisiunea : „Îți mănînca gospodăria..." Făcu gestul că încearcă să le mîne mai departe.

— Nu mai e nimic de mîncat. Șefului nu-i pasă de gardul viu plantat de cea mai în vîrstă dintre soțiile lui, care mersese la școala misiunii din sudul rîului. El stătea printre capre, ca și cum ar fi vrut să mai întrebe ceva. Apoi s-a întors în curte. Celălalt bărbat îl privea. Se părea că va striga după el ; în schimb, își mînă mai departe animalele cu strigăte familiare, de data aceasta inutil de zgomotoase și dese.

O patrulă într-un Land Rover venea deseori în sat. Nimeni nu putea prezice cînd urma să se întîmple aceasta, pentru că nu era posibil să fie numărate zilele scurse, dintre două vizite, așa cum se putea face în cazul perceptorului sau al ofițerului însărcinat cu marcarea animalelor. Dar ea putea fi auzită cu cîteva minute înainte, năpustindu-se printre tufișuri ca un animal înspăimîntat, praful din aer indicînd direcția din care venea. Copiii alergau să anunțe știrea. Femeile mergeau din colibă în colibă. Una dintre nevestele șefului savura rolul important de a-i aduce vestea : „Vine guvernul să te vadă". El ieșea din casă înainte ca Land Rover-ul să oprească și un soldat negru (murmurind către șef salutul, plin de respect, cuvenit în limba lor) să sară și să deschidă ușa pentru soldatul alb. Soldatul alb învățase numele tuturor șefilor locali. El se adresa cu bruschetea albilor : „Totul în regulă !" Și șeful îi repeta : „Totul în regulă." „Nu vă supără nimeni în sat ?" „Nu ne deranjează nimeni."" Dar soldatul alb le făcea semne soldaților negri și ei mergeau din casă în casă, harnici ca femeile cînd fac curățenie, răsturnînd așternuturile, izbind cu patul puștilor în cenușa și gunoiul în care scurmau găinile, cercetînd, cu ochii orbiți de

întuneric, chiar și coliba în care era ținută una din bătrînele care își pierduse mințile. Soldatul alb stătea lîngă Land Rover, așteptîndu-i. El îi povestea șefului despre lucrurile care se întîmplau nu departe de sat ; ba chiar foarte aproape. Șoseaua care trecea la cinci kilometri depărtare de ei fusese aruncată în aer. „Cineva pune mine pe șosea și de îndată ce o reparăm le pune la loc. Oamenii aceștia vin de dincolo de rîu și trec pe aici. Ei ne distrug vehiculele și omoară oameni. Vă vor omorî și pe voi, vă vor da foc la colibe, dacă le dați găzduire."

O femeie și-a întors capul strigînd : „Ai-ai-ai".

Degetul arătător se îndreptă spre cei prezenți : „Vă previn. Veți vedea de ce sînt în stare."

★

În august nu plouă pentru încă două luni. Nimic nu crește, doar mușchii se înmulțesc. Arșița este zilnic tot mai mare și ea se menține și noaptea, fără o pală de vînt, pînă dimineața. În aceste nopți glasul radioului putea fi auzit clar din casa șefului în tot satul. În savană mulți oameni erau capturați și uciși de armată — **căutați și distrugeți** era ceea ce spuneau albii acum — și mulți militari erau atacați în savană și îngropați cu onoruri militare. Era de așteptat ca această situație să continue pînă în octombrie pentru că oamenii savanei știau că era ultima lor șansă înainte de a veni ploile și de a rămîne înțepeniți cu picioarele în noroi.

În nopțile acestea fierbinți cînd, oricum, nimeni nu poate dormi, petrecerile cu bere țin foarte tîrziu.Oamenii beau mai mult ; femeile știu asta și prepară mai multă bere. Există un foc dar nimeni nu stă lîngă el.

Fără lună, întunericul este îmbibat de arșiță ; cînd este luna plină întunericul strălucește într-o fată morgana departe pe rîu. Fețele negre devin albastre, nasul și bicepșii sînt marcați de tatuaje.

Cînd șeful și-a permis, măcar să întîlnească privirea unui străin, albul ochilor care se înfățișase oblic dispăru și el mai curînd surprinse decît văzu întreaga privire a ochiului : pupilele provocătoare, încrezătoare, revendicative ațintite asupra lui. Dar așa s-a întîmplat numai o singură dată. În rest, el le-a văzut gurile arogante și zîmbetele de războinici adresate fetelor, în timp ce beau. Copiii erau atrași de ei luptîndu-se în tăcere pentru un loc mai aproape. Către miezul nopții —ceasul lui avea propria galaxie fosforescentă — și-a părăsit scaunul și nu s-a mai întors din locul întunecos unde mergeau bărbații să se usureze. La petreceri se întîmpla deseori ca șeful să se ducă acasă în timp ce ceilalți rămîneau să mai bea.

El s-a dus la casa lui de cărămidă, al cărei acoperiș strălucea la fel de puternic ca ziua. Nu a intrat în camera în care dormeau, în patul cel mare, noua lui soție și al șaselea fiu al său, ci a luat din bucătărie, unde era ținută cînd nu era folosită, o bicicletă aparținînd unuia din oaspeții lui nepoftiți, rudă sau angajat. A părăsit, pe bicicletă, satul de colibe din luminiș, satul lui și al bunicului lui care a dispărut repede în spate și a început să pedaleze pe nisip (...)

Peste o oră a ajuns la postul armatei, și-a strigat numele către santinela înarmată cu o pușcă mitralieră și apoi a așteptat, ca un cerșetor și nu ca un șef, să i se permită să se apropie și să fie percheziționat. De serviciu erau soldați negri, dar ei l-au trezit pe alb. Era cel care îi cunoștea numele, tribul, satul, așa cum erau instruiți acești albi de tip nou. El a părut să știe imediat de ce a venit șeful : încruntîndu-se concentrat pentru a sesiza detaliile, gura îi era toată un zîmbet, iar vîrful limbii îi atingea dinții din spate așa cum fac oamenii cînd verifică faptele pe degete. „Cîți sînt ?"

„Șase sau zece sau — dar uneori numai, să zicem, trei sau unu... nu știu. Cînd e aici, cînd a plecat : apoi vin din nou".

„Vin după hrană, dorm și pleacă. Da. Îi fac pe oameni să le dea ce doresc, nu așa ? Și știi cine îi găzduiește — cine le arată unde să doarmă — cu siguranță că știi."

Șeful stătea pe un scaun în cazarma armatei și soldatul alb stătea în picioare. „Cine..." șeful rostea cu greu ce vroia să spună în englezește. „Nu știu cine" — mișca continuu dinte-o mînă, își ținea respirația și apoi își dădea drumul — „în sat sînt mulți, mulți oameni. Dacă e unul sau altul..."

„Desigur. Nu face nimic. Ei îi înspăimîntă pe oameni ; oamenii nu pot spune nu. Ei îi omoară pe oamenii care spun nu. Nu vezi fotografiile în ziare ?"

„Nu le-am văzut niciodată. Am auzit spunîndu-se la radio".

„Ei mai beau încă... Cît a trecut — o oră ?"

Soldatul alb a schimbat o privire cu ceilalți bărbați, a căror atitudine a devenit una a unor oameni gata de acțiune : au înșfăcat arme, au alergat și s-au aruncat în mașinile Land Rover păzite afară în întuneric.

★

Ceva mai tîrziu, în noaptea aceea, șeful s-a dus acasă la un văr dintr-un sat de dincolo de postul armatei. I-a spus că a fost la o petrecere și că nu putea merge acasă din cauza stării de asediu decretată de albi.

Soldatul alb îl învățase să nu se afle în sat cînd vor fi făcute arestările ca să nu se facă vreo legătură cu el și să nu i se taie urechile pentru că a dat curs dorințelor autorităților sau să nu i se mutileze buzele pentru ceea ce a spus.

★

Fumul indică deja satul lui. Se aprinseseră primele focuri pentru gătit. Apoi văzu că fumul, particulele negre care se loveau de fața lui, nu proveneau de la focuri de gătit. În loc să meargă mai repede pe măsură ce-și forța picioarele să învingă rezistența nisipului, bicicleta părea să încetinească odată cu mintea, să găsească în fiecare învîrtire a roții o împotrivire : să se oprească ; să nu meargă mai departe. Dar nu era chip să nu ajungă la ceea ce era de găsit. Avioanele la care numai copiii catadicseau să se uite veniseră în timpul nopții și aruncaseră ceva înspăimîntător și viu despre care nimeni nu citise sau auzise pentru a se teme îndeajuns. Pămîntul satului părea să se fi crăpat și să se fi lepădat de tot ce-i aparține : colibe, oale, tigve, pături, albii, ceasuri deșteptătoare, fotografii la minut, biciclete, radiouri și pantofi adusi înapoi de la mină, pînza viu colorată pe care femeile și-o înfășurau în jurul capului, desenele frumoase cu miei albi și copii îmbujorați la picioarele lui Cristos cu părul blond, aduse de Misiunea Scoțiană cu mult timp în urmă. Colibele se surpaseră ca niște mușuroaie. Între pereții de lut ars, acoperișurile de paie și stîlpii de susținere se transformaseră în cenușă. Zbierînd, el a pornit-o printre colibe, dar nimic nu răspunse furiei sale, nici măcar un pui de găină nu se ivi la picioarele lui. Zidurile casei sale erau încă în picioare. Casa era devastată și acoperișul se surpase.

Mama șefului și nevasta lui cea mai tînără nu se aflau printre supraviețuitori. Dar băiețelul trăia și urma să crească în grija celeilalte soții ale sale.

Șeful tribului s-a spînzurat în pădure. Poliția sau armata (cam același lucru astăzi, lumea le confundă) i-a găsit bicicleta sub pantofii care se legănau în aer. Așa că musafirul familiei mai poate umbla cu ea ; ar fi fost pierdută dacă ar fi rămas în bucătărie cînd a survenit raidul. Nimeni nu știe unde a găsit șeful o funie între ruinele satului.

Oamenii încep să se întoarcă. Morții sînt îngropați, cum se cuvine, în locurile strămoșești din pădure. Femeile pot fi văzute cărînd bidoane și coșuri de grîne pline cu lut de la rîu. În grupuri vorbărețe, ele presează și întind lutul, ridicînd colibele din nou. Ele aduc pe cap mănunchiuri de trestie care le depășesc greutatea corpului. Vocile bărbaților se aud în pădure în timp ce aleg și doboară copaci pentru suporții acoperișurilor.

Un steag alb aflat în vîrful unei prăjini flutură în fața casei ale cărei ziduri albe, construite după modelul caselor albilor, se păstrează din vremuri apuse.

Prezentare și traducere de Valentin Negoiță

Din lirica bulgară

MIHAIL BERBEROV

* * *

Lui Alexandru Milanov

...Și marea se revărsă peste uscat —
acoperi dune, vii, mășlini,
înecă patricieni și parii, vite ;
apa înghiți cetățile riverane
din anticul ținut al lui Odesos,
al Afrodisionului și Dianopolisului :
înaintă vijelios pe țărm cale de patru zile
în domeniile lui Iustinian Intîi Cel Mare.
Era, după Teofan Spoveditorul, în anul
cinci sute patruzeci și patru.
Și nu fu putere să întoarne
ce-a săvîrșit din propria voință
atribuită Domnului de vechiul cronicar,
care fără a-și da seama consemna
neputința lui Iustinian Intîi Cel Mare.

Se mai văd, după atîtea veacuri încă,
urmele celor întîmplate atunci :
ca să nu ne scape ochiului
chiar și-n una mie nouă sute optzeci și opt.

STANKA PENCEVA

* * *

După orgiile verii,
după zăpăcitul culeș-de-vii,
spășită ca o călugăriță vine toamna.
Aurul e ars, la fel azurul ;
patimile, infidelitățile s-au finit.
Sosește vremea bolești și insomniei,
a ceaiului medicinal îndulcit cu amintiri...
Iar inima-mi codelnic-dornică de drumeții
tot mai ciulește urechea la uși deschise.
Ecoul fulgerelor verii
pe-ascuns se uită în oglindă —
își caută sandaua de argint...
N-ai ostenit s-alergi ca un ogar
adulmecînd potecile umblate ?
De-acum tu nu mai trebuiești nimănui...

„Poate, se va-ntîmpla să și te cheme vreunul
de n-o să aibă cine să-l iubească".

VENKO EVTIMOV

* * *

Unul lîngă altul,
trupurile noastre
goale, întinse,
ca cele două țevi
ale armei de vînătoare

Care din inimi
va detuna prima
anunțînd dimineața ?...

NIKOLAI KĂNCEV

Școală serală

Teii adie în peisajul clar,
și celor care dorm le trece noaptea-n grabă.

În fața tablei negre cel întrebat răspunde :

omul pentru om este om, în timp ce
arta pentru artă nu este artă...

Despre alfabet nici un cuvînt.

Prin urmele albului rămase printre rînduri
speranța reverberează orice privire.

În românește de
Alexandru Ivănescu

REVISTA STRĂINĂ

● **INSEMNE CULTURALE.** Au devenit tot mai frecvente însemnele dezvoltării relațiilor culturale româno-turce. În anii trecuți, Festivalul artei de la Istanbul a fost onorat cu prezența Corului „Madrigal", a Corului de copii al Radioteleviziunii Române, a dirijorului clujean Cristian Mandeal care s-a aflat la pupitrul concertului de deschidere a penultimei ediții a amintitului festival.

La începutul acestui an, la marele complex Pera Palas din Istanbul s-a desfășurat o acțiune culturală românească la care au participat o formație de balet modern, o echipă de dansuri folclorice, orchestre de muzică populară și de muzică ușoară. Spectacolele oferite de formațiile românești în cartierul Tuzla, la Spitalul municipal din Istanbul, la Universitatea anatoliană s-au bucurat de unanime aprecieri.

În aceste zile se află în Capitală mai mulți reputați artiști turci. La Opera română cunoscutul muzician **Cem Mansur** pe care cronicarul ziarului „Le Monde" îl definea drept „unul dintre cei mai remarcabili dirijori tineri ai acestor ani" va dirija „Trubadurul" de Verdi, (23 mai). Artiști de la Teatrul de Stat de Operă și Balet din Ankara evoluează în două spectacole de balet într-un act : **Yoz Döngu** (cerc vicios) și **Insancik** (Omulețul). Scenografia aparține a doi talentați artiști, coregraful Oytun Turfanda și coregrafa Duygu Aykal, ilustrația muzicală fiind făcută de către artiști de muzică populară turcească de la Radio-Ankara și de Orchestra Teatrului de Stat de Operă și Balet din Ankara. La Ateneul Român, o reputată pianistă **Ayșegul Sarica** — prim solistă a orchestrei simfonice prezidențiale din Turcia care a primit titlul de „Artist național" al Turciei, cea mai înaltă distincție acordată artiștilor de către statul turc — — susține un recital cu un program de Bach, Schubert, Ulvi Cemal Erkin, Rahmaninov (21 mai) și va da un concert, acompaniată de Orcnestra de cameră „George Enescu" (24 mai). Două inspirate expoziții se înscriu în cadrul acestui ciclu de manifestări prietenești : o expoziție de tablouri despre vechi cîdiri turcești a dr. **Riza Rușen Dora** (în holul Operei Române) și o expoziție de artizanat turcesc (în holul hotelului Athenée Palace). La București se află și interpreta de muzică ușoară **Zerrin Özer,** cîștigătoare a „Premiului special al juriului" la Concursul internațional „Song-Contest" de la Castlebar — Irlanda. **(C. Rm).**

● **REVISTA „NEWSWEEK" PUBLICA UN INTERESANT ARTICOL INTITULAT „ARTA PE ZIDURI",** consacrat marelui pictor mural mexican Diego Rivera (1886—1957). Rivera nu a făcut parte din rîndul artiștilor de atelier, locul lui de muncă au fost pereții și zidurile caselor. Aceasta corespundea cel mai bine concepției lui artistice potrivit căreia arta trebuie să aibă o cît mai mare adresabilitate. Prin creația sa, Rivera a urmărit să îmbogățească universul spiritual al omului, să transforme lumea. Din această cauză, el a înfățișat în lucrările sale momentele eroice din istoria poporului mexican. Rivera și-a căutat tipurile de eroi în rîndul indienilor și nici nu putea să facă altfel, din moment ce lucrările sale își trag seva din arta precolumbiană.

Majoritatea lucrărilor pe ziduri ale lui Rivera se găsesc în Mexic, dar marele pictor a lucrat și în afara hotarelor țării sale. De pildă, în Statele Unite. O comandă masivă i-a fost făcută pentru împodobirea pereților Centrului Rockefeller din New York, dar picturile lui au fost șterse, întrucît conducerea centrului le-a considerat a fi revoluționare. În schimb, la Uzinele Ford din Detroit tabloul lui Rivera s-a păstrat. Acesta înfățișează evoluția socială a omenirii. În vecinătatea acoperișului, Rivera a înfățișat bogățiile naturale ale Terrei, sub care se găsesc personaje alegorice reprezentînd rasele umane. Acestea apar apoi și în partea de jos a tabloului, într-o compoziție mult mai complexă, eliberîndu-se, procesul eliberării fiind sugerat prin supunerea Naturii de către Om. O suprafață importantă a lucrării este consacrată rolului mașinii (alternînd cu totemuri aztece) în dezvoltarea societății umane. Jocul de lumini și umbre pe oțel dă senzația de ritm, sugerînd mișcarea.

„Adesea pare că tablourile pe zid ale lui Rivera, în ciuda conținutului lor, sînt mai aproape de arta Evului Mediu decît de arta modernă, aceasta pentru că pictorul nu a considerat arta ca pe un fenomen la marginea societății și pentru că, aidoma artiștilor medievali, el s-a născut într-o societate preliterară, foarte bogată în mituri", scrie „Newsweek".

● **SCRIITORUL NIGERIAN CHINUA ACHEBE** este una dintre personalitățile cele mai marcante ale culturii Africii negre contemporane. Este cunoscut ca prozator, eseist și critic literar. Semnificativă pentru creația sa este antologia de eseuri și articole publicată sub titlul „Morning Yet on Creation Day" (Încă în dimineața zilei Facerii), apărută la Londra în editura Heinemann. Aceasta a devenit imediat după apariție una dintre sursele fundamentale pentru înțelegerea realităților literare și cultural-politice nigeriene și chiar africane.

Simpla enumerare a cîtorva dintre capitolele acestei antologii vorbește de la sine despre paleta largă a problematicii abordate : „Creația colonialistă", „Africa și scriitorii ei", „Limba și destinul omului", „Prozatorul ca dascăl", „Gînduri despre romanul african", „Scriitorul african și limba engleză", „Ce citesc intelectualii africani ?", „Tangamica, însemnări de turist".

Ce dezbate Chinua Achebe în aceste capitole ? Întrebările pe care și le pune sînt multe și de importanță majoră. Iată cîteva. Care este locul scriitorului african în societate ? Care este mesajul creației sale ? Scriitorul african trebuie să-și tragă seva din tradițiile și normele etice și estetice proprii sau trebuie să se conformeze concepțiilor și ideilor la modă în literatura universală ? Scriitorii africani trebuie să se orienteze spre tematica africană sau spre una care ar putea contribui la lansarea rapidă a volumelor lor ? Pentru cine scriu scriitorii africani care își editează lucrările în edituri europene ? Scriitorii africani trebuie să scrie în limba pe care o vorbesc concetățenii lor, contribuind astfel la ridicarea nivelului lor de cultură sau în limbi de circulație internațională ? Care este poziția criticii literare occidentale față de literatura africană și care este contribuția culturii africane la îmbogățirea tezaurului culturii universale ?

SPORT

CORESPONDENȚĂ

În luna-n care înfloresc trandafirii și cînd, vorba lui Ion Băieșu, nu există să existe cetățeni cu fețe triste, sînt plin de **vino-ncoace,** altfel nu pot explica numărul mare de scrisori trimise mie exclusiv de reprezentantele sexului frumos. În stînga mea, pe masa de lucru, plutesc într-o vază, îmbrobodiți de furie, trei bujori, Iau unul și i-l dăruiesc **Mioarei Cristescu** (Pașcani), care-mi spune că ține cu Steaua „pur și simplu, fiindcă Anghel Iordănescu, pe care dumneavoastră-l cam luați peste picior, este un bărbat de-a dreptul plăcut". Nu-mi rămîne decît să-l invidiez pe Iordănescu. De altminteri toată viața m-am plecat, suspinînd, în fața bijuteriilor naturii. Curtea e luminată ?

Tanța Costoiu (Ploiești). După atîtea înjurături, domnișoară Tanța, nu pot decît să-ți spun : adio, dragă Nela, eu plec, se face seară...

Livia Aron (Brăila, cartier Viziru I). Am primit scrisoarea dumitale, însumînd 52 (cincizeci și două !) de pagini. Nu mă mir că ai compus-o, pentru că și eu am fost în vizită la Spitalul 9, mă mir că ți-au primit-o la poștă. Susții că ți-am spus cîndva, în magazia de dulciuri a fostului restaurant Lotca precum că semeni cu Maica Domnului. Retrag cuvintele, am fost la Efes, am văzut casa în care-a trăit Maica Domnului după ce i-au răstignit fiul, și nici urmă de toc și cerneală. Cine seamănă cu Maica Domnului ține un prunc neprihănit în brațe sau se roagă, oricum nu face scurtă la mînă, compunînd scrisori de 52 (cincizeci și două) de pagini. Chiar de-aș fi cei trei magi la un loc și tot n-aș birui atîtea vorbe înșirate mărunt pe pagină — 48 de rînduri pe coală, cînd stasul prevede că de drept și legal foaia să nu înghită mai mult de 31—32.

Luminița Corvin (Iași). „Eu aș fi vrut să intre-n A Politehnica Iași, dacă nu, Progresul Brăila ; de ce Constanța ?" Păi e simplu : cei din Constanța au mare, bronz, chilcă, nămol pentru reumatici, stadion de marmură și o echipă mai bună decît a Iașului sau a Brăilei.

Ovidia Călătoru (Rm. Sărat). Da, s-au scurs patruj' de ani de cînd treceam examenul de capacitate la liceul Ferdinand din orașul dumneavoastră, însă ce folos ? reușit fără loc ? Căutați în arhivă și veți vedea c-am luat nota 8 la matematică și 3,50 la limba română. Mi-a corectat teza un profesor poreclit Papanaș. Și mai vrei dumneata, domnișoară Ovidia, să scriu un imn pentru Olimpia Rm. Sărat !? Află că dacă în anul ăla nu se înființa o școală normală pentru cotonogi (s-a înființat tocmai prin decembrie, ceea ce înseamnă că-mi lipsește un trimestru !) aș fi rămas fecior la plug, aș fi rămas la coasă. Prin urmare, nici pomeneală de imn ! Să vi-l scrie Papanaș.

Tudora Plăieșu (Brăila). Îmi spui, avîndu-l în vedere pe Mircea Dridea, noul antrenor al Progresului, că „cine trage cacealmale doarme pe rogojină". Iar eu îți răspund că : cine le plătește doarme pe pămîntul gol.

Ne oprim aici. Sub geam se smintesc de bucurie trandafirii și tot pămîntul miroase a grîu.

Fănuș Neagu

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

— știri Agerpres —

● **LISABONA.** Filmul documentar „Bobul de grîu" a obținut premiul I — „Ciorchinele de aur" la Festivalul internațional al filmului de la Santarem — Portugalia.

Filmul artistic „Morometii" a primit premiul al III-lea „Ciorchinele de bronz" —, iar premiul pentru cel mai bun actor a fost atribuit lui Victor Rebengiuc, pentru rolul principal din filmul respectiv.

● **BONN.** În orașul Arnsberg din Republica Federală Germania, oraș înfrățit cu Alba-Iulia, s-a deschis o expoziție de pictură contemporană, care cuprinde lucrări a peste 25 pictori din județul Alba.

La vernisajul expoziției au participat primarul orașului Arnsberg, Alex Paust, oficialități locale, oameni de cultură și artă, un numeros public. Lucrările expuse s-au bucurat de aprecieri favorabile din partea publicului local.

● **TIRANA.** Teatrul de stat din orașul Durres — R.P.S. Albania — a pus în scenă lucrarea „Steaua fără nume", de Mihail Sebastian. Primele zece reprezentații cu această piesă s-au bucurat de un deosebit succes Critica de specialitate apreciază spectacolul drept un adevărat eveniment cultural.

● **BONN.** În orașul Bremen a început Festivalul internațional „Pro musica nova" consacrat unor tendințe și curente muzical-artistice europene, la care au fost invitate formații prestigioase din diferite țări. Din țara noastră participă corul „Madrigal", ansamblul de muzică de cameră „Ars Nova" din Cluj-Napoca și colective artistice ale Operei de Stat din București și ale orchestrei simfonice a Radiodifuziunii Române.

Spectacolele prezentate de artiștii români s-au bucurat de aprecieri elogioase.

● **„O ZI DIN VIAȚA SPANIEI",** acesta este titlul unui splendid album de fotografii artistice apărut recent în capitala Spaniei. Cum a luat naștere acest album de o varietate de stiluri greu de găsit în altă parte ?

În ziua de 7 mai 1987, o sută de artiști fotografi din străinătate au fost invitați în Spania pentru ca pe parcursul a 24 de ore să surprindă pe hîrtia fotografică elemente caracteristice ale Spaniei istorice și contemporane.

Cei o sută au muncit cu rîvnă, numărul fotografiilor realizate de ei fiind de-a dreptul impresionant : 130 000. Dintre acestea, pentru album au fost selecționate 220 fotografii, care au surprins elemente semnificative, care fotografilor spanioli, obișnuiți cu viața din țara lor, le-ar fi scăpat observației. Se poate spune că prin acest album, realizat în excelente condiții grafice, spaniolii au fost ajutați să-și redescopere țara...

● **LA TEATRUL „WALLACE" DIN CAIRO** se prezintă cu mare succes, în limba engleză, piesa „Omul cel bun din Seciuan" de Brecht, a cărei premieră a avut loc, după cum se știe, în anul 1943 la Zürich.

Pentru punerea în scenă a piesei a fost angajat regizorul belgian Walter Eysselink. Acesta a folosit traducerea versiunii germane a piesei, care conține pasaje și indicații pe care marele dramaturg german le-a făcut pentru cei care doresc să monteze piesa pentru publicul de limba engleză sau pentru teatrele din Statele Unite ale Americii.

● **„GLASUL OMULUI", PIESA ÎNTR-UN ACT DE JEAN COCTEAU,** se află la baza unui film pe care îl realizează, în Italia, regizorul Francesco Mazelli. Rolul principal va fi interpretat de cunoscuta actriță italiană Ornella Muti.

În urmă cu mai bine de patru decenii, în anul 1947, piesa lui Cocteau a stat la baza unei prime versiuni cinematografice a cărei regie a fost semnată de Roberto Rosselini. Atunci, eroina filmului a fost interpretată de Anna Magnani.

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană MUREȘ

ANUL XXXI
22
(1 359)
Sîmbătă
28 mai
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

GÎND DE VIITOR

În realitatea ei morală și socială, patria are, prin copiii săi, una dintre acele desăvîrșite linii de relief în care se cuprinde viitorul. Și acel consens prin care ne continuăm și ne moștenim în plan material și spiritual, formînd laolaltă inima mereu vie și caldă a națiunii, chipul în care existăm ca țară și popor. Copiii reprezintă nădejdea și bucuria noastră de viitor, ei sînt prezentul asupra căruia ne aplecăm cu dragoste și pentru care munca, gîndirea și creația noastră dobîndesc un stăruitor și omniprezent simț al istoriei ca și un permanent sentiment al duratei. Dacă așa cum se precizează în Programul partidului de făurire a noii societăți, tineretul constituie viitorul națiunii, o principală forță a progresului material și spiritual, copiii sînt resursa de nădejde și certitudine a acestui viitor, cerul de boltă spre care țintesc gîndurile și frămîntările tuturor generațiilor aflate în amplul proces de transpunere în viață a programelor și obiectivelor dezvoltării noastre multilaterale, ale înfloririi economico-sociale a țării.

Simbolic — și mai mult decît atît — o imagine ni se relevă în dese prilejuri : aceea a conducătorului partidului și statului înconjurat de tineri și copii ; chiar și în aceste zile cînd secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, a întreprins o vizită de lucru în două din județele patriei. Printre secvențele nenumărate ale vizitei, reține atenția și acelea cu mulți, foarte mulți copii. Ele spun totul despre grija, despre preocuparea permanentă și de o desăvîrșită înțelegere față de destinul tinerelor generații, despre prezentul și viitorul lor în creștere, despre ceea ce înseamnă investiția economică, morală și socială pentru asigurarea acestui viitor, despre ceea ce înseamnă învățămîntul și sănătatea în România, educația, munca și creația, condițiile materiale și spirituale ale formării și afirmării personalității creatoare.

Politica demografică a acestor ani, cu efecte ce vizează înseși vigoarea și sănătatea poporului, are — în susținerea și aplicarea ei — o politică economică și socială pe măsură. Construcția în plan material a țării se interferează și se dezvoltă totodată cu edificarea în om, în munca și gîndirea sa, pentru un tot mai ridicat grad de cultură și civilizație. Patriotismul atinge și sub această latură unul din orizonturile sale de referință, el este atitudine, dar și rațiune de ordin moral și social, o accepție înaltă, majoră, în lumina căreia a munci și a gîndi pentru patrie înseamnă a avea și perspectiva moștenirii și continuității între generații, între timpii istoriei sale. **„În procesul revoluționar de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate se va accentua procesul de ridicare a nivelului de cunoștințe și pregătirea politico-educativă a tuturor claselor și categoriilor sociale** — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu în Expunerea cu privire la unele probleme ale conducerii activității economico-sociale, ale muncii ideologice și politico-educative, precum și ale situației internaționale. **Acest proces legic revoluționar va duce treptat, dar inevitabil, la întărirea unității și omogenizării clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității, a celorlalte categorii sociale care, în cadrul diviziunii sociale a muncii, vor forma un popor unic muncitor, constructor conștient al destinelor sale, al celei mai drepte orînduiri din cîte a cunoscut omenirea — comunismul.**

Imaginea poporului unic muncitor are în configurația sa și realitatea de azi pe care o reprezintă cele mai tinere generații ale patriei iar gîndul nostru de viitor adună toată limpezimea și frumusețea ochilor lor. Către acest popor unic muncitor se investește necontenit și se pun în mișcare uriașe mijloace materiale și spirituale, întreaga zestre de gînd și de faptă a țării, întregul ei potențial. Ca într-un ansamblu de ctitorii puternice și fără asemuire între care cele ce se numesc om și umanitate, conștiința apartenenței la cauze demne și înalte, a participării la înfăptuirea unei opere profunde și durabile dețin un loc mai mult decît relevant. Imaginea conducătorului partidului și statului în mijlocul copiilor este emblematică în acest sens și ea ne edifică asupra a tot ceea ce înseamnă permanența și prodigioasa devenire a poporului și a națiunii noastre.

Luceafărul

În două din județele patriei, Vîlcea și Harghita, a avut loc, în aceste zile, vizita de lucru a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu. Desfășurată într-o însuflețitoare atmosferă de unitate în jurul partidului, al secretarului său general, într-un climat de puternică angajare patriotică, revoluționară, pentru îndeplinirea cu succes a programelor și hotărîrilor adoptate de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului, vizita a cuprins obiective economice din industrie și agricultură, întîlniri și dialoguri cu oameni ai muncii, cu specialiștii. În cadrul unor mari adunări populare — la Rîmnicu Vîlcea și Miercurea Ciuc — tovarășul Nicolae Ceaușescu a rostit importante cuvîntări. Au fost relevate aspecte și preocupări de actualitate cu privire la procesul de dezvoltare necontenită a patriei, de înflorire economico-socială a tuturor zonelor țării. **În general** — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită la Miercurea Ciuc — **întreaga noastră țară a cunoscut o dezvoltare puternică după Congresul al IX-lea al partidului. După reorganizarea teritorial-administrativă, toate județele patriei noastre s-au dezvoltat puternic. Aplicînd ferm politica de amplasare a forțelor de producție, a industriei și celorlalte activități pe întreg teritoriul, în toate județele s-au creat zeci și zeci de noi platforme industriale, care asigură condiții de muncă, de viață dintre cele mai bune pentru toți oamenii muncii. Aceasta este rodul politicii juste a partidului nostru comunist, care a pornit și pornește de la faptul că socialismul trebuie să asigure, pentru toți cetățenii patriei, fără nici o deosebire, pentru toate zonele și județele țării o dezvoltare echilibrată, deoarece numai astfel se realizează adevărata egalitate în drepturi, se asigură condiții demne de muncă și de viață pentru toți cetățenii patriei noastre socialiste.**

Vizita de lucru a conducătorului partidului și statului nostru dobîndește o vie semnificație asupra actualității imediate și de perspectivă, în acel consens al **Expunerii cu privire la unele probleme ale conducerii activității economico-sociale, ale muncii ideologice și politico-educative, precum și ale situației internaționale,** document de referință în pregătirea apropiatei plenare a partidului. Sensul precumpănitor este acela al muncii și creației, al eforturilor calitativ superioare pentru materializarea tuturor programelor și obiectivelor actualului cincinal.

Cuvînt de naștere

Trăim rotund, cu de-amănuntul
Pe-o sferă parcă, într-un scut,
Cuvînt de naștere-i cuvîntul
Patrie – dorință de-absolut.

Și nu-i mai sfînt ca o nădejde,
Nu-i nici mai blînd ca un izvor,
Din el lumină însă crește,
Prin el visare-avem și dor.

Mișcarea lumii dacă-l lasă
Și se preschimbă într-un fir,
Desleagă timp, zidește casă
Și nuntă dă, de trandafiri.

Pe urma norilor veghează
Și-adună toate căpătîi,
Respiră-n ochi precum o rază,
Prin suflet trece mai întîi.

Încheie-n forma dulce-a mîinii
Un gînd de sine stătător,
Culoarea îngerului și-a pîinii
Pe-o stea cu nume de popor.

O zestre pură ce ni-i dată
Și-ascultă glas ca de furtuni,
Pridvoare-adînci, scîntei de piatră
Și-un zbor cu-aripi ce nu apun.

Răsare-n cumpenele verii
Și-n miezu-aprins, abia șoptit,
Fîntînă-a cerului și-a serii
Cînd un luceafăr i-a vorbit.

Trăim rotund, cu de-amănuntul
Pe-o sferă parcă, într-un scut,
Cuvînt de naștere-i cuvîntul
Patrie – dorință de-absolut.

A. I. Zăinescu

Regula convergenței

Un cuvînt de care s-a făcut uz pînă la abuz este cuvîntul valoare. Întocmai ca demagogul care își face din cuvîntul patrie vorba preferată, fluturînd-o cu orice prilej, falsul om de gust va proclama în orice împrejurare ideea de valoare. Mihai Ralea ne-a atras aminte în deceniile interbelice că cei care fac cel mai des caz de estetică sînt cel mai adesea oamenii lipsiți de pricepere literară. Dar în acest caz este vorba de mai mult decît atît : stegarii valorii susțin cu precădere nonvaloarea. După enunțuri grozave urmează de obicei aplicații derutante, care ridică firești semne de întrebare : valoarea literară trebuie să fie cu orice preț ceva inconsistent, insipid, incolor, dar sfidător ? Dacă ne-ar intra în reflex să vedem care este literatura de predilecție și de opțiune a stegarilor valorii am fi mai prudenți în a-i urma pe căile propuse. Cel puțin ultimul deceniu ne-a arătat că indexul criticului îndreptat autoritar către literatura cea mai nouă, ca expresie a valorii, și spatele întors de la o literatură predecesoare, ca semn al lipsei de valoare a acesteia, a fost un indicator greșit. Gesticulația, fie a criticului, fie a autorului susținut, nu constituie dovada valorii. S-a putut citi în presa scrisă de tinerii intoxicați de frazeologia valorii și noutății, chiar enormitatea că întreaga generație afirmată sub semnul lui Nicolae Labiș n-a lăsat în urmă o operă și că nu există literaricește vorbind. Opera, operele urmau abia să fie scrise. Desigur, este interesant de urmărit de unde apar asemenea teorii și mai ales cum capătă înfățișarea manifestărilor organizate ; ce cratere le facilitează erupția și mai ales ce laboratoare le pregătesc. Dar nu aceasta este tema pe care o urmărim acum : foarte importantă în afirmarea, susținerea și iradiația valorilor este regula convergenței, regula convergenței gesturilor individuale, dar și a — mai ales — instituțiilor culturale.

Expresia „a pune în valoare", banală, spune mai mult decît pare la prima vedere. „A pune în valoare" înseamnă a pune în mișcare factorii de susținere, a crea convergența lor de lucru. Pentru a fi mai expliciți să exemplificăm. Criticul literar, căruia i se cere foarte mult, dar este foarte puțin ajutat, ca și istoricul literar de altfel, oricît ar fi de înzestrat și de devotat nu poate face nimic fără un minim cadru de lucru, fără o minimă audiență. Dacă luăm un critic de geniu și-l ducem pe o insulă pustie, dîndu-i la dispoziție cele necesare scrisului, indiferent de calitățile lucrării sale critice aceasta nu va avea nici un efect. Dacă vom duce zece critici de indiscutabilă vocație și pricepere pe aceeași insulă pustie, rezultatul va fi același. Criticul și istoricul literar se află în raport inevitabil cu cartea și cu epoca. Opera lui este mai ales un gest social și are nevoie de societate și de instituțiile ei caracteristice. Astfel înțelegem de ce s-a putut spune că cea mai importantă operă a lui Titu Maiorescu a fost însăși cariera lui, complexă și completă și nu opera scrisă. Titu Maiorescu și-a înțeles rostul cu profunzime iar activitatea lui s-a bucurat de o fericită convergență a factorilor instituționali. Extraordinara lui importanță, de neînțeles altfel, derivă de aici, din convergența acestor elemente cu care Titu Maiorescu a știut să lucreze. Fără acești factori convergenți puțina lui activitate critică.

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 2-a

PROFIL

Un poet de antologie

Natura i-a dat lui Titus Vijeu puțința de a fi un mare poet. Omul, însă, a dorit neapărat succesul ; pentru că, într-adevăr, posedă o latură adolescentină. Agorafilia sa funciară l-a smuls de acolo de unde trebuia să rămînă ; plăcerea de a fi pe plac (felul ursesc de a ursi — cum singur zice) i-a denaturat substanța originară pînă într-atît încît astăzi, după al șaptelea volum de versuri, procesul a devenit ireversibil. În locul unui mare poet avem doar un poet remarcabil.

La handicapul de natură psihică nu trebuie adăugat și cel de natură culturală. Titus Vijeu (de altminteri, extraordinar erudit) i-a cunoscut pe imagiști și pe Ezra Pound. Dacă, în perioada 1969—1974, le-ar fi luat în considerare manifestul, ori măcar pe antebelicul Amy Lowell, destinul acestui creator s-ar fi împlinit grandios, conform puternicei sale înzestrări native.

Platforma imagismului cuprindea șase puncte : (1) folosirea limbajului comun și a cuvîntului exact ; (2) crearea unor ritmuri noi ; (3) absoluta libertate în alegerea subiectului ; (4) prezentarea unei imagini, nu în sensul pictării, ci în sensul evitării „generalităților maiestuoase și sonore" ; (5) obținerea unei poezii puternice și clare ; (6) și concentrate, deoarece „concentrarea este adevărata esență a poeziei".

Adică, exact tendința a două treimi din prima carte a lui T. Vijeu, „Panatenee".

Capacitatea poetului de a crea imagini transpare acolo deosebit de clar. Muntele

Radu Comănescu

Continuare în pag. a 2-a

JURNAL DE POET

GOGA

Tot în această lună și în aceste zile s-au strămutat dincolo și Lucian Blaga și Octavian Goga, alături de Coșbuc și Budai Deleanu, pînă astăzi cei mai de seamă poeți ridicați din Transilvania în sufletul românesc.

Sunt cincizeci de ani acum, pe șapte mai. Acuma adoarme odată cu deșteptarea înfloririlor pe toate crengile pămîntului acest poet unic între toate limbile în felul său iar la noi, alături de Eminescu, cel ce a tras cu plugul sufletului său cea mai adîncă brazdă în conștiința românească, pe calea cuvîntului, a acestui brăzdar de foc. Cuvîntul întrupat în istorie ce răscolește adîncurile neamurilor, deslănțuindu-le într-o semănătură aducătoare de roadă multă.

O forță uriașă se frămîntă în el ca într-o turbină ce sfîrtecă hărțile luminii, pe fulgere ieșind la iveală ; parcă toată jalea și nedreptățile unei

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 6-a

COPIII

Îmblînzitorii erau de-o șchioapă. Înveșmîntați în costumele copilăriei țineau discursuri gingurite lumii înconjurătoare. Vocile, melodii sferice, înglobau esențele frumuseții în spațiile rotunde și transparente.

Îmblînzitorii erau roadele iubirilor fără vîrstă. Cu minuțe moi, mîngîiau conturul bețugului sporindu-i izvoarele vieții, supuneau cu un gest la capătul căruia se găsea bagheta strălucirii : împletitură din crenguțe de măslin și lumină. Sfichiuiau ura, răutatea și urîțenia cu un fulger dintr-un nor întunecat, lăsîndu-le pămîntului să le soarbă odată cu ploaia hrănitoare.

Blîndețea lor biruia și acolo unde nu se putea învinge cu forța.

Îmblînzitorii cu laurii speranței în jurul chipurilor senine dădeau îmblînziților florile și cîntecele copilăriei. Nemuritoare erau iubirile care-i aduceau, cu genunchii lor rotunzi și neîndoiți, cu gropițele obrajilor asemeni unor petale absorbind roua gîndurilor bune din diminețile păcii.

Planeta era un fruct uriaș, crescut într-o dimensiune a timpului, cu învelișul din apă

Mihaela Muraru Mîndrea

Continuare în pag. a 2-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Podul copilăriei

Venim pe lume fără clauza timpului. Și încet, încet descoperim noul, nou încărcat de vreme — locul în care facem primii pași pe țărînă sau pe asfalt, cu o față de mînă, cu emoția în piept pentru cine știe ce.

Văd Ineul ca loc unde cerul sărută pămîntul fără pauză, cu salutul de zi și seară al oamenilor care se duc sau se întorc de la treburi cu demnitate.

Hora e acum electronică — voci mai vechi și mai noi năvălesc în sufletul oamenilor. Le deschid inima așa cum au făcut-o generații și generații.

Văd și acum podul de peste Crișul Alb despre care mama îmi spunea cînd eram ceva mai mare de o șchioapă că dacă trec peste el eu nu mai poate să mă ocrotească pentru că de acolo înainte stăpînesc căpcăunii. Și totuși splendida inconștiență a copilăriei combinată cu curajul și curiozitatea copilului pus în slujba mișcării m-au făcut să trec podul și iată-mă rătăcit în grădina verde a lui Miki Schmidt, coleg de generație, tot atît de știutor despre pod ca și mine.

După o joacă strașnică, Miki Schmidt cedează și se duce să se culce lăsîndu-mă singur într-o imensitate nemaiîntîlnită pînă atunci. Orbecăiam pe ulițe în nădejdea că voi reuși să găsesc drumul de întoarcere. Totul ar fi fost zadarnic dacă tanti Drimba, prietena mamei mele, care urmărise joaca noastră n-ar fi intervenit cu bunătate „Dragule, tu cauți ceva și nu prea știi...".

N-am lăsat-o să termine că, precipitat, i-am replicat : „Nu știu unde-i podul !". Tanti Drimba, n-am să uit niciodată, îmi zise rizînd: „Apăi dragă atît de departe-i că nu știu dacă poți să mai ajungi pe el la amiază". Am înghețat. Tanti Drimba însă continuă : „Cum vrei să ajungi la pod cînd tu ești pe el" !

Gheorghe Daragiu

In pagina a 3-a

SCRIITORII VORBESC DESPRE PATRIE

DIALOGUL ARTELOR

Eminescu — filmul și cuvintele

Citesc proza lui Eminescu și sînt covîrșit de imagini. Dar... de fapt sînt covîrșit de cuvinte... Tentanta proză a lui Eminescu pentru omul de cinema pare o explozie de imagini... dar de fapt e o explozie stelară de supernovă de cuvinte... Din acel trecut... „azi o vedem și nu e"..., străluceste în fața ochilor noștri, ce parcurg niște biete semne, explozia acestei constelații a unei limbi nemaiauzite și nicăieri scrise altundeva, limba prozei eminesciene. Și în noi, muți în fața iradierii de explozie atomică a materiei unei noi limbi ce sub ochii noștri se naște, se iveste nostalgia după puterea și grandoarea, misterul și farmecul acestei încă nevorbite limbi, încă nerescrise... o limbă cu sonorități muzicale ample de clopot, cu arpegii nesfîrșite în infinitul înalt sau profund, pisc și genune a gîndirii / simțirii unui artist. E tentația unei alte măsuri ce ne e impusă de această limbă ce cu o sporită mîndrie o numim a noastră, desi... e alta... e cea a premoniției unui geniu... despre o posibilă dar și dovedită literară limbă. Cum s-o traduci deci pe... „Cezara" în imagini... ? Și, e oare nevoie ? Dar farmecul ademenitor al limbii acestei proze totuși incită : Oare, e posibil ?... „Fața ei era de o albeață chihlimbarie, întunecată numai de o viorie umbră, transparitiunea acelui fin sistem venos ce concentrează idealele artei în boltită frunte și în acei ochi de-un albastru întuneric care sclipesc în umbra genelor lungi și devin prin asta mai dulci, mai întunecoși, mai demonici. Părul ei blond pare-o brumă aurită, gura dulce cu buza dedesupt puțin mai plină părea că cere sărutări, nasul fin și bărbia rotundă și dulce ca la femeile lui Giacomo Palma. Atît de nobilă, atît de frumoasă, capul ei se ridica c-un fel de copilărească mîndrie, astfel cum și-i ridică caii de rasă arabă, s-atunci gîtul înalt îua acea energie marmoree și doritoare totodată ca gîtul lui Antinous". Vom cerceta în zadar picturile lui Palma, vom „distribui" în zadar femeia cu „gîtul înalt" și „buza dedesupt puțin mai plină", dacă în fluxul de imagini și sunete nu vom întruchipa aceeași explozie stelară a cuvintelor... Simple cuvinte... Dar ce curgere... curgerea limbii, cuvintele dispar și sîntem purtați de curgerea unei noi limbi, aceea a prozei lui Eminescu. Și nu e aceasta limba poeziei sale, desi e instrumentul aceluiasi om si rezonante comune, cea demult însușită unanim drept temelia monumentului marmoreean al limbi literare moderne românești. Limba formelor autoobligate ale poeziei eminesciene, stăpînită și decantată, e evident aparte de cea a prozei scriitorului Eminescu si ea si-a făcut plenar datoria față de exprimarea gîndirii moderne a unui popor, rodind, după spusa poetului, „floarea de aur ce bucură lumea întreagă", exprimînd deci pentru oriunde fondul de autenticitate al unui popor. Acea limbă a poeziei pare că se depărtează pe măsură ce ne apropiem de ea cu scopul transferului substantei sale în materia altei arte. Dar această curgere a prozei, de mare fluviu cu meandre si niagare, cu ostroave si plauri ne atrage magnetic prin consubstantiabilitatea sa către curgerea fluxului unui film. Surpriza acestei tentante proze este a fi purtătoarea unui univers uman psihologic de complex spectru, de la micropsihologia din „La aniversară" pînă la cosmica scufundare a eului din „Sărmanul Dionis", dar, totodată, e surpriza tentantă a noutății perene a limbii sale. Cu patru ani înainte de „Cezara", Eminescu considerînd limba un organism viu în perpetuă evolutie, nota : „Am fi cam temerari de a sustine cum că limba noastră si-a sfîrsit deja curățirea si că e organizată si a ajuns stadiul ultim al dezvoltării sale si că

Savel Stiopul

Continuare în pag. a 2-a

Biblioteca Județeană

Regula convergenței

Urmare din pag. 1

cu toate meritele de intelectualitate și de stil, nu s-ar fi bucurat de prestigiul ciștigat. Titu Maiorescu a avut mai intii un cenaclu, creator de opere literare și de climat prielnic literaturii. A avut apoi o revistă prin care literatura cenaclului a intrat in circulație. Inițaitorii cenaclului s-au gindit și la o editură care a difuzat scrierile de directivă ale membrilor cenaclului. Simultan, aceiași oameni care aveau la indemină un cenaclu, o revistă și editură, au avut la indemină școala in sens larg, liceele unde activau atiția dintre membrii cercului și universitatea. Toți acești factori instituționali au fost convergenți, susținind aceleași mize, afișind aceleași opțiuni, executind același program. Li s-a adăugat, mai tirziu, factorul convergent al ministerului invățămintului, care a impus o programă școlară cu aceleași mize și opțiuni literare. Pentru a nu mai vorbi că Titu Maiorescu și ai lui au făcut și politică urmărind aceleași idei. Succesul prelungitei campanii ține nu atit de valoarea in sine a ideilor susținute, desigur foarte importantă, cit de convergența acestor factori. Pină la al doilea război mondial programa analitică a literaturii române era cea impusă prin ministerul invățămintului de Titu Maiorescu și urmașii lui. După al doilea război mondial, cind poeții și prozatorii de la „Contemporanul" au fost aduși in prim planul programei școlare, ei i-au inlocuit pe scriitorii consacrați prin convergența factorilor instituționali puși in mișcare de maiorescieni.

Ar urma de aici că pledăm pentru statutul criticului ? Nu, acordăm doar atenția cuvenită convergenței factorilor culturali in afirmarea valorilor necesare ale literaturii române. Inlocuirea vechii programe școlare, numită abuziv burgheze, pentru că stelele acestei programe : Eminescu, Creangă, Caragiale, Slavici nu erau deloc burgheze, ba manifestau fie dispreț, fie ostilitate față de burghez și față de tirgovăț, s-a făcut, să reținem bine, tot prin convergența factorilor de cultură. Și a fost o convergență de factori instituționali fără precedent in societatea românească modernă. Acest revers literar postbelic n-a mai avut critici mari. Deci, nu aceasta este regula obligatorie a construcției culturale. A avut critici activi, inteligenți, capabili să transforme in dogmă ideile susținute. Iar aceștia au avut la indemină cenacluri, reviste, edituri, universitatea, programa analitică, congresele literare, intilnirile cu cititorii, și cite altele.

Niciodată o idee literară n-a fost susținută cu atitea mijloace simultan, niciodată in cultura română o direcție nu a avut in același timp la indemină și asociațiile scriitoricești și producția editorială, și coloanele presei și pupitrul universitar și programa ministerului invățămintului și canalele radioului și posibilitatea largă a contractelor cu publicul. Aceasta s-a intimplat după război și a fost un fapt fără precedent. El se poate rezuma intr-o formulă simplă : convergența factorilor instituționali. Că această convergență de factori culturali l-a contestat violent chiar pe Titu Maiorescu, că l-a rupt pe Mihai Eminescu de atitudinea lui de gazetar politic, că o sumă intreagă de scriitori mari au fost părăsiți ca figuri anacronice sau nocive, aceasta nu ține de nocivitatea metodei, ci de a direcției urmărite. Regula convergenței factorilor instituționali este regula de aur a oricărei reușite culturale de seamă. Și tocmai pentru eficacitatea ei a fost folosită, incărcată insă cu o altă sarcină. G. Călinescu, critic și istoric literar de geniu, a părăsit catedra pentru a lăsa in urmă-i la pupitru pe cineva care se definea prin opoziție cu predecesorul său, contestat anterior intr-o suită lungă de articole. Convergența factorilor lucra atunci împotriva lui G. Călinescu. Tudor Arghezi a ieșit și el o vreme din literatură, in locu-i evoluind, ca stea pe o scenă prea mare pentru el, un poet pentru care lucra din plin convergența factorilor instituționali : revistele, editurile, manualele, cursurile universitare, Academia. Era o mare discrepanță valorică: oricit de convergente, noile valori nu convingeau. Prestigiul celor vechi era foarte puternic. Singura concluzie posibilă este că orice convocare de factori convergenți in cultură se cuvine să fie folosită pentru valorile reale.

A venit apoi, insă, istoricește vorbind, vremea justiției literare, a restituirii operelor neglijate, părăsite, obturate. A mai funcționat convergența factorilor de propulsie ? Să luăm cazul lui G. Călinescu. La scoaterea lui din dispozitivul vieții literare și universitare au concurat mai multe forțe. Dar au fost ele convocate in sens contrar atunci cind s-a pus, repetat, chestiunea readucerii operei lui de istoric literar sub ochii cititorului postbelic ? Bucurindu-se de un prestigiu real, G. Călinescu a circulat prin istoria lui literară in toate cercurile interesate de literatură, de cele amatoare pină la cele mai specializate. Dar nu s-a ajuns la un acord de acțiune al revistelor, editurilor, programelor școlare de diverse nivele, cursurilor universitare, demersurilor academice. G. Călinescu a fost chiar contestat intr-un spirit surprinzător.

Diferența de atitudine trece la capitolul dreptului la opinie. Dar acest drept il au indivizii, nu instituțiile care exprimă acțiunea obiectivă a societății, răspunsul la solicitările pe care aceasta le propune. Cultura, literatura au nevoie de metoda convergenței factorilor instituționali. Aceasta este singura cale prin care se poate infăptui ceva durabil intr-o cultură și intr-o literatură.

Toată strădania omului de cultură român de la Dinicu Golescu incoace este de a crea acești factori și de a le provoca convergența constructivă in slujba marilor mize și opțiuni ale literaturii române.

Intrebarea care se pune este simplă : in literatura română de astăzi factorii convergenți susțin marile mize și marile opțiuni ? Altfel zis, revistele, editurile, premiile literare, programele analitice de diverse nivele ilustrează ele valorile literare reale ? Într-o imprejurare atit de importantă și de angajantă cum este comemorarea din 1989 a sutei de ani de la moartea lui Eminescu și a lui Creangă, există un consens și o convergență de acțiune ?

Scriind despre „regula marilor mize" am scris de fapt despre regula valorii, evitind cuvintul. El a fost utilizat pină la banalizare. Regula convergenței este regula slujirii valorilor. Este vremea să vedem ce se ascunde insă adesea sub teoria valorii literare și mai ales să examinăm aceste valori. Regula convergenței, metoda convergenței iți dau bunele rezultate numai slujind valorile autentice.

Un poet de antologie

Urmare din pag. 1

inzăpezit e „un continent de apă", două limbi de flăcări sint „două suflete scriind pe cer", românii sint „corăbii de Ardeal", intr-un oraș transilvan străzile sint pavate cu indrăgostiți, iar „bivolii se scaldă-n piață / in căutarea milului primar / ascuns de noi sub caldarim puternic" (citate din „Elegia de inceput" și „Cintec") ; mai departe : „Sat ardelean" e o imagine pură, in „Elegia de sturioni" peștii, răsucindu-și coada, se dedică unui zeu, in „Elegia de siguranță" setea este „animalul de inceput al pustiului", etc.

De asemenea, la fel de clar transpare neincrederea in acest mod de a construi poezia. Simpla imagine i se pare autorului prea puțin : el vrea să vorbească, să transmită adevăruri fundamentale (explicabil : avea numai 18 ani !) și nu oricum, ci cit mai „poetic", adică mai altfel.

A vorbi mai altfel era o modă la data aceea (e și astăzi). O modă căreia tinărul (scriitor) ii sucombă, mai intii dramatic, apoi definitiv. Dramatică e lupta impotriva exprimării comune in „Cruciada copiilor", poem al ruperii de părinți și de idealurile lor.

Insă denaturarea definitivă a marelui său talent, histrionizarea lui (dacă pot spune așa) incepe odată cu al treilea ciclu din „Panatenee", subintitulat „balade". Titus Vijeu il descoperise pe Radu Stanca. Pentru un student la I.A.T.C., subjugat de „lutul / sublimei forme de a auzi", a fost prea mult ; de aici incolo incepe domnia publicului asupra autorului.

O domnie, totuși, interesantă.

Volumul de (re)debut al noului poet este „Deplasarea spre roșu", unde — de altfel — reia nu mai puțin de nouă poezii din „Panatenee". E, intru totul, un volum extrem de socializat, mai mult publicistic, oricum, inferior din punct de vedere artistic celui dintii. Predomină retorismul și discursivitatea — autorul iși făcea, probabil, „mina" pentru viitor.

Căci, incepind cu următoarea carte, „Ca un meteor indrăgostit de pămint", viziunea se stabilizează. Scriitorul se constituise, in sfirșit.

Majoritatea criticilor au remarcat la Titus Vijeu „sensibilitatea romantică", „insemnele trubadurești", „ceremonia", „reminiscențele livrești", „gindirea lirică". Acestea sint moduri metaforice de a traduce citeva date fundamentale : **ludicul, asimilarea simbolismului** și **rescrierea culturii**, toate provenind din efortul lui histrionic. In paralel, insă, imagismul nativ n-a putut fi ucis complet. Există și o poezie a realității brute, netransfigurate — insă numai ca echilibru pentru marea doză de livresc de care dă dovadă in alte locuri.

Figurile arhetipale ale poeziei lui Vijeu sint Arlechinul și Rimbaud (plus toată paradigma de copii teribili și răzvrătiți). De fapt, există momente cind Arlechinul s-ar putea contopi cu Rimbaud (vezi „Arlechin VII" din „Simbătă seara unui deceniu"), insă e preferabil să ii analizăm separat.

Arlechinul lui Titus Vijeu este gratuitate și ludic, asimilabil — de pildă — crinului („un crin subțire ca un arlechin", „Aniversarea unui crin" in vol. cu același titlu). El se teme fundamental de atingerea biologicului, crede că dragostea e „o garoafă de seră" („Arlechin VII") și are o „natură contemplativă" („Arlechin XVI"). Esența sa este ludică, exprimind plăcerea artei pentru artă, deci : puritate, gratuitate, dezinteres, rupere de contingent — „Intr-o zi a fost văzut pe țărm / ingenunchiat in fața penajului / cast al păsărilor flamingo" („Arlechin XV") ; „Despre Poesie, Arlechinul consideră / că e (...) / pasărea-liră / spintecată-n vocale" („Arlechin IX" — toate din vol. „Simbătă seara unui deceniu").

„Chezășie a vieții noastre stă jocul. / Nici un cuvint impotriva sa", se scrie intr-un poem din vol. „Alergind". Intr-adevăr, masca Arlechinului imbracă mare parte din versuri. Lirica se dăruie ludicului in profunzime, iar — odată cu ea — și existența, invadată de „flotile de fluturi", de culori paradisiace și de cangurul de pluș ce dăruie o floare pe țărmul mării. „Ce saltimbanci plăcuți eram și noi", exclamă Vijeu in vol. „Pasul licornei", ajungind pină la extraordinara mărturisire „ne travesteam in noi", pe care nici manieriștii n-au indrăznit s-o spună.

Dar Arlechinul mai apare ortografiat și : Chin-Arlechin. Masca rizindă se reunește cu masca tragică, exilul lui Ovidiu devine „dulce" („Ovidiu" — „Aniversarea unui crin"), arlechinul insuși devine „frumos și impur" („Arlechin" — același vol.), iar pentru poet definitoriu rămine oximoronul : „căci și poetul ce-i la urma urmei / decit un zimbet și-o tristețe la un loc ?" („Simbătă seara unui deceniu"). Ca ipostază existențială, lumea arlechinilor va fi pindită de grimasă și de moarte, va fi, adică, foarte vulnerabilă și neautentică, aidoma rigăi Crypto din povestea cu lapona Enigel (vezi „Crypto, primăvara ucide" — vol. „Ca un meteor indrăgostit de pămint").

In schimb, nimic nu ar putea să clatine increderea, avintul și energia cu care Titus Vijeu ii invocă pe Rimbaud și pe „poeții insurecției". Nu numai ca atare, ci și ca arhetip. In primul rind, ca arhetip al adolescenței geniale, pure și reformatoare totdeodată. In al doilea rind, ca argument pentru proclamarea „Stării de Naivitate a Poemului", despre care vom vorbi imediat. Iar in al treilea rind, ca insăși modalitate de realizare artistică.

Căci „sublima formă de a auzi" l-a indreptat pe Titus Vijeu acolo unde era normal să-l indrepte : către simbolism. Iar arhetipul adolescentului genial, de tip rimbaudian, l-a determinat să selecteze masca lui D. Iacobescu.

E drept, puțini il mai cunosc azi pe D. Iacobescu. A murit la 20 de ani, in ziua de 9.10.1913. A fost — probabil — un fenomen al naturii, in genul lui Nicolae Labiș. Viziunea sa era dominată de cliseele simbolismului (și de tuberculoză — boala care l-a răpus), insă retorica (= muzicalitatea) versurilor, excepțională in epocă, se continuă astăzi, iată prin gestul celui ce mimează adolescența genială, Titus Vijeu.

Există, totuși, in „Panatenee", un interesant „descintec" (intitulat „Măduvă de stea") impotriva morții și a „fetei ce dansase goală". Spaima de carnal și de descompunere este, deci, autentică. Acest poet aspiră la edenul infantil, la naivitate, la puritate, la blindețe, la imaculare. Pentru el, Binele se manifestă impreună cu Frumosul intr-o proporție neadmisibilă, poeții devin zei hieratici (și heraldici) ai realului, „voievozi ai cuvintelor" : el cere să fie sărutat „precum lumina / sărută bronzul lui Coresi", sau „precum sărută marea / inspre țărmuri amintirea lui Ștefan cel Mare" („Celeste umbre" — „Ca un meteor indrăgostit de pămint"). Sfatul lui cel mai credibil, iată-l : fii lut senzitiv supus numai ideii" (vol. „Simbătă seara unui deceniu"). Cu alte cuvinte, e un exorcist, un sacerdot, un mare maestru al victoriei spiritului asupra materiei (are o părere foarte proastă despre trup și despre lut, in genere).

Dar, uneori, nu reușește să-și infrineze substanța originară, de excepțional imagist. Atunci creează veritabile bijuterii artistice, unice in literatura noastră : „Printre gratiile grădinii cu fiare sălbatice / iși poartă stinjenite gratiile lor / zebrele — / animalele cele mai blinde ale pămintului", sau „Un nume scurt, numele meu / sau numele vieții mele. Alături / o casă albastră, cu pereții inmuguriți / de tăceri. / Peisajul se completează treptat / cu o lacrimă, pină / se creează echilibrul trebuitor / compoziției clasice".

Da : pină și un critic poate suspina, uneori.

Oricum, Titus Vijeu e un scriitor ce are neapărat nevoie de o antologie. In primul rind, ca să nu se mai reia singur : am amintit deja cele 9 poezii din „Deplasarea spre roșu". Dar : in „Un meteor indrăgostit de pămint" se reia o poezie din „Deplasarea spre roșu" ; in „Simbătă seara unui deceniu" se reia un text din „Ca un meteor indrăgostit..." ; In „Alergind" se reia excelentul „Spectacol" din „Aniversarea unui crin"; iar in „Pasul licornei" posedăm două texte din „Deplasarea spre roșu", unul din „Alergind" și unul din „Ca un meteor...". De asemenea, o antologie ar oferi cititorului imaginea mai adecvată a acestui atit de risipit (și, totuși, interesant) poet.

COPIII

Urmare din pag. 1

vie, miezul din sufletul mare al omenirii, avînd in mijloc semințele bucuriei, dragostei, geniului și frumuseții, care așteptau să rodească mereu.

Pe planeta imblinzitorilor, țărina stropită cu apă vie rodea hrană și orașe. Lumina era culeasă cu grijă din fiecare picătură, din fiecare grăunte de pămint străvechi, incărcat cu strălucire, viață și soare.

Păsările de pradă sub semnul baghetei strălucirii desfăceau ghearele amenințătoare lăsînd liberi porumbeii albi, care la rindul lor risipeau cu bătăi de aripi norii intunericului, trăznetul războiului.

Cită liniște era pe această planetă !

Cu brațele lor micuțe, imblinzitorii imbrățișau trupurile celor mari, privindu-i in ochi cu ochii adinci ai nemuririi, imblinzindu-i, supunindu-le sufletele, dindu-le forța vieții și creației.

Unul dintre imblinziți ieși in fața celorlalți și le spuse :

FIECARE COPIL ASCUNDE IN SINE O UMANITATE !

Desen de Ilie Florin

ROTONDA „LUCEAFĂRUL"

● Simbătă, 28 mai, orele 12, la MUZEUL LITERATURII ROMÂNE, va avea loc sub titlul TRADIȚII LITERARE CONTEMPORANE (1958—1988) evocarea inceputurilor revistei „Luceafărul" din 1958 și din anii care i-au urmat. Vor participa : GHEORGHE ACHIȚEI, ION DODU BALAN, AUREL MARTIN, FĂNUȘ NEAGU, MIHAI UNGHEANU.

VIAȚA CĂRȚILOR

Cărți pentru copii

„Gustul mărului de aur" este fără nici o indoială una din cele mai substanțiale cărți*) ale unui autor consacrat in genul atit de pretențios al literaturii pentru copii. Pe Iuliu Rațiu, experiența de scriitor pentru copii nu l-a dus nici către șablon, nici către ariditate și nici măcar către acel „joc de-a joaca" frecvent la unii autori care reușesc să mimeze un soi de euforie circumstanțială, un fel de voioșie sprințară dar ostenită in fond. „Gustul mărului de aur" este o carte densă, intr-o prezentare grafică puțin neobișnuită dar modernă și captivantă. Iuliu Rațiu nu trebuie să invente peripeții extraordinare, nici intimplări deosebite pentru că poate găsi in aproape orice situație, in simburele de adevăr al realității, o semnificație, un fir de haz, o mică emoție și mai cu seamă mult, mult dialog viu. Dialogul plăcut, alert, plauzibil, este de fapt punctul de rezistență al acestor schițe nu de puține ori hazoase, cu „poantă", din care se rețin insulițe de emoție, gingășii de tot felul, metafore trucate cu voioșie copilărească. Sint fel de fel de subiecte tipic școlărești și in general problematica nu „evadează" deloc din cercul riguros circumscris al virstei. Dar dialogul are mereu farmec, e firesc, spontan, dovedește intuiție psihologică, o disimulată pedagogie, cunoașterea minuțioasă a orizontului copilăriei. Fie că jonglează cu humorul sau cu pseudo-fabula, cu preceptele morale pe care educatorii țin să le insinueze in mintea copiilor, ori cu amintirea vechilor povești, schițele lui Iuliu Rațiu dovedesc o mină sigură și exersată, o peniță sprințară și eficientă care știe să găsească oriunde un simbure de posibilă literatură. Totuși, cea mai izbutită piesă a volumului rămine **Mărul de aur** : un copil e ispitit de parfumul și frumusețea mărului adus de tatăl său. După ce mănincă fructul, incep regretele și o poveste năvalnică, evident, rodul fanteziei copilărești, se derulează in minte pe măsură ce crește valul remușcării. Realitatea ia chipul poveștii, inchipuire și adevăr comunică in mintea copilului, se amestecă, se completează. Copilul regretă că a mincat Mărul de Aur dar, se dovedește că fructul e doar rezultatul unui altoi proiectat și realizat de tatăl său, pomicultorul. „— De asta l-am și adus. Spune, mai bine, cum a fost la gust ?... — Nu mai știu... Adică, ceva, așa, minunat, ca un vis colorat, pe care l-am uitat și nu-l mai pot povesti, rosti el dintr-o răsuflare sau, poate din două...". In „Gustul mărului de aur" Iuliu Rațiu dovedește incă o dată că spontaneitatea și firescul sint două componente esențiale schițelor pentru copii.

Un fel de teatru poetic pentru cei mici publică George Chirilă in prezentarea de mare expresivitate artistică a graficianului Done Stan.** Adică o carte cu intimplări fantastice, scrise cu vervă in care poetul iși exersează liber și neconstrins imaginația. Cei trei copii (Antim, Dan, Costin), delfinul Con Con precum și alte personaje vorbesc mereu după bunul plac al inchipuirii. Păsări, flori, Zina Zorilor, peștișorul argintiu, iepurașul țintat participă la o adevărată căutare aventuroasă ; povestea rimată curge cu ușurință și limpezime in rime vesele, este plină de intimplări atracțioase pentru cei mici, aventuri pe mări imaginare in care e pus la incercare curajul micilor mateloți. In **feeria** imaginată de autor (probabil cu gindul la „Inșir'te mărgărite" de Victor Eftimiu) răzbate ceva din farmecul Poveștii lui Apolodor de Gellu Naum. „Eu de departe foarte vin, / Con-Con sint, puiul de delfin / purtat de ape și de vint / pierdut-am colțul de pămint / unde sub clopotele verii / se coc vișinii și merii / și-n serile, ca de mătase, / imaginam povești frumoase / intre copii, ca-ntr-un palat / am fost chiar prințul răsfățat". Cartea lui George Chirilă are farmec și vivacitate, este sprințară și puțin neobișnuită. Sugestiile educative, invățămintele de rigoare, firesc moralizatoare sint topite cu meșteșug și tact in substanța poetică a acestei cărți particularizată mai ales de doza ei de libertate interioară prezentă in totul — rimă, ritm, personaje, problematică, metaforă.

Una din cele mai interesante apariții editoriale din ultima perioadă este cartea lui Dumitru Toma, **Povestiri pentru furnici și copii mai mici***** (un titlu poate nu suficient de inspirat), carte care dovedește in totul o reală imaginație și multă disponibilitate. Poate că in receptarea literaturii pentru copii de către noi, maturii, sintem cum e și firesc, de multe ori tentați să apreciem genul de literatură expresivă și valabilă din ambele puncte de vedere : al adultului și al copilului. Să nu uităm faptul că marile cărți ale genului au fost lecturi fermecătoare, desăvirșite și pentru cei mari și pentru cei mici. Să ne gindim doar la faimoasa **Alice in Wonderland** de Lewis Carroll. Pe de altă parte e știut faptul că tot ce-i scris pentru cei mici trebuie să aibă o morală, dacă e să ne amintim un dialog de altminteri fermecător și celebru din cartea citată : „— Nu pot să-ți spun imediat care-i morala acestui lucru, dar o să-mi aduc aminte numaidecit. — Poate nici n-are nici o morală — indrăzni Alisa a-și da părerea. — Da' de unde, da' de unde, fetițo ! zise Ducesa. Orișicine pe lume are o morală, da' trebuie să știi s-o găsești." Fantezia lui Dumitru Toma are și ea o morală a ei deși la inceput te intrigă, te duce cu gindul ba la Lewis Carroll ca părinte al geniului, ba la suavitățile gratuite și umorul neperechе al lui Nichita Stănescu și mai cu seamă permite o apropiere de lumea cărților pentru copii publicate de Tudor Vasiliu. Povestirile sint scurte, fermecătoare, uneori cit un ris sănătos, alteori cit o surpriză sau cit o emoție, scrise cu farmec și vizibilă pasiune. Tot felul de personaje mai mult sau mai puțin curioase se foiesc prin poveștile lui Dumitru Toma, in care găsești aiureli plăcute cu mare succes la publicul de-o șchioapă, iepuri cu urechi portocalii, pui de rață care ies din ou cu umbrelă, moștrofonți, pichiponți și firlifuși ca in „Pălării și umbrele", „Niște urechi portocalii". Și subiectele sint un amestec de farmec și surpriză : in „Dincolo de fereastră" un cuier și un dulap pornesc la drum, pe trotuar, din curiozitate, vrind să cunoască lumea. Unda lirică este prezentă, uneori ca o simplă presimțire, alteori explicită ca in povestirea „Un licurici grăbit" in care un licurici fuge spre casă fiindcă... vine toamna. Micile viețăți ale pădurii — cărăbușul, ariciul — vorbesc intre ele cu o asemenea curiozitate incit nouă ne provoacă așa cum e și firesc, un zimbet tandru cu gindul la noul călător pe care călătorește Toamna, Toamna cu t mare — o frunză mare și galbenă de tei e semnul care infioară intreaga suflare a pădurii. Cartea lui Dumitru Toma este, cum spune el insuși intr-o poveste de final, un fluture. Următorul dialog convinge cu ușurință in privința tipului de jonglerie suavă, de interesantă panglicărie lirică pe care-o practică acest autor talentat și dezinvolt, intr-o carte splendid ilustrată de Luminița Oprea Penișoară : „— Hm, eu am auzit că numai copiii se pot face fluturi. Oamenii mari sint prea grei. Nu știu dacă-i adevărat, dar eu așa am auzit."

Sub amuzantul titlu **„Colecția de pistrui"**, Marieta Nicolau***** publică o nouă culegere de povestiri antrenante, care mizează pe narațiuni alerte, animate de un viu dialog. Calitatea evidentă a acestor povestiri ține mai ales de problematica abordată,de firescul, naturalețea intimplărilor și de marea lor diversitate. Toate acestea se compun intr-un tablou alcătuit cu spirit de observație ce surprinde cu finețe și răbdare particularitățile de comportament și limbaj ale unei virste complexe — preadolescența, explorată cu succes de autori ca Elena Ghirvu-Călin, Corneliu Buzinschi, George Șovu. Preadolescența deci — inceput de maturizare și naivitate, emotivitate și bravură, tulburare trucată și romantistm, toate laolaltă intr-un amestec indicibil și fermecător pe care eroii Marietei Nicolau ni-l sugerează. „Accidentul" luindu-și conflictul și personajele din lumea sportivilor școlari, „Colecția de pistrui", „Risul de la Păltiniș", „Ne intilnim la colț", „Misterul papagalului vorbitor" sint povestiri in care prozatoarea caută mai ales nuanțele — fie că e vorba despre umor sau despre o incipientă iubire, despre curaj sau despre un anume fel al celor încă mici de a-i judeca pe cei mari. Lirismul apare, ca și in precedenta carte a autoarei („Lacrimi de curcubeu") in forme atent gindite, simple spuneri sau metafore fulgurante. Marea calitate a acestei „Colecții de pistrui" rămine dialogul pe care autoarea il cultivă in lungi exerciții de proză ce se vor, se pare, posibile pretexte cinematografice.

Ultima carte pentru copii*****) publicată de Florin Costinescu are intr-insa o mare doză de frăgezime, reușește să cucerească prin dezinvoltura ei, prin stilul de-o naivitate trucată cu știință poeticească. Din toate poeziile pentru cei mici, cele atit de greu de alcătuit, exaltă o inocență și-o bucurie sprințară, o plăcere a versului simplu, fără contorsiuni, dar cu mare efect emoțional. Genul de poezie in care excelează Florin Costinescu este se pare, și cel mai dificil. „Simplitatea aceasta aparentă care ne aduce aminte de Elena Farago și Otilia Cazimir, simplitatea care nu-i reușește oricui, cere o limpezime, o limbă românească atent folosită și multe idei. Iată un fragment din „Iarna și fularul" : „Primul fulg, prima ninsoare / este vis, nu mi se pare ? / Inchid ochii tare-i bine ! / Oh, voi sănii, voi patine / Pregătiți-vă că-s gata / Gerul aspru și zăpada ! / Uite-le cum bat la uși / Și ne spun „La derdeluș !" / Totul este pregătit, / hai, veniți, că-i gratuit ! / / Dar știți voi care-i amarul ? / să aveți la git fularul / Fără el iarna-i inchisă, / Iar intrarea interzisă !" Imaginația poetului găsește uneori asociații surprinzătoare, cuvinte ca niște năzbitii lirice cum in „Ciripitul din zori al unei păsări cu puișori : „dar te știu — a' puișori / pentru ei te scoli in zori / că li-i foame și iți cer / să umbli la **frigi-cer**". Ea, imaginația, insoțește cu ințelegere și ințelepciune, mai mult cu acut spirit de observație, uimirile copilului de 4—6 ani, fără să se detașeze, cu ințelegere, cu participare afectivă evidentă. **„Concursul de șotron"**, cea mai bună carte a autorului, are un calm și un haz anume, abundă in poezioare fermecătoare, eficiente din punct de vedere educativ, pedagogic, școlăresc dar fără ostentații care i-ar micșora gradul de credibilitate. Poemele care se apropie de proza poetică („Intrebările de mai jos au fost adresate unei povești de un copil curajos" sau „O fetiță foarte mică, o pădure foarte mare") anunță prin inventivitatea lor un posibil prozator.

Cleopatra Lorințiu

***) Iuliu Rațiu : „Gustul mărului de aur", Editura Ion Creangă 1987, ilustrații de Puiu Manu.**

****) George Chirilă : „Un delfin, trei copii și mai multe peripeții", Editura Ion Creangă, 1988; ilustrații de Done Stan.**

*****) Dumitru Toma : „Povești pentru furnici și copii mai mici", Editura Facla, 1988 : ilustrații de Luminița Oprea Penișoară**

******) Marieta Nicolau : „Colecția de pistrui", Editura Ion Creangă, 1987, ilustrații de Damo Ștefan.**

*******) Florin Costinescu : „Concursul de șotron", Editura Ion Creangă, 1987, ilustrații de Valeria Moldovan**

Eminescu — filmul și cuvintele

Urmare din pag. 1

oricum n-ar trebui decit constatarea formală a acestei dezvoltări prin etimologie și sintaxă. Limba noastră placă-ne-o a o crede, are un trai lung și de aceea-i trebuie o dezvoltare lungă". Ca orice artist adevărat, Eminescu era muncit nu doar de ce avea a spune, ci și de titanica sa luptă intru stăpinirea materiei artei sale, lupta cu cuvintele. Astfel, in proză, pe un teritoriu cu alte legi decit poezia, el prefigurează cu fulgerul previziunii o limbă de mari proporții, de mare ambiție formativă. In descripția Cezarei vedem cu cită violență a indrăznelii configurării alătură scriitorul cuvinte ale convorbirii diurne cu cele arhaice, cu neologisme, cu cuvinte inventate ad-hoc, supuse toate unei curgeri muzicale, unei fluențe mentale originale și de o deosebită forță percutantă. E, astfel, „Cezara" nu numai tentația filmului unei lumi imagistice opulent exuberantă, ci e, in același timp, tentația filmului dedicat artistului in luptă cu materia, imaginea vie a retortei nașterii unei posibile limbi literare... Iată un mai ambițios sens al unui posibil film... Și prinși de vraja acestui film al devenirii unei materii a unei arte, n-am uitat prevenirea aceluiași Eminescu, in 1877, contra siluirii limbii de către latiniști : „Limba noastră nu e nouă, ci din contră e veche și staționară. Ea e pe deplin formată in toate părțile ei, ea nu mai dă muguri și ramuri nouă și a o silnici să producă ceea ce nu mai e in stare inseamnă a abuza de dinsa și a o strica". Dar aici artistul apăra vigil un bun de fiecare zi al cetății, limba de fiecare zi a comunicării, apăra structura limbii și spiritul ei, nu discuta limba ca materie a creației literare. Și o făcea in limba netă, carteziană, a ziaristicii sale. Fantasticul și potența deosebită a limbii aparte, exogenă și incantatorie a prozei eminesciene tocmai că nu trădează structurile, deși iconoclastă formelor literare stabile, așa cum explozia atomică nu trădează structura materiei ci-i dă doar o altă manifestare. Era aici, in această juvenilă exuberanță, permisă de litera prozei și propulsată de ambiția intelectualului Eminescu, acea năzuință de a da limbii românești acea incărcătură și acele etaloane ale unei limbi bine rodate, indelung incercate, precum acea limbă europeană de virf a epocii ce-i formase propria-i cultură intelectuală, limba germană, ce o invățase de copil, dar mai ales limba germană a secolului luminilor și a romantismului a lui Kant și Schopenhauer, a lui Schiller și Goethe, Tieck și Herder, precum și limba invățaților diferitelor discipline științifice sau filozofic-sociale ce-i acaparaseră anii studenției, limba ce-i permisese escaladarea piscurilor shakespeariene sau indice. Forța unei asemenea limbi de emulație europeană, și nu numai a unei culturi nu numai formate dar formative și in plină desfășurare a potenței sale este cea care il obsedează pe artistul făuritor și stăpinitor al materiei artei sale, această forță la această scară de valori este ceea ce dorește el a dărui limbii sale, și nu e greu de observat aceasta in rezonanțele adinci și percutante ale prozei sale. Această nu îndeajuns de bine cunoscută și fructificată proză a sa, asupra limbii căreia stăruie voalul unei incomunicabilități, noi venind către ea poate chiar cu limba poeziei eminesciene, atit de diferită, venind către ea ca spre ceva vechi fiindcă nefrecventat, către ceva misterios și straniu fiindcă nedescifrat. Și totuși... ce bogată și elastică limbă, expresie a unui univers acaparant și obsedant de mare potență a trăirilor umane, ce tinerească și nouă, ce penetrantă și muzical invăluitoare, incitantă și aptă prin amploare la cele mai profunde meditații tinzind către exprimarea adincurilor insondabile ale străfundurilor conștiinței ! „Unde vei găsi cuvintul / Ce exprimă adevărul ?"... nu e altceva decit lupta artistului cu materia artei sale... cuvintele... limba. Acel mare iubitor de Eminescu, Nichita Stănescu, il poate imagina numai prin această nobilă luptă a demiurgului cuvintelor : „El nu putea să fie nici inalt și nici scund, nici gras și nici slab, nici brunet și nici blond, pentru că partea lui de trup sunt cuvintele lui, cuvintele lui scrise și rămase nouă". Așadar, pentru posibilul cineast atras de iluzia marelui om, doar intruchiparea acestei tensiuni a luptei intru stăpinirea cuvintelor și crearea unei proprii limbi, tensiunea redată in tensiunea fluxurilor audio-vizuale, materia artei filmului, poate fi unicul film după Eminescu. Și de ce nu, și despre Eminescu ? Intruchipam intr-o trilogie scenaristică, pentru un examen de stat și un posibil film al vieții lui, scene din viața sa frămintată și in același timp creștea in mine și răminea peste decenii nostalgia altui film, acela al intruchipării filmice a luptei artistului cu materia artei sale... Cit de plăcută ar fi să fie aleasă fetișoara adolescentului ce-l va interpreta pe Eminescu, oricit de viu, fermecător, s-ar reconstitui clipa transmisă de mărturisiri a apropierii viitorului poet de Blaj cind acesta se descoperă și se ridică in picioare in trăsură, avind căciula intr-o mină și carnetul de insemnări in cealaltă, strigind : „Te salut din inimă Romă mică !"... nimic nu-i va putea transmite pe adevăratul Eminescu decit vraja filmică a clipei cind adolescentul incredința acelui caiet de insemnări sonorități și intruchipări de cuvinte, trăiri sublimate in cuvinte, transmise vizual-aduditiv, spațialo-temporal, ca intr-un film... Sau fuga celebră din casa Maiorescu, sărind fereastra : oricit de bine s-ar interpreta un actor, dorința de libertate sau neacceptarea oricărei constringeri, nimic n-ar transmite real filmic clipa in privința lui Eminescu decit lumea cuvintelor ce-i stăpineau atunci ființa, cuvinte ce-și cereau alt mediu, o altă libertate, una nedăruită, ci una pur și simplu... a unor cuvinte... Dar imaginile pot deveni dușmancele cuvintelor, e in firea lucrurilor. Cine spunea că filmul e arta imaginii ?... Dar filmul nu e doar imagine, ci o anume curgere a ei... ca și curgerea cuvintelor... Prin această curgere, transmutind-o in materia altei arte, a filmului, ii vom regăsi desigur și lumea cuvintelor și deci și pe adevăratul Eminescu. Avertiza Nichita Stănescu: „Foarte mulți au incercat să justifice geniul eminescian prin viața sa. Ce eroare ! Viața lui Eminescu e interesantă pentru că e viața lui Eminescu...". „Dacă dintr-o pricină sau alta, dintr-o tristețe sau alta, dintr-o infringere sau alta Eminescu n-ar mai fi ajuns să scrie «Luceafărul» și «Odă in metru antic», sau printre mult prea obositele degete «Kamadeva, zeul indic» i-ar fi zburat spre neant, el, marele Eminescu, n-ar mai fi fost marele Eminescu". Ce poate fi mai tentant oare decit ca un film să surprindă in fluxul său, in materia proprie a artei sale, clipa cind „prea obositele degete" ale lui Eminescu l-au prins pe „Kamadeva zeul indic", răpindu-l neantului ?

★

1877... „De ce nu-mi vii, de ce nu-mi vii ?"... Acum o sută de ani, in primăvara lui '888, venea la Botoșani „Cezara" lui Eminescu, „bălăuca" de Veronica, „cu o droaie de nespălați", il răpea pe Emin al ei de sub tirania de imbolnăvitoare doftoricealǎ a surorii Henriette și, reinnodind a mia oară firul dragostei, il ducea la București redindu-i pentru o străfulgerare iluzia tinereții, a sănătății și a fericirii. Era chiar in 15 ale lui april. „Cezara ! Ești o inchipuire, un vis, o umbră a nopții zugrăvită cu zăpada luminii de lună ? Sau ești tu ? Tu ?...".

„Tu ești ? Chiar tu ? Intreabă ea cu glas inecat căci toată cugetarea ei se improspătase, toate visele ei reveneau splendide și doritoare de viață"...

Dar in mintea lui roteau tainic versurile despre Kamadeva : „Cu durerile iubirii / voind sufletu-mi să-mi vindec"... 1877—1888...

E și acesta un film despre Eminescu.

„SĂ DEZVOLTĂM PUTERNIC EDUCAȚIA PATRIOTICĂ, MÎNDRIA FAȚĂ DE CUCERIRILE REVOLUȚIONARE, SĂ FACEM SĂ CREASCĂ RĂSPUNDEREA ȘI HOTĂRÎREA DE A FACE TOTUL PENTRU A CONTRIBUI LA DEZVOLTAREA CONTINUĂ A PATRIEI, LA ÎNTĂRIREA INDEPENDENȚEI ȘI SUVERANITĂȚII SALE".

NICOLAE CEAUȘESCU

Din Expunerea „Cu privire la unele probleme ale conducerii activității economico-sociale, ale muncii ideologice și politico-educative, precum și ale situației internaționale"

SCRIITORII VORBESC DESPRE PATRIE

Iarba verde și strugurii cei mai dulci

...O metaforă ? O realitate concretă ? O iluzie ? Greu de stabilit cu exactitate ! — de separat, selectat, îmbinat, închegat, semnificat. Greu — și, la urma urmei, de prisos. Pentru că ne gîndim poate la toate acestea — și la încă ceva pe deasupra — atunci cînd cu o silabă de nostalgie, bucurie, mîndrie — în așteptare, în căutare, la întîlnire, în cumpănire, dar neapărat cu iubire — rostim : Iarba verde de acasă ! Iarba. Iarba verde de acasă...

Cît de obișnuit și neobișnuit, totodată. De banal — și de măreț, în același timp. De la-ndemînă — și, alteori, abia de atins numai cu gîndul. Pentru că **iarba verde de acasă** înseamnă — mai înainte și mai pe urmă, în primul și în ultimul rînd — **acasă**. Sau — după cum spunea poetul Nichita Stănescu — **acasa ; a-casa fiecăruia dintre noi** — termenul însemnînd desigur, atît casa în care locuiești, dar, cel puțin în egală măsură, semnificînd patria, limba căreia îi aparții.

În limba Mioriței — și-n Țara Mioriței : Vrancea — am înțeles unul din mustoasele sensuri ale acestui termen. Acolo, în Focșani, am cunoscut un maistru de la Combinatul de prelucrare a lemnului, care purta tot timpul cu sine — în buzunarul salopetei ori în rama lucioasă a genții diplomat în care-și căra zilnic pachetul cu mîncare — un volum de versuri cu cotorul ferfeniță, din care, cînd avea cîteva clipe de răgaz citea cu luare-aminte. Mi-a citit și mie : „Ascultă", zice... „ne apucă un dor de munte / Atît de puternic, încît / Vedem cum începe să crească iarba grasă / Pe birouri". Apoi : „Eu sînt din munte, acolo se află casa mea, părinții mei, bunii și străbunii mei. De fiecare dată cînd îmi trec palma peste luciul unei mobile simt cum crește iarba sub privirea mea. Și mă apucă dorul". Și-atunci, fără să-l observe nimeni, începe să murmure versuri din „Mioriță".

Așa se întîlnea cu sine însuși omul acela. Și deși nu era plecat în cine știe ce „străinătăți", îl despărțeau totuși de casă cîțiva buni zeci de kilometri — și-am înțeles starea lui specială : nostalgia după plaiul natal.

Iată însă că în altă parte de țară, în Dor Mărunțul Bărăganului, aveam să întîlnesc o ipostază asemănătoare, generată nu de depărtare, cît de intensitatea despărțirii. Omul stăpînit de un astfel de sentiment era de data aceasta unul din „demnitarii" locului, viceprimarul comunei. Îmi povestea, dezvinovățindu-se parcă „Sînt numai de un an la primărie. Pînă acum un an eram brigadier la **ceape**. Dar și acum, eu îmi mănîncs înainte hectarul de acord global, sapa mi-e sapă și cîmpul casă. Că uite, vezi dumneata, cum stau eu aici la birou, mă apucă așa, dintr-o dată, dorul de cîmp, simt cum îmi crește iarba sub tălpi, pe podea, și-atunci musai să plec, oricîte scripte și-ar aștepta rezolvarea în momentul acesta". Și pleacă în cîmp, acolo, **acasă**, unde crește iarba care să-i bucure sufletul și să-i umple inima de forță și dragoste. Și-n timp ce descifrez sensul acesta din cuvintele sale rostite cu pilde și ocolișuri, îmi revine în memorie imaginea celuilalt, a vrînceanului ogoit cu poezie — și îmi reamintesc chiar și versurile în continuarea celor spuse de el : „Sînt ginduri care continuă să ne soseaască / Pe vechea noastră adresă". Sîntem noi înșine în acele ginduri — cu tot ce avem mai drag, mai scump, mai de nedespărțit.

Dar iată mă frămîntă o întrebare : Dacă aci, acasă — la o palmă de loc de plaiul natal ori de obișnuitul loc de muncă — **iarba verde** se însinuează în sufletul nostru pe nesimțite și stăruitor, cum s-ar petrece lucrurile cînd te afli departe de casă ? — acolo... sau acolo... sau acolo... minat de... sau de... sau de... Ce vei fi simțind în astfel de împrejurări ? Cum arată, în astfel de situații, **iarba verde de acasă** ?

Depinde, mai întîi, aveam să aflu, de situație. Sînt situații și situații. Firești, totuși — sau mai puțin firești. O situație nefirească, potrivnică naturii umane, chiar existenței sale, este vrajba împinsă pînă la război. **Iarba verde de acasă** ia atunci chipul unei obsesii egale cu însăși noțiunea de **a fi**. Și adeseori îți devine călăuză și scut prin hățișul de vicisitudini și intemperii. **Iarba** aceasta însă, cu chip de obsesie și valoare de scut, poate lua înfățișări concrete, cît se poate de exacte și concrete. Ca în povestea vieții lui Ilie Bărăitaru din Gîrla Mare a Mehedinților — a cărui viață a gravitat dintotdeauna în jurul planetei grîului. Tocmai sub chip de grîu — acest neprețuit aur al sudorii — i s-a impus lui **iarba verde de acasă**. Îmi povestea : „Nici războiul, cît este el de ciine, nu m-a făcut să uit cîmpul, casa. Adeseori, în tranșee, acolo pe linia I, în răgazul dintre două atacuri, scoteam pumnul de grîu pe care-l luasem de acasă și-l purtam totdeauna cu mine în rană. Respiram boabele printre degete, le priveam adînc, ca pe-o minune, și mă gîndeam că nu, eu și grîul nu putem muri. Cu această credință am trecut munții, m-am luptat pentru eliberarea Budapestei, am ajuns pînă în Cehoslovacia, am învins. La Brno, căci acolo m-a prins pe mine Ziua Victoriei, m-am dus la marginea orașului, în cîmpul sfîrtecat de bombe, și-am semănat grîul luat de-acasă. Plouase, și cred c-a răsărit frumos". Superb gest ! Nimic mai luminos, mai simbolic, mai definitiv pentru întîia zi de pace ! — după întunecimea unui coșmar devastator. Semănînd grîul — și răsărind grîul ; că „plouase", planeta se pregătea de regenerare ! — în gestul lui simplu de țăran, el lăsa acolo ceva din iarba lui de acasă, veghe și bunăvoință la viața nouă ce se năștea.

Astăzi, cînd îngăduința și cooperarea dintre națiii presupun călătorie, schimburi de mesaje, întrajutorare reciprocă — **iarba verde de acasă** poate fi întîlnită în numeroase ipostaze, întîmplări, situații. Un tînăr muncitor de la Întreprinderea de utilaj petrolier „1 Mai" din Ploiești îmi povestea că se afla odată, cu niște ani în urmă, în Argentina, în chiar pustiul Patagoniei. „Există, domnule — îmi preciza el — nu **doar** în zicale ; am fost acolo. În multe locuri de pe glob am fost, însoțind instalațiile noastre de foraj, dar ca acolo, în Patagonia, nicăieri n-am simțit mai dulce și mai chinuitor chemarea ierbii verzi de acasă. Bătea un vînt cu peste 200 km la oră. Colegilor argentinieni le-a picat o dată o sondă, a doborît-o furtuna ca pe un pai. Sondele noastre, aflate în probe de vinzare, au rămas toate în picioare. Cîte felicitări am mai primit, cîte laude, dar noi abia așteptam să ajungem mai repede acasă".

În altă parte de lume, tot printre dune și nisipuri mișcătoare, un grup de muncitori și specialiști români construiau o autostradă. Se făcuse anul — îmi mărturisește inginerul Mihai Margine — de cînd nu mai văzuseră copaci. Umbra, obișnuită, neluata în seamă umbră de acasă și frunza, frunza cea de pe toate buzele cîntecului nostru popular căpătaseră dimensiuni hiperbolice. Dar oricît s-ar fi oferit pe aceste valori, ele nu puteau fi posedate aici, în pustiul de stincă, printre canioane încinse, în deșertul de nisip mișcător. Copacii și iarba verde de acasă ajungeau pînă aici numai în scrisori și ilustrate —și fiecare scrisoare și ilustrată erau citite de zeci și sute de ori. Doi ani de zile și doi ani de nopți s-a lucrat cu fierbințeală în oase și nisipul în ochi. Copaci nu erau, și iarba verde de acasă fremăta numai în amintire, lîngă chipul patriei. Acea patrie unică, unde abia așteptau să revină — și unde au și revenit, fără a mai întîrzia la banchetul de adio.

Peste timp, muncitorul Eugen Bita de la Întreprinderea de utilaj chimic „Grivița Roșie" din București avea să-mi spună că sentimentul patriei este atît de puternic, încît nu trebuie să stai ani departe de case pentru a te copleși chemarea ierbii. „Eu am fost șase luni, am participat la montajul unor utilaje românești într-o țară prietenă — îmi precizează — și abia așteptam să revin mai repede acasă, la familie, alături de colegii de muncă, pe strada mea, în țara mea".

Într-adevăr, țara, iarba ei pururi verde și fremătătoare ca un dor nestins te înlănțuie de la primul prag dincolo de pragul casei, de pragul țării. Chiar și în situațiile cînd călătoriile sînt întreprinse, ca să zic așa, de plăcere. Niște muncitori de la Întreprinderea „Progresul" din Brăila îmi relatau cum se aflau într-o excursie în străinătate. Așteptau, în chiar centrul acelei capitale europene, sosirea unui autocar. Alături de grupul lor se lucra la modernizarea unei străzi — și tocmai fusese adus un utilaj să scoată asfaltul. Fără să vrea, au devenit deodată atenți. „Trăgea bietul de el — își aminteste interlocutorul — și nu izbutea deloc să rupă din spinarea cimentată a drumului acela. Și, rușinat, a plecat. Atunci și-a făcut apariția alt utilaj. Am recunoscut imediat excavatorul nostru, brăilean — și deodată ne-a cuprins emoția, dar nu ne-a observat nimeni. Excavatorul nostru a împins odată cu pintenul cupei, a sforăit nervos și, cînd a ridicat gîtul, avea în cioc o placă mare de asfalt. N-am mai putut rezista și-am început să aplaudăm. Bărbați în toată firea, unora ni se umeziseră ochii. Ne-am amintit de casă și ne-a cuprins dorul de țară".

Tot într-o excursie se aflau și niște țărani din Bărăgan, din satul Smirna. Îmi povestește președintele ceapeului, care îi însoțea : „Ne aflam la Karlovy-Vary. La un moment dat a plouat. O fi plouat, oare, și pe la noi ? — a aruncat unul o vorbă. Și pe nesimțite am început să vorbim despre vremea de acasă, din Bărăgan, uitînd cu totul de frumusețile acelei stațiuni. Și numai ce-l văd pe unul dintre consăteni că se dă de o parte, scoate ceva din buzunar și privește intens, ca la o minune. Ce-ai, nea cutare, acolo ? — îl întreb. Nimic, tovarășe inginer, zice omul, și-și ferește privirea. Am stăruit, totuși — și am aflat. Ce credeți că avea ? — o cutie cu chibrituri, pe care consăteanul meu o golise de bețe și pusese în ea pămînt de-acasă, din fața prispei"...

Pămîntul, iarba verde, casa-acasa noastră cea mai casă, patria. Locul fără de care nu putem trăi — nici cît ai da o mînă de ajutor unui vecin ori ai face o excursie de plăcere. Locul unde timpul este timp — și mai ales lucrare și

Desene de Raluca Grigorcea

viitor. Iată de ce îmi amintesc, în finalul acestei meditații, o întîmplare petrecută nu demult într-o comună din Țara de Sus. „Știți unde sînt cei mai dulci struguri din Moldova ?" — mă întreabă un tînăr tehnician, șeful fermei horticole. Ridic a nedumerire din umeri știind că strugurii sînt recunoscuți ca indeobște dulci. „Aici, la noi, la Dobrovăț" — răspunde el, fără să clipească din ochi. Apoi îmi spune că el este de fel chiar din Dobrovăț, că nu s-a desprins de sat decît atît cît să urmeze studiile. După care a revenit, ca specialist, acasă. „Adică acolo unde, cred eu, strugurii sînt totdeauna mai dulci".

„Am dreptate ?" — mă întreabă el, după cîteva momente de liniște, în care nu se auzea decît respirația precipitată a viei în preajma culesului. Am înțeles că nu aștepta cu orice preț un răspuns — și-am continuat să tăcem împreună, ascultînd. Îi răspund acum, cu oarecare întîrziere, dar cu atît mai multă admirație. Da, ai dreptate tinere. Acolo sînt cei mai dulci struguri. Și nu doar din Moldova. Din toată țara. Atîta timp cît acolo, la Dobrovăț, este **casa ta** — pentru a cărei împlinire lucrezi necontenit, cu pricepere, cu dragoste, cu pasiune.

Fie că este vorba de **struguri** — ori de **iarba verde de acasă** — dragostea noastră de casă rămîne la fel de puternică, definitorie și definitivă. Pentru noi, **casa-acasă** înseamnă viața noastră, istoria noastră. Poate numai **dorul** se apropie de această stare, potențînd-o. Dar și dorul este tot al nostru.

Ion Andreiță

Monumentul Independenței de la Iași — operă a sculptorilor Gabriela Adoc și Gheorghe Adoc

Punctul de sprijin

(SATUL CONTEMPORAN)

De fiecare dată cînd mă gîndesc acasă, revăd fragmente fascinante din fragmentele de metopă care în spirală îmbracă turnul cel fără început și fără sfîrșit al semințelor. Acolo, între tampoanele cer-pămînt caut și-mi găsesc punctul de sprijin inițial. Punctul meu de sprijin nu-i defel uriaș, nu-i nicidecum extraordinar dar... e cu mult mai rotund decît un rotund, el fiind bobul de grîu pe care l-am așezat din totdeauna toamna în lut pentru ca după binevenita gestație, embrionul cel învăluit într-un singur cotiledon ca într-un monolit, să se dăruie de soroc secerilor de argint. În puține, foarte puține lucruri pe lume, cred așa cum cred în miracolul acestei cereale aproape cosmice : fir de iarbă și mană care știe să se poarte după o lege nescrisă de la truda țăranului la tărîmul artei, devenind uneori poezie.

Iată secretul prin care în satul meu sunt mereu prezente ornicele biologice, timpii rotației vegetale iar oamenii se smulg din somn de îndată ce Luceafărul din zori zvîntă cu lumina-i hotarnică cerul. Dar ca fir al ierbii ce sunt, nu am aflat nicicînd pe de rost cînd se preschimbă cercurile în cercuri, justificînd astfel existența noastră în timpul universal. Și acesta-i un motiv pentru care caut și revin mereu aici unde cred că într-o zi voi descifra nemărginirea atîta vreme cît am dovezi că țara, oamenii, pămîntul nu-s o simplă triadă ci ecuația cea mai uimitoare care atinge parametrii reali ai treptei de afirmare. Aici este filonul meu care iradiază. Aici s-au petrecut indispensabile și triumfătoare mutații a zestrei mele genetice, și chiar dacă mă mai bîntuie cu severitate gîndul că într-o vreme credeam că ritmul clarificării unei națiuni în secolul industrializării se poate face printr-o atît de masivă migrare a forței de muncă înspre citadele industriale, acum a venit vremea s-o stim și s-o spunem că, nicicînd ca azi izvoarele satului nu au fost limpezite iar reperele noii geografii și ale noii istorii sunt acelea care polarizează cu folos tineri muncitori care chiar dacă nu vor redeveni într-o tutul țărani neaosi, întorși odată în vatra județului care s-a îmbogățit industrial și agrar vor contribui după orele de uzină la conjugarea firească a atributelor noii revoluții agrare.

Într-un climat de veche și bună familie, m-am reîntîlnit nu de mult cu locu-mi de obîrșie și am simțit că acolo s-a petrecut un fapt nemaiîntîlnit : case ca poemele de frumoase se clădesc necontenit, copii isteți și frumoși învață la școală cînd și cum ninge cu porumbei albi peste cetinele Carpaților iar dascălii lor, mai toți fii ai satului, nu găsesc nimic nelalocul lui cînd, după orele la catedră, devin ei însiși cooperatori, muncitori ai pămîntului. Aici este ograda în care atît greul cît și bucuriile se duc împreună, cum împreună ei toți ridică satul sub nimbul unei nobleți contemporane. Din această lumină privind se poate deslusi din dinafară cum printr-un ritm susținut ținutul s-a înavuțit nu de mult cu un veritabil complex piscicol, însumînd acolo unde nici coasa nu se încumeta să intre în smîrcuri, zeci și zeci de hectare de luciu de apă, cum pantele pieptișe cele nu de mult spulberate și muscate de vînturi au fost stăvilite printr-un sistem eficient de prevenirea erodării solului, acoperite fiind de arboretele tinere, iar pe locurile unde primăvara se desferecau apele au intrat într-o dimineață excavatoarele, draglinele pentru ca firul Zugului drămuit cu chiverniseală să poată asigura apa necesară pentru întregul ciclu de vegetație, grădinii de legume, prima grădină din sat gîndită ca la carte, și tot aici se pot vedea merii grei de roade orînduiți pe terase simetrice, în bună vecinătate cu lanurile de grîu, porumb, plante tehnice, finețe.

La Archiud se sapă mereu fîntîni și de fiecare dată găleata se adapă în apa-vie care umple și viaductele cele care duc stropul de sănătate, în casă, oamenilor ; pentru că nu mai e socotit de acum un lux ca atunci cînd îți croiești loc de casă să adaugi cîțiva metri în plus pentru camera de baie, cum sînt cele din apartamentele orașului. Numai un climat generos de muncă și creație a făcut din timpul prezent al țăranului stemă în care meseriile se învață în școli și nu „pe furate" cum se zicea înainte, iar ei, mecanizatorii, de pildă, sunt cei care prin calificarea tot mai ridicată, prin tradiție și desigur pasiune pentru munca lor își aduc contribuția la înnoirea tot mai vizibilă a satului, la împlinirea socialistă a țării.

De fiecare dată cînd mă gîndesc acasă, simt cum clipa aceea este unică, iar acolo, în spațiul natal, ca într-un zăcămînt inepuizabil, simt că stă miezul singurului punct de sprijin care ne poate face cu adevărat neostoniți în fapte și biruitori.

Melania Cuc

Apele, aerul, cuvîntul

Acasă nu este numai locul de unde pleci, ci și acela unde ajungi. Plecăm fiecare din limba română, cu limba română în suflet — și ajungem tot în limba română — într-o limbă română care devine a fiecăruia dintre noi. Limba română este casa noastră — literatura în care ne așternem este acasă al nostru. Drumul fiecărui scriitor trece prin experiența sa proprie, prin teme și idei asimilate, asumate, apropiate ; cînd ajunge acasă la el, fiecare își gospodărește livada gîndurilor. Distanța dintre casă și acasă se măsoară cu dorul. În casă — dorul de ducă ; acasă — dorul de casă. Omul nu poate sta pe loc, dar nici nu se poate învirti continuu ori mișca dezordonat în spațiul ce-i este dat : acești doi poli ai existenței îi măsoară, în ultimă instanță, existența.

Acest lucru mă învață pe mine geografia riurilor pe care le cunosc. Există, în Valahia pe firul văilor un loc anume, unul pentru fiecare vale, unde riul își împrumută numele așezării de pe malurile lui. Argeșul naște Curtea de Argeș, Vîlsanul, Vîlsănești, Riul Doamnei, Domnești. Unite între ele, aceste puncte în care riul devine eponim dau Drumul Basarabilor, drumul de sub Făgăraș ce taie dealurile și văile de la apus spre răsărit, din care se desprind în nord drumurile spre trecători iar în sud drumurile spre poala cîmpiei. Un alt drum, paralel cu acesta, trece prin zona mediană de relief, pe la piciorul dealurilor — iar al treilea este Dunărea. Privită prin drumuri, harta Valahiei este ca un năvod uriaș strîns în crestele Carpaților și aruncat peste dealuri și cîmpie pînă la Dunăre, un năvod în care se mișcă, vie, țara însăși. Iar cele mai importante noduri ale acestei încrengături, nodurile născătoare de istorie, sînt tocmai acestea, unde riurile își dau numele așezărilor. Aici trecerea prin spațiu devine curgere în timp : Curtea de Argeș, de pildă, loc întemeietor. Cînd Argeșul ajunge acolo unde firea lui se potrivește cu firea locurilor devine riu eponim — mai întîi pentru o așezare, apoi pentru un ținut : Argeșul se așează, apoi ține. Aici este **acasă** al lui, loc de cumpănă în relief ținînd muntele într-un talger, cîmpia în celălalt talger. Spre aici se vine din munte, de la izvorul riului — dar și din cîmpie, de la „delta" lui.

Oricît ar fi de ascunse, de întortochiate, drumurile oamenilor ascultă, și ele, de aceste legi pe care le scriu în istorie riurile. Fiecare ajunge undeva unde se așează, atinge un loc pe care vrea să-l sfințească cu numele lui. Casa omului — ca și izvorul riului — este punctul pornirilor năvalnice, acel loc unde pămîntul și cerul nu-l mai pot ține în ele și-l descătușează dîndu-i țișnire în lume. Casa omului nu este doar o amintire, un illo tempore, illo loco — este însăși curgerea lui. Fi-vor riuri fără izvoare ? Ajungeri și așezări fără porniri ?

Este interesantă devenirea scriitorului român din punctul de vedere al drumurilor sale, chiar și numai al celor geografice reducîndu-le pe cele ale devenirii interioare. În momente de cumpănă istorică (prefaceri, schimbări rapide, înnoiri de lungă durată) țința lui este de cele mai multe ori centrul țării. Acolo (aici) ne îndeamnă pe toți părinții și bunicii : mergeți să vedeți ce e cu țara, puneți umărul. Capitala țării devine un concentrat de energii creatoare, este așediată, primenită, reîmprospătată, semnul regenerării se scrie în ființa ei. Astfel s-a întîmplat în jurul lui 1848, astfel în momentul Eminescu, în momentul Iorga : lent dar sigur, energiile țării s-au adunat în centru pentru a iradia în întreg. Generația Junimii — ori, în timpurile noastre, generația Labiș — sînt valuri concentrice răscolite dinspre margini spre centru.

După ce-și împlinesc misiunea istorică, apele se retrag fiecare la matca ei. Capitala a fost un **acasă** al tuturor — instinctul regenerativ i-a adus aici ; dorul de margine lucrează după aceea neted, liniștit, chemîndu-l pe fiecare de (spre) unde a venit ; casa se mută la izvoare. Alte energii vor lua locul celor care au acționat, vor lupta pentru dizlocarea celor obosite, rodate — și lupta, este continuă. În momente de așezare a istoriei — așa cum este momentul pe care-l trăim — energiile creatoare se află răspîndite peste tot pe cuprinsul țării. Țința nu mai este azi Bucureștiul, imperativul fluxului spre centru nu mai este absolut. Țara există pretutindeni la fel, după firea și asemănarea fiecărui loc. Rămîi uimit cît de mult se construiește ; și totuși, în Moldova auzi tot limba dulce a moldoveanului, în Banat te învăluie de pretutindeni tot susurul molcom al graiului bănățean, în Transilvania te leagănă limba înțeleaptă a Transilvaniei. Se poate ca blocurile de locuințe, uzinele, casele de cultură din Iași, Cluj-Napoca, Arad — să semene între ele — deși nici ele nu mai seamănă în ultimul timp ; chiar hainele oamenilor, mașinile, serviețele, pantofii, încăperile caselor lor seamănă. Oamenii înșiși sînt, însă, purtați înainte de valul timpului în limba locurilor lor natale. Formele tind spre unificare — fondul se păstrează în diversitatea lui fertilă. Dimpotrivă, aș zice că imperativul scriitorului este, astăzi, acesta, al păstrării ; el trebuie să fie nitul prin care folia prezentului se prinde de aceea a trecutului, fîntîna adîncă a locului său. Nu centrul îl atrage astăzi, nu casa, simburele țării — ci marginea lui, fiecare are nevoie de un **acasă** specific, de o ajungere proprie, numai a lui, care trebuie să asculte de vocea reliefului (uman, geologic, social, etc.) în care s-a așezat. Ar fi interesantă o discuție mai largă pe această temă, una dintre temele majore ale climatului cultural actual, ale literaturii actuale. Blocurile din Curtea de Arges (uzinele, așezămintele culturale, etc.) — pot să semene cu cele din Tîrgoviște sau cu cele din București ; și ctitoriile noastre voievodale au un stil care le aseamănă între ele pe zone mai largi ; valea Argeșului nu va semăna, însă, niciodată cu cea a Dîmboviței ori a Oltului, ori a Mureșului etc. Ca și reliefuri în care stau, oamenii sînt, de asemenea, inconfundabili. Ce facem în această situație, descriem forme — ori scriem conținuturi ? Literatura este construcție, dar construcție interioară, nu clădește cu cărămizi, plăci de beton, vopsele — ci cu ființă umană. Literatura nu trebuie să se uniformizeze — are dimpotrivă datoria de a căuta omul adînc, omul ca univers interior. Secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, subliniază în repetate rînduri că literatura trebuie să se adîncească în specificul ei, nu să tindă spre monotonie, spre entropie. Entropia înseamnă înfundarea în problematică minoră, ascunderea după cuvinte, o pseudo-universalitate căutată în forme ; exacerbează talentul, scrierea frumoasă în detrimentul adevărului, al caracterului. Societatea socialistă creează în primul rînd oameni de caracter, oameni cu opțiuni sigure, cu certitudini, cu solidă aplicare către destinul istoric, oameni curajoși care nu se tem de idei, de inerția mișcării în cerc. Ce înseamnă **acasă** în acest context ? Este locul unde a ajuns fiecare în geografia țării, unde l-a dus drumul său interior, este timpul limbii române pe care și l-a ales nu după întîmplare, ci după o muncă și o țintă avută în vedere, este locul și timpul fiecăruia, acestea și nu altele, din care trebuie să dea seamă. Este nitul care ține pînza prezentului peste edificiul trecutului, nitul în care se va sprijini și viitorul acestei țări, nitul care trebuie să devină coloană verticală, pădure de copaci drepți înălțați spre cer trăgîndu-și seva din adîncuri și primenind continuu relieful : apele, aerul, pămîntul, cuvîntul.

Nicolae Georgescu

Poeme de ION NICOLESCU

Odă

Mai departe va fi mai departe
m-ai atins drept în inimă soră
și am munci de cultură și artă
nu-mi fă mie cu singele horă

lasă-mi frunza în plopi să mă cheme
lasă-mi steaua pe cer să mă doară
vreau să-ți spun că există de vreme
ce mai bate pulsînd pentru țară

cu de la țară putere

Odă la lumina zilei

Nu este lumină mai simplă
ca simpla lumină a zilei
și tot ce în viață se-ntîmplă
rămîne-n lumină și cine-i

în slujba luminii cu sine
cu partea lui bună distinctă
distinctă de tot ce devine
și chiar dacă nu este încă

și chiar dacă nu se înclină
dar este și vrea în lumină
îl crede lumina cea mare
pe care-o iubim fiecare

nu merită nimeni să țipe
iubire că n-are răgaz
s-adune lumina din clipe
cînd cea mai lumină e azi

Un cufăr pentru Nirvana

Secundele trec și mi-e gîndul cît lumea
la limita timpului toți înțelegem
că trece pe-aici un cufăr cu vise
și nimeni nu știe cui i-e adresat

am fost în căruța paiațelor rege
am fost într-un circ cel mai trist acrobat
și-acum cînd regret toate-aceste osînde
mi-e rușine de mine că nu-s vindecat

să ascult ce mi-a spus valul mării întruna
trebuia să ascult ce mi-au spus munții mei
niciodată în viață să nu întinzi mîna
spre a cere iubire din ochii ei

dacă ea te iubește pe tine e lege
dacă tu o iubești mai puțin vinovat
în căruța paiațelor suntem înțelese
spre-a duce un cufăr cu vise uitat

Odă problemei vitale

Dar și cînd vor cădea flori de tei pe pămînt
care pași vor călca peste ele-n neștire
dacă nu poți să fii pe pămînt de cuvînt
fii măcar de cuvînt pe pămînt amintire

timpul bate în noi ca un clopote seara
s-adunăm flori de tei și să-l facem să tacă
nu-i nimic dacă bate în toate ușoara
limbă de clopot și dacă și dacă

dacă eu îți mai scriu și de-aici din spital
dacă mîine pe stradă vei vedea iar poetul
indură-te-n tine și vezi ideal
nu-i nimic mai încet ca încetul

și dacă spre mine un deget întinzi
uite că ăsta n-a murit încă
să știi că-am venit flori de tei să nu-mi vinzi
ci să văd partea lumii adîncă

eu văd dincolo de aparența totală
eu văd tot ce-ți dorești și nu vrei
dar exist-o problemă-a planetei vitală
prea vrem toți altceva de la floarea de tei

gabriela creţan

* * *

Impodobeşte-mă, graţie
va veni iarna ca o schimbare la faţă
se va alege drojdia de esenţa clară
– zarurile albe, zarurile negre.... –
un elixir luminos va străluci
în paharele noastre înalte
de nuntă

va pîlpîi cenuşa în urnă,
impodobeşte-mă, graţie

căci i-am tăiat calea
ca un turn de aur în faţa lui înălţat pînă
la cer
sau ca un spin înfipt în vulnerabil călcîi
„quo vadis, domine ?"
roşie gura-i soare, mi-a fost
a dinţilor albeaţă, fulgerul care m-a ars
primenitor
vorbele lui m-au lăsat grea
de o mare lumină

* * *

capul pe care-l ţin de păr cu mîna stîngă
ca pe o lampă
al meu a fost. ţi-l dăruiesc azi ţie
să-ţi lumineze masa de scris. în joacă
negre plete ca şerpii blînzi te vor muşca
sau ca mică flăcărui dansînd în faţă
să te înveselească atunci cînd te îndoieşti
cînd plîngi, pe degetele tale
închipuind inele

robi fericiţi vom fi. fericitoare
cunună ne încercuieşte fruntea
frazele sacre-ţi vor veni pe buze
culese bob cu bob ca roua
de gura unui însetat

şi ca uleiul sfînt mirositor
de bucurie lacrimi vor cădea
din ochii mei în ochii tăi, amestecate
în vasul îngerit al cărţii tale.

un glob e de cristal capul acesta
dacă-l vei sparge
o muzică va umple încăperea
şi cîte şapte cerurile visului.

Norii, corăbiile...

Un zar aruncat la întîmpare
pe masa înroşită
declanşează o serie infinită

spui asta în timp ce în mîna-ţi întinsă
scînteiază un crin luciferic
un negru potir
idolatru

cu el desenezi incomprehensibile semne
îmi arăţi norii, corăbiile
plutind spre o limită

cu catargul
înfipt în ecranul de purpură
adînc

cerul şi constelaţiile lui apocrife
(un text care arde pe măsură ce
singur se scrie)

un ecran adînc
pe care nu-l poţi sparge
împroşcîndu-l cu pietre
căci atingîndu-l ele rămîn
gravide
ele cad îngropate
în roşu...

Tablouri de Silvia Pop

maria tudor

Stare de somn

Mulţimea-şi şterge timpul de pe frunte,
Bărbaţii-s cu o clipă mai puţin
Şi clipa o simţim cum ne lipseşte,
Cînd printre arbori călăreţi nu vin.

Dor de ţară

Pămîntul umblă prin inima mea,
De parcă şi-ar fi pierdut casa părintească
În ochii mei se odihnesc strămoşii
Şi arborii mă dor cu frunzele lor necunoscute
Nu mai încape în nici un cuvînt
Cîtă ţară s-a prelins din ochii mei.

Stare...

Un gest albastru mă-nvelea
În ringul alb necunoscut
Prin care noaptea mai trecea
Şi lumea se suia albind
Într-un adînc obraz de cer
Rămas sfios la mine-n gînd.

Stare de alarmă

În somnul timpului atîrnă
Un cer strivit sub paşi de turmă

Şi eu ivit din somnul zeu
Îmi simt pămîntul soare greu
Bătînd în timpul din cuvînt,
Născîndu-mă cum nu mai sînt.

Stare de alb

Ninge din inima mea
Timpul e alb de atîta nea
Şi nămeţi de-amurg cresc
dintr-un cuvînt
Parc-ar fi reflexul inimii-n pămînt.

Stare de albastru

Timpul e gol de albastru,
Culorile fug din contur.
Cuvînt prefăcut în albastru
Se întinde de jur împrejur.

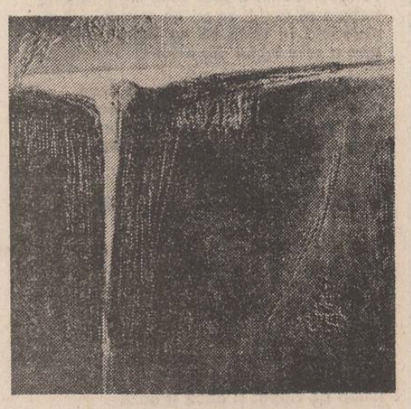

dan bodea

Oglindă

Cu chipul tău
nu m-am obişnuit,
M-am aplecat spre ape
să te prind
Dar tu plecaseşi
dincolo-n prenumbră.

Din Maramureş...

Din Maramureş vă trimitem gînd,
Urări de împlinire şi mult soare
Cuvîntul vi-l aducem veşmîntat
De lacrimă şi dragoste curată,
Sfinţite prin izbînzi de mare preţ
Ce-n veac de aur doar ni se arată.
Sîntem ai Patriei cu visul nostru

Cu tot ce astăzi Patria ne cere
Stîncă de nord, hotarul de granit
în ceasuri de lucrare şi veghere

Cuvinte

Cuvintele mele
Nu stau aşezate ca nisipul pe tipsia
argintată de ape
Nu se arcuiesc asemeni curcubeului
Încingînd frumuseţea mireasii cu auritul
briu
Nu sărută fruntea pămîntului asemeni
firului de iarbă, înainte
De-a ţîşni oftînd spre lume
Ci caută focul
Ce ar aprinde de iubire păduri
Primul cuvînt
Lacrimă picurată
piatra de granit a memoriei

Plimbare prin Bucureşti

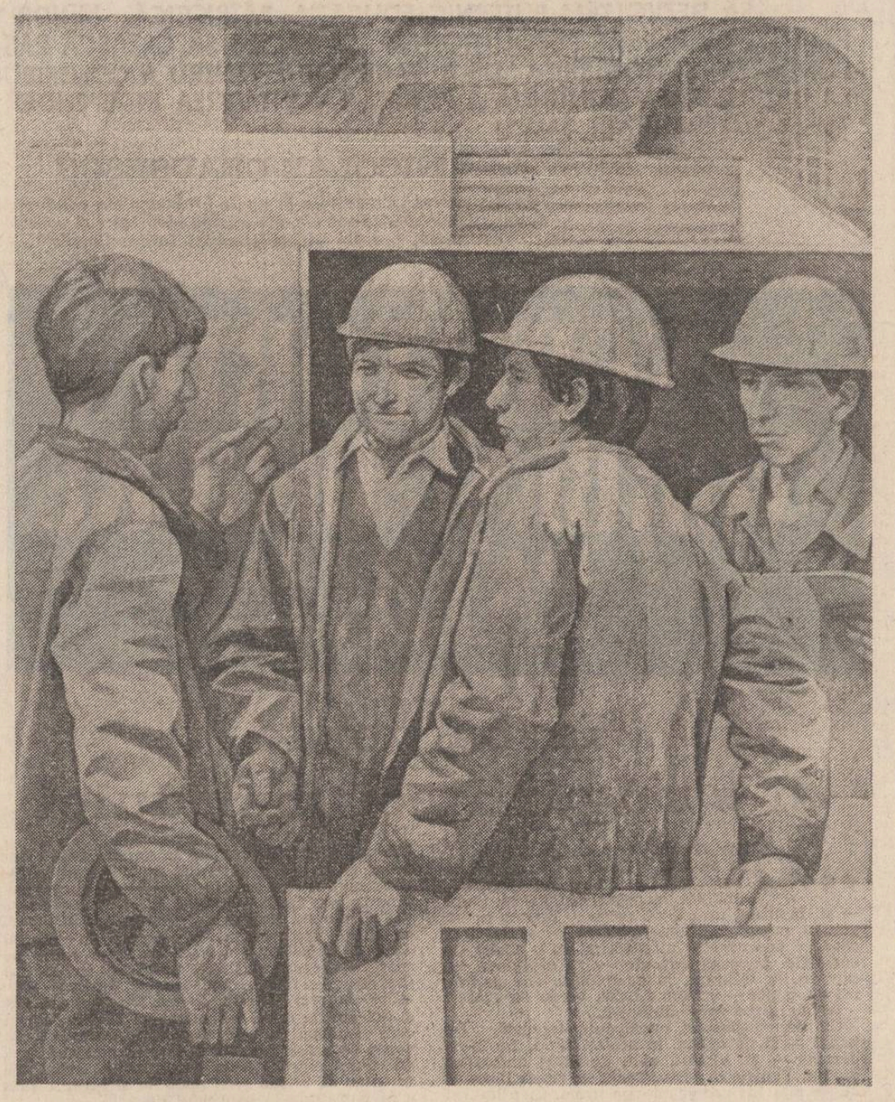

două modele de panouri de avertizare, specifice constructorilor, au atras atenţia călătorului prin Bucureşti în ultimii ani : unul cu dungi oblice roşii, pe un fundal alb, avea înscris pe el litera „M", celălalt — cu dungi ondulate amintind valurile unui fluviu, albastre purta ca semn grafic „D". Ele desemnau iniţialele celor două mari lucrări ce vor schimba fundamental înfăţişarea, confortul şi civilizaţia oraşului : construcţia Metroului şi Amenajarea complexă a riului Dîmboviţa. O a treia mare lucrare se petrece în chiar centrul Capitalei României socialiste şi va fi noul centru politico-administrativ.

Transporturile au constituit — şi constituie — încă — una din problemele centrale ale marilor aglomeraţii urbane. „Cetatea lui Bucur" (după cum este consemnat documentar Bucureştiul în urmă cu mai bine de 5 secole) s-a aşezat pe o apă — Dîmboviţa — şi a fost înconjurată de imensul codru al Vlăsiei, parte componentă a nesfîrşitelor păduri de cîmpie din această zonă a Europei. Creşterea sa a fost dictată de necesităţi imediate, iar construcţiile au ţinut prea puţin cont de dezvoltarea sa viitoare. Se impunea cu acută necesitate ca oraşul să fie sistematizat, în parte reconstruit, asigurîndu-se siguranţa şi fluenţa circulaţiei.

La data de 16 noiembrie 1979 cînd s-a pus experimental în funcţiune prima linie a metroului bucureştean (8,1 km — lungime şi 6 staţii) se împlineau 107 ani de la darea în circulaţie (la 28 decembrie 1872) a primelor linii de tramvai cu cai din Bucureşti, eveniment ce avea loc la 20 de ani după premiera mondială întîmplată la New-York, în 1852, o „extravaganţă americană" privită de întreaga lume europeană cu multă neîncredere. Dar, nici tramvaiul cu cai nu rezolva prea multe în privinţa circulaţiei. La 1 decembrie 1894, în Bucureşti se inaugura primul tramvai cu fir electric. Amintim toate aceste amănunte istorice spre a semnala şi mai acuta nevoie ce se ivise în ultimii ani de a rezolva problema circulaţiei şi a transportului în Bucureşti pentru că în toţi aceşti ani oraşul s-a mărit şi populaţia a crescut. Mijloacele de transport tradiţionale, la suprafaţă, nu mai puteau prelua tot traficul (o linie de tramvai nu poate satisface decît 20 000 călători pe oră cu o viteză comercială de 15 km/h, în timp ce metroul poate transporta 50 000 călători cu o viteză comercială de 36 km/h).

Cînd în şedinţa Comitetului Executiv al Comitetului Central al P.C.R. din 15 februarie 1972 s-a hotărît construirea metroului, Bucureştiul se extinsese enorm, adevărate oraşe-satelit cu populaţii de sute de mii de locuitori apăruseră pe harta Capitalei : Drumul Taberei, Militari, Balta Albă, Titan, Pantelimon, Berceni, Colentina, Pajura etc. În acelaşi timp, se conturaseră puternicele platforme industriale : Militari, Republica-23 August, Pipera, Griviţa, platforma Sud care necesitau legături directe, rapide. Avîndu-se în vedere curenţii traficului de călători, s-a prevăzut a se executa o reţea de trei magistrale : I — orientată de la Est la Vest, II — pe axa Nord-Sud, III — o magistrală inelară care, intersectîndu-le pe primele două, să faciliteze legătura dintre cartierele oraşului. După 13 ani de la demararea lucrărilor, traseul metroului bucureştean a ajuns la aproape 50 km calc dublă, cu 31 de staţii, preluînd zilnic 700 000 călători. Este o performanţă tehnică sută la sută românească, realizată în condiţii extrem de dificile pentru că din cele 115 terenuri de metrou subteran folosite în lume cel al Bucureştiului ar ocupa locul 8 ca dificultate prin caracterul său aluvionar, nisipos şi pînza freatică foarte ridicată. Economia naţională a fost în măsură să asigure întregul echipament pentru şantier, să proiecteze şi să execute ramele de metrou şi toate instalaţiile conexe. Azi, metroul bucureştean încîntă şi prin caracterul său de produs integral românesc : de la concepţie la execuţie, de la siguranţa circulaţiei pînă la folosinţă.

★

O a doua mare lucrare este cea realizată pe riul Dîmboviţa. De acest riu se leagă în mare parte istoria Bucureştiului. Şerpuind prin oraş, riul îşi schimba des matca producînd uneori inundaţii. Oricum, a fost un riu foarte frumos, îndrăgit şi cîntat de bucureşteni. Prima lucrare de regularizare a riului datează din 1880—1886, planurile pentru rectificarea şi adîncirea pantei fiind întocmite de arhitectul român Grigore Cerkez. Nu ne vom opri acum asupra tuturor momentelor aducerii Dîmboviţei într-o albie care să ofere apă şi siguranţă ci vom observa doar că, similar lucrărilor metroului, şi amenajarea complexă a riului se impunea în ultimii ani cu necesitate. Cei 10 km de traseu urban au impus găsirea unor soluţii adecvate marelui oraş nu numai tehnic ci şi edilitar, arhitectonic. La punctul de intrare în oraş, Ciurel, s-au acumulat 20 milioane mc de apă într-o adevărată mare a Bucureştiului, numită Lacul Morii. Acest lac de acumulare are funcţionalităţi multiple : stochează, limpezeşte şi restituie riului apă curată, fiind în acelaşi timp şi o minunată bază de agrement. Din acest lac Dîmboviţa porneşte pe două cursuri într-o singură albie : unul subteran sub forma unui canal colector cu casete separate pentru apele pluviale şi apele menajere, altul, la suprafaţă, cu o lăţime de 28—38 m (faţă de 6—8 m în trecut) şi cu o adîncime de 2,5 m—4,5 m (faţă de 1,5m—2 m). Legătura dintre cele două maluri se realizează prin poduri (7 la număr) care au păstrat elementele arhitecturale tradiţionale, după cum şi splaiurile au fost reamenajate consultîndu-se cu grijă litografii de epocă, fotografii, picturi pentru păstrarea a ceea ce a fost frumos şi specific acestui riu care a dat şi dă şi acum farmec Bucureştiului.

Construirea noului centru politico-administrativ al oraşului s-a înscris pe aceeaşi cale a modernizării oraşului, a aducerii lui la statutul şi civilizaţia unei capitale a unei ţări în plină dezvoltare. Linia arhitecturală este o fericită îmbinare între tradiţionalul şi specificul stil brîncovenesc şi noutăţile arhitecturii moderne, cu deschideri largi, cu jocuri de volume, cu stucaturi şi elemente decorative ce-i conferă originalitate. Integrarea în spaţiul arhitectonic al Capitalei a necesitat, desigur, prefaceri fundamentale, dar grija a fost de a se păstra toate clădirile de valoare istorică şi arhitecturală, bucureştenii fiind martorii încîntaţi ai translării unor imobile (biserica Olari, blocurile de pe Ştefan cel Mare şi Aurel Vlaicu reţinîndu-le mai mult atenţia pentru că lucrările se executau în premieră).

Am trecut rapid în revistă numai lucrările foarte mari ale Bucureştiului, dar oricine înţelege, desigur, că ele au necesitat şi alte nenumărate lucrări de reconsiderare a unor zone, de punerea în valoare a altora, cum ar fi Piaţa Unirii (cu noua ei înfăţişare), pasajele ce fluidizează circulaţia (de la Mărăşeşti, Piaţa Victoriei, Lujerului etc.) plus ritmul menţinut constant în construirea ansamblurilor de locuinţe şi magazine. Tot acest volum de lucrări a probat în primul rînd puterea economiei noastre de a-şi rezolva cu forţe proprii problemele de concepţie şi execuţie cît şi hărnicia şi talentul tehnic şi organizatoric al constructorilor noştri în ansamblul cărora, o spunem cu multă satisfacţie, un rol deosebit l-au jucat tinerii : fie în cadrul Şantierului naţional al tineretului din cadrul Amenajării complexe a riului Dîmboviţa, fie în cadrul şantierelor de la construcţia noului centru politico-administrativ. Dragostea şi tenacitatea, temeinicia şi entuziasmul cu care au participat şi participă în continuare la construcţia marilor obiective se traduc simplu prin dragostea lor faţă de acest simbol al României socialiste : Bucureşti, capitala ţării.

Constantin Stan

Orele Craiovei

De la aeroportul Craiovei, situat pe un şes întins spre cîmpia Romanaţilor, drumul spre oraş o ia alene şi trece pe lîngă podgorii (unele cu vechime din vremea Băniei şi a banului aceluia căruia i s-a zis, mai tîrziu, Mihai Viteazul) coboară o vale şi încă una, urcă pe o colină ca să se îndrepte în cele din urmă peste un pod, de unde se vede, în depărtare, parcă un alt oraş, cu edificii masive, care de aici nu sînt contur ci doar volum : o citadelă modernă, „Electroputere". Din goana trenului care vine de la Caracal, Craiova izbucneşte dintr-o dată ocupînd orizonturile cu geometria ei şi, cu cît ne apropiem de ea (pătrunzînd, ca într-un desen constructivist, într-o realitate aflată deja în mişcare şi vie) totul se precizează, capătă un nume : „Oltcit", un orăşel stăpînit de o divinitate a lumii moderne şi definit de ea. Şi dacă, de la Turnu Severin venind, călătorim către răsărit spre Craiova, într-un „Oltcit" oltean ori într-o „Dacie" argeşeană, Craiova aceasta văzută dinspre apusul geografic se înfăţişează ochilor noştri, mai întîi şi întîi, ca o imensă catedrală de metal, un gotic flamboyant al materiilor feroase : Işalniţa, o cetate a chimiei. Privit de la depărtare şi de oriunde am veni, oraşul este, întîi de toate, o imagine a formelor urieşeşti, puse la locul lor şi locuite de nişte giganţi. Totul apare aici ca fiind nemăsurabil şi dacă, totuşi, voim să găsim măsurile potrivite, ele se definesc în miriade. Dimensiunile, neobişnuite pentru ochiul învăţat — tradiţional — cu casa scundă, din alte vremuri, au într-însele ceva de calm definitiv, ele dau un aspect de arhitectură clasică în fier, sticlă şi beton ; „calm clasic" înseamnă coşurile înalte ale Işalniţei, de unde, în zilele calme, ies nouri gălbui înălţîndu-se cu lentoare, calmă este, şi ea, esplanada interminabilă unde, la „Oltcit", aşteaptă să plece pe poartă sute şi mii de Oltcituri de toate culorile. Între acestea toate, omul nu se vede şi dacă apare pe undeva e tot atît de mic ca o gîză, copleşit parcă de aceşti **munţi în cîmpie**, de acest relief artificial produs de mîna lui şi stăpînit, totuşi, de el.

Însă cu cît ne apropiem şi aceste peisaje nu mai sînt la fel de neutre ca un decor, totul se însufleţeşte şi se umanizează şi înţelegem că sîntem într-o lume a oamenilor, îmblînzitori ai unor forţe de giganţi anonimi. Neliniştea nu încape aici. Căci, de la depărtare către aproape, intervine (în trecerea lui care nu atinge decît la intervale foarte lungi piatra şi metalul) timpul, stăpînul clipelor, obîrşie a zilelor şi a nopţilor. Un timp care aparţine aici, la Craiova, unui „cotidian" ritmic, unei ciepsidre de ev modern. Odată, cu multă vreme în urmă, cînd aici nu se făcuse cetate şi la cîmpie erau doar oameni ai pămîntului, trăind din ale pămîntului şi pentru pămînt, timpul se măsura în calendare simple, despărţind doar ziua de noapte şi repetînd acest ciclu de-a lungul unei vieţi fără

teatru

«O scrisoare pierdută»

TEATRUL MIC

1. Încă din 1884, prin montarea „Scrisorii pierdute" de către Paul Gusty, teatrul lui Caragiale forma „cea mai bună şcoală de comedie europeană" (Camil Petrescu). Verva satirică a marelui Caragiale, forţa cuvîntului său au determinat revoluţii în evoluţia artei interpretative româneşti, stimulînd, de la o generaţie la alta, noi şi emoţionante întruchipări. Monştrii sacri ai scenei româneşti (sfîrşitul sec. al XIX-lea, primele decenii ale sec. XX) au transformat personajele caragialeene în valori simbolice, arhetipale, care s-au imprimat, cu multă forţă de convingere, în conştiinţa publicului, dar şi a slujitorilor Thaliei, prin unicitatea lor părînd definitive.

Reflectînd asupra actualei valori a satirei sociale a piesei, asupra funcţionalităţii ei contemporane, noile generaţii de regizori, de scenografi, de actori se apropie altfel de Caragiale, îndrăznind sub aspectul formal să-l smulgă prejudecăţilor, denaturîndu-i sau păstrîndu-i, totuşi, substanţa. Silviu Purcărete — regizorul Teatrului Mic — optează pentru respectul suveran al textului (atitudine lăudabilă), demonstrînd că forţa magică a cuvîntului scris nu numai că nu ucide personalitatea creatoare a celui ce traversează, cu bună credinţă, peisajul caragialean ci o şi stimulează, prin vitalitatea-i unică, să găsească forme de reprezentare tot mai noi, corespunzînd nivelului de cultură, acumulărilor, gradului de înţelegere al deceniului al 9-lea. A pune în scenă **O scrisoare pierdută** cu un colectiv actoricesc atît de tînăr este într-adevăr o mare încercare. Imaginea de voit kitsch vizual, creat de scenografa Maria Miu, şi acompaniamentul sonor eterogen îşi găsesc pandant în modalitatea regizorală a convenţiei teatrale. În afara unei singure oglinzi reale — în care se vor privi, rînd pe rînd, toţi actorii — întregul decor este constituit din panouri pictate în trompe d'oeil sau din panouri suspendate, ale căror cabluri de susţinere nu dispar nici cînd elementele de decor sînt aduse la nivelul podiumului. Artificiul trebuie, deci, să rămînă la vedere, şi rămîne, creînd senzaţia unei nacele solid ancorate-dirijate (tribuna în timpul alegerilor). Serbarea grotesc-apologetică din final se desfăşoară în jurul unei machete (un oraş în miniatură), pe fondul cerului înstelat. Felul în care descinde Dandanache dintr-un cupeu diafan de alb profilat pe hăul negru al nopţii este original, este teatral, dar nu se prea integrează ansamblului de semne. Costumele în alb/negru (caricaturale din punctul de vedere al contemporanului) dezvăluie aspectul duplicitar al viziunii regizorale. Personajele sînt şi nu sînt ale anilor lui Caragiale. Actorii se supun unui stil realist de interpretare, dar abordează, conform indicaţiilor şi necesităţilor regizorale şi tonul teatral (în accepţiunea modernă a termenului). Mihai Dinvale începe o conversaţie cu Ioan Chelaru în cel mai firesc ton al vorbirii de fiecare zi. De parcă Ghiţă Pristanda ar fi coborît în stradă, real, să-şi facă numărătoarea cu steagurile. Rodica Negrea este afectată cînd Zoe se află în cercul interior al convenţiei. Dandanache Leopoldina Bălănuţă în travesti) este singurul personaj care atrage atenţia aspra ieşirii din convenţie, sărind vizibil bariera proiectoarelor care delimitează cadrul scenei propriu-zise. Înainte de a-şi rosti tirada clasică, lui Caţavencu (Dan Condurache) i se pune pe umeri o impresionabilă pelerină albă (simbolul purităţii actului teatral) şi actorul vorbeşte cît se poate de clownesc, în stilul propriu, balansîndu-se pe picioare, dînd din mîini, pentru a-şi afla un punct de echilibru, dar trăgînd cu ochiul la public, pentru a se bucura împreună, în complicitate.

Intenţia simplificării (neaglomerării semnelor regizorale), prin actualizare, nu-şi află împlinirea în efortul pe jumătate eficace al travaliului cu actorii, în încercarea de răsturnare a emploisurilor adînc întipărite în memoria vizual-auditivă a spectatorilor, a oamenilor de teatru. Reprezentaţia este lungă, obositoare iar tipurile umane aduse pe scenă nu conving (în afară de Ghiţă Pristanda).

Nicoleta Gherghel

film

«Flăcări pe comori»

Nu odată cineaştii noştri au demonstrat capacitatea lor de a conferi valori filmice naraţiunii clasice sau contemporane oferind printr-o serie de ecranizări de referinţă exemple viabile pentru felul în care se produce apropierea regizorului, ca artist autonom, de un model aparţinînd altei arte.

Proza lui Agârbiceanu, realistă şi moralizatoare, cu tentaţii romantice şi nuanţe de fantastic a mai constituit şi pînă acum sursa de inspiraţie a unor certe valori filmice. Este suficient să amintim aici **Nunta de piatră** şi **Duhul aurului**, filmele de la începutul deceniului opt care au materializat o nouă tinereţe paginilor scriitorului ardelean. **Nicolae Mărgineanu**, după o inspirată citire cinematografică a prozei lui Slavici **(Pădureanca)** reliefează expresiv traiectoria dramatică a personajelor din **Arhanghelii** roman al cărui subiect se intersectează integrator cu schiţa **Vilva** (anterior ecranizată şi în **Duhul aurului**). Scenariul semnat de **Ion Brad** valorifică mesajul profund patriotic al luptei pentru unitate naţională, suprapunîndu-l cu cele două destine anulate de patima aurului — Iosif Rodean şi holoangărul Mîrza, personaje dominate de atracţia opulenţei şi care pier într-o firească ecuaţie existenţială.

Cineastul păstrează în viziunea sa cinematografică continua tensiune a prozei autorului ecranizat, cu portrete şi situaţii surprinse realist, asigurînd în mare măsură credibilitate avatarurilor familiei Rodean sau poveştii de dragoste sugerate în relaţia lui Mîrza cu iubita părăsită a directorului minei.

Furia acumulării, revelaţia declanşării falimentului, panta fără întoarcere spre accidentul patologic, în cazul lui Iosif Rodean, sublinierea individualismului, deloc marcat de crize de conştiinţă, dar apt să inspire compasiune în cazul lui Mîrza, totul într-o cheie contrastantă cu puritatea şi aspiraţiile unor personaje ca Vasile Murăşanu sau Ilenuţa Rodean sînt exprimate direct, într-un limbaj fără tatonări sofisticate, bine servit de imaginea unuia dintre cei mai talentaţi operatori ai generaţiei sale — **Vlad Păunescu.**

Regizorul sugerează convingător un univers supus în diverse grade şi cu diferite motivaţii aurului avansînd original ideea captivităţii în spaţiul deschis (Mîrza legat de frînghie), în perimetrul crişmei blocate de uşi şi ferestre, cu personaje enigmatice, în spaţiul minei, generator de catastrofe atît pentru mulţimea umilă a muncitorilor, dar şi pentru familia directorului acesteia. Mai puţin inspirată rămîne confruntarea lui Mîrza la masa de joc, alt spaţiu închis în care aroganţa şi dispreţul lui Rodean primesc o lecţie administrată tot în limbajul nescris al aurului.

Cîţiva mari interpreţi ai ecranului dau viaţă personajelor lui Agârbiceanu conferindu-le vitalitate şi forţă, realism psihologic şi adevăr uman. **Mircea Albulescu** (Iosif Rodean) aduce în prim plan lăcomia care declasează dilatînd credibil tarele morale ale personajului pînă la prăbuşirea din final. **Claudiu Bleonţ** (Vasile Murăşanu) creionează cu fineţe şi umor personajul tînărului patriot, cu atitudini polemice spontane şi emoţionante. **Remus Mărgineanu-Mîrza** aduce în construcţia personajului său doza necesară firii enigmatice a singuraticului şi nefericitului căutător de aur. **Imola Gaspar,** (crişmăriţa) uitata iubită a directorului minei, detaşează uneori ironic propria nefericire de comportamentul femeii stăpînite de duhul aurului, devastator în sentimente şi existenţe.

Mircea Diaconu, Valentin Uritescu, Anca Dincă, Magda Catone, Melania Ursu şi **Tudor George** reliefează personaje secundare dintr-un bogat plan doi al universului uman recreat cinematografic după proza lui Ion Agârbiceanu.

Călin Stănculescu

orizont. Miniaturiștii acelor vremi medievale s-au incercat, în alte părți decît la noi, să picteze acele „zile și munci" și au făcut un „journal de terre" : dar jurnale ale vieții de agricultori ar fi putut să facă și oltenii, oamenii aceștia de dincolo de Olt, a căror viață avea o universalitate a îndeletnicirilor legate de glie.

„Timpul" lor e modern și nu se mai desparte doar în zile și nopți, e un timp care cuprinde o viață împărțită în unități sufletești, imbogățit și el, un timp bogat. Și pentru că toate acestea au un început și sînt destinate să poarte în părțile lor semnele întregului, o zi din această viață de cetate poate fi chiar imaginea acestei vieți.

O FILĂ DINTR-UN „JURNAL DE CETATE"

Un „jurnal de cetate", ar putea începe, deci, cu diminețile în inima Craiovei, pe Brestei ori pe Calea Bucureștilor, în gări și în depouri ; începutul e, de fapt, auroral și se confundă azi cu un sunet, sunet nou, nou de tot, simbolic și el, clopotul tramvaiului care, pătrunzînd în oraș, anunță ceasurile matinale. El se împletește cu fluieratul trenurilor care aduc și duc călători, cu abia perceptibilul zgomot al motoarelor de mașini care, pisici mari, torc. Străzile se animă : bărbați, femei, copii, muncitori, școlari, țesătoare, studenți. Multe, foarte multe „Oltcituri", mîndria oltenilor, mașina „lor". De aici, „timpurile" se despart și dacă, prin indiscreție, încercăm să pătrundem în „timpul" fiecăruia va trebui să mergem în cele mai diferite locuri, să pătrundem în fabricile de confecții și de automobile, în clasele de școală, în birouri, să ajungem la Universitate și apoi să ne întoarcem, iarăși și iarăși, către „Electroputere" și să ne suim în autobuzele care duc, mai departe, pe o întindere largă și lină a Craiovei, unde pretutindeni muncesc oameni.

Orașul însă nu se golește niciodată, rumoarea lui sudică amintindu-ne că sîntem aici la un pas de Dunăre (un pas larg cît o cîmpie) și aproape de Balcani ; dar este o rumoare de oameni cu treburi, aflați în ore de odihnă ori veniți să vadă rudele la oraș și pentru cite-o cumpărătură. Și, fiindcă pînă după-amiaza, cînd iarăși, străzile se umplu de lume, mai e timp, să intrăm și noi o clipă la Teatrul Național, unde „Ssst ! liniște ! Se repetă !". Abia tîrziu, seara, vom reveni aici, printre oameni îmbrăcați ca de sărbătoare căci teatrul e, în viața Craiovei, ca și Universitatea, o dovadă a vieții de cetate, un loc de comuniune și fiindcă e un teatru „național" — o casă a limbii române și a cultivării ei. Intrați și noi la un spectacol, în acel **timp al timpurilor**, care înseamnă istorie, alături și în prelungirea istoriei care ne înconjoară și care **se face**, vom avea un moment de emoție, pe care îl avusesem peste zi, la Casa Băniei, la Muzeul de artă, în răcoarea de ziduri florentine ale Universității. Emoția unei continuități, a unui timp dens, unde există un „ieri" și un „azi" și pentru că acestea există și sînt înțelese — va fi și un „mîine". **Timp unitar**, ca o însumare de ore și de timpuri, unde încap toți cei care sînt ai Craiovei de azi, o cetate care, de oriunde am privi-o, de la depărtare, ni se pare că e înălțată de uriași.

Seara, cînd ieșim de la teatru, și cînd străzile se deschid lăsînd să se vadă mai bine arhitectura lor ca dintr-un vis, timpul se urmează în liniște, cu grandoarea lui de fluviu european. Privit de sus, de la o fereastră, orașul e viu, ferestrele sînt luminate și imaginația nu-i necesară pentru a găsi sensuri și aici. Pare că ajung pînă la noi foșnetul unei file de carte întoarse de studentul aflat înaintea unui examen, șoaptele unui arhitect care, înaintea planșetei, calculează geometrii ale orașului de mîine, strigătul unui copil care, iată, acum a venit pe lume aici, în Cîmpia Română, unde timpul nu mai e răbdător ori nerăbdător, este un timp al oamenilor.

Mariana Brăescu

bogdana boeru

Cer de rouă

Ceru-n creangă întîrzie
Lumini fructului să fie,
De pe crengi la rădăcină
Curge roua mantie lină.

Stelele sapă-n tulpină
Obraz luciu de fîntînă,
Cu mîinile amîndouă
Luna-ntinde nor de rouă

Prin grădini mii de oglinzi
Nasc castele cu ochi blînzi,
Un miraj care încearcă
Vrăjba să o rupă parcă

Și să lase primăverii
Floarea ce-am răpit-o serii.

Cîntă Floarea-Soarelui

Citu-i ziua de mare
Umblu după soare :
Soare-tată, tată-Soare
Îndreaptă-mă de picioare !

Părul meu de jar în vînt
Este de miere și cînt
Cînd se spală cu pămînt.

Soare-tată, tată-Soare
Eu mă usuc pe picioare
Strigîndu-mi iubirea-n soare.

Lutul mi-a-nverzit în piept,
Mă doare cînd mă îndrept
Cu fața să te aștept
Luminîndu-mă pe zare ;
Torță pentru noaptea mare,
Flacără ocrotitoare
Tată-soare, tată-soare.

Cîmp de stele

Cîmp de stele
Prin tufișuri de nuiele ;
Înfloresc oglinzi din ele.
Răspîndesc lumini
Prin crini,
În ferestre cînd nu plouă
Casa ne-o îmbracă-n rouă.

De argint sună-n cuvînt
Doina-n fluier de pămînt,
Pămîntul și umbra lui
Urcă graiul în statui
Din ochii adîncului.

Eu văd țara și o simt
Mă-nvăluie alb veșmînt,
Sună razele din stele
Aprinse-n mîinile mele ;
Îmi par mere din grădină
Zămislite de lumină
Cînd îmi arde jocu-n mină.

Cinci tigri....

Cinci tigri, mici, jucăuși,
Ne păzesc frica la uși....
Ne păzesc de negre umbre
Cinci pisici la fel de sumbre ;
Cinci motani scoși din tăciune
Rontăie pe scări alune.

Un pisoi își pune opinci
Se strecoară lin pe brinci,

Altul vînăt de necaz
Urcă mai sus un etaj,

Cel mai mic se-ascunde-n casă,
Linge laptele sub masă,

Unul a fugit pe scară
Și-a rămas, închis, afară

Cel mai leneș dintre ei
Zace-n coș cu flori de tei...

Cu cinci tigri jucăuși
Mi-a rămas frica la uși :
Sub clanță cinci șoricei
Rid și rontăie și ei...

Pe covorul de aramă

Pe covorul de aramă
Parcă-și uită toamna cerbii
Să fure culoarea ierbii,
Apoi fuge și destramă
Pînza fină
De lumină...
Toamna macină făină
Prin căderile din ram
Aprinzînd raze pe geam
Și împrăștie scitei
Vîntul pe urmele ei,
Chiar pe umede veșminte
Tatuate de cuvinte
Cînd lumina ei ne-nțeapă
Cu ghimpi ascuțiți de apă.

Pe covoarul de aramă
Mult aur ceresc destramă,
Toamna îl adună-n barcă
Ploaia-n arbori îl descarcă.

Fructiera fermecată

Un măr și o pară
De mină se plimbă pe-afară ;
O prună și o nucă
Cu dor de tîrg și de ducă
Pe ulița mare apucă.
Bat satul
Să le vadă natul
Spălate pe față
Cu roua de dimineață.

Numai o cireașă amară
Roșie arde pe scară
Din mîinile mele scăpată aseară.

Un măr și o pară
Prin fereastră încearcă să sară.

Diafanitate

Cu flacără scăzută arde vara.
Pe umerii ei se urcă veverițele.
Un glas de copil
sperie liniștea
și frunzele par
să cadă mai incet.
O blîndă lumină se strecoară
printre degetele copilului.

Eu, bătrîn de-acum,
incerc o nostalgie.
Nu mă mai prinde.

O inserare, adusă de mîinile
lui Gabriel, mă înconjoară.
Cărțile m-au albit pe nesimțite.
El ține o literă în mînă
la care mă înclin.
Este litera E, de la Eminescu

Radu Cange

Mamă, soarele are jucării?

Ca să-mi mai treacă de oful fizicii, aveam chef s-ascult niște muzică și, scotocind printr-un raft cu casete și cu benzi prăfuite care nu mai văzuseră demult casetofonul am dat peste cîteva pe-ale căror etichete nu scria nimic. Cine știe ce vechituri „disco" ! Mi-am încercat norocul și le-am mai dat și lor o șansă de înviere. Am deslușit niște gîngureli, chiote fără sens, smiorcăieli, hohote de ris... Și mi-am adus aminte că pe la cinci ani mă distram grozav cînd auzeam — fără să le pricep — sunetele astea curioase și cînd mama îmi povestea că eram eu la un an, la doi, la trei pe cale să „descopăr limbajul articulat"...

Numai că tot de pe-atunci, tata — „'oț", și mama — filoloagă — au început să mă urmărească (mai în secret, mai pe față), care cu microfonul, care cu creionul și au „conservat pentru viitorime" — de fapt, după cum pretind ei, pentru nepoții lor ! — tot felul de năzdrăvănii verbale ale „odorului" : monologuri, dialoguri cu bunicii sau cu ei, „vorbe de duh" fără voie, metafore din greșeală, poeme involuntare — „perlele" ignorante ale copilăriei mele.

Am ascultat „documentele sonore" și chiar dacă nu m-au mai încîntat și azi „cum mă-ncîntară", parcă tot mi-au mai făcut plăcere unele dintre „eresurile" verbale de-acum un deceniu. Azi îmi dau seama că toți copiii de vîrsta mea (de-atunci) scot pe gură „minuni" asemănătoare, dar nu tuturor părinților le trece prin minte să ia notițe la „năzbîtii". Fiind prima mea — chiar dacă inconștientă — „creație" literară, m-am apucat să fur din zestrea de „înțelepciune" a fetiței de-atunci și s-aștern pe hîrtie crîmpeie din acest dialog cu mine însămi. Să-mi trec pe curat limba română sau, cum aș fi spus atunci (azi n-aș mai fi în stare), „să-mi copiez copilăria"...

● Bună ziua, mare, vino la mine !

● (Mă spălase mama pe cap) — Mamă, am făcut pe pernă două ude mai mari și două udățele mai mici.

● — Mamă, părul tău e urît : e negru. — Cînd eram mai mică, aveam și eu părul blond ca tine : pe urmă, s-a-nchis. — Unde e butonul lui ? — Al cui ? — Al părului. Unde-i închidoarea lui de unde se-nchide el ?

● Vreau și eu o balerină. — Dar știi ce-i o balerină ? — O umbrelă.

● Pe mama mielului o cheamă oaie și pe tată — oi.

● — Vîntule, am să te bat în cap să te-nvăț eu minte !

● S-a vestejit laptele-n pungă.

● — Știi, Ioana, ce e cenușa ? Știu. Cînd vine noaptea e o cenușă.

● — Vișinele sînt neamurile cireșelor ?

● — Am fost udă ca o leoarcă.

● Țara Ouașilor e la noi în țară ?

● — Să nu crezi că n-am să ies și eu să iau aer liber !

● — Ioana, ce tot spui tu acolo ? — Stai, domn'e că fac un cîntec. — Cîntă-mi-l și mie. — Abia i-am făcut cuvintele !

● (Mă duseseră la Muzeul Antipa) — Uite-aici strămoșul focului.

● — Există și balen ?

● Mamă, Pussy, pisica, oare gîndește ca oamenii sau în mieunat ? crezi că ea are speranțe ?

● (Mă informam despre mare) — Cine i-a pus valurile ?

● (Și tot despre mare) — Așa e vorba ei ! Dar mama ei și tatăl ei ce spun ?

● — De ce-ai spart, Ioana, geamul ? — Ca să intre aer.

● E un ciine al dracu' și ciobănesc !

● Ce frumoși sînt munții : parcă a pus cineva mîna pe ei !

● — Mamă, ți-am promis că-mi cumperi un joc !

● Ce oameni, dar ce culți, ce săraci, ce bine-mbrăcați !

● — Te-a lătrat cățelul. — Nu m-a lătrat. Făcea conversație.

● — Dă-mi o bucățică de apă !

● Să iau și eu o carte, ca să fiu elegantă.

● — Au plecat rîndunelele, Ioana... — Și-au venit cîrtițele. — Tu știi ce-i o cîrtiță ? — Care zboară și face cîr-cîr !

● — Am crezut c-a venit toată primăvara !

● — Cînd tună, norii se-mprietenesc ?

● — Auzi ! Pussi-Pisu ce bleagă ! Să n-aibă ea curaj să-mi miaune c-a făcut patru pisoi !

● Naiba e nevasta dracului ?

● E o situație foarte gramatică.

● Ascut creionul la capătul ăsta, că la celălalt nu mai are putere.

● — Mă uit pe cer. — De ce ? — Cînd se uită un om pe cer se face frumos.

● — Ioana, uite luna nouă ! — O lună spartă. De unde se stinge ea ?

● — Ioana, nu ți-e rușine să nu-nveți ? — Decît m-ai cicăli, mai bine m-ai da înapoi la grădiniță !

● — Cum face lupul cînd îl gidili ? Hai, tată, stai așa ca un lup de statuie !

● — Nevastă-sa e pictoriță decoratoare ? Dă decorații ?

● — Mamă, pisica are un organ care dă din coadă ?

● — Nu-mi dai patru lei să-mi iau o ciocolată ? Nu te gîndești la viitorul meu !

● — Nu minca dintr-odată bomboanele astea. Am să ți le raționalizez. — Nu naționalizezi nimic !

● — Mamă, dacă nu-mi cumperi colac, nu-ți mai aduc nici eu nimic din Iugoslavia cînd oi fi mare ! — Cînd ai să fii mare o să-mi pui

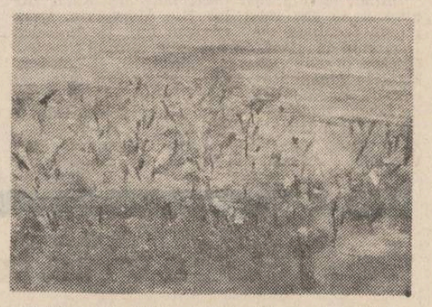

Tablouri de Adriana Peia (elevă cl. a VII-a)

niște copii în brațe, asta ai să-mi aduci. — Foarte bine-am să-ți fac !

● — Ioana, știi să citești ? — Da. — Ce scrie pe tăbliță asta ? (pusă în dreptul unei gropi din pavaj). — „Groapă interzisă".

● — Vreau și eu niței vin ! — Lă vîrsta ta nu trebui' să bei decît apă ! — Da' ce sînt eu ? Cal ? Vacă ?

● — Știi că Judy, cățelușa, are patru pui ? — Am să mă duc s-o felicit !

● Chiar cînd sînt stele pe cer poate să plouă dacă pe un om îl doare o mînă, un picior sau ceva...

● (Nu-mplinisem 3 ani, cînd un băiețel, cam de-aceeași vîrstă, vine-n fuga mare și mă-ntreabă gîfîind și triumfător) — Știi unde-am fost eu ? — Nu știu. — Undeva ! — Eu am fost și mai departe !

● — Mamă, soarele are jucării ?

Bunicii s-au făcut demult rude cu pămîntul... Mamei parcă nu-i mai arde să țopăie cu mine... Tatei îi cade cam greu să umble de-a bușilea... Iar mie-mi vine să repet o-ntrebare pe care le-am pus-o atunci, pe la cinci ani, privind la o fotografie de-a mea „mai veche" (bebeluș de nici două luni, înfășată la tataia-n brațe) : — Cine-i persoana asta mică ?

Ioana Vulpescu
elevă clasa a XI-a, Liceul Industrial nr. 16 — Poligrafie, București

Ghiveciul cu flori

La fereastra clasei noastre
E-un ghiveci cu flori
Îmbrăcat în poleială
În zeci de culori.

E-o mușcată-mbujorată
Îndreptînd spre soare
Și discret și minunat
Ale ei petale.

Dulce e lumina blîndă
Care-o-nvăluiește !
Și de-atîta bucurie —
Înflorește !

Oana Grindei
elevă, clasa a IV-a

Puterea poeziei

● *Trăiesc, de-o vreme, un extaz pe care nu-l pot cuminți în sintagma nici-unei explicații logice — totul pornind de la un caiet cu vreo 80 de poezii, a cărui lectură m-a fascinat. Aceste versuri, de o frumusețe tulburătoare, sînt compuse, incredibil, de un copil-poet, la cei numai 6—7 ani ai săi : IOAN ANDREI EGLI. Citesc și recitesc, cutremurat de ametitoarea lor prospețime, de parcă aș fi pătruns în atelierul unui mare creator modern, excrsînd în vastitatea cuprinderii sale poetice. Țîșnirile lui miraculoase au ceva din esența rară a celor puțini și aleși. Emoția lecturii este într-adevăr copleșitoare, iar faptul că poetul are o vîrstă atît de mică parcă nici nu mai contează : egoismul purificării noastre sufletești, emoționale, face abstracție de mîna fragilă care le-a transcris. Eu cred cu putere în geniul acestui mic profet care scrie cu ușurința marilor posedați de viziuni mistuitoare, absorbite de dincolo de arcul frunții noastre pămîntești. Să nu ne grăbim să-i mărturisim mulțumirea pentru darul unic pe care ni-l face. Să lăsăm privighetoarea să cînte în livezile cerului atîta vreme cît o inspiră steaua ce-i călăuzește cîntarea. Cînd se va opri, pentru o clipă, să stăm și noi în tăcere : ea va înnoda repede și pe neașteptate razele altei metafore, care este poezia însăși — adevărata Poezie.*

Gheorghe Istrate

Poezia

Un trosnet de nisip
care este poemul.
Un auz, un șușotit, un glas
strigă către poet
din adîncul gîndurilor
subpămîntean.
Într-un strat de lumină
pură și neclintită.
eu stau cu brunețime.
Iar scrierea pe fața altuia
e un zîmbet ce răsare
pe-o buză a nevinovăției.

Marea albăstrime

Valurile mării pot orice.
Și marea sufocată în spuma aurie
are un chip măreț.
Tremurarea cerului
este o falnică privire.
Pe orice vede cerul
el își lasă voia.
Cu un minut înaintarea norilor
îmbrățișează lumea.

Și albăstrimea e-o lumină pură.

O călărire în zori

O vietate cu nenumărate picioare,
o alergare din margini
pînă-n capăt
cu îngrozitoarea viteză a răsuflării,
vii și moarte.
Un singe, un cuțit, o potcoavă :
acestea aparțin
vitezei nemuritoare.

Înaintare

Înaintarea este o trecere încetă
prin văzduhuri.
Natura înaintează prin verde.
Și verdele adună aerul mirositor.
Natura a rouă miroase.

Timpul

Timpul este încetineala care trece.
Și el are o viață prețuită pentru viteză.
Cu gîndul și cu timpul
și cu atînsul
aerul poate să facă orice luminează.
Aerul își închipuie viața lui
ce trece și trece și trece.

Lumină

Simt aerul pe mine
ca o lumină a vieții.
După atîta timp și gînd
ar trebui să merg eu prin lumină.

Faimele naturii

Odată frunza se lăsa în jos,
Copacul cu crengile lui puternice
se străduia să fie demn.

Adîncul

Adîncul are întunericul pustiu
și el cuprinde în poalele-i usoare
puterea.
Și totul pe lîngă el
se simte apropiat.
Și armonia asta
adună tot ce există.

Eu simt atînsul
printre zări ce merg și înaintează
ușor și lin.

Ioan Andrei Egli

plastică

Suita romantică

Cu o rară consecvență a motivației artistice și a timbrului stilistic, **Dinu Rădulescu** ne propune și de această dată — în a cincea sa „personală" — o incursiune într-un pasionant univers de forme vibrat de tumultuoasele efluvii ale reveriei romantice. În personalitatea acestui artist, ajuns, iată, la vîrsta deplinei maturități, se regăsesc într-o fericită contopire filonul unei sensibilități de o mare densitate poematică — străbătută de tensiuni dramatice înnobilate de puritatea unui crez moral și estetic niciodată dezmințit — și capacitatea de a da contur material aventurii imaginației sale creatoare, în variante formale de o remarcabilă modernitate și forță expresivă. Dar, poate că nu asemenea aprecieri sînt cele mai potrivite pentru a traduce natura particulară a acestei voci artistice, ale cărei exprimări nu se disting atît prin originalitatea frapantă, cît prin bogata reverberare a ontogenezei sale culturale. La un moment dat, artistul părea subjugat întrutotul de credința în puternicul său instinct creator, dar demonstrațiile ulterioare, lumea de forme închegată atît de limpede și de credibil la capătul febrilelor sale „laboratoare" grafice (cercetați cu atenție mapele sale de desene, ce doar din rațiuni de „acordaj" ambiental nu au putut apare, ca de obicei, pe simeze) ne-am întărit convingerea că în dialogul cu realitatea caracteristica dominantă este **starea de luciditate.**

Nu-i vorba, în cazul său, de un raport dramatic, de o confruntare deschisă cu realul, ci de o asimilare decantată de permanente cenzuri intelectuale, de profunda sondare a memoriei culturale, ce au netezit drumul spre elaborarea unei viziuni sintetice și semnificative a datelor realului. Ceea ce știe cu precizie Dinu Rădulescu este că ne e contemporan și că de la acest nivel temporal orice experiență artistică anterioară ființează în propria-i viziune plastică numai în accepțiunea pe care spiritualitatea și ierarhiile valorice ale prezentului le determină.

Dinu Rădulescu înțelege rațiunea acestei continuități a motivației artistice, care a germinat de-a lungul istoriei civilizației citeva arhetipuri, cărora doar varietatea nefinită a interpretărilor artistice le-a conferit amploarea formală și expresivă pe care o cunosc astăzi marile colecții ale omenirii.

Într-o astfel de lumină aș situa, înainte de toate, emblematicul său „cîntăreț din cîmpoi", în variante mereu îmbogățite și surprinzătoare în planul construcției și al sugestivității plastice. Dintr-un unghi estetic asemănător se cuvin definite lucrările din seria „cavalerului", „acrobatului călare", (în versiunea intitulată „Circ", sculptorul realizează un act de mare virtuozitate plastică) ca și figurile animaliere, între care grupul intitulat „Boi" — un bronz de mici dimensiuni — are o forță expresivă și o capacitate de sintetizare plastică excepțională, prin proporții, dinamică, modernitate a viziunii. Realul nu-i folosit aici doar ca pretext, ci este topit în textura foarte bine articulată a invențiunii formale, ca efect al unei îndelungi și fine observații. Lucrarea evocă întregul parcurs filogenetic, de la figurările artei rupestre din arealul nord-african, la reprezentările antichității egiptene, hitite, indiene ori extrem-orientale, trecînd și prin experiențele mai apropiate de noi ale modernismului (tauromachiile lui Picasso, de pildă), fără să ignore modelele artei helenistice și ale Renașterii vest-europene. Nu o sinteză deliberată operează în acest caz Dinu Rădulescu în modelajul său, ci o încărcătură culturală bine asimilată își spune cuvîntul în aceste căutări persistente ale sculptorului contemporan conștient de atributele ființei sale artistice.

Și nu întîmplător, privind „Figurile", drapate ori culcate — tăiate în piatră cu o energică și sigură stăpînire a mijloacelor construcției plastice —, dar, mai ales, „Cavalerul" (în cea de a XXVI-a versiune a sa, modelată în bronz), am avut senzația că disting închegîndu-se proteic în spațiu ademenitorul cîntec al lui Lorelei, ca o pecete romantică a unui mistuitor ideal.

Corneliu Antim

Subtilitate și rafinament

Folosindu-se de un limbaj expresiv, direct, cu tușe puternice în spații mari de culoare, de sorginte monumentalistică, Silvia Pop, în sala Eforie, ne invită la o peripeție într-o lume de semne codificate în spațialitatea nelimitată a ideilor, o călătorie printre contrastele cimpurilor cromatice, care trăiesc o deplină asociere la ideea de simbol, de natură conceptuală. Sveltețea învăluită în roșu din **Dualitate** se completează cu plutirea de dincolo de cadre din **Sugestie II** ori cu coloana albastră izvorînd din tonuri închise într-un alb al speranței din **Sugestie I.** Ieșirea din întuneric într-un alb înfrigurat cu o puternică iluminare în **Secțiune,** un orizont posibil de ape în scurgere într-o crevasă unde tonuri grave, profunde, invită la meditație, un ciudat poem dedicat singurătății în clepsidra din **Linie de orizont** ori unice, tulburi ceruri de albastruri etajate în **Lagună.** Alteori, nuanțe de alb-gri-albastruri conturează și dau viață plastică unor forme sferice ori unui spectru de ape, un glod în vîrtej ne poartă în lumea tainelor așa cum dialogul dintre verde și oranj ne deschide posibilități noi de înțelesuri în **Țărm I, Amintire II, Compoziție** și **Desprinderi.**

Lumea formelor visate, a acestor semne construite se desfășoară în mari spații în care focalizarea luminii se derulează înspre un centru obsesiv, centru (în) și din care energiile pleacă și revin cu o mare forță de sugestie. În ciuda posibilității de asociere a pretextelor picturale cu realul, la Silvia Pop aceste motive ies din zona imediatului concret și se ridică în aria unei picturi abstracte de cea mai bună calitate. O mare doză de subtilitate, de rafinament datorat în esență formației artistice a Silviei Pop, o semnificativă pluralitate semantică de nobilă ținută definesc ansamblul exponatelor.

Ideea de rotund sugerată printr-o vagă imagine de scoică ori de sferă deschisă este rînduită într-un cîmp de oglinzi prin care sporește libertatea de selecție de către artistă a tonurilor, a elementelor constitutive, care numai aparent, vin din planul teoretic al căutărilor, din aria unei picturi conceptuale. Aceste jocuri grave în care culoarea devine măsură organizatorică a spațiului, tonul dominant organizînd înspre și dinspre el cîmpurile secundare, exprimă — de fapt — forța și lumea energiilor creatoare de care dispune artista Silvia Pop.

Un stil distinct, inconfundabil, obținut dintr-un dialog dintre arta monumentală si pictură, din prima luînd organizarea spațiului pictural și raportul dintre ariile cromatice, dintre structuri reale sau abstracte, n-are importanță, cîtă vreme ele își extrag viața din zona conceptelor ; din a doua, sugestia nuanțelor, finețea tehnică, rafinamentul degradeurilor ori interacțiunea dintre tonuri cu o sonoritate aparte — oferă Silviei Pop șansa unei personalități al cărei portret se definește prin conștiință profesională și pentru care pictura este un ideal și o credință deopotrivă.

Ion Iuga

MOROMEȚIANA

Un proces literar

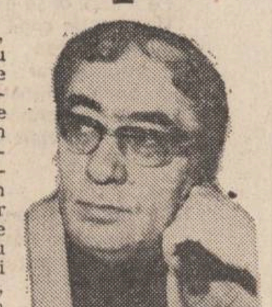

Dacă nu mă înșel, eram în anul trei sau patru (1961—1962) de facultate, cînd, împreună cu mai multe colege și colegi am pus în scenă procesul literar „Moromeții". A fost să fie un eveniment, măcar pentru noi cei care l-am jucat și pentru publicul, care la mai multe reprezentații, a fost prezent în sală. Spectacolul, considerat fără nici o șansă, a luat premiul pe țară la trecerea în revistă a formațiilor studențești. La spectacolul final a fost prezent și Marin Preda.

Mihai Ungheanu, inițiatorul isprăvii, — care apoi avea să facă prima monografie destinată operei lui Marin Preda — îmi împrospătează memoria asupra a ceea ce s-a întîmplat în „culise" față cu scenariul propus. Pînă atunci se mai făceau **procese literare**, dar mai cu seamă după opere străine, așa-zise „realist socialiste" (Ehrenburg, Tendriakov), în care totul era văzut în roz și mai rar luînd de bază opere din patrimoniul național. În „Moromeții" specialiștii proceselor literare n-aveau nici o încredere.

Noi, ca să zic așa, ne-am hazardat — eram în majoritate, fii de țărani — să-l chemăm la „tribunal" pe Ilie Moromete și familia sa, pe Cocoșilă, Bălosu și Țugurlan și pe toți ceilalți din Siliștea-Gumești cu care timpul părea „foarte îngăduitor" înainte de cel de al doilea război mondial. Erau, de fapt, niște neconformiști tratați pentru început cu neglijență. O echipă de an: anul III filologie!

Tentativa aceasta, ca și spectacolul în sine a avut o istorie care mai trăiește încă vie în memoria celor care i-am dat viață pe scenă. Pînă la sfîrșitul facultății și după aceea, pînă acum, noi cei care am jucat în spectacol ne numeam și ne numim cu numele din carte și acceptam cu toții **porecla** ca pe un blazon. Marin Preda nu mi-a zis altfel, pînă la moartea lui prematură, decît Nilă: „Ce mai scrii, bă Nilă?". Și nu o zicea în derîdere. (La o întîlnire cu studenții timișoreni a declarat, în revista „Orizont", că dintre prozatorii mai tineri — asta prin 1974 — mă considera printre cei mai serioși, căci alte nume nu mai pomenea. Adevărul **e** că la „Cartea românească", unde era director, îmi apăruse, după mai mulți ani de așteptare, romanul „Botează-mă cu pămînt").

Inițial, eu am fost desemnat de Mihai Ungheanu să **joc** rolul lui Ilie Moromete. Colegii de facultate mă credeau un țăran sadea. Dar, cum în afară de cei care formau „curtea" și care practic citeau „acuzațiile" și „circumstanțele atenuante" de pe foile din față, noi ceilalți, personajele, improvizam cu duiumul de la noi, dădeam chiar rost unor fragmente de înjurături mîriite printre dinți. Eram niște meridionali, cum italienii în comedia lor mai veche și cum sînt în filmele lor mai recente. Era un humor sănătos ca în casa lui Traian Pisică unde tatăl îi dădea lui Sfîrfilică să bea din țigare.

Făceam deci repetiții în amfiteatrul „Odobescu" și ne împungeam unul pe altul ca la poiana lui Iocan, nu numai cu vorba, — cel puțin eu am simțit nu o dată ghionturile în coaste ale lui Alexandru Dobre (consilier principal la Academia Română de azi), atunci în rolul celui mai mare dintre frații Moromeți — Paraschiv. Pe Achim îl juca Radu Gheorghe, un zălud pe vremea aceea.

Și cum vorbeam noi așa liber, de la noi citire, căci știam tablourile romanului pe dinafară, iată, vorba lui Creangă, că vine un regizor de la nu mai știu care teatru bucureștean (trebuia să fim dădăciți — să nu facem de rîs Universitatea, să ne „finiseze" spectacolul). Cînd mă aude pe mine intonînd ardelenește și folosind cuvinte din graiul meu bolovănos de acasă, întrerupe repetiția. „Măi, ce caută ăsta în rolul lui Ilie Moromete? Voi nu vă dați seama că ăsta e moț (eu nu eram moț), nu, nu, ăsta joacă bine, dar pe scenă trebuie să spuie cît mai puține cuvinte, să nu-și dea pe față dialectul". (Eram în impas, concursul fiind aproape.).

Pe Ilie Moromete a ajuns să-l joace Constantin Ilie de pe la Ploiești, un ăla mare și taciturn, (l-a pus Unghenu să învețe rolul în două zile), dar a dat rolului o viață neașteptată, iar cînd a răspicat în sală o vorbă à la Moromete, nu pe șleau, dar străvezie, nu s-au mai oprit spectatorii din aplauze. Ni se prevedea catastrofă dar interpretul lui Ilie Moromete a fost laureat.

Dincolo de contribuția hotărîtoare la scenariu — pierdut și refăcut — (pe care, repet, îl respectam în linii mari), Mihai Ungheanu a avut un aport însemnat și în distribuirea rolurilor. Doamne, ce mai Guică — o adevărată verișoară Bette teleormăneană — a găsit în colega noastră Letiția Nanu! (Nu știu cum o cheamă după soț, dar poate i s-a mai tocit limba...) Era, apoi, în rolul lui Tudor Bălosu — Arău Nicolae, macedonean gros cu o voce de buhai încruntat și închis și între noi colegii, cu atît mai mult în rolul de pe scenă. Pe Cocoșilă l-a jucat Dorel Filipescu, cu tact și cu stridențe voite — nu întîmplător a ajuns în lumea diplomației. Iar pe Țugurlan l-a interpretat Vasile Zamfirescu — redactorul de astăzi de la gazeta „Munca" — om mic de stat, aspru, negru ca boaba de piper, cu o voce tăioasă și iute la mînie. Pe una din fetele Catrinei **o** interpreta Mariana Nicolae și parcă îl aud și acum pe Sandu Dobre (Paraschiv) replicînd: „Tu să taci, tu, scîndură. Tu nu vezi că ești o scîndură?!" Replica nu se găsește, bineînțeles, în roman. Dar hazul în sală era enorm.

Mie mi s-a încredințat rolul lui... Nilă, rol de tînăr mai încet la minte, în orice caz cu puține replici, care se exprima mai mult prin mormăieli... Ei bine, cu Nilă am reușit să fiu laureat pe țară și am primit drept premiu o cămașă albă de poplin și o cravată.

S-a furat și un tort. Țugurlan nu uită nici pînă azi că tortul oferit drept premiu pentru întreaga echipă a „Moromeților" a fost subtilizat de A.I. Zăinescu (însoțit de Nicolae Dragoș). Poeților le plac dulciurile!

Să nu uit. Apăream pe scenă în costume populare (cu opinci trase peste ciorapii de nylon), costume împrumutate de la echipele de dansuri ale Universității. Așa ceva nu se mai văzuse încă pe la concursurile Universității al cărui proces literar după Tendriakov a rămas pe drum, noi devenind echipa Universității.

Am dat, cum spuneam, mai mult spectacole înainte de concurs ca să **intrăm în rol** (la Casa Armatei, la Casa Petöfi). Aveam pentru fiecare spectacol o sumă de vreo sută și ceva alocată pentru machiaj. S-a oferit să ne **machieze** colegul nostru Nae Nae, zis Ratatu, căci tatona cu echipa de teatru a Universității (= severul profesor bucureștean, autor de manuale și alte studii, Nicolae Nicolae — aveam doi în an cu același nume și nu-i distingeam decît după inițiala de la mijloc, amîndoi prahoveni, celălalt localizat de mult ca ziarist la Buzău). Cu banii prisosiți de la machiaj, ne duceam la o bodegă și luam cîțiva zeci de mici și cîteva baterii la gheață (nu ne durea în gît și nu ne durea, atunci, nimic).

A, să nu uit **completul de judecată.** Era compus din Mihai Ungheanu, Marilena Vulpe, Cicerone Mușat, Ion Andreiță. Nu știu care dintre ei avea acces la clopoțel, dar știu că-l suna degeaba, pentru că atunci cînd pe banca celor trei frați începea disputa (Paraschiv, Achim, Nilă) sau o sfadă în toată regula de la banca asta cu cealaltă unde se afla Ilie Moromete cu nevasta (Mariana Cristea) și fetele se întîmplă ceva de nedescris... Și sala era convinsă că chiar așa au fost pregătite rolurile!...

Am osîndit în acel proces literar o lume revolută, în care victime erau aproape toți — și Moromete, și feciori lui din prima căsătorie, și fetele și Niculae din a doua căsătorie, și Cocoșilă și Țugurlan și i-am acuzat pe rapacii Bălosu și Aristide cu fiii lor și nu mai știu cîtă dreptate i-am dat lui Birică, Ionul Glanetașului de dincoace de munți.

Și de unde nimeni n-avea încredere în acești Moromeți, ei au izbîndit.

De multe ori îmi amintesc întrebarea lui Marin Preda, după ce în prealabil mă studia prin ochelarii lui cu multe dioptrii: „Ce mai scrii, bă, Nilă?".

Gheorghe Suciu

Ecouri ale revoluției române de la 1848

Puține sînt țările cu care România, de-a lungul timpului, a avut atît de strînse relații așa cum le-a avut cu Franța. Începînd de la primii călători francezi care și-au purtat pașii prin acest colț al Europei, continuînd cu legăturile pe care unii domnitori români le-au avut cu această țară și ajungînd în epoca modernă, cînd continentul nostru era dominat de efortul națiunilor dornice de a-și înfăptui unitatea și independența, vom întîlni nenumărate mărturii ale acestor contacte, mărturii ce pot fi găsite cu ușurință în arhivele și bibliotecile celor două națiuni. Revoluția de la 1848 rămîne un moment de referință pentru interesul pe care presa, personalitățile politice și diplomația franceză l-au arătat față de evenimentele care au avut loc în țările române. Nu-i mai puțin adevărat că acest interes, constant și de durată, manifestat de Edgar Quinet, F. Colson, Paul Bataillard J.A. Vaillant, Armand Levy, Elias Regnault, Raffet etc. s-a concretizat prin participarea comună la evenimentele epocii, în elaborarea unor studii sociale și istorice sau, ca în cazul lui Raffet, publicarea unor volume cu un bogat material iconografic privind Principatele. Afinitățile spirituale existente între cele două națiuni, comunitatea de idei și aspirații, au făcut ca revoluționarii celor două popoare să se afle de aceeași parte a baricadei, atît cu arma cît și cu pana.

Presa franceză, cu deosebire periodicul **Le National**, în anii 1848—1849, a publicat foarte multe articole privitoare la revoluția din Italia, Austria, Franța, Polonia și, bineînțeles, interesante referiri la întîmplările care se petreceau în cele trei țări românești. Din Iași și București redacția ziarului a primit, pe lîngă textele trimișilor oficiali, nenumărate scrisori ale celor implicați în evenimente. Cele mai multe au fost publicate integral, așa cum s-a procedat și cu aceea care a văzut lumina tiparului în numărul din 19 aprilie 1848, semnată „un valah". Ea conține, printre altele, și următoarele rînduri: „Nu se știe în Franța care este regimul sub care trăiesc de mulți ani 8 milioane de oameni ce compun națiunea română și care, arbitrar împărțiți în valahi, moldoveni și transilvăneni, au păstrat totuși, sub stăpîni diverși, aceeași conștiință a drepturilor lor, aceeași credință a reînvierii în viitor a naționalității lor". Din capitala Moldovei, la finele lui martie 1848, unul dintre revoluționari, lucru subliniat încă din primele rînduri adresate ziarului francez prin cuvintele „ca martor ocular și totodată ca victimă a scenelor barbare care au avut loc în Moldova", după o descriere amplă a celor petrecute, — maltratările și arestările executate din ordinul domnitorului Mihai Sturza, starea de spirit din țară, intervenția străină etc., — solicită publicarea scrisorii sale. Ea a și apărut în numărul din 10 mai 1848, pentru ca „Europa să afle că în Moldova mai sînt încă oameni gata să se sacrifice pentru libertate". Amănunte de o autenticitate indiscutabilă, ce ne trimit cu gîndul la Nicolae Bălcescu, cuprinde și scrisoarea trimisă ziarului francez, la 11 iulie 1848, din București. După ce se face un istoric al celor întîmplate pînă la acea dată este menționată arestarea pictorului Negulici, a lui C.A. Rosetti și a fraților Golești, demonstrația „studenților de la Sf. Sava" împotriva teroarei dezlănțuite și panica în care se afla domnitorul Bibescu cînd Duhamel, reprezentantul guvernului țarist, a refuzat să-i acorde sfatul, deoarece țara este minată de revoluție". Autorul scrisorii vedea reușita revoluției numai în „unirea cu transilvănenii, moldovenii și bucovinenii" și în acest fel „forța se va mări repede și întreaga Românie se va ridica. Și dacă toată România se va ridica este de sperat ca popoarele care o înconjoară vor voi să împartă pericolul comun".

Aproape în fiecare număr al „Naționalului" găsim cîte ceva despre revoluția română. O corespondență din București vorbește despre înarmarea poporului. La sate așteptau arme 20 000 de voluntari care erau hotărîți „să se lupte pînă la capăt pentru libertățile țării, nici unul nu trebuie să supraviețuiască înfrîngerii noastre nici să se predea viu. Este proclamat trădător către patrie oricine nu va întrebuința fierul, focul și otrava împotriva dușmanului". Încercînd o evocare exactă a modului în care masele populare doreau să apere cuceririle revoluției în fața pericolului extern, un corespondent de presă trimite, la 26 septembrie 1848, un amplu articol, în care, printre altele, se spunea: „La București clopotele au sunat alarma fără încetare. Populația întreagă a ieșit în afara orașului pentru a se apăra. În același timp corpuri de voluntari și o mare de țărani alergau din toate părțile țării. Preoții cu crucea în mînă îi precedează în această cruciadă în numele libertății. Nu se poate picta tabloul acesta impunător pe care-l prezintă vecinătățile Bucureștiului în acest moment. Pericolul era în aer. Turcii înaintau din sud, armata țarului din nord".

Rapoartele consulilor Franței din Iași și București ca și a ambasadorilor Franței din principalele capitale ale Europei oferă bogate date despre revoluția română de la 1848. De cele mai multe ori la aceste rapoarte sînt anexate apeluri, broșuri, manifeste și scrisori originale ale participanților la revoluție. La 28 iulie 1848, de la Constantinopol, ambasadorul francez scria ministrului său de externe: „Am primit vizita lui Ion Ghica și trimit cererea acestuia ca să obțină și să trimită în Valahia, cu plată, diferite arme. Într-o scrisoare, din 13 iulie același an, pe care revoluționarul român o trimisese ambasadorului francez, se spunea: „Noi sîntem cu totul lipsiți de arme, guvernul francez poate să ne pună la dispoziție 20 000 de puști cu muniția respectivă și 100 de tunuri pe care le va plăti imediat guvernul valah". Un raport din 1 august 1848, trimis de consulul francez la București, după ce turcii trecuseră Dunărea cu intenția de a înlătura guvernul revoluționar, descrie modul în care mulțimea adunată pe Cîmpia Libertății „a proclamat Locotenența Principatului prin aceiași membri care compuseseră guvernul provizoriu, declarînd că poporul nu dorește alți șefi decît tot pe acei ce au cîștigat încrederea poporului și care s-au arătat demni de aceasta". Răspunsul trimis lui Soliman Pașa, „acoperit de douăzeci de mii de iscălituri", este apreciat de diplomat ca „fiind plin de demnitate și de moderație și este un expozeu veridic al cauzelor care au dus la revoluție". Unul din momentele dramatice ale revoluției se află descris, cu lux de amănunte, de către diplomatul francez din capitala Țării Românești, în raportul din 13 septembrie 1848, trimis ministrului său de externe. Este vorba de intrarea armatei turcești în București, al cărei traseu, încă de la Giurgiu fusese blocat de mii de oameni care făceau un zid cu corpurile lor împotriva celor veniți pentru represalii. În același document se face o relatare a luptei din dealul Spirei, unde corpul pompierilor s-a luptat „cu un curaj teribil", militarii români făcînd dovada unor „fapte eroice". De un interes aparte sînt documentele emanate de la ambasada Franței, în Rusia în anii 1848—1849, din ele reieșind atitudinea cabinetului rus condus de contele Nesselrode față de reușita revoluției în Țara Românească, despre „pericolul" ce emană pentru regimurile autocrate din principiile proclamate de guvernul provizoriu, legăturile revoluționarilor din cele trei țări românești, „serviciile" aduse de trupele de ocupație în Principate, intervenția generalului Lüders, cu 35 000 de ostași, în Transilvania și luptele duse în apropierea Sibiului cu armata generalului Bem și ulterior la Bistrița și Arad. Ocuparea Principatelor Române cu 90 000 de oameni este considerată de reprezentantul Franței la Petersburg „completamente anormală".

Comentînd cele ce se petreceau la 1848 în țările române, ambasadorul francez de la Viena, în raportul său din 17 iunie, făcea, în cunoștință de cauză, următoarele aprecieri: „Această mișcare română va juca un mare rol în reconstituirea estului Europei. O populație mai mult de 8 milioane locuitori, de origine latină, așezată pe un pămînt de o magnificiență și fertilitate recunoscută, care s-a menținut în mijlocul tuturor vicisitudinilor dezastruoase la care ea nu a încetat să fie pradă de la căderea imperiului roman și care totuși simte astăzi atîta forță vie ca să aspire la o reconstituire independentă, o asemenea populație este cu totul demnă de interes". De altfel, reprezentanții Franței, de cele mai multe ori în calitate de martori oculari, așa cum s-a întîmplat și cu căpitanul Sabatier, aflat în Principatele Române în timpul revoluției, au intuit exact că revoluționarii români doreau unirea și independența. Ultimul amintit admira la români „acest sentiment de naționalitate atît de viu", „această mîndrie a originei române care-i face pe patrioți să viseze la reconstituirea vechii Dacii".

D. Ivănescu

Gravitatea elegiei

Ca pentru mulți dintre liricii anilor '60, și în cazul lui Radu Cârneci se poate susține că poezia a luat-o înaintea poeticului, sensibilitatea spontană lăsîndu-se o lungă vreme în voia plăcerii de a se irosi, de a se exalta, fără motivația tiranică a unei „programări" doctrinare. Apariția acestei interogații grave asupra scrisului, cumulată unei penurii a resurselor de afect, scindează și permite, totodată, periodizarea creației multor poeți (se poate dovedi un asemenea moment de tranzitivitate la Nichita Stănescu, de pildă, cu cele „11 elegii", dar și la Ion Gheorghe, Florin Mugur, Petre Stoica, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Marin Sorescu și ceilalți), care își descoperă întîi subiectivitatea, mai apoi subiectul poetic. La Radu Cârneci, schimbarea aceasta, prin accentuarea autorității gîndirii poetice, se produce, cred, odată cu volumul **Banchetul** (1973), cînd sensibilitatea se instituționalizează, se acreditează cu prilejul unei intense expansiuni formale. Din acest moment, poetul se dăruie pasiunii semnificante, șlefuiește cu rîvnă de bijutier, aplecat peste lucrul asupra cuvintelor, asupra habitatului lor utopic. Odată acceptată această ipoteză, întrebarea firească este: care din cele două secțiuni astfel despărțite este mai rezistentă valoric, mai reprezentativă? Luînd în considerație punctul de vedere al autorului însuși, foarte parcimonios cu poemele începuturilor — ce se întind cale de opt volume, dacă am numărat bine, de la **Noi și soarele** (debut — 1963) pînă la **Oracol închis** (1971) — mai avantajoasă pentru sine este a doua parte a activității sale, masiv susținută în ultimele selecții, care mizează cu deosebire pe producția de după 1973. Dar, lucru știut, asemenea antologări de autor pot induce în eroare critica, prin scenografia lor combinatorie. Iată de ce va trebui să ne documentăm în ambele sensuri, încercînd să motivăm — eventual — trecerea de la un mod de discurs la altul.

Sub semnul unui vitalism regresiv, cu o notație aprigă, oțioasă, evocînd cu o fătuitate ce nu-i va da pace nici în viața de toate zilele, comunicația cu stihiile, începuturile poetice ale lui Radu Cârneci își asumă tradiționalismul ca pe o beatitudine incantatorie. Într-un poem oarecum emblematic, „Facerea" (intitulat inițial „Îndatorire de primăvară"), poetul dă o tentă vizionară acestei „rugi" nebuloase, închipuind instalarea în originar, în arhetipal: **„Șiroiam, înfloream, înfrunzeam, mă-ndumnezeiam! / În zori, lumea era gata de nuntă: / plecau din mine perechi de culori, perechi de sunete, / de miresme, de patimi superb legănîndu-se, / din mine intrau în marea ființă, perechi, / ca un sărut eram între cer și pămînt, / clopote dulce-aiurînd, clopote, clopote, clopote... // Dimineață eram vîrstă înaltă, domn / din domn, / lumină din lumină, din durere, / în jurul soarelui: aură, / în jurul lunii: cearcăn / îmi clătinam obosit duhul spre somn..."** Un ritualism decorativ cu „tainice oficieri", invocații zeiești sau ale strămoșilor, închinăciuni solare, proslăvirea roadelor, bocete, descîntece, procesiuni daciste, străbate poemele lui Radu Cârneci din această perioadă, elogiind civilizația patriarhală sau comuniunea cu o feminitate naturistă, aprigă, focoasă. Poetul nu pare a fi nici un moment în criză de pretexte lirice și, luîndu-și ca aliat o semeție de risipitor cu „uimirile" și „fărădenoptile", își temperează în caligrafii hieratice euforiile htoniste. Această supușenie a sentimentului, a teribilismului senzual la eleganța estetă își va face simțită prezența în volumul **Grădina în formă de vis** (1970), o colecție de sonete voluptuoase, în care timbrul brusc se cizelează, intră în zodia rafinamentului, dă în patima perfecțiunii formale. Gesticulația ceremonioasă va fi elementul de continuitate, dar aceasta se va îmbogăți în fast, preocupată a-și confecționa o seducție pe măsura triumfalității stihului. Motivele clasiciste cunosc o desfășurare imagistică în regie cerebrală, în buna tradiție a sonetului autohton, de la Pillat la Voiculescu.

Într-adevăr, odată cu volumul **Banchetul** și prima versiune a poetului liric-dramatic **Cîntarea cîntărilor**, poezia lui Radu Cârneci cunoaște o vădită regenerare, dacă nu o schimbare de direcție. Două mi se par calitățile esențiale ale acestei „voci a iubirii" ce se divulgă acum plenar. Prima se referă la dimensiunea vizionară conferită edenicei suspendări erotice și exorcizării de malefismul lumesc, poetul descoperindu-și resurse de provocare a lăuntricității, dar și o strategie a desfătării prin imagine, de o remarcabilă claritate invocativă. „Petrecerea", nunțirea imaculată a începutului, ca frică de a nu pierde preamultul unei clipe și oroare de contingențe, se află la discreția unei cosmicități absorbante, afișînd neîncetat triumful stereotipiei feerice a naturii. Proveniența livrescă a unor teme e bine acoperită în plastica asociativă, în feeria ritualului expresiv, cum se întîmplă și cu traducerea liberă, foarte modernă, de o mare muzicalitate și distincție a poemului **Cîntarea Cîntărilor** — o călătorie în dragoste, în care se face mai bine simțită nuanța eminesciană, observată și de alți comentatori, a scrisului lui Radu Cârneci. Imagistica specifică poetului contribuie neîndoielnic la noutatea interpretării celebrului text antic: „duhuri de aromé", „mi-e dragostea o stafie-n cetate", „alintă-mă în pajiști de alint", „înflorită-s eu de așteptări", „leagănă-mă-n ierburi, să-amețesc". Următorul moment de revivifiere la Radu Cârneci l-a adus volumul **Temerile lui Orfeu** (1978), adîncind reperele programatice conturate abia la începutul deceniului opt: **„Mereu supus închipuirii mele / o lume-mi fac și-o guvernez frumos: / neizbutindu-mi jocul cu mărgele / îmi fac din cîntec cer armonios"** — lasă a se înțelege remușcările asupra unui moment de descumpănire, dar și găsirea unui recurs favorabil, dătător de speranță. Fără să vină cu elemente șocante, dimpotrivă, căutînd discreția și „locul de taină", **Timpul judecător** (1982) completează fluxul liric al acestei a doua perioade, accentuînd o crepuscularitate calofilă: **„Pădure în toamnă: un cor de culori, / început de tristețe; / păsări se-ascund în vocile stinse, / cîinii pămîntului tac. // ... // Tu mai stai încă necuprinsă de fire / și topești mari visări; / nălucire, ți-o spun, toamna-i în noi / sărbătoare diurnă. // Te grăbește, frumoaso, înflorește acum, o, tîrzie plăcere! / fum vom fi, frunze în vînt, / legănare eternă..."** („Elegie"). Totuși cel mai extrem-doctrinar volum al poetului rămîne **Pasărea de cenușă** (1986), cu un ciclu intitulat „Turnul de fildeș sau o definire a frumosului și a creatorului de frumos gîndită de Poet și de prietenul său Criticul", de fapt un nou „banchet", de data aceasta în perechea **Poet-Critic**, înlocuind cuplul îndrăgostiților „la margine de timp". Evident, se vorbește despre condiția poeziei, despre descendența reflexivă a ei dintr-un Mare Cuget, despre „suferința" — ca bună conducătoare de adevăr, despre iubire („axul cerurilor toate") și alte asemenea concepte vehiculate și în ciclurile anterioare. Poetul este pradă unei anafectivități resemnate, de o imagistică temperată, construind simboluri studiate, de sugestie livrescă: **„pe gînd îmi crește-o iarbă argintie / din tot ce-a fost, din tot ce n-o să fie / spre-a fi mereu mai pur ca inorogul, / ci doar chemarea ta fiindu-mi drogul / de-a-mi re-ivi un sens în veșnicie / pe gînd îmi crește-o iarbă argintie..."** Interesant, în ideea unei poetici romantice, pe potriva temperamentului lui Radu Cârneci, este și dialogul „Poetul și Orbul Pe Vîrful cu Dor", închipuit „într-o frumusețe primordială, gravă", tulburată doar de un „vînt albastru, subțire, purtînd miresme și gust cosmic".

Fire neliniștită, fugoasă, depășind mereu letargia melancolică prin elanul exercițiului spiritual, Radu Cârneci și-a asigurat un loc cu totul distinct în lirica noastră.

Cristian Livescu

Sculpturi de Dinu Rădulescu

GOGA

Urmare din pag. 1

lumi explodează, nu ca să nimicească mai degrabă să se reverse lumină din lumină.

Este Goga cea mai puternică voce colectivă a unui popor, ajunsă la Cuvînt, este un poet al fluviilor subterane cum spunea un istoric străin ce după veacuri de curgere nevăzută pe dedesubt irup la suprafață mai vinoase și tumultuoase către marea cea mare.

La încrucișarea în borna vîrtej, vînzol în izvoarele celor trei Crișuri, unde ele una sunt acolo sub steaua polară la poalele Munților Apuseni, s-a retras să-și doarmă somnul de veac.

Drumul său este către Țara Moților, către acei strămoși ai neamului nostru rămași pe piscuri în sărăcia sfîntă a munților, ca și munțenii cei nebiruiți de nimeni, păstrătorii celor mai curate simțăminte a ceea ce Herodot spunea despre vitejia și virtutea strămoșilor noștri la modul superlativ.

Acum, la Ciucea, în crîngul sacru al acestui așezămînt, lîngă Bisericuța dintr-un lemn ieșită din evlavia mîinilor de lemnar ale lui Horia, au apărut lăcrămioarele, *clocoțeii* cum îi numea mama bătrînă, țăranca din Țara Moților.

Cu poeziile sale în straița aducerilor aminte, fie-ne îngăduit să batem la poarta de aur a eternității sale, odihnind pe acest pămînt, sfînt și el, al Patriei căreia i-a închinat viața și sufletul său în spiritul cuvîntului devenit istorie și în poporul român.

În casa în care n-aș ști prezentă poezia lui Goga, mi-ar fi teamă să înnoptez.

Supraviețuirea memoriei

Cu mulți ani în urmă, un cunoscut critic al nostru, Adrian Marino, care tocmai se-ntorsese de la Paris, ne mărturisea, într-o epistolă, că în capitala Franței face vîlvă un dramaturg de la Chișinău, Ion Druță. De-atunci, interesul nostru pentru acest scriitor a crescut necontenit. În România, Ion Druță a atras atenția teatrelor din Iași, Brașov și Craiova, revista **Teatrul** i-a publicat piesa **Doina**, iar **Luceafărul** cîteva nuvele, (ultima foarte recent, **Toiagul păstoriei**, în nr. 11, 12/1988). Însă apariția unei selecții din proza scriitorului (**Clopotnița**, Ed. Cartea Românească, 1988) constituie, într-un fel, consacrarea lui Ion Druță. Proaspăta ediție este îngrijită de Elena Siupiur și a fost realizată după volumele **De la verde pîn' la verde** (1982) și **Clopotnița** (1984), ambele ieșite de sub teasc la Ed. „Literatura artistică" din Chișinău. Ediția cuprinde douăsprezece povestiri, două nuvele și romanul care dă titlul volumului.

Indiscutabil, lectura prozelor lui Ion Druță este o revelație: ne aflăm în fața unui mare scriitor. Altminteri, la Chișinău, cunoscutul critic Mihai Cimpoi a realizat o monografie Ion Druță, semn al prețuirii de care se bucură. Opera sa este tradusă și apreciată atît în limbile republicilor sovietice, cît și în bulgară, germană și franceză. Care să fie motivele prestigiului mereu în creștere al creației lui Ion Druță?

O veritabilă explozie a geniului creator în cultura est-europeană a ultimelor decenii o constituie literatura de inspirație rurală sau trăgîndu-și direct sevele din spiritualitatea arhaică a popoarelor. E suficient să-i amintim pe Marin Preda, V. Rasputin sau Cinghiz Aitmatov. Ion Druță este un reprezentant strălucit al acestei originale direcții literare care a reușit să răzbată în universalitate. Autorul se trage direct din „mantaua" lui Ion Creangă (v. și nuvela **Horodiște**), dar fără nici o urmă de epigonism și acesta ni se pare a fi meritul său de căpătîi. Faptul se explică nu numai prin puternica originalitate a lui Ion Druță, ci și prin împrejurările istorice diferite în care au trăit și creat cei doi povestitori. Inefabilul armoniei, rezultat al umorului pur al humuleșteanului, deși încă răzbate cu discreție ca o boare de primăvară, a rămas îngropat undeva în lutul din adîncuri, fiindcă deasupra au bătut vînturile aspre ale istoriei moderne. **Clopotnița, Toiagul păstoriei** (neinclusă în volum), **Șoapte de nuc** ș.a. aduc acea alchimie specifică autorului între dulceața armoniei originare și veninul unei prăbușiri de proporții etnice, care dă un suflu atît de modern și de actual prozelor lui Ion Druță, sub masca unui tradiționalism **sui generis**. Experiența istorică a autorului are rădăcini similare cu aceea a lui Aitmatov din celebrul roman **O zi mai lungă decît veacul.** Nu e vorba de nici un soi de influență, ci de stări asemănătoare care generează fenomene asemănătoare. În definitiv, e ceva din drama dispariției unei umanități arhaice ca în **Moromeții** lui Marin Preda. Aitmatov a făcut-o zguduitoare prin scoaterea la lumină a legendei mankurților. Ce poate fi mai tragic decît fiul care și-a pierdut memoria strămoșilor și care aruncă, fără ezitare, săgeata ucigașă în pieptul mamei? Dintele necruțător al istoriei contemporane a supus unei amenințări viclene și dure, în numele „științei" și „ideilor", etnii și tradiții înfloritoare. A nu-ți cunoaște **trecutul**, rădăcinile echivalează cu dispariția, înseamnă a fi un mankurt. Spectrul acesta planează și asupra satului moldovean Căpriana din **Clopotnița.** Unul dintre bolnavii atinși de „amnezie" este directorul școlii, Nicolai Trofimovici, bizarul dușman al clopotniței lui Ștefan cel Mare și al profesorului de istorie Horia Holban. Pe dealul Căprianei se aciuase cîndva Daniil Sihastru, sfătuitorul voievodului, căzut, apoi, victimă hoardelor din stepele asiatice. Spre a-i păstra neștirbită memoria, Ștefan a pus să se ridice acolo o clopotniță. Fiecare clopotar adăuga slove de cronică pe un hrisov din piele de vițel. În sute de ani s-a îmbogățit hronicul, păstrîndu-se cu sfințenie. Dar vremurile s-au schimbat și **trecutul** nu mai pare a fi de trebuință. Istoricii au aflat totuși de hronic și vor să-l ia în stăpînire, însă căprienii n-au încredere și paginile zdrențuite circulă tainic din om în om, încît nici universitarul Ilarie Turcul și nici Horia Holban nu-i dau de urmă. Alunecarea din real în mit și simbol pe fondul unui umor care este numai al autorului, slujit de o frumoasă limbă, toate fac din Ion Druță un povestitor plin de farmec, vrednic de marea tradiție moldovenească.

În Căpriana, Horia Holban a ajuns predestinat de iubire și de istorie. În sat, stă sub amenințarea mediocrității și anonimatului, dar Clopotnița și hronicul dispărut nu-i dau liniște. Are de ales între **memoria** Clopotniței și teama de **omul fără memorie** care este directorul școlii care-și nutrește **uitarea** cu sticla și paharul ascunse în cele două „enciclopedii" din dulap. În timpul unei lecții despre Marea Revoluție Franceză, Horia Holban are revelația istoriei naționale și a satului Cărpineni și cei douăzeci și patru de copii îl ascultă vrăjiți. Este momentul decisiv care declanșează războiul cu cei fără memorie. Nicolai Trofimovici face rost de cuie și scînduri cu care vrea să acopere fața Clopotniței, s-o desfigureze. Însă, noaptea, mîini nevăzute desprind scîndurile pentru ca, a doua zi, treaba să se reia cu înverșunare. Horia Holban este supus unei anchete sub acuzația de sabotaj politic. Profesorul se-mbolnăvește, umblă prin spitale și, la întoarcere, găsește Clopotnița arsă. Fusese o dezlănțuire a stihiilor și Clopotnița atinsă de trăsnet a ars, fără ca nimeni să aibă curajul s-o salveze. Fetița Maria Moscalu, al cărei glas chemător păru să-l audă de departe profesorul, lasă însă să se-nțeleagă că incendiul a putut fi provocat. De aceea, nici un sătean și nici unul dintre cei douăzeci și patru de elevi n-au avut curajul să stingă prăpădul, el însuși simbolic. Acestea îl hotărăsc pe Horia Holban să rămînă în sat și să-și descopere menirea: „Abia acum, după ce-a ars Clopotnița, sosise ceasul scrierii unei cărți despre dînsa, și el era singurul care avea nu numai dreptul, ci și datoria de-a scrie acea carte". (p. 394). Dar îi lipsea hronicul. Îl va găsi la Simionel, lemnarul ciudat care ziua bătea scîndurile în clopotniță și noaptea le scotea din cuie. Memoria unui neam supraviețuiește — iată mesajul luminos, fără nimic tezist, al artei lui Ion Druță.

O capodoperă a nuvelisticii sale, **Toiagul păstoriei**, ridică „ideea" pînă la magia mitului. Păstorul lui Ion Druță pare a fi rupt din stînca Ceahlăului: „Era înalt și zdravăn cît un munte, căci de-acolo de la munte o fi coborît neamul lor pentru a se căpătui pe dealurile noastre". Dar acest cioban, descins din **Miorița, nu mai are oi.** Și totuși i-a rămas întreaga bogăție sufletească și noblețea chipului. Casa lui e izolată, undeva pe vîrful dealului. Deși nimeni nu i-a văzut oile, în ograda lui toate se petrec ca și cum le-ar avea, de la cîntecul din fluier și pînă la bunăstarea senină. E admirat sau clevetit. E substitutul și mai cuprinzător, și mai arhaic al Clopotniței lui Ștefan cel Mare. **Uitucii** văd în el un dușman de clasă, un chiabur. Autoritățile și necunoscătorii se miră că, în „bunăstarea" lui, nu-și plătește dările către stat. Va fi trimis la ocnă, cu un „Bine" pe buze, tăcut și neînfrînt ca un alt Zahei Orbul, eroul lui V. Voiculescu. Pe locul casei ciobanului s-a ridicat clădirea de piatră, arătoasă, a colhozului și, în locul fluierului, au început să zbîrnîie telefoanele. Întors de la mină, ciobanul și-a făcut o altă casă, nu după arhitectura cea nouă, ci la fel de modestă ca prima, pe celălalt deal. Nu mai avea oi, dar omul trăia mai departe ca și cum le-ar fi avut. „Jeluirile celea ale lui din pragul casei l-au dat de gol, căci vecinii de azi nu mai sînt ei vecinii de altădată. Se zice că au fost imprimate pe bandă de magnetofon tînguirile fluierului cela, duse la Chișinău și supuse unei analize meticuloase de către computerele cele mai sofisticate, care, se zice, descifrează lumea sunetelor și o așterne în lumea cuvintelor, de-ți vine să te crucești. Pînă la urmă s-a stabilit în mod științific că în toate frămîntările celea ale fluierului era vorba de niște mioare. „Hotărît că avea oi. Nimeni nu știa de unde le-o luat și unde le ține..." Rămas singur pe lume, ciobanul va muri bătrîn și bolnav și mormîntul îi va fi o moviliță de pămînt la marginea cimitirului, care moviliță, în lipsa urmașilor, va fi într-o zi nivelată, căci nimeni n-a venit „să se declare moștenitorul fluierului cela din vîrful dealului". Apoi a sosit o primăvară tîrzie, după o iarnă grea, și lumea s-a adunat la cimitir pentru „marele praznic al pomenirii morților". Nu era „nici o palmă de pămînt uscat, nici o tufă de iarbă, ca să te poți așeza omenește, pentru a închina un pahar de sufletul celor duși". Minune însă, undeva la margine, unde fusese mormîntul ciobanului, pe locul acela era „singurul strop de verde în tot cimitirul și se crucea lumea întrebîndu-se cine-o semănat-o". Era iarbă de munte și oamenii au bănuit că mocanul o fi uitat niscai semințe prin buzunare. E în acest „strop verde" puterea **reamintirii**, semn că duhul unui neam oricînd poate renaște. Ceva din personanța lui L. Blaga. **Toiagul păstoriei** este un minunat poem al nemuririi sufletului mioritic, iar autorul, Ion Druță, una din marile conștiințe ale vremii sale.

Theodor Codreanu

POŞTA REDACŢIEI

TOPOR VASILE, Vaslui (25 ani) : Abia acum citesc cele 14 texte trimise prin decembrie. Publicăm alăturat citeva, fără comentarii. Aşteptăm un nou grupaj.

CORNELIU VASILE, Caracal : Formula pentru care aţi optat prezintă destule riscuri (in special pe acela al discursivităţii) ; prefer textele ceva mai dense (**Livrescă** şi **Impresionism**). Oricum, mesajul m-a bucurat, vă aşteptăm atit cu versuri cit şi cu proză (conform „cărţii de vizită", aţi depăşit cadrul Poştei redacţiei).

IOAN CRISTIAN, Mediaş : Texte corecte din toate punctele de vedere, dar prea măsurate, neutre, inexpresive. Mai convingătoare pare a fi **Iubirea de ţară** (finalul, explicativ şi inutil, l-am eliminat) : **„Ciţiva copaci şi o pasăre fără somn / un limpede izvor răstignit / prin rădăcinile ierbii / şi cintecul indepărtat de noapte / al greierilor. / Cade lumina pe dealuri / şi nici un cuvint / nici o boare / numai pămintul somnului / odihnind aceiaşi părinţi"** (ca vers penultim ar fi fost mai bine „numai somnul bun al pămintului").

DANIELA SIMIONESCU, Bucureşti : Pentru **Cenaclu** treceţi pe la redacţie, cu un telefon prealabil (M. Ungheanu). In rest, cinstea de a vă fi „descoperit" şi debutat revine lui Ion Lotreanu şi Ion Gheorghe, vom publica aşadar separat. Felicitări.

GH. TICUŢĂ, BERCEA, Argeş : Autorul unui volum de versuri tipărit (fie şi la „Litera") n-are voie să scrie „ducem-aş" (corect : **duce-m-aş**). Multe preţiozităţi (**„se inlumină / in zbaterea de acvilă a privirii / peste-al nemărginirii purpuriu", „Prelung, cintecul cocoşului / infipt in cornul de aur al timpului", „trupul meu / privit printr-un benoclu (?) invers intors** (chiar aşa ? şi „invers" şi „intors" ? — n.n.) **/ unduie"** ş.a.m.d.) Chiar şi **Reportaj cu ţărani** incepe in acelaşi stil (**„Povestea / nu-şi are in efemer inceputul"**), pentru a continua insă bine (mai puţin **„unduind in concertul de harpe / al serii"** — artificiul, deşi sugestiv, aruncind un aer de inautenticitate asupra tabloului) : **„Din mijloc aplecaţi / peste glie / semne de intrebare / in continuă dezordine, / in lungul şi latul bărăganelor, / pină-n tirziul / cind unduind in concertul de harpe / al serii / lanurile-i mină spre sat / asfinţindu-i ca pe o salbă de dropii"**. Un alt artificiu (poetic) notabil : **„luna / călărind / ca-ntr-un teatru de umbre, / tristeţea fintinii ce-şi cumpăne ciutura"** (in **Cosaşii** ; s-ar putea ca aceasta să fie marca dv. personală, considerarea manieristă, chiar „gongorică" a temelor tratate pină acum in general frust sau „sincer"). Dealtfel iată, acum văd, in altă poezie vă şi explicaţi : **„Eufemismele-s un scut / in dorul căruia mă sufocă / sentimentele neajunse-n cuvint, / unde să-şi moaie penele / ca-ntr-o călimară ce dă-n clocot / cind pasărea poemului incă e tristă / pe oul din care lumina zborului / mă va-nvălui / totuşi / intr-un tirziu"**. Pe dv. vă „sufocă sentimentele", pe noi acest interminabil lanţ de figuri — nu vă daţi seama cit de lungă e fraza şi cum impiedică ea respiraţia ? In particular, nu sint de acord că **„Ariadna nu mai există"**, nici că labirintul ar fi o fatalitate.

LUPU ODETA-MARIA, Cluj-Napoca (19 ani) : Iată un **Cintec** : **„Să intinzi mina pină la soare / Şi soarele va ingheţa. / Să intinzi mina pină la lună / Şi luna va erupe virtos. / Să cinţi cu degetele pe stele / Şi ele se vor ineca lent"** etc. Ce-aveţi cu bietele corpuri cereşti ?! V-aţi intrebat — oare de unde şi de ce asemenea dorinţe (şi altele, ca de pildă **„Pe-acoperiş mă chinuiesc să caut / Pisici tăiate, fără urme"**, ori defularea din **La noapte va muri oraşul** : **„Luminile s-au stins in zare / Şi totul pare liniştit, / Atit de surdă e-o chemare / care de ani a amuţit. / /Azi, noaptea e de ciocolată / Ori poate vinul s-a-năcrit / Şi oarbă geme lumea toată ; / Seninul — verde, tăvălit. / / La noapte va muri oraşul / Orbitele ii vor plezni / Iar bezna luată cu făraşul / Va tăinui ce va veni"**) ? Dacă vă hotăriţi să „intindeţi mina", comunicaţi-ne şi nouă ce se intimplă cu soarele, luna, stelele, inclusiv pisicile şi oraşul. Prozele par interesante, le-am transmis rubricii **Post-Restant**.

L.I. DOBRE, Piteşti : Cu atit mai mult cind **e patriotică**, „poiezia" trebuie să fie **poezie**. („Am să vă trimit două texte dactilografiate (,) singurele pe care le posed (?) astfel, cu poiezie patriotică" ; e drept, termenul derivă din gr. **poïein** = a face, dar nu cred că dv. l-aţi folosit in sens etimologic). Totuşi, deşi nu se remarcă prin nimic deosebit, cele două texte „patriotice" sint onorabile, ceea ce nu e puţin lucru. Aş mai dori să-mi clarificaţi o nedumerire : v-aţi adresat Poştei redacţiei pentru că aţi „auzit că revista incurajează tinerii", şi totuşi textele abundă in „tinguiri", „bătrineţe", „dureri de-a valma / care foşnesc in trupul sec şi gol", „uitări", „trist trecut" etc., iar stilul este oarecum vetust. Care-i adevărul, sint trucate poeziile sau virsta ?

TUDOR ION PAVEL, Argeş : „Tov. responsabil Deoarece n-am unde să le dactilografiez imi răspundeţi d-vs nu numai la versuri ci şi la proză Adresa mea:". Tov. Pavel, deoarece sint mai multe zeci de pagini caiet format mare scrise compact de sus pină jos („amintiri" pentru toţi tov-ii profesori şi tov-ele profesoare, prieteni, prietene ş.a., cugetări, parabole, urări etc.) vă comunic in logica „d-vs", că in curind vine vara. Faceţi totuşi un efort de selecţie şi trimiteţi proza la **Post restant**, iar din ceea ce consideraţi a fi poezie alegeţi ce vi se pare mai bun, pentru că talent aveţi dar e ca un şuvoi care duce cu el de toate, inclusiv ce nu trebuie. Pentru incurajare reproduc **Doi inşi** : **„Unul a făcut cu mina linii prin zare murdărindu-i zarea celuilalt, apoi şi-a bătut palmele incepind să ridă mulţumit.**

Celălalt a incercat să zică ceva, zarea avea unele găuri şi el trebuia să-şi schimbe poziţia mereu pentru a vedea in resturi de zare.

Primul i-a mototolit zarea şi i-a băgat-o sub braţ".

Cum vedeţi, m-am conformat.

GEORGE V. SEVERIN, Bucureşti : Adresaţi-vă revistei **Urzica**.

* * *

Incerc să-mi cint cintecul
Şi trec
Printre aceste frunzişuri luminate,
Aceste zile.
In fiecare april sinuoase femei
Imi traversau viaţa, făcind cerul
Să se rupă de pămint
Ca lumina de sunet.
Fiecare dragoste s-a făcut diamant,
Fiecare umilinţă un fruct —
Aş putea să mă pierd
De nu mi-ar rămine umbra
Ruşinată de goliciune.

* * *

Păsări taie toamna
Fişiind prin lumina rece
Ca un călcii dezgolit. Se aud:
Florile scuturindu-se pe un peron,
Vintul de sud.

* * *

Asculţi. Parcă se prelinge un gheţar,
Feţele reci.
Aş vrea să-ţi spun despre dragoste
Increzător ca un soldat ochit in joacă
De puşca pe care o lustruieşte zilnic.
Dinspre ochii tăi se strigă tăcerea
Aş vrea să-ţi spun totul despre toamnă
Migraţii şi trandafiri.
Cad frunzele.
Ochii tăi işi ţipă culoarea.

Vasile Topor

IOSIF BERARU, Cluj-Napoca : Incă vreo 35 (!) de plicuri conţinind citeva sute de notaţii a — probabil — aproape tot ce vă trece prin minte. Am avut mazochismul crincen de a le citi integral, ceea ce promit să nu se mai repete. Pentru că altfel riscăm să recomandăm cititorilor titluri ca **Zilnica zi, Zimbiţi a gindi** etc., ori să-i virim cu de-a sila in morişca **Reverberării** dv **„Nu m-am uscat / bine de-un tremur / şi-n alt tremur / lunecat mă cutremur / de cel plecat...** Faptul că in răspunsurile precedente v-am menajat nu vă indreptăţeşte la atari abuzuri, cu atit mai mult cu cit nu se zăreşte vreun semn de evoluţie ; dimpotrivă.

ADRIAN MANOLACHE, Bucureşti : Versuri caracteristice : **„Gem trist tăceri..."**, **„Mi-am vopsit ochii verzi... in negru / Şi i-am intors către mine"**, **„Din oase de strămoşi cresc zile noi / Şi zbor de pasăre pe strune (...) Din oase de strămoşi rodesc prieteni"** (?!!!), **„Noaptea-n stelată /** cezura nu ne aparţine — n.n.) **/ cu colţi de rai / uitată de lume / acolo-n Haway** (in fond, de ce nu ? — id.), **„Dacă iţi vei răvăşi organele / in picioare de anotimp nerodit"** (?!) .. **„Doar atunci vei putea merge cu fruntea sus / in faţa soarelui"** (straniu silogism !). Mai sint şi altele de acelaşi tip ori chiar şi mai şi, incit am prefera să vă citim „careurile" din **Rebus**.

Gabriela Negreanu

E.M. CIORAN

Confesiune în... raccourci

eu nu pot să scriu decit intr-o stare explozivă, de infrigurare şi crispare, intr-o uluire transformată in frenezie, intr-un climat de răfuială sau de invective care să inlocuiască palmele şi loviturile. Aceasta incepe de obicei astfel : mai intii, o uşoară tremurare care devine din ce in ce mai puternică, ca după o insultă primită fără să răspunzi. Expresia merită replică tardivă, dar atunci agresiunea diferă : scriu pentru că n-am realizat actul, pentru a evita o criză. Expresia este o uşurare, o revanşă indirectă a aceluia care nu poate să digere o ruşine şi care se revoltă, **in cuvinte**, impotriva semenilor şi a sa. Indignarea nu este o atitudine morală ci literară, ea este insuşi resortul inspiraţiei.

Şi inţelepciunea ? Ea este in mod precis opusul. Inţeleptul din noi ne ruinează toate elanurile, este sabotorul care ne diminuează şi ne paralizează, care pindeşte nebunul din noi pentru a-l calma şi a-l compromite, pentru a-l dezonora.

Inspiraţia ? Un dezechilibru brusc, voluptatea fără nume de-a te afirma sau de-a te distruge. Eu n-am scris un singur rind la temperatura mea normală. Şi totuşi, de-a lungul atitor ani m-am considerat singurul individ scutit de vicii.

Acest orgoliu mi-a fost benefic : mi-a permis să scriu. Am incetat, practic, să mai scriu din momentul in care, delirul meu stingindu-se, am devenit victima unei modestii pernicioase, funestă pentru această febrilitate care emană intuiţii şi adevăruri.

Eu nu pot să produc decit dacă, simţul ridicolului dispărindu-mi brusc, mă consider inceputul şi sfirşitul. A scrie este o provocare, o privire fericit falsă a realităţii care ne plasează **peste** ceea ce există şi peste ceea ce mi se pare a fi. A-l concura pe Dumnezeu chiar a-l depăşi prin unica virtute a limbajului — aceasta este fapta scriitorului, specimen ambiguu, zbuciumat şi infatuat care, ieşit din condiţia sa naturală, se lasă purtat de un vertij superb, mereu deconcertant, uneori odios. Nimic mai mizerabil decit cuvintul ! Şi totuşi numai prin el te ridici la senzaţia de fericire, la o inălţare ultimă, unde eşti complet singur, fără cel mai mic sentiment de agresiune. Supremul atins prin vocabulă, prin insuşi simbolul fragilităţii ! Se poate atinge, de asemenea, fapt curios, şi prin ironie, cu condiţia ca aceasta, impingind la limită opera sa de demolare, să dea invers fiori dumnezeieşti. Cuvintele ca agenţi ai unui extaz răsturnat... Tot ceea ce este veritabil intens ţine de paradis şi de infern, cu acea diferenţă că pe primul nu putem decit să-l intrezărim, in timp ce pe-al doilea avem şansa să-l percepem, ba, mai mult, cum scriitorul deţine privilegiul exclusiv, putem să ne debarasăm de pericolele lui. Fără facultatea de a scrie, mă intreb ce-aş fi devenit. Scrisul inseamnă a scăpa de remuşcări şi răzbunări, inseamnă a-ţi vomita secretele. Scriitorul este un viciat care işi foloseşte ficţiunile, ce sint cuvinte, pentru a se vindeca.

De cite tulburări, de cite accese sinistre n-am scăpat prin aceste remedii insubstanţiale. Scrisul este un viciu de care te poţi plictisi. De fapt eu scriu din ce in ce mai puţin şi voi termina prin a nu mai scrie deloc, pentru că nu mai găsesc nici cel mai mic farmec acestei lupte cu alţi şi cu mine insumi.

Cind abordezi un subiect, oricare ar fi el, simţi un sentiment de plenitudine insoţit de un ce arogant. Şi mai straniu incă, simţi acea senzaţie de superioritate cind evoci o figură pe care o admiri. In mijlocul unei fraze, cu ce uşurinţă te crezi centrul lumii ! Scrisul şi veneraţia nu merg impreună ; vrei sau nu vrei, a vorbi despre Dumnezeu, inseamnă a-l privi **de sus.**

Scrisul este revanşa şi răspunsul omului la Creaţia Inchisă.

(Din **Exercices D'admiration**, „**Gallimard**", Paris, 1986)

In româneşte de
Dorel Filipescu

REMEMORĂRI

Delicată reverenţă

mi-l imaginez vag deşi am zeci de desene reprezentind profilul Domniei Sale. Abstras, atent, plictisit, notoriu, circumspect, fin...

Ce măreţie de cerb siguratic. Existenţa lui sfidează expectativa noastră şi ne bucură. Anii pe care ii poartă sint uşori.

E de o virstă cu mama. Şi mama mea e tinără. Atit de tinără incit mă suportă incă. Şi Dinsul se numeşte **Corneliu Baba** şi, după cum ne informează dicţionarele de specialitate din lume, e născut la Craiova.

Există, in realitate, acest personaj fantomatic şi trist ?

Amărăciunea veacului pe care l-a străbătut ca un şcolar miop şi fără certificate doveditoare l-o fi asimilat pe deplin ? Nu ştiu. Nu voi şti niciodată...

Corneliu Baba trăieşte printre noi bucurindu-ne cu uitarea umbrelor ţinind ţărani ocrotiţi de salcimi, pe chiar doamna ţăranului ocrotită de salcim, şi pe noi toţi, ceilalţi, zgiindu-ne la frumuseţea şi liniştea ce transpare din scurta lor **odihnă**.

Nu l-am văzut niciodată şi e mai bine aşa. Nu l-am văzut niciodată şi, dacă l-aş fi văzut, in repeziciunea clipei, i-aş fi sărutat mina cu ajutorul căreia, şi nu numai prin ea, reinvie in noi umilinţa privitorilor.

Cred că e inalt, uşor abstras, ochelarist, uşor ultimul, uşor mahmur, uşor plictisit, uşor cerb, uşor invidiat. Ce mai contează ?

Am auzit că ţine un jurnal. Să fie Jurnalul mai interesant decit maestrul ? Nu ştiu. Nu l-am văzut niciodată. Alura sa acoperind teritorii de culoare şi lumină a desprimăvărat multe miriştii rămase in amintirea picturii. A picturii noastre, de la noi, şi de azi.

Prietenul meu, poetul Gheorghe Tomozei, spunea despre dinsul, acum citeva nopţi, că reprezintă refuzul morţii şi insingurării noastre.

Corneliu Baba pictează in culori ingropate sau desgropate din fum şi uitare, desenează ţăranii vizibili şi ii reinvie indrăgostiţi şi trişti sub salcimi. Şi mai desenează ingeri negri şi ne umileşte cu calmul aburului său inexplicabil.

Nu l-am văzut niciodată. Nu am nici un desen de-al Domniei Sale.

Decit un album, o amintire fotografică, un regret, un suspin.

Acum, cind subţirimea celor născuţi odată cu mama devine mai diafană, şi cind noi trebuie să inţelegem că pictura română s-a făcut şi pe temelii de recluziune acceptată, şi cind maestrul se răsfaţă inaintea mea, permiteţi-mi să mi-l imaginez.

Inalt, clorotic, absent, magnific, conciliant, neutru, neinţeles, simplu, urit de mulţi, răpus de singurătate, umblă prin curticica din faţa atelierului şi se miră cum de mai infloresc pomii.

Ştiu că o să-mi fac mulţi duşmani. Ştiu că o droaie de pictori desenind cu stinga şi semnind cu dreapta mă vor injura de mama focului oripilaţi de aceste speculaţii...

Fie ! Daţi-mi un singur desen semnat Baba (o inedită de Bacovia) şi in rest... la război ca la război. Dar **Jurnalul** ? Micul sau marele său **Jurnal** lăsat celor ce vin e oare destul de explicit pentru a inţelege cine a fost **Corneliu Baba** ? De fapt, cine **este** !

Stimate maestre, in uitarea acestei nopţi ascunsă de Macedonski sub aripa unei privighetori surde, vă rog, lăsaţi-mi testamentar, una din paletele Dv. s-o folosesc in loc de perină.

Voi şti să mă prefac că dorm cu ceafa ostenită pe suprafaţa ei ca un veritabil nepot sau fiu de ţăran sub un salcim uitat in cimp de harnicii tăietori. Fie !

Atit in noaptea care nu mai trece şi se adaugă zilei de ieri. Ascult cum plinge privighetoarea.

Avem un **Corneliu Baba**.

Cum aş fi dorit să-l cunosc pe Arghezi...

Mircea Micu

P.S. Titlu dat de prietenul meu Ştefan Mihăilescu.

CUMPĂNĂ

Aşchii

Oameni şi cuvinte. Fumul de ţigară scumpă dar şi ieftină ghilotinează aerul de deasupra capetelor, sub candelabru, şi lucrează in diversele piepturi, lucrează bine, lucrează incet şi răbdător, inefabil şi hotărit ca tot ce este implacabil. Şi căţelul cel sprinten, cu părul scurt, negru şi lucios se invirteşte inteligent in jurul stăpinului său, in jurul scaunului stăpinului său. Zexe, de la altă masă, urmăreşte, cu inverşunare şi tandreţe, traiectoria micului patruped. Şi-a terminat porţia şi acum utilizează un şervețel de masă. Cu gesturi experte. A avut in tocăniţă şi un os modest pe care l-a inghiţit din nebăgare de seamă. Uitase incidentul, mai ales că citise mai inainte un articol dintr-o revistă de specialitate despre rolul impurităţilor in procesele intime ale materiei. Dacă mai avea osciorul, ar fi putut atrage atenţia căţelului de rasă (?). Zexe suferea vizibil. (Da, Zexe era faimos pentru grija cu care impacheta oase in şervetele. Colegii ii cunoşteau patima, se arătau a fi de acord cu ea şi-i infăşurau in hirtie toate resturile lor de mincare. Temutul Zexe cunoscuse mai indeaproape pe Verva Strapontina şi datorită inclinaţiei lui către rasa ciinească. Se intimplase, cu citeva luni de zile in urmă, in periculoasa lună a zeului Marte, să mănince la aceeaşi masă cu Verva. Verva era destul de trecută, dar ştia să fie tăcută şi distantă. Suferea de rinichi sau de altceva foarte important şi nu reuşea niciodată să termine felul doi. Observind vocaţia nevinovată a lui Zexe, avea grijă, chiar dacă sosea mai devreme la masă, să-i păstreze ceva. Din afecţiune pentru afecţiunea lui Zexe, cantitatea rămasă in farfuria Vervei sporea discret şi acest fapt nu putea să-i scape atentului Zexe). Acum un an şi ceva, pe la orele zece seara, in dreptul celor şapte statui, ne spune, mie şi lui Hauben : „Vreau să vă arăt un cap frumos, voi nu ştiţi, mă, ce inseamnă un cap frumos. Veniţi cu mine să-l vedeţi, vă invit. Am cotit două, trei străzi. Zexe s-a oprit in faţa unei vile oarecare. A pipăit gardul : „Aici era, aici trebuie să fie". Un ciine lup, corcitură, s-a neliniştit şi a inceput să miriie. Zexe a intrat in vorbă cu el. Ciinele s-a repezit in fugă de-a lungul gardului miriind şi mai sălbatic, fără să latre. „Unde-i spărtura, Zexe ?", „P-aici trebuie să fie, p-aici trebuie să fie !" declama Zexe. Am studiat cu răbdare, in miriiturile ciinelui, fiecare pas al gardului, de sus pină jos. Avea proptele de ciment şi plasă groasă de sirmă cu ochiuri romboidale. Latura rombului părea să fie de cel mult cinci centimetri. Gardul era intact. Nu putea fi detectată nici surpriza unei proaspete reparaţii. Plasa nu avea defecte. „Unde-i cap frumos, Zexe?". Era ceva lumină de la un bec mediocru proţăpit pe un stilp. Zexe era dezamăgit şi dezumflat. Părea brusc mai puţin gras : „Chiar azi cind am venit de la servici, l-am salutat pe cap frumos. Aici era. Nu ştiu ce s-o fi intimplat". „Lasă, Zexe, spectacolul s-a terminat, hai să mergem" !

După citeva săptămini, nimerindu-ne la aceeaşi masă şi cu Hauben am comentat intimplarea din seara respectivă. Zexe a inceput să ridă vibrind tot, ca un cărăbuş sau ca orice alt gindac surprins sub o frunză de stiletul unei raze solare : „Nu era strada, nu era strada, v-am dus in altă parte, ha, ha, ha, hi, hi, ce... eram prost ? hi, hi, hi, zi şi tu, Hauben, că tu eşti mai important !". „Eşti infantil !" ii spuse, calm, Hauben. L-am privit mai atent pe temutul Zexe. L-am privit, pe rind, fruntea, urechile, nasul, ochii şi l-am proiectat după grilajul căutat in seara cu pricina. Mincasem o tocăniţă tradiţională şi Zexe era fascinat de un os modest dar bogat in zgirciturI, rămas in farfuria mea. Hauben mincase ceva mai devreme.

George Alboiu

INTILNIRI CU CITITORII

● **Luni, 23 mai, ora 15,00, la sediul BIBLIOTECII MUNICIPALE „MIHAIL SADOVEANU" din Bucureşti, a avut loc o masă rotundă pe teme de literatură română contemporană.**

Au participat Florin Costinescu, Dumitru M. Ion, Platon Pardău şi Mihai Ungheanu.

Participanţii au pus intrebări, iar poeţii prezenţi au citit din versurile lor. Intilnirea s-a desfăşurat in prezenţa directorului bibliotecii, Ion Hulea.

● **Cenaclul „Mihai Eminescu" al Casei de cultură din Huşi a organizat, la 20 mai, ora 19, la sediul Casei de cultură, dezbaterea cu tema „Literatura română actuală — proiecte şi realizări majore". Au luat cuvintul E. Pascal, directorul Casei de cultură Huşi, Th. Codreanu, conducătorul cenaclului, precum şi Ion Gheorghe Pricop, Avram D. Tudosie, Val Furtună — profesori, membri ai cenaclurilor. Din partea revistei Luceafărul, a participat Nicolae Georgescu.**

Simbătă 21 mai a.c. ora 11 a avut loc, in amfiteatrul Liceului „Cuza Vodă" din Huşi, o intilnire a elevilor şi cadrelor didactice cu reprezentanţii revistei Luceafărul, discutindu-se despre programul revistei şi apropiata sărbătorire a 30 de ani de la infiinţarea ei. Cu acest prilej a fost lansată şi cartea de versuri „Săgetarea cerbului" de Ion Iancu Lefter.

CONFABULE

* * *

Arta veche europeană
un bătrin care citeşte o inceţoşată
şi sfintă carte
o femeie cu umbrelă verde deasupra capului
priveşte de sub lună
un copil slab şi transparent
cu un măr alături
ride
o pădure de miini intinse
cu palmele răsturnate spre cer
frunze care cintă toamna
şi umbra ta prelungă
mai frumoasă decit oricînd
acoperindu-mă.

Iulian Neacşu

JAMES CLAVELL

SHOGUN

SFÎRŞITUL LUI MARIKO

Promisiunea lui Ishido de a o lăsa pe Mariko să plece din castel impreună cu doamnele lui Toranaga o fost o minciună. In noaptea respectivă a pus la cale un atac al banditilor ninja, cei mai detestaţi din impărăţie, spre a o captura pe Mariko.

Datorită priceperii şi curajului lui Blackthorne capturarea nu izbuteşte, dar Mariko moare in timpul atacului.

bineinţeles, doamnă Maeda. De ce am ţine pe cineva impotriva voinţei lui ? Ce sintem noi, temniceri? Bineinţeles că nu ! Dacă ospitalitatea moştenitorului vă ofensează atit de mult incit doriţi să plecaţi, atunci plecaţi, deşi nu văd cum aveţi de gind să călătoriţi patru sute de ri spre casă şi alte patru sute inapoi.

— Vă rog să... să mă scuzaţi... ospitalitatea moştenitorului nu e o ofen...

Ishido o intrerupse cu răceală :

— Dacă doriţi să plecaţi, faceţi, pe cale normală, o cerere de permis. O să dureze o zi sau cam aşa ceva, dar ne vom ingriji ca să porniţi in siguranţă la drum. Se adresă către celelalte femei: Poate să facă cerere orice doamnă, orice samurai. Am spus mai-nainte, e o prostie să plecaţi pentru şaptesprezece zile, e jignitor să luaţi in deridere ospitalitatea moştenitorului, ospitalitatea doamnei Ochiba şi ospitalitatea regenţilor... — işi intoarse privirea necruţătoare spre Mariko — sau să-i presaţi cu ameninţări de seppuku, pe care o doamnă ar trebui să-l facă intr-un loc retras şi nu ca un spectacol public, plin de trufie. Neh ? Eu nu caut moartea femeilor, ci doar a duşmanilor moştenitorului, dar, dacă femeile sint duşmani pe faţă, atunci am să scuip curind şi pe cadavrele lor.

Ishido se intoarse pe călcîie, strigă un ordin către samuraii in gri şi plecă. Imediat căpitanii repetară ordinul şi toţi samuraii in gri incepură să se incoloneze şi să plece de la poartă cu excepţia citorva, rămaşi, in chip simbolic, in cinstea samurailor in maro.

— Doamnă, spuse Yabu răguşit, ştergindu-şi iar palmele umede şi cu un gust amar de vomă in gură din cauza neimplinirii. Doamnă, acum s-a terminat. Aţi... aţi ciştigat. Aţi ciştigat.

— Da... da, spuse ea.

Miinile-i fără vlagă căutau legăturile şnurului alb. Chimmoko inaintă, desfăcu nodurile şi luă pătura albă, apoi părăsi pătratul de purpură. Toată lumea o privea pe Mariko, aşteptind să vadă dacă poate să plece.

Mariko incercă să se ridice in picioare. Nu izbuti. Incercă a doua oară. Din nou nu reuşi. Sub un impuls, Kiri se mişcă s-o ajute, dar Yabu clătină din cap şi spuse :

— Nu, e privilegiul ei.

Kiri se aşeză la loc abia respirind.

Lingă poartă, Blackthorne era incă tulburat de bucuria-i fără margini pentru izbinda ei şi-şi aminti cum şi propria lui voinţă se incordase la limită in noaptea aceea, cind fusese la un pas de seppuku, cind trebuise să se ridice in picioare ca un bărbat, să meargă spre casă ca un bărbat, nesprijinit, iar apoi a devenit samurai. O privi şi el, dispreţuind necesitatea acestui curaj, totuşi, inţelegindu-l şi preţuindu-l chiar.

Ii văzu miinile indreptindu-se din nou spre cuvertura purpurie şi impingind iar, dar de data asta, cu un efort, Mariko se ridică. Se clătină şi aproape căzu, apoi picioarele-i porniră şi, incet, impleticit, străbătu pătratul purpuriu, păşind fără vlagă spre uşa principală. Blackthorne hotări că ea făcuse destul, indurase destul, dovedise destul, aşa că inaintă, o prinse in braţe şi o ridică exact cind işi pierdea cunoştinţa.

Pentru o clipă, rămase acolo in arenă, singur, mindru că era singur şi că el hotărise. Ea zăcea in braţele lui ca o păpuşă sfărimată. Apoi o duse inăuntru şi nimeni nu se mişcă, nici nu i se aşeză in cale.

Cerul se luminase de ziuă. Servitorii ii făcură semn şi-l ajutară să iasă din camera spaţioasă, străjile lui mergind in faţă, ceilalţi urmindu-l. Coboriră scările şi ieşiră in curtea exterioară. Un palanchin cu mai multe gărzi aştepta. Urcă in el plin de recunoştinţă. La un ordin din partea căpitanului uniformelor gri, hamalii ridicară palanchinul şi, cu gărzile roind in jurul lui protector, se alăturară procesiunii de lectici, doamne şi samurai ce mergeau pe jos, pe drumul ce şerpuia prin labirintul de alei către ieşirea din castel. Toţi erau imbrăcaţi cu ce aveau mai bun. Unele femei purtau chimonouri de culoare inchisă, cu eşarfe albe pe cap, altele erau complet in alb cu o eşarfă colorată.

Blackthorne era conştient că era privit. Se prefăcu că nu bagă de seamă şi incercă să-şi ţină spatele ţeapăn, iar pe faţă să nu i se citească nici o emoţie şi se rugă să nu-l apuce greaţa şi să-l facă de ruşine. Durerile-i erau şi mai mari.

Cortegiul şerpuia printre fortificaţiile castelului, pe lingă mii de samurai aliniaţi in şiruri tăcute. Nimeni nu era somat, nici un document nu era cerut. Procesiunea trecu printr-un lanţ nesfirşit de puncte de control, pe sub grilaje cu ţepi, peste cinci şanţuri cu apă, fără să se oprească. Odată trecuţi de poarta principală, dincolo de fortificaţii, el observă că samuraii in gri deveniră mai precauţi, scormonind cu ochii pe fiecare din preajmă, ţinindu-se aproape de el, păzindu-l cu foarte mare grijă. Asta-i mai potoli neliniştea. Nu uitase că mulţi nu-l aveau la inimă. Procesiunea străbătu un luminiş, traversă un pod, apoi se opri in piaţa de lingă malul riului.

Aceasta era de trei sute de paşi pe cinci sute. In mijloc regăsea o groapă pătrată, cu latura de cincisprezece paşi şi adincă de cinci, plină cu lemne. Deasupra groapei era un acoperiş inalt, de rogojini, invelite cu mătase albă, şi, de jur imprejur, pereţi din cearşafuri albe de in, atirnate de beţe de bambus, pereţii fiind orientaţi exact spre răsărit, nord, apus şi sud, iar in mijlocul fiecăruia era o poartă mică de lemn.

— Porţile sint pentru suflet, Anjin-san, să treacă prin ele, in zborul lor către cer, ii spusese Mariko la Hakoné

— Hai să inotăm, sau să vorbim despre alte lucruri. Lucruri fericite.

— Da, bineinţeles, dar mai intii, te rog, pot să termin, pentru că acesta este un lucru foarte important. Funeraliile sint foarte, foarte importante pentru noi, aşa că ar trebui să afli despre ele, Anjin-san, **neh** ? Te rog.

— Bine. Dar de ce aveţi patru porţi ? De ce nu doar una ?

— Sufletul trebuie să poată alege. Asta este inţelept. O, noi sintem foarte inţelepţi, **neh** ? Ţi-am spus astăzi că te iubesc ? ii zisese ea. Noi sintem un popor foarte inţelept, lăsind ca sufletul să aleagă. Mai toate sufletele aleg poarta de sud, Anjin-san. Aceasta este cea mai importantă, acolo sint mese cu smochine uscate, rodii proaspete şi alte fructe, ridichi şi alte legume, mănunchiuri de orez, dacă e anotimpul lui. Şi intotdeauna un bol cu orez proaspăt preparat, Anjin-san, asta e foarte important. Ştii, poate că sufletul vrea să mănince inainte de a pleca.

— Pentru mine să pună un fazan fript sau...

— Imi pare rău, carne nu se pune deloc, nici măcar peşte. Noi sintem foarte serioşi in legătură cu asta, Anjin-san. Pe masă mai e şi un mic vas cu cărbuni care ard frumos şi peste ei se pun uleiuri şi mirodenii, ca totul să miroasă plăcut...

Blackthone simţi cum i se umplu ochii de lacrimi.

— Eu vreau cu funeraliile mele să fie in zori, ii spusese ea, rămînind tot timpul atit de senină. Zorii imi plac cel mai mult. Şi, dacă s-ar putea, să fie toamna...

Sărmana mea dragă, gindi el Tu ai ştiut in tot acest răstimp că n-o să mai fie nici o toamnă.

Lectica lui se opri in rindul din faţă, la loc de cinste, nu departe de centru, iar el era destul de aproape ca să vadă picăturile de pe fructele stropite cu apă. Totul era acolo, aşa cum spusese ea. De jur imprejur se aflau sute de palanchine, piaţa fiind ticsită de o mie de samurai cu doamnele lor, in picioare, toţi tăcuţi şi nemişcaţi. Il recunoscu pe Ishido şi, alături, pe Ochiba. Nici unul nu se uita la el. Stăteau in somptuoasele lor lectici şi priveau fix la pereţii albi de in, care foşneau in adierea uşoară a brizei. Kiyama era de cealaltă parte a Ochibei, Zataki in apropiere, cu Ito. Era şi lectica inchisă a lui Onoshi. Toţi aveau corpuri de gardă. Samuraii lui Kiyama purtau crucifixuri. Şi ai lui Onoshi.

Blakthorne se uită in jur, căutindu-l pe Yabu, dar nu-l află nicăieri, nu se zărea nici un samurai in maro, nici o faţă prietenoasă. Kiyama il privea impietrit şi, cind văzu căutătura din ochii lui, fu fericit pentru gărzile sale. Oricum, el se inclină uşor. Dar privirea lui Kiyama nu se clinti, nici nu-i răspunse la salut. După o clipă, Kiyama işi desprinse ochii de pe el şi Blackthorne respiră mai uşurat.

Sunetele tobelor, clopotelor, metalului lovit de metal sfişiară aerul. Discordant. Sfredelitor. Toate privirile se indreptară spre palanchinul principal, cu acoperiş, purtat de opt preoţi **shinto**, in care stătea un preot inalt ce semăna cu un Buddha sculptat. Alţi preoţi băteau tobe de metal in faţa şi in spatele acestei lectici, apoi veneau două sute de preoţi budişti in robe portocalii şi mai mulţi preoţi **shinto**, imbrăcaţi in alb, după care urma catafalcul ei.

Catafalcul era bogat şi cu acoperiş, tot in alb, iar ea era imbrăcată in alb, stătea rezemată, cu capul plecat puţin inainte, faţa fardată şi părul meticulos aranjat. Catafalcul era purtat de zece samurai in maro. Inaintea catafalcului, doi preoţi aruncau petale mici de trandafir, din hirtie, pe care vintul le lua şi le împrăştia, aceasta semnificind că viaţa este tot atit de efemeră ca o floare, iar, in urma lor, doi preoţi tirau de-a-ndoaselea două suliţe, aceasta insemnind că ea era samurai şi fusese tare la datorie ca oţelul lor. După ei veneau patru preoţi cu torţe neaprinse. Saruji, fiul ei, urma imediat, faţa-i la fel de albă precum chimonoul. Apoi Kiritsubo şi doamna Sazuko, amindouă in alb, cu părul slobod dar acoperit cu voal verde. Părul fetei ajungea mai jos de talie, al lui Kiritsubo era mai lung. Urma apoi un spaţiu gol, iar, in incheiere, rămăşiţele garnizoanei lui Toranaga. Ciţiva din samuraii in maro erau răniţi şi mulţi şchiopătau.

Blackthorne n-o vedea decit pe ea. Mariko părea că se roagă, chipu-i complet neschimbat. El rămase nemişcat, ştiind ce onoare era pentru ea această ceremonie publică, cu Ishido şi Ochiba martori principali. Dar asta nu-i alina durerea lui.

Mai mult de o oră marele preot psalmodie monoton şi tobele bătură. Apoi, intr-o tăcere bruscă, Saruji păşi in faţă, luă o torţă neaprinsă şi merse la fiecare din cele patru porţi — răsărit, nord, apus şi sud — să se asigure că nu erau inchise.

Blackthorne văzu că băiatul tremura, ochii-i erau plecaţi in timp ce se intorcea spre catafalc. Apoi ridică şnurul alb, legat de catafalc şi-i conduse pe purtătorii lui spre poarta de sud. Lectica fu aşezată cu grijă pe lemne. Urmă o altă incantaţie solemnă, apoi Saruji atinse torţa inmuiată in ulei de cărbunii din vas. Se aprinse imediat. Şovăi, apoi se intoarse prin poarta de sud, singur, şi aruncă torţa in rugul funerar. Lemnul impregnat cu ulei se aprinse. Rapid se transformă intr-o vilvătaie. Curind flăcările erau inalte de **zece picioare.** Saruji trebui să se tragă inapoi din cauza căldurii, apoi luă bucăţile de lemn mirositor şi uleiurile şi le aruncă in foc. Acoperişul uscat-iască sări in aer. Pereţii de in se aprinseră. Toată groapa era acum o dezlănţuire uriaşă de flăcări — invirtejindu-se, trosnind şi de nepotolit.

Pilonii acoperişului cedară. Un suspin străbătu mulţimea. Preoţii inaintară şi mai puseră lemne pe rugul funerar iar flăcările se inălţară şi mai sus, fumul venind valuri-valuri. Nu mai rămăseseră decit cele patru porţi mici. Blackthorne văzu cum incepuseră să se pirlească de căldură. Apoi fură cuprinse şi ele de flăcări.

După aceasta, Ishido, martorul principal, cobori din palanchin, inaintă şi făcu dania rituală de lemn preţios. Se inclină ceremonios şi se aşeză iar in lectică. La porunca lui, hamalii il ridicară şi o porniră inapoi spre castel. Ochiba il urmă. Incepură şi ceilalţi să plece.

Saruji se inclină spre flăcări pentru ultima oară. Se intoarse şi se indreptă spre Blakthorne. Se opri in faţa lui şi se inclină.

— Mulţumesc, Anjin-san, spuse el.

Apoi plecă impreună cu Kiri şi cu doamna Sazuko.

In româneşte de
Doina Cerăceanu

Atacul ninja l-a compromis total pe Ishido, care se vede obligat să dea drumul tuturor ostaticilor din castel. Vizita impăratului in Osaka este aminată, iar Ishido face greşeala de a ieşi din cetate pornind războiul impotriva lui Toranaga. Bătălia decisivă se va da in locul şi momentul ales de Toranaga. Ishido va fi infrint şi lichidat, iar Toranaga va ajunge cu timpul shogun, **inaugurind perioada shogun-ilor Tokugawa.**

Oprim aici seria de fragmente din romanul SHOGUN, amintind totodată cititorilor că romanul va apare in curind in traducere integrala la Editura „Univers".

m a p a m o n d

CULTURA ROMANEASCA IN LUME

Medalie de aur pentru România

A fiat la a opta ediție, concursul internațional de limbă latină „Certamen Ciceronianum Arpinas", deschis elevilor din ultimile clase ale liceelor de filologie clasică din Europa, s-a desfășurat, ca de obicei, în localitatea Arpino din Italia, unde s-a născut în anul 106 î.e.n. marele orator și om de cultură Marcus Tullius Cicero.

„Asumîndu-și un rol tot mai important, totodată european, în panorama culturală, acest concurs, scrie ziarul italian «Il tempo», a făcut ca timp de trei zile (13-15 mai) orașul Arpino să devină polul unui interes cultural enorm". La ediția din acest an au participat 425 de candidați din 14 țări europene (Austria, Belgia, Bulgaria, Franța, Germania, Italia, Iugoslavia, Olanda, Polonia, Portugalia, România, Spania, Elveția, Ungaria). Programul a cuprins, pe lîngă concurs, o serie de manifestări culturale de cel mai mare interes (un „convegno" cu ocazia împlinirii a două mii de ani de la moartea lui M. Vispianus Agrippa, un tîrg al cărții de literatură clasică, o conferință a cunoscutului clasicist Ettore Paratone). Tema concursului din acest an a fost deosebit de grea, constînd într-o traducere urmată de un comentariu al unui amplu și subtil text din tratatul filosofic ciceronian „De natura deorum". Comisia însăși a subliniat dificultatea subiectului, felicitînd candidații pentru înaltul nivel al lucrărilor.

Comisia prezidată de profesorul Scevola Mariotti a decernat, duminică 15 mai, cele zece premii cu medalii de aur și patru mențiuni de onoare în cadrul unei adunări festive. Așezată sub înaltul patronaj al președintelui Republicii Italiene, Francesco Cossiga, avînd în comitetul de onoare pe Giulio Andreotti, ministrul afacerilor externe și pe Giovanni Galloni, alături de multe alte personalități politice și sociale, concursul „Certamen Ciceronianum" se bucură de o atenție deosebită în Italia.

Premiile au fost următoarele :

Premiul I și medalie de aur : Maria Zanichelli (Italia)
Premiul II și medalie de aur : Barbu Popescu (România)
Premiul III și medalie de aur : Ruggiero Ippolito (Italia)

Au fost urmați în ordine de : Cristiano de Marco (Italia), Anna Maciejewska (Polonia), Nana Leisner (R.F. Germania), Marco Maffe (Italia), Giuspee Gambino (Italia), Elena Gobbo (Italia) și Palos Csaba (Italia).

A doua mențiune de onoare a fost acordată lui Dan Ungureanu, elev român din Timișoara.

De reținut că întotdeauna premiul întîi la „Certamen Ciceronianum" a fost cîștigat de italieni.

Aflată la o doua sa participare la acest concurs de prestigiu european, delegația română a obținut prin elevii **Barbu Popescu** (clasa XI — Liceul de filologie istorie „Zoia Kosmodemianskaia", București) și Dan Ungureanu (clasa XI — Liceul de filologie-istorie Timișoara) un rezultat deosebit de valoros.

Succesul participanților români este cu atît mai valoros cu cît ei au avut de înfruntat concurența unor elevi foarte bine pregătiți în temeiul unei masive programe de limba latină. Comentînd această surprinzătoare victorie (precizăm că România este singura țară străină care a obținut anul acesta două distincții, iar că prin tradiție locul întîi revine de obicei Italiei), ținem să remarcăm marele potențial cultural al școlii de filologie clasică din țara noastră, întemeiat pe o tradiție ilustrată de profesori prestigioși. Barbu Popescu a fost pregătit la Liceul de filologie-istorie București de profesoara Maria Morogan-Ciobanu.

Prestigioasele distincții au fost obținute, desigur, printr-o muncă susținută, prin inteligență și entuziasm. Acești tineri merită felicitările noastre pentru modul în care au luptat într-o companie de elită a tinerilor latiniști europeni, au reușit să reafirme vigoarea tradiției spirituale latine în țara noastră.

UN POET AL NELINIȘTILOR UMANE

Poezia lui Lăcezar Elenkov, unul dintre cei mai cunoscuți poeți bulgari contemporani, încearcă să ia în stăpînire, prin fiecare nouă carte, teritorii fragile de neliniște umană, spații ale interogației de sine în căutarea unui mereu îndepărtat ce lăuntric. Aproape niciodată ironic și gratuit, neîngăduindu-și decît arar jocul, Lăcezar Elenkov scrie o poezie care a rămas, în condițiile în care alți autori fac eforturi de înnoire tematică și de limbaj, fidelă propriilor direcții și ambiții. Spunînd că este o poezie de investigare sensibilă a condiției umane, în confruntarea cu destinul uneori dramatic, chiar tragic, nu am spus nici mai mult nici mai puțin decît poezia însăși o argumentează. Citindu-i ultima antologie apărută nu de mult la Sofia și încercînd, împreună cu **Rumiana Stanceva** să găsim echivalentele cele mai potrivite de tălmăcire românească, pentru poezii asupra cărora am convenit chiar cu autorul, am trăit reconfirmarea unor impresii mai vechi. Poetul nu se dezice. El își continuă o operă care se adună cuminte și sigur, carte după carte, volum după volum, avînd drept țintă același teritoriu, cînd mai îndepărtat, cînd mai apropiat al trăirilor grave, al interogației nelinistite asupra vieții și destinului.

Lăcezar Elenkov s-a născut într-un sătuc — Gorni Lom — de lîngă Vidin, pe malul Dunării, la 21 iulie 1936. De cîțiva ani îndeplinește funcția de secretar general al Uniunii Scriitorilor din țara vecină. El este, de asemeni, un prieten apropiat al poeților și poeziei din țara noastră.

L.A.

LĂCEZAR ELENKOV

Întîmplare

Compartimentele trenului. Ritm turbat,
necunoscută gară.
O umbră tăcută se alătură de mine-n coridor.
Fosforul se aprinde din nou — se repetă
de la țigară la țigară —
Vine fumul în valuri peste suspinuri, otrăvitor.

Cine ești tu, omule de noapte, trist zburînd
pe sine
Nasturii paltonului degetele îi răsucesc
fără sfîrșit,
galbene de tutun învîrtesc gîndurile. Ceva
scîrțîie în tine
încet. Din acest motiv creierul tău
va crăpa negreșit.

Cine ești tu, omule trist, zburînd pe linii
de noapte
o să te topești de tot undeva, în cetoasa
peronului cale.
Și pașii gîfîind o să intre bruse în posta
somnoroasă,
iar strigătul telegrafului se va face fărîme
de durere în mîinile tale.

Un poet tînăr

Lui Kiril Borisov

Ce s-a întîmplat cu tine, prietene palid....
Precum un sfinx stai sub coroanele albe
ale arborilor și sub mantia vîntului.

Probabil adevărul e o monedă de aur
înghițită-n zăpadă demult.

Tu îl atingi și dispari în stele
împreună cu străzile orașului și vrăbiile
ivernale.

Și apoi, prin ochiul de geam al unui pod
vei povesti norilor
că așa-i vara care vrea să rămînă-n iarnă
fără vază de domiciliu.
Ce s-a întîmplat cu tine, prietene palid...

Fereastră

Prietenul meu, acel
ce tot mai rar mă sună la telefon...
Prietenul meu, acel
ce tot mai des vorbește-n somnul meu...
Prietenul meu, acel
ce tot mai tacit e prezent între oameni...
Prietenul meu, acel
ce tot mai trainic simte frumosul în sine...
Prietenul meu, acel
ce tot mai ușor cu păsările dialogează-n
grădină...
Prietenul meu, acel
ce tot mai lung rămîne lîngă fereastră...
Prietenul meu, acel
ce tot mai înțelept răsfoiește în noi
anotimpurile...

A venit ieri noapte la mine
A tropăit la ușă.
Obosit a trecut pragul
și pierdut pe gînduri a șoptit :
Viitorul, poetule, va fi al tău !...

Mormîntul poetului

Lui Hristo Bankovski

Cunoaștere, atingere
și dîrzenie care se zbate.
Din pămînt va încolți inspirația...
Mînă în mînă, luptă și moarte.

Și aceste coline în jurul tău
ca o inimă în întunerie bat și respiră.
Sufletul tău e o lebădă.
Tu zbori și mai departe va grăi a ta lîră.

Zugrav

Acum, în noapte, cineva își seamănă pînă
la capăt tot sufletul lui frumos.
Tremură fitilul unei lămpi eterne... Cîntă
schela înaltă...
Cuminte și răzbunătoare, pensula dialoghează
cu propriu-i viitor.
Din ulcelele cu vopsele se uită de aproape
diavolul și dumnezeu.

Afară, prin deșertul alb, lîngă vechea
Preslav Veliki, urlă lupii
și ochi flăminzi, pătrunzători își dau iluzia
că ating luna.
Ceața cenușie dispare fără zgomot undeva jos,
lîngă riu
și corul de cocoși răsare pe gardurile
cu zăbrele roșii.

Zăpada și soarele se întîlnesc disperat
pe cornișa acoperișului —
acolo parcă răul și binele duc lupta pentru
ziuă sau biserică
Și tu speli pensula... și ridici ulciorul
cu laptele rece
și piinea neagră în mîinile tale șoptește,
rugătoare, odată cu clopotele :
— Pe tavan și pe pereți, iată înviată
suferința poporului
iar supărarea regească o să te gonească
departe de aici, eretic cu ochi albaștri !

Grijă

— Tamarei —

Mă înec în ziua duminicală — scurtă mareea —
în versuri despre trecut sau despre lumi
viitoare.
Și iar singurul tău frumos neajuns
e gelozia arzătoare.

Prin vreme înapoi o casă curbată
mă cheamă aproape de rîsul meu dintîi.
Și iarăși sufletul tău mă-napoiază
cu iarba de leac a grijii la căpătîi

Eu caut o privire de prieten fidel
fără el singur sînt : ca într-o prăpastie grea.
Și iar neauzite și iar la timp
lîngă mine răsar mîinile tale de stea.

Citeodată, pe drum o greutate ascunsă
îmi mușcă pentru-o clipă inima ce-a ostenit.
Și iar salvator la mine zboară
ecoul glasului tău gîfîit.

Pe nume cineva ne strigă

— Fiului meu Dancio —

Omul se naște singur. În evenimentele
mondiale
el merge pe o stradă, sub o ploaie rece,
la întîlnire.
Cineva îl strigă pe nume. Sufletul, în ziua lui,
agale
se aprinde de prietenie și iubire.

Și astfel pleacă doi prin grijile de fiecare zi.
O femeie și un bărbat — doi poli de cînd
universul a început.
Și-n vreme de lucru și-n vreme de praznic
ei zidesc timpul
Și așteaptă suspinul unui nou născut.

El vine. Întinde mîini. Strigă cu forță.
Merge nesigur. Dar lumea îl momește.
Norul albastru se sparge în zîmbet
și chiar și pe-o furnică o ocolește.

Totul de la-nceput iar se repetă.
Fiul va întîlni în taină altă fiică.
Buzele vor tremura. Și-un sunet deșteptat de ei,
deasupra aceluiași pămînt se ridică.

Țărm

De acum înainte... prin zilele noastre, prin pești,
prin văzduh amar și prin apa neîmblînzită,
aruncați pe lumina galbenă a nisipului,
vom fi doi, împietriți de sare și vînt.

Tu n-o să te gîndești,
că între relativa înțelepciune a universului
și sfîrșitul absolut al iubirii tale
în mine se întorsese muntele luminos
rămas în afara vieții mele.

Acum mă mișc între prăpastie și ziuă.
Culeg sentimente sfărîmate ca scoici
și le etalez printre alge pe nisip.

De acum înainte... Fără tine va începe
să-mi placă
tăcerea pestilor.
Și tot mai singur voi fi
ca să te poți simți doar ca apă și ca văzduh.

În românește de
Rumiana Stanceva și
Lucian Avramescu

Veneția la ea acasă

În literatura română și în conștiința culturală românească Veneția a intrat prin celebrul sonet al lui Eminescu, prelucrat genial de pe un text străin în care poetul își găsise corespondența perfectă a propriei imagini despre acest oraș, devenit un simbol al scufundării în acea moarte istorică de care nu scapă nici o glorie și care a obsedat pe romantici. Că de la sonetul lui Eminescu pînă la noi a trecut peste un secol și „moartea Veneției" continuă a fi o temă nu numai literară ci și larg publicitară, în timp ce regina lagunelor își poartă mai departe drama, deocamdată neajunsă la ultimul act, este un motiv de optimism.

Veneția aparține literaturii române și prin Camil Petrescu, dar mai ales prin marea dragoste ce i-a purtat-o Nicolae Iorga. Există o Veneție „românească" ireductibilă, prin imaginea ce i-a creat-o cel mai extraordinar geniu istoric al secolului nostru și unul dintre cele mai mari ale tuturor veacurilor, o Veneție ce apare și reapare de-a lungul unei vieți, din perspectiva tinărului plecat pentru întîia oară să cunoască o Europă al cărei rapsod de unică amploare a privirii va reuși să devină, din perspectiva istoricului de glorie mondială care o explică publicului de la Sorbona și conaționalilor adunați să-i asculte conferințele, există o Veneție a ultimilor săi ani. Un întreg sector din bibliografia imensă a titanului este ocupat de titlurile venețiene. Veneția a redevenit pretext, muză inspiratoare și cadru de acțiune în opera lui Eugen Barbu, oferindu-i șansa celei de a treia mari cărți prin care și-a adjudecat locul de prim plan în literatura română a acestei a doua jumătăți de veac. Tema venețiană în istoriografia, poezia, proza și dramaturgia românească ar putea face obiectul unui studiu special (sîntem departe de a fi epuizat bibliografia, dar credem că reperele esențiale sînt acestea) care ar convinge o dată mai mult că orașul lagunelor face parte dintre acele „orașe-mituri" ale umanității.

Mitul venețian ia în zilele noastre culorile obsesiei crepusculului Occidentului, Veneția a devenit obiect de lamentații, de proiecte, de speculații în sensul cel mai propriu al cuvîntului, compasiunea universală servind uneori pentru obținerea de fonduri deturnate de la salvarea Veneției către asasinarea ei prin industrii poluante ce-i rod pereții palatelor mai repede decît igrasia urcînd din canale.

Cum arată Veneția azi ? Care este realitatea văzută la ea acasă, netransfigurată de melancolia romantică, neîmbrăcată în haloul trecutului fanarioto-regulamentar ? În ce constă drama și unde este totuși temeiul speranței pentru Veneția ? O carte scrisă de un român și apărută în 1984 la „Cartea românească", curînd după aceea în versiune italiană chiar la Veneția, încearcă să înfrunte acest mare sfînx — destinul Veneției, azi. Un destin proiectat mereu pe ecranul dublu al unui trecut trăind în palatele tot mai asediate de valuri și al unui prezent ce concentrează, microcosmic, criza unei întregi civilizații căreia Veneția i-a fost cîndva simbol. Căci ridicarea Occidentului modern și preeminența lui asupra Răsăritului bizantin își are cumpăna la Veneția și prima cucerire a Constantinopolului, în 1204, este opera orașului-republică ce învățase totul de la Bizanț, și-i plătea polița în stilul lui !

Cartea lui Traian Filip, **Subconștientul Veneției** (în versiune italiană **Il subconscio din Venezia**), este fără îndoială o apariție insolită, nu numai pentru literatura română, dar chiar pentru literatura europeană unde tema Veneției este, cum se știe, foarte bine reprezentată. Unicitatea ei rezultă din două condiții — una ținînd de personalitatea autorului, alta de condiția lui în cuprinsul literaturii ce o reprezintă. Traian Filip a făcut mulți ani, paralel cu literatura, reportaj, ziaristică, a bătut cu pasul toată geografia patriei sale, a intrat în toate ruajele unei civilizații născinde, și-a format ochiul să surprindă rapid schimbările, „geometriile variabile", să înțeleagă procesele istorice. O educație pe care mai toți marii scriitori au parcurs-o, și la care se adaugă o experiență literară concretizată în numeroase romane și cărți de reportaj. Este atu-ul, la prima vedere invizibil, dar care explică reușita neîndoielnic excepțională a romanului ce-și ia drept erou Veneția.

Dar cartea lui Traian Filip este în primul rînd roman, un roman scris cu o măiestrie, o stăpînire a mijloacelor ajunsă la deplina maturitate, cu o artă a creării de personaje viabile care îl așează pe Traian Filip între cei mai înzestrați prozatori ai literaturii române de azi, cu o sensibilitate pentru mișcările sufletești și o capacitate de a le da expresie literară din ce în ce mai rar întîlnite, cu o „specialitate" în urmărirea poveștilor sentimentale, aproape unică în literatura noastră. Și aici, axul romanului îl constituie o poveste de dragoste, între Alberto și Claudia, în jurul căreia autorul creează o întreagă lume și prin care el „psihanalizează" întreaga Veneție. Simbolul unei lumi ce-și pierde sevele vieții devine tocmai evoluția sinuoasă a iubirii celor doi, împiedicată, devitalizată, pînă la urmă marcată de un fel de succes-eșec în care se oglindește drama inconștientă a unei lumi ce nu percepe faptul că treptat i se taie rădăcinile și este așezată într-un sol aparent plin de toate satisfacțiile materiale, în realitate anemiant, sterilizant. Iubirea lui Alberto pentru Claudia, eșecul ei final, eșecul personajului feminin, care nu realizează nici dragostea nici creația autentică (fiindcă ambele sînt corelate) sînt simbolice și totodată aparțin celei mai clasice povești de dragoste. A o fi surprins în felul acesta, ține însă de a doua condiție : aceea a literaturii din care vine autorul. Traian Filip nu este un turist în Veneția, venit în documentare, nici un „rezident" care și-a rupt punțile și se asimilează procedeelor și gusturilor altei lumi. El este un scriitor român care are privilegiul de a petrece la Veneția atîta timp cît îi trebuie să o pătrundă, să o cunoască stradă cu stradă și zi cu zi, să-i perceapă „subconștientul". Nici un scriitor român nu a mai avut acest privilegiu, de aceea în literatura noastră **Subconștientul Veneției** este o carte unică. În literatura europeană ea vine cu perspectiva „altei lumi", și anume a unei lumi care și-a păstrat acuitatea privirii, pentru care simptomele devenite imperceptibile „dincolo" apar în toată semnificația lor. Rezultatul este tocmai această analiză „holografică" în care sînt adunate nenumărate amănunte, informații, aspecte, făcînd uneori lectura greoaie, mai bine spus grea, inexplicabil pe moment, explicabil însă cînd ai închis cartea și cînd te-ai trezit că din ea a ieșit o întreagă lume, o galerie de personaje, o atmosferă, o civilizație, o... Veneție, care de acum înainte va trăi în cititor desprinsă din paginile cărții ce rămîne undeva, pe un colț de masă. Dar nu este tocmai acesta semnul autenticelor reușite literare ?

Presupunem că venețienilor nu le-a plăcut această carte. Ar fi explicabil. Nimeni nu acceptă cu bucurie un ochi din afară, care îi fotografiază casa și prin pereți, care-i radiografiază schelăria lăuntrică și apoi îi desgolește sufletul, nu totdeauna înfloritor. Drama Veneției, după Traian Filip, nu este apa care urcă din lagune sau se revarsă, sau nu ea este principala. Ci o anume viață, un anume stil de a trăi, care, plăcat peste dramele Veneției istorice, duce la treptata ei depopulare, extincție. Palatele Veneției riscă să mai înfrunte încă un secol-două asaltul apelor, dar goale, sau vizitate numai de turiști (cînd cartea a fost scrisă, în 1977—1982, Veneția avea aproape două sute de mii de locuitori, acum are mai puțin de o sută de mii). Exodul final al Claudiei în S.U.A. este și el simbolic.

Un literat român a reușit, deci, performanța de a radiografia și psihanaliza orașul-mit de pe lagune, și literatura română a reușit să străbată cu succes drumul de la **Europolis** la acest roman al unui mit al umanității.

Dar Veneția nu este singură, autorul ne dezvăluie — sub diferite pretexte — o Italia întreagă, cu Roma, cu cetatea Renașterii, cu „monstrul" tentacular Milano. Și creează un personaj extraordinar, unic deocamdată în literatura noastră — acel genial aventurier al industriei, finanței și jocului cu oamenii, care este Francesco Buccarelli, principele de Renaștere al vremii noastre, stăpînul unei lumi în care cei ca el dau stilul. Ochiul autorului este admirativ-necruțător, dar personajul se ridică din pagini într-o ipostază ce te urmărește posedant.

Ne oprim aici. Nu am intenționat o analiză completă. Am vrut numai să atragem atenția, într-un moment cînd se pune problema de a face bilanțul valorilor unei jumătăți de veac, de a stabili avansul literaturii de azi față de ceea ce au agonisit deceniile și secolele anterioare, că **Subconștientul Veneției** de Traian Filip trebuie să facă obiectul unei mai stăruitoare atenții. Nu numai prin reușita intrinsecă ci și prin caracterul ei de „carte reprezentativă" cum numea N. Iorga o întreagă categorie.

Dan Zamfirescu

● **DE APROAPE O JUMĂTATE DE SECOL HERBERT VON KARAJAN** se află în postura celui mai mare dirijor din lume. Anul acesta, la 5 aprilie, marele dirijor a împlinit 80 de ani. O viață în care a obținut tot ce și-a propus să obțină : succese mari pe linie profesională — discurile lui se vînd de cum apar iar concertele se prezintă cu casele închise cu mult înaintea datelor la care acestea au loc. Cum însă 80 de ani este o vîrstă la care, vrînd-nevrînd, omul trebuie să se gîndească să se retragă, se pune problema găsirii unui înlocuitor. Care sînt deci posibilii lui succesori ?

„Paris Match" apreciază că în prezent există zece dirijori de renume susceptibili a prelua bagheta de la Karajan. Fără a stabili vreo ierarhie, cunoscuta revistă pariziană îi enumeră pe următorii : **Claudio Abbado,** dirijor italian în vîrstă de 55 de ani, actualmente director artistic al Operei din Viena ; **Pierre Boulez,** cel mai cunoscut compozitor și dirijor francez contemporan, în vîrstă de 63 ani ; **Leonard Bernstein,** dirijor și compozitor american, în vîrstă de 70 ani ; **Carlo Maria Giulini,** dirijor italian, de 74 ani ; **Bernard Haitink,** dirijor olandez în vîrstă de 59 ani ; Lorin Maazel, dirijor american, 58 ani. Acestora li se alătură italianul **Ricardo Muti** de 47 ani, cel mai tînăr pretendent ; japonezul **Seidji Ozawa** în vîrstă de 53 de ani și **George Solti,** dirijor englez de origine maghiară, în vîrstă de 76 ani, **Zubin Mehta,** dirijor de origine indiană, 52 de ani.

Greu de spus pe cine va prefera Herbert von Karajan pentru că este cert că el este cel care își va desemna succesorul. În ce ne privește, nu credem că Marele Dirijor, acum în vîrstă de 80 de ani, va renunța la bagheta pentru a o preda unui dirijor de 76 ani, de 74 ani și nici chiar de 70... Să nu uităm că Herbert von Karajan a ajuns cineva la numai 39 de ani, cînd a dirijat fără partitură opera „Tristan și Isolda" de Wagner.

REVISTA STRĂINĂ

● **REGIZORUL VESTGERMAN F. FLEISCHMAN TURNEAZĂ ÎN PREZENT** în studiourile A. Dovjenko din Kiev adaptarea romanului „E greu să fii zeu" al fraților Boris și Arkadii Strugațki. Interesant este faptul că, la Moscova, regizorul sovietic Alexei German (Autorul filmului „Douăzeci de zile fără război") realizează un film după același roman al fraților Strugațki !

Regizorul sovietic a dat însă asigurări că, deși pornește de la aceeași operă literară, filmul la care lucrează va fi cu totul altceva decît cel al confratelui său vestgerman.

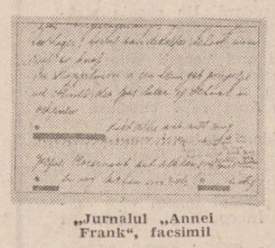

„Jurnalul „Annei Frank", facsimil

● **ANUL ACESTA SE ÎMPLINESC 40 DE ANI DE LA MOARTEA ANNEI FRANK.** Pentru a marca acest eveniment, „Fundația Anne Frank" s-a adresat unui număr de 60 poeți olandezi cu propunerea de a trimite fiecare — renunțînd la drepturile de autor — cîte una sau mai multe poezii, nepublicate încă, inspirate de personalitatea autoarei celebrului „Jurnal".

Toți cei 60 poeți au acceptat propunerea.

Culegerea de versuri a fost publicată recent, în excelente condiții grafice, la editura „Leopold", sub titlul „Aproape de Anne Frank". Creațiile poeților cuprinși în antologie, creatori de vîrste și orientări diferite, alcătuiesc un ansamblu vibrant, al cărui mesaj îl constituie demascarea ororilor războiului și lupta împotriva morții violente.

● **BESTSELLER-UL PIEȚII EDITORIALE NIPONE PE ANUL 1987** a fost volumul „Introducere în economia națională japoneză". Este un comics, ai cărui eroi sînt — în potida asigurărilor date de editură că orice asemănare cu persoane reale este întîmplătoare — fostul premier japonez Nakasone (Naka, în carte) și premierul britanic Margaret Thatcher (Satt-Chan).

● **POTRIVIT CELOR MAI RECENTE DATE FURNIZATE DE „CARTEA RECORDURILOR — GUINESS"**, William Shakespeare este scriitorul cu cel mai mare număr de adaptări pentru ecran din toate timpurile. Pînă în prezent, lucrările lui au fost... filmate de 273 ori, fără a pune la socoteală modernizările subiectelor sale, cum ar fi cazul cu „West Side Story".

Dintre personajele literare, de cel mai mare interes din partea regizorilor, s-a bucurat Sherlock Holmes, eroul lui Sir Arthur Conan Doyle, căruia i-au dat viață pînă acum, pe ecrane, nu mai puțin de 67 actori.

● **PROZATORUL GERHARD MENZEL din R. D. GERMANĂ,** născut în anul 1922, a lucrat la început ca bibliotecar, apoi în cadrul Radiodifuziunii din Dresda, dar o boală gravă l-a obligat să se orienteze către o muncă în care efortul fizic să nu fie condiția esențială. S-a dedicat deci studiului teoriei literaturii și lecturilor asidui din creația marilor clasici ai literaturii naționale și universale. Începînd din anul 1960 este scriitor liber profesionist.

Creația lui Gerhard Menzel este alcătuită în exclusivitate din proze de amplă respirație, cu caracter istoric și biografic, prin care aduce în fața cititorului viața și activitatea unor mari personalități ale culturii universale. Pentru romanul său de debut „Móliere și comedianții săi", a fost distins cu un important premiu literar al R. D. Germane.

În romanul „Pieter cel poznaș", recent apărut, Menzel surprinde aspecte semnificative din viața și creația celui care a fost marele pictor olandez din secolul al XVI-lea, Pieter Bruegel cel Bătrîn, acest „pictor al țăranilor" cum a mai fost numit.

Menzel urmărește procesul de maturizare artistică a lui Bruegel începînd cu anii cînd lucra calfă pe lîngă pictorul de curte Coecke pînă în perioada celor mai mari izbînzi artistice ale sale. În același timp, romanul este o frescă a situației sociale și politice a Țărilor de Jos în secolul XVI.

SPORT

Trecem în vară

Se tulbură cu veniri de primăvară norii. Trecem pe sub jugul roșu al cireșilor în iunie. Vom fi, vreme de trei luni, dăruiți mării, fantasmelor din cîmpie și munților. Spre nemărginirea verii cu lumină de miere, cu nopți în care coapsa lunii, scăldată-n apele inaltului, ne va zăpăci sufletul cu drumuri multe, cu iubiri, cu plauri fecundînd visul de-a pleca mereu într-altă parte a lumii. Înspre vară se îndreaptă pașii tuturor, ca o revărsare-n cîntec, odihnă și frumusețe. Inclusiv pașii fotbaliștilor care, iată, după un an ursit să treacă repede-n uitare, se apropie de sfîrșitul poate celui mai slab campionat din ultimul deceniu. Exceptîndu-le pe Steaua și Dinamo (parțial și pe Craiova), formațiile din plutonul fruntaș n-au făcut altceva decît să se împiedice unele pe altele în drumul spre nimic, rupînd coarda arcului din care așteptam să plece ca săgeți de aur.

Ba mai mult, cîteva, pe care le știm cu toții, deci n-are haz să le mai numesc aici, s-au bătut cu pumnii și cu picioarele nu ca să adune puncte, ci ca să-i scape-n cîștigători pe dinamoviști sau militari. Așa și numai așa se explică diferența uriașă (nu valorică, nu ! căci ați văzut ce pot face Poli Timișoara cu Dinamo și S.C. Bacău cu Steaua, cînd vor să mănînce flăcări) dintre cele două formații care alcătuiesc așa-zisă elită și restul plutonului. O privire mai scrutătoare, un ochi mai ambițios, ar descoperi cu destulă ușurință încă o serie de cauze. Eu m-am oprit doar la aceea pe care-o ocolesc, în scris numai, cu sau fără voia lor, mulți cronicari sportivi și trec să constat că zicala : mielul e gustos abia după ce a rupt iarbă, nu-și pierde nicicînd valabilitatea. Dovadă : Universitatea Craiova, care-a surclasat, miercuri, pe Corvinul Hunedoara, după ce Corvinul lăsase goale de glorie atîtea pășuni, iar S.C. Bacău, victimă sigură în meciurile din deplasare, le-a umplut gălățenilor Dunărea cu căpățini de ciine.

Jocul mic, biiguit, sau îndărătnic peltic al celor mai multe formații de „A", mineză — dă, doamne, să nu se adeverească niciodată ! — și cadența echipei naționale. Mă întreb : dacă vrei să-ți împodobești căciula cu pene frumoase crezi că poți s-o faci jumulind la nesfîrșit aceiași doi păuni sau aceleași două egrete ? !

În etapa viitoare se va juca, după credința tuturor, cea mai importantă partidă a campionatului : Steaua — Dinamo.

Dorim ca vara să se deschidă asupra noastră, încă din prima săptămînă, plină de miresme și bucurii.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXXI
23
(1 360)
Sîmbătă
4 iunie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

GÎNDIREA CREATOARE

Spiritul creator revoluționar, definește azi însuși modul de a fi al întregii societăți ; el este o calitate care dobîndește susțineri și motivații de ordin teoretic și practic în toate domeniile de activitate, și sub raporturi infinit mai complexe și mai dinamice, pe măsură ce făurirea socialismului și comunismului s-a transformat într-o experiență vastă și edificatoare, avînd o desfășurare de proporții ce privesc nu numai societatea, ci și omul acestei societăți, plenitudinea forțelor și aptitudinilor sale creatoare. Prin prisma unei asemenea realități, a unei asemenea stări de spirit, și din perspectiva mereu în creștere a unui asemenea edificiu de natură politică, morală și socială, tezele și principiile pe care le relevă Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu au o importanță hotărîtoare pentru abordarea tuturor componentelor actualității și consacră, cu o deosebită claritate, un stil care este propriu muncii și vieții de partid, cerințelor și exigențelor pe care le ridică în fața noastră actuala etapă de dezvoltare, procesul de înfăptuire a programelor și obiectivelor adoptate de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului. Și este de la sine înțeles că spiritul creator — în economie, industrie, agricultură, în știință și cultură — deține un rol preponderent, el este realitatea edificată pe planul ideilor, dar și opțiunea de conștiință mereu trează și revelatoare, chemarea vîrfurilor înalte spre care tindem într-o operă constructivă de cele mai largi și mai impunătoare detalii.

Spiritul creator emană de la Programul partidului, de la vasta și laborioasa activitate teoretică și practică desfășurată de-a lungul timpului de tovarășul Nicolae Ceaușescu, de la prodigioasa operă prin care conducătorul partidului și statului și-a adus și își aduce o remarcabilă contribuție la îmbogățirea tezaurului gîndirii politice și ideologice contemporane. În secvențe de timp apropiate, ne amintim de plenara C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie 1982, de expunerea **Cu privire la stadiul actual al edificării socialismului în țara noastră, la problemele teoretice, ideologice și activitatea politică, educativă a partidului,** expunere prezentată de tovarășul Nicolae Ceaușescu și devenită parte integrantă a Programului partidului. Au trecut de atunci șase ani și iată un nou document se află supus dezbaterii largi, din perspectiva apropiatei plenare a partidului. Spiritul revoluționar, creator, se regăsește atît sub aspectul analizei activității desfășurate pînă acum cît și al aceluia referitor la cerințele și exigențele actuale, la experiența viitoare. Tovarășul Nicolae Ceaușescu subliniază cu claritate acest lucru în recenta Expunere din cadrul lucrărilor ședinței comune a Consiliului Național al Oamenilor Muncii și a Consiliului Național al Agriculturii. **Problemele complexe ale conducerii economico-sociale necesită oameni cu o înaltă pregătire multilaterală, tehnico-științifică, culturală și, în acest cadru, o temeinică pregătire economică și de producție,** subliniază secretarul general al partidului. Consensul în care se acționează și modul în care sînt abordate aspectele multiple al actualității au susțineri de natură teoretică și practică privitoare la eficiență, la noua calitate a muncii și vieții, la răspunderea și angajarea comunistă.

De resortul activității ideologice, al muncii politice și educative se leagă desigur toate domeniile vieții economice și sociale, sub toate laturile existenței și la dimensiunea tuturor preocupărilor actuale și de perspectivă. Spiritul creator este unul din scopurile acestei activități, este rezultanta dar și cauza unor preocupări și manifestări de conștiință apte să integreze într-un sens unic, mobilizator, toate energiile, toate capacitățile societății, pentru îndeplinirea programelor dezvoltării noastre multilaterale. **În întreaga activitate politico-educativă,** subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu în Expunerea amintită, **trebuie să pornim de la Programul ideologic al partidului, acționînd pentru realizarea în viață a tuturor prevederilor sale. Este evident că la baza întregii activități ideologice, politico-educative trebuie să stea concepția revoluționară despre lume și viață, materialismul dialectic și istoric, principiile socialismului științific. Să abordăm cu mai multă îndrăzneală problemele ideologice noi care apar, dezvoltarea concepției revoluționare despre lume și viață. Să tragem concluziile necesare din practica socială, din întreaga noastră activitate și să elaborăm căile pentru înaintarea întregii noastre societăți.** Amintind că procesul revoluționar nu se încheie odată cu făurirea socialismului și că acesta continuă și va continua, reprezentînd garanția dezvoltării socialismului și a trecerii la edificarea comunismului, secretarul general al partidului cere **să dezvoltăm puternic spiritul revoluționar în muncă, în gîndire, în toate domeniile, să acționăm cu hotărîre împotriva a tot ceea ce este vechi și perimat, a ceea ce nu mai corespunde actualei etape și să promovăm cu îndrăzneală nouL, ceea ce se afirmă ca o necesitate a dezvoltării societății, atît în ce privește forțele de producție, cît și în știință, în învățămînt, în cultură, în întreaga dezvoltare economico-socială.** Sînt sintetizate aici direcții ale spiritului revoluționar, creator, și este definită însăși platforma de abordare a actualității sub raportul tuturor transformărilor ei și, evident, sub raportul tuturor devenirilor în materie de construcție umană și socială. Literatura și arta își găsesc aici suportul unei angajări în profunzime și pe durate în destin inconfundabile. Teme majore ale actualității, idei, și sentimente înălțătoare își așteaptă expresia în plan artistic și forța care să le releve. Ele nu-și epuizează niciodată semnificația și se descoperă într-o lumină mereu mai înaltă și după un chip care este al gîndirii creatoare.

Luceafărul

„TREBUIE SĂ PERFECȚIONĂM ȘI SĂ ÎMBUNĂTĂȚIM ACTIVITATEA ORGANIZAȚIILOR DE MASĂ ȘI OBȘTEȘTI — A SINDICATELOR, A TINERETULUI, ORGANIZAȚIILOR DE FEMEI, A UNIUNILOR DE CREAȚIE ȘI TUTUROR CELORLALTE ORGANIZAȚII — CARE, FIECARE, ÎȘI ARE ROLUL ȘI IMPORTANȚA SA ÎN ACEST VAST PROCES REVOLUȚIONAR, DEMOCRATIC, DE DEZVOLTARE A SOCIETĂȚII NOASTRE SOCIALISTE".

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din Expunerea la ședința comună a Consiliului Național al Oamenilor Muncii și a Consiliului Național al Agriculturii)

TINEREȚEA CLASICILOR

Originalitatea sintezei

Într-un răstimp foarte scurt — dacă îl raportăm la seculara sa evoluție — literatura română a cunoscut o înflorire fără precedent, atingînd, în ultimele decenii ale secolului trecut, un nivel european prin operele lui Mihai Eminescu, I.L. Caragiale, Ioan Slavici și Ion Creangă.

Un scriitor care a avut multe de pătimit din cauza excesivei și nerevizuitei severități față de înaintași este Ion Agârbiceanu, de la a cărui dispariție comemorăm, în această primăvară, un sfert de secol.

În pofida importantelor contribuții ale cercetătorilor mai noi ai operei lui Agârbiceanu, încă nu a fost supusă necesarei reconsiderări surprinzătoarea concluzie asupra operei sale formulată de **Istoria literaturii române contemporane** (1926—1929) : „Ceea ce-i dăunează, cu deosebire, [operei lui Agârbiceanu] este, însă, lipsa influenței franceze...". Acestei necesare rectificări îi dedicăm cuvîntul de față.

Pentru a înțelege adevăratele dimensiuni ale operei lui Ion Agârbiceanu, trebuie să-i judecăm mai întîi meritele în cadrul vremii sale — începutul de veac în literatura română —, pentru a-i cîntări, apoi, reușitele și nereușitele din punctul de vedere al posterității literare.

În istoria prozei literare europene, anii 1900 marchează un moment crucial de reorientare tehnică și tematică. În prima jumătate a secolului al XIX-lea, genul romanesc ajunsese la maturitate prin contribuția, și astăzi actuală, a realismului balzacian. Totuși lumea **Comediei umane** este limitată în fond la acea „clasă de mijloc" din care făcea parte și autorul : cu mijloace artistice mult mai modeste, Eugène Sue a dobîndit o vremelnică faimă mondială, tocmai exploatînd această lacună a genialului său predecesor. Dar primele manifestări ale clasei muncitoare organizate — și, în primul rînd, Comuna din Paris — au dus la rapida perimare a punctului de vedere anecdotic propus de **Misterele Parisului** ; evoluția genului romanesc a răspuns la aceasta prin apariția **romanului experimental** practicat de Emile Zola. Doctrina naturalistă prezintă însă o serie de deficiențe intrinseci pe care întreaga artă a creatorului său nu a reușit decît să le atenueze parțial. În același ani, la celălalt capăt al Europei, modelul propus în romanele sale de F.M. Dostoievski s-a dovedit a fi nu numai mai nuanțat și mai fidel în ceea ce privește configurarea personajului, dar și mai viabil din punctul de vedere ale posterității sale literare, prin solida motivare psihologică a integrării epice a lumii umane textualizate, permițînd o evoluție mai complexă a scriiturii ficționale. Acestea erau curentele care, în anii debutului lui Agârbiceanu, își disputau scena literară europeană ; departe de a justifica scepticismul exegeților săi interbelici, Agârbiceanu va reuși o originală sinteză a acestor orientări narative — și asta în pofida stadiului modest de dezvoltare a prozei noastre literare, în acea vreme.

Fatalmente, ca fiu al unui popor cumplit asuprit de Dubla Monarhie, Agârbiceanu nu-și putea limita aspirațiile literare la inspirația predominant urbană și la tonul lipsit de angajare a unei mari părți din creațiile acelor ani : aceasta este motivarea entuziastei sale adeziuni la programul militant al **Semănătorului,** așa cum și-a găsit el expresia inițială în operele lui G. Coșbuc și Al. Vlahuță, Nicolae Iorga și M. Sadoveanu. Colaborarea sa, însă, nu putea fi decît episodică : angajîndu-se în vasta operă de „defrișare culturală" a realităților satului românesc, Agârbiceanu, prin formația sa luministă și prin experiența sa de viață, nu putea adera la punctul de vedere exterior, artificial al multora dintre colaboratorii revistei, neputîndu-le împărtăși nici superficialitate, nici optimismul schematic : „...nu-s poporaniști indi-

Tudor Păcuraru

Continuare în pag. a 6-a

Permanența unei teme: mediul muncitoresc

În legătură cu diversificarea vieții sociale în condițiile evoluției istorice a României spre forme și structuri moderne devine necesar ca și literatura să se sincronizeze (un sincronism interior !) cu aceste aspecte sociale noi ; are loc, astfel, o extindere a mediilor capabile a deveni literaturâ, concomitent cu intrarea viguroasă în istorie a unor forțe politice noi, corespunzătoare altor trepte de evoluție a societății. Dintre aceste medii noi, unul are o importantă deosebită, corespunzînd, în același sens, mișcările politice și sociale care definesc realitatea românească în ultimele decenii ale veacului trecut și apoi, din ce în ce mai pronunțat, de-a lungul întregului secol pe care îl trăim. Proza, căci asupra prozei se vor reflecta cu precădere aceste modificări, capătă valențe sociologice noi, accente sufletești noi ; scriitorul, ieșit din „mantaua" prozei naturaliste (Emile Zola era printre cei dintîi care descria o grevă) urmează astfel marile evenimente contemporane cu el. Unul dintre eroii „noi" devine, în acele momente de răscruce de veacuri, muncitorul ; mediul muncitoresc pătrunde și el în literatură însoțind cursul istoriei.

Unul dintre primele romane ale mediului muncitoresc este, în literatura noastră, „Arhanghelii" (1913) de Ion Agârbiceanu, dublînd (după afirmația lui Edgar Papu, în „Orizonturi la început de veac"), preocupări similare ale romancierului american Upton Sinclair. Prozatorul coboară în lumea minerilor de la minele de aur, mediul mineresc continuînd să preocupe, în continuare, un mare număr de prozatori, care îl urmează pe Agârbiceanu. Accentul nu cade nici în acest caz, după cum nici în altele, pe aspectele pitorești ; caracteristicile prozei ardelenești, eticismul în primul rînd, se păstrează evidente. Dar încă nu putem vorbi de o adevărată literatură a acestui mediu social acum, cu „Arhanghelii", și nici cu alte cîteva romane, apărute în perioada interbelică, romane aparent „proletare" (semnate de autori cum sînt Stoian Gh. Tudor, Aureliu Cornea, Petre Bellu, Carol Ardeleanu). Acestea sînt prelungiri ale naturalismului. Între melodramă și dostoievskianism nu mai era loc, în cazurile menționate, de o viziune realistă autentică. Viziune care se impune, apoi, prin contribuția reportajului, a investigației în realitatea imediată, în „nemijlocit", proza devenind mai vie, acută în observație și mai bine definită sociologic. Buna soluție găsită de Alexandru Sahia — a cărui moarte prematură a privat „literatura proletară" (despre care se discută mult în unele din publicațiile democratice din anii '30) de un posibil „clasic" — e continuată în anii postbelici, după o nouă recrudescență, nu întotdeauna benefică literar, a „faptului brut", a comentariului foiletonistic cu pretenții de literatură. Decantarea valorilor are loc abia în anii de după 1965, primele două decenii de construcție a socialismului accentuînd mai ales, caracterul activ, pedagogic, cu efecte imediate, gazetărești a actului de creație literară. Dar, pe măsura

Alexandru Ruja

Continuare în pag. a 3-a

În pagina a 3-a
TEME ȘI PERSONAJE
ALE LUMII MUNCITOREȘTI

OPȚIUNI ALE CRITICII LITERARE

Excesul de metodă și uitarea esteticii

1. Critica literară a secolului nostru a fost dominată de idealul „întoarcerii la text", ca reacție față impotriva denaturării operei de artă prin pozitivism, biografism și prin imprecizia impresionismului. Generoasă și justă la origine, această tendință a proclamat primatul operei literare și a asanat numeroase exagerări regretabile, fiind, în fond, **un impuls de natură estetică.**

Dar, după cum s-a dovedit foarte repede, un impuls care a înțeles totul, mai puțin exact propria-i natură.

Dealtminteri, noii critici au considerat mereu că estetica este un lucru perimat. În timp ce fenomenologi precum Dufrenne, ori filosofi precum Heidegger se ocupau cu seriozitate de problematica frumosului, teoreticienii literaturii îi întorceau ostentativ spatele lui Croce și se declarau partizani infocați ai științei, exclamînd ritos precum Iuri Lotman : „Interpretarea literaturii trebuie să devină știință".

Tentația scientismului e, însă, foarte veche. Printre altele, e și pozitivistă, astfel că multe metode critice moderne (de exemplu : stilisticienii structuraliști) s-au întors nu la text, ci tocmai acolo de unde fugiseră, la (neo)pozitivism. Lucru care n-a mirat, totuși, deoarece confuzia (comparată frecvent cu „turnul Babel") este așa de mare, încît pentru noii critici orice rămîne oricînd posibil.

2. Tirania influențelor provine din partea psihanalizei, lingvisticii și matematicii.

Prezența matematicii mi se pare explicabilă și ușor de contracarat. Dealtminteri, matematică e mult spus : ceea ce se utilizează îndeobște e un amestec de algebră, teorie a mulțimilor și analiză. Ideea metodei poate proveni chiar de la Hjelmslev, care observase că semnul e com-

Radu Comănescu

Continuare în pag. a 2-a

„Critica înseamnă viziune"

Aflîndu-mă în fața fenomenului complex al literaturii actuale încerc să-i descopăr sensul de evoluție, principiul de înaintare și acest lucru cere un anumit efort selectiv. Pentru că nu toate tendințele nou apărute vor da roade trainice, nu toate riurile și piriurile geografiei literare

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 2-a

Sensul și etapele Revoluției române de la 1848

Cel mai înalt titlu de glorie pe care l-au revendicat — explicit, prin pana unuia dintre ei— revoluționarii români de la 1848 a fost, chiar a doua zi după 11 iunie, singura „victimă", simbolică, fiind **Regulamentul organic,** ars în piața publică spre a nu mai rămîne îndoială asupra sensului și obiectivelor imediate ale ridicării unui popor întreg spre recucerirea libertății și demnității sale.

Ar mai fi putut adăuga (dar rămîne să adăugăm noi, din perspectiva celor 140 de ani, ce ne despart de acea „oră astrală a omenirii", din păcate neomologată încă în istoria universală cu sensul ei adînc) că a fost prima revoluție din istoria umanității în care rolul oamenilor de cultură, al oamenilor ce credeau în **puterea** spiritului omenesc de a lucra asupra istoriei și politicii **cu armele spiritului,** nu a fost doar acela al unor precursori naivi. Ci ei înșiși au pregătit, au condus, și și-au imprimat asupra mersului acestei revoluții mentalitatea specifică și metodele specifice de acțiune. Între care și evitarea arsenalului „specific" al tuturor revoluțiilor de pînă atunci.

La aproape un secol și jumătate de la Revoluția română din 1848, istoriografia românească nu posedă încă sinteza monumentală, lucrarea clasică, de felul celei cu care Michelet și-a înzestrat poporul său și conștiința universală. O bibliografie vastă, prețioase, neprețuite publicații de izvoare, dintre care cele

Dan Zamfirescu

Continuare în pag. a 6-a

Biblioteca județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

TUDOR OCTAVIAN: «Sortiți iubirii»

trăsătura esențială a personajelor prozei lui Tudor Octavian — mă gîndesc la acelea cu care, asa-zicînd, autorul simpatizează — de la tînărul inconformist din **Noiembrie viteză**, pînă la ziaristul matur si bine blazat din recentul roman **Sortiți iubirii** (Editura Eminescu, 1988), este inteligența. Nu, însă, o inteligență de tip practic, ci una de tip speculativ, si nu îndreptată în sensul realizării personale, ci, mai degrabă, împotriva propriei ființe. Corolarul imediat al inteligenței este luciditatea iar al acesteia, ironia. Ironia relativizează totul si, dacă astfel atenuează dramele, tot asa ea sterge reperele, lăsînd loc degringoladei sau, în cel mai bun caz, existenței în inertie. Este cazul personajului central din **Sortiți iubirii**, om la patruzecisicinci de ani, ziarist „de importantă judeteană", autor de recenzii conventionale, conventionalizate încă o dată de interventiile redactorului său sef, posesor al unei garsoniere relativ confortabile în „Blocul pensionarilor" dintr-o urbe oarecare si al unei combine muzicale, care îi ajută să-si mobileze intermitent singurătatea. Personajul este multumit si nu tocmai de ceea ce face si de ceea ce trăieste, sau, mai exact spus, în absenta perspectivelor si a necesarului îmbold interior se rezumă la o existentă compartimentată de tabieturi, fără comunicare între compartimente. Nimic nu pare să amenințe acest echilibru fără sperantă, această existentă predominant cenusie, pigmentată (dar numai din punctul de vedere al cititorului) de umorul replicilor schimbate cu Leon, colegul de redactie, eseist si el „de importantă judeteană", de ironia fină a observatiilor protagonistului, referitoare la lumea înconjurătoare, de autoironia mordantă, de admiratia totală, comică si tristă în acelasi timp, pe care croitorul Sedecariu o nutreste fată de productiile similicritice ale eroului. Gîndirea acestuia este de tip aforistic si se manifestă în constructii verbale, memorabile fie prin profunzimea concisă, fie prin conciziune vidă de sens. Si aceste tentative — probabil cu sursa în subconstient — de a aseza lumea în tipologii ori false tipologii vizează umplerea singurătătii altfel apăsătoare si regăsirea, chiar dacă doar iluzorie, a reperelor pierdute. Cursul previzibil al acestei existente banale va suporta însă o dereglare considerabilă, odată cu aparitia bruscă în viata personajului a unei femei (Vera), care pretinde că-l cunoaste de douăzeci si cinci de ani, că-l admiră tot de atunci, că-l iubeste si-l asteaptă de patru ani. Senzatională nu este fidelitatea (se mai cunosc cazuri, cum ar fi, de pildă, domnisoara Havisham din **Marile sperante**) ci alteeva: personajul nu o cunoaste de fel pe această „victimă" răbdătoare a farmecului său juvenil! Tudor Octavian ne aduce, de fapt, în chip ingenios, la atît de frecventa situatie limită, care îl obligă pe personajul aflat aici să-si reevalueze, într-un fel sau altul, existenta, să facă un bilant, fie el si provizoriu, a ceea ce a fost bine si ceea ce a fost rău, a ceea ce a fost plin si ceea ce a fost gol, a timpului pierdut si a sansei de a-l regăsi. Faptul că protagonistul nu-si aminteste de Vera este un fel de a spune că tineretea personajului apartine unei secvente temporale extirpate din memoria protagonistului sau ingropate acolo fără sanse de resurectie, căci mecanica existentială si rutina cotidiană au anulat proiectul spiritual initial.

Reîntîlnirea cu Vera nu va conduce, prin retrospectie, la un timp regăsit (amnezia este totală, mod de a spune că nimic nu mai poate fi recuperat din trecutul personajului pentru viitorul său) ci la constatarea si constientizarea esecului, în stil personal: „Am patruzeci si cinci de ani. Privesc în juru-mi si tot ce mă înconjoară îmi aminteste de un timp care nu se mai întoarce, oricîti biscuiti as înmuia în ceaiul stătut al timpului ce-mi mai rămîne de trăit. Dacă ar fi s-o iau de la capăt, as sti că e mai util să nu faci anumite lucruri, decît să pierzeci cu totă ambitia la realizarea lor, că de cele mai multe ori e mai important să gîndesti asupra unei actiuni decît s-o urnesti si s-o duci pînă la capăt, că e mai profitabil să trăiesti imaginînd decît să trăiesti efectiv. Tot ce întreprind, întreprind cu sentimentul că mă cufund în eroare. Ce trebuie să schimb? Am ajuns aproape de fundul buzunarului si jocul îmi cere să plusez. Actionarii existentei mele au început să prindă de veste, toate încep să se precipite, zarurile zuruie pe postavul verde, conturile indică sume cu multe zerouri, nu mai am vreme să mă întreb ce e pasiv si ce-i activ. Iar fericirea e departe... Trebuie să o iau de la capăt, să revăd întelesul exact al unor notiuni, să le atribui un sens, cînd peretii lor subtiri încep să sune a gol. Trebuie să reînvăt să merg si să simt, să miros si să comunic". Dar, prozatorul nu vrea (nu poate?) să-si mentină mult timp personajul în dispozitie gravă. Demonul ironiei cenzurează nemilos orice sentimentalism, orice subiectivism, îsi manipulează eroul ca pe o marionetă, iar cînd acesta dă semne de răzvrătire, îi taie sforile si-l lasă confuz si inert. Personajul se îmbolnăveste brusc, are fierbinteli nemotivate, confundă realul cu imaginarul si invers, nu întelege nimic, dar suferă peste poate. Să fie vorba de acel „nu stiu ce" romantic, de acel „mal du siècle", de acea „boală în strune" blagiană? Nicidecum, chicoteste demonul ironic. Personajul suferă de mononucleoză infectioasă dobîndită prin intermediul unor biscuiti dintre cei mai obisnuiti, fără nici o relatie cu „madlena" proustiană. Mai avantajat, asa zicînd, este redactorul sef Vrinceanu, bolnav de acelasi lucru, dar în urma, se pare, unei sărutări intensive si repetate oferite de secretara sa. Marile sentimente sînt privite cu neîncredere de către personaj si suspectate de inautenticitate. După boală, existenta sa amenintă să revină la mediocritatea confortabilă. O secventă memorabilă ni-l arată privind, din afară, prin geamul redactiei si observînd aceleasi personaje dintotdeauna, între care si pe el însusi. Mecanismele cotidianului s-au pus din nou în miscare, timpul alunecă, insensibil pe lîngă oameni.

Sortiți iubirii nu este un roman de dragoste, cum l-ar recomanda colectia în care a fost inclus si titlul său foarte comercial. El este un roman despre mediocritate, despre esec si despre necesitatea iubirii ca posibil remediu la actiunea lor conjugată. De aceea, în finalul cărtii, în chip inexplicabil din punct de vedere al logicii naratiunii, dar perfect motivat în plan uman, personajul, în mînă cu un buchet de roze imperiale, sună la usa Verei. Este adevărat, sau este doar o proiectie imaginară a unei dorinte subconstiente? Autorul încheie ironic: „În mîna stîngă tin un buchet de roze imperiale si asta e o contradictie de fond, cum zice Leon, pentru că rozele imperiale înfloresc, fără excepție, în mai". Iar timpul naratiunii arată, adăugăm noi, luna ianuarie.

Ca si în celelalte cărti ale sale, Tudor Octavian este si în **Sortiți iubirii** un constructor impecabil, căruia i se aliază un ironist redutabil, atent mereu să nu pară, sau să nu devină sentimental. Romanul său, chiar dacă nu de dragoste, se citeste cu plăcere, tensiunea este, exclusiv, de sorginte intelectuală, fiind continută în calitatea replicilor si frumusetea stilistică. Există totusi în această carte o carentă, născută, paradoxal, dintr-o însusire. Reprimarea subiectivității prin maxima supraveghere ironică nu lasă sansa unei **scene mari**, care să polarizeze toate liniile de forță ale epicului într-un **nexus** dramatic.

Valentin F. Mihăescu

Excesul de metodă

Urmare din pag. 1

parabil cu o funcție bijectivă. Rezultatele acestei metode vor merita însă totdeauna a fi consemnate într-o antologie a ridicolului omenesc. Ele siluiesc literatura si, desigur, nu fac nici o cinste matematicii în sine.

Mai grave, cu efecte mult mai întinse si mai persistente, rămîn teoriile derivate din stiințe umaniste: structuralismul, scoala lui Lacan, cea a lui Goldmann, cîteva directii ale stilisticienilor.

Structuralismul provine din mutarea modelului elaborat de Ferdinand de Saussure de la lingvistică la textul literar. Acest transfer s-a putut efectua datorită unor rațiuni semiotice (analiza saussuriană a semnului e excepțională) si gnoseologice (dichotomia sincronic /vs/ diacronic merge pînă la un punct în sensul pledoariilor lui Husserl pentru „cunoasterea fenomenologică").

El presupune, însă, ca o condiție sine qua non, izgonirea si substituirea esteticii. Ceea ce s-a realizat relativ repede, prin formaliștii rusi, L. Hjelmslev si R. Jakobson.

Formaliștii rusi au introdus conceptul de **literaturnost**, tradus la noi „literaritate", însusirea unor texte de a fi artistice, în contrast cu altele care nu-s. Se observă lesne: acest concept e un substitut al frumosului literar.

Hjelmslev a dezvoltat cît a putut teoria conotației, pe baza distincției operate de el între planul expresiei si cel al continutului. Docta sa opinie propune un sistem de semne conotativ, unde „planul expresiei este reprezentat prin planul continutului si planul expresiei", adică semnul însusi devine semnificant, — vechea discutie din estetică asupra cuvîntului ca material de constituire a operei de artă.

În fine, Jakobson, e mai ambitios (mereu a fost astfel!). El încearcă însăsi definirea funcției poetice: „Funcția poetică proiectează principiul echivalenței de pe axa selecției pe axa combinării", deci contiguitatea se realizează prin principiile de echivalență (asemănare/deosebire, sinonimie/antonimie, etc). Pertinența si adecvarea acestei afirmații se judecă de la sine; eu adaug numai că Jakobson a ajuns la adevărul în cauză prin studii consistente asupra bolnavilor de afazie.

Cu toate acestea, rudimente ale esteticii persistă încă: însusi Jakobson a încadrat textele literare între metaforă si metonimie.

Neoretoricienii, grammaticienii si entuziastii urmasi ai lui Chomsky vor rezolva, însă, — definitiv — problema. În loc de a deveni mai întelept, structuralismul s-a radicalizat din ce în ce — element foarte grăitor pentru natura metodei.

Principalele lui efecte distructive, la nivelul artei, constau în **utopia modelului universal** si **pasiunea atomizantă**. Reprezentanții de frunte au crezut cu sinceritate în posibilitatea de a găsi un mijloc universal de interpretare a oricărui text literar; reprezentanții mai mărunți au crezut chiar că l-au descoperit. Deasemeni, abundă noțiuni de tipul: ceneme, plereme, semne, sememe, lexeme, letreme, miteme etc., care ilustrează efortul de a identifica unitățile constitutive cele mai mici (structura subatomică) ale oricăror domenii avute în vedere: de la limbă la mituri. Ambele chestiuni trădează o vocație științifică (total neadecvată si malignă pentru artă), iar această vocație explică incapacitatea funciară a structuralismului de a emite judecăți de valoare asupra operelor analizate.

Tocmai pentru a depăsi handicapul judecăților de valoare, structuralismul a încercat să fuzioneze, fie cu stilisticienii (vezi, de exemplu, Riffaterre), fie cu psihanaliza (vezi evoluția lui Roland Barthes si toată problema „tematismului").

Esențial, rămîne, însă, faptul că a continuat să urască, furibund, estetica, pe care o citează în mod frecvent denaturat trucat, ori prin reprezentanți depăsiți si minori (vezi unele din articolele Juliei Kristeva).

În ceea ce privește critica psihanalitică, lucrurile sînt mult mai evidente: metoda e orientată către biografia autorului, chiar dacă pleacă de la text. Ea presupune identitatea dintre autor si om — în acest sens nedepăsîndu-l pe Sainte-Beuve (oare e întîmplător că tocmai Proust s-a revoltat violent împotriva lui Sainte-Beuve?). Demersul psihanalitic, mai ales cel psihocritic al lui Mauron., a avut măcar întelepciunea de a nu emite pretenții nejustificate si a avut calitatea de a recupera **latura simbolică** a operei de artă, pe care structuralistii o călcaseră nepăsători în picioare.

Deasemeni, a demonstrat limpede că ruperea autorului de text si de biografie e foarte relativă, mai mult o ipoteză de lucru decît o realitate obiectivă.

3. Însă există si un efect global al tuturor noilor metode critice. El constă în grava confuzie de valori pe care au determinat-o.

Căci uitarea esteticii si disprețul față de filosofie, precum si increderea oarbă în infailibilitatea unor tehnici pretins științifice au denaturat hotărîtor conștiința artistică. E de observat — la noi, cel puțin — confuzia semnificativă în ceea ce privește cuvîntul „frumos". Acesta e folosit în mediile literare (mă rog, cînd e folosit) cu sensul lui banal, eticizant, de opus al „uritului". Caracterul fundamental ontologic, propriu frumosului estetic (care are drept opus non-frumosul, adică „opacizarea ființei" — nicidecum „uritul") rămîne, actualmente ignorat cu desăvîrsire.

4. Această situație nu e întîmplătoare. Ea rezultă dintr-o acțiune sistematică si complexă de impunere în cultura română a noilor metode critice, exact în momentul cînd în străinătate începuseră să-si piardă credibilitatea.

Fenomenul a avut loc prin anii '70 si a fost facilitat de dispariția lui George Călinescu, Tudor Vianu si Vladimir Streinu, precum si de speculareа dorinței firesti de informare a cititorului cult. Deoarece e vorba despre un fenomen foarte amplu, în cele ce urmează îi vom puncta numai unele momente semnificative.

Anul 1972 poate fi considerat anul exploziei actiunii. Atunci apare, la ed. Univers, antologia capitală „Poetică si stilistică. Orientări moderne" care punea la dispoziție texte foarte pertinente ale structuralistilor. Tot atunci, la ed. Științifică, se tipărea o lucrare colectivă a unor cadre universitare, intitulată „Analiză si interpretare. Orientări în critica literară contemporană". Aceasta prezenta foarte pe larg mai ales structuralismul (căruia i se dedică trei lucrări din sapte, dar e dezbătut în toate) si își enunța mobilul deosebit de clar: „chestiunea de evident interes pedagogic cu privire la posibilitatea introducerii acestor metode în scoală".

A urmat apoi o aprigă actiune de traducere, orientată îndeosebi către formaliștii rusi, cehi si continuatorii lor direcți.

În fine, actiunea a continuat cu spectaculoasa „convertire" a unui critic de mare audiență, N. Manolescu. Acesta si-a expus în scris renunțarea la impresionism si adoptarea unui sol de „tematism", deși — dacă-mi amintesc eu bine — o făcea cu un imens regret. Astfel, victoria metodelor „moderne" a devenit — atunci — evidentă. Si nu a mai mirat pe nimeni faptul că în anul 1981 a apărut la ed. Dacia din Cluj-Napoca o antologie absolut dementială: „Poetică americană. Orientări actuale" care ar trebui citită măcar pentru a observa unde duce structuralismul consecvent cu sine.

Simptome chiar mai grave s-au manifestat în folclor, avînd drept rezultat o veritabilă invazie de „poetici ale folclorului". Acestea au apărut de prin anul 1976 si posedă minunata însusire de a fi cu totul nefolositoare, adică de a fi dezmembrat cu furie si sadism faptul folcloric. Ele nu sînt egalate decît de patima numărării vocalelor si consoanelor din poeziile eminesciene care a bîntuit ca un uragan prin paginile unor reviste serioase, avînd, totusi, însusirea de a-ți aduce aminte de aritmetica din clasele primare.

5. Bineînțeles, confuzia de valori, admirarea falsilor zei străini, rămîne periculoasă mai cu seamă pentru tinerii scriitori care s-au format în ultimii 15 ani, sub egida implacabilă a metodei structuraliste. Ei sînt principalii handicapați — un handicap care aparține firesc metodei..

Cît despre noi, deocamdată, să reținem anul 1972. E un moment crucial pentru înțelegerea literaturii actuale.

„Critica înseamnă viziune"

Urmare din pag. I

au șansa să întîlnească marele fluviu, multe dintre ele vor seca sau se vor topi în dune de nisip, lăsîndu-ne doar amintirea lor de efemeridă. Există, vreau să spun, un **drum principal al evoluției literare** față de care avem obligația să ne raportăm atunci cînd analizăm o creație, un climat nou, o tendință estetică stabilind în felul acesta valoarea obiectivă nu conjuncturală a fenomenului în discuție. Personal consider că viziunea **organicistă** oferă posibilitatea tratării literaturii ca un organism viu, aflat permanent într-o creștere armonică si nicidecum arbitrară. A gîndi organicist evoluția fenomenului literar presupune întelegerea unei „homeostazii", a unui echilibru de înaintare, „hybrisul" fiind anulat prin forțe lăuntrice chiar dacă uneori pare a cîștiga teren. Si conștiința critică este fără îndoială o forță lăuntrică a literaturii, nu un suprasistem abstract. Viziunea organicistă este foarte necesară azi cînd numeroase teorii deturnează literatura din albia sa firească, într-o direcție sau alta, prin tot soiul de rețete fabricate în laborator. Afirm cu toată tăria: arta scrisului (pentru că oricum rămîne artă si nu o industrie) presupune trăire si expresivitate, presupune apel la tradiția valorilor umane si chiar dacă necesită, în momentul creației, izolare temporară între cei patru pereți ai camerei scriitorului (fie ei de cărămidă sau de beton) e un act viu, incompatibil cu ideea de laborator. Un produs născut pe cale artificială va figura doar în tristele expoziții de „artizanat literar". Obligația elementară a unui critic este de a semnala falsul, contrafacerea, lipsa trăirii chiar dacă e vorba de savante artificii stilistice, acesta fiind, cred eu, un prim moment al analizei obiective. Care este însă explicația generalizării fenomenului? Nu e greu de constatat că moda literaturii prefabricate (vezi formula textualistă) a fost importată din alte locuri încercîndu-se o aclimatizare pe cît de forțată pe atît de nocivă pentru literatura noastră care s-a format din vechime pe un sol germinativ diferit. O cît de rapidă analiză a trecutului nostru literar (si aici intrăm pe terenul propriu zis al metodei organiciste) poate să scoată în evidență fundamentala propensiune a românului pentru naturalețe expresivă. Structura armonică a spiritului nostru se opune instinctiv experimentalismelor si formulelor mecanice. E de văzut aici tocmai personalitatea unei culturi de tip răsăritean care ființează după ritmuri bio-cosmice iar nu abstract-carteziene. Nu vreau să intru în profunzimea acestei analize culturologice (m-aș îndepărta de obiectul rîndurilor de față) vreau doar să subliniez că ochiul criticului trebuie să deosebească drumul viabil, fertil de căile înșelătoare care duc într-o fundătură. Dar pentru asta e necesar să ne cunoastem bine „partea noastră de cer" — cum spune Constantin Noica si să nu ne bazăm exclusiv pe teoriile si metodele inventate de alții, aplicîndu-le din snobism pe terenul propriu. Pledez, din acest punct de vedere pentru o **critică de direcție**, nedogmatică, alimentată la spiritul tradiției noastre literare. Multi însă consideră că momentul criticii de direcție a trecut si optează pentru un soi de liberalism total. Opinia este însă nejustificată, cu atît mai mult cu cît tendințele actuale s-au complicat pînă la prolixitate si reclamă din partea criticii atitudini axiologice limpezi, gesturi „gordiene" cum ar fi spus Mircea Eliade, opțiuni clare. Si să recunoastem că o critică „amabilă" neangajată, preocupată doar de analize mărunte, lipsite de anvergură, nu poate înfăptui acest lucru. Sper să fiu bine înțeles, analiza competentă a structurilor literare este necesară, fără îndoială, dar abordarea exclusivă a **literalității** îndepărtează discursul critic de obiectul său (să nu uităm că sensul cuvîntului provine din grecescul „kritikos" care înseamnă „a decide") or, descriptivismul filologic nu îndeplinește această condiție **decizională.** Pe de altă parte, există si părerea că o tendință literară nouă, oricît de insolită, trebuie lăsată să-si consume nestingherit existența istorică fără intervenții coercitive din afară. De acord. Dar cînd această tendință, la început marginală, cucerește cu timpul teritorii din ce în ce mai mari si se instaurează ca principiu suprem deturnînd tot mai mult literatura spre bizarerii si gratuități situația nu mai e atît de simplă. Cînd într-o revistă studențească se afirmă (dar oare numai în revistele studențesti întîlnim asemenea afirmații?) că „poezia postmodernă este soluția viitorului pentru că rupe definitiv cu tradiția" sau cînd o poetă (de altfel cunoscută) elogiază creația unui confrate pe motivul că „nu contine niciun cuvînt arhaic"(!) este normal să cazi pe gînduri si să te întrebi ce-i de făcut pentru recuperarea grabnică a „bunului simț" pierdut în cine stie ce împrejurări conjuncturale. Obisnuiesc, în asemenea ocazii, să-l citez pe Iorga cel care spunea „cînd te lupți împotriva tradiției te lupți împotriva «bunului simț»". Criticul, în calitatea lui de observator avizat al fenomenului literar, nu poate sta pasiv în fața unei astfel de maladii (pentru că e vorba aici de o maladie a conștiinței artistice nu doar de o opțiune estetică) el are datoria să observe si să îndrepte prin opinii ferme această situație anormală care, prin cronicizare, poate duce la devitalizarea accentuată a literaturii într-o anumită perioadă. De ce să vedem în atitudinea severă a criticii doar o măsură „procustiană" si nu un fenomen natural de apărare a literaturii însăsi din lăuntrul ei (ca reacția organismului la microbi, de exemplu). De cîtiva ani încerc, prin articolele publicate în revista „Luceafărul" (o revistă mereu deschisă ideilor si dezbaterilor literare) să-mi fundamentez o serie de criterii convergente de analiză, o „taxonomie" cum se spune în limbaj pedagogic pentru a depista energiile „bune" si cele „rele" în domeniul scrisului actual. Dacă energia „bună" e constructivă, adăugîndu-se firesc trunchiului nostru cultural, în schimb cea „rea" e disolutivă. Prima vine pe filiera sănătoasă a tradiției sporind ființa noastră spirituală cu forme noi, cea de-a doua are în genere tendința demolării cu orice preț, manifestîndu-se teribilist si superficial, impunînd modele preluate de aiurea. Fiind constructivă, prin definiție, energia bună tinde spre valorile artistice pozitive: armonie, ideal, frumusețe estetică, viziune, trăiri autentice etc. Sînt oare aceste categorii depășite? Nu mai pot fi ele călăuzitoare într-o literatură modernă? Cred că dimpotrivă, se cere un apel cît mai insistent azi la reperele fundamentale, la aceste coloane de susținere ale creativității spiritului uman care asigură artei un echilibru clasic (oare nu spre un astfel de echilibru trebuie să năzuim?) dincolo de soluțiile improvizate. Să fiu mai concret. Numerosi tineri poeți, aflați mereu în căutarea autenticității, aduc în universul liric structurile cotidianului cu aspectele sale mai mult sau mai puțin insolite. Este adevărat că incursiunile în concret au mărit sfera universului poetizabil, anulînd multe prejudecăți estetice dar, totodată, se naste întrebarea: în ce mod poate fi abordat realul în poezie fără riscul **degradării lirismului?** Aserțiunile lui George Călinescu, din incitantul său studiu „Universul poeziei" îi păstrează si astăzi valabilitatea, criticul face următoarea remarcă: „Nu toate lucrurile din natură intră în universul poeziei ci numai acelea care pot constitui niste hieroglife, niste embrioane de poem datorită imaginației omenirii." Autorul operează, după cum vedem, o delimitare axiologică foarte utilă poeziei actuale, căci deplasarea interesului liric dinspre esență spre fenomen nu trebuie să însemne si o deplasare dinspre semnificație spre gratuitate. Faptul că poeții ultimei generații aduc dezinvolt în cîmpul liricii tehnologia si ambientalul urban e un lucru pozitiv în sine, o împrospătare a imaginarului poetic, lipsește însă de multe ori decantarea artistică, acea expresivitate adîncă a poeziei autentice. Expresivitate care presupune, cred eu, filtrare modernă a tradiției nu refuzarea ei. Am impresia că tinerii poeți ardeleni, veniți pe filiera blagiană, cultivă un lirism al esențelor si revelațiilor chiar si cînd se inspiră din realismul cotidian. Efectele sînt remarcabile oferind o soluție de perspectivă. Pe de altă parte — ca să trec în domeniul prozei — nu asistăm oare prea des la chinuirea epicii prin tot soiul de practici formale (textualism, colaj, tehnica fragmentării etc.) ignorînd faptul că avem o tradiție a euritmiei narative, a povestirii calme si întelepte ce exprimă „dorul nostru de eternitate" si echilibru sufletesc? Există cîteva dimensiuni fundamentale ale eposului autohton pe care proza actuală are datoria să le actualizeze iar nu să le ocolească de dragul unor experimente grăbite. Si pentru că am adus în discuție conceptul de **ritm** cred că el este o cheie a modelului nostru spiritual, exprimînd **organicismul culturii românești.** Mai mult chiar, putem vorbi de o școală de gîndire românească axată pe studiul ritmurilor (vezi teoriile lui Odobleja, Pius Servien, Matila Ghyka, St. Lupasco, Gogu Constantinescu, Alexandru Bogza, Constantin Noica, Mihai Drăgănescu, Mircea Florian si lista poate continua). Este de acum timpul să se analizeze mai serios acest aspect definitoriu pentru înțelegerea personalității noastre spirituale. Consecințele în planul esteticii ar fi fără îndoială importante dacă tinem seama de faptul că fenomenul artistic s-a bazat, din cele mai vechi timpuri, pe studiul ritmurilor. Închid această lungă paranteză ca să revin la problematica literaturii actuale si să subliniez responsabilitatea actului critic. Personal, fiind obligat să valorizez un produs literar ascult de regulă nu sonoritatea lui imediată, înșelătoare de multe ori, ci ecourile si rezonanța sa posibilă în timp convins fiind de faptul că verdictul criticului înseamnă apel la viziune iar nu reacție pripită bazată pe principiul lui „hic et nunc". De altfel critica ar trebui să năzuiască la o funcție „propițiatorie" (așa cum în folclor anumite ritualuri pregăteau binele viitor). Lipsit de această virtute, comentariul rămîne doar o analiză neutră a formelor artistice, pierzîndu-si **miza.** Pe de altă parte îndrăznesc să afirm că unui critic de vocație nu trebuie să-i lipsească instinctul **sociologic** pentru a sesiza la timp orizontul de așteptare al publicului, cîmpul motivațional specific al unei epoci evitînd abordarea tautologică a literaturii. Din punctul de vedere al receptării se observă usor, spre exemplu, raportul dintre **ceea ce oferă literatura si ceea ce se speră de la ea.** O perspectivă sociologică a stat si la baza ideii „noii geografii literare" lansate de revista „Luceafărul", inițiativă care aduce un aer proaspăt în lumea literară. Cred permanent în faptul că „buna vizibilitate" critică se cîștigă prin contextualizare culturală si important este ca **diagnoza** critică să devină **prognoză** printr-o bună întuire a evoluției fenomenului literar. Prognoza mea? Cu riscul de a deveni patetic în finalul acestor rînduri voi afirma că mesajul generos, elanul marilor viziuni, valorile tradiției, armonia stilistică, dialectica ideilor esențiale, autenticitatea trăirii vor domina din ce în ce mai mult literatura viitoare, bineînțeles în forme expresive moderne. Trăim o perioadă a reflexivității artistice de bun augur pentru așezarea literaturii pe noi baze morale. Acest lucru înseamnă o modificare neptunică, revitalizantă. Procesul este în curs de desfășurare si trebuie receptat cu toată atenția.

NOTE ◆ ATITUDINI

Cu documentele pe masă

● Reținem, din ultimul număr al revistei **Amfiteatru** (februarie 1988) paginile cu titlul „Biblioteca edițiilor critice — arheologie si edificare culturală" puse, deși sintagma nu mărturisește explicit, sub semnul ideii lui Pompiliu Constantinescu („Un Eminescu necropolă sau un Eminescu acropolă"). Interesante considerații despre modul de editare a literaturii române semnează Nicolae Mecu, fiind pentru urmărirea „traiectului receptării" unei opere, pentru munca asiduă, pe cît posibil nu în colectiv, pentru a păstra un stil si o viziune unitară asupra unei ediții, cerînd, în fine, crearea unui curs special de textologie la Universitate. G. Pienescu semnalează greșeli flagrante de transcriere a textului (si de aranjare/selecție a lui) în două ediții: B. P. Hasdeu: **Scrieri filosofice** (Editura Științifică si Enciclopedică, București, 1985, ediție de Vasile Vetișanu) si P. P. Negulescu: **Pagini alese** (Editura Științifică, 1987; deși discută pe larg, cu extrase, **Nota ediției**, G. Pienescu uită a-i numi pe autorii ediției: ei sînt G. Vlăduțescu si G. Cazan. Si, făcînd această întregire, observăm că în discuție este aceeași editură — si același „corp" de editori stingaci: filosofii!). Într-un articol memorabil, Petru Creția vorbește despre munca de editare a manuscriselor eminesciene. Este nu numai un îndemn către tinerii studenți, cărora li se adresează revista, de a veni spre editologia eminesciană, dar si un îndreptar etic si metodologic în domeniu si, în același timp, o patetică profesiune de credință în eminescologia viitoare, din partea aceluia care poate să ne dea un nou „Perpessicius".

O mențiune aparte merită studiul lui D. Vatamaniuc intitulat „Cu documentele pe masă". În urma unei îndelungate investigări a arhivelor din Blaj si din împrejurimi, D. Vatamaniuc ajunge nu numai a depista în acte numele **Iminovici** si a fixa „itinerarul" acestei vechi si, se pare, urgisite familii pînă la stabilirea în Călinestii lui Cuparencu — dar, lucru extrem de important, găsește atestat chiar numele de **Eminescu:** „Documentele ce le cercetez atestă existența în părțile Blajului si a unei familii cu numele Eminescu în anii colaborării poetului la **Familia** si mai tîrziu." Astfel, un **Vasile Eminescu**, „plugar" din comuna Lupu de lîngă Blaj, a trăit între 1826 si 1876 si a avut un fiu, **Ioan Eminescu**, ce a făcut scoala primară la Blaj între 1870 si 1873 si a frecventat liceul de aici în 1873 si 1876 (a murit în 1877 si se specifică faptul că era „student"). Concluziile studiului lui D. Vatamaniuc se impun de la sine: **„Mărturiile lui Iosif Vulcan privind împrejurările în care schimbă numele poetului vor trebui să fie reexaminate."** Poetul vine, asadar, la rudele sale si — se pare — preia numele acestora, **Eminescu**, ori acceptă foarte usor schimbarea propusă de Iosif Vulcan, ori acesta însusi cunoștea numele în varianta **Eminescu.** Desigur, fiind vorba de nume de familie atît de răspîndite în epocă, sînt de asteptat — presa timpului îi asteaptă si pe tinerii studenți — si informații în pagina tipărită despre avatarurile acestei (acestor) familii din care a țîsnit numele poetului. Cea de-a doua concluzie: **„Editorul poate demonstra cu documentele pe masă că toate ipotezele privind originea străină a familiei țin de domeniul fabulației."** În acest domeniu, bunul simț a luat-o cu mult înaintea documentelor...

Din același număr al **Amfiteatrului** mai reținem nota lui Al. Piru despre Brâncusi — si eruditul studiu al lui Virgil Cândea: „Istoria românilor prin documente călătoare", un inventar sui generis de documente românești aflate în muzee, arhive, biblioteci din toată lumea — lucru ce dovedește prezența noastră în spiritualitatea universală dar care ne obligă, în același timp, să mai căutăm si să aducem si acasă, cel puțin în cópii, ceea ce ne aparține si ne folosește.

Tradiții literare contemporane

● Simbătă, 28 mai a.c., la ora 12,30, sub genericul **TRADIȚII REVOLUȚIONARE ALE LITERATURII CONTEMPORANE,** Muzeul literaturii române a organizat, în colaborare cu revista **Luceafărul,** o dezbatere la care au participat: **Fănuș Neagu,** prof. univ dr. **Gh. Achiței,** prof. univ. dr. **Ion Dodu Bălan, Mihai Ungheanu** si **A.I. Zăinescu.**

Invitații prezenți la dezbatere au vorbit despre tradițiile democratice ale literaturii române postbelice, arătînd locul pe care l-a ocupat revista **Luceafărul,** înființată în 1958, în ansamblul presei literare postbelice. Au fost prezentate profilul revistei, fizionomia ei ideologică si literară, în contextul cultural postbelic, subliniindu-i-se rolul de fidel promotor al literaturii originale.

Simpozion „Valori ale limbii si literaturii române"

● **În cadrul „Primăverii arădene", s-a desfășurat, în zilele de 19 si 20 mai 1988, la Chișineu-Criș, simpozionul „Valori ale limbii si literaturii române", însoțit de mai multe manifestări literare. Astfel, au fost prezentate, de către criticul literar Alexandru Ruja, volumele „Secvențe literare" de Virgil Vintilescu si „Însemnări despre scriitori" de Iulian Negrilă iar Artur Silvestri a participat, din partea „Luceafărului", la o întîlnire cu cititorii, privitoare la activitatea si programul revistei. Simpozionul a cuprins comunicări susținute de critici, istorici literari si scriitori precum Virgil Vintilescu, Adrian Dinu Rachieru, Al. Ruja, Stelian Vasilescu, Mariana Brăescu, Iulian Negrilă, Alexandru Belu, A. Silvestri ș.a. ca si intervenții ale dramaturgului Paul Everac si ale poeților Ilie Măduța si Ion Pachia Tatomirescu. Au fost prezenți Salvina Marchiș, secretar al Comitetului județean al P.C.R. Arad si Constantin Ciurel, primarul orașului Chișineu-Criș. Ca si în alte ediții, această a IX-a reuniune dedicată „valorii limbii si literaturii române" a constituit o afirmare a unor opțiuni profunde, angajate, ale creației si cercetării literare contemporane.**

Expediția „Pe urmele lui Mihai Eminescu"

● **În întîmpinarea Centenarului Luceafărului poeziei românești, sub egida Comitetului de cultură si educație socialistă al județului Botoșani s-a organizat expediția „Pe urmele lui Mihai Eminescu", care are scopul de a aduna material documentar cu privire la locurile prin care a trecut Poetul si la reverberația trecerii sale, în memoria oamenilor care trăiesc si muncesc în aceste localități.**

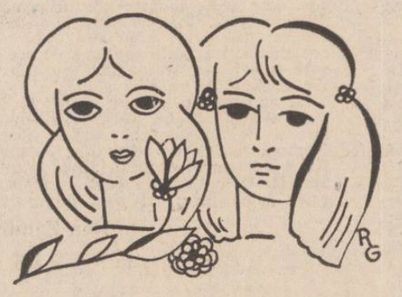

Formată din muzeografi, fotografi si reporteri, expediția va parcurge drumurile lui Eminescu prin țară cu ocazia turneelor teatrale, a călătoriei la Blaj si cu alte prilejuri, în vederea realizării unei fotoexpoziții si a unei suite de reportaje, comunicări, care să ilustreze prezența perpetuă a Poetului în conștiința națională.

„Poetul si Cetatea"

● **Concursul de poezie „Poetul si Cetatea", organizat de Comitetul județean de cultură si educație socialistă Argeș, cu sprijinul Uniunii Scriitorilor din R.S.R., a ajuns la a V-a ediție, avînd ca laureați pe George Achim (Rm. Vîlcea) — Marele premiu, Eugeniu Nistor (Tg. Mureș) — premiul I, Alexandru Șerban Bucescu (Pitești) — premiul Uniunii Scriitorilor, Titu Gheorghe Cocheci (București) — premiul revistei „Luceafărul", Constantin Dascălu (Slatina) — premiul revistei „Argeș", Alexandru Duran (Pitești) — premiul „Suplimentului literar al Scînteii tineretului" ș.a. Din partea revistei „Luceafărul" a participat la festivitatea de înmînare a premiilor Iulian Neacșu.**

● **În organizarea Muzeului Literaturii Române, a Uniunii Scriitorilor si Uniunii Compozitorilor, în Sala mică a Teatrului Național a avut loc un recital de muzică si poezie patriotică sub genericul O patrie, un partid, un tricolor la care au participat: Nicolae Dan Fruntelată, Ion Horea, Traian Iancu, Ion Iuga, Mihai Negulescu, Florentin Popescu, Iuliana Palade Popescu, Gheorghe Pituț, George Tărnea, A. I. Zăinescu. Si-au dat concursul soliștii: Virgil Frîncu, Pompei Hărășteanu, Nicolae Licareț, Ioana Ostahie, Anda Petrovici, Andrei Tănăsescu si Silvia Voinea.**

Nicolae Georgescu

L2 4 IUNIE 1988

„Pe baza dezvoltării forțelor de producție, a proprietății socialiste de stat și cooperatiste, a avut loc creșterea puternică a clasei muncitoare care reprezintă cea mai puternică clasă socială a societății noastre socialiste.

Clasa muncitoare a devenit o clasă nouă de proprietari și producători. A crescut nivelul de cunoștințe profesionale și tehnice ale clasei muncitoare, precum și nivelul de cultură generală".

NICOLAE CEAUȘESCU

(din expunerea „Cu privire la unele probleme ale conducerii activității economico-sociale, ale muncii ideologice și politico-educative, precum și ale situației internaționale")

TEME ȘI PERSONAJE ALE LUMII MUNCITOREȘTI

„Facerea lumii"

De cîte ori are o greutate — trebuie să ia o decizie importantă pentru viața oamenilor pe care o conduce ori pentru tipografie însăși — Filipache, noul el director, se gîndește la momentul acela decisiv din iunie 1948 cînd ei, muncitorii comuniști, au pătruns cu legea în mînă în biroul patronului și i-au cerut, imperios, cheile.

Facerea lumii (ed. I, 1963, ed. II-a 1973) de Eugen Barbu nu este, cum ar sugera titlul, un roman despre clădirea din nimic a noii societăți. Oamenii există, fabrica, de asemenea, precum și materia primă, și desfacerea ei, precum și cantina fabricii ; totul pare, însă, închis în sine însuși, obosit în cursa de pînă acum, dornic de a urma o altă cursă a existenței — dar încuiat în această oboseală de neînțeles ; totul pare înămolit în trecut, murdar, vetust, îmbătrînit.

Facerea lumii este un roman despre re-facere, despre aflarea cheilor și descuierea cu ele a tainelor lumii. Bazilescu, fostul patron al tipografiei, Vasilescu, fostul militar ajuns șef cu aprovizionarea, Irma, fosta secretară (deținătoarea „secretelor"), etc. etc. — toți fostii deținători ai cheilor păstrează, de fapt, și dubluri ale lor. Actul preluării în sine este o simplă sărbătoare formală. Pentru Filipache, abia după această sărbătoare începe munca propriu-zisă, grea, îndîrjită — munca de a pătrunde secretul fiecărui resort al instituției, de-a ajunge cu adevărat în posesia legăturii de chei. A fi deplin stăpînul situației — pentru ca, evident, după aceea să-ți faci chei proprii, ale tale, să controlezi în continuare de unul singur (fără teama de „dubluri") situația.

Directorul are avantajul — de aceea a fost ales de către partidul comunist — de a fi lucrat în tipografia pe care acum o trece în patrimoniul statului. Cunoaște procesul tehnologic, cunoaște oamenii și, lucrul cel mai important, știe ce trebuie să devină noua întreprindere, este conștient de faptul că, avînd mai multe cărți pe masă, oamenii vor învăța să prindă cît mai multe secrete ale lumii, s-o schimbe în avantajul lor însile.

De partea cealaltă, „fostii" folosesc, în continuare, mijloace de rezistență în poziții — baremi familiale și personale, dacă nu sociale — pe care le-au avut. Spiritului democratic pe care-l instaurează și-l susține ferm noua conducere socialistă, ei îi opun constant o demagogie manevrată abil. Nu întîmplător conflictele din **Facerea lumii** se rezolvă, aproape toate (excepție fac evenimentele ce țin de linia evolutivă a fiecărui personaj în parte de „destinul" lui literar) în discuții : democrația se întîlnește cu demagogia pe terenul logosului, acolo unde tronează, unde se iau hotărîri colective în concordanță cu interesele mari ale țării.

Eroii „negativi" ai lui Eugen Barbu nu sînt naivi, nevinovați ori vinovați fără intenție : ei își permit să greșească, avînd experiența vorbirii, știind că pot întoarce cuvintele (cuvîntul) în favoarea lor și se pot astfel apăra. Această „logomahie" nu poate fi răsturnată, desființată decît prin arta cuvîntului adevărat, prin credința în cuvînt.

Este cea mai importantă dintre cheile pe care le deține directorul Filipache : încrederea în spiritul democrației, în cuvîntul partidului. Este și singura pe care nu o preia din „legătura" fostului patron, ci o deține — ca și ceilalți comuniști adevărați din roman — din lunga experiență de ilegalist din timpul luptelor pentru organizare a partidului, pentru păstrare a lui.

Odată intrată în mîinile muncitorilor, tipografia prinde din nou viață : se vopsește, se pune faianță la grupurile sanitare, se construiește o cresă pentru copiii muncitorilor, se aduc mașini noi — apoi se extind unele secții. Noua conducere își creează, chiar din prima zi, „teritorii" noi în jurul — sau chiar în interiorul celor vechi, pe care le organizează de la proiect pînă la darea în folosință și exploatarea normală.

Spiritul democratic în care se reintemeiază economia țării, prin naționalizarea din 1948, are în vedere omul ca factor esențial al producției, dar și ca beneficiar al ei, și tot omul — organizația largă a muncitorilor — este confruntat direct, în dezbateri furtunoase, îndelungi — cu forțele economice și sociale vechi, rutinate, pe care reușește să le anihilieze în cele din urmă. **Facerea lumii** ne arată că trecerile de la un moment istoric la altul se fac în primul rînd prin cuvînt, prin căutarea și impunerea adevărului. O singură cheie — cea a **încrederii** (în forțele proprii, în viitor, în om, în misiunea istorică a partidului) — le deține, de fapt, pe toate ; lipsind această cheie — cu toată legătura în mînă rămîi dezorientat — lumea nu se mai face, se des-face, rămîne încuiată în sine însăși ca o taină amenințătoare.

Romanul lui Eugen Barbu are, de fapt, la bază un „mit" pe care-l umple de conținut nou : o schemă simplă, de basm, care tocmai prin simplitate absoarbe ochiul dornic de lectură.

Nicolae Georgescu

„Blocul de marmură"

În romanul **Blocul de marmură** (1975), Al. Simion se oprește asupra evenimentelor, tulburătoare prin semnificație istorică, din perioada 1945—1948. Romancierul își construiește acțiunea prin fire epice multiple, investigînd medii sociale diverse (cartea avînd și o interesantă aplicație sociologică) pentru a le aduna în albia unificatoare a istoriei acelor ani, care a născut, de altfel, sentimentul robust al unei colectivități de conștiință.

Din galeria eroilor, numeroși și reprezentativi pentru desfășurarea narativă, se desprinde Ioan Micle care poartă „pecetea credințelor lui într-un moment de răscruce, iluminat de pasiune, înundat de frenezie, convins de unicitatea și măreția clipei pe care o parcurge". Eroul este investit cu o gravă răspundere și îndeplinește, așa cum spunea Al. Simion, **o menire.** Dar Ioan Micle nu este un „romantic" prin excelență — imagine care s-a transmis și continuă să fie productivă, referitor, mai ales, la literatura scrisă în acel timp — ci un comunist angajat deplin în responsabilitatea actului social, observator atent al goanei febrile a evenimentelor proprii timpului, al plasei de păianjen a îndoielilor, a circumspecțiilor existente într-o lume aflată în rapidă schimbare. Personajul este urmărit în devenirea sa, și, din acest punct de vedere, e mereu perfectibil. O adevărată frescă de istorie socială este pusă în slujba acestui deziderat, autorul aducînd în scenă personaje reale, evenimente palpabile, ramificîndu-și acțiunea în mediile intelectuale și muncitorești pentru a surprinde vremuri complicate, pline de imprevizibil care înaintează implacabil în adevărul istoric. Ioan Micle este, din această perspectivă, omul care rupe inerțiile, explicînd totodată complexitatea momentului : „Adunări sindicale, ședințe ale organizațiilor de partid din fabrici, din instituții, la care Micle trebuia să participe, convorbiri cu reprezentanți ai celorlalte formațiuni politice, cu delegații din județ, întrevederi cu diverși emisari ai organelor centrale, întocmirea de punctaje pentru un raport, pentru o cuvîntare, viața își urma cursul firesc și-l pretindea integral, el nu-și îngăduia răgazuri speciale pentru meditație, gîndurile se filtrau, se încîlceau sau se limpezeau în pauzele dintre fraze, dintre acțiuni, ori se decantau de la sine, în planuri afunde, în celulele secrete și intime ale conștiinței sale".

Evenimentele se derulează cu mare viteză de la o zi la alta producînd modificări spectaculoase, vibrînd de suflul manifestărilor populare, ale demonstrațiilor, în timp ce reprezentanții tuturor categoriilor sociale se perindă într-un șir nesfîrșit la tribunele improvizate pretutindeni. Ideea esențială care străbate aceste pagini ale romanului este salvarea țării din dezastrul lipsei de organizare al speculațiilor de pe piața neagră, al sabotajelor și provocărilor venite din partea reprezentanților forțelor reacționare ca și mișcarea principală, a axului național, către noțiunile de ordine și organizare pe care partidul comunist, prin „soldații" săi devotați, hotărîse să le impună. De aceea, Ioan Micle apare fie în rîndurile unei comisii care stabilește delegația ce urma să plece după instalațiile evacuate ale unei fabrici devenită din acest motiv neproductivă, fie în zonele carbonifere, unde producția stagna din cauză că „posturile cheie în conducerea minelor le dețineau funcționari și tehnicieni... marionete docile în mîinile patronilor, dacă nu sabotori înveterați, cu state îndelungate de serviciu în slujba fascismului". Cu toate că nu se oprește în mod direct asupra momentului de mare importanță istorică și socială al naționalizării, romanul lui Al. Simion își desfășoară acțiunea pentru circumscrierea literară a evenimentului, fiind, în totalitate, o carte destinată muncii neobosite, clarvăzătoare, a comuniștilor pentru organizarea vieții noi în țara noastră și, în special „o pledoarie a eforturilor materiale și a revoluției în conștiință produsă de partid pentru instaurarea proprietății socialiste, a organizării și planificării ei. Destinul eroului, care „după naționalizările din iunie înșiși, scurtă vreme, funcția de director de fabrică", fiind apoi rechemat în aparatul de partid, este încărcat de fapte „nenumărate și amestecate, ca un pom de prea multe roade, reușite unele, neîmplinite altele", regretele și speranțele topindu-se într-un aliaj ce-l menține într-un echilibru stabil, al trăirii în prezent, cu un ochi atintit vizionar în irealul, mirificul viitor.

Al. Simion prezintă în romanul său o realitate complexă în care oamenii se schimbă necontenit, adăugînd noi energii eforturilor lor ca „vlăstarele proaspete ale unei lumi crescute ca iarba după o ploaie de primăvară din acești ani". Mediile sociale se uniformizează prin dobîndirea acelei conștiințe superioare care-i transformă pe toți martori incluși în acțiune, și, de aceea, cu atît mai responsabili la participarea cu efort susținut în edificarea noii societăți. Nu întîmplător acest roman, pe care îl considerăm o frescă dedicată eforturilor comuniștilor de a făuri actul naționalizării, se încheie cu ideea naționalizării culturii noastre, care fusese ruptă, vremelnic, de viguroasele sale rădăcini. Salvarea unei biblioteci devine acum o nouă problemă de conștiință, mai ales că „granițele dintre noi și ceilalți ajunseseră mai puțin răspicate, ceilalți nu mai alcătuiau un grup compact și omogen și cuvîntul nou își modificase de asemenea semnificația".

Eroii cărții lui Al. Simion, iluminați în conștiința lor de clarviziunea partidului, de îndeplinirea eroică a comandamentelor pe care le-au avut, sînt primii „cioplitori aplecați asupra blocului inform, înversunați în a-i surprinde și elibera sufletul posibil, formele pure, abia bănuite".

Un rost comun, un rost excepțional, spune autorul.

Lucian Chișu

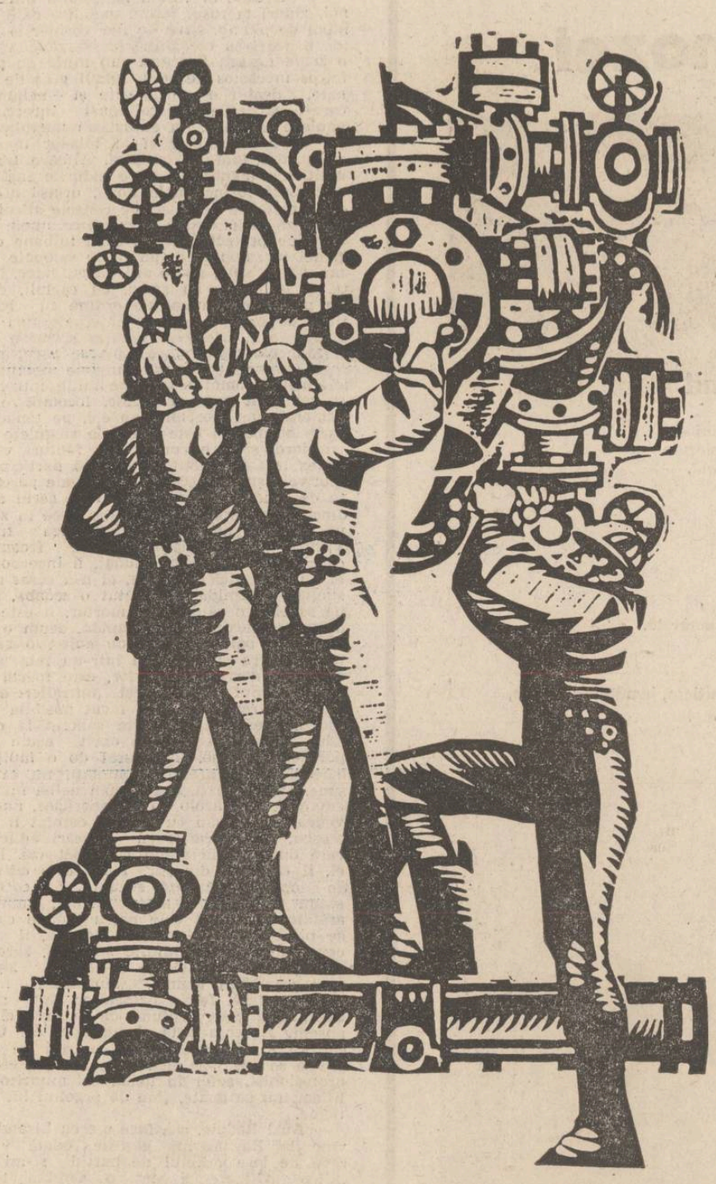

Gravură de Șerban Rusu Arbore

Vîrste epice

În cîmpia „morometiană" a Dunării, timpul nu mai avea, într-adevăr, răbdare și cînd Marin Preda innoadă iarăși povestea Morometilor multe părură a se fi schimbat în satul Siliștea-Gumești, așezat între Rușii de Vede și dealurile argeșene Glavacioc și drumul Băniei. Moromete își modificase îndeajuns de mult conduita, fiu-său, Nicolae, plecase la școli și în cele din urmă ajunsese la „raională" iar moara lui Aristide era îngrijită acum de un misterios individ, pe nume Mantarosie care ajunsese a fi mecanic și asculta de administratorul ei, Adam Fîntînă, un fel de enigmatic ins de „venitură". Despre această schimbare de proprietate, Marin Preda nu dă alte indicii însă nu-i greu a se înțelege că, între altele, în lumea Morometilor se produsese, ca de altminteri peste tot în România acelei vremi, naționalizarea. Eveniment cu valori de răscruce, „naționalizarea" este în „Morometii" un episod abia întrevăzut, fundamentale fiind consecințele și acestea doar rămînînd vizibile. Satul nu se tulburâ cu mult în urma acestor preschimbări și este util a observa că, într-o lume țărănească esențiale vor fi fost, mai degrabă decît expropierea deținătorilor „de industrii", procesele de colectivizare a pămîntului, însoțind acestea, în ruralitate, „colectivizarea" fabricilor. Astfel se înțeleg, în lumea „Morometilor", aceste fenomene ale istoriei recente și de aci putem trage încheieri nu fără o semnificație mai înaltă.

Înainte de toate, „naționalizarea" pretinde, spre a se traduce în roman ori nuvelă, un mediu citadin, romanul „naționalizării" trebuind să fie un roman de mediu uvrier și, deopotrivă, de cadru orășenesc, spre a scoate de aci efectele grandioase care se urmăresc. Un episod desfășurînd acest act într-o manufactură cu puțini muncitori este, bineînțeles, pilduitor însă ar fi avut o semnificație restrînsă, direct proporțională cu multimile aduse în narațiune. Astfel încît „romanul naționalizării" reclama ample mișcări epice și o viziune măsurabilă la dimensiuni istorice, posibile acestea mai cu precădere acolo unde, prin număr, umanitatea ar fi putut aparține noțiunii de epopee. Cele dintîi contribuțiuni pe această temă întrezăresc aceste deziderate și, în felul lor, le respectă deși urmările estetice nu-s pe măsură de vreme ce între năzuință și concretizări intervine ideea propagandistică pură, traducerea într-un fel de epic a textului de jurnal. Prozatorii *momentului 1950* sînt propagandiști cu exercițiu gazetăresc, stăruind asupra epopeicului în cadrele „luptei de clasă", ceea ce ar fi putut conduce la o literatură de conflict simbolic și, totuși, nu a dus. Cele cîteva încercări de a face vizionarea vremurilor noi, incluzînd confruntări care se rezolvă teoretic odată cu „naționalizarea" însă nu se încheie practic atunci, sînt sumare și nu pun psihologie ci ideologie acolo unde, prin natura împrejurărilor, ar fi trebuit să intre multe convulsiuni sufletești. Astfel, de la „Arma vicleană" (1941), a lui B. Elvin și pînă la „Cartierul muncitoresc" (1950) a lui Petre Sălcudeanu, evoluția propriu-zis literară nu se întrevede acestea fiind scheme care, laolaltă cu „Slăvim Republica Populară Română" (1952) de Radu Cosașu, aduc euforia unui triumf „de clasă" în căutarea unei legitimități. Acest mod ideologic de a gîndi literatura este, totuși, contemporan cu prelungiri ale unor îndemnuri, de aspect cu precădere literar, a căror precedență în istoria formelor epice e sigură și care aduc, de altminteri, adevărate soluții posibile înapte a deveni model doar prin imperfecțiunea creației iar nu prin viziune. Romanul profesiunilor e revigorat în cadre oarecum noi, astfel încît o anumită diversitate în marginile unui mediu cu precădere proletar este posibilă. Apare acum (ori, cu mai multă precizie, „reapare") lumea minerească (Teofil Bușecan — „Mina din vale", 1950) ; e înfățișat, în ideea unui localism nu fără semnificație, mediul resițean însoțit de o componentă geografică nu fără o sugestie, chiar dacă palidă, de antropologie a Banatului (Anton Breitenhofer — „Orașul de pe Bîrzava", 1951) ; naturalismul tablourilor industriale se regăsește la Ieronim Șerbu („Cuptorul nr. 3" și „Linia de foc", 1950). Prelungiri nu lipsite de o ingenuitate simulată și cu participarea unei doctrine, sînt de găsit în „Oțel și pîine" (1952—1955), o schiță de ciclu epic industrial, aparținînd lui Ion Călugăru. Însă sinteza acestei literaturi unde mediu, profesiune, doctrină și eveniment se împletesc în proporții previzibile (căci ascultă de un model „academist") este „La cea mai înaltă tensiune" (1951) de Nagy Istvan. Acesta, ca și „Mitrea Cocor" (1949), constituie, pentru o vreme un fel de *model intern* (reflectat și acesta, desigur, și documentînd sincronizări), totuși nu atît de cuprinzător căci sustrageri din aceste cadre se întrevăd. Astfel imaginea romanescă a României imediat postbelice (unde „naționalizarea" nu mai e doar un eveniment consemnat jurnalistic și triumfalist) se îmbogățește cu nuanțe, pătrunderea unei dimensiuni realistice avînd consecințe, nu dintre cele nefolositoare, impulsionate și de participarea unei viziuni reportericești. Reportajul, spre a face o adăogire, corectează, aducînd un criteriu controlabil, ceea ce altfel ar fi ideologie pură și nu literatură. Nu-i fără explicație, dar, această sforțare, evidențiată către 1956, de a veni în romanul de mediu muncitoresc cu o viziune sociologică mai pronunțată decît înainte și astfel trebuie înțelese „Nedeia din Poiana miresei" (1955—1958) de Nicolae Deleanu, „Izvorul roșu" (1955) de Nicolae Jianu, „Strada primăverii" (1956) de Dumitru Ignea și „Puterea" (1958) de Corneliu Leu. Acestea ilustrează, în diferite proporții, *o ipoteză de roman al metamorfozelor sociale*, cu îndemnări către psihologia socială și înspre o dimensiune analitică, valorificată, în cîteva cazuri, în ocazii ulterioare. „Pămîntul era viu" (1966) de Nicolae Jianu și „Faptele de arme ale unor civili..." (vol. 1—2, 1987—88) ale lui Corneliu Leu dezvoltă intuiția propriu-zis romanescă în alt cadru estetic decît acela inițial.

Aceste cercetări, care aduc tema din schematic în posibilul epic, capătă realitate în chip lent însă stăruitor și odată cu „Ucenicia lui Franz Jacobi" (1961) de Anton Breitenhofer, „În portul de pescari" (1963) de Ion Ruse și „Paranteze" (1967) de Teofil Bușecan romanul (reorganizat nu în felul unei palinodii ci în urmarea altei vîrste literare) devine cu adevărat „roman". Fundamental rămîne de-acum înainte, și nu se va „minoriza" odată cu trecerea vremii, „Facerea lumii" (1963) de Eugen Barbu, romanul emblematic al naționalizării, contribuția literară cea mai de seamă în această prelungă încercare de a da carnație epică unui fapt pătruns în istorie. Nu depărtarea în timp ci talentul impune o privire limpezită și face loc, în chip definitiv, unui *model autohton*. Ceea ce se urmează, adică „Blocul de marmură" (1975) de Alexandru Simion, „Caietele cunoscuților mei" (1964) de Nicolae Crișan, „Apa" de Alexandru Ivasiuc, „Un anotimp pentru fiecare" (1985—1986) de Constantin Cublești sînt episoade și nu dezvoltă condiția de întreg epic izbitoare în „Facerea lumii" și numai acolo. Ceea ce este remarcabil aci, în aceste încercări nu tîrzii ci indeterminate de conjunctură, e nota propriu-zis romanescă și, odată cu aceasta, diversitatea metodelor, pornind de la realismul social, cu substrucție ideologică, al lui Al. Ivasiuc și pînă la analitismul sentimental, portretistic, al lui Nicolae Crișan. Lumea romanescă evoluase și privirea trimisă înapoi descoperea altfel de organizări posibile ale evenimentelor care acestea dau valoare cu adevărat unei creații.

Artur Silvetri

Poeme de FLORENTIN POPESCU

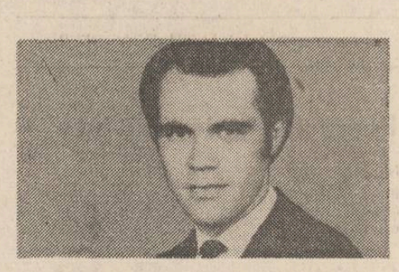

Patrie

Frumos ți-e numele, ca o grădină
În care cresc și flori și oameni și mîndre ctitorii
Și noi, toți fii tăi — o treaptă de lumină
Prin care urci în viitor și-n bucurii.

Frumos ți-e numele și cerul nalt, senin,
Cum l-au visat eroii tăi luptînd neobosit
Și liberă îți este înflorirea — demn destin
De-a te-nălța mereu, o stea în infinit.

Frumos ți-e numele, frumoasă ți-e înfățișarea
Cînd fii tăi cei harnici îți sporesc zidirea,
Cînd freamătu-mplinirii pulsează-n noi, ca-n valuri, marea
Iar zarea comunistă ți-e zborul și menirea.

În lumină

În lumină, dimineața,
cu tărie, demnitate și cu dor
soarele din inimi crește
murmur pur în tricolor.

Avem cer albastru și-avem ape
și din fapte urcă visu-n zbor,
sevele-ntr-un singur trup ne suie
din istorie venind în tricolor.

Anotimpuri de iubire
și de pace și de muncă și de spor —
noi cu brațele, cu mintea
ne-am unit sub tricolor.

învățînd mereu, întruna ctitorind
mîndrul, luminosul viitor
lumii ne-arătăm destoinicia
liberi, demni sub soare tricolor.

În ținutul Buzăului

În Ținutul Buzăului
lumina pune cunună de cîntec
și de flori și de mîndră-mplinire
iscată din gîndul și inima
bărbaților harnici visînd comunismul.
În Ținutul Buzăului
unde cetățile și-unde Cloșca cu pui de aur
stau mărturie-a istoriei
bucuria se mută zi de zi
în inima copilului și-a mamei și-a omului
precum într-o casă nouă — o pereche de tineri.
În Ținutul Buzăului —
frumos și bogat tărîm de legende
unde izvoarele curg de-a dreptul în soare
și-unde oamenii iscă din piatră
din metal și din sticlă emblemele noi
ca o probă-a iubirii de patrie
inima mea dimineață se face
rînd pe rînd — pentru zbor, pentru cîntec și pace
floare și fruct, bucurie
și cîntec rotund
arcuit dimineața pe-orașe și sate
de-o fără de seamăn privighetoare.

Patrie Română

Cît privirea adună-n imagini
blîndă, rotundă cuprindere
de cetăți și de oameni
și de griu încolțit în cîmpie
și de păsări liber suindu-și
zborul lor pe limpedele cer
e patria.
Cît dimineața pe culmi de Carpați
prin lumină și rouă
cuprindem în cercul privirii
bărbați și femei lucrînd la baraje,
în cetăți ori în sate
necontenit suind și-n viitor împlinîndu-se
e patria.
Cît iubirea poetului
în imnu-i adună
arhitecturi de-orașe, petale de lumină
și-ncrederea în comunistul ev
e patria.
De-aceea-n poeme, pe zările-albastre
senin și frumos
în fald de tricolor se-naltă
bucuria și zborul și dragostea noastră.

August venind

Pe coline de sunete, galbene,
august desface corăbii
cum pacea stoluri de liniști
prin fructul pămîntului ;
lingă țărm, adăstînd ora de roade,
venim noi, truditori,
dezghiocîndu-ne cîntecul
cum oul, puiul de pasăre, vara.

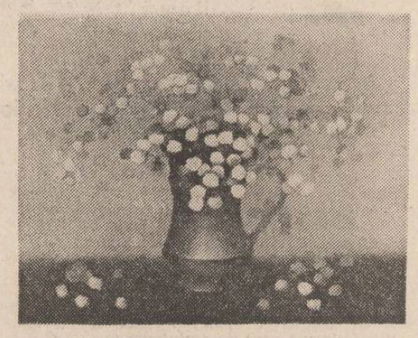

Paul Tudor : „Flori"

Permanența unei teme

Urmare din pag. 1

evenimentelor și a evoluției noilor structuri, se impune cu vigoare nu numai o diversitate a mediilor zugrăvite de scriitor ci și o evidentă încercare (tot mai vizibilă și tot mai izbutită) de aprofundare, în condiții de creație specifică, a acestor medii. Panorama acestor mișcări de sociologie a literaturii (care capătă, cu timpul, supletea necesară), se definește în conformitate cu însăși evoluția mentalităților literare, determinate și ele de mutații profunde în chiar felul nostru de înțelegere a lumii.

Evenimentele postbelice cu consecințe profunde în organizarea altui tip de mentalități (instaurarea puterii democratice, Republica, naționalizarea mijloacelor de producție, cooperativizarea agriculturii, afirmarea și consolidarea democrației muncitorești-revoluționare, marele efort conjugat de construire a unei Românii noi, moderne) primesc expresie literară în funcție de concepția care guvernează domeniul artelor și determină geneza însăși a actului creator. **Permanența temei istoriei contemporane (cu cîmpul de forțe sociale majore al ei) se impune însă în mod evident.**

Moment politic major, naționalizarea ocazionează cîteva romane importante : „Facerea lumii" de Eugen Barbu, „La cea mai înaltă tensiune" de Nagy Istvan, „Blocul de marmură" de Al. Simion, dar mai important decît impactul imediat cu realitatea este procesul ulterior, accelerat prin aceste încercări care au valoare, de prezentare într-o gamă diversificată a etapelor istoriei contemporane. Momentul inițial, al „predării cheilor", simbol al naționalizării, deschide o vastă pînză epică definită de eroul înfăptuitor.

Lumea întemeietorilor de „lumi noi", a celor care, pe șantiere îndepărtate, înalță catedrale ale vremii de azi (ca în romanele lui Paul Eugen Banciu), pasionații ideilor grandioase despre om și despre noua societate (din romanele lui Constantin Cublesan), „cotidianul" cu toate aspectele lui (din nuvelistica și romanele lui Nicolae Țic) dezbaterea etică, de mare acuitate, actuală prin mize și soluții (prezentată în proza lui Ion Ariesanu) confirmă diversitatea dar și unitatea temei contemporane. Prozatori de toate vîrstele și practicînd toate stilurile se dedică acestei teme generoase în a cărei devenire „Clipa", „Dragostea și revoluția", de Dinu Săraru, „Apa" de Alexandru Ivasiuc, „Fiul secetei" de Ion Lăncrănjan, „Sentimentul puterii" de Ion Marin Almăjan reprezintă importante repere.

Literatura care participă, de la „Străinul" și „Soseaua Nordului", prin „Morometii" și „Cordovanii", prin „F" și „Vînătoarea regală", prin „Facerea lumii", la cronica lumii noi și, în același timp, la construcția ei, nu poate să fie decît o literatură majoră, cea care, însemnînd valoare, creează sentimentul reconfortant al duratei.

Poeme de

gheorghe tomozei

In memoria lui MIHU DRAGOMIR

Poem din patru cuvinte

Minerale –
mărunțele
melancoliei
animale...

Copist

De ce litera mea va rămine ?
Eu sint copist medieval : scriu
cu pana pasărei, nesmulsă,
scriu cu pasăre
cu tot...

2 ianuar după 1900

Casa mea, viața mea, felia mea de exil
intre pașnici vecini : acordorul de piane
și imblinzitoarea de șerpi. Aici
țin bine-ngropat intr-o butelie ordinară
secretul sticlei de Murano. Aici
experimentez sărutul – schimb de litere
ce nu vor fi rostite, aici scriu versul
ce mă indepărtează (apropie) de moarte.

Azi am oseminte de polen. Afară
mă așteaptă o trăsură de poștă
cu pulpele perfect vopsite
și cu caii perfect renovați...

Galioane se îngroapă în mări

E frig.
Zădărnicia oricărei mișcări.
Galioane se ingroapă in mări.

Din vară
doar citeva adieri.

Chiar noaptea noastră
de miine noapte
se va sfirși
ieri...

Dintr-o iubire

Eram apostolul din Trapezunt (sau din Tars),
eram trunchi de santal indelung pregătit
pentru ars.
Tu erai numai floare
din intimplare.

A fost, lilial,
bocetul nupțial ;
carnea mea urca, bucată cu bucată,
treptele turnului tău de zăpadă surpată.
De-atitea jilave sărutori
veșmintele ne fermentau pe trupuri.
Lungi săbii ne-alungară din iaduri in rai.
Eram.
Erai.

A rămas doar cenușa. Limita. Punctul.
Și, la locul lui, Trapezuntul...

Încredințare

Iarnă.
Copacii rari. E vremea.
Incredințez
destinul meu de cireașă
corbilor
centenari !

Meșteșuguri

Era atit de frig incit l-aș fi putut desena,
singurătatea puteam s-o sculptez,
eram sărac și mina se nevoia
să scrie Mahabharata pe-un bob de orez.

Putea umple cu statuile fricii, enclavele,
din foame putea tăia treisprezece linguri de
lemn
pentru bărbații Cinei din Urmă și pentru
jilavele
de sărutare și lacrimă, liniile acestui
desemn...

Viziune

Riul,
corabia cu zbaturi,
podele din lemn prăpădit
și noi
facind dragoste
peste saci cu cafea.

Aveam ani mai puțini.
Aveai mai multe trupuri...

Coborînd

O, voi luminări –
glezne de balerine
coborînd scări...

Părți

L-am văzut :
jumătate tigru
și crocodil, jumătate.

Și eu,
jumătate pierdere, jumătate-ndurare,
jumătate vis,
jumătate...

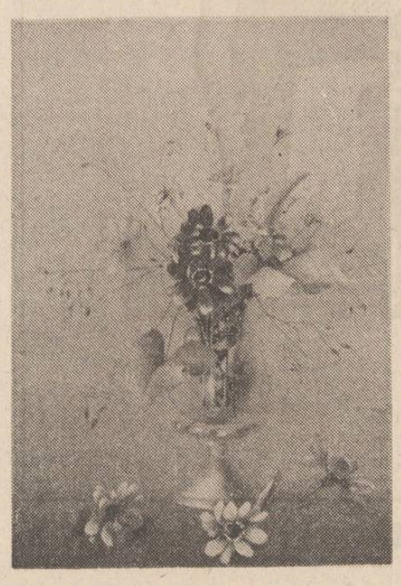

Paula Tudor : „Dimineață"

Continuare

Cind o femeie se fringe,
se-mparte,
se fărimițează,
se dizolvă-n fragmente,
cind dispare

o continuă
muzica...

Recunoaștere

Erorilor mele
le-a lipsit grandoarea
spre a putea
dura...

Legătura

Și totuși e ceva care leagă
adolescența
cu agonia...

Ramă

Abia te-ai uscat
de pe mine.
Voi fi expus. Sint o rană
inrămată...

Voi fi expus.

Din volumul in pregătire
„Mersul pe aripi"

Carnetele

radu theodoru

tobele mari bubuie bătute cu inversunare, susținind tromboanele care acoperă restul instrumentelor. Soarele cade în curtea înghesuită între halele noi, ziduri la roșu, ferme metalice date cu minium de plumb, stive de fier cornier si fier beton, bancuri cu menghine uriașe, zăpada neagră, o zoaie neagră fleșcăită sub miile de picioare, miros inecăcios de cocs, fumul gros de la furnale, dealurile înzăpezite și nebunia asta care-l pătrunde răscolindu-l incercind să-i anuleze rațiunea, un entuziasm inexplicabil, nu cel al tromboanelor și al tobelor mari și al alămurilor fanfarei, altceva. Altceva iradiat de mulțimea înghesuită între zidurile înalte, care scandează lozinci, hala nouă, uriașă are portierele metalice deschise, de console atîrnă valuri de pînză roșie. Femei în pufoaice, unele purtînd căști de protecție și sub căști tulpane colorate, femei în salopete avînd peste salopete cojoace, muncitori, sute, poate mii, în pufoaice, în căpute, în salopete, cu șepci, cu căciuli, cu căști de protecție, oameni de ordine cu banderole roșii pe brat, risete, strigăte, steaguri și stegulețe roșii, tricolore, vacarm și peste tot vacarmul cele trei fanfare care fac aerul sărbătoresc, umplînd curtea de sunetele metalice. Fluieră niște locomotive trase pe liniile interioare ale uzinei. Sînt noi, strălucesc, locomotive uriașe, oamenii stau ciorchine pe ele, pe tendere, fiecare locomotivă este plină de stegulețe roșii și tricolore, și este curios, par fățuri vii, mulțimea le-a însuflețit, le face să participe, locomotivele șuieră ascuțit la intervale parcă reglate de fanfara „topitorilor". Prin cerul albastru, dincolo de fumăraia cosurilor, trece în zbor iute un stol de porumbei. Mulțimea freamătă, Vornicu nu se poate rupe de freamătul ei care-l face să vibreze ciudat, îl încorporează și el nu are nici un merit, el n-a cărat măcar o singură cărămidă, n-a bătut o scoabă, n-a dus pe schelă o căldare cu mortar, îi este rușine, o rușine inexplicabilă, stupidă, acum o să-l ia unul din bărbații ăștia de guler, o să-l pofticască afară cu toate că într-un fel, acolo în cer, le-a deschis drum lor, este foarte conștient de faptul că tunul și mitralierele lui au fost **ante rem**, adică au făcut posibilă ziua de astăzi, acest astăzi foarte concret la care l-a adus Alexandru Belcotă oprit acum în fața porților deschise, înconjurat de o mulțime de bărbați gravi, aferați, dominați, nu este bine spus, nu dominați, altfel, cum naiba nu găsește cuvîntul, este acolo un tip negricios, nu-l poate vedea, un lungan cu un nas coroiat îl acoperă mereu, tip negricios cu mișcări agile, care cară după el un scaun cu spetează. Îl cară el, îl cară cei din jur. Tipul face cițiva pași. Se oprește. Fixează scaunul. Se cocoață pe scaun și de acolo arată uzina, împunge cu arătătorul dreptei cele patru puncte cardinale, se pleacă spre Alexandru Belcotă, îi explică ceva vinturindu-i mîinile sub nas, sare de pe scaun, îl înșfacă și de la-nceput. Mulțimea, care scandează lozinci, mulțimea, mulțime, vorbește tare, fețele oamenilor sînt radioase, se-ntîmplă ceva profund de la care el a fost absent. Absența asta îl uimește. Ce Casă de cultură a sindicatelor, nici o casă de cultură, are să se angajeze aici, ori șofer, are carnet de profesionist, șofer în uzină ori muncitor necalificat, nu se poate, ține de orgoliul lui să participe.

— Auzi Radule, așa face mereu Lisandru cînd vine la Răsița, mă găsește, odată vine careva de la comitetul de partid și-mi zice : „Uico Gligore a dat o sarcină tovarășu prim așa și pe dincolo, pră unul din ăi vechi nu ne-o zăuitat, cum face ăsta de la raion care nici bună ziua nu dă și-l știm noi cam ce-a făcut el în ilegalitate. Așa că azi dimineață m-or luat de la măgăziie și mi-or dat sarcină să te duc la tov. injiner Stoica, zice că ești de la ziar, o de la ce ? Că nu mai cunosc eu uzina, da' altu străin ? Hai să ne ținem în urmele lu' Lisandru, că altfel nu mai intrăm în veci. Hai, hai, că ăștia ai noștri nu prea-i iubesc pră domni și-acu te cotesc și nu te lasă să treci și ce-i cu domn' dereptor, cu nea' Costache, că n-o mai vinit de-un an pră la Jidovini.

— Cine-i ăla cu scaunul, Uico Gligore, întreabă și nu-i place că Uica Gligor i-a spus că arată a domn, adică nu-i place că nu aparține atmosferei, că se vede lucrul ăsta de departe.

— Dracu ! Cine să fie ! Boghian ! Asta-i menit ! Lu' ăsta i-or turnat ursitoarele trei stropi de apă vie în căldătoare.

Vornicu face sinteza ultimelor ceasuri. Primul secretar are harul organizării. Este stăpînit de duhul organizării. Dormea somnul dulce al dimineții cînd l-a sunat Tibi, șoferul. Foarte politicos. Familiar-politicos. — „Tovarășu Vornicu, mă scuzați, sînteți convocat la ora șapte treizeci la regională. Dacă vreți, eu și așa trec pe la Politehnică..." Este ziua de 31 decembrie, diseară are totul pregătit pentru revelion, de data asta se supune, se duce unde-l trimite mama, la familia Bercea și Țuchi Cernescu se duce tot acolo, vor mai fi cițiva colegi și colege din promoția lor, fetele Bercea sînt amîndouă mai mici decît ei, dar le știa de la patinaj, făceau patinaj artistic, ei erau într-a 8-a, de-abia intraseră la liceu, niște puștoaice. Mama spune că Silvia este medic, abia a ieșit medic, ori în ultimul an de medicină, să se ducă acolo, se va simți bine între colegi, nu are rost să se izoleze, Valentina este o femeie superbă, dar nu se potrivesc. Nu se potrivesc moral, or asta este o tragedie. Sala îngustă, cu trei ferestre enorme, erau acolo Ion și Aurel și încă cineva de la ziar, se pare fostul șef al grupului de partizani „Semenicul", pe-atunci locotenent de rezervă, avocat, acum adjunct la ziar, era Micotă, era și Vasile, înginerul, profesorul, colegul lui, era cel pe care primul secretar îl amenințase că pleacă legat. Dudescu, cam galben, avea niște dinți de cal, n-a putut vorbi cu Aurel și cu Ion, a intrat val virtej primul secretar, s-a așezat la masa perpendiculară pe masa de consiliu, nici o introducere, un „norocul ăl bun tovarăși" și grămadă pe Dudescu. Pe puncte. Vornicu a înțeles că primul secretar nu-l plimbă după el din motive sentimentale, nici ca să-și arate recunoștința. Ori își arată recunoștința, punindu-l la muncă. Nu știe în ce fel, dar probabil vrea să uceniceacă la ziar, pentru că adjunctul de la ziar îi scrie pe o bucată de hîrtie că i-a deschis o rubrică permanentă care se numește „La zi". O lovitură în creștet, cu ceva moale și mutra rinjită a lui Mimi :

— Haide dom'le, te caut de-o oră, mă gogomane nu te-ai schimbat deloc, mi-a spus mie Corbuș că ai fi tu zmeul ăla, dar n-am crezut. Mă, dai șampanie ? Zi-mi ? Dai o ladă de șampanie ? Nu mai face mutra asta de timpit. Dai sau nu dai ?! Dai sau nu dai ?!

Mimi Stoica și el neschimbat, îl tot atinge în creștet cu ceva greu de data asta, ceva învelit în hîrtie de ambalaj, oamenii se uită la ei, unii hăhăie, el simte cum i se urcă sîngele la cap. Mimi a rămas la glumele lui nesărate cu toate că este coșcogea înginerul. Îi apucă mîna de încheietură.

— Halal bun venit, mormăie.

Mimi îi arată dinții albi, rari, ieșiți în afară. Părul sirmos îi stă vîlvoi, este la fel de slab la față, ochii i-au rămas aceiași, mari, de culoarea castanei, blînzi și inocenți. O ține într-una cu șampania, îi spune lui nea Gligor că acest căpcăun rămîne pe mîna lui, nea Gligor mormăie, nu-i place cum l-a concediat înginerul.

— Auzi nea Gligore, spune-mi unde te găsesc, te caut eu, nu mîine, poimîine, ori cînd începe lucrul, rămîn mai multe zile.

— Rămîi pe dracu, spune Mimi, unde stai, toată lumea pleacă la ski, chestia asta lui Boghian ne strică sărbătorile, ăsta totdeauna joacă teatru în piese scrise de el... Mai ții minte „Noi de la Loga" ? (Mimi fusese coautor cu Pucci Potra)... Spune mă, dai o ladă de șampanie !? Hai că trebuie să fi luat un sac de bani. ...Chiar nu știi nimic ? Bă, fleață, nu mai face pe naivul cu mine ? Ori nu ești tu ăsta ?

Cu o mișcare scurtă desface pachetul cu care-i ciocănise creștetul. Vornicu înțepenise. Foială în jur. Una mică, bondoacă, țițoasă, se viră-n el, își lipește pulpa de piciorul lui și silabisește titlul scris cu litere negre pe coperta roșie **Gloria străbună.** Ce înseamnă asta : **Gloria străbună ?** Sînt foarte mulți oameni în jurul lor, unii zic „să trăiți tov inginer", fanfarele nu se mai aud decît vag, au intrat în hală, nu se mai aud lozincile, miroase a oameni, a oțel, a cocs, a zidărie, bondoaca miroase tare de tot a colonie, are niște obraji roșii, bucălați, întreabă dacă tovul inginer a luat cartea de la bibliotecă și ea vrea s-o citească dacă are poze cu Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul, silabisește numele autorilor : Radu Vornicu, general maior Costin Florescu, exact în ordinea asta și Mimi Stoica strigă tare :

— Te-am prins hoțomanule, va să zică ăsta-mi ești... Alaltăieri am luat-o direct de la depozit, ieri seară am ajuns aici, azi dimineață am primit sarcină să mă ocup de un ziarist, Radu Vornicu, nu m-am gîndit la tine, nu prea aveai mutră.

Ridică cartea. O arătă celor din jur.

— Dinsul este ! Am fost colegi ! Să trăiești mă ! Mare surpriză !

Îi mai dă una cu cartea în cap. I-o pune în brațe. Îl ia de umăr. O mie de fețe. Zîmbete. Mîini întinse care-i string mina. Nea Gligor care explică că tovarășul ziarist este din Jidovini, „cum mă Niculae nu-l mai cunoști mă pră Radu lu' domn' dreptor Vornicu", „aviatoru ?" „aviatoru, mă, da' acu o venit cu tovarășul prim Belcotă, de la ziar", bucălata l-a luat de brat, soarele cade pe cartea pe care-o stringe inconștient la piept, „ah, Mefisto, dragul, inegalabilul Mefisto, uneltitorul de Mefisto, într-un fel destinul lui, Mefisto..." Nu vede nimic : „audzi Radule, o nu mă mai cunoști, io mi-s Floarea lui Uica Braia, mi-s desenatoare tehnică, nu te uitai tu atunci la mine, hai la noi, uite domn, inginer, să facem o intîlnire la club", fețe destinse, trece un balon albastru, albastru și pe el îl podidesc lacrimile.

— Dai mă o ladă de șampanie ?

Risete vesele. Izbucnesc fluierele locomotivelor. Stolul de porumbei trece poleit de soare. Radu Vornicu nu vede decît cerul ,cerul albastru de dincolo de fumul cenușiu, subțire și soarele. Soarele de sfîrșit de decembrie, alb, strălucitor, soarele luminos, care umple lumea cu o căldură tainică, bună, îmblînzind fețele oamenilor, umplindu-le de veselie și speranță, oamenii aceștia care-l primesc frățește între ei, îi string mîinile, îi string umerii, se laudă cu el că este de la Jidovini, „cite stății sînt mă pînă la Jidovini : cinci, păi noi nu sîntem tot așa", adică sînt solidari cu el. cartea îi frige palmele, nu bondoaca este Floarea lu' Uica Braia, alta, nălțută, într-o scurtă albastră care-l ia de celălalt brat, bondoaca îl invită la revelion la club, ea este Gruiescu Maria, a mai prima strungăriță, să spună oamenii, n-a mai fost la revelion cu un ziarist, n-are decît să scrie despre ea și un roman. Iarăși risete, oamenii îl duc incotrova, spre portierele larg deschise, strînge cartea la piept și se mai uită odată lacom la cerul albastru, la soare, la stolul de porumbei evoluînd foarte jos peste locomotivele care șuieră ascuțit.

Casă mică la 17 ianuarie, ora 10 a.m.

Carnet nr. 1. Furnalul 4. Sînt furnalist 3. Schimb de noapte. Nu știe nimeni cine sînt. Poate maistrul, că i-a spus înginerul sau poate știu. Mă protejează. Mai ales cînd se descarcă șarja. Nu mă interesează procesul tehnologic. Mă interesează Vasile Petcu. Este din Cîlnic, are 18 ani, termină liceul, mă poartă cu el în clasa de pictură a școlii populare de artă. Orfan de război. Se pregătește pentru politehnică. Un inginer în vîrstă. Zădăreanu,face meditație cu patru candidați la furnale. Am asistat la o oră într-o sală de ședințe. Să-i mănînce. Unul nu-și rezolvase problemele. L-a pocnit. „Mă tembelule, eu sînt, mă, inginer, n-am nevoie să mai fac școală, mă prăpăditule, da tu, ai cap putoarea dracului și dacă nu scot eu untul din tine, te utecesc eu de-ți zboară fulgii." Face meditație de plăcere. Are har de dascăl. Și este dascăl la un curs de calificare. Cel mai în vîrstă, Cristea, are 32 de ani. Am fost acasă la Cristea. Stă pe uliță cu prim-secretarul Alexandru Belcotă. Casă muncitorească, de la taică-su, a făcut războiul la furnale, mobilizat pe loc, Valeria Cristea, soție, bobinatoare, doi băieți : Petre și Vasile, elevi. Bibliotecă cum,

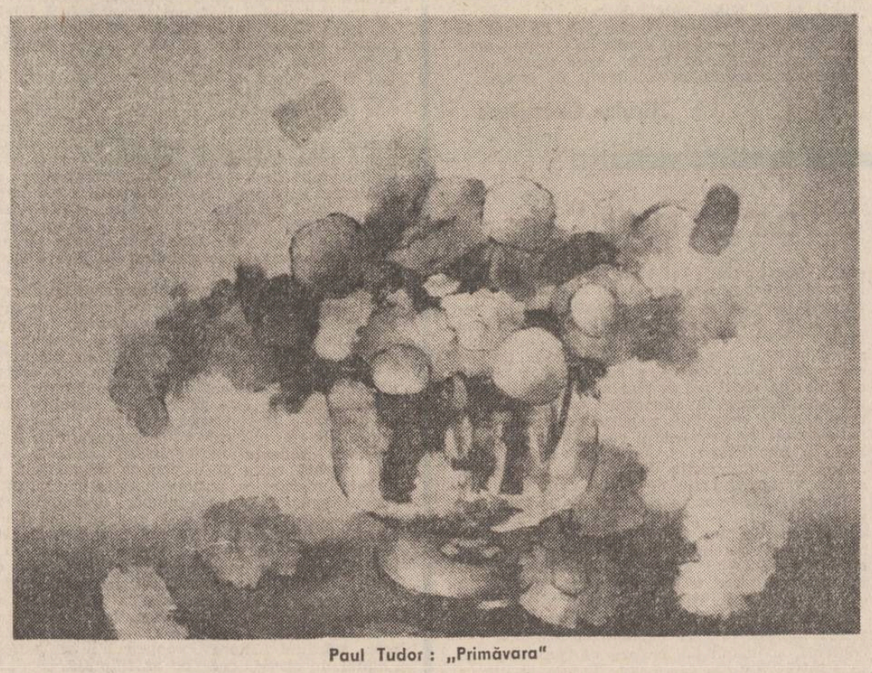

Paul Tudor : „Primăvara"

teatru

«Mobilă și durere»

Național craiovean

Lui Mazilu nu-i plac adjectivele Universului sau ideația : îi ajung substantivele și verbele. Sigur, verbul. O înrudire cu Arghezi și Caragiale. Ce ne surprinde în această „mlaștină socială" pe care ne-o propune Mazilu ? Să ne închipuim că perimetrul ei a fost foarte întins și intens popular și că lucrurile de asanare n-au ajuns încă să limpezească mîlurile și să le aseze în straturi roditoare. A rămas o insulă. O insulă care, în amintirile puterii și întinderii de odinioară, se sforțează să își reprezinte întregul. Pretext ca încărcătura dramatică să fie în stare să se desfășoare susținut pînă la un posibil deznodămînt.

De altfel, iată ce zice autorul în preambulul de intenție : „Cred că titlul piesei «Mobilă și durere» are valoarea unui diagnostic și s-ar putea traduce într-un limbaj mai științific și mai medical cu «suferințele bunăstării». Căci bunăstarea excesivă și mai ales obținută fără muncă degradează, traumatizează, urîțește, pocește individul, îl împiedică să deslușească farmecul real al vieții și-l obligă să chițcăie șobolănește în fața a tot felul de fleacuri colorate...". De boala acaparării fără muncă suferă personajele din comedia care e „Mobilă și durere".

Cum Mazilu nu ne propune o dimensiune abisală, să vedem ce a reușit să scoată din textura dramatică lectura lui Cristian Hadjiculea ?

Spectacolul este, într-adevăr, remarcabil, deoarece este gîndit cu o luciditate, ca o lovitură sigură de spadă. Regizorul simte încotro bat latențele piesei, le scoate din moloz și le articulează, devine el însuși personaj catalizînd energiile, aidoma unui laser cu bătaie sigură, necruțătoare.

Paula Tudor : „Transparență"

Îl secondează, și uneori îl devansează în competența rolului, Ilie Gheorghe, acest actor care este, de fapt, coloana vertebrală a întregului spectacol. Ilie Gheorghe creează momente memorabile în spectacol ; le risipește cu o fascinație incredibilă. Intuiești în dezinvoltura actorului o concentrare scenică și o vibrație emoțională de computer ; nimic în plus nimic în minus, poate doar o superbă lecție de actorie.

Prin aceeași tensiune impusă de regizor : Mirela Cioabă și Tamara Popescu, ambele creînd dincolo de datele rolurilor. O notă de bine pentru Mirela Cioabă care reapare, după o absență îndelungată, pe scena Naționalului craiovean, în deplinătatea datelor ei actoricești. Ion Colan și Constantin Sasu, ca de obicei, siguri de ei și de rol. Cu strălucirea cu care ne-au obișnuit în film și pe scenă. O notă aparte — Valentin Mihali, un actor cu o structură proteică, dezlănțuit, care devoră și se devoră în căutarea inexprimabilului.

Decorurile — V. Penișoară Stegaru și costumele Ștefania Cenean alte două prezențe de marcă ale Naționalului craiovean — scenă de mai bine de cițiva ani în plină afirmare a unor valențe remarcabile.

Irimia Gotu

film

Un frumos dar pentru copii

Temerarii de la scara doi, recenta premieră a Studioului „Animafilm — ecran normal, color — îmbogățește lungmetrajul artistic, cu un nou titlu care începe să contureze o autentică tradiție necesară într-un gen absent pînă acum din filmografia animației românești. Inițiat în urmă cu 4 ani sub forma unor episoade, filmul — inspirat de scenariul semnat de **Iuliu Rațiu,** atent și fin analist al universului copilăriei, **Zaharia Buzea,** regretatul cineast care a dat viață unei întregi galerii de eroi plini de haz și vitalitate, și tînărul regizor **Mihail Marian,** un animator de excepție — s-a topit într-un film unitar cu certe valențe educative, adresat deopotrivă celor mici, dar și celor mari care nu și-au pierdut din suflet bucuriile celei mai senine virste.

Povestea celor patru copii aflați într-o vacanță plină de bucurii, antrenați într-o competiție a inteligenței, care nu exclude valorile etice, este lipsită de didacticismul steril al unor demonstrații etice fără acoperire. Fane, puțin certat cu geografia, îngîmfat, lăudăros, egoist și răutăcios va fi adus în cele din urmă pe calea cea bună de cei trei prieteni — Corina, Dan și Andrei — prin intermediul unor adevărate stratageme, din care nu lipsește un palpitant concurs de orientare turistică.

Printre aventurile celor patru temerari de la scara doi, relatate cu căldură și dinamism, cu un echilibrat simț al reacției infantile (și aici se mai verifică un adevăr și anume acela că personajul inițial negativ are mai multă viață, mai mult relief, mai mult firesc în raport cu pozitivii antrenați într-o re-educare bazată pe sofisticate strategii) își fac loc ocupînd un spațiu, deloc neglijabil în economia filmului, componenta antropomorfică ca nivel al evoluției lui Miorlache și a papagalului, precum și cea de tip gadget, roboțelul — Rică, privit ca o seducătoare demonstrație a posibilităților electronicii.

Gagurile sînt pline de umor, subliniate de invenția permanentă în mișcare, după cum sînt momentele lirice existente fie în cazul pisicuțelor, fie în cazul reveriilor lui Fane, nu sînt lipsite de nuanțele unei ironii tonice.

Moralizînd fără didacticism, orchestrînd elementele dramaturgice într-o frumoasă ambianță cromatică, oferind prin muzică și cîntecele compuse, pe frumoasele versuri ale **Constanței Buzea,** de **Dumitru Capoianu,** o tonică imagine a copilăriei, regizorii filmului **Temerarii de la scara doi : Zaharia Buzea, Marian Mihail, Ana-Maria Buzea** și **Artin Badea** au trecut cu bsio examenul deloc ușor al lungmetrajului artistic de animație.

Realizat cursiv (meritul coerenței și ritmului aparține în egală măsură și montajului realizat de **Sonia Georgescu**), prin procedeele animației clasice, **Temerarii de la scara doi,** deși nu evadează din problematica orizontului școlar, propune o disimulată pedagogie cu instrumente adecvate. Fantezia conflictelor, amintirea basmelor, poantele presărate firesc în drumul imaginat în concursul de orientare, nasc emoții și zîmbet, moralizînd cu discreție.

Decorurile imaginate de **Ana-Maria Buzea** și **Anca Florea** rămîn un fundal firesc și atrăgător pentru aventurile temerarilor și însoțitorilor necuvîntători.

Desenele filmului, în număr de peste o sută mii, sînt rodul muncii entuziaste și competente a unei echipe talentate de animatori : **Zaharia Buzea, Marian Mihail, Artin Badea, Constantin Seltea, Florin Săceanu, Ana Andreescu, Elena Godeanu, Mihaela Dobocan** și **Vasile Manea.**

La reușita peliculei au contribuit și actorii scenei românești care și-au împrumutat vocile personajelor : **Brîndușa Zaița Silvestru, Virginia Ogășanu, Alexandrina Halic, Genoveva Preda, Cicerone Ionescu** și **Virgil Ogășanu.**

Imaginea a fost semnată de **Olga Pârâianu** (colaboratoare la multe filme realizate de **Ion Popescu Gopo**) și **Mariana Iordan.**

Călin Stănculescu

reporterului

spre rușinea mea, nu am. Valerica este „actriță" în timpul liber. Adică este în echipa de teatru, ori în brigada artistică, am văzut-o repetînd un fel de scheci, e plină de vervă și cîntă îndrăcit. Am înțeles ce-a vrut să spună Alexandru Belcotă cu raportul dintre construcția statală și crearea omului nou. Dar mai ales cu relația revoluție-clasa muncitoare. Și de ce părea obsedat de organizarea instituțiilor culturale generale ; dar mai ales de cele specifice Banatului. De climatul cultural nou, revoluționar. Accesul la cultură. Nu m-am gîndit la asta. Revoluția și accesul la cultură. L-am stors pe bietul Vasilică Petcu. Îmi zice : „Auziți tovarășe Radu, mă uit la oameni, nu la ce sînt ei acolo la furnale, ori la ședințe, la ce sînt ei în ei înșiși, asta vreau eu să știu, cum mănîncă Ignat ascuns după cazan, înfulecă lacom, are porci, are oi, nu-i ajunge, e necalificat, nici nu vrea să se califice, suge și de la pămînt și de la uzină, nu e singurul, lăcomia asta încerc eu să o prind la Ignat și tovarășul profesor îmi spune că bat cîmpii și n-o să iasă nimic din mine, că nu sînt în stare să reproduc un măr, ori niște ceapă, ori un cănceu cu flori". Fără să vreau am ajuns la teoria reflectării și arta, care mie nu mi-e de ajuns, nici lui Vasile Petcu, el vrea dincolo de asta, într-o profunzime căreia nu i-am găsit nici un nume. De reținut peisajul industrial de noapte. Fascinant. Uzina gigant etajată în terase, totul văzut de pe platforma furnalului construit sub muchea dealului, sutele de lumini violacee, flăcările de la gura furnalelor, uriașul zgomot mecanic, al oțelurilor prelucrate, scrîșnetul oțelului laminat, răpăitul de mitralieră, sute de mitraliere, ciocanele pneumatice, hodorogitul podurilor rulante, pe urmă curgerea benelor pe funicularul care traversează uzina, scrîșnetul lor cînd se opresc sus, pe platforma de încărcare, șuierul aerului cald sub presiune, convulsiile fontei în creuzet... Dar șarja cînd se revarsă laptele de fontă incandescentă și hala se umple de fum cu gust metalic și de cocs metalurgic și fețele oamenilor par măști de teracotă pe care joacă reflexele fontei lichide ? Credeam că nu am nici o disponibilitate pentru lumea uzinei. M-am înșelat de două ori. O dată, în ordinea psihologică a lucrurilor. A doua, în ordinea socială. Istorică. Nu se poate revoluție socialistă fără industrie și fără clasa care și-a asumat răspunderea construirii unei societăți egalitare, în care criteriul valoric îl constituie munca. Sînt aici în miezul lucrurilor. Am eliminat de la început tentația „refectării". Adică să pun pe hîrtie un film, un scenariu strict vizual. Ion Turdeanu a intuit exact esența lucrurilor. Adică el merge la portretul interior. La felul cum lumea și conflictele ei acționează în interiorul personajelor. De aceea este și așa de credibil ceea ce scrie.

Carnet nr. 3. Locomotive. Uzină infernală. Mă înnebunesc ciocanele pneumatice. Aici sînt oaspete. Mă freacă Mimi Stoica. Mă duce fluxul tehnologic. „Lasă-mă domnule în pace", îi zic : (era a treia zi după revelion, sper să nu mă fi îmbătat; nu mai știu ce-am discutat cu Marin, un fel de logodnic al strungăriței, m-a dansat Maria aia bondoacă, a scos untul din mine, cea dintîi admiratoare a mea în noua calitate, cam incertă, ei zic „ziarist", eu știu că nu sînt încă **auctor**, sînt numai pe jumătate ; dar oricum. Am avut noroc cu Floarea, desenatoarea tehnică, altfel Marin intra la idei, adică am avut parteneră de la mine din sat, astă m-a ridicat în ochii tuturora, Floarea, fată deșteaptă, a înțeles și m-a păzit ca o santinelă) înțeleg, este ingenios, du-mă la oameni. „Mă găgăuță, zice, n-ai înțeles nimic și nu mă mir, nici binomul lui „Nütin", (a pronunțat Newton, așa cum pronunța profesorul nostru de matematici — Coman-Augustin Coman, spaima liceului și mai ales a noastră, a realiștilor) nu l-ai știut decît după ce te-a lăsat corigent. Poftim, acum ești scriitor și de unde dracului știi tu atîta istorie, că nu prea ai mutră... Măi găgăuță, ai văzut laminorul ? L-ai văzut, cum face singur toate operațiile, — dar să știi că l-am moștenit de la domnul Auschnit altfel,mă. Venea bara laminată la roșu și în capătul benzii stătea un nenorocit de om ce-o pindea, într-o fracțiune de secundă trebuia s-o apuce cu un clește uriaș și să-i schimbe direcția, s-o vire în valțuri. Domnul Auschnit și acționarii lui n-au investit mă nimic, n-au modernizat și bara aia laminată a străpuns destule burți și destule piepturi, era mai ieftină pensia de mizerie dată văduvelor, decît un laminor modern". Mi-a arătat cum stătea muncitorul acela în capul benzii, cum venea bara incandescentă direct spre el și cum o înhăța cu cleștele, ceva de coșmar. Zice că el a prins încă sistemul și că numai de cîțiva ani s-a modernizat laminorul. „Facem locomotive pentru export, hai să-ți arăt proiectarea, creierul uzinei !" Ninge mărunt, murdar.

In camera de oaspeți de la Casa de cultură care mi-a fost pusă la dispoziție, mă așteaptă cartea aceea ciudată **Gloria străbună**, volumul 1, cu o prefață de un general maior necunoscut, pe care n-am reușit s-o citesc. Cartea însăși altfel de cum o știu eu și eu însumi sînt cu totul altul de cînd Mimi Stoica mi-a pus-o în brațe și bondoaca de strungăriță i-a silabisit titlul și numele autorilor. I-a spus lui Marin — ea, grăsuna, care la revelion era parcă alta pe tocuri înalte, plinuță, cu sini voluptuoși, într-o rochie neagră, foarte simplă, cu părul negru ridicat coc în creștet, cu manichiura făcută — „auzi Marine eu sînt liberă, pînă nu termini școala vorbim așa, că m-am învățat cu tine, nu bei, vorbești frumos, astă-seară vreau să petrec, să dansez, uite așa vreau eu de revelion". Mă ținea de brat și m-a dus la bufet, atunci au venit Floarea și fetele de la atelier, citeva desenatoare tehnice, dar n-au reușit s-o dizloce pe Maria care era fruntașă în producție, la strung, nu scîrța-scîrța pe hîrtie.

Carnetul nr. 2. Generale. Ce este un reportaj? Un film pus pe hîrtie ? Absurd, oricît te-ai strădui, n-ai să poți rivaliza cu un operator pe care-l bîntuie curiozitatea, cu ochi indiscret, cu harul amănuntului pitoresc și al esențialului. Îți rămîne de investigat o altă lume decît cea exterioară, picturală, filmică. Asta poate fi cadrul. Ca la Galswortny, care a luat de la impresioniști, este doar contemporan într-un fel, le-a preluat metodele adaptîndu-le prozei. Este cel mai mare pictor impresionist în proză, așa mi se pare, am o sută de argumente și abia aștept să le discut cu Aurel și Ion, e o descoperire recentă, atunci cînd am recitit citeva „puneri în pagină" ale bătrînului Jolyon sub șteajar, ale lui Irene în camera aceea luminată de o lampă cu picior, la el lumina, umbrele, semitonurile devin mijloace de expresie, de comunicare. Este un mare cîștig. Artele nu sînt domenii absolute, comunică, se influențează reciproc, operatoria de film nu se poate să nu influențeze reportajul, prim-planurile, panoramările, portretul, nu mă pricep la operatorie, dar îmi plac jurnalele de actualități. Acolo este și reportaj. Dar reportajul pe care-l scriu eu pentru ziar este altceva. Este și film, dar esențial altceva. Pe Mimi Stoica nu l-am mai văzut de la banchetul de după bacalaureat. Deci a fost student la politehnică, apoi inginer, acum inginer șef al unei secții din uzina aceea uriașă. Matei Pava a fost sentențios, neinformat cînd a spus că generația mea belică nu s-a implicat în instituțional, în structurile statului. L-am întrebat pe Mimi. Iancu este ministru adjunct, la vîrsta noastră o performanță — deci, social, în miezul revoluției. Mimi Stoica este și conștient de asta. Are o înfățoare subtilă. Privește viața și lumea din pîntecele incandescent al Reșiței, unul din pilonii construcției, una din bazele forte ale industriei grele, „pivot" al industrializării. Miroase a tehnocrat. De cităva vreme mă preocupă tipologia asta, pătura asta socială : tehnocratul. Mimi reduce lumea la Reșița. Într-un fel are dreptate. Nu-mi plac exclusiviștii. Nu văd de ce inginerul Bujor, producător de pîine și lapte și carne și zarzavaturi, este inferior valoric, social, inginerului Stoica, producător de locomotive. Desigur, peisajul și ritmurile diferă radical. Bujor în peisajul ancestral și-n ritmul

Paul Tudor : „Flori"

anotimpurilor, Stoica în peisajul industrial și-n ritmul planurilor de stat, al cincinalului, el însuși (cincinalul) o construcție armonioasă, o existență care prefigurează realitatea **post rem.** Repet,eu dau universaliilor nu sensul lor filosofico-religios, alt sens, istoricește determinat. Aceeași nuanță de cordialitate colegială ușor condescendentă ca la Vasile, cu oarecare afectare — a primit sarcina de a mă însoți prin comitetul de partid — și cu oarecare iritare, cum naiba am ajuns să scriu o carte împreună cu un general ? Ce grad am eu în armată ? Pe urmă, episodul cu Jura. Mimi n-a văzut război adevărat decît la cinema. N-a împins colegialitatea pînă a mă invita acasă, cu toate că ardeam de curiozitate să-l văd în universul familial, care deschide atîtea taine. Reticența inginerului, cu care am fost coleg de clasă opt ani, cu care am stat pe aceeași stradă, cu care m-am tăiat în săbii din nuiele de corn pe vremea cînd ne împărțeam în mușchetarii regelui Ludovic al XIII-lea și mușchetarii cardinalului Richelieu ; a fost suplinită de lipsa de reticență a Mariei Gruiescu. Naiba s-o ia de fată. Sînt la mine, în camera de oaspeți a Casei de cultură. Perdele grele de catifea verde. Un studio somptuos, covor gros, cam ca la Alexandru Belcotă, birou, două fotolii, radio, totul nou, zidurile miros încă a zugrăveală proaspătă, a humă. O reproducere după Grigorescu, înrămată, cu ramă aurită și o fotografie color, tot înrămată, a Reșiței văzută de sus. Poate că de pe platforma Furnalului nr. 4. Să notez : Alexandru Belcotă la revelion, cu muncitorii, cu reșițenii, sala enormă decorată cu lanțuri din hîrtie creponată, pomul de iarnă uriaș, un brad ciucure de becuri colorate și beteală și fulgi de vată, soția lui, Ana aceea care mi-a deschis atunci, într-o rochie la locul ei, ea însăși la locul ei, prea la locul ei, puțin speriată această mamă a lui Virgil Belcotă care nu poate avea mai mult de 50 de ani, prea modestă, prea reținută, nu este egalul lui Alexandru Belcotă. Probabil nici nu se străduiește să fie. Îmi pare rău pentru toți trei. Evit masa lor, am înțeles metoda primului secretar, mi-a deschis ușa, acum umblă singur, nu ești olog... Cartea. Mă sfiesc s-o ating. Mă tem de ea. Mă tem de mine. Venisem de la locomotive. De la cazangerie. Făcusem o baie fierbinte. Cald în odaie. O rază de soare cade pe carte. Chiar pe numele meu, care, tipărit pe copertă, mi-e atît de străin. Se șterse ecoul ciocanelor pneumatice care-mi viriseră în nervi niturl sonore. Cîți ani am închis aici ? Cîtă viață scursă din mine ? Cîți ani, dincolo, în aviație ? Și ? Unde sînt anii de-acolo, din cer ? O parte din ei, ceva din ei, mai corect din mine cel de atunci sînt aici. Am luat cartea. Am mirosit-o. Miros ciudat de hîrtie și cerneală de tipar. 486 de pagini. Tablă de materii. Și „Cuvînt înainte" semnat de general maior Octavian Ioanițescu. Nu știu cine este acest general maior care mai mult mă elogiază pe mine. Îmi face o biografie militară. Citesc ce scrie despre mine cu un fel de nod în gît. Ah, Mefisto ! Îi scriu chiar acum. Întîi citesc. Întîi răsfoiesc cartea. Sînt dintr-odată aiurea, precipitat, nu mă mai pot stăpîni, sar direct la capitolul I, mă cuprinde o ameteală ușoară, încerc să-mi stăpînesc reacțiile, îmi vine să strig, să iau cartea și să mă reped pe stradă, s-o arăt trecătorilor. Dumnezeule ce bine a fost cînd m-au înconjurat toți oamenii aceia necunoscuți, cînd Mimi mi-a tot dat cu cartea în creștet și ei toți se bucurau și hăhăiau și m-au recunoscut ca pe unul de-al lor, nu mai eram „domn", eram de-al lor și bondoaca aceea obrăznicuță... Cartea. N-am răbdare să citesc considerațiile mele despre actul militar, constantă revelatoare a istoriei românilor. N-am răbdare să mă citesc pe mine însumi ! Uluitor ! Bate cineva, nu aud, simt doar o undă de alt aer, drace, bondoaca. De pomană îi zic bondoacă. Așa părea în pufoaică, ori în ce naiba era atunci și-n pislari. Dracul are ochi verzi. Intră cu o sfială obraznică.

— Am lăsat prea multe puncte de suspensie între noi, zice și își scoate scurta verde, blănită, cu guler de vulpe și căciula tot din blană de vulpe.

Auzi la ea, „puncte de suspensie". La început mi-a venit s-o poftesc afară, ajunsesem în sfîrșit singur cu mine, singur cu cartea, singur cu Mefisto, căruia i-o datorez. Îi tremură buza de sus, acoperită cu un puf abia vizibil, îi tremură genele lungi, întoarse, rîde fals, o poftesc în fotoliu, poartă un flanel alb, o fustă groasă, verde otravă, niște ghete ca de copil și ciorapi de mătase.

— Am venit c-am vrut, zice, am venit să văd ce faci, că sînt gazdă, am venit să mergi la noi, am venit să-mi promiți ca treci mîine la secție la noi, fetele vor să te cunoască, să mă vezi la mașină, am venit să-mi spui de ce-ai scris cartea asta, la librărie n-au ajuns, dar am vorbit cu Claudia și-mi ține trei, am eu cui să dau două, am venit că așa mi-a plăcut. Știi o mulțime de lucruri ! Inginera Șofronea a povestit ce a povestit rusul ăla despre tine și Anuța care lucrează la recepție mi-a spus și eu am adunat fetele în pauza de masă și le-am povestit ce mi-a povestit Anuța ; dar ele vor să le povestești tu, că mîine cînd ieșim din schimb te-am planificat la o întîlnire fulger la noi în secție. Ei, ce zici ?

— Zic că am să-ți rup urechile. Că eu nu sînt Marin, pe care-l comanzi tu cum vrei și care stă sluj. Că nu-mi plac vedetele, mai ales cînd sînt obraznice.

— Oho ! Încă cum îți plac. Dacă nu-ți plăceam, de ce-ai dansat cu mine toată noaptea de revelion și nu te-ai dus cu fandositele alea ? ...Gata, sîntem serioși, îmbrăca-te, mergem la noi și mai sub seară ne dăm cu săniuța pe rît. Să-mi spui de ce mă simt eu parcă înmiită cînd lucrez la strung ?! Auzi Radu, tu chiar ai fost aviator ?

Își roade unghiile. Se uită cu coada ochiului, strengărește, n-are nici un strop de cochetărie, doar ceva băiețesc și simpatic, cu toate că este împlinită, zdupeșă, o fată bună de strîns în brațe și de iubit...

pavel peres

Aniversare

Despre viață e vorba
Totdeauna despre viață e vorba,
Drumuri de la Răsărit la Apus
Pămîntul urmîndu-l la vărsarea lui.
Pentru că mă știu făcînd parte din el
Luptînd piept la piept cu apele
Cu focul, cu vîntul și cu orice-ți arată
Limitele, caut azurul,
Zăpada aceea cu miros
De sihăstrie.
Despre viață e vorba
Oriunde ne purtăm slăbiciunea
Proprie omului, doar lui,
Numărăm pașii, avari, avari,
Deși se spune că umbra pescărușului
Nici oceanul n-o poate zvînta.

Zi după zi

Verbe-n văzduhul alb de promoroacă,
Flăcări mocnind pe lăncii și pe plug,
Vulpi însetate așteptînd să-nceapă
Dezghețul dintr-un cor de vicleșug,

Păsări iscate fără să mai știe
Unde-i mătasa cerului de nord
Coboară-n lanul ars de lăcomie
Cînd zorii-s cu-nserarea de acord

Strînse-n grabă aici în taina cui sînt
Semnele-n dreptul pădurii ce pare
Solzi licărind și urcînd din pămînt
Sub un soare mijind a-ntrebare.

Nu spune nimeni că întîia oară
Din frăgezimi de straturi o arsură
Prin sînge-a fost cu greu ca să răsară
Întreaga vîrstă-a pietrei, pe măsură.

Nu spune nimeni pentru că se-aude
Din formele primare rădăcina
Neostoit trudind în seve crude
Ca să reverse la răscruci lumina.

Proba de foc

Să pui mulțimi de vorbe peste cercul
Cu margini roase-n aurul privirii
Și-n centrul său, auzul, un tubercul,
Să stea mereu potrivnicul pieirii,
Să-l lași pe baltă potolind văpaia
De raze fără schimburi lîngă dig
Pe cînd frumosul domină odaia
Pentru al lumii nesfîrșit ciștig.

Altfel ce-ar fi cuvîntul fără soare
Și cringurile preschimbate-n grinzi
Cum ar susține căpriori de soare
Dacă vuind de argilă te cuprinzi.

Nu ni se-arată semnul ce străbate
Făptura în mișcare cînd și cînd
Ci numai axu-nvîrtitor în toate
Văzduhul de-ndrăzneală tremurînd.

Legătura cu vîntul

Printre arbori, printre manechine
Seara umblă cu o rochie de zăpadă
Sau de var, nu se știe cine
Îi dăduse un baston să nu cadă.
Așa se-auzise ori intrigă se urzi
De parcă și ultima stea din cer picase,
Se limpezeau iluzii dinspre miazăzi
Și adiau mirările prin case.
Citeva păreri de bine, citeva de rău
Repetau prin secoli universul
La capătul sacru focul său
Ne înghițea ploile, ne vîntura mersul.

Imens

La ora veacurilor care ard
Spre limitele noastre
Ne atingem de frumusețe
Ca de-un ghețar.

Pînă la izvorul cu apă vie
Trebuie să ne îngăduim cu vremea,
Sora tuturor lucrurilor
Care se bucură din adîncuri
Care ne iartă de la suprafață...

N-am știut, n-am știut
Unde era iubirea adăpătoare.
Bubuitul inimii
Tocise ascuțișul imensității.
Ploi multe
Viață puțină.

Palimpsest

Tinerețea se preschimbase în pădure
Lumina călca încet, lumea mergea
De mînă cu omul îndrăgostit
Era soare, era ger, era ploaie
Cine scria cronica ridicării din ierburi
Simțea primul loviturile pintenilor.
Preabine ! Preafrumos !
Ninsoarea nu-i exuberanță.
Nici soarele nu întoarce spatele
Nevăzătorilor. Totul înainte :
Chiar amintirile pot deveni prezent
Dacă vulturul e consimțit
Ca un general al văzduhului
Care păstrează sub aceeași aripă
Răsăritul și amurgul.

Uitarea nu trage cu pușca
Fiindcă trăiește în legea noastră.

zaharia sângeorzan

Ochiul și crinul

Profeții admiră ochiul din crinul latinității
Crescut pe idee
Voința metafizică de a nu uita
Judecata
Martirii fără mască
Anonimii din Piața Signoriei
Dînd lecții de morală tinereții
Ochiul
Privește crinii canonizînd lumina
Profeții surizînd sub ghilotină
De atîta fericire Florența lui Savonarola
E numai delir
Nu întreba unde sînt asceții
Rugul și fapta au ajuns Testament
Ochiului neiertător al crinului
Judecînd, judecînd la Florența
Destinul

Florența, 1982

Umbria

Umbria este numele fericirii neînvățate
Cu orgoliile așteptînd desăvîrșirea mitului
Amiaza latină
Perugia
Fîntînă ce-nvață setea deșertului
Din coșmar să se nască fecioara profetului
Și din nou să povestească lumea romană
Perugia
Umbria
Zeu inimii
Lumină magică
O, fericita Transilvanie din sufletul meu
Crucificat de patimă
Riu curat
Lacrimă
Iubirii
Umbria
Viață și dor de păcat

Perugia, 1980

Bocitoarele Veneției

Fericiții nu se privesc în ochi
Trăiesc
Învață numai să judece privirea
Nu ideea
Rodul nu semințele
Studiază evadarea
Din lumea mediocrității
Vorbind cu o stea neagră
Ce nu mai cade o dată
Și odată...
Veghează iubiri
Timpul asediază
Știu ce argint ascunde lanțul stăpînilor
Fericiții nu ascultă de zei
Ci de bocitoarele Veneției
Spui tu solemn aruncînd sămînța rădăcinilor
Crescute pe agonia inimii
Și dintr-o dată Veneția e oglindă de ape
Trăim
Supraviețuim cu gura plină de cenușa
infringerilor
Fericiții
Ce nu-și ascund hohotele de plins
Trăiesc Veneția
Trec pe Canal Grande
Balerinele înecate în castitate
Olé !
. . . . . .

Veneția 1980

plastică

Dublu recital

Paula Tudor a devenit, în scurt timp, dar în urma unei tenace străduințe de reformulare a propriului limbaj plastic, unul dintre penelurile preferate ale publicului bucureștean. Artista își explorează cu minuție substratul sensibil, dialogul vizual fiind, în ceea ce o privește, reflectarea în real a stărilor de reverie pe care le declanșează memoria sa afectivă. În pînzele ei, chiar și în peisaj — o experiență mai nouă, dar nu mai puțin incitantă în afirmarea crezurilor ei artistice — se îmbină glacilitatea cromatică și rigoarea desenului impuse de școala olandeză a secolelor XVI—XVII, cu exuberanța onirică a viziunilor suprarealiste. Paula Tudor a descoperit, în această insolită aliere a două tendințe importante din marea galerie a naturii statice universale, una dintre dominantele ființei sale artistice. Se simte, în ceea ce face, bucuria jocului în lumină și culoare. Pictorița pare că se dizolvă în universul material al formelor, de care se înconjoară cu o religiozitate trădată cînd și cînd de frivolul, dar atît de pămînteanul instinct al invenției fantaste. Dintr-o asemenea îngemănare apolinic-mefistofelică a demersului său creator s-a născut și delicata, ireala, dar atît de posibila plămădă a „Cuibului". Un ciob din vasta și dramatic-grotesca menajerie de sticlă a lui Bosch poposit în lumina blîndă a unui soare crepuscular, aidoma surîsului unui adolescent pe obrazul de sidef al visului în care cede. O suavă undire poetică emană din pictura Paulei Tudor, florile, fluturii, păsările, vasele ei de sticlă, cositor și argint, vegheate de calma curgere a vălurilor catifelat-mătăsoase, compun un univers obiectiv, de o materialitate frapantă, aproape rece, în care numai ordinea interioară, mina și ochiul artistei instituie aburul vibratil al unei sensibile atmosfere, eminamente umană. „Dealul verde", simbolul peisager al artistei, nu mi se pare a fi decît transgresarea în perspectivă a unui obiect, a unei structuri geomorfice. Paula Tudor abordează peisajul cu un ochi deprins cu disecțiile severe și detaliate din naturile statice. Problemă de viziune și nu de construcție, căreia artista îi adaugă rezoluțiile sale în materie de perspectivă și valoratie a luminii.

Asupra calităților ce se desprind din pictura lui **Paul Tudor**, nu facem decît să revenim subliniind și de această dată remarcabilul său instinct plastic. El rămîne una dintre certitudinile generațiilor actuale de pictori peisagiști, cu un timbru distinct și cu o statornică preocupare de sporire a sugestivității plastice prin perfecționarea desenului în culoare. Dealtfel, Paul Tudor, rămînînd credincios formulelor realismului tradițional, se manifestă cu dezinvoltură în planul construcției plastice și al unor rafinate variațiuni cromatice ; în „flori" mai cu seamă, unde, fără a-și propune experiențe novatoare, concentrează o serie de mijloace de expresie de o acroșantă picturalitate. Artistul face dovada unui înalt profesionalism, lucrările sale au o ținută ce nu lasă loc nici unei aproximații. Pictorul a ajuns, în acest sens, la o sinteză plastică de succes, perfect validată de evaluările critice cele mai severe și de la care orice evoluție stilistică este posibilă. Pentru că Paul Tudor își înțelege arta ca pe o cercetare continuă în sfera realului, receptat ca un cuprins nesfîrșit de posibilități ale luminii de a se împlini în forme și culori, deși, aparent, obiectul investigării sale artistice rămîne același. Aș înclina să cred că pictorul este, în primul rînd, un fin și înzestrat observator al lumii ce-l înconjoară și pe care o sondează cu un ochi născut, apoi educat să discearnă, în echilibrate sinteze plastice, orice segment al realului. Memoria sa afectivă reține, ca într-un caleidoscop fabulos, imagini virtuale, pe care pictorul, în complexul dialog vizual angajat în solitudinea laboratorului său de creație cu pînzele și culorile lui, le încarcă de puternica lumină a impresiunii sale artistice. Pictor prin vocație, înzestrat cu un simț coloristic deloc comun și cu o știință a construcției și a desenului tot mai bine stăpînită, Paul Tudor ni se relevă a fi și prin această ultimă selecție expozițională, unul dintre cele mai marcante peneluri ale noului val al picturii noastre contemporane.

Corneliu Antim

televiziune

tv

Semn de prospețime

Fac parte dintre acei ascultători și telespectatori care pot fi lesne cuceriți de orice semn de prospețime, de o idee frumoasă, de un gînd care se dovedește bun pînă la urmă, de o mică tandrețe „uitată" cu bunătate printr-un sumar, ca un dar strecurat de cineva drag în buzunarul hainei. Mi-am păstrat adică, întreagă și neciunită, toată disponibilitatea de-a mă entuziasma și toată antipatia în fața cusurgiilor de profesie, așa că ultimele înnoiri de la **Teleenciclopedia** m-au încîntat sincer. Această atît de populară emisiune a crescut în densitate în ultima perioadă, documentarele (unele din ele, cum se vede, recent realizate) tratînd subiecte de acut interes ori legate de istoria și civilizația românească sînt, să recunoaștem, adevărate lecții de simbătă seara, făcute cu evidentă pasiune profesională și bun gust. **Teleenciclopedia** rămîne în topul preferințelor noastre ca una din emisiunile cele mai atractioase.

Și dacă e vorba să imaginăm topuri cum orice sociologie a televiziunii s-ar cădea să facă, iată că **Omul și sănătatea** devine una din emisiunile foarte vioaie, echilibrat construite (precum regimul de viață și alimentație la care recent simpatica realizatoare ne îmboldea) competent realizată, amintindu-ne modelul emisiunilor științifice de luni seara (a căror absență, în paranteză fie spus, ne-a nedumerit și ne-a întristat).

Am mai urmărit cu ochi buni și varianta tv a Olimpiei Arghir după „Căsnicia nu-i o joacă" de I. D. Șerban (cu gîndul nostalgic la „Cercul în patru colțuri"...), am urmărit și invitația în Deltă, lansată de Anca Fusariu, am ascultat cu aceeași bunădispoziție matinală vocea inconfundabilă a lui Nicolae Mihai ori emisiunile făcute de Ioana Cristea și Emil Burlacu ; ne-am bucurat sincer de revenirea calitativă a emisiunilor „La sugestia dumneavoastră", ne-am uitat pînă și duminică seara, după filmul de rigoare (acela, ultrafeminist, în care o femeie obișnuită trăiește din plin, cu sufletul deschis, neacrită de necazuri, gata să iubească la patruzeci de ani asa cum .. numai la patruzeci de ani poți iubi) la o scurtă emisiune de muzică ușoară „O planetă a iubirii" reunind patru cîntărețe de succes în melodii românești (tot de succes) cu nostalgicul gînd că realizatorii ar putea încerca să folosească, hai să riscăm un termen economic, **intensiv** minutul de peliculă filmată. Dacă vocea interpretei (cuceritoare, în plină ascensiune, cum a talentatei Carmen Rădulescu, ori plăcut modulată, bine exersată a Angelei Similea) ne poate însoți cale de trei minute fără grija plictisului, impactul cu imaginea se consumă iute de tot, iar operatorului nu-i rămîne decît să jongleze cît poate alternînd priviri și detalii de rochie dar fără să ne convingă cine știe ce. O rochie nu-i decît o rochie în ultimă instanță... Televiziunea rămîne impactul frapant cu imaginea, din ea trebuie să ni se releve lucruri mereu surprinzătoare, atractioase, deosebite, și aici realizatorii nostri (mai cu seamă cei de la varietăți, cei ce se ocupă de muzică) ar avea încă multe de făcut. Nu îndrăznesc să spun de **învățat** fiindcă se presupune că știu prea bine, ci eventual de arătat, de demonstrat. Deocamdată ne-a convins filmarea dintr-un moment folcloric Nicolae Sabău, făcută în Maramureș și dăruindu-ne **Balada** bătrînului Tomoioagă de pe Iza, în care peisajul, expresia interpretului și copiii cu ochii dilatați urcînd treptele monumentului, alcătuiau un amestec de reală forță emoțională ; tot atît de mult ne-a convins și remarcabilul recital al unei interprete de reală valoare : **Floarea Calotă**

Fac parte dintre ascultătorii și telespectatorii care pot fi lesne cuceriți de orice undă de prospețime, de înnoire, de schimbare în bine. Numai să fie.

Cleopatra Lorințiu

RECAPITULĂRI

O conştiinţă literară

Despre poezia lui A. E. Baconsky se vorbeşte din ce în ce mai puţin, imaginea omului care a fost fascinant prin ţinută şi atitudine dovedindu-se mai puternică. S-ar putea să fie acel obişnuit con al uitării, de după moartea unui autor cu nu puţini discipoli şi admiratori, în viaţă, conform unei nescrise legi a compensaţiei, dar şi o situaţie avînd motivarea internă în poezia sa. A ieşit ea oare complet din orizontul nostru de sensibilitate şi din paradigmele limbajului poetic actual ? Că A. E. Baconsky nu este ceea ce înţelegem, îndeobşte, printr-un mare poet, nu încape îndoială — dar cîţi sînt într-o întreagă literatură ? — însă la fel de adevărat este că poezia deceniilor şapte şi opt îi datorează destul de mult. Este un fapt de istorie literară ce nu ar trebui uitat. După fenomenul meteoric Labiş, care cu volumul **Primele iubiri**, în 1956, a zguduit pentru prima dată din temelii eşafodajul anchilozat al poeziei anilor '50, au urmat în 1957, cărţile de versuri ale lui A. E. Baconsky, **Dincolo de iarnă** şi **Fluxul memoriei**, importante nu numai pentru evoluţia şi volta autorului care debutase sub semnul proletcultismului (**Poezii**, 1950), ci şi pentru îndrăzneala tematică şi de limbaj în literatura epocii. Sînt cîteva realităţi pe care o antologie din creaţia poetică a lui A. E. Baconsky ar fi fost cazul să le aibă în vedere şi să ni le reamintească cu girul evidenţei, atît prin selecţia versurilor, cît şi prin demersul critic. Absolut binevenit ca iniţiativă editorială, volumul antologic **Fluxul Memoriei**, (Editura Minerva, 1987) îngrijit de Mircea Braga nu răspunde în totalitate exigenţelor formulate. Cum mărturiseşte, editorul a preluat „marile cicluri publicate sau pregătite de poet în ultimii ani de viaţă (avea el în vedere o nouă antologie ? n.n.)", adică **Fluxul memoriei**, 1967, **Cadavre în vid**, 1969, şi **Corabia lui Sebastian**, 1978, la care a adăugat sub titlul de **Gramatică** opt inedite. Dacă textele din **Cadavre în vid** şi **Corabia lui Sebastian** nu ridică întrebări, preluarea tale quale a antologiei **Fluxul memoriei** din 1967 alcătuită de poet, mi s-a părut soluţia cea mai comodă. Ea a fost concepută de A. E. Baconsky într-un anumit mod, plecînd de la volumele **Dincolo de iarnă**, 1957, **Fluxul memoriei**, 1957, **Imn către zorii de zi**, 1962 şi **Fiul risipitor**, 1965, amalgamînd şi restructurînd materia fără a mai data şi marca cronologic, devenirea sa poetică. Or, unul din meritele sale incontestabile — şi misia editorului şi criticului Mircea Braga era de a-l restabili — a fost tocmai acela că a deschis timpuriu, alături de Labiş, calea resurecţiei poeziei contemporane. Efort susţinut şi teoretic, încă din 1957 cu volumul de studii şi eseuri **Colocviu critic**, ca şi ulterior în presă. Contestarea tot mai agresivă în anii '58—'59 a poeziei şi persoanei lui A. E. Baconsky, este dovada cea mai elocventă a noutăţii inconfundabile pe care o aducea scriitorul în dogmatismul perioadei respective. Comparativ, placheta de versuri a lui Nichita Stănescu, din 1960, **Sensul iubirii**, nu a produs în critică reacţii de împotrivire notabile.

După acest scurt dar necesar excurs de istorie literară să revenim la antologia lui Mircea Braga, mai exact la primul şi cel mai cuprinzător ciclu al ei, **Fluxul memoriei.** Despre importanţa acestei faze a poeziei baconskyene vorbeşte chiar şi faptul că editorul i-a acordat mai mult de două treimi din sumar, şi nu-mi rămîne decît să regret încă o dată că nu a fost punctată mai ferm pe harta poetică a epocii. Urmînd perioadei anilor '50, arcul temporal al ciclului se întinde din 1957, momentul celor dintîi „răzvrătiri" înnoitoare pînă în 1965—1967, anii deplinei ecloziuni literare. În această etapă, în care este limpede recuperarea codurilor (şi a unor motive) romantice, simboliste şi chiar expresioniste şi treptata lor personalizare, discursul poetic oscilează între poziţii contrastante. Avîntul citadin şi orizontului luminos din **Imn către zori de zi** îi corespunde senzaţia labilităţii şi incertitudinii existenţiale din **Către cititor** sau **Celui înalt**, iar într-o formă mai acută în **Elegia a II-a** din care citez : „Mi-e capul plin de şerpi, şi-un vînt străin / mă urmăreşte singur ca o umbră / (...) Poate că somnul dat mi-o fi să-l dorm / laolaltă cu spinii din margini de drumuri, / şi frunzele toamnei tîrzii / îmi vor închide pleoapele / cu bani de aramă". Unui alt poem de largă respiraţie, i-aş spune labişian, **Linişte nouă**, în care poetul se simte solidar într-un elan generos cu semenii săi („Furtunile se potolesc mereu / Şi palid se-nfiripă-acum pe boltă / Surîsul curcubeului. N-am fost / De mult atît de liniştit şi n-am trăit / Atît de-adînc speranţa tuturora"), îşi află „replica" în sentimentul blagian al exilului şi inutilităţii resimţite de poet în faţa omului de acţiune, a lui homo faber : „Poate că vă par uneori un bastard pripăşit printre voi, / un miracol netrebnic ivit fără veste. De unde-a venit, / vă-ntrebaţi cu dreptate, şi cine-i acela ce-şi zice / părintele lui ?"

Ştefan Bucătaru : „Vară"
Din expoziţia deschisă la Opera română

Polii acestor trăiri, stări şi atitudini sînt, pe deoparte melancolia solară şi „boala extatică" — referirea la Blaga, din ultima sa etapă de creaţie este din nou obligatorie — iar pe de alta obsesia risipirii, a destrămării, a rătăcirii în ceaţă şi negură, a spaimelor şi beznelor nocturne ale unui fiu al „Nordului" ca în **Interludiu de miază-noapte**, **Prin cîmpiile Dunării**, **Cîntec de noapte**, sau **Ceaţa** : „Vin negru şi roşu bem / şi-n creierul meu vine ceaţa / ceaţa ce seamănă singură / tristelor sălcii // Zîmbetul stăruie — ceaţa / mi-aşează ovale, / linii absurde se joacă, / linii din vechiul portret".

Este axa pe care se va dezvolta în continuare poezia lui A. E. Baconsky. În volumul **Cadavre în vid**, limbajul se aspreşte, devine vaticinar iar viziunea se „medievalizează". Într-un cuvînt, o atmosferă de sfîrşit de leat : „Ceasului îi vor cădea braţele — şi va fi mut / clopotul şi fără păsări amurgul / Printre lănci vom trece mereu / visînd iluzorii rituaturi / şi nu va fi nimeni să strige : minciună ! Singuri sînteţi în păduri fără luptă / nimenea nu vă poartă cenuşa, / nici o stea n-a căzut, nici o făclie nu arde, / memoria va rătăci în beznă, / fluierele vor putrezi — şi vîntul / nu va cînta niciodată / la morminţele voastre !" De unde a crescut această poezie de un onirism întunecat, escatologic, fără precedent în lirica noastră ? Dintr-o lume desacralizată, ce a pierdut sensul valorilor supreme, cu o sintagmă a poetului, dintr-un „gol metafizic". Dacă volumul **Cadavre în vid** este expresia unui astfel de abis metafizic, **Corabia lui Sebastian** este imaginea unui Apocalips profan, a unui imens pustiu sufletesc plasat într-un Occident aflat în declin. Poetul acuză şi plînge, cu o retorică a imprecaţiei şi apostrofei de mare efect, pe ruinele acestui babilon modern, sufocat de obiecte şi false idei şi sentimente, unde nu numai sensul a fost neantizat. Măşti, gunoaie, ambalaje, caroserii metalice, libido anxios, bîlciuri, vomitarii, fum de putregai, goana dementă, poetul pneumatic, arta ca obiect de consum, luminile negre etc., sînt figurile unei lumi dezaxate şi degradate, pe care autorul o recuză cu toţi porii fiinţei. Este sensul etic înalt al poeziei sale. Dar dincolo de ceea ce înseamnă volumul **Corabia lui Sebastian**, în sine, el este cap de serie, nerecunoscut, şi necitat, al unei bune părţi a poeziei obiectualizante de azi.

Deşi cu imperfecţiunile semnalate, antologia **Fluxul memoriei** readuce în actualitate un autor căruia am uitat prea repede ce îi datorăm, ca poet şi conştiinţă literară.

Paul Dugneanu

Sensul şi etapele Revoluţiei române de la 1848

Urmare din pag. 1

două volume editate de Cornelia Bodea în 1982 sub titlul **1848 la români. O istorie în date şi mărturii** marchează apogeul, dar nici o operă monumentală. Nu de un David Prodan, dar nici măcar de un Mircea T. Radu (spre deosebire de a lui Horea şi Tudor) nu a avut parte această a treia revoluţie, căreia toată existenţa noastră istorică modernă îi datorează aproape totul ; de la stat pînă la cultură şi la noua conştiinţă de sine a unui popor adunat, în sfîrşit, înlăuntrul aceloraşi hotare şi dobîndindu-şi Statutul de naţiune liberă şi prezentă cu pondere pe eşichierul politic şi spiritual al continentului.

Încît, o dată mai mult, ca şi în atîtea alte cazuri, epoca noastră, ceasul de azi al neamului, ţării şi istoriografiei naţionale se găsesc în faţa obligaţiei de a relua, de la temelie, şi acest mare subiect, şi acest pilon al conştiinţei noastre de sine, ca popor armat lăuntric de cunoaşterea lucidă a propriului drum prin istorie. Toate premizele sînt create, rămîn să facem din această aniversare prilej pentru edificare, printr-o operă colectivă de meditaţie, a unei noi şi adevărate imagini despre evenimentele de acum 140 de ani.

„Paşoptismul" este desigur o parte dintr-un fenomen european, dar ştim de la Bălcescu în ce măsură „Revoluţia română de la 1848 n-a fost un fenomen neregulat, efemer, fără trecut şi viitor, fără altă cauză decît voinţa întîmplătoare a unei minorităţi sau mişcarea generală europeană. Revoluţia generală fu ocazia, iar nu cauza revoluţiei române. Cauza ei se pierde în zilele veacurilor". Bălcescu răspundea astfel anticipat celor ce — începînd cu proprii contemporani — au încercat să vadă în fenomenul revoluţionar românesc doar ecoul, umbra palidă, periferia revoluţiilor din Europa apuseană, în primul rînd al evenimentelor din capitala Franţei.

În realitate, din perspectiva istorică, de care dispunem acum, poporul român a reuşit, în anul revoluţionar 1848 al unei mari părţi din Europa, să înscrie pe răbojul istoriei continentului **revoluţia clasică a secolului naţionalităţilor**, cu nimic mai puţin semnificativă, în felul ei, decît cea din Anglia în 1648 sau Franţa anului 1789.

Nicăieri în Europa anului 1848 sinteza dintre **revoluţie** şi **naţionalitate** nu a fost mai fecundă, mai clarvăzătoare, mai umană, mai înţelegătoare pentru drepturile tuturor oamenilor şi neamurilor, ca în revoluţia română ce a culminat cu evenimentele din iunie din Muntenia şi cu proclamaţia de la Islaz. Se poate spune însă, mai presus de toate, că revoluţia română a fost **singura revoluţie reuşită** din acea salbă de revoluţii, fiindcă ea nu a fost zăgăzuită de intervenţia străină, pentru simpla şi marea raţiune că **spiritul** nu are cum să fie oprit, şi că baricadele lui nu pot fi luate cu asalt de cavalerie şi risipite de tunuri !

Revoluţionarii din toate cele trei ţări române au conceput o strategie absolut nouă în lupta lor : strategia unui **ideal** servit cu tot **realismul** unui popor prin excelenţă politic ; şi acest ideal, purtat în suflete şi în minţi, a catalizat energiile unei formidabile generaţii, a reuşit să o înalţe şi să o unească peste inerentele mărunţişuri omeneşti, şi a făcut din ea forţa de şoc irezistibilă care a făurit România modernă împotriva voinţei imperiilor, înţelegînd şi ştiind să folosească uriaşa circumstanţă a crepusculului istoric, a falimentului implacabil al orînduirii ce ţinuse poporul român sub apăsare şi risipire.

A fi înţeles, încă de la primii lor paşi în cultură şi politică, datorită geniului unor Bălcescu şi Kogălniceanu — liderii unei generaţii de lideri — că trăiesc într-o lume în care puterea imperiilor intră în descompunere, deoarece lăuntrul lor începe să se dezagrege şi ciocnirile dintre ele creează şanse nesperate, a fi înţeles că **noul** se ridică năvalnic şi irezistibil în virtutea unor legi profunde ale dezvoltării economico-sociale, de nimeni represibile, în faţa **vechiului**, în aparenţă dispunînd de toate pîrghiile puterii, a fost marele secret al reuşitei unei mîini de oameni care, fără armate, fără baricade, fără sacrificarea nimănui, a izbutit în numai un sfert de secol să transforme în realitate ceea ce în clipa pornirii la drum părea nebunie curată : România unită de la 1859, prima dezrobire a ţăranilor şi cea dintîi ridicare a sufletului românesc întreg sub steagul idealului unităţii depline, în cadrul aceluiaşi stat. Ideal lăsat moştenire generaţiei următoare, spre a fi dus pînă la capăt în 1918.

A fost suficient ca mai puţin de douăzeci de inşi să modeleze în toată fiinţa lor pe măsura imperativelor istorice, ca ei să urce la statura lui Bălcescu, Kogălniceanu, Alecsandri, Cuza, Costache Negri, Bolintineanu, fraţii Hurmuzăcheşti, Iancu, Papiu-Ilarian, Bariţ, Bărnuţiu şi ceilalţi, pentru ca românii să dea o nouă definiţie politicii : nu o „artă a posibilului", cum a fost socotită întotdeauna, ci o veritabilă „artă a imposibilului".

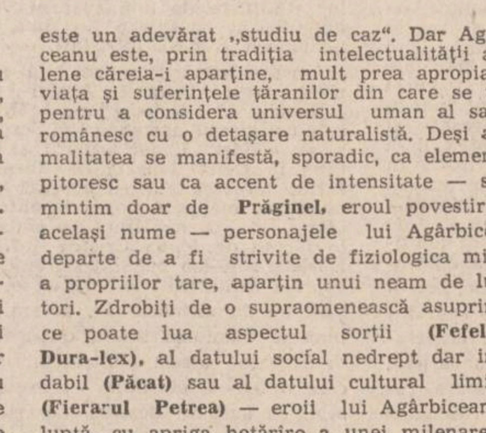

Ştefan Bucătaru : „Natură statică"

Căci în 1840, cînd Grigore Alexandrescu îşi scria celebra poezie, **Dacia** nu putea fi visată decît în literatură şi prin literatură. Şi totuşi ea va deveni realitate peste mai puţin de douăzeci de ani, într-o primă etapă, şi deplin, în mai puţin de şaizeci, adică în decurs de două generaţii ! Cei ce au realizat miracolul au găsit, pentru prima oară în lume, o cale nouă de luptă : **cultura.** Cultura nu ca premiză, nu ca armă, nu ca adjuvant al „adevăratei" lupte revoluţionare, ci cultura ca substanţă însăşi a revoluţiei, corp al ei şi forţă a ei.

Paşoptiştii au arătat ce înseamnă a fi revoluţionar în cultură şi prin cultură ; ce înseamnă puterea spiritului în cîmpul transformării ideilor în realităţi, care este bătălia politică, înfăptuirea unui ideal. Forţa acestei generaţii unice a fost tocmai capacitatea ei de a se constitui în avangarda revoluţionară a unui neam întreg, pe care l-a înarmat în numai cîţiva ani cu o nouă conştiinţă de sine, cu mîndria de sine, cu încrederea în viitorul său, în pofida timpului de mizerie şi opresiune străină şi lăuntrică în care era cufundat. „Paşoptismul" a fost capacitatea extraordinară a unei generaţii de oameni de cultură — istorici, poeţi, gînditori economici, doctrinari politici vizionari — de a concepe, pentru ei şi pentru ai lor, un „viitor de aur" din mijlocul unui prezent de bicisnicie şi disperare, ca acela creat de tripla tutelă otomană, habsburgică şi regulamentară. Şi de a trece la realizarea lui cu o măiestrie literalmente miraculoasă în folosirea celei mai mici ocazii şi cu o energie neînfrîntă în solidarizarea tuturor spiritelor progresiste ale vremii cu cauza poporului român.

Istoria acestei generaţii de cărturari-revoluţionari este un roman, o epopee, o fabulă tonifiantă despre ce poate în istorie forţa morală, forţa ideii, forţa idealului. Paşoptismul începe cu dubla manifestare a acestei forţe : **speranţa** (Alexandrescu) şi **programul** („Dacia literară") şi culminează, după mai puţin de un deceniu, cu o revoluţie de importanţă europeană, asupra căreia se aruncă, spre a o înăbuşi, uriaşele puteri a trei imperii.

Acum începe etapa a doua : a demonstra că o astfel de revoluţie, cum o concepuseră românii, nu poate fi înecată în sînge şi nici oprită prin risipirea capilor ei, ci ea scoate din însăşi lecţia înfrîngerii momentane, ţăria biruinţei viitoare ; că poate schimba semnul realităţii, poate pozitiva negativitatea ! Cei alungaţi din patria lor şi porniţi pe Dunăre în corăbiile turceşti, se vor întoarce să pregătească a doua revoluţie (căci şi aceasta a fost o revoluţie, a spus-o Cavour, care ştia ce spune !) care a fost **Unirea din 1859.** Aceea care, după spusele marelui italian, a însemnat „începutul unei noi ere în sistemul politic al Europei". A urmat apoi a treia etapă, domnia însăşi a lui Cuza Vodă, necontenită luptă spre a întemeia ţara nouă pe acele realităţi ce păstraseră fiinţa neamului şi dăduseră ţăria renaşterii lui. Realizarea României moderne, în cei 7 ani ai domniei lui Cuza, este un cînt de epopee cu nimic mai puţin pasionant şi măreţ decît cele două cînturi anterioare ! Şi cînd eroii s-au retras de pe scenă, unul cîte unul, ei ne-au lăsat mereu vie această epopee, spre a ne întoarce la ea asemeni grecilor la timpurile homerice. În aşteptare ca şi pentru a noastră să apară cîndva, istoricul ori literatul în stare să-i scrie cînturile nemuritoare.

Originalitatea sintezei

Urmare din pag. 1

vizii care aduc în scrierile lor pe ţăran sau viaţa lui numai ca un spectacol pentru boieri, ca o variaţie, ca o curiozitate, nici aceia cari, imitînd ce-i la modă, s-apucă să descrie viaţa ţăranilor ş-apoi n-o mai scot din **Ha ? ce ?** din **căciulă, opinci, miţos** etc." declara prozatorul, într-un interviu acordat în 1910 **Luceafărului.**

Căutînd să descrie autenticitatea umană a satului românesc, Agârbiceanu, nemulţumindu-se cu nivelul simplist al multora dintre contemporanii săi, recurge — în lipsa unei tradiţii autohtone — la modele inspirate din cele mai de seamă realizări ale prozei europene a acelor ani. Paroh într-un sat de munte, Agârbiceanu putuse constata din propria-i experienţă tristele realităţi ale vieţii ţăranului ardelean dinainte de Marea Unire. Pentru a reda coordonatele esenţiale ale acestei lumi — mizeria, neştiinţa, asuprirea el se inspiră, atît tematic cît şi ca tehnică descriptivă, din opera lui Emile Zola. Atmosfera povestirilor sale este sumbră, încordată, apăsătoare pînă la limita insuportabilului; intriga este reductibilă la răbufnirea deznădejdii stîrnite de neomeneşti asupriri şi suferinţe —şi în acest sens fiecare dintre schiţele sale este un adevărat „studiu de caz". Dar Agârbiceanu este, prin tradiţia intelectualităţii ardelene căreia-i aparţine, mult prea apropiat de viaţa şi suferinţele ţăranilor din care se trage pentru a considera universul uman al satului românesc cu o detaşare naturalistă. Deşi anormalitatea se manifestă, sporadic, ca element de pitoresc sau ca accent de intensitate — să amintim doar de **Prăginel**, eroul povestirii cu acelaşi nume — personajele lui Agârbiceanu, departe de a fi strivite de fiziologica mizerie a propriilor tare, aparţin unui neam de luptători. Zdrobiţi de o supraomenească asuprire — ce poate lua aspectul sorţii (**Fefeleaga, Dura-lex**), al datului social nedrept dar inveludabil (**Păcat**) sau al datului cultural limitativ (**Fierarul Petrea**) — eroii lui Agârbiceanu se luptă, cu apriga hotărîre a unei milenare experienţe a opresiunii, chiar şi atunci cînd nu mai rămîne nici umbra unei speranţe. Prinşi în mecanismul implacabil al unei situaţii fără ieşire, ce ne aminteşte de tragediile lui Racine prin impersonalitatea infernalului angrenaj al destinului, Fefeleaga, argatul Ioan Buzdug sau mătuşa Veronica îşi înfruntă soarta cu eroismul celor lipsiţi de orice iluzie ; ajunşi în pragul înfrîngerii, ei găsesc curajul ca să-şi afirme o ultimă oară libertatea negată — vînzînd calul, dăruind casa, răzbunîndu-se cu preţul vieţii, într-un cuvînt spărgînd cercul infernal, demonstrînd destinului vitreg că deşi pot fi zdrobiţi niciodată nu se vor recunoaşte înfrînţi. Dincolo de zbuciumul înfruntăţirii descris cu o tehnică sigură inspirată de serioase lecturi din Dostoievski, într-această sfidare a destinului, diametral opusă „gestului gratuit" gidian regăsim ceva din mentalitatea abisală a ţăranului român de pretutindeni.

Stimulat de succesul **Povestirilor** sale, Agârbiceanu încearcă o sinteză romanescă a realităţilor satului românesc — în **Arhanghelii** (1914), roman prin care, pentru prima dată, clasa muncitoare (încă incomplet formată, e drept) îşi face intrarea în literatura noastră. Dar orice început este sortit întotdeauna, unui eşec parţial : handicapat de inexistenţa unei tradiţii româneşti a genului, la acea dată, ca şi de o tehnică inadecvată a scriiturii („scriu dintr-o suflare, arar revenind asupra manuscrisului") Agârbiceanu nu reuşeşte să realizeze subtila gradaţie inerentă formei-roman. Ulterior, va încerca în van să dea unitate ficţiunii prin suprapunerea unui maniheism doctrinal.

Opera lui Agârbiceanu marchează, totuşi, un moment crucial în devenirea tehnică şi tematică a prozei noastre literare : povestirile sale au rămas cel mai direct şi emoţionant document asupra satului ardelean de la cumpăna veacurilor şi, mai ales, ele au constituit indubitabil punctul de plecare al operei lui Rebreanu.

NICOLAE VELEA ~ inedit

NESTEMATE

● Se ştia, încă de pe cînd trăia şi umbla cu cartea de română la el, grija lui Nicolae Velea pentru şcolarul Andrei, fiul său. O grijă mai greu de înţeles pentru cei care nu i-au cunoscut structurile sale sufleteşti, atît de profunde dincolo de aparenţele unei vieţi boeme, mereu într-un mers continuu şi înşelător. O grijă exprimată, iată, şi prin aceste scurte comentarii, pe care scriitorul le-a compus cu grijă, respectînd canoanele cerute în clasă. Cînd a putut. Cînd n-a putut, textele comentate capătă o strălucire stranie, o strălucire ce se naşte din însăşi lumina nefirească a scriitorului, o lumină pe care nici măcar deghizarea în simplu elev de şcoală nu a reuşit s-o ascundă. (Iulian Neacşu)

Tema jertfei este una din temele predominante, frecvente, ale folclorului nostru şi aceasta — deoarece el — pînă la apariţia literaturii istorice, a cronicarilor şi apoi a literaturii culte, a stat mărturie răsunătoarelor fapte de luptă şi de dăruire totală ale înaintaşilor noştri, a stat lîngă umărul şi tîmpla lor şi de nenumărate ori prin ţîşniri lirice şi mobilizatoare iscate — unele chiar — în focul aprigelor încleştări, le-a oferit mintea şi le-a întărit braţul neînduplecat şi „necruţător".

În „doine" — cîntece lirice haiduceşti —, ori în baladele voiniceşti, ori bătrîneşti, întîlnim, desenaţi apăsat şi memorabil, eroi populari înzestraţi cu forţe miraculoase, urieşeşti, săvîrşind fapte neobişnuite în lupta împotriva cotropitorilor străini — îndeosebi otomani — cît şi împotriva relei întocmiri interne a vremii.

Ei luptă şi se jertfesc deci pentru un dublu ţel şi ideal : unul naţional şi unul social.

Gruia lui Novac, Corbea, Toma Alimoş, Iancu Jianu, Pintea, Mihu Haiducul sînt eroi mîndri şi cinstiţi, iscusiţi şi dîrzi ; la luptele lor participă — ocrotitor — întreaga natură, iar morţii jertfei lor, ultima şi sublima — codrul „frate cu haiducul" îi închină un adevărat imn, o adevărată simfonie funebră : să amintim doar aceste versuri : „Codrul se cutremura / ulmi şi brazi / se clătina / fagi şi paltini / se pleca / fruntea de i-o răcorea / mîna de i-o săruta / Şi cu freamăt îl plîngea".

„Mioriţa" şi „Meşterul Manole" în care deasemeni domină tema jertfei, se deosebesc de celelalte creaţii ale folclorului nostru, în care precumpănesc, aşa cum am văzut, evocarea şi cîntarea luptei pentru libertate naţională ori socială prin aceea că ele au o mare şi largă deschidere filozofică prin cuprinderea complexă, cu o mare sensibilitate a condiţiei umane în înfruntarea cu întrebări profunde, permanente şi răscolitoare : dragostea, munca, moartea, fuziunea, topirea armonioasă în natură.

☆

„Meşterul Manole" este o meditaţie gravă asupra condiţiei artistului şi a artei şi tratează tema jertfei care a stat şi stă la temelia marilor izbînzi şi realizări artistice.

Această temă se bazează pe o legendă foarte veche răspîndită la mai multe popoare şi îndeosebi la cele din Balcani. În varintele răspîndite pe teritoriul ţării noastre (prima formă cunoscută a fost publicată în 1852 de Vasile Alecsandri) ? vechea superstiţie diluată (subţiată) credinţa magică despre însufleţirea şi trăinicia construcţiei trecînd pe planul al doilea. Precumpănitoare rămîn încrederea în misiunea artistului, setea, aspiraţia de creaţie a meşterilor şi a domnitorului de a înălţa un edificiu măreţ, fără pereche.

După cum ştim, după ce zidurile înălţate ziua se surpă noaptea, Manole are un vis în care o „voce de sus" îi spune că vor trudi în zadar dacă n-ar zidi : „Cea-ntîi soţioară / care s-o ivi". Vicleni, ceilalţi meşteri îşi purică soţiile. Numai mîndrul Manole înfruntă cumplitele forţe ale naturii implorate de aceasta să se deslănţuie (versurile în care sînt invocate, forţele naturii, stihiile precum şi cele în care ne este înfăţişată dîrzenia Anei sînt, prin simplitatea lor vibrantă, o culme a lirismului nostru popular).

Ana este zidită, mînăstirea este înălţată, Negru-vodă este încîntat şi uluit de frumuseţea ei şi le cere meşterilor să nu mai ridice alta la fel.

Meşterii — şi aici ne aflăm în faţa unor alte laturi ale condiţiei dramatice a artistului: coeficientul social dintre creatorul de geniu şi domnitorul egoist şi obtuz — răspund mîndri că oricînd pot zidi altă „mînăstire, mult mai luminoasă / şi înalt frumoasă". Ei ştiu că astfel îşi primejduiesc viaţa şi într-adevăr domnitorul înfuriat porunceşte să li se strice schelele iar ei vor privi ; rînd pe rînd caută să zboare cu aripi din „şindrilă uşoare" şi tot aşa îşi găsesc moartea. Numai acolo unde se prăbuşeşte Manole ţîşneşte o fîntînă cu apă lină.

☆

Prin acestea, pe străvechiul mit primitiv al jertfei zidirii se altoieşte un mit cu un mesaj nou — mitul elanului creator, dorinţa omului de a înfrumuseţa lumea chiar cu preţul jertfei de sine, totale, dar jertfă creatoare.

Deşi este mult deosebit de „Mioriţa", atît prin temă cît şi prin tratare (meşterii nu sînt nişte resemnaţi ei încearcă să lupte, să se salveze zburînd) balada aceasta are cîteva motive comune, cîteva atingeri cu cealaltă nestemată a poeziei noastre populare. Şi ele privesc îndeosebi legătura trainică, tămăduitoare şi întremătoare dintre om şi natură. Astfel parcă pentru a compensa jertfa mamei zidită de vie şi pentru a restabili astfel un echilibru al lumii, copilul Anei va fi încredinţat generozităţii naturii care-l va ocroti : ploile îl vor scălda, zăpada îl va unge şi înveli, căprioarele îl vor alăpta iar vîntul îl va legăna. Prelungirea vieţii meşterului Manole într-un izvor, într-o fîntînă cu apă lină ne aminteşte deasemeni de viaţa păstorului mioritic prelungită, permanentizată armonios de cadrul natural.

După cum am mai spus, tema jertfei creatoare are o răspîndire largă îndeosebi în spaţiul sud-est european. Dar se recunoaşte unanim că balada românească are cea mai închegată şi mai aleasă întruchipare artistică, iar superioritatea variantelor româneşti nu este străină de strălucirea, bogăţia, de unicitatea arhitectonică a mînăstirii de la Curtea de Argeş.

Fericita întîlnire dintre un mit străvechi cu circulaţie internă cu o capodoperă arhitectonică inegalabilă prin stilul ei aparte a dus la apariţia unei capodopere folclorice care, la rîndul ei, a stat la temeiul multor creaţii culte. De la poem şi poezie lirică, la nuvelă, roman ori piesă de teatru.

Dintre toate operele literare culte se detaşează, prin tensiune emoţională, prin complexitatea cu care mitul folcloric este străluminat în înţelesurile sale cele mai adînci, drama „Meşterul Manole" de Lucian Blaga.

Miza transilvană
O POLEMICĂ INDIRECTĂ

Polemica „indirectă" (în termeni călinescieni) pe care o desfăşoară Maiorescu împotriva lui Gherea ne apare şi mai evidentă dacă avem în vedere soluţiile pe care le preconizau cei doi mari critici pentru depăşirea fenomenului de criză literară semnalat mai înainte. Gherea tratase această chestiune într-o serie de 4 articole privitoare la „înriurirea traducerilor" publicate în săptămînalul *Lumea nouă*, la sfîrşitul anului 1894 şi începutul lui 1895. Încă din primele rînduri ale serialului său, Gherea leagă în mod direct fenomenul de criză literară de absenţa traducerilor : „Literatura noastră românească e deosebeşte de literaturile altor ţări civilizate, nu numai prin sărăcia operelor de valoare originale, dar şi prin lipsa aproape totală a traducerilor din literaturile străine. Această lipsă de traduceri, fie artistice, fie ştiinţifice, e cît se poate de stricăcioasă dezvoltărei noastre intelectuale... La noi se pricepe încă foarte puţin că o operă literară bine tradusă, începe să facă parte din literatura ţărei, influienţînd-o".

Maiorescu porneşte de la cu totul alte premise în soluţionarea crizei literare a epocii. În introducerea la acelaşi studiu despre Victor Vlad Delamarina, el relevă factorul intern ca fiind hotărîtor în depăşirea situaţiei. Luînd în consideraţie argumentele unei sociologii a cifrelor mari, criticul junimist constată o anumită varietate de ritm în manifestarea globală a fenomenului nostru cultural : „Dacă neamul românesc ar fi mărginit la cifra de 5 sau 6 milioane precum e cel unguresc, o asemenea stare (a crizei literare, n.n.) ne-ar apăsa ca o fatalitate fără speranţa îndreptării în prezent. Din norocire, noi suntem mult mai numeroşi, şi în această diferenţă cantitativă, cîteva alte milioane de români sunt prin vicisitudinile istorice într-o situaţie destul de heterogenă pentru a permite oarecare varietate a vieţii noastre culturale chiar în ce priveşte ritmul relevat mai sus".

Peste cîteva pagini în continuare, vorbind pe larg despre poezia dialectală a lui Victor Vlad Delamarina, Maiorescu atacă în replică faţă de Gherea şi problemele limbii literare. Gherea considera la 1894 limba literară românească „într-o stare atît de anarhică", după ce Maiorescu subliniase că Eminescu „a turnat în formă nouă limba veche şi-nţeleaptă" *(Eminescu şi poeziile lui*, 1889). Apare clar că Maiorescu se menţine pe linia programului fixat cu mult înainte de Kogălniceanu privind dezvoltarea pe baze interne „de jos în sus" a creaţiei artistice originale. El găsea de cuviinţă să aducă noi precizări în legătură cu aceasta în condiţii posteminesciene, cînd limba literară era deja fixată, iar relaţia temelie populară-creaţie cultă trebuia să se manifeste altfel, prin varietate, ca izvor continuu de întinerire. În problemele limbii şi ieşirii din criza literară în discuţie Maiorescu se arată mult mai exact decît Gherea şi mult mai optimist, încrezător în forţele proprii. Departe de a fi cantonat în concepte de critică depăşite, cum se pretinde, criticul junimist ne apare, dimpotrivă, deschis către viitor, căci aici întîlnim în critica românească primele conceptualizări remarcabile ale unei discipline de cercetare cu un larg răsunet mai tîrziu şi anume, *geografia literară*. Pe această linie trebuie căutată noutatea intervenţiei lui Maiorescu în polemică cu Dobrogeanu-Gherea.

„Tocmai — ne spune criticul junimist — în momentul cînd dincoace de Carpaţi par a se fi sleit puterile literare după producerea relativ mare din anii 1870—1890, românii de dincolo primesc impulsiunea dată de noi şi continuă ei înşişi mişcarea. Poezia li se trezeşte „din somnul cel de moarte" în care o adînciseră cenuşa etimologismului de la Blaj şi pătura groasă a germanismelor, amîndouă duşmanele limbei populare. Deşteptată poate prin direcţia critică a *Convorbirilor literare* şi, în urma ei, prin discuţiile aprinse în societatea universitară „România jună" din Viena, solicitată apoi prin propaganda literară a *Tribunei* de la Sibiu (un merit al d-lui Slavici, care va îmblînzi întrucîtva judecata oamenilor nepărtinitori asupra agitării sale politice din Transilvania), întărită prin puternica influenţă a poeziilor lui Eminescu, tinerimea română de peste Carpaţi se înfăţişează deodată cu deplina aptitudine de a simţi şi de a întrupa frumosul în formele literare, deocamdată în poezia lirică, în balade şi novele".

Semnele acestei „renaşteri" le găseşte Maiorescu în „poeziile d-rei Lucreţia Suciu", „apoi, pe o scară mai întinsă, în poeziile şi novelele lui Ioan Popovici (Bănăţeanul)", în „încercările novelistice ale d-lui Virgil Oniţiu", în talentul unui alt tînăr, mort şi el cu zile ca şi Popovici, Victor Vlad (Delamarina)". „Dar — conchide criticul junimist — mai presus de toţi stă incontestabil marele talent al poetului Coşbuc. Că s-a putut forma un asemenea poet în Transilvania (şi relativ format, precum apare astăzi, ne-a venit el în 1890 de la Sibiu) este dovada cea mai sigură despre transmiterea şi reînvierea mişcării literare în ceilaltă parte a românimii".

Întregul pasaj despre renaşterea mişcării literare transilvănene, cît şi argumentele aduse de Maiorescu în susţinerea acestei idei, constituie un răspuns polemic la introducerea pe care o făcea Gherea la cunoscutul său studiu despre *„Poetul ţărănimei"*, apărut doar cu un an înainte, în volumul al III-lea de *Studii critice* (1897). Iar textul lui Gherea, care nu ne mai lasă nici o îndoială asupra construcţiei simetrice, prin antiteză, a celui maiorescian prezentată mai sus :

„Pînă la apariţia volumului *Balade şi idile* — ne spune Gherea — Coşbuc parcă nici n-ar fi existat, deşi avea un trecut literar de zece ani şi scrisese cele mai frumoase din minunatele sale poezii.

Coşbuc, pe drept cuvînt, se plînge de această ignorare, dar în cazul de faţă avem şi noi justificarea noastră ; el a scris şi tipărit poeziile sale în Transilvania. Pînă la el însă şi chiar după el, Transilvania nu ne-a mai dat nici un scriitor de talent : literatura originală de peste munţi e aproape nulă şi deci avem şi noi dreptul s-o ignorăm".

Din contră — replică în subtext Maiorescu — n-avem nici un drept să ignorăm literatura transilvăneană. Ea repezintă, în concepţia criticului junimist, o şansă pentru viitorul literaturii române în ansamblul ei. Trecutul ca şi prezentul o leagă prin multiple fire de acest ansamblu, în care diferenţierile de ritm de dezvoltare se explică atît prin vicisitudinile istorice, cît şi prin intercondiţionările de ordin cultural. Literatura originală din Transilvania nu e „aproape nulă" cum o consideră Gherea ci, dimpotrivă, ea a dat scriitori de mare talent precum Slavici şi Coşbuc, iar „pe o treaptă mai jos", Lucreţia Suciu, Popovici-Bănăţeanul, V. Oniţiu, Victor Vlad Delamarina. Coşbuc nu e doar un talent singular, ci expresia unei mişcări literare. În sfîrşit, Maiorescu foloseşte permanent termenul de „renaştere" sau „reînviere" a literaturii din Transilvania, ceea ce înseamnă că el are în vedere cel puţin o epocă anterioară cînd aceasta avea forme depline de manifestare.

Într-adevăr, privit din perspectiva timpului, miră la Gherea tonul de sus şi superficialitatea cu care expediază contribuţia Transilvaniei la dezvoltarea literaturii române. Să nu fi cunoscut el marea epopee a lui I. Budai-Deleanu, care tocmai se descoperise de curînd şi se integrase valorilor de ansamblu ale literaturii române ? Cum se explică ignorarea lui Slavici ? Gherea, care pledase în atîtea rînduri pentru o sociologie a literaturii, îl izolează pe Coşbuc dintr-un context literar care îl explică mai bine. Cel care-l acuzase pe Maiorescu de atitudine judecătorească în critica sa literară, se arată el însuşi a fi un judecător destul de distant, dacă nu chiar arogant în problemele literaturii transilvănene. Polemica lui Maiorescu cu Gherea în această privinţă nu a rămas fără ecouri în epocă, ecouri din păcate ignorate de cercetarea noastră literară.

Dumitru Bălăeţ

POST RESTANT

● „Intr-una din zilele acestea ale vieții mele de redactor a intrat, după ce a bătut timid și doar o dată în ușă, un omuleț, un omușor, i-aș zice, după cum se vedea cît este de agitat, parcă prăbușindu-se și ridicîndu-se în același timp.

— Bună ziua, a zis, respectuos, poate prea respectuos, dacă nu chiar chinuit și speriat.

— Bună ziua, i-am spus, întrebîndu-mă ce l-o fi putut speria atita.

Altfel era un om în toată firea, cam slăbuț, cu păr spălăcit, o parte din el căzut, purta verighetă, ceea ce însemna că avusese destul curaj în viață.

— Îl caut pe..., și-mi spuse numele.

— L-ați găsit, i-am răspuns. Ce vă trebuie ? Așezați-vă, mai întîi. Nu de altceva, dar mi-e teamă că leșinați, cădeți și vă loviți rău la cap, faceți o comoție și muriți. Ei ?

Nu eram totuși deloc sigur că nu se prefăcea. Era una din „intrările" binecunoscute, cu accente de scenă mai puternice în cazul debutantelor cu lacrimi în ochi. Unii cred că asta îl înduioșează pe cerberul care stă în calea carierei lor literare, neștiind că el, cerberul, și dacă ar vrea, nu poate fi înduioșat, cu atît mai puțin dăruit cu „atenții" ca la dentist și nu ca la o revistă literară unde, se poate măcar presupune, redactorii nu sînt vînzători de iluzii și nici făcători de nume literare ilicite. În sfîrșit, vrem, nu vrem, dar asta este realitatea, așa se mai întîmplă citeodată cu cei care își negociază visele fără rușine. Dar să revin. Deci : „Ei ?"

— Știți, eu sînt inginer, a zis, ca și cum s-ar fi disculpat.

— Foarte bine, i-am zis, ce fel de inginer ?

— Mecanic. Dar să știți că scriu de mult. Nu știu de ce, dar scrisul este pasiunea vieții mele.

— De unde sînteți ?

— Locuiesc în orașul... Dar de născut, m-am născut lîngă Făurei.

— Am impresia că nu vă convine asta, să vă fi născut la...

— Nu. Ba da, vai de mine. Chiar am scris despre satul meu un roman. Dar de ce ?

— Pentru că mi-ați spus că v-ați născut la Făurei, ca și cum v-ați fi născut într-un loc pe care mă rugați să-l uit imediat.

— Dar, vai de mine...

— Bine, bine, ce doriți ?

— Să-mi acordați o audiență de 30 de minute.

— Eu primesc proză, nu dau audiențe. Audiențe dau alții la care nu vin oamenii care scriu sau dacă vin, vin cu alte probleme. Dar de ce nu mi-ați trimis proza prin poștă.

—Știți, vai de mine, nu vroiam să-mi răspundeți în revistă. Află lumea.

— Familie aveți ?

— Am. Am și un băiat mare, student.

— Și vă e teamă să nu afle ? De ce ?

A început să se foiască pe scaun. Eram lămurit, „audientul" făcea parte dintre cei care mai cred, ca pe vremea lui Titircă inimă rea, că scrisul e o rușine. „Iaca niște coate goale, niște scirța-scirța pe hîrtie". Și atunci, ca să nu ne facem de rîs, luăm diverse pseudonime, care mai de care mai exotice, da ? Să nu afle lumea, colegii, șefii, subșefii, familia chiar. Să nu se știe cît de neserios este tovarășul care, auzi dom'le, în loc să-și vadă de treabă serios, scrie. Și scrie și prost, uite ce-i zicăia de la revistă. Oare așa gîndește într-adevăr „lumea", ori așa gîndește despre lume aspirantul la gloria literară ?"

☆

IOAN CRISTINESCU, București : „Stimate redactor Iulian Neacșu, sînt și eu un pasionat cititor al „Luceafărului", pe lîngă acest fapt nu știu în ce măsură dețin o înclinație spre poezie, dar știu că ador mult rimele, adică poezia ; aș îndrăzni să vă rog să-mi dați o sugestie fiind mai în temă cu poezia actuală ce aș putea face ca scrierile mele să nu rămînă o goană după vînt ?

Vă mulțumesc anticipat."

Reproducem o strofă : „Azi cerul lucește ! sprinteni, / Fără de frîu, zăbală, pinteni, / Călare să plecăm pe vin / Spre un cer feric și divin". Cum vedeți, cu d-voastră am făcut o excepție : nu i-am transmis plicul Gabrielei Negreanu, pentru că nu am crezut acest lucru necesar. Singurul sfat pe care vi-l dăm este să citiți în continuare revista „Luceafărul". Și cititorii sînt oameni...

FELICIA MOȘNEANG (SÂNZIANA BATIȘTE), Someș-Odorhei : De ce pseudonimul, cînd aveți un nume atît de interesant, ca final de clopot ? Iar „secvențele" nu sînt nici ele de aruncat (dar nici de publicat). E drept, în „Secvența VII" bintuie un oarecare cinism rural, caracteristic profesoarelor și cadrelor medicale navetiste. Acesta însă nu vine, din fericire, din suficiență,ci dintr-o insuficiență firească, dacă ne gîndim la anii d-voastră. Așadar, vă așteptăm. Cu date și poză. Ca în preajma posibilului debut. În ceea ce vă privește, pe d-voastră care scrieți proză, nu-i nici un mister în legătură cu întîrzierea răspunsurilor. La proză nu lucrează decît un singur redactor, iar d-voastră sînteți zeci și sute.

LUMINIȚA MIHALACHE, Merișani, Dobrogea : Concursul pe care ni-l propuneți și al cărui responsabil ar urma să fiți nu credem că va avea loc, revista noastră avînd alte țeluri, în afara celor de a acorda aparate de fotografiat și stilouri celor care ne vor răspunde exact, conform mostrei d-voastră, la întrebarea „Cine e autorul romanului Patul lui Procust ?" (Cine să fie, răspundem noi, Proust ?). Noi presupunem că toți cei care citesc revista au depășit acest nivel de lectură. În ceea ce privește proza („Două lumini" după „Riga Crypto și lapona Enigel"), e jale. Iată numai începutul : „Te rog simplu Ioana, nu am cuvinte înalte, dar te rog din tot sufletul meu, dă-mi mîna ta pentru inima mea". Aveți „doi copii mititei și foarte drăgălași", ne scrieți. Să vă trăiască, vă urăm noi, așteptînd să reveniți la scrisul firesc, corespunzător vieții d-voastră de familie și nu al eschimosilor.

DUȘA GHEORGHE, Vălenii de Munte : „Stimate redactor, permiteți-mi o justificare : Mă numesc Dușa Gheorghe, sînt din comuna Mineciu Ungureni, am 27 de ani..." Cite justificări ! Și pentru ce ? Iată : „Nu uita prietene de toate acestea" : „Cînd într-un dang, dang, melancolic și trist noaptea te conduce la culcare, te readuce la tăcere și nu e nimeni pe stradă, doar singurătatea absolută cu golul ei preistoric și rece, cînd în necontenit Luna iradiază sufletele oamenilor de a o înțelege în univers, nu uita scump prieten că lampa mai pîlpîie strănutînd de gaz amestecat cu lacrimi, nu uita că izvorul mai trece pe la poarta ta spălînd prejudecăți și pietrele de scuipatul peștilor, nu uita că toate și tot din jur îți sînt și fereastra scîrțîindă și lampa aburită și floarea înflorită și iubita despletită și mai departe prieteni dragi dar și dușmani și clanța ruginită marea cu meduze sărutări pe buze de valuri ursuze și scoicile reci peste care treci în golfuri interne lac de balene, triste taverne de bombe aruncate nedezamorsate. Nu uita prietene de toate acestea". Nu uit.

B. N. RĂCHIȚEANU, Brașov : Idei de dat altora aveți destule, deși nu se poate spune totuși, firește, că toate sînt bune. Oricum, vă mulțumim pentru aprecierile date revistei. Cît despre schiță („Cincisprezece minute în doi"), părerea noastră este că plutește în ceva negru, sumbru, dar și ușor, aburos. Deci, doi oameni în vîrstă hotărăsc să se căsătorească, merg la „starea civilă", iar cînd ies, o mașină îl lovește pe proaspătul mire și-l omoară. De ce, dom'le să-l omoare ? Să fi fost asta o pedeapsă divină pentru pasul făcut la o asemenea vîrstă, ori o „cale de fugă" dintr-o nenorocire și mai mare. Păcat de mijloacele dvs. tehnice, miza e mică de nici nu se vede. Vă așteptăm cu altceva.

IOAN VISAN, Slătioara, Dîmbovița : Ne interesează amintirile oamenilor și nu cele ale șoarecilor. Reveniți cu altceva, mai ales că aveți mai multe șanse în poezie, nu ?

VERONICA STAN, Rîmnicu-Vîlcea : Răzvan o iubește pe Ania. Și Ania îl iubește pe Răzvan. Dar mama lui Răzvan este divorțată. Ea, îi reproșează fiul ei, nu-i dă atenție prietenului său mai virstnic, Andrei, care e un om minunat. În fața acestei neașteptate critici, mama oedează și îi dă atenție lui Andrei. Titlul povestirii, firește : „A venit primăvara". Deci vă așteptăm cu o proză la toamnă, să vedem ce au mai făcut eroii dv., cît și-au dat ei atenție unul altuia.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI Dor de Avram Iancu

Iancule, Mărirea Ta,
mi-este dor de dumneata
și de calul tău mi-e dor
de-mi vine să mor.
Cum erai ? Și ai rămas
pasăre fără de glas,
inimă fără păcat
ca și aurul curat.
Cînd din Vidra te-arătai
plîngea pasărea pe plai,
moții cușma-și ridicau,
clopotele le trăgeau,
pruncii-n casă și-i lăsau
și la luptă că porneau.
Și cînd tu precum un sfînt
răsăreai din cel pămînt,
suflete predestinat
și român fără păcat,
tremura de teama ta
chiar toată Austria
și încă ceva din ea.
Iancule, Mărirea Ta !
Mi-este dor de dumneata
cum doar mamelor li-e dor
de inima pruncilor.
Cum de-o brazdă de pămînt
și de doina care-o cînt,
doina ce ne ține-n sate
vii și morți, spate în spate,
Iancule, Mărirea Ta,
gîndul meu și lacrima
mi-este dor de dumneata...

Mircea Micu

POEȚI ȘI CENACLURI

liana viorel

Doină

Izbucnească-ți chipul de păduri și stele,
Să te lumineze într-un calendar
Și pe prispa casei să-ți aduni toți fiii
Ce iți cos în vise înc-un alb ștergar

Să te-ascunzi în brazdă, să ne intri-n suflet
Să purtăm în taină focul mistuit
Noi vom fi copiii care-ți rid în poală
Și vom fi străbunii-n care te-ai ivit

Izbucnească-ți chipul de păduri și ape
Un botez de muncă brațul nostru este
Țara mea de doruri, țara mea de pleoape
Te iubesc prin plaiuri și prin culmi celeste.

Formular

mărturisește, apelul
de frunze trandafirii
a-nceput să ne doară
cu o idee înveșmîntată
în bronz :
se resping tăcerile noastre
mărturisește, ești culoarea de cale ferată
pe care o sorb
mă opresc între stații
imi trag sufletul
din buzunar
a-ncolțit primăvara.

Salt începînd cu numele meu

așa am început să devin
paznic de suflete
la Morgana dimineților mele
aș fi vrut să fac vrăji
peste obrazul înmugurit
în Roza Vînturilor

așa am început să pilpii
nu-mi amintesc de eram riu,
înflorească zambila.

Stampă

Peste talazul de idei ce se îmbină
În strofe neștiute pe de rost
Găsește cărarea unui adăpost,
Cuvinte albe arse în rășină.

Mi-e gîndul tot un freamăt sideral
În valea-mi de cuvinte sar scintei
Ferești deschise iar sînt ochii mei
Pentru un cîntec reaprins pe mal.

● **LA GRAND PALAIS DIN PARIS A FOST ORGANIZAT UN SALON INTERNAȚIONAL AL CĂRȚII.** Două au fost elementele care au marcat această ediție, a șaptea, a Salonului : faptul că au participat toate editurile franceze și, în al doilea rînd, prezența marelui romancier brazilian Jorge Amado.

Cu acest prilej au fost prezentate cele patru bestsellers ale anului 1987 : „Numele trandafirului" de Umberto Eco, „37,2°C dimineața", volumul tînărului prozator francez Philippe Dijan, romanul „Jean de Fleurette" de Marcel Pagnol și romanul „Studentul străin" de Philippe Labro.

Punctele de mare atracție ale Salonului au fost standurile cu literatură pentru copii și cel destinat literaturii pe teme gastronomice...

● **NUMELE PROZATOAREI FRANCEZE ANNIE SAUMONT** este bine cunoscut în literatura europeană contemporană. Cele două mari premii care îi încununează activitatea literară — Premiul Goncourt și Premiul Baudelaire (pentru traduceri) — o recomandă de la sine. Este autoarea unor romane remarcabile, între care : „Domnul Bridon sosește îndată", „Sărmanul negru frumos", „Astă seară mi-e frică", „Spune-mi, albă porumbiță", precum și a unor culegeri de proză scurtă : „Dumnezeu vede dar tace", „Cîndva, la ceremonii", „Nu există muzică cerească". Ultimul ei volum de proză scurtă a apărut la sfîrșitul anului trecut și poartă titlul „Pămîntul ne aparține".

Subiectele prozelor lui Annie Saumont nu sînt atît de simple pe cît s-ar crede. Analiza pătrunzătoare a scriitoarei reușește să îndepărteze vălul de aparență, autoarea investighează sufletul omului cu întrebări și probleme vizînd în principal părțile rele, ascunse ale existenței umane, zmulgînd masca falsului adevăr. Ea își aduce eroii din întuneric spre lumină, unde cititorii îi pot vedea așa cum sînt ei cu adevărat.

Observatoare fină și atentă, Annie Saumont se consideră ea însăși coautoare la răul existent în lume, rău la a cărui extirpare ea — ca scriitoare — se simte datoare să participe prin forța scrisului ei.

În lucrările ei se regăsesc elemente caracteristice „noului roman", elemente de gîndire existențialistă de coloratură freudiană.

Annie Saumont este și o remarcabilă traducătoare din literatura engleză și americană. Traducerile ei din J. D. Salinger și J. Fowles i-au adus, ca răsplată, Premiul Baudelaire.

● **REVOLUȚIA CUBANEZĂ ÎMPOTRIVA DICTATORULUI BATISTA** continuă să se afle în centrul atenției scriitorilor cubanezi. În creația prozatorului Noel Navaro, născut în anul 1931, acest amplu fenomen, care a schimbat din temelii fața Cubei, își găsește reflectarea în romanul „Suprafața apei".

Nucleul romanului îl constituie drumul unui grup de cubanezi — șapte bărbați și două femei — plecați cu o barcă primitivă, pe o mare neprielnică, în Statele Unite, în speranța că acolo vor găsi raiul mult visat și atît de trîmbițat de toate mijloacele de propagandă. Această călătorie dramatică creează cadrul epic pentru zugrăvirea destinelor umane, pentru realizarea unui mozaic amplu al societății cubaneze din perioada anilor 1958—1965.

Povestea realistă a lui Novaro este atrăgătoare, captivantă, chiar dacă acțiunea este fragmentată de multele priviri retrospective. Scriitorul a reușit să prezinte o imagine dialectică a formării noului mod de a gîndi al oamenilor, dar și a neînțelegerii de către unele personaje a sensului profund al transformărilor social-politice din societatea cubaneză postrevoluționară. Din ultima categorie fac parte și cei plecați în emigrație în Statele Unite în căutarea fericirii. Emigrație care, pentru unii dintre ei sfîrșește în chip tragic, ceilalți trăind cu speranța deșartă, nefondată pe ceva real, că viitorul le va fi mai promițător decît trecutul.

Vera Călinescu în mijlocul „Promoției G. Călinescu" după vizita în casa muzeu

În vizită la Marele Profesor

Fosta stradă Vlădescu, astăzi strada G. Călinescu, găzduiește la numărul 51 Muzeul „G. Călinescu". Este casa în care a trăit celebrul profesor universitar de literatură română și universală, G. Călinescu, la fel de faimos scriitor român. Casa construită după propriile proiecte este mai mult decît o locuință. Este un ansamblu de construcții ridicate într-un spațiu uimitor de mic. A fost mai întîi seria de încăperi din dreapta, lipite de zidul casei vecine, construcție cu un cat la al cărei nivel superior se ajunge printr-o scară de lemn extrasă parcă dintr-un album de arhitectură. Drept în fața porții, în fundul curții, sînt alte două camere. În fața lor un havuz înconjurat de o mică grădină constituie curtea propriu zisă. Acesta este spațiul călinescian ale cărui dimensiuni, constrîngătoare la prima vedere, aduc aminte de organizarea spațiului de locuit în epoca renascentistă a Italiei. Sînt, în fond, mici chilii funcționale, cu destinație precisă în concepția proiectantului. Este casa unui om al cărții și al artelor. Mobila, neostentativă, este aleasă cu gust, biblioteca nu are ornamente, covoarele, tapiseriile de cea mai bună calitate. Puține case memoriale conservă climatul intim al vieții unui scriitor așa cum îl păstrează casa muzeu G. Călinescu. Este desigur meritul soției marelui scriitor, d-na Vera Călinescu, ca și a muzeografei care supraveghează vizitele amatorilor.

Duminică, 29 mai, a.c., mai mulți reprezentanți ai ultimei promoții universitare care a dat examen cu G. Călinescu, au vizitat muzeul G. Călinescu. Este vorba de absolvenții din 1963 ai Facultății de filologie a Universității București, care au audiat cursul de literatură română ținut de G. Călinescu și s-au prezentat la examenul cu marele profesor. Din 1983, promoția se numește „Promoția G. Călinescu" în cinstea marelui profesor și om de cultură.

Simbătă, 28 mai, a.c., promoția „G. Călinescu" s-a întîlnit în amfiteatrul „Alexandru Odobescu", la 25 de ani după terminarea facultății, în semn de omagiu pentru Alma Mater. Este o întîlnire care s-a respectat cu exactitate, din cinci în cinci ani, membrii acestei promoții universitare, dintre cele mai numeroase, alcătuită majoritar din profesori de română repartizați în mai toate județele țării, întîlnindu-se în holul și amfiteatrul facultății pentru a-și reînnoi coeziunea profesională și a mulțumi cadrelor didactice care i-au asigurat pregătirea.

La cea de a 25-a întîlnire a promoției „G. Călinescu", după tradiționala lectură a catalogului, prof. G. Ivașcu a ținut un curs a cărui temă a fost personalitatea și cariera didactică a profesorului G. Călinescu. În încheiere, absolvenții Cornelia Olteanu-Bularca și Ionel Oprișan au mulțumit cadrelor didactice ale Universității București în numele întregii promoții. Au fost prezenți în amfiteatru pe lîngă absolvenții de la română și alți colegi de la secțiile de limbi străine, auditori și ei ai cursurilor profesorului G. Călinescu.

Duminică, 29 mai, a.c., promoția „G. Călinescu" a programat o vizită la Casa Muzeu „G. Călinescu", primită de soția profesorului, distinsa d-nă Vera Călinescu, de cercetătoarea de la Institutul de istorie literară și folclor, Cornelia Ștefănescu și de muzeografa instituției. Profesorul a fost evocat în fața foștilor săi studenți de d-na Vera Călinescu, care cu vervă, tact și distincție a vorbit îndelung despre inegalabilul profesor și scriitor. Au fost vizitate apoi toate încăperile casei, soția marelui profesor constituindu-se în ghid ad-hoc pentru numerosul grup de foști studenți veniți în vizită.

În vizită la fostul lor profesor G. Călinescu, absolvenții promoției 1963 au căutat și pe această cale să aducă cinstirea lor extraordinarului om de catedră care a fost autorul **Bietului Ioanide.** O vitrină a muzeului va fi dedicată, la propunerea acestor studenți, care nu vor să-și uite profesorul, acțiunilor memoriale ale promoției „G. Călinescu" în cinstea acestuia.

Consemnăm această vizită la Muzeul G. Călinescu pentru semnificația ei culturală, pentru voința unei generații de a-și manifesta în chip susținut respectul și admirația pentru marele act de creație literară și catedratică al genialului istoric literar G. Călinescu.

CUMPĂNĂ

Doamna și albina

Doamnă, aveți o albină pe frunte,
nu, nu vă înțeapă, stați
puțin nemișcată,
surîdeți !
Nu, nu așa că nu vă filmează nimeni,
simplu
să creadă
că e chiar în grădină.

George Alboiu

Luis Buñuel
ULTIMUL MEU SUSPIN

● **La Madrid a apărut, în anul 1987, a opta ediție a memoriilor lui Luis Buñuel, volum ce poartă titlul : ULTIMUL MEU SUSPIN. Este evocată viața marelui regizor de film spaniol, începînd din copilărie și pînă în ultimele luni ale existenței sale. Sînt niște memorii extraordinare ce trec în revistă multe evenimente importante ale secolului nostru.**

Această carte de memorii este fructul a optsprezece ani de muncă și prietenie între Luis Buñuel și Jean-Claude Carrière, împreună au făcut șase filme, precum : Jurnalul unei cameriste, Belle de jour, Calea Lactee, Farmecul discret al burgheziei, Fantasma libertății și Acest obscur obiect al dorinței.

Cartea s-a născut în mod spontan, din întrevederile lor, în Spania și în Mexic, în intervalul ședințelor de lucru ; unul, evocîndu-și amintirile și, celălalt, culegînd cuvintele prietenului său și însemnîndu-le. În acest fel, în Ultimul meu suspin **se aud glasul și propriile cuvinte ale lui Luis Buñuel.**

Luis Buñuel s-a născut în orășelul Calanda din provincia Teruel (Spania), în anul 1900. A murit în 1984. În tinerețea sa, la Căminul de studenți din Madrid, a legat prietenie cu figurile cele mai proeminente ale lumii intelectuale și artistice spaniole : Dali, Garcia Lorca, Alberti. Cariera sa cinematografică și-a început-o la Paris, unde a frecventat mediile suprarealiste. Fruct al acestei perioade au fost filmul Le chien andalou **și** L'âge d'or. **În timpul războiului civil spaniol a colaborat cu tabăra republicană. Mai tîrziu a lucrat la Hollywood, cu toate că adevărata consacrare ca regizor a obținut-o în Mexic. Filmografia sa îl arată ca unul din principalii cineaști spanioli și internaționali ai secolului nostru.**

ALBERTI, LORCA, DALI

I

Rafael Alberti, născut la Puerto de Santa Maria, aproape de Cádiz, a fost una din marile figuri ale grupului nostru. Era mai tînăr decît mine — are cu doi ani mai puțin, dacă nu mă înșel —, și la început îl luaserăm drept pictor. Unele din desenele sale, nuanțate în aur, împodobeau pereții locuinței mele. Într-o zi, la un pahar de vin, alt prieten, Damaso Alonso (actualul președinte al Academiei Regale Spaniole) îmi spuse :

— Știi cine este un mare poet ? Alberti !

Observînd uimirea mea, mi-a întins o bucată de hîrtie și am citit o poezie, de care și acum îmi amintesc, cum începea : **„Noaptea executată / în spinzurătoarea unui arbore, / flori îngenunchiate / îi sărută și pecetluiesc sandalele..."**

În clipele acelea, poeții spanioli căutau adjective sintetice și neașteptate, ca «noaptea executată» și surprize ca «sandalele nopții». Poezia aceea, publicată în revista **Horizonte** și care a marcat începutul lui Alberti, mi-a plăcut imediat. Prietenia noastră a crescut. După anii de Cămin, în care am fost aproape nedespărțiți, ne-am văzut din nou la Madrid la începutul războiului civil. Apoi Alberti a plecat la Moscova, unde a fost decorat de Stalin și, în perioada franchistă, a trăit în Argentina și Italia. Acum se află din nou în Spania.

Pepin Bello, plin de bunătate, imprevizibil, aragonez din Huesca, student la Medicină, unde nu a luat niciodată vreun examen, fiu al directorului Întreprinderii Apelor din Madrid, nici pictor nici poet, nu a fost nimic altceva decît prietenul nostru nedespărțit. Despre el pot spune puține cuvinte, în afară de faptul că în 1936, cînd începuse războiul, obișnuia să împrăștie prin Madrid știrile rele : «Soseste Franco. Va străbate Manzanares». Fratele său, Manolo, a fost împușcat de republicani, și el, pînă la sfîrșitul războiului, se refugiase la o ambasadă.

Poetul Hinojosa era fiul unei familii bogate de moșieri din regiunea Malaga (un alt andaluz). Pe cît de modern și îndrăznet în poeziile sale, pe atît de conservator în ideile și comportamentul său politic, a aderat la partidul de extremă dreaptă a lui Lamamié de Clairac și a sfîrșit prin a fi împușcat de republicani. În epoca în care noi ne-am cunoscut la Cămin, avea deja publicate două sau trei volume de poezii.

Federico Garcia Lorca a sosit la Cămin doi ani după mine. Venea din Granada, recomandat de profesorul său de Sociologie, don Fernando de los Rios, și publicase deja o carte în proză, **Impresii și peisaje**, în care povestea călătoriile sale împreună cu don Fernando și cu alți studenți andaluzi.

Strălucitor, simpatic, cu evidentă înclinație spre eleganță, cravata impecabilă, privirea nelămurită și sclipitoare, Federico avea o atracție, un magnetism căruia nimeni nu îi putea rezista. Era cu doi ani mai mare ca mine și fiu al unui bogat proprietar rural. La început, venise la Madrid pentru a studia Filosofia, însă se lasă repede de cursuri pentru a se lansa în viața literară. Curînd a cunoscut pe toată lumea, și a făcut ca toată lumea să-l cunoască pe el. Camera sa de la Cămin s-a transformat într-unul din cele mai solicitate puncte de întîlnire de la Madrid.

Prietenia noastră, care a fost profundă, datează încă de la prima noastră întîlnire. În ciuda faptului că între aragonezul necioplit și andaluzul rafinat contrastul nu putea fi decît mare — sau poate că din însuși acest contrast —, aproape întotdeauna umblam împreună. Spre seară ne duceam pe un cimp din spatele Căminului (pe vremea aceea cîmpia se întindea pînă la orizont), ne întindeam pe iarbă și el îmi citea poeziile sale. Citea în mod divin.

Datorită prieteniei sale, încetul cu încetul, mă transformam, uimindu-mă în fața lumii noi pe care mi-o revela în fiece zi. (...)

Păstrez o fotografie în care noi doi ne aflăm călare pe motocicleta de carton a unui fotograf, în 1924, în ajunul sărbătorii de Sf. Anton de la Madrid. Pe spatele fotografiei, la ora trei dimineața (ambii amețiți de băutură), Federico a scris o poezie improvizată în mai puțin de trei minute. Timpul șterge puțin cite puțin creionul și eu am copiat-o pentru a nu o pierde. Spune așa : **(...) Luis : în farmecul dimineții îți scriu / prietenia mea veșnic înflorită. / Luna plină strălucește și se învîrte / printre norii liniștiți, / inima și ea-mi strălucește și se învîrte / în noaptea verde și galbenă. / Luis, prietenia mea pasionată / se contopește cu briza. / Copilul lipsit de zîmbet / cîntă trist pianul, / sub arcușurile de hîrtie îți / string mîna ta prietenă. (...)**

Salvador Dali, fiu al unui notar din Figueras, sosi la Cămin trei ani după mine. Dorea să se dedice artelor frumoase, și nu știu din ce motive, îl denumisem **pictorul cehoslovac.**

Într-o dimineață trecînd prin fața camerei sale, am văzut ușa deschisă și am azvîrlit o privire. Făcea ultimele retușuri la un mare portret ce mi-a plăcut mult. Imediat, m-am adresat lui Lorca și celorlalți :

— Pictorul cehoslovac e pe cale de a termina un portret foarte frumos.

Cu toții s-au repezit în camera lui, au admirat portretul, și Dali a fost admis în grupul nostru. Ca să fiu sincer, el și Federico erau cei mai buni prieteni ai mei. Mergeam totdeauna împreună. Lorca simțea pentru el o adevărată pasiune, ceea ce îl lăsa indiferent pe Dali.

Dali era un tînăr timid, cu un glas grav și profund, părul foarte lung, pe care mai tîrziu și l-a tăiat, avea o mare mîndrie față de exigențele zilnice ale vieții, purta o îmbrăcăminte extravagantă, constînd din o pălărie foarte mare, o lavalieră imensă, un veston ce îi ajungea pînă la genunchi, și jambiere. Lăsa impresia că se îmbracă așa din dorința de provocare, de fapt el o făcea din simpla plăcere, ceea ce nu împiedica ca uneori lumea să-l insulte pe stradă.

Dali scria și poezii și le publica. În 1926 sau 1927, fiind încă foarte tînăr, a participat la Madrid la o expoziție împreună cu alți pictori, ca Peinado și Viñes. În iunie, cînd trebuia să se prezinte la examenul de admitere la Belle Arte și-l invita să ia loc în fața comisiei pentru examenul oral, exclamă deodată :

— Nu recunosc nimănui de aici dreptul de a mă judeca. Eu plec.

Și plecat a fost. Tatăl lui venise din Catalonia la Madrid pentru a căuta să aranjeze lucrurile cu Direcția de la Belle Arte. Totul a fost inutil. Dali a fost eliminat.

Nu pot reda aici în amănunțime ce au reprezentat anii aceia de formare și de întîlniri: convorbirile noastre, munca noastră, plimbările noastre, bețiile noastre, bordelele din Madrid, seratele noastre de la Cămin. Jazz-ul mă captivase, într-atît încît am început să învăț banjo-ul. Îmi cumpărasem un gramofon și mai multe discuri nord-americane, pe care le ascultam cu mare entuziasm în timp ce beam rom, pe care îl preparam eu însumi (alcoolul era interzis la Cămin, inclusiv vinul în timpul mesei, sub pretextul de a evita petele de pe fețele de mese albe). Din cînd în cînd montam vreo piesă de teatru, aproape întotdeauna **Don Juan Tenorio** de Zorilla, care cred că și acum îl știu pe dinafară. Păstrez o fotografie în care eu apar în rolul lui don Juan împreună cu Lorca, care îl face pe Sculptorul, în actul al V-lea.

Eu am instituit și ceea ce noi numeam «ударile primăverii» și care constau, în mod stupid, în azvîrlirea unei găleți de apă asupra cuiva, la întîmplare. Alberti și-o fi reamintit de ele, văzîndu-l pe Fernando Rey, udînd-o pe peronul unei gări, pe Carole Bouquet în filmul **Acest obscur obiect al dorinței.**

Chuleria este un comportament tipic spaniol, compus din agresivitate, insolență virilă și suficiență. Eu am fost atras la un moment dat de acest comportament în perioada Căminului, pentru a renunța însă la el imediat. Un exemplu : mie îmi plăcea grația și farmecul unei dansatoare de la «Palace del Hielo» pe care, fără s-o cunosc, o numisem **Blonda.** Eu eram prezent la aceste petreceri numai din plăcerea de a o vedea dansînd. Ea era o clientă obișnuită, nu o dansatoare profesionistă. Într-o zi, săturați de a mai auzi tot timpul vorbind despre ea, Dali și Pepin Bello s-au hotărît să mă însoțească, **Blonda** dansa cu un bărbat serios, cu ochelari și mustăcioară, pe care eu l-am botezat **Medicul.** Dali se declară cumplit de dezluzionat. Pentru ce l-am deranjat ? **Blonda** nu dovedea nici un fel de atracție, și nici grație.

— Este din cauză că perechea ei nu valorează nimic — i-am răspuns.

M-am ridicat atunci, m-am apropiat de masa la care luaseră loc tînăra și **Medicul** și i-am spus acestuia :

— Am venit cu doi prieteni s-o văd dansînd pe domnișoara ; dumneata însă îi răpești tot farmecul. Să nu mai dansezi cu ea. Asta este tot ce am vrut să spun.

Și am revenit la masa noastră, așteptînd să primesc o lovitură în creștetul capului cu o sticlă, obicei destul de răspîndit în epoca aceea. Însă nu s-a întîmplat nimic. **Medicul,** care nu ripostase, se ridică și invită la dans pe o altă fată. Rușinat și căit, mă apropii de **Blondă** și îi spun :

— Îmi pare rău de ceea ce am făcut, deoarece eu dansez și mai rău ca el.

Era adevărat. Și nu am dansat niciodată cu **Blonda.**

În timpul verii, cînd spaniolii plecau în vacanță, la Cămin soseau grupuri de profesori nord-americani împreună cu soțiile lor, unele foarte frumoase, pentru a se perfecționa în limba spaniolă. Pentru ei se organizau conferințe și vizite. Pe afișierul din hol se putea citi, de exemplu : «Mîine, vizită la Toledo cu Americo Castro».

În altă zi, anunțul spunea : «Mîine vizită la Prado cu Luis Buñuel». M-a urmat un mare grup de nord-americani, care nu bănuiau înșelăciunea, lucru ce mi-a oferit ocazia să constat/ naivitatea nord-americană. În timp ce îi conduceam prin sălile Muzeului, le spuneam primul gînd ce-mi trecea prin cap : că Goya a fost toreador și a avut relații funeste cu ducesa de Alba, că tabloul lui Berruguete, **Auto dafé** este o operă măiastră pentru că în el apar o sută cincizeci de personaje. Nord-americanii mă ascultau foarte serios, iar unii chiar luau note. Cîțiva dintre ei s-au plîns totuși directorului.

Prezentare și traducere de Esdra Alhasid

m a p a m o n d

CUVINTELE MELE SÎNT CA STELELE...

● Există texte care vorbesc de la sine și orice explicație pare de prisos, chiar poate fi privită drept o intruziune neplăcută în sfera sa. Vrem să aducem doar cîteva precizări absolut necesare, și anume că acesta reprezintă o cuvîntare a căpeteniei tribului Duwamish din nord-vestul S.U.A., în zona Washington-ului de azi, drept răspuns la oferta celui de al 14-lea președinte al S.U.A., democratul Franklin Pierce, de a-și vinde pămînturile albilor, indienii urmînd să locuiască apoi într-o rezervație. Tălmăcirea se bazează pe versiunea în limba engleză a poetului William Arrowsmith.

Frumusețea, expresivitatea textului, adînca dragoste și înțelegere a tot ce-i înconjoară pe indienii tribului Duwamish, ridică textul dincolo de un simplu răspuns la o întrebare, constituindu-se într-o întreagă concepție de viață. Există însă texte care vorbesc de la sine și orice explicație pare de prisos...

Marea căpetenie din Washington trimite de veste că vrea să cumpere țara noastră.

Marea căpetenie ne trimite și cuvinte de prietenie și pline de bunăvoință. Asta este un semn de prietenie din partea lui, fiindcă știm că nu are nevoie de prietenia noastră. Dar o să chibzuim la propunerea sa, căci știm — dacă nu vindem — omul alb poate să vină cu puști și să-și ia pămînturile noastre. Cum poți oare să cumperi sau să vinzi aerul... sau căldura pămîntului? Această imagine este străină pentru noi. Dacă nu ne aparține prospețimea aerului și sclipirea apei... cum o puteți oare cumpăra de la noi? O să luăm hotărîrea noastră.

Ceea ce spune căpetenia Seattle, pe asta poate să pună temei marea căpetenie din Washington, atît de sigur poate să fie de asta fratele nostru alb, precum pune temei pe reîntoarcerea anotimpurilor.

Cuvintele mele sînt ca stelele, nu se sting niciodată.

Fiecare părticică a acestui pămînt este sfîntă pentru poporul meu, fiecare ac de brad sclipitor, fiecare mal nisipos, fiecare nor de ceață din pădurile întunecate, fiecare luminiș, fiecare insectă care biziie este sfîntă, în gîndurile și experiențele poporului meu. Seva care se ridică în pomi poartă în ea amintirea omului roșu.

Morții albilor dau uitării pămîntul lor de baștină, dacă pleacă pentru a umbla sub stele. Morții noștri nu uită niciodată această țară minunată, căci este mama omului roșu. Sîntem o parte din pămînt, iar el este o parte din noi. Florile bine mirositoare sînt surorile noastre, cerbii, calul, vulturul mare... sînt frații noștri. Înălțimile stîncoase, cîmpiile pline de sevă, căldura din trupul poneilor — și a omului — toate acestea aparțin de aceeași familie.

Dacă marea căpetenie din Washington ne trimite de veste că vrea să ne cumpere țara... atunci ea cere mult de la noi. Marea căpetenie ne trimite vorbă că ne dă un loc, unde putem să trăim bine, unde o să trăim numai pentru noi. El o să fie atunci tatăl nostru și noi, copiii săi. Dar poate oare să se petrească vreodată așa ceva? Dumnezeu iubește poporul Vostru și și-a părăsit copiii săi roșii. El trimite mașini pentru a-l ajuta pe omul alb în munca sa și construiește sate mari pentru el. El face poporul Vostru mai puternic pe zi ce trece. În curînd o să înundați pămîntul precum riurile, care se prăvălesc în ripe după o ploaie neașteptată.

Poporul meu este ca un torent în plină desfășurare... dar fără de întoarcere. Nu, sîntem seminții diferite. Copiii noștri nu se joacă împreună, iar bătrînii noștri nu istorisesc aceleași povești. Domnul Vă este binevoitor și noi sîntem orfanii. O să chibzuim la propunerea Voastră care spune că vreți să ne cumpărați țara. Nu o să ne vină ușor, căci acest pămînt este sfînt pentru noi.

Ne bucurăm de existența acestor păduri. Nu știu... felul nostru este diferit de al Vostru.

Apa strălucitoare, care curge în rîuri și pîrîuri, nu este doar o apă obișnuită... ci sîngele strămoșilor noștri. Dacă Vă vindem țara, trebuie să știți că ea este sfîntă și să-i învățați pe copiii Voștri că este sfîntă și că fiecare reflex efemer din apa cristalină a lacurilor povestește întîmplări și tradiții din viața poporului meu. Murmurul apei este vocea străbunilor mei. Rîurile sînt frații noștri... ele ne potolesc setea. Rîurile ne poartă canoea și ne hrănesc copiii.

Dacă ne vindem țara, atunci trebuie să Vă aduceți aminte de aceasta și să-i învățați pe copii Voștri că rîurile sînt frații noștri — și ai Voștri —, și de acum încolo trebuie să Vă dăruiți bunătatea rîurilor ca și oricărui alt frate. Omul roșu s-a tot retras din calea omului alb care a năvălit... așa cum ceața diminetii din munți se dă la o parte în fața soarelui de dimineață. Cenușa strămoșilor noștri însă este sfîntă, mormintele lor sînt pămînt binecuvîntat și astfel se face că aceste dealuri, acești pomi, această parte a Pămîntului sînt sfinte pentru noi. Știm că omul alb nu înțelege felul nostru de a fi. O bucată de pămînt îi este la fel de indiferentă ca oricare alta, deoarece este un străin care vine la ceas de noapte și ia pămîntului orice are nevoie. Pămîntul nu este fratele lui, ci dușmanul său, iar atunci cînd l-a cucerit trece mai departe. Lasă în urma sa mormintele străbunilor săi... și nu-i pasă. Fură pămîntul de la copiii săi... și nu-i pasă. Sînt date uitării mormintele părinților și dreptul la viață a copiilor săi. El se poartă cu mama sa, pămîntul, și cu fratele său, cerul, precum cu obiecte de cumpărat și de jefuit, de parcă ar fi oi sau perle strălucitoare. Foamea sa va înghiți pămîntul și nu va lăsa în urmă nimic altceva decît un deșert.

Nu știu... felul nostru este diferit de al Vostru. Imaginea orașelor Voastre doare ochii omului roșu. Poate fiindcă omul roșu este un sălbatic și nu înțelege.

Nu există urmă de liniște în orașele albilor. Nici măcar un singur loc, unde să se audă cum cresc frunzele primăvara sau cum zumzăie insectele.

Dar poate că numai de aceea fiindcă sînt un sălbatic și nu înțeleg. Uruitul parcă urmărește numai să ne umilească urechile. Ce există în viață cu totul, dacă nu poți auzi țipătul mulgecaprei sau cearta broaștelor din baltă la ceas de noapte? Sînt un om roșu și nu înțeleg asta. Indianului îi place adierea delicată a vîntului, care mîngîie luciul unei bălți... și mirosul vîntului, spălat de ploaia de amiază sau îngreuiat de parfumul pinilor. Aerul este prețios pentru omul roșu... căci toate lucrurile se împărtășesc din aceeași suflare — animalul, pomul, omul —, ele toate se împărtășesc din aceeași suflare.

Ștefan Bucătaru : „Flori de cîmp"

Omul alb pare să nu bage în seamă aerul pe care-l respiră; precum un om, care e pe moarte de mai multe zile, el este insensibil la mirosul urît. Dar dacă Vă vindem țara noastră, nu aveți voie să uitați că aerul ei este prețios pentru noi... că aerul împarte duhul său cu toate vietățile pe care le conține. Vîntul le-a dat părinților noștri prima răsuflare și le-o primește pe cea din urmă. Iar vîntul trebuie să le dea puterea de viață și copiilor noștri. Și dacă Vă vindem țara noastră, atunci trebuie să o prețuiți ca pe un lucru deosebit și binecuvîntat, ca pe un loc, unde chiar omul alb simte că vîntul poartă în sine mirosul dulce al florilor de cîmpie.

Gîndul omului alb de a cumpăra pămîntul nostru, o să chibzuim la asta, și, dacă ne hotărîm să acceptăm, atunci numai cu o singură condiție. Omul alb trebuie să se poarte cu animalele pămîntului precum cu frații săi.

Sînt un sălbatic și nu înțeleg lucrurile altfel. Am văzut mii de bivoli lăsați de omul alb să putrezească în urma lui... împușcați dintr-un tren care trecea prin acele ținuturi. Sînt un sălbatic și nu pot să înțeleg cum poate să fie mai important calul de fier care scoate nori de fum decît bivolul, pe care-l omorîm numai pentru a supraviețui. Ce mai înseamnă omul fără animale? Dacă ar dispare toate animalele, atunci omul ar muri de prea mare singurătate a spiritului. Orice s-ar întîmpla cu animalele... se întîmplă după puțină vreme și cu oamenii. Toate lucrurile sînt legate între ele.

Ce se abate asupra pămîntului se abate și asupra fiilor pămîntului. Trebuie să-i învățați pe copii voștri că pămîntul de sub tălpile lor este cenușa strămoșilor noștri. Pentru a prețui țara, povestiți-le că țara este plină de sprîtul străbunilor noștri. Învățați-Vă copiii ceea ce-i învățăm noi pe copiii noștri: pămîntul este mama noastră. Ceea ce se abate asupra pămîntului se abate și asupra fiilor pămîntului. Dacă oamenii scuipă pe pămînt, atunci ei se scuipă pe ei înșiși. Căci asta o știm: pămîntul nu aparține oamenilor, ci omul aparține pămîntului... asta o știm. Totul este legat de toate, ca și sîngele care unește o familie. Totul este legat de toate. Ceea ce se abate asupra pămîntului se abate și asupra fiilor pămîntului. Omul nu a creat țesătura vieții, el este doar un firișor din ea. Orice ați face cu țesătura asta, Vă faceți Vouă înșivă. Nu, ziua și noaptea nu pot să se întîlnească. Morții noștri trăiesc în continuare în rîurile dulci ale pămîntului, se reîntorc în pașii abia auziți ai primăverii, iar spiritul lor se regăsește în vîntul care încrețește luciul bălților.

Gîndul omului alb de a cumpăra pămîntul nostru, o să chibzuim la asta. Dar poporul meu întreabă: ce vrea de fapt omul alb? Cum poți oare să cumperi cerul sau căldura pămîntului... sau iuțeala antilopei? Cum putem să Vă vindem aceste lucruri... și cum puteți să le cumpărați? Puteți oare să faceți ce vreți cu pămîntul... doar fiindcă omul roșu semnează o bucată de hîrtie... și i-o dă omului alb? Dacă nu ne aparține prospețimea aerului și strălucirea apei... cum le puteți cumpăra de la noi? Puteți să cumpărați din nou bivolii, după ce l-ați omorît pe cel din urmă?

O să chibzuim la propunerea Voastră. Știm că, dacă nu vindem, s-ar putea să vină omul alb cu arme și să-și ia singur pămîntul de la noi. Dar noi sîntem sălbatici. Omul alb, care are pentru o vreme puterea, crede că este deja Dumnezeu... căruia îi aparține pămîntul. Cum poate oare să-i aparțină mama unui om?

O să chibzuim la propunerea Voastră, care spune că vreți să ne cumpărați pămîntul... ziua și noaptea nu se pot întîlni.... o să chibzuim la propunerea Voastră care spune că după aceea noi o să mergem în rezervație. O să trăim retrași și în pace. Nu este important unde o să ne petrecem restul zilelor care ne-au mai rămas. Copiii noștri și-au văzut tații umiliți și înfrînți. Războinicii noștri au fost făcuți să se simtă rușinați. După înfrîngere au început să-și petreacă zilele fără nici o ocupație... își otrăvesc trupul cu mîncăruri dulci și băuturi tari.

Nu este important unde o să ne petrecem restul zilelor care ne-au mai rămas. Nu mai sînt multe. Încă puține ore, cîteva ierni... și nu va mai rămîne nici un copil al marilor triburi în urma noastră, care trăiau odinioară pe aceste meleaguri sau care hoinăresc astăzi în cete mici prin păduri, nimeni nu va mai rămîne care să plîngă mormintele unui popor... care a fost pe vremuri la fel de puternic și de plin de speranță ca al Vostru. Dar de ce să plîng apusul poporului meu; popoarele sînt făcute din oameni... din nimic altceva. Oamenii vin și pleacă precum valurile în mare. Nici măcar omul alb, al cărui Dumnezeu se plimbă și vorbește cu el, ca un prieten cu un altul, nu poate scăpa de destinul obișnuit. Poate că totuși sîntem... frați. O să vedem.

Un lucru îl știm, ceea ce omul alb poate că va descoperi și el într-o bună zi... Dumnezeul nostru este și al lor. Poate credeți că Vă aparține — așa cum încercați să posedați țara noastră — dar asta nu se poate s-o credeți. El este Dumnezeul oamenilor... la fel de mult al celor roșii pe cît este al celor albi. Țara aceasta este prețioasă pentru el... iar a răni pămîntul înseamnă a nesocoti pe creatorul lui.

Și albii o să dispară la rîndul lor, poate chiar mai devreme decît toate celelalte triburi. Continuați să Vă otrăviți patul, iar într-o noapte o să Vă sufocați în propriul Vostru gunoi. Dar în declinul Vostru o să străluciți puternic — înflăcărați de puterea Domnului, care V-a adus în această țară — și care a hotărît să stăpîniți peste această țară și peste omul roșu. Acest destin este un mister pentru noi. Cînd toți bivolii o să fie înjunghiați, caii sălbatici îmblînziți, iar colțurile ascunse ale pădurii o să fie îngreuiate de mirosul multor oameni, iar peisajul dealurilor coapte va fi desfigurat de sîrme vorbitoare... unde va mai fi desișul... a dispărut, unde va mai fi vulturul... a dispărut și ce va mai însemna să spui „La revedere!" poneiului iute de picior...

Sfîrșitul vieții... și începutul supraviețuirii. Domnul V-a dat în stăpînire animalele, pădurile și pe omul roșu, dintr-o anumită cauză... Iar această cauză este un mister pentru noi. Poate că am putea s-o înțelegem, dacă am ști care sînt visele omului alb... care sînt speranțele pe care le zugrăvește copiilor săi în lungile zile de iarnă... și care sînt imaginile care ard în închipuirea lor, așa încît să-și dorească din inimă ziua de mîine. Dar noi sîntem sălbatici... visele omului alb rămîn o taină pentru noi. Și deoarece sînt ascunse pentru noi, o să mergem pe propriul nostru drum, căci prețuim înainte de toate dreptul fiecărui om de a trăi cum își dorește el însuși... oricît de diferit ar fi de frații săi. Asta nu este mult, ceea ce ne leagă.

O să chibzuim la propunerea Voastră. Dacă o să acceptăm, atunci o vom face numai pentru a ne asigura o rezervație, pe care ne-ați promis-o. Poate că acolo o să ne putem petrece puținele zile care ne-au mai rămas după propria noastră vrere.

Atunci cînd o să dispară ultimul om roșu de pe acest pămînt și cînd amintirea despre el va fi doar o umbră de nor deasupra preeriei, spiritul strămoșilor mei va mai dăinui încă pe malurile și în pădurile acestea. Căci ei iubeau acest pămînt, așa cum nou-născutul iubește bătaia inimii mamei sale.

Dacă Vă vindem țara noastră, iubiți-o, așa cum am iubit-o noi, îngrijiți-Vă de ea, așa cum ne-am îngrijit noi de ea și păstrați amintirea țării, așa cum este cînd o luați. Și cu toată puterea Voastră, cu tot spiritul Vostru, cu toată inima Voastră, păstrați-o pentru copiii voștri și iubiți-o... precum ne iubește Dumnezeu pe noi toți.

Căci un lucru îl știm... Domnul nostru este același. Acest pămînt este sfînt pentru el. Însuși omul alb nu poate să scape de destinul comun. Poate că sîntem totuși... frați. O să vedem...

Prezentare și traducere de Peter Sragher

Din lirica universală pentru copii

LANGSTON HUGHES
(S.U.A.)

Călușeii

Dintre-atîția căluși
ciți se-nvîrt' la bilci, în roată,
eu pe care dintre ei,
nene,-am drept să urc odată?

Fiindcă-n Sud, de unde-s eu,
toți mă îmbrincesc afară
că sînt negru și mereu
lumea-mi spune „pui de cioară".

În autobuz mi-e dat
numai locul de la spate
iar în tren mi-e „rezervat"
ultimul vagon din toate.

Dar nu știu, la căluși,
fiindcă toți se-nvîrt' în roată,
care-i ultimul din ei?
Fii bun, nene, și-mi arată!

DUȘAN RADOVICI
Iugoslavia

La școala de șoareci flămînzi

O foame cumplită i s-a făcut micului șoarece de cum s-a născut. Atunci, prinzîndu-i frica pe părinții lui ca nu cumva el să înghită pisica ori cursa de șoareci, l-au dus, încă înainte de prinz, la școala de șoareci flămînzi. Acolo, la internat, iată ce dascălul l-a învățat:

— Sînt pe lume albine, dar sînt foarte fierbinți.
Niciodată albine să nu mesteci în dinți.

Sînt pe lume și ciori, dar cum negre sînt toate,
nici culorile lor nu pot fi digerate.

Sînt pe lume prăjini, dar prăjinile-s lungi,
chiar de-o fi să le rontăi, foamea tot n-o alungi.

Sînt pe lume și țapi, dar tu țapi să nu-nfuleci,
că au coarnele tari și sînt plini și de pureci.

Și mai sînt și povești, însă azi nu mai este
vremea lor, fiindcă-s vechi și oricum indigeste.

Nici furnici nu mînca și nici rîme, nici nuferi
că-ți cad greu la stomac și de crampe-o să suferi.

De-atîta învățătură, micului șoarece i s-a făcut lehamite peste măsură. Dar zărind geanta profesorului său deschisă, șterpeli din ea o bucățică de clisă pe care o și înghiți într-o clipită. Ceea ce înghit profesorii pot și școlarii să înghită.

EDUARDAS MEJELAITIS
U.R.S.S.

Primul autoportret

Sînt doar un pui de om...
dar o să cresc!
Mari fapte, încă,
n-am dat la iveală...
Un loc al meu,
eu, totuși, îl găsesc
în lumea asta,
fără îndoială!
Natura-mi dă
nerăbdătoru-ndemn
să mă descopăr
singur.
Iau caietul
și-ncerc să fac
întîiul meu desen,
stîngaci schițîndu-mi
autoportretul.

Pămîntul, încă nu știu
că-i rotund...
că se-nvîrtește...
că nu-i lat ca palma...
De-aceea și greșelile
pătrund
atît de multe-n schița
mea,
de-a valma.

De pildă, capul
nu-i precum vedeți,
chiar frate geamăn
cu un glob să pară,
căci mi-a ieșit
nițel cam lunguieț,
ca sticla mea de
lapte,
bunăoară.
Și una din urechi
se află-aici.
Dar unde să mai fie
o ureche?
Cît despre ochi:
sînt verzi ca la pisici
și-s amîndoi
în mîndra lor pereche.

De sus în jos
pornește triumfal
a nasului
supremă trăsătură.
O altă dungă
pe orizontal
nu-nseamnă nas
ci propria mea gură.
Acum,
ea nu zîmbește
căci doi clonți
în loc de dinți,
abia-abia se-arată.
În schimb,
tot capu-i plin de
cîrlionți
cum numai Pușchin
a avut odată!

PAUL FORT
Franța

Hora

Dacă fetele din toate zările lumii s-ar prinde mînă de mînă, ele ar înconjura mările cu un minunat briu pe planeta noastră bătrînă!

Dacă băieții din toate zările ar porni cu luntrile lor pe marea cu valuri cărunte, ei ar uni depărtările cu o magnifică punte!

Atunci pe globul întreg s-ar încinge o nesfîrșită horă, dacă toți oamenii din lume și-ar da mîinile — ca frate cu frate și soră cu soră!

FEDERICO GARCIA LORCA
Spania

Cîntec de alint

— Mamă, m-aș preface-n neauă argintie!
— Teamă mi-e, copile, frig că o să-ți fie.

— Mamă, m-aș preface-n undă de izvoare!
— Teamă mi-e, copile, că-ți va fi răcoare.

— În colan de aur m-aș preface eu...
— Hai, cuprinde-mi gîtul, puișorul meu!

ROBERT GRAVES
Anglia

Vioara

Cu doi bani, în farmaroc,
tîrguit-am o vioară
dar să cînt nu-i chip deloc
c-are strunele de sfoară.

Nici pe-arcuș nu pun temei
că-i din ațe înnodate
și carton lipit cu clei
și măcar un zvon nu scoate.

Aș fi vrut s-o și arunc
dar mi-am zis c-ar fi mai bine
dac-aș da-o vreunui prunc
de prin casele vecine.

Și fetiței ce sărea
cu tălpi goale prin bălțoace
îi dădui vioara mea
să se joace, dacă-i place.

Vai, minune s-a-ntîmplat!
Fata mea ca spiridușul
ce-a făcut, ce-a descîntat
cînd luă în mîini arcușul,

sunet vesel s-a pornit,
cîntec răsuna-n ogradă
că se-oprea din drum uimit
trecătorul de pe stradă.

O-ntrebai mirat pe ea:
— Cum făcuși de cîntă struna?
— Ghici-ghici-ghici! îmi răspundea
și cînta, cînta într-una.

ANNA KAMIENSKA
Polonia

Vestea

„S-a născut un copilaș frumos!"
spuse ulciorul, mesei, duios.
Masa i-a spus ferestrei,
Fereastra — prunului,
prunul — ierbii
și iarba — lăstunului.
Lăstunul a dus vestea
pînă la soare.
Soarele s-a luminat și mai tare.

Antologie și traduceri de Victor Tulbure

REVISTA STRĂINĂ

● TABLOUL „FLOAREA SOARELUI" DE VINCENT VAN GOGH a fost achiziționat anul trecut prin casa „Sotheby's" pentru suma de 39,9 milioane dolari. În felul acesta, „Floarea soarelui" stabilea recordul mondial absolut al prețului la care s-a vîndut vreodată un tablou.

Cine ar fi crezut atunci că recordul acesta incredibil va mai putea fi depășit? Iată însă că imposibilul s-a produs. Acum, cele aproape 40 milioane cu care s-a cumpărat „Floarea soarelui" par o sumă modestă pe lîngă prețul la care a fost achiziționat, tot prin firma „Sotheby's", un alt tablou al lui Van Gogh. Este vorba despre tabloul „Irișî", avînd dimensiunile de 91 cm × 71 cm, care a fost cumpărat cu 54 milioane dolari!

Tabloul imortalizează stratul de irișî din grădina sanatoriului din Saint-Rémy unde pictorul fusese internat, la 3 mai 1889, pentru vindecarea gravei boli psihice de care suferea. Crezîndu-l vindecat, doctorul curant l-a semnat foaia de ieșire după numai treisprezece zile. Cît timp a stat în sanatoriu, Van Gogh a pictat în afara pereților coridoarelor, și tabloul în cauză. De la 16 mai 1889 cînd a părăsit sanatoriul pînă la 27 iulie 1889, cînd și-a luat singur viața, Vincent Van Gogh a pictat alte 70 tablouri.

„Irișii" au ajuns în colecția scriitorului Mirbeau apoi a colecționarului J. Tanguy. În anul 1947, aceasta a vîndut tabloul milionarului colecționar J. W. Payson, pentru suma de 84 000 dolari. Saltul de la 84 000 dolari la 54 milioane dolari este de domeniul fantasticului!

Cine sînt noii stăpîni ai „Irișilor"? Firma japoneză „Sheiba", care are o galerie proprie de artă plastică. Irisul este una dintre florile naționale ale Japoniei, motiv pentru care „Sheiba", pentru a intra în posesia tabloului lui Van Gogh, ar fi fost în stare să continue licitația indiferent de suma la care s-ar fi ajuns.

● NĂSCUT ÎN ANUL 1921, CYPRIAN EKWENSI FACE PARTE din generația vîrstnică a scriitorilor nigerieni, fiind considerat un clasic în viață. S-a născut într-o așezare din nordul Nigeriei, dar a trăit cea mai mare parte a vieții la Lagos, capitala țării, care a devenit apoi locul de desfășurare a acțiunii majorității scrierilor sale.

La început a scris proze scurte și lucrări pentru copii inspirate din folclorul național. L-a consacrat romanul „Oamenii orașului". Eroul acestuia este un ziarist care ia cunoștință de viața sărmană a oamenilor de la periferia unui mare oraș, dar și de culisele vieții politice din perioada ultimilor ani ai dominației coloniale. Orașul este Lagos, pe care îl reîntîlnim și în alte lucrări ale lui Ekwensi, între care „Jagua Nana". Titlul acestui roman este alcătuit dintr-o combinație din marca de automobile „Jaguar" și numele nemuritoarei eroine a lui Zola, Nana. Este romanul unei prostituate care, ajunsă la bătrînețe, încearcă să-și salveze bruma de viață agățîndu-se cu disperare de un tînăr căruia îi finanțează studiile în Anglia. În spatele acestei acțiuni se desfășoară însă o luptă politică acerbă, în care se confruntă aproape toți iubiții lui Jagua Nana.

Războiul civil din Nigeria nu l-a lăsat indiferent pe scriitor, găsindu-și reflectarea în romanele „Supraviețuind păcii" și „Divizare", acesta din urmă înfățișînd destinul unei familii nevoită să părăsească regiunea natală din nordul țării. Punctul culminant al creației sale îl constituie romanul „Iarbă arzînd" care, spre deosebire de celelalte romane, se inspiră din realitățile satului nigerian.

Prin întreaga sa operă, Cyprian Ekwensi se străduiește să prezinte poporului său adevărul. Aceasta i-a atras din partea criticii acuzația că vede prea în negru realitățile nigeriene. Scriitorul este însă de părere că, atît timp cît răul nu este pus în lumină, nimeni nu poate lupta împotriva lui în mod eficient.

● GAVRIILO NIKOLAEVICI TROIEPOLSKI este unul dintre cei mai îndrăgiți și mai citiți scriitori sovietici. L-a făcut cunoscut nuvela sa de amplă respirație „Bilî cel alb", reeditată de nenumărate ori atît în Uniunea Sovietică (ultima dată în cursul anului trecut) cît și în multe alte țări.

„Bilî cel alb" este o poveste lirică, plină de căldură, despre o mare prietenie dintre un om și un patruped, cîinele Bim. Troiepolski oferă cititorului ocazia de a vedea lumea prin ochii unei ființe necuvîntătoare, un cîine, pe care omul l-a declarat prietenul său numai după ce i-a devenit stăpîn. Bilî cel alb se reîntîlnește cu dragostea și prietenia stăpînului său după o lungă despărțire, timp în care a avut ocazia să cunoască umilința și răutatea oamenilor.

În subtextul acestei întîmplări despre prietenie și credință trebuie descifrate dorința și chemarea autorului pentru un comportament moral, responsabil, față de mediul înconjurător, cu tot ce cuprinde această noțiune complexă și tot mai mult vehiculată, chemarea spre bunătate sufletească și conviețuire pașnică în cadrul larg și generos pe care ni-l oferă Natura.

Dar cine este G.N. Troiepolski? S-a născut în anul 1905 și după terminarea studiilor la școala agricolă, a lucrat ani buni ca dascăl de țară, apoi ca agronom și director al unui institut de cercetări pentru agricultură. A publicat primele proze în anul 1937, după care a urmat o lungă tăcere pînă la începutul anilor '50. Lucrările sale sînt expresia unui mare interes pentru natură, a unei pasiuni pentru tot ce este viu sub soare. Cele mai cunoscute dintre volumele sale sînt: „Despre rîuri și despre pămînt și despre toate celelalte", „Vînătoare în stufăriș" și „Bilî cel alb". Faptul că „Bilî cel alb" a fost adaptat pentru ecran de un mare regizor cum este Stanislav Rostoțki vorbește de la sine despre calitățile scrierii lui N.G. Troiepolski.

ACASĂ

Însemnări de duminică

Sunt la Samurcaș (sat pe mal de apă mult îndrăgit de actori), stau la o masă de stejar, sub două sălcii și pe masa gîndită de Gheorghe Vitanidis pentru mine în zilele cînd scriu și vreau să mă simt ca la Dunăre, respir frumusețî o sticlă de Căpșunică — un fel de basm cu o fată-n rochie roșie arătîndu-se-n cărări de stuf verde. În grădină gîlgîie, roșii și galbeni, zeci de trandafiri, corabia mea de lemn, zidită în centuri de lemn, privește spre rîul Colentina care sparge patul lacului și se îmbată de pretenția apei de-a lumina crînguri și a institui domnia zînelor. Salcîmi bătrîni și înfloriți mirunează împrejurimile cu aer de curte veche. Această zi de sfîrșit de mai cheamă sufletul copilăriei — și e ziua tuturor mirărilor, a podului cu trei izvoare, a lebedei care înjunghie creierul bălții ca să țîșnească de-acolo o mie de neamuri de păsări, a nucului care mișcă gînduri limpezi în larguri de nepămînt. Miroase a coacăză neagră, a cătină roșie, a cucută strivită sub pași furișați și a rege tînăr potrivindu-și coroana pe frunte. Sub vîntul dulce apele se duc îndărăt și, strecurîndu-și clipele bune prin vălul sălciilor ce-mi ocrotesc corabia, dau peste o luntre de trestie și peste o bisericuță clădită pe două cîrduri de gîște albe, pentru că plutește prin volbură de fluturi, din depărtări spre mai aproape, printre luntrii și printre glasuri. „Hai, mă Alecule, strigă un bărbat la un măgăruș înhămat la o căruță hodorogită, e duminică, vrei să-te pun la blesteme?!" O turmă de oi coboară să bea apă de sub talpa bisericii plutitoare, un copil îi spune altuia (cred că dau la undiță, dar nu-i văd): „mie-mi place mult la școală, pentru că zice tovarășa învățătoare că noi stăm în clasă ca-n povești". Adolescent fiind, ieșeam în vad la gîrlă ca să ascult romanțe cîntate la vioară într-un vad situat mai sus cu patru kilometri. Apa le aducea cu întîrziere de-un sfert de ceas — timp pe care-l umpleam cu închipuiri păgîne. Ascult și-acum; vocea unui actor foarte cunoscut: „am 69 de ani, n-am un gram de untură pe mine, sar pe cal în galop și mînzele nu mă întrîntesc în iarbă". „Ehe, i se răspunde, dar ai vîndut șaua cu care-ai trecut prin zeci de filme!". „Da, am dat-o de nebun, cu 3 000 lei și cînd mi-am dat seama de nebunie, am luat cazmaua și-am spart pămîntul din grădină, două zile, pînă au ieșit toți dracii din mine".

Și mă cuprinde vîntul din salcîmi și din sălcii și din vie — ce moale cade vîntul pe veninul frunzei de nuc! Și pe sub botul corăbiei mele de lemn curge-o lacrimă de apă; căpitanul bea amintiri.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef:
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Bibliotecă județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

ANUL XXXI
24
(1 361)
Sîmbătă
11 iunie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SENSUL ISTORIEI

La împlinirea unui secol de la revoluția din 1848 se înfăptuia unul dintre actele istorice care, în perspectiva timpului, avea să consacre și cele mai mari transformări petrecute în viața patriei : naționalizarea principalelor mijloace de producție, trecerea lor în proprietatea celor ce muncesc, în proprietatea întregului popor. Puterea politică își asigura acum și puterea economică, procesul revoluționar își consolida temeliile și urma să cunoască vaste creșteri în toate domeniile de activitate. Naționalizarea de la 11 iunie 1948 a condus, după cum aprecia recent secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, **la lichidarea proprietății burghezo-moșierești asupra mijloacelor de producție, la crearea în economia patriei noastre a proprietății socialiste, a întregului popor și apoi a proprietății cooperatiste, moment care a marcat începutul făuririi societății socialiste în România.**

Noua geografie economică a patriei își are liniile de relief în actul de acum patruzeci de ani. Congresul al IX-lea al partidului a conferit noi dimensiuni și o substanțială ridicare de altitudine întregii economii, dezvoltării pe vaste direcții a industriei și, legat de aceasta, a agriculturii, pentru ca, în succesive etape și sub raportul unor profunde prefaceri revoluționare, să se configureze tot mai exact, și într-o dinamică mereu mai complexă și inovatoare, o experiență de o deosebită valoare teoretică și practică. Și o realitate în desfășurarea căreia s-au materializat uriașe investiții, s-au implinit și se împlinesc mari proiecte de viitor. S-au ridicat și se ridică mari cetățile ale muncii și creației, ale noului tehnic și științific, ale gîndirii și practicii într-o indisolubilă legătură cu interesele poporului, ale întregii națiuni. S-a afirmat și se afirmă o nouă calitate moral-politică și socială a celor care, printr-o sintagmă intrată deja în limbajul comun, se numesc proprietari, producători și beneficiari. Este acesta întreitul sens și este întreita semnificație pe care un traiect de epocă — **Epoca Nicolae Ceaușescu** — îl dobîndește după evenimentul inaugural care a fost Congresul al IX-lea al partidului. O nouă calitate a oamenilor muncii, a clasei muncitoare, își spune cuvîntul azi și consacră o nouă accepție a ideii de muncă și creație în toate sferele existenței materiale și spirituale. Prin această nouă calitate se exprimă însuși sistemul democrației noastre socialiste, muncitorești-revoluționare, sub incidența ei se regăsesc programe și obiective care, din etapă în etapă, au condus la ridicarea patriei pe noi trepte de progres și civilizație.

Sub semnul acestei noi calități se înscriu învățămîntul, știința și cultura, creșterea și formarea tinerelor generații, afirmarea spiritului revoluționar, creator. Literatura și arta datorează acestor ani expresia lor vie, inovatoare, chipul eroului înfăptuitor, sentimentul apartenenței la cauze mari și edificatoare. Dar întreg acest traiect, retrospectiva drumului străbătut, mai reliefează și altceva, o experiență care, în esența ei, a trebuit să disloce și viziuni simpliste și simplificatoare, precum și moduri triumfaliste de abordare a construcției socialiste, a realităților proprii. Este aici meritul istoric indiscutabil al secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, care, printr-o gîndire politică inovatoare și o acțiune practică sistematică, a fundamentat căi și direcții proprii făuririi socialismului și comunismului în patria noastră, îmbogățind în același timp tezaurul gîndirii politice și ideologice universale. Experiența românească, sublinia recent tovarășul Nicolae Ceaușescu, demonstrează că **proprietatea socialistă de stat și cooperatistă reprezintă singura bază trainică pentru progresul economico-social și făurirea cu succes a socialismului și comunismului.**

Cei patruzeci de ani ciți au trecut de la actul naționalizării, noua imagine a orașelor și satelor, aceste embleme ale construcției multilaterale și ale interferenței profesiilor prezentului și viitorului care sînt marile platforme industriale prezente în fiecare județ al patriei după noua organizare teritorial-administrativă, programele și obiectivele adoptate la cel de al XIII-lea Congres și Conferința Națională ale partidului, viabilitatea opțiunilor și a căilor de realizare a acestora, dintr-o perspectivă care în multe privințe atinge pragul mileniului trei, iată, într-o privire de ansamblu, argumentele care susțin o experiență politică și economică novatoare, în consens cu propriile noastre cerințe și posibilități.

Temelie la destinul patriei, revoluția de la 1848, ideile și idealurile acestora lucrind asupra conștiinței noastre ca țară și popor își trimiteau în timp ecourile pentru ca, eveniment după eveniment, istoria să-și certifice o lumină a vastelor și inconfundabilelor orizonturi ale progresului material și spiritual. La o sută de ani după aceasta și tot într-un 11 iunie se înfăptuia, grație revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, unul dintre cele dintîi și decisive acte, acela al naționalizării. Puterea politică și economică urma un drum ascendent și primea, într-o confluență de noi evenimente, confirmarea, deplină, a istoriei.

Luceafărul

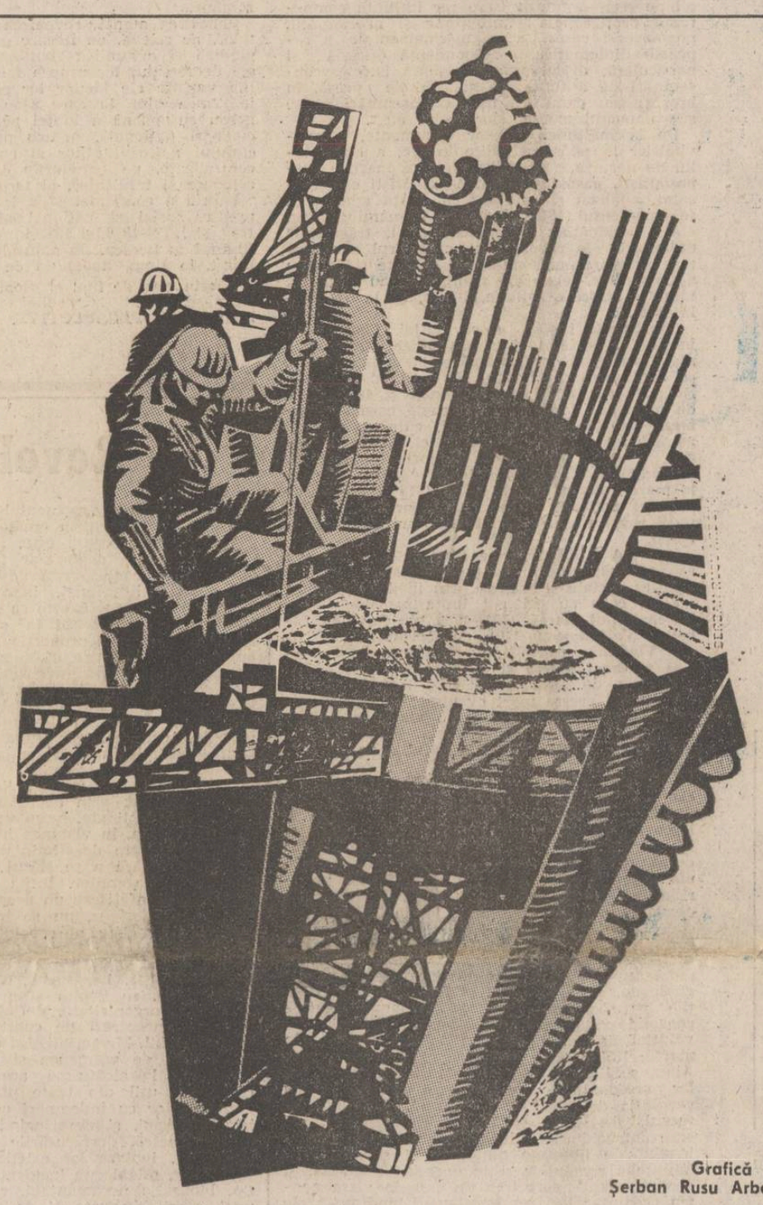

Grafică de
Șerban Rusu Arbore

11 IUNIE 1948—11 IUNIE 1988
TEME ȘI PERSONAJE ALE LUMII MUNCITOREȘTI (în pagina a 3-a)

Calea 11 Iunie

Pașii mei din copilărie și mai ales din adolescență au străbătut-o de nenumărate ori. Totuși, astăzi mi-ar fi greu să refac mental parcursul străzii 11 Iunie din fostul orășel romantic de la poalele Capelei, devenit peste noapte o puternică citadelă industrială și un modern oraș emblematic pentru noile proporții valorice ale meleagurilor vîlcene, în panorama cea mare și mereu înnoită a României socialiste.

Strada 11 Iunie rămîne, oricum, pentru mine, un punct de reper cu profunde implicații. În primul rînd, ea unește inima orașului natal, forfota din jurul halei și-a pieței, adică fiorul cotidian al unor vieți și al unor biografii comune, de timpla dreaptă a Oltului, adică de matca pe unde se petrece din undă-n undă, spre Dunăre, izvorul fără virste și dătător de nume pentru o întreagă provincie. În al doilea rînd, strada 11 Iunie, numită astfel din ziua istoricului act revoluționar al naționalizării, petrecut în 1948, prin chiar certitudinea existenței sale moderne, într-o așezare modernă — etalînd la tot pasul o notă aparte de cochetărie în dimensiunile ei arhitectonice — este o fereastră pe unde năvălesc amintirile. Zestrea industrială de acum 40 de ani a Rîmnicului oltenesc însuma Tăbăcăria Simienilor, Fabrica de doage, și Fabrica de luminări. Pe rînd, orașul de la poalele Capelei a fost prin ani avanpostul forestierilor, al chimiștilor, al energeticienilor, al metalurgiștilor, al textiliștilor. Numind doar Combinatul de prelucrare a lemnului, Platforma industrială a centralei de produse chimice anorganice, Întreprinderea de utilaj chimic și forjă, Hidrocentralele de pe riul Olt, adică ceea ce se află cu valoare heraldică în emblema de astăzi a municipiului Rîmnicu Vîlcea, nu fac decît să evidențiez că există în tot cuprinsul românesc, la tot pasul, oriunde veți întoarce privirile, o înnoire, o certitudine palpabilă a „Căii 11 Iunie", calea pe care și-au însumat pașii, energiile, visurile adevărații proprietari și adevărații făuritori ai destinelor muncitorești.

O fericită întîmplare a făcut să se clădească tot pe strada 11 Iunie din Rîmnicu Vîlcea, străveche și mîndră capitală a tiparului românesc, noua tipografie unde se tipărește în continuare gazeta „Orizont" și, mai ales, unde s-a tipărit, ani la rînd, gazeta constructorilor de hidrocentrale „Lumina de pe Lotru", atîta vreme cît s-au desfășurat lucrările celei mai vaste amenajări hidroenergetice de pe riurile românești, o amenajare care însumează, prin galeriile aducțiunilor sale, distanța drumului dintre București și Voineasa, și care a acoperit cu punctele sale de lucru, în bună parte, județele Vîlcea, Sibiu,

G. T. Arnea

Continuare în pag. a 3-a

ANUL 1848

Conștiința unității naționale

Revoluțiile izbucnite în 1848 în Țările Române constituie o treaptă importantă în înfăptuirea cerințelor fundamentale ale dezvoltării moderne a poporului român, cărora le-au dat expresie politică și ideologică limpede, implantîndu-le în conștiința maselor largi prin programe politice cu obiective izvorîte din năzuințele cele mai fierbinți ale acestora, cum sînt Proclamația de la Islaz, cele două programe elaborate de conducătorii mișcării național-revoluționare din Moldova (cel de la Cernăuți și cel de la Brașov), Programul aprobat de Adunarea națională de pe Cîmpia Libertății și cuvîntarea rostită la această adunare de Simion Bărnuțiu.

Revoluțiile care au izbucnit în prima jumătate a anului 1848 în Europa centrală și carpato-dunăreană (Austria, Cehia, Ungaria, Croația, Serbia de Nord, Slovacia, Transilvania, Moldova, Țara Românească și Polonia de vest) s-au integrat în marea vîlvătaie revoluționară care a cuprins în 1848 o mare parte a Europei, de la Oceanul Atlantic la Dunărea de Jos și în guberniile vestice ale Rusiei. Revoluția a început la 12 ianuarie la Palermo, în Sicilia, și s-a întins foarte curînd la alte state italiene ca și în Lombardia și Veneția aflate sub stăpînire austriacă. La 22 februarie a început revoluția la Paris, doborînd regimul lui Louis-Philippe de Orleans, bazat pe oligarhia financiară, și a proclamat republica. Biruința revoluției de la Paris a dat un puternic avînt mișcărilor revoluționare de dincolo de hotarele Franței, unde condițiile erau coapte pentru revoluție. Astfel a izbucnit revoluția în Germania, în Imperiul habsburgic (Austria, Cehia, Ungaria, Croația și Slovacia) și Țările Române, în Moldova, Țara Românească și Transilvania, care se aflau în etapa cînd revoluția burgheză constituia o necesitate obiectivă, mișcarea antifeudală și națională cuprinsese cea mai mare parte a societății iar înfăptuirea unității și independenței naționale devenise o necesitate imperioasă a dezvoltării istorice.

Realitatea istorică arată că revoluțiile din Țările Române au constituit parte integrantă a marelui val revoluționar care a cuprins în 1848 Europa, dar nu a fost consecință a celorlalte revoluții din Europa ci izbucniri ale unor imperative istorice ale dezvoltării Țărilor Române, determinate de cauze interne „adînc înrădăcinate în cele optsprezece veacuri de trude și suferințe ale poporului" — așa cum a spus Nicolae Bălcescu.

Revoluțiile din cele trei Țări Române au înlăturat cu putere imperativul schimbării regimului feudal existent, al instaurării unui regim burghezo-democratic capabil să rezolve gravele probleme economice, sociale și politice existente și să deschidă calea progresului general al societății, al vieții economice, politice și culturale. Ele au dovedit și năzuința fierbinte a maselor largi de unificare în prima etapă a Moldovei și Țării Românești, iar în cea de-a doua înfăptuire a statului național unitar al tuturor românilor. De asemenea, revoluțiile din țările românești au ridicat pe primul plan al activității publice, politice și culturale cîteva personalități care vor îndeplini un rol important în făurirea României moderne și în dezvoltarea sa pe toate planurile.

După înfrîngerea revoluțiilor din 1848 în toate cele trei Țări Române a fost reinstaurat regimul feudal împotriva căruia luptaseră revoluționarii, au fost luate măsuri aspre, de teroare, pentru a readuce poporul la deplină supunere, iar conducătorii luptei revoluționare au avut de îndurat urmărirea polițienească, măsuri arbitrare sau exilul.

Românii din Transilvania au suferit grave decepții chiar și înainte de înfrîngerea revoluției din 1848, atunci cînd în noua constituție din 7 martie 1849, „octroiată" de împăratul Austriei nu a fost inclusă niciuna din revendicările fundamentale cuprinse în hotărîrea de pe Cîmpia Libertății, după cum sîrbii, croații și slovacii care își jertfiseră și ei singele apărîndu-și ființa națională de tendința de deznaționalizare promovată de guvernul ungar, care nu le recunoștea nici măcar existența. Dar tocmai călcarea cinică de către Curtea habsburgică a promisiunilor făcute atunci cînd tronul habsburgic se clătina, a constituit pentru națiunile subjugate din Imperiul austriac o cotitură istorică de mare importanță. Căci s-a întărit în aceste națiuni conștiința că în lupta pentru ameliorarea situației lor și pentru realizarea năzuințelor lor naționale nu se pot bizui

Francisc Păcurariu

Continuare în pag. a 2-a

1848—1988
TEMELII LA DESTINUL PATRIEI
(în pagina a 2-a)

Fiii Maramureșului

Cîntecul

Prietenul Iftene Pop, autorul impresionantului tratat Vecinătate și bună vecinătate în dreptul internațional, *maramureșean de bază, m-a invitat stăruitor să particip la întîlnirea pe care și-o dădeau fiii Maramureșului din București, duminică 5 iunie, la Muzeul Satului, fie și numai pentru a-l asculta cum cîntă pe Grigore Leșe din Tîrgul Lăpuș... Și l-am ascultat de dimineață și pînă noaptea tîrziu intonîndu-și cu o voce puternică, neschimbată, cu un timbru viril adînc seducător, fără nici o umbră de stridență sau de crispare, cîntecele sale, căci de acum sînt numai ale sale (așa cum cîntecele Mariei Tănase nu mai pot fi-n veci decît ale Mariei Tănase), de o frumusețe fulgurantă, cathartică, întrucît arhaicitatea rostirii magice, ermetice se voalează într-un inefabil dor de „a dulce spure", făcîndu-te să simți tresărirea spontan-genezică a limbii, căci „e ceva de ființă vie într-o limbă, de ființă care-și încearcă în fel și chip sorții de bună așezare în lume", cum spune filosoful...*

Pînă la Grigore Leșe mă consideram un adrofob, căci îmi plăceau în mod absolut doar două „voci" ale cîntecului românesc, Maria Tănase și Sofia Vicoveanca, nume ilustre în compania cărora nu ezit să-l așez pe Grigore Leșe, morosanul născut în satul Stolceni din Țara Lăpușului, școlit la Liceul de muzică din Baia Mare, încununat cu nenumărate premii ca dirijor și interpret vocal (e destul să precizez că a obținut locul întîi la toate edițiile Festivalului național „Cîntarea României"), artistul deplin, ajuns în miezul virstei (34 de ani), a cărui artă incomparabilă trebuie să se bucure de o adevărată recunoaștere națională și universală...

Persoane mai sceptice care nu l-au auzit și nu l-au văzut niciodată pe Grigore Leșe ar putea să ne spună că nu stă cîntecul românesc într-un singur ins („Frunză verde și-un bănuț, / Nu stă lumea-ntr-un drăguț !"), noi cei care l-am ascultat cutremurați și ne-am lăsat vrăjiți de profunda moralitate pe care o emana prezența făpturii sale printre noi, putem răspunde cu seninătate :„Ba stă, zău, dacă-i mîndruț !", adică înțelept, căci a mai stat întreaga lume românească în cite un drăguț și și-a făcut încercarea prin el în poezie, în pictură, în sculptură, în cîntec...

Cezar Ivănescu

M. EMINESCU: «ETERNA PACE»

Viața noastră e viața spumei
Și totuși, de-ar seca din fundu-i marea,
O altă mare-ar face lacrimile lumei.

★

Precum uitarea-i a durerii moarte
Astfel și moartea e uitarea vieții
Spre-a răsări din nou la altă soarte.

Da, e-o dorință mare, fără nume,
Pe care-n tot adîncul o cuprinde
Bătrînul haos, născător de lume.

Atîtea lumi care rotesc în haos
Cu zborul lor măsurător de vreme,
În veci pe cale, neaflînd repaos.

Astfel tot trec, ca și un roi ce trece,
Și-n a lor fugă fierb și se-nfierbîntă,
Plutind în veci prin universul rece.

Astfel e timpul, care lung străbate
Prin mii de veacuri, stăpînind în silă,
Născînd și ucizînd în lume toate.

Astfel e spațiul fără fund și fine,
Iar din încrucișarea-amîndurora,
Născînd mișcare, s-au născut lumine.

Căci timpu-i tatăl, iar genunea-i muma,
Iar fiul e mișcarea, e amorul,
E foc aprins ce arde pîn-acuma.

Astfel rotind se-nvîrt în jur de soare,
Pe cînd ei înșiși cu-ele împreună
O altă clină-n veci o să coboare.

Din trei mișcări mișcarea lor se-adună,
Cu toți în jos, toți împrejur de sine,
Toți împrejurul altor fac cunună.

Și-astfel din noapte s-a-nchegat lumine,
Căci prin mișcare s-au aprins cu toate,
Prin neodihnă ceru-ntreg se ține.

Și cine știi cînd ceasul lor va bate
Și cele trei inele s-or desface
Din a mișcării sfîntă trinitate.

Și peste tot s-o-ntinde-eterna pace.

Un poem reconstituit

● Lucru remarcabil, și care are pricini adînci, pînă și acum, cînd se împlinesc 99 de ani de la moartea lui Eminescu, tot mai găsim în manuscrisele lui versuri care n-au fost niciodată nici descifrate, nici publicate. Dar e ceva mai mult decît atît. Există o categorie de texte care se află cuprinse în singura ediție critică a poeziilor, cea a lui Perpessicius, dar e ca și cînd nici n-ar fi. Pentru că, descifrate ca text, au fost publicate doar ca exerciții răzlețe, niciunde afiliabile, ca încercări risipite, pierdute, ale condeiului poetic, nu ca întreguri coerente și viabile, ca poezii vrednice de a intra, fie și atît de tîrziu, în conștiința deplină a culturii noastre. Cu rangul pe care îl merită. Și, printre acestea, capodopere, ca Mohamed biruitorul (vezi „Manuscriptum", 2/1987) și ea aceasta pe care o înfățișăm astăzi, Eterna pace. Ce să se fi întîmplat ? Cauza poate fi dezinteresul. Înainte de a cizela cîte o poezie anume, aleasă din ce Eminescu așternuse pe hîrtie pînă atunci, poetul scria năvalnic, îmbelșugat, sub urgența chemării poetice și fără a zăbovi asupra organizării și constituirii. Apoi, risipitor, uita, trecea mai departe, sub îndemnul altor imperative și chiar fără să-și dea seama ce lăsa în urmă. Și sînt adesea, semănate în neorînduială printre alte răsaduri, înfăptuiri cărora doar puțină grijă le lipsea ca să se adune și să se încheie în poeme fără cusur. Avem deci dreptul și, imperioasa, datoria, altfel pierderea ar fi prea mare, să deslușim noi structurile latente, să asamblăm și să organizăm. Nu e o procedare arbitrară, ci un act perfect legitim de restituire.

Astfel, în caietul 2 270, pe opt pagini dintre filele 65 și 83, se află un număr de terține, publicate de Perpessicius ca versiuni colaterale și deduse din Mușat și ursitorile (OPERE, V, p. 545—559). Totuși, în afară de faptul că este vorba tot de terține, între acestea și poezia dată de editor drept matcă nu este absolut nici o legătură. Și nici între ele legătura nu apare la prima vedere, și pentru că dezordinea și dispersia redactărilor sînt extreme (iar și, mai ales, pentru că se interferează două straturi de inspirație incongruente. Apoi vine clipa cînd, citind, așa cum cere suita ideii poetice, nu la șir (nici nu prea se vădește vreun șir), ci în secvența 68, 80, 83 și 65, îți apare în față, vibrant de frumusețe, un mare poem. L-am intitulat, după ultimele lui cuvinte, Eterna pace. Un cîntec foarte pur și foarte dens despre puterile și focurile și veșnicele treceri și întoarceri din care e făcută lumea. Poezia începe cu o strofă care funcționează ca un preambul și care pare puțin străină de ceea ce urmează. Dar nu este. Ceea ce urmează este dominat de ideea de ciclicitate cosmică, dar în această primă strofă tot de un ciclu este vorba, acela al durerii omenești, al unor ființe care par doar volburi de spumă sub cer, dar a căror pătimire, adîncă, și cuprinzătoare, poate să umple veșnic valea mării cu nesecate și veșnice lacrimi. Singura deosebire este că, în limitele condiției noastre, durerea care sîntem nu are soroc, iar pacea nu ne vine dinlăuntru firii noastre, ci din abolirea lumii întregi. Celelalte strofe, care amintesc de Dante și de Paradisul lui cum nimic nu amintește în toată poezia limbii noastre, sînt despre tot ce se petrece în univers între nașterea din haos și anihilarea finală. O cosmogonie cum aita asemănătoare Eminescu n-a mai scris, de care nu știam. O mișcare atotcuprinzătoare de astrale, geometrice lumini, înfierbîntîndu-se de propriul lor foc originar, odinioară zămislite din cosmica iubire dintre timp și spațiul-genune, spațiul-noian. Rotîndu-se, eon după eon, în frigul vechi al lumii, după legea unei întreite evoluții orbitale care le cuprinde și pe care o cuprind. Și care este destinată să decline și să se desfacă, la capătul vremii, în neființa veșniciei din ultimul vers.

Petru Creția

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

1848 TEMELII LA DESTINUL PATRIEI 1988

„Paşoptiştii" – sculptură de Justin Năstase

Nestinsă, veşnică făclie

Suind din glii şi din străbune steme,
Lumina paşoptistă – 'naltă, vie,
Iradiază către noi, prin vreme,
Ca o nestinsă, veşnică făclie.

Dreptate, libertate şi frăţie !
Sună deviza-i vechi, statornic vis
Trezind mulţimea – freamăt de tărie
Sub zarea tării ca un fald deschis.

Dreptate, libertate şi frăţie !
Scria pe steagul mîndru, tricolor,
Chemare, ţel şi-ndemn de bărbăţie,
De-ncredere-n rivnitul viitor.

Peste aprinsul bucium de revoltă,
Pe „cîmpurile libertăţii", vaste,
Au străiucit ca stelele pe boltă
Speranţele şi dorurile noastre.

„..Şi iată : răzbătînd prin vremi de pară,
Păşind semeţ, triumfător prin ani,
Stăpîn e azi pe tot ce-l inconjoară
În ţara sa, Poporul suveran...

Ion Segărceanu

Conştiinţa unităţii naţionale

Urmare din pag. 1

nici pe Curtea de la Viena şi nici pe nobilimea „liberală" ungară, ele trebuind să se sprijine exclusiv pe propriile lor puteri şi pe ajutorul fraţilor lor, ale căror state naţionale (Principatele Unite şi Serbia) aveau să înregistreze foarte curînd o importantă consolidare politică, economică şi militară, ca şi pe colaborarea cît mai strînsă dintre naţiunile subjugate, pentru sfărîmarea jugului comun.

Înfringerea revoluţiilor din 1848 nu a putut să frîneze mersul ascendent al poporului român spre împlinirea năzuinţelor sale naţionale, concretizată în unirea Ţării Româneşti şi Moldovei şi făurirea României moderne, în dobîndirea independenţei naţionale prin forţa armelor şi vitejia soldaţilor, în dezvoltarea ţării pe toate planurile pentru a crea condiţiile realizării statului naţional unitar al tuturor românilor. În acelaşi timp, aristocraţia din jurul Curţii habsburgice şi marea nobilime ungară au optat pentru unirea lor împotriva naţiunilor subjugate. Această opţiune, care mergea împotriva cursului firesc al evoluţiei istorice, a însemnat pentru naţiunile subjugate de Imperiul austro-ungar născut din compromisul amintit, cinci decenii de dezlănţuire fără frîu a tendinţelor de deznaţionalizare şi de discriminare. Drumul ales de aristocraţia austriacă şi de cea ungurească a deschis orizontul unei lupte implacabile care avea să ducă inevitabil la destrămarea Imperiului austro-ungar, la făurirea, pe ruinele sale, a unor state naţionale pline de forţă creatoare şi de vitalitate.

„1848 LA ROMÂNI"

Aceasta este titlul uneia dintre cele mai complete lucrări din istoriografia naţională şi universală, dedicată **Revoluţiei de la 1848 din ţările române — Muntenia, Transilvania şi Moldova.** Ea reprezintă de fapt în cultura românească unul dintre cele mai autentice monumente pe care Cornelia Bodea — om de ştiinţă cu o documentare şi de o acribie neîntrecute, în literatura de specialitate, decît de David Prodan — **l-a ridicat în cinstea luptei românilor pentru libertate socială, libertate naţională, unitate naţional-statală. Măreţia** sa ca fapt de cultură, **strălucirea** arhitecturală politico-ideologică, **importanţa** ideatic-spirituală, **rolul dinamizator** în construirea conştiinţei naţionale a maselor **izvorăsc din masa documentelor epocii,** pe care autoarea le-a adunat cu sagacitatea unei albine şi le-a folosit cu o rar întîlnită competenţă profesională : „programe şi proclamaţii, memorii şi cereri, acte guvernamentale şi rapoarte diplomatice, corespondenţă oficială şi particulară, discursuri cu răsunet istoric, consemnări de atitudini în articole de presă, în broşuri sau pamflete, note şi însemnări scrise sub impactul momentelor trăite etc.".

De la **înălţimea** acestor documente, **a** activităţilor maselor, oglindite în ele, a exemplului de dăruire şi modestia revoluţionarilor **prepaşoptişti, paşoptişti şi post-paşoptişti** este cercetat, analizat şi înfăţişat, în toată amploarea sa, **momentul 1848** în istoria românilor. Prin ele a evidenţiat, ca nimeni altul, **trăsăturile definitorii** ale revoluţiei : „caracterul său unitar, pregătirea ei comună de o parte şi de alta a Carpaţilor, legăturile manifeste sau deliberat tăinuite dintre o acţiune şi alta, de la o «ţară» la alta".

Construcţia însăşi a revoluţiei, firescul ei, împlinirea sa sînt şi rămîn unice. Iar autoarea **descifrează, evidenţiază** şi pune în valoare, cu deplin temei, întregul său edificiu. Cornelia Bodea porneşte de la **fenomenele** şi **activităţile** de masă, de la **momentele** cheie care au **premers declanşarea** revoluţiei, care au **însoţit,** amplificîndu-se, **desfăşurarea** ei, şi care **i-au dus,** în viitor, **acţiunea** — în pofida tuturor vicisitudinilor şi a opreliştilor imperiilor — **pînă la marele act al Unirii de la 1918** şi realizarea statului naţional unitar al **tuturor** românilor, visul revoluţionarilor în frunte cu Nicolae Bălcescu.

1848 LA ROMÂNI este generat — după cum se vede din cronologia documentelor şi a acţiunilor sociale şi politice, din ideile şi problematica care au călăuzit lupta maselor — de **Răscoala lui Horea** 1784—1785, de **Supplex Libellus Valachorum**, 1791, de **Revoluţia lui Tudor Vladimirescu**, 1821, de **Mişcarea pentru un stat naţional unitar şi independent,** 1837—1841. Intitulate de autoare foarte sugestiv **PRECURSORI,** aceste mari evenimente istorice reprezintă **de jure şi de facto matricea** socială şi naţională, **gîndirea** şi **fapta** celor care au pregătit, **mai deaproape,** revoluţia de la 1848 în ţările române.

Studiul documentelor ne arată **starea de incandescenţă politică** în care se aflau masele din Transilvania, Muntenia, Moldova, Banat şi Bucovina la sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea, **hotărirea** lor de a înlătura **cu lancea** nedreptatea socială **din lăuntrul** ţării, **curajul de a înfrunta** imperiile în lupta pentru neatîrnare, păstrarea şi dezvoltarea fiinţei naţionale. Ideile forţă, şi sociale, şi politice, şi naţionale ale precursorilor sînt preluate, consolidate şi duse mai departe, în teorie şi practică, de la înălţimea cerinţelor momentului, de revoluţionarii paşoptişti. Şi gîndurile, şi iniţiativele, şi faptele, şi activităţile lor social-politice şi naţional-culturale consolidează ceea ce cuceriseră înaintaşii. Revoluţia din iunie — menţiona Bălcescu, în martie 1850, într-o scrisoare către C. Golescu-Albu, sublinîind de fapt importanţa momentelor precedente — „provine, mai ales, direct din revoluţia de la 1821". Pentru el, şi Mihai Viteazul, şi Horea, şi Tudor Vladimirescu, cei care întruchipaseră în modul cel mai demn idealul de libertate naţională şi socială, de unitate a românilor şi independenţă statală, şi care au avut „norocirea de a-şi da viaţa pentru credinţa" lor, reprezentau „izbînditorii" ale căror fapte revoluţia de la 1848 trebuia să le ducă, şi le-a dus, evident, mai departe.

Ideea este cuprinsă, aşa cum atestă documentele din partea a II-a a lucrării, intitulată **REVOLUŢIA,** în **întregul program al paşoptiştilor.** Aici se concentrează, de fapt, construcţia întregii lucrări **1848 LA ROMÂNI.** Revoluţia este înfăţişată, şi **prin documente,** şi **prin activităţi** în toată **amploarea sa,** în **unitatea** sa indestructibilă şi **naţională,** şi **politică,** şi **socială,** în **pluralitatea** aspectelor sale concrete, de viaţă social-economică, politică, militară, intelectual-culturală.

Cele 247 de documente, din totalul de 356, cît conţine cartea, sînt consacrate **cuprinderii** revoluţiei şi **scoaterii** în lumină a importanţei sale istorice pentru „mersul românilor". Ele relevă **acte politice** de mare valoare socială şi naţională, nu numai pentru români, ci pentru toate naţiunile aflate sub stăpînirea imperiilor, **idei şi programe** menite să dezvolte **conştiinţa socială revoluţionară şi naţională** a maselor asuprite şi exploatate, **rolul** pe care l-a avut în **declanşarea** şi **înfăptuirea** revoluţiei „intelectualitatea înainte-mergătoare", intelectualitatea ale cărei interese politice, sociale şi naţionale s-au confundat cu interesele poporului.

Cu o mare putere de pătrundere a fenomenului extrem de complex care l-a reprezentat **Revoluţia de la 1848,** Cornelia Bodea scoate în relief, prin documente, acele evenimente şi acţiuni care evidenţiază, fără putinţă de tăgadă, **simultaneitatea** activităţilor revoluţionare din Muntenia, Transilvania, Moldova, Banat, Bucovina : **identitatea** programelor politice de la Iaşi, Blaj, Islaz ; **contextul** european în care a fost declanşată şi s-a desfăşurat revoluţia : **conexiunea** cauzală a gîndirii tuturor revoluţionarilor ; **legăturile** dintre evenimentele care au avut loc, pe tot parcursul revoluţiei, în ţările române.

Poposirea atentă, revenirea asupra documentelor, ne relevă, de fiecare dată, noi faţete ale gîndirii şi acţiunii revoluţionarilor paşoptişti, ale demersului lor asupra fenomenelor istorice, noi valenţe ale ideilor lor politice. Ne arată înălţimea pînă la care s-au ridicat în avangarda europeană a luptei pentru eliberare socială şi naţională, pentru promovarea principiului naţionalităţilor şi constituirea statelor centralizate, pe temeiurile etniei, limbii, obiceiurilor şi tradiţiilor, al teritoriului comun.

Istoria a confirmat şi a legitimat programul politic, social şi naţional al paşoptiştilor. Şi 1859, şi 1877—1878, şi 1918 intră ca momente definitorii în firescul, în naturalul în care s-a împlinit, în timp, Revoluţia de la 1848.

Acesta este de fapt şi scopul celei de a III-a părţi a cărţii Corneliei Bodea, intitulată **EPILOGURI-PERSPECTIVE.** Documentele se opresc, cronologic, desigur, la 1851—1853, ideile cuprinse în ele însă deschid perspectiva revoluţiei pentru generaţiile viitoare. Ele pun în evidenţă necesitatea transformării progresive a societăţii, a unirii tuturor românilor într-un singur stat, a luptei pentru independenţă, a dezvoltării intelectuale şi morale a poporului etc., etc.

Prin **1848 LA ROMÂNI,** Cornelia Bodea realizează mai mult decît „o istorie în date şi mărturii". Dînsa ne oferă de fapt, prin documente, **adevărata istorie, adevăratul tratat de istorie** al Revoluţiei de la 1848 din Muntenia, Transilvania, Moldova, Banat şi Bucovina.

Documentele îi oferă prilejul de a înfăţişa **stările** de lucruri reale, politice, sociale, naţionale, **lupta** maselor populare pentru înfăptuirea revoluţiei, cît şi **contribuţia,** (şi de ce nu ierarhizarea) revoluţionarilor, a tuturor celor care **au fost în fruntea** revoluţiei cu **ideea** şi **programul-politic,** cu **acţiunea practică socială,** dar şi cu **poezia, cu literatura, cu arta în general.** „Deşteptarea României" a lui Vasile Alecsandri, „Deşteaptă-te române", a lui Andrei Mureşanu, „Marşul lui Iancu" ş.a. exprimă înălţătoare programe politice, programe naţionale, opere de o acută spiritualitate şi artisticitate, crezuri în fiinţa şi trăirea neamului.

Rîndurile de încheiere a **Cuvîntului înainte** ne arată că „această permanenţă şi multiformă împărtăşire de gînduri, de planuri şi aspiraţii de la un capăt la altul al românimii este **dominanta** (subl. ns. M.M.) care se desprinde constant din cugetul şi faptele desfăşurate de-a lungul deceniilor de la Horea la Unirea cea mare". Revoluţia cuprinde, şi acum, la aniversarea a 140 de ani de la 1848, cu aceeaşi forţă, chiar mai mare, după cum ne arată cartea Corneliei Bodea, şi **mintea** şi **sufletul** şi **fapta** românilor de pretutindeni.

Mircea Mâciu

Revoluţie şi organicitate

Imaginea „momentului paşoptist" configurată, prin creaţie, în clipe literare recente este, în orice caz, mai bogată decît s-ar fi putut prevedea şi, oricît de condiţionată de circumstanţe care nu aparţin literaturii, îndeajuns de senină. Totuşi, o capodoperă este cu neputinţă de găsit între aceste contribuţii în sine meritorii şi aflate în raporturi proporţionale cu înzestrarea autorilor, unii dintre ei având, cum se zice, „operă" şi aducînd îndeobşte lumini noi, nu însă şi de tot clarificatoare. Astfel de adaosuri la o temă sînt însă esenţiale din punctul de vedere al sociologiei literaturii şi, la drept vorbind, prepară conştiinţa estetică pentru izbînzi posibile, mai evidenţiate axiologic decît acestea toate, precedente.

Fiind un „moment" de indiscutabilă rezonanţă şi facilitînd, prin depărtarea în timp, perspective consolidate, revoluţia de la 1848 se putea organiza, în viziunea literaturii, în citeva direcţii, schiţate de-altminteri în epoci anterioare însă fără a se stărui în direcţiile apte a se dezvolta major. Întîia dintre acestea ar fi putut să înfăţişeze un proces care nu începe la 1848 şi, desigur, nu se încheie atunci, accentuînd **un ciclu al revoluţiilor naţionale la români** deschis de Horea (la 1784) şi „clasicizat", într-un anumit sens, de Tudor Vladimirescu (la 1821). Legăturile, nu doar posibile ci şi necesare, se impun şi a vedea, astfel, un proces cu organicitate, definind mişcări populare şi concentrări de conştiinţă, e în totul recomandabil. Memorialistica dedicată „paşoptului" (însă, de asemenea şi epocii lui Tudor) contribuie la alcătuirea acestui „corpus" documentar, util din toate punctele de vedere unui scriitor cu îndemnări către reconstituirea istorică. Apoi, şi desprinzînd de aici detalii dintr-o frescă, desfăşurările propriu-zise ale revoluţiei, ipoteza lor estetică. În fine, „portretistica", aflată sub incidenţa noţiunii de destin, biografia neromanţată, romanul posibil al unei istorii ilustrate şi de personalităţi.

Acestea sînt scheme posibile, ipoteze, virtualităţi, participarea esteticului trebuind să organizeze materia în serii specifice şi să extragă de aici **permanenţele, originarul, caracterologicul** şi **tipologiile,** tot ceea ce, în ultima analiză, derivă dintr-o **organicitate cu valoare de postulat.** „Epigonii" lui Eminescu ar fi putut să sublinieze o idee asupra **paşoptului organicist,** indicînd o tipologie cu valoare în absolut ; „Avram Iancu", văzut de Lucian Blaga, ar fi putut să comunice în moduri expresioniste procese cu valori de permanent, ireductibilul unei colectivităţi. Astfel de modele posibile, totuşi nesistematice, nu ajung să activeze conştiinţa literară decît tîrziu, întîile contribuţii contemporane cu noi fiind, pe această temă, condiţionate propagandistic şi ocazionate de un calendar nu doar sentimental. Acestea sînt documentele nu doar sociologice şi oricît ar porni din necesităţile clipei (năzuind a crea, pentru revoluţie, la centenarul din 1948, o tradiţie de legitimitate) nu puţine se înalţă de la „ocazional". De altminteri, evoluţiile ulterioare ajung să corecteze în detalii o viziune în sine posibilă şi să adauge doar altfel de finalităţi estetice decît cele care stăruiau în documentaristic şi ilustrativ, totuşi, valabile prin aceea că realizează un climat ideologiceşte pozitiv. Astfel încît, atunci cînd se pot produce recapitulări, imaginea literară a revoluţiei române de la 1848 se arată a fi, în planuri medii, bine reprezentată.

Înainte de toate, dar, avem de-a face cu o literatură de consolidare, întreţinînd un interes public cu orizont divers. Acesta este stratul propagandistic şi determinat istoriceşte, exemplificat deopotrivă de încercări precum „Bălcescu revoluţionar" de Dumitru Almaş (1959—1962), „Tunarul lui Avram Iancu" de Şerban Nedelcu (1968), „Întîmplări cu Bălcescu" de Ion Pas (1962) ; aci trebuie examinată încercarea de rapsodie a lui Eugen Jebeleanu dedicată lui „Bălcescu" (1952). Însă, acestea nu fac o literatură deşi sînt stimulente sociologice, rămînînd doar a crea un fel de receptivitate sporită faţă de temă şi o înţelegere mai adîncă atunci cînd altfel de contribuţii se produc. La drept vorbind, ele nu întîrzie şi cîte ceva se poate deduce la examinarea unor romane precum „Ajun de revoluţie — 1848" (1954) de Cezar Petrescu (o întîie producţiune dintr-o frescă, lăsată neterminată, despre „Neamul Vardarilor"), „Romanul Caterinei Varga" (1960) de Vlaicu Bârna şi „Marele Sigiliu" de Viorel Stîrbu, exemplificînd, acestea, vîrste epice diferite şi diferenţieri succesive de metodă care trebuie reţinute. Alături de ele, nuvelistica, prea puţin preţuită la o dreaptă valoare, a lui G. Călinescu, din „Iubita lui Bălcescu" şi „Catină damnatul" (1949). Însă **efigia paşoptistă** rămîne, sub raport romanesc, „Un om între oameni", o încercare de frescă situată „în fluxul cel mare al concretului", de Camil Petrescu, deopotrivă reconstituire, eseu politic şi portret moral, o ipoteză de caracterologie unde Bălcescu păstrează ceva esenţial din Gelu Ruscanu şi Ştef Gheorghidiu, ceea ce înseamnă că „ocazia" nu ucide organicitatea operei.

Pandantul în dramaturgie (şi cu aceleaşi principii de continuitate) pentru „Un om între oameni" este o încercare de dramă, politică şi istorică, aparţinînd tot lui Camil Petrescu, dedicată şi aceasta lui Bălcescu, personaj socotit a fi, fără să se greşească, drept emblematic. Acesta e **„caracterul"** obsesiv al dramaturgiei româneşti pe temă paşoptistă şi nu-i fără explicaţie configurarea unui mit literar exemplificat deopotrivă de Paul Cornel Chitic („Europa, acord, viu sau mort") şi de Dumitru Corbea (în „Bălcestii"), unde, totuşi, proporţiile estetice diferă. Alături de el, „Iancu" — ilustrat de Pavel Bellu (într-un poem dramatic în gust blagian, mitic, şi ilustrînd un clasicism al originilor, în 1972 şi de Paul Everac, „Iancu la Hălmagiu" (1966). „Bălcescu" şi „Avram Iancu" — iată două mituri dramaturgice şi, la drept vorbind, literare, fundamentale în a defini **o imagine a ciclului revoluţiilor la români,** un ciclu istoric încă prezent pînă azi, în măsuri moderne.

Continuitatea acestui proces se evidenţiază, de altminteri, într-o literatură cu obiect istoric unde „paşoptul" îşi prelungeşte eroii pînă tîrziu. Apariţia lui Kogălniceanu în „Zăpezile de-acum un veac" de Paul Anghel, în clipa astrală a independenţei, confirmă imaginea acestei istorii evoluînd către recucerirea organicităţii.

Artur Silvestri

PAGINI DIN «SECOLUL REVOLUŢIILOR»

● Puţine sînt debuturile în roman ce impun prin construcţie dicisivă şi viziune originală, prin stil aproape sigur şi de inedite disponibilităţi epice. O confirmare întru totul memorabilă ne-o oferă Ilie Sălceanu cu **Umbra slugerului Theodor** (ed. Dacia 1987).

Dincolo de canavaua istorică, de topografia şi faptul lingvistic lesne verificabile, Ilie Sălceanu înţelege că rolul esenţial al ficţiunii nu e numai acela de a sluji o documentare riguroasă... Lipsindu-i, aşadar, acea rigoare obiectivistă a compoziţiei, prozatorul încearcă formula romanului istoric în registru confesiv-episodic („roman a tiroirs"), reuşind a convinge şi emoţiona. Acţiunea este plasată pe la începutul sec. al XIX-lea, cînd asupra Olteniei se întetea atît presiunile otomane (prin jugul fanariot) cît şi expansionismul austriac. Şi cînd din Mica Valahie de subcarpaţi se va ridica la luptă, împotriva oprimării sociale şi naţionale, slugerul Theodor Vladimirescu, vătaful de plai al Cloşanilor, în fruntea armatei sale de panduri...

Descendent din neamul unor negustori din Ruşava şi Dubova care, prin putere şi influenţă, ajung pe rînd paşi şi guvernatori (muhavizi) ai ostrovului, tînărul Rifat — refuzînd a fi îmbrohorul dibaci pe care ar fi contat actualul Abdurrahim-paşa — încearcă să afle enigma mazilirii şi condiţiile misterioase în care a dispărut tatăl său, Regep-paşa, acest valah ajuns în fruntea adaliilor din Ada Kebir şi în sîngele căruia se trezeşte un sentiment viu de înţelegere şi solidaritate faţă de năpăstuiţii din Mica Valahie submontană. Dacă unghiul său, Ismail aga, se arată mai prudent şi laconic în informaţii, pandurul Constantin va fi acela care, în lungi povestiri episodice, îi va lămuri acestuia adevărata fire a tatălui său, îndeosebi marea sa „prietenie" cu cel care, îmbrăcînd „cămaşa morţii", era hotărît să aducă „o lege nouă valahilor", „să dea o nouă rînduială ţării". (p. 172).

Sîntem la începutul sec. al XIX-lea, cînd ostrovul Ada Kaleh, aflat sub obladuirea Înaltei Porţi, se confruntă atît cu interesele expansioniste austriece, care înfiinţează în zonă regimente de graniţă, dar şi cu venalitatea fanariotă, care, la nord de Dunăre, se dovedea tot mai scăpată de sub control otoman. Originar dintr-un sat de pe Valea Almăjului, Regep ajunge muhaviz al ostrovului, înlăturîndu-l pe tatăl său de suflet Chiosa-paşa în ideea unui pacifism de echilibru în regiune. Oferind semilunei iluzia de îmbrohor desăvîrşit, Regep-paşa ştie să trateze şi cu Ruşava austriacă, dar şi cu „rebeliştii" sîrbi ai lui Caragheorghe. Însă legătura definitivă şi plină de consecinţe, reînviînd un puternic fond etnic, va fi cea stabilită cu vahalii din „Karaiflac", în special cu slugerul Theodor, prilej pentru pandurul Constandin de a-i face cunoscute lui Rifat-fiul legăturile tatălui său cu vătaful de Cloşani, sprijinul material şi moral oferit acestuia, oaspete obişnuit şi public al ostrovului. Prevenit odată de Costandin că va avea „de plătit pentru prietenia cu Theodor", Regep-paşa îi răspunde acestuia cu mîndrie şi demnitate : „Am făcut ceea ce trebuia să facă un valah !" Se înţelege că, pe cînd Mica Valahie era răscolită de „răzmerita" slugerului Theodor şi cînd alţi trei fraţi iefuiau în „Karaiflakul" aflat în grija paşalîcului, Regep-paşa nu putea fi iertat. Muhavizul Ada Kalehului va fi proscris drept „rebelist", acuzat de înaltă trădare şi ridicat, sfîrşind nu se ştie unde.

Întreaga evocare, atît prin exotismul ei cît mai ales prin intensul ei colorit de epocă, pune în vibraţie un puternic fond baladesc, de mythos poporan şi de specificitate regională („o legendă a luptătorului, a celui mai mare valah şi pandur", p. 218), menit a despovăra conştiinţa celui ce numai vinovat nu putea să fie făcut pentru „răpirea şi turcirea sa" (p. 247).

Modern în compoziţie, document în materie, precis în culoarea locală şi în specificul exotic al locului, romanul dă expresie unui stil dens (de o stufozitate prozoasă ne alocuri), dar şi unei „ţesături" narative insistente, ostentative chiar, trenante uneori, cam lipsită de dinamism, de rarefiere. De asteptare al literaturii şi afirmă între prozatorii tineri, opţiuni (nu doar literare ci şi morale) de poet.

Z. Cârlugea

*) **Ilie Sălceanu : „Umbra slugerului Theodor", Editura „Dacia", 1988.**

UN ROMAN DIN VREMEA MARII UNIRI

TRAIAN OLTEANU

MUNTELE ŞI PIATRA

Ed. Albatros

Muntele şi piatra este un roman inspirat din primul război mondial, deopotrivă un roman despre eroismul popular şi despre ideea de Unire, ideal care a fortificat energiile şi a unit conştiinţele, făcînd să se realizeze ceea ce pentru moment părea imposibil*). Cartea „se dedică Vrincenilor" şi folosind documentul şi, evident, ficţiunea prezintă nu evenimente de pe front ci acţiuni care au loc în spatele frontului. Ele se întind din august 1916 pînă în august 1917 cînd „la Mărăşeşti se vorbea despre victorie". Sînt acţiuni ale ţăranilor vrînceni, tari şi neclintiţi la fel ca muntele şi piatra în preajma cărora au crescut şi au trăit. Romanul lui Traian Olteanu este scris cu nerv, jurnalistic, fiecare pagină trebuie să comunice şi chiar să explice. Fraza este limpede, motivaţia aducînd argumente istorice extrase din acte şi documente. Uneori, notaţia este precipitată, prea grăbită, rămînînd la acest nivel al simplei relatări, care nu urcă pagina spre valoare literară.

Muntele şi piatra prezintă vremelnica ocupaţie germană în Vrancea, evacuarea populaţiei din satele din zona frontului, şi, mai ales, rezistenţa populaţiei şi permanenta legătură cu armata română pînă la răsunătoarea victorie a Mărăşeştilor. Obligat să plece din sat, odată cu întreaga populaţie din Burca, Vasile Chilian reface moara de la Balta Colaculuí şi se stabileşte aici. Locul acesta devine, cu timpul, simbol al statorniciei, al încrederii în victorie prin forţele unite ale celor despărţiţi de o linie a frontului sau de vremelnice hotare. Sub idealul puternic al Unirii şi al iubirii de ţară renasc energii, oamenii îşi regăsesc rosturi, chiar în condiţiile vitrege ale războiului, şi-şi ordonează acţiunile prin acest specific. Se organizează încet, dar perseverent şi sigur, „grupul Chilian" cel care va mijloci trecerea ofiţerilor sau soldaţilor, pe tăinuite cărări de munte, în liniile românilor. Aceasta este, în principal acţiunea romanului, de a surprinde rezistenţa românilor în spatele frontului. Sacrificiul lor este la fel de mare şi eroic ca şi al celor care au luptat în linia frontului. Se transmiteau veşti „prin codul ascuns al crengilor aţîrnate într-o anume ordine şi în zile fixe în curtea morii" ori prin aşezarea ţergilor într-un semn doar de el ştiut". Reprimările sîngeroase nu pot opri rezistenţa românilor în spatele frontului. Romanul transmite un puternic sentiment al solidarităţii, al dragostei de patrie. Ei simt că şi aici este „ţara" care trebuie apărată. Radu Ene din Andreiaşu de Sus trece linia frontului şi duce veşti armatei române, iar mama lui este spînzurată în faţa întregului sat. O întîmplare neprevăzută deconspiră activitatea celor din „grupul Chilian". Sînt arestaţi şi condamnaţi la moarte, „pentru spionaj". Vasile Chilian, Vasile Gălăţeanu, Dumitrache Pantazică, Toma Ion Cotea, Ştefanache Secălus, iar alţi membri ai familiei la mulţi ani de închisoare. Romanul reproduce documente oficiale, semn al autenticităţii faptelor.

Muntele şi piatra nu este ceea ce îndeobşte se numeşte un roman de război. Autorul a vrut aici să evidenţieze acţiunea eroică şi spiritul de sacrificiu al omului anonim, devenit erou în istorie, nu din vanitate ori trufie, ci din modestia gestului izvorît din altitudinea dragostei de ţară. Aceşti oameni vor înfrunta condamnarea la moarte cu seninătatea omului care şi-a îndeplinit datoria faţă de ţară. Gîndurile lui Chilian în arest, felul în care-şi scrie testamentul sînt grăitoare în acest sens. Aici însă se găsesc şi scăderile romanului, în această prezentare prea plată şi publicistică. Mult din materialul epic este expus, descris şi prea puţin analizat : insuficient se insistă pe resursele sufleteşti, de adîncime, care condiţionează sau direcţionează o atitudine ori o acţiune. Cu toate trăsăturile de reportaj dintr-un mare număr de pagini, **Muntele şi piatra** este un roman captivant la lectură.

Alexandru Ruja

*) **Traian Olteanu : „Muntele şi piatra", Editura „Albatros", 1988.**

FESTIVALUL INTERJUDEŢEAN DE POEZIE ŞI PROZĂ „ROMULUS GUGA"

În zilele de 3 şi 4 iunie a.c. la Tîrgu Mureş s-a desfăşurat cea de a II-a ediţie a concursului literar „Romulus Guga", organizat de către Comitetul judeţean Mureş al U.T.C. în colaborare cu cenaclul literar care poartă numele scriitorului. Un juriu, alcătuit din reprezentanţi ai unor reviste şi edituri, au acordat următoarele 16 premii la poezie : Marele premiu al Festivalului : **Mihai Octavin Ioana** (Tg. Jiu), Premiul I : **Daniela Simionescu** (Bucureşti). Premiul II : **Alina Welman** (Tg. Mureş), Premiul III : **Daniela Ouatu** (Vaslui), Premiul Uniunii Scriitorilor : **Cristian Stamatoiu** (Tg. Mureş), Premiul revistei „Viaţa Românească" : **Ioan Pintea** (Bistriţa), Premiul revistei „Vatra" : **Ioan P. Iacob** (Buzău), Premiul revistei „Astra" : **Ion Manole** (Suceava), Premiul revistei „Tribuna" : **Angela Fanea** (Sîncraiul de Mureş), Premiul revistei „Contemporanul" : **Marius Însurăţelu** (Tg. Mureş), Premiul Editurii „Albatros" : **Gabriela Munteanu** (Tg. Mureş), Premiul Casei de cultură a ştiinţei şi tehnicii pentru tineret Mureş : **Mihaela Liţu** (Tg. Mureş), Premiul revistei „Albina" : **Mariana Lucaciu** (Tg. Mureş), Premiul cenaclului „Romulus Guga" : **Ligia Boicu** (Braşov), Premiul tinereţii : **Brînduşa Lanţoş** (Tg. Mureş), Premiul ziarului „Steaua Roşie" : **Marcel Barbu** (Paşcani). Au mai fost acordate 6 premii pentru creaţii în proză, după cum urmează : Premiul I : **Ioan Matei** (Tg. Mureş), Premiul II : **Rodica Purniche** (Călăraşi), Premiul III : **Petru Barbu** (Galaţi), Premiul Uniunii Scriitorilor : **Ţiu Călin Iulian** (Tg. Mureş), Premiul Casei de cultură a ştiinţei şi tehnicii pentru tineret Mureş : **Adriana Popescu** (Bucureşti), Premiul Cenaclului „Romulus Guga" : **Sanda Voicu** (Tg. Mureş).

Fl. Popescu

L2 11 IUNIE 1988

TEME ȘI PERSONAJE ALE LUMII MUNCITOREȘTI

11 IUNIE 1948 — 11 IUNIE 1988

„Preluînd din mîna burgheziei fabricile și uzinele, bogățiile naționale, clasa muncitoare s-a dovedit în stare să le gospodărească incomparabil mai bine și să le dezvolte neîncetat în interesul întregului popor. Ea a dus cu cinste pe umerii săi greul industrializării, a luptat cu abnegație și a făcut sacrificii pentru ca această operă vitală pentru națiunea noastră să triumfe, stimulînd prin exemplul său energiile și avîntul întregului popor."

NICOLAE CEAUȘESCU

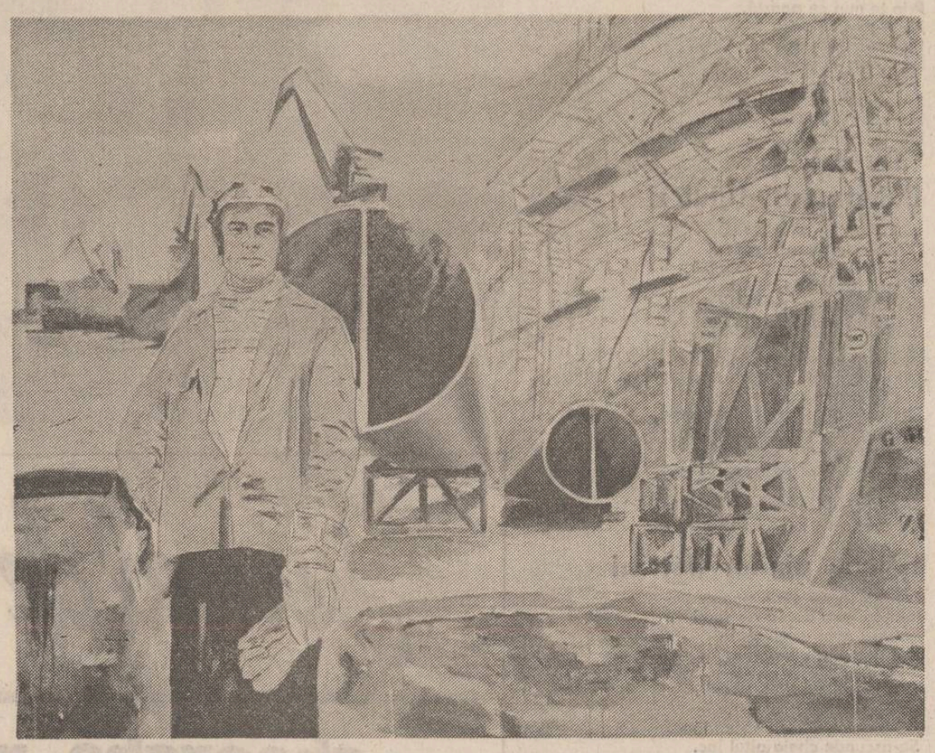

Tablou de Vladimir Șetran

Galeria de personaje

Istoricul moment al naționalizării deschide drum unor procese sociale noi, necunoscute încă pînă atunci în lumea românească, și a căror consecință este, și în planul mentalităților, decisivă pentru configurarea unui spirit nou, pe care îl numim, cu dreptate, „democrație muncitorească". Vastă acumulare de energii și uriașă încordare a națiunii întregi pentru construirea unei lumi noi, socialiste, evoluția României, în perioada de după 1948, a cunoscut clarificări treptate pe care oglinda fidelă a culturii le-a reflectat într-un mod din ce în ce mai nuanțat, corespunzător evoluției însăși a societății, maturizării unei lumi care, inițial tînără, a reușit să ajungă la un stadiu înaintat de dezvoltare și pe deplin constientă de sine și de forța ei.

Această imensă pînză a realității (unde sînt cuprinse toate categoriile sociale și profesionale, toate năzuințele, izbînzile și visurile unui întreg popor la ceas matur, al istoriei consolidate), s-a tradus într-un mod pe deplin convingător și în realitatea creației, această realitate care, fiind martor și magistru, îmbină prezent și viitor, gînd și faptă, aspirație și model. Astfel, putem spune și noi, la patruzeci de ani de cînd poporul este, în fine, stăpîn în țară liberă și independentă, că literatura, arta, creația literar-artistică și-au îndeplinit cu succes misiunea de a participa la edificarea noii societăți și, în legătură cu aceasta, de a da seamă, pentru generațiile care vor veni, de tumultul clipei istorice pe care o trăim. O lume nouă și-a construit modelul interior și o literatură nouă și-a descoperit, pas cu pas, mizele mari, adevărate, mizele care, ele singure, pot să constituie argument pentru o cultură cu program, matură și liberă.

Aici, în cultura română contemporană, sîntem în universul muncii, al unei munci diversificate și asidui, al concretizării unui ideal, idealul socialist. Desigur că, în diferite etape ale construcției socialismului, contribuția literaturii la oglindirea acestui larg proces de democratizare a societății a fost tradusă în diferite game în concret, a fost înțeleasă în moduri diferite. Dar toate aparțin istoriei noastre și din înlănțuirea obiectivă a acestor fenomene a rezultat acest moment de maturitate, cînd, într-adevăr, literatură și societate se află în raporturi unitare, omogene, cînd necesitatea de a spune adevărul (și, spunîndu-l, să contribuim la evoluția unei societăți care este și va rămîne a celor ce muncesc) este imperioasă, evidentă și constituie o chezășie pentru viitor. Iată de ce sinceritatea, luciditatea, cultul adevărului sînt exigențe ale muncii de creație literară (o muncă, deci, și ea, cu aceleași drepturi în universul muncii ca oricare alta, dar, poate, cu mai multe îndatoriri de conștiință). Un scriitor adevărat al vremurilor noi nu poate să fie „deplin" decît atunci cînd talentul este însoțit de o conștiință trează, de o putere de înțelegere a fenomenelor, a istoriei; un scriitor, o conștiință, o morală.

Imaginea esențială a societății, prezentată de literatură, nu ar putea să fie, într-adevăr, veridică și convingătoare altfel decît în condițiile acestui examen de conștiință și al prezenței unei profunde opțiuni morale care definește munca scriitorului. Din acest punct de vedere, prezența contemporană a literaturii este și va rămîne una fundamentală. Fundamentală și **în fundamental**, pornind de la și îndreptîndu-se către făuritorii de bunuri materiale și spirituale, către popor. Această panoramă de episoade reunite care ne aparțin cuprinde, într-adevăr, la loc de cinste, o panoramă adevărată a evenimentelor care au marcat decisiv viața noastră contemporană; între ele, desigur, mediul muncitoresc, pe muncitor, erou al zilei și al lumii noastre de azi. În societatea în care tot ceea ce se proiectează se face **cu poporul și pentru popor** (așa cum atît de adevărat s-a exprimat, în nenumărate rînduri, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu), literatura despre eroul înfăptuitor (om al muncii, beneficiar și producător, stăpîn, de patruzeci de ani încoace, pe tot ceea ce aparține universului muncii), cunoaște o diversificare și o nuanțare remarcabile, demne de ceasul istoric pe care îl trăim. De la lumea romanelor lui Dinu Săraru **(Clipa, Dragostea și revoluția)** și pînă la proza de medii sociale diferite din producțiile lui Nicolae Țic, C. Turturică, Nicolae Jianu, se întinde o adevărată și vastă **geografie a profesiunilor**, unde fenomenele sociale sînt traduse cu proporțiile cuvenite, privite fiind în nuanțele fine, reproducînd destine și caractere nu de puține ori memorabile. Cunoașterea profundă a realității asigură această evoluție pînă la o treaptă mai înaltă de adevăr și de eficacitate socială. Avem, în proza noastră de azi, o galerie de personaje care sporește contribuția tradițională a literaturii române la o „umanitate canonică" (așa cum se exprima G. Călinescu), eroi care completează, în memoria afectivă a cititorului, pe un Ion, pe un Titu Herdelea, pe o Mara, pe un Radu Comșa și încă pe atîția alții. O democrație a societății este însoțită, astfel, de o democrație a mediilor literare și muncitorul Filipache, din remarcabilul roman **„Facerea lumii"** de Eugen Barbu, activistul Dumitru Dumitru din **„Clipa"** lui Dinu Săraru, minerul Iacob Onisia, din nuvela lui Geo Bogza se adaugă, ca adevărate portrete memorabile, într-un album posibil de figuri ale istoriei „cotidiene" românești. O istorie în al cărei muzeu ne-imaginăm aceștia stau alături și de țăranii Ilie Moromete și Lae Cordovanu, de arhitectul Ioanide, de profesorul Petrini, într-o imagine a unei societăți în care toate profesiunile au dreptul lor de a fi reprezentate literar.

Am putea spune, fără a cuteza prea mult și fără riscul de a greși, că, astăzi, spre deosebire de alte momente ale istoriei literaturii, o proză a mediilor sociale nu mai constituie obiect de precizări suplimentare, literatura devenind, ea însăși, o literatură a tuturor categoriilor sociale, a „tuturor". Spuneam, la începutul acestui articol, că evenimentele cu largă rezonanță în istoria contemporană a României au fost însoțite, în literatură, de consecințe importante și majore, și între aceste evenimente, menționam, nu numai prin reamintire la acest ceas aniversar, „naționalizarea". Iată, așadar, încă o consecință, majoră și ea, a acestui eveniment: „naționalizarea" galeriei de personaje, democratizarea lumii literaturii, o literatură a unei lumi despre ea însăși.

Pe vastele panorame ale țării de azi, unde se înalță construcții noi, monumentale și unde pretutindeni trăiesc și muncesc oameni, o panoramă nouă, aceea a literaturii, s-a desfășurat și se desfășoară. O lume pe care astăzi o putem recunoaște și știm că este a noastră, venită de la noi și construită pentru noi.

George Traian Roman

De la „Răsună valea" la „Puterea și adevărul"

Revoluționarul act al naționalizării — act ce a autentificat lichidarea puterii economice a marii burghezii — inaugurează un tip nou de raporturi sociale, raport determinat de stăpînirea în comun a principalelor mijloace de producție și de însușirea rezultatelor producției în beneficiul întregii societăți. Asigurînd lichidarea inegalității economice, proprietatea socialistă instituită în istoricul act promulgat în urmă cu patru decenii de către reprezentanții poporului român a avut o covîrșitoare influență asupra prefacerilor revoluționare petrecute în sfera relațiilor sociale, cu profunde reverberații politico-economice în formarea și dezvoltarea societății noastre socialiste.

La puțin timp după actul naționalizării, necesitatea circumscrierii cinematografiei românești printre cele mai adecvate și eficiente instrumente ale formării conștiinței a determinat emiterea Decretului numărul 303 privind „naționalizarea industriei cinematografice și reglementarea comerțului cu produse cinematografice", măsură ce marca o etapă nouă pe drumul evoluției continue în țara noastră a celei mai populare arte.

Deși România se număra printre țări europene care au avut o producție de film înaintea primului război mondial, dezinteresul statului și concurența străină au reprezentat frîne de netrecut în formarea unei adevărate școli naționale de film. Zestrea săracă a bazei materiale a cinematografiei românești, diletantismul cineaștilor, mediocritatea scenariilor, inexistența unor tipuri actoricești expresive, absența mijloacelor financiare contracarată doar de entuziasmul unor pionieri ai filmului, reprezintă sintetic tabloul unei cinematografii, care după 1948 avea să-și asume ample responsabilități în educarea și stimularea spirituală a constructorilor noii orînduiri socialiste, în oglindirea epocii de mari prefaceri ce urma să vină, în materializarea epopeii naționale.

Impusă de necesitatea dezvoltării producției cinematografice pe măsura conjuncturii istorice, realizarea unei puternice baze materiale a fost posibilă, după 1948, ea traducîndu-se concret în construirea Centrului de producție cinematografică de la Buftea, în înființarea studiourilor pentru filme documentare și de animație, în dotarea și modernizarea laboratoarelor de prelucrare a peliculei, în organizarea și modernizarea întregii rețele cinematografice a țării, în dezvoltarea și sprijinirea mișcării cineaștilor amatori. Pe măsura eforturilor îndreptate spre asigurarea bazei materiale necesare desfășurării muncii cineaștilor în condiții optime, producția cinematografică a cunoscut și ea salturi semnificative de la o medie de 5 titluri pe an, în primul deceniu de cinematografie socialistă s-a ajuns la o producție de circa șase ori mai mare în prezent, ponderea cinematografului românesc în repertoriu crescînd considerabil. Restructurarea fundamentală, impusă cinematografiei românești prin actul naționalizării, a schimbat radical și perspectiva tematică a creației, în același timp îmbogățindu-se substanțial și aria genurilor abordate. Circumscrisă sistemului economic socialist — cinematografia noastră — beneficiind de o organizare de tip industrial și de un sistem planificat de producție, a parcurs în ultimele decenii un drum impresionant marcat de certe izbînzi artistice, recunoscute de prestigioase jurii ale festivalurilor internaționale.

Ceea ce rămîne important și definitoriu pentru o cinematografie este raportul creatorilor ei cu actualitatea.

În raport cu perioada antebelică, marele cîștig al cinematografiei românești după 1948 rămîne interesul predilect al cineaștilor pentru reflectarea noilor realități, pentru efortul de a conferi expresie artistică mutațiilor de structură petrecute în lumea societății contemporane, mutații ivite deopotrivă în relațiile umane, cît și în conștiințe. Acolada tematică a actualității practic infinită, a generat subiecte cu mare forță de convingere, prilejuind nu o dată curajoase dezbateri ale unor probleme stringente, exprimate analitic cu o capacitate de comunicare capabilă să intereseze și să impună publicului. De la confruntarea dintre reprezentanții unei epoci revolute, care nu mai puteau interveni împotriva sensurilor istoriei, și cei ai prezentului, arhitecții unei noi alcătuiri a lumii, tematica filmului românesc a abordat, este drept cu multe șovăieli inițial, profilul moral al eroului contemporan, aflat în centrul bătăliei pentru nou, pe terenul unei analize autentice, care integrează atît problemele muncii creatoare, cît și cele de conștiință.

De la **Răsună valea** și **Erupția**, în prima perioadă pînă la o serie de titluri ca: **Gioconda fără suris, Despre o anume fericire, Trei scrisori secrete, Probleme personale, Puterea și adevărul, Clipa, Proba de microfon, Cursa, Zile fierbinți, Dragostea incepe vineri, Figuranții, Miezul fierbinte al pînii, Trepte pe cer, Fapt divers, Orele 11, Cale liberă, Un zîmbet pentru mai tîrziu,** deschiderea panoramică a tematicii dedicate actualității vine să dezvăluie bogăția de sensuri prezentă în sondarea problemelor majore ale societății noastre, predilecția autorilor pentru investigarea psihologică a unor tipologii umane, cît mai diverse, cît și pentru analiza unor raporturi individuale complexe determinate de realitățile prezentului socialist.

Situat, de pildă, în prelungirea unor idei conținute într-un film — cap de serie, cum este **Puterea și adevărul — Proprietarii**, semnat de **Șerban Creangă**, oferă suport artistic ideii și conștiinței de proprietate socialistă atacînd ferm și nuanțat ideea că muncitorii nu sînt simpli angajați ai unei întreprinderi, ei fiind implicați moral și material în întreaga biografie a acesteia. Confruntarea opiniilor, a pozițiilor profesionale, duelul inerției cu dinamismul și responsabilitatea generează un conflict cu mare doză de credibilitate, cu nuanțe adecvate de expresivitate în argumentația bătăliei pentru depășirea dificultăților inerente în complexele procese de producție, dar mai ales în raporturile inter-umane. În aceeași categorie se situează și **Zile fierbinți** de **Sergiu Nicolaescu**, peliculă care propune situații obișnuite — îndeplinirea planului, afirmarea unei inovații, raportul între personalitatea unui conducător și colectiv — dar o face la o înaltă tensiune ideologică demonstrînd cu prisosință virtualitățile prezentului, din care nu lipsesc poezia și dramatismul, delicatețea și patosul revoluționar.

În **Trepte pe cer** (regia: **Andrei Blaier**) liniorii, constructorii impresionantelor linii de înaltă tensiune, ce schițează parcă imaginea țării aflate într-un impetuos ritm de dezvoltare sînt oameni obișnuiți cu o doză de curaj și poezie aparte, cu solicitări încărcate de responsabilitate, unde greșelile nu-și află locul nici atunci cînd sînt recunoscute. Eroarea proiectantului liniei de înaltă tensiune cu posibile consecințe grave este îndreptată de șeful de șantier capabil să-și asume răspunderea pentru evitarea unui birocratic lanț al aprobărilor.

Probleme personale (regia: David Reu) propune un tip uman generos, înzestrat cu luciditate și spirit critic, incomod pentru sine și pentru ceilalți prin aspirația către perfecțiune și războiul declarat împotriva incompetențelor, lașității și minciunii, instalate fie pe plan social, fie pe plan moral, personaj viu și atașant de activist de partid, implicat direct în opera de prefacere socialistă a unui județ, al cărui prim secretar anulează cu fermitatea festivismul, falsele succese, evitînd șabloanele și moralizînd fără didacticism inutil. Elocventă în deschiderea tematică a actualității rămîne și monografierea marilor succese obținute de constructorii noii societăți în ultimele două decenii, fie că este vorba de perimetrul șantierului, de institute de cercetare, de problemele marilor uzine, de spațiul universitar sau de vîrsta și preocupările tinerei generații.

Mesajul ideologic rămîne axat pe o dezbatere centrală: democrația socialistă inițiată odată cu semnarea istoricului act de acum patru decenii, ca factor și teren decisiv în înfruntarea dintre vechi și nou, dintre inerție și progres, într-un pachet de situații și conflicte la care nu o dată literatura a contribuit substanțial. Este suficient să amintim numele unor scriitori ca **Marin Preda, Titus Popovici, Francisc Munteanu, D.R. Popescu, Eugen Barbu, Horia Pătrașcu, Grigore Zanc, Petre Sălcudeanu, Dinu Săraru, Ion Băieșu, Fănuș Neagu, Dragomir Horomnea** ale căror opere au contribuit la memorabile realizări cinematografice.

Deși cu fluctuații de ritm și personalitate, uneori cu neașteptate scăderi valorice sau evadări din prezent, cinematografia noastră, regizorii și scenariștii au demonstrat cu prisosință contribuția culturală a artei a șaptea la analiza problemelor actualității fie că se referă la ideea de bază a gestiunii socialiste a puterii și a expresiei democratice a exercitării ei, fie că se referă la ipostazele moral-psihologice ale contemporanilor noștri.

Călin Stănculescu

Pulsul viu al realității

Încă din primii ani ai construcției noii societăți, teatrul românesc și-a asumat responsabilitatea politică de a înfățișa, cu mijloacele sale specifice, transformările revoluționare ale epocii, pulsul viu al realității, al relațiilor interumane, mutațiile ce se produc în conștiința și conduita oamenilor.

Momentul istoric al naționalizării oferă prilejul dramaturgilor noștri de a surprinde procesul revoluționar în manifestările sale specifice, cu contradicțiile și problemele sale reale. Noii noastre dramaturgii i se ofereau teme, subiecte, acțiuni, generoase prin patosul revoluționar al evenimentelor și situațiilor de viață de o mare diversitate și complexitate.

Faza propagandistică a dramaturgiei noastre de început este ilustrată de autori și piese în care problema naționalizării și a luptei pentru consolidarea industriei poartă amprenta confruntării ideologice dintre forțele vechiului și cele ale noului, dintre mentalități și atitudini diametral opuse.

Sînt aduse pe scenă tipuri de eroi care reprezintă clase și categorii sociale opuse, se vorbește simplu, direct, se gîndește în termenii unei lupte de clasă reale, pe care o propunea însăși realitatea socială în plină efervescență revoluționară. În aceste piese se înfruntă, de fapt, reprezentanți ai burgheziei (aflată în momentul său de declin economic, prin naționalizare) și ai muncitorimii, aceștia din urmă fiind preocupați de aspectele complexe ale conducerii întreprinderii, de creșterea productivității muncii etc. Astfel de subiecte abordează Mihail Davidoglu în **Minerii** (1949) și **Cetatea de foc** (1950), introducîndu-ne în atmosfera bătăliei pentru „cît mai mult cărbune", pentru „cît mai mult oțel", atît de necesare tinerei noastre industrii. În unele piese este surprins însuși actul naționalizării ca atare — așa cum se întîmplă în piesa **Cumpăna** (1948) de Lucia Demetrius — în care autoarea nu procedează la o rezolvare lineară a conflictelor, ci lasă spațiu liber clarificării ideologice pe care Mircea Vadu trebuie să-l străbată, ajutat de tatăl său, Anton Vadu, comunist din ilegalitate, ajungînd, în final, la opțiunea definitivă, încheiată cu actul justițiar al naționalizării fabricii.

Cine sînt eroii dramaturgiei noastre din perioada naționalizării, a afirmării industriei socialiste? Cei mai mulți sînt muncitori comuniști, firi integre, dîrze, aflate într-o permanentă căutare de nou, înovînd sau preocupîndu-se de creșterea productivității muncii, de perfecționarea proceselor de muncă. Ei nu sînt buni oratori, vorbesc fără să acorde prea mare importanță stilului, fiind, în schimb, gata de orice sacrificiu pentru a salva fabrica, uzina de la acțiunile de sabotaj ale dușmanilor de clasă. Predilecția manifestată și lupta lor permanentă pentru triumful ideilor de adevăr și dreptate constituie, de altfel, resursa esențială a tăriei lor morale și de caracter, a capacității de înțelegere și clarificare ideologică.

Congresul al IX-lea al partidului a deschis perspective noi dramaturgiei originale, prin relansarea conceptului de **teatru politic**, reluat însă, în noua perioadă istorică, de pe poziții le unei experiențe dramaturgice net superioare anilor '50. Dramaturgia noastră din ultimele decenii a cîștigat în măiestrie și „abilitate" estetică, conferind ideilor, tezelor și concepțiilor politice statut estetic, recreînd, în planul ficțiunii dramatice, un spațiu-timp al macro- și microrelațiilor sociale și politice.

Diversificarea tipologică a personajelor constituie una dintre trăsăturile definitorii ale dramaturgiei noastre din ultimele două decenii. Priviți, din această perspectivă, eroii implicați în procesul revoluționar al industrializării intră în dialog cu generația noastră. Uneori încearcă să ne ia drept martori ai propriilor lor fapte și atitudini, dezvăluindu-și adesea biografii și destine exemplare.

Întîlnim în dramaturgia noastră din ultimii ani adevărate **fresce dramatice**, în care mecanisme și structuri ale relațiilor social-politice sînt „disecate" și trecute pcin filtrul gîndirii spectatorului de azi. Așa sînt piesele: **Puterea și adevărul**, de Titus Popovici, ciclul de dramatizări după romanele lui Dinu Săraru, **Clipa, Dragostea și Revoluția**, la care putem adăuga piese de Paul Everac **(Cartea lui Ioviță, Ape și oglinzi** ș.a.), Romulus Guga **(Cele cinci zile ale orașului)**, D.R. Popescu **(Pisica în Noaptea Anului Nou, Hoțul de vulturi)**. Ele sînt drame ale angajării politice și sociale, înțelese în complexitatea interacțiunilor dintre social, politic și economic, pe de o parte, și evoluția stărilor, atitudinilor și conduitelor umane, în devenirea lor continuă, pe de altă parte. Așa se întîmplă, de pildă, în fresca dramatică **Puterea și adevărul**, în care raporturile dintre putere și responsabilitate, dintre adevăr și necesitatea asanării morale a ipocriziei și lașității sînt analizate din perspectiva filosofiei marxiste a istoriei. Titus Popovici a conceput teatrul politic în manieră brechtiană, menit să exprime, prin mijloacele sale specifice, evenimente politice majore ale epocii, desprinzîndu-le semnificații inedite.

„Teatrul trebuie să se angajeze în realitate pentru a putea să înfățișeze imagini eficiente ale realității", afirma, în urmă cu cinci decenii, Bertolt Brecht. Reflecția sa este susținută și astăzi de evoluția dramaturgiei contemporane. Pentru eroul comunist Mihai Duma, **(Puterea și adevărul)** ca și pentru Dumitru Dumitru **(Clipa, Dragostea și Revoluția)**, evenimentele politice ale anilor de început ai industrializării sînt trăite cu intensitate, probînd, prin fapte și atitudini, angajarea lor politică și morală în favoarea instaurării, în relațiile interumane, a valorilor și principiilor noii orînduiri. Prin întreaga lor comportare de conducători politici, aceste personaje devin reprezentative pentru ceea ce înseamnă teatru politic românesc, angajat pe pozițiile ideologice ale partidului nostru, dar și instalat confortabil între valorile artistice recunoscute ale dramaturgiei actuale.

Luciditatea politică, spiritul critic și autocritic, cinstea, demnitatea, curajul, pasiunea pentru descoperirea și afirmarea valorilor — iată cîteva dintre trăsăturile eroului comunist întîlnite și în piesele unor dramaturgi ca: Paul Everac, Romulus Guga, Mircea Radu Iacoban, Dumtiru Radu Popescu.

Eroii comuniști ai lui Paul Everac, de pildă, sînt pătrunși de simțul datoriei și al responsabilității, de transmiterea, către cei care vin, a valorilor noi, create de generația ajunsă acum la maturitate. Privit din această perspectivă, **Ioviță** constituie o ilustrare a evoluției parcurse de însuși tipul de erou comunist din dramaturgia noastră din ultimii ani. Un anumit tip de erou comunist întîlnim și în piesele lui Dumitru Radu Popescu. Acesta nu apare în ipostaza sa „clasică", cu certitudini și evoluții rectilinii, ci ni se dezvăluie treptat, în măsura în care devine un adevărat „cavaler" al dreptății și adevărului. El caută cu înfrigurare „Pasărea Shakespeare" („pasărea adevărului" ?) ca pe o certitudine care să-i deschidă căile către înțelegerea microuniversului relațiilor interumane.

Profilurile de o mare diversitate tipologică ale eroilor angajați în lupta pentru înfăptuirea naționalizării, pentru introducerea cuceririlor științei și tehnicii în producție sînt „rezolvate" în dramaturgia noastră de azi, prin apelul la un limbaj dramatic îmbogățit de experiența înaintașilor, de tehnicile și procedeele apărute în mișcarea teatrală contemporană. Privite în acest context, piesele de acum patru decenii, consacrate industrializării socialiste, prin subiectele lor, au menținut dramaturgia românească în actualitate, dovedind astfel că teatrul va rămîne totdeauna o artă socială prin excelență, chemată să exprime pulsul viu al vieții sub toate aspectele.

Mircea Cristea

Calea 11 Iunie

Urmare din pag. 1

Alba, Hunedoara și Gorj. Și cum sînt legat nu numai prin biografie de aceste două gazete, nu numai prin profesiune, ci și printr-o sentimentală nevoie de rememorări, iată-mă gata să refac orele de noapte din tipografia de-acolo și clipele din zori cînd suiam pe strada 11 Iunie către inima orașului, purtînd sub braț un ziar nou, cu cerneală tipografică încă umedă, un ziar în coloanele căruia se adunau datele unei epopei adevărate. Nu știu dacă-n toate orașele românești se află o asemenea stradă, dar cunoscînd-o pe cea din Rîmnicu Vîlcea și cunoscînd totodată, îndeaproape marile înnoiri din tot cuprinsul românesc pot generaliza fără să greșesc cu nimic că, de fapt, „Calea 11 Iunie" este singura cale dreaptă și vie pe care se putea înainta din acel istoric început de vară al anului 1948, pentru ca astăzi să avem, în loc de visuri, certitudini; în loc de himere, industrie; în loc de promisiuni, roade incontestabile ale progresului; în loc de imagini patriarhal-idilice, panorama României moderne. O Românie pulsînd de energii, o Românie viabilă, clădită la proporțiile adevărului de toți fiii săi muncitori, în frunte cu vizionarii lucizi, neobosiți, neînfricați, dăruiți cauzei constructive pînă la supremul sacrificiu, adică ostașii anonimi din avangarda fericirii — comuniștii.

Poeme de EUGEN EVU

Ciudatul mers al minerilor pe pămînt

Din lumina piezișă, ca a griului brusc secerat,
orașul de munte își revarsă nunțile duminicale
inutile faruri de ceață și trandafiri coagulînd
pe omătul vitrinelor
Mi-a rămas imaginea încetinind cuvintele
mersul ciudat al minerilor pe pămînt
adulmecați de Paringul îmblînzit
Un subteran teritoriu ieșind din matcă
aidoma unei metafore răsturnate
în miriade de cioburi
refuzîndu-și prozodia
și revărsîndu-se pe pagina ușor voalată
într-o necenzurată regăsire de sine...

Peisaj conținut

Boabe de pămînt negru, mierle de cărbune
printre degetele noduroase
rădăcinile plantelor cățărătoare
Boabe de grîu al beznei în care plesnește

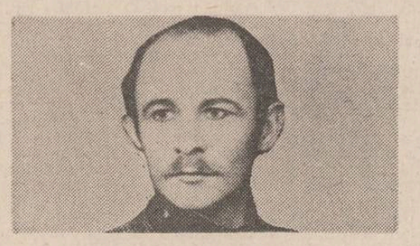

soarele geologic, multiplicîndu-se...
Ochi de copii spălîndu-se cu lumină
și limpezind nașterea zilei
dincolo de ferestre
muzică liberă a naturii cutremurînd arborii
încleștați sub coperți de ardezie
Peisaje efemere, într-o rotire fără moarte,
răsfrînte între poezie și piine
și căutîndu-și un trup
în ediția de dimineață a existenței
lumea reîncepe cu zumzet de stup
Scufundătorii în piatră cunosc această stare
această imponderabilă trecere spre cîntec
această explozie lentă a ființei în foneme
acest sînge care vopsește garoafele...

Trezoreria

Lupii cei cu blană de aur s-au rărit
În munții Retezat mai trăiesc vreo duzină
Aidoma cerbii cu coarne de aur spuzit
Care-și lasă singele arzînd în lumină.
Stejarii cu solzi de aur sînt tot mai rari
Cățărați pe stîncile cu licheni aurii
Unde spinii sălbatici galbeni-stacojii
Troieniți sînt de smocuri de lînă de aur
Vulturii ruginii smălțuiți de bătrînețe
Le smulg spulberul solar risipindu-l în vînt
Pietrele de aur masiv, din bulboane
Sparg ulcioare cu aur, vîlvori răzlețe.
Cel ce rătăcește-n amurg însetat
Alungat de noroc prin aceste metafore pure
Se poate pierde în basmul nevindecat
într-o transilvanică pădure...

Pietre de muzeu

Prin marmora crăpată la Sarmizegetusa
Bușnește iarba vie în hohot vegetal
Și-n mugur apocrifă bimilenară frunza
Dezvăluie amară ruina de sub deal...
Mai singeră argila vreo broșă aurită
Vreun melc de aur roșu, vreo lacrimă din lut
Ulcioare retezate de coasa înverzită
A ierburilor care desculțe i-au văzut...
La Sarmizegetusa, pe albele trofee
Șopîrle sperioase ca degetele zilei
Tresar și mușcă umbra pe piatra ce scînteie
Ca niște vechi inscripții din bezna clorofilei.

george țărnea

Elegia păsărilor

Pasăre de aur,
Pasăre de tuci,
Nu mai dați tircoale
Zeilor uituci !

Că de-o fi să-și facă
Vreme pentru noi,
Rup veșmintul vieții
Și rămînem goi.

Deci lăsați-i, încă,
Orbi și-n absolut —
Pasăre de luptă,
Pasăre de lut !

Elegia distanțelor

La lăsarea serii
Peste ceru-ntreg,
Dintre-atîtea stele,
Care s-o aleg ?

Una-i prea străveche,
Alta-i prea de-acum
Și-ntre ele, bezna
Mărilor de scrum.

Numai tu aproape
Dacă-ai vrea să-mi fii,
Fericit m-aș vinde
Stelelor stafii.

Și-n lumină moartă
M-aș scălda de viu,
Dac-ai vrea, din gînduri,
Nelipsit să-ți fiu.

Elegia fructului oprit

Din te miri ce luntre,
La te miri ce mal
Coborîm cu viața,
Să trăim normal.

Să luăm aminte
La te miri ce legi,
Cu te miri ce suflet,
Secole întregi.

Prin te miri ce poartă,
La te miri ce pact
Ne spălăm de soartă,
Să murim abstract.

Să cunoaștem traiul
La te miri ce măr,
Din te miri ce raiul —
Goi de adevăr.

Balada sufletului zburător

La curtea lor imaginară,
Dintr-o pustie selenară,
Trei zîne, sufletu-mi zburară
Și mi-l făcură de ocară,
Că-i obosit, din cale-afară,
De multă dragoste fugară.

Apoi, pe un crîmpei de sfoară,
Din piscul nopții mi-l lăsară
În fața casei, lîngă scară,
Să-l port la fel, de-a doua oară,
Cu drumul vieții într-o doară
Pînă va da de-o vorbă rară
Purtată-n gură de fecioară —

Și-atunci, un gust amar să-l doară
Cu vestea că-i sortit să moară.

Balada pinilor bătrîni

Iubirea ta săracă-n floare,
Iubirea mea bogată-n spini
Se lasă păcii-nșelătoare
Din preajma unui cring de pini.

Și-atîtea gînduri ne înundă
Cu adevărul echivoc,
De parcă-n ultima secundă
Se-ascunde cheia altui joc.

De parcă tu ai fi-nceputul
Și eu sfîrșitul unui drum
Pe care-am tot sorbit sărutul
Din cupa nopților cu scrum.

Doar pinilor le e totuna,
Dac-am mințit, sau n-am mințit,
Deprinși de-o viață cu furtuna —
Din răsărit în asfințit.

Îți scriu. Și mă mai mint că te visez
de mine mai aproape ca oricînd.
La miza disperărilor trișez
dorindu-te perechea mea plîngînd.

Visez, într-o minciună, că mă strîngi
din jocul declarat demult pierdut.
Orbecăim ca doi copii nătîngi
ce cred partida-ntoarsă la-nceput.

Atît te rog, mai lasă-mă în vis.
Tu pleacă înapoi, înspre trecut,
spre ora unui plic ce nu l-ai scris
și nici măcar în gînd nu l-ai avut.

Întoarce-te-n primarul început
și uită-mă căzut în rana mea.
Nu plînge clipa cînd ne-am cunoscut ;
și sarea unei lacrimi m-ar durea...

sandu ștefănescu

În poarta mării

Dragoste, poveste veche,
vino de la mii de leghe
și stai gîndului de veghe
șoaptă nouă la ureche.

Dragoste, fată nebună,
ia-mi jumătea care-i bună,
pe cealaltă te răzbună,
spînzur-o în colț de lună.

Dragoste, fată bătrînă,
sufletului fii-i stăpînă,
plimbă-te cu el de mînă,
numai tînăr să rămînă.

Dragoste, poveste nouă,
cerul inimii în două
rupe-l pînă o să plouă
sticluri tîrzii de rouă.

Dragoste, dragă poveste,
tu ești singura mea zestre ;
dacă pleci fără de veste,
din ce-a fost, nimic nu este...

...Dragoste, a cui e vina
că te cheamă Valentina ?...

Ultima scrisoare

Îți scriu pe globul lacrimii. Te strig.
Speranței îi plătesc ultimul rest
din contul risipitului cîștig,
prințesa mea pierdută în Sud-Est.

Un joc de șah iubirea noastră

Cum seamănă iubirea noastră
c-un joc de șah neîncput,
în care nu-ndrăznim nici unul
gambitul primului sărut.

În lupta asta cea mai tandră
ne deghizăm în doi pioni,
sperînd că nimeni n-o să știe
de noi, îndrăgostiți spioni.

Să-mi spui iubirea ta în șoaptă ;
șoptită dragostea ți-o spun,
că ne privește-n bănuială
perechea noastră de nebuni.

Tu ai încredere în mine
atîta cît mai am un cal
cioplit cu cioburi de speranță
în albul dragostei final

Dar unde e castelul nostru ?
Într-un perfid atac nocturn
— ca o efigie-a nesansei —
s-a prăbușit ultimul turn.

Pe lemnul chipurilor noastre
ninsori de disperări se-așternu,
prin albe-negrele tranșee
ne risipim în șah etern.

Cum seamănă iubirea noastră
c-un joc de șah neterminat,
că regele mi-ncărunțește
de dorul ultimului mat...

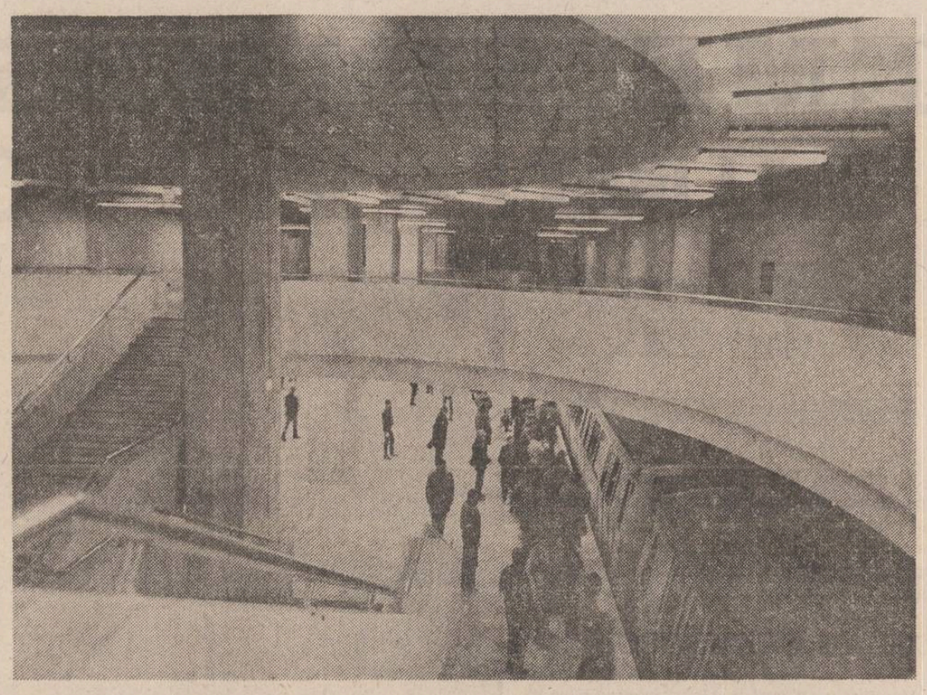

Jurnal de șantier

gheorghe moroșanu

Plecînd în lume să-și urmeze „universitățile", viitorul scriitor poartă cu el icoana unei ființe dragi. Fiecare zi începe și se termină cu o scurtă privire închinată chipului așezat la loc de cinste în peretele garsonierei de la Vest. Deși dintru început și-a hotărît sie însuși, spunîndu-i mai pe departe și ei, cum că problemele sentimentale trebuie să ocupe locul secund, în urma celor legate de împlinirea înaltei meniri literare, totuși EA are un rol important în toate acțiunile lui. A trage la „tun" și a căra fier pe umăr ziua întreagă, a suporta frigul iernii și vîntul aprig, a ține ochii deschiși pe foaia albă, iar scurtul ceas liber al serii, iată acțiuni ce nu ar fi posibile fără divina ei încurajare. Iar cînd greutățile par să-l doboare, cînd îndoiala stă să-l cuprindă, în gînd îi răsună vorbele spuse de ea la plecare, cu atîta emoție, cu atîta încredere : „Da, e bine ce faci, locul tău este acolo unde te duce gîndul, drumul sinuos pe care mergi este singura cale dreaptă posibilă pentru tine".

Dar veștile de la ea vin rar, realizarea literară întîrzie, așteptările sînt tot mai grele. Dorința lui cea mai aprigă e să o vadă aici. Măcar o dată, măcar o clipă. Să-i arate „Vestul" și caseta Metroului, oamenii atît de simpatici și orașul minunat... În scrisori, la telefon, ea promite că va veni. El speră cu intensitate aproape practică, aproape activă. Va veni ? Trebuie să vină. Vine, precis vine.

Cu asemenea gînduri și cu oboseala acumulată noaptea la masa de scris, viitorul scriitor calcă pe fiare tot mai nesigur. Deodată pășește în gol, se prăvălește, fruntea i se lovește de radier, bara din spate îl apasă fără milă, totul se încețoșează.

Ca prin vis, aude glasuri : John : — Ce-i, Stăpîne, ce s-a întîmplat ? Nașu Lazăr : — Ți-am spus eu că nu poți lucra la fier cu odihna pe jumătate. Simte ca niște mîngîieri pe față, capul i se mișcă într-o parte și în alta. Se face lumină, o lumină albastră pe care se apropie o pată albă. Este Ea, Ea în persoană, merge sărind și zînbește bălților, fiarelor și noroaielor. Fierarii se opresc din lucru, înțelegînd că în viața unuia din ei, deci a Metroului, deci a lor, are loc un eveniment. Viitorul scriitor încremenește, cu inima bătîndu-i ca după un galop disperat. Mișcările și gîndirea îi sînt anihilate. Cînd izbutește să se calmeze cît de cît, lasă fierul jos, apoi își privește și hainele pline de rugină. Dar ea vine, vine, începe să alerge, acum deschide brațele... El înțelege că nimic nu contează, nici bălțile, nici salopetele murdare, nimic ; o primește bărbătește, o îmbrățișează, o învîrtește de trei ori... Învîrtindu-se, îl vede pe John cum aleargă cu un braț de hîrtii. Desigur, este revista care-l publică pe el și pe care o așteaptă de mult. John le pune în brațe teancul mirosind a tipografie, face o plecăciune, apoi ridică mîna în semn de adunare către ceilalți.

În mod excepțional, lucrul se întrerupe și întreaga echipă merge la o „colecție", festivă, integrînd în obiceiurile lor simple și însoțind cu alai pe străzile Bucureștilor modelul viu al „icoanei" de atîtea ori admirate în camera din colonie. În parculețul Cotrocenilor, el îi prezintă pe camarazii de Metrou ; aceștia îi zîmbesc stingaci și îi fac complimente naive. Fericit, el înțelege că ierarhizarea problemelor sentimentale și a celor „serioase", vizînd gloria eternă, recunoașterea cetății etc., nu mai poate fi privită atît de simplist. În sfîrșit, mana cerească s-a revărsat peste capitala frumos împestrițată de șantiere.

Nu a fost vis, visul acesta ; a fost un adevăr. Nu a fost adevăr, adevărul acesta, a fost un vis frumos.

LOPATA

Lui Ghiță Bombă i s-a frînt lopata. S-a opintit în ea cam tare — altfel e un băiat foarte muncitor — și ea s-a rupt, ca orice obiect care are un început și un sfîrșit.

— Mi s-a rupt „condeiul", meștere, ce fac ?

— Ce să faci, te duci la magazie și ei altul.

Cu obiectul din două bucăți în mînă, Ghiță intră în biroul magazioneresei-șefe, o femeie îndesată și rotundă ca un butoiaș.

— Coniță, vă rog, săr'mîna, puteți să-mi schimbați și mie lopata asta ?

— Ce spui, nene, crezi că merge așa, ca la piață, schimb pe schimb.

— Dar m-a trimis meșteru...

— Ascultă, lopata asta o ai pe inventar ?

— Păi !

— Pe numele dumitale ?

— Ghiță Bombă, altu' n-am.

— Atunci trebuie s-o predai mai întîi pe asta.

— Da, uite-o, v-o dau bucuros, numa' că-i ruptă.

— Lasă, nene că eu nu lucrez cu ea, numa' că trebuie să facem bon de returnare, știi ?

— Să facem.

El așteaptă răbdător, ea scrie respectivul bon în trei exemplare, rupe două, pune unul într-un loc anume, iar pe cel de-al treilea i-l întinde lui.

— Acuma-mi dați ?

— Îți dau. Ai hîrtie de la maistru ?

— Da' nu el mi-a zis să viu ?

— Nene, eu nu lucrez pe zise. Să-mi aduci mata o hîrtie cum că ești în pontajul lui și că ai dreptul să iei respectiva unealtă.

Bietul Ghiță merge și-i raportează meșterului. Acesta, enervat la culme, pornește cu pași mari spre magazie, hotărît să-i tragă un perdaf femeii, „s-o lecuiască de atîta birocrație și formalism". Dar nu apucă să deschidă nici ușa bine, dar-mi-te gura, că pitica a și început să reverse asupra lui un torent de vorbe :

— Parcă ne-a fost vorba, meștere, să nu mai trimiți oameni la mine fără nici un act.

— Bine, dar...

— Uite-așa poate să vină orice străin să ia materiale pe inventar, și-apoi plătește magazioneresa-șefă. Te rog să-i faci imediat bon acestui tovarăș pentru una lopată.

— Totuși, nu ajunge că vă confirm personal ?

— Vorbe ! Eu vreau hîrtii scrise pe care să le pot anexa unde trebuie. Dacă aș fi discotecă aș primi și vorbe.

Răpus, maistrul mîzgălește un petec de hîrtie și-l dă lui Ghiță. Acesta îl trece magazioneresei șefe, îndrăznind totodată :

— Nici acuma nu-mi dați ?

— Acum, sigur că-ți dau. Buletinul dumitale.

— Nu-l am, e la vestiar.

— Fugi și-l adu.

— Dar nu se poate copia de pe hîrtiile vechi ? nu mi-am schimbat buletinul.

— Ce vorbești, nene, ți-o fi lene să mergi pînă la baracă.

Ghiță pleacă bodogănind și se întoarce după cinci minute cu actul.

— Ei, vezi că se poate ?

— Văd, dar pentru lopata asta am pierdut juma' de zi.

— Ce să-i faci, nene, cu gestiunea nu te joci, spuse ea plină de convingere, completînd datele din buletin pe un bon de luare în primire, și acesta în trei exemplare.

— Semnează aici.

Ghiță execută, după care se ridică satisfăcut:

— Ei, acuma... începe el, dar pitica i-o retează scurt, întinzîndu-i una din cele trei hîrtii :

— Acuma te duci mata la tovarășa magazioneră, care o să-ți dea unealta.

— Mulțumesc, săr'mîna, spuse Ghiță și o zbughi pe ușă.

Magazioneresa șefă își văzu un timp de treburile ei, dar deodată ridică ochii mirată : pe ușă intrase același Ghiță cu aceeași hîrtie în mînă.

— Ce e ?

— Ce să fie, duduie, nu mai sînt lopeți.

— Cum adică, nu mai sînt ?

— Așa bine, s-au terminat.

— Aoleu, și ți-am făcut bon de primire. Ce mă fac eu acum ?

— Dar eu ce mă fac fără lopată ?

— Știi, am găsit. Ți-o dau tot pe asta ruptă. Și cînd vin lopeți noi...

— Ia lasă-mă cucoană, nu-ți mai bate joc de mine. Nu sînt, nu sînt, dă-le dracului de fiare, se enervează Ghiță și o ia hotărît spre ușă.

— Stai, nu pleca ! Doar ți-am făcut bon de primire, nu te gîndești ? Ai semnat.

— Bine, știu.

— Uite, ca să fie scriptele în regulă, îți fac un bon de returnare a lopeții.

— Care lopată, coană ?

— Ei, lasă, nu am timp să-ți explic acum. Buletinul dumitale, te rog...

INGINERII

Șeful lotului Cotroceni, maistru, vechi constructor de hidrocentrale, are în subordine trei ingineri. Trei.

Inginerul Florinel. Este înalt peste măsură, subțire ca un pește spadă și blînd ca o rimă. Iată-l, vine agale dinspre poartă. În mînă are un tranzistor mic pe care-l ține mereu la ureche. Se oprește lîngă echipă, lasă aparatul jos și emite un „bună dimineața" sfios, ca de fată mare asaltată de peținori. După care îi numără de două ori și întreabă la fel de blînd : „Sînteți toți" ? Nu era nevoie de răspunsul cuiva, ridică bijuteria la ureche și-și vede de audiție.

Cînd șeful de lot îl strigă de la poartă cu glasul lui obișnuit să lege crestele de munți, Florinel răspunde încet : „Da". Șeful crede că nu a fost auzit, înaintează 20—30 de metri, strigă iar și răspunsul este la fel. Abia după al treilea apel cu apropieri succesive, dialogul se poate înfiripa.

Ați înțeles că în scurtele ferestre dintre audițiile radio, inginerul Florinel se ocupă de pontajul echipei. Evident, un astfel de inginer nu se ține de capul oamenilor, nu urlă la nimeni, nu „arde la ore" etc. Este „cel mai de treabă șef".

Tînăra ingineră Cristina, este o copilă cu zîmbet ingeresc. Nu e chiar de specialitate, dar a venit aici ca să-și urmeze soțul, militar de carieră. Are în grijă cîteva sonde, dotate cu manometre și notează mereu parametrii într-un carnețel. Adevăratul său aport la mărețaa construcție este acela că prin simpla prezență descrețește fruntea oricui.

Inginerul Popescu, de specialitate, tînăr și extraordinar de activ. Nu există mișcare în șantier la care să nu vină întins, pe cafe să n-o dirijeze, agitîndu-se, dînd din mîini, călcînd ca în transă prin bălți și noroaie. Cînd se introduce o carcasă — operație complicată, cu mare agitație, mobilizare de oameni și de utilaje — face semne la macara ore întregi sărind dintr-un loc în altul, izbindu-se de toți, transpirînd leoarcă și strigînd pînă la răgușală.

Într-o zi, inginerul Popescu dirija plin de patos descărcarea unei mașini cu fier-beton. Fierarul Ilie, care lega sarcinile la cîrligul macaralei, un țigan buzat și volubil, îl privește un timp și zice într-o doară :

— Ce se mai zbuciumă, săracul. Oare i-o fi plăcînd munca așa de mult ?

— Ai curaj să-l întrebi ? îi strecoară careva.

— De ce nu ? Ia să vedeți. Și înaintează pînă la marginea taluzului : Dom' inginer ! (Inginerul nu aude) Domnu ingineeri ! ! Domnu ingineeri ! ! !

În sfîrșit, cel strigat se întoarce. Ilie face un pas înainte, pune o mînă în șold, cu cealaltă își răsucește o mustață imaginară și zice :

— Dom' ingineri, e frumoasă munca, dom'le?

Cel întrebat rămîne puțin cam așa, adică : Ia te uită, ce întrebări subtile pun ăștia ! Apoi se gîndește cîteva clipe și începe următoarea tiradă :

— E frumos, e într-adevăr ceva magnific ceea ce facem noi aici. Lucrarea aceasta va rămîne în istorie, nu știu dacă mă-nțelegi...

— Înțeleg, confirmă Ilie serios, îi pune poza în cartea de istorie.

— ...iar noi putem fi mîndri că am partici-

Continuare în pag. a 6-a

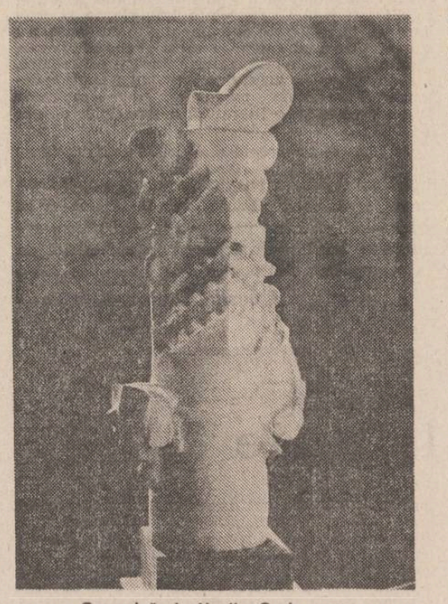

Ceramică de Vasile Craioveanu

teatru

Actorii „Scrisorii pierdute"

Omul comic caragialian, în viziune contemporană, își schimbă datele. Modalitățile de expresivitate comică sînt altele. Cetățeanul turmentat era comic prin simpla apariție a unui mare actor de odinioară. El și dilema lui ne mai pot face, astăzi, să rîdem ? Credem că da, depinde de cel care îi va da viață, cu adevărat. Gheorghe Visu nu ajunge la personaj, prin nereușita lui Cetățeanul turmentat e dizolvat, iar prin dizolvarea lui, glasul celor mulți rămîne fără expresie. Dacă prin Tipătescu (Mihai Dinvale) și Pristanda (Ioan Chelaru), spectacolul se situa în zona interpretării realiste, fără îngroșări caricaturale, cu tandemul Rilea-Medeleni intrăm în spațiul gagurilor burlescului : un Farfuridi veșnic agitat, sfîrșit, un Brînzovenescu mai pregnant, tocmai pentru că e sec, reținut și nu se repetă. Pe urmele lor, ideea trădării capătă dimensiuni hiperbolice, prin asimilare cu obositorul lătrat de ciini, care inundă scena cu fiecare deschidere de ușă. Trahanache ia înfățișarea unui boiernaș așezat, preocupat de echilibrul obligațiilor lui social-politice mai mult decît al celor conjugale, Nicolae Dinică joacă la vedere împăcarea cu compromisul. Tipătescu a evoluat : printre rafinamentele lui de salon (huzurit pe perne aruncate pe jos, fumat din narghilele, cîntat la flaut) se află și amorul lui pentru Zoe... Mihai Dinvale realizează un Don Juan echilibrat, destul de sigur de el, evadînd în muzica de flaut de cîte ori e pe punctul de-a o lua razna ; nu tocmai aprins după Zoe, Tipătescu o tratează ca pe unul dintre obiectele ce i-au intrat în posesie. Dacă și-ar fi păstrat tonul distant, rece, firesc, de la începutul spectacolului, personajul ar fi ieșit cu adevărat din tipare. Iritarea îl aruncă prea mult în teatralitate. Prin Rodica Negrea, regizorul ne înfățișează o Zoe mignonă, nevricoasă, panicată doar de compromiterea ei. Actualizată prin dantele sclipitoare și mitene, Zoe frămîntă batiste albe ca o Desdemonă năruită și, ca să demonstreze cît e de preocupată de aspectul exterior, ea își aranjează, la nesfîrșit, cîrlionții ce-i cad pe ochi. Roșul din obraji (bine accentuat), trimite la dublul convenției, pe care actrița nu-l poate delimita decît arareori. Neavînd un glas puternic, pe care să-l schimbe cum vrea, atunci cînd trebuie să accentueze (teatral) ridicolul Zoei, interpreta e nevoită să strige, emițînd sunete aproape guturale. Prin Dan Condurache, Cațavencu nu mai este demagogul tunător, ci mai curînd un Cetățean turmentat pervertit, lumit, șarlatan, este un clown elastic, cu genunchii moi, fără coloană vertebrală. Dacă s-ar fi strunit lungirea cuvintelor în prima parte a apariției lui (în cămașă de noapte, pentru întîlnirea cu Zoe), celebra tiradă din actul al 3-lea — cînd Condurache trebuia să fie actorul cabotin care-l juca pe Cațavencu (conform modalității regizorale) s-ar fi detașat și personajul ar fi fost ferit de uniformizare și manierism (ca și în cazul lui Rilea). Condurache își amintește că trebuie să fie lucid și din aripile mult frămîntate ale teatralei pelerine albe aruncă o privire la public, pentru a gusta rezonanța în sală a replicilor. Prin strania și rituala pregătire a apariției lui Dandanache ne cam îndepărtăm de subiect și de stilul spectacolului. Travesti-ul Leopoldinei Bălănuță (tălmăcit) ne-ar duce și mai departe. În momentul în care toate celelalte personaje sînt modernizate, Dandanache atît de gargarisit, pare anacronic. Doar demarcațiile vizuale (scoaterea jobenului, dezvăluind travesti-ul, cînd actrița e cu spatele la public și săritura peste limita scenei din convenție) nu pot scoate personajul din tertipurile liniei clasice. Toată lumea și toate cîte se petrec sînt sub ochiul ager al lui Pristanda. Prin concepție regizorală și realizare actoricească (Ioan Chelaru), Ghiță este personajul cel mai prezent, cel mai sec, cel mai tunător, cel mai sumbru. Părînd că execută, el dirijează, ordonă, știe tot, pentru a-și putea face, oricînd, jocurile. El, omul din umbră, omul de ordine, va decide momentul sărbătoresc, ordonînd răspicat să cînte muzica. Pristanda a devenit prin această viziune, maestrul de ceremonii al întregii fanfaronade.

Fără să cutremure spectatorul contemporan, neconvingîndu-l că ar avea vreun motiv să rîdă. **O scrisoare pierdută** de azi rămîne un spectacol de propuneri regizorale.

Nicoleta Gherghel

plastică

Alternative

Vasile Craioveanu este, în arta ceramicii românești contemporane, unul dintre reperele de referință. Creator proteic, preocupat de extinderea limitelor expresive ale meșteșugului său, Craioveanu s-a impus în ultimul timp prin tentativele asidue de înnoire a viziunii plastice, fatalmente restrînsă de rigorile impuse de fragilitatea materialului cu care lucrează — pămîntul ars — abordînd cu îndrăzneală o morfologie a monumentalului. O tendință aflată cumva în răspăr cu căutările cvasigenerale manifestate în domeniu, care operează în arealele, mai prolifice și oarecum mai adecvate specificului acestei arte, ale compoziției alegorice, în care formele tradiționale sînt „accidentate" de intervențiile invențiunii baroce, cu tentă narativă ori metaforică și cu un decorativism mai pronunțat. Craioveanu a optat pentru alternativa, mai dificilă, de anulare sau, în orice caz, de atenuare a granițelor care delimitează teritoriul ceramicii de acela al sculpturii. Nu numai în planul viziunii plastice, dar și al construcției, al modelajului, al „tăieturii" practicată în magma lutului, ambiționînd chiar asimilarea rigorilor dimensionale pe care sculptura le-a impus drept atribut inconfundabil al ei. Drumul ales de Craioveanu pentru depășirea acestor limite (de ordin nu neapărat estetic, cît tehnic) emană dintr-o viziune, credem noi, inspirat conturată asupra corpului uman. O sinteză ce presupune studii laborioase asupra structurilor anatomice, dar și a diferitelor staze, atitudini ce au inspirat o construcție arhetipală ce răspunde, în egală măsură, legilor academice de desfășurare în spațiu a unor volume și viziunii moderne de articulare a lor. Variantele ce ni le prezintă în ultima sa expoziție întrunesc, într-o suită aproape didactic întocmită, o asemenea caracteristică. Și nu de puține ori, am fost tentat să deslușesc în compozițiile lui Craioveanu nu o dimensiune a decorativului, un „recital cameral" — pe care-l presupune o expoziție de ceramică, indeobște —, ci una tensionată de deschideri monumentale evidente ; impresie determinată tocmai de sculpturalitatea pronunțată a construcției, a tăieturii și, firește, a viziunii plastice care le-a generat. În această privință, Craioveanu atinge în cîteva dintre piesele expuse, performanța unei sublimări remarcabile a formei ; ductul liniilor în spațiu, urmînd, în unele detalii, geometria sculpturii țărănești (și nu a ceramicii !) tradiționale. Artistul tinde spre o esențializare a volumelor, pe care le arhitecturează, printr-o bine socotită alternanță a plinurilor și golurilor (deci, tot lecția sculpturii), în moderne și deplin lizibile construcții. Modelajul său strunește materia — lutul — pînă la a-i disimula substanța reală. Doar fragmentariile glazurate ne avertizează că ne aflăm, totuși, în fața unor creații trecute și prin plămada focului.

● O pictură descinsă din spațiile silvane ale tihnei și armoniilor cromatice ne evocă pinzele unui mistuit de patima penelurilor muiate în sensibila undă a poeziei : **Dorin Sava.** Peisajele sale vin din universul luminilor grigorescîene, sub a cărui înrîurire se află și printr-o similitudine de situare geografică. Lumini aninate în adînci și crepusculare ceruri de toamnă tîrzie, ori la vremea exploziilor mugurale ale desprimăvărărilor în margini de pădure — efecte ce dau nota particulară și dominantă a picturalității sale.

Dorin Sava cercetează natura cu o deschidere totală a simțurilor ; intră în dialog cu ea și oficiază ritualul sacerdotului ce rupe din eternitate clipa de fericire a celui dăruit. Desenul — căci este un bun desenator — echilibrul construcției plastice, căldura hipersensibilă a paletei sale ne introduc într-o lume cu reverberații preponderent poematice, afectate și în titrarea unora dintre tablouri. Expuse la Teatrul Foarte Mic, cele 25 de uleiuri, în exclusivitate peisaje cu subiect silvestru, sînt o cordială și convingătoare pledoarie pentru cît de departe poate ajunge poezia, cînd larma cuvintelor se topește în culorile din paleta unui pictor pornit în căutarea propriului său drum.

Corneliu Antim

Ieminovicii transcarpatini

Problema ascendenților lui Eminescu pe linie paternă formează unul din capitolele importante ale biografiei sale și G. Călinescu enumeră în **Viața lui Eminescu** ipotezele care s-au emis în cursul anilor cu privire la originea familiei sale. Poetul este „năpăstuit de legendă și de știința biografică", scrie G. Călinescu, atunci cînd se caută originea familiei sale în afara spațiului geografic românesc. Ascendenții săi sînt țărani, arată criticul, din tată în fiu, în Călinești, sat din Bucovina, în ținutul Sucevei. În investigațiile noastre, la care ne-am referit și cu alte prilejuri, pornim de la această stare de lucruri consemnată în documentele vremii.

Cînd Imperiul habsburgic anexează Bucovina în 1775, noua stăpînire trece la întocmirea de conscripții pe baza cărora să stabilească impozitele și alte obligații către stat. Conscripția generală, **Beschreibung der Bukowina,** făcută în 1775—1776 din ordinul generalului Gavril baron de Spleny de Mihalady, primul guvernator al Bucovinei, consemnează prezența în Călinești a emigranților transilvăneni. **„Hier siedelten sich — se arată aici — siebenbürgische Emigranten an".** Emigrările din Transilvania sporesc considerabil după 1746, ca urmare a asupririi feudale, a angaralelor militare și a politicii de catolicizare, dusă de Curtea din Viena, prin mijlocirea căreia spera să realizeze unitatea imperiului peste individualitatea națională a popoarelor de sub stăpînirea sa. Documentele arată că în 1767 numărul emigranților se cifra la 24 000 de familii care trec în Muntenia și în Moldova. Stăpînirea austriacă ia măsuri severe împotriva emigranților. Convoaiele băjenarilor sînt oprite în drum și în 1763 se produc la granița dintre Transilvania și Bucovina ciocniri violente între emigranți și posturile de pază care se soldează cu morți și răniți. În exodul românilor transilvăneni trec și strămbunii poetului în Bucovina și se stabilesc în Călinești. De altfel, cercetările mai noi arată că și familia lui Ion Creangă coboară din părțile nordice ale Transilvaniei.

Stăpînirea austriacă îi găsește pe ascendenții poetului în Călinești cu gospodărie în vatra satului, la nr. 27, cum figurează în documente pînă aproape de zilele noastre. Familia se numea Iminovici și numele apare ortografiat, uneori, Ieminovici și Iaminovici, niciodată însă Eminovici. Această formă este adoptată de tatăl poetului, mult mai tîrziu, după stabilirea sa în Moldova. Străbunicii săi, Petrea Iminovici (1730 —?) și Agafia (1736—1818) și bunicii săi Vasile Iminovici (1780—1844) și Ioana (1782—1884), sînt țărani în Călinești. Documentele arată că Vasile Iminovici este figura proeminentă a acestei familii. Se bucura de trecere în sat și împărțea cu preotul cinstea de „cărturar". Preoții, primarii, dascălii, pălimarii și în unele sate și jurații erau scutiți de robotă, dijmă și alte obligații iobăgești. Vasile Iminovici, în funcția de dascăl, cu caracter permanent în comunitatea sătească, se bucura de privilegiile răzeșilor și mazililor cu cel puțin două decenii înaintea desființării iobăgiei.

Emigrările din Transilvania de la jumătatea secolului al XVIII-lea produc mari goluri în „contribuții" și Curtea din Viena dispune să se facă conscripții ale emigranților transilvăneni și să fie întorși la vetrele lor. Carol Erzenberg, al doilea guvernator al Bucovinei, întocmește **Consignația emigranților transilvăneni care s-au așezat în districtul bucovinean...** și **Consignația localităților ce urmează în care se găsesc colonizați transmigranți,** amîndouă din 1778. Comisiile militare, instituite de Erzenberg, se deplasează din sat în sat și cer emigranților să declare locul pe unde au trecut în Bucovina. Cei mai mulți indică pasul Rodna, unde era pază grănicerească, lăsînd să se înțeleagă că trecuseră Carpații cu permisiunea autorităților. Unii emigranți dau răspunsuri evazive : „prin codru, deal și vale". Emigranții declară că și-au părăsit ținutul natal „din cauza schimbării credinței", „din cauza iobăgiei", „din cauza recrutării", iar cei mai mulți : „fără motiv". Se ocoleau prin asemenea răspunsuri explicațiile privind raporturile lor cu foștii stăpîni.

Comisiile militare găsirâ satele de pe granița cu Moldova, cum era Călinești, aproape pustii. Emigranții trecură în Moldova ca să se întoarcă după terminarea „conscrierii". Din Călinești se prezintă în fața comisiei militare numai Lupu Ungureanu, care declară că a emigrat din Rodna, însă în 1758, prin urmare la o dată anterioară exodului din 1767. Mihalachi Cuparencu, pe moșia căruia se stabilise, depune mărturie că era „de folos comunei". Nu se vede de nicăieri că Iminovicii s-ar fi prezentat în fața comisiilor militare. Explicația stă în faptul că făceau parte dintre acei „transmigranți" ce trebuiau întorși, pe cale administrativă, în ținuturile de unde emigraseră.

Iminovicii apar în documentele transilvănene înainte de 1767 în Blaj și în Vad, în ținutul Făgărașului. O conscripție școlară, **Calculus scholasticorum,** privind școlarii din Blaj, consemnează trei elevi, George Iminovici, Iosif Iminovici și Ioan Iminovici. O altă conscripție, **Insemnarea Gramaticilor școalei românești din Blaj,** il inregistrează pe Vasile Iminovici. Școlarii blăjeni vin din familii diferite : **libertinus civilis** (George Iminovici), **ingeniis popae filius** (Iosif Iminovici), **liber** (Ioan Iminovici). Investigațiile întreprinse în protocoalele stării civile ale orașului Blaj ne-au condus la descoperirea altor Iminovici, parte din generația școlarilor blăjeni, parte de mai tîrziu. Întîlnim astfel trei Iminovici care întemeiază familii : Georgie Iminovici (1737—1789), Petru Iminovici (1741—1811) și Ioan Iminovici (1742—1812). Familiile lor nu se ramifică în linie bărbătească, întrucît moartea seceră copiii înainte de-a ieși din această virstă. Astfel Iminovicii din Blaj apar tot mai rar în documente după 1870.

Protocoalele de stare civilă din Vad se păstrează numai de la 1812 încoace. Găsim însă și aici familia Iminovici. Georgie Iminovici moare în 4 iulie 1857 în virstă de 95 de ani. Se naște pe la 1762. Nu putem ști pe baza documentelor de care dispunem cine erau părinții săi. Iminovicii din Vad se ramifică în mai multe famili și spre deosebire de cei din Blaj au descendenți pînă în zilele noastre. Mai multe familii din Vad emigrează în Statele Unite ale Americii și în Canada la începutul secolului nostru.

Documentele școlilor din Blaj înregistrează și un elev cu numele Ioan Eminescu, fiul lui Vasile Eminescu, „econom" (plugar) din comuna Lupu, lîngă Blaj. Face cursul primar între 1870—1873 și intră la liceu în 1873, ca să urmeze clasele I—III, după care se retrage. Din documente rezultă că era bolnav și încetează din viață în 27 martie 1877. Vasile Eminescu, tatăl său, moare în 10 februarie 1876, în virstă de 50 de ani, de „oftică". Se desprinde de aici că se naște în 1826. Protocoalele de stare civilă ale comunei Lupu sînt de la 1876 încoace, încît nu putem stabili cînd apare prima dată o familie cu numele Eminescu într-o comună din părțile Blajului. Problema aceasta rămîne deschisă. Nu este însă exclus să se descopere documente care să pună în altă lumină mărturiile lui Iosif Vulcan privind schimbarea numelui poetului în 1866.

Eminescu avea dreptate să scrie că familia sa era „nu numai românească, ci și nobilă neam de neamul ei". Poetul este deopotrivă geografia și istoria spiritualității românești prin familia sa, cu ascendenți venind de peste veacuri și avînd ramificații în mai multe provincii românești, prin legăturile sale toată viața cu românii de la răsărit, apus și sud de Carpați și prin viziunea din opera sa asupra spațiului geografic al poporului român.

D. Vatamaniuc

EMINESCIANA

„PĂRINȚII DIN PĂRINȚI"

DE NEAMUL CĂLINEȘTILOR

Membru al societății „Carpații"

...Știm că ultima zi activă a lui Eminescu la **Timpul** (28 iunie 1883) este legată de societatea „Carpații". Titu Maiorescu notează: „Pe la 10 veni Eminescu la mine (...) Potrivit înțelegerii (ce avusesem cu Simțion) i-am spus că trebuie să se ducă la Simțion pentru societatea «Carpații». De acolo e vorba să fie dus la dr. Șuțu".

Sediul societății era în str. Știrbei vodă nr. 11 și, peste ani, la aceeași adresă va locui Ilarie Chendi care, într-o amintire, spune că a stat în aceeași cameră în care locuise și Eminescu un timp (Ilarie Chendi mai vorbește de niște așa-zișî prieteni ai poetului care au luat de aici niște manuscrise, și se întreabă cine sînt ei și ce au făcut cu aceste manuscrise).

La 28 iunie 1883, în drum spre sediul societății, poetul s-a oprit pe la cafeneaua Capșa, a urmat cunoscutul episod din baia Mitrașewschi — iar pe procesul verbal dresat de către poliție cînd l-a ridicat de acolo, citim, printre prietenii-martori ai poetului, și numele lui G. Ocășanu, unul dintre conducătorii societății „Carpații".

Ultimii ani ai lui Eminescu la **Timpul** sînt strîns legați de activitatea societății „Carpații". Deși nu s-a descoperit încă arhiva acestei societăți, știm, totuși, astăzi destul de multe lucruri despre ea. Încă din 1937 Al. Lapedatu a studiat-o — iar în zilele noastre stă în centrul atenției istoricilor și eminescologilor. Augustin Z. N. Pop, D. Vatamaniuc — ori, mai recent, Teodor Pavel — îi dedică studii amănunțite. În 1883, la cererea Germaniei și Austro-Ungariei, societatea „Carpații" urma să fie desființată, motiv pentru care își publică statutele pentru a-și motiva existența. Din ele aflăm numai modul de recrutare a membrilor, modul de organizare și funcționare (scopul fiind eliberarea armată a Transilvaniei, nu putea să apară în aceste statute). Era compusă din trei categorii de membri : **activi, onorifici,** și **asociați.** Din prima categorie puteau să facă parte numai românii transilvăneni ; deși nu îndeplinește această condiție, Eminescu intră, totuși, **între membrii activi** ai societății. El participă chiar la ședințele de conducere și dă sfaturi în privința tacticii de luptă ce trebuie urmată.

În anul 1881 societatea a funcționat ca „Irredenta română", fără încuviințarea guvernului, tipărind clandestin în București manifeste pe care le-a răspîndit în toată Europa, mai ales printre românii din Transilvania. Presa turcă publică, în traducere franceză, unele dintre aceste manifeste ale Irredentei române ; de aici sînt preluate în presa maghiară și germană și comentate. Cu scopul formal de a dezminți existența unei asemenea Irredente române, și ziarele românești publică manifestele ei. Mai mult, acestea vor continua să facă obiectul discuțiilor aprinse de presă și în 1882, cînd Irredenta română intră în legalitate sub denumirea de Societatea „Carpații". În **Timpul** din 20 mai 1882, de pildă, Eminescu preia un astfel de manifest „către toate subcomitetele din România, Transilvania, Banat și Bucovina", în care „se propagă unirea popoarelor latine pentru zdrobirea Germaniei, se îndeamnă toți românii fără osebire de partid la luptă contra nesuferitului străin și se stabilește ca programă detronarea dinastiei Hohenzollern și formarea unui stat daco-român". Poetul conchide, ironic : „Unde e această teribilă Românie iredentă ?"

Într-adevăr, ea nu mai exista sub această denumire, pentru că la 24 ianuarie 1882 (de ziua Unirii !) devenise societatea „Carpații". Avînd la început un număr restrîns de membri, în toamna lui 1882 începe a-și constitui filialele în orașele mari din țară (Ploiești, Brăila, Galați, Craiova, Iași, Giurgiu, Pitești, etc.). Numai filiala din Ploiești avea, la 23 aprilie 1883, 250 de membri. Datele le cunoaștem din rapoartele secrete ale poliției Austro-Ungariei către cancelaria imperiului, rapoarte în care se dau și liste cu nume de membri. Aceleași raporate ne transmit că în ședința de birou din luna iunie 1882 dl. Mihai Eminescu, redactor principal la ziarul **Timpul,** propune **„ca studenții transilvăneni de naționalitate română care frecventează instituțiile de învățămînt din România pentru a se instrui, să fie puși a acționa în timpul vacanței la locurile lor natale pentru a orienta opinia publică în direcția unei Dacii Mari".** Propunerea este susținută și de către D. A. Laurian, directorul **României libere** (organul neoficial al societății).

La balurile societății „Carpații" se toasta pentru armata română — dar și pentru militarii români care-și fac stagiul în afara granițelor politice ale țării, urîndu-li-se „să fie la datorie" cînd va fi nevoie de ei. Societatea avea aderenți mai ales în rîndul armatei și al funcționarilor de la vamă (care înlesneau trecerea peste hotare a materialelor de propagandă). Este bine cunoscut conflictul diplomatic dintre România și Austro-Ungaria izbucnit în urma tipăririi, de către maiorul Gorjan, a unei hărți de uz școlar care cuprinde conturul Daciei, cu stemele provinciilor românești aflate sub ocupație străină. Deși interzisă formal, această hartă a avut nu mai puțin de 20 de ediții între 1878 și 1887, se afla în școli (atîrnată chiar pe perete), în cărțile de geografie; era explicată de cărte profesori elevilor. Maiorul Gorjan își avea regimentul în munții Argeșului, unul dintre punctele prin care societatea „Carpații" făcea trecerea spre Ardeal.

Cel mai important moment al activității societății „Carpații" este încercarea de răscoală din 1882 în vederea eliberării și unirii Transilvaniei cu România. Axente Sever, fostul revoluționar de la 1848, militar destonic, întocmește în acest scop un plan militar care se păstrează. Armele pe care societatea le procurase din cotizații și cadouri (rapoartele austriece vorbesc de suma de 20 000 lei pe care Grigore Sturza a donat-o făgăduind că-și va spori contribuția „cînd se va trece la acțiune" ; sînt și alte cadouri și chiar subvenții din partea statului care au fost deturnate de la scopurile formale spre aceeași țintă), urmau să intre în acțiune în iunie 1882. Axente Sever avea în vedere, într-o primă fază, imobilizarea forțelor inamice din interiorul Transilvaniei — după care planul de luptă urma să fie pregătit de ofițerii în funcție ai statului român care trebuiau să continue lupta, odată pretextul creat. Se prevedea, apoi, înarmarea populației locale (autorul planului calcula o armată de apărare de circa 150 000 de oameni, în care intrau mai ales moții din Apuseni).

Asemenea mișcări naționale aveau loc în mai multe puncte din imperiu, acțiunea românească fiind o verigă în lanțul „crizei orientale" ce va duce la primul război mondial. Ziarele din Transilvania își întețesc, tocmai în această perioadă, criticile la adresa politicii imperiale, invocă „dreptul popoarelor" împotriva „dreptului tratatelor". G. Barițiu scrie, încă la 20 ianuarie 1882, în **Observatorul : „...țările locuite de noi sunt numai ale noastre,** cu orice preț din lume, numai ale noastre !"

O acțiune de o asemenea anvergură avea nevoie, evident, de pregătirea maselor largi populare, o propunere, precum cea a lui Eminescu pentru propagandă în favoarea Daciei Mari în rîndul românilor din Transilvania fiind necesară. Poetul vorbește tot timpul în articolele sale despre necesitatea ca românii din imperiul Austro-Ungar să aibă drepturile lor, veștejește dualismul, pretențiile de maghiarizare a românilor, denunță abuzurile administrației imperiale, cere școli în limba română, etc. Încă de la studii, din 1869—1870, poetul își constituise un cerc de prieteni ardeleni la care va ține (și care-l va ține în mijlocul său) tot timpul.

Planurile societății „Carpații" sînt dejucate de către poliția secretă austro-ungară, împotriva societății statul român este obligat să ia măsuri drastice (poliția asistă la baluri, unele manifestări sînt interzise, etc.). Chiar în ziua de 28 iunie 1883, cînd pana poetului s-a frînt, baronul von Mayr cere imperios, în numele guvernului de la Viena, desființarea societății „Carpații". Este motivul pentru care poetul trebuie să meargă, după cum ne arată Titu Maiorescu, la sediul ei, să discute cu ceilalți conducători tactica de luptă ce trebuie adoptată. Desființată formal, societatea își stringe rîndurile, iar în 1885 va însemna o nouă acțiune importantă, noi manifeste tipărite și răspîndite în țară și peste hotare în care se cere alipirea Transilvaniei la țara mumă. Lupta acestei societăți se va împleti cu celelalte forme de manifestare a dorinței unirii, și va culmina cu istoricul act de la 1 Decembrie 1918. Perioada eminesciană a societății „Carpații" este una de organizare, de stringere a fondurilor, de fixare a planurilor de luptă — dar și de încercare de răscoală. Poetul este adînc implicat în toate aceste momente — care, de fapt, nu fac decît să puncteze, subteran, momentele ziaristicii sale de la lumina zilei. Ceea ce pagina tipărită nu îngăduie — se dezbate în grupuri de patrioți înflăcărați, între care Eminescu are o poziție bine conturată.

Nicolae Georgescu

Spațiul originar

Adevărurile biruie foarte greu legenda. Numele lui Mihai Eminescu în aspectul lui prim : Eminovici a dat prilejul celor mai fantastice speculații. Schimbarea de către Iosif Vulcan a lui Eminovici în Eminescu n-a fost uitată. În timpul necruțătoarelor campanii bucureștene de presă ale poetului, cînd acesta denunța origina sud-dunăreană a multor patrioți demagogi, adversarii nu **s-au sfiit să hotărască o origină bulgară pentru** Eminescu, Ipotezele absurde ale provenienței poetului aici trebuie căutate, în focul polemicilor **de presă, care au fixat o falsă imagine a personalității eminesciene.** Înaintea atacului lui N. Xenopol, datînd din 1882, cînd se lansează eticheta de balcanic pentru genialul poet, **polemică a cărui miză reală era una literară,** volumul **Novele din popor** de Slavici, Eminescu **făcuse o declarație publică asupra originii sale.**

În decembrie 1877, Eminescu tipărește în **Timpul,** vehementul articol **Dorobanții,** deplîngînd mizeria dorobanților întorși de pe front, și este acompaniat pe același ton de Slavici: **Sărmanii viteji de la Plevna.** Sînt etichetați imediat, în ziarele opuse, drept „băieți pripășiți", **„ființe fără căpătîi", „slugi ciocoiești", „băieți** ungureni foști servitori și foști coriști". Foile liberale sînt cele care au creat legenda „pripășirii" lui Eminescu. Acesta răspunde într-un **Pro domo,** precizîndu-și origina țărănească **(Timpul,** 5 I 1978). „Dacă vor cerceta și mai departe, vor găsi că unul a legat araci în via părintească și celălalt a ținut coarnele plugului pe moșia părintească și la urmă, că amîndoi sînt viță de țăran românesc". Această mărturisire n-a împiedicat lansarea și instalarea aberantelor etichete și suita de speculațiuni năucitoare în legătură cu origina poetului.

Multă cerneală s-a cheltuit datorită numelui său puțin obișnuit și mai ales datorită finalului slav. G. Călinescu ținea să remarce că tocmai celui ce se revendica dintr-o străveche românime i-a fost dat să fie „năpăstuit de legendă și de știința biografică, este întins de zece nații deodată, spre a fi pe rînd turc, albanez, persan, suedez, rus, bulgar, sîrb, rutean, polon, armean". Ne permitem să observăm că o asemenea știință biografică nu merita numele de știință. Logica unor asemenea atribuiri ni se pare astăzi naivă : unei personalități excepționale i s-a atribuit o origine excepțională. Dar caracteristica acestei origini excepționale rămîne peste tot originea nerom&nească. Complex de inferioritate ? Nu știm, sigur este că asemenea rătăciri vădesc o mentalitate și că ea nu ține de terenul solid al faptelor. „Emin" a trimis către turci și persani, „-ovici" către sîrbi și polonezi. Foarte probabil, un rezultat al prejudecății că tot ce e bun vine din import.

Cînd s-a deplasat în satul de baștină al tatălui poetului, Vasile Gherasim a găsit acolo atestarea unei familii vechi de țărani simpli cu numele de Eminovici. Actele parohiale sînt îndubitabile și ele confirmă pe gazetarul care mărturisise „a fi ținut coarnele plugului pe moșia părintească". G. Călinescu, după ce trece în revistă aiuritoarele atribuiri, le respinge pentru a insista asupra originii autentic țărănești a poetului. Rămîne în afara discuției această origine țărănească subliniată de G. Călinescu, din a cărei matrice se ridică mai tîrziu suflul și viziunea operei eminesciene.

Inexplicabilul „Emin" a primit din partea lui Petru Rezuș o explicație principial justă. Aspectul oriental al numelui ascunde o extragere din calendarul ortodox așa cum o găsim și în alte nume cu sufix slav : Eufimovici sau Efimovici de la Eufimie, Eustatievici de la Eustație. Ceea ce nu precizează Petru Rezuș este că și aceste derivări din nume grecești ortodoxe se întîlnesc frecvent în același spațiu administrativ și cultural căruia aparțin și Eminovicii. Cum forma inițială a numelui este Ieminovici, Petru Rezuș îl deduce din Euminie **(Sinaxar,** 18 septembrie), cunoscind obiceiul preoților ortodocși de a da născuților numele de botez din dreptul zilei din **Sinaxar.** Este o explicație mult mai apropiată de realități, știind rolul preotimii ortodoxe în stabilirea numelor de botez în satele românești.

Ceea ce însă rămîne de adăugat este că satele de care ține neamul lui Eminescu, adică al Ieminovicilor, fac parte dintr-o arie a bisericii ortodoxe controlată, cu investitura austro-ungară, de ierarhi și preotime sîrbă. De aici vine modificarea aspectului onomastic românesc, vizibil încă și astăzi. Marele pictor de azi Ciliezivici se trage dintr-un Cilea pe care omul bisericii nu l-a făcut pe românește, Cilescu, ci Cilievici, pe filieră slavă. Numeroși Pop au devenit astfel Popovici în Banat, proces căruia corespunde foarte bine existența acestui Ieminovici în nordul țării.

Cercetătorii au dus însă lucrurile mai departe și au arătat că Eminovicii se găsesc și la apus de Carpații orientali, numele fiind curent la Blaj, Vad, Rășinari, Cisnădie. Aceste informații (aduse de G. Bogdan-Duică și D. Vatamaniuc) schimbă fundamental datele problemei. Nu se cunosc infiltrații poloneze atît de întinse pe pămînt românesc, ceea ce elimină orice urmă de origină poloneză a Ieminovicilor. Foarte probabil Eminowiczii descoperiți pe teritoriu polonez sînt ramuri ale acestora. Este uimitoare obstinația după care numele trebuie să fie neapărat venit și nu dus de aici către alte zări.

Frecvența lui în Transilvania, în sens larg vorbind, ne indică nu o origină persană, turcă, bulgară, sîrbă, etc. ci una transilvăneană. Este cazul să ne amintim că în **Amintirile din copilărie,** scrise în 1881 ca replică la **Budulea Taichii,** Ion Creangă insistă asupra originii transilvănene a neamului său. Conștiința acestei origini s-a clarificat, fără îndoială, în colocviile bucureștene cu Eminescu și Slavici, situația românilor din Transilvania fiind una din temele lor predilecte în gazetărie și în discuțiile redacționale. La 24 ianuarie 1882 se înființează la București societatea „Carpații", cu deviza „Noi prin noi", care avea drept scop eliberarea românilor de sub dublul jug austro-ungar. Eminescu face parte din ea, alături de N. Densușianu, A. Ciurcu, N. Droc-Barcianu și alții. Plecarea lui Slavici în 1884 la Sibiu pentru a înființa **Tribuna** face parte din această serie solidă de preocupări. După 1883, poetul nu-l mai poate însoți pe Slavici la aceste acțiuni.

Pelerinajul lui Eminescu la Blaj, itinerariile și prietenii lui transilvăneni ne sînt cunoscute din toate biografiile care i s-au dedicat. Nu s-a făcut însă o relație mai profundă între toate aceste elemente care fac însă o fuziune sintetică. A afirma că numai Aron Pumnul stă la origina neobișnuitului interes pentru Transilvania al poetului, înseamnă a da o explicație insuficientă. Eminescu se simte adînc implicat în viața și problema Transilvaniei și nici chiar înrobitoarea campanie bucureșteană de la **Timpul** care-i impune teme nu-l rupe de obsesia Transilvaniei. **De reținut că în chestiunea Școlii Ardelene nu este alături de Titu Maiorescu și că,** în genere, privește chestiunea româno-ungară **sau româno-austriacă cu alți ochi decît politicianul junimist. Transilvania nu este pentru Eminescu un transplant cultural, ci o moștenire.**

G. Călinescu, încercînd să-l definească pe poet, nu găsește termeni mai potriviți decît cei ai Ardealului. Reproducem textul primei ediții mai sugestiv : „Eminescu era un român verde de tip carpatin, dintre aceia care, trăind în preajma munților, mai cu seamă în Ardeal și Bucovina, sub năvala străinilor, cresc mai vînjoși și mai aprigi, și arată pentru încercările de smulgere a lor din pămîntul străbun, rădăcini fioroase, prelungi, asemeni acelora ce apele curgătoare descoperă în malurile cu copaci bătrîni". Disociindu-l de Caragiale, G. Călinescu îi arată adevărații campioni : „Eminescu cel lipsit de ironie căuta pe Creangă sau pe ardeleni". Intuiția lui G. Călinescu ca în atîtea alte dăți nu greșește. Este însă rîndul altora să pună punctul pe i. Există numeroase elemente care indică posibila origină transcarpatină a neamului poetului, origină care înlătură de la sine rezistențele și nejustificatele speculații în jurul numelui său. Concluzia, fără fastul necesar, o trage Petru Rezuș : „Eminovicienii din Bucovina sînt astfel veniți de peste munte, din Maramureș, în timpul persecutării iobagilor români, neuniți cu Roma. Așezarea lor în satul Călineștii lui Cuparencu este singulară în Bucovina". **(Mihai Eminescu,** Ed. Cartea Românească, 1983). Mai jos autorul îi consideră pe membrii familiei Eminescu „români transilvăneni". Sînt de făcut aici cîteva completări și precizări cu atît mai mult cu cît așezarea lor în satul Călineștii lui Cuparencu este considerată singulară pentru Bucovina. Apoi trebuie să distingem mai precis între maramureșeni și transilvăneni. Aici stă de altfel cheia problemei.

Vasile Gherasim s-a deplasat în satul Călinești. G. Călinescu a descris cu geniu Moldova dintre Prut și Siret și pe cea dintre Siret și Carpați. **Dar n-a fost încă examinată fizionomia** etnografică și spirituală a locurilor din care a provenit neamul Eminovicilor. Cine se duce la hramul frumoasei biserici de la Arbora sau la tîrgurile mari ale locului, distinge fără să vrea pe locuitorii satelor și comunelor veniți la sărbătoare. Nu numai eticheta de tablă de pe căruțe: Cașvana, Botoșana, Todirești, le indică așezarea, dar și portul. Ei mai au pînă în anii o mie nouă sute optzeci gacii osanului și pălăria maramureșanului. La joc tinerii vin îmbrăcați în vechiul port de țară, pe care după cîteva ore îl părăsesc ca pe un element de protocol prestigios, frumos, dar inactual, pentru a reveni îmbrăcați comun, orășenește. Este acolo o lume ale cărei rădăcini maramureșene sînt foarte vii. Se păstrează chiar strigăturile și inimicițiile dintre satele de origină, de dincolo de Carpați. Aceasta este lumea din care vine Eminescu și căreia aparține indiscutabil, pentru că îl explică. Nu sînt de cercetat doar Călineștii lui Cuparencu, pe vechile hărți Călineștii lui Ienache, ci întreaga zonă de care aceștia țin și, mai ales, ceilalți Călinești, din Moldova sau din alte părți cu care aceștia sînt rude de singe. Între aceste sate și Ipotești este, figurat vorbind, la o aruncătură de băt.

Dacă ne vom uita pe hartă, mai sus de Călineștii lui Ienache sînt alți Călinești, pe care nu i-a cercetat nimeni. Existența lor ne vorbește despre fenomenul demografic al roirii, care înseamnă descendența unui sat din altul. În nordul României pe o linie orizontală, dacă-i nivelăm zigzagurile neesențiale, sînt mai mulți Călinești. Două așezări Călinești sînt în Maramureș, două în Bucovina dincoace de Prut, unde s-a născut Eminescu, unul dincolo de Prut. Ele se desfășoară de la vest la est pe o linie de expansiune demografică caracteristică și verificată istoric. Nu e nevoie să ne întoarcem la descălecarea lui Dragoș, ea fiind una din multele, începînd dinainte de acesta și continuînd fără întrerupere de-a lungul vremii. Nici cauzele nu ne interesează acum, ci existența istorică a fenomenului. Dispunerea așezărilor Călinești, respectă regula migrației pe o axă și o direcție principală a deplasării. Nu sînt de altfel singurele neamuri care s-au mutat peste munte. În **Istoria Maramureșului,** (1940) Alexandru Filipașcu notează cum Dolha maramureșeană a fost mama probabilă a Dolhascăi, a Dolheștilor, a Dolhenilor din Moldova, cum Dubosarii maramureșeni au corespondenți peste Prut, cum Cuhea dă o localitate Cuhnești spre răsărit, iar Glod pe Glodenii de peste Prut. Lanțul acestor localități cuprinde și Călineștii Eminovicilor, ai căror tizi se află răspîndiți în Maramureș și, în jos, în Transilvania.

Știința biografică pomenită de G. Călinescu riscă să cadă în multe fantezii dacă nu ia în calcul toți termenii discuției. Iar în calcul nu intră, repetăm, doar Călineștii lui Cuparencu, atunci cînd știm cum se nasc așezările țărănești pe pămîntul Țării de sus, ei toți Călineștii nordului românesc.

Dincolo de origina topografică, fiecare scriitor are o patrie spirituală mai largă decît cea administrativă. Patria spirituală a lui Eminescu are rădăcini transcarpatine, cu atît mai fioroase, pentru a prelua vorba lui G. Călinescu, cu cît poetul le-a simțit chemarea și mers în întîmpinarea lor. Preocuparea lui de problema transilvană trebuie așezată în altă lumină. Iar dacă sîntem de acord cu Lucian Blaga că subconștientul poetului era prezidat de imaginea tînărului voevod, ea se localizează cu atît mai bine în sediul voevodal matrice al Moldovei : Maramureșul.

M. Ungheanu

REMEMORĂRI

Craiul munților

Avram Iancu umblă prin munți, de peste un veac de la săvîrșirea vieții sale pămîntești, ziua și noaptea, neodihnit și tînăr și frumos, umbră strălucitoare mingiind sufletele moților, umilind stelele cu strălucirea ochilor săi, oprind din zbor păsările, înviorînd iarba.

El este esența durerii și dorului unui neam, purtînd spre viitorime ideea de libertate și unitate națională, este cea mai curată respirare a munților stîrniți din neclintirea lor milenară.

Numele său stă săpat pe fruntea îngîndurată a piscurilor, simplu ca o rostire de vers dimineața pe rouă, pentru vecie săpat, venind dinspre adînc înspre afară ca o vestire.

Viața sa, o mistuitoare ardere, a cunoscut înălțări sublime și căderi, mai bine zis, abandonări pustiitoare.

Destinul i-a fost de flacără înaltă și de fum...

S-a născut pe vremea cireșilor, în plină vară deci și temperamentul său a împrumutat ceva din tumultoseria anotimpului.

Temut, iubit, adorat, glorios și apoi resemnat, la numai 24 de ani, uimea Europa fiind estimat drept un **general** de mare rafinament militar.

Dar, știința sa militară a fost iubirea de neam !

Sub bolțile fastuosului palat imperial de la Viena, glasul său a vibrat puternic și distinct : „Nu ne-am bătut pentru jucării, majestate ! Decorează țara cu drepturi !"

Viața i s-a mistuit fulgerător ca un meteorit pornit pe un drum de neintors, arzînd însă deplin și intens în numai doi ani cît a condus armatele din Apuseni.

Zidit în durerile moților ca într-un fagure de miere, **AVRAM IANCU** s-a ascuns în munți pribegind prin păduri, mihnit, înțelept și ironic, cernit în singurătate, scîrbit de minciună, mîndru și incoruptibil. Incoruptibil ca aurul !

Legenda lui era atît de extinsă, numele atît de cunoscut, încît o scrisoare trimisă de Magheru din Italia purta pe plic următoarea adresă : „Lui Avram Iancu — în Transilvania"...

Vreme de două decenii după revoluția ce avea să-l decoreze cu cea mai înaltă distincție : iubirea moților săi, închis în singurătatea disprețuitoare a durerii și amărăciunii sale, a colindat Apusenii ca un simbol al nădejdii.

„Fecior bălai cu ochi albaștri, din negura vremilor uitate, răsai acum îmbrăcat în haina strălucitoare a gloriei nepieritoare..."

Într-o dimineață, l-au găsit oprit din peregrinări, stînd nemișcat ca o pasăre ce se odihnește o clipă înainte de Marea Călătorie...

Moții nu l-au trezit... I-au spălat trupul tînăr încă, i-au închis ochii albaștri, i-au răsucit mustața, l-au îmbrăcat în straie de in și, încet, să nu se trezească, l-au culcat într-un pat de brad.

Era toamnă. Aurul urca din adînc, se risipea în frunze și se auzeau buciume oftînd și inimi oftînd și mulțimea tălăzuia în jur.

L-au dus spre Țebea, l-au așezat în apropierea gorunului secular, cu grijă, ca pe un prunc nou născut redat țărinii și eternității.

În neclintirea de sticlă a aerului încremenit de durere, gorunul lui Horea s-a scuturat revărsîndu-și frunzele deasupra sicriului, învelindu-l ca într-un scutec în odăjdii de aur...

Si El s-a ridicat încet și a pornit îngîndurat spre munții încremeniți în așteptare.

Și de atunci, El este mereu printre noi și va fi cît timp vor fi munții și iarba și păsările cerului !

Să rostim odată cu Vasile Goldiș : „Tu, **Iancule** și moții tăi, ați trăit și ați murit pentru dreptate și libertate. Idealul acesta rămîne la temelia vieții noastre naționale. Pentru izbîndirea și desăvîrșirea acestui ideal vor trăi și vor muri generațiile care te urmează. Ci tu dormi liniștit, Iancule, acolo la pragul bisericuței din Țebea, în umbra gorunului lui Horea : geniul tău veghează deasupra națiunii române".

Mircea Micu

Alături se joacă biliard

fănuș neagu

În braseria Riegler, situată la odihna drumului ce urcă din Sinaia, arhitectul George Filipescu, avînd în față un ceainic cu vin roșu fiert cu scorțișoară, îl aștepta pe bătrînul Artur Dragomir, vechi prieten al familiei, care, înghesuit de lipsuri, îi propusese, telefonic, ca în schimbul sumei de zeci mii lei să-i divulge numele adevăratului său tată. Surprins de faptul c-a putut trăi în minciună vreme de treizeci și cinci de ani, George acceptase. Acum, gusta vinul și asculta îngîndurat cîntecul comandat de-o fată, cea de-a doua clientă din local, la tonomat: Aimez-moi, mon amour, aimez-moi... Cîntărețul, mai mult ca sigur Aznavour, își smulgea cămașa ca s-o schimbe într-un curcubeu al tristeții și-ți lăsa, ca să te-nvelești, o flacără dogorînd de dor. Dincolo de geam, pe toată valea Peleșului, ningea. Ca o rupere de mari tăceri căzînd. Din salonul de biliard s-auzea pocnetul bilelor de fildeș; două țăcănituri armonios închegate: carambol, George surise: unchiul Artur are un descîntec aparte pentru bila roșie:

bilă roșie de mărgean,
neieșită la Ocean...

...Era un om ciudat, bătrînul. La moartea mamei lui George, în semn de consolare, îi dăruise acestuia colecția lui de fluturi. Sute de exemplare, multe exotice.

„Ninge fabulos și mi se va dezvălui Adevărul. Nu-mi pare rău de bani, spargerea secretului merită același preț ca și Tăcerea".

În consens cu așteptarea lui înfrigurată, pe platanul tonomatului urcase alt disc:

Prea multă iubire ne smulge carnea
Ce Dunăre neagră!
Și eu nu știu să înot,
Sînt o corabie de hîrtie
Și fluviul curge numai în sus,
Ce nepricepută corabie!

★

— Admir bucuria cu care asculți cîntecele ce se potrivesc cu tristețea ninsorilor vechi. Socotesc însă că textierul putea să fie mai scurt: tu ești mai tare decît moartea, mă ucizi, dar știi să mă și înviezi; atît.

Scund, într-o scurtă cu guler de lutru, Artur Dragomir luă loc pe scaunul din fața lui George, smulse mîinile din încătușarea mănușilor înghețate, slujindu-se de dinții mici, deși, puternici, ciuli urechea la pocnetul bilelor, întinerind de plăcere pe măsură ce jucătorii nevăzuți înmulțeau numărul loviturilor în plin, și rosti din nou, rotind ochii mici, sfredelitori, gălbui:

— Sînt în luptă, acolo, doi ași ai tacului. Să nu joci niciodată, George, cu bila albă. Pe ea s-au curățat toți prietenii mei. Bila cu bob de piper, pe-aia s-o alegi. Să nu te lași sedus de paloarea tîrfei albe. Știi cum o cinta colonelul Dan Vinhoverte?

Mi-ai smintit oasele și m-ai lăsat fără aur,
rostogolirea mea de argint.
Iar te mint
Și tu iar vei învia
Ieși din drumuri de nenoroc
Piaza mea bună
piaza mea rea...

— Eu, fetițo, îi strigă ospătăriței, vreau țuică fiartă. În ulcică de lut, cu patru cești de teracotă în preajmă... Gust din toate. Așa-mi place mie: să fie bucuria largă.

— Domnule Dragomir, mă schimb, am fost de noapte.

— Eva, se îmbufnă Artur Dragomir, **făcînd mutră**. Evușca! Am zis: patru cești de lut rotunde și botoase.

— Aznoapte, rise fata, care se vedea că nu mai poate ține povestea numai pentru ea, domnu' Dragomir, aznoapte, cînd nu mai erau decît vreo cîțiva clienți, ca acum, pe la trei dimineața, au venit lupii.

— Aici?! făcu, neîncrezător, George Filipescu.

— Nu, jos în drum, lîngă peretele de gheață. Erau cinspe, i-am numărat și erau sătui, fiindcă se jucau, îi puneau pe cei mai mici să suie peretele de gheață, ăia s-aruncau, zgrepțănau cu ghearele peretele ca sticla și cădeau mototol în spinarea celor bătrîni. Era o hîrjoană a lor și, poate nu vreți să mă credeți, lupii bătrîni se tăvăleau de rîs cînd le cădea aia mică în circă. Rideau, zău. Și ningea fin, fin, fin. Bogdaproste, doamne, că nu s-a nimerit vreun client întîrziat.

— Cele mai ale naibii povești, dragul meu George, sînt poveștile cu lupii. Fiarele, cînd sînt crude, cînd simpatice foc. Împăratul cu coroană de solzi de știucă — astea-s poveștile cu lupii. Dan Vinhoverte, care avea cel mai important rastel de pipe și cea mai strălucitoare panoplie de florete și pumnale, s-a bătut o juma de noapte cu doi lupi înfometați. Avea sub ordine un regiment la Cimpulung-Muscel, și cînd l-au atacat lupii venea din comuna Bughea de Jos, de la o amantă. I-a dărîmat cu pumnalul de argint, dăruit de mareșalul Antonescu.

— Mi-l amintesc prea puțin, zise George Filipescu — și fața lui era răsturnarea argintiu-brumată a frunzei de tei sub briza Mării; era frumos, acum (de cele mai multe ori se înfățișa dur) un îndrăgostit de vechea lume, frumos ca un proscris.

— Dragă George, Dan Vinhoverte era întîi de toate un poet. Mulțumesc, Evușca.. pfuu, rachiul e din Arges. Dă-mi degetul pentru topaze ca să ți-l sărut. Știi tu cine sînt eu, Evușca?

Sînt împăratul vîntului de seară,
Sînt singur înapoia mea
Și într-o strună de vioară.

Mă izbucnesc de doi mesteceni...
Uite din ăia de colo, ce învolburați!
O cuprinse pe după umeri și schiță cîțiva pași de dans, alternînd dorința lui vulgară cu avansuri argheziene:

Vai tramvai cu cai frumoși,
Niciodată nu mirosi
A trestii și chiparoși?
Sînt chip zidit în cimp cu sănii
Lîngă fîntînă cu pelin,
Ca să mă ningă, ningă, ningă
Și luna martie cu vin.
Eva! Evușca!
Eu cu voi, și voi cu lupii,
Hau, hau, iubirea mea...

★

— Unchiule Artur, îl întrerupse George, vizibil jenat, sîntem aici pentru un lucru mult prea important și ca să ne ținem de glume. Eu — și era înalt, suplu, ochi de înțelept, ton cuprins de porunci inspăimîntate — vreau să întrerupem jocul ăsta care te avantajează. Hai să facem un pas, fără să ne-mpiedicăm pe deasupra maldărului de sute din buzunarul meu.

— Dimpotrivă, George, dimpotrivă. Știi ultima prostie a lui Dan Vinhoverte? Ei, bine, noteaz-o pe breloc. Zice:

Fură-mi timpul din trup
Și lasă-mi credința că te vei întoarce...
Tu, privighetoarea minciunii...

Nu-i așa că era caraghios? Ofițer, ce vrei! Cu toate ale lui, își iubea nevasta ca un nesăbuit... Eu știu ce-i acum în capul tău, acum. În capul tău, îți zici: eu, în orice situație i-aș fi dat unchiului Dragomir zece mii de lei. Nu găseai forma, așa-i!? Ei, la asta m-am gîndit eu: să-ți ofer forma; acceptabilă pentru amîndoi, băiete.

— Deci, tatăl meu a fost colonelul Vinhoverte.

— Vai, vai! Cum poți gîndi una ca asta!? Vinhoverte era ceea ce noi, bătrînii, numim o supă de bere. Sevastița, maică-ta, îl punea să cînte din fluier. Dar numai cînd era îmbrăcat în uniformă de gală.

— Lasă-mă să-l numesc eu pe tata, pretinse George Filipescu. Se numea Alexandru Vasile Irod.

— Mă faci să rîd, dragul meu. Și rănești memoria Sevastiței. Ia notă: n-am zis că o batjocoresti. Sevastița sprijinea suferința. Irod iubea o romîncă stabilită la Paris. Avea, doamna inimii lui, o fermă în Normandia. Aici, în braseria asta, dar în sala de biliard, l-a pus pe colonelul Vinhoverte să scrie un blestem împotriva ei... Rămîne între noi: Alexandru Vasile Irod vorvea franceza fluent, dar era semianalfabet. Îți dau copia scrisorii — nu-ți iau banii pe degeaba.

— Nu mă interesează.

— Păcat. Cuprinde cîteva rînduri inspirate, cum ar fi: „cad peste umerii tăi, nestiindu-și prețul, merele Normandiei.. am venit să te fur, te vei lăsa jefuită? chipul meu nedormit veghează în pătratul geamului tău... tîrfă dulce, răstignită cu spatele la lume, noi nu ne putem întîlni ca doi oameni, ci mereu, la nesfîrșit, ca două triști... Vino cu cobilița cu două cofe ca să iei apă din vîrful meu". Ei, ce zici?

— Banalități.

— De acord. Dar toate astea sînt pe undeva și chipul mamei tale pieptănîndu-se la oglindă. Numai Sevastița se pieptăna rizîndu-și siești într-un fel care l-a făcut pe Ovidiu Corcoduș...

★

— Deci, Ovidiu Corcoduș e acela.

— Nici pe departe. Ovidiu Corcoduș era un fel de stafie în papuci turcești împodobiți cu mărgele. Clădit din filfîieli pe o pereche de iminei. Vînător de cocoși de munte și nebun de profesie. Scrintitul Dunării, de la izvoare pînă la vărsarea ei în Marea Neagră, nu prin trei, ci, ăsta e adevăratul adevărat, prin cîteva zeci de guri. De Crăciun, în fiecare an, le cînta, la telefon, colinde tuturor femeilor frumoase pe care le cunoscuse. Toată noaptea. O dată — Sevastița petrecea sărbătorile la vila Gaizer de la Timișul de jos, — isprăvind colindele, Ovidiu i-a zis: Sevastițo, dacă mă îngădui măcar o singură noapte în patul tău, voi străbate, pe patine, Dunărea înghețată, din munții Pădurea Neagră pînă la Sulina. Ești bolnav, i-a răspuns Sevastița, ai sorbit supă de bere. Păi eu v-am adus rețeta din Suedia, a zis el. Primești? Sevastița a rîs și el a luat rîsul ei drept semnătură pe contract și a plecat în Germania, unde a întîrziat doi ani, fiindcă nu înghețа Dunărea și, om de onoare, nu vroia să trișeze. Apoi a mai întîrziat cîte un an la Viena, la Budapesta și la Belgrad. Și pentru că înțelepciunea umblă în sandale de sfoară, nu pe patine, s-a întors în țară în iarna lui 1945. Nu se temea de revoluție, smintitul Dunării, și vitejia asta de nebun i-a răsturnat viața. Dar n-a pierit. De frică să nu-l aresteze comuniștii — avusese fabrică de zahăr, în Moldova și una de postav, la Brașov — a sculptat cu mîinile lui un bust al lui Stalin și l-a așezat într-o nișă la poarta căsuței pe care-o promise după alungarea din palatele de pe Calea Victoriei. Treceam, priveam, salutam și ne intra groaza-n oase. Bustul lui Stalin — în nișa în care-ar fi trebuit să se afle fotografiile strămoșilor. Bunica lui a murit sub soc și cui i-a murit bunica sub soc, îi lipsește o doagă. Patinele cu care-a străbătut gheața Dunării din Munții Pădurea Neagră pînă la Sulina i le-a dăruit lui Mihai Logofătu Urda, în seara premirei de gală a unei piese de Aurel Baranga.

— Să-mi îndrept bănuielile spre Mihai Logofătu Urda?

— O, nu! Sevastița era ca un copil care izbucnește dintre trandafiri și cere să fie suită pe un măgăruș. Ea era mereu cu o zi înainte, iar Mihai Logofătu Urda, cu o seară în urmă. Actor de geniu, dar e ceva tîrziu în el... o împotrivire plecată dis-de-dimineață de-acasă și neajunsă la timp unde ia naștere revolta.

— Dacă el e tatăl meu...

— O-la-la! Stai jos, respiră puțin piper și puțin cimbru și gîndește-te că sîntem doi lupi care vor să urce un perete de sticlă. Fata asta, Evușca, nu-i proastă deloc. Ignorantă, însă frumoasă și plină de sensibilitate. Uite, afară chiar că ninge ca-n iernile de altădată. Ninge în destrăbălare de ceruri și munți. Și cît de minunat sună bilele de fildeș; Facem și noi o partidă? Țuica fiartă m-a revigorat.

— Nu, stăm pe loc; cînd ninge, parcă nu merită să joci biliard.

— Ba merită al dracului, dar stăm pe loc, dacă așa vrei. Văd cum te bucuri de ninsoare, și-mi amintesc că taică-tu (cel adevărat) îi spunea Sevastiței: „cînd ninge, semeni cu Maica Domnului"; amîndoi erau aproape de Dumnezeu, cînd ningea. Mihai Logofătu Urda a băut și el binecuvîntarea Sevastitei, tot pe vreme de ninsoare. Căci, pe undeva, Sevastița l-a iubit și pe el. O iarnă întreagă am zburat, toți prietenii în aceeași sanie, prin zăpezile de la Vîrful cu Dor. Artist de prima mînă, însă complet lipsit de caracter, Urda. Pe atunci, ca și Vinhoverte, făceam și eu puțină literatură. Sevastiței îi plăcea mai ales o povestire care începea astfel: „În vara aceea, un zeu bătrîn, schimbîndu-se-n demon tinăr, se prăpădise la noi în casă. Dormea cu mine în odaie. El nu asimilase din experiența anterioară decît ironia și jocul, eu eram un spic de ovăz blond plin de dorul de viață"... N-a fost publicată niciodată, am rătăcit manuscrisul... Kebab! Au kebab. Vrei o porție? Acum e vremea lui...

Mirosuri orientale li se învălmășiră în simțuri. George Filipescu ceru, odată cu kebabul, vin roșu, un Merlot — temperatura camerei, și turnînd în pahare, zise:

— Eu, pe Mihai Logofătu Urda mi-l amintesc ca pe omul care se scălda în ospitalitatea casei noastre.

— Puah!

— De ce-l disprețuiești atît?

— Da de unde! Ți-l explic. Tu ești tînăr. Și tinerețea e ca vița de vie cînd dă în floare, plină de bucurii generoase. Cînd se uita la Sevastița, avea închipuiri: „te văd, zice, într-un fel de-a dreptul minunat". Și o vedea ca pe un schit sub geană de pădure înverzită; un schit de lemn învăluit, vara, în picle subțiri, e ca un ou pus de un copil într-un pahar de cristal cu ape albastre. Categoric, Mihai Logofătu Urda a fost, este și va rămîne unul din marii actori ai acestor vremuri. Ursit să piardă și să se nască a doua oară ca să piardă din nou. Și să se bucure că pierde, aș adăuga. Prin 1954 se încurcase c-o actriță mai în vîrstă ca el, dar ce cărnuri fierbinți! Merg împreună la Mare, la munte, cheltuiesc sume exorbitante (ea era soție de ministru și apoi juca în multe filme; el, Urda, mai rar) iar la întoarcere, toamna, Urda se căsătorește cu fata unui general. Peste un an, prin iulie, pe năduful cel mare, cînd Fata Morgana își dă poalele peste cap chiar lîngă fereastră, Mihai Logofătu Urda se întoarcea acasă, la nevestică, după un chef monstru, unde se serviseră pînă și aripioare de rechin; ai mîncat vreodată aripioare de rechin?

— Nu.

— Păcat. Luptă-te s-ajungi în Asia. Aici, nu vei găsi niciodată mîncarea asta.

Se întrerupse ca s-o roage pe Eva, care apăruse, ieșind din sala de biliard, cu două ghivece cu begonia, să se oprească o clipă în dreptul ferestrei.

—Ce tablou suav, să privești ninsoarea, stînd la căldură, între flori! Mulțumesc, Evușca... M-a melancolizat figura, ține de superbie, de compromisul august al naturii. Tu, George, trebuie că ai oroare de flori, nu-i așa? Pentru că nu împlinisești încă două luni cînd Tudorel Filipescu a strecurat în odaia unde dormeai doi snopi de crini, ca să le sorbi otrava. Noroc că i-au descoperit la vreme gestul mîrșav.

— Treci la Mihai Logofătu Urda, îi ceru George, întunecat.

★

— Deci, era ora 10 cînd Urda, în frac, pieptănat lins, cu garoafă albă la butonieră, intră în Piața Universității. Atenție, pe vremea aia, în Piața Universității se vărsau cheflii de la Dunărea, fostă Bavaria, de la 6/3 (Șase martie), Rustica, zalhanaua Mercur și restaurantul Zissu. În piață, circulația întreruptă; se filma — un film cu acțiunea în epoca fanariotă; boieri, boieroaice, echipaje, călăreți etc. Urda avea un rol bogat în acest film, dar nu și-n secvența respectivă. Obosit și euforic — după o noapte de chef cu actorii te simți purificat de patimi, îți vine să zbori, poți să schimbi macazul vieții — deci, Urda nu ocolește zona filmării, intră ușor prin marginea cadrului și înaintează spre Palatul Suțu. O boieroaică, pe un murg de toată frumusețea, îi taie calea. Aparatul îi urmărește. Boieroaica se apleacă în șa, înjură ca birjarii și jap! jap! jap! cu biciușca peste fălcile lui Urda. El încearcă să se ferească, ridicînd brațele, dar regizorul, intuind brusc avantajul pentru film al acestei scene insolite, urlă: nu, Urda, nu fugi! rabdă pentru mine!... Ce zici?

George Filipescu gustă din paharul cu vin și răspunse, privindu-l în ochi:

— Mi-ar place ca Mihai Logofătu Urda să fie tatăl meu cel adevărat.

Artur Dragomir își miji ochii gălbui, în care scînteia o deznădejde batjocoritoare, amestecată cu silă. Obrajii ușor încinși de băutură îi tremurau. Se ridică, întîi pieptul uscat și rosti îngust:

— Tatăl tău sînt eu. Hai, banii!

George avu o împotrivire dureroasă, ca izbit de un blestem. Apoi, stăpînindu-se, viri mîna tremurîndă în buzunar, scoase teancul de sute și-l împinse pe masă, uimit de bucuria cu care bătrînul înhăță suma și o viri în buzunarul scurtei lui.

— Ninge frumos, zise Artur Dragomir, al dracului de frumos. Această zi, sînt convins, va rămîne pentru tine mai frumoasă decît toate sărbătorile frumoase la un loc: Crăciun, Paște, Moși, sfinții Petru și Pavel... Și acum te las cu bine.

În tinda circiumii, bătrînul o cuprinse pe Evușca sub brațul drept, cu stînga smulse orbește din buzunar două sute de lei, i le viri în sutien și zise:

— Vino să dormi la mine, la hotel Cazino, Evușca. Tu dormi și eu te veghez. Dormi goală pe o blană de urs și eu te privesc. Camera-i tapetată cu pluș galben canar, focul arde. Goală, Evușca, trebuie să fii ca un ou uitat de-un copil într-un pahar de cristal cu ape albastre. În braserie, cîntecul din tonomat urca pe serpentine de mahon: aimez moi, mon amour, aimez moi.

mai 1988

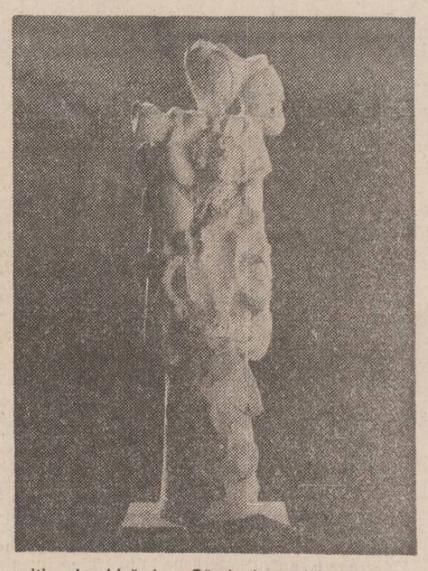

Ceramică de Vasile Craioveanu (Din expoziția deschisă la „Căminul artei")

PROFIL

Drumul către autenticitate

1. Poetă bună, dotată cu un foarte acut simț al observației, sedusă și de cultură, Doina Uricariu rămîne, totuși, o ființă fragilă, discretă. Și foarte tradiționalistă. Căci, oricît s-ar sili să îndoace în eroare, să pară altceva, tot în **vis** și în **suflet** crede cu fervoare.

Una din relațiile pertinente ale liricii sale cu realul este disprețul față de „ignoranță", de „cămătari", de zgomotul strident și de „măsurătorile corecte" (vezi „Schițe ale lumii" și „Un opaiț vechi" — vol. „Natură moartă cu suflet"; „Strigătul scris" și „O, rezultat fericit al măsurătorii" — vol. „Ochiul atroce"). Există, deci, un gen bine conturat de conștiință artistică, puternic opusă pozitivismului, pragmatismului, omului comun (judecat ca vulgar și agresiv).

Această atitudine desuetă traduce o inadecvare — aparent, poetei i se pare că valorile sacre sînt în pericol, că arta e asediată de cotidian. În fond, însă, grija nu este pentru artă, ci pentru sine. Implicarea în cotidian amenință ființa eului liric. Așadar, această implicare va fi violent denunțată (vezi „Să te scalzi, să scîncești, să triumfi" din vol. „Mîna pe față"), iar tehnicile de apărare se dezvoltă vertiginos, invadînd poemele.

Astfel, autoarea e pătrunsă de necesitatea de a (se) ascunde, pe care o glorifică, o consideră condiția indispensabilă ființei, ca să se poată manifesta în voie: „darul înțelepciunii de a se ascunde — / Nevăzută știe să fie, cunoaște deplina învăluire / (...) / să n-o simtă nimeni în preajmă, să nu se sperie / cînd încet îi fosnește ființa" („Cînd încet îi fosnește ființa"" — vol. „Jugastru sfiala"). Mărturisirea i se pare un hat inutil, „pămîntul greblat / fără rod între două hotare" („Îngustul hotar imaginar" — vol. „Vietăți fericite"), iar confesiunea — de-a dreptul periculoasă, o veritabilă sinucidere în relațiile cu ceilalți: „gropar e cel ce se confesează, / pe sine se îngroapă, / cu mîna lui își presară cîțiva bulgări pe creștet / spunîndu-ne ce frumoasă e lumea" („Pe tălpile lui Alexandru copil" — vol. „Vietăți fericite").

Funcționează, deci, teama față de exprimarea clară, accesibilă omului comun, cel care ar putea macula suava frăgezime a eului. Primele două volume ale Doinei Uricariu („Vindecările" și „Jugastru sfiala") reprezintă monumente ale elaborării tehnicilor de apărare împotriva sensului evident (= apărare împotriva banalității celuilalt), problemă așa de acută a liricii sale, încît merită atenție specială și o vom dezbate mai încolo.

2. Deocamdată, să ascultăm aceste versuri: „îmi țineam slăbiciunea la piept / așa cum ai ține o mare / pe care ajungi doar s-o privești / cînd luna din apă răsare" („Portret cu slăbiciunea la piept" — vol. „Mîna pe față"). Ce anume se ocrotește atît de intens, ce anume justifică ocrotirea?

Există, în versuri, o certă nostalgie după Eden, nostalgia ființei care a mușcat din măr (vezi „Pietricică sub călciiul meu" — vol. „Natură moartă cu suflet"). Totodată, singura cunoaștere considerată autentică, adică nedistructivă, integratoare și eficientă, este cunoașterea de tip extatic, cuprinderea simultană a „periferiei și centrului", în genere codificată prin actul **sorbirii** (vezi „Respir" din „Jugastru sfiala"; „Obraze la pîndă", „Pasărea albă" din „Vietăți fericite", etc.). Mai departe: simbolurile benefice sînt „laptele" (marca inocenței), „lingurița de miere" (marca visului care îndulcește realul), „aburul răsuflării" (sau al cuvintelor rostite), fluturele, tălpile roz ale copilului. Atingerea benefică este „mingiierea", dar mingiierea aurei, nu a corporalului: „te mingiiam, mai mult cu degetele în aer / ca forma luminii să nu dispară" („Roditoarea trezie" — vol. „Jugastru sfiala"). La nivel fizic, (auto) seducția se exercită prin păr („Suvița de păr" — același volum) sau prin „încheietura mîinii" (ceea ce poate fi și o afectare culturală de sorginte eminesciană). Simultan, eul liric privește dragostea ca pe o agresiune a vulgarului și de aceea o însoțește cu sunete stridente, grotești, de bilci (vezi „Toba, fanfara și clopotul", sau vezi „Mașină cuvinte de dragoste" în vol. „Natură moartă cu suflet").

De astă dată, nu mai poate exista îndoială: ne aflăm dinaintea unei poezii feminine derivate din convențiile pensioanelor sec. al XIX-lea.

Dar, lucru demn de subliniat, autentică.

Vom găsi aici cele mai frumoase poeme ale Doinei Uricariu; vom găsi, chiar, credem o capodoperă. Visul și sufletul domină această zonă a universului liric, trăgînd după ele o paradigmă normală de epitete: suav, fraged, fragil, sfielnic, inocent, imaculat, blînd, pur, paradisiac, naiv. Iată, de pildă, ființa desfăcîndu-se sub mingiierea visului: „Vie adorm închisă în făptura cuminte, / palidul ochi dinlăuntru începe s-alinte / umerii mei, obrajii, degetele subțiate" (Vis cernut" — vol. „Jugastru sfiala"), iată proclamarea aproape sfidătoare a sufletului, imaginat ca un „soare fraged": „el rozul mai greu de rostit / decît puhavul, murdarul, / el neatins de smoala amiezii, de apus și de moarte, / inconștienta floare a unui cais" („Soarele fraged" — vol. „Ochiul atroce").

Sintagmele acestei ipostaze sînt foarte expresive, ceea ce le certifică autenticitatea, iar realizările lirice reprezintă partea cea mai puternică a creației Doinei Uricariu, un mare imn dedicat purificării, blîndeții și imaculării: „Liniștea ca un scripete mai coboară / Suspendat de acest fluture adormit / trupul meu se leagănă și visează / în praful lui fericit" („Cîmpia mereu înțeleaptă" — „Natură moartă..."), „Te iubesc, pot să spun, dar mai presus / de această gură lacomă, vorbitoare, / sufletul în mine pe vîrful picioarelor / treptele începea să coboare" („Mai presus de-această gură vorbitoare"), sau „Uneori scot piciorul din valuri / obrazul de fluviu în nevăzută rotire / curge firul de apă dinspre talpa mea cu sfială, / sînt stropii ce mă spală prilej de nemurire" („Unde e obrazul apei" — ambele din „Jugastru sfiala".)

Probabil cel mai frumos poem al scriitoarei se găsește în volumul „Vietăți fericite" și se numește „Ca un copil care molfăie piine". Ipostaza paradisiacă e aici deplin asumată, avînd însă înțelepciunea de a nu se opune stridentului celei reale. Rezultatul merită citat în întregime: „M-ai recunoscut pentru că glăsuiam păsărilor / „Veniți, veniți, pămîntul e plin de semințe" / ceilalți nu vedeau nimic / și începeau să ne ameninte / / „Cling-cling, clingcling" răspundeam / ce bine ar fi de nu le-ați mai purta de grijă / ei sînt cerul de lîngă noroi, / crinul tăiat de o schijă. / / „Cling-cling, cling-cling" repetam / ei sînt un copil care molfăie piine / se bucură s-o împartă oricui / unui om, unui ciine".

3. Dar, în mod repetat, zeul ține „ființa în palmă". O ocrotește, însă o și oferă. Iar groaza de a fi oferit, pentru tipul de autor descris aici, funcționează fără greș. La care trebuie să adăugăm efortul întru credibilitate. Poeta știe cu precizie că e inadecvată secolului și că e incapabilă de a crea simboluri noi. Iată de ce caută cu înfrigurare o soluție, o tehnică de ascundere și apărare.

Primele două volume („Vindecările" și „Jugastru sfiala") optează pentru ermetism. Fundamentarea cripticului este expusă mai întîi în „Legea obrazului" din „Vindecările", iar apoi — oarecum post factum — în „Tînjitor nesimțitor" din „Natură moartă cu suflet". Este străvechiul **en panta** al lui Heraclit (unul e tot). O mulțime de omonimii și afinități se vor „zbengui" în versuri, iar raționamentele devin ghicitori. Calitatea poemului de a fi numai construct e clar proclamată în „Visatul poem în echilibru după metoda lui Dürer" (vol. „Jugastru sfiala"), arta poetică a perioadei.

Dar trebuie să subliniem că ermetismul are neapărat nevoie de justificare gnoseologică. Adevărul revelat trebuie să fie suficient de important pentru a motiva alegerea vorbirii cryptice. Nu pentru a observa că tații au fost fii și fiii vor fi tați. („Adunarea fiilor", vol. „Vindecările") s-a apucat Hermes Trismegistul să-și scrie cărțile. De aceea, consideram ermetismul Doinei Uricariu complet neautentic, o tehnică de apărare care denaturează și strivește lirica, precum armura unui cavaler medieval purtată de un copilaș subțire și neajutorat.

Dealtminteri, autoarea însăși a sesizat problema (căci posedă un admirabil spirit critic). Iat-o, autoironizîndu-se, în vol. „Mîna pe față": „«nu există cădere»" țipam și scriam destul de citeț, / «căderea», «abisul»". („Și scriam destul de citeț").

Odată cu a treia carte, „Vietăți fericite", are loc o semnificativă modificare a expresiei. Versurile încep să fie obsedate de antiteză, contrarii și oximoron, ca metode de definire ale ființei ființării („Mersul de-a-ndaratelea" și „O rădăcină făcîndu-și loc în țărînă", din „Mîna pe față" sînt doar unele din explicitele asumări ale atitudinii). De asemeni, se întărește prezența **faliei**, văzută sub diverse chipuri: prăpastia, fisura, despicarea, malul și considerată drept „rid de expresie / amărăciune care dai sens / peisajului frumos, imaginat după natură" („Golul și plinul" — vol. „Natură moartă..."). Eul adoptă poziția „Ginditorului" de la Hamangia, ceea ce vrea să descopere aplecarea lui asupra înțelesurilor.

De fapt, această oximoronică întrebare și neliniște dinaintea Universului (unde, frecvent, „totul curge" se transformă în „maya", jocul iluziei) traduce invazia lui Kierkegaard, Hocke și Heraclit. Ideea de a-i îmbina pe cei trei îi aparține numai Doinei Uricariu, dar rezultatul rămîne același: o ascundere în cultură. Mult mai plăcută, mult mai reușită decît ermetismul, însă total necreatoare. Norocul poetei este că Kirkegaard nu-i prea frecventat la noi, prezența trecîndu-i aproape neobservată. Drama ei e că, deocamdată, nu-l poate depăși. Iar în ce privește manierismul analizat de Hocke, acesta împodobește versurile precum obiectele într-o vitrină; și e o savuroasă ironie faptul că toți acei sfîșiați scriitori au ajuns globuri într-un pom de iarnă.

4. Din fericire, însă, Doina Uricariu are un foarte acut simț al observației, orientat mai ales către detaliu. Numeroasele sale „peisaje", imagini evoluînd adesea către alegorie, reprezintă descrieri extrem de ancorate **în real**, echilibrînd cu succes refugierea în cultură: „Un orologiu / o caracatiță sînt orele lui, / limba ceasului face pași mari, / lăsînd dire mici și boabe de praf între cifre" („Un abur de vorbe" — vol. „Natură moartă..."). **Văzul** rămîne pretutindeni simțul cel mai utilizat, iar poeta „vede" cu precădere natura, în sensul de mediu necitadin (legat afectiv de recuperarea copilăriei). De fapt, de aici își alege restul simbolurilor, interpretîndu-le în modul cel mai normal cu putință: sperietoarea de ciori, mușețelul, cositul, grădina, via, salcia, căpița de fîn, furnica și cîrtița. Ceea ce dezvăluie iarăși caracterul eminamente tradiționalist al liricii, caracter mascat cu forța de ermetism și de o anume cultură.

5. Schimbarea la față petrecută în volumul „Vietăți fericite" a mai avut însă o cauză, de astă dată foarte benefică: arhetipul copilului. E, probabil, cea mai fericită descoperire pe care ar fi putut s-o facă autoarea. Deoarece copilul înseamnă atît inocență întruchipată în real (ceea ce conciliază aspirația către paradisiac cu existența mundanului), cît și un mod de a-fi-în-cultură (spontaneitate, joc creator, „genialitate" — vezi, de pildă, analizele lui Frobenius). Arhetipul copilului apare în versuri sub ambele înfățișări. Iată-l, sub formă de eden întrupat, în volumul „Vietăți fericite" (unde cel puțin nouă texte îi sînt dedicate): „Mă uitam la mîinile lui / ca la doi obraji de dumnezeu, / nu mă satur privindu-i degetele / ca zece obraji de dumnezeu", iată-l apoi ca „paideuma" în vol. „Natură moartă cu suflet": „Rămîi ca să zicem așa într-o veșnică și agitată copilărie / căreia nu-i poate place nimic potolit / născocire și fugă poemul aleargă și minte / și se alintă cu adevărul lui închipuit".

Firesc, arhetipul copilului va contamina rapid latura autentică a lirismului Doinei Uricariu, legîndu-se indisolubil de vis, de suflet și de poem, intrînd în flagrantă contradicție cu „virsta adultă" a lumii și a omului (vezi „O, suflet ce copil te-arăți" — vol. „Vietăți fericite"; „Un fruct de hîrtie" — vol. „Natură moartă..."; „Nici un lucru nu ajunge la tine pe picioarele lui de copil" și „Visul mi-aruncă nisip în obraz" — vol. „Mîna pe față", etc.).

„Răul să nu-l mai văd", exclamă autoarea în ultima-i carte, „Ochiul atroce". Într-adevăr, să i-o dorim din toată inima: atît pentru ea, cît și pentru ceea ce scrie. Deoarece inocența, puritatea, blîndețea, discreția, naivitatea au plăcut și vor place mereu, tuturor.

Radu Comănescu

ÎNTÎLNIRI CU CITITORII

Marți, 7 iunie, a.c., ora 10, sub egida Comitetului Municipal București al P.C.R., Secția învățămînt și știință, și a Inspectoratului școlar al Municipiului București, în cadrul **Programului schimbului de experiență cu secretarii B.O.B. și directorii liceelor și școlilor cu clase I—X, din Municipiul București**, a avut loc prezentarea cărții EVOLUȚIA IDEII DE LIBERTATE de N. IORGA (Ed. Meridiane).

Gazda acestei manifestări a fost Liceul industrial nr. 6, (organizator profesoara Georgeta Zuică).

Au vorbit, despre personalitatea lui N. Iorga și despre **Evoluția ideii de libertate**, Mihai Ungheanu și Ilie Bădescu, după care invitații au răspuns întrebărilor celor prezenți.

Un numeros public de profesori și elevi a avut, totodată, prilejul să audă imprimată pe bandă vocea lui N. Iorga, imprimări din Fondul de aur al Radioteleviziunii române puse la dispoziția organizatorilor de Gabriela Mantu, redactor Radio.

Jurnal de șantier

Urmare din pag. a 4-a

pat la înălțarea unui obiectiv de o asemenea măreție, care...

— Așaa-e dom'le! conchide Ilie și-l lasă vorbind singur, întorcîndu-se spre ceilalți: Ați văzut că i-am zis? Ei, și dacă i-am zis?...

VICTORIE!

Mai repede decît se așteptau, cei doi au depășit etapa dormitorului comun, primind cameră într-una din barăcile etajate ale coloniei. (La cîteva uși mai încolo, pe același hol, au fost cazați alde Gilmă). Face să-i vedeți cum intră și se instalează. Iată:

Deschid ușa, încărcați cu valizele și boccelele de lenjerie, trîntesc bagajul pe cele două paturi goale de fier și privesc în jur. Au și baie. Fiind la etaj, au și o priveliște de ansamblu asupra coloniei. Chiar sub fereastra lor este un bazin rotund al pompierilor, în care se bălăcesc toți puii de constructor. În depărtare se vede turnul de 180 m al CET Vest.

Pereți de carton nu sînt prea groși, se aud glasuri și din capătul celălalt al barăcii. Dar din punct de vedere video, intimitatea este asigurată. După ce aranjează paturile, John se apucă să răspăluiască de pe pereți resturile de actori, femei goale, mașini și alte imagini. Cu timpul, va pune el altele, mai proaspete. Stăpînul se îndreaptă direct spre masă, care este în poziția ideală, la fereastră și cu lumina din stînga. Scoate mai întîi cîteva cărți, apoi un caiet gros (jurnalul?) și niște dosare plic, nu goale. Le așează cît mai ordonat, se instalează pe scaun, cu coatele pe masă și face o probă. Merge. Se ridică iar, caută în valiză, scoate și lipește pe perete cîteva foițe pe care a scris, de exemplu: „TIMP, DAȚI-MI TIMP" (M. Eden); „Decît filozof răpciugos, mai bine măgar sănătos". „Qui vit sans folie, n'est pas si sage qu-il le croit" (La Rochefoucault) „Scrie o oră pe zi și vei avea o operă" (A. Bréton) „Tout sacrifier á l'art; la vie doit être considérée par l'artiste comme un moyen, rien de plus".

După ce a făcut toate acestea cu febrilitate, deodată mișcările i se încetinesc: Din colțul cel mai ferit al valizei scoate un mic portret înrămat, îl dezvelește, îl mîngîie cu mîna și cu privirea, caută un bold într-o cutiuță și-l agață pe perete, chiar în fața ochilor. John devine atent și lasă răspăluitul:

— A, io-te și Stăpîna. Și-i trage o plecăciune: Răbdare, stimată domniță. Stăpînul face puțin Metrou și prin anul două mii se-ntoarce să te ia.

Viitorul scriitor se uită o clipă urît, apoi își revine și rămîne fix, cu ochii la tablou. Dar chipul din poză prinde glas și-i poruncește: Scrie, nu sta. Timpul e scurt. El se înviorează și începe să răscolească printre hîrtii. Desface un dosar, învîrte filele, le răsfoiește, ia altul la fel... Privește iar la portret și dă din umeri. Iarăși glasul încurajator. „Nu-i nimic, o să meargă".

fragmente din „Jurnal de șantier"

POȘTA REDACȚIEI

ION F. OIȘTE, Giurgiu : O epistolă de vreo patru pagini, mixtură insolită de tandrețe și ironie, critică (literară, culturală) otova, în coada condeiului, imprecații și interogații retorice, judecăți „de valoare" comicărite, încît pînă la urmă toate se amalgamează, storchizează, aplatizează și nivelează ca-ntr-o mașină de spălat „Automatic" (Super !). Pentru o nevoie reală de comunicare (a unui conținut real, obiectiv, dacă tot îl invocați pe Kant), această joacă e de un gust cam ieftin, care vă și face dealtfel, să încălcați (în sonete) acel **modus** („est modus in rebus", ziceți) protector al lirismului, trecînd în sarjă cu sugestii porno **(„Iubito, — înzeirea-mi din păcate ! / Așa-i că mă iubești încît m-ai bate ? / Îți stau în față, lasă mortii-n spate / Și-ncepe... dă ! Nu leapsa pe ouate ! / Așa !... mai dur !... sărutări și carate... / Continuă !... nu sta la jumătate ! ... / Vezi c-am și inimă !... și pe mușcate !... / Mai în adînc ard stele mii, brumate...").** O probă de virtuozitate pe această coardă subțire, de pe care ușor se poate luneca în kitsch, oferă poetul Gheorghe Azap (citiți **Maria, Bocceluța cu plăpinde** etc.), pentru a nu mai vorbi de Serban Foarță. Dar, fiecare cu harurile, exigențele și... opțiunea lui. Întreprinderea dv. („sonetul" în monorimă) este salutară prin dificultățile pe care are a le depăși (platitudinea rimelor, mecania productivității limbajului, montonia — previzibilitatea — ori, dimpotrivă, facilitatea poantelor), deși nu știu dacă în sine reușita unui sonet în monorimă ar fi superioară aceleia a unui sonet „obișnuit" (riscul gratuității fiind mai mare, ceea ce se poate vedea și în următorul text altminteri notabil : **„Ce-a fost să plece, ce-a fost să rămînă ? ?... / Idee cu idee se îngînă / Pe cîte-o nimicire de țărînă... / Îți scriu deschis, cu sufletul pe mînă** (iată aici o șintagmă impropriu, forțată de necesitatea rimei — n.n.) **/ Îmi pare bine că îți ești stăpînă / Precum și-e apa-n propria-i fîntînă : / Nimic nu te oprește, nu te-amînă, / S-alungi ce-i rău, chiar seceta păgînă / Din lirica de după și de pînă... / Dar ești Cenușăreasa ori vreo zînă / Din basmul spus în cartea de română ? / Sau oaie-mi ești, cu grai în loc de lînă ? // În Miorița focu-i nalt la stînă, / Și lăcrimează-o burniță bătrînă").**

PACOMIN, București : Deocamdată titlurile sînt mai interesante decît textele **(Schimbul trei, Bărbați cînd plouă, Domnișoara controlor, Împotriva zilei tale** etc.), dintre acestea din urmă unul singur îndreptățind vagi speranțe **(Citiorie).** E de lucru în toate sensurile, începînd cu planul lăuntric și continuînd cu simpla dar indispensabila citire de literatură și critică, pentru a vă da seama dacă (și la ce) vă „înhămați".

ADRIAN CÎRCIU, Pitești : În întrebarea dv. „Oare, dacă aceste poeme ar apărea într-o carte, m-ar impune ca mare poet român (cum cred că sînt)?" — ceva nu e în regulă (1. **impunerea** nu are o legătură neapărată și necesară cu „valoarea", ea presupunînd mai curînd un concurs favorabil de împrejurări și acțiuni concertate în sensul regiei succesului ; 2. **mare** în raport cu cine ? — cu vreun X supralicitat, ori cu adevărații **mari** — Eminescu, Macedonski, Blaga ș.a. ?). La întrebarea dv., pripită ca formulare dar cumva justificată, răspund cu toată onestitatea : cred că textele trimise certifică un poet de valoare, cu o formulă sigură, complexă, percutantă. Aș fi mai entuziastă dacă scriitura nu mi-ar aminti de foarte aproape stilul unui poet cu cărți publicate, Mircea Bârsilă, talent cu adevărat viguros și original în zona poeziei „rurale". Ce-o mai fi făcînd acesta?... Cine-oți fi fiind de fapt dv., cel care semnați astăzi cu pseudonim? Cît despre „pagină", aveți o părere exagerată despre puterea mea de „intervenție". Trimiteți însă, mai, întîi, datele personale.

B. L., Brașov : Cărui „concurs" (de care n-am cunoștință) îi erau destinate, conform mențiunii de pe plic, aceste poezii ? Textele au în general ținută, o anume altitudine a rostirii ; unele sînt însă neimplinite, trunchiate, oprite înainte de rezolvarea sensului **(Prematernă, Firesc),** altele păcătuiesc prin explicitare **(„Privirea ta mă-nlănțuie, mlădie / Din basme cingătoarea strînsă bine, / Ce-n veci desprinde-mă-va / Numai ție", în Ceață de dor).** Promițătoare tentativa din **Rondel rotund** (cuvîntul cu care începe al doilea vers este însă nepotrivit, strică ritmul, apoi e prea „greu" și obturează, fon(et)ic, frumusețea reală a următoarelor două versuri : **„Zori, zorele, zorzonele / Bezmetice se rotesc, / Cerul clar și ud boltesc / Stele mov și pace stele // Eu din apă fac incle, / Sferice mirări roiesc / Zori, zorele, zorzonele / Ochi de-oglinzi îmi rotunjesc // Sori zglobii prin bucle, ițele, / Fluturi albi rostogolesc / Soaptele se-ncercuiesc / Tu săruți buzele mele ? // Zori, zorele, zorzonele...".** O mențiune și pentru frumosul joc din **Icoană pe sticlă : „Lumină, lumină / Duios cristalină / De paseri zburată / Înaltă și plină / Lumină curată. / Lumină deplină / În lacrimi mă-mbată. / Mă spală de tină, / Lumină mirată / Lumină senină / Blînd înfiorată / Alină m-alină / Lumină rotată / Și albă și lină / Tu tot și eu toată / Și-o umbră de vină"** (nu am citat-o separat deoarece poezia română contemporană a produs numeroase capodopere în sfera „cîntării luminii" — Ioan Alexandru, Cezar Baltag, Adrian Păunescu, Cezar Ivănescu, Daniel Turcea, Constanța Buzea ș.a. — față de care textul dv. nu se individualizează).

OLARU TRAIAN, com. Plopșor, Gorj : Emoționantă povestea cuiva care, copil bolnăvicios fiind și trebuind să fie protejat de toate cele, a ajuns să „urască Natura" ; pentru ca apoi, descoperind-o, să-și descopere sufletul și să ajungă să simtă **poezia.** Este limpede că aveți o mare disponibilitate pentru **trăiri** poetice, dar „încercările" dv. sînt încă stîngace și firave. Pegasul poeziei e nărăvaș, îți trebuie o mare forță interioară pentru a-l îmblînzi. Mai exersați, vă va face bine oricum.

ILISIE NICULINA, București (29 ani) : Din scrisoarea dv. (într-adevăr frumoasă) permiteți-mi să citez excelenta poezie scrisă, conform mărturisirii, la 14 ani : **„Vas de lut, antropomorf / Cioplit de timp cu migală. / Chip de față, / Față de lut privind lumea / Cu ochii ei orbi. / Mîini de față / Sîni de față / Trup de lut" (Vas antropomorf).** Din poeziile mai recente aș menționa, pentru timbrul personalității, **O noapte pe Muntele Pleșuv** (sînteți conștientă, probabil, de inflexiunile păunesciene) : **„Ploua mistuitor și rece / Cu gînduri ascuțite de-un călău / Și fulgera cu amintiri răzlețe / Și chiar tuna cu seci păreri de rău // Ploua ca-ntr-un potop improvizat / Cu grindină de sentimente-ascunse / Și Noe însuși de m-ar fi salvat / L-aș fi rugat din barcă să m-arunce // Ploua cam dezmățat cu sentimente / Și cu dorința de-a putea avea / Eternitatea nimfelor din Odiseea // Dar șerpi verzui îmi suierau prin plete / că totul se va aranja".** M-aș bucura să regăsiți tăietura (în mod ciudat) mai **decisă** a poeziilor din copilărie și adolescență.

BRÎNDUȘOIU GHEORGHE, com. Bălcești, Vîlcea : Un om plin de temperament, dîrz, care declară în **Melancolia : „O ființă aievea-mi trebuia / O ființă nevăzută salvatoare / O mînă întinsă înspre mine / O mînă plină cu noroc, / Ah !... Ce i-aș fi mulțumit eu aceleia, // Și să mă fi ridicat eu mîndru deasupra tuturora / Și să fi slăvit** (poate „să fi fost slăvit de" — n.n.) **întreaga națiune. / Să fiu eu pavăza întregii lumi, / Să fiu un „Zeus", un Ahile, / Ori un Homer care cînta minuni. // Dar datina mi-a fost săracă"** etc. Ce v-am putea spune ? Consolați-vă cu gîndul că — Ahile, Homer etc. fiind **unicate,** toți am avea motive să suferim pentru faptul de a nu fi fost în locul lor. Fatalitatea aceasta are însă și un revers (pozitiv) : respectivii nu știau, din cauze varii (le veți înțelege cu siguranță, dat fiind interesul dv. pentru istorie : **„Luptarăți cu turci, cu romani, / Sub Decebal sau Burebista" (?!), în Omagiu străbunilor** — limba română, pe cînd dv. mai aveți încă timpul să o... cultivați.

IOAN SABINA CRĂCIUN, Timișoara : O repede ochire asupra paginilor mi-a amintit neizbutitul, comentat acum cîteva luni, poem „NOICA" al altui timișorean (mai curînd cred că sînteți unul și același) ; acolo, instrumentarul matematico-astronomic nu reușea să se conjuge (poetic) cu gîndurile (intuițiile) filosofice. Ce surpriză acum ! Iată : **„Dacă scazi din nopțile istoriei / Stelele, mici sferoizi luminători, / Rămîne atîta smoală / Încît s-ar putea vopsi cu întuneric / O singură dimineață de august / Din viața lui Horea — / El, Soarele veacului său !", Viața lui Horea...** ; sau **A fi în sfera patriei : „Punct și de la capăt: Burebista, / Starea de virgulă, Decebal. / Punct și virgulă — Gelu. / Punct și virgulă — Horea, / Punct și virgulă — Avram Iancu. / Puncte puncte : Școala ardeleană, Memorandumul... / Punct și de la capăt / — Marea Unire : / Starea de sferă a Patriei"** (cred că ar fi mai bine să se termine aici, fără finalul **nichitist : „A fi într-o virgulă / A fi într-o sferă / A fi în Patrie !").** Citabile sînt și **Prin fiecare, Linii drepte, bătăliile patriei,** experimentul este deci reușit, atîta doar că prin schematizare excesivă (șablonare) riscă să se transforme într-un mecanism auto-reproducător, ieșind din sfera creației. Aștept cu un deosebit interes (inclusiv teoretic) evoluția dv.

Gabriela Negreanu

Nopți înlunate

Și chiar dacă am izbuti
să ne credem la fel de înalți ca arborii
— luindu-ne după cît de mult ni se lungesc
în nopțile înlunate satanic umbrele —
cu ce ne-am alege la urma urmelor
și izbînda care ar fi
de vreme ce umbrele nu sînt decît niște fumuri,
niște păsări moarte cu care vom fi șterși din oglinzi,
de vreme ce atît de puține lucruri
sînt posibile între coperțile acestei lumi
încît ne simțim, neavînd încotro,
niște săbii scoase din teacă degeaba,
cu ce ne-am alege, te întreb,
cînd pînă și pe iubitele zeilor le mușcă rugina
— se înserează și ele
așa cum se opresc din galop caii —
și cînd nici măcar ciorile
nu pot trăi mai mult de o sută de ani
în această lume care ne găzduiește
și care se derulează cu repeziciunea
imaginilor la cinematograf
cînd aparatul este dat prea repede.

Primăvară

Primăvară cu toate robinetele deschise
de parcă nu ar mai fi fost
de o mie de ani primăvară —
și fluturi plecați, în zale de aur,
în căutarea eternului țel.
S-au luminat finarele, golite de nutreț,
la fel ca femeile în urma nașterii
sau după ce se spală cu busuioc
în spatele bucătăriilor
și bocănesc prin livezi ghionoaiele
pînă seara, tîrziu, cînd încep să se vaiete,
în călduri, brotăceii — zurgălăii de ceramică ai lunii.
Este tot mai laic nechezatul cailor,
iar văduvele — cele mai trecute la față
decît la trup — au aruncat din nou la vechituri
lungile curele de transmisie dintre ele
și bărbații lor pribegind prin întunericul aidoma celui din podurile afumate ale caselor.
Zboară cu aripi
de cocoș de munte speriat miresmele,
zboară fetele din coliviile uitate deschise
și puii din cuiburile
în care numai ouăle păsărilor ce încă mai cred
că cerul este un arbore crescut între aripile lor
au coaja albastră. E primăvară
și dacă, privind spre păduri, mi-ar înverzi
o sprinceană
ar începe și ale tale, doamne, să înverzească.

Adrian Circiu

FESTIVALUL DE POEZIE „ODĂ PĂMÎNTULUI MEU"

Zilele Mihu Dragomir

● În zilele de 4 și 5 iunie a.c. s-a desfășurat, la Brăila, Gala celei de-a șaptea ediții a „Concursului de poezie patriotică-revoluționară **Mihu Dragomir — Odă pămîntului meu".** Acțiunea, realizată de CJCES Brăila în colaborare cu Uniunea Scriitorilor și cu revista „Luceafărul", s-a bucurat de o largă audiență în rîndul publicului brăilean iubitor de poezie. La manifestări au participat scriitorii Fănuș Neagu, Ionel Chivu, Ion Iuga, Corneliu Leu, Nicolae Grigore Mărășanu, Mircea Micu, Șt. Mihăilescu, Tudor Octavian, Cornel Popescu, M. N. Rusu, Niculae Stoian, Teodor Vârgolici, G. D. Vasile, Haralamb Zincă, conducerea revistei „Luceafărul", reprezentată prin Nicolae Dan Fruntelată, M. Ungheanu și A. I. Zăinescu, cărora li s-au alăturat scriitorii brăileni A. M. Buricea, Gh. Lupașcu, Corneliu Ifrim, Vasile Rusescu, I. Arieșescu. Din partea organelor județene de partid au fost prezenți Valeriu Stoiu, secretar cu problemele de propagandă al comitetului județean P.C.R. Brăila, Jelea Vancea Gabriela, președinte al CJCES Brăila. De asemenea, a fost prezentă Chira Dragomir, soția poetului omagiat.

Manifestările au debutat cu vizita făcută de scriitori la Școala generală nr. 8 și la Liceul industrial Progresul, prilej cu care au vorbit despre personalitatea lui Mihu Dragomir, Fănuș Neagu, Haralamb Zincă, Ionel Chivu, Teodor Vârgolici și au citit din versurile proprii Nicolae Dan Fruntelată, A. I. Zăinescu, Mircea Micu, N. Gr. Mărășanu, Șt. Mihăilescu, Niculae Stoian.

În după-amiaza aceleiași zile, în prezența invitaților, a avut loc vernisajul Expoziției „100 de scriitori în dedicații către confrații brăileni", organizată de Muzeul Brăilei și conținînd dedicații oferite scriitorilor brăileni Panait Istrati, Mihu Dragomir, Perpessicius, Ilarie Voronca.

Prima zi a manifestărilor dedicate concursului de poezie patriotică revoluționară s-a încheiat cu o ședință a cenaclului revistei „Luceafărul", la Brăila. Au citit versuri brăilenii Ion Mustață și Constantin Menagache, iar proză Anda Căpităneanu și Vasile Datcu.

La discuții au participat N. Ungureanu, Viviana Ioan, Ion Iuga, Teodor Vârgolici, Mircea Cavadia, Valentin Popa, Tudor Octavian, N. Gr. Mărășanu, Mihai Ungheanu. Discuțiile au fost conduse de Fănuș Neagu.

Manifestările au luat sfîrșit a doua zi (la sediul special amenajat al Casei Colecțiilor) printr-o evocare omagială în cadrul căreia au vorbit Haralamb Zincă, Fănuș Neagu, Teodor Vârgolici, Corneliu Leu, Niculae Stoian. Cu același prilej, membrii cenaclurilor brăilene au tipărit, în patru pagini, o ediție a galei, conținînd fotografii, poezii și însemnări inedite ale lui Mihu Dragomir, poezii din creația brăilenilor. Al. B. Tibereanu, Petruța Gagu, Tudorița Voica, A. M. Buricea, Candiano Priceputu, Vanessa Zigmund. Gala s-a încheiat cu festivitatea de decernare a premiilor. Juriul Festivalului de poezie patriotică **„Mihu Dragomir" — Odă pămîntului meu",** alcătuit din Fănuș Neagu (președinte), Lucian Chișu, Nicolae Dan Fruntelată, Ion Iuga, Nicolae Mărășanu, Mircea Micu, M. N. Rusu, Niculae Stoian, Mihai Ungheanu, Teodor Vârgolici și A. I. Zăinescu a acordat, după lectura tuturor manuscriselor, următoarele premii :

Diana Bolcu, Premiul Uniunii Scriitorilor (București), **Vanessa Zigmund,** Premiul Comitetului județean de cultură și educație socialistă Brăila, **Vasile Muste,** premiul revistei „Luceafărul" (Sighetul-Marmației), **Tudorița Voica Tarniță,** premiul revistei „Flacăra", (Brăila), **Ana Ruse,** premiul cenaclului „Panait Istrati" și al Suplimentului literar „Dunărea", (Constanța), **Stela Anchidin,** premiul revistei „Săptămîna" (București), **Sofia Chivu,** premiul Cenaclului „Mihu Dragomir", (Brăila), **Iancu Grama,** premiul ziarului „Înainte" (Bacău). Mențiuni s-au acordat următorilor : **Ioana Creangă** din Bălcești (București), **Ion Frățilă** (Tr. Măgurele), **Pompiliu Preotesoiu** (Drobeta-Tr. Severin), **Matecîue Doru Mihai** din Suceava, **Ion Radu Zăgreanu** din Bistrița-Năsăud și **Liviu Iordache** din Călărași.

Juriul sprijină publicarea tuturor premiaților și a tuturor celor care primesc mențiune.

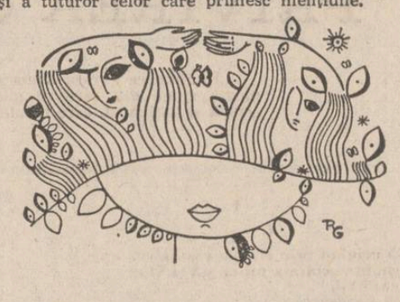

REVISTA STRĂINĂ

● **— CARE ESTE NIVELUL ACTUAL AL LITERATURII POLIȚISTE ENGLEZE ?** a fost întrebat scriitorul britanic Simon Brett.

— În literatura polițistă engleză s-au produs mari mutații, genul și-a extins mult granițele, a răspuns Simon Brett. În cadrul acestui gen apar scriitori clasici ca de pildă Agatha Christie, apoi autori de lucrări polițiste de factură psihologică, romane de **aventuri sau spionaj, în care accentul este pus pe** mecanismul cercetărilor. Numai din această sumară enumerare, care nu este completă, se poate vedea marea varietate a romanului polițist englez contemporan.

— Detectivul amator este tipic pentru literatura polițistă engleză ? a sunat o altă întrebare.

— La noi vă puteți întîlni în mod curent cu detectivi amatori, dar numai în cărți. În realitate ei nu există. Aceasta este o modalitate de a extinde posibilitățile genului. Eroul care nu este detectiv de meserie este mai apropiat de cititor, i se aseamănă în multe privințe, iar prin intermediul lui poate pătrunde adînc în universul pe care îl cercetează. Încă din copilărie mi-a plăcut teatrul, de aceea detectivul mi l-am ales dintre actori. Este vorba despre Charles Paris, detectivul care apare în toate cele 13 romane ale mele. Un roman polițist trebuie să distreze în primul rînd, dar nu ar fi just ca el să fie limitat numai la aceasta. Într-un fel sau altul, o crimă zguduie conștiința oamenilor, după care cercetările sînt chemate să elucideze împrejurările în care legea a fost încălcată. O carte polițistă bună trebuie să fie o sondă în societate, să vorbească despre nivelul ei moral. Acum, de pildă, în Marea Britanie se scrie mult despre traficul de droguri. Este o problemă gravă pentru că toxicomania reprezintă la noi o mare problemă **socială.**

● **REPUBLICA POPULARĂ BENIN** (fostul stat Dahomey, care și-a cîștigat independența în anul 1960) are un trecut glorios și o tradiție culturală dintre cele mai bogate. După proclamarea independenței, dar mai ales după anul 1975, în țară a început o intensă viață culturală, s-au editat multe ziare și reviste pentru a adăpa setea de informații a cetățenilor acestei țări denumită pînă nu demult „cartierul latin al Africii".

Numărul scriitorilor din această țară era însă mic, cei existenți neavînd o valoare deosebită, aceasta în pofida faptului că Paul Hazoumé obținuse la sfîrșitul anilor '30 Premiul Academiei franceze pentru romanul „Doguicimi" și că în nici o altă țară africană francofonă nu s-au editat în foileton, în ziare și reviste, atîtea romane ca în Dahomey.

În prezent, unul dintre cei mai reprezentativi scriitori din Benin este Olympe Bhély-Quénum, născut în anul 1928. Este profesor de latină și greacă dar a lucrat mult în publicistică, mai ales ca director al publicației „La vie africaine", apoi ca fondator și editor al publicației „L'Afrique actuelle". În prezent lucrează în sistemul UNESCO.

„Capcană fără sfîrșit", volumul său de debut, unul dintre primele romane psihologice ale tinerei literaturi africane, a fost un mare succes. Ultimul său roman, „Cîntecul lăcului", a fost distins cu Marele premiu al Africii negre pentru literatură. Proză realistă cu îmbinări de fantastic, acest roman, a cărui acțiune se desfășoară în Dahomey cu puțin înainte de eliberare, se bazează pe confruntarea modului modern de înțelegere a vieții cu vechiul cult despre puterea miraculoasă a unui lac. Pe aceeași linie se înscrie și romanul „Inițiatul", al cărui erou, doctorul Marc Tingo, luptă pentru ridicarea gradului de cultură a concetățenilor săi.

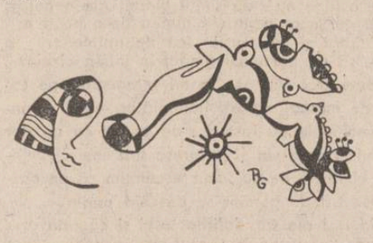

CONFABULE

⁂

Am fi fost fericiți
dacă sub marea noastră albă
nu ar fi apărut
altă mare
dacă lumina nu ne-ar fi căzut
în ochi
roșie și fierbinte
rănindu-ne
dacă între mestecenii albi
nu ar fi crescut
deodată
un copac de fier
cu florile răstignite pe crengi.

Iulian Neacșu

augustin botiș

⁂

Tu poți fi trădat
amintirea nu,
tu dormi, tu uiți, tu mori,
amintirea nu uită, nu moare,
amintirea cîntă
și cîntecul bate la uși...

nepăsarea poate răbda,
cîntecul însă veghează —
cine-ar putea să-l trădeze ?

Gînd de pace

Panteră ginditoare
și fosfor cîntător
singurătatea urlă să coboare
tăcerea minerală
în burta unui nor
pruncia cerebrală
în lacrima solară...

Dar cărăuși de gînduri
și negustori de sorți
au tălmăcit solia
în stihar de ceață
cînd adeseori
nemărginiri și orbi
cu derutarea vie și groaza
se întretaie...
Au eliberat furtuna
longevizînd fictiv
burta flamandă
asmatică fîntîna
și flamura cu tiv...

Și cîte toate n-au mai
făcut (se știe)
leviathan necunoscutul
sosește din pustie...

CUMPĂNĂ

Doină pe malul Dunării

Icea Doamne,
colea Doamne,
frunze cad
din toamne-n toamne
și nici una
nu e-n stare
să le dea
o dezmierdare
în căderea lor
cea mare ;
la pămînt
nu mai ajung
că li-e drumul îndelung
și se duc așa — hai-hui,
pe fața pămîntului.
Icea Doamne,
colea Doamne,
de un veac
și cîte toamne ?
Eu tot cad
ca-ntr-un blestem
înăuntru de poem
și poemul
și el cade
din Pleiade
în Pleiade.
În poemu-acesta mamă,
eu m-am îngropat
și sînt
în cel mai pierdut mormînt
că-i mormînt
fără pămînt...
Cînd Rome
pe cer se scoală
tu să-l iei
cuminte-n poală,
du-l la malul Dunării,
unde arde
rugul murii,
stați acolo
amîndoi
pînă trece
toată apa
în cîmpia
de apoi.

George Alboiu

● **Marți, 7 iunie 1988, ora 17,00 la cenaclul „Tudor Vianu", s-a prezentat, în lectura studenților de la I.A.T.C. (clasa profesorului Mihai Mălaimare), piesa, în premieră absolută, „Sufletul nu-i de vînzare", de Ion Dodu Bălan, o reușită încercare de a pătrunde în universul sufletesc al unui personaj cu rezonanță istorică: Aurel Vlaicu.**

Luis Buñuel

ULTIMUL MEU SUSPIN

A FACE CINEMA

din clipa în care sosisem la Paris, eu am frecventat des cinematografele, mult mai des decît la Madrid, și chiar de trei ori pe zi. Dimineața, mulțumită unui permis de gazetar ce mi l-a procurat un prieten, vedeam filme nord-americane în proiecție particulară, într-un local situat aproape de sala „Wagram". După-amiaza, un film la cinematograful de cartier. Seara mergeam la „Vieux Colombier" sau la „Studio des Ursulines".

Permisul meu de gazetar nu era întrutotul nemeritat. Mulțumită lui Zervos, eu scriam articole critice la „feuilles volantes" din **Cahiers d'Art** și trimiteam unele din ele la Madrid. Am scris cu privire la Adolphe Menjou, Buster Keaton și despre filmul **Avariția** al lui Stroheim.

Unul dintre filmele care m-au impresionat cel mai mult, și-mi este imposibil de a-l uita, este **Crucișătorul Potemkin.** La ieșirea din sală, aflată pe o stradă din zona Alésia, am vrut să ridicăm baricade, însă au intervenit organele polițienești. Un timp îndelungat, am susținut că această peliculă era, pentru mine, cea mai bună din toată istoria cinematografului. Astăzi nu mai sînt atît de sigur.

Îmi amintesc de asemenea filmele lui Pabst, cu **Ultimul bărbat,** ale lui Murnau și, mai ales, filmele lui Fritz Lang.

Cînd am văzut **Der müde Tod** mi-am dat seama, fără cel mai mic semn de îndoială, că eu doream să fac cinema. Nu m-au interesat cele trei povești în sine, ci episodul central, sosirea omului cu pălărie neagră — îndată mi-am dat seama că este vorba de Moarte — într-o localitate flamandă, și scena din cimitir. Acel ceva ce exista în acea peliculă m-a mișcat profund, iluminîndu-mi viața. Senzația aceasta s-a intensificat cu alte pelicule ale lui Fritz Lang, ca **Nibelungii** și **Metropolis.**

A face cinema. Însă cum ? Eu, un spaniol și critic de ocazie, nu aveam ceea ce se numește „relații".

Înainte de a pleca din Madrid, cunoșteam deja numele lui Jean Epstein, care scria în **l'Esprit nouveau.** Acest regizor, de origină rus, figura printre cei mai celebri ai cinematografului francez, alături de Abel Gance și Marcel L'Herbier. Eu am aflat că, cu colaborarea unui actor rus emigrat și a unui actor francez al cărui nume l-am uitat, se va înființa un fel de școală de actori.

M-am înscris imediat. Aproape toți elevii, afară de mine, erau ruși albi emigrați. Timp de două sau trei săptămîni, am participat la exerciții, la improvizații. Epstein ne spunea, de exemplu : „Sîntem niște condamnați la moarte în ajun de execuție". Unuia îi spunea să fie patetic și desperat, altuia, dezinvolt și insolent. Și noi făceam ceea ce puteam.

Celor mai buni le promitea mici roluri în filmele sale. Cînd m-am înscris eu, tocmai termina **Les Aventures de Robert Macaire** și era prea tîrziu pentru ca să mă admită. Cînd filmul fusese gata, într-o zi luasem autobuzul și mă prezentasem la studiourile „Albatros" din Montreuil-sous-Bois. Stiam că el pregătea un alt film, **Mauprat.** M-a primit și i-am spus :

— Știu că veți face un film .Cinematograful mă interesează foarte mult, însă din tehnica lui nu cunosc nimic. Nu vă pot fi util ; însă nu vă cer bani. Lăsați-mă să aranjez decorurile și să vă fac toate comisioanele, indiferent de felul lor.

A fost de acord. Rularea lui **Mauprat** (la Paris, precum și la Romorantin și Chateauroux) a fost prima mea experiență cinematografică. În pelicula aceea am făcut cîte puțin din toate, inclusiv a dubla pe cei căzuți. În scena unei bătălii, interpretam pe un jandarm din timpurile lui Louis XV (sau Louis XIV) care primea un glonte stînd pe marginea unui zid înalt de vreo trei metri. Pe pămînt puseseră o saltea pentru amortizarea căderii, și în ciuda ei, am suferit destul.

În timpul acestei rulări am legat prietenie cu actorul Maurice Schultz și cu actrița Sandra Milovanov, interesîndu-mă în mod special și de aparatul de filmat care, pînă în clipa aceea, îmi era cu totul necunoscut. Cameramanul — Albert Duverger — lucra singur, fără ajutor. El trebuia să le facă pe toate, inclusiv probele. El învîrtea manivela aparatului de filmat mereu în același ritm.

Cum filmele erau mute, studiourile nu erau insonorizate. Unele — ca cel din Epinay, de exemplu — aveau pereții de cristal de sus pînă jos. Proiectoarele erau atît de puternice încît cu toții eram obligați să purtăm ochelari fumurii pentru a ne proteja ochii și a evita leziuni grave.

Epstein mă ținea oarecum la distanță, poate că din pornirea mea de a-i face pe actori să rîdă. O amintire stranie din zilele acestea de filmare este întîlnirea mea cu Maurice Maeterlinck, acum bătrîn, la Romorantin. Era instalat, împreună cu secretara sa, în același hotel cu noi. Am luat cafeaua împreună.

După **Mauprat,** Epstein care pregătea **Prăbușirea casei Usher** după opera lui Edgar Allan Poe, cu Jean Debucourt și soția lui Abel Gance în rolurile principale, m-a luat în calitate de al doilea subaltern al său. Am făcut toate interioarele care au fost filmate la Epinay. Într-o zi, regizorul — Maurice Morlot — m-a trimis la farmacia din colț să cumpăr hemoglobină. Farmacistul s-a dovedit a fi un xenofob care, ghicind după accentul meu că sînt străin, a refuzat să mă asculte și, în plus, m-a insultat.

Seara în care luase sfîrșit filmarea interioarelor, în timp ce Morlot invita pe toată lumea să fie prezentă la gară a doua zi, căci plecam la Dordogne, unde trebuiau să fie filmate exterioarele, Epstein îmi spuse :

— Rămîi o clipă împreună cu operatorul. Va veni Abel Gance să facă niște probe la două fețe și ar fi bine să-i dai o mînă de ajutor.

Eu, cu brutalitatea mea obișnuită, i-am răspuns că sînt un subaltern al său, însă că nu aveam nimic de-a face cu **monsieur** Abel Gance, a cărui producție cinematografică nu-mi place (ceea ce era inexact, doarece al său **Napoleon** proiectat în trei săli, mă impresionase destul de mult). Am adăugat că Gance mi se părea a fi un tip grosolan.

Jean Epstein îmi răspunse atunci — unele din frazele lui mi le amintesc cuvînt cu cuvînt :

— Cum îți permiți, tînăr idiot ce ești, să vorbești în felul acesta despre un mare regizor ?

Apoi adăugă că se terminase colaborarea noastră, și așa se și întîmplase. Eu nu am mai participat la filmarea exterioarelor din **Prăbușirea casei Usher.** Totuși, la puțin timp, Epstein, acum mai calm, mă luă în automobilul său și mă duse la Paris. Pe drum mi-a dat cîteva sfaturi :

— Fii atent. Observ la dumneata tendințe suprarealiste. Îndepărtează-te de acești oameni.

Am continuat să lucrez în cinematografie pe unde am putut.

În studiourile „Albatros" din Montreuil am jucat un mic rol de contrabandist în filmul **Carmen,** cu Raquel Meller, regizat de Jacques Feyder, regizor pe care îl admir și acum. Cîteva luni mai tîrziu, pe cînd lucram la Școala de actori, am mers s-o cunosc pe soția lui, Françoise Rosay, întoarsă de o rusoaică albă foarte elegantă care, oricît de curios ar părea, se numea Ada Brazil. Françoise Rosay ne-a primit foarte amabil, însă nu a putut să facă nimic pentru noi.

Peinado și Hernando apăreau și ei în **Carmen** — Spania obligă — făcînd-o pe chitaristii. Într-o scenă în care „Carmen", în compania lui don José apărea stînd nemișcată lîngă o masă, cu mîinile pe cap, Feyder îmi ceruse ca, trecînd pe lîngă ea, să-i fac un semn galant. Eu m-am supus, însă gestul meu galant a fost o pișcătură aragoneză pentru care, drept răsplată din partea actriței,am primit o palmă zdravănă.

Albert Duverger, operatorul lui Jean Epstein (care va fotografia pentru mine **Un chien andalou** și **Virsta de aur**) m-a prezentat la doi regizori, Etiévant și Nalpas, care pregăteau un film cu **Joséphine Baker, La Sirène des Tropiques.** Filmul acesta, filmat în studiourile Frankeur, nu a reprezentat una din cele mai plăcute amintiri ale mele, cîtuși de puțin. Capriciile vedetei mi se păreau insuportabile. În una din zile, cînd o așteptam să vină la ora nouă dimineața, pregătită pentru filmat, ea s-a prezentat la ora cinci după-amiaza, apoi s-a încuiat în cabina sa, trîntind ușa, și a început să spargă borcanele cu alifii pentru machiaj. Cineva care a întrebat cauza acestei nervozități i s-a răspuns : „Cred că este bolnav cinele ei".

Pierre Batcheff, care apărea și el în film, se afla alături de mine în clipa aceea. Eu i-am spus :

— D-ale cinematografului.

El îmi răspunse sec :

— O fi de-ale cinematografului ei ; nu din al meu.

Nu am putut decît să-i dau dreptate. Apoi am devenit foarte buni prieteni și el a apărut în **Un chien andalou.**

Sacco și Vanzetti fuseseră asasinați în Statele Unite. Întreaga lume fusese zguduită. În cursul nopții, manifestanții puseseră stăpînire pe întreg Parisul. Eu mă aflam la l'Etoile cu unul din electricienii filmului și am văzut cum niște oameni stingeau flacăra de la mormîntul soldatului necunoscut, urinînd pe ea. Se spărgeau vitrine, totul părea în fierbere. Actrița englezoaică ce avea un rol principal în film mi-a spus că în vestibulul hotelului s-au auzit împușcături. Bulevardul Sevastopol a fost cel care a suferit cel mai mult. Zece zile mai tîrziu, încă se mai mențineau arestați cei bănuiți de jaf.

Eu am renunțat, din proprie voință, la filmarea peliculei **La Sirène des Tropiques,** chiar mai înainte de a se începe exterioarele.

În românește de Esdra Alhasid

m a p a m o n d

Falsificarea culturii

Cînd majoritatea intelectualilor se grăbesc să antameze în studiile lor motoul banalizat de-acuma **sine ira et studio,** Hervé Hamon și Patrick Rotman procedează exact invers. Ei abordează subiectul cu abia reținute maliție și ranchiună ; sau, cum pe șleau se explică ei în prefața lucrării : „Vom neglija un tabu, căci vom vorbi despre intelectuali. Așa cum am vorbi despre pescari sau biciclișți : fără înfloriturl și temenele, cu grijă pentru o informație cît mai exactă, bazată pe o lungă anchetă. Vom vorbi nu despre cei care «produc» pur și simplu idei, ci despre acea categorie de intelectuali pe care o vom numi, în lipsa unui cuvînt mai potrivit, inteligența. Adică cercul strimt, închis și puternic al acelor bărbați și femei care ocupă nexurile strategice ; un soi de «agenți de circulație» între Universitate, unde-și exercită profesiunea, editură — unde dau orientări, și mass media, în care investesc. Recunoscuți de numeroși adepți, au reușit să spargă cercul strictei specialități și să facă jonctiunea cu marele public. Ei sînt «intelocrații»".

Totuși, nu numai într-asta trebuie aflat motivul succesului cărții. Presupun că subiectul ca atare : itinerariul acumulării, posedării și distribuirii forței în sfera politicii culturii, oferă cheia transformării acestei lucrări într-un best-seller. **Les Intellocrates**, purtînd subtilul „Călătorie prin aristocrația spiritului", reprezintă în fond un captivant roman politic **non-fiction.** Să recunoaștem : o subspecie rară. Deci, încă o explicație a interesului cu care a fost întîmpinată lucrarea, și nu numai în spațiul cultural francez. Strategia „călătoriei" celor doi autori mi se pare de tipul **exordium ex abrupto.**

Fiindcă ei sînt asimilabili — tactic și strategic — unui corp expeditionar ce acționează aidoma comandourilor kamikadze ; firește asta înlăuntrul culturii, fapt ce totuși nu scade proporțiile riscurilor întreprinderii lor. Căci nimic și nimeni nu-i asigură că în viitorul apropiat, dezvăluind ce au de dezvăluit, ei vor „scăpa cu viață". În sfîrșit, digresiunea de psihosocializare a cărții o găsesc dublu justificată : intîi, cum am arătat, deoarece realizarea efectivă, pe teren, a intențiilor tandemului auctorial nu-i dintre cele mai comode ; apoi, întrucît rezultatul ca atare al demersului acestora captivează în cele din urmă și provoacă un interes care, repet, depășește granițele blocului lingvistic francez. Acum, o întrebare abruptă : are vreun rost, cultural și nu numai, acest tip de demers ? Și, subsumată acesteia : avertizează asupra a ceva fundamental conținutul conceptului de intelocrați ? De fapt, stabilind notele caracteristice ale conceptului **intelocrații,** urmează a deține și răspunsul la întrebarea primă. Așadar, ce sînt, ce reprezintă **intelocrații ?** Ei sînt oameni de cultură. Oameni care creează și oameni care veghează și supervizează creația. Întrucît sînt creatori, aceștia promovează puncte de vedere originale și deloc neutre. Întrucît supervizează creația (altora), ei manevrează supapele unui mecanism decizional partizan și cumulard. Altfel zis, ei își permit să hotărască direcțiile, formele și conținuturile culturii. Nu pe toate, ce-i drept. Doar că, acelea care **încă** nu sînt dirijate de ei, sînt fie combătute — cu rostul anihilării valorice ! — fie păstrate ca exemple ale „opoziției", ale „libertății de creație". Ceea ce nu înseamnă în fond că acestea din urmă ar fi mai puțin controlate de către ocupanții cazematei intelocrate. Respectivul stat major reține înlăuntru-i și grade așa-zicînd inferioare : sînt acoliții, indeobște tineri, respectiv schimbul de mîine. Fidelitatea lor e indiscutabilă. Ridicați în grad, aceștia încep pe zi ce trece să semene cu șefii statului major : asemănări în gîndire, în propaganda pe care o fac, în „meseriile" pe care le practică (deseori cumulat), pînă și în manifestările cotidiene, mai ales în cele „cu vederea la stradă". Racolajul funcționează abil și pare a nu da greș, cel puțin în punctele esențiale. Inutil să adaug că o asemenea capacitare se petrece sub camuflajul unei „totale libertăți de opinie" și al unei... totale libertăți opționale. Sacul cu bani, ca atare, nu-i vizibil. În schimb, vizibile sînt funcțiile publice mănoase, instituțiile publice, girante, relațiile de familie sus-puse, restaurantele luxoase și traiul cotidian pe picior mare. Într-un cuvînt : tot sacul cu bani. Cu o diferență fundamentală : de funcții importante și de habitat elitar nu au parte doar intelocrații, firește, dar toți magnații vieții publice. Iar asta înseamnă că ei, intelocrații, sînt aliniați unui modus vivendi general(izabil), deci „își pierd" particularitățile, „își pierd" atributele elitare. În aparență, într-adevăr, și le pierd. Trebuie totuși observat că dacă un savant renumit coincide întîmplător cu un președinte de Corporație sau Trust, și în consecință beneficiază de un statut financiar superior, în cazul intelocraților coincidența nu numai că nu-i fortuită, dar e necesară și perfect deliberată. Este, adică, însăși emblema, simbolul, sine qua non-ul Trustului (cazematei). Respectiv, statutul financiar devine un aspect complementar celui prim (și camuflat) : statutul decizional. Problema puterii e problema cheie. Or, intelocrații dovedesc că o dețin cu prisosință. De aceea, Hamon și Rotman nu-i mai numesc intelectuali, ci intelocrați. **Id est :** reprezentanții tipici ai unei autocrații a intelectualilor. Foarte departe, conceptul, de acela Camilpetrescian al **noocrației** sau de luminismul deziderateloi unui Voltaire, odinioară. Cum procedează Hamon și Rotman ? Ei stabilesc hotarele citadelei. Apoi străpung și filmează ralenti o rețea browniană de raporturi/relații microgrupale. Elita, deloc franciscană, e de un ordin superior și e meritul autorilor că ridică cagulă după cagulă de pe obrajii mărimilor **odată** cu cititorul. Un merit nu doar literar, profitabil în ordinea suspensului ci, înainte de asta, văd aici sugestia unei programatice sfieli deontologice : nici noi nu știm mai mult și vom cunoaște ce și cum împreună cu Dumneavoastră, stimate cititor. Numai cunoscîndu-i pe acești fericiți și numai catagrafiind tirania lor, se poate spera într-o schimbare întru democrație a stărilor de fapt. „A multiplica funcțiunile înseamnă a multiplica responsabilitățile. Și ele se consolidează reciproc. Universitarul care conduce o colecție editorială are, firește, un ascendent asupra colegilor săi doritori să publice. Faptul îi accentuează propria-i promovare, e salutat pînă la pămînt, e invitat la televiziune, publicul abundă la seminarele lui. Dar, atenție, edificiul e fragil, e deajuns să cedeze o singură piesă ca întreaga construcție să se năruie. Cumulardul e osîndit să cumuleze. Altfel regresează irepresibil. Iar în acest mod se realizează o nemiloasă decantare, ce reprezintă reversul amar al surîzătorilor care dejunează. Nu-s mai mulți de 200 cei ce-și exercită puterea. Și printre aceștia, cam 30 sînt cei în măsură să lanseze, să accelereze, să frîneze, să blocheze bursa ideilor. Doar 30. Cu adevărat o lume microscopică — așa cum prevăzusem..."

În sfîrșit, nu-i lipsit de interes să amintesc și cîteva nume divulgate de Hamon și Rotman : Pierre Bourdien, Max Gallo, Raymond Aron, Bernard Clavel, Jean-Marie Domenach, Bertrand Poirôt-Delpech, Jean-Pierre Ramsey, Claude Roy, Alain Touraine, Jean d'Ormesson, etc. etc.. Așa cum nu-i lipsit de interes să anexez și o „fișă" a unui lider cumulard : Raymond Aron. „Profesor la «Collège de France» Raymond Aron este, de aproape o jumătate de secol, un spectator «angajat». Născut la Paris în 1905, este fiul unui profesor de drept. Ca student la «Ecole normale supérieure» este un discipol al lui Jean-Paul Sartre. Licențiat în filosofie, doctor în litere, predă mai întîi la Berlin (1931—1933), apoi la Hâvre și la Toulouse. În timpul războiului, preia — la Londra — funcția de redactor-șef al ziarului „France libre". Jurnalist la «Combat à la libération» din 1947 începe o colaborare care va dura 3 ani la «Figaro». În paralel, își continuă cariera universitară : «L'institut pour études politiques» (1945—1954), «Ecole nationale pour administration» și apoi Sorbonne (1956—1968). În 1960 este ales director de studii la «Ecole pratique», în 1970 obține o catedră la „Collège de France". Ca specialist în Max Weber, Tocqueville și Clausewitz, face cunoscut — într-o operă mai mult decît abundentă — analiza societăților industriale, a adversităților militare și a Revoluției. Decenii întregi, acest conservator liberal și neconformist, ca fondator al revistei «Temps modernes» s-a luptat cu marxiștii. Mai mult chiar — mai ales cu privire la războiul din Algeria — Raymond Aron a avut o poziție personală. Astăzi, Raymond Aron se bucură de o autoritate de necontestat : criza angajării de tip sartrian pare să justifice din partea lui Raymond Aron refuzul escatologiei istorice și neobosita critică a totalitarismului.

De „invidiat" demersul desfășurat de Hamon și Rotman cu responsabilitate și cu rost demitizant. Fiindcă, în orice țară ar prolifera intelocrații, se cuvine să fie indicați cu degetul acuzării.

Mircea Constantinescu

Ceramică de Vasile Craioveanu

Poezie din R.S.F. Iugoslavia

ioan flora

PRIVIREA GHIMPATĂ

„In timp ce Perseu zbura deasupra Libiei, din capul tăiat al Meduzei picură sînge din care se născură serpii veninoși amfisbena, amodita, aspida si basiliscul, care umplură ținutul și-l transformară într-un deșert".

LUCANUS

1

El e
reptilă ucigînd prin simpla răsuflare,
prin simpla ochire a tot ce stă și vine
în preajmă-i,
fără să-l zărească.

El e
făptură născătoare de deșert,
ochi făcînd să crape pietrele, să ardă iarba,
să se usuce copacii și frunzele dimprejur.

Cu șuieratul său el pune pe fugă orice șarpe.
Și nu se tîrăște șerpuind
și nu-i iaste niciodinioară milă.

El se tîrăște îndreptîndu-se de jumătatea
dinainte
a corpului solzos și de se-ntîmplă
ca un călăreț să-l străpungă cu sulița —
veninul lui urcă pe sulița în sus și-omoară
și om și animal.

Apa riului ce i-a potolit odată setea
urmează să ardă,
să pirjolească și junghie cu anii și veacurile.

2

Tu-mi oferi, după atîtea secole, mălai și măcriș.
Tu nici nu bănuiești că în cîmpie-i ceață,
că se înalță
poduri de metal, de sticlă, de oase,
că frigul de-afară-i de-a dreptul grotesc
și inoportun
transformînd omul în cîte-o banală noțiune
abstractă.

Ia de gustă, îmi spui,
e mai ceva decît dragaveiul sau urzicile
și spulberă gîndurile negre și cenușii, cu ripe
și priviri materiale,
cu femei abrupte, definitive și gata de luptă.

Lasă-mă-n pace, răspunzi,
lumea-i așa cum o gîndesc eu și nu așa cum
se cere
din răsputeri să fie.

3

Și-am tot hoinărit prin păduri și munți
și deșerturi
unsprezece ani la rînd,
străbătînd pămîntul de la un capăt la altul,
în căutarea acelui ou violet,
ouat de un cocoș negru și năzdrăvan,
pînă ce într-o zi n-am dat de-o poartă de stejar
groasă de doi metri, împărțind cerul în două,
și-n prag,
pe-o verde năframă de mătase, sclipind
în soare —
de oul strîmb și violet.

L-am privit neîncrezător mai întîi, l-am luat
în căușul palmei,
l-am strecurat într-o mănușă de blană
și l-am ascuns
în sîn.
M-am dus tremurînd de emoție acasă
și l-am pus la clocit
nouă zile în șir sub o broască rîioasă
și de-abia atunci a ieșit, zornăind la lumină,
acea ciudată făptură semănînd cu o orătanie
galbenă
cu patru, cu opt picioare,
avînd capul încornorat, corpul solzos și umed,
largi și țepoase aripi de dragon și coadă
de șarpe.
Avea vocea ascuțită ca un cui, încît străpungea
creierul,
măduva și inima omului.
Răsuflarea lui ardea ca para focului și sfărîma
și osul și munții de piatră.
Pe unde călca, pămîntul se usca de un stînjen.
Privirea lui fioroasă ucidea pe loc.

4

Pe la amiază s-au apucat sătenii să spună
(în gura mare, în șoaptă, în gînd),
descîntece de pocitură, de leac, de gîlci,
de roșeață,
de spurcat, de apucat,
de junghi, de gălbenare, de răspîndă,
de întorsătură,
de ceas slab, de necurat, de muma pădurii,
de bubă, de argint viu și mai ales de deochi,
iar el stătea nemișcat, privind nestingherit
în față
pădurea culcată la pămînt,
lanurile prefăcute în cioburi de sticlă,
trupurile neînsufletite de oameni și vite.

Fugi, fugi, fugi,
strigau ascunși prin ripe, prin gropi adînci
sătenii,
fugi din creierii capului, din fața obrazului,
din dinți, din măsele, din toate semănăturile
și toate făpturile !

Fugi, fugi,
fugi din mațe,
din brațe,
din toate încheieturile !

5

Ce zi posomorită, doamne ! De parcă ar ploua
cu bere, cu scuipat și leșie ;
de parcă petecul, continentul acesta de cer
(terorizîndu-mi o după-amiază întreagă privirea),
n-ar fi decît o carnivoră aripă de pasăre cenușie,
un capac de tuci, o carapace osoasă,
o nemărginită cupolă de seu topindu-se
aidoma ghețurilor alpine primăvara.

Ce zi înverzită, doamne !
Nu poți distinge în depărtare decît plopii asediați
de gîndaci sinilii, mari ca lăstunii, și mai ales,
dreaptă, crestată, aurie,
coloana celor șaisprezece femururi puse cap
la cap,
străjuind coline și lunci,
încătușînd negrele ape ale riului.

Ce zi plată și obositoare, fără nașteri
și fără victime,
fără priviri încendiare,
fără ciini vagabonzi asaltînd gunoierele tîrgului!
Ridicolă zi, doamne, cînd nu faci și nu crezi
nimic,
cînd nici măcar nu stăvilești
cu o duzină de damigene trosnind de încărcătură
cîte-un repede riu de cleștar
înfiorînd păstrăvi și munți !

6

Doar nevăstuica înfruptată cu vinarț,
mărturisește Plinius,
ce-i mai poate ține piept, punîndu-l pe fugă.
Alții spun că și cocoșul, ba chiar și iarba
numită basilikum.

El singur își este sieși călăul.
Privirea sa,
doar ea ce-l mai poate pierde,
privirea stăvilită într-o oglindă,
răstrîntă și-ntoarsă ca o săgeată în culcușul său.

De este sticlă, privită fie și-n treacăt,
plesnește sfărîmîndu-se,
De este vită, se stîrpește și se usucă.
De-și apleacă însă trupul și ochii trupului
peste o apă,
moartea vine și-i roade și văz, și ochi, și limbă.
De-abia atunci vasiliscul e o simplă himeră,
abis și scrum, idee și nimic.

7

Tu-i mîngîiai coroniță și-l giugiuleai și-l lăsai
să-ți sugă din gură.
Îl scoteai noaptea la stele iar el îți servea la pat
mere din grădina de aur,
te făcea să afli cîte-n lună și-n stele,
îți dărui tinerețea fără bătrînețe și viața
fără de moarte.

Astea nu erau decît tertipuri și curse, spui.
Făcuse din mine un ostaș și-un ostatec,
se strecurase ca aerul, ca iarba ahee la rădăcinile
trunchiului meu,
surpîndu-l în întuneric.

8

Fugi, pocitură mică, pocitură mare, pocitură
în nouăzeci și nouă de feluri !
Fugi și te așează unde lemnele putrezesc
de la sine,
unde-i apa nebăută,
unde-i apa seacă,
unde cocoș nu cîntă și pasăre nu zboară
și vaca neagră nu se mulge !
Fugi și piei, răsuflare,
argint viu, argint mort, argint cu fulgerături,
ceas slab din osteneală, ceas slab din priviri,
ceas slab din vînt,
din pămînt,
ceas slab în nouăzeci și nouă de feluri !
Eu nu te pot culca la pămînt, nu te pot sufla,
nu te pot adăpa,
fugi, mușcîndu-ți limba din gură, mușcîndu-ți
ochiul din frunte și înghițindu-l
ca pe-o nestemată !
Fugi, fugi, fugi
îngropîndu-ți mădularele într-o oglindă neagră !

Fu, fu, fu, strigau ascunși prin ripe țăranii,
scuipînd de trei ori în față și înotînd
pînă la genunchi
în noroi amestecat cu sînge,
cîtă vreme el ținea capul plecat,
nevrînd,
neîndrăznind să-și îndrepte privirea
înspre cerul de vară mustind de păsări și stele.

UN POET — O LUME

Paul Eerik Rummo

● Paul Eerik Rummo (n. 1948) este unul dintre poeții de seamă din Estonia sovietică. Cultivînd cu predilecție versul alb, poetul estonian își manifestă interesul pentru întrebuințarea cuvîntului expresiv, poezia sa marcînd un înalt grad al polisemiei. Selecții din poeziile lui Paul Eerik Rummo au fost traduse în majoritatea limbilor popoarelor din U.R.S.S., cît și în limbile polonă și germană.

Semănătoarea

Noaptea de primăvară
dă drumul ciinilor din lanțuri
și scapă toți ciinii din lanțuri
toți ciinii pînă la ultimul
în noaptea de primăvară
toți ciinii scapă din lanțuri
scapă toți pînă la ultimul
și toți sînt pușl pe fugă
doar semănătoarea singuratecă
mai doarme în hambar
și vede în somn numai mujici
care deschid ușa neunsă
și aduc răsăritul cu ei
apoi un mujic i se prinde de git
și uite că vine și mujicul al doilea
uite că pune în ea semințele păstrate demult
și vine al treilea mujic în cintec de ciocirlie
uite mai intră și altul pe poartă
și toți vor să semene întregul pămînt.

* * *

Un corn de băut vinul seamănă cu viața —
ți-e dat doar o singură dată,
de ești nehotărît se pierde esența.
Îl bei pînă la fund sau stai incremenit
într-o caraghioasă și inutilă poză
făcînd echilibristică pedantă,
chiar de vei sta așa,
timpul nu se oprește
și o să cazi curînd.

* * *

Și iată, acum sînt zăpadă și cad în fulgi
în troian adunîndu-mă
și bat pasul pe loc
visînd spre deformare
și mă topesc într-una
și iar adap pămîntul
și mă evapor în lături,
dar unde este în lături
și ce înseamnă el ?

Seară de toamnă la mare

Furtună metodică, furtună melodioasă !
Dar oare este furtună ?
Moment de răzvrătire X sau Y este,
cuvînt gratuit
dintr-un unic, uzat, puternic
și foarte citit dicționar ?
Cuvintele lui, paginile, semnele și înțelesul
se instalează sau zboară, aici și acum,
în mare pe mare, spre mare
în serile de primăvară,
acolo, oriunde
și peste tot.

* * *

Și totuși cît de dîrz este sufletul !
A învelit totul în ger și în chiciură
și pe zăpada din fața lăuntrică
spre locul neted nu-i nici o urmă !

Tempora mutantur

Și ce-i cu asta că vremile se schimbă ?
Dar noi ? Depinde cine, cînd și cum.
Pînă nu seacă, pînă mai poate curge riul
și poartă nisipul și îl sedimentează,
pietrișul se face cale bătută,
iar cremenea rămîne neclintită
Da, vremile se schimbă și riul curge
cum poate,
peste, în jur, peste tot
și de-a curmezișul
tu știi doar
cum trebuie să te stăpînești
(dacă ai înțeles problema)
Pentru că la urma urmei,
tu ești riul acesta curgător
care se mișcă de voie, de nevoie,
că vrea, că nu vrea,
aproximativ, din proprie inițiativă,
la voia întîmplării,
în rest, toate vor fi cum sînt.

Prezentare și traducere
de Stelian Gruia

● **ILUSTRATORUL DE CARTE ALEXANDR BURKATOVSKI** este astăzi artistul plastic sovietic care se bucură de cea mai largă recunoaștere internațională. L-au făcut cunoscut ciclurile de ilustrații la romanele lui Dostoievski prezentate la expozițiile de la Veneția și Amsterdam. Marea majoritate a acestor ilustrații au fost achiziționate de Centrul George Pompidou din Paris și de Galeria de Artă Modernă din Amsterdam.

Succesul neobișnuit repurtat de ilustrațiile lui Burkatovski la romanele lui Dostoievski a atras atenția editurii vest-germane „Ascom", care le-a editat într-un album, apărut în anul 1983. Următorul mare succes al lui Burkatovski l-au constituit ilustrațiile la volumul inspirat din marile basme ale lumii. Cele cincizeci de cărți pe care le-a ilustrat pe parcursul a șaptesprezece ani de activitate i-au adus numeroase premii naționale și internaționale. Cel mai recent volum ilustrat este antologia în două volume a operelor lui A. S. Pușkin, ilustrațiile lui amintind de filele albumelor atît de populare în Rusia din prima jumătate a secolului al XIX-lea.

Împreună cu artistul fotograf Vladimir Gherman, Burkatovski a realizat un interesant calendar tematic pe diapozitive intitulat „Vîrstele omului", grupat pe șase teme fundamentale : Nașterea, Copilăria, Munca, Dragostea, Bătrînețea și Moartea.

Atît în ilustrațiile de carte, cît și în afișe și designul pentru reclame, Burkatovski se remarcă printr-o filozofie profundă, printr-o diversitate de simboluri.

Alexandr Burkatovski este prezent frecvent în paginile publicațiilor „Pravda", „Iskusstvo", „Planeta", „Kniga", precum și ale multor reviste și ziare unionale sau locale.

● **„AM FĂCUT DE TOATE : AM VÎNDUT, LEGUME, AM LUCRAT LA UN MAGAZIN CU SUBSTANȚE EXPLOZIVE,** am fost pescar în Marea Nordului, am fost și portar la un restaurant din Helsinki, apoi corector și redactor la Rovaniemi", spunea scriitoarea finlandeză Aslo Kangasniemi. Născută în anul 1946 în așezarea Inari din nordul Finlandei, ea a debutat cu un roman, apărut în urmă cu doi ani, care a întrunit sufragiile generale ale cititorilor și ale criticii literare.

Este vorba despre romanul „Adio, ghețuri". Două au fost motivele care au asigurat succesul cărții și au impus-o pe Aslo Kangasniemi atenției generale : calitățile artistice de necontestat și trăsăturile jacklondonești ale vieții autoarei. Acțiunea romanului se derulează într-un cadru mixt de roman de aventuri, cartea de spionaj și de factură polițistă. Autoarea ne plimbă prin cele trei genuri fără ca noi să simțim trecerea de la unul la celălalt fiind captivați de iiantul lor : marea. Marea care ne fascinează cu felul ei de a fi calmă și de nestăpînit, prin calitățile ei de a ne fi sursă de hrană și prilej de moarte. Marea, mereu alta și mereu aceeași, devine arbitrul unor destine umane, unora ea le aduce bucurii, satisfacții, altora dureri și suferințe ireparabile.

Tocmai mozaicul profesiunilor avute (în cazul de față perioada cît scriitoarea a lucrat ca pescar în Marea Nordului) i-a permis autoarei să etaleze în acțiunea cărții o bogată experiență de viață, care dă o naturalețe autentică scrisului ei despre oameni și vapoare și despre natura aspră, vitregă care îl oferă omului — în luptă cu ea — prilejul de a-și dovedi forța sa colosală.

● **„ROZA FANTOMA PĂZITOARE" ESTE O CARTE PENTRU COPII.** Autoarea ei este Christina Nostlinger, acum în vîrstă de 52 de ani, cea mai cunoscută scriitoare austriacă de literatură pentru cei mici. Este o carte plină de fantezie și umor, chiar dacă scrie despre lucruri serioase, foarte grave chiar.

Eroina cărții, însoțită de simpatica fantomă a fostei portărese de la blocul în care locuiește, află o mulțime de lucruri despre război și despre fascism. Din episoade antrenante, povestite cu umor, uneori cu ironie acidă, copiii află și înțeleg prețul adevăratei prietenii, al înțelegerii din sînul familiei, din școală și din afara ei.

● **MARELE SCRIITOR BRAZILIAN JORGE AMADO** este unul dintre cei mai traduși scriitori ai continentului latino-american, aproape toate lucrările lui apărînd în țări de pe toate continentele. Nu ne îndoim că aceeași soartă o va împărtăși și ultimul său roman „Întoarcerea fiicei risipitoare".

În acest roman Jorge Amado abordează tema care îi este cea mai dragă, zugrăvirea vieții și a modului de gîndire al omului simplu, care își duce existența în lumea satului brazilian, mult rămas în urmă față de dezvoltarea așezărilor urbane. Interesant este faptul că în acest roman progresul este întruchipat de o fată de la țară, fosta păstoriță de capre Tieta, pe care tatăl ei o alungă din casă pentru abdicare de la regulile de morală. Ea se duce la oraș, devine prostituată și se îmbogățește. Se reîntoarce în satul natal și, grație banilor strînși, Tieta contribuie la modernizarea așezării în care a văzut lumina zilei.

Satira lui Jorge Amado din „Întoarcerea fiicei risipitoare" sete multilaterală. El critică diferite aspecte negative ale lumii capitaliste a Americii de Sud, puțin dezvoltată din punct de vedere economic și social, dar în special morala sa egoistă. Poziția egoistă a țăranilor culminează cu momentul în care află prin ce mijloace a cîștigat Tieta banii pe care i-a oferit pentru dezvoltarea așezării lor.

Situație în care Tietei nu-i rămîne altceva mai bun de făcut decît să părăsească, pentru a doua oară, definitiv, satul natal.

SPORT

Inel cu oracole

Cele două mari echipe de fotbal ale noastre (cu vreo cîțiva ani în urmă aveam patru, dar am făcut noi ce-am făcut ca să rămînem numai cu două) ne-au dăruit, miercuri, clipe de rară bucurie. Toți scrintiții în religia secolului douăzeci (a fotbalului) se pot declara încîntați și la locul lor — nu asiști de cinci ori într-un an la partide cutremurător de frumoase, cu neașteptate răsturnări de scor, așa cum a fost partida Steaua—Dinamo. Timpul, plin de izbucnirea miresmelor de tei, ne-a aurit pașii, ne-a luminat odihna ; ploaia ne-a ocolit : tunetele ne-au adus la cunoștință că trăim în ideea verii și că orzul s-a copt ; larguri de hotare cerești ne-au înfăptuit clipa cu gînduri de Ocean și de Mare, scăpărînd mirări și oracole. Cînd e frumos, vorba românului, trecut prin luciferice întîmplări cu vin alb, e frumos din marginea pădurii pînă-n marginea vîntului și pînă-n ființa tuturor zilelor. Meciul Steaua—Dinamo **a fost jucat pentru noi.** În sfîrșit, jucătorii români înțeleg să-și iubească și să-și respecte spectatorii. Fiecare clipă a trecut pe lîngă victorie, dar nu și pe lîngă iubirea noastră. Unde nu jucăm noi meciurile internaționale cu aceeași ambiție și dăruire ! Vă asigur că nici simpatizanții cei mai orgolioși ai uneia sau alteia dintre echipe nu s-au simțit bîntuiți de nenoroc. Băieții au jucat pentru minunea de-a ne fi prieteni dragi și au reușit, ca de puține ori în trecut, să ne așeze cu gîndul în inima izbînzii. Se poate trăi frumos. Scorul înregistrat pe tabela de marcaj a fost, întîmplător, egal. Amîndouă echipele au fost și s-au purtat ca un dar al lunii în care vin și înfloresc sînzienele. Amîndouă echipele ne-au făcut să simțim că pe partea noastră de pămînt se deschid paginile caprifoiului și ale trandafirilor albi și că prin grîu aleargă, spre răsărituri de lună, rîuri de maci roșii.

Ce plăcut e să te simți bine ! Ca-ntr-un inel de oracole în a cărui piatră de matostat fulgeră la nesfîrșit misterele verii.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

ANUL XXXI
25
(1 362)
Sîmbătă
18 iunie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CONȘTIINȚA CREATOARE

Definitorii pentru acest anotimp – un anotimp al griului, al secerișului, al pîinii – sînt, ca în atîtea alte prilejuri, vizitele secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, dialogul pe care îl poartă, la fața locului, cu oamenii, cu preocupările lor, orientările pe care conducătorul partidului și statului le stabilește, în scopul realizării întocmai a sarcinilor și obiectivelor ce decurg din programele adoptate de cel de al XIII-lea Congres și Conferința Națională ale partidului, pentru continua perfecționare a activității din toate domeniile.

Vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu în unități economice din județele Olt, Teleorman și Giurgiu a prilejuit un amplu dialog cu oameni ai muncii și cadre de conducere din industrie și agricultură, o analiză temeinică a rezultatelor obținute în îndeplinirea prevederilor cuprinse în planul economic pe acest an și ridicarea întregii activități la nivelul cerințelor și exigențelor actualei etape, la nivelul unei noi calități a muncii și vieții. Semnificațiile care se desprind decurg din însuși stilul de muncă al secretarului general al partidului, din grija și preocupările necontenite pentru ca tot ceea ce ne-am propus să devină realitate, să consacre un nou impuls pe calea progresului și civilizației socialiste, a înfloririi economico-sociale a patriei.

La patruzeci de ani de la naționalizarea principalelor mijloace de producție, act istoric și definitoriu pentru întreaga noastră evoluție pe calea progresului și civilizației socialiste, fizionomia moral-politică și socială a făuritorilor de bunuri materiale și spirituale se constituie într-un plenar și sensibil argument al acelei vaste perspective pe care secretarul general al partidului o numește omogenizarea poporului, noua sa calitate, afirmarea și dezvoltarea noastră ca popor muncitor unic. Se află aici și un sens etic înalt care ține de însăși starea și demnitatea muncii, de principiile și ideile care, prin realitatea mereu mai complexă și dinamică pe care o slujesc – și din esența căreia își trag, de fapt, întreaga lor forță de semnificație – își află o permanentă motivație politică și ideologică, într-un consens care este mai mult decît explicit. Prezentul este și o cuprindere a viitorului iar acesta nu poate fi abordat decît programatic, la dimensiunea întregii țări și a tuturor categoriilor ei sociale, științific, conform propriilor cerințe și posibilități, revoluționar și cu o înaltă conștiință a cauzelor, a scopurilor și intereselor prin care ne exprimăm ca patrie și popor. În actul de acum patruzeci de ani găsim multe din temeliile a tot ceea ce a urmat și regăsim mai ales calea sigură, esențială, prin care o întreită calitate azi, aceea de producători, proprietari și beneficiari, ne face părtași nu numai la destinul nostru ci și la acela al urmașilor.

Ideea de popor muncitor unic are astfel o rezonanță istorică aparte, de ctitorie care se află în atingere nu doar cu gîndirea politică, economică și socială, cu tezele și conceptele înscrise în Programul partidului de edificare a socialismului și comunismului ci, poate că la fel de important, și într-o accepție nouă, pe deplin revelatoare, ea este proprie și literaturii și artei, este construcția care se poate arăta și pe calea gîndirii și sensibilității artistice, a creației. De aceea, multe din aspectele pe care le reliefează actualele dezbateri, din perspectiva apropiatei plenare a partidului, au și pot avea un punct larg de referință și în preocupările de natură culturală, în tot ceea ce angajează și dezvoltă conștiința creatoare.

De o importanță hotărîtoare în această privință sînt aprecierile tovarășului Nicolae Ceaușescu, tezele și orientările cuprinse în **Expunerea cu privire la unele probleme ale conducerii activității economico-sociale, ale muncii ideologice și politico-educative precum și ale situației internaționale, un document de mare actualitate și cu semnificații ce se întrepătrund în toate sferele existenței.**

Realitatea ne documentează în modul cel mai exact asupra a tot ceea ce avem de făcut în lumea propriilor noastre cerințe și așteptări, a atitudinilor, a convingerilor și faptelor prin care sîntem chemați să sporim nu numai zestrea materială a patriei, ci și pe aceea spirituală, să întărim și să dezvoltăm neîncetat patrimoniul ei de valori. În ce măsură creația, conștiința și vocația creatoare angajează într-un sens viu, constructiv, talentul și aptitudinile celor cărora li se adresează ; pe ce modele, pe ce experiențe se întemeiază, căror deziderate răspundem, prin ce mijloace, ce avem de învins, ce promovăm prin scrisul nostru ; mai sînt prejudecăți, mai întîlnim inerție, prin ce ne definim ? – iată cîteva din întrebările pe care în mod firesc ni le putem pune și este cert că ele nu pot decît să ne ajute răspunsul, să ni-l facă pe cît posibil și mai clar și să ne angajeze într-o operă de durată. **Să dezvoltăm puternic spiritul revoluționar în muncă, în gîndire, în toate domeniile** – sublinia secretarul general al partidului – **să acționăm cu hotărîre împotriva a tot ceea ce este vechi și perimat, a ceea ce nu mai corespunde actualei etape și să promovăm cu îndrăzneală noul, ceea ce se cîrmă ca o necesitate a dezvoltării societății, atît în ceea ce privește forțele de producție, cît și în știință, în învățămînt, în cultură, în întreaga dezvoltare economico-socială.**

Sinonim conștiinței creatoare, dar înglobînd-o și exemplificînd-o, spiritul revoluționar apare în accepția conducătorului partidului și statului nostru ca o trăsătură ce are astăzi o altă motivație și ține de alte exigențe, de perfecționarea neîntreruptă a pregătirii profesionale, politice și ideologice, de știință, de competență și dăruire, de hotărîrea de a face totul pentru binele patriei și al poporului, al națiunii. Ridicată la rang de creație, munca este și o probă a convingerilor, a opțiunii morale. Din acest unghi, ideea de popor muncitor unic are în proiecția și materializarea ei și contribuția culturii și artei, ea numește o perspectivă în timp dar angajează, indiscutabil, și aportul specific al creației actuale. Iar aceasta este tocmai ceea ce distinge și consacră una din marile surse de inspirație, acel izvor veșnic viu și proaspăt care este realitatea în continuă transformare.

Luceafărul

VIAȚA DE TOATE ZILELE

Cînd palmele mele încearcă sămînța,
Cînd tălpile mele sărută pămînt –
Din țărmuri de mare și pînă-n Săpînța –
Mă bucur lăuntric de faptul că sînt...

Că pot mîngîia cu privirile zarea
Și pot adăsta la prietenii mei
Cinstindu-le casa și pîinea și sarea ,
În tihna măruntă cît bobul de mei.

Acestea și încă ceva care scapă
Zidirii-n cuvinte mă fac să nu trec
Prin freamătul țării, ca frunza pe apă,
Sau prins cu-ntîmplarea și tras la edec.

Acum și aici mi se scaldă-n lumină
Mărgelele vieții – pe-un fir de arnici –
Și încă și-acele ce-or fi să mai vină
Primesc dezlegare de-acum și de-aici.

Cînd sufletul meu se încarcă de miere –
Ca fagurii albi între flori de salcîm –
Găsesc pentru spinii din tălpi mîngîiere
În legea și-n graiul acestui tărîm.

El, singurul, care, cu nume de țară,
Pe toți ne lumește, să fim la un loc,
Nicicum și nicicînd să nu cadă-n afară
Din vatra iubirii fărîmă de foc.

De-aceea mă-ncearcă un dor fără sațiu
Cînd scriu despre trupul de grai românesc,
Sortindu-i măsură de timp și de spațiu
Măruntului meu adevăr omenesc.

De-aceea îmi aflu, căutînd către soare,
Odată cu țara, prielnicul drum
Și dacă sub timple vreun gînd mă mai doare,
Trăiesc„ întru totul, aici și acum.

George Țărnea

EMINESCIANA

Dor de poezie

Nu cunosc un alt poet român care, ca Nichita Stănescu, să fi cultivat, cu atîta pathos și venerație, cultul genialității eminesciene. „Dorul de Eminescu" va cristaliza, de fapt, într-o obsesie fundamentală, lesne de urmărit în întreaga sa operă și în funcție de care se va clădi, vegheat ca de o stea polară, destinul poeziei românești.

În **Cartea de recitire**, Nichita dă expresie strălucită acestor convingeri tutelare. El vede în Eminescu pe „cel mai dificil poet român și cel mai de neînțeles", în ciuda iluziei că poate fi înțeles. Crede, apoi, că **Oda în metru antic** exprimă adevăratul „portret în ulei" al poetului, o veritabilă „statuie în bronz". Conștiința hyperionică a poetului a „statuarizat" sentimentele pe un soclu de noțiuni, căci **„Luceafărul** și întreaga lui mitologie nu decurgeau din sentimente".

Tot astfel, zice poetul, celebrul vers **Nu credeam să-nvăț a muri vreodată** — fascinant prin „sintaxa lui ciudată", „vers unic pentru conștiință", „cel mai neasemuit vers scris vreodată în limba noastră" — „este strigătul abisal al poetului care descoperă cauza fundamentală a artei, dorința esențială de a trăi". E cel mai vital vers pe care l-a cunoscut vreodată, alături de „A murit Enghidu, prietenul meu, care ucise cu mine lei !" Este, cu alte cuvinte, „versul unui învingător, al unui om care a supraviețuit..., al poetului care a supraviețuit cel mai intens în literatura noastră, pentru că a exprimat cel mai acut pricina și sensul literaturii : a fi."

Personalitatea lui Eminescu îl fascinează, îl neliniștește, îl incită. **Înfățișarea** Luceafărului, de frumusețea unui „semizeu", vorba lui Călinescu, îi este cu neputință de închipuit („partea lui de trup sînt cuvintele lui"). Ar dori să știe **cum respira** și mai ales ce **voce** avea („voce" conservată în „sintaxa poeziilor lui"). Indignat că „foarte mulți au încercat să justifice geniul eminescian prin viața sa" („Ce eroare !"), Nichita se ridică împotriva evidențelor de tot felul, a superficiilor cu pretenții eminescologice. Memoria poetului, zice el, a fost confruntată, de-a lungul timpului, cu „nemaipomenite elucubrații", cu cele mai mari „fantasmagorii", în fine cu „cele mai mari indiscreții și colportări" („de la birfa ordinară pînă la compasiunea sublimă") : „S-a spus că era bolnav și s-a justificat prin boală talentul său ; s-a identificat geniul (ce tristețe !) cu nebunia ; i s-au catalogat femeile, a fost măsurat cu metrul (al cărui etalon se păstrează la Londra), s-au făcut considerații despre lungimea și lățimea frunții lui ; mai mult decît atît și groaznic, după moarte i s-a cîntărit creierul, vai, Doamne ! după moarte i s-a cîntărit creierul !..." E în aceste evocări nu numai venerație, ci și revolta unui urmaș, neîndoielnic demn, care venerează un cult. Căci „pentru literatura noastră, Eminescu este un concept",

Z. Cârlugea

Continuare în pag. a 6-a

ANUL 1848

Entuziasm și luciditate

O reflecție cît de cît riguroasă pe marginea momentului pașoptist al istoriei noastre obligă la recunoașterea unui fapt. Oricîte slăbiciuni ar fi dovedit acel mănunchi de spirite entuziaste, slăbiciuni pe care adversarii de atunci și de mai tîrziu le-au speculat bucuroși, sigur e că mai toți au conceput ansamblul problematicii românești în termenii unei generozități frapante. Pentru întîia oară un grup de cărturari veniți din medii variate recunoștea deschis, programatic, preeminența interesului obștesc, făcînd din solidaritatea cea mai largă o lege supremă a națiunii. Nu se putea ieși altfel din „labirintul" creat de istorie și era nevoie, pentru a-i dizloca păienjenișul, de o mare capacitate de iluzie, unită cu însușiri de realism, prudență, răbdare, pentru a nu mai vorbi de acea inteligență strategică, fără de care nici o formulă nouă nu se poate impune cînd e vorba de schimbarea unui regim. Bălcescu reproșa chiar generației lui Cîmpineanu naivitatea de a fi așteptat să culeagă a doua zi chiar ceea ce semănase numai cu o zi înainte. El însă, vizionarul, mesianicul, și totuși realistul Bălcescu, știa că „nu este dat unei generații să înceapă și să întemeieze triumful unei credințe". Timpul trebuie asociat mereu, la orice inițiativă, spre a asigura o necesară continuitate, astfel ca munca începută de unii să poată fi împlinită de alții. Era acum vorba de un timp ce avea de răspuns la mai vechi întrebări, revoluția prin care „căuzașii" instituiau nestul crez social-politic avîndu-și motivările într-o lungă istorie, în acele „transformații succesive" pe care istoricul știa să le observe cu acuitate. În numele istoriei, Bălcescu proclama necesitatea de a întemeia „puterea" națiunii, ca o condiție a libertății și prin aceasta a fericirii. Decurgea de aici nevoia unei mai depline încrederi în forțele proprii și a unui „panromânism" care pe tărîm politic se traducea deocamdată prin deziderateul unității noastre, momentan conceptibilă numai pentru zona extracarpatină. Intrarea noii generații în cîmpul de tensiune al luptelor politice i-a adus un spor de realism ce avea să devină și mai evident peste un deceniu, cu ocazia unirii efective a spațiului moldo-muntean. Ideea aceasta de a întemeia viitorul națiunii pe unitate, ca premiză a oricărui sistem de reforme, s-a impus atunci, în capricioasa primăvară a „petiției" de la Iași, în acțiunea munteană ce a culminat cu proclamația de la Islaz și nu mai puțin în marea adunare de la Blaj, unde Bărnuțiu a pus-o pregnant în lumină: „Unirea încă trebuie să înflorească totdeauna între români, ca mijlocul cel dintîi al revendicării și conservării libertății naționale". Cum altfel era să se asigure libertatea, într-un context de adversități atît de aspre ? Ca și la Bălcescu, puterea dedusă din Unire era socotită un mijloc de a obține fericirea poporului, ceea ce implica onoare (adică demnitate colectivă), cultură, exercițiu liber al puterii sale creatoare. A fost nevoie de o enormă credință ca să se poată spune că în fața noilor principii răul din trecut va pieri „cum piere negura dinaintea soarelui". Un **credo** ardent inspira gesturile acelei generații de luptători, pe care unii au socotit-o naivă, dar care n-a fost decît entuziastă și care a știut să facă din entuziasmul ei un instrument eficace al schimbării. Cînd moții lui Iancu, în jurul focului de tabără, recitau seara din Lamennais, ei manifestau desigur același entuziasm libertar din care se nutrește în asemenea împrejurări voința de luptă. Cu atît mai mult va fi nevoie de entuziasm în timpul emigrației, după cum rezultă din scrisori, memorii justificative, articole de presă, pentru a nu mai vorbi de monografia dedicată de Bălcescu celui mai entuziast dintre precursorii unității românești. S-a spus de aceea că trebuie să vedem în pașoptism și un stil al participării la istorie, unul **marcat de cel** mai autentic și mai tulburător patriotism. Spre aceeași concluzie îndrumă vastul program elaborat de Kogălniceanu pentru a sprijini „regenerația" patriei pe „instituții analoage cu epoha" și respect deplin pentru drepturile fiecăruia : principiu fundamental, deductibil din ideologia dominantă acum pe continent, dar și din tradiția creștină. E semnificativ chiar că în timp ce acea ideologie era amintită destul de discret, principii larg accesibile, de sursă tradițională, apăreau în prim plan, pregnante și mereu actuale : **omenia** („că nu este omenesc ca omul să exploateze pe om, ca cei mulți să fie instrumentele de muncă ale celor puțini"), **dreptatea** („a îndrepta crudele strîmbătăți ale veacurilor trecute") și **interesul țării**, care făcea ca puterea ei defensivă să atîrne de puterea economică a locuitorilor. Omenie, dreptate, interes ! Ingenioasă asociere de norme etice și rațiuni pragmatice, cărora Kogălniceanu a știut să le dea expresie convenabilă, mai ales pentru a convinge păturile suprapuse că era de preferat să se ajungă la un echilibru social prin concesii decît prin violență revendicativă („ca nu din excesul numai al răului să iasă binele"). Ceea ce se întîmplase în

Al. Zub

Continuare în pag. a 2-a

Opțiune morală

Cuvîntul însuși, **șantier**, evocă parcă mai curînd o stare de lucruri decît o stare de spirit. E de ajuns citeodată să-l pronunți ca să și vezi, cu ochii obișnuinței, o mulțime de lucruri, care de care mai impresionante. De fiecare dată cam aceleași : mașini grele, puternice, deplasîndu-se ca rîmele de la un loc la altul ; macarale care, deși plutesc undeva la înălțime, se deplasează tot așa de greoi ; praf ori noroi, după anotimp și după stadiul de avansare a lucrărilor ; și schele, o întreagă rețea de schele, prefigurînd, printre zgomote și vociferări, pe deasupra noroiului sau prafului, ceva care va rămîne și mai tîrziu. Cu mici deosebiri sau adaosuri, cam astea sînt elementele pe care le asociem în mod obișnuit noțiunii. Evocă, măcar unul din astea toate, același cuvînt, atunci cînd îl însurubăm în expresia **șantier literar ?** Oricît am căuta și am forța metaforele, nu regăsim nici unul din atributele altminteri presărate pretutindeni unde te întîlnești cu lumea constructorilor. Șantierul scriitorului este cel al unui singur constructor, nu mai mare decît o masă de lucru normală, ferecat într-o tăcere, dacă se poate, desăvîrșită. Alipit adjectivului **literar**, substantivul **șantier** dă

Dumitru Matală

Continuare în pag. a 7-a

Actul editorial

Ce este o ediție ? Iată o întrebare care multora le pare destul de simplă. Nouă însă ni se pare una dintre întrebările cele mai dificile la care nu există un singur răspuns. Cît privește specificarea unei astfel de întrebări, este de remarcat paradoxul pe care-l creează : prin **specificare** nu se reduce dificultatea întrebării, cum ar fi normal. Dimpotrivă, sporește. Întrebîndu-ne, de pildă, ce este o „ediție Eminescu" ?, nu numai că nu sporim șansele unui răspuns clar, ci, dimpotrivă, adăugăm noi grade de dificultate întrebării dintîi, din care, de altminteri, se și desprinde. Căci, ce anume va răspunde întreprinderea editorială la prima întrebare ? Ceea ce știe bine acest tip de producător este că întreprinderea editorială nu poate fi condusă ca o fabrică de stofe (Diderot). Dificultatea răspunsului său provine de acolo că cititorul nu cumpără un text sau o lucrare, un „ansamblu de file broșate" ci „un mijloc de dialog, un interlocutor" (R. Escarpit). Iar, după această înțelegere, editorul intră brusc în marele labirint : la un capăt este autorul editat, la altul este cititorul lui. Cum poate editorul să-l conducă pe unul spre celălalt ? E ușor răspunsul ? Desigur că nu. În orice caz, urmînd această cale am descoperit un fapt : o ediție presupune o comunitate culturală între un număr de cititori pe baza cărții editate. Dar, atunci, este simplu răspunsul, îți vei spune. **O ediție este o instituție care are rolul de a crea această comunitate culturală.** De îndată ce pleci la drum cu răspunsul acesta, lucrurile se întunecă din nou căci te vei întreba: între care frontiere are curs cartea editată ?, și-ți vei spune : frontiera limbii. Și, iarăși, răspunsul îți scapă prin-

Ilie Bădescu

Continuare în pag. a 6-a

REMEMORĂRI

Voievodul stelar

**In Țara Moldaviei, sus,
coborînd dinspre obcini spre plai
se plimbă în nopți înlunate
Voievodul EMINESCU MIHAI.**

**Se oprește la sfinte altare
și în crame cu vin de un veac.
Privighetorile cînd îl văd se usucă
de iubire, pe creangă și tac.**

**Și mișcă ușor ca o rază
frumos pe sub cer lunecînd
să-l vadă pe Marele Ștefan
sub bolțile Putnei dormind.**

**Și-un cîntec se face pămîntul
un cîntec și-un petec de rai
cînd trece pe obcini moldave
Voievodul Eminescu Mihai.**

Mircea Micu

Biblioteca județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

GEORGE STANCA: «Excursie cu liftul»

MARIN LUPȘANU: «Sat de cîmpie»

O combinație amuzantă și nu de puține ori cuceritoare de gesturi, atitudini și limbaj premoderne (cum ar spune profesorul Alexandru Piru) cărora li se adaugă, în doze inspirate, ironie de sfîrșit de secol XX și disponibilitate ludică postmodernistă (cum ne învață Ihab Hasan) este formula poetică a lui George Stanca în volumul **Excursie cu liftul** (Editura Albatros, 1988). Romanticii făceau excursii pe jos în natură, George Stanca face excursii cu liftul în natura umană, și anume cu precădere în domeniul sentimental. Mod de a spune că, prin secoli, multe s-au schimbat, dar iubirea continuă să fie un lucru foarte mare. Lirica de dragoste a lui George Stanca, partea cea mai consistentă a poeziei din **Excursie cu liftul**, prelungește superficial (parodiază) pe una dintre dimensiunile sale, dezesperarea unui Conachi, din versurile către Zulnia, inscenînd „juruințe" de amor, la care convoacă, pentru definirea și acreditarea dispoziției sufletești, un lexic savuros, oscilînd între familiaritate și artificiozitate. Exagerațiunile nu aruncă totul în derizoriu, ci doar discreditează clișeul, ceea ce rămîne fiind sugestia unui imbold autentic : „Mă jur pe tocul meu de la servici dacă nu crezi că jos în colț aici / e-o halcă mare din sufletul meu / tu nu observi ; aproape că nici eu / Mă jur pe țările magrebiene / că ochii tăi ascunși sub blinde gene / nu văd nimic din cine ce sînt eu / că ard ca o feștilă fără seu / / Mă jur pe teorema Kant-Laplace / că-n indărătnicia mea n-am să mă las / pînă nu vezi că sînt trăiesc exist / un clopot al lui Gauss mai pesimist / / Mă jur pe vechile temple aztece / c-am să mă număr tot din zece-n zece / și-am să mă decimez precum anticii / dădeau cu tiflele mortale fricii / / Mă jur pe un deviz de reparații / c-am să-mi reneg surorile și frații / doar ca să vezi tu de ce sînt în stare / oarbă frumoasă ca o zare-n zare / / Mă jur pe noul an calendaristic / și pe rachetele de tip balistic / mă jur pe lup, pe capra cu trei iezi / că într-o zi tot ai să mă vezi / /Și înc-o juruință să-ți mai scriu : / Mă jur c-atuncea va fi prea tîrziu !" **(Juruință).** Tonalitatea se schimbă adesea în poezia erotică a lui George Stanca. Fals amenințător mai devreme (de fapt, ademenitor), îndrăgostitul cade apoi în admirație totală și colecționează metafore insolite pentru a-și descrie, parțial sau integral, iubita : „Domnișoara distinsă cu lacrima ninsă", „Mă mingii cu pielea ta de căprioară / ca puiul pufos de perină din patul de la țară", „ai suflet de faianță și gura garofie", „Frumoasă doamnă de pomeți eliptici / cu sinii albi și cluji napocaliptici", „avea pe-obraz fard de fluturi și ochi migdalați-lila", etc. Alături de aceste detalii — cum să le spun ? — mai speciale, imaginile ce alcătuiesc portretul iubitei conțin banalități, dar atunci o intorsătură ironică a versului sau o poantă de final scot poemul din previzibil și-l așează, în cele mai multe cazuri, într-o medie a onorabilității.

Nu sînt convins, cum afirmă Ion Cristoiu pe coperta a IV-a a volumului, că poetul „își ascunde sentimentalismul funciar sub o ironie scăpărătoare prin inteligență și fermecătoare prin șăgălnicie". Sau, dacă poetul face acest lucru, atunci îl face mult prea bine pentru a mai putea vedea ce a ascuns. Cred mai degrabă că ironia (sigur, scăpărătoare și fermecătoare) este modul structural de raportare a poetului la cele înconjurătoare, mai mult chiar, este unicul (deocamdată), său mod de raportare. Ironia este aceea care îl conduce pe poet către poezia erotică în primul rînd, căci aici cantitatea de clișee (de la cadru, la gesturi, atitudini, posturi) oferă un spațiu de manevră dintre cele mai tentante pentru un spirit ironic. Din această situație decurg și minusurile acestei poezii. Poetul ironizează un repertoriu limitat de teme și motive ale liricii erotice, ignorînd sau uitînd riscul propriei repetări. Și, de aici, monotonia-i gata, în ciuda eforturilor de a înviora versul prin găselnițe de ordin lexical. De aceea, poezia lui George Stanca din **Excursie cu liftul** depășește arareori nivelul divertismentului. Faptul se petrece, în chip semnificativ, atunci cînd poetul renunță la ironie și la maniera parodică, lasă loc întrebărilor simple, dar profunde și nu mai vizează aspectul insolit al limbajului : „Copilul meu mic și bufant și pufos / ca un «a» mic de mînă / ca un greier duios / Copilul meu alb cu privirea de îngere / cu un zîmbet de zînă / mereu între a fi — a mirare — a plîngere / stă noaptea să cadă / Ce-ai să faci ce-o să fii / eu nu știu tu nu știi / deocamdată ești puf, ești copil — / ești copii".

Înverșunarea unora dintre comentatorii poeziei lui Marin Lupșanu, unii dintre ei remarcabili poeți citadini, aparținînd, așadar, unei alte dominante stilistice, vizează încercarea acestuia de a „descrie" cu mijloacele unui limbaj poetic modern un univers socotit a fi, esențial, tradițional, dacă nu chiar tradiționalist : satul. Încercarea poate fi reușită sau nu, dar îndreptățirea acesteia mi se pare dincolo de discuție, punerea sub semnul întrebării denotînd doar persistența unei prejudecăți păgubitoare, potrivit căreia limbajul poetic modern ar fi incompatibil cu poezia de inspirație rurală. Subteran, se mai manifestă în acest mod de a discuta lucrurile și un rudiment al stilului interdictiv, specific dogmatismului în gîndire, constînd în absolutizarea dreptului la existență a unui tip de poezie, în defavoarea altuia.

În cazul lui Marin Lupșanu, încercarea de care vorbeam mai înainte mi se pare, în volumul **Sat de cîmpie** (Editura Albatros 1987) reușită. Eroul său liric este un intelectual, cu nostalgia bulevardelor asfaltate și a bibliotecilor din marile orașe, dar un intelectual care nu a uitat de unde vine, ce datorează obîrșiilor, cine este. De aceea, limbajul său va fi un aliaj de modern și tradițional, în sensul recrutării cuvintelor din arii semantice specifice structurii duale a poetului. Consecutiv, una dintre tentativele poeziei din **Sat în cîmpie** va fi aceea a circumscrierii propriei ființe, solicitate de energii afective opuse și amenințate, din interior, de singurătate : „Nu sînt cu nimic vinovat / că poezia mea miroase a lapte ieftin de capră / a ceapă verde și turturele prinse cu albia / în clipele cînd mă simt singur / precum Luna ziua-n amiaza mare / și mă iau cu salcîmii de gît cîntînd haiducește / pînă cînd moartea bunicului îmi bate-n viață / rugindu-mă să las secolul mai încet / și să dau lampa soarelui mai mare / de parcă eu aș fi patronul sondelor de petrol / și nicidecum mînzul pricăjit fumînd ostentativ / în poarta uzinei de tractoare." **(Mînzul).**

Sensul privirii poetice este din interior către exterior. Aproximării stării lăuntrice îi urmează confruntarea cu lumea din afară, realitate în mișcare și transformare, contemplată de poet cu ochi analitic, care surprinde pulsațiile cotidianului, dar și mutațiile de profunzime. Simbolul lumii care trece este Moromete, personaj dramatic, un însingurat, în consonanță cu dispoziția sufletească a poetului. Adeziunea acestuia este de ordin sentimental și are sens evocator : „Rînd pe rînd te-au părăsit dropiile, caii / Mitul tău se destramă în fuioare subțiri / așa cum se risipesc visele în primele clipe ale dimineții / cînd îți limpezești fața în apa rece a realității. / Nu mai ai pălăria cu care ieșeai la horă / și nici curajul de altădată cînd te luai cu orașul la trîntă, / greieri în blugi îți seduc fetele în mirajul sălbatic al discotecilor / și vacile tale au în muget ceva din extazul clopotelor trase / la ora înserării. / Ai îmbătrînit Moromete și țigara din colțul gurii / licărește ca jarul pe care — în copilărie, după credința mamei — barza l-ar fi prăbușit pe casa noastră de i-ar fi stricat cuibul / cît o metropolă de peste ocean / Ba unii spun că ți-ai pierdut mințile / de vreme ce umbli în pielea goală pe cîmp toamna / cînd cîmpia își trage șalul de neguri pe umerii albi / Nu-ți face griji / Cită vreme prigoriile duc în cioc fire de păr de cal / imense cît meridianele — de parcă le-ar aduce de pe lumea cealaltă / și pădurile tale foșnesc după sufletul omului de rînd / și cîinele îngroapă Luna în grădină ca pe o bucată de mămăliță, / eu tot cu tine rămîn chiar dacă orașul îți lipăie laptele dimineața / iar tenișii lui veniți ca de la un frate mai mare / îți clămpănesc în picioare / eu tot cu tine rămîn deși uneori mi-e teamă / că te-ai putea sugruma cu două nojițe de ploaie, subțiri" **(Lumea lui Moromete).**

Raportată la această lume, poezia lui Marin Lupșanu este un plînset mut, bărbătesc, dramatic în substanță și expresiv în formă (uneori doar elocvent), purtînd cu sine o mare încărcătură emoțională și o mare mizã morală.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

STUDII

DOMINANTE CULTURALE ROMÂNEȘTI

TUDOR NEDELCEA

GENEZA IDEILOR SOCIAL-POLITICE ȘI FILOSOFICE ÎN LITERATURA ROMÂNĂ VECHE

Editura Scrisul Românesc

În contextul unui interes crescînd pentru vechea cultură românească se înscrie lucrarea lui Tudor Nedelcea *), consacrată ideilor social-politice și filosofice în literatura română de pînă la 1700. Bibliografia de la sfîrșitul lucrării ilustrează nivelul actual al cercetărilor, dovedind că literatura română veche continuă să ofere o problematică filologică, istoriografică și culturală bogată și interesantă.

Se abordează un moment cultural și istoric în care gîndirea românească face primii ei pași. Cercetătorul folosește texte literare, cronici și predoslovii de cărți din care extrage „acele idei care și-au dovedit valabilitatea în timp" prin conținutul lor social, politic, filosofic și cultural.

Faptele istorice comentate de cronicari, observațiile acestora, relevă mentalități, tensiuni sociale, tradiții și atitudini, caracteristici specifice structurii și gîndirii societății românești medievale, pregnant prezentate în secțiunea „Idei sociale și politice". Tudor Nedelcea observă structura claselor sociale, relațiile dintre aceste clase, concepțiile despre dimensiunea politică a existenței. Analiza faptelor istorice desprinse din cronici, analiza comportamentului social și a perspectivei cronicarilor arată că intelectualii români ai epocii medievale își formează treptat o viziune tot mai complexă asupra vieții sociale și politice.

Un capitol separat urmărește geneza ideilor privind latinitatea românilor, circulația unor informații și idei în cronici, predoslovii, traduceri, în legătura cu conștiința din ce în ce mai puternică și mai complexă a unității naționale și a continuității. Se analizează, în fapte literare și culturale, atitudinea cronicarilor care au afirmat ideile identității naționale creînd „o tradiție cultural-literară din care s-au inspirat, îmbogățind-o totodată, o întreagă galerie de scriitori români".

Cercetarea temeinică a fondului de texte literare și istorice medievale românești oferă deci o materie interesantă în domeniul mentalității, sub aspectul spiritului și cunoașterii, cu alte cuvinte imaginea unui „proces al evoluției ideilor filosofice" care preced constituirea ulterioară a gîndirii filosofice românești. Deasemenea, se urmărește formarea unei terminologii specifice, conturarea unor motive, principalele direcții ale meditației filosofice, interferențele între spiritualitatea autohtonă și cea europeană, raporturile dintre filosofie și politică manifestările de originalitate (spre exemplu „teoria celor trei stepene" a Stolnicului Constantin Cantacuzino).

Bazată pe o bună cunoaștere a textelor și a medievale, profund documentată, lucrarea lui Tudor Nedelcea are în vedere nu numai geneza și evoluția ideilor sociale, politice și filosofice, dar și istorice și culturale. Analizînd elementele laice prezente în predosloviile cărților religioase, cercetătorul inventariază și interpretează formele de manifestare a mentalității culturale a domnitorilor, a înalților clerici, a traducătorilor, tipografilor, editorilor și prefațatorilor. Toți acestia aduc în discuție, în diverse ocazii, rolul cărții, în cadrul unui program cu implicații naționale, politice și intelectuale. Numeroase texte atestă prezența unui număr de idei ce articulează o concepție unitară asupra necesității cărții, asupra politicii de editare subsumate unui ideal clar, asupra misiunii culturale a cărții românești în lumea sud-est europeană în legătură cu acestea, Tudor Nedelcea urmărește ideile umaniste în cultura românească veche, dovedindu-se un bun cunoscător al discutiilor despre umanism și renaștere în legătură cu universul intelectual românesc.

Capitolul final este consacrat evoluției mijloacelor de expresie, și realizat în acord cu construcția de ansamblu a lucrării. În partea de concluzii a cărții autorul consideră evoluția gîndirii social-politice și filosofice românești drept un fenomen specific ce se integrează în general gîndirii politice medievale europene, fireste cu un anumit grad de individualitate, „nuantat și de influențele modelelor străine, pe care societatea românească, dornică de perfecționare, le-a preluat critic și creator, atît din Orient, cît și din Occident, afirmînd în acest mod țările românești, mici ca dimensiune teritorială, ca mari focare de cultură".

Prin volumul de informații, prin detalieri și comparații, prin întreaga ei concepție lucrarea lui Tudor Nedelcea este o binevenită contribuție într-un domeniu care, departe de a se fi epuizat, oferă cercetărilor un teren încă bogat în semnificații socio-culturale.

Gheorghe Buluță

***) Tudor Nedelcea : „Geneza ideilor social-politice și filosofice în literatura română veche", Editura „Scrisul românesc", 1987**

O PERSPECTIVĂ DE FILOLOG

GAVRIL ISTRATE

STUDII EMINESCIENE

Ed. Junimea

Cunoscut mai ales ca specialist în problemele atît de controversate ale formării limbii literare românești, Gavril Istrate se prezintă în fața cititorilor cu un interesant volum intitulat „Studii eminesciene".*) (Editura Junimea, 1987), carte în care pledează cu numeroase argumente filologice, de la prima pînă la ultima pagină, pentru mai buna cunoaștere a chestiunilor referitoare la editarea și cultivarea operei eminesciene. Contribuția de eminescolog a lui Gavril Istrate nu e deloc una oarecare și nici întîmplătoare de vreme ce autorul e bine cunoscut prin teoriile sale privind originile și formarea limbii noastre literare, concept la a cărui consolidare aportul lui Eminescu a însemnat o mare și importantă „revoluție".

Trebuie spus de la bun început că „Studiile" recent tipărite aduc în fața celor interesați o seamă de precizări și informații de care cercetarea eminesciană trebuie să țină cont în viitor. Sîntem tentați să împărțim, dintr-o perspectivă care delimitează mai exact preocupările autorului, cartea în două importante secțiuni. Ele ar fi avut probabil o asemenea așezare în paginile tipărite dacă Gavril Istrate va fi urmărit să ne ofere textele sale în ordinea cronologică a elaborării lor, îmbunătățite cu informații sau adaose la zi, în unele privințe, prin notele de subsol. Prima secțiune ilustrează cercetările de limbă („Eminescu și limba populară", „Postume și antume", „Limba postumelor", „Elemente ardelenești în opera lui Eminescu") alunecînd ades în discuții sau comentarii de istorie literară, toate binevenite prin natura precizărilor făcute. Cea de-a doua secțiune, mult mai voluminoasă, cuprinzînd nouă titluri (de la articole de presă pînă la studii și comunicări ample) se referă la problemele bibliografiei eminesciene și la chestiunile de editare ale poetului.

Întîlnim, așadar, în primul capitol studiul amănunțit al limbii folosite de poet, relevarea sensibilei sale intuiții în alegerea cuvîntului cel mai potrivit cu sentimentul poetic, indiferent de aria geografică din care provine, evidențiindu-se prin aceasta că Eminescu a prelucrat măiestrit folclorul care i-a oferit prilejul unic de a deschide un drum nou în limba literară.

Pe de altă parte, Gavril Istrate demonstrează cu o exactitate caracteristică filologului că trebuie subliniat mai apăsat raportul real în privința afirmațiilor mult vehiculate privitor la „influențele" și „independența" de creație a poetului, stabilind că Eminescu nu e doar o apariție spontană, meteorică, în poezia românească, adică fără nici o legătură directă cu activitatea înaintașilor săi imediați și cu limba vie populară. Gavril Istrate se simte îndreptățit să afirme: „Poezia lui dă impresia unui fluviu în care se varsă toate izvoarele teritoriului de limbă românească. Aceasta înseamnă că opera lui, arta pe care a realizat-o este suma nu numai a gîndirii și a sensibilității veacului din care face parte poetul, ci și a tuturor cuceririlor observate la înaintași (...). Viziunea largă a lui Eminescu, grija sa permanentă pentru soarta întregului său popor, îl duc, implicit, la folosirea unei limbi care nu poate fi decît o sinteză istorică și geografică, a limbii poporului însuși, din trecut și de astăzi, de la Dunăre pînă la munții Maramureșului".

Intuiția sigură a poetului, de asemenea existența uriașului număr de variante la poeziile publicate, conștiința sa torturată de căutarea „cuvîntului ce exprimă adevărul", reprezintă pentru cercetătorul ieșean primul și totodată cel mai decisiv argument de a respinge vehement (pe linia observațiilor făcute de Ibrăileanu, al cărui elev a fost) ideea care și-a făcut loc în unele studii, anume că postumele trebuie plasate, în bloc, deasupra tuturor antumelor poetului, ca și cum Eminescu nu și-ar fi dat seama de valoarea lucrărilor sale. De aceea, autorul recentului volum consideră că postumele, în jurul cărora s-au purtat atîtea discuții, constituie „oglinda în care se răsfrînge, mai limpede, munca poetului".

Cît privește cel de-al doilea capitol important al acestor studii, Gavril Istrate aduce în discuție multele interpretări necorespunzătoare din punct de vedere filologic ale poeziilor și volumelor de versuri tipărite, umbrite fie de unele deformări de lectură, fie de greșelile de tipar perpetuate de la o ediție la alta.

Convins că bibliografia eminesciană e departe de a fi completă, Gavril Istrate supune unui examen atent cunoscuta lucrare „Bibliografia Mihai Eminescu (1866—1970)", Editura Academiei 1976, din absența căreia „au înaintat greu studiile referitoare la cunoașterea vieții și operei celui mai mare scriitor român". Acestei lucrări autorul îi reproșează pe bună dreptate (dar și convins că un asemenea act de cultură nu poate fi decît rezultatul muncii și eforturilor unor colective cu mult mai mari de cercetători) lipsa consultării antologiilor și a manualelor școlare în care Eminescu apare reprezentat copios, cu veneratia pe care o datorăm celui mai important poet al nostru. În studiile „Eminescu necunoscut", „Luceafărul (o variantă nesemnalată de specialiști)", „O ediție necunoscută", autorul adună informații valoroase despre editarea poetului, cum sînt, bunăoară cele referitoare la existența unor volume de versuri nesemnalate încă, sau cele despre primele tipăriri ale „Luceafărului" în țară, consemnări și observații coroborate cu date esențiale în ce privește erorile tipografice, lecțiunile greșite, textele eronate și citeodată ilariante din cauza necunoașterii fluctuațiilor ortografiei din acele timpuri.

Considerăm că o asemenea carte este o dovadă de stimă și admirație arătată poetului fiind animată de dorința cunoașterii exacte, științifice a valorosului patrimoniu cultural pe care ni l-a lăsat Eminescu.

Lucian Chișu

***) Gavril Istrate: „Studii eminesciene", Editura „Junimea", 1987.**

MIZA TRANSILVANĂ

Un polemist tînăr

Primul care reflectă într-un mod intempestiv și febril polemica dintre Maiorescu și Gherea pe problemele literaturii transilvănene este tînărul critic Ilarie Chendi. Articolul său **D-l Tit Maiorescu despre noi. Tinerii noștri poeți** apărea în **Familia** pe 3 mai 1898, la abia ceva mai mult decît 2 luni de la apariția studiului lui Titu Maiorescu despre Victor Vlad Delamarina **(Conv. lit.,** 15 februarie 1893). Cele cîteva pagini din articolul lui Chendi, care s-au păstrat printre o seamă de hîrtii ale lui Iosif Vulcan, la Biblioteca „Astra" din Sibiu, denotă o elaborare nervoasă, grăbită, literele sînt apăsate și contorsionate, cu numeroase ștersături, spre deosebire de alte manuscrise chendiene, mult mai îngrijit redactate. Pe pagina a cincea, de sfîrșit a articolului, există însemnarea „postscriptum" : „Te rog, d-le Vulcan, dacă-ți convin, dă-i drumul în numărul de simbătă. Cu stimă, Il. Chendi, Sibiu", ceea ce dovedește febrilitatea cu care tînărul critic, încă student la Budapesta, se simțea chemat să intre în marea bătălie literară care-i va marca într-un mod hotărîtor existența.

Deși atît prin titlu, cît și prin conținutul său polemic, articolul lui Chendi se adresează direct criticului junimist, umbra tutelară a lui Gherea, citat în fruntea criticilor români, înaintea lui Maiorescu, se resimte la tot pasul. Problema crizei literare, care formează punctul de pornire al discuției, este analizată cu expresiile lui Gherea, către opinia acestui despre mișcarea literară transilvăneană înclină și exigențele tînărului critic. Numai că el delimitează altfel problemele. Pentru Chendi mișcarea literară transilvăneană nu mai este global negativă ca la Gherea, ci strict delimitată la faza ei de actualitate stringentă, după 1890, cînd fixează la un moment dat Maiorescu așa-zisa „reînviere" a literaturii transilvănene. În felul acesta, din discuție sînt eliminați Slavici, a cărui activitate literară „a căzut chiar în epoca lui Eminescu" și Coșbuc care „nouă ne scria înainte de 1890". Talentele celelalte pe care le remarcase Maiorescu în susținerea ideii sale de „renaștere" literară transilvăneană (Lucrețiu Suciu, Ioan Popovici-Bănățeanul, Victor Vlad Delamarina) erau cu adevărat minore, incomplet afirmate. Încît Chendi avea dreptate să conchidă : „Să nu ne închipuim că avem aici o mișcare literară care ar putea fi socotită ca o continuare a mișcării literare ce a existat în România înainte de anii 1890. D-l Maiorescu a privit desigur cu prea mult optimism în depărtare și, la tot cazul, cu prea mare pesimism în jurul său".

Curajoasă și subtilă această remarcă a tînărului critic ardelean ! Ea își are un subtext bine precizat în cadrul polemicii Gherea-Maiorescu. Faptul că Ilarie Chendi nu făcea întîmplător această observație îl denotă revenirea ei într-o formă ironică și mai explicită în finalul celui de-al doilea articol polemic al său cu **Convorbirile literare :** „Rămîne pentru mine cel puțin enigmatic — comentează Chendi — ce l-a putut îndemna pe d-l Maiorescu la această constatare. (Pentru ce a acceptat d-l Dragomirescu această vedere e mai ușor de explicat !). Poate momentana însuflețire pentru V. Vlad Delamarina, poate nemulțumirea sa pentru scriitorii de dincolo"... Ei, da, aici era buba ! Tînărul critic o palpează cu intuiția unui medic deosebit de perspicace. Toți marii scriitori ai momentului se dovediseră ostili orientării junimiste și apropiați programului critic al lui Gherea. Cu Delavrancea și Vlahuță, Maiorescu polemizase în 1885, în **Poeți și critici ;** Coșbuc, elogiat de Gherea, primea în replică, un portret critic maiorescian, cu tentă evident negativă ; Caragiale, apărat de Maiorescu în **Comediile d-lui Caragiale** (1885) — articol ce declanșase vestita polemică a lui Gherea — dovedise o continuă și irevocabilă îndepărtare de junimism și o apropiere tot atît de evidentă de criticul **Contemporanului.** Chiar în revista **Familia** se publica pe prima pagină, în trei numere consecutive (începînd din 22 martie 1898), ampla povestire a lui Caragiale, **Două loturi,** sub titlul inițial **Două bilete pierdute,** cu dedicația „Lui Gherea", dedicație reluată în fiecare număr, ceea ce, evident, avea efect propagandistic foarte mare. Pana lui Caragiale se dovedește activă în denigrarea junimismului și a lui Maiorescu pe teritoriu transilvănean și prin intermediul cuvintelor dure pe care le aruncă la adresa acestora Hasdeu, în reportajul **O vizită la Castelul „Iulia Hasdeu" (Familia),** nr-le 39 și 40/1897).

Singur Duiliu Zamfirescu rămăsese atașat spiritului „Junimii" și Maiorescu nu uită să-i scoată în evidență meritele singulare. Ilarie Chendi observă cu perspicacitate acest fapt și, în cea de-a doua intervenție polemică a sa, el insistă asupra necesității de a se depăși în judecățile literare spiritul de grup, socotit de el drept cauza principală a exagerărilor junimiste. După cum scoate cu multă atenție în evidență meritele deosebite ale **Convorbirilor literare** în promovarea fenomenului literar general românesc, inclusiv a celui din Transilvania, Chendi atrăgea atenția că : „Libere de greșeli însă n-au fost nici **Convorbirile** în mănoasa activitate și mai ales cînd vorba era de aprecierea acelor producte literare cari, sau că nu erau scoase la iveală de cei de la „Junimea", sau nu corespundeau principiilor criticei literare profesate de d-l Maiorescu. Și judecătorii obiectivi vor socoti-o **Convorbirilor,** desigur, de mare greșală că, în general, au fost cu prea multă preocupație și exclusivism față de ai săi și cu prea mare violență, ba cu oarecare despectare față de tot ce-i străin de cercul său".

Manifestarea spiritului de grup la „Junimea" a fost unul din argumentele „tari" în cadrul polemicii Gherea-Maiorescu. După cum se vede, Chendi nu uită să-l utilizeze și el, aducînd argumente noi în acest sens din mediul transilvănean.

Un alt punct nevralgic al disputei cu cei de la **Convorbiri** vizează relația între viața social-politică și literatură în condițiile de atunci ale Transilvaniei. Nu Chendi introduce o asemenea problemă în cadrul discuției, el are însă meritul de a fi descoperit eroarea într-o mentalitate cu aparențe juste și cu mare extindere în rîndul multor scriitori. „Îmi aduc aminte — comentează Chendi — că deja Alecsandri în scrisorile sale către Negruzzi, pe urmă d-l Maiorescu și chiar d-l Dragomirescu, au pus în circa vieții noastre de apăsare politică vina că n-avem mișcare literară... Chiar în răspunsul d-lui Dragomirescu aflu cuvintele : Românii din Ungaria sunt de la 1890 încoace cu deosebire încordați pentru susținerea luptei naționale în contra politicei de maghiarizare a guvernului ungar, tot interesul lor într-acolo e îndreptat".

Chendi demonstrează că o asemenea idee este profund greșită și dăunătoare. „O teorie ca cea profesată în **Convorbiri** că apăsarea unui popor e o piedică în mișcarea sa literară, a fost de zeci de ori dezmințită în istoria universală a literaturei. Cert e însă contrariul, că productele literare de valoare fring starea de apăsare, că un singur geniu zdrobește lanțurile unui popor, făcîndu-se expresia sentimentului public și fiind plăsmuirea idealurilor de cari un popor e frămîntat în inima sa". Criticul ardelean folosește ca argument în favoarea acestei idei starea de apăsare socială și politică de dinainte de 1848 care a determinat avîntul marii literaturi europene din epoca respectivă, aceasta din urmă influențînd la rîndul ei evenimentele revoluționare. Pentru condițiile din Transilvania este adus în discuție cazul lui Coșbuc care „a trăit în același timp de apăsare, a fost chiar colaborator la un ziar politic în decurs de mai mulți ani și totuși nu s-a pierdut, nu «s-a consumat în luptele naționale»". Pe această linie, ideile lui Chendi vin din nou în atingere cu acelea ale lui C. Dobrogeanu-Gherea, pe care, de data aceasta, tînărul critic ardelean îl și citează în mod deschis, cu privire la analiza pe care o făcea condițiilor „între cari s-a născut și dezvoltat talentul lui Coșbuc, al poetului țărănimei"...

O asemenea apropiere fățișă de pozițiile critice ale lui Gherea a fost de natură să înveninеze mult atitudinea celor de la **Convorbiri literare** față de Chendi. De unde în răspunsul la primul său articol, semnat de Mihail Dragomirescu **(Replice. D-lui Ilarie Chendi, asupra valorii literaturilor noștri actuali,** în **Convorbiri literare,** nr. 5 din 15 mai 1898), tînărului critic i se făceau dojane părintești, recunoscîndu-i-se merite pentru care oricare altul ar fi fost măgulit (talent literar, puterea judecății critice, rolul de a regla mișcarea literară transilvăneană), acum, după ce poziția lui Chendi se situa din ce în ce mai clar de cealaltă parte a baricadei, polemica se înveninează. Tînărului critic i se răspunde la „Poșta redacției" : „Il. Chendi, Oradea Mare. La toate se poate răspunde, — chiar și la necuviințe, — numai la absolute confuzii, nu" **(Conv. lit.** nr. 10, din 15 oct. 1898). „Absolutele confuzii" pe care le deplînge anonim M. Dragomirescu privesc după cum am văzut, apropierea concepției despre literatură a lui Chendi de programul critic al lui C. Dobrogeanu-Gherea. A fi intrat în polemică deschisă pe astfel de probleme ar fi însemnat pentru cei de la **Convorbiri** dezvăluirea unui aderent tînăr al lui Gherea, deosebit de tăios și pătrunzător. Or, o astfel de dezvăluire nu intra în programul de luptă polemică al lui Maiorescu și a **elevilor** săi. Chendi nu rămîne nici el dator. Celor cîteva rînduri de la „poșta redacției" din **Convoribiri** el le răspunde cu un pamflet de o ironie ucigătoare, **Critică, replică, duplică** (în **Familia,** nr. 49 din 6 dec. 1898). În acest articol el constată, printre altele, că : „De cînd cu cele relevate de mine în coloanele **Familiei** cu privire la legenda renașterei literare povestită de cei de la **Convorbiri** — nu este număr al acelei reviste în care sau eu, sau **Familia** să nu fim incidental amintiți și gratificați cu aluziuni malițioase."

Asemenea „aluziuni malițioase" am identificat în **Convorbiri literare** (nr. 7/1898) într-o cronică dedicată volumului „Poezii de Aurel Ciato", semnată „Lisandros", volum comentat de Chendi în răspunsul său polemic adresat lui Maiorescu. „Peste Carpați — spune printre altele Lisandros (M. Dragomirescu ?), care condamnă fără drept de apel volumul lui Ciato — nu se găsește un for competinte (acela instituit de d-l Chendi în coloanele mult răbdătoarei **Familii** nu exista pe atunci) în materie de apreciere literară". Un răspuns aluziv indirect la aprecierile lui Chendi din polemica sa cu Maiorescu îl constituie și cronica negativă pe care o semnează D. Evolceanu la volumul de schițe al lui Virgil Onițiu **(Convorbiri literare** nr. 11 din 15 noiembrie 1898).

În scrierile sale critice din această perioadă, Ilarie Chendi va face și el numeroase aluzii la faptul că reprezentanții criticii de la **Convorbiri literare** nu cunoșteau realitățile literare transilvănene din epoca respectivă. Între altele, semnalăm un portret de tot hazul al „epigonilor ciparieni" **(Tribuna poporului,** din 12 august 1898), demonstrînd că dispariția „cenușei din vatra etimologismului" de care vorbea Maiorescu era încă o problemă. Pe aceeași linie a polemicii cu **Convorbirile literare** semnalăm și pamfletul **Răspuns la complimente** (din **Tribuna poporului,** nr. din 7 decembrie 1899) și mai ales, amplul studiu de sinteză **Zece ani de mișcare literară în Transilvania (1890—1900),** apărut mai intîi în paginile **Familiei,** și apoi în volum în 1901. Chendi alege pentru studiul său exact perioada pe care o semnalase Maiorescu drept o epocă de „renaștere literară" în Transilvania. Printr-o analiză detaliată a întregului material literar pe care-l oferea deceniul respectiv în Transilvania, tînărul critic demonstra că ideea maioresciană a renașterii literare transilvănene trebuie privită în continuare cu circumspecție, deși apropierea unor puncte de vedere este de data aceasta vizibilă. Motivația acestei atitudini solicită în continuare investigații sociale. Deocamdată, se cuvine să reținem că toate cele de mai sus demonstrează din plin răsunetul adînc pe care l-a avut polemica Gherea-Maiorescu în cadrul începuturilor criticii literare a lui Ilarie Chendi.

Dumitru Bălăeț

EMINESCU, POET NAȚIONAL ȘI UNIVERSAL

● Muzeul Literaturii Române în colaborare cu Uniunea Scriitorilor din R.S. România a organizat, luni, 11 iunie a.c. orele 17,00 în cadrul tradiționalei **Rotonde 13,** simpozionul : „Eminescu, poet național și universal".

Au luat cuvîntul : acad. Alexandru Balaci, Paul Anghel, Edgar Papu, Eugen Todoran, Mihai Ungheanu, D. Vatamaniuc.

În încheiere a avut loc un recital din lirica eminesciană interpretat de actorii : Simona Bondoc și Vistrian Roman.

Cu acest prilej a fost organizată și o microexpoziție omagială.

Entuziasm și luciditate

Urmare din pagina 1

alte părți constituia un exemplu de care factorii responsabili trebuiau să țină cont, dacă voiau să evite dezastrul. Abolirea boieriescului și „apropriația" sătenilor se impuneau deci cu o logică elementară, implacabilă, asupra căreia Kogălniceanu avertiza pornind de la evenimente produse aiurea. Însă nici o reformă nu putea fi asigurată, în acele condiții geopolitice, decît creînd un stat puternic, prin unirea principatelor extracarpatine. Unirea se arăta momentan a fi suprema realizare, „cununa tuturor", „cheia bolții", fără de care edificiul național ar fi în pericol. Istoria oferea exemple de înfăptuiri similare, chiar dacă nesprijinite de timp și deci neviabile. Timpul își schimbase însă nevoile și se putea conta acum pe colaborarea lui la „regenerația" noastră. O conduită preventivă se impunea, pornindu-se de la ideea că epoca adusese deja „triumful dritului asupra tăriei" și că dreptatea cerea acum să se reașeze mai înțelept lucrurile. Vechile neșanse constituiau un bun capital în visteria națională, căci „pentru popoare, ca și pentru individe, suferințele nu sînt totdeauna pierdute", observa Kogălniceanu, convins că virtuțile de care românii aveau mai ales nevoie erau **vrednicia, statornicia** și **unirea,** virtuți care, puse la lucru în plan colectiv, puteau să asigure o deplină resurecție, în acord cu un trecut onorabil și cu speranțele cele mai ardente. Cu asemenea virtuți, un popor nu trebuia să se teamă pentru viitorul său, mai ales că ele erau dublate de altele, nu mai puțin importante în contextul resurecției : **energie, rîvnă, caracter.** „Cartea destinului" nu se putea împlini apoi fără devotament față de cauza românească, iar aceasta însemna apel stăruitor la istorie, la valorile din trecut. Deplina consonanță între programul politic al pașoptismului și istoriografie se explică nu numai prin interferența planurilor, atît de uzuală în epocă, ci deopotrivă prin consubstanțialitatea lor. Între corpul social și discursul istoric e o legătură organică, programul de viitor al celui dintîi alimentîndu-se din experiența procurată de celălalt. În fond, trecutul funcționa, atunci ca și mai tîrziu, ca un garant al posibilului, ca o dovadă că ceea ce părea cu neputință a existat totuși cîndva și prin urmare putea să mai existe. Proba, una admirabilă, avea să o facă în curînd aceeași generație, al cărei gest se prelungește din programul de la 1848 în acela al adunărilor ad-hoc și în Unirea Principatelor, cu tot ce implică aceasta pentru modernizarea societății noastre și pentru noul statut juridic al României. Însă ca ideea să devină realitate, a fost necesar ca entuziasmul generației în cauză (atît de insistent evocat de Eminescu) să fie dublat, între altele, de inteligență politică, spirit sacrificial, capacitate de adaptare la realitățile în curs, însușiri pe care, din fericire, ea le-a probat din plin.

SCRIITORII ȘI REVOLUȚIA DE LA 1848

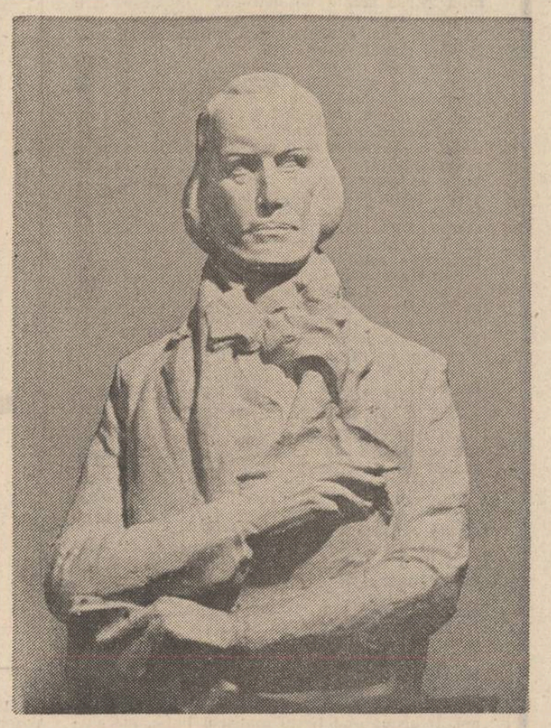

„Bălcescu" – sculptură de Justin Năstase

Militantismul heliadesc

Ori de cite ori găsesc răgazul de a citi sau reciti opera unor mari personalități din trecutul nostru cultural mi se impune ca o necesitate urgentă **regîndirea** literaturii române din **interiorul** culturii noastre, pentru ca abia atunci să ni se arate adevăratele dimensiuni în confruntare cu marile contribuții spirituale din lume. E nevoie de un nou comparatism, de felul celui conceput de Etiemble, Adrian Marino sau Edgar Papu, menit să pună în valoare adevărata contribuție a popoarelor la patrimoniul universal și național. Ar trebui ca revistele și editurile noastre să se angajeze, printr-un program de perspective, în valorificarea întregii moșteniri culturale, realizînd ceea ce Mihai Ungheanu numea recent **convergența factorilor culturali.**

Scriitorul și gînditorul pașoptist Ion Heliade Rădulescu rămîne, încă, se pare, unul dintre nedreptățiții culturii noastre. E drept, se cunosc prea bine meritele sale de ctitor al culturii autohtone moderne. Însă împrejurările au făcut ca opera care-i sintetizează gîndirea și care este una din cărțile capitale ale perioadei pașoptiste, **Echilibrul între antiteze,** să intre foarte tirziu în atenția editorilor și comentatorilor, sau, mai bine zis, să nu prea intre, dacă ținem cont că în decurs de 120 de ani n-a cunoscut decît ediții rarissime, cum e aceea din timpul primului război mondial, cînd nu prea avea cum să atragă atenția.

În prefață, Petre Haneș scria : „Dacă s-a putut vorbi că uitarea a cuprins opera lui Eliade Rădulescu și dacă faptul este exact în genere, e cu atît mai adevărat pentru **Echilibrul între antiteze".** O scriere cu adevărat uitată. Ulterior, autorii care s-au ocupat de gîndirea filosofică a lui Heliade pot fi numărați pe degete (Pompiliu Eliade, G.D. Scraba, G. Bogdan-Duică, G. Oprescu, D. Popovici, George Munteanu, Radu Tomoioagă). Autorii tratatului de **Istoria filosofiei românești,** I, (Ed. Academiei 1972) apreciază că filosofia este aspectul „cel mai important pentru înțelegerea în profunzime a personalității sale complexe și contradictorii" și că tocmai acest aspect „a fost pînă în prezent cel mai ignorat"(p. 204). Într-adevăr, **Echilibrul între antiteze** este capodopera lui Ion Heliade Rădulescu și e surprinzător că tocmai aceasta nu e pusă la dispoziția publicului cititor. Singurul creator român asupra căruia a avut o influență hotărîtoare a fost Eminescu. Este adevărat că pare a fi suficient pentru recunoașterea meritelor sale de precursor. Nu se știe însă prea bine că Heliade a fost pentru Eminescu un „izvor" la fel de important ca Schopenhauer, romanticii germani, gîndirea indiană sau poezia populară. Și că această solidarizare de viziune se explică prin matricea stilistică românească, al cărei dat fundamental este și „echilibrul între antiteze". Și că, în ultimă instanță, întreaga cultură asimilată de Eminescu n-a făcut decît să nutrească un fond ontologic individual care s-a identificat atît de fericit cu acela al **substanței românești,** cum ar fi spus Camil Petrescu. Atunci cînd Eminescu scrie că „antitezele sînt viața", nu-l citează pe ilustrul său înaintaș, deoarece era un adevăr care i se impunea **dinlăuntru,** înțeles într-un sens adînc personal, alternativă, totodată, românească spre universalitate, fie și numai pentru faptul că „antitezele" constituie de mii de ani enigma încă nedezlegată a **ființei** și nodul gordian al filosofiei. În 1916, Petre V. Haneș credea că Heliade a preluat teoria antitezelor de la Hegel. Terminologia însă este înșelătoare în cazul autorului român, fiindcă, așa cum s-a observat mai tirziu, Heliade este antihegelian, într-un **sens** apropiat de poziția eminesciană, iar amîndoi găsindu-și mai degrabă corespondențe în secolul nostru la un alt gînditor român a cărui dialectică este vădit polemică la adresa lui Hegel. Ne gîndim la logica dinamică a contradictoriului a lui Ștefan Lupașcu și afinitățile ni le explicăm tot printr-o constanță secretă a spiritului românesc. Plus de asta, cum bine a sesizat Radu Tomoioagă, „dualismul său ontologic este incompatibil cu monismul spiritualist hegelian, radical diferit de acesta" **(Istoria filosofiei românești,** I, p. 195). Bănuiala e că Hegel a fost cunoscut indirect de Heliade, prin intermediul unor autori francezi ca H. Lecouturier, P. J. Proudon și P. Leroux. Oricum, Heliade se considera un **trinitar,** el respingîndu-i atît pe **„unitari"** cît și pe **dualiști,** ultimii fiind siliți — demonstra el — să ajungă, în cele din urmă, tot la monism. Poziția lui pare să fie confirmată de ontologiile contemporane care au abandonat ideea că universul se sprijină pe un **element** nedivizibil. Într-o vreme cînd oamenii de știință și filosofii credeau că **atomul** este nedivizibil, Heliade afirmă că acesta nu poate să nu fie, la rîndu-i, compus. Unitatea simplă i se părea o aberație. Popoarele care cred în **monadă** și **diadă,** aprecia el, sînt condamnate la închidere și stagnare. Numai **triada** înseamnă, simultan, statornicie și progres. Triada heliadescă ar putea avea și izvoare orientale, cunoscute autorului nostru, însă respinse în numele aceleiași logici. Asemenea tradiția biblică a trinității, pe care gînditorul o invocă și o consideră fundamentală, însă în spiritul propriei poziții care nu admitea o divinitate numai **spirit pur,** rupt de materie, deși în ecuația sa ontologică e ceva din dualismul aristotelic care acorda formei rolul **activ** și materiei un rol **pasiv.** În acest sens, Heliade nu e străin nici de dualitatea **yin-yang** de sorginte chineză. Oricum, terenul e alunecos și controversabil. Sigur e că pretinsul „eclectism" al lui Heliade este al unei opțiuni ferme și impresionante ale cărei rădăcini trebuie căutate în structura complexei personalități heliadești, la rîndul ei oglindă a situației singulare a românilor aflați în „triunghiul" de imperii a vremii sale. După ce secole de-a rîndul Țările Române stătuseră cu fața spre Orient, venise vremea descătușării de unilateralitatea orientală și îndreptarea privirilor spre Occident. Heliade a susținut și a salutat faptul, în atmosfera atît de prielnică a momentului revoluționar de la 1848. I se recunoaște chiar că a anticipat sincronismul lovinescian. Însă el a înțeles și cealaltă față a medaliei, riscul de a cădea dintr-o extremă în alta. Gîndirea sa conține numeroase latențe și virtualități ale culturii și civilizației românești moderne, încît el și-a depășit cu mult timpul istoric în care i-a fost dat să trăiască și să scrie, de unde și lipsa de audiență imediată a ideilor sale, de unde și contradicțiile și derutantele sau chiar scandaloasele sale oscilații în atitea probleme, care „inconsecvențe" l-au costat enorm în fața posterității și contemporanilor.

De fapt, doctrina lui Heliade a fost a unui extraordinar luptător și opera are suflul marilor reformatori. Sistemul filosofic spre care a tins se voia temeiul unui grandios program de reconstrucție națională sau general-umană, ca și gazetăria eminesciană sau ca și sistemele filosofice ale lui C. Rădulescu-Motru, Camil Petrescu și Constantin Noica. „Echilibrul între antiteze" este de un fals **neutralism** pe care, autorul, cel dintîi, îl respinge. Ca și Platon, devine „geometru" al cugetării, spre binele cetății sale. Notează el cu ironie : „Prin urmare o spuiu curat la toți că m-am lăsat de politică, acum nu fac decît la trigonometrie și umblu și eu din triunghi în triunghiu". Și ne lămurește : „Eu mai știam ce zic cu proclamația aceea de la '48, cînd ziceau că numai cu protecția Rusiei e numai într-o parte, numai o linie dreaptă d-aici pînă la Petersburg ; și de aceea apelam la Europa întreagă și ceream garanția Puterilor Europei. Pentru că de la noi pînă la Petersburg face o linie ; de la noi pînă la Paris alta, și de la Paris pînă la Petersburg alta, și iacă-mi-te un triunghi bunicel de mare. Apoi de la Viena pînă la Paris o linie, de la Viena pînă la Petersburg alta ; și de la Petersburg pînă la Paris alta ; și de la noi pînă la Stambul o linie, etc". **(Echilibrul între antiteze,** I, p. 20—21). Este jocul „echilibrului între antiteze" înțeles cu perspicacitate (și cu bătaie lungă) de către un om cu simțul realităților istorice. Heliade nu s-a gîndit niciodată la un joc al compromisurilor, deși realitățile istorice concrete i-au jucat lui însuși foarte multe feste. În contextul arătat, el a pus deosebit de just problema raportului dialectic dintre **tradiție** și **inovație,** dintre protocronie și sincronie, dacă vreți, rezolvînd chestiunea progresului într-un veritabil spirit junimist și, mai cu seamă eminescian, perfect acceptabil și astăzi. Implicațiile ontologiei sale sînt atît de îndrăznețe pentru vremea sa, încît logica aristotelică tradițională (a terțului exclus) îl împiedică să se exprime și apelează la un fel de „logică a contradictoriului" de esență oximoronică, deosebit de derutantă, pe care abia Eminescu o va înțelege și dezvolta într-un mod original. Pentru Heliade, antitezele sînt de trei

„Pașoptiștii" – acuarelă de Costache Petrescu

tipuri (precizăm că el era convins că e una din descoperirile sale capitale) — antitezele naturale, capabile de nuntire, premisa oricărui autentic **progres,** dualitățile monstruoase (la Eminescu, **eșecul antitezelor)** și dualități himerice. Se crede că prin **dualitățile monstruoase** Heliade a ocultat problema **dualităților antagoniste** din societate. Bunăoară, i s-a reproșat că a văzut în contradicția dintre boieri și țărani o dualitate neantagonistă **(Istoria filosofiei românești,** I. p. 210). În condițiile concrete ale revoluției, el s-a opus la ideea expropierii boierilor și împroprietăririi țăranilor. Este,în același timp, o consecvență și o inconsecvență în raport cu una dintre „dualitățile monstruoase" centrale ale teoriei sale : **boieri-ciocoi.** Vom insista asupra acesteia deoarece a avut un ecou deosebit în epocă, marcînd nu numai teoria eminesciană a „păturii superpuse" ci și apariția primului roman valoros al nostru — **Ciocoii vechi și noi** de Nicolae Filimon. Teoria **ciocoismului** este un exemplu elocvent al tipului de gîndire dialectică propus de Heliade. El nu era mai puțin însetat de **absolut** (în sensul unei etici de anvergură universalistă) decît emulul său Nicolae Bălcescu. Noțiunea de **boierie** nu avea, la Heliade, sensul consacrat de vremurile moderne, ca antitează antagonistă la noțiunea de **țăran.** Boieria este o categorie **spirituală** de prim ordin a românismului arhaic. În statele românești timpurii boieria a fost un echivalent al **cavalerismului** apusean, sintetizînd virtutea, curajul, adevărul, dreptatea, dragostea nețărmurită de patrie. Boieria nu era **ereditară,** ci se devenea boier pe calea ostășiei vrednice. Societatea românească arhaică nu cunoștea o stratificare socială antagonistă, ci era alcătuită din **boieri** și **boieribili.** Un Purice putea deveni Movilă. Lăudîndu-l pe Mihai Viteazul pentru

Theodor Codreanu

Continuare în pag a 7-a

Lecția lui Bărnuțiu

De ce scoatem din uitare spectrele celor din vechime, de ce le rememorăm numele, de ce nu-i lăsăm să doarmă adînc în urma timpului etern, pe care nu-l va mai tulbura nici durere, nici patimă omenească ? Altminteri spus, ce rost are travaliul istoriografic ? Să fie oare, jocul singur al memoriei filiale, de dragul unei complezențe cu iz de ritual ? Desigur, nu ! Ci popoarele își aduc aminte de oamenii mari în clipe de urgență istorică. Și își aduc aminte după un pomelnic acționat de cerințe adînci, îndeobște atunci cînd se simte nevoia împrospătării sau reîmprospătării valorilor. Nici o cădelniță memorială nu este minată de resortul panegiric, ci de unul axiologic. Citiți cărțile ritorilor romani din era augustissimă, și o veți vedea încărcată de numele austere ale celor din evul simplității republicane : Cato cel Bătrîn, Mucius Scaevola, Numa Pompilius. Cînd aburul greu al nesiguranței și aproximativității a întunecat privirea în viitor, și-au adus aminte de simplitate. De certitudine, de adevăr, de curaj. Deci : de **putere,** de cea veritabilă.

Simion Bărnuțiu a plecat în lumea umbrelor antichității sale dragi în urmă cu aproape 125 de ani. Fusese necesar națiunii sale pînă a fi beatificat în timpul vieții. Între 1848—1864, cînd destinul a vrut să încerce țăria românilor, Bărnuțiu s-a preschimbat în catarg pe nesimțite. Virtutea unui neam e virtutea însumată a bărbaților ei tari. Acest om uscățiv cu ochii verzi și care parcă nu clipeau niciodată a trecut prin viață cu o coajă de piine și cu un căuc de apă. Nu este o metaforă, e o realitate. Iată ce-și amintește unul dintre elevii de la Iași, unde era profesor universitar celebru și venerat : „În camera lui, aproape săracă, avea mobile simple, de brad alb, cîteva scaune și o masă. În saltarul mesei ținea, neîncuiați, banii ce primea ca salariu. Nu ținea servitoare, își mătura singur pe jos, apă își aducea singur. Și o bună parte din salariu o împărțea cu studenții săraci". Contemporanii l-au numit „Cato al românilor". Nu numai pentru frugalitatea existenței, ci mai ales pentru acea colosală forță interioară care îl ajuta să creadă în viabilitatea și viitorul națiunii române. La masa de brad alb, oratorul de pe Cîmpia Libertății din Blaj construia pe fundamentul discursului său din 2/14 mai 1848. Acolo despărțise apele de uscat, deplasînd conceptele drepturilor ardelenești de pe temelia filologică pe cea politică și organizîndu-le într-un sistem de doctrină : dreptul natural. Nimic nu s-a schimbat de atunci în argumentistica transilvană. La Iași, Bărnuțiu a construit edificiul viitorului național. Într-o grabă atît de încordată, încît a uitat pur și simplu că aceste monumentale manuscrise trebuie și tipărite. Le-au tipărit discipolii ; altele mai sînt în manuscris. **Dreptul public al românilor** și **Dreptul natural privat** sînt proiectul unei națiuni române indestructibile în orice împrejurări istorice. Totul în termeni tari, afirmativi, fără nuanțe. Aprecierea unui exeget : „Simion Bărnuțiu reprezintă fanatismul național, solemnitatea sacerdotală împodobită cu laurii erudiției și ai retoricii". La el, cuvîntul e sens adînc, el nu glumește. Vede perpetuarea noastră prin vreme pe temelia unei treimi fuzionate : **dreptul național, teritoriul național** și **puterea națională.** Un adevăr pentru toate timpurile ieșit din pana cenzorului cu ochii verzi : „Teritoriul român e nealienabil, nici una din părțile lui, indiferent în posesia cui se află, nu se poate despărți de teritoriul națiunii române, care este unul și nedespărțit". La masa de brad alb, cu piine și apă rece, omul inflexiunii lucide a creat teoria **mindriei** naționale. Născută din argumente fără fisură, aceasta este o monadă filosofică, în același timp o realitate și o necesitate istorică. Poezia implicată e un accident de condei, dar ce superb accident ! „E greu să-și uite omul originea sa și paserea zborul său".

N-au lipsit în destinul lui Simion Bărnuțiu nici tentațiile de a-l alunga din templul comorilor națiunii. E soarta eroilor, în definitiv, să-și pună și cununa de martiri. Dar ne-am reîntors la cel plămădit din esența cugetătorilor Romei republicane, ori de cîte ori istoria ne-a pus în față prag de incertitudine și relativism încîlcit. Și am căutat în ochii verzi ancora de forță, încredere și drum înainte. Căci lecția lui Bărnuțiu nu e sofism, ci viață trăită. Să crezi în destinul nației tale chiar cînd te hrănește piinea și apa de izvor. Să crezi cu atît mai mult atunci. Să crezi în puterea nației tale chiar cînd forțele lumii par să-i stea în față. Să crezi cu atît mai mult atunci, și desigur credința ta îi va spori puterea. Să crezi în viitorul nației tale chiar cînd nechemate cugete par să întunece acest viitor. Să crezi mai cu seamă atunci, căci — o, da ! — atunci credința ta este unica speranță. Altminteri e greu pămîntului.

...O lecție învățată din țăria unui cer înalt de primăvară, la locul unde „a căzut pe cale" Simion Bărnuțiu în 28 mai 1864, întorcîndu-se să-și îngroape drumul spre veșnicul nicăieri, într-un sătuc din Sălajul vechii Dacia Porolissensis. N-a ajuns acolo decît post mortem căci, spune tradiția, s-a sfîrșit aci, în proximitatea culmilor Meseșului copilăriei, în această margine de sat, bînd din răcoarea unei fîntini, asemeni unui alt altar de granit al trecutului românesc, Gheorghe Șincai. Aceste crîmpeie din aspra dar mîntuitoarea admonițiune bărnuțiană, le scriu pe tremurul sfios al hîrtiei, pe cînd privesc semnul de aducere aminte pe care urmașii l-au ridicat în acest loc al marii sale treceri.

Ioan Chindriș

Viziunea lui Bolliac

Una dintre concluziile pe care le-a tras generația revoluției de la 1848 este și aceasta, că în vremuri de cumpănă un popor, o națiune, trebuie să lupte îndîrjit. O spune Nicolae Bălcescu într-un studiu memorabil : „A crea o nație ! O nație de frați, de cetățeni liberi, aceasta este, români, sfînta și marea faptă ce Dumnezeu ne-a încredințat. În zadar veți îngenunchia și vă veți ruga pe la porțile împăraților, pe la ușile miniștrilor lor. Ei nu vă vor da nimic, căci nici vor, nici pot. Fiți gata, dar, a lua voi, fiindcă împărații, domnii și boierii pămîntului nu dau fără numai aceea ce le smulg popoarele. Fiți gata, dar, a vă lupta bărbățește, căci prin lucrare și jertfire, prin sîngele vărsat, poporul dobîndește cunoștința drepturilor și a datoriilor sale" **(Mersul revoluției în istoria românilor, 1850).**

Este rezultatul unei grele experiențe istorice în care ajutorul cutărei sau cutărei puteri europene a fost cerut și cînd s-a văzut limpede că jocul intereselor politice nu ține cont de adevăr. Tot ce poate face cu mai mare folos un popor mic în asemenea împrejurări este să mențină echilibrul forțelor de peste sine, să le folosească abil în interesul său. Timpul națiunilor bate pentru națiuni și în națiuni, este un timp care cere dăruire totală, jertfă.

Cezar Bolliac o spunea în versuri, în 1849 : „Să lăsăm, confrați, speranța / Și credința ce aveam / Că-Englitera și cu Franța / O să-ajute...", concluzionînd : „Și speranța și puterea / Numa-n noi să le avem". Versurile sale — multe dintre ele circulînd ca manifeste, altele fiind, de fapt, articole de gazetă ritmate și rimate — exprimă un crez al revoluției de după revoluție. Speranța și puterea stau în primul rînd în „unitate" : „De-oi striga în România, / În Moldova ardicată, / Peste munți în Ardelia, / Țară de voinici bogată, / S-or porni a mi-ți veni / Ai husari, ale catane, / Bănățenii, grănițarii / Regimentele romane, / Să vezi, spadă, -atunci barbarii / Ce mai fugă ți-or porni" **(Spada) ;** „Douăsprezece milioane / Amorțiți sub cruzi tirani, / Fii de lei din legioane, / Vă formați batalioane, / Luați acvili de romani / Și ieșiți la bătălie / Țara să ne curățim..." **(Chemare).**

Om al revoluției, intrat dinainte în nucleul ei pregătitor, edificîndu-i programul cu arma scrisului apoi implicat efectiv în punerea lui în aplicare, tovarăș al lui Bălcescu în misiunea ardeleană pe lîngă Bem și Kossuth (pe cînd capii revoluției române încă mai sperau în ajutor și înțelegere), apoi, exilat în Franța, autor de memorii istorice către Napoleon al III-lea prin care revendica în favoarea românilor geografia care le era sfîrtecată — Cezar Bolliac este unul dintre revoluționarii care și-au putut prelungi cuvîntul, după venirea în țară pînă în ajunul Războiului de Independență. Dacă I. Heliade Rădulescu ori D. Bolintineanu au putut fi marginalizați treptat după detronarea lui Alexandru Ioan Cuza — Cezar Bolliac, în schimb, a răzbătut în politică, în ziaristică și în știință continuînd programul pașoptist în plină epocă a „monstruoasei coaliții". În timpul lui Alexandru Ioan Cuza a susținut cea mai mare campanie de presă (prima acțiune de acest fel dusă de un ziarist român) pentru secularizarea averilor mănăstirești (punct din programul pașoptist !) contribuind decisiv la formarea unei opinii publice favorabile acestei decizii. Cînd, peste ani, Eminescu va recunoaște în Bolliac pe unul dintre cei mai mari ziariști ai românilor, el se va referi în mod expres la această campanie de presă : „Pana sa a fost în serviciul intereselor naționale, așa cum le înțelegea și le-a rezolvat Vodă Cuza".

Știința istoriei, ca descoperire esențială a generației pașoptiste (N. Bălcescu a fost istoric — editînd documente și întocmind mari studii de istorie — D. Bolintineanu a scris nu numai poezie istorică, dar și cărți de istorie propriu-zisă, a încercat chiar operă de traducere a izvoarelor în limba română (Herodot), Cezar Bolliac va deveni arheolog și numismat, Ion Heliade Rădulescu va face, în „Echilibru între antiteze", o sinteză a istoriei universale, Simion Bărnuțiu făcea istoria dreptului roman, etc., etc.) a însemnat în primul rînd lupta pentru afirmarea originilor poporului român, pentru revendicarea teritoriului său inițial în numele aparteneței de fapt a acestui teritoriu — românilor. Proiectul dacic, resuscitat de Asachi dar ridicat la rang de prim deziderat pentru istoricii noștri de către Cezar Bolliac, făcea o dublă demonstrație. Mai întîi, dovedea vechimea poporului român în Europa — și, deci, alinierea lui celorlalte popoare „nobile", cu tradiții străvechi, ale bătrînului continent. Bolliac o spune răspicat : dacă francezii se mîndresc cu vechimea lor din timpul gallilor — românii au mai multe motive să se mîndrească, pentru că dacii au fost un popor mai mare și mai civilizat decît galii. Apoi, acest proiect punea în discuție științifică europeană teritoriul dacic și arăta lumii un adevărat „miracol" : pe harta cea veche locuiesc români. Se demonstra, în cel mai curat spirit pozitivist, spiritul secolului, continuitatea și drepturile poporului român în vatra în care s-a format și s-a menținut.

Cine să facă această demonstrație ? Cezar Bolliac este unul dintre acei bărbați care au luat pe contul propriu munca. „Ne trebuie neapărat o istorie care să merite să fie tradusă în toate limbile europene și așezată în toate bibliotecile publice ale Europei" — va scrie el, în 1867. Arheologia dacică este mai importantă pe teritoriul țării noastre decît cea romană : ruine romane sînt pretutindeni în Europa, destul de bine puse în evidență, pe cînd datoria noastră este a aduce dovezi despre zonele noastre : „Misiunea noastră, a românilor, în arheologie este mai cu seamă să definim ce au fost dacii, care a fost începutul lor, în ce grad de civilizație ajunseseră cînd i-au cotropit romanii, și le-au luat țara, apoi cum au dăinuit ei cu romanii în țara lor, ce au adoptat ei de la romani, ce au adoptat romanii de la dînșii." — va spune în 1871. Nu vor veni alții să ne facă istoria — arată Bolliac — sîntem datori noi înșiși să ne-o facem : „Înțelegeți foarte bine, domnule ministru, de ce mare importanță este această urmărire a alfabetului dac și cît această lucrare ne privește de-a dreptul pe noi mai mult decît pe oricare alții." — va spune el, în calitate de președinte al Comisiei arheologice, în memoriul anual pe 1871 către ministrul instrucțiunii publice. „Și oricît de puțin vom izbîndi, eu tot voi crede izbîndă mare, pentru că se face un început spre urmărirea unui lucru atît de important : căci cine altul dacă nu noi ar putea și ar trebui să descopere semnele făcute prin convențione spre înțelegere într-o națiune atît de mare și întinsă ca a dacilor ?..."

Epoca ședea sub semnul acestei devize pașoptiste definite de către Nicolae Bălcescu, „Prin noi înșine" era emblemă (devenită, ce-i drept, și lozincă uneori) a partidului liberal, devenit apoi partidul liberal național. „Noi prin noi" era deviza mobilizatoare a societății „Carpații" care năzuia, încă din 1882, la răsturnarea prin răscoală armată a Imperiului Austro-Ungar, la eliberarea Transilvaniei și unirea ei cu țara. „Cine altul decît noi" este îndemnul constant al lui Cezar Bolliac la studiu, la edificarea marilor monumente culturale de care o națiune are nevoie precum de actele ei de naștere, precum de dovezile existenței sale. Sînt răsunătoare polemicile sale de după detronarea lui Alexandru Ioan Cuza pe tema prințului străin. Presa europeană — mai ales, și mai insistent, cea maghiară — începe o campanie de denigrare încercînd să acrediteze ideea că românii nu se pot conduce singuri, au nevoie mereu de un „cap" din afară, etc. (asemenea teze veneau în ajutorul instăpînirii dinastiei de Hohenzollern în România). Cezar Bolliac îi scrie lui I. Brătianu, la Paris (scrisorile sînt publicate în **Trompetta Carpaților) :** „....Trebuie să stăm în legalitate, d-le Brătiene ; și, legalmente, să aplicăm și să dezvoltăm legile actuale recunoscute, în spiritul celor decretate de către revoluțiunea cea mare națională din 1848, în spiritul democratic (...) Trădа-vom noi această nobilă misiune a noastră și ne vom îneca naționalitatea în bere nemțească, unind cine am fost, cine sîntem și cine trebuie să fim ? Pentru o îngrășare proprie vitei, pentru o mai bună regulare a traiului material, schimba-vom noi ființa noastră psihică, tradițiunea și aspirațiunea, suvenirea și speranța ca popor român, pentru ca, pe pămîntul nostru plin de suveniri, de tradițiuni, de legende, să vedem cu o zi mai înainte crescînd ierburi și pășuni mai grase, întinzîndu-se șosele și șuierînd drumurile-de-fier făcute de către străini pentru străini ? (...) Ți-ar plăcea d-tale ca în citva timp România să rămînă o numire fictivă, fără consistență proprie, ?". Tonul are accente eminesciene ; Bolliac trece la pamflet împotriva noului rege și a celor care l-au adus în țară : „...spunâ oricine de a mai auzit vorbindu-se de numele acestui principe în România pînă acum o lună de zile, cu întoarcerea d-lui Brătianu în țară din călătoria sa de turist după principi disponibili cu almanahul de Gotha în mînă ?"

Trădarea principiului „prin noi însine", principiu pe care marii revoluționari l-au înțeles și l-au impus ca mod de edificare a națiunii, alăturarea lui ca o etichetă, ca o firmă fără consistență, de demagogia „monstruoasei coaliții" — reprezintă, de fapt, principala trădare a crezului revoluționarilor de la 1848. În numele adevăraților pașoptiști, Cezar Bolliac îi declară public lui I. Brătianu în aceeași scrisoare din 22 martie 1866 : „Noi, nedeprinși a comunica străinilor păsurile noastre, nesperînd niciodată de la străin cele intime ale noastre, precum : naționalitatea, amorul și înțelegerea între noi cu poporul nostru, românismul, concentrarea și concertarea românismului spre împlinirea misiunii sale, — nu avem nici un amestec cu cei înstrăinați prin misiunile lor de cerșetorie pe la străini !"

Nici Eminescu nu se va amesteca cu aceștia, ziaristul de la **Timpul** prelungind cu energie nouă lecția lui Bolliac — care este, de fapt, privită în perspectivă istorică, lecția pașoptismului adevărat.

Nicolae Georgescu

„Poporul suveran"

Dimitrie Bolintineanu este cel care, alături de Nicolae Bălcescu, Cezar Bolliac, Ion Ghica ș.a. a avut un rol de seamă atît în desfășurarea revoluției de la 1848 din Țara Românească, cît și în dezvoltarea literaturii române. De altfel, Cezar Bolliac îl caracterizează ca fiind **„scriitorul care toată viața lui a lucrat pentru patrie și a scris cît puțini literați au scris".** Vasile Alecsandri îl apreciază în mod deosebit numindu-l **„poetul cel mai poet din Valahia"** în timp ce Eminescu în „Epigonii" avea să-i dedice un număr mare de versuri — dovadă a admirației pe care i-o purta. Dincolo de creația sa literară,prolifică și cu puternice rezonanțe în timp, activitatea patriotică a lui Dimitrie Bolintineanu dezvăluie un militant ferm și consecvent pentru ideile de libertate socială și națională. În anul 1842 Domnul Bibescu îi propune să devină poet al Curții, ceea ce Bolintineanu refuză. În schimb, poetul aderă la grupul (N. Bălcescu, I. Ghica, Christian Tell) care întemeiază, în același an, societatea revoluționară „Frăția", îndreptată împotriva domnitorului. Apartenența la această societate influențează restructurarea poeziei sale : de la poezia romantică elegiacă, de debut — la poezia romantică activă, de inspirație istorică — — legendele istorice, care ocupă un loc important în totalitatea operei sale. Legendele istorice sînt o evocare a trecutului de luptă, pe linia programului „Daciei literare" publicate în 1840 de M. Kogălniceanu. Scopul lor este trezirea conștiinței contemporanilor pentru înlăturarea asupririi naționale și sociale. În 1845 membrii „Societății literare" acordă poetului o bursă de studii la Paris, unde, în acea perioadă se aflau și alți tineri români : N. Bălcescu, I. Ghica, M. Kogălniceanu, C. A. Rosetti, care activau, ca și Bolintineanu, în „Societatea studenților români". În spiritul ideilor revoluționare, patriotice și unioniste ce caracterizau această societate, Bolintineanu alcătuiește (1847) primul său volum de versuri („Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu"). În prefața volumului autorul își afirmă crezul său artistic : o poezie în slujba intereselor naționale. El militează pentru : **„opere de care avem nevoie în acest timp, cînd naționalitatea română se deșteaptă ca o aurora după o lungă noapte".** Bolintineanu consideră că poezia are menirea **„de a ridica sufletul prin sentimentele admirării, de a-l întări prin amintirea virtuților și descrierea patimilor, avînd întotdeauna în vedere îmbunătățirea soartei omului".** Poetul deplînge situația poporului asuprit, în contrast cu bogățiile și frumusețile țării : „Nimica nu lipsește din cîte zici tu mie, / Aici pămîntul nostru e binecuvîntat, / El varsă riuri d-aur, dar îți voi spune ție : / Lipsește libertatea, și tot e întristat." Aceeași orientare o întîlnim și în volumele apărute tot atunci ale poeților Cezar Bolliac și Grigore Alexandrescu, prefețele acestor culegeri evidențiind un program ideologic comun. În scurt timp, membrii „Societății studenților români" se întorc în țară „să puie în lucrare ideile cele bune". Cînd, la 11 iunie, izbucnește revoluția în Țara Românească, în fruntea ei se află o bună parte dintre membrii acestei societăți. Documentele atestă că, din primele zile ale mișcării, Bolintineanu se află în mijlocul mulțimilor, este membru al Comisiei de îndrumare a comisariilor de propagandă, ia parte activă la acțiunea condusă de Ana Ipătescu, de eliberare a guvernului provizoriu, este ales membru în Comisia de pregătire a alegerilor pentru Adunarea constituantă. Dar, în primul rînd, este publicistul revoluției : la 19 iunie scoate gazeta „Poporul suveran" pusă în slujba mișcării de eliberare socială și națională. Bolintineanu deține aici funcția de „redactor responsabil" fiind considerat atunci ca **„intîiul între poeții munteni și în același timp și ca representant al spiritului luptător pentru schimbarea condițiilor de viață ale nației"** — cum menționează Iorga în „Istoria presei românești" (1916). În primul număr scriitorul publică însuflețita chemare la luptă în versurile „Cîntec de libertate" : „Nobili fii ai României, / Pînă cînd să suspinați ? / Iată ziua libertății / Către arme alergați ! / Fruntea voastră cu rușine / Îndestul s-a umilit, / De acuma libertate ! / Ziua gloriii-a sosit." În același număr al gazetei, articolul program menționează : **„ținta acestui jurnal este a sprijini drepturile poporului român. Glasul său se va ridica cu energie în contra tiraniei. Jurnalul va avea drept țintă asemenea unirea provinciilor române și tot ce va putea duce România la fericire și la mărire".** Ziarul a apărut pînă în momentul cînd, datorită reacțiunii interne și intervențiilor străine revoluția a fost înăbușită. Aflat în detenție în fortăreața de la Fetișlan poetul scrie satira „Către boierii români antinaționali". Supus apoi unui lung și anevoios exil, Bolintineanu va apăra însă în continuare, din străinătate, cauza revoluției române adresînd — împreună cu alți membri ai guvernului provizoriu — guvernelor Angliei, Austriei, Franței, Prusiei o „Protestație a românilor din Valahia" în care se arătau adevăratele țeluri ale revoluției. În acest timp colaborează la ziarul „România viitoare" editat de Bălcescu, precum și la redactarea gazetei „Junimea română" și „Albumul peregrinilor români". În poemul „Cîntec din exil" dragostea de patrie e dezvăluită patetic („Nu-ți cer eu fericire, nici zile dulci și line / Dar cer o zi frumoasă, o zi de bucurie, / De glorie, de viață, acestui drag pămînt !"). Tot în această perioadă scrie și poezia „La românii din Ardeal" (1849) care a circulat se pare în manuscris, deoarece apare tipărită abia în 1868 în „Albina Pindului" : „Vocea patriei vă cheamă și vă zice ne-ncetat : / Spargeți lanțurile voastre : Ora vieții a sunat ! / Iasă din morminte / Bărbăția din-nainte / Ca un soare așteptat." Poetul trimite în țară, unui prieten din Iași (G. Sion) un volum de poezii intitulat sugestiv „Cîntece și plîngeri", în care durerea exilatului se împletește cu speranța în victoria cauzei revoluției. De-abia în septembrie 1857 primește îngăduința de a se întoarce în țară, unde, pînă la sfîrșitul vieții va participa intens la evenimentele politice ale României, mînat mereu de idei progresiste. Prin lirica patriotică a slujit interesele naționale în lupta pentru libertate a poporului, mobilizîndu-i sentimentele ; prin satiră (în care a fost un precursor) și publicistică a denunțat vehement ideologia retrogradă a boierimii trădătoare, manifestîndu-și cu consecvență crezul revoluționar.

Alexandru Horia

Poeme de **cezar baltag**

A plecat memoria noastră tăcînd

Lumină din lumină
corabie din tăcerea ta
și nimic din mine, numai dragostea,
ancoră arzînd
în însăși nemurirea mării, singelui,
valului,
pasăre care se aprinde
zburînd,
de-asupra oricărei lumi :
Te iubesc. Nu o vei mai afla niciodată.
A plecat memoria noastră
tăcînd. Nimeni
nu-i mai fură secretul
atins de aripa
neîntoarcerii...

Nunc stans

Marea
îngropată-n nisip
își uită în cer stelele,
salcîmi frumoși are viața,
drumuri uitate
te caută
într-o altă existență.
Plouă
sub soarele singeriu, la ora
cînd părăsești de tot plaja lumii.
Umbra literelor
unui poem nescris
îți joacă pe tîmple.
Lebede
în centrul unui cerc de foc
nemișcate dansează.

Noaptea

Auzi pașii nopții ?
Zeii au legat-o la ochi
și au păsăsit-o
în mijlocul universului.
A primit zestre umbra
și cele patru zări.
Un cîntec
ca o lavă incandescentă
îi topește gura :
Nu va dezvălui niciodată
secretul lumii.
Paradisul cu infernul sunt una.
Ridică pumnalul unei stele
îl implîntă în întuneric
și începe să danseze.

E oarbă.
Nu i se citește nimic
pe chip.

Un zeu tresare sub stele

Un zeu tresare sub stele. Rigorile ierbii
nu te mai rănesc. Iertarea
umbrește un soare comun.
În craniul poetului cuib
își face privighetoarea,
cîntecul ei iese prin orbita goală
fulger melancolic
al unui gînd foarte negru
capriciul unei zăpezi de fum
forma ideală
a reîntoarcerii

Cîntec pentru Seherezada

Acasă, cînd nici pragul, nici fereastra,
nici ușa nu mai sunt din lumea asta.
Cu semne cerul nu ne mai învie
și zeii nu mai par să ne mai știe.

Se-ascunde casa ca-ntr-un vis în care
podeaua se topește sub picioare.
Ni s-au albit țărina și ograda
de cînd ne-a părăsit Seherazada.

Deschide-te, Sesame, înafară.
Oblonul boltii e bătut în cuie.
Nu știu de va mai fi vreodată seară
și nici Povestea cine-o s-o mai spuie...
Tot urci și urci din nou, a cîta oară,
un deal. Și deodată dealul zboară.
Visul e lung. Din el trezire nu e ?

Vorba primește chip

Nu rosti umbrele. Umbrele nu se
rostesc.
Vorba primește chip. Numele
capătă formă.

Închide zăvorul cu o mie
de mii de peceți.
Poarta cea mai dinăuntru poate
rămîne așa. Se apără
singură

Nocturna

Insomnia mea, insomnia ta
de foarte departe,
două reflectoare,
se intretaie deasupra orașului în noapte,
caută cu disperare să prindă încrucișat
pasărea dragostei noastre
care se pierde în cer, nu mai are loc
să aterizeze :
totul e iluzie, îmi șoptește ploaia,
somn fără contur, mă mîngîie vîntul,
un vis care nu poate fi visat,
îmi spune noaptea,
e ora două
și visez că nu pot dormi
și visez că te caut
și nu te pot afla
și înțeleg că sunt singur
și nimeni nu mă mai poate trezi
din visul acesta

Cînd nu voi mai avea umbră

Cîndva, cînd nu voi mai avea umbră,
am să te strig
cu numele tău de dinainte de naștere
cel care nu mi-a fost îngăduit niciodată
să ți-l pot spune

Odată, cînd nu voi mai fi
am să te chem
cu numele tău cel adevărat,
cel care nu ți-a fost dat să-l afli
cîtă vreme am fost cu tine

Cîndva, cînd nu mă vei mai zări,
am să-ți caut pașii, strigînd
numele tău cel de taină,
pe care, auzindu-l pentru prima oară, vei ști
că a fost al tău dintotdeauna

Cîndva, cînd nu te voi mai putea privi
am să te chem fără veste
cu numele tău de la început
la a cărui rostire te vei trezi din pulbere ca
să afli
că nu te-am împărțit niciodată
cu nimeni

Cîndva, cînd nu ne vom mai găsi
am să te strig
cu numele tău de dinainte de naștere
pe care iarbă chiar de ai fi
auzindu-l
tot vei răspunde

Poetul

Narator pentru sine însuși
al propriei povești,
lasă loc de trecere pentru alții
prin viața lui,
sală de așteptare a spiritului
a spiritului,
naos al păcatelor altora,
interioritate
ce nu-i mai aparține,
gară de joncțiune
a celor ce vin,
a celor ce pleacă,
a celor ce nu s-au născut încă

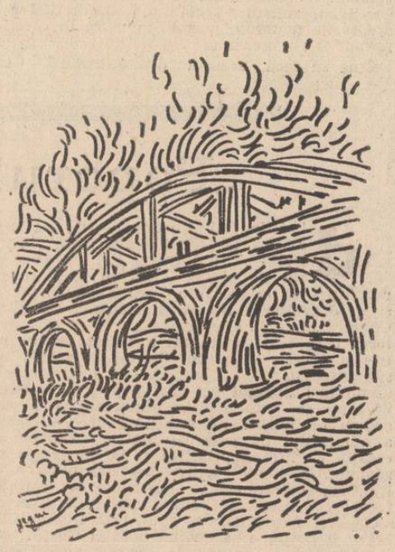

Viața din adîncuri

petre mihai băcanu

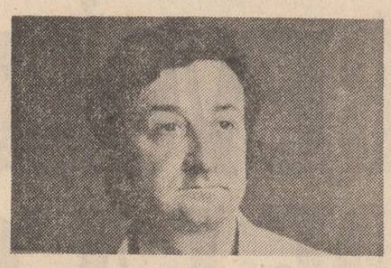

Se continuă scoaterea feribotului înecat cu mulți ani în urmă. Cu toată împăcarea scafandrilor, maistrul Sîrbulescu îi desparte pe Dinculescu și Tești. Relațiile dintre ei s-au înăsprit. Dinculescu, Vochină și Zlătescu rămîn să scoată feribotul. Ciobănescu, Tești și Oglindă pleacă la mila 27, să scoată un petrolier nemțesc, care se înecase pe cînd se războiau vasele pe Dunăre... Așa-i cu epavele. Nu știi niciodată cînd le vine rîndul să le scoți.

...Pe șosea gonește o mașină, lăsînd în urmă un nor de praf. Cînd ajunge la dîmb, șoferul încetinește viteza. Stop.

— Ce facem, coborîm ?

— Încearcă nea Manta !

Cel de-al doilea este inginerul Bătrîneanu.

Trebuie, deci, coborît cu mașina pînă jos, unde se sparg valurile mici ale Dunării.

În aceste locuri, locuri mute, malul coboară în trepte. Trepte colțuroase. Misterioase și sterpe. Dunărea, cînd vine mare, lasă aici tot felul de lucruri. Trosnesc crengile uscate sub picioarele celui care se apropie de scafandri.

Foșnete pustii. Pe mal, apare un semn roșu. Un pătrat. De acolo, Dunărea face un cot : semn că dincolo sînt scafandri. Inginerul uită de locurile acestea prăpăstioase și singuratice și se gîndește la vizita sa la scafandri :

— Trebuie să fac o anchetă !

Nu este în firea lui să facă anchete. Și totuși pentru asta a venit. Să vadă de ce s-au certat scafandrii. E greu să ghicești motivul acestei înfruntări. Ce trebuie făcut ?

Nu mai dă atenție la sihăstria malurilor. Se îndreaptă spre apă și merge pe nisipul din apropierea ei. Nisip curat ce radiază un aer asemănător.

Se gîndește. Gîndește profund. Nu poate înțelege cauzele. Ce anume a dat naștere la o ceartă violentă între scafandri ?

Totul a pornit de la o contrazicere. O legătură la o epavă. S-au certat atunci doi dintre ei, Tești și Dinculescu.

Inginerul îi cheamă pe toți în salonul cel mai elegant, salonul 1, al remorcherului salvator.

Stau taberele de o parte și de alta a mesei ovale.

Nu este nimic pe masă. Stau potrivnici, față-n față. Au gîndurile ca și ei, împărțite-n două tabere. Aproape egale.

Inginerul, într-un capăt al mesei. Celălalt este gol. Îl ocupă mai tîrziu maistrul Ianic, mecanicul șef.

Scafandrii se așteaptă la mustrări din partea inginerului. Bănuiesc de ce-a venit.

Începe cam pripit.

— Sînt nemulțumit de voi. D-asta am venit...

— Și de ce, mă rog, sînteți nemulțumit ? întreabă îndrăznețul Vochină, pe un ton înțepat. De mult voia să-l înfrunte pe director.

— Trebuie să vă împăcați !..

— De împăcat n-o să ne împăcăm, interveni Tești. Să formăm două grupuri aparte. Avem tot dreptul să ne organizăm munca cum vrem.

— Și totuși, vreau să...

— Și totuși, n-are nimeni voie să se bage în felul cum ne organizăm noi munca, îi replică același Vochină.

Se angajează într-un dialog aprig. Sîrbulescu privește la fiecare cu înțelesuri. Îi cunoaște prea bine pe toți ca să nu-i poată pricepe în asemenea clipe. Mărturisind un adevăr brutal, riscă să strice bruma de dispoziție ce mai domnește încă pe șantierul ce plutea în mijlocul Dunării.

Se mulțumește doar să le spună că nu-i bine ce fac, să ajungă la o înțelegere.

— La ce bun ?, zise Tești, pe un ton arțăgos.

Inginerul își iese din fire. Maistrul încearcă încă o dată :

— Ei, ce spuneți, vă împăcați ?

— Nu !, răspunseră deodată și Tești și Dinculescu, oameni în puterea vîrstei.

Inginerul simte că plutește în neant.

Sîrbulescu salvează și de data aceasta situația :

— Ce credeți că putem face ?

Dinculescu, omul acesta n-a rîs niciodată în viața lui — cînd scoate o vorbă, însă, are ecoul fluierului vaporului — acum are răspunsul pe limbă :

— Nimic.

Ceilalți :

— Să lucrăm despărțiți. Am mai lucrat așa și rezultatele au fost bune.

— Deci, după părerea voastră, nu-i nimic mai inteligent de făcut decît să destrămăm grupul. Asta n-am s-o admit niciodată. Nu și nu. Mai curînd...

Vru să continue, dar s-a ridicat și a ieșit pe covertă.

Nu s-a putut realiza nimic. Nimeni nu fu în stare să-i apropie. Sînt cătrăniți toți. În cabină au rămas Sîrbulescu și maistrul Ianic, care tace. Prin tăcere îi dă dreptate lui Sîrbulescu.

— Avem o singură cale. Tot noi o să-i împăcăm, conchide Ianic. Iată ce gîndesc eu : scafandrii execută orbește tot ce spui tu, Sîrbulescule. Nu cred că s-ar împotrivi dacă ar fi puși să lucreze împreună. Asta din respect pentru tine.

Sîrbulescu rămîne pe gînduri. Scafandrilor le trebuie bunăvoință. Maistrul se mai bizuie și pe bunăvoința împrejurărilor.

În plus este iubit pentru că trece un neîntrecut cunoscător al oamenilor și este de o pricepere nemaiîntîlnită, scafandrul cel mai căutat pe toată Dunărea. Este omul care a ajuns să cerceteze „de afară" misterioasele lucrări din adîncuri. Le explică scufundătorilor ca și cum le-ar vedea aievea, în fața ochilor. Dar cînd se exprimă „s-ar putea" vorbește cu oarecare timiditate în glas. Pentru că are respect față de necunoscutul din adînc. Acest respect încearcă să-l impună și celorlalți scufundători.

...Dormitoarele scafandrilor se găsesc în amonte de epavă. Își instalaseră „casa" mai departe pentru ca la o eventuală explozie să n-o mai mute. S-au sculat mai de dimineață. Dunărea este liniștită. Față lină și argintată. Șes de apă, cu țărmurile aproape. Un necunoscător nu și-ar da seama unde se duce Dunărea. O oglindă. La marginile ei se văd ondulate crestele sălciilor. Dincolo de ele, o pădure deasă cu trunchiurile parcă retezate. Pare o mare de oameni. Soarele crepuscular a culcat crestele pe fundul apei. În rest nu se vede nimic. Zorile se ivesc printre sălcii. Se oglindesc și ele în apă. Apa, cînd este liniștită, și-n special culoarul ei, briul strălucitor dintre sălciile plîngătoare, seamănă cu o hîrtie fotografică pînzată. Se mai potrivește cu o fotografie de ziar căreia zincograful i-a pus un raster mai mare. O asemenea apă, fără curenți, își doresc scafandrii.

În „Tașaul", șalupta cea mică, dar sprintenă pe luciul apei, urcă și cel mai tînăr scufundător : Zlătescu.

Ca să ajungă la epavă a fost destul un sfert de ceas. După sfertul acesta soarele se pitește în spatele unui nor alburiu, alb-cenușiu. „Tașaul", se întoarce la dormitor să aducă și „tabăra" lui Dinculescu.

Altădată făcea o singură cursă.

Maistrul iese din cabina sa abia după ce „Tașaul" își termină al doilea voiaj. Strigă prin porta-voce :

— Începem prima scufundare a zilei. Să se pregătească Tești. Repet. Tești va intra primul. Toată lumea să fie la posturi !

Scufundătorul fuge glonț la cabina lui Sîrbulescu.

— Nu-i rîndul meu, maistre !

— Știu...

...Peste zece minute Tești poartă pe el echipamentul greu de scafandru. Parcă ar fi îngropat în gutapercă și un glob de aramă cu urechi de sticlă. E supărat. Cînd intră în apă își impune calmul. Îl suportă greu. Are o figură pa-

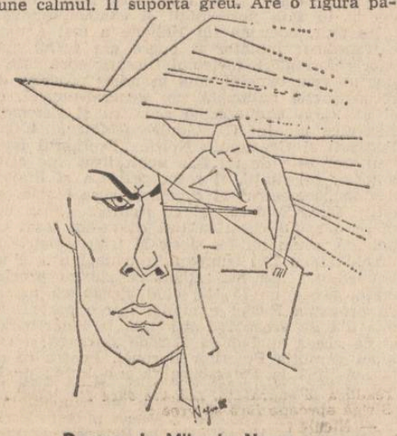

Desene de Mihaela Negru

lidă, bolnăvicioasă. Părul negru, dat în dezordine peste cap. Ochii tot negri, lucitori. Totul e învăluit în pînzele melancoliei. Se avîntă parcă nepăsător de rezultatul la care va ajunge.

Prezoanele căștii metalice sînt strînse la refuz. La fel și vizorul. Călăuzierul spune încet celor de la pompă :

— Aer !

Pompa pornește. Pistoanele se mișcă ritmic. Sus, jos ; clap, clap.

Scafandrul are aer de afară. Călăuzierul îl strînge mîna. Oare de cîte ori își luase el rămas bun de la cei de afară ? Este emoționat. Simte lovitura palmei călăuzierului deasupra căștii metalice, ceea ce ar vrea să însemne :

— Gata. Trebuie să intri în apă...

Tești coboară mașinal scara mobilă a bărcii de salvare. Îl înveliue apa.

Manometrul de la pompă indică adîncimea scafandrului.

— 5... 6... 10... 19 m.

La adîncimea aceasta apare presiunea.

— Oprește-te puțin ! îi comunică telefonistul.

Scufundarea se face cu acomodări de cîteva minute la fiece metru. Cînd se oprește din coborît simte alături pe Poseidon. O întruchipare aparte. Fiecare îl văzuse în zeci de feluri. Scufundătorului îi apare acum într-un chip desăvîrșit. Un chip cristalizat. Un zeu cu părul negru și lung, fața albă. Fața împodobită cu răutate, ochi vrăjmași și totuși cuceritori. Poseidon trăia la fund, iar acum își profilează chipul lîngă scafandru... Simte că șade între două ființe deopotrivă de cunoscute : una vie, Sîrbulescu, și cealaltă născută din închipuirea lor, Poseidon. Își urmează mai departe cursul, tot mai în adîncuri. O tăcere sfîntă îl învăluie în scutecele sale diafane : costumul din gutapercă și pulovărul de piele...

Dunărea începe să se răzvrătească. Curentul apei este din ce în ce mai mare. Frigul cade și el, anunțînd venirea iernii.

Sîrbulescu anunțase că tot omul să urmărească această imersiune. Făcea lucrul acesta cînd voia să dea o lecție de scafandrerie băieților săi. Acum, pare-se, este vorba de cu totul altceva. Nimeni nu și-ar fi închipuit ce urmărește bătrînul scafandru din toată treaba asta.

Tești mai intrase la această epavă. Nu era din cele greu de ranfluat. Nu mai rămăsese de spălat decît un compartiment. Urma tăierea cu amorse. Așa se bănuia. Maistrul nu explica niciodată întregul plan de ranfluare. Deseori îl schimba pe 'parcurs. Nu toate epavele semănau. Maistrul deconectează legătura cu scafandrul, menținînd-o doar pe cea cu telefonistul. E uimit scufundătorul de ce Sîrbulescu nu ține legătura direct cu el. Convorbire doar între telefonist, călăuzier și scafandru.

— Slab... Așa. E bine. Am ajuns la chinga macaralei „Prut". La marginea epavei s-a format o albie.

Scafandrul se agață de balustrada punții care-l împiedică mai apoi să coboare. Traversează puntea. Nu găsește nici o spărtură. Știe că asta îl neliniștește pe Sîrbulescu.

— Recuperați tubul și călăuzul ! Recuperați mult !

Călăuzierul execută întocmai cerințele scafandrului. Dar...

— Fii atent, Tești ! Am tras de patru ori numai călăuzul. Vezi ce-i cu furtunul !...

În apă, scafandrul se îngrijește de furtunul dătător de viață. Cu siguranță e agățat pe undeva. Un moment de emoție căruia maistrul parcă nici nu-i dă atenție. Poate-i prea obișnuit cu întîmplări de genul acesta. Se adresează telefonistului :

— Întreabă-l dacă pe platformă mai este nisip. După aceea să intre în epavă.

I se comunică scafandrului, dar acesta e preocupat să-și descurce furtunul.

— Mă pregătesc să pătrund în epavă !...

Stă o clipă și se gîndește cum să intre.

În clipele acestea este încurcat, șovăie. Apoi intră...

Se știe că furtunul de aer are legat de el și cablurile telefonice. Se întîmpla ca acestea să se desprindă de tub, ori să se agațe. Călăuzierul cînd dă drumul furtunului observă că firul este desprins. Se apucă să-l lege de tub, cînd scafandrul cere insistent :

— Recuperați !!!

Peste cîteva clipe scafandrul anunță laconic :

— Am descoperit bințile de la prova.

— Bravo, Tești! Îți trimitem chinga de la „Cioroiu". Poate reușim s-o săltăm.

Leagă destul de ușor chinga.

— Puteți face vira — anunță scafandrul. Mă îndepărtez de epavă.

— Nu. Ieși și tu puțin !, intervine maistrul.

În apă nu simți prea mult greutatea costumului. Pentru unii însă, cînd ieșeau din apă și urcau scările bărcii, era un mare chin. Tești iese repede. Parcă este un stejar ! Nimic nu l-ar clinti. E spătos. Se spune că „cel mai frumos iese la soare Tești".

Între timp mecanicii lui Ianic, cu chipurile lor arse de soare, instalează „flexibilul" pînă la mașina cu aburi ce acționează vinciurile macaralei.

— Vira palancul mare ! dă comanda șeful scafandru.

Geme macaraua. Scîrțîie cablurile. Epava este grea. Cînd macaraua nu mai poate și intră în apă dincolo de linia ei de plutire, scafandrul coboară din nou în apă. Lasă deasupra lui lumină, aer curat. În apă este întuneric, aer adus de afară, frig.

Mai tîrziu vocea lui Tești face ca toate fețele să zîmbească :

— Epava a ieșit din ventuză !

Greul l-au trecut. „Ventuza" ținuse epava cu o forță de adeziune diabolică în lăcașul ei, nămolul.

Maistrul dă în cele din urmă o comandă ce-l uimește chiar și pe mecanicul șef Ianic :

— Începem șprițuirea ! Scafandru de rezervă, Dinculescu.

— Este pregătit Vochină, nea Sîrbulescule, îndrăzni telefonistul.

— Am spus o dată : Dinculescu ! Este o lucrare grea... și închide discuția.

Nimeni nu se așteptă la așa ceva.

Știrea produce senzație. Tești lucrează de obicei cu Vochină care așteaptă îmbrăcat de două ore. Dinculescu se îmbracă totuși și se instalează la barca de salvare ca să înfrunte

---

radio-tv

rtv

Generoasele teme

Cu un declarat și îmbucurător scop educativ, de stimulare și informare a tinerilor ascultători sînt gîndite și realizate emisiunile dramatizate ale Redacției emisiunilor pentru copii și tineret. Puse sub generoase genrerice precum : **Biografia unei capodopere, Înaintași ai scenei românești, Pagini din istoria științei românești, Istoria unei idei, Mari descoperiri, Figuri de seamă din istoria culturii românești și universale. Jurnale și memorii** aceste emisiuni radiofonice pentru tineret și copii (redactor Anișoara Dumitrescu) ne dăruiesc premiere frecvente și de aleasă calitate. Dramatizările pleacă de la realitatea asimilată a unui fapt de cultură și permit autorilor care-și exersează dialogul pe astfel de teme accesul la fantezie, închipuind în aria circumscrisă de subiect, pe măsura talentului și fanteziei, adevărate piese de teatru.

Sînt mai cu seamă amănunte, lucruri de nuanță, întîmplări care merită reținute și care pătrund astfel cu ușurință în memoria noastră, a ascultătorilor. Viața botanistului Alexandru Borza (scenariu de Noe Smirnov) sau a lui Auguste Rodin (sc. Mariela Oțoiu), pagini din opera și viața lui Camil Petrescu (sc. Elsa Cenușă) ori Leonardo da Vinci (sc. Virgil Brădățeanu), am ales cîteva din cele mai atractioase scenarii prezentate în ultima perioadă pe undele programului III. Generozitatea temelor își găsește expresie pe măsură într-un binevenit efort de educație și asimilare : cei tineri pot afla, trebuie să afle, să știe cît mai mult și de foarte multe ori acest tip de emisiune trimite chiar spre raftul bibliotecii, te incită să cauți, să răsfoiești, dacă nu să reiei o carte, un autor. Mă gîndesc acum la cîteva scenarii substanțiale semnate de Elsa Grozea, Camelia Stănescu, Arcadiu Marinescu Nour, Ioan Adam ori Titel Constantinescu. Acest tip de teatru radiofonic pentru tineret, dispunînd acum de o fonotecă bogată și interesantă ne dăruie bineînțeles și voci, versiuni regizorale interesante, roluri interpretate cu pasiune de actorii noștri în aceste încercări dramatice care

uneori înseamnă nu doar cochetărie cu dramaturgia ci chiar primii pași în dramaturgie.

Pe o generoasă temă s-a axat și apreciata realizatoare Marioara Murărescu într-o ultimă ediție a **Tezaurului folcloric** : doi invitați prețuiți și renumiți în gen, însemnînd două cariere artistice de reală calitate artistică : năsăudeanca Valeria Peter Predescu și ialomițeanul Nicolae Rotaru au adus în studio, în vorbă și port dar mai cu seamă în cîntec, ataşamentul față de un folclor de calitate, în linia marii tradiții asumate. Un corespondent al acestei emisiuni la radio pare să devină **Cu cîntecul pe drumul afirmării artistice** în care tot într-o ediție recentă folcloristă Angela Marinescu ne-a prezentat un tînăr din Căianu Mic, satul copilăriei acelui uluitor Ion Căianu Valahul, adevărată sinteză muzicală de medievalitate transilvană. Alexandru Pugna cîntă deci cîntece culese de la bătrînele satului, acolo, la poalele Țibleșului, doine sfîșietoare, cîntece de cătănie, vechi cîntece de război. În glasul lui răzbate nu numai o linie melodică anume, un text plin de emoție artistică ci chiar un fel anume de a cînta care aduce a vechime și străvechime, o tărăgănare, o evitare a artificiilor facile, o gravitate a intonației, o îngemănare a asprimii cu nostalgia. Sînt mulți interpreți de muzică populară, un adevărat val de debutanți de prin toate zonele folclorice. Totdeauna însă cînd apare o voce nouă, un nume nou, o nouă aspirație, mă gîndesc involuntar ce anume aduce nou interpretul cu pricina, ce adaugă, ce restituie, ce conservă, prin ce anume se particularizează într-un context folcloric generos care reclamă selecția acută a valorilor. Generoasele teme impun abordări artistice pe măsură.

Cleopatra Lorințiu

---

film

f

O comedie muzicală

Cineast fără complexe în fața celor mai diverse genuri, fie că este vorba de ecranizare sau de filmul de capă și spadă, de filmul istoric sau de cel politic, **Gheorghe Vitanidis** abordează cu dezinvoltură comedia muzicală, produs cinematografic cu deosebită priză la public încă de la începuturile sonorului.

Inspirat de un scenariu semnat de **Octavian Sava, În fiecare zi mi-e dor de tine** este o comedie muzicală al cărei pretext dramaturgic îl constituie montarea a două reviste și căutarea interpretei principale de către doi regizori aflați într-o competiție sui-generis. Dacă subiectul depășește uneori limitele plauzibilității, regizorul atenuează extravaganțele povestirii cinematografice subordonîndu-le, poate prea insistent, convențiilor comediei de situație, bogat reprezentată în avatarurile celor doi realizatori de estradă. Întîmplările prin care trec Laurențiu, purtîndu-și demn morga experienței și Radu, tînărul cu idei noi prompt sancționate de simpaticul său director, nu ocolesc nelipsita poveste sentimentală, qui-pro-quo-urile, intrigi și surprize din a căror țesătură transpar momente muzicale și coregrafice de bună calitate (deși eliminarea unor repetiții ar fi dat mai multă cursivitate ansamblului). Mai mult comedie și mai puțin muzicală, pelicula lui **Gheorghe Vitanidis** are avantajul unei distribuții de zile mari din care nu lipsesc **Marin Moraru,** secundat de **Jean Constantin** (regizorul Laurențiu și asistentul său Gică) conferind vervă și ironie căutării interpretei principale, **Stela Popescu** și **Alexandru Arșinel** (Mimi și soțul, halterofil), într-un duet temperamental dezlănțuind fără multă greutate hohotele spectatorilor, **Iurie Darie,** cu farmecul său bonom, nealterat de timpul trecut de la **Băieții noștri** și **Post-restant,** comediile începutului de carieră ale cineastului, de acum aproape trei decenii, **Florin Piersic** într-un rol episodic, din care nu lipsește autopastișa, și **Coca Andronescu,** mămică

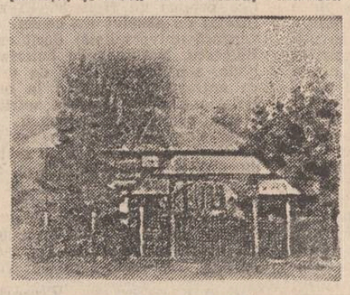

Tablouri de Gasser Günther

grijulie, care provoacă involuntar încurcăturile sentimentale ale protagoniștilor.

Dar alături de popularii interpreți amintiți, în film apar, uneori parcă avînd un plus de naturalețe și distincție reprezentanții celei mai tinere generații : **Teodora Mareș,** afirmată în **Declarație de dragoste** și **Extemporal la dirigenție,** conferind personalitate și dezinvoltură interpretei mult căutate și visate de regizorii „Teatrului nostru", **Emilia Popescu** (Stela), încă studentă la Institut, dar construind cu imaginație și inspirație rolul unei amatoare doar aparent cu veleități de mare solistă, în fond talentată și muncitoare, regizorul **Nicolae Caranfil** în rolul compozitorului Gelu, detașat, flegmatic și atent la limitele partiturii sau **Viorel Păunescu** (regizorul Radu) simpatic și în ton cu biografia personajului.

La reușita acestei agreabile comedii muzicale își mai dau concursul autorii decorurilor **(Bob Nicolescu, Ștefan Antonescu, Dan Manoliu),** costumele **(Gabriela Nicolaescu),** imaginii **(Nicolae Girardi, Sorin Chivulescu)** și, nu în ultimul rînd, compozitorii **George Grigoriu** și **Ionel Tudor.**

Întîlnită destul de rar în filmografia cineaștilor noștri, comedia muzicală ar trebui exersată mai des pentru găsirea unor formule viabile, care să depășească argumentele comicului de situație și a numerelor revuistice, capabile să ofere substanța unor realizări artistice menită să se impună convingător prin valorile plastice și dramatice, prin elemente afective și intelectuale de calitatea modelelor unui gen popular și deosebit de apreciat de marele public.

Călin Stănculescu

ploaia de săgeți din privirile oamenilor lui Teșitu. Îi sfredelește doar cu privirea pe cei din jur. Are ochi mirați și-și dă silința să nu pară supărat. N-ar fi știut ce să răspundă acestor priviri. Luat parcă din scurt își pierde și puținul curaj. Așteaptă comanda de scufundare. După ce-și verifică telefonul observă că maistrul nu păstrează legătura directă cu scafandrii. Se gîndește : „Poate n-o să mă întîlnesc cu Teșitu".

Întîlnirea sub apă a doi scafandri, fie ei chiar certați, se soldează cu o stringere de mînă. La întîlnirea din adîncuri, primul lor gest este să-și caute mîinile. Așa-i obiceiul. Maistrul, se vede treaba, vrea să folosească obiceiul acesta.

Înseamnă aceasta o împăcare a celor două tabere ? Nu se știe...

— Dacă aude Teșitu așa ceva, cere să fie scos, susține un scafandru din tabăra celui din apă.

Deasupra se fac pregătiri pentru refularea nisipului din epavă. Se răscolește cu ajutorul pompei de presiune. În capătul tuburilor din cauciuc armat se află șprițurile ce trebuie să le minuiască scafandrii. Se montară două. Dinculescu observă acest lucru. Tace.

Teșitu lucrează încă la cercetarea epavei. Nu știe ce se petrece afară. Nici măcar nu-l interesează cît este ceasul. Nu mai contează. Gîndește aiurea : „Ce de oameni au fost în epava aceasta. Poate navigatori ca noi !" Găsește un craniu de om și-l pipăie. Simte un fior. Se pomenește cu craniul acela urcînd spre suprafața apei. O putere necunoscută îl scoate parcă afară, la lumină. Își dă seama că trebuie să rămînă în apă. Apasă pe supapă. Costumul se eliberează de aer. Uită să facă acest lucru mai înainte. Ține încă în mînă blestemata căpățînă de om. Îi dă drumul. Afară din cale îi displăcu întîmplarea aceasta.

Își spulberă repede gîndul morții cînd simte întins călăuzul.

— Hei ! Bando ! Lăsați slab călăuzul !

Călăuzierul este la comenzi.

— Merge slab, comunică el scufundătorului. Mi se pare că e agățat furtunul. Aici e bando ! Bandoo... Bandooo.. !

— Bine. Comunicați lui nea Sîrbulescu c-am ajuns la spărtură. Orificiul nu-i mare. Seamănă c-o explozie. Verific acum tot bordajul.

— Lasă asta Teșitule, intervine Sîrbulescu. N-o să-i facem acum expertiză în apă. Urcă pe covertă, începem șprițuirea. Ți-am trimis șprițul.

Între timp îl scufundă și pe Dinculescu. Coboară cu grijă jumătate de duzină din treptele ce duc în fundul apei. Instinctiv face gestul celui ce coboară o scară. De aceea, dacă l-ai întreba cîte trepte are scara n-ar ști. Abia acum primejdia apare cu ochi mari. Dinculescu intră în fostele cabine ale dormitorului. Simte liniștea apei. Cade o grindă și nu aude. Afară ea ar fi făcut un zgomot infernal. I se pare numai că se rupe ceva, căci are impresia că se desprinde ceva și din trupul lui. O neatenție în astfel de cazuri și... Asta este viața scafandrilor. Periculoasă. Atenție și iar atenție. Numai și numai atenție. Creierul trebuie să judece la fel ca la o problemă de calcul diferențial. De multe ori devine eam leneș. Poate din cauză că se gîndește la cei de-afară...

Deasupra ies din cînd în cînd trombe de apă. Bolboace. Seamănă cu săritura avatului după prada sa. Cînd trombele sînt mai mari, scafandrii își golesc costumele. Se scufundă. Un indiciu pentru Sîrbulescu că prova se află mai jos decît pupa.

Nu se mai vede decît tromba de apă ce-o formează costumul lui Dinculescu. Celălalt se află sub macaraua „Prut". Pare-se că i s-au agățat din nou furtunul și călăuzul.

— Ce ține, Teșitule ?

— Și unul și altul. S-au agățat între chingi. Le descurc eu imediat. Bando !... Nu-mult !... Ce dracu, doar nu merg cu pași de uriaș !

Face pași mărunți. Aproape imperceptibili.

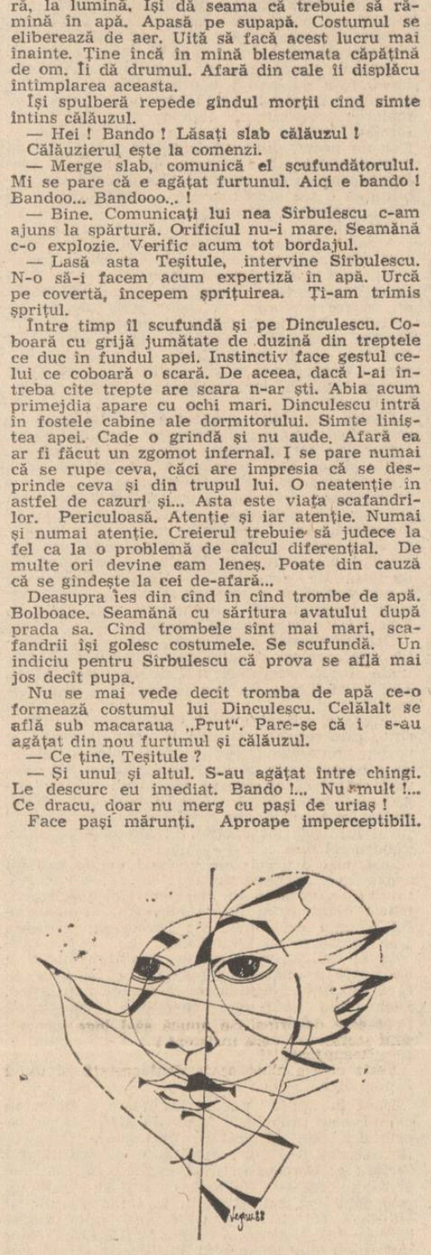

Plumbul atîrnă greu. Presiunea este și mai grea. Se pierde printre cabinele epavei, să scoată cu șprițul și cu sorbul nisipul ori pămîntul. Nu se știe ce este.

Din celălalt capăt al coridorului înaintează Dinculescu. Tot cu șprițul. Au intrat în epavă hotărîți să realizeze ceva. În necunoscut. Și-i cheamă mereu pe scafandri necunoscutul ! Nu se gîndesc niciodată că pot pieri. Este eroism munca lor, căci înfruntă primejdia c-un costum din gutapercă, o cască metalică și mîinile rămase goale : ca să pipăie tot ce le iese în cale. Oricînd pot fi strivite. Se află însă în împărăția apelor. Restul nu mai contează. Afară, echipajul grupului român salvator de la Dunărea de Jos, așteaptă clipa cînd cei doi rivali or să se întîlnească.

Fumează tăcuți.

Spune unul :

— Ei, și ce, or să-și dea mîna, că asta-i tradiția, iar la suprafață tot supărați or să iasă.

Scafandrii șprițuiesc de zor în cabinele epavei pline cu pămînt. Îi coordonează, separat, prin cablurile telefoniștilor, maistrul. Șprițuiesc de o oră. În căștile telefoanelor se aude doar atît : Alb, alb... Asta înseamnă că la gura sorbului nu se adună nămolul. Se mărește și presiunea de lucru a pompelor. Fiecare atmosferă în plus este anunțată. Scafandrii își iau poziția cea mai convenabilă.

— Șase atmosfere ! anunță un mecanic.

Scafandrii se îndepărtează de sorburi.

Ca apoi :

— Negru ! E bine.

Un șuvoi de apă tulbure, aproape neagră, este refulată din sorb iar pompele vuiesc ca o moară de apă. Apă din apa Dunării. După ce-au sfredelit nămolul, tulburînd apa la fund, un piriiaș negru, urcă pe conductă și curge apoi repede și plin de spumă atunci cînd revine la albia sa. Rostogolește nisipul și tiriile afară covorul de mîl, rupt din epavă. Operațiunea aceasta i se pare lungă chiar și lui Sîrbulescu. Epava se mai saltă puțin, la fel și macaraua. Bătrînul Frunză lasă slobod cabestanul de la vinci. Maistrul tocmai se pregătește să creeze scafandrilor o întîlnire sub apă, cînd un fir telefonic cade pe pompa ce-i trimite aer lui Teșitu. O blocă. Trist neajuns. Scufundătorul simte că rămîne fără aer ! Un scafandru fără aer este un suflet rănit. Deși rezistent n-ar putea suporta lipsa aerului mai mult de două-trei minute. Viața-i pusă-n pericol. O ultimă sforțare. Desigur contra morții. Se îndreaptă repede spre ușa covertei. Se saltă odată cu aerul rămas în costum. Nu știe pe ce lume este. Pășește mai întîi cu sfială pe așternutul de nămol fin. Cu fiecare pas simte că i se scurge pe git cîte o picătură dintr-un narcotic care pe limba scafandrilor se numește primejdie. Epuizat, nu-și mai simte picioarele. Ușor, ușor, se întinde pe covertă. Apar halucinațiile. În mintea lui se face ziuă. Totul acum i se pare limpede. O limpezime cum nu s-a mai întîlnit parcă niciodată. Totul este scurt. Cît ai cobori zece trepte. Intră în funcțiune pompa de rezervă. Cei de sus nu știu dacă Teșitu trăiește ori ba. Aer primește !...

— Teșitule, răspunde ! se strigă de afară.

Sîrbulescu cere liniște. Toți tac. Este singurul care intuiește ce se petrece sub apă.

— Spune-mi, Teșitule, unde te afli și încearcă să te ridici ! Maistrul primește un fel de răspuns : Teșitu răsuflă adînc. Puternic. Se simte prin pocnete rare în difuzor. Rămîn toți muți de aceste pocnete. Își pierd curajul. Numai pentru cel din apă este statornicit. Curajul, oricum, nu poate să moară. Nu trebuie să moară. Dacă ar muri, murea odată cu timpul. Și poate nici atunci. Dacă scafandrii n-ar lega curajul de timp, acesta ar fi tare neputincios.

Curajoșii au fost totdeauna puțini...

Se mișcă și încearcă să se salte. Picioarele i se par de plumb. Parcă-s ale altuia. Rămîne în nămolul de pe covertă o groapă de forma unui uriaș. Nu apucă să strige „recuperați", căci atinge supapa căștii metalice. Costumul este gol. Scufundătorul se prăbușește de pe covertă. Ca un bolid. În fața ochilor nu vede decît plumburiu. Plumb și iar plumb. Parcă i s-ar urca la cap plumbul de la picioare. În dreapta și-n stînga, singurătate, întuneric beznă. Închide ochii. Caută să-și adune-n minte toate gîndurile. Atît apucă să gîndească. Se lipește încet de fundul apei ca umbra de pămînt. Călăuzierul lasă slobod furtunul. Bine, căci altfel poate s-ar rupe și tragicul s-ar ivi în cîteva clipe. Epava asta încearcă viața lui Teșitu a doua oară. Călăuzul și furtunul agățate de o chingă fac cu aceasta două volte și un nod.

Dinculescu este pe urmele lui. Pipăie ușa prin care s-a furișat afară, atît de tiptil, Teșitu. Ajunge aproape de omul ce așteaptă să fie salvat. Uită în aceste clipe de orice supărare. Îi poruncesc legile nescrise ale prieteniei și omeniei.

Trebuie să-i vină în ajutor ! Cînd se află lîngă el, supărarea se topește. Dacă ai vedea acum figura lui Teșitu... Una palidă, ai zice bolnăvicioasă, părul negru, dat în dezordine peste cap, ochii și ei, lucitori ca două becuri.

Lîngă etrava epavei, în care mulți își odihniseră trupurile înainte de scufundare, Dinculescu înregistrează în aceste clipe zvircolirile morții ivite pe neașteptate la aproapele său. Aproapele său, căci acum supărarea, iată, este înlocuită de dragostea față de cel aflat în primejdie.

— Costică, spune-mi ce s-a întîmplat ?

Căștile lor metalice se izbesc una de alta. Teșitu se trezește ca dintr-un vis. Este buimăcit. Simte pe cineva lîngă el.

Maistrul strigă în microfon :

— Dinculescule, comunică-mi situația lui Teșitu.

Aude aceste vorbe și Teșitu, deși are legătura telefonică întreruptă. Prin inducție, căci, se știe, în apă se aude bine ce-și vorbesc scafandrii dacă au căștile apropiate.

Dinculescu mai strigă o dată :

— Costică, spune măcar o vorbă !

Teșitu își revine parcă. Apa tulbure, întunericul nu-i permit să-l vadă pe cel ce avea să-l readucă la suprafață. „Să fie oare Dinculescu ?" Strigă aproape fără să vrea :

— Nicule !

Mîinile lor se caută. Scafandrii văd cu mîinile. Și le-au strîns. Costumele lor s-au alipit într-atîta ca și cînd ar fi voit să se contopească. Omul are, printre numeroasele sale coarde nervoase, una deosebită. A prieteniei. La scufundători este dezvoltată poate cel mai intens. Coarda aceasta omenească, atinsă încet, ca arcușul viorii, într-un moment potrivit, a stîrnit în sufletul lui Dinculescu un potențial nou. Dintr-odată s-a conturat voința maistrului scafandru.

— Recuperați tuburile și călăuzurile ! strigă Dinculescu.

Teșitu se lasă în voie, știind că este în afara oricărei primejdii.

Iese, plutind. (...)

Sîrbulescu reflectă la puținele zile pe care mai are să le petrească la grup. Este bucuros că poate să plece cu inima împăcată. De Dunăre se desparte mai greu. O socotește ca pe o ființă apropiată. Ei i-a dăruit privirile. Asta pentru că toată viața și-o petrecuse în apropierea ei.

De la Tulcea vor să plece cu vaporul de seară. Vochină, Oglindă, Zlătescu și Dinculescu află că sînt la Galați și dau de mine printr-o întîmplare. Hoinărim prin oraș vreo cîteva ceasuri. În parcul din centru, Oglindă se oprește brusc și strigă la noi :

— Nu vă mișcați de aici pînă nu vin eu ! și aleargă spre port.

Rămînem cu toții uimiți și ne vedem nevoiți să așteptăm. Oglindă se întoarce curînd, cu un bocanc în mînă. Abia mai răsuflă.

— Bocancul rămas de la macara cînd era să ne scufundăm ! și ne arată un invalid ce stătea pe o bancă din port :

— Să-l probăm ! îi spuse el și nici una, nici două, îl descalță pe invalid care rămîne și el uimit.

Oglindă, bucuros că bocancul rămas după peripețiile cu macaraua era, în sfîrșit, bun la ceva, răsuflă ușurat :

— Eram sigur că voi găsi pe cineva care să-l poarte. Păcat să-l arunc. Era din piele bună. Să-l porți sănătos, nene ! și se îndepărtă, obligîndu-ne și pe noi să-l urmăm, deși așteptam ca spectacolul să fie mai lung.

ÎNTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI»

SIBIU

Un oraș al poeziei

Cine a denumit Sibiul un oraș muzeu a fost cu siguranță un om inspirat și cu simțul observației. Pentru că, într-adevăr, mult timp, și poate că numai cu ajutorul unui astfel de ghid, privirea poate să iasă din cadrul istoric și cultural care este atît de specific aici, încît denumirea ca atare se rostește parcă și singură și se aplică în inscripții, pe ziduri de case, în monumente ale trecutului care nu este niciodată îndepărtat și se profilează la tot pasul ca o rădăcină a prezentului. Citești : aici a poposit Mihai Eminescu, dincolo vezi fundația Astra, biblioteca extraordinară a acestei societăți culturale — și nu numai atît — care a jucat un rol atît de distinct în istoria unității de neam și conștiință națională. Citești : aici, în această clădire, a avut loc o întrunire la care a participat Avram Iancu, dincolo vezi cupolele și auzi clopotele care vesteau ideile și idealurile revoluționare de la 1848, apoi pe acelea ale edificării Marii Uniri. Este aici ceva din Alba Iulia și încă ceva pe deasupra, orașul vorbește, orașul gîndește, meditează, el pare a purta în relieful vechii sale arhitecturi gestul mîinii ridicate ușor către tîmplă, într-o cumpănire de veacuri. Timp scurs pe acoperișe înclinate și răsfrînt în celebrii ochi de pisică ai acestora, adormire de pleoapă alungită și subțire ca o stare de vis dar și de veghe. Mici sfincși abstracți dar întrezăriți printre linii și culori, acești ochi ațintesc munții. Îi regăsești în tablourile multor pictori consacrați sau amatori și abia atunci înțelegi starea de devenire lentă și adîncă a acestui oraș care are în cultură un trecut atît de tulburător și se povestește și depune mărturie în toate marile momente ale istoriei noastre. El curge parcă, se odihnește în toate ferestrele bibliotecilor noastre. El arată cu întreg trecutul lui spre prezentul care nu este undeva vecin sau eliptic, ci chiar în interferență de sine și acesta este într-un anume fel chiar orașul nou, municipiul capitală de județ, perimetru de industrie nouă și modernă, de cartiere care fac geografia și istoria sa nouă, municipiul care în economie, știință și cultură are o pondere dintre cele mai semnificative. În această relație intră firesc și preocupările artistice iar în expresia lor specifică aceste preocupări înseamnă și cercurile și cenaclurile literare care reunesc vîrste și profesii diferite dar sugestive prin climatul pe care îl propun și starea pe care o întrețin în materie de pasiune și sensibilitate față de cultură și artă, față de creație în general. Frumoasa și monumentala casă de cultură a sindicatelor adăpostește majoritatea cenaclurilor din întreprinderi și instituții, după cum, după specificul ei, același lucru îl face și Casa armatei. Am fost invitați la cîteva din aceste manifestări, mai întîi la un cenaclu al copiilor, iar apoi la o întrunire a tuturor cercurilor și cenaclurilor din oraș. Semnificația aceea culturală omniprezentă pe care mi-o relevam parcurgînd străzile orașului-muzeu și ale orașului industrial are o configurație cît se poate de evidentă și aici ; poeziile pe care le-am ascultat vorbesc despre istorie, despre tinerețe, despre sentimentul și ideea de patrie, meditează asupra condiției umane. Ele intră în dialog cu preocupări similare din alte orașe, comunică o stare de creație care ține de noua geografie spirituală și face un bun serviciu climatului cultural. Sînt prezenți și aici animatori, activiști culturali de care se leagă însăși existența cenaclurilor, ei fiind deopotrivă și organizatori și creatori. Citorva dintre ei le dăm cuvîntul în această pagină, revista intenționînd să întrețină și pe această cale o strînsă legătură cu cititorii și colaboratorii. La Sibiu, poezia este la ea acasă și acest lucru îndeamnă la o și mai stăruitoare prezență.

A. I. Zăinescu

ILIE SARAFIE

Vouă celor care ați iubit pămîntul

Mai dezinvolt decît verdele primăvara
Și mai curat ca și clipa noului născut
Am întrebat iarba și soarele :
Vă mai amintiți ?, s-au așezat munții
La înălțimea privirilor albastre
Ale bunilor mei străbuni,
S-au limpezit izvoare
Ascultînd cîntecul lor de doină
Și s-a rotunjit bobul de grîu
În truditele lor mîini.

Vouă celor cere ați iubit pămîntul
Ca un un fiu prea iubit
Vă-nchin aceste două pahare :
Unul cu noapte, altul cu zi
Din care-au băut :
Soldații și caii înainte de luptă,
Țărani cosind drumuri în istorie
Și mame născînd fiii acestui pămînt,
Din care-au băut zimbrii munților
Voievozi și cărturari,
Din care-am băut noi cei de azi
Lumină !

În lumina ochilor

În lumina ochilor tăi negri,
vînătoarea și moartea
sînt la fel,
apa din izvoare și marea
strigătul și disperarea
sînt la fel.

În fața sufletului tău
au ieșit cerbi și lupoaice flămînde
fiecare ocrotindu-și puii,
fiecare iubind singele său.

Iată ! În ierburi cresc imnuri
pentru acele nenăscute ploi,
în cerbi se desfac dorinți
cum se desfac maiestuoasele lor coarne
iar în lupi se desface neostoita foame
fiecare ocrotindu-și puii săi,
fiecare iubind singele său.

Vînătoarea și moartea
strigătul și disperarea
sînt la fel
în lumina ochilor tăi negri,
în cumpăna ochilor tăi limpezi.

CAMELIA CIOBANU

Prima dimineață

Cele mai profunde triste ți
Acum au un farmec anume
E noapte
Și-n taină – licuricii de foc...

...Nu știe el că pe lume
Sînt fără noroc.

Șoapte ce vin de departe
Cuiburi în palme își fac
Singurătatea e vraja
Și pacea dorințelor mele
Se aud căzîndu-mi în inimă
Armurile grele.

Văzduhul îmi învăluie ființa
Ca o febră de gheață
Și aștept să își spele obrazul
Prima mea dimineață.

Îndrăgostiții

Pluteau printre nori,
Printre raze de soare,
Tot întrebîndu-se
Ce caută ei pe tărîmul păsărilor

Dar nejustificat, spuneau, o, nejustificat !

Pluteau și le era bine
Puteau ajunge dacă doreau
Și la începutul lumii, și la sfîrșitul, dar

Nejustificat, spuneau, o, nejustificat.

Și nu-i puteau neliniști
Nici furtunile aprige.

Într-o zi au murit
Și-au căzut pe pămînt, dar

Nejustificat, se-auzea, o, nejustificat.

Obsesia

Nisipuri mi se mișcă sub picioare,
Zilele-mi cad obosite, în poală,
Arcuiesc peste timpuri memoria, gîndul,
Freamătul fericirii trecute mai flutură
O clipă pe tîmpla de ceară.

Nu-mi irosesc patima surdă.
Mă ține închisă o pasăre neagră
În colivie de fum.
În gol îmi țîșnește privirea
Care începe să cînte de-acum.

ARTEMIZA BODNAR

Tablou

după ce-și usca aripile
într-un ochi verde de soare
Picasso
cu-o chitară albastră,
din pînză ieșea.

Sunet

inimă
vers
ochi

în diamante
prefac
noaptea de mai
ploioasă
cu ziduri
de umbre
de viori
trupul
greu acordat.

Aici în România

De mă-ntrebați de ce iubesc cîmpia
Și munții arcuiți ce-i stau cunună
Eu vă răspund : aceasta-i România
E țara mea vitează și străbună.

De mă-ntrebați de ce iubesc unirea
Acestor oameni pe acest pămînt
Eu vă răspund : noi sîntem precum marea
Unde un strop cu-ntregul făcut-a legămînt.

De mă-ntrebați de ce iubim pe aceia
Ce ne conduc spre marea împlinire,
Eu vă răspund : Aici, în România,
Eroii sînt a noastră nemurire.

Georgeta Sarafie

În toamnă

Prea grea tristețea
Dim pomi, curg frunzele fără oprire
Parcă între cer și pămînt
Sufletul meu le e singurul drum în tomnă.

Maria Muntean

Caligrafia inimii

Cu migală apropii
literele și gîndurile
într-o caligrafie
albastră
a inimii.

Vasile Munteanu

La douăzeci de ani

douăzeci de ani și-o grămadă de vise,
o frunză albastră în loc de inimă,
puțină fericire cît să nu-ți fie sete,
cîteva iubiri uitate pe discul telefonului,
o mare nevoie de dor și lacrimi adevărate,
cîteva miliarde de oameni și un pumn de prieteni,
pașii pe stradă și hîrtia ce-mi stă albă în față,
nevoia de semne,
întrebările de pe trup și ochii
două pete pe albul căii lactee
da, cam puțin pentru douăzeci de ani.

Daniel Humă

Sentimentul mării

Și ei în jur se mișcau cuprinși de liniște
răspîndind grăunțe fragede de aer
sub covorul întins țiuia marea
balene treceau prin tuburile de lapis-lazuli
uriașe timpane receptînd abisul
sirene păscînd iarba marină
cor de fosnitoare ființe stingîndu-se
și apoi vuietul continuu din cochilia nisipului
val val val
unde e țărmul tău devorat de cleștile cristaline ale crabilor
virtelnițe de aur
și ei în jur se mișcau cuprinși de liniște

Adriana Mohai

plastică

Pictura ca spectacol

Un dens aer barbizonian poartă în ele pînzele lui **Nicolae Blei** și tocmai o asemenea impresie domină expoziția de la Galeriile municipale, atrăgînd privitori ce regăsesc în uleiurile artistului deliciile luminii ce revoluționaseră acum aproape un secol universul european al picturii.

Există, și vor dăinui și de acum încolo, structuri artistice care își trag substanța sensibilă din filoanele tradiției, nu în sensul epigonismului facil, cît ca o prelungire în actualitate a unei spiritualități ce nu și-a epuizat încă resursele. Nicolae Blei are un atît de puternic instinct coloristic, încît compozițiile sale, fie ele peisaje ori naturi statice, se definesc prin calitățile etalate de o întreagă pleiadă de ilustri antecesori. Pictorul de azi nu-și propune „să descopere" în demersul său creator ceea ce alții au făcut cu eminență înaintea sa. Crezul lui estetic este situat în teritoriul, foarte moral, al respectului decent față de marile modele. El pare să fi intrat în pictură cu întreagă această zestre de ecouri afine, pe care o valorifică cu conștiința împăcată a celui destinat să perpetueze prin vreme o amintire dragă tuturor. De aici, seducția ce o provoacă tablourile sale și, mai mult, înclinația aproape obstinată, pe care o manifestă artistul pentru înnobilarea ambianței artistice prin rafinate intervenții de „atmosferă" (foto-portretul rembrandtian din catalog, muzica barocă, dialogul jovial, ancadramantele prețioase ale tablourilor). Simeze întregi din expoziția sa, prin meșteșugul minuțios și cultivat al panotării, creează reconfortanta senzație că te afli nu într-o sală de expoziții contemporană, ci în majestatea unei pinacoteci de „fin de siecle". Dincolo de toată această acroșantă „punere în scenă", Nicolae Blei face dovada unei bine strunite științe a picturii. El desenează cu ușurință în culoare și relevante sînt în această privință cele cîteva statice din expoziție, în care simțul cromatic se definește cu pregnanță în rafinate raporturi pe fundalul unei echilibrate construcții plastice, în care pictorul se mișcă cu dezinvoltură. Culorile lui au o senzualitate difuză, evocînd pînzele lui Dărăscu, Steriadi ori Ștefan Popescu, dar și pe cele ale unui Petrașcu filtrate de un ochi mai molcom. Peisagistica lui Nicolae Blei are drept obiect predilect spațiul agrest tradițional în iernat, ori cel al periferiilor urbane pomădate de lumina fastuoasă a răsăriturilor ori a apusurilor. Formele sînt decupate energic, detaliile au relief și personalitate, totul se desfășoară în cadrele armoniei expresive. Este, desigur, vorba de o recuzită postromantică pe care pictorul a preluat-o într-o perfectă consonanță filogenetică de la primii noștri impresioniști, citatul grigorescian descifrîndu-se în unele pînze cu ușurință și încîntare. Pentru că Blei pictează cu o dăruire exemplară față de pretextele sale artistice. Stilul său este bucuria picturii și distingem această notă a ființei lui artistice în jubilația cromatică a cerurilor pe care le vibrează deasupra caselor, arborilor și drumurilor — „personajele" omniprezente ale peisagisticii sale. Natură sensibilă și generoasă, Nicolae Blei își alege subiectele în conformitate cu dimensiunile interioare ale structurii sale artistice. Tocmai de aceea lucrările lui au o prestanță a emisiei cromatice și sensibile foarte unitară și lesne asimilată de privitor. Uneori, așterne culorile cu afectarea unei percepții naive, gest ce trădează maniera dialogului candid și direct al pleinairiștilor impresioniști, cu care pictorul se așează în fața șevaletului său. Profesionalismul lui Blei este circumscris unor asemenea forme de manifestare a înzestrării și educației sale artistice. Sensibilitatea percepțiilor, neta plasticitate a compozițiilor, vivacitatea coloristică și căldura dialogului vizual, constituie substanța picturalității demersului său creator. Cu această expoziție, atît de pedant (în accepțiunea pozitivă a noțiunii) concepută, Nicolae Blei se impune prin elevanță stilistică și prin decența cu care se însinuează în descendența marii picturi.

Corneliu Antim

muzică

Valori tinere

Ascultînd pe flautistul Cătălin Oprițoiu, elev în clasa a VIII-a la Liceul de artă „George Enescu", cu prilejul unui recital susținut în sala Studio a Filarmonicii „George Enescu", acompaniat la pian de profesoara Ghizela Tulvan, mi-au revenit în minte stăruitoarele probleme privind educația tinerei generații de muzicieni ; mai exact, mă gîndeam la desele opinii contradictorii care se nasc între generații și generații de pedagogi într-ale muzicii privind oportunitatea încredințării unui repertoriu dificil (și extrem de dificil), pe care elevul — așa se afirmă — nu are „maturitatea necesară" pentru a-l rezolva convingător din punct de vedere artistic. Problema este deosebit de complexă, bineînțeles, noi insistînd aici asupra a numai două aspecte : în primul rînd, este vorba de dificultăți tehnice, unele dintre ele fiind de-a dreptul inaccesibile unor elevi din cauza lipsei, inerente, a unor date bio-fiziologice, în al doilea rînd, controversa privește înțelegerea lucrării muzicale, înțelegere în lipsa căreia redarea este neutră, mecanică, spun unii, neconvingătoare, spun alții.

Acestea sînt aspecte de maxim interes, fără îndoială, pe care le subliniez aici întrucît recitalul oferit de tînărul flautist Cătălin Oprițoiu mi se pare a ilustra un caz fericit de ocolire a unor aspecte dificile pe de o parte, pe de altă parte, de înfruntare pieptișă a altor căutări, de rezolvare a lor.

În primul rînd, amintim faptul că i s-a încredințat flautistului Cătălin Oprițoiu un repertoriu complex : Haendel — **Sonata în la minor**, Bach — **Sonata în Do major**, Chopin — **Variațiuni pe o temă de Rossini**, **Enescu — Cantabile și presto**, Doina Rotaru-Nemțeanu — **Legenda**, **Ibert — Măgărușul alb** și Elinescu — **Dansul vrăjitoarelor**. **Cătălin Oprițoiu** aparține acelei categorii de instrumentiști care sînt înzestrați cu o deosebită agilitate naturală, la aceasta adăugîndu-se faptul că, de la vîrstele cele mai tinere, el a fost supus unui studiu intens, bine condus, astfel gîndit încît să-i dezvolte datele fundamentale. În privința înțelegerii partiturii, amintim mai întîi faptul că,

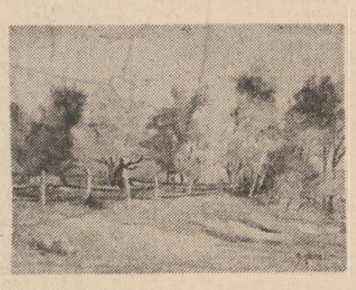

în orice lucrare scrisă pentru flaut, elementul principal îl constituie culoarea timbrului. Cătălin Oprițoiu posedă un timbru plăcut, rotund, bogat în armonice, susținut la fel pe toată durata sunetului, ușor fișiit uneori (caracteristică urmînd a dispare odată cu vîrsta, sperăm). Acesta îi permite să frazeze într-un mod firesc, natural, respectînd datele partiturii sau, ca în piesa Doinei Nemțeanu-Rotaru, să atace anumite sonorități specifice muzicii contemporane. Cred că, în privința evoluțiilor viitoare, putem spune că ne aflăm în fața unui caz de deosebită precocitate artistică, dublat de o pregătire temeinică, astfel încît, plecînd de la acest nivel și urcînd în același ritm, Cătălin Oprițoiu poate ajunge una dintre valorile noastre interpretative certe.

În simfonicele filarmonicii, sub bagheta dirijorului Cristian Mandeal, am ascultat lucrarea **„Solstiții"** a tînărului compozitor clujan Adrian Pop. Partitura aparține acelei categorii de lucrări unde melodiei i se acordă o anumită preponderență, aceasta făcîndu-se într-un mod cu care ne-au obișnuit deja compozitori ca Liviu Glodeanu și Mihai Moldovan. Este vorba de folosirea unor linii aspre, „colțuroase", etosul partiturii fiind direct influențat de o anumită abordare unde, cred, austeritatea este caracteristica dominantă. La Adrian Pop, în plus, se adaugă o anumită învesmîntare polifonică de natură să mascheze uneori „goliciunea" expresivă pentru a o potența alteori la valori înalte. Este aceasta o lucrare scrisă cu profesionalism, trădînd o minte preocupată de datele actuale ale muzicii, cărora le găsește uneori soluții originale creînd multe momente de adevărată valoare.

Viorel Crețu

EMINESCIANA

Pe urmele poetului

Cînd, în vara anului 1957, băteam la porţile **Institutului de istorie literară şi folclor**, tînăr absolvent cu repartiţie guvernamentală în mînă, am aflat de la administraţie că profesorul G. Călinescu este plecat în „călătorie de studii" în Transilvania cu întregul colectiv de colaboratori. La sfîrşitul lunii iulie aveam să citesc la „Cronica optimistului" din **Contemporanul** despre mirificul (pentru mine) periplu : Ploieşti — Cîmpina — Braşov — Făgăraş — Avrig — Sibiu — Răşinari — Ocna Sibiului — Sălişte — Galeş — Tilişca — Rodna — Poiana — Jina — Lancrăm — Alba Iulia — Zlatna — Abrud — Cărpiniş — Cîmpeni — Roşia Montană — Vidra de Jos — Vidra de Sus (Avram Iancu) — Săcătura — Albac — Arieşeni — Băiţa — Vaşcău — Vîrfurile — Hălmagiu — Baia de Criş — Ţebea — Brad — Deva — Haţeg — Petroşani — Lainici Tg. Jiu — Peştişani — Hobiţa — Tismana.

Aveam, în mica mea bibliotecă, ediţia princeps a **Vieţii lui Mihai Eminescu** de G. Călinescu şi deliciile mele intelectuale de vacanţă erau de a urmări drumurile reale sau presupuse ale poetului naţional în întreţăierile posibile cu itinerarul străbătut de marele critic. După Iacob Negruzzi şi alţii, M. Eminescu ar fi venit cu trupa Tardini — Vădicescu la Braşov. De aici tînărul fugar s-ar fi repezit, desigur prin Făgăraş, pînă la Sibiu unde se afla ca student jurist fratele său Nicolae .S-a găsit chiar şi un certificat (văzut şi de Ioan Slavici) cum că elevul de la Cernăuţi ar fi dat examenele clasei a III-a la Gimnaziul catolic din Sibiu. La Blaj, în anul următor, va face vîlvă vestea că sosise un „student" de la Cernăuţi cu trei clase gimnaziale.

G. Călinescu în relatările sale de călătorie reţinea permanenţele artei noastre vechi sau măreţia naturii. La Braşov asculta, în Biserica Neagră, „hohote şi suspinuri de orgă" şi admira covoarele orientale. În drum spre Făgăraş regăseşte „orgia de culori" a covoarelor de pe coline şi văi. La Sibiu îl încîntă aspectul de burg. În imaginaţia mea juvenilă eram sigur că şi Eminescu a călcat aceleaşi locuri. Nu se poate, îmi ziceam, ca tînărul de la Cernăuţi să nu fi cutreierat mărginimea Sibiului şi să nu fi admirat „priveliştea" ce se deschide de pe un vîrf de munte, „de unde se văd în vale toate satele de la cîmp" : „îţi vine să te rostogoleşti — zice Călinescu — pe aceste coaste învelite în covoare pînă jos în cîmpie". În toamnă, după ce am fost „hirotonisit" cercetător în dealul Mitropoliei, sub cupola palatului Marii Adunări Naţionale (profesorul ieşise temporar din spital numai pentru manifestările Ovidiu) am aflat amănuntele colorate ale deplasării, am privit fotografiile care azi se află într-un album din arhiva Institutului. Dar adevărata semnificaţie a „călătoriilor de studii", aveam s-o înţeleg de-abia cînd eu însumi am devenit participant la ea.

Erau anii primelor deschideri după picla groasă a dogmatismului ce deformase grav imaginile culturii noastre naţionale. G. Călinescu avusese el însuşi de suferit. Fusese dat afară de la facultate, iar **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** era o carte interzisă. O dată de referinţă pentru critic o constituie publicarea **Studiilor eminesciene**, în **Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor** din 1956, ucigînd „ipochimeni", cum se exprima el însuşi. Era pentru prima oară, după mulţi ani, cînd îşi relua preocupările de interpret al operei lui Eminescu, după ce fusese obligat de nulităţi patentate „să comunice studenţilor doar stricte „informaţii bibliografice". Nu credeam că e simplă coincidenţă iniţierea chiar în anul 1956 cînd renasc speranţele publicării într-o nouă ediţie a monumentalei sale **Istorii a literaturii.** I se imputaseră, printre altele, şi ideile conţinute în capitolul final al cărţii, **Specificul naţional.** Or, una din celebrele sale demonstraţii priveşte determinarea specificului în funcţie de găsirea modului de compensaţie, factor etnic stabil, legat de centrul geografic : „Aşadar, departe de orice şovinism, în scopuri curat instructive, datul primordial îl vom căuta la românii din centru (...) Eminescu, Titu Maiorescu, Creangă, Coşbuc, Goga, Rebreanu, Sadoveanu, Blaga etc. ca romîni puri fără discuţie (ardelenii mai cu seamă şi subcarpatinii au această calitate) sînt consultabili pentru nota specifică primordială". O altă idee cardinală este vechimea civilizaţiei şi culturii române : „Istoriceşte sîntem prin substratul nostru tracogetic, care e esenţial, dintre vechile popoare ale Europei. Sîntem nişte adevăraţi autohtoni de o impresionantă vechime". Schivnicul care în claustrare şi robit cărţilor ne dăduse, în 1941, cartea de căpătîi a istoriei şi criticii literare româneşti, simţea nevoia; după o perioadă care lovise îndeosebi specificul nostru naţional, să se verifice pe teren, să cerceteze cu inima şi cu ochii spiritualitatea românească. Iată motivele profunde ale „deplasărilor" călinesciene. Ignor părerile unora că scopul principal ar fi fost stringerea de documente (G. Călinescu nu era un necrofor) şi resping bîrfa comună că imboldul excursiilor ar fi fost pilpîirile unor iubiri tîrzii.

De prin 1956 începuse restaurarea monumentelor noastre istorice. În prima lui călătorie spre centrul ţării, la Avrig, se opreşte la bisericuţa ce adăposteşte mormîntul lui Gh. Lazăr, admirînd „pictura veselă în stil bizantin de o mare frumuseţe". Preotul îi dăruieşte o „icoană pe glajă care e un triumf al roşului de mac şi al verdelui de trifoi." În Poiana, capătă un frumos manuscris, **Minunile precestii,** „scris cu osteneala şi nevinovăţia lui Ion Dascălu în Jina". Admiră la Sighişoara frumuseţea oraşului vechi, iar la Blaj rememorează din vîrful Hulei entuziastele cuvinte ale lui Eminescu : „Te salut din inimă, Romămică. Îţi mulţumesc Dumnezeule, că m-ai ajutat s-o pot vedea !" Poetul care îşi făcuse debutul în **Familia** lui Iosif Vulcan venea şi el spre „românii din centru" în trăsura seminariştilor Ion Cott şi Teodor Cojocariu, de-a lungul Tîrnavei Mici. În Apuseni, urmăreşte „civilizaţia în lemn de tradiţie probabil dacică" şi aduce cu el un tulnic „de o dimensiune maximă din care n-am izbutit încă să scot nici un sunet".

Călătoriile la care eu însumi am participat între anii 1957—1958 m-au impresionat prin pregătirile ce se făceau dinainte. Se pleca de obicei noaptea din Bucureşti cu un autocar de la Comitetul Central, burduşit de cărţi de istoria artelor, istoria arhitecturii sau volume ale scriitorilor, din care niciodată nu lipsea Eminescu. Oriîncotro am fi mers, drumurile noastre treceau întotdeauna prin Transilvania. În 1958 primăvara ne îndreptam spre Moldova. La Mînăstirea Neamţ, profesorul ne vorbeşte de vizita pe care Ion Creangă o face lui Eminescu bolnav. Ne arată cam unde ar fi stat Eminescu, „la subsol, la capătul laturii stîngi dinspre dealurile împădurite". Nu scapă ocazia de a ne atrage atenţia că fotografia publicată de Octav Minar e falsificată. La Văratec, în preajma mormîntului Veronicăi Micle, prilej de evocare a poetului. Nimeni nu avea voie să-şi facă vreo însemnare. Profesorul se temea de improvizaţii. În 8 aprilie 1958 ajungem la Cucoräni şi încercăm să pătrundem, pe un drum desfundat, spre Ipoteşti. Autobuzul se împotmoleşte şi va fi tras cu boii pe asfalt. Cineva are nefericita inspiraţie să sugereze să renuntăm, ceea ce-l supără teribil pe Călinescu. Porneşte singur, în pantofi, prin noroiul drumului. Cu cîteva căruţe îl ajungem din urmă. La „Cronica optimistului" va nota : „O vale cu o albie largă între dealuri împădurite e parcă înadins scobită şi acoperită cu iarbă pentru ca un preot cu pletele în vînt să declame străbătînd-o nestingherit de nimeni." La întoarcere, după un ocol la Mirceştii lui Alecsandri, ne întoarcem pe valea Oituzului, pe la Hîrja şi Bretcu, în Transilvania. prin Tg. Secuiesc şi Braşov.

În vara anului 1958 pătrundeam spre Braşov pe Valea Teleajenului prin Suzana, Cheia, Satulung. Ţelul final este Ţara de sus, refăcînd drumul invers făcut de Eminescu în drum spre Blaj. După ce trecem Tîrnava Mare, dăm o raită prin Sighişoara feudală „ca să înţelegem feudalismul transilvan şi implicaţiile lui literare". Trecem pe valea Bistriţei şi ne îndreptăm spre Rebreanu şi Coşbuc. Pe valea Izei ajungem la Viseu. Prin Borşa, pe culmea Prislopului, „ne învîrtim ca în jurul unui turn Babel breughelian", după Cîrlibaba coborîm spre Cîmpulung Moldovenesc şi apoi la Putna. G. Călinescu nu scapă ocazia pentru a ne arăta „canonul" din turnul clopotniţei unde, în 1871, au dormit în fîn M. Eminescu, I. Slavici şi restul comitetului Congresului.

G. Călinescu considera normal că Ţara de Sus se întinde de o parte şi de alta a Carpaţilor, în Moldova ca şi în Transilvania, găsind în peregrinările sale adeseori prilejul unor observaţii asupra oamenilor, portului şi obiceiurilor lor, în sensul celor scrise în monografia dedicată poetului naţional. G. Călinescu putea să afirme împotriva mistificatorilor, fără tăgadă : „Judecînd în lumina însăşi a documentelor, putem spune că niciun scriitor român nu-şi poate afirma mai cu putere ca Eminescu însuşirea de poet ce aparţine poporului român." Peregrinările poetului spre „centrul ţării", verificate încă o dată de critic în călătoriile sale, erau o îngemănare spirituală firească.

Stancu Ilin

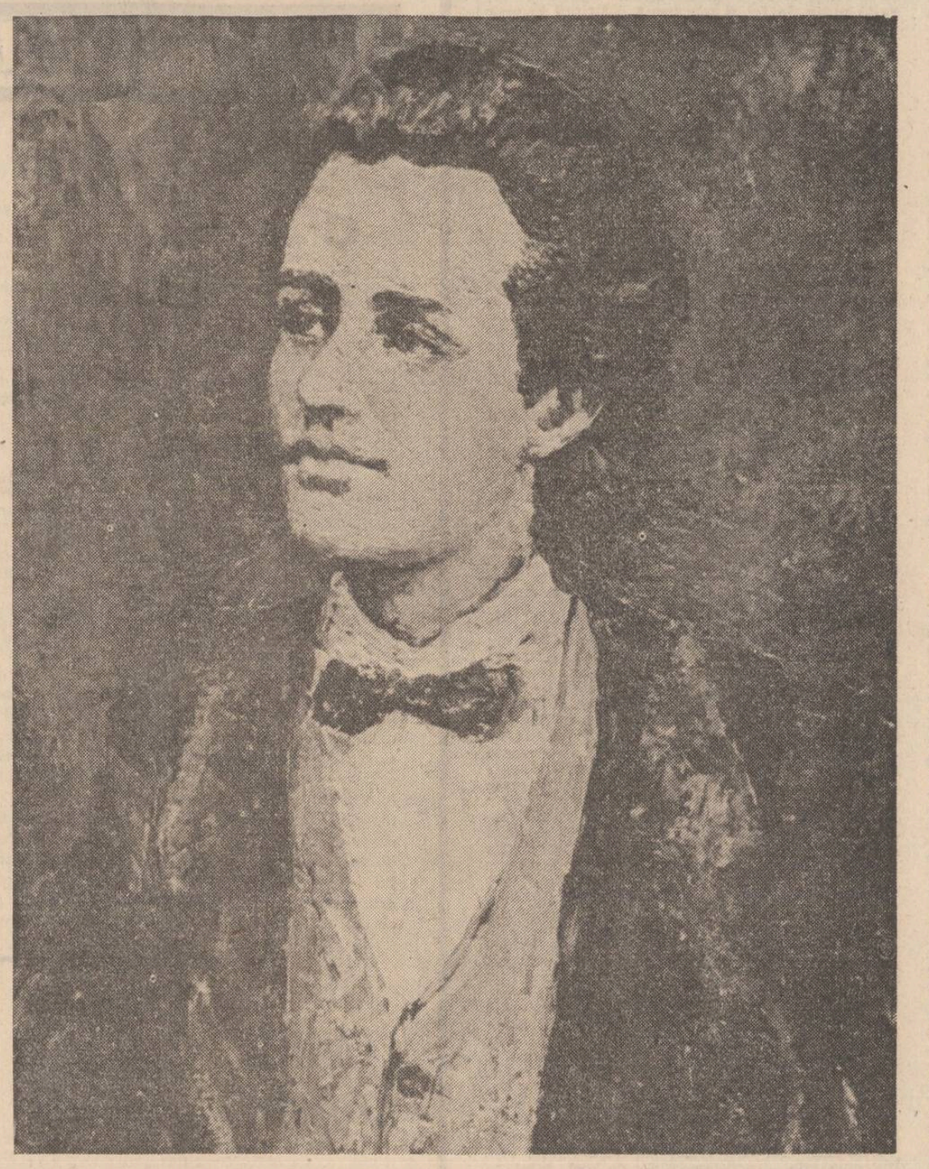

„Eminescu" – ulei de Alexandra Stănescu

Dor de poezie

Urmare din pag. 1

desigur **conceptul** unei genialităţi hyperionice **(Orfeu, sau scurt tratat de geometrie a cuvintelor).**

În **Respirări** (1982), unde lansează conceptul de „hemografie" / scrierea-cu-sînge, poetul revine asupra **actualităţii lui Eminescu,** mereu prezent, mereu etalon spiritual, mereu fascinant şi enigmatic („versul lui cel atît de viu şi cel atît de proaspăt, cel pe care creierul nostru îl vede şi-l visează"). În limbajul lui vizionar şi abstract, Nichita se simte contemporan, printre alte elemente, şi cu **miriaundele** „teiului sfînt", cu „neelucidabilul" **tei** „care din pricina lui Eminescu nu mai îmi tihneşte să-l miros ca lumea" **(Acel ceva între aripă şi aer).** Iată cum „El este atît de mult al nostru, încît noi din nebăgare de seamă am început să devenim ai Lui".

Dacă în publicistică apologia lui Eminescu este atît de manifestă, directă, totală, în poezia lui Nichita „obsesia Eminescu" (nu în sens macedonskian) cristalizează într-o implicare poeticească şi într-un mesaj de artă poetică memorabilă. În volumul de debut, **Sensul iubirii,** (1960), Nichita dedica „lui Eminescu tînăr" piesa „O călărire în zori", o poezie programatică, dezvoltînd metafora sugestivă a călăreţului în galop pornit într-o dezvăluitoare şi fragedă matinalitate : „Cîmpul tăindu-l, pe două potcoave / calul meu saltă din lut, fumegînd. / Ave, mă-ntorc către tine, eu, Ave ! / Soarele a izbucnit peste lume strigînd. // Soarele rupe orizontul în două. / Tăria îşi năruie sfîrşitele-i carcere. /.../ Calul meu saltă pe două potcoave. / Ave, maree-a luminilor, ave !" Referenţialitatea acestei arte poetice este de domeniul evidenţei, poetul venea de la început cu o concepţie nouă, ambiţionînd un program, în care nu e greu să citim opţiunea estetică şi, desigur, oricît de modeşti am fi, **replica** „poezească". Vom vedea cum aceste opţiuni se vor menţine în acelaşi plan de referinţă şi în al doilea volum, **O viziune a sentimentelor** (1964), unde o „Quadrigă", dedicată „lui Mihai Eminescu", readuce în plan poetic dualitatea esenţială de antinomii a fiinţei umane. Că destinul poetului nostru va fi absorbit de lumea mistuitoare a idealităţii o vedem, bunăoară, din **Ideea cu gură** („O viziune a sărmanului Dionis") — vol. **Obiecte cosmice,** 1967.

Referenţialitatea eminesciană este atotprezentă în poezia lui Nichita Stănescu, dar nu la modul epigonic, gongoric sau al unui postmodernism ludic, circumstanţial, ci în cheia esenţială, de asimilare profundă, gravă, de diferenţă specifică, a mesajelor culturale şi semnificaţiilor poetice : „şi dacă codrii negri bat în geam, / şi dacă mi-eşti departe, / ningi tu, ningi tu, ningi tu... // Şi dacă un cuvînt copil / se cere din cuvinte, / şi dacă un albastru cer / se scurge din morminte / şi se preface şi se duce / spre deltele mai suse, / mai smulse, / mai foarte alte animale, / mai foarte alte plante. / Şi dacă legea stelei fixe opreşte cu fiinţa ei / saltul în doi, zvîrlit spre trei / al unui unu" **(Colinda colindelor,** „Epica Magna", 1978). În mai vechile sale dialoguri cu „îngerul", atît de specifice, vizionare, abstracte, vor pătrunde elementele de substanţă ale acestei referenţialităţi eminesciene, faţă de care geniul lui Nichita Stănescu se rosteşte într-o memorabilă întemeiere de sine : „Deodată mi-a explodat sticla ferestrei... / În cadru se arătă un înger... / — Ce faci, Nichita, acolo, ce faci ? / — Ung ţeava pistolului, i-am spus, / ung ţeava pistolului. / Dar e vechi, mi-a zis, e vechi, / e din primul război mondial ! / De ce ungi cu ulei de măsline ţeava pistolului ? / ... — De din vale de Rovine... / de din vale de Rovine... / Ca să fiu pregătit, i-am răspuns, / să fiu pregătit, să fiu pregătit. / — Şi ce-s hîrtiile, mi-a zis, / şi ce-s hîrtiile alea albe minjite cu negru ?... / — Scriu din nou Oda în Metru Antic, i-am răspuns, / mă înţelegi, scriu din nou Oda în Metru Antic. / — Dar dacă el se mai naşte o dată ! ? / — Să fiu pregătit, să fiu pregătit..." („Papirus cu lacune". vol. **Operele imperfecte,** 1979). „Cu ce fel de glonţ putea fi împuşcat Eminescu ? !" — se întreabă autorul **Respirărilor** — cînd „El nu avea nimic prin care ar fi putut fi străbătut" ?...

„Dorul de Eminescu" a generat — în cadrul literaturii române — „Conceptul de Eminescu". L-a venerat atît de mult pe Luceafăr încît a călcat pe multe din urmele sale fără să ştie (decisivă rămîne similara **revoluţie** a limbajului poetic). El e urmaşul legitim al Poetului Naţional, în care cu gravitate, cu responsabilitate, cu fascinaţie citea însuşi destinul culturii române : „El este însuşi destinul limbii române, şi numai un zeu nebun şi-ar putea imagina că poţi tăia o idee cu un fir de iarbă şi că poţi alăpta la sînul Căii Lactee o rază."

Desen de Mihaela Negru

„Călăuziţi de rîuri"

Toţi oamenii acestor pămînturi, venind dinspre Eminescu, sîntem trecuţi ca printr-un filtru purificator prin marea lui poezie. Iar această emblematică sintagmă : „tot ce mişcă-n ţara asta, riul, ramul", atît de cunoscută, stîrneşte o rezonanţă nebănuit de amplă şi de profundă în sufletul fiecăruia dintre noi. Pentru că ideea cuprinsă în ea îşi are obîrşia în însăşi milenara noastră istorie. Ea, această idee, vine pînă la Eminescu, şi de la genialul poet, focalizată, pînă la noi ; vine pe razele soarelui reflectate în cupa amară, dusă la buze de neînfricatul rege Decebal : raze reflectate, de asemenea, în palosul lui Mircea şi-n buzduganul lui Ştefan, în barda necruţătoare a Viteazului Mihai. Vine, totodată, pe oglinda neodihnită a tuturor apelor ţării.

„Riul, ramul"...

Sînt puţine ţări pe lume cu riuri atît de frumoase, atît de limpezi, atît de măiestrit împodobite cu sălcii şi plopi şi, în acelaşi timp, atît de năvalnice în aparent domoala lor unduire.

„Dacă alte popoare s-au îndreptat în calea lor istorică după constelaţii luminătoare de stepe, poporul român a fost călăuzit de riuri". Iată o reflecţie, o infailibilă deducţie, ca atîtea altele ale celui mai mare poet naţional.

Aşadar, de cînd ne ştim , am „fost călăuziţi de riuri". Pe malurile lor ne-am născut şi ne-am întemeiat aşezările, din apele lor învolburate ne-am durat, nu o dată, cetăţi, spunînd invadatorilor : „Pe-aici nu se trece !".

Am fost călăuziţi de riuri... Evident, numai de riurile patriei — cele neasemuit de frumoase, de limpezi, de împodobite cu sălcii şi plopi ! Toate sînt o negare a stagnării, toate converg spre Dunăbiu şi, prin străvechiul fluviu, spre ocean, deci spre lume.

„Panta rhei"... („Totul curge"...) — era concluzia elaborată minuţios, după îndelungi constatări, de filozoful grec Heraclit, în urmă cu două milenii şi jumătate. Dar între „curgerea" heraclitiană şi „tot ce mişcă-n ţara asta" din versul eminescian, cîtă îndărătnică lumină şi ce distanţă enormă ! „Curgerea", în viziunea lui Heraclit, nu semnifică altceva decît trecerea şi petrecerea lucrurilor, adică îmbătrînirea lor, degradarea a tot ce sălăşluieşte în lume. În schimb, sintagma „tot ce mişcă-n ţara asta, riul, ramul" mi se pare nu numai netangentă concluziei anticului filozof, ci, în acelaşi timp, deosebit de fertilizantă şi de definitorie pentru toate epocile de devenire ale poporului român. Ea vrea să arate înfrăţirea dintotdeauna a oamenilor acestor ţinuturi cu natura în care se integrează şi pe care şi-o integrează, făcîndu-şi dintr-însa un scut de temut în calea năvălitorilor de dinafară.

M-am născut şi mi-am petrecut copilăria într-un cătun aruncat pe malul stîng al unuia dintre cele mai splendide şi mai bărbăteşti riuri ale ţării : Mureşul. (De cîteva ori era să mă şi înec în vîltorile sale, căci avea „vîrtejuri" şi „sfredele" acolo unde nu te aşteptai ; cred că le mai are şi acum, altfel n-ar mai fi Mureşul-Mureş !). Într-un fel sau altul (poate în vis), am văzut aproape toate riurile patriei, aproape de toate îndrăgostindu-mă. Prin undele lor, prin murmur de ape, ele vorbesc de locurile prin care trec, de istoria şi prefacerile acestora, dar mai cu seamă aduc grai şi depun mărturie despre oamenii întîlniţi în cale, petrecuţi generaţie după generaţie pe firul nestăvilitului fluviu al timpului.

În epoca noastră atît de bogată în fapte dăinuitoare, odată cu oamenii, odată cu localităţile patriei, cu munţii şi cîmpiile ei, riurile române au primit şi primesc aura unor noi destine. Multe sînt introduse în turbinele izvoditoare de lumină, multe îşi clipocesc apa la rădăcinile lanurilor şi livezilor, făcîndu-ne îmbelşugate pîinea şi vinul şi fructele.

Riurile patriei, îndelung mişcătoarele, călăuzindu-ne, eminescian, virsta prin lume... Un „popor călăuzit de riuri" ! Ce n-aş da să fi scris eu un asemenea vers !

Dim. Rachici

Actul editorial

Urmare din pag. 1

tre rînduri căci imediat îţi vin în minte legile care dirijează relaţia dintre cartea editată şi frontiera limbii.

Legile care dirijează această relaţie sînt deasupra unei singure frontiere lingvistice, ele se referă la relaţia dintre „blocurile lingvistice" ale populaţiei cititoare. Cu cît mai mare este un asemenea bloc lingvistic cu atît mai mare este presiunea lui asupra cărţilor care vor circula în interiorul unei frontiere lingvistice. Aceste legi se manifestă prin mijlocirea curentelor de presiune ideologică şi culturală propriu-zise şi prin curentele traducerilor. Acestea nu mai pot fi controlate exclusiv din interiorul unei singure frontiere lingvistice. Şi iată că am ajuns la o altă descoperire : ediţia este sau trebuie să fie nu numai un act de difuzare, ci şi un act de protecţie a cărţii difuzate. Am aflat, pînă aici, că ediţia, orice ediţie, reclamă un sistem organizat de acţiuni educative, politice de protecţie, economice (de susţinere financiară), instituţionale (de organizare a unor reţele ale difuzării), culturale, propriu-zise (de creare a unei comunităţi culturale) etc. Dar ea însăşi ce este, de vreme ce toate aceste acţiuni vin spre ea, din afara ei ?

Un obiect material cu o valoare materializată în preţ ?

Un obiect cultural cu o valoare latentă care nu se poate trezi în cititori dacă nu organizăm un sistem coerent de acţiuni ?

Un obiect lingvistic (fapt de limbă) care contribuie la apărarea blocului lingvistic al cărui „material" îl prelucrează ?

Un obiect ideologic, care contribuie la echilibrul spiritual al unei populaţii cititoare în raport cu presiunea lingvistică şi culturală a altor populaţii cititoare ? Un fenomen sufletesc, inefabil, fără de care suflul spiritual al unei populaţii culturale se împrăştie risipindu-i identitatea ?

Un tezaur în care sînt memorate feluri de a fi, a simţi şi a lucra pe scena lumii, în curgerea nemiloasă a timpului, întru salvarea fiinţei sufleteşti colective ? Un suport pentru un public, pentru o „literatură de masă" ? Un medium între celelalte, de vehiculare a semnelor şi semnificaţiilor comune unei populaţii ?

Un reper într-o ecologie socială şi culturală ?

Iată, dar, o cascadă de întrebări cu care venim spre **ediţia Eminescu.** Dacă ţinem seama de faptul că la toate aceste întrebări răspunsurile ridică alte întrebări ne dăm seama de importanţa unui demers urgent reclamat de problema editării operelor complete ale marelui nostru poet. Demersul acesta este cunoscut în orice ţară care-şi respectă întreprinderile editoriale. Este vorba de **editologie.** Editologia aplicată la examinarea acestei întreprinderi, naţionale, care este ediţia Eminescu, ne-ar permite să formulăm cîteva răspunsuri clare la întrebările de mai sus. Asemenea ştiinţă atinge şi domeniul socio-economic, dar şi problemele multiple şi diverse legate de studiul reţelelor de distribuire, de ecologie culturală generată prin circuitul ediţiilor Eminescu, de consecinţele multiple ale întîrzierii cu o sută de ani a ediţiei complete etc.

Editologia operei eminesciene ne-ar pune faţă în faţă cu problemele unei **eminescologii pragmatice.** Dacă ţinem seama că orice inerţii ale eminescologiei ating direct sufletul nostru cultural şi lingvistic, ne dăm seama de importanta unei editologii eminesciene. Din perspectiva unei cercetări editologice, putem obţine şi cîteva răspunsuri eficiente în legătură cu întîrzierea care a survenit în actuala ediţie academică. Ce semnificaţie are acest fapt de întîrziere ? De care dintre întrebările de mai înainte se leagă el ? Este vorba despre presiunea blocurilor lingvistice, a curentelor ideologice şi de traduceri, ori despre functionarea institutiilor care, am văzut, sînt puse în mişcare de orice întreprindere editorială, fără de care aceasta intră în gol de producţie ? Oricare ar fi răspunsul la aceste noi întrebări rămîne încă fără răspuns întrebarea-princeps : Ce este o ediţie Eminescu, în acest ceas al istoriei, pentru destinul nostru ca bloc lingvistic şi cultural, acest pămînt de cumpănă al Europei ? Răspunsul la această întrebare s-ar ivi ostenirilor noastre dacă s-ar da curs acestei noi întreprinderi căreia i-a sosit vremea : editologia eminesciană.

A treia scrisoare

Mult popularizată prin şcoală (ceea ce l-a cam iritat pe G. Călinescu), „Scrisoarea a III-a" rămîne, totuşi, una din cele mai controversate creaţii eminesciene.

Ea a apărut în anul 1881, mai întîi în „Convorbiri literare" şi zece zile mai tîrziu în „Timpul", iar reacţia contemporanilor a fost deosebit de violentă : G. Panu părăseşte indignat „Junimea", presa liberală răspunde virulent, pe măsură.

Iar paradoxul „Scrisorii a III-a" începe abia acum : pe cît de evident vorbea publicului, pe atît de evident vorbea şi criticilor literari. Cum mărturisea acelaşi G. Călinescu : „indignarea e aşa de directă, aşa de lipsită de figurile poetice care pun oglinzi de contemplaţie îndărătul fiecărui cuvînt, încît nimeni nu poate citi aceste versuri pentru el, pentru exercitarea în gol a unei stări, ci fiecare doreşte să le sune şi să le declame altuia".

Faţă de perplexitatea criticii şi de reacţia imediată a publicului, o primă ipoteză se poate formula : „Scrisoarea a III-a" posedă un nivel înalt de accesibilitate. Iată de ce a fost transformată, relativ repede, în material didactic. Dar un poem, din nefericire, nu rezistă numai prin accesibilitate : calitatea lui de operă realizată provine din cu totul alte direcţii. Accesibilitatea e un efect : adesea, chiar, dificil de dobîndit, însă doar un efect.

Or, evident, „Scrisoarea a III-a" rezistă.

Aceasta înseamnă că totala implicare istorică reprezintă o mască. Nici idealizarea trecutului, nici invectivarea prezentului nu sînt semnificative (sau : semnifică numai din punct de vedere ideologic, nu din punct de vedere artistic). Adevărata temă a „Scrisorii a III-a" rămîne constatarea pierderii virstei eroice. Ea continuă direct mentalitatea din „Epigonii" : veacul epopeilor a murit. Civilizaţia predomină asupra culturii, iar luciditatea ironică a înlocuit reveria.

Pentru romantici, aceasta a fost totdeauna o revelaţie tragică : dichotomia civilizaţie /vs/ cultură va tortura multe spirite în ultimul deceniu al sec. XIX şi primii 15 ani din sec. XX.

Predominarea ei în „Scrisoarea a III-a" e foarte lesne de demonstrat. Majoritatea anacronismelor relevate de A. Demetriescu i se datorează. Apoi : cumplita invectivare a prezentului, care ar denatura şi ar transforma în retorică orice, inclusiv idealurile. Acuzarea lui de lipsă de sentimente autentice, de stricare a adevărului şi a românismului. În fine, apariţia ciocoiului sub forma cea mai hîdă, de hibrid între batracian şi avorton.

Dacă Eminescu ar fi scris, într-adevăr, pentru conservatori şi împotriva liberalilor, atunci unde sînt conservatorii ? Nici Mircea cel Mare, nici Vlad Ţepeş nu fac parte din asemenea partid.

Cîteva chestiuni merită subliniate. În primul rînd, caracterul particular al acestei creaţii în opera eminesciană. Pretutindeni, în poezii, în drame, în proză, marele nostru poet s-a dovedit captivat de istoria Moldovei. Domnitorul său moldovean ideal a fost Ştefan cel Mare ; epoca sa favorită era amplasată temporal prin jurul lui 1400, iar spaţial, în Moldova lui Alexandru cel Bun.

Însă nici o urmă de voievod moldovean nu apare în „Scrisoarea a III-a". Dimpotrivă, totul este, vorbind în termenii lui Ibrăileanu, foarte muntenizat. Epoca idealizată îi aparţine lui Mircea cel Mare, iar invocarea justiţiară i se adresează lui Vlad Ţepeş.

În al doilea rînd : să ne amintim cumplita satirizare a „păturii superpuse". Ea ţinteşte, fără excepţie, elementele alogene, non-latine. Dichotomia latin /vs/ non-latin devine acum pertinentă. Ades invocată în proza politică, ea este totuşi pentru prima oară observabilă în poezia antumă.

Ceea ce — cum se va vedea — nu-i defel întîmplător.

Dacă în multe poeme Eminescu a mers pe contul său propriu, fiind un deschizător de drumuri (în literatura română), aici, în „Scrisoarea a III-a", ambiţia e de natură diferită : el doreşte în mod explicit să continue şi să sintetizeze. De astă dată poetul este un exponent al colectivităţii, mai bine spus : al istoriei colectivităţii. Originile sale trebuie căutate în „Nacazanie silnim" (Certarea celor puternici) din letopiseţul lui Ureche şi în celebra înverşunare pamfletară a cronicarilor munteni. Departe de a constitui expresia unei iritări subiective, versurile preiau şi desăvîrşesc o tradiţie nobilă şi autentică. Iar temeiul lor imediat, în contemporaneitatea sec. XIX, îl constituie revolta antifanariotă a cărturarilor autohtoni, mai precis un poem manuscris al comisului Vasile Pogor : „Vedenie (ce au văzut un schimnic, Varlaam, de la Mînăstirea Secului, din Moldova)".

Acest comis Pogor (care de fapt a urcat pînă la titlul de vel-vornic), puţin cunoscut cititorilor români, a tradus „Henriada" şi a publicat o singură poezie în timpul vieţii. Era însă tatăl junimistului Vasile Pogor ; prin cel din urmă manuscrisul poemului „Vedenie" intră în posesia lui Eminescu, probabil în vara lui 1874. În ciuda repetatelor promisiuni făcute (lui I. Negruzzi), Eminescu l-a ţinut doar pentru sine. L-a citit cu mare atenţie, l-a transcris şi l-a adnotat ; este mai mult decît posibil ca ideea „Scrisorii a III-a" de aici să se tragă.

Căci poemul lui Pogor (neterminat) conţine trei elemente cheie : opoziţia dintre trecutul voievodal glorios şi prezentul decăzut ; invinuirea şi judecarea străinilor (a grecilor) şi a slugilor lor ; satirizarea totală a specimenelor incriminate, care nu-s alţii decît vodă şi cei mai de seamă dregători.

Cu toate acestea : dacă Mihai Eminescu a găsit aici sprijin şi sugestie, el nu s-a limitat la atît. Deosebita sa cultură a integrat acest poem într-o viziune mai amplă şi în primul rînd l-a pus în relaţie cu jalea cronicarilor : de aici pomenirea lui Traian şi a Romei.

Al doilea autor care trebuie neapărat citat în legătură cu „Scrisoarea a III-a" este Vasile Alecsandri. S-a observat încă demult că de la el preia Eminescu termenul „pocitură" aplicat lui Rosetti (Alecsandri scrisese : „hidoasa pocitură"). Însă, în opinia mea, relaţiile pot fi mult mai complexe. Nu e exclus ca prima parte din „Srisoarea a III-a" să reprezinte o replică la „Dumbrava Roşie".

Publicată în 1872, „Dumbrava Roşie" e un poem istoric în opt părţi care descrie lupta dintre Ştefan cel Mare şi regele polon Albert. Construită vast, după model homeric, cu eroi, discursuri şi lupte individuale, „Dumbrava Roşie" posedă două asemănări cu „Scrisoarea a III-a" : faptul că începe cu un vis imperial şi dramatismul evident al tabloului bătăliei. În afara acestora şi a patriotismului, se află într-o opoziţie suspect de desăvîrşită cu episodul lui Mircea cel Mare.

Neîndoios, izvorul principal al descrierii înfruntării de la Rovine rămîne „Istoria Imperiului otoman" de Iosef von Hammer, din care, de altminteri, Eminescu (împreună cu Slavici) a şi tradus. Aceasta, în ce priveşte informaţia istorică, materia primă. Dar modul ei de prelucrare scoate în relief un sistem de opoziţii interesante şi semnificative faţă de „legenda" lui Alecsandri. Caracterul de replică transpare vizibil. El explică de ce Eminescu a apelat acum, în pofida preferinţelor sale, numai la voievozi munteni : vroia ca această diferenţă dintre interpretări să devină clară pentru toată lumea.

Citită aşa, „Scrisoarea a III-a" înseamnă o uriaşă muncă de sinteză. Ea ambiţionează să cuprindă nu numai părerile proprii autorului, ci şi îndreptăţirea străveche a acestor păreri ; nu numai un moment glorios al istoriei românilor, ci însăşi esenţa acelei istorii. Chiar pamfletul violent e mai mult decît un pamflet : e o tradiţie a pamfletului. Iată de ce poemul rezistă şi va rezista : răzuindu-i puţin masca, dăm peste forţa, îndîrjirea şi obida cu care românii şi-au smuls dreptul la existenţă ; precum şi peste uluitoarea patimă a iubirii de ţară.

Radu Comănescu

POST RESTANT

Un alt tip de aspirant la gloria literară este aspirantul neinfricat, autorul pe care nu-l sperie nimic și nimeni, nici chiar marii scriitori, egalii săi. Acesta te avertizează de la bun început că pe el îl interesează doar să fie publicat, talentul, meșteșugul, inteligența sa artistică fiind deasupra oricăror îndoieli. „Prin prezenta vă aducem la cunoștință că înminez revistei spre publicare una schiță și două fragmente din romanul «Drumul destinului» roman predat edituri... după ce a fost citit și apreciat laudativ în cenaclul... Alătur certificatul de atestare cum că sînt membru al cenaclurilor... Vă rog să-mi comunicați care sînt drepturile de autor și de unde pot fi ridicate ele și dacă, în caz că eu nu pot veni la București, poate altcineva, cu delegație, să le ridice". Asta este primul act.

În al doilea, după cîteva luni, îți atrage atenția că n-a primit răspuns la oferta lui atît de categorică și îți dă să înțelegi că va merge „acolo unde nu domnesc bunul plac, subiectivismele de tot felul, abuzul, corupția, traficul de influență, mita, ș.a." Iată-te deodată acuzat de toate păcatele lumii acesteia, teribil de amenințat, spre tine îndreptîndu-se ca un pistol în mîna lui Bogart pixul mîndrului, prea mîndrului autor de capodopere. Actul al treilea debutează cu deschiderea ușii cu piciorul, dintr-o singură lovitură.

— Cine-i cutare ? întreabă, ca și cum ar urma să-l execute. Discuția, dacă încerci s-o ai, merge într-un singur sens. Autorul de capodopere e de neînduplecat, el vrea să fie publicat cu 2 000 de pagini în revistă, eventual în serial. „Doar ăla a fost publicat și... și... și...", numai nume și nume din istoria literaturii române și universale cu care el se simte coleg, prieten, frate, dacă nu chiar... pseudonim. Pleacă trîntind ușa, după ce te amenință direct cu darea afară din slujbă, el avînd pe cineva care-l apreciază. Nu mai dă nici un semn de viață o vreme, și-a îndreptat capodoperele spre alte reviste, în care îi citești numele la corespondenții cărora li se răspunde să se apuce de altceva. Te crezi scăpat, cînd, într-o zi, sau într-o noapte, sună telefonul la redacție și n-apuci să întrebi cine e. Autorul te batjocorește în fel și chip, la adăpostul distanței, fără să-și dea numele, bineînțeles. Te amărăști, pentru că, în definitiv, corespondența nu e o obligație de serviciu, nu ești aidoma unui funcționar care vrînd-nevrînd, trebuie să fie la ghișeul cu publicul 8 ore, ca să primească cererile și reclamațiile cetățenilor. Te amărăști și îți zici să renunți. Dar... telefoanele injurioase încetează. Autorul s-a apucat probabil de altceva, de invenții, de cercetări metafizice, de satiră și umor, de muzică, de operetă, de ambalat ambalaje. Așa că alții au acum plăcerea să-l cunoască. Dar, doamne ferește, să nu-l stîrnesc.

☆

VIRGIL BARNA, Cugir : Ne trimiteți o cerere în trei puncte la care, iată, vă răspundem la fel : 1) Redacția nu are serviciu juridic. 2) Mihai Pelin este autorul. 3) Atît lui Mihai Pelin, cît și lui Iulian Neacșu le puteți scrie pe adresa revistei „Luceafărul". Pentru Eugen Barbu adresa este cea a revistei „Săptămîna".

IULIAN MOGA, Lugoj : „Furtună în creier", ce titlu ! Și iată și începutul : „Asaltat de anumite procese ale conștiinței mele, am simțit cît sînt de singur. Mă retrag în interior, aprins de neliniște, întrebîndu-mă unde se duc gîndurile care scapă din strînsoarea minții. Asaltat de o pasiune vrăjmașă, care cere suprimarea, alterarea ,detronarea celorlalte, mi-aduc aminte de un fond violet. Imediat apare anologia, rochia ta (,) deși scurtă, m-a frapat mai mult decît coapsele tale nebronzate. Poate că mă atrag culorile țipătoare, poate (,) fiind în apropierea unei frumuseți, mi-am ascuns timiditatea după violet, nu știu exact cum a fost, important nu-mi pierdusem capul și nici nu m-am bilbiit. Conversație banală, despre vreme. Apoi te-am întrebat : «Dragostea e raiul nostru ?» Ai ris și ai spus : «Îndoieli de om bun !" Fără să știi (,) te-am supus unui test. Mă preocupă gradul rău de inteligență..." (Și pe noi ne preocupă). „Încă înainte de a te cunoaște, mi-am propus să mă apropii de persoanele aflate sub media" (Și noi). De ce nu scrieți proză cum scrieți scrisori ? Dacă ne promiteți că veți da deoparte ifosele și prefăcătoriile ridicole și că veți scrie cum gîndiți, cum simțiți, cum trăiți, vă așteptăm. Dacă nu, vă lăsăm în admirația prietenilor, mamei și surorilor dvs.

GHEORGHE STĂNESCU, Călărași : Faptul că poetul Cezar Baltag, cu ani în urmă, v-a reprodus la «poșta redacției» nu e un argument pentru schița trimisă. Dar nici ea, însăși, schița, nu e un argument.

Țăranul dv., „Fiul Bărăganului", e fals. Cel puțin ca (ne)realizare artistică. Și iadul e pavat cu intențiile cele mai bune, nu ? Și atunci ? Trimiteți altceva, mai aproape de Călărași și mai departe de demagogie.

ROMAN FORAI, Pitești : „Istorii" (fragment de roman) este o nebunie întreagă, în care nu vrem să ne băgăm. De ce ? Iată :

„Amurg, liliecii țes mătasea înserării, zvon de odihnă vegetală ; septembrie, rugiri, candelabre, făclii. Respirăm.

Noaptea zidește bolți de întuneric, ochiul adiacent absoarbe angoasa zilei de duminică : faruri țipînd lumină, sticle izbite de caldarîm, oameni ; un animal și-a lepădat în calea trecătorilor zămislirea pîntecului — scîncet firav cerind ocrotire. Ne aplecăm deasupra vietății : în pilpîierea flăcării puiul cățelei abandonat în lichidul matern se tîrăște orb.

Demult, uitat într-o gară, Alexa își aștepta destinul de copil găsit. L-am întîlnit bărbat, veghind peste cimpuri, un om al nimănui și-al tuturor, purtînd pe chip stigmatul casei de copii : — pustiul așteptării. A fost al nostru clipe lungi, cît viața lui muiată-n suferință. Înnobilat, deștept și bun : știa umilința. De patruzeci de ani își caută mama. Are de la ea o scrisoare, lăsată între scutece atunci cînd îl așezase în drumul călătorilor : „Oameni buni, cine o găsi copilu îl rog ca o mamă să știe că îi spune Alexa și dacă o avea milă de el să aibă și el parte di noroc în viață și să mă iertați să nu mă blestemați pentru căci fără voia mea trebuie să fac așa și nu altfel. Are cinci luni și trei zili și eu sînt din Moldova și tata lui a trecut preicișa cu războiul trăiască lupta pentru pace".

Într-acestea, Kiki Vasilisc, contipistă la poștă, divorțată cu mare pompă de Ioanid și se încurcă pe față cu evanghelistul Matei, prieten de familie, după ce-l scoaseră din propria-i casă, în palme și zgîriieturi, pe sus-numitul soț. Ioanid pleacă la maică-sa doar cu puținele lui boarfe, și încearcă să uite. Uită să plătească și pensia alimentară, așa că după trei luni ex-soția-sa îl cheamă satisfăcută în fața legii, și Ioanid fu cadorisit cu un an la locul de muncă.

Vestea ne-a lăsat sfîncși, nu că ne-am fi așteptat la ceva bun de la cei doi concubini, dar nu puteam înțelege criza de blegomanie în care intrase bietul Ioanid. El însuși reacționă vehement, se zbătu ca peștele pe uscat : recurs la București, certificate medicale pe cinste, un diagnostic cît cinci rînduri de coală ministerială, (exclus din învățămînt încă cinci ani după aceea) și, peste toate, fără o lețcaie în buzunar și nici pe-o rază de trei mătuși și șapte veri.

Prietenii, pleșcari de pe o zi pe alta, îi fredonară texte : „Femeia te ridică, femeia te coboară..."

DECEBAL ALEXANDRU SEUL, Izvorul Sucevei : „Freamătul pădurii" a mai fost trimisă ? Noi parcă ne amintim că da. Altceva.

MÎNDRIȘ CORBIȚA, Mangalia : „Taică fenomenalul", roman „alcătuit din trei volume însumînd mai mult de 2 000 de pagini... frescă socială ce cuprinde intervalul dintre 1946—1965", ne depășește. Adresați-vă unei edituri, deși cu scrisul stați rău, invers proporțional cu numărul paginilor... Numele însă este frumos. Și fals!

CANTARAGIU GHEORGHE, București : Îndepliniți-vă întîi stagiul militar, obțineți gradul de fruntaș, citiți la biblioteca unității și pe urmă vom vedea. Vom vedea, dacă, avînd un scris greu ilizibil, ne veți trimite textele bătute la mașină. Deci, pe loc repaos !

ALEXANDRU MURARU, Timișoara : „Familistul" ar avea șanse. Trimiteți-ne date biografice și o fotografie. Și alte proze, desigur.

ADRIANA GROSU, Ploiești : Aveți o vîrstă care vă scutește de multe nepliceri și vă dă șansa marilor bucurii sufletești. Visați deci fără nici o grijă, noi n-o să vă trezim. Iar scrisorile de dragoste trimiteți-le „adrisantului" direct.

Iulian Neacșu

Ultimul dintre Eminești

Nobila stirpe a Poetului Național al românilor, Mihai Eminescu, își pierde, prin stingerea din viață a colonelului Gheorghe Eminescu în ziua de 5 iunie 1988, la numai cîteva zile după ce împlinise venerabila vîrstă de 93 de ani, ultimul ei descenent, în linia bărbătească, și pe purtătorul de-o viață, pe linia familială, al memoriei vii și sacre a acesteia.

Nepot de frate al Poetului — fiu al lui Matei — fratele cel mai mic al lui Mihai Eminescu și, prin urmare, nepot direct al Căminarului de la Ipotești, — Gheorghe Eminescu și-a urmat, însă, cu demnitate, destinul său, de-a lungul unei vieți, cît pe aproape de un veac, parcă răzbunînd, într-un fel, cum s-a spus, prin longevitatea sa, toate nefericirile de acest ordin ale urmașilor Căminarului. Ilustrînd, prin viața și activitatea sa, tradițiile unei familii predestinată să dăruiască Neamului și Lumii, prin chipul uman, spiritual și orfeic al Poetului Celui fără de seamăn, o valoare unică, irepetabilă — Gheorghe Eminescu — de a cărei afecțiune și prietenie m-am bucurat decenii în șir — purta în ființa lui, cu exemplară modestie, comoara atîtor nestemate de inimă și cuget.

A fost, mai întîi, așadar, un ostaș, desăvîrșit, care a dus mai departe, în timp, amplificîndu-le, virtuțile ostășești ale tatălui său, căpitanul Matei Eminescu — voluntar acoperit de glorie în Războiul pentru Independența națională, din 1877, — participînd, cu rară bravură, la memorabilele lupte eroice de la Mărășești, în Războiul de întregire Națională, din 1916—1918, abia ieșit atunci din adolescența-i cutezătoare. El a fost, mai apoi, și un veteran al celui de-al doilea război mondial, la care participase, de asemenea, în poziția de comandant de unitate vitează.

Puternica sa iubire de neam și de țară, cu care venea din adîncuri de timp și de istorie — ascendenții săi, pe linia bunicului, a Căminarului, venind de peste veacuri, avînd ramificații în mai toate provinciile românești, foști țărani plugari, — Gheorghe Eminescu și-o manifestă prin cultul înaintașilor săi, al familiei din care descindea. Deopotrivă, însă și al spațiului ei originar, al străvechilor legături indisolubile ale acesteia cu pămîntul natal, cu glia strămoșească, cu pădurea, cu izvorul, cu limba națională, cu istoria, scrisă și nescrisă, a acestui neam de țărani — ca și Poetul —, ce-și duc viața, cu neclintire și vrednicie, de două mii de ani și mai bine, într-aceste ținuturi de legendă și baladă.

Amintirile sale, în manuscris, însumînd, în caligrafia-i perfectă, pînă la aproape de o mie de pagini, constituie tot atîtea excelente pagini de memorialistică autentică, tot atîtea uimitoare pagini de istorie trăită și de istorie literară românească. Pentru că Gheorghe Eminescu se simțea copleșit, în primul rînd, de cultul activ pentru unchiul său, Poetul nepereche — o dovedesc pe deplin și atîtea din ieșirile sale „pe teren", împărtășind în scris, în simpozioane și colocvii, nestemate elemente inedite privind viața Poetului și a familiei, — dar și de relațiile lui directe, personale, cu atîția exponenți de frunte ai scrisului românesc, poeți, prozatori, dramaturgi, din lumea cărora se simțea făcînd parte el însuși prin vocație și preocupări. Astfel, iată-i, aici, derulînd, în cele mai diverse momente sau împrejurări din viața lor, pe Cezar Petrescu, Minulescu, Mihail Sorbul și mulți alții. Apoi, tot astfel, unele ilustre figuri politice, precum Ion C. Brătianu, Nicu Filipescu, Pan Halipa, Gheorghe Brătianu — Gheorghe Eminescu personificînd, el însuși, un fel de sinteză vie a unei bogate experiențe de viață și a unei erudiții impresionante.

Istoria îl pasiona, însă, în mod deosebit. Istoria era pasiunea sa predilectă, ilustrînd și pe această linie marea tradiție a familiei. Așa se explică ajungerea lui Gheorghe Eminescu la excelenta monografie „Napoleon Bonaparte", republicată, în anii din urmă, într-o ediție revăzută, de către Editura Academiei R.S. România. Este singura monografie românească originală și obiectivă, consacrată figurii celui mai interesant împărat din istoria modernă a lumii, apreciată laudativ de însuși Prințul Bernard Napoleon strănepotul Împăratului, care îi mulțumește afectiv autorului. Ce îl va fi determinat pe colonelul Gheorghe Eminescu să îndrăznească această scriere, cum a mărturisit-o, nu a fost numai uriașa personalitate, atît de controversată, a lui Napoleon, care îl fascinase încă din tinerețe, dar, mai cu osebire, rolul jucat de eroul său în istoria lumii, după Marea Revoluție franceză din 1789 și „implicațiile pe care politica lui le-a avut pentru soarta Principatelor Române", pe care Împăratul le-a înțeles și le-a sprijinit în zbaterea lor de a-și lumina destinul.

Această nu este singura-i lucrare istorică. „Revoluția franceză" — preluată mai de curînd de Editura Științifică, spre publicare — și „De la Valmi la Waterloo", ce-și așteaptă încă editorul, sînt alte două scrieri ale lui Gheorghe Eminescu destinate a întregi, într-un fel profilul celei dintîi.

Gheorghe Eminescu nu a fost, însă, numai memorialist și istoric pasionat. El a fost, în egală măsură, și un poet de rară sensibilitate, un meditativ, al cărui verb liric și a cărui limbă clară și neaoș românească — cum o dovedesc și versurile ce mi-a încredințat, nu cu intenția de a fi date tiparului — se înrudesc, firesc, în măsura lor, cu ritmul interior, cu cadențele Voievodului Celui fără de seamăn al Poeziei românești, de care se simțea uluit.

Să mai pomenim, apoi, de omenia, de generozitatea, de calmul, de luciditatea exemplară cu care și-a purtat dialogul cu veacul în care a trăit, atît de suprîncărcat de furtuni, de vestigii și de traume ? De luciditatea-i perfectă, pe care și-a păstrat-o pînă în ultima-i clipă ?

Astfel, s-ar putea spune că, odată cu acest nepot al Căminarului de la Ipotești „....ce neam de neamul lor au fost români", s-a stins din viață cel din urmă Eminescu.

Fănică N. Gheorghe

CUMPĂNA

Darul vînătorului

Boncăluind, boncăluind,
strivind toată pădurea între coarne
se luptă cerbii.
În luminiș ascuns
— numai ochi și urechi —
pîndește vînătorul
să știe
care corn răsună mai tare.
Îl va fereca și lustrui
și-l va dărui fiului său
să cînte seara între două războaie.

George Alboiu

Militantismul heliadesc

Urmare din pag. 1

că a întrupat o culme a boieriei prin faptele sale nemuritoare, Heliade nu-l poate ierta pentru transformarea țăranilor liberi în șerbi. A fost premisa transformării dualității naturale **boier-boieribil** în dualitatea monstruoasă **boier-ciocoi**, antitează care va atinge culmea în vremea domniilor fanariote. Ciocoismul este degradarea boieriei în opusul ei, întrupînd răul, minciuna, lăcomia, trădarea, lașitatea etc. Nu averea era criteriul boieriei. Societatea modernă a putut îngreuia accesul la ceea ce Confucius numise „denumirile corecte". Astfel, Heliade resuscită, pentru aria culturii românești, problema crizei limbajului, anunțîndu-l și în atare privință pe Eminescu, dușmanul neîmpăcat al vorbelor goale (v. și celebra teorie maioresciană a formelor fără fond). „Pătura superpusă" se confundă cu degradarea limbajului însuși. Heliade a făcut înaintea lui Nicolae Filimon portretele celor două tipuri de ciocoi — fanariotul și „occidentalizatul" în cafenelele Parisului. Dinu Păturică este ușor de recunoscut : „Una din primele caracteristici ale ciocoiului este de a te adula, cînd ești la putere ; și de a-ți da cu piciorul, cînd ai scăpătat" (Ibid, p. 91). Romanul lui Filimon este, neîndoielnic, construit pe schema dualității monstruoase boier-ciocoi. Banul C. și boieribilul Gheorghe au toate calitățile categoriei spirituale heliadești, pe cîtă vreme fanariotul ciocoi Andronache Tuzluc și ciocoitul Dinu Păturică cumulează toate defectele speței. Se pare însă că Heliade a anticipat primejdia schematizării în extreme fiindcă, spre deosebire de Filimon, a atras atenția că tendințele autentice ale naturii umane coexistă în același individ și că noi putem fi rînd pe rînd luați în stăpînire de „boierie" sau de „ciocoism". Și dădea ca exemplu chiar pe un geniu ca Mihai Viteazul. Cînd acesta a decis asupra legămîntului privitor la țărani, în el a biruit ciocoismul, pe cîtă vreme la Călugăreni — boieria. Așadar, nu clasa boierilor în sensul dat de noi azi o lăuda Heliade. Dimpotrivă, el constata cu amărăciune că boierii au dispărut sau sînt pe cale de dispariție, lăsînd tot mai mult loc pentru ciocoi. Dacă a greșit pariind pe boieri, a făcut-o dintr-un optimism veșnic treaz. El era din stirpea acelora care văd idei și boieria însemna în ochii lui ceea ce va fi noocrația pentru Camil Petrescu. Dispărînd „boierii", credea totuși că boieria nu poate să dispară. El a recunoscut-o în cei care s-au jertfit pentru revoluție sau în pandurii lui Tudor Vladimirescu „N-au murit dară boierii, ci din contră din toate părțile e o tendință de a se regenera, de a deveni toți boieri, toți adică oameni liberi, toți cu drepturile și datoriile egale, toți nobili și cu nașterea, și cu inima, și cu fapta" (ibid pag. 238). Principiul boieriei supraviețuia deși noțiunea se degrada acumulînd sensul antitezei sale. E doar un exemplu prin care am încercat a decripta corect, pentru cititorii de azi, o pereche de concepte ale gîndirii heliadești, pe care posteritatea a răstălmăcit-o adesea, cînd n-a ignorat-o. N-avem decît a regreta că spațiul nu ne îngăduie a zăbovi asupra multor altor aspecte la fel de incitante sau precursoare.

POEȚI ȘI CENACLURI

răzvan mincu

Icar și astrul

Promite-mi că mă vei dezveli
din silabele negre
trupul înfrigurat
să-l acoperi cu un crin
îngîndurată insectă să fiu
în palma ta
vultur pe scut.

Exprimarea strălucirii

Am ieșit din mijlocul simburelui
în soare cu mîinile palide.
Fulgerător crinul s-a deschis,
iar lumina toată s-a curbat
după somptuoase linii de forță.
— Respiră, — ai spus — respiră !
Mărite, cuvintele s-au apropiat
și mă priveau.

Muzica

Universul,
poate un clavecin

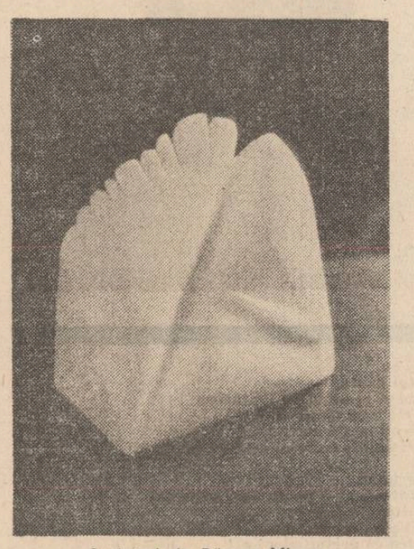

Sculpturi de Răzvan Mincu

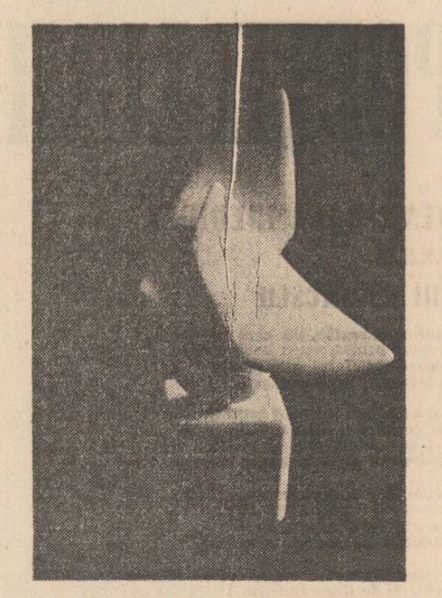

săgeți străvezii comprimate
timpul, răsucit printre pleoape de bronz
muzica
o mireasmă.

Semn de toamnă

Sînt semne de toamnă
în ochii tăi
și la pol,
frunze albastre, alburii,
emit în minuscula celulă de gheață.
Trandafirul a tăcut. Miroase a alb,
miroase a brun, a pămînt,
numele lui
cu mare însorire te acoperă.
Liniștea are pete și în părul tău
pulsează o îndepărtată pitică albastră.
Acum, noi ne amestecăm ușor umbrele,
insula de stejar mimează
scrumul nemăsurat și de toamnă
al sorilor.

Opțiune morală

Urmare din pag. 1

naștere unei sintagme care pare mai degrabă o provocare orgolioasă decît o metaforă sugestivă.

Și totuși, există parcă ceva care ar putea sugera, dincolo de o stare de lucruri sau în afara ei, o anumită stare de spirit. Acel ceva poate fi definit, scurt și cuprinzător, într-un singur cuvînt : angajarea. Într-o vreme, nu prea demult, opțiunea pentru unul din șantierele țării, cele numite mai tîrziu „epopeea reconstrucției naționale", subînțelegea nu numai simplul gest al angajării fizice, ci și unul al angajării morale. Era decizia, deliberată, de implicare fără șovăire în actualitatea imediată, o actualitate în care credeai și pentru perspectivele sale generoase. Astăzi, firește, șantierele nu mai au aerul acela romantic, alte unelte au luat locul tîrnăcopului și „hei rup"-ului, dar angajarea, cred eu, a rămas aceeași. Și se traduce prin aceeași adeziune față de actualitate, la ceea ce numim îndeobște, printr-o altă sintagmă frecvent invocată, **realitate înconjurătoare.** Prin simplul gest al aderării, fără rezerve, la solicitările timpului său, scriitorul se și încadrează totodată pe unul din șantierele lui fierbinți, situate mereu la cotele marilor transformări. Ceea ce mai are de făcut apoi, după ce primul pas a fost înfăptuit, este ceva ce poate părea mai simplu citeodată : să se situeze el însuși, prin angajarea deplină, la aceleași cote cu cele ale vremii.

De aici încolo începe de fapt o datorie de conștiință de care niciodată nu poți spune că te-ai achitat pînă la capăt. Ești însă dator să încerci, să te străduiești și să nu renunți niciodată prea ușor, pentru simplul motiv că asta-i singura ta condiție de existență, ca om, și singurul mod de a-ți achita datoriile, ca scriitor. Dacă șantierul, o noțiune pe care credem cu toții că o cunoaștem, este ceva mai greu de comparat cu masa de lucru a scriitorului, prin angajarea noastră, printr-o decisă opțiune morală putem apropia străduniile de cele ale constructorilor și putem apleca metaforele în favoarea noastră. La masa mea de lucru, fără pretenția vreunei organizări de șantier, însă cu dorința firească de a-l face măcar literar, am eu însumi aceeași datorie. Munca mea poate fi și ea la fel de aspră, de severă, cu aceleași momente de îndoieli și dificultăți, pentru că tot o construcție zămislesc și eu, chiar dacă n-o ridic pe verticală. Fără cască pe cap, fără costum de protecție ; nici n-am nevoie de ele deoarece, pentru mine, primejdiile nu vin din afară, ci din mine însumi și nici nu-mi amenință prezența sau randamentul pe o zi sau pe o lună, ci pur și simplu aceeași datorie de conștiință ; cea care îmi asigură, sau nu, condiția de existență. O dată ce nu mă aflu, la propriu, pe un șantier, am cu atît mai mult datoria de a mă angaja, prin opțiunea mea decisă, la ceea ce îmi solicită vremea în care trăiesc. Pentru a transforma zbuciumul, îndoielile, speranța și nesansele cuibărite în mine însumi în ecouri prelung amplificate ale unui veritabil șantier.

Să mai și spun acum, eventual, cum anume fac eu și dacă, palid măcar, se regăsesc în paginile mele cîteva din intențiile cursiv expuse mai sus ? Într-un fel, ar fi poate de dorit, de așteptat, de nelipsit chiar. Într-un singur fel, însă. Altminteri, am toate șansele să compromit o demonstrație, cel puțin teoretic frumoasă, printr-o suită de exemple didactic-adevărate. Ceea ce am spus pînă acum este ceea ce sper și-mi doresc din toată inima să fac odată și odată. Ceea ce am scris pînă acum este ceea ce am izbutit să fac ; în ciuda orelor suplimentare, a normelor mereu majorate, a utilajelor ultramoderne — cu toată organizarea mea de șantier, ireproșabilă. Un singur lucru cred, totuși, oricîte alte îndoieli as mai avea, că am reușit să-l traduc așa cum îl simt. Acela de a imprima personajelor mele o atitudine, o poziție, față de viață. Dacă am izbutit eu însumi să cîștig o angajare, o adeziune, asta nu se poate să nu se vadă și în atitudinea lor dacă sînt oameni vii și dacă vor să trăiască cu adevărat. O fermă și sinceră opțiune morală, care uneori poate fi chiar alta decît a mea. La urma urmei, este convingerea care mă mai ține la masa de scris, în preajma cărții la care lucrez acum ; adică mai lucrez încă.

Luis Buñuel

ULTIMUL MEU SUSPIN

FILMOLOGIE ȘI VISE

Dacă mi s-ar spune : îți mai rămîn douăzeci de ani de viață, ce ți-ar place să faci în timpul celor douăzeci și patru de ore a fiecărei zile pe care o vei trăi ?, eu aș răspunde : dați-mi două ore de viață activă și douăzeci de ore de vise, cu condiția ca pe ele să mi le pot apoi reaminti.

Ador visele, chiar dacă ele sînt coșmaruri, și cam așa, de altfel, se întîmplă de cele mai multe ori. Ele sînt semănate mereu de obstacole pe care prin repetarea lor le cunosc și le recunosc. Însă lucrul acesta îmi este egal.

Nebunia aceasta a mea pentru vise, pentru plăcerea de a visa, pe care niciodată nu am încercat s-o explic, este una din inclinațiile profunde care m-au apropiat de suprarealism. Filmul **Un chien andalou** (mai încolo voi avea ocazia de a reveni asupra lui) s-a născut din convergența unuia din visele mele cu un altul, al lui Dalí. Ulterior am introdus vise în filmele mele, căutînd să evit aspectul rațional explicativ pe care trebuie să le aibă. Într-o zi i-am spus unui producător mexican, căruia gluma nu-i plăcuse prea mult : Dacă filmul este foarte scurt, voi introduce un vis.

Se spune că, în timpul visului, creerul se apără de lumea exterioară, deoarece el este mult mai sensibil la zgomote, la mirosuri și la lumină. Cu toate acestea, el pare să fie bombardat de la interior de o furtună de vise care se revarsă în valuri. Mii și mii de milioane de imagini izvorăsc, așadar, în fiecare noapte, pentru ca ele să se risipească imediat, învăluind Pămîntul într-o mantie de vise pierdute. Totul, absolut totul este născocit, într-una din nopți de unul sau de un alt creer, și apoi uitat.

Eu am reușit să cataloghez vreo cincisprezece vise ce s-au repetat și care m-au urmărit toată viața ca niște credincioși tovarăși de călătorie. Unele din ele sînt de o mare banalitate : mă prăbușesc lent într-o prăpastie, sau sînt urmărit de un tigru sau de către un taur. Mă refugiez într-o cameră, încui ușa, taurul o sparge și povestea începe să se repete.

Un alt vis de același tip, frecvent la oamenii de teatru și de cinematograf : trebuie să apar pe scenă și mai am doar cîteva minute pentru a reprezenta un rol despre care nu cunosc nici măcar un singur cuvînt. Visul acesta se poate întinde și complica foarte mult. Eu sînt alarmat, chiar îngrozit, publicul se impacientează și țipă, caut pe cineva, pe regizor, pe director și îi spun : E îngrozitor, ce trebuie să fac ? El îmi răspunde foarte rece și-mi face semn să intru, deoarece cortina se va ridica, nu mai e timp de așteptat. Cuprins de zbucium, mă sufoc. Cîteva imagini din acest vis am căutat să le transpun în filmul **Farmecul discret al burgheziei.**

Alt zbucium : serviciul militar și înapoierea mea la cazarmă. Visez că, avînd cincizeci sau șaizeci de ani, sînt nevoit să mă înapoiez la cazarma din Madrid unde am făcut serviciul militar, îmbrăcat în vechea mea uniformă. Sînt violent, mă aflu lipit de zid, mi-e teamă că cineva ar putea să mă recunoască. Simt înlăuntrul meu o anume rușine de a fi soldat, la anii mei, însă așa este, nu pot remedia situația și trebuie să vorbesc cu colonelul, să-i explic cazul meu. Cum este posibil oare ca, după toate cele văzute și trăite, să mă mai aflu încă în cazarmă ?

Alteori, acum matur, mă reîntorc la casa părinților mei, în Calanda, unde știu că se ascunde un spectru. Îmi amintesc de apariția tatălui meu, după moartea sa. Pătrund bărbătește, pe întuneric, într-o cameră și chem spectrul, indiferent care din ei, îl provoc și chiar îl insult. În clipa aceea se aude un zgomot în spatele meu, se închide o ușă cu un trosnet puternic și mă trezesc, speriat, fără ca eu să fi văzut pe nimeni.

De asemenea, la fel cum se întîmplă tuturor oamenilor, visez cu tatăl meu. Este așezat la masă, într-o atitudine serioasă. Mănînc puțin, aproape fără să vorbească. Eu sînt conștient de faptul că el este mort și șoptesc mamei mele sau uneia din surorile mele ce se află așezată alături de mine : «Important este ca nimeni să nu-i spună.»

În timpul somnului mă urmărește lipsa banilor. Nu posed nici un ban, contul la Bancă este lichidat, cum voi plăti hotelul ? Acesta este unul din coșmarurile care m-au persecutat mereu și cu cea mai mare înverșunare. Și el continuă să mă mai persecute.

Prin asiduitatea sa, se poate compara doar visului cu trenul. Pe acesta l-am avut de sute de ori. Argumentul este mereu același, însă detaliile, nuanțele se schimbă cu o subtilitate neașteptată. Mă aflu în tren și nu știu încotro să mă îndrept, geamantanele se află în plasă. Deodată trenul intră într-o gară și se oprește. Eu cobor pe peron pentru a-mi desmorți puțin picioarele și a bea o cafea în barul gării.

Totuși, sînt foarte prevăzător, căci în acest vis am călătorit deja de multe ori, și știu că în clipa în care voi pune piciorul pe peron trenul va porni brusc. Este o capcană ce mi se întinde mereu.

De aceea sînt neîncrezător, pun cu multă precauție un picior pe sol, privesc la dreapta și la stînga fluierînd pentru a disimula acest gest, trenul se află nemișcat, alți călători coboară liniștiți și în clipa aceasta mă hotărăsc să pun și celălalt picior și..., buf ! trenul pornește ca o bombă dintr-o țeavă de tun. Și ceea ce e mai rău, este că a plecat cu toate bagajele mele. Trintesc o înjurătură, rămîn singur pe peronul acum golit, și imediat mă trezesc.

Uneori cînd lucrăm împreună și ocupăm camere alăturate, Jean-Claude Carriere mă aude țipind prin peretele despărțitor. Nici măcar nu se sinchisește. «A plecat trenul», se gîndește. În ziua următoare, într-adevăr, încă îmi mai amintesc de acest tren care, în plină noapte, odată în plus, a pornit brusc, lăsîndu-mă singur și fără bagaje.

Nu am visat niciodată un avion. Mi-ar face plăcere să știu de ce.

Avînd în vedere că pe nimeni nu interesează visele altora — însă cum să-ți povestești propria viață dacă nu vorbești de partea subterană, imaginativă, ireală ? —, nu mă voi întinde prea mult. Încă două vise în plus, și gata !

Primul, cel al vărului meu Rafael, transpus aproape exact în filmul **Farmecul discret.** Este un vis macabru, dar destul de melancolic și plăcut. Vărul meu, Rafael Saura, este mort, murise mai de mult, știu acest lucru, cu toate acestea, îl întîlnesc deodată pe o stradă pustie și, uimit îl întreb : «Ce faci aici ?» El îmi răspunde cu tristețe : «Pe aici trec în fiecare zi.» Apoi, mă aflu într-o casă întunecoasă și în dezordine, plină de pînze de păianjen, în care îl văd pe Rafael întrind. Îl strig, însă el nu răspunde. Eu ies din casă, în aceeași stradă pustie, o strig acum pe mama mea și o întreb: «Mamă, mamă, ce faci, rătăcită printre stafii?»

Visul acesta m-a impresionat puternic. Eu aveam vreo șaptezeci de ani cînd m-a vizitat. Cîtva timp după aceea, alt vis m-a zdruncinat chiar și mai puternic. Am văzut-o pe Maica Domnului inundată de lumină și întinzîndu-mi drăgăstos mîinile. Prezență puternică, indiscutabil. Ea îmi vorbea, mie, om lipsit de credință, cu cea mai mare duioșie din lume, pe un fond de muzică de Schubert pe care eu o auzeam clar. În filmul **Calea Lactee** am căutat să reconstruiesc această imagine, însă acolo nu are puterea de convingere imediată pe care a avut-o în visul meu. Am îngenunchiat, ochii mi s-au umplut de lacrimi, și m-am simțit deodată inundat de credință, o credință fremătătoare și de neînvins. Cînd m-am trezit am avut nevoie de cîteva minute pentru a mă liniști. Pe jumătate adormit, repetam : Da, da, Sfîntă Fecioară Maria, cred ! Inima îmi bătea puternic.

Adaug că acest vis prezenta un oarecare caracter erotic. Se înțelege, erotismul se menținea înlăuntrul limitelor caste ale amorului platonic. Însă dacă acel vis s-ar fi prelungit poate că acea castitate ar fi dispărut pentru a lăsa loc unei adevărate dorințe. Nu știu. Eu, foarte simplu, mă simțeam îndrăgostit, mișcat, extaziat. Senzație pe care am experimentat-o în numeroase ocazii de-a lungul vieții mele, și nu numai în vise.

În repetate rînduri însă, acest vis, din păcate, m-a părăsit de vreo cincisprezece ani. Cum pot reface un vis pierdut ? — mă aflam într-o biserică, apăsam pe un buton ascuns în spatele unei coloane și altarul începea să se rotească încet în jurul său, descoperindu-se în acest fel o scară secretă. Eu, cu inima palpitînd, coboram prin ea în niște săli subterane. Era un vis destul de lung, ușor zbuciumat, care însă îmi făcea plăcere.

Într-o noapte, la Madrid, mă trezesc rizînd în hohote. Nu reușesc să mă opresc din ris. Soția mă întreabă de ce rîd, și eu îi răspund: «Visam că sora mea Maria îmi făcea cadou o pernă», frază pe care o ofer psihanaliștilor.

În românește de Esdra Alhasid

POEȚII LUMII SLĂVIND LUCEAFĂRUL

OTAR ȘALAMBERIDZE
U.R.S.S.

Lui Eminescu

Sublim Luceafăr, ție, cînd mă-nchin,
Ți-aduc prinos, aci-n lumina zilei,
iubirea sufletului meu gruzin
Și lacrimile lui Baratașvili !

Voi niciodată nu v-ați întîlnit,
dar drumul veșniciei vă-mpreună
căci pe-amîndoi la fel v-a bintuit,
pe-a vieții mare, crîncena furtună.

Acum pămîntul strămoșesc și bun
ți-acoperă durerile-mpăcate.
Dar cîntecele tale nu apun.
Simțirile-mi de ele-s răsculate.

Și nu-ndeajuns mi-e graiul să slăvesc
cîntările de tine zămislite,
pe care-n georgiană le citesc
de Gligor Abașidze tălmăcite.

UNGENDA N'SELE
ZAIR

Citind din Eminescu

Iată, eu,
cetățean al frumosului meu Zair,
cu tot sufletul dăruit frumuseții
îl citesc pe Eminescu și culeg
din poemele lui
holda de aur a umanității.

Iată-mă, negru de tot,
dar plin de speranțe în viață,
cîntînd de pe cel mai înalt vîrf din Carpați
această însorită natură
de dimineață.

Iată-mă, proletar,
ducînd în mine duhul mulțimilor
și singele întregii lumi muncitoare,
întinzînd mina către toate rasele
și slăvind adevărul și soarele.

Iată, eu,
poetul bantu,
citind și recitind pe Eminescu
marele meu cîntăreț
care-mi înalță spiritul
și-mi umple sufletul cu frumuseți.

Libertatea
el a semănat-o pe un ogor înghețat
și a trăit în frig
Eminescu cel Mare,
pentru ca pretutindeni azi
în România, în Africa,
noi să culegem pe cîmpii însorite
libertatea și să credem în soare.

IURI KOJEVNIKOV
U.R.S.S.

Dorința lui Eminescu

Din bustu-n albă marmoră cioplit,
pe țărmul lustruit de valul mării,
privește Eminescu-n nesfîrșit
cu gîndul dus departe-n largul zării.

Poetu-aici mormîntul și-a visat
s-adoarmă-n cîntec legănat de ape,
la căpătîi de teiul sfînt vegheat
și de foșnirea codrului de-aproape...

Dar e pe țărm doar bustul lui. Din nou
Dorința i-o îngînă valuri repezi
căci teiul lui în Iași e, la Copou, —
iar inima în București, sub lespezi.

BRIGITTE STRUZYK
R.D. GERMANA

Eminescu

Ca un alt Icar
împlinindu-și mitul,
vine legendar
către noi slăvitul
bard ce-naripat
cu o dungă trasă-n
ceruri și-a-nsemnat
urma luminoasă.
Ca vulcanii plini
de văpăi și lavă,
revărsînd lumini
peste-a nopții slavă,
vine-nveșnicit
cu-al său vers menit
ca-n veștmînt de aur
nesfîrșite vieți
vremii să-i străbată :
„Nu credeam să-nvăț
a muri vreodată".

În românește de
Raluca Tulbure
și Victor Tulbure

Model de experiență

Prozatoare dublată de un avizat critic și teoretician literar, Christa Wolf aparține acelei serii de scriitori pentru care a vorbi despre procesul de creație înseamnă a-ți defini propria condiție umană. Concepînd actul scrisului ca pe un proces adecvat continuu realității în mișcare, scriitoarea își propune reliefarea noilor structuri ale raporturilor umane contemporane. Pentru Christa Wolf, conținutul experienței nu înseamnă autodescrierea, subiectivism fără măsură, ci, prin „ciocănirea la ușa experienței", cum sugestiv se exprimă, apelul la acea formă de viață care, mijlocitoare între realitatea obiectivă și subiectul creator, gravitează în jurul experienței sociale majore. Scriitoarea și-a definit metoda ca „autenticitate subiectivă", teoretizînd deopotrivă obligația „prozei epice (nu fără raportare la brechtianul **episches Theater**) de a pătrunde pe căi nedestelenite în interiorul cel mai intim al omului, acolo unde se făurește și se consolidează simburele personalității (**Lesen und Schreiben** ; avem la îndemînă cuprinzătoarea selecție în două volume din opera sa critică, tipărită de Aufbau Verlag, **Die Dimension des Autors**, 1986). Rostul scriitorului în societatea nouă capătă astfel conștiința radicalității angajamentului său în fața unei umanități investite nu numai cu prezent ci și cu viitor.

Cu punct de plecare în brechtianul „cimp de investigație al cauzalității sociale", concepția scriitoarei despre libertatea de acțiune a individului afirmă, în **Model de copilărie***), necesitatea responsabilității umane mai ales în epoci de extremă teroare, precum fascismul. Scriitoarea nu analizează în special ororile vizibile ale fascismului, deși acestea sînt prezente în carte într-o formă mediată de tehnica montajului documentar, a anunțului de ziar, a faptelor istoric consemnate, ci mai ales acel fenomen latent, infiltrat în conștiința a milioane de oameni, aparent la granița normalului, așa cum a fost el acceptat tacit ori chiar susținut, prin mărunte încuviințări și compromisuri în fața puterii autorizate a național-socialismului, de ființe incapabile să ajungă la o înțelegere mai adîncă a lucrurilor, dezinteresate de restringerea treptată a drepturilor și libertăților civice în timpul dictaturii, limitîndu-și curiozitatea la domenii lipsite de pericol, în care prezența individului se clatină în zona incertă dintre a ști și a nu ști. Întrebarea pe care un comunist eliberat din lagăr o pune refugiaților : „Dar voi unde ați trăit pînă acum, oameni buni ?" revine ca un laitmotiv obsedant pe parcursul cărții. Cum a fost posibilă „orbirea cronică" ? „Ce fel de situații sînt acestea a căror urmare este pierderea conștiinței în proporții de masă ?" — sînt cîteva din întrebările fără crutare puse memoriei colective, memoriei istorice a omenirii. Conștiința de sine a „prezentului" trebuie să analizeze acel „trecut", care nu a fost eradicat odată cu distrugerea formelor sale instituționalizate.

Încercînd să reconstituie o epocă îngrozitoare din istoria Germaniei și a omenirii, din perspectiva copilului de altădată, Nelly Jordan, pe de o parte, a omului matur ce-și conștientizează amintirile pe măsură ce acestea sînt rememorate, pe de alta, autoarea constringe memoria, nu numai pe cea individuală, personală, prin care caută să se regăsească pe sine, ci și pe aceea colectivă, la un act de luciditate extremă, de „despicare a firului în patru". Cartea debutează sentențios, într-o formulare faulknneriană : „Trecutul nu e mort ; nu e nici măcar trecut. Noi îl desprindem de noi și ne facem că nu-l cunoaștem". Autoarea își propune o incursiune în acest trecut prin intermediul memoriei, una din temele fundamentale ale romanului, o memorie la antipodul celei involuntare, o memorie dirijată și cenzurată cu luciditate, descompusă în elementele sale dificil analizabile ori insesizabile imediat. Reflecțiile asupra memoriei, asupra mecanismelor ei preocupă toate personajele prezentului implicate de scriitoare în carte. Discuția asupra amintirii se constituie ca una din sarcinile prioritate : despre ce anume îți amintești, cum îți amintești, de ce despre unele lucruri și nu despre altele.

Motivul călătoriei în Polonia, pe tărîmul natal al copilăriei, în orașul L., astăzi G., funcționează ca pretext al amintirii făgăduind dezlegarea multora din enigmele memoriei. Călătoria, desfășurată în doar patruzeci și șase de ore, în iulie 1971, la vîrsta pe care părinții lui Nelly se presupune că o aveau la vremea refugiului, nu reprezintă din punct de vedere temporal și ultima datare. Ca și în cazul evenimentului epic, există mai multe straturi : timpul călătoriei, timpul scrierii (ultima dată menționată : 2 mai 1975), timpul unor evenimente contemporane (războiul din Vietnam, contrarevoluția din Chile), timpul copilăriei lui Nelly și al evenimentelor covîrșitoare cu care neștiutoarea ei făptură s-a intersectat. Linearitatea temporală este înlăturată programatic de meandrele memoriei, uneori imprevizibil asociată cu aluzii din contemporaneitate, alteori cu visul sugestiv, cenzură transrațională a conștiinței morale și istorice a autoarei. Timpul trăirii se subsumează astfel intensității rememorării, pregnanței reconstituirii în conștiința scriitoricească.

Compoziția de formulă textualistă a permis scriitoarei o extremă libertate de mișcare, cu consecințe nu numai sub raport tehnic, prin abandonarea formei tradiționale, limitele între trăire și povestire, ca și acelea dintre narator și personaj estompîndu-se și pe alocuri chiar dispărînd, ci și asupra implicării dinamice a cititorului. Gestația începutului, deosebit de dificilă, la care sîntem părtași de-a lungul întregii cărți, ca și gestația romanului în totalitate, dificultatea de a da un titlu adecvat — pînă la găsirea celui polemic : **Model de copilărie** — acestei trăiri retrăite acum la nivelul conștiinței creatoare sînt consemnate ca temă a operei, constituind de altfel, în mare măsură, una din preocupările romanului textualist. Cititorul participă, în același timp cu autoarea și martorii ei, la scrierea cărții. Intervențiile de natură tehnică sînt numeroase, cititorul devine nu numai confident al impasului scriitoricesc, dar și complice în chinuitorul proces al documentării și elaborării, asistent al „dosarului" arhivistic ce se înfiripă sub ochii săi. Sensul mai adînc al acestei atitudini scriitoricești vizează, în cazul de față, autoreflecția permanentă din partea cititorului, invitația la luciditate, meditația asupra responsabilității umane.

Problematica tensionată a cărții este susținută cu gravitate de un stil anticalofil, am spune un stil de ruptură, de accentuată discontinuitate, transcriind fărîmițarea interioară dar și obsesivele reveniri în dislocări sintactice sau frînturi de frază ori propoziție, uneori la limita inteligibilului. Este acesta un stil deloc comod pentru traducător, și așa încercat de fragmentarea compozițională, un motiv în plus de a aprecia eroicul travaliu al tălmăcitorului, Octavian Nicolae, recompensat însă pe deplin de izbînda transpunerii.

Gabriela Dania

*) **Traducere și prefață de Octavian Nicolae. Editura „Univers".**

REVISTA STRĂINĂ

● **NESTORUL LITERATURII SLOVENE SE NUMEȘTE DANILO LOKAR** și are 96 de ani ! Dar nu vîrsta este lucrul cel mai interesant, ci faptul că Danilo Lokar continuă să scrie și să publice chiar la această vîrstă. Elementul ieșit din comun este că operele lui, scrise în preajma vîrstei de 90 de ani și după, vădesc o forță de exprimare și o vigoare neobișnuite.

Și încă ceva mai este remarcabil în cazul lui Danilo Lokar, și anume faptul că a debutat în anul 1954, adică atunci cînd avea 62 de ani. Începînd din anul 1956, a publicat carte după carte, ajungînd în prezent ca numărul acestora să se ridice la 20. În anul 1959 i-a fost conferită cea mai înaltă distincție literară slovenă, care îl situează în rîndul celor mai reprezentativi prozatori sloveni.

În lunga sa activitate pe tărîmul medicinei — Lokar fiind doctor — el a cunoscut mulți și feluriți oameni cu bucuriile și durerile lor iar prozele lui scurte — n-a scris nici un roman — reprezintă tot atîtea sondări în sufletul lor. Scriitorul posedă o excepțională știință a reconstituirii pînă la detaliu a ceea ce a fost, a lumii de odinioară. Majoritatea schițelor și nuvelelor lui Lokar nu sînt bogate în acțiune, în ele aproape că nu se întîmplă nimic sau aproape nimic, dar cu toate acestea, ele se citesc ca niște lucrări captivante. Acțiunea lor durează o clipă sau redau o singură situație, plină de tensiune.

Titlul ultimului său volum, „Furtuna dinaintea liniștii" ni-i situează pe însuși Danilo Lokar în centrul clipei aceleia...

● **INCREDIBIL DAR ADEVĂRAT : GINA LOLLOBRIGIDA A ÎMPLINIT ȘAIZECI DE ANI !** „Am jucat în șaizeci de filme dar nu aș putea spune că sînt mulțumită de cariera mea, se destăinuia actrița într-un interviu acordat lui Paolo Brogi de la „Europeo". Cînd ești tînăr, cu greu poți ajunge la un rol mai important. Mai tîrziu, cînd crezi că vei obține mai ușor un astfel de rol, constați că filmul este altceva decît ucînd erai tînăr. Astăzi în filme joacă și neprofesioniști, în filme cu scenarii aproape imposibile. Eu am privit munca la filme cu toată seriozitatea, sînt de principiul că dacă un scenariu nu-mi garantează ceva ca lumea mai bine să stau deoparte. Sau să încerc să fac altceva".

Lollobrigida nu a stat deoparte, și-a încercat șansele pe scenă. Și chiar pe Broadway.

Am fost într-o piesă de Tennesse Williams, continuă Gina Lollobrigida. Mai bine să nu-mi mai aduceți aminte. Știți ce înseamnă să-ți dai trupul și sufletul, să te pregătești timp de doi ani și jumătate și-apoi să-ți dai seama că totul a fost în zadar... A fost cea mai importantă și mai grea experiență a carierei mele. Pînă atunci nu am mai avut nici o legătură cu scena și unde mai puneți că a trebuit să debutez în limba engleză. La început mi-a fost teamă, dar pînă la urmă a ieșit bine. Din păcate am fost victimele destinului, a murit producătorul și nu s-a găsit altcineva care să reînnoiască contractul. Și astfel totul a rămas fără rezultat..."

● **DUPĂ „PROMETEU ÎN FLĂCĂRI", „INFERNUL DE STICLĂ" ȘI „FLUTURI DE NOAPTE"**, cupiul de scriitori americani Thomas N. Scortti și Frank M. Robinson, primul inginer chimist, al doilea scenarist, au publicat un nou roman, „Submarinul".

Genul în care cei doi se mișcă cu dezinvoltură și nonșalanță ar putea fi denumit drept catastrofic. În toate lucrările lor asistăm la declanșarea unei acțiuni care ne duce la marginea unei catastrofe, după care începe contraacțiunea menită să preîntîmpine izbucnirea acesteia. În „Submarinul" asistăm la următoarea acțiune, mai bine zis luăm parte la desfășurarea ei : cu ocazia unor manevre de rutină, un submarin cu propulsie nucleară din dotarea lui U.S. Navy, ultramodern și ultrasofisticat, iese din coloană și pornește într-o aventură submarină prin mările și oceanele lumii. Din momentul acesta el devine un pericol teribil pentru membrii echipajului, dar și pentru întreaga Terră, care ar putea deveni scena unui cataclism nuclear.

Ca în toate celelalte romane ale autorilor, la acțiunea de preîntîmpinare a catastrofei participă două categorii de eroi : cei care se află în epicentrul ei, adică membri echipajului, claustrați într-un spațiu redus și fără nici o legătură cu exteriorul, și cei de la suprafață, lipsiți și ei de vești, alarmați și îngroziți de posibilitatea exploziei sumbarinului. Asistăm la o extraordinară partidă de șah, secvențele submarine alternînd gradat cu cele de suprafață, de la baza militară (este evidentă „mîna" scenaristului Frank Robinson).

„Submarinul" este bine scris, cu mult profesionalism, cei doi știind foarte bine despre ce scriu, pentru cine scriu și cum trebuie să scrie. Drept pentru care romanul a dispărut din librării cu o rapiditate demnă de renumele celor doi.

● **UN EPISOD MAI PUȚIN CUNOSCUT** în legătură cu Mihail Bulgakov (1891—1940), autorul celebrului roman „Maestrul și Margareta".

Într-una din zile, în cimitirul Novodevicie din Moscova un cetățean s-a apropiat de mormîntul scriitorului și a așezat pe el un buchet cu flori. Era din Leningrad. Fără să bănuiască ce însemnătate avusese ziua respectivă pentru viața și creația scriitorului...

„Un moment, tinere", s-a auzit la scurt timp glasul unei femei în vîrstă. „Iertați-mă, ați putea să-mi dați numele și adresa dv. ?" „De ce ?". „Acum nu vă pot spune, dar este absolut necesar să-mi spuneți numele și adresa". Femeia și-a notat într-un carnețel numele și adresa vizitatorului sub privirile lui uimite.

După două săptămîni el a primit o sumă de bani, fără însă să poată afla cine fusese expeditorul. Două zile mai tîrziu a fost sunat la telefon : „I-ați primit ?" a sunat glasul de la celălalt capăt al firului. „Da, eu sînt femeia de la Novodevicie, să știți că n-am făcut decît să îndeplinesc dorința soțului meu. A fost țința a numeroase glume, n-a fost scutit de ele nici cînd s-a aflat pe patul de spital. Într-o seară m-a sunat de la spital în legătură cu testamentul său. Dorea ca la acesta să fie adăugat un codicil potrivit căruia omul care va veni la mormîntul său, după publicarea romanului «Maestrul și Margareta», și va așterne flori în ziua aniversării arderii primei variante a cărții are dreptul să beneficieze de o parte din drepturile de autor care mi se cuvin."

Ceea ce s-a și întîmplat.

Exigențele culturii

SCRISOARE DIN FRANȚA

Deși oarecum marginal, Bordeaux aproape de Atlantic, important și străvechi centru comercial, are mari tradiții culturale, cu exigențe sporite în vremea noastră prin prezența dinamică a unor autori de faimă universală, întregind seria celebră : Montaigne, Montesquieu, Mauriac. A fost sărbătorit recent Etiemble, vechiul profesor al acestei universități, odată cu apariția cărții sale de memorii și critici incisive, în nota sa obișnuită, iar J. Detour, de la Academie, evocă în noua sa carte „Seminarul din Bordeaux" societatea franceză interbelică și contemporană. Două spirite diferite, desigur, dar concordante în acuitatea critică a pamfletului, a ironiei — sarea prozei memorialistice franceze, apreciată cu deosebire. Francezii ar putea zice cu strămoșii noștri comuni, latinii : „Satira tota nostra est"

Citeva alte cărți noi pun în lumină specificul muncii literare, al valorilor spiritualității franceze : **Caietele de lucru** ale lui Flaubert, despre care reputatul critic al **Figaroului**, André Brincourt, spune că sînt mai mult decît un eveniment literar, ilustrînd căile creației literare în laboratorul unui unanim prețuit artist al limbii franceze : „E ceva unic în istoria literară franceză, ba chiar mondială" — dar noi am adăuga îndată : caietele lui Eminescu sînt cel puțin egal de valoroase, ca experiență stilistică, dar așa de puțin cunoscute (deși Brincourt, prieten al prof. Alain Guillermou, putea cita pilda poetului nostru, cunoscut din teza de la Sorbona a lui Guillermou asupra manuscriselor eminesciene : **Geneza interioară a Poeziilor lui Eminescu**, tradusă de noi și publicată la Iași, colecția Eminesciana, 1977). Reactualizați sînt și Chateaubriand, Balzac (într-o nouă ediție de lux a lui J. Bonnot) ; pe scene sînt Giraudoux, Claudel, Meterlinck, și cronicarii se întreabă : pe cînd și Mauriac sau Montherlant? O surprinză e însă, pe scenă, ultima piesă a lui J. Anouilh : **Thomas More**, — ginditorul și moralistul sacrificat de Henric VIII — regele pervers al Angliei, care și-a ucis prietenul faimos pentru că nu i-a aprobat dezmățul ; e un poem spiritual, un cîntec al lebedei scris de Anouilh la o înaltă tensiune a meditației morale... Un moralist mai vechi reapare în antologia presei literare : Chamfort — totdeauna citit cu plăcere și cu folos pentru echilibrarea ritmului impetuos și costisitor al vieții trepidante de aici. O destindere, necesară de altfel, propun săptămînal ziarele în paginile lor literare, alcătuite cu pricepere și devotament pentru cultură și limbă.

Actualele discuții aprinse în jurul limbii literare interesează multă lume, și unele statistici sînt revelatoare : după monumentele istorice (57 la sută) după literatură (56 la sută) limba e considerată de 51 la sută ca principal patrimoniu istoric și cultural, dar 62 la sută consideră că ea s-a degradat în ultimii 20—30 de ani. E recunoscut rolul primordial al școlii (66 la sută) apoi al TV (62 la sută) și al familiei (doar 37 la sută — surprinzător) în cultivarea limbii. Influența masivă anglo-americană e controversată. 50 la sută contra, 45 la sută care o apreciază pozitiv, ca sursă de îmbogățire continuă. Dar 44 la sută cred că libera circulație în piața unică europeană a Occidentului, în 1992, ar spori influența francezei în lume. Optimism... După exporturi, și difuzarea culturii, limba e pe locul al treilea în privința prezenței Franței în lume. Oricum, **francofonia** este de actualitate și o carte excelentă, „Franceza și secolele" a eruditului Claude Hagège (mult apreciat în ultimii ani, mai ales pentru succesiva publicare a cărților sale **Reforma limbilor**, 1983, **Structura limbii**, 1985 și **Omul cuvintelor** — un best seller în 1986) susține că „limba trăiește prin cultura ce-o exprimă" (p. 247) și că „motorul evoluției limbilor este expresivitatea prin inedit" (p. 91) ceea ce știam încă de la Hașdeu, ba chiar de la Hugo: „Limba înaintează datorită marșului maiestuos al marilor scriitori" (și ne mirăm că această propoziție celebră nu e în cartea lui Hagège, e citat însă prietenul nostru A. Guillermou, președintele Oficiului pentru vocabularul francez, organizatorul Bienalelor limbii franceze).

Dacă e adevărat, cum scrie Vianu (**Dicționarul de maxime**, 134) că în „cultura lingvistică și literară este temelia culturii", atunci insistențele în acest domeniu ale tuturor revistelor de cultură sînt explicabile și cu adevărat instructive. Numărul recent al lui **Lire** (aprilie 1988) revista lui B. Pivoz, autorul prestigios al emisiunilor TV-literare **Apostrophes** (vineri, seara) face dovada interesului deosebit față de cultivarea limbii literare. Coperta întreagă cuprinde anunțul **Concursului internațional de ortografie franceză**, urmînd detalii în interiorul acestui număr care conține și un vast — poate cel mai complet — văzut pînă acum — repertoriu al dicționarelor la îndemîna oricărui cititor; o bogăție și varietate impresionantă, exemplară, unică în cultura de azi. Dar mai e și lungul interviu cu Umberto Eco, lingvistul romancier faimos, greu accesibil, aici însă volubil și insistent în tezele sale asupra semioticii și filozofiei limbajului din ultima sa carte, apărută acum. De semnalat și poezia premiată la un concurs, cu titlul **Dicționare !** Cu adevărat un număr memorabil : **Lire**, aprilie 1988.

O nouă revistă literară, **Pages et livres**, la al treilea număr (aprilie 1988), pune accent pe calitatea cărților noi care apar, în număr mare, lunar. E pentru prima dată că se publică aici o selecție a unor condeie competente asupra celor mai importante **o sută de cărți**, apărute în ultima vreme, în același timp cu alegerea celor trei cărți preferate de personalitățile solicitate să răspundă la ancheta revistei. Iată, de pildă, Maurice Bejart, alege **Bhagavadgita**, capodoperă indiană, **În căutarea timpului pierdut** de Proust, **Moartea lui Ivan Ilici** de Tolstoi („text diabolic și sublim în același timp") prof. J. Hamburger : **Marele Dicționar Larousse, Teatrul** lui Racine, **Caietele** lui Paul Valéry (,ajunge să citești o pagină pentru a dori, ca o provocare, să meditezi ore în șir, cufundat în propriile-ți gînduri") — ceea ce se întîmplă la noi cu nu mai puțin valoroasele **Caiete eminesciene** ; dar, pe cînd tipărirea lor integrală, ca acestea ale lui Valéry ? Angelo Rinaldi preferă **Amorul conjugal** de Moravia, **Eugenie Grandet** de Balzac, **Portretul lui Dorian Gray** de Oscar Wilde. Cum se vede, clasicii sînt la mare preț ; sînt astfel aleși și Montaigne, Shakespeare, Saint-Simon, Mallarmé, Cervantes, Tasso, Goethe, Biblia, dar nici o lucrare politică...

Printre cele 100 de cărți recenzate succint, citez : **Caietele de lucru** ale lui Flaubert, subliniere repetată în revistă (prezentate în chenar), **Timpul inocenților** de Suzana Prou, **Semiotică și filozofie a limbabjului** de Umberto Eco (cu o mare imagine a scriitorului-lingvist), **La propriu și la figurat** de J. Attali, **Mozart, iubirea și moartea** de V. Hocqnard, **Revoluția franceză** de J. Godechot, **Ghid pentru 300 cele mai frumoase grădini din Franța, Dicționar al stilurilor** de Germain Bazin, **Degas**, anul marei retrospective fiind 1988 — texte de Ana Roquebert. Frumoasa și bogata Bibliotecă municipală a Bordeaux-ului, clasată drept instituție de elită, pune la dispoziția oricărui cititor, fără permis de intrare, fără nici o restricție, bogatul ei tezaur, ca și publicațiile curente, la zi, reviste, ziare, extrase, broșuri etc. Tineretul este foarte numeros printre cititorii cotidieni.

Gh. Bulgăr

● **DUPĂ O MARE EXPOZIȚIE CUPRINZÎND LUCRARI ALE LUI MARK CHAGALL**, sălile cunoscutului Muzeu Pușkin din Moscova oferă moscoviților o cuprinzătoare expoziție din creația unui alt mare artist plastic al secolului nostru, Salvador Dali. Organizatorul expoziției este Pierre Argillet, vechi prieten al pictorului, fondatorul și actualul director al Muzeului Salvador Dali din apropierea Parisului. Acesta îl reprezintă personal pe Dali care, începînd din anul 1983 nu mai lucrează și nu mai poate părăsi locuința. Cu toate acestea, pe lîngă Pierre Argillet, Dali și-a mai trimis la Moscova și o statuie din ceară care îl reprezintă în mărime naturală...

Expoziția cuprinde doar o mică parte din creația lui Salvador Dali, în primul rînd desene și grafică, completate cu cîteva goblenuri. Majoritatea exponatelor reprezintă ilustrații ale lui Dali la ediții bibliofile cu creația unor mari poeți al lumii. Este cazul în primul rînd al ciclului **Noaptea Valpurgiei** din **Faust** de Goethe și de ilustrațiile la poeziile lui Apollinaire. Pe baza textelor respective, Dali dezvoltă jocul imaginativ al metaforelor, însoțite adesea de simboluri care se repetă, cum este cazul arătătoarelor ceasornicului sau ceasurile care se topesc și curg asemeni Timpului.

Lucrările expuse acum în sălile muzeului moscovit provin din anii '60 și '70, care au marcat punctul culminant al graficii lui Salvador Dali. Acestora li se adaugă și ciclul „Mitologie" și seria de lucrări „Tauromachie suprarealistă", care încheie expoziția, în care, în loc de taur, apar pești și girafe.

După închiderea expoziției, ciclul de ilustrații la „Cîntecele lui Maldoror" vor fi donate de Pierre Argillet Muzeului Pușkin din Moscova.

● **ROMANCIERUL SOVIETIC SERGHEI IVANOV** s-a născut la 7 iulie 1941. Este psiholog, specialist în munca cu copii surdo-muți, avînd o experiență bogată în această specialitate. Aceasta l-a ajutat mult să pătrundă în cele mai tainice colțuri ale sufletului copiilor. Îl preocupă mai ales destinele copiilor din așezările urbane, cu influența pe care societatea contemporană o exercită asupra dezvoltării lor.

Ultimul său roman se numește „La treisprezece ani". Este un volum axat pe o temă despre care s-au mai scris cărți, s-au mai făcut filme și piese de teatru : dramele pe care le trăiesc copiii atunci cînd părinții lor se despart. Este o carte care se adresează în primul rînd oamenilor maturi, este, mai bine zis, un semnal de alarmă adresat irresponsabilității lor, indiferenței și ușurinței cu care privesc suferințele copiilor abandonați. Chiar dacă problemele copiilor ajunși la această vîrstă — privite prin ochii și sufletul unui copil care asistă la momentul dureros al despărțirii părinților — sînt și nu pot fi altfel decît copilărești, ele impresionează și emoționează profund. Mai ales hotărîrea și eforturile pe care le depun pentru ca familia lor să nu se destrame, pentru păstrarea ambilor părinți. Acțiunile copiilor par adevărate aventuri, conduse cu măiestrie de Serghei Ivanov, bun cunoscător al mentalității celor mici. Autorul surprinde cu gingășie, emoție și înțelegere momentele înfiripării sentimentelor celor mai tainice de dragoste între băieți și fete, prietenia lor.

Probleme asemănătoare tratează autorul aproape în toate cele patruzeci de volume pe care le-a scris pînă în prezent. Pentru meritele sale remarcabile în domeniul literaturii pentru copii, Serghei Ivanov a fost distins cu premii literare purtînd numele lui Lev Kassil și Arcadii Gaidar. Unele dintre lucrările lui au fost traduse în engleză, bulgară, polonă, germană, finlandeză, spaniolă, italiană și cehă.

SPORT

Solstițiul de vară

În iunie, cînd fiecare zi e o vară mică din vasta măreție a verii întregi, fotbalul se joacă fără sete de sacrificiu. Socotelile, oricîte crengi de Rusalim am scutura peste craniul declarațiilor retorice, sînt ca și încheiate : cad cei ce n-au știut sau au fost împiedicați să spargă osul ca să-i soarbă măduva, rămîn cei care s-au priceput să-și rupă brățările la timp și să le dăruiască lipite la loc Cezarului. Așa cum mistica lunii iunie sînt sînzienele, mistica acestui campionat au fost măsluielile. Eu personal, de exemplu, nu cred nici în corectitudinea tragerii la sorți pentru semifinalele Cupei României, care de acum s-au și jucat și au dat cîștigătorii pe care-i știm. În fumul galben revărsat de legănarea teilor scriu cu degetul cuvîntul perlă și nu mă gîndesc la firul de nisip pe care sarea și norocul și fosforescența mărilor sudice îl aureolează, transformîndu-l în miracol, ci la vorba care crește-n muchea miniei și se numește poamă : „mă, ce poamă sîntem prin ajun de sînziene ! Cum le aranjăm noi pe toate !" Și totul numai în folosul a două formații, pe cîtă vreme uriașa cantitate de zbucium și cheltuială nervoasă ar trebui să vizeze limita de sus : echipa națională ; echipă care n-a mai cîștigat un meci de pe cînd umblau veveriețele cu cîrduri de urși atîrnați de sfîrcul cozii.

Mi se dă de înțeles de către unii maeștri ai învîrtelilor, tot mai insistent, să fiu blînd și să-mi văd de metaforele mele. Uite, mă supun, și ca urmare vă anunț că am văzut cu ochii mei, spre Budești pe Argeș, cum prunii și caișii, cei loviți de ninsoare în aprilie, au înflorit a doua oară. E semn că vom avea o toamnă lungă. Bun. Dar cine-mi garantează mie că dacă stau blînd și Dinamo înscrie opt goluri în poarta Corvinului pe broderia : hunedorenii, neclintiți pe posturile lor, numără libelule, vom învinge noi, în toamna lungă, pe Danemarca ? Eu tac și scriu metafore (răbdarea e o picătură de Dumnezeu), dar cine-și înfige cuțitul în palmă și-mi poate spune cu voce limpede, fără tremur în glas, că echipa Victoria și-a cîștigat dreptul de a participa în Cupa UEFA exclusiv prin forța ei de joc ? Pentru că, după părerea mea, și nu vreau gîlceavă, Suceava e mai bună decît Victoria.

O singură bucurie : În etapa a treizeci și doua s-au înscris patruzeci și două de goluri.

Prin urmare : nu scuturați scrumul în farfurie, ca să nu vă punem mîncarea în scrumieră ; și ca atare : eu cred în solstițiul de vară.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ

ANUL XXXI
26
(1 363)
Sîmbătă
25 iunie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

DIN INIȚIATIVA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

Consfătuirea de lucru cu activul și cadrele de bază din domeniile activității organizatorice, ideologice și politico-educative

Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu

cu privire la perfecționarea activității organizatorice, ideologice și politico-educative, în vederea creșterii rolului conducător al partidului în întreaga viață economico-socială

Din inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, în zilele de 22—23 iunie a avut loc Consfătuirea de lucru cu activul și cadrele de bază din domeniile activității organizatorice, ideologice și politico-educative. In prima zi, consfătuirea s-a desfășurat în cadrul a două grupuri de lucru, pe domenii de activitate — organizatoric și, respectiv, ideologic și politico-educativ.

Sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, președintele Republicii, joi, lucrările consfătuirii au avut loc în ședință comună.

Dind cea mai înaltă apreciere și însușindu-și pe deplin tezele, ideile și orientările de o excepțională valoare teoretică și practică, cuprinse în Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu la ședința Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. din 29 aprilie, participanții au dezbătut, în lumina acestui document programatic, căile și direcțiile de acțiune pentru intensificarea, perfecționarea și creșterea eficienței muncii organizatorice și politico-ideologice, în vederea mobilizării eforturilor și energiilor creatoare ale întregului popor pentru înfăptuirea exemplară a obiectivelor stabilite de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale P.C.R., ale Programului de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

Primit cu cele mai alese sentimente de dragoste și prețuire, a luat cuvîntul tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România.

Expunerea secretarului general al partidului — care, prin profunzimea și complexitatea problemelor abordate, se constituie într-un document programatic de cea mai mare importanță pentru întregul nostru partid și popor — a fost urmărită cu deosebit interes și deplină aprobare.

Asupra acestui nou și important document vom reveni în numerele viitoare.

Stimați tovarăși,

Consfătuirea de lucru cu activul și cadrele de bază din domeniile activității organizatorice, ideologice și politico-educative a dezbătut, în spiritul Tezelor din aprilie, activitatea organelor și organizațiilor de partid, în vederea înfăptuirii neabătute a hotărîrilor Congresului al XIII-lea și ale Conferinței Naționale, a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și crearea condițiilor pentru trecerea României spre comunism. **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung : „Ceaușescu și poporul !", „Ceaușescu — eroism, România — comunism !").**

Discuțiile în cele două grupuri de lucru, pe problemele organizatorice și problemele de propagandă, și în ședința comună, au evidențiat cu putere că întregul nostru activ din aceste sectoare reprezintă o forță uriașă și are un rol important în înfăptuirea întregii politici a partidului de dezvoltare economico-socială, de ridicare a țării noastre pe noi culmi de progres și civilizație, de creștere a bunăstării materiale și spirituale a poporului. **(Aplauze puternice, prelungite).**

În ședințele pe grupuri și în ședința comună s-au dezbătut, în spirit critic și autocritic, problemele activității din aceste sectoare. Pe drept cuvînt s-au evidențiat importantele realizări obținute în toate domeniile, precum și rolul important pe care l-au avut și îl au activitatea de partid, organele și organizațiile de partid, în înfăptuirea hotărîrilor partidului, a legilor țării, a programelor de dezvoltare economică și socială.

S-au formulat o serie de critici, s-au luat și poziții autocritice — deși acestea puteau fi și ceva mai ferme — s-au formulat unele propuneri privind îmbunătățirea activității în aceste sectoare.

Iată de ce se poate spune că această consfătuire cu activul și cadrele din cele două sectoare a răspuns și răspunde pe deplin cerințelor unei dezbateri largi în partid a problemelor perfecționării întregii activități, ale realizării unui spirit revoluționar de muncă în toate domeniile, aceasta răspunzînd necesităților noii etape a dezvoltării patriei noastre, a construcției socialiste, noii etape a activității multilaterale a partidului, de conducere a întregii societăți spre cele mai înalte culmi de progres și civilizație comunistă.

(Aplauze puternice, îndelungate).

În ședința comună a Consiliului Național al Oamenilor Muncii și a Consiliului Național al Agriculturii, înaltul forum al democrației muncitorești-revoluționare, m-am referit pe larg la marile realizări din anii construcției socialiste, și, în mod deosebit, la rezultatele obținute în prima jumătate a cincinalului 1986—1990, precum și la măsurile necesare în vederea înfăptuirii în cele mai bune condiții a planului și programelor privind dezvoltarea economică și socială, realizarea obiectivelor strategice pînă în anul 1990, și, în perspectivă, pînă în anul 2000.

De aceea, consider că problemele activității economice sînt bine înțelese de activul nostru de partid din toate domeniile și nu doresc acum să mă opresc asupra lor. Însă, este necesar ca în întreaga noastră activitate să pornim, întotdeauna, de la faptul că de felul cum se înfăptuiesc planurile și programele de dezvoltare economico-socială depinde viitorul patriei. În aceasta se reflectă și activitatea tuturor sectoarelor — organizatoric, de propagandă și din alte domenii — ale partidului nostru. Munca partidului, activitatea sa, se reflectă, pînă la urmă, în construirea cu succes a societății socialiste multilateral dezvoltate.

Anul acesta, s-au împlinit 40 de ani de la trecerea la edificarea socialismului în patria noastră. Tot în acest an s-au împlinit 40 de ani de la realizarea unității politico-organizatorice a forțelor politice revoluționare din patria noastră și crearea partidului unic al clasei muncitoare — Partidul Comunist Român. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Se poate afirma, cu deplin temei, că nici nu se putea pune problema trecerii la construcția socialismului fără un partid unic, revoluționar, al clasei muncitoare, care să îndeplinească rolul de forță politică conducătoare în această uriașă activitate de transformare a întregii țări. **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Toate mărețele transformări revoluționare din țara noastră s-au realizat, după cum este bine cunoscut, sub conducerea permanentă a glorioasului nostru partid comunist, care și-a îndeplinit și își îndeplinește cu cinste misiunea istorică de a conduce națiunea noastră spre cele mai înalte culmi de progres și civilizație. **(Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung : „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul!").**

Într-o perioadă scurtă, țara noastră a parcurs mai multe etape istorice de dezvoltare. S-au lichidat pentru totdeauna orînduirea burghezo-moșierească și dominația imperialistă străină, au fost lichidate exploatarea și asuprirea oamenilor muncii, s-a înfăptuit cu succes socialismul și s-a pășit la realizarea societății socialiste multilateral dezvoltate. Dintr-o țară agrară slab dezvoltată, România a devenit o țară industrial-agrară în plin progres, cu o industrie modernă, realizată pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, cu o agricultură socialistă înaintată.

S-au dezvoltat puternic forțele de producție — și, pe această bază, au crescut producția industrială, venitul național, s-a ridicat nivelul de trai material și spiritual al poporului.

Tot în acest an se împlinesc 20 de ani de la reorganizarea teritorial-administrativă a țării, care a deschis calea înfloririi tuturor județelor și zonelor țării, ca urmare a politicii juste a partidului și statului nostru de amplasare a industriei și a celorlalte ramuri de activitate, în toate județele și zonele țării. S-au asigurat, astfel, condițiile necesare pentru ridicarea generală a gradului de civilizație a tuturor oamenilor muncii, a realizării adevăratei egalități în drepturi pentru toți cetățenii patriei socialiste, care, prin munca lor, sub conducerea partidului nostru comunist, au făcut ca România să devină o țară socialistă înfloritoare, în plin progres. **(Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung : „Ceaușescu și poporul !", „Ceaușescu — România, stima noastră și mîndria!").**

O puternică dezvoltare au cunoscut știința, învățămîntul, cultura, activitatea politico-educativă de formare a omului nou. Putem afirma cu îndreptățită mîndrie că, în această perioadă istorică scurtă, știința românească, învățămîntul, cultura au devenit o puternică forță a progresului general al societății noastre. Activitatea politico-educativă a avut un rol important în ridicarea conștiinței revoluționare și unirea eforturilor tuturor oamenilor muncii, a întregii noastre națiuni în lupta pentru lichidarea vechilor stări de lucruri și făurirea noii orînduiri a socialismului — a societății care asigură adevărata dreptate socială și națională, adevăratele condiții pentru creșterea continuă a nivelului de trai material și spiritual al întregului nostru popor, țelul suprem al politicii partidului, esența societății socialiste multilateral dezvoltate pe care o edificăm cu succes în România. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Am acordat o atenție deosebită perfecționării continue a conducerii societății noastre socialiste, în raport cu realitățile din patria noastră, și am dezvoltat puternic democrația muncitorească-revoluționară, realizînd un nou sistem democratic de conducere, unic în felul său, care asigură participarea maselor muncitoare, a întregului popor la conducerea tuturor sectoarelor de activitate, la elaborarea și înfăptuirea politicii interne și externe, la făurirea socialismului cu poporul și pentru popor, considerînd că această știință revoluționară trebuie să stea întotdeauna la baza activității de conducere, la baza democrației noastre muncitorești-revoluționare. **(Aplauze puternice, îndelungate).**

În dezvoltarea generală a patriei noastre socialiste, un moment de importanță deosebită — s-ar putea spune hotărîtor pentru destinul socialist al patriei noastre — îl reprezintă Congresul al IX-lea al partidului, din vara anului 1965.

Congresul al IX-lea a marcat o nouă etapă în activitatea partidului nostru comunist, în întregul proces revoluționar, a deschis calea gîndirii și activității creatoare, a perfecționării întregii munci de conducere și făurire a noii orînduiri, a socialismului în România. **(Urale și aplauze puternice ; se scandează îndelung : „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !", „Ceaușescu — România, stima noastră și mîndria !").**

Am parcurs un drum lung, de luptă politică, ideologică. Am desfășurat o intensă activitate de construcție economico-socială, de dezvoltare generală a patriei, în lupta hotărîtă împotriva dogmatismului, imobilismului, a șablonismului și — aș sublinia, în mod deosebit — a cursului foarte periculos, care își făcuse loc la un moment dat, chiar de negare a trecutului și istoriei milenare a poporului nostru, a caracteristicilor limbii române, de nihilism, de cosmopolitism, de ploconire față de tot ce era străin, de servilism, de lipsă de patriotism și spirit revoluționar. **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Fără această luptă hotărîtă împotriva acestor stări de lucruri, nu am fi realizat tot ceea ce am înfăptuit în dezvoltarea generală a patriei, nu am fi putut menține spiritul revoluționar al partidului nostru. Subliniez aceasta pentru că este necesar ca, în permanență, să acționăm cu hotărîre împotriva a tot ce este vechi, ce este străin de concepția revoluționară, pentru promovarea noului, a spiritului cu adevărat revoluționar al socialismului științific în întreaga noastră activitate. **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung : „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu — România, stima noastră și mîndria !").**

În cei 23 de ani care au trecut de la Congresul al IX-lea, s-au lichidat cu desăvîrșire multe stări de lucruri negative și greșeli din trecut. S-a dezvoltat larg și s-a precizat mai bine rolul științei și culturii în făurirea noii orînduiri sociale, pornindu-se de la faptul că nu se poate vorbi de realizarea socialis-

Continuare în pag. a 2-a

Spațiul Eminescu

nu cred că este sterilă și obositoare veneratia idolatrizantă a botoșănenilor pentru Eminescu. În fond ideea de Eminescu se generează mereu, sub semnul eternității ciclice a „codrului bătut de gînduri". El se naște în fiecare an pe 15 ianuarie, moare pe 15 iunie, stă șase luni în lumea Nirvanei ca să revină mereu mai tînăr cu un an trecut pe răbojul eternității.

Nu din lipsă de imaginație culturală sau edilitară descoperi la Botoșani și în tot județul : Muzeul „Eminescu", Liceul „Eminescu" și Teatrul „Eminescu", Strada „Eminescu" și parcul „Eminescu", satul „Eminescu" și lacul „Eminescu", fîntîna „Eminescu" și izvorul „Eminescu" —, cît din dorința de a pune totul sub aceeași esență tutelară și indiscutabilă. Mitizarea, fenomen real, procesual păstrează însă coordonatele : trecutul tot este Eminescu (trecutul în care a trăit El și trecutul pe care l-a evocat El), iar viitorul nu are de ce să se numească altfel. Variabilitatea esențelor realității care se pun sub emblema eminesciană poate fi explicată prin generozitatea distribuțiilor mitizării : victimă, martir, sfînt, profet, sacerdot.

Eminescu socotit ca „ultimul mare romantic", perfect clasicizat însă, era, biografic vorbind, perfect contemporan cu Baudelaire, Rimbaud, Mallarmé — poeții generativi ai modernității. Opera eminesciană de o fecundă „deschidere" și extraordinară plurivalență a fost revendicată ca sorginte matricială de toate formele și poeticile literare ulterioare : simbolism, parnasianism, tradiționalism, sămănătorism și chiar avangardism, pînă la textualismul de astăzi. Fiindcă

Aureliu Goci

Continuare în pag. a 2-a

Ca un popor de raze

Ca un popor de raze, cel mai scump,
Trimite grîul semne către vară
Și-aceasta-i inima: din ea irump
Pluguri ce ard și-n care ne petrecem iară.

E-aceasta inima: un cîmp de-oglinzi
Pulsează-n mări cu fața către cer
întoarsă,
Dar dintr-o jerbă-a pîinii ce-o cuprinzi,
Ea e lumina sigură ce se revarsă.

Noi o arăm în taină, — o semănăm mereu,
Ea ne culege, poate, și nu știe,
Ca un popor de raze, cel mai greu,
Prin care ne petrecem calzi, glie cu glie.

A. I. Zăinescu

Înțelegerea vieții

ca o posibilă întrebare, recomandabilă din toate punctele de vedere, despre tematica majoră din proza contemporană de azi s-ar putea răspunde, printr-un singur cuvînt : **viața !** Orice scriitor este profund implicat, în primul rînd, în viața țării sale. (Re)trăindu-i trecutul, cu înalta conștiință a apartinerii la un neam cu istorie nu numai fabuloasă ci și demnă, construindu-i prezentul, cu totală dăruire prin scrisul lui care e destinat celor mulți și visîndu-i viitorul (romantismul re-

Florin Bănescu

Continuare în pag. a 2-a

6

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu

Urmare din pagina 1

mului și comunismului fără a așeza la temelia lor cele mai noi cuceriri ale științei și culturii, ale cunoașterii umane, în general. Numai și numai pe baza celor mai noi cuceriri ale științei, tehnicii, culturii, ale cunoașterii se pot făuri cu succes socialismul și comunismul, se pot asigura bunăstarea și fericirea întregii națiuni ! **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Putem afirma că, — în lupta împotriva manifestărilor străine de care am vorbit — s-au redat partidului, cu adevărat, spiritul revoluționar, demnitatea și conștiința sa de partid revoluționar, comunist, de partid al clasei muncitoare, al întregii noastre națiuni. **(Aplauze puternice, îndelungate).** Lichidînd stările negative din trecut s-a redat poporului nostru sentimentul mîndriei patriotice, de respect pentru trecutul său milenar, de demnitate națională și sentimentul forței și capacității sale de a-și făuri viața nouă, socialistă, așa cum o dorește. **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung : „Ceaușescu și poporul !", „Ceaușescu, eroism — România, comunism !").**

În același timp, în această perioadă s-a dezvoltat puternic sentimentul solidarității internaționale cu toate forțele antiimperialiste și progresiste de pretutindeni. Aceasta se reflectă în relațiile largi, internaționale, ale României socialiste și ale partidului nostru cu alte partide și forțe progresiste, cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială.

Acum, cînd ne pregătim pentru plenara Comitetului Central al partidului, care va discuta Tezele din aprilie, este necesar să facem o analiză temeinică, critică și autocritică, a întregii activități din trecut, pentru a putea ca, pe baza învățămintelor — atît din ceea ce a fost bun, dar și din ceea ce a fost negativ — să stabilim măsuri de perfecționare a activității partidului, de creștere a rolului său conducător în toate domeniile, aceasta reprezentînd garanția sigură a mersului înainte, a realizării măreților obiective strategice de ridicare a patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung: „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !").**

Stimați tovarăși,

Țara noastră se află într-o etapă hotărîtoare pentru realizarea obiectivelor strategice, pentru însuși viitorul patriei. Dispunem de o puternică bază materială, tehnică, științifică, culturală și, mai presus de toate, avem un puternic partid, care și-a demonstrat capacitatea de a conduce întregul popor spre cele mai înalte culmi de civilizație și progres. Avem o clasă muncitoare, o țărănime, o intelectualitate, un minunat popor, care — în deplină unitate — urmează cu încredere partidul, văzînd în partid garanția viitorului său liber, a independenței și suveranității României ! **(Aplauze și urale prelungite ; se scandează îndelung : „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu, eroism — România, comunism !").**

Avem planuri și programe de largă perspectivă, care asigură dezvoltarea pe o bază tehnico-științifică nouă a forțelor de producție și ridicarea generală a nivelului de civilizație. Trebuie să înfăptuim cu toată fermitatea hotărîrile Congresului al XIII-lea și ale Conferinței Naționale privind dezvoltarea intensivă și realizarea unei noi calități a muncii și vieții, pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale noii revoluții agrare.

Acum hotărîtoare este trecerea cu toată energia și fermitatea la activitatea pentru realizarea în viață a tuturor planurilor și programelor, a hotărîrilor Congresului al XIII-lea și ale Conferinței Naționale. În acest scop, se impun perfecționarea conducerii și creșterea răspunderii tuturor organelor de stat și a organismelor democrației muncitorești-revoluționare.

Consiliile oamenilor muncii din întreprinderi și centrale, toate colectivele de oameni ai muncii răspund — în calitate de proprietari și producători — de întreaga activitate din unitățile respective, de progresul multilateral al patriei noastre. În același timp, o deosebită răspundere revine organelor centrale, care trebuie să asigure o îmbinare armonioasă a răspunderii organelor democratice din întreprinderi și centrale cu planul unic de dezvoltare economico-socială, cu asigurarea dezvoltării unitare a tuturor sectoarelor de activitate.

Conform principiilor democratice de conducere — ale autoconducerii și autogestiunii — toate aceste organe poartă întreaga răspundere pentru realizarea planului, a programelor, pentru aplicarea neabătută a legilor țării, a hotărîrilor partidului în toate sectoarele.

Este bine cunoscut că întreaga activitate se bazează pe legi clare, adoptate de Marea Adunare Națională, care exprimă, astfel, voința întregului nostru popor și sînt obligatorii pentru toți cetățenii patriei, pentru toate organismele democratice, pentru toate cadrele noastre și — cu atît mai mult — pentru cadrele de conducere, care trebuie să constituie un exemplu de felul cum veghează la respectarea și aplicarea neabătută a legilor țării.

Conform principiilor conducerii activității social-economice, organele de partid nu pot și nici nu trebuie să înlocuiască organele economico-sociale, dar membrii de partid din organele de stat și economico-sociale răspund, atît în fața partidului cît și în fața organelor de stat, pentru activitatea lor. Membrii de partid au obligația de a fi exemplu de felul cum își îndeplinesc sarcinile încredințate. Creșterea rolului conducător al partidului înseamnă ridicarea răspunderii comuniștilor în întreaga activitate de construcție socialistă. Toate organele și organizațiile de partid trebuie să acționeze cu întreaga hotărîre pentru realizarea neabătută a planurilor și programelor din fiecare sector de activitate. Aceasta impune o bună organizare științifică și perfecționarea continuă a activității economico-sociale, în raport cu noile probleme care se pun în dezvoltarea diferitelor sectoare de activitate.

Deci, comuniștii trebuie să se afle în locurile hotărîtoare, să fie în primele rînduri, să acționeze pentru unirea eforturilor tuturor oamenilor muncii în buna desfășurare a activității de înfăptuire a planului și programelor.

Fiind partid de guvernămînt, partidul nostru poartă întreaga răspundere pentru realizarea planurilor și programelor de dezvoltare economico-socială. În acest cadru, fiecare organizație de partid în domeniul său poartă deplina răspundere a realizării tuturor planurilor și programelor, a bunei desfășurări a întregii activități. Delimitarea și precizarea răspunderilor organelor de partid și de stat constituie o parte inseparabilă a perfecționării conducerii pe baza autoconducerii și autogestiunii.

În acest sens, trebuie înțeles bine că răspunderile ce revin organelor de partid și răspunderile ce revin organelor de stat nu se exclud, nu vin în contrazicere, ci, dimpotrivă, ele reprezintă o unitate dialectică a conducerii științifice, a democrației muncitorești-revoluționare. Trebuie să facem să fie bine înțeles de către organele de stat, de toate organele democrației muncitorești-revoluționare că au răspunderi depline în buna gospodărire și realizare a planurilor și a programelor din sectoarele unde își desfășoară activitatea. Dar, în același timp, ele trebuie să înțeleagă că poartă răspunderea în fața partidului, a poporului — și trebuie să dea socoteală de felul cum își desfășoară activitatea.

Este necesar să acționăm continuu pentru întărirea spiritului revoluționar, a răspunderii, ordinii și disciplinei în toate sectoarele de activitate. Aceasta este valabil atît pentru activitatea organelor de partid, cît și pentru activitatea organelor de stat, a organismelor economico-sociale.

În realizarea bunei conduceri științifice, un rol important îl au cadrele, oamenii, care hotărăsc, pînă la urmă, succesul activității într-un domeniu sau altul. De aceea, este necesar să perfecționăm și să îmbunătățim activitatea de formare și promovare a cadrelor, munca cu activul de partid, de ridicare a pregătirii profesionale, tehnice și politice a cadrelor din toate sectoarele. Dispunem de zeci și zeci de mii de cadre de partid și de stat, de minunați activiști care, zi de zi, desfășoară o intensă activitate în înfăptuirea hotărîrilor partidului, în realizarea programelor de dezvoltare generală a patriei noastre. Cu asemenea cadre putem avea deplina convingere și încredere că vom lichida multe din stările de lucruri negative care se mai manifestă într-un domeniu sau altul, că vom asigura buna desfășurare a întregii noastre activități, creșterea mai puternică a spiritului de combativitate și realizarea, în mai bune condiții, a tuturor obiectivelor stabilite de partid, a cerințelor întregii noastre națiuni. **(Aplauze și urale puternice, prelungite).**

Stimați tovarăși,

Avem un partid puternic, care numără peste 3 600 000 de membri. Avem organizații puternice de partid, în toate unitățile economico-sociale, în toate domeniile de activitate.

Se impune să acordăm mai mare atenție perfecționării activității organelor și organizațiilor de partid, inclusiv creșterii partidului, primirii de noi membri ai partidului. Trebuie să acționăm în așa fel încît primirea în partid să constituie un act solemn, dar, în același timp, să determine o schimbare în activitatea și viața celui care devine membru al Partidului Comunist Român. Calitatea de membru al partidului trebuie înțeleasă nu ca o formalitate, ci ca o schimbare profundă în viața și munca fiecărui membru de partid, în activitatea sa — în societate, la locul de muncă, în familie.

Să facem astfel încît calitatea și înaltul titlu de membru al Partidului Comunist Român să reprezinte întotdeauna o mîndrie, un simbol al dreptății, al luptei pentru progres, pentru socialism, pentru interesele întregii națiuni ! **(Aplauze și urale puternice, îndelungate).**

Am statornicit, ca regulă, dezbaterea în partid a principalelor probleme ale politicii interne și externe, ale activității partidului nostru. Aceasta reprezintă o necesitate vitală pentru democrația internă de partid, pentru creșterea forței și capacității de luptă a partidului. Este necesar să acordăm și în continuare toată atenția dezbaterii în partid, cu toți membrii partidului, atît a problemelor generale, dar și a problemelor din fiecare sector de activitate. Numai astfel organizațiile de partid — și partidul în întregimea sa — își vor putea îndeplini rolul de forță politică conducătoare în societate. În acest sens, trebuie să aplicăm cu toată fermitatea prevederile statutului privind alegerea organelor de partid și rolul organizațiilor de partid în adoptarea hotărîrilor. Sînt cunoscute toate acestea și nu doresc să mă opresc asupra lor.

Să dezvoltăm puternic critica și autocritica, care reprezintă o parte inseparabilă a activității partidului, a bunei conduceri și a democrației de partid. Însă, critica și autocritica nu trebuie să devină o formalitate, ci un principiu de bază al activității partidului, al analizei stărilor de lucruri și al tragerii concluziilor și învățămintelor pentru activitatea viitoare. Numai în activitatea practică se va demonstra, pînă la urmă, dacă critica și autocritica au fost reale sau nu, dacă au fost formale. Și trebuie să luptăm pentru o critică și o autocritică reale. Numai aceasta înseamnă o poziție revoluționară, comunistă, numai aceasta va contribui la creșterea forței și capacității de luptă a partidului ! **(Aplauze puternice, prelungite).**

În același timp, trebuie să acționăm cu toată hotărîrea pentru întărirea disciplinei de partid, dezbătînd larg în partid toate problemele societății noastre, creînd condiții ca fiecare membru de partid să-și poată spune deschis părerea asupra tuturor problemelor politicii noastre generale și ale activității concrete din diferite sectoare de activitate. În același timp, trebuie să asigurăm ca fiecare membru al partidului, după luarea hotărîrilor, să acționeze cu întreaga energie pentru aplicarea în viață a măsurilor adoptate, conform principiilor prevăzute în statut. Nimănui nu-i este îngăduit — și nu trebuie să-i fie îngăduit — să nesocotească principiile activității de partid, ale disciplinei de partid, să încalce normele și regulile activității comuniste !

Trebuie să veghem permanent la înfăptuirea neabătută a hotărîrilor de partid, a legilor țării — acestea constituind o necesitate obiectivă pentru buna desfășurare a activității de construcție socialistă.

În același timp, aș dori să atrag atenția asupra necesității întăririi continue a legăturilor partidului cu clasa muncitoare, cu țărănimea, cu intelectualitatea, cu toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, cu întregul nostru popor. Legătura inseparabilă și indestructibilă între partid și popor constituie garanția supremă a înfăptuirii rolului politic conducător al partidului, a făuririi cu succes a socialismului și comunismului în România ! **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung : „Ceaușescu și poporul !", „Ceaușescu — România, stima noastră și mîndria !").**

Acționînd cu toată hotărîrea pentru realizarea în viață a principiilor de bază ale partidului nostru, trebuie să facem totul pentru întărirea continuă a unității politico-organizatorice și ideologice a partidului. Numai un partid cu o înaltă conștiință revoluționară, cu o unitate deplină își poate îndeplini misiunea istorică de a conduce întreaga națiune pe cele mai înalte culmi de progres și civilizație. Partidul nostru este o uniune de oameni liberi, cu o înaltă conștiință revoluționară, care se unesc și intră de bună voie în partid — ca să mă exprim așa — și se angajează să lupte în deplină unitate pentru idealul de dreptate și libertate, pentru socialism și comunism, pentru fericirea poporului, pentru independența și suveranitatea României ! **(Urale și aplauze puternice ; se scandează îndelung : „Ceaușescu — P. C. R. !", „Ceaușescu și poporul !").**

Partidul reprezintă centrul vital al întregii națiuni, de la care radiază energia și căldura revoluționară, care dinamizează întreaga activitate economico-socială. Este bine cunoscut că, fără energia și căldura soarelui, nu poate exista viața pe Pămînt. Tot așa, fără un partid revoluționar, nu pot exista transformări progresiste, nu se pot făuri cu succes socialismul și comunismul — visul de aur al omenirii. **(Aplauze și urale puternice, îndelungate).**

Este necesar să întărim continuu partidul, să avem în vedere că, încă multă și multă vreme — inclusiv în societatea comunistă — partidul va avea un rol important. Să dezvoltăm mîndria de a fi membru al Partidului Comunist Român, de a fi în rîndurile celor care și-au asumat răspunderea în fața întregii națiuni de a conduce poporul spre visul de aur, spre o viață demnă, liberă, independentă și fericită ! **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu — eroism, România — comunism !", „Ceaușescu — România, stima noastră și mîndria !").**

Stimați tovarăși,

Activitatea ideologică, ridicarea nivelului politico-educativ, a spiritului revoluționar constituie o latură hotărîtoare pentru creșterea rolului conducător al partidului. Se poate afirma cu deplin temei — așa cum am menționat — că am obținut rezultate importante și în activitatea ideologică, în ridicarea nivelului de conștiință socialistă, de formare a omului nou. Înseși rezultatele pe care le-am obținut în întreaga dezvoltare a patriei noastre demonstrează cu putere aceasta.

Cu toate acestea — așa cum am subliniat în ședința Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al partidului, din aprilie — se constată o anumită rămînere în urmă, mai cu seamă în activitatea ideologică. Cauzele rămînerii în urmă pot fi mai multe. Printre acestea, cred că se numără și aceea că ne-am concentrat forțele principale pe problemele economico-sociale, ale dezvoltării generale. În al doilea rînd, cred că marile realizări au putut să lase impresia că se pot obține bune rezultate fără să se acorde neapărat prea multă atenție activității politico-educative. Și, după părerea mea, a avut loc chiar o anumită subapreciere, o anumită delăsare în activitatea activului din domeniul muncii politico-educative.

Nu am pretenția că am formulat pe deplin răspunsul la întrebarea „de ce s-a produs această rămînere în urmă ?". Va trebui să mai gîndim, să mai analizăm și să dăm un răspuns mai complet la plenara Comitetului Central al partidului.

Dar, oricum, este necesar să înțelegem că ne găsim într-o asemenea etapă de dezvoltare, în care activitatea ideologică, politico-educativă, nivelul general de cultură reprezintă un factor de importanță deosebită pentru întreaga noastră activitate de partid și de stat, pentru însăși opera de făurire cu succes a societății socialiste.

Marile schimbări în dezvoltarea economico-socială, în structura socială și în altele nu s-au reflectat în mod corespunzător în activitatea ideologică și politico-educativă. Trăgînd învățămintele din întreaga activitate din trecut, nu trebuie să ne întoarcem și să căutăm răspunsul în trecut, ci trebuie să privim înainte, spre viitor și să găsim răspuns problemelor noi, corespunzător noilor cerințe ale dezvoltării social-economice.

În același timp, se poate spune că schimbările petrecute în raportul de forțe și în dezvoltarea mondială nu au fost în mod temeinic studiate pentru a se înțelege mai bine sensul evenimentelor și perspectivele luptei revoluționare, ale luptei pentru progres și pentru pace.

Este, deci, necesar — avînd în vedere toate acestea — să tragem toate învățămintele și să acționăm cu hotărîre pentru îmbunătățirea activității ideologice, în toate sectoarele științelor sociale.

Este necesar să perfecționăm activitatea generală de cercetare în domeniul științelor sociale, să acordăm o mai mare atenție Academiei de științe sociale, să perfecționăm și să îmbunătățim activitatea în domeniul cercetării sociologice și în alte sectoare.

Pornind de la învățămintele desprinse din activitatea practică, din schimbările care s-au produs, atît pe plan național cît și internațional, să se tragă concluziile corespunzătoare pentru activitatea viitoare, pentru perfecționarea concepției revoluționare despre lume, a socialismului științific în general. Pornind de la faptul că principiile revoluționare ale socialismului științific nu au fost elaborate o dată pentru totdeauna, că ele trebuie permanent îmbunătățite pe baza noilor cuceriri ale cunoașterii, ale științei, ale practicii sociale, fiecare partid — și, deci, și partidul nostru — poartă răspunderea, deplină și egală, pentru a studia noile realități, pentru a-și aduce contribuția la îmbogățirea tezaurului științelor sociale, a concepției revoluționare despre lume, a socialismului științific.

Trebuie să punem cu mai mare putere în evidență faptul că viața, realitățile, practica au demonstrat justețea tezei revoluționare că socialismul nu se construiește după șabloane și modele, ci pe baza aplicării creatoare a legilor obiective, diferit de la o țară la alta, de la o etapă la alta. Să punem cu mai multă putere în evidență justețea politicii partidului nostru, care a știut să acționeze — și acționează — pentru a aplica creator adevărurile generale la realitățile din țara noastră !

Sînt multe probleme noi, care așteaptă să fie mai bine înțelese și lămurite, mai cu seamă acum, cînd există o preocupare generală pentru perfecționarea activității diferitelor partide comuniste și muncitorești, pentru perfecționarea activității de construcție socialistă.

Este necesar, deci, să ne angajăm mai hotărît în studierea și clarificarea noilor probleme, pentru a da partidului orientare și o linie de perspectivă clare. Printre acestea aș menționa : problema proprietății socialiste de stat și cooperatiste, acumularea și fondul de dezvoltare, sistemul de cointeresare materială și de retribuție, principiile eticii și echității socialiste, structura socială, democrația muncitorească-revoluționară, căile de apropiere dintre oraș și sat, de omogenizare a societății și formare a poporului unic muncitor, rolul maselor muncitoare, al poporului în conducerea societății, contradicțiile în socialism, acțiunea legilor obiective în socialism și așa-zisul socialism de piață, precum și o serie de probleme mondiale privind războiul, dezarmarea, armele nucleare, pacea.

Este necesar să dăm răspunsuri clare și să luăm o atitudine combativă în lămurirea problemelor și realizarea în viață a drepturilor fundamentale ale omului, avînd în vedere încercările cercurilor imperialiste, ale diferitelor altor cercuri de a denatura și de a neglija sau chiar de a lăsa la o parte unele din problemele fundamentale ale omului — dreptul la muncă, la învățătură, dreptul la viață și multe altele.

Este necesar, ținînd seama de problemele complexe din viața internațională, să ne angajăm cu toată hotărîrea în a clarifica mai bine ce se înțelege și ce trebuie să se înțeleagă prin noua gîndire în relațiile dintre state, în soluționarea problemelor internaționale.

În activitatea noastră ideologică trebuie să ne angajăm mai hotărît în studierea problemelor și fenomenelor crizei economico-sociale mondiale, a problemelor subdezvoltării, ale noii ordini economice mondiale, a problemelor rolului monopolurilor supranaționale și a capitalului financiar internațional.

O atenție deosebită va trebui să acordăm și în continuare principiilor de bază ale relațiilor dintre state, de deplină egalitate, de respect al independenței și suveranității, de neamestec în treburile interne și altor și altor probleme și fenomene naționale și internaționale.

De asemenea, este necesar să acordăm o atenție mai mare problemelor ecologice, ale mediului înconjurător, aceasta constituind o necesitate pentru activitatea noastră generală și practică de construcție socialistă, de a asigura națiunii noastre cele mai bune condiții de viață, dar și pentru problemele tot mai complexe care apar pe plan internațional, în acest domeniu.

De asemenea, activitatea noastră ideologică trebuie să abordeze într-o formă corespunzătoare și să sublinieze cu mai multă tărie rolul științei și culturii, al cunoașterii universale, în dezvoltarea omenirii pe calea progresului și civilizației.

Sînt multe probleme care se pun astăzi în fața omenirii, care se pun, deci, și în fața partidului și poporului nostru. Activitatea noastră ideologică nu trebuie să rămînă în afară sau să abordeze numai unele din ele, să reamintească despre acestea, ci trebuie să se angajeze cu toate forțele — și dispunem de forțele necesare ! — pentru lămurirea și înțelegerea corespunzătoare a problemelor. Pentru că numai pe această bază vom înțelege — repet — atît perspectivele dezvoltării societății noastre socialiste, viitorul poporului nostru, cît și evoluția și tendințele generale ale dezvoltării întregii omeniri pe calea progresului, a socialismului, a păcii ! **(Aplauze și urale prelungite ; se scandează îndelung: „Ceaușescu — pace!", „Ceaușescu — România, pacea și prietenia !").**

Subliniez acestea deoarece omenirea — deci și România — se află într-o perioadă de mari prefaceri revoluționare. În acest cadru, activitatea ideologică, teoretică, din domeniul științelor sociale, dar și activitatea politico-educativă au un rol de importanță deosebită pentru înțelegerea științifică a noilor realități, în vederea stabilirii strategiei revoluționare pentru viitor. Să avem permanent în vedere și să nu uităm niciodată că procesul revoluționar nu s-a încheiat și nu se va încheia, că avem obligația, ca revoluționari, să asigurăm conducerea și dezvoltarea conștientă a transformărilor revoluționare ! Să pornim permanent de la materialismul dialectic și istoric, concepția revoluționară despre lume, de la socialismul științific, dar și de la noile cuceriri ale științei și tehnicii, care îmbogățesc și vor îmbogăți continuu concepția revoluționară despre lume și viață, cunoașterea umană, în general. Numai așa vom acționa ca adevărați revoluționari și comuniști ! Numai așa întreaga activitate ideologică și politico-educativă va constitui o puternică forță materială de transformare a societății, de asigurare a victoriei socialismului și comunismului în patria noastră ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite).**

Continuare în pag. a 3-a

25 IUNIE 1988 L2

Spațiul Eminescu

Urmare din pag. 1

Opera lui rezistă la confruntarea cu noile direcții poetice a fost decretat **primul** simbolist, **primul** suprarealist... ș.a.m.d. De asemenea a trecut peste toate convulsiunile ideologice ale istoriei ca oaza luminoasă a ultimei încrederi pentru toți oprimații sorții, pentru toți marii bolnavi. Din cel mai îndepărtat viitor, Eminescu va reprezenta — cum este și acum — o punte comprehensivă spre orice moment al trecutului. De pe acum, arheologii au nevoie de Eminescu, așa cum și futurologii fac referință la El. El face viitorul mai previzibil, așa cum opera eminesciană poate fi interpretată prin acest viitor.

EMINESCU LA BOTOȘANI

Întreg ținutul dintre Siret și Prut în cea mai nordică Moldovă a lui Ștefan cel Mare, unde apele sînt năvalnice primăvara dar vara abia bănuite în albiile întinse, unde, la fel, hora își lărgește corola tumultuos sau, dimpotrivă, se domolește pînă la o mișcare abia presimțită, județul Botoșani eminescianizat în conștiința tuturor, a dat neamului românesc oameni de artă și cultură de rezonanță universală : Iorga, Enescu și Luchian sînt tot de pe aceste meleaguri și se regăsesc în panteonul memorial al veneției, dar edilii județului au găsit o formulă adecvată atît ca să eternizeze numele lui Eminescu în spațiul natal, cît să și conserve numele satului Ipotești, atît de drag poetului : comuna Eminescu, sat de centru — Ipotești. Așadar Ipotești capitală peste alte 7 sate (care revin și ele în scrisul poetului) : Cucorăni, Cerviești, Cătămărești deal și Cătămărești vale — unde, de fapt, se află codrul, lacul și izvorul — Stincești, Manolești, Baisa.

Pelerinajul la Ipotești este un fenomen continuu, zilnic sînt vizitatori la Casa Eminovicilor refăcută după aspectul originar. Drumul de la „Casă" pînă la codrul „care-și bate frunza lin" și acum, pînă la lacul „încărcat cu flori de nufăr, pînă la izvorul „care tremură pe prund" nu este o simplă excursie comemorativă. Natura chiar seamănă cu reprezentările noastre despre ficțiunea lirică eminesciană, natura singură a început să semene cu peisajul liric eminescian. Identificările se fac automat. Se caută locuri posibile pentru a deslușî perspectiva poetului, se copiază atitudini, se formulează o topografie a cărărilor eroului.

AZI, LA IPOTEȘTI

Satele unificate sub emblema lui Eminescu formează o comună mare, de referință ca și suburbană, una din cele mai mari din județul Botoșani : 2 250 de familii cu 6 500 de locuitori, ocupați preponderent cu agricultura, dar și angajate la cele trei unități cu grad republican : Întreprinderea avicolă de stat, Întreprinderea de pajiști, Întreprinderea de prelucrarea lemnului.

„Grija oamenilor de aici a fost ca satul de centru ca și celelalte componente ale comunei să aibă un contur pe măsura lui Eminescu, să onoreze moștenirea marelui poet și om născut aici — îmi spune tînărul primar Gheorghe Murgoci. Firește, Ipoteștii trăiesc la dimensiunile și unitățile de măsură ale prezentului ; satul există prin el însuși dar, fatalmente, toate conexiunile, toate discuțiile se fac prin imaginea globalizantă eminesciană. Multi țărani s-au proletarizat, se întîlnește și fenomenul navetismului dar a început să apară și să se contureze ideea reîntoarcerii la sat.

Că oamenii de aici își amintesc în fiecare zi de Eminescu mi se pare firesc, doar își zic-prin identitatea spațială comunală, eminescieni. În fiecare casă există un volum de versuri de Eminescu și, absolut obligatoriu prin nobletea descendenței, prima carte pe care o citesc copiii, după etapa alfabetizării complete, rămîne „măiastra carte" a lui Eminescu.

De pe 16 iunie 1988 a și început comemorarea a 100 de ani de la moartea poetului ce va dura pînă la aceeași dată, anul viitor. Pregătirile au început de pe acum : mai întîi edilitar: la Cătămărești se finisează trotuarele, se construiesc două poduri la Cerviești și Stincești, se repară toate așezămintele culturale. Lucrul cel mai semnificativ mi se pare construcția unei sere de flori, nu pentru comercializare ci pentru înfrumusețarea Muzeului și a celorlalte edificii memoriale.

Nu mă îndoiesc, toate florile se dedică, ideal, lui Eminescu. O seră care produce flori numai pentru Eminescu — cel care odată își cumpărase de toți banii disponibili garoafe și mere — mi se pare un lucru tulburător.

La Ipotești căminul cultural e deschis în fiecare seară, dar performanțe culturale mai de răsunet se obțin la căminul din Stincești. Se întîlnesc aici formații de dansuri populare, de obiceiuri tradiționale, brigadă. S-a înființat un cor condus de dirijorul și compozitorul Gh. Cojocaru din Botoșani, care va avea un repertoriu de cîntece pe versuri exclusiv de Eminescu.

În comuna Eminescu din spațiul prezentului, flori și cîntece pentru memoria lui Eminescu și, prin El, pentru toată istoria noastră. Pomenirea lui, aici, nu trece doar printr-o simplă recrudescență aniversară, ci rămîne un reper, o coordonată existențială, o permanență.

Înțelegerea vieții

Urmare din pagina 1

voluționar fiind nu o noțiune teoretică, dimpotrivă, aici, după includerea enunțurilor de mai sus, am putea spune că e vorba despre o chiar acțiune : avînd temelia, trainică, înălțînd zidurile, puternice, ne mai rămîne să desăvîrșim construcția — la urma urmei, literatura, și mai cu seamă proza, e arhitectură prin cuvînt !). Apoi : implicarea scriitorului în viața țării se face prin propria-i viață. El nu gîndește, se bucură, suferă, trudește, visează pentru ceilalți, ci alături de ceilalți. Mai bine spus în mijlocul lor. Nu i se cere scriitorului să urce pe tractor, dar trebuie să simtă el însuși modificările produse în mentalitatea țăranului; nu e obligat să învețe o meserie anume, găsindu-și un loc de muncă, într-o, să zicem, mare întreprindere, dar pe lîngă înțelegerea unui proces tehnologic mai trebuie să gîndească „muncitorește", să dovedească, prin operă, că are demnitatea acestei clase ; nu e nevoie să studieze (toate) științele exacte pentru a dobîndi nu erudiția cercetătorului științific ci lungul drum spre performanță, gustind, deopotrivă, din amărăciunea insuccesului sau din bucuria izbînzii (de altfel, activitatea sa creatoare este îngemănată cu exemplul dat). Viață, deci, în toată complexitatea-i, așa cum e trăită de oamenii dintre care se aleg eroii. Personajul, deci, asemulînd virtuțile poporului său, avînd toate datele umanului (tragice, uneori, cu prăbușiri uluitoare, înălțătoare, altfel, pentru că greutățile venite din afară ori sfîșierile lăuntrice fi-vor pînă la urmă, învinse de spiritualitatea-i superioară care supune și lumea din jur) trebuie să stea în mijlocul vieții. Și prin aceasta, în centrul prozei. Nu pledez pentru personajul naiv zămislit, acumulînd atîtea virtuți că devine caricatural, și nici pentru caricatura înălțată la rang de personaj ! Personajul, ca și „modelul" său (nu „personajul-model") se naște, învață (sau nu) să trăiască și, după legile biologice, dispare — i se termină, adică, viața sa în cadrul literar (strict) al cărții pe care il înstăpînește ; din cadrul acesta, însă, reintră amintirea-i, în viața adevărată, el dobîndind durabilitate în timp. Dacă are calitățile necesare. Destule personaje mor, în conștiința cititorului, la terminarea citirii unei cărți. Din fericire, destule înfruntă vremea. Ei, supraviețuitorul, este simbolul care asigură și supraviețuirea literaturii. Că e înfățișat în tehnici și „culori" diferite, că e singular sau colectiv, că-și asumă toate culpele lumii sau că ispășește pentru ele, că schimbă lumea lui sau e schimbat la rîndu-i de ea, că e învingător sau jertfit, că iubește sau e iubit, că știe te miri ce limbi ale pămîntului sau numai graiul apelor, pădurilor și vînturilor dintr-un loc care-i numai al său — toate acestea, și altele, pot fi supuse unor alte discuții. Important mi se pare ca locul acela al lui să fie chiar o „lume" ; iar aceasta să fie lesne înțeleasă de către oricare cititor din „marea lume". În sfîrșit, lumea aceasta a lui, care poate fi un sat, un oraș, o uzină, un laborator, un apartament, o cîmpie, un munte, o mare, să fie una reprezentativă și să aibă o conștiință a ei, să aibă o spiritualitate specifică, o „geografie" bine delimitată și caracteristică — „peisaj" în care să se înalțe ctitorii cum altele nu-s, prin gînd și faptă. Proza fiind, în fond, o construcție, la rîndu-i, majoră, iar eroii săi, purtătorii de conștiință ai acesteia, cum și, ei înșiși, conștiințele epocii în care au fost zămisliți.

Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu

Urmare din pag. a 2-a

Stimați tovarăși,

Este necesar să perfecționăm activitatea de ridicare a nivelului politic, ideologic al membrilor de partid, să perfecționăm învățămîntul de partid, să îmbunătățim învățămîntul politic de masă. Avem un învățămînt bun de partid. Este necesar, însă, să-i aducem continuu perfecționările necesare, care să asigure cunoașterea de către participanți a noilor realități, însușirea concepției revoluționare despre lume, să-i ajute să înțeleagă cum trebuie legate mai bine teoria cu practica, activitatea generală cu activitatea concretă de construcție a societății socialiste.

Să intensificăm activitatea politică de masă, de formare a omului nou, de dezvoltare a conștiinței revoluționare la toți cetățenii patriei noastre! Să avem permanent în vedere că teza socialismului științific, după care libertatea presupune înțelegerea necesității, impune ridicarea nivelului cultural și științific, o înaltă educație revoluționară, de formare a omului nou, constructor conștient al propriului destin, al viitorului său liber, de bunăstare — a comunismului! Numai un om educat și stăpîn pe cele mai înalte cunoștințe din toate domeniile poate înțelege legile obiective, cerințele dezvoltării economico-sociale, poate sesiza la timp schimbările care au loc în societate, poate sesiza ceea ce este vechi și nu mai corespunde noii etape a progresului, poate sesiza noul care se va dezvolta și care reprezintă viitorul. Numai un asemenea om, în înțelesul științific, poate fi un om cu adevărat liber! **(Aplauze puternice, prelungite).** Un om cu o slabă cultură, ignorant și înapoiat va fi întotdeauna dominat de bigotism, de misticism, de tot felul de prejudecăți. Un asemenea om va fi întotdeauna prada influențelor retrograde, șovinismului, naționalismului, rasismului și altor influențe reacționare și va putea ușor să devină un instrument al celor mai reacționare cercuri imperialiste, mergînd, citeodată, pînă la însăși trădarea poporului său. Un asemenea om, fără îndoială, nu poate înțelege sensul evenimentelor, al schimbărilor, nu poate ține pasul cu mersul revoluționar înainte al maselor, al popoarelor! Și un asemenea om nu poate fi niciodată cu adevărat liber!

Consider că e bine să reamintesc aici unele versuri ale lui Eminescu, care sînt pline de învățăminte și astăzi:

Cu umbre, care nu sînt,
v-a-ntunecat vederea
Și v-a făcut să credeți că
veți fi răsplătiți...
Nu! Moartea cu viața a stins
toată plăcerea —
Cel ce în astă lume a dus
numai durerea,
Nimic n-are dincolo, căci
morți sînt cei muriți.
(Aplauze puternice, prelungite).

Iată de ce este necesar să punem în centrul activității de propagandă, politico-educative, lupta împotriva ignoranței și inculturii, lupta pentru formarea omului cu o înaltă cultură, constructor conștient al societății socialiste și comuniste. Acesta trebuie să fie cetățeanul societății socialiste și comuniste din România! **(Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează îndelung: „Ceaușescu — P. C. R.!", „Ceaușescu, România — stima noastră și mîndria!").**

În această uriașă activitate politico-educativă, culturală, este necesar să dăm un conținut tot mai larg Festivalului național „Cîntarea României", care reprezintă o puternică mișcare a întregii noastre națiuni, o participare a întregului popor, tineri și bătrîni, bărbați și femei, inclusiv a copiilor, la formarea și dezvoltarea culturii noi, la asigurarea unui nivel tot mai înalt al culturii noastre socialiste. Să dezvoltăm puternic și să folosim toate mijloacele de care dispunem — cluburile, căminele culturale, casele de cultură, teatrul — să le asigurăm conținutul corespunzător, cîntecele, marșurile, poeziile, piesele de teatru și tot ce este necesar pentru ca această uriașă activitate să-și îndeplinească în tot mai bune condiții rolul de însemnătate deosebită pe care îl are în munca de formare a omului nou!

Nu este locul acum — și nu e timpul — dar merită să subliniem că Festivalul național „Cîntarea României" a dus la punerea în valoare a mii și zeci de mii de talente din rîndul poporului, că el demonstrează, încă și încă o dată, cu putere, că adevăratul creator al culturii și limbii române este poporul, întreaga națiune, că numai împreună și în strînsă legătură cu întregul popor putem asigura o cultură nouă, înaintată, socialistă! **(Aplauze și urale puternice).**

Trebuie să se asigure perfecționarea și dezvoltarea în continuare a activității uniunilor de creație, din domeniile respective de activitate.

Cu 23 de ani în urmă, cu puțin timp înaintea Congresului al IX-lea, în întîlnirea pe care am avut-o cu unii lucrători din domeniul creației literar-artistice am pus problema că adevărata inspirație pentru toți creatorii trebuie să fie poporul, realizările societății noastre și m-am referit la ceea ce spunea cu mult în urmă Leonardo da Vinci — că e mai bine să bei apa din izvor, decît din ulcior. Cu atît mai actual este acum acest lucru, cu cît, din păcate, mulți caută ulcioarele foarte vechi, le dezgroapă, pentru a bea apa din ele, în loc să meargă la izvoarele dătătoare de viață — ale științei, ale progresului din toate domeniile de activitate. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Avem nevoie — și dăm o înaltă apreciere creațiilor literare și artistice, din toate domeniile, dar societatea noastră are nevoie de noi și noi opere de artă, care să-l reprezinte pe omul de astăzi, realizările sale. Avem nevoie de noi romane, de noi poezii, de noi piese de teatru, de lucrări în domeniul artei plastice, de noi lucrări muzicale. Sînt, multe, bune. Dar avem nevoie încă de unele și mai bune, în toate sectoarele. Am convingerea că oamenii de creație din toate sectoarele vor înțelege că ne aflăm într-un asemenea moment al dezvoltării societății românești încît trebuie să se angajeze, cu mai multă hotărîre, de a lucra zi și noapte pentru a contribui, pe calea creației lor, la ridicarea generală a nivelului de cultură al poporului. **(Aplauze și urale puternice, prelungite).**

Este necesar, de asemenea, ca radioul și televiziunea să-și perfecționeze și să-și îmbunătățească activitatea, ținînd seama de cerințele care se pun astăzi în fața lor. De asemenea, presa noastră trebuie să-și asume un rol mai activ și mai important în buna înțelegere a problemelor actuale ale dezvoltării sociale, în dezbaterea largă a acestora, dar și pentru a contribui la unirea eforturilor întregului nostru popor, în asigurarea înfăptuirii neabătute a programelor de dezvoltare generală.

Consider că întreaga activitate ideologică și politico-educativă trebuie să devină o forță mobilizatoare mai puternică, care să lumineze calea și să unească eforturile întregii națiuni spre culmile de aur ale societății comuniste. Este o misiune nobilă și trebuie să o realizăm în cele mai bune condiții. Numai așa, activitatea ideologică, propaganda noastră, educația își vor îndeplini menirea în societate, vor răspunde intereselor întregii națiuni! **(Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează îndelung: „Vom munci și vom lupta, țara o vom înălța!").**

Este necesar ca, în activitatea politico-educativă, să se manifeste o atitudine mai intransigentă față de diferite manifestări naționaliste, șoviniste, față de unele manifestări retrograde, de misticism, să dezvoltăm puternic sentimentul dragostei față de patrie, față de popor, patriotismul revoluționar! Să educăm, în același timp, masele în spiritul solidarității internaționale, al prieteniei cu toate țările socialiste, cu toate forțele progresiste, antiimperialiste, cu toate popoarele care se pronunță pentru pace, pentru libertatea și independența fiecărei națiuni! **(Aplauze puternice, prelungite).**

Este necesar să desfășurăm o luptă hotărîtă împotriva diferitelor tendințe de parvenire, de căpătuială, de necinste, străine principiilor socialismului și omeniei. Nu trebuie să se treacă peste diferite stări de lucruri negative! Nu trebuie să ne comportăm ca struțul care-și bagă capul în nisip, pentru a nu vedea anumite stări de lucruri! Trebuie să înțelegem că asemenea stări de lucruri — care, din păcate, se mai manifestă în societatea noastră — sînt străine principiilor de etică și echitate socialistă, sînt un rezultat al lipsurilor în munca politico-educativă, al influențelor străine, burgheze, inclusiv al rămășițelor din trecut, dar și al influențelor din afară. De aceea trebuie să adoptăm o poziție fermă, combativă față de toate aceste probleme!

Este necesar ca organizațiile de masă și obștești să înțeleagă mai bine rolul important pe care-l au și în activitatea politico-educativă. În mod deosebit se impune perfecționarea activității sindicatelor, a Uniunii Tineretului Comunist, a Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști, a Organizației Pionierilor și, în general, a tuturor organizațiilor de masă și obștești.

Este necesar să educăm tineretul și copiii patriei noastre în spiritul celor mai înaintate concepții revoluționare și cuceriri ale științei. Să înțelegem că aceasta constituie o obligație a întregului partid, a întregului popor. Tineretul, copiii reprezintă viitorul de aur al patriei noastre — și trebuie să facem totul pentru a forma o tînără generație cu înalte cunoștințe revoluționare, cu o înaltă cultură. Așa creăm viitorul de aur al României! **(Aplauze și urale puternice, îndelungate; se scandează: „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu — România, stima noastră și mîndria!").**

Stimați tovarăși,

Viața, evenimentele demonstrează cu putere justețea liniei politice internaționale și a politicii externe a partidului și a patriei noastre.

După cum este bine cunoscut, situația internațională continuă să fie foarte gravă. Pașii spre destindere nu au schimbat raportul de forțe și nu au înlăturat pericolul pentru însăși existența vieții pe planeta noastră.

Trebuie să se înțeleagă bine că imperialismul nu și-a schimbat caracterul său agresiv, că pericolul războiului se menține. Lupta pentru dezarmare este strîns legată de realizarea unor noi relații internaționale, de lichidarea politicii de forță și dictat. Viața demonstrează cu putere că, acționînd unite, popoarele pot schimba cursul evenimentelor, pot asigura dezarmarea, și în primul rînd

dezarmarea nucleară, pot asigura pacea și dreptul vital al oamenilor la existență, la libertate, la viață.

Problemele grave internaționale ale lumii de astăzi nu pot fi soluționate numai de cîteva state. Este necesar ca toate statele să-și asume răspunderea și să acționeze cu toată forța pentru dezarmare, pentru pace, pentru noi relații, bazate pe principiile egalității.

Nu doresc să mă refer la problemele concrete, sînt bine cunoscute. Subliniez, numai, cîteva probleme asupra cărora consider că activitatea noastră ideologică, politică, trebuie să-și concentreze atenția.

Este necesar să crească și mai puternic rolul partidelor, al forțelor politice revoluționare progresiste și democratice în lupta pentru soluționarea problemelor complexe ale vieții internaționale, pentru asigurarea unor relații noi, democratice între toate statele lumii.

În epoca uriașelor cuceriri ale științei și cunoașterii umane în general, asistăm — din păcate — la o serie de manifestări de întoarcere spre trecut, spre o serie de concepții vechi, retrograde.

După cum se știe, în a doua parte a secolului trecut a avut loc o puternică activitate de afirmare a concepțiilor noi despre lume, atît în domeniul social, politic, cît și în domeniul științelor generale, în biologie, în toate domeniile. Acum, omenirea a realizat mari descoperiri, s-a realizat zborul în Cosmos, se descoperă noi și noi taine ale naturii. Se pare, însă, că omenirea se află la un moment de răscruce, cînd apar multe neclarități și nedumeriri. Este, deci, necesar să se dea răspuns noilor probleme și realități, o perspectivă clară, progresistă pentru dezvoltarea generală a omenirii.

Este necesară, cu adevărat, o nouă revoluție în gîndire. Aceasta se poate realiza nu prin întoarcerea la concepții vechi, care și-au trăit traiul, ci privind înainte, făcînd loc cu hotărîre noilor cuceriri ale științei, tehnicii, ale cunoașterii umane, în general. Nostalgia trecutului este întotdeauna un rău sfătuitor. Omenirea a trecut prin multe etape. Sclavagismul, feudalismul au fost, fără nici o îndoială, etape importante în dezvoltarea societății omenești, dar ele au dispărut și au trebuit să dispară. De asemenea, capitalismul a reprezentat o nouă etapă în progresul omenirii, dar capitalismul aparține de acum vechiului și, mai devreme sau mai tîrziu, el trebuie să dispară și să facă loc noii societăți, fără clase, fără asupritori, să facă loc societății socialiste. Socialismul, care este o societate tînără, reprezintă noul, viitorul omenirii. Iar pentru a fi cu adevărat revoluționari, trebuie să privim la tot ceea ce este nou, trebuie să privim înainte, să avem deplină încredere în socialism, în comunism — care reprezintă viitorul și visul de aur al întregii omeniri! **(Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează îndelung: „Ceaușescu și poporul!", „Ceaușescu — eroism, România — comunism!").**

Este bine cunoscut că întreaga dezvoltare a societății omenești este istoria luptei între vechi și nou, istoria luptei de clasă, a luptei împotriva asupririi, a luptei pentru libertate și independență. În acest sens, întreaga noastră activitate politico-ideologică trebuie să pună cu putere în evidență politica de pace și colaborare a partidului, a României socialiste, să contribuie activ la înțelegerea corespunzătoare a schimbărilor ce se petrec în lume, a noilor tendințe, a perspectivelor, a viitorului omenirii. Dispunem de forțele necesare pentru aceasta. Avem un partid puternic, avem activiști de partid în stare să desfășoare o intensă activitate în toate aceste domenii. Tot ceea ce am realizat pînă acum stă mărturie capacității și forței partidului nostru de a înțelege realitățile, de a înțelege noul, de a rămîne permanent un partid tînăr, revoluționar, strîns legat de popor, acționînd împreună cu poporul și pentru popor, pentru socialism, pentru comunism, pentru pace, pentru colaborare internațională. **(Aplauze și urale prelungite; se scandează îndelung: „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu și poporul!", „Ceaușescu — pace!").**

Stimați tovarăși,

Dezbătînd problemele organizatorice, ideologice și politico-educative, trebuie să nu uităm nici un moment că în centrul întregii noastre activități trebuie să se afle munca pentru realizarea planului pe acest an și a întregului cincinal, că rezultatele activității de partid, activității de propagandă, de educație, trebuie să se reflecte în felul în care organele și organizațiile de partid, toți oamenii muncii, întregul popor acționează pentru a asigura realizarea neabătută a hotărîrilor Congresului al XIII-lea și ale Conferinței Naționale.

O atenție deosebită trebuie să acordăm problemelor economice, eficienței economice, calității, să punem în centrul activității realizarea exportului și a tuturor celorlalți indicatori privind dezvoltarea economico-socială.

Aș menționa necesitatea realizării măsurilor stabilite pentru strîngerea la timp a recoltei de vară, a orzului și grîului, pentru depozitarea în cele mai bune condiții a întregii recolte și, în general, pentru desfășurarea în bune condiții a tuturor celorlalte activități din agricultură.

Deci, odată întorși acasă, trebuie să puneți cu toată hotărîrea, în fața organelor de partid respective, necesitatea concentrării forțelor în activitatea de înfăptuire a obiectivelor dezvoltării economico-sociale, odată cu realizarea tuturor măsurilor în domeniul activității organizatorice, ideologice și politico-educative. Toate acestea trebuie să constituie un tot unitar în activitatea partidului, a tuturor organelor de stat, a organismelor democrației muncitorești-revoluționare.

Aș dori, în încheiere, să subliniez încă o dată că partidul nostru dă o înaltă prețuire activității clasei noastre muncitoare, forța politică conducătoare a întregii națiuni, care s-a format și a devenit o puternică forță socială, cu o înaltă cultură tehnică și generală.

Partidul nostru dă o înaltă apreciere activității țărănimii cooperatiste și întregii țărănimi, tuturor oamenilor muncii din agricultură, care, în strînsă unitate cu clasa muncitoare, constituie o forță importantă a întregii noastre dezvoltări, a înfăptuirii noii revoluții agrare, a mersului general înainte al societății noastre.

În anii socialismului, intelectualitatea a devenit o puternică forță socială, cu un rol activ în întreaga operă de construcție a societății socialiste. Partidul nostru dă o înaltă apreciere nu numai științei și culturii, dar și făuritorilor științei și culturii, intelectualității, oamenilor de știință și de cultură din toate sectoarele de activitate, strîns legați de clasa muncitoare, de țărănime, de întregul popor. Intelectualitatea reprezintă o puternică forță socială, care asigură dezvoltarea intensă a științei, a culturii, ridicarea patriei noastre pe culmile cele mai înalte ale cunoașterii, în toate domeniile. **(Aplauze și urale puternice, prelungite).**

Desigur, vom avea plenara, vom discuta aceste probleme, dar am ținut să menționez și în încheierea consfătuirii noastre rolul important și preocuparea partidului nostru — și, deci, a întregului nostru activ — pentru dezvoltarea și perfecționarea activității sociale, a rolului muncitorilor, țăranilor, intelectualității, a întregii noastre națiuni, a poporului — adevăratul făuritor, adevăratul realizator al socialismului și comunismului, garanția victoriei comunismului în România, a viitorului liber și independent al patriei noastre! **(Urale și aplauze furtunoase; se scandează îndelung: „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu și poporul!" „Ceaușescu — România, stima noastră și mîndria!").**

În încheiere, vă adresez tuturor, întregului partid, tuturor oamenilor muncii, întregului nostru popor, urări de noi și noi împliniri, de noi succese în toate domeniile, multă sănătate și fericire! **(Urale și aplauze puternice, prelungite; se scandează îndelung: „Ceaușescu și poporul!", „Ceaușescu — P.C.R.!", „România să-nflorească, Ceaușescu să trăiască!", „Ceaușescu — pace!". Într-o atmosferă de puternică însuflețire și de strînsă unitate, toți cei prezenți în sală ovaționează îndelung pentru Partidul Comunist Român — forța politică conducătoare a întregii națiuni — pentru secretarul general al partidului, președintele României, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU).**

Cîntecele cîmpiei

Cîmpia Teleormanului, numită de geografi și a Burnasului, reprezintă coordonata sudică a spiritualității românești, așa cum Bucovina sau Maramureșul îi fixează cota hiperboreică. Cîmpia Teleormanului înseamnă, desigur, în primul rînd sediul de lut al unei culturi populare plină de sensuri, de la acel „joc de gleznă" întruchipat în dansul popular la cîntecul agale doinit; de la țesătura plină de sobrietate, consemnînd pe iie și pe fotă o cronică a vieții țărănești în culorile desăvîrșitului contrast **alb-negru** pînă la ulcica de lut abia ieșită din mîna priceputâ a olarului spre a fi întinsă plină de apa răcoroasă a drumețului ostenit. Am descris altădată emoția pe care am încercat-o cîndva în fața **Gurbanului,** acel dans de sorginte dacică, inscriindu-se într-un scenariu moral fără fisuri, terminat cu închinarea unui bătrîn ce zicea: „Să cinstim pămîntul căci el ne arinește" ceea ce însemna desigur că e datoria noastră a tuturor de a celebra lutul acesta generos care ne **arinește,** care ne hrănește deci de mii și mii de ani. Un bătrîn cu cușmă dacică, aidoma celor de demult, stînd strajă aici, lîngă Fluviu și bucurîndu-se de magnificența unui peisaj sudic, hărăzit rodului. Dar Teleormanul de astăzi înseamnă și un pămînt al prefacerilor, un pămînt pe care au apărut sondele zvelte de la Videle și cetatea chimiei de la Turnu-Măgurele, platformele industriale de la Roșiori de Vede și de la Alexandria. E pămîntul pe care a fost înălțat într-un timp record și cu adevărat din temelii un întreg oraș: Zimnicea. O agricultură de cea mai modernă ținută se practică la Drăgănești-Vlașca, la Nanov sau la Purani, ca de altfel în mai toate satele și comunele județului, și totul se întîmplă aici sub semnul prefacerilor dar și al legăturii puternice cu tradiția. Culturii îi revine rolul esențial în stabilirea, păstrarea și întreținerea punților de comunicare cu fondul străvechi de simțire, de sensibilitate al meleagului. Și, cu bucurie trebuie notat faptul că în primele rînduri ale acestei acțiuni colective de conservare a tradiției, de prelungire a sa sub semnul robust al vibrației contemporane se află oameni tineri și talentați precum laboranta Floarea Calotă sau medicul Liviu Vasilică. Amîndoi, cercetători atenți și pricepuți ai folclorului din zonă. Oameni care și-au legat viața de cîntec spre bucuria lor — și mai cu seamă — spre bucuria celor din jur. I-am auzit nu o dată în sălile de concert ori prin mijlocirea înregistrărilor de radio și televiziune. Și ne-a bucurat nu o dată cîntecul vechi sau nou venind către țara întreagă ca un mesaj de frumusețe al cîmpiei Teleormanului. Aidoma lor, ceilalți fii ai pămîntului. Dragomir Dică este fochist. Mi-a vorbit cîndva despre legătura — pentru el atît de concretă, de sigură, de simbolică dar și atît de reală! — dintre flacără și poezie. Ele se identifică în viața de zi cu zi a acestui om tînăr, parcă înveșmîntat în cuvinte. Aidoma lui Gheorghe Bădescu, tatăl a două fete iubind poezia. Om al tehnicii, proiectant preocupat să capteze cît mai mult din lumina și din căldura „mirificului Sud". Și mai presus de orice, preocupat ca părinte să transmită copiilor săi lumina și căldura aflată în înaltele reliefuri ale spiritualității naționale. Eminescu, Sadoveanu, Arghezi sau Labiș nu sînt pentru el doar mari scriitori ci și mari pilde pentru existențele noastre îndrăgostite de perfecțiune. O profesoară plină de energie, Teodora Stancu însuflețește de mai mulți ani muncă într-un cenaclu în care s-au format deja cîțiva autori interesanți. Un gazetar, Florin Burtan, împărțindu-și ziua între documentările reportericești de-a lungul și de-a latul județului și scrierea de poeme închinate grîului, pămîntului, oamenilor. Aidoma lui, Vasile Delceanu, cel ce-i învață strălucirea limbii române pe copiii din așezarea cu nume atît de poetic și atîta de cunoscut: Salcia. Este satul în care s-a născut Zaharia Stancu.

Teleormanul este o veche vatră de poeți și prozatori cunoscuți. Aici s-a născut Gala Galaction, aici s-a născut Miron Radu Paraschivescu. Da, nașterea acestui febril poet și gazetar comunist, al cărui nume este atît de legat de acela al redacțiilor bucureștene interbelice, de cele clujene de după război, de liniștea intensă a Vălenilor de Munte prahoveni s-a născut aici, în Zimnicea teleormăneană. Apoi colegul său de generație și de ideal, Dimitrie Stelaru, originar din Segarcea-Vale, sat nu departe de Turnu-Măgurele, orașul în care a trăit și creat un cărturar neuitat de concetățeni, profesorul Florian Cristescu. Doi dintre fiii de excepție ai Teleormanului sînt cinstiți în postumitate de două festivaluri-concurs destinate prozei și respectiv poeziei. Cel dintîi poartă numele lui Marin Preda și se desfășoară din doi în doi ani, primăvara. Celălalt, înscris în chenarul de lumină al toamnelor sudice poartă numele lui Zaharia Stancu.

„Îmi iubesc mult patria de azi, / Iubesc și mai mult patria de mîine. / E rumen timpul ca rumena pîine / Culmile sînt pline de brazi..." Sînt atît de binecunoscute aceste versuri ale lui Zaharia Stancu și atît de prezent este timbrul autorului în rostirea lor încît ne este greu să înțelegem că el și-a mutat de mult făptura „în rumena pîine", în „culmile pline de brazi". Dar care a rămas, aidoma celuilalt teleormănean pe care cîmpia aceasta l-a dăruit veacului nostru — mă gîndesc desigur la Marin Preda — un simbol și o efigie a artistului contemporan. Scriitori tineri și prieteni anonimi ai literaturii vin din cînd în cînd pe aceste locuri și se pierd pe ulițele satelor intrate nu numai în geografia românească ci și în istoria literaturii naționale. În Siliștea-Gumești ori la Salcia ei se simt întotdeauna acasă. Recunosc străzile, casele, oamenii. Chiar dacă ele sînt altfel decît în cărțile pe care le-au citit cîndva și asupra cărora au simțit nevoia ca să revină.

În ce constă puterea iradiantă a acestei literaturi? În ce stă marea ei frumusețe? Nici o întrebare de acest fel nu își așteaptă răspunsul decît într-o nouă și o nouă lectură. După ce a terminat ecranizarea **Morometîlor** regizorul Stere Gulea (cel care a recitit de vreo patruzeci de ori cartea mai înainte de a scrie scenariul) mi-a mărturisit că nu a avut niciodată sentimentul că țăranul lui Preda ar fi altceva decît țăranul universal. Observația m-a dus de îndată la Călinescu. Marele critic vorbea — în cazul lui Creangă — de „copilăria copilului universal". Nu ne-a dat oare el, Marin Preda, tocmai cartea despre truda și lupta zilnică, despre disperarea și despre speranța mereu redobîndită, de la primăvară la primăvară, de la sămînță la sămînță a acestui țăran universal pe care au încercat să îl schițeze — dacă nu cumva să îl înfățișeze în toată măreția sa cosmică — atîția și atîția scriitori, din vechime și pînă azi? Marin Preda a izbutit. Cum? Răspunsul se află, după cum spuneam, într-o mereu reînnoită lectură. La Siliștea mi-am amintit însă observația unui mare scriitor bulgar, Emilian Stanev, cel care înțelesese că la Preda pînă și ciinele Dutulache **este un personaj...** Dar salcîmul ce separă ograda lui Moromete de cea a lui Bălosu? Dar oaia netrebnică, terorizînd copilăria lui Niculae? Dar frigurile malarice care îi cutreieră trupul firav? Nu sînt toate altceva decît repere convingătoare ale vieții dintotdeauna a țăranului de la Dunăre, cu o statură atît de puternică, de înaltă încît în lumina lunii poate fi văzut de ceilalți țărani de pe planetă? Căci în această statură sălășluiește curată și strălucitoare însăși omenia românească dintotdeauna. Acest lucru l-a știut Marin Preda, acest lucru l-a știut Zaharia Stancu. Copilul oropsit din **Desculț** se întoarce în satul nașterii împovărat de ani și de glorie. Cartea în care reapare se cheamă **Ce mult te-am iubit!** Este cîntecul vieții și al morții, bocet și imn totodată.

Numele acestor doi mari scriitori se leagă desigur — în primul rînd de destinul culturii noastre contemporane. Dar ele se înscriu totodată pe acea columnă înălțată de fapta creatorilor români dintotdeauna. La temelia acestei columne a stat chiar el, țăranul, străbunul acelora pe care și Stancu și Preda i-au cinstit în cărțile lor cu cuvinte de grîu amirosind a pîine. Aceasta este de altfel puntea care la noi, la români l-a legat și îl leagă pe muncitorul ogorului de acela al slovei. Semănători și secerători, deopotrivă.

Titus Vijeu

horia gane

Și cuvîntul

Și cuvîntul cînd, de pe amurg
încerci să-l smulgi, se-mpotrivește.
Dincolo s-a descumpănit ceva,
decade.

Mergi pe pămîntul aburit,
apoi te-oprești.
În oglindire
cineva îți merge pașii.

„Încotro ? Încotro ?" strigi după el.

Cumplită-i fața celui care întoarce capul.

Imaginea

Văd atît de rar un poet !
Cît de vag e populată planeta...

Din cer neaua cade albastră,
pînă la noi devine albă.

Fericiți cei aleși,
cu talentul suplinit de geniu.

Stinge lumina,
s-o dăruim tuturor.

O, de-aș găsi din timp imaginea
să mă înlocuiască pe pămînt.

O lumină

Am rostit un ciorchine,
și nimeni nu s-a mirat.
Am scris un cuvînt,
nu-l mai pot alunga de pe coală.

S-a stins o lumină atît de tare,
încît întunericul n-a îndrăznit
mult timp să se-apropie.

Din neatenție ia destinul
poetul cu sine.

Manuscrise

Toamna se rup mai ușor manuscrise,
parcă-au crescut într-un pom interzis,
toamna tîrziu, cînd pe mare, cocorii
nu se pot odihni decît pe-un manuscris.

Toamna se scot manuscrise din casă,
pe furiș, ca pe-un vis blestemat.
Să fac maldăr în curte, se aprind cu obidă,
și pînă la prima ninsoare tot ard.

Un fum despletit se ridică din ele,
zadarnic le-asmuți cu bidonul de gaz.
Sînt din ceva care ține de suflet,
bănuiala că tu însuți arzi.

Noaptea te caută. Nu ești acasă.
Stai de priveghi și mîhnit lîngă foc.
Luna țîșnește din flăcări și fuge
în pagini cu mai mult noroc.

Vîntul le-ncurcă prin toată grădina.
Grijuliu, în destin iar le-aduni.
Privești lung jăratectul ce mai mocnește :
un coș cu căpșuni.

Iată

Iată, sînt într-un zburător,
aud aripile bătîndu-i afară.

Iată, și raza-i o ființă fantastică,
dar nici azi n-am schimbat vreun cuvînt.

Iată cum cineva imprudent
desface-un ceasornic deasupra furnicii.

Am înțeles

M-am aplecat
să ridic un chibrit aprins,
dar mi-ai strigat
să nu smulg de pe cer steaua aceea.

Mi-am simțit mai ușor
inelul pe deget.
Într-adevăr, plecaseră
păsările călătoare.

Un corb mi-a trecut pe la geam
în zbor fărîmițat.

Am înțeles...

Neterminate manuscrise.

Ale mele

Masa cu foi și caiete,
altarul
pe care sacrific cuvinte,
mici animale domestice,
prin ardere de tot.

Inima ca-ntr-un acvariu.

Într-adevăr, încep să semăn
cu poezia mea.

De ce
mi se-ntîmplă ceva nepermis ?
Cad de pe-acum frunze scrise.

Grele filoane de uraniu
Vîntul bate spicele de grîu
Și rizi de începutul
În care viața-i
Val de mare –
Sub soarele grav
Stă zeul focului ascuns
Filoane de uraniu împletind
Și grîul ride către zări.

Crește iarba

a murit soldatul cu adevărat
inima-i purta o scrisoare :
sînt bine mamă
fericit și-n bună stare !

Invitație

dacă fiecare fir de iarbă
ar fi o flacără
imaginați-vă cîmpul
și dansați !

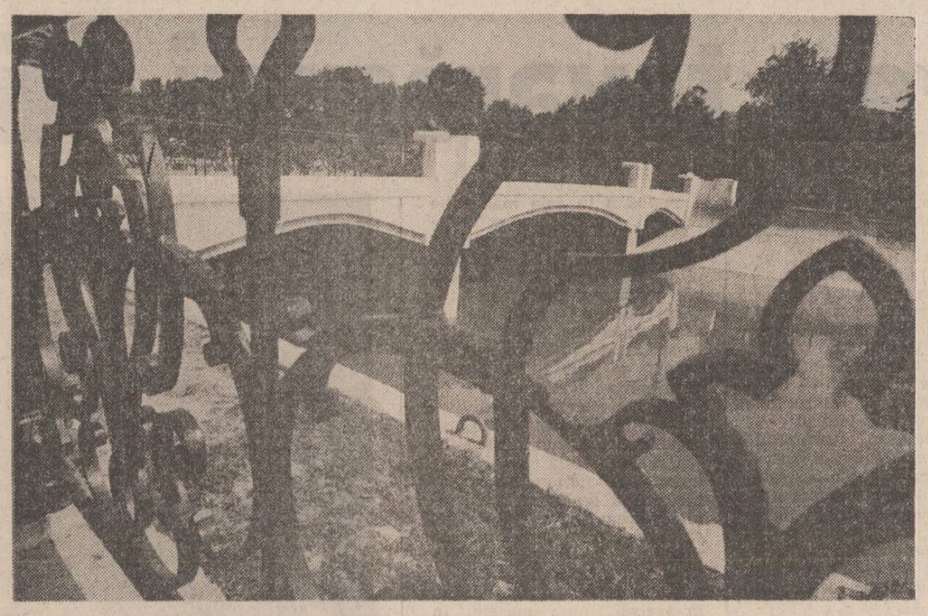

Spiritul Cîntării României

nicolae sărbu

O veste de-a dreptul suprinzătoare, una din acele fericite întîmplări care te pun deodată în fața unui șocant și provocator inedit moment generator de întrebări fertile și semnificații aparte, m-a adus din nou la Oțelul Roșu, un tînăr oraș de pe Bistra bănățeană, purtînd chiar numele oțelului. Credeam că știu destule despre această localitate pe care am văzut-o crescînd miraculos, după acel an 1971, cînd, la prima vizită de lucru a tovarășului Nicolae Ceaușescu, s-a hotărît construirea noii și modernei platforme siderurgice, aici fiind ridicată prima oțelărie electrică cu turnare continuă din țară și din Sud-Estul Europei. Dealtfel, despre ea îmi vorbește bucuros, de cum mă vede, Bandu Zbăgan, primarul orașului :

— Am început foarte bine acest an. Pentru a doua oară consecutiv, oțelarii noștri au realizat peste plan 500 tone oțel electric. Asta-i, dacă vrei, noutatea noastră cea mare, la ordinea zilei.

Abia pe urmă pot să-i comunic vestea, surprinzătoare pentru mine, care m-a dus de data asta în oraș. Trei cărți, la trei edituri, într-un singur an, este o performanță care te face să-l cauți, să dorești să-l cunoști pe scriitor.

Primarul zîmbește complice, cu subînțeles :

— Despre Mircea nostru-i vorba ? Mircea Constantin Munteanu ? A, nu-i scriitor, e constructor. Tehnician constructor la serviciul investiții al întreprinderii. Și nu este nici primul, nici singurul din întreprindere și din oraș care scrie cărți. E autor, deși nu e scriitor.

Surpriza de la început, în loc să scadă, se amplifică. Trei cărți, la trei edituri, într-un singur an, constituie o performanță în sine. Dar cînd autorul mai este și tehnician constructor, într-un orășel puțin cunoscut, fără tradiție cărturărească, lucrurile prind să capete deodată un plus de semnificație, un înțeles politic și cultural, social și uman deosebit. Privit astfel, exemplul lui Constantin Mircea Munteanu este departe de a fi ceva insolit. Iar împreună, autorii de cărți din Oțelul Roșu, oameni de diferite profesii, trăind și muncind într-un oraș în plină dezvoltare, în anii Epocii Nicolae Ceaușescu, toți despre care voi scrie în continuare depun mărturie despre efervescența spirituală a acestui timp, despre multiplele posibilități de afirmare a personalității umane în fiecare localitate a României socialiste. La toate acestea, la climatul spiritual al unui oraș, la oamenii care-i dau personalitate, m-am gîndit pornind de la exemplul celor trei cărți ale unui autor de care abia acum, spre surprinderea mea de reporter, am aflat.

— Sincer să fiu, avea să-mi spună pe urmă Mircea Constantin Munteanu, un om de 40 de ani, am învățat și din greșelile mele, ca din succese, din meserie și din gospodărie. M-am izbit în practică de multe probleme, a trebuit să caut răspunsuri la fața locului, fără nu știu ce proiectanți. Am sesizat, astfel, că nu prea sînt cărți cu probleme practice la îndemînă. Așa am început să scriu. Cît despre „Mici recuperări pentru meșteri mari", predată la Editura „Ion Creangă", ideea a fost a fetiței mele Daniela, elevă de liceu, care este și coautoare. „Cartea tînărului gospodar" urmează să apară la Editura „Albatros", în colecția „Cristal", iar „Cum să ne construim singuri placaje și pardoseli în gospodărie", la Editura „Ceres".

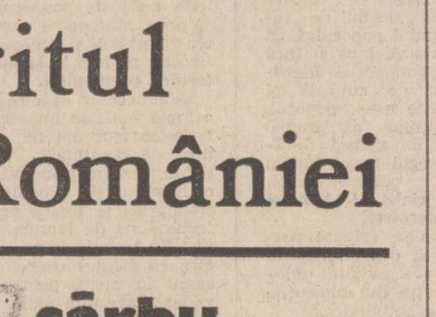

Cum a ajuns la scris ? Simplu : pornind de la practică, de la cărțile pe care le are și le citește, din imperioasă necesitate lăuntrică de a împărtăși și altora ideile și concluziile la care a meditat îndelung și cu folos. A început prin a scrie la revista „Tehnium", a prins curaj și încredere, iar acum are în lucru alte două noi cărți. Nimic neobișnuit. Doar un tînăr, care lucrează, gîndește și scrie într-un mic orășel românesc de azi. Tehnicianul constructor Mircea Constantin Munteanu scrie cărți prin care își propune să ne învețe să fim buni gospodari, economi, ne transmite o prețioasă parte din meserie și din experiența sa practică și familială, din chiar sufletul său. Pentru că, nu-i așa, o carte se scrie și cu sufletul. Chiar și atunci cînd abordează domenii mai aride, de strictă tehnicitate, cum este și cazul inginerului Augustin Rodina.

— Am venit la Oțelul Roșu în anul 1965, la terminarea Institutului Politehnic din Timișoara. În mod fericit începutul meu de drum a coincis cu luminoasele perspective deschise țării întregi de Congresul al IX-lea al partidului — îmi spune doctorul inginer de azi, autor al volumului „Tuburi metalice flexibile, Fabricare, utilizare, exploatare", apărut la Editura Tehnică.

— Cum se poate ajunge autor de cărți tehnice într-un domeniu nu prea abordat, într-un oraș mic, fără laboratoare sofisticate și institute de învățămînt superior, tovarășe inginer ?

— Căutînd noul, pornind de la nevoile practicii, renunțînd la comodități și rutină. Vedeți, eu nu cred în inginerul care se mulțumește să fie un dispecer, care se ferește de probleme și nu se frămîntă pentru meserie, pentru întreprindere. De altfel, primele mele invenții și inovații, și acum sînt destule, n-are rost să le tot amintesc, s-au născut tocmai din nevoile practicii, din necesitatea de a găsi soluții mai bune, unele din cadrul acțiunii de autoutilare și autodotare, prin promovarea utilajelor și tehnologiilor de concepție și execuție românească. Prin însăși pregătirea sa, prin obligațiile morale și profesionale pe care i le creează statutul de specialist, în condițiile revoluției tehnico-științifice, un inginer trebuie să fie un creator.

— Totuși, doctor inginer, inventator, autor de referință, aici, la Oțelul Roșu...

— Trebuie spus că exemplul meu și al orașului în care lucrez nu este nici pe departe unic, în efervescența creatoare pe care o cunosc toate domeniile și toate localitățile României socialiste, în Epoca Nicolae Ceaușescu. Chiar includerea creației tehnice în cadrul Festivalului național „Cîntarea României" dovedește acest lucru. Iar toate atributele de care aminteați, cu referire la subsemnatul, nu sînt un scop în sine. Pe baza cărții mele și a documentației pe care am întocmit-o, se vor pune bazele unei întreprinderi de tuburi flexibile, foarte solicitate în multe domenii. În curînd urmează să demareze lucrările de investiții.

Tot la Oțelul Roșu trăiește și muncește și medicul Simion Țunea. Parcă, pentru a contrazice cele afirmate de reporter mai înainte, el scrie și poezii. Dar, mai întîi, deși noul spital din oraș nu este încă terminat, medicul Țunea își materializează preocupările de cercetare, și-a luat și el doctoratul în știință, lucrează cu discreție la viitoarele cărți. Ceea ce se poate spune și despre inginerul Orszary, de la Întreprinderea „Oțelul Roșu", de asemenea doctor în tehnică, om cu multiple preocupări de cercetare și creație.

Deocamdată, la Oțelul Roșu, nu există scriitori, autori de romane și volume de versuri. Ceea nu înseamnă că aici lipsește pasiunea pentru literatură. În oraș activează una din cele mai bune subfiliale ale filologilor din Caraș-Severin. Nici profesorul Tiberiu Boșcaiu nu este un scriitor. Și totuși, prezența sa în aceste rînduri închinate ideii de carte și de construcție este pe deplin justificată. Pentru că el este inițiatorul, la Oțelul Roșu, și creatorul unui fapt de cultură deosebit în universul cărților : un muzeu școlar de literatură.

Și toate astea la Oțelul Roșu, declarat oraș în 1960, pe cînd era doar o comună anonimă, azi oraș adevărat purtînd numele oțelului. Oraș în plină dezvoltare, unde în primele două luni din acest an siderurgiștii au dat cîte 500 tone oțel electric peste plan. Unde activează unul din cele mai bune cinecluburi din țară și se organizează un festival interjudețean al amatorilor creatori de film. Și unde, iată, se fac invenții, se scriu cărți serioase, documentate, utile. La temperatura înaltă a oțelului se edifică un act de cultură, Munteanu, Rodina, Țunea, Orszary, Boșcaiu. Nume dintr-un orășel bănățean al oțelului. Cărți și oțel, într-o armonioasă coexistență. Fenomen insolit ? Nu, nimic neobișnuit, în efervescența creatoare pe care-o trăiește țara. În noile orizonturi ale oțelului, cărțile constructorilor, pentru constructori.

gheorghe daragiu

Ruga unui erou

Polen stelar
Să-mi fie mina într-o zi
Să pot ca ramură-nflori
Acasă

Metamorfoze

Cît sens în zbor
Și în semințe cită-nflorire !

Din întuneric
Lumina se naște
Încrustăm în ea
Chipul nostru
Vioară ce arde –

Cît zbor în timp
Cîtă pace !

Anotimp

plouă lucid peste arbori
peste pămînturi –
melancolia se-așează lin peste coline

cu flăcări uriașe
lumina de patrie
vindecă orbii
păsările își prefac
spaima în cîntec !

Geografie și pace

Acolo sus pe dealul milenar
Soarele apasă

Predestinare

Născîndu-mă, dinainte am fost destinată
acestui văzduh devorant, acestei
lacome mări de priviri piezișe,
acestui vulcan înfometat
și, desigur, orice-aș face,
timpul meu nu-mi aparține,
eu, domnii mei, nu-mi aparțin
și nu mă pot răscumpăra
cu toată viața mea.

Iată pagina aceasta

Iată pagina aceasta oarbă, lacom
înghițindu-mă
poemul acesta impudic hrănindu-se cu
viața mea
și eu privindu-l cum crește,
lăsîndu-l să țîșnească nerușinat
în lumina feroce care la rîndu-i
o să-l înghită și-o să-l risipească în
cosmos,
ca pe-un fenomen natural, cum și e
de-altfel,
născut fiind din mine.

nastasia maniu

Lîngă această inimă abstractă

Mai bine în compania acestor poeme
privindu-mă
cu ochii lor sticloși, neverosimili,
clipind doar foarte rar, părînd că văd
prin stratul gros de singurătate
depus pe inima mea.
Mai bine alături de aceste vorbe
ascuțite și iuți
care-și închipuie că străpung
pereții indiferenți
ai caselor în care dormiți.
Mai bine lîngă această inimă abstractă și
pură
palpitînd în spațiul limitat al hîrtiei.

Ceață în calendar

E o ceață-n calendar și pare
că de-aici nu poți ușor scăpa.
Nori cu spaimă îmi apasă timpla,
cineva rivnește urma mea.

Văd un minz în amintiri fugind
(Doamne, fă aievea acest vis !)
nu mai am pe nimeni, doar pe mine
și poemele care m-au scris.

Autorul meu și-al nimănui,
mă înhață poezia-n gheare.
Cel ce singur stă și moare-n ea
nici pe sine însuși nu se are.

Somn de vise albastre

Dinăuntru toți năvălesc afară,
numai eu mai dorm într-o călimară
și visez poeme lungi și foarte-albastre
și iubiri prea roz și iubiri prea caste.
Iar în vis se pare că mă las rescrisă
cu mireasmă dulce-n pielea de caisă.
Cînd de vrajă însă se face tîrziu,
străbat lung prin cer lanuri mari de grîu.
Dar se-nalță frig chiar în plină vară
ori plouă ambiguu din zori pînă-n seară.
Locuiesc în cer, într-un bloc cu gaze
și-nvăț arta, vai, de a sta în vaze.

teatru

Recitaluri actoricești...

Fără teama de a greși, așa s-ar putea subintitula recentul spectacol al Naționalului clujean cu binecunoscuta și mult jucata comedie a lui Mircea Ștefănescu **Micul infern.** Este un act de temeritate aproape, ca în fața unui public avizat, cum e cel din Cluj-Napoca, și care într-o proporție incredibil de mare este la curent cu scena Capitalei (fie prin informare, fie în mod direct și nemijlocit), să montezi acest text, ce face săli pline la **Nottara** de aproape două decenii, trecînd (în această primăvară, pare-se) de patru sute de reprezentații. Pe de altă parte, adică privind lucrurile în fondul lor, avem de-a face cu o piesă care poate fi considerată, fără nici o malițiozitate, ca o adevărată lecție de construcție dramaturgică (și asta nu numai pentru novicele în ale scrisului sau într-ale teatrului). Alt adevăr e că pe **acest text** nu prea se poate inova la modul formal ; sau poate doar că nu a exercitat încă o atare tentație, ca piesele lui Caragiale, cu rezultatele și „rezultatele" cunoscute...

Revenit cu aplomb în regie pe scena clujeană în cursul anului trecut (cu **Travesti** al lui Baranga și cu **Concurs de împrejurări** de Adrian Dohotaru), Marin D. Aurelian și-a propus, evident, în ton cu autorul, **să dea** un spectacol solid structurat, pe de o parte, și în care **mina regizorală** să **se vadă** prin actori, prin complexitatea și profunzimea interpretării actoricești, pe de altă parte. Și numai că nu i-a reușit acest lucru nu se poate spune. Adevărul este și că a avut o distribuție care, cum s-ar spune, s-a întrecut pe ea însăși, de la primul și pînă la ultimul (ca întindere de rol și nu ca importanță în economia spectacolului) interpret. De la Ligia Moga, începînd, adică. Specialist sau nespecialist fiind, îți dai seama că ai în față o mare actriță și întrebarea ar fi doar cum de atîta amar de vreme nu i s-a mai putut găsi un rol pe măsură (căci mici bijuterii interpretative a dat stagiune de stagiune) ; **Soacra** Ligiei Moga este un personaj dens și de o mare vigoare interioară, cu triplu rol (de dinamizator, catalizator **și și rezoneur**) în evoluția fabulației, personaj de o mediocritate spirituală impecabilă, cu un apetit de a se afla în **miezul problemelor** implacabil, de o neostoită vivacitate și cu o benignă în fond voință de a-și impune propria linie de conduită și propriul sistem de valori, propria **viziune** asupra realității ; și așa se face că personajul suferă evident (și minunat redate actoricește) modificările biologice impuse de trecerea anilor dar rămîne inamovibil în plan interior. Cuplul celor doi soți, în interpretarea Mariei Seleș și a lui Octavian Lăluț, alternează într-o tonalitate comică ce pe alocuri își dezvăluie fără putere de tăgadă duioase unde de tragism, cei doi actori dozîndu-și cu finețe și trăirile sincer profunde și detașările de personaje (ce le-au permis o ușor malițioasă **comentare** a lor), în timp ce Bucur Stan parodiază abil **suferințele amoroase ale Doctorului,** lăsîndu-ne în amintire o anume tristețe. În același timp, Ion Marian, pedalînd pe acea luciditate pe care o dă bunul simț țărănesc, tradițional în literatura noastră, construiește o **Ordonanță** oarecum în pandant cu **Soacra,** adică spectaculos schimbat de trecerea vremii, dar cu un instinctiv și permanent păstrat simț al echilibrului. Viorica Mischilea și Petru Dondoș nu s-au arătat complexați de aparițiile **doar de un act,** construind cu exactitate (și mult umor) lumile celor două personaje, prima printr-o subtilă nuanțare a juvenilei inconștiente cochetării speriată de realitate la un moment dat, iar cel de-al doilea recurgînd la o parodie a parodierii acelui tip de ofițeraș în curs de parvenire de la început de secol. Și **per total** luînd lucrurile, fiecare a venit cu ceva în plus față de ceea ce făcuse pînă acum pe scena clujeană. Și să nu uităm acel decor de capac de cutie de bomboane fondante, în care timpul schimbă doar neesențiale amănunte — adică ilustrarea replicii unui personaj că „NU am realizat nimic în viață" sau, în orice caz, foarte puțin — aparținîndu-i lui T. Th. Ciupe.

Radu Bădilă

film

În căutarea filmului pierdut...

...sau **Trei „romane" cinematografice** își intitulează **Tudor Caranfil** incitantul volum consacrat genezei unor opere care n-au existat niciodată integral, dar care au constituit autentice repere istorice și estetice datorită unicității lor. Primul „roman" este dedicat filmului **Războiul Independenței** al cărui regizor a fost considerat, pînă nu demult, **Grigore Brezeanu.** Paternitatea operei este definitiv stabilită și riguros demonstrată în urma revelațiilor produse de apariția unui bogat fond documentar ce a aparținut marelui actor care a fost **Aristide Demetriade** (revelație facilitată de concursul criticului **Ionuț Niculescu).** Fără a ocoli nuanțele autocritice (cu șase ani în urmă și **T. Caranfil** îl considera realizator pe **G. B.,** deși încă de pe atunci afirma în **Virstele peliculei** că „noi descoperiri sînt posibile") și pe cele polemice, autorul re-compune atmosfera epocii în care s-a turnat primul mare film românesc de evocare istorică și schițează argumentat, cu bogate date, geneza întregului film — astăzi păstrat doar fragmentar —, crîmpeie biografice ale principalilor protagoniști și autori, relația profundă stabilită între marii slujitori ai scenei românești și arta care abia făcea primii pași în lume. Pe baza unei vaste documentări din care nu lipsesc acte oficiale, jurnale personale, scrisori, extrase din presa vremii, mărturii contemporane, însemnări, variante de scenariu, interviuri, declarații inedite autorul stabilește priorități în perspectiva unei analize comparativiste cu realizările pe plan european, fixează ecourile internaționale și consacră cu elocvența datelor recent descoperite pe realizatorii unei opere-unicat în întreaga istorie a filmului românesc pînă mult după debutul cinematografiei socialiste. Aceștia sînt : **Aristide Demetriade** (regizor) ajutat în faza scenariului de **P. Liciu** și **C. Nottara, Grigore Brezeanu** (organizator și producător) și **Leon Popescu** (finanțator). Despărțirea de legenda regizoratului lui **G. Brezeanu** mai impune o concluzie importantă și anume faptul că inițiativa realizării unui film de artă, unul dintre cele mai ambițioase proiecte realizate pe plan european la acea dată (1912) a venit din partea celor mai de seamă reprezentanți ai elitei teatrale a țării (Nottara, Liciu, Demetriade, Soreanu, Toneanu) care au devenit la începutul **secolului** inițiatorii mișcării cinematografice la noi în țară.

Capitolul rezervat genezei filmului **Que viva Mexico !,** niciodată montat de autorul său — **S. M. Eisenstein** — schițează etapele călătoriei acestuia în Europa și America între 1929—1932, aducînd noi date asupra avatarurilor dramatice ale peliculei montate sub diverse titluri de mediocri cineaști sau numai discipoli ai regizorului sovietic. Tot atît de pasionantă ca și evocarea prezenței lui **Eisenstein** la primul Congres al cinematografului independent sau la Paris și Hollywood, unde materialul filmat în Mexic nu și-a mai găsit niciodată conexiunile, racordurile și tempourile gîndite de autor, apare și evocarea perioadei de creație ce cuprinde alte marcante titluri — **Lunca Bejinului Nevski** și **Ivan cel Groaznic** și nu mai puțin excepționalele considerații teoretice referitoare la muzică și culoare.

Tripticul „romanelor" se încheie cu cel rezervat filmului **Sierra de Teruel — Speranța** (regia : **André Malraux,** operă unică în creația autorului), care alătură rigoarea documentarului cu tensiunea dramatică a celor mai sincere felii de viață surprinse pe scena războiului civil spaniol, tragic prolog al celui de-al doilea război mondial. Incursiunii biografice i se alătură organic considerațiile asupra opțiunilor estetice și politice asumate de **André Malraux,** opțiuni bogate în sensuri și valori, ce luminează cu precădere umanismul generos practicat de marele om de cultură francez.

Scrisă cu pasiune și rigoare documentară cartea lui **Tudor Caranfil** se impune prin calitățile de stil, informație și sinteză necesare unei adevărate demonstrații de istoriografie cinematografică, de euristică eliberată de inerții și convenționalism.

Călin Stănculescu

PREMIILE REVISTEI „LUCEAFĂRUL"

LA FESTIVALUL DE POEZIE «ODĂ PĂMÎNTULUI MEU – – MIHU DRAGOMIR» – BRĂILA

vasile muste

Răs-colind prin Maramureș

tot rostuindu-și țara cu fapta mai presus
de umerii pe care purtat-au primăvara
crescu atita iarbă in cite-aveau de spus
că a rămas acolo poetă numai Mara

și Iza amindouă mai scriu cum au trăit
părinții românimii albastrul în Gutii
cum își jurau copiii pe lama de cuțit
cămașa libertății s-o-mbrace mai intii

așa născură toate după ființa lor
invrednicindu-și umbra și-nmugurindu-și clipa
dar au lăsat sub cerul de intemeietori
să le semneze păsări poeme cu aripa

Primăvara dinspre toamnă

voi renunța și eu la veșnicie
intunecind potecile în zare
doar primăveri pierdute îmi vor scrie
cu iarbă versuri de insingurare

îmi va fi sete ca de o iubită
cu liniile visului fierbinți
de fiecare casă impietrită
pe umerii bătrinilor părinți

o altă vreme voi purta sub scut
călătorindu-mi urmele mereu
numai creionul il voi fi trecut
prin toată iza sufletului meu

Sentimentul unirii

noaptea în Ardeal
printre sălcii ude
pasul ancestral
cine mi-l aude

pohta lui Mihai
leru-i verde ler
peste șapte cai
picură din cer

și cum vin de lin
rouă mi se zvintă
mirele Destin
și Treime Sfintă

Împăcarea cu mine

Fiului meu Răzvan Tudor

Tudor visul tău răzvan
vindecat de nelumire
intr-o zi cit intr-un an
stă cuvinte să respire

indrăznește în afară
umbra să te insenine
eu cu mama intr-o seară
ne-am mutat de tot in tine

tu cu noi te sfătuiești
înăuntrul tău mărunt
geana cînd o arcuiești
cer iți faci peste pămînt

LA FESTIVALUL DE POEZIE «TINERETUL ȘI ISTORIA» – COSTEȘTI, HUNEDOARA

mihai bogatu

Patrie tînără

E tinăr griu-n spice, țară,
E tinăr griu-n piinea din cuptor,
Că-i tinerețea-n vecie primăvară
A reintoarcerii luminii-n viitor.

Și-n mărul tău de ziuă, ales pentru iernat,
E-o toamnă românească, arcată în covoare,
E timpul tău cel tinăr un dor inaripat
Cu fiecare faptă, ivită-n colț de soare.

Cunoaștere

Aud chemarea
unui ochi de fintină
să beau
apa de dor
a timpului treaz.
Izvoarele singelui
curgînd printre lespezi
Să fiu mai aproape
de pămîntul acesta
care mă cheamă
să-l ascult cum șoptește
și să văd
cum toamna de aur
rodește griul ales
de palmele mele.

Cîntec

Răsărind la tîmpla mea, întreagă,
Patria mi-aduce un descînt :
„Să ai limba românească dragă
Cît te vei rosti pe-acest pămînt !"

Răsărind în ochiul meu, întreagă,
Patria-nflori cu un veșmînt :
„Poartă-ți portul ca să-ți fiu dragă
Cît vei dăinui pe-acest pămînt !"

Răsărind în mîna mea, întreagă,
Patria crescu într-un cuvînt :
„Apără-mă, cît îți sînt de dragă,
Luptă-te să fii curat acest pămînt !"

LA CONCURSUL NAȚIONAL DE POEZIE «PORNI LUCEAFĂRUL» – BOTOȘANI

doru mihai mateiciuc

Clepsidră

coapsele verzi de-atita spumă
înlănțuie digul

de sub coaste
incep să zboare
primii fluturi
și cad frunzele de pe tine intruna

și această atingere, și acest fir de nisip
iubito (mai mult nu pot porunci)

dragostea este trainică asemenea
zidului chinezesc
și nici un cuvint
sub coaja uscată a pămintului.

Ultima lebădă

sub lacul incremenit
continuă să danseze
patinatoarea

Poesia

mă lipeam de sinii tăi ca o frunză
și eram singur / inaintea celorlalți

mă visam sub pleoapa ta
continuindu-mă prin sute de umbre

vedeam dinți strălucitori. sub pleoape arse
eram transparent ca un sunet
oglinzi dezvăluiau mozaicul singelui
carnea îmi ascundea ochii

orb, pe scutul cald
(zgomotele bătăliei mai răsunau în pori)

pornit din aceeași strălucire cu moartea
floarea trecea prin frunze, floarea trece...

cerneala urca pe mîini. scormonea sub
pleoape
incercînd să te afle incercînd să te afle

Sosirea primăverii

atunci am ingenuncheat / mi-am repetat
e timpul să te oprești din moarte

cocorii se aruncă în zbor, vin spre noi
săgețile vinează alte săgeți
acesta să fie peisajul ?

cade seara pe poartă, ca o cascadă
cade seara pe poartă și-o inmoaie
cade, însă eu vreau să deschid amurgul

pătrund sub o mantie, mă intind pe spate

acum
sint asemenea stelelor
și dorm cu stelele atit de aproape
că-mi vine să mă opresc din trecere.

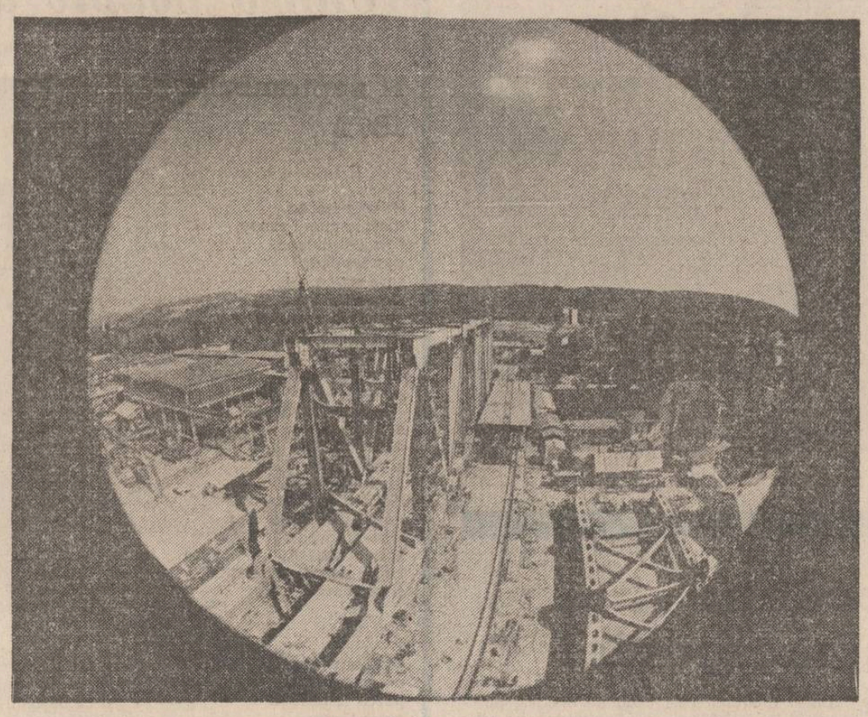

Fotografii de Paul Agarici

mircea motrici

Intîlnire așteptată

Prima dată și-a cerut scuze. Un muncitor mi l-a răpit din fața mea tocmai cînd mă pregăteam să-i pun prima întrebare. A plecat în fabrică. Mi-a promis o altă întîlnire. Asta se întîmpla cu mulți ani în urmă...

A doua oară mi-a prezentat cîțiva colaboratori care mi-au vorbit despre întreprindere. Eu vroiam să vorbesc cu el. Și iată că și acest dialog s-a aminat. A treia oară ne-am întîlnit pe plajă, la Constanța. Ne-am propus o întîlnire a doua zi. Ea nu s-a mai întîmplat. Timpul n-a adus soare pe nisip, în acea dimineață.

Apoi, cu altă ocazie, aveam să descopăr că omul cu care doream să discut iubește poezia. Ba a mai și frecventat cenacluri literare, pe vremea studenției. Îl știam „bolnav" de mașini, dar nicidecum un admirator și creator de poezie. Cineva a avut grijă să-i facă o surpriză la întîlnirea de douăzeci de ani, de la absolvirea liceului, un coleg citește în plen o poezie. Întreabă cine-i autorul ? Nu se ridică nimeni. Colegul îi „furase" un caiet cu poezii acum douăzeci de ani, și acum, cu acest prilej i l-a înapoiat.

Așa că ne întîlnim, în sfîrșit, într-o zi de miez de octombrie. Din buzunar scoate o foaie pe care avea copiate cîteva versuri. Și discuția a alunecat spre literatură, spre alte tărîmuri și nicidecum spre ceea ce-mi doream. Am hotărît să-l vizitez a doua zi, chiar la birou. Îl prind chiar după o „operativă". Sala de consiliu. Aștept. Știe că-l aștept. Acum cred că nimeni nu ne poate împiedica să discutăm. Ce a fost ? Ce s-a întîmplat de-a lungul a șase ani de cînd îmi doresc să consemnez acest interviu ? Întotdeauna, o dulce aminare.

— Acum, pentru că vă am în față să începem cu „inovația".

— Da. Sînt unul din cei care nu mă bazez pe memorie. Pe orice material lipesc în loc de rezoluție sau diverse completări o hîrtiuță cu cuvinte care nasc soluția finală.

— Spuneați că nu vă bazați pe memorie, dar oamenii susțin că-i cunoașteți pe fiecare dintre ei...

— Din 1966 de pe vremea cînd eram stagiar sînt la I.R.A. Suceava.

— Vorbiți-mi despre profilul întreprinderii.

— Făceam reparații capitale la automobile sută la sută. Acum am ajuns la un procent de cincizeci la sută pentru că am trecut la realizarea de utilaje pentru automobile, motoare de locomotivă, nave ; apoi piese de schimb pentru vagoane, piese pentru utilaj comercial. Întreprinderea s-a înființat în anul 1965. Este o unitate eterogenă privind structura producției și a tehnologiei. Mai producem piese din fontă, mase plastice, garnituri cauciuc, elemente din sistemul de frînare la autovehicule. O parte din produse le și exportăm.

— Ce a fost mai greu în munca dumneavoastră ?

— Reprofilarea unității din mers. Oamenii au vrut să plece. Țineam de ei cu dinții. Și mă bucur că mulți m-au înțeles.

— Care au fost mulțumirile dumneavoastră, tovarășe inginer Gheorghe Toma ?

— Am înființat o secție în satul Salcea. Da. Aceasta este cea mai mare satisfacție. Și să vă mai spun de ce. Secția produce piese de schimb. Și lucrurile mici rezolvă probleme mari. Dar nu acest aspect vreau să-l accentuez.

— Vorbiți-mi despre oameni...

— De cînd așteptam această recomandare... Am pornit unitatea cu un nucleu de bază, venit de la Pașcani. Oameni deosebiți. În preajma omologării unor dispozitive stăteau zile întregi în fabrică. Nu conta pentru ei ora la care mergeau acasă. Uneori îi chemam la mine cînd aveam greutăți și-i rugam să mă ajute. De fapt, prin tot ceea ce au făcut se regăsesc în fiecare colț al unității.

☆

Prin ușa întredeschisă secretara îl cheamă pe director. Simt că îl pierd din nou și nu voi putea termina interviul.

Sosește directorul care mă invită să vizităm întreprinderea.

„Azi n-am trecut încă pe la oameni. Este ora 13".

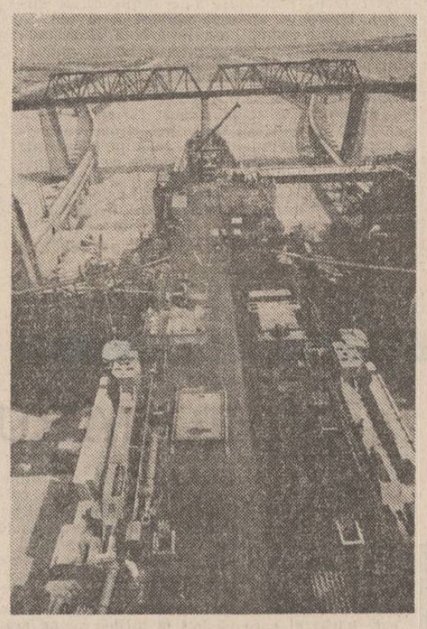

Și astfel, Gheorghe Toma îmi oferă un alt „argument" al explicației prezenței celor doi oaspeți în întreprindere, al sentimentelor lor de statornică revenire acolo unde s-au simțit oameni între oameni, s-au dăruit cu toată energia și priceperea semenilor, colectivității, muncii. Am privit o instalație care poartă semnătura lui Eugen Gavriliu. Punerea ei în funcțiune a însemnat înlocuirea unui utilaj care, adus din import, ar fi costat o jumătate de milion echivalent în valută. Ne-am despărțit, i-am lăsat în plin sfat — poate se contura o altă idee din atîta experiență tehnică —, înțelegînd că, pentru om pasiunea muncii are multe resorturi vitale.

☆

...La plecare de la Întreprinderea de reparații auto—Suceava am privit încă o clipă la cei trei rămași în mijlocul halei. În stînga și dreapta lor vrîiele de mușcate se pregăteau să înflorească...

viorel cosma

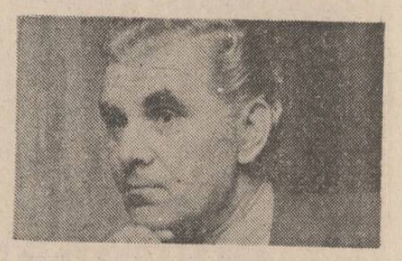

Amiaza unui cîntec

Amiaza unui cîntec
Poartă în ea
Strălucirile de soare
Ale zenitului,
Ca pe o comoară
Ascunsă discret
În bătăile înfiorate
Ale inimii,
Și descoperită,
Iată,
Atît de tîrziu,
În fulgerul de lumină
Al unui gînd.

Amiaza unui cîntec
Este ploaia binefăcătoare
A cuvintelor
Limbii române,
Fecundînd
În sufletul poetului
Semințele dorului,
Și ale iubirii,
Și ale visului,
Flori dăruite
Oamenilor
Însetați de înalt.

Cîntecul vîrstei

Cîntecul vîrstei mele,
Aripă de zbor
Împrumutată visului,
Un vis în care
Lumina
A adormit și ea
Într-un ungher,
Și peste întinsuri
De cer
S-a trezit stăpînă
Noaptea grea
Și a cuprins nemărginitul
Ca să adăpostească
Toate tainele
Cîte se pot petrece
Doar la licăritul palid
Al stelelor,
Firave lămpașe
Aruncate pe boltă
Să străjuiască
Iubirile eterne,
Iubirile vieții
Și ale vîrstei mele.

În iarba verde

În iarba verde luminînd aprinsă
De razele de soare-ascunse-n ea,
Tresaltă ca o ciută primăvara
Și iarba de aroma ei e grea.

Sub pașii trecătorului se pleacă
Și-apoi se-naltă iar spre cerul cald,
Și pe covorul ei pictat cu stele,
Un gînd, un dor, un vis am desenat.

Privește tu, adăpostit în umbra
Stejarului din margine de drum,
Te bucură și tu de primăvara
Ce-a înflorit sub pașii tăi acum.

Căci în lumina ierbii ce mijește
De razele de soare-ascunse-n ea,
Tresaltă ca o ciută primăvara
Și zarea de aroma ei e grea.

Cîte un gînd de pace

Ne sînt ochii limpezi, e în ei lumină
Cînd privim la joaca puiului de om,
Și deasupra noastră bolta-i mai senină
Că-n livada vieții a rodit un pom.

Cîtă bucurie pot în noi s-adune
Primii pași, un zîmbet și apoi un zbor,
Un copil e-n lume dulcea ei minune
Cînd ne-adoarme-n brațe surizînd ușor.

Ca să-i fie somnul liniștit sub soare
Și să-i fie-asemeni visul luminos,
Să-mpletim cunună cu a păcii floare
Pentru toți copiii lumii drept prinos.

Și să fie cerul un covor de stele
Nopților senine cald ocrotitor,
Toți părinții Terrei să agațe-n ele
Cîte-un gînd de pace micului odor.

Să ne fie ochii plini de bucurie
Cînd privim copiii avîntați în joc,
Căci de-i pace-n lume și e omenie
Pentru arme crunte nu mai este loc.

Și să fie cerul numai flori și soare,
Să răsune-n case risete zglobii,
Hai, întindeți mîna către noi, popoare,
Fie-n lume pace pentru-ai ei copii !

plastică

Instantaneul unei durate

„Viața nu-i teatru" este crezul ce-l clamează prin fulgerarea declicului aparatului său de fotografiat *Paul Agarici*, ori de cîte ori sondează lumea realului cu perseverența martorului omniprezent și cu toate antenele conștiinței sale artistice și civice deschise către viață. L-am întîlnit în cîteva rînduri absorbit cu totul de munca sa de cercetător în arheologiile prezentului, portretizînd clădiri, străzi, fîntîni, arbori, margini de sat, grunjii de pămînt ai ogoarelor proaspăt arate, ori modelînd în lumini piezișe arhitecturile chipului uman surprins în nobila lucrare a gîndului.

Agarici nu trece prin lume ca turistul insolent în goană după suveniruri dulcege măsluite-n săruri de argint. El este pătruns de scrupulul reporterului-iscoditor în căutarea acelor clipe fierbinți, care hotărăsc traiectoriile timpului și ale civilizației în care trăiește. Artisticitatea lui Agarici constă în forța expresivă a scrutărilor sale asupra orizonturilor vieți. El înțelege arta fotografiei drept mijlocul ideal de adecvare a sensibilității și receptivității umane la mișcările atît de dinamice și complexe ale prezentului. Pentru că sensul fotografiei este tocmai această capacitate unică de a eterniza prezentul. Și Agarici a tradus această funcție a artei sale cu aplombul și puterea de emoționare ce-i sînt caracteristice. El se vrea un demn continuator al unei întinse pleiade de maeștri ai obiectivului, care au împins acest meșteșug pînă la virtuozitate. Agarici rămîne, de aceea, un adept al imaginilor alb-negru, teritoriu în care realul se regăsește în dimensiunile lui dramatice, și unde gamele de griuri și magicul rol al luminii — naturale sau dirijate — concentrează infinite nuanțe sensibile și expresive. De multe ori, o bună fotografie alb-negru poartă în sine o vibrație cromatică mai densă și mai elocventă decît a unei replici color propriu-zise, aflată, datorită handicapurilor de ordin tehnic, la palierul suficienței veriste, ilustrative.

La Teatrul Mic, pretextul spectacular al unei „Scrisori pierdute" de ultimă oră i-a prilejuit artistului fotograf o altă modalitate de a-și manifesta autoritatea mărturiei posibile. Agarici se situează în postura cronicarului de eveniment artistic. O întinsă galerie de portrete extrase din magma unei meta-realități, a unui univers creat sub spotul incandescent al reflectoarelor. De data aceasta, Agarici sondează însuși teatrul — ca dimensiune a vieții și ca lume posibilă. Și o face tot cu instrumentele reporterului de eveniment. Pentru că el portretizează infinita modelare a stărilor de spirit și emoționale ce populează scena, refăcînd tensiunile și dinamica dramaturgiei prin succedarea kinogramată a tipologiilor născute la rampă în derularea actului teatral.

Și cred că tocmai în această subtilă *arhitectură a portretului în mișcare*, așa cum a conceput-o în această expoziție Paul Agarici, constă performanța artistică a expozantului. Dincolo de ipostaza de martor pe care și-a asumat-o, prin natura sa, obiectivul fotografic întruchipînd, pe ansamblu, un fel de portret al spectacolului, „instantaneul unei durate" — capodopera caragialeană —, Paul Agarici a investit în arta portretului-fotografic virtuți ce sfidează ilustrativismul de album, în favoarea surprinderii reliefului interior care conferă atîta viață și forță expresivă universului uman.

Corneliu Antim

muzică

Concerte camerale

În sala Studio a Filarmonicii „George Enescu", a avut loc un recital susținut de doi elevi ai Liceului de artă purtînd numele marelui nostru compozitor. Tînărul percuționist Cristian Balea ne-a propus un program divers, la xilofon și marimbafon : **„Doina Oltului", Romanța în fa major** de Beethoven, **„Învîrtita", „Dansuri lăutărești"** de Pablo Sarasate, **„Derby galop"** de Sommerfeld și **Trei miniaturi pentru marimbafon și orchestră.** (în primă audiție) de Valentin Petculescu. O mare parte din piese constituie prelucrări pentru instrumente de percuție, adaptări ale unor partituri de vioară, de exemplu, prelucrări care dovedesc o excelentă cunoaștere a resurselor instrumentelor de percuție. Cristian Balea are datele esențiale pentru un bun instrumentist : un simț ritmic remarcabil, o agilitate ieșită din comun, precizie a ataculul, frazînd totodată cu știință în limitele pe care, bineînțeles, le permite specificul instrumentului ; îi lipsește încă o anume experiență a sălii de concert, care va veni cu vremea, sîntem siguri.

În partea a doua a serii camerale de la Filarmonică, am ascultat-o pe violonista Simona Avesalon, acompaniată la pian de profesorul Adrian Tomescu, interpretînd **Partita a II-a (Sarabanda și Giga)** de Bach, **Sonata nr. 1** de Mozart, **Șase dansuri românești** de Bartok, **Sonatina** de Dinu Lipatti și **Fantasia appassionata** de Vieuxtemps. În ceea ce privește calitățile acestei tinere violoniste, putem spune că, deși realizarea artistică a concertului nu a fost peste tot la același nivel (presupun că diferențele au fost pricinuite de faptul că unele dintre lucrări erau mai proaspete în repertoriul său, lipsindu-i deci acea siguranță pe care ți-o dă „lecția de multă vreme știută"), se observă totuși o anumită maturitate a interpretării. Bineînțeles, mai sînt multe amănunte de pus la punct, multe subtilități ale tehnicii mîinii, însă nu este exagerat să afirmăm că Simona Avesalon posedă datele unei viitoare interprete de excepție. Un plus de experiență îi va

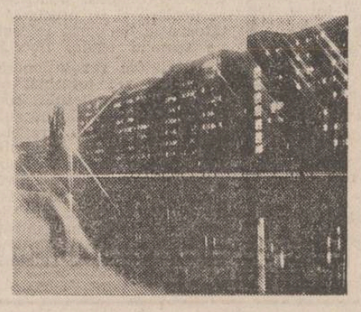

aduce, credem, acea spontaneitate care trebuie să caracterizeze o interpretare tintind către originalitate.

Într-un alt concert cameral, organizat de Biblioteca municipală „Mihail Sadoveanu" (filiala de muzică), intitulat „La porțile măiestriei" (de remarcat ținuta interesantă a serii muzicale, unde artele surori — îndeosebi poezia — și-au avut locul lor privilegiat), am avut prilejul să ascultăm evoluțiile pianistei Ioana Petrina-Suciu și ale violonistei Mariella Sărmășanu-Cortez, acompaniată la pian de profesoara Smaranda Ilea. Amîndouă interpretele, eleve în clasa a VIII-a, au prezentat unui public numeros piese alcătuind repertoriul ce urmează a fi prezentat la concursul de admitere în clasele de liceu, asemenea recitaluri avîndu-și totodată un important rol în a obișnui pe foarte tinerii candidați la treptele superioare ale învățămîntului artistic cu atmosfera de concert, care, de altfel, este un veritabil examen dat în fața celui mai pretențios juriu : publicul. Remarcăm astfel incipientele calități ale interpretelor, notînd că, în timp ce Mariella Sărmășanu-Cortez pare a fi mai degrabă dominată de factorul sensibil în interpretare (care, mai tîrziu sperăm, va evolua în acea sus-amintită spontaneitate caracterizînd interpretările de originalitate), Ioana Petrina-Suciu acordă mai multă atenție formei, construcției muzicale. Pentru amîndouă elevele, drumul marii performanțe este, desigur, la început ; dincolo de datele primordiale ale talentului (indiscutabil prezente aici) este necesară acea înmagazinare a unei uriașe cantități de studiu, de muncă, acea lărgire subliniată a orizontului cultural, acea ordine fără de care abordarea marilor partituri clasice este neconvingătoare.

Viorel Crețu

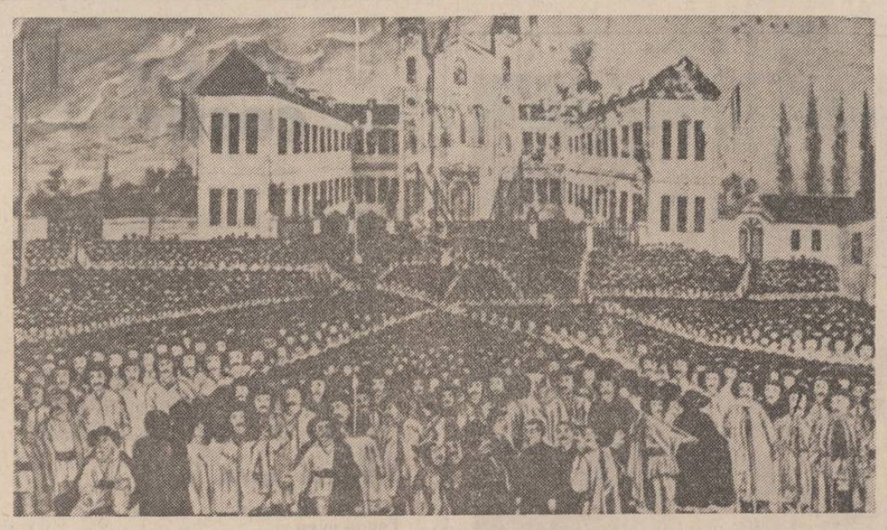

Marea adunare de pe Cîmpia Libertății

N. Bălcescu: Recucerirea memoriei

Întîia expresie a unui enciclopedism critic în cultura românească trebuie socotită a fi, în opera lui Nicolae Bălcescu, „Puterea armată și arta militară de la întemeierea Principatului Valahiei și pînă acum“ (1844) un opuscul conținînd un proiect de studiu conjugat și, deopotrivă, de examinare a documentelor, năzuind a însoți, prin aceasta, dimensiunea enciclopedistă cu o metodă critică, aceea care, înainte de toate, dă criteriile imodificabile și asigură durabilitatea unei viziuni.

„Puterea armată și arta militară“ pornea de la absențe și de la goluri, considerînd, cu dreptate, că „o istorie adevărat națională ne lipsește“ însă nu istoria propriu-zisă ca fenomen obiectiv și nici documentația ei. Documentele sînt, însă inițiativele românești în a le colecta și a face sinteză ar fi lipsit : istoria „zace încă supt praful cronicelor și documentelor contimporane. Nimeni pînă acum nu s-a încercat s-o dezgroape“. Și încă nu toate inițiativele, ci mai degrabă acelea românești căci, zice Nicolae Bălcescu, istoriile, cite se scriseseră, n-au făcut decît „biografia stăpînitorilor“. Așadar, a scrie „istorie românească“ ar fi a scrie „istoria poporului românesc“.

Așa fiind, rezultă că istoria însăși e o formă enciclopedică de vizionare a unui obiect prin el însuși divers. Aceasta reclamă, înainte de toate, prezența laolaltă a evoluției ideologiilor și a lumii sociale, a moravurilor și comerțului, a culturii și mentalităților, a face într-un cuvînt „Enciclopedie“ : „Nimeni nu ne-a reprodus cu acuratețe — adaugă Nicolae Bălcescu — instituțiile sociale, ideile, sîntimentele, obiceiurile, comerțul și cultura intelectuală a vremilor trecute“. Apoi, documentația încă neadunată atunci și care, pentru un istoric, e trebuincioasă ca și aerul însă anevoioasă și pretinzînd sforțări mai presus de puterile unui om. Nicolae Bălcescu propune, pentru **istoria ca enciclopedie**, o altă adunare, posibilă, de „enciclopediști“ și, prin aceasta, o elaborație în colectiv, aptă a recupera prin sinteze parțiale ceea ce încă era cu neputință de îndeplinit de o singură minte. „Nu pot pretinde a fi istoricul țării mele“, zicea el și în aceste vorbe nu mai răsună umilința retorică a lui Eftimie și Azarie ci o tristețe de om lucid și pentru care veacuri de rupturi se consumaseră într-un mod dramatic. Așa încît, „Puterea armată“ este doar o ipoteză și o încercare de metodă, o propunere care să acopere, provizoriu, goluri, iesită din sentimentul unei necesități de neamînat. „Cît de mare trebuință însă am avea de o asemenea istorie !“ — zice Bălcescu, încercîndu-se a recupera ceea ce era de făcut cu mult înainte de el și nu fusese cu putință din motive de nenoroc. Istoria însă este acum o chestiune de misiune : „Prin această mică scriere, imperfectă în mai multe priviri, am voit numai să arăt chipul și drumul ce ar trebui a se lua spre a se scrie o istorie, încredințat că, tîrziu sau curînd se va ridica și între români un om, care să aibă curajul și vrednicia să ia asupră-și această înaltă sarcină“.

În totul, istoria e văzută de Nicolae Bălcescu ca evoluție a unui popor, înlănțuind fenomene cu organicitate : „Soarta părinților noștri a pregătit pe a noastră ; instituțiile lor sînt baza instituțiilor noastre“. Sîntem, așadar, consecința unui proces cu vechime și în popor „cu părinți“ și cu instituții tradiționale, evoluția fiind doar, ca europeni, o confirmare a unei realități sociale de popor vechi și organizat încă de la începuturi în cadre europene. Alții au găsit mai tîrziu ceea ce românii găsiseră în vremuri imemoriale — aceasta e ideea. La drept vorbind, Bălcescu vorbește din Europa despre o Europă unde în chip natural românii există.

Punctul lui de vedere este al unui european fără complexe inutile de inferioritate. „Publiciștii de acum ai Europei luminate“ nu propun românilor ceea ce ei nu cunosc, ci întăresc doar organizări aci tradiționale, „luminismul“ ei, „cu drepturile sfinte ale omenirii“ sînt aci tradiție și apărarea acestor principii este, la români, o etică și nu doar ideologie de o clipă. Este limpede că Bălcescu voia să corecteze o viziune prea de tot deterministă, făcînd, aceea, din revoluționarii români o reflectare a „luminismului european“ și aceasta arată că, în gîndul lui, exista o altă tradiție pe care o socotește demnă de a fi resuscitată. Intuiție excepțională : într-adevăr, „luminismul“ vine aci prin fanarioți și prin habsburgi, reformismul iozefinist și populismul de „graeculi“ școliți la Paris și cititori ai „enciclopediei“ franceze nu sînt de ajuns spre a explica o revoluțiune pornită de la niște țărani din țara aurului jefuit și de la un pandur din Gorjul Tismanei. Există aci o presimțire a istoriei de recesivități și recuceriri fundamentală la români ; intervenția catastroficului, a „grelelor împrejurări“ care amintește de istoriografia moldavă, de Miron Costin de o pildă, nu afectează „întregimea“ acestor tradiții ci doar părți, rămînînd doar, pe acestea, a le resuscita.

Astfel văzută, istoria devine o soluție pentru contemporaneitate și, deopotrivă, proiect. Revoluția, dacă se va face, (căci sîntem, cu „Puterea armată“, la 1844) va fi organică și nesîngeroasă ori nu va fi deloc, ea nu ar năzui la răsturnări, ci la „regenerație“. Istoricul nu-i, aci, reformist și gîndul lui nu traduce un program cu mărginiri de spirit burghez, el presimte necesitatea de a valorifica, în termen nou, ceea ce s-a dovedit valabil în condițiile date și a lega o tradiție de acolo de unde ea se subțiase și devenise inactivă. Doctrina „regenerației“ îl așează pe Nicolae Bălcescu în precursoratul eminescian.

„Regenerația“ nu-i doar un proiect politic ori militar și istoricul nu este aci un iuncher cu îndemnări către conspirație și sedițiune, el este mai înainte de toate, un om al gîndului, un gînditor, și un om al scrisului socotind că o continuitate adevărată e mai cu seamă aceea realizată într-un **întemporal** al spiritului. Istoric fiind, Nicolae Bălcescu propune literaturii române o ipoteză de evoluție unde regenerația se întemeiază mai întîi pe istorie și alege pentru aceasta un ligament fundamental într-o literatură care trăise, încă de multă vreme, prin istoriografi. „Uvrajurile“ studiate de el nu-s cu necesitate doar document, ele sînt deopotrivă, spirit și literă, literatură adică, și nimic nu ne împiedică a observa că, în mijlocul veacului al XIX-lea, Bălcescu invocă o literatură de letopiseți, de „învățături“ și „istorii“, toate manuscrise și aparținînd mai cu precădere ultimei sute de ani. Puține din ele sînt anterioare clasicismului istoriografic moldovenesc și, la drept vorbind, doar unul, acela al „învățăturilor lui Neagoe Basarab“ (opțiune altminteri esențială căci propune o etică, posibilă, a elitei naționale contemporane cu el) ; cele mai multe aparțin **epocii manuscrise, acelui secol al XVIII-lea enciclopedist și rustic** (descris atît de convingător în cîteva studii recente, de Ciprian Zaharia) și unde cronicile sînt editate prin copiere și nu la tipografie ci, din nou și ca în Evul Mediu, la scriptoriu. Bălcescu citește și citează pe Radu Greceanu și pe Cantemir, pe Ureche, pe Stoica Ludescu, pe Costin și studiază, dintre străini, pe Bonifinius și Dlugosz. Acestea sînt bibliografia și obiectivul corecțiilor istoriografiei clasice moldave după cum Sulzer și Engel, consultați aci, constituiseră temă de examinări pentru Școala Ardeleană. Istoricul reînnoadă un fir de acolo de unde trebuia, renunțînd la tradiția incompletă a romanității de strictă observanță uniată și propune o reproducere îmbogățită a unei istoriografii cu adevărat lipsită de condiționări. El combate, ca și Dimitrie Cantemir, imaginile deformate, cu tradiție în istoriografia imperială și propune o altfel de optică : românii nu-s „barbari“ ci un popor cu civilizație ordonată de principii abia mai recent confirmate de evoluția europeană, mai înceată aceea și uneori șovăielnică. Ei au o tradiție și nu-i vina lor că aceasta nu se vede cînd nu se dorește a se vedea : „Într-însa mai cu seamă am vedea că, în acele veacuri ce numim barbare, părinții noștri adoptară niște instituții întemeiate pe niște principii pe care publiciștii de acum ai Europei luminate le găsesc de cele mai raționale. Într-însa am vedea că drepturile sfinte ale omenirii au găsit totdeauna apărători într-această țară, că părinții noștri le-au cunoscut, le-au prețuit, s-au jertfit pentru dînsele“. Românii au „rangul“ lor „ce i se cuvine între popoarele Europei“ și întîrzierea acestei recunoașteri face trebuitoare operațiuni altfel superflui. Istoria și scrierea corectă a ei însemnează, pentru români, nu hiperbolă ci restaurarea unei imagini adevărate, triumful adevărului. Nimic nu ne împiedică a zice, cu documente, că întîia armată cu permanență din Europa (așa cum zice Nicolae Bălcescu) este aceea a românilor și, în treacăt fie zis, această Reconquistă științifică, unde hotărîtoare e proba, continuă într-un anumit sens pe Cantemir și pe Stolnic, însoțindu-se atunci cu Kogălniceanu și presimțind pe Hașdeu și Eminescu, Iorga, Pârvan, G. Călinescu și Lucian Blaga. „Discursul asupra metodei“, al lui Nicolae Bălcescu (care este „Puterea armată și arta militară“) inaugurează, de aceea, un proiect de restaurație istoriografică națională.

Artur Silvestri

Ultima noapte a lui Avram Iancu

(fragmente)

11 septembrie 1872

1.

Pe vale trecea,
dinspre munți venea,
Crișul strălucea,
așa lui cînta
și se aurea
cînd mi ți-l vedea.
Și de dragul lui
frunza codrului
iarăși învia
și se înverzea
și așa zicea :
— Craiule frumos,
suflet luminos,
suflet hăituit
și neliniștit
bine mi-ai venit.
Flacără și stea,
dormi sub poala mea
și te-oi înveli
și te-oi încălzi
ca pe-un prunc curat
și nevinovat.

2.

Dar Iancu tăcea,
pe vale trecea
parcă se grăbea
către Undeva...
Munții tresăriră
cînd mi ți-l zăriră
și așa vorbiră :
— Iancule Măreața Ta,
pe unde-ți porți inima ?
Cîtă vreme-ai să mai treci
pe știutele poteci
poposind o clipă-n prag
la casa de om sărac ?
Stai cu noi sub stînci de fier
răsucite către cer
sus în vîrful muntelui
în cuibul vulturelui
și cu rouă te-om spăla,
cu stele te-om lumina,
Iancule, Măreața Ta
stai cu noi și nu pleca.

3.

Dar Iancu tăcea,
pe vale trecea,
parcă se grăbea,
către Undeva.
Spre toamnă era,
frunza că pălea,
lunca aburea,
seara se lăsa,
Iancu se grăbea.
Moții îl zăriră
și așa grăiră
din inima lor
cea plină de dor.

4.

— Crăișor iubit,
suflet nedormit,
trup neliniștit,
gînd neîmplinit.
Tu nu mai umbla
nu te sbuciuma,
vino și-i cina
în case de moți
că te iubim toți.
Vino și te-alină
cît mai e lumină,
noaptea cît nu cade
cu negre cascade.
Că ți-am înfățat
masă de mîncat

și pat de dormit
tot cu fin cosit
și cu busuioc
să-ți poarte noroc.
Și vinars ți-om da
alb ca lacrima
și după ce-oi bea
tu ni-i fluiera
tot ce porți în gînd
din fluierul sfînt.
Noi te-om asculta
și ne-om închina
și vom învăța
din credința ta
de român și Domn,
umbră fără somn.

5.

Dar Iancu tăcea,
pe vale trecea,
parcă se grăbea
către Undeva...
Pe vale trecea,
și se întomna
și noaptea venea
fără nici o stea.
Iancu se grăbea...

6.

Și cum se grăbea
către Undeva
dintr-un mic pridvor
căptușit cu dor
o moață-l zări
și astfel grăi :
— Iancule, dragostea mea
nu-mi mai frînge inima,
că de cînd te-am așteptat
lacrimile s-au uscat,
florile s-au scuturat,
vinu-n sticlă a secat,
doinele le-am terminat,
păru-n timple mi-a albit,
pielea mi s-a veștejit
și ochii mi-au ostenit.
— Iancule, dragostea mea
stai cu mine nu pleca
și în lapte te-oi scălda
și cu părul te-oi usca,
și în brațe te-oi ține,
cu flori te-oi imparfuma,
și-n brațe te-oi legăna
cît o fi viața mea.

7.

Dar Iancu tăcea,
pe vale trecea,
parcă se grăbea
către Undeva.
Și cum se ducea
și cum se grăbea
și nimic zicea,
murgul că-l vedea
și se-nfiora
și mi-l negheza
ca omul vorbea
și așa zicea :

8.

— Iancule, stăpînul meu
unde te grăbești mereu
și de ce umbli pe jos
singur și supărăcios ?
Nu-ți mai place cum zburam
cînd în spate te țineam
și mai tinerei eram.
Duduia sub noi pămîntul
nu ne ajungea nici vîntul,
stelele ne luminau
și dușmanii toți fugeau,
și cînd te-nălțai în șa
luna-n cușmă se-nfigea
și-n sabie-ți strălucea.
Unde mergi și cui mă lași
la margine de imaș ?
Urcă-te în șaua mea
să-ți simt iarăși mîna ta
cum mîngîie coama mea,
să zburăm ca altădată
să ne vadă țara toată
Iancule, nădejdea mea
încălzește-mi spinarea
și eu te-oi purta departe
credincios pînă la moarte.
Dar Iancu tăcea,
pe vale trecea,
parcă se grăbea
către Undeva...

Popasul

Ajunse ostenit la casa brutarului
Ion Stupină,
O oboseală dulce parcă urca
în trupul său slăbit
Și el văzu cum urcă luna
prevestitoare și deplină
Și auzi cum sună vîntul de
toamnă-n finul veștejit.

Sări pîrleazul. Pe-ntuneric se
gudură spre el un cîine,
În ceruri luna sta de pază ca
un neutru temnicer
Și el se așează pe buza
cuptorului de făcut piine
Și adormi avînd deasupra în
loc de-acoperiș un cer.

Era o liniște curată, un tulnic
buciuma sub zare
Ca o durere-năbușită, ca un
oftat sunînd în gol.
Un greier se-auzea cum cade
pe frunzele de staniol.

Simți cum se cufundă-n visul
unei uitări liniștitoare
Și-n clipa scurtă sau mai lungă
decît viața ce fugea,
Scrise în gînd în noaptea ceia
tribunilor cîte-o scrisoare
În timp ce tulnicul, departe, tot
mai înăbușit ofta...

Mircea Micu

PROFIL

Vocația romanului sintetic

Constantin Stan mi se pare a fi între prozatorii afirmați în ultimii ani, autorul cu formulă narativă cea mai cristalizată și sfera tematică cea mai bine definită ; poate niciunul dintre colegii săi nu este atît de familiarizat cu problemele tinerei generații, despre care scriu cu toții, și atît de preocupat de universul ei moral și spiritual. Romanul de debut, **Carapacea**, (1979), este, în fapt, o dezbatere sau, mai bine zis, un proces de o reală fervoare etică, pe care un tînăr al anilor șaptezeci îl face tatălui și familiei sale pentru atitudinea din perioada imediat următoare celui de-al doilea război mondial. Fără a se erija în anchetator justițiar — procedeul era la modă în romanul anilor '70 — eroul încearcă să se definească față de generația anterioară, față de ezitările și greșelile ei, pentru a se clarifica pe sine și a-și găsi un drum și un mod de viață al său. **Nopți de trecere** (1983 Premiul special — **Luceafărul**) reia într-o oarecare măsură situația din romanul precedent, dintr-o perspectivă modificată.

Din unghiul structurii spațio-temporale romanul este împărțit în trei secvențe : drumul de noapte, în tren, al povestitorului în vederea unui reportaj, sosirea în localitatea respectivă, unde trăiește un love-story deloc melodramatic, și, în sfîrșit, reintoarcerea în București, la situația inițială, ca un cerc de la care nu există abatere. Dintre acestea, mai interesantă, mai plină de forță și dramatism este, fără îndoială, secvența drumului de noapte, ce îi dă autorului prilejul să-și exercite atît darul observației directe, aproape cinematografice, cît și al introspecției sufletești, al rememorării și pătrunderii analitice. Tehnica narativă folosită cu reală dexteritate și eficiență este aceea a colajului și juxtapunerii scenelor prezente cu cele rememorate, însoțite de parantezele și comentariile sec-ironice ale naratorului, sau de lanțul lui de impresii, senzații și gînduri suscitate de un eveniment, o întîmplare, — fluxul conștiinței, sau „stream of consciousness“ după neoreteticii americani.

În pofida „artifexurilor“ compoziționale, senzația nu este de artificial, ci, dimpotrivă, de autenticitate și sinceritate a confesiunii. „Schema“ epică este următoarea : aflat în 1980 într-un vagon de tren, naratorul, pe genunchi cu foile dactilografiate ale unui interviu dat de Herbert Marcuse într-un **Le Monde** din 10 mai 1974, privește, observă, și analizează cu un ochi balzacian, vecinii de compartiment, evocă în stilul romanului experimental, după, aparent, capriciile memoriei, adolescența și anii de studenție precum și figura tatălui legată de trauma războiului, și comentează ironic opiniile filozofului american. Și, ca într-o rotondă cu oglinzi, în care reflectările se multiplică și se automultiplică, tot acest caleidoscop este dat și comentat ca situație romanescă într-un text ficțional ce urmărește o maximă autenticitate. Prozatorul realizează astfel un adevărat tur de forță prin care, așa cum am spus, nu rarefiază substanța romanescă, ci o densifică și o saturează de existență, așa cum un burete mustește de apă.

Cea de a doua secvență spațio-temporală este un fel de roman în roman, sau, mai bine zis, de nuvelă în roman, beneficiind de experiența scriitorului ca reporter și autor de proză scurtă. Fără a renunța la sistemul oglinzilor reflectante, povestirea ne centrează pe destinele unor tineri muncitori și muncitoare, din orașul A, cu modul și problemele lor de viață, nu mai puțin grave, nu mai puțin dramatice — depinde numai de unghiul din care le ataci — destine în care reporterul-autor sau autorul-reporter se implică pînă la identificare, trăind un scurt și intens episod pasional, rememorat însă cu o dură luciditate și sobrietate.

Partea a treia are din nou, drept cadru, un spațiu închis, un apartament de bloc de la etajul 10, unde naratorul, întors acasă, reflectează asupra nopții petrecută în tren, asupra întîmplării din orașul A, și asupra stării lui actuale, ginduri interferate și bruiate, evident, de imixtiunile și semnalele realului înconjurător. Este o „prise de conscience“ matură, debarasată de orice iluzie sau teribilisme, încheind parcă o virstă și un capitol de viață, fără a deschide altul. Romanul este, în acest fel, atît din punctul de vedere al compoziției, cît și al seminficațiilor, perfect rotund, aș spune chiar prea bine și economicos încheiat.

Nici ultimul roman, **Vară tîrzie** (1986 — Premiul de proză al U.T.C.) nu se depărtează mult de obsesiile cărților anterioare (războiul, părinții și mai mult decît în celelalte romane, dragostea), dar din nou, variază unghiul de reflecție asupra evenimentului. Fără a neglija raportul dintre însul obișnuit și istorie, prozatorul își mută cîmpul de observație asupra relației dintre text și istorie. Sau, într-o formulare mai apropiată de spiritul cărții, între istorie ca text și textul ca istorie. Romanul este ingenios construit, pe trei sau patru nivele, într-o scriitură densă, concentrată, ce nu pierde din vedere niciunul dintre planuri. Personajul principal al cărții, un tînăr operator de sunet la Studioul de cinematografie, trăiește, efectiv sau mental, în mai multe „realități“. În primul rînd, existența sa „reală“, radiografiată la rîndul ei pe mai multe planuri ; 1986, unul al prezentului contextualizat, pe rînd, în București, în unitatea unde își satisfăcea eroul „Neluțu“, stagiul militar, sau în satul părinților, și celălalt al amintirilor și evocărilor copilăriei. Alt palier este constituit de corespondența din timpul războiului dintre sublocotenentul Augustin Suciu și iubita, apoi soția sa, Valeria. La acest nivel întîlnim „istoria ca text“ bineînțeles o cu totul altă reprezentare decît cea consacrată în manuale, lucrări de specialitate etc., altfel spus decît „textul ca istorie“. Din lectura pachetului de scrisori pe care Neluțu le găsise cam la 35 de ani după ce au fost compuse în bunurarul unei uniforme militare uitată într-un pod, se conturează imaginea unei vieți care, deși alterată de desfășurarea războiului, se continuă în substanța ei, în rosturile sale firești. În toiul uriașei și inspăimîntătoarei conflagrații, cei doi tineri își povestesc în scrisori grijile și dorințele cotidiene, își fac declarații de dragoste și își făuresc planuri de viitor. Este un fel de încăpățînare și încrincenare a vieții care subzistă și triumfă în orice condiții. Este și motivul pentru care Neluțu trimite din armată scrisori prietenei sale Cornelia, aproape identice cu cele ale lui Suciu Augustin, schimbînd doar cîteva date și nume. Prin acest procedeu al substituției scrisorilor, prozatorul realizează și o subtilă metaforă a textului ca model de existență, sugerînd că, într-un anumit grad, tînărul anilor optzeci își „modelează“ sentimentele și trăirile după scrisorile sublocotenentului din perioada războiului, care, la rîndul lui, ar fi putut avea în față alte exemple etc., în fond, un etern text al vieții. În sfîrșit, un alt „sertar“ al narațiunii conține extrase din documente autentice ale vremii, premergătoare sau din timpul celui de-al doilea război mondial, precum și consemnarea de date, cifre, rapoarte, ș.a.m.d., scrieri ce prezintă o față sau alta a evenimentelor, adică textul ca istorie. Din compararea celor două surse, istoria ca text și textul ca istorie, și discutarea lor de către Neluțu și profesorul, un alt personaj al cărții, discuții intersectate de vocea autorului, se naște un meta-comentariu despre istorie în momentul ei de criză maximă, care este războiul, și despre consecințele sale pe o perioadă mai scurtă sau mai lungă de timp. Toți eroii tineri ai romanelor lui Constantin Stan simt nevoia acută să cunoască și să se confrunte, într-o modalitate sau alta (prin trecutul părinților, amintirilor combatanților, documente, scrisori etc.) cu această experiență cardinală, ce a marcat definitiv, prin transformările social-politice radicale care au urmat, generația postbelică. Este o nevoie de certitudine și clarificare a unui trecut nu prea îndepărtat, prin care personajele sale, și lucrul apare mai vizibil ca oricînd în **Vară tîrzie**, se apropie mai profund și mai lucid de **textul** prezentului.

Constantin Stan se găsește în situația, altminteri fericită, de a fi în contradicție cu unii dintre colegii săi de promoție și cu o bună parte a mai tinerilor prozatori de azi : dacă la romancierii tip Bedros Horasangian un amănunt sau o secvență de existență este „umflată“ pînă plesnește ca un balon de săpun, la el substanța romanescă excede cadrele prea strîmte ale textului. Ar fi de dorit ca prozatorul să decomprime materia și să o lase să circule mai lejer într-o țevărie narativă mai amplă.

Paul Dugneanu

VIZIONARUL BĂRNUȚIU

Evenimentele anului 1848, pe Simion Bărnuțiu, care fusese secretarul episcopului Lemeni și în această calitate participase ani în șir la sesiunile dietei feudale din Cluj, nu l-au găsit nepregătit.

În schimb, intelectualii români, spre deosebire de popor, s-au dovedit a fi foarte dezorientați. Sub presiunea evenimentelor, Foaia lui Barițiu a pus o îngrijorătoare întrebare : **Cine este bărbatul care pășind la mijloc să ne arăte calea drept mintuitoare ; să ne ia de mînă și să ne zică : veniți încoace aici să porniți, cutare să voiți, acestea să pretindeți înainte de toate !**

Omul acesta a fost Simion Bărnuțiu.

„La 25 martie 1848, scrie Karl Marx, studentul Simion Bărnuțiu a pus în circulație printre românii din Sibiu o proclamație manuscrisă care chema poporul român la adunare generală. Ea se termină cu cuvintele : nu vrem unire cu nimeni înainte de a avea dreptul să tratăm de la națiune liberă la națiune liberă“ [1]).

Această proclamație a determinat convocarea marei adunări naționale de la 3/15 mai, cu scopul de a face cunoscut doleanțele românilor mai înainte de data de 30 mai cînd dieta feudală fusese convocată pentru a proclama, în mod samavolnic, unirea Transilvaniei cu Ungaria.

În asemenea grele împrejurări s-a impus întrebarea : **Cine să fie omul înzestrat cu necesarele cunoștințe istorice, juridice, politice, sociale și economice care să poată demonstra temeinic ce soartă a avut în trecut poporul român din Transilvania și ce așteaptă el acum de la revoluție ?**

Omul acesta a fost tot Simion Bărnuțiu. În ziua de 2/14 mai 1848, el a rostit în catedrala Blajului, în fața unui distins auditoriu, în care se găseau și revoluționari refugiați din Moldova și Țara Românească, cel mai „măduvos“ discurs politic din istoria românilor“ [2]).

Simion Bărnuțiu cere ca românii să se unească cu toate națiunile care recunosc libertatea națiunilor și o respectă. „Toți trebuie să fim uniți între aceasta“. **„Țineți cu poporul, îndeamnă el, ca să nu rătăciți, pentru că poporul nu se abate de la natură, nici nu-l pot trage străinii atît de ușor de partea lor“.**

La baza discursului lui S. Bărnuțiu stau două mari idei : 1) marea adunare națională trebuie să șteargă iobăgia și să proclame independența națiunii române și 2) Unio Trium Nationum, Tripartit-ul, Aprobatele și Compulatele să fie abrogate și, acum în plin avînd revoluționar, să nu fie înlocuite cu o unire nefirească. Odată independentă, **„Națiunea română dă de știre națiunilor conlocuitoare că voind a se constitui și organiza pe temelie națională, nu are dușmănie împotriva altor națiuni, le recunoaște tuturor același drept și voiește să-l respecte cu sinceritate cerînd respect reciproc după dreptate“.**

A doua zi (3/15 mai) poporului, adunat pe un vast platou de lîngă Blaj, care se va numi de atunci **„CÎMPIA LIBERTĂȚII“**, Simion Bărnuțiu, ales vicepreședinte al marei adunări naționale, i-a luat jurămîntul de credință din care reproducem punctul 3 : Națiunea română se declară și se proclamă națiune de sine stătătoare și de parte întregitoare a Transilvaniei pe temeiul egalei libertăți.

Activitatea revoluționară a lui Simion Bărnuțiu nu s-a terminat aci. A fost ales președinte al Comitetului conducător al revoluției și președinte al Comitenului de pacificațiune.

După înăbușirea revoluției s-a refugiat la Viena. Un an și jumătate a fost student al facultății de drept. Deosebit de studios se menține departe de orice activitate politică. Dar cum studenți, de talia lui și a lui Al. Papiu Ilarian, nu aveau ce căuta în Viena lui Bach, reprezentantul celui mai sălbatec absolutism, amîi s-au hotărît să-și continue studiile în Italia primul la Pavia, celălalt la Padova.

Profesorii din Pavia i-au acordat aleasă prețuire. Unuia dintre ei, care era chiar „magnificus rector“, i-a dat să citească „Tentamen Criticum“ al lui A. T. Laurian. Cînd i l-a restituit acesta i-a mărturisit că a discutat cu alți profesori cuprinsul lucrării și că au rămas încredințați că limba română este un dialect al limbii italiene. [3])

Studentul Simion Bărnuțiu convinge pe mulți dintre profesorii săi că poporul căruia i-aparține nu e „valach“, cum încă a mai susținut papa într-o enciclică din 1853, ci „român“. Găsește timp să colaboreze la foile de la Brașov, susținînd într-un articol, că, din punct de vedere literar, nimic bun nu poate porni de la Blaj, deoarece **„acolo e prilej numai de dezbateri filologice și de cuvîntări pentru îngroparea morților“.** [4]) E convins că în momentele cruciale ale existenței unui popor, poeții pot săvîrși lucruri mai mari decît oamenii politici.

Călătorind prin nordul Italiei, mulțimea relicvelor gloriei străbune îl copleșește, îl înduioșează. Asigură pe Iacob Mureșan și pe Gavril Munteanu, de la Brașov, că el și padovanii **„Nu am venit în Italia numai să învățăm Corpus Juris și Il codice austriaco, ci, afară de aceasta, să vedem cu ochii noștri și monumentele măririi strămoșilor noștri, ca să putem duce și noi de aici cîte un surcel la vetrele noastre din DACIA și să ținem focul naționalității noastre ca să nu-l stingă boarea getică și sarmatică.** [5])

„Suveniri din Italia“, studiu publicat în 1853, îi dă prilej să-și expună părerile cu privire la limba națională. Ce drept, se întreabă Bărnuțiu, poate cîștiga vreodată neștiința asupra luminii, nedreptatea împotriva dreptății ? După cum uritul nu se poate înstăpîni peste frumos de ar trece cente și cente de ani, tot astfel nici barbarismul nu va putea cotropi spiritul național. Dreptul primatului limbii noastre împotriva barbarismului este de nestrămutat.

Într-un alt studiu, intitulat „Observațiuni statistice despre cultivarea pămîntului Europei“ explică de ce latifundia perdiderent Italam. **„Acum** (în 1854 n.n.) **agricultura este amenințată de fărîmițarea excesivă a proprietății. Țăranii trebuie să se unească pentru a lucra proprietățile cu puteri unite căci atunci ar avea mai multe bucate“.**

La 6 iunie 1854, Simion Bărnuțiu (avea 46 ani) a fost proclamat doctor în drept. Revine grabnic la Viena. I se oferă un post important, dar refuză să servească absolutismul. Cum visul mult rîvnitei universități românești se spulberase, la recomandarea lui A.T. Laurian, domnitorul Al. Ghica îl cheamă profesor la fosta Academie Mihăileană. În 1860, trece la facultatea de drept unde predă : dreptul roman, dreptul natural, privat și public, logica și filozofia.

Sosirea la Iași a fost pentru Bărnuțiu un triumf iar pentru intelectualii locali un eveniment național. C. Hurmuzachi, agrăindu-l cu „clarissime Doamne“ îl asigură că „venirea D-voastră aci e cea mai mare binefacere pentru noi“. Nu de aceeași părere au fost prietenii din Transilvania care, prin plecarea lui Bărnuțiu și Papiu, pierdeau doi dintre cei mai reprezentativi animatori ai revoluției de la 1848.

De la catedră, Simion Bărnuțiu se interesa asiduu de viața politică. Începe războiul Crimeii. Trupe austriece ocupă Moldova. Bărnuțiu e pus sub severă supraveghere. În Transilvania, despotismul lui Bach e tot mai apăsător. Scrie lui Avram Iancu, încurajîndu-l. **„Să te ții drept de programa pe care ai jura în 1848“.**

Cu ocazia înființării universității, Domnitorul Al. I. Cuza i-a propus rectoratul dar Bărnuțiu, care niciodată n-a înțeles să se despartă de plaiurile natale, a refuzat motivînd că este supus austriac, deși indignatul i s-ar fi acordat imediat.

Profesorii și studenții l-au adorat. Vorbeau ca el, îi imitau gesturile, se îmbrăcau ca el, îi răspîndeau cu fanatism ideile. Toate acestea au sfîrșit prin a avea la Iași o **ȘCOALĂ BĂRNUȚIANĂ.**

Dar Bărnuțiu a înființat și un partid politic : „Factiunea liberală și independentă“, care număra printre membrii ei pe Ion Creangă.

În cei 8 ani cît a profesat la Iași, Simion Bărnuțiu a elaborat numeroase lucrări cu pronunțat caracter juridic. Vom desprinde din ele cîteva idei care-l situează deasupra contemporanilor.

Toate națiunile, susține S. Bărnuțiu, **fie ele mari sau mici, sînt egale între ele. Protectoratul asupra teritoriului național este inadmisibil.** E dușman al monarhiei chiar dacă e constituțională. **„Poporul român a suferit prea mult în istoria lui de la trei împărați care l-au împresurat“.** [6])

Singura organizație statală, vrednică de secolul al XIX-lea, este REPUBLICA.

Fostul elev și profesor de la Blaj se declară dușman al fariseismului ecleziasticilor, ca și al misticismuui și filozofiei Sf. Augustin.

A avut dușmani neadormiți. Ei s-au recrutat din rîndurile antiunioniștilor, ale moșierimei și ale dinasticilor.

În ședința Camerei din 27 iunie 1871, Titu Maiorescu a cerut desființarea oricărei urme de școală bărnuțiană pe motivul că : **„aceasta preconizează lichidarea definitivă a marei proprietăți funciare, precum și distribuirea întregului pămînt țărănimei, care de fapt îl lucrează, ceea ce este o teorie comunistă sîngeroasă cea abia peste 200 ani va îngădui să se vorbească de ea“.**

Istovit de pneumonie și reumatism a cerut să fie dus în Transilvania. A trecut Carpații, însoțit de nepotul său Ion Maniu, într-o trăsură special amenajată, pusă la dispoziție de domnitorul Al. Ioan Cuza. Situația este asemănătoare cu aceea a lui Gheorghe Lazăr. Gheorghe Lazăr a văzut Avrigul ; Simion Bărnuțiu a încetat din viață pe cînd străbătea valea Almașului.

A fost înmormîntat la Bocșa Română.

Un obelisc avînd numai trei metri înălțime, amintește trecătorului că cel de sub glie a fost un atlet al **„libertății, frățietății, egalității și naționalității** și că **„poporul român ține minte de binefaceri și nedreptate“.**

Adept al formei de guvernămînt republicane, Bărnuțiu a fost un antimonarhist convins și un inamic statornic al servituților. Credea în egalitatea și libertatea originară a tuturor oamenilor, idei pe care le susține cu argumentele luate din „Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului“ de la 1789.

În istoria culturii noastre, Simion Bărnuțiu a rămas cunoscut și prin însușirile sale de orator. E considerat unul dintre cei mai mari oratori ai noștri. În pofida unui limbaj, citeodată latinizant, retorica lui simplă, susținută adesea cu sarcasme și ironii, întărește eficiența intervențiilor lui și explică o parte a marei lui popularități.

Numele lui este pe veci legat de Cîmpia Libertății și de marea adunare națională ce s-a ținut acolo în ziua de 3/15 mai.

Cît privește discursul rostit la 2/14 mai 1848, el este perla cea mai de preț a elocinței române care îndreptățește istoria să-l considere **IDEOLOGUL REVOLUȚIEI TRANSILVANE DE LA 1848.**

[1]) **K. Marx, Însemnări despre români, Editura Academiei Române, 1964, p. 146**
[2]) **S. Bărnuțiu, Dreptul public al românilor, Iași, 1867, p. 337**
[3]) **Scrisoarea către Al. Papiu Ilarian și Iosif Hodos din 24 nov. 1852. Vezi Iosif Pervain și Ioan Chindriș. Corespondența lui Al. Papiu Ilarian vol. II Ed. Dacia, 1972**
[4]) **Scrisoarea din 11 martie 1853 către Al. Papiu Ilarian și Iosif Hodoș. Idem.**
[5]) **Ibidem. Scrisoarea din 8 mai 1852**
[6]) **Simion Bărnuțiu, op. cit. Cap. IV, Constituțiunea republicii române p. 83—104.**

Corneliu Albu

POȘTA REDACȚIEI

Ochii mei. la vîrsta la care începe întrarea cu tot sufletul în lumină și bucuria comuniunii cu lumea, s-au deschis asupra Botoșanilor ; poate de aceea, copilăria avînd gustul miracolului, al descifrărilor **pentru prima dată** și unice ca intensitate a trăirilor de tot felul, acest teritoriu mi-a rămas mai tîrziu în memorie ca o insulă a Fericiților. Nimic și niciodată n-a mai egalat bucuria hoinărelilor pe dealurile și văile din jurul Botoșanilor, extraordinara aventură a celor cîtiva pași cu care se trecea, printre lintițe, mătasea broaștei și, uneori, șerpi de apă, piriul Dresleuca, ori codrii presărați de luminișuri în care făceam cunoștința asemănării noastre cu arborii și florile ; păsările zburîndu-ne atît de aproape. Orașul părînd a se organiza în jurul vastelor piețe, al Teatrului „Eminescu", al Filarmonicii, al parcului „Eminescu"... Casele, cu temelii înalte de piatră, ca niște castele... Ori străzile cu dalele albe poleite de lună, la lumina căreia noi, pe ascuns de părinți, citeam... Efervescența vieții noastre de pionieri, apoi „utemiști" : recitam, cîntam, scriam și jucam în piese de teatru... Prietenia, fără nici un fel de discriminări, între copii de diverse origini : Nați Andromake, Alexandra Fasulis, Jutis Tanasis, poetul Nikos Blitikiotis (care încă de pe atunci, din școala elementară, îl știa pe de rost și-l studiase pe Blaga), apoi Paula și Mișu Segal, Carmen Pompei, Anca Brote... despre care, vîrsta și spațiul despărțindu-ne, nu mai știu astăzi aproape nimic... Extraordinarii învățători domnul și doamna Apostol de la „nr. 4", instructoarea de pionieri Ochinciuc, profesorul Militaru de la „nr. 7", actorul Stelian Preda, cel care ne-a învățat să „respirăm", dirigintele dintr-a 8-a, Mihai Tironeac, de la „Laurian", și alții atîția sufletiști ale căror strădanii, în primele noastre vîrste ale formării, au pus temeiurile a ceea ce urma să devenim.... Am păstrat aceste ființe și emoții nitr-un ungher aproape neștiut al ființei mele, într-o zonă de prezent etern nealterabil, și m-am ferit să revăd Botoșanii vreme de aproape un sfert de veac, dintr-un fel de teamă a reintîlnirii cu ceea ce era mai profund și mai ușor vulnerabil în mine însămi, — fantasmele și primele idealuri. Într-o scurtă trecere, acum cîțiva ani, aflasem, crispată, un oraș în plină reconstrucție, aproape străin amintirii mele. Doar acum, de „Zilele Eminescu" l-am (și m-am) regăsit : dincolo de peisajul schimbat, de stilul arhitectonic nou, orașul — entitatea lui supra-spațială și supra-temporală, în care s-au depus aurele tuturor personalităților ce l-au clădit, locuit și străbătut — este același. Aceeași — speciala lumină și cerul, aceeași unduirea deal-vale, imprimată atît naturii cît și sălașurilor umane. Și o extraordinară efervescență culturală, semnul implicării atîtor oameni de bine, sub veghea ocrotitoare a duhurilor lui Laurian, Eminescu, Porumbescu, Luchian, Enescu, Iorga. În acest aer spiritual este firesc să răsară talente, după cum este firesc ca acestea să năzuiască spre o cît mai înaltă propensiune a personalității. În acest oraș tinerii învață matematică, dar și cîntă, pictează, sculptează, scriu versuri... Nu întîmplător două din premiile actualei ediții a concursului de creație poetică „Porni Luceafărul..." au revenit unor botoșăneni. Și, tot nu întîmplător (cenaclul Uniunii Scriitorilor din localitate fiind condus de poetul Dumitru Țiganiuc, profesor la Liceul „Laurian"), după o întîlnire a revistei cu elevii liceului am primit mai multe grupaje de versuri, însoțite de prezentări care vorbesc de la sine despre nevoia de poezie a tinerilor :

GRIGORUȚĂ MARIETA DANA, Botoșani : „Mă numesc Grigoruță Marieta Dana și sînt elevă în clasa a X-a C, la liceul de matematică-fizică „A. T. Laurian" din Botoșani. Cu toate că sînt mate-fiziciană îmi place foarte mult literatura. Am trimis cîteva poezii la ziarul județean „Clopotul", dar mi s-a recomandat să citesc întîi la cenaclul liceului. Am început să scriu poezii din clasa a IX-a. Dar mediul în care învăț este ostil. Băieții din clasa mea au un suflet gol, rîd de mine și de cealalte colege fiindcă scriem poezii și ne jignesc cu cuvinte pe care cred eu nici n-ar trebui să le gîndească. Pentru ei, cînd cineva scrie sau recită poezii înseamnă că „e dus de-acasă". Așa că, neavînd un teren fertil în care să-mi rodească gîndurile, mi-am strîns inima-n pumn și-am ferecat-o. Un timp n-am mai scris nimic. Apoi parcă am căpătat din nou curaj, încredere.

Pentru mine poezia este o împletire de lumini și umbre, o-mperechere de straniu și comun, este un adevărat izvor dătător de viață, de putere, de încredere, de curaj, de dragoste. Pentru mine poezia este un porumbel pe care-l hrănesc cu boabe din cristalul gîndurilor mele, este un tărîm unde nimeni nu te poate opri să visezi". Am citat în întregime scrisoarea pentru frumusețea și maturitatea ei. Mai mult curaj, însă, Dana, iar pentru sfaturi și îndrumare adresează-te cu toată încrederea poetului Dumitru Țiganiuc. Publicăm **Lui Eminescu** ; celelalte sînt, deocamdată, lipsite de complexitate și inexpresive, dar sînt convinsă că vei depăși această fază.

SIMINICEANU CARMEN, Botoșani (clasa a X-a) : Pasteluri armonioase (dovedind îndeminarea versificației) dar comune, prin care personalitatea nu răzbate ; **Am făcut odată-un călăreț** este o parabolă îndrăzneață a omenirii gata să scape frîul din mînă : **„Am făcut odată-un călăreț / Ce pămîntul nu îl mai încape / calul său este strunit de-un hăț / ce îl țin învolburate ape /.../ Mai avem vreo Troie de ucis / ca să trecem flăcări de-a inotul / Corbii croncănesc ca-n vis / Așteptînd să se termine totul"** etc., din păcate ideea este uneori confuză iar expresia, pe alocuri, improprie (ca în ultima strofă, ultimul vers : **„Șuierînd prin aerul sfătos / Călărețul meu învinge ziua / Și din noapte își găsește-un rost / Ucigînd zăpezile cu piua").** Poezia **Uitată**, pe care o și publicăm, îndreptățește însă toate speranțele prin forța (ghicită) a viziunii, cît și prin decizia expresiei.

GABRIELA LUMINIȚA DĂSCĂLU, Botoșani (clasa a X-a) : „Iubesc mult marea, florile, ploaia, toamnele și bineînțeles oamenii buni, generoși, sensibili la frumos. Vă voi scrie cîteva din gîndurile mele — nu știu dacă le pot numi : poezii. Doresc să scriu ceva de suflet și pentru suflet, să las în urma mea o lacrimă, o tresărire, un zîmbet ! Poezia exprimă un sentiment adînc, sfîșietor, de aprigă splendoare. E o ardere cu duh, ceva de pe culmile omului, ceva de transpus la orgă". Poeziile sînt însă însemnări deocamdată copilărești, neatingînd registrul poetic decît rareori, ca în această **Simfonie albastră**: **„Ascultînd simfonia aceasta / m-am trezit rizînd singură / Rîdeam puternic, haotic / Apoi, am încremenit și / mă uitam cu ochii plini de / groază la un punct oarecare / din spațiu. Mi te-nchipuiam, / era un fel de „fata morgana" / o derulare dureroasă a amintirilor. / Am tresărit și m-am trezit din visare / cînd mi-a căzut pe mîna stîngă / o lacrimă a zădurilor reci / Mi-am revenit : erai departe".** Mai interesantă este această descriere a stării poetice : „Trăiesc, citeodată, o stare neexplicabilă, atunci îmi simt sufletul că rătăcește peste tot și nu-l pot chema — e ca un delir interior" — care poate deveni poezie doar prin descifrarea mecanismului acestui „delir" și proiectarea lui asupra limbajului, în ceea ce se cheamă **tehnică** poetica.

Gabriela Negreanu

Lui Eminescu

Mihai, primește rîndurile mele
Ca un răspuns ce vine prea tîrziu,
Ca un ecou al locului pustiu
Lăsat de tine la plecarea-n stele.

Hiperyon ! Privește spre pămînt,
La ploaia caldă-a florilor de tei,
La murmurul izvorului pe stei,
La buciumul din deal, din vechiu-ți cînt.

E iarăși locul încărcat cu nuferi
Și codru-și toarce vechile-i povești...
Mihai, eu știu că-n inimă te bucuri
Că toate sînt așa precum tu ești.

Mihai, primește rîndurile mele
Și iartă-mă acum cînd e tîrziu...
Și fă-mi un loc și spune-mi-l să-l știu
Cînd voi veni la tine printre stele.

MARIETA DANA GRIGORUȚĂ

Uitată

Plîng valurile peste picioarele-mi goale,
String din dinți și ascult —
— zarea e un imens ocean
De lacrimi și flori.

Cîntă păsările din oasele-mi albe
Smulse de corbi și vulturi :
— oameni trăiesc și mor
Înainte de a se naște.

Șuieră vîntul prin carnea mea,
Arsă cu fierul roșu, sălbatec :
— Menirea mea este să suport
Pînă la singe.

Ochii mei citesc cerul de unde cad
Ca stelele în prag de moarte :
— Revin în pămîntul pe care l-am părăsit
Pentru cîteva clipe.

CARMEN SIMINICEANU

Omul tradiției ieșene

George Ivașcu a ținut să fie, înainte de orice, gazetar. Socotea gazetăria o profesie intelectuală de înaltă răspundere și a încercat să fie la înălțimea propriilor exigențe. Gazetăria română avea un trecut, iar George Ivașcu îl cunoștea, era conștient de valoarea acestui trecut. Astfel se explică înalta sa idee despre gazetarie, despre generoasa profesie a arhitecților de revistă. Dar vorbind exclusiv despre gazetărie în cazul lui George Ivașcu n-am înțelege totul.

A fost mai întîi, și mai ales, un om de litere, iar această condiție explică totul. Format în climatul universitar, intelectual și scriitoricesc al Iașului interbelic, George Ivașcu a avut șansa să trăiască într-o lume de modele exemplare pentru cultura și literatura română. A lucrat lîngă G. Ibrăileanu și lîngă G. Călinescu. I-a și înțeles. G. Ibrăileanu era universitarul de faimă care se confunda cu cea mai mare revistă românească de literatură, **Viața românească**, G. Călinescu era un alt universitar îndrăgostit de gazetărie și de dinamismul acesteia. De la acești maeștri într-ale vieții intelectuale și publice, G. Ivașcu a înțeles că nu există gazetărie autentică, dacă ea nu este pusă în serviciul unor mari idei. A fost lecția indirectă a **Vieții românești**, a fost mai ales lecția directă a „Jurnalului literar" gîndit de G. Călinescu și executat de mai tinerii ciraci sufletești, între care G. Ivașcu a avut un loc de seamă. În suita publicațiilor pe care le-a redactat, **Manifest** ocupă desigur un loc definitoriu pentru vederile democratice, de stînga ale lui G. Ivașcu. Ele erau naturale în climatul orașului unde apăruse pe vremuri **Contemporanul** și cu atît mai mult în preajma lui G. Ibrăileanu și G. Călinescu, receptacole vibrante de idei democratice.

Revista care i-a consacrat numele în galeria marilor făcători de gazetă a fost **Contemporanul** în a cărei redacție a fost mai întîi simplu redactor, apoi din 1955 redactor șef. **Contemporanul**, condus de George Ivașcu, a marcat primele decenii postbelice prin calitate și orientarea sa literară. Deschisă prin profil tuturor orizonturilor literaturii și artei, revista **Contemporanul** și-a avut centrul de greutate în compartimentul literar. G. Ivașcu își dovedea astfel încă o dată formația sa de om de litere, de fidel al unei tradiții literare, iar semnul major al slujirii ei a fost mai ales rubrica lui G. Călinescu, intitulată **Cronica optimistului.** Cine a trecut prin paginile **Contemporanului** postbelic, unde cu șapte ani mai înainte G. Călinescu fusese supus unei metodice și pulverizante operații critice, menită a-i circumscrie caducitatea și anacronismul și să-i justifice îndepărtarea de la catedra Universității, va înțelege că cititorii asistau de fapt la o revoluție. Era începutul unei reașezări de valori, pe care revista **Contemporanul** o făcea în chip programatic și susținut, sub mîna unui regizor conșecvent. Prin **Contemporanul** aerul literaturii române a vremii a devenit mai proaspat. O epocă nouă se anunța pentru literele românești și ea avea să fie dusă mai departe de alți oameni și alte reviste. În momentul despărțirii de George Ivașcu este bine să vorbim atît despre irepresibila lui vocație de gazetar, cît și despre voința de a înnoi, de a reînnoda firele unei tradiții ideologice și literare. Paginile **Contemporanului** regizat de George Ivașcu stau mărturie pentru strădania reușită a acestei întoarceri la matcă.

Regia este o vorbă foarte potrivită cînd vorbim despre gazetăria lui George Ivașcu. Pentru acesta a face o revistă echivala cu a alcătui un spectacol și mai ales un spectacol de idei. Își slujea profesia cu inteligență, pricepere și eleganță. Mulți au înțeles, lîngă dînsul, un lucru care nu se prea înțelege îndeobște, că gazetăria este o profesiune și încă una subtilă, care o presupune și o dublează pe cea a omului de idei.

Prea puțin pomenită, scurta carieră didactică susținută de George Ivașcu la Universitatea București merită toată atenția. A predat un curs de literatură română contemporană, la sfîrșitul deceniului cincizeci și începutul celui următor, dar mai importantă a fost funcția de șef al catedrei de literatură, calitate în care a încercat să primenească atmosfera programei cursurilor și mai ales să îmbunătățească calitatea acestora. În timpul șefiei sale de catedră s-au produs cîteva descăunări importante printre cadrele didactice, iar studenții au putut auzi alte voci de la pupitrele amfiteatrelor. Atunci a intrat în circuit universitar discipolul direct al lui G. Călinescu, Alexandru Piru cu un curs de literatură memorabil. Trebuie spus că George Ivașcu a încercat și la catedra de literatură ceea ce întreprinsese la **Contemporanul** și că în bună măsură a reușit. A reaparut de altfel ca susținător de curs, este adevărat că onorific și facultativ, și G. Călinescu. A fost un eveniment. După cum evenimente, în alt plan al existenței studențești, au fost și aparițiile în amfiteatrele de română ale unor scriitori contemporani. Literatura română începea să existe de-a binelea la facultatea de filologie. Iar acest lucru rămîne legat și de numele lui George Ivașcu.

Deși gazetăria a fost marea vocație și carieră a lui George Ivașcu, moartea l-a surprins după ce încheiase unul din numerele **Românei literare**, a doua sa iubire a fost catedra. A tipărit mai multe cărți de articole, studii și antologii, care-i ilustrează cariera didactică. Cea mai interesantă rămîne **Istoria literaturii române**, oprită la volumul întîi. Rămas numai gazetar, George Ivașcu n-a dus mai departe greaua întreprindere. Dar bibliografia lucrărilor lui stă mărturie atît pentru vocația sa gazetărească, cît și pentru cea a catedrei.

Invitat să țină un curs de literatură promoției de filologi care absolvise în 1963 facultatea și dăduse examen cu G. Călinescu, G. Ivașcu, care nu mai frecventase amfiteatrele facultății de mulți ani, a acceptat prezentîndu-se în aula universitară (28 mai 1983) cu un curs despre cariera didactică a lui G. Călinescu. Nu mai participase demult la manifestări publice, și a făcut-o în semn de solidaritate cu foștii săi studenți care doreșc să se numească „promoția G. Călinescu". A fost ultimul său curs universitar. Convorbirea telefonică pe care am avut-o a fost scurtă. M-a făcut să înțeleg că nu trebuie să-i explic invitația. Știa de ce trebuie să vină.

George Ivașcu rămîne un nume , un nume în gazetăria și universitatea românească postbelică prin voința înnoirii și prin dorința întoarcerii la matcă, traiecte care ni-l înfățișează ca un deschizător de drum.

M. Ungheanu

Generozitatea profesorului

A trecut dincolo de neguri, gazetarul, istoricul și criticul literar George Ivașcu. S-a oprit din drum pentru o clipă, pentru a privi încă o dată urmele și lumea prin care a trecut și în care a lăsat însemnele atît de distincte pe marele tăvălug al timpului. Aceasta pentru că George Ivașcu, pentru cei care l-am cunoscut într-o anumită perioadă, a fost o flacără care a ars în momente cruciale ale formării noastre intelectuale, care s-a dăruit învățămîntului, propovăduind marile adevăruri ale permanenței și spiritualității românești în acest spațiu geografic care se numește România.

Cunoscut încă înainte de cel de al doilea război mondial ca un cărturar înzestrat, un gazetar incisiv și convins de necesitatea luptei, în anii de după eliberare se impune ca un făclier care a pus în slujba idealurilor celor mai înalte ale poporului, talentul, forța și capacitatea sa de a fi penetrant, de a aduce la lumina zilei adevărul, spiritul de dreptate, opțiunile pentru idealurile umanitare, pentru a face cunoscute marile personalități ale culturii românești, redîndu-le valoarea și importanța lor în dezvoltarea ulterioară a fenomenului literar contemporan. Profesorul George Ivașcu a fost într-o perioadă de mari transformări pe toate structurile sociale, un promotor, un deschizător de drumuri, iar pentru noi, studenții de acum 30 de ani a reprezentat omul de mare omenie, intelectualul lucid care a deschis cu curaj porțile adevăratei literaturi, pe care de la catedră, din același amfiteatru Odobescu al Facultății de filologie din București, a știut să ne-o prezinte în adevărata ei lumină, redînd patrimoniului național pe corifeii contemporani ai literaturii române. Ca fost șef de catedră a avut meritul de a ne apropia cu curaj de valorile autentice atît de bogate ale bibliotecii, devenită pe nedrept în acei ani inaccesibilă studenților. Pentru generația noastră, profesorul George Ivașcu va rămîne printre promotorii acelui curent nou, prin care în acei ani se încerca apropierea firească dintre studenți și scriitorii valoroși ai anilor '60. Lui îi datorăm întîlnirile de neuitat din amfiteatrul Odobescu cu Tudor Arghezi, Zaharia Stancu, Horia Lovinescu, Marin Preda, Eugen Barbu și a altor reprezentanți de frunte ai literaturii române, pe care i-am văzut, i-am ascultat și ne-au încîntat prin omenescul și firescul har cu care ne-au vorbit despre viața și creația lor. Pe parcursul anilor, promoția noastră, în marea lor majoritate profesori de limba și literatura română, au folosit drept cărți de referință monografiile acestuia despre Titu Maiorescu, Dobrogeanu Gherea, Nicolae Filimon și mai ales **Istoria literaturii române I**, 1969. Cu acest respect și stimă pe care i le-am purtat profesorului George Ivașcu, promoția G. Călinescu a Facultății de filologie din București, care a sărbătorit pe 28 mai a.c. 25 de ani de la absolvire, a ținut să-l aibă la această întîlnire, ca invitat de onoare pe fostul șef de catedră, George Ivașcu, puțin obosit, dar cu aceeași dorință de a comunica, de a oficia marea lecție de literatură, a evocat cu căldură viața și activitatea marelui profesor și cărturar care a fost G. Călinescu.

Vestea dispariției neașteptate a profesorului George Ivașcu, pe care numai cu o lună în urmă l-am aplaudat în amfiteatrul Odobescu și care a ținut să se fotografieze cu cei aproape 150 de profesori prezenți la întîlnire, ne-a întristat profund. În ierarhia marilor cărturari și dascăli pe care promoția mea au avut șansa să-i asculte și să învețe de la ei marea lecție a literaturii române din toate timpurile, profesorul George Ivașcu rămîne o figură luminoasă căruia îi vom păstra o vie și permanentă amintire.

Bucur Chiriac

JURNAL DE POET

Drum la Craiova

acum la mijlocul lui iunie deja a început secerișul orzului iar holdele de grîu bat în auriu verzui de ulcică smălțuită în Bizanț. Ploile generoase ale acestui an au prefăcut acest binecuvîntat pămînt într-un ținut fabulos încărcat de rodnicie pînă la cea din urmă încrengătură.

Cine seamănă un cimp culege roadă o dată, cine sădește un pom culege de zece ori fructul, iar cine educă un copil culege după urma lucrării lui roadă de o mie de ori. Această înțelepciune veche și nouă o ascultam în trenul ce se prelingea ca un riu grăbit printre holde aducîndu-ne în orașul Băniei la o întîlnire cu tinerii elevi, studenți, viitori meseriași.

S-a înălțat de curînd deschisă aici, lîngă un lac al orașului, o casă de cultură a științei și tehnicii pentru tineret de care s-ar bucura orice oraș european sau al lumii.

Săli de spectacole mai încăpătoare și mai intime, săli de conferințe, clase atelier dotate cu mobilier și aparatură de cea mai bună calitate pot primi zilnic peste o mie de persoane în spațiul lor. Oaspeții sînt găzduiți în hotelul restaurant, aflat în același ansamblu arhitectonic.

Sînt invitați să conferențieze aici oameni de știință din toate ramurile, savanți, dar și oameni ai artei, scriitori, compozitori, pictori, această casă a științei fiind una a culturii întru formarea etică spirituală, odată cu deprinderile științifice, a generațiilor de mîine.

Am avut bucuria unei întîlniri de neuitat cu tineri ai orașului în aceste zile. Dialogul cu sala, apoi recitalul de poezie, liniștea pînă la lacrimă ce s-a așternut între noi pe calea logosului, hrană a sufletului, ne îngăduie să o spunem cît de importante pot fi asemenea întîlniri, cît de creator poate deveni un asemenea spațiu oferit întîlnirilor de la inimă la inimă.

Sînt pentru a cincea oară între oltenii acestui minunat oraș. Am avut prilejul, ca ardelean, să admir la intelectualii acestui ținut o imensă finețe și discuție, și generozitatea, ospitalitatea lor, este una cu rădăcini ancestrale iar în sufletul faptelor și cuvintelor lor bine cumpănite întrevezi cu ușurință multele veacuri de spiritualitate, cea a Basarabilor, ctitorii Coziei și Tismanei, ai Curții de Argeș și Hurezului, veacurile de cărturărie și înaltă cultură dar și de jertfe culminînd în cea a martirului Constantin Brâncoveanu și a fiilor săi pe care l-am evocat prin cuvînt și poem cu precădere aici în fața urmașilor cei mai apropiați ai voievodului.

Tînărul și foarte dăruitul poet Constantin Preda, suflet al acestei case a culturii și a științei românești, directorului Manea care-mi spunea că au trecut prin această casă peste o sută cincizeci de mii de tineri într-un an și jumătate, istoricului literar doctor Tudor Nedelcea, inginerului Nuță Teodor și soției sale, poeților și profesorilor Lăzărescu și Lascu, prezenți la această sărbătorire a Cuvîntului și sufletului de la Craiova, îngăduit prinos de mulțumire.

Ioan Alexandru

CONFABULE

* * *

Aproape de cer
acolo — unde lumina nici nu se mai vede
de atîta lumină
iar delfinii plutesc pe valurile ei
orbitoare
acolo — unde se aude un strigăt mereu
ca și cum cineva
— mereu același —
ar chema un nume de neînțeles
acolo — doar acolo —
unde au ajuns privirile noastre din copilărie
privirile noastre lungi și subțiri
de argint
care acopereau cerul
acolo — unde nu mai sîntem.

Iulian Neacșu

Zilele „Mihai Eminescu"

EDIȚIA A XVI-A

● În zilele de 14—15 iunie 1988, la Botoșani și Ipotești, s-au desfășurat tradiționalele manifestări dedicate Luceafărului poeziei românești. La Casa de cultură a sindicatelor, s-a vernisat expoziția fotodocumentară „Pe urmele lui Eminescu", realizată de membrii expediției botoșănene, care timp de mai multe săptămîni a vizitat locurile legate de biografia eminesciană. Odată cu expoziția și sub același generic, s-au desfășurat lucrările colocviului științific coordonat de **Dumitru Vatamaniuc.** La biblioteca județeană a fost expusă o parte din colecția de ediții eminesciene rare a lui **Dumitru Grumăzescu**, iar **Doina Florea Ciornei** a prezentat preocupările Editurii „Junimea" privind editarea operei eminesciene și a scrierilor despre Eminescu, în cadrul colecției „Eminesciana". La liceul „A. T. Laurian" a avut loc o întîlnire a elevilor și cadrelor didactice cu reprezentanții revistei „Luceafărul", iar absolvenții claselor a XII-a din municipiu s-au întîlnit la o sezătoare literară cu scriitorii participanți la manifestări. Sezători literare au mai fost organizate în cîteva întreprinderi botoșănene. La Teatrul „Mihai Eminescu" s-a desfășurat un amplu spectacol-sezătoare, susținut de scriitori, de actori ai teatrului, de Orchestra simfonică botoșăneană dirijată de **Ion Baciu**, de corul Liceului pedagogic (dirijor prof. **Gheorghe Cojocaru**), cu participarea extraordinară a lui **David Ohanesian** și a actrițelor **Valeria Seciu** și **Adam Erzebeth** care, împreună, au realizat o emoționantă evocare la Casa memorială din Ipotești și un spectacol de excepție la „Lacul codrilor albastru".

În ziua de 15 iunie s-au finalizat Concursul interjudețean de recitare a poeziei eminesciene și Concursul de poezie și critică literară „Porni Luceafărul...". Juriul concursului de creație, prezidat de **Constantin Ciopraga**, a acordat premiile revistelor „Luceafărul" **(Doru Mateiciuc**, Botoșani), „Contemporanul" **(Ion Conac**, Turnu Severin) „Ateneu" **(Dan Lungu**, Botoșani), „Convorbiri literare" **(Marin Rada**, Slatina), „Cronica" **(Victoria Milescu**, București), „Familia" **(Cristian Bădiliță**, București), „Caiete botoșănene" **(Vasile Doboș**, Bîrlad), precum și un premiu special pentru critică atribuit **Mihaelei Pop** din București.

La reușita manifestărilor eminesciene din acest an și-au adus contribuția, pe lîngă cei citați deja, scriitori și critici din București, Iași, Botoșani și din alte localități ale țării : **Andi Andrieș, Gabriela Negreanu, Stelian Vasilescu, Iulian Neacșu, Carmen Firan, Laurențiu Ulici, Corneliu Sturzu, Nicolae Turtureanu, Sergiu Adam, Dumitru Țiganiuc, Lucia Olaru Nenati, Constantin Dracsin, Dumitru Ignat**, precum și **membri ai Cenaclului din Botoșani al Uniunii Scriitorilor.**

ÎNTÎLNIRI CU CITITORII

● Simbătă, 18 iunie, a.c., la Băile Herculane (Sala polivalentă a Hotelului Roman) a avut loc lansarea și discutarea cărților **Poeme de rîu** de Sabin Opreanu și **Sub merii sălbatici** de Ion Florian Pănduru, amîndouă apărute la editura Cartea românească.

Prezentarea cărților s-a făcut de către **Mihai Ungheanu**, redactor șef adjunct al revistei **Luceafărul** și **Ilie Bădescu.**

Organizatorii și gazdele actiunii au fost Cenaclul literar „Cerna" și Casa de cultură Băile Herculane.

CUMPĂNĂ

Ce mers perfect avea copila !

Nu ducea pe umeri cobilița,
ducea o rază ea, din salcie uscată,
de care erau agățate două găleți
pline cu apă.
Și coapsele se legănau în aer
cînd raza se cabra,
se clătinau găletile
dar nici o picătură de apă nu cădea.
Și toți bătrînii satului se adunară
la mare sfat :
ei toți cădeau, dar nu cădea o picătură răcoroasă
în praful uliței încinsă de ochii lor.
Zîmbind ducea pe-un umăr raza spre grădină,
două găleți cu apă dansau ușor în aer
și nici măcar o picătură nu cădea.

George Alboiu

Luis Buñuel

ULTIMUL MEU SUSPIN

GALA

Cîteva cuvinte despre Gala. Este o femeie pe care un timp îndelungat am căutat s-o evit, nu fac nici un secret din asta. Am cunoscut-o la Cadaqués, în 1929, cu ocazia Expoziției Internaționale de la Barcelona. A venit cu Paul Eluard, soțul ei, și fetița lor, Cécile. Îi însoțea Margritte cu soția, precum și proprietarul unei galerii belgiene, Goémans.

Totul a pornit de la un fapt ce nu îi convenise ei.

Eu eram găzduit în casa lui Dalí, situată la un kilometru de Cadaqués, iar ei într-un hotel din localitate. Dalí foarte agitat mi-a spus : «Va sosi o femeie magnifică». Spre seară, am ieșit cu toții la un pahar de vin și, apoi, ei au hotărît să mă însoțească, pentru ca în felul acesta să facă o plimbare, pînă la casa lui Dalí. Pe drum vorbim despre lucruri lipsite de importanță, și eu la un moment dat spun — Gala se afla lîngă mine — că ceea ce îmi repugnă cel mai mult la o femeie este ca ea să aibă mușchii de la picior proeminenți.

În ziua următoare, mergem la plajă și observ că mușchii Galei sînt la fel ca cei pe care eu îi pomenisem ieri.

Nu a trecut decît o noapte și Dalí era deja cu totul de nerecunoscut. Întreaga concordanță de idei dintre noi dispăru, pînă acolo încît renunțasem să mai lucrez cu el la scenariul **Virstei de aur.** Nu vorbea altceva decît de Gala, repetînd cuvînt cu cuvînt tot ce spunea ea. O transformare totală...

Eluard și belgienii plecară peste cîteva zile, lăsînd în Cadaqués pe Gala și pe fetița ei, Cécile. Într-o zi facem împreună o plimbare cu barca, însoțindu-ne și soția unui pescar, pe nume Lidia, pentru a lua masa de prînz printre niște stînci. La un moment dat îi atrag atenția lui Dalí asupra unui colț de peisaj, care, îi spun, mi-l reamintește pe Sorolla, un pictor din Valencia destul de mediocru. Dalí, indignat, țipă la mine :

— Cum poți spune asemenea prostii despre niște roci atît de frumoase?

Gala se amestecă și ea dîndu-i dreptate. Lucrurile începură prost.

După ce am luat masa, în timpul căreia am băut mult, Gala începu să mă atace din nou, nu țin minte din ce cauză. Eu mă ridic brusc, o trîntesc la pămînt și o prind de gît.

Micuța Cécile, speriată, începu să fugă printre roci împreună cu soția pescarului. Dalí, în genunchi, mă ruga s-o iert pe Gala. Eu, cu toate că eram furios, continuam să fiu stăpîn pe mine și știam că nu o voi omorî. Singurul lucru pe care îl doream era să-i văd vîrful limbii printre dinți.

În fine, i-am dat drumul. După două zile ea plecă.

Mai tîrziu mi s-a povestit la Paris — un timp oarecare am locuit în același hotel, situat lîngă cimitirul Montmartre —, că Eluard nu ieșea niciodată din casă fără a purta la el un mic revolver cu miner de sidef, deoarece Gala îi spusese că eu vreau s-o omor.

Vi le spun toate acestea pentru a vă destăinui că într-o noapte, în Mexic, cincizeci de ani mai tîrziu, la vîrsta de optzeci de ani, am visat-o pe Gala.

Am văzut-o din spate, în loja unui teatru. Am strigat-o cu glas încet, ea s-a ridicat, a venit la mine și m-a sărutat drăgăstos pe buze. Și acum mai simt mirosul parfumului său și finețea pielii sale.

Acesta a fost, neîndoios, cel mai surprinzător vis al vieții mele, mai mult decît cel cu Fecioara Maria.

În legătură cu visele, îmi amintesc acum o poveste foarte interesantă, întîmplată la Paris, în 1978. Prietenul meu Gironella, excelent pictor mexican, a sosit în Franța cu soția sa, Carmen Parra, decoratoare de teatru, și băiatul lor în vîrstă de șapte ani. Dădea impresia că între ei totul merge bine. Soția se înapoie în Mexic, pictorul rămase la Paris și, trei zile după aceea, primi știrea că soția sa introdusese cerere de divorț. Surprins, omul întrebă cauza. Avocatul îi răspunse: «Din cauza unui vis pe care l-a avut».

Și au divorțat.

(...) Visarea cu ochii deschiși este aproape tot atît de importantă ca și visele, și tot atît de imprevizibilă și puternică. În tot timpul vieții mele, îmi imaginam, cu mare plăcere, așa cum fără îndoială îi s-o fi întîmplat multor persoane, că eram invizibil și impalpabil. Însă aceasă minune mă transforma în omul cel mai puternic și invulnerabil din lume. Visarea aceasta m-a urmărit foarte mult timp, cu numeroase variante, în timpul celui de-al doilea Război Mondial. Mă înviteam mai ales în jurul ideii ultimatumului. Brațul meu invizibil întindea lui Hitler o foaie de hîrtie în care era scris că i se acordă douăzeci și patru de ore pentru a da ordin să fie împușcați Goering, Goebbels și întreaga clică. În caz contrar, va suporta consecințele. Hitler întrunea subalternii și secretarii săi și țipa: «Cine a adus această hîrtie» ? Invizibil, dintr-un colț al cabinetului său, eu asistam la scenă și priveam furia sa zadarnică. În ziua următoare, îl asasina pe Goebbels, de exemplu. De acolo mă deplasam la Roma — căci ubicuitatea merge totdeauna mînă-n mînă cu invizibilitatea — pentru a face același lucru cu Mussolini. Între un pahar și altul, mă strecuram în dormitorul unei doamne minunate, mă așezam pe un fotoliu și o vedeam dezbrăcîndu-se în liniște. Apoi, prezentam ultimatumul meu Conducătorului, cuprins de convulsie. Și așa în continuare, și în cea mai mare viteză.

Pe vremea studenției mele la Madrid, în timpul excursiilor pe care le făceam împreună cu Pepin Bello prin lanțul de munți Guadarrama, mă opream, uneori, pentru a-i arăta peisajul magnific, vastul amfiteatru înconjurat de munți și îi spuneam: «Închipuie-ți că în jur există ziduri cu creneluri, prăpăstii și metereze. Tot ce se găsește în interior îmi aparține. Am soldați și țărani. Am muncitori precum și o capelă. Trăim cu toții în pace și ne mulțumim cu azvîrlirea de săgeți curioșilor care caută să se apropie de porțile secrete ale zidurilor».

O vagă și persistentă atracție pentru Evul Mediu îmi aduce, destul de frecvent, imaginea seniorului feudal izolat de lume, care își guvernează stăpînirea sa cu mînă forte, însă în fond este un om bun sufletește. Lucruri mari nu face, ci doar din cînd în cînd, o mică orgie. Bea hidromel și un vin de calitate în fața unui foc de lemne în care sînt fripte animale întregi. Trecerea timpului nu schimbă cu nimic lucrurile. Fiecare își trăiește viața în sine însuși. Călătorii nu se cunosc.

În românește de Esdra Alhasid

m a p a m o n d

Dezrădăcinații

edmund villaseñor

● Proza lui Edmund Villaseñor se încadrează într-o tendință generală a literaturii nord-americane de a se apleca tot mai mult spre literaturile particulare : a negrilor sau a pieilor roșii, de pildă. În cele ce urmează, propunem fragmente dintr-un roman care dă glas și poartă amprenta stilului și a problematicii culturii chicano, a mexicanilor emigranți în Statele Unite. Tînăr autodidact, Villaseñor consideră cartea sa o chemare și totodată o datorie față de conaționalii săi. Romanul „Macho!" este istoria unui tînăr dezrădăcinat care, prin destinul său, depășește limitele individualului, metafora autorului fiind chiar mai ambițioasă prin paralela realizată între frămîntările sociale și erupția vulcanului Paricutin. Pagini de un realism cinematografic, cu interpolări lirice. Un nume nou, viguros și promițător.

Întreaga familie locuia într-o casă cu pereți de nuiele. Nuiele lungi și subțiri lipite între ele cu argilă. Acoperișul era din frunze de palmier. Atît acoperișul, cît și pereții reușeau să îi apere bine de vînt și de ploaie. O asemenea casă aici, în Mexic, în zona de munte Michoacán, se numește **jacal.**

Fiul cel mare se trezi. Dormea pe pămînt, în a treia cămăruță, împreună cu cei șapte frați și surori mai mici. Se culca lîngă peretele exterior din care lutul se desprinsese de nuiele, iar vîntul și lumina pătrundeau înăuntru. Privi afară prin crăpătura largă și văzu că **arado,** plugul, cum numeau ei Carul Mare, amintea că este timpul să se scoale și să pornească la lucru.

Dormise îmbrăcat. Își luă sombrero-ul, încălțările, poncho-ul cel greu și ieși sub umbrar. Acolo se afla bucătăria în aer liber. Își găsi acolo mama, diformă, întunecată și îmbătrînită înainte de vreme, preocupată să aprindă focul. Își trase poncho-ul de lînă, greu și aspru, îi făcu un semn cu capul, fără să scoată un cuvînt și se duse în spate, unde se aflau găinile și caprele. Scoase calul cu un singur ochi al tatălui său. În timp ce îi punea șaua veche de lemn, vorbi roibului, iar acesta îl recunoscu și rămase liniștit. Prinse betelia lată, din fire împletite, controlă totul și speră ca șeaua să mai reziste cîteva drumuri. Fusese cîndva o șea foarte bună, dar acum se destrăma, aproape toate curelele se roseseră, se destrăma ca această colibă mare, care avea trei camere și fusese cîndva ținta invidiei tuturor oamenilor săraci din pueblo. Trei camere. Aproape nemaipomenit. O cameră mare în chip de magazie pentru proviziile familiei : porumb, fasole, bostani. O altă cameră pentru tatăl și mama sa și o a treia cameră pentru copii. Mai tîrziu, tatăl, care pe vremea aceea se bucura de faima unui bărbat gospodar, a ridicat un șopron pentru bucătărie.

Conduse calul mare și roșcat al tatălui prin fața jacal-ului, atît de mîndru odinioară. Se duse sub șopron și întrebă :

— Și tata ?

— E bolnav — spuse mama și îi aduse lui Roberto o cană cu fiertură de scorțișoară și o farfurie din pesmeții care deveniseră atît de apreciați în pueblo.

— A venit acasă tîrziu și îi este foarte rău. Nu o să fie în stare să vină cu tine.

Băiatul își privi mama, încuviință din cap fără să spună nimic și se așeză să bea fiertura de scorțișoară și să mănînce pesmetii. Nu mai întrebă nimic despre tatăl său.

Mama deveni nervoasă.

— Roberto ? spuse

Își ridică privirea spre ea.

— Va veni după tine pe cîmp, cînd soarele o să fie de două sulițe. Va veni. Sînt sigură. Numai că acum e bolnav.

Dădu din cap, nu spuse nimic, își termină cana de scorțișoară și pesmeții și se ridică. Era cu un cap mai înalt decît mama sa și, pentru că tatălui său i se făcea rău atît de des din cauza băuturii, Roberto, care nu împlinise nici optsprezece ani, întreținea singur casa de aproape un an.

Ea îi dădu tărtăcuța găurită pentru apă, un **guaje** și trei **taco** de fasole învelite în pănușe, apoi îl sărută și îi spuse :

— Du-te acum și ai grijă de tine... ești cel mai mare.

Încuviință din cap, da, auzise povestea aceasta toată viața, el era cel mare, ieși, încălecă, roibul cu un singur ochi și călări de-a lungul micului pueblo cu case, grădini, orătănii, porci și capre și, părăsind valea, ajunse la poalele munților înainte de primul cîntat al cocoșilor.

CAPITOLUL II

Ajuns la munte, își începu munca. Munca de a stringe vitele pe care le lăsase la păscut noaptea trecută. Le găsi. O striga pe fiecare pe nume.

— Hei, Porumbelule ! Hei, Căpriță ! Hei, Cioroiule ! Veniți ! Veniți ! E vremea !

Vitele înțelegeau cine era, îl ascultau și astfel începea drumul zilnic de pe munte în jos, spre a lucra ogorul. În vale erau două canale de apă. Guvernul federal le construise pentru a capta apa unui mic afluent al riului Lerma. Canalele erau late și adînci, iar oamenii din sat făcuseră peste ele poduri din bușteni și lut. Vitelor nu le plăcea, dar Roberto le striga pe nume, le împingea, iar acestea aveau încredere în el, așa că trecură. Una, două, apoi restul, douăzeci de capete cu totul.

Roberto își ridică pălăria și se uită la soare. Tocmai apărea rotund, deasupra orizontului. Era punctual.

Podul scîrții. Apoi un par se deplasă puțin și lutul dintre două scînduri se sparse. Calul lui Roberto se sperie și căzură amîndoi de pe pod. Roberto atinse suprafața apei cu un geamăt de durere și se scufundă, călare pe calul cu un singur ochi. Băiatul se zbătu, împinse, dar nu se putu elibera. Se trase mai adînc în jos, apoi într-o parte și se ridică, spărgînd suprafața. Respiră adînc. Simți un junghi de durere într-o parte, dar, văzînd cum se lupta calul, uită de propria sa durere și înotă pînă la el. Îl apucă de hățuri și trase cu putere pînă îl puse pe picioare. Aruncă pe capul calului poncho-ul cel greu și ud, pentru a-l orbi de tot. Încălecă și îl determină să înoate pe canal în jos. Era frig fără poncho, dar nu se gîndea niciodată la propriile lui neplăceri. Le simțea. Dar nu se gîndea la ele. Murmura inconștient, în timp ce se gîndea la vite și la cei zece oameni care îl așteptau pentru a începe munca. Înotă pe cal pînă găsi un loc în care pereții abrupți erau mai puțin înalți. Dezveli calul, descălecă, urcă pe mal și trase roibul în sus. Acesta sări, se opinti și căzu în trei rînduri. Într-un tîrziu, reuși.

Roberto se uită la soare. Era de două sulițe pe cer. Întîrziase. Încălecă repede și porni în goană. Se afla pe cealaltă parte. Va trebui să treacă podul încă o dată. În dreptul podului, întoarse calul și îl acoperi din nou, apoi luă direcția podului și îl traversă. Dezveli roibul, porni în galop și, în cîteva clipe fu alături de vite. Erau numai șaisprezece. Ridică pumnii spre cer și șuieră printre dinți :

— La naiba !

Însă își dădu seama că nu avea nici un rost să conjure sau să înjure și se hotărî să le lase pe cele șaisprezece în seama oamenilor, să îi pună la treabă, apoi să se întoarcă pentru a găsi celelalte două perechi. Legase coarnele fiecărui juncan de coarnele unuia dintre boii mai bătrîni și cu experiență, astfel încît să nu se întîmple nimic rău. Mînă înainte cele șaisprezece vite și pe ogor găsi și celelalte două perechi. Stăteaua acolo, gata de lucru.

Zîmbi. Nu îl făcuseră de rușine. Se gîndise bine și iată că boii mai mari își făcuseră treaba, iar Roberto rămînea unul dintre cei mai buni **vaqueros** din întreaga vale.

Bărbații, nouă la număr, cu sombrero-uri mari, stăteau în jurul unui foc. Unul dintre ei, înalt și cu pielea deschisă la culoare, se ridică, întinse mîna orizontal spre soarele care răsărise și îl salută :

— Ai întîrziat cu un deget de soare.

Apoi observară că Roberto era ud pînă la piele. Un bătrîn corpolent, cu mustață bogată, îi spuse :

— Vino. Mai bine vino lîngă foc și usucă-te.

Primul zîmbi, privi către ceilalți și întrebă :

— Ce ți s-a întîmplat, băiete ?

— Nada, nimic, — răspunse și rămase pe cal. Absolut nimic.

Bărbatul care zîmbise îl privi, rise și se uită spre ceilalți.

— L-ați auzit ? Nu-i așa ? Nu s-a întîmplat nimic.

Rise ușor.

— Și tatăl tău ? Ei ? El nu vine ? Sau îi este iar rău ?

— Nu vă datorez nici o explicație despre faptele tatălui meu, spuse Roberto și se ridică. Nu tu plătești salariile, așa că nu pune întrebări.

— Băiete ! Nu te-au învățat să-i respecți pe cei mai bătrîni ?

— Da, m-au învățat. Dar m-au învățat că vorba lungă e sărăcia omului.

— Aha. Vrei să zici să nu mai vorbesc ?

Bărbatul își încălzea mîinile la foc, avea vreo treizeci și cinci de ani, era masiv, voinic, cunoscut pentru petrecerile de simbătă seara.

— A, vrei să spui să-mi țin gura și să mă apuc de lucru ?

— Nu, răspunse Roberto și se opri...

Știa că trebuie să îl ia cu binișorul. Era doar șeful. Cel mai istet. Dacă se întîmpla ceva, el răspundea. Nu, nu își va ieși din fire, așa cum făcea tatăl său.

— Sigur că nu îți spun nimic. Nimeni nu îți spune nimic. Ești pe picioarele tale, ești propriul tău stăpîn. Știm asta cu toții. Dar... ca să fim plătiți, trebuie să muncim...

— O, așa stă treaba ? Nu mai spune ! Ești foarte deștept ! Un măgar deștept !

Bărbatul era furios și Roberto zări că omul avea un **machete** lîngă foc, îl privi pe al său prins de șea și rămase tăcut, dar în gardă, atunci cînd acesta adăugă :

— Ești un mucos lipsit de respect ! Toți tinerii din ziua de azi credeți că știți prea multe.

Și puse mîna pe machete.

Băiatul nu schiță nici un gest pentru a-i răspunde și spuse foarte sec :

— Ai o familie, ai guri de hrănit, amintește-ți de ele. Te rog. Și, de fapt, nu ți-am dat nici un motiv. Sîntem muncitori cinstiți. Să avem grijă să nu ne provocăm unii pe alții. Vremea ne este potrivnică și sîntem foarte osteniți cu toții. Bine, dacă e nevoie să știți, am căzut în apă cu calul.

Toți izbucniră în rîs. Cel furios își lăsă macheta, iar băiatul tăcu.

Bătrînul corpolent se ridică. Era cel mai în vîrstă, dar puternic încă și, pînă luna trecută, el fusese șeful.

Acum nu mai era. El îi recomandase stăpînului să-l facă șef pe Roberto, iar acum, în timp ce se ridica, era fericit. Făcuse o alegere bună. Toți erau obosiți și nervoși, gata să se încaiere, dar el a reușit să îi stăpînească și să îi determine să continue lucrul. Luă tărtăcuța cu apă și bău.

(fragmente din romanul Macho !)

Prezentare și traducere de Irina Vainovski Mihai

Tablou de Dorin Sava

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● La Biblioteca română de la Paris a avut loc o manifestare culturală intitulată „Omagiul Franței adus poeziei românești" la care și-au dat concursul Jean Paul Mestas, secretar al Societății oamenilor de litere din Franța și artista Chris Mestas.

Cunoscător al literaturii noastre, în special al poeziei, pe care o socotește dintre cele mai frumoase din lume, Jean Paul Mestas a prezentat o Conferință în care a elogiat literatura română, evocind pe larg contribuția marilor ei corifei Eminescu, Arghezi, Blaga la tezaurul literaturii universale.

A urmat un recital susținut în limba franceză de Jean Paul Mestas și de Olga Gălătanu. Au fost citite în limba franceză poezii de Mihai Eminescu, Tudor Arghezi, Nichita Stănescu, Ana Blandiana.

Cu această ocazie, în sălile bibliotecii române a fost vernisată o expoziție de pictură a artistei Chris Mestas, ilustrînd poeme din creația a 32 de poeți clasici și contemporani români.

Desene și acuarele franceze

Lăudabilă inițiativa Bibliotecii Academiei R.S.R. de a organiza expoziții tematice și admirabilă perseverența cu care muzeografii instituției reușesc să oferе, în sala de la parter, adevărate chintesențe ale unor mari momente culturale.

În ultimii ani au fost organizate expoziții omagiale prilejuite de aniversarea unor personalități ca Octavian Goga, Theodor Aman, George Oprescu, J.W. Goethe, Vasile Pârvan, Barbu Ștefănescu-Delavrancea, Miron Costin, Constantin Ionescu-Mihăiești, Nicolae Grigorescu, Alexandru Odobescu, Ion Bianu, Liviu Rebreanu, George Topîrceanu, Nicolae Tonitza, George Georgescu. Totodată au fost organizate și o serie de manifestări expoziționale privind cartea științifică în colecțiile bibliotecii (sec. XV—XVIII), cartea românească din veacul al XVI-lea, fotografii din România secolului al XIX-lea, sau cele cele două etalări de documente privind mari donatori ai bibliotecii.

Recenta expoziție pe care o adăpostește Biblioteca Academiei este dedicată desenului și acuarelei franceze din secolul al XVII-lea pînă în secolul al XX-lea.

De la simplele notații din caietul de schițe, la studii și la proiecte de compoziție, subiectele abordate într-o mare varietate de tehnici, de la sanguină, la laviu, de la acuarelă, la creion, tuș, peniță, cărbune sau cerneală, lucrările din expoziție dovedesc posibilitățile nelimitate ale exprimării artistice.

Vizitatorul are posibilitatea să se întîlnească cu cîtiva maeștri ai penelului care au ilustrat începuturile gravurii, cu exponenți de seama ai clasicismului sau ai stilului rococoizant, ai romantismului, realismului, clasicismului în maniera davidiană, pînă la arta modernă.

Începînd de la Jacques Callot (1592—1655), cel care a dat un puternic impuls gravurii, influențînd plasticienii următoarelor secole și a cărui lucrare „Răzbunarea țăranilor", uimește prin prospețime, continuînd cu peisajul lui Israel Rousseau (1621—1691) și scenele de luptă semnate de Jacques Courtois Le Bourguignon (1621—1675) pînă la piesa centrală a expoziției, monumentalul portret pe care Pablo Picasso l-a făcut sorei sale, lucrare care provine din donația G. Oprescu și care cu un an în urmă a mai fost expusă în această sală, fiecare în parte reprezintă o piesă care merită să fie analizată.

De la romanticii Théodore Géricault (1791—1842) și Eugène Delacroix (1798—1863), care figurează cu un splendid studiu după mo-nede antice, pînă la „Parada" atribuită „naivului" Henri Rouseau — Vameșul, sau la cele două acuarele ale postimpresionistului Paul Signac „Portul" și „Rada marseilleză", lucrări care revin și ele, după numai un an, din mape pe simeză, totul impresionează prin ținuta artistică, prin meșteșugul și spontaneitatea mișcărilor.

Două vitrine sînt dedicate unor scriitori și critici de artă, care s-au dedicat și picturii.

Astfel, un foarte interesant portret în cerneală albastră, aparținînd Annei de Noailles (1876—1933) și un desen în laviu a lui Paul Valéry (1871—1945), intitulat „Cimitirul marin", alături de o carte poștală adresată lui George Oprescu, conturează vizitatorului aspecte noi privind personalitatea celor doi oameni de litere.

Cele trei desene în cărbune ale lui Henri Focillon (1881—1943) „Văduva în catifea", „Peisaj din Transilvania" și „Amintire", pun în evidență talentul plastic prea puțin cunoscut al renumitului critic, prieten și sprijinitor al pictorilor români.

Dar cîte alte iscăliturі de seamă ? Camille Corot cu patru schițe în creion, J.F. Millet cu un creion înfățișînd „Băiat de la țară", o alegorie de Nicolas Poussin (1594—1665) acuarela „Scenă de circ" a lui Constantin Guys (1805—1892), compoziția lui Jules Pascin (1885—1930) sau desenul colorat „Apariție" de Henri Lebosque (1865—1937), „Dansatoarea" de Marie Laurencin (1885—1956), peisajele semnate de Hubert Robert (1733—1808) sau Luc Gabriel Moreau (1740—1806), Jacques Rousseau (1610—1693), Gaspar Duguet — Le Guaspre (1615—1675), Sebastian Leclerc (1676—1763), „Banchetul" lui Henri Robert Gravelat (1699—1773).

Și lista clasicilor continuă : Louis David are o schiță de compoziție, Theodore Rousseau, Watteau, Fragonard.

Portretul de bărbat a lui Nandin (1876—1946) sau acuarela lui Theodor Chasseriau (1819—1886) înfățișînd un arab, ca și laviul lui Julien Joyant (1808—1859) reprezentînd podul de la Avignon, vin să completeze strălucit ansamblul valoros al lucrărilor expuse.

Cît sînt de benefice pentru publicul doritor de artă aceste expoziții temporare nu trebuie să mai insistăm. Cert însă, ele interesează și pe specialiști și se constituie în veritabile momente culturale.

Florin Colonaș

REVISTA STRĂINĂ

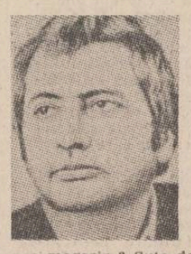

● PE PROZATORUL LENINGRĂDEAN ILIA STEMLER, născut în anul 1933, îl preocupă locurile care concentrează mai multe caractere — marile magazine, de pildă — așa cum pe Vsevolod Vișnevski, autorul „Tragediei optimiste" îl preocupau, din același motiv, gările. Ilia Stemler este preocupat de forfota magazinelor, de conflictele, relațiile și întîmplările care au loc în universul marilor magazine. Ce-i oferă un asemenea magazin ? Sute de angajați, o mulțime de oameni de care aceștia depind, o mulțime și mai mare de clienți. În plus, mari schimbări care-i privesc pe toți.

Ilia Stemler este genul de scriitor care, înainte de a se apuca să scrie despre un anume mediu de viață, își petrece mai întîi un timp anume printre oamenii-eroi ai viitoarelor sale lucrări. Astfel, înainte de a scrie romanul „Stația de taximetre" el a trăit mai mult de o jumătate de an printre taximetriști. Mai apoi, pentru a se documenta asupra relațiilor dintr-un mare magazin universal, a trăit cîteva luni în atmosfera de furnicar pe care o oferă o astfel activitate. Așa a luat naștere romanul „Magazinul universal".

Autorul urmărește în paralel cîtiva protagoniști pe care viața magazinului universal îi unește sau îi desparte, în frunte cu ambițiosul și riscantul director Firtici, care visează să transforme Olimpul său într-un centru comercial de parametri universali.

Romanul lui Ilia Stemler are construcția romanelor lui Robert Hailey în primul rînd prin caracterul lui cinematografic. Aceasta îi permite autorului să pună în lumină momentele esențiale pentru reliefarea caracterului, poziției și comportamentului personajelor. Stemler nu se mulțumește doar să constate, el se străduiește să pătrundă la rădăcina fenomenelor, să caute — împreună cu eroii săi — soluții pentru remedierea stărilor de lucruri necorespunzătoare.

● DINTR-UN RECENT INTERVIU ACORDAT DE ALBERTO MORAVIA în L'Humanité Dimanche : „Opera mea nu este nici pesimistă, nici optimistă, ea este ca oamenii. Sînt optimist în ceea ce depinde de om și pesimist în toate cele care nu depind de el ; optimismul scriitorului este să scrie cît mai bine. De mine nu depind multe lucruri, factic, nimic. Nu pot trăi veșnic pentru că moartea nu depinde de mine iar în această privință sînt pesimist...

În Parlamentul european am fost ales de 260 000 de italieni din toate păturile sociale, aceasta pe baza poziției mele antinucleare. Am crezut că Parlamentul european este un loc unde mi-aș putea exprima mai bine glasul decît prin presă sau la radio. Fondul internațional pentru ajutorarea copiilor (UNICEF) m-a invitat să fac o călătorie în Ethiopia, am fost acolo în urmă cu un an și am scris cîteva articole despre asta. S-a realizat chiar și un film. După aceea UNICEF m-a chemat să adresez un apel Organizației Națiunilor Unite pentru ca aceasta să proclame Charta drepturilor copilului. Charta trebuia să fie proclamată în urmă cu cinci ani, dar aceasta nu s-a întîmplat nici pînă în prezent. De aceea am publicat apelul în paginile săptămînalului „Espresso" al cărui redactor sînt. A venit vremea ca această Chartă să fie proclamată, eu am să mă preocup în continuare de această problemă pentru că la urma urmelor ea mă afectează direct, întrucît sînt autorul a două cărți despre copilărie și maturitate ; în afară de asta am scris și o carte de povestiri pentru copii, „Istoria antichității". Este alcătuită din fabule în genul lui La Fontaine. Interesul meu pentru copii este dublu : în primul rînd literar, apoi uman în cel mai bun înțeles al cuvîntului. Cred că Charta drepturilor copilului va fi adoptată și că în prezent acest lucru este împiedicat de poziții birocratice".

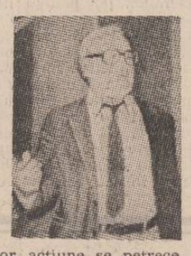

● SCRIITORUL POLONEZ JOZEF HEN este autorul unor romane remarcabile traduse în numeroase țări : „A doua urmărire", „Un miracol cu pîine", „Aprilie", „Chipul jucătorului de poker", etc. În întreaga sa creație, Jozef Hen abordează întîmplări trăite personal în timpul celui de al doilea război mondial și după aceea, în calitatea lui de redactor la radio și reporter al mai multor gazete. Este de asemenea autorul unor romane istorice a căror acțiune se petrece într-un trecut mai mult sau mai puțin îndepărtat. Prozele lui se caracterizează prin povestirea vie, printr-o acțiune dramatică. Este un autor preocupat în cea mai mare măsură de psihologia personajelor.

— Cum reușiți să vă introduceți în psihologia personajelor dv. ? a fost întrebat.

— Psihicul omului nu se schimbă atît de ușor, a răspuns (...) În cărțile mele descriu nu numai aventurile personale, dar și pe cele ale prietenilor și cunoscuților mei și nu are nici o importanță faptul că le plasez în culisele altor vremi. Eu scriu despre oamenii pe care i-am întîlnit și care mă interesează într-un fel sau altul.

● „ÎNTÎMPLAREA CARE NU SE SFÎRȘEȘTE NICIODATĂ" este titlul unei remarcabile cărți a scriitorului vest-german Michael Ende care trăiește la München. Apărută în anul 1979, cartea a fost reeditată aproape în fiecare an, ultima dată la începutul anului în curs. Destinată în primul rînd copiilor, „Întîmplarea care nu se sfîrșește niciodată" a devenit un veritabil bestseller pentru cei mari ! A fost distinsă cu numeroase premii naționale și internaționale și adaptată pentru ecran.

Cartea lui Michael Ende face parte din categoria volumelor care cad tot mai mult sub incidența termenului de roman-poveste.

„Întîmplarea care nu se sfîrșește niciodată" este un imn închinat fanteziei, necesității păstrării fanteziei mai ales în lumea contemporană confruntată cu atitea și atitea transformări aproape cotidiene în toate domeniile de activitate. Eroul cărții este elevul Bastian, care, în timpul lecturii unei cărți vechi, ajunge într-o țară numită Fantazania. Aici poartă lupte dificile cu felurite spirite ale răului pe care în cele din urmă le învinge. După multe aventuri, multe lupte, Bastian revine la lumea reală îmbogățit cu sentimentul că — din moment ce a reușit să învingă monștri din Fantazania — nu se va mai teme de nimic, niciodată.

● „TRIUMFUL VULGARITĂȚII SAU MUZICA ROCK ÎN OGLINDA ROMANTISMULUI", acesta este titlul volumului de istorie literară și studii estetice pe care teoreticianul și publicistul american Robert Pattison l-a publicat la începutul anului în curs la editura „Oxford University Press" din New York. În cele peste 200 de pagini autorul dezvoltă o interesantă teorie potrivit căreia muzica denumită rock reprezintă o continuare a generației literare romantice din secolul trecut.

În partea de început a volumului, autorul cărții explică ce înseamnă vulgaritate, romantism și panteism, dar și firele care, după părerea lui, unesc muzica rock de creația lui Whitman, Blake, Tennyson, Wordsworth, precum și cu a altor poeți și prozatori.

În studiile sale Pattison caută rădăcinile muzicii rock în muzica populară a negrilor și albilor, caută să găsească influențele pe care le-au exercitat asupra ei tendințele filozofice care s-au succedat. După părerea lui, muzica rock este un stil de viață și-i urmărește evoluția în ultimele trei, patru decenii.

„O carte de viață, provocatoare — la un înalt nivel literar", așa a caracterizat cronicarul de specialitate al revistei „Newsweek" lucrarea lui Pattison. Robert Pattison predă științele umaniste la Long Island University din New York. Dintre celelalte lucrări publicate de el, amintim „Despre literatură" și „Tennyson și tradiția".

● CRITICUL GREC T. GEORGIOU DESPRE POEZIA GREACĂ : „Dacă deschidem porțile poeziei neogrecești este imposibil să nu remarcam polifonia ei. Pămîntul muntos, multitudinea de insule, condițiile grele de muncă și de trai, marile diferențe climatice între Nordul și Sudul țării, între Apus și Răsărit, precum și faptul că Grecia se reazemă cu un șold de Asia și cu celălalt de Europa, toate acestea au făcut să apară așazisul „atomicism", ceea ce a avut drept rezultat o gamă variată de inspirație și de dispoziție.

Poezia greacă modernă nu este totdeauna scrisă în vers alb, fără legi metrice și de rimă. Criteriul hotărîtor este conținutul, tema, nicidecum forma. Poezia neogreacă este modernă în măsura în care, împreună cu schimbările de formă și stil, aduce schimbări la nivelul conținutului. Cu alte cuvinte este modernă orice poezie care exprimă timpul său sau pe care îl proiectează în viitor. Poezia vede în trecut doar un punct de plecare, dar nu-și propune să-l reproducă în prezent. Fiecare mare prefacere este, de regulă, rezultatul unor schimbări uneori greu de sesizat. Anii '30 au adus chiar de la început o prefacere radicală. În istoria literaturii apare noțiunea de „generația anilor '30". Nu o școală, nu un ism, ci o generație. Singură această denumire trădează faptul că schimbarea a fost realizată prin eforturile generale ale generației. Există cercetători care susțin că miracolul s-a produs datorită unor poeți excepționali de talentați : G. Seferis, O. Elytis, I. Ritsos și N. Vrettakos. Afirmația lor este simplificatoare.

Într-o poezie tînără, așa cum era poezia neogreacă în anii '30, care purta povara unei tradiții străvechi și care simțea nevoia să meargă pe urmele literaturilor moderne, talentul nu era suficient indiferent cît ar fi fost el de mare. Era nevoie de o profundă conștiință poetică, de gîndire critică și, în același timp, de faptul că poeții să simtă datoria pe care o au față de limbă, față de istorie și față de problemele vitale ale poporului lor".

● DUPĂ „VIAȚA LUI KLIM SAMGHIN", opera fundamentală a lui Maxim Gorki, a fost realizat un serial de televiziune în 14 serii. Regizorul acestei temerare acțiuni este V. Titov, care semnează și scenariul alături de scriitorul A. Lapișin.

● LA PARIS, ÎN EDITURA HERSCHER, A APĂRUT RECENT O CARTE CARE A FĂCUT SENZAȚIE. Este vorba despre un album închinat vieții și creației Berthei Morisot (1841—1895), singura femeie pictoriță din rîndul impresioniștilor francezi. Interesant este faptul că în timpul vieții ei, nici unul dintre marii impresioniști nu au acceptat-o pe Berthe Morisot ca pe o egală a lor pentru simplul motiv că era... femeie ! Zicînd acestea, ne referim la Manet, Corot, Monet, Degas. „În mediul dumneavoastră, în cercurile înaltei burghezii, faptul ca o femeie să picteze ar putea fi o adevărată revoluție, dacă nu cumva chiar o catastrofă", îi scria Joseph Guichard tatălui Berthei. În același timp, criticul de artă Albert Wolf se ridica vehement, în paginile revistei „Le Figaro", împotriva „maimuțelor care se încumetă să pună mîna pe pensulă".

Berthe Morisot s-a mișcat toată viața în mijlocul impresioniștilor francezi, devenind modelul lor. Între anii 1859 și 1874 (anul în care s-a căsătorit cu fratele lui Manet, Eugène), pictorul Manet i-a dedicat nu mai puțin de nouă portrete. Despre unul dintre ele, „Berthe Morisot cu buchet de violete" Paul Valéry, viitorul soț al nepoatei pictorului, spunea că reprezintă punctul culminant al creației lui Manet. Acest an — 1874 — este înscris de altfel în istoria artelor plastice prin aceea că, acum a apărut termenul de „impresionism". În aprilie 1874, Claude Monet a prezentat la expoziția artei independente tabloul „Răsărit de soare, impresii", despre care un critic a exclamat în deridere : „impresionism". Și de atunci...

Ca pictoriță, Berthe Morisot a creat tablouri de valoarea celor mai bune lucrări ale marilor impresioniști. Era conștientă de acest lucru și s-a stins din viață cu convingerea că în viitor nimeni nu o va considera drept o pictoriță diletantă numai pentru că a fost femeie ! „Păcat că nu a fost bărbat — scrie Luc Vezin în revista pariziană „Elle". Mai mult ca sigur că dacă ar fi fost, numele ei l-ar fi purtat strada pe care a locuit singura pictoriță franceză impresionistă".

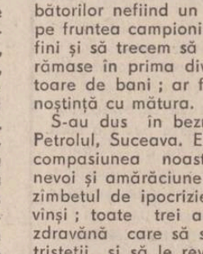

● PUNCTUL FORTE AL LITERATURII POLONE ÎL REPREZINTĂ TEMATICA ȚĂRĂNEASCĂ. Nu este întîmplător faptul că unul din Premiile Nobel pentru literatură acordate scriitorilor polonezi i-a fost atribuit lui W. Reymont pentru un roman cu titlu semnificativ, „Țăranii". Unul dintre reprezentanții contemporani cei mai de seamă ai acestei teme este Julian Kowalec, născut în anul 1916.

„Această orientare este foarte importantă la noi, spunea scriitorul. Eu o cunosc din perioada interbelică, dar ea a devenit și mai evidentă după cel de al doilea război mondial. Este ceva natural pentru că transformările colosale din lumea satului s-au reflectat și în psihicul oamenilor. În felul acesta, prefacerile sociale și reacțiile individuale au devenit pur și simplu o adevărată comoară pentru inspirația scriitorilor. Problema experienței personale poate fi foarte vastă, eu mă concentrez asupra elementelor care mi s-au imprimat cel mai adînc în suflet. Ele mă duc pînă la copilărie. Mă gîndesc la bunica, cum ne trezea dimineața și ne lua cu ea la cîmp. Iarba era încă udă de la rouă, iar spicele pe care le culegeam aveau deja aroma pîinii. Cea mai frumoasă recompensă pentru munca noastră era atunci cînd bunica ne mîngîia cu mîna ei muncită și bătătorită. Este bine să privim înapoi din cînd în cînd, pentru că nu tot ceea ce este vechi este și rău. Cu prilejul acestor „întoarceri", omul își amintește de unde a plecat, își dă seama ce anume este important în viață. Fără rachete — în special fără cele nucleare, cele mai distrugătoare — am putea trăi mai ușor, dar dacă n-ar fi fost iarba...

Mulți își închipuie că literatura cu tematică țărănească și-a trăit traiul. Nu mă situez pe poziția lor, dimpotrivă sînt convins că ea va continua să existe, dar că își va schimba calitatea, valoarea. Pe primul plan va trece lupta pentru apărarea vieții pe pămînt, apărarea omului și a mediului său ambiant. Sînt probleme atît de grave încît nu este suficient ca de ele să se ocupe numai publicistica, ci și poezia și proza".

SPORT VACANȚA

S-a terminat campionatul 70. Era și timpul, mai ales că vara hohotește-n rîuri de aur. Adică ne așteaptă Marea, munțele, tutunul fantasmelor. A cîștigat Steaua care, în doi ani la rînd, n-a suferit nici o înfrîngere — lucru, după părerea mea, neomenesc, fiindcă înfrîngerea face parte din destinul nostru, chiar mai mult decît triumful. Pe locul al doilea, la un punct distanță, Dinamo. Între ele două și Sportul studențesc, rămasă în divizia A numai printr-un miracol, e o distanță de 36 de puncte, ceea ce înseamnă un campionat, dacă stăm să ne gîndim bine. Pe terasa unde scriu acum, înconjurată de castani și roșcovi sălbatici (rîndunelele fulgeră a ploaie, niște vrăbii au pierdut un pui) îmi sună vîntul la ureche că în acest campionat 70 a curs sînge nevinovat cît într-un război nedrept. Steaua și Dinamo, întărite cu tot ce e mai bun în fotbalul românesc întind pînze cernite prin toate orașele pe unde trec ; risipite-n ceața mediocrității, celelalte echipe nu le pot ține niciodată piept, datorită fie uriașei diferențe de valoare, fie datorită fricii de a nu fi cumplit pedepsite pentru îndrăzneală. (Exemplele se cunosc foarte bine, dar nimeni nu răsucește cuțitul în rană). Un campionat în care echipa situată pe locul trei se află la 24 și respectiv 23 de puncte față de primele clasate lasă loc concluziei că forțele de mare calibru au fost adunate cu mîna la vîrf, lăsîndu-se mijlocului un maț de lup neatins în veci de carne de miel. De aici lipsa de apetit a cumpărătorilor de bilete din țară și mai ales spectacolele de proastă calitate oferite cu ghiotura, etapă de etapă. Dacă Steaua și Dinamo (ocupante pe drept ale treptelor de diamant și de platină) vor continua să adune în rîndurile lor tot ceea ce produc mai bun clubu-rile din țară, cred că celelalte echipe de A vor trebui să așeze barza pe minge și s-o lase să scoată rînduri-rînduri de pui. Dar alegoria sărbătorilor nefiind un strugure de ghips, să lăsăm pe fruntea campionilor, neatinsă, cununa de dafini și să trecem să spunem că vreo șase echipe rămase în prima divizie sînt un fel de falsificatoare de bani ; ar fi meritat să facă și ele cunoștință cu mătura.

S-au dus în bezna diviziei B Poli Timișoara, Petrolul, Suceava. Ele n-au nevoie de lacrimi și compasiunea noastră, sînt prea trecute prin nevoi și amărăciune ca să nu simtă în dedesubt zîmbetul de ipocrizie de care au parte cei învinși ; toate trei au nevoie acum de o mînă zdravănă care să scuture de frunze arborele tristeții și să le revigoreze pe verticală. Toate trei au dreptul să-și împletească gîndul pe ideea întoarcerii în A, fiindcă niciuna dintre ele nu e mai prejos de Sportul studențesc, Rapid, U. Cluj etc.

Dar pe deasupra a toate începe vacanța. Ființa încrederii se scaldă în rouă, suie munții, sparge Marea cu glezna, fuge spre bucurii, ascultă de mersul stelelor, respinge mihnirea, fluieră din ghindă pe arii deschise grîului, se depărtează în oglinzi de sinziene crescute lîngă izvoare. Înotăm în superstiții de fluturi galbeni și de floarea soarelui.

Ospățul verde al Mării. Nervii întepați ai muntelui. Liniștea neclintită a cîmpiei — vacanța.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

Biblioteca Județeană MUREȘ TIRGU-MUREȘ